מסכת

בבא בתרא

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפסו מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

שנת תרפ"ה לפ"ק

Tałmud Bawli
Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „Rom"
Wilno, 1925.

מסכת

בבא בתרא

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור. כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפ"ד בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

עליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות
ג) חדושי אגדות
(מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) מעדני יום טוב (בתחלה נקרא מעדני מלך) על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות
ו) דברי חמודות (בתחלה נקרא לחם חמודות) וחולין ובכורות ונדה
להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספת יום טוב)

ז) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין להנ"ל.

ח) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).

ט) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

י) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יא) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יב) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יג) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

יד) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טו) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר)

טז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יז) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן

יח) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

יט) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אב"ד בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

☜ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☞

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם"

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה:

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות:

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף:

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמלאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי זצ"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמלאו בכ"י ונדפסו בפפד"מ בשנת תרי"ח).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרכותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רבים דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכראה בספר כתוב בכתב וכת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: "חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל התום עליו בעלם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשבח בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל. ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ת.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' של הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שצ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר' ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות.

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטת מקובצת כ"י בשם "פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג וסיורי לכנה"ג)

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר [illegible] ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקראמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל חכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעס"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (נכד של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס לפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מד"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מד"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"ם והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מד"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב).

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה.

גם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"ם שנדפס בתוך מלפנים "עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

על כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

השותפין

א) שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבינין בונין ב)הכל כמנהג המדינה (א) גויל ג)זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה ד)לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם ה)וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו ו)אבל בבקעה ז)מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית מבחוץ ח)לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: **גמ'** סברוה מאי מחיצה גודא א)כדתניא ט)מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה אומר לו גדור

נתיאש

השותפין. שיש להן חצר בשותפות ובתי שניהן פתוחין לתוכו וכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הן ורוב תשמישן בחצר: באמצע. זה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה: גויל גזית כפיסין. הכל מפרש בגמרא: הכל כמנהג המדינה. אם מנהג לבנות בגויל אין חבירו יכול לומר איני חפץ אלא גזית: זה נותן ג' טפחים כו'. שעובי כותל גויל ו' טפחים ושל גזית חמשה ושל כפיסים ד' ושל לבינים ג': לפיכך. הואיל ובתחלת הבנין חייבום חכמים לבנות בין שניהם אם נפל הכותל לאחר שנים רבים אין האחד יכול לומר כל הכותל נבנה בחלקי ומשלי היו האבנים אע"פ שהוחזק יותר מחבירו וכגון שנפל הכותל בחלקו כדמפרש בגמ': וכן בגינה. מחייבין את שניהן לבנות במקום שנהגו לגדור באמצע: אבל בבקעה. שדה הלבן: מקום שנהגו כו'. בגמ' מפרש מאי קאמר: ועושה חזית מבחוץ. מפרש בגמ': ועושין חזית מכאן ומכאן. להודיע שניהם עשאוהו: **גמ'** גודא. כותל: ב) (כדתנן). דקרי תנא לגודא מחיצה: מחיצת הכרם. שסמוך לשדה הלבן של חבירו: אומר לו. לבעל הכרם גדור אתה שלא יאסרו גפניך את תבואת השדה משום כלאים לפי שסמך בעל השדה את זרעיו סמוך לגדר כדתנן בפרק שני (דף כו.) היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן את אילנותיו וזה סומך לגדר את זרעיו מכאן וכשאין שם גדר תנן בפ' שני לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות כדי עבודת הכרם דבהכי הוי כלאים · חזרה ונפרצה אומר לו. לגדור:

קידש

השותפין. כולה נזיקין חדא מסכתא היא כדאמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף קב.) ובפ"ק דע"ז (דף ז.) ואפי' לא הוי חדא מסכתא צריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר ב"מ כדאשכחן דדייק גמ' בריש מס' שבועות (דף ב:) מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שבועות וכן בכמה מקומות והא דאמר (ב"ק קב.) בתרי מסכתות אין סדר למשנה הייט לענין מחלוקת ואח"כ סתם משום דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות ופעמים שנה האחרונה קודם הראשונה ואור"י דהייט טעמא משום דקאי אהך פירקא דלעיל (ב"מ דף קטז:) הבית והעלייה של ב' שנפלו חולקים בעצים וכו' וקרי להו התם בגמ' שותפין וקתני נמי (שם דף קיח:) ב' גנות זו ע"ג זו וירק בינתים דהוי ענין שותפות:

כפיסין. מפרש בגמ' ארחי וקשה לר"י והכתיב (חבקוק ב) וכפיס מעץ יעננה משמע שהוא של עץ ואור"י דשמא היו מניחין עצים מלמעלה ומלמטה: **בגויל** זה נותן ג' טפחים כו'. והא דלא קאמר בגויל ו' טפחים משום דלא נקט למימר ו' לכל אחד וא"ת אמאי אצטריך למיתני מדת גויל וגזית כיון דתנן הכל כמנהג המדינה כמו שנהגו כן יעשו וי"ל דאם נהגו יותר מו' בגויל לא יעשה וכנכולם אלא כשיעור המפורש ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשה דאפילו אם נהגו בהוצא ודפנא יעשה כדמפרש בגמרא וא"ת ומאי בעי בגמ' הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי ומשני לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא לימא לאתויי כמנהג כל המקומות כמו שנהגו ונראה לר"ת דדוקא בהוצא ודפנא אבל פחות מכאן אפילו נהגו מנהג הדיוט הוא ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה:

לפיכך אם נפל הכותל וכו'. פי' לפי שבונים הכותל בעל כרחם או משום דהקנו זה לזה לעשות גודא נליסנא קמא וכגון דידוע לנו עדיין וזוכרים שהקנו זה לזה ולליסנא בתרא משום היזק ראיה וא"ת ומאי איריא משום דבונין הכותל בעל כרחם בלאו הכי נמי הוי של שניהם אפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כיון דאין חזית לא לזה ולא לזה כדפריך בגמרא גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ואי הוה דהאיך דנפל לרשותו מאי פריך הא נריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן והא דאמרינן בהשואל (ב"מ דף ק.) גבי מחליף פרה בחמור וכן בריש הבית והעלייה (שם דף קטז:) וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי איך המוציא מחבירו עליו הראיה הייט משום דהתם מתחילה מבורר היה הדבר וברשות אחד מהן טולד הספק אבל הכא מעיקרא טולד הספק ואם היו באין לחלוק בעוד שהכותל קיים היו חולקין בשוה מספק אפילו לרבנן דסומכוס דלית להו ממון המוטל בספק חולקין הכא מודו כיון דליכא הכא חזקה לזה יותר מלזה הילכך אפילו נפל לרשותא דחד מינייהו לא יפסיד האחר כחו והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי (לקמן דף לה:) התם הוא דליכא דררא דממונא אבל הכא איכא דררא דממונא ומתרץ ר"י דהייט הך דפריך בגמרא פשיטא כדפירש בקונטרס דאפילו לא פסיק לן דינא דמתניתין שמתחילה בין שניהם עשאוה בעל כרחם היו חולקין בשוה ואפילו דנפל לרשותא דחד מינייהו כדמוכח גבי בקעה ומשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו פירוש ושהו ברשותו הרבה מהו דתימא כיון דשהו ברשותו הרבה ניהמניה שעשאוה כולה מיגו דאיבעי אמר ממך לקחתיה והיה נאמן משום דשהו הרבה ואף על גב דאמר בריש הבית והעלייה דשותפין לא קפדי אהדדי הכא מיירי דשהו יותר מכדי רגילות דאטו משום דשותפין ניניהו לא יקפידו עד עולם ולא דמי לגודרות דאין להם חזקה (לקמן דף נו.) לפי שאין ידוע ביד מי הם אבל הכא לא היה לו להשהותו כל כך ברשותו קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מהימן לומר שהוא עשה הכל דמיגו במקום עדים הוא דהכא סהדי שלא עשאה לבדו כיון שהיה יכול לדחוק את חבירו בדין שהיה עושה עמו אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במיגו דאי בעי אמר לקחתיה והאי סיומא אינו אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואיידי דנקט אבנים נקט המקום:

סברוה מאי מחיצה גודא. אע"ג דלבסוף קאי קאמר סברוה לפי שזה הלשון אינו עיקר מחמת פירכא דלקמן ודיחוי בעלמא הוא האי דמשני וכלשון שני הלכה וכן פוסק ר"ת ואגב דנקט בהאי ליסנא סברוה נקט נמי בליסנא אחריתי ועוד אור"י דבפרק קמא דנדרים (דף יא.) איכא סברוה אע"ג דלבסוף קאי ומסיק הכי: **כדתניא** מחיצת הכרם שנפרצה. יש ספרים דגרסי דתנן ואומר ר"ת שאינה משנה בשום מקום ג) (וא"כ) היכי פשיט מינה בהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם) דר"מ דאין דינא דגרמי ואם היתה משנה הוה אתי שפיר דסתם משנה ר"מ היא ואומר ר"ת דמשמע ליה דאתיא כר"מ מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך [את] גפנו על גבי תבואתו של חבירו [ה"ז] קידש וחייב באחריותו והיא סתם משנה היא הילכך ההיא נמי דקתני קידש רבי מאיר היא ואין להאריך כאן יותר: **אומר** לו גדור. פירוש לבעל הכרם (ג) והוא המזיק דארבע אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם כדאמרי' בפ' שני לקמן (דף כו׳) ואפילו ר' יוסי דקאמר לקמן (דף יח: כה:) על הניזק להרחיק את עצמו האמר רב אשי לקמן (דף כה:) מודי ר' יוסי בגירי דיליה ואומר ר"י דלהכי קתני אומר לו גדור ולא קתני חייב לגדור לפי שצריך להתרות בו ואם לא התרו בו לגדור אינו חייב באחריותו ולהכי נקט נמי תרי זימני נפרצה אומר לו גדור אף פעם שניה כשנפרצה צריך להתרותו שאינו סבור להיות חייב לגדור כל שעה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להתרותו כל שעה או שמא סגי בתרי זימני ואין צריך להתרות בו יותר ור"ת מפרש דלהכי נקט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף בנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור ימרא שונה ראשונה בפני והארכתי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק: ושם) ובפרק במה אשה (שבת דף סד׳):

נהיה:

פירוש רבינו גרשום מאור הגולה

השותפין דאית להו חצר בשותפות ינתרצו לחלוק ולעשות מחיצה: בונין את הכותל לאמצע: גמ' גודא. כותל: כדתנן א) מחיצת הכרם שנפרצה לזה היה לו שדה תבואה ולזה היה לו כרם והיתה כותל מחיצה מפסקת בין השדה לכרם. ועכשיו נפרצה מחיצת כרמו דיש לחוש שלא יתערבו הזרעים בכרם. אומרים לו בית דין לבעל הכרם גדור.

א) עי' בתוס' כאן ד"ה כדתניא·

א) [לקמן ג.] ב"ק ק. [תוספתא כלאים פ"ג]: ב) [נ"ל כדתניא]: ג) ל"א וה"ת:

א א מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם הלכה יח טור שם:

ד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ה ה ו ו מיי' שם הלכה טז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף א:

ו ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ז ט מיי' פ"ז מהל' כלאים הל' יז סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף מז:

הגהות הב"ח

(א) במשנה בגויל זה נותן: (ב) תוס' ד"ה אומר וכו' דהוא המזיק:

נתיאש הימנה ולא גדרה. הוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועוסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסיף מאתים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לשם אלקטנו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו הוסיף מאתים אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסיף מאתים מותר והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כב) לא תזרע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה:

וחייב באחריותו אע"ג דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (גיטין נג.) נראה לר"י דהאי חשיב היזק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאים

קידש. התבואה אם הוסיף מאתים ליסנא דקרא נקט פן תוקדש (דברים כב): וטעמא דרצו. לבנות כותל (ד) דמדעת שניהן הוא דחייביה חכמים שיבנו בין שניהן ולקמן פריך כשרצו מאי הוי ליהדרי בהו אבל לא רצו שניהן שהיה אחד אומר דייה לחלקה במסיפס של

נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות' (א) טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא א)היזק ראיה לאו שמיה היזקואימא (ג) מחיצה פלוגתא כדכתיב °ותהי מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו אלמא ב)היזק ראיה שמיה היזק אי הכי האי שרצו לעשות מהיצה שרצו לחצות מבעי ליה אלא מאי גודא בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אי תנא אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא קמ"ל כותל: בונין את הכותל באמצע וכו' : פשיטא לא צריכא דקדים חד ורצייה לחבריה מהו דתימא מצי א"ל כי איתרצאי לך באוירא בתשמישתא לא איתרצאי לך קמ"ל והיזק ראיה לאו שמיה היזק (סימן גינה כותל כופין והולקין חלונות דרב נחמן) ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא ג)דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה והא וכן קתני אגויל וגזית ת"ש ד)כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנות עד ד' אמות נפל שאני ודקארי לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא ליה מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו ת"ש ה)כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר ש"מ היזק ראיה שמיה היזק הזיקא דרבים שאני ודיחיד לא ת"ש ו)אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה הא יש בה כדי לזה וכדי לזה חולקין מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא תא שמע ז)החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ובין מכנגדן ד' אמות ותני עלה ח)מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן כדי שלא יאפיל הזיקא דבית שאני תא שמע ט)דאמר רב נחמן אמר שמואל גג *הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעה לי (ג)תשמישי לדידך לא קביעה לך תשמישתך ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע

גמרא

דאיצטנע מינך לישנא אחרינא אמרי לה סברוה מאי מחיצה פלוגתא (א) דכתיב °ותהי מחצת העדה °וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כורחן אלמא °היזק ראיה שמיה היזק (ב) אימא מאי מחיצה גודא א) (דתנן) ב)מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותה וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק אי הכי בונין את הכותל בונין אותו מבעי ליה אלא מאי פלוגתא אי הכי שרצו לעשות מחיצה שרצו לחצות מבעי ליה כדאמרי אינשי תא נעביד פלוגתא ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי א"ר אסי א"ר יוחנן משנתנו °כשאין בה דין חלוקה והוא דרצו מאי קמ"ל (ג) דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פליגי תנינא ג)אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקין אי מהתם הוה אמינא אפילו פחות מכאן במסיפס בעלמא קמ"ל הכא כותל וליתני הא ולא ליתני הך סיפא איצטריכא ליה ד)וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו (ד) ה)(ל"א וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה אמר רב אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו כו' אדאשמעינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו לישמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו אי אשמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו הוה אמינא שאין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא קמ"ל ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים יחלוקו מאי לאו אכותל לא אמסיפס בעלמא ליתני האי ולא ליתני האי סיפא אצטריכא ליה ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו): במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה אי בשאין בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי נהדרו בהו א"ר אסי א"ר יוחנן ו) שקנו מידן °וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא °בשקנו מידן ברוחות רב אשי אמר °כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק: מקום שנהגו לבנות כו': ז) גויל אבני דלא משפיא גזית אבני דמשפיא דכתיב °כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית ט) (וגו') כפיסין ארחי לבינין ליבני' אמר ליה רבה בריה דרבא לרב אשי ממאי דגויל אבני דלא משפיא נינהו והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא דילמא פלגא דגזית הוא והאי טפח יתירא לביני אורבי הוא כדקאמרינן כפיסין ארחי לבינין ליבני והאי טפח יתירא לביני אורבי אמר ליה וליטעמיך כפיסין ארחי מנלן אלא גמרא גמירי לה גויל נמי אבני דלא משפיא גמרא גמירי לה איכא דאמרי אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי ממאי דהאי כפיסין ארחי נינהו והאי טפח יתירא לביני אורבי דילמא מאי כפיסין אבני דלא משפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא כדקאמרינן גויל אבני דלא משפיין גזית אבני דמשפיין והאי טפח יתירא למורשא דקרנתא אמר ליה וליטעמיך גויל אבני דלא משפיין מנלן אלא גמרא גמירי לה הכא נמי גמרא גמירי לה אמר אביי שמע מינה כל ביני אורבי טפח הני מילי בטינא אבל בריכסא בעי טפי ואיכא דאמרי הני מילי בריכסא אבל בטינא לא בעי כולי האי למימרא דבגזית (ה) דכל ד' אמות גובה אי הוי פותיא חמשא קאי אי לא לא קאי והא אמה טרקסין דהואי גבוה תלתין אמהתא ולא הוה פותיא אלא שית פושכי וקם כיון דאיכא טפח יתירא קאי ובמקדש שני מ"ט לא עבוד אמה טרקסין כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי ומנלן דהוה גבוה טפי דכתיב °גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון רב ושמואל ואמרי לה ר' יוחנן ור"א חד אמר בבנין וחד אמר בשנים

רש"י

דאיצטנע מינך. דברי הלנע אבל אגר החלוקה לתרווייהו קביעא תשמישתי' לכל אחד בחלקו כל שעה ולא עבדי בה מילי דצנעא: כיון דרצו. לחלוק ולקמן פריך מאי איריא רצו אפילו לא רצו הרי הן יכולין לכוף זה את זה: בונין כותל. של אבנים: גודא. כותל אבנים ובחצר שיש בה דין חלוקה תורה אור ועל כרחן חולקים: וטעמא דרצו. שהתנו לחולקה בכותל אבנים הא לא רצו אין מחייבין אותו אלא נא מסיפס בעלמא: כדאמרי אינשי כו'. פירושא הוא: שאין בה דין חלוקה. ח' אמות לא יחלוקו: ובכתבי הקדש. ספר תורה שהוא בכרך אחד וכן נביאים וכתובים הכתובים בגליון כס"ת: קנין דברים הוא. ואין חליפין קונין אלא דבר הנקנה או (ו) מכר או מתנה או שעבוד קרקעות שהקנין חל עליו או מטלטלין: ברוחות. זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי וקנו מידם ומעתה נקנה חלק מזרחי לזה ואין לזה חלק בו וכן השני לחבירו: והחזיק. בחלקו רפק ביה פורתא וקרקע נקנה בחזקה אחרי אשר רצו בשעת חלוקה: ארית. חצי לבינה והלבינה ג' טפחים והארית טפח ומחצה ועובי הכותל ארית מכאן וארית מכאן וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברו: לבינים ליבני. שלימות לבינה לעובי הכותל: למורשא דקרנת'. ראשי האבנים בולטות לחוץ שאינן חלקות ולהכי בעי רוחב טפח יתירא: לביני אורבי. בין דימוס שמכאן ובין דימוס שמכאן ונותן טיט באמצע: ה"ג אימא לביני דלא משפיין: ש"מ כו'. ונפקא מינה למקבל עליו לבנות כותל לחבירו: בריכסא. אבנים דקות וטיט בין שני הדימוסות: למימרא דבגזית כו' כל ד' אמות גובה אי הוה פותיא ה' טפחים קאי ואי לא לא קאי. כדתנן במתני' בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה וקתני סיפא ט)מחייבין אותן לבנותו עד ד' אמות ולפי חשבון זה לגובה שמנה צריך י' טפחים רוחב: והא אמה טרקסין. דבנין שלמה דגזית הוה דכתיב אבני גזית (מלכים א ה) והוי שלשים אמה קומתה ואין עוביו אלא אמה להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים: דאיכא טפח יתירא. ומשום האי טפח פותיא מלי לאגבוה טובא ואין צריך לתת לכל ארבע אמות ה' טפחים רוחב: בבנין. שהיה גובהו (ז) י)מאה אמות כדתנן במסכת מדות (פרק ד מ"ו):

תוספות

מאי קא משמע לן בשאין בה דין חלוקה. אע"ג דקא משמע לן דשמיה היזק ה"פ מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בה דין חלוקה לישמעינן בשיש בה דין חלוקה [אע"ג דלא רצו] (כשרצו) פלגי ב) תימה הא קמ"ל דאפילו באין בה דין חלוקה דאיכא למימר על מנת לעשות גודא לא איתרצאי כדפירש לעיל: כי רצו מאי הוי ניהדרו בהו. למ"ד מחיצה גודא לא פריך דאיכא למימר דקנו ושיעבדו נכסיהן לבנין הכותל אלא למ"ד פלוגתא לא מהני קנין דקנין דברים בעלמא הוא דלא מסיק אדעתיה שקנו ברוחות:

קנין דברים בעלמא הוא. בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) דתנן מתנה ש"ח להיות כשואל ומוקי לה בקנו מידו התם לאו קנין דברים הוא אלא קנין גמור הוא שנשתעבד את עצמו שאסיהם שישלם):

רב אשי אמר כגון שהלך כו'. תימה לר"י מה בא רב אשי להוסיף וכי איצטריך לאשמועינן דחזקה מועלת כמו קנין ונראה לר"י דהא קמ"ל דאע"ג דקאמר לקמן בחזקת הבתים (דף נג.) שלא בפניו צריך למימר לו לך חזק וקני הכא כיון שאמרו אתה תקח רוח צפונית ואני רוח דרומית והלך והחזיק לו כל אחד בשלו זה שלא בפני זה נעשה כמי שקנו מידם ברוחות אע"פ שלא אמרו זה לזה לך חזק וקני:

ארבע אמות גובה אפותיא דה' קאי טפי לא קאי. וקשיא לר"ת הא לבינין דגריעי קאי בשלשה טפחים ועוד הא קא חזינן דקאי בגזית טפי אפורתא ותירץ דהכי קאמר טפי לא קאי כמשפט גזית שרוצים בני אדם לבנותו שיעמוד ימים רבים כשבונים בגזית:

טרקסין. אומר ר"ת דטרק הוי כמו טרוקי גלי בברכות (דף כח.) וסין הוי סיני כלומר שהיה מפסיק וסוגר את הלוחות שנתנו בסיני שהיו מונחות בארון שהיה בבית קדשי הקדשים וי"מ טרקסין פנים וחוץ שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת פנים או חוץ ולכך היו שם שתי פרוכת כדאמרינן ביומא (דף נא:):

שאני התם דאיכא טפח יתירא. ה"מ לשנוי דאגב תקרה ומעזיבה קאי טפי כדאמרי' בסמוך:

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א:

י ד ה ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתניא]: ב) [לעיל ב. וש"נ]: ג) [לקמן יא.]: ד) [שם]: ה) ס"א כ"ז איתו: ו) [ב"מ טו. וש"נ]: ז) (ב"מ לד): ח) [נ"ל מגררות במגרה וכן הגי' בערוך ערך שף ב']: ט) [לקמן ה.]: י) [עי' תוי"ט ריש פ"ב דיומא ד"ה לבין שתי דגרס מ' אמות וכתב דנתחלף בין מ' למאה ע"ש]: כ) ס"א ותירץ מהר"ם ולפי גירסתו נ"ל כשרצו וכגי' שלפנינו הוא גי' מהרש"א: ל) [וע"ע תוס' כתובות נה: ד"ה אע"פ]:

רבינו גרשום

רבינו גרשום

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדכתיב ותהי מחצת: (ב) שם ואימא מאי מחיצה גודא כדתנן מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור חזרה ונפרצה: (ג) שם מאי קמ"ל (דכי לית ביה דין חלוקה) תא"מ ונ"ב גי' תוס' כשאין בה דין חלוקה: (ד) שם לא יחלוקו וכי רצו מאי הוי ליהדר ביה וכו' בשקנו מידן כו' ליבנא אחרינא אדאשמעינן בשאין בה: (ה) שם למימרא דבגזית כל כל"ל ואות ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה קנין וכו' או במכר או במתנה: (ז) ד"ה בבנין שהיה גובהו ק' נ"ב נראה דזה הוא טעות דהרי בית ראשון היה גבוה ק"כ אמה דהיינו נ' מעלייה ראשונה והבית גופיה נ' א"כ מקדש ראשון גבוה יותר וע"כ נ"ל מ' וחשיב עד העלייה דראשון לא הוי רק נ' בבנים ושני מ' וע"ל דף נ"ח ע"ב:

א) [אולי נ"ל דאוכים לביע בתשמיש דבית טפי מבחצר]: ב) [נראה דנ"ל בונין אותו בעל כרחו משום דהיזק ראיה שמיה היזק וא"מ מאי מחיצה גודא וכו' וטעמא דרצו וכו']: ג) [נ"ל צריך להניח באמצע וכו']:

בשנים ואיתא להא ואיתא להא וניעבדו תלתין אמין בבנין ואידך ניעביד פרוכת כי קאי תלתין אמהתא נמי אגב תקרה ומעזיבה (א) הוה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא הוה קאי וליעביד מה דאפשר בבנין וליעבד אידך פרוכת אמר אביי גמירי אי כולהו בבנין אי כולהו בפרוכת אי כולהו בבנין ממקדש אי כולהו בפרוכת ממשכן איבעיא להו הן וסידן או דילמא הן בלא סידן אמר ר"נ בר יצחק מסתברא הן וסידן דאי ס"ד הן בלא סידן ליתנייה לשיעורי' אלא לאו ש"מ הן וסידן לא לעולם אימא לך הן בלא סידן וכיון דלא הוי טפח לא תני והא קתני (ב) בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה התם חזי לאיצטרופי ת"ש א) הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים התם ברברבתא דיקא נמי דקתני של שלשה טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ: אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי משום פשיעותא ואיכא דאמרי משום צלויי מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא (בי כנישתא אחריתי) מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קיטא בסיתווא (ג) ובנו בי סיתווא בקייטא א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי אמר ליה דילמא מיתרמו להו פדיון שבויים ויהבי להו שריגי ליבני והדרי הודרי ומחתי כשורי מאי א"ל זמנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהבי להו א"ה אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתריה ועייל לפורייה להתם ולא אפקיה עד דמתקן ליה שפיכי ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש והאמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא אי בעית אימא תיוהא חזא ביה איבעית אימא מלכותא שאני דלא הדרא ביה דאמר שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורי עקר טורי ולא הדר ביה הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה נתן עיניו באותה תינוקת יומא חד (ד) שמע ההוא גברא בת קלא דאמר כל עבדא דמריד השתא מצלח קם קטלינהו לכולהו מרותיה ושיירה להההיא ינוקתא כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה סליקא לאיגרא (ה) ורמא קלא אמרה כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא טמנה שבע שנין בדובשא איכא דאמרי בא עליה איכא דאמרי לא בא עליה דאמרי לה בא עליה הא דטמנה ליתוביה ליצריה ודאמרי לה לא בא עליה האי דטמנה כי היכי דנאמרו בת מלך נסב אמר מאן דריש מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לכולהו רבנן שבקיה לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה

תורה אור
דברים יז: מקרב אחיך תשים עליך מלך

אהדר

אמר אביי גמירי. השתא לא צריך לשנויא קמא: מכלל דאיכא זוטרתי. וא"ת ודילמא מכלל דאיכא רברבתא ומה דיקא הוא זה ותירץ ר"י דאם אין פחות משלשה אבל גדולות יש א"כ בכדי נקט חצי לבינה של ג' טפחים דלא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש שיעורא: הג"ה בי קיטנא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיוהא ושרי ואם בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתווא איירי כגון דחזו בה תיוהא ועוד נראה כיון דיש שם בהכ"נ אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת והא דקאמר דאיכא דוכתא לצלויי הייתו שאין בהכ"נ ועוד מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו או בזמן גדול כל כך אין לחוש, ע"כ הגה"ה: אי הכי בי בנייה נמי. פירוש עד שיתפללו בה: ועייליה לפורייה להתם. ותימה והא אמרת בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי ואין לתרץ משום דבבבל הוי ואמר רב אסי בפ' בתרא דמגילה (דף כח: ושם ד"ה בתי) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות ופ"ה התם נפקא מינה לענין הא דקתני לעיל אין אוכלין בהן ואין שותים בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובשל בבל מותר דהא קאמר התם בתר הכי רבינא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתא מרבא אתא זילחא דמטרא עלייהו ועיילי לבי כנישתא ולא משום מטרא אלא משום דשמעתא בעי' צילותא והשתא והלא בהכ"נ של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטר וי"ל דלאו ממש לבהכ"נ עיילה לפוריי' אלא בסמוך לבהכ"נ במקום שהאורחין רגילין לישן שם ולאכול כדאמרינן בע"פ (פסחים דף קא. ושם ד"ה דאכלי) ושמואל למה לי' לקדושי בבי כנישתא להפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא והא דאמר דעל תנאי הן עשויין מפרש ר"י לענין שאם יחרבו יעשו מהן מה שירצו לבד מקלות ראש כדאמרי' התם: כל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא. וכן הוא דהכי נמי אמר שמואל בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) ומכאן קשה על פ"ה בהלו נאמרים (סוטה דף מא.) דאמר אמרו לו לאגריפס אחינו אתה ופ"ה התם שאמרו לו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראליות אמאי עבדא הוה הא שמואל גופיה אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בהחולץ (יבמות דף מה.) וי"ל שלא נשאו ישראליות וקראוהו אחינו אתה לפי שעבד אחינו [הוא] במצות: [וע"ע תוס' יבמות מה: ד"ה כיון דאמו]: מאן דריש מקרב אחיך רבנן. דפשטי' דקרא לא משמע למעוטי עבד שהוא אחיך במצות אלא עובד כוכבים ורבנן דרשו (ב"ק פח.) ממובחר שבאחיך: קטלינהו לכולהו רבנן. לאו דוקא לכולהו דהא הוו בני בתירא שהיו נשיאים כשעלה הלל מבבל כדאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סו.) והלל היה בפני הבית מאה שנה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו.) ומלכות הורדוס היה בפני הבית ק"ג שנה כדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט.):

בשנים. בית ראשון עמד ד' מאות ועשר ובית שני ד' מאות ועשרים: אגב תקרה ומעזיבה. שהעלייה היתה נתונה עליו ומעזיבה של טיט טרכם על גבה וכובד המשא מעמיד הכותל שלא יטה לצדדין הלכך במקדש שני שלא היה כותל ל' מגיע לעלייה לא יוכל לעמוד: הן וסידן או הן בלא סידן. הני שיעורי דמתני' עם עובי הטיח קא חשיב להן או דילמא מקום האבנים הוי בפותיא לבד טיח הסיד: והא קתני טפחיים ומחצה. אלמא חצי טפח נמי חשיב: חזי לאיצטרופי. של זה ושל זה מצטרפין לטפח: הקורה שאמרו. לענין הכשר מבוי: ג' טפחים. אלמא ג' טפחים דקתני לגבי מתני' גבי לבינין כדקתני זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה הן בלא סידן קאמר דהא לבינה לחודה שלשה טפחים: התם ברברבתא. ומתני' בזוטרתא דעם סידן לא הוו אלא ג' טפחים: משום פשיעותא. דילמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי: משום צלויי. כל זמן הבנין: בי קייטא בסיתווא. בית הכנסת היה להם לימות החורף נמוך בכתלים רחבים וחלונות מעטין מפני הצינה ובימות החמה בית הכנסת אחר שאויר שולט בו: זוזי. לצורך בית הכנסת החדש ומונחים ביד הגבאי מי איכא למיחש לפשיעות או לא: שריגי ליבני. מסודרים הלבינים זה על גב זה ומזומנין לתתן בבנין: הדרי הודרי. מסופין ומתוקנין רהיטי הגג קיברו"ש: כי בנו נמי. בי כנישתא חדתא לא נסתרוה לעתיקא דדילמא מתרמי פדיון שבויין ומזבני ליה: ולא אמרן. דלא ליסתרוה לעתיקא: אלא דלא חזו ביה תיוהא. ביקוע שיהא מזומן ליפול: עייליה לפורייה התם. כדי שלא יתייאשו בבנינו שהחמה והגשמים מלערין אותו: שפכי. מרזבין: היכי אסביה עצה להורדוס. כדאמרינן לקמן בשמעתין וכתובה היא ביוסיפון בן גוריון:

אהדר

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הלכה יח סמג עשין פב טוש"מ סי' קנז:

יב ב מיי' פי"ז מהל' שבת הל' י"ג סמג עשין מד ס"א טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף יז:

יג ג ד מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנד [וברב אלפס פרק בני העיר דף רס"ד]:

יד ה ו מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף א:

טו ז מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה יב סמג עשין י"ט טוש"ע א"ח סי' קנב [וברב אלפס פרק בני העיר דף רס"ד].

רבינו גרשום

איתא להא ואית' להא. דהא בין בבנין בין בשנים היה גדול: כי קאי נמי תלתין אמה בעובי אמת בבית ראשון משום דהתקרה והמעזיב' מונחת עליו וסומכתו שלא יפול הא לאו הכי לא קאי אפי' בתלתין: ונעבד כמה דאפשר. לעמוד בגיבה בבנין כותל ומכאן ולמעלה עד התקרה ליעבד פרוכת: אי כוליה בפרוכת. ממשכן [כדכתיב] והבדילה הפרוכת וגו': הן וסידן. כלומר הא דתנינן בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים תני מקום אבנים בהדי סיד שמסיידו מבחוץ צריך ג' טפחים (דאי לא הכי) [דליכא הכא] י' טפחים שלימות דבצר שיעור מקום הסיד או הן בלא סידן כלומר דלמקום גויל גרידא בעי למיתן זה ג' טפחים וזה ג' טפחים חוץ ממקום הסיד: דאי ס"ד הן בלא סידן. ו' טפחים (ולמקום) [ולעולם] בעי למיתב תרוייהו א"כ ניתנייהו לשיעורא דסיד ולימא הכי זה נותן ג' טפחים ומשהו למקום הסיד והשני כמו כן וכן בכולהו אלא מדלא תני הכי ש"מ מקום הגויל ומקום הסיד לא חוי אלא ו' טפחים (אלא) [לא] לעולם אימא לך הן ולא סידן ואי אמרת אמאי לא תני שיעורא דסיד כיון דלא הוי טפח לא חשיב למתנייה: התם חזי לאצטרופי. ב' חצאי טפח לטפח אבל מקום הסיד לא חזי לאצטרופי לשום חשבון: קורה שאמרו. לגבי מבוי מדתני לבינה של ג' טפחים מכלל דג' טפחים שלימות הוי כל לבינה וש"מ דלמקום לבינה בעינן ג' טפחים שלימות לבד ממקום הסיד וה"ה לגויל וכפים וגזית: (מיהו) [ודחית דמהא] לא

א) עירובין יג: ב) מגילה כו: ג) נ"א דוכתא לצלויי רש"א: ד) נ"א מלתא דמצות ויהבי, רש"ל: ה) [ערכין ו.]. ו [שם]: ז) קדושין ע.

רבינו גרשום

לא תידיק דמקום לבינה ג' טפחים שלימות דאותן טפחים א) דתני גבי לבינה מבוי גדולים טפח בגודל אבל מתני' בטפחים בינונים הן ומש"ה הן וסידן ג' טפחים: משום פשיעותא. דדלמא מפריד בשאר מילי ולא בני ליה: משום לצלויי. דלא הוה להו דוכתא לצלויי עד שיעסוק בבנין: סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא. שמעתי [דשתי] בתי כנסיות היו להם באחד היו מתפללין בימות הגשמים ובאחד בימות החמה אותו של ימות החמה היו מחזקין אותו בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה כדי שיהא להם מקום תפלה בכל שעה: גבו זוזי. מציבורא לצורך בית הכנסת: ומחתי. ומונחין הן במקום אחד [מי] אמרינן הואיל והמעות גבויין לא פשעי ומצי למיסתריה או דלמא ניחוש דלמא יהבינהו למצוה אחריתי. אם תמצא לומר דהמעות יתנו לפדיון שבוים. הדרי הודרי. מתוקנים הזיזין שריגי ליבני שמתוקנין וערוכין הלבינים ומחתי כשורי ומונחין הקורות והכל [שקנו] להתחיל הבנין מאי יכול לסתור הישן קודם שיתחילו החדש או לאו: אי הכי דאכתי איכא למיחש אפי' כי מיבני תאי לא ליסתור אחרינא דאיכא למיחש דמתרמי להו פדיון שבוים ומזבני ליה ואיכא פשיעותא ומשני דירתא דאינשא לא מזדבן כ"ש בית הכנסת הואיל ומתוקן הוא וליכא למיחש: ולא אמרן דלא לסתור עד דבני אחרינא אלא דלא חזו ביה תיותא רעוע או סדק אבל חזו ביה תיוהא סתר לאלתר: ועיילה לפורייה להתם. כדי שיהיו הגשמים יורדין ומנטפין עליו והוא ימהר במלאכת בהכ"נ יותר: שפיכי, מרזבין: אי הכי דלא ליסתור עד דבני אחרינא. בבא בן בוטא היכי אסביה עצה כו'. מלכא שאני דכיון דאמר למיבנייה לא הדר ביה וליכא למיחש לפשיעות': באותה תינוקת. דבית חשמונאי:

א) [ונראה דצ"ל דאוקן לבינות דתני גבי מבוי לבינות גדולות של ג"ט אבל מתני' בלבינים בינונים הן וכו'].

סכר

הגהות הב"ח (א) גמ' ומעזיבה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא קאי כצ"ל ותיבת הוה נמחק ב' פעמים: (ב) שם לא תני והא קתני בגזית זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה התם חזי לאצטרופי. (ג) שם בי קייטא בסיתווא וסתרי ובנו בי סיתווא. (ד) שם יומא חד שמעיה לגבא קלא דאמר כצ"ל ותיבת ההוא גברא נמחק. (ה) שם ורמת קלא.

א) [יבמות כב: ב"ק נה: ב"מ מח: כב. סנהדרין פה. מכות ט:] ב) סוכה נא: ע"ש ג) [ס"א רבא] ד) נ"א דלא כניא ליה בלא מלכא ה) מגילה טו. ו) ס"א ובניי ז) [וכן בכתיקי ר"ח ס"ג]

טז א ב מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' א' סמג לאוין רט:
יז ד ה מיי' פי"ג מהל' רוצח הלכה טו:
יח ו מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף ד:
יט ז ח מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ה:
כ ט מיי' שם הל' יז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ב:

אהדר ליה כלילא דיילי נקרינהו לעיניה יומא חד אתא ויתיב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה א"ל נלטייה מר °אמר ליה [כתיב] °גם במדעך מלך אל תקלל אמר ליה האי לאו מלך הוא א"ל °ולידהוי עשיר בעלמא וכתיב °ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר °ולא יהא אלא נשיא וכתיב °ונשיא בעמך לא תאור א"ל א) בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך א"ל מסתפינא(א) מיניה א"ל ליכא איניש דאזיל דלימא ליה דאנא ואת יתיבנא א"ל כתיב °כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר א"ל אנא הוא אי הואי ידענא דזהירי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו השתא מאי תקנתיה דההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב °כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב °ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם דכתיב °והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב °הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם א"ל מסתפינא ממלכותא א"ל שדר שליחא וליזיל שתא וליעכב שתא ולהדר שתא אדהכי והכי סתרית [ליה] ובניית [ליה] עבד הכי שלחו ליה אם לא סתרתה אל תסתור ואם סתרתה אל תבני ואם סתרתה ובנית עבדי בישא בתר דעבדין מתמלכין אם זיינך עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רכא הורדוס [עבדא] קלניא מתעביד מאי רכא מלכותא דכתיב °אנכי היום רך ומשוח מלך ואי בעית אימא מהכא °ויקראו לפניו אברך ב) אמרי מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה [מימיו] במאי בנייה אמר ג) רבה באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני כוחלא שישא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דנקביל סידא סבר (ב) למשעייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא ובבא בר בוטא °היכי עבד הכי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי °מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא עצה לנבוכד נצר שנאמר °להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך וגו' וכתיב °כולא מטא על נבוכד נצר מלכא וכתיב ולקצת ירחין תרי עשר וגו' איבעית אימא שאני עבדא דאיחייב במצות ואיבעית אימא שאני בית המקדש ה)דאי לא מלכות לא מתבני ודניאל מנלן דאיענש אילימא משום דכתיב °ותקרא אסתר להתך ה)ואמר רב התך זה דניאל הניחא למ"ד שחתכוהו מגדולתו אלא למ"ד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו מאי איכא למימר דשדיוהו לגובא דארייוותא: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי °לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא °דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי °דפנינהו חד לרשותא דידיה מהו דתימא ניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו: הא גופא קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו השתא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מיבעיא אמר אביי ה"ק וכן סתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו אמר ליה רבא אם כן מאי אבל אלא אמר רבא °הכי קתני וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית: מאי חזית אמר רב הונא אכפיה ליה לקרנא לבר ונעביד מלגיו עביד חבריה נמי מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא גיזווא מידע ידיע איכא דאמרי אמר רב הונא מיכפא לקרנא מלגיו ונעבד מלבר גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי לייף ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא ליפופא מידע ידיע והא מבחוץ קתני קשיא רבי יוחנן אמר נישעייה

תוספות

שבל דברי מלכות נחתכין על פיו. לפי תרגום [של] אחשורוש ז)נענש הרבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב התם התך לפי שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי ומיהו נמי' שלא אין תופס כן דדרשינן במגילה (דף טו.) והתך להיכן הלך ומפרש לפי שאין משיבין על הקלקלה:

הכי קתני וכן בגינה סתם כו'. וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה ומקום שלא נהגו לגדור בגינה אין מחייבין אותו:

והא מבחוץ קתני קשיא. ותיובתא היכא דמצינן למימר היינו שבולט חוץ לחומה מ"מ קשיא היא דא"כ מחוץ הוה ליה למיתני:

גייז ליה חבריה ושדי ליה. אע"ג דלעיל אמר גזוזא מידע ידיע בהולא לא ידיע · לאפוקי

רש"י

אהדר ליה כלילא דיילי. האנקה מתרגמינן ילא (ויקרא יא) והוא שרץ שקורין הרצו"ן ושערו קשה כמחטין ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו: השתא מיהא [דהנא ואת]. הנא ואת שניטו כאן ואין שומע: הנני מחלל את מקדשי. סיפיה דקרא מחמד עיניכם: מסתפינא ממלכותא. כשופים היו למלכות רומיים: מתמלכין. נוטלין רשות: אי זיינך עלך ספרך כאן. אם נתגאית בכלי מלחמתך שהרגת בית אדוניך ספר יוחסין שלך בידינו הוא [ידענו] שאתה עבד: לא רכא כו'. לא מלך ולא בן מלך: קלניא מתעביד. נעשה בן חורין מאליו: שישא. שיש ירוק שקורין ביי"ש: ומרמרא. שיש לבן: כוחלא. שיש צבוע כעין כחול: אידוותא דימא. גלי הים [שהם נעים ונדים והעין *מתעשעשת בראייתן]: נענש דניאל. לקמיה מפרש עונשו: מלכי ישפר עלך. עצתי תיטב בעיניך: במיחן עניין. בחנינת עניים: בכן תהא ארכא לשלותך. [יהא אורך] לשלומך: כולא מטא. כל החלום של פורענות בא עליו: לקצת ירחין תרי עשר. בשביל עצתו של דניאל תלה לו שנים עשר חדש: בהוצא. לולבי דקלים: ודפנא. ענפי עץ ערמונים שקורין ט"ר ופרי שלו קורין ביי"ש: פשיטא. דהאבנים של שניהם דאפי' לא פסק לן דינא דמתני' המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוה על כרחם היו חולקין בשוה האבנים שהרי ברשות שניהם מונחים ויד מי מהם תגבר: (הג"ה בפי' ר"ח קמ"ל דלא בעינן ראיה אלא שותף מפיק מיניה בלא ראיה ואיהו דטעין דדיליה ניהו עליו הראיה וכל כה"ג הכי דיינינן ליה וזה הדין מפורש עוד כמו כן בפרק הבית והעלייה בתחילתו. איבעית אימא בשותפין כי האי גוונא אנוחי אבנים ברשות חבירו לא קפדי וחזקת רשות לאו כלום הוא שמעינן מינה דכל כהאי גוונא דמילתא דידיעא בשותפתא לתרוייהו אע"ג דמנחי ברשותא דחד מינייהו לא יכול למיטען דידי ניהו דברשותי מנחי דקי"ל שותפין לא קפדי אהדדי ע"כ): השתא סתם גינה אמרת לא. אע"פ שהיזק ראיה קשה: אמר אביי כו'. האי מקום שנהגו לגדור דקתני מתני' אבקעה קאי: א"כ מאי אבל בבקעה. הא מינה סליק והכי איבעי (ג) למיתני אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו: מכפייה לקרנא לבר. ראשי הכותל יכוף לצד חבירו וכל חזית לשון קלה הוא וכן שניטו בתמיד (פ"ג מ"ד) גבי מערכה וחזיתה מזרחה ראשי הגזירין וכן מחזה מול מחזה דמלכים (א ז) ראשי הגשרים מוסבין זה מול זה ו) ועבי' מאבראי כופה לצדי ראשי הכותל שמחבר בראשו אבנים וטיט ומעבהו: דידי ודידיה הוא. כדקתני מתניתין כשעושין אותו בין שניהם עושין חזית מכאן ומכאן: השתא נמי גייז לה. להאי כפופה שהיא לצדו ואימא דידי ודידיה הוא ולא עשינו חזית: מלגיו. לצד שלו ולקמיה פריך הא מבחוץ קתני: לייף ליה. מחבר חזית אחרת לצדו בשטייה

רבינו גרשום

כלילא דיילי. כתר של מיני האנקה שהן עלוקות נתן סביב ראשו וניקרו עיניו: כי נר מצוה ותורה אור. אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה אלו סנהדרין: ממלכותא. זו מלכות רומאי שהיה משועבד להם: שלחו ליה. ממלכות רומיים אם זיינך עלך ספרך כאן כלומר אם מלחמתך עליך שאתה מתגבר לשם ייחוסך כאן שיודעין אנו מאיזה משפחה אתה לפי שהורקנוס אביו של הורדוס פעם אחת הלך על הרומים להלחם ונצח וראה בשביה שפחה אחת יפת תואר וחמדה ועשה לה כדין תורה ובא עליה והוליד ממנה אותו הורדוס ולפיכך היו מחרפין אותו מיחוסו: קלניא. בן חורין נעשה: שישא. שיש לבן: ומרמרא. מנומרין: כוחלא. שחורין: כאדוותא דימא. כגלי הים שזו יורדת וזו עולה: שאני עבד משום דהוי שייך במצות עשה (שהזמן) [שאין הזמן] גרמא והורדוס עבד היה: בהוצא ודפנא. שנוהגין לעשות גדר מכפות תמרים ודפנא עץ של (עור) [ערמון] שקורין לו"ר וכיון דנתרצו לעשות כותל על זה ועל זה לעכב שלא יעשו אלא כמנהג המדינה: קמ"ל. כיון דזה נותן מחצה וזה נותן מחצה אין צריך להביא ראיה: פיסקא וכן בגינה מקום שנהגו לגדור בגויל או בגזית וחבירו מעכב היו כופין אותו משום דאיכא היזק ראיה כדאוקימנא [לעיל ב:] בגינה הסמוכה לעיר אבל בבקעה של שדות כו': הא סתמא. דיש שגודרין ויש שאין גודרין: השתא סתם גינה. דאיכא היזק ראיה אמרת לא דאין מחייבין סתם בקעה דליכא היזק ראיה מחייב: אמר אביי ה"ק. כלומר כגון חסורא מיחסרא וכן גינה סתם משום דאיכא היזק ראיה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו: א"ל רבא לאביי אי הכי כדקא תרצת א"כ מאי אבל דקתני במתני' אבל בבקעה אי אמרת בשלמא דרישא לא איירי בדינא דבקעה כלל היינו דקתני בסיפא אבל בבקעה דעד השתא לא איירי בדינא דבקעה אלא לדעתך דתרצת דרישא איירי בבקעה מאי אבל בבקעה תו דתני בסיפא: אלא אמר רבא. אנא מתריצנא דלא תקשי אבל ולא תקשי סתמא דרישא לסתמא דסיפא וה"ק וכן בגינה סתם דינא דגינה סתם כדינא דמקום שנהגו לגדור בבקעה דמחייבין לגדור ועדיין לא שמעי' דינא דסתם בקעה ואמטו להכי צריך למתני בסיפא אבל בבקעה לאשמעינן דינא דסתם בקעה דכמקום שנהגו שלא לגדור דמי דאין מחייבין לגדור דהשתא מיתרצא כולה מתני': ועושה לכותל חזית. סימן היכרא שידעו בני אדם שזה בנאו כולו בקרקע שלו משלו: לפיכך כיון דעשה חזית אם נפל הכותל כו': דכייף ליה קרנא מלבר. דלשקע בראש הכותל בסופו קנים בטיט ויכוף ראשם של קנים מבחוץ לצד הכותל לצד אייר חבירו: אזיל אידך חבירו וכייף ליה נמי מלבר לצד שלו ואמר הרי אית לי נמי חזית ודידי ודידך הוא הכותל ומקומו הלכך לא כייף אלא מלבר: אכתי אתי האי וגייז להההיא חזית שהוא (פצע) [לצד] שלו ואמר דידי ודידך הוא: השתא נמי לייף ליה. כלומר יחברם לכותל בטיט בלא שקיעה: מידע ידיע. יכולין להבין ולהבחין בין דבוקה לשקיעה: והא מבחוץ קתני. ועושה לו חזית מבחוץ קתני. קשיא להך לישנא דאיכא דאמרי: ור' יוחנן אמר. היינו חזית

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל מסתפינא איכא אינש דשמע מלתא ואזיל ומודע ליה א"ל השתא מיהא ליכא איניש גבן דאזיל ולימא ליה: (ב) שם סבר למשעייה בדהבא: (ג) רש"י ד"ה א"כ מאי וכו' איבעי ליה למיתני:

לאפוקי מדאביי. ואביי סבר דשפיר אית ליה למיתני תקנתא נשעייה באמתא מלבר. יהא פיה בטיט אמה ברחב הכותל מבחוץ:
לרמאי: אם עמד וגדר את הרביעית. ל"ג אם עמד ומקפל ליה. (ד) מקפלו: הולא. אם עשו מזילת גלרים כילד יעשו
ניקף דהא לכולהו ליתני דגמרא קאי אמקיף בר מליסנא. בתרא חזית: סינופי ד) ירוכי לבר. ראשי הגולים *ישב לגד שדה חבירו
דקאמר מקיף וניקף איכא בינייהו והא דדייק בפרק כילד הרגל (ב"ק וכשיהיה סוקא ההולים כשיכלה האחד ויתן את חבירו יכסנו מבחוץ:

[*] נשעייה באמתא מלבר וניעבד מלגיו עביד חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי דקפיל ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא א) קילופא מידע ידיע הוצא אמר רב נחמן סינופי ב) ירוכי מלבר וניעבד מלגיו עביד נמי חבריה מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ושדי ליה ואמר דידי ודידיה הוא משריק ליה טינא השתא נמי אתי חבריה וקליף ליה קילופא מידע ידיע אביי אמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא: אבל אם עשו מדעת שניהם: אמר ליה רבא מפרזיקא לרב אשי לא יעשו לא זה ולא זה א"ל לא צריכא דקדים חד מנייהו ועבד דידיה ואי לא עביד חבריה אמר דידיה הוא (א) ותנא תקנתא לרמאי קמ"ל א"ל ורישא לאו תקנתא לרמאי הוא א"ל בשלמא רישא תנא דינא ומשום דינא תנא תקנתא אלא סיפא דינא קתני דקתני תקנתא אמר רבינא הכא בהוצי עסקינן לאפוקי מדאביי דאמר הוצא לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגיא:

מתני' ג) המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו רבי יוסי אומר ב) אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ג) ל"ש עמד ניקף ל"ש עמד מקיף איתמר רב הונא אמר ד) הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא לרב הונא דאמר הכל לפי מה שגדר היינו דאיכא בין ת"ק (ג) ורבי יוסי ת"ק סבר הכל לפי דמי קנים בזול אין ומה שגדר לא ורבי יוסי סבר הכל לפי מה שגדר אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה מאי קיהיב ליה אי בעית אימא אגר נטירא איכא בינייהו תנא קמא סבר אגר נטירא אין דמי קנים בזול לא ורבי יוסי סבר דמי קנים בזול ואי בעית אימא ראשונה שניה ושלישית איכא בינייהו ת"ק סבר רביעית הוא דיהיב ליה אבל ראשונה שניה ושלישית לא יהיב ליה ור' יוסי סבר ראשונה שנייה ושלישית נמי יהיב ליה איבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו דת"ק סובר טעמא דעמד ניקף (ג) דמגלגלין עליו את הכל אבל עמד מקיף אינו נותן לו אלא דמי רביעית ורבי יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף אם עמד וגדר מגלגלין עליו את הכל לישנא אחרינא מקיף וניקף איכא בינייהו ת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא ליה אבל אם גדר מקיף לא יהיב ליה מידי

רוניא

פטור היינו להאי לישנא: דמי קנים בזול. וא"ת מאי שנא משדה שאינה עשויה ליטע דאם נטעה חבירו שלא ברשות אמר רב ושמואל בהשואל (ב"מ דף קא.) שמין לו וידו על התחתונה ואור"י דשאני הכא דמצי א"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה דאין סהדי דאם היה מואאם כ"כ בזול היה גודר בהם: שניה ושלישית לא. אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גדור מד' רוחותיו ובקונטרס פירש לפי שכבר יצא מן השלשה מב"ד זכאי: הג"ה וקצת קשה דא"כ גם ברביעית יצא זכאי עד טפח אחרון ע"כ: ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. אע"ג דעד השתא היה מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא לא הוי הכי דלשון אם עמד משמע ניקף:
הגה"ה

דף כ: ושם) טעמא דניקף הא מקיף

הג"ה ירוכי כדאמרי' לעיל טפח יתירה לביני (ה) אורבי תמ"ש. ור"ח פי' מוליא ראשי הקנים ודפנא (ו) שהוא הקנים העומדים לחיזוק המחילה לחוץ מתוך פירושו משמע שהקנים שמעמידין מן הלד לסמוך הכותל וזהו לשון סניפין ע"כ: אלא בשטרא. אם עשה האחד יביא עדים ויחתמו לו ואם (ז) עשהו שנים יעידו עדים ויחתמו דס"ל קופלא דטינא מעילויה הולא לא ידיע: ולא יעשו. חזית לא לזה ולא לזה והוי סימן שלא עשאה האחד בשלו שאילו עשאה היה עושה חזית מבחוץ: ועביד דידיה. עשה חזית מבחוץ: ותקנתא לרמאי. בתמיה וכי מפני דאגת רמאין איכפל תנא למיתני הא מתני': ורישא. דקתני ועושה חזית מבחוץ לאו תקנתא משום רמאי הוא דלא לימא חבריה של שניהם הוא: תנא דינא. הואיל ובקעה אין מנהג לגדור אין יכול לכופו אלא כונס לתוך שלו ובונה ואיידי דתנא דינא תנא תקנתא ועושה חזית משום רמאי אלא סיפא דינא לא תנא דהא פשיטא דאם עשו מדעת שניהם תעשה משל שניהם וכולה משום תקנתא הוא דתנייה: מתני' המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שקנה ג' שדות סביב שדה חבירו לשלשת מצריה וגדר את שלשתן ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף משלש רוחותיו: אין מחייבין אותו. לתת כלום כדאמרי' דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא: הג"ה תמ"ש ול"נ טעמא משום דהכתי לא מהני ליה מידי שהכל יכולים ליכנס מרוח רביעית אבל אם גדר רביעית מחייבין אותו כדאמרינן בגמ' ואע"ג דאמרינן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא ה"מ בין בקעה לבקעה וכותל גבוה ד' אמות לנס הוא דלא בעינן (ח) מ"מ דליכא היזק ראיה אבל בשביל היזק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדור גדר שלו עשרה טפחים המונע מליכנס הבהמות: ה"ג ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית ה) ולא גרסי' ניקף: הג"ה וכן בפירוש ר"ח ומיהו אניקף מפרשינן לה לקמן. תוס' והכי מוכח בפ"ב דב"ק והלשון מוכיח דקתני אם עמד ולא קתני אם גדר מכלל דלאו בההוא דגדר השלש מיירי. ת' מו' סמ' ע"כ: מגלגלין

עליו את הכל. לתת חלקו בשלשת הראשונות דכיון דגדר את הלד הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה: גמ' לפי מה שגדר. בכל יליאות שהוליא בהן הראשון יחזיר לו מחלה: דמי קנים. דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ולאי אפסי בהוצאה של גדר אבנים: ה"ג תנן המקיף את חבירו מג' רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא ר' יוסי אומר כו' וגדר את הראשונה כו' אין מחייבין אותו. דהא לא אהני ליה מידי שהרי גלוי הוא מלד רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאהני ליה: אימא סיפא רבי יוסי אומר. בשלמא לרב הונא דאמר הכל דר' יוסי במה שגדר הוא היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי דת"ק דלא נקט לישנא דהכל סבר דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו ור' יוסי סבר כו' דהא ליכא למימר דת"ק דוקא אם גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו אבל אם גדר ניקף לא דכ"ש הוא השתא היכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקיפא קא מחייב ליה כ"ש היכא דגלי ולר' יוסי נמי קס"ד השתא דתנא ניקף וה"ה למקיף אלא בגלגול דהכל הוא דפליגי: אלא לת"ק דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא מאי יהיב ליה. מאי מחייבין אותו דדייקינן ממילתיה: יהב ליה אגר נטירא. דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה: דתנא קמא סבר. דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה שכבר יצא מהם זכאי בבית דין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו ואם גדרה ניקף לרביעית לא יהיב ליה מידי כדפיר' שכבר יצא ידי בית דין מהם ולר' יוסי לא שנא גדרה ניקף ולא שנא מקיף מגלגלין עליו (ט) את הכל בכולן דמי קנים: ואיבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו. דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי היכא דגדרה ניקף אבל רבי יוסי לית ליה דתנא קמא בגדר מקיף תנא קמא סבר לא שנא ניקף ולא שנא מקיף כי גדר לרביעית מחייבין אותו דהא תנא קמא במקיף איירי ודייקינן ממילתיה הא רביעית מחייבין אותו וכל שכן כשגדרה ניקף דגלי דעתיה:

ורבי

עין משפט נר מצוה

[כ א מיי' פ"ג מהל' שכנים הלכה טז טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ד]:
בא א ב ג ד מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ו:

רבינו גרשום

נשעייה עליה. אמה מלבר. שאמה העליונה מייסד אותה בסיד על פני כולה לאורך הכותל מבחוץ לצד חבירו: קפיל ליה. שיבא חבירו בסתר ומקליף אותו הסיד: מידע ידיע. מקום הקילוף ולא יועיל לו: כל הני דאמרן היינו בכותל של אבנים אבל [אם] אותו כותל מקני הוצא הוא מאי חזית מצי למקבע ביה דסניף ליה ריבי מלבר דלכי גריל להו להוצא ליכוון דליהוי רישייהו דהוצא כייפי לבר לאותו צד של חבירו (שדין) [ושריק] ליה טינא דלא מצי חבירו לגזוז להו (ולא למישדינהו) [ולמישדינהו] דאיכא היכרא ומקשינן אפ"ה אתי חבריה (ומקבל) [ומקפל] להוא טינא ושדי ליה ואמר דידי ודידך הוא (וישנו) [ומשני] קילופא מידע ידיע: אביי אמר. בשום ענין לכותל הוצין אין לו תקנה לעשות שום היכר שיהא כולו שלו שחבירו לא יכול לרמותו אלא בשטרא אא"כ יכתבו לו שטר שכולו שלו ואין לחבירו בו כלום: ואם עשו מדעת שניהם. כותל בבקעה בונין אותו שניהן בשותפות ועושין חזית מכאן ומכאן להיכרא שהכותל של שניהם הוא: ולא יעשה חזית לא זה ולא זה. ומשלא ידעינן דשל שניהם הוא דכיון דלאחד אין לו חזקה בו יותר מחבירו לא יוכל לטוענו דכולו שלו הוא: לא צריכא. דאקדים חד ועביד חזית מצד שלו להכי צריך למעבד אידך: אמר לו וכי תנא דמתני' לא אתי לאשמועינן בהא סיפא אלא תקנתא דרמאי. בשלמא רישא תנא דינא ותנא תקנתא. תנא אם רוצה כונס בתוך שלו דאף על גב דחבירו אינו רוצה שימעט לו באויר אינו יכול לעכב עליו היינו דינא ואגב דאיצטריך למיתני דינא תנא נמי תקנתא אבל סיפא לא אית ביה דינא כלל דהא דקתני מתני' אבל אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע לאו דינא הוא דמדעתייהו עבדי: רבינא אמר בהוצא עסקינן כו'. כלומר אפי' סיפא לא אתי לאורויי תקנתא כלל לרמאי אלא לאורויי אכותל דהוצא לאפוקי מדאביי דאמר לית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגי בלא שטרא: מתני' המקיף את חבירו מג' רוחותיו.

מסורת הש"ס

א) [ג"י הערוך ערך קפל ג' קיפולא]: ב) נ"א ריבי. רש"ל: ג) ב"ק כ:: ד) נ"א ריבי. רש"ל: ה) סר ול"ג ניקף אינו מפירש"י רק שייך כגה"ס. רש"א:

רבינו גרשום

המגיעו באותן ג' גדרים הואיל ועדיין אינו משומר שדהו שעדיין פתוח מרוח א': ר' יוסי אומר אם עמד מקיף וגדר שדה רביעית מגלגלין לו את הכל לניקף ליתן בכל אותן ג' גדרים לפי חלקו המגיעו דעכשיו שדהו משתמרת בכל צד: גמ' הכל כמה שגדר. כלומר אם זה המקיף גדר שדותיו בכותל יפה של אבנים חייב ליתן לו זה הניקף לפי חלקו במה שהוציא זה על אותן גדרים ואין יכול לטעון לדידי סגי לי בכותל רעוע של מחיצת קנים: חייא בר רב אמר. מצי לטען ליה ולא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול כמו שאם היו גדרים של קנים: בשלמא לרב הונא דאמר במה שגדר היינו דאיכא בין ת"ק ור' יוסי. דדייקי הכי הא רביעית לת"ק מחייבין אותו דמי קנים בזול ואתי ר' יוסי למימר לחלוק על ת"ק ואמר את אמרת דמי קנים בזול ואנא אמינא דמחייבין אותו במה שגדר כעין שהוציא: אלא לחייא בר רב דאמר. לטעמא דר' יוסי דמחייב לניקף ליתן דמי קנים. בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי כלומר מאי יהיב לת"ק בציר מדמי קנים בזול (ולמעמיה) אי האי פורתא דלא יהיב ליה דמי קנים בזול מאי יהיב ליה. לעולם כדאמר חייא בר רב דלר' יוסי לא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול והאי דמקשית מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי איכא בינייהו ראשונה שניה ושלישית דת"ק סבר אם עמד מקיף וגדר את הרביעית מחייבין ליה לניקף דמי קנים בזול מאותה רביעית אבל מאינך אחרינא לא יהיב ליה כלל ור' יוסי סבר דראשונה ושניה ושלישית נמי יהיב ליה דמי קנים בזול: ואיבעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו. דת"ק סבר אם עמד מקיף נמי וגדר את הרביעית מחייבי ליה לניקף ליתן דמי קנים בזול מאותה רביעית ולא יותר דמצי ליטען ניקף אנא הוינא יתיב ומנטר לשדה שלי. ור' יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית יהיב ליה מכוליה גדרים דמי קנים בזול דהואיל והוא עצמו גדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה באינך גדרים. אבל אם עמד מקיף וגדר את הרביעית לא יהיב ליה כלל דמצי למימר אנא הויתי מנטר שדה שלי: אגר נטירא איכא בינייהו. דהאי דקשיא ליה לעיל לת"ק מאי קיהיב ליה אגר נטירא מאי דהאי ניקף הוי יהיב לשומר שדהו דעכשיו לא צריך דהיינו בציר מדמי קנים בזול. ור' יוסי סבר מגלגלין עליו את הכל דיהיב ניקף דמי קנים בזול מכולהו גדרים:

הגון שהיו לו למקיף ד' שדות א' מכאן וא' מכאן לשדה של אדם אחר שהיה באמצעיתן של אותן שדות ורצה בעל אותן ד' שדות לגדור שדותיו וגדר את הא' ואת הב' ואת הג' ומאותן גדרים של אותן שדות לא היתה משתמרת שדהו של זה הואיל שלא גדר שדה רביעית אין מחייבין הניקף ליתן חלקו

הגהות הב"ח (א) גמ' דידיה הוא א"ל ותנא תקנתא לרמאי וכו' א"ל הא מאי בשלמא רישא: (ב) שם היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי ת"ק סבר דמי קנים כצ"ל ותיבת הכל לפי נמחק: (ג) שם דעמד ניקף הוא דמגלגלין: (ד) רש"י ד"ה ומקפל ליה מקלפו הס"ד: (ה) ד"ה הג"ה ירוכי וכו' יתירא לביני ירכי המ"ש. נ"ב כך היה גורס בעל הג"ה וכך הוא גי' נימוקי יוסף: (ו) בא"ד ודפנא שהן הקנים: (ז) ד"ה אלא כו' ואם עשאוה שנים: (ח) ד"ה הג"ה המ"ש וכו' דלא בעינן דליכא כצ"ל ותיבת מ"ט נמחק: (ט) ד"ה דת"ק סבר וכו' מגלגלין עליו בכולן כצ"ל ותיבת את הכל נמחק

מסורת הש"ס

א) [לעיל ג:] ב) נ"א ובא בזמנו. רש"ל: ג) שייך לעמוד הקודם: ד) [אכלויי לשון הרמת קול כצ"ל רש"ל]: ה) ס"א ל"נ ול"נ רק הוא הג"ה עד הס"ד. רש"ל: ו) [כדאיתא בכתובות פד.]:

עין משפט נר מצוה

שייך לעמוד הקודם

כב א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנז סעיף י:

כג ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ח:

כד ג ד מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף י:

כה ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יא:

רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו א"ל הב לי כמה דגדרי לא יהיב ליה הב לי לפי (א) קנים בזול לא יהיב ליה הב לי אגר נטירותא לא יהיב ליה יומא חד הוה קא גדר דיקלי אמר ליה לאריסיה זיל שקול מניה קיבורא דאהיני אזל לאתויי רמא ביה קלא א"ל גלית דעתך דמינח ניחא לך לא יהא אלא עיזא בעלמא מי לא בעי נטירותא א"ל עיזא בעלמא (ב) לאו לאבלויי בעיא א"ל ולא גברא בעית דמיבלי לה אתא לקמיה דרבא א"ל זיל פייסיה במאי דאיפייס ואי לא דאיננא לך דינא כר"ה אליבא דרבי יוסי רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לצלא ארבעה לצללא:

מתני' א)כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן:

גמ' אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו ב)ואמר לו פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו אביי ורבא דאמרי תרווייהו עביד איניש דפרע בגו זימניה זימנין דמתרמו ליה זוזי אמר איזיל איפרעיה

רש"י

ג) ור' יוסי סבר. דוקא גדרה ניקף דגלי דעתיה אבל גדרה מקיף לא: רוניא אקפיה רבינא. ד' שדות היו לרבינא סביבות ארבעה מצריו של רוניא וגדרן: הב לי כמה דגדרי. כרב הונא אליבא דר' יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר דהכי קי"ל כדמוכח לקמן: יומא חד הוה גדר. רוניא היה גודר תמרים מדקל שבשדהו: קיבורא דאהיני. אשכול של תמרים משל רוניא ובפניו: רמא ביה קלא. גער בו רוניא באריסיה דרבינא: א"ל. רבינא גלית אדעתיך שחביבין הדקלין עליך וניחא לך בשמירתן: לא יהא אלא עיזי בעלמא מי לא בעית כו'. כלומר אפי' אינך ירא מן הגנבים צריך אתה לשמרן מן העזים: ולאו גברא בעית לאכלויי. להזעיק ולגעור בהן ד) *)וירעם מתרגמי' אכלי (תהלים יח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יונתן: פייסיה במה דאיפיים. טוב לך (ג) להתפיים באגר נטירא הואיל ונתרצה לכך: הגה"ה ואי לא דאיננא לך כר' יוסי כו' מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק ר"ח. תמ"ש: ארבעה לגלא וד' לגלגלא. אני שמעתי גלא רצען עני וגלגלא רצען עשיר וקא אמר לו ארבע ככרות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי גלא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדרים דף נו:) מאי דרגש ערסא דגלא ואומר אני רוניא רצען היה (ד) ונותן עורות לעבדנין לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדנין דאמרי אינשי ארבעה זוזי לצורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדנין והיינו גלגלא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו ה) ול"נ ד' לגלא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' לגלגלא כמו כן ד' לצורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אצל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו וא"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה (ה) דעכשיו יהיו לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ונוכמה דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים ונמצא רוניא משתכר: **מתני'** מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. דבהכי סגי להיזק ראיה: בחזקת שנתן. אם אמר האחד לאחר שבנאו אני עשיתיו משלי שלא רצה זה לסייעני ותובעו חצי היציאה וזה אומר נתתי חלקי לאמן: עד שיביא התובע. עדים שתבעו ולא נתן לו דכיון דחובה עליו לסייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בונה משלו אלא היה צועק עליו בב"ד: סמך לו כותל אחר. לאחר שבנאו האחד למעלה מד' אמות הרבה ולא רצה האחר לסייעו בהגבהתו סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהילך: בחזקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבהתי וזה אומר נתתי חלקי איני נאמן אלא בעדים שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן: **גמ'** הקובע זמן לחבירו. במלוה שהלוהו:

*) נ"ל ירעם והוא בב"ב כב וכן הוא בס"י.

תוספות

*הגה"ה כתב בספרים אבל מקיף לא יהיב ליה אלא דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה אפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע בפ' כילד הרגל (ב"ק דף כ: ושם ד"ה טעמא) דקאמר טעמא (ו)דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ודחי שאני התם דא"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא מיהו יש לדחות דה"ק לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא הלכך פטור מלסייע לד' רוחות אבל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדור מארבע רוחותיו: **ואי** לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. קצת היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא מינך או מחינא לך בסילואה דלא מבע דמא ואע"ג דבלולב הגזול (סוכה דף לד: ושם ד"ה ולדרוש) אמר שמואל להנהו דמזבני אסא אשוו זבינייכו ואי לא דרשינן לכו כר' טרפון ובעי למימר התם דלהפחידם היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד מדקאמר ליה זיל פייסיה במאי דאיפייס משמע דמן הדין היה לו יותר אם לא בשביל שכבר נתפייס: **ארבעה** לגלא כו'. לפירוש הקונטרס מקשה ר"ת [הא] אין מרחמים בדין י) ועוד דקאמר סבר רבינא לסלוקי משמע שטעה רבינא ועוד מה שייך כאן האי מעשה אי משום דאיירי ברבינא ורוניא לייתי נמי מעשה דהמקבל (ב"מ דף קט.) רוניא שתלא דרבינא הוה והנך תרי עובדי דשמעתין לייתי נמי התם ועוד דגלא הוא עור כדאמרי' (מו"ק דף כז.) מאי דרגש ערסא דגלא ואומר ר"ת דזבן ארעא אמיצרא דרבינא היינו אמיצר אותם שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות והיה רבינא מצרן מג' רוחות ורוניא מרוח אחת ואף על גב דאמר בהמקבל (ב"מ דף קח:) הני ארבע בני מצרא דקדים חד מינייהו וזבן מאי דזבן זבן מ"מ סבר רבינא לסלוקי משום שהיה מצרן מג' לדדין ורוניא רק מרוח אחת א"ל רב ספרא אמרי אינשי ארבעה לגלא פירוש לעור גדול צריך ליתן לעבדן ד' זוזי וד' לגלגלא עור קטן כלומר צריך ליתן מן הקטן כמו מן הגדול שיש טורח בקטן כמו בגדול ה"נ מאי טעמא דינא דבר מצרא משום שיהיו כל שדותיו סמוכין שיוכל לחורשן בבת אחת ולכך הוא מצרן מרוח אחת כמו אתה מג' רוחות וה"ר אברהם פירש דהך ארעא דזבן רוניא אמיצרא דרבינא היינו אמיצרא דאותן שדות שהיה רוניא אריס בהן כדאמרי' רוניא שתלא דרבינא הוה וה"ק ליה רב ספרא לרבינא אע"פ שאין לרוניא בגוף הקרקע כלום מכל מקום הואיל שהוא עובדן הרי הוא מצרן (ז) כמו דאמרי אינשי ארבעה לגלא נותנין ד' זוז על העור וכמו כן צריך ליתן לגלגלא לאומן המעבד את העור: **מארבע** אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחזקת שלא נתן. איירי כגון דידעינן דקדם חד ואמליה לחבריה והיה מסרהב כדמשמע לישנא אין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן וא"נ להעמיד בשעת חזית: **אע"פ** שלא נתן (ח) תקרה מגלגלין עליו את הכל. אע"ג דזה נהנה וזה לא חסר פטור מ"מ כיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה חייב וכן משמע נמי בכילד הרגל (ב"ק דף כ: ושם) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור ואפ"ה כשעמד ניקף חייב כן נראה לי אי נמי הכא זה חסר הוא שגורם לו שהגביה הכותל למעלה מד' אמות כדי שלא יהיה לו היזק ראיה בשום ענין ממנו: **הקובע** זמן לחבירו. אור"י דוקא קובע זמן אבל בסתם הלואה לא חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו: **ובא** בזמנו ואמר פרעתיך תוך זמני אינו נאמן. ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי ניהמניה שפרעו תוך זמן במיגו דאי בעי אמר לא הלוית לי כלום או לא קבעת לי שום זמן ולקמן מיבעי ליה אי

רבינו גרשום

הב לי כמה דגדרי. הואיל והוקפת שדך מד' רוחותיה ומשתמרת תן לי לפי חלקך המגיעך מהוצאותי: הב לי דמי קנים בזול. כלומר אם לא תרצה ליתן שיעור גדר טוב תן לי מיהו שיעור דמי קנים בזול: הוה קא גדר דיקלא. היה (ולקט) [לוקט] דיקלא: א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא. כגון אשכול של ג' או ד' תמרים תלוים בקנה א' מאותו דקל: רמא קלא. גער בו באותו ארים שלא יגע בתמרים: דניחא לך. בהני גדרים דגדרי: אלא עיזא בעלמא. כלומר מי לא בעית למעביד נטירותא מחמת עיזי דלא ליפסדו בשדך והשתא לא צריכת: פסיקנא לך כרב הונא אליבא דר' יוסי. דאמר הכל כמה שגדר: ארבעה לצלא ארבעה לצללא. כלומר דהיכי דצריכי לאושכף עשיר שהוא (דלא) [צלא] ד' ככרות למזונותיו ואנשי ביתו כך צריכין לעבדן עני משל אמר לו כלומר מעשה זה דבר מיצרא אינו אלא משום ועשית הישר והטוב וכיון דזה רוניא עני הוא (אעפ"כ) אינו יכול לחיות בלא שדה (שאם) [ואם] לא יקח עכשיו יפסיד מעותיו ואין לו במה להתפרנס משום הכי לא תוכל לסלוקיה דאין לך ועשית הישר והטוב גדול מזה דתשבוק ליה למיזבן: פיסקא כותל חצר שבין ב' חצירות שנפל מחייבין אותו למעכב שיסייע לבנות עד ד' אמות משום היזק ראיה והואיל דמחייבין ליה לסיועיה אם טוען הלה לא נתן לי כלום אלא אני לבדי בניתי לי משלי וזה אומר נתתי הרי הוא בחזקת שנתן עד שיביא ראיה עדים שלא נתן: מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. לסייעו לבנותו דהשתא ליכא היזק ראיה: סמך לו זה. שלא נתן מד' אמות ולמעלה ובנה זה בחלקו כותל אחר גבוה כמו זה שהגביה חבירו משלו שנתכוין לבנות שניהן ביחד ושיהיה כותל זה שהגביה חבירו אחד מכותלי הבית: אע"פ שלא נתן עליו את התקרה. על כותל זה שהגביה חבירו אלא כ[...] עליהם את התקרה מצד אחד על כותליו אעפ"כ מגלגלין עליו את הכל מה שהוציא זה על אותו גובה יותר על ד' שאע"פ שלא נתן התקרה עליו נהנה הוא מן הכותל א) וההנאה היא בביתו מחמת אות[...] דמארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות אם טוען הלה ואמר אני נתתי והגבהתי עמו והלה אומר לא נתת הרי הוא בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: הקובע זמן לחבירו. לפרוע לו את חובו [...]

א) נראה דצ"ל וההנאה היא מחמת שהוא דר בביתו ע"י אותו כותל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הב לי לפי דמי קנים: (ב) שם בעלמא לאכלויי בעיא כצ"ל ותיבת לאו נמחק: (ג) רש"י ד"ה פייסיה וכו' טוב לך שניאות להתפיים: (ד) ד"ה ארבעה לגלא וכו' רצען היה ולוקח עורות ונותן עורות לעבדנין: (ה) בא"ד אותה שדה דעכשיו: (ו) תוס' ד"ה הג"ה וכו' דקאמר טעמא דגדר ניקף: (ז) ד"ה ארבעה וכו' הרי הוא מצרן כמוך דאמרי אינשי: (ח) ד"ה אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין וכו' טעמא דגדר ניקף:

עין משפט
נר מצוה

כו א ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הל' א סמג עשין סי' טוש"ע ח"מ סי' עח סעיף א:

כז ג מיי' שם סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף יז:

כח ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עח סעיף א:

כי היכי דלא ליטרדן תנן בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני פשיטא בחזקת שנתן אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא עביד איניש דפרעיה בתוך זמניה שאני הכא דכל א) שפא ושפא זימניה הוא ת"ש בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן היכי דמי אילימא דאמר ליה פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא לא עביד איניש דפרע בגו זימניה שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבו לי רבנן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי כאביי ורבא מר בר רב אשי עבד כר"ל והלכתא כר"ל ואפילו מיתמי ואע"ג ב) דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זימניה איבעיא להו תבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בתוך זמני מהו ג) מי אמרינן במקום חזקה (א) אמרינן ד) מה לי לשקר או

אלימא דא"ל פרעתיך בזמני. כשהשלמת את גובה ארבע אמות: פשיטא. דנאמן שהרי זו טענה נוחה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום: אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני. קודם שהשלמת לארבע אמות: ת"ש. מסיפא בחזקת שלא נתן כו': אלימא דא"ל פרעתיך בזמני. כשגמרתי את כותלי וידעתי כמה נתחייבתי לסייע בהגבהתך: מי יימר דמחייבו לי רבנן. הילכך אפילו אמר פרעתיך בזמני לא מהימן: ואפילו מיתמי. אם מת הלוה בתוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דילמא פרעיה: מה לי לשקר. אי בעי אמר ליה פרעתיך בזמני הילכך כי א"ל נמי פרעתיך בתוך זמני נאמן בשבועה:

אי אמרינן מיגו במקום חזקה ומ"מ אין להוכיח מכאן דקסבר ר"ש לקיש המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים דאפשר דמיירי הכא שהלוהו שלא בעדים אלא הודה לו בפני עדים דאפילו למ"ד צריך לפורעו בעדים ה"מ היכא דהלוהו בפני עדים מעיקרא דלא היתניה אלא בפני עדים ואם תאמר מכל מקום ניפשוט מהכא דלא אמרינן מיגו דאי בעי אמר פרעתיך עתה ואומר ר"י דהא לא חשיב מיגו כיון דמיירי דקיימי ביום אחרון של זמן ואע"ג דמסקינן בשילהי דהשואל (ב"מ דף קב: ושם) דעביד איניש דפרע ביומא דמישלם זימניה מ"מ אין זה מיגו דלא תקיף איניש למימר פרעתיך היום אבל רגיל הוא לומר פרעתיך אתמול ושכחת: כי היכי דלא ליטרדן. אע"ג דבפ' יש בכור (בכורות דף מט: ושם) תנן בכור בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה ואומר ר"י דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליטרדן דהוי ממון שאין לו תובעין מיהו קשיא לרבי מפרק השואל (ב"מ דף קב: ושם) דאמר בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אי בתוך זמנו תניא את (ג) בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמי לה לבכור דהתם לא שייך למימר לא ליטרדן ולכך צריך לומר דבכור נמי איכא טירדא דמצוה שצריך מיד ליתן דורון מקדימין ומפרש ר"י טעם אחר דהכא כיון דחייב לו ואתרמי ליה זוזי פורע לו תוך הזמן דלא ליטרדן אבל גבי בכור דהכא לא היחייב כלל עד לאחר ל' יום ושמא ימות בתוך ל' ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך לר"ל מכותל חצר שנפל ודייק מיניה דעביד איניש דפרע בגו זימניה לאביי ורבא נמי תיקשי למודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבנה זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: אילימא דא"ל פרעתיך בזמני פשיטא וא"ת ואנותי פשיטא הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואנן סהדי שזה עשה כותל איצטריך לאשמועינן דאין צריך לפורעו בעדים וי"ל דאפילו מ"ד גבי מלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים התם משום דלא היתניה מעיקרא אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא היתניה הילכך פשיטא דאין צריך לפורעו בעדים: ואפילו מיתמי. ואע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע כו'. נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי אפי' תוך זמנו (ג) לרב פפא דמפרש טעמא דאין נזקקין משום פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום נררי לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו דאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין דקטנים חשוב שלא בפניו כדמוכח בריש פרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיב.) ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב (ד) מצית למימר דחיישינן לנררי אפילו תוך הזמן בקטנים כדאשכחן גבי אלמנה בפרק השולח (גיטין דף לד: ושם) דתנן אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וטעמא משום שמא התפיסה הבעל נררי אע"פ שהוא תוך הזמן ומיהו מאלמנה אין ראיה דהתם חיישינן לנררי אפילו בגדולים משום דאית לה בתנאי בית דין כדאמרינן בהנושא (כתובות דף קב: ושם) דחיישינן טפי לנררי בכתובתו מבבת אשתו משום כיון דאיתנהו בתנאי בית דין אימור נררי אתפסינהו ואין להביא ראיה מדלא קאמר הכא אע"ג דאמור רבנן אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אא"כ רבית אוכלת בהן כו' דלא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים אי נמי נקט ההוא דהבא ליפרע לאשמועינן דגבי אפילו בלא שבועה ואין להביא ראיה מגלאי דמכילתין (דף קעד:) דקאמר מאי בינייהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולא קאמר איכא בינייהו כגון דמית לוה תוך הזמן דלרב הונא ורב פפא אמר במתניתין דלית להו חזקה דריש לקיש ועוד דבכמה מקומות יכול למנות איכא בינייהו טובא ולא הושם לומר אלא דבר אחד או שנים כדאמרינן בהמניח (ב"ק דף לג. ושם ד"ה הקדישו) גבי פלוגתא דיוסף הבור מיהו יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום נררי לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן דפריך עליה דרב אסי בפ' שום היתומים (ערכין דף כב. ושם) ודחיק עלה לשנויי בבעל חוב שקיבל עליו לוו וגא לוו ולא משני הכא במאי עסקינן בשלא הגיע הזמן בחיי האב ואין לומר דההיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא משני כשחייב מודה והאי שינויא ליתא אליבא דטעמא דרב פפא וכן יש להוכיח מגופיה דמילתיה דרב אסי דקאמר אלא אם כן רבית אוכלת בהן ור' יוחנן איהו מוסיף כי אם כתובת אשה משום מזוני משמע בעל חוב לא משכחת בשום ענין דנפרעין ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש דהכי הלכתא כדפסיק במתניתין ועוד אי לית להו חזקה דריש לקיש א"כ קי"ל כריש לקיש בארבעה דברים ובריש החולץ (יבמות דף לו. ושם) לא פסיק רבא כוותיה אלא בתלת הא"נ דרבא והאי פליג אריש לקיש במתניתין מ"מ גם לדידן מוכח דלא קי"ל כריש לקיש אלא בתלת ובפרק ד' וה' (ב"ק דף לט. ושם) דפריך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים והאמר רבי יוחנן אין נזקקין לנכסי יתומים אלא לכתובת אשה אע"ג דקיימא לן דטעמא הוי משום נררי והתם בשור שנגח לא שייך נררי מ"מ פריך שפיר דרבי יוחנן אית ליה אין נזקקין בכל ענין אפילו במלוה הבא מחמת עצמו דלא שייך נררי מטעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין: אע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים כו'. ותנית נמי בפ' הכותב (כתובות דף פז. ושם) אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע כו' משמע שהיא משנה בשום מקום ותימה היכא אמרו חכמים דמהאלמנה ליכא למילף דשאני אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד וחיישינן לנררי טפי ואומר ר"י מדתנן בפרק הכותב (שם דף פד.) גבי מי שמת והניח אשה ובעל חוב והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים כו' יתנו ליורשים שכולם צריכים שבועה ואין היורשין צריכין שבועה ועוד תנן בשבועות (דף מה.) וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכו' שלא מצינו בין שטרותיו של אבא שטר זה פרוע אלמא גם האב היה נשבע שאינו פרוע מכאן משמע שאם הוציא שטר חוב על חבירו וא"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בגו זימניה אין צריך לעשות שבועה: בין אמרי' במקום חזקה מה לי לשקר או לא. הקשה הר"י בר מרדכי והא הך חזקה עדיפא משטר דבשטר הוא גובה אלא בשבועה ובהך חזקה גובה בלא שבועה וא"כ מאי קא מיבעיא ליה הא פשיטא דמיגו במקום עדים לא אמרינן כ"ש במקום חזקה דעדיפא טפי ואור"י דלא קשה כלל דודאי עדים עדיפי מחזקה דאי אמרי שפרעו אפי' בתוך הזמן פטור ואי אמרי אפילו אחר זמן ידעו שלא פרעו היה גובה מן היתומים בלא שבועה ומה שצריך שבועה בים לו שטר זהו לפי שאינו מוכיח מהוד השטר אם פרע ואם לאו דזימנין דזייר ליה אפסיקי דספרא כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יז.) אך קשה דמ"מ תפשוט דלא אמרי' מיגו במקום חזקה מדרמי בר חמא דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו ה) (בשטר) ולא מהימן לומר החזרתי לך במיגו דאי בעי אמר דנאנסו משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי וכ"ש דלא אמר מיגו במקום חזקה דחזקה עדיפא דאין צריך שבועה וטעמא דשטרך בידי מאי בעי לא מהני לפוטרו משבועה ושמא סוגיא דהכא לא סברה כרמי בר חמא ולא דמי כלל להאי *דפרק האומר (דף סד: ושם) דאמר היכא דמוחזק לן דאית ליה אחים ואמר יש לי בנים דנאמן במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן ההיא דהאשה שלום (יבמות דף קטו. ושם) דבעי החזיקה היא מלחמה בעולם מי אמר מיגו דאי בעי אמרה שלום בעולם או דלמא כיון דהחזיקה היא ואמרה בדדמי לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה ומייתי התם מעין ההיא בעיא לא דמי כלל להך דהכא ומיהו קשה מדתנן ביבמות בפרק בית שמאי (דף קיא:) יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו אחר שלשים מבקשים הימנו ומפרש התם דעד שלשים יום מוקי איניש אנפשיה טפי לא מוקי ולכך לאחר שלשים יום אין כופין דלא מהימנא אף על גב דאית לה מיגו דאי בעיא אמרה אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים (דף צא.):

ואמר

רבינו גרשום

כי היכי דלא ליטרדן. שלא יתבעו בזמנו: אילימא בזמנו. בשעת השלמת ד' אמות פשיטא דנאמן דמי איכא למאן דאמר דבזמנו לא הוי נאמן: אלא בתוך זמנו. קודם השלמת ד' אמות ואפ"ה קתני דנאמן דבחזקת שנתן הוא אלמא עביד איניש דפרע בגו זימניה ותיובתא דריש לקיש. אמר לך ריש לקיש בעלמא אימא לך דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה ושאני הכא גבי כותל אמאי נאמן דליכא תוך זמנו דכל שעה ושעה כל דימוס ודימוס שבנה זמנו הוא לסייע ומש"ה נאמן: ת"ש מסיפא. הא סיפא קשיא לאביי ורבא אמרי לך אביי ורבא בעלמא אימא לך דעביד איניש דפרע בגו זימניה ושאני הכא גבי סמך לו כותל דמש"ה אינו נאמן כי טעין דפרע חלקו קודם שסמך א) דאמרי' ליה אימור אמר סבר בדעתו הואיל ואינו חייב עכשיו לסייע בהגבהה למה ליה למיתן ליה מי יימר דמחייבי (ליה) [לי] רבנן למיתן כשאסמוך הכותל ומשום האי סברא לא יהיב ליה מידי ואי טעין דיהיב אינו נאמן: ואפי' מיתמי. שאם טעין אחד לחבירו פרעתיך תוך זמנו ומת והניח יתומים חייבין היתומין לשלם דלא יכלי למטען שמענו מאבינו שאמר שפרע לו בתוך זמנו ואע"ג דאמרי' הבא ליפרע מנכסי יתומין אע"פ שיש לו שטר לא יפרע אלא בשבועה דאמרי' אלו הוה אבוהן קיים הוה מפיק שובר ומרע ליה לשטרא אפ"ה דמחמרינן כל כך בנכסי יתמי אפ"ה אי אמר אבוהן לבעל חובו פרעתיך בתוך זמנו ומת מגבי מיתמי: מה לי לשקר במקום חזקה. כלומר הואיל ויכול הוא לטעון לפטור עצמו ולומר שפרע בזמנו ב) בחזקה דאדם פורע בזמנו והואיל ויכול לפטור עצמו בזמנו ואמר תוך זמנו אמרי' מה לי לשקר:

א) [נראה דצ"ל דאמרי' ליה דודאי אמר וסבר בדעתו הואיל וכו'].
ב) [אולי צ"ל שפרע בזמנו אמרינן מה לו לשקר ונאמן לטעון שפרע תוך זמנו ואף שהוא נגד החזקה דאדם פורע בזמנו והואיל ויכול לפטור עצמו ולומר שפרע בזמנו].

מסורת הש"ס

א) [גי' ערוך בערך כף ד' ספא וספא פי' כל נדבך ונדבך זימניה הוא]: ב) [לקמן לג: גיטין לד:] כתובות פז.: ג) [ועי' תוס' כתובות יט. ד"ה הזקה וכו' מה שהניחו בצ"ע]: ד) [קדושין סד: וש"נ]: ה) [נ"ל בעדים]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' במקום חזקה מה לי בצ"ל ותיבת אמרינן נמחק: (ב) תוס' ד"ה כי היכי וכו' זמנו תניא את האב בתוך: (ג) ד"ה ואפי' וכו' תוך זמנו (לרב פפא דמפרש וכו' ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע) תא"מ ונ"ב ס"א ונ"ס באשרי"י ולא מיבעיא לרב פפא וכו' אלא אפי' לרב הונא בריה דרב יהושע וכו': (ד) בא"ד עדות בחיי האב נמי מצית למימר:

[נ"ל דקידושין ס"ה]

או דילמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר ת"ש בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן היכי דמי אילימא שתבעו לאחר זמן ואמר לו פרעתיך בזמני פשיטא אלא לאו דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני אלמא אפילו במקום חזקה אמרי' מה לי לשקר שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא ת"ש מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו סמך לו כותל אחר כו' עד שיביא ראיה שנתן ה"ד אילימא שתבעו לאחר זמנו ואמר לו פרעתיך בזמני אמאי לא אלא לאו דאמר (א) פרעתיך בתוך זמני אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבי לי רבנן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ת"ש א) מנה לי בידך אמר לו הין למחר אמר לו תנהו לי אם אמר נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב מאי לאו נתתיו לך דא"ל פרעתיך בזמני אין לך בידי דא"ל פרעתיך בתוך זמני וקתני חייב אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר לא מאי אין לך בידי לא היו דברים מעולם ב) דאמר מר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: סמך לו כותל אחר מגלגלין עליו את הכל כו': א"ר הונא סמך לפלגא סמך לכולה ורב נחמן אמר למאי דסמך סמך למאי דלא סמך לא סמך ג) ומודה רב הונא בקרנא ולופתא ומודה ר"נ באפריזא (ב) ובקבעתא דכשורי אמר רב הונא בי כוי לא הוי חזקה ואע"ג דעבד ליה הימלטי דא"ל אמינא לכי פייסת לי לא ליתרע אשיתאי (ג) אמר ר"נ אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי אחזיק לכשורי אחזיק להורדי רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי א"ד אמר רב נחמן אחזיק להורדי אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי אמר רב נחמן אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי ורב יוסף אמר אפילו אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי א"ד אמר רב נחמן אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי אבל לצריפא דאורבני לא רב יוסף אמר אפי' צריפא דאורבני עבד רב יוסף עובדא בצריפא דאורבני אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו בבירה

עין משפט
נר מצוה

לה א ב ג מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף א:

לו ד ה ו מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף יז:

לז ז ח מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף א:

לח ט מיי' שם הל' ו ועי' בהשגות סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וסי' קמ סעיף א:

לט י כ מיי' וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף ב:

מ ל מיי' שם הלכה ז ועי' בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ג:

מא מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב:

*בירה גדולה משתמש (א) בזיזיה ובכתליה עד ד' אמות ובעובי הכותל במקום שנהגו אבל בתרבץ אפדני לא ורב נחמן דידיה אמר ב) אפילו בתרבץ אפדני אבל רחבה שאחורי הבתים לא ורבא אמר ג) אפילו רחבה שאחורי הבתים אמר רבינא ד) האי כשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא הוי חזקה בתר תלתין יומין הוי חזקה ה) ואי סוכה דמצוה היא עד שבעה יומין לא הוי חזקה בתר שבעה יומין הוי חזקה ו) ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה אמר אביי ז) שני בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף מאי איריא ברשות הרבים ח) אפילו רשות היחיד נמי רשות הרבים איצטריכא ליה מהו דתימא נימא ליה סוף סוף הא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים קמ"ל דא"ל רבים ביממא חזו לי בליליא (ב) לא חזו לי את בין ביממא בין בליליא חזית לי א"נ רבים כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזו לי את חזית לי בין כי קאימנא בין כי יתיבנא רבים כי מעיינו חזו לי כי לא מעיינו לא חזו לי את ממילא נמי חזית לי אמר מר זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף פשיטא לא צריכא דקדים חד מנייהו ועבד (ג) מהו דתימא נימא ליה אידך שקול אוזינקא ועבדיה את כוליה קמ"ל דא"ל את מ"ט לא עבדת משום דמיתרע אשיתך אנא נמי מיתרע ליה אשיתאי א) אמר ר"נ אמר שמואל ט) גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות אבל בין גג לגג לא ור"נ דידיה אמר י) אינו זקוק לד"א אבל זקוק למחיצת עשרה למאי אי להיזק ראיה ארבע אמות בעינן אי לנתפס עליו כגנב במסיפס בעלמא סגיא אי לגדיים וטלאים בכדי שלא יזדקר בבת ראש סגי כ) לעולם לנתפס עליו כגנב במסיפס מצי משתמיט ליה ב) [אמר ממצורי קממצירנא] במחיצת עשרה לא מצי משתמיט ליה מיתיבי אם היה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין נזקקין לו מאי לאו אין נזקקין לו כלל לא אין נזקקין לד' אמות אבל נזקקין למחיצת עשרה איתמר שתי חצרות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה מכנגדו ועולה ועליון בונה מכנגדו ועולה ורב חסדא אמר עליון מסייע מלמטה ובונה תניא כוותיה דרב חסדא ל) שתי חצרות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה מ) ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו אינו זקוק לו הנהו בי תרי דהוו דיירי חד הוה דייר עילאי וחד הוה דייר תתאי (ד) איתבר תתאי א"ל תתאי לעילאי תא ונבנייה א"ל אנא שפיר קא דאירנא

אמר

רש"י

בירה גדולה. בית ארוך מאד וחלוק מתוכו להרבה חדרים (ה) קטנים והשכיר לזה אחד מהן הרי זה משתמש בכתליה בחורי הכתלים על פני ארכה מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד ביתו ובזיזים היוצאים מכתלים: ובעובי הכותל. ברחבו כגון אם השכיר לו בה עלייה: אבל בתרבץ אפדני לא. דרך בוני בירה חשובה להניח לה כנגד פתח הטרקלין החשוב שבה כעין גינה קטנה לאויר ועולין בה דשאים ויפה המראה לעינים ושם אין רשות לזה לתלות בכתלים כלום שאינו עשוי ליכנס לתוכו: אבל רחבה שאחורי הבתים. כל היקף שאחורי הבתים קרוי רחבה ושלפני הבתים קרוי חצר (ו) אין הרחבה מושכרת לו להשתמש: לא הויא חזקה. אם סמכה על כותל חבירו ולא מיחה בתוך שלשים [יום] לא הויא חזקה לטעון ולומר פייסתיך במעות עד עולם דכל תלתין יומין לא קפיד איניש ולא מחי סבור חברי זה צריך לצל ולימים מועטים יטלנו משם: ואי סוכה דמצוה היא לבתר ז' הויא חזקה. דכיון דשבקוה עלה יותר מן הצורך הוה ליה למחויי: תוס'. ומדלא מיחה איכא למימר דזה פייסו במעות עד עולם שכן היה דרכם לקבוע סוכתן לצורך כל השנים והלכך מיד לאחר ז' הויא חזקה דלא דמי לסוכה דמטללתא דלא הוי חזקה עד תלתין יומין דהסיא לצל בעלמא הוא דעבדה אבל סוכה זו לצורך כל ימות החג שבכל שנה עשאה. ע"כ: זה שלא כנגד זה. זה סותם גגו לצד צפון וזה לצד דרום: ומעדיף. מוסף המעקה יותר מחצי הגג כדי שיהיה במקצת כנגד סתימתו של זה ומתוך כך לא יראה בהדיא לגגו של חבירו: פשיטא. דהאי פלגא והאי פלגא: לא צריכא דקדים חד ועביד דידיה. מעקה לחצי גגו קודם שבא לב"ד ואח"כ תבע את חבירו לעשות בשלו מהו דתימא הואיל והתחיל לעשות יגמור המעקה בגגו וזה יתן לו חצי הוצאה: אוזינקא. יציאה: תוס'. (ז) דהאי לא קדים אלא בא לב"ד על עסק המעקה ולא זה רוצה לעשות בגגו ג) פשיטא דב"ד עושה פשרה ביניהם לעשות כל אחד חצי מעקה או האחד יעשה כולו וחבירו יחזיר לו שכר הוצאת אשיתא אבל השתא דקדים יכול לטעון אידך אילו לא קדמת אותי הייתי עושה כולו בגגי אבל לאנאין לא עבידנא דטריחא לי לחזור אחר פועלין בשביל דבר מועט. ע"כ: לא תתרע אשיתאי. מכובד הבנין שמכבידין על חומה טיט ממהרת לקלקל למעלה: גבוה ארבע אמות. משום היזק ראיה: אבל בין גג לגג. לא צריך כדאמרינן בשמעתין קמייתא חצר קביעא תשמישיה וגג לא קביעא תשמישיה ולא ידענא בהי עדנא (ח) דסלקת דאיצטנע ממך: אין זקוק לו. בין גג לגג לארבע אמות גובה: אם נתפס כגנב. שאם יכנס לפנים מן המחילה לשם גניבה נכנס: מצי משתמיט ליה. ולומר חפץ נפל מידי על גגך ונכנסתי אלך ליטול: היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו. שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית: אין זקוק לו. בעל החצר לעשות לו מחילה בין חצר לגג דכיון דגג לא קביע תשמישיה נוח ליזהר מבכיניו שלא יראוהו: זו למעלה מזו. קרקעית האחד גבוה מחבירתה: זה בונה מכנגדו ועולה. התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונותן חלקו מכנגדו ומעלה ולא יהא עליון נפסד בשפלות קרקעיתו של תחתון: דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי. כשחלקו האחין נטל זה בית וזה עלייה: (ט) איתבר תתאי. נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תקרת העלייה ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה: תא ונבנייה. בוא ונסתור את כל הבית ונבנגו ד) איבנייה אנא. מצאי: אמר ליה. עליון לית לי דוכתא דדיירנא ביה: לא קא מתדר לי. איני יכול לדור בביתי מפני עלייתך:

סוף

תוספות

האי כשורא דמטללתא. אומר ר"ת דאמתני' קאי דעד שלשים יום לא הוי חזקה והוי בחזקת שלא נתן מכאן ואילך הוי בחזקת שנתן ואתי שפיר דנקטיה הכא ולא בחזקת הבתים: עד שבעה יומי. לאו דוקא שבעה דבשמיני עצרת לא יוכל לסתור: ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה. ואומר רבינו שמואל דחזקות דלעיל לאו דשלש שנים אלא לאלתר כדאמרינן הכא: בשני צדי רשות הרבים. אומר ר"י דוקא בשני צדי רשות הרבים שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו שיזהר ממנו מדאמרינן בסמוך אבל בין גג לגג לא: מהו דתימא מצי א"ל שקול אוזינקא כו'. וא"ת והיכי הוי ס"ד דמצי למימר ליה הכי דאטו משום דקדם זה ועשה הורע כחו ויכול לדוחקו זה לעשות כל הכותל ויש לומר דס"ד כיון דאם לא קדם זה ועשה (י) זה הוה מצי למימר שקול אוזינקא וזיל ועשה כל הכותל או הב לי אוזינקא ואעשה אני הכל וגרויח בין שכינו שלא כצטרך להעדיף השתא נמי מצי למימר ליה הכי קמ"ל דלא מצי אמר ליה כיון שכבר עשה זה ולא אמר לו קודם: שתי חצרות זו למעלה מזו. וא"ת ותחתון למה יסייע לעליון דמכי מטי לארבע אמות ולא יוכל התחתון לראות בחצר העליון יבנה העליון ואומר ר"ת כגון שחצר התחתון אינו נמוך אלא אבל חצרו של עליון ה) (אלא מלד א') ומלד א' הוא גבוה כחצר העליון שיוכל לראות שם ור"י מפרש דהתחתון מזיק לעליון כי קאי עליון (כ) כדאמרי' לעיל כי קאימנא חזו לי ולכך צריך לסייע עד ד' אמות בחצר העליון:

רבינו גרשום

מנפף אלא משני עברי הבית אבל בנוי כעין צריף הוס"א בל"ע שהוא עגול ומנפף בכל סביבותיו לא [אחזיק] ויכול לעכב עליו: בבירה גדולה. כעין מגדל גדולובונין בתוכה בתים הרבה סביבותיה ויש סביבותיה חצר וגנות ופרדסין הרי זה השוכר משתמש חוץ לביתו בכתליה דבירה הסמוכות א) לכותל אם יש בה חורין או זיזין שתולין בה חפציהן עד ד' אמות סמוך לבית דשייך בתר בית: ובעובי הכותל במקום שנהגו. לישתמש על גב ב) הבית משתמש חוץ לגג בעובי החומה ד' אמות: אבל בתרבץ אפדני. גינת ביתן שסמוך לפלטין אינו משתמש לבתים אלא לפלטין: אבל רחבה גדולה שאחורי הבתים. היא ודאי עשויה לצורך הפלטין עצמה: האי כשורא דמטללתא. אם נעץ אחד קורתו בכותל חבירו מדעתו של בעל הכותל לסכך עליה מפני החמה אם נעוצה בו הקורה יותר מל' יום ולא מיחה בעל הכותל הוי חזקת לזה שנעצה לקובעה שם לעולם שסתם שאלה משאיל כותלו לחבירו לנעוץ בו [מידי] ל' יום ותו לא: ואי סוכה דמצוה היא. כלומר אם הרשהו לנעוץ קורה לצורך סוכת החג דמצוה ודאי אם הניחה שם יותר על ז' ימים בפני בעל הכותל שלא מיחה יכול להחזיק בה לעולם: ואי חבריה לקורה בטינא. כלומר שקבעה לקורה בכותל
בהומר ובלבנים בקביעות בפני בעל הכותל ולא מיחה הוה חזקה לאלתר ...

מסורת הש"ס

א) לעיל ב: ב) [ערוך ערך מצר]: ג) בדפוס ישן איתא ולא זה רוצה לעשות בגגו: ד) [שייך לדף ז.]: ה) ס"א נ"ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' משתמש בכתליה ובזיזיה עד ארבע אמות: (ב) שם לא חזו לי. נ"ב ע"ל דף ס': (ג) שם ועבד דידיה מהו דתימא: (ד) שם איתבר תתאי: (ה) רש"י ד"ה בירה וכו' חדרים קטנים והשכיר: (ו) ד"ה אבל רחבה חצר הס"ד ואח"כ מה"ד לא אין הרחבה: (ז) ד"ה תוס' פשיטא נ"ל דקדים דאי לא קדים: (ח) ד"ה אבל וכו' בהי עדנא סלקת כצ"ל ואות ד' נמחק: (ט) ד"ה איתבר תתאי: (י) תוס' ד"ה מהו כו' ועשה הוה מצי כצ"ל ותיבת זה נמחק: (כ) ד"ה שתי וכו' כי קאי עליון בשפת אגירו כדאמרי' לעיל:

א) [אולי צ"ל בכותליה דבירה הסמוכות לכותל ביתו אם יש בה חורין וכו']: ב) [נראה דצ"ל על גג הבית וכו']: ג) [נראה דצ"ל רש"י איצטריכא ליה דמהו דתימא דמצי למימר ליה חבריה וכו']: ד) [נראה דצ"ל דמי למימר ליה אידך אי לא את מבני רה"ר וכו']: ס) [אולי צ"ל דכי יתיבנא לא חזו לי ומש"ה יכול לכופו שיעשה חצי מעקה לגגו]: ו) [אולי צ"ל דהרא' דזוקק למחיצה י']:

א"ל (א) איסתריה אנא ואבנייה אמר לית לי דוכתא למידר בה א"ל אנא אוגר לך דוכתא א"ל לא א) מרחנא (ב) לא קא מתדר לי שוף אבריסך ועול ושוף אבריסך ופוק אמר רב חמא בדינא קא מעכב והני מילי דלא מטו כשורי למטה מעשרה אבל מטו כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה מי' רשותא דידי הוא ולא משעבד לך וה"מ דלא אתנו גבי הדדי אבל אתנו גבי הדדי סתרי ובנו וכי אתנו בהדי הדדי עד כמה אמרו רבנן קמיה ב) דרבה משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דר"נ כאותה ששנינו ג) רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו אמר להו ד) רבה ה) לאו אמינא לכו לא תיתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר ר"נ (ג) כי דדיירי אינשי כמה אמי' רב הונא בריה דרב יהושע כי היכי דעיילי איפוריתא דמחוזא והדר ההוא גברא דהוה בני אשיתא אחורי כווי דחבריה אמר ליה קא מאפלת עלי א"ל סכרנא לך הכא ועבידנא לך כווי לעיל מאשיתאי א"ל קא מרעת ליה לאשיתאי א"ל סתרנא לך לאשיתך עד דוכתא דכווי ובנינא לה ועבידנא לך כווי בבנינא לעיל מאשיתאי א"ל אשיתא מתתאה עתיקא ומלעיל חדתא לא קיימא אמר ליה סתרנא לה עד לארעא ובנינא לה ועבידנא לך כווי בגוה א"ל חדא אשיתא חדתא בכוליה ביתא עתיקא לא קיימא א"ל סתרנא לה לכוליה ביתא ובנינא לך כווי בבנינא א"ל לית לי דוכתא למידר בה א"ל אגירנא לך דוכתא א"ל לא ו) טרחנא אמר רב חמא בדין קא מעכב היינו הך והא תו למה לי הא קמ"ל דאע"ג דלא משתמש אלא תיבנא (ד) וביציבי בעלמא הנהו בי תרי אחי דפלגי בהדי הדדי חד מטייה אספלידא וחד מטייה תרביצא אזל ההוא דמטייה תרביצא וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא א"ל קא מאפלת עלי א"ל בדידי קא בנינא אמר רב חמא בדין קאמר ליה א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא מהא דתניא שני אחין שחלקו אחד מהן נטל שדה כרם ואחד מהן נטל שדה לבן יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שעל מנת כן חלקו א"ל התם דעלו להדדי אבל הכא מאי דלא עלו להדדי ז) וכי בשופטני עסקינן דהאי שקיל אספלידא והאי שקיל תרביצא ולא עלו להדדי א"ל נהי דעלו להדדי דמי ליבני כשורי והודרי דמי אוירא לא עלו להדדי ולימא ליה מעיקרא אספלידא פלגת לי השתא משוית לי (ה) אידרונא אמר רב שימי בר אשי שמא בעלמא פלג ליה מי לא תניא ח) האומר בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאינו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי בית כור פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי פרדס כרם אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי כרמא מי דמי התם מצי אמר ליה מוכר ללוקח שמא זביני לך הכא מצי א"ל ארעתא דהכי פלגי דדאירנא ביה כי היכי דדרו אבהתן אמרו ליה

מר

רש"י

שוף אבריסך. שחה קומתך עד כריסך: כשורי. קורות העלייה: אבל אתנו אהדדי. כשחלקו אם תפול עלייה (ו) יסתרוה הבית ויבנוהו: עד כמה. תפיל העלייה ויכוף את העליון לסתור ולבנות: כאותה ששנינו. בהמוכר פירות המקבל עליו מחבירו לבנות לו בית עושה רומו כחצי ארכו וחצי (רחבו כבנין) ההיכל שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים וגבהו שלשים: איפוריתא. חבילות קנים ארוכין: והדר. מחזיר עצמו לכל צדדין: סכרנא לך הכא. אסתום לך חלונותיך באבנים וטיט ואפתח לך למעלה מכותלי בגובה כתליך חלונות אחרים שיאירו (ז) בביתך: קמרעת לאשיתאי. כשתפתח בה חלונות תנוע החומה מחמת המכה: סתרנא לך. הכותל מראש גובהו עד שיגיע למקום החלונות שאעשה לך: לא קיימא. שאין טיט החדש נדבק יפה בטיט הישן שיבש כבר: דאע"ג דקא משתמש בה בליבני ותיבני. ואין הוא עצמו דר בתוכו מ"מ א"ל לא מצינא דאטרח להוציא העצים והתבן: אספלידא. טרקלין יפה: תרביצא. גינה שבצד הטרקלין שהיתה מאירה לתוכו: בדנפשאי אנא בנינא. בשלי אני בונה ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים דהשתא הוא דפלגינהו: ד' אמות לעבודת הכרם. שהיו חורשין אותה בשוורים: דעלו אהדדי. שנתן בעל הכרם לבעל השדה לבן דמים של עילוי הכרם הילכך כרם בעי למשקל עם עבודתו: בשופטני עסקינן. וכי שוטה היה שנטל גינה חלקה כנגד בית בנוי ולא נטל עילוי דמים: והשתא (ח) אידרונא. חדר אפל והאי על מנת אספלידא נתתי עילוי דמים: שמא בעלמא (ט) אם האספלידא שמא ואע"ג שאינו כאחר אספלידא לא בטיל שמו: בית כור לפי חשבון (י) סאתים כחצר המשכן:

נהרדעי

תוספות

שוף אבריסך. פ"ה שחה קומתך ולר"י נראה שוף לשון שפשוף במתחכך בארץ: בוקי סריקי. אנשים רקים מתרגמינן גוברין סריקין (שופטים יא): היינו הך. וא"ת והא אשמעינן בהאי עובדא דחדתא אעתיקא לא קאי דלא שמעינן מההיא דלעיל ולעיל איצטריך כדאמרינן וה"מ דלא מטו כשורי למטה מי' וכו' וי"ל דמילתא דפשיטא היא דהא חדתא וכולה עתיקא לא קאי ומשום הא לא הוה צריך לאתויי האי עובדא: אספלידא. פרש"י טרקלין יפה ובערוך פירש מערה כדמתרגם (תהלים נג) מפני שאול במערה באספלידא ותור"י דאספלידא הכא א"א להיות מערה מדקאמר כמי דעלו להדדי בכשורי והודרי ובמערה ליכא כשורי והודרי ועוד מדקאמר מעיקרא אספלידא והשתא אידרונא ובמערה ליכא אורה כלל ומפרש ר"י דאספלידא דהכא הוי אכסדרה שיש בה אורה גדולה שפרוצה ברוח אחד כדאמרינן בלא יחפור (לקמן דף כה.) כולם דומה לאכסדרה וכו' וכן מוכח בהקומץ רבה (מנחות דף לג. וע"ש ד"ה אספלידא) דאמר אביי תזינא להו לאספלידי דבי מר דלית להו פנימי ולית להו מזוזה ופריך מיתיבי בית שער ואכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה: א"ל בדידי קבנינא. פ"ה אתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים ותימה שהיה יכול להאפילו עליו שלא יהא לו בטרקלין אורה כלל ועוד דמאי קאמר באוירא לא עלו אהדדי פשיטא דעלו נמי באוירא דבית בלא אורה אינו שוה כלום ומפרש ר"ת במאספלידא היה יכול לראות לשדותיו דרך התרביצא ודקאמר מאפלת עילווי היינו שהיה מעכבו שלא היה יכול לראות שדותיו וקרי לה נמי אידרונא שלא היה יכול להביט למרחוק וכן מפרש ההוא דלקמן אין להם חלונות זה על זה ומיהו קשיא לר"י דמאי קפריך מאי שנא מהא דתניא כו' התם ודאי יש לו ד' אמות לפי שהם צורך לעבודת הכרם אבל הכא זה לא היה צורך האספלידא מש"ה בדין קאמר ליה ונראה לר"י דודאי היה מאפיל עליו האורה שלא היה בו אורה גדולה כאשר צריך לאכסדרה אבל עדיין היה בו אור גדול והא דאמר ומכנגדן מרחיק ד' אמות שלא יאפיל היינו שלא יאפיל לגמרי עד שלא יהא ראוי להשתמש בו יפה ומש"ה קרי ליה אידרונא משום דלגבי אכסדרה אידרונא היא והשתא נמי אתי שפיר דלא עלו להדדי באוירא שהוא צורך האכסדרה: והוא דקרו ליה בית כור. וכגון שהלוקח יודע שיש לו קרקע שקרוי בית כור דאל"כ הרי הטעהו ואפי' אם רואה בשעת מכירה שאין שם בית כור יכול לומר סבור הייתי שהיית משלים לי בית כור ואם תאמר ונימא דדמים מודיעים ואם נתן לו דמי בית כור אפילו קרו ליה בית כור ישלים לו בית כור שלם ויש לומר דמיירי כגון דאוזיל גביה ואינו נותן לו אפילו דמי לתך ואי קרו ליה בית כור אפילו אין בו אלא לתך הגיעו ואי לא קרו ליה בית כור חייב לתת לו בית כור שלם אי נמי דלא אוזיל גביה וכגון דנתן לו דמי לתך והשתא אי לא קרו ליה בית כור היה יכול לומר לוקח אם תרצה לתת לי בית כור שלם ולעמוד במקחך עמוד ואם לאו תחזור לי מעותי אבל אי קרו ליה בית כור הגיעו אע"פ שאין בו אלא לתך

מר

מסורת הש"ס

א) נ"א מצינן דאיטרח ב) ס"א דרבא: ג) לקמן לח: ד) ס"א רבא: ה) [לקמן קלא: ע"ז לז: חולין נ.]: ו) נ"א מצינן דאיטרח: ז) [עי' מ"ש בב"ק פה. על הגליון]: ח) ב"מ קד.:

רבינו גרשום

לא מצינא דאטרח (לבנות) [לפנות] ביתי: שוף אבריסך עול. כלומר הואיל וגרם מזלך א) חפור בארץ וכפוף בטנך וצא והכנס. דינא קאמר ליה דבתוך שלו יבנה: לא אמרן דדינא קאמר ליה אלא דלא מטו כשורי. שלא ירדה העליה למטה מי' אז יכול לטעון לו דור בדוחק בתוך עשרה: [דלא] אתנו בהדי הדדי. שלא התנו זה לזה לבנות אחר נפילה: עד כמה. גבוה יכול לכופו שיסייע לו: כאותה ששנינו. בפ' המוכר: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. שאם היה הבית כ' אמה באורך ורוחב י' אמה עושה גבוה חצי כ' וחצי י' שהם ט"ו אמה וראיה לדבר מהיכל: לא תיתלו בוקי סריקי. כלומר לא תאמינו בדברים רקים הללו מעולם לא אמרן ר' נחמן שיבנהו גבוה כזה: שיעור אסורייתא דמחוזא כדי שיהא יכול לישא משאוי על גבו כמשאוי של אנשי מחוזא ויכול לחזור בריוח בהכי מצי לכופו טפי לא: אשיתא ב) אגב כוי דחברי'. שהיה בונה כותלו כנגד חלון חבירו שהיה לו חזקה לחלון ולא הרחיק ד' אמות: מרעית אשיתאי. שתחתור בו חלונות אחרות: סתרנא לך. עד חלונות אלו ובנינא לך מחדש: דינא אמר ליה. דלא מצי למיטרח לפנות ביתו: היינו הך. דקאמר רב חמא בהני בי תרי וכו' והא תו למה לי: הא איצטריך למיתני. שאפי' אלו חלונית שיש לו בהן חזקה: בי תבני וציבי. שאין צריך בהן לאורה כל כך אפ"ה לא מצי לכופו לפנות: אספלידא. חדר שלועזין קמטרא: תרביצא. גינה שסמוך לה: אפומא דאספלידא. לפני הפתח: אחד של שדה לבן. שדה תבואה: יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן. כמלא צמד בקר וכליו כדי לחרוש גפניו העומדין על המיצר ששם היו ג) עומדים גפנותיהם בחרישה: שעל מנת כן חלקו השדות. והכי נמי לא יבנה כותלו לאספלידא שלו כדי שלא לאפיל עליו: א"ל התם. מש"ה יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן משום דעלו להדדי שמעלה זה בעל הכרם לבעל שדה משדה לבן יותר מחלק שדה כרם כדי שיהא לו ד' אמות אבל הכא גבי אספלידא לא העלהו יותר בתרביצא ומש"ה מצי למימר ליה בדידי קבנינא: א"ל וכי בשופטני עסקינן. דלא מעלו אהדדי כלומר וכי באנשים שוטים עסקינן דבלא עלוי קרקע נטל זה תרביצא תחת האספלידא והלא זה בנוי וזה [אינו] בנוי אלא בודאי עלו אהדדי בדמים: כשורי והודרי. ולא עלו באווירא ולא נתן לו בקרקע יותר ובדין קאמר בדידי קא בנינא: ולימא ליה. בעל האספלידא עד האידנא הויא לה אספלידא דהויא לה נהורא מעליא אבל השתא אי בנית אשיתא קא מאפלת עלי והוה לי אדרונא דחשיכה טפי ובהא טענה מצי מעכב עלויה: אמר רב שימי בר אשי שמא בעלמא פליג ליה. דהשתא נמי שם אספלידא קרי ליה אע"ג דמאפלא: מי לא תניא כו'. אע"פ שאין שם גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב (אילנות): דדיירנא ביה כדדרו ביה אבהתי. כלומר להכי איכוונא למיתב חלק אספלידא שאחי' דר כשדרו בה אבותי שהיה לה מאור גדול:

עין משפט נר מצוה

מב א ב ג ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ו ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קסד סעיף ג ועיין בהג"ה:

מג ה ו מיי' שם פ"ז הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף יג:

מד ז טוש"ע שם וסימן קסד סעיף ב:

מה ח ט מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כז:

מו י מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ד:

[אידרונא וכן בסמוך]

מז כ מיי' פ"ז מהלכות שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כז:

מח ל מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יז:

מט מ נ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אבנייה אנא אמר ליה לית לי דוכתא כצ"ל ותיבת איסתריה נמחק: (ב) שם לא טרחנא א"ל לא קא מתדר לי א"ל שוף אבריסך ועול: (ג) שם אמר ר"נ כדדיירי כצ"ל ותיבת כי נמחק: (ד) שם אלא תיבנא וציבי בעלמא כצ"ל ותיבת וב נמחק: (ה) שם משוית לי מ אדרונא: (ו) רש"י ד"ה אבל וכו' יסתרו הבית: (ז) ד"ה סכרנא וכו' שיאירו לך בביתך: (ח) ד"ה והשתא אידרונא: (ט) ד"ה שמא בעלמא אספלידא שמא כצ"ל ותיבת אם נמחק: (י) ד"ה בית כור לפי חשבון. נ"ב עיין לקמן בפי' רשב"ם ריש פ' בית כור:

א) [אולי צ"ל שוף בארץ ועי' בתוס' ד"ה שוף]: ב) [לפנינו בגמ' אחורי כוי דחבריה]: ג) [בלשון צריך תיקון ואולי צ"ל דאלו היו עומדין גפנותיהם ע"י חרישה]:

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ג:

נא ב ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הל' ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף טו:

נב ד מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסא סעיף א:

נג ה מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף א:

נד ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:

נה ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

נו ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד ובטוש"ע יו"ד סי' רמג סעיף

מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי לטעמייהו א) דאמר ר"נ אמר שמואל האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן (א) ורבא אמר יש להן: ההוא שטרא דיתמי דנפיק עליה תברא אמר רב חמא באגבויי לא מגבינן ליה ומיקרע לא קרעינן ליה אגבויי לא מגבינן ליה דנפק תברא עליה מיקרע לא קרעינן ליה דכי גדלי יתמי דילמא מייתו ראיה ומרעי ליה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא הלכתא מאי א"ל בכולהו הלכתא כרב חמא לבר מתברא דסהדי בשקרי לא מחזקינן מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בהא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה שמע מינה זיופי זייפיה: **מתני'** ב) כופין אותו לבנות בית שער ודלת להצר רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה ג) כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **גמ'** למימרא דבית שער מעליותא היא והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה עב' בית שער ותו לא משתעי בהדיה לא קשיא הא מגואי הא (ב) מבראי ואי בעית אימא הא והא מבראי ולא קשיא הא דאית ליה דלת הא דלית ליה דלת אבע"א הא והא דאית ליה דלת ולא קשיא הא דאית ליה פותחת הא דלית ליה פותחת אי בעית אימא הא והא דאית ליה פותחת ולא קשיא הא דפותחת דידיה מגואי הא דפותחת דידיה (ג) מבראי: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר: תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל חצרות ראויות לבית שער אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער ושאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער ורבנן זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו: כופין אותו לבנות לעיר כו': ד) (ת"ר כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריח) ורבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ראויה לחומה ושאינה סמוכה לספר אינה ראויה לחומה ורבנן זימנין דמקרו ואתי גייסא בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין אמר ליה לפי ממון גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי קירוב בתים הן גובין או דילמא לפי ה) ממון גובין אמר ליה לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן אמר (ד) ריש לקיש ו) רבנן לא צריכי נטירותא דכתיב °אספרם מחול ירבון למאן אילימא לצדיקים דנפישי מחלא השתא כולהו ישראל כתיב בהו °כחול אשר על שפת הים צדיקים עצמם מחול ירבון אלא הכי קאמר אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון וק"ו ומה חול שמועט מגין על הים מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה מאי טעמא לא תימא ליה מהא ז) °אני חומה ושדי כמגדלות אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות

אלו

תהלים קלט | בראשית כב | שיר השירים ח

מר ינוקא. הוא הגדול ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר ונולד בקשישותו של רב חסדא (ועיין רש"י כתובות פט: ד"ה מר): **נהרדעי** לטעמייהו. רב חמא נהרדעי הוא כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:) [אמוראי] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדאמר שמואל (ברכות דף נח:) נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי: **אין** להם דרך זה על זה. טעמא משום דפסיק שמואל בפרק המוכר את הבית (לקמן דף סד.) כר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שייר לעצמו כלום כל אחד (ה) חלק בחלק חבירו והוה לו כמוכר ואף על גב דאמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדרך למ"ד מוכר בעין יפה מוכר לא דמי דהכא כולם מוכרין וכל אחד מכר ולא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו וה"ל כמוכר חצר ושייר בית דצריך ליקח לו דרך מבעל החצר: **ולא** סולמות זה על זה. פי' בקונט' אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו וקשה לר"י דהייטו ולא דרך זה על זה ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה ולעלות בעלייתו: **ואי** בעית אימא הא והא מבראי. ולא גרסינן הא והא מגוואי דמגוואי אין שייך לחלק בין אית ליה דלת ללית ליה ובין אית ליה פותחת ללית ליה דבכל ענין הוא רע כיון שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר ואין לפרש הא דאית ליה דלת כו' אחצר קאי דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות דלת לחצר ולמאי דגרסי' מבראי קצת קשה דלא הוי כשאר שינויי דנקט גד דלא מעלי הא והא דאית ליה דלת והא והא דאית ליה פותחת והכא נקיט הסוף דמעלי: **לפי** שבח ממון הן גובין. כיון דאין (ו) סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון והכי נמי אמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטז:) שיירא ההולכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין הגייס בא רק בשביל ממון ואף על גב דאמר בפ' בן סורר (סנהדרין דף עג.) דהבא במחתרת נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' ואפי' הכי אין מחשבין אלא לפי ממון כיון דהגייס ברצונו אינו בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון אבל היכי (ז) דטעו במדבר אמר התם דמחשבין אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות: **לפי** קירוב בתים הן גובין פירש ר"ת ועתגן עניים קרובים יותר מרחוקים וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים אבל עשירים רחוקים עתגן יותר מעניים קרובים דלפי שבח ממון נמי הן גובין: **אילימא** לצדיקים ס'. דבהכי איירי קרא דלעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון:

נהרדעי לטעמייהו. רב חמא דמן נהרדעא הוא דלא ס"ל הא דאידור בה כדדרו אבהתי ולהם כך חילקו אזיל לטעמייהו דנהרדעי דאמר שמואל דהוא מנהרדעא: האחין שחלקו. ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום והיה אביו רגיל להיות לו ליכנס דרך זו לתוך זו אין יכול לומר דרך ♦ עליך: ולא חלונות. לערער על סתימת אורו: ולא סולמות. אם נטל זה בית וחצר וזה נטל עלייה אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו: ולא אמת המים. להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: תברא. שובר שהוא פרוע לאביהם: ומרעי ליה. לשובר שהן עדי שקר: **מתני'** כופין אותו. את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהכין בחצר: ודלת. לשער החצר לנועלו: לא כל החצרות ראויות לבית שער. בגמ' מפרש איזו היא הראויה: ויהא כאנשי העיר. לשאת עמהם בעול: **גמ'** ולא אישתעי בהדיה. לפי שמפסיק בעניים הצועקין ואין קולם נשמע: מגואי. לחצר גריעותא הוא לפי שדלת החצר נעול והעני צועק ובית שער שבפנים מפסיק הקול: מבראי. אינו מפסיק בפניו שהרי נכנס לתוכו וכשאין לו דלת עסקינן: פותחת דידיה מאבראי. העני פותחה ונכנס פותחת סירוד"ר בלע"ז והוא של עץ ותמיד המפתח לתוכו: שאינה סמוכה. שמסוכה להלן מרשות הרבים: כשהם גובים. לחומת העיר: קבע בה מסמרות. הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה: קירוב בתים. בית הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: רמא דשורא אדרבנן. הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם: חול. שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים: מגין על הים. והוא לו לחומה כדכתיב אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה):

אלו

רבינו גרשום

נהרדעי לטעמייהו. דרב נחמן ושמואל ורב חמא מנהרדעי: האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה. כגון בתחלה היו כל השדות בחיזוק א' של אביהם ולא הוה בכולהו אלא דרך אחד לילך מזה לזה והשתא כשחלקו אין להם דרך אם לא יקנו זה מזה וחלונות שאם הגיע חצר לזה ולזה בית והיו חלונות הבית פתוחים לחצר יכול זה לבנות כנגדן ולסותמן וכן לאמת המים צריך ליקח דרך זה מזה. כה"נ יכול בעל תרביצא לבנות אשיתא נגד אספלידא: שהלכות קבועות הן לדון הכי: דנפיק עליה תברא. דפריע השטר של יתומין: דגדלי יתמי. (למייתי) [דלמא מייתו] ראיה דהאי תברא מזוף הוא שהוחזק בפני עדים לאחר מיתת אביהן שעדיין היה חייב לו: לבר מהא. דודאי קרעי' לשטר. דסהדי דהתימי על שובר בשקרי לא מחזקינן: א) לעולם לא קרעי' לשטרא כדרב חמא. דאם כן הוה מפיק ליה האי שובר בחיי האב מדלית עדים דאפקה בחיי האב משום הכי לא קרעי' לשטרא: בית שער. ב) מקום שהשומר ישן ששומר החצר כופין לא' מבני חצר המעכב: מעליותא הוא. בית שער: ולא אשתעי אליהו בהדיה. משום דכי אתי עני צועק על פתח שער מפסיק אותו בית שער קולו ואינו נשמע לבעל הבית: הא מגואי גריעותא הוא. כלומר אם נעשה בנין בית שער מבפנים לחצר מפסיק הקול שאין העני יכול ליכנס לתוכו אבל אם בנו מאבראי ברה"ר ודאי מעליותא היא והיו כופין אותו לבנות הואיל ותחצר פתוח לרה"ר יכול העני ליכנס בתוך מחיצות בית שער עד השער וצועק ויכול לשומעו דאין מפסיק אלא שער לחודיה: אית לה דלת לבית שער גריעותא. שהשער והדלת מעכבין קולו. אית ליה פותחת מנעול לדלת לאו מעליותא היא שאין העני יכול לפותחו מפני המנעול. הא דמשנתנו דכופין לבנות בית שער ודלת ליה דלת לבית שער · ואי קשיא דהא תנא כופין לבנות בית שער ודלת הא לא תקשי דהא תני דלת [לחצר] במתני' ולחצר תנן לא לבית השער: חצר הסמוכה לרה"ר צריכה בית שער. כלומר אם מבוי שאינו מפולש ויש בו חצירות אותן שבפנים אין צריכות שער ולא היו כופין אבל אותה הסמוכה לרה"ר צריך והיו כופין: ורבנן דמתני' דלא פליגי בין סמוכה לשאינה סמוכה דזימנין דדחקי רבים בסבוי ועיילי ואתי וקא הוו להתם. ואיכא היזק ראיה מבני רה"ר: הסמוכה לספר. משום גייסות: כשהן גובין מבני העיר. לצורך חומה ודלתים: לפי שבח ממון: מי שהוא עשיר נותן יותר ולא לפי נפשות שבעיר שכולן יתנו בשוה: קבע בה מסמרות. קבע הלכה (שם) [יתר] חיא שלא תזוז: לפי קירוב בתים. כלומר איזהו בתים חיצוניות שצריכין להם יותר להיזוק החומה יותר מן הפנימית ויתנו יותר אי לא: דשורא אדרבנן. שפסק עליהם ליתן חלקם לבנות החומה: רבנן לא צריכי נטירותא. שתורה ומעשים טובים שלהם משמרים אותן: השתא כל ישראל עם הצדיקים כחול וצדיקים לבדם יותר מחול בתמיה. ומה חול שמועט מעשיהם של צדיקים מגין על הים שאין עוברין גלי ים. על אחת כמה וכמה שמגינה על לוסדיה כחומה: זו תורה שמגינה על אנשי העיר: ושדי כמגדלות

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה.] ב) [לעיל ג:] ג) [סנהדרין קיב.] ד) רש"ל מ"ז ונ"ל תניא רשב"ג ס' ה) [שבח ממון וכן הוא ברא"ש] ו) [לקמן ח. ב"מ קח.] ז) [פסחים פז.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבא אמר יש להן: (ב) שם הא מאבראי וכו' הא והא מאבראי: (ג) שם דפותחת דידיה מאבראי רשב"ג אומר וכו' הניא רשב"ג אומר לא כל כצ"ל ותיבת כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר נמחק: (ד) שם אמר ליה ר"ל רבנן: (ה) תוס' ד"ה אין להם וכו' כל אחד בחלק חבירו כצ"ל ותיבת חלק נמחק: (ו) ד"ה לפי כו' דאין בה סכנת: (ז) בא"ד אבל היכא דתעו במדבר וכו' כיון דתעו איכא:

לא

א) נ"ל בכה נמי הלכתא כרב חמא ולעולם לא קרעינן וכו' ב) ז"ל מקום שהשומר החצר ישן כופין וכו'

אלו ת"ח ור"ל סבר לה א) כדדריש רבא °אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות ב) רב (א) נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן א"ל רב נחמן בר יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי אדאורייתא דכתיב °אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהיו בידך והם תכו לרגלך תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה ישא מדברותיך לישא וליתן בדבורותיו של מקום אדנביאי דכתיב °גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים אמר ג) עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר: תנו כולהו עתה אקבצם ואם מעט מהם יחלו ממשא מלך ושרים אדכתובי דכתיב °מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם ד) ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא רב פפא רמא כריא חדתא איתמי א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא ודילמא לא מידויל א"ל מישקל שקילנא מנייהו אי מידויל מידויל ואי לא מהדרנא להו ניהלייהו ה) אמר רב יהודה הכל לאגלי גפא אפילו מיתמי ו) אבל רבנן לא צריכי נטירותא הכל לכריא פתיא אפי' מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו: רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס אמר לו רבי פרנסני אמר לו בני קרית אמר לו לאו שנית א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב פרנסיה בתר דנפק יתיב רבי וקא מצטער ואמר אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו בדקו ואשכח אמר רבי יכנסו הכל רבי לטעמיה דאמר רבי ז) אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כההוא דמי ח) כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא אמרו ליה ערוקינן [א"ל] ערוקו ערקו פלגיהון דליוה פלגא אתו הנהו פלגא קמי דרבי א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא ערוקינן ערוקו ערקו כולהו פש ההוא כובס שדיוה אכובס ערק כובס פקע כלילא א"ר ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ: וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר וכו': ורמינהי ט) °החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום ולנה בתוכה והודחה עמהן הן בסקילה וממונן פלט ואם נשתהו שם שלשים יום הן בסייף וממונן אבד אמר רבא לא קשיא הא לבני מתא הא ליתובי מתא כדתניא י) המודר הנאה מאנשי העיר כל שנשתהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר מיושבי העיר כל שנשתהא שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש והתניא כ) שלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר ל) לפסי העיר אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן כי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש לפסי העיר תנן: וא"ר אסי אמר ר' יוחנן הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי אבל רבנן לא מ) דרבנן לא צריכי נטירותא אמר רב פפא °לשורא ולפרשאה ולטרזינא אפילו מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא כללא דמילתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפילו מיתמי רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים א"ל אנא לאחשובינהו קא עבידנא נ) איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה ליהוי למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל אביי מדתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים שמע מינה פדיון

פדיון

תורה אור: שיר ח; דברים לג; הושע ח; עזרא ז

רש"י

אלו תלמידי חכמים. אלמא אין צריכין חומה: [זו] כנסת ישראל. כולם שוין לענין חומה וגודרים עצמן מלטמע בעובדי כוכבים: שאתה מחבב עמים. שאתה מגביה להם פניך להשליטן על בניך: כל קדושיו. של ישראל בידך [הם] לשומרן: בלשון ארמי נאמר. יתנו תרגום של ישנו כמו ושננתם ותנינון (דברים ו): אם תנו כולם. וכן רובן יהיו שונין ועוסקים בתורה כשיגלו בעמים: עתה אקבצם. בקרוב אקבצם: ויחלו מעט וגו'. ואף [אם] מועטין הן השונין בעמים יחלו ממשא מלך ושרים יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים. יחלו כמו לא יחל דברו (במדבר ל): מנדה בלו והלך. דריוש לוה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: מנת המלך. מגבת מסים שהן מטילין תמיד על בני המדינה: ארנונא. עישורי תבואות ובהמות מדי שנה בשנה: כריא חדתא. יציאת כריית נהר מים חיים לשתות: לא מידויל. לא ימלאו בו מים והפסדתם הגס ויתמי לאו בני מחילה נינהו דליחלו: לאגלי גפא. לשערי חומות העיר להציב בהן דלתות. אגלי דלתות כמו טרוקו גלי ברכות (דף כח.) גפא סתימה כמו מלא אחר הגפה באלו מציאות (ב"מ דף כה:): לכריא פתיא. חפירת בור לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתות בו עוברי דרכים קורהו פתיא: אפילו מרבנן. שהכל צריכין למים: דלא נפקי באכלוזא. שאין הן עצמם יוצאין בהכרזה לחפור אלא שוכרים פועלים: ככלב וכעורב. שחס הקב"ה עליהם (שבת קנה:) שנאמר יודע צדיק דין דלים (משלי כט) לפי שהכלב מזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו שלשת ימים וגבי עורב כתיב לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז) לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין להן יתושין מתוך צואתם ואוכלין: דמי כלילא. עטרה למלך קיסר: אתו. עמי הארץ לקמיה דרבי: דליוה לפלגא. מחל המלך דמי החצי וסילקה מעליהן: שדיוה אכובס. הטילוה פחתי המלך על הכובס: החמרת והגמלת. שיירא של חמרים ושל גמלים: הרי אלו בסקילה. כדין שאר יחידים: יתובי מתא. בשלשים יום וגבי עיר הנדחת כתיב יושבי העיר (דברים יג): ולכל מילי. ומקמי הכי לא יהיב מידי עם בני העיר: שלשים יום לתמחוי. כיון ששהה שם שלשים יום גובין הימנו [גבאי] תמחוי מאכל לעניים: לקופה. לצדקה: לכסות. עניי העיר: לקבורה. לקבור עניי העיר שהיא יציאה יתירה: לשורא. לתיקון החומה: לפרשא. פרש (ב) שהולך סביבות העיר לשומר' ולידע מה היא צריכה: לטרזינא. שומר כלי זיין של בני העיר ויושב בבית אצל השער:

לפרנס עם הארץ: דההוא דמי כלילא. שהשליך המלך מס על יושבי טבריא כדי שיקנו לו כתר: אמר להו. לא תסייען [לכו] רבנן: ערקינן. דלא מצינן למיתן כולי דמי כלילא אמר להו ערוקו: דליוה לרמי כלילא על ההוא פלגא דאשתייר: פקע כלילא. בטל גזירת הכתר: הראיתם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. דכיון דלא נשארו שם אלא רבנן לא גזרו עליהן ליתן דמי כתר שכל זמן שאחד שם גזרו ושוב לא גזרו: פיסקא ויהא כאנשי העיר. ליתן בכל מילי שנותנין בני העיר שנים עשר חדש: החמרת והגמלת. שיירא של חמרין וגמלין העוברים ממקום למקום ולנה בתוך עיר הנדחת והודחו וידיחו את יושבי עירם הן בסייף וממונן אבד כאנשי עיר הנדחת כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו': הן נדונין בסקילה וממונן פלט. הואיל ולא נשתהו שם כלל אלא כדי לינה אלמא דל' יום הוי כיושבי העיר למתני' דבעי י"ב חדש ג) למיקרייא מיתבא מתא לא בעינן אלא ל' יום ונידון כמותם משום דהכתוב מיירי בלשון יושבי כדכתיב הכה תכה את יושבי העיר וגו' אבל למיקרייא מבני מתא להיותן כאנשי העיר לכל דבר לא הוי עד י"ב חודש כדתניא המודר וכו': ולכל מילי. כלומר דמשמע במתני' שלא יתן כלום בדבר עד י"ב חודש והא תניא נמי הבא לעיר ונשתהה שם ל' יום חייב ליתן לתמחוי תיינו מאכל ומקבצין וגובין מבני העיר ליתן מנות ממאכלים בתמחוי להאכיל לעניי העולם העוברים עליהם ואם נשתהה שם ג' חדשים יתן חלקו לקופה של צדקה שגובין מע"ש לערב שבת לפרנס עניי אותה העיר ו' חדשים חייב ליתן ג) חלקי העיר שקורין שפיצ"א ותירות שעושין חוץ לחומה לחזוק העיר אלמא לכל מילי לא בעינן י"ב חדש: הכל לפסי. מן הכל גובין לצורך תקון פסי העיר: לשורא. לחזוק החומה: לפרשים (כפי) [כדי] שיצאו חוץ לעיר לעיין אם [באו] גייסות: לטורזינא. לצורך [כלי] זיין שנושאין אותן שומרי חומות העיר: בר מריון. איש א' היה עשיר גדול: אנא לאחשובינהו בעינא. שיהיו חשובין בכל דבר:

ה) נראה דצ"ל ופסק שיתנו היתומים חלק וכו' ד) צ"ל כא למיקרייא מיתבא מתא וכו'. ג) צ"ל חייב ליתן חלקו בכסות: לפסי העיר שקורין שפילא וכו'.

תוספות

לא שליט למרמא עליהם. לפי שהיו עסוקים במלאכת שמים בבנין בית המקדש ה"ה אין להטיל מס על לומדי תורה: והלך זו ארנונא. פי' בקונטרס עישור בהמות ותבואה כו' ור"ח פי' ארוחת דורון לשלטון העובר ממקום למקום שנותן לו כל עיר ועיר ארוחה ופירושו מלשון ויבא הלך לאיש העשיר (שמואל ב יב): כריא פתיא. פירש ר"ח להסיר גבשושית מרחוב העיר: איפרא הורמיז. פר"ח דמשמעות הלשון חן מאת המקום איפרא כמו אפריון כמטייה לר"ש (ב"מ דף קיט.) הורמיז שם שכינה כי ההיא דס"פ אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט. ושם ד"ה דהורמיז) מפלגא דידך ולעיל דהורמיז בזיי"ן מפלגא ולתחת דהורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילתא לקמן (דף עג.): (לעיל) ככלב וכעורב. כמו שפי' הקונטרס והיינו דכתיב נותן לבהמה לחמה לבני עורב וגו' בהמה בגימטריא כלב: יתיב רב יוסף וקא מעיין בה. וא"ת וכי לית ליה ביבש קצירה תשברנה וגו' (ישעיה כז) כדאמרי' בפירקין (דף י:) וי"ל דקבל' משום שלום מלכות כדעבד רבא לקמן (שם) וכי היכי דפלגינהו רבא לעניי עובדי כוכבים ה"נ פדה בהו רב יוסף שבויי עובדי כוכבים ומיהו לא צריכי להכי אלא כדפירש הקונט' (ג) ס) דרבא דקבלה משום שלום מלכות וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה לא היה אפשר לחלקם לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עובד כוכבים (חולין צד.) אבל מעות המתחלקים לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לפרנסם כדאמר בהנזקין (גיטין דף סא.) מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום והא דקבל מההוא טייעא דנדב שרגא לבי כנישתא בפ"ק דערכין (דף ו: ושם ד"ה עד) אע"ג דהתם לא היה שלום מלכות התם טעמא משום דהוו כמו קרבן ואמרינן (נזיר סב.) איש איש לרבות נכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל:

פדיון

רבינו גרשום

אלו ת"ח. שלומדין זה מזה כתינוק יונק משדי אמו: וריש לקיש דפסיק מאספסם מחול יתבו דריש האי אני חומה בכל ישראל ולא בצדיקים בלבד: כרגא. מס גולגלתא: אע"פ שאתה מחבב אומות העולם. שאתה נותן להם על ישראל ממשלה בזמן שישראל בגלות אפ"ה קדושיו בידך ישראל העוסקים בתורה יהיו מסורין בידך להגן עליהם: בידך משמע בשבילך ומשמע רגל משמש: יתנו בגוים. בלשון ארמי כמו ושננתם ותנינתם כלומר גם כי ישנו שעוסקים בתורה כולהו עתה אקבצם מגלותם ואם מעט מהם יעסקו בתורה ויחלו אותו מעט ויחלו כמו לא יחל דברו: מנת המלך. שנותנין מתנות למלך מסים: ארנונא. מס של קרקע: כריא חדתא. חפירה גדולה שחופרין ליכנס מנהרה שדות ע"י דליית ודרך נהרים ופסקו ליתן לעשות חלק בחפירה זו שהן נהנין ממנה כאחרים: לא מידויל. שלא יעברו המים ונמצאת מוציא מעות יתומים בכדי: לאגלי גפא. זהו שעושין מחיצה או גדר סמוך לחומת העיר מבחוץ כדי להגן על החומה ועל שם כך קרי אגלי גפא לשון הגפת דלתות כלומר לנעול שערים שעושין לפני פינת העיר משום מציר העיר: לכריא פתיא. שחופרין למלאות ממנו מים לשתות ועל שם כך קרי ליה כריא פתיא שדולין בכלי חרס כמו (ברכות כ"ו מ) פתיא אוכמא: אפי' מרבנן. שהן שותין ממנו כאחרים: ואי קא נפקי באכלוזא. כלומר שיוצאין חבורות בני העיר הן עצמן (ואינן) [ואינהו] חופרין ואינן שוכרין רבנן לא עבדי הכי מפני כבוד תורה: פתח אוצר בשני בצורת. לפרנס עניים: בעלי הלכות. זה ששונה ברייתות. אף על גב דבדוכתא אחריתא אמרי' בעלי הלכות אלו בעלי משנה הכא הואיל ותני בעלי משנה צריכין למימר דהלכות אלו ברייתות הן: ככלב וכעורב. דכתיב ורחמיו על כל מעשיו: רבי לטעמיה. שלא היה רוצה לפרנס עם הארץ:

מסורת הש"ס

א) [פסחים פז.]: ב) פ"א רב הונא: ג) פ"א רבא: ד) נדרים כב: ה) ב"מ קח. ו) [שם ולעיל ז:]: ז) [שבת קלט. ע"ש יבמות סג. ע"ש]: ח) [פי' נגנב נזר המלך אמר המלך הואיל ופשטו היהודים בשמירת העיר ישלמו דמי הנזר. ערוך ערך כליל א']: ט) סנהדרין קיב. ע"ש: י) [סנהדרין שם תוספתא נדרים פ"ג]: כ) [תוספתא דפאה פ"ד]: ל) פי' קרבי עץ לחזק שערי העיר. ערוך ערך פס ח'): מ) [לעיל ז: וש"נ]: נ) [עי' תוס' נדה סז: ובתענית כה:]: ס) צ"ל דרב יוסף. רש"א.

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה י סמג עשין יב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

נח ב ג ד מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ו ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ד:

נט ה ו ז מיי' שם ופ"ו מהל' ת"ת הל' י סמג שם ועשין יב טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב ג:

ס ח טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף יא:

סא ט מיי' פ"ח מהל' ע"ז הל' ט:

סב י מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף לג:

סג כ מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג:

סד ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ב:

סה מ מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

סו נ ס ע מיי' שם ופ"ו מהל' ת"ת הלכה י סמג שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

סז פ צ מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה יב סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ג:

סח ק מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ב:

סט ר מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנג סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא וכו' עבר מר אדאורייתא: (ב) רש"י ד"ה לפרשא פרש כדכתיב סביבות: (ג) תוס' ד"ה יתיב וכו' כדפי' הקונטרס דרב יוסף קבלה משום שלום. ע"כ לקמן דף י"א ד"ה דלא טיימוס:

עין משפט נר מצוה

ע א ב ג מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ס סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג :

עא ד ה ו מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף ד :

עב מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כז כח :

עג ח ט מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג :

עד י מיי' שם פ"ז הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ג :

עה כ מיי' שם הל' י והל' יא טוש"ע שם סעיף א וסעיף ז :

עו ל מ נ מיי' שם פ"ט הל' ח ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף א .

עז ס ע מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ב :

עח פ מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף א :

תוספות

פדיון שבוים מצוה רבה. והא דאמר בפרק בני העיר (מגילה דף כז.) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבוים שמא מילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למיתני : **ומתחלקת** בג' מפני שהיא כדיני ממונות. וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בג' ופר"ת לפי שהיה ידוע שום של כל אחד ואחד כמה יתן : **ולשנות** לכל מה שירצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן בערכין בפ"ק (דף ו: ושם) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו לצדקה עד שלא באה ליד הגבאי מותר לשנותה משבאה ליד הגבאי אסור לשנותה (ד) לדבר הרשות הכא שבני העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו באה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותם : **כי הא** דרבא אכפיה. אחר היה עמו דאין עושין שררה על הצבור פחות מב' ולא חשיב ליה מפני כבודו של רבא : **אכפיה** לרב נתן. וא"ת והא בפרק כל הבשר (חולין דף קי: ושם ד"ה כל) אמר כל מ"ע שמתן שכרה [כתובה] בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרים עליה וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ת דהאי כפיה בדברים כמו כפייה (ה) ועל בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מט:) ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבצדקה טפין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' ולריב"א נראה דהא דאין ב"ד מוזהרין על מצות עשה שמתן (ו) שכרן בצדה היינו דאין נענשין וכן משמע בירושלמי דהמוכר את הספינה והיא דכל הבשר (שם) דלא הוה מוקיר אבוה וכפתוהו ואמר להו שבקוהו ה"פ אינכם מוזהרין להכריחו עד שיעשה כשאר מצות עשה דאם א"ל עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמר בהכותב (כתובות דף פו: ושם)[וע"ע תוס' כתובות מט: ד"ה אכפייה ותוס' חולין קי: ד"ה כל] : **דין** אמת לאמתו. אמת לאפוקי דין מרומה אע"ג שהעדים מעידין אותו [אין מחתכים אותו] כיון שיודעים שמשקרים כדדרשינן (בסנהדרין דף ז.) [נ"ע בשבועות ל:] לאמתו שלא יטו את הדין [וע"ע תוס' מגילה טו: ד"ה זה] : **ומצדיקי** הרבים וגו' אלו מלמדי תינוקות. אומר ר"י דצריך לומר דרקיע מזהיר טפי מכוכבים דהא בס"פ אלו עוברין (פסחים מט: ושם ד"ה לא) משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמר לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות ואריב"א כי מצא בפרקי דרבי אליעזר דרקיע דהאי קרא דהמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע היינו רקיע שעל ראשי החיות שמזהירין מכוכבים שאורו כאור החמה והאי דקאמר ורבנן מאי אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש היינו שמש של עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתים מאור חמה של עכשיו כדמפרש תרגום של רני ושמחי (זכריה ב) :

רש"י

שבי כולהו איתנהו ביה. שהוא ביד העכו"ם לעשות בו כל חפצו אם למות [אם לחרב] אם לרעב : מפני שהוא כדיני ממונות. לעיין ולתת לכל אחד כפי טפלים התלויין בו : שגבויה וחלוקה שוה. בכל יום מדי יום ביום כדקתני לקמיה לפיכך אין גבוין בשנים שלא יצטרכו לטרוח ולבקש את השלישי לחלק : לעשות קופה תמחוי. לחלק לעניי עולם אם ירבו עליהן : להתנות על המדות. להגדיל סאת העיר או להקטין : ועל השערים. שער חטין והיין שלא ימכרנה שנה זו יותר מכך וכך דמים : להסיע על קיצתם. לקנוס את העובר על קיצת דבריהם להסיעם מדת דין תורה : הא הימוני מהימן. יחיד להיות גזבר : שני אחים. לגבי המנותא כחד דמו : מאי שררותיה. דקופה דקאמרת עלה לפי שאין עושין שררה על הצבור כו' : אפילו בע"ש. שיש פתחון פה לבעה"ב לומר טרוד אני : ופקדתי וגו'. אלמא אסור למשכן : אמיד. עשיר ב) : גבאי צדקה. המשכילים אהל דל מהו צריך : מלמדי תינוקות. מצדיקי רבים הן שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה : שבקתיה להמנותיך. שהיית רגיל ללמדם באמונה וללמד ולישב על גבם תמיד : דעתאי להתם. לתינוקות : ורבנן מאי. תלמידי חכמים העוסקים בתורה תמיד מאי כתיב בהו : לפרוש זה מזה. מפני החשד שלא יאמרו זה הגונב יחידי דעתו לגנוב : אבל זה פורש לחנות וזה לשער. זה לגבות מיושבי השער וזה לגבות מיושבי החנות ובלבד שיראו שניהן כאחד : לא יתנם לתוך כיסו. שלא יאמרו מעות של צדקה הוא גונב : פורטין. פרוטות שגבו לוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחושת מחלידות : ואין פורטין לעצמם. פן יחשדום שפורטין בזול : אין מונין אותם שנים שנים. פן יאמרו שנים הוא נוטל ואינו מונה אלא אחד : אציפי דבי כנישתא. מחצלות של בית הכנסת משום דמזבני להו ממעות הקופה :

ואתני

גמרא

פדיון שבוים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבוים מצוה רבה היא א"ל דכתיב °והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות א) אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא האי קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבע"א קרא °יקר בעיני ה' המותה לחסידיו רעב קשה מחרב איבעית אימא (א) סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער איבעית אימא קרא °טובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי [קשה מכולם] דכולהו איתנהו ביה:

תנו רבנן ב) "קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים ג) "שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות "תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגבויה וחלוקה שוים "תמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת "תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר "ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו "ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן אמר מר אין עושין שררות על הצבור פחות משנים מנא הני מילי אמר רב נחמן אמר קרא °והם יקחו את הזהב וגו' שררות הוא דלא עבדי "הא הימוני מהימני מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא מעשה °ומינה רבי שני אחין על הקופה מאי שררותא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי ד) "שממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והא כתיב °ופקדתי על כל לוחציו ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא "הא דאמיד הא דלא אמיד ה) כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה °והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' ו) (המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע) זה דיין שדן דין אמת לאמתו °ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה במתניתא תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא א"ל שבקתיה להימנותך אמר ליה (ב) הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי ז) עלוייהו ח) ורבנן מאי אמר רבינא °ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ת"ר ט) "גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות "מצא מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם כיוצא בו "היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתננו לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם י) תנו רבנן "גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן "גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן "מעות של צדקה אין מונין אותן שתים (ג) אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה להא דתניא ולשנותה לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד כיסא ואתני

ואתנ"פ

רבינו גרשום

נהרת בחרב מינויל. דמתלכלך ברמו : נגבית בשנים. משום דמתחלקת לעניי העיר ודבר קצוב הוא שיודעין כמה כל אחד ואחד צריך ליתן בקצוב ונותנין בשוה וליכא א) אלא סידורי בעלמא דגובין אותו גבאי צדקה מהם : ומתחלקת בג'. מפני שהיא כדיני ממונות מה דיני ממונות נוטלין מזה ונותנין לזה אף מחלקי צדקה מרבין לא' וממעטין לא' לפי שיראו צרכי עניים : גיבויו והילוקו שוה. שגובין מכל א' לפי מה שידו משגת וכעין דין שמעיינין בדין על מי להרבות ועל מי למעט משא"כ בקופה שאין גובין מכל אחד אלא לפי מה שרוצה ליתן ב) וקרוב נותנין כולן בשוה : לעשות קופה תמחוי. שאם ניתותר בקופה יותר על צורך עניי העיר ונתמעט בתמחוי לעניי כל אדם שבאו עניים הרבה וכן תמחוי לקופה כמו כן : להתנות על המדות. להגדילן או למעטן מכמות שהיו : ועל השער. שאם היה השער ביוקר רשאין להתנות שילך בזול : ועל שכר הפועלין. שאם נשכרין פועלים בג' פשי' ביום רשאין להתנות שלא ישכרום אלא בב' : ולהסיע על קיצתן. לקנוס על מי שעובר על תנאי שקצבו אנשי העיר : יהם יקחו. ואין הם פחות משנים : שררות הוא דלא עבדי פחות משנים. כלומר דמשמע טעמו דשררות הוא דבעינן ב' ולא לשום דין ולא לשום עדות הלכך (הא) המוני מהמני אפי' ב' קרובים למנות על הקופה והיינו ג) מאי שררות איכא בגבאי צדקה הואיל דדבר קצוב הוא ונותנין ברצון : ממשכנין. אם מעכב ליתן צדקה בקופה. ואפי' בע"ש דטרידי אינשי בתיקון מאכלם : הא דאמיד. אם אומדין אותו שהוא עשיר וממאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לוה) [ליה] ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה [ד' מאה] זוזי לצדקה. דהוה אמיד שהיה עשיר גדול : זה דיין. שמשכיל לדין הדין לאמתו. ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה ומצדיקין אותן : שבקת לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדיין לא היית מבטל לעמוד בגינת : דעתי עלייהו. על התינוקות שלא הסחתי דעתי מהם שלא לזוזם ממקום זה שאני עומד : ורבנן מאי. כלומר כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוכבים רבנן עצמן מאי לאיזה אור יזכו הן : כצאת השמש בגבורתו : לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכיס של צדקה אבל רשאי לפרוש זה לשער לשאול הצדקה וזה לחנות משום דקרובין זה לזה : פורטין לאחרים. שאם יש בכיס של צדקה פרוטות ורוצה להלפן בסלע כסף פורטין לאחרים אלפי לאחרים ולא לעצמן שלא יחשדום שמרויחים בצדקה : אין מונין אותן שתים שתים כשפורטין לאחרים אלא מונה אחת אחת שלא יטעה : לא יתיב מר. רבה : אציפי. אמחצלאות שפורסין על כותלי בית הכנסת והיו קניות מצדקה : מחצלאות. ששוכבין עליהן עניים : עביד הד' ואתני

תורת הש"ס

א) [ברכות ד: וש"נ]. ב) [פאה פ"ח מ"ז סנהדרין יז:] : ג) שקלים פ"ה מ"ב : ד) [קדושין עו:] : ה) כתובות מט: ו) [ילקוט ליתא וכן בע"י ליתא] : ז) כ"א להתם : ח) [בשאלתות פרשת תשא איתא ורבנן אמרו מאי דכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו אלו גבאי צדקה ופרנסי העיר] : ט) [תוספתא פאה פ"ד] : י) פסחים יג. ב"מ לח. : כ) [מבואר היטב בפירש"י גיטין נב: ד"ה ולא אמיד]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רעב קשה מחרב איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא אב"א סברא האי קא מצטער : (ב) שם א"ל לאו הא הא תליסר שנין דלא חזיא לי : (ג) שם אין מונין אותן שתים שתים אלא : (ד) תוס' ד"ה ולשנות' וכו' משבאה ליד הגבאי אסור לשנות' הכא כצ"ל ותיבות לדבר הרשות נמחק. (ה) ד"ה אכפיה וכו' כמו כפייה רב פפא לרב יהודה בפ' נערה : (ו) בא"ד שמתן שכרה כתובה בצדה :

[illegible]

ואתני עלה איהו נמי עבד חד כיסא ואתני עלה רב אשי אמר אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי אדעתא דידי אתי ולמאן דבעינא יהיבנא ליה הנהו (א) בי תרי טבחי דעבדי עניינא בהדי הדדי דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרעוה למשכיה אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה קרעו למשכיה אתו לקמיה דרבא חייבינהו רבא לשלומי איתיביה רב יימר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצתם לא אהדר ליה רבא אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה מידי א ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו ת"ר ב אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ולא יחשבו את האנשים (מ"ב יב) אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים א"ר אלעזר אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו (שם) אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות א) אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אב"א סברא האי קא מבזי והאי לא קא מבזי אי בעית אימא קרא הלא ב) פרוש לרעב (ישעיה נח) לחמך בשי"ן כתיב פרוש והדר הב ליה והתם כתיב (שם) כי תראה ערום וכסיתו כי תראה לאלתר ורב יהודה אמר ג בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אי בעית אימא סברא ואי בעית אימא קרא אי בעית אימא סברא האי קמצערא ליה והאי לא קמצערא ליה אי בעית אימא קרא הכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס לאלתר וכדקרינן והתם כתיב כי תראה ערום וכסיתו כשיראה לך תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין ג) תנן התם ד אין פותחין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא ה פוריא ובי סדיא שבת נותנין לו מזון שלש סעודות תנא ד) אם היה מחזיר על הפתחים אין נזקקין לו ההוא עניא דהוה מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקיק ליה א"ל רב סמא בריה דרב ייבא לרב פפא אי מר לא מזדקיק ליה איניש אחרינא לא מזדקיק ליה לימות (ב) ליה והא תניא אם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו א"ל ו אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת אמר רב אסי ז לעולם אל ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל בשנה שנא' והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה (נחמי' י) לעבודת בית אלהינו ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות וגו' מצוה אין כתיב כאן אלא מצות (סימן גדול מקדש משה) א"ר אלעזר ח גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה (ישעיה לב) מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם זכה הלא פרוש לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית אמר להו רבא לבני מחוזא במטותא מנייכו עושו בהדי הדדי כי היכי דליהוי לכו שלמא במלכותא וא"ר אלעזר בזמן שבהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו עכשיו שאין בהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין עובדי כוכבים ונוטלין בזרוע ה) ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנא' ונוגשיך צדקה אמר רבא האי מילתא אישתעי לי עולא (שם ס)

משגיש

רשב"ם

ולאתני. מתנה עם הלבור לחלוק לכל הבא: דכל דאתי. לתת מעות לקופה: עניינא תנאי: למשכיה. עור הבהמה: לאו כל כמינייהו דמתנו. אלא בפניו: אין מחשבין. לומר היכן נתתם מעות שגביתם: שאין ראיה לדבר דלא בגבאי לדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש הנותנים (ג) לבם לעושי המלאכה שהפועלים מרובין למלאכות הרבה לגודרין ולחוצבי האבן לכתפים ולחמרים ולקנות עלים ואבני מחצב וא"א לעמוד על החשבון כדאמרינן בעלמא (שבועות דף מה.) בעל הבית טרוד בפועליו הוא ואינשי: יצור וימנה. הכסף שהוא מוסר בידו ואע"פ שאינו בא עמו לחשבון לאחר מכאן יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו וגו' והדר ונתנו את הכסף המתוכן המנוי על ידי עושי המלאכה וגו': בודקין למזונות. אם בא עני ואמר פרנסוני בודקין שלא יהיה רמאי: ואין בודקין לכסות. בא ערום ואמר כסוני לוקחין כסות מיד: פרוש. דרוש וחקור תחלה: לכשיראה לך. שאינו רמאי: מככר בפונדיון. ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ארבע סאין חטין בסלע ומגיע לפונדיון חצי קב שהסלע מ"ח פונדיונין וארבע סאין מ"ח חצאי קבין והחנוני שהוא טוחן ואופה ומוכר בשוק משתכר מחצה הרי שנותן ככר של רובע הקב בפונדיון: לן. בלילה: פרנסת לינה. לרכי לינה: בי סדיא. כר לתת מראשותיו: אין נזקקין לו. לתת מעות מן הקופה אחרי שלמד לחזור על הפתחים דיו בכך: ולא אזדקיק ליה. אפי' ו) לפרנסה: מעשה הצדקה. טורח המעשים את חבריהם מצוה כתיב והיתה הצדקה שלום: זכה. למזל טוב: עניים מרודים. זו ממשלת רומי שצועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכין: מרודים. קונפליינ"ט בלע"ז כמו אריד בשיחי (תהלים נה): עולא. משגש ארחתיה דאומיה. לרב ששת קרו ליה הכי (ד) עולא המשגש דרכי אמו שגורס להטותה מדרך אחר נשים כדלקמן:

תוספות

ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. ראיה גמורה אינה דשאני התם שהיו לדיקים גמורים: אין פותחין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון כו'. הככר עולה ששה בילים דלא מכן מחלה לחנוני והוא מזון שתי סעודות כדתניא בפרק כילד משתתפין (עירובין דף פב:) וקשה לר"י דבפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) משמע שהוא רגילות דאיכא סעודה בהדיה דקאמר התם דכי אזיל מלווינא ליה סעודה בהדיה דכי אזיל לאו בריקן אזיל וא"כ למה נותנין לו שתי סעודות די לו בסעודה אחת היא סעודה דאיכא בהדיה יאכל מיד וסעודה שנותנין לו עכשיו יוליכנו עמו ונראה לר"י דאין מחלקין תמחוי בלילה לפי שאינן יכולין להבחין למי נתנו ולמי לא נתנו וכן משמע מדקאמר לן נותנים לו פרנסת לינה ומפרש דהיינו פוריא ובי סדיא אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו ב' סעודות שיאכל אחת בלילה ואחת למחר (ה) דכי אזיל לאו בריקן אזיל וטעמא דבעינן שלא ילך ריקם דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו ולא יהא רעב כל כך אבל אין לפרש דהטעם שמא לא יגיע בין היהודים ויהא לו מה לאכול דאי חיישינן להכי היה ליתן לו שלש סעודות כי גם בלילה לא יתנו אף כשיגיע בין היהודים שאין מחלקין תמחוי בלילה ואין לומר דלעולם מחלקין ולכך נותנין שתים דחיישינן שמא לא יגיע בין היהודים שתי פעמים אי נמי לא חיישינן אלא לפעם אחת והשניה נותנין לו כדי שיהא לו פת בסלו דאם כן היכי קאמר התם דמלוינן ליה סעודה אחת בהדיה ואם יש לחוש שמא לא יגיע בין היהודים היה לו ליתן שתים לכך נראה כדפרישית: שבת נותנין לו מזון שלש סעודות. פירוש בשבת בצהרים (ו) אותן שתי סעודות שנתן לו אתמול בערב שבת אכל ליל שבת ושבת שחרית ושלש סעודות שנותנים לו בשבת יאכל אחת בשבת בסעודה שלישית ואחת למוצאי שבת ושלישית ישאר לו למחר בדרך שלא ילך ריקם ואין להאריך וקשה לרשב"א הא דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ז) ומייתי לה בפרק כל כתבי (שבת דף קיח. ושם) מי שיש לו מזון שתי סעודות בביתו לא יטול מן התמחוי ואמאי הא אחד יאכל מיד ואחד בלילה וא"כ כי אזיל ריקם אזיל וצריך לפרש דמזון שתי סעודות דקאמר היינו בלא אותה שיש לו לאכול מיד וא"ת שבת אמאי נותנין לו שלש סעודות והא הך מתני' ר"ע היא דקתני רישא כל מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה ופריך בפרק כל כתבי הקדש (שם) מני אי רבנן חמיסר הויין אי רבי חדקא שיתסר הויין ומשני הא מני ר"ע היא דאמר עשה שבתך חול ונראה לרשב"א דבשביל סעודת שבת אין לו להתחיל וליטול אבל בשכבר צריך ליטול נוטל גם כדי לסעודת שבת: לא אזדקיק ליה. רב פפא גבאי היה ולא נתן לו מן הקופה כדתניא אין נותנין לו מן הקופה כיון שמחזר על הפתחים וא"ל רב סמא אי מר לא אזדקיק ליה לתת לו מן הקופה (ז) היינו כדי סעודה כ"ש שגם אחרים לא יתנו לו ומסיק הא דתניא אין נזקקין לו מן הקופה היינו כדי סעודה אבל דבר מועט יתנו לו: שנאמר והעמדנו עלינו מצות. ואע"ג דהאי קרא גבי בית אלהינו כתיב דהיינו בדק הבית כ"ש לצדקה:

מכין

מסורת הש"ס

א) [ברכות ה: וש"נ]: ב) בכל הספרים מדויקים כתיב פרוס ולכאורה היא פליאה וצריכין ליישב ע"פ מ"ש תוס' שבת נה: ד"ה מעבירים כתיב ועיין במהרש"א בח"א שעמד על פליאה זו ונכנס לבנות בדוחק בשינוי הגירסא קצת שלא במקומו ד"כ הלא פרוש בשי"ן כתיב]: ג) פאה פ"ח מ"ז שבת קיח.: ד) [תוספ' פאה פ"ד]: ה) נ"א אמר מר עוקבא כו': ו) ס"א לפרנסה. רש"ל:

רבינו גרשום

ואתני. אם יצטרכו לעניי העיר שיהיו לעניי העיר ואם לאו שיותירו על עניי העיר שיהיו לעניי כל אדם: דכל דאתי למיתן צדקה אדעתא דידי אתיא. כל מי שנותן לי על דעת כן נותן לי שאני אתנן לכל עני שארצה משום דרב אשי היה אדם גדול והיה יודע מה הוא עושה: [הנהו בי תרי טבחי]. התנו ביניהן שכל א' מהן ישחוט ביומו: קרעוה למשכיה. דחיותא: וחייביה רבא לשלם. דמי העור שקרע: ולהסיע על קיצתן. והלא רשאין לקנוס כל מי שעבר על תנאן: הני מילי. דיכולין להתנות ולהסיע על קיצתן: היכא דליכא אדם חשוב. להתנות לפניו: אבל אי איכא אדם חשוב. ולא אתנו קמיה לאו תנאיהו תנאה ואיכא דאמר היכא דליכא אדם חשוב עביד איניש דינא לנפשיה אבל אי איכא אדם חשוב נקיט ליה בדינא קמיה: אין מחשבין בצדקה עם הגבאין. מה גבו ומה נתנו דאין צריך לחשדן: אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. גבי גבאי צדקה זכר לדבר מקדש שנא' (מ"ב כב) אך לא יחשב וגו' אבל גבי גוברין של הקדש הוי ראיה גמורה: יצור. בעה"ב בקשר ובחותם וימנה דכתיב ויצורו וימנו כלומר אע"ג דהגזברין היו נאמנין אף על פי כן הגזברין עצמן היו צרין ומונין: בודקין למזונות. שאם אמר עני תנו לי מזונות בודקין אחריו קודם שיתנו לו אם רמאי הוא אין צריך אם לאו: אין בודקין לכסות. שאם בא עני ערום ואמר כסוני אין בודקין אחריו אלא נותנין מיד: פרוש כתיב. כלומר צריך אתה לידע בפירוש אם צריך ואם לאו: (פרוש) [פרוס]. לאלתר (פרוש) [פרוס] הלחם ותן לו: לכשיראה לך. שהוא צריך כשתבדוק אחריו: העובר ממקום למקום. שאין לן אלא דרך עברה עובר: ככר בפונדיון. ככר שקונין בפונדיון כשנותנין ד' סאין בסלע דהוי ככר של חצי קב כיצד בסלע הם מ"ח פונדיונות דסלע ד' דינר ודינר שש מעות ומעה ב' פונדיונות נמצא מ"ח פונדיונות בסלע וכיצד הוי חצי קב בפונדיון דחצי קב אחד ממ"ח בד' [סאין] דסאה ו' קבים נמצא כ"ד קבין שהם מ"ח חצאי קבין בסלע שהוא מ"ח פונדיונות ושיערו חכמים דבהם אית ליה ב' סעודות א' לכאן וא' קודם שיגיע לישוב: פוריא ובי סדיא. כר וכסת: אין נזקקין לתת לו מכים של צדקה. דהואיל ומחזר על הפתח הכל נותנין לו וא"צ ליטול מכים של צדקה: משליש שקל. בצדקה: לעבודת אלהינו. דהיינו צדקה: מצות. הרבה משמע: א) ועבודת [הצדקה]. מעשה הוא: עכשיו באין וכו'. ודאי יתן או לעובדי כוכבים או לצדקה. אם זכה הלא פרוש לרעב שיתנהו לעניים אם לא זכה ליתנהו לעניים אעפ"כ יתן לעובדי כוכבים בשביל שהיה חייב לעניים. באים [עניים] מרודים כלומר עובדי כוכבים הרודים לביתו ונטלוהו בזרוע: ונוגשיך צדקה. מה שתתן לנוגשיך: עולא. עלם אחד כמו עול [ימים] לא היה שמו עולא אלא (אחד בלי) [אחרין]:

משגש

א) [רבינו פסק"ס דגדול המעשה נלמד מסיפא דקרא דכתיב ועבודת הצדקה וגו' ודלא כפירש"י]

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פי"ד מהל' מכירה הלכה יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כח וטוש"ע י"ד סי' רנ סעיף ד:

פ ב מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף י:

פא ג מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף י:

פב ד ה מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' רנ סעיף ד:

פג ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ג:

פד ז מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ב:

פה ח מיי' שם פ"י הל' ו סמג עשין קסב טוש"ע שם סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנהו טבחי כצ"ל ותיבת בי תרי נמחק: (ב) שם לימות אמר ליה והא תניא אם היה: (ג) רשב"ם ד"ה שאין ראיה וכו' הנותנים לעושי המלאכה כצ"ל ותיבת לבם נמחק: (ד) ד"ה עולא וכו' שגרם לה להטות וכו' נשים להתבזות כדלקמן: (ה) תוס' ד"ה אין פותחין וכו' ואחת למחר כצ"ל דכי אזיל לאו: (ו) ד"ה שבת וכו' בצהרים כי אותן: (ז) ד"ה לא וכו' לתת לו מן הקופה כ"ש שגם אחרים כצ"ל והיינו היינו כדי סעודה נמחק:

גמרא

משגש ארחתיה דאימיה משמיה דר' אלעזר מאי דכתיב °וילבש צדקה כשריון לומר לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול רבי חנינא אמר מהכא °וכבגד עדים כל צדקותינו מה בגד זה כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול אמאי קרו ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה דבעא מיניה רב אחדבוי בר אמי מרב ששת "מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם אמר לו הואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל דילמא טומאה בחבורים שאני דהא הסיט נבילה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם אמר ליה ואלא שרץ ²דמטמא אדם מנלן לאו משום דמטמא בגדים א"ל שרץ בהדיא כתיב ביה °או איש אשר יגע בכל שרץ אלא ³שכבת זרע דמטמא אדם מנלן לאו משום דהואיל ומטמא בגדים מטמא אדם א"ל שכבת זרע נמי בהדיא כתיב ביה °או איש לרבות את הנוגע אהדר ליה בבדיחותא חלש דעתיה דרב ששת אישתיק רב אחדבוי בר אמי ואתיקר תלמודיה אתיא אימיה וקא בכיא קמיה צווחה ולא אשגח בה אמרה ליה חזי להני חדיי דמצית מינייהו בעא רחמי עליה ואיתסי ודאתאן עלה מנא לן כדתניא ר"ש בן יוחי אומר נאמר כבוס בגדים בימי ספורו ונאמר כבוס בגדים בימי חלוטו מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם אמר רבי אלעזר גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו דאילו במשה רבינו כתיב °כי יגורתי מפני האף והחמה ואילו בעושה צדקה כתיב °מתן בסתר יכפה אף [ושחד בחיק חמה עזה] ופליגא דרבי יצחק דאמר ר' יצחק אף כופה המה אינו כופה שנא' ושחד בחיק חמה עזה אע"פ ששוחד בחיק חמה עזה איכא דאמרי א"ר יצחק כל דיין שנוטל שחד מביא חמה עזה לעולם [שנאמר ושחד בחיק וגו'] ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב °הלא א) פרוש וגו' ועניים מרודים תביא בית וגו' כי תראה ערום וגו' (א) ¹והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה ברכות שנאמר °ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך (ב) וגו' ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם וגו' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד משום דרודף צדקה ימצא צדקה אלא לומר לך כל הרודף אחר צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה רב נחמן בר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה כדי לקבל עליהם (ג) שכרו לאפוקי מאי לאפוקי מדדריש רבה ב) דדרש רבה מאי דכתיב °ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם [אפילו] בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנין כדי שלא יקבלו עליהן שכר רבי יהושע בן לוי אמר כל הרגיל לעשות צדקה (ד) זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה בעלי חכמה דכתיב ימצא

רש"י

משגש . לשון מהומה ושגעון : קליפה . מיילא בלע"ז : וכבגד עדים כל צדקותינו . כלומר אף כל צדקותינו נמאסו מחמת רשעינו כבגד מאוס שהאדם מסירו מעליו : עדים . כדמתרגמינן ויסר ואעדי וכן מעדה בגד ביום קרה (משלי כה) מ"מ מקיש צדקה לבגד לרהט הצדיקים לבגד הגון : בימי ספורו בשבעת ימים שבין טהרת הצפרים להבאת קרבנותיו בשלמא בימי חלוטו איתקש למת לטמא אף באהל : הואיל ומטמא בגדים . דהא ביום השביעי כתיב וכבס בגדיו : טומאה בחבורין . כגון בגדי לבושו הרי הן כמוהו אבל שאר בגדים הנוגע בהן וכן אם יגע באדם לא מטמא תדע שהרי המסיט נבילה כתיב ביה והנושא את נבלתה יכבס בגדיו (ויקרא יא) ולא אשכחן דלהוי אב הטומאה לטמא אדם ושאר בגדים : שכבת זרע מטמא בגדים . וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו' : בהדיא כתיב ביה כו' . ה"ה נמי דהוה מצי למיפרך דהא טומאת בגדים לא דמיא לבגדים דבימי ספורו דהנך בגדים דהכא לאו בגדי לבוש שרץ הן וטומאת מגע הוא אלא דעדיפא מיניה קא מותיב ליה : או לרבות הנוגע . דהכי תניא במסכת נדה (דף מג:) מנין לרבות הנוגע בשכבת זרע ת"ל או איש : הוה קמהדר ליה . רב אחדבוי לרב ששת בבדיחותא לפי שהיה רב ששת נכשל בתשובותיו: אשתתק רב אחדבוי . נעשה אלם : אתיא אימיה . דרב ששת : צווחה קמיה . שיתפלל עליו : להני חדיי . השדים הללו חדיי תרגום של חזה : דמצית מינייהו . שינקת מהן: ודאתאן עלה . ואחרי שבא לידינו שאלה זו נקובעה בגמ' מנלן דמטמא אדם : נאמר כיבוס בגדים בימי ספורו . והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' ונאמר כיבוס בגדים למעלה ביום טהרת הצפרים כשיוצא מטומאתו החלט וכבס המטהר את בגדיו : אף וחימה . שני לגיונות קשים הם ליפרע מן החוטאים : אע"פ ששוחד בחיק . שהוא עושה צדקה בסתר חימה עזה . עדיין היא בתוקפה ורבי אלעזר סבר דהאי שוחד בחיק אריישא קאי ושוחד בחיק יכפה חימה עזה : ותפק לרעב נפשך . הוא פיוס דברי נחומים : ימצא צדקה . משמע יבא לידי עניות וימצא בני אדם שיעשו לו צדקה : ויהיו מוכשלים לפניך . את אנשי ענתות היה מקלל שהיו מבקשין נפשו: ימצא

תוספות

מנין למצורע בימי ספורו שמטמא אדם . פשיטא לן דמטמא כדתנן בריש מס' כלים (פ"א מ"א) אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע (ה) ונבלה וטמא מת ומצורע בימי ספרו כו' הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ולכך בעי מנלן דמטמא דהא כו. ב ורחץ במים וטהר משמע דבלאוה טבילה נטהר: דהא הסיט נבלה מטמא בגדים ואינו מטמא אדם . (ו) לאו משום דטומאה בחבורין שאני . פי' דאינו מטמא אלא בגדים שהוא לבוש וקשה לריב"ם דבתורת כהנים פ' ויהי ביום השמיני (ז) מרבה שמטמא אפילו כלים (בחבורים) אע"ג דלא שייך בהו לבישה ואינו ממעט מבגדיו אלא אדם וכלי חרס בנוגע בהן אלא ודאי מטמא בגדים בשעה שמסיט אפילו אין לבוש בהן וכן משמע מדקאמר אלא מעתה שרץ דמטמא אדם מנלן לאו משום דמטמא בגדים מטמא אדם נמי כו' ואי קאי חבורים בגדים שהוא לבוש מאי פריך משרץ דלא שייך ביה לבישה התם ודאי ילפינן אדם מבגדים ונראה לריב"ם דלא גרס (ח) בחבורים אלא הכי גרס ודילמא טומאת בגדים שאני תדע דהא מסיט נבלה דמטמא בגדים ואינו מטמא אדם ולא גרסינן מ"ט לאו משום דטומאה בחבורים שאני דלא מהדר אלא שיש חילוק בין טומאת בגדים לטומאת אדם וכן משמע דאיהו גופיה לא קא מיבעיא ליה אם מטמא בגדים וכלים במגע אלא אאדם בעי :

אתיא אימיה וקא בכיא קמיה . פר"ח דהיינו אימיה דרב אחדבוי ולדידיה קרי עולא משגש אורחא דאימיה שגרם לאמו להתבזות לפני רב ששת והיא היתה מניקתו של רב ששת לכך "אמר חזי הני חדיי דמלית מינייהו : מה כיבוס בגדים האמור בימי חלוטו כו' . בכמה דברים חמור ימי חלוטו מימי ספורו ולא גמר מהיקשא והיינו טעמא משום דלגמרי לא מצי למגמר דהא כתב וטהר דמשמע דנטהר מכמו שהיה מתחלה אלא דוקא להך מילתא גמרי לפי שהן שוין דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה : גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו . פירוש יותר משכך תמה ממשה רבינו בתפלתו ואע"ג דמשה נמי עשה צדקה בסתר שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות : חמה אינו כופה . תימה דבפרק ארבעה נדרים (דף לב.) אמרינן דחמה משה הרגו (ט) : והמפייסו בדברים מתברך בי"א . יש מגיהין והנותן פרוטה לעני והמפייסו משום דמשמע להו דקראי איירי בנותן צדקה דכתיב ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע ולאו מילתא היא דנפש נענה תשביע היינו תשביע בדברים שתפייסנו בדברים וע"כ לא גרסי' ליה דלהכיא גיר' הוה ליה למימר מתברך בי"ז הנך שש דלעיל והני אחת עשרה:

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת הל' ג :

פז ב מיי' פ"ד מהל' אבות הטומאה הל' ג:

פח : מיי' שם פ"ה הלכה א :

פט ד מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה ז ה סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רמט סעיף ג וסעיף ד :

רפ"א מ"ז

רבינו גרשום

משגש . מבזה ארחתיה דאימיה שהצריכה להתבזות במה שדרכה להצניע שגלתה דדיה בשבילו כדאמר לקמן : וכבגד עדים . אלו אותן בגדים בלוים ונסחבים שמשימין שם התינוק כשהוא נולד ולפיכך נקראו עדים א) כמו ועדיאתו : בימי ספורו . היינו אותן ימים דכתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים דכבר עברו לימי חלוטו יהוציאו : אמר ליה . הואיל ומטמא בגדים בימי ספורו דכתיב והיה ביום השביעי יגלח שערו וגו' וכבס בגדיו והואיל דמטמא בגדים דמעונין כבוס הכי נמי מטמא אדם : אמר ליה . דלמא טומאה בחבורין שני דהני בגדים מחוברין עליו שלובש בהן אבל לעולם אימא לך אם יגע בבגדים אחרים אינו מטמאן וכי היכי דלא מטמא בגדים מעלמא אימא נמי דלא מטמא אדם תדע דהנה אשכחן דמטמא בגדים בחבורין ולא מטמא אדם : היסט נבלה . אדם שהסיט נבלה ומטמא בגדים דכתיב והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב אלמא דבגדים טמאים הן ואינו [מטמא אדם] כדכתיב וטמא עד הערב הוא טמא ואינו מטמא אדם: היסט בכלל נושא . כדכתיב נישא וקרינן נושא (חולין קכד:) : אמר ליה רב ששת . ולטעמיך דקא אמרת דטומאה בחבורין שאני מש"ה אין מטמא אדם אלא שרץ דמטמא אדם מנא לן לאו משום הואיל דמטמא בגדים דכתיב וכל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק והני לאו בחבורין נינהו : אמר ליה רב אחדבוי . שרץ דמטמא אדם בהדיא כתיב או איש אשר יגע בכל שרץ אלא פריך דבי ולטעמיך דאמרת טומאה בחבורין שני שכבת זרע דמטמא אדם מנלן משום דהואיל ומטמא בגדים דכתיב ואיש (אשר) [כי] תצא ממנו שכבת זרע וכתיב וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וכבס במים וטמא עד הערב ה"נ מטמא אדם ה"נ גבי מצורע : אמר ליה רב אחדבוי . שכבת זרע בהדיא כתיב בית דמטמא כל אדם הנוגע בו דכתיב או דמייתר דמצי למכתב איש אשר תצא ממנו וגו' ל"ל לרבות את הנוגע ואכתי מנין למצורע שמטמא בימי ספורו : הוה קא מהדר ליה בבדיחותא . כלום שכה היה רב אחדבוי שנצחו לרב ששת שלא היה לו להשיב : אישתתק . נאלם : אתיא אימא . ב) דרב אחדבוי בכיא קמיה דרב ששת שהיתה מינקת שלו בשביל בנה דלימחל ליה ובעי רחמי עליה דרב אחדבוי ולא אשגח בה עד דמפקי דדיה לפניו כלומר עשה בשביל אלו דדין שינקת מהן ולהכי שהצריכה לכך קרי ליה עולא משגש ארחתיה דאימיה : ודאתאן עלה מיהא . הואיל ובאת לידינו שאילה זו דרב אחדבוי נעסוק בה : מנלן . מצורע מטמא אדם בימי ספורו : כבוס בגדים בימי חלוטו . דכתיב וכבס המטהר את בגדיו דניטמו בימי חלוטו : מה להלן בימי חלוטו מטמא אדם . דכתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו' : מתן בסתר [יכפה] אף ושוחד בחיק . כלומר מי שנותן בחיק של עני בצנעה כופה נמי חימה עזה : אע"פ ששוחד בחיק . של עני אעפ"כ חימה עזה שאינה נכפית בשביל השוחד בחיק : והמפייסו בדברים . שמנחמו ומדבר על לבו דברי נחומין : דכתיב ותפק לרעב נפשך וגו' . כלומר משתוציא מנפשך דברים טובים לנחם הרעב ונפש נענה תשביע בדברים טובים אז תזכה לדברים הללו : משום דרודף צדקה . שעושה צדקה משלו בא לידי צדקה שיצטרך לבריות בתמיה :

א) [כלומר משמע דכוון לתרג' אונקלוס של ותסר ואדיעת אבל נ"ע דמכם זה לא שייך לקרותה עדים ול"ע] . ב) [עי' בתוס' כאן ד"ה אתיא מה שכתב בשם ר"ת] .

מסורת הש"ס

א) [נ"ל פרים] : ב) כ"מ סו: [ושם איתא רבא] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי תראה ערום וגו' וכתיב אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך וכתיב אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני והמפייסו בדברים (ב) שם והשביע בצחצחות נפשך ובנו כצ"ל ותיבת וגו' נמחק : (ג) שם עליהם שכר כצ"ל ואות ו' נמחק: (ד) שם כל הרגיל לעשות [צדקה] הויין כצ"ל ותיבת זוכה נמחק : (ה) תוס' ד"ה מנין וכו' אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת כצ"ל ותיבת ונבלה נמחק: (ו) ד"ה דהא הסיט כו' ואינו מטמא אדם מ"ט לאו משום : (ז) בא"ד פרשת ויהי ביום השמיני מוכח שמטמא אפי' כלים אע"ג דלא כצ"ל ותיבת בחיבורים נמחק : (ח) בא"ד ונראה לריב"ם דלא גרס ודלמא טומאת בחיבורים שאני אלא הכי: (ט) ד"ה חמה וכו' משה הרגו. נ"ב ועי' בע"ז ר דף ו' בתוס' :

ימצא חיים בעלי עושר דכתיב צדקה בעלי
אגדה דכתיב וכבוד כתיב הכא וכבוד וכתיב
משלי ג התם °כבוד חכמים ינחלו תניא היה רבי
מאיר אומר יש לו לבעל הדין להשיבך
ולומר לך אם אלהיכם אוהב עניים הוא
מפני מה אינו מפרנסן אמור לו כדי שניצול
אנו בהן מדינה של גיהנם וזו שאלה שאל
טורנוסרופוס הרשע את ר"ע אם אלהיכם
אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם
א"ל כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם
א"ל [אדרבה] זו שמחייבתן לגיהנם אמשול
לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם
שבעס על עבדו וחבשו בבית האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא
להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו כששמע המלך לא כועס עליו
ויקרא כה ואתם קרוין עבדים שנאמר °כי לי בני ישראל עבדים אמר לו ר"ע אמשול
לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית
האסורין וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו
דברים יד והשקהו כששמע המלך לא דורון משגר לו ואנן קרוין בנים דכתיב °בנים אתם
לה' אלהיכם אמר לו אתם קרוים בנים וקרוין עבדים בזמן שאתם עושין רצונו
של מקום אתם קרוין בנים ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין
ישעיה נח עבדים ועכשיו אין אתם עושין רצונו של מקום אמר לו הרי הוא אומר °הלא
פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית אימתי עניים מרודים תביא
בית האידנא וקאמר הלא פרוס לרעב לחמך: דרש ר"י ברבי שלום כשם
שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובין
לו מראש השנה זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית א) הא דבני אחתיה דרבן
יוחנן בן זכאי חזא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי עשינהו שקל מינייהו לצדקה (א)פוש גבייהו
שיבסר דינרי כי מטא מעלי יומא דכיפורי שדור דבי קיסר נקטינהו אמר להו רבן יוחנן בן זכאי לא
תדחלון שיבסר דינרי גבייכו שקלינהו מינייכו אמרי ליה מנא ידעת אמר להו חלמא חזאי לכו א"ל ואמאי
לא אמרת לן [דניתבינהו] אמר להו אמינא כי היכי דתעבדו מצוה לשמה רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט
כרעיה בעי למיפל (ב) אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים א"ל חייא
בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו א) דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר *כל
דברים טו המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב הכא °השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך
שם יג בליעל וכתיב התם °יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים תניא
ב)א"ר אלעזר בר' יוסי כל צדקה וחסד שישראל עושין בעולם הזה שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל
ירמיה טז לאביהן שבשמים שנאמר °כה אמר ה' אל תבא בית מרזח ואל תלך לספוד ואל תנוד להם כי אספתי
את שלומי מאת העם הזה [וגו' את] החסד ואת הרחמים חסד זו גמילות חסדים רחמים זו צדקה תניא
ישעיה נו ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר °כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה
ישועתי לבא וצדקתי להגלות הוא היה אומר עשרה דברים קשים נבראו בעולם הר קשה ברזל מחתכו
ברזל קשה (ג)אור מפעפעו אור קשה מים מכבין אותו מים קשים עבים סובלים אותן עבים קשים רוח
מפזרתן רוח קשה גוף סובלו גוף קשה פחד שוברו פחד קשה יין מפיגו יין קשה שינה מפכחתו ומיתה קשה
משלי י (ד)מכולם [וצדקה מצלת מן המיתה] דכתיב °וצדקה תציל ממות דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי בוא וראה
שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם אדם מביא דורון גדול למלך ספק מקבלין אותו
הימנו ספק אין מקבלין אותו הימנו [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך ספק אינו
תהלים יז רואה פני המלך והקדוש ברוך הוא אינו כן אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר °אני בצדק
אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך רבי אלעזר ג)יהיב פרוטה לעני והדר מצלי אמר (ה)דכתיב אני
בצדק אחזה פניך מאי אשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן בר יצחק אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה
משלי יט מעיניהם בעולם הזה והקב"ה משביען מזיו השכינה לעולם הבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °מלוה ה' חונן דל אלמלא
שם יא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול עבד לוה לאיש מלוה א"ר חייא בר אבא רבי יוחנן ג)(רמי) כתיב °לא
שם י יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתיב °לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות שתי
צדקות הללו למה אחת שמצילתו ממיתה משונה ואחת שמצילתו מדינה של גיהנם ואי זו היא שמצילתו
צפניה א מדינה של גיהנם ההוא דכתיב ביה עברה דכתיב °יום עברה היום ההוא ואי זו היא שמצילתו ממיתה משונה
נותנה

רש"י

ימצא חיים · וכתיב גבי חכמה כי מוצאי מצא חיים: בעלי אגדה· מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב הכל מכבדין אותם: לבעל הדין · רשע או עובד כוכבים: להציל אנו בהן כו'· שהצדקה מצלת מגיהנם כדאמרי' לקמן בשמעתין: שמזונותיו של אדם · שכר שיתפרנס ממנו: חסרונותיו · הפסד שעתיד להפסיד: זכה. למזל טוב יתן אותו חסרון לעניים: חזא [להו] בחלמא · במוצאי (ו) יה"כ: דבעו מחסר שבע מאה דינרין· באותה שנה: שקיל לצדקה מינייהו · כל השנה היה טופן בדברים וגובה מהן לצדקה פש גבייהו. ערב ראש השנה שיבסר דינרי שלא נתנו לצדקה משבע מאה דינרי: לא תדחלו · למיפסד יותר: אמאי לא אמרת לן · מתחלה שכך חלמת והייתי נותנין כולן: השתא כן · אם נפלתי: איחייב מאן דסני לן · כאדם שתולה קללתו בחבירו: מחללי שבת ועובדי עבודת כוכבים · בסקילה ואמר מר (כתובות דף ל:) מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו דדמי לסקילה דתנן (סנהדרין דף מה·) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות וכו': פרקליטין · מליצי יושר [של מלאכי השרת]: כי אספתי את שלומי מאת העם הזה ומהו השלום את החסד ואת הרחמים שהיו רגילין לעשות: מפעפעו · מרככו: הגוף סובלו · [כל הגוף] מלא רוח · ואני בצדק · בתחלה ואח"כ אחזה פניך בתפלה: אשבעה בהקיץ תמונתך · בשכר הקיצה אשבע תמונתך: מלוה ה' חונן דל · החונן דלים נעשה מלוה להקב"ה וכתיב ועבד לוה לאיש מלוה (משלי כב): ואיזו היא צדקה המצלת מדינה של גיהנם · כלומר איזה מן המקראות הללו מדבר מדין של גיהנם אותו שכתוב לא יועיל הון ביום עברה:
נותנה

תוספות

ואיזו שמצלת ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה · וא"ת אדרבה זאת שהיא מצוה רבה היה לה להציל מדינה של גיהנם שהוא רע ביותר ואומר ר"י דרוב דברים אין עומדין לאדם בעולם הזה אלא לאחר מיתה ובעולם הזה אין עומדין לאדם אלא מצות גדולות כדתנן (קדושין דף לט:) אלו דברים שאדם אוכל מפירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא לכך קאמר דאפילו ממיתה משונה דהוי בעולם הזה מצלת: אלא

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פאה פ"ד] כתובות סח.: ב) [תוס' פאה פ"ד]: ג) [בילקוט וכנ"י ליתא] וכגי' אמר ר"ח ב"א אר"י:

עין משפט נר מצוה

צ א מיימוני פ"י מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף א:

צא ב מיי' שם הל' טו [טוש"ע א"ח סי' נב סעי' י] וטוש"ע י"ד סי' רמט סעי' יד:

הגהות הב"ח

(א) גמרא פש גבייהו כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) שם בעי למיפל אלש דעתיה אמר השתא: (ג) שם ברזל קשה אש מפעפעו אש קשה מים: (ד) שם ומיתה קשה (מכולם) תז"מ ונ"ב ס"א משונה: (ה) שם והדר מצלי אמר כתיב כצ"ל ואות ד' נמחק: (ו) רש"י ד"ה חזא להו בחלמא במוצאי ראש השנה הס"ד:

רבינו גרשום

צדקה זו עושר שיהיו לו נכסים ועושר שיעשה מהם צדקה: כבודי' זו אגדה בשביל שיודע לדרוש באגדות מכבדין אותו: יש לו לבעל הדין' יצר הרע להשיבך ולהטעותך ולומר לך: ועכשיו אי אתם עושין רצונו של מקום. לפי שאתם בגלות ואי אתם יכולים לקיים כל התורה: עניים מרודים' שנרדים מבני אדם ששללום: איכי השתא נפלי. הייתי נידון בסקילה כדאמר בית הסקילה היה גבוה ב' קומות (סנהדרין מה). וכעובדי עבודת כוכבים דכתיב(דברי' יז)וסקלתם באבני' ומתו: ופרקליטין. מלמדי סניגוריאה: כי אספתי את שלומי בשביל שאינם עושים לא חסד ולא רחמים. הא עושין יהיה להם שלום גדול: מפעפעו. עושהו רך: אני בצדק' שאעשה צדקה מתחילה והדר אחזה פניך

נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה נותנה ואינו יודע למי נותנה לאפוקי מדמר עוקבא נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה לאפוקי מדרבי אבא ואלא היכי ליעביד ליתיב לארנקי של צדקה מיתיבי מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ר"א אומר יפזר מעותיו לעניים ר' יהושע אומר ישמח אשתו לדבר מצוה א"ר אליעזר בן יעקב אומר לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ממונה עליה כר' חנניא בן תרדיון כי קא אמרינן דממני עלה כר' חנניא בן תרדיון א"ר אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרום קרן ישראל אמר לו בכי תשא וא"ר אבהו שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אמר להן צאו וראו מה פירש דוד אבא פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד רבי אבא אמר מהכא הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים מה טעם מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו משום דלחמו נתן ומימיו נאמנים וא"ר אבהו שאלו את שלמה איזהו בן העולם הבא אמר להם כל שכנגד זקניו כבוד כי הא (א) דיוסף בריה דר' יהושע חלש אינגיד א"ל אבוה מאי חזית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה א"ל עולם ברור ראית ואנן היכי חזיתנן [א"ל] כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם ושמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן מאן נינהו אילימא ר"ע וחבריו משום הרוגי מלכות ותו לא פשיטא בלאו הכי נמי אלא הרוגי לוד תניא אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו בני מהו שאמר הכתוב צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת נענה רבי אליעזר ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן שאינם עושין אלא להתגדל בו כמו שנאמר די להוון מהקרבין ניחוחין לאלהה שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא והתניא האומר סלע (ב) זה לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא כאן בישראל כאן בעובד כוכבים נענה רבי יהושע ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא כדי שתמשך מלכותן שנאמר להן מלכא מלכי ישפר עליך והטיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותיך וגו' נענה רבן גמליאל ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל [וגו'] וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא להתיהר בו וכל המתיהר נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר יום עברה היום ההוא אמר רבן גמליאל עדיין אנו צריכין למודעי רבי אליעזר המודעי אומר צדקה תרומם גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד וחסד לאומים חטאת כל צדקה וחסד שעכו"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא לחרף אותנו בו שנאמר ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו והיה לכם הדבר הזה נענה רבי נחוניא בן הקנה ואמר צדקה תרומם גוי וחסד לישראל ולאומים חטאת אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם לפי שהוא נותן צדקה וחסד לישראל ולעכו"ם חטאת מכלל דהוא נמי אמר מאי היא דתניא אמר להם רבן יוחנן בן זכאי כשם שהחטאת מכפרת על ישראל כך צדקה מכפרת על אומות העולם: איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארבע מאה דינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו (ג) שדרינהו קמיה דרבא וקבלינהו משום שלום מלכות שמע רבי אמי איקפד אמר לית ליה ביבש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה ורבא משום שלום מלכות ורבי אמי נמי משום שלום מלכות דאיבעי ליה למפלגינהו לעניי עובדי כוכבים ורבא נמי לעניי עובדי כוכבים יהבינהו ור' אמי דאיקפד הוא דלא

תוספות

אלא א"כ ממונה עליה כרבי חנניא בן תרדיון · פי' נאמן כמותו אבל צדיק כמותו לא דהא גבאים דבימי אמוראים לא היו צדיקים כמותו ולהכי נקט ר' חנניא בן תרדיון משום מעשה שבא לידו דאמר פ"ק דמסכת ע"ז (דף יז:) מעות פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים וכן בפרק במה מומנין (שבת דף מט· ושם) דאמר תפילין צריכין גוף נקי כאלישע לא צדיק כאלישע קאמר אלא גוף נקי שידע ליזהר שלא ישן בהם ושלא יפיח בהם קאמר ולא נקט אלישע אלא משום דאיתרחיש ביה ניסא:

עליונים למטה ותחתונים למעלה · פי' ר"ח דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יתיב קמיה דרב יהודה תלמידיה משום דמיחה בשמואל בפר' במה בהמה (שם דף נה·) גבי ההיא איתתא דאתיא וצוחא קמיה דשמואל ולא אשגח בה א"ל רב יהודה לית ליה למר אוטם אזנו מזעקת דל וגו':

ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם וגו' . ואותה שעה עשה צדקה שהיה (ד) מקנא להקב"ה א"כ שהיה מתיר את ירמיה מן הזיקים כדכתיב התם:

ולא

רש"י

נותנה ואינו יודע למי נותנה · כדמסיים בסיפיה יתננה בכים של גבאי צדקה: דרב עוקבא ור' אבא במס' כתובות (דף סז:) מר עוקבא הוה שדי לעניא דשבבותיה כל יומא ארבעה זוזי בצינורא דדשא הרי שהעני אינו יודע ממי נוטלה והוא יודע למי נותנה ור' אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי לאחוריה וממציא נפשיה לביני עניי והעני נוטלה ויודע ממי נוטלה ואינו יודע למי נותנה: לדבר מצוה · לפני תשמיש: אמר לו בכי תשא · אם באת לשאת ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה: כנגד זקניו כבוד · אותם שחולקין להם כבוד בעולם הזה מחמת חכמת זקנתם: עליונים למטה · אותם שהם עליונים כאן מחמת עושרן ראיתי שם שהם למטה: ותחתונים למעלה · ראיתי עניים שהם בינינו שפלים שם ראיתים חשובים: ואנן · בעלי תורה היאך אתינן היאך יש חשיבותינו: כי היכי · דאיתינן הכא חשובים ונכבדים הכי איתינן התם: הרוגי מלכות ותו לא · כלומר הך מלתא לחודא הוא דהוי בהו שנהרגו על קידוש השם ותו לא הוה בהו: הרוגי לוד · לולינוס ופפוס אחים שהרגם (*טורנוסרופוס) הרשע בלודקיא כדאמרינן במסכת תענית (דף יח:) על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה: ה"ז צדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו: כאן בישראל וכאן בעובד כוכבים · ישראל דעתן לשמים בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרהר אחר מדת הדין אבל עכו"ם אינו נותן אלא ע"מ כן ואם לאו מתחרט: יום עברה היום ההוא · ביום הדין משתעי בנבואת לפניה: המודעי · מהר המודעי היה: ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה' וגו' · נבוזראדן וקאמר ליה לירמיה כשהיה מגלה את ישראל לבבל: ביבש קצירה תשברנה · כשתכלה זכות שבידן וייבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן אז ישברו:

דלא

רבינו גרשום

בתפלה: ואינו יודע למי נותנה . לאפוקי ממר עוקבא דמנח לצדקה אצינורא דדשא של עני העני לא היה יודע מי נתנה שם ומר עוקבא יודע איזה עני נטלה · נוטלה העני ואינו יודע ממי נטלה . לאפוקי דר' אבא דצייר בסודריה ומפשילו לאחוריו ואתי עני ושרי ושקל . עני היה יודע ממי נוטל ור' אבא אינו יודע איזה עני נוטלה: יתן לארנקי של צדקה ולא ידע העני מי נתן והנותן לא ידע מי נטל: ישמח אשתו בדבר מצוה · שיפקדנה שלא בזמן עונה: אלא א"כ ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון · שהיה אדם גדול והיה יודע לבדוק למי יתן אלמא (דלא) [דאי לא] מצינן למשכח ממונה כגון זה . הוא עצמו מפזרן ונותן. כי אמרינן נמי דיתן לארנקי בשיש ממונה עליה כר' חנינא בן תרדיון · אי לא יפזרן הוא עצמו: אמר לו בכי תשא . משום דכתי' שם ונתנו איש כופר נפשו: אמר להן כל שכנגד זקניו כבוד . זה שקנה חכמה כלומר כל שחולקין לו כבוד בשביל חכמתו ולא משום עושרו: עליונים למטה' כלומר אותן שהן עליונים בעולם הזה בשביל עושרם ולא בנין הכמתם ושם בעולם הבא שרוין למטה: ותחתונים בעולם הזה שהם הכמים ומסכינין ובני מעשים טובים לא חשיבי הכא . לעולם הבא שרוין למעלה: ואנן מאי כלומר איך תלמידי הכמים (האיך) חשבין אתם שם: כי היכי דחשיבין הכא חשיבין התם והיינו נגד זקניו כבוד: ותלמודו בידו . בגירסא: ר' עקיבא ועשרה חביריו . פשיטא כלומר בלא זכותא דהריגה דהוו צדיקין גמורים: הרוגי לוד · שפעם אחת נמצאת בת מלך הרוגה ומושלכת ברחוב ולא נודע מי הרגה וחשדו לכל היהודים ורצה המלך לשלוח יד בכולן עד שבאו שנים ומסרו עצמן ואמרו שהן הרגוה והצילו את כולם על ידן: כאן בישראל' ודאי מעליותא היא דאעפ"כ לבו לשמים לשם מצוה אבל הרבה אומות אין עושין אלא לצורך עצמן ולא לשם שמים ומשום הכי דלא עבדיתו צדקה כו':

ויבא ויעש וגו' כי האי גונא מחרפין אותן. ור' נחוניא דריש הכי צדקה תרומם ישראל וחסד דמשים צדקה וחסד לישראל. וכל מה שאמרו הרבה אומות עושין חטאת הוא להן מכלל דהא ריב"ז דריש האי קרא כשם שחטאת קרבן חטאת מכפר על ישראל: לקמיה דר' אמי דהוי גבאי ליתנם לצדקה: איקפד על רבא דקבלינהו: אמר לית ליה לרבא ביבש קצירה תשברנה . כלומר כעין שהקציר מבושל יפה משברין אותו כך כשימלא ספקם ומגרש אותם מהמאתם תשבר ורועם נשים באות מאירות כגון אריתי מורי כלומר שאפי' הנשים (אין) יכולין למשול בם והיכי עביד רבא דקביל צדקה מהן להימשך מלכותן בזכות הצדקה: ור' אמי דאקפד לא

עין משפט נר מצוה

צב א ב מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה א סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ז:

צג ג ד מיי' שם פ"ח הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן רנד סעיף ב:

מסורת הש"ס

א) ע"ז דף יז: ב) [בע"י איתא רבא]: ג) פסחים נ· [ושם איתא כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר א"ל כו']: ד) [מ"ק כח· כתובות עז:] ה) ס"א דהא איכא מעשים טובים בלאו ה"נ אלא כו': ו) ס"א לפי שאין עושין כו' וכן בכולן: ז) פסחים ח· ר"ה ד.: ח) [לקמן עח: ע"ש] ע"ז יח:

הגהות הב"ח

(א) גמרא כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע: (ב) שם סלע זו לצדקה: (ג) שם שדרתינהו קמיה דרבא: (ד) תום' ד"ה ויבא וכו' עשה צדקה שהיה נראה כמקנא להקב"ה:

נ"א טורייטס

דלא סיימוה קמיה תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אתה אמרת א) "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו ת"ר ב)מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם אמר להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה שנאמר °אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר °צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנזו דבר שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות שנאמר °אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גנזו [אוצרות] ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר °פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי שנאמר °ולך תהיה צדקה אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנאמר °והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך: ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר: מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רבן שמעון ב"ג אומר אם קנה בה קרקע כל שהוא הרי הוא כאנשי העיר והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם קנה שם קרקע הראויה לבית דירה הרי הוא כאנשי העיר תרי תנאי ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל: **מתני'** ג)אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ולא את השדה עד שיהא בה ד) תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חציי קבין לזה ותשעת חציי קבין לזה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין ה)אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו ו)וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן °ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תניא נמי הכי אין חולקים את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא אנן תנן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא ש"מ כדרבי אסי שמע מינה ואיכא דרמי להו מירמא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה והתניא שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה א"ר אסי אמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים ז)אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה ורב חסדא אמר נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמונה אמות והשאר חולקין בשוה היה לזה פתח רחב שמונה אמות נוטל שמונה אמות כנגד הפתח וארבע אמות בחצר ארבע אמות בחצר מאי עבידתיהו אמר אביי הכי קאמר נוטל שמונה אמות באורך החצר וארבע אמות ברוחב החצר אמר אמימר °האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח ולא אמרן אלא דלא מייחד ליה פתחא

אבל

תורה אור: תהלים פה · שם פט · ישעיה ג · משלי יא · דברים כד · ישעיה נח

רש"י

דלא סיימוה קמיה · דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והנך דאמרן לעיל (דף ח.) דשדרה נמי איפרא הורמיז למלוה רבה משום שלום מלכות נמי קבלינהו ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים אבל במעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת דאיכא נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עובדי כוכבים כדאמרי' במס' גיטין (דף סא.) מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום: אתה אמרת כו' · מתורתך למדנו לפיכך נברא אדם יחידי לומר לך כל המקיים נפש אחת [מישראל] כאילו קיים העולם מלא וכתיב (בראשית ד) קול דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו אף כשאתה מקיים דמי אחיך עמך מעלה עליך חייו וחיי זרעיותיו שמדה טובה מרובה ממדת פורענות: מונבז המלך · בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים: כשאמת מארץ תצמח · אף משמים נשקף הצדק לשלם גמול: נשקף. מביט כמו נשקפה ותייבב (שופטים ה) כלומר זכות הצדקה מביט ומסתכל למטה: מכון כסאך · גניזתן תחת מכון הכסא: (במקום) [דבר] שעושה פירות · והקרן קיים לעוה"ב והפירות אוכל בחייו שנאמר כי פרי מעלליהם יאכלו: אוצרות נפשות · שנאמר ולוקח נפשות חכם בהאי קרא: **מתני'** טרקלין ומורן מיני פלטין: בית השלחין מתוך שיש לו מעיין ובידו להשקותו תדיר אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לפיכך אפילו בפחות מכאן יש בו דין חלוקה. אפילו בפחות מכאן יחלוקו · משום דבעי למיתני ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו תני רישא (א):כתבי הקדש · כ"ד ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון כס"ת שלנו לפיכך גנאי הדבר לחתכן: **גמ'** חוץ משל פתחים · חצר של שניהם שני בתים פתוחין לתוכה ולפני הפתח ארבע אמות לאורך הבית הן לפרק משאו מעל חמורו וחוץ מאותן ד' אמות צריך שיהא ארבע אמות לשאר תשמישין: חצר מתחלקת לפתחי' · היתה לו חצר ובה שני בתים ואחד מהן פתוחין לו שני פתחים לחצר ולבית השני אין פתוח לחצר אלא פתח אחד וחולק נכסיו על פיו ונותן האחד לראובן בנו והשני לשמעון וחצר לא חילק אם באו לחלוק את החצר זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים בחצר ואחיו נוטל חלק אחד: נותן לכל פתח (ב) ד' אמות · ברוחב החצר להלן מן הפתח כנגד הרוחב כפי רוחב הפתח: נוטל שמונה אמות · דהיינו כנגד רוחב הפתח וארבע אמות ברוחב החצר להלן מן הפתח: האי פירא דסופלי · מי שיש לו הפירה בחצר שנותנין בה גרעיני תמרים למאכל בהמה יש לו ארבע אמות בחצר לכל סביבותיה: דלא מייחד ליה פיתחא · שלא היה לו פתח אלא חפירה אלא דרך פתח ביתו שהוא יוצא ונכנס בו היה לו דרך לצאת לחצר ולילך אחר החפירה שלפני סוף ביתו ומשתמש:

אבל

תוספות

ולא את השדה עד שיהיה בה ט' קבין וכו' · אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא.) אין לי (ג) אלא בית כור זרע חומר שעורים מנין לרבות לסאה וחצי סאה תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע בפחות מט' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב.) אמר ההוא מינא לר' חנינא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה הניח לי אבא ממנה משח [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקום שמתברך ביותר:

הכא

רבינו גרשום

לא סיימוה קמיה דחילקו לעניי עובדי כוכבים דאין להם זכות בכך: מונבז ממלכי חשמונים היה: במקום שאין עושין פירות · שהממון המונח באוצר אינו מייתר כלום: אם קנה בה קרקע הראוי לבית דירה אע"פ שלא עשה בה דירה: פיס': ארבע אמות לזה וד' אמות לזה שאמרו בחצר חוץ משל פתחים דלכל פתח יש לו בחצר ד' אמות לפרק משאו ועכשיו אם יהיה חצר ט"ז אמה דמטי לפתחים ח' ולחלוק ח' (חלקים) והיינו ח' אמות לכל אחד עם הפתח שלו: אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה' שאם הניח להם אביהן לזה בית אחד של ב' פתחים ולזה בית אחד של פתח אחד ולפני בתים הללו היתה חצר מתחלקת אותה חצר לפי פתחיה וזה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' ידות מן החצר וזה שאין לו אלא פתח אחד נוטל שליש דלפי שיש חזקה לזה ספי: ורב חסדא אמר ד' אמות לכל פתח ופתחי ולא כל שתי ידות החצר דאי מייתר מד' ד' לכל פתח חולקין בשוה: נוטל ח' אמות באורך החצר כנגד ח' אמות של רוחב הפתח וד' אמות ברוחב החצר כנגד הפתח כלומר דלא שקיל אלא (על) ח' ברוחב ד': פירא דסופלי אם הניעם חצר אחרת גדולה ובתוך אותה חצר היתה פירא דסופלי ופירה שמשימין גרעיני תמרים לצורך מאכל בהמה והגיע ליורש אחד אותה פירא דסופלי. יש לו ד' אמות בחצר וזה הואיל ועדיין לא נעשה פתח ודרך לאותה חפירה אמרינן דיש לו ד' אמות לכל רוח ליכנס באיזה רוח שירצה ולהשתמש ד' אמות לכל רוח: אלא שלא ייחד אביהן פתח. לאותה חפירא דסופלי:

מסורת הש"ס

א)[סנהדרין לז:] ב)[תוס' פ"ד: ב) [לעיל ג:] ג) [לקמן קג: סוכה ג: ד) [כתובות לח:] ה)[לעיל ג:] ו) [לקמן יג: לעיל ג'] ז) [סוכה ג:]

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"ח מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו:

צה ב ג ד מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ד וס"ב הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

צו ה מיי' שם פ"א הל' ה סמג שם:

צז ו מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

צח ז ח מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קענ סעיף א:

צט ט מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

ק י כ ל מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף א:

קא מ נ מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ס"ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אפי' וכו' תני רישא יחלוקו הס"ד: (ב) ד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להלן מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כצ"ל ותיבת ברוחב החצר נמחק ואח"כ מ"ה הכי קאמר נוטל ח' אמות באורך החצר דהיינו וכו' מן הפתח כנגדו הס"ד: (ג) תוס' ד"ה ולא וכו' אין לי אלא זרע חומר שעורים בחמשים מנין לרבות לתך סאה תרקב כצ"ל ותיבת בית כור ותיבת וחצי סאה נמחק: (ד) בא"ד משבחתו לארעייכו:

עין משפט נר מצוה

קב א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות שכנים הל' ג ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קעב סעיף ד:
קג ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ה:
קד ו מיי' שם ה' ו טוש"ע שם סעיף ו:
קה ז מיי' שם פ"ה הלכה טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ו:
ח ט מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ט:
קו י מיי' שם פ"ה הל' טז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ו:
קח כ ל מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ה:

מסורת הש"ס

א) [מנחות לג:] ב) [תרגום של פתרום אידרון]: ג) [צ"ל דלית]:

גמרא

אבל מייחד ליה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו אמר רב הונא ^א אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאו הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא א) באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב פשיטא ב)אידרונ' מעליא הוא ^ב אלא באכסדרה רומייתא ת"ר ^ג בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות ^ד היו (א)חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות בלבד בעא מיניה ר' יוחנן מר' ינאי לול של תרנגולין יש לו ד' אמות או אין לו ד' אמות ^ה א"ל טעמא מאי משום פירוק משאו הכא מטפס ועולה מטפס ויורד בעא מיניה רבא מרב נחמן בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות או אין לו ד"א א"ל ^ו אין לו ד' אמות. לא מבעיא קירויו מלגיו דאפשר דעייל לגואי ומפרק אלא אפילו קירויו כלפי חוץ אפשר דעייל לגואי ומפרק בעא מיניה רב הונא (ב)מרבי אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל ^ז בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל ^ח לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי ^ט זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי ^י חמש חצרות פתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי זו עם זו חצרות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני וכן חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכו' דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי: אמר מר ^כ היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר רבא ^ל לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך

בית

תוספות

הכא אפשר דמעייל לגואי ומפרק. פרש"י דסתם אכסדרה אין לה דפנות כלל וגרס נמי בסוף פ' כל גגות (עירובין דף לד: ושם ד"ה בשתי) כי לית ליה לשמואל פי תקרה בד' אבל בג' אית ליה פירוש באכסדרה שאין לה דפנות כלל לית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם בכל ארבע מחיצות ולכך קאמר שמואל באכסדרה בבקעה דאין מטלטלין בה אלא בד' אבל בשלש אית ליה דהיינו אם יש בו דופן אחד אמרי' בג' פי תקרה ולר"י נראה דסתם אכסדרה יש לה שלש מחיצות כדאמר בלא יחפור (לקמן דף כה:) דעולם הזה לאכסדרה הוא דומה דרוח צפונית אינה מסובבת ובסוף פרק כל גגות (עירובין דף לד:) גרסי' כי לית ליה בג' אבל בארבע אית ליה פי' בשלש כשאין כי אם שלש מחיצות לא אמרי' פי תקרה ברביעית אבל בד' כשיש קצת גם ממחיצה רביעית אמר פי תקרה ואכסדרה דבי רב יש לה נמי שלש מחיצות גמורות והרביעית גבוהה ד' אמות ואכסדרה רומיתא הרביעית אינה גבוהה רק עשרה טפחים א"נ דבי רב גבוהה רביעית עשרה ורומיתא פחות מעשרה טפחים: **בעא** רב הונא מרב אמי והא דאמר בפרק הניזקין (גיטין דף נט: ושם) גבי רב הונא קרי בכהני שאני רב הונא דאפי' ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף כייפי לרב הונא והכא היכי בעא מיניה וי"ל דרבי אמי לחוד ורב אמי לחוד: **אכסניא** לפי פתחים כו'. פירש רבינו חננאל דמיבעיא ליה שיירא שחנתה במקום אחד הזבל היך חולקין: **אחד** מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו. פירש הקונטרס להקיף מחיצות סביבות הארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו וקשה לרבינו יצחק דלא מצינו שיהא לו ארבע אמות במבוי אלא בחצר ונראה לרבינו יצחק כפי' רבינו חננאל כגון שיושב בסוף המבוי אצל צד הסתום ורוצה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי והשתא קאמר רב הונא שמעכבין עליו בני המבוי אע"פ שהם חיצונים לפי שמרבה עליהם את הדרך פי' רגל בני אדם שיכולין לומר בני המבוי [אף] כשיש רבים במבוי יכולים ליכנס עד סוף המבוי וע"י הסתימה תרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מרוב דוחק ומצינו לשון מרבה עליהם את הדרך בענין זה דתנן לקמן בחזקת הבתים (דף נט:) לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפים ומפר' טעמא בגמרא (דף ס:) מפני שמרבה עליהם את הדרך דהיינו רגל בני אדם ובתוספתא דפ"ק דמכילתין תניא יש לו חנות ברשות הרבי' ומבקש לפותחו לחצר השותפים יכולים לעכב על ידו מפני שמרבה עליהם את הדרך: **והפנימית** משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה פי' לעצמה שאין *) אחרונה משתמשת עמה וחיצונה משתמשת לעצמה דלעיל אין פירושו כמו זה אלא לעצמה שאינה משתמשת עם אחרות

רש"י

אבל מייחד ליה פיתחא. שהיה לו פתח לסוף ביתו אצל החפירה ודרך אותו פתח היה רגיל להשליך הגרעינין וליטלן אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ד' אמות שלפני אותו פתח: אכסדרה. (ג) שיש לו מן הפתח לחצר: אין לו ד' אמות. בחלוקת החצר: טעמא מאי. אמור רבנן שיש לפתח בית ד' אמות בחצר: משום פירוק משאו. שיפרק שם משאו מעל חמורו לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק שם: הכא באכסדרה כיון ג) (דאית) לה דפנות אפשר דמעייל לגאו ומפרק: אכסדרה דבי רב. דפנות סביב לה אלא שמוקפות חלונות: אכסדרה רומייתא. מוקפות דפנות נמוכות שאין מגיעות לתקרה: בית שער. בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לו פורק"א בלע"ז: מרפסת. אלויי"ר והרבה פתחי עלייה פתוחין לו וכולן עולין דרך סולם אחד שקורין דגרי"ד: אין להן אלא ארבע אמות. בין כולן אצל רגלי הסולם: לול של תרנגולין. בית קטן שמגדלין בו תרנגולין ויש ו פתח לחצר: יש לו ד' אמות. בחצר או לא: מטפס ועולה. התרנגול מטפס וטורח ועולה דרך ראש הכותל לתוך הלול: בית חציו מקורה כו'. ופתוח לחצר יש לו ד' אמות בחצר או לא: לא מבעיא קירויו מלגיו. והחצי שאינו מקורה לצד החצר דאין לו ארבע אמות בחצר דהא אפשר דמעייל חמור במשאו ומפרק שם שאין דרך לתת כלים *בחצר שאינו מקורה: אלא אפי' קירויו לצד החוץ. וגילוייו לצד פנים נמי אין לו ד' אמות דהא אפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק: למבוי אחר. כגון בית שבין שני מבואות: בני מבוי מעכבין. אבני מבוי (ד)אחר שאינו רגיל אצלם: אכסניא. חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: לפי בני אדם. הדרים בבית: מתחלקת לפי פתחים. לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכו שם עד שנעשית אשפה: שבקש לסתום כנגד פתחו. להקיף מחיצה סביבות ד"א שיש לו במבוי כנגד פתחו: שמרבה עליהם הדרך. שההולך מראשו (ה) עד לד סופו צריך להקיף סביב המחיצה: חמש חצרות הפתוחות למבוי. זו אצל זו לארכו וסתם מבואות סתומין הן בסופן ואחד מקצותיו פתוח לר"ה: כולם משתמשות במבוי עם החיצונה. כנגדה שהרי לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרה"ר וכל שיש לו דרך יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי: והחיצונה משתמשת לעצמה. כנגדה ברוחב המבוי אבל לא כנגד חברותי' שאינה עליהן דרך: משתמש' לעצמה. לבדה וקשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין ואפי' החצונים מעכבין על הפנימיים: היה סתום. שהיה לו מקודם פתח פתוח לו וסתמו ולאחר זמן נמלך לפותחו: כולם משתמשין במבוי בכל המבוי ואפי' חיצון על הפנימי: שלא פרץ פצימיו. כשנסתם פתחו לא סלק מזוזתו (ו)ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה וסופו לפותחו לאחר זמן:

בית

רבינו גרשום

אבל וכו'. ל"א אם יש לאחד מן השותפים פירות דסופלי חריץ שמשימין בו תבן ומספוא לשוורים בהאי חצר נוטל ד' אמות לכל רוח של חריצו כלומר כשיעור תשמיש ועבודת טלטול החריץ לבד החלוקה שחולקין בשווה דיש לו ליטול לפי חזקה דאית ליה בתוך החצר · למורי הרב: אכסדרה גג מקורה הקבוע על ד' קונדסין ופתוחה מכל צדדיה ואינה עשויה אלא לצל בעלמא כשחולקין את החצר למי שיגיע לו האכסדרה אין נוטל ד' אמות חוץ לאכסדרה כמו לפתח דמעמא מאי אמרו דנוטל ד' אמות כנגד פתחו בחצר כדי עבודת הפתח לפרק משאו מעל גבי בהמתו בהני ד' אמות דאינו רוצה ללכלך ולטנף ביתו מזבל בהמתו אבל הכא באכסדרה זו הואיל שאין לה דפנות סביב אפשר לו דעייל באכסדרה זו (דבי בי רב שלומדין שם תלמידים שיש לה ג' דפנות) ומפרק דבלאו הכי נמי ממונפות מן הזבלים ומן הגשמים ולהכי אין צריכין ד' אמות: באכסדרה דבי רב שלומדין בה תלמידין שיש לה ג' דפנות עד הסכך (פי') ורופן רביעית אינה מגעת לסכך משום שיהא אורה ופתח אותה אכסדרה יש לו ד' אמות ומקשינן אכסדרה דבי רב אידרונא חדר מעליא הוא ולא צריך למימר דיש לה ד' אמות: באכסדרה רומייתא דיש לה ג' מחיצות מגיעות לסכך ומחיצה רביעית נמוכה ובונין עליה על גבי כולה חלונות גדולות על גבי פצימין כעין אותם שקורין קלושטי"ר ויפתח באמצעיות אותה מחיצה נמוכה ולאותו פתח יש לו ד' אמות אף על גב דיש הרבה סביב חלונות גדולות אבל לא לאכסדר' העומדת על קונדסין · (כלומר) בית שער יש לו ד' אמות במבוי מרפסת היינו עלייה שיש לה ד' פתחים או יותר בשורה אחת ועושין לפניהם נסר ארוך שרופסין עליו ולסוף אותו נסר סולם שיורדין בו לארץ ולפני אותו סולם יש פתח שנועל בעד המרפסת נ"ל אותן ד' פתחים של עלייה אין להם בחצר אלא ד' אמות שלפני פתח הסולם שכולם יוצאין באותו פתח: לול של תרנגולים. ארובה של עלייה שמשימין דרך אותה ארובה תרנגולין לעלייה כלומר אם אין לאותן היורשין שום פתח לשם אלא לול של תרנגולין משום חזקת אותו לול אינו נוטל ד' אמות בחצר כמו לפתח דליכא התם משום פריקת משוי שהתרנגול מטפס ועולה (ניסרין) · יש לו לאחד מן היורשין בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה · מי אמרי' כיון דחציו אינו מקורה יכול לפרק משאו באותו צד שאינו מקורה ואין לו ד' אמות בהצר. או דילמא כיון דיש לו ד' מחיצות ופתח כשאר בית אע"פ שחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות: לא מיבעיא היכא דהוה אותו חצי (קורה)[קירוי] כלפי פנים הבית כלומר לאחורי הבית והא דאינו מקורה סמוך לחצר דאע"ג דאיכא פתח בית הפתוח לחצר דאינו נוטל ד' אמות בחצר מתוך דהכא מצי לפרק משאו בהאי חצי דאינו מקורה שסמוך לחצר אלא אע"פ אי הוה אותו חצי קירוי לצד חוץ סמוך להצר ושאינו מקורה לצד אחורי הבית אפי' הכי אינו נוטל ד' אמות בחצר כנגד פתח הבית משום דיכול להכנים ישותו הצי שאחורי הכותל שאינו מקורה ומפרק שם להצר: פתחו למבוי אחר. שאם היה פתחו פתוח למבוי זה ואחרי פתחו איכא מבוי אחר ורוצה לסתום פתחו מיכן ולפותחו למבוי שאחורי ביתו: בני מבוי. שעכשיו רוצה לפתוח

לפתוח פתחו לשם יכולין לעכב לצאת ולבוא דרך מבואן הואיל ועד עתה לא הוחזק באותו מבוי :ר לא. ותו בעא מיניה אכסניא. אכסנאין של מלך שעוברין בעיר ומחלקין אותן בבתי העיר ליתן להם לינה ופרנסה השתא בעי לפי בני מבוי שיש להם בתים לכל בית מחלקים או לפי פתחיה מחלקים שאם יש בבית ב' פתחים שיתנו לו ב' חלקים מן האכסנאין שיעור שני בתים: זבל שבחצר לפי פתחים מתחל'ק שאם היו בבית ב' פתחים ולבית אחד פתח א' שמוציאין זבל ובאו לחלוק זה של שני פתחים נוטל פי שנים וחלק שלישי [נוטל האחר] לפי שיעור הפתחים היו מוציאים הזבל: לסתום כנגד פתחו שכשם ש(יש לו לפתח ד' אמות בחצר כך יש לו לכל פתח חצר ד' אמות במבוי הוו: בקש לסתום אותן ד' אמות שלו ולהקיפן בגדר בני מבוי שכניו מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך להקיף(אותו סתום(מבוי): ה' חצרות זו בצד זו הפתוחות למבוי אותה הסמוכה לרשות הרבים קרויה חיצונה ואותה שבסוף המבוי מצד אחר קרויה פנימית כולן הר' משתמשות עם החיצונית כלומר דיש לכולן רשות לעבור לפני פתח החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה שרשאה לסתום כנגד פתחה הד' אמות ולהשתמש בתוכן. והם הני השאר משתמשות עם השניה שעוברין לפני פתחיה ושניה משתמשת לעצמה שרשאה לסתום ד' אמות נגד פתחה ומשתמשת עם החיצונה שמקפת ד' אמות ויוצאת לחוץ נמצאת הפנימית שבמבוי שהיא משתמש' עם כולן שעוברת עליהן ומשתמשת לעצמה קשיא לרב הונא: חסורי מיחסרא והכי קתני דתנא קמא נויירי [נמי] בחצירות נמצאת הפנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כולן דברי ר' דסבר אין מעכב עליו [כן] המבוי לסתום ד' אמות שלו ורבי שמעון אומר וכן כולם משתמשות במבוי כגון שהוא בהדיא שלא יסתום כנגד פתחו כדי שלא ירבה על האחרים את הדרך שיכולין בני מבוי לעכב עליו ורב הונא סבירא ליה כר"ש בן אלעזר. *) כפ"ה. ואית דאמרי חיצונה משתמשת לעצמה דיש לכולן רשות לעבור דרך עליה אבל היא משתמשת לעצמה דאין לה רשות לעבור דרך עליהן · ולהכי אם ביקשה החיצונה לסתום לפניהם מלעבור עליה אינה יכולה לסתום מתוך דרשות כולן יש (לו) לעבור עליה · אבל אם בקשו כולן לסתום לפני החיצונה כדי שלא תעבור עליהן. יכולין לסתום משום שאין דרכה של חיצונה לעבור עליהן. וכיון דסתמי לה הני שלא תעבור עליהן תהא החיצונה משמשת לעצמה וכן לשניה וכן לשלישית וכן לרביעית עד לחמישית שהיא פנימית דהשתא נמצא שיש לה רשות לעבור על כולן ואין לכולן רשות לעבור עליה להכי יכולה פנימית לישתמיש ולסתום בפני עצמה כדי שלא יעבור כולן עליה והן אין יכולין לסתום פנימית כדי שלא תעבור עליהן אלמא דהני יכולין לסתום זה על זה וקשיא למאן דאמר אחד מבני מבוי דהכי אחד מבני מבוי בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה אין להם רשות זה על זה לסתום עליהן את הדרך לא תנאי היא וכן כו' עד החיצונה משתמשת לעצמה כדדייקינן לעיל דיש להן רשות לעבור ולסתום בפני החיצונה ואין להיצונה רשות לעבור ולסתום בפניהם: ר' שמעון אומר כולן משתמשות במבוי אמטו להכי דאית לכולן תשמיש למבוי להכי יש רשות לכולן לעבור זו על זו בין לחיצונה על כולן בין כולן על החיצונה וכי היכי דזו אינה יכולה לסתום בפני כולן כך כולן אינן יכולין לסתום בפניהם כ"ז **) לס"ה אבל מסתבר הכי: היה סתום ובקש לפותחו · כעין אמר מר שאם היה פתח פתוח לכתחילה רוצה לחזור פתחו שם וסתמו הואיל דהוה תמן מעיקרא אין יכולין לעכב עליו · אמר רבא לא שנו אלא שלא פרץ

*) הוא ר"ת כן פי' המורה. **) הוא ר"ת לא מפי המורה.

הגהות הב"ח (א) גמרא היו חמשה בתים פתוחים למרפסת: (ב) שם ... כצ"ל ואות י' נמחק: (ג) רש"י ד"ה אכסדרה שיש לה פתח לחצר כצ"ל ותי' מן ואות ה' נמחק: (ד) שם ... נמחק: (ו) ד"ה שלא פרץ וכו' מזוזתו ומשקופו ומפתנו דגלי:

בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות (קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו) ב)בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני העיר לסותמן בני אותה העיר מעכבין עליהן לא מיבעי כי ליכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא אפילו כי איכא דרכא אחרינא נמי מעכבי משום דרב יהודה אמר רב דאמר (א)ג) מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו (כדרב גידל דא"ר גידל רבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו) אמר רב ענן אמר שמואל מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן סבור מינה הני מילי בד' אמות כדר' זירא אמר רב נחמן דאמר רבי זירא אמר רב נחמן ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין לא היא התם לענין טומאה אבל הכא זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא: ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה כו': ולא פליגי ד)מר כי אתריה ומר כי אתריה בבבל מאי אמר רב יוסף בי רדו יומא מאי בי רדו יומא אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי אי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעית אימא יומא דכרבא דכריב ותני ואי בעית אימא יומא דזרעא בהדורי דוולא אמר רב נחמן בי דאלו יומא פרדסא אמר אבוה דשמואל בת שלשת קבין תניא נמי הכי האומר להבירו מנת בכרם אני מוכר לך סומכוס אומר לא יפחות מג' קבין א"ר יוסי ה)אין אלו אלא דברי נביאות בבבל מאי אמר רבא בר קסנא תלת אציאתה בני תריסר גופני כי היכי דרפיק גברא ביומא אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנאמר ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילת' ומתאמר' משמיה דגברא רבה אחרינא כוותי' אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרוייהו בני חד מזלא נינהו אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה

רש"י

בית סתום · שהיה לו פתח לחצר וסתמו: יש לו ד' אמות · בחלוקת החצר אם באו לחלוק כאילו הוא פתוח: אינו מטמא סביביו · אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: פרץ את פצימיו · הרי הוא כקבר וחכמים טימאו את סביבות הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו ולאו אדעתייהו: לעיר אחרת · לדרך עיר אחרת: ובקשו בני העיר · שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: בני אותה העיר · האחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לעבור דרכן דרך אותן המבואות: בני רה"ר מעכבין עליהן · משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לתוך המבואות: הני מילי · תוך ד' אמות של (ב)ראש המבוי הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות שם: כרה"ר דמו · לענין ספק טומאה ברה"ר: ולא היא · שאפי' רצו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: בי רדו יומא · בית חרישת יום אחד לזה וכן לזה לא תחרוש מתרגמינן לא תרדי (דברים כב): ה"ג בי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעית אימא יומא דזרעא באתרא דכריב ותני ואי בעית אימא ביומא דכרבא ובאהדורי: אי יומא דזרעא · בשעת הזרע הוא נוח לחרוש שכבר נחרשת בשעת (ג) הניר: תרי יומי כרבא לא הוי · כלומר בשעת הניר היאך ישכור שוורים אין בו כדי מנהגת ב' ימים ויש בו יותר מכדי מנהגת יום אחד: ואי ביומא כרבא · של בעת הניר קאמרת לא הוי יומא דזרעא והיאך ישכור שוורים בשעת הזרע: אי בעית אימא יומא דזרעא · ודקא קשיא לך תרי יומי כרבא לא הוי באתרא דכרבי ותנו בשעת הניר איכא ביומא דזרעא תרי יומי כרבא: ואי בעית אימא יומא כרבא · ודקאמרת לא הוי יומא דזרעא בהדורי עסקינן שארץ קשה ויש בה מעלות ומורדות ויש טורח בשעת הזרע כשעת הניר: לישנא אחרינא איפכא גרסינן ואי בעית אימא יומא דכרבא ודקשי' לך יומא דזרעא לא הוי באתרא דכריב ותני בשעת הזרע אחת קודם לזריעה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעים ואי בעית אימא יומא זרעא ודקאמר' תרי יומי כרבא לא הוי בהדורי עסקינן שיש טורח גדול בשעת הניר ויומא זרעא הוי תרי יומי כרבא ולשון זה הגון: דוולא · אם יש להן בור שממנו משקין שדה: בי דלו יומא · עד שיהא בו כדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה משום שכר פועל: פרדיסא · כרם: ג' קבין · לכל אחד לפי חשבון שאתים כאשר המשכן: אין אלו אלא דברי נביאות · בלא טעם: אוציאתה · כל י"ב גפנים קרי אוציא: דרפיק · עודר: ניטלה נבואה כו' · משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות שקלא דברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: אטו חכם לאו נביא הוא וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים · שאינם חכמים מן החכמים לא ניטלה (ד) *)ונביאים יש להן לבב חכמה: תדע · שלא ניטלה מן החכמים: [*) ... לו לבב חכמה] ·

תוספות

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו · פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לר' שמשון כיון דמסיימי מחילות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' מבוי שנתמנה (סוטה דף מד·) גבי אגר הקבר העומד בתוכה טהור ה"נ חצר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ס)בעלמא תפים לכך נראה לו לפרש כגון שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל צד ויש בהן פותח טפח (ו) לכל אחד ובשלא פרץ פצימיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת השאר זיזין שסתמו של מת עומד לצאת דרך פתח אבל אם פרץ פצימיו וחזר ובנאן כאחר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לאפוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מהבית ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחילתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי' דקבר מטמא במגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה (ז)בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח משמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד:

מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו · היינו כשהחזיקו ברשות אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא וליתיב כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח· ושם):

ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה · פי' ר"י ב"ר מרדכי דבאתריה דרבי יהודה היה קרקע חשוב וטוב והיה חשוב לטרוח בתשעה חצאי קבין (ח)אבל באתריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטרוח בפחות מתשעה קבין ואף על פי שלא היה בו כדי חרישת יום ראוי היה לטרוח והשתא בעי בבבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו ראוי כשיעור השנוי במתניתין: ה"ג ר"י (ט)ואי בעית אימא בכרבא וזרעא ובהדורי · פירוש בית חרישת יום ושפיר הוי יומא לזרעא דכשיבא לזורעה חורש ובחזירתו עוד מוסך המהרישה על הקרקע וזורע וזה בהדורי: ואי בעית אימא יומא דזרעא · ודקאמרת לא הוי תרי יומי כרבא כריב יומא ופלגא והדר תני וכריב עד דשלים יומא:

דוולא · פר"ח ארץ שמשקין אותה י)בדלי. לכל אחד ארך שדולין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בבבל מאי כדבעי באיך ע"כ נראה כפר"ה: א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות · לא נשבח קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם דכי האי גוונא בסוף (כ)(אלו) מומין (בכורות דף מה· ושם ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ציפורן מטמאה במגע ובמשא אבל לא באהל וקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא ליטמא באהל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כיצד מעברין (עירובין דף ס: ושם ד"ה אין): אטו חכם לאו נביא הוא · וא"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה·) דקאמר משחרב בהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתנלעוברי עבירה תקשי ליה נמי אטו קודם בהמ"ק לא הוה להו טעם ביאה לעוברי עבירה הא מפיק ליה מדכתיב מים גנובים ימתקו (משלי ט) כדפריך הכא וי"ל דליכא לקשויי התם דמשמע הכא ניטל טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ז:
קי ב מיי' פ"ז מהל' טומאת מת הל' א סמג עשין רלא:
קיא ג ד טוש"ע ח"מ סי' קסב סעיף ב:
קיב ה מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כד סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שעז בהג"ה וסי' תיז סעיף ב:
קיג ו ז מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסב סעי' א:
קיד ח ט מיי' פ"א מהל' שכני' הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

רבינו גרשום

עין משפט
נר מצוה

קטו א ב מיי' פי"ב מהל' שכנים הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ב :
קטז ג ד מיי' שם הל"א טוש"ע שם ס"א :

מסורת הש"ס

א)[נדה כ:] ב)[נ"ל שרד] ג)ב"ק פ: ד)פ"ח שאכל כו' ושתה כו': ה)[לקמן קכד:] ו)[פי' סמוך לשדה של חמיו ולא היה לחמיו בנים כי אם בנות ערוך וע' תוס' דהכא ד"ה אמיצרא] ז)[לקמן נט: קסח: עירובין סט כתובות קג:]

משמיה דר' עקיבא בר יוסף כוותיה אמר רב אשי ומאי קושיא דלמא להא מילתא בר מזליה הוא אלא אמר רב אשי תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה א)ודלמא כסומא בארובה ולאו טעם (א) יהיב א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחוזא שמעיה להההוא שוטה דקאמר ריש מתיבתא דמליך(ב) במתא מחסיא טביומי חתים אמר מאן חתים טביומי ברבנן אנא שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא קם אתא אדאתא אימנו רבנן לאותביה לרב אחא מדפתי ברישא כיון דשמעי דאתא ב)שדור זוגא דרבנן לגביה לאימלוכי ביה(ג) עכביה הדר שדור זוגא דרבנן אחרינא עכביה גביה עד דמלו בי עשרה כיון דמלו בי עשרה פתח הוא ותנא ודרש לפי שאין פותחין בכלה פחות מעשרה קרי רב אחא אנפשיה ג)כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו תנוקת מאי היא כי הא דבת רב חסדא הוה יתבה בכנפיה דאבוה הוו יתבי קמיה רבא ורמי בר חמא אמר לה מאן מינייהו בעית אמרה ליה תרוייהו אמר רבא ואנא בתרא(ד) א"ר אבדימי דמן חיפה קודם ד)שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד שנאמר °איש נבוב ילבב [איוב יא] וכתיב °נבוב לוחות [שמות כז] ומתרגמינן הליל לוחין אמר רב הונא בריה דרב יהושע הרגיל ביין אפי' לבו אטום כבתולה יין מפקחו שנאמר °ותירוש ינובב בתולות [זכריה ט]: אמר רב הונא ברי' דרב יהושע ה)פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה ה)אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא רבא אמר ו)אמר קרא °והיה הבכור [דברים כה] הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי ו)נשיה כי קא פלגו א"ל פליגו לי אמצראי ז)אמר רבה ז)כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף ח)אמרי ליה אחי מעלינן ליה עלויא כי נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי נגרי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי (ה) אחד נגרא א"ר יוסף ט)כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי (ו)לאו מילתא היא

רש"י

משמיה דרבי עקיבא כוותיה · וליכא למימר בני חד מזלא ניהו שהרי ר"ע חכם ממש הרבה: ולאו טעמא קאמר · במילתיה וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה בעלמא אלא סברת הלב היא הבאה לו בנבואה וזכה להסכים להלכה למשה מסיני: ברסתקא · שוק רשות הרבים: דמליך · השתא במתא מחסיא שעתיד להיות ראש הישיבה עכשיו: טביומי חתים · כשחותם באיגרת חותם שמו טביומי: קיימא לי שעתא · מזל: שדרו זוגא דרבנן לגביה · דמר בר רב אשי: לאימלוכי ביה · ליטול עצה ורשות להמליך את רב אחא: פתח ותנא · דרשה ונעשה ראש הישיבה: כל המריעין לו כו' · כלומר הואיל ונדחה השעה לא ימליכוני עוד: איש נבוב · כשהוא חלול בלא כרס מלאה: ילבב · כמה לבבות שאינו מסכים לדעת שלמה: ינובב בתולות · לב אטום כבתולות עושה נבוב וחלול: פשיטא חלק בכור וחלק פשוט שני חלקין שהבכור נוטל אחד משום בכורה ואחד משום פשיטות יהבינן ליה אחד מגרא זו אצל זו שהרי שניהן חלקו הן והרי הן כחלק אחד: יבם מאי · המייבם את אשת אחיו דקם תחתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי מי מצו אמרי ליה הואיל ומכח אחרינא קאתי לא יהבי להו (ז)ניהליה אחד מגרא זו אצל זו אי לאו מעליתא גבן בדמי: הבכור אשר תלד · ביבם קמשתעי דמצוה בגדול לייבם אשר תלד פרט לאיילונית והכי מדרש קרא יבמה יבא עליה וגו' והיה הבכור איזה מהיבמין יבא עליה הבכור אשר תלד וכגון שהיבמה בת וולדות היא פרט לאיילונית: דזבן ארעא אמגרא דבי נשא · קנה קרקע אצל שדה אביו: כי מטא למיפלג · עם אחיו בנכסי אביו: על מדת סדום · זה נהנה וזה לא חסר: אמרו אחי מעלינן ליה עילויי · לנו היא משובחת כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות ומשתבחת הא דרב יוסף בשדה(ח) בעל שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת משאר השדות: תרי ארעתא אתרי נגרי · אם בית השלחין היא ויש לשני אחין לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אצל (ט)האחד מהן ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו: כגון זו כופין · דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו: זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל · דרך היאורים לייבש כשנהר *) (שם) נמשכין ממנו מתמעט לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש והאומר לו טול חלקך בשתיהם דלאו מדת סדום היא אותן לנו עילוי בדמי: תרתי ארעתא · יש להם לחלוק על חד נגרא ואחד מהן קנה קרקעו אצל האחת: כופין על מדת סדום · דכיון דלאחד נגרא ניהו שתיהן שוות: ניחא לי לאפושי אריסי · טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן (י)ואתה לי באמצע כדי שתרבה לך אריסין ותהא השדה שלי משתמרת יפה:

*) [נ"ל שכם]

תוספות

כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו · ובשילהי מרובה (ב"ק דף פ: ושם ד"ה לעולם) דקאמר רב אחא גופיה לעולם אין מטיבין לו איכא למימר דמתחלה אמר לא במהרה מטיבין שהיה מצפה שיחזירוהו לגדולתו וכשראה שלא החזירוהו שוב אמר לעולם אין מטיבין לו: חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מגרא · כדנפקא לן בים נוחלין (לקמן דף קכד:) מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט: אמיצרא דבי נשיי · אית דגרס בתר הכי אמרי אחוותא א"כ בי נשיה היינו חמיו ולא היו לחמיו בנים כי אם בנות ואית דגרס אמרי אחי א"כ בי נשיה היינו אביו [ועי' תוס' שבת כג: ד"ה דבי נשא]: כגון זה כופין על מדת סדום · תימה לר"י לרבה אמאי איצטריך קרא בבכור דיהבינן ליה אחד מגרא ואומר ר"י לפי שלא נתן לו (כ)כח הכתוב אלא כב' אחיו ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפינן לשלישי לתת להם חלק ביחד ועוד דבכור מתנה קרייה רחמנא כדאמר בים נוחלין (שם) דכתיב לתת לו פי שנים ואין נותן את הנותן ולאביי נמי אי לאו דקרייה רחמנא בכור ה"א יקום על שם אחיו כאילו הוא ואחיו קיימין ור"י בר"א מפרש דהא דאמר רבה כופין לא מדין תורה קאמר דבדין היה יכול למחות שכנגדו דאיכא קפידא ברוחות כדאמר בכמה דוכתין ועוד הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר היינו בשכבר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוה זה *נהנה וזה לא חסר אלא מתקנת חכמים קאמר הכא דכופין והשתא אין להקשות כלל אמאי איצטריך קרא בבכור: מעלינן ליה כנכסי דבר מריון · פירש הקונטרס בשדה הבעל(ל) שיכולים לומר שפעמים נתברכת משאר שדות ובתרתי ארעתא אתרי נגרי לא שייך למימר מעלינן כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו ואין נראה דגם אותם שצריך להשקות מתברכת אחת מהם פעמים יותר שאחת לוקה בשדפון ואחת אינה לוקה ופר"ת מעלינן כנכסי דבר מריון לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון שהיו עשירים ולא היו מוכרים קרקעותיהם אלא בדמים יקרים ותרתי ארעתא אתרי נגרי לא קאי אעובדא דההוא גברא אלא מילתא באנפי נפשיה כגומר שתי שדות שיש לכל אחד נגר ורוצה האחד שיחלקו כל אחת לשתים שיקח חצי שדה זו וחצי שדה זו אמר רבה כופין על מדת סדום ויטול כל (מ) שדה שלם כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מגרא וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד נגרא שהנגר מפסיק בין שתי השדות ואם יחלקו כל שדה לשתים לא יהיה חלקו אחד מגרא והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן כנכסי דבי בר מריון דאטו אם האחד רצה לחלוק לעשרים נאמר שיחלקו משום מעלינן וכשם מעלינן נמי אינו מתיישב לפ"ה:

חד

רבינו גרשום

כרבא לפי שכשחורשין את הקרקע מתחלה מחמת שהיא קשה צריכה יותר מיום אחד בכרבא אינה צריכה שני ימים שלמין ונמצא שמפסיד בעל השדה מס' שעות ולמעלה ואי רדו יומא לכרבא לא הוי חד יומא בין חרישה יזריעה דבפחות סגיא ומשתכח דקא מפסיד · איבעית אימא בי רדו יומא כרבא ודקשיא לך לא הוי יומא זרעא דפחות מיום סגיא הא לא קשיא דכריב ותני זמנא אחריתי דבין ב' כריבות צריך (ב' ימים שלמין) [יום א' שלם] ואיבעית אימא בי רדו יומא זרעא ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרבא הא לא קשיא בהרורי ארץ הרים ופרשים שקשה היא ביותר ואיכא מלאכה לתרי יומי · וכן קיבלו חביריו מרבי : דוולא כלומר אם יש להם לחלוק שדה בור שצריך להשקותו בכל שעה מאריתא דדלאי כלומר בכמה יש בה באותה שדה דין חלוקה · אמר (רב יוסף) [רב נחמן] בי דאלו יומא אם יש באותה חלוקה שדה שיעור שהפועל יש לו מלאכה כל היום לדלות מן המים ולהשקותו לכל חלק וחלק יחלוקו ואם לאו לא יחלוקו שלא ימצא אדם שישכור לו לחצי היום ונמצא שמפסיד: פרדיסא שדה גפנים : מנת בכרם יחלק: אי אלו אלא דברי נביאו'. כלומר דבר זה שאתה אומר ג' קבין לכל אחד ולא אמרת טעמא מאי ג' קבין או א] מד' או מה' כלומר משום הכי מיחזי כנביאות דלית בה טעמא · ל"א דברי נביאות כלומר דברים הללו עיקר כנביאות · אם מכר לו ב] בעל מנת בכרם כמה צריך למכור לו הואיל שהכרמים בזול · תלת אציאתה . כלומר ג' שורות שבכל אחת י"ב גפנים כדי שיעור שפועל יכול לחפור תחתיהן ביום אחד : וניתנה לחכמים · מכלל דנביא מעיקרא לאו חכם ואמו חכם לא נביא הוא כלומר מי היה נביא כי אם חכם : ונביא לבב חכמה · כלומר לנביא יש לו לב החכם דעדיף מיניה : תדע דחכם עדיף מנביא · משום גברא רבא מלתא , כלומ' שאומר חכם הלכה מדעתו על בוריה ועל עיקרה כמפי השמועה ואותה הלכה נאמרה משמיה דגברא רבה כוותיה ששמעה מפי השמועה דהא נביא לא מצי למימר נבואה כי אם מפי הגבורה וזה אומרה מדעתו אלמא דעדיף הוא : מאי קושיה · מאי ראיה דמייתית דילמא תרווייתו הני גברי רברבייא בני חדא מזלא נינהו משום הכי אמר האי כגון האי אע"ג דלא שמיעא ליה ולאו נביאות הוא : ג] אלא דלא · תדע דהכי איכא למימר דנביאות הוא וליכא למימר דחד מזלא הוא שהרי ר' עקיבא דקים לן דלא היה מעולם גברא כוותיה ואפ"ה כי אתי חד תנא ואמר מנפשיה כוותיה אע"ג דלאו בני חד מזלא נינהו דלית דהוי ליה מזלא בתורה ובעושר כוותיה דר' עקיבא : ודלמא כסומא בארובה · ולא משום דהוה עדיף ומשני לאו טעמא קאמר שמביא אמתלא לדבריו ראייה · ומדקאמר טעמא ודאי מרוב הכמתו קאמר ולא כסומא בארובה : ברסתקא . בגישרא דעברי בה [בני] השוק . למ"ה : דמליך . דליעבדי סיניה ראש ישיבה : הכי שמיה . דהכי חתום שמיה בשטר : טביומי . והכי מיקרי שמיה ושמיה דרב אשי טביומי והאי דקרי ליה רב אשי משום שם לווי : בכלה · קרי לה להרוא מסכתא דדריש ריש מתיבתא : כל המטיבין לו . הואיל והוסב לרב אשי דפתח בראש ישיבת לא במהרה מריעין לו שלא יסלקוהו רב אחא אינו יכול להריע לו : בכנפיה . בחיקו : כמה לבבות . שאין לבו מיושב עליו : איש נבוב . חלול הוא שלא אכל : ילבב . כמה לבבות : אפי' לבו אטום כבתולה . זו שאינה בעולה ואטומה היא מתנובב : [פשיטא] אם בכור ופשוט באו לחלוק בשדות אביהם והבכור נוטל פי שנים ואמר [הבכור] אני נוטל חלק בבכור' סמוך להלק פשוט בחד מיצר אין יכול הפשוט לעכב עליו ולומר שקיל חלק פשוט בהאי ניסא והלק בכור לאידך ניסא ואינו יכול לעלות עילוי דמים אם יצוהו ליטול שניהם במיצר אחד דדינו ליטול ירושתו במקום אחד : יבם מאי · יבם שמת אחיו בחיי אביהן וייבם זה את אשתו ושוב מת אביהן דשקיל האי יבם ירושת אחיו שני חלקים אחד חלק אחיו שמת וחלק של עצמו · מי יהבי ליה אחד מיצרא הנהו ב' חלקים אי לא · מי אמרינן דיניה הוא דשקיל פי שנים ויהבי' ליה גבי הדדי בחד מיצרא או לא משמע ממש דבכור הוא ולא יהבי' ליה בחד מיצרא. אביי אמר היא היא דשקיל נמי בחד מיצר דבכור קרייה רחמנא והיה הבכור אשר תלד ודרשי' לי' הבכור מצוה בגדול הלכך דיניה כבכור ואחד מיצר יהבינן ליה · הוויתו כבכור ליטול ב' חלקים ולא חלוקתו כבכור ליטול שניהן במיצר אחד : אמצרא דבי נשאי סמוך לשדה אחר של חמיו או לא היו לו לחמיו בנים כי אם בנות ומת חמיו והניח קרקעותיו לבנותיו אמר האי הבו לאשתי חלקה סמוך לאותה שדה שקניתי אמר רבא ודאי יהבינן ליה סמוך למיצריה וכגון זה אי מעכב אינש כופין על מדת סדום שלא יעשה מדת סדום שהיו מקפידין ואו' שלי שלי ושלך שלך · כך אלו כופין אותם שלא יעכבו ליתן לו חלקה אצל שדה בעלה שזה נהנה וזה לא חסר: מתקיף לה רב יוסף והא מצי למימר אחותה הוא ואיש לו הנאה שנים: שדה סמוך ליה מעלינן ליה האי ארעא וחשבי' לה ביוקר כנכסי דבי בר מריון דהוי ליה מקרקע מעליין והוי אשיר ולא מזבן ארעתיה כי אם בדמים יקרים הכי נמי מעלי לן האי נגרא דמים אי יהבינן ליה בסמוך לו ואי לא לא יהבי' ליה אמצרא דידיה ואמאי כופין והלכתא כרב יוסף דמצי מעלי ל"י ביוקר · תרי אחיו תרי שותפי דהוי להו לחלוק תרי ארעתא דקיימן חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא דלכל אחת יש לה נגר שלה וזה ואחת המים ששקין אותה ממנו ובבן חד מתני אחי או שותפי חד ארעא אחריתא סמוך לאחת מאלו ואמר האי דזבן הואיל דהני תרי ארעתא דאית לן לחלוק שוין הן במדה ולכל חדא יש לה נגר הב לי אותה שדה שסמוכה לאותה שקניתי אמר (רבא) [רבה] כגון זה ודאי כופין דלא מצי לעכב עליו · מתקיף לה רב יוסף אמאי כופין הא מצי טעין אידך לא בעינא אלא נחלוק כל שדה וכל נגר לשנים דשמא זימנין דהאי נגרא מדוול והאי יבש מסתפינא דלמא יבשא נגרא שלי ונגרא דמיצרך לא יבשה ומצית את להשקות שדך ואנא לא מצינא ומפסדנא הלכך בעינא למפלג תרווייהו או יעלה לי דמים וכי האי גוונא מצי מעכב ליה' תרי ארעתא אחד נגרא שהיו שניהן מסתפקית מנגר אחד וקנה אחד מהן קרקע חד סמוך לאחת משדות אלו ואמר ליה לחבירו הב לי אמצראי דהשתא ליכא למימר דהאי מדוול והאי לא מדוול דתרווייהו סמיכי אחד נגר · אמר רב יוסף בהאי מודינא דכופין ויהיב ליה · אמר ליה אביי אמאי כופין והא מצי למימר ליה אידך ניחא לי לאפושי אריסי כלומר אם היה שדהו שקנה בצד אחד סמוך למיצר ואמר הבו לי אמיצראי יכול לומר לו הלא איני רוצה שתקח חלקך כי אם מצדי האחד כדי שתהא שדה שלי אמצעית והשים ארים אחד מצד אחד על אותה שדה שקנית וארים אחד על הלקך המגיעך מצד אחר ומתן משתמרת שדה שלי שהיא אמצעית וכי האי גונא מצי לעכבי ואפי' הכי דאיכא למימר הכי הלכתא כוותיה דרב יוסף' ל"א · אמאי כופין הא יכול למימר אנא בעינא הכי למפלג דמההיא ארעא והצי נגרא דאמיצרך שקול פלגא ואנא אשקול פלגא ומאידך ארעא אחורי השקול פלגא ואנא אשקול פלגא כי היכי דלהוו

ניסא

א] אולי צ"ל ג' קבין ולא ד' או ה'. ב] נראה דצ"ל אם מכר לו בכלל מנת בכרם וכו'. ג] נראה דצ"ל אלא אמר רבא תדע וכו' ומתאמרא משמיה דר"ע בר יוסף דכוותיה דהכי ליכא למימר וכו'.

הגהות הב"ח (א) גמ' ולאו טעם קאמר א"ר יוחנן : (ב) שם דמליך השתא במתא מחסיא : (ג) שם לאימלוכי ביה עכבינהו הדר שדור וכו' עכבינהו גביה עד :(ד) שם ואנא בתרא וכן הוא א"ר אבדימי :(ה) שם תרתי ארעתא אחד נגרא : (ו) שם אפושי אריסי לאו מילתא היא : (ז) רש"י ד"ה יבם וכו' לא יהבי לה ניהלך אחד וכו' מעלית גבן בדמי : (ח) ד"ה אמרו וכו' בשדה בית הבעל: (ט) ד"ה תרי וכו' אצל אחת מהן ורוצה שיתן אחיו זו : (י) ד"ה ניחא וכו' ואחת מכאן כדי שתרבה כצ"ל ותיבת ואתה באמצע נמחק : (כ) תוס' ד"ה כגון וכו' שלא נתן לו הכתוב כח אלא: (ל) ד"ה מעלינן וכו' בשדה הבעל ואיירי שיכולים:(מ) בא"ד ויטול כל אחד שדה שלם :

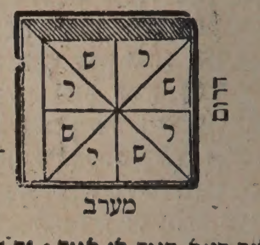
א) חגיגה ב: פסחים פח: ערכין ב: עדיות פ"א מ"ג [גיטין מא:] ב) לקמן קעבי: ג) [יבמות סו:]

*חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגין לה בקרנא זול: ולא את הטרקלין כו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתיבי א)מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל הלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה אלא (א) כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא ת"ש שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני

קח

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא· שדה של שני אחים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני צפונה: פלגי ליה בקרנא זול· לפי שהנהר טוב מן הנגר והסמוך למים טוב מן הרחוק ואם יחלקנה מן הצפון(ב) נמלא(מן) כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא נגר בצפונו ופעמים שהוא יבש ואם תחלקנה מן המזרח למערב יהיה לאחד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני צפונו ולשני אין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקום לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכאשר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

תורה אור

לית דינא דגוד או אגוד· זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשי בשותפותך: לית דינא· שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא בשותפותינו נהיה בה: עבד או בהמה טמאה· שאי אפשר לחלקן כילד יעשו להכי נקט בכור ופשוט דטריחא מילתא להיות שותפין בה: וחזרו בית הלל להורות כו'· טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לא כייפינן ליה ולא מצי עבד למימר ליה אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך: ה"ג שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא· העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו אומר קנה חלקי שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשם:

יבמות סה

קח

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא· פירש רבינו חננאל שדה אשר מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ודרומה מושך ניגרא חולקין אותה בקרנא זול:

פירוש חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית דרומית ויהיה לכל אחד לד אחד ניגרא וחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא או ניגרא קרוי חד גיסא: אית דינא דגוד או אגוד· נראה לר"י דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משוויו יכול לומר לו או גוד או אגוד ואין נראה לריב"א *דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים (ד) בדבר שאין בו דין חלוקה: בכור ופשוט שהניח להן כו'· ותימה דאמאי נקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ואומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום אחד ולזה יום אחד אבל בכור ופשוט קשיא ליה אם יעבוד לבכור ב' ימים הרי נטל הבכור יותר מפי שנים שאם יש עיר רחוקה מהלך יום אחד שמשתכרים בה הרבה שיש שם סחורה בזול ופשוט שאין לו שהות אלא יום אחד לא יוכל לילך שם והבכור שיש לו ב' ימים יוכל לילך שם ומשתכר יותר הרבה מפשוט ומשני דמ"מ כך חולקין ור"י מפרש דלהכי נקט בכור ופשוט משום דאמר במי שהיה נשוי (כתובות דף נג:) דשור לחרישה ועומד לחרישה דכ"ע השכר לאמצע אע"פ שאין לזה כי אם מנה ולזה מאתים ולהכי פריך כילד יעשו דעכשיו אין הבכור נוטל פי שנים ומשני דעובד לזה יום אחד ולזה ב' ימים ולא דמי לשור לחרישה ועומד לחרישה דהתם הוי השכר לאמצע משום דמעיקרא אדעתא דהכי נשתתפו אבל גבי בכור ופשוט דלא שייך האי טעמא כל אחד נוטל כפי חלקו: לישא שפחה אינו יכול· ואע"ג דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף סב· ושם ד"ה הכל) דהכל מודים בעבד שאין לו חייס ולא קיים פריה ורביה והכא נמי אם ישא שפחה לא קיים כיון שהולד מתייחס אחריה ואפי' שבת לא קיים כדמשמע התם דשבת תלוי בפריה ורביה מ"מ אור"י (ה) לא כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים אפי' שבת כל דהו כיון שהוא אנוס: שנאמר לא תהו בראה וגו'· הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת יצרה שייך אפי' בלד עבדות ואליה שפחה ואליה בת חורין ג) דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו כשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים ור"י מפרש דלכך לא נקט קרא דפרו ורבו משום דפטור הוא מאותה מלוה כיון שהוא אנוס וכדי שיתחייב בה לא כפינן לרבו לעשותו בן חורין דא"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחררם כדי שיתחייבו בכל המלות ולכך נקט קרא לא תהו בראה משום (ו) שהיא מלוה רבה ומשום הכי כפינן ובפ"ב דמגילה (דף כז·) נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה דאמר מר גדול ת"ת שמביא לידי מעשה לישא אשה נמי לא תהו בראה אלא לשבת יצרה: כופין את רבו· וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וידחה לא תעשה דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה דמשעת הערארה קא עקר ללאו ועשה דפרו ורבו לא מקיים עד גמר ביאה ועוד דהיא אסורה ליגשא לו דלגבי דידה ליכא עשה ועוד אפי' מפקדא (ז) דאפשר לה באחר ועוד כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה לא דחי וא"ת היכי כפינן לשחררו והא אמרי' בפ' השולח (גיטין דף לח: ושם) דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכי תימא מלוה שאני וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כדאמרי' בריש שבת (דף ד· ושם ד"ה וכי) והא דשחרר ר"א עבדו בהשולח (גיטין שם) שנכנס לבית הכנסת ולא מלא שם י' התם משום דר"א גופיה עשה מלוה בכך שהשלים המנין והא דאמר נמי בפ' בכל מערבין (עירובין דף לב: ושם ד"ה ולא) דניחא ליה לחבר למיעבד איסורא זוטרא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם משום דקא עביד עם הארץ איסורא על ידו של חבר דקא מאכיל ליה טבל ואומר ר"י דמשום מלוה רבה שרי אע"ג דעובר בעשה כדאמרי' ריש תמיד נשחט (פסחים דף נט· ושם ד"ה אתי) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים ומפרש התם משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה אגמה קעבר כהן אעשה דהשלמה כדי שיקיים מחוסר כפורים מלות פסח* וא"ת אמאי כופין וימכור עלמו בעבד עברי למ"ד בפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) מוכר את עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים (ח) רבו מוסר לו שפחה כנענית ואע"ג דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמרי' בפ' האומר בקדושין (דף סט· ושם) הא בבית שני נהג יובל כדפי' ר"ת בהשולח (גיטין דף לו· ד"ה בזמן) גבי הלל תקן פרוזבול ואור"י דאין זה תקנה דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כב:) אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וגו' וא"ת וישא חליה שפחה וחליה בת חורין והי דאינו יכול לקדשה דאתי לד עבדות ומשתמש בלד אשת איש (ט) ישאנה בלא קדושין כדאמר לישא שפחה ט' משמע דאי הוה מותר בשפחה לא כפינן לרבו אע"ג דאין קידושין תופסין בשפחה מ"מ היה נושאה בלא קידושין וי"ל דהשתא נמי אתי לד עבדות ומשתמש בלד חירות ולא דמי לפרדה דאמר בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט· ושם) דמרביעין עליה מינה ולא אמר דאתי לד חמור ומשתמש בלד סוס דהתם כלאים כתיב דמשמע שני מינים דומיא דשור וחמור דחרישה ופרדה מין אחד בפני עצמו (י) ומטעם זה מותר לרכוב עליה וא"ת וישא ממזרת דלד עבדות מותר בממזרת כדתנן בהאומר בקדושין (דף סט·) יכולין ממזרין ליטהר כילד ממזר נושא שפחה ובלד חירות נמי מותר כדתנן בפרק עשרה יוחסין (שם דף עד·) ממזרים וחרורים מותרין לבא זה בזה ואור"י דאין זה תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה כדתנן בפ' עשרה יוחסין (שם) ולד עבדות נמי מותר בנתינה דאמר בריש יש מותרות (יבמות דף פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא בינייהו למ"ד מפני שמרגילה הא [היא] מרגלה ליה פי' שיכול להכשיר זרעו ע"י בנו שישא שפחה וי"ל דלעולם אסור נתין בשפחה מ"מ מרגלה ליה כיון שיכול להכשיר אפי' ע"י איסור דהאי גברא לא איכפת ליה באיסור דהא נסיב ממזרת או נתינה וא"ת ומ"ש דאסור נתין בשפחה וממזר מותר הא נתין נמי הוי מפסולי קהל כמו ממזר דכתיב לא תתחתן בם ואור"ת משום דממזר קדש ועומד לפי שנולד מאיסור חמור דלא תפסי קדושין ולכך לא מיתסר בלאו דלא יהיה קדש ומיהו בזכור ובהמה אין להתירו אפי' למאן דמפיק להו בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) מולא יהיה קדש דאין להתירו בקדישות אלא באותן שהוא בא ממנו ומקדישות דזכור ובהמה לא בא וא"ת ומ"ש דגירי ותרורי מותרים בנתינה ואסורים בשפחה ואע"ג דתרוייהו חייבי לאוין ואור"י דנתיני דתפסי בהו קדושין גמרינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מצרי ואדומי דמותרין בקהל גרים דלא איקרי קהל אבל שפחה דלא תפסי בה קדושין לא ילפא מינייהו:

שמע

רבינו גרשום

רליתו נפישי אריסין מיכן ומיכן וישמרו זה את זה ואמאי כופין· למ"ה· שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקין ממנו השדה ומצד צפון ומערב של שדה יבישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כעין אותו ציור בד' חלקים דמכל רוח יעשו ב' חלקים מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה להבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחילוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כעין זה*)· (הנהר המושך מצד מזרח): פיסקא אין חולקין את הטרקלין· פלטורין אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין· מורן הוא מגדל· ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו זה בפני עצמו בטליתו· ולא את המרחץ עד שיכולין לרחוץ כל אחד בחלקו המגיעו זה הכלל כל ששמו עליו כתחלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותו עצמו כמו שנקרא בתחלה חולקין· ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים שיקנה אחד מהן חלק חבירו בדמים· ואי ליכא שיעור חלוקה מאי· רב יהודא אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים והקנה אתה חלקי או אני חלקך· גוד משוך תרגו'א). ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בג' חלקים. ולהכי נקים בהמה טמאה· דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' ימים וכן נמי בהמה טמאה זה ישתמש בה ב' ימים וזה יום אחד ואין כאן דין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין· לישא שפחה אינו יכול מפני צד חירות שבו· וכותב שטר לרבו על חצי דמיו שיפרע לו ממה שירויח לאחר שיהיה כולו בן חורין מפני שכשהוא הצי עבד אין לו ממון כלום שכל מה שמרויח ביום שהוא עובר לעצמו· סוף למחר כשהוא עובר לרבו הרי הוא עבדו וכל מה שקנה עבד קנה רבו להכי צריך לכתוב שט"ח על חצי דמיו· וחזרו בית הלל כו'· מפני תיקון העולם הא לאו מפני תיקון העולם אין כופין את רבו משום דאמרינן דלית דינא דגוד או אגוד דלא מצי עבד למימר לו שחררני ואתן לך דמי חציי או תן אתה לי דמי חציי ואהא מהכל עבדך ותיובתא דרב יהודה· לעולם אמר לך רב יהודה בעלמא אית דינא דגוד או אגוד והכא גבי עבד שאני· דגוד איכא אגוד ליכא דעבד מצי למימר לרבו קצוב עלי דמים ואקנה חצי ממך אבל אינו יכול לומר לו אקצוב אני עליך דמי חציי ותקנה אותי מהכל דאינו יכול למכור צד שחרור שבו לישא שפחה· וא"ת דמפרש"י אגוד ליכא לא מצי עבד למימר לרבי קנה הלקי המשוחרר שאם נותן לו הרב דמים עכשיו כשהוא רבו מהכל הוזר ונוטלן הימנו דמה שקנה עבד קנה רבו ונמצא שאין נוטו קני כשהוא חוזר ונוטלן· לס"ה: אם

עשאן

עין משפט נר מצוה

קיז א מיי' פי"ב מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ג:

קיח ב מיי' פ"א שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעא סעי' ו:

קיט ג ד מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קכ ה מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ב ועיין בהשגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ו:

דא"כ כל עשיר יסלק עני שותפו בדבר שאין בה דין חלוקה כצ"ל מהר"מ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרנא זול וכו' מן הצפון לדרום נמצא כל הנהר לאחד והשני אין לו אלא חצי נגר וכו' למערב יהיה לאחד חצי הנהר וכו' ולשני אין לו אלא חצי נהר במזרחו: (ג) ד"ה ה"ג וכו' העבד יכול לקנות עצמו ולילא לחרות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה חלקי שאין דמים: (ד) תוס' ד"ה אית וכו' ע"י עילוי דמים בדבר שאין בה דין חלוקה: (ה) ד"ה לישא וכו' אור"י דלא כופין: (ו) ד"ה שנאמר וכו' לא תהו בראה משום שמשמע מלוה רבה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד אפילו מפקדא אפשר ורבו אפשר לה באחר: (ח) בא"ד ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים ואשה רבו: (ט) בא"ד בלד אשת איש מכל מקום ישאנה בלא קידושין וכו' מותר בשפחה לא הוה כפינן: (י) בא"ד בפני עצמו הוא ומטעם:

[וע"ע תוס' פסחים פח: ד"ה כופין]

*) עי' גליון בסוף המסכת

א) [נ"ל תרגום משכו וגו']

קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד התם נמי גוד איכא אגוד ליכא ת"ש (א) *כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין אם לאו מעלין אותו בדמים תנאי היא דתניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רבן שמעון בן גמליאל אומר *אין שומעין לו היכי דמי אילימא כדתני מאי טעמא דרשב"ג אלא לאו חסורי מחסרא והכי קאמר טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו וגוד או אגוד נמי שומעין לו ואתא רשב"ג למימר אין שומעין לו לא לעולם כדקתני ודקאמרת מ"ט דרשב"ג משום דאמר ליה אי בדמי לית לי דמי למיתן לך (ב) *במתנה לא ניחא לי דכתיב °ושונא מתנות יחיה [משלי טו] א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דתנן *וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו ואמר שמואל *לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כריכות חולקין ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד מאי איריא בכרך אחד אפי' בשני כריכין נמי תרגמא רב שלמן *בששניהן רוצין אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד או אגוד אמר ליה רב אשי לאמימר הא דרב נחמן מאי אמר ליה *לא שמיעא לי כלומר לא סבירא לי ולא והא רב' בר חיננא ורב דימי בר חיננא שבק להו אבוה תרתי אמהתא חדא ידעא אפיא ובשולי וחדא ידעא פילכא ונוולא ואתו לקמיה דרבא ואמר להו *לית דינא דגוד או אגוד שאני התם *דלמר מיבעי ליה תרוייהו ולמר מיבעי ליה תרוייהו כי קאמר ליה שקול את חדא ואנא חדא לאו גוד או אגוד הוא (וכי לא מצי למימר הכי) והא כתבי הקדש דתרווייהו מיבעי להו ואמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כריכין חולקין הא תרגמא רב שלמן (ג) בשרצו:

ת"ר *מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ר' יהודה אומר תורה בפני עצמה נביאים בפני עצמן וכתובים בפני עצמן וחכ"א כל אחד ואחד בפני עצמו ואמר רב יהודה מעשה בביתוס בן זונין שהיו לו שמנה נביאים מדובקין כאחד על פי ר"א בן עזריה (ד) וי"א לא היו לו אלא אחד אחד בפני עצמו אמר רבי מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנום *בין חומש לחומש של תורה ארבעה שיטין *וכן בין כל נביא לנביא ובנביא של שנים עשר ג' שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ת"ר הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד מדבק ועושה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי לגול היקף ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ואם

רש"י

קח לך עבדים: שיחממו אותו ורחוץ בו ולא מצי עני למימר ליה קנה חלקי: הכא נמי גוד איכא אגוד ליכא · שאין העני אומר לו (ה) אף אני אקנה חלקך שאין לו במה לקנות לפיכך אין יכול לכופו: ושמו עליו · כל דבר שיש בו שיעור שאם תחלקנו עדיין יהא עליו שמו הראשון: מעלין אותו בדמים · היינו גוד או אגוד: טול אתה שיעור ואני פחות · כגון חצר שאין בה שמנה אמות ואמר זה חלוק וטול לך ד' אמות ואני המותר: וגוד או אגוד נמי · שלא רצה למחול כלום אלא קנה חלקי או אקנה חלקך: הא דרב יהודה · דאמר גוד או אגוד משמיה דרביה קבלה: בכרך אחד · כל ספריהן עשויין בגליון ואם יביאהו לב"ד לחלקו בזיון הוא: אבל בשתי כריכות · כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד: חולקין · קס"ד דאפילו אין שניהם רוצים וע"כ אין דמיהן שוין ואי לית דינא דגוד או אגוד היאך הוא כופיהו זה יאמר אני לא אתן לך עודף הדמים וגם לא אתן לך היפה שאקבל ממך דמים ולא גרסי' תרווייהו צריכין להאי: בששניהם רוצים · הא דשמואל אשניהם רוצים דמתניתין קאי דקתני לא יחלוקו ואמר שמואל בשתי כריכות אם שניהם רוצים יחלוקו: פילכא ונוולא · לטוות ולארוג לע"ז ביסתרקי תכשיטי ספסלים שקורין טפי"ד: לית דינא דגוד או אגוד · לכופו לתת דמי העודפים ביפה ולא למכור חלקו: לאו גוד או אגוד הוא · אי לא אמר ליה או קח שתיהם או אקח שתיהם דכל אחת אין בה כדי לאחד: אבל בב' כריכות חולקין · וקס"ד בע"כ ולי אחד מהן אלמא כי אמר ליה שקול אדא וגוד דמי היתירים או אגוד כייפינן ליה: כל אחד ואחד בפני עצמו · כל ספר וספר של נביאים ושל כתובים צריך להיות כרך לעצמו: בביתוס שמנה נביאים · כל ספרי נביאים שמנה הן: ה"ג וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של שנים עשר שלש שיטין ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אם נזדמן לו סיום הספר מלמטה בסוף הדף מתחיל ספרו האחר בראש הדף ואינו צריך להניח ריוח חלק ביניהם: כדי לגול עמוד · מניח קלף חלק לגלול על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו: וסופו כדי לגול היקף · בסופו מניח חלק גדול כדי לגול בו כל הקיפו שאין עושה שני עמודים לגוללו לאמצעו כמו שאנו עושין לספר תורה אלא גוללו מתחלתו לסופו וכורך החלק על כל היקף: ואם

תוספות

(לעיל) שמע מינה דלית דינא דגוד או אגוד · וא"ת שאני הכא שאין העבד טוען לו דמים מיד אלא כותב לו שטר על דמיו וי"ל דמשמע משום דלא יבטל הוא דכופין הא לאו הכי אין כופין בכל ענין אפי' יתן דמים: *אם עשאן לשכר ט' · לאו דוקא עשאן לשכר דהוא הדין אפילו עשאן לעצמו אלא שמולא להשכיר:

ואי ס"ד לית דינא דגוד או אגוד אפי' בשתי כריכות כו' · השתא ס"ד דחולקין כיון שאחד רוצה לחלוק וב' כריכות דומיא דכרך אחד שאין כתוב באחד מה שכתוב באחר כגון יהושע ושמואל ואמאי חולקין בע"כ והא אינם שוין אלא ודאי אית דינא דגוד או אגוד וא"ת אפילו אית דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין כיון שכתוב בזה מה שאין בזה ותרווייהו צריכי להאי ולהאי וי"ל דהוי מצי למימר וליטעמיך ולא גרס הכא מה שכתוב במיעוט ספרים ואי ס"ד לית ליה דינא דגוד או אגוד כי היכי דתרווייהו צריכי להאי תרווייהו צריכי להאי דהא כל שכן דאי לא צריכי תרווייהו להאי ולהאי פריך טפי שפיר אי לית ליה דינא דגוד או אגוד אמאי חולקין:

מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד · אע"פ שא"א שלא יתן נביאים וכתובים על גבי תורה ובמגילה בפ"ב (דף כז·) משמע דאסור להניח ה"מ בשתי כריכות אבל כשהן מדובקין יחד אינו גנאי:

רבי יהודה אומר תורה בפני עצמה · לא מפני שאסור להניח זה על גב זה מצריך שיהא כל אחד בפני עצמו דלא אשכחן שיהא אסור להניח אלא נביאים וכתובים על גבי תורה אבל נביאים על גבי כתובים או איפכא לא אלא הייטו טעמא שלא יראה הכל כמו תורה או הכל נביאים כי היכי דאמרי חכמים בתר הכי דבעו שיהא כל נביא ונביא בפני עצמו וע"כ טעמא שלא יהא נראה הכל כמו נביא אחד כן נראה לרשב"א:

ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה · פי' בקונטרס ואינו צריך להניח ד' שיטין ונראה לר"י דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח ובנביאים דוקא קאמר דאין צריך כדמפרש טעמא לקמן שאם בא לחתוך חותך אבל בין חומש לחומש של תורה לא מידי דהוי אפרשה פתוחה שאם היה מסיים מלמטה היה צריך להניח שיטה אחת הכא נמי דינהוא להניח בסוף כל חומש פרשה של ד' שיטין ורשב"א מפרש ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ולעולם מניח ד' שיטין ודוקא בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה אפי' בהנחת ד' שיטין כדאמר בירושלמי בפ"ק דמגילה וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל בהמציעתו ובנביא מסיים בסופו ומתחיל בראשו כו' ונראה לי הטעם דאין לו לסיים בסוף הדף אפי' יניח ארבעה שיטין משום שמא יבוא לחתוך אבל בין נביא לנביא שאם בא לחתוך חותך מסיים מלמטה:

ועושה בראשו כדי לגול עמוד ובסופו כדי היקף · כן כתוב בכל הספרים וקשה לר"י דתניא במס' סופרים כל הספרים נגללין לתחלתן ולקמן אמר נמי ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ומה שפי' הקונט' מתחלתו לסופו אין הלשון משמע כן וגבי מזוזה אמרינן נמי שכורכין אותה מאחד כלפי שמע דהייט לתחלתה ובהדיא גרסי' בירושלמי בפ"ק דמגילה עושה אדם עמוד לספר תורה בסופו ע"כ נראה לר"י דגר' ועושה בראשו כדי היקף ובסופו כדי לגול עמוד ולרשב"א נראה לקיים גירסת הספרים והכא שאני דאיירי במדביק תורה נביאים וכתובים ולא אין נכון לעשות עמוד בסופו כמו בעלמא שגנאי הוא שתהא תורה נכרכת סביב נביאים וכתובים *ונראה כאילו נעשית להם שומר מלכלוך לכך עושה כאן עמוד בראשו כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ ולקמן דמשני לגדדין קתני לא גרס תחלת הספר כדי לגול עמוד וסופו כדי לגול היקף דהתם לא איירי במדביק תורה נביאים וכתובים ואית לן למימר איפכא (ו) וברוב ספרים לא גרס אלא לגדדין קתני ותו לא ועוד אומר רשב"א דאפי' לספרים דגרסי לה לא קשיא כולי האי דניחא ליה לשנויי דומיא דהך ברייתא דקאי עלה:

שאם

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פ"א מהל' שכנים הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעא סעיף ג:

קכב ב ג מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף י:

קכג ד ה מיי' פ"ב שם הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף א:

קכד ו ז טוש"ע ח"מ סי' קעא סעי' יג:

קכה ח ט מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' טו סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף א וסי' רפג סעיף א:

רבינו גרשום

עשאן אביהן לשכר שהיה רגיל להשכירן כדי שיהא משתכר בו הכי נמי ישכירום ויחלוקו השכר לאמצע: ואם לאו אינו יכול לומר עני לעשיר גוד והב לי דמי חלקי מן מרחץ ובית הבד דאין לי במה לישתמש בו כלום או תן לי דמים ממה שאתה משתמש בו יותר ממני דיכול העשיר לחזור ולומר לעני כו' · ומן שמיא קנסוהו לאותו עני ואין לו על העשיר כלום אלמא דלית דינא דגוד או אגוד. הכא נמי אגוד ליכא דאין לעני במה לפדות אבל בעלמא אמרינן אית דינא דגוד או אגוד: כל שאילו יחלק כל הני דאמרינן במתני' ואם לאו מעלי' אותו בדמים דהיינו גוד או אגוד אלמא אית דינא דגוד או אגוד וקשיא לרב נחמן. תנאי היא דתניא כו' דהיכא דיש לשותפין חצר של ז' אמות לחלוק דלאו ראויה לחלוקה אלא אם כן יש בה ח' אמות ואמר אחד לחבירו נחלוק חצר זה וחבירו מעכב ואמר ליה האי אמאי מעכבת טול אתה שיעור דין חלוקה הד' אמות ואני אטול פחות הג' אמות שומעין לו דאין יכול לעכב עליו הואיל דנותן לו שיעור חלוקה. אי נימ' כדקתני כלומר דליכא שום דברים בהדיהו אלא כדקתני · וגוד או אגוד נמי כלומר דהכי אמר לית ברור לך אחד מב' דברים הללו או טול אתה שיעור ואני פחות או גוד או אגוד ואתא רשב"ג למימר מזה שומעין לו כשאמר לו טול אתה השיעור אבל מגוד או אגוד יכול לעכב עליו דקסבר דלית דינא דגוד או אגוד אלמא תנאי היא: ודקאמרת מאי טעמא דרשב"ג דבטול אתה שיעור נמי אין שומעין דמצי מעכב אידך משום דאמר ליה אותה אמה שאתה רוצה ליתן לי יותר איני מבקש אותה לא בדמים שאין לי דמים לקנותה וגם במתנה איני מבקשה ולא מצית מוקמת לה בתנאי: הא דר' יהודה דאמר לעיל אית דינא דגוד או אגוד דשמואל היא כלומר מינה דשמואל קבלה ולא מינה דרב דרב יהודה הוה תלמיד דרב ותלמיד דשמואל והא מילתא מינה דשמואל למדה ולא מינה דרב: אלא בכרך אחד היו נכרכין בראשית ואלה שמות משום הכי אין חולקין משום בזיון והיינו כרך שהיו רגילין לכתוב ספריהן כעין ספר תורה והפטרות שאנו כותבין ולהכי קרי כרך שכרוך כעין מגילה אבל בשתי כריכות בראשית בכרך אחד ואלה שמות בכרך אחד חולקין דליכא בזיון דספר · ואי ס"ד דלגבי חצר היכא דליכא ד' לזה וד' לזה לית דינא דגוד או אגוד אלא תרווייהו ישתמשו ביה מאי אריא בכרך אחד דאין חולקין אפי' בב' כריכות נמי אין חולקין דשתיהן צריכי לתרווייהו כריכות והוי נמי שאין בחד כרך כדי לזה ולא יחלקו אפי' בב' כריכות אלא ליקום בשותפות אלא ש"מ מדחולקין להם משום דמצי למימר ליה חבריה או חלוק או גוד עלוי דמים ואסב תרווייהו או איגוד עליך ותיסב תרוייהו · תירגמא רב שלמן מהא ליכא למשמע מינה הא דינא דאגוד ודקא קשיא לך א"כ אפילו שתי כריכות אמאי חולקין משום כשרצו שניהן לחלוק ובשתי כריכות מצי לחלוק אבל בכרך אחד לא משום בזיון אבל אי חד מעכב וחד רוצה לא מצי למימר ליה גוד או אגוד · ודרב יהודה [לאו] דשמואל היא · (א"כ): הא דרב נחמן מאי. דאמר לית דינא דגוד. מיפא פת. ובשולי מיני תבשיל · ביסתרקי בל"ע שפ"ע ואתו לקמיה דרבא אחד היה רוצה בשותפות השפחות ואחד לא היה רוצה והא קא טעין ההוא דלא היה רוצה נוד לעצמך הני תרתי שפחות או אנא איגוד ואמר להו הלכה למעשה לית דינא דגוד או אגוד · דליכא דין חלוקה בהני שפחות דכל חד מינייהו צריך לעבודת של הני תרתי שפחות אלא כדקיימי מעיקרא בשותפות לוקמו אלמא לית דינא דגוד כרב נחמן: לעולם אית דינא דגוד ושאני התם גבי הני שפחות לית דינא דגוד אלא לוקמי בשותפות משום דכל חד וחד צריך לעבודת דתרווייהו וכי אמר ליה חד לחבריה שקול את חדא ואנא חדא ואי לא נוד או איגוד לא מצי למימר ליה הכא לא גוד איכא ולא איגוד איכא דאת לא אפשר לך בלא תרויהו ואנא לא אפשר לי בלא תרוייהו אבל בעלמא דאפשר בחלוקה אי מעכב חד מצי למימר אידך נוד או איגוד · והא כתבי הקדש דבשתי כריכות דהני תרי כריכות צריכי לכל חד ואפי' א) אוקמינן לה דלעולם אליבא דשמואל דסבר כר' יהודה דאית דינא דגוד כדדייקינן לעיל. ומתרגם כמתרגמינן דלעולם לית דינא דגוד ושאני הכא אמאי חולקין שתי כריכות כגון ששניהם רוצין: מדביק אדם כו' בחד כרך · תורה בפני עצמה משום דאי מדביקן אהדדי כי הורי הדפין של נביאים נמצא שנעשית התורה שימוש לנביאים · כל אחד ואחד בפני עצמו · והכשרנום · ובלבד שיניח מן הקלף פנוי ד' שיטין בין חומש לחומש כגון בין סיום בראשית לאלה שמות · של שנים עשר של ספר תרי עשר · מסיים מלמטה כלומר כשיגיע לסיום ספרו מסיימו מלמטה מאותו דף ומתחיל הספר אחר מלמעלה מדף אחר שאע"פ שאין בסיום אותו ספר כדי השלמת כל אותו דף אפי' הכי מניח אות
דף

א) [ואפילו הכי חלקין לה אליבא דשמואל דסבר כרב יהודה וכו'].

מסורת הש"ס

[לעיל יא.]

[עירובין קב: וש"נ]

[ע' מג"א סי' כח ס"ק ד]

[ג' ירו' פרמב"ם והטור וכ"פ בש"ע סי' רפג סעיף ... ונביא שלשה ... בין כל נביא ונביא של תרי עשר במס' סופרים ... אבל ... כמו הכא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ש זה שכלל כל שאילו יחלק: (ב) שם למיתן לך ולא במתנה: (ג) שם תרגמא רב שלמן בששניהם רוצים: (ד) שם ר"א בן עזריה והחכמים אומרים לא היו לו אלא אחד: (ה) רש"י ד"ה הכא נמי וכו' אומר לו [illegible]: (ו) תוס' ד"ה ועושה וכו' למימר איפכא כלומר כדי לגול עמוד וברוב ספרים:

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר הכי קאמר [א]שאם בא להתוך חותך ורמינהי [ב]תהלת ספר וסופו כדי לגול כדי לגול מאי אי כדי לגול עמוד קשיא הקף אי כדי לגול הקף קשי' עמוד א"ר נחמן בר יצחק לצדדין קתני רב אשי אמר [ג]כי תניא ההיא בספר תורה כדתניא [ד]כל הספרים נגללים מתחלתן לסופן וס"ת נגלל לאמצעיתו ועושה לו עמוד אילך ואילך א"ר אליעזר בר' צדוק כך היו כותבי ספרים שבירושלים עושין (א)ספריהם ת"ר [ה]אין עושין ספר תורה לא ארכו יותר על הקיפו ולא הקיפו יותר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה אמר להן [ו]בגויל ששה [ז]בקלף בכמה איני יודע רב הונא כתב שבעין ספרי דאורייתא ולא איתרמי ליה אלא חד רב אחא בר יעקב כתב חד אמשכיה דעיגלי ואיתרמי ליה [א]יהבו ביה רבנן עינייהו ונח נפשיה אמרו ליה רבנן לרב המנונא כתב רבי אמי ד' מאה ספרי תורה אמר להו דילמא °תורה צוה לנו משה כתב א"ל רבא לר' זירא נטע ר' ינאי ארבע מאה כרמי א"ל דילמא שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב מיתיבי ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים [ב]והלוחות ארכן ששה [ז]רחבן ששה ועביין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שבהן ספר תורה מונח שנאמ' °אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה [וגו'] מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט [ג]ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת שמונח בארון פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים נשתיירו שם שלשה טפחים צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק דברי ר"מ ר' יהודה אומר באמה בת חמשה טפחים והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות באורכו של ארון כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים נשתייר שם חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו כמה לוחות [ד]אוגדות בארון ששה טפחים נשתייר שם טפח ומחצה צא מהן חצי טפח אצבע(ג) ומחצה לכותל זה ואצבע ומחצה לכותל זה נשתייר שם טפח שבו עמודין עומדין שנאמר °אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן וגו'(ג) וארגז ששיגרו בו פלשתים דורון לאלהי ישראל מונח מצדו שנאמר °ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך ועליו ס"ת מונח שנאמר °לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מצד (ד) הוא מונח ולא בתוכו ומה אני מקיים אין בארון רק לרבות

שברי

תורה אור: דברים לג · שה"ש ג · מלכים א ח · שמואל א ו · דברים לא

רש"י

ואם בא לחתוך חותך מאי קאמר· מאי למימרא הכל מודים דאם כל אחד ואחד בפני עצמו טפי עדיף: הכי קאמר· ומתחיל מלמעלה ולא יניח חלק שהרי אם בא לחתוך חותך ונמצא זה ראש הכרך וגנאי הוא לו להיות דף זה משוכה מחבירו על חנם: כדי לגול· קס"ד חד שיעורא יהיב ליה לתחילתו וסופו: לספריהן· לספרי תורה: לא ארכו יותר על הקיפו· צריך לצמצם הכתב לפי עובי הקלפי' לכשיגמור יהא חוט המקיף את עוביו כמדת ארכו: שיעור ספר תורה בכמה· ארכו מיבעיא להו: בגויל· שהוא עב והקיפו גדול צריך ששה טפחים זו היא מדה להיות נגמר בששה טפחים היקף בכתב בינוני: ולא איתרמי ליה· ארכו כהקיפו: איתרמי ליה· ארכו כהקיפו: דילמא תורה צוה לנו משה מורשה כתב· ארבע מאות פעמים אבל ארבע מאה (ד) ספרים אין פנאי לאדם אחד לכתוב: שתים כנגד שתים· שתי גפנים כנגד שתים וא' יוצא זנב בכך קרוי כרם לגבי לחזור עליו מעורכי המלחמה במסכת סוטה (דף מג·): באמה בת ששה טפחים· ר"מ לטעמיה דאמר (סוכה ה:) כל האמות היו בינוניות: לארכו של ארון· זו אצל זו: אוכלות· תופסות כך לשון המשנה (מדות פ"ג מ"א) אוכל בדרום אמה אחת גבי יסוד המזבח ואף בלשון מקרא כי יוכלו אתיקים מהנה בספר יחזקאל (מב): לא מהם טפח· לעובי הכתלים שהרי מבחוץ נמדד אמתי' וחצי ארכו: ס"ת· שכתב משה כמו שנאמר ויכתוב משה את ה) (התורה) וגו' (דברים לא): אין [מיעוט אחר מיעוט] ו) אך ורק שני מיעוטין הן: שבהן ס"ת מונח· ארכו לרחבו של ארון: פירנסת ארון לארכו· כלומר מלאת כל חללו לארכו ופירשת צרכי מדתו: ששה טפחים· במדת רחבו: כדי שלא יהא ס"ת כו'· כלומר לא היה צריך להיות רחבו כל כך אלא בשביל ס"ת המונח אורכו לרוחב הארון שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק: ר"י אומר. מדת הארון באמה של ה' טפחים היתה רבי יהודה לטעמיה דקאמר אמת כלים באמה בת חמשה: מונחות לארכו של ארון· מוטלות על רוחבן ולא על חודן: אצבע לכותל זה· שהטפח ארבע אצבעות ולמאן דגריס אצבע ומחצה באצבע קטנה קאמר שהטפח ד' בגודל וחמש באצבע ושש בקטנה: שבו עמודים עומדים· ב' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה שוכבים לארכו והלוחות ביניהן שנאמר עמודיו עשה כסף: מונח שם בצדו· של ארון: ועליו ס"ת מונח· ולקמיה פריך מעיקרא היכי הוה מונח:

תוספות

שאם בא לחתוך חותך· תימה לרשב"א הא אמר לעיל בשתי כריכות חולקין ופ"ה כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך א' משמע אבל תורה ונביאים בכרך א' אין חולקין אפי' שניהן רוצים וא"כ היכי אמר הכא דחותך ויש לומר דלא הוי בזיון הספר אלא כשחותך מחמת חלוקה: בגויל ששה טפחים בקלף בכמה· גויל הוא עור שלא ניתקן כלל אלא שהסירו את השער וכותבין בו במקום שער ולהכי קרי ליה גויל שאינו מתוקן כדאמר לעיל (דף ג·) גויל אבני דלא משפיין ופעמים חותכין אותו לשנים דרך עוביו ואותו שכלפי שער קרוי קלף ואותו שלצד בשר קרוי דוכסוסטוס ולשון דוכסוסטוס הוי פירושו מקום בשר דבלשון *מדי קורין לבשר סוסטוס ודוך הייט מקום כמו *דוך פלוני וכותבין על הקלף לצד בשר כדאמר בפ' המוציא (שבת דף עט:) ועל דוכסוסטוס לצד שער ובשניהם במקום חתך דשם הוא טוב לכתוב ושלשו דין קלף יש להם ולא דין דוכסוסטוס ולכך כותבין עליהם תפילין שאין כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף כדאמר בהמוציא יין (שם): דילמא תורה צוה· ואומר ר"ת דאותו פסוק קרוי תורה כדאמר בפ' ג' דסוכה (דף מב·) קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה מאי תורה תורה צוה לנו משה: שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס כשהוא דחוק· וא"ת והלא לא היו מוציאין אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו וי"ל דלצורך כדי לתקן שרי ליכנס בבית קדש הקדשים כדאמרינן בעירובין (דף קה·) וה"נ יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל וגם משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה בית המקדש היו יכולין להוציאו מן הארון ולעיין בו: אצבע ומחצה לכותל זה· נראה לר"ת דלא גרס ומחצה אלא אצבע לכותל זה דאי גרס ומחצה תיקשי שנים עשר(ו) היכי יתבי כדפריך לקמן אלא אצבע גרס וזוטרתי דהויין ששה בטפח: שבהן עמודים עומדין· נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא עשאום של זהב שלא להזכיר מעשה העגל דאין קטיגור נעשה סניגור וכן אמרינן [בר"ה] (דף כו·) דמשום הכי לא היה כהן משמש לפני ולפנים ביוה"כ בבגדי זהב משום דאין קטיגור נעשה סניגור והתם פריך והא הוה ארון שהיה של זהב והיה לפנים ומשני מכפר קאמרי' והני עמודים נמי היו כמו מכפר שהם עשוים סימן להעמדת ישראל והוא שיסד הפייט *תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף בשביל תבנית אות יוסף סימן של יוסף דהיינו עגל דיוסף נקרא שור שנאמר (דברים לג) בכור שורו הדר לו לכך עמודיו עשה כסף ולא זהב שלא להזכיר במעשה העגל:

הרי

רבינו גרשום

דף פנוי מלמטה ומתחי' באתר מלמעלה שאם באו לחלוק שיכולין לחתוך ולחלק יפה בשתי כריכות· שמונה נביאים ח' ספרים של נביאים · ועושה בראשו של ספר תורה חלק כשיעור לגול עמוד בתהלתו והאי תחלת הרי סוף הספר לפי כי בסוף מתחילין לגלגל המגילה ומגלגל והולך עד ראש לפי שכל ספריהם נכתבין כעין מגילה ולא בקונטרסים (והם) והכי נמי מניח מן הקלף חלק בסוף כל הכרך שהוא תחלת הספר כשיעור שיכול לגול את כל ההיקף על אותו חלק כדי שיהא משמש הקלף פנוי לכתבי הקדש : קשיא עמוד דלעיל קתני בראשו כדי לגול עמוד והכא קתני תחלת הספר וסופו כדי לגול עמוד · האי כדי לגול דברייתא נמי לצדדין קתני כדאמרן דתחלה כדי לגול עמוד ובסוף כדי לגול היקף רב אשי אמר לעולם לא קתני לצדדין אלא תחלתו וסופו כדי לגול עמוד ובספר תורה מיירי דלאמצעיתו נגלל על ב' עמודים אבל שאר ספרים היו נגללין הכל על עמוד אחד ואמטו להכי צריך להניח כדי היקף כדאמרן · ולא ארכו יותר על הקיפו כשם שכין אותו בחוט של משיחה לאורכו של דף ומקיפין מן אותו חוט היקף הספר תורה שיהא שוים במדה·בגויל ו' טפחים אורך הדף שכך למד מגויל · אבל מן קלף לא אמר לפיכך אמר איני יודע · ולא איתרמי ליה שיהא אורכו שוה להקיפו · יהבי ביה עינייהו קינאו (ארון) בו שכך כיון · תורת צוה לנו כתב דדומה עליו גוזמא · ורמינהו מקשה על מאי דאמר שיהא ס"ת הקיפו כאורכו · וארון שעשה משה היה דומה כמין תיבה שאין לה כיסוי שבכפרת היה מכוסה · באמה בת ו' טפחים · ואמתים וחצי אורכו עולין למ"ו טפחי': וכמה לוחות אוגדות בארון · כלומר כמה מחזיקות בארון י"ב טפחי' שהיו מונחין הלוחות זו בצד זו · ואין ורק תרי מיעוטי לרבות ספר תורה שמונח בארון באותן ב' טפח' שנשתיירו מאורך הארון והיה אורכו של ספר תורה כרוחבן של לוחות ו' טפחים נשתיירו ב' טפחים פנוי טפח לצד כותל זה וטפח לצד כותל זה שכל אותן ב' טפחים משימין ידיהן אחת מיכן ואחת מיכן ומגביהין ספר תורה בריוח ומוציאין אותו לחוץ כדי שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק: שבו באותו טפח עמודיו של ארון עומדין שנאמר אפריון עשה לו זה ארון· המלך שלמה·המלך שהשלום שלו וכתב עמודיו עשה כסף של ארון·

מסורת הש"ס

א) [ברכות נח:] ב) [נדרים לח:] [יומא מג יוב"כ:] ד) צ"ל איכלות: ה) [נ"ל כפירש:] ו) [אין ורק]

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' טו סמג עשין כה (טוש"ע שם):

קכז ב ג מיי' פ"ט מהל' ס"ת הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעג סעיף א:

קכח ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעח סעיף ב:

קכט ה ו ז מיי' שם פ"ט הלכה א וסמג שם טוש"ע י"ד סי' רעב סעיף א [וברב אלפס הלכות ספר תורה דף סו]:

[בשבת עט: ד"ה קלף כשם דבלשון יון]

[ברכות יח:]

כיום ליקון דפסח

הגהות הב"ח

(א) גמ' עושין לספריהם: (ב) שם לא מכן הא' טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה כצ"ל ותיבת ומחצה נמחק ב' פעמים: (ג) שם מרכבו ארגמן וגו' תוכו רצוף אהבה וארגז: (ד) שם מצד היה מונח ולא: (ה) רש"י ד"ה דילמא וכו' ד' מאה ספרי תורות לא כתב דאין פנאי לאדם אחד לכתוב כולי האי הס"ד: (ו) תוס' ד"ה אצבע וכו' תקשה שנים עשר בי"ב היכי יתבי:

עין משפט
נר מצוה

קל א ב מיי' פ"ז מהל' ס"ת הלכה טו סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ט :

שברי לוחות שמונחים בארון ואי ס"ד ס"ת הקיפו ו' טפחים מכדי א)כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח וכיון דלאמצעיתו נגלל ב)נפיש ליה מתרי טפחא רווחא דביני בתרי פושכי היכי יתיב אמר רב אחא בר יעקב ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ואכתי ג)תרי בתרי היכי יתיב אמר רב אשי דכריך ביה פורתא וכרכיה לעיל ור' יהודה מקמי דליתי ארגז ספר תורה היכי הוה יתיב דפא הוה נפיק מיניה ויתיב עילוה ספר תורה ור"מ האי מצד ארון מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה דמתנח ליה מצד ולא מתנח ביני לוחי ולעולם בגויה מן הצד ור"מ עמודי' היכא הוו קיימי מבראי ור"מ שברי לוחות דמונחין בארון מנ"ל נפקא ליה מדרב הונא דאמר רב הונא מאי דכתיב °אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו מלמד שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון ואידך ההוא מבעי ליה לכדרבי יוחנן דא"ר יוחנן א"ר שמעון בן יוחאי מלמד ו)שהשם וכל כינויו מונחין בארון ואידך נמי מיבעי ליה להכי אין הכי נמי אלא שברי לוחות דמונחין בארון מנא ליה נפקא ליה מדתני רב יוסף ה)דתני רב יוסף °אשר שברת ושמתם מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון ואידך ההוא מיבעי ליה לכדריש לקיש ו)דאמר ר"ל אשר שברת אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך ששברת: ת"ר °סדרן של נביאים יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ושנים עשר מכדי הושע קדים דכתיב °תחלת דבר ה' בהושע ז)וכי עם הושע דבר תחלה והלא ממשה ועד הושע כמה נביאים היו וא"ר יוחנן שהיה תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק ואלו הן הושע וישעיה עמוס ומיכה וליקדמיה להושע ברישא כיון דכתיב נבואתיה גבי חגי זכריה ומלאכי וחגי זכריה ומלאכי סוף נביאים הוו חשיב ליה בהדייהו וליכתביה לחודיה וליקדמיה איידי דזוטר מירכס מכדי ישעיה קדים מירמיה ויחזקאל ליקדמיה לישעיה ברישא כיון דמלכים סופיה חורבנא וירמיה כוליה חורבנא ויחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא וישעיה כוליה נחמתא סמכינן חורבנא לחורבנא ונחמתא לנחמתא: °סידרן של כתובים רות וספר תהלים ואיוב ומשלי קהלת שיר השירים וקינות דניאל ומגילת אסתר עזרא ודברי הימים ולמ"ד ח)איוב בימי משה היה ליקדמיה לאיוב ברישא ט)אתחולי בפורענותא לא מתחלינן רות נמי פורענות היא פורענות דאית ליה אחרית י)דאמר רבי יוחנן למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותושבחות ומי כתבן משה כתב ספרו כ)ופרשת בלעם ואיוב יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה שמואל כתב ספרו ושופטים ורות דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים ע"י אדם הראשון על ידי מלכי צדק ועל ידי אברהם וע"י משה ועל ידי הימן וע"י ידותון ועל ידי אסף ועל

תורה אור: שמואל ב ו · דברים י · הושע א

רש"י

שברי לוחות שמונחין · תחת הלוחות: יש בו רוחב טפח · חצי שהקיפו ששה נמצא עובי רוחבו שני טפחים: רווחא דביני וביני · אויר שבין עמוד לעמוד: ובתרי פושכי היכי יתיב · דקתני נשתיירו שם ב' טפחים ששם ס"ת מונח: ספר עזרה · ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביה"כ: לתחלתו הוא נגלל · אין לו אלא עמוד אחד ונגלל מתחלתו לסופו ל): דכריך ביה פורתא · שאינו גוללו כולו ומניח בו מקצת וכורכו לעצמו ומניח אותו הכרך על הספר מלמעלה: וכרכיה לעיל · וכורכו למעלה על ההיקף: דמנח ליה מצד · אצל הכותל ולא בין שני הלוחות: היכא הוי קיימי · כיון דמצריך טפח מכאן וטפח מכאן ברוחב הארון שלא יהא ס"ת יוצא ונכנס בדוחק העמודים היכא מנחי הלא ימעטו את החלל: שם שם · תרי זימני כתיבי ללוחות ולשברי לוחות: אשר שברת · קרא יתירה הוא למסמכיה לושמתם לדרשה: יישר כוחך · ללמדך שהוא מן הדברים שעשה משה רבינו ע"ה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום: שנתנבאו באותו הפרק · בימי אותם המלכים עוזיה יותם אחז יחזקיה בארבעה נביאים הללו כתיב כן חוץ ממיכה שלא היה בימי עוזיהו אבל היה בימי יותם אחז יחזקיה: חגי זכריה ומלאכי סופם של נביאים · שהן היו בבית שני בשנת שתים לדריוש האחרון: ישעיה קדים לירמיה ויחזקאל · שהרי ישעיה בימי עוזיה וירמיה בימי יאשיה ובניו נתנבא בירושלים ויחזקאל בגולה בימי צדקיה: רות תהלים איוב כו' · רות קדמה בימי שפוט השופטים תהלים דוד אמרן והוא קדם לאיוב כמ"ד בימי מלכת שבא היה ואחר כך שלשה ספרי שלמה: משלי קהלת · שניהם ספרי חכמה: שיר השירים · נראה בעיני שאמרו לעת זקנתו: קינות · ירמיה אמרן שהיה אחר שלמה: דניאל · אחר ירמיה בימי נבוכד נצר בגולה: אסתר · אחריו בימי אחשורוש: עזרא · אחריו בימי דריוש השני שעמד אחר אחשורוש: למ"ד איוב בימי משה היה · לקמן: רות נמי פורענותא היא · רעב וגלות ומיתת אלימלך ובניו: דאית ליה אחרית · סוף הפורענות נהפך לאחרית ותקוה שיצא דוד משם: ופרשת בלעם · נבואתו ומשליו אף על פי שאינן צורכי משה ותורתו וסדר מעשיו: ושמונה פסוקים · מן וימת משה עד סוף הספר: שמואל כתב ספרו וספר שופטים · שכולם קדמו לו ועמד וכתב ספרן ומה שעלתה לישראל בימיהם וכן רות שהיתה בימי השופטים: על ידי עשרה זקנים · כתב בו דברים שאמרו זקנים הללו שהיו לפניו ויש שהיו בימיו כגון אסף והימן וידותון מן הלוים המשוררים: על ידי אדם הראשון · כגון גלמי ראו עיניך ולי מה יקרו רעיך (תהלים קלט) אדם הראשון אמרן: על ידי מלכי צדק · נאם ה' לאדוני [שב לימיני] וכל המזמור (שם קי). ועל ידי אברהם · כדאמרינן לקמן איתן האזרחי זה אברהם: ועל ידי משה · תפלה למשה (שם צ) וכל אחד עשר מזמורים כסדרן: ועל ידי הימן · משכיל להימן: ועל ידי ידותון · למנצח לידותון:

חזקיה

תוספות

תרי בתרי היכי יתיב · משמע שעם עמודין היה הקיפו ששה שאם היה הקיפו בלא עמודין אם כן נפיש ליה משני טפחים בהדי עמודים: ורבי מאיר עמודין היכא הוו קיימי · אע"פ שיש ריוח הרבה לר"מ בכל האורך לבד מנגד ספר תורה פשוט היו לו שהיו מונחים בצד ראש הארון שספר תורה מונח: ולמ"ד איוב בימי משה היה · וא"ת מאי קאמר ולמ"ד (א) והאי תנא גופיה סבר דבימי משה היה דקתני סיפא משה כתב ספר איוב וי"ל דאכתי לא ידע סיפא דברייתא: בפורענותא לא מתחילינן · וא"ת ונכתביה מיד אחר רות ואומר ר"י משום שאחרית של רות היה אחרית שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות לכך כתב אחר כך מיד אותן שירות והוא אחרית שלה וא"ת ולמ"ד מעולי גולה היה לכתביה לאיוב לבסוף ואומר ר"י דמשום הכי כתבו בהדי תהלים ומשלי לפי שהוא מענין אחד כתובין מעין שירה ומקראות קריס וניגון אחד דבימיהם היה ניגון כדאמרינן (מגילה דף ג') ויקראו בספר תורת אלהים מפורש ושום שכל מ)מאי ושום שכל פסוקי טעמי והא דלא כתבו אחר משלי משום שלא להפסיק בדברי שלמה ור"ת מפרש דלכן כתבו בהדי תהלים משום דאמר לקמן דוד כתב ספרו ע"י עשרה זקנים ואיוב נמי נכתב ע"י ד' זקנים איוב ובלדד ואליפז ואליהוא והשתא אתי שפיר שלא כתבו אחר משלי: פורענות דאית ביה אחרית · וא"ת איוב נמי אית ביה אחרית וי"ל דהאי אחרית דרות אחרית דכל ישראל ועוד דאיכא למ"ד דלא כפל הקב"ה שכרו אלא לטורדו מן העולם:

רבינו גרשום

שברי לוחות מונחין בארון תחת השלימות' מיכדי תא א) (קרי) לכל דבר שיש בהקיפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח וספר תורה ו' טפחים בהיקפו ברוחב ב' טפחים · והני מילי כי נגלל כולו על עמוד אחד יש ברחבו ב' טפחים אבל כי הוי נגלל לאמציעתו על ב' עמודין נפיש ליה שיעור בית מושבו יותר על ב' טפחים משום דאיכא ריוח ביני ביני של פתיחת חבור העמודין · והשתא אליבא דר' מאיר הואיל והוי רוחב הקיפו יותר מב' טפחים בתרי פושכי דפשו מארון על שיעור הלוחות היכי הוי יתיב ספר תורה · ספר עזרה היינו ספר תורה המונח בארון לתחלתו הוא נגלל הכל על עמוד אחר ולא הוי רוחב הקיפו אלא ב' טפחים ואכתי אפי' הכי ספר תורה דהוי רוחב הקיפו ב' טפחים בתרי טפח שבארון היכי יתיב אי לא הוי ביה רווחא פורתא אמר רב אשי דכריך בה בספר תורה פורתא לאחר שהיה כרוך כולו עמוד אחד היה חוזר וכורך מסופו לבדו כרך מעט כשיעור שיכנס האחד וישב בריוח באותן ב' טפחים ומנח ליה לאותו כרך קטן על הכרך הגדול וכי האי גוונא יתיב ברווחא · ואליבא דר' יהודה דספר תורה לא הוה יתיב בארון מיקמי דליתי ארגז וכו'. ור' מאיר דאמר דספר תורה בארון הוה יתיב האי מצד ארון מאי עביד ליה הא משמע מצדו ולא במתוכו: האי מצד כותל הארון ולעולם בתוכו · שהשם הקודש שאין מזכירין וכל כינויו כל שבעים שמות של הקב"ה מונחין בארון משמע כו' · והקשתי לר' מאי שנא ר' יהודה מרבה מאין שברי לוחות לידכר עמודין דקיימי למעמיה באותו טפח הפנוי בארון כיתיכי דמרבה ר' מאיר ספר תורה למעמיה דקיימי בב' טפח פנוי והשיב לי משום הכי מרבה שברי לוחות הואיל וכתיבי בתורה ועמודיו לא כתיבי בתורה : חגי זכרית ומלאכי לסוף אינביאו ווזוטר נביאותייהו כתבינן לה נמי גבייהו · ונכתביה באנפי נפשיה ונקדמיה מקמי [ישעיה] ומשני כיון דאמר מירכס כלומר משום דכל הספרים נגללין מתחלתן אי כתבינן לה באפי נפשית כשמגלגלין הספר מבליע נבואת הושע בהדי הספר ומירכס ומתעלם מן העין וליכא למיקם עלה היכא כתיבא משום הכי מוקמי' לה בהדי חגי זכריה :יוזפר נ.. אתייהו: מכדי ישעיה הוה קדים לירמיה (דירמיה) [ויחזקאל] דישעיה הוי בימי מנשה וירמיה הוה בחורבן הבית בתר הכא סובא ויחזקאל הוה בגלות: רות נמי פורענות · דהוה רעב ומתו מחלון וכליון :ומשני רות פורענות דהוה ליה אחרית טוב שלקחה בועז ומשום הכי מתחילין ברות [ואח"כ] בתהלים שיצא ממנה דוד שתקנו: ופרשת בלעם · אע"ג דבלעם גופיה הוה נביא · שמונה פסוקים שבתורה מן וימת משה · על ידי עשרה זקנים ועל ידי אדם הראשון· על ידי אדם הראשון היינו מזמור שיר ליום

א) [אולי צ"ל הא קיי"ל דכל שיש וכו']

מסורת הש"ס

א) [אהלות פי"ב מ"ו עירובין יג: עו' סוכה ז:] : ב) [עיין מס' שמקשה תוס' על זה בעירובין יד' ד"ה והאיכא] : ג) [עיין תוס' עירובין שם] : ד) [סוטה מב:] : ה) [ברכות ח: מנחות לט:] ו) יבמות סב· שבת פז· [מנחות לט:] : ז) [פסחים פז·] : ח) [לקמן טו·] : ט) [לקמן קח·] : י) ברכות ז: ע"ש : כ) [עי' פי' הגון על זה בגל"ס דף שמ"ב בפנים וגם בסג"ס ע"ש] : ל) [עי' תוס' לעיל יג: ד"ה ועושה ברוחו] : מ) [במגילה שם ובנדרים לז: איתא וביניו במקרא אלו פסקי טעמי'] : נ) [לקמן טו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ולמ"ד וכו' מאי קאמר ולמ"ד והא כאי תנא :

ועל ידי שלשה בני קרח ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינות חזקיה וסיעתו כתבו (ימש"ק סימן) ישעיה משלי שיר השירים וקהלת אנשי כנסת הגדולה כתבו (קנד"ג סימן) יחזקאל ושנים עשר דניאל ומגילת אסתר עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה ומאן אסקיה נחמיה בן חכליה אמר מר יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן [א]דתני' וימת שם משה עבד ה' אפשר משה [ב](מת) וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר' יהודה ואמרי לה ר' נחמיה אמר לו ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתיב לקוח את ספר התורה הזה אלא עד כאן הקב"ה אומר (א)ומשה אומר וכותב מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כמו שנאמר להלן ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו כמאן אזלא הא דא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב [א]שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן לימא [ג](ר"י היא) ודלא כר"ש אפילו תימא ר"ש הואיל ואשתנו אשתנו: יהושע כתב ספרו והכתיב וימת יהושע בן נון עבד ה' דאסקיה אלעזר והכתיב ואלעזר בן אהרן מת דאסקיה פנחס שמואל כתב ספרו והכתיב ושמואל מת דאסקיה גד החוזה ונתן הנביא דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים וליחשוב נמי איתן האזרחי אמר רב איתן האזרחי זה הוא אברהם כתיב הכא איתן האזרחי וכתיב התם מי העיר ממזרח צדק [וגו'] [ד]קא חשיב משה וקא חשיב הימן והאמר רב הימן זה משה כתיב הכא הימן וכתיב התם בכל ביתי נאמן הוא תרי הימן הוו משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב מסייעא ליה לר' לוי בר לחמא דא"ר לוי בר לחמא [ה]איוב בימי משה היה כתיב הכא מי יתן אפוא ויכתבון מלי וכתיב התם ובמה יודע אפוא ואימא בימי יצחק דכתיב מי אפוא הוא הצד ציד ואימא בימי יעקב דכתיב אם כן אפוא זאת עשו ואימא בימי יוסף דכתיב איפה הם רועים לא ס"ד דכתיב מי יתן בספר ויוחקו ומשה הוא דאיקרי מחוקק דכתיב וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון רבא אמר איוב בימי מרגלים היה כתיב הכא איש היה בארץ עוץ איוב שמו וכתיב התם היש בה עץ מי דמי הכא עוץ התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות כעץ ומגין על דורו כעץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' שמואל בר נחמני ויתיב וקאמר איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה א"ל עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו אלא מעתה ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה וגו' מי הוה אלא משל בעלמא הכא נמי משל בעלמא א"כ שמו ושם עירו למה רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא היה מיתיבי ימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו

אימא

חזקיה וסיעתו · בני דורו שהאריכו ימים אחריו: כתבו ישעיה · שהרגו מנשה י) ולא כתב ספרו שלא היו הנביאים כותבים ספריהן אלא לפני מותן: משלי קהלת · דכתיב בספר משלי (כה) אשר העתיקו אנשי חזקיה וגו' ועל שחזקיה גרם להן לעסוק בתורה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף צד:) נעץ חרב על פתח בית המדרש כו' נקרא הדבר על שמו: אנשי כנסת הגדולה · חגי זכריה ומלאכי זרובבל ומרדכי וחבריהם: כתבו יחזקאל · שנתנבא בגולה ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו אם לא מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ וכתבום אלו לאחר שבאו לארץ וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר ושנים עשר מתוך שהיו נבואותיהם קטנות לא כתבום הנביאים עצמם איש איש ספרו ובאו חגי זכריה ומלאכי וראו שרוח הקדש מסתלקת שהיו הם נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נבואותיהם וצרפו נבואות קטנות עמם ועשאום ספר גדול שלא יאבדו מחמת קטנם: עד לו · עד שייחס עצמו: מסייע לי' כו' עד שייחס עצמו · שכתב דברי הימים עד שייחס בו את עצמו: ומאן אסקיה · מי סיימו: תניא כמאן דאמר · כל הך דקתני לעיל יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה אתיא כי הא: תנא דלקמיה דאמר נמי יהושע כתבן: דתניא · פלוגתא דתנאי בהאי וימת שם משה כו': כמו שנאמר להלן כו' · אכולה מילתא קאי דקאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמה שמצינו שהנביאים כותבים מפי רבם: יחיד קורא אותן · כלומר אין מפסיקין בהן: לימא ר"י היא · דאמר לא כתבם משה לפיכך נשתנו משאר התורה ודלא כר"ש: הואיל ואשתנו · לכתוב בדמע אשתנו: ואימא יעקב כו' לא גרסינן לה: נ"א (ב) גרסינן [למתניתא] דלעיל במניינא דעשרה זקנים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי ולא קא חשיב אסף דקסבר משלשה בני קרח הוא: והא אמר רב כו' · גבי ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי וגו' (מלכים א ד) איתמר וכן הך דהימן זה משה אהימן דההוא קרא איתמר דכתיב ביה והימן וכלכל וגו': תרי הימן הוו · משכיל להימן האזרחי הימן אחרינא הוה: ששנותיו כעץ · איוב שהאריך ימים רבים: משל היה · ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מדת הדין ושאין אדם נתפס על צערו: איש היה · אלמא הוה: אלא מעתה ולרש אין כל וכו' · וסיפיה דקרא ותהי לו [*]כבת מי הוה · משום דכתיב ותהי: אימא

ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח · לפי הספרים דגרסי שלמה נ"ל דאסף הוה משלשה בני קרח והוא אביאסף ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אביאסף אלא אסף היה מן הלוים המשוררים וא"ת ולהנהו דלא גרסי ליה אמאי לא חשיב ליה הא כתיב (תהלים עב) לשלמה אלהים משפטיך וגו' וי"ל דדוד אמרו והתפלל על שלמה תדע דכתיב בסוף המזמור כלו תפלות דוד וא"ת לספרים דגרסי שלמה הכתיב כלו תפלות דוד וי"ל לפי שסיימו דוד והא דכתיב נמי שיר המעלות לשלמה דוד כמו כן אמרו דכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן ויש ספרים דקא חשיב אברהם ואיתן האזרחי וגרים לקמן דקא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב איתן האזרחי הוא אברהם ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב וקשה להאי גירסא דמנא לן דדוד כתב ספרו על ידי אברהם כיון דאיתן האזרחי לאו הייט אברהם: ירמיה כתב ספרו וספר מלכים · והא דלא כתב ישעיה דהיה קודם ירמיה ספר מלכים לפי שנהרג ולא היה בסוף מלכים ממנשה ואילך (לפי שנהרג) ואפילו ספרו לא כתב: חזקיה וסיעתו כתבו ישעיה. לפי שחזקיה גרם להם לעסוק בתורה נקרא הדבר על שמו אבל הוא לא כתבו שהרי מת קודם לישעיה דמנשה [*]בן בתו הרג לישעיה [*]: עד לו · פירש ר"ח עד פסוק ולו אחים בני יהושפט (דה"ב כא) ומסייע לרב שייחס עצמו ועלה שייחוס עצמו כתב לפני זה הפסוק וקשה לפירושו דהל"ל עד ולו בוי"ו: פ"ה דיחזקאל לא כתב ספרו לפי שהיה בחוצה לארץ · וקשה דהא ירמיה נמי בחוצה לארץ היה שהלך למצרים ונתנבא שם כמה נבואות ולא מצינו שחזר יותר לארץ ישראל: שמונה פסוקים שבתורה · ה"ר משולם היה מצריך מכאן לקרות לאחד אותן ח' פסוקים שלא יקרא עמו שליח צבור ואין נראה לר"ת דהא כל התורה כולה נמי אחד קורא כדתנן במגילה (דף כא:) קראוה שנים יצאו ואמר בגמ' תנא מה שאין כן בתורה ואומר ר"ת [*]דיחיד קורא בלא הפסקה שלא יקראו שנים זה ד' פסוקים וזה ד' ומה שנוהגים עתה לקרות שנים [בכל התורה] אומר ר"ת כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרות בעצמו כענין שמצינו במסכת ביכורים (פ"ג מ"ז) דתנן כל מי שיודע לקרות קורא בעצמו ושאינו יודע לקרות מקרין לפניו נמנעו מלהביא ביכורים התקינו שיהיו מקרין את מי שיודע לקרות ואת מי שאינו יודע לקרות והא דאמר בירושלמי במגילה רבי שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא וחזא חזנא דקאים וקורא ולא קאי בר אינש תחתיו א"ל אסור כשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור אע"ג דמשמע שחזן עומד אצל הקורא לא שיקרא עמו אלא יעמוד ויקרא אותם שיש להם לקרות כדי שתנתן תורה על ידי סרסור ועוד אומר ר"י דיכול להיות שקנת מסייע לו בנחת והא דמשמע במגילה שלא יקראו שנים היינו שניהם שוין בקול רם:

איוב לא היה ולא נברא · האי לא סבר כרים לקיש דאמר בב"ר איוב לא היה שבאו עליו יסורין ולא אמר הכתוב שבאו עליו להודיעך כחו של איוב שאילו באו עליו היה יכול לעמוד בהן דאי סבר האי אמורא דאיוב היה בעולם א"כ מאי קאמר שמו ושם עירו למה טובא איצטריך להשמועינן מי הוא אותו צדיק שהיה יכול לעמוד באותן יסורין:

[סוף פ' ויר]

בלעם

מסורת הש"ס

א) מנחות ל: ב) [שם איתא חי]: ג) [שם ליתא]: ד) [ס"א ואימא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש ההוא מיבעי ליה שמש שבאה בעבורו זרחה בעבורו קא כו'] : ה) [לעיל יד:] ו) [יבמות מט:] :

רבינו גרשום

ליום השבת שנאמר בשביל אדם הראשון ועל ידי [י'] זקנים תני דקא חשיב א) לבר מאדם הראשון הוו י' ותני י' כולהו קבוע בו מזמוריהן : וסיעתו . תלמידיו . ויחוס דברי הימים עד לו · כלומר הוא חשב היחס בדברי הימים מאדם הראשון עד עצמו : הואיל ואשתני . משאר תורה שהללו כת' משה בדמע: אשתני.נמי משאר תורה דיחיד יקרא אותו ולא שנים · ולמאן דאמר יהושע כתבו להכי יחיד קורא אותו והיינו דלא כר' שמעון דאיהו אמר דמשה כתבו : תרי הימן הוו · בן בנו של שמואל : (עד שעשאה כסולת נקיה) · רבא אתי לסיועי למאן דאמר איוב בימי משה הוה · שדומה לעץ נקי מחטא: אלא משל היה. כמו שאמר שלמה יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ולא שמשמש הוה : שיצאו · מכלל דבימי משה הוה ולא מעולי גולה: לעולם מעולי גולה

א) נראה דרבינו גרס גם וע"י שלמה וכמו שכתב בתוס' ולפיכך הוצרך לומר דקחשיב י' לבר מאדם הראשון :

הגהות הב"ח

(א) גמ' עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב כצ"ל ותיבת אומר נמחק : (ב) רש"י ד"ה נ"א הכי גרסינן למתניתא וכו' בני קרח הוא · וגרסינן כאן קא חשיב אברהם וקא חשיב איתן והאמר רב כו' ומשני איתן האזרחי דקא חשיב הכא יעקב דכתיב ביה ויזרח לו השמש כס"ד :

עין משפט נר מצוה

קל א מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ו ועיין בהשגות סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכח סעיף ז [וברב אלפס פרק ד' דמגילה דף רפ] :

[נ"ל בנו וכ"א בסי"]

[כדאיתא יבמות מט:]

[כך איתא בירוש' ה"ה ובמנחות ל. אבל במגילה כא: ד"ה אבל כתוב דבר אם בשם רש"י]

אימא כמשעה שנכנסו ישראל למצרים ועד [שעה] שיצאו מיתיבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי א)(א"ל) וליטעמיך אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה והא כתי' ממשפחת רם אלא אינבוי אינבי לאומות העולם ה"נ איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם] אטו כולהו נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם התם עיקר נביאותייהו לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות העו"ם מיתיבי חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו הביא הקב"ה עליו יסורין התחיל מחרף ומגדף כפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז [כדי] לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא רבי אלעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים היה שנאמר הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו איזה דור שכולו הבל הוי אומר זה דורו של שפוט השופטים רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה שנאמר ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ איזהו דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב ויבקשו נערה יפה התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי נתן אומר איוב בימי מלכות שבא היה שנאמר ותפל שבא ותקחם וחכ"א איוב בימי כשדים היה שנאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא כתיב הכא כדבר אחת הנבלות תדברי וכתיב התם כי נבלה עשה בישראל וכולהו (א) תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים דאי ס"ד מאומות העולם הוה בתר דשכיב משה מי ב) שריא שכינה על עובדי כוכבים והא ג) אמר מר בקש משה שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר ונפלינו אני ועמך א"ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו וכתיב שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך אימא בנבואה דכתיב חזון ישעיהו בן אמוץ א"כ למה זה הבל תהבלו למה לי וא"ר יוחנן מאי דכתיב ויהי בימי שפוט השופטים דור ששופט את שופטיו אומר לו ו)טול קיסם מבין ה)(עיניך) אומר לו טול קורה מבין עיניך אמר לו כספך היה לסיגים אמר לו סבאך מהול במים א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה מאי מלכת שבא מלכותא דשבא ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' ו) אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בד' מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדותיך ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובאיוב כתיב איש תם וישר ירא אלהים [וסר מרע] מאי וסר מרע א"ר אבא בר שמואל ז) איוב וותרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו וגו' ח) מאי מעשה ידיו ברכת א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך מאי ומקנהו פרץ בארץ א"ר יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם מנהגו של עולם זאבים הורגים העזים מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו' ויהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות וגו' מאי הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם א"ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב"ה לאיוב מעין

בלעם ואביו · כדאמר במגילה (דף טו·) כל שסמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא :
ט) **אימא** כמשעה שנכנסו ישראל למצרים · וא"ת ומאי קמ"ל קרא כתיב ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה ואיוב אחרי אותו מעשה חיה ק"מ שנה וא"כ היה בן שבעים קודם וי"ל דס"ד דלא כפל אלא בעושר ויופי של בנות אבל בשנים לא : **אליהוא** לא מישראל הוה · משמע דפשיטא דאליהוא בן ברכאל מישראל הוה לכך נראה דבפ"ק דע"ז (דף ג·) דאמר יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ויעידו בהן בישראל שקיימו כל התורה כולה ל"ג התם ואליהוא בן ברכאל ונראה דשמעתא דהתם סברה כמ"ד איוב בימי יעקב הוה דהא אמר לקמן דממשה ואילך לא שרתה שכינה על עובדי כוכבים :
דור ששופט את שופטיו · תימה לר"י דאמר *(בפ"ק) דתמורה (דף טו:) כל האשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר לא היה בהם שום דופי :
בפירוש רבינו חננאל גרס כולהו תנאי ואמוראי מודו דאיוב ישראל היה ולר"י נראה דל"ג ואמוראי דרבא ע"כ סבר לעיל דלאו מישראל הוה דקאמר לעיל הכי אמר להן משה למרגלים ישנו לאותו אדם ששנותיו כעץ כו' : **ויש** אומרים איוב בימי יעקב הוה · הני יש אומרים לאו הייט ר' נתן דהא פליגי עליה י) :

אימא כמשעה שנכנסו כו' · מאתים ועשר [דהוו] (איוב מב) ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה אף שנותיו הוכפלו דכתיב ויחי איוב אחר זאת מאה וארבעים שנה למדנו שהיה בן שבעים כשבאו יסורין עליו הרי מאתים ועשר ולשלש מעולי גולה היה : נתנבאו לאומות העולם· אלמא נכרי היה : אליהוא· על כרחך מדייחסיה קרא בשמו [ושם אביו] ושם משפחתו ישראל הוה ואית דאמרי ממשפחת רם היה הייט אברהם : שכולו הבל · הטובים שבהן לא היו כלום כדאמרינן לקמן שהנשפט היה לו פתחון פה לשפוט את שופטו ומוכיחו : בימי מלכות שבא היה · ובא (ב) גדוד מכשדים עליו : וחכ"א בימי מלכות כשדים · בימי נבוכדנצר היה ובא גם משבא גדוד עליו : וכולהו הני תנאי כו' · מסקנא דתירוצא הוא דתריך לעיל תנאי היא ההוא מתניתא דלעיל ס"ל עובד כוכבים הוה והני תנאי דהך מתניתא כולהו סבירא להו דישראל הוה בר מיש אומרים דאמרי בימי יעקב הוה : והא אמר מר· בפ"ק דברכות (דף ז·): ונפלינו·(ג) ונבדלנו בלכתך עמנו מכל האומות : ונחזה בך · לשון זימה [הוא זה] להסתכל בנשים שעובדי כוכבים אומרים לישראל שובי לתורתנו ותזני עמנו : ששופט את שופטיו · שהיו השופטין עצמן מקולקלים והיה פתחון פה לנשפט להוכיח את מוכיחו שאם אמר לו השופט טול קיסם מבין עיניך הסתלק ופרוש מעבירה קטנה שבידך יכול זה לומר טול קורה מבין עיניך פרוש מעבירה חמורה שבידך: סבאך· יינך כמו אל תהי בסבאי יין (משלי כג) : מהול · מעורב וכן כל לשון הוללות שבתורה לשון ערבוב : קום התהלך· היינו דקאמר ומהתהלך בה מאותו שאמרת לו התהלך בארץ אני בא : ה"ג מנהג עולם נותן חצי פרוטה לחנוני · מי שיש לו מלאכה מועטת לעשות אומר לפועל חצי פרוטה אני נותן לך ונלך אצל חנוני ונקנה בפרוטה ככר או בילים ונחלוק ואיוב ויתרה לחצי השני משלו ונותן לו כל הפרוטה שהיה רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון : והאתונות רועות [וגו'] ע"י הבקר דריש ליה לקרא שאוכלת תאן מתלם המענה שהזרע צומח בשעתו :

אימא שהיה כשיעור שהיו ישראל במצרים והכי הוא חושבנא ישראל היו במצרים ר"י שנה ואיוב כשבאו עליו יסורין היה בן ע' שנה כדכתיב (איוב טו) גם שב גם ישיש בנו ואין שב פחות מע' שנה כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכשהשיב הקב"ה שבותו נתן לו הכל למשנה ושנותיו הכפיל לו דכתיב ויחי איוב אחרי זאת ק"מ שנה והנהו ע' דמעיקרא הרי ר"י שנה: בלעם [ואביו] אינבויי אינבי לעובדי כוכבים על דור המבול ועל דור הפלגה · בלעם אינבי לעובדי כוכבים לעמלק [ולכתיים] וקשיא לר' יוחנן ולר' אלעזר דאמרי מעולי גולה היה : כדי לטורדו מן העולם . אלמא דאיוב מעובדי כוכבים הוה : תנאי היא כו' וכולהו הני תנאי מהא ברייתא דר' אלעזר ואילך מודו דאיוב מישראל הוה מדקא מיירי מעמייהו ממשה ואילך איכא למשמע מינה הואיל ושרתה עליו שכינה ממשה ואילך : לבר מיש אומרים דאמר בימי יעקב הוה שעדיין לא בא משה לעולם : דאי ס"ד דלשאר תנאי מאומות העולם היה וכי ממשה ואילך כו'· א)אמוראי קרי לר' יוחנן ולר' אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ורבא נמי אמורא : מה תחזו בשולמית דכי היכי דהאי קרא משתעי בנקבה דהיינו זימה הכי נמי הן אתם כולכם חזיתם : ששופט . מי שהיה שפוט על פי בית דין הוא שופט את שופטיו שאם אמר לו השופט טול קיסם שלך גזילה מתחת ידיך היה משיב הוא לשופט טול קורה כלומר אני גזלתי קיסם שהוא מעט אתה גזלת קורה שהוא גדול מזה : אדם נותן חצי פרוטה לחנוני שאם היה חייב לפועל הצי פרוטה היה נותן לו איוב פרוטה שלימה ולא היה הולך לחנווני להלוף לו חצי ליתן לו חצי לפועל [כמנהגם] היינו וסר מרע שלא היתה מדתו כמדת רעיו בני אדם : שהטעימו הקב"ה

א) נראה מזה שרבינו היה גורס וכולהו תנאי ואמוראי וכגי' התוס' בשם ר"ח ע"ש :

מסורת הש"ס

א) [כע"י ליתא] ב) ג"א שרתה: ג) ברכות ז· ד) [ערכין טז:] ה)[גירסת הע"י והילקוט שיניך]: ו) [נ"ל משום בארץ ומהתהלך בה] : ז) [מגילה כח·] : ח) [פסחים דף קיט·] : ט) [עייך קודם לד"ה בלעם] : י) [ע' תוס' סוטה יא· ד"ה אחרי · ותוס' ע"ז סה: ד"ה אחרים· ותוס' לקמן נג: ד"ה מאן] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכולהו הני תנאי סבירא : (ב) רש"י ד"ה בימי וכו' ובא גם גדוד : (ג) ד"ה אפלינו נ"ב א"ע"ג דבלכתך עמנו היא שאלה אחרת בקש שתשרה שכינה על ישראל מ"מ שאלת ונפלינו היא ימשך עם בלכתך עמנו וכן אמר ועוד דבר אחר אני שואל ממך שנהיה נבדלים בלכתך עמנו מכל האומות :

מעין העולם הבא. כדכתיב (ירמיה ל"א) הרה ויולדת יחדו הריון ולידה ביום אחד הכי דרשינן ליה במסכת שבת (דף ל:): הכי גרסינן במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה. [וה"פ] יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא ועולה למעלה ומרגיז את השמים המלך בהשטנתו נוטל ממנו רשות להרוג את החוטא. מכיון שנתנו רשות דכתיב ותסיתני בו: צערו של שטן. שהוזקק לשמור את נפש איוב שלא תצא. אלמא בדידיה קיימא. ליטול את הנפש והזהירו שלא ליטלה: בעבור הרעימה. שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל: להפוך קערה על פיה. (ב) לעקור כל כבוד מחירך ונידך: לפטור את כל העולם כולו. מדינו של הקב"ה לומר שהעוסין כן ע"י הקב"ה שברא (ג) יצה"ר והכי קאמר על דעתך כי לא ארשע אם היית חפץ לא הייתי רשע: בראת שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות. את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה בראת בו סימני הטומאה: בראת צדיקים. ע"י יצר טוב: בראת רשעים. על ידי יצר הרע לפיכך אין ניצול מידך כי מי יעכב העוסין הן החוטאין: בראת לו תורה. (ד) הן תבלין שהיא מבטלת את הרהורי עבירה כדאמר בעלמא (קדושין דף ל:) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו' הלכך לאו אנוסין ניהו שהרי יכולין להציל עצמן: ברכת אובד. שהיה סבור שהיה אובד את שדהו: שדי שמיה עלווה. אומר שהיא קרובתו או מדבר בה להשיאה: חברותא כלפי שמיא. מדבר לפני השכינה כאדם המתווכח לחבירו בא ונשקול מי חייב לחבירו: מן הסערה. לשון שיער כדקתני הרבה נימין בראתי באדם: ממשמשות את הארץ. עושות את הארץ כטיט: דדקון

מעין העולם הבא °עוד זה מדבר וזה בא ויאמר איש אלהים וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום וגו' עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפול על הנערים וגו' ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו וגו' ויאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים ויהי היום ויבואו בני האלהים להתיצב וגו' ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ [וגו'] אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל העולם ולא מצאתי כעבדך אברהם שאמרת לו °קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה [א] ובשעה שבקש לקבור שרה לא מצא מקום לקוברה ולא הרהר אחר מדותיך ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמהו בארץ וגו' ועודנו מחזיק בתומתו ותסיתני בו לבלעו חנם אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כאדם שמסיתין אותו וניסת במתניתא תנא יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה °ויען השטן את ה' ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו אם לא [ב] (על) פניך יברכך ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור ויצא השטן מאת פני ה' ויך את איוב וגו' אמר רבי יצחק קשה צערו של שטן יותר משל איוב משל לעבד שאמר לו רבו שבור חבית ושמור את יינה אמר ר"ל הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות הוא שטן דכתיב °ויצא השטן מאת פני ה' הוא יצר הרע כתיב התם °רק רע כל היום וכתיב הכא ,רק את נפשו שמור) [°רק אליו אל תשלח ידך] הוא מלאך המות דכתיב (°רק) [אך] את נפשו שמור אלמא בדידיה קיימא א"ר לוי שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו שטן כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה בתר איוב אמר חס ושלום מינשי ליה *לרחמנותיה דאברהם פנינה דכתיב °וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה דרשה רב אחא בר יעקב בפפוניא אתא שטן נשקיה לכרעיה °בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו אמר רבא בשפתיו לא חטא בלבו חטא מאי קאמר °ארץ נתנה ביד רשע פני שופטיה יכסה אם לא איפו מי הוא אמר רבא בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר ליה אביי לא דבר איוב אלא כנגד השטן כתנאי ארץ נתנה ביד רשע רבי אליעזר אומר בקש איוב להפוך קערה על פיה אמר לו רבי יהושע לא דבר איוב אלא כלפי שטן °על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת גן עדן בראת גיהנם בראת צדיקים בראת רשעים מי מעכב על ידך ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב] °אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע [ג] ברא לו תורה תבלין דרש רבא מאי דכתיב °ברכת אובד עלי תבא ולב אלמנה ארנין ברכת אובד עלי תבא מלמד שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להן ולב אלמנה ארנין דכל היכא דהוה [ד] (איכא) אלמנה דלא הוו נסבי לה הוה אזיל שדי שמיה עילוה והוו אתו נסבי לה °לו שקול ישקל כעשי והותי במאזנים ישאו יחד אמר [ה] רב עפרא לפומיה דאיוב חברותא כלפי שמיא [ו] °לו יש בינינו מוכיח ישת ידו על שנינו אמר [ז] רב עפרא לפומיה דאיוב כלום יש עבד שמוכיח את רבו °ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה אמר רבא (א) עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניתא אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל דכתיב °הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את מכלל דמעיקרא לא הוה ידע לה °כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה אמר רבא מכאן שכפר איוב בתחיית המתים °אשר בשערה ישופני והרבה פצעי חנם [ח] אמר רבא איוב בסערה חרף ובסערה השיבוהו בסערה חרף דכתיב אשר בשערה ישופני אמר לפניו רבונו של עולם שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב בסערה השיבוהו דכתיב °ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר [וגו'] אזר נא כגבר חלציך אשאלך והודיעני אמר לו הרבה נימין בראתי באדם וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה שלא יהו שתים יונקות מגומא אחת שאלמלי שתים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם בין גומא לגומא לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי [ט] °מי פלג לשטף תעלה [וגו'] הרבה טיפין בראתי בעבים וכל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה כדי שלא יהו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד שאלמלי שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד ממשמשות את הארץ ואינה מוציאה פירות בין טיפה לטיפה לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי מאי משמע דהאי תעלה לישנא דדפוס היא אמר רבה בר שילא דכתיב °ויעש תעלה כבית סאתים זרע °ודרך לחזיז קולות הרבה קולות בראתי בעבים וכל קול וקול בראתי לו שביל בפני עצמו כדי שלא יהו שתי קולות יוצאות משביל אחד שאלמלי שתי קולות יוצאות משביל אחד מחריבין את כל העולם בין קול לקול לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי °הידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילות תשמור יעלה זו אכזרית על בניה בשעה שכורעה ללדת

תורה אור: איוב א | בראשית יג | איוב ב | שם | בראשית ו | איוב א | שם ב | [ס"א לרחמנותיה] | שמואל א א | איוב ב | שם ט | שם י | שם טו | שם כט | שם ו | שם ט | שם לא | בראשית יב | איוב ז | שם ט | שם לח | שם | מלכים א יח | שם | שם לט

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין קיא.]: ב) [נ"ל אל]: ג) [קדושין ל:]: ד) [בע"י ליתא]: ה) כ"א רבא: ו) [נספרים שלפנינו כתיב לא בא"ל"ף] ז) כ"א רבא: ח) [נדה כב. [ושם ליתא רבא]: ט) עי' תוס' ע"ז יז: ד"ה מנות:

רבינו גרשום

מעין העולם הבא: שלאלתר תיכף לחרישה הוו רועות על ידיהן מיד והיה עשב יוצא ורועות. וכן כתב לעולם הבא ונגש חורש בקוצר [עמו"ע]: כאדם שמסיתין אותו אחרים וניסת על ידיהן: בעבור הרעימה. מה רעמים הללו לעולם אי אפשר בלא מטר כך היתה מתרעמת ומכעסת אותה כדי שתבקש רחמים עליה שיהיו לה ולדות: אלא בלבו חטא. שהיה מחשב בלבו של (פי) הבורא דברים אשר לא כן: להפוך קערה על פיה. להפוך יראת כל העולם. כלומר שאין דין אמת: על דעתך כי לא ארשע. כלומר בידך לבות בני אדם אם היה בדעתך להטותו לטובה לא היה רשע ובעבור שלא עשית כן אין מידך מציל: מי מעכב על ידך. שלא תתן לרשע לב צדיק: אף אתה תפר. כשתאמר כן תפר יראת חטא מבני אדם ותגרע תפלה מהם: ברא לו תבלין כנגדו. מכלל שהכל בידי אדם יעסוק בתורה ויהיה צדיק: כשמחזיר שדהו משובחת. שהוא היה סבור שגזלה לו: שדי שמיה עילויה. שהיה מוציא שם שהיא קרובתו: חברותא כלפי שמיא. דקאמר ישאו יחד: הנה נא ידעתי. כשראה בבואה במים: ויעש תעלה. דפוס סילון לשטף המים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא איהו באחרניתא לא אסתכל אברהם אפי' בדידיה כצ"ל ותיבות עפרא לפומיה דאיוב נמחק: (ב) רש"י ד"ה להפוך קערה על פיה כלומר לעקור: (ג) ד"ה לפטור וכו' שברא להם יצה"ר: (ד) ד"ה בראת לו תורה תבלין כצ"ל ותיבת הן נמחק:

ללדת עולה לראש ההר כדי שיפול ממנה וימות ואני מזמין לה נשר שמקבלו בכנפיו ומניחו לפניה ואלמלי מקדים רגע אחד או (א) מתאחר רגע אחד מיד מת בין רגע לרגע לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי °חולל אילות תשמור א) אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם (ב) ומתרפה ממולדה ואלמלי מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד מיד מתה בין רגע לרגע לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי °[איוב] לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל (וכתיב °כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב) אמר רבא מכאן שאין אדם נתפס בשעת צערו °וישמעו שלשת רעי איוב את כל הרעה הזאת הבאה עליו ויבאו איש ממקומו אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ויועדו יחדו לבוא לנוד לו ולנחמו מאי ויועדו יחדו אמר רב יהודה אמר רב מלמד שנכנסו כולן בשער אחד ותנא בין כל אחד ואחד שלש מאות פרסי מנא הוו ידעי איכא דאמרי כלילא הוה להו ואיכא דאמרי אילני הוה להו וכיון דכמשי הוו ידעי אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברא כחברי דאיוב

(איוב לט) (שם לד) (שם מב) (שם ב)

או ב) מיתותא °ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם רבי יוחנן אמר רביה בראשית ו
באה לעולם ריש לקיש אמר מריבה באה לעולם אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן לדידך דאמרת
רבייה באה לעולם מפני מה לא נכפלו בנותיו של איוב אמר לו נהי דלא נכפלו בשמות אבל נכפלו ביופי
דכתיב °ויהי לו שבענה בנים ושלוש בנות ויקרא שם האחת ימימה ושם השנית קציעה ושם השלישית איוב מב
קרן הפוך ימימה שהיתה דומה ליום קציעה שהיה ריחה נודף כקציעה קרן הפוך אמרי דבי רבי שילא שדומה
לקרנא דקרש מחייכו עלה במערבא קרנא דקרש לקותא היא אלא אמר רב חסדא ככורכמא דרישקא
במיניה שנאמר °כי תקרעי בפוך רבי שמעון ברבי איתילידא ליה ברתא הוה קא חליש דעתיה אמר ירמיה ד
ליה אבוה רביה באה לעולם אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל ניחמך אבוך ג) [דתניא] אי אפשר
לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אלא אשרי למי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות אי אפשר לעולם
בלא בסם ובלא בורסי אשרי מי שאומנותו בוסמי אוי למי שאומנותו בורסי כתנאי °וה' ברך את בראשית כד
אברהם בכל ד) מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת
ה) אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה ר"א המודעי אומר ו) איצטגנינות היתה בלבו של
אברהם אבינו שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו רבי שמעון בן יוחי אומר ז) אבן טובה היתה
תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא ובשעה שנפטר אברהם אבינו
מן העולם תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה אמר אביי היינו דאמרי אינשי אידלי יומא אידלי קצירא
דבר אחר שלא מרד עשו בימיו דבר אחר שעשה ישמעאל תשובה בימיו שלא מרד עשו בימיו
מנלן דכתיב °ויבא עשו מן השדה והוא עיף ותנא אותו היום נפטר אברהם אבינו ועשה יעקב אבינו שם כה
תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו [ומ"ש של עדשים] אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי
מה עדשה זו אין לה פה אף אבל אין לו פה דבר אחר מה עדשה זו מגולגלת אף אבילות מגלגלת
ומחזרת על באי העולם מאי בינייהו איכא בינייהו לנחומי בביעי אמר רבי יוחנן חמש עבירות עבר
אותו רשע באותו היום בא על נערה מאורסה והרג את הנפש וכפר בעיקר וכפר בתחיית המתים ושט
בראשית כה את הבכורה בא על נערה מאורסה כתיב הכא °ויבא עשו מן השדה וכתיב התם °כי בשדה מצאה דברים כב
הרג את הנפש כתיב הכא עיף וכתיב התם °אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים וכפר בעיקר כתיב ירמיה ד
שם הכא °למה זה לי וכתיב התם °זה אלי ואנוהו וכפר בתחיית המתים דכתיב °הנה אנכי הולך למות שמות טו
שם ושט את הבכורה דכתיב °ויבז עשו את הבכורה ושעשה ישמעאל תשובה בימיו מנלן כי הא דרבינא בראשית כה
ורב חמא בר בוזי הוו יתבי קמיה דרבא וקא מנמנם רבא א"ל רבינא לרב חמא בר בוזי ודאי דאמריתו
(ג) ח) כל מיתה שיש בה גויעה זו היא מיתתן של צדיקים א"ל אין והא דור המבול א"ל אנן גויעה ואסיפה
קאמרינן והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה אדהכי איתער בהו רבא אמר להו ט) דרדקי הכי א"ר יוחנן
ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו שנאמר °ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו (ד) ודילמא י) דרך חכמתן קא שם
חשיב להו אלא מעתה °ויקברו אותו עשו ויעקב בניו מאי טעמא לא חשיב להו דרך חכמתן אלא מדאקדמיה שם לה
אדבורי אדבריה ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד בימיו ת"ר שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה
מעין

תורה אור

דרקון. נחש: מכישה. נושכה: ומתרפה. לשון רפיון: שאין אדם נתפס. להתחייב על שהוא מדבר קשה מחמת צער ויסורין דקאמר לא בדעת ידבר לא אמר לא ברשע ידבר אלא לא בדעת: כלילי הוו להו. כתרים ובכל כתר שלשה פרצופים ואיש את שמו מחוקק על פרצופו וכשבאין יסורין על אחד מהן פרצופו משתנה וכן אילני: דכמשי. פלטיי"א: או חברא כחברי דאיוב. אם אין לו לאדם אוהבים טב לו שימות: לרוב על פני האדמה ובנות יולדו וגו': רביה באה לעולם. כשנולדה בת לפי שממהרת להיות לו זרע: הוכפלו ביופי. ואין לך כפל טוב ממנו: שדומה ליום. ברה כחמה: כקציעה. מין בושם הוא: קרנא דקרש. מין חיה וקרניה משחירין כמו צבע: כורכמא דרישקא. כרכום של גן הגדל בגינה: במיניה. שהוא ממעולה (ה) ממין שאר בשמים: איצטגנינות. חוזה בכוכבים: משכימים לפתחו. ליטול עצה ממנו: אידלי יומא. הוגבה שמש כשהחמה זורחת: אידלי קצירא. מיקל החולי: אבל אין לו פה. שהוא יושב ודומם: עדשין אין להן פה. כמו שיש לפולין ולשאר מיני קטנית כמין סדק: לנחומי בביעי. אין להם פה אבל אינם מגלגלים. כגלגל: ושט את הבכורה. וביזה את העבודה שהיתה בבכורות שט תרגום של בזיון מדוע הקילתני (שמואל ב יט) תרגום יונתן אשטתני:
בכל

בכוחלא דרישקא במינה. אע"ג דכחול הוא שחור כדפירש בה"ג אוכמא אוכמא [חולין מו:] הייתו דמיא לכוחלא ה"פ כי היכי דכוחלא דרישקא מקרין ומאיר משאר כוחלא כך היא היתה נאה משאר נשים וקרן הפוך לשון כי קרן עור פני משה (שמות לד) והשתא אתי שפיר הא דמייתי ותקרעי בפוך עיניך דכחול דומה לפוך שנותנין כחול בעין אבל לפירוש רש"י דגרס כי כורכמא דרישקא קשה לרשב"א א"כ מאי מייתי ותקרעי בפוך עיניך ויונתן תרגם נרד וכרכום רשק *וכרכום כפרים עם נרדים עם רישקא (שיר ד): [צ"ל ותרגם יונתן]

שכל חולה שרואה אותה מיד מתרפא. וא"ת והא בימי אברהם אכתי לא היה חולי בעולם כדאמרי' בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פז.) דעד יעקב לא הוה חולשא ועד אלישע לא הוה דאיחלש ואיתפח ומיכן למימר דהכא בחולה של מכה איירי ור"ת ור"י מפרשים דעד יעקב לא הוה דאיחלש היינו חולי של מיתה מכאן ואילך הוה דאיחלש חולי של מיתה ולא הוה דאיתפח עד אלישע:

בא על נערה המאורסה. ואם תאמר והלא לא נצטוו בני נח על נערה המאורסה כדאמרי' בפ' ארבע מיתות (סנהדרין דף נז: ושם ד"ה נערה) בעולת בעל יש להן נכנסת לחופה ולא נבעלה אין להן ואומר ר"י דאף על פי שלא נצטוו מכל מקום מכוער הדבר כמו ושט את הבכורה אף על פי שאינו מצווה על כך:
שלשה

רבינו גרשום

ומתרפא. רחמה ומרויח: מכאן שאין אדם נתפס על צערו. על מה שמדבר מכובד צערו דכתיב לא בדעת ידבר כלומר שאין דעתו מיושבת עליו מחמת צער: כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב. דברים הגונים חישב ושאינן הגונין לא חישב [לא] תפסו מכל מה שדבר כנגדו: כלילא הוה להו. כתר וחקוקין עליו ג' פרצופין של ג' חביריו וכשרואין שאחת מהן נשתנה פניה מיד היו יודעין שחבירו אין שרוי בנחת ויש אומרים ג' אילנות היו נטועין בפרדס שכל אחד היה קורא לכל א' על שם חבירו ואם היה מייבש אחד מן האילנות שבו היו יודעין שאין שרוי בטובה אותו שנקרא (העידה) [האילן] על שמו: רבית. כלומר פריה ורביה שהנקבה מגדלת בניה: ולדידך דאמרת רבייה. דדבר טוב הוא: שבענה. היינו ב' פעמים ז': קציעה. קדה: בושם. שקורין קו"ש: דקרש. חיה ששמה קרש: לקותא היא. ואינה יפה מפני שיש בה כמה גוונין: כי כוחלא. שהוא שחור הרבה מבהיק מאד: רישקא. בלע"ז אריינמי"ל: במיניה. שהוא משובח במינו: כורכמא דרישקא. קרוק"ו. איינמי"ל. מה אותו צבע יפה הרבה במינו כך היתה יפה בין שאר נשים: איצטגנינות גדולה. שהיה בקי (אותו צבע) הרבה במזלות והיו שואלין מה יארע להן: אידלי יומא [בשחרית] כשהשמש זורח שם מונחת אותה אבן: אידלי קצירא. מיקל חולה מחליו ולערב מכביד לו: ד"א. מאי בכל: מה עדשה שאין לה פה שאין לה שום ביקוע: לנחומי בביעי. דלמאן דאמר פה עדשה אין לה פה ביצים [נמי] אין להם פה ומנחמין בהן אבלים כמו בעדשים ולמאן דאמר מה עדשה זו מגולגלת בביצים אין מנחמין מפני שאינם מגולגלים כל כך כעדשים: לאלתר כשמת אברהם עבר אותו רשע ה' עבירות: היינו בכל. דלא מרד בימיו: ש"מ דעבד תשובה. דנהג ביה כבוד ליצחק ואדבריה מקמיה:

מסורת הש"ס

א) [עירובין מד: יומא כט.]: ב) [תענית כג. ע"ש ברש"י]: ג) סנהדרין ק: קדושין פב: ע"ש [פסחים סה. ע"ש]: ד) לקמן קמא. ע"ש [תוספתא דקדושין פ"ה]: ה) [לפמ"ש תוס' ברכות ע: ובסוטה יב. ובע"ז סד: ד"ה אחרים יתיישב גם הכא]: ו) [יומא כח:] ז) כ"א מרגלית: ח) כ"א משמיה דר' יוחנן: ט) [עי' פרש"י בשבת קמט:] י) [סנהדרין סט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' או מאחר רגע אחד מיד נופל ומת בין: (ב) שם ומתרפא ויולדת ואלמלי מקדים רגע: (ג) שם ודאי דאמריתו משמיה דר' יוסי כל מיתה שיש בה גויעה: (ד) שם יצחק וישמעאל בניו מכדי ישמעאל קשיש מיצחק מ"ט דקחשיב ליה ליצחק מקמיה ש"מ תשובה עביד ואדבריה ליצחק מקמיה ודלמא דרך חכמתן: (ה) רש"י ד"ה במיניה שהוא מעולה משאר כרכומין כצ"ל:

מעין העולם הבא אלו הן אברהם יצחק ויעקב אברהם דכתיב ביה °בכל יצחק דכתיב ביה °מכל יעקב דכתיב ביה °כל שלשה לא שלט בהן יצר הרע אלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל ויש אומרים אף דוד דכתיב °ולבי חלל בקרבי ואידך צעריה הוא דקא מדכר תנו רבנן ששה לא שלט בהן מלאך המות ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב בהו °על פי ה' והא מרים לא כתיב בה על פי ה' אמר ר"א א) מרים נמי בנשיקה מתה דאתיא שם שם ממשה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה' שגנאי הדבר לומר תנו רבנן שבעה לא שלט בהן רמה ותולעה ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים ובנימין בן יעקב ב) אברהם יצחק ויעקב דכתיב [בהו] בכל מכל כל משה אהרן ומרים דכתיב [בהו] ע"פ ה' בנימין בן יעקב דכתיב °ולבנימן אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו וי"א אף דוד דכתיב °אף בשרי ישכון לבטח ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעי תנו רבנן ג) ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה [קרא] דכתיב °ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב על הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש היא והלא בת ישי היא דכתיב °ואחיותיהם צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק (א) מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד ומרחיקים את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים (ב) מכותלו של חבירו שלשה טפחים (או) סד בסיד מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים ומרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: **גמ'** פתח

רש"י

בכל מכל כל. באברהם כתיב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל ביצחק כתיב (שם כז) ואוכל מכל ביעקב כתיב (שם לג) וכי יש לי כל כלומר לא חסרו שום טובה: חלל בקרבי. יצרי הרע מת בקרבי. צעריה קא מדכר. על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמה בקרבו מרוב צרות: שלא שלט בהן מלאך המות. אלא מתו בנשיקה על פי שכינה: בכל מכל כל. לא חסרו שום כבוד ומצינו כבוד זה במשה ואהרן שנאמר בהן על פי ה' ואם אלו מתו ע"י מלאך [המות] נמצא שחסרו כבוד: כדאמרן. שמתו ע"פ שכינה ואין ראויה רמה לשלוט במי שנשוק משכינה שהרי אין הרמה באה אלא מטפה מרה המטפטפת מסכינו של מלאך המות דאמר מר (ע"ז דף כ:) ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות: ישכון לבטח עליו. הכי דריש (ג) ישכון לבטח בנימין על סמיכות ידידות השכינה: בעטיו של נחש. בעצתו של נחש כלומר לא היו ראוין למות אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש בעטיו תרגום של עצתו כדכתיב (דניאל ו) אתייעטו כל וגו' וכן התיב עטא וטעם (שם ב): ואחיותיהם. בבני ישי כתיב:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. בור שיח ומערה. מפורשים בבבא קמא בפרק שור שנגח את הפרה (דף נ:): בור. עגול: שיח. ארוך וקצר: מערה. מקורה בקירוי: נברכת הכובסים. חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר ומי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם והיו להם שתים אחת שמשרים את הבגדים יום או יומים בלולת כלבים והיא קרויה מחמצן בגמ' ואחת שמשפשפים בה והיא קרויה כדיין: אא"כ כו'. מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותן: וסד בסיד. את כותלי חפירתן: גפת. פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד: הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קויי"ש שכל אלו קשין לחומה שמוציאין הבל: מן הכותל. כותל לבנים של טיט הבנוי על גבי קרקע ולאו בבור קאי השתא: זרעים. קשין לכותל כדמפרש בגמ': ומחרישה. מרפה את יסודו ונופל: מי רגלים. ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש: ריחים. קשין לכותל שמנידין את הקרקע בגלגול חבטתו: מן השכב. היא הריחים התחתונה: הרכב. היא העליונה הרוכבת על זו והיא קצרה טפח מן התחתונה: ואת התנור שלשה מן הכליא. תנור כלי חרס הוא שרוף בכבשן כשאר קדירות ופיו למעלה והבא לקובעו בארץ עושה בנין טיט ואבנים שיהיו לו לבסים ומושיבין אותו עליו שלא ישקענו שוליו מחמת קרקע ואותו בנין עשוי בשיפוע רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור התחתונה קרוי כליא ועליונו קרוי שפה כלומר שפת הכליא שפתה עליונה ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל צריך להרחיקו: **גמ'** פתח

תוספות

שלשה כו' מעין העולם הבא. תימה לרשב"א אמאי לא חשיב נמי איוב דאמר לעיל (דף טו:) והאתוטת רועות על ידיהם מלמד שהטעימו הקב"ה מעין עולם הבא וי"ל דאיוב לא היה אלא בחד מילתא ואברהם ויצחק ויעקב נהנו מעין עוה"ב מכל וכל:

שבעה שלא שלטה בהן רמה. תימה לרשב"א דכולהו צדיקי נמי דאמר בשבת בפ' שואל (דף קנב:) ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו נרקבין ושאין קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבין וי"ל דיכול להיות שלא ירקב וישלוט בו רמה כדאמר במעשה דרבי (ד) אלעזר בן שמעון בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד:) דנפיק ריחשא מאודניה:

שלשה לא שלט בהן יצר הרע. אין לפרש שלא שלט כלל דא"כ היכי קבלו עליה אגרא אלא כדאמר (יומא דף לח:) מאי דכתיב רגלי חסידיו ישמור כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא ה"נ כיון שראה הקב"ה שהיו דוחקין עצמן כל כך להתרחק מן העבירה סייעם הקדוש ברוך הוא מכאן ואילך שלא שלט בהן יצר הרע:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור. כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתונתא כדאמרינן בגמרא ותימה לר"י והא אמרי' בגמ' כל מרא ומרא דקא מחית כו' ואומר ר"י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל ההיזק וכיון דבתחילת ההיזק הוו גירי דיליה מודה ר' יוסי ומיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג' טפחים:

לא שיח ולא מערה. וה"ה הרלין וגעילין והני נקט אגב בור דבכל מקום רגיל לשנות שיח ומערה בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסין דאין רגיל לשנותן גבי בור מפרש בגמ' דצריכי תרוייהו ומיהו הא לא מפרש אמאי לא הוה שמעינן להו מבור דמצי למימר דבור ושיח דעמוקין טפי בעי הרחקת שלשה אבל הנך דלא עמיקי כולי האי הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה ואי תנא הני הוה אמינא דבור ושיח דעמיקי טפי בעי הרחקה יותר מג' ובפרק הפרה (ב"ק דף נ:) דתנן אחד החופר בור ושיח ומערות ומצריך להו לכולהו בגמרא התם ניחא דלא הוה ליה לתנא למינקטינהו אגב בור כיון דכתיב בור בקרא אלא הוה ליה למיתני בור לחודיה:

סלעים. אבנים שאש יוצא מהן ולא סלעי נחושת דאין דרך להניחן אצל הכתלים והא דאמר בירושלמי אית תנא תני טומנין בסלעים ואית (ה) תני דאין טומנין כאן בסלעים של כסף כאן בסלעים של נחושת הוה מצי לשנויי כאן בסלעים של אבנים כאן בשל כסף אלא ניחא ליה לשנויי כולהו במתכת: **וסד** בסיד. נראה לר"י דבסיפא נמי גרס וסד בסיד ולא גרס או דאי גרסי' בסיפא או סד בסיד אם כן תפשוט דבריש' וסד בסיד תנן מדלא קתני או סד ברישא כמו בסיפא אלא ודאי בסיפא נמי גרס וסד והא דפשיטא ליה בגמרא (לקמן דף יט.) דבסיפא הוי או כד בסיד היינו משום דאין היזק כל כך מרובה שלא יועיל לו סיד לחודיה:

כליא. פירש ר"ח בטן דהתנור צר מלמטה ובאמצעיתו מרחיב ובולט ויוצא כשיעור טפח ומאמצעיתו מיצר ועולה:

מסורת הש"ס

א) [מו"ק כח.] ב) נ"א אברהם יצחק יעקב משה אהרן ומרים כדאמרן בנימין בן יעקב וכו' וכזה שנין פירש"י דהכא ד"ה כדאמרן וכו']: ג) שבת נה: ד) נ"א ופר:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ט מהלכות שכנים הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף י:

ב ב מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ד ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו גרשום

על פי ה'. דמי שמת ע"י מלאך המות שולט בו רמה ותולעה מפני כי ג' טיפין של מרה תלוין בו בסכינו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקים ואותם שמתו על פי ה' לא שלט בהן רמה ותולעה: חלל בקרבי. שאין בו יצר הרע: צעריה דמדכר. כלומר זה בקרבו מפחד מאותו מעשה שאירע לו: רחמי הוא דבעי א) שוכן בו לבטח: בעטיו של נחש. בעצה שיעצה לחוה ולא מפני חטא אדם עטיו לשון עצה כמו (דניאל ב) עטא וטעם:

הדרן עלך השותפין

לא יחפור אדם בור כו'. משום דקא מרפית ליה לארעית ומקלקל לבורו: ולא שיח. זהו חפירה שחופרין להשקות שדותיהן ועשויה אריך וקטין: לא מערה. שהיא מרובעת: נברכת הכובסין. ששם רוחצין וכובסין את בגדיהן:

א) [נראה דצ"ל ראמי טוא דבעי שיטטן בשרו לבטח]

הגהות הב"ח

(א) במשנה ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו: (ב) שם ואת הסלעים מן כותל של: (ג) רש"י ד"ה ישכון וכו' הכי דריש לא ישכון בנימין לבטח על סמיכות: (ד) תוס' ד"ה שבעה וכו' דר' אלעזר נ"ב: (ה) שם ד"ה סלעים כו' ואית דאמ' תני דאין טומנין:

פתח בבור ומסיים בכותל (ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג"ט) אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכר כדתניא האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא איכא דאמרי בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך אפילו לרבנן דאמרי א) מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר אינו סומך ואפילו לר' יוסי דאמר ב) זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סומך בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא הא איתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו איכא דאמרי (א) ואיתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך מתניתין בשדה העשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא אמר לך אביי מתני' שבאו לחפור בבת אחת תא שמע ג) סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דבא בידים ליבעי נמי רווחא טפי קא משמע לן תא שמע מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח

פתח בבור. סמוך לבורו של חבירו והדר סיים אלא אם כן הרחיק מכותל הוה ליה למיתני אלא אם כן הרחיק מבורו דאילו מכותלו כותל הבנוי על גבי קרקע הוא: מכותל בורו שנינו. כלומר האי כותל דקתני מכותל בורו קאמר שאף הוא קרוי כותל: וליתני מבורו של חבירו. ולגא ידעינא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו אם הוא רחב משלשה: הא קא משמע לן. במאי (ג) דתניא מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוזקק גם הוא להרחיק מן המיצר וממאי מדקתני שהחפירות חללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו כמלא שלשת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו הכותל מלאם ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור: ונפקא מינה למקח וממכר. וא"ת מנלן (ג) שהכותל הראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר והלא לא היה לחבירו בור סמוך למיצר ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן ליה לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תרין הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת שבשניהן הוזקקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים: הבא לסמוך. בורו תחילה בצד המיצר ולחבירו אין שם בור: העשוייה לבורות. כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר: אפי' לרבנן דאמרי כו'. דשמעינן מינה אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: ליתנהו לשרשים. אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור: מרפית לי. שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה: הא איתמר עלה מכותל בורו שנינו. ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל שהוא שלשה טפחים כדאמרן: אלא לאביי קשיא. דהוא גופיה אוקים דמכותל בורו שנינו ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו שיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא אלמא אף הראשון הוזקק להרחיק: הבא בידים. קרקע רך מתכתש מאליו: זה חם מרחיק אלמא אף על הראשון להרחיק: ה"ג בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריך סד"א כו'. כלומר הוא הדין אע"ג דלא בא בידים והאי דנקט (ד) בידים רבותא אשמעינן דאף על גב דבא בידים אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים: מתוגתא

פתח בבור וסיים בכותל. בקונטרס גרס שנינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שאפרש ואי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף כז.) כי פריך פתח בכד וסיים בחבית לא קא מסיים וליתני ואם הוזק בעל הכד כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר: מכותל בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מדהוזקק הראשון להניח כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דא"כ הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידעינא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כונס לתוך שלו כלום כו' גרכת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשני יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש ליישב הגירסא ופריך אליבא דאביי דאליבא דידיה קיימא דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים: למאי נפקא מינה למקח וממכר הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות. והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר מחמת שסומך זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין לזה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו: אביי אמר סומך. אומר ר"י דלשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים: לאביי ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו הייט מחלל בורו ולא דקדק בלשון: ה"ג בספרים ישנים סלע הבא בידים כו' וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד (ה). וקשה לאביי ה"ג שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאסוקי ובא בידים איצטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ופריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים איצטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו: מרחיקין את הגפת כו'. טעמא דאיכא כותל כו' פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק כלום וכשיחפור זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהכי נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשירצה לעשות כותל וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי וי"ל דהוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן: דטירייא

א מיי' פכ"א מהלכות מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ס:

ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יח:

רבינו גרשום

ומקשינן פתח בבור לא יחפור בור וסיים בכותל דקתני אא"כ הרחיק מכותל חבירו ליתני מבורו של חבירו. והא אכתי לא פריש מילי דבור: א) וג' טפחים הוי במחיצה של לבנים כדקתני באידך פירקין דלעיל בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה: אין ה"נ קתני מתני' אא"כ הרחיק מכותל בורו של חבירו ג' טפחים דהיינו בין בור זה לבור חבירו ו' טפחים והא אתא לאשמועינן דכותל בור ג' טפחים הוי דאי חפיר סמוך לכותל בור חבירו צריך להרחיק ג' ואי עביד כותל לבורו לא צריך הרחקה כלל: הבא לסמוך בצד המצר. כלומר שאם רוצה אחד לחפור בורו סמוך לשדה חבירו הפנויה מבורות: אביי אמר סומך. בצד ממש בלא הרחקה הואיל דאינו מזיק לחבירו דלית ליה לחבירו השתא בור: ורבא אמר אינו סומך. אא"כ ירחיק כדין דאע"ג דלית ליה האידנא אימור אימלוך ותפיר נמי חבירו ואי לא ירחיק האי אתי לאזוקי ליה: שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא (לחבירו) ד"ה אינו סומך האידנא בור דהואיל ולא סגי בלא בור ודאי עביד בה בור ואתי לאזוקי אי לא ירחיק: כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות. דבית הבעל היא: דבעידנא דקא נטע אילן איתא לבור. משום הכי מרחיק כ"ה אמות כי היכי דלא ליזלו שרשיו ומזקי לבור אבל הכא ב) דתני במצר כמצר סמיך משום דבעידנא דקא חפיר ליתיה לבור דהיאך: ליתנהו לשרשיו. בההיא שעתא: מרפיית לארעא. וכי בעינא למיחפר בור יפול העפר לתוכו: טעמא דאיכא בור. סמוך ליה מש"ה אינו סומך בלא הרחקה הא דוק מיניה אי ליכא בור סומך למצר חבירו בלא הרחקה: בשלמא להך לישנא. בתראה בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך (מש"ה)[שפיר]מתוקמ' מתני' דקתני הא ליכא בור סמיך בשדה שאינה עשויה לבורות מש"ה אי ליכא בור סמיך ואתיא מתני' כד"ה: אלא להיאך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי אבל בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך א"כ לא מיתוקמא מתני' אלא אליבא דאביי. אלא לרבא דאמר בין שדה העשויה לבורות בין שאינה עשויה לבורות אינו סומך מתני' קשיא ליה דמתני' דיקא הא ליכא בור סמיך: אמר [לך] רבא. לעולם אינו סומך לא בשדה העשויה לבורות ולא בשדה שאינה עשויה לבורות ומתני' לא כבי למידק האי וקשיא לרבא דלעיל פסיק ואמר לא סמיך נפת. פסולת וזיתים שמוציאין מבית הבד: ואם הוא המלח

א) [לקמן כה: כו: ב"מ קיז.]: ב) [לקמן כב: כה:]: ג) לקמן יט. ע"ש [תוספתא פ"א]: ד) נ"ל סותר וכ"ה בע"י:

רבינו גרשום

הא ליכא בור סמיך דהא איתמר עלה דמתני' לעיל אמר אביי ואי תימא רב יהודה מכותל בורו של חבירו שנינו. מדקתני מכותל' בורו מכלל דההוא דחפר מעיקרא הרחיק בורו ג' טפחים כשיעור כותל ולא סמיך בצד ממש בלא הרחקה: ג) מתני' מתוקמ' לר"ה אלא להיאךלישנא דאמר בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא דאמר אינו סומך ניחא ומתוקמא מתני' דתני לא יחפור אא"כ הרחיק לדעתיה ד): אלא לאביי דאמר בין בשדה העשויה לבורות ובין שאינה עשויה לבורות סומך לדעתיה מתני' דקתני אינו סומך קשיא ליה: אמר לך אביי. לעולם אפי' בשדה העשוית לבורות מצי סמיך אי ליכא בור אלא מתני' דקתני לא יחפור אא"כ הרחיק מיתוקמא כשבא לחפור בבת אחת זה בורו מכאן וזה בורו מכאן ומש"ה צריך להרחיק זה מזה משום רפיות קרקע אבל היכא דאינו חופר אלא חד מינייהו כדקא משמע ותני דעשויה לבורות לחבירו נמי אבל עדיין לא עשאו ואתי זה אחר לחפור אהאי לעולם סמיך אמיצריה הואיל דעדיין לא נחפר בורו של חבירו: סלע הבא בידים. ארץ שהיא רכה שיכולין לחופרה ביד בלא חפירה אם בא זה בעצמו וזה בעצמו לחפור זה חופר בורו כו' וסד בסיד כדי שלא יפול אלמא דלא סמיך וקשיא לאביי אמר לך אביי לעולם לא קשיא לי בא בידים שאני דהואיל דסלע תיחוח הוא מש"ה צריך הרחקה זו דלא אתי למנפל אבל בעלמא סמיך: ודקארי לה. משום קשיא מאי קארי וכי לא היה יודע דהיכא דבא בידים צריך הרחקה טפי ומאי טעמא מקשה ליה. אמר לך המקשה לעולם משום קשיא קא מייתינא לה והאי דקתני מתני' בא בידים הוא הדין נמי בשאר קרקע שלא בא בידים דצריך הרחקה אבל מש"ה מתני בא בידים טפי משאר קרקע דאיצטריך למיתנייהו דס"ד כו' קמ"ל דלא צריך ריחוק טפי משאר קרקע. ולעולם לא מצי סמיך ה) ותיובתא דאביי ואביי מתרץ לה ו) נפל שאני. כפ"ה: איכא דאמר סלע הבא בידים. כלומר סלעים המונחין בין מיצרי השדות לסימן והיכר מחיצה בין זה לזה השתא אם היו מונחין הני סלעים בידים צריך להרחיק [שלשה טפחים] דלא סמך דכיון דמונחין בידי אדם מתפוצץ הקרקע. הא לאו בידים אלא הכי הוי מששת ימי בראשית דקיימא האי סלע בין המצרים הללו מצי סמיך אמיצריה משום דלא אתיא להתפוצץ אלמא דסמיך

א) [מכאן ועד זה מתן ספח ומחצה נראה דשייך להלן בסמוך אתר איבות לא צריך הרחקה כלל]: ב) [אבל הכא דרוצה לחפור סמוך למיצר סמיך וכו']: ג) [אמר כאן ונ"ל מתני' בשדה העשויה לבורות וד"ה אלא להיאך לישנא וכו']: ד) אא"כ הרחיק לדעתיה בשדה העשויה לבורות: ה) [נראה דצ"ל ולעולם לא מצי סמיך אפי' בשאר קרקע שלא בא בידים ותיובתא דאביי וכו']: ו) [נראה דצ"ל שבאו לחפור בבת אחת]:

הגהות הב"ח (א) גמ' איכא דאמרי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ואיתמר עלה אמר אביי: (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל במאי דקתני מכותל בורו למדנו בה שכותל בורו וכו' מדקתני שהחפירות חללו של זה אינה מופלגת. נ"ב כלומר אין הכותל קרוים ספלגה אלא בג"ט לאסוקי כסתום מג': (ג) ד"ה ונפקא וכו' מנלן שכותל הראשון: (ד) ד"ה ה"ג בא וכו' והאי דנקט בא בידים: (ה) תוס' ד"ה הכי גר' וכו' וסד בסיד פי' יקם: לאביי

מסורת הש"ס

א) נ"א וסד : ב) נ"א דהני : ג) לקמן כ: : ד) [שם] : ה) לקמן כו. [ודף פג.] : ו) [לקמן כו.] : ז) נ"א ת"ש : ח) לקמן כו. : ט) נ"א ה"נ בצונמא : י) לקמן כה: : כ) ג"ז שם. : ל) נ"א ותני עלה [לקמן כה:] :

גמרא

המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחים א)או סד בסיד טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דהני קשו לכותל תא שמע מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קמ"ל הא קא משמע לן דמתונתא קשה לכותל תא שמע ואת הריחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דטירייא קשה לכותל תא שמע ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ד' מן השפה טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך אלא מאי קא משמע לן הא קא משמע לן ב) דהבלא קשה לכותל תא שמע ג) לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר טעמא דאיכא אוצר הא ליכא אוצר עביד דירה שאני דיקא נמי דתני עלה ד) אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ת"ש ה)לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות ותני עלה ו) ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם טעמא דמשום כדי עבודת הכרם הא לאו משום כדי עבודת הכרם סמיך ואע"ג דאיכא שרשין דקא מזקי הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא ז)(דיקא נמי דקתני) ח) היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ט) אי הכי אימא סיפא היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק להן שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ואי דמפסיק צונמא מאי בעו (א) התם ה"ק ואי לאו צונמא והיו שרשיו יוצאין לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ת"ש י) מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סמיך לא כי ליכא בור נמי לא סמיך והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור אי הכי אימא סיפא ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמיך היכי משכחת לה כדא"ר פפא בלוקח ה"נ בלוקח ת"ש כ) מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלין ואת החרדל מן הדבורים טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו אהדדי א"ה אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל ל)מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוראי הרחק דבורך מן חרדלאי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי ואי

רש"י

מתונתא. דבר לח : טירייא. איטונ"ר בלע"ז כמו דטרייא לריאה באלו טריפות (חולין דף מה.) : חנות של נחתומין. מוכרי לחם שמסיקין שם אור תמיד : אוצר. עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין והעשן קשה להן : ולא רפת בקר. הריח קשה להן : דירה שאני. חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן ואין לנו לאסור דירתו עליו אא"כ ההיזק מוכן: דיקא נמי. דדירה שאני : דקתני עלה. דהשתא אם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר מותר ובכולהו שאר הרחקות דמתני' לא תנא הכי ש"מ הכא משום דדירה שאני אבל היכא אף הראשון צריך להרחיק : אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו : טעמא משום עבודת הכרם. שהוא מזיקו בידים הא לאו הכי סמיך ואע"ג (ב) שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור : צונמא. סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם : גדר בינתים. שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים כדאמר בעירובין (דף יא.) אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לצורת הפתח קתני מיהא זה סומך ואע"ג דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה : מעמיק להן. בעל השדה קוצץ את השרשין שאלו בשדהו בעומק שלשה טפחים : ואי לאו צונמא. וזה נוטע שם שלא כדת מעמיק להו זה (ג) כשיזיקו הן : עשרים וחמשה אמות. כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור : הוא הדין כו'. והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשין ומזקי לבור : אי הכי אימא סיפא אם האילן לא יקוץ אי לא סמיך היכי משכחת להו. דהאילן קדם ואי שלא סמך אמאי לא יקוץ מה לי בור קדם דקתני קוצץ ומאי שנא אילן קדם דתנא לא יקוץ : כדאמר רב פפא. לקמן במתניתין : הכא נמי בלוקח. אדם שנטע אילן בתוך שדהו ואח"כ מכר אלו שדהו לאיש אחר ובא הלוקח וחפר בור אין זה צריך לקוץ אילן שנטעו ברשותו : את המשרה. מים ששורין בו את הפשתן: מן הירק. של מיני מאכל כרוב ושומין וכרישין : ואת הכרישין. כרתי פוריל"ש : ואת החרדל מן הדבורים. שאוכלין את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן : כי ליכא ירק נמי לא סמיך. והא קמ"ל דהנך קשו אהדדי : עד שאתה אומר הרחק את חרדליך מדבוריי. שבעל המזיק להרחיק עצמו הרחק אתה דבורייך מן חרדליי שאף אתה נקרא מזיק : ואי

תוספות

דטירייא קשה לכותל. אע"ג דלקמן (דף כ:) הדר ביה מטעמא דטירייא ומפרש אלא משום קלא מכל מקום נקט ליה הכא משום דמעיקרא הוה בעי לפרושי טעמא משום טירייא ולספרים דלא גרסי אלא אתי שפיר הכא דלההיא גירסא טירייא וקלא חד טעמא הוא : **לא** יפתח אדם חנות של נחתומין. פ"ה משום שהעשן קשה לאוצר וקשה לר"ת דלקמן אמר ביין התירו שמשביחו ועשן ודאי מזיק ליין דהא יין מעושן פסול לנסכים אלא נראה לר"ת דהיזק עשן ליכא כיון דאיכא שם תקרה ומעזיבה לא יכנס שם העשן אלא טעמא שההבל מזיק את האוצר אבל את היין משביח וגרסי' לקמן אמר רב יוסף והאי דידן אפילו שרגא קשיא ליה כלומר הבלא דשרגא ולא גרסי' קוטרא דשרגא : **הא** ליכא אוצר עביד. הוי מצי לשנויי ה"ה כי ליכא לא סמיך והא קמ"ל דהבלא (ד) קשיא לאוצר : **דיקא** נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת כו'. ובכולהו הרחקות דמתני' לא תני הכי והוה ליה לאשמועינן בשאר וכ"ש בדירה ותימה דלעולם בשאר הרחקות נמי מותר לסמוך והא דנקטיה הכא לאשמועינן רבותא דאע"ג דהוי גירי דיליה אם היתה קודמת לאוצר מותר דהשתא הוי חידוש אפילו לרבי יוסי ואי אשמועינן בשאר לא הוי חידוש אלא לרבנן אבל לרבי יוסי דקסבר על הניזק להרחיק לא הוי שום חידוש: **דיקא** נמי דקתני כו'. ולאביי לא קשיא האי דיקא דלא משמע ליה שיהא חידוש בשאר טפי מבדירה: **ואם** היתה רפת בקר כו'. והוא הדין חנות של נחתומין ושל צבעין וחדא מינייהו נקט : **ותני** עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם. הוה ליה למינקט כדי עבודת האילן אלא נקט עבודת הכרם לפי שנזכר לשון זה במסכת כלאים גבי כרם שצריך הרחקה ד' אמות : **טעמא** משום עבודת הכרם כו'. בלאו האי דיוקא מצי למפרך בפשיטות דסגי בהרחקת ארבע אמות ואי אסור לסמוך היה צריך להרחיק כ"ה אמות כדתנן לקמן (דף כה:) שמרחיקין את האילן מן הבור אלא ניחא ליה למידק דאפילו תוך ארבע אמות מותר לסמוך : **דמפסיק** צונמא. וא"ת אמאי צריך ד' אמות פשיטא שחוץ לצונמא לא יחרוש שלא יועיל כלום לאילן וי"ל כשיחרוש עד הצונמא וירצה להפוך המחרישה לצד אחר המחרישה יכנס לשדה חבירו : **היו** שרשיו יוצאין כו'. וא"ת היאך סמך אי שלא ברשות א"כ יקוץ וצריך לאוקמי בלוקח ולריצב"א אין נראה להעמיד בלוקח מדלא מסיק לה כדבסמוך אלא נראה דמיירי בסמך שלא ברשות דאינו קוצץ האילן אלא בנתינת דמים ובזה לא רצה להאריך ולהשמיעו : **הבא** נמי בלוקח. פ"ה שהאילן ביד מוכר ואין נראה לר"י בר' מרדכי דא"כ הו"ל במוכר אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח ולשני הפירושים אלו אין להקשות מאי איריא שהאילן קדם אפילו קדם בור נמי כגון שאדם אחד עשה הבור ואח"כ נטע האילן ומכר הבור לפ"ה או אילן לפי' ר"י ברבי מרדכי לא יקוץ שהרי בהיתר עשאן דבכה"ג אילן קדם קרינא ביה שקדמה נטיעת האילן לערעור בעל הבור דערעור אינו בא אלא ע"י מכירת בור או מכירת האילן אבל לפר"ת שפי' בלוקח שלקח מאדם אחד את אילן וטוענין ללוקח קשה לר"י מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד כיון דהחזיק באילן ג' שנים טוענין ללוקח לוקמה נמי בלא לוקח ובחזקה שיש עמה טענה: לגלוגי

רבינו גרשום

המלח. שחופרין להכנים לתוכן מים לעשות מלח ושיהות שעושין לשרוף בהן הסיד ואת הסלעים חפירה מלאה אבנים : וסד בסיד. ההפירה דכל אלו מזיקין לכותל: הא ליכא כותל. הוי כשאר כותל וסמיך וקשיא לרבא דאמר גבי שדה דלא סמיך : דמתונתא דהני. זה לחלוחית המים שמשקין הזרעים בנגר ודאי קשין לכותל שמקלקלין המים יסוד הכותל: מרחיקין את הריחים. העשוין בקרקע מן הכותל חבירו: ג' טפחים מן השכב. זו אבן התחתונה שמו שכב. ורכב זו אבן עליונה שמורכבת עליה והתחתונה רחבה מן העליונה טפח לכל צד והיינו ג' מן השכב שהוא ד' מן הרכב מתוך דפחותה טפח : טעמא דאיכא כותל. וקשיא לרבא: טירא קשה לכותל אותו זיעזוע שמזועזעין הקרקע בשעה שמתקנין שם הריחים איכא דאמר טירא קול הברה שעושין הריחים: מרחיקין את התנור מן הכותל. אע"ג דלא תני כותל אפ"ה משמע דירחיק מן הכותל ג' טפחים מן הכיליא איזהו כיליא כששעושין התנור מחרס שכל תנוריהן היו של חרס ועשוין כעין דלי פתוח מלמעלה והחרס קלוש ומדביקין סביב התנור מן הטיט בעובי טפח סביב כדי לחזק התנור מפני שהוא של חרס שלא ישבר ולאותו הדבק קרי כילייא והיינו דאמרי' במס' (פסחים) [חולין קכג:] וגורר את הטפילה עד שמגיע לארץ ואותה דאמרי' התם היינו כילייא ושפה זו שפת התנור עצמו שהוא מרחיק מן הכותל ד' טפחים כפ"ה. איכא דאמרי כילייא זה יסוד התנור דכל סביב התנור סמוך לקרקע יוצא בנין התנור טפח לחוץ וכי מעלה בנינו מקצר ועולה עד לשפה שלמעלה דפוחת טפח למ"ה : הבלא. חמימות התנור: לא יפתח אדם חנות של נחתומין. שאופה פתו למכור בכל עת תמיד אופה ומחמם התבואה או היין של חבירו שבאוצר שלמעלה הימנו בעלייה ומש"ה קרי לעלייה אוצר שכן דרך בני אדם שאוצרין פירותיהן בעליות. וכן של צבעים לא יפתח תחת האוצר מפני שתדיר עושה היסק גדול לצורך הצבע ומחמם התבואה : ולא רפת בקר נמי משום הבלא דזבל. וטעמא מאי לא הוי אוצר מעיקרא אלא למימר האי בעל (האוצר) היזקו עביד וסמיך הכי נמי היכא] דליכא אוצר סמיך ד

טעמא מאי לא יפתח דאיכא אוצר דקדם מעיקרא מש"ה אינו יכול לפתוח להפסידו. הא מעיקרא אלא חנות קדם ברישא והשתא קא פתח (הוי) [האי] חנות של נחתומין אע"ג דיכול (האוצר) [המיצר] למחר אי עביד הכא לעיל אוצר שלי ומזקת לי כיון דעדיין לא מינכר היך הכי נמי סמיך א]למיצר וקשיא לרבא אמר לך רבא לעולם בעלמא לא סמיך [ודקא דייקי הא אוצר סמיך היינו טעמא דדירתו של אדם שאני שצריך לו לאדם לעשות צרכיו בדירתו מש"ה לא

לא מצי מעכב ליה הואיל ואין לו שום אוצר עכשיו אבל גבי בור ושדה דעלמא דלא קבע תשמישתייהו כדירה לא סמיך משום דמזיק ליה בכך [דמרפי] ליה ארעיה ואי מימלך למיעבד בור לא מצי למיעבד בור : דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני אם היה רפת בקר קודם לאוצר מותר. משום דדירה שאני : כדי עבודת הכרם. כדי איכר בקר וכליו דלא דייש ליה לשדהו דהתם היו חורשין את הכרמים בשוורים וכך נמי היו חורשין לשדה אילנות בשוורים : דקא מפסיק צונמא. בין שדה שלו לשל חבירו דלא קא עברין בהני סלעים מש"ה מצי סמיך אי לאו מפני עבודת הכרם אבל בעלמא לא : היה גדר בינתים. בין הכרם לשדה זה סומך נטיעותיו לגדר [אע"ג] דעברין שרשין לשדה : מעמיק לשרשיו בקרקע ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. הכי קאמר אי לאו צונמא והוה מרחיק ליה לאילנות כ"ה אמה כשיעור האילן. ולאחר כן הגדילו שרשין יותר מכ"ה והיו שרשין יוצאין לתוך של חבירו כנ"ל: אית דמפרשי האי שדה כרם הוא כדי להשתמש בהני ד' אמות עבודת תשמיש דצריך לכרם כגון בית הגת וגיגית שלועזין טיני. היינו בור שתחת הגת. אלמא דסמיך (ליה אלא) הכא במאי עסקינן דאי לאו משום עבודת הכרם סמיך דמפסיק צונמא כלומר דאיכא סלע חזק בין האילן לשדה דאינן יכולין השרשין לעבור ולהפסיד בשדה אבל גבי בור ושדה דעלמא דמפסיד לעולם לא סמיך. זה סומך אילנו לגדר וזה בורו אלמא דסמיך אע"ג דעברי שרשים תותי גדר לשדה חבירו וקא מזיק. לא הכא נמי דאיכא צונמא : מעמיק שרשי האילן בקרקע ג' טפחים [כ] כי היכי דליה ליתוקו שרשין ואמאי צריך להעמיק בתמיה : כדי שלא יעכב את המחרישה ולא יפסיד. להכי צריך להעמיק וסמיך אבל גבי בור ושדה דעלמא דלעולם אי אפשר דליכא פסידא של רפיית הקרקע מבור לבור (אמאי) [אימא] לעולם לא סמיך. למ"ה אי הכי. דכי ליכא בור [נמי] לא סמיך האילן אימא סיפא ואם האילן קדם לבור דאם היה נטוע האילן קודם שנחפר הבור אע"ג דמזיק לבור לא יקוץ ואי לא סמיך האילן על מצר שדה חבירו קודם חפירת הבור היכי מצי משכחת לה דמזיק לבור השתא אלא לאו ש"מ דסמיך : לא לעולם לא סמיך. וכי תימא א"כ היכי הוה זה סומך אילנו אצל שדה חבירו : כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מעיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני אדם לא' מכר מקום האילן ולשני מכר שאר השדה משפט אילן ולהלן ובא זה שלקח שאר השדה

וחפר בורו סמוך לאילן קדם האילן לבור ולא סמכו זה לוקח אלא המוכר דברשות סמכו ומש"ה לא יקוץ ולעולם בעלמא לא סמיך : מרחיקין את המשרה. מים סרוחין ששורין הוא לירק. א"ד משרה שמכבסין ושורין בהן את הבגדים : מן הירק מתוך ג] דאתנייהו יר כך למים וניתזין ניצוצות הכביסה על הירק כל שעה ומזיק להו. למ"ה : ולא כרתי א דמכחשי כרישין לבצלים וכן לחרדל מתוך דאכלי דבורים לחרדל : דאכלי לגלוגי. כי

א] נראה דצ"ל והכא נמי סמיך בור סמוך למיצר. ב] נראה דצ"ל ג"ט כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד ולמאי צריך להעמיק בתמי' : ס"ק ואי לאו צונמא וכו' ולהכי צריך להעמיק וכו' : ג] אולי צ"ל מתוך דהכנסו ירקו

הגהות הב"ח (א) גמ' מאי בעו שרשין התם : (ב) רש"י ד"ה טעמא וכו' ואע"ג דסופו שיתפשטו : (ג) ד"ה ואי לאו צונמא וכו' להו זה (כשיזיקו הן) תא"מ ונ"ב ס"א כדי שלא יזיקו כשיזיקו הן : (ד) תוס' ד"ה הא ליכא וכו' דהבלא דהכי קשה לאוצר :

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח מאי טעמא דרבנן ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירקא נמי אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו אי על הניזק אפי' משרה וירקא נמי אלא לעולם ר' יוסי נמי על המזיק סבירא ליה והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא משכחא ליה אי בטרפא הדר פארי וסבר ר' יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן א) רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לעולם ר' יוסי על הניזק ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי ב)על הניזק להרחיק את עצמו ג)ואפי' משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו דאמריתו זיל המזיק תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא

ואי לא סמיך. אינש היזק למיכר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזק אית ליה לר' יוסי דהלא שניהן מזיקין הן היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו ברישא הרי חבירו מעכב עליו: בלוקח. אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל מכר מחלה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים: אמאי מרחיק. הרי ברשות עשה: ועוד מאי טעמא דרבי יוסי. דלא פליג אלא בחרדל וטעמא משום דתרוייהו מזיקין הן וליפלוג נמי במשרה וירק: על המזיק להרחיק את עצמו. ואף על פי שמתחלה עשה ברשות: אי בבינתא. גרעין הזרע: לא

ב) לגלוגי חרדל. פי' הקונטרס פרחים ובערוך פירש גרעין ותרוייהו אין נראה לר"י דהא קאמרי רבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו' אי בטרפא כו' משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו' ונראה לר"י דלגלוגי הם ענפים והשתא לא פירש רבי יוסי מה הם מזיקות לכך אמרו ליה רבנן אי בבינתא כו' וא"ת מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל שיאכלו הפרחים ויש לומר שהפרחים אינן כ"א מעט וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק: ואי לא סמיך היכי משכחת לה. פר"י בשלמא לאביי דאמר סמיך אתי שפיר דמיירי שסמך בעל דבורים תחלה ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני דהיינו בעל חרדל להרחיק את (א) כל ההרחקה כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המיצר השני מרחיק כל ששה טפחים ורבי יוסי סבר כיון דדבורים מזקי חרדל ועשה קלת שלא כהוגן שסמך על המיצר שזה עתיד לסוף לזרוע חרדל אע"פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמוך מ"מ קלת שלא כהוגן עושה וגם בעל חרדל יכול לסמוך ולא דמי לבור דהתם משום דמרפי ליה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון לכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל ההרחקה לרבנן ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרוייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפילו סמך בעל דבורים תחלה יש לו לסלקם הואיל ושלא כדין סמכם אמר רב פפא בלוקח שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים וסברי רבנן כדמסיק דדבורים לא מזקי לחרדל ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר אע"ג דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי דלא יקוץ הני מילי אילן שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה אבל מברה כרישין וחרדל לא דהכי נמי אמרינן גבי אילן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אע"ג דסמך אילנו באיסור ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים אלא טעמא דלהפסד מרובה חשו ורבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל וצריך בעל דבורים להרחיק כל ההרחקה כיון דבעל חרדל לא עשה כלל שלא כהוגן ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן על המזיק להרחיק אע"פ שעשה בהיתר מה שאינו גבי אילן ובור וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל ופליגי אדרבי יוסי דא"כ כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא כהוגן לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך ואם תאמר נוקי פלוגתייהו בלא לוקח דלרבנן דדבורים לא מזקי לחרדל צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל ההרחקה אע"פ שסמך תחלה ולרבי יוסי כיון דתרוייהו מזקי אהדדי אין לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה אלא החצי וי"ל דמתיר בחרדל משמע דמתיר לגמרי לסמוך אי הכי מאי טעמא דרבנן כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין למה צריך להרחיקן כשבאו ירק ובצלים וכ"ש חרדל למה ירחיקוהו כשבאו דבורים כיון שגם הם מזקי דס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע ועוד מ"ט דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל משום דדבורים נמי מזקי לחרדל אפילו משרה וירק כיון שנעשה המשרה בהיתר לא יצטרך להרחיקה כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא לעולם בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שעשה בהיתר ולהכי על בעל החרדל להרחיק שהוא ג) הזיק ופריך כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו מדשרי סמיכת חרדל אע"פ שהוא מזיק ולא ניזק א"כ אפילו משרה וירק נמי וה"ה דה"מ לאקשויי (ב) דברייתא בהדיא משמע שהדבורים מזיקי נמי לחרדל דקתני ואוכלות לגלוגי חרדלי אלא ניחא ליה למינקט קושיא דאפי' משרה וירק נמי משום דהתחיל כבר להקשותה (ג): מכלל דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק וכו' נ"ל לפירוש זה דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה ואי לא סמיך היכי משכחת לה דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך ולא הוה קשה ליה מידי וסבר רבי יוסי על הניזק כו' וצ"ל שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן אבל המקשה הזה לא ידע להכי פריך מכלל דסבר רבי יוסי כו' והקשה כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק שמצריכין לבעל חרדל להרחיק אף על גב שהם מזיקין לחרדל מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק ועל בעל חרדל להרחיק א"כ גם לרבי יוסי חשיב ניזק ואפ"ה מותר לסמוך לבעל החרדל א"כ סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברא דלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אע"פ שסמך בהיתר משום שעשה קלת שלא כהוגן ולרבנן לית להו האי סברא דאין סברא כלל דלפלוגינהו בהכי ומשני לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל וחשיב בעל דבורים מזיק אע"ג שסמך בהיתר כיון שעשה קלת שלא כהוגן בסמיכתו ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל אלא דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל ולכך מרחיק בעל החרדל וכמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה דפריך ואי לא סמיך היכי משכחת לה דבשלמא אי סמיך (ד) כדמסקינן השתא ולא כמו שפי' לפ"ה שיחלקו (ה) דלרבנן הוו דבורים כמו ירק כיון שנסמכו בהיתר אע"ג שגם הם מזיקין לחרדל כשיבא ור' יוסי מתיר לסמוך החרדל מפני שבעל הדבורים עשה קלת שלא כהוגן (נשינ) וסבר ר' יוסי על המזיק כו'. לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אסקוה לכולה מילתא הכא ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל דפי' באדם שלוקח משרה וטוענין ללוקח דא"כ למה ירחיק המשרה כשיבא שם ירק כיון שטוענין לו שהמוכר קנה שמיצה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס או כר"י בר' מרדכי כך פי' ר"י כל הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה לו מה הולרך לחלק בדוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה ועוד דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה המוקדמין במשנתנו ועוד דקתני בתוספתא (פ"א) רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי משמע דבעל דבורים סמך תחלה ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו דהיינו כי איכא דבר הניזוק אבל כי ליכא דבר הניזוק לא מקרי הסומך מזיק ולא אסר רבא לסמוך אפי' לרבנן אלא דוקא בור משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי ולהכי חשוב הסומך מזיק אפילו כי ליכא בור וכיון דלרבנן נמי סמיך אתי שפיר פלוגתייהו כדפרישית לעיל אליבא דאביי ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח וכגון שסמך בעל דבורים תחלה משום דא"כ לא היה מתיר ר"י לסמוך לבעל החרדל כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן ודוקא בדסמיך בלא לוקח שעשה קלת שלא כהוגן בעל הדבורים מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך כדפרישית לעיל ולפי זה אתי שפיר דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח האילן ללוקח משרה ולהכי המתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה משום דמינה צריך לחזור מכל שינויי דלעיל ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה כמו שמוכח בתוספתא:

ה"ג

רבינו גרשום

ואי לא סמיך. היכי משכחת לה דיכולין אלו לטעון הכי זה כנגד זה אנא סמיכנא ואת הרחק והלא אין סומכין אפי' כי ליכא עדיין היזקא לחבריה אלא מדיכולין לטעון הכי ש"מ דסמיך. לא לעולם בעלמא לא סמיך והכא מאי טעמא סמיך בלוקח שלקח מן אחד מקום חרדל ושני לקח שאר מקום השדה והכניס שם דבורים ומש"ה לא מצי מעכבי זה לזה לטעמיה דר' יוסי דבעל חרדל טעין אנא לא מרחקנא דאתינא מכח דמוכר הסמך ברשות בתוך שלו. אבל את הרחק את דבורך דמזקי להרדלאי. ובעל דבורים טעין את מזקת לי טפי מדאנא מזיקנא לך: אי הכי כדתרצת בלוקח מאי טעמא דפליגי רבנן עליה דר' יוסי דמחייבי להרחיק החרדל הואיל ולוקח הוא וברשות סמך. ועוד קושיא אחריתי כיון דאוקמת לה בלוקח מאי טעמא מתיר ר' יוסי בחרדל לחודיה ומודה לרבנן במשרה וירק ליפלוג נמי עלייהו במשרה וירק דלא צריך להרחיק הואיל דלוקח הוא וברשות סמך דמוכר המשרה והירק והשומין. לעולם בלוקח ומאי דאמרת מאי טעמא דרבנן דאמרי מרחיקין חרדל ולא סמיך משום דסבירא להו דעל המזיק רמי להרחיק עצמו שלא יזיק אע"ג דברשות סמך דמתוך ששורין פיהם מחריפות החרדל חוזרות ואוכלות את דובשן. ומקשי' מכלל דר' יוסי דפליג עלייהו סבר על הניזק להרחיק דיכול לומר מזיק לניזק הרחק עצמך ממני שלא תזוק ולהכי מתיר בחרדל ודבורים א"כ מאי שנא משרה וירק דלא פליג על רבנן כי היכי דפליג בחרדל. אלא ודאי מסתברא ר' יוסי סבר דעל המזיק רמי להרחיק דלא סמיך כרבנן וכי תימא א"כ מאי טעמא דר' יוסי דמתיר גבי חרדל לחודיה לסמוך ופליג עלייהו אמשרה וירק משום דהכי קאמר להו ר' יוסי לרבנן בשלמא להנך תרתי במשרה ושומין מודינא לכו דעל המזיק להרחיק משום דהן מזיקין את הירק ואת הבצלים והם לא מזקי למשרה ושומין אבל גבי חרדל ודבורים דזה מזיק זה וזה מזיק זה פליגנא עלייכו דלא צריך חד מינייהו להרחיק טפי מחבריה ואמרי ליה רבנן לר' יוסי ל"ש בין חרדל למשרה וירק דכולן מזיקין ולא ניזוקין דחרדל מזיק לדבורים מתוך חריפות החרדל דאכלי דבורים מכחשו הדבש אבל דבורים לא מזקי להרדל אמאי אמרת אי משום בינתא (בעתא *צתא) גרעינין דחרדל ליכא למיחש דאכלי ליה דבורים דכיון דהן דקין מאד לא משכחי להו דבורים ואי בטרפא כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי חוזר וגדל ולהכי סבירא להו גב הרדל ודבורין כגון משרה וירק: וזה נוטע בתוך שלו. אע"ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק והאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע"ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר' יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר' יוסי ודאי [ס"ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א"כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה ירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפי' משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידכו וכו':

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לא:

מסורת הש"ס

א) לקמן כה: ב) שייך לע"א: ג) מזיק:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי לא וכו' להרחיק את עצמו כל הרחקות: (ב) בא"ד לאקשויי דברייתא: (ג) אחר ד"ה ואי לא נ"ל ד"ה וסבר ואח"כ ד"ה מכלל וכו' וג' דבורים אלו הד"א ואח"כ נ"ל ד"ה לגלוגי: (ד) בא"ד אי סמיך פליגי כדמסקינן וכו': (ה) בא"ד שיחלקו בזה דלרבנן כנ"ל:

לא משכחת ליה אי בטרפא הדר פארי: ולא נברכת הכובסין וכו': אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא מן המחמצן אבל מן הנדיין ד' אמות תניא נמי הכי נברכת הכובסין ד' אמות והא אנן תנן ג' טפחים אלא לאו ש"מ כדרב נחמן ואיכא דרמי להו מירמי תנן נברכת הכובסין ג' טפחים והתניא ארבע אמות אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא קשיא כאן מן המחמצן כאן מן הנדיין רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא אלא אם כן הרחיק משפת מחמצן ולכותל ג' טפחים: וסד בסיד: איבעיא להו וסד בסיד תנן או דילמא או סד בסיד תנן פשיטא דוסד בסיד תנן דאי סלקא דעתך דאו סד בסיד תנן אם כן ליערבינהו וליתנינהו דילמא משום דלא דמי האי היזיקא להאי היזיקא רישא היזיקא (א) דמתונא סיפא היזיקא דהבלא ת"ש רבי יהודה אומר סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ה"ה דאף על גב דלא בא בידים נמי סד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל: מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת (ב) הסלעים וכו': תנן התם במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין מאי שנא הכא דקתני סלעים ולא קתני חול ומאי שנא התם דקתני חול ולא קתני סלעים אמר רב יוסף לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים אמר ליה אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן דתניא טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן אלא אמר אביי יגיד עליו ריעו תנא הכא סלעים וה"ה לחול תנא התם חול והוא הדין לסלעים א"ל רבא אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מנייהו באידך (ג) וה"ה לאידך אלא אמר רבא התם היינו טעמא דלא קתני סלעים משום דמשתכי לה לקדרה הכא היינו טעמא דלא קתני חול משום דמחמימי חיים ומקירירי קריר והא תני רבי אושעיא חול התם במתונא תנא דידן נמי ליתני ולוקמיה במתונא הא תנא ליה אמת המים אטו מי לא קתני אמת המים וקתני נברכת הכובסין הנהו צריכי דאי תנא אמת המים משום דקביעא אבל נברכת הכובסין דלא קביעא אימא לא ואי תנא נברכת הכובסין משום דקוו וקיימי אבל אמת המים לא צריכא: מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו': זרעים תיפוק ליה משום מחרישה במפולת יד מחרישה ותיפוק ליה משום זרעים בחורש לאילנות ותיפוק ליה משום מיא תנא בארץ ישראל קאי דכתיב ° למטר השמים תשתה מים למימרא דזורעים לצדדין

תורה אור: דברים יא (° למטר השמים תשתה מים)

רש"י

לא משכחת ליה. הדבורה לפי שהוא טמון בשרביטו: ואי בטרפא. ואם יאכל העלה: הדר פארי. חוזר וצומח: מן המחמצן. נברכת שטורין בו את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים עד שמחמיצין ומסריחין: אבל מן הנדיין. נברכת שכובסין ומשפשפין בה מתוך שהמים נתזין למרחוק צריך להרחיק ד' אמות: ה"ג או סד בסיד תנן. כלומר או ירחיק או סד: ליערבינהו. לתרתי בבי רישא ומציעתא דהתם או סד בסיד תנן אלא מדלא ערבינהו ש"מ דרישא וסד בסיד תנן דבעינן תרוייהו הרחקה וסיד: בא בידים אצטריך. למנקט ליה לתנא ואע"ג דה"ה ללא בא בידים: במה טומנין. את החמין בשבת דאמור רבנן דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל והתם מפרש טעמא גזירה שמא יטמין ברמץ: לשונות של ארגמן. צמר צבוע ואחר כך חזרו והחליקוהו במסרק ועשוי לשונות לשונות: וכי דרכן להטמין בהן. ואפ"ה איירי בהו רבנן: ציפי צמר. לאחר שסרקו ונפלו במסרק: ובמוכין. של שחקי בגדים שהסורק מוציא מבגדי הצמר בקוצים: ואין מטלטלין אותם. שהן מוקצים למלאכת בגדים: ה"ג אי יגיד עליו ריעו ליתנינהו לכולהו בחדא וליתני חדא מינייהו באידך ולימא כו'. ליתנינהו לכולהו. כל הנך משום הבלא בחדא או כאן או אצל שבת: הכא משום דמשתכי לה לקדרה. שמשברין את הקדירה כך שמעתי כאן ובכל מקום שמעתיו שמעלה חלודה: דמחמימי חיים. כשנותנין בו דבר חם הוא מתחמם וגבי הטמנה מחמימי הוא אבל גבי כותל קריר: והתנא רבי אושעיא. להרחקות דמתני' בתוספתא שלו (ד) וקאמר חול גבייהו: במתונא. אבל היזק לחלוחית שלא ובחול לח ולא אבל היזק הבל: נברכת כובסין. לא קביעא כאמת המים שאמת המים (ה) עשויין להיות שם עולמית אבל זו הכובס פעמים שמשתנה לאומנות אחרת: דקוו וקיימי. וליחלוחן קשה יותר משל מים חיים: תיפוק ליה משום מחרישה. שהרי חרשו תחילה ואפי' לא זרע (ו) ליה תנא לי' מרחיקין: במפולת יד. שזרעו בלא חרישה חופר במרה ואינו מעמיק כעומק המחרישה: ותיפוק ליה משום זרעים. שהתם חורשין סופן לזרוע והא קתני זרעים: בחורש לאילנות. שיש שם אילנות מינים רבים ובא לחרוש תחתיהם להשביחן: ותיפוק ליה משום מיא. שצריך להשקותן תמיד וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים למה ליה למתניינהו הא תנא ליה היזק דליחלוח אצל כותל: לגדדין

תוספות

ה"ג ר"ח בא בידים אין לא בא בידים לא. אלמא או סד בסיד תנן דדוקא בא בידים בעי הרחקה וסיד ומשני הוא הדין לא בא ובא בידים איצטריך ליה כו' ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא אלא משני בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי כו' ואין נראה דהיכי בעי למיפשט וסד בסיד תנן הא איכא למיבעי ההיא דרבי יהודה גופיה אי תרווייהו בעי אי לאו כיון דהשתא סבר דאין חילוק בין בא בידים ללא בא:

משום דמשתכי. פי' הקונטרס (ז) דמשברין הקדירה אין דרך להטמין בהן ואם תאמר אכתי תיקשי וכי דרך להטמין בגיזי צמר כדפריך לעיל וי"ל דלעיל הוה בעי למימר דאין דרך להטמין בסלעים לפי שההבל יוצא מבין הסלעים ואינו מתקיים ואעפ"כ לפעמים טומנין בהן להכי פריך שפיר מגיזי צמר דתני לה משום דלפעמים טומנין בהן אבל הכא קאמר דאין דרך להטמין כלל בהן לפי שמשברין הקדירה והואיל ומילתא דלא שכיח היא כלל לא חש למיתנייה ועוד יש לפרש דכיון דלא שכיחא היא כלל שרי להטמין בהן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן וכן מנהג שלנו שאנו נוהגין להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן שקורין קיילו"ש אבל מ"מ קשיא מה שהקשה בקונטר' דבכל מקום הוי שיתוך לשון חלודה כמו באלו מציאות (ב"מ דף כו.) דשתיך טפי ובפ' הבונה (שבת דף קב:) דכיון דמשתכי לא עבדי הכי ובפרק קמא דתענית (דף ח.) אם ראית דור שהשמים משתכין עליו כנחושת ומפרש ר"ת בענין אחר דמשתכי דהבל שלהן מקלקל המאכל ולר"י נראה כפירוש רבינו חננאל דמה שאמר להרחיקם משום דמשתכי שמלקין את הארץ ומחלידים אותה ומעלין עפר תיחוח כדאמרינן לקמן גבי זרעים ולא משום הבל דאין מוסיפין שום הבל וטומנין בהן ואפילו לפי הספרים דגרסי סלעים היינו טעמא דלא קתני להו התם יש לפרש דהכי קאמר דלהכי לא קתני להו התם משום דטעמא דהכא שצריך להרחיקם לא משום הבל אלא משום דמשתכי וה"ר מרדכי הביא ראיה מירושלמי דגרסי' ו) התם איתמר (ח) שהסלעים מרתיחין ז) והכא איתמר שאין הסלעים מרתיחין א"ר יוסי כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושים עפר תיחוח ומלקין ארעית הכותל:

דמחממי חיים. והא דאמר בפ' כירה (שבת דף לח: ושם ד"ה ולא) בילה אין טומנין אותה לא בחול ולא באבק דרכים התם בחול שהוחם (ט) מחמת השמש דומיא דאבק דרכים:

(סייד לט"ב) המבריך את הגפן. פירוש גפן יחידי שהוא מושרש בארץ וכופף את הגפן באמצעיתו ומכסהו בקרקע ונשרש שם וקאמר מותר לזרוע את הגדדין דאף על גב שאינו רחוק שלשה טפחים ויונק עם הגפן מתחת הקרקע כיון דמעל הקרקע ליכא עירבובי' שרי כדמוכח בעירובין (דף נג.) ובמסכת כלאים (פ"ד) דזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן וא"ת והיכי דמי שזורע לגדדין אי כשהרחיק ג' טפחים מן הגדדין אפילו על גביו נמי ואי בלא הרחיק מן הגדדין נמי לא ואומר ר"י דמיירי כשזורע הגדדין ברחוק ג' (י) טפחים מגפן היוצא מן הקרקע מכל צד דליכא ערבוביא למעלה מן הקרקע ומכל מקום אסור לזרוע על גביו מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן והוי כמרכיב זרעים באילן דאסור ואם תאמר ומאי איריא דנקט גפן אפי' שאר אילן נמי אסור ואומר ר"י דשאר אילנות שהן קשין מותר לזרוע על גביו כנגד השורש דלא חיישינן שיכנס שורש הזרע בתוך האילן שהוא קשה אבל גפן שהוא רך חיישינן והאי ה) (פירוקא) מצא ר"י בירושלמי בגמרא דהך משנה:

רבינו גרשום

[...] ולשונות של ארגמן צמר שאינו שווי שצובעין בארגמן כדי לנסות ורוב צביעתו היה ארגמן. ובמוכין צמר שמסרקין מן הבגדים לאחר שמכבסין אותן: ויגיד עליו רעו. יוכיח עליו כלומר תנא הכי במתני' [סלעים] דמפסקא הבלא וה"ה לחול דמסיק הבלא מפי

נקבים נקבים כשזורעין בכמה מקומות נופלת התבואה יותר ממקום אחד ולאחר כן חורש התבואה ולהשוות את התבואה בשדה. אבל כשזורעין ביד משוה התבואה בשדה [...] איצטריך למתני במתני' זרעים ומחרישה ג) דמזרעים לא מפקינן מחרישה ומקשה ומהר[...]

התם

הגהות הב"ח

(א) גמ' רישא היזקא דמתונתא כצ"ל וכן בסמוך: (ב) שם ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים: (ג) שם וליתני חדא מינייהו באידך ולימא יגיד עליו ריעו אלא אמר רבא: (ד) רש"י ד"ה והתנא וקתני חול גבייהו: (ה) ד"ה נברכת וכו' שאמת המים עשוי להיות: (ו) ד"ה תיפוק וכו' לא זרע תנא כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ז) תוס' ד"ה משום וכו' הקונטרס כאן דמשברין את הקדרה ואין מפני שהסלעים: (ט) ד"ה דמחממי וכו' שהוחם מחוס השמש: (י) ד"ה המבריך וכו' ברחוק ג'. נ"ב עי' בפי' הר"ש מש' כלאים פ"ו:

א) [ג' טפחים או סד בסיד]. ב) [מרחיקין את הגפת וכו' וסד בסיד ואי בתרווייהו בבי בעינן דוסד בסיד וכו']. ג) [נ"ל דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מחרישה מ"ע וכו'].

עין משפט
נר מצוה

יד א ב מיי' פ"ו מהל' כלאים הל' ז טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף ד:

טו ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ו:

טז ד ה מיי' פט"ו מהל' טומאת מת הלכה א:

יז ו ז ח ט י מיי' שם הלכה ג:

מסורת הש"ס

א) כלאים פ"ו מ"א: ב) [פי' רבינו חננאל יונקין את הקרקע כחולדה שדרכה בעיקרי שתים. ערוך ערך חלד א']: ג) [תוספתא פ"א]: ד) אהלות פ"ו מ"ב ע"ש: ה) נ"א שאלא:

לצדדין קא משתרשי והא א) תנן ״המבריך את הגפן בארץ אם אין על גבה עפר שלשה טפחים לא יביא זרע עליה ותני עלה ״אבל זורע את הצדדין אילך ואילך אמר רבי חגא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין ב) את הקרקע ומעלין עפר תיחוח: ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים וכו': אמר רבה בר בר חנה מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו דכתיב °והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל והא אנן תנן ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים התם בשופכין (א) (ת"ש לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים התם נמי בשופכין) ת"ש ג) ״לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים בד"א בכותל לבינים אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ושל צונמא מותר תיובתא דרבה בר בר חנה תיובתא והא רבה בר בר חנה קרא קאמר התם הכי קאמר אפילו מידי דדרכיה לאישתוני בקיר לא שביקנא ליה ומאי ניהו כלבא אמר ר' טובי בר קיסנא אמר שמואל ״רקיק אינו ממעט בחלון מאי איריא רקיק אפי' עבה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עבה (ב) כיון דאיחזי ליה לא מבטיל ליה אבל רקיק דממאיס אימא בטולי מבטיל ליה קמ"ל ותיפוק ליה דהוה ליה דבר שהוא מקבל טומאה וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ״שנילש במי פירות מיתיבי ד) ״קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחים בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין והא תבן חזי לבהמתו ״בסריא חזי לטינא ״דאית ביה קוצי חזי להסקה (ג) ״במתונא חזי להסק גדול הסק גדול לא שכיח גרוגרות הא חזו ליה אמר שמואל ״בשהתריפו וכןתני רבה בר אבוה בשהתריפו האי חבית היכי דמיא אי דפומא לבר

היא

תורה אור

לצדדין קא משתרשי. ומחלידין מתחת לכותל ומקלקלים יסודו: המבריך את הגפן. גפן יחידי שאין בזרעים ה) שאלא משום עירבוב דאין כרם בפחות מחמש גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב אלא שלא ינק הזורע מן הגפן: מבריך. כמו ויברך הגמלים (בראשית כד) כופף זמורת גפן מחוברת ומבריכה בקרקע בלידיה לכאן ולכאן וקורין בלע"ז פרובנייי"ר: שמחלידין את הקרקע. אצל הכותל במקומן ומעלין עפר תיחוח ומתמוטט (ד) קרקע יסוד הכותל לצדדין: משתין בקיר. אלמא דרך בני אדם כן: בשופכין. שבים מלא ושופכו שם: לא ישתין. ליכא לאוקמי אלא במשתין ממש: בכותל לבינים. שהם של טיט שנתיבשו בחמה והם נימוקים מחמת המים: וכמה טפח. מפני שמטשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל: ובצונמא. אם כותל זה בנוי בסלע דליכא למיחש (ה) בטישטוש קרקע: מותר. סמוך ממש ואסיפא קאי בכותל אבנים: רקיק. סופגנין חררה דקה ורכה: אינו ממעט בחלון. שבין בית לבית ויש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לגד שני אין רקיק (ו) ממעט שיעורן מלהוליך טומאה דכיון דראוי לאכילה לא מבטיל להתם דנהוי כמחילה: אבל רקיק דמאיס. מתוך שהוא דק ולחלוח הכותל מרטבו נמאס: שנילוש במי פירות. שאין מכשירין ואין אוכל מקבל טומאה בלא הכשר משקה הקרוי משקה כגון מים ויין וחלב: וחבית מלא גרוגרות. תאנים יבשים וכגון שלא הוכשרו: כל שאילו ינטלו. הקופה וחבית: ויכולין. התבן או הגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצלין בפני הטומאה: ואם לאו אין חוצלין. שהחבית והקופה אין חוצלין לפי שהן מקבלין טומאה: סריא. נרקב: והא חזי לטינא. ולא מבטל ליה: דאית ביה קוצי. (ז) והן היו רומסין ברגליהן בטיט: הא חזו. לאכילה כולהו הנך תיובתא דשמואל דאמר מידי דחזי ליטלו משם לאחר זמן אין ממעט בחלון: בשהתריפו. התליעו: אי פומיה לבר. לגד הבית שאין המת בתוכו: שאין

התם בשופכין. וא"ת בשלמא אי מיירי במשתין אע"ג דתנא ליה אמת המים תנא ליה נמי האי דס"ד משום נגיעותא ליסתרי אבל אי מיירי בשופכין מאי קמ"ל הא תנא ליה אמת המים דמהאי טעמא אמר לעיל דלא תני חול י"ל דשאני חול שהוא כל שעה אצל הכותל אבל הנך מי רגלים כלים כרגע: ותיובתא דרבה בר בר חנה. ולא מצי לשנויי דכי קאמר רבה בר בר חנה בצונמא חדא דהוה ליה לפרושי בהדיא ועוד דדריש מקרא ש"מ דלא מפליג: אמר רב טובי רקיק אינו ממעט. הך שמעתתא מייתי הכא אגב דפריך לקמן (ח) זרעים כיון דקשו לכותל שקיל להו: רקיק אינו ממעט בחלון. דיני חלון פי' ר"י ב"ר מרדכי על פי המשניות דאם הוא חלון העשוי לתשמיש שיעורו להביא טומאה בפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו במשהו אינו מביא ואם הוא חלון שעשוי לאורה ועשוי בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כמלא פונדיון האיטלקי שהוא סלע נירונית והיא יתירה על סלע סתם דסלע סתם הוא פחות ממלא מקדח כתם וכל שכן ממקדח גדול כדאמרינן בבכורות (דף לז:) ואותו חלון שעשוי לאורה אינו מתמעט מסתימת משהו כיון שהיה בו כשיעור אלא עד שיתמעט שלא יהא בשירייס (ט) רוס אגבעים על רוחב גודל ומאור שאינו עשוי בידי אדם אלא מעצמו כגון חררוהו מים או שרצים שיעורו מלא אגרוף חיטב עליו לתשמיש שיעורו פותח טפח למאור שיעורו מלא מקדח ומלא אגרוף מפרש התם באגרופו של בן אבטיח ורבי יוסי אומר בראש כל אדם ושאינו עשוי (י) לאורה ולא לתשמיש אלא לאויר ולשמור גגות ופרדסים אותו שיעורו כמלא מקדח ביטוני: מאי איריא רקיק כו'. השתא ס"ד דנקט רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי חדא (כ) דלא סתימה מעלייתא לפי שהוא רך ועשוי ליפול ועוד שאינו מבטלו משום הכי פריך אפי' עבה נמי שמתקיים הואיל ואינו מבטלו אינו ממעט: ותיפוק ליה. (נ) אפי' אם יבטלו דאינו חוצץ משום דמקבל טומאה ותימה אם יבטל ליה תו לא מקבל טומאה וטהור כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין דף קכט. ושם) דאמר כיפת שאור שייחדה ליסיבה בטלה ובית שסיככו בזרעים טהורים אלמא כיון דבטליה לא מקבל טומאה וי"ל דהתם מיירי כגון דעבד בהו שינוי מעשה דהא אמרי' (שבת דף נב:) כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא ע"י שינוי מעשה וה"ה באוכלין דבעינן שינוי מעשה דאפילו בידות האוכלין מוכח בפרק קמא דסוכה (דף יד. ושם) דאיכא תנא דאית ליה דבעינן בהו שינוי מעשה: שנילושה במי פירות. הו"מ לשנויי כגון שאין בו כביצה ובמסכת אהלות (פי"ג מ"ה) חשיב פחות מכביצה אוכלין בהדי הנך (מ) שאמר שממעטים את הטפח: מי פירות. פי' ר"ח כגון שמן ולא דק דשמן מכשיר הוא כדמוכח בפרק קמא דשבת (דף ה:) וברים פרק חבית (שם קמד.) דשמן חשיב משקה אלא דוקא מוהל היוצא מתחילה: בתיבנא סריא. תימה אכתי חזיא לבהמתו ע"י פירוך כדמוכח בפרק בתרא דשבת (דף קנה:) דאמרינן תא שמע מפרכין את התבן כו' אלמא מיטרח באוכלא שרי ומשני בתיבנא סריא וי"ל דהכא מיירי שהוא מוסרח כל כך דאפי' ע"י שום תקון לא חזיא: רואין כל שאילו ינטלו. אין לפרש דטעם משום דסופו ליטול חבית וקופה ולהכי בעינן שיהו גרוגרות ותבן יכולין לעמוד בפני עצמן דא"כ למאי דפריך תבן הא קא חזי ליה ורוצה להוכיח מכאן דאפילו סופו ליטלו חוצץ תיקשי ליה אמאי צריך שיכולין לעמוד בפני עצמן אלא אומר ר"י דכך הוא הדין דכל דבר החוצץ בעינן שיוכל לעמוד בפני עצמו דקתני לעיל מהך משנה במסכת אהלות (פ"ו מ"ב) קוברי המת שהיו עוברין באכסדרה ובא אחד מהן והגיף את הדלת וסמכו במפתח אם יכולה דלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא וכן חבית של גרוגרות וקופה של תבן שהן נתונין בחלון משמע דהכל חד טעמא הוא והיינו טעמא דסתימת ערא׳ הוא דכיון שאינו יכול לעמוד בפני עצמו אי נמי משום דבעינן דבר החוצץ עומד על ידי דבר שאינו מקבל טומאה ומיהו בפירוש משניות מלא ר"י דמפרש אפילו במפתח שאינו מקבל טומאה איירי *ומטמא דלא חשיב אהל לחוץ בפני הטומאה כיון שעמד על ידי כלי אף על פי שאינו מקבל טומאה ורבי אליעזר פליג עלה בתוספתא וקאמר דטהור כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה ואזלי לטעמייהו דפליגי במסכת אהלות (בפ"ו מ"א) בנדבך שהוא נתון על גבי כלים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה דלרבי אליעזר נעשה אהל לטהר ולרבנן אינו נעשה אהל אלא כשהוא נתון על גבי אבנים:

[ומטעמא כצ"ל ופי' רש"ש]

היא

רבינו גרשום

למתני מאחר דתנא זרעים לא צריך למתני מחרישה דודאי אין חרישה בלי זרעים ומשני לחוריש לאילנות לצורך נטיעת אילנות דהכא ליכא זרעים ומש"ה איצטריך למתני מחרישה דמזרעים לא מפיק מחרישה: ותיפוק ליה מינה דמרחיקין. דמאחר דקתני מתני' מרחיקין אמת המים וכל הני ממילא איכא למשמע דמרחיקין זרעי' ומחרישה דהיינו משום מתונתא ותרתי זימני למה לי משום מתונתא והא מש"ה מרחיקין זרעים ומחרישה משום דמשקין הזרעים מן המים וקשה לכותל: תנא בא"י קאי. דלא משקי זרעים אלא מטר אבל בבבל דצריכי להן מים להשקות שדותיהן מתוך שהיא יושבת במים אם יבשו מים צריך להביא לשם מים כדי להשקות השדה שמתוך שהיא רגילה בכך צריך להשקות בכל שעה: מדקתני מתני' מרחיקין את הזרעים ג' טפחים. מכלל דזרעים לצדדין מעקמי ומשתרשי ואזלי ומש"ה מרחיקין כי היכי דלא ליזקו בכותל ורמינהו המבריך את הגפן בארץ שנועץ ראש הגפן בקרקע ולאמצעיתו נמי כפהו וניעצו בקרקע כדי שישתרש ויגדל הכרם אם אין על גבי הגפן הכפוף ונעוץ עפר גבוה ג' טפחים ה"ז לא יביא זרעים לשם ויזרע על גבו משום דקא ינקי הדדי ואיכא כלאים בכרם אבל אי איכא עפר ג' טפחים זורע על גבו דלא אזלי שרשין דזרעין מפי מעומק ג' טפחים ולא מסתבכי בשרשי הגפן. אי ליכא על גבו עפר ג' טפחים אין זורע על גבו דגפן אבל זורע את הצדדין של גפן אילך ואילך מכאן ומכאן ומש"ה מצי לזרוע בסמוך מכאן ומכאן דלא קא אזלי הזרעין לצדדין אלא יורדין כנגדן בקרקע וליכא למיחש דלישתרשי לצדדין וליערבו בשרשי הגפן ואם כן אמאי מרחיקין אותן מן הכותל ג' טפחים: שמחלידין ונוקבין בקרקע ריבוי השרשין ומעלין עפר תיחוח ומרפין יסוד הכותל: פ־סקא והכרתי לאחאב משתין בקיר. במילי דאסורא לא משתעי קרא אלא במילי דהיתרא: בשופכין מכלי: ת"ש לא ישתין. בפירוש: בכותל לבנים דרכין נינהו מש"ה מרחיקין ג' טפחים וצונמא שחזקת היא מותר להשתין כרבה בר בר חנה דאמר לעיל מותר להשתין: רקיק אינו ממעט בחלון. דקי"ל אם יש מת בבית ויש בו חלון טפח על טפח ואותו חלון פתוח לבית אחר וחלון שהוא טפח על טפח מכנים ומוציא את הטומאה ואם יש באותו חלון פת רקיק אחד אינו ממעט בחלון ומיטמא בית האחר דלא מיבטיל ליה ודעתיה עליה למיכליה וכמו כמאן דליתא מש"ה אין ממעט: אבל רקיק דממאס שמלוכלך מכאן ומכאן ודק הוא אינו יכול לקלופיה אימא מבטיל ליה ולמעט קמ"ל דלא: ותיפוק ליה דרקיק אינו ממעט משום דהוה ליה דבר המקבל טומאה משום דנילוש מעיקרא במים והוי מוכשר מחמת מים וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה לסתום בו חלון שהוא טפח על טפח שלא תצא הטומאה או למעטו ואמאי איצטריך לאשמועינן דאינו ממעט. במי פירות ומי פירות אין מכשירין: לעמוד בפני עצמן בחלון. דחוצצת משום דהבית וקופה שהן כלי ומקבלין טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. והא תבן חזיא לבהמתו ולא מבטל ליה וחוצץ וקשיא לשמואל דאמר לעיל דכל מידי דחזיא ליה לא מבטל ליה ואינו חוצץ ומשני משום הכי חוצץ דודאי בטליה ולא חזי ליה דתבנא סריא הוא. והא חזי לטינא ואמאי חוצץ הא לא מבטל ליה ומשני יאית ביה קוצים ולא חזי לטינא משום שנובלין המים ברגלים ואי הוי ביה קוצי היו נכנסין ברגליהן ומש"ה לא חזיא: היסק גדול לא שכיח. לא מיבעי ליה: בשהתריפו. שהתליעו: אי פומה של חבית. מחזרת מבחוץ

היא

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם בשופכין ת"ש לא יטיל אדם: (ב) שם לא מיבעיא עבה דכיון דחזי ליה: (ג) שם במתונתא: (ד) רש"י ד"ה שמחלידין וכו' ומתמוטט הקרקע שתחת יסוד: (ה) ד"ה ובצונמא וכו' לטישטוש הקרקע:(ו)ד"ה אינו ממעט וכו' אין רקיק זה ממעט שיעורו וכו' לא מבטל ליה להכי: (ז) ד"ה דאית וכו' והם היו: (ח) תוס' ד"ה אמר וכו' לקמן אזרעים: (ט) ד"ה רקיק וכו' שלא יהא בשירייס כ"א אגבע על רוחב גודל: (י) בא"ד ושאינו עשוי לא לאורה: (כ) ד"ה מאי וכו' חדא דלאו סתימה מעלייתא היא לפי: (ל) ד"ה ותיפוק ליה פירוש אפי': (מ) ד"ה שנילושה וכו' בהדי הנך שממעטין כצ"ל ותיבת שאמר נמחק:

היא גופה תיחוץ דהא א) כלי חרש אינו מטמא מגבו (א) אלא דפומא לגאו ואי בעית אימא לעולם דפומא לבר הכא במאי עסקינן בחבית של מתכת מיתיבי ב) עשבין שתלשן והניחן בחלון או שעלו מאליהן בחלונות ומטלוניות שאין בהן שלש על שלש והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ועוף ששכן בחלון ועובד כוכבים שישב בחלון ובן שמנה המונח בחלון והמלח וכלי חרס וספר תורה כולם ממעטין בחלון אבל השלג והברד והגליד והכפור והמים כולן אין ממעטין בחלון והא עשבין חזו לבהמתו באפרזתא (ב) או שעלו מאליהן כיון דקשו לכותל שקיל להו אמר רבה בכותל חורבה רב פפא אמר אפילו בכותל יישוב בבאין חוץ (ג) לשלשה לחלון מטלוניות חזו ליה לקריעה דלבושא בסמיכתא חזו לאומנא בריסקא אי בריסקא שאין בהן שלש על שלש שאין בהן ארבעה על ארבעה מיבעי ליה בעין ריסקא והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה ערקא ואזלא בקשורה שחיט לה בטמאה מזבין לה לנכרי בכחושה פסיק שדי לה לכלבים כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד ועוף ששכן בחלון פרח ואזיל בקשור שחיט ליה בטמא מזבין ליה לנכרי בקלניתא יהיב ליה לינוקא במסרט קלניתא לא מסרטא בעין קלניתא ועובד כוכבים שישב בחלון קאי ואזיל בכפות אתי הבריה שרי ליה במצורע אתי מצורע חבריה שרי ליה אלא בחבושי מלכות ובן שמנה המונח בחלון אתיא אמיה דריא ליה בשבת ד) דתניא בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מלח חזיא ליה במרירתא חזיא לעורות דאית בה קוצי כיון דקשיא לכותל שקלא דיתבא אחספא חספא גופא תיחוץ
דלית

שאין בה שלש על שלש. שאין מקבלין טומאה: המדולדלין. שתלושין ומעורין במקלת והבהמה עומדת אצל החלון והאבר מונח על החלון ותנן בהעור והרוטב (חולין קכט.) מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר ואלו לא הוכשרו: עובד כוכבים. אינו מקבל טומאה וכן בן שמנה שהרי הוא כאבן לא חי ולא מת: המלח. לא מקבל טומאה דלאו אוכל הוא באפי נפשיה: וכלי חרס. שאחוריו נגד אהל הטומאה: והשלג והברד כו'. הואיל ונימוקים מאליהם אין ממעטים וכן מים שבכלי הואיל ואם יטל הכלי אין עומדים בפני עצמן אין ממעטין בחלון: הברד. גלט"א: הכפור. גריישלא"ן: הגליד. קרח לבן שאינו שלג: ה"ג והא עשבים חזו לבהמתו וסופו ליטלן ואפ"ה כל כמה דאיתנהו התם ממעטי ותיובתא דשמואל: באפרזתא (ד). והוא סם המות לבהמה ואין דגרים בארזפתא טועה ה) שהוא קורנס של נפחים: כיון דקשו לכותל. שמאלידין אותו כדאמרי' במתני' שקיל להו ואפ"ה ממעט וקשה לשמואל: בבאין חוץ לשלשה. טפחים רחוק מן הכותל ועולין לתוך החלון דאפיהן: חזי לקריעה. לעשות טלאי: בסמיכתא. עב יותר מדאי: לאומנא. למקיז דם לקנח פי המכה: בריסקא. שהוא מסרט: אין בהן ארבעה על ארבעה מבעי ליה. שזו היא שיעור של שק: קלניתא. עוף כחוש מאד ואין ראוי לשום אדם: כעין קלניתא. כחוש כקלניתא והוא מסרט: דאית ביה קוצי. ויסרטו את ידיו: כיון דקשה לכותל. כדתנן במתניתין:
דלית

היא גופה תיחוץ. ותימה היכי תיחוץ הא לא מבטל ליה התם ותירץ ר"י ב"ר מרדכי דכיון שהתליפו הגרוגרות גם החבית נתקלקל ומבטלו אבל קשה לר"י דבפ"ב דשבת (דף קכז: ושם) דאמר שפקקו את המאור בטפיח כי פקקו מאי הוי הא לא מבטל ליה ואינו חוצץ וליכא למימר דביטלו הטפיח דא"כ היה בונה בשבת ונראה לר"ת ולר"י דכלי חרס לא בעי ביטול אלא שפיר חוצץ אע"ג דלא מבטל ליה והא דקתני לקמן דכלי חרס ממעט בחלון ופריך כלי חרס הא חזי ליה התם מיירי בממעט. חלון מכשיעור אבל אינו סותם כל החלון להכי בעי ביטול אבל היכא דסותם כל החלון כי הכא דקתני חוצצין דמשמע דסותם לגמרי וכן ההוא דפקקו את המאור התם ודאי [לא] בעי ביטול בכלי חרס ועוד אמר הר"ר שמואל דכלי עץ נמי שאינו מקבל טומאה כגון העשוי לנחת לא בעי ביטול דבפ"ב דמגילה (דף כו:) גבי ההוא בי כנישתא דיהודאי דהות פתיחא להוא אינדרונא דהוה בה מיתנא ובעו כהני לעלויי בה (ה) עד דאמר להו דלו תיבותא ואותבוה אבבא ואי צריך ביטול מאי מהני האי תיבה דמסתמא לא ביטלוה שם ועוד שלא היו יכולים לבטלה שהיה ספר תורה מונח בה ואסור לשנותה בדבר אחר דמעלין בקודש ולא מורידין: בחבית של מתכת. הקשה ר"ת דחבית גופה תביא טומאה לבית אחר דע"י אהל נעשית המתכת כחלל להיות אבי אבות הטומאה כדמוכח במסכת אהלות והוי כחלל נמי לטמא אחרים באהל דכוליה קרא דוכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' דריש לה בנזיר פרק כ"ג (דף נד: ושם) לענין אהל ונראה לרבינו תם דהכא מיירי כגון שהגרוגרות בולטות חוץ לפי חבית כל סביבותיו ומכסות אותו לגמרי שאין נראה כלל ודייק ר"ת מדנקט גרוגרות ולא נקט פירות לפי שהם מדובקות יחד אע"פ שיוצאות חוץ לחבית אין טפלות וכי האי גוונא דייק בפרק חבית (שבת דף קמו.) ועוד אומר ר' יצחק דהכא מיירי בשאין חבית יוצאה חוץ לכותל דהשתא דרך החלון לא יבא טומאה לבית דטומאה רצוצה בוקעת ועולה ואינה מתפשטת לצדדין שהרי אין בו פותח טפח: שעלו מאליהן. תימה היאך ממעטין הטפח הא תנן במס' אהלות (פ"ח מ"ס) אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות המחוברין לקרקע חוץ מן הירקות שמנו פירוש הנהו דמנו לעיל דמביאין וחוצצין האירוס והקיסוס וירקות חמור ודלעת יוונית וא"כ היכי קתני דעשבין שעלו מאליהן דחוצצין ותירץ רבינו תם דהתם איירי לענין אהל דאין נעשין אהל לחוץ בפני הטומאה על מה שתחתיהם או שעליהם או להביא טומאה מפני שהגות מגבו ואינו עומד במקום אחד והוי דומיא דעוף הפורח שאינו לא חוצץ ולא מביא הקשה ר"י דהכא בכולה שמעתין לא בעינן מירוח לא בעשבים ולא בחבית דפריך לעיל היא גופה תיחוץ ובהגוזל קמא (ב"ק דף קה.) אמר רבא הרי ו) חבית שניקבה וסתמוה שמרים הגילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין וי"ל דהתם (ז) בכלי בעינן מוקף צמיד פתיל להכי צריך מירוח אבל הכא לא בעי צמיד פתיל: ועוף ששכן בחלון. נראה דאתי אפילו לר"מ דאמר (עירובין דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא דופן לסוכה ולא לחי למבוי כו' דהיינו לענין מחילת עשרה טפחים דוקא אבל הכא לענין ממעט בחלון מגמעטו בכל דבר שיבטלנו: ועובד כוכבים שישב בחלון. דעובד כוכבים אינו מקבל טומאה כדנפקא לן מקרא בפ"ב דנזיר (דף סא: ושם) דכתיב ואיש אשר יטמא וגו' מתוך הקהל יצא עובד כוכבים שאין לו קהל ואע"ג דחכמים עשאוס כזבים לכל דבריהם (שבת דף פג. נדה דף לד.) כיון דמדאורייתא לא מקבלי טומאה חוצצין מפני הטומאה וא"ת דבפרק יוצא דופן (נדה דף מג:) אמר חומר בצרן מבשכבת זרע שהצרן אין לו חלוקת טומאה ומסיק שכבת זרע דחלוקה טומאה מה היא אילימא בין ישראלים לנכרים ה"כ הא איכא עכבר דים ועכבר דיבשה משמע דצרן אין חלוקה טומאתו בין ישראל לנכרי נאו פירכא היא דאע"ג דאין עובדי כוכבים טמאים בצרן אין לו חלוקת טומאה דומיא דשכבת זרע דבשכבת זרע גופה איכא חילוק אבל בצרן גופיה אין חילוק אלא בהנהו דמקבלי ממנו טומאה הילכך צריך למינקט עכבר דים ועכבר דיבשה והא דאיצטריך מיעוטא (שבת פג. נדה לד.) דעובד כוכבים אינו מטמא בזיבה משום דטומאת זיבה לאו טומאת מגע היא ומטומאה זו לא אשכחן דאימעטו ובן שמונה אינו מקבל טומאה כשהוא חי דלא איקרי אדם: והמלח. משמע מהכא דאין מלח מקבל טומאה אבל השלג מיירי שלא חישב עליו לאכילה דלא מקבל טומאה דאי חשב עליו תיפוק ליה דהוי דבר המקבל טומאה כדמוכח במסכת נדה [דף יז. וע"ש וצע"ג ואולי צ"ל אבל השלג מיירי שלא חישב עליו למשקה דלא מקבל טומאה וכו' וע"פ הג"ה זו מובנים דברי התוספות על נכון]: כולן אין ממעטין בחלון. וטעמא משום דאין מתקיימין (ח) ונימוסין במים דליכא למימר דטעמא משום דקשו לכותל ושקיל להו דהא מלח נמי קשה לכותל וקתני דממעט ומיירי כגון דמנחי בחספא והכך נמי ליתני דממעטי דמנחי בחספא אלא אפילו דמנחי בחספא דלא קשו לכותל לא ממעטי: חזי לקריעה דלבושא. ואע"ג דאמר בפ"ק דסוכה (דף טז. ושם) ובשבת פרק כל הכלים (דף קכה.) דפחות משלש על שלש לא חזי לא לעניים ולא לעשירים ודאי לא מקבל טומאה כיון דלא מגלגו ליה אבל מ"מ לא ממעט דלא מבטל ליה דקא שקיל ליה כי ז) מלטרף לקריעה דלבושא: כיון דאיכא צער בעלי חיים כו'. וא"ת כולה בהמה שקיל ושדי לכלבים וי"ל דמיירי בקוף וכל דדמי ליה דמנח התם לטיולי ביה וניחא דנקט אבר ובשר ולא נקט בהמה גופה דאי חזיא לטיולי שקיל לה לטיולי בה ואי לא חזיא שדי לה לכלבים: אתיא אמיה ודריא ליה בשבת. ואיירי בגוסס שימות קודם שילא השבת ואמר דשם תהא קבורתו:
דלית

מסורת הש"ס

א) [חולין כס.]: ב) [תוספתא דאהלות פי"ד]: ג) [עי' תוס' לקמן קיא. ד"ה דין]: ד) שבת קלה. יבמות פ. [תוספתא שבת פט"ז]: ה) [עי' רש"י ברכות לד. ובמגילה כס. ד"ה מרזפתא ובגיטין מו: ד"ה ארזפתא ומצוה לייסב וע"ע רש"י ב"ק מז: ד"ה באפרזתא]: ו) [צ"ל הרי אמרו]: ז) צ"ל מצטרף:

עין משפט נר מצוה

יח א ב ג ד ה ו ז ח ט י מיי' פט"ו מהלכות טומאת מת הלכה ב:

יט כ מיי' פ"א מהל' מילה הל' יג ועיין בכ"מ ופכ"ה מהל' שבת הל' ו טוש"ע א"ח סי' של סעיף ח וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא בהג"ה:

כ ל מ נ מיי' פט"ו מהלכות טומאת מת הלכה ב:

רבינו גרשום

היא גופה תיחוץ בפני הטומאה. דהא קי"ל כלי חרס אינו מטמא מגבו: איבעית אימא דפומא לבר. (ומש"ה) אפ"ה אינה חוצצת: בחבית של מתכת. דמטמאה מגבה: או שעלו. שגדלו: ומטלניות שאין בהם ג' על ג'. דלא מקבלי טומאה. והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה אבל עדיין סריכי בבהמה והן בחלון וכל הני מפריש לקמן למה ממעטין בחלון משום דלא הוי דבר חשוב ומבטלי להו אבל השלג וכול' אין ממעטין דמים הן: עשבים חזו לבהמה. ואמאי ממעטין הא לא מבטיל להו: באפרזתא. כלומר סם המות דבהמה דלא חזי לבהמה מש"ה מבטל ליה: כיון דקשי לכותל שקיל להו ולא מבטל להו ואמאי ממעטי בחלון. אמר רבא מש"ה ממעט דלא איכפת ליה מלקיית אותו כותל דחורבה היא ולא תליש להו בעוד שרטומאה בבית: בבאין חוץ מג' טפחים. חוץ מהלון דלא מזיק לכותל כלל וראשי ענפים מגיעין לכותל ליכא למיחש דילמא שקיל להו מש"ה ממעטין: ומטלניות. אמאי ממעט הא חזי לקריעה דלבושא לתקוני ומשני בסמיכתא דעב הוא ביותר ולא חזי: לאומנא. למקיז כלומר לקנח מן הדם ומשני ברשק דלא חזי לאומנא. אי הכי דמוקמת לה בדשק הא דתני שאין בהם ג' על ג' מש"ה לא מקבלי טומאה שאין בהן ד' על ד' מיבעי ליה דהכי דינא של שק. דעבה כעין שק ולא חזי שמחלדת כלי האומן כמו השק: בקלניתא. עוף הוא שכחש ביותר ואין ליה בשר וקא מבטל ליה ומקשא הא חזי לינוקא לשחק בו ולא מבטל ליה ואמאי ממעט ומשני במסרט דלא חזי לינוקא והא קי"ל דקלניתא לא מסרט. ואמאי לא קמבטל ליה דחזיא לינוקא ומשני כעין קלניתא דכחוש הוא ביותר ומסרט: ועובד כוכבים ששכן בחלון. ה"ה נמי ישראל אלא מש"ה נקט עובד כוכבים א) לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי מבדלו מן המצורע מפני הסכנה שלא ימות קודם שעתו: במרריתא. שאין ראוי למאכל: דאית בה קוצי. וכשמתקנו בו העור יכנסו הקוצים בידים ולהכי מבטל ליה. ומקשי' כיון דקשי מלח לכותל כדתני במתני' אמאי ממעט הא שקל ליה שלא ילקה הכותל ומשני דמיתבא ההוא מלח בחספא דלא קשי לכותל. ומקשינן חספא גופא תיחוץ בלא מלח; ואמאי נקט מלח; ומשני

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו מטמא מגבו לא צריכא דפומא: (ב) שם באפרזתא חזיא להסקה בלתים או שעלו: (ג) שם חוץ משלשה לחלון: (ד) רש"י ד"ה באפרזתא גרסי' והוא סם: (ה) תום' ד"ה היא וכו' לעלויי בה כו' עד אמר להו וכו' לשנותה לדבר: (ו) ד"ה שעלו וכו' וי"ל דהתם בעינן כצ"ל ותיבת בכלי נמחק: (ז) ד"ה כולן וכו' ונימוסין וליכא כצ"ל ותיבת במים נמחק:

א) [נראה דצ"ל עובד כוכבים לרבותא דאפילו עובד כוכבים לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי וכו'].

עין משפט
נר מצוה

בא א ב מיי׳ פכ״ו מהל׳ טומאת מת הלכה ד:
בב ג ד מיי׳ שם הל׳ ב:
בג ה מיי׳ פט״ו מהל׳ שבת הל׳ כא סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שמב סעיף ה והטמיון הא דמלח ורכב ע״ש:
בד ו ז מיי׳ פ״ט מהל׳ שכנים הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנה סעיף ז:
בה ח ט מיי׳ שם הל׳ יא סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קנה סעיף א:
בו י מיי׳ שם הל׳ יב טוש״ע שם סעיף ב:
בז כ מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם סעיף א:
בח ל מיי׳ שם הל׳ יב טוש״ע שם סעיף ב:
בט מ נ ס מיי׳ שם הל׳ יג טוש״ע שם סעיף ג:
ל ע פ צ מיי׳ שם הל׳ יב טוש״ע שם סעיף ב:
לא ק מיי׳ שם פ״ו הל׳ יב סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קנו סעיף ג:

דלית בה שיעורא. פירוש דאין שיעור לחספא למעט מפותח טפח ולא גרסינן כדתנן דמה ענין זה לשיעורי שבת אלא וכדתנן בוי״ו וה״פ והמאי מלח ממעט הא כי שקיל חספא כשילטרך לו יסיר גם המלח כדי שלא יזיק את הכותל והא הא מייתי וכדתנן כלומר דמיירי נמי דלית ביה כדי ליתן בין פצים לחבירו דאין ראוי לכלום ולא שקיל ליה ואית ספרים דלא גרסי חספא גופיה תיהוי אלא גרסינן ותיפוק ליה משום חספא כלומר ותיפוק ליה שיסיר המלח כשיסיר חספא ומשני דלית בה שיעורא כדתנן כו׳ ולא שקיל ליה:

ושל חמור שלש מן האיצטרובלא. פי׳ רבינו חננאל דבשל חמור ליכא טיריא דאין חמור טוחן בה אלא חמור קורא לבנין העצים הנושאים את הריחים כמו שמצינו דעצים הנושאים נקראים חמור כמו העץ שהמטה מוטלת עליו כדתנן (כלים פי״ח מ״ג) נקליטי המטה וחמור טהורים וכן העץ הסובל שידה תיבה ומגדל נקרא חמור דתנן חמור שתחת המלבן וספסלים שתחת הרגלים טהור וכן עץ שהכפה סומך עליו נקרא חמור דתנן (שם פי״ד מ״ג) חמור של נפחים (ו) טמאים וכן הריחים הבנין עשוי כמין כסא ועליה ריחים וזהו איצטרובל והאדם יושב כנגד׳ במקום גבוה ורגליו (ז) מרוחות למטה ומסבב הגלגל ברגליו וטוחן ולית ביה טיריא אלא קול בעלמא אבל בריחים שאדם טוחן בידיו או בגופו אית ביה כדנוד והיא טיריא ולר״י נראה דשל חמור נמי טוחן ביד אלא (ח) כשהוא על גבי בנין כדתנן במס׳ זבים בפרק רביעי חמור של ריחים ושל יד והא דתניא בתוספת׳ בפ׳ קמא דמכילתין מרחיקין הריחים של יד שלשה מן השכב שהן ארבע מן הרכב ושל חמור שלשה מן האיצטרובל שהן ארבע מן הקלת לא משום דבשל חמור אין טוחנין ביד אלא סתם של יד אין בהן חמור אלא ע״ג קרקע ולכך קתני בתר הכי ושל חמור אבל תרוייהו טוחנין ביד: שמע מינה כליא דתנור טפח. הא דלא קאמר נמי לעיל ש״מ שכב דריחים נמי טפח לפי שהיה פשוט להם איך היה:

תנור דידן כבירה דנחתומין דמי. כל אחד היה עושה תנור שלו כפי מה שהיה רוצה גדול או קטן אבל כירות של נחתומין היו כולן שוות והיו בקיאין בהן ונפקא מינה למקח וממכר: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. השתא ס״ד דתינוקות דסיפא היינו שבאין לקנות בחנות ומשום הכי פריך מ״ש אבל מפטיש וריחים לא פריך דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו חטין לטחון טוחן לבעל הריחים (ט) וכן פטים:

דלית בה שיעורא א) כדתנן חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו כלי חרס חזי ליה דמיטנף חזי לאומנא דמנקב ספר תורה חזי למקרא בבלוי והא בעי גניזה שם תהא גניזתה ב)(ואמר) רב בכל עושין מחיצה חוץ ממלח ורבב ושמואל אמר אפילו מלח אמר רב פפא ולא פליגי הא במלח סדומית הא במלח איסתרוקנית והשתא דאמר רבה עושה אדם שני צבורי מלח ומניח עליהם קורה שהמלח מעמדת את הקורה והקורה מעמדת את המלח אפי׳ מלח איסתרוקנית ולא פליגי הא דאיכא קורה הא דליכא קורה: מרחיקין את הריחים ג׳ מן השכב שהן ארבעה מן הרכב וכו׳: מאי טעמא משום טיריא והא תניא ושל חמור שלשה מן האיסטרוביל שהן ארבעה מן הקלת התם מאי טיריא איכא אלא משום קלא: ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה: אמר אביי שמע מינה כליא דתנור טפח נפקא מינה למקח וממכר: מתני׳ ג) לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק ר׳ שמעון אומר לא אמרו כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק פטור מלשלם ד) לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר ה) באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: גמ׳ והתניא בתנור ארבעה ובכירה שלשה אמר אביי כי תניא ההיא בדנחתומין ו) דתנור דידן כי כירה דנחתומין (א): לא יפתח חנות וכו׳: ז) תנא אם היתה רפת (ב) קודמת לאוצר מותר בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו (ג) אכסדרה תחת האוצר מהו בנה עלייה על גבי ביתו מהו תיקו בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מאי תיקו: באמת ביין התירו וכו׳: תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף האי דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה א״ר ששת ואספסתא כרפת בקר דמיא: מתני׳ חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין ח) אבל עושה כלים יוצא ומוכר בתוך השוק ט) ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות: גמ׳ מ״ש רישא ומ״ש סיפא אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א״ל רבא אי הכי ליתני חצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא

דלית בה שיעורא. והוי כמאן דליתא: חרס. לענין הוצאת שבת: כדי ליתן בין פצים לחבירו. פצימי חלונות שבכותל מרחיקין זה מזה ברוחב החלון ליכנס האורה בין כל אחד ואחד ונותן בחומה למטה ולמעלה חרס רחב בין זה לזה וטח בטיט והחרס עב והוי שם כאבן: והא בעי גניזה. ומסלקו לגנזו: חוץ ממלח ורבב. מפני שהמלח מתפזר והרבב ניתך כשמתחמם: מלח סדומית. עבה וקשה כאבן: שני צבורי מלח. גבוהים עשרה אצל כותלי מבוי ומניח שני ראשי קורות המבוי עליהן שכובד הקורה מעמיד את המלח: ושל חמור. ריחים של חמור: איצטרובלא. הוא מושב הריחים שבתוך קליפת העץ שקורין לרק״א: קלת. היא אפרכסת שקורין טרוויימוריי״ר: מאי טיריא איכא. ריחים קטנים וקלים הן ואין הקרקע מרעיד בגילגולו: משום קלא. י״מ קול הנהגת החמור וי״מ קול הריחים: מתני׳ אלא אם כן יש על גביו. חלל גובה ארבע אמות מפי התנור עד התקרה כדי שלא יאחוז האור בתקרה: עד שיהא תחתיו מעזיבה. אשטרי״ך בלע״ז טיח קרקע ג׳ טפחי׳ שלא תבער תקרה התחתונה של עלייה ועל גביו ד׳ אמות: ובכירה מעזיבה טפח. אף היא כלי חרס שפופתים קדירה על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין בתנור: ואם הזיק. אחר (ד) שיהא שם כל השיעורין הללו משלם מה שהזיק ואעפ״כ מעכבין עליו השכנים להרחיק בכל השיעורים הללו שמא ידליק בתיהם ואין לו מה לשלם: ביין התירו. אם היה אוצר של יין התירו לפתוח תחתיו חנות של נחתומין וצבעין שאין העשן קשה ליין: אבל לא רפת בקר. שהריח קשה ליין: גמ׳ והתניא. לענין מעמידה בעלייה בתנור ארבעה מעזיבה מתחתיו ובכירה שלשה: בדנחתומין. שמסיקין אותו תמיד וכן הכירה בכירת נחתומין: תנור דידן. דיהב ביה תנא דמתני׳ שיעור ג״ט ככירה דנחתומין דמי: כיבד וריבץ. גגו לצורך האוצר ולא הספיק להכניס לו תבואה עד שפתח זה חנות תחתיו מי הוי כקודם לאוצר או דילמא דכיון דכיבד וריבץ הוי כקידם האוצר: ריבה בחלונות. בעלייתו דגלי דעתיה שלאוצר הוא עשוי שיכנס לו אויר שלא ירקב התבואה: בנה עלייה על גבי ביתו. על גגו ורגילין היו לבנות שם לאוצר מהו את״ל ריבה בחלונות לאו הקדמה הוא היכי דכולי בנייא להכי עביד מאי: תמרי ורמוני. הכניס שם תמרים ורמונים מי הויא התחלת אוצר או דילמא אין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן: והאי דידן. יין שלנו אפילו עשן העולה מן הנר קשה לו: אספסתא. שחת של תבואה: כרפת בקר דמיא. מחמת שהוא לח (ה) ומתחמם ומעלה סרחון:

מתני׳ ולא מקול התינוקות. קא סלקא דעתך תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר הנמכר בחנות: גמ׳ מאי שנא רישא. דקתני יכול לומר איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין וסיפא קתני אינו יכול לומר לו איני יכול לישן מקול התינוקות: סיפא

מסורת הש״ס

א) שבת פב. נזיר נט. ב) [צ״ל אמר] ג) ב״ק פט: ב״מ קיח: ד) לעיל יח. ה) [כלאים פ״ב מ״ב ובתוספות פ״ב מ״ח וב״מ נמ: במשנה איתא באמת אמרו:] ו) [ב״ק פ״ח ותנור:] ז) [לעיל יח.] ח) [בסמ״ש אבל:] ט) [בסמ״ש אבל אינו יכול]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כי כירה דנחתומין דמי לא: (ב) שם רפת בקר קודמת: (ג) שם ריבה בחלונות מהו. נ״ב כנ״ל ותיבות אכסדרה תחת אוצר מהו נמחק: (ד) רש״י ד״ה ואם הזיק אחר שהיה שם: (ה) ד״ה כרפת וכו׳ שהוא לח מתחמם כצ״ל ואות ו׳ נמחק: (ו) תוס׳ ד״ה ושל וכו׳ של נפחים טמא וכן: (ז) בא״ד ורגליו מרוחות למטה ומסבב: (ח) בא״ד טוחן ביד אלא שהוא כצ״ל ואות ו׳ נמחק: (ט) ד״ה מאי וכו׳ לבעל הריחים וטוחן וכן פטים:

רבינו גרשום

ומשני דלית בית שיעור. מש״ה לא חייש: בין פצים לחבירו. כעין שעושין את הקורות המוצעות על הקרקע כדי שלא יעקלו ומשימין תחת הקורה חתיכה של חרס להפסקה כמו שאנו רגילין לעשות באבנים: ובלי חרס נמי חזי ליה ושקל ליה ואמאי מטעם בחלון דאגב דצריכי לכלי נקט ליה עם המלח. ומשני דמיטנף דלא חזי: חזי לאומנא. לקבל בו דם: שם תהא גניזתו ומבטל ליה ולא שקיל ליה: ורבב. שומן: מחיצה. אי לענין עושין בה מחיצה בפני הטומאה: מלח נמי א) משפר כמים. מלח סדומית שעב הוא ואינו יפה ודאי עושין בו מחיצה לענין שבת משום דקא מבטל ליה ולא חזי אבל מלח אסתרוקנית שדק הוא לא מבטל ליה ואין עושין בו מחיצה: עושה אדם. לגבי מבוי. וקורה מעמדת את המלח שמכבשתו ומגנת עליו מן הגשמים. הא דאיכא קורה עושין בו מחיצה מפני שהקורה מעמידתו: פיסקא משום טיריא. שמזעזע הכותל מחמת בנין הרחיים הקבועין סמוך לכותל וי״א טיריא המיית הרחיים קשה לכותל. והני רחיים ב) שמחזיר מחזיר ג״ט מן האצטרובל קרי התחתון שכב הרחיים של חמור ורכב קרי קלת: מאי טריא איכא הא לא קביע בנינו בקרקע ולא מזעזע הקרקע ואמאי מרחיקין אלא משום ק׳א של רחיים שקשה לכותל מרחיקין הכא נמי משום קלא: לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית. אם העליה שעל גבי בית היא של חבירו אא״כ יש על גביו של תנור ועד העליה ד׳ אמות מפני הלהב שלא ידליק העליה: היה מעמיד. התנור בעליה שלו ותחת העליה בית של חבירו לא יעמידנו עד שיהא תחתיו מעזיבה ג׳ טפחים כדי שלא יזיק לבית של חבירו. ואפ״ה אם הזיק משלם מה שהזיק דפחות מן השיעור הזה ג) אין יכול לדחוק אבל מן השיעור הזה יכול חבירו לעכב עליו אבל מן השיעור הזה אין יכול לדוחקו: והתניא בתנור. בעינן ד׳ טפחים ובכירה ג׳ והיכי קתני מתני׳ היה מעמיד בעליה עד שיהא תחתיו ג׳ ובכירה טפח כי התניא ההיא שיעור גדול בכירה ותנור של נחתומין משום דאיכא היסק גדול לא סגי אלא באותו שיעור דתנור דידן לא בעי אלא ג׳ טפחים ככירה של נחתומין: פיסקא בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר. שהיה בדעתו לשים שם תבואה ולא הספיק לשום שם תבואה עד שבנה אידך רפת בקר שלו מהו. מי אמרי׳ הא שכיבד וריבץ כמאן דכבר אצר שם תבואתו דמי ולא היה רפת קודם. ומאחר שכיבד וריבץ זה לא יפתח אידך רפת שלו ואם ת״ל הוא [illegible] לא יפתח אידך רפת בקר הא קמיבעיא לן ריבה חלונות באוצר כדי שיכנס הרוח באותן חלונות כדי לייבש תבואתו מהו. מי אמרי׳ הואיל דריבה לא יפתח אידך רפת בקר או דילמא הואיל דעדיין לא אצר לאו ולא כלום הוא ומצי למפתח דהוי ליה קדים: בנה עליה על גבי בית. סתם דלא ידעי אי לצורך אוצר בנאו או לא מאי: תמרי ורמוני. דלא מזיק להו הבלא אצר זה באוצרו מהו. מי אמרי׳ הואיל ו[illegible] ורמוני עדיין דעתו לאצור שם תבואה ולא יפתח או דילמא הואיל ועדיין לא אצר דבר דמזיק ליה הבלא מצי למפתח דהוה ליה קדים תיקו: באמת ביין התירו. לפתח חנותו תחת אוצר של חבירו מפני שמשבחו הבלא [illegible] האי יין דידן אפי׳ קוטרא [דשרגא]. עשן הנר קשה ליה: ואספסתא. חזיו למיתן תחת אוצר יין של חבירו שהוא מתחמם מחמת שהוא לח ומסריח וכרפת בקר דמי: פיסקא חנות שבחצר השותפין. אם רוצה חבירו לפתוח שם חנות יכול חבירו לעכב עליו ולומר ליה איני יכול לישן מקול הנכנסין ויוצאין בחנות לקנות אבל רשאי לעשות כלים בתוך החצר ויוצא ומוכרן: ולא מקול התינוקות. משמע ליה עכשיו שבאין לקנות ממנו חפצים כעין שרגילין בני אדם לשלוח תינוקות בשליחותן מש״ה מקשה ליה בגמ׳ מ״ש רישא דקתני יכול חבירו למחות ולומר לו איני יכול לישן מפני הנכנסין והיוצאין ומ״ש סיפא דקתני אין יכול למחות לא מפני

א) [נראה דצ״ל חוץ מרבב ומלח רבב משום שניתך כשמתחמם מלח נמי מפשר כמים]. ב) [אולי צ״ל והני ריחים של חמור מרחיק ג׳ טפחים מן האצטרובל וד׳ מן שקלת ולמטהתון שנקרא רכב קרי קלת]. ג) [ונראה דצ״ל דפחות מן השיעור הזה יכול חברו לדחקו ולעכב עליו אבל כשמרחיק כשיעור זה אינו יכול לדוחקו ולעכב עליו].

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך דאמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה מאי דרוש ולמדתם אותם ולמדתם אתם התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש כי מציון תצא תורה (א) ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו (ב) מבעיט בו ויצא עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע א) אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת עד שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא דקארי קארי דלא קארי ליהוי צוותא לחבריה מיתיבי אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו הכא במאי עסקינן בתינוקות דעכו"ם ת"ש שנים שיושבין בחצר וביקש אחד מהן לעשות רופא ואומן וגרדי ומלמד תינוקות חבירו מעכב עליו ה"נ בתינוקות דעכו"ם ת"ש מי שיש לו בית בחצר השותפין ה"ז לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי הכא במאי עסקינן בסופר מתא אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן ואי איכא גמלא לא ממטינן (ג) ואמר רבא סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש (ג) דוכנא ומסייעין ליה ממתא ואמר רבא האי מקרי ינוקי דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה לא מסלקינן ליה דלמא אתי לאיתרשולי רב דימי מנהרדעא אמר כ"ש דגריס טפי (ד) קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס מותבינן ההוא דגריס ולא דייק שבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן דדייק ולא גריס (ה) שבשתא כיון דעל על דכתיב כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתא לקמיה דדוד אמר ליה
מאי

רש"י

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. ואע"ג דקול הבא מחמת אחרים לא מלי מחוי: משום תקנת יהושע בן גמלא. אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני כדאמר ביבמות (דף סא.): ולמדתם אותם. האב עצמו מצוה ללמדו: פלך. הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכייא: רב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה (לעיל דף ח:): ואספי ליה. האכילהו והשקהו תורה כבעל כרחו כשור שנותנין (ג) עליו עול על צוארו: לא תמחייה אלא בערקתא דמסנא. ברצועות של מנעלים כלומר מכה קלה שלא יוזק: ליהוי צוותא לחבריה. אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב: רופא. מוהל: אומן. מקיז דם: מעכבין עליו. מפני שמרבה עליהן קול נכנסין ויוצאין: לסופר יהודי. מלמד תינוקות: בסופר מתא. מלמד תינוקות העיר ומושיב תלמידים תחתיו והוא מורה את כולם איך יעשו ויש שם קול גדול: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך. שישבו מלמדי תינוקות בכל עיר: לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים שהשטן מקטרג בשעת הסכנה שנאמר וקראהו אסון (בראשית מב) אלא יוכל לכוף בני אותו מתא להושיב מלמדי תינוקות: תיתורא. גשר רחב וחבירו במנחות (דף לה:) תיתורא דתפילין מקום מושבם שדומה לגשר: גמלא. לוח קצרה: סך מקרי דרדקי. מנין תינוקות הראויין למלמד אחד: ריש דוכנא. שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר: ומסייעין ליה ממתא. לשכור לו אותו ריש דוכנא: דילמא אתי לאיתרשולי. יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו: כל שכן. כשהשני יתן לב להיות למד יפה שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו שיבייש בבני העיר: דגריס ולא דייק. שלומד הרבה ולא דייק בלימוד התינוקות שלא ישתבשו:
מאי

תוספות

זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו. הוא אותו (ד) האיש דאמר רב יוסף (ביבמות דף סא.) תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי המלך עד דאוקים ליהושע בן גמלא בכהני רברבי וצדיק גמור היה כדאשכחן הכא והא דקאמר התם (שם) קטיר קא חזינא הכא לפי שהיו אחרים חשובים ממנו:

ולמדתם אותם ולמדתם אתם. יש ספרים דלא גרסי ולמדתם אתם ודריש מדכתיב ולמדתם משמע (ה) מעצמכם:

כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה:

כבן שש כבן שבע. כבן שש בבריא כבן שבע בכחוש:

בבציר מבר שית לא תקבל. והא דתנן במסכת אבות (פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בבריא לגמרי כדאמר בכתובות (דף נ. ושם) הלומד בנו פחות מבן שש רץ אחריו ואינו מגיעו ואיכא דאמרי זבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו ותרוייהו איתנהו דחלים וגמיר ואיבעית אימא הא בכחוש והא בבריא:

אחד מבני מבוי כו'. פי' רשב"א דלא גרס מבוי אלא חצר דאי גרס מבוי תיקשי לאביי דשרי בחצר אחרת והיא דעושה אדם חנות בצד חנות של חבירו שרי (ו) לכל הפחות בחצר אחר ורבא נמי לא פליג עליה אלא דמוקי מתני' דשריא אף באותה חצר והכא אסר אפילו בחצר אחרת אלא אחד מבני חצר גרס:

וגרדי. וא"ת ומאי שנא גרדי מבעל ריחים דתנן במתני' דאין יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן מקול הריחים ומקול הפטיש וי"ל דמתני' בעושה לעצמו והכא בגרדי העושה לאחרים דאיכא נכנסין ויוצאין וא"ת הא אמרי' בסמוך האי בר מבואה דאוקי ריחייא כו' דיכא הוא דמעכב עליה משום דאמר ליה קא פסקת לחיותי משמע דאי לאו משום דקא פסקת לחיותי היה יכול להעמיד שם הריחים אע"ג דעושה לאחרים ולקמן נמי תניא עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו כו' דאף על גב דאיכא נכנסין יוצאין טובא ודוחק לחלק דהתם כבר יש יוצאין ונכנסין לריחים הראשון או לחנות הראשון וי"ל דהתם בחצר אחרת שרי א"נ מתני' נמי בעושה לאחרים ובריחים ובקול הפטיש אין נכנסין ויוצאין כל כך שנותנין לו פעם אחת וטוחן אבל בגרדי יש הרבה יוצאין ונכנסין שהרבה מביאין לו מטוה:

ולא לסופר ארמאי. משמע דאם לא (ז) סופר הוה שרי להשכיר לארמאי וא"ת דאמרי' בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד:) האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעובד כוכבים אמיצרא דבר ישראל חבריה משמתינן ליה דא"ל ארית לי ארבעה אמיצראי ודוחק לחלק בין מכר לשכירות ונראה לר"י דהתם כשישראל רוצה לקנות אבל אם אין ישראל רוצה לקנות מותר:

ז) בסופר מתא. אין נראה לפרש כפ"ה דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל העיר דאיכא קול גדול דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא כמותרין ועומדין כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא דלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ואמאי איצטריך תו למינקט סופר מתא ואין לפרש נמי כפ"ה ח) בהמקבל (ב"מ דף קט:) סופר מתא מספר אנשי העיר דהא קרי (ח) הכא בברייתא סופר אלא נראה כמו שפי' ר"ח סופר מתא כותב שטרות העיר ולהכי חשיב ליה לקמן פסידא דלא הדר אם נכתב השטר שלא כדין:

מתקנת יהושע בן גמלא ואי"ך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. וכגון שיש כאן כ"ה ינוקי שראוין להשכיר להם מלמד ואם תאמר הא אי הוה ממטינן להו למתא אחריתי יפטרו מלמד בפני עצמן כיון דאיכא כ"ה ינוקי וא"כ מאי נפקא מינה וי"ל דנפקא מינה דאי הוו ב' מלמדי תינוקות בהידך מתא היו יכולין להושיב חציים בפני זה וחציים בפני זה:

סך מקרי דרדקי כ"ה ינוקי. אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד: פר"ח דרביה אקרייה זכר כדין והיינו רמייה דלא השגח למידע היכי הוה קרי תלמידיה וכ"ש אבל אין נראה לפרש שגם רבו טעה ולימדו זכר דא"כ לאו רמייה הוא:
סופר

מסורת הש"ס

א) כתובות נ: [ויימין רגלי שאלתות ריש ואתחנן]: ב) פי' אלשכא נקרא דוכן ולא אלשכא שהם יושבין ערוך ערך דכן]: ד) [לקמן כב.]: ו) פסחים קיב: ו) דפוס רבון ודפוס ונציא בכל הדפוס' ספר בלא וי"ו רק התחנן הכא כבריתא סופר הוא בוי"ו ח) [נפלינו שם לא נמצא סוף פי' כרכ"ין]:

רבינו גרשום

מפני התינוקות של בית רבן שבאין ללמוד תורה זה אינו יכול לעכב עליו אפי' בחצר השותפין: מי שיש לו אב. שהיה חייב בלימודו מעלן: עד שית שנין לא תקבל ללומדו שאינו יכול לסבול עדיין טורח הלימוד: ואספי ליה כי תורא. כלומר תן עליו עול תורה כמו לשור זה שאובסין אותו בעל כרחו ומכניסין בו המאכל כדי שיהא שמן כך הכנס בו תורה: בערקתא דמסנא. ברצוע' של מנעל הכהו ואל תכהו יותר מדאי שבשביל רוב הכאות אין מתפקח אא"כ קרי מנפשי' קרי ואי לא ליהוי צוותא לחבריה דקרי ואל תחוש להכותו יותר מדאי: בתינוקות דעובדי כוכבים. אם רוצה ללמוד ספר רפואה או מקרא יכול לעכב עליו דלא מצי עביד: ולא לסופר יהודי. מלמד תינוקות אלמא דמצי מעכב. הכא במאי עסקינן בספר מתא שהוא סופר העיר שכותב שטרות וספרים לכל מצי מעכב מחמת הנכנסין אצלו ואית דמפרשי בספר מתא שמגלח כל בני העיר: לא ממטינן ינוקא ממתא למתא. מפני כן התקינו להושיב מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך: ואי מפסיק נהרא לא ממטינן. דאיכא למיחש דלמא יהא רגיל למיזל לחודיה ונפיל לנהרא: תיתורא. גשר מרוחב: גמלא. גשר עשוי מנסר צר ומשני צדי הנהר קביעין ב' יתדות וקשור חבל א' מזה לזה ואותן העוברין על אותו נסר צר סומכין ידיהן בחבל ועוברין אבל התינוקות שאין בהן דעת לסמוך לא ממטינן דילמא אזיל לחודיה ונפיל: סך מקרי דרדקי. עד כ"ה תלמידים יכול ללמוד אחד: ריש דוכנא. ממונה תחתיו עד שיסייע לו ללמוד הנער ואין מנכין לו לרב משכירותו כדי לשכור אותו ריש דוכנא אלא מסייעין ליה ממתא הצבור שוכרין אותו ריש דוכנא. מאי טעמא לא מסלקי' ליה להוא דלא גריס כל כך דאי מסלקינן ליה ומותבינן להו קמיה ההוא דגריס טפי אתי לרשולי למימר הואיל דליכא דגריס כוותי לא מסלקי לי ואתי לרשולי. כל שכן דמותבינן להו קמיה ההיא דגרס טפי מימר אמר אי מרשינא מסלקין להו מקמאי כי היכי דסלקי להו מקמיה דאידך ומעיין בהו שלא יבא אחר דגרס טפי מיניה ויסלקו ממנו. ומתעסק בהן הרבה משום קנאת סופרים תרבה חכמה שזה מקנא לזה: חד דגריס הרבה ולא דייק כל כך:
מאי

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יב ופ"ב מהל' ת"ת הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף כב:
לג ב מיי' פ"ב מה' ת"ת הלכה א סמג עשין יב טוש"ע י"ד שם סעיף ו:
לד ג ד מיי' שם הל' ב טוש"ע י"ד שם סעיף ה וסעיף ח:
לה ה מיי' שם טוש"ע י"ד שם סעיף י:
לו ו טוש"ע שם סעיף ט:
לז ז ח ט י כ ל מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף א:
לח מ נ ס ע פ מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ו סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף טו:
לט צ ק מיי' שם הל' ב טוש"ע י"ד שם סעיף טו:
מ ר מיי' שם טוש"ע י"ד שם בהג"ה:
מא ש טוש"ע שם סעיף יח:
מב ת מיי' שם הל' ו טוש"ע י"ד שם סעיף יט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תלא תורה וגו' ועדיין: (ב) שמבעט כצ"ל ואות י' נמחק: (ג) רש"י ד"ה ואספי וכו' שנותנין לו עול: (ד) תוס' ד"ה זכור וכו' הוא אותו דאמר כצ"ל ותיבת האיש נמחק: (ה) ד"ה ולמדתם וכו' משמע אתם בעצמכם: (ו) ד"ה אחד וכו' שרי נמי לכל הפחות: (ז) ד"ה ולא וכו' דאם לא היה סופר וכו' וא"ת הא אמרי': (ח) ד"ה בסופר וכו' דהא קרי ליה בהא:

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף יז

מד ב ג מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ז ועי' בהשגות וכמ"ש כמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ה:

מה ד מיי' פי"ח מהל' מכירה הלכה ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף יח:

מו ה ו ז ח ט מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ב ופ"ש בהג"ה:

מז י כ מיי' שם הל' יב ופ"ב מהל' ת"ת הל' ז סמג שם וסי' יב טוש"ע שם סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמה סעיף כב

רבינו גרשום

מאי טעמא עבדת הכי דמשיירת נשים: האי בר מבואה א) מההוא מבוי (בני אדם) ולא היה רגיל לכך וקא מוקים ריחיים שלו סמוך לריחים של חבירו: דינא הוא כו'. מרחיקין מצודת הדג מן הדג שאם היה רגיל אחד לפרוש מצודתו בְּשָׂכָר שתיקן במים ובא חבירו ורצה לעשות מצודתו כמו כן מרחיקין אותה מן מצודת חבירו כמלוא ריצת הדג דמצי למימר ליה קא פסקת חיותאי ותסייע לרב הונא. מהא לא תסייע ליה דשאני דגים דיהבי סיירא דמשום הכי מרחיקין מפני כי מסיר לו דבר שבא כבר למצודתו במאכל שמשים במצודתו לפי שכשמעיינין ורואין מאכל במקום אחר בורחין ממצודתו של זה והולכין לשם וגולו בידים דבר שכבר [בא] במצודתו אבל ברחוק פרסה אינו יכול להביא המאכל. אבל גבי ריחים דליכא למימר הכי דבר הבא לידי הסיר ממני שעדיין לא בא לידו כלום מודה דמצי לאיקמינהו במבוי: לימא דאמר כר' יהודה ולא כרבנן. מפני שמרגיל התינוקות לבוא אצלו ומצי למימר ליה שאר בעלי חנויות קא פסקת לחיותי: שיוסקי. שקדים: ומרחץ. שהיו רגילין לשכור מרחץ כדי לרחוץ: אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. וקשיא לרב הונא: כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חיים. כלומר אומנין של מבוי אחר אינן רשאין להושיב במבוי זה שלא לדעת כולן: לשכינו שבמבוי שלו אינו כופהו שלא יזקק מן אומנותו משום דאמר ליה אתה עושה בתוך שלך ואני בתוך שלי: רשב"ג אומר אף לשכינו כופהו. ורב הונא ס"ל כרשב"ג: בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב שאם היה אומן א' בעיר ובא אומן אחר מעיר אחרת כאותו ורצה לקבוע באותה מדינה יכול לעכב על ידו ולומר קא פסקת לחיותא ואי שייך אכרגא להתם שפורעין מס גולגלותא לאדון אחד דמי כמאן דהוה תרוייהו מאיתה העיר ולא מצי מעכב ליה: דנפשיה. כלומר לשכינו לא מצי מעכב ורב הונא בריה דר"י לא ס"ל הא דרב הונא דלעיל. ג) לא צריכא דלא שייך מאי. מי אמרי' הואיל דממתא חדא תרוייהו אע"ג דלא שייך כרגייהו בחדא לא מצי מעכב ליה. או דלמא כיון דלמבוי דידיה הוא מצי מעכב דלא ליקבע במבוי דידיה תיקו:

תוספות

סופר מתא. לא כמו שפירש בקונטרס כותב ספר תורה בטעות דאין זה פסידא דלא הדר דיכולין להגיהו אלא כדפרישית לעיל כותב שטרות: ומקרי דרדקי. פי' בקונטרס בהמקבל (ב"מ דף קט. ושם) דהוי פסידא דלא הדרא משום דשבשתא כיון דעל על וקשה לר"י דהא רבא גופיה אית ליה לעיל דשבשתא ממילא נפקא ואומר ר"י דהוה פסידא דלא הדר דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים ואותה שעה אין יכולין להחזיר לעולם: שתלא. וא"ת מאי פסידא איכא אי יפסיד ישלם וי"ל דאי' מפסיד אלא שפושע שאין הנטיעו' גדילות כמו שהיו ראויות ליגדל: מרחיקין מצודת הדג כו'. אע"ג דר"ת מפרש דבדבר של הפקר אפי' רשע לא מיקרי כדתנן (פאה פ"ד מ"ג) גבי פאה פירס טליתו עליה מעבירין אותו ממנה וכן תנן בפ"ק דב"מ (דף י.) ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה ולא מיקרי רשע אלא בעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה משום שאם לא ישתכר במקום זה ימצא להשתכר במקום אחר והך דשמעתא לא קשיא דאע"ג דהוי דבר של הפקר מ"מ בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרוס מצודתו ועוד דהכא אומנותו בכך והא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (לקמן דף נד:) נכסי כנענים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מאי טעמא כנעני מכי מטא זוזי לידיה איסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה ופי' רשב"ם התם דישראל המחזיק רשע מיהא מיקרי ולפי' ר"ת אפי' רשע לא הוי כיון שלא ימצא במקום אחר וקשה לרשב"א מהא דאמר באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא אזל רבא וזבניה נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא אמטייה לרבא א"ל האי דלא מטאי לה למר אגר ביתא עד השתא דאמר מר התם משכנתא שתא ולא מצי נכרי לסלוקי והשתא כיון שקדמה חזקת רב מרי לחזקת רבא א"כ זכה בה רב מרי דנכסי הכנעני הרי הן כמדבר ואי מקרי רשע אתי שפיר דלא היה רוצה לזכות בה אבל לפירוש ר"ת דאפילו רשע לא מיקרי אמאי לא זכה בה רב מרי כיון דהיתר גמור הוא ושמא לפנים משורת הדין עבד ולריב"א נראה דחזקת רב מרי לא היתה אלא בתורת משכון ורבא קנה ממנו בשטר וזכה בה ואחר כך נתן מעות [וע"ע תוספות קדושין נט. ד"ה עני המהפך וכו' ותוס' ב"מ עג: סוף ד"ה נכר]: תנאי היא דתניא כו'. תימה לרשב"א דאמאי לא מייתי ח)(הברייתא) דלעיל דממה נפשך רבי יהודה דאמר לא יחלק חנוני קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא ובמאי ניחא לאתויי תנאי דפליגי בהדיא בהכי: כופין בני מבוי זה את זה כו' ולא מלמד תינוקות. נראה לר"י דבמלמד תינוקות נכרים איירי ולא יתכן אי גרס לעיל אחד מבני מבוי מבוי דהא מוקמינן ליה (ח) בתינוקות נכרים ומעכבין עליו בני מבוי והכא קאמר דלשכינו אינו כופהו ואפילו רשב"ג לא פליג אלא משום דפסיק לחיותיה אבל משום קול תינוקות לא חיים ומיהו לפי מה שפירשתי [לעיל] דגרסינן אחד מבני חצר אתי שפיר ולר' שמשון בן אברהם נראה דהכא בתינוקות ישראל ואפילו אחר תקנת יהושע בן גמלא ושאני הכא דככר יש שם מלמד תינוקות אחר ובסמוך דקאמר דמודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב ואף על גב דאיהו סבר כרבן שמעון בן גמליאל צריך לומר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג אמלמד תינוקות אלא אשארא: פשיטא לי דבר מתא אבר מתא [אחריתי מצי] מעכב. רב הונא בריה דרב יהושע כרבנן ס"ל ומיבעי ליה בר מבואה אבר מבואה דעלמא אי מצי מעכב אי הוי בכלל שכינו אי לאו כדפירש הקונטרס וכוותיה קיימא לן לגבי רב הונא דבתרא הוא: ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב. פירוש בני העיר אבל בני מבוי מצי מעכבי שלא יכנס במבואם:

גמרא

מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב [דברים כה] °תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן (א) זכר קרינן א"ל אנא זכר אקריון אזל שייליה לרביה אמר ליה היאך אקריתן אמר ליה זכר שקל ספסירא למיקטליה אמר ליה אמאי א"ל א) דכתיב [ירמיה מח] °ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל °שבקיה להוא גברא דליקו' בארור א"ל כתיב [שם] °וארור מונע חרבו מדם איכא דאמרי קטליה ואיכא דאמרי לא קטליה ב) ואמר רבא °מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וספר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו °כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקמוקי גביה דינא הוא דמעכב עילויה דא"ל קא פסקת ליה לחיותי לימא מסייע ליה מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג וכמה אמר רבה בר רב הונא עד פרסה שאני דגים דיהבי סייארא א"ל רבינא לרבא לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה ג) דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילן (ב) אצלו וחכמים °מתירין אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם אלא דאמר ליה ד) אנא קמפלגינא אמגוזי את פלוג שיוסקי אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל קא פסקת ליה לחיותי מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא °כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד ה) מבני בעלי אומניות ו) °ולשכנו אינו כופיהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופיהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע °פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב °ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב °בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי תיקו אמר רב יוסף ומודי רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר ז) °(עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר וגיתוש °ילמא אתי לאיתרשולי א"ל)

קנאת

רש"י

מאי טעמא עבדת הכי. שלא הרגת את הנקיבות: את זכר עמלק. ארור מונע חרבו. סיפיה דהאי קרא הוא: שתלא. טעע כרמו לנטוע: אומנא. מקיז דם: סופר מתא. לבלר: כמותרין ועומדין דמו. שלא יקלקלו ואם קלקלו מסלק להו בלא אתרייתא אע"פ שלא התרו בו קודם לכן: פסידא דלא הדר. כגון אלו שמשתנבלה הבהמה או הרג המקיז והסופר כתב ספר תורה בטעות: דאוקי ריחיא. לטחון ולשכור: מרחיקין מצודת הדג מן הדג. לייד שנתן עיניו בדג עד שהכיר חורו מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם אלמא אע"ג דלא זכה ביה ולא מטא לידיה מרחיקין משם דא"ל קא פסקת לחיותי: שאני דגים דיהבי סיירא. טתכין עין בהבטם להיות (ג) טוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות הילכך כיון שהכיר זה חורו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו בטוח הוא שילכדנו דה"ל כמאן דמטא לידיה ונמצא חבירו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא: שמרגילם. לבא אצלו כשאבותיהם שולחין אותן אל החנויות לקנות מן החנוונים: שיוסקי. שקדים: אבל הכא. שזה העמיד תחילה והרגיל להשתכר בכך וזה בא לירד אצלו לאומנותו אומר לו פסקת לחיותאי: שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי. ממקום אחר להשכיר לו בית במבוי (ד) ויש כאן בני אותה אומנות: ולשכינו הדר במבוי כמותו: אינו כופהו מלירד לאותו אומנות: רשב"ג אומר כו'. ורב הונא הוא דאמ' כרשב"ג: מצי לעכב. מלעשות כאן אומנתם ולהביא כאן למכור ואפילו לרבנן דאמרי לשכינו אינו כופהו: ואי שייך בכרגא דהכא. שנותן מס גולגלתו למושל העיר הזאת כבר מתא (ה) לא מצי בר מתא לעכב עליו כל העיר ופשיטא לי דבר מבוי אבר מבוי דנפשיה לא מצי מעכב את המבוי מלירד לאומנותו כרבנן ולא כרב הונא מיהו איבעיא לי בר מבואה אבר מבואה אחרינא מאי מי מצי מעכב (ו) בן המבוי הזה או לא מי הוי שכינו ואינו כופיהו או דילמא שכינו דאמור רבנן בבר מבואה דההוא מבוי קאמרי אבל בר מבואה אחרינא לאו שכינו הוא: ומודה רב הונא. דאמר לעיל בר מבואה דאוקי ריחייא כו' דאית ליה כרשב"ג מודי הוא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב לבר מבואה מללמד גם הוא התינוקות שמתוך כך יזהרו באומנותן שיראו זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה:

ומודה

תורה אור

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' גיטין סח. ד"ה וכתיב]: ב) [ב"מ קט.]: ג) שם פ.: ד) [שם]: ה) [גי' רב אלפס והרא"ש מבעלי]: ו) [תוספתא פ"א]: ז) [מפי' רש"י סד"ה ומודה רב הונא נראה דלא גרים לכל זה וכ"כ תוס' ג"כ להדיא בסמוך ד"ה קנאת סופרים]: ח) [נ"ל משנה]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זכר קרינן א"ל לדידי זכר אקריון: (ב) שם מפני שמרגילן לבוא אצלו: (ג) רש"י ד"ה שאני דגים וכו' להיות רגילין לרוץ וכו' ונתן מצודה ומזונות וכו' וה"ל כמאן: (ד) ד"ה שלא וכו' במבוי זה ויש כאן: (ה) ד"ה ואי שייך וכו' כבר מתא הוא ולא וכו' לא מצי מעכב מלירד כצ"ל ותיבות את המבוי נמחק: (ו) בא"ד מעכב עליה בן המבוי הזה או לא: (ז) תוס' ד"ה כופין וכו' מוקמינן ליה לעיל בתינוקות:

א) נראה דצ"ל בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה מהסוא מבוי ולא כיס כו': ב) [מד' רבינו ז"ל אנו נראה שהיה גורס בכאן ואי שייך בכרגא דהכא הא אמרת דלא מצי לעכב לא צריכא דלא שייך מאי עד כאן וכ"ע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שכנים שגרס כן ע"ש].

בריזלין

א) קנאת סופרים תרבה חכמה אמר רב נחמן בר יצחק ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכב ב) דאמר מר עזרא תקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות כדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל והני מילי לאהדורי אבל לאקבועי לא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי כי הא דרבא שרא להו לר' יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא מאי טעמא כיון דרבנן נינהו אתו לטרדו מגירסייהו הנהו דיקולאי דאייתו דיקלאי לבבל אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו והני מילי ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרינן אלא לזבוני בשוקא אבל לאהדורי (א) לא הנהו עמוראי דאייתו עמרא לפום נהרא אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו אמרו ליה אית לן אשראי (ב) אמר להו זילו זבנו שיעור חיותיכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה א"ל ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא א"ל רבא לרב אדא בר אבא פוק תהי ליה בקנקניה נפק [אזל] בעא מיניה ג) פיל שבלע כפיפה מצרית והקיאה דרך בית הרעי מהו לא הוה בידיה א"ל מר ניהו רבא ד) טפח ליה בסנדליה א"ל בין דידי לרבא איכא טובא מיהו על כרחך אנא רבך ורבא רבה דרבך לא נקטו ליה שוקא פסיד גרוגרות דידיה אתא לקמיה דרב יוסף א"ל חזי מר מאי עבדו לי א"ל מאן דלא שהייה לאוניתא דמלכא דאדום לא נשהייה לאוניתיך דכתיב °כה אמר ה' על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום ה) לסיד נח נפשיה דרב אדא בר אבא רב יוסף אמר אנא ענישתיה דאנא לטייתיה רב דימי מנהרדעא אמר אנא ענישתיה דאפסיד גרוגרות דידי אביי אמר אנא ענישתיה דאמר להו לרבנן ו) אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בישרא [שמינא] בי רבא ורבא אמר אנא ענישתיה [דכי הוה אזיל לבי טבחא למשקל אומצא] אמר להו לטבחי אנא שקילנא בישרא מיקמי שמעיה דרבא דאנא עדיפנא מיניה רב נחמן בר יצחק אמר אנא ענישתיה דרב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה כל יומא מיקמי דניעול לכ"ה מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתיה והדר עייל לכלה ההוא יומא נקטוה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרב אדא בר אבא משום דלא הוו בסיומא אמרו ליה אימא לן הני שמעתתא דמעשר בהמה היכי אמרינהו רבא אמר להו הכי אמר רבא והכי אמר רבא אדהכי נגה ליה [לרב נחמן בר יצחק] ז) (ולא אתי רב אדא בר אבא) אמרו ליה רבנן לרב נחמן בר יצחק קום דנגה לן למה יתיב מר אמר להו יתיבנא וקא (ג) מנטרא לערסיה דרב אדא בר אבא אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענשיה:

מתני' °מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות ח) החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות: **גמ'** וקמא היכי סמיך אמר רב יהודה הכי קאמר הבא

עמוס ב

תורה אור

ומודה רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דאמר בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב מלהביא כאן ולמכור מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המחזירין בעיירות להביא בשמים לנשים להתקשט בהן דלא מצו לעכב עלייהו רוכלי העיר: להדורי. לחזור ולסבב במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות ואחרי כן ישוב לעירו: ואי צורבא מרבנן הוא. דטריד בגירסא ולא אורחיה לאהדורי אפי' לאקבועי נמי: דלא כהלכתא. אלא לפנים משורת הדין: דיקולאי. מוכרי סלים ויש אומרים מוכרי יורות: ולעלמא ליזבנו. יומא דשוקא הוה והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק לפיכך אין בני העיר מעכבין גם על המוכרים להביא אומנותם ולמכור לנקבצים לשוק: עמוראי. מוכרי צמר: אית לן אשראי במתא. מכרנו באמנה ולריכים אנו לשהות כאן עד שנגבה חובות שלנו ואם אין אנו מוכרין סחורותינו במה נתפרנס: עד דעקריתו. שתעקרו חובותיכם מן הלוקחים מכם באשראי: נקיט ליה שוקא. הכרז שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא: תהי ליה בקנקניה. הריח לו בקנקנו אם יין הוא אם חומץ כלומר בדקהו בהלכות אם תלמיד חכם הוא אם לאו. ריח היין כשמריחין אותו אם טוב הוא קרי תהי כדאמרינן בת תיהא במסכת ע"ז (דף סו:) וכן בכתובות (דף קה.) קרנא הוה תהי באמברא דחמרא: כפיפה מצרית. סל נצרים של ערבה: מהו. מי חשוב כמעוכל והוה ליה ככלי גללים ואין מקבל טומאה עוד: א"ל. רב דימי לרב אדא: מר ניהו רבא. אתה הוא רבא לפי ששמע על רבא שהוא גדול העיר וסבור שהוא זה: טפח ליה בסנדליה. הכהו על סנדלו במקל דרך שחוק כשם שמכין למי שאינו חשוב: דלא שהייה. שלא נמנע מלהפרע: לאוניתא. אונאת בושתו: דמלכא דאדום. אע"פ שהוא אדומי: על שרפו. מחמת בזיון: דאמר להו לרבנן אדמגרמיתו גרמי בי אביי. שהיה רגיל לומר לתלמידים עד שאתם הולכים אצל אביי לגרס עצמות כלומר ללמוד שלא לשובע: תו אכלו כו'. בואו ולמדו הלכות ליהנות מרווחות אצל רבא: שמעיה דרבא. שלוחו לקנות בשר: ריש כלה. דורש ברבים בשבתות: דלא הוו בסיומא. יש אומרים שלא היו בעלה כשנעשה רב נחמן ריש כלה ויש אומרים דלא הוו בסיומא דפירקא דרבא דדריש בשבת הרגל הלכות האמורות בפרק אחרון של בכורות: שמעתתא דמעשר בהמה. בפרק אחרון דבכורות ורבא אמרינהו בסופא דפירקא: אתו רבנן. תלמידי הישיבה הבאים לשמוע: נטרנא ערסיה דרב אדא. אני מצפה כאן שיביאו את מטת רב אדא שמת: מתני' לא יסמוך לכותל חבירו כותל אחר אלא אם כן כו'. מפרש בגמ': והחלונות. מי שהיו לו חלונות פתוחים לחצר חבירו והוחזק בדבר זה שלש שנים ובא בעל החצר לבנות שם כותל צריך לשער ד' אמות: בין מלמעלן. אם בא להגביה יגביה כותלו ד' אמות מן החלונות: בין מלמטן. אם בא לבנותו נמוך צריך להשפילו מן החלונות ד' אמות וטעמא מפרש בגמ': בין מכנגדן. צריך להרחיק מהן ד' אמות: גמ' הבא

קנאת סופרים תרבה חכמה. ולא גרסי' כמו שיש בספרים דאמר מר עזרא תיקן להם לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר דהא לא חשיב ליה במרובה (ב"ק דף פב.) גבי עשר תקנות שתיקן: **מעלמא** אתו ולעלמא ליזבנן. מכאן משמע דביומא דשוקא היה מותר להלוות לבני אדם הבאים ממקומות שם לשוק לנכרים דאתו מעלמא אבל לבני המקום לא ודוקא בשוקא אבל לאהדורי לא: **אמר** ליה רבא לרב אדא בר אבא. כן גרים רבינו חננאל ולא גרסי' בר אהבה דאותו היה בימי רבי כדאמרינן בקדושין (דף עב: ושם) ט) היום ישב רב אדא בר אהבה בחיקו של אברהם אבינו: **פיל** שבלע כפיפה מצרית. בפ' ר' ישמעאל (מנחות דף סט. ושם ד"ה פיל) איתא להך בעיא דהכא ומסיק התם למאי אי למבטל טומאתו תניא כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא בשינוי מעשה וקאמר לא צריכא דבלע הוצין ועבדינהו כפיפה אי הוי עיכול והוי ככלי גללים או לא והכא בלע הוצין בעא מיניה דאי כפיפה שלימה אמאי לא הוה בידיה מתני' היא וקשיא לר"ת א"כ אמאי לא נקיטו ליה שוקא הא בעיא זו לא איפשיטא התם וי"ל דמ"מ הוה ליה לאיתויי הנך ראיות דמייתי התם ודחי להו: **אנא** ענישתיה. כל אחד מהן היה מתאונן שעל ידו מת רב אדא משום דאמרינן בשבת בפ' שואל (דף קמט:) כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שנאמר (משלי יז) גם ענוש לצדיק לא טוב אלא רע וכתיב (תהלים ה) לא יגורך רע. ר"י: **וקמא** היכי סמיך. ס"ד דבנפל איירי שכן משמע הלשון דקתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ומשני רב יהודה הכי קאמר הבא לסמוך כו' ומתני' הכי פירוש' מי שהיה גבול כותלו סמוך לכותל חבירו ורבא פריך דכותל קתני ולא גבול וא"ת לרבא דאמר בריש פירקין דאסור לסמוך קמא היכי סמך ואפילו לפי' ר"ת דלמסקנא שרי רבא לכולהו לסמוך לבד מבור מ"מ אמאי לא פריך מהכא דהוי רישא אלא ממשרה וירק דהוי סיפא וי"ל דלא אסר רבא לסמוך אלא מילתא דמגופיה אתי היזק אבל הכא הכותל אינו מזיק כלום אלא שגורם למעט הדווסא: אלא

מסורת הש"ס

א) [לעיל כא.]: ב) ב"ק פב: ג) מנחות סט.: ד) [מו"ק כח. ב"ק לב:]: ה) [נ"ל לשיד]: ו) [נ"ל אדמגרסיתו. ערוך ערך גרס א']: ז) [רש"ל מ"ז וגרס רנב"י אתו רבנן א"ל לרב נב"י]: ח) [לעיל כ:]: ט) [ע"ש ד"ה היום וברש"י שם וע"ע תוס' תענית כב: ד"ה א"ל]:

רבינו גרשום

ברוכלין. שמוכרין תכשיטי נשים שרק וכחל אע"ג דלא שייכי בחד כרגא דלא מצי מעכב עליה האי רוכל דמתא: והני מילי דלא מצי מעכב לאהדורי לחזור ולילך משוק לשוק וממבוי למבוי ולמכור ולשוב לעירו אבל לקבוע חנותו בהני רוכלין למזבן תכשיטין לא: דלא כהלכתא. כלומר שלא ילמדו ממנו אחרים הלכה דלפנים משורת הדין עבד להו משום דרבנן נינהו דלא ליבטלו מגירסייהו לילך ולחזור בכל העיר ומשוק לשוק: הנהו דקולאי. שמוכרין סלים. אתו דקולאי דמתא ומעכבי להו אמר להו לא מציתו מעכבי עלייהו דמעלמא אתי ולהנהו דאתי מעלמא לשוק לזבני אבל לאהדורי בבתים לזבונינהו לא דודאי מצי למיעכב עלייהו: אית לן אשראי במתא. חוב שחייבין לנו ממון וצריכין לנו לעכובי הכא עד דפרעי לן והב לן רשותא דניזבין עד כפי חיותן עד דפרעי לן: נקיט ליה שוקא. שלא ימכור אדם עד שימכור כל גרוגרות שלו: תהי ליה. הוי מריח מה יש בו: מצרית. מצורי דקל מהו מי אמרי' הואיל דהוות במעיו והקיאה [דרך] בית הרעי כמאכל שנתעכל דמי ונתבטל ואין מקבלת טומאה או דלמא הואיל ואכתי קיימת היא דבר חשוב הוי ואינה מבוטלת ומקבלת טומא': אמר ליה. רב דימי לרב אדא מאן נינהו מר רבא את הוא רבא: טפח ליה. רב אדא לרב דימי בסנדליה כלומר שלא היה חשוב בעיניו: ורבא רביה דרבך. שהוא רבי ואנא רבך: מאן דלא שבקיה. לאוניתא (דעמון) דמואב למלכא דאדום: אדמגרמיתו גרמי בי אביי. שהיה רגיל לומר לתלמידי אביי כל זמן שאתם מגררין עצמות שאין בהן לחלוח בי אביי יכולין אתם ללמוד תורה כשורה וכהלכתא בי רבא לפי שאביי לא לסדר כל כך ולפיכך אמר אביי אנא ענישתיה שהיה מבזיני: ריש כלה הוה. שהיה רגיל לדרוש בשבת שלפני החג ורב נחמן היה דורש אותן שבתות והיו מתקבצין שם מהרבה מקומו' תלמידין לשמוע: עכבוהו רב פפא ורב הונא לרב אדא בר אהבה משום דלא הוי בסיומא במס' בכורו' קמיה דרבא: קום והכנס לדרוש דנגה לן שכבר עבר מן היום הרבה: קא נטרנא לערסיה. כלומר שמת לפי שהיה מצערו כל

כך שלא בא אליו לעיין עמי הדרשה: פיסקא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ונפל לא יסמוך כותל אחר. שלא יבנה שם כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו מכותל חבירו ד' אמות משום דוושא כדמפרש בגמ'. החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות כדמפרש בריש פ"ב: ומקשי' וכותל קמא ז נפל דהוה מעיקרא היכי סמיך בקרוב מד' אמות: אמר רב יהודה הכי קאמר מתני' הבא לסמוך תחלה לא יסמוך לכותל וכו': יהא

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג ד מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ו:

מט ה ו ז ח מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ז:

נ ט מיי' פ"ט שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יב:

נא י מיי' שם פ"ז הל' א ב ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף ג וסעיף כב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל לאהדורי במתא לא: (ב) שם אית לן אשראי במתא אמר: (ג) שם וקא נטרנא לערסיה:

עין משפט
נר מצוה

נב א מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יב ובהג"ה ועיין בטור:

נג ב ג מיי' שם הל' שם ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יג:

נד ד מיי' שם פ"ז הל' א ב ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כב:

נה ה מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סעיף כג וסי' קנה סעיף יד בהג"ה:

נו ו ז מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף כב:

נז ח מיי' פ"ז שם הל' ה טוש"ע שם סעיף כד:

נח ט מיי' פ"ט שם הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף טז:

נט י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יז:

ס כ מיי' שם פ"י הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעיף לא לב לג:

הבא לסמוך לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מתקיף לה רבא והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני אלא אמר רבא הכי קתני מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ארבע אמות ונפל לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות מ"ט דדוושא דהכא מעלי להתם אמר רב לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך רבי אושעיא אומר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר רבי יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה תנן א) החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות ותני עלה מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל טעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן בבא מן הצד ב) וכמה אמר (א) ייבא חמוה דאשיין בר נדבך משמיה דרב כמלא רחב חלון והלא מציץ א"ר זביד ג) במדיר את כותלו והא אנן תנן ארבע אמות לא קשיא כאן מרוח אחת כאן משתי רוחות ת"ש ואת הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם טעמא משום סולם אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן במזחילה משופעת דאי משום דוושא הוא הא קא אזיל ואתי תותיה:

מתני' מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמייה ואת הכותל מן המזחילה ד' אמות כדי שיהא זוקף את הסולם: גמ' לימא מתניתין דלא כר' יוסי דאי ר"י הא אמר ד) זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אפילו תימא ר' יוסי הא ה) אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר מודי רבי יוסי בגירי דידיה ה"נ זמנין דבהדי דמנח ליה (ב) יתבא בחור וקפצה והא גרמא הוא א"ר טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי דהוו

אתו

הבא לסמוך. מתחילה כותל אצל כותל חבירו: והא מי שהיה קתני. אלמא כבר היה: ונפל לא יסמוך. לא יקרבנו אצל כותל חבירו: דוושא דהכא מעלי להתם. מה שדשין ברגל בין שני הכתלים תמיד מועיל לשני הכתלים להקשות קרקעית יסודות הכתלים ולא ימוטו: אלא כותל גינה. מתוך שאין דשין אותה מבפנים צריכה דישה מבחוץ: עיר חדשה. שעדיין לא נידושה אף כותל חצר צריכה דוושא: מלמעלן. צריך להגביה שיעור שלא יציץ בהשענו על כותלו וישפיל ראשו ויראה דרך חלונות ויראה בבית חבירו: שלא יעמוד. על ראש עובי כותלו ויראה: ומכנגדן. צריך להרחיק כדי שלא יאפיל ולא יהיב תנא דברייתא שיעורא: טעמא שלא יאפיל. בשיש חלונות אבל משום דוושא בשאין שם חלונות לא אלמא לא חיישינן לדוושא: מן הצד. שאין הכותל (ג) האחרון מהלך לאורך כותל ראשון אלא מן הצד הוא בא אם זה ממזרח למערב זה בא מצפון לדרום וראש עוביו כנגד החלון ומאפיל דהכא ליכא למיחש לדוושא דההוא פורתא: וכמה. כדי שלא יאפיל לתנא דברייתא דלא יהיב שיעורא: והלא מציץ. כיון דסמוך הוא אע"פ שהוא מגביהו יכול להציץ: במדיר את כותלו. עושה ראש כותלו מדרון ומשפעו נגד החלונות עד שאינו ראוי לא לעמוד עליו ולא להשען עליו: משתי רוחות. שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלון: את הכותל מן המזחילה ד' אמות. מזחילה הוא צינור גדול כעין קנטל"א שלנו ומונחת לאורך הכותל על הכותל ומי הגג זבין לתוכה והיא מקלחתם לארץ ואם אורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומזחילה עליו צריך זה להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה ארבע אמות על פני ארכה כו' כדי שיהא זוקף שם סולם בשיפוע לעלות בו לתקן מזחילתו לנקותה מעפר וצרורות הנופלין בה ומעכבין קילוח המים: במזחילה משופעת. שתקרת הגג משופעת ויוצאת להלן מן הכותל לתוך החצר והמזחילה בסוף התקרה משוכה להלן מן הכותל לתוך החצר הלכך אי לאו משום זקיפת סולם לא היה צריך להתרחק מראשי התקרה: דאי משום דוושא הא אזיל ואתי תותיה. תחת השיפוע: מתני' מרחיקין את הסולם מן השובך. אם יש לזה שובך בחצירו סמוך לכותל שבין שתי החצירות וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל ירחיקנו מן השובך ארבע אמות: כדי שלא תקפוץ הנמייה. מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים והיא חיה קטנה ו): גמ' לימא מתני' דלא כרבי יוסי. דפליג בסיפא דפירקין בנוטע אילן סמוך לבור וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו כרבי יוסי אלא לימא אף זו דסולם ושובך דלא כרבי יוסי: בגירי דיליה. בחצים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש: דבהדי דמנח ליה. בעוד שאוחז בסולם קפצה: גרמא בניזקין אסור. ואפי' (ג) למ"ד (ב"ק דף נה: ק.) דלא דאין דינא דגרמי ופטור מלשלם אסור לגרום וכשבא להעמיד גרמא להזיק חבירו מעכב (ד): תאלי. דקלים קטנים:

הומני

אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו כו'. הקשה ריב"ם דלמה ליה למינקט בכי האי גוונא שהיה לו כותל ברחוק ארבע אמות ונפל ליתני שלא יסמוך כותלו לכותל חבירו אא"כ הרחיק ארבע אמות וליכא למימר דדוקא בכי האי גוונא שהיה רחוק כבר ארבע אמות והרחיק הראשון קאמר דלא יסמוך א"כ מאי פריך בסמוך טעמא שלא יאפיל אי משום סולם אבל משום דוושא לא: אבל משום דוושא לא. וא"ת ולימא דאיירי בעיר ישנה ואומר ר"ת דבית הוי כגינה לפי שמוטלין מטה וכלים אצל הכותל ועוד י"ל דבחצר איכא דוושא דרבים מה שאין כן בבית ולר"י נראה דניחא ליה לשנויי בעיר חדשה דומיא דרישא וכן ההיא דמרחיקין את הכותל מן המזחילה אע"ג דמפסקת בינתים ההיא דמרחיקין את הסולם מן השובך: וכמה אמר רב ייבא כו'. ותימה דהשתא בעי וכמה ובתר הכי פריך והתנן ארבע אמות וי"ל דרב ייבא גופיה בעי וכמה ולא גמר' וכענין זה יש באלו מציאות (ב"מ דף כא. ושם ד"ה וכמה) ז): במדיר את כותלו. ולא מצי לשנויי במגביה כותלו ד' אמות דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ: והא אנן תנן ארבע אמות. דמתני' איירי נמי מן הצד כיון דלא חייש לדוושא אלא משום חלונות: לימא תנן סתמא דלא כרבי יוסי. פר"ח מדקאמר הכא טפי לימא דלא כרבי יוסי ולא קאמר אמשניות דלעיל משמע דכולהו אתי כר"י והוי כולהו גירי דיליה דמהשתא שעתא משתכחת היזקא ולא פליג רבי יוסי אלא באילן וצ"ל לפי' דמתניתין דלעיל הוי נמי גירי דיליה דמיד כשסומך הכותל מונע הדוושא: כדי שיהא זוקף את הסולם. כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם בחצירו איירי וקמ"ל דבעי ארבע אמות: והא גרמא הוא. תימה דלא פריך הכי לעיל גבי דוושא: זאת אומרת גרמא בנזקין אסור. ומעיקרא ס"ד כי היכי (ה) דמעיקרא פטור ה"נ דמותר הכא משמע דגרמא בנזקין דפטור וכן בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן אפילו הוא פטור ובפרק הפרה (שם דף נו:) הכונס פירות לחצר בעל הבית שלא ברשות כו' וקאמר בגמרא דאם אכלה והוזקה פטור ונתן שם סם המות לפני בהמת חבירו דפטור (שם) ושולח ח) בעירו ביד חרש שוטה וקטן (שם נט:) ופורץ גדר בפני בהמת חבירו וכופף קמת חבירו בפני הדליקה ועושה מלאכה במי חטאת (שם נו: נו.) וליבה וליבתו הרוח דפטור בכל הנך כדאמר בפרק הכונס (שם דף נט:) ומבעית חבירו דהוי נמי גרמא כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף כד:) דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ובכיצד הרגל (ב"ק דף כג:) שישה בו כלב שישה בו נחש פטור ויש ליתן טעם מאי שנא כל הני מדינא דגרמי כגון אחווי אחוויי דהגוזל בתרא (שם דף קטז: ושם) ומראה דינר לשולחני ונמצא רע ונפרעה אומר לו גדול ודן את הדין דחייב לר"מ אפילו לא נשא ונתן בידו והשורף שטרותיו של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו וחילק רבינו יצחק לשון אח' דדינא דגרמי חייב היינו שעושה הוא עצמו היזק לממון חבירו ועוד חילק דדינא דגרמי דחייב היינו (ו) משעת מעשה בא ההיזק ועל הכל קשה טיהר את הטמא ובעה"ב עצמו עירבן עם פירותיו ואמאי חייב דהוא עצמו אינו עושה היזק בממון חבירו וגם באותה שעה שמטהר אינו בא ההיזק ונראה לר"י דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי ולכך כל היזק המצוי ורגיל לבא קנסו חכמים וטעם דקנסו שלא יהא כל אחד הולך ומזיק לחבירו בעין והיינו טעמא דמאן דמחייב בהיזק שאינו ניכר ואפשר דבשוגג נמי קניס רבי מאיר כי היכי דקניס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד:

אהו

רבינו גרשום

והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני. כלומר להוסיף על המשנה ולתרצה את יכול אבל לחסר מינה אין אתה יכול: אלא אמר רבא הכי קאמר מי שהיה וכו'. מאי טעמא דוושא דהכא מהני התם כלומר מש"ה צריכה להרחיק ד' אמות כדי שיהיו דשין שם בני אדם העוברין בינתים ומעלי ההיא דישה לכותל שניהם שמתחזקין היסודות: אמר רב לא שנו. דצריך להרחיק ד' אמות אלא מכותל גינה שאין דשין שם בני אדם בשדה מחמת הירקות אבל בכותל חצר שנידושה היא מעיקרא שאינה צריכה חזוק הבא לסמוך סומך בפחות מד': בעיר ישנה. שנידושה היא מכמה שנים אם בא לסמוך סומך אבל בעיר חדשה אינו סומך בלא הרחקה מפני שצריכה דישה לחזק: מלמעלן. אם בנה כותלו מן הצד סמוך לחלון חבירו צריך להגביה הכותל ד' אמות יותר מן החלון: כדי שלא יעמוד על כותלו וישיח ויציץ בחלון. ואם מנמיכו כותלו מן החלון צריך להנמיכו מן החלון ד' אמות: שלא יעמוד. על כותלו זקוף ויראה בחלון ואם בנהו כנגדו צריך להרחיק ד' אמות שלא יאפיל חלונו: הכא במאי עסקינן. דקתני שלא יאפיל בבונהו מן הצד של חלון ולא כנגדו וצריך להרחיק מן החלון כדי שלא יאפיל דהשתא לא מצי למידק טעמא שלא יאפיל אבל משום דוושא לא דהא איכא מקום דוושא טובא אלא דוק מיניה הכי ומכנגדן כלומר אם בונהו מכנגד חלון צריך להרחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל אם בונהו מן הצד סמוך לחלון אין צריך להרחיק כולי האי ד' אמות דבבציר מהכי סגי דמן צדי חלון לא מאפיל עליה כולי האי כמו מכנגדו ובבציר הרחקה וכמה. שיעור צריך להרחיק כותלו מן צד החלון: כמלוא רוחב חלון. צריך להרחיק ולא מאפיל. ומקשי' הואיל ולא מרחיק כותלו משום היזק אורה אלא מלא רוחב החלון לא סגבי ליה נמי משום היזק ראיה מן החלון אלא כמלא רוחב חלון הא מציץ א"כ יכול להציץ בחלון: במדיר את כותלו. שעושהו חד למעלה כמדרון מכאן ומכאן שאינו יכול לעמוד עליו ולהציץ: והא אנן תנן ד' אמות צריך להרח"ק. והיכי למימר כמלא רוחב חלון. לאו קשיא כאן מרוח אחת כלומר אם בנה כותל מרוח אחת מצידו אחד של חלון אינו צריך להרחיק אלא מלא רוחב חלון והא דקתני מתני' ד' אמות מן הצד נמי מיירי וכגון שבנה ב' מב' רוחות של חלון הואיל ואלו ב' כתלים מאפילים הרבה מש"ה צריך להרחיק כל כותל וכותל מצד החלון ד' אמות. תנן ואת הכותל מרחיקין מן המזחילה של חבירו ד' אמות. שאם יש לחבירו חזקה בחצירו שהגג של גגו שופכת בחצרו הואיל ויש לו כך חזקה יכול לזקוף סולם בחצר חבירו בעל כורחו ולעלות על גגו ואם רצה זה לבנות כותל סמוך לגגו צריך להרחיק ד' אמות ממנו כדי זקיפת סולם: הכא במאי עסקינן. זקיפת סולם ולאו משום דוושא צריך למיתני: דמצי אזלי תותי. ההיא שפוע היוצא חוץ לכותל ומצי למעביד דוושא אבל משום זקיפת סולם צריך להרחיק מן המזחילה ואילך ד' אמות: פיסקא כדי שלא הנמייה. חיה בסולם של שובך ואוכלת בשובך מיירי. דאם יש לזה שובך בצד כותלו של חבירו ולאידך סולם בצד כותלו מרחיקו מן השובך: מודה ר' יוסי בגיריה. כלומר הכא שאני דהוי כעין שזורק אדם חץ ומזיק אם מזיק אדם לחבירו בידים ודאי חייב אע"ג דעביד בתוך שלו ומ"ם הוי הכא גיריה דזימנין דבהדי דמנח ליה לסולם בתוך ד' אמות שלו וזמנין דיתבא ההיא נמייה בחור וקפצה לשובך והיינו גיריה והכא מודה דמרחיקן ד' אמות: והא גרמא היא. דבאותה גרמא שלו קפצה ולאו דעביד איהו בידיה דלא קא מאכיל היונים לנמייה והא דמודה ר' יוסי דבגיריה דידיה חייב היכא דעביד איהו בידים כדגרסי' בב"מ ד[ף] יהנו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה וחד בתחתונה כו' דהכא מודה ר' יוסי בגיריה דידיה משום דעילאי משי ידיה ונפל על תתאה דעבד בידים אבל הכא הא גרמא היא ואמאי חייב: תאלי. אילנות בח[...]

אתו

מסורת הש"ס

א) לעיל כ: ב) נ"א וכמה שפה: ג) נ"א במדרה. כ"מ: ד) [לעיל יז: לקמן כה:] ה) [לקמן כה: ב"מ קיז.] ו) [בכתוב כתב רש"י דהיא מרטרי"א בלע"ז] ז) [וע"ע תוס' יומא עו. ד"ה מני מפסס ותוס' פסחים לג. ד"ה תמן ותוס' כתובות כט. ד"ה היכי תו"ל ותוס' נזיר ל. ד"ה פסיעא] ח) צ"ל סבעכס.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב ייבא: (ב) שם דמנח ליה (יתבא בחור) תא"מ ונ"ב רש"י ל"ג ליה: (ג) רש"י ד"ה מן הצד שאין הכותל האחרון מהלך: (ד) ד"ה גרמא וכו' ואפי' למאן דלא דאין וכו' מעכב עליו הס"ד: (ה) תוס' ד"ה זאת וכו' כי היכי דפטור פ"ב כצ"ל ותיבת דמעיקרא נמחק: (ו) בא"ד היינו דבשעת מעשה בא ההיזק:

אתו אומני ויתבי תותייהו ואתו עורבי אכלי דמא וסלקי (א) אבי תאלי ומפסדי תמרי אמר להו רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא א"ל אביי והא גרמא הוא א"ל הכי אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור והא אחזיק [להו] א) הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין ולאו איתמר עלה ב) רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא אמר ליה הני לדידי דאנינא דעתאי כי קוטרא ובית הכסא דמו לי:

מתני' ג) מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין מלא שגר היונה ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו:

גמ' חמשים אמה ותו לא ורמינהי ד) אין פורסין נשבין ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס ה) אמר אביי מישט שייטי טובא וכרסייהו בחמשים אמתא מליא ומישט שלשים ריס ותו לא והתניא ובישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר בישוב כרמים (ב) רבא אמר בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו איבעית אימא דידיה ואיבעית אימא דכנעני ואיבעית אימא דהפקר: רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין וכו': אמר רב פפא ואיתימא רב זביד זאת אומרת ו) טוענין ללוקח וטוענין ליורש יורש תנינא ז) הבא משום ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא ח) לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי (ג) זה בחזקתה צריכא דאי אשמעינן התם גבי רשות הרבים (ד) דאימור כונס לתוך שלו הוא אי נמי אחולי אחול בני רשות הרבים גביה אבל הכא לא ואי אשמעינן הכא דכיון דיחיד הוא אימא פיוסיה פייסיה (ה) אי נמי אחולי אחיל גביה אבל רבים מאן פייס ומאן שביק אימא לא צריכא: הרי הוא בחזקתו: והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא:

מתני'

אומני. מקיזי דם: קורקור. עורבים שדומים בצעקתן כקורין קורקור: אפיקו לי. כלומר אל יקיזו לי עוד כאן שעל כן העורבים באין: בקוטרא. עשן: בבית הכסא. שעל גבי קרקע ונראה לעיניים שכך היו בתי כסאות שלהן: מתני' מרחיקין השובך מן העיר. שהיונים מפסידין זרעוני גנות: אא"כ יש לו כו'. שלא יפסידו היונים בשדה חבירו: מלא שגר היונה. מרוצת פריחתה פעם אחת: ואם לקחו. כמו שהוא עם הקרקע אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב הרי הוא בחזקתו שהרי הוחזק בו הראשון כן: גמ'. אין פורסין נשבין. שלא ילכדו בהם יוני הישוב: שלשים ריס. ארבע מילין: וכרסייהו בחמשים אמה קמלייא. במה שהן מלקטין בתוך חמשים אמה מתמלא כריסן ואין מפסידים בזרעים מכאן ולהלן: לא יפרוס. נשבין: בישוב כרמים. שפורחין מכרם לכרם ושטים הרבה: בישוב שובכין. שמדלג משובך לשובך: ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו מאי מאה מיל דקאמר דמשמע דבשביל יוני העיר מתרחק שבאין כאן דרך שובכין בלאו יוני העיר נמי לא יפרוס שהרי לוכד יוני שובכות של אחרים: טוענין ליורש וטוענין ללוקח. בית דין פותחים פה וטוענה ליורש וללוקח שערער אדם עליהן ויש לו עדים שהיתה שלו או של אבותיו וזה אומר ירשתיו מאבא או לקחתיו מפלוני שהוחזק בו ימים רבים והביא עדים שהוחזק בו אביו או המוכר לו שלש שנים אע"פ שלא טען והן לקחו ממך או מאבותיך טוענין לו בית דין (ו) ופותחים לו פה ואילו למי שלא ירשה ולא לקחה מאחר כשאמר לו המערער מה אתה עושה בתוך שלי והוא אומר החזקתי בה ג' שנים ולא אמרו לי דבר תנא במתני' (לקמן דף מא.) דאין לו חזקה ומתני' דקתני הרי הוא בחזקתו אשמועינן דהיכא דלקחה מאחר ובאו וערערו עליו אין צריך להרחיק אלמא טענינן ליה *בשבילו שאותו שלקחה ממנו ט)(וכימא) נתפייס עם סביביו במעות עד שנאותו: אינו צריך טענה. אינו צריך לומר אתה מכרת לאבי אלא ראיתי לאבי שהחזיק בה ולא ערער אדם עליו: לקח חצר ובה זיזין. (ז) במתני' בח"ה תנן אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים אדם הבונה בית לא יוציא ראשי קורות תקרתו לרה"ר אבל אם רוצה כונס בנינו לתוך שלו ובונה ומוציא ראשי קורותיו לחוץ ואם לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאים לרה"ר הרי הוא בחזקתה שבית דין טוענין לו שהראשון כנס לתוך שלו או נתפייס עם הרבים: (ח) אימא לתוך שלו הוא כונס. שאילמלא כן היו הרבים מעכבין עליו ולא היה יכול לעשות בזרוע אבל כנגד היחיד אימא בזרוע עשה שהיה חזק ממנו: מאן פייס. מי היה רשאי לקבל מעות: ומאן שביק. מי הוא שבידו למחול ולסלוח:

מתני'

אתו אומני ויתבי תותייהו. בקרקע שלהן היו יושבין ולא בקרקע של רב יוסף מדפריך בתר הכי והא גרמא הוא: והא אחזיקו להו. פי' ר"י ב"ר מרדכי כיון שלא בא להחזיק בקרקע של חבירו ואומר שלו הוא אלא לתשמיש בעלמא שנהנה ממנה מועלת חזקה שלא בטענה דמסתמא לא היו אומרים שמכר להם רב יוסף תשמיש זה והוו כי הנהו דלעיל (דף ו.) דאחזוק להורדי דמועלת חזקה שלא בטענה דמדלא מיחה ג' שנים מחל לו ואין נראה דאם לא הקנה לו כי החזיק להורדי אמאי החזיק לכשורי אלא על כרחך התם שטוען שהקנה לו ולהכי אחזיק לכשורי דאין אדם עושה קנין למחלה (ט): אין חזקה לנזקין. אומר ר"ת דאפי' הקנה (י) יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור היה שיכול לקבל ועכשיו אין יכול לקבל ואין נראה דמדקאמר אין חזקה לנזקין איכא למידק הא ראיה יש כדדייקינן בחזקת הבתים (לקמן דף מט:) גבי הא דתנן ולא י) (לאשה חזקה בנכסי בעלה):

בקוטרא. נראה לר"י דדוקא בקוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק ביותר אין חזקה כדאמר במרובה (ב"ק דף פב:) אין עושין כבשונות בירושלים מ"ט משום קוטרא ודוקא נמי בית הכסא שלהן (כ) שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל בשלנו שהוא מכוסה יש חזקה: לדידי דאנינא דעתאי. פי' שהיה איסטניס כדאמרינן בערבי פסחים (פסחים דף קיג: ושם) שלשה חייהם אינן חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת אמר רב יוסף וכולהו איתנהו בי:

בקוטרא ובית הכסא דמו. והא דקאמר אפיקו קורקור מהכא משמע דמשום עורבים היה אומר ודאי אם לא היו עורבים היה סובל אף על גב דאנינא דעתיה אי נמי העורבים היו אוכלים הדם ופורחים ומקנחים בפירות:

מרחיקין השובך מן העיר חמשים אמה. מפני התבואה הנשטחת בגגות העיר כדי לייבש אבל לתבואה שבשדות ליכא למיחש בקרוב לעיר לפי שהשדות רחוקין מן העיר אלף אמה כדתנן (ערכין דף לג:) אין עושין מגרש שדה ולא שדה מגרש: ולא יעשה שובך תוך שלו. ברחוק מן העיר בין השדות ואצטריך למיתני תרוייהו דאי תנא רישא להרחיק מן העיר התם דוקא מרחיק מפני שתבואות העיר מגולות הן בחצר הן בגג אבל תבואה הנזרעת בשדה ומכוסה אין צריך להרחיק ואי תנא סיפא משום דבשדות שכיחא תבואה אבל בעיר דלא שכיח כולי האי אימא לא: בית ארבעת כורין כמלא שגר היונה. ור' יהודה ורבנן לא פליגי בשגר היונה כמה הוי דמודו רבנן דבית ארבעה כורין הוי שגר היונה אלא רבנן סברי כיון דבחמשים אמה מליא כריסייהו כדאמרינן בגמ' תו לא מזקי טפי ור' יהודה סבר דכמלא שגר מזקי: אלא אם כן הרחיק שלשים ריס. הייט ד' מיל דהמיל ז' ריס ומחצה ופעמים שהגמרא נותן שיעור בריסין ופעמים במילין ופעמים בפרסה: והתניא בישוב אפילו מאה מיל (ל). תימה דמאי ס"ד דהוי פי' ובישוב אי קרי העיר ישוב א"כ אפילו נמי מיל לאו דוקא כמו במשמע אלא אפילו אלף מיל או יותר א"כ בשום מקום לא יפרוס אפילו במדבר ורחוק נאין סוף מן העיר ואפילו אם נאמר דמאה מיל דוקא מכל מקום היאך יפרש את הברייתא ב) דהכי הגיא בתוספתא דמרובה אין פורסין נשבין ליונים אא"כ הרחיק מן הישוב שלשים ריס בד"א במדבר אבל בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס כיון דעיר קרי ישוב ואי ס"ד דהכי פירושו בד"א במדבר פי' שאין זרעים אבל בישוב פי' בישוב זרעים אפילו מאה מיל לא יפרוס אם כן מאי קשיא ליה ואומר ריצב"א דודאי ס"ד דאיירי בישוב זרעים ולהכי פריך ומישט שייטי שלשים ריס ותו לא אפי' בישוב זרעים והא מוכח דבישוב זרעים שייטי טובא ואין זה אלא משום אכילה אלמא דלא מליא כריסייהו בחמשים אמה ומשני דלא איירי בישוב זרעים אלא בישוב שובכין ויישוב כרמים וקרי מדבר היכא דליכא שובכים וכרמים: יורש תנינא. וס"ד המקשה דמתני' אשמעינן ביורש וה"ה בלוקח ומיהו רב זביד דנקט נמי יורש אמתני' דלקמן סמיך אבל מתני' דהכא לא שמעינן מינה יורש מדאיצטריך מתני' דלקמן:

וצריכי. וא"ת ביורש נמי ליתני תרתי וי"ל דאשמעינן בלוקח וה"ה ביורש: אחולי אחילו גביה. פי' ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שהרשות בידם כדאמר פרק בתרא דמגילה (דף כו.) וכיון דליכא לכל חד בדרך אלא פורתא מחלי טפי מיחיד:

חוץ

מסורת הש"ס

א) לקמן כ: ב) [שם] ג) ב"ק פג. ד) [שם עט:] ה) [שם פג.] ו) [גיטין נח:] ז) לקמן מא. ח) לקמן ס. ט) בס"י אין זה י) [נ"ל נאים חזקה בנכסי אשתו וכ"א ברא"ש] כ) ס"א דהא קשה רישא לסיפא דרישא קתני ל' ריס מן הישוב פורסין ובסיפא קתני אפי' מאה מיל לא יפרוס:

רבינו גרשום

אתו אומני. שהיו מקיזין והיו רגילין אנשים הרוצין להקיז באין שם להקיז ואגב שמתקבצין שם עורבים מחמת הדם עולין ומפסידין פירות האילנות: אפיקו לי קורקור מהכא. כלומר הוציאו עורבים הללו שקורין קורקור ומנקרין באילנות כלומר הוציאו האומנין משם ויכלו העורבין ולא יפסידו האילנות: והא אחזיקו להו. האומנין שרגילין להקיז תחת האילנות: לא איתמר עלה. היכא אמרי' אין חזקה לניזקין בקוטרא שאם היה חלון פתוחה לביתו של חבירו והיה עולה עשן ומזיק לו ודאי אין חזקה לניזקין דהאי נזקא גופא מחמת העשן הוא וכן הכי נמי אם היה בית הכסא סמוך לביתו של חבירו והסרחון הולך אין חזקה משום אנינות גופא אבל שאר היזיקות אם החזיק יש חזקה: דמו לי. האי דמא: פיסקא מן העיר נ' אמה. כדי שלא יאכלו היונים זרעוני גינת העיר וכן נמי צריך להעמיד בתוך שלו א) שהיא לו נ' אמה לכל רוח שלא יאכלו זרעוני חבירו: כמלא שגר היונה. כמו שיכולה היונה לפרוח בבת אחת: ואם לקחו. שנים מאחד והגיע לחלק אחד מקום השובך ולשני מקום הפנוי ואפי' אין בין שובך לגינת זה אלא הרחקת בית רובע הרי הוא השובך בחזקתו [שלא] להרחיק יותר הואיל ומתחלה היה השובך והגינה של א': נשבין. מצודות: אלא אם כן הרחיק הנשבין מן הישוב ל' ריס. דאתו יוני הישוב ונכנסין לתוך הנשבין ותפיס להו אלמא דשייטי טפי מן נ' אמה והיכי קתני דבנ' אמה סגי: רב יוסף אמר. הא דתני בישוב אפי' ק' מיל לא יפרוס ב) אפי' יהא ק' מיל לעיר משום דקאזלן יוני של עיר מכרם לכרם ואתו התם. והא דקתני אא"כ הרחיק ל' ריס דליכא ישוב כרמים בינתים. ורבא אמר בישוב שובכין דבהני ק' מיל איכא ישוב שובכין מש"ה לא יפרוס דהא אולי יוני העיר משובך לשובך כעין שעושין היונים שאלו באין בשביל אלו: ותיפוק ליה משום יוני שובכין גופן. הללו אין פורסין: איבעית אימא. דהנהו שובכין שלהן ומש"ה לא יפרוס משום יוני העיר שבאין דרך שובכין הללו אבל משום יוני שובכין ליכא למיחש הואיל ושלו הן: ואם לקחו שקנה (הצר כן) השובך אפי' בית רובע הרי הוא בחזקתו ולא צריך נ' אמה לכל רוח: זאת אומרת. דקתני ה"ז בחזקתו דטוענין ליורש וללוקח שאם אמר אדם להבירו שדה זו גזלת ממני ג) והלה אמר אני קניתיה ממך ושני חזקה אכלתיה אין זו ראיה אבל אם אמר אבא הניחה לי כלומר יורש הבא מחמת ירושה א"צ טענה שכשאמר אבא הניחה לי א"צ לו יותר למעון שלא יכול הלה לרדור ולומר לו הראני שטר מכירה שקנאה אביך ודאי א"צ למעון לו יותר דב"ד טוענין בשבילו ויאמרו שמא אבד שטרו ואי אתה יכול להוציאה מתחת ידו וכן ה"נ לוקח שאם אמר ד) לקחתיה וכבר ההזקתי בה שני חזקה אם טוען הלה ואמר הראה השטר א"צ ללוקח למעון יותר שב"ד טוענין בשבילו שמא אבד השטר הכי נמי בשהלקי הרי הוא בחזקתו וא"צ להרחיק יותר: הא נמי תנינא. באידך פירקין בחזקת הבתים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר לקח הצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי הן בחזקתן: משום דכונס בתוך שלו היה אי נמי אחולי אחיל גביה בני רה"ר. אבל גבי שובך לא אמרי' הרי הוא בחזקתו משום דיחיד לא מחיל ליה שיכנסו יונים לתוך שדה שלו ולא אמרי' (דלא) הרי הוא בחזקתו קמ"ל דאפ"ה הרי הוא בחזקתו: אבל רבים מאן פייס ומאן שביק. דלא מצי למיתן ממון לכל העולם צריכא דאפי' הכא הרי הוא בהזקתו. ואמאי הרי הוא בחזקתו הא מזיק לשדות דאחריני: רב מרי אמר. היכא אמרי' אין חזקה בקוטרא כדפרישית לעיל אבל בשאר מילי יש חזקה: פיסקא

עין משפט נר מצוה

סא א ב ג ד מיי' פי"א מהל' שכנים הל' ד ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לו לט:

סב ה מיי' שם הל' ס טוש"ע שם סעיף לט:

סג ו ז מיי' פי"ו מהל' גזילה הל' ע סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כד:

סד ח ט י כ ל מיי' שם הל' ח סמג שם טור ח"מ סי' קנ

סה מ נ טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסלקי ויתבי בתאלי ומפסדי: (ב) שם רבה אמר בישוב שובכין: (ג) שם הרי זו בחזקתה: (ד) שם גבי רה"ר אימור כונס לתוך שלו הוא אי נמי אחולי אחלי בני רה"ר גביה אבל יחיד אימא לא: (ה) שם פיוסיה פייסיה בממוניה אי נמי: (ו) רש"י ד"ה טוענין וכו' ב"ד כן ופותחין: (ז) ד"ה לקח חצר ובה זיזין בח"ה דף ס' תנן כצ"ל ותיבת במתני' נמחק: (ח) ד"ה אימור לתוך שלו: (ט) תוס' ד"ה והא וכו' דאין אדם עושה קנין למחלה והכא נמי מיירי שהיו טוענים שהקנה להם והוי חזקה שיש עמה טענה הס"ד: (י) ד"ה אין וכו' דאפילו הקנה לו בעדים יכול לחזור: (כ) ד"ה בקוטרא וכו' בית הכסא שלהן שהיו למעלה: (ל) ד"ה והתניא בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס תימה וכו' א"כ אם אפי' מאה מיל:

א) נ"ל אם יש לו נ' אמה וכו'. ב) נ"ל לא יפרוס מיירי דבהני ק' מיל היכא ישוב כרמים משום דקאזלן וכו'. ג) וראה דנ"ם נפל בכאן וצ"ל וכלה אמר שלא אמרת לי דבר ושני חזקה אכלתים וכו'. ד) נראה דצ"ל שאם אמר לקחתיה מפלוני וכבר החזקתי בה.

מתני' ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו קרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו : גמ' (א) אמר רבי חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואע"ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף מתיב רבי זירא והיה (דברים כא) העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתי דנפישא מינה בדליכא וליזיל בתר רובא דעלמא ביושבת בין ההרים תנן ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחרינא דנפיש מיניה בדליכא אי הכי אימא סיפא חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו ואי (א) דליכא ודאי מההוא נפל הכא במאי עסקינן במדדה (ב) דאמר רב עוקבא בר חמא כל המדדה אין מדדה יותר מנ' (ג) בעי ר' ירמיה רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו (ג) ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא תא שמע נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו ואף על גב דחד מינייהו נפיש מחבריה הכא במאי עסקינן ששניהן שוין וליזיל בתר רובא דעלמא הכא במאי עסקינן

בשביל

מתני' ניפול - גחל : הנמצא בתוך חמשים אמה . של שובך : נמצא בין שני שובכות . בתוך חמשים לשניהן : גמ' רוב וקרוב . אם בא דבר לפניו ויש בו להלך אחר הרוב והוא כך ואם תלך בו אחר הקרוב אינו כך הלך בו אחר הרוב ואע"ג דתרוייהו דאורייתא רובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות (שמות כג) וקורבא דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה וגו' : ואע"ג דאיכא אחריתי . שרחוקה ממנו שגדולה ממנה ברוב עם : בדליכא . רחוקה מזו שגדולה ממנה אלא כולן שוות : בין ההרים . שאין דרך רוצחים לבא ממקומו' אחרים לכאן : לאו אע"ג דאיכא אחרינא . חוץ לחמשים אמה דנפישי מהאי : אימא סיפא כו' . הוא הדין דהוה מצי למיפרך נמי ליזיל בתר רובא דעלמא אלא דאית ליה פירכא דעדיפא (ד) : הכא במאי עסקינן . כולה מתניתין מתניא במדדה בגוזל שאינו יכול לעוף אלא בדידוי מעט מעט הלכך תוך חמשים אמה של בעל השובך ואף על גב דאיכא אחריני (ה) דנפיש דכל המדדה אינו מדדה יותר מחמשים וחוץ של חמשים של מוצאו דכיון דאין מדדה יותר מחמשים וזה יצא חוץ לנ' נפק ליה מתורת מדדה וקם ליה בתורת מפריח ואיכא למיזל ביה בתר רובא דעלמא : ועל דא אפקוהו . שהיה מטריח עליהם : וליזיל בתר רובא דעלמא . וליהוי של מוצאו דקא ס"ד דנמצא בין שתי שובכות אחוץ לחמשים אמה נמי קאי דנפיק ליה מתורת מדדה :

בשביל

חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו . דאזלינן בתר רובא דעלמא ואפי' למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב היינו במקום (ו) שהוא מוחזק אבל הכא דליכא חזקה דממונא אזלינן בתר רובא וא"ת בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד: ושם) לרבנן דרבי שמעון בן אלעזר דאמרי אפילו בעיר שרובה כותים חייב להכריז בדבר שיש בו סימן ואמאי לא אזלינן בתר רובא כיון דליכא חזקה דממונא וי"ל דתקנת חכמים היא כדי לקיים מצות השבת אבידה כיון דיכול להתברר ע"י הכרזה אם היא של ישראל וישראל נמי לא מייאש דמסיק אדעתיה דלמא משכח ישראל ויכריז : רוב וקרוב הלך אחר הרוב . וא"ת מאי קא משמע לן מתניתא היא (כתובות דף טו.) ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה [וכו'] ובנמצא הלך אחר הרוב משמע אפי' נמצא קרוב לחנות המוכרת נבילה ותירץ ר"י בר מרדכי דאי ממתניתא הוה אמינא כגון דאין דלתות מדינה נעולות דאיכא תרי רובי קמ"ל רבי חנינא דאפילו דלתות מדינה נעולות דליכא אלא חד רובא ור' זירא דפריך ליה בסמוך אע"ג דר' זירא נמי אית ליה לקמן אפילו דלתות מדינה נעולות היינו בתר דשני ליה דקיבלה מרבי חנינא ואין נראה לריב"א דאם כן מאי פריך ליה מקרא תיקשי ליה אמתניתא דתשע חנויות ואפילו תוקמה כשאין דלתות מדינה נעולות הא טעמא דבעינן תרי רובי אינו אלא מדרבנן משום גזירה כדאמר בסוף פ"ק דכתובות (דף טו:) ונראה לר"י דאי ממתני' ה"א בנמצא באמצע ועוד נראה לר"י דרבי חנינא אתא לאשמועינן דאפילו בקורבא דמוכח דאזלינן בתר רובא וכן משמע בסמוך גבי חבית שצפה בנהר דבעי למימר דרב דאמר כנגד עיר שרובה ישראל מותרת לית ליה דרבי חנינא והיכי מתוקמא דהא משמע דמותרת אפילו נמצאת סמוך לבית נכרי וזהו מטעם דאזיל בתר רוב העיר ישראל וכרבי חנינא אלא ודאי לגבי קורבא דביתו של נכרי הוי קורבא דלא מוכח כיון שדרים רוב ישראל באותה העיר ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא ודלא כרבי חנינא אבל אותה עיר כנגד האי דקירא הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה וכל ההלכה תתיישב כמו שאפרש ולהכי לא מייתי בכוליה גמרא דרבי חנינא אלא לקמן גבי תגבא דאישתכח בפרדיסא של ערלה דקורבא דמוכח הוא שנמצא בפרדיסא דערלה גופיה ובפ"ק דביצה (דף י:) מייתי ליה נמי גבי הא דתנן זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים אסורים ומפרש בגמ' כגון שזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא אינהו ניניהו ואיתהפוכי איתהפיך קמ"ל דהנך אזול לעלמא והני אחריני ניניהו ומעלמא אתו ומסיק עלה לימא מסייע ליה לרבי חנינא כו' והתם קורבא דמוכח הוא דהא שחורים ולבנים היו שם ומוכח דאינהו ניניהו : מתיב רבי זירא והיה העיר הקרובה כו' מאי לאו דאיכא אחריתי דנפישא מינה . אמתניתא דתשע חנויות נמי הוה ליה לאקשויי אלא אמתניתא איכא לשנויי בדליכא ותו ליכא לאקשויי ניזיל בתר רובא דעלמא דלגבי רובא דעלמא הוה קורבת זו העיר קורבא דמוכח אבל לר' חנינא דאפילו בקורבא דמוכח הלך אחר הרוב פריך שפיר דכי נמי משנינן בדליכא אכתי תיקשי ניזל בתר רובא דעלמא ג) : בדליכא . תימה דהכא משמע דטעמא דהעיר הקרובה מביאה עגלה ערופה משום דמתוך הקורבא מוכח שמשם בא ההורג ובסוטה (דף מה:) תניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמניחין אותה שאין בה בית דין והולכין לעיר אחרת שיש בה בית דין ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה שמאותה שאין בה בית דין היה : ביושבת בין ההרים . ואם תאמר ואמאי איצטריך קרא בסוף פרק מרובה (ב"ק דף פב:) דאין ירושלים מביאה עגלה ערופה ואע"ג דכתיב (תהלים קכה) ירושלים הרים סביב לה מ"מ כל ישראל היו באין לרגל וגם בשאר ימות השנה להביא נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין שם בסחורה שקרויה רוכלת עמים וי"ל שהיו מקומות שלא היו רגילים לבא רק בני ירושלים אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו שם ולא היו באין לסחורה : ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה כו' . ואמתניתא דתשע חנויות לא מצי למיפרך דהכא הוי קורבא דמוכח דהוי משובך זה דהוי תוך חמשים והנך דנפישי הוי חוץ לנ' ולעיל אמרינן דכרסייהו בחמשים אמה מליין : בדליכא . לא מצי למיפרך דניזל בתר רובא דעלמא דמיירי דליכא שום שובך תוך שלשים ריס ואמר לעיל דלא שייטי אלא שלשים ריס ותו לא : ואי דליכא אחריני ודאי מההוא נפל . דבשלמא אי איכא דנפיש מיניה אתי שפיר דהוי של מוצאו כגון דהוי ההוא דנפיש של הפקר או של כותים אבל השתא דליכא ודאי מההוא נפל ולא מצי לשנויי כגון דליכא דנפיש אלא שוין דמכל מקום אמאי הוי של מוצאו כיון שקרוב לזה דהכי משמע דחוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו אע"פ שקרוב לזה מזה דהא תנן מצאו בין שני שובכין קרוב לזה שלו דכשהן שוין אזלינן בתר קרוב : ודאי מההוא נפל . ואם תאמר ודלמא מעוברי דרכים נפל כדאמרינן לקמן גבי זיקי דחמרא דאישתכחן בי קופאי וי"ל דהיכא דודאי נפל ולא ידעינן ממי תלינן בעוברי דרכים אבל הכא דמצי למימר דמשובך בא לית לן למיתלי ולאחזוקי בנפילה דבני אדם נזהרין שלא יפלו מהם היונים : ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא . אין לפרש משום דבעי מילתא דלא שכיחא כלל דהיכי איתרמי דרגלו אחת תוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים בצמצום דהא אשכחנא דמתניתין נמי בכהאי גוונא איירי דקתני מחצה על מחצה יחלוקו ונראה לרבינו תם דמשום הכי אפקוהו משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה אפילו רגלו אחת דכל מדות חכמים כן הוא : מצאו בין שני שובכין . ואע"ג דחד מינייהו נפיש אומר ר"י דהך פירכא הוי מצי למיפרך אמתניתא דתשע חנויות דהאי קורבא דלא מוכח הוא דאי הוי תוך חמשים לזה הוי נמי תוך חמשים לזה ואי הוי חוץ חמשים לזה הוי נמי חוץ חמשים לזה אפילו הכי אזלינן בתר קורבא ומיהו מצינן למימר דעיקר לא פריך אלא משום דבעי למיפרך וניזל בתר רובא דעלמא אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצי למימר אף על גב דחד מינייהו נפיש הא קתני מחצה על מחצה שניהם יחלוקו ואי חד מינייהו נפיש ניזל בתר רובא ואומר ר"י דהוי מצי למימר וליטעמיך :

וליזיל בתר רובא דעלמא . הוי מצי לשנויי דאין כי אם שני שובכין תוך ל' ריס אלא בעי לשנויי דומיא דרישא דיש שובכין הרבה אע"ג דהשתא דמוקי לה בשביל של כרמים לא הוי דומיא דרישא דהא רישא לא מיירי בשביל של כרמים בהא לא קפיד במאי דלא הוי דומיא דרישא כיון שאין מזכיר במתניתין שביל של כרמים בשום מקום ועוד הוה מצי לשנויי קרוב לזה שלו תוך חמשים אמה ובמדדה :

גבי

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח .

סז ב מיי' שם ופ"ט מהל' רוצח הלכה ז סמג שם טוש"ע שם :

סח ג מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ו :

סט ד הרמב"ם השמיט זה וע"ש בכ"מ .

ע ה ו ז ח ט מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' יח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ח .

רבינו גרשום

פיסקא ניפול הנמצא . גוזל שנפל מן השובך : חוץ מנ' אמה ה"ז של מוצאו . דאיכא למימר מעיברי דרכים נפל : אמר ר' חנינא . להיכא דאיכא רובא ואיכא קרוב הולכין אחר הרוב אע"ג דרובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים להטות וקרוב דאורייתא דכתיב והיה העיר הקרובה אל החלל א) דאי איכא שובך ויש בו רוב הולכין אחריו דמיניה נפל : ואע"ג דאיכא . עיר רחוקה מינה דנפישי מינה דאיכא רובא דאינשי אלמא בתר קרוב אזלינן . ומשני בדליכא נפיש מינייהו מש"ה אזלינן בתר קרוב אבל היכא דהוי רוב וקרוב אזלינן בתר הרוב: וליזל בתר רובא דעלמא. דאיכא למימר דקטליה עוברין ושבין : ביושבת בין ההרים . דלא קא עברי ואזלי אינשי להתם וליכא למימר ליזל בתר רובא דעלמא הואיל דליכא אינשי מש"ה אזלינן בתר קרוב אבל בעלמא לא אזלי' בתר קרוב : הכא במאי עסקינן . דהוי של מוצאו : במדדה. שאין יכול לפרוח אלא מדדה עצמו מעט מעט: דאמר רב עוקבא כל המדדה אינו מדדה יותר מנ' אמה . והואיל דהאי נמצא חוץ מנ' אמה ודאי מעלמא נפל ומש"ה הרי הוא של מוצאו : רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מנ' . מי אזלינן בתר שובך או בתר רובא דעלמא : ועל דא אפקוהו לר' ירמי' מבי מדרשא . משום דמטריד להו בשאלות שאין בהן ממש .

א) נראה דצ"ל ואם איכא שובך אחר רחוק מזה ויש בו הרבה יותר מזה הולכין אחריו וכו' .

מסורת הש"ס

א) ביצה י: ב) [שם יא.] : ג) [ועי' תוספ' נדה יח. ד"ה הלך] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי בדליכא ודאי : (ב) שם יותר מנ' אמה בעי ר' : (ג) שם ועל דא אפקוהו לר' ירמיה. נ"ב עי' בפ' גט פשוט סוף דף קס"ה דעל ידי מינצא עיילוהו לר"ירמיה: (ד) רשב"ם ד"ה אימא וכו' דעדיפא מינה הס"ד: (ה) ד"ה הכא במאי וכו' ואע"ג דאיכא אחריני חוץ לחמשים אמה דנפיש: (ו) תוס' ד"ה חוץ וכו' היינו במקום שהאחר מוחזק :

בשביל של כרמים דאם איתא דמעלמא אתי כיון דמידדי לא מצי אתי דכל דמידדי והדר חזי ליה לקיניה מידדי ואי לא לא מידדי אמר אביי אף אנן נמי תנינא א) ״דם שנמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור ׃ואע״ג דאיכא עלייה דמקרבא א״ל רבא רוב ומצוי קא אמרת רוב ומצוי ליכא למאן דאמר דתני ר׳ חייא ב) ״דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה (א) ואמר רבא ש״מ מדרבי חייא תלת שמע מינה רוב וקרוב הלך אחר הרוב ושמע מינה רובא דאורייתא וש״מ איתא לדר׳ זירא ג) דאמר רבי זירא אע״פ שדלתות מדינה נעולות דהא אשה דכי דלתות מדינה נעולות דמיא ואפי׳ הכי קא אזלינן בתר רובא ׃והא רבא הוא דקאמר רוב ומצוי ליכא למ״ד הדר ביה רבא מההיא איתמר חבית שצפה בנהר אמר רב ״נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותר כנגד עיר שרובה נכרים אסירא ושמואל אמר אפי׳ נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסירא אימור (ב) מהאי דקרא אתאי לימא בדרבי חנינא קא מיפלגי דמר אית ליה דרבי חנינא ומר לית ליה דרבי חנינא לא דכולי עלמא אית להו דר׳ חנינא והכא בהא קמיפלגי דמ״ס אם איתא (ג) דמהאי דקרא אתאי ״עקולי ופשורי הוה מטבעי לה ומר סבר חריפא דנהרא נקט ואתאי ״ההוא חצבא דחמרא דאישתכח בפרדיסא דערלה שריא רבינא לימא משום דסבר לה (ד) דרבי חנינא ״שאני התם דאי מיגניב מינה אצנועי בגויה לא מצנעי והני מילי חמרא אבל עינבי מצנעי ״הנהו זיקי דחמרא דאשתכחן בי קופאי שרנהו רבא לימא לא סבר לה לדרבי חנינא ״שאני התם דרובא

דשפוכאי

רש"י

בשביל של כרמים. דע"י כרמים ד) נדדה חוץ לחמשים (ה) ומיהו בתר רובא דעלמא ליכא למיזל דכל המדדה וחזי לקיניה כשמחזיר ראשו מדדה אי לא לא מדדה והאי אי מעלמא אתא לא מצי חזי לקיניה דכרמים מפסיקין לפניו: אף אנן נמי תנינא. כר׳ חנינא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב: נמצא בפרוזדור. נמצא דם לאשה בין כותלי רחם מבחוץ הקרוי בית החיצון: ספיקו טמא. ספק זה (ו) טומאה ודאית מדקתני שחזקתו מן המקור ומה ספיקא יש כאן רישא דמתניתין במסכת נדה משל משלו באשה החדר והפרוזדור והעלייה דם החדר טמא והוא המקור ומפרש בגמרא החדר מבפנים בעובי גופה נגד אחוריה והפרוזדור מבחוץ נגד פניה והעלייה בנויה על גבי שניהם ודם העלייה טהור ולול פתוח מעלייה לפרוזדור וקתני נמצא בפרוזדור חזקתו מן המקור זב ויצא אל החוץ הואיל ורוב דמים מצויים בו ולא אמר מן העלייה נטף דרך הלול ואע"ג דעלייה קרוב לפרוזדור שעל גבו: רוב ומצוי. (ז) דמיו רבים יותר משל עלייה ועוד שהן תדירין לזוב משם ודמי העלייה אין תדירין לצאת בהא ליכא מאן דפליג על רבי חנינא: חייבין עליו על ביאת מקדש. דלא מספקינן לה כמביא חולין לעזרה דודאי דם נדה הוא: ושורפין עליו תרומה. ולא אמרי׳ ספק הוא ותולין לא אוכלין ולא שורפין: שמע מינה. מדאחזיק ליה בדם נדה ודאי תלת: איתא לדר׳ זירא. דאמר גבי תשע חנויות בשילהי פ"ק דכתובות ובנמצא הלך אחר הרוב ומותר דאע"פ שדלתות מדינה נעולות דליתא אלא חד רובא להכשירה רוב העיר שתשע חנויות שבה מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת נבילה דאיכא מילתא דבעינן ביה (ח) תרתי רובי כדאמרי׳ התם כגון דלתות מדינות פתוחות ורוב טבחים סביבות המדינה ישראל דאיכא למיזל בתר תרי רובי להכשירה רוב העיר ורוב הבאין מחוצה לה: דהא אשה כדלתות המדינה נעולות (ט. כלומר דליכא למימר בה תרתי רובי אלא חד רובא שרוב דמים מן המקור וקא אזלי בה בתר רובא להביא קרבן לעזרה ולשרוף תרומה דמידי דאסור לעשותו מספק הוא: והא רבא הוא דאמר. לעיל רוב ומצוי ליכא למאן דאמר ולא תסייעין לר׳ חנינא מהא והכא מסייע ליה מינה דקאמר ש"מ תלת: חבית. של יין: (י) מההיא דקרא. שם מחוז הוא על נהר פרת כדאמר בקדושין (דף עא:) לענין יוחסין ובגיטין ואין ישראל מצויין שם והוא למעלה מפרת ויכולה חבית לבוא משם אצלנו: רב לית ליה דרבי חנינא. ואזיל בתר קורבא ושמואל אזל בתר רובא דאית ליה לדרבי חנינא: עקולי ופשורי הוו טבעי ליה. הרבה מקומות יש משם ועד כאן שהמים מתעקלין ומתגלגלין כגלגל במקום אחד מחמת כיפי סלעים ארוכים הבאים אל תוך הנהר והמים מכסין עליהם והספינות מתגלגלות שם וטובעות: ופשורי. הפשרות שלגים הנקוים אל הנהר וקוו וקיימי ואם תבא החבית שם תעמוד שאין הנהר מוליכה: חריפותא דנהרא נקט ואתאי. שמא מתחלה נפלה באמצעית הנהר במקום חזקו ומרוצת המים הביאתה ולא הניחתה לנטות ימין ושמאל: בפרדיסא דערלה. בכרם של ערלה: שרי רבינא. ולא חש שמא מכרם זה נגנב היין זה: (כ) אי גניב מיניה אצנועי בגויה לא מצנעי. אין דרך גנבים להצניע היין במקום שגנבוהו משם משום דמתיירא שמא ימצאהו דורך הענבים: זיקי. נודות: בי קופאי. טמונים בין גפנים שבכרם והיא של ישראל: לימא לא סבר לה לדרבי חנינא. ליזל אחר הרוב אלא אחר הקרוב וכאן ישראל מצויים יותר מנכרים ולא אזלינן בתר רובא דעלמא:

דשפוכאי

תוספות

דכל דמידדי אי הדר חזי לקיניה מידדי. לא היה צריך למימר דקאמר אי הדר חזי לקיניה מידדי כיון דשובכין דעלמא יותר מחמשים מן הכרמים [או] ליכא למיחש לרובא דעלמא דכל המדדה אינו מדדה יותר מחמשים אבל הנך שני שובכין שהכרמים בתוך חמשים אמה שלהם אתי שפיר דקרוב לזה שלו אפילו נמצא חוץ לחמשים אמה דלא נפק מתורת מדדה דע"י כרמים מידדי יותר מחמשים אלא איירי דאפילו אם יהו שובכין דעלמא בין הכרמים ועוד מדנקט שביל משמע שאלו ב׳ השובכין בתוך השביל והניפול כמו כן נמצא בתוך השביל דליכא למיחש שהן משובכין דעלמא אפי׳ אינם רחוקים כלל כיון דלא מצי חזי לקיניה אבל מאלו השובכין הוא דאין דבר מפסיק בינו לבין השובך: **אמר** אביי אף אנן נמי תנינא דם הנמצא בפרוזדור טמא כו׳. בנמצא בגג פרוזדור מן הלול ולפנים איירי כדמוכח בפרק כל היד (נדה דף יז: ושם ד"ה מן) וסוגיא דהתם מפרש במקומה: **ואף** על גב דאיכא עלייה דמקרבא. וקרוב דמוכח הוא דקרוב לעלייה הוא ומן החדר אינו יכול לבא אא"כ שחתה ביותר כמו (ל) שפירש במסכת נדה (שם): **דתני** רבי חייא. אי גרסינן תני אתי שפיר אבל אי גרסינן דתני תימה היכי מייתי מהכא דרוב ומצוי הוא דלמא לאו משום דרוב ומצוי קאמר רבי חייא דשורפין עליו את התרומה אלא משום דרוב וקרוב הלך אחר הרוב כרבי חנינא (מ) וצ"ל דאפילו גרסי׳ דתני לא מדברי רבא הוא אלא גמרא הוא דמייתי לה דשפיר הוה מוכח אביי ממתני׳ דנדה דרוב וקרוב הלך אחר הרוב דאף על גב דקתני ספיקו טמא על כרחך לאו ספיקא הוא מדתני רבי חייא דחייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו תרומה. (הג"ה) ומהר"ם אומר דרבא מייתי לה דרוב ומצוי הוא דאי אינו מצוי א"כ מאי קמ"ל רבי חנינא כיון דשמעינן לה מדתני רבי חייא אבל ממתני׳ דנדה לא היה יכול להוכיח דאפילו אם אינו רוב ומצוי הוצרך רבי חנינא לאשמועינן דלא נימא ספיקו טמא הוה ספק ממש ולמאי דהדר ביה רבא וקאמר דלא הוי רוב ומצוי איצטריך רבי חנינא לאשמועינן דאי מדתני רבי חייא ה"א דרוב ומצוי הוא קמ"ל ר׳ חנינא דלאו רוב ומצוי הוא (ע"כ הג"ה): **ושמע** מינה איתא לדר׳ זירא. נראה לריב"א דאע"ג דטעמא דבעינן תרי רובי הוי משום דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר מ"מ איצטריך ליה למימר גבי חנות דלא בעינן תרי רובי דאע"ג דליכא למימר הכי מ"מ איכא למיגזר שמא יקח מן הקבוע אי לאו דאיכא רובא דעלמא וגבי אשה נמי אי גזרינן בעלמא הוה לן להחמיר שלא לשרוף מן הלול ולפנים אטו מן הלול ולחוץ (נ) ונראה לו דהלכה כרבי חנינא: *הג"ה וש"מ רובא דאורייתא. חשיב ליה רובא דליתיה קמן דברובא דאיתיה קמן לא צריך למידק ש"מ דקרא כתיב אחרי רבים להטות כדפריך פרק קמא דחולין (דף יא. ושם) גבי הא דבעי מנ"ל הא דאמרינן זיל בתר רובא ופריך מנ"ל דכתיב אחרי רבים להטות: **אימור** (ס) מהאי דקרא אתאי. ולאו דוקא נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסר שמואל אלא אפי׳ עיר שכולה ישראל איכא למיחש להכי: **לימא** משום דסבר לה כר׳ חנינא. וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה בחוצה לארץ מותרת דהא אי לית ליה כרבי חנינא אלא רוב וקרוב אזלינן בתר קרוב א"כ הויא ודאי ערלה: **ואצנועי** בגויה. ואם תאמר מכ"מ יהא אסור דרובא דעלמא נכרים נינהו והוי יין נסך וי"ל דרוב גנבי ישראל כדאמר בפרק בתרא דע"ז (דף ע׳): **בי** קופאי. פי׳ בערוך ה) מקום כדאמרי׳ (סוטה דף מו:) רב מרדכי אלויה לרב סימי בר אשי לבי קופאי ובההיא גוונא היה דהוה קורבא דמוכח: **לימא** רבא לית ליה דר׳ חנינא. פי׳ והא רבא אית ליה לעיל דר׳ חנינא:

מרחיקין

רבינו גרשום

[illegible]

... בהנהו דאמר ר׳ יוסי מעשה בתינוקת שירדה מן המעיין ונאנסה ואמר ר"ע אם רוב העיר משיאין לכהונה ורוב סיעה של כשרין עוברין לשם הרי זו תינשא לכהונה. ור׳ זירא אמר אע"ג שדלתות מדינה נעולות דאיתרע לה רובא דליכא אלא חד רובא דלא קא עוברת סיעה של כשרין לשם אפ"ה משיאין לכהונה הואיל דרוב העיר משיאין לכהונה דהא אשה כיון דלית בה אלא חד ריב דרוב דמים מן המקור הן כדלתות מדינה נעולות דמיין ואפ"ה אזלינן בתר רובא: והא רבא הוא דאמר ברוב ומצוי. כגון דם דמקור ליכא מאן דפליג ודאי אזלינן בתר רוב מכלל דס"ל דבעלמא ... בין הגפנים: שרינהו רבא. משום דהנהו גפנים דישראל נינהו: לימא. מש"ה שרינהו דלית ליה לר׳ חנינא דאע"ג דרוב שאר גפנים דנכרים נינהו אזיל בתר קרוב הואיל דמשתכחן ביני גופני דישראל דהות קרוב להנהו זיקי וקסבר רוב וקרוב הלך אחר קרוב: שאני התם. לעולם רבא סבר לה כר׳ חנינא דודאי אזלינן בתר רוב והתם נמי איכא רוב ישראל ומש"ה שרינהו דרובא דשפוכאי כלומר רובן של אותה העיר שדורכין ושופכין יין ישראל נינהו ועל ידן הולך הכל ואישתכח נמי בי גופני ישראל ודאי ישראל אצנעינהו ומותרין:

והני

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ אמר רבא ש"מ כצ"ל ואות ו׳ נמחק: (ב) שם אימור מאיזי דקירא אתאי: (ג) שם אם איתא דמאיזי דקירא אתאי: (ד) שם דסבר לה להא דר׳ חנינא: (ה) רש"י ד"ה בשביל וכו׳ חוץ לחמשים אמה ומיהו וכו׳ ואי לא לא וכו׳ בפניו הס"ד: (ו) ד"ה ספיקו טמא ספק זה טמא טומאה: (ז) ד"ה רוב ומצוי מקור דמיו: (ח) ד"ה איתא וכו׳ דבעינן ביה תרי רובי כדאמר התם כגון שהיו דלתות מדינה פתוחות: (ט) ד"ה דהא וכו׳ נעולות דמיא כלומר: (י) ד"ה מאיזי דקירא שם מחוז: (כ) ד"ה דאי מגניב מיניה וכו׳ ימצאוהו דורכי הענבים: (ל) תוס׳ ד"ה ואע"ג וכו׳ כמו שפירשנו: (מ) ד"ה דתני כו׳ כר׳ חנינא (וצ"ל דאפי׳ גרסי׳ דתאי) תא"מ ונ"ב ס"א וי"ל דהא דתני ר׳ חייא: (נ) ד"ה ושמע מינה וכו׳ מן הלול ולחוץ הגה"ה וצ"ל דהלכה כר׳ חנינא. ע"כ הגה"ה: (ס) ד"ה אימור מאיזי דקירא אתאי:

דשפוכאי ישראל נינהו ה) וה״מ ברברבי אבל זוטרי אימור מעוברי דרכים נפול ב) ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוה מנחי : **מתני׳** א) מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר כל אילן סרק חמשים אמה (א) ד) ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ואם אילן קדם קוצץ ונותן דמים ב) ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים : **גמ׳** מאי טעמא אמר עולא ה) משום נויי העיר ג) ותיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה לא צריכא לר״א דאמר ד) ו) עושין שדה מגרש ומגרש שדה הכא משום נויי העיר לא עבדינן ולרבנן נמי דאמרי אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ה״מ זרעים אבל אילנות עבדינן והכא משום נויי העיר לא (ב) ומנא תימרא דשאני בין זרעין לאילנות ה) דתניא ז) קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור ניטע רובו הרי הוא כחצר ומותר : ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים וכו׳ : מ״ש גבי בור דקתני ו) קוצץ ונותן דמים ומאי שנא הכא דקתני קוצץ ואינו נותן דמים אמר רב כהנא (ג) ז) קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא ומאי קושיא דלמא שאני הזיקא דרבים מהזיקא דיחיד אלא אי איתמר דרב כהנא אסיפא איתמר אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ולימא להו הבו לי ברישא דמי והדר איקוץ אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא : ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים : מאי שנא מבור דאמרת לא יקוץ התם הודאי לאו למיקץ קאי ספיקו נמי לא אמרינן ליה קוץ הכא דודאי למיקץ קאי ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ ואי משום דמי אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול : **מתני׳** ח) מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה ט) לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא״כ יש לו חמשים אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק : **גמ׳** מ״ש רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי סיפא אתאן לגורן שאינו קבוע היכי דמי גורן שאינו קבוע א״ר יוסי בר׳ חנינא כל שאינו זורה ברחת רב אשי אמר מה טעם קאמר מאי טעמא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כדי שלא יזיק מיתיבי מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה וכשם שמרחיקין מן העיר חמשים אמה כך מרחיקין מדלועיו ומקשואיו ומנטיעותיו ומנירו של חבירו חמשים אמה כדי שלא יזיק בשלמא לרב אשי ניחא אלא לאביי קשיא קשיא בשלמא ממקשואיו ומדלועיו דאזיל אבקא ואתי בליביה ח) ומצוי ליה אלא מנירו מאי א״ר אבא בר זבדא ואיתימא ר׳ אבא בר זוטרא מפני

שעושה

דשפוכאי . שופכי יין מן החבית לנודות למכור לעוברי דרכים במדינה זאת כדמסיים ואזיל : ברברבי . דליכא למיחש לגובא דעלמא למימר מעוברי דרכים נפול : ואי איכא רברבי בהדייהו . אף הקטנים מותרין דברברבי לאו אורחייהו דעוברי דרכים אלא כולהו (ד) מלוקח יין של מדינה זו נינהו וישראל הן וקטנים שאין דרך ללוקח יין להביאם : אימור באברורי הוה מנחי . להשוות משא החמור כשיש שתי נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא : **מתני׳** מרחיקין את האילן מן העיר . בגמרא מפרש משום נויי העיר לפי שנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניה : חרוב ושקמה . ענפיהם רבים : ואילן סרק . גנאי הוא לעיר : ונותן דמים . מי שהעיר שלו : **גמ׳** ותיפוק ליה דאין עושין מגרש שדה . משנה היא בפ׳ אחרון של ערכין (דף לג:) ומגרש אלף אמה הוא וכל אלף אמה אסור לעשותו שדה וקס״ד לא שדה לבן ולא שדה אילן : לא צריכא לר׳ אלעזר . דפליג התם ואמר בד״א בערי הלוים אבל בערי ישראל כו׳ : ה״ג ולרבנן דאמרי אין עושין הני מילי בזרעים אבל באילנות עושין . בתוך אלף אמה : והכא . בתוך עשרים וחמש אמה משום נויי העיר אין עושין : קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה . סאתים הוא שיעור חצר המשכן ונתנוהו חכמים שיעור לכל היקף שלא הוקף לדור בתוכו או להשתמש מן הבית לתוכו כגון קרפף שבבקעה אבל המוקף לדירה אפי׳ בית עשרה כורין מטלטלין בו וקאמר הכא יתר מבית סאתים שהוקף לדירה הוא מותר לטלטל בכולו : נזרע רובו . בטלו הזרעים שם דירה ממנו והרי הוא כגינה שאין הקפה לדירה הואיל ויתר מבית סאתים הוא אין מטלטלין בו עוד : אבל ניטע רובו . באילנות אין האילנות מבטלין תורת דירתו ממנו והרי הוא כחצר שלפני הבתים שהקיפום לדירה ומותר : מאי שנא (ה) בור . דבעינן נמי הרחקה וקתני נמי אם הבור קדמה קוצץ ונותן בעל הבור דמי האילן לבעל האילן : לא חמימא ולא קרירא . שזה סומך על זה אף כאן דמי האילן מי יתנם אם באת להטילם על בני העיר כל אחד אומר ממני לא יתחילו ונמצא האילן עומד והעיר מגונה ואין זו תפארת ארץ ישראל : ומאי קושיא . מבור לעיר דאיצטריך לשנויי הכי דלמא שאני היזק דרבים מהזיקא דיחיד לא חייבו חכמים לקוץ אילנו בשביל בור היחיד בלא דמים אבל בשביל היזק רבים חייבוהו לקוץ : לא חמימא כו׳ . אם באת להמתין עד מתן מעות יעמוד (ו) זה לאורך ימים בני העיר סומכין זה על זה ובעל האילן רוצה בכך לפיכך יקוץ ואחרי כן יגבה מעותיו מהן בב״ד : התם . גבי בור דודאי של אילן אם ודאי קדם לאו למיקץ קאי כדקתני אם האילן קדם לא יקוץ ספיקו נמי לא אמר ליה קוץ שעל הניזק להביא ראיה : הכא דודאי . נמי למיקץ קאי אלא שנוטל דמים כדקתני אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספיקו נמי אמר ליה קוץ ממ״נ על כרחך וכשבא לגבות דמים אמר ליה אייתי ראיה דאת קדמת ושקול : **מתני׳** גורן קבוע בגמ׳ מפרש מאי קביעותא : חמשים אמה . מפני המוץ המזיק את בני העיר כשהוא זורה וגם הזרעים הוא מייבש : ומנירו של חבירו . ובגמרא מפרש מאי היזק דמוץ לניר ניר היא חרישה שחורשין בימי הקיץ ואין זורעין בו עד ימות החורף כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים כדכתיב נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים (ירמיה ד) : בכדי שלא יזיק . האי שיעורא משמע בציר מחמשים אמה ובגמרא פריך מ״ש מרישא דאמרת אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח : **גמ׳** שאינו זורה ברחת . שאין הכרי גדול וא״צ לזרות ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאליו רחת פל״ה בלע״ז כשהכרי גדול צריך להגביה התבואה ברחת וזורק כלפי מעלה והרוח מנשבת ודוחפת המוץ למרחוק : רב אשי אמר . שיעורא דסיפא כרישא ומה טעם קאמר : מקשואיו ומדלועיו . נטיעה שהקשואין והדלועין גדלין בה : בשלמא לרב אשי ניחא . דקתני בכולהו חמשים אמה : אלא לאביי קשיא קשיא [הכי] גרסינן :

שעושה

מרחיקין את האילן [מן העיר] כ״ה אמה . וזרעים צריך להרחיק מן העיר עד אלף אמה דאין עושין מגרש שדה : **מ״ש** מבור דקוצץ ונותן דמים אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי כו׳ . תימה לרשב״א א״כ כשהאילן קדם נמי אמאי נותן דמים מהאי טעמא וי״ל דכשהאילן קדם כיון דסמך בהיתר אין לחוש אם יתעצלו וישאר האילן עומד אבל עוד קשה לו דמאי שייך הכא קידרא דבי שותפי והלא קוצץ תחלה קודם שיתנו דמים ואומר ר״י דה״פ דמשום קידרא דבי שותפי לא חיימא ולא קרירא לא רצו לתקן שיתנו דמים דאע״ג דקוצץ תחלה פעמים שלא ישמע להם לקוץ תחלה אם לא ידע מי יתן לו הדמים וכל אחד ואחד יתרשל ולא יקוץ כדי שלא ליתן דמים כי בעל האילן ידרוש מעמו : **ולימא** להו הבו לי ברישא והדר איקוץ . גבי בור לא שייך למיפרך הכי דניחא (ז) כיון שסמך באיסור שיקוץ תחלה : **קשיא** לאביי . תימה מאי קשיא ליה הא ברייתא איירי בגורן קבוע ומתניתין בגורן שאינו קבוע ויש לומר דאביי גופיה הוה מסני דמה טעם קאמר אי לאו משום דקשיא ליה מה צריך לפרש טעמא כדי שלא יזיק והשתא דבברייתא מפרש טעמא כדי שלא יזיק מתני׳ נמי איכא לפרושי הכי :

שעושה

עין משפט נר מצוה

עה א ב מיי׳ פי״ב מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כט סמג לאוין קמח טוש״ע י״ד סי׳ קכט סעיף יט :
עו ג מיי׳ פי״י מהלכות שכנים הל׳ א סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנה :
עז ד מיי׳ וסמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קנה סעיף כב בהג״ה :
עח ה מיי׳ שם הל׳ א סמג שם :
עט ו מיי׳ פי״ג מהל׳ שמיטה הל׳ ד סמג לאוין רעח ופסק כת״ק :
פ ז מיי׳ פט״ז מהלכות שבת הלכה ו סמג עשין מד״ס א טוש״ע א״ח סי׳ שנח סעיף ט :
פא ח ט י מיי׳ פ״י מהל׳ שכנים הל׳ ב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קנה סעיף כב :

רבינו גרשום

והני מילי . דמותרין : היכא דהנתו זיקי רברבי נינהו אבל אי משתכחי זוטרי ודאי אסור דאימר מעוברי דרכים נפלו : ואי איכא רברבי ואשכח זוטרי בהדייהו אסירי . דחיישי׳ דמעוברי דרכים נפל דאימור באברורי קא מנחי על גבי החמור כעין שקושרין עוברי דרכים נודותיהן על גבי חמוריהן וקושרין מצד החמור נוד גדול ומצד השני כמותו ומשימין בין שתי נודות הללו נוד אחד קטן ואם נמצאו גדולים כה״ג וקטנים עמהן ודאי מעוברי דרכים נפיל ומשואי חמור ואסירי . ל״מ . ואי איכא רברבי בינייהו . אפי׳ דזוטרי מותרין דאימור באברוארי הונחו ושפוכי ישראל אנחינהו להתם כעין שרגילין לעשות כדפרישית לעיל באידך לישנא והכי עיקר : פיסקא מרחיקין את האילן מן העיר כ״ה [אמה] . מפרש בגמ׳ טעמ׳ מאי : בחרוב ובשקמה נ׳ אמה . משום דאיכא תרתי לריעותא חדא דאין פירותיהן שוין כלום ועוד שענפיהן מרובין משאר אילנות : מ״מ . מרחיקין : אמר עולא משום נויי העיר . שיהיה משוייר מישוריפה סמוך לעיר בלא שום עיכוב . ועולא למה ליה למימר משום נויי העיר מרחיקין תיפוק ליה דאין עושין שדה שיש בו זרע או אילנות אין עושין מגרש ולא מגרש שדה כדגרסי׳ במס׳ א) מכות לגבי מגרש לוים [דכתיב] ומדותם מחוץ לעיר וגו׳ משום דהוי ב) להם לוים דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו׳ להכי ג) צריכי אלפים אמה מגרש אבל שאר הערים בכ״ה אמה מגרש סגיא : לא צריכא לר״א דאמר עושין שדה מגרש ד) להיכא דזרע או נטע אילן בתוך כ״ה אמה סמוך לעיר : הני מילי דאין עושין להיכ׳ דזרע [דא״א] למיזל תחותיה בזרעים משום דקא מזקי זרעים לבני העיר דלא מצי למדרס בזרעים אבל אילן דמצי למיזל תחותיה ס׳ דאפי׳ אילנות אין נוטעין משום נויי העיר : קרפף שהוא יותר מבית סאתים . כחצר המשכן שהוקף לשום דירה אם נזרע רובו הרי הוא גנה היא ואסיר לילך בה בשבת משום דמדרסי זרעים ואיכא חלול שבת : נטע רובו מאילנות הרי הוא כחצר ומותר . משום דמצי למיזל בין אילן לאילן . ואיכא דאמרי כשדה אסור לטלטל בו כחצר מותר : מ״ש גבי עיר דקתני אם העיר קדמה קוצצין ואין נותן דמים ומ״ש גבי בור דקתני אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים אמר רב (הונא) [כהנא] מש״ה גבי עיר אי׳ נותן דמים משום דליכא למיקם עלה … ימים הואיל ומרבים אתי למגבי סמכי אהדדי ולא יהבי כלום דקדירי׳ דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא שזה סומך על זה וזה על זה אבל גבי בור כיון דמיחיד אתי למגבי לא סמך אלא חד וידע למא… קוצצין ונותן דמים ודלמא משום דהאי טעמא לא מצית למימר גבי עיר אם קדמה דאין נותן דמים דהא קתני גבי סיפא דמתני׳ אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים אלמא דלא משום האי טעם הוא . אלא ה… דשני בין קדמה העיר לקדם הבור דשני היזק דיחיד מהיזק דרבים ולהכי גבי עיר דאיכא היזק דרבים קוצץ ואינו נותן דמים אבל גבי בור דליכא היזק דרבים קוצץ ונותן דמים : אמאי קוצץ והדר נו… מצי למימר להו בעל האילן הב לי דמי ברישא והדר איקוץ הואיל דאילני קדם אמר רב כהנא מש״ה קוצץ מעיקרא והדר נותנין דמים דמצו למימר ליה בני העיר קוץ דרמיא עלך מעיקרא משום דק… חמימא ולא קרירא דכל מאי דבעי למגבי סכמה אינשי איכא פירחא יתירא דסמכי הני אהני אבל את קוץ הואיל דאת יחיד ומוקת לרבים ורמיא עלך והדר מגבי מבני העיר . ו) אבל לגבי בור הואיל … גבי חד לא מצי למימר ליה הב לי ברישא והדר איקוץ דודאי יהיב ליה ומש״ה קוצץ ונותן דמים : ומ״ש מבור דאמר ספק זה קדם לא יקוץ . התם באילן דבור כיון דודאי דהיכא דידעי׳ דודאי … ספיק נמי לא יקוץ . קאי ז) זיל אייתי ראיה דאילנך קדם ושקול דמיך : פיסקא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה . משום דקא מזיק התבן שזורין מן התבואה לבני העיר : מ״ש דגורן … נטיעות מרחיקין בכדי שלא יזיקו דהיינו בציר מחמשים אמה : רב אשי אמר . סיפא ורישא הדא טעמא הוא דמה טעם מרחיק נ׳ אמה מן העיר כדי שלא יזיק לנטיעות ולנירו : בשלמא לרב אשי . ד… ניחא דכן הכי נמי קתני בברייתא אלא לאביי קשיא דמתרץ סיפא לגורן שאינו קבוע יהא קתני רישא דברייתא מרחיקין מן מקשואין ומדלועין דהיינו נטיעות נ׳ אמה : קשיא . בשלמא מקשואין ומ… להרחיק חמשים אמה דאזיל התבן ויתיב על פרח . בליבית . פרח . כמו ויצא פרח שתרגומו ואפיק לבלבין : ומצבי ליה . ומנפחו ומיבש : מפני שעושין אותו גלל . התבואה הזרועה בקרקע תיעשה זבל ונהירא :

פיסקא

א) נ״ל במס׳ ערכין דף לג. ב) אולי צ״ל משום דהוי לורך לוים וכו׳. ג) עי׳ סוטה כז במשנה ובערכין דף ט ע״ב וצ״ע. ד) מלפס דצ״ל ומגרש שדה ע״מ לסיכה וכו׳ סמוך לעיר אסור. ה) ר״ל עבדין אילנות וכו׳. ו) צ״ל הד״ב וגימא והו״ק . ז) צ״ל הכא דוודאי למיקץ קאי ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ וזיל אייתי ראיה .

מסורת הש״ס

א) (ב״מ קח:) ב) [שם קי:] ג) מכות יב. [ערכין לג:] ד) [ערכין שם] ה) עירובין כג: ו) [לקמן כה:] ז) עירובין ג׳ : ח) [פי׳ שורף ומייבש לתלומים . ערוך] :

הגהות הב״ח

(א) במשנה סרק כ׳ אמה אם כצ״ל ואות ו׳ נמחק : (ב) גמ׳ לא עבדינן ומנא תימרא דשאני בין זרעים לאילנות : (ג) שם אמר רב כהנא היינו דאמרי אינשי קידרא דבי שותפי : (ד) רש״י ד״ה ואי איכא וכו׳ מלוקחי יין וכו׳ וישראל הן הקטנים וכו׳ מניחין עוד נוד קטן כצ״ל וסד״א : (ה) ד״ה מ״ש גבי בור וכו׳ וקתני ביה אם : (ו) ד״ה לא חמימא וכו׳ יעמוד לאורך כצ״ל ותיבת זה נמחק : (ז) תום׳ ד״ה ולימא וכו׳ דניחא ליה כיון :

שעושה אותו גלל: **מתני'** א)מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה ב)אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה *) ומרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים ג)ורבי יוסי מתיר בחרדל: **גמ'** איבעיא להו ר' עקיבא היכי קאמר לכל רוח הוא עושה וסומך חוץ ממערבה דמרחיק נ' אמה ועושה או דלמא לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כלל ת"ש דתניא ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירא א"ל רבא לרב נחמן מאי תדירא אילימא תדירא ברוחות והא (ב) אמר רב חנן בר אבא אמר רב ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן שאילמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואילמלא בן נץ שמעמידה מחרבת את העולם שנאמר °המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן אלא מאי תדירא תדירא בשכינה דאריב"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו (א) שהודיעו מקום תפלה דכתיב °וצבא השמים לך משתחוים מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה קשיא ורבי אושעיא סבר שכינה בכל מקום דאמר רבי אושעיא מאי דכתיב °אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וגו' שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם שלוחי בשר ודם ממקום שמשתלחים לשם מחזירים שליחותן אבל שלוחיך למקום שמשתלחין ג)משם מחזירין שליחותן שנאמר °התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו יבואו ויאמרו לא נאמר אלא וילכו ויאמרו מלמד שהשכינה בכל מקום ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום דתנא דבי רבי ישמעאל מנין ששכינה בכל מקום שנאמר °הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו אחריו לא נאמר אלא לקראתו מלמד ששכינה בכל מקום ואף רב ששת סבר שכינה בכל מקום דא"ל רב ששת לשמעיה לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ולאו משום דלית ביה שכינה אלא ד)משום דמורו בה מיני ורבי אבהו אמר שכינה במערב דא"ר אבהו מאי אוריה אויר יה אמר רב יהודה (ג) מאי דכתיב °יערוף כמטר לקחי זו רוח מערבית שבאה ה) מערפו של עולם תזל כטל אמרתי זו רוח צפונית °שמזלת את הזהב וכן הוא אומר °הזולים זהב מכיס כשעירים עלי דשא זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר וכרביבים עלי עשב זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים תניא ר"א אומר עולם לאכסדרה

איוב לט | נחמיה ט | שם | איוב לח | זכריה ב | דברים לב | ישעיה מו

רש"י

שטושה אותו גלל. מרבה לו זבל ושורף את הזרעים שנזרעו בו: **מתני'** את הנבלות ואת הקברות כו'. משום ריח רע: אלא למזרח העיר. שאין הרוח מזרחית קשה (ג) תדיר אא"כ באה לפורענות אבל כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת דכתיב (יונה ד) רוח קדים חרישית ותך השמש וגו' לפיכך אינה מביאה הרוח לעיר: חוץ מן מערבה. בגמ' מפרש טעמא: **גמ'** וסומך. אינו צריך להרחיק נ' אמה: שאינו עושה כלל. ומרחיק נ' אמה דקאמר ר"ע אשאר רוחות דרישא קאי: תדירא ברוחות. אותו צד תדיר ברוח שרוח מערבית מנשבת תדיר משאר רוחות: רוח צפונית מנשבת עם כל אחת. מהרוחות נפי שהיא רכה ומתוקה וצלולה כדאמר ביבמות (דף עב.) וממתקתן: בן נץ. מלאך העשוי בדמות נץ: מעמידה. בכנפיו: תדירא בשכינה. במערב היא שוכנת: לאבותינו. אנשי כנה"ג שאמרו מקרא זה בספר עזרא: וצבא השמים. השמש והירח העומדים במזרח: לך משתחוים. למערב: ודלמא. הם למזרח משתחוים וכי תימא אין דרך להשתחוות סמוך לרב הם עושין כעבד שנטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה כשהוא הולך לאחוריו משנטל פרס מתרחק תמיד בהשתחויה: פרס. מתן: אתה הוא ה' לבדך. בתר וצבא השמים כתיב ועל עסקי שליחות צבא השמים הוא משבח ואומר אתה הוא לבדך במדה זו: לשם מחזירין שליחותן. כשבאין לומר עשינו שליחותך צריכין לבוא אל מקום שהשולחם עומד שם: למקום שמשתלחין. פי' באותו מקום שנשתלחו שם אף שם השכינה מצויה ואומרים לו עשינו שליחותך: והנה המלאך הדובר בי יוצא. בנבואת זכריה למוד את ירושלים כמה ארכה וגו' ומלאך אחר יוצא לסתור שליחותו של ראשון שחזר בו המקום (ד) ולא יתן בה מדה ואומר פרזות תשב ירושלים והרי שניהם מאת השכינה באים ואחריו לא נאמר אלא לקראתו זה בא מכאן וזה בא מכאן: רב ששת. מאור עינים הוה: לכל רוחתא אוקמן. העמידני להתפלל: דמורו בה מיני. תלמידי עובדי ע"ז מורים הוראה להתפלל במזרח: אוריה. אני שמעתי כך קורין למערב בלשון פרסי. ול"נ שכך קורין למזרח בלשון לעז והיינו דקאמר אויר יה שהשכינה במערב ופניו למזרח כמלא המזרח אוירו: יערוף כמטר לקחי. משה רבינו דימה את התורה לארבע רוחות כשם שאי אפשר בלא הם כך אי אפשר לעולם בלא תורה: מערפו של עולם. אני שמעתי מחזקו של עולם על שם שהשכינה במערב ס"ל ואני אומר מאחוריו של עולם שהמערב קרוי אחור שנאמר הן קדם אהלך ואיננו ואחור ולא אבין וגו' (איוב כג): שמזלת את הזהב. שמחממת ומביאה שרב ורעבון בא והזהב זל: וכן הוא אומר. דכתיב זילותא גבי זהב: כשעיר. שד.

לאכסדרה

תוספות

שעושה אותו גלל. אע"ג דגלל משביח הקרקע כשהיא כולה גלל מזיק: **אין** עושין בורסקי אלא למזרח העיר. משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כדאמרי' (ברכות מ.) הישן למזרח גרנו דמו בראשו מפני שרוח מערבית מביא הקש בחוטמו: **מפני** שהיא תדירה. לא גרסי' מ"ט דמן הברייתא היא דהכי איתא בתוספתא (פ"א ע"ש): **וצבא** השמים לך משתחוים. וא"ת בלילה נמי במזרח משתחוים וי"ל דאין לנו ללמוד אלא ממה שאנו רואין וא"ת ולמאי לא נדע מקום תפלה מבית המקדש שהיתה שם שכינה במערב וי"ל דמשם אין ללמוד דאע"ג דשכינה בכל מקום אי אפשר להשים ארון וכפורת אלא בצד אחד וריצב"א אומר דמשם אין ללמוד דשכינה במערב דנהי דבית קדשי הקדשים היה במערב המקדש מ"מ הארון שהשכינה שם כדכתיב (שמות כה) ונועדתי לך שם היה במזרח בית קדשי הקדשים ה): **לכל** רוחתא אוקמן. כל הני אמוראי לית להו הא דתניא בברכות (דף ל.) שחייב אדם להתפלל נגד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם אלא סברי כר' ישמעאל דאמר (ה) בכ"מ שכינה ומאן דאמר שכינה במערב סבר כר"ע דאמר מפני שהיא תדירה ור' חנינא דשמעתין דאמר כגון אתון דיתבון לצפונא דארעא דישראל אדרימו סבר לה כברייתא דברכות: **אוריה.** לשון שפ"ה דאוריה מערב נראה לר"ת ולר"ח עיקר: **רוח** מערבית שבא מערפו של עולם. כדפי' בקונט' מאחורו של עולם דמערב קרוי אחור דכתיב אחור וקדם צרתני ודרשינן [בחגיגה] (דף יב.) לענין מזרח ומערב וכתיב נמי ארם מקדם ופלשתים מאחור (ישעיה ט) וקרי נמי דרום ימין ולצפון שמאל כדאמרי' בשמעתין והיינו משום דשכינה במערב ופני השכינה למזרח לכך קרוי מערב אחור ומזרח קדם ודרום ימין וצפון שמאל ולמ"ד שכינה בכל מקום צ"ל דהאי דקרי מזרח קדם ומערב אחור ודרום ימין וצפון שמאל משום שכינה בבית המקדש שהיה במערב ופני השכינה כלפי ישראל שהיו במזרח ומשתחוים שם: **הגה"ה** ורבינו יצחק בר יהודה פירש דכשעמד אדם הראשון כשנברא היו פניו למזרח ואין נראה שהיה ערפו כלפי השכינה למאן דאמר שכינה במערב. ע"כ הגה"ה: **רוח** מזרחית שמסערת כל העולם כולו. והא דמשמע במתניתין שהיא נוחה מכל הרוחות היינו כשהיא באה כדרכה אבל כשבאה לפורענות היא מסערת כדפי' הקונט' במתניתין:

וממזרים

מסורת הש"ס

א) נזיר יח.: ב) גיטין נח.: ג) [ילקוט ובע"י איתא שם:ד] [עי' בערוך ערך ערף שכתב בשם רבינו גרשום פירוש נכון על זה]: ה) [ועי' תוי"ט רפ"ק סוף מ"ע ומ"ש עוד ביומא פ"ה מ"ב ע"ש]: ו) וכ"פ הערוך ערך אכסנא עי' תוס' גיטין נח: ד"ה שדיא נשיב:

רבינו גרשום

פיסקא בורסקי. מקום שמעבדין בו העורות ומסריח: אלא למזרח העי'. מפני שרוח מערבי שהיא תדירא מנשבת בו ודוחה הסריחה שאינה באה לעיר: חוץ ממערבה. שהיא תדירא ודוחה את הסריחה לעיר א) מש"ה אין עושין: שאלמלא כן. שרוח צפונית מבלבלתן אין העולם מתקיים: יפרוש כנפיו לתימן. משום דמעמידה לאותו רוח תדיר: בתפלה שהשכינ' במערב ומש"ה צריך להרחיק משם: לך משתחוים. [צבא] השמים היינו השמש והירח כשיוצאים במזרח לך משתחוים למערב ושם צריך להחזיר בשעת תפלה: ואימא. שהשכינה במזרח ודקאמר לך משתחוים עושים כעבד שנוטל פרס מרבו ומשתחוה וחוזר לאחוריו. כך בשעה שיוצאין ממזרח חוזרין פניהם לשכינה במזרח ומשתחוים ושוב יוצאין וזורחין. קשיא: לבדך משליחותך ומשנה מבשר ודם: ויאמרו לך הננו. בכ"מ שהן. [מלמד] שהשכינה בכל מקום: והנה המלאך הדובר בי יוצא מאת השכינה ומלאך אחר יוצא לקראתו. מן צד אחר יוצא ולפני שכינה: דמודי בה מיני. שמשתחוין לצבא השמים היוצאין מן המזרח: אוריה. קורין בלשונן לרוח מערבי: יערוף כמטר לקחי. זה העוסק בתורה לשמה ומרכין אזניו לשמוע לקחי עושה טובה לעולם כמטר זה שבא מן מערב: שבאה מערפו של עולם. מרוח מערבי ערפו של שכינה הוא. דכתיב צפון וימין אתה בראתם דמשמע דימינו של שכינה בדרום ושמאלו לצד צפון ופניו למזרח וערפו למערב אלמא דשכינה במערב: ותזל כטל אמרתי. היינו שמזלזל תורה שעוסק שלא לשמה מביא רעה לעולם כרוח צפוני שמנשב ומביא רעה לעולם: עד שמזלת את הזהב. שנותנין בני אדם כספם וזהבם בזול בשביל התבואה: כשעירים עלי דשא. זהו העוסק בתורה שלא לשמה: כשעירים. כשד: וכל העוסק בתורה לשמה מביא טובה לעולם כרביבים הללו שיורדין בנחת:

א) נראה דצ"ל מסו"ם אין עושין כל עיקר.

עין משפט נר מצוה

פב א ב מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כג:

פג ג מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף לא:

פד ד טוש"ע א"ח סי' צד סעיף ב בהג"ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שהודיעונו מקום תפלה: (ב) שם אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב יערוף: (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' קשה תמיד אא"כ: (ד) ד"ה והנה המלאך וכו' שחזר בו המקום מליתן בה מדה: (ה) תוס' ד"ה לכל וכו' דאמר שכינה בכ"מ ומאן דאמר:

לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע ורבי יהושע אומר עולם לקובה הוא דומה ורוח צפונית מסובבת וכיון שחמה מגעת לקרן מערבית צפונית מקפת וחוזרת אחורי כיפה שנאמר °הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו' א) הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני מזרח ופני מערב שפעמים מסבבתן ופעמים מהלכתן הוא היה אומר אתאן לר' אליעזר °מן החדר תבא סופה זו רוח דרומית וממזרים קרה זו רוח צפונית מנשמת אל יתן קרח זו רוח מערבית ורחב מים במוצק זו רוח מזרחית והאמר מר רוח דרומית מעלה רביבים ומגדלת עשבים לא קשיא הא דאתיא מטרא בניחותא הא בשפיכותא אמר רב חסדא מאי דכתיב °מצפון זהב יאתה זו רוח צפונית שמזלת את הזהב וכן הוא אומר °הזלים זהב מכיס אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש לא הוגשמה רוח דרומית שנאמר °ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו וכתיב °צפון וימין אתה בראתם ואמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדין מאוצר טוב שנאמר °יפתח ה' לך את אוצרו הטוב בזמן שישראל (א) עושין רצונו של מקום וישראל שרוין על אדמתם גשמים יורדין מאוצר טוב בזמן שאין ישראל שרוין על אדמתם אין גשמים יורדין מאוצר טוב אמר רבי יצחק "הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין ב) וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום ורבי יהושע בן לוי אמר לעולם ידרים שמתוך שמתחכם מתעשר שנאמר °אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב דמצדד אצדודי אמר ליה רבי חנינא לרב ג) אשי כגון אתון דיתביתו בצפונה דא"י אדרימו אדרומי ומנא לן ד) דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא דכתיב °מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ: מרחיקין את המשרה מן הירק וכו': תנא רבי יוסי מתיר בחרדל ה) שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי הרחק דבוריך מן חרדליי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדליי: **מתני'** ו) מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדמה ז) קוצץ ונותן דמים ואם אילן קדם לא יקוץ ח) ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ ט) ר' יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ י) שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **גמ'** תנא בין שהבור למטה ואילן למעלה בין שהבור למעלה ואילן למטה בשלמא בור למטה ואילן למעלה קא אזלין שרשין מזקי לה לבור אלא בור למעלה ואילן למטה אמאי אמר רבי וחנא בשם רבי יוסי מפני שמחלידין את הקרקע ומלקין קרקעיתה של בור: רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי כ) אמר רב אשי כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן "מודי ר' יוסי בגירי דידיה פאפי יונאה עני והעשיר הוה בנה אפדנא "הוו הנך עצורי בשיבבותיה דכי הוו דייקי שומשמי הוה ניידא אפדניה אתא לקמיה דרב אשי א"ל כי הואן כי רב כהנא הוה אמרינן מודי רבי יוסי בגירי דיליה וכמה כדנייד

לאכסדרה. שאין לה דופן רביעית: אינה מסובבת. במחילה: למעלה מן הרקיע. ומהלכת את רוח צפון בגגו של רקיע: לקובה. אהל שכולו מוקף: לקרן מערבית צפונית. בלילה שהחמה לעולם מהלכת רוח צפונית בלילה ומן המערב היא פונה לצפון שכך הילוכה מן המזרח לדרום מן הדרום למערב וממערב לצפון: ומחזרת אחורי כיפה. דרך חלון: הולך אל דרום. היקף היום קרוי הילוך שהוא בתוך החלל ואת היקף הלילה קרוי סיבוב שהוא מקיף בחוץ וביום לעולם מהלכת בדרום אפילו ביום קצר אינו מהלך פחות מרוח דרומית: וסובב אל צפון בלילה. אף בלילה קצרה של תקופת תמוז אינו סובב פחות מרוח צפונית: פעמים מהלכתן. ביום ארוך של תקופת תמוז שהיא יוצאה בקרן צפונית מזרחית ושוקעת בקרן מערבית צפונית: פעמים סובבתן. ביום קצר שהיא יוצאה בקרן מזרחית דרומית ושוקעת בקרן מערבית דרומית ומהלכת בלילה ג' רוחות: אתאן לר' אליעזר. שאמר לאכסדרה דומה: וממזרים קרה זו רוח צפונית. שהדופן מוזרת ופרוצה: והאמרת רוח דרומית מעלה רביבים. וכאן אתה אומר רוח מזרחית מביאה מים: הא דאתיא מטרא בניחותא. בא מן הדרום וכי אתיא בשפיכותא בא מן המזרח כדכתיב מים במוצק: לא הוגשמה רוח דרומית. שהיתה רגילה להביא רביבים טובים: וכתיב צפון וימין. אלמא ימין הוא דרום וכתיב ביה רעב: את אוצרו הטוב. וסיפא לתת מטר ארצך: ידרים. בתפלתו יחזיר פניו לדרום: וסימנך. שלא תשכח: דמצדד אצדודי. (ב) מעט לצד דרום: אדרימו. שהיו פונים לצד ירושלים משום דכתיב והתפללו אליך דרך ארצם וגו' (מלכים א ח): עד שאתה אומר לי. שאני מזיק ועלי להרחיק את עצמי אני אומר לך שאתה מזיק: לגלוגי חרדלי. פרחי חרדלי: **מתני'** חרוב ושקמה. שרשיהם מרובים: בין מלמעלה. שאחד מהן מלמעלן בגובה שיפוע ההר והשני בשפולו: בין מן הצד. בקרקע שוה: ונותן דמים. דכיון דברשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד: **גמ'** שמחלידין. לשון חלדה דהלכות שחיטה (חולין דף נב:) *שמהלכת מתחת לקרקעית הבור: הלכה כר' יוסי. שעל הניזק להרחיק את עצמו: בגירי דיליה. היכא דמטי ליה הזיקא מתוך ידיו של מזיק כההיא דאמרי' בהבית והעלייה (ב"מ דף קיז.) הנהו בי תרי חד דייר עילאי וחד דייר תתאי איפחית מעזיבה וכל אימת דמשי ידיה נפלי עליה דתתאי דכשנופלין מידו ממש על התחתון קרי ליה גירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי (ג) לא קרי ליה גירי דיליה: אפאי יונאה. כך שמו על שם מקומו: עצורי. עוצרי שומשמין לעשות שמן: בגירי דיליה. והכא נמי מידיהם הוא בא לו שמכה מכותיהם הוא מרעיד: וכמה. תגוד אפדנא דבעי ארחוקי· כדנייד

נ"ל דמולמוס

וממזרים (ד). פי' רוח צפונית שכותל שלה מוסלך כלומר שאינה מסובבת לרבי אליעזר: **וכתיב** צפון וימין וכו'. דויגזור על ימין (ה) איכא למימר דבימין ושמאל של אדם מיירי (הג"ה. ועוד נראה שמא (ו) מקרא קמא אין להוכיח שבדרום ימין ולא נאמר איפכא. ע"כ הג"ה): **תנא** בין שהבור למעלה ואילן למטה כו'. איצטריך לאיתויי הך אע"ג דבמתני' נמי תנן בין מלמעלן בין מלמטן מ"מ דאי ממתני' הוה אמינא דאחרוב ושקמה קאי דעלה קאי קמ"ל ברייתא בכל אילן (הגה"ה. ולספרים דלא גרסינן במתני' בין מלמטן אתי שפיר דאי ממתני' הוה אמינא בין מלמעלן אאילן קאי ולא אבור משום דלא תקשי אלא בור מלמעלה ואילן מלמטה אמאי כדפריך אברייתא. עד כאן הגה"ה): **עני** והעשיר הוה. רבותא נקט שהיה עני ולא איבעי (ז) לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא אפי' הכי הוזקקו להרחיק משום דהוו גירי דידהו אף על גב דסמך בהיתר אין צריך להרחיק אפי' בגירי דיליה כדתניא (לעיל דף כ:) אם היה רפת בקר קודמת לאוצר מותר וה"ה חנות של נחתומים וצבעין ואין חילוק בין דירה לשאר לפי המסקנא אומר ר"ת דהכא היינו טעמא משום דלא קביעא תשמישייהו כל כך כי הנך דלעיל (הג"ה. ועוד דהכא (ח) משום דבאיסור סמך דכל מרא דמחי מרפי לארעא. ע"כ הג"ה):

אפומא

עין משפט נר מצוה

פה א טוש"ע א"ח סי' צד סעיף ב בהג"ה:

פו ב מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הל' ז סמג עשין קסז :

פז ג מיי' פ"י מהלכות שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לב :

פח ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף לא:

פט ה מיי' שם פי"א הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף טו :

רבינו גרשום

עולם לאכסדרה הוא דומה . מה אכסדרה זו שיש לה ג' דפנות ולא יותר ומסוככת כך העולם : ורוח צפונית . אין לה דופן ואינה מסוככת : וכשחמה מגעת . שהלכה כל היום ועכשיו כשמגעת בלילה בקרן מערבית צפונית נכפפת באותו רוח צפוני שאינו מסוכך ועולה למעלה מרקיע : ור' יהושע אומר עולם דומה לקובה . כאהל הוא דומה . מה אהל זה מסוככת לכל דפנותיה אף עולם מכל וכל מסוכך וכשחמה זורחת ביום ארוך זורחת ברוח צפונית מזרחית והולכת במזרח דרום עד שמגעת לקרן מערבית צפונית סמוך לחשיכה לקרן צפוני נכנסת בחלון א' בלילה ומקפת וחוזרת אחורי כיפה של עולם וסובב רוח צפונית כל הלילה שנאמר הולך אל דרום ביום בין בימות החמה בין בימות הגשמים . וכן הכי נמי וסובב אל צפון בלילה בין בימות חחמה בין בימות הגשמים : סובב סובב הולך אלו פני מזרח ומערב. שפעמים מסבבתן ביום קצר ששוקעת החמה בקרן מזרחית דרומית והולך כל היום על פני דרום ולא יותר ובלילה נכנסת בקרן דרומית מערבית בחלון אחד וסובבת כל הלילה פני המערב ופני הצפון ופני המזרח עד קרן מזרחית דרומית . ופעמים מהלכתן ביום ארוך שזורחת חמה בקרן צפונית מזרחית והולכת כל המזרח ופני הדרום ופני המערב עד הלילה ובלילה נכנסת בקרן מערבית צפונית וסובבת כל הלילה פני הצפון עד קרן צפונית . מהלכתן ביום ומסבבתן בלילה: הוא היה אומר ר' אליעזר דהא ברייתא אתאן למעמא דר"א דאמר עולם לאכסדרה הוא דומה : מן החדר תבוא סופה זו רוח דרומית . שדופן שלה אמצעי ופנימי ודומה לחדר : סופה . סערה : וממזרים קרה זו רוח צפונית . שכל העולם ממזרים זרם מים לשם לפי שאין שם דופן והוא תהו ובהו ומים ואינה מסוככת : קרה . חורף אבל אינו קריר כל כך. קרח חורף ממש : זו רוח מזרחית . שמרחיבין שם הגשמים להצמיח . רוח של ניחותא מעלי. בשפיכותא שבא בקשיות ודאי קשה כסופה : לא הוגשמה רוח צפונית שלא ירדו גשמים לשם : על ימין . זו רוח דרומית : ורעב . משמע פעמים רעב פעמים שבע: ויאכל ולא שבעו . משמע לא שבעו לפי שלא הוגשמה : צפון . הוא שמאל כדפרישית לעיל: ידרים . כלומר לרוח דרומית : יצפין . יתפלל לרוח צפון : שולחן בצפון . היינו עושר שיערוך שולחנו מחמת עושרו : ומנורה בדרום . היינו חכמה כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור : שנאמר ארך ימים וגו'. האי קרא לא אתי לאשמועינן אלא דתורה שהיא חכמה יש בה נמי עושר וכבוד:דמצדד אצדודי.לא מכל וכל לרוח דרומית ולא מהכל לרוח מערבית : אדרימו. כלומר כשתתפללו חוזו פניכם לצד דרום שנאמר והתפללו [אליך] דרך ארצם : **פיסקא** והחרוב והשקמה נ' אמה . ששרשיהן הולכין הרבה : בין מלמעלה. שאם האילן עומד סמוך לבור והבור עמוק עד המים נ' אמה אינו מרחיק ואם לאו מרחיק ובין מן הצד שאם הבור אין עמוק צריך להרחיק האילן מן הבור נ' אמה ותנא בין שהבור מלמעלה של אילן שהבור עומד במקום גבוה והאילן במקום נמוך ובין שהבור במקום נמוך והאילן במקום גבוה אם אין כ"ה אמה הרחקה מרחיק . והא לא קא מזיק ליה לבור כלל : ומלקין קרקעית של בור . ונעשה טיט : מודה ר' יוסי בגירי . כדפריש לעיל אע"פ שעושה בתוך שלו חייב : יונאה . שם מקום : הנך עצורי . שמכתשין ומעצרין את השומשמין כדי להוציא שמן :

וכו'

מסורת הש"ס

א) עירובין נו. : ב) [לקמן קמז. יומא כא: מנחות פו:] : ג) כ"א ר' יאשיה: ד) [גיטין ו.]: ה) [לעיל יח.] : ו) ב"מ קיז. [לעיל יח. לקמן כז:] : ז) [לעיל כד:] : ח) (ב"מ קי:) : ט) [לעיל יח:] : י) [לעיל יז: כב:] : כ) [לעיל כב: ב"מ קיז.] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' את אוצרו הטוב בזמן שישראל שרוין על אדמתם כצ"ל ותיבות עושים רצונו של מקום וישראל נמחק: (ב) רש"י ד"ה דמצדד אצדודי מעט לצד דרום: (ג) ד"ה בגירי דיליה וכו' והדר נפלי כגון דמגנדרי לא קרי ליה: (ד) תוס' ד"ה וממזרים קרה זו רוח צפונית פי' שכותל שלה כצ"ל: (ה) ד"ה וכתיב וכו' על ימין ליכא להוכיח דאיכא למימר דבימין: (ו) בא"ד שמא דממקרא קמא אין להוכיח שבדרום ימין: (ז) ד"ה עני וכו' ולא איבעי להו לאסוקי וכו' אע"ג דבסמך וכו' נחתומין ושל צבעין: (ח) בא"ד דהכא שאני משום דבאיסור וכו' מרא ומרא דמחי מרפי לארעא והוה דומיא דבור ע"כ הג"ה:

א)[ב"ק ס.]: ב) [שם סב: וש"נ]: ג) [לעיל יח.] לקמן פג.: ד) [לעיל יח.]: ה) [שם]: ו) ב"ק מח.: ז) [שם ע"ש]:

כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא דבי בר מריון בריה דרבין כי* הוה נפצי כיתנא הוה אזלא הקתא ומזקא אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה הני מילי דקא אזלא מכחו הכא זיקא הוא דקא ממטי לה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא א) מזורה ורוח מסייעתו אמרוה קמיה דמרימר אמר להו ב) היינו זורה ורוח מסייעתו ולרבינא מאי שנא ב) מגץ היוצא מתחת הפטיש והזיק דחייב לשלם התם ניחא ליה דליזל הכא לא ניחא ליה דליזל: **מתני'** ג) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ד) היה גדר בינתים (א) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: **גמ'** תנא ה) ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ארבע אמות אלא לאו כדשמואל שמע מינה ואיכא דרמי לה מירמא תנן לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות והתניא שתי אמות אמר שמואל לא קשיא כאן בבבל כאן בארץ ישראל רבא בר רב חנן הוו ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוו אתו צפורי יתבי בדיקלי ונחתי בפרדיסא ומפסדי ליה א"ל (ב) זיל קוץ א"ל והא ארחיקי לי א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים לגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קייצנא ו) דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ואמר ר' חנינא ז) לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה מר אי ניחא ליה ליקוץ רב פפא הו"ל הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע אזל אשכחיה דהוה הפר וקא קאיץ שרשיו אמר ליה מאי האי אמר ליה תנן היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה כדי שלא יעכב המחרישה אמר ליה הני מילי שלשה מר קא חפר טפי אמר ליה אנא בורות שיחין ומערות קא חפרנא דתנן היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו אמר רב פפא אמרי ליה (ג) כולהי ולא יכילי ליה

עד

רש"י

כדנייד נכתמא אפומא דחצבא. שאם יניחו כד על החומה וכיסויה עליה ינוע הכיסוי מחמת הרעדה: רקתא. מה שמנערין מן הפשתן: מאי שנא מזורה. בשבת דחייב ואע"פ שהרוח מסייעתו חשיב ליה עושה מלאכה אלמא גירי דיליה נינהו: היינו זורה ורוח מסייעתו. כי היכי דלענין שבת הוי כחו לענין נזקין נמי כחו חשיב ליה: ולרבינא מאי שנא כו'. בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הויא ליה פירכא דקסבר ממונא מאיסור שבת לא ילפינן דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה וכה"ג מתרצינן ליה להא פירכא בב"ק בהכונס לקמן לדיר (דף ס.): גץ. אטנציל"א היוצאת מן הברזל כשהפטיש מכה עליו: חייב. והרי הוליכו הרוח: ניחא ליה דליזיל. לחוץ שלא ידליק את ביתו: **מתני'** סמוך לשדה חבירו. בין שדה הלבן בין שדה האילן וטעמא כדי עבודת הכרם שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו: מעמיק. לכן בעל השדה שילאו לתוכו: קוצץ. בעומק ג' טפחים: והעצים שלו. בגמרא מפרש של מי: **גמ'** אבל בבבל שתי אמות. שמחרישתן קצרה: פרדיסא. כרם: והא ארחיקי לי. ד' אמות: שכחת ברי. כך שמו: אשכחיה. רב פפא לרב הונא דקא חפר וקיץ שרשין: מאי האי. אמתי קיילתא: אמרי ליה כולהי. הבאתי לו ראיות הרבה שלא יקוץ: שהחזיקו

תוספות

אפומא דחצבא. על פי' הקונט' קשיא לר"י דא"כ יהא האפדנא נייד כולי האי עד שתתגלגל הנכתמא דא"כ הבית קרוב ליפול ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק שהרי מתוך העושר בנאה וכמס' שבת (דף עז:) נמי אמר מאי אפדנא אפיתחא דין שמאספין שם לדין משמע דבירה גדולה היא ונראה לר"י דכד ניידא נכתמא כשאדם אוחז הכד בידו שזהו דבר מועט הרבה א"כ מתנדנד האפדנא חייב להרחיק ולריב"א נראה שאין פי' דחוק דבדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אף על פי שהאפדנא אינו מתנדנד כל כך: **זיקא** הוא דקא ממטי לה. קשיא לר"י דליחייב משום אש מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דחייב משום אש כדאמר בפ"ק דב"ק (דף ו.) והכא דאמטי ליה ברוח מצויה איירי מדפריך עלה מזורה ורוח (ד) מסייעו דאיירי ברוח מצויה כדמשמע בהכונס (שם דף ס. ושם) גבי ליבה וליבתו הרוח ומדפריך מגץ היוצא מתחת הפטיש דהיינו ברוח מצויה דחייב משום אש דגבי אש קתני לה בהכונס ואומר ר"י דלא דמי לאש דאין חייב משום אש אלא כשעשה האדם את האש לבדו כדכתיב המבעיר את הבעירה בלא סיוע הרוח ואח"כ הולכת על ידי רוח מצויה אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוה רקתא אזלא כל עיקר ודמי לליבה וליבתו הרוח דפטור והיינו דמשני כי פריך בסמוך מ"ש מגץ דהוה סלקא דעתך דדמי ממש לגן ומשני התם ניחא ליה דליזל ומתכוין להכות בכח עד שילא הגץ (ה) ומתרחק בלא שום זיקא וחייב משום אש על מה שנגמר והולך על ידי רוח מצויה אבל הכא לא ניחא ליה דתיזל כלומר ואינו מכה בכח ואי לאו (ו) רוח אין הרקתא הולכת כלל וא"ת מ"מ יהא חייב להרחיק מידי דהוה אגורן דמתניתין דחייב להרחיק אע"ג דזיקא ממטי ליה וי"ל דמתני' כרבנן והכא איירי אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה והא דפריך מגן ולא מצי לאוקמי ההיא דגן כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין אלא לענין הרחקה וא"ת מאי שנא מכמייה דאפילו לר' יוסי מרחיקין אע"ג דהיא גופה ממטיא נפשה (ז) כמר בר רב אשי ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כדקאמר לעיל אבל קשה מעורבין לעיל (דף כג.) דאמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא וי"ל דגמרא לא סבר לה כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבעלי חיים שאני דאמירי טפי מגרות דכא אחר מעורב בהן כדאמרינן בבבא קמא (דף ו:):

מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו. ורבינא לא חשיב לה פירכא דסבר כי היכי דלא גמרינן משבת לענין תשלומין כדמפרש רב אשי בהכונס (ב"ק דף ס. ושם) דגבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא הוא וגרמא בנזקין פטור הכי נמי לא גמרינן מהתם שיהא חייב להרחיק ומר בר רב אשי סבר נהי דלחיוב תשלומין לא גמרי' לענין הרחקה דליחשב גירי דיליה גמרינן שפיר כיון דגרמא בנזקין אסור: **ורבינא** מאי שנא מגץ. וא"ת ואמאי קאמר ורבינא לאימור נמי תיקשי לענין חיוב תשלומין מאי שנא מגן וי"ל משום הכי נקט רבינא דלאימור הוי מצי לדחויי דה"כ (ח) חייב לדידיה בתשלומין דלגמרי מדמה לה לזורה ורוח מסייעתו:

אחד גפנים ואחד כל אילן. מתוך פ"ה לעיל (דף יח.) משמע דנקט אחד גפנים משום דשייך בהו כלאים דהביא ראיה מכאן דכשיש גדר ליכא איסור כלאים וזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן ואין נראה דבשדה חבירו דקתני הכא על כרחך לאו בשל זרעים איירי דהא מוקמי' בגמ' דמתני' אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי משום ליפרי ומהאי טעמא גפנים לזרעים בעי טפי אלא נראה דנקט אחד גפנים ואחד כל אילן דלא תיסוק אדעתי' למימר דשיעור ד' אמות דמתני' דוקא בגפנים שמגינו בהם שיעור זה במקום אחר לענין כלאים: **אבל** בבבל ב' אמות. תימה דבפרק המוכר את הספינה (לקמן דף פב: ושם דף פג.) גבי קנה ג' קנה קרקע דאמר רב יוסף עובדא הוה בדורא דרעותא כו' משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ד' אמות וצ"ל דבההיא דורא דרעותא היה להם מחרישה גדולה כמו בארץ ישראל: **אבל** בגפנים בעי טפי. והוא כשנטע דקלים כשהם גבוהים אבל אם נטע גרעין לא דממילא קא גדל ולא גירי דיליה הוא: **אנא** לא קייצנא דאמר רב כו'. וא"ת והתנן במתניתא דקוצץ ונותן דמים וי"ל דהיכא לאוקמי באילן סרק אבל קשה דאמרינן בהחובל (ב"ק דף צב.) גבי הנהו דיקלי דמכחשי בגופני הוו דקאמר למחר אייתי לי מקורייהו אלמא משום היזק גפנים מותר לקוץ דקלים ויש לפרש דשאני התם שיותר מדאי היו מכחישים בגפנים עד דהוה טעים בהו טעמא דחמרא:

עד

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פי"א מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף טו:

צא ב מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע שם סעיף לד:

צב ג מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק הל' יא סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפד סעיף ב:

צג ד ה מיי' פ"י מהל' שכנים הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כט:

צד ו ז מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ל:

צה ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כט:

צו י מיי' שם טוש"ע שם ועיין בהג"ה ובמ"מ:

צז כ מיי' פ"ו מהל' מלכים הל' ט סמג לאוין רכט [וברב אלפס ב"ק סמוך לסוף פרק החובל דף לה: ועי' ט"ז בי"ד סי' קטז ס"ק ו]:

הגהות הב"ח

(א) במשנה זה סומך לגדר. נ"ב ע"ל דף י"ח דהיינו דוקא באפסוקי זונמא: (ב) גמ' א"ל רב יוסף זיל קוץ: (ג) שם אמרי ליה מכולהו ולא יכילנא ליה: (ד) תוס' ד"ה זיקא וכו' ורוח מסייעתו: (ה) בא"ד שילא הגץ ויתרחק: (ו) בא"ד ואי לאו הרוח: (ז) בא"ד אע"ג דהיא גופה ממטיא נפשה ומיהו התם משום דזימנין דבהדי דנח כו' כצ"ל ותיבות כמר בר רב אשי נמחק: (ח) ד"ה ורבינא וכו' דה"נ דחייב

רבינו גרשום

זכמה נייד. דאמרי' דליהוו הני עצירי חייבין: כי היכי דנייד נכתמא אפומיה דחצבא. כלומר א)היכסה שמכסין ממנו הקיקל: רקתא. שלועזין ארישת"א אבל הכא גבי הנהו רקתא אינו חייב משום דהוי ליה גירי דידיה דזיקא הוא דקא ממטי ליה ואינו חייב: מ"ש. מהא דתנן גבי שבת באבות מלאכות דהיכא דזורה תבואתו והרוח מסייעתו לדחות התבן דהוי חייב הכא נמי היכא דרוח ממטי לה אמאי אינו חייב. אמר ליה מרימר ודאי ברקתא חייב דהיינו כזורה ורוח מסייעתו דחייב לענין שבת. ולרבינא מייתי תו קושיא מ"ש מגץ היוצא כו'. דלעולם אין דליקה בלא רוח ואפ"ה חייב הכא נמי מאי שנא (ומאי שנא). התם גבי גץ מש"ה חייב דניחא ליה דליזל מביתו אבל הכא גבי רקתא לא ניחא ליה דליזל דהוא צריך נמי לרקתא לצורך שום דבר מש"ה הואיל דלא קא אזיל מכוחו דזיקא קא ממטי ליה פטור: פיסקא כדי עבודת הכרם. כדי כלי בקר וצמדו שלא ידוש שדה חבירו. לא שנו דבעינן ד' אמות אלא בארץ ישראל שרגילין לחרוש שדה אילן בשוורים ומפני חוזק הקרקע אבל בבבל שחורשין בחמורים או חופרין בב' אמות הרחקה סגי: דפרדיסא. גפנים: והא רחיקי ליה. ד' אמות: הני מילי באילנות. משדה אילנות: אחד שדה גפנים ואחד שדה אילן. אין מרחיקין אלא ד' אמות: אסור למקצייה. דכתיב כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות: שכחת. הכי שמיה דבריה: תאלי. אילנות: אזל רב פפא אשכחיה לרב הונא אמר ליה מאי האי. דקצצת שרשי: שמעכבין לי. חרישתי: מר קא חפר טובא. וקא קציץ שרשין למטה מג' טפחים: אמרי ליה מכולהו. שהבאתי לו ראיות מכמה מקומות ולא יכלי ליה:

א) [נ"ל הכיסוי שמכסין בו וכו']

עין משפט
נר מצוה

צח א ב מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה ו:

צט ג מיי' שם ופ"י מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף ל:

ק ד מיי' פ"ג מהלכות שמיטין הל' ה סמג לאוין רסז:

קא ה מיי' שם הל' ג:

עד דאמרי ליה הא א) דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו (וכו'): בעא מיניה יעקב ב)הדייבא מרב חסדא עצים של מי אמר ליה תניתוה ג)"שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש לא נהנין ולא מועלין אי אמרת בשלמא בתר אילן אזלינן משום הכי לא מועלין אלא אי אמרת בתר קרקע אזלינן אמאי לא מועלין אלא מאי בתר אילן אזלינן אימא סיפא "של הקדש הבאים בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין ואי בתר אילן אזלינן אמאי לא מועלין מידי איריא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן וקא סבר אין מעילה בגידולין רבינא אמר לא קשיא "כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה: אמר עולא אילן הסמוך למצר בתוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים מנא ליה לעולא הא אילימא ד)מדתנן "עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה כמה הוו להו תרי אלפין והמש מאה גרמידי לכל הד והד כמה מטי ליה מאתן והמשין הא לא הוי דעולא ואלא ה) מדתנן "שלשה אילנות של ג' בני אדם הרי אלו מצטרפין והורשין כל בית

רש"י

שהחזיקו בו רבים. לעשותו להן דרך אסור לקלקלו אע"פ שהוא של יחיד והכא נמי הא אחזיקי ליה: לבתר דנפק. רב פפא: אמר. רב הונא אמאי לא אמרי ליה: בתוך שש עשרה אמה. לאילן הויא חזקה דאילן אבל חוץ לשש עשרה אמה אין חזקתו חזקה שאע"פ ששרשיו מתפשטין כ"ה אמה אינן יונקין אלא בתוך ט"ז אמה סמוך לאילן וכדאמרינן לקמן והכא (א) הוא חוץ לט"ז אמה קיימא: ו) הדייבא. דמן הדייב: לא נהנין. מדרבנן: ולא מועלין. אם נהנה לא מעל אלמא לא קדשי: מידי איריא. מסקנא דקושיא הוא כלומר מכולה לאו איריא היא לא למשמע מינה בתר אילן ולא למשמע מינה בתר קרקע דטעמא משום דהנך שרשים גידולים הבאים לאחר שהוקדש האילן הוא ואיכא למ"ד במס' מעילה אין מועלין בגידולין אפי' שרשי הקדש בשדה הקדש: לא נהנין איצטריכא ליה: רבינא אמר ל"ק. רישא דקתני בתר אילן אזלינן הייטו בתוך ט"ז אמה וסיפא דקתני של הקדש באין בתוך של הדיוט לא מועלין היינו חוץ לט"ז: גזלן הוא. שיונק משדה חבירו: ואין מביאין ממנו בכורים. אין צריך להביא ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך (דברים כו): עשר נטיעות מפוזרות בבית סאה. לארכו ולרחבו כולן בשוה יונקות מכל בית סאה וכולם צריך להם ומותר לחורשו ערב שביעית עד ר"ה השנה שהלכה למשה מסיני הוא ובית סאה חמשים אמה על חמשים אמה שחצר המשכן קרוי בית סאתים והוא מאה על חמשים: כמה הוי להו. בית סאה כי עבדת (ב) להו רצועה של אמה רוחב: תרי אלפים וחמש מאה גרמידי. שהרי יש כאן נ' רצועות של חמשים אמה ועולות לאלפים וחמש מאות אמה חלוק אותן לעשר אילנות תמצא לירוף קרקע יניקת כל אילן ואילן בין הכל מאתן וחמשין אמה אורך באמה רוחב: הא לא הוי כדעולא. דשיעור עולא כפים דאמר דאילן יונק שש עשרה (ג) לכל צד הרי ל"ב על ל"ב עשה מהן רצועה אחת של אמה רוחב כאשר עשית מבית סאה תמצאנה של אלף וכ"ד אמה שהרי יש כאן שלשים ושתים רצועות כל אחת ואחת ל"ב אמה: ואלא מדתנן שלשה אילנות. גדולים שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית סאה לארכו ולרחבו בשוה אע"פ *שאינו של אדם אחד אלא של שלשה בני אדם מצטרפין להיות שדה אילן ולחרוש כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד עצרת כדין שדה אילן ואם לאו אין חורשין אלא כל אחד כדי צרכו דהיינו תחתיו וחוצה לו כמלא אורה וסלו והשאר הוי שדה הלבן ואין חורשין אותו אלא עד הפסח: בית

תוספות

עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו כו'. תימה מאי מייתי מרב יהודה דרבים שאני דאי לאו הכי קשיא מתני' דקתני קוצץ ויורד ופירש ר"ח וריב"ם דרבים החזיקו במצריה דרב הונא וברשותו דאי לאו הכי אין חזקתו מועלת כדמשמע בהמניח (ב"ק דף כח. ושם) ואתא רב הונא וקא חפר ברשות הרבים וקצץ שרשים דרב פפא ומשום הכי פריך מדרב יהודה דכיון שהחזיקו בו רבים אינו רשאי לחפור והא דקאמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה וכו' ה"פ כלומר כי קאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ה"מ תוך ט"ז אמה אבל חוץ לט"ז אמה מותר לקלקלו כיון שמניח ט"ז אמה כדין רשות הרבים וכסוף חזקת הבתים (לקמן דף ס:) דאסר רבי יוחנן לאדם שכנס תוך שלו להחזיר כתלים במקומן אע"ג דאיכא רווחא כדמשמע התם אליבא דר"ל הכא איכא רווחא רווחא דקאמר התם (ד) שאינו סותם כל רשות הרבים אבל ליכא רווחא ט"ז אמה אבל אי איכא רווחא ט"ז אמה מודה רבי יוחנן דמותר לקלקלו ומחזיר כתלים למקומן כדאמר הכא ומיהו קשה מאי קאמר רב פפא אמרי ליה מכולהי מאי כולהי ומפרש ה"ר מנחם דמכולהי היינו מכל הני דתנן אם האילן קדם לא יקוץ ספק כו' ולא יכלי ליה שהיה דוחה אותו דמיירי באילן עצמו אבל השרשים יקוץ ור"ת מפרש דרב הונא היה קוצץ ולוקח השרשים לעצמו וא"ל רב פפא מאי האי כלומר למה אתה לוקח השרשים לעצמך א"ל דתנן קוצץ ויורד וכיון שבדין אני קוצץ כמו כן יהו העצים שלי ואמרי ליה מכולהי היינו הנהו דמייתי הכא והיא דמייתי לקמן שרשי אילן הדיוט הבאים כו' דמינה מוכח לקמן דהעצים שלו דקתני במתני' היינו של בעל האילן ולא יכלי ליה שלחה לו כדדחי ליה לקמן עד דא"ל מרב יהודה כו' דנהי שלא תועיל חזקתי כחזקת רבים לענין שלא תהא רשאי לקוצצו לענין זה מיהא תועיל שיהו העצים שלי ומסיק אמאי לא אמרי ליה חוץ לשש עשרה יש להיות העצים שלי כדאמר רבינא לקמן כאן תוך שש עשרה כו':

אלא הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן. ויש ספרים דגרסי מידי איריא הא בגידולין וכל זה מדברי המקשה כלומר על כרחך לא תוכל לפשוט מכאן דבגידולין הבאין לאחר מכאן איירי ואי בתר אילן אזלינן רישא אשמועינן דאין נהנין וסיפא אשמועינן דאין מועלין ואי בתר קרקע אזלינן רישא אשמועינן דאין מועלין וסיפא דאין נהנין בגידולין וא"ת ההיא בבא דאשמועינן דאין מעילה בגידולין לשמעינן של הקדש הבאין בשל הקדש דהוי רבותא טפי וי"ל דנקט הכי משום אידך בבא דאשמועינן דאין נהנין דהוי רבותא טפי שאין הכל של הקדש ור"ח לא גריס אלא והמתרץ הוא דקאמר הכי דמוקי סיפא דאין מעילה בגידולין והא דלא נקט דשל הקדש בשל הקדש משום דבעי למינקט דומיא דרישא דאין הכל דהקדש אלא חד דהקדש וחד דהדיוט אבל אי בתר קרקע אזלינן ורישא אשמועינן דאין מעילה בגידולין ליתני רישא של הקדש בשל הקדש דאין מיושב כל כך לומר תנא רישא אגב סיפא כמו תנא סיפא אגב רישא: **רבינא** אמר לא קשיא כאן תוך ט"ז כו'. רישא בתוך ט"ז אמה דבתר אילן אזלינן וסיפא חוץ לט"ז אמה דבתר קרקע אזלינן ואם תאמר וליתני סיפא מועלין אי נמי אידי ואידי תוך ט"ז וליתני אידי ואידי אחר ט"ז וליתני ברישא מועלין וי"ל דתנא הכי לאשמועינן דבתרוייהו בין בתוך ט"ז אמה בין חוץ לט"ז אמה לא נהנין ולא מועלין: **גזלן** הוא ואין מביאין ממנו בכורים. פי' ר"ח משום דאין מביאין גזל על גבי המזבח שנאמר אני ה' שונא גזל בעולה (ישעיה סא) וכתיב והבאתם גזול וגו' (מלאכי א) ולית לן דעולא דהא בהדיא פסקינן כרבי יוסי דאמר זה נוטע בתוך שלו כו' וא"ת לפירושו עולא כמאן סבר דכרבנן נמי לא הוי דרבנן לא בעו הרחקה אלא ד' אמות ולעולא שש עשרה אמה וי"ל דעולא הוי מוקי מתניתין בלוגמא כדמוקי לה בריש פירקין ולהכי לא בעי אלא ד' אמות ומיהו קשיא לרבי יצחק דפריך לקמן לעולא מהקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו כל שהוא ומאי קושיא שאני התם שקנאו ולא הוה גזלן ונראה כפי' הקונטרס דאע"ג דמותר לסמוך אין מביאין ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך ולקמן דאמר אילן הסמוך מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ לא קאמר שעל מנת כן הנחיל שיהא מותר לסמוך דבלאו הכי שרי אלא על מנת כן הנחיל שיהא חשוב כמו מארצך ויכול לומר (ה) אשר נתת לי: **עשר** נטיעות המפוזרות כו'. בסוכה (דף לד.) אמר עשר נטיעות וערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני ודוקא עשר לתוך בית סאה אבל פחות אין צריכין חרישה כל כך וכן נמי אם היו בבית סאה יותר מעשר נטיעות אין חורשין לפי שעומדין ליעקר:

כמה

רבינו גרשום

מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. ואבותי ואבות אבותי החזיקו בו מכמה שנים: לבתר דנפק רב פפא אמר רב הונא אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה. סמוך למיצר אם נטיעו ויוצאין שרשין מתחת ונכנסין לשדה חבירו קוצץ ויורד וכאן חוץ למ"ז אמה שהרחיקו כדין ושוב נכנסין שרשיו מתחת לשדה חבירו אמר רב יהודה דאסור לקלקלו:

פיסקא הבאין בשל הקדש בשדה הקד"ש לא נהנין מהן מן השרשין לכתחלה אבל הנהנה מהן כדין הקד"ש היינו דלא מועלין דבתר אילן אזלי דשל הדיוט הוא מש"ה מה שקוצצין מן השרשים יתן לבעל האילן: ושל הקדש. אילן הקדש: לעולם בתר אילן אזלי שרשים. ואמאי אין מועלין בסיפא משום דאותן השרשים של הקדש שבאין בשדה הדיוט בגדולין של הקדש הבאין לשדה הדיוט לאחר שהוקדש עסקינן ומש"ה אין מועלין דסבר אין מועלין בגידולין ג)דאמר אבותי הקדישו קורות ואנו נתיר גמזיות: ורבינא אמר. לעולם בתר אילן אזלינן ומש"ה לא מועלין ודקא קשיא לך בסיפא אמאי לא אזלינן בתר אילן ומועלין הא לא קשיא דרישא משום הכי אין מועלין דנטוע הוא בפחות מט"ז אמה סמוך למיצר אע"ג דאיכא למימר דיניק הוא משל הקדש לא מועלין דשרינן עיקרו בתר אילן אבל סיפא דקתני אילן של הקדש לא מועלין משום דחוץ מט"ז אמות הוא נטוע דליכא למימר דמשרשי הקדש הן דהואיל שהוא רחוק כל כך מי שקוצץ אותן שרשין שהן לסוף ט"ז אמה אין מכחיש כלום באילן מש"ה אין מועלין. ומתני' דקתני העצים של מי אם בתוך ט"ז אמה חופר וקוצצן של בעל האילן ואם חוץ לט"ז אמה חופר וקוצץ הן של בעל [הקרקע]: אמר עולא אילן הסמוך למצר של שדה חבירו בתוך למ"ז אמה. שרשיו יונקין משדה חבירו ואין מביא מפירותיו ביכורין דאין יכול לקרות את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לפי שיונק משדה אחרים: מנא ליה לעולא הא. דאילן יונק מכל צידיו עד שש עשרה אמה אילימא מדתנן במס' שביעית עשר נטיעות המפוזרין בתוך בית סאה לפי שהנטיעות הן בחורות צריך לתקן ערב ששית הנכנסת לשביעית כדי שלא יתקלקלו לפי שאין חורשין בשביעית והיו חורשין כל בית סאה (שהן נטיעותיהן) בשבילן ל' יום קודם לראש השנה ועד ראש השנה דהכי קי"ל ערב שביעית דהיינו שנה ששית הנכנסת בשביעית לא חורשין כלל כי אם שדה לבן עד הפסח ושדה אילן עד העצרת אבל נטיעות שבחורות נינהו היו חורשין שלשים יום לפני ראש השנה כדכתיב בחריש ובקציר תשבות אם אינו ענין לשביעית עצמה שכבר נאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור תנהו ענין לחריש ולקציר של שנה ששית הנכנסת לשביעית שאינו רשאי לקצור ולחרוש לצורך שביעית ולא בשביעית לצ"ו שמינית. אבל הני נטיעות כדי שלא יתקלקלו היו חורשין עד ראש השנה שנכנסת שביעית:

כמה

מסורת הש"ס

א) ב"ק כח. לעיל יג. ע"ש ולקמן ס: ודף ק. ב) בס"י איתא חדייבא ג) מעילה יג: ד) שביעית פ"א מ"ו: ה) ג"ז שם: מ"ס: ו) בס"י חדייבא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתוך שש וכו' והכא חוץ כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) ד"ה כמה וכו' כי עבדת ליה רצועה אחת של אמה: (ג) ד"ה הא לא כו' שש עשרה אמה לכל צד: (ד) תוס' ד"ה עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה וכו' דקאמר התם היינו שאינו סותם: (ה) ד"ה גזלן וכו' ויכול לומר מן האדמה אשר נתת לי:

נ"ל שאינו

א) [נ"ל לכתחילה כדין הקדש אבל שנהנה מהן לא מועלין דבתר אילן אזלין]: ג) כ"ה לשון הגמ' בפסחים דף נו ע"ב.

בית סאה בשבילן (א) כמה הוו להו תרי אלפי וה' מאה גרמידי לכל חד כמה מטי ליה תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא אכתי נפישי ליה דעולא לא דק אימור דאמרינן לא דק לחומרא לקולא לא דק מי אמרינן מי סברת בריבועא קא אמרינן בעיגולא קא אמרינן מכדי א) כמה מרובע יותר על העיגול רביע (ג) פשו להו ז' מאה ושתין ותמניא אכתי פש ליה פלגא דאמתא היינו דלא דק ולחומרא לא דק תא שמע ב) הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו כל שהוא לא י"ו אמה תא שמע ג) קנה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא הא שלשה מביא וקורא מאי לאו כל שהוא לא הכא נמי י"ו אמה ת"ש ד) ר"ע אומר קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים וכותבין עליו פרוזבול ונקנין

רש"י

בית סאה כמה הוו להו תרי אלפי ות"ק גרמידי. על אמה רוחב: כמה מטי. לכל חד מהנך אילנות תתל"ג ותילתא אכתי כפישין להו שש עשרה אמה דעולא דהוי אלף וכ"ד: לא דק. עולא לא דקדק כל כך הואיל וקרוב לשיעור זה קאמר ולא איכפת ליה: אימור דאמרינן לא דק. היכא דאזיל לחומרא הכא קא אזיל לקולא דאיטו יונק כל כך וקאמר איהו דיונק ופטר ליה מביכורים: מי סברת. שש עשרה אמה דעולא בריבועא קאמר דליהוי שלשים ושתים על ל"ב כדקאמרינן: בעיגולא קאמר. שכל סביביו יונק שש עשרה והיינו בעיגולא דאילו ברבוע נמצא כנגד האלכסון יותר משש עשרה אמה: וכמה מרובע יתר על העיגול רביע. דל רביע מאלף וכ"ד פשו להו תשס"ח אמות ברוחב אמה אכתי לא שוו שיעורי דהשתא (ג) פשו להו שיעורי דמתני' אדעולא פלגא דאמתא ונמצא אילן יונק י"ו אמה ומחצה לכל צד דהיינו ל"ג על ל"ג דשיעורא דעולא תשס"ה ושיעורא דמתני' תתל"ג וכפים שיעורא דמתניתין אדעולא ס"ה אמות באמה רוחב חלוק הרצועה לרוחב הרי ק"ל אמה אורך ברוחב חצי אמה הקף מהם האילן ל"ב אמה לצפון וכנגדו לדרום נמצא מהצפון לדרום ל"ג שהרי הוספת עליו חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן ובידך נשארו ה) ס"ו ברוחב חצי אמה תן חציין למזרח וחציין למערב נמצא מוקף ברבוע ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט פלגא אמתא דהא עולא בעיגול קאמר ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד אלא משום האי פורתא לא דק כולי האי ואית דגרסי פש ליה תרי תילתי דאמתא: היינו דלא דק. עולא דהוה מצי למימר שיתסרי ופלגא ולחומרא לא דק ואזיל לחומרא ולא נקט שיעורו: מאי לאו כל שהוא. חוץ לעביו של אילן לכל צד: הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא כו'. לקמן תנן בהמוכר את הספינה המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע לא קנה קרקע אבל שלשה קנה קרקע ואף על פי שלא פירש הלכך גבי ביכורים נמי שתי אילנות מביא ואינו קורא דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו): הא ג'. דקנה קרקע מביא וקורא: מאי לאו. משום דקנה קרקע מעט סביבם: לא. משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד: ובוידוי. לא גרסינן ליה במתני' במסכת פאה דאין וידוי אלא במעשר והוא אינו תלוי בקרקע: פרוזבול. תנן במסכת גיטין (דף לו.) הלל תיקן פרוזבול שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת ועוברים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' עמד והתקין תקנה שלא תשמט שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ותו לא משמטת ליה שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש שאין תובע חובו אלא ו) מב"ד והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה דרבנן ואמרינן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אבל אין לו קרקע ללוה לא כתבינן ליה דהלואה דלא שכיחא היא דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלוה וכשאין לו לא תיקן הלל פרוזבול:

ונקנין

תוספות

כמה מרובע יתר על העיגול רביע. הכי איתא בברייתא דמסכת מדות וכן בעירובין: הכי גרס ר"ת פש להו תרי תילתא אמתא. פי' כשתקיף אילן דעולא רצועה רחבה שני שלישי אמה יהא גדול כאילן המשנה שהי' יותר ס"ה אמות ושליש ברוחב אמה שהרי אם תקיף ל"ב על ל"ב מרובעים יצטרך קכ"ח ולד' קרנות ח' שלישים הרי ק"ל ושני שלישים אורך על שני שלישים רוחב תחסר הרביע שהעיגול פחות ישאר ל"ח וכן ס"ה אמה ושליש תחתוך לג' חלקים לאורך תהיה רצועה אחת של קכ"ו ברוחב שליש תחתוך לשנים ותשים זה בצד זה תהיה רצועה ארכה ל"ח על רוחב שני שלישי אמה עוד מלא ר"י בספר (ד) אחר מפורש בגמרת הספר להקיף בחוטים אילן דעולא שהוא ל"ב על ל"ב עד שיהא שני שלישי אמה סביב תחתוך החוטין ותפשטם יהיה העליון ארכו ק' שהוא מקיף ל"ג ושליש וכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג' והתחתון ל"ו שהוא מקיף ל"ב הרי (ה) התחתון פחות מן העליון מכל צד ב' אמות ותחתוך העודף מצד אחד ותמלא צד אחד האורך לצד הקצר תהיה רצועה ל"ח וכן הוא ס"ה ושליש דכך אחרת ל"ג ושליש על ל"ג ושליש מרובעים עולה אלף ומאה וי"א אמות ושליש של שליש שהיא תשיעית אמה תחסר הרביעית ישאר תתל"ג ושליש הרי אילן המשנה ל"ג ושליש על ל"ג ושליש (הג"ה. או כעין זה שליש סאה הוי י"ו וב' שלישים על חמשים תחתוך באמצע ושים זה על זה יהיה עשרים וחמש על שלשים ושלש ושליש) דכך אחרת בית סאה היא מאה על כ"ה תקח השליש לאילן אחד יהיה ל"ג ושליש על כ"ה והם ל"ג ושליש על ל"ג ושליש עגולים שהרי מוסיף הרביע מלבד שהיא שליש מלגיו דהיינו ח' אמה ושליש באורך ל"ג ושליש יהיו ל"ג ושליש על ל"ג ושליש מרובעים (ולספרים דגרסינן פש להו פלגא דאמתא) ועשה אותו עגול שיחסר הרביע שהוספת ויהיה עגול ל"ג ושליש על ל"ג ושליש ולספרים דגרסי פש ליה פלגא דאמתא יש לפרש דחשיב עולא י"ו לכל צד לבד מקום האילן ומקום אילן שליש על שליש נמצא אילן דעולא ל"ב ושליש על ל"ב ושליש כשתקיף מכל צד פלגא דאמתא יהיה ל"ג ושליש על ל"ג ושליש ורביעו משולש מפרש דעולא לא חשיב מקום האילן ומקום האילן הוי אמה על אמה נמצא דהוי אילן דעולא ל"ג על ל"ג ואם היו מרובעים היה עולה אלף ופ"ט תחסר הרביע ישאר תתי"ו ושלשה רבעי אמה ול"ג (והוו) [פשו] להו ז' מאה ושתין ותמניא נמצא דאילן המשנה יתר על של עולא י"ו אמה ושליש ורביע ופלגא דאמתא קאי אבית סאה שהיא חמשים על חמשים כשתסיר פלגא דאמתא לאורך וכן לרוחב יעלה החסרון חמשים אמה חסר רביע דהיינו לג' אילנות ולאילן אחד יעלה י"ו אמה ושליש ורביע וישאר כאילן דעולא: לחומרא לא דק. וא"ת והא נמי קולא הוא הא דמייתי ביכורים דמפקע להו מתרומה ומעשר כדאמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא: ושם) ויש לומר דעולא לא איירי אלא במאי דאינו מביא בתוך י"ו אבל חוץ לי"ו פעמים מביא ופעמים אינו מביא: אילן וקרקעו כו'. למאי דמוקי לה בי"ו אמה צריך לפרש מאי אתא לאשמועינן ונראה לרשב"א דאתא לאשמועינן ולמידק הא קנה אילן סתם אינו מביא וקורא ואם קנה ב' אפילו סתם מביא וקורא דקנה קרקע וכר"מ דאמר (לקמן פא.) הקונה ב' אילנות קנה קרקע: הא שלשה מביא וקורא. הוה מצי למיפרך מסיפא דקתני בהדיא במסכת ביכורים בסיפא דהך דמייתי הכא הקונה ג' אילנות תוך של חבירו מביא וקורא אלא דאורחא דגמ' בכמה מקומות שמדקדק מרישא מה שיכול [ועי' תוס' שבת נט: ד"ה אלא פניו]: לא שש עשרה אמה. וא"ת והא אמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פב: ושם) גבי שלשה קנה קרקע וכמה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו וי"ל דהתם כשענפי האילן גדולים הרבה ויוצאין חוץ לשש עשרה אמה ואם תאמר קונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ומ"ש ממוכר שדהו לפירות דמביא וקורא לדידיה כדאמרינן בפרק השולח (גיטין דף מז: ושם) וליכא למימר דהאי תנא סבר דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דהא ר"מ אית ליה דקנין הגוף דמי בהשולח (שם דף מח.) ובהחובל (ב"ק דף ז. ושם) ואית ליה לקמן (דף פא.) דקונה אילן אחד ז) (אינו מביא וקורא) וי"ל דשאני התם שהקרקע קנוי לו עד זמן קבוע אבל הכא אם יתייבש מיד האילן אין לו בקרקע כלום אי נמי התם קרקע קנויה לו לכל דבר למטעה בה פירי ולמיזרע בה סילקא וירקא אבל גבי אילן אין לו אלא יניקה לבדה: ובוידוי. פי' בקונטרס דלא גרסינן ובוידוי דלא כתיב במעשר שני (שם) שום וידוי לא מארצך ולא מאדמה אשר נתת לי אע"ג דכתיב ביה וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו (דברים כו) לא שיהא לו לחלק אלא לכל ישראל ומיהו על כרחך אין וידוי בלא קרקע דתני עלה בירושלמי אף בוידוי ומכל מקום לא גרסינן ליה מדתני עלה בירושלמי מכלל דבמשנה ליתיה ח): ולכתוב עליה פרוזבול. אבל המטלטלין אין כותבין פרוזבול מפני שיכול לכלותן ויהיה הלואה דלא שכיחא ועציץ נקוב אע"פ שיכול לכלותו כותבין עליו פרוזבול דלא פלוג רבנן במקרקעי והא דכותבין אפילו על קרקע כל שהוא פי' רשב"ם בהשולח (גיטין דף לז. ד"ה אלא) משום דאין אונאה לקרקעות והוי כאילו יש לו משכון בכל ואין נראה דנהי דאין להן אונאה ביטול מקח ביותר מפלגא יש להן אלא היינו טעמא משום דגבי והדר גבי כמעשה דקטינא דאביי (כתובות דף נא:) דע"י כך ראוי לגבות כל חובו וכענין זה איתא סוף פרק כל הגט (גיטין דף ל:) גבי המלוה מעות את הכהן כו' הניח מלא מחט גובה מלא קורדום: [ועי' תוס' גיטין לז: ד"ה אלא ותוספות קדושין כו: ד"ה ולכתוב]:

בחטה

רבינו גרשום

...וחורשין כל בית סאה בשבילן שלא יקלקלו עד ר"ה שנכנס שביעית: כמה הוו להו לכל א' מהללו ג' אילנות ברצועות פשוטות תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא אמין שזהו השליש של חשבון בית סאה שחשבנו למעלה כ"ה מאות מישתכח דבין אילן לאילן תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא ואכתי נפיש ליה חשבון של עולא על האי חושבנא מאתן פחות ט'. ומשני עולא לא דק כלומר לא דקדק בדבר כל כך שהעמיד חשבון האילן על זה. ומקשי' אימור דאמרי' לא דק היכא דאיכא חומרא שאם היה מחמיר והיה מצריכו בפחות משיעור זה להביא ביכורין אמרי' ליה אימור לא דק א)אבל לחומרא אי לא דק ומי אמרי' דצריך ט"ז אמה לכל רוח כדפרישית אית ליה קולא דפחות מט"ז אמה שעולה חשבון לאלף וכ"ד אם נטוע הוא אין מביאין ממנו ביכורין

מרבעת לה להוספה על רצועות של חצי אמה לא היתה אפי' כחוט השער מש"ה לא חשיב ליה: מביא וקורא. מן הארץ אשר נתת לי: מאי לאו. דקני קרקע כל שהוא וקשיא לעולא דאמר דאילן הסמוך לתוך ט"ז אמה גזלן הוא: מביא ואינו קורא. משום דקי"ל דקנה [שני] אילנות בתוך שדה חבירו לא קנה קרקע אבל ג' אילנות דקנה קרקע מביא וקורא. מאי קנה קרקע לאו דקנה כל שהוא וקשיא לעולא. לא ט"ז אמה קנה מן האחרון ועד חבירו: ולכתוב עליה פרוזבול. היינו תקנת עשירים שהיו מלוים על משכון קרקע דלאו שביעית משמט לא מלוה בשטר ולא מלוה על המשכון וכתוב הכי מוסרני לכם אגב קרקע ב"ד פלוני ופלוני חוב שיש לי על פלוני שאגבנו בכל שעה שארצה וחותמין עליו ב"ד אלמא דקרקע כל שהוא חייב בביכורים אע"ג דסמיך האי קרקע למצר אחר וקשיא לעולא:

בחטה

(בשולי העמוד משמאל:) ...רצועות למלאות הזויות והיינו דקאמר אכתי פש ליה לעולא פלגא דאמתא דבציר חשבונו מחשבון ג' אילנות והיינו דלא דק עולא ולחומרא לא דק שמחייב להביא ביכורים בפחות משיעור ברייתא של ג' אילנות. והא דלא חשבינן ההוא שליש אמה משום דאי

(בשולי העמוד מימין:) ...שאמר עולא בזקן שגדל כל צרכו קאמר דמינק ט"ז אמה מכל רוחותיו שעולה חשבונו בפישום תתרכ"ד כדפרישית אלא מרישא ג' אילנות שכבר גדלו כל צרכן אפי' הן של ג' בני אדם ונטועין בתוך בית סאה הרי אלו מצטרפין כמו שאם היו של אדם אחד

א) נראה דצ"ל אבל לקולא לא דק מי אמרינן כיון דמצריך וכו'. ב) אולי צ"ל מכל ד' צידי האילן:

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי' פ"ב מהל' ביכורים הל' יג:
קג ג מיי' שם פ"ד הל' ד:
קד ד מיי' שם פ"ב הל' יג:
קה ה מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל' ג:
קו ו מיי' פ"ט מהל' שמיטה הל' יט סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף כב:

מסורת הש"ס

א) לקמן קא. עירובין יד: ודף עו: סוכה ח. ב) [אהלות פי"ב מ"ז] ג) בכורים פ"א מ"ו גיטין מח. ד) לקמן פא. בכורים פ"א מ"ו [גיטין מח.] ה) קדושין כו. פאה פ"ג מ"ז לקמן קנ. ו) [ע"ל ב"ד:] ז) [צ"ל מביא וקורא] ח) [עי' תוס' קדושין כו. ד"ה ובבכורים וכו' סתירת תוס' ע"ש]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בית סאה בשבילן כמה הוו: (ב) שם כמה מרובע וכו': (ג) רש"י ד"ה וכמה וכו' דהשתא פשו להו: (ד) תוס' ד"ה הכי וכו' ר"י בספר: (ה) בא"ד הרי התחתון פחות מן העליון:

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות הכא במאי עסקינן בחיטי דיקא נמי דקתני כל שהוא ש"מ ת"ש א) אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי ב) רבן שמעון בן גמליאל אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר ג) יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל גדל בפטור דברי הכל פטור (א) הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא אי הכי מאי טעמיה דרבי דהדרי ערבי (ב) ובמאי קא מיפלגי מר סבר אוירא מבלבל ומר סבר האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ושש עשרה אמה ותו לא והא תנן ד) מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה אמר אביי מיזל טובא אזלי אכחושי לא מכחשי אלא עד שש עשרה אמה טפי לא מכחשי כי אתא רב דימי אמר בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה מהו אמר ליה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים ה) כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: **מתני'** ו) אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ מלא ז) המרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת: **גמ'** איבעיא להו אבא שאול ארישא קאי או אסיפא קאי תא שמע דתניא בית השלחין אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצלרע לבית השלחין שמע מינה ארישא קאי שמע מינה אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני כל אילן סרק אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן אלא אי אמרת אסיפא קאי אילן סרק מיבעי ליה אלא לאו שמע מינה ארישא קאי שמע מינה: **מתני'** אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: **גמ'** מאן תנא דבנזקין בתר אומדנא דהשתא אזלינן אמר ר"ל במחלוקת שנויה ורבי אליעזר היא דתנן ח) אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר בכדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן התם ט) זימנין דמפחית ולאו אדעתיה אבל הכא קמא קמא קא קייץ ליה: ר' יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות: איבעיא להו שיעורא דרבי יהודה נפיש או דלמא שיעורא דרבנן נפיש פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש דאי ס"ד שיעורא דרבי יהודה נפיש רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי ואלא מאי שיעורא דרבנן נפיש רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עביד אפשר דגחין וחליף תותיה: רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: תנא מפני אהל הטומאה פשיטא מפני הטומאה תנן אי ממתניתין הוה אמינא דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם (ג) וסגיא בדהלולי בעלמא קא משמע לן:

הדרן עלך לא יחפור

רש"י

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות. דתנן בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע או החזיק בקרקע מדעת מוכר נקנו המטלטלין בלא משיכה קתני מיהא קרקע כל שהוא חייב בביכורים וקס"ד ביכורי אילן קאמר: הכא במאי עסקינן בחטין. שכל ז' המינים חייבים בביכורים: מעורבין זה בזה. שאין סומכין על הברירה לחלקו לחצאים ולומר שכנגד הארץ חייבין ושכנגד החוץ פטורין: אבל דכ"ע הגדל בפטור פטור. שאם היו כל שרשיו בחו"ל פטור ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ ולא אמרינן מן הארץ ינק: דמפסיק צונמא. בארעא שרשים י) שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה: דהדרי וערבי. האילן נעשה אחד למעלה בענפיו: אוירא מבלבל. אע"פ שבתוך הקרקע (ד) כשני אילנות הואיל ולמעלה באויר העולם נעשה אחד מתערבין יונקותיו: כ"ה אמה. קשה לעולא דאמר י"ו אמה ותו לא: אכחושי לא מכחשי. בשדה חבירו אלא עד שיתסרי הלכך טפי מהכי לאו גזלן הוא: הנוטה. נופו לתוך שדה של חבירו: שעל מנת כן הנחיל יהושע. התנה עמהם שלא יקפידו על כך: **מתני'** מרדע. מלמד בקר: קוצץ. הענפים עד גובה מלא מרדע שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: החרוב והשקמה. שצילם מרובה וקשה לשדה: כנגד המשקולת. כל מה שנוטה לתוך שדהו: משקולת. חוט (ה) האמרכולין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבר: ואם בית השלחין היא כל האילן. אפי' אינו חרוב ושקמה קוצץ כנגד המשקולת שהצל רע לבית השלחין: אבא שאול אומר כו'. בגמ' מפרש אהייא קאי: **גמ'** ארישא קאי. דקאמר ת"ק קוצץ מלא מרדע ואפי' אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק נמי כנגד המשקולת: או אסיפא קאי. דקאמר ת"ק (ו) כל האילן כנגד המשקולת ואפילו אילן העושה פירות ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק הוא דכנגד המשקולת אבל אילן העושה פירות נמי מלא מרדע ותו לא: כל האילן. כל האילנות: אי אמרת בשלמא ארישא קאי. ולטפויי אתא [מחרוב ושקמה דקאמר ת"ק] רש"ל היינו דקאמר כל: אלא אי אמרת אסיפא קאי. מאי כל הא לגרועי אתא: **מתני'** אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ. מן הענפים התחתונות כדי שיהא גמל עובר תחת העליונות: מפני הטומאה. מפרש בגמ': **גמ'** בתר [אומדנא] דהשתא אזלינן. דקתני קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמל עובר ורוכבו והרי חוזרין וגדלים לאחר זמן: כדי שתהא עגלה מהלכת. אם תקרתה חזקה כל כך מותר ואע"ג שסופה שתתליע ותפחת: קמא קמא קייץ ליה. כל ענף וענף שיקדים וילמיח יקצצנו: בשיעורא דרבי יהודה מאי עבדי ליה. כשיבא גמל טעון פשתן היאך יעבור: מפני אהל הטומאה. שמא יפול כזית מת אצל האילן והרי הענפים (ז) ארוכים מאהילין עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה: ושדי התם. על האילן ומתוך שענפיו רבים הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ ובני אדם עוברים תחתיה ואי לא חיישינן אלא להכי בדהלולי בעלמא סגי ליה לקוץ אחד אחד מבינתים כדי להרחיק אויר ביניהם ולא תעמוד שם טומאה: קמ"ל. מתניתא דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד מזיק הוא את הרבים: הדרן עלך לא יחפור

תוספות

בחטה. וא"ת והא חטה יניקתה ג' טפחים כדמוכח בשבת פרק אמר ר"ע במשנתין דערוגה (דף פה.) ואין לומר דכל שהוא דהכא לאו דוקא דהא בפ"ק דקדושין (דף כו.) קא מייתי לה במשנתא דלאי בעי לגורין בה או לאו וקאמר כל שהוא למאי חזי ומשני כגון שנטע בה מחט וקאמר איכפל תנא לאשמועינן מחט מי לא עסקינן דתלי ביה מרגניתא משמע דכל שהוא דוקא וי"ל דנהי דיניקתה ג' מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה ואילן נמי יניקתו כ"ה אפ"ה עיקר יניקתו י"ו ב): **ואחד** אילן הנוטה מביא וקורא. בפרק המקבל (ב"מ דף קז. ושם) פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיצר רב אמר הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין ופירש בקונט' התם דבנטיית שרשים איירי ולפיכך שמעתין דהכא כרב דאזיל בתר שרשין ורשב"א פירש שם בענין אחר: **שעל** מנת כן הנחיל יהושע וכו'. במרובה (ב"ק דף פב.) פריך אמאי לא חשיב לה בהדי עשרה תנאין של יהושע ומשני לה: **בדהלולי** סגי. פי' ר"ח דהלולי לשון ירחה שעושים נורה של עץ ונראין כבני אדם ואין העוף רשאי לישאר שם קמ"ל דאע"פ שברח העוף פעמים שמשאיר שם בשר המת שמביא בפיו ונשאר שם בענף הלכך אין לו תקנה אלא בקציצת ענפים כולם (ח):
הדרן עלך לא יחפור

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ח טוש"ע ח"מ סי' רב סעיף ז:
קח ב מיי' פ"א מהל' תרומות הל' כד:
קט ג מיי' פ"ב מהל' ביכורים הל' יא:
קי ד ה מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כו:
קיא ו מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כו סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ד:

מסורת הש"ס

א) גיטין כב: ב) נדרים נט: ג) [עירובין לו: וש"נ]: ד) [לעיל כה:]: ה) ב"ק פב.: ו) [לקמן פב:]: ז) [פי' כשיבא לחרוש ומריש המרדע לשכות הבהמה שחורש בה לא יהיו ענפי האילן מעכבין אותו. ערוך ערך מרדע]: ח) לקמן ס.: ט) [שם]: י) פי' שאיזדין אין יכולין: ב) [וע"ע תוס' קדושין כו. ד"ה קרקע]

רבינו גרשום

בחטה. זרוע בתוכו וממנה מביא בכורים דלא אזלי שרשין כלום וליכא למימר דקא ינקי ממצר אחר: דיקא נמי. דבחטה עסקי' דקתני קרקע כל שהוא דאי באילן עסקינן לא סגיא בקרקע כל שהוא כלל ש"מ: אילן הנטוע על (שפת) [ספר] של ארץ ישראל מקצתו נוטה בארץ ומקצתו נוטה בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דאותו הנוטה בארץ הוה ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוה ליה חולין ולאו בר עישורי נינהו ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסירין רשב"ג סבר א) מש"ה אמר הגדל בחיוב חייב משום דיש ברירה דיכול לברור איזה ענף נוטה בחו"ל ואיזה בארץ ורבי סבר אין ברירה מש"ה טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסור אבל גדל בחיוב דכולה אילן הוה בא"י אע"ג דאזלי שרשין בחו"ל וקא ינקי מחו"ל דברי הכל חייב דשדיין עיקרו בתר נופו וקשיא לעולא: דמפסיק צונמא. דלא קאזלי שרשין כלל בחוצה לארץ מפני הצונמא דמפסיק מש"ה דברי הכל חייב אבל אי לא מפסיק צונמא פטור מפני השרשין דקא ינקי מחוץ לארץ: אי הכי. דמפסיק צונמא בהא לימא רבי טבל וחולין מעורבין זה בזה ב) דאותו הנוטה בארץ הוי ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוי ליה חולין ולאו בר עישורי אינן (והא גדל כולו בארץ) ומשני דהדרי ערבי נופין ולמעלה מקצתן בארץ ומקצתן בחו"ל רבי סבר אויר ארץ ואויר חו"ל מבלבלן ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה: מרחיקין את האילן ט"ז אמה ותו לא ורמינהו וכו'. מינק ינקי עד ט"ז אמה ואין מביא ממנו בכורים. ג) ור' יוחנן ס"ל בעולא אחר אילן הסמוך למצר חבירו וא' אילן הנוטה לתוך של חבירו מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: פיסקא קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה. שכשהוא עובר על גבי המחרישה והמרדע על כתיפו כל אותן הענפים שמעכבין לו קוצצין אותן שבנגד המחרישה: בחרוב ובשקמה. דאיכא תרתי לריעותא חדא דענפיו מרובים ומזיק לשדה ואין (שוין) פירותיהן חשובין: קוצץ כולו כנגד המשקולת. כל הענפים הנוטים לשדהו וקוצץ ממטה ועד למעלה כעין שיכול להוריד מלמעלה מן האילן ועד למטה קו המשקולת והולך שוה שאין שם עיכוב ענף: ואם בית השלחין היא. השדה דצריך לה משר כל שעה להשקותה והצל רע לה קוצץ כל האילן בין עושה פרי בין אינו עושה כנגד המשקולת: אבא שאול אומר כל אילן סרק שאין בו פרי קוצץ כנגד המשקולת: איבעא להו. הא דקתני אבא שאול כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא דמתני' קאי דקתני בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת ואמר אבא שאול כל אילן סרק קוצץ כנגד המשקולת ולא חרוב ושקמה משום דקא מעני פירות כל שהוא או אסיפא קאי דקתני בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת בין אילן סרק ובין אילן פירות ואתא אבא שאול [illegible]

למימר כל אילן סרק כנגד המשקולת אפי' חרוב ושקמה דדמי' לאילן סרק משום דאיכא תרתי לריעותא אבל אילן פרי אינו קוצץ כל עיקר אפי' בבי' השלחין: ת"ש אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין דמוקי ענפיו שאין יכול המטר לירד מש"ה קוצץ ש"מ הא דקתני במתני' כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא קאי דאתי לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ משום דקא מעין פירא: אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן סרק ולא חרוב ושקמה אלא אי אמרת אסיפא קאי וקאמר אילן סרק קוצץ ולא אילן פירות א"כ ל"ל למיתני כל אילן סרק אילן סרק מיבעי ליה למיתני (הכי) אבא שאול אומר אילן סרק כנגד המשקולת ולא כל האילן שעושה פרי אלא ש"מ מדקתני כל אילן סרק ארישא קאי ולהחמרא דאתי לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ דהיינו חומרא: פיסקא אילן הנוטה (לשדה חבירו) [לרשות הרבים] כו'. מאן תנא דלהכא דאיכא נזק בתר אומדנא דהשתא אזלינן בתר נזק דשכיח ולא בתר נזק דעתיד למיתי: אמר ר"ל מחלוקת שנויה. במתני' אילן הנוטה ברה"ר קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו דאזלינן בתר היזק דהשתא ולא בתר דעתיד למיתי דאי אזלינן בתר העתיד מכל וכל צריך לקצצו דדלמא מגדל וקא מזיק לרבים. ואליבא דר"א דאמר כדי שתהא עגלה מהלכת עליה וטעונה אבנים כלומר שתהא התקרה חזקה כדי שתהא יכולה לסבול עגלה טעונה אבנים אלמא דבנזקין אזלינן בתר אומדנא דהשתא ולא חייש דלמא היום או מחר מרקבת התקרה ונפלי בגווה אינשי דאזלי עלה. דזימנין דמפחית ולאו אדעתיה דלא מצי חזי ליה להכי קאמר אין עושין חלל. אבל הכא באילן דמתני' קמא קמא דמגדל ומזיק חזי ליה וקוצץ ליה ולא צריך למקציה קודם לכן: שיעור דרבנן נפיש. דמחייבי לקוץ כפי שיהא גמל ורוכבו [illegible]

עובר דאי שיעור דר' יהודה נפיש רבנן דלא בעו אלא שיעור גמל ורוכבו [illegible]

א) נראה דחסר וצ"ל רבנן סבר דהגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור ומשו"ה אמר וכו'. ב) נראה דצ"ל כעולא אלא אחד וכו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא במאי עסקינן. נ"ב תימה דה"ל להקשות ממשנה י' פ"ג דמעשרות לרבי דאילן העומד [illegible] בגיא קמ"ל: (ד) רש"י ד"ה אוירא וכו' שבקרקע הם כשני: (ה) ד"ה משקולת חוט האדרכלין שבונין [illegible]
(ח) תוס' ד"ה ובדהלולי וכו' ענפים כולם כנגד המשקולת כס"ד:

חזקת °הבתים והבורות והשיחין והמערות והשובכות והמרחצאות ובית הבדין ובית השלחין והעבדים וכל (א) שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום °שדה (ב) הבעל חזקתה שלש שנים ואינן מיום ליום א) ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ג' באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי (ג) י"ח חדש ר"ע אומר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע הרי י"ד חדש א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו (ד) כנס את קיצו הרי אלו ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה (ה) ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות °נפק לי' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ה"נ כיון דאכלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח אי מה שור המועד °עד נגיחה רביעית לא מיחייב ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה הכי השתא התם מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד

ואידך

בית השלחין. מתוך שהמעיין בתוכו שמשקים אותה ממנו תדיר עושה פירות תדיר וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתן ג' שנים מיום ליום אם החזיק בה שלש שנים שלימות אין צריך להביא שטר מכירה ואם ערערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכרת לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו לפי שכשאמרו ג' שנים לחזקה כל הראוי נגלה ממנה בג' שנים אמורו: שדה בית הבעל. המסתפקת במי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה חזקתה ג' שנים ואינה צריכה מיום ליום ומה היא חזקתה רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים אחרונים של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה והאמצעית שלימה שיש הממהרים לזרוע לפני ראש השנה וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה ג' חדשים ויש לו עדים שזרעה באותן ג' חדשים וכן בג' חדשים ראשונים של אחרונה הרי זו חזקת שלש שנים רצופות שאין לך אדם הרואה את חבירו שזורע את שדהו לאכול פרי העבוי לשנה ושותק: ר"ע אומר כו'. מפרש בגמרא במאי פליגי: בד"א שצריך י"ח חדש לשדה בית הבעל: בשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד לפיכך צריך ג' שנים: אבל בשדה האילן. שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד וזיתים בפרק אחר ותאנה בפרק אחר: כנס את תבואתו. יין של גפנים: ומסק את זיתיו וכנס את קיצו. תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קציעות והכניסן לבית הרי זו חזקה כאילו הן ג' שנים: **גמ'** מהולכי אושא. שגלתה סנהדרין לאושא כדאמרינן בראש השנה (דף לא.) עשר גליות גלתה סנהדרין כו' מיבנה לאושא מאושא כו': לא מיחייב. לשלם אלא חצי ה"נ אף כאן עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה

ואידך

חזקת הבתים ובית הבדים. פי' ר"י בר מרדכי דהא דתנן בפרק חומר בקדש (חגיגה כה:) עברו הגיתות והבדים דמשמע שיש ן זמן קבוע היינו שרוב העולם דורכים אז בזמן לקיטה אבל יש בני אדם שמגניעין כל השנה ודורכין במעט מעט:

שלשה חדשים בראשונה. מתוך פ"ה משמע דבעי רבי ישמעאל שיזרע ויקצור באותן שלשה חדשים ראשונים וכן באחרונים ואין תימה שתהא תבואה הנזרעת אחר ניסן גדילה בג' חדשים ואין זמנה עד ניסן הבא דמצינן כעין זה דאמרי' בר"ה (יג.) כל תבואה הנקצרת בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה אלמא גדלה פעמים באותו זמן אבל קשיא לר"י דא"כ אמאי צריך י"ח חדשים בט"ו חדשים סגי שיזרע ג' חדשים לפני ניסן ויקצור בניסן ושניה בסוף הקיץ ושלישית בניסן הבא וי"ל דצריך אכילה חשובה של י"ב באמצע אע"ג דאמרי' בגמ' אכל תלת פירי לתלתא ירחי כגון אספסתא לרבי ישמעאל הויא חזקה שאני התם לפי שהוא זמן שלה אבל קשה לר"י דאמרי' בגמ' (לקמן דף לו:) פירא רבה ופירא זוטא איכא בינייהו דר' ישמעאל ור"ע ופ"ה דר' ישמעאל סבר פירא רבה כגון שעורים ושבולת שועל שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא כגון ירק הגדל בחדש אחד והא אמרי' בגמרא (לקמן ע"ב) דאספסתא בחדש אחד הויא חזקה לרבי ישמעאל ונראה לר"י דלא בעי רבי ישמעאל שיזרע התבואה ויקצור אלא אפי' זרעה הראשון או הוא יזרענה בשלשה חדשים אחרונים אע"פ שלא קצרה ובהא פליגי דרבי ישמעאל סבר בעינן שיהא גדל הפרי ברשותו הרבה כגון ג' חדשים והיינו פירא רבה ור"ע סבר דאין צריך שיגדל ברשותו אלא חדש אחד והיינו פירא זוטא וא"ת היאך יהא ניכר שיחזיק בה כל ג' חדשים ראשונים או אחרונים כי ביום אחד או בב' יוכל לקצור או לזרוע וכי תימא שמנכש את השדה ומתקנו הא לא הויא חזקה מידי דהוה אגיר דאמר לקמן (דף נו:) דלא הויא חזקה משום דמימר אמר כל שיבא דכרבא *ניעול בה וי"ל כגון שאוכלה שחת והא דאמרי' (שם.) אכלה שחת לא הויא חזקה ה"מ כשאוכל בענין זה שאין התבואה חוזרת לבא דשייך לומר לאו אחזקת כדמחזקי אינשי לפיכך לא חש למחות אבל אם אכלה שחת בענין שאין התבואה מתקלקלת כדרך שבני אדם עושים בעוד שהוא ירק ולא בא עדיין גבעול שלה הויא חזקה ובשדה אילן דבעו רבנן דפליגי אר' ישמעאל בגמרא מיום ליום ג' שנים אע"ג דלא שייך התם אכלה שחת מ"מ איכא למימר כגון שזומר ומעכב העלים לעצמו ואע"ג דמתקן בכך והוי כמו ניר כיון *(שמתקן) העלים לעצמו לא שייך למימר כל שיבא דכרבא ניעול בה ועוד אומר ר"י דאחזיק בה בכה"ג שנעל וגדר את השדה ונועל במפתח ואין מניח אדם ליכנס והא דאמר בגמרא (דף כט:) לוכמא במאי קני לה ולא קאמר כגון שנעלה וגדרה איכא למימר דאין נעילה מועלת לה מועלת אא"כ איכא אכילה בהדה או זריעה אבל נעילה גרידא לא מהני מידי והשתא אתי שפיר נמי לרבנן דרבי ישמעאל: **שהן** י"ח חדש. תימה וכי מנייכא אתא לאשמועינן וכה"ג פריך בכמה דוכתי וליכא למימר דרצופין אתי לאשמועינן דא"כ מאי קמ"ל רב הונא ובגמרא משמע דממתניתין לא הוה שמעינן דבעינן רצופים אי לא דאשמועינן רב הונא [עי' תוי"ט שתמה על זה]: **כנס** את תבואתו. להכי קרי ליה לכרם תבואה משום דכתיב (דברים כב) ותבואת הכרם וא"ת תימה הא דתנא תבואה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן למכור שמן אלא כנס את קיצו אמאי תני ליה בתר הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקבל (שם קו:) חצי ניסן ואייר וחצי סיון קציר חצי סיון ותמוז [*וחצי] אב קיץ ואילו בציר היה בתשרי כדאמרינן בברכות (דף נה:) דאמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ואמרינן נמי בסנהדרין (דף כו:) גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב וה"מ באריסא ודבר מועט ואמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ולא בתשרי ומבחרי להו בטבת מכל אלו משמע דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחצי סיון ותמוז וחצי אב לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן ומיהו אין קוצצין אותו מן האילן עד לאחר הבציר א"כ נוקטין אותו קודם חצי סיון ומניחים אותו לייבש ולא (ו) זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם והא דלא הויא נקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכנס קיצו באב הרי זו חזקה כמלאת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אבל יותר מיושב אי הוה תני להו כסדר גשמי שנה שהן גדלין עליהן: **אי** מה שור המועד עד נגיחה רביעית כו'. מכאן חזר בו רש"י ממה שהיה מפרש בב"ק (דף כג: ושם ד"ה ולא) גבי (ז) דפליגי אביי ורבא דאמר אביי תמול חד מתמול תרי שלשום תלת ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית ורבא אמר תמול מתמול חד הוא כו' דאביי סבר דעד נגיחה רביעית לא מיחייב ורבא סבר דחייב בנגיחה שלישית דא"כ הוה מסיק הכא גמרא דלא כהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי וחזר (ח) רש"י ופירש דמשמעות דורשין איכא בינייהו וה"ר עזרא מפרש דודאי לכ"ע לא מיחייב עד רביעית אבל בהא פליגי דלאביי דמפיק נגיחה רביעית מקרא דלא ישמרנו אם נגח נגיחה רביעית ביום ג' לא מיחייב עד שיגח ביום רביעי דלא ישמרנו קאי אימים דומיא דתמול שלשום אבל לרבא דנגיחה רביעית לא כתיבא בהדיא אפילו ביום שלישי אם נגח נגיחה רביעית מיחייב: **עד** נגיחה רביעית לא מיחייב. תימה לר"י דמאי פריך הא הכי יליף משור המועד מה התם הוחזק נגחן שלש פעמים ה"נ הוחזק שתקן בשלש שנים א"כ משלש שנים ואילך קמה ליה ברשותיה ואומר ר"י דס"ד דמקשה דהכי יליף מה התם מכי נגח ג' פעמים נפק ליה מתאי נזק לנזק שלם ה"נ כיון שאכלה שלש שנים ולא מיחה נפקא ליה מרשות מוכר לרשות לוקח אע"ג דמילתא בלא טעמא הוא:

אלא

ב"ל נפיל כיס

ב"ח מעכב

רש"ל

עין משפט
נר מצוה

א ב מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה א' סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף א:
ב ג ד מיי' פי"ו מהלכות נזקי ממון הל' א סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ג

רבינו גרשום

חזקת הבתי' והבורות. זהו עגול: שיחין. ארוך וקצר: המערות. מרובעות. וכל הני עושין כדי להשקות שדותיהן מהן: ובית הבדין. זהו בד של זיתים שלאחר דריסת הזיתים מניחין שם השמן ומסתפקין הימנו בכל יום ויום: ובית השלחין. צריך להשקותו בכל יום: והעבדים. שהוקשו לקרקעות שעובד בהן בכל יום: וכל דבר שהוא עושה פירות. כלומר כל דבר שמשתמשין בו בכל יום ויום תמיד: חזקתן ג' שנים מיום ליום. דכל הני עושין שמוש מיום ליום ואם החזיק בהן ג' שנים מיום ליום ואח"כ מערער עליהם שום אדם מחזיקין אותו ביד המחזיק ומשו"ה בעינן מיום ליום כדי שלא יכול לטעון המערער אני באתי לשם ולא ראיתיו שהי' משתמש בו לפיכך לא מחיתי ולכך צריך שיביא עדים שראוהו משתמש בו בכל יום לפי שבאלו משתמשין בהן בכל יום: שדה בית הבעל חזקתו ג' שנים. ולא צריך שיהא משמש בו בכל יום שאם בא המערער ואמר אני באתי ולא ראיתיו משתמש בה לפיכך לא מחיתי יכול לומר לו אני הייתי משתמש בשעה שבני אדם רגילין להשתמש בשדה בית הבעל והואיל ולא מחית באותה שעה לא הוי מחאה: מהולכי אושא. מפרש לקמן דהיינו ר' ישמעאל: נפק ליה מחזקת תם. כדכתיב כי שור נגח הוא מתמול שלשום: וקם ליה בחזקת מועד. כדכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו: עד נגיחה רביעית לא מחייב. נזק שלם:

מסורת הש"ס

א) [ועי' תוס' עירובין ס: ד"ה ר' יהודה ומי"ו]

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכל דבר שהוא עושה: (ב) שם שדה בית הבעל: (ג) שם הרי אלו י"ח וכו' הרי אלו י"ד: (ד) שם וכנס את קיצו: (ה) גמ' מנין לחזקה שהיא ג': (ו) תוס' ד"ה כנס וכו' ולא הוה זמן כניסתו וכו' שדה ענבים שגדלו וכו' יותר הוה מיושב: (ז) ד"ה אי מה וכו' גבי הא דפליגי: (ח) בא"ד וחזר בו. רש"י:

ואידך כי לא נגח מאי לשלם הכא כיון דאכלה תלת שני קיימא לה ברשותיה אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה אלמה תנן א) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה טעמא מאי דאמרינן דלמא כדקאמר השתא איהו לא טעין אנן ליטעון ליה מתקיף לה רב עוירא אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דומיא דשור מועד מה שור המועד בפניו בעינן אף הכא נמי בפניו בעינן התם °והועד בבעליו כתיב הבא ב) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ולר"מ ג) דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש אכלה תלתא פירי ד) בחד יומא כגון תאנה ליהוי חזקה דומיא דשור המועד מה שור המועד בעידנא (א) דאית ליה הא נגיחה ליתא להא נגיחה הכא נמי בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא אכלה תלתא פרי ה)(בתלתא יומי) כגון צלף ליהוי חזקה התם פירא מיהא איתיה ומגמר הוא דקא גמר ואזיל אכלה תלתא פירי בתלתין יומי כגון אספסתא ליהוי חזקה היכי דמי דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא ליהוי חזקה מאן הולכי אושא ר' ישמעאל לר' ישמעאל הכי נמי דתנן רבי ישמעאל אומר בד"א בשדה הלבן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים לרבנן מאי אמר רב יוסף קרא כתיב °שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום (ג) שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה א"ל אביי דלמא התם ו) עצה טובה קמ"ל

דאי

רשב"ם

ואידך. כלומר ונגיחה רביעית דבעינן היינו משום דאי לא נגח לאחר שהוחזק מה ישלם: שאין עמה טענה. מפרש במתני' לקמן (דף מא.) אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם ולא אמר לו אתה מכרת לי: תיהוי חזקה. דהא אמרת שלש שנים מפקי ליה מרשות מוכר: ומשני טעמא מאי. אמרינן שלש שנים מפקי לה מחזקת מרה קמא דאמרינן דלמא כדאמר איהו זה אומר לקחתיה ממך וזה אומר גזלתיה ממני ואין אנו יודעין האמת עם מי אתיא חזקת שלש שנים ומוקי לה ברשותיה ואמרינן דלמא קושטא הוא כדקאמר אבל בלא טענה מהיכן קנאה בשביל אכילת שלש שנים: מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה. אם מיחה המערער בתוך שלש שנים לפני עדים שלא בפני המחזיק ואמר דעו שפלוני מחזיק בקרקע שלי בגזילה לא תיהוי מחאה: דומיא דשור המועד. שמעידין שסורו נגחן ובשלש פעמים שהעידו שלא בפניו אינו נעשה מועד אף התראת עדות של מחאה לא תיהוי עדות שלא בפניו דמחאה דומיא דהעדאה היא שהיא התראה לשמור שורו ואף המחאה התראה היא להזהר בראיית זכותו ושטר מכירתו: התם והועד בבעליו אמר רחמנא כו'. כלומר לא דמי נהי דגמרינן שלש שנים משלש נגיחות כי היכי (ג) דמפקי הני מחזקה הני נמי מפקי מחזקה אבל מחאה מהעדאה לית לן למיגמר דהתם כיון דהעדאה לחייבו ממון על נגיחותיו היא באה ולהעמיד שורו בחזקת מועד בעינן בפני בעלים שידעו לטעון ולהכחיש העדים ולהביא אחרים להזימן אבל טעמא דמחאה להתרות בו להיות זהיר בזכיותיו היא באה שזה טוען שבגזילה היא בידו הכא אפילו שלא בפניו נמי איתה: דחברך חברא אית כו'. ויאמרו זה לזה והדבר בא לאזניו ואינו יכול לומר אילו שמעתי הייתי זהיר בראיית זכותי: ולר' מאיר דאמר כו'. כלומר לר"י דאמר בב"ק איזהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים ליכא למימר הכא ג' שנים דומיא דג' ימים אלא לר"מ דאמר התם דאפי' נגח ג' פעמים ביום אחד הוי מועד מק"ו הכא נמי אכלה תלת פרי בחד יומא כגון תאנה שאינה מתבשלת יחד ויש שאינה מתבשלת שחרית ולערב היא ראויה הכי נמי דהויא חזקה ומשני דומיא דשור המועד כו': צלף. פרי שלא ניכר בו היום ונגמר לסוף ג' ימים: אספסתא. מין זרע הוא לעשב בהמות ולסוף ל' יום הוא נגמר ועוקרין אותו וזורעין אחר במקומו ובתוך שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים: דקדיח. גדל קנת: משמט הוא דקא שמיט ואכיל. ואין זו אכילת כל הפרי: בתלתא ירחי. שעקרה בסוף כל חדש וזרע אחרת: מאן הולכי אושא. דאמר רבי יוחנן לעיל להא מילתא משמייהו: רבי ישמעאל. לא פירש לי מהיכן אלא הכי גמירי שהוא היה באותו הזמן: לרבנן מאי. רבנן דלית להו הא דרבי ישמעאל מנא להו חזקה דשלש שנים: ה"ג שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה. ירמיה בשנה העשירית לצדקיהו (ד)והיה כלוא בחצר המטרה כדכתי' בס' ירמיה ושם נאמר לו הנה חנמאל בן שלום וגו' וכתיב בההיא עניינא שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וגו' היה מזהיר (ה) לוקחי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתם כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה כשנלכדה העיר ולא יחזיקו במקח שלש שנים אלא עשירית ואחת עשרה אלמא בהני תרתי שנין לא הוי חזקה מכאן לחזקה שאינה פחותה משלש שנים: עצה טובה קמ"ל. כלומר לעולם חזקה הויא בשנה אחת ועצה טובה קא משמע לן שיהא שטרו בידו מוכן לראיה ולא יזקק לעדים כשיעוררו עליו:

דאי

תוספות

אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו'. תימה מאי ס"ד דמקשה דהיכי מצי לאוקמי בידיה כיון דלא טעין מידי וי"ל דהכי פריך כיון דילפת משור המועד מה התם בשלש נגיחות הוי בחזקת נגחן הכא נמי כיון דאכלה שלש שנים ולא מיחה הויא בחזקת שלא ימחה עוד ובלא טענה נמי תהא שלו דאית לן למימר שמחל לו אי נמי הא דקא פריך למימרא דחזקה שלא בטענה תהא חזקה היינו כגון דאמר ליה מפלניא זבנתה דזבנה מינך אע"ג דלא אמר קמי דידי זבנה ולא דר בה אפי' חד יומא ולא ידע אי זבנה מיניה אי לא אלא דהכי א"ל תימה לרשב"א הא דמיבעיא לן בפ' כילד הרגל (ב"ק כד. ושם) אי לאיעודי תורא אי לאיעודי גברא תפשוט מהכא דלאיעודי תורא הוא (ו) דקאמרי הולכי אושא מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות נפקא ליה כו' ואי לאיעודי גברא לא מייעד עד נגיחה רביעית דאז הוא מועד לעבור בהתראות דכשנגח נגיחה שלישית והתרו בו עדיין לא עבר על שלש התראות עד שיגח פעם רביעית וי"ל דסוגיא דהכא כמאן דאמר לאיעודי תורא והולכי אושא לא אמרו אלא דגמרינן משור המועד ולא יותר וילפינן משלש התראות דגברא ולא משלש נגיחות דתורא ועוד דלמאן דאמר לאיעודי גברא אין צריך שיהו מוחזקות לעבור בהתראות דאם כן עד נגיחה חמישית לא יתחייב אלא צריך שיודיעוהו בכל פעם כשיגח כדי שישמור שורו ומכל מקום חובא דשור תליא במה שהוחזק ליגח: אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תהא מחאה. פירש ר"י כי היכי דילפת משור המועד דהוי חזקה בשלשה זימני הכי נמי נילף מה שור (ז) צריך העדאה בפניו ולא אמר קלא אית ליה ותועיל הכי נמי מחאה שלא בפניו אית לן למימר דלית ליה קלא ולא תהא חזקה אף על פי ששמע החזקה כיון דאין קול למחאה מה היה מועיל אם מוחה כיון שלא תגיע למחזיק מחאתו ואע"ג שמחאה באה לבטל החזקה והעדאה באה לקיים מ"מ פריך שפיר והא דנקט מחאה ולא נקט חזקה משום דחזקה נשמעת טפי מהעדאה אבל מחאה אינה נשמעת יותר ובלא שור המועד הוי מצי למיפרך דלא תהא מחאה כדפריך אליבא דרבנן אלא כיון דיליף משור המועד ניחא ליה למפרך מיניה ומשני חברך חברא אית ליה ויש קול בין למחאה בין להעדאה אבל בהעדאה גרידא גזירת הכתוב הוא דאין נעשה מועד אלא אם כן מעידים בפניו אפילו יתברר לו באלף עדים שהעידו על שורו בבית דין:

כגון צלף. (ח) בתר דשני ליה מתאנה פריך מצלף דהאנה גדולה היא בשעה שנוטלין חבירתה מן האילן אלא שלא נתבשלה עדיין אבל צלף קטן הפרי הרבה כשנוטלין האחת כדאמר בשבת (דף ל.) עתידין אילנות שיטענו פירות בכל יום לגלג עליו אותו תלמיד אין כל חדש תחת השמש אחוי ליה צלף ור"ח גריס ברישא תלתא פירי בחד יומא כגון צלף שיש לו שלשה פירות ביחד ובתר הכי גריס כגון תאנה והיא דשבת משמע כספרים שלנו:

ודלמא עצה טובה קא משמע לן. ה"נ מצי למיפרך ודלמא בתוך עשר הוה קאי ומזהיר על תחלת אחת עשרה דליכא אפילו שנה ולעולם בשנה אחת הויא חזקה ור"ח פירש דרב יוסף יליף הכי וגריס שהרי נביא עומד בתשע ומזהיר על י"א שתלכד העיר ויאבדו השטרות ויסמכו על חזקת שלש שנים ומביא ראיה מסדר עולם דבשנה תביעית בחדש עשירי היה ומיהו בכל הספרים שלנו כתוב שהרי נביא עומד בעשירי וכן בסדר עולם שלנו תניא בשנה העשירית ועוד דלגירסתו נמי קשיא מנא ליה שלש שנים מיום ליום דלפי גירסת סדר עולם ליכא אלא שמנה עשר חודש שהרי בשנת אחת עשרה ברביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר:

מסורת הש"ס

א) [לקמן מא.] ב) [לקמן כט. לת: לט. כתובות קט: ק. ערכין טז.]: ג) ב"ק כד. תענית כא. ד) [גי' הערוך ערך צלף בתלתא: ה) [גי' הערוך ביום אחד עמ"ש תוס' ד"ה כגון בשם ר"ח]: ו) [עירובין לט.וב"ב ועי' לקמן כט. קס:]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעידנא דאיתא להאי נגיחה ליתא להאי: (ב) שם בספר וחתום וגו' שהרי:(ג) רשב"ם ד"ה התם והועד וכו' כי היכי דהני מפקי מחזקה: (ד) ד"ה ה"ג שהרי וכו' לצדקיהו היה כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) בא"ד מזהיר את לוקחי וכו' עשירית ואחת עשרה וכשיחזרו מן הגלות אם יבואו המוכרים להוציא מידכם בשביל שלא חזקתם ג' שנים תוציאו שטרותיכם והקיימו בידכם אלמא בהני תרתי: (ו) תוס' ד"ה אלא מעתה חזקה וכו' מדקאמרי הולכי: (ז) ד"ה אלא מעתה מחאה וכו' מה שור המועד צריך וכו' דמה היה מועיל אם היה מוחה: (ח) ד"ה כגון צלף אע"ג דשני ליה:

רבינו גרשום

התם כי לא נגח. רביעית מאי לישלם: אלא מעתה. דאמרת כיון דאכלה ג' שנים קיימא ברשותיה אם כן כל חזקה שאין עמה טענה להיכא דקאמר ליה מערער מה אתה עושה בתוך שלי ואמר הלה אכלתיה שני חזקה ולא אמר לי אדם דבר תיהוי חזקה ואנן הנן דכל חזקה שאין עמה טענה שאינו טוען עם החזקה של אבא היתה וירתיה או שקניתיה ממך ואכלתיה שני חזקה אינה חזקה. ואי טעין הכי אע"ג דלית ליה שטרא טענינן ואמרינן הכי הוא כדקאמר ושטרא הוא דארכס ליה אבל אם אינו טוען אלא שאכלתיה שני חזקה אין זה טענה. ולדבריך דילפת משור מועד דלאחר ג' שנין קיימא ברשותיה תיהוי חזקה אע"ג דלית ליה טענה אחריתי ומשני טעמא מאי הוי חזקה שיש עמה טענה חזקה משום דאמרי' דלמא הכי כדקאמר ושטרא אירכס ליה. אבל להיכא דאין עמה טענה השתא איהו לא טען אנן טענינן ליה ולא הוה חזקה: מתקיף לה רב עויר' אלא מעתה. מפקת ליה משור המועד להיכא דמיחה המערער שלא בפניו לא תיהוי מחאה דדומיא דשור המועד וכו' ומשני גבי שור המועד שאני משום דגזירת הכתוב הוא אבל מחאה שלא בפניו בדין הוא דהוי מחאה דאמרי' ליה למחזיק חברך כו' ומחברך שמעת המחאה: ולר' מאיר דאמר כו'. בשלמא אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"מ דאמרי אינו חייב עד דנגח ג' נגיחות בג' ימים כדכתיב אם שור נגח הוא מתמול שלשום תמול [חד מתמול] תרי שלשום תלתא הכא נמי לא הוי חזקה עד דאכלה ג' שנים אלא לר' מאיר דאמר כיון דכי ריחק נגיחותיו דבג' ימים נגח ג' פעמים חייב קירב נגיחותיו בשנגח ג' פעמים ביום אחד לא כל שכן דהוי מועד הכא נמי למעמי' למה לי תלת שנין לחזקה אפי' ביום אחד תהוי חזקה. והיכי דמי כגון דאכלה תלת פירי בחד יומא דומיא דג' שנים שאוכל ג' פירות כגון תאנה דבבקר מתבשלת תאנה זו ובחצי היום אידך ואידך לערב ותהוי חזקה: ומשני דומיא דשור המועד בעינן מה שור המועד בעידנא דעבר הא נגיחה אכתי ליכא לאידך נגיחה כלל. ה"נ גבי חזקה בעינן דבזמן דאיתא להאי פירא ליתא להאי כלל בעין דאכתי לא בא. והא לא מצית למישכח אלא בג' שנין אבל תאנה היום בשחרית היו שלשתן אלא שלא נתבשלו: כגון צלף. דבחד יומא מגדל חד פירא ועדיין איכא קטן הרבה ולמחר מתגדל ומתבשל [פירא אחריתא] ואידך ליום שלישי ואי אכלינהו בתלתא יומי תיהוי חזקה דומיא דשור המועד: ומשני התם נמי וכו' ומקשי' אכלה תלתא פירי בתלתין יומי כגון אספסתא שנוהגין בני אדם לקוצרה מי' ימים לי' ימים דהיינו ג' פעמים בל' יום ולבסוף ל' יום עוקרין אותה מכל וכל וזורעין השדה ליהוי חזקה דהשתא בעידנא דאיתא להאי ליתא להאי ומשני היכי דמי דתיהוי הכא חזקה) כיון דבגין דקדמה כשמתגדלת אכלי מיד לסוף י' ימים ודאי בעידנא דאיתא להאי ליתא להאי אבל מ"מ דמי כאכילה גנובה שאין ממתין עד ל' עד שתתגדל כולה אלא משמט שמיט ואכל להכי לא הוי חזקה ומקשי' אכלה תלת פירי בתלתא [ירחי] כגון אספסתא דסוף ל' עוקרין אותה מהקרקע מהכל וזורעין אחרת תיהוי חזקה דהשתא ליכא למימר דשמיט ואכיל: ומשני מרא דשמעתא מן הולכי אושא היינו ר' ישמעאל: ולר' ישמעאל הכי נמי. דתהוי חזקה: דתנן אמר ר"י בר"א. דבעינן תלת שנין חזקה: בשדה לבן. דהיינו שדה תבואה שאין בה אילנות ואינה עושה אלא תבואה אחת בשנה משום הכי בעינן ג' שנים רצופות דומיא דשור המועד דליהוי ג' תבואות בג' שנים: אבל בשדה אילן. דיש בה נמי תבואה: כנס תבואתו וכו'. דעבד ג' תבואות הללו בשנה אחת הויא חזקה: כגון אספסתא. אספסתא מאכל בהמות היא שלועין סריד"א: ורבנן דמתני' מנא להו דבעינן ג' שנים חזקה דהאי דתנו עד דאידנא כהא דר"י אליבא דהולכי אושא היא: והתים. שיהיו השטרות שמורין בידכם: שהרי נביא. ירמיה עומד) בתשע שנים לצדקיהו כדמפורש בספר ירמיה ומזהיר על י"א שנה בתחלתה שילכו בגלות כדכתיב בעשתי עשרה לצדקיהו בחודש הרביעי הובקעה העיר ולפיכך היה מזהירם בשנת ט' ואמר להן הואיל ואין אתם מעכבין בכאן ג' שנים דחזקה. מי שקנה עכשיו בתים או שדות במקום הזה יכתוב בשטר ויחתום עדים כדי שתהא הקרקע ברשותכם וכשתחזרו מן הגלות ויבואו המוכרים להוציא מידכם בעבור שלא החזקתם בה ג' שנים תראו להם שטריכם ותקיימות בידכם מכלל שאם היו בה ג' שני חזקה לא היו צריכין שטר: ואיכא ספר שכתב שהרי נביא עומד בי' ומזהיר בי"א מתרצי הכי. משום דרוחק הקראי א"ל אביי ודילמא לאו משום טעמא דלא הוי שני חזקה קאמר להו אלא משום עצה טובה קאמר להו למיתב שטרות לפי שילכו בגלות ושמא יהרגו העדים או יגלו למקום רחוק ולא ימצאו העדים דהאי דקאמר להו נמי בנו בתים בבבל ושבו משום עצה קאמר להו לפי שהיה יודע שהיו משתהין בגלות. תדע דמשום עצה קאמר להו דכתיב ונתתם לעמרות בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ראי משום חזקה הוא לא צריך ימים רבים כי אם עד שיעברו שני חזקה:

אלא

א) מלת דנ"ל כיון דבגין דמקדים ואוכל מיד כשמתגדל לסוף י' ימים וכו'. ב) נ"ל בתלתא ירחי. ג) גי' רבינו כגי' ר"ח שהובא בתוס' כאן דגריס שהרי נביא עומד בתשע

דאי לא תימא הכי °בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פרין מאי קאמר אלא עצה טובה קמ"ל הכא נמי עצה טובה קמ"ל תדע דכתיב °ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים אלא אמר רבא שתא קמייתא מחיל איניש תרתי מחיל תלת לא מחיל אמר ליה אביי אלא מעתה כי הדרא ארעא תיהדר לבר מפירי אלמה א)אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אלא אמר רבא שתא קמייתא לא קפיד איניש תרתי לא קפיד תלת קפיד א"ל אביי אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו הכי נמי דלאלתר הוי חזקה וכי תימא הכי נמי ב)אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא אמר רבא *שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטריה תרתי ותלת מיזדהר טפי לא מיזדהר אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דאמר ליה אי מחית (א) באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי דאמר ליה ג) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הונא שלש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות מאי קמ"ל תנינא חזקתן שלש שנים מיום ליום מהו דתימא מיום ליום לאפוקי מקוטעות ולעולם אפילו מפוזרות קמ"ל אמר רב חמא ומודי רב הונא באתרי דמוברי באגי פשיטא לא צריכא דאיכא דמבר ואיכא דלא מובר והאי גברא מוברה מהו דתימא (ב) א"ל אם איתא דדידך הואי איבעי לך למיזרעה קמ"ל דאמר ליה חדא ארעא בכוליה באגא לא מצינא לינטר ואי נמי בהבי ניחא לי דעבדא טפי תנן חזקת הבתים והא בתים דבימם ידעי בליליא לא ידעי אמר אביי מאן מסהיד אבתים שיבבי שיבבי מידע ידעי בימא ובליליא רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן ביה תלת שנין בימא ובליליא אמר ליה רב יימר לרב אשי הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי (ג) הכי דאיני מי לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה אמר מר זוטרא ואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי ליהדר ביה תלת שני בימא ובליליא טענתיה טענה ומודי

דאי לא תימא וכו'. הרי שלח ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם יכניה י"א שנה קודם גלות צדקיהו בנו בתים ושבו כי לא תגלו משם עד מלאת לבבל שבעים שנה למה ליה להזהירם על זאת אלא עצה טובה (ד) קמ"ל דהוא מביא אותם הכא נמי עצה טובה בעלמא היא : תדע . דכל עצמו היה יגע ליעצם עצה טובה דקאמר להו נמי מקום גניזתם ושטרותיהם היכן הם מתקיימים יותר : מחיל איניש . על פירות קרקעו לאדם האוכלן : אלא מעתה . כיון דאתרי שנין מחיל תיהדר ארעא ממי שילא עליו ערעור לסוף שנתים תיהדר ארעא לבעלים לבר מפירי דהא מחיל ליה עלייהו : אלמה אמר רב נחמן . לקמן במתניתין :

עד כאן פירוש רש"י זצ"ל *)
מכאן ואילך פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר

אלמה אמר רב נחמן . לקמן במתניתין גבי מחזיק בקרקע חבירו ואזיל אידך ואייתי סהדי דאכלן תרתין שנין ולא יותר ואמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי של שתי שנים : תרתי לא קפדי . על מה שזה יורד לתוך שדהו של חבירו בלא רשותו ומיהו פירי לא מחיל : תלת קפיד . הואיל ושלש באוולתו ליכנס בלא רשות הבעלים וזה שתק ולא מיחה ודאי מכרו לו : ה"נ דלאלתר תיהוי חזקה . למי שירד לנכסי דבי בר אלישיב הואיל ולא מיחו (ה) : אי מחית באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי . יותר מג' שנים ומשני חברך חברא אית ליה ונודע לך שמחיתי ואם היתה לקוחה בידך כדבריך היה לך להזהר בשטרך יותר מג' שנים : שאכלן רצופות . אבל אם הניחה שנה שניה ואחר כך אכלה שתי שנים שלישית ורביעית מצי אמר בעל השדה האי דלא מחאי לך הייתו משום דאוברת לה שנה שניה דגלית אדעתך דלאו דידך הואי והלכך לא זרעת אותה : חזקתן שלש שנים מיום ליום . שלא יהיה הפסק בינתים : מהו דתימא מיום ליום . דקתני מתניתין למעוטי מקוטעות דלא תימא שלש שנים מקוטעות קאמר כי היכי דקתני סיפא שדה הבעל יזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אלא ג' חדשים בראשונה וג' חדשים באחרונה וי"ב באמצע : קמ"ל . רב הונא דדוקא קתני למעוטי מפוזרות : ומודה נ"ב הונא . דדי לו בחזקת אכילת שנים מפוזרות : באתרא דמוברי באגי . במקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוביר שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק בה כדמחזיקי אינשי ומיהו שנה שהובירה אינה עולה(ו) לחשבון שלש שני חזקה וצריך לשמור שטרו יותר משלש שנים עד סילקוט שלש שנים ואי טעין אידך אני באתי בתוך שלש ומצאתי שדה ריקם ולכך לא מחיתי מצי א"ל מ"מ היה לך למחות שאע"פ שלא זרעתיה הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא חפלתי לזרעה כמנהג שדות העיר : והאי גברא מוברה . ועומדת בין שדות בורות כמותה : חדא ארעא בכולה באגא . שדה אחת זרועה בתוך בקעה גדולה איני יכול להושיב שם שומר לבדו בשבילה אבל כשכולן זרועות שוכרין שומר בין כולם וגם (ז) כן אין מכניסין שם בהמות : דעבדא טפי . בשנה הבאה : בליליא לא ידעי . ואפילו הכי הויא חזקה דבשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלאכה בלילה וכשמעמידין עדים על מלאכת ימי שלש שנים הרי זו חזקה אבל בתים שדרך לדור בהן בלילה והוא אין יכול להביא עדים שראוהו דר אף בלילות וכיון דלית ליה סהדי על הלילות הוו להו מפוזרות ואם איתא לדרב הונא הא מצי אידך למימר אני ראיתי שלא היית דר בלילות ולכך לא חששתי למחות דגלית אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הויא חזקה : שיבבי . השכנים שלו שראוהו דר בו יום ולילה *היו רגילין להעיד : שיבבי מידע ידעי . ואם יטעון ויאמר אייתי לי סהדי דדיירת ביה בימאמ ובליליא יוכלו להעיד לו ומיהו אנן לא טעינן ליה כדמפרש בסמוך : דאי לא . שאם אין מעידין שהבית של משכיר : דייני דשפילי . שאינן בקיאין בדין דייני הכי לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר ומעולם בכי האי גוונא לא איירי רבא : אמר מר זוטרא אי טעין כו' . מילתא באנפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאע"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רצופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות אלא יעידו סתם שראוהו דר ג' שנים ומסתמא אם (ח) דר בבית אף בלילות דר בו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי כו' טענתו טענה וצריך שיבואו עדים של לילות וימים דכיון דטעין טענת ברי דקאמר אני ראיתיו שלא דר בלילות בביתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ביה תלת שנין בין בימאמ בין בלילא הלכך צריך להביא עדים להכחישו ולומר לו שהיה לו למחות : הכי

שתא קמייתא לא קפיד וכו'. תימה (ט) מנא לן דר' ישמעאל דוקא יליף משור המועד ולא רבנן איכהו נמי מלי גמרי משור המועד דהייט טעמא כמי דלעיל דגמר משור המועד דכיון דקפיד בג' זמנין ולא מיחה א"כ ודאי מכרה או נתנה לו וי"ל דלא דמי דודאי דר' ישמעאל דאזיל בתר אכילות שפיר מצי למיגמר משור המועד דמה התם הוחזק נגחן בג' פעמים אף כאן בשלש אכילות אם לא שמכרה לו היה מקפיד ואין זה חה תלויים בשהוי זמן אבל לרבנן דתלוי בשהוי זמן כמה ישהה ויקפיד לא שייך למגמר משור המועד: אלא מעתה מחאה שלא בפניו כו'. תור"י דליכא לאוקמי פירכא דאביי אלא כשהן (י) בעיר אחת דאי בעיר אחרת היכי פריך דלא תהא מחאה ותהא חזקה אדרבה כיון דלא הויא מחאה לא הויא חזקה דהא איט צריך לבא בעיר אחרת לפני המחזיק ולמחות כדמוכח לקמן : הני נוגעין בעדותן הן . ואם תאמר ואמאי הוו נוגעין בעדות הא איכא מיגו דה"מ אמרי פרענא לך אגר ואע"ג דבתר דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לאסהודי בהאי מיגו כדאיתא בריש האיש מקדש (קדושין מג:) הכא דאמתני' קיימינן ואכתי לא ניתקנה שבועת היסת מאי פריך לר"ח בנניה במיגו ויש לומר דהאי לאו מיגו הוא שיראים לומר פרענו לך כי שמא יזכה האחר (כ) ויתבע מהם פעם שנית [וע"ע תוס' שבועות מה: ד"ה בעדים] : אמר מר זוטרא אי טעין ואמר כו'. הקשה ר"י בר מרדכי לפ"ה כי לא טעין נמי אמאי לא נשאל מהן כי שמא אינן יודעין על הלילות שלא נוליא על פיהן שלא כדין דבכל עדיות אט דורשין יפה וכאן נמי אמאי לא נחקור אותן מספק ולאו פירכא היא דכיון שהעידו על הימים אפי' אמרו אין אט

ג א מיי' פי"א מהלכות טוען הלכה ב סמג עשין צב טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ו :
ד ב מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף א :
ה ג מיי' שם פי"ב הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח וסי' קמא סעיף ג :
ו ד ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן תמא סעיף ג :
ז ו ז מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ם וע"ש בהג"ה :
ח ח [וע"ש בהגהות וכמ"מ] טוש"ע שם סעיף ט וסי' לג סעיף יב :
ט ט מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סי' קמ סעיף ם :

רבינו גרשום

אלא אמר רבא. משום האי טעמא אמרו רבנן דבעינן ג' שנין לחזקה : מחיל איניש ואינו חושש אם יעשה בה חבירו כלום תבואת אבל תלת לא מחיל והיכא דלא מיחה בג' שנין בודאי הוה חזקה : אם כן הואיל דאמרת דתרתי שנין מחיל ליה מאי דעביד בגות : אם כן מיחה והדרא ארעא תיהדר לבר מפירי דעבד בה דקיימא השתא אלמה אמר רב נחמן וכו' : לא קפיד אם שלא ברשותו ירד בה . תלת קפיד שלא יחזיק בה ומוחה : הכי נמי דתהוי לאלתר חזקה אם נשתמש אדם בנכסי דבר אלישיב. נתת דבריך לשיעורין דלמאן דלא קפיד יהבת ג' שנין לחזקה ולמאן דקפד לאלתר הוי חזקה : [תרתי ותלת] מיזדהר איניש בשטריה . שיהא שמור שאם יערער אדם על מקחו שיהא לו לראיה ושוב מייאש לשומרו וכיון דהכי קים להו לרבנן דטפי לא מיזדהר מכלל שאם יבוא ויערער אדם לאחר ג' יזנין אין בדברו ממש אע"פ שאבד השטר משום דמוקמינן בידו בעדי חזקה שיש בידו ג' שנים : א"כ דטפי לא מיזדהר הואיל ולא שמע שום מערער . אם כן כי מיחה אדם בתוך ג' שנים במקום אחר שלא בפניו אמאי הוי מחאה דא מצי אמר ליה האי כיון דלא מחית באפאי לא מיזדהרנא בשטראי: ומשני דאמר ליה אידך חברך חברא אית ליה והוה לך לשמור שטרא: למעוטי מקוטעות שלא תהא סוף ראשונה ותחלת אחרונה ואמצעי' שלמה א) ולעולם שלמות בעינן ואפי' מפוזרות כגון שנה ראשונה ושלישית וחמישית קמ"ל רב הונא דרצופות בעינן ג' שנים והיינו מיום ליום דקאמר מתני' : מודי רב הונא באתרא דמוברי באגי . שאותה שדה שזורעת שנה אחת. שניה מניחין אותה בורה אם כך רגילין אפי' לא החזיק כי אם מפוזרין הוה חזקה

א) [לקמן לג:] : ב) [צפת לב: מגילה יג: גיטין יד. פליז ס. לג.] : ג) [לעיל כג: וש"נ] :

*) נדפוס פיזח כטעם באן מת רש"י ז"ל

הגהות הב"ח
(א) גמ' אי מחית באנפאי הוה:(ב) שם מהו דתימא מצי א"ל אם איתא וכו' לא מצינא דאינטר ואי נמי: (ג) שם דייני דשפילי דייני הכי מי לא:(ד) רש"י ד"ה דאי לא וכו' עצה טובה היא מביא כצ"ל והיבות קמ"ל דהוא נמחק : (ה) רשב"ם ד"ה ה"נ דלאלתר וכו' ולא מיחו בס"ד ואח"כ מ"ה טפי לא מזדהר הלכך היה לבעלים בראשונים למחות בתוך שלש שלא יחזיק בקרקע שלו ואם לא מיחה הפסיד בס"ד ואח"כ מ"ם אי מחית : (ו) ד"ה באתרא וכו' עולה לו להשבון וכו' עד סילקוט תבואות ג' שנים ואי טעין אידך והומר אני : (ז) ד"ה הדא וכו' וגם אין מכניסין שם : (ח) ד"ה אמר מר זוטרא

ליה למערער ההוקתי בה בשעה שרגילין בני אדם לעבוד שדותיהן : קמ"ל רב הונא. דמצי למימר לי' המחזיק איזורנא ארעאי הואיל דהני סביבותי אינן זורעין חדא ארעא בכולי באגי דא
דריסת רגל עוברין ושבין ומשו"ה לא זרענא לה . ואי נמי מצי למימר בהכי ניחא ליה דלא למיזרעה דעבדא ספי בשתא אחריתא: בליליא לא ידעי אינשי אי דייר בה המחזיק אי ל
ין משום לילותא אפ"ה הויא חזקה וקשיא לרב הונא דאמר בעינן רצופין : ומתרץ אביי דמאן מסהיד אבתים דהאי מחזיק דייר בהם שיבבי הבית ואינהו מידע ידעי דהוה דייר ביה בי
נינהו : ורבא מתרץ כגון דאתו וכו' אנן אגרניה מינה דמחזיק : הני עדים נוגעין בעדותן דמשום ריוח שלהן מסייעי למהזיק דאי הוי אמרי בימא דיירנן בלילה לא דיירנן לא הוי
אכתי חייבין אתון למיתן למערער זימנא אחריתא אגריה ומשום הכי נוגעין בעדותן הן ואמאי מהימני . אמר ליה רב אשי דייני דשפילי מושפלים . דייני הכי שיהיו מאמינים
לא עסקינן דנקטי אכתי אגרי' בידי' ואמרי למאן ניתביה דאכתי לא יהבי דאינהו לא איכפת להו למאן מחייב להו למיתביה אי למחזיק אי למערער משום הכי מיהמני דלא
כשטען המחזיק כבר היא בידי שני חזקה ואמר המערער לייתי סהדי דלסהוד ביה דדייר בה תלת שנין בימא ובלילה טענתיה טענה אבל אי לא טעיי יבי אנן לא
א) נרא: דצ"ל ושמונים שלמה דשלמות בעינן ולעולם אפי' מפוזרות וכו'.

ומודי מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאע"ג דלא טען טענינן ליה אנן ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דליממא עבידא לליליא לא עבידא רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא בהדי הדדי מר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית נפק ערער עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי כי היכי דלדידכו לא הוי חזקה לעלמא נמי לא הוי חזקה ולא אמרן אלא דלא כתוב עיטרא אבל כתוב עיטרא קלא אית ליה אמר רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע קנה כולה חוץ מבית רובע אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולא אמרן אלא (א) דבר זריעה היא אבל לאו בר זריעה היא קני לה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה צונמא במה יקנה אלא באוקומי בה חיותא ומשטחא בה פירי ה"נ איבעי ליה לאוקומי בה חיותא אי נמי משטחא בה פירי א) ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתיה ואכלית שני חזקה א"ל אנא בשכוני גוואי הואי (ב) אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא *הכי דינא המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ורמי דרב נחמן אדרב נחמן דההוא דא"ל

אנו יודעים על הלילות מסתמא כיון שדר בימים דר נמי בלילות אם לא שטוען המערער שבודאי לא דר ור"ח פירש דמר זוטרא קאי אפירכא דרב ייבר דפריך נוגעין בעדותן הן וקאמר מר זוטרא אי טעין ואמר המחזיק לייתו תרי סהדי דדרו ביה שלש שנים ביום ובלילה והבו לי אגרא ונפקו ואזלו להו והנהו דדיירי ביה אחריני נינהו טענתו טענה ולא נוגעין בעדותן הן (ח) דלא דיירי בה השתא דמצי למימר להו הבו לי אגר ביתא אלא אינהו אמרו דיירנא ואינהו אמרו פרענו והפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעו אמרי לא דיירנא ביה וליכא למימר דדילמא מכחיש להו שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים באותו בית ובסמוך לא גרסינן מודה מר זוטרא אלא ומודה רבא דבעי' שלש שנין ביממא ובליליא אם הנך עדים (ט) רוכלים המחזרים בעיירות אע"ג דלא אמרו דדרו ביה שלש שנין ביממא ובליליא אלא אמרי בידוע היה זה הבית שלש שנים רצופות אע"ג שימים רבים הם מחזרים בעיירות ולא היו (י) בזה הבית עדותן עדות ור"ת גרס דדיירנא ביה שלש שנין ופירש דאביי ורבא תרווייהו סבירא להו דאין צריך להביא עדים על הימים ועל הלילות ורבא לא אמר ביממא ובליליא אלא להוציא המקשה מסברתו ולא לפלוגי אאביי אתא וקאמר מר זוטרא אם אמר העידוני סתם שדרתי ג' שנים בחזקת ימים ולילות אע"פ שלא ראו ממש כל הימים והלילות אלא שבחזקת כן מחזיקין אותו שכל שעה שהיו נכנסים פעמים ביום ופעמים בלילה היו רואין אותו בביתו טענתיה טענה והוה ליה למימר עדותן עדות אלא אגב דנקיט ברישא דמילתיה אי טעין אומר נמי טענתיה טענה ומודה רבא וה"ה מר זוטרא ואביי ברוכלין המחזרין בעיירות אף על גב דלא טען טענינן ליה דאין צריכים להעיד שראו ממש שהרי הם מחזרין בעיירות ואין יכולין להעיד על הראיה אלא יעידו שבחזקתו היה זה הבית שלש שנים ימים ולילות:

ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דביממא עבדי ובליליא לא עבדי. פירוש ומועיל ליה אם החזיקו ג' שנים ואע"ג דלאו שלש רצופות אלא מפוזרות כיון דאורחייהו בהכי דהוי כאתרי דמובלי באגי ואם תאמר א"כ פשיטא דמודה רב הונא כדפריך לעיל גבי באגי וי"ל לפי שבני אדם שאינם חנונים דרים בהן בין ביום ובלילה ואותן צריכים ג' שנים רצופות יום ולילה וס"ד דחנונים נמי יצטרכו כן קא משמע לן ומהאי טעמא אתי שפיר דבעינן להו שלש שנים שלימות דהיינו ו' שנים אע"ג דבשדות ובית הבדים לא בעינן אלא שלש שנים בין הכל (אלא) היינו משום דכמו שאר בני אדם הדרים שם שאין חנונים בעו ג' שנים ביום ובלילה ה"נ חנונים בעו ג' שנים שלימות דהיינו ו' שנים והא דלא אייתי להא לעיל גבי ומודה רב הונא אומר ר"ת משום דלא סלקא שמעתתא דבתי וכי האי גוונא איכא בסוף [הכונס] (ב"ק דף סא:) גבי ומודו חכמים לרבי יהודה: **דלא** תחזקו אהדדי. ואע"ג דתנן לקמן (דף מב.) השותפין אין להם חזקה זה על זה פרשב"ם דהכא הוזקקו לעשות כן לפי שלא היה להם עדי שותפות וקשיא לר"י דא"כ אותו שהחזיק שנה ראשונה יאמר שהוא שלו כיון שאין עדים שיש לחבירו חלק ונראה לר"י דלא היו רוצים שיחזיק האחד שלש שנים שלא תשכח השותפות: **אבל** כתוב עיטרא קלא אית לה. והא דאמר בהמפקיד (ב"מ לט. ושם ד"ה לא) גבי אין מורידין לנכסי קטן ל"ש עביד עיטרא ל"ש לא עביד אין מורידין גבי יתמי החמירו [וע"ע תוס' גיטין כח. ד"ה והניחו]: **בשכוני** גוואי הואי. והואי לי (כ) אורח עלך ונראה לי שהיה לו עדים שהיה בשכוני גוואי אבל לא היו יודעים באיזה דרך היה יוצא דאי לא היה לו עדים כלל דהוה בשכוני גוואי היכי הוה קאמר רב נחמן זיל ברור אכילתך דאטו יש להם לעדי חזקה לידע שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים ואם יאמר המערער הייתי עמך שני ימים ואין לך שלש שנים שלימות והעדים אינן יודעים יפסיד:

הכי גרסינן ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאע"ג כו'. אע"ג דסבירא (ג) למר זוטרא דאי טעין טענתיה טענה אבל אנו לא נטעון בשבילו מודי הוא היכא דהוי מערער רוכל המחזר בעיירות למכור קישוטי נשים ואינו חוזר לעירו כי אם לזמן ארוך דאע"ג דלא טעין לייתי מחזיק סהדי דדר בה רצופות יומם ולילה אנן טענינן ליה דדילמא משום דלא קביע במתא החזיק זה בביתו וכי הוה אתי במתא הוי נפיק האי מחזיק מן ביתא ולא ידע ליה זה המערער מעולם שהחזיק זה בביתו ולכך שתק ולא מיחה הלכך יביא המחזיק עדים שלא יצא מן הבית כל שלש השנים אפילו לילה אחת ול"ג ומודי רבא דהא לא איירי רבא לעיל אי טענינן ליה או טעין איהו לנפשיה וכל מאי דתרין רבא לעיל אליבא דרב הונא תרין ואי גרסינן הכי הוה לן למיגרס ומודה רב הונא: ומודה רב הונא. אע"ג דבעי רצופות יום ולילה בחנוותא דמחוזא חנויות שמוכרין בהן לחם ויין דאי טעין אין חוששין לטענתו דאע"ג דלא דר בו בלילות חזקה מעלייתא היא שאין דירתן אלא ביום: מר אישתמש ראשונה כו'. עובדת לזה שנה ולזה שנה שאין אחד מהן יכול להחזיק בה ג' שנים רצופות להפסיד חבירו: עיטרא. שטר חלוקה ובעדים שתעבוד לזה שנה ולזה שנה י"מ קלא אית ליה והיה לו למחות מיד ולא מיחה ולאלתר הויא חזקה דכמי שמכרה להם (ד) בפניו דמי שהרי הניחם להביא עדים ולכתוב עליו שטר חלוקה ושתק אי נמי כיון דאיכא תרתי שני חזקה מפוזרות ועיטרא איכא קלא וכחזקה גמורה דמי דהיה לו למחות ולא מיחה ואין נראה לי כלל אלא משלש שנים ראשונות הויא חזקה כיון דאיכא עדים ושטר בין זה לזה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף מא:) שלש לקוחות מצטרפות אמר רב וכולן בשטר אלמא אמר רב אע"ג דכל אחד אין מחזיק אלא שנה אחת מצטרפים שלש השנים לחזקה משום דמכח שטר קאתו ה"נ לא שנא והיינו טעמא דהויא חזקה שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים ואינו יכול לומר בשביל שראיתי' מחזיק בדילוג לא מחיתי שהייתי סבור לכך אתם עושים שאתם יראים להחזיק שנים רצופות שהשטר מוכיח שלא בשביל כן עושים אלא שע"מ כן חלקו שכן יהו משתמשין וכן עיקר: חוץ מבית רובע. באותו שדה שלא נעבד בו ולא נזרע: דבר זריעה היא. דאמר ליה אי דידך הואי אמאי לא זרעת והלכך לא מחיתי: אלא מעתה. הלוקח מחבירו צונמא (ה) במאי קני לה באיזו אכילה של שלש שנים הואיל ואינה בת זריעה וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם בהמותיו לרבוץ ולרעות או לשטיחת פירותיו: הכא נמי כו'. ולא קני לה אגב ארעא: ואכלתיה שני חזקה. ואבדתי שטרי ואתה לא מחית לי שאזהר בשטרי: אמר ליה. מערער: אנא בשכוני גוואי הואי. בחדרים הפנימים היתה עיקר דירתי והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי ולכך לא מחיתי: אמר ליה. למחזיק: זיל ברור אכילתך. הבא עדים שדרת בבית לבדך ג' שנים בלא אותו שבא עמך (ו) כדין כל חזקת ג' שנים שצריך להביא עדים שהחזיק בה חזקה גמורה: המוציא מחבירו. דהיינו מוכר שהרי לוקח מוחזק: עליו (ז) למערער להביא ראיה שנשתמש עמו וסבירא ליה לרבא דכיון שראו עדים לזה המוחזק שנשתמש בו שלש שנים אין לנו לחוש שמא גם זה היה עמו הואיל ולא שמענו בלתי היום והאי עובדא לא מתוקם אלא כשהיה לו עדות למערער דבית זה שלו היה אבל בלא עדות אפילו רב נחמן מודי דהמחזיק נאמן בלא ראיה שהפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעי אמר שלי הוא מעולם כי אמר נמי מינך זבינתה מהימן:

כל

לאו

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ב מהלכות טוען הלכה ג סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ח:

יא ב מיי' שם ועי' בהשגות טוש"ע שם סעיף יד:

יב ג ד מיי' שם הלכה ה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף א:

יג ה מיי' שם הלכה טו וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמא סעיף יד:

יד ו מיי' פ"א מהלכות שכירה הלכה טו ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סימן קלג סעיף א וסימן קמא סעיף יב:

טו ז מיי' פי"ב מהלכות טוען הלכה יג סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף יב וסעיף יד:

טז ח ט מיי' שם פט"ו הלכה י' עי' מ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף א וסעיף יב

רבינו גרשום

מודי מר זוטרא ברוכלין. דאי האי מחזיק הוי רוכל המחזר בעיירות דלא מצי למידר בה בימא ובלילה מפני שהולך בסחורתו ואמר הרוכל החזקתי ג' שנים בלא ערעור והאי לא ידע למטען כנגדו כיון דקים (ל"ה) [לן] דרוכל אינו שוהה תדיר בביתו שמא איתרמי דזה בא וכיון שלא ראהו שהיה דר שם שתיק ליה להכי טענינן ליה למערער למימר דליתי האי רוכל סהדי דדר בה בין בימא בין בלילא ואי לא לא הוי חזקה: ומודי רב הונא. דאמר לעיל ג' שנים רצופות דמשמע בין בימא בין בלילה מודי דאי אחזיק חד בחנות דמיחזק בג' שנים בימא אע"ג דלא דר בה בלילא הוה חזקה משום דלימא עבידי למיתב בהו ולא בלילה דמצי למימר המחזיק עבדי בה כדעבדי אינשי בימא: כי היכי דלדידכו לא הויא חזקה. משום דלית חד מיניה דאחזיק רצופין לעלמא נמי לא הויא חזקה ומשלמיתו לה לערער. והני מילי דלא הוי חזקה היכא דלא כתבי שטרא שטר חלוקה שתעבוד לזה שנה ולזה שנה אבל כתבו שטר חלוקה אע"ג דלא החזיק בה ג' שנים רצופות הויא חזקה משום דעיטרא קלא אית להו ולאלתר איבעי ליה למיתי ולערער וכיון דלא ערער הויא חזקה: אמר רבא אכלה כולה קרקע שני חזקה חוץ מבית רובע בה: אבל לאו בת זריעה היא. אותו בית רובע: אלא מעתה האי צונמא דלאו בת זריעה היא ולא קני ליה אגב ארעא אי לא עסח בה פירי הכא נמי בהאי בית רובע אי לא יעביד בה מידי לא קני לה אגב ארעא: אנא בשכוני גואי. והחזקתי בה ולא שמשתה בה יותר ממני. אמר ליה ללוקח זיל ברור אכילתך כלומר הבא עדים שלא שמשת עמך בבתי גואי ותחזיק בהו. ורב נחמן אוקמה השתא ביד מוכר ולהכי אמר ליה רבא דינא הכי ביד לוקח הוה לך לאוקמה ויהא המוכר המוציא מחבירו עליו וראיה דמוכר לו הוציא קאתי •

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קנג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דבר זריעה: (ב) שם אתו לקמיה דרב נחמן: (ג) רשב"ם ד"ה הכי גרסי' וכו' דסבירא ליה למר זוטרא וכו' ולא ידע זה כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ד) ד"ה עיטרא וכו' להם בפניו דמי וכו' ולכתוב עליה שטר: (ה) ד"ה אלא וכו' צונמא סרבין במאי קני: (ו) ד"ה זיל ברור וכו' שבא עמך כדין: (ז) ד"ה עליו להביא ראיה כצ"ל ותיבת למערער נמחק: (ח) תוס' ד"ה (בע"א) אמר וכו' בעדותן הן דהא לא דיירי: (ט) בא"ד עדים הם רוכלים: (י) בא"ד ולא היו נמים בזה הבית: (כ) ד"ה בשכוני גוואי הואי והואי לי אורח עלך:

גמרא

דא"ל [א] לחבריה כל נכסי דבי בר סיסין (א) מזבינא לך הואי ההיא ארעא דהוה מיקרי דבי בר סיסין אמר ליה הא לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתו לקמיה דרב נחמן (ב) אוקמא בידא דלוקח א"ל רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא התם מוכר קאי בנכסיה הכא לוקח קאי בניכסיה דרב נחמן אדרב נחמן נמי לא קשיא (ג) כיון דאמר ליה דבי בר סיסין ומיקריא דבי בר סיסין עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא אבל הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בניכסי: ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא א"ל מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה בשוקי בראי הואי אמר ליה והא אית לי סהדי דכל שתא הוה אתית תלתין יומי א"ל תלתין יומי בשוקאי הוה טרידנא אמר רבא עביד איניש דכל תלתין יומי טריד בשוקא ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה (ד) דאמר לי דזבנה מינך אמר ליה את לאו קא מודית דהאי

רשב"ם

כל נכסי דבי בר סיסין. כלומר כל אותן קרקעות שקניתי מאותו אדם ששמו בר סיסין: דמקריא דבי בר סיסין. כך קורין לו ואין ידוע אם קנאה מבי בר סיסין ולפיכך נקראת כן או כך שמה מעולם וירושה היא לו מאבותיו: אוקמה בידא דלוקח. כדמפרש טעמא לקמיה דעליה דידיה רמיא לגלויי דלאו בר סיסין היא: אמר ליה רבא דינא הכי. להוציאה מספק מתחת יד המוכר שהוא מוחזק: המוציא מחבירו. דהיינו לוקח עליו להביא ראיית זכות מאחר שאין לו ראיה יפסיד: קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל מוקי לה רב נחמן ביד המוכר ורבא ביד הלוקח והכא איפכא: דרבא אדרבא לא קשיא. דבכל דוכתי מוקי לה ביד המוחזק והתם מוכר כו': כיון. דכולי עלמא קרו ליה דבי בר סיסין ונראין הדברים שלפיכך נקראת כן שקנאה מבי בר סיסין והוא אמר לאו מבר סיסין לקחתיה עליה דידיה רמיא לגלויי ולהביא ראיה דלאו מבר סיסין לקחה ואם יביא עדים דאיקרויי הוא דמיקריא הכי ולא מהני שדות שלקח מבר סיסין היא מוקמינן לה בידיה דהא פשיטא לן דהאי דאמר ליה נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך הכי קאמר ניכסי שקניתי ממנו ולא נכסי שלא קניתי ממנו אף על פי שנקראין כן כך נראית השיטה: מי לא אמרינן ליה קיים שטרך. אחרי שהמוכר רוצה לפסלו והחזקה של שלש השנים במקום השטר היא באה ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה צריך זה להביא עדים שחזקתו גמורה שלא דר זה עמו ובהני תרי עובדי סבירא לן כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדינא וכן פוסקין פירושי ר' חננאל איש רומי: מאי בעית בהאי ביתא. שהכל יודעין ששלי היה: א"ל אנא בשוקי בראי הואי. בארץ מרחקים מקום שאין השיירות מצויות ולא ידעתי ולכך לא מחיתי ותנן בפרקין היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה באותה מלכות דהוו שיירות מצויות ה"נ איכא לאוקמה בשעת חירום ואפילו באותה מדינה כדלקמן בהאי פירקין וכן פירשו הגאונים כפי' ר"ח אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירום לא מצי טעין הכי דקי"ל בפירקין (דף לח:) מחזיקין בנכסי בורח דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואי טעין לא ידעתי שהמחזיק איש פלוני בקרקע שלי ולכך לא מחיתי אינו נאמן דכי היכי דאמרינן מחאה שלא בפניו הויא מחאה דחברך חברא אית ליה ואמרו לו למחזיק כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו הואיל ושיירות מצויות וכן הלכה: בשוקאי הוה טרידנא. למכור סחורתי ולקנות אחרת ולא ידעתי שאתה דר בביתי וכגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה מתהלכן שם כל ל' יום ויש מפרשים בשוקאי הוה טרידנא ולא היה לי פנאי למחות אע"פ שידעתי ואינו נראה בעיני:

אמר

תוספות

לאו קמודית דהא ארעא דידי הוא. פי' רבינו שמואל דאם מוחזק זה שלש שנים וטוען מפלניא זבנתיה דזבנה מינך קמי דידי דנאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה אי נמי אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והביא ראיה מההיא דדר בקשתא בעיליתא דלקמן וכדבריו כן הוא היכא דיש עדים למערער שהקרקע שלו היתה אבל בעובדא דהכא (ס) משמע שלא היה למערער עדים מדקאמר לאו קא מודית כו' אי הוה טעין קמי דידי זבנה מינך או דר בה חד יומא היה נאמן אף על פי שלא החזיק שלש שנים מיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם אבל ולאי השתא דאמר מפלניא זבינתה דזבנה מינך והודה שהיתה שלו תו לא מצי למיטען קמי דידי זבנה מינך או קמי דידי דר בה חד יומא (ו) מיגו דאי בעי אמר בתחלה לא היתה שלך מעולם דמיגו למפרע לא אמרינן כדמוכח לקמן (דף מא:) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין ואמר מפלניא זבינתיה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא אמר ליה אייתי סהדי דדר ביה אפילו חד יומא ואוקמי' לה בידך משמע דאי לית ליה סהדי אין נאמן לומר קמי דידי דר בה חד יומא במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה כיון שכבר הודה דלאו מיניה זבנה לית ליה תו מיגו ואין לו להאמינו במאי דקאמר השתא (ז) מתוך שהיה יכול לשקר בתחילה קודם שהודה דלא הוה מסיק אדעתיה שהיה זקוק לטענה זו והא דקאמר התם רב דהאי וחזיתיה לדעתיה דחביבי דאי הוה א"ל קמי דידי זבנה מינך הוה מהימן ליה במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה לא קאמר שהיה עדיין נאמן בטענה זו אלא כלומר אי הוה טעין מעיקרא קודם שהודה וה"ה דאי הוה טעין מעיקרא קמי דידי דר בה חד יומא דהוה מהימן ועוד ראיה מסוף (ח) דזה בורר (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה אמרה ידענא ליה בהאי שטרא דפריע הוא כו' ולא הימנה רב נחמן א"ל רבא והא אי בעיא קלתיה כיון דאתחזק בבי דינא אי בעיא קלתיה לא אמרי' אלמא אע"ג דקודם שהליעוהו בידה היתה נאמנת לומר דפרוע הוא במיגו דאי בעיא קלתי' השתא דאתחזק בבי דינא פי' שהליעוהו בידה לא מהימנא דאין כאן עוד מיגו שעל כרחך צריכה עכשיו טענה זו שהיא אומרת אם רוצה לפטור את הלוה ובקונט' פי' שם אתחזק שהיה השטר מקוים ואין נראה לר"י דמה מועיל דמ"מ אי בעיא קלתיה ועוד ראיה דתנן בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מח:) מנה לי בידך אמר לו הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור ופריך מינה (שם מא.) למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דתבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור ומאי קושיא שאני הכא דפטור מיגו דאי בעי אמר אתמול לא היו דברים מעולם אלא ודאי כי האי גוונא לא אמרינן מיגו ומה שפ"ה בפ' בתרא דכתובות (דף קט: ושם) גבי עשאה סימן לאחר דאם טען ואמר חזרתי ולקחתיה ממנו לאחר שעשיתיה סימן בשמו נאמן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה ממנו (ט) אין לו זכות אלא על פיו של זה שעשאה סימן לו והרי חזר ואמר לקחתיה ממך אין נראה לר"י דבכי האי גוונא לא אמרי' מיגו כדפרישית דע"י מה שהיה יכול לטעון תחילה אינו נאמן עכשיו אלא נראה לר"י דהתם נמי (י) חזר ואכלה שני חזקה אחר שעשאה סימן וכי תימא אי אכלה ג"ש חזקה פשיטא ומאי קמ"ל ר' יוחנן דנאמן מתני' היא דחזקה שיש עמה טענה הרי זו חזקה וי"ל דס"ד דלא מהימן כיון שערער עליו קודם שאכלה שני חזקה לומר שהיא שלו לא עביד איניש דליזבנה בתר הכי קמ"ל וכן ההוא עובדא דמייתי בתר הכי איירי באכלה שני חזקה ובעובדא דידן אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה חד יומא נראה לרשב"א דהוה (כ) לאוקומי נארעא בידיה אע"ג דליכא מיגו מ"מ טענינן ללוקח מאחר שהיה המוכר נאמן לומר זבינתה מינך במיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם ואף על גב דהאי לוקח ידע שהיתה שלו והוי כחד שהודה מכל מקום הוי מיגו כדמשמע לקמן (דף לג:) גבי נסכא דר' אבא (ל) אי לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע היה נאמן לומר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפי והיה מכחיש את העד והכא לא הוי מחויב שבועה דאין נשבעין על הקרקעות וכה"ג מליטו בסוף המוכר (מ) (לקמן דף ע.) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר דאע"ג דלא טענינן ליתמי נאנסו אפ"ה טענינן ליה החזרתיו לך כיון שאביהם היה נאמן בטענה זו במיגו דאי בעי אמר נאנסו ואור"י דלא דמי לההיא דהמוכר את הבית דהכא אם היה רוצה המוכר לזכות בטענה זו דלא היתה שלך מעולם לא היה מעכבה הלוקח שהרי יודע היה שהיתה שלו כתב ר"ח ראיתי לרבותינו הגאונים ז"ל דהאי מחזיק לית ליה למיחת לדינא בהדי מריה דארעא אלא האי דזבין לידו מכר ראשון לשני ולא יוכל לדחות ולומר לו לאו בעל דברים דידי את ולקמן אשכחן בהדיא גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא אי הוה משכח סהדי דדר ביה ההוא גברא חד יומא הוה מוקי לה ר' חייא בידיה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר סיסין מזבנינא לך סוה ליה ההיא ארעא: (ב) שם אוקמה בידא: (ג) שם אדרב נחמן נמי קשיא התם כיון: (ד) שם מפלניא זבינתה דזבנה מינך כצ"ל ותיבות דאמר לי נמחק: (ה) תוס' ד"ה לאו וכו' בעובדא דהכא דמשמע: (ו) בא"ד חד יומא במיגו: (ז) בא"ד דקאמר השתא מיגו שהיה יכול לשקר: (ח) בא"ד מסוף פרק זה בורר וכו' ידענא ביה בהאי שטרא וכו' אי בעיא קלתיה א"ל כיון דאיתחזק: (ט) בא"ד ונגזלה ממנו ואין לו זכות למחזיק אלא על פיו של זה המערער שעשאה: (י) בא"ד נראה לר"י דהתם נמי מיירי דחזר ואכלה: (כ) בא"ד לרשב"א דהוה ליה לאוקומי: (ל) בא"ד נסכא דר' אבא דאי לא הוי מחויב: (מ) בא"ד בסוף המוכר את הבית גבי וכו' טענינן לכו החזרתיו:

רבינו גרשום

נכסי דבי בר סיסין. כלומר אותן נכסים שקניתי מבר סיסין שהיה עשיר מזבינא לך: קשיא דרבא אדרבא. דלעיל סבירא ליה דביד הלוקח הוה ליה לאוקמי. והכא להיכא דרב נחמן אוקמוה ביד לוקח ס"ל דביד מוכר הוה ליה לאוקמיה והוה ליה אידך המוציא מחבירו עליו הראיה: קשיא דרב נחמן אדרב נחמן. דלעיל אוקמא ביד מוכר והכא ביד לוקח: התם מוכר קאי בנכסיה שמוחזק הוא מההוא קרקע דמקרי בי בר סיסין ומש"ה *) הוי ליה ללוקח להביא ראיה. וס"ל דביד מוכר: הכא הויא ליה למוכר להביא ראיה: עליה. דמוכר רמיא לגלויי: מי לא אמרינן ליה לבעל שטרא להיכא דנפק עליה מערער קום קיים שטרך וקום בנכסי ה"נ להיכא דאמר מוכר אנא בשכוני גוואי הוינא הוה ליה ללוקח להביא ראיה ולקום בנכסי והא מעשה דבר סיסין ודשכוני גוואי פרשתי היטב בסוף פרק מי שמת: אנא בשוקי בראי הואי. שהייתי הולך בסחורה במקום שווקים ולא הייתי יכול למחות מפני טרוד סחורתי: טרוד בשוקית. ואינו יכול למחות: **) הואיל ולא זבינתה מנאי זיל פוק מן ארעא דידי ולאו בעל דברים דידי את ותבע דמיך מאותו שקנית ממנו.

*) נראה דצ"ל הוה ליה ללוקח להביא ראיה ולהוציא מיד מוכר: הכא דלוקח קאי בנכסים ליה למוכר להביא ראיה: **) נ"ל את לאו קא מודית דהאי ארעא דידי היא ולא זבינתה מינאי. הואיל ולא זבינתה מינאי וכו':

מסורת הש"ס

(א) לקמן דף קנט:
(ב) [צ"ל] דבי בר

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כה:
יח ג ד מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמג סעיף א:
יט ה מיי' שם פי"ד הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יג:

דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבינתה מינאי זיל לאו בעל דברים דידי את אמר רבא "דינא קאמר ליה: "ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינא ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי (א) אימלכי בך ואמרת לי זיל זבין אמר ליה א) השני נוח לי הראשון קשה הימנו אמר רבא "דינא קאמר ליה כמאן כאדמון דתנן ב) העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי הראשון קשה הימנו וחכ"א "איבד את זכותו "אפילו תימא רבנן התם עבד ליה מעשה אבל הכא דבורא עביד איניש דמיקרי ואמר "ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתית באורתא ואמרת לי זבנה ניהלי א"ל אמינא איזבון דינאי אמר רבא "עביד איניש דזבין דיניה "ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינא ואכלתיה שני חזקה אמר ליה והא נקיטנא שטרא (ב) דזבני ליה מיניה הא ארבע שני א"ל מי סברת שני חזקה תלת שני קא אמינא שני חזקה טובא קא אמינא אמר רבא "עבידי אינשי דקרו לשני טובא שני חזקה "וה"מ דאכלה שבע (ג) דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך אבל

מפלניא זבינתיה דזבנה מינך ואכלתיה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא. פי' יש לי עדים שהוא גזלן ואפי' דר ביה חד יומא הא קי"ל דגזלן אין לו חזקה ולא כפ"ה דפירש דאין לו עדים שהחזיק בה המוכר אפילו יום אחד דתו לא הוה מצי טעין פלניא גזלנא הוא משמע שרוצה לפרש גזלנא הוא לא שיש לו עדים שהוא גזלן אלא כלומר בגזל (ז) היא הקרקע בידו ואין נראה לר"י דהוה ליה לאסוקי כדמסיק לעיל לא קמודית לי דארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבינתיה וכו':

עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה. אבל אי לא עביד אף על גב דאית ליה סהדי דאכלה שבע שנין לא מהימנינן דהא איהו דמכחיש להו דמודה שלא אכלה אלא שני חזקה דהיינו שלש שנים:

אבל

ג) אמר ליה מפלניא זבינתה דזבנה מינך. כלומר שאמר לי בשעת מכירה שהוא לקחה ממך ומאחר שלא טען ואכלתי' שני חזקה שטר מכירה שלו עודנו בידו ומסקנא דמילתא מוקמינן ליה ביד המערער והיינו טעמא דכיון דמודה דשלו היה הקרקע מתחלה לא מבעיא היכא דלא החזיק בה שלש שנים אלא אפילו החזיק בה שלש שנים נמי אינה חזקה ומפקינן ליה מיניה דהא חזקה שאין עמה טענה היא שהוא אינו יודע אם היתה של אותו שמכרה לו אם לאו והוה ליה כהכיר בה בשדה שאינה שלו של מוכר ויחזירנה למערער והוא יגבה מעותיו מן המוכרו לו כדפסקינן בשנים אוחזין (ב"מ דף טו:) ואף על גב דליכא עדים למערער מדקאמר ולא מודית לי כו' ולא אמרינן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה (ד) כדאמר מפלניא זבינתה דזבנה מינך נאמן שהוא עצמו אינו יודע אם זבנה המוכר מיניה דמערער אם לאו הלכך כיון דהוא מודי למערער דשלו היתה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וגם מודה הוא שאינו יודע אם לקחה המוכרה לו מן הבעלים אם לאו דהא לא טעין דזבנה מינך קמאי דידי וגם אין לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד הלכך הפסיד אבל החזיק זה שלש שנים וטעין מפלניא זבינתה דזבנה מינך קמאי דידי כלומר שידעתי בברור שלקחה מינך נאמן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה אי נמי יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והכי אמרינן לקמן בפירקין (דף מא:) גבי ההוא דדר בקטתא בעיליתא ארבע שנין והכא בהאי עובדא אפילו אם באו עדים שהחזיק בה יום אחד אותו המוכר אבל אין יודע אם לקח אותה אם לאו אינו מועיל כלום מאחר שזה לא החזיק שלש שנים וגם הראשון אין לו שטר מכירה מן הבעלים: ולא קא מודית לי כו'. כמו שפירשתי: ואת מינאי לא זבינתה. שאפילו אם היית טוען דמינאי זבינתה הלא אין לך לא שטר ולא חזקה: זיל. מקרקע שלי לאו בעל דברים דידי את ואני מוחזק בה יותר ממך שאתה לא החזקת שלש שנים: אמר רבא דינא קאמר ליה. המערער ואפי' אם החזיק בה שלש שנים כמו שפירשתי וכן הלכה: מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה. ואין לו עדים שהחזיק בו אותו המוכר יום אחד דתו לא הוי מצי טעין פלניא גזלנא הוא דהא טוענין ללוקח והכי מפרש לקמן גבי ההוא דדר בקטתא בעיליתא ארבע שנין: פלניא גזלנא הוא. בשדה זו שממני גזלה: ואימלכי. נועצת: זיל זבין. לך קנה: השני נוח לי. אתה נוח לי לריב עמך ולהוציאה ממך בדין: אמר רבא דינא קא"ל. המערער ויטול שדהו דאפילו אדמון ורבנן לא פליגי אלא בדעביד המערער מעשה לסייעו ללוקח לקנות שדהו אבל בדבורא בעלמא כולהו מודו כרבא כדמפרש ואזיל ואע"פ שהחזיק בה ג' שנים בלא מחאה יפסיד דהא חזקה שאין עמה טענה היא שמודה הוא שלא לקחה מיד הבעלים כי אם מיד איש נכרי שאין ידוע שהיה לו חלק בה אפילו יום אחד ולא מצי טעין אמאי לא מיחה מערער בתוך שלש דהיכא אמרינן דמפסיד מערער בשתיקתו היינו היכא דטעין אידך מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר הלכך זה שלא מיחה והוא לא נזהר בשטרו הפסיד אבל הכא דמודי מחזיק דלא מיניה דמערער זבניה שהוא בעל הקרקע ובעדים זבנה לא הורע כחו של מערער בשתיקתו שהחזקה במקום שטר מכירתו עומדת וכיון דאין שטרו מועיל לו שהרי מגזלן לקח אף חזקתו אינה כלום: כמאן כאדמון. ואנן קיימא לן כרבנן בפרק אחרון דכתובות: דתנן. ראובן העורר על שדה שמכר שמעון ללוי ואומר ראובן כי שמעון גזלו ממנו והוא ראובן המעורר חתום עליה בעד בלותו שטר מכירה שכתב לו שמעון לגוי חתם ראובן ועד אחר עמו: השני. לוי נוח לי ולכך חתמתי: מעשה. שחתם עד: דמקרי ואמר. לשון ויקר מקרה (רות ב): ואמרת לי זיל זבנה ניהלי. ואם שלך היתה היה לך להוציא ממנו בדין חנם ולא לאבד מעותיך: אמינא למיזבן דינא. אמרתי בלבי טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי ולא לטרוח ולבא בדין: עביד איניש דזבין דיניה. אדם תם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת ובפירוש ר"ח מפורש אמינא למיזבן דינאי לקנות המריבות כלומר אע"פ שהיא שלי אני מוציאה מידו בלא מריבות ודינין אקנה אותם הדינין והמריבות בלא המעות אע"פ שעיקר הארץ שלי: ואכלתיה שני חזקה. ולא נזהרתי בשטרי יותר: אמר ליה והא נקיטנא שטרא. שכתוב בה דזבנה לי כלומר שקניה אני מן המוכר הזה ארבע שנים וגמלא שקדם מקחי לחזקה שלך שנה אחת ואת מינאי לא זבינתה הלכך חזקה שאין עמה טענה היא שהמוכר לא יכול למוכרה לך שכבר מכרה לי קודם: א"ל. מחזיק למערער מי סברת דמאי דאמינא שני חזקה דהיינו תלת שני בלמצום: שני חזקה טובא קאמינא. שקדמו לשטר שלך הרבה ויש לי עדים בכל החזקה כדמפרש (ה) לקמיה אבל לפיכך אמרתי שני חזקה סתם שלא הייתי יודע שהיה לך שטר של ארבע שנים שאצטרך לטעון ולפרש שני חזקה טובא: אמר רבא עביד איניש דקרי שני טובא שני חזקה. סתם ואם בא לטעון אחרי כן דשני חזקה טובא (ו) יותר מג' שנים אין זה חוזר וטוען טענות אחרות להכחיש טענות ראשונות ואנן קי"ל לקמן דאין אדם טוען בב"ד וחוזר וטוען טענות אחרות להכחיש הראשונות אלא אחר טענות הראשונות נפסוק הדין הלכך כי מייתי סהדי בהני שני חזקה טובא מהימנינן ליה שהרי לא חזר וטען: והני מילי. דמוקמינן לה בידיה דלייתי סהדי דאכלה ז' שנין שקדמו שני חזקה שלו למכירת השטר של מערער שהמוכר עצמו לא יכול למוכרה לאחר שהחזיק בה ג' שנים בשופי אבל אי לית ליה סהדי אלא משית שני הדין עם בעל השטר דאין לך מחאה גדולה מזו שמיחה המוכר בזה המחזיק לסוף שתי שנים שמכר לאחר והיה לו לזה להזהר בשטרו לעולם עד שיוליא השטר מיד השני ויקרעט ויש מפרשים דאין לריך עדי חזקת ז' שנים אלא של ג' אחרונים ואנן מהימנינן ליה על השאר מדאמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה למדו כן דאי איכא סהדי על כל השבע שנים אמאי איצטריך למימר עביד איניש כו' ולאו מילתא הוא שהרי החזקה במקום השטר עומדת ולא יהא חזקת ג' שנים האחרונים שיש לו עדים עליהם אלא שטר של ג' שנים והרי שטר של ד' שנים הקודם לו פוסלו ומדברי רבא אין ללמוד דלא לריך עדים לז' שנים שהרי רבא להודיענו בא דאינו קרוי חוזר וטוען במאי דאמר לבסוף שני חזקה טובא קאמינא דעביד איניש כו' שאילו היה חוזר וטוען להכחיש דברים הראשונים אפי' כי מייתי סהדי בהני אחרונים אינו כלום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואחר טענת הראשונות נלך ובפי' ר"ח נמי מצריך עדים לכל הז' שנים:

זה

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הלכה יד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יג:
כא ב ג מיי' פט"ו שם הלכה ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יז וסי' קמז סעיף ה:
כב ד מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמז סעיף א:
כג ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:
כד ו ז מיי' שם וכו' שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יח:
כה ח ט י מיי' שם פט"ו הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף יט:

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף מג:].
ב) כתובות דף קט.:
ג) סייך לע"א:

רבינו גרשום

דאמרי' השני נוח לי להוציאה מתחת ידי: מש"ה אמרנא ליה זיל זבין והראשון שגזלה קשה הימני ולא הייתי יכול לטעון*) בעדו: והוא המערער חתום עליה בעד ארמון אמר יכול לומר המערער משום הכי חתמי על שטר מכירה השני נוח לי והראשון קשה הימני הכא נמי לא שנא: אבל דבורא דמשיא עצת מיקרי ואמר ליה: אמינא איזבין דינאי. כלומר אע"פ שהוא שלי מן הדין אמרתי אקנה אותה ממך שלא רציתי להקנים עמך ועכשיו הואיל ולא רצית למוכרה לי אוציאנה מידך בבית דין: עביד איניש דזבין דיניה. מי שאינו חוצה להתקוטט קונה דבר שבדין היה להיות שלו מפני קשיות בעל דינו: ד' שנין. כלומר שנה אחת היתה שלי קודם שהתחילו שני חזקה שלך: והני מילי דאמרי' עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה להיכא דאכלה שבע שנים ג' שני חזקה קודם זמנו דשטרא דהאי. אבל אכליה המחזיק שית והאי אידך יש לו שטר שקנאה ד' שנים בתוך אותן ו' שנים דהאי לא אכלת כי אם ב' שנין קודם זמן שטרו יכול לומר לו האי בעל השטר למחזיק כיון דהמוכר מכרה לי לסוף ב' שנים שהיתה בידך אין לך מחאה גדולה מזו דגלי מוכר דעתיה דאותה חזקה שהחזיק בה אינה חזקה:

*) נראה דצ"ל ולא הייתי יכול לטעון עמו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימלכי בך:
(ב) שם דזבנא לי מיניה הא ארבע:
(ג) שם דאכלה שבע שנין דקדים:
(ד) רשב"ם ד"ה א"ל מפלניא וכו' שני חזקה כי אמר נמי מפלניא זבינתה דזבנה מינך נאמן וכו' יום אחד לכך הפסיד וכו' אם לקח אותה המוכר אם לאו:
(ה) ד"ה שני חזקה טובא וכו' כדמפרש לקמן ולפיכך אמרתי כנ"ל ותיבת אבל נמחק:
(ו) ד"ה אמר רבא וכו' טובא קאמר יותר מג' שנים:
(ז) תוס' ד"ה מפלניא וכו' כלומר בגזל בא לו קרקע בידו:

אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו: א) זה אומר של אבותי (א) וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה ב) אמר רבה מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה ג) א"ל אביי *מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן הדר א"ל אין דאבהתך היא וזבנתה(ב) מינך והאי דאמרי לך דאבהתי דסמיך לי עלה כדאבהתי טוען וחוזר וטוען או אין טוען וחוזר וטוען עולא אמר ב)טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען ג)ומודי עולא היכא דא"ל של אבותי ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען ד)והיכא דהוה קאי בי דינא ולא טען ואתא מאבראי וטען אינו חוזר וטוען מאי טעמא טענתיה אגמריה ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען ה)והיכא דאישתעי מילי אבראי (ג) ולא טען ואתא לבי דינא וטען דחוזר וטוען מאי טעמא עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא אמר אמימר אנא נהרדעא אנא וסבירא לי דטוען וחוזר וטוען והלכתא טוען וחוזר וטוען: זה אומר של אבותי(ד) וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב נחמן ו)אוקי אכילה לבהדי אכילה ואוקי ארעא בחזקת אבהתא א"ל רבא (ה) הא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאיתכחש באכילתה באבהתא

רש"י

זה אומר של אבותי. היה הקרקע והרי היא שלי וזה אומר כו' עובדא הוה כדמוכח לקמיה: אמר רבה מה לו לשקר. לזה המחזיק במאי דטוען דשל אבותיו וירשה מהם אי בעי אמר כו' והלכך בהאי מיגו מהימנינן ליה: אמר ליה. תלמידו אביי מה לי לשקר כו' כלומר על ידי האי מיגו דמה לי לשקר לא יזכה בקרקע שהרי עדים מכחישים את דבריו שאומרים דשל אבותיו דאידך היא וגם החזקה אינה כלום שהרי אין עמה טענה כי אם טענת שקר והלכה כאביי שהרי רבה הודה לו כדמוכח ואזיל: הדר א"ל אין כו'. דמשום שהיו מפסידין אותו כאביי הוצרך לחזור ולטעון כן דיקא נמי דקאמר גמרא אמר ליה אביי ולא קאמר אביי אמר: הדר א"ל. ההוא דאייתי עדי חזקה לאידך: דסמיך (ו) עלה כדאבהתי. הייתי סומך ומובטח על קרקע זו כאילו היא של אבותי לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים וקניתיה מאבותיך ובעי גמרא טוען וחוזר וטוען יכול אדם לטעון בבית דין שטוען בב"ד מה שהוא רוצה וחוזר וטוען לתקן דבריו הראשונים: עולא אמר טוען וחוזר וטוען. טוען בבית דין מה שהוא רוצה וחוזר אחרי כן לטעון דברים אחרים לתרץ דברים הראשונים אע"פ שמכחישם קצת בזה שחזר וטען האי דאמר דאבהתי דסמיך עלה כדאבהתי: ומודי עולא. אף על גב דמהימנינן ליה להאי דטעין אין דאבהתך היא כו' שאם טען מתחילה ופירש של אבותי ולא של אבותיך דאינו חוזר וטוען טענה זו דסמיך עלה כדאבהתי שהרי עוקר לגמרי דברים הראשונים וכן הלכה דפסקינן לקמן כעולא: ומודי נמי עולא כל היכא דהוה קאי בי דינא ולא טען תיקון דברים הראשונים אלא אחר שילא מבית דין חזר לב"ד ותיקן דבריו הראשונים שאינו חוזר וטוען היכא דמכחישן קצת: טענתיה אגמריה. אוהביו וקרוביו: ומודו נהרדעי. בזה שטען מתחילה של אבותי וחזר וטען של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען ומהימן דאינו עוקר דבריו הראשונים כלל אלא מוסיף עליהן וכיון דהחזיק בה שלש שנים מוקמינן לה בידיה דחזקה שיש עמה טענה היא דמה לו לשקר דאי בעי אמר מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה כי אמר נמי של אבותי שלקחוה מאבותיך מהימן ואע"ג דגבי יורש קיימא לן לקמן בפירקין דאין צריך טענה מאחר שהחזיק בה שלש שנים היאך היתה של אביו אבל ראיה בעי שהחזיק בה אביו יום אחד הכא אין צריך להביא עדים שהחזיק בה אביו כלל שהרי זה טען טענה גמורה וחזקה שיש עמה טענה היא: ומודו נמי נהרדעי. כל היכא דאישתעי מילי אבראי לבי דינא קודם שטען כלום בב"ד ולא טען מה שהוא טוען עכשיו בב"ד ואתא לבי דינא (ז) לטעון טענות שעוקרות לגמרי את הראשונות דחוזר וטוען: דלא מגלי טענתיה. שלא ילמד מהן מי שכנגדו ויתן לבו מתחלה קודם שיבאו לבית דין להשיב עליהם וכן הלכה וה"מ (ח) טענות בעלמא אבל טען בפירוש בפני עדים חוץ לב"ד חייב אני מנה לפלוני הרי הודה לו ושוב אינו יכול לכפור בב"ד: וסבירא לי דחוזר וטוען. כלומר אנא נהרדעי אנא ופליגנא עלייהו דנהרדעי: והלכתא חוזר וטוען. תיקון לשון הראשון אע"פ שמכחישם קצת הואיל ואינו עוקרן לגמרי כדלעיל: וזה אומר של אבותי. ואכלתיה שני חזקה אותן שלש שנים שאתה טוען אני אכלתיה ולא אתה: והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה. אותן שלש שנים עצמן שהעידו אלו הראשונים עליהם ובאו אלו והכחישום: אמר רב נחמן. עדות דאכילה בטלה דאוקי עדות של אכילה כנגד עדות שניה של אכילה והרי מכחישים זה את זה אבל בעדות דאבהתא דלא אתכחשת עדותן קיימת ומוקמי' בידיה: הא עדות מוכחשת היא. כיון דהני ב' כתות מכחישות זו את זו אחת מהן פסולה לכל עדיות שבעולם ואחרי שאין לברר איזו הפסולה תיבטל עדותן לגמרי: בדאבהתא

תוספות

אבל אכלה שית שנין כו'. הקשה ר"י בר מרדכי אפי' לא אייתי סהדי אלא דאכלה שלש שנין יהא נאמן לומר לקחתיה קודם מינך במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ואומר ר"י דאין זה מיגו דמעיקרא לא יטעון כלל מינך זבינתה דאין יודע אם יש לזה שטר שקנאה ממנו: אמר רבה מה לו לשקר. רבה גרסינן דאביי ורבא אמרי לקמן (דף נג:) דלא סבירא להו הא דרב חסדא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. תימה לרשב"א אמאי הוי במקום עדים נימא של אבותיו היתה יום אחד ונאמר שלקחה מאבותיו דהא טוענין ליורש ומהימנינן ליה בהא דקאמר שאבותיו דרו בו יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ולקמן נמי (ט) דקאמרי נהרדעי דהיכא דאמר של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען הא אפילו לא יטעון שלקחוה אלא אמר שדרו בה יום אחד אנן טענינן ליה ואומר רבינו יצחק דשל אבותי משמע שהיתה מעולם של אבותי ולא שלקחוה עד שיפרש בדבריו ולקמן דנקט שלקחוה לא שצריך שיטעון שידע שלקחוה אלא של אבותי שראיתי שדרו בה יום אחד על כן אני רוצה לזכות דשמא לקחוה (י) אבותי במשפט וטוענין ליורש: ומודו נהרדעי היכא דאמר שלקחוה כו'. מספקא לר"י היכא דנפיק לבראי וחזר ואתא לב"ד אי מצי למימר הכי: אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא. תימה אמאי הואי עדות מוכחשת והא רבא אית לי' במרובה (ב"ק ד' עג: ושם ד"ה רבא) ובפ' זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם ד"ה רבא) דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל ולא מפסל אלא מטעה דאתכחוש ואית לן למימר אכילתה דאתכחוש אתכחוש אאבהתא דלא אתכחוש לא אתכחוש דהכי אמר במרובה (ב"ק דף עג. ושם) דהוזמו על הטביחה ועל הגניבה לא הוזמו אע"ג דתוך כדי דבור העידו על הגניבה ועל הטביחה לרבא כיון דמההיא שעתא דקא מיתזמי הוא דקא מיפסלי אטביחה דאיתזום איתזום על הגניבה דלא איתזום לא איתזום וללישנא דהוי טעמא דרבא (כ) משום דעד זומם חידוש ואין לך אלא משעת חידושו ניחא אלא ללישנא דמפרש טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות ה"נ נהימנינהו ואפילו היכא דליכא פסידא דלקוחות לא מיפסל למפרע אפילו להאיך לישנא מדבעי התם מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא ולא קאמר איכא בינייהו להיכא דליכא פסידא דלקוחות ועוד קשיא דקאמר בסמוך אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי משמע דרב נחמן לא מצי סבר בשום ענין כרב חסדא דהשיב להו סהדי שקרי ומנא ליה דלמא סבר רב נחמן דמכאן ולהבא הוא נפסל ומיהו הא איכא למימר משום דלא קיימא לן כרבא בהא ונראה דסוגיא דהכא כההיא לישנא דחידוש אבל ללישנא דפסידא דלקוחות סבר דלא אמר ליה רבא לרב נחמן מעולם הכי ולריב"א נראה דלא דמי הך דהכא להאיך דמרובה דהתם גניבה וטביחה תרי מילי נינהו ולהכי אגניבה דלא איתזום לא איתזום כיון דלהבא הוא נפסל אלא הכא כי איתכחוש אאכילה איתכחוש נמי אאבהתא דאבהתא בלא אכילתה לא מהני דהוי מוקמי' בידי' דאית ליה סהדי דאכלה שני חזקה דנאמן לומר היתה של אבותי יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ומיהו אכתי דחשיב לה גמרא כעדות אחרת לא אתי שפיר: וזו

מסורת הש"ס

א) לקמן דף לג: ב) [לקמן לב לג:] ג) [קדושין סה: וש"נ]

עין משפט נר מצוה

כו א ב ג מיי' פט"ו מהל' טוען הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כד:

כז ד ה מיי' שם ופי"ג שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם וסי' פ סי"א:

כח ו מיי' שם פט"ו הלכה ה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי: (ב) שם אין דאבהתך היא וזבינתה מינייהו והאי דאמרי לך: (ג) שם אבראי לב"ד ולא טען: (ד) שם זה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה וזה אומר של אבותי ואכלתיה שני חזקה האי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה: (ה) שם והא עדות: (ו) רשב"ם ד"ה דסמיך לי עלה וכו' ובעי תלמודא טוען וחוזר וטוען יכול אדם לטעון בב"ד ולחזור אחרי כן ולטעון דברים אחרים לתרץ דברים וכו' עלה כדאבהתי הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה עולא אמר טוען וחוזר וטוען טוען הוא בב"ד מה שהוא רוצה וחוזר וטוען לתקן את דבריו טוען קמא לאו דוקא דהא לא פליגי אלא בחוזר וטוען הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה אינו חוזר וטוען שהרי עוקר את דברים הראשונים הס"ד ואח"כ מ"ה ומודה עולא אע"ג: (ז) ד"ה ומודו נמי נהרדעי וכו' לבי דינא וטען טענות: (ח) ד"ה דלא מגלי וכו' וה"מ היכא דטעין טענה בעלמא אבל טען: (ט) תוס' ד"ה מה לי וכו' דקאמר דמודו נהרדעי: (י) בא"ד דשמא לקחוה מאבותיך במשפט דטוענין ליורש: (כ) ד"ה אמר וכו' וללישנא דהוי טעמא דרבא התם משום דעד זומם חידוש הוא ואין לך בו אלא:

רבינו גרשום

אמר רבא למה לו לשקר להאי מחזיק אי בעי למימר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזק' הואיל דיש לו עדים שאכלה שני חזקה ולא מצי איניש מכחש ליה: מה לי לשקר במקום עדים. היכא דעדים מעידים דשל אבותיו דהאיך הוא תו לא אמרינן דליהוי נאמן. הדר אמר ליה ההוא דאייתי ראיה דאכלה שני חזקה אנא מודינא דאבהתך היא ומינך זבינתה והאי דקאמרי דאבהתי הוה דסמיך עלה כדאבהתי כלומר מובטח וסומך הייתי עליה כמו שאם היתה של אבותי מאחר שקניתיה ממך: טוען חוזר וטוען אי לא. כלומר מאחר שטען תחלה טענה אחת ורואה שבית דין רוצין לחייבו באותה טענה וחוזר ורוצה לטעון טענה אחרת יכול או לא: עולא אמר. כל כי האי גוונא שטוען מעין טענה ראשונה ומתקנה ואינו מכחישה מהכל יכול לחזור ולטעון ולא אמרינן הואיל שטען שוב אינו טוען: ומודי עולא. לנהרדעי היכא דאמר מעיקרא של אבותי היתה ולא של אבותיך ולבסוף הודה וחזר ואמר אין דאבהתך היא והא דאמרי של אבותי דסמיך לי עלה כדאבהתי דאינו טוען וחוזר וטוען משום דלא טען מעין טענה ראשונה דמעיקרא אמר של אבותי היתה ולא של אבותיך: והיכא דקאי בבי דינא ולא טען טענה דמצי למיפטר נפשיה מבי דינא ונפק לבראי והדר אתי לבי דינא וטעין טענה אחריתי דבעי למיפטר נפשיה דאינו חוזר וטוען: טענתיה אגמריה. של שקר: ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה מעיקרא של אבותי שלקחוה מאבותיך ולסוף חזר אין דאבהתך וכו' דטוען וחוזר וטוען דמעין טענה ראשונה היא: מאבראי. חוץ לבית דין בפני שאר אנשים *ולא טען בפניהם מה שהיה טוען בפני בית דין: אמר אמימר אנא נהרדעי אנא. ולא ס"ל כנהרדעי דלעיל אלא סבירא לי דטוען חוזר וטוען ובלבד שיהיה טוען מעין טענה ראשונה. אוקים עדי אכילתה בהדי עדי אכילתה הואיל דמכחישין אלו את אלו באכילה לא תסמוך על עדי חזקה: ואוקי ארעא בחזקת האי דאייתי עדים דאבותיו הוה: והא עדות מוכחשת היא. דכבר איתכחשא דאינך סהדי אמרי דהאי אכליה שני חזקה: באבהתי

באבהתא מי אתכחש לימא רבא ורב נחמן בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא קמיפלגי א) דאיתמר ב' כתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא [א]זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי לימא רב נחמן דאמר כרב הונא ורבא כרב חסדא (א) אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרב הונא רב נחמן כרב הונא ורבא עד כאן לא קאמר רב הונא אלא לעדות אחרת אבל לאותה עדות לא הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא אמר רב נחמן [ב]אנן אחתיניה אנן מסקינן ליה לזילותא דבי דינא לא חיישינן מתיב רבא ואיתימא רבי זעירא ב) שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא רבי מנחם ברבי יוסי אומר [ג]תצא אמר ר' מנחם בר' יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת אבל נשאת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא א"ל אנא סברי למעבד עובדא השתא דאותיבתן את ואותבן רב המנונא בסוריא לא עבדינן בה עובדא נפק עבד עובדא מאן דחזא סבר טעותא היא בידיה ולא היא אלא משום ג) דתליא באשלי רברבי ד) דתנן רבי יהודה אומר [ד]אין מעלין לכהונה על פי עד אחד אמר ר' אלעזר אימתי (ב) במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' שמעון בן הסגן מעלין לכהונה ע"פ עד אחד רשב"ג היינו ר' אלעזר וכי תימא ערער חד איכא בינייהו רבי אלעזר סבר ערער חד ורשב"ג

בדאבהתא מי איתכחש . עדות של אבהתא קיים הוא והכל מודים בו : המכחישות זו את זו . בעדות אחת כגון (ג) שנים אומרים פלוני לוה מפלוני מנה ושנים אחרים הכחישום ואמרו לא לוה ממנו כלום שהרי באותו היום שאתם אומרים שלוה ממנו היה עמנו הלוה כל אותו היום ולא לוה משום אדם כלום ובעדות כזו לא האמינה תורה האחרונים יותר מן הראשונים אלא בעדות הזמה כגון שמעידים על העדים עצמם עמנו הייתם במקום פלוני ולא ראיתם שלוה : זו באה בפני עצמה ומעידה. כשאר עדיות שבעולם דלא נחזיקנה בפסולה מספק : וזו באה כו'. בעדות אחרת אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין מצטרפין לעדות אחת דהא אחד מהם פסול בודאי ואין כאן אלא חצי עדות וטעם דרב הונא משום דאוקי גברא אחזקיה ולא תפסלינהו מספק : *(א"ר חסדא) בהדי סהדי שקרי למה לי . ולא יעידו (ד) בשום עדות בעולם דאוקי ממונא אחזקיה ולא תוציאנו מספק שמא העדים פסולים : לימא רב נחמן . שמכשיר עדות דאבהתא שהעידו עדים מוכחשים דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו בו כדרב הונא שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחשו בה : אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי . לומר כל אחד אנא סבירא כרב חסדא דודאי רב נחמן לא סבירא ליה כרב חסדא דהא רב חסדא אפילו בעדות אחרת בעלמא פוסל כל שכן בעדות דאבהתא שהוכחשו העדים מאכילה באותו עדות של אותו קרקע : אבל באותו עדות. דאותו קרקע עצמו לא [והלכתא כר"נ שהרי נפסק הדין על פיו כדמוכח לקמן אנן אחתינן] : הדר אייתי סהדי. אותו שהפסידו רב נחמן : דאבהתיה היא . והרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות ואין כח לזה מזה וכל דאלים גבר כדאמר רב נחמן לקמן במתניתין : אנן מסקינן ליה. כלומר לא נחזיק את זה יותר מזה הואיל ועדות שניהם שוה : לזילותא דבי דינא. שמא ילגלגו הבריות על ב"ד על שסותרין את דיניהם ודמי לחוכא ואיטלולא : שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך ושנים אומרים לא מת א"נ שנים אומרים נתגרשה בחיי בעלה והיא זקוקה ליבם ושנים אומרים לא נתגרשה וזקוקה ליבם א"נ כגון (ה) שהיה בעלה קיים ובאין להתירה לאחר הרי זו לא תנשא דאוקי תרי להדי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא : ואם ניסת לא תצא . דיעבד אין לכתחלה לא ובפרק האשה שנתארמלה פרכינן מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי ומשני אמר רב ששת כגון שניסת לאחד מעדיה ותו פרכינן היא גופה באשם תלוי קיימא ומשני באומרת ברי לי שמת בעלי : בזמן שבאו עדים . האחרונים שאמרו לא מת ולאח"כ ניסת לפיכך תצא שהרי באיסור נשאת שאילו שאלה מב"ד היו אוסרין לה לינשא : אבל אם נשאת . על פי עדי מיתה שהתירוה בית דין לינשא ואחר כך באו עדים שהוא קיים לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא וקשה לרב נחמן : למעבד עובדא . דמחתינן ליה ומסקינן ליה ולא ניחוש לזילותא דבי דינא : דאותיבתן . השיבותני מברייתא זו : ואותבן רב המנונא . השיב לו כמו כן מהא ברייתא דר' מנחם ורבנן : נפק עבד רב נחמן עובדא ולא חש לזילותא דבי דינא : טעותא היא בידיה . שלא נזכר מהך ברייתא דלעיל ועוד דאמר לא עבדינן בה עובדא : דתליא באשלי רברבי . רבי יהודה ור' אלעזר ור' שמעון ב"ג כולהו סברי להו דלא חיישינן לזילותא דבי דינא כדמפרש רב אשי במסקנא : אין מעלין לכהונה . להחזיק אדם בכהן לאכול בתרומה ולעבוד עבודה ולישא את כפיו על פי עד אחד המעידו שהוא כהן כדמפרש ר' אלעזר לקמיה [במתניתין] : א"ר אלעזר אימתי. אין מעלין ע"פ עד אחד בזמן שיש על הכהן עוררין עדים הפוסלים אותו כדמפרש בסמוך ולפרש דברי ר' יהודה בא ולא לחלוק עליו : אבל אין עליו עוררים . אלא קול פסול בעלמא כדמפרש לקמיה מעלין ע"פ עד אחד שמכחיש את הקול : רשב"ג היינו ר' אלעזר . דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רשב"ג דליהוי חד נאמן וכי אמר מעלין במקום שאין עוררין קאמר : ערער חד איכא בינייהו . והא דקתני בזמן שיש עליו עוררין היינו עד אחד הפוסלו ומכחיש עד אחד המכשירו : דרבי אלעזר סבר ערער חד . הוי ערער ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו :

ורשב"ג

וזו באה בפני עצמה ומעידה . תימה בין לרב הונא בין לרב חסדא נהמניהו לבתראי במיגו דאי בעי פסלינהו לקמאי בגזלנותא ומיהו במיגו דאי בעי הוי מזמי להו ליכא להמניהו דיראים להזימן פן יוזמו גם הם ונראה לי דמיגו במקום עדים לא אמרינן (ועוד) דמיגו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים ואפי' היו עמהן ק' עדים אין נאמנין דתרי כמאה ועוד אומר ר"י דלא שייך מיגו (ו) דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה זה לטעון לא יטעון זה : ורב נחמן כרב הונא. תימה דבפרק ב' דכתובות (דף יט:) תניא שנים שהיו חתומין על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו (ז) שכתב ידם הוא אבל קטנים או פסולי עדות או אנוסים היו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבי' ביה בשטרא תרי ותרי נינהו ומסיק התם (*כרב) נחמן דלא מגבינן בשטרא ואוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואמאי לא מגבינן ביה והא סבירא ליה הכא כרב הונא דכשרים הם לעדות אחרת דמוקמינן להו אחזקת כשרות והתם (ח) כעדות אחרת דמי דהא אין מכחישים אלו את החתומים בזאת המלוה שהיו אומרים אין חייב לו כלום אלא שאמרו אינכם נאמנים בדבר זה דפסולים הייתם והוה לן למימר דנאמנים כמו הנך דכשרים אף על גב דאלו מכחישים אותם ופוסלים וחושבין אותן כשאר פסולים לכל דבר עדות ואומר ר"י דכי אמרו קטנים היו ליכא לאוקמינהו אחזקייהו וכן אנוסים נמי לא מפקי להו מחזקת כשרות דאמרינן אנוסים היו מחמת נפשות ופסולי עדות היו איכא למימר כגון שפסולים אותן משנולדו שאומרים קרובים היו ועכשיו נתרחקו ה): ורבא כרב חסדא. ואם תאמר אם כן אמאי חשיב רבא במרובה (ב"ק דף עב: ושם ד"ה אין) ובפ' זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם ד"ה אין) עד זומם חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חידושו והלא מה שהוא נפסל אינו חידוש דהא מן הדין היה להיות שניהן פסולים כמו בשני כתי עדים המכחישות זו את זו א"כ לא הוי חידוש אלא מה שהמוזמין כשרים ואומר ר"י דרבא דאמר חידוש הוא לא הוי אלא לפי המסקנא דאתי שפיר כרב הונא :

אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה. ואם היה אותו דלית ליה חזקת אבהתיה מוחזק תחילה אתי שפיר אחתינן ומסקינן שנעמידה בידו כאשר היה בתחלה ואפילו לא היה מוחזק לא זה ולא זה מצי לפרש אחתינא ליה לתתה לזה ומסקינא ליה שנוציאנה מידו ויהא דין כל דאלים גבר. ר"י : ואם ניסת לא תצא. בפ"ב דכתובות (דף כב: ושם ד"ה כגון) מוקי כשניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי וחסדא ליכא כדפי' התם : אבל ניסת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא . וטעמא משום זילותא דבי דינא וקשה לרשב"א דעל כרחך לאו טעמא משום זילותא דבי דינא הוא דאם כן אפילו לא נשאת אלא התירוה לינשא תנשא כדמשמע בכל הסוגיא דאיכא זילותא אפילו לא נעשה מעשה וכ"ת דאין ה"נ ונשאת דקאמר היינו שהתירוה לינשא ושוב לא תנא מהיתרה הראשון דבאו עדים ואח"כ נשאת לא מצי לפרושי התירוה לינשא אלא נשאת ממש וע"כ טעמא דמספיקא לא מפקי לה מבעל ולא משום זילותא וי"ל לעולם טעמא משום זילותא ודוקא כשנשאת ואח"כ באו עדים איכא זילותא דבי דינא שכבר נאסרה לכל העולם כיון שנשאת נמצא מה שחוזרין לאסרה לעד שנשאת לו אין חוזרין אלא בעבורו אבל אם באו עדים קודם שנשאת ליכא זילותא דעל כרחך צריכין לחזור מהיתרה הראשון כדי לאסרה לכל העולם הלכך ליכא זילותא אם אוסרים אותה נמי לעדיה. ר"י :

והאמר

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה א סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף א :

ל ב מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כג :

לא ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף מג וסי' קנב סעיף ג :

לב ד מיי' פ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ד טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף א ב ג :

[נ"ל רב]

רבינו גרשום

באבהתי לא איתכחוש. להכי אוקמה נכסי בחזקת אבהתא דהאי : [ב' כתי עדי'] המכחישות זו את זו. בעדות אחת : אמר רב הונא . אע"ג דבהאי עדות מוכחשות הן זו באה בפני עצמה בעדות אחרת ומעידה וכשירה משום דלא ידעי איזו כת משקרא ולהכי אידך כת נמי באה בפני עצמה ומעידה וכשירה אבל תרוייהו בחדא לא מצי למיתי משום דאיכא למימר דהדא מינייהו מוכחשת היא ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי הואיל דאתכחשא חדא מינייהו בחזקת מוכחשין נינהו תרוייהו ולא מצי לאסהודי נמי בעדות אחרת דממ"נ חדא מינייהו פסולה היא: נימא רב נחמן דאמר . נהי דאיתכחוש באכילה באבהתא מי מתכחש ומצי לאסהודי על אבהתא ס"ל כדרב הונא דהכי נמי אמר רב הונא אע"ג דאיתכחשא בהאי עדות זו באה בפני עצמה ומעידה משום דליכא למיקם עלה דמילתא מאן מוכחשין וה"נ אידך: ורבא. דאמר שזו עדות מוכחשת ס"ל כרב חסדא: אליבא דרב חסדא כ"ע לא פליגי. דאפי' רב נחמן מודי דכיון דרב חסדא פוסלו לכל עדיות אע"ג דבחד עדות מכחשי אהדדי בשאר עדיות דעלמא לא מכחשי כ"ש דס"ל לרב חסדא דהיכא דמכחשי באותו עדות במקצת באכילתה בלבד דהם מוכחשין נמי לאבהתי ולא מוקמ' נכסי בחזקת אבהתא : כי פליגי. רב נחמן ורבא: אליבא דרב הונא . דאמר זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב נחמן דאמר נהי דאתכחוש באכילה באבהתא מי מכחשא ס"ל כרב הונא הואיל דליכא למיקם עלה דמילתא מאן מוכחשין: ורבא אמר [כ]ו' כו' אבל באותה עדות לא מהימנא כלל : הדר אייתי אידך סהדי נמי דשל אבהתי הוי דהשתא מיתכחשי כולה עדות אמר רב נחמן אנן אחתינה להההוא דאייתי מעיקרא סהדי דהוי דאבהתי ונפלנו ניכסי מהאי דהוי מוחזק בהו והבינהו ליה וכיון דהדר אידך ואייתי סהדי דאבהתיה הואי סלקין להא דיד[יה] ... להאי ולזילותא דבי דינא דיהבי להאי בתחלה והדר יהבי לאידך לא חיישינן דודאי אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה : שנים אומרים מת בעל. במדינת הים : ושנים אומרים לא נתגרשה. שאותה באותה שעה : בזמן שבאו עדים נמי שאמרו שלא מת ואחר כך נשאת לבעל הואיל דהני מכחשי הני בדין הוא שתצא דמתמרי' גבי אשת איש [אבל] נשאת על פי שנים שאמרו שמת ואחר כך באו עד[ים] ... זו לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא שהשיאוה על פי שנים שאמרו שמת וקשיא לרב נחמן . א"ל. רב נחמן: נפק ר' נחמן ועבד עובדא דלא חש לזילותא דבי דינא מאן דחזא דעבד עובדא סבר דטעות ה[וא] ... דמוקשה ועומד הוא : באשלי רברבי. דסברי דלא חיישינן לזילותא דבי דינא : אין מעלין לכהונה על פי ע[ד] ... [לכהו]נה על פי עד אחד. לחלוק לו תרומה : שיש עוררין עליו . בקול ולא בעדות שהוא בן גרושה ובן חלוצה : רשב"ג היינו ר' אלעזר. דבמקום שיש עוררין לא קאמר רשב"ג דמעלין אלא במקום שאין עוררין . א) דר' אלעזר סבר מעלין ולהיכא דאיכא עורר חד אין מעלין ורשב"ג סבר עד דאיכא ... :

א) נ"ל ערער חד איכא בינייהו דר"א סבר דאף דליכא רק עורר חד ג"כ אין מעלין וכו' :

מסורת הש"ס

א) שבועות דף מז: ב) כתובות דף כב. יבמות דף פח: ג) [נדה כו. ע"ש ה:] ד) כתובות דף כג: ה) [וע"ע תוס' כתובות כ. ד"ה אלא] :

---

* הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבא כרב חסדא לא אליבא דרב חסדא וכו' ורבא אמר לך עד כאן לא קאמר רב הונא התם אלא: (ב) שם אימתי בזמן שיש עליו עוררין אבל אין עליו עוררין מעלין כצ"ל : (ג) רשב"ם ד"ה המכחישות וכו' כגון שהעידו שנים פלוני לוה : (ד) ד"ה אמר רב חסדא וכו' ולא יעידו עוד בשום עדות : (ה) ד"ה שנים וכו' א"נ כגון שעדיין בעלה קיים: (ו) תוס' ד"ה וזו באה וכו' דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשנים לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה : (ז) ד"ה ורב נחמן וכו' ואמרו ידענו שכתב ידם הוא זה אבל קטנים היו או פסולי עדות היו או אנוסים : (ח) בא"ד והתם נמי כעדות אחרת דמי :

ורשב"ג סבר ערער תרי א) והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי והכא במאי עסקינן [א]כגון דמחזקינן ליה באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר דכהן (א) הוא ואסקיניה ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה וחלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא ודכולי עלמא מצטרפין עדות והכא במיחש לזילותא דבי דינא קא מיפלגי ר' אלעזר סבר כיון דאחתיניה לא מסקינן ליה חיישינן לזילותא דבי דינא ורשב"ג סבר [ב]אנן אחתיניה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן מתקיף לה רב אשי אי הכי מאי איריא חד אפי' בתרי נמי אלא אמר רב אשי דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא והכא בלצרף עדות קא מיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי [ב]דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר [ג]אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד ר' נתן אומר [ד]שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו: ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה והא שטרא אמר

רש"י

ורשב"ג סבר ערער תרי. בעינן הכל במקום ערער אחד הוי עד אחד נאמן להכשירו: והא אמר ר' יוחנן. לא איתפרש היכא קאי: ונפק עליה קלא. קול בעלמא ולא עדות: ואחתיניה. מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר שמעלה היא בכהונה וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר בעד אחד מכשיר מעיקרא ועד אחד בסוף ושנים עדים עוררים בינתים כדמפרש ואזיל אלא משום הכי נקט ליה דבעי למימר ואתא עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואסקיניה דלמאי אתא עד אחד להכשירו אלא אם כן יצא עליו פסלות קודם לכן: ואסקיניה. דבמקום קול הוי עד אחד מהימן: ואחתיניה. דאחד במקום שנים אין דבריו כלום: ואתא עד אחד. לבסוף ואמר דכהן גמור הוא והוו להו שנים מכשירין: ודכולי עלמא. בין רבי אלעזר בין רשב"ג מצרפין עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות וה"נ יש לנו לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון המכשירין ונכשירנו לזה אם לא מפני זילותא דבי דינא כדמפרש ואזיל: דרבי אלעזר סבר כיון דאחתיניה. על פי ב' עוררין ובדין הורדוהו דבכל מקום האמינה תורה שנים או לא ליסקי ליה על פי עד אחד זה השני אף על פי שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה דאוקי תרי לגבהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דכשרות קמייתא דהוה מוחזק לן באבוה דכהן הוא וגם הכשרנוהו תחלה על פי עד אחד קודם שבאו עוררין: דחיישינן לזילותא דבי דינא. שהורידוהו על פי עוררין ועכשיו (ב) יעלו ויבטלו דבריהם והכי קאמר ר' אלעזר אימתי אין מעלין ע"פ עד אחד הבא לבסוף בזמן שיש עליו עוררין שנים הפוסלין אותו הלכך לא מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר דאע"ג דאיכא למימר אוקי תרי מכשירין לגבהדי תרי פוסלין ואוקי גברא אחזקיה ויהיה כשר אפי' הכי לא מסקינן ליה משום זילותא דבי דינא והאי דאסקוהו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשבית הקול לאו זילותא דבי דינא הוא דמאי דאחתיניה בשביל קול בעלמא הוא וכדי לחזור ולהעלותו אחר שיבדקו הדבר הורדוהו הלכך כי הדר מסקי ליה ליכא זילותא אבל כשהורדנוהו על פי עדים מן הדין הורדנוהו וכי הדר מסקי איכא זילותא: ואנן מסקינן ליה. ואי קשיא תרי ותרי נינהו ואמאי מסקינן ליה והא הוי ספק תרין אוקי תרי לגבהדי תרי ואוקמיה אחזקיה קמייתא דאסקוהו על פי עד ראשון שהיה נאמן דהא אכתי אין עוררין דקול לאו עוררין הוא: אי הכי. דר' אלעזר חייש לזילותא דבי דינא: מאי איריא. עד הבא לבסוף דהתם אין מעלין משום זילותא כדקתני מתני' אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש עליו עוררין הא על פי שנים מעלין אפילו תרי אתו בהדי הדדי נמי בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה: אלא אמר רב אשי דכולי עלמא כו'. והייתו אשלי רברבי דלעיל: והכא בלצרף עדותן קא מיפלגי. לר' אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון הואיל ולא העידו שניהם כאחד כרבנן דפליגי אדרבי נתן אבל אם באו שניהם ביחד הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקיה קמייתא דמוחזק לן באבוה דכהן הוא ולזילותא לא חיישינן ורשב"ג כר' נתן: דהכי תנאי. ר' נתן ורבנן: דתניא אין עדותן מצטרפת. אין צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן אלא כך היא ברייתא שלימה בשילהי זה בורר ומשום גררא דסיפא נקט רישא: עד שיראו שניהם כאחד. את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו עליו: אפי' בזה אחר זה. אחד אומר ביום ראשון לוה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני ראיתיו גם אני שלוה ממנו דמ"מ אמנה קא מסהדי ות"ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי וה"ל לגבי מנה חצי עדות וטעמייהו מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא: אין עדותן מתקיימת. להתקבל בב"ד ואפי' ראו שניהם כאחד עד שיעידו שניהם כאחד בפני ב"ד ופלוגתא אחריתי היא ולאו ר' יהושע בן קרחה קאמר לה ור' אלעזר ורשב"ג בפלוגתא דר"נ ורבנן פליגי: ר' נתן אומר כו'. וטעמייהו מפרש התם שפיר מקרא ומסברא: אמר

תוספות

והאמר רבי יוחנן כו'. ונראה לר"י דר' יוחנן עיקר דבריו אהך משנה איתמר (ג) והייתו דקאמר דברי הכל הייתו רשב"ג ור' אלעזר דאיירו בעוררין ולהכי לא קא משני הכא ה"מ היכא דאיכא חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה דכשרות לא אמר כדמשני בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עג:) גבי נאמנת חיה לומר זה כהן דאמתניתין דהכא קאי ואי"ת כיון דאמתניתין דהכא קאי היכי פריך מיניה התם ובפ"ק דגיטין (דף ט. ושם) דלמא הא דקאמר ר' יוחנן אין ערער פחות משנים הייתו משום דאיכא עד אחד דמכשיר וי"ל דהגמ' ידע דר' יוחנן מיירי כדמסיק דילא עליו קול שהוא בן גרושה ואח"כ בא עד אחד דמכשיר להסיר הקול ואתו בי תרי כו' ובכה"ג אמר רבי יוחנן דאין (ד) פחות משנים ואע"ג דעד אחד שהכשיר והקול כליתנהו דמי שהרי העד גרוע מן הקול אם לא החזקה שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל*:

אין ערער פחות משנים. לא בא לאפוקי אלא עד אחד אבל קול פוסל כדמסקינן:

ונפק עליה קלא ואחתיניה. לאו דוקא אחתיניה אלא כלומר ממילא ירד דאי דוקא אחתיניה אמאי אסקיניה והא איכא זילותא דב"ד וליכא למימר ליכא זילותא אלא כשהורידו ב' פעמים דבשמעתא מוכח דאפי' בחדא זימנא איכא זילותא א"כ הורדה גמורה קאמר וליכא זילותא דב"ד אלא היכא דהורידוהו על ידי עדות אבל בהורדה שע"י הקול ליכא זילותא:

ואתא חד סהדא ואסקיניה. ואע"ג דאמרינן בפרק המגרש (גיטין דף פט. ושם) דלא מבטלין קלא גבי גרושה לכהן משום דאית ליה תקנה אבל הכא דאי לא מסיקנא ליה פסול לעולם מבטלין אי נמי בתרומה דרבנן הקילו*:

אנן מסקינן ליה. דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דמוחזק לן דאביו כהן הוא ותימה דאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סו.) גבי ינאי המלך ויבוקש ולא נמלא היכי דמי אילימא דתרי אמרי אישתבאי ותרי אמרי לא אישתבאי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואמאי לא נמלא והשתא מאי קא פריך אדרבה אית לן למימר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה ואוקי ינאי אחזקת אמו דלא אישתבאי ופירש התם בקונט' דחזקת האם לא מהניא להכשיר את ינאי לפי שאין עדים באין לפסול את האם לכהונה אלא להעיד על ינאי ואין נראה לר"י דלמה לא יועיל חזקת האם לבן הואיל ואינו יכול להיות שתהא האם כשרה אם לא יהיה הבן כשר ועוד דהכא אע"ג דעל הבן מעידים לפסלו מהניא ליה חזקת האב להכשירו ונראה לר"י דהייתו טעמא משום דמסקינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא. ושם ד"ה תרי) דכל תרי ותרי הויא ספיקא דרבנן והאם נמי הוי ספיקא דרבנן ולהכי פריך התם סמוך אהני דנהי דמדאורייתא אמרי' אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה מ"מ מדרבנן יש לפוסלה והכא לענין תרומה דרבנן הקילו להתירו בה בתרי ותרי ולאוקמיה אחזקיה והא דאמר לעיל שנים אומרים מת וב' אומרים לא מת כו' אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא ומדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקה דהויא אשת איש והיה לה לצאת אע"פ שנשאת לאחד מעדיה אור"ת דאתיא חזקה דדייקא ומנסבא ומרעה חזקת אשת איש ואם תאמר כי איכא ב' עדים לא דייקא דליכא חומר בסופה כדאמר בהאשה רבה (שם דף פז: ושם) נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו ומפרש התם דהייתו שנשאת בעדים וי"ל הואיל ומכחישים זה את זה איכא חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה וא"ת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה אמאי לא תצא בנשאת ואח"כ באו עדים הא לא דייקא דדוקא במת הוא דדייקא שירא שמא יבא וידעו הכל שלא מת ואינה נאמנת לומר נתגרשה דשלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה ועוד היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה וי"ל דלענין הכי דייקא ומרע' חזקת אשת איש דלעולם יראה שמא יוזמו או יפסלום בגזלנות וא"ת למאי דלא ידע דבאומר ברי לי איירי מאי קאמר היא גופא באשם תלוי קיימא ה"ל למימר בחטאת קיימא וי"ל דפריך אפילו נאמר דתרי ותרי הוה ספיקא דאורייתא כדפי' בפ' ד' אחין (שם דף לא. ד"ה אי) מ"מ באשם קיימא ואין להאריך ובכתובות (דף כב: ד"ה אנן) פירשתי: אמאי

רבינו גרשום

והאמר ר' יוחנן[אין ערער פחות משנים והיכי אמר ר' אלעזר דהיכא דאיכא ערער חד אין מעלין. לא הכא במאי עסקינן דמאי בינייהו כגון דמחזיק לן כו' דכולי עלמא מצטרף לעדותן דקמא ודבתרא דמכשרי ליה אע"ג דלא אתו בהדדי: חיישינן לזילותא דבי דינא דהורידוהו מן הכהונה. והואיל דליכא אלא חד סהדא דאתי באפי נפשיה לא מסקינן ליה דאין מעלין לכהונה על פי עד אחד הואיל דאיכא עוררין ורשב"ג סבר דמסקינן ליה ולזילותא דבי דינא דאחתיה לא חיישינן הואיל דאיכא תרי סהדי אע"ג דלא אתו בהדדי. ורב נחמן משום הכי עבד עובדא דלא חיישינן לזילותא דבי דינא משום דס"ל כרשב"ג דאמר משום ר"ש הסגן. אי הכי דפליגי דחיישי' לזילותא דבי דינא מאי איריא עד אחד דאתי באפי נפשיה אפי' אתו תרי בחדא כיון דאחתיניה חיישי' לזילותא דבי דינא ולא מסקינן ליה. עד שיראו שניהם כאחד שאם העיד אחד אני ראיתי פלוני לוה מפלוני מנה ואח"כ העיד אחר אני ראיתי פלוני לוה מפלוני מנה אין עדותן מצטרפת עד שיראו ב' העדי' כאחד שלוה מנה דדלמא אמנה דקא מסהיד האי לא מסהיד האי דשמא פרע ושוב לוה ממנו. ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה הואיל ועדות אחת הן מעידין וביום אחד ושעה אחת: ואין עדותן מתקיימת בבית דין. שאם אמר אחד אני ראיתי עדות זה וחבירו שם היה ולמחר בא חבירו והעיד כן אין מצטרפין עד שיעידו שניהם כאחד: ר' נתן אומר וכו'. דר' אלעזר סבירא ליה כרבנן דהואיל שלא באין שני עדים הללו בבת אחת להעיד על כהן זה אין עדותן מצטרפת ורשב"ג סבר כר' נתן דמצטרפין: חסמא

מסורת הש"ס

א) כתובות דף כו. קדושין דף עג: גיטין דף ו. : ב) [לקמן דף קסה: גיטין דף לג:] סנהדרין דף ל. כתובות דף כו: תוספתא סנהדרין פ"ס]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר דכהן גמור הוא כצ"ל וכן בסמוך: (ב) רשב"ם ד"ה דחיישינן לזילותא וכו' ועכשיו יעלוהו ויבטלו וכו' להשבית את הקול וכו' בשביל קול מעלה בעלמא כצ"ל והד"א עם ד"ה דר' אלעזר ובכל הענין צ"ל ר' אלעזר במקום ר' אליעזר: (ג) תוס' ד"ה והאמר וכו' איתמר והא דקאמר: (ד) בא"ד דאין ערער פחות משנים:

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' טו סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ו:

לד ג מיי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ו:

לה ד מיי' שם הלכה ד ופ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה טז סמג שם טוש"ע שם ס"ט וטוש"ע אה"ע סי' ג' סעיף ו:

[וע"ע תוס' כתובות ט.]

[וע"ע תוס' כתובות כו: ד"ה ואסקיניה]

אמר ליה שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה א) "מה לו לשקר אי בעי אמר (א) ליה שטרא מעליא הוא אמר ליה רב יוסף אמאי (ב) סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ההוא דאמר (ג) לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא (ד) מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר אבין הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום "והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דקיימי זוזי לוקמי:

ההוא ערבא דאמר ליה ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוך והא שטרא אמר ליה לאו פרעתיך אמר (ה) לאו הדרת שקלתינהו מינאי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי "שלח ליה אביי מאי תיבעי ליה הא איהו דאמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו "והני מילי דא"ל הדרת אוזפתינהו מינאי אבל א"ל הדרתינהו ניהלך מחמת דהוו שייפי וסומקי אבתי איתיה לשעבודא דשטרא רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי א"ל אביי אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ארעא במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי והוה לי זוזי

רשב"ם

אמר ליה שטרא זייפא הוא. השטר מזויף וגם שני חזקה לא החזקת: גחין. בעל השטר: לחיש לרבה. בנחת שלא (ו) שמע המערער: אין שטרא זייפא הוא. פי' ר"ח לאו שטרא זייפא ממש אלא כמו שטרא זייפא שלא נכתב על מכירה זו ומאי ניהו שטר אמנה דהוא בטל מיהו אי לאו דאודי בטענתיה דתובע דשטרא זייפא הוא לאו כל כמיניה שהרי העדים מכירים חתימת ידיהם ומשום הכי אמר רבה מה לו לשקר ולומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס לימא האי שטרא לאו זייפא הוא דאי הוה בעי לקיומיה מקיים ליה א"נ איכא לפרושי זייפא שטר מזויף ממש שזייף חתימת העדים יפה וטועים העדים כסבורים חתימת ידיהם היא ומקיימים את השטר והלכך מצי לקיים את השטר ולומר שטרא מעליא הוא א"נ מצי לקיימו בעדים שקרים שחתמו לו וראשון עיקר: לחיש ליה לרבה. גרסינן דרבה מלך מקמי דרב יוסף כדאמרינן בשלהי דברכות (דף סד.) והיה רב יוסף חבירו מקשה לו: אמאי קא סמכת אהאי שטרא. דהא שני חזקה ליכא והאי שטרא חספא בעלמא הוא (ז) וכיון דאודי אודי ולא דמי לשאר מה לו לשקר שבגמרא ששתי טענות יכולות להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען דאמרי' מיגו אבל הכא דמי למה לו לשקר במקום עדים שהרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו על ידי האי שטר הוא והיאך נאמר מה לו לשקר בשטר זה אי בעי אמר שטרא מעליא הוא והלא מודה שהשטר פסול והודאת בעל דין כמאה עדים ואילו באו שני עדים שאמרו שהוא פסול ליכא תו מה לו לשקר: הב לי מאה זוזי כו'. כפלוגתא דלעיל ובאותם הטעמים: הלכתא כוותיה דרבה בארעא. באותו דין ראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי בר אבין טעם של מי משניהם נראה יותר הלכך פוסק בראשון כרבה דאמרינן מה לו לשקר ויעמוד על מקחו דכיון דלא אתברירו טעמיהם של רבה ורב יוסף המוציא מחבירו עליו הראיה וגבי זוזי שהלוה מוחזק ולא בעל השטר אמרינן יביא בעל השטר ראיה ויטול דהיכא דקיימא ארעא תיקום ולא טליא מספק וכן זוזי היכא דקיימי ליקום וכן הלכה ואע"ג דפסקינן הלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחלה (לקמן דף קיד:) מכלל דבכולי גמרא הלכה כרבה ולא כרב יוסף והכא פסקינן הלכה כרב יוסף לא קשיא דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה: דפרעתי למלוה עילוך. כגון ערב קבלן ה"נ כגון שאמר המלוה בשעת ההלואה ממי שארצה אפרע: והא שטרא. שטר שהיה לו למלוה עליך והחזירו לי לפי שפרעתי חובו והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו: אמר. לוה לערב וכי לא פרעתיך בתמיה: לאו הדרת ושקלתינהו מינאי. וכמי שלא פרעת דמי ולוה לא הודה לו בכך: כה"ג מאי. דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל דפסקינן כרב יוסף דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד ולקח את זה להיות בידו לזכות ואותו מזויף הוא ממש דלא נכתב על מלוה (ח) זה הלכך הפסיד דהיכא דקיימי זוזי תיקום אבל הכא לא היה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה והלכך אע"ג דפרעינהו כיון דהדר שקלינהו כאילו לא פרעינהו דמי וחייב לפרעו או דלמא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן "שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו והאי שטרא חספא בעלמא הוא: שלח ליה אביי והא את הוא דאמרת הלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי. שמעינן מהכא דשטרא זייפא דאיירי בה רבה ורב יוסף לא זייפא ממש דהוא שקר וכי זייף וכתב בכה"ג לדברי הכל ואפי' לרבה פסול הוא אלא כה"ג כגון שטר פרוע שנמחל שעבודו או כגון שטר אמנה שלא ניתן ליכתב וכיוצא בהן פליגי רבה ורב יוסף ואביי מדמה ליה להאי שטרא כשטרא דאיירי ביה רבה ורב יוסף ואמר כיון דמודה הערב (ט) דפרע אלא הדר ושקלינהו להנהו זוזי אע"פ שהשטר ביד הערב לא מחייבינן ללוה לשלומי כן פי' ר"ח ולי נראה דה"ה לזייפא ממש וקפסיק גמרא ואזיל: וה"מ. דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום ולא מיחייב לוה לפרוע לערב היכא דטעין ערב כדאמר לעיל דאמר פרעתינהו אבל הדר יזפתינהו מגלי דערב גופיה מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו: אבל. אי טעין ערב אני החזרתי לך אותם מעות עצמן משום דהוו שיפי ניסוף נורתן ולא היו יוצאין בהוצאה כמו הכסף מטבע של חבירו (ב"ק דף נח.): וסומקי. החדים נחשתן יותר מדאי נמצא שעדיין לא פרעו: אכתי איתיה לשעבודא דשטרא. וכאילו טעין לא פרעתי דמי: (י) שרשום נפיק עליה קלא דקאכיל ארעא דיתמי. כדמפרש לקמיה דבמשכון היתה אלא עד עכשיו שכלו שני משכנתא והלכך נפק עליה קול של עדות אמת דמהשתא אכיל ארעא דיתמי: משכנתא. גבאי מאבוהון הוה במשכנתא דסורא דכתבי הכי במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה:

תוספות

אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. תימה דליהמניה במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא ותירץ ר"י בר' מרדכי דלא אמרי' מיגו להוציא ממון (כ) ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא כיון שאין לו שטר ולא חזקה אלא בדברים בעלמא שאומר שטרא מעליא הוה לי ואירכס ולא אמרי' מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו אי נמי אם יש לו שטר או חזקה וזה בא לפסול ראייתו אז זה יכול לקיימו ע"י מיגו כמו קמי דידי זבנה מינך מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא הכי בהדיא משמע דלאו משום הכי הוא ונראה לר"י דטעמא דרב יוסף דלא אמרי' מיגו הכא כיון דלית ליה הכא מיגו הא"כ שקר תחלה שהולרך לשקר תחלה ולומר והא שטרא א"כ משום הכי לא אמרי' הכא מיגו משום דהוי חוזר וטוען דמעיקרא טען והא שטרא ועתה חוזר בו ומודה דחספא בעלמא הוא אלא שטרא מעליא הוה לי*:

והלכתא כוותי' דרבה בארעא. רבינו שמואל פירש דמספקא ליה כמאן הלכתא וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא דהא דלא אוקמה בחזקת מרה קמא כמו בנכסי דבר שטיא דאמרי' (כתובות דף כ.) אוקי תרי בהדי תרי ואוקי נכסי בחזקת בר שטיא התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי ואוקמי' ארעא בחזקת מרה קמא אבל הכא דמספקא לן דינא כמאן התם לא שייך כולי האי למימר אוקמה אחזקת מרה קמא ומוציא מיד המוחזק ודוחק הוא ועוד דהילכתא משמע דלגמרי פוסק כרבה ולא מספק אפי' עבד כרב יוסף בדיעבד לא עבד ונראה לר"י דהיינו טעמא דהלכתא בארעא כרבה וכרב יוסף בזוזי משום דאמרי' מיגו לאוקמי ממונא ולית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרה דקיימא השתא וההכותב (כתובות דף פה.ושם) דאמר מיגו דיכלי למימר לא היו דברים מעולם יכלי למימר הני סיטראי נינהו אף על גב דמיגו להוציא לא אמרינן שאני התם דאיכא שטרא:

נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי. פירוש יצא הקול שהוא של יתומים אבל אין לפרש דיצא הקול דמתחלה היה של אביהם אבל עכשיו לא היו יודעין דא"כ הוה מצי למימר לקוחה היא בידי: אמור

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף כה:

לז ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פג סעיף ד:

לח ג ד מיי' שם הלכה ח וסמג שם טוש"ע שם סי' נו סעיף ג:

[ועי' תוספות ב"מ ד' [illegible] ד"ה [illegible]]

[כתובות פה.]

רבינו גרשום

חספא בעלמא הוא דהא איהו מודי דזייפא הוא. הלכ' כוותי' דרב' בארעא דאמרינן מה לי לשקר משום דכיון דמחזיק הוא בארעא תיקום ברשות מאן דמחזיק בה דאוקי מטונא בחזקת מריה ולא מפקינן מיניה עד דמייתי אידך ראיה דלא זבנה ניהלית. והלכ' כוותיה דרב יוסף דאמר האי שטרא חספא בעלמא הוא ואוקמי' זוזי ברשות דמחזיק בהון דאמרינן היכא דקיימי זוזי לוקמי ולא מפקי מיניה. מאי תיבעי ליה להאי רב אידי ב"ר אבין והא איהו גופיה אמר הלכתא כותי' כו'. והני מילי דאמרי' בזוזי היכי דקיימי לוקמן היכי דאמר האי ערב הדר אוזפתינהו לך דמכל מקום מודי דפרע ליה ללוה אבל אי אמר הדרתינהו לך מחמת דהוו שיפי וסומקי שנתגררו זה בזה ונתגלו נחושתן אכתי איתא לשעבודא דהאי שטרא ואית ליה לשטרא למגביה הואיל והוא אומר שלא קבלו בפרעון:

מסורת הש"ס

א) [לעיל דף לג. וש"נ]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי בעי אמר שטרא כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אמאי קא סמכת: (ג) שם ההוא דאמר ליה לחבריה: (ד) שם זייפא הוא מיהו: (ה) שם אמר ליה לאו הדרת: (ו) רשב"ם ד"ה לחיש וכו' שלא ישמע: (ז) ד"ה אמאי וכו' דכיון דאודי: (ח) ד"ה כה"ג מאי וכו' מלוה זו הלכך: (ט) ד"ה שלח וכו' דמודה הערב דאיפרע אלא: (י) ד"ה רבא בר שרשום נפיק: (כ) תוס' ד"ה אמאי וכו' ממון מחזקתו דמה שהוא מוחזק:

זוזי אחריני גביה ואכלתה שני משכנתא אמינא אי מהדרנא(א) לה ארעא ליתמי ואמינא דאית לי זוזי אחריני גבי (ב) דאבוכון אמור רבנן [א] הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה (ג) אלא אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי [ב] דמיגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנא כי אמינא דאית לי זוזי גבייכו מהימננא א"ל לקוחה (ד) בידי לא מצית אמרת [ג] דהא איכא עלה קלא דארעא דיתמי היא אלא זיל אהדרה ניהלייהו וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדייהו: קריביה דרב אידי בר אבין שכיב ושבק דיקלא רב אידי בר אבין אמר אנא קריבנא טפי (ה) וההוא גברא אמר אנא קריבנא טפי [ב] לסוף אודי ליה דאיהו קריב טפי [ד] אוקמה רב חסדא בידיה א"ל [ה] ליהדר לי פירי דאכל מההוא יומא עד השתא אמר זה הוא שאומרים עליו אדם גדול הוא אמאן קא סמיך מר אהאי הא קאמר דאנא מקרבנא טפי אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא
כיון

זוזי אחריני גביה. שנתחייב לי שאין משכון עליהן ואמרי לאחר שכלו שני משכנתא אם אחזיר הקרקע ליתומים ואשאל להם חוב שיש לי על אביהם צריך אני לישבע דאמור רבנן הבא ליפרע כו' ואע"פ שיש בידי שטר חוב מחייבני שבועה: אכבשה. אעלים אותה: לקוחה היא בידי. דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון: מהימנא. בלא שבועה דאין נשבעין על הקרקעות ועוד דחזקת שלש שנים במקום שטר קיימא: אמר ליה. אביי הא דחשבת בדעתך דאי בעינא טענינא לקוחה היא בידי כיון דידיעא מילתא דבמשכנתא (ו) איתנחית בה לא מצית למיטען לקוחה היא בידי דהא איכא קלא ועדות דארעא דיתמי היא דהשתא שלימו שני משכונתא וכיון דידעת דאית קלא עלך דארעא דא משכנתא היא גבך ולא לקוחה אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך להזהר בשטרך הלכך זיל הדר ארעא ליתמי השתא וכי גדלי יתמי שיהו בני מיעבד מלוה דהיינו מבן שלש עשרה שנה ואילך דהוי חייב במצות אשתעי דינא בהדייהו על שטר חובך שיש לך על אביהם תשבע ותיטול כדין הבא ליפרע מנכסי היתומים דכל זמן שהם קטנים אין יורדין לנכסיהם לגבות מהן כדאמרינן בערכין בפרק שום היתומים (דף כב.) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן וכדפסיק התם רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו נותנין הלכך ממתינין להם עד דגדלי דהיינו מבן י"ג שנים ואילך כדמוכח התם והא דאמרינן בפ' מי שמת (לקמן דף קנו.) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' ה"מ שמוכר לצורך הוצאתו אבל לפרוע חוב אביו בית דין מוכרים מבן י"ג ואילך ואי נמי מלוה על פה היא כי גדלי לישתעי דינא בהדייהו וישבע ויטול כדאמר רב פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתין הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין והני מילי שיש עדים שהלוהו וישבע שלא פרעו ויטול: אתא ההוא גברא אמר אנא קריביה טפי. ומתוך שלא נודע מי קרוב יותר החזיק אותו האיש בקרקע לפי שהיה אלם יותר כדאמר רב נחמן לקמיה גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי כל דאלים גבר: לסוף. שנה או שנתים: אודי ליה. ההוא מחזיק לרב אידי בר אבין: אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי: א"ל. רב אידי לרב חסדא: להדר לי. ההוא גברא פירי דאכל מההוא יומא עד האידנא מן היום שמת קרובי שאכלם שלא כדין: אמאן קסמכת. לזכות באילן: אהאי. אהודאת פיו שמודה עכשיו שאתה קרוב יותר והא איהו דאמר עד השתא אנא קריבנא טפי ואכל פירות בדין כל דאלים גבר וזה שמודה עכשיו הרי הוא כנותן לך (ז) את האילן מדעתו אף על פי שלא זכית בו מן הדין:
כיון

אמור רבנן הבא ליפרע כו'. אע"פ שאף בשבועה לא היה יכול ליפרע מהם עד שיגדלו כדקאמרינן וכי גדלי אישתעי דינא בהדייהו לא היה מקפיד על ההמתנה אלא על השבועה ונראה דרבא בר שרשום סבר כרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש (ח) טעמא בשילהי מכילתין (דף קעד.) טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום נררי דאי כרב פפא דמפרש משום דפריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו א"כ אפילו יהא אמת כדבריו לא היה יכול לעכב להם הקרקע בחובו כיון דלאו בני מיעבד מצוה ניהו וכדרב הונא נמי פסקינן התם: אכבשיה לשטר משכנתא ואוכלה שיעור זוזי. דוקא משום דכבש לשטר משכנתא מצי למימר לקוחה היא בידי דגלא היה ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה דאי הוו ידעי דמעיקרא בתורת משכנתא אתא לידיה לא היה טוען רבא בר שרשום שיכול לומר לקוחה היא בידי מידי דהוה אאומן ואריס דאין לו חזקה בשדה אריסותו כיון דידוע דמעיקרא בתורת אריסותא אתו לידיה וכן דברים העשוין להשאיל ולהשכיר וגזלן (ט) דמעיקרא ידעינן דגזל שדה זו דאין לו שום חזקה: מיגו דאי בעי למימר לקוחה היא. ותימה מאי דעתיה דרבא בר שרשום דאפילו אי טעין לקוחה היא בידי שבועת היסת לעולם צריך דנהי דאין נשבעין על קרקעות מדאורייתא מדרבנן נשבעים כמו שדקדק רב האי גאון מההיא דהכותב (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה ועל אחד מעידה שהיא פרוע לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אלמא דמדרבנן נשבעין וה"ה שבועת היסת דמ"מ יש לומר דאין נשבעין שבועת היסת אלא היכא דטעין ברי אבל הכא לאו טענת ברי הוא שאין ודאי ליתומים שקרקע זו אינה לקוחה בידו הלכך אי הוה טעין לקוחה היא בידי לא הוה צריך שבועת היסת: לקוחה היא בידי לא מצית אמרת. אף על גב דאי הוה אמר לקוחה היא בידי הוה נאמן מ"מ לא הוי מיגו והכי פירושו דלא מצית אמרת לא היית יכול להעיז פניך ולומר כן כיון דנפק קלא ואין כאן מיגו וכענין זה יש בפרק שני דקדושין (דף נ.) ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי לא משוי נפשיה רשיעא פי' אינו אומר ברצון מזיד הייתי ואין כאן מיגו אבל ודאי אם אמר מזיד הייתי פשיטא דמהימן: קריביה דרב אידי שבק דיקלא. אי לא גרסינן אלא שבק דיקלא צ"ל שלא היו לו בנים והקרוב יותר יורשו ואי גרס לקריביה יש לומר שהיו לו בנים להכי אילטריך ליה למימר דיקלא לקריביה: ה"ג לסוף אודי ליה. ולא גריס דאיהו קרוב טפי אלא לא היה רוצה לחלוק עם רב אידי ונתן לו הדקל בחנם ולא בשביל שהיה קרוב יותר ומשום הכי קאמר רב חסדא הא איהו דאמר אנא קריבנא טפי שמרצונו נתן לך ולא בשביל שאתה קרוב יותר ואביי ורבא סברי כיון דאודי אודי (י) ומסתמא לא היה מוחל לו אלא מפני שהוא יותר קרוב ולשון אודי דחוק הוא וכן סברת אביי ורבא ואין לפרש דגרסינן דאיהו קרוב טפי והיה טוען (כ) דלא אכל פירות ולרב אידי היו לו עדים שאכל והא דקאמר איהו קאמר אנא קריבנא טפי פירוש מעיקרא והואיל וכן השתא נמי מהימן במאי דאמר שלא אכלה במיגו שלא היה מודה וס"ל דאמרינן מיגו במקום עדים כדבסמוך דא"כ הוה ליה למימר הא איהו (ל) אמר לא אכלתי ואי בעי אמר אנא קריבנא טפי ועוד א"כ הוה ליה לאסוקי נמי הכא בהאי לישנא כדמסיק בסמוך אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא [מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן] וגירסת ר"ח נראה לר"י עיקר דלא גריס לסוף אודי ליה אלא גרס לסוף אייתי סהדי דאיהו קריביה ולא גרס קרוב טפי שלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה טפי מההוא גברא אלא היו מעידים שרב אידי קרובו היה וההוא גברא לא היו מכירים אם הוא היה קרובו או לאו ולא היה לו שום עדי קורבה ואפי' (מ) גרס טפי מלינו לפרש טפי מכל אותם שהיו העדים מכירים לכך אוקמה רב חסדא בידיה דרב אידי דהוי רב אידי ודאי וההוא גברא ספק והיה רב אידי תובע גם הפירות כיון שהודה שאכל ורב חסדא פטר ליה במיגו דאי בעי אמר לא אכלי כי אמר נמי אכלי ודידי אכלי מהימן (נ) ורבא ואביי סברי כיון שאכל פירות ואודי חייב לשלם ולא מהימן במיגו הואיל והקרקע יוצא מתחת ידו מן הדין דבקרקע ליכא מיגו וא"ת והא לקמן (דף לד.) אמרינן אי דמיא (ס) לרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי דכשמודה שאכל פירות ואיכא חד סהדא שחייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע אבל אי ליכא חד סהדא לא היה חייב לשלם ואמאי נימא כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו גם הפירות ישלם וי"ל דהתם איירי שאומר שאכלה שלש שנים והעד אינו מעיד אלא משתים דהתם ודאי אי לא הוה חד סהדא פשיטא דפטור אע"פ שהקרקע יוצא מתחת ידו דאי מהימן במאי דאמר דאכלה שלש שנים לא היה לנו להוציא הקרקע מידו כיון דאכלה שני חזקה וליכא למימר דנאמין לו שאכלה שלש שנים אבל לא נאמין שלקחה אלא בגזל אכלה כדאמרינן בהנזקין (גיטין דף נה: ושם) דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ספר תורה דלא דמי דהתם (ע) (אף על פי שספר תורה) כיון שהוא ביד לוקח כאילו יש עדים שנכתבו לשמן (פ) מ"מ מפסיד שכרו כיון שמודה שאין חייבין לו כלום:
ואי

מסורת הש"ס

א) כתובות דף פז. [לעיל ה: ע"ש תוס' ד"ה אע"ג גיטין לד:] : ב) [ועי' תוספת הרי"ף והרא"ש] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהדרנא ארעא כצ"ל ותיבת לה נמחק: (ב) שם גבי אבוכון כצ"ל ואות ד' נמחק: (ג) שם אלא בשבועה אכבשיה לשטר משכנתא בידי ואוכלה שיעור זוזי כצ"ל ותיבת אלא נמחק: (ד) שם לקוחה היא בידי: (ה) שם אנא קריבנא טפי אתא ההוא גברא: (ו) רשב"ם ד"ה א"ל אביי וכו' דבמשכנתא את נחית וכו' אין ב"ד יורדין וכו' כי גדלי יתמי לישתעי וכו' שיש עדים שהלוהו וישבע. נ"ב נראה מכאן דאפי' מת תוך הזמן לא גבי מיתומים קטנים בלא שבועה דכיון שהם קטנים חיישינן טפי לצררי וכך היא דעת ר"י בפ"ק סוף דף ה' בד"ה ואפי' מיתמי וכ"כ בהגהת אשירי שם אבל האשירי בפ"ק סימן ט' חולק על זה אלא דאפי' מיתומים קטנים גבי במת תוך הזמן דלא חיישינן לצררי תוך הזמן וכך היא דעת רוב הגאונים והכי נקטינן: (ז) ד"ה אהאי וכו' כנותן לך עכשיו את האילן: (ח) תוס' ד"ה אמור וכו' דמפרש בשילהי כצ"ל ותיבת טעמא נמחק: (ט) ד"ה אכבשיה וכו' וגזלן דידעי' דמעיקרא גזל שדה זו: (י) ד"ה ה"ג לסוף וכו' אודי דמסתמא: (כ) בא"ד שלא אכל פירות ולרב אידי היו לו עדים שאכל וקאמר רב חסדא הא איהו קאמר אנא קריבנא טפי: (ל) בא"ד הא איהו דאמר וכו' ועוד דהוה ליה למיפרך ולאסוקי נמי כצ"ל ותיבת א"כ נמחק: (מ) בא"ד ואפילו אי גרס' טפי: (נ) בא"ד מהימן ואביי ורבא סברי: (ס) בא"ד אי דמיא הא דרבי אבא לחד: (ע) בא"ד דלא דמי דהתם בספר תורה כיון כצ"ל ותיבת אע"פ נמחק: (פ) בא"ד ומכל מקום:

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה א סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף יז:
מ ב מיי' פי"ד מהלכות טוען הלכה ח ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לס טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כא:
מא ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וסעיף כב וסי' קנ סעיף א ועי' שם:
מב ד ה מיי' שם פט"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלט ס"ד:

רבינו גרשום

וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדייהו משום האי דקאמרת הבא ליפרע מנכסי יתומים (קטנים) לא יפרע אלא בשבועה מיתומים גדולים קאמר אבל מנכסי יתומים קטנים אפילו בשבועה לא יפרע דהכי קיי"ל אין מוציאין מנכסי יתומין אלא א) לאכילת רבית: לסוף אודי ליה ההוא גברא דתפיס דלא הוי קריב ליה כותיה. א"ל רב חסדא והוי שאומרים וכו' אמאי קא סמך מר אמלתיה דהאי דמודי ליה השתא. בזמן דהוי אכיל להו לפירי הוה קאמר דאנא קריבנא טפי ובדין אכל ולא מהדר לך דמי פירי. ואביי ורבא לא סבירא להו דרב חסדא אלא כיון דאודי אודי:

א) נראה דצ"ל אא"כ היתה רבית אוכלת בהן (והוא בערכין דף כב ע"א):

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי' פט"ז מהל' טוען הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמה סעיף ג :
מד ב מיי' שם פ"ט הל' ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלו סעיף א :
מה ג מיי' שם ועי' בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם ס"ב :
מו ד מיי' שם פ"ד הל' א ופ"ד מהל' גזילה הלכה יד סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף יג וסי' שסד סעיף ג וסעיף ד :

כיון דאודי אודי: א) זו"ה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה הוא והאי אייתי סהדי דאכל שני חזקה אמר רב חסדא ב) מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבני ואכלתיה שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני ג) אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אמר רב זביד אם טוען ואמר לפירות ירדתי נאמן לאו מי ד) אמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא (א) ואמר איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן ה) (אלמא) לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה אי הכי ארעא נמי ארעא אמרינן ליה אחוי שטרך אי הכי פירי נמי שטרא לפירי לא עבדי אינשי ההוא דאמר (ג) לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבנית ואכלתיה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שני סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסבא דרבי אבא ו) דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דמיחטף חטפא מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי היכי

ואי טוען ואמר לפירות ירדתי כו'. פי' תחלה כי א"ל מאי בעית בהאי ארעא אע"ג דבשעה שאכל היה בעל השדה יכול לעכב ולא היה נאמן לומר לפירות הורדתני מיהא כיון שכבר אכלו וזה בא להוציא נאמן לומר לפירות ירדתי וא"ת מאי איריא משום דלא חציף תיפוק ליה משום דתפיס מידי דהוה אמטלטלין שאין עשויין להשאיל ולהשכיר דאי אמר לקוחין הן בידי נאמן וי"ל דאיצטריך טעמא דלא חציף אם לקטן והניח ברשות שאינן שלו דלא תפיס בהן וא"ת כי לא אמר נמי לפירות ירדתי אלא דאייתי סהדי דאכל ב' שנים כי הך דמעתין יהא נאמן בטענתיה במיגו דאי בעי אמר לפירות ירדתי לאו פירכא היא דאין זה מיגו שהרי בא לתבוע גם הקרקע ודוקא פירי דתרתי שנין הדרי אבל פירי דשנה שלישית לא הדרי דאי מהימן במאי דאמר שאכלה שלש שנין גם הקרקע תהיה שלו :

איזיל ואגדריה לדיקלא. פי' לגדור תמרים שעל הדקל דגדירה שייכא בתמרים ולא איירי בקצילת הדקל דא"כ ה"ל למימר ואיקטליה כדאמרי' בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו. ושם) אר"כ האי מאן דנקיט נרגא ואמר איזיל ואקטליה לדיקלא דפלניא כו' ונראה לר"י ולריב"א שאם היה בא לקצוץ הדקל עצמו לא היה נאמן דדוקא פירות הוא דעבדי אינשי דמזבני אבל דקל אין דרך בני אדם למכור לקוץ תדע דאמרי' בפ' החובל (ב"ק דף צא: ושם) שורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להרגו אתה אמרת לי לקצצו פטור ופריך א"כ לא שבקת חיי לכל בריה וכו' משמע דאינו נאמן במיגו, דאי בעי אמר מכרת לי לקצצו: לא חציף אינים. לאו משום דקאמר בפרהסיא איזיל ואיגדריה קאמר דלא חציף דאפילו ליקט בצנעא נמי שייך לא חציף אינים אם לא שלקחם דרך גניבה :

אי הכי אפילו ארעא נמי. לאו דפרישית לעיל דאינו נאמן אלא בפירות שלקט כבר אבל מכאן ואילך אינו נאמן אפילו בפירות אע"ג דשטרא (ה) בפירי לא עבדי אינשי צריך לפרש אפילו ארעא אם הוא טוען שהקרקע שלו שלקחה לא יחזיר פירות שכבר אכל אבל קרקע פשיטא שיחזיר דאינו נאמן להבא: היינו נסבא דר' אבא. לא אקרקע קאי דפשיטא שמחזיר הקרקע אחר שאין לו שנים עדים אלא השתא נמי אפירי מסיק וסבר השתא כאילו חד סהדא לאורועי למחזיק קאתי על הפירות שאכל ואינו יכול לכפור ולימא לא אכלתי וכאילו בא לחייבו שבועה על הפירות אם יכפור ויאמר לא אכלתי ואע"פ שמעיד שהחזיק בה ג' שנים כיון דאין אחר עמו הרי כאילו אינו מעיד על החזקה אלא נעשה עד אחד לתובעו פירות הכי ס"ד וטועה עד דאמר(ו) אביי

כיון דאודי. דשלא כדין החזיק עד עתה: אודי. וישלם פירות שאכל וכן הלכה: ויש ספרים שכתוב בהם אייתי רב אידי בר אבין סהדי דהוסקריב אוקמה רב חסדא בידיהוגם ר"ח פי' כן וז"ל רבחסדא אמאי קשמעת דאכלינהו לפירי אהודאת פיו הא עד השתא הוא טוען דאנא קריבנא טפי והני סהדי דאייתת לא מסהדי דאנת קרוב (ג) וראוי ליורשה והוא אינו ראוי ליורשה אלא אסהדי דאנת קרוב והאי לא ידעי ליה ומתוך שהוא יכול לומר לא אכלתי יכול לומר אין אכלי ודידי אכלי דאנא קריבנא טפי שאין עדים מכחישים אותו בכך הלכך לא מפקינן מיניה: (הג"ה. לא היא (אלא) שהודה שאכל הפירות אלא כדמפרש הרב לבסוף דלא נהירא ליה שהודה על אכילת הפירות אלא עדים היו שאכלו ולא היה יכול לכפור ושרא ליה מריה דמי זה שאמר שהודה על אכילת פירות הלא לא הודה אלא על הקרקע ומכל מקום מאי דאכל עד השתא לא מפקינן מיניה כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר אלא על פיו של זה ואביי ורבא סברי דכיון דאודי אודי שהרי הודאת בעל דין כמאה עדים ופיו מחייבו ממון ואי הוה גרסינן הא אמאי לית ליה לרב חסדא הא סברא ויש לפרש בענין אחר ובדוחק ולכן לא כתבתיו. ע"כ) ולא נהירא לי דהא לא מוכח הא סוגיא דשמעתא שהודה על אכילת הפירות אלא עדים היו בדבר ולא היה יכול לכפור: האי אייתי סהדי דאבהתיה היא. עד יום מותם ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני: אמר רב חסדא מה לו לשקר. לזה שיש לו עדי חזקה במאי דטעין דשל אבותיו היא אי בעי הוה א"ל להאי שיש לו עדות (ד) זכות אבות מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה הלכך מיגו דמצי טעין הכי ויזכה בטענה זו והוא לא חשש לטעון כי טעין נמי של אבותיו אע"ג דמכחיש להו לעדים מהימן: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. כלומר כל טענה שאדם טוען כגון זה שאמר של אבותי ואתה רוצה לקיימה על ידי מה לי לשקר וטענה זו מכחשת עדים כי הכא לא מהימנינן ליה שהרי העדים מעידים שטענתו שקר והילך תקיימנה על ידי מה לי לשקר הלא ודאי משקר הוא וחזקת השלש שנים אינה כלום דהויא לה חזקה שאין עמה טענה והכי הלכתא: אזיל ואייתי סהדי דאכלה תרתין שנין. ועדיין היה מחזר לבקש עדות של שנה שלישית ולא מצא: אמר רב נחמן הדרא ארעא. דבתרתין שנין לא הויא חזקה: והדרי פירי. של ב' השנים שאכל שלא כדין דהא לא טעין מעיקרא ארים הייתי ולפירות ירדתי דמהימנינן ליה כדלקמן דשטרא לפירי לא עבדי אינשי והני מילי בדאיכא סהדי דאכלינהו לפירי (א) אבל אי ליכא סהדי דאכלינהו לפירי אלא בהודאת פיו והוא טוען דזבנתיה מיניך ואכלתינהו לפירי דארעא ופירי דידי נינהו ארעא כיון דלית ליה ראיה בשטר ולא עדי חזקה הדרא למרה וחייב שבועת היסת על הפירות דזבנינהו מיניה דמיגו דמצי (ב) אמר לא אכלתי פירות כי אם מעט כגון עייל כורא ואפיק טפי מכורא דבהכי הוה חזקה כדלקמן כי אמר אכלי טובא ודידי אכלי מהימן דאין כאן מה לי לשקר במקום עדים שאין ידוע אם לקח קרקע זו מבעליה אם לא אלא לפי שאבד שטרו בתוך ג' שנים מפסיד ולא דמי להא דאביי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל דהתם כיון דאיתבריר מילתא דרב אידי קרוב טפי הרי נודע שאין לו חלק בקרקע ופירות שאכל שלא כדין אכל ואפי' בהודאת פיו ליחייב: אמר רב זביד אי טעין כו'. מילתא באפי נפשה היא והכי קאמר אם מתחילה כשטענו בעל הקרקע מאי בעית בהאי ארעא אילו לא השיב לו מינך זבינתה אלא לפירות ירדתי כדין ארים למחצה לשליש ולרביע או שמכרת לי פירות עד עשר שנים: נאמן. במה שאכל למפרע ובשבועת היסת דזבינהו מיניה ואע"ג דליכא סהדי דאכלינהו לפירי ושאין הקרקע קטי לו דלא חציף איניש למיחת לארעא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה בחנם כדמפרש ואזיל ומיהו מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים ושטר שקנה הפירות דא"כ כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו ויאמר לפירות ירדתי מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל הקרקע: מגלא ותובילא. כלי גודרי תמרים המגל לגדור ותובילא חבל לעלות לדקל מרוב גובהו וי"מ תובילא סל לקבל פירות: ואמר. בפניו: איזיל ואיגדריה לדיקלא דפלניא. כלומר אלקוט הפירות: מהימן. ושבקין ליה ב"ד ללקט הפירות בלא עדים ושטר אחרי שאין ידוע שהבעלים מוחין בדבר קודם לקיטה ואם אתא חבריה וטען להד"מ אחר שליקט אלין לית עליה אלא שבועת היסת אבל מקמי דליגדריה אתא מריה דדיקלא ואמר להד"מ לא מהימן מלקט עד דמייתי ראיה ודוקא בשטען מתחילה לפירות ירדתי נאמן במה שאכל כבר אבל אם מתחלה טען מינך זבינתה ואח"כ טען לפירות ירדתי שמכחיש דבריו הראשונים אינו טוען וחוזר וטוען: אי הכי אפי' ארעא נמי. כי טעין דזבינתה מינך ליהמנוהו בלא עדי חזקה דלא חציף איניש למיחת בארעא דלא דידיה היא ולמיכל פירותיה: פירי נמי. נימא אחוי שטרך: הייט נסבא דר' אבא. דין זה דומה לאותו דין של נסבא דר' אבא ולא ללמוד מדר' אבא היו צריכין דמילתא דפשיטא היא שישלם הקרקע אחרי שאין לו שני עדים ודומיא בעלמא מדמינן אותו אי נמי לכך היו מדמין האי דינא לנסבא דר' אבא כי היכי דלהדר פירי עם ארעא דהוי כמי שיש עדים דאכל פירות דבלא עדים לא מהדרי פירות כדלעיל דרב נחמן אלא קרקע לחוד :
היכי

מסורת הש"ס

א) לעיל דף לג. ב) [שם וש"נ]: ג) [לעיל כט.]: ד) לקמן דף לו.: ה) [שם ליתא אלא כל דברי רב יהודה שן וכרב אלפס בסוגיין דף קעה. קעב. גרים מאי טעמא לא חציף וכו' וכ"כ רב אלפס עוד בשבועות פ"ז דף טיו:]: ו) שבועות דף לב: ודף מג:

הגהות חוו"י

(א) נ"ב לפי פירושו ר"ל די"ש עדים כמה אכל: (ב) נ"ב לפי זה ס"ס באין עדים וטען קניתי ממך ועדיין לא החזיק ג"ש ג"כ לא משלם פרי מש"כ לטעם שכתב הרמב"ם הובא בש"ע סימן קמס ס"ג ובש"ך שם :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותובלי' בידים ואמר: (ב) שם דאמר ליה לחבריה: (ג) רשב"ם ד"ה ויש ספרים וכו' ורואי ליורשה והוא אינו ראוי ליורשה : (ד) ד"ה אמר רב חסדא וכו' עדות אבות כצ"ל ותיבת זכות נמחק : (ה) תוס' ד"ה אי הכי וכו' דשטרא לפירי וכו' אפי' ארעא אפי' אם הוא: (ו) ד"ה הייט וכו' דאמר לנו אביי וכו' :

רבינו גרשום

הדרא ארעא והדרי פרי. דאכל למפרע כיון דלא אסהידו אתלת שנין הדרא ארעא והדרא פירי. אמר רב זביד. אמאי הדרי פירי והא אי טעין ואמר לפירות ירדתי שנתשכנה לו במשכנת' דסוריא או ארים אני בה נאמן. האי מאן דנקים מגלא ותובליא ולפי שהדקלין הם גבוהין כשרוצין ללקוט התמרים א) מביאין מגל ארוך ומשימין תובליא שהוא של בראש עץ ארוך ומגביהין הסל כנגד התמרים וחותכין אותם במגל ונופלים התמרים בסל כדי שלא יפלו התמרים לארץ ויתבקעו ויתפלחו: אי הכי. להיכא דאחזיק בקרקע תרתין שנין אמאי לא אמרינן לא חציף אינש דאכל ארעא דלא דידית ולא מסלקינן ליה ומשני ארעא אמרי' ליה אחוי שטרך :

א) עי' בערוך ערך סגלא.

היכי נידיינוה דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא לישתבע הא אמר מיחטף חטפה וכיון דאמר דחטפה הוה ליה כגזלן אמר (*להו) רבי אבא [ה]הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם א"ל אביי [ג]מי דמי התם סהדא לאורועי קאתי (א)כי אתי אחרינא בהדיה מפקינן לה מיניה הכא לסיועי קא אתי כי אתא אחרינא מוקמינן לה בידיה אלא אי דמיא הא דרבי אבא [ד]לחד סהדא ולתרתי שני ולפירי: ההוא

רשב"ם

היכי לידיינוה דייני להאי דינא. שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף היינו מחייבין אותו לשלם שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר שלי אני חוטף אא"כ יש לו עדים דהעמד ממון על חזקתו וזה המוחזק בו אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא ראיה והחוטף ממנו גזלן גמור ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף כי אמר נמי חטפי דידי חטפי מהימן מיגו דאי הוה בעי הוה אמר לא חטפי שהרי אנו רואים אותו מוחזק בממון אי נמי כי איכא חד (ב) שחטף אילו היה זה מכחישו לומר לא חטפתי היה נשבע שלא חטף להכחיש העד דעד אחד קם הוא לשבועה וכג' דרכים הללו היה הדין פשוט אבל הכא דאיכא עד אחד שחטף וזה אינו מכחישו אלא מודה שודאי חטף ודידיה חטף היכי לידיינו דייני להאי דינא: לישלם. דהא מודי שחטף ולא כל הימנו של חוטף לומר שלי חטפתי דהעמד ממון על חזקתו: ליכא תרי סהדי. דחטף ובמיגו דאי בעי למימר לא חטפתי מהימן נמי למימר דידי חטפי: ליפטריה. (ג) משום האי מיגו איכא חד סהדא ואי אמר לא חטפי הוה בעי איאשתבועי להכחיש את העד: לישתבע. את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודי דחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד דהכי משמע קרא (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו' לשלם ממון שהוא כופר והעד מחייבו לא יקום אבל קם הוא לשבועה להכחיש את העד שלא חטף בממון זה וגבי הך שבועה פסול (ד) כגזלן אבל כל שבועות דהא לית ליה למימר לישתבע דדידיה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו ולמפטריה בלא כלום אי אפשר שהרי הורע כחו של מיגו: א"ל רבי אבא הוה ליה. האי חוטף כו' וה"נ איכא למימר כי האי גוונא כי הוו תרי סהדי דאכלה שני חזקה מוקמינן לה בידא דלוקח ליכא סהדי דאכלה שני חזקה מפקינן לה מיניה ומהדרינן למרה איכא חד סהדא דאכלה שלש שנים לישתבע דעד אחד לשבועה קם אפי' לא הוה קרקע לא משבעינן ליה על מאי דאסהיד סהדא דלא כפר ליה אלא מודי ליה דאכל וטוען אין אכלי ודידי אכלי: א"ל אביי מי דמי. לדרבי אבא: התם. בדר' אבא הוה חד סהדא לאורועי לחוטף קאתי דהא מסהיד ביה שחטף והורע כחו של מיגו דחוטף ומחייבו שבועה ומתוך שלא יכול לישבע משלם דאילו אתא חד סהדא שמעיד כמותו שראוהו שחטף מפקינן לה מיניה דחוטף ולא תועיל לו שבועה אפי' אם יוכל לישבע: הכא. בדין קרקע זה ההוא סהדא לסיועי (ה) ביה קאתי שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וזכה בה דאי איכא חד סהדא אחרינא עם זה מוקמינן ליה בידא דמחזיק והיאך תאמר שבעל יד עד זה יתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם והרי לא בא להורע כחו ומ"מ זה יפסיד הקרקע שהרי אין לו עדי חזקה: אלא אי דמיא (ו) לנסכא דרבי אבא לחד סהדא ולתרתין שנין ולפירי. כגון ראובן דתבעיה לשמעון וא"ל גזלתה לארעאי ואכלת פירותיה שנתים וא"ל שמעון זבנתה ניהלי ולית (ז) לשמעון עדי חזקה דדינא הוא לאהדורי ארעא למרה מכיון דלית ליה עדי חזקה ולפירי משתבע דבזביניה אכלתינון דקי"ל הפה שאסר הוא שהתיר ואע"ג דמהדר לה לארעא פירי לא מהדר דהא ליכא סהדי דאכיל הפירות ומיגו דיכול למימר לא אכלי כלל יכול למימר נמי אכלי בזביני ולית ליה עלה אלא שבועה אבל אי איכא סהדי דאכל פירי תרתין שנין מחייבין ליה לאהדורי אפי' פירי כרב נחמן דאמר הדרא ארעא והדרי פירי ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שנין וכגון שמעיד שלא אכל כי אם ב' שנים דלאו לסיועי לשמעון קאתי אמר שמעון אין אכלי ודידי אכלי שקניתי הקרקע והפירות אפס לא נזהרתי בשטרי הא הוא דאיכא לדמויי לדרבי אבא דאמרינן היכי לידיינו דייני להאי דינא ניחייביה לאהדורי פירי ליכא תרי סהדי דאכלינהו ואי משום דאודי הא טעין ואמר דידי אכלי וכה"ג ליכא הודאה לחיוביה ניפטריה במיגו הא איכא חד סהדא דאמר דאכלינהו לפירי תרתין שנין ואינו יכול לכפור בדברי העד לישבע לשקר ניחייביה שבועה בעד אחד דאי הוו תרוייהו מחייבי ליה ממונא וכ"מ ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייב אותו שבועה כי אמרי' עד אחד לשבועה אתי היכא דקא כפר במאי דמסהיד (ח) סהדא חד הוא דמשתבע דלא היו דברים מעולם אבל הכא הא קא מודי דאכל אלא טוען דידי אכלי

תוספות

אביי דלא דמי לדרבי אבא דהכא חד סהדא לסיועי קאתי בין לקרקע בין לפירות שהרי הוא מעיד שגם הקרקע שלו והא דאמרינן במסקנא אלא אי דמיא (ט) לדרבי אבא לחד סהדא לתרתין שנין ולפירי לא הוה צריך למינקט ולפירי כיון דעד השתא נמי לא איירי אלא בפירי אלא אגב תרתין שנין נקט נמי לחד סהדא ולפירי:

הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע. שהרי מודה וא"ת וליהמניה בשבועה במאי דאמר דידי חטפי במיגו דאי בעי אמר לא חטפי וכי תימא דהא לא חשיב מיגו דהא אם אמר לא חטפי היה חייב שבועה דאורייתא לא היה דהא אמר בהמוכר את הבית (לקמן דף ע. ושם) המפקיד אצל חבירו בשטר נאמן לומר החזרתיו לך בשבועה מיגו דאי בעי אמר נאנסו דהוי נאמן בשבועה אע"ג דבנאנסו איכא שבועה דאורייתא ומיהו לפי' ר"ת דפירש שבועה דנאנסו דהתם היא מדרבנן דלא מיחייב שבועה דאורייתא אפילו בנאנסו אלא היכא דאיכא הודאה במקצת אתי שפיר וליכא למימר נמי דהאי לא חשיב מיגו דלא הוה חציף למימר לא חטפי להכחיש את העד או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסכא כדאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה.) דבעל דבר מהימן למימר [לדידי אוזפן ברביתא] דהא משמע דאי לאו דעד מחייבו שבועה היה פטור והיינו על כרחך במיגו דאי לאו מיגו לאו כל כמיניה למימר דידי חטפי דהא כי איכא תרי סהדי משלם ואינו נאמן לומר דידי חטפי ואומר ר"י דודאי אם לא היה העד מחייבו שבועה היה נאמן במיגו דאי בעי אמר לא חטפי שיכול להעיז פניו להכחיש את העד בלא שבועה אבל השתא דמחייבו שבועה לא מהימן בשבועה ע"י מיגו (י) שהיה יכול להעיז פניו ולישבע בדבר שהעד מכחישו אבל קשה אי ליכא מיגו מאי טעמא דרב ושמואל דפליגי בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) ארבי אבא ופטרי בנסכא דלית להו מתוך שאינו יכול לישבע משלם והשתא אמאי פטרי והא פשיטא דאינו נאמן לומר דידי חטפי בלא מיגו כדפרישי' לעיל לכך נראה כמו שפי' ריב"ם דודאי הוי מיגו ולהכי פטרי רב ושמואל דנאמן בשבועה במיגו דאי בעי אמר לא חטפי ור' אבא סבר אע"ג דאית ליה מגו חייב דכיון דאיכא אחד המחייבו שבועה מן התורה כן הוא הדין שישבע להכחיש את העד או ישלם ואין מועיל לו מיגו ליפטר וא"ת ור' אבא היכי מפיק לה בפ' כל הנשבעין (שם) מדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דדייק התם מדאיצטריך קרא למיפטר יורשים ש"מ באביו כה"ג מיחייב אלמא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והיכי דייק מינה אנסכא התם ודאי משלם דליכא מיגו אבל הכא דאיכא מיגו מנא לן דמשלם ונראה לר"י דרבי אבא לא הוי טעמיה מקרא אלא מסברא בעלמא כדמפרש והא דקאמר התם כוותיה דר' אבא מסתברא מדתני ר' אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין קרא למיפטר יורשים אתא ולא לחייב האב והא דקאמר התם רב ושמואל האי שבועת ה' וגו' מאי דרשי ביה ה"ק כיון דבאב בכה"ג פטרי אמאי איצטריך קרא למיפטר יורשין וי"ל דהא דאמרי' בהכותב (כתובות דף פה. ושם) גבי אבימי בריה דר' אבהו דהוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי כו' מתוך דיכלי למימר להד"ם יכלי למימר סיטראי איירי בתר דתקון רבנן שבועת היסת דלא הוי השליח עד דנוגע בעדות הוא כיון דחייב שבועת היסת דאי קודם דתקינו רבנן שבועת היסת הוי השליח עד גמור דנאמן לומר למלוה פרעתי מיגו דאי בעי אמר אהדרתינהו ללוה כדאמר בריש האיש מקדש (קדושין דף מג:) וכיון דאיכא עד היכי מהימניה במיגו דלהד"ם דהוה ליה מחויב שבועה ומתוך שאין יכול לישבע משלם כדאמרינן הכא:

הוה יתיב רבי אבא קמיה. משמע דר' אבא היה תלמידו של ר' אמי וקשה דאמר בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) א"ר אמי רבותינו שבא"י אמרו חזרה שבועה למחויב לה ואמר התם דרבותינו שבא"י היינו ר' אבא ואור"י דאשכחן בפ' חבית (שבת דף קמו:) דקרי רב לרב כהנא ולרב אסי רבותינו אף על גב שהיו תלמידיו אבל קשה לר"י דבאלו מציאות (ב"מ דף כד:) אמר דר' אמי אשכח פרגיות שחוטות אתא לקמיה דר' אבא א"ל זיל שקול לנפשך ולפי ספרים דגרסינן התם ר' אמי אתא לקמיה דר' אסי ניחא טפי אף על גב דרבי אמי היה גדול מר' אסי דבכ"מ מזכיר ר' אמי קודם ר' אסי ובהניזקין (גיטין דף נד:) אמר (כ) ההוא דאתא לקמיה דר' אמי כו' אמר לפניו רבי אסי רבי אתה אומר כן הכי א"ר יוחנן כו' ומ"מ חבירו היה ולפי שהיה גדול ממנו קורהו רבי ולפי שחבירו היה בא ר' אמי לפניו ליטול עצה ממנו וא"ל זיל שקול לנפשך: וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) תנן חשודים שניהם על השבועה חזרה שבועה למקומה דברי ר"מ ורבי יוסי אומר יחלוקו ומפרש התם רבותינו שבא"י (ל) רבי אבא למקומה למחויב לה ומייתי התם מהך דשמעתין דרבותינו היינו רבי אבא והשתא רב נחמן דפסק התם כרבי יוסי (מ) ועובדא עבד כרבי יוסי יחלוקו לית ליה לר' אבא וקשה לר"י דאמרינן בפרק השואל (ב"מ דף לז: ושם) בגמ' דהשואל את הפרה לימא תיהוי תיובתיה דרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני מתני' בשיש עסק שבועה ביניהן כדרבא דאמר רבא מנה

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' טוען הל' ח ופ"ד מהל' גזילה הל' יד סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' עס סעיף יג וסי' שצ סעיף ג וסעיף ד:

מח ב ג מיי' פט"ו מה' טוען הל' ה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמס סעיף ג [ובכרב אלפס שבועות פ"ז דף שנז:]:

רבינו גרשום

ליכא תרי סהדי. דמסהדי דחטפה מיניה: לישתבע. דדידיה הוה הואיל דליכא אלא עד א'. לא מצי לאישתבע דהא מודי דחטפה וה"ל כגזלן: הוה ליה מחויב שבועה ע"פ עד אחד ואינו יכול לישבע משלם. וכי היכי דהכא לא הוי אלא חד סהדא ואוקמוה בידא דתובע ה"נ גבי ארעא דלית בה אלא חד סהדא נוקמה בידיה דתובע א"ל (ר' אמי) [אביי] מי דמי התם חד סהדא דאייתי תובע לאורועי להאי חוטף ולהכחישו קאתי דלא נאמן אלא בשבועה ואי הוה סהדא אחרינא בהדיה מפקינן ליה מיניה לנטרי והכא חד סהדא דאייתי נתבע לסיועיה אתי דמסהיד כוותיה דאכלה שני חזקה: אלא אי בעית לדמינהו לדר' אבא לחד סהדא ולתרתי שנין ולפירא. כגון דאמר ליה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה ואזל ואייתי חד סהדא ואמר דאכלה תרתי שנין ולא יותר דהשתא האי סהדא מרע לחזקיה אי נמי דאמר אכלה תלת שנין אבל לא זבנה מיניה אלא לפירות ירד בה כדין ארים למחצה ולשליש ולרביע דמכחיש ומרע לדיבוריה והיינו דומיא דחד סהדא דנסכא דמרע לנתבע ומש"ה נמי האי סהדא דמכחיש ליה משוי ליה כגזלן ומתוך שאינו יכול לישבע שאין נשבעין על הקרקע' מחזיר הקרקע:

שייך לדף ל"ג ע"ב

[נ"ל לי"ה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי אתי: (ב) רשב"ם ד"ה היכי וכו' חד עד שחטף: (ג) ד"ה ליפטריה מלשלם משום האי מיגו: (ד) ד"ה לישתבע וכו' פסול הוא כגזלן אבל כל שבועות דהא ליכא למימר לישתבע: (ה) ד"ה הכא וכו' לסיועי ליה קאתי: (ו) ד"ה אלא אי דמיא נסכא וכו': (ז) בא"ד ולית לי' לשמעון וכו': (ח) בא"ד במאי דמסהיד ונ"ד סהדא התם הוא דמשתבע: (ט) תוס' ד"ה (בדף הקודם) היינו וכו' אלא אי דמיא דרבי כצ"ל ואות ל' נמחק: (י) ד"ה הוי מחויב וכו' ע"י מיגו שלא היה יכול: (כ) ד"ה הוה יתיב וכו' ובהניזקין אמר נמי ההוא: (ל) ד"ה וכל וכו' ומפרש התם רבותינו שבא"י דלמקומה פי' ותיבות ר' אבא נמחק: (מ) בא"ד כר' יוסי ועבד שנוא כר' יוסי:

ההוא ארבא דהוו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא ואמר תיפסוה (א) אדמייתינא סהדי דדידי היא תפסינן או לא תפסינן רב הונא אמר תפסינן רב יהודה אמר [א]לא תפסינן אזל ולא אשכח סהדי אמר להו אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב יהודה אמר [ב]לא מפקינן רב פפא אמר מפקינן והלכתא לא תפסינן והיכא דתפס לא מפקינן: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי *אמר רב נחמן [ג]כל דאלים גבר ומאי שנא *משני שטרות היוצאין ביום אחד דרב

לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר' אבא ומיהו איכא למימר דר"ל דמוקי מתני' כר"מ וכמו שמפרש ר' אבא הוא סבר כר' יוסי אבל עוד קשה דבשמעתין משמע דהלכתא כר' אבא מדקאמרינן שבור רבנן קמיה דאביי למימר דהיינו נסכא דר' אבא וקאמר נמי אלא אי דמיא לרבי אבא כו' ובכ"מ קי"ל כרב נחמן בדיני ועוד תימה דהתם גבי יתומים מן היתומים קאמרי רב ושמואל דאם מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ומתוך שאין התובעין יכולין לישבע פטור הנתבע ור"ת פליג עליה (שם מח.) וקאמר יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלין והיינו כרבי אבא דמתוך שאינו יכול לישבע או תובע או הנתבע משלם הנתבע ומסיק התם דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד ומפרש ר"ת דרב נחמן שפיר סבר כר' אבא בנסכא ובמנה יש לי בידך וא"ל אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע ודוקא בשניהם חשודין פסיק רב נחמן כר' יוסי דאמר יחלוקו ורבי אבא בשניהם חשודין מודה לר"נ דהלכה כרבי יוסי וטעמא משום דקנסינן שכנגדו לפי שהוא חשוד הלכך מפסיד החצי אבל בעלמא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והא דקאמר התם דרבותינו שבא"י ר' אבא לאו למימר דר' אבא סבר לה כר"מ אלא דדייק כיון דר' אבא בעלמא סבר דמתוך שאינו יכול לישבע משלם אית לן למימר דאיהו מפרש מילתיה דר"מ דחזרה שבועה למחויב לה והלכה כר"נ בשניהם חשודים וכר' אבא בנסכא ודוקא ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר"ת עבד כדאמר הבו דלא להוסיף עלה אבל אין לפרש (ב) טעמא דרב נחמן דאמר יחלוקו משום דר' אבא דכיון דשניהם חשודים ה"ל כאילו תרוייהו מחויבים שבועה ואין יכולין והלכך כל אחד מפסיד חצי ורבי אבא סבר כיון דעיקר שבועה על הנתבע ואין יכול לישבע משלם הכל דא"כ ר' אבא ורב נחמן מלו סברי שפיר כרב ושמואל ביתומים מן היתומים כי מת לוה בחיי מלוה ומפסידין בני מלוה כיון דאין יכולין לישבע ואין נוטלין כמו שמפסיד שכנגדו חשוד על השבועה החצי שאינו נוטל כשגם הוא חשוד ובפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז.) משמע כל הסוגיא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן ואדרבי אבא *וע"כ נ"ל ע"כ דלרבי אבא וכן לרב נחמן מתוך שאינו יכול לישבע אפילו התובע משלם הנתבע כדפרי':

ההוא ארבא דהוו מינצו וכו'. הדין כל דאלים גבר וא"ת מ"ש משנים אוחזין בטלית דאמר בריש ב"מ (דף ב. ושם ד"ה ויחלוקו) דיחלוקו ומפרש ר"ת דאוחזין שאני דכיון ששניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לחבירו דחשיב כאילו אנו יודעין שיש לשניהן חלק בה שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו כדאמרי' גבי נסכא דר' אבא דאע"ג דאמר דידי חטפי חשבינן ליה גזלן וחייב לשלם כאילו הוא ברור שהיתה הנסכא של אותו שהיה מוחזק בה והא דמדמי ליה התם טלית לשאר [יהא מונח עד שיבא אליהו] אע"ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק נ"ל דשאר נמי חשיב להו כאילו שניהם מוחזקים בו כיון דמכח שניהם נפקד ולריב"א נראה דלאו דוקא אוחזין מדמדמי לה לשאר ואדשמעתין איכא לשנויי כדמשני התם אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא איכא למימר תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה הכי נמי בארבא כיון דאיכא רמאי לא יחלוקו אלא הוי דינא כל דאלים גבר והא דלא אמרינן בשנים שהפקידו כל דאלים גבר משום דלא מפקינן כדאמרינן הכא אי תפסינן לא מפקינן אבל מ"ד מפקינן לא אתי שפיר ומאי פריך נמי בשמוך מב' שטרות וממחליף פרה בחמור והא התם ליכא רמאי ואין נראה (ג) דהא האי טעמא לא מסיק אלא לאוקומי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן קאמר התם האי מנה ודאי דחד מינייהו הוא אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא יחלוקו ולההיא טעמא ה"נ הוה לן למימר יחלוקו דאפשר להיות דהוה ארבא דתרוייהו ועוד פי' ריב"א דהיכא דאוחזין אפי' איכא רמאי יחלוקו כדתניא התם בפ"ק (דף ז.) גבי שנים אוחזין בשטר וקשיא לר"י דא"כ היכי פריך לפירושו (שם דף ג.) והא נמי כשאר דמיא דאיכא למימר אוחזין שאני דהא מהניא אפילו היכא דאיכא רמאי ועוד מאי פריך התם (דף ז.) ולית ליה לרבי מתני' דשנים אוחזין בטלית הא ע"כ יש חילוק בין דין שטר לדין טלית דבטלית אפי' אין אוחזין יחלוקו ובשטר כי אין אוחזין הוי דין כל דאלים גבר: **רב** הונא אמר תפסינן. פי' הקונט' משום דמפקינן ורב יהודה דאמר לא תפסינן משום דאי תפסינן לא מפקינן ואין נראה לר"י לתלות זה בזה מדלא פליגי הנהו אמוראי גופייהו במפקינן הנך דפליגי בתפסינן לכך נראה דר"ה דאמר דתפסינן אפי' למאן דאמר לא מפקינן דמהימנא ליה שיביא עדים ורב יהודה דאמר לא תפסינן אפי' למ"ד מפקינן היינו היכא דתפסינן כבר אבל לכתחילה לא תפסינן דחיישינן דשמא לא מייתי עדים ולא נדע לברר של מי הוא ולמי להחזיר ולכך אין לנו ליכנס בדבר: **ומ"ש** משני שטרות כו'. בשטרות מכר או מתנה איירי ולכך לשמואל דאמר שודא לא דמיא להא דתנן בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צג:) היו כולן יוצאות ביום אחד ואין שם אלא מנה אחד כולן חולקות בשוה דהתם בשעבוד איירי דאין שעבוד חל אלא מאותה שעה שמוכיח מתוך שטר שמתחיל השעבוד דהיינו ממחרת יום שנכתבו דביום שנכתבו אין מוכיח מתוך השטר מתי התחיל אם בבקר אם בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום עצמו זכה:

אבלי הו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם. כך נראה שיטה זו בעיני וסוף מצאתיה כן בפי' ר"ח ויש לשונות אחרים ואין בהם ממש וקי"ל בהא כרבי אבא מדיליף אביי מינה ואף על גב דפליגי עליה רב ושמואל בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.) דאמרי חזרה שבועה לסיני והמוציא מחבירו עליו הראיה ותנן נמי התם וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ורב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי הלוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה אלמא הואיל ומחויב שבועה שלא התקבלתי חוב זה ויתומין אין יכולין לישבע כן אלא שלא פקדנו אבא ואין זו שבועה המוטלת על אביהם וגם יתומים של לוה אין יכולין לישבע שפרעו אביהם קא אמרי רב ושמואל שלא יפרע אלמא המחויב שבועה ואינו יכול לישבע לא זה ולא זה סבירא לרב ושמואל חזרה שבועה לסיני ואין כאן לא שבועה ולא פרעון ור"ת פליג עלייהו ואמר יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלין דלא ס"ל לדרב ושמואל ואמרי' התם האי דיינא דעבד כר"ת עבד דעבד כרב ושמואל עבד אפ"ה הלכתא כר' אבא ולא כרב ושמואל דאמרינן התם הבו דלא להוסיף עלה עשו תקנה שלא להוסיף על דברי רב ושמואל ללמוד מדין זה דיתומים מן היתומים לשאר דינין ולומר חזרה שבועה לסיני דבדין זה לבדו דיתומים מן היתומים הוא דקי"ל כרב ושמואל בדיעבד משום תקנת יתומים בני לוה דחסינן עלייהו שלא לפרע מהן בלא שבועה מעלייתא אבל בשאר דינין קי"ל כר' אבא דהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם וגם ר"ח פסק דהלכתא כרבי אבא: ארבא. ספינה שבנהר: האי אמר דידי הוא כו'. ולא זה ולא זה מוחזקין בה מדלא רמי עלה ממתניתין דשנים אוחזין בטלית שזה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת ולא אמרינן כל דאלים גבר כן פיר"ח: תיפסוה. פן ימכרנה אבל חזקה שהחזיק בה אחר שערער זה עליה אינה כלום דהכן סהדי שבתורת חטיפה באה לידו: תפסינן או לא תפסינן. מי לימא דתפסי לה ב"ד דהא אי לא משכח סהדי הדרינן ומפקינן לה כדמעיקרא ולא הפסיד בעל הספינה בתפיסת ב"ד כלום או דלמא לא תפסינן דדלמא לא משכח סהדי ולא הדרינן ומפקינן לה כדלקמן ונמצא שהפסיד בעל הספינה על ידינו דאי הוה שבקינן לה דלמא הוי אלים וגבר בעל הספינה ונמצא זוכה בשלו כן נ"ל טעם השאלה: רב הונא אומר תפסינן. ס"ל כרב פפא דאמר מפקינן רב יהודה אומר לא תפסינן משום דס"ל לא מפקינן כדלקמיה והלכך לא תפסינן דשמא זה אין לו עדים ושקרן הוא ומכל וכל רוצה להפסיד את חבירו דמאחר דתפסי' יודע הוא דתו לא מפקינן: א"ל אפקוה. וכגון דאיתרמי מילתא דתפסינן לה כרב הונא אי נמי שאמרו שניהם לב"ד לתפסה ודברי הכל: וכל דאלים גבר. בין בראיות בין בכח כמו שפוסק רב נחמן לפנינו כל דאלים גבר: לא מפקינן. דמאחר שבא ממון ישראל ביד ב"ד אינן רשאין להפקירו אלא מעכבין אותו ממון עד שידעו למי ישיבו: מפקינן. כעין שמצאוהו מתחלה שלדעת כן תפסוהו שאם לא יביא עדים יחזירוהו וכל דאלים גבר: והלכתא לא תפסינן והיכא דתפסינן לא מפקינן. כרב יהודה: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי. בין בספינה בין בקרקע ואין עדות וחזקה לזה יותר מזה: ומ"ש משני שטרות היוצאין. לפנינו על שדה אחת של ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ושניהם ביום אחד ונמצא שאין זה מוחזק יותר מזה כלל ואפי' נתברר ששמעון בשחר ולוי אחריו בערב אין הקדמה

רב

עין משפט
נר מצוה

בט א ב מיי' פ"י מהל' טוען הל' ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלט סעיף ג:

נ ג מיי' שם פט"ו הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף א וסי' קמו סעיף כב [וברב אלפס עוד בכתובות פ"ט דף קי:]:

רבינו גרשום

תפסוה. ברשותייכו בכח ב"ד לפי שאיני מאמינה לו דשמא ימכרנה: אמר להו. הואיל ולא מצאתי עדים אפקוה מרשותייכו ואותבוה בינינו כדמעיקרא וכל דאלים בכח יותר להוציא מיד חבירו גבר ותהא לו עד שיביאו עדים ואח"כ נותן למי שהעדים מעידין: רב יהודה אמר. הואיל דתפסוה בית דין מזה (חדא) לא מפקינן מידם עד דמייתי חד מינייהו סהדי. והלכתא לא תפסי' לכתחלה דשמא מבדה ונתן עינו בה והיאך נוציאנה מיד זה בדבורו של זה ואי תפסוה לא מפקינן: ומ"ש משני שטרות היוצאין ביום אחד. שהיו שניהן באין שהלוו לו כאחד ביום א' ולכל א' מהם משועבד קרקע ומכרו לא' והן באין לטורפן ואין שטר א' מהם מוקדם מחבירו

[א] נ"ל ולא כו

מסורת הש"ס

[גיטין סז:]
כתובות נד.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיפסוה עד דמייתינא: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) וכל וכו' דטעמא דרב נחמן דאמר יחלוקו משום דכיון כנ"ל ותיבות דר' אבא נמחק: (ג) ד"ה ההוא וכו' ואין נראה לר"י דהא:

דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר **שודא דדייני התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא ומאי שנא מהא *דתנן [ג]המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו[ג] התם להאי
אית

רשב"ם

הקדמה בשעות אלא בירושלים כדאמרי' בכתובות* גבי ההוא שטרא דאקדמיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא וברמשא כתבתינהו למר עוקבא בר חמא ואוקמיה ביד (א) רב עוקבא אע"פ שהוא אחרון ומשום האי טעמא אטו בירושלים יתבי דכותבין שעות וכיון שלא פירש לו ראובן לשמעון השעה נמצא שלא זכה בכתב זה עד הערב הואיל ולא נתפרש בו שעת שחרית ונמצאו שניהם שוין: יחלוקו. דספיקא הוא וליכא למימר הכא המוציא מחבירו דאין א' מוחזק (ב) מחבירו: שודא דדייני. לאותו שיהא נוטה לב הדיינים שהיה הנותן אוהבו או קרובו יותר דודאי לההוא גמר ואקני לו יתנו את הקרקע ושמא (ג) זכה בעל הקרקע בשלו אבל כשאתה אומר יחלוקו בודאי אחד נטל החצי שלא כדין: שודא. לשון השלכה ירה בים (שמות טו) [מתרגמינן] שדי בימא ולעיל נמי גימא רב נחמן חלוקה או שודא ואמאי אמר כל דאלים גבר: התם. בב' שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא היום או למחר שיביא האחד עדים ויטול שהרי השטרות שוין בזמן ואפילו אם יבאו עדים ויעידו זה נכתב ונמסר בבקר וזה בערב הלא אין הקדמה בשעות כמו שפירשנו למעלה וליכא למימר שמא זה נמסר תחלה יום או יומים או חדש ואחר כך נמסר השני לפני דמאחר שכתבו ביום אחד מסתמא גם ביום אחד נמסרו כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר הלכך רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי משתדלין ב"ד בדין ודנין אותו אבל הכא בהאי קרקע דליכא לא שטר ולא (ד) עדים ואיכא למיקם עלה דמילתא אם יבאו ויעידו של מי הוא הלכך אין כאן לומר חלוקה ושודא דשמא יבאו עדים ויסתרו את הדין שדנו ב"ד הלכך אין ב"ד נזקקין להם לדון דין שסופו לבא לידי עיוות אלא מניחים אותן וכל דאלים גבר עד שיבאו עדים ויבררו הדבר: ומ"ש. הא דרב נחמן ממחליף פרה בחמור וכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא דמטלטלין נקנין בחליפין כדתנן בקדושין (דף כח.) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא שהרי לא ראה עדיין את פרתו אבל במכירה בדמים לא מצי למינקט דאין מעות קונות ויחזרו בהן ואילו משכה לביתו אחר מתן מעות תו לא מצי מוכר למימר ברשותי ילדה דהא בביתא דלוקח קיימא הלכך נקט חליפין בחמור ופרה ולא דמים ובפ' השואל פריך ונחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני דקיימא באגם ומכירה נקט גבי שפחה דעבד נקנה בכסף בלא משיכה ומשנתן מעות נקנית לו השפחה בכ"מ שהיא והלכך אין ידוע ברשות מי ילדה שהרי לא ראה אותה הלוקח בשעת מתן מעות: יחלוקו. והא הכא דאיכא למיקם עלה דמלתא אם יבאו עדים ויעידו ברשות מי ילדה ואפילו הכי לא אמרינן כל דאלים גבר וקשיא לרב נחמן: התם. גבי המחליף פרה בחמור לתרוייהו אית להו דררא דממונא שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה וכל אחד ואחד טוען פרתי ושפחתי ילדה בהיותה ברשותי אי נמי בשעת חליפין ילדה ואין לברר של מי הוי הולד הלכך יחלוקו ושודא דדייני ליכא למימר הכא אפי' לשמואל דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים שיראו ב"ד למי אוהב יותר דלדידיה גמר ומקני אבל הכא בדרב נחמן שזה אומר של אבותי כו': *אי דמר לא דמר. לא היתה הקרקע של אידך מעולם וי"מ האי ומאי שנא מהמחליף כו' דאדשמואל פריך דקאמר שודא והכא תנן יחלוקו ואינה שיטת הגמרא דהא בכתובות בפרק מי שהיה נשוי איתא עיקר מילתייהו דרב ושמואל ופריך התם פירכי אחריני ומהכא לא פריך כל שכן הכא דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו:
אם

תוספות

רב אמר יחלוקו. להאי לישנא דמפרש בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צד. ושם ד"ה לימא) דטעמא דרב משום דסבר כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ולכך יחלוקו אפילו איכא עדי מסירה שנמסר לאחד קודם כיון דמתוך החתימה אין ניכר מי קודם כדמוכח בריש כל הגט (גיטין דף כו:) דתנן כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק הא גדולה מצי מגרש ביה ומוקי לה בעדי מסירה ור"א אבל לר' מאיר אפי' גדולה לא מצי מגרש אע"ג דאיכא עדי מסירה כיון דאין ניכר מתוך עדי החתימה ומיירי במתנה או במכר שקונה בשטר אבל אם קונה בכסף או בחזקה או בחליפין דאין השטר עומד אלא לראיה מודה רב דאמרינן שודא דאין צריך שיהא ניכר מתוך עדי החתימה כיון (ה) דאין אלא לראיה ואותו לשון לא פריך מרב הכא דהתם בדין הוא של שניהם כיון דביום אחד נחתמו אלא משמואל פריך ולפר"ת דפי' שודא דדייני מה שירצה הדיין יעשה אתי שפיר דהכא נמי בזה אומר של אבותי שייך שודא דדייני אבל לפ"ה שמפרש שודא למי שנראה לדיין שהיה אוהבו יותר קשה דבזה אומר של אבותי לא שייך שודא ויש לדחוק ולפרש שיתנו הדיינים למי שנראה אמיתי בדברים יותר (ו) ועוד דלהאי לישנא דמי שהיה נשוי (כתובות דף צד: ושם) דמוקי פלוגתא דרב ושמואל אליבא דר"א וס"ל לרב דחלוקה עדיפא אתי שפיר דפריך (ז) מרב ואותו לשון הוא עיקר כדמוכח התם מברייתא: ושמואל אמר שודא דדייני. היינו כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דלר"מ לא הוה אמר שודא ונראה דהא דאמר (ח) בפרק מי שהיה נשוי (שם) כתב לאחד ומסר לאחר לזה שמסר לו קנה אע"פ ששטר הא' נכתב קודם ונראה דהיינו דוקא שנכתבו ביום אחד הלכך הקודם במסירה זכה הואיל ואין ניכר מתוך השטר הא' שקדם אבל נכתב בב' ימים לזה שנכתב תחלה קנה שניכר מתוך החתימה שזה נכתב קודם אע"פ שמסר לזה מתחלה קנה דאא"כ כשמסר גם לזה זכה משעת חתימה דה"ק אביי בפ"ק דב"מ (דף יג.) עדיו בחתומיו זכין לו והשתא אתי שפיר דהא שמואל סבר הכא כר"א ובפ"ק דב"מ דחיק גמרא לאוקומי שמואל כאביי ועוד דבפ' זה בורר (סנהדרין דף כט:) גבי ההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי משמע דסבר אביי כר' אלעזר דפריך ארב יוסף דקאמר זיל אקנייה בעדי מסירה כר"א ופריך אביי והא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול וזהו דוחק (ט) דאליבא דרב יוסף קאמר וליה לא סבירא ליה: שודא דדייני. נראה לר"ת למי שירצה הדיין ליתן ולא כפ"ה שיאמדו דעתו של נותן דהא בסוף פ"ק דגיטין (דף יד: ושם ד"ה וכאן) גבי הולך מנה לפלוני (י) קאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה התם שודא ובפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עד. ושם ד"ה שודא) נמי אמר נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי בד"א כשבעלי דינין עומדים לפניו אבל אין בעלי דינין עומדים לפניו אינו נאמן ופריך וניהדר ונידייניה ומשני בשודא דדייני ואי כפ"ה אכתי ניהדר לאמוד דעתו של נותן ובהדיא בירושלמי אמר לאיזה מהן שירצו ב"ד להחליט מחליטים וא"ת א"כ יתן למי שיתן לו שכר וי"ל דכל דיינא דמקבל אגרא לאו דיינא הוא ומה שפר"ח דקבלה בידינו דלא אמרינן שודא אלא במקרקעי אין נראה לר"י דהא גבי הולך מנה לפלוני (כ) גבי שליח מייתי לה בספ"ק דגיטין (דף יד: ושם) עוד פירש דדוקא דיין מומחה עושה שודא דהא רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה רב נחמן מר לאו דיינא הוא גביה אימיה דרמי בר חמא (ל) ורב עוקבא בר חמא בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צד:): ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור כו'. אין להוכיח מכאן דהלכה כסומכוס מדפריך מיניה דעד כאן לא פליגי עליה התם בהשואל (ב"מ דף ק.) אלא משום דאזלינן בתר חזקה דממונא ומוקמינן (מ) בחזקת מרה קמא הא לאו הכי מודו דיחלוקו ובהמוכר את הבית (לקמן דף ושם) גבי האומר תנו חלק לפלוני מנכסי וכו' דמייתי מסומכוס ופ"ה דטעמא משום דחלק מספקא ליה אי הוי משהו או פלגא וממון המוטל בספק חולקין א"כ משמע דהלכה כסומכוס ויש לדחות דטעמא לאו משום ספיקא כדפירש הקונטרס אלא משום דחלק הוי רביע ונראה דאין הלכה כסומכוס אע"ג דבכמה מקומות סתם לן תנא כוותיה דהא סבר שמואל כרבנן כדאמרינן בריש הפרה (ב"ק דף מו. ושם) אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין כו' משמע זו ולא ס"ל אף על גב דמוכח בפרק בית כור (לקמן דף קה. ושם) דאיכא זו דס"ל מיהו סתם זו לא ס"ל ועוד דקאמרינן התם (ב"ק דף מו.) אי נמי זה כלל גדול בדין הוא לכי הא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן כו' משמע זה כלל גדול אפי' במוכר שור לחבירו אמרינן דהמוציא מחבירו עליו הראיה כ"ש בפלוגתא דסומכוס ורבנן דסבר שמואל המוציא מחבירו ע"ה וכן בפרק השואל (ב"מ דף קב: ושם ד"ה וכא) קאמר דשמואל מספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון ומתניתין (דף קב: ושם) דקתני באחד שהשכיר מרחץ בציפורי בי"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העבור ומוקי שמואל בבא באמצע החדש אבל בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף חדש כולו לשוכר אלמא סבר כרבנן דאזלי בתר חזקה דלסומכוס בכל ענין יחלוקו ורב נחמן סבר נמי כרבנן דקאמר התם דקרקע בחזקת בעליה קיימא ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר ואפילו אפיך מיפך ועל כרחך היינו טעמא דסבר כרבנן ומתניתין דהתם אוקי כסומכוס דלא תקשי ליה מתניתין וכרב נחמן קיימא לן בדיני ובהדיא פסקינן כוותיה בפ' המקבל (ב"מ דף קי:) גבי ההוא שטרא דהוה כתיב ביה *שנים כתמא ואע"ג דקיימא לן כרשב"ג במשנתנו ה"נ בכתמא אבל (נ) הכא דפליג רב נחמן לא:
דרבא

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ט מהל' זכיה הל' ו ופ"ג מהל' מלוה הל' ג ועי' בהשגות סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמ סעיף ג וסי' קד סעיף ח וסעיף י:

נב ב מיי' פ"כ מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכג סעיף א ועל הלוקח להביא ראיה:

[ג רב אלפס כתובות פ"ט דף קי:]

רבינו גרשום

דרב אמר יחלוקו. שניהן: ושמואל אמר שודא דדייני. כלומר להיכא שתינטה דעת ב"ד שרעת הלוה מחבב טפי להאוא מלוה יהבי' לפי שמחבבו יותר הקדימו אותו ולוה ממנו ושיעבד לו קודם לזה (שמוטב ליתנו) והא שלו ובתר ב"ד אזלי' והכא אמאי אמרי' כל דאלים גבר: התם ליכא למיקם עלה דמלתא. משום דהנהו תרי שטרי תרוייהו שוין בממון ובזמן ולא מצי לאחזוקי האי טפי מאידך מש"ה אמר מר יחלוקו ומר אמר שודא דדייני: אבל הכא איכא למיקם עלה דמלתא. דכל חד מינייהו מצי מייתי היום ומחר עדים דדידיה היא ולאו דחבריה משום הכי לא אמרי' דיחלוקו אלא כל דאלים גבר: המחליף פרה בחמור. דאורחא דפרה לחלוף ואורחא ד ש פ ח ה לזבוני:

מסורת הש"ס

[כתובות צד ע"ב]

[קדושין עד. וש"נ]

ב"מ ק.

[עי' ערוך]

[לקמן צ"ו:]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ומ"ש מעני וכו' ואוקמיה ביד מר עוקבא: (ב) ד"ה יחלוקו וכו' מוחזק יותר מחבירו: (ג) ד"ה שודא דדייני וכו' ושמא עתה זכה כצ"ל והד"א עם ד"ה שודא: (ד) ד"ה התם וכו' לא שטר ולא עדי חזקה ואיכא למיקם: (ה) תוס' ד"ה רב וכו' כיון דאינו אלא לראיה: (ו) בא"ד בדברים יותר ולהאי לישנא כצ"ל ותיבת ועוד נמחק: (ז) בא"ד אתי שפיר דפריך אפי' מרב: (ח) ד"ה ושמואל וכו' דהא דאמר ר"א בפ' מי שהיה: (ט) בא"ד וזהו דוחק לומר דאליבא דרב יוסף: (י) ד"ה שודא וכו' הולך מנה לפלוני ומה המקבלה קאמר מה: (כ) בא"ד מנה לפלוני מייתי לה כצ"ל ותיבות גבי שליח נמחק: (ל) בא"ד דרמי בר חמא ומר עוקבא: (מ) ד"ה ומ"ש וכו' ומוקמינן לה בחזקת: (נ) בא"ד אבל היכא דפליג רב נחמן לא:

נב א ב ג מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הלכה ד סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קלט סעיף ג וסע"ב וסי' קמו סעיף כב :

נד ד מיי' פי"א שם הל' ט וע"ש מהל' מכירה הל' [illegible] סמג עשין [illegible] טוש"ע ח"מ סי' קמב סעיף א וסי' קנב סעיף יא :

נה ה ו מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמב סעיף א :

נו ז ח טוש"ע ח"מ סי' קנ סעיף א :

נז ט מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הל' ט ועי' בהשגות ובמ"מ ופ"א מהל' מכירה [illegible] סמג עשין [illegible] טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יד וסי' קנד סעיף א :

נח י מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף טו וסי' קנד שם :

[לקמן נח.] ב"מ מט: קז:

איתליה דררא דממונא ולההוא אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר אמרי נהרדעי (א) אאם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן רב אשי אמר בלעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן גשלא ניתן להשבון: חזקתן שלש שנים מיום ליום וכו': א"ר אבא דאי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה אמר רב זביד הואם טען ואמר לפירות הורדתיו נאמן והה"מ בתוך שלש אבל לאחר שלש לא א"ל רב אשי לרב כהנא אי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד א"ל זאיבעי ליה למחויי דאי לא תימא הכי הני משכנתא דסורא *דכתב בהו במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כביש ליה לשטר משכנתא גביה ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן (ב) מתקני רבנן מידי דאתי ביה לידי פסידא חאלא איבעי ליה למחויי הכא נמי איבעי ליה למחויי אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם מה טעכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר יאף ישראל הבא מחמת עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אמר רבא ואי אמר ישראל לדידי

רשב"ם אם בא אחד מן השוק והחזיק בה. בהך קרקע דאמר רב נחמן כל דאלים גבר ובא זה השלישי וחטפה מהשנים אלו הטוענין של אבותי: אין מוציאין אותה. בב"ד מידו של זה השלישי ואע"ג דלא טעין מידי דשמא גם לב' הראשונים אין להם חלק בה: דתני רבי חייא גזלן של רבים כו'. וסברי נהרדעי דבגזלן כי האי מיירי שגזל משנים החלוקים בדבר זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי: לאו שמיה גזלן. לכופו בדיינים להוציא מידו מה שגזל: רב אשי אמר לעולם גזלן של רבים שמיה גזלן. הואיל ולא טעין מידי ומוציאים מידו ומעמידין אותה בפני שנים הראשונים שיש להם טענת אבות: ומאי לא שמיה גזלן. דקאמר רבי חייא לא להקל עליו בא לפטרו מלשלם אלא להחמיר עליו ולומר דלא ניתן להשבון לא (ג) מיכפר בהשבה דאינו יודע למי ישיב דמאחר שבא לידו צריך להשיב לבעלים ולא להוציאה מתחת ידו ולהפקידה לשנים הראשונים וכל מאן דאלים (ד) גבר כדפסקינן לעיל ואי תפסינן לא מפקינן כל שכן זה שבתורת גזל בא לידו והוא צריך להוציאה מתחת ידו ואינו יודע למי ישיב והכי נמי אמרינן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פח:) א"ר לוי קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות ומפרש התם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה דהמוכר במדה (ה) וגזל לרבים שאינו יודע למי ישיב ואליבא דרב אשי איירי נמי ר' חייא במוכר במדה שאינה ישרה לרבים כן נראה בעיני שיטה זו: אי דלי ליה לנא דפירי לאלתר הוי חזקה. אם יש עדים שהגביה המערער לנא דפירי מקרקע זו על כתפיו של זה המחזיק שטוען לקוחה היא בידי מאחר שסייע לו להוליך הפירות לביתו שוב אין יכול לטעון ולומר לא מכרתיה לו שלא היה לו לסייעו בלקיטת הפירות אלא היה לו למחות ומדסייע לו הפסיד וכמודה שמכר לו דמי. ור' חננאל פירש אי איכא סהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא לנא דפירי דורון להוליכה לביתו נתברר שאכילת הפירות של לוקח ומדידיה יהב ליה למוכר ואין נראה בעיני: אמר רב זביד אי טעין. המערער בתר דדלי ליה ללוקח לנא דפירי לפירות הורדתיו כדין ארים למחצה ושליש ולרביע וחלקו הוא דדלי ליה נאמן כלומר לא הפסיד במאי דדלי ליה: והני מילי. דנאמן: בתוך שלש. דאם איתא דזבנה מיניה אמאי לא מיזדהר בשטריה: אבל לאחר שלש. אי טעין לפירות הורדתיו אינו נאמן ואע"ג דלא דלי ליה לנא דפירי דעד תלת שנין מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר והוה ליה לזה למחות בתוך שלש כדמפרש ואזיל: אי לפירא אחתיה. כי משכנתא דסורא לעשר שנים או לעשרים: מאי הוה ליה. לבעל השדה למעבד נמצא שכל המוריד את חבירו לפירות של שלש שנים או יותר יפסיד קרקע שלו הואיל ולא יהא נאמן לאחר שלש לטעון לפירות

הכי

הורדתיו: א"ל איבעי [ליה] למחויי. בתוך שלש ולומר לעדים דעו לכם שלפירות הורדתיו לכך וכך שנים וגוף הקרקע קנוי לי שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק לא יוכל לטעון שטר היה לי ואבד כי לא נזהרתי בו אחר שלש דכיון דמיחה בו בעל השדה היה לו להזהר בשטרו: דאי לא תימא הכי. דמחאה לתלאין שמותה על הקרקע ומודי בפירות לאו מחאה היא אלא כדאמרינן לקמן פלניא גזלנא הוא דקאכיל ארעא דידי בגזלנותא למחר תבענא ליה בדינא: אם כן האי משכנתא דסורא כו'. ותקנתא דרבנן הויא הך משכנתא משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רבית אבל בנכייתא מותר כעין משכנתא דסורא שמלוה עשרה מנה על שדהו ולסוף עשר שנים חוזר הקרקע לבעלים בחנם ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה ואין כאן צד רבית ואע"פ ששוין הפירות כפלים שהרי הוא קרוב לשכר וקרוב להפסד שמקבל פירות של כל שנה במנה ואפילו בשנת שדפון שלא יהו שוין פירות השנה דינר: אי כביש. טומן המלוה ואמר לאחר שלש לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן ולא יוכל זה לטעון לפירות הורדתיו ומחאה נמי לא תועיל לו: דאתי ביה. לוה לידי הפסד בתמיה: אלא איבעי ליה למחויי. בתוך כל שלש ומהניא ליה מחאה ומדלא מיחה הפסיד: הכא נמי. אם איתא דלפירא אחתיה איבעי ליה למחויי בתוך שלש קודם שיחזיק: ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם. שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל ואכלה עכו"ם שלש שנים או יותר וטוען שלקחה מישראל ואזיל ישראל וקנה מההוא עכו"ם ואכלה גם הוא אחר העכו"ם שני חזקה או יותר לא הוי חזקה אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישראל וישראל ליזיל וליתבע לעכו"ם דזבן מיניה דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה: דלא הוה ליה למזבן ארעא דישראל מעכו"ם עד דלימא ליה הב לי שטר דזביני דזבנת לה מישראל דדין חזקה לית ליה לעכו"ם ולא כל מאן דאתי מחמתיה דסתם עכו"ם גזלנים הם וישראל ירא למחות והלכך לא תקנו בהם חזקה כדאמרינן לקמן בשמעתין הני דבי ריש גלותא לא מחזקי משום האי טעמא גופיה שיראים אנו למחות וישראל זה הבא מחמת עכו"ם אע"פ שהחזיק אין חזקתו כלום וחזקה שאין עמה טענה היא שהרי הוא טוען העכו"ם מכרה לי אבל איני יודע היאך באה לידי העכו"ם שיוכל למכרה אבל אי טען ישראל ואמר יהב לי ההוא עכו"ם שטר זביני דזבנה מינך וראיתי בו שלקחה ממך מהימן דדמי למאן דא"ל קמי דידי זבנה ההוא עכו"ם מינך דמסקי' לקמן דמהימן מיגו דאי בעי א"ל מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה ודוקא בא מחמת עכו"ם דאילו בא מחמת ישראל אע"פ שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה וזה החזיק שלש שנים חזקתו חזקה כדאמרי' לקמן (דף מא:) גבי ההוא דדר בקטתא בעיליתא ארבע שנין:

לדידי

תוספות דררא דממונא. פירוש דבלא טענתייהו מהכא יש ספק לב"ד דהי מינייהו הוה הולד אם נולד קודם שמכר או אחר שמכר וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (ב"ק דף מו.) בלא טענתם מסופקים ב"ד איך היה מעשה אם קודם שנגחה ילדה או לאחר שנגחה וכן בשור רודף אחר שור אחר והוזק (שם לה.) יש להסתפק אם בשורו הוזק או אי בסלע לקה וכן בכל מקום דפליגי רבנן וסומכוס אבל הכא בזה אומר של אבותי שעל פי טענותיהן בא הספק אמרינן כל דאלים גבר: אין מוציאים אותה מידו. ואפילו כתבו הרשאה זה לזה הואיל ורשעים הם (ו) אין נזקקים להם: דתני רבי חייא גזלן של רבים לא שמיה גזלן. שאין מוציאין מידו ומיירי בזה אומר של אבותי ולא בגזל מחמשה בני אדם דהתם אמאי אין מוציאין ורב אשי פליג אנהרדעי וסבר דרבי חייא לא להקל בא אלא להחמיר דלא סגי בהשבה אחת כמו לשאר גזלן עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד כרבי עקיבא בהגוזל עצים (ב"ק דף קג:) ומיירי בגזל מחמשה ובקונטרס פירש דמיירי בחנוני שמכר במדה שאינה ישרה דאינו יודע למי גזל ולכך לא ניתן להשבון ואף על פי שיכול לעשות בו צרכי צבור כדאמרינן בפרק אין לדין (ביצה דף כט.) האי לאו השבה מעלייתא היא: ואי דלי ליה לנא דפירי לאלתר הויא חזקה. וא"ת להימניה במיגו דאי בעי אמר לפירות הורדתיו וי"ל דהוי מיגו במקום עדים דהכא סהדי כיון דדלי ליה לנא דפירי מודה שהיו הפירות שלו ועוד דאינו רוצה לטעון לפירות הורדתיו אלא תובע הקרקע והפירות: ואי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למעבד. אין לפרש דרב אשי סבר דלעולם נאמן לומר לפירות הורדתיך דאם כן קשה לרב אשי מאי טעמא דרבנן דבעו שלש שנים מיום ליום דהא לדידיה ליכא למימר כדמפרש רבא בריש פרקין דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר דהא לעולם צריך לשמרו פן יאמר לפירות הורדתיך ועוד דאם כן היכי קאמר דאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחויי אלא לא בעי למחויי דחזקתו אינה חזקה דיכול לומר לפירות הורדתיו ומייתי ממשכנתא דסורא ומאי מייתי אדרבה אם כדברי רב אשי תו ליכא פסידא שיכול לומר לפירות הורדתיך ונראה לרשב"א דרב אשי לא בא להאמינו אחר ג' אם אומר לפירות הורדתיך אלא שואל איזו תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש שלי היא כשהורידו לפירות דסבר לא מהני מחאה אלא כשאמר פלניא גזלנא הוא דקא אכיל לארעאי בגזלנותא והיכא דאחתיה לפירות לא מצי למחויי הכי וכן פירש הקונטרס והשתא מייתי שפיר ממשכנתא דסורא דמהניא מחאה כי האי גוונא [ועי' תוס' ב"מ קי. ד"ה אמר ליה]:

רבינו גרשום

התם להאי אית ליה דררא [דממונא] בגוה. דקודם מכירה הות ממוניה דהאי ובתר מכירה דאידך ואין ידוע ממונו של מי ילדה מש"ה יחלוקו: גזלן של [רבים]. כלומר גזלן של שנים שעומדים במחלוקת ביניהם א) כגון אלא שלא ניתן להשבון שאע"פ שמשיב קרוי גזלן שאין ידוע של מי היתה שיחזירנה לו: פיסקא אמר ר' אבא אי דלי ליה. המערער כלומר שסייע למחזיק להגביה לו על כתיפו ב) או שהשליך אחריו לביתו צנא של פירות מאותה שדה שמערער עליה אע"פ שעדיין לא עמדה ברשותיה ג' שנין חזקה אלא כיון שיש לו עדים שהגביה לו צנא דפירי לאלתר הוי חזקה דאם איתא דשלו היא כיון שאמר לו המחזיק הגבה לי היה לו למחות ולומר והלא שלי הוא הקרקע מה יש לך בפירות שדי: אמר רב זביד. אי דלי ליה צנא ושוב מערער על השדה דשלו הוא וטוען ואומר לפירות הורדתיו שיהא אריסי שיהא חצי הפירות שלו וזה שהגבהתי לו חלקו סייעתיו להגביה נאמן לומר כן: הני מילי. דנאמן לומר כן בתוך ג' כשלא החזיק בהן עדיין ג' שני חזקה אבל לאחר ג' [לא]: מאי הוה ליה למיעבד. מה היה יכול למחות הא לא מצי לסלקו קודם זמנו אם עשאו אריס לי' שנים עדיין לא הגיע זמנו: אפ"ה איבעי ליה למחויי. אע"ג דלא הוי עיקר מחאה דלא מצי למימר פלוני גזלנא הוא דאכיל ארעא דידי דהא ברשותיה איכל דהורידו לפירות מ"מ צריך למחות בפני עדים בתוך ג' ולומר הוו עדים שפלוני (שעובר) [שאיכל] שדה שלי אני הורדתיו לפירות לכך שנים ואי לא אמר הכי לא מהימן למחות אחר ג': דאי לא תימא הכי. דצריך למחויי בתוך ג' ולהודיע לרבים שאינה שלו א"כ הני משכנתא דסורא [illegible] למלוה דליכול שדהו בנכייתא עד זמן שישתלם ממנו בפירות שיאכל מן השדה: אלא איבעי ליה למחויי בתוך ג' להודיע לרבים שמשכנתא היא בידו ה"נ במוריד חבירו לשדהו לפירות בעי למחויי: ישראל הבא מחמת עכו"ם כעכו"ם. כגון שקנאה מן העכו"ם ג' שנים אינן חזקה מה עכו"ם אין לו חזקה מן ישראל אם קנה ממנו קרקע אא"כ יש לו שטר מכירה עליה לפי שבדיניהן אין חזקה בשנים אצל ישראל הבא מחמת עכו"ם אין לו חזקה אא"כ יש לו אותו שטר שמכרה ישראל לעכו"ם ואע"פ שיש לו עדים לישראל שעמד בה עכו"ם אין חזקתו חזקה מה שאין כן בישראל שאם קנה ישראל קרקע מחבירו ישראל ועמד בה שני חזקה ובא אחר ואמר זה מישראל פלוני קניתיה אם יש לו עדים שעמד בה אותו ישראל אפי' יום אחד חזקתו חזקה: אמר רבא אי אתי ישראל ואמר. לדידי אמר אותו עכו"ם שמכרה לזה דההוא עכו"ם גופיה קנאה מישראל [illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרי נהרדעי ואם: (ב) שם הכי נמי דמהימן וכי קימא הכי נמי מתקני רבנן מידי דאתי ביה: (ג) רשב"ם ד"ה ומאי לא וכו' לא מיתכפר בהשבה וכו' להשיב לבעלים. נ"ב [illegible]: (ד) בא"ד וכל מאן דאלים גבר: (ה) בא"ד המוכר במדה [illegible] יודע: (ו) תוס' ד"ה אין מוציאים וכו' ורשעים הם. נ"ב [illegible]

א) נראה דצ"ל שעומדים במחלוקת כגון אלו: בלא ניתן להשבון וכו'. ב) אולי צ"ל או שבלה אחריו לביתו וכו' ולפסר דכוונתו שבלא הלוקח אחריו של מריה דארעא וכמו שפי' הרשב"ם בשם הר"ח ז"ל.

לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה מהימן מי איכא מידי דאילו (א) עכו"ם אמר לא מהימן ואילו אמר ישראל משמיה דעכו"ם מהימן אלא אמר רבא [א]אי אמר ישראל קמי דידי זבנה עכו"ם מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבינתה מינך א)ואמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר איזיל איגזרה לדקלא דפלניא דזבנתיה מיניה מהימן (ב) לא הציף איניש למיגזר דקלא דלאו דיליה ואמר רב יהודה [ב]האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל דזרע נמי ערודי אכלי ליה ב)ואמר רב יהודה אכלה ערלה (ג) אינה חזקה תניא נמי הכי ג)[ג]אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה אמר רב יוסף [ד]אכלה שחת לא הוי חזקה אמר רבא [ה]ואי בצואר מחוזא קיימא הוי חזקה אמר רב נחמן [ו]תפתיחא לא הוי חזקה [ז]אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה [ח]והני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינן בהו: והעבדים וכו': עבדים יש להם חזקה ד)והאמר ר"ל [ט]הגודרות אין להן חזקה אמר רבא [י]אינהו אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים אמר רבא [כ]אם היה קטן מוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו דתימא ניחוש דלמא אימיה עיילתיה להתם קמ"ל אימא לא מנשיא ברא ה)הנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא אתא מרי חושלא תפסינהו והוה קא טעין טובא אמר אבוה דשמואל [ל]יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחות הן בידי והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה [מ]שאני עיזי *דמסירה לרועה והא איכא צפרא ופניא בנהרדעא טייעי שכיחי ומידא לידא משלמי: ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו': לימא ניר איכא בינייהו דרבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה ותסברא לרבי עקיבא מאי איריא חודש אפילו

לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה מהימן · דמדאסיק אדעתיה למיטען הכי ה"ל הוה מצי למיטען אנא זבינתה מינך ואכלתי' שני חזקה דמהימן הלכך מה לו לשקר וקושטא קאמר: מי איכא מידי דאילו אמר עכו"ם לא מהימן כו'. השתא נמי חזקה שאין עמה טענה היא דאפי' אם טענתו אמת היא דאמר ליה עכו"ם דמישראל זבנה הלא אין בדבריו של עכו"ם כלום בלא שטר: קמאי דידי · כלומר שאני יודע בבירור היינו חזקה שיש עמה טענה: האי מאן דנקיט כו' · כבר פרישית לה לעיל: האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה · חיות השדה שבאות ואוכלות הזרעים שבקצות השדה ויש שעושין קירות וגודרין השדה ומניחין קרקע חוץ לקיר מעט בשדות הסמוכות ליער ומשליכים שם זרע ומה שצומח באות החיות ואוכלות אותו ואינן נכנסות בשדה עכשיו ואם בא אדם והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר אינה חזקה דיכול לומר דכיון דכל מה דזרע בההוא קרקע ערודי אכלי ליה לא איכפת ליה למחות דלא אחזיק כדמחזיקי אינשי לפיכך לא הויא חזקה: אכלה ערלה · אחת מן השלש שנים הויא שנת ערלה אינה חזקה דלא איכפת ליה לבעל השדה בשנת ערלה ולהכי לא מיחה וכ"ש אם שלשתן הוי ערלה. ערלה וכלאים אכילתן באיסור שביעית הפקר לכל לכך לא ניחה ולא הויא חזקה ובפירוש ר"ח גרסינן הכי אכלה ערלה ושביעית וכלאים הרי זו חזקה ולא נהירא: אכלה שחת · שלא המתין עד שתגדל התבואה אלא ג' שנים קצרה כשהיא שחת ומאכיל לבהמתו אינה חזקה דשמיט ואכיל ולא היה אוכל כשאר בני אדם ולפיכך לא חשש זה למחות בו שיש רגלים לדבר שירא הוא להחזיק כשאר בני אדם לפי שבגזל ירד בה: ואמר רבא ואי · קאי האי שחת: בצואר מחוזא · בבקעת מחוזא הוי חזקה לפי שעשירים הם ובהמות להם הרבה ודרכם להאכיל השדות לבהמות כשהן שחת: תפתיחא · קרקע פתוחה ומלאה בקעים ואינה מגדלת פירותיה לא הויא חזקה דמפני רעתה לא הקפיד למחות ורבי' חננאל פירש תפתיחא שדה שלא חרש אותה אלא הוגשמה ונשבה הרוח וזרחה השמש ונתבקעה כגון פתחי חרישה וזרע בה כגון זה אינה חזקה: אפיק כורא · זרע כור: ועייל כורא · וליקט בו כור והכניס לביתו דכיון דליכא הרווחה לא הוי חזקה דלא חשש זה למחות: לא מחזקי בן · אם החזיק אחד מהן בשדותינו אינה חזקה וצריך להזהר בשטרו דמחמת יראתן לא מיחו בהן: ולא מחזקינן בהו · שמתוך שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושמחים כדי להשביח קרקע שלהם וימלאום מתוקנים וגם למחות אינן חוששים לפי שבזרוע יטלו את שלהם כל זמן שירצו וי"מ לפי שעסוקין בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלהן ולא נהירא: הגודרות אין להן חזקה · גודרות לאן וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים שיכול לומר מעצמו נכנס או אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו אינה חזקה ואין יכול לומר לקוח הוא בידי והעבדים מהלכים הם בכל מקום ותנן דיש להם חזקה: ומשני הא דאמר ר"ל אין להן חזקה ה"מ לאלתר. שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון לקוח הוא בידי בלא עדים ובלא ראיה כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עשוין להשאיל ולהשכיר דנאמן בהן לומר לקוח הוא [בידי] הואיל וישנו בביתו דבשאר מטלטלין הוי חזקה לאלתר דהמוחזק בהן יכול לטעון שלי הוא שלקחתיו אבל יש [א] להן לעבדים ולגודרות חזקה לאחר ג' שנים שהיה לו לזה המערער למחות ולא מיחה: אמר רבא · עבד כנעני קטן המוטל בעריסה: יש לו חזקה לאלתר · אם החזיק בו אחד ואמר לקוח הוא בידי נאמן הואיל ואין יכול להלך ולא דמי לגודרות וגם אין עשוי להשאיל ולהשכיר: פשיטא · דודאי מעצמו לא הלך: דעיילה אימיה · דעבד בבית אותו המחזיק תדיר: אימיה עיילתיה · ושכחתיה שם דהשתא הייינו גודרות: הני עיזי דאכלו חושלא · שעורים קלופים שנכנסו בשדה [ורלו] אותה תבואה השטוחה שם לשמש וקיימא לן שן מועדת היא לעולם וכי הויא ברשות הניזק נזק שלם משלמת ואין עדים מעידין מה אכלו מעט או הרבה וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו יותר מכדי דמיהן של עזים הללו: יכול לטעון עד כדי דמיהן · של עזים מ"ט מיגו דיכול למימר בעל השדה לקוחין הן בידי דהא תפיס בהו ומהימן כי קאמר נמי כך וכך אכלו מהימן וקיימא לן האי מהימן בשבועה אבל בטפי מכדי דמיהן דליכא מיגו לא מהימן אלא בעדים: והאמר ר"ל כו' · והאמאי יכול לטעון עד כדי דמיהן הא ליכא מיגו דלא מצי למימר לקוחין הן בידי: שאני עיזי · דאע"ג דגודרות נינהו כיון דמסירי לרועה מתוך שמשומות הן יותר מאילים וכבשים ואין אדם יכול להחזיק בהן בדרך לפיכך יש להן חזקה: והאיכא צפרא · שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה: ופניא · שהרועה מביאן מן השדה עד תוך העיר וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים: טייעי ישמעאלים גנבים: מידא לידא משלמי · מיד הבעלים ליד הרועה שחרית ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית ואין הולכות יחידות כלל: ניר · חרישה כדכתיב נירו לכם ניר (הושע י): רבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה · אלא גמר פירי הלכך צריך ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה דבהכי גדל פרי כל צרכו וי"ב חדשים באמצע דבעינן רצופין: ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה · הלכך בחדש אחד סגי כדי לעשות ניר: אפי'

הכי גריס ר"ח אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה · וכן נראה לר"י עיקר ואיירי כשאכלה זמורות וכן מוכח בהאשה שנפלו (כתובות דף פ׳) דתנן המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ואמר בגמרא עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות ורב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה* ואין לומר דלעולם גרס הכא אינה חזקה והתם כשאכלה זמורות והכא כשאכלה פירות שהן אסורים ולכך לא הויא חזקה שלא אכל כדרך האוכלים דאם כן הוה ליה לאיתויי הסיא דהתם נמי הכא דאיירי בדיני חזקה וא"ת דהכא משמע דזמורות ועלי כלאים שרו ומ"ש מהא דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כו:) תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ מכלל דאסירי ואמרינן נמי התם (דף כה׳) כלאי הכרם עיקרן נאסר ומיהו הא לא קשה דאיכא למימר דעיקרן נאסר משום דכתיב (דברים כב) הזרע וי"ל דהתם איירי בזרוע מעיקרן שנזרעו הזרעים עם נטיעות הכרם שגדלו הזמורות באיסור אבל הכא איירי בזמורות שהיו כבר גדולים קודם שנזרעו כלאים שאותן אינן נאסרים אלא כשהוסיפו מאתים כדאמר בפרק כל שעה (שם דף כה׳) ובפרק כל הבשר (חולין דף קטז׳) זרוע ובא הוסיף מאתים אין לא הוסיף מאתים לא ומיירי הכא שזמורות לא הוסיפו מאתים והפירות הוסיפו ולכך לא הויא חזקה אלא בזמורות ואין זה דוחק דהכי הוי אורחא דמילתא שקודם מוסיפין הפירות מאתים מן הזמורות לפי שהזמורות כבר היו גדולות קודם זריעת כלאים :

נרה

רבינו גרשום

ומקשי' מי איכא מידי וכו'. אלא אמר רבא אי אמר ההוא ישראל דזבנה מעכו"ם קמי דידי זבנה ההוא עכו"ם מיניה דישראל ולבתר הכי זבנה(מיני')ניהלי מהימן מיגו וכו': האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר. כגון שרגילין בני אדם שיש להם שדות סמוך ליער משברין מקצת משדה סמוך ליער וכונסין בשדה ועושין מחיצה בין השדה ליער בשביל שלא יצאו חיות ערודין מן היער כדי, שירעו באותה הרחקה שיש מן המחיצה ליער ולא יבואו לשבור המחיצה ולאכול התבואה' ואם החזיק אדם באותו שיור שהניח בשביל הערודים אפילו לאחר שעמדה ברשותו ג' שנים אין חזקתו הויא מאי טעם דאמרינן חזי דלא מיחה זה בעל הקרקע בתוך ג' שנים דקסבר הואיל וכל מאי דזרע האי ערודי אכלי ליה ומשום הכי שתק ולא איבד שדהו בשתיקתו: אכלה ג' שנים ערלה. היכי דמי כגון שהיו בה נטיעות ושנה ראשונה טען פירות מקצתן והיו ערלה ובשנה שניה טענו אחרים ובשלישית אחרים דכולהו הוי ערלה אינה חזקה דהאי דשתיק בעל השדה ולא ערער משום שלא היו ראוין לאכילה: אכלה שחת. ג' שנים שלא המתין עד שתגדיל התבואה אלא היה קוצה כשהיא שחת מאכילה לבהמות אינה חזקה דשמים ואכל הוה ולא אכלה כאכילת בני אדם: אי בצואר מחוזאי כלומר אם איתה קרקע עומדת סמוך למחוזא שעשירים היו וזורעין שדותיהן למאכל בהמתן אי לא מיחה הויא חזקה: תפתיחה. וזהי קרקע שפתוחה היא יותר מבית השלחין שפתוחה היא ובקועה כגברה זו שאינה מקבלת מים כך אין ניכרין בה המים ואין יכולין להשקותה ואינה מוציאה פירותיה אם החזיק בה אדם ג' שנים אינה חזקה הואיל שאין בה שום להלוחית לא חשש למחות: אפיק כורא ועייל כורא. שאין מוציאה כי אם כעין שזורעין בה ולא יותר אינה חזקה דלא השש למחות הואיל ואין מרויח בה: והני דבי ריש גלותא אם מחזיקין בקרקעות שלנו ג' שנים אינה חזקה דבשביל יראתן שתקי אנשי: ולא מחזקינן בהו. בשדותם בג' שנים דמשום דעשירים נינהו שתקי אי נמי משום דטרידי במורח צבור ולא ידעי ולא מחו · והעובדים יש להם חזקה · מי שמחזיק בהם ג' שנים: הגודרות אין להם חזקה. כגון צאן ובהמה שאם החזיק בהן אינה חזקה משום דיש בהם רוח חיים דאיכא למימר מאליהם הלכו אצלו החזיק בהן גבי עבדים נמי איכא למימר מאליהן הלכו אצלו והחזיק בהן ואמאי יש להן חזקה: אמר רבא אין להם חזקת לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים: א) כדקתני בהמה גבי עבדים ובגי גודרי דאין להם שנירה כל כך אין להם חזקה אבל בהמה גסה דיש להן שמירה יש להם חזקה לאלתר דמצי אמר אתה מכרת לי: קטן עבד יש לו חזקה. משום דליכא למימר איהו אזיל לתמן: ב) אית ליה אימא ל ומדאיתא גבי הני ב' יפים או ג' ולא מיחה יש לו חזקה: חושלא' שעורין קלופות: דמסירי לרועה · ויש להן שמירה משום הכי כשהן ברשות של זה יש להן חזקה דליכא למימר דמאחריני נינהו: צפרא להדייהו לרועה והדרי לביתייהו בלא שמירה ובדין הוא דלית להו חזקה דאיכא למימר מנפשייהו אולי התם ואחזיק בהו · ומשני בנהרדעא שאני משום דשכיחי טייעי כלומר גנבים ישמעאלים לא שביק לנו להודייהו כי אם מידא דבעל הבהמות לידא דרועה ומידא דרועה לידא דבעל הבהמות משום הכי יש להן חזקה · פיס' ר' ישמעאל אומר שדה בית הבעל לא צריך לאחזוקי בה ג' שנים רצופות שלימות כי בסוף שנה ראשונה וג' חדשים בתחלת שנה אחרונה וי"ב חדשים של אמצעית דפחות מיכן לא חשיבי ג' שנים ולהכי נקט ג' חדשים דג' תבואות בעינן בג' שנים ובג' חדשים מתגדלות תבואת של שעורים ושל ולכלן לועזין פרמיי"ש · לימא ניר איכא בינייהו דר' ישמעאל משום הכי בעי ג' חדשים ולא פחות דאם נייר ליה לקרקע לא הויא חזקה עד ג' שנים שלמים ג) דעבד ליה ניר דניר הוה חזקה: ואפי' יום אחד סגי

א) אולי צ"ל והא דלא קתני בהמה גבי עבדים משום דדוקא גבי גודרות דבהמה דקה וכו' אין נכם חזקה לאלתר אבל בהמה גסה וכו'. ב) צ"ל צ"ל דאית ליה אימא וכו' קמ"ל אימא לא מנשיא ברא. ג) אולי צ"ל ור"ע סבר ניר הוי חזקה.

מסורת הש"ס

א) לעיל לג: ע"ב: ב) [כתובות פ ע"ב]: ג) (שם):ד) כתובות פד: גיטין כ:ה) ב"מ קטז:

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פי"ג מהל' טוען הלכה ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף טו:

ס ב מיי' שם פי"ב הל' טו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעי' יג:

[ועי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי]

סא ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יא

סב ד ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף י:

סג ו מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ט:

סד ז מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' ו:

סה ח מיי' פי"ג שם הלכה ב סמג שם טור ח"מ סי' קמט:

סו ט מיי' שם פי"ט הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה ס"א וסי' עב סעי' כא:

סז י כ מיי' שם הלכה ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' ב:

סח ל מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' יז יח כא:

סט מ מיי' שם פי"ו הל' ב סמג שם טוש"ע שם סעיף כא וסי' קלה סעיף א [וכרב אלפס עוד בכתובות פרק ט דף קח: ובשבועות פ"ז דף טו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאילו אמר עכו"ם לא מהימן: (ב) שם מהימן, מ"ט לא חציף: (ג) שם ואמר רב יהודה אכלה ערלה שביעית וכלאים אינה חזקה:

[צ"ל דמסירן . יעב"ץ]

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה ומשני. אבל יש כו'. ש"ע סי' עב וכ"ה סי' קלה. ורמב"ם וש"ע סי' קלה כתבו עבדים לבד (ועמ"ש רביע שם בס"ק ב):

אפילו יום אחד נמי אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה והכא פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו ת"ר ניר אינו חזקה וי"א הרי זה חזקה(א) א)מאן י"א אמר רב חסדא ר' אחא היא דתניא נרה שנה וזרעה ב' נרה ב' וזרעה שנה אינה חזקה ר' אחא אומר הרי זו חזקה א"ר(ב) אשי שאלית כל גדולי הדור ואמרו לי ניר הרי זה חזקה א"ל רב ביבי לרב נחמן מאי טעמא דמ"ד ניר הוי חזקה לא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה ושתיק ומ"ט דמ"ד ניר לא הוי חזקה מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבו לעייל ביה שלחו ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא ילמדנו רבינו נירא הוי חזקה או לא הוי חזקה אמר להו ר' אחא וכל גדולי הדור אמרי ניר הרי זה חזקה אמר רב נחמן בר יצחק ב)רבותא למיחשב גברי הא רב ושמואל בבבל ור' ישמעאל ור' עקיבא בא"י אמרי ניר לא הוי חזקה ר' ישמעאל ורבי עקיבא מתני' היא רב מאי היא דאמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים חזקתה ג' שנים מיום ליום למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דלא שמואל מאי היא דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים עד ג)שיגדור שלש גדירות ויבצור ג' בצירות וימסוק ג' מסיקות מאי בינייהו אמר אביי דקל נערה איכא בינייהו (שעושה שלש פעמים בשנה): אמר רבי ישמעאל בד"א בשדה הלבן: אמר אביי מדרבי ישמעאל נשמע לרבנן היו לו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה אכל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חזקה

לאו

אפי' יום אחד נמי · יכול לעשות בו ניר: פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו · ר' ישמעאל ס"ל דלא הוי חזקה עד שילקט פירא רבא דהיינו כשנגמרה כל התבואה לפיכך צריך שלשה חדשים כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים שגדלים בג' חדשים ור"ע סבר פירא זוטא דהיינו כגון שחת שגדל בשלשים יום הויא חזקה אע"פ שלא נגמרה התבואה או נמי כגון ירק דגדלין הירקות בחדש אחד: נרה שנה · בלא זריעה: ושתיק · ולא מיחה ומדלא מיחה הפסיד: כל שיבא ושיבא דכרבו ליעול בה · כל קיסמים שבמחרישה יכנים בה כלומר הגולה ויחרוש הרבה עד שתכלה מחרשתו ותתרפה הקרקע ואח"כ אטלנה ואזרענה אני: ילמדנו רבינו ניר הוי חזקה · בשדה הבעל מי בחזקת י"ב חדש ושני ימים: רבי ישמעאל ור' עקיבא דמתניתין · כדאוקמינן דכ"ע ניר לא הוי חזקה כלומר יום א' בשנה שנר בו שדהו אינה חזקה להחשב כשנה שלמה לחשבון ג' שנים: זו דברי רבי ישמעאל ור"ע · דאמרי במתני' שדה הבעל חזקתו ג' שנים ואינה מיום ליום אלא י"ח חדשים לר' ישמעאל וי"ד לר"ע אבל חכמים אומרים חזקתן שלש שנים בכל דבר מיום ליום ואליבייהו דהני רבנן פרישנן בריש פירקין טעמא דחזקת ג' שנים דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר וכוותייהו דהני רבנן אליבא דרב קיימי כדמוכח סוגיא דמכילתין דלא אזיל בתר לקיטת ג' פירות של ג' שנים אלא ג' שנים שלמות בעינן בכל דבר ומשום דאין אדם נזהר בשטרו יותר מג' שנים: לאו למעוטי ניר · דהא אפי' פירא רבא ופירא זוטא קא ממעט וכ"ש ניר דהא מיום ליום קתני למעוטי אפי' שנים מקוטעות אלמא ניר לא חשיב חזקה יום אחד דידיה כשנה שלמה דאם כן די בי"ב חדש ושני ימים ואנן שלש שנים מיום ליום בעינן: דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' ישמעאל ור"ע · דאמרי במתני' אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים אלמא משליקט ג' פירות בשדה אחת בשנה אחת בג' זמנים זה אחר זה חשיב לה חזקה: אבל חכמים אומרים · פירות (ג) ג' שנים צריך עד שיגדור בתמרים ג' גדירות כו': מסיקות · בזיתים: מאי בינייהו · בין רב ושמואל בין למר ובין למר ג' שנים בעינן: דקל נערה איכא בינייהו · דקל ילדה ובחורה (ד) דפחות מג' שנים שלמות טוענת ג' פעמים דלשמואל הויא חזקה בג' גדירות אע"ג דליכא ג' שנים שלמות ולרב בעינן ג' שנים מיום ליום ורבינו חננאל פי' דקל נערה דקל המשיר פירותיו קודם גמרן מלשון גם אני נערתי (נחמיה ה) לדברי שמואל דאמר בעינן ג' גדירות לא הוי חזקה דהא לא גדר לדברי רב דאמר בעינן ג' שנים והרי הוא מחזיק בו ג' שנים והויא חזקה ולפי הלשון הזה אפי' שמואל לא בא לגרוע מג' שנים והכי קי"ל ל"א פירש עוד דקל נערה דקל דיופרין שעושה פעמיים בשנה לשמואל בשנה ומחצה הויא חזקה דהא איכא ג' גדירות ולרב לא הויא חזקה דליכא ג' שנים: אמר אביי מדברי ר' ישמעאל נשמע להו לרבנן היו לו שלשים כו' · ה"ג לה והכי פירושא דר' ישמעאל דבשנה אחת הוי חזקה בשדה אחת בשלש לקיטות בשלשה מקומות בשדה כדקתני כנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו' מדבריו נשמע להו לרבנן דפליגי עליה כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל ובעו ג' שנים דליכא פלוגתא בין ר' ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת וג' שנים אבל כל מאי דאמר ר' ישמעאל בשנה אחת אמרי רבנן בג' שנים: ממטע עשרה לבית סאה · דבית סאה צריך לעשר נטיעות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו:) אבל אם פחות מבית סאה לי' אילנות הרי סמוכין ביותר והוי כיער ולא הוי חזקה דלא אחזיק כדמחזקי אינשי וביותר מבית סאה לי' נמי לא הויא חזקה בכל הקרקע אלא כנגד מה שצריך לאילנות: אכל י' בשנה זו כו' הרי זו חזקה · דכמי שהחזיק ג' שנים בכל השדה דמי שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו:

לאו

נרדה שנה וזרע שתים כו' · נרה שתים וזרע שנה אחת לא נקט אלא משום רבותא דר' אחא דאפי' הכי הויא חזקה ואומר ר"י (ה)דנראה דוקא כגון שנרה וזרע ונרה אבל נרה בזה אחר זה אפי' רבי אחא מודה דאינה חזקה דמה מועיל חרישה כל כך שמורשה ב' שנים בלא זריעה: למעוטי מאי · תימה לרשב"א דהיכי מוכח מהכא דלמעוטי נירא. קאמר דלמא קסברי רבנן נירא הוי חזקה והא דצריך ג' שנים מיום ליום משום דעד תלת שנין מיזדהר איניש בשטרא כדמפרש בריש פירקין ואפי' לא עשה באותן שלש אלא ניר הוי חזקה דלא עביד איניש דכרבי לארעיה ושתיק: מאי בינייהו · וא"ת טובא איכא בינייהו דשלש בצירות יכולין להיות בשתי שנים שבסוף שנה בצר וב' בצירות אחרי כן בשתי שנים ואומר ר"י דמשמע ליה דג' בצירות שלמות כל שנות הבצירות אבל תימה לר"י אמאי לא משני דאיכא בינייהו חרפי ואפלי כדאמרינן בפ"ב דע"ז (דף עה:) כמה מיישנן י"ב חדש רשב"ג אומר מגת לגת מכד לכד הייתו תנא קמא איכא בינייהו חרפי ואפלי: היו לו שלשים אילנות · (ו) ונראה דדוקא שלשים)אבל ט' אילנות גדולים ממטע שלשה לבית סאה ואכל אחת בשנה זו ואחת בשנה זו לא הויא חזקה מידי דהוה אשלשים היכא דלא באזי בזויי והני אילנות לא בגדולים איירי דגדולים לא הוו אלא ג' לבית סאה כדאמרי' בפ' לא יחפור (לעיל דף כו:): ממטע י' לבית סאה · פ"ה דפחות מבית סאה לעשרה אילנות הוו סמיכי ביותר והוו כיער ולא הוי חזקה ואין נראה דהא מוכח במעתין דאכלן רצופין הויא חזקה דפריך רבא אנהרדעי אלא מעתה האי אספסתא במאי קני ליה ולרשב"א נראה ליישב פ"ה דלקמן איירי שאוכל כל האילנו' (ז) אע"פ שהן רצופים הויא חזקה שהרי אכל העומדים ליעקר ואותן העומדים להתקיים אבל הכא שאינו אוכל כל אילנות אלא י' בכל שנה אם היו ל"ג אילנות בג' סאין הרי יש בהן ג' אילנות העומדין ליעקר וכשהוא אוכל י"א אילנות בכל שנה שמא באותן י"א שאוכל אותן בשנה זו יש בהן ב' או ג' שעומדין ליעקר ובעינן בכל שנה שיאכל ג' מאותן העומדין להתקיים וביותר מבית סאה לעשרה נראה דלא קנה קרקע כל עיקר ולא כפ"ה דפי' דדוקא בכל הקרקע הוא דלא הוי חזקה אבל במה שצריך לאילנות הוי חזקה: ממטע עשרה לבית סאה · קשה לר"י דמאי שנא חזקה ממכר (ח) דגבי קנה ג' קנה קרקע ועשרה לבית סאה הוו מפוזרים ולא קנה קרקע דבעשר לבית סאה יש מאתן וחמשין לכל אילן ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פב:) גבי קנה ג' כו' אמר כמה יהא ביניהן משמנה ועד שש עשרה אבל יותר מי"ו הוו מפוזרין וכשיש ביניהן י"ו הוי לכל אילן ח' (ט) מכל צד סביבותיו דהייט טבלא של י"ו על י"ו עגולה שהאילן יונק סביבותיו בשוה וי"ו על י"ו מרובעים הוו מאתן וחמשין ושית דל רביע מינייהו דמרובע יתר על העיגול רביע לא ישאר אפי' מאתים אלמא לא הוי כשיעור י' לבית סאה ושמא יש לחלק בין מכר לחזקה דגבי מכר ודאי לא אמר דקנה קרקע אם אינן רצופין כדרך שבני אדם רגילין ליטע ודרך בני אדם אין להרחיק יותר מי"ו אמה אילן מאילן אע"פ שנכנסת יניקה של זה בתוך יניקה של זה שאילנות גדולים יונקין י"ו אמה מכל צד ולכך אין דרך להרחיק אילן מאילן כל שיעור יניקתם דהייט ל"ב דא"כ לא יטע איש בשדה גדולה אלא ב' אילנות או ג' אבל גבי חזקה הויא חזקה כשיעור יניקה אע"פ שהן מרוחקין כשיעור יניקה אבל קשה לר"י דיפה כח הדיוט מכח הקדש דגבי הדיוט קנה שלשה קנה קרקע משמנה ועד י"ו וגבי הקדש תניא בסוף המוכר את הבית (לקמן דף עב:) הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע פחות מכאן או יותר על כן לא הקדיש את הקרקע מאי שנא הקדש ממכר ופי' הקונטרס בסוף המוכר את הבית (שם ד"ה ממטע) דהתם בדעת מוכר תליא מילתא אבל גבי הקדש ביניקה תליא מילתא ובהמוכר את הספינה (שם דף פב: ד"ה כמה) פירש גבי מכר והוא הדין למקדיש אילנות דהוי נמי האי שיעורא וברייתא דהמוכר פליגא ורחיה מתוספתא דמכילתין, דקתני (י) כי קנה ג' קנה קרקע

עא א מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעי' ס וסעי' ט:
עא ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם ס"א:
עב ג טוש"ע שם סעיף טו:
עג ד מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעי' יז:

רבינו גרשום

מצי למעבד בה ניר: פירא רבא. דר' ישמעאל סבר בעינן שלשה חדשים דא"כ בהו פירא רבא וגמר פירי בעינן ור' עקיבא סבר בפירי זוטרא כגון אספסתא דבחדש אחד נגמר כולו פריו סגי והויא חזקה: נרה ענה וזרעה שתים. ושתיק דאם איתא דשלו הוא הוי מחי והואיל דלא מחי הוי חזקה: מימר אמר. המערער: כל שיבא דכרבא ליעיילו בה. כלומר ולואי שיביאו כל אותן כלי אומנות שלהן דכרבי בהן ולכרבו לארעאי ולאחר כן שהיו מתקנים אותה הייתי מוחה. שיבא לועזין ריעמ"ל שמכסין בו את התבואה לאחר שהיא זרועה · אמר רב נחמן בר יצחק וכי מאי רבותא היא למיחשב גברי דסבירא להו דניר הוה חזקה. והא רב ושמואל ור' ישמעאל ור' עקיבא דמתני' דגברי רברבי נינהו וסבירא להו כו' כדאמרן לעיל · אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה. זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא דבעי כל הד וחד שיעוריה כדקתני מתני' אבל חכמים אומ' כו' מאי לאו למעוטי ניר ד"א הוי חזקה דהשתא מיום ליום ממעט מקוטעין דלא הוי חזקה כל שכן וכל שכן דניר לא הוי חזקה דבחד יומא מצי למעבדיה: ג' בצירות. דהיינו ג' שנים ולא ניר: מאי בינייהו. בין רב ובין לשמואל בין למר ובין למר ג' שנים אמרינן דבעינן חזקה: אמר אביי דקל נערה. דבחורה היא ובכחה עומדת וטוענת פרי ב' פעמים בשנה בב' שנים של חזקה סגיא משום דבדקל נערה מצי לגדור ג' גדירות בב' שנים: פיסקא אבל בשדה אילן שגדל שם התבואה נמי. קייצו תאנים · ה"ג אמר אביי מדר' ישמעאל נשמע היו לו ל' אילנות ממטע עשרה לבית סאה די' אילנות צריכין בית סאה דבכך חשוב שדה אילן · מי לא אמר ר' ישמעאל במתני' להיכא דאכל חד פירא הוי חזקה לכולהו פרי דכל היכא דכנס את תבואתו דמי כמאן דמסק את זיתו וכנס קייצו בפעם אחת והיכא דמסק את זיתיו דמי כמאן דכנס את תבואתו וכנס קייצו [בבת] אחת וכן הכי נמי כנס את קייצו דחד פירא הוי חזקה לכולהו ולא בעינן לכל פרי ופרי ג' שנים כי אם לכולהו פרי חד שתא · הכא נמי גבי אילנות היכא דאכל י' אילנות בשדה זו ולא אכל להני הוי חזקה והכי נמי לכולה [שדה] הוי י' חזקה הני להני אע"ג דלא אכל להו לכולהו אילנות בשתא חדא · אכל י' אילנות בשנה זו) וי' בג' נה ש) וי' בשנה אחרת וי' בשנה שלישית שאם

א) [ע' תוס' לקמן לג: ד"ס מאן]: ב) [יבמות מה:]: ג) גי' רש"ל שיגדור ג' גדירות כדלי"ס וכוא מלשון גודו אילנא: ד) אבל אילנות גדולות ממטע ט' ג' לבית סאס כ"ס במהרש"ל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן י"א. נ"ב אע"ג דבסוריות דף יג אמרו די"א היינו רבי נתן ססא קבלס סיתס כידו וע"ל ר"פ סמוכר פירות דף לג ע"ב במ"ש התוס' בד"ס מאן י"א: (ב) שם א"ר אחא שאלית כל גדולי וכו' הרי זו חזקה: (ג) רשב"ם ד"ס אבל וכו' פירות של ג': (ד) ד"ה דקל וכו' דפחות מג' וכו' דהא לא גדר דמה שליקט מן האילן ולא מן האילן לדברי רב: (ה) תוס' ד"ה נרה וכו' ואומר ר"י דנראה דוקא כגון: (ו) ד"ה היו לו שלשים אילנות הני אילנות לא בגדולים איירי וכו' בפ' לא יחפור ונראה דדוקא שלשים אבל תשע אילנות ממטע שלש וכו' דלא בזויי בזויי הס"ד וכ"כ פירוש אילנות גדולים וכן פירש בטור ח"מ בסי' קמ"א בשם ר"י: (ז) ד"ה ממטע וכו' דאע"פ שהן וכו' העומדים ליעקר והעומדים כצ"ל ותיבת ואותן נמחק: (ח) ד"ה ממטע וכו' חזקה ממכר דהיכא דקנה שלשה: (ט) בא"ד ח' אמות מכל צד · (י) בא"ד מתוספתא דמכילתין דקתני גבי קנה:

בא המערער ועדי' לאחר ג' שנים ... כולן ג' שני חזקה · יכול לומר לו המחזיק אני אכלתים בזמן שהיו טעונין ולא פחית משום הכי הויא חזקה אבל

לאו מי אמר ר' ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו פירי הכא נמי הני הוו חזקה להני והני הוו חזקה להני [א]והני מילי היכא דלא אפיקו (א) אבל אפיקו ולא אכל לא הויא חזקה [ב]והוא דבאזי באזוזי: זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא אם כן אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום לימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא [ג]זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע: [ד]פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר' עקיבא דאמר א)מוכר בעין יפה מוכר ב)ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשו בארעא אבל אילנות דקמכחשי

רשב"ם

לאו מי אמר רבי ישמעאל חדא פירא הוי חזקה לכולהו פירי·(ב)דבמקום הזיתים מתני למקום התבואה והקיץ וכאילו החזיק בשלשתן דמי וכן כשכנס את תבואתו כמי שהחזיק בשלשתן דמי שמן הטעם הזה הוי חזקת שלש שנים בכל השדה אע"פ שלא החזיק בו בכולהו פעם אחת הכי נמי חזקת מקום י' אילנות של שנה ראשונה זו חשובין כאילו החזיק נמי במקום העשרים וכן בשניה וכן בשלישית כאילו החזיק בכל שנה בג' אילנות: וה"מ דהוי חזקה באכילת שלשים אילנות בג' שנים כה"ג היכא דלא אפיק אחריני כי העשרים לא עשו פירות כי אם עשרה לבד בכל שנה דומיא דרבי ישמעאל שמלקט כל מה שגדל בשדה ופירש ר"ח כגון בנות שוח שאין פירותיהם נגמרים עד ג' שנים: אבל אי אפיק · הני (ג) אילנות כולהו פירות בכל שנה ולא אכל אלא י' מינייהו לא הוי הני י' חזקה לכ' דכיון דלא אכל כל הפירות גילה על עצמו שהשדה אינה שלו ויירא להחזיק חזקה גמורה ולפיכך לא חשש זה המערער למחות ולא הויא חזקה: והוא דבזאי בזויי · לשון בזיעה כלומר וה"מ דהוי חזקה כשאכל עשרה בכל שנה היינו ע"י פיזור שאכל ג' בכל בית סאה דנמלא מחזיק כל השדה אבל אכל י' אילנות ביחד בבית סאה (ד) זו ובשנה שניה כמו כן בבית סאה שני וכן בשלישית אינה חזקה דכל בית סאה חשוב שדה האילן בפני עצמו ושדה שלם לא הוי חזקה לשדה אחר והייטו נמי דומיא דרבי ישמעאל דכנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו' שבכל השדה הוא אוכל דסתם שדה האילן על פני כולו מפוזרין הזיתים והדקלים: זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע · בשני לקוחות שלקחו שדה האילן מאדם אחד ביחד וכל הקרקע היה צריך לאילנות שהיו נטועים כדין שדה אילן והכי מתוקמא סוגיא דשמעתין לאחד מכר הקרקע ולאחד מכר האילנות והחזיק כל אחד בשלו כגון דרפק בה פורתא(ה) או עשה שום עבודת קרקע כל אחד בשלו דקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה ולאו בחזקת ג' שנים מיירי ובהדיא מפרש לקמיה דבשני לקוחות מיירי: אמר רב זביד זה קנה אילנות· לפירותיהן בלא קרקע שאם יבשו האילנות לא יטע אחרים במקומן וזה קנה כל הקרקע אפי' אם יש שם ג' אילנות דתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) דקנה קרקע תחתיהם וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו ה"מ בלוקח אחד הקונה אילנות בתוך של חבירו דקנה קרקע אבל הכא בשני לקוחות שלוקחין ביחד זה אילנות וזה קרקע מצי אמר ליה בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך בקרקע והכי מפרש לקמיה: לימא ליה · כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל ולא תטע אחר במקומו אבל כל זמן שהוא טוען פירות אינו יכול לומר כן ואע"ג דקרקע אין לו האילן (ו) כמות שהוא יונק מן הקרקע קנאו לפירותיו והכי נמי מוכח לקמן בשמעתא מדאמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי אי כורכמא רישקא זבין ליה כו' ובהמוכר את הספינה (שם) נמי תנן הקונה ב' אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע כו' ואם מתו אין לו קרקע אלמא אע"ג דאין לו קרקע קתני ולא יעקרנו עד שימות וה"ה נמי להא דרב זביד: זה קנה אילנות וחצי קרקע · לאו דוקא חצי קרקע אלא (ז) הצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אי נמי דוקא קאמר חצי וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות אם לא מפני שמכר הקרקע לחבירו ואפילו לא הוו אלא ב' אילנות דקיימא לן בהמוכר את הספינה דאין להן קרקע הכא יש להן דכיון דשני לקוחות הן שקונין ביחד מצי אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה זבין לדידי נמי כו' והכי מפרש לקמיה: מכר קרקע ושייר אילנות לפניו · אפי' אינן אלא ב' יש לו קרקע כדי מחיית האילנות וצורכן וגם אם יבשו יטע אחרים במקומן דודאי מוכר לעצמו שייר קרקע והכי אמרינן בהדיא בהמוכר את הבית (לקמן דף עא·) אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה ב' אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע מכר קרקע ושייר ב' אילנות לפניו יש לו קרקע: ואפי' לרבי עקיבא דאמר כו' · פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לקמן בהמוכר את הבית (דף סד·) בשני מקומות גבי מוכר את הבית תנן לא מכר את היציע כו' ולא את הבור ולא את הדות אע"ג דכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר במכירתו כלום וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך דמוכר בעין רעה מוכר וגבי מוכר את השדה תנן ג) נמי הכי דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר אל עצמו דרך ללכת אל בורו: ה"מ גבי בור ודות · הוא דקאמר ר' עקיבא דלא עיכב דרך לעצמו סביבות הבור כלום דלא מכחשי בארעא שיכול הלוקח לזרוע על שפתו ולא יצעק עליו הלוקח לעקור בורו מכאן דהא אינו מזיקו כלל הלכך לא אסיק מוכר אדעתיה לעכב לעצמו כלום מן הקרקע והלכך צריך ליקח ממנו דרך בדמים לילך אל בורו:

דקא

תוספות

וכמה יהו (ח) רחוקים ממטע עשרה לבית סאה פחות מכאן או יותר על כן או שקנה בזה אחר זה לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם ובתר הכי קתני במקדיש ההיא דמייתי בהמוכר את הבית (לקמן דף עב·) ונראה דפחות מכאן דקתני גבי הקדש קאי נמי אכדי שיעבור בקר וכליו ויותר מכאן קאי (ט)אלבית סאה כמו גבי מכר)ולפי זה נמי ליכא למימר דאין חילוק בין הקדש למכר וסבר אביי כההיא ברייתא דתוספתא דהא אביי גופיה סבר כרב נחמן דאמר מח' ועד ששה עשר דא"ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דר"נ וא"ת ואי מדמינן מכר להקדש אם כן קשיא דר' שמעון אדר' שמעון דההיא דהמוכר את הבית מוקמינן לה כר' שמעון ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פג·) אמר רבי מאיר ור' שמעון אומרים הנוטע את כרמו ח' על ח' מותר להביא זרע לשם אלמא חשיב ר' שמעון בח' אמות מפוזרים ומייתי התם ראיה מינה למכר אילנות ונראה לרשב"א דלא מוקי לה(י) בהמוכר את הבית (לקמן דף עב·) כרבי שמעון אלא במאי דקא סבר מקדיש בעין רעה הוא מקדיש אבל במאי דחשיב בח' אמות מפוזרים לא קיימא כוותיה:

היכא דלא אפיק · פי' ר"ח כגון בנות שוח שמשעה שנחנטו עד לקיטתן ג' שנים כדתנן(שביעית פ"ה מ"א) בנות שוח שביעית שלהן שניה פי' בשנה ב' של שמיטה לפי שאותן פירות בגלקטים בשנה ב' של שמיטה נחנטו בשביעית ואסורין כדין שביעית ולכך אוקמה ר"ח בבנות שוח דבשאר אילנות באלף שנים לא יארע זה דבל' אילנות ילקו בשדפון ג' שנים ואותן שילקו בשנה זו לא ילקו בשנה זו וכזו בזויי ה) וא"ת והיכי מצי מיירי בבנות שוח והא ברים פירקין אמרינן גבי חזקה בעינן דבעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא והכא כשאכל פירות שנה ראשונה ושניה כבר נחנטו פירות שנת ג' וי"ל כיון שעדיין יש שנה עד גמר שלהן הוי שפיר בעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא: **זה** החזיק באילנות כו' · פ"ה דלאו בחזקת ג' שנים איירי אלא שמכר לזה קרקע ולזה אילנות והחזיק כל אחד בשלו כגון דרפק בה פורתא ובעל אילנות פשחינהו כדאמר לקמן האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני וקשה לר"י דלא הוה ליה למיקבעיה אמתני' דהכא דאיירי בחזקת ג' שנים אלא לקמן גבי חזקות של קנין ועוד דאמאי נקט חזקה טפי משטר וכסף וחליפין הוה ליה למינקט מכר סתם כדנקט מכר בכולה סוגיא דבסמוך ונראה לר"י דאיירי בחזקת ג' שנים דלרב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע ואין לבעל אילנות בקרקע כלום ולכך כי יבשו לא יטע אחרים במקומן ורב פפא סבר דזה קנה אילנות וחצי קרקע פי' לא שיקנה בגוף הקרקע כלום שהרי זה החזיק בכל הקרקע אלא לענין שאם יתייבשו יטע אחרים במקומן ומינה שמעי' בסמוך דמכר לזה אילנות ולזה קרקע דלרב זביד אין לבעל אילנות בקרקע כלום ליטע אחרים במקומן לכשיבשו ולרב פפא יש לו דסברא הוא דאם מכר לזה אילנות ולזה קרקע בסתם קנה בעל אילנות הקרקע ליטע אחרים במקומן לכשיתייבשו גם חזקתו יש לו להועיל לענין זה:

לימא ליה בעל קרקע [לבעל אילנות] עקור אילנך שקול וזיל · פירוש לכשיתייבשו ואע"פ שכך הוא אמת לרב זביד מכל מקום פריך ליה רב פפא דאין סברא שידחוק אותו מיד לעקרו כשיבש כיון דג' אילנות מכר לו ועוד מגינו למימר עקור אילנך לאלתר קאמר והכי קשיא (כ) לרב פפא כיון דאפילו בג' אילנות אמרת דאין לו בקרקע כלום אע"ג דבעלמא בג' אילנות אית ליה קרקע משום דבשני לקוחות שאני (ל) וקאמר ליה כי היכי דלדידי לית לי באילנות הכי נמי לדידך לית לך בקרקע אי חשיב האי טעמא א"כ לאלתר נמי קודם שיבש לימא ליה עקור אילנך ואע"ג דבעלמא בחד לוקח בקנה שנים דלא קנה קרקע מ"מ יעמוד שם האילן עד שימות הכא גרע טפי מהאי טעמא דאית לך כי היכי דלדידי כו' אלא ודאי לית לך למימר האי טעמא הלכך כשמכר לזה קרקע ולזה אילנות בעל אילנות קנה מקום הגזע ליטע אחרים במקומן כשייבשו ומיירי בין בג' אילנות בין בב' כדפ"ה (מ) ואפילו בג' אין לו קרקע הצריך לאילנות [כיון] שפירש בהדיא לזה קרקע ואפי' בב' אילנות כשיבשו יטע אחרים במקומן משום כי היכי דלדידך בעין יפה זבין כו':

דאי

מסורת הש"ס

א)[לקמן סד: סה: עא· ענ· סב] : ב) [לקמן עא· סב:] ג)[לקמן עא·]: ד) צ"ל ולפירושו רש"ל : ה) [וע' תוס' בכורות ח· ד"ה בנות]:

רבינו גרשום

אבל אפיק ולא אכל. כי אם מעשרה לחודייהו לא הוי חזקה הני להם משום דמצי למימר ליה המערער הואיל שלא היית אוכל א)לא הייתי מוחה : והוא דבזאי בזויי . כלומר היכא אמרינן כי לא אפיקי דהני הוי חזקה להני היכא דלא אפיקו כל הני ל'ביזכולהו אלא י'אילנות ולא בעינן ב) אותן שבבית סאה יחד אלא צריך דבוע בהו כגון דאפיק ג' בין עשרה בהאי בית סאה ובאידך בית סאה אפיק נמי ג' בתוך י' ובבית סאה שלישית אפיק ד' בין עשרה והיינו בוע בוועי שהוציא מתוך בית סאה זו לתוך בית סאה זו' ובאידך תרתין שנין ליפקי כי האי גוונא הנך דלא אפיקו אשתכח דמצי למימר המחזיק אכלתי בכל שנה מכל בית סאה ואכלתים כולם בג' שנים ובדומיא דמתני' דקתני כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו דמכולה אכל דהאי פירא הוי חזקה להאי ודמי כמאן דאכל מכולהו תלת זימני : זה קנה אילנות וחצי קרקע . מקום האילנות שאם מתייבשין הללו יכול לנטוע אחרים תחתיהן שאם לא היה כלום בקרקע היכא דייבשי היה יכול לומר לו עקור אילנך שקול וזיל אין לך שוב בקרקע כלום : הא פשיטא לן מכר קרקע[ושייר אילנות לפניו] יש לו קרקע . מקום האילנות : ואפי' לר' עקיבא דאמר. באידך פירקין דלקמן מכר את השדה לא מכר לא את הבור ולא את הדות וצריך ליקח לו דרך מן הלוקח לילך לבור ולדות משום דמוכר בעין יפה מוכר ומוכר לו כל השדה אפי' דרך של בורו: הני מילי גבי בור ודות . מש"ה מכר לו אפי' את הדרך דלא מכחשו בארעא דיכול לזרוע סמוך לבור ודות :

א) נראה דצ"ל שלא סיים אוכל כל הפירות . ב) צ"ל ולא בעינן דאפיקו אותן י' שבבית סאה יחד אלא צריך וכו' ·

עין משפט נר מצוה

עד א ב מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען הל' יא כ ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעי' יז :

עה ג מיי' שם הל' יז ופכ"ד מהלכות מכירה הלכ' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף יט וסי' רטז סעיף יג :

עו ד מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ח ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעי' יא יב [וברב אלפס סוף פרק ד' דמכילתין דף קלב:]:

הגהות הב"ח

(א) גמרא דלא אפיקו אחריני אבל אפיקו אחריני ולא אכל : (ב) רשב"ם ד"ה לאו מי וכו' דמקום הזיתים וכו' שלא החזיק בו בכולהו כי אם פעם אחת וכו' בכל שנה בכל אילנות דמי הס"ד : (ג) ד"ה אבל אי אפיק הני שלשים אילנות : (ד)ד"ה והוא דבזאי וכו' בבית סאה זו ובשנה :(ה) ד"ה זה החזיק וכו' דרפק בה פורתא ובעל האילנות פשחינהו או עשה: (ו)ד"ה לימא וכו' האילן יש לו כמות שהוא יונק מן הקרקע שסרי קנאו לפירותיו : (ז) ד"ה זה קנה וכו' אלא קרקע הצריך לאילנות: (ח)תוס' ד"ה (כדף סקודס) ממטע כו' וכמה יהו מרוחקים ממטע עשרה : (ט) בא"ד ויותר מכאן קאי אעשר לבית סאה כמו גבי מכר ולפי זה נמי : (י) בא"ד ונראה לרשב"א דלא מוקי לה הכיא דהמוכר את הבית לגמרי כר' שמעון אלא : (כ) ד"ה לימא וכו' והכי קשיא ליה לרב פפא : (ל) בא"ד שאני דקאמר ליה כי היכי : (מ) בא"ד כדפ"ה דאפילו בג' :

דקמכחשי בארעא שיורי שייר דאי לא שייר לימא ליה עקור (א) אילנא וזיל מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר "אית ליה לרבנן לית ליה ;ר"ע אית ליה ואפילו לרב זביד דאמר אין לו ה"מ גבי שני לקוחות דא"ל כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך' בקרקע אבל הכא מוכר בעין יפה מוכר לרבנן לית ליה ואפילו לרב פפא דאמר יש לו ה"מ גבי שני לקוחות דא"ל כי היכי דלדידך זבין בעין יפה לדידי נמי זבין בעין יפה אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר אמרי נהרדעי אבלן רצופין אין לו חזקה "מתקיף לה רבא אלא מעתה האי מישרא דאספסתא במאי קני לה אלא אמר רבא "מכרן רצופין אין לו קרקע א"ר זירא כתנאי א)כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות ר' שמעון אומר אינו כרם וחכ"א "הרי זו כרם ורואין זאת האמצעיים כאילו אינן ב)אמרי נהרדעי ואי מאן דזבין דקלא לחבריה קני ליה מעפוליה עד תהומא

מתקיף

דאי לא מצי למימר ליה עקור אילנך שקול וזיל · פירוש לכשייבש ובלאו טעמא דמכחשי ארעא אי לא משייר מצי א"ל עקור אילנא דעל כרחו לא יעכב האילן בשדהו ועוד שרוצה לזרוע מקום האילן : מכר אילנות ושייר קרקע · פ"ה דבב' אילנות איירי דבג' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) ומוקי לה בגמ' כרבנן ודחי ומוקי לה אפי' כר"ע ולפי זה רישא דקתני שנים אין לו קרקע לא אתי כר"ע וכן מוכח בסוף המוכר את הבית (שם דף עב· ושם) דקתני הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה כו' בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע ופריך (ו)מיניה אלימא רבי עקיבא האמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש פי' ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע אלמא משמע דקנה אילן אחד נמי קנה קרקע ואין נראה לר"י דהא כיון דהא דתנן בהמוכר את הספינה (שם דף פא·) קנה ג' קנה קרקע מוקי נמי כר"ע א"כ ע"כ לר"ע בשנים לא קנה קרקע דהכי משמע דוקא ג' קנה קרקע אבל ב' לא קנה קרקע לכך יש לפרש להא דשמעתין בג' אילנות ואע"ג דבעלמא בג' קנה קרקע שאני הכא דמיירי כגון שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות ופירש בהדיא שמשייר הקרקע לעצמו(ז)או בשדה גדול' ואומר בפירוש שכל הקרקע משייר ולכ"ע לא קנה בגוף הקרקע כלום אלא למ"ד מוכר בעין יפה מוכר יכול ליטע אחר במקומו כשייבש והיא דהמוכר את הבית ה"פ מני אילימא ר"ע ואליבא דרבנן דר"ש דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכל שכן מקדיש ואלא רבנן ואליבא דרבנן דר' שמעון דאמרו במקדיש הקדיש את כולן הרי אומר מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש וכיון דסבירא להו דכולי האי מקדיש בעין יפה (ח) ממכר דאפי' בור ודות שאין הקרקע צריך להם הקדיש כ"ש במקדיש את האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן ואע"ג דבמכר לא מכר את הקרקע ומיהו אההיא דבתר הכי אי אפשר לפרש כן [דקאמר] אלא פשיטא ר"ש ואליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש ומ"מ יש לפרש בדוחק דפריך מסברא כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר דמקדיש כל שכן דיותר מעט בעין יפה מקדיש ובאילן אחד נמי הקדיש המקדיש את הקרקע אע"ג דבמכר לא קנה ועוד יש לפרש דלא מכח הקדש זה אחר זה דייק התם דבעין רעה מקדיש אלא דייק מדקתני הקדיש שלשה אילנות ממטע י' לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע כולה לפיכך כשהוא פודה פודה לפי בית זרע חומר שעורים כו' ואי ס"ל דבעין יפה מקדיש אע"פ שהקדיש את הקרקע ואת האילנות בבת אחת הו"ל למימר דפודה וחוזר ופודה ופודה תחלה את האילנות בשויין וחוזר ופודה את הקרקע לפי בית זרע חומר שעורים כדאמר רב הונא בפרק יש בערכין(ערכין דף יד·)הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילן בשוויו וחוזר ופודה קרקע לפי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא סבר רב הונא מקדיש כו' איתיביה ר"כ לרב הונא ופריך ליה מברייתא דהמוכר את הבית ומשני הא מני ר"ש היא דאמר בעין רעה הוא מקדיש והשתא מדקדק לקמן בפשיטות דכולה סוגיא דלקמן אליבא דרב הונא קיימא לטעמיה (ט) דאמרי' במס' ערכין (שם) בעין יפה הוא מקדיש : אינן כרם · ואין צריך להרחיק זרע ד' אמות אלא שלשה טפחים כעין (י)כרם יחידי ולענין מי שנטע כרם ולא חיללו דאינו חוזר מן המלחמה :

קני

דקא מכחשי · השרשים בקרקע וגם מעכבין את המחרישה ולאי אסיק אדעתיה לשייר לעצמו קרקע סביבות האילנות כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו ולומר כשיבשו אילנותיו עקור אילנותיך שקול וזיל: דהא מזקי לארעאי: לימא ליה · כשייבש האילן: מכר אילנות ושייר קרקע לפניו · שפירש לו כן האילנות אני מוכר לך והקרקע אני מעכב לעצמי : פלוגתא דר"ע ורבנן · בין לרב זביד בין לרב פפא ובשני אילנות מיירי דבשלשה אילנות הכל מודים דקנה קרקע כדתנן סתמא בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) ומוקמינן לה בגמ' כר"ע ומיהו רישא דקתני גבי שנים אין לו קרקע לאו ר"ע היא כדמוכח בשילהי המוכר את הבית (לקמן דף עב·) והתם פרשינן לה : לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית לי'· ללוקח מקום האילנות על הקרקע ליטע אחרים במקומן כשימותו: לרבנן אין לו· קרקע ואם ימותו לא יטע אחרים במקומן כדתנן סתמא הקונה שני אילנות לא קנה קרקע : אפי' לרב זביד כו' · כלומר דרב זביד נמי מצי למימר אליבא דר"ע ולא הויא מילתיה כתנאי אלא כדברי הכל : ה"מ· דקאמר רב זביד אין לו קרקע גבי ב' לקוחות כדפרישית לעיל: לית לי באילנות · לא בעצים ולא בפירות:לית לך בקרקעו · אפי' במקום האילן וכשייבש תעקר :· ותלך :ה"מ · דיש לו(ב) קרקעות : גבי שני לקוחות דאמר · בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך זבין בעין יפה מה שמכר לך מן הקרקע על מנת להיות הקרקע שלך עולמית היא ופירותיה : אף לדידי זבין בעין יפה · שאוכל פירות אילנותי לעולם שאם ימותו אטע אחרים תחתיהן דאין אדם חוטא ולא ין למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה : אבל הכא · שעיכב לעצמו כל לגבי עצמו בעין רעה מוכר כדי לשייר לעצמו : אבלן רצופין · להני שלשים אילנות כגון שנטועין ט"ו בבית סאה אינה חזקה ואפילו אכלן כולן כל שלש שנים דלא אחזיק כדמחזקי אינשי דאין ראויין לקיים (ג) אלא לעקור ולשרש : מתקיף לה רבא אלא מעתה · כיון דמשום דנטועין מחוברין לא הויא חזקה : האי מישרא· ערוגה דאספסתא במאי קני לה הרי (ד) זרועה רצופה ואפ"ה אמרי' בריש פירקין דהוי חזקה ומיהו לאו אתקפתא מעליתא היא דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה האי מכחיש בארעא טפי והאי לא מכחיש טפי ;את רבא הוא דלית ליה האי סברא ובמילתא בעלמא הוא דמוקי להו לנהרדעי . ויש לפרש אבלן רצופין אינה חזקה שסופן לשרש או ;ז ולפזר נטיעתן שכן דרך אילנות לנטוע הרבה תחלה ביחד ואח" שגדלו מפזרים אותן הלכך לא הוי חזקה הואיל ולשרש קיימי :אין זו עיקר גידולן וראיה לדבר דגבי נטיעות אשכחן י' לבית סאה ובאילנות אמרו ג' לבית סאה ועל כרחך נטיעות היו מתחלה וה;ז י' לבית סאה ואח"כ מיעטום לג' בבית סאה וכן דרך אספסתא כמו כן לזרעה הרבה ביחד רצופין כמו שעושין לכרישין וכרוב ואח"כ עוקרין אותן וממלא מהן ערוגה גדולה והיינו דפריך רבא אלא מעתה האי מישרא דאספסתא כו' כן נראה בעיני : אלא אמר רבא · אי אית לן למימר מידי ברצופין הכי אמרינן : מכרן רצופין אין לו קרקע · כגון שנטועין יותר מי' בבית סאה דהכא לא אמרי' הקונה שלשה אילנות קנה קרקע דאין זה שדה האילן דלעקור ולשרש קיימא : על פחות מד' אמות · שאין בין שורה לשורה אלא ג' אמות אינו כרם והמביא זרע לשם אינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב) ומותרין באכילה : האמצעיים · שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה והוו להו שש אמות בין שורה לשורה ולעיל נמי גבי מכרן רצופין לרבנן רואין את האמצעיים כאילו אינן ודינן כמפוזרין וגבי מכרן רצופין יש לו קרקע ולר"ש אין לו קרקע והיינו כתנאי דמילתא דרבא תנאי היא כר"ש ודלא כרבנן ובהמוכר את הספינה(לקמן פב:) מפרש כמה יהו מרוחקין יותר מד' אמות ואכתי הוי כרם : קני ליה · הלוקח לקרקע: משיפולא עד תהומא· שוליו (שמות כח) מתרגמינן שיפולוהי כלומר כל הקרקע (ה)בשולי האילן דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע שאע"פ שדקל יחידי הוא ותנן דאפי' ב' אין לו קרקע ה"מ סביבות האילן הוא דאין לו כלום כמו שיש לג' ביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אבל תחתיו דאילן מיהא אית ליה דכיון דאילן לפירותיו קונה להתקיים מקרקע זו גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו ואשמעינן נמי דאין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן אפילו למ;זה מאלף אמה :

מתקיף

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעי' ו בהג"ה :

עח ב מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה א ועיין כמ"מ סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף א וסעיף יח :

עט ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ז :

פ ד מיי' פ"ז מהל' כלאים הלכה ב ע"ש בכ"מ סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף לג :

רבינו גרשום

אבל אילנות דמכחשי בארעא . שרשים ואין יכול לזרוע תחתיהם מפני שענפין מעכבין מימי המטר שלא ירד עליהן כיון דקא מכחשי ודאי שייר לעצמו מקום האילנות : לר' עקיבא. מכר לו נמי מקום האילנות ואפילו לרב זביד דאמר לעיל להיכא דמכר לשנים שדהו זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אין לו לבעל האילנות כלל בקרקע הני מילי גבי שני לקוחות דהאי טעין לי מכר הקרקע והאי טעין לי מכר האילנות משום הכי אין לו דמצי למימר לו בעל הקרקע לבעל האילנות כי היכי דלדידי כו'. אבל הכא להיכא דמכר אילנותיו לחד ושייר בקרקע לפניו ודאי מודה רב זביד דיש לו קרקע מקום אילנות דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן דמפלגי על ר' עקיבא סברי לית ליה ואפי' לרב פפא דאמר לעיל יש לו הני מילי גבי שני לקוחות דמצי למימר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה מכר דלא שייר קרקע לפניו לדידי נמי בעין יפה מכר לי מקום האילנות. אבל הכא היכא דשייר קרקע לפניו מוכר בעין רעה מוכר ולא גמר ומקנה ליה מקום האילנות : אכלן . הני אילנות רצופין . כגון שהיו נטועין בבית סאה אחת ט"ו אילנות דדיניהו להיות י' ותו לא. אינה חזקה דמצי למימר ליה מערער לא החזקת כשאר חיזוקין של אחרים : האי שדה נטועה מישרא דאספסתא. ערוגה מלאה אספסתא שרצופין הן זה עם זה במאי קני ליה : מכרן רצופין . שהיו נטועין יותר ממטע עשרה לבית סאה אין לו ללוקח קרקע דחשוב הוא כיער מה יער לא מכר אלא לעצים האי נמי לא מכר אלא לעצים : שדה כרם . הנטוע על פחות מד' אמות דבין גפן לגפנה ליבא ד' אמות כדי עבודת הכרם זיני כרם ומותר להביא זרע אחר לשם ואינו עובר. וחכ"א הרי זה כרם ודומין הגפנים אמצעים כאינן הכא נמי סבירא להו לחכמים שרואין אותן שעודפין על מטע י' לבית סאה כאילו אינן ומכר לו את הקרקע ור' שמעון ס"ל כרבא והיינו כתנאי : משיפולי אילן . היינו מקום תפישת השרשין ועד התהום כל אותו קרקע מכר לו והיינו מדה בינונית של אילן דאי אמרינן קנה בקרקע ברוחב הענפים הייט יותר מדאי ואי אמרינן לא קנה אלא כנגד עובי קורות האילן היינו מעט יותר מדאי אבל משיפוליה היינו יותר מעובי קורת האילן ופחות מרוחב הענפים ובהכי סגי ליה בקרקע :

מתקיף

מסורת הש"ס

א) כלאים פ"ה מ"ב עירובין ג: לקמן פג: קב: ב) ערכין יד: :

הגהות הב"ח

(א) גמ' עקור אילנך שקול וזיל : (ב) רשב"ם ד"ה ה"מ דיש לו קרקע: (ג) ד"ה אבלן וכו' לקיים כן אלא :(ד) ד"ה האי מישרא וכו' הרי זו זרועה רצופה וכו' ואחר שגדלו קצת מפזרים : (ה) ד"ה משיפולא וכו' כל הקרקע משולי האילן: (ו) תוס' ד"ה מכר וכו' ופריך מני אילימא ר"ע: (ז) בא"ד או בשדה גדול נ"ב פי' בשדה שיש בו שלשה אילנות דיש לו קרקע מ"מ כשאמר בהדיא דמשייר הקרקע ותנאי זה לא בעינן דבלא תנאי נמי אין לו יותר מתחתיהן לפיכך כשהתנה ושייר לעצמו לטפויי אתי ושייר לעצמו אף תחתיהן וכן אגב דרך והגל ע"פ שהדיוקא עליונה שלי בפ' המוכר את הבית דף סג: וסד איתא דתנאי שלא לצורך לטפויי מילתא אתי : (ח) בא"ד בעין יפה עפי ממכר דאפילו וכו' כ"ש במקדיש אילן כצ"ל ותיבת את נמחק : (ט) בא"ד לטעמיה דאמר במסכת ערכין : (י) ד"ה אינו וכו' כעין גפן יחידי וכו' מן מערכי המלחמה :

מתקיף לה רבא א)ולימא לי׳ כורכמא דרישקא זביני לך עקור כורכמא דרישקא וזיל אלא אמר רבא ב)בבא מחמת טענה אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי (א) ואי כורכמא דרישקא זבין ליה מאי ה"ל למעבד ג)איבעי ליה למחויי דאי לא תימא הכי א)הני משכנתא דסורא דכתב בה הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כביש ליה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן (ב)מיתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי פסידא אלא איבעי ליה למחויי הכא נמי איבעי ליה למחויי: **מתני׳** ב)שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה (ג) אחת אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה (ד) ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת: **גמ׳** ג)מאי קסבר ת"ק אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפי׳ יהודה וגליל נמי אי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא א"ר אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר ד)מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשנתינו ה)בשעת חירום שנו ומ"ש יהודה וגליל דנקיט הא קא משמע לן דסתם

רשב"ם

מתקיף לה רבא · אמאי קנה קרקע דכנגד האילן מאחר דתנן לא קנה קרקע כלל לא קנה ודקשיא לכו דכיון דלהתקיים בקרקע זו קנאו נמצא שקנה יניקת הקרקע גם ליטע אחר במקומו של זה אחר שייבש או יקצץ : לימא ליה · מוכר : כורכמא דרישקא זביני לך · קרוג אורייכטי"ל ורגילים למכרו בקרקע ומניחו עד שיגמור פריו ועוקרו אף האילן שמכרתי לך לפירותיו הקרקע לא מכרתי לך אלא להניח האילן בקרקע שלי כל ימי שצריך לקרקע עד שייבש הייט דומיא דכרכום ומאחר שיבש לא תהני לו הקרקע עוד : עקור כורכמא דרישקא וזיל · כמו שעוקרים את הכרכום אחר שנתבשל ואינו יכול ליטע כרכום אחר במקומו גם אתה לא תטע אילן אחר במקומו : אלא אמר רבא · הכא הוא דקני לקרקע שתחת האילן בבא מחמת הטענה שטוען למוכר בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו ליטע אחר במקומו ובשטר ואכלתיה שני חזקה ולא נזהרתי בשטרי יותר משלש שנים דהשתא לא דמי לכורכמא דרישקא : א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי · מאחר שהקונה דקל יחידי נאמן בטענה זו ויטע אחר במקומו אי כורכמא דרישקא זבין ליה אם מכר לו סתם דקל לפירותיו ולא פירש גו קרקע דקיימא לן אין לו קרקע דאם יבש או נעקר לא יטע אחר במקומו: מאי הוה ליה · למוכר למעבד שלא יהא זה בא מחמת טענה ויטע אחר במקומו דכל אדם יטעון אחר שלש שנים שפירש לו קרקע מאחר שהוא נאמן בטענתו : איבעי ליה למחויי בתוך כל שלש להודיע שלא מכר לו קרקע אלא כי כורכמא דרישקא ושוב לא יכול לטעון אחר שלש שטר היה לי ואבד דכיון דמיחה בו זה היה לו להזהר בשטרו : דאי לא תימא הכי · דמחאה כי האי גוונא לא הויא מחאה מאחר (ה) שמודה בו שאוכל עכשיו מן הקרקע מן הדין דלא הויא מחאה אלא בטוען פלניא גזלנא הוא כדלקמן : **מתני׳** אמרינן בגמרא ארץ ישראל א"ר אלעזר אפי׳ שתי אכסניות כגון שלומי ונבורו והירדן מפסיק בינתים ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו אינה חזקה עד שיהא עמו באותה העיר ובאותה מדינה רב אמר עיקר חזקה הכנסת פירות דאפי׳ ראהו חורש וקוצר ומעמר ודש וזורה וברר ולא ראהו מכניס פירות אינה חזקה עד שיראהו מכניס פירות : **מתני׳** שלש ארצות · בארץ ישראל : לחזקה · חלוקות זו מזו לענין חזקת שלש שנים כדמפרש ואזיל : היה · בעל הקרקע ביהודה והחזיק בגליל שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה אינה חזקה כדמפרש טעמא בגמרא דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי שאין שיירות מצויות מזו לזו ולא הויא מחאת בעל הקרקע מחאה שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה ויזהר בשטרו דהא אין שיירות מצויות הלכך כיון דאינו יכול למחות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשתיקתו והיה לו לזה המחזיק ליזהר בשטרו שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחות : עד שיהא עמו במדינה · כגון שהיה ביהודה בעיר אחת והחזיק ביהודה בעיר אחרת דכיון דשיירות מצויות הוה ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד : א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים כו׳ · לחלוק בא ולומר דאינן חלוקות לחזקה דהיה בגליל והחזיק ביהודה הויא חזקה ואפילו היה באספמיא שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל והחזיק בארץ ישראל הויא חזקה שהרי לכך האריכו שני חזקה זמן מרובה של שלש שנים כדי שיעור שאם היה באספמיא ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה יצא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע ולשנה שלישית יבא וימחה ובגמרא מפרש אי בעי ר׳ יהודה מחאה בפניו או לא ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מביתו ולפי ההוה תקנו וטעמא דר׳ יהודה לא משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו׳ וטעמא דחזקה לדידיה דלא שביק איניש דאכלו לארעיה בלא רשותיה ואפילו שעה אחת ושתיק אלא לכך האריכו שלש שנים שפעמים היה המערער רחוק אבל אי היי המערער בעיר הוי חזקה מיד כדאמרי׳ לקמן בפירקין : **גמ׳** מאי קסבר תנא קמא · דר׳ יהודה : אי קסבר מחאה · שמוחה בעל הקרקע במחזיק אפי׳ שלא בפניו כגון ששניהם דרין בעיר אחת ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של מחזיק אפי׳ הכי הויא מחאה דחברך חברא אית ליה ושמע המחזיק בדבר זה והיה לו להזהר בשטרו ומדלא נזהר הפסיד והלכך קתני עד שיהא עמו במדינה אחת דכיון ששניהם במדינה אחת הויא מחאה אע"פ שאינו בעיר אחת : אפי׳ יהודה וגליל נמי · היה ביהודה והחזיק בגליל תיהוי מחאה : ואי קסבר לא הויא מחאה · כדקתני דהיה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה : אפי׳ היה ביהודה והחזיק ביהודה · בעיר אחרת נמי לא תיהוי מחאה ואמאי קתני עד שיהא עמו במדינה : לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה · ומשום הכי קתני עד שיהא עמו במדינה ודקשיא לך אפילו יהודה וגליל נמי תיהוי מחאה מתני׳ בשעת חירום תיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שיירות מצויות מזו לזו ואם ימחה לא יבא הדבר לאזניו של מחזיק שיזהר בשטרו והלכך לא הויא מחאה וכיון דלא הויא מחאתו של מערער מחאה חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה דטעמא דחזקה ג׳ שנים קונה משום דמצי טעין ליה מחזיק אמאי לא מחית בתוך שלש ואילו הכא לא מצי למטען הכי דהא לא יכול למחות דהא אינה מחאה : ומ"ש יהודה וגליל דנקט · דכיון דבשעת חירום מיירי הוא הדין לכל המלכיות שיש חירום בין זו לזו והכי הוה ליה למיתני כל הארצות חלוקות לחזקה בשעת חירום ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקט כיון דבשעת חירום מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הויא חזקה אפילו יהודה ויהודה לא תיהוי חזקה ואין נראה בעיני דאם כן הוה ליה למימר כדלעיל אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא ועוד דהכי מתרץ ר׳ הבא בשעת חירום שנו שיש תגרה בין המלכיות אבל עיירות של מדינה ומדינה אין ביניהם תגרה :
הא

תוספות

קני ליה משיפוליה ועד תהומא · פירש הקונטרס שאם מת יטע אחר במקומו וקשיא לר"י דבהדיא קתני בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא·) גבי קנה ב׳ אילנות דאם מתו אין לו קרקע ונראה לר"י דלא קני מקום האילן אלא לענין שלא יוכל (ו) לחפור זה חלל תחתיו דקני ליה עד תהומא ואכתי קשיא לרשב"א מהא דתניא בהמוכר את הבית (לקמן דף עב·) כשהקדיש ג׳ אילנות בזה אחר זה פודה את האילנות בשווייהן ואם היה מקום האילן קדוש כלל היה לו לפדות לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקלים כסף דכן הוא הדין כשמקדיש אפי׳ משהו קרקע עם האילן ואומר ר"י דבלאו הכי דחי רבא מילתייהו דנהרדעי שפיר ולרשב"א נראה דהתם כמ"ד בעין רעה מוכר לפיכך אין קדוש אפי׳ מקום האילן אבל נהרדעי סברי מוכר בעין יפה הוא מוכר : **ואי** כורכמא דרישקא · לכך נקט כורכמא דרישקא שמתקיים בקרקע ג׳ שנים דהייט שני חזקה ודרך להשהותו בקרקע כמו שיכול להתקיים : **אלא** כדי שיהא באספמיא · דעד שם יש מהלך שנה ויותר מכאן אין דרך להרחיק יותר מקרקעו ואם הרחיק יותר לא פלוג : **מחאה** שלא בפניו כו׳ · תימה דבכל דוכתי נקט מחאה ואמאי לא נקט חזקה שלא בפניו הויא חזקה ויש לומר לפי שהטעם תלוי במחאה ולא בחזקה שאדם המחזיק בקרקעותיו של חבירו אית ליה קלא שהוא חוכר ושואל על נכסיו אבל המחאה אין לה קול כל כך שאין המחזיק מחזר אם מוחה לו בעל קרקע לפיכך אין חזקתו חזקה כשאין יכול לשמוע מחאתו דמה יועיל שמיחה :

עין משפט נר מצוה

[שייך לעמוד הקודם]

פא א מיי׳ פכ"ד מהל׳ מכירה הל׳ ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ט :

פב ב ג מיי׳ פי"ב מהל׳ טוען ונטען הל׳ יח סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סימן קמא סעי׳ כ:

פג ד מיי׳ שם פי"א הל׳ ה סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קמו סעי׳ א :

פד ה מיי׳ שם הל׳ ב וסמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ קמג סעי׳ א:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ ואי לכורכמא : (ב) שם דמהימן וכי תימא הכי נמי מיתקני רבנן מילתא : (ג) שם במשנה עמו במדינה א"ר יהודה כצ"ל ותיבת אחת נמחק : (ד) שם וילכו ויודיעוהו : (ה) רשב"ם ד"ה דאי לא תימא וכו׳ מאחר שהמוחזק בו אוכל: (ו) תוס׳ ד"ה קני וכו׳ שלא יוכל זה לחפור חלל:

מסורת הש"ס

א) [לעיל לה: וש"נ] :
ב) כתובות דף יז:
ג) [שם ע"ב] :

רבינו גרשום

מתקיף לה רבא אמאי קנה מקום האילן. לימא ליה · מוכר ללוקח לכורכמא דרישקא זבינא לך . דומיא הוא כעין שמוכר אדם לחבירו ירקות של צבע כורכמא דרישקא מעולה שקורין אריינט"ל שלא מכר לו כי אם הצבע עצמה ולא מקום הכורכמא הכי נמי מצי למימר ליה כי יבש האילן אנא הדקל זבינא לך שקול אילנך ועקור וזיל · אלא אמר רבא . משום הכי קני ליה משיפוליה ועד תהומא בבא הלוקח מחמת טענה שטוען ואמר אילן ומקומו מכר לי והחזקתי בו שני חזקה ולא מיחה במקומו אדם: אי לכורכמא דרישקא כלומר האילן לבדו כל זמן שלא יתייבש מאי הוה ליה למיעבד מה מועיל לו מחאתו והא כששלמו שני חזקה עדיין לא הגיע זמן לקצור הכורכמא ועדיין ברשותו עומדת הקרקע שתחת הכורכמא וכן נמי האילן ומשום הכי לא מיחה ואמאי כשטוען הלוקח טענת חזקה אמאי הויא חזקה ומשני ודאי הויא חזקה הואיל ולא מיחה דאע"ג דעדיין היה לו לתפוש הקרקע לאחר ג׳ אפילו הכי איבעי ליה למוכר למחויי בתוך ג׳ שנים דלא מכר לו כי אם האילן לבדו והיבא דלא מיחה איהו דאפסיד אנפשיה : פיסקא שלש ארצות לחזקה שצריך שיהיו המחזיק והמערער במלכות אחת של הללו ג׳. אבל היה העורר ביהודה והמחזיק בגליל אינה חזקה משום דאין שיירות מצויות דליזלו ולימדו ליה דהאי אחזיק בשדהו כדי שיבוא וימחה : עד שיהא עמו במדינה. באותו מלכות כמו ביהודה ויהודה דשיירות מצויות ומצי למימחי ולמשלח ליה על ידייהו דהני שיירות ואי לא מיחה הוי חזקה א) אי לא מיחה הואיל דמחאה שלא בפניו הויא מחאה: אפי׳ יהודה וגליל נמי (לא) הויא חזקה ואמאי קתני מתני׳ עד שיהא עמו במדינה .

א) נראה דל"ל ואי לא מיחה הוי חזקה הואיל דמחאה וכו׳.

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו : אמר רב יהודה אמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ"ל מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה רב טעמא דתנא דידן קמפרש וליה לא סבירא ליה ואיכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב מחזיקים בנכסי בורח כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחות בפניו הוא צריך ורב מאי קמ"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והא אמרה רב חדא זימנא אלא הא קמ"ל "דאפי' מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו הויא מחאה(א) דאמר רב ענן לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו הויא מחאה מיחה בפני שני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה ורב א) חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רבא הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח ב) ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי לא קשיא כאן בורח מחמת ממון כאן בורח מחמת מרדין: היכי דמי מחאה אמר רב זביד פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה פלניא גזלנא (ב)הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא ולמחר

דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי · ואם תאמר ומאי שנא דגבי גט אמר בריש גיטין (ד' ד: ושם ד"ה כיון) המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום כיון דאיכא עולי רגלים משכח שכיחי לקיימו ואפי' בזמן שאין בהמ"ק(ה) כיון דאיכא בתי דינים דקביעי משכח שכיחי וי"ל דודאי גבי גט מצויין לקיימו אפי' מיהודה לגליל לפי שהאשה רגילה לחזר אחר עדי קיום אבל הכא אי לאו דשכיחי טובא לעולם לא ישמע מחאתו שאין המחזיק רגיל לחזר אם מוחה בו ואם לאו הלכך בשיירות דעולי רגלים ובתי דינין לא סגי וא"ת והא דאמרי' התם (דף ו·) רב ששת מצריך *(מערסא לערסא) ורבא מצריך אפי' באותה שכונה ופריך והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ומשני שאני בני מחוזא דניידי אטו מי נימא דבמחוזא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ויצטרך לבא לפניו למחות וי"ל דלא דמי דכשחותמים על הגט במחוזא והולכין להן אין דרך שיצעקו בעיר אנחנו חתמנו על גט פלוני אבל במחאה דרך הליכתם רגילות לומר פלוני מיחה ושומעין אחרים עד שנשמע בבית המחזיק : אין מחזיקין בנכסי בורח · בבורח מחמת ממון איירי דאי מחמת מרדין בהא לא פליג שמואל כדמוכח בסמוך ודוקא בבורח אבל באינשי דעלמא הויא חזקה שיכול לבא למקום שמחזיק שם ולמחות אבל בורח אינו רשאי לבא במקום שעומד לא הויא מחאה שלא בפניו וסבר לה כר' יהודה דקתני ויבא לשנה אחרת וימחה משמע שצריך למחות בפניו וא"ת ודלמא ר' יהודה נמי לא בעי מחאה בפניו וה"ק ויבא במדינה שהמחזיק בה וימחה כגון אם הוא ביהודה יבא ביהודה וימחה שאז תשמע מחאתו וכי תימא (ו) וכיון שחזקה נשמעת עד אספמיא גם המחאה תשמע עד אספמיא ואי מחאה שלא בפניו הוי מחאה ליתיב אדוכתיה ולימחי הא ליתא דאי כל מקום שחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת אם כן היכי מוכח לעיל דלרבנן מחאה שלא בפניו הויא מחאה אימא דלעולם(ז) דלא הוי מחאה והיה ביהודה והחזיק ביהודה הוי חזקה לפי שהיא נשמעת ויבא וימחה לפני המחזיק אבל מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת ומשום הכי לא הויא חזקה אלא ודאי פשיטא ליה לגמרא דהחזקה נשמעת מרחוק אבל מחאה לא ולהכי מוכח לעיל שפיר דסברי רבנן דהויא מחאה שלא בפניו דאי לא הויא מחאה אלא צריך לבא לפני המחזיק א"כ מיהודה לגליל תהא חזקה כמו שביהודה יש לו לילך ולמחות מיהודה לגליל נמי ילך לפניו וימחה וי"ל מדלא תני ר' יהודה אומר ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעהו שמע מינה שצריך למחות לפניו · ר"י :

ולמחר נקיטנא ליה · נראה לר"י דלא צריך למימר נקיטנא ליה אלא אורחא דמילתא נקט מדלא קאמר רב זביד פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הויא מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא ולמחר נקיטנא ליה בדינא הויא מחאה :

רב

הא קמ"ל · ר' אבא : דסתם יהודה וגליל · אפי' בשעת שלום : כשעת חירום דמי · שאין שיירות מצויות מזו לזו אבל בשאר מלכיות אי איכא חירום לא הויא חזקה אבל בשעת שלום הויא חזקה דהא שיירות מצויות והאי דקאמר רבי אבא בשעת חירום שנו הכי קאמר יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכיות : אין מחזיקין בנכסי בורח · כלומר אם החזיק אינה חזקה כדמפרש ואזיל דקסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא יכול למחות גם זה לא יכול להחזיק וכר' יהודה סבירא ליה דאמר במתניתין ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת דמשמע דצריך למחות בפניו : כי אמריתה · להא דרב קמיה דשמואל אחר פטירתו של רב שבא ללמוד לפני שמואל . רב מת מקמי שמואל כדאיתא בשחיטת חולין (דף נד:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח לי' ר' יוחנן לקדם רבינו שבבבל כי נח נפשיה דרב שלח לי' לשמואל לקדם חבירנו כו': א"ל · שמואל: וכי למחות בפניו הוא צריך · בתמיה אלא לא צריך למחות בפניו דמחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך מחזיקים נמי שלא בפניו דאיבעי ליה למחויי : ומקשה גמר' והאמר רב מחאה שלא בפניו הויא מחאה · כדאמר ר' אבא אמר רב לעיל לעולם קסבר מחאה שלא בפניו כו' (ומדפריך) למילתיה דת"ק איכא למימר דסבירא ליה הכי : לטעמא . דתנא קמא פירש רב משום דקשיא רישא לסיפא וליכא לתרוצה אלא בכי האי גוונא : וליה לא סבירא ליה · אלא כרבי יהודה סבירא ליה: מחזיקין בנכסי בורח · דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד דכיון דשיירות מצויות אנן סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו ולא מצי טעין לא ידעתי ולפיכך לא מחיתי דכי היכי דמחאה שלא בפניו הויא מחאה משום דחברך חברא אית ליה ושמע המחזיק מחאתו של זה המערער הכי נמי נודע לו שהחזיק זה בקרקע שלו והוא לא מיחה ולפיכך הפסיד והאי דנקט בורח לאו דוקא דהוא הדין לכל מרחיקי ארצם אלא אורחא דמילתא נקט שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגזל אלא בקרקע בורח : א"ל פשיטא · דמחזיקין דהא ממתניתין דקתני שלש ארצות לחזקה שמעינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואיבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד. בגמרת ירושלמי רב אמר אין חזקה לבורח ולא מארץ לארץ ושמואל אמר יש להן חזקה אמר רב נחמן קרא מסייע ליה למר ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואות השדה מיום עזבה את הארץ ועד עתה (מלכים ב ח) : ורב מאי קמ"ל · דקאמר מחזיקים בנכסי בורח הא ודאי קמ"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה והיה לו למחות הלכך חזקה נמי שלא בפניו בלא מחאה הויא חזקה : והא אמרה רב חדא זימנא · דאמר ר' אבא בר ממל אמר רב לעיל לעולם מחאה שלא בפניו הויא מחאה כו' ומכתמא הוה שמעינן דכסתם מתני' סבירא ליה מדמפרש לה הכי : אפי' מיחה בפני ב' שאין יכולין לומר לו · כגון אגרין או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מאותו המלכות שדר בה המחזיק (אפי') הכי מחזיקין בנכסי בורח דתיהוי ליה מחאה כי הך ואע"ג דהנך לא יאמרו לו למחזיק דחברך חברא אית ליה והלכך כיון דהויא מחאה חזקה נמי הויא חזקה ושמואל שהיה מקשה על דברי רב ואומר פשיטא וכי למחות לפניו הוא צריך להך רבותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה והלכך פריך שפיר מאי אתא רב לאשמועינן : אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי כו' · אשינויא דשנינן אליבא דרב אתא *לאשמועינן ולמימר דהך רבותא לא סבירא ליה לשמואל כדמפרש ואזיל והוה מתמה פשיטא : הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח · דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון דלא מצי מערער למחויי מחזיק נמי לא מצי אחזוקי: ומחאה שלא בפניו הויא מחאה · והלכך חזקה שלא בפניו הויא חזקה ומשום הכי מחזיקין בנכסי בורח דהא מצי למחויי ומדלא מיחה הפסיד והיינו דקפריך גמרא תרתי בתמיה משום דקשיא רישא לסיפא ומשני לא קשיא כאן בבורח מחמת ממון פסיק רבא הלכתא (ג) שלא בפניו הויא מחאה משום דמצי למחויי וכל מקום שזה יכול למחות חזקתו של חבירו בנכסיו הויא חזקה הואיל ולא מיחה דכיון דמחמת חוב ממון הוא בורח אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוה ליה ופרע ואינו ירא למחות דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע אין רודפין אחריו ואם נודע מקומו שברח שם אינו חושש : כאן בבורח מחמת מרדין · מחמת רציחת נפשות ירא למחות פן יודע מקום מחנותו וירדוף גואל הדם אחריו כי יחם לבבו והשיגו והרגו ובדידיה קפסיק רבא דאין מחזיקין בנכסי בורח והכי הלכתא : מרדין . לשון רציחה בלשון פרס כדאמרינן בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיז·) השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין : היכי דמי מחאה · אמחאה שלא בפניו קאי דפסיקנא לעיל דהויא מחאה : אמר רב זביד · אמר לסהדי פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה שאפילו אם יאמרו עדים לשון זה למחזיק לא אתי לאזדהורי בשטריה דהא לא ידע אמאי קרי ליה גזלן שיזהר בשטרו : אבל אמר לו פלניא גזלנא הוא דקאכיל לארעאי בגזלנותא · שהרי לא מכרתיה לו דהשתא הוה ליה לאיזדהורי בשטר מכירת שדה (ד) זה מאחר שערער זה עליו והלכך הויא מחאה: ולמחר תבענא ליה בדינא הרי זה מחאה·

והי

רבינו גרשום

ומשני האי דקתני יהודה וגליל לא הויא מחאה משום דבשעת חירום הדרכים שנו ומשום הכי לא הויא חזקה דאי טעין ליה מחזיק אלמלא היית מוחה בתוך ג' הייתי מוזהר בשטרא דלא מירכס מצי למימר ליה המערער משום דחרם הדרכים הוא לא הוו שיירות מצויות דאזלי ולימחו לך ולהכי לא מחיתי · ומקשה אי הכי מאי שנא יהודה וגליל דנקים דלא הויא חזקה אפי' יהודה ויהודה נמי לא הויא חזקה הואיל דבשעת חירום הוא ומשני משום הכי נקט [יהודה וגליל] דכשעת חירום דמי דלאו שיירות מצויות : אין מחזיקין בנכסי בורח. דאי ברח אינש ממלכות ואתא אחר והחזיק בנכסיו לא הויא חזקה · א) והא אמר ליה לרב דמ"ש הכי אין מחזיקין דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה · והא אמר ר' אבא בר ממל אמר רב לעיל כדמתרץ מתני' דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ואמאי אין מחזיקין · רב לטעמיה דתנא דמתני' קאמר · איכא דאמרי כו' ה"ג כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחויי בפניו הוא צריך וכיון שהוא יכול למחות בכל מקום שהוא ולא מיחה פשיטא דמחזיקין · ורב מאי קמ"ל דמחזיקין אי משום דקסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה והאי לא מיחה להכי מחזיקין והא אמרה רב חדא זימנא כדאמרינן לעיל · אלא הא קמ"ל רב דאע"ג דמיחה בפני שנים שאינן יכולין לומר לו שאינן עוברי דרכים אפי' הכי הויא מחאה שאם אין יכולין לומר לו לימרו למאן דלימא ליה משום דחברך וכו' אבל אי לא מיחה כלל (אין) מחזיקין: תרתי. בתמי' קאמר כלומר דהני תרי מילי לא מצי קיימי דהדדי קשיא לאידך משום דאי אמרינן אין מחזיקין בנכסי בורח משמע משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והדר תני דהויא מחאה · כאן בבורח מחמת ממון שמחויב לאנשי העיר אין צריך לו להחביא עצמו כל כך והיה יכול למחות שלא בפניו והויא מחאה ואי לא מיחה והחזיק אחר בנכסיו הוי חזקה אבל בורח מחמת מרדין שהיה מורד ומחויב למלכות אין מחזיקין בנכסיו משום דאי הוה מוחה יוודע למלכות היכן הוא ויבקשוהו עד שימצאוהו ויהא מסכן בנפשו ומשום הכי

(א) נראה דל"ל ופרכינן דרב מאי קמ"ל דאין מחזיקין משום דמחאה שלא בפניו

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ו סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף א :

פו ג ד מיי' פי"ד שם הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמג סעיף ג :

פז ה ו מיי' פי"א שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ד :

[נ"ל משכונה לשכונה]

מסורת הש"ס

א) [לעיל כח: וש"נ] ב) [לקמן נט·]

נ"ל ומדפריך

גי' רשב"א משום

נ"א לאישתמוטי

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב ענן נ"ב גירסת רשב"ם אמר רב ענן · (ב) שם פלניא גזלנא הוא דקאכיל לה לארעאי:(ג) רשב"ם ד"ה ומחאה וכו' רבא הלכתא מחאה שלא בפניו וכו' דאנוס הוא דאין לו : (ד) ד"ה אבל וכו' שדה זו מאחר : (ה) תוס' ד"ה דסתם וכו' בית המקדש קיים כיון וכו' וי"ל דודאי גט עדים מצויין לקיימו וכו' אם מוחה לו אם לאו הלכך בשיירות דעולי רגלים : (ו) ד"ה אין וכו' וכי תימא כיון כצ"ל ואות ו' נמחק: (ז) בא"ד אימא דלעולם לא כצ"ל ואות ד' נמחק :

ולמחר תבענא ליה (א) בדינא הויא מחאה אמר לא תימרו ליה מאי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה רב פפא אמר "לדידיה לא תימרו ליה לאחריני אימרו להו א)חברך חברא אית ליה חברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קא אמרו ליה לא אמרי' ליה רב פפא אמר "לדידיה לא אמרי' ליה לאחריני אמרי' להו חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר להו לא תיפוק לכו שותא אמר רב זביד "הא קאמר לא תיפוק לכו שותא אמרו ליה לא מפקינן שותא אמר רב פפא הא קאמרי ליה לא מפקינן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר ב)"כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתיה: אמר רבא אמר רב נחמן מחאה שלא בפניו הויא מחאה איתיביה רבא לרב נחמן אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת ואי ס"ד מחאה שלא בפניו הויא מחאה למה לי למיתי ליתיב התם אדוכתיה ולימחי התם ג)עצה טובה קמ"ל דניתי ונשקול ארעא ופירי מדקא מותיב ליה רבא לרב נחמן מכלל דלא סבירא ליה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה י)והאמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה בתר דשמעה מרב נחמן סברה אשכחינהו ר' יוסי בר' חנינא לתלמידיו דר' יוחנן אמר להו מי אמר (ב) ר' יוחנן מחאה בכמה ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מחאה "בפני שנים ר' אבהו אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה ליבא בדרבה בר רב הונא קא מיפלגי ה)דאמר רבה בר רב הונא 'כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית

רשב"ם

ואי לא אמר למחר תבענא ליה בדינא ומפיקנא מיניה אלא פלוני גזלן דקאכיל לארעאי בגזלנותא בלבד הרי הוא כנותן פגם בחבירו ולא כמוסר עדות ואינה מחאה כן פר"ח ל"א שמעתי משמועת רבי יעקב בר יקר ועיקר פלניה גזלנא הוא ואפי' הזכיר על קרקע זה שמחזיק לאו מחאה היא שהרי לא מיחה מחמת עצמו והרי הוא כמי שאמר פלוני מחזיק בקרקעות של אחרים ולפוגמו מתכוין ולא לערער שהרי אינו מזכיר שהוא שלו אבל אם פירש דקאכיל לארעאי בגזלנותא הרי מיחה מחמת עצמו והודיע שהקרקע שלו מחזיק בעולה והויא מחאה ואע"ג דלא סיים למחר תבענא ליה בדינא ופירוש הוא למאי דקאמר דקאכיל לארעאי בגזלנותא: אמר · לעדים לא תימרו ליה מחאה זו: אמר רב זביד הא קאמר כו' · ולא הויא מחאה דהא לא אמרו ליה עדים תו: רב פפא אמר· לעולם מחאה הויא דהכי קאמר להו לעדים לדידיה לא תימרו אבל לאחרים תימרו וכיון שיאמרו לאחרים יחזרו אותן אחרים ויאמרו לו דחברך חברא אית ליה כו': אמרו ליה לא אמרינן ליה · לא קאי אהיכא דאמר להו לא תימרו ליה דהא לרב זביד אפי' שתקו לא הויא מחאה וכל שכן הכא היכא שהשיבו כדבריו אלא מילתא באפי נפשיה היא וקאי אהיכא דאמר להו מחאה גמורה וציום לומר לו והם ענוהו לא אמרי' ליה ולא חזר ומיחה אחרי כן בפני עדים אחרים: אמר רב זביד הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה · וכיון שלא יאמרו לו היה לו לזה למחות עוד בפני אחרים שיאמרו לו ואם לא מיחה אחרי כן הפסיד: רב פפא אמר · אין צריך למחות עוד בפני אחרים דמחאה מעלייתא היא דהכי קאמרו ליה לדידי' לא אמרינן שלא נלך עד מקומו:

לאחריני אמרינן כו' · רב פפא קא דייק לא תימרו ליה לא אמרינן ליה דמשמע (ג) לא אמרי' ליה אבל לאחריני אמרי מדלא אמר לא תימרו : לא תיפוק לכו שותא · לא יצא דבר מפיכם דמשמע לא לו ולא לאחרים : שותא · דיבור כמו שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמא (סוכה דף נו:) : אמר רב זביד הא קאמר כו' · ואינה מחאה : אמרו ליה לא מפקי' שותא · לא קאי אהיכא דאמר להו לא תפיק לכו שותא דהתם כ"ע לא פליגי דלא הויא מחאה בין אהדרו ליה בין לא אהדרו ליה שום דיבור ומילתא באפי נפשיה הוא א) וכגון שלוה אותם לאמר לו והם אמרו לא מפקינן שותא אמר רב פפא הכא ודאי מודינא דלא הויא מחאה דהא קאמרי כו' דמשמע לא לו ולא לאחרים: אמר רב הונא בריה דרב יהושע · האי נמי מחאה הויא דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש שאינה מוטלת עליו (ד) לבדר וגם אינו מפסיד אם אומר אם לא אומרה אמר לה לבני אדם ולאו אדעתיה כלומר אינו נותן אל לבו שקיבל (ה) הדבר עליו לכסותו והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים שהרי מיחה בפני בני אדם שיכולין לומר לו והלכתא בין אמר הממחה לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק ובין אמרו לא מפקינן שותא בכולהו הויא מחאה בר מדאמר להו הממחה דלא תיפוק לכו שותא דלא הויא מחאה וכן פסק ר"ח : ה"ג אמר רבא אמר רב נחמן מחאה כו' · ואע"ג דאותביה רבא לרב נחמן שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן והכי פי' כי שמעה רבא מרב נחמן להך מילתא דאמרינן בה אמר רבא אמר רב נחמן איתיביה הך תיובתא ורב אשי שסידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו : מחאה שלא בפניו הויא מחאה · ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו אלא מכיון שמיחה שלא בפניו הויא מחאה שהרי יכול הדבר לבא לאזניו ואפי' לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן מאחר שמיחה זה כהוגן : איתיביה רבא לר"נ אמר רבי יהודה כו' · ואי קשיא אדפריך מסיפא לסייע מרישא דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויא מחאה איכא למימר דרבא מוקי לה לרישא במילי אוחרי: אלא כדי שיהא כו' · טעמא דרבי יהודה לאו משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחזקה לדידיה משום דלא שביק איניש דאכלי ארעיה בלא רשותו אפי' שנה אחת ושתיק אלא לכך הצריכו שלש שנים שפעמים שהמערער רחוק מהלך שנה ולא יבא ערעור שלו לאזניו עד ג' שנים ולאיפלוגי את"ק אתא דלא חיישינן לשעת חירום וחזקה בפניו מיד הויא חזקה הואיל ולא מיחה מיד מדתלי טעמא באספמיא (ו) לקמן בפרקין : ויבא לשנה אחרת · קס"ד דרבא דוקא קאמר (ז) שיבא המערער עצמו וימחה בסוף ג' בפניו של מחזיק אלמא מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה והלכך חזקה שלא בפניו לא היהוי חזקה ואע"ג דלרבי יהודה הויא חזקה בהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה דר' יהודה מצריכו לילך ולערער ולרבא לא נצריכו אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיא גם המחזיק לא יכול להחזיק: ואי ס"ד · דאין צריך לשלוח שליח ולמחות בפניו בעדים אלא ימחה במקום שהוא שם ואם יבא הדבר לאזניו יבא למה ליה למיתי עד מקום המחזיק או לשלח שלוחו למחות בפניו : ליתיב אדוכתיה· באספמיא ולימחי בפני עדים שהרי יכולין לבא ולומר לו (ח) בסוף ג' אם ירצו : ומשני עצה טובה קמ"ל . דניתי הוא עצמו ונשקול קרקע ופירותיו מיד המחזיק שאם ימחה במקומו ולא ילך ויוציא עכשיו מידו הפירות שאכל המחזיק יוציא ממנו בטורח דקשה גזל הנאכל ומיהו לאו דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא אלא הכי קאמר לא אמרו דצריך ג' שנים אלא כדי שאם יהיה המערער באספמיא ומשהחזיק זה יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה וימחה בתחלת שלש ויוכל הדבר לבא לאזניו של מחזיק בסוף שנה שלישית ואז יש הנאה למערער שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויקח קרקע ופירות מעכשיו בלא דין ודברים : והא אמר רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה · לעיל פסק רבא הלכתא הכי : ומשני בתר דשמעיה מרב נחמן · ותירץ לו תשובה שהשיבהו פסק רבא הכי: ה"ג מי שמיע לכו מרבי יוחנן מחאה בכמה ·בפני כמה בני אדם: כל מילתא· של גנאי: דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא· אם יחזרו ויאמרו לזה כך אמר פלוני עליך וטעמא כדמפרש בערכין בים בערכין מ"ט חברך חברא אית ליה ואמר אביי הכא דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לית בה משום לישנא בישא והלכך גבי מחאה נמי מילתא דעבידא לאיגלויי בעינן כדי שיזהר המחזיק בשטרו ולהכי פליגי מ"ד בפני שנים לית ליה דרבה בר רב הונא דבעי תלתא דהא אפי' בתרי עבידא לאיגלויי והויא מחאה בפני שנים ולענין

תוספות

רב פפא אמר לדידיה לא תימרון לאחריני תימרון · נראה לר"י דרב פפא אית ליה שפיר דשמואל דאמר לעיל מיחה בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו לא הויא מחאה דהתם מיירי בחולה וזקן שלעולם לא ילך למקום שמחזיק שם אבל הכא ילכו למקום המחזיק ויגידו לבני העיר ויאמרו לו והויא מחאה: ליתיב אדוכתיה ולימחי· תימה אדפריך מר' יהודה לסייעיה מרבנן דמוכח לעיל דסברי מחאה שלא בפניו הויא מחאה ואור"י דרבא היה טועה וס"ד דבכל מקום שהחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת וכמו שהחזקה (ט) מיהודה לאספמיא ה"נ מחאה ואפילו הכי א"ר יהודה שיבא בפניו וימחה ורבנן סברי אפי' מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת לכך לא הוי חזקה אבל מיהודה ליהודה נשמעת והוי חזקה עד שיבא בפניו וימחה ולכ"ע שלא בפניו לא הוי מחאה ורב נחמן דאיצטריך לשנויי עצה טובה קמ"ל ולא שני ליה דלא מצי למיתב אדוכתיה לפי שהמחאה אינה נשמעת אלא באותה מדינה משום דאכתי תקשי ליה אמאי מצריך רבי יהודה לבא לפניו ילך עד המדינה שהמחזיק שם וימחה דמדלא קתני ויבא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו משמע שצריך לבא לפניו כדפרישית: ה"ג מכלל דלא סבירא ליה הא אמר רבא מחאה שלא בפניו · ולא גר' והא אמר רבא אמר ר"נ:

רבינו גרשום

הכי לא מיחה ואין מחזיקין בנכסיו · לא הויא מחאה דמילי בעלמ' קאמר אבל כי אמר להו למחר אתבעיה בדינא הויא מחאה דקאמר להו דאין דעתו למחולי· אי אמר להו לא תימרו ליה דמחיתי אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה ולא הויא מחאה ומחזיקין · אמר רב פפא ודאי הוי מחאה דהכי אמר ליה המערער לעדים לדידיה לא תימרו ליה הא לאחריני אימרו : אמרו ליה העדים למערער לא אמרינן ליה לפלוני דמחית · אמר רב זביד הא קאמרו לא אמרינן ליה ולא הויא מחאה · אמר לעדים לא תיפוק לכו שותא כלומר לא תוציאו דבר מפיכם לשום אדם שמחיתי · אמר רב זביד הא קא מוהיר דלא תפיקו שותא ולא הויא מחאה · הא דקא מוהיר המערער הכי לעדים משום דחשב בדעתיה אמחה ואוהיר להו דלא לימרו היום ולמחר אוציא עדי מחאה ואגבה הפירות ותיקון הקרקע · ואי אמרי לא מפקינן שותא' הא אמרי וכו' ולא הויא מחאה · אמר רב הונא אפי' הכי הויא מחאה משום דכל מלתא דלא רמיא עליה דאינש שאינו מוזהר שלא יאמר אומרה ולאו אדעתיה · אמר ר' יהודה לא אמרו א)משום שמקום של ר' יהודה הוא רחוק מאספמיא מהלך שנה להכי משער באי גוונא · מכלל דלא ס"ל כרב נחמן והא א"ר רבא לעיל הלכתא מחאה שלא בפניו הויא מחאה · ומשני בתר דשמעה מרב נחמן הא דקא מתרץ מתני' הכי סברה כוותיה דרב נחמן דשלא בפניו הויא מחאה אבל מעיקרא ס"ל דלא הויא מחאה ומש"ה הוה מותיב ליה הכי : בכמה · בני אדם · כל מלתא של גנאי דמתאמרא באפי תלתא ואזלי הני תלתא ומשתעי לה לאחריני לית בה משום לישנא בישא :

א) נ"ל לא אמרו וכו' אלא כדי שיהא באספמיא וכו' משום במקום וכו'. ב) נראה דצ"ל ואי ואי אמרה וכו'.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כח: וש"נ] : ב) [שבועות לד: מח: מב.] : ג) [לעיל כח: וש"נ] : ד) [לעיל לח:] ה) ערכין טז :

עין משפט נר מצוה

פח א ב ג ד מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הל' ו וש"ו הלכה ד סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ג וסי' עט סעיף א:

פט ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי"א:

צ ו מיי' פי"ו מהל' דעות הלכה ח סמג לאוין ט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' תבעינא ליה לדינא: (ב) שם מי יאמר לכו ר' יוחנן: (ג) רשב"ם ד"ה לאחריני וכו' דמשמע ליה לא אמרינן אבל: (ד) ד"ה אמר רב הונא וכו' שאינה מוטלת עליו (לבחד) תו"מ וכ"ה לבסוף: (ה) בא"ד אינו נותן אל לבו שקיבל עליו לכסות הדבר והלכך וכו' מהני מילי למחזיק וכן אמרו לא אמרי' ליה ובין אמרו לא מפקינן שותא: (ו) ד"ה אלא וכו' באספמיא כדאמרינן לקמן: (ז) ד"ה ויבא לשנה וכו' דודאי קאמר רבי יהודה שיבא: (ח) ד"ה ליתיב וכו' ולומר לו בתוך ג': (ט) תוס' ד"ה ליתיב וכו' וכמו שהחזקה נשמעת מיהודה:

הגהות הגר"א

(א) רשב"ם ד"ה אמרו ליה כו' וכגון שלוה אותם כצ"ל:

עין משפט
נר מצוה

צא א מיי' פי"א מהל' טוען ונטען הלכה ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעי' ה:

צב ב טוש"ע שם סעיף ו:

ליית בה משום לישנא בישא מ"ד בפני שנים לית ליה דרבה בר רב הונא ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא לא דכולי עלמא אית להו דרבה בר רב הונא והכא בהא קא מיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ומ"ד בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אי בעית אימא דכ"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה והכא בהא קמיפלגי מ"ד בפני ב' סבר סהדותא בעינן ומאן דאמר בפני ג' קסבר גלויי מילתא בעינן גידל בר מניומי הוה ליה (א) מחויאתה למחויי אשכחינהו לרב הונא ולחייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי דהוו יתבי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות ואיכא דאמרי אמר ליה חייא בר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות אר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' תהי בה רבי יוחנן וכי גזלן יש לו חזקה גזלן ס"ד אלא כגזלן יש לו חזקה אמר רבא [א]הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' וג' תני בר קפרא [ב]ערער חזר וערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה אמר רבא א"ר נחמן מחאה בפני שנים אין

רבינו גרשום

מאן דאמר בפני שנים הויא מחאה לית ליה דרבה בר רב הונא דודאי אם מספרין הני שנים למחזיק דמיחה המערער אין לשון הרע בכך. ומאן דאמר בפני ג' אית ליה דרבה דודאי ג' אינבהם משום לישון הרע אבל שנים אם מיחה בפניהם אין מספרים בשמו משום דלישון הרע הן מספרין: מאן דאמר בפני שנים הויא מחאה (א) ודאי בפניו דמחזיק עצמו סגי בשנים משום דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ובפניו בעינן מחאה אבל אי אמרינן דמחאה שלא בפניו (לא) הויא מחאה לא סגי בשנים משום דאית בה לישנא בישא ולא משתע ומאן דאמר בפני ג' צריך למחות קסבר דאפי' מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשום הכי צריך ג' דכל מלתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא הא בתרי אית בה [לישנא בישא]: סהדותא בעינן ובתרי סגי במקבלי עדות · גלויי מלתא בעינן לפרסם וגלוי מלתא לא סגי בפחות מג': גידל בר מניומי הוה ליה מחיתא למחויי שהיה אחד מחזיק בנכסיו והיה מוחה: צריך למחות למחזיק בסוף כל ג' וג' שנים שאם לא ימחה בסוף כל ג' יכול המחזיק לומר אחרי שמחית מכרת לי וכבר החזקתי בה ג' שנין · תהי בה ר' יוחנן אמאי צריך למחות בסוף כל ג' וכי גזלן יש לו חזקה כלומר מאחר שאמר אני קניתיה ממך אחר שמחיתה מכלל דמודי דקודם לכן באת לידו בגזלנות וכי גזלן יש לו חזקה כיון שגזלן הוא אע"פ שהחזיק בה כמה שנים אין חזקתו חזקה ומקשי' גזלן ס"ד והא לאו גזלן הוא דהא קא מעין דזבנה ניהליה ובתורת מכירה אתאי לידיה ולאו גזלן הוא אלא פריך הכי וכי כגזלן יש לו חזקה האי דכגזלן דמי דטוען שיש לו חזקת שקנאה ממנו אחרי מהאתי ולא קודם וכי מי שהוא כגזלן יש לו חזקה (ב) בתר דקאמר אלא ודאי אין לו חזקה ואמאי צריך למחות בסוף כל שלש: ערער בשנה ראשונה וחזר וערער בשניה וחזר וערער בשלישית אם מחמת טענה ראשונה היו כל ג' ערעורין שלא שנה דברו אין לו חזקה למחזיק ואם לאו ששנה המערער דבריו שאמר פעם אחת שלי היתה אני קניתיה ושוב אמר של אבותי היתה אין בדבריו כלום ויש לו חזקה למחזיק:

ליית בה משום לישנא בישא · דקלא אית לה וסופו שידע אע"ג דמלוה ע"פ אפי' בכמה עדים אינו גובה מן הלקוחות וטעמא משום דלית ליה קלא כדאמר לקמן (דף מב·) דהתם הוי טעמא משום דמאן דיזיף בליגעא יזיף ועוד דהתם אין יודעין מי יקח שיגידו לו פלוני חייב אבל מאן דידע מחאה יאמר למחזיק:

ליית בה משום לישנא בישא · פירוש לאותו שאומר לפני ג' דבפרק יש בערכין (ערכין דף טו:) מייתי עלה הא דא"ר יוסי מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי פי' שלא היה חושש אם ישמעו בעלים: מ"ד בפני ב' קסבר מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה · תימה להאי לישנא דרבא קאמר לקמן מחאה בפני ב' ולעיל פסק רבא מחאה שלא בפניו הויא מחאה: סהדותא בעינן · ואי לאו משום סהדותא הוה סגי בחד דחברך חברא אית ליה ואע"פ שלשון הרע אין נשמע הייט לפי שמעלימין אותו מבני אדם ומ"ד בפני ג' בעי גלויי מילתא כמו בלה"ר: כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות · פ"ה עד סוף (ז) ג' שנים וא"ת מתני' היא דקתני עד כדי שיחזיק שנה ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת וימחה אלמא דאין צריך למחות רק פעם אחת תוך ג' שנים וי"ל דאי ממתניתין ה"א דאין צריך כי אם מחאה אחת בסוף ג' אבל אם מיחה בתחלת ג' ושוב לא מיחה בכל אותן ג' ס"ד דמודה שהיא שלו ואין לפרש דאין צריך למחות עד עולם דא"כ פליגי אדר"ל והוה ליה למימר ר"ל אמר: וצריך למחות בסוף כל ג' · אין לפרש דטעמא שלא יאמר לקחתי אחר המחאה כדפ"ה כיון דעל כרחו מודה דמעיקרא קודם מחאה לא בתורת מכירה באת בה אין נאמן לומר אחרי כן קניתי ועוד דא"כ שפיר קרי ליה גזלן אלא טעמא כדפ"ה משום דתלת שנין מזדהר איניש בשטריה אחר המחאה ותו לא ולהאי טעמא הא דאמר לעיל (דף לח.) אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגא אהך דהכא דקאמר דצריך למחות כל ג' (ח) ונראה דכההיא הלכתא דסתמא דגמרא קאמר לה ולא כמו שפסק ר"ח דהלכה כבר קפרא: מחאה בפני שנים · ואין צריך לומר כתובו · ואם תאמר ומה מועיל הכתיבה והא לא חשיב שטר אם לא נעשה מדעת מי שהוא חובתו כגון שטר מכר מדעת

ולענין לשון הרע לית בה משום לישנא בישא היכא דמתאמרא קמי תרי: ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא · דבג' הוי גלויי מילתא ולא בתרי הלכך בפני ב' לא הויא מחאה דלא עבידא לאיגלויי כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר· (הגה"ה. תמיה לי אמאי לא אמר נמי לימא בדאביי קמיפלגי ושמא משום דלא מצי גמרא לאוקמי כדברי הכל כדמוקי דרבה בר רב הונא כדמסיק למילתיה לא דכ"ע אית להו דרבה בר רב הונא כו'. ע"כ) ולקמן נמי מוכח דמאן דבעי גלויי מילתא במחאה בעי שלשה והכי הויא מסקנא דשמעתא וכל רבותינו מפרשים דגבי מחאה נמי לשון הרע איכא דקאמר פלניא גזלנא הוא והלכך לרבה בר רב הונא אי מתאמרא קמי תרי לא הוי מחאה משום דאית בה משום לישנא בישא ולא יאמרו לו למחזיק ולאו מילתא היא דלא דמי ללשון הרע כלל דעיקר מחאה היינו משום דבעינן שיבא הדבר לאזניו של מחזיק ומצוה היא לומר לו כדי שיזהר בשטרו ולכך תקנו למערער שימחה בפני עדים כדי שיוציאו את הקול תדע דהיכא דאמר להו לא תפיק לשו שותא לא הויא מחאה: לא דכ"ע אית להו דרבה בר רב הונא · דכל גלויי מילתא לא הוי בפחות מג' ואי הוה בעינא גלויי מילתא במחאה היה צריך למחות בפני שלשה אבל בהכי פליגי דמ"ד בפני שנים קסבר (ב) שלא בפניו לא הויא מחאה דכיון דאין מחאה אלא בפניו די לו בשני עדים שיעידו שמיחה בו וכיון דמיחה בפניו אין לך גלויי מילתא גדול מזה שהרי ודאי ידע המחזיק שמיחה בו זה ויזהר בשטרו ומ"ד בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה והלכך היכא דמיחה שלא בפניו צריך ג' משום גלויי מילתא דכיון דידעי ג' כאילו כל העולם יודעין: איבעית אימא דכ"ע מחאה שלא בפניו הויא מחאה. (ג) כדאוקי מתני' וכדפסק הלכתא וכ"ע כרבה בר רב הונא סבירא להו דאין גלויי מילתא במחאה שלא בפניו אלא בג': והכא בהא קמיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר סהדותא בעינן · ודי לנו בשני עדים שיעידו שמיחה זה בתוך ג' ואם יבא הדבר לאזניו יבא דמאחר שיוכל לבא לאזניו של מחזיק בשום ענין בעולם הויא מחאה דלא חיים אלא שלא יתרה בהם לכסות הדבר דכיון דלישנא בישא ליכא במחאה שמא אלו (ד) עצמן ילכו ויגידו למחזיק או יאמרו לאחרים שיאמרו לו: גלויי מילתא בעינן · שידע כל העולם וכיון דנודע לג' כאילו נודע כבר למחזיק דמי דמסתמא ידע במחאה זו אבל בשנים מסתמא לא ידע: מחויאתה למחויי · שהיה אחד מחזיק בנכסיו והיה רוצה למחות ומיחה קמייהו בפני שלשתן וה"ה לפני שנים כדאמר רבא לקמן מחאה בפני ב' ואין צריך לומר כתובו אלא הכי הוה עובדא וכן פסק ר"ח דמחאה בפני שנים: לשנה אחרת אתא · פעם שניה ומיחה קמייהו ס"ל דכל שנה ושנה צריך למחות ואם מיחה (ה) פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית איגלאי מילתא דשלא כדין מיחה ראשונה ושניה ולסוף שנה שלישית זו הויא חזקה ולא צריך להזהר בשטרו: לא צריכת · למחות כל שנה ושנה אבל פעם אחת מיהא צריך למחות בכל ג' וג' כדלקמן שלא יהו ג' שנים רצופים בלא מחאה ומיהו איהו לא איירי בהכי מידי אלא למעוטי ג' מחאות בתוך ג' שנים בלאו דדי בשנה ראשונה ושוב אין צריך למחות בכל הג' שנים: ה"ג אמר ר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' · דאע"ג דמשמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות ה"מ בהנהו ג' אבל בסוף ג' צריך למחות עדיין דלא נהוי תלת שנין בלא מחאה דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אחר המחאה טפי לא מיזדהר והכי הלכתא ואע"ג דתהי בה רבי יוחנן תמיה היה אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא וגם ר"ח פסק כן וי"מ טעמא דצריך למחות בסוף (ו) ג' כדי שלא יטעון לאחר המחאה מכרת לי ולא נהירא דכיון דעל כרחו מודי דמעיקרא לאו בתורת מכירה באת בה אינו נאמן לומר אחרי כן החזקתי בה בתורת מכירה: תהי · מחשב ומקשה בה: וכי גזלן יש לו חזקה · כלומר אמאי צריך למחות בסוף כל ג' והלא משמיחה המערער שנה ראשונה והוציא קול על זה שהוא גזלן היה לו להזהר בשטרו כל הימים עד שירד עם זה לדין או עד שירצה את שטרו אחר המחאה לב"ד ומדלא נזהר בשטרו יפסיד דאיכא למימר גזלן הוא והיינו דקפריך גזלן ס"ד הא קטעין שטר היה לי קודם המחאה ואבד ומספיקא הוא דאנן מפסידין אותו את הקרקע לפי שלא נזהר בשטרו אלא אימא כגזלן וכדפרישית: ערער וחזר וערער · בסוף כל ג' וג' בר קפרא לטעמיה דאמר צריך למחות בסוף כל ג' וג' הילכך מנהג הוא לערער הרבה פעמים: ערער · מיחה בפני עדים: אם מחמת טענה ראשונה ערער · דבכולהו מחאות טעין קאכיל לארעאי בגזלנותא הרי זו מחאה והלכך אין לו חזקה למחזיק אבל אם במחאה ראשונה הזכיר שבגזלנות ירד אל שדה זו ובמחאה שניה הזכיר כי משכנתא בידו ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה ויאמר מכורה היא בידי כיון ששינה בטענתו איגה מחאה ונתקיימה החזקה ביד המחזיק וה"ה למוחה ג' מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המכחישות זו את זו דאין כאן מחאה כלל לא ראשונה ולא אחרונה והויא חזקה לסוף ג' דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה מודה הוא דההיא מחאה שלא כדין הוה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובטלה לה להיא מחאה קמייתא וכ"ש זו שניה דהוחזק כפרן וכמי שלא מיחה בתוך ג' כלל דמי: ה"ג בפי' ר"ח מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו· אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער להיות בידו לעדות שמיחה בתוך ג' ואע"פ שלא צוה אותם דזכין לו לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו דמסתמא ניחא ליה:
וכן

(א) נ"ל הוי מחאה ס"ל דבפניו דמחזיק עצמו בעינן מחאה ושלא בפניו לא הויא מחאה ולהכך סגי בשנים אבל אי אמרינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה לא סגי בשנים וכו'. ג) נראה דל' חסר לשון דקאמר בתר המחאה אלא ודאי וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הויא ליה מחיתא למחויי: (ב) רשב"ם ד"ה לא דכ"ע וכו' קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וכיון: (ג) ד"ה איבעית אימא וכו' כדאוקימנא מתני' וכדפסקינן הלכתא וכו': (ד) ד"ה והכא כו' שמא אלו מעצמן: (ה) ד"ה לשנה וכו' ואם מיחה שנה ראשונה וכו' להזהר עוד בשטרו: (ו) ד"ה ה"ג אמר ר"ל כו' בסוף כל ג' כדי: (ז) תוס' ד"ה כיון וכו' פ"ה עד סוף כל ג' וג' שנים: (ח) ד"ה וצריך וכו' ונראה דכההיא הלכתא · נ"ב ובאשר"י פ"ג סימן ח' יחלוק על זה ומתרץ דל"ק מידי תבבית דלעיל:

ואין צריך לומר כתובו מודעא בפני שנים ואין צריך לומר כתובו הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו קנין בפני שנים ואינו צריך לומר כתובו וקיום שטרות בשלשה (סימן ממה"ק) אמר רבא אי קשיא לי הא קשיא לי האי קנין היכי דמי אי כמעשה בית דין דמי ליבעי תלתא אי לא כמעשה בית דין דמי אמאי אינו צריך לומר כתובו בתר דבעי הדר פשטא לעולם לאו כמעשה בית דין דמי והכא טעמא מאי דאינו צריך לומר כתובו משום דסתם קנין לכתיבה עומד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפי' עלי ועליך אמרי נהרדעי כל מודעא דלא

רבינו גרשום

אין צריך לו"ד. לעדים כתבו שבלא ציווי יכולין לכתוב שי"ית משום דזכות הוא לו שכותבין: הודאה בפני שנים ואמר אני מחויב מנה לפלוני יה אין כותבין אלא אם כן אמר להו כתיבו משום דחוב הוא לו: תפש קנין משום דבר בעולם בפני שנים אין צריך לומר להם כתובו ומפרש לקמן: קיום שטרות. צריכים להעיד שנים בפני ג' בית דין על חתימת עדים: הא קשיא לי.[הא]דאמר רב נחמן בקנין אי כמעשה בית דין דמי דמה בית דין אין נמלכין וכותבין אף קנין נמי אין צריך לימלך בו העדים אם כן ליבעי ג' דומיא דב"ד ואי לאו מעשה בית דין אלא כהודאה דמי אמאי אין צריך וכו': דסתם קנין לכתיבה עומד. דאין לאחר קנין כלום: אלא אמאן דלא ציית דינא. אבל אי גברא דציית הוא לא כתבי' עליה:

רשב"ם

וכן מודעא בפני שנים · מי שאנסוהו למכור וליתן את שלו בעל כרחו ולכתוב שטר מכירה או מתנה בפני עדים צריך להודיע קודם לכן לשני עדים ואומר דעו לכם שמכירה (א) זו או מתנה של שדה זו שאני רוצה לעשות לפלוני שלא ברצון נפשי אעשה כי אונסני ומכריחני בעל כרחי ולא יהיה ממש בתוך שטר שאעשה והיום או למחר הבעלא ליה בדינא ומרענא לשטרא אפומייכו שמסרתי מודעא לפניכם קודם שנעשה השטר ודוקא קודם כתיבת השטר אבל אחרי כן אין המודעא שוה כלום דאם כן כל השטרות שבעולם כשיתחרט אחר שנעשו ונמסרו בכשרות יבא לפוסלן: ואין צריך לומר כתובו · שטר מודעא כללא דמילתא כל מידי דזכות הוא לו אין העדים צריכין ליטול הימנו רשות והא דלא כייל ותני להו ולימא מחאה ומודעא וקנין בפני ב' ואין צריך לומר כתובו היינו משום דרבא קאמר להו משמיה דר"נ ולאו בחד יומא שמעינהו אלא כל מילתא שמעה באפי נפשיה והדר חבריניהו רבא כחדא כסדר כמו ששמען והיינו דכתבינן ביטול מודעי בשטרי מכירה ומתנה דמעתה לא תועיל המודעא כדמוכח בערכין בפרק האומר בסופו (דף כא:) גבי גט דמהני ביטול המודעות והוא הדין לכל השטרות: הודאה בפני ב' · אדם שמודה לחבירו בפני ב' שחייב לו מנה צ"ל כתובו שילווס הלוה לכתוב לו שטר למלוה לעדות דכל שעה שירצה לגבות חובו יוציא שטרו על הלוה אבל שלא ברשות לוה אין כותבין דחוב הוא לו וכיון דעל הלוה לכתוב והוא לא צוה איכא למימר דלא ניחא ליה לעשות חוב שחייב מלוה בשטר דעד השתא הוה מלוה על פה ואע"ג דהודה בפני עדים נאמן הוא לומר כל שעה שירצה פרעתי דקיי"ל (לקמן קע:) המלוה לחבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים ועכשיו כשיש בידו שטר אין הלוה נאמן לומר פרעתי אלא א"כ יביא עדים שפרע בפניהם אפילו הוציא המלוה על הלוה כתב ידו של לוה שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ואינו נאמן לומר פרעתי כ"ש בשטר שיש בו עדים: קנין · סודר על כל דבר בפני ב' ולא בעי תלתא ומשום דגבי קיום שטרות אמר ג' הוצרך לפרש בכל הני דדי בשנים: ואין צ"ל כתובו · כדמפרש טעמא לקמן: קיום שטרות בג' · מי שיש לו שטר על חבירו וחושש שמא ילכו העדים למדינת הים או ימותו וכשיבא לגבות חוב הכתוב בשטר יטעון הלוה כי פרוע הוא או מזוייף הוא ויצטרך לקיים שטרו בעדים המכירים חתימת ידי עדים שבשטר ולא ימצא כיצד יעשה הולך לב"ד ומביא העדים עצמן ומעידין על חתימת ידיהן בפני ב"ד והם כותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא דא קדמנא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחותמים בו ג' הדיינים והוא הנפק וגם אשרתא דדייני ולכך צריך ג' דשנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראין ב"ד חצוף בסנהדרין (דף ג·) והכא אפי' דיעבד נמי לא דא"כ מה יש בין הנפק לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב' עדים שמעידים שמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהן ג' והן ב"ד זו עדות גמורה שהעידו על חתימת ידן לפני ב"ד והכשירו ב"ד את השטר ועכשיו חותמין ב"ד ששטר זה כשר הוא ודומה לפסק דין: אמר רבא אי קשיא לי · בכל הנך דינים דאמר לי רב נחמן גבי קנין לחוד הוא דקשיא לי האי קנין למאי מדמי ליה רב נחמן אי כמעשה ב"ד דמי ומשום דדומה לדין של דיינין שמוציאים מזה ונותנין לזה ואף עדי קנין ע"י עדותן שרואין בקנין יוצא ממון זה בשעת הקנין מיד המקנה ליד הקונה ומשום דדמי למעשה ב"ד קאמר ר"נ אין צ"ל כתובו אלמא אע"ג דחוב הוא למקנה לכתוב שטר וליפות זכותו של קונה אפ"ה כותבים העדים בלא רשותו כדין כל מעשה ב"ד שכח ב"ד יפה והפקירן הפקר לכתוב כל הנעשה בפניהן וא"כ ליבעי ג' כקיום שטרות: ואי לאו כמעשה ב"ד דמי · ומשום הכי קאמר דסגי בב' אמאי אינו צ"ל כתובו והלא חוב לו לכתוב בלא רשותו: לעולם לאו כמעשה ב"ד · דהא ודאי שהדותא בעלמא הוא ומשום הכי סגי בב': דסתם קנין לכתיבה עומד · משום דאין לאחר קנין כלום דכיון דמקנה ליה בסודר בפני עדים וממהר להקנותו מיד ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות מתכוין הוא להקנותו בענין יפה ומסתמא רוצה שיכתבו לו כדאמר בכתובות בפ' אע"פ (דף נה·) אמר לעדים כתובו וחתומו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה כשירצו לכתוב השטר שמא חזר דסתם קנין לכתיבה עומד אבל לא קנו מיניה איכא למ"ד התם צריך לאימלוכי ביה ואע"ג דליום בהדיא לכתוב לו: אמאן דלא ציית דינא · שרבן בדין דאי ציית דינא לימא ליה לא אניסת דאי קאניס לך אמאי לא תבעת ליה בדינא: אפי' עלי ועליך · דלייתינן דינא ראוי לכתוב עליו מודעא דזימנין דאין ב"ד מזומן מיד:

דלא

תוספות

מדעת מוכר ושטר מתנה מדעת נותן ושטר מלוה מדעת לוה ועדות כמו לא חשיב דמפיהם ולא מפי כתבם ופירש"י בפי' החומש שלא יכתבו עדותן באיגרת וישלחו לב"ד וי"ל דתקנת חכמים היא שיהא חשוב עדות כדי לבטל החזקה בעדות כל דהו שבדבר מועט מבטלים החזקה דהא אפילו יתברר לנו שלא שמע המחזיק מחאה מהני לבטל החזקה וגם במודעא תקנת חכמים היא להציל הנאנס וקיום שטרות נמי משום דמעשה ב"ד הוא וכל מעשה ב"ד נכתב שלא מרצון החייב ועוד אומר ר"י ששמע מן ר"ת שנוהגים לשלח העדים עדותם באיגרת לב"ד וחשיב עדות והא דדרשינן בספרי * מפיהם ולא מפי כתבם לא אתא אלא למעוטי דוקא אלם שאינו בר הגדה אבל ראוי להגדה אין הגדה מעכבת בו והא דאמרינן בפ"ב דכתובות (דף כ·) כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אחר כמה שנים והוא שזוכר מעצמו אבל אין זוכר מעצמו לא הייתו כשאינו מוציא כתב ידו בב"ד ועוד שמא עד אחד בכתב אין חשוב עדות שאין שטר אלא בב' להכי לא מהני בההיא דכתובות אפי' יוצא כתב ידו אלא א"כ זוכר בראיית עדות ול"ע בההיא דעד אחד בכתב בגט פשוט (לקמן דף קסה· ושם ד"ה אמר*) וא"ת מאי קמ"ל דאין צ"ל כתובו פשיטא כיון דזכותו הוא ובמחאה איכא למימר דנקיט ביה ואין צ"ל כתובו אגב אחריני ולא אתא לאשמועינן במחאה אלא שהיא בפני ב' אבל במודעא קשה למאי איצטריך וי"ל דאתא לאשמועינן דאע"פ שלא צוה להם לכתוב והם כתבו שטה כשרה ולא מיחזי כשקרא דמסתמא לפיכך מחה או מסר מודעא בפניהם כדי שיכתבו: **קנין** בפני ב' ואין צריך כו' · אומר ר"ת דלא אתא למעוטי שלא יהא חשוב קנין כשנעשה שלא בפני שנים דהא אמרינן בקדושין (דף סה:) דלא איברו סהדי אלא לשקרי ואמרי' בפ' הזהב (ב"מ דף מו·) גבי היה עומד בגורן כו' ואי אמרינן מטבע נקנה בחליפין ניקנינהו ניהליה אגב סודר ומפרק דלית ליה סודר ולקנינהו אגב קרקע דלית לי' והא עומד בגורן קתני כשאינו שלו היכפל תנא לאשמועינן בגברא ערטילאי דלית ליה כלום אלא ש"מ דאין מטבע נקנה בחליפין ואי לא חשיב קנין בלא עדים ליטנינן דליכא עדים ועוד דבפ"ק דסנהדרין (דף ו·) אמרו רבנן פשרה ביחיד אע"ג דפשרה בעיא קנין כדמסיק התם: **ואין** צריך לומר כתובו · וכותבין בלא רשותו כל זמן שלא חזר בו ומיהו יכול לחזור בו כדאמרינן לקמן בפ' המוכר את הספינה (דף עז·) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והא דאמרינן בריש אע"פ (כתובות דף נה· ושם ד"ה כתובו) כתובו וחתומו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה לאו דוקא משום דאמר להו כתובו דאפי' לא אמר להו נמי כדאמרינן הכא אלא משום דבעי למימר לא קנו מיניה צריך לאימלוכי ביה אע"ג דאמר להו כתובו: **קיום** שטרות בשלשה · אע"ג דר"נ גופיה ס"ל בסנהדרין (דף ה:) ב' שדנו דיניהם דין קיום שטרות שאני כדפ"ה דאי ליכא אלא ב' מה יש בין קיום שטר לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב' עדים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהם ג' ניכר שהם ב"ד שהעידו עדים לפניהם על כתב ידם והכשירו השטר ודומה לפסק דין והא דאמרינן בפ' ב' דכתובות (דף כב· ושם ד"ה ודלמא)ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ואמר ר"נ ואי כתב ביה בי דינא תו לא צריך ודלמא ב"ד חצוף הוא דאמר שמואל ב' שדנו דיניהן דין דכתב ביה בי דינא דרבנן דבי רב אשי ודלמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו לא ששמואל סובר דקיום שטרות בשנים אלא ה"פ ודלמא רבנן דבי רב אשי סבירא להו בקיום שטרות כדשמואל בעלמא אבל שמואל מלי סבר שפיר דקיום שטרות בג' אע"ג דבעלמא ב' שדנו דיניהן דין כמו ר"נ וא"ת *דרב נחמן גופיה קאמר בב"מ (דף לא:)גבי עובדא דאיסור גיורא ורב ספרא עבוד עסקא וכו' משמע התם דתרי לאו ב"ד מדקאמר ליה זיל אייתי לי תלתא דפלגת קמייהו א"כ תרי מגו תלתא וי"ל דהתם מיירי דלא עשאן ב"ד בפירוש אלא פלג קמייהו בסתם הלכך אי קמי תרי פלג נראה דלעשותן עדים נתכוין ואי קמי תלת פלג נראה דלעשותן ב"ד נתכוין אבל במקום שעשאן ב"ד בפירוש בשנים סגי [וע"ע תוס' גיטין לב: ד"ה ורב נחמן] : **אמאן** דלא ציית דינא כו' · תימה מודעא דמאי אי דגיטין ודמתנה גלוי מילתא הוא דודאי הוא אנוס בשום ענין שאין יכול לבא לבית דין ואי דזביני והא אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני וכ"ת רבה ורב יוסף לית להו דרבא מ"מ הוה ליה למיפרך ולשנויי כדפריך בסמוך אנהרדעי ועוד והא אביי ורבא גופייהו דאמרי תרוייהו אפי' עלי ועליך א"כ לא איירי במודעא דזביני וכי ההוא מעשה דפרדיסא לא שייך הכא דאפי' ציית דינא פשיטא דכתבינן :

איכא

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פי"א מהל' טוען הלכה ה סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף ס :

צד ב מיי' פי' מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א :

צה ג מיי' פי"א מהל' מלוה הל' א ופ"ו מהל' טוען הל' ב סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף ב ז וסי' פא ס"ח וסעי' י ועיין מה שכתב המ"מ בפ"ב מהל' מכירה הלכה ט :

[וכן הוא ביבמות לא: גיטין עא·]

צו ד מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ג ועיין במיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ט ובמ"מ שם ובטוש"ע ח"מ סי' קפט וסי' קצה סעיף א :

צז ה מיי' פ"ו מהל' עדות הלכה א סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעי' ג וסעי' ד :

[וע"ע תוס' יבמות לא: ד"ה דתוו וכו']

צח ו מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה א סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף ג :

צט ז מיי' פי' מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכן מודעא וכו' דעו לכם שמכירה או נ"ב יסינם א נמחק :

[בגמ' שלפנינו לא נזכר רב נחמן אלא רבה בר רב הונא הוא דקאמר זיל אייתי תלתא וכו' וצ"ל דגרס' תוס' היה כך בסוגי' דהתם מיהו סוף הסוגיא לבי דא"ל לאו מי איתמר עלה וכו' אמר רב נחמן וכו' קצת קשה]

עין משפט
נר מצוה

ק א מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א:

קא ב מיי' שם הל' ג ופ"ו מהל' גירושין הל' כ ופ"ה מהל' זכייה הלכה י סמג שם וסי' נ טוש"ע שם סעי' ב וסי' ריתב סעי' א וטוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' א:

קב ג ד מיי' פ"י מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף ז:

קג ה מיי' פ"ה מהל' זכייה הל' א ב ופ"ט שם הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריתב סעי' ג ד ה:

קד ו ז מיי' שם פ"ה הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וס"י:

קה ח ט מיי' שם וה ל' ג טוש"ע שם ובסעיף ח:

מסורת הש"ס

א) ב"מ עב. : ב) [ברכות ט' וש"נ]: ג) [דף מז: מח: וע"ש בפי' הרשב"ם]

"דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי "אי דגיטא ודמתנתא גלויי מילתא בעלמא היא ואי דזביני והאמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני לעולם דזביני "מודי רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא א) "דההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שני חזקה אמר (א) אי מזבנת לי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כה"ג כתבינן מודעא: אמר רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר רב יוסף דאמר להו לסהדי זילו אטמורו וכתבו ליה ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא "אמר להו תיתבו בשוקא ובבריתא ותכתבו ליה מאי בינייהו איכא בינייהו סתמא אמר רבא והויא מודעא לחברתה אמר רב פפא הא דרבא ב) לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר "דההוא גברא דאזל לקדושי אתתא אמרה ליה אי כתבת לי כולהו נכסיך הוינא לך (ב) ואי לא לא הוינא לך אזל כתביה לה לכולהו נכסי אתא בריה קשישא א"ל וההוא גברא מה תהוי עליה אמר להו לסהדי זילו אטמורו בעבר ימינא וכתבו ליה אתו לקמיה דרבא אמר להו "לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחברתה "ולא היא התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה "אבל הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני איבעיא להו

סתמא

איבא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו כו' · אהך גירסא קשה לר"י מאי קבעי מאי בינייהו הא בהדיא חולקין בסתמא ועוד דפסקינן לקמן הלכתא דחיישינן בסתמא וא"כ היכי מגבינן כולהו מתנתא כיון דאינו אומר לסהדי כתבו בשוקי (ח) ובריית ומיהו לפי שנוהגים עתה לכתוב בשטרי מתנה ואמר לנו מתנה זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא הלכך כי אמר להו כמי סתמא דעתו לומר כמו שכותבים בשטרות ובימי האמוראים לא היו נוהגים לכתוב כך לכך היה צריך לומר להם בפירוש כתבו בשוקא כו' ור"ח גרים דאמר להו לא תיתבו בשוקא ברא וקרי ליה סתמא שאינו אומר להם להטמין עצמו ואומר שלא לפרסם והיינו סתמא (ט) כלומר לא פרסם ולא הטמינם אבל כתובו לא חשיב סתמא וכשר לפר"ח ולפיכך מה שנהגו לכתוב בשטרות מתנה זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא אינו אלא לשופרא דשטרא ומיהו לישנא דסתמא לא משמע הכי:

שלא

דלא כתיב בה אנן עדים ידעינן באונסא דפלניא · שאונס גמור יש לו ומכירין אנו איזה אונס אי לא כתב ביה הכי אלא סתמא כתבו פלוני אמר לנו שנאנס : מודעא דמאי אי · במודעא דמסר אגיטא ואמתנה לא צריך כולי האי אלא כיון דמודע לסהדי דהאי גיטא שאני נותן לאשתי אנוס אני בו ולא ברצון נפשי (ג) עשיתי לפיכך דעו שאני מבטלו בפניכם וכן המתנה שאני מקנה לפלוני אנוס אני ואיני מקנה אותה ברצוני תהא מבוטלת אע"ג דלא ידעי סהדי אונסא דיליה הרי גט והמתנה בטלין : גלוי מילתא בעלמא היא · כלומר הרבה בני אדם יוכלו לידע אונסו דכיון דאינו מקבל ממון במתנה ובגט זה שנותן אם איתא דניחא ליה ליתנה מדעתו למה לו למסור מודעא ואי לא ניחא לו ליתן למה לו ליתן גט ומתנה אלא ודאי נאנס בגט ובמתנה זו הלכך אין צריך לפרש אונסו דלא דמי לזביני דהתם צריך לפרש דאיכא למימר סתם מוכר לא ברצונו מוכר אלא משום חסרון מעות והלכך איכא למימר דמסר מודעא דקסבר היום ולמחר כשיהיו לי מעות מפיקנא מודעא ותבענא ליה לדינא ויחזור קרקע שלי ואני אשלם מעותיו אבל הכא אם ברצון נפשו נותן גט ומתנה בלא אונס למה כותב מודעא באונס לא יתן גט ולא אצטריך לכתוב מודעא אלא ודאי אנוס הוא ומשום הכי תקינו בגיטין דלא למיכתב גיטא עד שיבטל הבעל כל מודעות שמסר וכך הוא מפורש בערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כא:) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא דעשייה ואדליה מהו דתימא כיון דאדליה בטולי בטליה למודעיה קמ"ל עד דאמר בטלתיה ואימא כיון דאדלי בטליה ולא צריך לפרושי דבטליה ואמרינן א"כ נתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן אמאי קתני עד שיאמר רוצה אני אלא קמ"ל עד דמפרש דבטליה ודוקא מודעא שיש בה אונס אבל בלא אונס אי טעין ואמר גט שאעשה לא יהא גט אין זה ביטול דכיון דלא נאנס כלל אנן סהדי דנמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור ולא מהני ביה ביטול דקודם כתיבה אלא א"כ ביטלו אחר כתיבה:(ד) דגלויי מילתא בעלמא היא· כלומר די לנו בגלויי מילתא בעלמא דלא חיישינן אם תתגלה מילתא או לא דסברא היא דאנים כדפרישית : ואי דזביני · שמוסר מודעא שנאנס ולפיכך לא הויא מודעא עד שיעידו העדים שמכירין באונסו משום דאיכא למימר דלא אנים אלא השתא למעות צריך והיום ולמחר ליבעי למיהדר בההיא מכירה כשיזדמנו לו מעות ולפיכך מסר השתא מודעא לבטל מכירתו : לא כתבינן מודעא אזביני · נראה לי טעמא דרבא משום דאמרינן לקמן בפירקין (דף מח:) (ה) הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה סתם שכפאוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו אחת מהן ומכרה דלא הוי אונס אבל בשדה זו לא כו' והלכך לא כתבינן מודעא דאי בשדה זו הא לא הוי זביניה זביני ולא צריך מודעא אלא יביא עדים שאנסוהו ותיבטל שטר מכירה בלא שום מודעא ואי בשדה סתם הא הוי זביניה זביני ואין אונס בזה השדה שהרי מדעתיה בירר ומכר את זה השדה ומודעא זו שיכתוב פסולה היא דמודעא בלא אונס לאו כלום היא ומיהו רב הונא דאמר לקמן ג) תליוה וזבין זביניה זביני חזינן דאכשר מודעא אזביני דלית ליה הך סברא דרבא : ומשני מודי רבא דכתבינן מודעא היכא דאנים· (ו) כה"ג דמעשה דפרדס דלקמן דמתוך פחד שמפחידין אותו להפסיד הפרדס לגמרי בלא דמים קמזבין ליה אין בלבו למכור לגמרי אלא עד שינצל מן הפחד הכא ודאי כתבי' מודעא דהא אונס גמור הוא דאי לא מזבין ליה מערער למחזיק יפסיד אותו המחזיק למערער בטענותיו דהכא הוא דאמרי נהרדעי דצריך למיכתב הגו יודעים ביה כו' : האי עובדא דפרדסא פר"ח הילך ידעו העדים באונס של בעל הפרדס דאם בפני עדים אמר לו המחזיק טענות דלקמן אין צריך מודעא אלא יעידו ששמעו לזה המחזיק שבא בפקיפין על בעל הפרדס ויטול בעל הפרדס את שלו וכך פירש אתא מריה דפרדיסא גבי סהדי ואודעינהו הני מילי שרוצה זה לגוזלו פרדס (ז) בטענותיו ואמר להו אנא תבענא ליה קמייכו ושמעו מיניה דטעין זבינתא ניהלי וגית לך עלי ולא מידי ובתר הכי א"ל בהשאי אנא מזבינגא לך ואמר ליה כתוב לי שטר מכירה שלא בפני כדתנן כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו והביאהו לי ואתן לך הדמים והלך זה וסיפר לעדים מה שאמר לו זה לכתוב לו שטר מכירה וכן עשה וקודם שכתב ומסר השטר מכירה אמר לעדים אתם שמעתם שטען לקוחה היא בידי זה ג' שנים ולנא כהבנא ליה שטר מכירה כמו שאמר שלא בפניו ואקבל הדמים השתא מסר אנא מודעא קמייכו דלאו ברעות נפשי מזבינגא להאי פרדיסא אלא משום דכפר במשכנתא ובתר הכי תבענא ליה לדינא ומפקינא לה מיניה על ידי שירצה שטר מכירה זה שמהיום ואני אוליא המודעא לפניו המבטלתו והוא לא יתן לבו לטעון ולומר שג' שנים היתה לקוחה לו הקודמין לשטר זה : כה"ג · שמפסיד הכל אם לא ימכור מודי רבא דכתבי מודעא : מתנתא טמירתא · מתנה טמונה לקמיה מפרש : לא מגבינן בה · דשמא נתנה לאחר כבר או לעשות מודעא לחברתה כתכוין כדלקמן: איטמורי · הטמינו עצמכם : ה"ג ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקי ובבריתא · לא ליום לכתוב בשווקים וברחובות אלא סתם אמר להו כתובו : איכא בינייהו סתמא · שאמר להו כתובו סתם ולא אמר להם איטמורו וגם לא ליום לכתוב בשוקי ובבריתא ללישנא קמא דרב יוסף כשרה וללישנא בתרא פסולה דלריך לומר להם כתובו בשוקא וחתמוה בברא ובפירוש ר"ח גרסינן דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובבריתא ואי אפשר לומר כן דלשני לשונות דרב יוסף משמע סתמא כשרה: בשוקא ובבריתא· לעין כל כתובו לו : אמר רבא והויא · הך מתנתא טמירתא מודעא לבטל חברתה שטר מתנה או מכירה גלויה וכשרה שנכתבה אחרי כן על שדה זו לאדם אחר דלכך כתבה להך טמירתא דלא לחזק בהאי שדה האיך בתרא: אלא מכללא איתמר · וטעות הוא : אתא בריה קשישא · קודם כתיבת השטר לאשה : אמר להו לסהדי · קודם שנכתב שטר האשה : זילו איטמורו בעבר ימינא · באותו מקום : וכתבו ליה · לבני ויקדם שטרו ויגבה הכל : לא מר קנה · הבן משום דהויא טמירתא : ולא מר קנה · האשה משום דטמירתא הויא לה מודעא לבטלה : ולא היא · דמתנה טמירתא כמאן דליתיה היא ולא הויא מודעא : דמחמת אונסא · שאינה מפילה בו. אא"כ יכתוב לה הלכך לא גמר בלבו להקנות לה אלא עד שישאנה ויחזור בו והלכך התם הוא דהויא במקום מודעא : אבל הכא · דליכא טענת אונס בבתרייתא לא הויא מתנה טמירתא קמייתא מודעא לבתרייתא שהיא עשויה כתקנה לבטלה דבקמייתא לא ניחא ליה דליקני הואיל ועבדה טמירתא אבל אחרון שנעשה לו שטר ראוי ניחא ליה דליקני שמעינן מהכא דמתנתא טמירתא לא הויא מודעא לחברתה אלא היכא דאיכא אונס בבתרייתא דמוכח אבל בלא אונס ניחא ליה דליקני:

סתמא

רבינו גרשום

דלא כתיב בה. עדים גופייהו ידעו באונסיה לא מודעא היא: מודעא דמאי. צריכה למכתב בה ידעינן באונסיה אי דגט או דמתנה שמכריחין אותו ליתן הכא לא צריך למכתב ידעינן באונסיה דהאי גלוי מלתא בעלמא דכיון שכפאוהו ועל כרחו נתן משום דאינו מקבל כלום אלא נותן: ואי מודעא דוביני. שכפאוהו למכור אמרת דצריכי למיכתב ידעי' באונסיה: והאמר רבא לא כתבי' מודעא לזביני. שמאחר שמקבל הוא דמים מיד גמר ומכר לו · ומודי רבא בזביני היכא דאנים דומיא דהאי מעשה דפרדיסא אע"ג דמקבל זוזי דכתבי' ליה מודעא וצריך למכתב ידענא באונסה: האי מתנה טמירתא. שאמר כתבו לי בהחבא לא מגבינן בה דשמא כבר נתנה לאחר: בשוקי בריתא · כלומר בגלוי לעיני הכל לא יכתבו : איכא בינייהו סתמא. ללישנא קמא אי אמר להו סתמא וילו כתובו הואיל דלא אמר להו זילו איטמרו הויא מתנה וללישנא בתרא אמר להו וילו כתובו לא הויא מתנה עד דאמר להו לסהדי תיתבו בשוקי ברייתא ותכתבון ליה: אמר רבא והויא מודעא לחברתה. שאם כתב מתנה טובה לחד כתובה ותתומה בשוק או בברא והדר אותה מתנה עצמה כתבה לאחר בטמירתה אינה מתנה לא זו ולא זו דשניה הוה מודעא להברתה ראשונה דהא לא ניחא ליה דראשון קינה הואיל וכתב לשני ושניה טמונה היא כגון האי מעשה: בעבר ימינא. באותו מקום: דמחמת אונס הוא דכתב לה. דלא מיקדשה ליה אי לא כתב לה כל נכסיה: אבל הכא. דהיכא יכתב לראשון מתנה גלויה ולבתר הכי כתב ליה לאידך בטמירתא להאי אמרינן דניחא ליה דליקני [ולא] הוי מודעא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה אי מזבנת : (ב) שם הוינא לך לאיתתא ואי לא : (ג) רשב"ם ד"ה מודעא וכו' ולא ברצון נפשי אני נותן לה זה הגט לפיכך דעו וכו' בטלין דגלויי מילתא וכו' בגט זה ובמתנה זו וכו' אשלם לו מעותיו וכו' ולא יצטרך לכתוב כצ"ל והד"א : (ד) ד"ה גלויי מילתא כצ"ל ואות די נמחק : (ה) ד"ה לא כתבינן וכו' לקמן בפירקין אמר רבא הלכתא וכו' ואין כאן אונס בזה השדה שהרי מדעתו בירר : (ו) ד"ה ומשני מודה וכו' דאנים כה"ג וכו' ואין בלבו וכו' דהכא הוא דאמרי : (ז) ד"ה האי עובדא וכו' לגוזלו פרדס שלו בטענותיו וכו' המודעא שלפניו המבטלתו והוא לא יתן אל לבו : (ח) תוס' ד"ה איכא וכו' בשוקי ובברייתא ומיהו יש לומר לפי שנוהגים וכו' ואמר לנו שטר מתנה : (ט) בא"ד והיינו סתמא דלא פי' לא פרסום ולא הטמנה אבל וכו' וכשר לפר"ח ולפי זה מה שנהגו:

סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן: **מתני׳** א) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה אביך מכרה לי אביך נתנה לי במתנה הרי זו חזקה ב) והבא משום ירושה אינו צריך טענה: **גמ׳** פשיטא מהו דתימא האי גברא מיזבן זבנה ליה האי ארעא ושטרא הוה ליה ואירכס והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זבנה לי האי ארעא אמרי לי אחוי שטרך הלכך לימא ליה אנן דלמא שטרא הוה לך ואירכס ג) כגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ״ל (ענ״ב סימן) רב ענן שקל בידקא בארעיה אזל (א) הדר גודא בארעיה דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן א״ל זיל הדר והא אחזיקי לי אמר ליה כמאן כר׳ יהודה ור׳ ישמעאל דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו א״ל והא אחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי אמר ליה מחילה בטעות היא את גופך אי הוה ידעת (ב) לא עבדת כי היכי דאת לא הוה ידעת הוא נמי לא הוה ידע רב כהנא שקל בידקא בארעיה אזל הדר גודא בארעא דלא דידיה אתא

רש״י

סתמא מאי · משום דתרי ליסני אמר רב יוסף לעיל ואיכא בינייהו סתמא חד פסל וחד מכשר הלכך קבעי הכא אמאי סמכינן אי אמר להן סתמא כתובו ולא אמר להו תיתבו בשוקא ובברייתא ולא אמר להו נמי איטמרו מי הוי מתנתא טמירתא או לא ויש מפרשין דאמודעא קאי דאוקימנא דלא הויא מתנתא טמירתא מודעא לחבירתה אבל סתמא מי הויא מודעא ולא נהירא כלל דלהדוא ליסנא דאמרי׳ סתמא פסולה ודאי לא הויא מודעא דהיינו טמירתא: לא חיישינן · דאינה טמירתא אלא כשרה: חיישינן · לטמירתא ולא מגבינן בה ואי מגבינן לא מהדרינן עובדא והיינו דלא קאמר רב אשי דלא מגבינן אלא חיישינן דספק הוא והיכא דקיימא ארעא תיקום: והלכתא חיישינן · דלא מגבינן בה והלכך צריך לכתוב בתוך השטר וכך אמר לנו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא ואע״ג דלא אמר אלא כתבוה לו סתם שטר מתנה כמו שתקנו חכמים קאמר: **מתני׳** כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה · בין בחזקת ג׳ שנים דקרקעות ובתים ואילנות בין בחזקת יום אחד כגון הנך דאמרינן לעיל (דף ו׳) אחזיק להורדי כו׳ מיירי וקאמר דצריך לטעון נאיזה כח החזיק בה והלכך כיון דטעין טענתא מעליא שבדין ירד לקרקע זה ומתוכך החזיק בה כשיעור חזקה שאמרו חכמים וזה שתק ולא מיחה הויא חזקה ואין המערער נאמן לומר לא על ידי ירד לקרקע שלי אלא בלא רשותי דאם כן למה הניחו להחזיק: שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה · בגמרא פריך פשיטא: משום ירושה · שאומר אכלתיה שני חזקה מכח ירושת אבי שהיה מוחזק בה ביום מותו: אינו צריך טענה · לומר היאך בא ליד אביו דאין אדם בקי בקרקעות אביו היאך באו לידו ומיהו ראיה בעדים בעי שראו את אביו הוחזק בה יום אחד והכי מפרש בגמרא: **גמ׳** פשיטא · דכיון דאין לו טענה אינה חזקה: מיזבן זבנה ליה · האי ארעא מזה המערער לקחה ואבד שטרו: אמרי לי אחוי שטרך · שאינו בקי בדינין לידע שחזקה במקום שטר עומדת: קמ״ל · דאי טעין טענינן ליה ואי לא טעין אנו לא ילפינן ליה למיטען שטעינן מהכא דאי הוה טעין הכי מהימנינן ליה דכה״ג אינו קרוי חוזר וטוען דאין זה מכחיש טענות ראשונות: שקל בידקא בארעיה · שטף מים נכנס בשדהו ונטל את המחיצות ולא נודע מקומן: הדר גודא כו׳ · עשה כותל חדש ביני לבין שכנו והרחיב קרקע שלו ועשה הכותל בשדה חבירו: והא אחזיקי · שבניתי כותל על פיו ובנזולתו כדאמר לקמיה דאתא וסייע גודא בהדאי וכמאן דאמר לי חזוק וקני דמי וכיון שעל פיו עשיתי וגם החזקתי יום או יומים שהיה כותל שלי בקרקע שלו והוא ידע ולא מיחה אלא שתק הרי חזקתי חזקה שיש עמה טענה ולידך הוה טעין לא נתתיה ושני חזקה לא החזיק: א״ל כמאן · טענת והא אחזיקי דסבירא לך חזקת יום אחד הויא חזקה היכא דידע מערער ולא מיחה: כר״י · דמתני׳ דתלי טעם דג׳ שנים כדי שיהא באספמיא שנה כו׳ הא אם קרוב בתוך מהלך יום שיוכל לידע מיד כשידע ולא ימחה תהיה חזקה וכר׳ ישמעאל בר׳ יוסי נמי בשלהי פרקין (דף נט:) ת״ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני ר׳ ישמעאל א״ל החזקת משום דס״ל בפניו לאלתר הויא חזקה: אין הלכה כו׳ · אלא כרבנן דאמרי דכל דבר חזקה ג׳ שנים מיום ליום בעינן: והא אחיל כו׳ · (ג) והא יש לי טענה והאית שהקנה לי קרקע דיש לי עדים שראו שהיה מסייע לי לבנות הכותל וכמאן דאמר לך חזק וקני דמי: מחילה בטעות היא · שלא היה יודע שאתה בונה בתוך שלו: מי הוה עבדת · בתמי׳ אלא גם אתה טעית וכסבור היית שאתה בונה בתוך שלך: חד

תוספות

שלא אמר לי אדם דבר מעולם · והוא הדין דאפי׳ אם אמר זבינתיה מפלוני דזבנה מינך דלא הויא חזקה עד שיאמר אתה מכרת לי כדקתני סיפא אלא הא עדיפא ליה למינקט שלא אמר לי אדם דבר מעולם לאשמועי׳ דלא הוי פתח פיך לאלם כדאמר בגמ׳:

אמרי לי אחוי (לי) שטרך · וכשלא אוכל להראות שטרי שהפסדתיו יאמרו שגזלתיה אבל כשאומר לא אמר לי אדם [דבר] מעולם לא יאמרו שגזלתיה אלא ראיתי שלא מיחו בידי והחזקתי בה וגמגא שמחל לי: **והא** אחזיקי לי · פירש הקונטרס בניתי כותל על פיו והוא סייע לי וכיון שבמלותו (ד) עשה הוי חזקה שיש עמה טענה וקשה דמדקאמר בתר הכי והא אחיל משמע דעד השתא לא הוה מחזיק בה מטעם מחילה ועוד דלאלתר הוה ליה לרב נחמן למימר מחילה בטעות הואי ונראה לפרש דרב ענן הוה טעין שלקח ממנו ולא הי׳ לו עדים שלקחה והיה רוצה להיות נאמן מתורת חזקה וכי א״ל רב נחמן דלאו חזקה היא השיב לו רב ענן והא אחיל דאע״פ שאינו נאמן לומר לקחתיה תהא שלי מטעם מחילה דסייע בגודא בהדאי והיה לו עדים או היה מודה בסיועו ואין הסוגיא מוכחת כן:

שלא אמר לי אדם דבר מעולם פשיטא · קשה למהר״ם דמאי פריך פשיטא הא לעיל (דף כח:) פריך גמרא אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו׳ ופירש שם בתוספות פירוש (ה) א׳ דאפי׳ אמר [שלא אמר] לי אדם דבר מעולם פריך ונראה לומר דמכח סיפא דמשמע דאפי׳ מפלוני דזבנה מינך זבינתה לא הויא חזקה פריך פשיטא ונראה כי זה דוחק דמנא ליה למיפרך ארישא טפי מאסיפא דהא מרישא איכא למידק אדפכא וליפרוך טפי מסיפא לרישא ונראה לי דמקשה לא מסיק אדעתיה דנטעון ליה אנן ולהכי פריך פשיטא דטענה גרידא אינה מועלת דאינה טענה ומשני דס״ד דנטעון ליה אנן דכיון דלא מיחה שלש שנים ודאי מכר לו או מחל ועוד יש לומר דלרבנן דרבי שמעאל דלא ילפי מסור (ו) פריך פשיטא אבל קשה דבמתניתין לא הוזכרו רבנן ומתני׳ כר׳ ישמעאל ונראה דפריך אחזקה דיום אחד דמתני׳ נמי איירי בה מדקתני כל חזקה כדפ״ה:

כמאן כר״י · קשה לרשב״א דהאמר רב ענן לעיל (דף לח:) לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל מחאה בפני עדים שאין יכולין לומר לו כו׳ משמע דלא בעי (ז) בפניו מחאה והיינו דלא כר״י ושמא סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. **אמר** ליה מחילה בטעות הואי · וקשה דבפ׳ איזהו נשך (ב״מ דף סו: ושם ד״ה התם) אמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קני הדרא ארעא והדרי פירי למימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות לא הויא מחילה והא איתמר המוכר פירות דקל לחבירו כו׳ ואמר רב נחמן ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה ומשני התם זביני והכא הלואה ופירש הקונטרס הכא הלואה (ח) ומיחזי כרבית שמתחלה בהלואה באו לידו וכרבית קצוצה דמו ואין אבק רבית אלא במכר כגון לקח ממנו פירות דריש מתניתין דהתם משמע דבכ״מ לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה בר מהתם בהלואה דמיחזי כרבית והכא סבר רב נחמן דלא הויא מחילה ומיהו בלאו הכי קשה על פירושו דהא אמר רבינא התם בריש פירקא (דף סב׳) דמשכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה דלא חשיב רבית קצוצה ומסתמא דלא פליג עליה רב נחמן ונראה לרבינו תם דה״פ דבכ״מ סבר רב נחמן דלא הויא מחילה כדאמר הכא ובריש המפקיד (ב״מ דף לה׳) קאמר נמי רב נחמן התם שומא בטעות הוא ובספ״ק דגיטין (דף יד׳) נמי אמר דקנין בטעות הוזר אלא היינו טעמא דרב נחמן דהתם זביני ולא הויא מחילה בטעות שאפי׳ היה המוכר יודע שיוכל לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה וגמר ימקני אבל הכא הויא הלואה והלוה אינו מקני ליה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא היא ולא גמר ומקני וכיון דהדרא ארעא הדרי נמי פירי אבל אם היה קונה דאבק רבית היה נותן בתורת רבית אין יוצא בדיינים ורבא דהוה בעי לאותובי הונאה לא היה יודע זה הפירוש שאם היה יודע לא היה מקשה כלום מאונאה דהכא לא הויא מחילה בטעות כדפרי׳ גמר ומקני וג״כ היה מביא מאיילונית לפי סברת רבא כלומר אדמוהבת לי מאונאה תסייען מאיילונית אלא על כרחך צריך אתה לחלק כדפרישית:

אתא

מסורת הש״ס

א) [לעיל כח:]: ב) [לעיל כג׳]: ג) [כתובות לו׳ גיטין לז:]: ד) [גירסת הערוך בערך גדק ג׳ רב חנן ומיושב בזה קושיית הרשב״א בתוס׳ ד״ה כמאן]:

רבינו גרשום

לראשון: איבעיא להו. להיכא דאמר לעדים זילו אתם כתיבו ליה חיישינן דלהוי מתנה טמירתא אי לא חיישינן: **פיסקא** כל חזקה שאין עמה למחזיק טענה אחרת של זכותו אינה חזקה: והבא מחמת ירושה. מי שהחזיק ג׳ שנים וערער אחד ואמר לו מה אתה עושה בשלי שירשתיה מאבי ואמר זה מהיכן באת לאביך אין צריך לזה לטעון היכן לקחה אביו או שום טענה אחרת: פשיטא. דהיכא דאין עמה טענה מעליא דאינה חזקה. איצטרכין דמהו דתימא אם לא טעין אמרינן משום הכי לא טעין דהאי מיזבן הוא דזבנה ליה כו׳ קמ״ל דלא טענינן בשבילו דכיון דאיהו לא טעין אנן לא טענינן ליה: שקל בדקא בארעיה. שבא שטף מים ושטף לכולה ארעיה ואהדר גודא בארעא דחבריה שקבע כתליו בקרקע חבירו: א״ל לרב ענן: זיל אהדר לו קרקעו וקבע מחיצתך בתוך שלך למקום שהיה מתחלה: אמר ליה רב ענן והא ארזיקי לי. שקבעתי בקרקע שלו בפניו ולא מיחה לי: אמר ליה כמאן. אמרת דבפניו הוי חזקה לאלתר: כר׳ יהודה. דקתני במתני׳ לא אמרו ג׳ שנים אלא שיהא באספמיא כו׳ הא אם מחזיק בפניו ולא מיחה לאלתר הויא חזקה (א״ל) וכר׳ ישמעאל דקתני בסיפא דהאי פירקין ת״ר מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו להצר השותפין בא לפני ר׳ ישמעאל ואמר לו החזקת בני החזקת משום דסבירא ליה לאלתר בפניו הוה חזקה: אמר ליה מחילה בטעות הואי. דאיהו לא ידע דעבדת בתוך שלו דאת גופך אי הוה ידעת דבתוך שלו אתה בונה כותלך מי היית בונה מדעתך בתוך שלו אלא כי היכי דאת לא ידעת משום דשטף המים סימני המיצר איהו נמי לא הוי ידע דעבדת בתוך שלו ואפשר הכי סייע לך לבנות וכשידוע לא מחל:

עין משפט נר מצוה

קו א מיי׳ פי״ט מהלכות זכייה הלכה ב סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רמב סעיף ג:

קז ב מיי׳ פי״ד מהל׳ טוען הל׳ יב סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ קמו סעיף ט:

קח ג מיי׳ שם הל׳ יג טוש״ע שם סעי׳ י:

קט ד טוש״ע ח״מ סי׳ קמב סעי׳ ב:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אזל אהדר גודא וכו׳ זיל אהדר וכו׳ ור׳ ישמעאל בר׳ יוסי דאמרי כל בפניו: (ב) שם אי הוה ידעת מי הוה עבדת: (ג) רשב״ם ד״ה והא אחיל כו׳ וכלא יש לי וכו׳ דאמר לי לך חזק: (ד) תוס׳ ד״ה והא וכו׳ שבמלותו עשיתי הוי חזקה: (ה) ד״ה שלא וכו׳ ופירש שם בתוספות פי׳ דאין דאפי׳ לא אמר שלא אמר לי אדם דבר מעולם פריך ונראה לי דמכח סיפא דמשמע דאפי׳ אם אמר מפלוני דזבנה מינך וכו׳ ונראה דזה דוחק וכו׳ איכא למידק איפכא ולפרוך טפי מרישא לסיפא ונראה לי דמקשה לא אסיק אדעתיה דנטעון ליה אנן ולהכי פריך פשיטא דחזקה גרידא אינה מועלת בלא טענה ומשני דסלקא דעתך דנטעון ליה אנן ולעיל פריך חזקה שאין עמה טענה תיהוי חזקה סיינו דנטעון ליה אנן דכיון שלא מיחה: (ו) בא״ד מסור המועד פריך פשיטא כצ״ל וג״ב דיבור זה סוף גליון: (ז) ד״ה כמאן וכו׳ דלא בעי מחאה בפניו והיינו: (ח) ד״ה אמר וכו׳ ופי׳ הקונטרס הכא הלואה שמתחלה כצ״ל ותיבות ומיחזי כרבית נמחק:

אתא לקמיה דרב יהודה אזיל אייתי תרי סהדי חד אמר תרתי אוצייתא עאל וחד אמר תלת אוצייתא עאל א"ל זיל שלים תרתי מגו תלת א"ל כמאן כרבי שמעון בן אלעזר דתניא א)אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן ובית הלל אומרים יש בכלל מאתים מנה א"ל והא ב)מייתינא לך איגרתא ממערבא דאין הלכה כר' שמעון בן אלעזר א"ל ג)לכי תיתי ההוא גברא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שני אתא מארי דביתא אשכחיה א"ל מאי בעית בהאי ביתא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך אתא לקמיה דר' חייא א"ל אי אית לך סהדי דדר בה איהו דזבנת מיניה ואפי' חד יומא אוקימנא לה בידך ואי לא לא אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמרי ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתיה לדעתיה אי א"ל קמאי דידי זבנה מינך מהימן מיגו דאי בעי א"ל אנא זבנתה מינך אמר רבא כוותיה דר' חייא מסתברא דקתני ד)הבא משום ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי הא ראיה בעי ודלמא לא ראיה בעי ולא טענה בעי ואיבעית אימא שאני לוקח דלא שדי זוזי בכדי איבעיא להו נראה בו מאי אמר אביי היא היא רבא אמר עביד איניש *דסיאר ארעיה ולא זבין: שלשה לקוחות מצטרפין אמר רב וכולם בשטר למימרא דסבר רב שטר אית ליה קלא ועדים לית להו קלא והאמר רב המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים התם לקוחות אינהו

[נ"ל דסייר ארעא]

רשב"ם

חד אמר · רב כהנא פי"ל כותלו בתוך של חבירו: תרתי אולייתא · שתי שורות קרקע על פני השדה כדגרסינן בהשותפין (לעיל דף יב·) תלת אולייתא בי"ב גופני: תרתי מגו תלת · תרתי אולייתא מן השלש שמעיד האחד דתרווייהו מיהא מודו דתרתי אולייתא עייל דבכלל תלת איכא תרי: א"ל · רב כהנא לרב יהודה: כמאן · דיינת לי דהא תרווייהו מכחשי האי להאי ותבטל עדותן: א"ל כר"ש בן אלעזר · שהלכה כמותו ואליבא דב"ה: ואחת אומרת מאתים · היו באותו היום באותה שעה באותו מקום: שיש בכלל מאתים מנה · דהיינו מאה זוז ואין כת שניה מכחשת על מנה שכת ראשונה מעידה אלא מוסיפין הן מנה אחת אבל כת ראשונה מכחשת לשניה על אותו מנה שמוסיפין ובאותו מנה שני אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ולא ישלם: נחלקה עדותן · דמאי דמסהיד מר לא קמסהיד מר: ב"ה אומרים יש בכלל מאתים מנה · וטול מנה הכא נמי יש בכלל תלת אולייתא תרתי ומיהדר ליה: א"ל · רב כהנא לרב יהודה: והא מייתינא איגרתא כו' · דאפי' ב"ה מודו דנחלקה עדותן: א"ל אהדר מיד עד דמייתית איגרתא וכרב יהודה קיימא לן שכן נעשה הדין: בקשתא · מקום: בעיליתא · בעליה: דזבנה מינך · בחזקת שהייתי סבור דזבנה מינך לקחתיה ממנו: דדר בה · ההוא דאמרת דזבנה לך: אפי' חד יומא · כדי לאמת דבריך ואוקמה בידך הואיל והחזקת שני חזקה ושוב לא תצטרך להביא עדים שלקחה מבעליו אותו שמכרה לך משום דטוענין ליורש וטוענין ללוקח דהבא משום ירושה ומשום מקח אינו צריך טענה אלא ראיה שדר בה המוכרה לו יום אחד בעי: חביבי · ר' חייא דודו של רב כדאמרינן בסנהדרין (דף ה·) דרב בר אחוה דר"ח ובר אחתיה דר"ח: ואמרי ליה · לחביבי אמאי צריך להביא עדים שראוהו (א) בבית יום אחד: וכי אין אדם עשוי ליקח בלילה · ולמכור לאחר שיתן לו ריוח באותו לילה עצמו והוה לך לאוקומי להאי אנכסיה בטענה זו דהא טוענין ללוקח ומיהו כר"ח קיי"ל כדמוכח מסקנא: וחזיתיה לדעתיה · דרבי חייא: דאי טעין ליה · האי מחזיק קמאי דידי זבנה מינך ההוא דזבנה ניהלי מהימן: מיגו דאי בעי אמר כו' · הלכך כיון דטעין נמי טענה מעלייתא אני יודע שממך לקחה מהימן דהשתא הויא ליה חזקה שיש עמה טענה אבל כי טעין מפלניא זבנתה בחזקת דאמר לי דזבנה מינך אבל איני יודע אם לקחה ממך אם לאו היינו חזקה שאין עמה טענה הואיל ואפי' יום אחד לא נראה דדר בה: כוותיה דר' חייא · דצריך להביא עדים שדר בה המוכרה לו יום אחד: הבא משום ירושה · והוא הדין משום לקיחה: אין צריך טענה · כך טענה דלעיל דקתני מתניתין אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה אין צריך יורש לטעון ולומר אתה מכרת לאבי: אבל ראיה · בעדים שדר בה יום אחד מיהא בעי מדלא קתני הבא משום ירושה אינו צריך (ב) כלום דייקינן הכי: ודילמא לא ראיה כו' · והכי קאמר הבא משום ירושה אין צריך שום טענה בעולם אלא זו בלבד מאבי אני יורשה אבל לא עדי דירת יום אחד ולא טענת מכירה ומתנה שניתנה לאביו בעי: ה"ג ואי בעית אימא שאני לוקח כו' · אפילו אם תאמר כי היורש צריך ראיה דדר ביה מורישו יום אחד לוקח עדיף טפי מיורש דלוקח אילו לא ברירא ליה מילתא דודאי זבנה המוכרה לו מבעל הקרקע לא הוי שדי זוזי בכדי הלכך ודאי קם אמילתא שפיר כשלקחה ואין צריך לא ראיה ולא טענה: איבעיא להו נראה בו · המוכרה ללוקח זה באותו קרקע למוד כמה ארכו וכמה רחבו מאי מי חשיבא עדות ראיה כעדות דירה ומשום דכר' חייא קיימא לן קבעי לה: שלשה לקוחות מצטרפין · שדה שיש עדים שהיתה של ראובן כל הימים והחזיק בה שמעון שנה כי טוען שקנאה מראובן ואח"כ מכרה שמעון ללוי בשטר והחזיק לוי שנה ואח"כ מכרה לוי ליהודה וכתב לו שטר מכירה כדלקמן והחזיק בה שנה הרי שלש שנים ואתא ראובן וקמערער ואומר כי לא מכרה לשמעון ויהודה טוען הרי החזקנו בין שלשתינו שלש שנים ולא מחית ושמעון שלקחה ממך שאלו באין מכחו לא היה לו ליזהר בשטרו יותר מג' שנים וראובן משיב לפי שכל אחד מכם לא החזיק שלש שנים אלא שנה לא חששתי למחות שהייתי רואה שאתם יראים להחזיק כדמחזקי אינשי ולא הייתי יודע שבשביל שהייתם מוכרין זה לזה לסוף שנה לפיכך לא החזקתם כל אחד כי אם שנה: מצטרפין · הלקוחות ויפסיד ראובן דכיון דבשטר לקחו זה מזה כדמפרש רב בסמוך עדים שבשטר אפקו לקלא וידע ראובן ומדלא מיחה הפסיד אבל בלא שטר מצי טעין האי דלא מחאי שלא החזיק אחד מכם שלש שנים ולא אחזקיתו כדמחזקי אינשי כדאמרינן לעיל (דף כט:) באמתא: וכולן בשטר · אשני לקוחות אחרונים קאי אבל לוקח ראשון שלקח מן המערער מה לנו ולשטרו [דאם יש לו שטר פשיטא דאין יכול לערער]: שטר אית ליה קלא · שמתאספין לכותבו ולחותמו והכל שומעין: ועדים לית להו קלא · מכירה בעדים בלא שטר: המוכר שדהו בפני עדים · וקבל עליו אחריותו: גובה · הלוקח מן המוכר אפי' מנכסים ששעבד ומשכן או מכר קרקעותיו אחרי מכירה זו שקבל עליו אחריותה וטעם משום דעדים מפקי לקלא וידעו הלקוחות שמכר זה קרקע באחריות והיה להם להניח למוכר בני חורין כשיעור האחריות אלמא עדים בלא שטר אית להו קלא: שאני לקוחות · אע"ג דמכירה בעדים בלא שטר לית ליה קלא ממילא אלא אם כן יפספסו ויחקרו הדבר:

אינהו

תוספות

אתא לקמיה דרב יהודה כו' · ומסיק דרב יהודה כר"ש בן אלעזר ס"ל ותימה דבפ' זה בורר (סנהדרין דף ל: ושם לא. ד"ה הוא) אמר רב יהודה עדות המכחשת זה את זה בבדיקות כשרה בדיני ממונות ומוקי לה באחד אומר ארנקי לבנה ואחד אומר ארנקי שחורה אבל אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפין נהרדעי אמרי אפי' א' אומר מנה לבן ואחד אומר מנה שחור ומסיק דהיינו דאמור כר"ש בן אלעזר דהכא משמע דרב יהודה דפליג אנהרדעי פליג (ג) אר"ש בן אלעזר דהכא וי"ל דרב יהודה נמי כרשב"א ובהא פליגי דנהרדעי סברי דאחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן דמי למילתיה דר"ש בן אלעזר דלא דייקי ביה סהדי ודמי לארנקי ורב יהודה סבר דלא דמי כלל לארנקי דהתם (ד) דאין זה גוף המעשה לא היה להן לבדוק אבל מנה דגוף הדבר הוא שמעידין עליו דייקי וקסבר דמודה ר"ש בן אלעזר במנה שחור דבטלה עדותן אפי' לב"ה ולא דמי למנה ומאתים דעבידי דטעו טפי אלא מדמה מנה שחור ומנה לבן לאחד אומר חבית של יין וא' אומר של שמן דבהא מודו כולי עלמא דנחלקה עדותן כדאיתא התם:

נחלקה עדותן · הקשה ריב"א לב"ש דאמרי בכת אחת נחלקה עדותן דחשיבי להו עדות מוכחשת ואפי' בב' כיתי עדים נמי תבטל עדותן דהוי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אפילו הן מאה כדאמר בפ"ק דמכות (דף ה:) ואומר ר"י דלאו פירכא היא דמצינו למימר דב"ש כר' יוסי סבירא להו דאמר התם במה דברי' אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר והכי הלכתא דפסיק רב נחמן ה)כוותיה ואפי' לרבי נמי מצי למימר דהכא (ה) מצי מיירי כגון דלאו למיחזי ואפי' אתי לאסהודי הני מילי כי מסייעי אהדדי הוא דאמר נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אבל הכא דהא מכחשי אהדדי לא ו):

מלוה

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ג:

קיא ב ג מיי' פי"ד מהל' טוען הלכה יד סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף יד:

קיב ד ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י:

קיג ו ז מיי' שם פי"ב הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף ג:

קיד ח מיי' פי"א מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף א:

מסורת הש"ס

א) סנהדרין לא· מיר כי פ"ש: ב) [סנהדרין כט·]: ג) [שבועות מח:]: ד) לעיל כג·: ה) [ע' מכות ו' פסק רב נחמן הלכה כר' ומה"ש פסקו כל הפוסקים כרבי וכן מגוה לתקן]: ו) [וע"ע תוס' סנהדרין לא· ד"ה שב"ש אומרים]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואמרי ליה וכו' שראוהו שדר בבית: (ב) ד"ה אבל ראיה וכו' אינו צריך לטעון כלום: (ג) תוס' ד"ה אתא וכו' פליג נמי אר"ש בן אלעזר דהכא: (ד) בא"ד דהתם כיון דאין זה גוף וכו' דגוף הדבר שמעידין עליו הוא דייקי: (ה) ד"ה נחלקה וכו' דהכא מיירי כצ"ל ותיבת מצי נמחק:

רבינו גרשום

הד אמר. עייל כותלו בשדה חבירו תרתי אוצייתא ברוחב ב'שורו' על פני כל השדה: אמר ליה זיל אהדר תרתי אוצייתא מגו תלת. דתרווייהו הני עדים מסהדי דתרתי אוצייתא עיילת בתוך שדהו ובכל תלתא איכא תרתי: אחת אומרת מנה לוה פלוני מפלוני ואחת אומרת מאתים א)מנה ונוטל מנה הכי נמי יש בכלל ג' אוצייתא תרתי ומהדר לי' [תרתי]: א"ל. רב כהנא לר' יהודה והא מייתינא איגרתא ממערבא דלית הלכת' כר' שמעון בן אלעזר. דאפילו בית הלל מודו להיכא דאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים דנחלקה עדותן ולא קא משלם אפילו מנה הכי נמי נחלקה עדותן: אמר ליה. אהדר מיד עד דתיתי איגרתא: בקשתא · שם מקום: בעיליתא. בעלייה: דדר בה. ההוא דזבניה אפי' חד יומא כדי לאמת דבריך ואוקמה בידך הואיל דאחזקת בה ד' שנין: חביבי. ר' חייא דודו: ואמרי ליה. ואי לא מייתי סהדי דדר בה ההוא דזבניה ליה חד יומא אמאי לא מוקמי' בידיה וכי אין אדם עשוי לקנות מאחד בלילה ולמכור באותו הלילה ואמאי לא מוקמי' בידיה הא הכא איכא למימר דבלילה זבנה מאחר ולאלתר מכרה ליה: וחזיתיה לדעתי'. שהבנתי מתוך דבריו דאי אמר ליה המחזיק קמיה דידי זבנה מינך ההוא שקניתיה ממנו מהימן: כוותיה דר' חייא. דאמר לעיל דצריך לאתויי סהדי דדר בה ההוא אפי' חד יומא הכי מסתברא. דקתני הבא מחמת ירושה והוא הדין מחמת לקיחה: הא ראיה. כל דהו בעי כהאי גוונא: ולא ראיה בעי. דהואיל ובא מחמת ירושה אנן טענינן ליה: איבעית אימא. משום הכי בעי ר' חייא ראיה גבי לוקח משום דלוקח שאני מיורש דלוקח לא שדי זוזי בכדי דהואיל ויהיב דמי מדקדק יפה דההוא דזבניה ניהליה דדייר ביה חד יומא והואיל שטוען מפלניא ובינתיה דזבנה מינך צריך למיתי ראיה דדר בת חד יומא ההוא דזבנה ניהליה אי לא מייתי ראיה לא מוקמינן לה בידיה: איבעיא להו נראה בו מהו. כלומר אית ליה סהדי דההוא דזבנה ליה הוה איתחזי בההוא ביתא והוה אזיל לעיוני במצרי הבית כמה ארכו וכמה רחבו הוי מי אמרינן הואיל וקא מעיין הכי ודאי קני מהאי מערער לאוקמי' ליה בידא דלוקח ודמי כמאן דדר בת חד יומא: אמר אביי היא היא. ודאי דמי כמאן דדר בה: רבא אמר. לא קנה לוקח דהואיל דלית ליה סהדי דדר בה ממש דעבד אינש דסייר ביתא דחבריה ולא זבין: ג' לקוחות מצטרפין. כגון שמכר שדה לאחד והחזיק בה שנה והלך זה שקנאה ומכר לשני והחזיק בה שנה והלך זה שני ומכרה לשלישי והחזיק בה שנה מצטרפין אלו ג' שנים ודמי כאילו שהתה ביד לוקח שלישי ג' שנים והחזיק בה: אמר רב וכולן בשטר. כלומר אם אלו לקוחות מכרוה זה לזה בשטר ולא מיחה זה בשעת מכירה אין יכול שוב למחות משום השטר: קלא אית ליה. ואם איתא דשלו היא היה מוחה בשעת מכירה: עדים לית להו קלא. שאם מכרו זה לזה בעדים שלא בשטר ולא מיחה יכול שוב למחות דיכול למימר לא ידעתי במכירתם: והאמר רב המוכר שדהו בפני עדים לאחד באחריות ובא בעל חוב של מוכר וטרפה מן הלוקח גובה מנכסין משועבדים שאם מכר לאחרי כן שדה לאחר אחר שקבל לזה אחריות שמשועבד לפצותו גובה אותן משועבדין שמכר לאחרים בשיעור הקרקע שטרפה ממנו אלמא כיון דגובה מנכסין משועבדין ש"מ דקסבר רב בעדים אית

א) נ"ל שיש בכלל מאתים מנה ונוטל מנה כו'.

אינהו אפסידו אנפשייהו ומי אמר רב הכי והתנן א) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע״י עדים גובה מנכסים בני חורין וכי תימא ב) רב תנא הוא ופליג והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ג) מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות מלוה אזביני קא רמית מלוה כי קא יזיף בצנעא קא יזיף כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה זביני מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק לה קלא ת״ר אכלה האב שנה והבן שתים האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שנה והלוקח שנה הרי זו חזקה למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי אכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו חזקה ואי סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו אמר רב פפא כי תניא ההיא במוכר שדותיו סתם:

מתני׳ האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להם חזקה לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב במה דברים אמורים במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר ד) נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה:

גמ׳

רשב״ם

איניהו אפסידו אנפשייהו. דשדו זוזייהו בכדי שהיה להם לחקור יפה אם מכר שום קרקע באחריות ולא עשו לפיכך הפסידו אבל גבי שלש לקוחות אין להפסיד המערער דכיון דליכא שטר במכירות הללו ולא יצא הקול ממילא לא היה לו לחקור דמימר אמר לפי שיראים להחזיק בקרקע שלי לא אכלוה כל אחד שלש שנים: ומי אמר רב הכי. דמכירת קרקע באחריות בעדים בלא שטר גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו מנכסים משועבדים: בשטר. דסתם שטר לאחריות נכתב ואפילו לא נכתב קי״ל אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי: מנכסים משועבדים. מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם: ע״י עדים. כלומר בלא שטר: מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי״ל המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אבל ממשועבדין לא יגבה דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו וקשיא לרב: מלוה על פה. היינו מלוה את חבירו בעדים: אינו גובה לא מן היורשין כו׳. טעמא מפרש בשילהי מכילתין שיעבודא לאו דאורייתא ומיהו לא קי״ל הכי אלא כדמפרש התם הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות: יזיף איניש בצנעא. ומבקש שלא לפרסם הדבר כדי שאם יבא למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר הלכך מאי הוה להו ללקוחות למיעבד: מאן דזבין בפרהסיא קזבין. כדי שיקפצו עליה לוקחין והלכך אפסידו לקוחות אנפשייהו שאם חקרו יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר זה כבר קרקע באחריות: אכלה האב שנה. ומת ואכלה בנו אחריו שתים ולא מיחה המערער: הרי זו חזקה. שמצטרפין לשלש שנים דיורש כרעיה דאבוה הוא ולא מצי מערער למטען משום דלא אחזיק כל אחד שלש שנים לא מחיתי שהרי הכל יודעים שדרך הבן לירש את האב: ולוקח שנה. שמכרה לו הבן בשטר: למימרא דלוקח. מיורש אית ליה קלא: ורמינהי כו׳. ולרב לא פריך לעיל דרב בלוקח מלוקח איירי הלכך אלימא ליה טפי למיפרך ממאי דדמי ליה: אית ליה קלא. והיה לו למערער למחות ומשום דלא מיחה הויא חזקה: אכלה. המחזיק: בפני האב. שהיתה שלו שנה שאומר שלקחה מן האב: ובפני הבן. לאחר מות האב: ובפני הלוקח. שלקחה מן הבן ויש לו שטר: הרי זו חזקה. ולא מצי מפיק ליה לוקח דבן מידיה דמחזיק משום דקטען מחזיק שטר היה לי מן האב ונזהרתי בו בשמירתו שלש שנים ועכשיו אבד הימני שלא חששתי לשמרו אחר שהחזקתי שלש שנים בלא מחאה שלא ידעתי מלקיחתך מן הבן לסוף שתי שנים דלוקח מבן לית ליה קלא ולא הויא מחאה: אין לך מחאה גדולה מזו. שמכרה הבן לסוף שתי שנים ללוקח זה והיה למחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד דמרע ליה לשטרא דהאי לוקח אבל בשלש שנים אחר השטר אין די ומפקינן מידא דמחזיק אם לא נזהר בשטרו כדאמרינן בפירקין לעיל (דף לח.) אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו: אמר רב פפא. לעולם אימא לך דלוקח אית ליה קלא והכא אמאי לא חשבי מחאה לקיחת הלוקח מן הבן משום דמכר לו הבן כל שדותיו סתם אותן שהיו של אביו וטוען הלוקח שגם זה השדה קניתי בכלל קרקעות כולן דאמרינן ליה כל שדותיו מכר לך חוץ מזו אבל אם מכר (א) זה השדה בפני עצמו בטלה חזקתו של מחזיק דאין לך מחאה גדולה מזו ויש מפרשים במוכר כל שדותיו ומכר לו בפירוש גם זו עמהן ולאו מילתא היא דסתם משמע שלא פירש: **מתני׳** האומנין. בעלי אומנות שמוליכין להם בביתם לתקן כלים כגון צבעין או כובסין או חייטין או סורקי בגדים שטוענין לקוח הוא בידי: (ב) אין להם חזקה. ולא בחזקת שלש שנים מיירי דהתם אומן לא שייך אלא במטלטלין וחזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי אבל במטלטלי מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה אחת שאנו רואים שיוצאים מתחת ידו אע״פ שיש לחבירו עדים שהיה שלו נאמן זה המוחזק לומר לקוח הוא בידי דסתם לוקח מטלטלין מחבירו בלא עדים הוא קונה ובלא שטר חוץ מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי דאינו נאמן כדקי״ל במסכת שבועות (דף מו:) וה״נ גבי אומנין אפילו דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר ועשוי לשלחו לאומן כדי לתקנו אין לו חזקה לטעון לקוח בידי מאחר שיש עדים לאידך שהיה שלו וטוען שלחתיו לך לתקנו: שותפין. שלקחו קרקע בשותפות והחזיק אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה שכן דרך שותפין לאכול זה פירות שלש שנים או ארבע שנים ואח״כ יאכל זה כמו כן ובסדר משנת רבינו גרשום הכי גרסי׳ השותפין והאפוטרופין והאריסין אבל אומנין לא קתני והכי הוה מסקנא בגמרא (ג) דכולי עלמא יש שותף שאין לו חזקה וכיון דשותף אין לו חזקה כל שכן אומן כדמפרש בגמ׳: והאריסין. שיורדין לתקן הקרקע למחצה לשליש ולרביע אם טוען שני חזקה החזקתי בקרקע ואכלתי הפירות אינה חזקה שיכול לומר המערער לאריסות הורדתיו ודמי הפירות היה משלם לי או זקפתים עליו במלוה אי נמי מנהג אריסים לעבוד קרקע עשר שנים וחמש שנים אוכלין הבעלים כל הפירות של כל השדה ואחר כך אוכלין אריסים חמש שנים כנגדן: לא לאיש. שאוכל פירות נכסי מלוג של אשתו חזקה בנכסי אשתו דהורחיה דבעל למיכל פירי ואם יגרשנה תטול נכסי מלוג שלה ובגמרא פריך פשיטא: בנכסי בעלה. אם אכלה פירות של שדה בעלה ג׳ שנים אינה יכולה לטעון לקוח הוא בידי דכיון דמזונות אשה על בעלה שביק לה למיכל פירי ובגמ׳ פריך פשיטא: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן כו׳. דומיא דאפוטרופין ניהו זה בנכסיו של זה: בד״א. כל החזקות הללו דאינו חזקה וגם יש מהן דהויין חזקה וצריך ג׳ שנים: במחזיק. כדמפרש בגמ׳ בחזקה שיש עמה טענה ומחלוקת שחבירו מערער עליו: אבל בנותן מתנה. בפניו ומודה לו שילך ויחזיק בה וקי״ל דקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה ובההיא חזקה שהיא במקום קנין לקנות קרקע כיון דנעל וגדר כו׳ הויא חזקה לקנות: שחלקו. ורוצה כל אחד לזכות בשלו שלא יוכלו לחזור זה בזה: בנכסי הגר. שאין לו יורשין וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: נעל. עשה דלת: וגדר. או גדר חומה: ופרץ. פירצה כדי שיכנס בה: כל שהוא. בגמ׳ מפרש: הרי זו חזקה. לבלתי חזור זה בזה כיון דברשות חבירו החזיק:

גמ׳

תוספות

מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות. לא איצטריך אלא משום יורשין דלקוחות תניא בהדיא וקסבר שעבודא לאו דאורייתא ומלוה בשטר שהוא גובה היינו שלא תנעול דלת בפני לוין ומכר נמי משום תקנת השוק ואע״ג דביורשין לא שייך לחלק בין מלוה על פה למלוה בשטר מ״מ כל היכא דגבי לקוחות חיישינן משום נעילת דלת כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה למ״ד (קדושין כט:) ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין או עשה עבדו אפותיקי גבי נמי מיתמי אבל מלוה על פה כיון דלא חש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת והא דאמרי׳ בפ״ק דבבא קמא (דף יא:) גבי (ד) הלכה גובין מן העבדים אמר רב נחמן לעולא אמר ר״א אפילו מיתמי לא מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה שם מפורש: **בפני** האב שנה כו׳. והא דאמרינן בפרק שני דכתובות (דף יז: ושם ד״ה ואהא) אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל לא כמו שיש מפרש שם דיתום אפילו גדול במילי דאבוה קטן הוא ואין מועלת חזקה לגביה אפילו שהיה גדול כשמת אביו דהא הכא אמר בהדיא דהוי חזקה כשאכל בפני הבן והאב שני חזקה אלא דוקא שהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה אע״פ שאחרי כן הגדיל. ר״י: **ואי** סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו. אור״י דהוי מצי לשנויי כאן בשטר כאן בלא שטר דאין מצטרפין אלא בשטר כדאמרינן לעיל אלא שמא דעדיפא מיניה קא משני:

אבל

מסורת הש״ס

א) לקמן קמ. ודף קעה.: ב) [עירובין נ: כתובות ח. גיטין לח: סנהדרין פג: חולין קכב:]: ג) קדושין יג: [ב״ק קד: לקמן קנז. קעה.: ערכין ו: ז. כ. בכורות מח:]: ד) גיטין עז: ועי׳ תוס׳ לקמן נג: ד״ה נעל]:

רבינו גרשום

אית להו קלא שמפרסמין שקבל אחריות לזה ולא איבעיא להו לזבוני מיניה. וקשיא דרב אדרב. ומשני התם לא משום ההוא טעמא גובה מנכסים דעדים אית להו קלא א) הוה להו לאסוקי ארעתייהו מקמי דליזבנוהי׳ להו לפשפושי ולברוק אי משעבדי הני קרקעי לאחר או לא הואיל ולא פשפשו בדבר גובה מנכסין משועבדים אבל ג׳ לקוחות לאחר שמכרו בעדים לא מצטרפי משום הואיל דלית להו קלא מאי הוה ליה למערער לאסוקי על דעתיה דלימחי: ומי אמר רב הכי. דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדין כלומר דעדים אית להו קלא: והתנן ע״י עדים גובה מנכסים בני חורין. אלמא עדים לית להו קלא וקשיא מהני אדרב: וכי תימא דרב תנא הוא. דספרא רב שנאו: ופליג. אמתני׳: מלוה על פה. הויין בעדים ולא בשטר: אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחו׳. דלית להו קלא: מלוה עביד איניש דייזיף בצנעא כי היכי דלא ליזלזלו נכסיה. דאי הוו ידעי אינשי דהוא חייב ממון כשירצה למכור קרקע מפני חובותיו יהיו מזלזלין בנכסיו ולא יקנו ביוקר לפי שידוע שדוחקין אותו בעלי חובין ומש״ה יזיף בצנעא ומאי הוה להו ללקוחות לאסוקי ארעתייהו אם הוא חייב ממון אם לאו ולהכי אין גובה המלוה אלא מנכסין בני חורין. אבל גבי מוכר שאני דמאן דזבין שקונין קרקע בפרהסיא זבין כי היכי דניפוק ליה קלא דאינש אמיד הוא הואיל וזבין מקרקעי והואיל וכן היה לו ללוקח אחר לבדוק אם מכר לראשון באחריות שעליו לפצותו אם לא. והואיל ולא בדק ב) ולא קנה השני לפיכך גובה לוקח ראשון מנכסין משועבדין אפי׳ אם לקח בעדים בלא שטר: אכלה האב. לקרקע שנה ומת ואכלה בנו אחריו שתים שנה וכו׳ הרי זו חזקה. דמצטרפות לג׳ שנים: והבן אכלה שנה. ומכרה ללוקח ואכלה הלוקח שנה: למימרא דלוקח אית ליה קלא. שקונה הוא שדה פלוני והוה ליה למערער למחות בשעת לקיחה או בשעת מיתת האב והואיל ולא מיחה הויא חזקה: ורמינהי אכלה. המחזיק שנה בפני האב שהיתה הקרקע שלו ובפני הלוקח שלקחה מן הבן שנה הרי אלו מצטרפין והוי חזקה ואין יכול הלוקח שוב לערער ולומר לו כשם שיש לי עדים שלקחתיה מן הבן כך יש עליך להראות שטרך שקניתה מאביו מפני שיכול להשיב לו המחזיק עד ג׳ שנים נזהרתי בשמירת שטרי מכאן ואילך לא נזהרתי. ואם איתא דהלוקח קלא אית ליה יכול לומר לו הלוקח הואיל ששמעת שמכרו לי הבן אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך לשמור שטרך אלא ש״מ מדקתני הרי זו חזקה מכלל דלית ליה ללוקח קלא דאם איתא דקלא אית ליה אין לך מחאה גדולה מזו ואין זו חזקה מיבעי ליה: אמר רב פפא. לעולם אימא לך דלוקח קלא אית ליה והכא אמאי הויא חזקה כי לית ליה שטרא משום דהבן מכר ללוקח שדותיו סתם ומכר לו זה עמהן והואיל ולא מכר לזה בפני עצמו יכול לומר המחזיק ללוקח אני הייתי סבור ששדותיו אחרות היה מוכר לך ולא זו שהוחזקתי בה לכך לא חששתי לשמור שטרי יותר מג׳ שנים משעה שקניתיה הלכך הויא חזקה אבל בעלמא לוקח אית ליה קלא: פיסקא ג) האומנין. בעלי אומנות שמתקנין כלים או צבעין או כובסין בגדים בשכירות אע״פ שהחזיקו ג׳ שנים באותן החפצים אינה חזקה משום דמצי המערער לומר לתקנו נתתיו לך: והשותפין אם החזיק אחד בחלק חבירו ג׳ שנים אינה חזקה דאיכא למימר כך התנו ביניהן שתהא ברשות זה ה׳ שנים וכן ברשות של אחר: והאריסין. שיורדין לתקן למחצה לשליש ולרביע אם טוען שני חזקה החזקתי בקרקע אינה חזקה שיכול לומר לו המערער לאריסות הורדתיך וכן האפוטרופין של יתומין שיתף

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי׳ פי״א מהל׳ מלוה הל׳ ה סמג עשין צד טוש״ע ח״מ סי׳ קטו סעיף א:

קטז ב מיי׳ פי״ב מהל׳ טוען הל׳ ו סמג עשין צה טוש״ע ח״מ סי׳ קמד סעיף ג:

קיז ג ד מיי׳ שם הל׳ א טוש״ע שם סעיף ד:

קיח ה מיי׳ פי״ג שם הל׳ א סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ קמט סעיף כח:

קיט ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף א:

קכ ז מיי׳ שם טוש״ע שם ובסעיף כה:

קכא ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף א:

קכב ט מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ט:

קכג י מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג וסעיף ז:

קכד כ מיי׳ פ״ב מהל׳ זכיה הל׳ א ופ״א מהל׳ מכירה הל׳ ח סמג עשין פב פד טוש״ע ח״מ סי׳ קצב סעיף א וסי׳ רמא סעיף א:

קכה ל מיי׳ פ״ב מהל׳ שכנים הל׳ יא ועי׳ בהשגות ובמ״מ ובטור ח״מ סי׳ קעג בשם תשובת הרא״ש ופ״א מהל׳ מכירה סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קצב שם וסי׳ קנז סעיף ב:

קכו מ מיי׳ פ״ב מהל׳ זכיה הל׳ א ב ג ופ״א מהל׳ מכירה סמג עשין פב טוש״ע סי׳ קצב שם וסי׳ ערה סעיף יב:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה אמר רב פפא וכו׳ מכר זו השדה: (ב) ד״ה האומנין הד״א עם ד״ה אין להם וכו׳ והכא גבי אומנין וכו׳ כדי לתקנו נמי אין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי: (ג) ד״ה שותפין וכו׳ דלכולי עלמא: (ד) תוס׳ ד״ה מלוה וכו׳ גבי אמר עולא אמר ר׳ אלעזר הלכה גובין מן העבדים:

א) נראה דצ״ל אלא משום דהוי להו וכו׳. ב) נראה דצ״ל וקנה השני. ג) עי׳ ברשב״ם שכ׳ בשם רבינו דלא גרס אומן וכ״ה באמת בנוסחת המשנה שבירושלמי אבל הדבר צ״ע דהרי חזינן דרבינו היה גורס אומן כמבחניתו

גמ' אבוה דשמואל ולוי תנו שותף אין לו חזקה וכל שכן אומן שמואל תני אומן אין לו חזקה אבל שותף יש לו חזקה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל השותפין מחזיקין זה על זה ומעידין זה על זה ונעשים שומרי שכר זה לזה רמי ליה רבי אבא לרב יהודה (א) במערתא דבי רב זכאי מי אמר שמואל שותף יש לו חזקה והאמר שמואל שותף כיורד ברשות דמי לאו למימרא דשותף אין לו חזקה לא קשיא הא דנחית לכולה הא דנחית לפלגא אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא רבינא אמר הא והא דנחית לכולה ולא קשיא הא דאית בה דין חלוקה הא דלית בה דין חלוקה גופא אמר שמואל שותף כיורד ברשות דמי מאי קמ"ל (ב) שותפות אין לו חזקה לימא שותף אין לו חזקה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע: ומעידין זה לזה אמאי

רשב"ם

גמ' אבוה דשמואל. וגם לוי חבירו: תנו. במתני': שותף. השותפין והאפוטרופין כו' אבל אומן לא תנו דכ"ש דאין לו חזקה דהא אין לו חלק כלל דנימא מיגו דהיה לו חלק בו קנה מחבירו את חלקו אלא ודאי לתקן ניתן לו: אבל שותף יש לו חזקה. דאם איתא דלא מכר לו חלקו היה לו לעבוד את האדמה ולאכול הפירות בשותפות: מחזיקין זה (ג) לזה. אם האחד מחזיק בחלקו ובחלק חבירו ג' שנים הויא חזקה: ומעידין. זה על חלקו של זה להעמידה בידו אם בא אחד מן השוק לערער עליו ולא הוי נוגע בעדות כדמפרש לקמן: ונעשין כשומרי שכר זה לזה. שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר וזהו שכרו שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו: והא אמר שמואל שותף. שמחזיק בכל השדה גם בחלקו של חבירו: כיורד ברשות דמי. כלומר כאילו נתן לו חבירו רשות ולוהו להיות במקומו כדין אריס דמי: לאו למימרא דשותף אין לו חזקה. דהוי כאריס שיורד ברשות ולכך לא הויא חזקתו חזקה ולקמן מפרש דאכתי לשאר דברים קאמר שמואל כיורד ברשות דמי מדלא קאמר בהדיא שותף אין לו חזקה: דנחית לכולה. שדה שקטו שניהם: דנחית לפלגא. בחלק המובחר החזיק ואמר חלקנו והגיע זה לחלקי והחזקתי בו שלש שנים ואידך טעין עדיין לא חלקנו אלא כך התנינו בינינו שתאכל אותו חלק ג' שנים ואני אחריך כמו כן ג' שנים: אמרי לה להאי גיסא. יש מתרצים בענין זה הא דאמר שמואל שותף יש לו חזקה דנחית לכולה דמנהג שותפים ליטול בשותפות פירות כל שנה ושנה או זה יטול חצי הקרקע וזה החצי ולשנה הבאה למפרע מה שלקח זה אשתקד יקח זה עכשיו שכל אחד רוצה ליהנות בכל שנה מחלקו וזה שהניח להחזיק לחבירו ג' שנים בכל השדה ודאי מכר לו את חלקו והלכך הויא חזקה: והא דאמר שמואל אין לו חזקה דנחית לפלגא. שכן דרך שותפין לאכול זה פלגא ואידך חבריה פלגא שלש שנים או ארבע ואחר כך אוכלין למפרע בענין זה ארבע שנים אחרות: ואמרי לה להאי גיסא. היכא דנחית לכולה לא הויא חזקה שכן הוא מנהג השותפין לאכול שדה שלש שנים והלכך לא מצי טעין לקוח חלקך בידי והיכא דנחית לפלגא הויא חזקה דסברא הוא דחלקו דאם איתא דניחא ליה ליהנות מחלקו בכל שנה ולא להמתין שלש שנים או ארבע שנים אחר חבירו כמנהג שותפין לא היה לו לברר חלק אחד לבדו אלא יעשו בשותפות ויחלקו הפירות: הכי גרסי' רבינא אמר הא והא דנחית לכולה הא דאית בה דין חלוקה. ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה הויא חזקה דכיון דיש כדי לזה וכדי לזה אינו מנהג להניח האחד להקדים לו חבירו ג' שנים אלא אם כן מכר לו חלקו: דלית בה דין חלוקה. אינה חזקה דהתם מנהג הוא לאכול זה שלש או ארבע שנים שלימות כל השדה ואחר כך זה משום דבשניהם ביחד אינו כדאי והכי קיימא לן והך עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דזבון אמהתא בשותפות מר משתמש ראשונה שלישית כו' בריש פרקין (ד) (דף כט:) ופרשינן טעמא כי היכי דלא ליחזקו אהדדי ה"ה דאי הוה כל אחד משתמש שלש שנים רצופין לא תהוי חזקה דהא לית בחדא אמתא דין חלוקה והלכך לא תהוי חזקה ואיכו דאחזוק בסירוגין משום דלמא לא ידעי העדים לסוף ג' שנים שלקחוה בשותפות ויטעון המחזיק בה שאינו שותף ותהוי חזקתו חזקה: לומר שנוטל. כדין אריס שיורד ברשות אפי' בשבח המגיע לכתפים גמר פירי כגון קמה לקצור וענבים לבצור נוטל כל האי כדין אריסי העיר ואפילו הוא שדה שאינו עשוי ליטע אלא לזריעה ונטעה הוא נוטל כל דינו כאילו עשוי ליטע כדין היורד ברשות דאילו יורד שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה דאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתר על השבח נוטל יציאה שיעור שבח כדאמר בב"מ בהשואל (דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אומר אומדין כמה אדם רוצה ליתן על שדה זו ליטע וא"ר פפא לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והכא חשיב להאי שותף כיורד ברשות והלכך שקיל בשדה שאינה עשויה ליטע כבשדה העשויה ליטע ואי הוה אמר שמואל שותף אין לו חזקה הוה אמינא דידו על התחתונה הואיל ובלא רשות חבירו ירד: אמאי

תוספות

אבל שותף יש לו חזקה. יש ענין לשותף דאין לו חזקה כדמפרש לקמן וא"ת א"כ ליתני במתני' שותף אין לו חזקה אע"פ שיש שותף שיש לו חזקה כי היכי דתני אריס אע"פ ששאר אריס שאינו אריסי בתי אבות יש להן חזקה ויש לחלק:

שותף כיורד ברשות דמי לאו למימרא דאין לו חזקה. (ה) וא"ת מנא ליה דילמא לענין שנוטל בשבח המגיע לכתפים כדאמר בסמוך וכ"ת דמשמע ליה דבכל ענין מדמי ליה לאריס דלמא כשאר אריסים קאמר שיש להן חזקה ולא כאריסי בתי אבות: שבח המגיע לכתפים. מפרש רש"י בכמה מקומות וכן רבינו שמואל דמגיע לכתפים כגון ענבים הראויין ליבצר וקשה דאמרי' בפ"ק דב"מ (דף טו:) והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל לבעל חוב בשבח המגיע לכתפים ואי ס"ד היינו ענבים (ו) הראוים ליבצר א"כ בעל חוב לא גבי מינייהו כדאמר בכתובות פ' נערה (דף נ:) אמר ליה זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא אמר ליה (ז) לא יהא אלא בעל חוב דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגדר כגדור דמי דצריכי לדקלא קאמינא אלמא לא גבי מאותם העומדים ליגדר ולאו פירכא היא דהא רש"י נמי לא בעי למימר מאותן העומדים ליבצר מיד אלא כלומר כל דבר שסופו ליתלש כגון פגין או בוסר ור"ת מפרש מגיע לכתפים היינו דבר שבא ע"י טורח ומייתי ראיה מהא דתנן בסוף יש נוחלין (לקמן דף קנד.) האומר זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו מת יחזירו נכסים למקומם נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו ובעי רבא (שם קנה:) שבח שבחו נכסים מאליהם מהו בשבח המגיע לכתפים לא תבעי לך דכי נפלו ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון דקלא ואלים ארעא ומסקא שרטון משמע שבח שאינו מגיע לכתפים היינו בא מאליו ולר' אלחנן נראה דאדרבה משם קשה לר"ת דלמה שינה בלשון דמעיקרא קאמר נכסים ששבחו מאליהם מהו ובתר הכי קאמר כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים דמעיקרא נמי הוה ליה למימר שבח שאין מגיע לכתפים אלא משמע דשבח המגיע לכתפים נמי הוי נכסים ששבחו מאליהם וע"ק לר"ת אמאי קאמר כגון דקלא ואלים ה"ל למימר כגון פירות הבאות מאליהם ואומר רשב"א דאין תימה לפי' רש"י דשבח המגיע לכתפים היינו פירות אמאי חשיב להו כנכסים שנפלו לו ממקום אחר ויטלו אחיו עמו הלא גם להם יש פירות בארץ שהיתה כנגד זו דהא מבעי ליה בדקלא ואלים ארעא ומסקא שרטון אי חשיב כנפלו לו נכסים ממקום אחר כ"ש פירות דאית לן לאחשובינהו טפי כנפלו לו ממקום אחר כדמוכח גבי בכור (לקמן דף קכד.) דפליגי רבי ורבנן בתפירה והוו שיבלי *(שלחופי) והוו תמרי אי בכור נוטל פי שנים אי לא ואפ"ה מודו בדקלא ואלים וארעא ומסקא שרטון דשקיל אלמא חשבינן פירות טפי כנפלו לאחר מכן מדקלא ואלים ומצינן למימר שפיר שיטלו אחיו בפירות ואע"פ שגם לקחו נגדם בחלקם דהם טרחו והם אכלו אבל מה שהמת טרח למה לא יקחו בטורח המת כמותו וכתלושים חשיבי ואי תלשם ואח"כ מת זה דבר פשוט שיטלו עמו ומיהו קשה לפי' הקונט' למה הוצרך כאן להאריך ולומר (ח) בשבח המגיע לכתפים דהיינו פירות שבכל שנה ושנה כדין אריס לא היה לו לומר אלא שנוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע דהיינו כדין אריס דיורד שלא ברשות שקיל בשדה העשויה ליטע כדין אריס כדאמר בהשואל (ב"מ דף קא.) היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות כו' ומסיק דבשדה העשויה ליטע אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ולנוטעה ופרש"י דהיינו כדין אריסי העיר אבל לפר"ת אתי שפיר דה"פ שנוטל דוקא בשבח המגיע לכתפים דהיינו בא ע"י טורח בשדה שאין עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע כדין אריס אבל באין מגיע לכתפים לא יטול כדין אריס ואף על גב (*דאדם) נוטל בשבח דאתי מעלמא ממילא כדמשמע בפ' מי שאחזו (גיטין דף עד:) הכא שיורד שלא ברשות סבר גמרא דאין לו ליטול בשבח הבא מאליו כדין אריס ומ"מ קשה דבכל מקום גרס ובשדה (*שאינו שלו) בוי"ו ולפירוש זה הוה ליה למימר בשדה בלא וי"ו כיון דחדא מילתא היא ויש ליישב פ"ה ונפרש הכא דהשואל כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ולנוטעה דלאו היינו כדין אריס דלאריסים נותנין יותר למחצה ולשליש כי עוסק בה לתקנה כמה גרכים אלא ה"פ כמה אדם רוצה ליתן לקבל ליטע שדה זו ולא ירד בה לאריסות אלא מיד נוטל שכרו ונוטל יותר משכיר יום כי שכיר יום אין עליו לתקן אם יתקלקל [illegible]

[צ"ל שלחופי] [צ"ל דאדם] [צ"ל שאינה שלו]

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פי"ג מהל' טוען הל' ח סמג עשין נח טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף ג ועי' פ"ה מהל' שותפין הל' ח ובטוש"ע ח"מ סי' קעט:

קכח ב ג מיי' פ"י מהל' גזילה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף ה:

קכט ד מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ד סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף א:

רבינו גרשום

שותף אין לו חזקה. אע"ג דיכול למימר מן חבירי קניתי חלקי וכ"ש אומן. דאיכא למימר כדי לתקן נתנו לו: מחזיקין זה על זה. שאם האחד תופש חלקו וחלק חבירו ג' שנים החזיק בו: ומעידין זה על זה. שאם בא אחד וערער על חלק חבירו יכול שותפו להצטרף עם עד אחר ולהעיד עליו דשל אביו היה או אם ערער עליו אדם יכול שותפו להצטרף עם עד אחד ולהעיד עליו שקנאו: ונעשין שומרי שכר זה לזה. שאם שומר זה מקצת הממון שבשותפותם וזה מקצת ונגנב מבית אחד או אבד אינו כש"ח אלא חייב לשלם משום דש"ש הוא שבשכר ששומר לו חבירו מקצת הממון שומר לו אידך מקצתו: כיורד ברשות. חבירו לשדהו דמי דהוי כארים שיורד לרשות חבירו כיון דחשיב הוא כיורד ברשות חבירו לדעתו (וכו' לדעתו) מכלל דאין לו חזקה: אמרי לה להאי גיסא הכי שאם ירד לפלגי לאותו חצי שלא הגיע לחלקו יש לו חזקה משום דמצי למימר המחזיק חלקך קניתי ממך וכבר החזקתי בו ואין לך בו כלום ודאי הויא חזקה אבל אי נחת לכולה ואמר כולה מוחזקת בידי אינה חזקה דאמר דמש"ה הניחה זה ברשותו ג' שנים כדי שישתמש בה נמי הוא כנגדו ג' שנים אחרות ומש"ה אינה חזקה דכיורד ברשות הוה. ואמרי לה להאי גיסא הכי דנחית לכולה הויא חזקה משום דמצי למימר למערער הואיל שהחזקתי בכולה שני חזקה שלי היא שקניתי חלקך ממך אבל אי נחית לפלגא לא הויא חזקה משום דמצי למימר המערער חלקך בשוה ובחלקך המגיעך החזקת ובתוך שלי לא תחזיק כלל דמה שירדתי בחלקי ברשותי ירדתי: הא דאית בה דין חלוקה. ד' אמות לזה וד' אמות לזה ונחית לכולה והחזיק בה ג' שנים חזקתו חזקה משום דמצי למימר ליה חלקך קניתי ממך. אבל אי לית [בה] דין דלוקה והחזיק בה אינה חזקה משום דמצי למימר המערער הואיל דלא הוה דין חלוקה הייתי מתרצה שיהא בידך ג' שנים: לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים. שאם השביח ע"י גמר פירי שנופלו הצי דאי הוה אמר בפירוש אין לו חזקה [illegible]

הגהות

(א) גמ' במערתא דבי ר' זכאי: (ב) שם מאי קמ"ל שותף כו' ואות ו' ת' נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה מחזיקין זה על זה: (ד) ד"ה דלית בה וכו' בריש פירקין. כ"ב דף כ"ט ע"ב וע"ש בתוס': (ה) תוס' ד"ה שותף וכו' וא"ת. נ"ב ס"א ותימה: (ו) ד"ה שבח וכו' כגון ענבים העומדים ליבצר: (ז) בא"ד אמר ליה אביי לא יהא: (ח) בא"ד לפרש ולומר בשבח בנכה:

[illegible]

אמאי נוגעין בעדותן הן הכא במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב לו מאי הוי והתניא א) האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום ״הכא במאי עסקינן כשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בעל חובו ב) דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל ״המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי נימא אחריות דעלמא כל שכן דניחא ליה ״אלא אחריות דאתיא ליה מחמתיה וכי מסלק נפשיה מיניה מי מסתלק והתניא ״בני עיר שנגנב ספר תורה שלהן אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ואם איתא ליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו שאני ס״ת דלשמיעה קאי תא שמע האומר תנו מנה לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר אמאי ליסלקו בי תרי נפשייהו ולידיינו הכא נמי בס״ת ת״ש ״האומר תנו מנה לענויי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ותסברא עניים שקלי דייני מיפסלי אלא אימא אין דנין בדייני עניי אותה העיר ואין מביאין ראיה מעניי אותה העיר ואמאי לסתלקו בי תרי נפשייהו ולידיינו הכא נמי בספר תורה ואמאי קרי להו עניים דהכל אצל ספר תורה עניים הן ואיבעית אימא לעולם כדקתני עניים ממש ״ובעניי דראמו עלייהו והיכי דמי אי דקיץ להו ליתבו בי תרי מינייהו מאי דקיץ להו ולידיינו הכא במאי עסקינן דלא קיץ להו ואב״א ״לעולם דקיץ להו וניחא להו דכיון דרווח רווח: ״ונעשין שומרי שכר זה לזה

אמאי

רש״י

אמאי. מעידין זה על זה: נוגעין בעדותן הן. דכל זמן שלא חלקו לגמרי אם יטול שום מערער כלום מן השדה יפסידו שניהן ונמצא דלעצמו מעיד: דכתב ליה. האי מעיד להאי מחזיק דין ודברים אין לי עמך בכל השדה ואפילו על חלקי שהכל שלך והכי משמע דין ודברים לא יהא לי על שדה זו ולשון חכמים הוא לומר אין לי במקום לא יהא לי והלכך כיון דנתן לו חלקו מעיד עליה דלא נוגע בעדות הוא והכי נמי הוה מצי לתרוצי כשהקנה לו חלקו אלא רבותא נקט לאשמועינן דבכי האי גוונא הוי לשון מתנה: מאי הוי. הרי אינו לשון מתנה ואכתי נוגע בעדות הוא: האומר לחבירו. שותף: ואין לי עסק בה. כלומר לא יהא לי עסק בה ומכלל אתה שומע אלא הכל יהא שלך אלא שלא הוציא הדבר בפירוש מפיו: וידי יהו מסולקות לא אמר כלום. דכיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אומר לא יהא לי חלק בו אין זה לשון מתנה לחבירו אלא לשון תפלה הוא הלואי שלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהי נתון לך שדה זו לא יצא עדיין מרשותו ואין תופס לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבוא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו כדלקמן בפירקין (דף מט.) ובכתובו׳ (דף פג.) דכתבה הכתה לו לאדם לאחר מכן מתנה עליה שלא יירשנה אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתננה לאחרים כן נראה בעיני ועיקר והכי מוכח לקמן בפירקין וי״מ דמשום הכי לא אמר כלום דקאמר אין לי דין ודברים ולא קאמר לא יהא ונמצא שהוא מכזב שהרי יש לו חלק בו והוא אומר אין לי ושבוש הוא דאין זה לשון הגמ׳ לומר בשום מקום לא יהא והכי מוכח לקמן דקמשני הכא במאי עסקינן בשקנו מידו ולא קא מתרץ באומר לא יהא: כשקנו מידו. שותף חבירו קנה מידו בקנין סודר והשתא דאיכא קנין מועיל התנאי: וכי קנו מידו מאי הוי אכתי אמאי מעיד להעמיד השדה בידו הרי נוגע הוא בעדות זו דניחא ליה שיהיה השדה ביד השותף מפני שמעמידו האי נותן לפני בעל חובו שאם יש לו שום בע״ח שהלוהו מעות קודם שהקנה לחבירו חלקו שהיה לו בשדה יבא בעל חוב ויטרוף אותה שהרי הניה מסועבדת לו ויפטר זה הנותן מבעל חובו ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם כדלקמן במתניתין שאילו יטרפוה מזה בעדים שיאמרו שלא היה לאלו שותפין חלק בה לא יוכל בעל חוב שלו לגבות הימנה והו״ל לוה רשע ולא ישלם: שלא באחריות. וכל שכן באחריות: אין מעיד לו עליה. אין מצטרף עם עד אחר להעמידה בידו ואע״ג דאי הוה מפסיד לוקח לא הדר עליה דמוכר: מפני שמעמידה כו׳. ובדלית ליה ארעא אחריתי מוקמינן לה לקמן במתניתין דלא ניחא למיהוי לוה רשע ולא ישלם: דקביל עליה אחריות. האי שותף לחבירו ממה שהקנה לו וכדמפרש ואזיל דהשתא אינו מעמידה לפני בעל חובו והלכך מעיד: אחריות דעלמא. שלא בשביל חוב חבירו אלא מערער לומר שדה זו של אבותי או שלי היא: כל שכן דאינו מעיד. דנוגע בעדות הוא כשמעיד להעמידו ביד זה דניחא ליה דתיהוי בידו משום דאי מפיק מיניה עליה הדר: אלא אחריות דאתא ליה מחמתיה. אם יטרפוהו בשביל חובו שחייב לאחרים יחזיר לו הדמים הלכך מעיד עליה גבי ערער דעלמא להעמידה בידו שאינו מעמידו בפני בעל׳ חובו דמה הנאה יש לו אם יטרפנה בעל חוב מיד זה ולא יהא כנגדו לוה רשע סוף סוף לוה רשע ולא ישלם הוא גבי חבירו שקיבל עליו אחריות וחייב לשלם ואין לו ונכנס בע״ח זה במקום בעל חוב ראשון וגם אם לא יעיד לו מה מפסיד הרי אחריות דעלמא לא קיבל וממ״כ בין יעיד בין לא יעיד בע״ח אחד הוא דיש לו דהוי כנגדו לוה רשע ולא ישלם ולקמן במתניתין מוכח דמיקרי לוה רשע מוכר באחריות וטרפוה מן הלוקח ואינו משלם לו: וכי מסלק. שום שותף נפשיה מחלקו: מי מסתלק. בתמיה מי הוי סילוק גמור אפילו לגבי עדות דלא הוי נוגע בעדות כלל ויכול להעיד דאוקמת ליה בשקנו מידו: והתניא כו׳. וטעמא משום דאיכא למימר קנוניא הוא דעבוד כדי שיעיד לו עליה ויעמידנה בידו ואחר כך יחזור לשותפותו: אין דנין. הגנב והוא טוען לקחתיו בדמים או שום טענה: ראיה. עדים שראוהו שגנבו או שמעידין שזהו ס״ת של אותה העיר דכולן שותפין ונוגעין בעדותן: ליסתלקו. יכתבו דין ודברים אין לי על ספר תורה זה ויקנו מידם: דלשמיעה קאי. ואין יכול לסלק עצמו שלא יהא נוגע בעדות שהרי נהנה בו ויוצא בשמיעתו אלא אם כן ילך לו לדור בעיר אחרת שלא יהנה בקריאתו: לבני עירי. לצרכי בני העיר לחומות העיר ולכל צרכי רבים: וליסלקו בי תרי מינייהו. שלא יהנו בו כלל ויתנו מכיסם כנגד המנה של צבור: הכא נמי בס״ת. שפירש תנו מנה לבני עירי לקנות בו ס״ת: ותסברא עניים שקלי כו׳. גמרא קא פריך עלה ומתרץ לה והדר מקשי מינה ושיטת הגמרא היא זו ועדיין לא סיים קושיא שלו למיפרך מינה עד לבסוף כלומר ותסברא דהכי קאמר דוקא שהדיינין יפסלו בשביל העניים והלא אין נוגעין בעדותן כלל: דהכל אצל ספר תורה עניים הם. שכולן צריכים לו ודרך בני אדם לקנות בני עירו עניים כשאין להם ס״ת דעניות גדול הוא זה: ואי בעית אימא לעולם. כל הברייתא כדקתני דבעניים ממש מיירי ובדייני העיר שאינן עניים קאמר דמפסלי ודקא קשיא לך דיינין אמאי מפסלי הרי אין נוגעין בעדות: בעניי דרמו עלייהו. על דייני העיר פירוש עשירי העיר וכדמפרש ואזיל דהשתא נוגעין בעדות הן: אי דקיץ להו. דבר קצוב לבני העיר לכל אחד כמה יתן לעניי העיר משלו בכל שנה ושנה: ומשני דלא קיץ להו. אלא הכל לפי הצורך ולפי מחסורן של עניים נותנין דכל זמן שיש מן המנה בעין לא יתנו הדיינין כלום: לעולם דקיץ להו. ואפ״ה ניחא להו לדיינין שינתן המנה לעניים: דכיון דרווח. שיש להם מעות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלום כל זמן שאין צריכין:

שמירה

תוספות

והכי קאמר שנוטל בשבח המגיע לכתפים כאריס שלא (א) יסתלקו אותו כמו קבלן כמו שעושין לנוטע שלא ברשות שמסלקין אותו בכך אפי׳ משדה העשויה ליטע ובשדה שאין עשויה ליטע כו׳ פי׳ ועוד שגם בשדה שאין עשויה ליטע נוטל כמו בעשויה ליטע מה שאין כן בנוטע שלא ברשות: **אין** לי עסק בה לא אמר כלום. וא״ת דבפרק השולח (גיטין דף מג: ושם) גבי מוכר עבדו לנכרי כו׳ אמר היכי דמי אונו דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך אלמא אין לי עסק בך הוי לשון טוב ואור״י דאין לי עסק בך משמע אלא תהא לעצמך וגבי עבד דמהני הרי את לעצמך מהני נמי אין לי עסק בך אבל בשדה דלא שייך למימר הרי את לעצמך כי אמר נמי אין לי עסק בך לא אמר כלום דכיון דליכא לפרושי אין לי עסק בך אלא תהא לעצמך גבי שדה כמו גבי עבד לא משמע גבי שדה אין לי עסק בה אלא סילוק דין ודברים כדמוכח בכריתות (דף כד:): **מפני** שמעמידה בפני בעל חובו. וא״ת מאי איריא מפני שמעמידה (ב) תיפוק ליה משום דלא ניחא ליה דתיהוי תרעומת עליו כדאמרי׳ בפ״ק דב״ק (דף ח:) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ואתא בעל חובו וקטריף לה מיניה דינא הוא דאתי ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א״ל לאו בעל דברים דידי את דא״ל לא ניחא לי דתיהוי לשמעון תרעומת עילואי וי״ל דאין נפסל בשביל כך לעדות א״נ הכא מיירי אפילו במכיר בה שהיא שלו דליכא תרעומת: **וליסלקו** בי תרי מינייהו ולידיינו. וא״ת והא בעינן *תחילתו וסופו בכשרות והכא הוי תחילה בפסול והוי כמו קרוב ונתרחק ואור״י דלא שייך תחילתו בפסלות הכא כיון שאין פסלות תלוי בגוף אלא בממון *: ס״ג **ותסברא** עניים שקלי ודיינין מיפסלי [אלא] ה״נ בספר תורה ואמאי קרי להו עניים כו׳:

אמאי

רבינו גרשום

ומעידין זה על זה כדאמר לעיל: ואמאי מעידין הא נוגעין בעדותן הן. משום דאם האחד היה מאבד חלקו היה חוזר זה שאבד והיה נוטל חצי מחלקו של חבירו ולפיכך מסייע לשותפו כדי שלא יפסיד הוא עצמו: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד לו: דכתב ליה. כל חד לחבריה: דין ודברים אין לי על שדה זו. של חבירי ואפי׳ מאבד אחד חלקו א): והא לא אמר ולא כלום מי שאמר לחבירו דין ודברים אין לי בשדה זו דמש״ה לא מסתלק דהא קא חזינן דאית ליה. וכן הכי נמי להיכא דאמר ליה אין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה הא קא חזינן דאית ליה חלק בה ומש״ה לא אמר כלום דנוגע בעדות הוא: בשקנו מידו. דלית ליה לחד על חבירו כלום מש״ה מעיד דלא נוגע בעדות: וכי קנו מידו. מעיד לו והלא נוגע בעדותו הוא מפני שמעמידה זה המעיד בפני בעל חוב שלו. דהואיל דקנו זה מזה דומה כמכרו זה לזה וכמכר לשותפו לאחר שנתחייב מכון למלוה דמשועבד לו מה שמכר ומש״ה מסייע לשותפו כדי שיבא בעל חוב שלו ויטרפנה ממנו בשביל חובו כי היכי דלא מקרי לוה רשע ולא ישלם: דאמר רבין כו׳. והני שותפין נמי כמוכרין זה לזה שאם יאבד אחד מהם חלקו שיחזור על האחר: הכא במאי עסקינן. דמצי מעיד דקביל עליה אחריות: אחריות דמאן קבלו עליהן. אי דעלמא אחריות של כל אדם בעולם שאם יבא שום אדם ויערער עליו ויוציאה מידו שיחזור ויטול חצי מחלקו של חבירו: כל שכן וכל שכן דנוגע בעדות הוא דקסבר אם מאבד חבירו חלקו יחזור עלי: אלא שקבל עליו בלבד אחריות דאתיא מחמתיה. דאי טרף לה בעל חוב דאיהו מפצי ליה וכיון דקבל לו אחריות בשביל עצמו וכל הבא מכחו לאו נוגע בעדות הוא למערער דעלמא שאין בא בשבילו ונאמן: וכי מסלק נפשיה. אבל וכל מדבר של שותפו מי מסתלק ומצי מעיד: אין דנין. הגנב: בדייני אותה העיר. משום דנוגעין בדבר הן: ואין מביאין ראיה. עדות: ואם איתא. דשותף מצי מסלק: לסתלקו תרי מאותה העיר מחלק של ספר תורה ולידייני. אלא ש״מ דלא מצו לסלוקי נפשייהו מספר תורה הואיל דשותפין אינון מש״ה אין דנין הכי נמי להיכא דאמר השותף אין לי עסק בה היכי מסתלק: דלשמיעה קאי. ולא מצו לסלוקי נפשייהו דלא מצי לסתומי אודנייהו שלא לשמוע מספר תורה אבל הכא גבי שדה מצו לסלוקי נפשייהו כדאמרן: אין דנין. ליורשין: הכא נמי בס״ת קאמר. תנו מנה לבני עירי לקנות ס״ת דלשמיעה קאי: ותסברא. דמתרצתא היא דמצית לאקשויי ניהליה וכי עניים שקלי המנה ודייני העיר מיפסלי: דהכל עניים אצל ס״ת. דכל אדם צריך לה: ובעניים דרמו עלייהו. על אנשי העיר לפרנסן ומש״ה אין דנין בדייני העיר משום דכל זמן שמעות מנה הזה מתקיימין אין צריכין ליתן אחרים לעניים ונוגעין בדבר הן: אי דקיץ להו. כמה נותן כל בעה״ב בחודש לעניים. ניתבו בי תרי מינייהו מאי דקיץ להו ובתר הכי נידיינו דהשתא לא נגעי: אפ״ה ניחא להנהו דייני. דנרווחו עניי העיר ולא יצטרכו ליתן להם כל כך ומש״ה אין דנין:

אמאי

א) נראה דצ״ל ואפי׳ מאבד אחד חלקו לא יפסיד חבירו.

מסורת הש״ס

א) כתובות פג. לה. גיטין עז. [לקמן מט. כריתות כד:]: ב) [לקמן מה.]:

[לקמן קכח.]:

[וע״ע תוס׳ נדה ס ד״ה וכ״מ סיא]:

עין משפט נר מצוה

קל א מיי׳ פט״ו מהל׳ עדות הל׳ ד סמג לאוין קט טוש״ע ח״מ סי׳ לג סעיף א:

קלא ב מיי׳ פט״ז שם הל׳ ג סמג שם טוש״ע שם סעיף טו:

קלב ג טוש״ע שם סעיף א:

קלג ד מיי׳ שם פט״ו הל׳ ב סמג שם טוש״ע שם סעיף יט וסי׳ ז סעיף יב:

קלד ה ו ז מיי׳ שם הל׳ ג וסמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ ז שם וסי׳ לג סעיף כ:

קלה ח טוש״ע ח״מ סי׳ קטו סעיף א ועיין בב״ך:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה (בדף הקודם) שבח וכו׳ כאריס שלא יסלקו אותו כמו: (ב) ד״ה מפני וכו׳ מאי איריא מפני שמעמידה בפני ב״ח תיפוק:

עין משפט
נר מצוה

קלו א טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף ח:

קלז ב מיי' פ"י מהל' מכירות הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ כס וכי' פה סעיף ו וסי' כגו סעיף ס וסעיף ח:

קלח ג ד ה מיי' פט"ו מהל' עדות הל' א ב סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף ח:

א) "אמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דאמר ליה שמור לי היום ואני אשמור לך למחר: תנו רבנן מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו עליו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ששת רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ליזיל שמעון לאסהיד ליה ללוי דניחא ליה (א) דהדרא וכיון דאסהיד ליה דלוי הוא היכי מצי מפיק לה מיניה דאמר ידענא דהאי ארעא דלאו דיהודה היא ובההוא זכותא דקא מפיק לה מלוי ליפקה מיהודה דאמר ב) השני נוח לי הראשון קשה הימנו ואי בעית אימא כגון דאית ליה סהדי למר ואית ליה סהדי למר ואמור רבנן ארעא היכא דקיימא תיקום ולוקמה

אמאי שמירה בבעלים היא. פי' אם התחילו שניהם לשמור יחד כל אחד בשעה שהוא משמר חלק חבירו נמי משמר לו חלקו ואע"פ שאין עמו במלאכה בשעת אונס כיון שהיה עמו בתחילת שמירה בעליו עמו קרינן ביה כדתניא (ב"מ דף צו.) היה עושה עמו בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה ואפילו לא התחילו שניהם לשמור יחד מכל מקום האחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכה בשעה שהתחיל השני לשמור:

דאמר שמור לי היום כו'. וא"ת אכתי שמירה בבעלים היא דאמרינן בריש השואל דבעלים באמירה גבי שואל את הפרה ובעלה עמה וי"ל שאני התם דבאמירה משעבדי עצמן ליכנס במלאכתם מיד אבל הכא לא משתעבד עד למחר וא"ת ומאי קמ"ל שמואל דנעשין שומרי שכר זה לזה מתניתין היא בהשוכר את האומנים (ב"מ דף פ:) שמור לי ואשמור לך שומר שכר וי"ל דהוי מהתם הוה אמינא לפי שהם אינן שותפין אבל הכא שהם שותפין כל אחד ואחד כששומר חלק חבירו שומר גם בשביל עצמו:

וכיון דאסהיד דלוי הוא כו'. הוה מצי לשנויי כגון דאסהיד שמעון דשל אבותיו דלוי הוה ובתר הכי אתי שמעון וטעין דמלוי זבנה ואית ליה סהדי דראובן גזלה ממנו ומכרה ללוי: כגון דאית ליה סהדי למר כו'. תימה דלא הוה ליה למימר כגון דהא מעיקרא נמי ידעינן דאית ליה לשמעון סהדי דדידיה היא כדקתני ראובן שגזל שדה משמעון ואי לית ליה לשמעון סהדי שגזלה ראובן ממנו אנן היכי ידעינן שגזלה ומכח מה הוא מערער ויהודה נמי ע"כ אית ליה סהדי דאי לאו הכי מאיזה כח מערער והכי הל"ל כיון דאית ליה סהדי למר כו' ומאי ס"ד דמקשה ואין לומר דמעיקרא ס"ד דאיירי כגון דאית ליה ליהודה עדים דשל אבותיו היא ולשמעון הנגזל אית ליה סהדי דאכלה שני חזקה וטעין מיהודה זבנה דה"כ מאי קאמר בהאי זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה הא בהאי זכותא דמצי לאפוקי מלוי לא מצי לאפוקי מיהודה דבעדי גזילה המעידין שגזל ראובן ממנו מצי מפיק לה מלוי שבא מכח ראובן ומיהודה לא מצי מפיק לה אלא בעדי חזקה ונראה לרשב"א דס"ד דמעיקרא דיהודה בעי לאפוקי מלוי משום דאית ליה סהדי דראובן מכר לו וללוי אין עדים ובא שמעון להעיד ללוי דשל לוי היא ומשום הכי פריך כיון דמסהיד דהאי ארעא דלוי היא היכי מפיק לה מיניה והוה מצי לשנויי דלא מסהדי בהאי לישנא דלוי היא אלא דאמר דראובן מכרה ללוי אלא דעדיפא מינה משני והשתא פריך שפיר דבההיא זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה דשניהם באין מכח ראובן ואם יביא שמעון עדים דראובן גזלה ממנו מצי לאפוקי מתרוייהו:
דוקא

שמירה בבעלים היא. שכל אחד משמר קצת מן השותפות בביתו וקי"ל בב"מ בהשואל (דף צה.) שמירה בבעלים פטור ואע"ג דבשואל כתיב פטור דבעלים הא יליף שומר שכר התם מיניה מדכתיב וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון וכיון שהיה ראובן משמר מחלק שמעון בשעה שנגנבה או אבד מחלקו בבית שמעון הרי שמעון פטור מחלק ראובן שהרי ראובן עמו במלאכתו: אמר רב פפא. כגון שהתנו ביניהן כך שמור לי היום כל השדה חלקי וחלקך ואשמור לך למחר דכיון דלא שמרו ביחד כלל אלא בזה אחר זה ליכא שמירה בבעלים הלכך נעשו שומרי שכר זה לזה להתחייב באונסין ולאשמועינן אתא דהיינו שמירה בשכר כשמשמר כל השדה וחלק חבירו בכלל כדי שישמור לו חבירו למחר כמו כן דס"ד אמינא דשומר חנם הוא דבלאו חלק חבירו היה צריך לשמור את שלו ושמירה אחת היא בין הכל ולא ליהוי שומר שכר קמ"ל: (זה שייך לעיל. בתוספתא בהגוזל האומר תנו מאה דינר לכנסת תנו ספר תורה לכנסת ינתן לכנסת הרגיל בה ואם היה רגיל בשנים יתנו לשניהם האומר תנו לעניים יתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל בן האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קונה ונותן פרוסה לעניים או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים. ע"כ): מכר לו בית. אדם לחבירו: אין מעיד לו. מוכר ללוקח להעמידה בידו שאם יבא להצטרף עם אחר ולהעיד שהוא שלו נוגע בעדות הוא: מפני שאחריותו. של בית עליו דמוכר שאם יטרפוה מן הלוקח יחזור על המוכר והלכך ניחא ליה למוכר שתעמוד ביד הלוקח ולא יצטרך לפרעו כלום הכי משמע ליה השתא: מכר לו פרה. לקמיה מפרש ליה ואזיל: שאין אחריותו. דלוקח עליה דמוכר אם יטלוהו הימנו מחמת המוכר שגזלה והיינו דקפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא מ"ש מטלטלי דלא הוי אחריות עליו ממקרקעי אם שתי מכירות הללו באחריות הוי תרווייהו אחריותו עליו ואי שלא באחריות הא תרווייהו אין אחריותו עליו: רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה. כלומר אינם מעלמא ומערער על שדה זו שביד לוי ואומר שלי היא ומביא עדים או שטר שלא יבא שמעון הנגזל ויצטרף עם אחר ויעיד שזה השדה אינו ליהודה כגון שיודע שום עדות לפסול עדות של יהודה בגזלנות וכן שטרו מפני שרוצה שמעון שיהיה השדה ביד לוי הקונה ואחרי כן היום ולמחר יביא שמעון ראיה שזו השדה שלו היה וראובן גזלו ממנו ויוציאו מיד לוי ויטלנו לעצמו דקרקע אינה נגזלת ולא מהני בה יאוש ושינוי רשות והלכך נוגע בעדות הוא דלא ניחא ליה שיטלנו יהודה דתו לא מצי שמעון לאפוקי מיניה כדמפרש לקמן דנוח לו לוי ויהודה קשה לו והלכך אין מעיד לו שמעון הנגזל ללוי עליה והכי קאמר

ברייתא מכר לו בית מכר לו שדה ראובן הגזלן ללוי אין מעיד לו שמעון הנגזל ללוי לוקח עליה כנגד יהודה המערער מפני שאחריותו וסופו של נגזל עליו דלוקח להוציא הקרקע מידו והלכך נוגע הוא בעדות זו ולקמן מפרש אמאי מוקי לה בנגזל ומכר הוה שפיר מצי לאוקומה בגזלן גופיה ואתא יהודה וקמערער דלא יבא שמעון הנגזל להעיד לראובן הגזלן להעמידה בידו משום האי טעמא גופיה דניחא ליה דהדרא ליה וסיפא מפרש לקמן: ומקשינן ואכתי אמאי אינו מעיד לו עליה הא כיון דאסהיד דלוי היא. דקס"ד השתא הכי דמפקינן לה מיהודה ומוקים לה ביד לוי דקמסהיד הוא בשדה דלוי הוא ולאו דיהודה וכיון דהודה בפני בית דין דשל לוי הוא היכי מצי מפיק לה מלוי אחרי כן והלא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ונמצא שאינו מרויח כלום בעדות זו ואינו נוגע בעדות זו כלל ואמאי קתני דאין מעיד: ומשני דאמר ידענא דהוא ארעא לאו דיהודה היא. דפסיל לעדי יהודה בגזלנותא או דמכחיש לטענותיו בשום ענין בעולם כגון שמעיד בפני הודה לו וממילא מתוקמא השדה ביד לוי ואע"ג דלא קאמר דלוי הוא: ומקשינן אכתי אמאי אינו מעיד לו עליה. מה מפסיד שמעון אם תהיה בחזקת יהודה והא בההוא זכותא דקמפיק לה מלוי היום ולמחר דקמייתי עדים שהשדה שלו היא וגזלה ראובן ממנו ה"נ ליפקה מיהודה בהנהו עדים עצמן ונמצא שאין מרויח במה שמעיד ללוי כלל: ומשני משום הכי אינו מעיד דקסבר שמעון לוי נוח לי ויהודה גברא אלמא הוא וקשה ממנו ולא אוכל לדון עמו אם יבא בידו ומש"ה פסלינן ליה להאי עדות דאיכא למימר שזהו מחשבתו של שמעון ואין לנו להכשיר אלא עד דפשיטא לן דאינו נוגע בעדות כלל הכא הוה לן למימר איפכא לוי הראשון נוח לי ויהודה השני קשה הימנו אבל לשון המשנה כך היא בכתובות (דף קט:): ואי בעית אימא. להכי לא מצי שמעון לאפוקה מיהודה כגון דאית ליה סהדי לשמעון שהשדה שלו ואית ליה סהדי ליהודה שמכחישין לאלו ואומרים שהשדה של יהודה ואמור רבנן בכל ספק דין קרקע היכא דקיימא ארעא תיקום שלא יוציאוה ב"ד מיד המחזיק בה כדאמר גבי פלוגתא דרבה ורב יוסף (לעיל לד:) היכא דקיימא ארעא תיקום לפי שנסתפק לנו הדין וכן (לעיל לה:) גבי זה אומר של אבותי אר"נ כל דאלים גבר (ס"א וכגון שאין לו עדות (ב) וחלוקה לזה יותר מזה ע"כ) ומשום דמספקא לן מי שרוצה להחזיק יחזיק ולא נוציא מידו וגבי נכסי דבר שטיא (כתובות דף כ.) אמר נמי אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא והכא נמי אי מטיא לידיה דיהודה לא מצי שמעון לאפוקי מיניה בהני סהדי דמפיק לה מלוי דכיון דמן הדין אוקימנה ביד יהודה שהרי ממ"נ אין ללוי חלק בה הרי יהודה מוחזק ולא תצא עוד מידו ולא דמי להאי דאמרן לעיל בפרקין (דף לא:) הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא א"ר נחמן אנן אחתינן ליה ואנן אסקי' ליה (ג) דלאע"ג דהתם נמי איכא סהדי למר ואיכא סהדי למר ואפ"ה (ד) אחזיקניה לאחד ע"פ עדיו והדר מסלקינן ליה כשמביא חבירו עדים שלו הייט טעמא משום דכיון דשניהם באין יחד לדין ושני בעלי דינין יש להן עדים לא היה לב"ד להחזיק לאחד יותר מחבירו אלא כל דאלים גבר הלכך הדר מסלקינן ליה ויהו כבתחילה וכל דאלים גבר דשלא כדין הורידוהו לאחד מהן בקרקע
אבל

רבינו גרשום

אמאי שמירה בבעלים היא. דכל זמן שבעליו עמו לא ישלם ודרשי' ליה עמו בעבודתו עמו בשמירתו דכל זמן ששומר זה מקצת השיתפות שומר אידך נמי שאר השותפות ואמאי נעשין כשומרי שכר זה לזה דמשלמין: ואני אשמור לך למחר. דלאו עמו בשמירתו הוא: אין מעיד לו עליה. שאם יבא אחר ויערער עליה. מוכר איני רשאי להצטרף עם עד אחר להעיד שאינה של מערער אלא של לוקח. ולפיכך אותו מוכר נוגע בעדות הוא: מפני שאחריותו עליו. דאי טריף לה מיניה המערער חוזר הלוקח על המוכר ולהכי [אינו] מעיד לו. אבל מכר לו פרה וטלית וא' מערער עליה מעיד לו מוכר ללוקח להעמידה בידו: רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי. מפרש לקמן אמאי מוקי לה בגזל ומכר. ואתא יהודה וקא מערער על איתה קרקע מש"ה לא ליזל שמעון דנגזל הוא לאסהודי ללוי דקנאה משום דנוגע בדבר הוא משום דניחא ליה לשמעון דתיקום ארעא בידא דלוי דקסבר היום ומחר משכחנא סהדי דגזלה מינאי והדרא ליה מידא דלוי לשמעון והיינו שאחריותו עליו דיש לו תקוה ואחריות לשמעון שלאחר זמן יוציאה מיד לוי ולהכי מסייע ליה להעמידה בידו: ומקשי' אמאי הוי נוגע בעדות ואין מעיד לו. והא כיון דאסהיד שמעון דההיא ארעא דלוי היא הואיל והוא מודי דשל לוי היא במאי מענה מצי תו למיהדר ולאפוקי שמעון מידא דלוי: ומתרץ דלא אסהיד בפירוש דשלו היא אלא הכי מסהיד ואמר ידענא דהאי ארעא לא דיהודה היא דמערער עלה ולא קאמר דלוי היא והשתא נוגע בדבר הוא ולהכי אין מעיד. ומקשי' אכתי אמאי אין מעיד לו. והא בהדוא זכותא באותה טענה עצמה דמפיק לה מלוי מצי לאפוקה מיהודה כלומר דמאי איכפת ליה אם תבוא בחזקת יהודה והא מצי למיטען ליהודה שדה זו שאתה מחזיק בה שלי היא שגזלה ראובן ממני והואיל וכן הוא אמאי אין מעיד ללוי מה הנאה

מסורת הש"ס

א) ב"מ פא.: ב) [לעיל לג: כתובות קט.].

רבינו גרשום

הנאה יש לו יותר שתהא ברשות דלוי ולא ברשות יהודה. ומשני מש"ה אין מעיד דדלמא קסבר שמן השני לוי נוח לי להוציאה מידו והראשון קשה הימנו יהודה. ואע"ג דמשמע איפכא דיהודה הוי שני ולוי ראשון הכא לא דייק בהכי: ואיבעית אימא. מש"ה אינו מעיד דנוגע בדבר הוא: כגון דאית ליה סהדי למר. ליהודה דשל אביתיו הוות: ואית ליה סהדי למר. לשמעון שנגזלה ממנו דאי לא הוי מסהיד שמעון וקא מפקה יהודה מלוי לא מצי תו שמעון לאפוקה מיהודה הואיל דאית ליה ליהודה סהדי ואית ליה לשמעון סהדי אמור רבנן אוקי תרי לבהדי תרי וארעא היכא דקיימא בחזקת יהודה תיקום ומש"ה אתי האי שמעון לאסהודי ללוי כי היכי דתיקום ארעא בידית דלוי. דאוקמינן תרי סהדי דלוי דמסהדי דלאו דיהודה היא לבהדי תרי סהדי דיהודה ואוקי ארעא בחזקת מריה דהיינו לוי. ובתר הכי מייתי שמעון סהדי דנגזלה מינית ומפיק לה מלוי. והכא לא מצי למימר אוקי תרי דלוי לבהדי תרי דשמעון דהא שמעון לא אסהיד דשדה של לוי היא אלא אסהיד דלאו דיהודה היא ומש"ה אין מעיד שמעון דנוגע בדבר הוא דמינה דלוי מצי לאפוקה כדאמרן להכי מעמידה בידו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דניחא ליה דתהדר ליה וכיון דאסהיד: (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעית אימא וכו' שאין לו עדות וחזקה לזה יותר מזה: (ג) בא"ד אסקינן ליה לאע"ג כצ"ל ואות ד' נמחק: (ד) בא"ד ואפ"ה כי אחזיקני' וכו':

ולוקמה בגזלן משום דקא בעי למיתנא סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית [א]דדוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אבל לא מכר דהדרא ליה לא תנא רישא נמי מכר וסיפא נמי נהי דמייאש מגופיה מדמיה מי מייאש לא צריכא [ב]דמית גזלן דתנן [א]) [ג]הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים מלשלם ולוקמה ביורש הניחא למאן דאמר [ב]) [ד]רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי שפיר אלא למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי מאי איכא למימר ועוד קשיא ליה לאביי מפני שאחריותו עליו ואין אחריותו עליו מפני שהיא חוזרת לו ואינה חוזרת לו מיבעי ליה אלא כדרבין בר שמואל [ג]) דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו ודוקא בית או שדה אבל פרה וטלית לא מיבעיא

רשב"ם

אבל הכא שמעון ויהודה אינן באין לדון זה עם זה אלא לוי ויהודה ומלוי הוא דמפיק לה יהודה מן הדין דהא ודאי לוי מגזלן קנאה וכיון דמן הדין אנו מחזיקין ליהודה בהאי שדה כשיבא שמעון (א) לריב עמו דיינינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ארעא בחזקת יהודה והלכך אין מעיד לו שמעון ללוי אם יודע שום עדות שפוסל עדיו של יהודה או שמעיד הוא ואחד בפנינו הודה לו דניחא ליה דתיהוי ביד לוי דהדר ומפיק לה מלוי ע"י עדיו שראו שגזלה ראובן ממנו ובתר הכי אפילו מייתי יהודה סהדי דהא ארעא דידיה היא לא מצי מפיק לה משמעון שכבר פסל שמעון עצמו ועוד אחר עמו עדיו של יהודה ועוד כיון דאית ליה נמי לשמעון סהדי דהא ארעא דידיה היא אמור רבנן היכא דקיימא ארעא תיקום: ומקשינן לרב ששת דאוקמה בלוקח מן הגזלן שלא יעיד הנגזל ללוקח וליתני גזלן אם איתא להך ברייתא כדמפרש לה רב ששת למה ליה לתנא לדחוק עצמו למיתני מכר לו בית גזלן ללוקח והלא היה יכול למצוא דין זה בגזלן עצמו בלא מכירה דאי אתא יהודה וקמערער עליה דגזלן דראובן אין מעיד לו שמעון הנגזל עליה משום דהוי נוגע בעדות כדפירש והכי הוה ליה למיתני בברייתא ת"ר גזל לו בית גזל לו שדה אין מעיד לו עליה מפני באחריותו של נגזל עליה דגזלן: ופרקינן משום דבעי למיתני סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית. מעיד לו עליה דלא משכחת לה דמעיד לו עליה אלא בגזל ומכר כגון שמכר לו ראובן הגזלן ללוי הלוקח שלא באחריות ואתא יהודה וקאמר שלי היא מעיד לו שמעון הנגזל ללוי הלוקח דלאו דיהודה היא דהא לא הדר שמעון ומפיק לה מיניה דלוי ואינו נוגע בעדות וכגון דשמעיניה לשמעון דאייאש בעודה בבית ראובן קודם שמכרה ללוי דהוי יאוש ביד גזלן ושינוי רשות ביד לוקח דאפילו למאן דאמר בפרק הגוזל בתרא יאוש כדי לא קני יאוש ושינוי רשות קונה וקנה הלוקח שאין בו זכות כלל לבעלים הראשונים ולפיכך מעיד לו עליה דאפילו אי מייתי נגזל סהדי שגזלה ראובן ממנו לא מפיק מלוי דקנה ביאוש ושינוי רשות ואילו היה נוטלה יהודה מלוי לא מפסיד נגזל בהכי מידי דבלאו הכי לא מצי מפיק לה מלוי וכה"ג לא משכחת לה אלא בגזל ראובן ומכרה ללוי אבל אם לא מכרה ללוי אין מעיד לו לראובן שכל זמן שהן ביד ראובן הגזלן מצי מפיק להו נגזל מיניה ואע"ג דאייאש והלכך אין מעיד שמעון לראובן שאינו של יהודה כי נוגע בעדות הוא דמיד ראובן מצי מפיק להו אבל מיד יהודה לא מצי מפיק להו מאחר שיזכוהו בית דין ע"פ עדיו ומשום דלא משכחת לה לסיפא אלא בגזל ומכר תנא נמי רישא בגזל ומכר ולאשמועינן אתא דבגזל ומכר יש חילוק בין מקרקעי למטלטלי דבמקרקעי אינו מעיד דהוי נוגע בעדות דהדרא ליה דאין יאוש ושינוי רשות מועיל בקרקע דקרקע אינה נגזלת ובמטלטלין מעיד דקנה לה לוקח ביאוש ושינוי רשות ולא תהדר ליה להאי מעיד דאיכא למ"ד בהגוזל דשינוי רשות ואח"כ יאוש לא קניא אבל ביאוש ושינוי רשות הכל מודים דקנה הלוקח ולא הדרא גזילה למרה אלא מן הגזלן יטול הנגזל דמיה: ופרכינן וסיפא נמי. אמאי מעיד לו נגזל ללוקח ומפיק לה מיהודה ומוקי לה ביד לוי נהי דמייאש מגופה דפרה וטלית ולא יוציאנה מיד לוי דהא קנייה בשינוי רשות שאחר יאוש: מדמי מי מייאש. בתמיה וכי מוחל הוא לגזלן דמי גזילתו והלא נתחייב לו הגזלן דמיה והלכך ניחא ליה דתיקו ביד לוי שיחזור ויטול הדמים מראובן שאילו היה נוטלה יהודה בעדים נמצא שלא היה לו לשמעון חלק בהך פרה וטלית ולא היה גובה מראובן כלום והלכך נוגע בעדותו הוא ואמאי מעיד: לא נריכא דמית גזלן. דהשתא אפילו מדמיה מייאש דיורשין פטורין מלשלם וכ"ש הלוקח דקנייה ביאוש ושינוי רשות דבהיתרא אתו לידיה: דתנן הגוזל כו'. והלכך מעיד דלא שגע בעדותו הוא: ומאכיל את בניו. אע"פ שנהנו בניו עצמן מן הגזילה פטורין דאינהו לא גזול מידי: והניח לפניהם. כלומר או שהניח לפניהם גזילה קיימת לאחר מותו פטורין דקניוה ביאוש ושינוי רשות אי נמי כשאכלום כדמוקי לה התם: ומקשינן לרב ששת דאוקמה לרישא בגזל ומכר משום סיפא ולוקמה ביורש אם איתא דבגזל ומכר מיירי ובדמית גזלן א"כ מה ראה התנא לדחוק עצמו ולשנות שיטתו בגזלן שמכר אפילו לא מכר הגזלן נמי אלא גזל ומת וכיון דמת הורים לבניו היה יכול למצוא חילוק בין רישא לסיפא כגון ראובן שגזל שדה משמעון ומית גזלן וירשו לוי בנו ואתא יהודה וקמערער לא ליזיל שמעון ומסהיד ללוי בן ראובן דלאו דיהודה היא דקרקע אינה נגזלת והדרא ליה מן היורש משום הכי נוגע בעדותו הוא דאי מפיק לה יהודה מיניה דיורש לא הדרא לשמעון דהיכא דקיימא ארעא תיקום אבל בסיפא שגזל ראובן טלית או פרה משמעון ומת וירשו לוי בנו ואתא יהודה וקמערער מעיד לו שמעון עליה דאיכא יאוש ביד ראובן ושינוי רשות ביד לוי יורש דרשות יורש כרשות לוקח דמי ולא תיהדר ליה לנגזל לא פרה ולא דמיה ולא הוי נוגע בעדות והכי הו"ל לתנא למיתני גזל לו בית והורים לבנו אין מעיד כו' גזל לו פרה והורים כו' והאי דקאמר ולוקמה ביורש לאו דוקא אלא ליתני יורש ואגב שיטפא דמקשי ליה לרב ששת דמפרש ומוקי לה בגזלן קאמר ולוקמה ביורש ומיהו ביורש לא מצי לאוקומה דהא קתני מכר אלא א"כ מתרץ לה למיתני הורים: הניחא למ"ד. בהגוזל בתרא עלה דהך משנה רשות יורש דגזלן לאו כרשות לוקח מגזלן דמי דאילו גבי לוקח איכא יאוש ושינוי רשות וקני דלוקח רשותא אחריתי היא ואילו יורש כרעיה דאבוה וכברשות גזלן מורישו דמי ולא קניה ביאוש גרידא דהא שינוי רשות ליכא גבי יורש וכל היכא דאיתא הדרא בעין לנגזל והך משנה דקתני והניח לפניהן פטורין מוקי לה התם כשאכלום דלא הויא גזילה קיימת והלכך לא מיתוקמא הך סיפא ביורש דלא מצי למיתני ומעיד לו נגזל ליורש עליה משום דהדרא ליה פרה וטלית לנגזל אם תעמוד ביד יורש ונוגע בעדות הוא: כרשות לוקח. דקנייה יורש ואע"פ שגזילה קיימת כדקתני והניח לפניהם פטורין דמשמע אפילו גזילה קיימת: מאי איכא למימר. ליתני גזל והורים ואמאי תני גזל ומכר בלא מכר נמי מתוקמא שפיר כיון דבמית גזלן מוקי לה רב ששת: ועוד קשיא ליה לאביי. במאי דמוקי לה רב ששת בגזל ומכר והולך לפרש מפני שאחריותו עליו מפני שאחריות וזכות יש למעיד עליו דאידך שהוא מעיד לו דהיינו לוקח ולא מצינו בגמרא שום אחריותו עליו מפורש כן עליו דלוקח אלא עליו דמוכר מפני שאחריותו של אידך עליו דמוכר והכי הוה ליה למיתני מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שחוזרת לו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאינה חוזרת לו: אלא כדרבין בר שמואל. אתא לאשמועינן רישא דהך ברייתא ולא בגזל ומכר מיירי ואע"ג דדינא הכי כדלעיל מיהו ברייתא לאו בהכי איירי אלא במוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת לבעל חוב ומכרה ללוקח זה ואתא איניש מעלמא וקמערער דלא יעיד לו המוכר ללוקח מפני שאחריותו, של בעל חוב עליו דמוכר לגבות מקרקע זו והלכך ניחא ליה דתיקו ביד הלוקח דהדר עלה בעל חוב ולא ליהוי מוכר לוה רשע ולא ישלם וכנגד לוקח לא ליהוי לוה רשע שהרי לא באחריות מכר לו והלכך אין מעיד דנוגע בעדות הוא אבל בסיפא מכר לו פרה וטלית ללוקח ואתא איניש מעלמא וקמערער מעיד לו מוכר ללוקח עליה וכגון שמכרה לו שלא באחריות מפני שאין אחריותו דבעל חוב עליו דלוה המוכר לגבות מטלטלין שמשעבד ומכר להחריס אפילו עשאן אפותיקי לבעל חוב ואח"כ מכרן להחריס כדרבא ואישתכח דלא נוגע בעדות הוא:

תוספות

דוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות. פ"ה וכגון שמכר ראובן ללוי שלא באחריות ונראה דפירש כן משום דאי באחריות הוי שמעון נוגע בעדות דאע"ג דהוי יאוש ושינוי רשות מפיק לה שמעון מלוי כיון דאין שום הפסד ללוי שיחזור על ראובן אבל בקרקע (ב) דאיכא יאוש ושינוי רשות הדרא ליה כדפ"ה דאין מועיל יאוש (ג) בקרקע וקשה לר"י דבירושל' (דכלאים פ"ז) אמר דיאוש מועיל בקרקע דאע"פ שאינה נגזלת מ"מ מהני בה יאוש וגבי עבד משמע בהשולח (גיטין דף לט:) דמהני ביה יאוש אע"ג דאיתקש לקרקע ובשמעתין דסיקריקון (שם דף נח:) אור"י דמוכח נמי כן ונראה דמיירי שלא נתייאש והוה מצי לפלוגי נמי בפרה וטלית בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא מילתא דשכיחא נקט דבקרקע אין רגילין להתייאש כשישראל גזלה שאם לא יוכל להוציאה מידו משום דלא ניית דינא יוציאנה מיד בנו:

ונוקמה ביורש. וא"ת והא יורש אין מעיד לו עליה דהדרא ליה כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיא:) דכל דבר המסויים כגון פרה וטלית חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם וי"ל דהא אוקימנא בריש הגוזל קמא (שם דף צד:) כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת והכא איירי בלא עשה תשובה: אלא כדרבין בר שמואל. ואיירי ברייתא דוקא שלא באחריות דאז יכול להעיד על פרה וטלית ומילתא דשמואל איירי בכל ענין ורבותא נקט אפי' שלא באחריות:

מסורת הש"ס

א) ב"ק קיא: ב) [שם]: ג) [לעיל מג.]:

עין משפט נר מצוה

קלט א ב מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ב סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף יז:
קמ ג מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסא סעיף ז:
קמא ד מיי' שם פ"ב הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שנג סעיף ד וסי' שסא סעיף ז וסי' שסב סעיף א:

רבינו גרשום

ומקשי' מאי דוחקיה לאוקמיה להא ברייתא בגזל ומכר לוקמה בגזלן לחוד. כגון ראובן שגזל שדה משמעון ואתי לוי ומערער עלה דאמר שלי היא לא ליזל שמעון ולצטרף עם עד אחד לאסהודי לראובן דאינה של לוי משום דניחא ליה לשמעון דתיקום ברשות דראובן דהדרא ליה דהיינו מפני שאחריותו עליו על ראובן שנגזלה ממנו שיחזירה לו דאי לא קא מסהיד ליה שמעון ימפיק ליה לוי לראובן נכח עדים שיש לו שהשדה שלו היא אע"ג דמייתי שמעון שוב סהדי דנגזלה מיניה לא מצי מפיק לה מיניה כדאמר לעיל דאמרי' ארעא היכא דקיימא תיקום ביד לוי ולהכי נוגע בעדות הוא: ומשני מש"ה לא מצי לאוקמא בגזלן בלא מכר משום דקא בעי למיתנא סיפא וכו'. דבסיפא לא סגי דלא מוקמה אלא בגזל ומכר דדוקא מכר דמש"ה מעיד לו דהוה ליה יאוש בעלים ביד גזלן דשמעיניה לבעל אבידה דמייאש ושינוי רשות ביד לוקח. דאפי' למאן דאמר אע"ג דמייאש לא נפקא מרשותיה דנגזל היכא דאיכא יאוש ושינוי רשות מודי דנפקא לה מרשותיה דבעלים משום הכי מעיד לו עליה: אבל אי לא מכר. דודאי הדרא ליה דליכא שינוי רשות לא מצי לאסהודי משום דנוגע בעדות הוא מש"ה איצטריך מכר דאיכא יאוש ושינוי רשות דלא הדרא לה ולהכי מעיד עליה דאין נוגע בעדות. וכיון דאיצטריך למיתני בסיפא גזל ומכר דאיכא שינוי רשות (א) אפ"ה לא מייאש שמעון דקסבר קרקע אינה נגזלת ולהכי נוגע בדבר דניחא ליה דתיקום בידא דלוי דהדרא ליה. ומקשי' וסיפא בפרה וטלית אמאי מעיד נהי דמגופה של טלית מייאש הואיל דאיכא יאוש ושינוי רשות מן דמיו של טלית מי מייאש והא אכתי תבע ליה דמיו ונוגע בעדותו הוי דניחא ליה דתיקום ברשותא דלוי כי היכי דליפרע ליה ראובן דמי גזילתו דאי הוה מפיק לה יהודה מן לוי בראיית עדים הוה אמר ליה ראובן לשמעון מה אתה מבקש ממני והלא לא היתה שלך אלא של יהודה היא שהוציאה מן לוי בכח עדים שהיא שלו ומש"ה נגע בעדותו הוא: לא צריכא דמית גזלן. דגזלה מש"ה מיאש נמי מדמים דיורשין פטורין מלשלם וה"ה ללוקח ומש"ה מצי מעיד דלא נגע בעדותו. ומקשי' ואכתי אמאי מוקים לברייתא בגזל ומכר ונוקמיה ביורש כגון ראובן גזל שדה משמעון והניחה ליורשו. ואתי לוי וקא מערער עלה דלא

א) נראה דצ"ל תני רישא נמי בגזל ומכר ואפ"ה לא מיאש וכו'.

רבינו גרשום

דלא ליזל שמעון ומסהיד לבן ראובן דלאו דלוי היא דקסבר קרקע אינה נגזלת ואין יכול להניחה ליורשיו והדרא לי וכן נמי נוקמא לסיפא ביורש כגון ראובן שגזל פרה וטלית משמעון והורישה לבנו לסהיד ליה שמעון: הא ניחא למאן דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח מגזלן דמי. דלגבי לוקח מגזלן איכא יאוש ושנוי רשות אחריתי משא"כ גבי יורש דליכא שינוי רשות דרשות יורש כרשות גזלן דמי לא קנאה דאין כאן שינוי רשות מש"ה לא מתוקמא ביורש דאפי' לגבי פרה וטלית לא מצי מסהיד ליה דהוי ליה נוגע בעדות דעדיין לא נפקא מרשותיה דנגזל: אלא למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי. דהשיב שינוי רשות מאי איכא למימר אכתי נוקמה ביורש וגבי רישא להכי אין מעיד אע"ג דקרקע ברשות יורש היא לא הויא שינוי רשו' דקרקע לא ניידא ואינה נגזלת ובסיפא גבי מטלטלי הוי רשות יורש שינוי רשות ולהכי מצי מעיד. ועוד אביי מקשה קושיא אחריתי בהאי שמעתא אי ס"ד כדקאמרת דבגזול ומכר מיירי הברייתא מאי היא דקתני רישא מפני שאחריותו עליו ומאי מפני שאין אחריותו עליו דקתני סיפא הכי איבעי ליה למיתני אין מעיד מפני שחוזרת לו לנגזל ומעיד מפני שאינה חוזרת לו כדקאמרת דניחא ליה דהדרא לו אלא מדלא קתני הכי ש"מ דלאו בגזלן ולא ביורש מיירי אלא בדרבין מיירי דאמר רבין בר שמואל כו' מפני שמעמידה האי מעיד בפני בעל חוב שלו שקרקע זו שמכר שלא באחריות היתה משועבדת לבעל חובו ועכשיו כשמכרה שלא באחריות אי אתי מערער וקא מערער לא מצי המוכר לאסהודי ליה משום דניחא לי' דקיימא ברשותיה דלוקח כדי שימצא אותה בעל חוב בידו של לוקח ויגבה אותה ממנו והיינו מפני שאחריותו עליו שאם לא היה מוצא בעל החוב לטרוף קרקע מן הלוקח היה חוזר עליו:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (כדף הקודם) ואב"א וכו' כשיבא שמעון לדין עמו כצ"ל וכד"א: (ב) תוס' ד"ה דוקא וכו' אבל בקרקע אע"ג דאיכא יאוש ושינוי רשות וכו': (ג) בא"ד דאין מועיל יאוש ושינוי רשות בקרקע:

בסתמא דלא משתעבדא ליה מאי טעמא מטלטלי נינהו ומטלטלי לבע"ח לא משתעבדי ואע"ג דכתב ליה מגלימא דעל כתפיה הני מילי דאיתנהו בעינייהו אבל ליתנהו בעינייהו לא אלא אפילו עשאו אפותיקי נמי לא מאי טעמא כדרבא א) דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו שורו וחמורו אפותיקי ב) ומכרו אין בעל חוב גובה הימנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והא לית ליה קלא וליחוש דלמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי דאמר רבה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ג) קני מקרקעי ג) קני מטלטלי ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי הכא במאי עסקינן כגון שלקח ומכר לאלתר וליחוש דילמא דאיקני ד) הוא שמעת מינה ה) דאיקני קנה ומכר קנה והוריש לא משתעבד לא צריכא דקאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא בע"ח וטרפה אינו חוזר עליו נמצאת שאינה שלו חוזר עליו הכא במאי עסקינן במכיר בה שהיא בת חמורו ורב זביד אמר אפילו נמצאת שאינה שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זביני לך שלא באחריות גופא אמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו היכי דמי

אי

בסתמא. שלא ייחד לו פרה וטלית בפירוש דלא משתעבדא ליה לבע"ח הך פרה וטלית: לא משתעבדי. דלית להו קלא ולא יזהרו לקוחות דלאי משתעבדי אין לך אדם שלוקח עוד מטלטלין מחבירו דלמא טרפי להו מיניה: אלא אפילו עשאן אפותיקי. להך פרה וטלית שיחדן לו לגבות חובו מהם אם לא יפרענו עד זמן פלוני: אפותיקי. פה תהא קאי: עשה. לוה עבדו אפותיקי לבעל חובו ומכרו אחרי כן הלוה לאיש אחר: אית ליה קלא. אפסידו לקוחות אנפשייהו: והא לית ליה קלא. פרה וטלית ולא ידעו הלקוחות להזהר והלכך מעיד לו עליה דאין מעמידה בפני בעל חובו: ומקשינן ואכתי בפרה וטלית אמאי מעיד וניחוש דלמא אקני ליה האי מוכר מטלטלי אגב מקרקעי לבעל חובו להשתעבד לו לגבות חובו מהן אם לא יפרענו בזמנו וחזר ומכרם וכי מעיד ללוקח שהן שלו נוגע בעדות הוא מפני שמעמידן בפני בעל חובו והכי אשכחנא דכה"ג משתעבדי מטלטלי לבעל חוב דאמר רבה כו' וגבי מטלטלי מן הלקוחות דנכסים שאין להם אחריות כגון מטלטלין נקנין עם נכסים שיש להן אחריות לענין מתנה בכסף בשטר ובחזקה והוא הדין לענין שעבוד דמיגו דחייל שעבוד אמקרקעי חייל נמי אמטלטלי אבל אקני ליה מטלטלי גרידי בסודר להשתעבד לו לכשיגיע זמנו אם לא יפרעו יגבה מהם לא קני ואפילו בלשון מתנה דכל דאי לא קני דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף סו:): ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה. בשטר השעבוד דלגמרי משעבד להו למטלטלי בהדי מקרקעי: דלא כאסמכתא כו'. דכיון דאין זו מכירה גמורה ולא מתנה ולא משכון אלא שעבוד בעלמא ודמי לאסמכתא דקאמר ליה אם לא אפרע לך לזמן פלוני תגבה מכאן הלכך צריך לכתוב בו לאלומי שטריה דלא כאסמכתא דאסמכתא לא קניא: טופסי דשטרי. הוא שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות ולא נכתב לגבות בו ואין בו ממש: הכא במאי עסקינן. דמאי מעיד כגון שקנה הך פרה וטלית ומיד מכרה בפנינו דודאי לא לוה בינתים ולא שעבדם למלוה: וניחוש דלמא דאיקני אמר ליה. כלומר אכתי איכא למיחש דאקני ליה להך פרה וטלית למלוה אגב מקרקעי והיכי דמי כגון דמקמי הכי כשלוה כתב למלוה בשטר משעבדנא לך אגב מקרקעי כל נכסי דקנאי ודעתיד אנא למיקני וכשלקח הפרה והטלית אחרי כן נשתעבדו לו מיד ואכתי אמאי מעיד אלא מדלא חיישת להכי איכא למשמע דמי שכותב כן דאקני האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מוכר לך או משעבד לך ואחר כן קנה ומכר לאחרים או כתב לו דאיקני והוא קנה אחרי כן ומת והוריש לבניו לא משתעבד להאי שכתב לו דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לידו אע"פ שעתיד לבא ובעיא היא לקמן בפרק מי שמת ולא איפשיטא ומשמע מהכא דלא משתעבד: לא צריכא. הא דקאמרי מעיד ולא חיישינן לדלמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי כגון דקאמרי עדים ידענא ביה כו' והלכך לא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי שהרי לא היו לו מקרקעי והלכך מעיד דכיון שמכר לו הך פרה וטלית בלא אחריות וגם אין מעמידה בפני בעל חובו לאו נוגע בעדותו הוא כלל והשתא מתוקמא אפילו בלא לקח ומכר לאלתר והא דלא קאמר אלא לא צריכא משום דאמורא לא תירץ הכי לעיל אלא סתם הגמרא תירץ כן י) [ושיטה זו נוהגת ברוב המקומות] ופירש ר"ח ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם צריכי לאסהודי הכי זה האיש לא נתפרש ממנו מעודו ועד היום וברי לנו במה שקנה וכי לא קנה קרקע מעולם לא במתנה ולא בקניה כגון הא דגרסינן בהאשה רבה ביבמות (דף פח.) נשאת ואחר כך באת בעלה תצא מזה ומזה אמר רב לא שנו אלא שנשאת כו' ומסקינן בה לא צריכא דאתו תרי ואמרי אנן הוינן בהדיה מכי נפק ועד השתא ואתון לא ידעיתון ליה כו': נמצאת שאינה שלו. שהעידו עדים שגזלה המוכר ומכרה לו ובא בעל השדה ונטלה ממנו חוזר לוקח על המוכר ולא הויא מכירה כלל דבשלמא היכא דטרפה בעל חוב הויא מכירה דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה בשביל פירות יום אחד כדאמרינן בבבא מציעא (דף יד.) ופירות שאכל שלו הן כדאמר שמואל בפרק שנים אוחזין בטלית (שם דף טו.) בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא אבל לוקח מגזלן אמר התם (דף יד:) המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו אמר שמואל מעות יש לו שבח אין לו ללוקח אלא הדרא ארעא והדרי פירי וכל השבח והלכך כיון דלא מרויח מידי לאו מכר הוא כלל והכא נמי גבי פרה וטלית אמאי מעיד הא איכא למימר דנוגע בעדותו הוא דניחא ליה למוכר דתיקו ביד לוקח דאי מפיק ליה מיניה מערער בעדים שמעידין שהיא של מערער הרי נמצא שאינה שלו של מוכר אלא גזלה מהאי מערער ומכרה לזה ויחזור לוקח עליו דמוכר ואף על גב דשלא באחריות מכר: ומשני במכיר בה. הלוקח ומודה בפני עדים שהפרה זו בת פרתו של מוכר היא ולא גזלה מעולם וכן הטלית נארג בביתו והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואידך מערער בעי לאפוקה מיניה בעדי שקרים או טועים בין בהמת המערער לבהמת המוכר דהשתא לא הדר לוקח עליה דמוכר כיון דמודה דשלו היתה והלכך מעיד לו מוכר לפסול עדיו של מערער דלאו נוגע בעדותו הוא והא דנקט חמורו ולא בת פרתו משום דלקמן אמרינן הכי: ורב זביד אמר. אף על גב דאינו מכיר בה שהיא בת חמורו מעיד לו עליה דאפילו ודאי גזלה אינו חוזר עליו דאמר ליה להכי זביני לך כו':

אי

עשה עבדו אפותיקי ומכרו כו'. אפילו אי סבר רבא דעבדי כמקרקעי דמי נקט אפותיקי לאשמועינן בין בשטר בין בעל פה: שורו אפותיקי ומכרו כו'. הא דלא חשיב מכר בהדי הקדש דמפקיע מידי שעבוד משום דהקדש מפקיע אפי' אקני ליה מטלטלין אגב מקרקעי מה שאין כן במכר ז): והוא דכתב דלא כאסמכתא. מספקא לן אי במטלטלי אגב מקרקעי דוקא או אפילו במקרקעי לחודיה: כגון שלקח ומכר לאלתר. הוה מצי למיפרך א"ה אפי' בית ושדה נמי אלא מגופה פריך: דלא הוה ליה ארעא מעולם. מכאן תשובה לאומרים דמה שנהגו לכתוב בהרשאות ונתתי לו ארבע אמות בחצרי אע"ג דלית ליה קרקע משום דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות בארץ ישראל דקרקע אינה נגזלת אי נמי דאין לך אדם שאין לו ד' אמות לקברו (א) דהכא משמע דאפשר שאין לו קרקע וכן משמע בפ' שלישי דקדושין (דף ס: ע"ש) הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי קרקע משמע דאפשר שאין לו ודוחק להעמיד בגר שאין לו חלק בארץ ועוד דא"כ לא יעשה אדם שני שטרי הקנאה שהראשון קנה ארבע אמותיו ונראה לר"ת דהיינו טעמא כיון שמודה שיש לו קרקע וחוב הוא לו שהרי על ידי קרקע מקנה לחבירו אפילו יש כמה עדים שמכחישים אותו הרי הודאת בעל דין כמאה עדים ולא חיישינן למיחזי כשיקרא כדאשכחנא (לקמן דף קמט.) גבי איסור גיורא דנפק הודיתא מבי איסור ואף על גב שהיה איסור משקר ח) הקשה מהר"ר חזקיהו דמכל מקום ניחוש הכא דלמא אקני ליה מטלטלין אגב קרקע והודה שיש לו מקרקע אע"פ שלא היה לו מעולם ונראה דכולי האי לא חיישינן שמא שיקרו להודות ונראה לו דבזמן הזה שרגילים לכתוב והקניתי לו ארבע אמות בחצירי א"כ מילתא דשכיחא היא וא"כ מכר לו פרה וטלית אין מעיד לו עליה אע"ג דאיכא עדים דלא היה ליה ארעא מעולם:

אי

עין משפט
נר מצוה

קנב א מיי' פי"ח מהל' מלוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיג סעיף א:
קנג ב מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ג:
קנד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה [וכרב אלפס עוד בכתובות פ"י דף קיח.]:
קנה ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:
קנו ה ו מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיג סעיף א:
קנז ז מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קיב סעיף א:
קנח ח מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכה סעיף ה:
קנט ט מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ג סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף טו:

מסורת הש"ס

א) ב"ק יא: ודף לג: (גיטין מח.): ב)[עי' תוס' כתובות מט: בד"ה סוף ואשתו]: ג) גי' רש"ל גובה [וכ"א סגי' במ"מ בפי"ח מהל' מלוה הל' ב']: ד) נ"א א"ל: ה) לקמן קנז.: ו) גי' רש"ל: ז) [ועי' תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש ותוס' ערכין כג: ד"ה משום]: ח) [וע"ע תוס' ב"ק קד: ד"ה אגב ותוס' כתובות נה: ד"ה אע"פ אם לא]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דלא הוה וכו' דהכא משמע. נ"ב עיין פרק מי שמת דף קנו ע"ב:

רבינו גרשום

אבל פרה וטלית דודאי אם מכר לו א)מצי להעיד לו דלא מיבעיא בסתמא היכא דיש לו ממטלטלין סתם דלא שיעבדן לבעל חובו אותה פרה וטלית דודאי אם מכרו לאחר לא משעבדינן ליה דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי. אלא אפי' היכא דעשאו אפותיקי לפרה וטלית לבעל חובו לא משתעבד ליה כדרבא וכו'. האי עבד אם נעשה אפותיקי לבעל חובו אית ליה קלא ולא איבעי ליה לזבוניה מש"ה בעל חוב גובה הימנו ואינו מעיד לו מפני שמעמידו בפני בעל חובו אבל פרה וטלית לית ליה קלא ולא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולא מידי ומש"ה אין גובה מהן ולהכי מצי מעיד דאין מעמיד בפני בעל חובו ולאו נוגע בעדות הוא: ומקשי' בפרה וטלית אמאי מעיד וניחוש דלמא אקנה לו לבעל חובו מטלטלי אגב מקרקעי שיהיו משיעבדים לו וכי האי גוונא משתעבדי ללוקח וחזר ומכרן וכי מעיד ללוקח שהן שלו נוגע בעדות הוא מפני שמעמי' בפני בעל חובו. ומנא לן דמשתעבדי לבעל חוב דאמר רבא אקני ליה וכו' ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה כשהקנה לו אגב קרקע דלא כאסמכתא כלומר שלא בתנאי כותבן לו ולא כטופסי דשטרא כלומר לא כמו שמוצא שטר ומעתיק דאין אדם יכול לגבות באותו טופס אלא כחומר כל השטרות שהן עיקר וכיון דכתב ליה הכי משתעבדי ליה ובדין הוא דלא מצי מעיד דנוגע הוא דמעמידן בפני בעל חוב. הכא במאי עסקינן דמצי מעיד לו כגון שלקחן בפנינו ומכר לאלתר דלא משעבדין לבעל חובו ולהכי מעיד:

ומקשי' וניחוש דלמא הכי כתב ליה בשטר לבעל חובו דקנאי ודאיקני דמשמע כל מה שאני עתיד לקנות יהא משועבד לך ואכתי אמאי מצי מעיד אפי' כשלקח בפנינו מדלא חיישי' להכי ומצי מעיד שמעת מינה להיכא דכתב לבעל חובו דאיקני יהא משועבד לך וקנה ומכר או הוריש לא משתעבד לבעל חוב. מהכא ליכא למישמע דאיקני אי משתעבד או לא והכא א"כ אמאי מצי מעיד לא צריכא משום דקאמרי עדים ידענא ביה בפלוני בהאי דלא הויא ליה קרקע מעולם וליכא למיחש דמטלטלי אגב מקרקעי הקנה לו מש"ה מעיד דאין מעמיד בפניו: ומקשי' והיכי מצי למימר רבין בר שמואל לעיל דמש"ה מצי מעיד גבי פרה וטלית דכיון שלא באחריות מכר לו לאו לאוקמי קמיה בעל חובו קא בעי וכדמתרצינן והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן וכו' נמצאת שאינה שלו. דאסהידי עדים שגזולה ומכרה לו ובא בעל השדה ונטלה ממנו חוזר הלוקח עליו על המוכר והכא נמי אמאי מצי מעיד הא איכא למיחש דלמא גזולה ולהכי מעיד לו דלמא כי היכי דלא מפיק לה המערער מידו דאי מפיק לה הואיל ונמצאת שאינה שלו דגזולה חוזר עליו הלוקח ואיכא למיחש שמא נוגע בעדות הוא דגזולה ואמאי מצי מעיד: הכא במאי עסקינן. דמצי להעיד במכיר בה הלוקח שאותה פרה בת חמורו שבת פרתו היא ולא גזולה והכא נמי גבי טלית דמכיר בה דשלו היא ומשום הכי מצי מעיד דלאו נוגע בעדות הוא: ומש"ה דכי נקט הכא בת חמורו ולא בת פרתו אגב דאיצטריך לן לקמן למימר בת חמורו קאמר נמי הכא ולאו משום דוקא: דאמר ליה להכי זביני לך שלא באחריות. דלא תהדר עלי ולאו נוגע בעדות הוא:

היכי

א) נר' דה"ג דלא מכר לו שלא באחריות מצי לפסוק ועי'

תורה אור

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה דידיה הדר אי דלית ליה ארעא אחריתי מאי נפקא ליה מינה לעולם דלית ליה ארעא אחריתי דאמר לא ניחא דליהוי °לוה רשע ולא ישלם [תהלים לז] סוף סוף לגבי אידך נמי לוה רשע ולא ישלם הוא דאמר להכי זביני לך שלא באחריות מכריז רבא ואיתימא רב פפא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דזבין ליה חמרא לישראל חבריה וקא אתי עכו"ם ואנים ליה מיניה דינא הוא דמפצי ליה מיניה ולא אמרן אלא שאינו מכיר בה שהיא בת חמורו אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דלא אנים ליה לדידיה ולאוכפא אבל אנים ליה לדידיה ולאוכפא לא אמימר אמר [א]אפי' ליכא כל הני לא מאי טעמא מידע ידע דסתם עובד כוכבים אנס הוא שנא' °אשר [תהלים קמד] פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר: [ב]אומן אין לו חזקה וכו': אמר רבה ל"ש אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם כי אמר ליה נמי לקוחה היא בידי מהימן אמר ליה אביי אי הכי [ג]אפילו בעדים נמי מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך כי אמר ליה לקוחה היא בידי מהימן אמר ליה רבה מי סברת המפקיד

אי דליכא ליה. למוכר ארעא אחריתי בת חורין שיוכל בע"ח לגבות הימנה עליה הדר בעל חוב דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זבורית ואמאי אינו מעיד הרי אין מעמידה בפני בעל חובו ואין לו למוכר לא ריוח ולא הפסד אם תעמוד ביד הלוקח ואינו נוגע בעדות זו: מאי נפקא ליה מינה. אם תשאר ביד הלוקח הא אפילו אי מפיק לה מערער לא מצי גבי בעל חובו מיניה דמוכר מידי דהא לית ליה: לא ניחא ליה. ללוה דתיפוק ארעא מיד לוקח ולא ימצא בעל חוב ממה לגבות וקם ליה לוה בלוה רשע ולא ישלם והלכך נוגע בעדותו הוא: סוף סוף. מה הנאה יש לו בעדות זו דמוקי לה ביד לוקח והדר בעל חוב וגבי לה מיניה לגבי לוקח נמי הוה ליה לוה רשע שהרי הפסידו ולא הוי נוגע בעדות זו: ומשני. דאמר ליה להכי זבני לך שלא באחריות להפטר מכל אחריות שבעולם והלכך אינו מעיד שרוצה להעמידה בפני בעל חובו דלגביה הוא דהוה ליה לוה רשע אי לא פרע ליה: מכריז רבא. דרים לרבים: דסלקין לעילא. העולין מבבל לארץ ישראל: ודנחתי לתתא. מא"י לבבל כולכם תדעו דין זה האי בר ישראל כו': חמרא. חמור: ואנים ליה. מיניה דלוקח דקטעין עכו"ם חמור זה נגנב ממני או מי שמכרו לך גזלו ממני ובלא עדים מאנסו הימנו וכדמפרש לקמן דלא אנים ליה לאוכפא אלא החמור לבדו דמוכח מילתא דדידיה הוא דקא שקיל דלאו דידיה לא בעי (א) ליה למישקל והלכך דינא הוא דמפצי ליה כמו הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה (תהלים קמד) ויביא עדים וידונם העכו"ם אולי יוציאנו מידו (ב) דעכו"ם לייתי דינא הם ודוקא עכו"ם אבל קאנים ליה ישראל לא מפצי ליה אלא יתבענו בדין דאין כח לישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראיה: ולא אמרן. דצריך מוכר לפצות לוקח אלא שאין מכיר בה לוקח שהיא בת חמורו של מוכר דאיכא למימר הדין עם העכו"ם: אבל הכיר בה כו'. לא מבעי ליה לפצותו כיון דדבר ידוע הוא שגדלה בביתו של מוכר וסתם עובד כוכבים אנס הוא מסתברא דשלא כדין אנסו העכו"ם: ולא אמרן. דמפצי ליה היכא דאין מכיר בה אלא דלא אנים את החמור ואת האוכף דכיון דהניח את האוכף מסתברא דשלו הוא נוטל והלכך נקט חמור אבל פרה וטלית ליכא למימר האי חילוק דאוכף: לא. מפצי ליה דסתם עובד כוכבים אנס הוא: אפילו ליכא כל הני. אינו מכיר בה שהיא בת חמורו ולא אנים לאוכפא אפילו הכי לא מפצי ליה דסתם עובד כוכבים אנס הוא [והכי קי"ל משום דאמימר בתרא הוא]: אומן אין לו חזקה. מתני' היא דקתני האומנין והאריסין כל חדא חדא בבא מפרש להו ואזיל: אמר רבה לא שנו. דאין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי וצריך לשלם האומן לבעל הבית את בגדיו או את כליו: אלא שמסר לו. בעל הבית לאומן טליתו בפני עדים לתקנו והלכך אפילו אין אנו רואים עכשיו הטלית ביד האומן ובעל הבית תובעו טליתו אין האומן יכול לטעון החזרתיו לך דסבירא ליה לרבה המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים כדמפרש לקמיה והיה לו להחזירו בעדים וכל שכן שאנו רואין אותו בבית האומן שאין יכול לטעון לקוח הוא בידי שהרי מעידין עדים שבתורת פקדון בא לידו שהרי בפניהם מסר לו ומיהו אי טעין החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן בשבועות (דף מא.) דאפי' למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן ומיהו כל זמן דלא טעין אלא החזרתיו לך שלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי החזרתי ביני וביניך נאמן כי האי גוונא לא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו בפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר איניש פן יעשה בדאי היום ולמחר כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: אבל מסר לו שלא בעדים. לא מיבעיא היכא דאין אנו רואין הטלית בידו דמתוך שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אבל החזרתי לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן בשבועת היסת כי אמר לו נמי ישנו בידי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חזקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ביד האומן או שתפוס בו בפניהו מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אבל אחר מסרו לי שמכרתו לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרתו לי ומכרתו לי נאמן בהאי מיגו דסבירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית בידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חזקה דלא מדמי ליה לדין של דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן בידי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואע"ג דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום דשאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאיל ומשכיר אבל הכא מאי אמר אומן איכך רגיל לתקן בגדיך אצלי והכי מוכח לקמיה דלרבה ל"ש ראה ל"ש לא ראה יש לו לאומן חזקה היכא דליכא מסירה בעדים: אמר ליה אביי. לרבה אמאי לא משוית שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה עכשיו הטלית בידו בעדים ללא ראה אפילו מכר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חזקה מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך דסבירא ליה לאביי המפקיד

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר. הוה מצי לשנויי כגון שעשאה אפותיקי דאז לא הדר אארעא אחריתי דאית ליה ואם תפול ביד המערער יפרע לו אחרת ומש"ה אינו מעיד עליה דנוגע בעדות הוא: **מאי** נפקא מינה. תימה דנ"מ שיפטרו אם יתעשר ושמא בשביל כן אין לפוסלו לעדות כיון דהשתא לא מרויח מידי: **דינא** הוא דמפצי ליה. תימה לרשב"א דלימא ליה אייתי ראיה דבדין טרפה ואשלם לך דאפילו לגבי ישראל מצי למימר הכי כל שכן לגבי עכו"ם ויש לומר דמיירי כגון שבדיני עכו"ם דן עמו ובדיניהם היא דעכו"ם הלכך חייב לפצותו: **אבל** מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר כו'. אין לפרש מתוך שהיה יכול לומר אין בידי כלל דהא בראה מיירי כדמוכח אתקפתא דאביי דראה עבדו אלא ה"פ מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שבא לידו בתורת אומנות אלא בתורת מכר אי נמי אתה מכרתו לאחר ואחר מכרו לי כדפי' הקונטרס ואם תאמר מאי איריא אומן דאין לו חזקה היכא דמסר לו בעדים אפי' אחר נמי כיון שיש עדים שבא לידו בתורת פקדון ואפילו לא ראה למאי דמסיק שצריך להחזיר לו בעדים ולקמן פריך לה אבל מכל מקום קשה דמאי ס"ד דרבה וי"ל כגון שמסר לו בעדים סתם ולא פירש בפניהם אם בתורת מכר אם בתורת פקדון ולהכי דוקא אומן אין לו חזקה דמסתמא לתקנו מסר לו כיון דלא פירש אבל אחר מדלא פירש שהוא פקדון מסתמא מכר או מתנה הוא ורב נחמן בר יצחק דפריך בסוף הסוגיא אומן הוא דאין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה לא מסתבר ליה לרב נחמן לאוקומה בראיה בלא ידיעה דלא שכיח כדפריך [*לעיל מיניה] אי דאיכא עדים ליחזו עדים מאי קאמרי דלא שכיח שימסור בפניהם ולא ידעי הקבלה והכא נמי רב נחמן בר יצחק לא פריך אלא מכח סברא זו והכי פריך אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה הא ע"כ ידעי עדים דבתורת פקדון אתא לידיה דלא מסתבר לאוקומה (ג) בדבר דלא ידעי דלא שכיח כלל הקשה בקונט' אמאי יש חזקה לאומן מ"ש מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ותירץ דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך גבי כל אדם אבל הכא מאי למימר אומן איכך רגיל אצלי לתקן ור"י אומר דאפי' רגיל לתקן אצלו יש לחלק דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שייך בין לגבי אדם שמכיר שהוא נאמן בין מכיר שאינו נאמן ואין יכול כל שעה להעמיד עדים כשרוצה להשאיל ולהשכיר שלא להשיא עצמו שם רע בשכיניו אבל לאומן אם צריך הוא לתקן יכול ליתן לאומן המכיר שהוא נאמן או להביא עדים לכך יש לו חזקה שלא בעדים: **אי** הכי אפי' בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתיו לך כו'. פירוש בשלמא לדידי דלא מפליגנא בין יש עדים לאין עדים אלא בראה הוא דמפליגנא היכא דראה אפילו היכא דליכא עדים לא מהימן כדאמר אביי בסמוך והיכא דלא ראה אף על גב דאיכא עדים מהימן במיגו דמצי אמר החזרתיו לך אלא לדידך היכא דאיכא עדים

ג"י רש"ל נקט

רבינו גרשום

היכי דמי. האי מוכר: אי דאית ליה ארעא אחריתי. חוץ מזו שמכר אמאי לא מצי מסהיד ליה יהא עליה דידיה קא הדר בעל חובו וגבי מההוא קרקע דשייר לו ולא על הלוקח. ואי דלית ליה ארעא אחריתי אמאי לא מצי מסהיד הא לא נוגע בעדות דכיון דלית ליה קרקע מאי נפקא ליה מיניה. כלומר אמאי איכפת לו אם לא היה מוצא בעל חובו לגבות כלום מן הלוקח סוף סוף אין יכול בעל חובו לחזור לגבות ממנו שהרי אין לו כלום הלכך מה לו למוכר לשקר ואמאי נוגע בעדות הוא: לעולם דלית ליה ארעא אחריתי למוכר. ודקאמרת אי הכי מה לו לשקר אפ"ה חיישינן משום דלא ניחא ליה דליקרייה לוה רשע ולא ישלם וניחא ליה דלישכח בעל חובו למטרף מידי מן הלוקח: סוף סוף. כי טרף ליה בעל חובו לגבי דלוקח הרי לוקח קורא לו לוה רשע ולא ישלם. לא דמצי אמר ליה מוכר להכי זביני לך שלא באחריות דלא ליהוי ליה עוד שום תרעומות: דסלקין לעילא. מבבל לא"י: ודנחתין לתתא. מא"י לבבל כלומר הוו ידעין הכל האי דינא. ולא אמרן דמפצי ליה אלא כשאין מכיר בה הלוקח שהיא בת חמורו דמוכר: לא מפצי ליה. דהשתא ידע דעיבד כוכבים באנסות לקחה ממנו ולא בדין: ולא אמרן. אפי' להיכא שאין מכיר בה שהיא בת חמורו דמפצי ליה אלא דקא אנים ליה עובד כוכבי' בלא אוכפא דאיכא למימר מה שהכיר אנים ומה שלא הכיר לא אנס ומש"ה דינא הוא דמפצי ליה אבל אנים לתרוייהו לא מפצי ליה: אמימר כו': **פיסקא** אומן שמתקן כלים אם מבקש ממנו בעל הבית שיחזור לו את כליו אע"ג דאין רואהו בידו אין לו חזקה לאומן לומר לקוח הוא בידי: אמר רבה ל"ש. דאין לו חזקה אלא שמסר לו בעל הבית בעדים דאע"ג דלא ראהו בידו אין לו חזקה לאומן לומר לקוח הוא בידי משום דסביר ליה המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים אע"ג דראוהו בידו יש לו חזקה דמתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם. לא נתת לי שום כלי לתקן: אמר ליה אביי אי הכי אפי' בעדים. מסר לו כיון דלא ראוהו הוי חזקה מתוך שיכול לומר לא היו כו'. משום דמשמע לו המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים:

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פ"ט מהל' מכירה הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכה סעיף ג:

קנא ב מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' א סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קלג סעיף א:

קנב ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואנים וכו' לא בעי למישקל כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) בא"ד יוציאנו מידו בדין דעכו"ם: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' דלא מסתבר לאוקומה כגון דלא ידעי:

המפקיד אצל חבירו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים לא ס"ד אלא המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים (א) מיתיבי אביי ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס אומר לו מה טיבו אצלך (ב) אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום בפני אמרת לו למוכרו וליתנו לו במתנה דבריו קיימין מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבה סיפא ביוצא מתחת ידי אחר וקאמר ליה אחר בפני אמרת לו למוכרו וליתנו במתנה מיגו דאי בעי א"ל מינך זבנתיה כי א"ל נמי בפני אמרת לו למוכרו דבריו קיימין ומהימן קתני מיהת רישא ראה היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה ניתי עדים ונשקול אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס ליה לא לעולם דאיכא עדים והוא דראה והא את הוא דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים אמר ליה הדרי בי מתיב רבא לסיועי לרבה הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה ה"ד אי דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי אלא

עדים אפי' לא ראה דלא מהימנא אמאי אינו נאמן במיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך ומיהו קשה דלשון אי הכי אפילו בעדים נמי לא משמע הכי אלא משמע אי הכי דשלא בעדים נאמן במיגו בעדים נמי הוה לך למימר מיגו בשלמא לדידי דלית לי מיגו שלא בעדים בעדים נמי לית לי מיגו אלא לדידך קשה ור"ת דחק לפרש ואין נראה כלל לר"י: **המפקיד** אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. וא"ת אכתי להימניה במיגו דאי בעי אמר נאנסו כדאמרינן בסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע. ושם) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר ואפי' מאן דפליג התם היינו משום דשטרך בידי מאי בעי ותירץ ר"ת דודאי הוה מצי אביי למיפרך ליה אי הכי בעדים נמי להימניה במיגו דאי בעי אמר נאנסו אלא דלא אסיק אדעתיה ואותביה מברייתא ואודי ליה דברייתא איירי מתני' ותו ליכא למפרך מידי אנאנסו וי"מ דהא דקאמר הכא דצריך להחזיר לו בעדים היינו אם רוצה להיות פטור משבועה אבל בשבועה נאמן במיגו דנאנסו *ואין מחזיר לו בעדים והכי פי' לעיל לא שנו דאומן אין לו חזקה בלא שבועה אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים נאמן בלא שבועה במיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם ומיירי קודם שנתקנה שבועת היסת ולכך כי אמר לא היו דברים מעולם אין צריך שבועה אי נמי לאחר שנתקנה ולישנא דבעי בשבועה דרבא דממונא ולא חשיב הכא דרבא דממונא דאמר לא בא לידי בתורת אומנות ואין מודה שנתחייב בו מעולם ולא חשיב דרבא דממונא אלא מנה לי בידך וא"ל הן למחר א"ל תנהו לי וא"ל נתתיו לך שמודה שנתחייב ועל פירוש זה קשה לר"ח דמאי פריך לקמן מראה עבדו ביד אומן אי דאיכא עדים למה לי ראה לייתי עדים ולישקול הא מהני ראה דאפילו בשבועה לא יהא נאמן דאין לו מיגו דבלא ראה מהימן הוא בשבועה במיגו דנאנסו ובריייתא משמע דלא אמר כלום דאפילו בשבועה אינו נאמן ונראה לו לתרץ דהכא לא חשיב מיגו דטעמא דמ"ד דצריך להחזיר בעדים משום דכיון דלא הימניה בשבועה כדאמר בשבועות (דף מה: ושם) דהויא כאילו א"ל בהדיא אל תחזיר אלא בעדים הלכך לא מהימן במיגו דאיהו דאפסיד אנפשיה אבל התם בהמוכר סבר דאין צריך להחזיר לו בעדים ולא חשיב כאילו אמר אל תחזירני אלא בעדים ולכך נאמן במיגו אבל אין נראה דאפילו מאן דאית ליה צריך להחזיר לו בעדים כי איכא מיגו מהימן דאי לאו הכי תקשי מאי פריך ליה אביי מההיא דראה עבדו ביד אומן דסברא דאין צריך להחזיר לו בעדים הא איכא תנא בשבועות דאית ליה המלוה את חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים ויסבור רבה כוותיה אלא משום דאפילו ההוא תנא דשבועות מודה בפקדון דאיכא מיגו דנאנסו דאין צריך להחזיר לו בעדים לכך נראה כפי' ר"ת: **נתנה** לו בזמנו נשבע ונוטל. וא"ת והא אמר בפ' המקבל (ב"מ דף קיב: ושם) אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה דקציצה מידע ידיע ובפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו: ושם) פריך ליה ומשני דהך דהכא כרבי יהודה דקציצה נמי לא דכיר דטרוד הוא בפועליו וא"ת א"כ לאחר זמנו נמי אמאי אמר המע"ה הוה לן למימר נשבע ונוטל דמאי טעמא אמרינן בעלמא לאחר זמנו דאין נשבע ונוטל כדמפרש ברים כל הנשבעין דחזקה דאין שכיר משהה שכרו ואין בעה"ב עובר בבל תלין והכא הרי שהה שכיר ובעה"ב עבר דמודה שקצץ לו אחת ועדיין חייב לו וליכא למימר דמיירי כגון דאמר לא קצצתי לך אלא אחת ופרעתי לך דא"כ בזמנו אמאי נשבע ונוטל הא כרבי יהודה מוקמי לה ואיהו בעי הודאה במקצת ואין לתרץ נמי כגון שאומר אותה אחת שקצצתי לך ברשותך השהיתי דלא עבר בבל תלין דמ"מ חזקה דאין שכיר משהה שכרו ליכא דהרי שיהה אחת ודוחק לומר דמאי דחזינן דשיהה שיהה ומאי דלא חזינן (ג) דלא שיהה לא שיהה: **אי** דאיכא עדים ליחזי עדים מאי קאמרי. דודאי ידעי הקציצה דרגילות הוא תימה לר"י דעדיפא מינה הוה ליה למיפרך דאי איכא עדים וראה דאכתי לא מסיק אדעתיה לאוקמה בלא ראה אם כן אמאי מהימן אומן שהטלית בידו והכי הוה ליה למימר בשלמא לרבה מוקי לה בדליכא עדים דמהימן לרבה במיגו אלא לאביי במאי מוקי לה בין דאיכא עדים בין דליכא עדים לא מהימן במיגו ויש לומר דהכי קאמר אי דאיכא עדים ואתא לאשמועינן דאע"ג דאיכא עדים אומן מהימן וכגון דלא ראה ליחזי עדים מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים דתו לא מצית לאוקומי בדלא ראה דאם כן מאי קא משמע לן פשיטא דכי ליכא עדים ולא ראה דמהימן

המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים כי א"ל נמי לקוח הוא בידי מהימן ולא משכחת מתני' דקתני אומן אין לו חזקה אלא היכא דראה לא שנא מסר בעדים לא שנא לא מסר דלמסירה לא חייש אביי דעכשיו אינו יכול לטעון החזרתיו לך דהא קא חזינן ליה בידו וגם אינו יכול לטעון לא מסרתו לי דדמי לדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחה היא בידי דאינו נאמן אע"ג דליכא עדי מסירה ובכה"ג לחוד הוא דס"ל לאביי דאומן אין לו חזקה והכי הויא מסקנא דשמעתין כאביי: **ראה** עבדו ביד אומן. שמלמדו אומנות והך ראיה בעדים היא שאינו יכול לטעון לא ראית וכגון שהחזיק בו שלש שנים דאי בפחות מג' שנים למה לי דנקט אומן דמשמע אבל באדם אחר הויא חזקתו חזקה והאמר ר"ל (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ואוקימנן אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים: וטליתו ביד כובס. ואפילו שעה אחת: לא אמר כלום. דאומן אין לו חזקה: בפני אמרת. לפלוני למוכרו וליתנו לו במתנה: דבריו. של *גזלן קיימין הכי קס"ד השתא והיינו דקפריך מאי שנא רישא כו': אמר רבה כו'. ברישא מפרש לה והדר מפרש תיובתא: ביוצא. הטלית מתחת ידי אחר שטוען שלקחו מן האומן וקאמר ליה אחר לבעל הבית התובעו ואמר לו מה טיבו אצלך והלא מסרתיו לאומן לתקנו והוא משיב מן האומן קניתיו ובמגותך מכרו לי שבפני אמרת לו למוכרו הרי הוא כמי שטוען ממך לקחתי דמיגו דאי א"ל האי מחזיק לבעה"ב מנך זבנתי ומהימן הוא דהא לאו אומן הוא כי א"ל נמי יודע אני דזבינתה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי מהימן דהיינו כדאמרן לעיל דאי א"ל דזבנה מינך קמאי דידי מהימן: אי דאיכא עדים. שמסר לו למה לי ראה הא את הוא דאמרת ל"ש אלא שמסר לו בעדים ל"ש ראה ל"ש לא ראה אמרת דאין אומן מהימן משום דכיון דהפקידוהו בעדים צריך להחזירו בעדים ואמאי קתני דכי ראה אינו נאמן אבל אם לא ראה מהימן דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים: וכי ראה אותו ביד האומן מיהא תפיס ליה. בעה"ב ומוציאו מידו אלמא היכא דראה אפילו לא מסר בעדים לא מהימן אומן וקשיא לרבה דאמר דהיכא דמסר שלא בעדים ל"ש ראה ל"ש לא ראה מהימן אומן: ומשני רבה לא לעולם היכא דלא מסר בעדים אומן מהימן ואפילו ראה כדאמרינן והכא מיירי כגון דאיכא עדים שמסר לו וגם ראה הטלית בידו דכיון דאיכא תרתי עדים וראה לא מצי לאחזוקי ביה ולמימר לקוח הוא בידי שהרי בתורת פקדון בא לידו ומיגו ליכא למימר דהא לא מצי למימר החזרתיו לך שהרי רואין אותו עכשיו בידו ועכשיו חזר בו רבה בעל כרחו ממאי דאוקי למתני' במסירת עדים אע"ג דלא ראה אין לו חזקה לאומן והשתא ס"ל דהיכא דאיכא תרתי עדים וראה אין לו חזקה אבל עדים ולא ראה או ראה ולא עדים יש לו חזקה שיכול לטעון החזרתיו לך היכא דלא ראה ואע"ג דמסר בעדים דהדר ביה ממאי דאמר לעיל צריך להחזיר לו בעדים וכ"ש היכא דליכא לא עדים ולא ראה דיש לו חזקה ולאביי בראה לחוד תליא מילתא אם ראה ביד אומן אין לו חזקה ואם לא ראה יש חזקה ולמסירה לא חיישינן בין בעדים בין בלא עדים: והאמרת כו'. וכיון דאיכא עדים למה לי ראה: מתיב רבא. לאביי: לסיועי לרבה. נראה בעיני דבלשון הזה אמר רבא בבית המדרש תניא כוותיה דרבה ותיובתא דאביי: על בעה"ב להביא ראיה. עדים משום דאומן מהימן מיגו דמצי למימר לקוח הוא בידי יכול לטעון עד כדי דמיו כדאמרי' גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא (לעיל דף לו): בזמנו נשבע ונוטל. כלומר אם בזמנו תובעו בדין נשבע ונוטל דהיינו מן הנשבעין ונוטלין שכיר בזמנו נשבע ונוטל וטעמא בשבועות משום דבעל הבית טרוד בפועליו הימנוהו לשכיר: עבר זמנו. אחר ששקעה החמה: המוציא מחבירו. שכיר: אי דאיכא עדים. שמסר לאומן בפניהם ומסתמא גם בפניהם קצץ השכירות: ליחזי. דיינין עדים מאי קאמרי: אלא

עין משפט
נר מצוה

קנג א מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף א ב וסי' רצז סעיף א:
קנד ב טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ד:
קנה ג מיי' פ"ו מהל' פקדון הלכה ד ופ"ט מהל' טוען הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף א וסי' רצו סעיף א:
קנו ד מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב ופי"א מהלכות שכירות הל' ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ד:

רבינו גרשום

אמר ליה מי סברת כו'. אמר רב' מפרש לה לסיפא א)ביוצאת העדות מתחת ידי אחר ולא מתחת ידי אומן וכי אמר ליה המערער להאי אחר מה טיבו אצלך אמר לו בפני אמרת לו לאומן למוכרו למי שירצה ואני קניתיו ממנו דבריו קיימין מיגו כו' כי אמר ליה נמי זבינתה ניהליה ובפני אמרת לו שימכרהו או יתנהו למי שירצה מהימן: אי דאיכא עדים. שראוהו שמסר לו למה ליה ראה בידו אע"ג דלא ראה בידו לא אמר כלום האומן דנייתי עדים שהפקידו אצלו ונפיק לדבריך דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. אלא לאו הכא במאי עסקינן דליכא עדים ומש"ה דוקא ראה וכי ראה המפקיד ביד האומן מיהא תפיס מן האומן דלא מהימן הוא דלית ליה חזקה וקשיא לרבה דאמר היכא דמסר לו שלא בעדים אע"ג דראהו מהימן האומן והא הכא קתני דאינו נאמן אע"ג דליכא עדים הואיל דראהו. ומשני לא לעולם מש"ה אינו נאמן האומן דאיכא עדים שמסרו לו והוא דראה המפקיד דוקא. מש"ה הואיל דאיכא תרתי עדים וראה אינו נאמן. אבל לעולם אי ליכא עדים אע"ג דראה בידו מהימן האומן וכן הכי נמי אי איכא עדים הואיל דלא ראהו המפקיד מהימן האומן ויש לו חזקה ומקשה ליה אביי והיכי מצית למימר משום דאיתנייהו תרווייהו אינו נאמן הא ליתנייהו תרווייהו נאמן והא את הוא דאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים אע"ג דלא ראהו צריך להחזיר לו בעדים ולא מהימן האומן אע"ג דליתנייהו תרווייהו: א"ל הדרי בי. דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים והואיל שלא ראהו מהימן האומן והכי קתני לה אמר רבה ל"ש דאין לו חזקה אלא שמסר לו בעדים וראהו בידו אבל אם לא ראהו מהימן האומן משום דסבירא ליה המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ואם מסר לו שלא בעדים נמי אע"ג דראהו מהימן האומן מתוך שיכול כו' ואביי ס"ל אע"ג דליכא עדים הואיל שראהו מיהא תפיס דלאו אומן מהימן. ואי איכא נמי עדים הואיל שלא ראהו בידו נאמן האומן משום דס"ל המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ואביי עביד ראיה עיקר בלא עדים ורבה ס"ל דאינו נאמן עד דאיכא הותי: הנותן טליתו לאומן. לתקנה וראה אותה בידו: אומן אומר. ב' מעות קצצת לי בשכירותי: להביא ראיה בעדים: נתנה לו. האומן לבעה"ב: בזמנו. היינו כל היום שהחזירה לו: נשבע. האומן ונוטל מבעה"ב דשכיר בזמנו נשבע ונוטל: עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה. דעדים: אי דאיכא עדים. שקצץ לו בפניהן אלא

א) נראה דצ"ל ביוצא הטלית.

מסורת הש"ס

א) אומן

ב"מ קיב: שבועות מה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיתיבי אביי לרבה ראה עבדו וכו': (ב) שם מה טיבו אצלך א"ל אתה: (ג) תוס' ד"ה נתנה וכו' דלא חזינן דשיהה לא שיהה כצ"ל ותיבת דלא נמחק:

א) [תוספתא ב"ק פ"י צ"ע] : ב) או משכנו יש"ל : ג) נ"א לאוקמי . י"ג : ד) ר"מ מ"ו :

קנז א מיי' פ"ט מהל' טוען הל' ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ד :

קנח ב מיי' פ"ו מהל' גזילה הל' ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קלו סעיף א :

קנט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :

קס ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :

קסא ו מיי' פ"ט מהל' טוען הל' א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ב :

אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן מהימן מיגו דאי בעי א"ל לקוחה היא בידי מהימן נמי אאגריה לא [א]לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה מתיב ר"נ בר יצחק אומן אין לו חזקה אומן הוא דאין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה ה"ד אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה תיובתא דרבה תיובתא: ת"ר א) [ב]נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו [ג]בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (א) אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי אמר רב חייא בריה דר"נ [ד]לא שנו אלא הוא אבל אשתו ובניו לא והוא נמי לא אמרן [ה]אלא דא"ל טלית סתם אבל טליתך לא האי לאו טלית דידיה הוא א"ל אביי לרבא תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא מאי עבדי א"ל הב לי סרבלאי (ב) לא היו דברים מעולם הא אית לי סהדי דחזיוה גבך אמר ליה ההוא אחרינא הוה אפקיניה ונחזינהו אמר ליה איברא לא מפיקנא ליה אמר רבא [ו]שפיר קאמר ליה (ג) ראה

רש"י

אלא לאו דליכא עדים. עדי מסירה ואע"ג דראה : וקתני אומן מהימן. דקתני על בעה"ב להביא ראיה כרבה ותיובתא דאביי דאמר לא מהימן היכא דראה : דליכא עדים ולא ראה. ודברי הכל מהימן דמצי אמר לא היו דברים מעולם : הא אחר. איירי בעלמא דלאו אומן : היכי דמי. דבאומן אין לו חזקה ואחר יש לו חזקה : אי דאיכא עדים. שמסר בעה"ב לאומן בפניהם והוא דראה הטלית עכשיו בידו א"כ היאך דייקינן אחר יש לו חזקה הא כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון בא לידו וגם רואין אותו עכשיו בידו דלא מצי למימר החזרתיו לך הא ודאי לא מהימן לומר לקוח הוא בידי דמאי שנא מארים ואפוטרופוס שאין יכולין לומר לקוח הוא בידי והא ליכא למימר דבדאיכא עדים ולא ראה מיירי והלכך אחר מהימן דהא אפילו אומן נמי מהימן לדברי הכל דהא אוקמינן לעיל המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ומיגו דמצי אמר החזרתיו לך כי אמר נמי לקוח הוא בידי מהימן : אלא לאו דליכא עדים. בשעת מסירה והלכך אע"ג דרואין אנו בידו דאחר יש לו חזקה דכיון דלאו אומן יכול לומר לקוח הוא בידי כדין כל הקונין מטלטלין מחבריהן שאין צריכין עדים אלא מכיון שהוא מוחזק בו יכול לומר שלי הוא שלקחתיו ממך : וקתני אומן אין לו חזקה. היכא דליכא עדים ואיכא ראה כאביי : תיובתא דרבה. דאמר לעולם מהימן אומן עד דאיכא תרתי . והשתא שמעינן מהכא דהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים דהא הדר ביה רבה לגבי דאביי ובהמוכר את הבית לקמן (דף ע׳) פסקינן שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים ומדקאמר גמרא אי דאיכא עדים אחר אמאי מהימן מיניה שמעינן שהמפקיד אצל חבירו בעדים ועדיין ישנו לפקדון בידו לפנינו שאינו יכול לטעון החזרתיו לך (ד) ולטעון שמכרו לי אח"כ ב) אינו נאמן וה"מ בשראה ותפס אבל אם לא ראה (ותפס) מהימן מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כי אמר מכרת אותם לי נאמן ובשבועה וה"מ שהפקיד אצלו בעדים אבל אם ראה טליתו ביד חבירו ומכירין בו עדים שהיה של זה הטוען לזה מה טיבו אצלך ואמר לו לקוח הוא בידי הוא נאמן דאין זה נאמן לומר הפקדתיו אצלך מאחר שאין לו עדים וה"מ שמצא טליתו ביד חבירו שאינו אומן אבל ראה טליתו ביד אומן ואמר אומן לקוח הוא בידי אינו נאמן אא"כ יש לו עדים שלקחו מזה בפניהם (ובא הלה ונטל את שלו) ואע"פ שלא מסר לו בעדים אבל אם לא ראהו בידו נאמן האומן לומר לקוח הוא בידי ואע"פ שמסר לו בעדים דמיגו דמצי טעין החזרתיו לך כי אמר נמי לקוח הוא בידי נאמן וה"מ דאומן אין לו חזקה בכלים שאותו אומן ראוי לתקן כגון לצבע בגד לצבוע וטלית לכובס וכן חלוק וכל בגדים בני כיבוס ולעבדן עורות וה"מ שיש חילוק בין אומן לבעל הבית בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ל"ש אומן ול"ש כל אדם אם אמר לקוחין הן בידי אינו נאמן במס' שבועות (דף מו:) : בבית האומן. שנתן לו האומן טלית של אדם אחר : ה"ז ישתמש בהן. עד שיבא הלה אותו שנטל טליתו של זה *האומן ולא הוי שואל שלא מדעת כדמפרש לקמיה דאיכא למימר האומן נתן לו זה מדעת : אמר רב חייא. טעם דרישא בא לפרש מאי שנא מסיפא וכי אין אדם עשוי כו' והלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית (ה) אחת שהוא מתקן במצות בעל הבית שלוה לו למוכרו וטעה האומן ומכר טליתו של זה ונתן לו טלית זו מדעת עד שיחזיר לו את שלו וכיון דמדעתו נתן לו מותר להשתמש בה מה שאין כן בבית האבל ובבית המשתה: ל"ש. דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן עצמו דאיכא למימר מדעת עשה: אבל. אם נתנו לו לזה אשתו ובניו של אומן לא ישתמש דאיכא למימר מיטעא טעו : והוא נמי. אומן: לא אמרן. דאם נתן הוא מותר להשתמש בו אלא דאמר ליה הילך טלית זו דאיכא למימר דלהכי לא אמר ליה טליתך שאין זו שלו ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו : אבל אם אמר לו הילך טליתך . כסבור הוא שזו היא שלו וטעות הוא ואסור להשתמש שלא מדעת וכן הלכה : רמאי דפומבדיתא. האומנין שמביאין להן בגדים לתקן כדאמרינן התם (חולין דף קכז.) פומבדיתא לוויך אשני אושפיזך : אמר ליה. בעל הבית (ו) : הב לי סרבלאי. טליתי שמסרתי לך לתקן : דחזיוה גבך. בגד אחד ראו והוא שלי ומיהו העדים אין מכירין בו יפה אם זה הוא : אפקיניה ונחזינהו. הוצא אותו שיראו עדים שאתה אומר אחרינא הוא ואמת דבריך והוציא עצמך מן החשד : איברא לא מפיקנא ליה. באמת לא אוציאנו בשביל טענותיך של הבל אראה לך ממון אחרים וזהו הרמאות דלא לשם שמים מתכוין אלא לגנוב את טלית חבירו מתכוין : שפיר קאמר ליה. האומן כך השיב רבה לאביי שאע"פ שרמאים הן הדין עמם דאפי' כשרים שבישראל יכולין לטעון כן : ראה

תוספות

[דמהימן] ואין כאן שום חידוש אלא ודאי איירי בראה ואפ"ה אומן מהימן ומשני לעולם בדליכא עדים ולא ראה ולא תני לרישא לשום חידוש אלא משום סיפא דבעי לאשמועינן דינא בנתנה לו תנא נמי רישא כל זמן שהטלית ביד אומן אע"ג דפשיטא היא ואין להקשות במאי דמשני אביי אמאי נקט בסיפא נתנה לו הוה ליה למיתני ראהו בידו אע"פ שהטלית ביד אומן דהא לא נחת תנא לאשמועינן מידי בדיכא דראה ולהכי קתני נתנה לו והוא הדין דראה נמי כנתנה דמי שהיה צריך ליתנה לו על כרחו :

אלא לאו דליכא עדים. הקשה ריב"ם דהיכי מצי ג) לאוקמי בדליכא עדים אם כן אמאי בזמנו נשבע ונוטל הא אמרינן בריש כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) דאם שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך ואור"י דלא קשה מידי דהדא דפלוגתא היא התם ועוד דהכא ליכא האי מיגו כיון שמודה במקצת ואי אמר לא שכרתיך מעולם הוי כופר בכל וחזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו :

אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה. ונראה דבראה מיירי דאי בלא ראה אומן נמי יש לו חזקה מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך דאין צריך להחזיר לו בעדים אלא ודאי בראה מיירי א"כ אחר אמאי יש לו חזקה כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון בא לידו ולא מצי למיטען נמי החזרתי לך שהרי ראה ופר"ת נראה לר"י מאד רחוק על כן לא כתבתיו :

וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי. וטעה אומן ומכר את של זה שהיה סבור למכור את של חבירו ונתן לו את של חבירו תחתיו אבל אם לא היה עשוי לומר לאומן למכור לא היה מותר מחמת שטעה אומן ונתן את שלו לחבירו דהוי כנתחלפו לו בבית האבל או בבית המשתה וסופו שיחזיר חבירו את שלו לאומן ויחזור ויתבע ממנו טליתו :

הא אית לי סהדי דחזיוה גבך. פי' טלית שהיו בו סימנים כעין שלי ולא שהיה להם טביעות עין שהיו מכירים שהיא שלו :

שפיר קאמר ליה. דלא משוי ראה מ"ט דראה תנאה תימה לרשב"א דמאי בעי למימר אי בעי למימר שפיר קאמר דלא משוי ליה ראה דלא בעי לאפוקי דנחזייה דמה צריך למימר עלה ראה תניא פשיטא דאי מפיק ליה ויכירוה שהיא שלו דחייב להחזיר שהרי כפר ואמר לא היו דברים מעולם ונראה לו לפרש הכי שפיר קאמר כלומר שטוען טענה זו לא היו דברים מעולם דעל ידי כך לא משוי ליה ראה הואיל ולעדים לא היה בה טביעות עין ויכול לומר אחר היה אבל אי הוה טעין לקוח הוא בידי לא היה נאמן דאין לו עוד מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך או לא היו דברים מעולם דירא לומר כן הואיל ויש עדים שראו טלית כאותו שהוא שלו בידו והשתא אתי שפיר דקאמר מ"ט ראה תניא כלומר אע"פ שאינה ראיה גמורה של טביעות עין אלא שהיו בה סימנין כמו שלו דראה דקתני בברייתא משמע ליה בכל ענין ראיה ד)(גמורה) אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי: שלא

רבינו גרשום

אלא לאו דליכא עדים וקתני דאומן מהימן באגרית . היכא דלית ליה עדים וראיה לבעל הבית ברישא. ותיובתא דאביי דאמר דהיכא דליכא עדים כי ראה מהימן בעל הבית ותפיס ליה והא הכא אע"ג דראה בעל הבית ביד האומן לא תפיס דהאומן מהימן . וסייעתא לרבה דאמר הואיל דאיכא תרתי אבל ראה לחוד מהימן האומן דהכא נמי ליכא אלא ראה לחוד : לא לעולם דליכא עדים ולא ראה . מש"ה האומן מהימן אבל אי ראה אע"ג דליכא עדים מצי תפיס דלא מהימן האומן וכדאביי : הא אחר . כגון סוחר יש לו חזקה : היכי דמי אי דאיכא עדים. שהפקידה אצלו וראה בידי אחר אמאי יש לו חזקה. אלא לאו דליכא עדים אע"ג דליכא עדים וראה אחר יש לו חזקה אבל אומן אין לו חזקה הואיל דראה אע"ג דליכא עדים. דבאיכא עדים לא מצית לה לאוקמי דמשום דאיכא למיפרך אחר אמאי יש לו חזקה הואיל דאיכא עדים בשלמא לאביי ניחא משום דליכא עדים וראה מיהא תפים דאין לו חזקה לאומן אלא לרבה דאמר דבעינן תרתי עדים וראה מש"ה אין לו חזקה אבל אי ליכא עדים אע"ג דראה יש לו חזקה והא קתני דאין לו חזקה קשיא : נתחלפו כלים בכלים בבית האומן . שהחזיר לו האומן כליו של אחר: הרי זה ישתמש בה. זה באותו כלי עד שיבא הלה ויטול את שלו ויחזיר לו את שלו אבל אם נתחלפו לו בבית האבל כו' : אמר רב חייא . מפרש מאי איכא בין רישא לסיפא : וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי . למי שמבקשו ממך ודאי עשוי לומר לו וכסבור היה האומן למכור אותו טלית של אחר ומכר טליתו של זה בשגגה ומדעתו נתן לו לזה טלית שאינה שלו עד שיפשפש ויראה אחר שלו שמכר . ומש"ה מותר להשתמש בה דמדעתו נתן לו משא"כ בבית האבל ובבית המשתה: ל"ש . דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן הוא בעצמו . אבל נתנו לו אשתו ובניו אין משתמש בהן דשלא מדעת יהבי ניהלה : הוא נמי . האומן אי יהיב לו : לא אמרן . דמשתמש בה : אלא דאמר ליה הא לך טלית זו סתם. משמע דמדעת יהביה ניהליה דקא ידע ולא דידיה היא ונתנה לו

הגהות הב"ח

(א) גמ' (אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמר לי וכי) תא"מ ונ"ב ס"א וסיא ג"י רשב"ם אמר רבי חייא וכי וכו' : (ב) שם הב לי סרבלאי א"ל לא היו : (ג) שם שפיר קאמר ליה מ"ט ראה . נ"ב ג"י תוס' דלא משוי ליה ראה : (ד) רשב"ם ד"ה תיובתא וכו' החזרתיו לך וטוען שמכרו לי אח"כ או משכנו בידי איני נאמן : (ה) ד"ה אמר ליה וכו' טלית אחד שהיה : (ו) ד"ה אמר ליה בעל הבית לאומן הס"ד :

נ"ל מהאומן

ראה תניא אמר רב אשי ואי חכים משוי ליה ראה דאמר ליה אמאי תפיסת ליה לאו משום דאית לך גבאי השתא (א) אפקינהו ושימינהו שקול את דידך ואשקול אנא דידי א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מצי א"ל לא צריכנא לשומא דידך כבר שמוה קמאי דקמך: אריס אין לו חזקה: אמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה א"ר יוחנן באריסי בתי אבות אמר רב נחמן אריס שהוריד אריסין תחתיו יש לו חזקה מאי טעמא דלא עביד איניש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק א"ר יוחנן אריס שחלק לאריסין אין לו חזקה מאי טעמא אימור א) הרמניא בעלמא שויה שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לר"נ בר יעקב ילמדנו רבינו אריס מעיד או אינו מעיד הוה יתיב רב יוסף קמיה אמר ליה הכי אמר שמואל אריס מעיד והתניא אינו מעיד לא קשיא הא דאיכא פירא בארעא והא דליכא פירא בארעא (עמלק סימן) תנו רבנן ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי

קבלן

ראה תניא. ראה טליתו ביד האומן שרואה עכשיו ובעדים אבל זה אינו רואה טליתו ביד זה האומן וגם העדים כשראוהו לא הכירוהו אם זה הוא: ואי חכים. התובע מאי משוי ליה ראה יכול לישתדל לאומן בדברים עד שיראהו לו בפני עדים וכיון שיראהו יוכל להוציאו ממנו דהאומן אין לו חזקה היכא דראה: דא"ל. דרך ערמה בחכמה: אמאי תפסת. טלית דידי: לאו משום דאית לך. זוזי גבאי ואתה ירא שלא אכפור בך אני כופר בך ואף אתה אל תכפור לי ולעכבה בהיתר כנגד מה שאני חייב לך אפקה בפני בני אדם שבקיאין בשומא ושיימיה ושקול דידך והחזר לי המותר אם יש יותר: מצי א"ל כו'. כלומר גם האומן כ"ש שיהא ערום ומכיר בערמתו ויאמר לא צריכנא לשומא דידך כבר שיימוה השומים לפני בואך ואין שוה כלום יותר מן החוב שאתה חייב לי: אריס. שיודעין בו שבאריסות ירד לשדה זו אין לו חזקה: אמאי. אין לו חזקה והלא עד האידנא שהיה באריסות פלגא היה נוטל כדין אריס והשתא אכלה כולה שלש שנים ואין זה דרך אריסים והיה לו לבעל השדה למחות: א"ר יוחנן. מתני' באריסי בתי אבות מיירי שרגילין לשמור שדות של משפחה זו מעולם הן ואבותיהן באריסות ולא היו יכולים להחליפו באריסים אחרים ואותן אריסים נוהגים לאכול כל הפירות ב' וג' שנים ואחרי כן יאכלו הבעלים כמו כן הלכך אין להם חזקה אבל שאר אריסין יש להן חזקה: אריס. של בתי אבות שהוריד אריסין תחתיו אותן ג' שנים שהיה לו לאכול והוא לא עשה עמהן כלום: יש לו חזקה. דלא עביד בעה"ב דנחתי אריסין נכרים בארעיה בלא רשותו ושתיק שמא יקלקלו שדותיו אא"כ עושה האריס עצמו עמהן ורואה מה הם עושים כדלקמיה: אריס. של בתי אבות: שחלק לאריסין. לכל אחד מסר לעשות חלקו בשדה וגם הוא עושה עמהן: אין לו חזקה. דאע"ג דהיכא דהוריד תחתיו יש לו חזקה הכא אין לו חזקה דכה"ג לא קפיד בעל השדה מאחר שגם הוא עושה עמהן: ואיכא למימר הרמניא שויה. רשות נתנו לו להוריד אריסין עמו אם טורח הוא לו לעשות לבדו: אריס. שהורידהו ראובן ובא שמעון לערער עליו מי מצי אריס להעיד לו לראובן להעמיד בידו מי הוי נוגע בעדות משום דנהנה מן פירות השדה או לא: א"ל. רב יוסף דיתיב קמיה הכי אמר שמואל כו': הא דאיכא פירא בארעא. שעדיין לא נטל האריס חלקו אינו מעיד דניחא ליה דתיקו ביד ראובן דאי שקיל ליה שמעון יטול גם הפירות כדין נגזל: דליכא פירא בארעא. וגם לא טרח בה האריס כלום בשנה זו מצי להעיד דלא מרויח מידי בהאי עדות ואם משום שאם נשאר הקרקע ביד ראובן היה מורידו באריסות הרבה (ב) ימצא שדה באריסות וגם מי יודע אם יעשנו אריס שלו אם ירצה יעשה ואם ירצה יחדל: ערב. של לוה כנגד המלוה מעיד ללוה על קרקע שלו להוציאה מן המערער ואימת מעיד: והוא דאית ליה. ללוה: ארעא אחריתי. שיוכל המלוה לגבות הימנה את חובו ויפטר הערב וכמלא שאין הערב מרויח כלום במה שמעמיד שדה זו ביד לוה והא ליכא למימר דלכך מתכוין הערב דניחא ליה שיהו שדות הרבה ביד הלוה שאם חייב הלוה עדיין לבעל חוב אחר שיגבה תחלה קרקע האחת ויגבה הערב קרקע השנית ונוגע בעדותו הוא ליכא למימר הכי דכולי האי לא חייש שמא לא יפרע הלוה בזמנו ואת"ל לא יפרע שמא יבא מלוה אחר ויגבה ואח"כ יבא מלוה זה ויפרע ממנו שני חששות לא חייש והלכך לאו נוגע בעדות הוא וכי האי גוונא איכא לתרוצי גבי מלוה מעיד ללוה: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן שמכר שדה אחת ללוי ואחר כך שדה אחרת ליהודה ואתא איניש מעלמא ומערער על של יהודה לומר גזלה ראובן ממני מעיד לו לוי ליהודה דהיינו לוקח ראשון ללוקח שני ומעיד לו שהיא שלו ולא של מערער והוא דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת שלקח מראובן שיוכל בעל חוב דראובן לגבות חובו הימנה כדין בעל חוב שגובה מלוקח אחרון ואם אין לו גובה משלפניו והלכך כיון דאית ליה ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חורין דליהדר עלה בעל חוב דידיה מצי לוי לאסהודי ליהודה אהך קרקע דלאו נוגע בעדותו הוא דהא אפי' מפיק ליה מערער מיהודה לא אתי בעל חוב דראובן וטריף מלוי אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד אבל אי ליכא קרקע אחרת לא מסהיד לוי ליהודה מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן פן יבא ויטרוף הימנו ודוקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני [היכא דלית ליה ארעא אחריתי] אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו היכא דלית ליה למוכר קרקע אחרת דהא בעל חוב דמוכר לעולם אלוקח שני הדר בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו והלכך לא מרויח מידי בעדותו וכגון שמכר מוכר ללוקח ראשון שלא באחריות אבל אם מכר לו באחריות לא מסהיד ליה שני לראשון אלא אם כן יש לו קרקע למוכר דליהדר לוקח ראשון עלויה דנוגע בעדותו הוא דחייש דאי מפקי ליה מלוקח ראשון הדר לוקח ראשון עילואי שקניתי אחריו קרקע המשועבדת לו כן נראה בעיני:

קבלן

שלח ליה ר"נ בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב. ר"נ סתם שבכל גמרא הוא ר"נ בר יעקב ב) תדע דבכל הגמ' לא תמצא ר"נ בר יעקב נזכר שמו ושם אביו אא"כ יש ר"נ אחר אצלו כי הכא ובירושל' פליגי בכל מקום רב נחמן בר יעקב ורב ששת משמע דהוא ר"נ סתם דהא בר פלוגתיה דרב ששת בגמ' שלנו ולא כמו שמשמע מתוך פירוש הקונטרס בסוף פרק כל הגט (גיטין דף לא: ושם ד"ה אנא) דרב נחמן בר יצחק הוה חתניה דבי נשיאה דהיינו רב נחמן סתם כדמוכח בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) ועוד דאמרינן בהשולח (גיטין דף לט:) אמר ר"נ בר יצחק אנא אמינא [אין] הלכה ורבנן דאתו ממחוזא אמרי משמיה דר"נ הלכה אלמא ר"נ סתם לאו היינו ר"נ בר יצחק ובפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג: ושם ד"ה יתיב) אמר יתיב ר"נ בר יצחק אחורי דרבא ויתיב רבא קמיה דר"נ וכן בכמה מקומות אמר רבא אמר רב נחמן ורב נחמן בר יצחק הוה תלמידיה דרבא כדמשמע בגט יתפור (לעיל דף כב.) ואין להאריך ג): הא דאית ליה פירא בארעא. לא יעיד דנוגע בעדות הוא לפי שהיה נותן לו למחצה לשליש ולרביע ואם יזכה המערער הרי שלא ברשותו ירד וידו על התחתונה אבל לית ליה פירא בארעא לא חיישי' אם ישלקוהו דכמה שדות ימצא באריסות: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי אבל לית ליה ארעא אחריתי לא יעיד ז"ה משום דחייש שמא יבא בע"ח ויטרוף ממנו ולא יהא לו ממה לגבות מן המוכר וקשה לר"י דא"כ אפילו אית ליה ארעא אחריתי נמי דכי היכי דחייש לבע"ח קטן ה"נ ניחוש לבעל חוב גדול שיהא חובו כנגד שני קרקעות אלא נראה לר"י דאע"ג דלעיל (דף מד.) גבי מוכר שדה שלא באחריות אמרינן שאין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו התם ודאי חיישינן לבעל חוב לפי שאדם יודע אם יש לו בעלי חובים אם לאו וכשאנו רואים שבא להעיד אנו חוששים שלכך מעיד לפי שרוצה להעמידה בפני בע"ח והתם אפילו אית ליה ארעא אחריתי לא יעיד דחיישינן שמא יש לו בעל חוב גדול וכן אומר רשב"א דמשמע לעיל כי פריך וכי קא מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בע"ח ולא משני כגון דאית ליה ארעא אחריתי והא דקאמר לעיל אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר לא תקשי היאך הדר עליה שמא יש לו בעל חוב גדול דה"פ אי אית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב עליה הדר ואי לית ליה ארעא אחריתי כדי כל החוב מאי נפקא מינה אבל אין לחוש שהלוקח מעיד לפי שיהיה לבע"ח של מוכר ממה לגבות דאין הלוקח יודע אם יש למוכר שום בע"ח אלא היינו טעמא דאין הלוקח ראשון מעיד ללוקח שני אע"ג דלא חייש לבע"ח מיהו חייש שמא קרקע גזולה היא והיום או למחר יבא הנגזל ויקחנה ולא יהיה לו ממה לחזור על המוכר היכא דלית ליה ארעא אחריתי למוכר וא"ת ומלוה וערב (והלוקח) אמאי מעידים ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי ניחוש שמא היא גזולה וכשיבא נגזל ויקחנה לא יהיה לו ממה לגבות כדחיישינן לחד נגזל גבי לוקח ה"נ ניחוש גבי ערב ומלוה וי"ל דבשום מקום אין המלוה וערב והלוקח חוששין כל זמן שאחריות שלהן קיים: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. קשה לרשב"א אמאי לא קאמר לוקח מעיד למוכר והוא דאית ליה ארעא אחריתי בין ד)(לפרש"י) בין לפר"י:

קבלן

עין משפט
נר מצוה

קסב א ב מיי' פי"ג מהל' טוען הל' ס סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כט:
קסג ג ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף כח:
קסד ה ו מיי' פט"ו מהל' עדות הל' ס סמג לאוין קצ טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף כ:
קסה ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יג:
קסו ט מיי' שם ופי' בהשגות טוש"ע שם סעיף יד:

רבינו גרשום

שפיר קאמר דראת תניא. דכל זמן שלא ראת נאמן המחזיק: אי חכים התובע מצי משוי לית ראה. כלומר כי היכי דכי ראהו בידו אין האומן נאמן הכי נמי יכול לשדלו בדברים עד דמשוי ליה ראה ויכול להוציאה דאמר ליה דרך הערמה אמאי תפשית האי טלית דידי לאו משום דאית לך גבאי כך וכך זוזי איני כופר לך ואף אתה אל תכפור לי שאני יודע שזה שאתה אומר לא היו דברים מעולם בעבור שאתה (תושבה) [תופסה] כנגד מה שאני חייב לך: אפקית. דנישום ושקול דידך והב דידי וכן יכול לטוענו שיוציאה: א"ל רב אחא. אי משום הא לא דמצי טעין האי לא צריך לשומא דידך שאני יודע שומתה: פיסקא אריס. (שידוע) אין לו חזקה לומר שלי היא כבר אכלתיה ג' שנים: אמאי. אין לו חזקה ולימא לית האריס עד האידנא אכלתיה פלגא כדין אריס והשתא אכלתיה כולה ג' שני חזקה ודלי הוא שקניתיה: הכא באריסי בתי אבות עסקינן. כגון משפחה אחת שמתחברין וכל אחד נותן לאריס שדה אחת כולה ג' שנים או ה' כדי שיזרענה ויאכל פירותיה ובאותו שכר ישמור כל השדות של משפחה ולאחר ג' שנים או ה' מחזירה לבעליה וחוזר שני של אותה משפחה ונותן לו שדה אחת לג' שנים שיהיו כל הפירות שלו כדי שישמור כל שאר שדותיו ושדות כל המשפחה וכן עושין כולם. היה לו שדה אחת כולה כל ימי אריסותיו אין לו חזקה בה דהשתא לא מצי למימר עד האידנא פלגא והשתא כולה דמעיקרא נמי לאוכלה כולה הקצוה לו: אריס. שהוריד אריסין תחתיו על אותה שדה שקבל מן בתי אבות והוריד אריסין לחצי השדה למחצה מפירות וחצי השדה החזיק בידו בשביל שכר השדה והוריד בחציה אריסין ג' שנים יש לו חזקה באותו חצי שהוריד בה האריסין לומר שלי היא ואין יכולין לומר לו בתי אבות כולה הלוינוך בשכירות משום דלא עביד איניש דמחתי כלל. אריס שהיו לו שדות הרבה לעבוד ולא היה מספיק לבדו והקים עליהן אריסין לסייעו והיה מחלק להם משכר אריסותו בין מאותן שדות שקבל ובין מאותן שדות שייחדו לו לשכירותו אם טען ואמר החזקתי באותו חלק שהורדתי האריסין לא הויא חזקה. דאימור בהרמנא בעלמא שוי' נתנו לו רשות בעלי השדות להורידן. דהואיל דנפישי אריסין מתעסקי טפי בשדות ומינטרן טפי וניחא להו: אריס וכו'. להעיד לבעל השדה שקנאה לדחות מעליו המערער או לא. מי אמרי' דנוגע בעדות הוא הואיל דמתהני מפירותית או לא: הכי אמר שמואל מעיד. הואיל דאין לו בגוף קרקע: הא דאיכא פירי בארעא. שעדיין לא נטל האריס חלקו אינו מעיד דנוגע הוא. ואי ליכא פירי בארעא דכבר לקח חלקו המגיע מעיד: ערב מעיד ללוה. דשלו היא הקרקע שקנאה אע"ג דמשתעבדי לערב שדותיו של לוה. ואימת מעיד והוא דאית ליה ארעא אחריתי ללוה חוץ מזו שמעיד עליה שוה שיעור החוב שנתערב בשבילו: מלוה נמי מעיד ללוה. דזבין תהוא קרקע דלא אמרי' הואיל דהאי קרקע משועבד למלוה נוגע בעדות הוא. דכיון דאית ליה ללוה ארעא אחריתי דמצי למיגבי מינה מלוה שיעור הלואתו לאו נוגע בעדות הוא: לוקח ראשון מעיד ללוקח שני. כגון ראובן לוה משמעון מנה ושוב מכר ב' שדותיו אחת ללוי באחריות ואחת ליהודה השתא שדה זו שמכר ליהוד' משועבדת ללוי מפני שקיבל ללוי אחריות שאם יבא שמעון ויטרוף את שדה שיחזור לוי ויגבה ממה ששייר ראובן שלא מכר ללוי עכשיו אם רוצה לערער על שדה שקנה יהודה שמשועבדת ללוי יכול לוי שהוא לוקח ראשון להעיד ליהודה שקנאה ולא אמרי' נוגע בעדותו הוא משום דמשועבדת לו שאינו רוצה שתצא מידו. ואימת מעיד לו והוא דאית לו לראובן או ליהודה קרקע אחרית שאם היה שמעון טורף את לוי שיכול לוי לחזור או על ראובן שמכר לו או על יהודה שקנה זו שמשועבד לו דהשת' לא נוגע בעדות הוא דעדיין יש לו מקום לגבות ממנו

רש"ל

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך קתרמנא פי' אפוטרופוס]: ב) ובמס' קדושין דף לג. משמע דסתם ר"נ הוא ר"נ בר אבא [ועי' בתשובת חוט השני סי' כ' שרוצה לומר דתרי רב נחמן הוו וחד מינייהו ר"נ בר אבא]: ג) [ועי' תוס' עירובין יח. ד"ה מתקיף ועוד שם מג: ד"ה יתיב ותוס' גיטין לא: ד"ה אנא]: ד) [נ"ל לפי' רשב"ם]:

הגהות הב"ח (א) גמ' השתא אפקיה ולישיימיה שקול את דידך: (ב) רשב"ם ד"ה דליכא פירא וכו' שרבה שדות ימלא באריסות וגם:

קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה [א]אינו מעיד אמרי לה מעיד כערב דמי ואמרי לה אינו מעיד דניחא ליה דלהוו בידיה תרוייהו דכי אתי בע"ח מאי דבעי שקיל אמר רבי יוחנן אומן אין לו חזקה [ב]בן אומן יש לו חזקה אריס אין לו חזקה [ג]בן אריס יש לו חזקה גזלן [ד]ובן גזלן אין להן חזקה [ה]בן בנו של גזלן יש לו חזקה היכי דמי אי (א) אתו בטענתא דאבוהון [ו]אפילו הנך נמי לא אי דלא אתו בטענתא דאבוהון אפילו בן גזלן נמי לא צריכא [ז]דקא אמרי עדים בפנינו הודה לו הנך איכא למימר קושטא קא אמרי האי אע"ג דאודי נמי לא מהימן כדרב כהנא דאמר רב כהנא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה (ב) ולחמריה לשחוור אמר רבא [ח]פעמים שאפילו בן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה היכי דמי כגון דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה היכי דמי גזלן אמר רבי יוחנן [ט]כגון שהוחזק על שדה זו בגזלנותא ורב חסדא אמר [י]כגון דבית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון: תנו רבנן [כ]אומן אין לו חזקה ירד מאומנותו יש לו חזקה אריס אין לו חזקה [ל]ירד מאריסותו יש לו חזקה *[מ]בן שחלק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם בשלמא בן שחלק איצטריך סלקא דעתך אמינא (ג) אחולי אחיל גביה קמ"ל דלא אלא אשה שנתגרשה פשיטא [נ]לא צריכא במגורשת

רש"י

קבלן. ערב קבלן שקבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של לוה וזהו דינו דממי שירצה המלוה יפרע תחלה אבל ערב סתמא אין תובעין לערב תחלה עד שיעמיד מלוה ללוה בדין ויחייבוהו לשלם ואין לו מה לפרוע ואז יגבה מן הערב: אמרי לה מעיד. כמו ערב: ואמרי לה אינו מעיד. דאכתי נוגע בעדות הוא דניחא ליה דטוקמא תרוייהו ארעתא בידיה דלוה כי היכי דליהוו ליה ארעי טובא זיבורית ובינונית דכי אתא מלוה למגבי בינונית דקבלן כדין בע"ח שדינו בבינונית לימא ליה אתן לך בינונית דלוה והלכך הוה נוגע בעדות דאי לא הוה ללוה בינונית לא ליגבי מלוה אלא מבינונית דקבלן דהכי הוי דינא דלכל מאן דבעי תבע ברישא אבל בערב סתם ליכא למימר הכי דלכל כמה דאית ליה ללוה למיפרע מידי ואפי' זיבורית לאו כל כמיניה דמלוה למיהדר גבי ערב כדקי"ל במכילתין (לקמן דף קעד.) לא יתבע לערב תחלה: אומן אין לו חזקה. כדקתני מתני': אבל בן של אומן וכגון שאין הבן אומן יש לו חזקה וכדמפרש לקמן. גזלן. לקמן מפרש היכי דמי יש שמפרש שהוחזק בגזלנות על שדה זו ובהאי שדה הוא דאין לו חזקה ויש שמפרש לקמן כגון רוצח נפשות על עסקי ממון והלכך אין לו חזקה על שום קרקע של אחרים בעולם: אי דאתו. הנך בנים בטענתא דאבוהון דאמרי אבינו הורישה לנו ומש"ה בן גזלן אין לו חזקה דכי האי גוונא אין טוענין ליורש דכיון דמכח גזלן קאתי ואיהו לא טעין מאבי אני יורש דזכנה מינך קמאי דידי דליהמניה ע"י מיגו דמצי אמר (ד) זבנית מינך הלכך חזקה שאין עמה טענה היא שהרי אין לאבא חזקה וגם הבן הבא מכחו אין חזקתו חזקה וכיון דמכח אבוהון קאתו אפילו הנך בן אומן ובן אריס נמי לא ליהוי להו חזקה: אלא בטענה דנפשייהו. אנא זבנתה מינך: לא צריכא. דקאתו בטענתא דאבוהון וכגון דאמרו עדים בפנינו הודה לו המערער לאביהן של אלו שמכרו להם הלכך הנך בן אריס ובן אומן איכא למימר קושטא קאמרי כשטוענין אבינו לקחו ממך שהרי הודה והודאת בעל דין כמאה עדים אבל בן גזלן אע"ג דאודי האי מערער לאביו לא מהימן לומר לקוח הוא ביד אבי ואפי' בחיי אביו אם נתנו לבן שהרי הוא מתוך פחד הודה לו לגזלן כדרב כהנא כו' אבל בן בנו של גזלן יש לו חזקה אי אתי בטענה דאבוה דטעין מאבי ירשתי ואבי לא היה גזלן וכי האי גוונא טוענין ליורש דאילו היה אביו קיים הוה טעין מינך זבנתה ולא הוה אתי בטענתא דאבוה אף אנו נטעון בשביל היורש ורישא דקתני אומן אין לו חזקה בדליכא עדי הודאה דלגלדין קתני: אי לאו דאודי ליה. כגזל לגזלן: הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה לשחוור. היה מוסר אותו ואת חמורו לפקיד כדמתרגמינן (במדבר טז) [לא חמור אחד מהם נשאתי] לא חמרא דחד מנהון שחרית דשתם גזלן גברא אלמא הוא: פעמים שאפילו בן גזלן יש לו חזקה. ואע"ג דלא אתי בטענה דנפשיה היכי דמי כגון דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה שטוען מאבי אבי אני יורש ואיהו לא היה גזלן ומיגו דמצי אמר זבנתה מינך כי אמר נמי זקני הורישה לאבי ואבי הורישני נאמן דחזקה שיש עמה טענה מעלייתא היא: ל"א כתוב בספרים פעמים שבן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה וכגון דאתי בטענתא דאבא דאבוה. שאבי אביו גזלן היה ושניהם אמת אבל הראשון נראה שאמר רבא ולא האחרון: היכי דמי גזלן. אותו שאין לו חזקה: על שדה זו. ובההוא שדה הוא דאין לו חזקה אבל בשאר שדות יש לו חזקה: כגון של בית פלוני שהורגין כו'. אנשי רשעים היו שהיה מכיר בהן רב חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון אין להן חזקה בשום קרקע בעולם שכל אדם ירא למחות בהן וקי"ל כתרווייהו: ירד מאומנותו. ושוב מחזיק בה יש לו חזקה: בן שחלק. הפליג מאביו ואין סמוך עוד על שולחנו כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד בנכסי אביו הרי הן ככל אדם אע"ג דתנן (לעיל דף מב.) לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא האב בנכסי הבן ולא הבן כו' הנך כיון שהופלגו זה מזה יש להן חזקה זה על זה: סלקא דעתך אמינא אחולי אחיל. האב גבי דבן פירות שאכל בשלש שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהוי חזקה קמ"ל דלא מחיל: אלא אשה שנתגרשה פשיטא. דמחזקת בנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק בנכסיה שהרי שונאין זה את זה והיה להן למחות: מגורשת

תוספות

קבלן אמרי לה אינו מעיד. אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי תימה דמאי נפקא מינה דאי אתי מלוה וטריף את של קבלן אתי קבלן וקטריף את של לוה כיון דאית ליה ארעא אחריתי ואין נראה לומר כגון שיש לקבלן בינונית וההיא ארעא שרוצה להעיד עליה נמי בינונית אבל ארעא אחריתי דאית ליה ללוה היא זיבורית דמפסיד כשיבא מלוה וטריף את שלו דלא יהיה לו לגבות אלא מזיבורית דא"כ מלוה נמי לא יעיד ללוה אפילו אית ליה ארעא אחריתי כענין זה ועוד בכל ענין משמע דאינו מעיד דלא מפליג בין היא בינונית בין היא זיבורית ועוד דל"ע בהניזקין (גיטין דף מט:) דנראה דמוכח התם דאם אין ללוה אלא זיבורית גם קבלן לא יתן לו אלא זיבורית ונראה דהיינו טעמא דקבלן אינו מעיד ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי משום דטריחא ליה מילתא למיקם עליה בדינא ודיינא וכשיהיו ללוה קרקעות הרבה לא יגבה המלוה מן הקבלן הואיל ויכול לגבות מן הלוה בהרווחה אבל מלוה מעיד ללוה בכל ענין אפילו אותה שמעיד עליה היא בינונית ואחריתי זיבורית דמשום איחלופי בינונית לזיבורית לא יעיד שקר דמכל מקום יש לו שוה בשוה אי נמי ארעא אחריתי דכולה שמעתין כיולא בו קאמר:

ה"ג כגון דקאמר בפניו הודה. פי' בן אריס בן אומן בן גזלן ומש"ה אומן אין לו חזקה אבל בן יש לו חזקה כשטוען קמי דידי הודית לאבי שמכרת לו נאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתה אבל בן גזלן אין לו חזקה דהודאה שהודה לגזלן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי ליה שמכרה לו הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אבל לא גרסינן כגון דקאמרי עדים דהא אי איכא עדים דאודי ליה דמיניה זבנה א"כ אומן ואריס גופייהו יהו נאמנים ועוד כיון דאיכא עדים בן אריס בן אומן למה נריכים להחזיק בלא חזקה נמי מוקמינן לה בידייהו כיון דאיכא סהדי. ר"ת:

פעמים שבן בן גזלן אין לו חזקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאבוה. תימה לר"י דאמאי אין לו חזקה הא טוענין ליורש והוה ליה למימר דלמא אי הוה אביו קיים דהיינו בן גזלן הוה טעין אנא הדר זבינתה מינך ונראה לר"י דגרס פעמים שבן גזלן יש לו חזקה כגון דקאתי בטענתא דאבא דאבוה דהוא אבי הגזלן וקמ"ל דאע"ג שהיתה ביד מי שאין לו חזקה דהיינו אביו הגזלן מ"מ יש לו חזקה כיון שאמר שהיתה של אבי אביו ויש ליישב גירסא ראשונה פעמי' דבן בן גזלן אין לו חזקה והכי פירושה כגון דאתא בטענתא דאבא דאבוה ואומר שאמר לו אביו דהיינו בן הגזלן שהניחה לו הגזלן אביו דאם איתא דהדר (ה) זבנתה מינך הוה א"ל אנא זבינא אי נמי נראה לר"י דלא טענינן ליורש כי האי גוונא דמילתא דלא שכיחא היא כי היכי דאמר בסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע: ושם ד"ה מאן) דלא טענינן ליתמי נאנסו משום דמילתא דלא שכיחא היא והא דקאמר לעיל [בן] בן גזלן בן אומן יש לו חזקה היינו דוקא משום דאמר בפניו הודה ואדרבה מהם יש להוכיח דמשמע הא לאו הכי אין לו חזקה כיון דמעיקרא בתורת אומנות ואריסות וגזלנות אתא לידיה:

ירד מאומנותו יש לו חזקה. מכאן לפרש מאותן כלים שנתן לו לאחר שירד מאומנותו דומיא דאריס שירד מאריסותו אי נמי אפילו אותן כלים שנתנו לו בשעה שהיה עדיין אומן והוא ששהו אחר אומנותו כ"כ שהוא רגילות שמחזירם לבעלים ונראה דבן אומן נמי דאמר לעיל דיש לו חזקה כי אמר (ו) בפניו הודה היינו אחר ששהה אחר מות אביו דאי לאו הכי אין נראה שיהא נאמן במיגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן:

מגורשת

רבינו גרשום

קבלן מאי. דדיניה דקבלן שאמר למלוה הלוהו ואני קבלן יכול המלוה לפרוע מן הקבלן ועכשיו כל שדותיו של לוה משועבדים לקבלן עד שיפרע חובו: אמרי לה מעיד. ללוה והוא שיש ללוה שדה אחרת כשיעור החוב חוץ מה שעוררין עליה דהשתא לאו נוגע הוא: ואמרי לה דאפ"ה אין מעיד. דניחא ליה לקבלן דלוקמי מן הני קרקע תרוייהו בידא דלוה שיהא לו יותר ממה לפרוע: בן אומן. ובן אריס הרי הן כאחר ויש להן חזקה: אי דקאתי הני בנים בטענה דאבוהון. דאמרי אבינו הורישה לנו. מאי איריא בן גזלן דאין לו חזקה אפי' הנך בן אומן ובן אריס נמי לא ליהוי חזקה. ואי דאתי בטענה דנפשייהו דאמרי זבנינה אפי' בן מגזלן נמי ליהוי ליה חזקה: בפנינו הודה לו. המוכר לבן אומן ולבן אריס ולבן גזלן דזבניה ניהלייהו לאבוהון מש"ה איכא למימר בבן אומן ובן אריס כי אתו בטענה דאבוהון דקושטא קאמרי דהמוכר (בכ"י הנעתק הוא בכאן מקום פנוי כמו תלי שורה ואולי חסר כאן איזה תיבות) [ובן] ניהלייהו. והאי בן גזלן אע"ג דאיכא עדים שהודה המוכר לגזלן שמכרה לו לא הויא חזקה דמחמת ביעתותא הוא דאודי ליה דהוי מסתפי דאי לא מודי ליה הוי מלשין עליה. וממטי ליה ולחמריה לשחוור. שילך עם חמורו באנגרא לשליחו' עבודות השלטון כדמתרגמינן לא חמור א' [מהם] נשאתי לא חמרא דחד מנהון שחרית. וכמו נוח לתשחורת. ולא נמר והקנה לו. אבל בן בנו של גזלן אי אתי בטענה דאבוה יש לו חזקה דאביו לאו גזלן הוה: ירד מאומנותו. ושוב מחזיק בה יש לו חזקה: בן שחלק. שנתן לו אביו חלקו בחייו והוא מחזיק בשדה אחת יותר על חלקו שנתן לו אביו ג' שנים וכן אשה שנתגרשה והחזיקה שוב בשדה בעלה ג' שנים: הרי הן ככל אדם. ויש להן חזקה: סד"א אחולי אחיל ליה. א) היה הפירות דלא מערער ולא תהוי חזקה: מגורשת

א) אולי צ"ל הפירות שאכל הבן ולא מערער וכו'.

עין משפט נר מצוה

קסז א מיי' פט"ז מהל' עדות הל' ו ועי' כ"מ סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף יג בהג"ה:

קסח ב ג ד ה ו ז ח מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ג ד סמג עשין לס טוש"ע ח"מ סי' קנב:

קסט ט י מיי' פי"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יג:

קע כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כח:

קעא ל מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף כז:

קעב מ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ד:

קעג נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י ועיין בטוש"ע אה"ע סי' פז:

מסורת הש"ס

[לקמן נב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי דאתו בטענתא וכו' אי דלא אתו בטענתא דאבוהון אלא בטענתא דנפשייהו אפי' בן גזלן נמי. נ"ב ע"ל דף נב בתוס' ד"ה מודה לי: (ב) שם ממטי ליה לדידיה ולחמריה: (ג) שם סלקא דעתך אמינא אב לבן אחולי: (ד) רשב"ם ד"ה אי דאתו וכו' דמצי אמר אנא זבנית: (ה) תוס' ד"ה פעמים וכו' דאם איתא דהדר זבנה מיניה הוה אמר: (ו) ד"ה ירד וכו' כי אמר בפני הודה:

עין משפט נר מצוה

קעד א מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ג:
קעה ב מיי' פי"ד מהל' טוען הל' א סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף א:
קעו ג טוש"ע ח"מ סי' רלו סעיף ד:
קעז ד מיי' פי"ד מהל' טוען הל' ב ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע שם וסי' קמא סעיף ג:
קעח ה ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמא סעיף ג:
קעט ז מיי' פי"ו מהל' מכירה הל' א ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף ג בהג"ה וסי' רה סעיף א [וברב אלפס עוד בגיטין פ"ה דף קט:]:

במגורשת ואינה מגורשת. וכדרבי זירא א) דאמר ר' זירא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר שמואל [א]כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה אמר רב נחמן אמר לי הונא [ב]כולן שהביאו ראיה ראיתן ראיה ומעמידין שדה בידן גזלן שהביא ראיה אין ראיתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו מאי קמ"ל תנינא ב) [ג]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל לאפוקי מדרב דאמר ג) רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה קמ"ל כדשמואל דאמר ד) [ד]אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב אחריות נכסים ה) ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן [ה]קרקע אין לו אבל מעות יש לו בד"א [ו]שאמרו עדים בפנינו מנה לו אבל אמרו עדים בפנינו הודה לו לא כדרב כהנא דאמר (א) אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה לדידיה ולח מריה לשתוור אמר רב הונא ו) [ז]תליוהו וזבין זביניה זביני מ"ט כל דמזבין איניש אי לאו דאניס לא הוה מזבין ואפילו הכי זביניה זביני ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני אלא (ב) ז) כדתניא

יקריב

רשב"ם

מגורשת ואינה מגורשת. כגון זרק לה גט ספק קרוב לה ספק קרוב לו דבעלה חייב במזונותיה עד דיהב לה גט ודאי כר' זירא ואיכא למימר כיון דמגורשת ואינה מגורשת אשתו היא וחייב במזונותיה והניח לה בעל קרקע זו בידה כדי שתיזון מפירותיה ולא הויא חזקה קמ"ל דהויא חזקה דכיון דהתחיל בגירושין והוא שונא לה לא יחד לה קרקע למזונותיה כי בטורח יתן לה מזונות בצמצום כשיחייבוהו ב"ד: חייב במזונותיה. דאכתי אגידא ביה: וכולן. אומן ואריס וכל הנך דלעיל דאמרן אין להן חזקה: ראיה. שטר מכירה או עדי מכירה: ראייתן ראיה. מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה: גזלן שהביא ראיה. עדי מכירה או עדי הודאה אבל מתן מעות לא ראו: אין ראייתו ראיה. כדרב כהנא דאי לאו דאודי ליה או שכתב לו שטר מכירה הוה ממטי ליה ולחמריה לשתוור אבל אם נתן לו הגזלן מעות בפני עדים ראייתו ראיה כדרב הונא לקמיה דאמר תליוהו וזבין זביניה זביני ואע"ג דרב ביבי מוקי לה לקמן להא אפילו בשנתן מעות הגזלן לנגזל ואפ"ה לא קנה גזלן הא אמרינן לקמן בשמעתין דרב ביבי מימרא היא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה וכדרב הונא קיימא לן בשמעתין: ואין מעמידין שדה בידו. ולא לכל הבא מכחו כגון בן גזלן או לוקח מגזלן: מאי קמ"ל. רב הונא דגזלן וכל הבא מכחו אין ראייתו ראיה ולא קנה: תנינא. במסכת גיטין בהניזקין: לקח מסיקריקון. מגזלן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון שאומר לו פא קרקע זו והניחני ומתנה זו לא הויא מתנה דאפילו למ"ד תליוהו וזבין זביניה זביני תליוהו ויהב לא הויא מתנה וטעמא מפרש בגיטין ג' גזירות גזרו [קמייתא כל דלא קטיל ליקטיל מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי] בתרייתא כל דקטיל ליקטלינהו קמייתא ומציעתא כיון דקטלי נכרים לישראל אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא ליסקול ולמחר תבענא ליה בדינא והלכך לא קנה הסיקריקון דהא לא נתן מעות אלא גזלה בחנם והלוקח (ג) נמי ממנו לא קנה דקרקע אינה נגזלת ואכתי ברשותא דמריה קמא איתא ואפילו חזר ולקח מבעל הבית שכתב לו שטר כדמפרש לקמן או במתנה או בשטר מכירה בלא מעות דאילו נתן מעות לבעל הבית קנה כרב הונא דהא אפילו סיקריקון עצמו היה קונה אם נתן לו מעות לנגזל והכי מוכח לקמן בשמעתין גבי מילתיה דרב הונא דאית ליה תליוהו וזבין כו' אפילו הכי לא קנה לוקח דמחמת פחד דסיקריקון הקנה לו ללוקח וכיון דאין ראיית הלוקח מגזלן ראיה אפילו כי הדר וזבין מבעל הבית כל שכן וכל שכן דאין ראיית הגזלן עצמו ראיה דמחמת פחד כתב לו השטר ומעולם לא קיבל דמים מן הגזלן דנימא זביניה זביני: ומתני לאפוקי מדרב. אתא רב הונא: דאמר רב.

עלה דהיא מתנה: לא שנו. דחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל אלא דאמר לו בפני עדים (ד) חזק וקני ומעות לא קיבל בפני עדים דנימא זביניה זביני כדלקמן וגם שטר לא כתב לו בעל הבית ללוקח אבל אם כתב לו שטר ודאי אקני ליה ואתא רב הונא למימר דגזלן שהביא ראיה אפילו בשטר אין ראייתו ראיה כדשמואל: אף בשטר לא קנה. דמאימת סיקריקון כתב לו: ורב ביבי מסיים. בהא מלתא דאמר רב נחמן א"ל הונא: משמיה דרב נחמן. שהיה מוסיף בה רב נחמן דבר זה מדעתו ומיהו רב הונא לא סבירא ליה האי תוספתא כדלקמן בשמעתין דכל היכא דאיכא מתן מעות סבר ליה לרב הונא דהוו זביני ולאו אדרב ושמואל קאי דבמסכת גיטין בהניזקין דאיתא לפלוגתייהו לא איירי רב ביבי כלל התם: קרקע אין לו. לגזלן כמו שאמרנו אין מעמידין שדה בידו: אבל מעות. שנתן לו הגזלן לנגזל בדמי קרקע זו יש לו שיחזירם לו הנגזל ולא קנסינן ליה לגזלן לאבד מעותיו ושמעינן מהכא דסבירא ליה לרב ביבי תליוהו וזבין לאו זביניה זביני והיינו דאמרינן לקמן דרב הונא לית ליה דרב ביבי: בד"א. דמעות יש לו כגון שאמרו עדים בפנינו מנה לו הגזלן לנגזל ונתן לו המעות או שכתבו בשטר אנו ראינו שנתן לו המעות דמשום פחד דסיקריקון דגזלן לא מסהדי וכתבו עדים שיקרא: אבל אמרו עדים בפנינו הודה לו. נגזל לגזלן שקיבל ממנו הדמים או שכתבו בשטר המכירה וכך אמר לנו הוו עלי עדים שקיבלתי ממנו הדמים ומכרתי לו לא יחזיר לו מעות לגזלן: כדרב כהנא כו'. ומסקנא דמילתא דרב ביבי היא: תליוהו וזבין. מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני: זביניה זביני. ולא יוכל לחזור בו וטעמא מפרש ואזיל: ואית דגרס תלוה ורבינו חננאל כתב תליוהו ודוקא מכר אבל מתנה לא הויא מתנה דכיון דלא מקבל מידי לא גמר ומקני כדמוכח לקמן דאמרינן מודה שמואל היכא דיהב זוזי: דכל דמזבין אינש. רוב חפצים וכלי ביתו וטליתו שאדם מוכר אי לאו דאנים ודחיק במעות לא הוה מזבין ואפ"ה הוה זביניה זביני בעל כרחו אפילו לא גמר ומקני שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכין לו ומכרן לדברים שאין צריכין לו אלא כולהו קונה לוקח וה"נ אע"ג דאנים מוכר קונה לוקח הואיל וקיבל דמים אע"ג דלא גמר ומקני: שאני אונס דנפשיה. שצריך למעות ומתוך כך מוכר חפציו מדעתו דהתם איכא למימר גמר ומקני: מאונסא דאחריני. שמכריחין אותו למכור דהתם לא גמר ומקני:

יקריב

תוספות

מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. וכגון שייחד לה ארעא אחריתי דאי לאו הכי אין לו חזקה דכיון (א) דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה כדאמרי' לקמן:

ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן. נראה לרשב"א דנקט תרווייהו איידי דבעי למיתני גבי גזלן אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו דהתם איצטריך תרווייהו דאי לא תנא אלא אין ראייתו ראיה הוה אמינא דאין ראייתו ראיה לגבי הא שאין מעמידין שדה בידו אבל מעות יש לו דלא ה"א טעמא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשתוור אלא הוה מפרשינן טעמא משום דתליוהו וזבין לא הוו זביניה זביני אפי' מנה לו מעות הלכך קאמרי תרווייהו דאין ראייתו ראיה כלל דאפי' מעות אין לו דטעמא הוא משום דאי לאו דאודי ליה כו' והאי כולן נראה לרשב"א דקאי נמי אבן שלא חלק ואשה שלא נתגרשה ואע"ג דאמר לקמן [גבי אשה בנכסי בעלה] דלגלויי זוזי הוא דבעי כיון דאוקימנא בהודאה לא שייך בה גלויי זוזי ועוד דמשמע לקמן דסבירא להו לרב הונא ולרב נחמן דלא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי: ומעמידין שדה בידן. גבי אומן נמי שייך שדה כגון אם הוא בנאי: אבל בשטר קנה. אלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה נמי קאי כדמוכח במתני' בהניזקין (גיטין דף נח: ושם) וקשה דתניא בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף נה. ושם ד"ה וכתבה) כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דוקא משום דלא חתמה לראשון אבל אי חתמה לראשון לא איבדה כתובתה כדמוכח התם אע"פ שכתבה שטר ונראה לר"י דהא דקאמר רב בשטר קנה יש להעמיד בשטר הראיה שאחר הקנין דכיון שאחר הקנין עשתה שטר שייפתה כחו כל כך קנה והיא דכתובות מיירי בשטר מתנה בלא קנין אחר אלא שטר א"כ חתמה דהתם לשון גמר כמו חתמו גבי תורף דגיטין וכמו תורה חתומה ניתנה בהניזקין (גיטין דף ס.) כלומר שגמרה מקח ונתרצתה בעל פה אי נמי חתמה ממש ובשטר של בעל והא דאמר רב בשטר קנה שעשתה שטר מכירה בשמה ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל דאמר בהניזקין (שם דף נח: ושם ד"ה אבל) אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות ושמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ (דף יד. ושם) אחריות לאו טעות סופר בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות טעות סופר הוא אבל קצת קשה דלקמן פריך לרב הונא דאמר תליוהו וזבין זביניה זביני מהא דאמר שמואל אף בשטר לא קנה ואי תלוי הדבר באחריות מאי קשה ליה משמואל טפי מרב: ורב ביבי מסיים בה כו'. ק"ק הלשון דהא רב ביבי פליג כדאמרי' לקמן ורב הונא לא מיירי בהכי אלא בהודה ולא במנה:

אילימא

רבינו גרשום

מגורשת ואינ' מגורשת. כגון זרק לה גט ספק קרוב לו דבעלה חייב במזונותיה עד דיהיב לה גט ודאי ואיכא למימר א) די"ל ספק מגורשת דאם איתא דגרשה אית ליה בהדה איבה ולא היה מייחד לה קרקע למזונות כי אם ממקום אחר יהיב לה מזונות בצמצום והויא חזקה: וכולן. בין אומן ובין אריס וכל הני דלעיל שהביאו ראיה. עדות שקנו אותה קרקע ראייתן ראיה והוי חזקה: לקח מן סיקריקון. זהו גזלן שאמרו לו בני אדם מחמת שהוא אנס שא קרקע זו והניחני וחזר ולקח מבעה"ב ב) שתפיש לו קנין הנגזל ללוקח שוב שהקרקע של סיקריקון מקחו בטל דבעל כרחיה אודי ליה ולא גמר ומקני ליה אלמא דראיה של גזלן אינה ראיה. ומשני יך ברייתא איצטריך למתני לאפוקי מדרב דאמר לא שנו דמקחו בטל אלא דאמר לו בעה"ב לך חזק בקרקע וקני מש"ה לא קני דלא מצי לאחזוקי בה משום דבעל כרחיה קאמר אבל אי כתב ליה בעל הבית שטר מכירה קנה: קמ"ל. רב נחמן דאפ"ה לא קנה כרשמואל וכו': אחריות. דלא מפיק ליה מידיה: ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן. להיכא דחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל דקרקע אין לו ללוקח אבל מעות שנתן יש לו: בד"א. דמעות יש לו ללוקח כגון שאמרו עדים בפנינו מנה לו המעות לבעה"ב אבל אמרו העדים בפנינו הודה לו המוכר להסיקריקון ולא ראו נתינת המעות אפי' מעות אין לו דהאי דאודי ליה כדרב כהנא וכו': אמר רב הונא. אי אמרו ואיימו לאיש תלוהו בעץ אי לא מובין לו שדהו וזבין מחמת יראה זביניה זביני אע"ג דאנסוהו: אי לאו דאניס. שאין לו מעות להוציא לצרכיו:

מסורת הש"ס

א) כ"מ יב: ע"ש גיטין עד. ע"ש כתובות נו' ע"ש: ב) גיטין נה: ג) [שם נח.]: ד) [שם] ה) [לקמן מח.]: ו) ב"ק סב. [לקמן מח:] ז) ערכין כא. קדושין נ. יבמות קו. ר"ה ו.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב כהנא אי לאו דאודי: (ב) שם אלא מדתניא יקריב: (ג) רשב"ם ד"ה לקח וכו' והלוקח ממנו נמי לא קנה: (ד) ד"ה דאמר רב וכו' בפני עדים ע"ב תוק:

א) אולי צ"ל ואיכא למימר דאין לה חזקה קמ"ל כיון דהתחיל בגירושין אית ליה וכו'. ב) אולי צ"ל שאמר לו הנגזל ללוקח לך חזק וקני והודה לו שזו שהקרקע וכו'.

תורה אור

יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו הא כיצד [א]כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא שאני התם דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה ואלא מסיפא [א)]וכן אתה אומר בגיטי נשים [ב]כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ודלמא שאני התם [ב)]דמצוה לשמוע דברי חכמים אלא סברא הוא אגב אונסיה גמר ומקנה מותיב רב יהודה [ג)][ג]גט המעושה בישראל כשר (א) [ד]ובעכו"ם פסול [ה]ובעכו"ם חובטין אותו ואומרין לו עשה מה שישראל אומר לך ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומגרש הא איתמר עלה [ד)]אמר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעכו"ם (ב) כשר ומה טעם אמרו בעכו"ם פסול כדי שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה ביד עכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה מותיב רב המנונא [ה)]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני הא אתמר עלה [ו)]אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ולשמואל דאמר אף בשטר נמי לא קנה מאי איכא למימר מודה שמואל היכא דיהב זוזי [ז)]ולרב ביבי דמסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו מעות יש לו מאי איכא למימר רב ביבי [ח)]מימרא הוא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה

רש"י

יקריב אותו · קרא יתירא דהא כתיב לעיל זכר תמים יקריבנו ומלי למיכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה': מלמד שכופין אותו · להקריב מה שנדר: עד שיאמר רוצה אני · אלמא היכא דכופין אותו עד דאמר מתוך יסורין רוצה אני קרינא ביה לרצונו דגמר בלבו להקריב והוא הדין לזביני אם אמר רוצה אני הוי זביני דגמר בלבו להקנות: דתיהוי ליה כפרה · וכי אמר רוצה אני ודאי בלב שלם קאמר: וכן אתה אומר בגיטי נשים · בהנך דתנן (כתובות עז·) ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס דכופין ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני דוכתן מדעתו משמע: דלמא · התם נמי כי אמר רוצה אני גמר בלבו לגרשה דמצוה קעביד מאחר שחייבוהו חכמים להוציא: אלא · רב הונא מסברא דידיה קאמר דמתוך יסורים גמר בלבו ומקני הואיל ואיכא תרתי יסורים ומתן מעות דלא מפסיד מידי: גט המעושה · שכופין אותו לבעל להוציא אם בישראל הוא כשר שכפוהו ישראל וכגון דאמר רוצה אני: בעכו"ם פסול · ואע"ג דאמר רוצה אני וקא ס"ד דמקשה דבישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים ובעכו"ם פסול כיון דליכא מצוה אגב אונסי' לא גמר (ג) ומקנה ומגרש וקשיא לרב הונא דכיון דליכא מצוה לא מקני אגב אונסיה: ובעכו"ם · אם אנו רוצים לכופו על ידי עכו"ם ויהיה הגט כשר מלמדים אנו לעכו"ם שיאמרו לו עשה מה שישראל אומר לך דהשתא נמי מצוה לשמוע דברי חכמים: התם נמי נימא אגב אונסי' גמר ומגרש דהא לא מפסיד מידי דומיא דזביני שמקבל דמי שדהו דכיון שאשתו שונאתו ובלא גט נמי לא תעמוד אצלו וגט זה אינו אלא להתירה לאחרי' לא מפסיד כלום: אפילו בעכו"ם כשר · דאגב אונסיה גמר וגרש דלא מפסיד מידי כדפרישית: פסול · מדרבנן וצריכה גט אחר ומיהו אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט מזה ומזה: ותולה עצמה ביד עכו"ם · להחניף לו ולזנות עמו על שיכריח את בעלה לגרשה: נימא אגב אונסיה · דסיקריקון גמר ומקני בעל הבית כיון דיהיב ליה זוזי ולא מפסיד מידי דהיינו תליוהו וזבין: מודה שמואל דהיכא דיהיב ליה זוזי · זה הלוקח מן הסיקריקון כשחזר ולקח מבעל הבית יהב ליה זוזי לבעל הבית דאגב דמקבל זוזי גמר ומקני דהיינו תליוהו וזבין אבל בלא מעות לא גמר ומקני דהא רב הונא נמי תליוהו וזבין קאמר אבל תליוהו ויהיב לא הוי מתנה: ולרב ביבי דמסיים לעיל · במילתיה דרב נחמן דאמר גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו ואוסיף רב ביבי אבל מעות יש לו לגזלן שנתן לנגזל אלמא ס"ל לרב ביבי דאפי' נתן הגזלן לנגזל מעות לא קנה דתליוהו וזבין לא הוי זביני והוא הדין להך משנה דסיקריקון דאי נתן הסיקריקון או הלוקח ממנו לבעל הבית מעות דמי השדה לא קנה וקשיא לרב הונא: מימרא הוא · שהיה אומר משום אחרים ואינה לא משנה ולא ברייתא ואי הוה אמר לה רב ביבי משמיה דנפשיה הוה מהדר גמרא גברא אגברא קרמית בתמיה: בשדה

תוספות

(ד)אילימא מהא דתניא יקריב אותו · וא"ת אי מהכא גמר אפילו תליוהו ויהיב נמי מתנה הוי והיא דסיקריקון מוכח דאינה מתנה והיה נ"ל רוצה לתרץ דהכא הוי כמו מכר דהא יש לו כפרה תחת הקרבן וקונה הכפרה ומגיטי נשים דבעי למיגמר מינייהו הוי נמי כמו מכר שנפטר על ידי כך משאר כסות ועונה אבל אי אפשר לומר כן דא"כ גט מעושה שלא כדין נמי יהא כשר ובהמגרש (גיטין דף פח: ושם) אמר שמואל דפסול ותירץ ר"י דכל דבר שהוא מחוייב לעשות הוי כמו מכר והכא הרי הוא מחויב להביא קרבן ולקמן נמי מחויב הוא לגרש את אשתו דמיירי בהנהו שכופין אותן להוציא אבל שלא כדין הוה כמו תליוהו ויהיב דלא הויא מתנה: יקריב אותו מלמד שכופין אותו · לא דמי להא דאמר בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מ·)חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן משום דכיון דלכפרה קאתו לא בעי משכוני דדוקא חטאות ואשמות שבאות על חטא לא בעי משכוני שרוצה שמאותו חטא יהיה לו כפרה אבל הכא נדר או נדבה אינן מכפרים והא דקאמר ניחא ליה דתיהוי ליה כפרה היינו ממה שנדר שאם לא ישלם נדרו עונו ישא והא דאמר בתורת כהנים ובזבחים (דף ו·)וביומא (דף נו·)דעולה מכפרת על חייבי עשה הא אמר בפ"ק דזבחים (דף ז:) דעולה דורון היא ולא מכפרת מקופיא(ה) מכפרת מקיבעא לא מכפרת(ט): אלא סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקני וא"ת כיון דמסברא ידעינן דאגב אונסיה גמר ומקני אמאי איצטריך קרא גבי קרבן למיכתב דכופין אותו וי"ל דאי לאו קרא הוה אמינא אע"ג דגמר ומקני כיון דאינו מתרצה אלא על ידי כפייה פסול הוא לגבי מזבח דזבח רשעים הוא קמ"ל שהקרבן נרצה: גט מעושה בישראל כשר בעכו"ם פסול · בסיפא מסיים ובעכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ויש מפרשים דהוי פירושא דרישא כילד בעכו"ם פסול (ו) חובטין אותו ואומרים לו כו' ואין נראה דא"כ אדפריך ליה הכא מסיפא ליסייעיה מרישא דקתני ובישראל כשר דאגב אונסי' גמר ומקני וכי תימא (ז) דבישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים דא"כ בעכו"ם נמי אמאי פסול והא חובטין אותו לעשות דברי חכמים ונראה לר"י דהכי קאמר דבעכו"ם נמי כשר וכגון שאומר לו עשה מה שישראל (ח) אומר לך וכן מפרש בהלכות גדולות והכי מוכח בתוספתא דקתני ובעכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שפלוני אומר לך משמע דעל פי ר' פלוני שהוא חכם חובטין אותו וכשר הוא שהוא אומר להם לחובטו וכן משמע י) בירושלמי דגיטין דקאמר התם רב אמר ישראל שעשה כמעשה עכו"ם כשר באומר איני זן ואיני מפרנס תנא ר' חייא עכו"ם שעשו כמעשה ישראל פסול ואפי' אמר איני זן ואיני מפרנס הדא מתני' אמרה כן ובעכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך והא דאמר בגיטין (דף פח:) לפניהם ולא לפני עכו"ם כיון שהעיבוי על פי דייני ישראל לאו היינו לפני עכו"ם דלפני עכו"ם היינו כשהעישוי נעשה על פי דייני עכו"ם כ):
דבר תורה אפילו בעכו"ם כשר · דכיון דבדין מעשים כאותן שכופין אותו להוציא דבישראל נמי אי שלא כדין מעשה פסול כדאמר שמואל בהמגרש (גיטין דף פח: ושם) וא"ת ומאי נפקא מינה אם תולה בעכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה דכיון דבדין עבדה וגם חכמים היו כופין אותו להוציא וי"ל דגזרו כדין אטו שלא כדין וא"ת להאי טעמא דמפרש בהמגרש דבעכו"ם פסול דבר תורה משום לפניהם ולא לפני עכו"ם ועכו"ם לאו בני עישוי נינהו תקשה ליה לרב הונא אמאי פסול נימא דאגב אונסיה גמר ומגרש וי"ל כיון שעל ידי כפיית עכו"ם נותנו הוי שלא כדין ושלא כדין הוי כמו מתנה כדפרישית לעיל וא"ת ואמאי מייתי הכא דרב משרשיא ההוא דהתם הוה ליה לאיתויי (ט) דהא אמר התם דהא דרב משרשיא בדותא היא וי"ל דלפי סברת המקשה דחשיב עכו"ם בני עישוי מתרץ לו דפריך ליה בעכו"ם אמאי פסול ואי לאו דבני עישוי נינהו לא הוה פריך ולא מידי דהוי כמו מתנה ולסברתו משני ליה כדרב משרשיא: הא איתמר עלה אמר רב לא שנו · תימה לרשב"א דמשמע דלא אמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני אלא בשטר אבל בלך חזק וקני לא וכיון דאגב אונסיה גמר ומקני מה לי הא ומה לי הא ועוד הקשה דקאמר ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי משמע דלרב קני אפי' לא יהיב זוזי ואמאי והא תליוהו ויהיב לא הוי מתנה ותירץ דבהכי פליגי רב ושמואל דקסבר רב דאי לאו דיהיב זוזי לא הוה עביד שטר ושמואל סבר דמחמת אונס עביד שטר אבל אחריות לא היה מקבל כדאמר בהגוזקין (שם דף נח·) עד שיכתוב לו אחריות נכסים: אמר רבא הלכתא תליוהו וזבין זביניה זביני · לאו דוקא נקט תליוהו דאפילו בלא יסורין אלא מחמת אונס ממון כי ההוא מעשה דפרדיסא (לעיל דף מ:) הוו זביני ואם מסר מודעא לא הוו זביני דקיימא לן כרב הונא [דכתבינן] מודעא אזביני כדפירש הקונטרס ודוקא מכר אבל מתנה תליוהו ויהיב לא הויא מתנה אפילו לא מסר מודעא אי דידעי עדים אונסיה והיכא דמסר מודעא אפי' לא ידעי אונסיה כתבינן וכן בגיטין והיכא

מסורת הש"ס

א) [יבמות קו·] קדושין נ. ע"ש ערכין כא. : ב) [יבמות כ· וש"נ] : ג) גיטין פח: ד) [שם] : ה) [שם נה:] : ו) [שם נח·] : ז) [לעיל מז:] : ח) [גיטין מכ:] : ט)[וע' תוס' ר"ה ו· ד"ה יקריב]: י) [בתוס' דגיטין פח: ד"ה ובעכו"ם מייתי בירושלמי בסיפך ועי' מהר"ם] : כ) [וע' תוס' גיטין פח: בד"ה ובעכו"ם תובטין] •

רבינו גרשום

יקריב אותו. דלגבי עולה אותו יתירא הוא וקאמר מלמד דכופין אותו להקריב כשנדר. דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה בקרבנו וגמר ומתרצה : כופין אותו . ליתן גט לאיתן שכופין אותן להוציא כגון מוכה שחין ובעל [פוליפוס] כו': התם נמי סבר . האי מוכה שחין מצוה לשמוע דברי חכמים שגזרו כן ומתרצה · אלא סברא דכי אמר תליוהו וזבין דזביניה זביני דאגב אונסי' גמר ומקני : גט המעושה. ע"י ב"ד ישראל כש': ותולה עצמה בעכו"ם א) שאנס עצמה לגרשה. התם נמי נימא אגב אונסיה גמר בעל הבית ומקני ליה: מודה שמואל היכא דיהיב זוזי. דגמר ומקני ליה : מאי איכא למימר. אמאי אפי' קרקע בדין הוא דיש לו דאגב אונסיה גמר ומקני · אין ודאי יש לו קרקע · והא דרב ביבי מימרא היא ואינה עיקר דאינה לא משנה ולא ברייתא כי אם מימרא בעלמא ·

א) נראה דצ"ל שיאנס את בעלה לגרשה.

עין משפט נר מצוה

קפ א מיי' פי"ד מהל' מעשה קרבנות הל' טז סמג לאוין קלא :

קפא ב ג מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלד סעיף ה וסי' קנד סעיף כא :

קפב ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סי' קלד סעיף ח :

קפג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט :

הגהות הב"ח

(א) גמ' בישראל כשר בעכו"ם כצ"ל ואות ו נמחק : (ב) שם דבר תורה אפילו בעכו"ם נמי כשר : (ג) רשב"ם ד"ה בעכו"ם פסול וכו' לא גמר ומגרש כצ"ל ותיבת ומקנה נמחק : (ד) תוס' ד"ה אלא מהא דתניא יקריב : (ה) ד"ה יקריב וכו' מקופיא· נ"ב פי' כפרה מכפרת אבל עדיין קפויה ולפנים עי' פ"ק דזבחים : (ו) ד"ה גט וכו' כילד בעכו"ם פסול כגון אם חובטין אותו : (ז) בא"ד וכי תימא דטעמא דבישראל כשר : (ח) בא"ד עשה מה שישראל פלוני אומר לך וכו' דעל פי רב פלוני : (ט) ד"ה דבר וכו' הוה ליה לאיתויי הכא דהא אמר ·

בשדה סתם אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי' זוזי אבל ארצי זוזי לא ולא אמרן אלא דלא הוה(א) לאישתמוטי אבל הוה ליה לאישתמוטי לא [ה]והלכתא בכולהו דהוו זביניה זביני ואפי' בשדה זו דהא אשה כשדה זו דמיא (ב) ואמר אמימר [ב]תליוה וקדיש קדושיו קדושין מר בר רב אשי אמר [ג]באשה ודאי קדושין לא הוו הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה אמר ליה רבינא לרב אשי א)תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר אמר ליה שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות טאבי תלא לפאפי אבינרא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא [ד]מאן דחתים אמודעא שפיר חתים ומאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים מה נפשך אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא ה"ק אי לאו מודעא מאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים רב הונא לטעמיה ב)דאמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני איני ג)והא"ר נחמן העדים שאמרו אמנה היו דברינו

אין

והיכא דבטל מודעא בבעת וביני מהגי ביטול דאגב אונסיה גמר ומבטל כדאמרינן בפ' האומני' מקבלי (ערכין דף כא:) ובקונט' הביאה לעיל ואפילו אמר בשעת מודעא כל מה שאבטל לא יהא ביטול איט כלום דמ"מ לבסוף כשמבטל כל מה שאומר קודם נכן יהא מבוטל דאגב אונסי' גמר ומבטל אבל במודעא אי ידעינן באונסיה לא מהני ביטול ולא גמר ומבטל ומיהו אי לא ידעינן באונסיה ומבטל מודעא מדעתו נרא' שבטולו ביטול ולכך כתבינן בשטרי מתנה ביטול מודעי:

אבל שדה זו לא · והא דאמרי נהרדעי לעיל (דף מ·) כל מודעא דלא כתב בה (ח)אנא ידענא ביה באונסין דפלוני לאו מודעא היא לא משכחת אליבא דרבא לעיל אלא כי ההוא מעשה דפרדיסא דבשתם שדה לא מהניא מודעא ובשדה זו לא צריך מודעא אלא דלידעו אונסיה: **ואפי'** בשדה זו לא אמרינן אלא דלא ארצי זוזי · לפי הספרים דגרסי לה ארצי ליה משמע דבעי למיתר דכי אמרי עדים בפניו מנה לו הוי זביני אפי' בשדה זו וכי קאמר רבא דלא הוי זביני היינו כי אמרו בפניו הודה לו שלא ראו נתינת המעות וא"כ משמע דבשדה סתם אפילו כי אמרו בפניו הודה שלא ראו נתינת המעות הוי זביני ואין נראה דבהודאה לא שייך לחלק בין שדה סתם לשדה זו דבתרוייהו שייך למימר אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולאמ"י' לשחוד ע"כ נרא' דגרסינן ולא ארצי זוזי ולא גרסינן ליה וכן פירש בקונטרס **תינח** דקדיש בכספא · הכא לא קאמר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכן בפרק בית שמאי (יבמות דף קי· ושם ד"ה לפיכך) גבי עובדא דנרש דקדשה כשהיא קטנה וגדלה ואתא איניש אחרינא וחטפה מיניה כדאמר בריש כתובות (דף ג· ושם ד"ה תינח) ובהשולח (גיטין דף לג· ושם) משום דהכא ובפ' בית שמאי לא קדש אדעתא דרבנן כדקאמר הוא עשה שלא כהוגן וצריך לומר דסבר הכא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כיון דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה ואע"ג דלא קדש אדעתם והכי פירושא בשלמא דקדיש בכספא מצו רבנן להפקיר הכסף ולאת במתנה לאשה אלא דקדיש בביאה אע"ג דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה היינו היכא דליכא עבירה כגון (יבמות פט·) ההוא גריוותא דהדר לטיבלא אבל ביאה וכי יעשו חכמים ביאתו ביאת עבירה ומשני אין ודאי דשוויה ביאתו ביאת זנות ובההיא דכתובות (שם) ובהשולח (שם) לכאורה פליגי אהך דשמעתין דאיצטריך למימר טעמא דאדעתא דרבנן מקדש משמע דאי לאו דאדעתא דרבנן מקדש לא היה כח בידם להפקיע הקדושין ומיהו נראה דלא פליגי ואיצטריך טעמא דאדעתא דרבנן מקדש משום דהתם כיון דקדושין נעשו כהוגן לא היה כח לחכמים להפקיעם אי לאו משום דאדעתא דרבנן מקדש: **קדיש** בביאה מאי איכא למימר · תימה לרשב"א דקדיש בביאה בלא הפקעה לא להוו קדושין דהוי תליוהו ויזיב דכנגד גופה שקנוי לו איט נותן לה כלום ודוחק לומר לפי שיש לה הנאת ביאה ועוד דאם כן הא דאמר אמימר תליוה וקדיש קדושיו קדושין לא הוי אלא דקדיש בכסף או בביאה אבל בשטר לא דהוי כמו תליוהו ויהיב וי"ל דכנגד גופה שקנוי לו מתחייב לה שאר כסות ועונה ואע"ג דפרי' לעיל גבי גט דלא חשיב זביני מה שהבעל נפטר מבאר כסות ועונה ה"מ גבי בעל שהיה נותנם ברצון ולא היה מגרשה: **אמר** רב הונא מאן דחתים אמודעא שפיר חתים · הא דרב הונא פליגא אדרבא דאמר (לעיל מח:) דלא כתבינן מודעא אזביני: **אמר** רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין · על כרחך באין כתב ידם יוצא ממקום אחר איירי דאי יוצא ממקום אחר פשיטא דהכי פריך בפ' שני דכתובות (דף יט. ושם: ד"ה אמר) גבי האומר שטר אמנה הוא זה איט נאמן דקאמר מאן אי דקאמרי עדים אי כתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא ועוד דמר בר רב אשי דקאמר אמנה היו דבריט איט נאמן משום דלא ניתן ליכתב ואי כתב ידן יוצא ממקום אחר אפי' ניתן ליכתב איט נאמן וקשה דאמאי לא מהימני במיגו דאי בעו אמרי אין זה כתב ידינו דהא רב נחמן גופיה אית ליה מיגו לפסול השטר בפ' שני דכתובות (שם) דקאמר כי אתו לקמן לדינא אמינא להו זילו קיימו שטרייכו ותותו לדינא דמהימן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא וכ"ש עדים דאלימי לאורועי שטרא דהכי אמר בהדיא בפרק מי שמת (לקמן דף קנד· ושם) ותי' ר"י דהייתו טעמא במודעא ואמנה לר"נ הואיל ואמר שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במיגו ודמי נמי לחוזרין ומגידין הואיל ואמרו שחתמו על השטר כדין ומדאורייתא עדים החתומין על השטר נעשה כנחקרה עדותן בבית דין ומדרבנן הוא דאצרכוהו קיום דוקא כי טוען מזוייף

אבל

בשדה סתם · שהכריזוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעלמו ומכר את זאת דכיון דמדעתו בירר רעה שבהן בירר (ג) שאיט חושש בה כל כך וגמר ומקני: בשדה זו · הכריזוהו למכור שדה זו ואותה מכר: דלא ארצי זוזי · לא מנה המעות גילה דעתו דבעל כרחו מקבל: ואפי' בשדה זו ולא ארצי זוזי לא אמרן דלא הוי זביני אלא דלא הוה ליה להאי לאשתמוטי מן התולה(ד) בשום דיחוי שבעולם כגון המתן לי עד למחר או עד שתבוא אשתי או שום דיחוי שיכול לטעות בו האנס: והלכתא בכולהו הוו זביניה זביני ואפי' בשדה זו · ולא ארצי זוזי ולא הוה ליה לאישתמוטי דהוי אונס גמור וכגון דאמר רוצה אני: דהא אשה · כשמכריחה אדם לקבל קדושיו ולהתקדש לו: כשדה זו דמיא · שאיט חפץ כי אם בה: ואמר(ה) אמימר · כלומר קיימא לן הכי: תליוה וקדיש · קבלה קדושין קדושיה קדושין דדמי לזביני שמוכרת עצמה לזה: מר בר רב אשי אמר · במכר מודינא דהוו זביני אבל גבי אשה תקון רבנן דלא ליהוו קדושין דהוא עשה שלא כהוגן שהכריחה לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן שלא כדין דאע"ג דמן התורה ליהוו קידושין רבנן עקרינהו והפקירו אותן ועשו מעות מתנה ובמקום אחר מפרש דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמור לא ליהוו קדושין נמצא שלא קדשה זה שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם חפצים בקידושין הללו: תינח דקדיש בכספא. יכולין חכמים להפקיע הקדושין דהפקר ב"ד הפקר גבי ממון והאילו קדשה בגזל ובחמס דמיא דלא הוו קדושין אבל קדיש בביאה שעשה מעשה בגופה היאך יאמרו חכמים שלא תהא ביאה הרי בעל כרחנו ביאה היא: ואית דמפרש תינח דקדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן הם אמרו והם אמרו וקידושין דדבריהן יכולין לעקור אבל קדיש בביאה דהוו קידושי דאורייתא מאי איכא למימר וטעות הוא בידם דמגזירה שוה ילפינן לקידושי כסף במסכת קדושין (דף ב·) וגם לכל דבר אתקוש הוויות להדדי ואמרינן בכריתות (דף ה·) אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי טתר אחד מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה ועוד מאי האי דקמהדר ליה שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות הא כיון דמדאורייתא היא היאך יכולין לעשות ביאתו זנות אלא כיון דאדעתא דרבנן מקדש לא הוי קידושין דאמרי רבנן לא ליהוו קידושין ומתוך כך (ו)כמצאת מעלמה בעילת זנות: טבי · גברא אלמא הוי: תלי לפפי · באונן שמו כיגרא למכור לו שדהו ל"א תלה אותו בשביל הכינרא שימכרנו לו: וזבין · כלומר וכן עשה שמכרה לו: חתם רבה בר בר חנה · ועד אחר עמו המודעא שמסר פפי קודם שנכתב שטר המכירה: ואאשקלתא · וגם על שטר המכירה חתם: מאן דחתם אמודעא שפיר חתם · דאע"ג דתליוהו וזבין זביניה זביני הני מילי היכא דלא מסר מודעא אבל המודעא שכתב בה תבטל המכירה: ומאן דחתם אאשקלת' שפיר חתם · דתליוהו וזבין זביניה זביני וכדמסיק לקמיה: רב הונא לטעמיה כו' · מהכא שמעינן דכתבינן מודעא אזביני אפילו בתליוהו וזבין ודלא כרבא דאמר לעיל (דף מ:) לא כתבינן מודעא אזביני כדפרישית בפירקין לעיל אלא היכא דאנים כמעשה דפרדיסא והכא חזינן עובדא אפי' בתליוהו וזבין דכתבי מודעא וג"כ נראין הדברים שהרי פסקותיו

רש"ל של רבא לא עמדו מאי דפסיק לעיל בתליוהו וזבין [לא אמרן אלא בשדה סתם] שאחר פסק שלו אמר(ז) לא כתבינן מודעא אזביני כדפרישי' לעיל: איני · כלומר היאך בטלה מודעא שחתם בה רבה בר בר חנה את האשקלתא שחתם הוא עצמו בה: והא אמר רב נחמן כו' · והכא נמי רבה בר בר חנה קמסהיד עכשיו על האשקלתא מודעא היו דברינו ואמאי נאמן: עדים · החתומין בשטר: ואמרו אמנה היו דברינו · לא הטהו כלום אלא כתבנו לו ולכשיצטרך ילוה בו והאמינו לוה למלוה שלא יוציא עליו שטר מלוה זו לגבות הימנו אא"כ ילוה לו וזה שעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפי' לאחר זמן דלאו מוקדם הוה לטרוף שלא כדין :

אין

קפד א מיי' פ"י מהל' מכירה הל' א ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף א [וברב אלפס עוד בגיטין ד' קע']:

קפה ב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה א ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מב סעיף א :

קפו ד מיי' פ"י מהל' מכירה הלכה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רה סעיף ע ·

רבינו גרשום

והני מילי בשדה סתם. כלומר שאם כופהו בפירוש שימכור לו שדה שלו משום הכי גמר ומקני ליה שדה שיש לו שדה פחותה שלו. אבל אי אמר שדה זו מכור לי בפירוש אגב אונסיה אודי ולא גמר ומקני ליה: דלא ארצי זוזי. שלא רצה לבדוק המעות אם טובות הן אם לאו משמע דמחמת כעס לא מעיין ולא גמר ומקני אבל ארצי זוזי זביניה זביני: אבל הוה לי' לאישתמוטי. מיניה בשום ענין ומכר זביניה זביני: תליוה. שאנסו האשה שתתקדש לו: התינח דקדיש בכספא. דהיינו קדושין דרבנן משום הכי מצי לאפקועי רבנן מדרבנן. אבל קדיש בביאה בעל כרחה. א)דביאה היינו קרושי דאורייתא והיא בעולת בעל מאי איכא למימר: אמר ליה. אפי' הכי לא הוויין קדושיה קדושין משום דשוויה רבנן למאן דקדיש בביאה לבעילתו בעילת זנות דחוצפא קא עביד הואיל דתקינו קרושי כספא מצי לאפקועי קרושי ביאה: אבינרא. על אותו עץ שבך נקרא שמו עד דזבין ליה קרקע שלו: אמודעא דבעל כרחו זבין: ואאשקלתא. זהו שטר מכירה שחתם עליו שמכרו: הכי קאמר אי לאו דחתם אמודעא מאי דחתם אאשקלתא שפיר חתם דזביניה באונס הוי זביני: והיכי מצי רבה בר בר חנה למיחתם אמודעא מאחר דחתם אאשקלתא · והאמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היה דברינו כגון שטר שכתוב כי פלוני לוה מפלו' מנה ותתומין עליו העדים אם אמרו העדים בפנינו לא הלווהו אלא נדר לו להלוותו והאמין לו תלוה למלוה שיקיים דיבורו ואמר לנו כתבו לו שטר שלוויתי ממנו מנה אבל אנו לא ראינו ההלואה והלוה טוען לא הלויני שוב · אינן נאמנים דודאי לא הוו משוי נפשייהו רשיעי דחתמי שקרא אי לא חזו ההלואה :

א) עי' בפירש"י כאן בד"ה תינח.

א) כתובות ג· יבמות ל: קי· גיטין לג· עג·: ב) [לעיל מז: וש"נ] : ג) כתובות יט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא הוה ליה לאישתמוטי : (ב) שם כשדה זו דמיא (ואמר אמימר) תא"מ ונ"ב גי' רשב"ם והרא"ש ואמר מר: (ג) רשב"ם ד"ה בשדה וכו' רעה שבהן בירר גלי דעתיה שאינו חושש : (ד) ד"ה ואפי' בשדה וכו' מן התולה אותו בשום דיחוי בעולם וכו' שיכול להטעות בו : (ה) ד"ה ואמר מר כלומר קיימא לן : (ו) ד"ה ואית דמפרש וכו' ומתוך כך נעשית מעלמה בעילת זנות : (ז) ד"ה רב הונא וכו' בתליוהו וזבין שאחר פסק שלו אמר כתבינן כצ"ל ותיבת לא נמחק : (ח) תוס' ד"ה אבל וכו' דלא כתב בה אנן ידעינן ביה באונסיה דפלוני :

אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנין ה"מ על פה דלא אתי על פה ומרע לשטרא אבל בשטרא אתי שטרא ומרע לשטרא גופא אמר רב נחמן אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין [א]ומר בר רב אשי אמר [א]אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו נאמנין מאי טעמא שזה ניתן ליכתב וזה לא ניתן ליכתב: [ג]ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו וכו': פשיטא כיון דאית ליה לפירא פירא הוא דקאכיל לא צריכא [ג]דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא [ב]האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה לא אמר כלום אמרי לה דבי רבי ינאי [ד]מתניתין בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה

אין נאמנים · לא מבעיא אם כתב ידן יוצא ממקום אחר דלא מהימני לעקרו דלאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר איכא אלא אפילו (א) הן עצמם מקיימים אותו ואומרים חתמנו אבל אמנה היו דברינו אין נאמנים דמאחר שהודו שבכשרות נכתב הרי חתימת השטר כאילו העידו בב"ד כל מה שכתוב בשטר שהלוהו מלוה ללוה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף יח:) א"ל רבא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכי תימא ה"מ על פה אבל בשטר לא הא אמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד וה"נ מפרש התם דטעמא דר"נ משום דעקר ליה לשטרא דבעא מיניה רבא מר"נ תנאי היו דברינו מהו מודעא ואמנה טעמא מאי אין נאמנים דקמעקר ליה לשטרא וכו' ועוד יש טעם אחר גבי אמנה היו דברינו אמאי אין נאמנים כדאמר נמי התם אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואמרי' דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה כו' עד אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דלאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני והא איכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעו אמרו לא חתמנו ומסקינן אמר רב אשי לעולם דאמרי עדים ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימני כדרב כהנא דאמר רב כהנא אסור לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו משום שנאמר אל תשכן באהלך עולה וכיון דעולה היא עדים אעולה לא חתמי וכי אמר חתמתי אינו נאמן דאין אדם נאמן בעדות כשמשים עצמו רשע בעדות זו כדאמר התם: מודעא היו דברינו · אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראינו אנסו והכרע בו אין נאמנין דתרוייהו מודו דשטרא מעליא הוא ועכשיו באין לבטלו ע"י עדות מודעא וקרוי זה חוזר ומגיד וכיון שהגיד עדות שבשטר אינו חוזר ומגיד לבטלו וה"נ אמאי ביטל רב הונא אשקלתא בשביל המודעא שהרי רבה בר בר חנה הוא העד שאומר מודעא היו דברינו ואינו נאמן: ומשני ה"מ · דאין נאמנין על פה שמעידין עכשיו מודעא היו דברינו ובאים לבטל עדות שבשטר שנעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין משעה שנכתב ונחתם ואין עדות אחרון מבטל את הראשון דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא אתא על פה דהשתא ומרע לשטרא דקדים אבל בשטרא שנכתב המודעא בשטר ונחתמו עליה העדים כיהך דרבה בר בר חנה שקדמה לאשקלתא אתי שטרא דמודעא דקדים ומרע לשטרא דאשקלתא דבתריה: ומר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנים · כדמפרש לקמיה שלא ניתן ליכתב כדפרישית לעיל משום דכתיב אל תשכן באהלך עולה ועדים אעולה לא חתמי וכשמעיד חתמתי אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע והלכך אפי' אין כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין דאין נאמן לעשות עצמו רשע אבל לעקירת שטר לא חייש מר בר רב אשי דא"כ גבי מודעא אמאי נאמנים: מודעא היו דברינו נאמנים · שהרי ניתן ליכתב דמצוה קעבדי כדי להציל האנוס מאנסו ואפי' כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנים דאין זה חוזר ומגיד אלא מילתא אחריתי קמסהדי כדאמרינן נמי התם חתמנו אבל תנאי היו דברינו ולא נתקיים התנאי דמילתא אחריתי היא ונאמנים שעל השטר מעידין שכשר וגם מעידים שאין חייב לו כלום והיכי דמי חוזר ומגיד כדתנן התם פסולים הייתו אנוסין הייתו קטנים הייתו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים שהרי פוסלין את השטר לגמרי דקאמרי בפסלות נחתם הוא דפסלינן לעדותם משום חוזר ומגיד: אין לאיש חזקה בנכסי אשתו · שאם החזיק בנכסי מלוג של אשתו שנפלו לה מבית אביה בירושה ג' שנים אינה חזקה לומר מאשתי לקחתיה ואבדתי שטרי דאין דרך אשה למחות על בעלה כשמחזיק בנכסיה ואוכל את הפירות מאחר שזן אותה: פשיטא · דאין יכול לטעון לקוח הוא בידי: דכיון דאית ליה פירא · בתקנת חכמים שתקנו פירות של נכסי אשה לבעל תחת פרקונה אותן פירי הוא דקאכיל ואין לו בגוף הקרקע כלום ואין צריכה למחות שהכל יודעין שבתורת פירות ירד לקרקע זו ולא דמי למשכנתא דסורא דאמרן דצריך למחות בסוף כל ג' דהתם היינו טעמא שמא לסוף זמן מרובה לא יהו עדים זכורים שבתורת משכון באה לידו ויכול לטעון לקוח הוא בידי אבל נכסי אשה לבעלה כל העולם יודעין שפירות יש לו בקרקע אשתו ולא תהיה לו חזקה בחייה: דין ודברים אין לי · כלומר לא יהא לי ואפילו הכי אין לאיש חזקה דאין אשתו מקפדת אם יאכל הפירות שלא כדין: לא אמר כלום · דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי חלק בשלי דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מופקרת לכל מי שירצה: מתני' בכותב לה · דין ודברים אין לי בנכסייך: בעודה ארוסה · דהיינו קודם שיזכה בנכסי אשתו דאינו זוכה בפירות עד שעת נשואין וכדמסיק ואזיל דבירושות הבאות לאדם בתקנת חכמים יכול לעקרן אם מתנה עליה קודם הזמן בעוד שלא באו לידו ואומר לא יהא לי חלק באותו ממון העתיד לבא לי בתקנת חכמים דאין מזכין לו לאדם בעל כרחו: וכדרב כהנא · הוא דמועיל תנאי זה:

נחלה

אבל כשאומר שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו אין נאמן לומר מודעא ואמנה היו דבריו במיגו דמזוייף ולא דמי לקטנים ואנוסים הייתו דמתני' בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם ד"ה הרי) דאין מודין כלל שהשטר נכתב כדין שאומרים שאנוסים וקטנים ופסולים היו ולא נכתב מעולם כדין הלכך מיגו מהני דלא שייך כאן לומר לא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינן מודים שהיה שטר כדין והא דאית ליה בפ' שני דכתובות (דף יט·) דנאמן לומר פרוע הוא במיגו דמזוייף התם נמי לא מרע לשטרא כלל ורב הונא דקאמר התם מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו סבר דאפילו פרוע הוא אינו נאמן לומר במיגו אע"ג דלא מרע לשטרא אלא א"כ טוען מזוייף וא"ת כיון דר"נ מודה דאין נאמן לומר שהוא שטר אמנה ומודעא מאי קא"ל לרב הונא דהאמר א"צ לקיימו גנובה גנבי למה לך אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה כר"מ דלמא רב הונא נמי לאמנה ומודעא קאמר דא"צ לקיימו דמודה ביה ר"נ וי"ל דרב הונא אפי' אטענת פרוע קאמר דא"צ לקיימו מדלא מפליג מידי והשתא לר"נ אפילו לרבנן דפליגי אר"מ התם באמנה ומודעא מודו והיא ברייתא דתניא פ' מי שמת (לקמן דף קנד: ושם) האומר דשטר אמנה הוא זה אינו נאמן ובעי לאוקומה בפלוגתא דר"מ ורבנן רב נחמן הוי מוקי לה כדברי הכל: **מר** בר רב אשי אמר מודעא היו דברינו נאמנין · דלא דמי לחוזרין ומגידין שאינם אלא מוסיפין על עדותם אע"ג דכשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ולא אמרינן דמוסיפין על עדותן הן מ"מ כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין במיגו הואיל ואין חוזרין לגמרי מעדותם: **דכתב** לה דין ודברים אין לי בנכסייך · וצריך לומר דבדכתב לה נמי ובפירותיך כדתנן בהכותב (כתובות דף פג· ושם) דאי לא כתב לה אלא בנכסייך אכתי אוכל פירות ולא מהני בנכסייך אלא שאם מכרה ונתנה קיים: **בכתב** לה בעודה ארוסה · והוי מצי למימר שכתב לה בלשון טוב אי נמי שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה או שנתן לה בעלה דאמר לקמן קנתה ואין הבעל אוכל פירות: **וכדרב** כהנא · תימה דמאי מייתי ראיה מדרב כהנא אי דמייתי דמהני לשון דין ודברים אע"פ שהוא לשון גרוע דלגנאי כל הנהו דמייתי מיירי (ב) בלשון טוב ועוד דהאי אפסי דמייתי הוא לשון טוב כדמוכח בפ' בתרא דכריתות (דף כד·) ויש מפרשים (ג) מדקאמרינן נחלה הבאה לו לאדם דוקא ולא הבאה לו כבר מכלל דבלשון גרוע מיירי דאי בלשון טוב אפי' באה לו כבר נמי למה לא יוכל להתנות עליה ולר"י נראה דמייתי ראיה דאע"ג דקיי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ יכול להסתלק מדבר שלא בא לעולם ואם תאמר בלא רב כהנא מצי מייתי דמדבר שלא בא לעולם יכול להסתלק מידי דהוה אשאר כסות ועונה (לקמן קכו:) דאר"י בדבר שבממון תנאו קיים ואפי' ר"מ לא פליג אלא משום דקסבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור אבל הכא מיירי שאינו אומר דרך תנאי אלא שאומר דין ודברים אין לי בנכסייך ועוד דהכא שאומר מעצמו ואין האשה מבקשת ממנו ס"ד דהוי פטומי דמילי בעלמא כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף סו· ושם) דלאשה איבעי לה לאתויי ובעל קא מתני ומייתי מדרב כהנא דבסילוק מועיל ומייתי נמי כדרבא כלומר באיזו נחלה מועיל התנאי באותה שבאה לו על ידי תקנת חכמים כדרבא אבל בנחלה דאורייתא' כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי לא יועיל כלום ודרב הונא מייתי דטעמא דיכול להסתלק משום דכיון דלטובתו תקנו יכול לומר איני חפץ באותה טובה אבל *בלשון דין ודברים לא צריך לאיתויי ראיה דסברא הוא דהיכא דלא בא לידו (ד) דשייך לשון דין ודברים כמו בעלמא ליסגא מעליא והא דאיצטריך לכדרב כהנא לאו משום דרבי ינאי איצטריך דאיהו סבירא ליה בהאשה רבה (יבמות דף צג· ושם)

דאדם

נ"ל אלשון. רש"ל

מסורת הש"ס

א) [כתובות יט:] : ב) [לעיל מג·] כתובות פג· לעי' גיטין עז: ג) [כריתות כד:]:

רבינו גרשום

מודעא היו דברינו · כלומר אע"פ שחתמנו על שטר המכירה שמעיד שברצונו מכר אעפ"כ יודעים אנו שאנוס היה ואין נאמנין והיכי מצי חתים רבה אמודעא · והכי משמע השתא דמאי דאמרינן מודעא היו דברינו דחתמי נמי אמודעא. ומשני הני מילי דאין נאמנין להיכא דאמרי עדים על פה יודעין אנו שבאונס מכר דודאי לא אתא על פה ומרע לשטר דכתוב ביה דברצון מכר אבל איכתבו המודעא בשטר וחתומה הויא מודעא דאתי שטר מודעא ומרע ליה לשטר מכירה ומשום הכי שפיר חתם רבה בר רב הונא אמודעא שבשטר ואי לאו דחתים אמודעא מאי דחתים אאשקלתא שפיר חתם : מאי טעמא מודעא היו דברינו נאמנין. דזה מודעא ניתן ליכתב שטר מסירת מודעא וניתנה נמי ליחתם ואפי' הכי יכולין לחתום עדי מודעא גופייהו על שטר מכירה ונאמנין . והאי שטר אמנה לא ניתן ליכתב כלומר מאחר שחתמו על השטר שכתב בו פלוני לוה מפלוני מנה ודאי משמע דאי לאו רחוו דהלוהו לא הוו חתמי והשתא אי הוו כתבו בשטר אחר אמנה היו דברינו הוו מיחזו עדים שקרים · הלכך אין נאמנין דלא ניתן ליכתב דאין אדם משים עצמו רשע לחתום שקר: פיס' אין לאיש חזקה בנכסי אשתו של מלוג דאם החזיק לבדו בנכסים ג' שנים אין לו חזקה · פשיטא דלא הוי חזקה דכיון דנכסי מלוג משת עבדי ליה לפירי פירי הוא דקאכיל ואין הגוף שלו ואין לו חזקה: אין לי בנכסיך . דמשמע לגמרי דהשתא לא אכיל לפירי וס"ד הואיל דכתב לה הכי והחזיק בנכסיה תיהוי חזקה קמ"ל דלא דמציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא מחיתי בנכסיו: לא אמר כלום. דהא הזינן דמתעסק בה וברשותו הוי : ועודה ארוסה. דעדיין לא היו נכסיה ברשותו:

עין משפט נר מצוה

קפז א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ז סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לז :

קפח ב ג ד מיי' פי"ג מהל' טוען הל' א ופי"ד הלכה א ופכ"ב מהלכות אישות הלכה טו סמג עשין לה ועשין מח טוש"ע ח"מ סי' קמט סעי' ס וטוש"ע אה"ע סי' צב סעי' א :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אין נאמנים וכו' אפי' אם הן עצמם : (ב) תוס' ד"ה וכדרב כהנא וכו' מיירי דאמר בלשון טוב : (ג) בא"ד ויש מפרשים דמדקאמר נחלה הבאה : (ד) בא"ד דהיכא דלא בא לידו מהני לשון דין ודברים :

נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכדרבא א)דאמר רבא ב)כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת שומעין לו מאי כגון זאת כדרב הונא אמר רב ב)דאמר רב הונא אמר רב ג)יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה הא ראיה יש תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן ג) ד)לקח מן האיש וחזר ולקח מןהאשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ה)הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי ו)הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא ז)באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת

רשב"ם

דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא משום דלדידן קיי"ל דאין אדם מקנה ובמילתיה דרבא לחודיה לא סגי בלא רב כהנא דמדרבא לא הוה שמעינן שיוכל להתנות בדבר שלא בא לעולם דאע"ג דרבא קאי אמזונות שלא באו לעולם התם אינו חידוש מאי שאין לה מזונות דאטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחה דכשרוצ' חוזרת [א] בה ולא קמ"ל רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה וה"ת רב דפסיק בפ' הכותב (כתובות דף פד: ושם) כרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה אפי' כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותך ולאו מטעמיה דאיהו סבר ירושת הבעל דאורייתא ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה מאי שנא דמפירות יכול להסתלק משום דהוו דרבנן ויש לומר דשאני ירושה דנפלה קמיה דבעל דיורשי האשה נכרים הם באותה ירושה לגבי בעל ולכך אין יכול להסתלק אבל הכא מנכסי מלוג יכול להסתלק שישארו ביד מי שהן עכשיו דהיינו ביד האשה ועוד מצינן למימר דלא עשו חיזוק אלא בדבר שיש לו שורש מן התורה כגון ירושה דאיכא ירושה דאורייתא אבל בדבר דליכא כוותיה בדאורייתא לא עבוד רבנן חיזוק אי נמי פירות דלא שכיחי לא עבוד חיזוק כדאמרינן בריש אע"פ (שם דף נו:) לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות דלא שכיחי כמו ירושה דאין לך אשה שאין לה נכסי לאן ברזל שיירש הבעל דאפי' במשיאים יתומה תנן (כתובות דף סז:) לא יפחתו לה מנ' זוז הלכך ירושת לאן ברזל שכיח ולא פלוג רבנן בירושת הבעל דכל ירושות אין יכול להתנות אבל פירות דלא שכיחי דאיכא טובא שאין להם נכסי מלוג לא עשו חיזוק:

יכולה אשה שתאמר לבעלה כו' · פי' בקונטרס וכי קאמר נמי איני מקבל (ב) פרקונה ואיני חושש בפירות נכסי מלוג שלה שתקנו לי דמועיל התנאי בעודה ארוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות וקצת היה נראה לרשב"א להביא ראיה לדבריו מדתניא פ' נערה שנתפתתה (שם דף מז: ושם ד"ה זימנין) תקנו פרקונה תחת פירות ש"מ דפירי עיקר ויכול לומר כן דהא בפ' אע"פ (שם דף נח: ושם) פריך אמילתא דרב הונא דהכא מהא דקתני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות ומ"מ (ג) אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן דאדרבה פרקונה עיקר כמו שמדקדק ר"י בכתובות פ' נערה (דף מז:) דאמר מאי לפיכך בעל אוכל פירות מהו דתימא מיכל לא ניכליניהו אנוחי ניכחינהו כו' קמ"ל דהא עדיפא דזימנין דלא מצו ופריק לה מדידיה וקאמר נמי התם לעיל בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירות דאי אישתבאי הויא ליה איבה ומימנע ולא פריק משמע דלטובת האשה נתקן ובירושל' פ' נערה קאמר בהדיא אהא דתנו כשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה בעל שאמר אי אפשי לאכול ולא לפרוק אין שומעין לו והא דתנן פרקונה תחת פירות אע"ג דפרקונה עיקר לא תני הכא אלא לאשמועי' שלא תוכל האשה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דלטובתה נתקן שלא תטמע בין העובדי כוכבים. ועוד דלא דמי למזונות שיכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה דהתם לא מפקעת תקנת מעשה ידיה שאם אינה עושה ואינה ניזונת היום למחר תעשה ותהא ניזונת אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דפירות של כל ימיה הם תחת פרקונה א"כ שאני פירות משום דידו כידה שהוא זוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה היאך יזכה בהן שאינן בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים וכענין זה מצינו דר"ל דפליג אדרב הונא בפ' אע"פ וסבר דמעשה ידיה עיקר ולית מגיה הברייתא אלא תני תקנו מזונות תחת מעשה ידיה כדקתני אפ"ה אומר ר"ת דאין הבעל יכול לומר לה היכא דלא ספקה צאי מעשה ידיך למזונותיך כדמוכח בהדיא בפ"ק דגיטין (דף יב·) ובריש המדיר (כתובות דף ע·) דפריך אי דלא ספקה הדרא קושיא לדוכתה כיון דמשעבד לה היכי מצי מדיר לה:

ה"ג בפי' ר"ח ואחת שהכנים לה שום משלו· וה"פ אחת שכתב לה בכתובה במנה ומאתים ובמה שאדם נותן משלו שייך לשון כתיבה ולא לשון יחוד כגון הכותב כל נכסיו לבניו ואחת שיחד לה בכתובתה תחת הנדוניא שהביאה מבית אביה כי נדוניא נמי נקראת כתובה דבפ' נערה שנתפתתה (שם דף מז: ושם) קתני קבורתה תחת כתובתה דהיינו תחת נדונייתה דתחת מנה מאתים לא קאמרי' דבסוף ההוא פירקא (דף נג·) קאמרי' דארוס' (*אית) לה קבורה ואחת שהכנים לה שום משלו שם לה שדה כנגד תוספת שהוסיף לה משלו על מנה ומאתים וג' ענייני ממון אלו כותבין בכתובה בסדר זה תחלה מנה ומאתים ואח"כ נדוניא שמביאה עמה דהנעלת ליה ואחר כך וגבי חתן והוסיף לה מדיליה כו' ובקונט' לא פירש כן:
אילימא

בכתובתה·כלומר אחת מן הג' שדות הוא שדה שסיעבד לה בפי' והזכיר ההוא שדה בשטר הכתובה שעבד לה וסמכא דעתה עליה טפי משאר נכסים מיהו כל נכסיו נמי שעבד לה שכך כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך ומיהו לא הזכיר ולא שיים מכולם בפי' בתוך שטר הכתובה כי אם זה לבדו:

תוספות

נחלה הבאה לו · העתידה לבא לו כגון נחלה דרבנן כדמפרש לקמן אדם יכול להתנות עליה קודם שתבא שלא יירשנה כגון דקאמר דין ודברים אין לי על אותה נחלה העתידה לבא לי כלומר לא יהא לי דין ודברים: וכדרבא · כלומר ובאיזו נחלה מועיל התנאי בנחלה הבאה לו בתקנת חכמים כדרבא אבל בנחלה דאורייתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות לא יועיל התנאי דבעל כרחו שלו יהא אא"כ יתננה לאחרים בלשון מתנה: אי אפשי בתקנת חכמים · שעשו להנאתי: כגון זאת· דלקמן דמדרבנן היא: שומעין לו· דבעל כרחו דאינם לא יזכוהו חכמים שאם אינו חושש בטובה שעשו לו חכמים לא ניתן לו בעל כרחו שלדעתו תקנוה חכמים: מאי כגון זאת· באיזו תקנת חכמים היו מדברים בבהמ"ד שעליה אמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת התקנה שאנו מדברים בה שומעין לו: כדרב הונא אמר רב· כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש והוא נוטל מלאכת ידיה תחתיהן וע"ז אמר רבא כגון זאת התקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה אם אומרת אי אפשי בתקנת חכמים בזו התקנה שתקנו לטובתי דהא לדידי איכא טובה דמלאכת ידי עדיף על מזונותי אזון משלי ואעשה מלאכה לעצמי שומעין לה ואתא לאשמועינן כרב הונא אמר רב שיכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת משלך ואיני עושה מלאכה לך כי אם לעצמי כדמפרש טעמא בכתובות (דף נח:) קסבר מזוני עיקר כלומר תחלה תקנו עיקר מזונות לאשה מן הבעל בע"כ בין לא תעשה ואח"כ תקנו מלאכה תחת מזונות שלא תהיה לה איבה וכיון דלטובתה נתכוונו לתקן לה מזונות תחלה והיא עוקרת לומר איני חפילה בתקנה זו איני חוששת למזונותיו הרשות בידה וכיון דעקרה תקנת המזונות גם תקנת מלאכת ידיה לבעלה בטלה ממילא דכיון דמזונות אין לה גם הבעל לא יטול מלאכת ידיה והיינו נחלה הבאה לו לאדם לאחר מכאן שהמזונות עתידים לבא בכל יום וה"ה לפירות של נכסי מלוג שתקנו חכמים לבעל פירותיה תחת פרקונה כ"ש וכ"ש שאם אמר איני מקבל עלי תקנת פרקונה ואיני חושש בפירות נכסי מלוג שתקנו לי דמועיל התנאי בעודה ארוסה שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות והיינו דאצטריך במתני' למיתני דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו לומר לקוח הוא בידי דאע"ג דכתב לה בעודה ארוסה שלא יטול כלום בפירותיה אפי' הכי שתקה ולא מיחתה לבעלה דמלי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי אבל מעולם לא מכרתי לו: ומקשי גמרא הא ראיה יש · דקתני מתני' אין לאיש חזקה שאין חזקה מועלת לו לקיים מקחו אבל ראיית עדים או שטר תועיל לו לקיים מכירתה דאם מכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה: תימא נחת רוח עשיתי לבעלי · שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא היה בדעתי להקנותו דלא דמי לתליוהו וזבין דזביניה זביני דאגב אונסי' גמר ומקני אבל הכא דליכא אונס כ"כ לא גמרה ואקנייה: מי לא תנן · דכי הך טענה יכולה אשה לטעון לאחרים שקנו מבעלה וכ"ש (א) שמכרה לבעלה עצמו: לקח מן האיש · מן הבעל כל קרקעותיו משועבדים לכתובת אשתו והיום ולמחר אם ימות או יגרשנה תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין שכן כתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך במס' כתובות (דף נא·): וחזר· זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה: מקחו בטל · לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כ"ז שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן גיבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי כדמוכח לקמן בסמוך דאמרי' למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כו' ובכולן אי אתה יכול לומר מקחו בטל לגמרי דאמר בפ' האשה שנפלו לה נכסים בסופה דאי לא תימא הכי סיפא דקתני לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השולחן אלא כל נכסי אחראין לכתובתיך ואי בעי לזבוני ה"נ לא מצי מזבין בתמיה מכם אנו למדין שהמכר קיים ואע"פ שמשועבדין לאשה אלא דלהכי אהני שעבוד שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמלי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך: ומשני הא איתמר עלה. דההיא דחזר ולקח מן האשה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה למיתני מקחו בטל היכא דחזר ולקח מן האשה אלא באותן ג' שדות המשועבדות לה יותר משאר נכסים ודעתה סמכא עילווייהו טפי דהוי מקחו בטל דודאי לא גמרה ואקניי' אלא נחת רוח עשתה לבעלה ולקמיה מפרש למעוטי מאי דלא ליהוי מקח בטל: אחת שכתב לה

ואחת

עין משפט נר מצוה

קפט א מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה א ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לב סעי' א וסעי' ג וסעי' ז וסי' סט סעי' ז:

קצ ב מיי' פי"ט מהל' מלוה הלכה ו:

קצא ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ד וסי' פ סעי' טו בהג"ה וסי' פא סעי' א בהג"ה:

קצב ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' טו ועיין בהשגות ובמגיד משנה ופי"ז שם הל' יא פ"ל מהל' מכירה הלכה ג ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' יז:

קצג ה ו ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יח ופ"ל מהל' מכירה הלכה ג ופי"ד מהל' טוען הלכה א סמג שם וסי' צה טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' קנא סעי' א:

רבינו גרשום

ממקום אחר. כגון נכסי מלוג דאשתו: איני ניזונית · איני מבקשת ממך מזונות ואיני עושה לך מלאכה. שתיקנו חכמים מזונותיה תחת מעשה ידית ופירות נכסי מלוג שלה תחת קבורתה. ואם מתנה איני מבקש מפירותיה ואיני קוברה שומעין לו · וכיון דכתב לה הכי ואפי' הכי מחזיק בעל בנכסיה ס"ד תיהוי חזקה קמ"ל דלא דיכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי ומקשי' הא ראיה יש · כלומר חזקה אין לאיש בנכסי אשתו הא ראיה יש לו דאי מייתי בעל ראית שטר דזבנה ניהלי':[תימא]דנחתרוח עשיתי לו. שפיים ממני לשוכרה לו ולא גמרתי בלבי להקנותה לו: לא נצרכה.דמצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ומקחו בטל: באותן ג' שדות אחת שכתב לה בכתובתה. שהיתה לו שדה גדולה ששוה יותר משיעור כתובה וכתב לה שתגבו שיעור כתובתה מאותה שדה ואחת שיחד לה בכתובתה ששוה כנגד כתובתה שתגבה ממנו כתובתה ואחת שהכנים לה שום משלו לתוספת כנגד נדונייתה·דהיך ג' שדות שייחד לה בעלה אם מביא הבעל ראיד שמכרה לו אינו כלום דיכולה למחות ולומר נחת רוח עשיתי לבעלי· ומקשי' למעוטי מאי שאם א)מירי ומכרה היא דמקחו קיים ·

א) אולי צ"ל שאם מודה האשה שמכרה לו דמקחו קיים.

[נ"ל ליה]

מסורת הש"ס

א) ב"ק ח: גיטין עז· כתובות סג· : ב)כתובות נח· עי' פני' קז: ע"ש [ב"ק ח:] : ג) כתובות נס· גיטין נה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מי לא וכו' וכ"ש כשמכרה: (ב) תוס' ד"ה יכולה וכו' איני מקבל עלי תקנת פרקונה: (ג) בא"ד אומר רשב"א דאי אפשר לומר כן. נ"ב עיין בש"ח ב"ח סי' רל"ב דכתב דגם כן דעת רשב"ם כך והוא ט"ס וצ"ל [והשאר חסר]:

הגהות הגר"א

[א] בתוס' (ד"ה בע"א) דכשרוצה חוזרת · ויש חולקין (הר"ן פ"ה דכתובות בשם הרא"ה והובא באה"ע סי' פ"ט ס"ד בהגה"ה):

ואחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כל שכן דהויא(א) ליה איבה דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג האמרא) אמימר א איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר ב היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דרבנן וכדר' יוסי בר חנינא ב)דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו ג האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל ד היכא דזבינו תרוייהו לעלמא ה א"נ זבנה איהי לדידיה זבינה זביני ואיבעית אימא אמימר דאמר כר' אלעזר דתניא ג) המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום ר' מאיר אומר הראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו והשני אינו בדין יום או יומים מפני שאינו תחתיו קסבר ד)קנין פירות כקנין הגוף דמי ר' יהודה אומר השני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו הראשון אינו בדין יום או יומים שאינו כספו קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ר' יוסי אומר שניהם

רש"י

ואחת שיחד לה בכתובתה · לא נכתב בתוך השטר אלא לאחר נישואין ייחד לה אחת משדותיו ועשאה אפותיקי לגבות ממנה כתובתה ומיהו כל שדותיו משועבדים לה בתוך שטר הכתובה אלא על זה בוטחת יותר הואיל ויחדו לה בפני עדים: ה"ג ואחת שהכניסה לו שום משלה · שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שווין בשטר הכתובה שקבלו עליו הבעל בדמים והן נכסי צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וזהו שכותבים ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אבוה כך וכך ממון סך הכל קיבל עליו החתן בכך וכך דינרין וגם זה השדה משעבד לה עם שאר נכסיו של בעל אלא שעל זה בוטחת יותר בשעבודו הואיל ומבית אביה הכניסתו ומג' שדות הללו אם חזר ולקח מן האשה מקחו בטל דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי והמתרץ עצמו מפרש והולך לסיים תירוץ שלו למעוטי מאי כלומר ולמעוטי מאי נקט ג' שדות הללו דהוי מקחו בטל ולא שדה אחרת אילימא למעוטי שאר נכסים וקרקעות של בעל המשועבדין לה דאם חזר ולקח מן האשה יהא מקחו קיים ולא תאמר נחת רוח עשיתי לבעלי והכי קאמר רבה בר רב הונא לא נצרכה כו' כלומר אין משנה זו מדברת בשאר נכסים אלא בהנך ג' שדות דכיון דמשועבדין לה כל כך שהן מיוחדין לה ודאי לא גמרה ואקנייה אלא נחת רוח עשתה לבעלה אבל בשאר שדות שאין משועבדין לה כל כך שאין מיוחדים לה ודאי גמרה ואקנייה ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי והוו מקחו קיים: כל שכן · דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: דהויא לה איבה · אם לא תמכור לו ללוקח מבעלה וכל שכן דהוי מקחו בטל ותטרוף האשה ממנו כתובתה כשתתגרש או ימות בעלה דאי לא כתבה ליה ללוקח אמר לה בעלה עיניך נתת בגירושין או במיתה וסבורה את לגבות כתובתך כשאמות או אגרשך ולכך אין את מנחת למכור מנכסי כלום אבל בהנך ג' שדות לא אמר לה בעל הכי דמאחר שייחדם לה דין הוא שתצטער במכירתן והלכך רבותא הוא דקאמר לא נצרכה הא דתני מקחו בטל לא מבעיא בשאר נכסים דמילתא דפשיטא היא דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא יאמר עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא אפי' בהנך ג' שדות דליכא למימר הכי אפ"ה מקחו בטל דכיון דמ"מ אינן שלה לגמרי כי אם של בעל מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: אלא ודאי למעוטי נכסי מלוג · אתא רבה בר רב הונא דבהנהו אמר אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים דכיון דשלה הן אינה יגורה מבעלה ויכולה למחות לבעלה שלא ימכור ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ומתני' נמי דקתני אין לאיש חזקה בנכסי אשתו הא ראיה יש בנכסי מלוג מיירי דכיון דהנכסים שלה לא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: ה"ג והא (ב) אמימר כו' · וקס"ד השתא דהכי קאמר איש שמכר ואחריו האשה לא עשו כלום דמצית אמרה נחת רוח כו' וכל שכן אי זבנה לבעלה דנחת רוח עבדה ואמאי קדייקא מתניתין הא ראיה יש: ומשני כי איתמר דאמימר לא שמכרו שניהם ביחד אלא איש או אשה קאמר כגון היכא דזבין איהו לאחר ומית דאתיא איהי האשה ומפקא מן הלקוחות גוף הקרקע והפירות מכאן ואילך שבעל אין יכול למכור אלא הפירות שהן שלו בחייו וגם הגוף אם תמות אשתו ויירשנה הוא אבל אם ימות הוא היא תיטול נכסי מלוג שלה הלכך האיש שמכר לא עשה ולא כלום לגבי הכי שאם ימות בחיי אשתו היא תקח נכסי מלוג שלה א"נ אם מכרה היא גוף הקרקע בלא פירות שהרי הפירות של בעל הן תחת פרקונה ואח"כ מתה לא עשתה ולא כלום ולא נאמר מאחר שמתה אין לבעל עוד פירות שהרי לא יפדנה עוד וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו אע"פ שהבעל יורש את אשתו שהרי מכרה גוף הקרקע בחייה אי אפשר לומר כן אלא אתי בעל ומפיק כמו שהתקינו באושא שהיתה סנהדרין שם באחת מי' גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא בראש השנה (דף לא·) וכדר' יוסי בר' חנינא כו': הבעל מוציא מיד הלקוחות · כדמפרש טעמא בב"ק (דף נ·) דאלמוהו רבנן לשעבודא דבעל משום איבה ועשאוהו לוקח ראשון ומיהו להכי אהני מכירת האשה שאם ימות בעלה בחייה יטלם הלוקח: אבל היכא דזבינו תרוייהו לעלמא · הוא מכר את הפירות והיא מכרה את הגוף: א"נ זבנה איהי לדידיה · לבעלה: זבינייהו זביני · ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דבשלה לא עבדה נחת רוח דלא קפיד עליה בעל והלכך שפיר קדייקא מתני' הא ראיה יש שאם יש לו שטר או עדים שמכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה הוי המקח קיים: ואי בעית אימא אמימר · (ג) כשמכרו שניהם ביחד לאדם אחד קאמר דלא עשו ולא כלום ואפילו לקח תחלה מן האיש וחזר ולקח מן האשה וכ"ש היכא דמכרה היא לבעלה דלא הויא מכר ומיהו לא תקשי ממתניתין דדייקא דהוי מכר דאמימר דאמר כר' אלעזר ויליף טעמא מקראי דדבר של שני שותפין שהגוף לזה והפירות לזה אין כח לשניהם למכור דלא זה קרוי בעליו ולא זה קרוי בעליו ומתני' רבנן דפליגי עליה דר' אלעזר: שישמשנו · למוכר: הראשון · אם הכהו ומת לסוף שני ימים מחמת הכאה זו: ישנו בדין יום או יומים יעמד לא יוקם (שמות כא) ופטור דאילו מכה לישראל חבירו אם מחמת מכה זו מת אפילו לסוף שנה נהרג כדנפקא לן מונקה המכה מלמד שחובשים אותו כו' (סנהדרין דף עח:): מפני שהוא תחתיו · עדיין כל ל' יום וכתיב ומת תחת ידו (שם) ותחת קרינא ביה אבל השני הלוקח אינו בדין יום או יומים אם הכהו ומת אלא הורגין אותו דעבד כנעני כבר ישראל הוא לכל דבריו דגמר לה לה מאשה: קסבר · רבי מאיר קנין פירות דהיינו תשמיש דעבד כל שלשים יום: כקנין הגוף דמי · כלומר כאילו קנה גופו ואותו שאין לו פירות אין קנין הגוף שיש לו בעבד כלום דאין גופו עומד אלא לפירותיו והלכך ראשון קרוי אדון: רבי יהודה · דייק סיפיה דקרא לא יוקם כי כספו הוא למי שהוא קנוי לגופו הוי עבד:

שניהם

תוספות

אילימא למעוטי שאר נכסים · בפ' האשה שנפלו (כתובות דף פא·) גבי הרוצה למכור בנכסי אביו פ"ה דהא דתנן בהניזקין (גיטין דף נה:) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל הא אוקמינן בג' שדות והקשה ה"ר שמואל דכ"ש בשאר נכסים איירי כדמשמע הכא לכך נראה לר"י לפרש מקחו בטל משעת טריפה וג' שדות לאו למעוטי שאר נכסים ואפילו בג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה ויש ליישב פ"ה דמקחו בטל משמע בטל לאלתר וה"פ למעוטי מאי דלא מציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי אילימא למעוטי שאר נכסים דלא תטרוף לגמרי כ"ש דהויא לה איבה והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקחו בטל לאלתר דמשום הא לא הוה צריך למימר לא נצרכה אלא לאותן ג' שדות דפשיטא הוא דאין מקח בטל אלא באותן ג' שדות דהא כל אדם מוכר קרקע המשועבדת אלא ודאי לא איצטריך לאוקומי באותן שלש שדות אלא למעוטי שאר נכסים דלא טרפה כלל אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצית למימר דפשיטא ליה דבשאר נכסים אין מקחו בטל לאלתר הא מקמי דמוקי לה הכא באותן ג' שדות הוה ס"ד דמיירי בשאר נכסים ואע"ג דקתני מקחו בטל: **המוכר** עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום · הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כדנקט בהשולח (גיטין דף מז:) המוכר שדהו לפירות משום דאין דרך למכור עבד כענין זה אלא משכיר אותו לעשות מלאכה:

ישנו בדין יום או יומים · אין להקשות השתא בעמידת יום לא יוקם כ"ש ביומים דרש"י פי' בפרשת ואלה המשפטים איזהו יום שהוא כיומים הוי אומר מעת לעת: **קסבר** קנין פירות כקנין הגוף דמי · דאי משום דדריש תחתיו ה"נ כתיב כספו ומנא ליה דתחתיו דוקא טפי מכספו אלא משום דסבירא ליה קנין פירות כקנין הגוף דמי וא"ת א"כ הוה ליה למימר שניהם אינן בדין יום או יומים כדאשכחן בהחובל (ב"ק דף פט:ופט) דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה ומסיק דכ"ע לית להו תקנת אושא ובקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי מר סבר כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי אלמא הא דחשיב קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מהני שיצא לאיש אלא לענין שלא יצא לאשה ור"י בר ברוך ל"ג ובקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי אלא ה"ג דכ"ע לית להו תקנה ובפלוגתא דהני תנאי כו' והא דקתני לאשה אבל לא לאיש כר' יהודה והסיא דקתני לא לאיש ולא לאשה כר' אלעזר דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים ואפילו שניהם יחד אין יכולין לשחרר ומשום הכי לית להו תקנת אושא דלר' אלעזר אין מכירתו כלום הלכך לא שייך נר' אלעזר תקנת אושא דתקנו שהבעל מוציא מיד הלקוחות ולדידיה אין כאן מכירה כלל ויש לתרץ בדוחק גירסת הספרים דהתם סברא הוא שלא יועיל קנין פירות להיות כקנין הגוף אלא לענין שלא יצא בשן ועין לאשה אבל לענין שיצא לאיש לא דלא אלים להפקיע קנין פירותיו את קנין גוף דאשה שיצאו לו לחרות אי נמי דלא דמי קנין פירות דבעל שלא היה

מסורת הש"ס

א) [ב"ק נ·]: ב) ב"ק פה· ב"מ לה· נו: לקמן קלט: כתובות נ· עח: ג) ב"ק נ·: ד) [בנת קלט· וס"נ]:

רבינו גרשום

אילימא למעוטי שאר נכסים דידיה כל שכן. הוא דמקחו בטל דמצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי דאי לא שבקתיה למזבן ליה מנכסיה מידי הויא ליה לבעלי איבה בהכי · דאמר לי להכי את מקנטת אותי שאין את מנחת לי למכור כלום כדי שאגרשך ותטול כתובתך מהן או רצונך שאמות בחייך כדי שתטול כתובה מהן ולהכי לא מחיתי ומכרו בטל: אלא למעוטי נכסי מלוג. שאם מכרן הבעל בפניה ושתקה מקחו קיים דאין יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי משום הואיל דהגוף שלה ולא של בעל איבעי לה למחויי: והאמר אמימר איש או אשה שמכרו נכסי מלוג לא עשו ולא כלום: דאמר כר' אלעזר: ופסק עמו. המוכר ללוקח: ראשון ישנו בדין יום או יומים. שאם הכהו ומת לאחר יום או יומים לא יוקם: שני. אם הכהו בתוך אותן ל' יום אע"פ שמת לאחר יום או יומים יהרג המכה ובעבד כנעני (גר) קמיירי: קסבר. ר' מאיר להכי ראשון ישנו בדין יום או יומים משום דסבירא ליה קנין פירות שיש לו בעבדות ל' יום (דהיינו) כקנין הגוף דמי מה קנין הגוף כשהוא עבדו לגמרי וחבל בו דישנו ביום או יומים כן הכי נמי קנין פירות: ר' יהודה אומר. אם חבל בו שני באותן ל' יום ישנו ביום או יומים מפני שהוא כספו

עין משפט נר מצוה

קצד א ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' טז ופסק מכנן קיים סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' יג וסעי' טז:

קצה ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ט:

קצו ד שם סעי' יז:

קצז ה מיי' שם הל' יז ופ"ד מהל' רוצח הלכה א סמג שם וסי' לג טוש"ע ח"מ סי' קנא סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהויא לה איבה: (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג וכו' והא אמר אמימר וכו' עבדיה ליה ולמאי: (ג) ד"ה ואיבעית אימא אמימר אפילו כשמכרו:

עין משפט
נר מצוה

קצח א מיי' פ"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו :
קצט ב מיי' פי"ד מהל' טוען הל' יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יא וטוש"ע אה"ע סי' פז סעיף ב :
ר ג טוש"ע ח"מ סי' קמט סעי"ט בהגה"ה:
רא ד מיי' שם הל' יא וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן פז סעי' ב :

שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו ומספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי א)וספק נפשות להקל רבי אלעזר אומר א שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו ואמר רבא מאי טעמא דרבי אלעזר אמר קרא °לא יוקם כי כספו הוא כספו המיוחד לו : ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו : והאמר רב אשת איש צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב ב אין מחזיקין בנכסי אשת איש אלא לאו בבעל אמר רבא לעולם בבעל ג וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות ב)והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין אימא אין דין חזקה לנזקין אי בעית אימא (א) לאו איתמר עלה ג)רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא רב יוסף אמר לעולם באחר ד וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל מיגו דאי בעי אמר (ב) ליה אנא זבינתה מינך כי א"ל נמי את זבינתה ליה וזבנה ניהלי מהימן גופא אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש

ודייני

תורה אור: לא יוקם כי. שמות כא

שניהם ישנן כו' · ופטור ין דספק נפשות דבעלים שהכוהו ומי נהרג מהם להקל דנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה (במדבר לה) : שניהם · כלומר שניהם שהכוהו נהרגין : זה · אחרון לפי שאינו תחתיו: וזה · הראשון לפי שאינו עכשיו כספו שהרי מכרו : כי כספו הוא · מיותר הוא דמה נתינת טעם היה צריך ליתן בדבר ונומר לא יוקם לפי שכספו הוא אי נמי מדמצי למיכתב כי כסף הוא ומש"ה נמי יליף אמימר לגבי נכסי מלוג דכיון דאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה אינו קרוי שדה האיש ולא שדה האשה והלכך אם מכרו שניהן מכרן בטל ויכולין לחזור בהם כאדם המוכר דבר שאינו שלו דלא (ג) ליהוי מכר : וקמתמה גמרא ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו · בתמיה אלמא אינה צריכה למחות בבעלה הואיל ולית ליה חזקה : אשת איש · שהחזיק אחר בנכסי מלוג שלה צריכה למחות משום דההוא אחר יש לו חזקה ואם לא מיחתה הפסידה : במאן · צריכה למחות מי הוא המחזיק : אילימא באחר · שאינו בעלה וכל זה סיום הקושיא הוא : אין מחזיקין בנכסי אשת איש · דמצית אמרה על בעלי סמכתי שהוא ימחה ויערער ולכך שתקתי ובשאר בני אדם דלא בבעל קאמר רב דאין מחזיקין שכן משמע אין מחזיקין לשון רבים ועוד דאי בבעל קאמר דאין מחזיקין היינו מתניתין לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ומאי אתא לאשמועינן : אלא לאו בבעל · אלמא יש חזקה וקשיא מתני' לרב : לעולם בבעל · שהחזיק בנכסי אשתו קאמר רב דצריכה למחות שיש חזקה לבעל ואפי' הכי לא תקשי ליה מתניתין דהך חזקה דקאמר רב כגון שחפר בה הבעל בורות שיחין ומערות דלפירות הוא דאשתעבד ליה נכסי מלוג דאשתו ולא לקלקל הקרקע לחפירת בורות וכגון שדה שאינה עשויה לבורות והלכך יש לו חזקה דודאי קנאה מאשתו והלכך מקלקל לה לצרכו וכי האי גוונא הוא דקאמר רב צריכה למחות : אין חזקה לנזקין · כלומר היכא דמזיק לחבירו אין יכול לטעון לקוחה היא בידי שהרי החזקתי בה ג' שנים בחפירת בורות שיחין ומערות דכי האי גוונא לא הויא חזקה דמאי טעין אידך משום דלא אחזקת כדמחזקי איכשי לא חששתי למחות : אימא אין דין חזקה · להצטרך ג' שנים לנזקין היכא דחזקתו ע"י נזקין אלא לאלתר הויא חזקה דאין אדם רואה *(שמחזיקין) קרקע שלו ושותק אלא מוחה מיד והיכא דלא מחה הפסיד והלכך אשת איש דקאמר רב צריכה למחות מיד הוא דצריכה למחות מאחר שחופר בה בעל בורות שאין אדם רואה היזקו ושותק והלכך כי האי גוונא יש לו חזקה : ה"ג ואי בעית אימא הא איתמר עלה רב מרי אמר כו' · כלומר ואיבעית אימא לעולם חזקת ג' שנים בעינן אפי' היכא דחפר בו בורות כדאוקימנן למילתיה דרב והא דקאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין לא בחזקת ג' שנים בקרקע חבירו איירי אלא בעושה היזק לחבירו אפי' בבית של עצמו כגון עשן וריח רע ואתא לאורויי שלא יזיק לחבירו ואפי' החזיק ימים רבים אין חזקה מועלת לו להזיק חבירו : רב מרי אמר כו' · כבר פירשנו בלא יחפור : רב יוסף אמר· מתני' לא תקשי לרב דמאי דקאמר רב אשת איש צריכה למחות לאו בבעל קאמר דהא אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כדקתני מתני' אלא לעולם באחר שהחזיק בנכסיה קאמר רב דצריכה למחות ודקשיא לך האמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש לא תקשי דה"מ דאין מחזיקין בחיי הבעל שאם החזיק בנכסי' בחיי הבעל ג' שנים אינה חזקה ואינה צריכה למחות דמצית אמרה על בעלי סמכתי אא"כ דוקא פירות שהיו לבעלי בנכסים שלי אותן מכר לך אבל הגוף שהוא שלי לא היית יכול לקנות שגם הוא אין לו חזקה בנכסיי באכילת פרי דכיון דאית ליה פרי הכל יודעין דפרי הוא דקאכיל

ודייני

[נ"ל שמחזיקין]

היה לו בגוף כלום מטולם לקנין פירות דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום שתחלה היה הכל שלו ועדיין לא יצא מתחת ידו שהפירות שלו וכעין זה מחלקין גבי בהמת ארנונא בפ"ק דפסחים (דף ו·) ומה שהיה קשה עליה מבכורות שם מפורש וכן נ"ל דאין לומר כלל דלר"מ דסבר הכא קנין פירות כקנין הגוף דמי וסבר שם לאיש אבל לא לאשה דהא ביבמות בפרק אלמנה (דף סו· ושם) פליגי במכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטל בכתובתי והוא המגרש אומר דמים אני נותן לך ר' אמי אמר הדין עמו רב יהודה אמר הדין עמה ואמרינן תניא כותיה דר' אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה ומאי קושיא לרב יהודה דלמא אע"ג דהדין עמה יוצאין לאיש ולא לאשה דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואפילו בנכסי מלוג נמי הוי דינא הכי לרבי מאיר אלא ודאי לא מהני כלל קנין פירות להיות כקנין הגוף לגבי לאיש כדפרישית : קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כו' · קשה דבסוף השולח (גיטין דף מח· ושם) מסיק אפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דכ"ע קנין פירות כקנין הגוף דמי וי"ל דהתם לא קאמר אלא דמהכא ליכא למילף מינה ובערכין (דף כו:) גרס לעולם אימא לך לרבי שמעון כקנין הגוף ול"ג דכ"ע והא דלא מייתי בהשולח הך דהכא משום דניחא ליה לאיתויי תנאי היא דפליגי בשדה דומיא דפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דהתם :

וספק נפשות להקל · פי' בקונטרס משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ואין נראה דבלאו הכי נמי לא קטלי מספיקא דאפילו ממונא לא מפקינן מספיקא : רבי אלעזר אומר שניהם אינן בדין יום או יומים · הקשה ריב"א דהיכי מדמי אמימר מכירה לדין יום או יומים דא"כ שותפים לא יוכלו למכור לעולם דהא אמר בהחובל (ב"ק דף צ· ושם) מאן תנא להא דתנו רבנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים כמאן כר' אלעזר וא"כ הכא נמי דעבד של שני שותפין אין יכולים למכרו וי"ל דהתם מיירי בשני שותפין שלזה גוף ולזה פירות דומיא דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום וחציו עבד וחציו בן חורין כגון שנתן כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין דאין לו בגופו כלום אבל אם מקצת גוף בזה ומקצת של זה אז היה יוצא בראשי אברים והיה מפסיד חלקו אם הפיל את שינו או סימא את עינו כמו שיכול למכרו והא דקאמר התם לאו א"ר אלעזר כספו המיוחד לו ה"נ עבדו המיוחד לו לאו מקרא יליף דבלאו קרא יליף לראשי אברים מדין יום או יומים כי היכי דילפינן לענין מכירה אלא גמרא דתלמודא קאמר כלומר בעינן שיהא עבדו המיוחד לו : במאן אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקין כו' · תימה לרשב"א דמאי קושיא נימא לעולם באחר והא דקאמר *(צריך) למחות כשכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם שאין לבעל פירות ולכך צריכה למחות שאינה סומכת עליו ונראה לו דמ"מ סומכת עליו כיון שאם מתה יורשה דאפילו כתב לה בחייך ובמותך קיימא לן כרשב"ג דאם מתה יורשה בפרק הכותב (כתובות דף פג:) : כגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים לאחר מיתת הבעל· אבל מקצת בחיי הבעל ומקצת לאחר מיתת הבעל לא ולא דמי לאכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים (לעיל דף מב·) דהתם אם היה אוכל שלש שנים בחיי האב היתה חזקה : מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה כו' · תימה ומאי נקט כי האי גוונא דזבינתיה ניהליה וזבנה ניהלי הול"ל דנאמן לומר דמינך זבינתיה דאי מילתא דפשיטא היא דמהימנא"כ השתא נמי מילתא דפשיטא היא דמהימן במיגו:

הא

ולכך לא חששתי למחות אבל הכא במאי עסקינן כגון שאכל הלוקח מקצת חזקה בחיי הבעל שמכר לו וג' שנים שלימות לאחר מיתת הבעל כי האי גוונא קאמר רב דצריכה למחות כדמפרש טעמא לקמיה והכי קאמר רב אשת איש שמכר בעלה לאחר נכסי מלוג שלה צריכה למחות לאחר מיתתו דסד"א כיון דהכל יודעין שהבעל מכרם לו ולא היא וגם הוא מודה כמו כן שהבעל מכרם לו לא תועיל חזקתו אף לאחר מיתת הבעל כלום שהרי לא יכול לטעון לאשה מינך זבנתה אחרי כן ואכלתיה שני חזקה דכיון דמתחלה הבעל מכרה לו ופירות הוא דהוי ליה לבעל בלותה שדה ואותן מכר לזה הרי זה בארים שיורד לקרקע בארִיסות לפירות שאינו יכול לטעון אחרי כן לקחתיה הימנך והלכך לא איצטרך למתות קמ"ל רב דצריכה למחות לאחר מות בעלה קודם שיחזיק בה ההוא אחר ג' שנים דודאי אע"פ שמתחלה היתה קנויה לו מן הבעל יכול לטעון הבעל מכר לי הגוף אם יירשך ואם ימות קודם לך פירות מיהא קניתי ומיד כשמת הרי נסתלקתי ממקחי ולכך קניתי ממך שהרי עתה נעשה השדה שלך והלכך מי דאי בעי אמר אנא זבנתה מינך אחר מות בעליך ואכלתיה שני חזקה כי קאמר יודע אני דזבינתיה לבעליך ואחרי כן זבין ניהלי מהימן ולא דמי לארים שאין יכול לטעון לקחתיו אחרי כן משום דהתם ארים אין זמן לאריסותו אלא כל הימים בתורת אריסותו עומד אבל זה שלוקחה מן האיש על מנת שאם ימות יפסיד מקחו שתטול האשה נכסי מלוג שלה הכם. ודאי כשמת הבעל הרי זה כאינו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו והיא שותקת שלש שנים איכא למימר דזבוני זבינה ליה :

ודייני

רבינו גרשום

שקנאו : וספק נפשות. להקל דמספקא ליה אי כקנין הגוף דמי אי כקנין פירות : להקל. דלא יוקם(העבד)דהיינו קילותא דתרוייהו ישנן בדין יום או יומים ולא יוקם · ר' אלעזר אומר וכו' · דאינו לא של זה לגמרי ולא של זה לגמרי והכי נמי סבירא ליה לאמימר דשניהן אם מכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום משום דאין לאשה בפירות כלום ולאיש אין בגוף הקרקע כלום אבל אי זביני תרווייהו לעלמא אי נמי היכא דזבנה איהי לדידיה הוו זביניה זביני ולעולם ראיה בעי : כי כספו הוא כספו המיוחד לו · וזה עבד אינו מיוחד באותן ל' יום לא לזה ולא לזה : פים' האמר רב אשת איש צריכה למחות . במי שמחזיק בקרקע שלה אלמא דיש לו חזקה בנכסיה אם לא מיחתה:במאן.צריכה למחות: אילימא באחר. שמחזיק בנכסיה:והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש.אע"ג דאכלה שני דזקה לא הויא חזקה דסגו דיש לה בעל סמכה עליה ולא מיחתה : וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות . דמזיק לה לארעא דבעל אין לו בנכסי אשתו אלא פירות בלבד ולא להפיר בה כלום הלכך אם חפר בה צריכה למחות ואם לא מיחתה החזיק בהן : והאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין. לומר הרי שימשתי בזה נזק כמה שנים ושלי היא הקרקע ואמאי צריכה למחות : איבעית אימא . הא דאמר רב נחמן הכי אין דין חזקה לנזקין דלאלתר הויא חזקה אם ראה ולא מיחה ולא צריך ג' שנים ומשום הכי צריכה למחות לאלתר בחפר בה : איבעית אימא הא דאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין בקוטרא ובית הכסא . דאפשר שתיק איניש לא מחיל אבל בורות שיחין ומערות אם לא מיחתה והחזיק הבעל הוי חזקה : ורב יוסף אמר לעולם באחר. ודקשיא לך אין מחזיקין כגון שאכלה מקצת שני חזקה בחיי הבעל כשהיא אשת איש וג' שנים לאחר מיתת הבעל דבדבר דמית ליה לא ספקא דעתה על בעלה והיה לה למחות ומיגו דאי בעי אמר לה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה כי אמר לה נמי זבינתה לבעליך וזבנה ניהלי מהימן דהיינו דקאמר רב אשת איש צריכה למחות כלומר אשת איש שהתחיל אחר להחזיק בנכסיה בחיי בעלה ומית בעלה צריכה למחות שוב שלא

מסורת הש"ס

א) [שבת קכט: וש"נ:] ב) [לעיל כב: ג) [שם] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' איבעית אימא הא איתמר עלה : (ב) שם מיגו דאי בעי אמר אנא כו' ותיבת ליה נמחק : (ג) רשב"ם ד"ה כי כספו וכו' דלא הוי מכר :

הא ראיה יש בשטר מתנה אמר ליה רב נחמן לרב הונא

ודייני גולה אמרו מחזיקין אמר רב הלכה כדייני גולה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מסתברא אמרי כדרב יוסף: ולא לאשה בנכסי בעלה וכו': פשיטא כיון דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה לא צריכא דיחד לה ארעא אחריתי למזונה הא ראיה יש לימא לגלויי זוזי הוא דבעי שמעת מינה המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי לא אימא הא ראיה יש בשטר מתנה אמר ליה רב נחמן לרב הונא א)לא הוה מר גבן באורתא בתחומא דאמרינן מילי מעלייתא אמר ליה מאי מילי מעלייתא אמריתו המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי אמר ליה פשיטא דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא מי לא תנן ב)נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה אמר ליה ולאו איתמר עלה אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמיה ולאו מותיב רב המנונא ג)בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה שדי מכורה לך שדי (א)קנויה לך הרי זו מכורה ונתונה ולאו הוא מותיב לה והוא מפרק לה במוכר שדהו מפני רעתה (רב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן) ורב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי ליפות כחו מיתיבי לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי שאני התם דלא ניחא ליה לשווייה נפשיה עבד לוה לאיש מלוה שלח רב הונא בר אבין המוכר שדה לאשתו קנתה ובעל

רשב"ם

ודייני גולה · שמואל וקרנא בפרק ראשון דסנהדרין (דף יז: ע"ש): מחזיקין·(ב) והיה לה למחות: מסתברא אמרי · היכא דהויא מקצת חזקה בחיי בעלה ושלש לאחר מיתת הבעל כמו שפירש רב יוסף לעיל התם הוא דמסתברא דמחזיקין דהא רב גופיה ה"ק לעיל אשת איש צריכה למחות דמשמע דמחזיקין ומיהו דייני גולה (ג) בכל ענין פליגי אדרב: כדרב יוסף · גמרא הוא שקיצר דברי רב אבל רב לא הזכיר רב יוסף שהרי קדם לו רב הרבה דורות: כיון דאית לה מזוני מהבעל: מזוני הוא דקאכלה · הכל יודעין דלפירות יורדת והלכך לא מיחה בעל: דיחד לה · בעל קרקע אחריתי למזונות ואפי' הכי לא קפיד בעל אי אכלה טפי והלכך לית לה חזקה: ודייק חזקה הוא דלית לה · בלא שטר: הא ראיה יש · אם יש לה שטר מכירה מבעל הוי מקחה קיים: לימא · הבעל אע"פ שהקרקע נקנה בכסף מעות הללו שקבלתי ממנה לא קני לה הקרקע: לגלויי זוזי בעינא · מעות הטמינה ממני ונתכוונתי לגלות לי מעותיה ובחזקת מעות שלי לקחתים מידה ולא לשם מכר ולא לדעת קנין מכירה קבלתי' ולא גמרתי והקניתי: שמעת מינה המוכר כו' · ופלוגתא היא לקמן: אימא · דוק הכי: הא ראיה יש · אם יש לה שטר מתנה דהתם גמר ונתן לה דליכא גלויי זוזי: בתחומא · בתי מדרשות שלהן בסוף התחום היו כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שמסביב: א"ל · היכא דאיכא שטר מכירה אפילו לגלויי זוזי מיכוין בקבלת המעות הוי קנין גמור דדל זוזי מהכא ותיקני בשטר מכירה דגבי מעות הוא דאיכא למימר קבלת מעות הללו לא ליקני דלגלויי זוזי נתכוין ולעצמו קבלם אבל גבי שטר המכירה לא שייך למימר הכי אלא הרי הוא כשטר מתנה דהכל מודין בו לקמן דקנתה דמה ריוח יש לו בכתיבת שטר המכירה אלא ודאי גמר ואקני לה והא ליכא למימר דאי לא כתב לה שטר לא הוה יהבה זוזי ולגלויי זוזי נתכוין גם בכתיבת השטר דכל כך לא מסיק אינש אדעתיה: מי לא תנן כו' · וקס"ד דאפי' בשטר מכירה קאמר דקני בלא נתינת מעות דכיון דכתב לו שטר מכירה אין יכולין עוד לחזור זה בזה ומעות חייב לו הלוקח למוכר: ולאו איתמר עלה · דבשטר מתנה מיירי אבל שטר מכר לא קנה . וא"ל רב הונא לרב נחמן ולאו מותיב רב המנונא לשמואל כו' אלמא שטר מכר נמי קנה ואכתי מאי מילי מעלייתא: הרי זו מכורה או נתונה · ואמר ליה רב נחמן לאו אמרינן התם בפרק ראשון דקדושין דרב המנונא מותיב לה וגם מפרק לה דהך ברייתא דקתני שטר מכר קונה במוכר שדהו מפני רעתה קרקע רעה דבההיא ודאי גמר ומקנה מיד בשטר ומעות ליהוו מלוה גבי דלוקח עד דתבע ליה אבל בשאר קרקעות לא קנו בשטר עד דיהיב זוזי כשמואל ואכתי איכא מילי מעלייתא: ה"ג במסכת קדושין רב אשי אמר במתנה ביקש ליתן לו כו' · ואאתקפתא דהך ברייתא דהוה קשיא לשמואל קאי ובא רב אשי לומר דהך ברייתא לא בשטר מכר איירי כלל אלא בשטר מתנה ודבר הרגיל הוא שכותבין בשטר מתנה לשון מכר ליפות כחו דמקבל מתנה שאם יערערו עליו יבא הנותן לפלותו כדין מוכר דלא ליהוי תרעומת עילויה וה"ק שדי מכורה לך וגם נתונה תהיה לך הרי זו מכורה להיות אחריותה על הנותן כדין מוכר וגם נתונה היא ולית בה משום דינא דבר מצרא דאמרינן בבבא מציעא (דף קח:) מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא והיינו דאיכא ייפוי כח דמכר ודמתנה: ה"ג ורב אשי אמר במתנה כו': לוה מן העבד · וכתב שטר מלוה ושיעבד לו נכסיו: לגלויי זוזי הוא · דשיעבד לו נכסיו: דלא משוי נפשיה כו' · אבל שהדי דשום אדם לא יהיה ברצונו עבד לוה אם יכול להפטר בשום ענין והלכך איכא למימר לגלויי זוזי הוא דבעי אבל גבי מכר גמר ומקנה שהרי אינו נעשה עבד לוה בהך שטר מכירה כלל ואפילו קבל עליו אחריות עדיין לא נטרפה מן הלוקח דליהוי עבד לוה לגבי לוקח: שלח רב הונא בר אבא · לתלמידי בית המדרש: והבעל

תוספות

הא ראיה יש בשטר מתנה · ה"ה דה"מ למימר בשטר הודאה דלא שייך ביה גלויי זוזי: **דל** זוזי מהכא ותיקני ליה בשטר · במקום שכותבין שטר היו וקאמר דבמקום הזה לא מהניא שמעתיה מידי אע"ג דמהניא במקום שאין כותבין ומיהו אף במקום שכותבין שייך למימר דנפקא מינה להיכא דאמר אי (ד) בעינן בשטרא איקני ואי בעינן בכספא איקני דקני בכספא אע"פ שלא כתב לו השטר אי נמי כגון שכתב השטר תחלה ואח"כ נתנה דמים דאי אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה: **כתב** לו על הנייר או על החרס · וכן תניא לענין קידושין כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי כו' · אומר ר"ת דאתי כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דלר' מאיר כיון שצריך שיחתמו עדים בשטר קידושין כדאמר בפ"ב דקידושין (דף מח· ושם) אמר ר"כ כגון דקדשה בשטר שאין עליו עדים ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה כרתי א"כ לא מהניא חתימה על דבר שיכול להזדייף כדתנן בפ"ב דגיטין (דף כא:) אין כותבין לא על הנייר כו' ואפי' איכא עדי מסירה לא מהני לר"מ דצריך שיהא מוכיח מתוכו כדאמר בריש כל הגט (שם דף כד:) גבי כתב לגרש את הגדולה דלר"מ אפילו גדולה לא מצי מגרש משום דאין מוכח מתוכו הי מינייהו מגרש וא"ת והא אמר בפ"ב דגיטין (דף כב:) דלא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין ולא הכשיר אלא לאלתר אבל בשאר שטרות (ה)משמע דלא הכשיר אפילו לאלתר וי"ל דהכי בעי למימר דלא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין ודכותייהו כמו שדה מכורה לך דהכא וכן ההיא דקידושין דלא נכתבו אלא לקנות שדה והאשה דומיא דגיטי שאינן עשויין עיקרן לראיה אלא להתגרש אבל שטרות העומדים לראיה לא ועי"ל דהכא ובקידושין לא איירי אלא בכתב ידו כדאמר הוציא עליו כתב ידו כו' וזה אינו יכול להזדייף שהיה ניכר שאין זה כתב ידו: **אע"פ** שאין בו שוה פרוטה · תימה דמאי רבותא הוא שוה פרוטה בשלמא גבי קדושין נקט כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה דרבותא היא דאע"פ שאינה מקודשת מתורת כסף כיון שאין בו שוה פרוטה מקודשת מתורת שטר אבל הכא גבי מוכר אפי' יש בו שוה פרוטה אינו קונה מתורת כסף שהרי מוכר נותן שטר ולא לוקח ואין קרקע נקנה אגב כסף: **ולמה** כתב בלשון מכר כדי ליפות את כחו · להיות אחריות על הנותן כדין מוכר ופ"ה שכתב לו בשטר כל זה שדי מכורה לך וגם שדי נתונה וכתב לשון מתנה משום דינא דבר מצרא וקשה דאמר בהמקבל (ב"מ דף קח:) מתנה דאית בה אחריות יש בה משום דינא דבר מצרא ועוד קשה לר"ת שדי שדי תרי זימני למה לי ואור"ת וכן ר"י דלא מיירי בשכותב שניהן אלא בשכותב מכורה או נתונה וקאמר אפי' בשכתב מכורה במתנה בקש ליתנה לו והא דכתב בלשון מכר כדי לייפות את כחו שמקבל עליו אחריות ועי"ל דשני שטרות כותב לו באחד לשון מכירה ובאחד לשון נתינה ואם יצטרך לדינא דבר מצרא יראה של נתינה ולא של מכירה ואם צריך לאחריות יראה של מכירה ועי"ל דאפי' כתיבי תרוייהו בשטר אחד יפה כחו מה שכתב בלשון מתנה לענין הא דתנן לקמן בהמוכר את הבית (דף עא·) בד"א במוכר אבל בנותן נותן את כולן והכי איתא בירושלמי פ"ק דקידושין ועי"ל דנפקא מינה מה שכתב בלשון מתנה שאין צריך ליתן דמים ומיהו קשה לטעם זה דלמאי בעי בשטר באיקני סגי: **לוה** מן העבד ושחררו כו' · תימה דמאי רבותא נקט ושחררו וגרשה פשיטא דאי אין להם עליו כלום בעודו תחתיו גם לכשיוצאין אין להם עליו כלום ויש לומר דסלקא דעתיה דגמר ומקני להו שיקנו לאחר שישתחרר ותתגרש:

לא

מסורת הש"ס

א) [ב"ק כי: עמ"ש על גליון בשם הערוך] : ב) קדושין כו: [לקמן פו:] : ג) קדושין כו.:

עין משפט נר מצוה

רב א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען הלכה ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף ט :

רג ב מיי' פ"ו מהל' מכירה הל' ג ופכ"ב מהל' זכייה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצ סעי' א וסי' רמא סעיף א :

רד ג מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצא סעיף ב :

רה ד מיי' שם טוש"ע שם ס"א :

רו ה מיי' שם טוש"ע שם ס"ב :

רז ו מיי' פ"ב מהל' מלוה הלכה ב טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' ב :

הגהות הב"ח

(א) גמ' שדי מכורה לך שדי נתונה לך: (ב) רשב"ם ד"ה מחזיקין דכיון: (ג) ד"ה מסתברא וכו' בכל ענין פליגי: (ד) תוס' ד"ה דל וכו' אי בעינא בשטרא איקני ואי בעינא: (ה) ד"ה כתב וכו' בשאר שטרות לא משמע:

רבינו גרשום

יחזיק לאחר מיתת בעלה ג' שנים: דייני גולה. שמואל וקרנא: הדר ביה מר משמעתא. דאמר לעיל האמר רב אין מחזיקין: מסתבר טעמייהו אמרי. משום דס"ל כתירוץ דרב יוסף דאמר לעולם באחר וכו': פיס' מזוני הוא דקא אכלה. ולא משום דמוחזקת היא בה: לא צריכא כגון דיחד לה ארע' אחריתי למזונותי'. והחזיקה באחרת אפילו הכי לא הויא חזקה דבעל גבי אשתו שתיק: הא מייתי ראיה. דזבנה ניהלה יש לה חזקה אמאי נימא הבעל משום הכי זבינתה ניהלה כדי לגלויי לי זוזי דחזו לה דהות מטמרא מינאי ולהכי זבינתה ניהלה ·א משום מכירה גמורה דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה · ש"מ מדלא מצי למימר הכי איכא למישמע מינה דהמוכר שדהו לאשתו קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי ואי מייתא ראיה הויא חזקתי' לעולם המוכר לאשתו א) קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי · והאי דדייקת הא ראיה יש לה היינו בשטר מתנה דאי מייתא ראיה דיהבה לה במתנה דאייתה ראייה: בתחומא. בבית המדרש: אמר ליה . המוכר שדהו לאשתו וכו' ולא אמרי' לגלויי זוזי בעי: אמר ליה מאי מעלייתא . פשיטא דקנתה: דל זוזי מהכא. דאפי' לא יהבה ניהליה זוזי אפי' הכי קנתה בשטר דקא גמר ומקנה לה בשטר · דתנן כו' בכסף בלא שטר ובשטר בלא כסף ולא מצי למיהדר בהן: עד שיתן דמים' ב)ואי אמרי' הכא לא קנתה היינו טעמא משום דלגלויי זוזי בעי. ומקשי' ולאי' דלא קנה עד דיהיב זוזי · ומתיב וכו' הרי זה מכורה ונתונה. ואע"ג דלא נתן דמים אלמא משום דנתינת השטר קנה · הכא נמי דל זוזי מהכא ותקני בשטרא: במוכר שדהו מפני רעתה. שאין בה תועלת ומחמת שהיא רעה קא גמר ויהבה ניהליה אע"ג דלא קיבל דמים · אבל בעלמא לא קנה עד שיתן דמים · והכי נמי במוכר שדהו לאשתו לא קנתה דמצי אמר לגלויי זוזי הוא דעבדי משום הכי איצטריך להו למימר בתחומא דקנתה ולא מצי אמר לגלויי זוזי עבדא · ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן דהמוכר שדהו לאשתו קנתה משום האי טעמא משום דבמתנה ביקש ליתן לה ולמה כתב לה בלשון מכירה כדי ליפות כחה דדעתו קרובה אצלה · דבשטר מכירה כותבין בו אחריות . ובמסכת קדושין כתב רב אשי אמר במתנה בקש ליתן לו וכו' וקאי אמוכר שדהו מפני רעתה : אין להן עליו כלום · דפטור מלשלם: מאי טעמא לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דעביד דלוה מהן ולא גמר לפרוע להן. ומקשי' לרב נחמן דאמר לא אמרינן לגלויי זוזי עבד · לגבי הלואה שאני דלא גמר לשעביד נפשיה למיהוי עבד לאשתו או לעבדו דמידע ידע דעבד לוה לאיש מלוה ולא עבד

א) נראה דצ"ל לא קנתה דאמרינן דלגלויי זוזי וכו'. ב) נראה דצ"ל ומשו"ה אי אמרינן דקנתה היינו טעמא משום דלא אמרינן לגלויי זוזי בעי.

ובעל אוכל פירות ברם רבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור אמרו במתנה בקש ליתנו לה ולמה כתב לה *לשום מכר כדי ליפות את כחה [נ"א לשון] מיתיבי לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום מ"ט לאו משום דאמרי לגלויי זוזי הוא דבעא שאני התם דלא (א)לישוי איניש עבד לוה לאיש מלוה אמר רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ורבי אלעזר אמר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות עבד רב חסדא עובדא כרבי אלעזר אמרו ליה א)רבן עוקבא ב)ורבן נחמיה בני בנתיה דרב (ב) לרב חסדא שביק מר רברבי ועביד כזוטרי א"ל (ג)ואנא נמי כרברבי עבדי דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות תרתי לא קשיא כאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין דאמר רב יהודה מעות טמונין לא קנתה מעות שאינן טמונין קנתה: ת"ר אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו

קבל

והבעל אוכל פירות · דלא גרע מנכסים שנפלו לה בירושה : במתנה בקש ליתן לה · ולא יאכל פירות כדאמרי' לקמן במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ומיהו במוכר לחבירו אין לומר כן שאינו אוהבו כל כך : מיתיבי כו' · היא קשיא דלעיל ולשני המימרות נקשית בבית המדרש : במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות · דנותן בעין יפה נותן : רברבי · רב שקדם לרבי יוחנן רבו של רבי אלעזר כדאיתא בשחיטת חולין (דף נד:) דכל זמן שהיה רב קיים הוה שלח ליה רבי יוחנן לקדם רבינו שבבבל ועוד דאמר ליה לריש לקיש* שכל אותן הימים היה הוא בישיבה ואני בעמידה ועוד דאמרי' בעירובין (דף יג: ע"ש) אמר *רב האי (ד)דמחדדנא מחבראי טפי משום דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה : כזוטרי · ר' אלעזר שהיה תלמידו של רבי יוחנן ואע"ג דרבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור חבריהם דאמרי לעיל במתנה בקש ליתן לה כו' סבירא להו כר' אלעזר דאין הבעל אוכל פירות איכהו נמי זוטרי ניכהו לגבי רב שתלמידי רבי יוחנן היו : כרברבי עבדי · ר' יוחנן שהיה חבירו של רב : תרתי · בתמיה שני דברים של רבא סותרין זה את זה לא קנתה משמע לא גוף ולא פירות דלגלויי זוזי הוא דבעי והבעל אוכל פירות משמע שקנתה גוף הקרקע דלאו לגלויי זוזי הוא דבעי : במעות טמונין · שלא היו ידועין ומפורסמים לבעל לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי : מעות שאין טמונין · קנתה והבעל אוכל פירות דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הן: לא מן הנשים כו' · דאיכא למימר גנבום לבעליהן ולאדוניהם ותינוקות נמי שמא גנבו מבית בעל הבית שהם דרים שם ואסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלו מהם יחזירו למקום שגנבו (ה)שם : יחזיר לאשה · ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגנבתה: יחזיר לבעלה · שאפי' אם ניתן לה ממון זה על מנת שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה שהבעל יורש את אשתו והלכך יחזיר לבעל דממה נפשך עכשיו הרי הוא של בעלה: יחזיר לרבו · דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו ונראה בעיני דהוא הדין אם נשתחרר העבד ואח"כ מת יחזיר לרבו שהרי עבד היה כשהפקיד לזה וסתם עבדים גזלנין הן אבל אם נתגרשה האשה ואחר כך מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה :

קבל

לא ניחא ליה דליהוי עבד לוה כו' · ודוקא נקט לוה אבל מכר לא ומשום אשה הוא דנקט לוה אבל גבי עבד אין חילוק בין לוה למכר דמה שקנה עבד קנה רבו : [ברם] רבינו תם לא גרים ברם ר' אבא אלא גרים ר' אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור כו' כדי ליפות את כחו · ולא גרים את כחה אלא ליפות את כחו ופירש שיאכל הוא את הפירות והשתא מייתי רב הונא בר אבין סייעתא לדבריו דתימה הוא לומר שהיה שולח שכל גדולי הדור חולקין עליו שאם כן אין ממש בדבריו ואין מתיישב לר"י גירסתו דא"כ מה צריך לומר במתנה בקש ליתן לה ונראה לר"י גירסת הספרים (ו)ברם ר' אבא וליפות כחה ופליגי עליה וסברי דמוכר לאשתו לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי וסברי כרב הונא דאמר דל זוזי מהכא ותיקני בשטר ומה שקונה בשטר אינו אלא מתנה כיון דלגלויי זוזי הוא דבעי ולא קנתה בזוזי ומה שכתב בלשון מכר לא כתב אלא ליפות את כחה ופירוש רבינו תם יש ליישב ולפרש בקש ליתן לה לענין זה שבמתנה (ז)נתן את כולן ועוד יש ליישב פירוש ר"ת במתנה בקש כו' דאפילו למאן דאמר קנתה במוכר לאשתו ולא אמר לגלויי זוזי הוא דבעי לא קנתה אלא משום דבמתנה נתן לה דהא אין כאן מכר שלא נתנה לו כלום שהדמים הן שלו בלאו הכי ואע"פ שאין יכול להוציא ממנה בדין מ"מ אם תקף ממנה או הוציא מידה דרך ערמה הם שלו כדאמרינן בסמוך וא"כ השתא שהוציאן דרך מכר הם שלו ואין כאן מכר והלכך למ"ד קנתה לא קנתה אלא משום דבמתנה בקש לתת לה והא דכתב לה בלשון מכר כדי ליפות את כחו לענין שיאכל הפירות כי המכר מבטל הקנין דהא אין כאן מכר כדפי' ולענין שדה הויא מתנה וקנתה ולענין פירות הוי מכר ולא קנתה : במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות · תימה דאמר בגיטין בפ' הזורק (דף עז: ושם ד"ה מה) גבי ההוא שכיב מרע דכתיב גט לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא כו' אתא לקמיה דרבא אמר ליקני לה ההוא אתרא דאית בה גיטא כו' אמר רב עילש מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף ומאי קושיא והא במתנה אין הבעל אוכל פירות א"כ לא קנה בעלה ואומר רבינו תם דאין תלוי באכילת פירות למיקרי חצרה דהא רבא סבר כריש לקיש (לקמן דף קנו:) דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואפילו יש לבעל פירות אינו מפקיע כח האשה שהגוף שלה ומתגרשת שפיר אלא בהא תליא מילתא דלא מיקרי חצרה לענין זכיה אלא כשמוכרת ונותנת קיים הלכך כשנתן לה הבעל אע"ג דאין אוכל פירות כיון שאם מכרה ונתנה אינו קיים לא מיקרי חצרה דאדעתא דהכי שתמכור ותתן לא יהיב לה ומייתי ראיה דהתם בריש הזורק גבי זרק לה בחצרה פריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני כגון שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך אע"ג דכשכתב לה נמי הכי יש לבעל פירי עד שיכתוב לה ובפירותיהן כדתנן בהכותב (כתובות דף פג·) אפילו הכי חשיב חצרה כיון שאם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהכותב ומיהו אינה ראיה דאע"ג דאינו מזכיר ובפירותיהן הכי בעי למימר כדאשכחן לעיל גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו וא"ת אע"ג דאינה יכולה למכור (ח) תקני לה לגט מידי דהוה אשכירות דאמר (במסכת מע"ש פ"ה מ"ט) גבי ר"ג מעשר (שני) נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ובהמוכר את הספינה (לקמן דף פד:) מדד ולא משך לא קנה ואם היה פיקח שוכר את מקומו ואומר רבינו תם דגדול קנינו של שוכר מזה שאפי' מת בתוך הזמן המקום מושכר ליורשיו עד הזמן משא"כ באשה שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות ובירושלמי לא משמע כפר"ת דפריך בריש הזורק (גיטין דף עז.) וגנתה וחצרה אינן משתעבדות לאיש לאכילת פירות ומשני ר' יוחנן בשם ר' ינאי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ומשמע מדפריך מפירות דבפירות הדבר תלוי ולא במה שאינה יכולה למכור ור"י אמר דאפי' תלויה הזכייה בפירות מ"מ פריך שפיר התם מה שקנתה אשה קנה בעלה שלא היה נותן לה הבעל מקום הגט אלא משאיל ודוקא במתנה הוא דקאמר דקנתה ואין הבעל אוכל פירות ועוד אומר ר"י דהא דאמר הכא במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות היינו דוקא שאינו אוכלם אבל בנכסי מלוג הם אותם פירות וילקח בהם קרקע ויאכל הפירות ומשום הכי פריך התם שפיר מה שקנתה אשה קנה בעלה :

קבל מן האשה יחזיר לאשה · נראה דאם אמרה האשה תן לפלוני שהם שלו דנותן לו דנאמנת היא במיגו דאי בעיא שקלה איהי מיניה ויהבה ליה ואפי' אומר הבעל שהממון שלו אין לו כח להוציא מידה מדקאמר יחזיר לאשה דהוה ליה למימר יודיע לבעל(ט)דאם היה כח ביד הבעל להוציא מידה כשאומר שהוא שלו והא דמפליג בסמוך בדביתהו דרבה בר בר חנה בין לא מהימנא הנ"מ בשעת מיתתה דלית לה מיגו דאי בעי שקלה מיניה ויהבה למי שרוצה ואם תקף הבעל מידה שוב אינה יכולה להוציא מידו ולומר של פלוני הם כדאמר לעיל לוה מן האשה וגרשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת לומר של פלוני הם תהא (י) נאמנת לומר שלי הם במיגו דאי בעי אמרה אחרים הפקידו בידי דאינה צריכה לומר מי הם האחרים וישאר הממון לעולם בידה ודוקא במעות טמונות דלוה מן האשה דלעיל במעות טמונות איירי מדקאמר לגלויי זוזי הוא דבעי אבל מעות שאינן טמונות יש לה עליו וכן אם תקף מוציאין מידו ועוד מדקאמר רבא דבמעות שאינן טמונות קנתה משמע דאם תקף מוציאין אותן מידו דאם אין מוציאין אמאי קנתה הא יכול לומר להוציא מידה נתכוונתי כי לא יכולתי להוציא מידה בענין אחר ואפי' בב"ד ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת לומר לא שלי ולא של פלוני הם כדאמר לקמן (דף נב:) וכן האשה שהיא נושאת ונותנת כו' ואמרה שלי הם עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במיגו דאי בעיא אמרה שהיא נפקדת מכל אחרים ומיהו היכא שאינה נושאת ונותנת בחיי בעלה וממון בעלה מצוי בידה יש להסתפק אם חשבינן לה כאילו נושאת ונותנת אם לאו :

קבל

עין משפט נר מצוה

כט
ה

שייך לעמוד הקודם

רח א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' ט :

רט ב מיי' שם הל' כז טוש"ע שם סעי' ז :

רי ג מיי' שם הלכה כט טוש"ע שם ס"ט :

ריא ד מיי' פ"ז מהל' פקדון הלכה י ופכ"ב מהלכות אישות הל' לב סמג עשין פה טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' א ועיין בטור [וכרב אלפס עוד בב"מ פ"ג דף פו:]:

רבינו גרשום

עבד אלא דבעי לגלויי ליה זוזיהו : וכל גדולי הדור אמרו. ודאי קנתה דלא אמרינן לגלויי זוזי עבד משום דבמתנה בקש ליתן לה : ובעל אוכל פירות. כנכסי מלוג: קנתה ואין הבעל אוכל פירות. משום דכולה שדה בין גוף ובין פירות יהיב לה : שבק מר רברבי. דהיינו רב ורב הונא דאמרי לעיל דקנתה ובעל אוכל פירות : ועבדת כזוטרי. כר' אלעזר דהוה תלמידיה דרב: כרברבי. ר' יוחנן : תרתי · קאמר והלא חדא סתרא לאידך דאי לא קנתה אמאי איצטריך למימר הבעל אוכל פירות אפי' גוף הקרקע נמי שלו הוה : במעות טמונים. שמטמנת ממנו לא קנתה והכל שלו משום דלגלויי זוזי הוא דעבד. אבל במעות שאינם טמונים קנתה והבעל אוכל פירות : לא מן הנשים וכו' · דאיכא למימר גונבין לבעליהן ולאדוניהם :

מסורת הש"ס

א) [נ"ל רבנא וכ"ה לקמן בתוס' קמט: ד"ה רב ובחולין לב:] ב) [נ"ל ורבנא]

[חולין מד:]

הוא רבי ולא רב ועיין רש"ל

[דף מט. וגם ד"ה דכתב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שלא ניחא ליה דלא משוי איניש נפשיה עבד:
(ב) שם בני בנתיה דרב חסדא לרב חסדא :
(ג) שם א"ל אנא נמי כנ"ל ואות ו' נמחק :
(ד) רשב"ם ד"ה כרבבי וכו' אמר רב הא דמחדדנא. נ"ב כך הוא בפ"ק דעירובין דף י"ג אבל בסמ"ג בסוף הלכות י"ם מביא מן הירושלמי דרבי הוא שאמר כך ע"ש :
(ה) ד"ה לא מן וכו' שגנבו מהם הס"ד :
(ו) תוס' ד"ה ברם וכו' ונראה לר"י גי' הספרים דגרסי רבי אבא אמר ולא ליפות כחה :
(ז) בא"ד לענין זה שבמתנה נתן. נ"ב כדתנן לקמן במוכר את הבית והתוס' הביאו בדבור סוף ע"א :
(ח) ד"ה במתנה וכו' ואף ע"ג דאינה יכולה למכור מכל מקום תקני לה :
(ט) ד"ה קבל וכו' יודיע לבעל אם כנ"ל ואות ד' נמחק :
(י) בא"ד תהא נמי נאמנת לומר שלי :

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה ואם מת יחזיר ליורשיו וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן יעשה כפירושן ואם לאו יעשה פירוש לפירושן דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא ובני ברתא אתא לקמיה דרב א"ל [א]אי מהימנא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה ואיכא דאמרי הכי א"ל אי אמידא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה: מן הקטן יעשה לו סגולה: [א]מאי סגולה רב חסדא אמר [ב]ספר תורה *רבה בר רב הונא אמר [ג]דיקלא דאכל מיניה תמרי: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב: אמר רב יוסף אפילו חלקו (א) רבא אמר חלקו לא אמר רב ירמיה מדפתי עבד רב פפי עובדא חלקו לא כרבא אמר רב נחמן בר יצחק אישתעי לי רב חייא מהורמיז ארדשיר דאישתעי ליה רב אחא בר יעקב משמיה דרב נחמן בר יעקב חלקו לא והלכתא חלקו לא תניא נמי הכי [ב]בן שחלק ואשתו שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם: איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא אמר רב [ד]עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה אמר שמואל [ה]מודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה מתקיף לה רב פפא כלום טענינן להו ליתמי מידי דלא טען להו אבוהון והא [ג]רבא אפיק [ד]זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בלא ראיה בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר

כדשלח

רשב"ם

קבל מן הקטן · לא יחזיר לו שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי מי שהחזיר לו אלא יעשה לו סגולה אוצר עד שיגדל ויחזיר לו ולקמן מפרש מאי סגולה: ואם מת · קטן יחזיר ליורשיו: וכולן שאמרו · אפי' קטן: בשעת מיתתן · אורחא דמילתא נקט דכשהן בריאין אם רוצים להחזיר לבעלים יטלו שלהן מיד הנפקד ויחזירו לבעליהן דמה להן לגלות הדבר: יעשה כפירושן · יחזיר הנפקד לאותו פלוני שפירשו אלו: ה"ג ואם לאו יעשה פירוש לפירושן · כלומר ואם לא מהימן להוא נפקד שהפקדון של אותו פלוני הוא אלא של בעלים שלהם הוא ומתוך בושה אינם רוצים לומר שהוא של בעלים דלא ליתחזקו כגזלנים וגנבים יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושו שיחזור לבעליהן של אלו ולא לאותו פלוני וכי האי גוונא אמרינן בסמוך בההיא עובדא דביתהו דרבה בר בר חנה ויש מפרשים ואם לאו יעשה פירוש לפירושן כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה יעשה(ב)פירוש למה שהם היו צריכין לפרש שיחזיר לבעליהן ולא נהירא דא"כ היינו רישא ואם מתו יחזיר לבעליהן ואם מת יחזיר לרבו דמיירי בשמת ולא פירש למיהדר וקאמר דיחזיר לבעלים ותרי זימני למה לי ואית ספרים דכתב בהו והיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושו כלומר לא יעשה כמה שפירשו הן אלא יחזיר לבעלים ולא נהירא דא"כ רב דאמר אי מהימן לך כו' דאמר כמאן לא כרישא ולא כסיפא: כיפי · עגילים אנו"ש כדאמרינן בעלמא (עירובין דף נו:) [ה] כיפי תלא ליה עגילים תלה באזניהם: דמרתא · שם חכם אחיו של ר' חייא כדאמרינן (סנהדרין דף ה·) מרתא ואייבו וחנא ור' חייא כו': ובני ברתא · של מרתא ושל בני בתו: אי מהימנא לך · שלא גנבה ממך כלום: עשה פירוש לפירושה · עכב לעצמך: אי אמידא לך · אותם שהיא אומרת שהם שלהם אם עשירים הם ורצון להפקיד כיפי ושאר חפצים עשה כפירושה והחזירם להם אי נמי אי אמידא לך אשתך שיש לה זוהבים שנתנו לה ממון ע"מ שלא יהא לך חלק בו ומתנה (ג) זו שנותנת לקרוביה משלה עשה כפירושה: ס"ת · ללמוד בו הרי פירות והקרן קיים: דאכיל מיניה · הקטן תמרי והקרן קיים אבל בעיסקא לא שמא יארע בה דבר תקלה ותאבד: אפי' חלקו · נתפרדו האב והבן שאין הבן סמוך על שולחן אביו ואין הבן (ד)בנכסי אביו כלום אפ"ה אין מחזיקין זה על זה דלא קפדי אהדדי: חלקו לא · כלומר בחלקו לא מיירי מתני' אלא כיון דחלקו יש להן חזקה זה על זה: הכי גרסינן עבד רב פפי עובדא חלקו לא · כלומר כרבא עשה דהיכא דחלקו לא דבריה משנתנו אלא ודאי יש להן חזקה: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן כו' · אחד מן האחין כגון גדול אחין לאחר מות האב: אונות · שטרי מכירות לשון כתי ואונית אוני (בראשית מט): ושטרות · של הלואה: יוצאין על שמו · שבשמו נכתבו שהוא לקח (ה)והלוה: שלי הן · ואין לאחי חלק בהן שנפלו לי הממונות שהלויתי וקניתי בהן קרקעות הללו מבית אבי אמא ואין אתם יורשים עמי והלכך נקט אבי אמא דאילו מבית אבא כולן יורשין בשוה דבאחין מן האב עסקינן שכולן יורשין ממון של אביהן ביחד ולא יטול זה יותר מזה והלכך מאין לו ממון זה לבדו אם לא ירשו מאמו וכגון שאינם בני אם אחת: עליו להביא ראיה · שהממון שלו אע"פ שכתובין השטרות בשמו דכיון שהיה הוא לבדו נושא ונותן בנכסים שנכתבו על שמו וכדמפרש לקמיה שאין חלוקין אפי' בעיסקן דכיון דלא נודע מעולם מאיזה צד יבא לו ממון בלא אחיו אין לתלות השטרות אלא בממון האב ואינו יכול להוציא הממון מחזקת האב ולקמן מפרש ראיה במאי: על האחין להביא ראיה · שהשטרות הללו מממון אביהן דהאי דכתב בשטר סמכינן והרי על שמו נכתב ואע"ג דהלכתא כשמואל בדיני בהא הלכתא כרב דתניא לקמן כוותיה ורב חסדא ורבה ורב ששת נמי כרב סבירא להו דמפרשי מילתיה לקמן: אבא · רב כך היה שמו *כדקרי ליה בשחיטת חולין (דף קלז:) אבא אריכא דאמרינן מאן ריש סדרא בבבל אבא אריכא ואמרינן במסכת נדה (דף כד:) רב ארוך בדורו היה והאי דקרי ליה רב כמו שקורין לר' יהודה הנשיא רבי בארץ ישראל קרו ליה נמי בבבל רב וכן מצאתי בספר ערוך* המובא מרומא: שאם מת · ויש לו בנים ליורשו על האחין להביא ראיה דכיון דיתמי לאו בני איתויי ראיה נינהו ואינן יודעין לחפש זכותן וגם השטר מוכיח(ו) שהיה ממון של אביהן על שכנגדו להביא ראיה אבל כשהאח עצמו קיים היה מטיל רב עליו להביא ראיה דאם איתא דשלו הוא ממון זה יכול לחפש ולמצוא ראיה ואם לא ימצא ראיה הפסיד: מתקיף לה רב פפא · למאי דאמר שמואל מודי לי אבא: כלום טענינן להו ליתמי כו' · בתמיה אילו היה אביהן קיים הייתי מחזיקין הממון ביד אחין עד שיביא ראיה שאינו שלהן ולפי שמת יפה כחן של יתומין ממנו ויפסידו אחין בתמיה ואע"ג דאמרינן (לעיל דף מא:) טוענין ליורש גבי חזקת ג' שנים שאע"פ שלא דר בו אביו אלא יום אחד וזה החזיק ג' שנים אחרי כן הויא חזקה ואע"ג דאבוהון לא מהניא ליה חזקת שלש שנים לומר לקוח הוא בידי אלא א"כ יש עמה טענה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה וגבי בנו לא בעינן טענה זו אלא מאבי ירשתי אלמא טענינן ליתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען לא דמי דהתם נמי אין טוענין בשביל היתומים אלא שאביהן קנאה מן המערער כמו שהיה הוא האב יכול לטעון ולפיכך הויא חזקה אע"ג דלא טענו מידי אבל הכא האב לא מצי טעין לאחין שיביאו ראיה ואנן היכי נטעון במקום היתומים כן: והא רבא אפיק כו' · כיומא דאתקפתא דרב פפא היא: זוגא דסרבלא · זוג מספריים של סורקי בגדים שגוזזין בהם הסרבלים: בלא ראיה · הבעלים שהיו להם עדים שהן שלהן הוציאום מן היתומים בלא ראיה ועדים שיעידו שהשאילו לאביהן של יתומים לפי שהן עשוין להשאיל ולהשכיר שאם אמר אביהן לקוחין הם בידי עליו להביא ראיה אף היתומין עליהן להביא ראיה שלקחן אביהן מן הבעלים וכיון דלית להו ראיה החזירם רבא לבעלים ולא נאמר כיון שמת האב על הבעלים להביא ראיה:

כדשלח

תוספות

קבל מן הקטן יעשה לו סגולה · דמשבא לידו איסור מליה אשכח ולכך הוו דקטן ויעשה לו סגולה אבל מכל מקום לכתחלה אין מקבלין: ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה · אומר רשב"א אין לומר משום דטענינן ליתמי דאי הוה אבוהון קיים הוה מייתי ראיה דלעיל (דף מז·) פריך (ז) דאי הוה אתי בטענתא דאבוהון אפי' הכך נמי משמע דפשיטא ליה דבנאומן וכן אריס דאתו בטענתא דאבוהון דאין להן חזקה ומאין פשיט לו כל כך הא לרב יש חזקה לבן אריס אע"פ שלאריס עצמו אין לו חזקה ומיהו י"ל דהתם (ח) מבן גזלן פריך כלומר אפי' הכך נמי הוו כבן גזלן אבל מ"מ אין לפרש כן דהא תנן (לעיל דף מא·) הבא מחמת ירושה אין צריך טענה הא חזקה בעי ואמאי דלמא אם היה אביו קיים היה מביא עדים שלקחה אלא נראה דהכא דוקא הוא דקאמר רב על האחין להביא ראיה אם מת משום דאונות ושטרות יוצאים על שמו דמוכחא מילתא דשלו הן אלא בחייו הוא דקאמר רב עליו להביא ראיה דלא סמכינן אמאי דיוצאין על שמו דאם איתא דנפלו לו מבית אבי אמו היו לו עדים בדבר אבל בבנו דליכא למימר הכי סמכינן אמאי דיוצאין על שמו ונראה דרב מודה במאי דאפיק רבא זוגא דסרבלא מיתמי ולרב פפא דפריך מינה נראה לו לדמותה לאונות ושטרות יוצאין על שמו:

דברים

מסורת הש"ס

א) ב"ק פז: ב) לעיל מז: ג) שבועות מו: ב"מ קיז: ד) [בערוך ערך זוג איתא זווא פי' שני סרבלים]: ה) ושם פי' נזמים וכן עיקר:

רבינו גרשום

קבל פקדון מן הקטן. אין יכול להחזיר לו לפי שאין יד ל.ס אלא יעשה לו ממנו סגולה ויחזיר לו כשיגדל: וכולן.בין נשים ועבדים ותינוקות:שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן הפקדון יעשה כפירושן. ויחזיר לאותו פלוני:ואם לא פירשו יעשה.א) מי שהפקדון בידו פירוש לפירושן שהן היו צריכין לפרוש · ושל אשה יחזיר לבעל ושל עבד יחזיר לאדונו: הני כיפי · עגילים: דמרתא. של אשת פלוני: ובני ברתא.של שתיהן הוה: אי מהימנא לך. שלא גנבה מינך כלום: עשה כפירושה. ותן להם: אי אמידא לך. שאותה שהיא אומרת עשירה ומפקדת פקדוני' עשה כפירושה: ואי לא עשה פירוש לפירושה. ויהיה שלך: ספר תורה. כי היכי דלא מיכליא קרנא: פיסקא ולא לאב בנכסי הבן · בנכסים שקנה הבן: ואפילו חלקו. שהאב תופס לעצמו מה שקנה והבן תופס מה שקנה וע"ב והחזיק זה בשל זה לא הויא חזקה משום דאבא לגבי ברא וברא לגבי אבא אהולי אחלי הפירות זה לזה: רבא אמר חלקו לא אמרינן דלא הויא חזקה.דודאי הויא חזקה משום דהבן שחלק הרי הוא כשאר כל אדם: מהורמיז ארדשיר.שהוא מן כרך שולטניות דארדשיר: אונות. כותות כגון הרשאות: ושטרות. דהלואות ומכירות: מבית אבי אמא. שאינן בני אם אחת: ואמר שלי הוא.רב אמר עליו להביא ראיה שאף ע"פ שנכתבין על שמו כיון שלא חלק והוא נושא ונותן בממון כולו הרי הן בכח האחין ועליו להביא ראיה שהוא רוצה להוציא ממון מחזקתו: ושמואל אמר. כיון דנכתבין על שמו והוא תפוס על האחין להביא ראיה שלא יהא כדבריו: אבא.קרי לרב:על האחין להביא ראיה. שאין מוציאין מיתומים אלא בראיה: מתקיף לה רב פפא. וכי היכי טענינן בשביל יתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען · דאילו הוה אבוהון קיים עליו היה להביא ראיה ולא על האחין ואנן היכי מטענינן ליתמי דלימרו דעל האחין להביא ראיה בשביל דאינון יתמי: והא רבא אפיק זוגי דסרבלא. מקפורן כפול וכו' מיתמי. דהיינו דברים העשוים להשאיל ולהשכיר דאע"ג דאמרי לקוחות הן בידי משום דאילו הוה אבוהון קיים לא

עין משפט נר מצוה

ריב א מיי' פ"ז מהל' פקדון הל' י ופכ"ב מהלכות אישות הל' לב סמג עשין פח טוש"ע אה"ע סי' פו סעי' א [וכרב אלפס עוד בב"מ פ"ג דף פו:]:

ריג ב ג מיי' שם וסמג שם טור אה"ע שם:

ריד ד ה מיי' פ"ט מהלכות נחלות הל' ז ח סמג עשין לו וסי' פה טוש"ע ח"מ סי' סב:

[ג"א רבא בר הונא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר חלקו לא וכו' לא כרבא: (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג וכו' יעשה הוא פירוש למה: (ג) ד"ה אי אמידא וכו' ומתנה היא זו: (ד) ד"ה אפי' חלקו וכו' ואין הבן מתעסק בנכסי אביו: (ה) ד"ה יוצאין וכו' שהוא לקח או הלוה: (ו) ד"ה שאם מת וכו' השטר מוכיח שהממון היה של אביהן: (ז) תוס' ד"ה מודה וכו' פריך אי דאתו: (ח) בא"ד י"ל דהתם מכח בן גזלן:

[עי' תוס' חולין לז: ד"ה אצטריך ליה לאבא]

[בערך אבא ובערך אביי]

א) עי' ברשב"ם ויש מפרשים וכו' כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה וכו' ונראה דכוון לפי' רבינו ז"ל.

כדשלח רב הונא בר אבין "דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן קשיא: אמר רב חסדא ג)לא שנו אלא דאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקים בעיסתן אימור מעיסתו קימץ ראיה במאי רבה אמר ג)ראיה בעדים רב ששת אמר ראיה בקיום השטר אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב והא שמואל הא רבה והא רב ששת מר כמאן סבירא ליה א"ל אנא מתניתא ידענא דתניא אחד מן האחין שהיה נותן ונושא בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אמא עליו להביא ראיה וכן ד)האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אמא עליה להביא ראיה מאי וכן מהו דתימא אשה כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי לא גזלה מיתמי קא משמע לן: במה דברים אמורים במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו וכו': אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו חסורי מחסרא והכי קתני במה דברים אמורים בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אומר לא מכרתי ולוקח אומר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון נותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר דלמקני בעלמא הוא (א) נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה תני רב א)הושעיא בקדושין דבי לוי ב)נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו הרי זו חזקה בפניו אין שלא בפניו לא אמר רבא ה)הכי קאמר בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני שלא

תוספות

דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחים הן בידי אינו נאמן · וקשה דאמר בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו· ושם) א"ר יהודה לאוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אין נאמן ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו ולא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להטמין ולא אמרן אלא בדברי' העשוין להשאיל ולהשכיר אלמא דאפילו בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר נאמן אי ליכא כל הני מילי דקאמר שאין עשוי למכור כליו וכלים שאין דרכן להטמין ונראה לר"ת דגרס התם ובכולהו נמי כי ליתנהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אפי' ליתנהו לחד מהני אין נאמן וכן גורס רב האי בשערים (שער מ) וכן ר"ח וכן מוכח בשילהי המקבל (ב"מ דף קטז·) וא"ת (ה) דתנא בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא שם גנבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול והשתא אפי' לא יצא שם גנבה יהא נאמן לומר שגנבוה מיגו דאי בעי אמר השאלתי לך דספרים הן עשוין להשאיל דאפי' ספרא דאגדתא אמר הכא דעשוין להשאיל כ"ש שאר ספרים כדאמר בנערה שנתפתתה (כתובות דף נ·) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים ואין לומר דלא מהימן במיגו לומר דגנובים (ו) משום דאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן כדאמר בכל הנשבעין (שבועות דף מו:) דלא דמי דהתם ודאי אינו נאמן לאחזוקי ההוא גברא בגנבי אפי' במיגו אבל הכא שאינו אומר פלוני גנבם אלא שהם גנובים מהימן שפיר דכמה גנבים יש בעולם ואין לומר נמי דלאו מיגו הוא שאינו טוען ברצון השאלתי לך לפי שאותו יודע בו שהוא משקר דהא לעיל (דף נא·) אמר דנאמן לומר של אבותי הוא שלקחוה מאבותיך במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה אע"פ שהוא יודע דלאו מיניה זבנה וכן בפרק שני דכתובות (דף טו: וע"ש בתוס' ד"ה ומודה) תנן דנאמן לומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו במיגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם אע"פ שהבן יודע שהיתה של אביו ומהנהו עזי דאכלי חושלי בנהרדעא לעיל (דף לו·) אין ראיה דאיכא למימר כגון שמכחישו ואומר שלא אכלו כל כך דהשתא הוי מיגו טוב ותירץ ר"ת דהתם מיירי באדם שאין (ז) עשוין להשאיל ולהשכיר לזה שקנאם כגון דלא גיים ביה ולפי זה אם עשוי להשאיל לו אפי' לא יצא לו שם גנבה נאמן לומר שהם גנובים במיגו ולמה"ר (ח) דודי נראה דלא מהימן במיגו דהוי מיגו להוציא אע"פ שנוטל דמים שהוציא:

איבעיא מעיסתו קימץ · אע"ג דלא טעין הכי אלא אומר מבית אבי אמא מ"מ נאמן במיגו דאי בעי אמר מעיסתי קמצתי:

דטרחא קמי יתמי אימא לא גזלה מיתמי · קשה לרשב"א דאדרבה מהאי טעמא דטרחא קמי יתמי גזלה מיתמי כדאמר בהשולח (גיטין דף נה·) בההוא הנאה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי ותירץ דה"נ קאמר הכא קמ"ל דלא אמרינן דלא גזלה אלא אדרבה אתיא לאורויי כדאמר בגיטין:

נעל וגדר כל שהוא כו' · בגמרא פר"ש דהאי נעל הייטו שקבע מנעול בדלת דהוי בנין אבל סגר הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר דליכא דמסר ליה לא הוי חזקה דאין זה אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו אע"ג דברים פסחים (דף ד· ושם ד"ה אם) אמר דמשמסר לו מפתח הוי הבית בחזקת שוכר לבדקו וה"ה לקנותו ה"מ

רשב"ם

כדשלח רב הונא כו' · כלומר להכי אפקינהו רבא משום דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אין אדם נאמן לומר לקוח הוא בידי כדשלח רב הונא: קשיא · לדידן קשיא אמאי אמר שמואל מודי לי אבא כו': ופסק ר' חננאל דהלכתא כשמואל דהיכא דמית על האחין להביא ראיה וכן פירש נקטינן מרבותי ז"ל כל היכא דאמר בגמ' תיובתא דפלוני תיובתא בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי אבל היכא דעלתה בקשיא כי הך דשמואל לא בטלו דבריו דאמרינן לא הוה ברירא להן דבטלה שמועה זו לגמרי אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא ואעפ"כ אין נראה בעיני דלא שנא תיובתא ולא שנא קשיא דקאי אמילתא דאמוראי חדא היא ולא הויא עיקר אלא לגבי תיובת' ממשנה או מברייתא שייך לומר תיובתא ומפירכא דאמוראי שייך למימר קשיא והא דשמואל נראה בעיני דלא סמכינן עליה כל עיקר וכן בפי' ר"ח כתב מרי"ש גאון כי זה שאמר שמואל ומודי לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה אין הלכה כמותו: לא שנו · הא דקאמר רב עליו להביא ראיה: אלא שאין חלוקין · בשום דבר בעולם אפי' בעיסתן הלכך מאין לו לזה כלום בלא אחיו: קימץ · עלרן ביותר ולכך נתעשר והיה לו ממון לבדו שאין לאחיו חלק בו ומהממון ההוא לקח קרקעות והלוה לאחרים: ראיה במאי · אדרב קאי שהלכה כמותו דאי אדשמואל היכי אמר רב ששת ראיה בקיום השטר והרי לשמואל דאית ליה על האחין להביא ראיה צריך להן לפסול שטרו של זה ולא לקיימו: ראיה בעדים · על בעל השטר להביא ראיה דמעיסתו קימץ או מאבי אמו ירש והיה ממון של שטרות הללו שלו: בקיום השטר · שכתבו לו בית דין הנפק על שטר זה (ב) וכיון דקיימוהו ב"ד בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמיתת הדבר שכל הכתוב בשטר אמת הוא והשטר הרי כתוב בשמו של זה: הא רבה והא רב ששת · דפליגי אליבא דרב ואי כרב סבירא לך ראיה במאי אי כרבה אי כרב ששת: מתניתא ידענא · כרב ומיהו לא פירש לי אי כרבה אי כרב ששת: ורבינו חננאל פסק בעדים צריך להביא ראיה ולא בקיום השטר דהא אפי' רב ששת מודי דראיה בעדים שוה יותר מקיום השטר: וכן האשה · אלמנה: מבית אבי אבא · ה"נ מצי למימר מבית אבא ומשום רישא דקתני מבית אבי אמא קתני נמי סיפא מבית אבי אבא: מאי וכן · דמשמע ואפי' האשה דינה כן (ג) ומאי רבותא איכא טפי דקתני וכן הכי הוה ליה למיתני אשה שהיתה נושאת ונותנת כו' ודרך תנא לומר שני דברים שוין וזימנין דאמרינן דצריכי תרווייהו אבל הכא דקתני וכן משמע דבלא זו אף זו קתני: דשביחא לה מילתא · חשיבות היא לה שמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוטרופוס בשל יתומין וגם משבחין אותה בני אדם על כך ומקושי גדול תאמר על שלהן שהוא שלה וסד"א דליהמנה קא משמע לן: בבבא בתרא ירושלמי' אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו יש לו חזקה ולא לאשה בחיי בעלה בנכסי בעל אבל לאחר מיתת בעלה יש לה חזקה ולא לאב בנכסי הבן בחיי הבן אבל לאחר מיתת הבן יש לו חזקה ולא לבן בנכסי האב בחיי האב אבל לאחר מיתת האב יש לו חזקה ואיכא לדמויי להך דתניא לעיל בן שחלק ואשה שנתגרשה כו': במתני' לא גרסינן ופרץ בפניו דהא נכסי הגר לא שייך ביה בפניו דהא מית ליה הגר: אטו כל הני · דאמרינן לקמן במתני' נותן מתנה ואחין שחלקו לאו על ידי חזקה דנעל גדר הן קונין כדקתני מתני' בתמיה: במה דברים אמורים · דבעינן ג' שנים: בחזקה שיש עמה טענה · כלומר ערעור: אבל בחזקה שאין עמה טענה · שבעל הקרקע מודה לו ליטלה כגון נותן מתנה כו' כיון דנעל גדר ופרץ כל שהוא בפני עדים הויא חזקה לקנות שלא יוכל לחזור עוד זה בזה: בקדושין דבי לוי · בתוספתא (ד) בברייתא דמס' קדושין שסידר לוי כמו שסידרו ר' חייא ור' אושעיא: נעל וגדר ופרץ בפניו · במקח וממכר מיירי דתנן בקידושין (דף כו·) דקרקע נקנית בחזקה: ומתמה גמ' בפניו הוא דהוי חזקה אבל שלא בפניו · דמוכר אם נעל וגדר שלא בפניו לא תיהוי חזקה בתמיה: ה"ק · אם גדר ופרץ לוקח בפניו דמוכר לא צריך למימר ליה מוכר ללוקח לך חזק וקני אלא מכיון שנתרצה לו נמכרה בכך וכך מעות והחזיק זה בפניו הויא חזקה דניחא ליה בהך חזקה והלכך שתיק ולא יוכל מוכר לחזור בו עוד והלוקח נתחייב לו דמי מקחו:

שלא

עין משפט נר מצוה

רמו א מיי' פ"ח מהל' טוען הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף יח וסי' קלג ס"ה:

רמז ב ג מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ח סמג לאוין פא טוש"ע ח"מ סי' סב:

ריז ד מיי' שם ופכ"ב מהל' אישות הל' ל סמג שם טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' פו סעי' ב וע"ש בהג"ה:

ריח ה מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלב סעיף ב:

רבינו גרשום

מצי טעין לקוחות הן בידי אינהו נמי לא מצי טעני וקשיא: אמר רב חסדא לא שנו . הא דאמרן דאינו נאמן דעליו להביא ראיה שהן שלו אלא שאין חלוקין בעיסתן. כלומר שעדיין לא חלקו ירושתן ואוכלין יחד מעיסה אחת: אבל חלוקין בעיסתן . שכבר חלקו ואעפ"כ נושא ונותן בחלקם ודאי על האחין להביא ראיה דאינו שלו דאי לא מייתו ראיה א)מוחזק זה בזה דאימור מעיסתו קיבץ. כלומר ממזונותיו צמצם וקיבץ ממון ועשה אלו אונות ושטרות ולהכי כתובין על שמו: בעדים . שיודעין שהם שלו: בקיום השטר . שאם קיימו בית דין אלו שטרות על שמו דכתבי הכי שטרא של פלוני נפק לקרמנא ודאי שלו הן דבית דין לא הוי מקיימי על שמו אי לא דבקיאי דהן שלו: הא רב ושמואל הא רבה ורב ששת. כולהו גילו טעמיהו בדבר זה: מר כמאן סבירא ליה · כלומר מה דעתך בזה: וכן אשה אלמנה שנושאת ונותנת בתוך הבית . של יתומין דעדיין לא נסתלקה מהם: שנפלו לי מבית אבי אמא. והוא הדין שנפלו לה מאביה עצמה לאחר מיתת בעלה דהכי יכולה למימר: אימא לא גזלה מיתמי. ותהא מהימנא ועל היתומים לאיתויי ראיה . קמ"ל דאפי' הכי לא מהימנא אי לא מייתא ראיה: פיסקא במה דברים אמורים . דצריך חזקה ג' שנים: במחזיק. כלומר כגון כל הני דאמרן לעיל דזה המחזיק טוען לקחתי והמערער אומר לא מכרתי דאינו מודה לו אבל היכא דמכר או נותן מתנה צריך כל אחד להחזיק בחלקו כדי שלא יהיו יכולין לחזור בהן וכן המחזיק בנכסי הגר שמת אינן צריכין ג' שנים לחזקה ·אלא נעל שסתם פתח כל שהוא או פרץ בו מעט או גדר כל שהוא לאלתר הוי חזקה: בקדושין דבי לוי · במסכת קדושין בבית המדרש של לוי: בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני . כלומר אם המקבל הוא שם בפני הנותן לא צריך למימר ליה הנותן לך חזק וקני אע"ג דלא קאמר ליה אי מחזיק מקבל בנעל וגדר כל שהוא קני · אבל שלא בפניו כגון שהקרקע בעיר אחרת

א) נ"ל אין מוציאין מחזקתו דמוחזק זה כזה

מסורת הש"ס

א) [גי' הרא"ש שרביא ועי' תוס' לקמן נב· ד"ה נעל וכ"א בשאילתות פ' משפטי סי' קלט]: ב) [תוספתא דקידושין פ"א]·

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלמקני בעלמא הוא דבעי נעל וגדר ופרץ וכו' תני רב שרביא בקידושין דבי לוי נעל וגדר ופרץ: (ב) רשב"ם ד"ה בקיום וכו' שטר זה דכיון: (ג) ד"ה מאי וכן וכו' ומאי רבותא. נ"ב וכה"ג פרש"י בב"ק דף קיד ע"ב: (ד) ד"ה בקידושין דבי לוי בתוספתא (בברייתא) תז"מ ונ"ב הגהה היא: (ה) תוס' ד"ה דברים וכו' וא"ת הא דתנא וכו' ויצא לו שם גניבה: (ו) בא"ד דגנובים הם משום: (ז) בא"ד באדם שאין עשוי להשאיל: (ח) בא"ד ולמה"ר דוד נראה:

שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני בעי רב מתנה היאך אמר שמואל מאי תבעי ליה לאבא השתא ומה מכר דקא יהיב ליה זוזי אי א"ל לך חזק וקני אין אי לא לא מתנה לא כל שכן ורב סבר מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב וכמה כל שהוא כדשמואל דאמר שמואל גדר גדר והשלימו לעשרה ופרץ פרצה כדי שיכנס ויצא בה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוו סלקי לה והשתא נמי לא סלקי לה מאי עבד ואלא דמעיקרא הוו סלקי לה והשתא לא סלקי לה טובא עבד לא צריכא דמעיקרא הוו סלקי לה ברווחא והשתא קא סלקי לה בדוחקא האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד ואלא דמעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא קא עיילי בה טובא עבד לא צריכא דמעיקרא הוו עיילי בה בדוחקא והשתא עיילי בה ברווחא. א"ר אסי א"ר יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל ה"ז חזקה מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור וסכר מיא מינה נטל צרור ואפיק מיא מינה האי מבריח ארי מנכסי חברו הוא אלא נתן צרור דצמד (א) לה מיא נטל צרור וארוח לה מיא ואמר רב אסי א"ר יוחנן שתי שדות ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לקנותה קנאה

לקנות

רש"י

שלא בפניו צ"ל כו'· אם בא להחזיק שלא בפניו דמוכר כגון בעיר אחרת או אפי' באותה העיר שלא מדעתו של מוכר לא הויא חזקה אלא א"כ א"ל מוכר ללוקח לך חזק וקני ואפי' אם נתן לו מעות לא קני במעות כגון בעיר שכותבין שטר דאין הכסף מועיל עד שיחזיק או עד שיכתוב השטר כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף טו) עלה דהך משנה נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף כו' אמר רב ל"ש אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב לו את השטר ואי פריש פרוש שפירש בכסף אקנה קנין גמור בלא חזקה ושטר אבל מסתמא לא קני במעות עד דמחזיק : בעי רב · הך ברייתא הוה שמיעא ליה דקתני בפניו אבל שלא בפניו לא הויא חזקה עד דא"ל בהדיא לך חזק וקני וקמבעיא ליה מי נימא דבמכירה מיירי אבל במתנה מכיון שאמר לו (ב) נותנני לו קרקע זו והלך והחזיק שלא בפניו הויא חזקה ואע"ג דלא א"ל לך חזק וקני וכדמפרש טעמא לקמיה דנותן בעין יפה נותן או דלמא לא שנא : מאי תיבעי ליה לאבא · במתנה טפי ממכר ק"ו הוא דלא קני עד דא"ל לך חזק וקני : ומה מכר דקיהיב ליה זוזי · לוקח למוכר היום ולמחר לאחר שיחזיק שהרי ע"מ כן הוא מחזיק כדי לפרוע דמים למוכר דמוכר לא מפסיד כיון (ג) דקבל כל הדמים א"כ יהיב ליה (ג) מקמי דמחזיק זוזי לא קנה כדפרישית לעיל וכגון במקום שכותבין את השטר כדתנית בקדושין (דף כז·) מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק בשדה אחת קנה כולן מה שאין בשניהן בד"א שנתן לו דמי כולן כו' אלמא אחר נתינת דמים בעינן חזקה ואפ"ה אי א"ל מוכר ללוקח לך חזק וקני הוי חזקה ואי לא לא : מתנה · דאין לו כי אם חסרון ממונו לא כל שכן דצריך למימר ליה לך חזק וקני ולא ליהוי חזקה עד דא"ל דדלמא לכשירצה להחזיק כבר חזר בו ממתנתו : ורב · דקבעי לה סבר איכא למימר מאן דיהב מתנה בעין יפה יהיב שמחמת חיבה נתן לו והלכך ניחא ליה שילך ויחזיק ואיכא למימר דכמאן דא"ל דמי והלכך מספקא ליה ושמואל נמי דפשיטא ליה ס"ל היכא אמרינן בעין יפה נותן ה"מ כגון לאחר שהחזיק ונתקיימה המתנה הוא דאמרינן בעין יפה נותן לו מכל וכל שלא שייר לעצמו במתנה זו (ד) דאמרן לעיל [נא:] המוכר שדהו לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אבל כל זמן דמספקא לן אי גמר להקנות המתנה או לא מספק אין לנו לומר שנתן את שלו במתנה עד דמפרש ואומר לך חזק וקני : דאמר שמואל (ה) גדר גדר · שהיה בנוי פחות מי' והשלימו לעשרה לפי שלא יוכלו לעלות עליו וליכנס בשדה : פרץ פרצה · הרחיב הפרצה : דמעיקרא · כשהיה פחות מי' לא הוו סלקי לה אין יכולין לעלות דרך עליו ליכנס בשדה כגון שהיה עשוי בשיפוע או היה בנוי על מקום מדרון : והשתא נמי לא סלקי לה מאי קעביד · ואמאי הוי חזקה דכל בנין בלא צורך לא הויא חזקה : ואלא דמעיקרא הוו סלקי לה · מיהא בדוחק והשתא שהשלימו לעשרה לא סלקי לה כלל טובא עביד ואין זה ראוי לקרות כל שהוא ואע"פ שבנין כל שהוא גדר : והשתא סלקי לה בדוחקא · והייט כל שהוא דכל שהוא אהכי דהא אכתי סלקי לה קצת והאי דנקט שמואל והשלימו לעשרה לאו דוקא דה"ה לפחות מי' (והוא) דהשתא אהני להכי דסלקי בדוחקא ומעיקרא הוו סלקי לה ברווחא ואורחא דמילתא נקט דסתם השלימו לעשרה מעיקרא סלקי לה ברווחא והשתא סלקי לה בדוחקא: והשתא קעיילי לה ברווחא · דפורתא אהני ולא בעי לתרוצי דמעיקרא לא עיילי לה בדוחק דטובא עבד דשוייה פתח וגבי נעל כל שהוא נמי איכא לפרושי כה"ג שסתם פתח סתימה כל שהוא דמעיקרא עיילי לה ברווחא והשתא עיילי לה בדוחקא א"נ שקבע מנעול בדלת לנעול בו דהייט בנין אבל סגר את הדלת · ונעל במפתח בנכסי הגר אינה חזקה דאין זה אלא עושה מלוה לשמור בית חבירו ומבריח ארי מנכסי חבירו הוא כדלקמן בשמעתין ואע"ג דגבי שכירות בתים אמרי' בפסחים (דף ד·) משמסר לו מפתחות הוי בחזקת שוכר וה"ה לגבי לקוחות ה"מ במוכר ומשכיר לחבירו אבל בנכסי הגר מי מסר לו מפתחות שיקנה הלכך צריך בנין כל שהוא : נתן צרור · בחור שבגדר השדה וכולה שמעתי' אנכסי הגר קאי וה"ה לקונה דבר מחבירו : נטל צרור · מן הגדר ועשה בו נקב : ה"ז חזקה · וכגון דמהני לשדה כדמפרש ואזיל : מאי נתן כו' · למאי אהני האי נתינה ונטילה דליהוי חזקה : אילימא נתן צרור וסכר מיא · דאם נהר שוטף ורוצה ליכנס דרך נקב ובא זה וסתם את הנקב בצרור וסכר את המים מן השדה שלא יכנסו בו (ו) שלא ישטפו את השדה : ואפיק מינה מיא · שנאספו לה מים בצד האחד ועשה נקב בצד השני כדי שילכו לחוץ : האי מבריח ארי וכו' · הא למה זה דומה למשיב אבידה דכל ישראל מצווין להציל ממון חביריהם מן ההיזק ואין קרוי חזקה אלא דומיא דגדר ופרץ שעושה בו בנין או כל תיקון הצריך לו לשדה כגון משקה מים או זומר או זורע או חורש : דצמד לה מיא · כמו צמיד פתיל (במדבר יט) ויצמדו לבעל פעור (תהלים קו) חיבר (ז) המים שבתוכו שלא יצאו לחוץ וזהו כמו משקה את השדה דומיא דחורש שמתקן את השדה ומייפו בהשקאה זו : דפתח ליה מיא · ע"י נטילת צרור נכנסו המים מן הנהר דרך חור שבכותל : וא"ר אסי אר"י ב' שדות · של גר הסמוכין זה לזה אלא שיש מצר אחד ביניהן: החזיק באחת מהן · כגון דרפק בה (ח) כדלקמן ונתכוין לקנותה לבדה ולחברתה לא נתן לב לקנות קנאה לאותה שדה לבדה ואי לא הוה מצר בינתיים הוה קנה את כולם מסתמא בהפירה כל שהוא :

לקנות

תוספות

ה"מ במוכר ומשכיר לחבירו דאיכא דמסר ליה דליקני אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני ואין נראה לר"י דבהדיא אמר בפרק הפרה (ב"ק דף נב· ושם ד"ה כיון) דלא קנה במסירת מפתח ולא מהני מסירת מפתח אלא שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני ודוקא גבי בדיקת חמץ הוא דתני במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק לפי שבידו ליכנס ולבדוק ומה שפי' נמי דלא קני בנעילת דלת לא משמע כן בגיטין בהזורק (דף עז: ושם) דקאמר תיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלמא בנעילה לחודה קניא שלא היתה יכולה לעשות מנעול דבשבת היה ואפי' דאסור לקנות בשבת בשב"מ שרי שלא תטרף דעתו עליו כדאמר לקמן ולא דמי נעילת דלת למבריח ארי דדוקא נתן צרור דסכר מינה מיא הוא דאמר בסמוך דהוי מבריח ארי אבל הכא שנועל בפני כל אדם ואין מניח אדם ליכנס מוכח מילתא שהבית הוא שלו וקני בנעילה לחוד וכן מוכח לקמן (דף נז·) גבי הא דתנן אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה ופריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר לא קנה כו' וקתני סיפא הכניס תרנגולין בתוך הבית ה"ז חזקה וקנה נמי בנכסי הגר וה"ט דהתם דקנה משום דמסתמא כשנתן שם תרנגולין נעל דלת לשמרן אלמא דקנה בנעילה אבל קשה לרשב"א דאמר לקמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה והתם מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא לבני בעלמא הוא דאפיך כמו קמא שכל אדם יכול ליכנס כשלא נעל אלא ודאי בנעל איירי ומשמע דוקא שהעמיד דלתות אבל לא העמיד דלתות לא קנה בנעילה : (נעיל) **נעל** וגדר ופרץ כל שהוא · פ"ה דל"ג בפניו משום דבנכסי הגר לא שייך לפניו ואינה קשיא דאיכא למימר משום דנותן מתנה ואחין שחלקו נקט בפניו ומיהו ל"ג ליה דדייק בגמ' אברייתא דרב שרביא בפניו אין שלא בפניו לא ואמתני' ה"ל למידק ועוד דבעי רב במתנה היאך תפשוט ממתני' דאנותן מתנה קתני בפניו אי גרס לה : (נעיל) **אטו** כל הני לאו בני חזקה נינהו · פירוש דמשמע ליה בד"א במחזיק הוא דבעי ג"ש חזקה כלומר במידי דשייך חזקה אבל בנותן כו' מש"ה פריך אטו הני כגון נותן מתנה והאחין שחלקו לאו בני חזקת ג"ש נינהו : **אמר** שמואל ומאי תבעי ליה לאבא ומה מכר כו' · אע"ג דשמואל אית ליה בספ"ק דב"מ (דף טו·) דיפה כח מתנה מכח מכר לענין דלא טריף מיניה את השבח הייט אחר שכבר נתקיימה המתנה כדפ"ה : **האי** פרצה היכי דמי אילימא דמעיקרא לא עיילי בה והשתא נמי לא עיילי בה מאי עבד · נראה דל"ג (ט) דהיכי מצינן למימר השתא נמי לא עיילי הא כדי שיכנס ויצא בה קאמר לכך נראה כספרים דגרסינן דמעיקרא לא עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד : **טובא** עבד · ואין זה כל שהוא אלא ט' ונעל נמי כל שהוא צריך ליישב כעין הכי :

אותה

מסורה

א) [לקמן סו· עא·]: ב) [נדרים לג: ב"ק נח.]: ג) [נ"ל דמקבל] :

רבינו גרשום

אע"ג דמחזיק המקבל לא סגי עד דאמר ליה המוכר לך חזק וקנה : במתנה היאך · צריך למימר ליה לך חזק וקנה או לא · מי אמרינן בעין יפה נותן וקנה המקבל אע"ג דלא אמר ליה לך חזק וקנה: גדר גדר. שהיה קרוב לעשרה והשלימו המקבל לעשרה : שיכנס ויצא בה. דרך אותה פירצה הויא חזקה : דמעיקרא כשגדרה הנותן הוו סלקי ליה אינשי על אותו גדר ועכשיו תגביהו זה מקבל דלא יכלי אינשי למיסלק לה: טובא עבד. ואמאי קרי לה כל שהוא : אי נימא נתן דסכר מיניה מיא · כלומר שראה מים שהיו באין דרך חור אחד לשטוף את השדה ונתן צרור באותו חור כדי שיעכב המים שלא ישטפו את השדה: נטל דאפיק מיא מיניה. שהיה כל השדה מלאה ולא היו יכולין לצאת משם ונטל זה צרור אחד מפאת השדה ויצאו המים דרך נטילת הצרור : האי מבריח ארי · כלומר מה חזקה הויא זו הא מצי למימר ליה הנותן או אחד מן האחין מצות עבדת שהצלת נכסי כי כן חובה לכל ישראל להציל ממון חבירו ולא הויא חזקה : אלא נתן צרור דצמד לה מיא. שהיתה שדה בית השלחין דצריך לה מים הרבה ויצמד לה. שסכך בצרור דרך צאת המים שלא יצאו מן השדה ולא סגי לה בלי מים: נטל דפתח לה מיא. שנטל צרור א' ועשה דרך למים ליכנס דרך נטילת אותו צרור דבענין זה ודאי [הוי] חזקה: ב' שדות. של נכסי

עין משפט נר מצוה

ריט א מיי' פ"א מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף ג.
רכ ב מיי' שם הל' יט טוש"ע שם ס"ד ועיין בטור ובב"י
רכא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה :
רכב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :
רכג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה :
רכד ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ו :
רכה ז מיי' פ"א מהל' זכיה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ח :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דצמד ליה מיא נטל צרור דפתח ליה מיא: (ב) רשב"ם ד"ה בעי רב וכו' מכיון שאמר לו נתתי לו : (ג) ד"ה ומה מכר וכו' א"כ יהיב ליה זוזי מקמי דמחזיק לא קנה: ושם בא"ד מה שאין בשניהן. נ"ב פי' דבכסף ובשטר אין מועיל קנין שדה אחת לשאר שדות : (ד) ד"ה ורב דקבעי וכו' במתנה זו כלום כדאמרינן : (ה) ד"ה דאמר שמואל גבי גדר שהיה: (ו) ד"ה אילימא וכו' שלא יכנסו בו כדי שלא : (ז) ד"ה דצמד וכו' חיבר את המים : (ח) ד"ה החזיק וכו' דרפק בה פורתא כדלקמן : (ט) תוס' ד"ה האי וכו' דל"ג ליה דהיכי מצי למימר וכו' עיילו בה הא וכו' כספרים דגרסי דמעיקרא:

עין משפט
נר מצוה

רכו א מיי' פ"א מהל' זכייה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ח :

רכז ב ג מיי' שם טוש"ע שם ס"ט :

רכח ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' י:

רכט ה מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ שם סעי' כא :

רל ו ז ח מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' יג:

רלא ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף טו :

רלב י כ מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ג ועיין בהשגות ובכסף משנה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' קנו סעיף ג :

לקנות אותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה לקנות את חברתה אף אותה לא קנה בעי רבי זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה ואת המצר ואת חברתה מהו מי אמרינן (א) מצר דארעא חד הוא וקני או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו בעי רבי אלעזר החזיק במצר לקנות שתיהן מהו מי אמרינן האי מצר אפסרא דארעא הוא וקני או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה שני בתים זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות את הפנימי אף חיצון נמי לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות אותו ואת החיצון קנה שניהן לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה (ב) א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה מאי טעמא קמא לבני בעלמא הוא דאפיך אמר רב דימי בר יוסף א"ר אלעזר המוצא פלטרין בנכסי הגר וסד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנאן וכמה אמר רב יוסף אמה אמר רב חסדא וכנגד הפתח אמר רב עמרם האי מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו (ג) עינין ממתניתא המציע מצעות בנכסי הגר קנה ואנהרינהו עינין ממתניתא מאי היא דתניא א) כיצד בחזקה נעל לו מנעלו או התיר לו מנעלו או שהוליך כליו אחריו לבית המרחץ והפשיטו והרחיצו ב) סכו גרדו והלבישו והנעילו והגביהו קנאו אמר ר"ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר הגביהו לרבו קנאו הגביה רבו לו לא קנאו אמר ר"ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום ג) א"ר ירמיה ביראה אמר רב יהודה האי מאן דשדא

אותה קנה וחברתה לא קנה · והא דאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו:) גבי עשר שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן התם בנותן לו דמי כולן והכא בנכסי הגר או במתנה ואע"ג דאין מחוסרין דמים מכל מקום לא הוי כמכר שנתן לו דמי כולן :
לבני בעלמא הוא דאפיך · ואע"ג דרפק בה פורתא כשבנה יסוד לא מהני מידי אלא בקרקע העומד לחרישה ולא דמי למוצא פלטרין בנויין וסד בהן סיוד אחד דקני דהתם משביח הוא בנכסי הגר דהיינו פלטרין אבל הכא מה הן נכסי הגר הוא קרקע והיא לא נשתבחה שאין ראוי לדור שם כל זמן שאין דלתות וא"ת והא יש בה גג וראוי ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וי"ל דמ"מ לא חזיא לדירת קבע כל זמן שאין בה דלתות דאדרבה קילקלה דמעיקרא חזיא לזריעה והשתא לא חזיא לזריעה:
המציע מצעות בנכסי הגר קנה · ודוקא הציע אבל הלך בבית או שכב לא קנה ואפי' מלא מטות מוצעות ושכב עליהם משמע דלא קנה ה) דהגבהה חשובה בעינן : **הרחיצו** וסכו · בפרק כירה (שבת דף מא·) דאמר רחץ ולא סך מעיקרא ולא גרסינן מעיקרא דהכא משמע דסיכה היא בתר רחיצה דליכא למימר שתי סיכות היו עושין דא"כ אמאי לא חשיב ליה הכא ההיא דקודם רחיצה ומקרא דורחצת וסכת אין ראיה דההיא סיכה איכא למימר במיני בשמים דההיא סיכה ודאי שהיא להתבשם ולריח טוב היא אחר רחיצה שלא יעבירו המים את הבשמים:
אדעתא

לקנות אותה ואת חברתה· כשמחזיק באחת נתכוין לקנות בחזקה זו את שתיהן : אותה קנה · לבדה אבל חברתה לא קנה דמצר מפסיק כדאמר ר' יוסי בר חנינא לקמן בשמעתי' [גה. ע"ש] המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר ודוקא נכסי הגר דממילא קני הלכך אין בו כח לקנות אלא אותה שדה שהחזיק בה אבל במכר מודי ר' יוחנן שאם החזיק בא' מהן קנה כולן כדאמרינן בפ' ראשון דב"ק (דף יב·) ולקמן בהמוכר את הבית (דף סז·) אמר שמואל מכר לו י' שדות בעשר מדינות החזיק באחת מהן קנה כולן ותניא בהדיא כוותיה דשמואל בפ"ק דקדושין (דף כז:) ומפרש טעמא דסלקא דארעא חד הוא וכדמפרש התם בברייתא בד"א שקנה כולן שנתן לו לוקח למוכר דמי כולן דכולהו אשתעבוד ליה ללוקח בשביל מעותיו אהני חזקת אחת מהן לקנות כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו והלכך גבי נכסי הגר נמי דליכא מתן מעות לא קני אלא ההיא שדה דאחזיק בה : אף אותה לא קנה · דלא נתכוין להחזיק בה ואין חזקה אלא מדעתו דאין אדם קונה שלא מדעתו : בעי ר' זירא החזיק באחת מהן לקנות אותה והמצר כו' · מי לימא האי דלר' יוחנן לא קנה חברתה בחזקתה דהיינו משום שלא נתכוין להחזיק במצר וכיון שהוא מפסיק לא תועיל חזקה לשדה אחר שאינו מחובר לה אבל הכא דמתכוין לקנות גם את המצר עם חברתה מאי מי אמרי' האי מצר דהאי ארעא שהחזיק בה הוא וקנה גם המצר ודהאי ארעא ד) של מצר שני גם הוא ויקנה גם אותה : או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי · המצר מופלג מן השדה גבוה או נמוך וכל אחד (ד) מקום חשוב בפני עצמו הוא מצר לבד ושדה לבד ולא מבעיא דחברתה לא קנה אלא אפילו המצר לא קנה והאי דא"ר יוחנן חברתה לא קנה הוא הדין דאפילו מצר לא יכול לקנות בחזקת השדה אלא אורחא דמילתא נקט שאין חוששין בני אדם בקניית המצר כי אם בקנין השדה : והחזיק במצר · דרפק ביה פורתא : לקנות שתיהן · השדות דמכאן ומכאן : מהו · דאם תמצי לומר החזיק בשדה לא קנה המצר התם היינו טעמא שאין המצר צריך מן השדה ואין זקוק לו כלל אבל המצר מבועבד הוא לשדה לשמרו כמו שהאפסר משמר את הבהמה ואמרינן בקדושין (שם) תדע אילו מכר לו עשר בהמות באפסר אחד מי לא קנה הבהמות בשביל שמחזיק באפסר והאי מצר נמי אפסרא דארעא הוא וכמי שמחזיק בשדות דמי : או דלמא האי לחודיה קאי · המצר לגמרי ולא דמי לאפסר של בהמות כדאמרי' נמי בקדושין מי דמי התם אגודו בידו הכא לא אגודו בידו : זה לפנים מזה · והפנימי יש לו דריסת הרגל על החיצון לצאת לרה"ר דרך עליו : פנימי לא קנה · דאין פנימי מבועבד לחיצון כלל דליהני חזקה שלו · ה"ג לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן : לקנות את החיצון · לבדו לכך החזיק בפנימי אף פנימי לא קנה : קמא לבני בעלמא הוא דאפיך · הפך לבנים בעלמא וסדרן זה על זה דכל זמן שלא העמיד דלתות מאי קעביד מעיקרא עיילי ברווחא והשתא נמי עיילי לה ברווחא דתחלת בנין אינו עיקר אלא גמרו וכדתנן (לעיל דף מב·) נעל וגדר דהיינו העמדת דלתות אבל בנה כל שהוא לא קתני : המוצא פלטרין · בנויין ואין חסר כלום ואין לו מה לחדש בבית שתהיה חזקה : גדולים לא גרסינן : סיוד · טיח בסיד : כיור · ציורין מחוקין על הקיר : וכמה · הוי ייפוי להחזיק : וכנגד הפתח · דרך כניסת פתח הבית בכותל שכנגדו דשם נראה יותר לנוי אבל במקום אחר טפי מאמה בעי : הא מילתא · דלקמן אמר לן רב ששת מדעתו : ואנהרינהו לעיינין ממתניתא · והאיר עינינו להביא לנו ראיה לדבריו ממתניתא דלקמן : הציע מצעות · ושכב שם על הקרקע בנכסי הגר קנה ואף על גב דלא הייט נעל וגדר ופרץ שלא תיקן שום תיקון בקרקע אלא שנהנה גופו מן הקרקע שמשמשו הקרקע הוי חזקה ונראה בעיני דמהכא ילפינן דנפקא לן קרקע נקנה בחזקה בקדושין מהאי קרא ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה ועוד מדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה והיינו בכלל ישיבה כששוכב על הקרקע : כיצד בחזקה · אעבד כנעני דתנן בקדושין שנקנה בחזקה קאי : נעל לו · עבד לרבו שימוש העבד לרבו הויא חזקה וכן כולן אף הציע מצעות שמשמשו הקרקע קנה : והנעילו · הייט נעל לו מנעלו דריפא ולאגב סיפא דהלבישו אמר נמי הנעילו : גרדו · כמו ויקח לו חרש להתגרד בו (איוב ב) : והגביהו קנאו · לקמיה מפרש מי הגביה למי : אמר ר"ש כו' · לקמיה מפרש : מאי קאמר · הגביהו · דקאמר ת"ק מי הגביה למי ומאי קמהדר ליה ר"ש דלפום ריהטא משמע דהייט ת"ק : הגביה העבד לרבו · כגון שהיה צריך להגבהה זו כגון להעלותו למטתו קנאו לעבד בהגבהה זו שהרי שימש לרבו שנסמך עליו והייט דומיא דהציע בנכסי הגר דכיון שנסמך ונשען בשכיבתו על הקרקע קנאה : הגביה רבו · לו לא קנאו · דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלי שאין דרך להגביה בני אדם : לא תהא חזקה · דהנעיל והלביש והרחיץ והפשיט גדולה מהגבהת רב לעבד וקנה רב לעבד שהרי הגבהה המורה היא דקונה אפילו ברשות נוכר מה שאין כן במשיכה ומסירה וגם קונה ברשות הרבים ובסימטא : דהלא

רבינו גרשום
הגר : לקנות אותה ואת חברתה. דלא החזיק אלא באחת ובעי למיקני מהחזקת האחת שתי השדות דסבר הואיל והמצר עולה לשתיהן כשדה אחת דמי · אעפ"כ לא קני אלא אותה שהחזיק בה : לקנות את חברתה · כלומר דלא נתכוין לקנות אותה שהחזיק אלא חברתה: אף אותה. שהחזיק בה: לא קנה. משום דלא נתכוין לה כל שכן חברתה דלא קנה : לקנות אותו ואת הפנימי. בחזקת החיצון דסבר הואיל ואית ליה דרך החיצון לא צרין להחזיק אלא בחיצון ובההוא חזקה אקנה שתיהן · אפילו הכי לא קני אלא חיצון : החזיק בו לקנות את הפנימי דהחזיק בחיצון ולא נתכוין לקנות החיצון אלא בחזקת חיצון סבר לקנות פנימי · לא תימא דפנימי לא קנה הואיל דלא החזיק בו. אלא אף חיצון דאחזיק לא קנהו הואיל דלא נתכוין לקנותו אלא לפנימי החזיק בפנימי והי' קמכוין ומבין לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן הואיל ויש דרך לפנימי על החיצון. החזיק בפנימי ולא לדעת לקנות את הפנימי אלא לקנות באותה חזקה את החיצון . אף פנימי לא קנה וכל שכן חיצון דמאחר דלא קנה פנימי לא קנה חיצון : לבני בעלמא הוא דאפיך · כאדם שמהפך לבנים ממקום למקום דלא חשוב עיקר בנין כ"ז שלא העמיד הדלתות כדאמר נעל דהיינו עיקר:סיוד. בסיד: וכיור . צייר בו ציור אחד בכותל מן הסיד על שמי קורה כמו שעושין בפלטין וכנגד הפתח הוי חשוב דניכר: המציע מצעותיו של נכרי בנכסי הגר אע"ג דלא הוי לא נעל ולא גדר הוי חזקה : ואנהר לעינין. שהראה לנו ראיה לדבריו מן המשנה דחזקה כל שהוא הויא חזקה : הגביהו העבד לרב קנאו. דהיינו קצת שימוש :

מסורת הש"ס
א) קידושין כב. : ב) [תו"ע וסכו] : ג) עירובין כה. : ד) [נ"א מצר של שני] : ה) נ"א דמוקם :

הגהות הב"ח
(א) גמ' מי אמרינן מצר דארעא חד. נ"ב פ"ה אי מצר דהאי ארעא וקני וכו' : (ב) שם פנימי לא קנה וא"ר נחמן : (ג) שם ואנהרינהו לעיינן וכו' והכתיבו וכו' ונגרדו וכו' : (ד) רשב"ם ד"ה או דילמא וכו' וכל אחד חשוב מקום בפני עצמו :

ת"ק אגבהיה איהו לרביה קנייה. דהיינו חזקה דקצת שימוש: הגביהו רבו לעבדו. היינו מפני עיקר מחזקה דהגבהה קונה בכ"מ אפי' ברשות של חבירו ואפ"ה לא עבר המקום:(גוסרא א') ואם שכר ספרי חציו · והגיהו עם קנה .

מסורת הש"ס

א) מו"ק יו: ב) [שם]: ג) שם: ד) [שם ע"ב]: ה) ערובין כה: ו) [עי' תוס' יומא נד: בד"ה כרובים]: ז) [ועי' תוס' מו"ק יו: ד"ה מוליא]:

עין משפט נר מצוה

רלג א מיי' פ"ב מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף כב:
רלד ב ג מיי' שם הל' ד ה טוש"ע שם סעיף יז:
רלה ד ה מיי' שם הל' ה ו טוש"ע שם סעיף יח:
רלו ו ז מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף יט:
רלז ח ט מיי' שם הל' ז ח טוש"ע שם סעיף כ:
רלח י כ מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע שם סעיף יב:
רלט ל מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יד:
רמ מ מיי' שם פ"א הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

א) דישדא ליפתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה מאי טעמא בעידנא דשדא לא הוי שבחא השתא דקא שבח ממילא קא שבח אמר שמואל א) ב) האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני ב) ה"ד ג) שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא כולא מחד גיסא אדעתא דחיותא ואמר שמואל ד) האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קני ג) היכי דמי ה) שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקל רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי ואמר שמואל ו) האי מאן דאתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי ז) שקל מוליא (א) ושדא בנצא אדעתא דארעא מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי ואמר שמואל ח) האי מאן דפתח מיא בארעא אדעתא דארעא קני אדעתא דכוורי לא קני היכי דמי ד) ט) פתח תרי בבי חד מעייל וחד מפיק אדעתא דכוורי חד בבא אדעתא דארעא י) ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא (ב) ה) רפיק תותיה פורתא אתא לקמיה דלוי ואמרי לה קמיה דמר עוקבא כ) אוקמיה בידיה אתאי קא צווחא קמיה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי אמר רב ל) הצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קני לגנתא דבי רב אלא ו) בצורתא: איתמר מ) שדה המסויימת במצריה אמר רב הונא אמר רב נ) כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד

ושאינה

רש"י

דשדא ליפתא בי פילי. שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך החריץ לא הויא חזקה שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זורע ואח"כ מכסהו (ג) ואע"פ שגדל הלפת וגשרש בקרקע היום ולמחר ממילא הוא דקשבח ולא דמי לרפק בה פורתא דמעשה קעביד בגוף הקרקע ומשביח הקרקע מיד בתיישה זו וכן גמר לה מיא דאמרן לעיל הרי משקה את השדה ומגגב את הקרקע אבל האי מאי קעביד ואכילת הלפת נמי אינה חזקה דאכילת פירות אינו קונה ולא הויא חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתם שום תיקון בקרקע שיהא דומה לנעל גדר ופרץ וגם לא להגיע מלעות בנכסי הגר דהתם קמיתהני גופו מן הקרקע וקמשמשא ליה קרקע כעבד לרב והכי נמי אמרינן לקמן בשמעתין והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה לענין חזקת שלש שנים להיות אכילת הפירות של שלש שנים עומדים במקום שטר ובנכסי הגר לא קנה כלומר לגבי לקנות קרקע מיד כדין קרקע שנקנית בכסף בשטר ובחזקה דנעל וגדר לא הויא חזקה: פילי. כמו פילאי: דפשח דיקלא. כמו ויפשחני (איכה ג) נוטל מן הענפים ויש שמפשחין אותו לצורך הדקל לפי שענפיו מרובים ואין מניחין אותו ליגדל ומהניא ליה הפסיחא כזימור בכרם: אדעתא דדיקלא. כדי שיגדל (ד) הדקל: קני. אדעתא דחיותא. אם מפשיחו לצורך בהמותיו להאכילן ואינו מתכוין להנאת הדקל ומיהו בלקיטת הענפים מתכוין הוא להחזיק בדקל ולקנותו בחזקה זו לא קני ואע"ג דממילא מהני לדקל כיון דאינו מתכוין לתקן הקרקע דומיא דנעל וגדר אלא ללקיטת פירות מתכוין לא הויא חזקה וכמחזיק שלא מדעת דמי וכי קאמר מתכוין אגי לקנות בלקיטה זו הרי הוא כמי שהולך בשוק ואומר רוצה אני להחזיק בשדה פלוני דבדיבור בלא מעשה לא הויא חזקה דתרתי בעינן שיעשה תיקון בקרקע בידים ובאותו תיקון יהא מתכוין לשם תיקון כדי להחזיק: היכי דמי. מנא ידעינן אי אדעתא דדיקלא או אדעתא דחיותא עבד שלא יוכל לכפור ולטעון אדעתא דדיקלא עבדי: מהאי גיסא ומהאי גיסא. אם מכל לדדין ליקט כאן מעט וכאן מעט אדעתא דדיקלא שכן מנהג לעשות דכי האי גוונא הוא דאיכא למימר אדעתא דדיקלא ואע"ג דאיכא למימר נמי אדעתא דחיותא מסתמא כל אדם אדעתא להחזיק מתכוין וכל היכא דאיכא למימר הכי והכי אמרינן אדעתא למיקני מכוין: כולה מחד גיסא. מקלקל הוא את האילן שמגלהו כולו מצד אחד והוא ודאי אדעתא דחיותא לחוד מכוין דלאילן לא חייש: האי מאן דזכי זכיא. מכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועשבים רעים: אדעתא דארעא. שתהא טוחה לחרוש: אדעתא דציבי. ללקט עצים לשרוף לא קני דכל לקיטת פירות לא קני: שקל רברבי וזוטרי. איכא למיתלי אדעתא דארעא אבל שבק זוטרי ליכא למיתלי אלא אדעתא דציבי לחוד דגדולים הראוין לשריפה מלקט: דאתקיל תיקלא. מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ולא תכשל המחרישה ותשבר: קני. דדמי לחורש: דבי דרי. גורן לדוש שם תבואה דכיון דקרקע זה להרישה עומד ולא לגורן ואף לאחר שיהליקנו לגורן ויחבוט שם חטין יהא צריך (ה) שם לחרוש ולזרוע נמצא שאין גורן זה כאן כי אם קלקול ואין זה מתקן השדה כי אם מקלקל וכל תיקון שסופו לסתור אינו אלא קלקול ומעיקרא לא מתקן הוא ולא דמי לנעל וגדר ורפק ביה פורתא והשקאת מים שכל דברים הללו אין סופן לסתרן אבל גורן זה סופו לקלקלו ולסתרו דעיקר דארעא לחרישה קיימא אבל אם רצה לעשות שם גורן קבוע לעולם נראה בעיני דקני דאין לך חזקה גדולה מזו: מוליא. תל: נצא. גומא: שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא. לקח התל והשליך בגומא נמצא שהשוה כל הקרקע איכא למימר דלחרוש עשה שלא תתעכב המחרישה: מוליא במוליא ונצא בנצא. התל הרחיב במקומו והשפילו וטתן מגבהו סביבתו לצדדין שלא יהא זקוף כל כך וכן נצא בנצא שפתי הגומא השפיל (ו) וגדר לאמצעיתה ונעשית הגומא חלקה הרי הגומות לבד והתלים לבד והרי יש כאן מקומות מקומות חלקים כל אחד לבדו: אדעתא דבי דרי. דאוי הוא לחבוט חטים ולא לחרישה וכל החזקות הללו בין בנכסי הגר בין במתנה בין במכר והאחין שחלקו: דפתח מיא. שיכנסו בשדה: פתח תרי בבי. אחד לצד הנהר ליכנס המים ואחד לצד שני לצאת: אדעתא דכוורי. לצוד דגים נתכוין ולא להשקות השדה דאי להשקות השדה מתכוין היה לו לעשות פתח אחד ויתעכבו שם המים וגם הדגים יהו נצודין שם מאיליהן: בתפשיחא. כדאמרן לעיל דפסח דיקלא אדעתא דחיותא כולה מחד גיסא: רפק תותיה פורתא. דהיינו עודר תחת האילן דמהני ליה כחורש לזריעה: כדמחזקי אינשי. אדעתא דדיקלא דהיינו מהאי גיסא ומהאי גיסא: הצר צורה. בנכסי הגר. בכתלי הבית אבל סיוד וכיור דאמר לעיל (דף נג:) אמה כנגד הפתח לאו היינו צורת הצר צורה. צורת חיה או עוף: בנכסי הגר. בכתלי הבית אבל סיוד וכיור דאמר לעיל (דף נג:) אמה כנגד הפתח לאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא מעשה לעלועים ופרחים אבל צורת חיה או עוף חשובה ודי באחד ולא בעינן אמה ולא כנגד הפתח: דרב לא קנה לגינתא דבי רב. גינה הסמוכה לבית מדרשו והיתה של גר ומת וקנאה רב בכך שעשה בה צורה להחזיק בה ומכללא דהך מעשה איתמר הך דרב: המסויימת במצריה. שיש לה מצר בארבע רוחותיה: כיון שהכיש בה. וחפר במרא מכוש אחד הגאה אחת בקרקע קנה כולה דהיינו רפק בה פורתא וכגון קרקע שעומד לחרישה אבל בבית לא הוי חזקה ול"ש מכר ול"ש נכסי הגר קנה כולה: לא קנה אלא מקום מכושו בלבד. ודוקא נכסי הגר אבל מכר וקבל זוזי אפילו עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן קנה כולן כדאמר שמואל בפרקי קמאי בב"ק וקדושין ובהך פלוגתא הלכתא כרב דהא ר"נ עבד עובדא כוותיה דרב לקמן בשמעתין:

ושאינה

תוספות

אדעתא דציבי לא קני. ואע"פ שמתקן הקרקע וכן פסח דיקלא אדעתא דחיותא אע"פ שהדקל מיתקן בכך דלעולם לא קני אלא אם כן מתכוין לקנות כדאמרינן לעיל לקנות את חבירתה אף הותה לא קנה כיון שלא נתכוין לקניתה וביבמות פרק ר"ג (דף נב:) אמר הא למה זה דומה לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קנה ובהפרה (ב"ק דף מט: ושם) אמר המחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא מחזיק ובארעא הא לא אחזיק ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלמא דעתיה נמי אשטרא ואין להקשות דאע"ג דאין דעתיה אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר מתורת יד איתרבאי דהא דחצר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני וא"ת מלא בגל או בכותל ישן דתנן באלו מציאות (ב"מ דף כה:) הרי אלו שלו מפני שיכול לומר של אמוריים הוא אמאי לא קניא ליה חצרו וי"ל דבדבר שאין הווה שימצא לא קנה חצרו שלא מדעת:

מוליא במוליא כו'. הקשה ה"ר יוסף דאורלייג"ש (ז) משמע שצריך קרקע שוה לחרישה יותר מלדישה ואנן סהדי דלדישה צריך הרבה יותר שוה וחלק ומה שפירש נמי בקונט' דאם עושה אדעתא דגורן קבוע קני היכי ידעינן אי עבד אדעתא דגורן קבוע או אינו קבוע והיה מפרש דבי דרי דהכא היינו להעמיד שם בהמות כמו אבי דרי חושבנא (שבת דף נב:) דלקמן (דף נז.) תנן דבהעמדת בהמה לא קני ור"ת השיב לו שהם היו דשים במוריגים ולא היו צריכין להשוות קרקע כל כך ז):

ושאינה

רבינו גרשום

לפת בפילי ארעא דגר. ששתל לפת בארעיה דגר בנקעיה דבאותה שעה לא שבח דליהוי חזקה: דפשח דיקלא. שעוקר קצת הענפים של דקל של גר: אדעתא דדיקלא. אם לצורך הדקל מתכוין שיגדיל יותר וישביח הוי חזקה וקני: אם לצורך חיותא. להאכיל הענפים והלולבין לבהמתו לא קני הדקל: דזכי זכיא. שמכבד ומזכי את השדה אדעתא דארעא כדי שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אבל אם אדעתא דציבי. ללקט העצים להסקה לא קני: דתקיל תיקלא. למשוי קרקע השדה: אדעתא דארעא. שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אדעתא דבי דרי. לחבוט שם חטים: מוליא. תל: נצא. חריץ: שקל מוליא במוליא. שנוטל ראש המוליא ונותן סביב התל כדי להרחיבו. נצא בנצא שנוטל מצידי הגומא ומשליך למטה בקרקעית' כדי להשוותה ולהרחיבה א) היינו אדעתא דארעא. ב) כמו אמת המים שמשקה יבול השדה: פתח תרי בבי. שפעמים סוכר האחד ומוציא המים באחר היינו אדעתא דכוורי: בתפשיחא. בנכסי הגר ולא היתה לנקות כל האילן ביחד אלא כדאמר לעיל: אתא חד גברא רפק ביה. חפר תחתיו שעידרו כמו שחופרין תחת האילנות: אלא בצורתא. בציר שצייר בכותליה: המסויימת. המסומנת שניכרת בין השדות שהמצרים גבוהין סביבה והיא של גר: גיכרש. חפירת יד:

א) עי' בתוס' מו"ק דף יע"ב ד"ה ג"כ אלם דמוליא במוליא דאדעתא ולכן בשם רבינו כתבו להיפך וצ"ע: ב) נראה דחסר כאן וצ"ל ואי מאן דפתח מיא. כמו אמת המים וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושדא בנצא אדעתא דארעא. נ"ב ובמס' מו"ק דף י' ע"ב איתא להדיא איפכא: (ב) שם אתא ההוא גברא רפיק: (ג) רשב"ם ד"ה דשדא וכו' מכסהו עפר ואע"פ וכו' משקה את השדה ומטיב ומגגב: (ד) ד"ה אדעתא דדיקלא כדי שיגדל הדקל כצ"ל ותיבת קני נמחק: (ה) ד"ה דבי דרי וכו' יהא צריך לחרוש שם ולזרוע: (ו) ד"ה מוליא במוליא וכו' השפיל וגירר לאמצעיתה: (ז) תוס' ד"ה מוליא וכו' הר"י דאורלייג"ש הכא משמע וכו' דלדישה צריך הרבה. נ"ב תימה על התוס' שלא הרגישו דבמו"ק דף י' ע"ב איתא להדיא איפכא ונראה שבכאן הוא ט"ס וצ"ל איפכא:

רמא א מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף ג:

רמב ב מיי' שם הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ב וסי' רעד:

רמג ג מיי' שם ופ"א מהל' מכירה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלד סעיף ב:

רמד ד מיי' פ"א מהל' זכיה הל' טו ופ"ה מהל' גזילה הל' יא סמג שם וסי' עג טוש"ע שם וסי' שסט סעיף ב ז ח ט:

ושאינה מסויימת במצריה עד כמה אמר רב פפא כדאזיל תיירא (א) דשורי והדר אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מ"ט עובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן א"ל אביי לרב יוסף מי אמר שמואל הכי *והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באיגרתא אמר ליה אנא לא ידענא (ב) עובדא הוה בדורא דרעותא בישראל דזבן ארעא מעובד כוכבי' ואתא ישראל אחרינא רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב יהודה אוקמה בידא דשני א"ל לדורא דרעותא קאמרת התם באגי מטמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהבי טסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא רב הונא זבן ארעא מעובד כוכבים אתא ישראל אחר רפיק בה פורתא אתא לקמיה דרב נחמן אוקמה בידיה א"ל מאי דעתיך דאמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה

ושאינה מסוימת במצריה עד כמה. פי' כמה יקנה במכוש אחר כדאזיל תיירא דתורי והדר פירוש כשיעור מדת תלם (ו) וכן היו יודעים מדת התלם כמה היה אורך שלו דבשדה גדולה לא היו חורשים במענה אחד כל אורך השדה ולא כפ"ה כשיחרוש צמד בקר שורה אחת מקלה גבול שדהו עד קצהו ומתוך כך קונה כל השדה חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד דאמאי בעי והדר רק כשיחרוש פעם אחת אע"ג דלא הדר: עובד כוכבים מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה. פ"ה משום דכל קנינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרינן בפ"ק דקדושין (ד' יד: ושם) השכחן עובד כוכבים דכל קנינו בכסף ולאו ראיה היא לפי' ר"ת דמפרש התם דוקא בעבד עברי קאמר שאין בו קנין אחר דשטר לא ידעינן ביה אפי' בישראל אלא מדהוקש לאמה העבריה ואמה העבריה לאחרת אבל בעובד כוכבים דלא שייך ביה קדושין ליכא למילף מאחרת ועוד תניא התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים דהיינו חליפין משמע דה"ה בשטר אינו נקנה דאפילו כל שוה כסף הוה ממעט התם מכסף אי לאו דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ככסף אבל בעלמא אור"ת דאדרבה אין קנינו של עובד כוכבים בכסף אלא במשיכה וכדר' יוחנן קי"ל דדריש (בכורות דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא מיד עובד כוכבים במשיכה וכן בפ' בתרא דע"ז (דף עא. ושם ד"ה רב) מסיק דמשיכה לעובד כוכבים קונה והא דקאמר הכא ועובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה היינו משום דמלינו בעובד כוכבים קנין כסף בעפרון ושטר ודאי לא קנה בעובד כוכבים משום דישראל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה: וישראל לא קנה עד דמטי שטרא לידיה. שהיו עומדים במקום שכותבין את השטר וקשיא לרבינו שמשון בן אברהם דאמאי לא קנה בכסף גרידא מעפרון בק"ו מגופו באחת ממונו בשתים כדאמרינן בבכורות בפ"ב (דף יג. ושם) דליכא למימר שאינו גומר בדעתו לקנות עד שיהיה בשטר דמאחר שהעובד כוכבים מסתלק למה לא יגמור בדעתו לקנות ויניחנו להיות הפקר והוה לן למימר דהוי כאילו פירש אי בעינא בכספא איקני מה"ט דפרישית וצ"ל דאכן שהדי שלא היה בדעתו אלא כמות שהוא רגיל לקנות עם ישראל דהיינו בשטר מדלא פירש אי בעינא בכספא איקני אבל קשיא לרבינו שמשון בן אברהם דבפרק ב' דבכורות (שם) א"ר יצחק ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמה בדיניהן אע"פ שלא משך קנה וחייבת בבכורה ואמאי לא אמרינן אע"ג דקנה מן התורה כדאמר אביי התם בדיניהם שפסקה להן תורה מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף מ"מ אין בדעתו לקנות אלא עד שימשוך כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל כדאמרינן הכא וי"ל דהתם בדיניהם קאמר ונראה דשרי לישראל לתבוע (ז) מינייהו מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול את המחזיק דבדין קא תבע ליה דלא נתן לו מעות אלא ע"מ שתבא הקרקע לידו ואם המחזיק יכול לישמט מן העובד כוכבים ישמט אע"פ שהלוקח מפסיד אך אם המחזיק בעי לפרוע לו מעותיו אם (ח) יפקיענו הראשון הקרקע מידו ע"י עובד כוכבים נראה דה"ל מסור ממש: באגי דמטמרי הוו כו'. והא דאמר בהניזקין (גיטין דף נח: ושם ד"ה אגן) דאזול מרוותייהו דבאגי ואזיל גידול בר רעילאי ויהיב טסקא דתלת שנין ולכי אתו מרוותייהו הדרא להו ולא אמרי' כיון דלא יהבי טסקא הופקעה מידם וזכה בה גידול בר רעילאי דהתם מיירי כגון שאמרו מרוותייהו לבני באגי שיחרשו הקרקע ויזרעו ויאכלו פירות ויפרעו טסקא עד שיחזרו ונתרצו להם בני באגי ונתנוה לגידול הלכך לא הופקעה מידם וכשיחזרו חזרו להן אבל הכא הוו מטמרי בשביל המס שלא רצו לפרוע:

אם

ושאינה מסויימת במצריה. אלא בקעה גדולה ופתוחה לשדות אחרים או לרשות הרבים עד כמה צריך לחפור ויקנה כולה אליבא דרב דהא ודאי לשמואל לא חשיבא מסויימת טפי משאינה מסויימת דאפילו במסוימת קאמר לא קנה אלא (ג) מכושו וכ"ש בשאינה מסוימת יש מפרשים בענינין אחרים ולא נהירא לי כלל: כדאזיל תיירא דתורי והדר. כשיחרוש צמד בקר שורה אחת מקלה גבול השדה ועד קצהו והדר ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת דהיינו שתי שורות על פני כל השדה משפתו אל שפתו ממזרח למערב מתוך כך קנה כל השדה גם מן הצפון לדרום דכיון דחרש שתי שורות על פני כל אורך השדה או על כל רחבו כאילו חרש כולו שהרי החזיק בו מראשו ועד סופו כן נראה בעיני: אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי העובד כוכבים. שמכרם עובד כוכבים לישראל שקבל העובד כוכבים הדמים ממנו ועדיין לא החזיק בה ישראל זה הקונה אותם: הרי הן כמדבר. הפקר כדמפרש לקמן שאם קדם ישראל אחר והחזיק בם קנה כאילו הן נכסי הגר שמת ויש מפרשין דמעות מיהא יחזיר ללוקח ראשון ולי אין נראה כלל דא"כ מאי הרי הן כמדבר אלא זכה בהן לגמרי ואם יכול לוקח ראשון לדון עם העובד כוכבי' ולהוציא ממנו מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד ומיהו נראה בעיני דהאי שני רשע מיקרי דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי לא גרע מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דמיקרי רשע ההוא אחר ופירש רבינו חננאל דלית הלכתא כשמואל ומשום דמקשי עלה אביי אידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ובא רב יוסף לתרץ והקשהו אביי ואמר דמעולם לא אמרה שמואל דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולי נראה דהלכתא כשמואל דהא רב נחמן דדיינא הוי והלכתא כוותיה בדיני דן טותיה לקמיה וגם הרבה אמוראים כשמואל ס"ל לקמן וסליק שמעתין בהכי והא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא רב יוסף עצמו היה יודע תירוץ לדבר (ד) דא"ל לאביי אנא לא ידענא עובדא היכי הוה כו' לא חשש לתרץ מאחר דהוה מייתי ראיה מעובדא: כי מטו זוזי לידיה. מן הלוקח: אסתלק ליה. העובד כוכבים שהרי כל קנינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף יד:) ומשקבל המעות לגבי דידיה הויא מכירה גמורה שאין יכולין עוד לחזור זה בזה וישראל לא קני במתן מעות עד דאתא שטרא לידיה כדאמרינן בקדושין וכדפרישית לעיל דאפילו מישראל חבריה לא קני בזוזי עד שיכתוב לו את השטר וכ"ש מעובד כוכבים דסתם עובדי כוכבים אנסים הם ואין בדעתו לקנות בלא שטר והלכך אי אתא ישראל אחרינא רפק ביה פורתא מקמי האי קנה ודוקא בלוקח מעובד כוכבים אבל לוקח מישראל חבירו נהי דלא קני לוקח עד דאתי שטרא לידיה אחר מיהא אין יכול לקדם ולהחזיק שהרי עדיין ברשות מוכר קיימא שכל זמן שלא החזיק הלוקח או לא בא השטר לידו יכולין שניהם לחזור זה בזה: מי אמר שמואל הכי. דקני ליה (ה) שני לארעא דעובד כוכבים בחזקה בלא שטר מן העובד כוכבים: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל: ומלכא אמר. לא ליכול ארעא שום מחזיק בארעא אלא א"כ יש בידו שטר מכירה מן המוכר והילך יקנה זה המחזיק הואיל ואין לו שטר מן העובד כוכבים אלא לוקח ראשון יקנה בדינא דמלכותא לכי אתי שטריה דעובד כוכבים לידיה: אמר ליה אנא לא ידענא. רב יוסף נמי בע"כ הוה ידע להא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא והא דקמהדר ליה לאביי אנא לא ידענא כו' ודאי היה יודע תירוץ לדבר אלא דעדיף ליה למימר עובדא ולכך לא חשש לתרץ ואביי מהדר ליה דמההוא עובדא ליכא לאיתויי ראיה ומיהו רב יוסף לא חזר בו

דמכל מקום שמואל אמרה כדאמר בסמוך והאי דקשיא ליה דינא דמלכותא דינא רב יוסף לא ס"ל האי דאמר אביי ומלכא אמר לא ליכול ארעא אלא בשטרא דלאו דינא דמלכותא הוא אלא בחזקה נמי ליכול: בדורא דרעותא. שם מקום אי נמי כפר של רועים: אתא לקמיה דרב יהודה. ורוב מעשיו שמע משמואל רבו: דורא דרעותא קאמרת. בתמיה וכי משם אתה מביא ראיה דנכסי העובד כוכבים הרי הן כמדבר: באגי מיטמרי. שדות טמונות שלא היו הבעלים נותנין את המס למלך אלא מבריחין עצמן: דאינהו גופייהו. בעלים ראשונים לא הוו יהבי טסקא ומדינא דמלכותא לא היה בידם דבעלים כח למכור ומכרן בטל וזה השני שהחזיק קנה בדינא דמלכותא שהתנה בחזקתו על מנה ליתן את הטסקא למלך ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא בחזקה בלא שטרא אבל בקרקע שהיא ירושה לעובד כוכבים מאבותיו ומכרה לעולם אימא לך אם בא אחר והחזיק בה מוציאין אותה מידו ומחזירין לראשון כשיהיה לו השטר מן המוכר:

ליעביד

רבינו גרשום

ושאינה מסוימת. אלא בקעה גדולה היא: עד כמה. קנה בה: תיירא דתורי והדר. כלומר כמו שהולך צמד בקר של מחרישה בתלם וחוזר ועושה תלם אחר כשיעור אותן שני תלמים קני ולא יותר: כל המחזיק בהן זכה בהן. כגון שאם מכר עובד כוכבים שדהו לישראל אחד ונתן לו מעות ובא ישראל אחר והחזיק בה קודם שיכתוב לו שטר זכה בהן זה שני ובלבד שיחזיר מעותיו לראשון: מי אמר שמואל הכי. דהאי שני זכה בלא שטר: והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. דכל מי שבא מחמת עובד כוכבים יש לידון בדין מלכות: אלא באיגרתא. בשטר: בדורא דרעוותא. בכפר של רועים: התם באגי מטמרי. שדות טמונות היו בידי עובדי כוכבים שהיו מבריחין מן המס ואמש"ל להכי לא הוי צריך למיקני מינייהו בשטרא דלא הוו דידהו לגמרי אלא משועבדים הן למס המלך. והואיל ורצו להבריח המס יכול להחזיק בהן מי שירצה בדינא דמלכותא ובלבד שיתן המס של שדה דהיינו טסקא. אבל בעלמא דלאו באגי מטמרי אימא דלא קני המחזיק בהן אלא בשטר:

מסורת הש"ס

[לקמן נה.] ב"ק קיג. גיטין י: נדרים כח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיירא דתורי והדר: (ב) שם לא ידענא אלא עובדא הוה: (ג) רשב"ם ד"ה ושאינה וכו' אלא מקום מכושו: (ד) ד"ה הרי הן וכו' תירוץ לדבר והא דא"ל לאביי אנא לא ידענא אלא עובדא הכי הוה: (ה) ד"ה מי אמר וכו' דקני ליה האי שני: (ו) תוס' ד"ה ושאינה וכו' מדת תלם וכן היו כו' ולא כפ"ה שפי' כשיחרוש וכו' מקלה גבול השדה ועד קצהו: (ז) ד"ה וישראל וכו' לתבוע מיניה מעותיו: (ח) בא"ד אם יפקיע הראשון:

א) [גי' רי"ף ורא"ש רבא]: ב) [לעיל נד: וש"נ]: ג) [נ"א ארישן פי' חזקה דפרסאי בלא שטר מ' שנין. ערוך ערך אריס א']: ד) [לקמן קיט. קכג: קכה: בכורות נב:]: ה) ב"ק סא. [פאה פ"ב מ"א] מנחות עא: ו) [לעיל נג: ע"ש הגי' רב אסי א"ר יוחנן]:

ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר שמואל לא קנה אלא מקום מכושו בלבד א"ל בהאי אנא *כשמעתין סבירא לי דאמר רב הונא אמר רב כיון שניכש בה מכוש אחד קנה כולה שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בה אין מוציאים אותה מידו וכן היה ר' אבין ור' אילעא וכל רבותינו שוין בדבר אמר א) רבה הני תלת מילי אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל ב) דינא דמלכותא דינא ג) ואריסותא דפרסאי עד מ' שנין והני זהרורי דזבין ארעא לטסקא זבינהו זביני וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקף דגברי מנח רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן קשי בה אמימר א"כ בטלת ירושת בנו הבכור דהוה ליה ראוי ד) ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק א"ל אי הכי אפילו טסקא נמי אלא מה אית לך למימר דיהיב טסקא ומית הכא נמי דיהיב כרגא ומית אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן שאילתינהו לספרי דרבא ואמרו לי הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ולא היא התם לאוקומי מילתיה הוא דאמר ואמר רב אשי פרדכת מסייע מתא וה"מ דאצילתיה מתא אבל אנדיסקי סיעתא דשמיא היא אמר רב אסי א"ר יוחנן המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר אבל לענין פאה וטומאה לא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אפילו לפאה וטומאה פאה מאי היא דתנן ה) ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך

תוספות

אם כן בטלת ירושת בנו. דבשלמא מכל אדם שיש עליו כתובת אשה ובעל חוב אף על פי שנכסים משועבדין להן מ"מ אין ירושת בנו הבכור בטילה משום דמלוה ואשה מחסרי גוביינא וצריכי אדרכתא ואכרזתא ושומא אבל למס המלך אפילו קרקע שוה אלף זוז משועבדת לדבר מועט והקרקעות עיקר הן של המלך וכבר הוא מוחזק ולא מחסרי גוביינא. ר"י ור"ת: אנדיסקי. פי' כותבי שטרות המלך דדיסקא הוא שטר כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיב:) האי מאן דנקיט דיסקא מב"ד הגדול ובפרק השולח (גיטין דף לו.) מעיקרא במאי אפקינהו בדיסקי: דלך

רשב"ם

ליעבד לי מר כאידך דשמואל. כיון דכשמואל סבירא לך ולא ליקני אלא ההוא פורתא דרפק והא לא מצי למימר ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולא ליקני אלא בשטר דכיון דמודי רב הונא דשמואל אמרה להאי דנכסי הגר הרי הן כמדבר על כרחך זקוק אתה לתרץ דלא תקשי שמואל אדשמואל וכדפרישית לעיל: אין מוציאין כו'. כשמואל: וכן היו רבותינו כו'. כל זה שלח רב הונא בר אבין: דינא דמלכותא דינא. בהגוזל (א) קמא (ב"ק דף קיג:) אמר תדע דקטלו דיקלי וגשרי גשרי ועברינן עלייהו: דאריסא דפרסאי ארבעין שנין. חזקת פרסיים מ' שנים היא ע"י דינא דמלכותא דאע"ג דלא קני אינים אלא בשטר מיהו אם החזיק בה עכו"ם מ' שנים ובא ישראל וקנה ממנו הוי קנין גמור ולא יוכל ישראל אחר לומר שלי היא שגזלה עכו"ם ממני ואע"ג דאמרינן (לעיל דף נה:) ישראל הבא מחמת העכו"ם הרי הוא כעכו"ם שאין לו חזקה אלא בההוא שטרא שמכרה ישראל לעכו"ם הכא יש לו חזקה אי נמי אתא לאשמועינן דאע"ג דבשאר מקומות הויא חזקה לישראל בג' שנים בארץ פרס אינה חזקה בפחות ממ' שנים דדינא דמלכותא הוא שם כן: הני זהרורי. בעלי נחלות העשירים קונים מעבדי המלך שדות עניי העיר שאין יכולין ליתן הטסקא למלך והן פורעין את המס ומחזיקין בקרקעות בשביל המס שכן דינא דמלכותא דמאן דיהיב טסקא ליכול ארעא כדאמר לעיל: זבינייהו זביני. מה שקונין הקרקע מעבדי המלך בשביל המס שטותנים מכרן קיים דדינא דמלכותא דינא ואם יחזרו בעלים ראשונים או יתעשרו ויאמרו להחזיר המס להני זהרורי לא יוכלו לערער על הני זהרורי כלל דזבינייהו זביני: זהרורי. על שם נחלה שקרוי זיהרא לקמן בפרק המוכר את הבית (דף סח:) ואי א"ל זיהרא אפילו בוסתני ופרדסי והילך תלת מילי קמייתא דינא דמלכותא דינא ובאריסא דפרסאי והני זהרורי שתלויין בדינא דמלכותא דינא הרי תלת: והני מילי. דזבינייהו זביני אי זבין לטסקא בשביל מס הקרקע שלא נתנו הבעלים: אבל לכרגא. בשביל כסף גולגלתא שלא פרעו מכרו להם עבדי המלך קרקעותיו של זה לא הוו זביני דאין זה דינא דמלכותא לגבות הקרקע בשביל מס הראש כי אם בשביל מס הקרקע: אקרקפתא דגברא מנח. או יתפשוהו עד שיתן מאליו או יברח מן העיר והך מלתא גמרא קאמר ליה: אפי' שערי דכדא. שכבר נתלשו מן הקרקע ומונחין בכדו וכל שכן קרקע עצמה ולא שנא זבין ארעא לטסקא או לכרגא זבינייהו זביני דהכי הוי דינא דמלכותא: שערי דכדא. כלומר כל מטלטלין שיש לו בעולם משועבדין למלך בשביל מס ראשו והיכא דלא פרע נתחייב כל אשר לו ומי שיקנה מעבדי המלך בין קרקעות בין מטלטלין זבינייהו זביני: אם כן. דאפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא היכי יתקיים הכתוב דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו הרי באותה המלכות בטלת ירושת בנו הבכור דכל ממון האב אם מת ולא פרע עדיין כרגא דשנה זו הוה ליה ממונו ראוי דאינו מוחזק בו כלל כי אם המלך דשעבוד המלך עדיף משאר שעבודין וכגבוי דמי ומיהו לאו אתקפתא מעלייתא היא דאיכא למימר אין הכי נמי תבטל לשם ובשאר מקומות יתקיים דשבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה: אי הכי אפי' טסקא נמי. רב אשי הוא דקפריך עליה דאמימר הכי דכיון דקשיא ליה לאמימר הכי אפילו כי אמרינן ארעא לטסקא אשתעבדא לדברי הכל א"כ בטלת בקרקעות ירושת בנו הבכור: אלא מאי אית לך למימר. היכי דמי דלא תבטל כגון דיהיב טסקא של אותה שנה בתחלת השנה ומית דעד סוף השנה אינה משועבדת למלך עוד והוה ליה מוחזק ויטול בה בכור פי שנים ה"נ וכו': ולא היא (ב) התם. לית הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דלא משתעבדי לא קרקעות ולא מטלטלין לכרגא ואי זבון לכרגא לא הוו זבינייהו זביני דכרגא אקרקפתא דגברא מנח ואינהו ספרי דרבא דאמרי הלכתא כרב הונא לאוקומי מלתייהו בעו לקיים מעשיהם ושטרות שכתבו על מכירת קרקעות שנמכרו לכרגא ובאו לומר דמשתעבדי לכרגא כדי שיהו המכירות והשטרות קיימין ומיהו שלא כדין נכתבו השטרות ונמכרו הקרקעות והדרי זביני: פרדכת. אדם בטל ממלאכה ומלמוד ומדרך ארץ ואין עוסק בישובו של עולם כלל: מסייע מתא. הוא חייב בעול הקהל ואף על פי שהוא אינו עושה ריוח בעיר: והני מילי. דמסייע ליתן במס הקהל: כגון דאצילתיה מתא. עבדי המלך היו תובעים לו לבדו והם הצילוהו והקלו במשאו בטענתם שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה מס שלהן והכביד עולן יותר כגון שהמלך רגיל ליקח מכולן מס קצוב לשנה ובאו לתבוע לכל אחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גיבויים לחשבון מס הקצוב והיו שואלין לזה יותר מדאי והם הפלוהו ופטרוהו ומה שפחתו מזה יגבו מן השאר: אבל אנדיסקי. ממונין של מלך הרגילין לגבות מכל בית ובית מכל איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקצוב ושכחוהו לזה או לא רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל סבורין היו שאין לו ממון וגבו כל המס מכל השאר אף על פי שהכביד עליהם המס כדי שהיה לו לזה ליתן פטור דסייעתא דשמיא הוא שמחלו לו: המצר והחצב כו'. ב' שדות של גר ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה את חבירתה אלא האי דאחזיק ביה לבדו קנה כדאמר רבי יוסי בר חנינא לעיל בשמעתא ו) והוא הדין אם אין שם מצר אבל יש אלב נטוע בינתים מפסיק: חצב. הוא אילן או עשב שבו תיחם יהושע את ארץ ישראל לפי שיורד ויונק כנגדו ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן כדאמר (ביצה דף כה:) חלובא מקטע רגליהון דרשעים שמשיגין גבול רעיהן וזה אינו משיג גבול אחר: אבל לענין פאה או טומאה לא. הוי הפסק לחשבן ב' שדות אלא יניח פאה אחת על שניהם הואיל וסמוכין זה לזה דמן התורה אין מצר מפליג קרקע המחוברת לחייבה שתי פאות ומיהו לגבי חזקה די לנו אם יקנה במכוש אחד שדה אחת דהא אפילו בשדה אחת איכא למ"ד לא קנה אלא מקום מכושו וכל שכן בשתי שדות לדברי הכל דלא קנה אלא מה שהחזיק וסברא בעלמא הוא דחזקה מעלייתא בעינן שיחזיק בכל השדות: פאה וטומאה. לקמיה מפרש מאי נפקא מינה בין שדה אחת לשתים: אפי' לפאה ולטומאה. דמאי שנא מחזקה: פאה מאי היא. לגבי מאי מהני הפסק: דתנן. דהפסק מחייב להניח פאה בכל אחת: הנחל. (ג) כנחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע קרקע קשה מלא צרורות ואבנים שאין ראוי לזריעה: והשלולית. קבוצת מי גשמים בהכונס צאן לדיר (ב"ק דף סא.) מאי שלולית אמר רב יהודה אמר שמואל מקום (ד) ששוללין מי גשמים שם רב ביבי א"ר יוחנן אמת המים המחלקת שלו לאגפיה: דרך

רבינו גרשום

שהצילוהו בני העיר בדבריהם מיד השר שאמרו לשר אין לזה כלום ליתן לך ושמע להן והניחו על פיהן וניצל על פיהן. חייב לסייעם: אבל אנדיסקי. היינו שר העיר מעצמו נותן לו לאותו פרדכת שאמר איני חושש ליקח מזה כלום סייעתא דשמיא הוא דרחמי עליה ואינו צריך ליתן עמהם לסייעם: המצר. והוא חריץ או גדר העשוי סביב השדה להיכרא בין שדות אחרות: והחצב. שם אילן ואין נוטין שרשיו לכאן ולכאן אלא במקום שנוטעין אותו יורדין עד התהום ומש"ה נוטעין אותן על הגבולין בין שדה לחבירתה לפסוק. ומש"ה אמר מפסיקין בנכסי הגר [שאסהי'] באחת משדות [illegible] המצר או עד מקום החצב: אבל לפאה ולטומאה לא. אין מפסיקין. כיצד לפאה שאם היה מצר או חצב בשדה אינו מפסיק שיהא צריך להניח שתי פאות משום אותו הפסק אלא יקצור כל השדה ויניח פאה אחת על כולו ולטומאה נמי אינו הפסק. כיצד כדמפרש לקמן הלכתי למקום הלז בשדה זו והטומאה היתה ממצר להלן או מחצב להלן ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה מעבר למצר או לחצב אמרי' דספיקו טמא דלא הוי הפסק לטומאה האי מצר וחצב:

הגהות הב"ח (א) רשב"ם ד"ה דינא וכו' בהגוזל בתרא אמר רבא תדע: (ב) ד"ה ולא היא לית כצ"ל ותיבת התם נמחק: (ג) ד"ה הנחל כגון נחל איתן: (ד) ד"ה והשלולית וכו' מקום שמי גשמים שוללין שם וכו' שמחלקת שלו לאגפיה:

ודרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין בימות החמה ובין בימות הגשמים טומאה מאי היא דתנן א) הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו מקום ואם לאו ר"א מטהר וחכמים [א]מטמאין ב) שהיה ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא אבל לשבת לא רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא ג) הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור רבי יוסי אומר [ב]בהעלם אחד

ברשות

דרך הרבים. ע"ז אמה רוחב דרך היחיד (א) ד' אמות ולא זו אף זו קתני: שביל הרבים. שהולכין שם רבים ברגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים וכולה לא זו אף זו קתני: הקבוע בין בימות החמה. ואפילו בימות הגשמים שאין רגילים להלך בבקעה מהלכין שם שאין חרישה וזריעה לשם: טומאה מאי היא. מאי הפסק שייך בשדה לענין טומאה: דתנן כו'. ואליבא דר"א הוא דשייך הפסק כדמפרש ואזיל: בימות הגשמים. הויא רה"י לטומאה וספיקה טמא שהרי אין מהלכין בה בני אדם שלא לקלקל הזריעה: הלכתי למקום הלז. נכנסתי בבקעה זו: וחכמים מטמאים. דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי ב' שדות חדא ספיקא היא שמא הלך עד הקבר והאהיל שמא לא הלך וספיקו טמא: ספק ביאה טהור. היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה ואם תמצא לומר נכנס ספק אם בא עד מקום (ב) טומאה אם לאו וספק ספיקא הוא וטהור אבל היכא דליכא אלא ספק מגע דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו חדא ספיקא הוא וטמא והלכך לרבי אליעזר אי מפסיק מצר וחצב בינתים וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מצר בינתים ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דכולהו שדה אחת הן וטמא: וקדייק גמרא דלרבנן אמר רבי יוחנן דוקא פאה וטומאה אבל לשבת לא הוי הפסק אי מפסיק מצר וחצב בין שני רה"ר והוציא חצי גרוגרת בזה ואחר כך הוציא חצי גרוגרת בשני חייב דאפילו לרבי יוסי דפטר בשני רשויות (ג) דאין המצר מפסיקן לשני רשויות: במסכת שבת תנן המוציא אוכלין חייב בגרוגרת דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא חשיבא הוצאת דבר (ד) חשוב בפחות מכגרוגרת: בהעלם אחד חייב. שלא נודע לו בינתים שהוא שבת דידיעה מחלקת:

דרך היחיד ודרך הרבים. (ה) בירושלמי פריך אמאי איצטריך למיתני דרך הרבים דכיון דתנא דדרך היחיד מפסיק כ"ש דרך הרבים ומשני משום סיפא נקטיין דקתני הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדר כו' וקמ"ל דאפילו דרך הרבים לא מפסיק לאילן ומפרש נמי אמאי תנא שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק דמשום אילן לא צריך למיתנייה כיון דאשמועינן דאפי' דרך הרבים לא מפסיק לאילן כל שכן שביל הרבים אלא אתא לאשמועינן דשביל הרבים נמי בעינן שיהא קבוע בימות החמה ובימות הגשמים והשתא איצטריך למיתני כולהו שביל היחיד לאשמועינן דמפסיק לזרעים אע"ג דגריע מכולהו ודרך הרבים אשמועינן דלא מפסיק לאילן ודרך היחיד אשמועינן דלא בעינן קבוע ושביל הרבים אשמועינן דבעינן קבוע ואין להקשות דלא ליתני שביל הרבים ואנא ידענא דבעינן קבוע מדתנן דרך היחיד דאי לא בעי לא ליתני דרך היחיד אלא ליתני שביל הרבים דהוי רבותא טפי או איפכא דלא ליתני דרך היחיד ואנא ידענא דלא בעינן קבוע מדתנן שביל הרבים ולא תנא דרך היחיד דהוי רבותא טפי דהא אי לאו דתנא תרווייהו לא הוה ידענא הי מינייהו (ו) מפסיק טפי דרך היחיד רחב טפי ושביל הרבים בקעי ביה רבים: רבי אליעזר מטהר. רשב"ם פירש דפליגי דרבי אליעזר חשיב ליה ספק ספיקא ורבנן לא חשיבי ליה אלא ספיקא אחת ורש"י פירש בפרק בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דאיירי בשדה מלאה טומאה ופליגי דר"א סבר אע"ג דליכא אלא חדא ספיקא כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה טהור והיינו טעמא דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה דודאי ד) (נטהרה) וחכמים מטמאין כיון דאין כאן אלא ספיקא אחת וסוגיא דע"ז מוכחת כפרש"י דר"א מטהר אפילו בספיקא אחת דקאמר עובדא הוה בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור פי' דמטעם רוב גנבי ישראל ניכהו לא מלינן למימר דשרא שמואל כדשרא רבה לעיל בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוו רוב גנבי ישראל דרעים היו כדאמרינן לעיל (דף מו.) תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא ואמרינן (חולין דף קכז.) פומבדיתאי לווייך אשני אושפיזך ומשני (ז) לה שאני התם כיון דאיכא דפתחי לשם ממונא הוה ליה ספק ספיקא פי' ספק גנבי ישראל ואם תמצי לומר עכו"ם אימור לא נגעי כיון דידעי ע"י ריח שהיה יין לא היו חוששין כו' משמע דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר דסלקא דעתך דלא פתחי לשם ממונא ובודאי נגע הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא אם עכו"ם אם ישראלים משום דהוי ספק ביאה אם באו עכו"ם לשם או לאו ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע"ז דף ע:) דסליק לנהרדעא ושרייה ר"א וקאמר רב דימי לא ידענא אי משום דסבר כר"א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל ניכהו ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא ומשני כיון (ח) דפתוח חביות טובא אימור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי ואע"ג דתלינן אדעתא דממונא והוי ס"ס אפ"ה לא שרי אלא לר"א (ט) ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן ופרש"י התם גנבי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו"ם או רוב ישראלים ושרי אפילו לרבנן דספק ספיקא היא אבל הנהו דאזלי בתר פולמוס הוה ידע רבי אליעזר (י) דשרא אם רוב ישראל הם אם רוב עכו"ם הלכך אף על גב דאיכא למימר דאתו אדעתא דממונא ליכא אלא חדא ספיקא אם היו רוב עכו"ם ושרי לרבי אליעזר כיון דפתוח חביות טובא דמוכחא מילתא דלשם ממון באו ולא מנסכי דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני אלו ואלו מותרות הלכך אף על גב דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי ומיהו קשה לר"ת לשני הפירושים דבמסכת טהרות (פ"ו מ"ד) מוכח דרבנן מטמאין אפי' בספק ספיקא דתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספיקי ספיקות ברה"י טמא ברה"ר טהור כיצד כו' ואח"כ קתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים דמייתי הכא ומיהו ההוא דע"ז יכול לפרש כשיטת רש"י דר"א שרי אפי' בספיקא אחת כדמוכח (כ) הסוגיא ורבנן נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפי' בספק ספיקא ביין נסך שריא ספק ספיקא ור"ת מפרש דפליגי דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור דאוקמה אחזקיה ויליפינן מסוטה דטמא וא"כ מה לי חדא ספיקא מה לי תרי ספיקי דהא אפי' בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור ור"א סבר אין לך בו אלא חידושו ודוקא חדא ספיקא טמא ואתי שפיר ההוא דפולמוס דמשמע אפילו בספק ספיקא לא שרי אלא לר"א דוקא ובההיא עובדא דנהרדעא לא גרים ר"ת לא שאני התם כו' דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי ור"א שרי אפילו בספיקא אחת אלא מפרש ר"ת כמאן כר"א בניחותא גרים והדר גרים האי ספק ביאה ספק מגע הוא ולאו דוקא ספק מגע קאמר דאדרבה ספק ביאה הוא דספק אם באו עכו"ם שם אם לאו דאימור ישראל ניכהו אלא לספיקא אחת קרי ספק מגע דספק ביאה דר"א היינו ספק ספיקא והכי פריך והא ספיקא אחת היא ואפי' לר"א לא שרי בספיקא אחת וא"ת ומנ"ל דלרבנן אפילו ביין נסך אסרי בספק ספיקא וי"ל דבכמה דוכתי מדמה במס' ע"ז חומרא דיין נסך לחומרא דטהרות: רבי אליעזר מטהר. נראה דגרסינן רבי אלעזר דאי ר' אליעזר היכי בעי למימר בפ' בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דשמואל ורבי אלעזר כר' אליעזר והא שמואל ור' אלעזר אית להו סוף פ"ק דנדה (דף ח.) דאין הלכה כר' אליעזר בסדר טהרות אלא בד' והך בסדר טהרות היא: בהעלם אחד חייב. אפילו בשתי רשויות ותימה דאמר רבא בפ' המוציא יין (שבת דף פ. ושם) הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב מה צריך דרך עליה הא לא בעי הכא (ל) אלא לרשות אחת אפילו רחוקות זו מזו ויש לומר דודאי בלא דרך עליה חייב והא דנקט דרך עליה לאשמועינן דאם העביר תוך ג' לחצי גרוגרת המונחת דחייב אע"ג דלא הוי תוך ג' לקרקע והקשה ר"ח לרבי יוסי דב' רשויות אמאי פטר והאמר בפ' הבונה (שם דף קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי וגרס ר"ח מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור אם הוציא חצי גרוגרת משתי רשויות לרשות הרבים פטור אבל אם ברשות אחת לקחה אפילו חלקה והוציאה לשתי רשויות חייב דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ולר"י נראה דלאו פירכא היא דלא דמי דהתם שם המלאכה (מ) כתיבה וכתיבה נגמרה כשיכתוב שתי אותיות ואפי' רחוקות זו מזו אבל הכא שם המלאכה היא הוצאה וכשהוציא לשתי רשויות אכתי לא נגמרה הוצאה עד שיקרבם:

אבל

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"כ מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ט:

נא ב מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כד:

רבינו גרשום

דרך היחיד. היינו מצר שבין שדותיו כשהולך בו משדה לשדה: דרך הרבים. היינו מצר שבין שדהו לשדות של רבים: שביל. שביל ממש אלא של יחיד קצר ושל רבים רחב: הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. דבימות הגשמים מונעים דריסת הרגל מן השדות משום דזרועין א) ואותו שביל דמפסיק דמונעין לא חשיב אא"כ הוי קבוע בימות החמה ובימות הגשמים. קאמר מיהת דרך היחיד דהיינו מצר דמפסיק לפאה וה"ה לחצב: טומאה. נמי מפסיק מצר וחצב דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים מש"ה נסיב ימות הגשמים כדאמרן דבימות הגשמים מונעין דריסת הרגל והוי כרה"י וקי"ל ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא דגמרינן מסוטה ואפ"ה אם אמר הלכתי למקום הלז בבקעה זו והטומאה חיתה מעבר למצר או לחצב ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה שמעבר לחצב ר"א מטהר דהוי הפסק: אבל לשבת לא. דלאו הפסק לשבת דלא הוי כשתי רשויות: רבא אמר. אפי' לשבת הוי הפסק כדאמר לקמן אפי' פיסלא: לרשות אחת שתיהן. כגון מרה"י לרה"ר חייב דמצטרפי: לשתי רשויות פטור. היינו לשתי רשויות כגון אם היה עומד בבית דיש לו שני פתחים אחד פתוח לרשות הרבים ואחד פתוח לרשות אחר והוציא חצי גרוגרת בפתח זה וחצי גרוגרת בפתח זה:

א) לכאורה צ"ל ואותו שביל דמונעין ממנו בימות הגשמים לא חשיב להפסיק אא"כ הוי קבוע וכו'.

מסורת הש"ס

א) טהרות פ"ו [מ"ה] פסחים י. ע"ז ע.: ב) [עי' טהרות שם מ"ד]: ג) שבת פ. כריתות יז.: ד) [נ"ל נטהרה]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דרך וכו' ד' אמות. נ"ב בפ' המוכר פירות דף ק' איתא דרך היחיד הוא שני גמדין ומהלה פי' שתי אמות קטנות ומחצה וע"ש: (ב) ד"ה ספק וכו' אם בא עד מקום הקבר אם לאו: (ג) ד"ה וקדייק וכו' דפטר בשתי רשויות הכא חייב דאין המצר: (ד) ד"ה במס' שבת וכו' ולא חשיבא הוצאת דבר מאכל חשוב: (ה) תוס' ד"ה דרך היחיד ודרך הרבים שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע וכו' בירושלמי פריך וכו' משום סיפא נקטיה דקתני: (ו) בא"ד הי מינייהו עדיף דדרך היחיד כתב: (ז) ד"ה ר' אליעזר וכו' ומשני לה שאני: (ח) בא"ד ומשני כיון דפתחו חביות וכו' וכספק ביאה דמי אלמא אע"ג: (ט) בא"ד אלא לר"א דוקא ולעיל שרי שמואל בהאי ליסנא אפי' לרבנן: (י) בא"ד סוף ידע ר"א דשרייה אם הם רוב ישראלים או רוב עובדי כוכבים: (כ) בא"ד כדמוכח התם הסוגיא: ( ) ד"ה בהעלם וכו' לא בעי הכא רבי יוסי אלא לרשות אחת: (מ) בא"ד שם המלאכה היינו כתיבה והכתיבה נגמרת:

ברשות אחת חייב בשתי רשויות פטור *ואמר רבה ״והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא רבא אמר אפי׳ פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא ״רשות שבת כרשות גיטין דמי אין שם לא מצר ולא חצב מאי פירש רבי מרינוס משמו ״כל שנקראת על שמו היכי דמי אמר רב פפא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא יתיב רב אחא בר עויא קמיה דר׳ אסי ויתיב וקאמר משמיה דר׳ אסי בר חנינא הצובא מפסיק בנכסי הגר מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ ואמר רב יהודה אמר רב לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולין אמר רב יהודה אמר שמואל ״כל שהראהו הקב״ה למשה חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קיני קניזי וקדמוני תניא רבי מאיר אומר נפתוחא ערבאה ושלמאה רבי יהודה אומר הר שעיר עמון ומואב רבי שמעון אומר ערדיסקים אסיא ואספמיא: **מתני׳** ״היו שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממים משלמין לו את הכל שנים בראשונה שנים בשניה ושנים בשלישית משלשין

ברשות אחת. ברה״ר עצמה שהוליא בה חצי גרוגרת ראשון בתוכה עצמו הוליא האחרון: בשתי רשויות. הרבים המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס״ל: ואמר רבה. אימתי חשיבי שתי רשויות: והוא שיש חיוב חטאת ביניהן. שיש רה״י בין שתי רה״ר שאם הוליא ממנו להן או מהן הכניס לו חייב חטאת הלכך חשיב הפסק לעשותן שתים: אבל כרמלית. כגון בקעה שבינתים לא מחלקא להו דבטל מן התורה להכא ולהכא: אבל פיסלא לא. כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה י׳ (א) אמות ואין רוחב ד׳ א״נ גבוה י׳ אלא שאין רוחב ד׳ דהוי מקום פטור דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרה״ר ומרה״ר לתוכו וכן מתוכו לרה״י ומרה״י לתוכו וכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא אפילו מדרבנן דליכא מקום חשוב של ד׳ טפחים הלכך לא הוי הפסק: רבא אמר אפילו פיסלא. מחלקת הרשויות לפטרו מחיוב שבת דלא גרע ממצר וחצב: ואזדא רבא לטעמיה. דאמר לעיל אפי׳ לענין שבת: כרשות גיטין דמי. דאמרי׳ במס׳ גיטין בהזורק (דף עז.) דאם הקנה לה חצרו להתגרש וזרק לה גט ונפל על הפיסלא שבחצר איננה מגורשת דהא פיסלא מקום אחר הוא בפני עצמו ואינו בכלל חצר וחצר הקנה לה ולא פיסלא דחד מקום מושיל איניש תרי מקומות לא מושיל איניש הכי מפרשינן לה התם וקאמר רבא רשות שבת דומה כרשות גיטין דה״נ לענין שבת הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו ומחלק רשויות אם הוא ממוצע בינתים דכי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר ה״נ לא בטיל הכא לענין שבת לגבי רה״ר: וקבעי גמרא לר׳ יוחנן דאמר המיצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתיהן ואם אין שם לא מצר ולא חצב דאיכא מסויימת במצריה מה לי אמר רבי יוחנן כמה צריך להחזיק שיקנה הכל דאילו רב ושמואל אמרו לעיל *כדאזיל תיירא דתורי והדר אלא משום דשמעינן ליה לרבי יוחנן שיעור אחר קבעי ליה: פירש רבי מרינוס משמו. של רבי יוחנן: כל שנקראת על שמו. כל שנקראת (ב) על שדה אחד בלשון יחיד על שמו שקורין לה שדה פלוני שאין אומר שדות פלוני קנה הכל במכוש אחד: בי גרגותא דפלניא. כל השדה שהיה הגר משקה מבורו קנה הכל במכוש אחד: מאי חצובא. איזה דבר הוא ומאי הסיבות׳ נחשב כמצר: שבו תיחם. בין שבט לשבט בין איש לאיש לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן: לא מנה יהושע כו׳. כדאמר בפ״ק (לעיל דף יד:) יהושע כתב ספרו: על הגבולין. כדי להראות התחומין ופשטיה דקרא אתא לאשמועינן מה טעם חשב אותן עיירות: כל שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה. בשעת מיתתו כדכתיב ויראהו ה׳ את כל הארץ את הגלעד עד דן (דברים לד): חייב במעשר. דהיינו ז׳ עממים הכתובים בכל מקום אבל קיני קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו (ג) בין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כשיחזירם לנו לעתיד כדאמר בב״ר א״נ אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר דכתיב התם זאת הארץ אשר נשבעתי וגו׳ (שם) זאת למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה כן נראה בעיני ואף על גב דרפאים נמי כתיב באברהם לא ממעטינן ליה דהיינו חוי דלא כתיב התם ומצינו שכבשם משה דכתיב (דברים ג) ההוא יקרא ארץ רפאים כלומר היינו רפאים שניתן לאברהם (ג) בין הבתרים: תניא ר״מ אומר כו׳. כולהו הני תנאי בפירוש דקיני קניזי וקדמוני פליגי: **מתני׳** נמצאו זוממין. שבאו ב׳ ואמרו להם היאך ראיתם חזקה זו והלא באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני: משלמין לו את הכל. כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כדכתיב (דברים יט) כאשר זמם ולא כאשר עשה לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק: שנים בראשונה כו׳. דהיינו ג׳ כתות לג׳ השנים כת לשנה כת לשנה אם נמצאו זוממים כולם: *משלשין ביניהן כל כת תתן השליש דג׳ כתות הסוקי״ל (*מכות ה:) אין עדים נעשים זוממין עד שיוזמו כולם:

שלש

אבל פיסלא לא. הקשה ריב״א והלא פיסלא היא כרמלית דבהזורק (גיטין דף עז: ושם ד״ה פליג) מפרש דפיסלא דהוי גבי גט רשות לעצמה כגון דלא גבוהה י׳ א״כ משמע דגבוהה ג׳ ומסתמא איירי ברחבה ארבעה דלא אשכחן רשות בפני עצמו שהוא חשיב בפחות מארבעה ועמוד גבוה ג׳ ורחב ד׳ ברה״ר הוי כרמלית וא״כ אמאי קאמר אבל פיסלא לא וי״ל דמ״מ הואיל וקטן הוא כל כך ומטלטל לה חשיבא נאביי להפסיק בין ב׳ רשויות בכרמלית:

אין שם לא מצר כו׳. אטומאה קאי כדמוכח בהדיא בתוספתא דטהרות (פ״ו) דקתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלוני אמרו לפני רבי אליעזר הרי היא של רה״י פירש ר׳ מריגוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה כו׳ ולא כפ״ה דפירש משמו דקאמר רבי מריגוס היינו משמו של רבי יוחנן:

העומדות על הגבולים. אין לפרש על הגבולים של א״י דכמה עיירות חשיב שהם באמצע א״י אלא בגבולים דכל שבט ושבט וכו׳:

כל שהראהו כו׳. טפי הוה ליה למינקט מה שתיחס באלה מסעי שמונה עיירות של המצר ושם מפורש היטב תחום של ארץ ישראל:

חייב במעשר. וא״ת וכללא הוא והלא הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ולא נתחייבו במעשר אע״פ שהראם למשה וי״ל דקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא והשתא ניחא שלא תקשי כל לאתויי מאי דאתא לאתויי כרכים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל:

לאפוקי מאי. תימה מאי קאמר לאפוקי מאי והא כל קאמר דמשמע לאתויי וי״ל (ד) דמשהראהו דייק דמשמע לאפוקי וא״ת ולימא לאפוקי חו״ל וי״ל דאין זה חידוש ולכך אמר לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני אף על גב דמא״י הם:

הר שעיר עמון ומואב. תימה דמשמע דעמון ומואב לא כבשום עולי מצרים ובספ״ק דיבמות (דף טז. ושם) אמרינן עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית דאמר מר הרבה כרכים כבשו כו׳ וקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד והניחום שיסמכו עליהם עניים בשביעית ואין לומר דהתם בעמון ומואב שטהרו בסיחון דהתם נהג שביעית דהיינו עבר הירדן דאמרינן בפסחים (דף נב.) ג׳ ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ואומר ר״ת דעבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג שלא היתה מעמון ומואב ועוד מתרץ ר״ת דביבמות נמי איירי בעמון ומואב שלא טהרו בסיחון כדהכא ולא בא לפרש התם אמאי אין שביעית נוהגת שם דהא חוצה לארץ היא אלא לפרש למה מעשרין מעשר עני ולא מעשרין מעשר שני שלא לשנות סדר השנים דבמס׳ ידים (פ״ד מש״ה ג) איכא פלוגתא דר׳ אלעזר בן עזריה גזר שיעשרו מעשר שני כמו בבבל שלא לשנות מסדר השנים ור״ט גזר שיעשרו מעשר עני כמו במצרים שהיא קרובה מעשרין מעשר עני כדי שיהו עניי ישראל נסמכים עליהם אף עמון ומואב שהם קרובים כו׳ וא״ת ואמאי לא מייתי ביבמות ההוא טעמא דמצרים דתנן במסכת ידים (שם) וי״ל דניחא ליה למימר טפי הרבה כרכים כו׳ דלמ״ד לא קידשה הניחו אפי׳ מא״י עצמה ליכבש מפני סמך עניים וזה התירוץ עיקר דבהכי מיתרצא דלא קשיא דר״א אדר״א ורבי יהושע אדרבי יהושע ואין להאריך:

ערדיסקים אסיא כו׳. תימה דמשמע אסיא בחו״ל היא וא״כ היכי קאמר בפ׳ זה בורר (סנהדרין דף כו. ושם) רבי חייא בר זרנוקי ור״ש בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר השנה בעסיא והנא בפ״ק דסנהדרין (דף יא: ושם ד״ה אין) דאין מעברין אלא ביהודה ובשנה״ ר״מ דעיבר שנה בעסיא (מגילה יח:) איכא למימר דלא הניח כמותו בא״י כדאמרינן בברכות (דף סג.) אר״ע אלא ר׳ חייא ור״ש ליכא למימר דלא הניחו כמותן דהא ר״ל הוי קרי להו רועי בקר וחשודים על השביעית וי״ל דההוא לעבר היינו חישוב כמו ועיבר שלש שנים זו אחר זו דפרק קמא דהתם (דף יב.) תדע דהא שנה שביעית היתה ותני התם (סוף פ״ק) (דף יב.) דאין מעברין שנים בשביעית:

מבגשין

רבינו גרשום

רבינו גרשום

אמר רבה. היכא אמרי׳ לשתי רשויות פטור הוא שיש חיוב חטאת ביניהן כגון מקום שהוא רה״י בין אלו ב׳ רשויות הרבים כגון עמוד גבוה י׳ ורחב ד׳ מפסיק בין אלו ב׳ רשויות הואיל דהוא מקום חשוב שאם היה מוציא גרוגרת שלם ביחד מתוכו לרה״ר חייב חטאת להכי יש לו כח להפסיקו כשהוציאן לחצאין דפטור: אבל כרמלית לא. הוי הפסק ומצטרפין וחייב: אפי׳ פיסלא. הוי הפסק לשבת ולא מצטרפי: פיסלא. היינו חתיכה של עץ שנמוכה מי׳ ואינה רחבה ד׳ דהיינו כל שהוא כעין מצר וחצב: רשות שבת כרשות גיטין דמי. מה לענין גט מפסיק שאם זרק לה גט על הפיסלא והיא עומדת על הקרקע או עומדת על הפיסלא וזרק הגט על הקרקע אינו גט עד שיהיו היא וגיטה במקום אחד כך מפסיק נמי לענין שבת בין שני חצאי גרוגרת לפוטרו: אין שם לא מצר ולא חצב. בנכסי הגר והחזיק בה אחד במכושו: מאי. עד היכן קנה: כל שנקראת על שמו. של גר זכה: היכי דמי נקראת על שמו: כל היכא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא גר. כל השדה שהיה משקה הגר מבורו זכה זה בה: שבו תיחם. בין איש לחבירו: לא מנה יהושע בספרו. אלא עיירות העומדות על הגבולים של א״י מכלל דאחריני הוי טובא שלא היה יכול להזכירן: קיני וקניזי וקדמוני. דכרת הקב״ה לאברהם אבינו. פטור ממעשר דלא ראם משה דאינן מז׳ עממין והיינו נמי דרבי מאיר ור״י ור׳ שמעון: פיסקא שנים. מעידים אותו בראשונה. שאכלה שנה ראשונה: ושנים בשנה שניה ושנים בשלישי׳ ונמצאו זוממין:

עין משפט
נר מצוה

רנב א מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה כד:

רנג ב מיי׳ פ״א מהל׳ זכיה הל׳ יג ועי׳ בהשגות ובמ״מ ובל״מ טוש״ע ח״מ סי׳ ערה סעיף ו:

רנד ג מיי׳ פ״א מהל׳ תרומות וע״ש כל הפרק:

רנה ד מיי׳ פכ״א מהל׳ עדות הלכה ו טור ח״מ סי׳ לח:

מסורת הש״ס

[שבת פ.]

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה אבל פיסלא וכו׳ שאין גבוה עשרה ואין רוחב כצ״ל ותיבת אמות נמחק: (ב) ד״ה כל וכו׳ שנקראת שדה א׳ כצ״ל ותיבת על נמחק: (ג) ד״ה חייב וכו׳ לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: (ד) תום׳ ד״ה לאפוקי וכו׳ וי״ל דמש שהראהו:

משלשין ביניהם א)שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה: גמ' מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא ב) א"ר יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל רבי יוחנן בן נורי ללמוד תורה ואמרי לה ר' יוחנן בן נורי אצל אבא חלפתא ללמוד תורה אמר לו הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים שניה בפני שנים שלישית בפני שנים מהו אמר לו הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שר"ע חולק בדבר זה שהיה ר"ע אומר °דבר ג) ולא חצי דבר ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה אילימא למעוטי אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה האי חצי דבר (א) וחצי עדות היא אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה אמר רב יהודה אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה ר"נ אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ואחד אומר אכלה שניה רביעית וששית הכי נמי דהויא חזקה א"ל רב יהודה הכי השתא התם בשתא דקא מסהיד מר לא קא מסהיד מר הכא תרווייהו בחדא שתא קא מסהדי מאי איכא למימר בין חיטי לשערי לאו ארעתייהו דאינשי: שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה:

דברים יט

ההוא

משלשין ביניהם. הכא לא שייך למיפרך ולימרו הנך קמאי אנן מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאסהודי אתי אהאי ארעא אנן לאוקמי מחזיק פירות קאתינן כדפריך בפרק שלד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) גבי שור ולימרו הנך (קמאי) כו' אנן לאוקמי פלגא ניזקא קאתינן דכיון דמחזיק מביאן לב"ד ודאי לטובתו באו כדי להחזיקו בקרקע ולא כדי לחייבו פירות: הרי אלו ג' עדיות. שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה: והן עדות אחת. דאין משלמין עד שיוזמו כולן: רבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה. וא"ת דהכא כ"ע דרשי דבר ולא חצי דבר ובפ' מרובה (שם דף עא:) אמרינן חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' ה' חצאי בקר וי"ל דהכא משום דדבר מיותר הוא וא"ת והא איצטריך לדבר דבר ממון לאשמועינן דאין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין דף ב:) וי"ל דדבר דגבי ערוה מופנה הוא ואפילו למ"ד דלמידין ומשיבין שמא ליכא למיפרך מידי ואי איכא למיפרך י"ל דלאו מדבר דריש אלא מעל פי שנים יקום(ח) דמשמע יקום כל העדות ולא חצי אבל גבי ממון מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן לפי מה שגנב ישלם להכי אין סברא למעט חצאי בקר והא דדרשינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף מ. ושם) גבי שור של שני שותפין כופר (ט) ולא חצי כופר שאני התם דלכפרה אתי דאין אדם מביא חצי כפרה חצי חטאת וחצי אשם והא דאמרינן התם (גיטין מב:) גבי חציו עבד וחציו בן חורין דמשלם חצי כופר התם כל הכופר דשייך בו משלם וחשיב כופר שלם דלא הרג אלא חצי בן חורין ובפרק יש בכור (בכורות דף מח: ושם ד"ה דרבי) דרשי' חמש ולא חצי חמש התם נמי מצות פדיונו ה' סלעים ולא מקיימא מצוה בפחות ד'): אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה. אומר רשב"א דאין צריך לחלק כפירוש הקונט' דאפילו [היתה] חשובה גדולה כשבדקו שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה ובדקו למחר אותם עדים עצמן ולא ראו כי אם אחת בכריסה בשתי כתי עדים חשיב חצי דבר אע"פ שראו כל מה שיכולין (י) ולא דמי לעדות חזקה דהכא אין עדותן עדות בלא עדות ב' אחרונים (כ) ואין מועיל לשום דבר בעולם לכך הוי חצי דבר אבל שנים בראשונה אע"פ שאין עדות מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה בעדותן לשלומי פירי ודבר שלם הוא: אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'. פי' הקונט' דר"נ היה סבור דרב יהודה איירי באחד אומר אכלה חטים היינו ראשונה שלישית וחמישית ואין נראה דא"כ מאי פריך אלא מעתה אכלה ראשונה כו' אין ה"נ דלסברתו אמר רב יהודה דהוי חזקה והכי הוה ליה למיפרך אמאי הוי חזקה והא אין שום אדם אומר שאכלה רצופין ולא דמי לר' יהושע בן קרחה ונראה לפרש דר"נ ידע דתרווייהו אחדא שתא קמסהדי וה"פ כיון דאמר דהויא חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי משום דתרווייהו אחזקה קמסהדי אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ושנית ורביעית וששית הניחה בורה כדרך מוברי באגי ואחד אומר לא כי אלא אכלה (נ) שנית רביעית וששית וראשונה שלישית וחמישית הניחה בורה ה"נ דהוה חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי כיון דתרווייהו מיהא אחזקה קא מסהדי ומשני שנה אחת חטין ושנה אחת שעורין כן כל הימים ואינה צריכה שביתה כלום ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"נ כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה והלכך הויא חזקה דדמיא להא דר' יהושע בן קרחה דאמרי' בפירקין לעיל (דף נו.) אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה וטעמא דר' יהושע מפורש בסנהדרין בפ' זה בורר דאע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרווייהו אמנה קמסהדי והכא נמי תרווייהו אחזקה קמסהדי: אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'. דהיינו כרב יהודה הכי נמי דתיהוי חזקה הא ודאי לא תיהוי חזקה דלא דמיא כלל לר' יהושע בן קרחה אלא היכא דאחד אומר אכלה ראשונה ושניה ושלישית ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' דתרווייהו אחזקה קמסהדי אבל הכא לא זה ולא זה מעידים על חזקה רצופה דחזקה בדילוג אינה כלום וכן עיקרה של שיטה זו כמו שפירשתיה: א"ל רב יהודה הכי השתא התם כו'. וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה חצי עדות הוא הכא תרווייהו בחדא שתא מסהדי כשזה אומר אכלה חטין וזה אומר אכלה שעורים אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קא מסהדי אלא מסתמא על אותם שלש שזה מעיד השני נמי מעיד וכיון לעדות שלימה יש על השלש שנים מה יש פסול (ז) עוד אי משום דזה אומר אכלה שעורים: בין חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי. אין מבינין יפה בין קמת חטים לקמת שעורים:

שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם. דהייט אח לשנה אח לשנה ואחד עם האח שאותו אחד מעיד עם טלן: הרי אלו ג' עדיות. ולהכי כשר עדותן דאשתא דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת: והן עדות אחת להזמה. שאם הוזמו משלשין ביניהן וגם אין ניזומין עד שיזומו טלן: גמ' מתני'. דחשיב לג' כתות של עדים עדות אחת לשלש שני חזקה: דלא כר"ע. דלר"ע לא מהני עדותן כלל הואיל וכל אחד אין מעיד על חזקה שלימה דשלש שנים אלא על שליש חזקה והייט חצי דבר: אבא חלפתא. אבי חלפתא דר' יוסי סתם היינו רבי יוסי בן חלפתא: שהיה ר"ע אומר דבר. על פי שנים עדים יקום דבר שלם ישתלם כל הממון ע"פ עדים השנים: ולא חצי דבר. כל כת וכת אינה מעידה אלא על שליש החזקה והייט שליש דבר ולא דבר שלם הואיל ואין שני עדים מעידים על כל הג' שנים: ה"ג אילימא למעוטי אחד כו'. במס' נדה (דף נב:) אמר ב' שערות שאמרו אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה: בכריסה. באותו מקום: חצי עדות הוא. דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין לחייבה וקרא חצי דבר אתא למעוטי שהרי דבר כתיב וחצי עדות למעוטי לא איצטריך קרא דבהדיא כתיב לא יקום עד אחד וגו': אלא. האי דבר למעוטי חצי דבר (ב) דכי האי גוונא כגון שנים אומרים אחת בגבה ראינו ולא בדקנו יותר ושנים אומרים אנו בדקנו מלפניה וראינו אחת בכריסה ואי לאו מיעוטא דקרא דבר ולא חצי דבר לא היה לנו לפסול עדות זה דעדות זה כשר הוא מאחר שיש ב' עדים על כל שיער שהרי אינן מכחישין כלל זה את זה אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה ובשעה אחת ראו ב' (ג) שערות אלו מכאן ואלו מכאן דליכא למימר שומא נינהו השתא דכתיב דבר עדותן בטלה דב' שערות דבר אחד הוא ואין מועילין אלא כשהן ביחד בכת אחת שאם נראה אחד היום מכאן ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון אמרינן שומא נינהו (ד) ואין כלום אלא אם כן ישנן ביחד וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות דהא ביחד היו נמצא שכל כת עדות של חצי דבר מעידין וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה אלא חצי סימני גדלות ראינו אבל ג' שני חזקה דמתני' שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה ומי שרואה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה בזה המלכות הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב דבר שלם בפני עצמו דעל כרחך כיון דקרא למעוטי אתא ומיעוט אחד הוא דאיכא (למימר) אין לך למעט כי אם (ה) חצי דבר דמסתבר טפי למעוטי דהייט עדות דב' שערות בשתי כתות: ואחד אומר. אותן ג' שנים שאתה אומר אכלה חטין אני מעיד כמותך שאכלה אבל אכילת שעורים היתה הרי זו חזקה וטעמא מפרש לקמיה: מתקיף לה ר"נ אלא מעתה כו'. ר"נ לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפניו דבין חטין ושעורין טעו אינשי אלא ס"ל דהא דקאמר רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין כו' לאו באותן ג' שנים דקמסהיד האי מסהיד האי דא"כ עדות מוכחשת היא ותיבטל אלא ס"ל לר"נ דה"ק רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ג' שנים כפי מנהג עובדי אדמה ואחד אומר אכלה שעורים שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה והייט שש שנים בדילוג ושאלתי לעובדי האדמה ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג

הפלה

עין משפט
נר מצוה

רנז א ב מיי' פכ"א מהל' עדות הל' ז טור ח"מ סי' לח:

[נ"ל בפרא"ן]

רנז ג ד מיי' פ"ד מהל' עדות הל' ז סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יג:

רנח ה ו מיי' פט"ו מהל' טוען וטוען הל' כ סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף א:

רבינו גרשום

משלשין ביניהן. כל כת משלמת לו שליש דמי הקרקע: שלשה אחין. מעידין כל אחד שאכלה שנה: ואחד. עד נכרי: מצטרף. להעיד עמהן עם כל א' וא': הרי אלו ג' עדיות. שכל מה שמעיד אח זה אין מעיד אח זה וכשר הוא העדות: והן עדות אחת. הואיל וכל אחת מצטרף עם זה נכרי אם הוזם זה נכרי או אחד מן האחין שמצטרף עמו בטל כל העדות של חזקה זו הואיל וזה נכרי מעיד עם כולן ומשלמין בין ארבעתם: על פי שנים עדים יקום דבר. שלם ולא חצי דבר וזה השנים אין מעידין אלא שליש דבר: ורבנן. דמתני' דקא סברי ה"ז חזקה[דבר]ולא חצי דבר מאי עבדי ליה למעוטי מאי: האי חצי עדות. דאחד בלבד אמר בגבה: אלא שנים אמרו אחת בגבה. היינו שנים מעידין חצי דבר וכן נמי שנים אומרין אחת בכריסה דלא מצרפינן לסהדותייהו דהאי כת דמעיד על נימא אחת בלבד אכתי משוו לה קטנה. וכן נמי כת אחרת משוו לה קטנה ולא ידעת איזו הויא ברישא: אחד אומר. שזרעה לאכלה ג' שנים חטים וא' אומר שעורין אכלה ג' שנים הרי זה חזקה: בין חטי לשערי לא דייקי אינשי ועדותן עדות מעליא הוקו

הגהות הב"ח

(א) גמ' האי חצי דבר חצי עדות כצ"ל ואות ו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה אלא האי וכו' בכי האי גוונא וכו': (ג) בא"ד ראו ב' השערות אלו אחת מכאן ואלו אחת מכאן וכו': (ד) בא"ד ואין כלום וכו' וכל כת וכת היה יכול וכו': (ה) בא"ד למעט כי אם אותו חצי דבר: (ו) ד"ה אלא מעתה וכו' מעלייתא רצופה קמסהדי: (ז) ד"ה א"ל רב יהודה וכו' מה יש פסול עדות עוד אי משום דזה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה שעורים: (ח) תוס' ד"ה ורבנן וכו' יקום דבר דמשמע: (ט) בא"ד כופר שלם ולא חצי כופר: (י) ד"ה אלא למעוטי וכו' כל מה שיכולין לראות ולא דמי: (כ) בא"ד ואין מועיל. נ"ב עי' בריט"א: (ל) ד"ה אלא מעתה וכו' אלא אכלה שנים רביעית:

א) [סנהדרין כח.] ב) ב"ק ע. [תוספתא כ"ב פ"ב]: ג) ב"ק ע: סנהדרין ל: ודף סו.: ד) [וע"ע תוס' סנהדרין סו. ד"ה דבר ותוס' ב"ק מ. ד"ה כופר]:

רשב"ם פ"ז

ההוא שטרא דהוה חתימי עליה בי תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי וחד אחרינא לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתני' ג' אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי מי דמי התם לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי:

מתני' אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחים וכיריים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכיריים וכן לריחים הכנים תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה:

גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת כללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא

רשב"ם

הוא שטרא. והוצרך המלוה לקיימו : שכיב חד מינייהו . מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר ואילו לא מת היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו ואין צריך לצרף עמו אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי כדתנן בפ"ב דכתובות (דף כ:) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי כו' וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי ואמרינן בגמ' לדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אחבריה' והיכא דמת אחד מהן אמרינן התם אליבא דרבנן דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת והחי יעיד הוא לבדו על חתימת ידו אבל העד החי לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת דכיון דעל מנה שבשטר הן מעידין וכי אמר זה כתב ידי נפק פלגא דממונא אפומיה שהרי הוא לבדו מעיד על חתימתו ואין צריך אחר להעיד עמו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא על פומיה אשתכח דכוליה ממונא נכי ריבעא נפק אפומיה ואנן על פי שנים עדים בעינן חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה והלכך הכא דשכיב חד מינייה אין עד החי יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת אלא צריך שנים מן השוק להעיד עליו : אתא אחוה דהאי דקאי . אחיו של עד החי בא להצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימתו כדפרישית דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת דאידך המת : היינו מתניתין . דאף על גב דשני אחין פסולין לעדות אחת דלא חשיבי אלא כאחד אפילו הכי מכשרא להו מתניתין לשלשה אחין בעדות קרקע אחד מאחר שאין זה מעיד על אותה שנה שזה מעיד אף כאן העד החי מעיד על החתימה שלו ואחיו על חתימת יד המת : התם . במתניתין לא קנפיק כל הממון : נכי ריבעא . חסר רביע דהיינו שלשת חלקים ממון אפומא דאחי אלא פלגא הוא דנפיק אפומא דעד נכרי ופלגא נפיק אפומא דאחי והלכך כשירין לעדות זו דטעמא דפסיל רחמנא קרובים בעדות אחת לפי שאינן חשובין אלא כאיש אחד ולגבי חזקת שלש שנים כאיש אחד דמו שהרי איש אחר שמצטרף עמהן מועיל בשלשתן אם רצה החזקה שלש שנים : אבל הכא . גבי שטרא נפיק נכי רבעא דממונא דהיינו שלש חלקי הממון אפומא דאחי וכי חשבת לאחי כעד אחד נמצא עד אחד מגבה שלשה חלקים והאחד רביע ולא קרינא על פי שנים עדים וגו' : מתני' אלו דברים שיש להם חזקה . כלומר אלו מיני תשמישין דאמרינן לקמן שאדם משתמש בשל חבירו שאם משתמש שלש שנים ולא מיחה בו חבירו יש לו חזקה לזה המחזיק ויכול לטעון אתה נתתו לי לתשמיש זה במתנה או מכרתו לי כגון תשמישין קבועין כדמפרש לקמן שאדם מקפיד עליהן אם נעשין שלא ברשותו והלכך בשלש שנים הויא חזקה דומיא דבורות שיחין ומערות ובית השלחין וכל הנך דלעיל דכיון דקביעות תשמיש הוא כמחזיק בגופה של קרקע חבירו דמי והויא חזקה בשלש שנים ורבינו חננאל פירש אלו דברים שיש להם חזקה כאשר כבר פירשנו ולא נהירא אלא לקמיה קאי כדפרישית דאי לעיל קאי ומסקנא דמתני' דלעיל היא אריכות לשון של הבל הוא בלא צורך ועוד דלהכי תנינן לקמן יש להם חזקה טובא כללא דמילתא כל הני יש להן חזקה דתנן במתניתין עד סוף הפרק בחזקת שלש שנים מיירי כדמוכח בברייתא (לקמן נט:) בא לפני רבי חייא אמר לו יגעת בני יגעת : היה מעמיד בהמה כו'. כל הנך דברים המיטלטלין הן ואינן תשמיש של קביעות ואין בעל חצר מקפיד עד ארבע וחמש שנים ולכך אין לו חזקה למחזיק לומר מדוע לא מחית בידי דאמר ליה בעל חצר לא חששתי למחות דלא מחזקת בגוף הקרקע כדמחזקי אינשי ולא הייתי נפסד כלום ומעתה אני מקפיד: תנור וכירים . מיטלטלין הן וכן ריחים בריחיא דידא: אבל עשה מחיצה בחצר כו'. הרי זה גדר והרי זו חזקה כל מקום תוך המחיצות שעשה יכול לטעון לקוח הוא בידי : הכניס תרנגולין לתוך הבית . של חבירו שלש שנים גם על זאת ודאי מקפיד אינש ואם לא מיחה הפסיד דודאי על פיו עשה וברשותו : ועשה מקום כו'. או עשה מקום : עמוק שלשה . כדי שלא יתפזר : או גבוה שלשה . מחיצה גבוהה שלשה : גמ' מאי שנא רישא . דבהעמדת בהמה כדי בלא מחיצה אין זו חזקה : ומ"ש סיפא . דבעשיית מחיצה קנה וקא ס"ד השתא דבאינש בעלמא שאינו בר חצר זו קאמר דאין זו חזקה והלכך קשיא ליה מ"ש רישא מסיפא הא ודאי מקפידין בני חצר על איש נכרי שיביא כאן בהמותיו ומדלא מיחו ודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד בהמותיו ואמאי אין לו חזקה ולקמן מתרץ לה בשותפין : אמר עולא . כל חזקה רעועה דלא קנה אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו וא"ל לך חזק וקני והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכירים דאין זה נעל וגדר דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע : בנכסי חבירו נמי לא קנה . כלומר לענין חזקת שלש שנים שלוקח אומר לקחתי ומוכר אומר לא מכרתי אינה קרויה חזקה להיות במקום עדי מכירה דהא לא עבד ולא מידי : כל שאילו בנכסי הגר קנה . כגון עשיית מחיצה ורפק בה פורתא : בנכסי חבירו נמי קנה . כלומר הויא חזקה ומיהו הקנין ע"י מעות או מתנה היא ומיהו הכניס תרנגולין לתוך הבית דקתני סיפא דהוי חזקה בנכסי הגר לא הויא חזקה והאי דלא פריך לה מכוס דעדיפא מינה קפריך רב ששת ולאית דמפרש דהכניס תרנגולין נמי הוי חזקה בנכסי הגר דהיינו נעל שנעל את הדלת בפניהם ולאו מילתא היא דנעילת דלת לאו חזקה היא דהיינו דומה אלא למבריח ארי כדאמרן לעיל (נג.) ונעל דלת בבנין מיירי שעשה דלת או סתימה : וכללא הוא . בתמיה דקא מדמית חזקת שלש שנים שתלוי בקפידא לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע : ניר . אמרינן בפירקין דלעיל (דף נג:) דלכולי עלמא ניר לא הוי חזקה דבנכסי הגר קנה אפי' רפק בה פורתא ובנכסי חבירו לענין שלש שנים לא קנה בחזקה זו לפי שהכל תלוי באכילת הפירות באם יחרוש ולא יאכל אין בעל הקרקע מפסיד שהרי יזרע ואחר יאכל : והרי אכילת פירות . לקיטת הפירות דבנכסי חבירו קנה אם אכל הפירות שלש שנים דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים כדאמרן בכוליה פירקין : ובנכסי הגר לא קנה . דאין זה נעל וגדר כדאמרן לעיל (דף נג.) האי מאן דפסח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני : אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה . לעולם גבי איש נכרי שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות לא שנא רישא ולא שנא סיפא דהויא חזקה שאין בני חצר מניחין לנכרי להשתמש תשמישין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן ואם לא מיחו בתוך שלש שנים הויא חזקה :

והכא

תוספות

ומשני דהכא לא מכחשי אהדדי דבין חיטי ושערי לא דייקי אינשי אע"ג דדייקי בין מנה שחור למנה לבן בזה בורר (סנהדרין דף ל:) התם צריכי למידק שחייב לשלם (א) אותו מנה שלוה אבל הכא לא דייקי דבכל ענין שיאכלנה חטין או שעורים הויא חזקה ומיהו זה אומר אכלה חטין וזה קטנית עדותן בטלה דאפי' בלא דקדוק אין אדם טועה בין חטין לקטנית : הכא נפיק (ב) נכי רבעא [דממונא] אפומא *דחד . ואע"ג דיש תקנה כדאמרינן בפרק ב' דכתובות (דף כא. ושם) דאם מת אחד מן החתומין ואין שנים מן השוק להעיד עליו לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי לבי דינא ומחזקי ליה כו' הכי נמי הכא אלא דרבינא בעי למימר דבלאו הכי יכול אחיו להעיד והוה מדמה למתני' :

בשותפין

עין משפט נר מצוה

רנט א מיי' פ"ז מהל' עדות הל' ד סמג עשין קיז טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף יג :

[נ"ל דאחי]

רס ב מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יד ופ"ה מהל' שכנים הל' ה סמג עשין לה וסי' פב טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף טו וסי' קסא סעיף ה ועי' בב"י :

רבינו גרשום

אחתימת ידא דאידך . דמית : היינו מתני' . דא' יכול ליצטרף עם אחין להעיד:התם.במתני' לא נפיק . אלא פלגא ממונא אפומי דאחי ופלגא אפומא [דאחר]: הכא נפיק נכי ריבעא אפומא דאחי . שאותו אח הנחתם מעיד על חצי הממון ואח השני ואחד מעידין על חתימת המת נמצא אח שני מעיד על רביע הממון והאחד שעמו מעיד על הרביע : פיסקא היה מעמיד בהמה . בחצר חבירו : או מעמיד תנור וכירים וכו' . אלו דבר המטלטל הן אינה חזקה דהואיל דלא קביע לא קפיד בעל חצר : אבל עשה מחיצות . דהיינו בנין קבוע או הכניס תרנגולין לתוך הבית של בעל חצר שמשתמש בביתו או עשה מקום לזבלו בחצר ושתיק בעל חצר הרי זו חזקה : כל שאילו בנכסי הגר קנה. כגון נעל גדר ופרץ היינו דומיא דסיפא דגדר ועשה מחיצה : כל שבנכסי הגר לא קנה, כגון הני דרישא דלא עבד ולא מידי בגוף הקרקע : והרי ניר דבנכסי הגר קנה . כדאמר לעיל אתא ההוא גברא רפיק ביה פורתא ואוקמיה בידיה:ובנכסי חבירו לא קנה . כדאמר בפירקין דלעיל דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה : והרי אכילת פירות . אילן ג' שנים הויא חזקה:ובנכסי הגר לא קנה . כדאמר לעיל בההוא דאכלה תליסר שני ולא קנתה בהכי : אלא אמר . רב נחמן אמר רבה בר אבוה . לאו היינו טעמא דמתני' כדקאמרת אלא אי מתני'

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אלא מעתה כו' לשלם כאותו מנה: (ב) ד"ה הכא נפיק כולה ממונא נכי ריבעא:

גמרא

א) הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי ובהעמדה כדי לא קפדי והא א) תנן ב) השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ברחבה של אחורי בתים עסקינן דבהעמדה כדי ב) לא קפדי ואמחיצה קפדי רב פפא אמר אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי ג) ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא רבינא אמר לעולם לא קפדי ג) והא מני ר׳ אליעזר היא דתניא ד) ר׳ אליעזר אומר אפילו ויתור אסור במודר הנאה א"ר יוחנן משום ר׳ בנאה בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה ° ועוצם עיניו מראות ברע ה) א"ר חייא בר אבא ד) זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחריתא ואפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי בנאה חלוק של ת"ח כיצד ה) כל שאין בשרו נראה מתחתיו טלית של ת"ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח ו) שלחן של ת"ח כיצד שני שלישי גדיל ושליש גלאי ועליו קערות וירק וטבעתו מבחוץ והא תניא טבעתו מבפנים לא קשיא הא דאיכא ינוקא הא דליכא ינוקא ואי בעית אימא הא והא דליכא ינוקא ולא קשיא הא דאיכא שמעא הא דליכא שמעא ואי בעית אימא הא והא דאיכא שמעא ולא קשיא הא ביממא הא בליליא ושל עם הארץ דומה למדורה

תוספות

בשותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי. תימה דאמר הכא דהיכא דקפדי קני והאמר לעיל (דף מב:) דשותפין אין מחזיקין זה על זה דפעמים מניח האחד להשתמש לחברו ג׳ שנים ואח"כ ישתמש הוא וי"ל הא דנחית לפלגא והא דנחית לכולא להאי גיסא או להאי גיסא כדאמר לעיל ועוד נראה דיש לחלק בין שדה לחצר דהכא מיירי שבתים אלו פתוחין לחצר זה דכיון שהוא יוצא ונכנס דרך חצר זה היכא דקפדי אין מניח לו לעכבות אי לאו דזבנה מיניה: **אסור** ליכנס בחצר. בגמ׳ מוקי לה בין בחצר שיש בה דין חלוקה בין אין בה ואע"ג דבאין בה דין חלוקה אין יכול למחות בו מליכנס בחצר מ"מ יכול לאסור עליו מידי דהוה אמשכיר בית לחברו שיכול המשכיר להקדישו כדאמר בפ׳ האומר משקלי עלי (ערכין דף כא׳ ושם) אע"פ שאין יכול למחות בידו של שוכר מליכנס בו ומיהו היא גופא תימה דמ"ש מבעל חוב דאם הקדיש שדהו דאתי בעל חוב וטקיל (שם כג:) (ב) אלא משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון מוסיף דיכר וי"ל דשאני בע"ח שגוף הקרקע יוצא מתחת יד מקדיש אבל התם אין גוף הקרקע יוצא מתחת יד משכיר לעולם: **רבינא** אמר לעולם לא קפדי. משמע הכא (ג) דכולי עלמא קפדי אינשי אדריסת הרגל דאפי׳ רבינא לא קאמר אלא בשותפין ותימה דתנן בפ"ק דמגילה (דף ח. ושם ד"ה דריסת) אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש ופריך בגמ׳ דריסת הרגל הא לא קפדי ומפרש ר"ת דהתם משמע ליה לגמרא דמתני׳ איירי בבקעה דלא קפדי דאי בחצר דקפדי אפילו מודר הימנו מאכל אסור דכיון דקפדי א"כ כיוצא בו משכירים ותנן בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג.) דכיוצא בו משכירים אסור אפילו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש ולהכי פריך כיון דעל כרחך איירי בדריסת הרגל בבקעה דלא קפדי אם כן אפילו מודר הימנו הנאה אמאי אסור והוא הדין דהוי מצי למיפרך כלים הא לא קפדי ו): מליין

רשב"ם

והכא בחצר השותפין עסקינן. שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהמותיו ותנור ואשפה שלו בחצר ג׳ שנים ולא מיחו בו ושתק חבירו לכניסה ויציאה הוא ולא להעמיד שם בהמותיו וחפציו זמן מרובה והלכך בהעמדת בהמותיו גרידא בלא בנין לא הויא חזקה דבהעמדה כדי לא קפדי שותפין זה על זה עד שעה שילטרכו לאותו מקום(א) וכשילטרכו יקפידו ויסלק זה חפציו דאין לו חזקה בשתיקתן: אמחילה קפדי. ומדשתקו ולא מיחו ודאי ברשותן עשה והויא חזקה: אסורין ליכנס לחצר. שכל זמן שלא חלקו את החצר נכנס כל אחד בחלק חבירו וקא ליה בלא יחל דברו שהרי נהנה מחבירו שעומד בחצרו דבהעמדה קפדי דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אע"פ שמודר ממנו הנאה דכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו: הכא ברחבה כו׳. מתני׳ ברחבה שאחורי הבתים דאינו מקפיד כל כך אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא מקום פנוי לביאה ויציאה והלכך קפדי בהעמדה כדי: אידי ואידי. מתני׳ דהכא ודנדרים: איכא דקפיד. בהעמדה כדי: גבי ממונא. לענין חזקה: לקולא. יש לנו לילך להקל ולומר שאין השותפין מקפידין זה על זה ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חבירו מעכב עליו והיינו קולא שאנו מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו אף על פי שלא נטל רשות מחבירו ובדוכתא אחרינא (ב"מ דף מא׳) אמרינן דשואל שלא מדעת גזלן הוי והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו והלכך לא הוי חזקה דהא לא קפדי ומאיזה טעם נאמר כך משום דא"ל שותף לחבריה המחזיק אנא מהנך דלא קפדי אנא והלכך שתקתי ואין חזקתך חזקה ואם רצונך להחזיק אייתי ראיה דמהנך דקפדי אנא ותיהוי חזקתך חזקה והלכך לא הויא חזקה בכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה: גבי איסורא. השותפין שנדרו: לחומרא. ואסורין ליכנס לחצר דדלמא מהנך דקפדי נינהו וכל ספק איסורא דאורייתא לחומרא: לעולם לא קפדי. בהעמדה כדי כדתנן דלא הויא חזקה וגבי נדרים נמי מותרין ליכנס לחצר:

והא דקתני אסורין רבי אליעזר היא. דמחמיר בנדרים טפי דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך אסר: אפילו ויתור אסור. כגון בעה"ב שמודר הנאה מחנוני ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתים אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני דמתנה הוא ואף על פי שלשאר לוקחים נמי הוסיף כמו כן ומיהו רבנן שרו דמ"מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקצוב לפרוטה שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום: בכל שותפין מעכבין כו׳. בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים שממעטין אויר החצר יכולין לעכב אם האחד רוצה לעשות לבדו וחביריו אין רוצים לעשות כן: חוץ מן הכביסה. שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו: לפי שאין דרכן כו׳ להתבזות. שצריכות לעמוד שם יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר: שאין מסתכל. כשהוא הולך על שפת הנהר: היכי דמי. דמשתבח ביה קרא אם עוצם עיניו דמשמע שאם לא יעצים עיניו אינו לא צדיק ולא רשע: אי דאיכא דרכא אחרינא. ואזיל בכך: רשע הוא. ואף על פי שעוצם עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן חולין (דף מד:) הרחק מן הכיעור: אנוס הוא. אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו דמדמשתבח ביה קרא שמעינן דצריך לעצום עיניו: למינס נפשיה. להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשתבח ביה קרא דאי אנים נפשיה חסיד הוא: בעא מיניה ר׳ יוחנן מרבי בנאה. שמעתין דרבי בנאה קחשיב ואזיל אגב גררא דהך דלעיל: כל שאין בשרו נראה מתחתיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף: טלית. מקטורן שמתכסה בו על כל בגדים שהוא לובש: שאין נראה כו׳ וכל שכן דאי קאי עד להדי חלוק דאיכא לגיעות טפי: שני שלישי גדיל ושליש גלאי. שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן ולתת עליה את הפת ושליש החיצון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויתבזו האוכלין ואית דמפרשי שליש גלאי באמצע שני שלישי גדיל דהיינו מפה מבחוץ ומבפנים כל סביב השלחן ואמצעיתו מגולה גדיל קרי המפה על שם שארוגה ולשון לא הוא: וטבעתו. של שלחן שהיו רגילין לעשות בשפתו לתלותו בו יהיה מבחוץ ולא מבפנים מצד האוכלין וכדמפרש ואזיל: מבפנים. בצד הסמוך לו: היכא דאיכא ינוקא. שיושב אצל אביו לאכול צריך להושיב השלחן שיהא צד שבו קבוע הטבעת מבחוץ פן ילחוק התינוק בטבעת ויתנענע השלחן: ואי ליכא ינוקא. יעשה מבפנים ולא יהפכנה מבחוץ פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן: הא דאיכא שמעא. שמש יעשה מבפנים פן יכשל בה השמש: והא דליכא שמעא. יעשה מבחוץ ולא מבפנים פן יוזקו בה האוכלין ומיהו היכא דאיכא שמעא יעשה מבפנים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והן יושבין: הא ביממא. יהיה מבחוץ שיוכל השמש להזהר ולא מבפנים דמזיק לאוכלין שצר להם המקום:

למדורה

עין משפט נר מצוה

רסא א מיי׳ פ"ה מהל׳ שכנים הל׳ ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי׳ קסא סעיף ה ועי׳ בטור ובב"י ובמ"מ:

רסב ב ג מיי׳ פ"ז מהל׳ נדרים הל׳ ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי׳ רכו סעיף א ואין הלכה כן וטוש"ע ח"מ סי׳ קפ:

רסג ד מיי׳ פכ"א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ כא סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי׳ כא סעיף א:

רסד ה מיי׳ פ"ה מהל׳ דעות הלכה ט:

רסה ו (מיי׳ שם הל׳ ב):

רבינו גרשום

בחצר השותפין עסקינן. שמעמיד בה אחד מן השותפין בהמה או תנור וכירים ואמאי לא הויא חזקה משום דשותפין אהעמדה כדי גרידא לא קפדי כו׳: אסורין ליכנס לחצר. דהיינו הנאת משום דקפדי אהדדי אלמא דאהעמדה כדי קפדי ואמאי לא קנה בשלא מיחה: אלא הכא. מתני׳ דקתני היה מעמיד בהמתו בחצר ברחבה שאחורי הבתים מיירי דאהעמדה כדי לא קפדי: גבי ממונא. לענין חזקה: לקולא. דאזלינן בתר דלא קפיד ולא הוי חזקה: גבי איסורא. דנדר: לחומרא. דאסורין ליכנס: רבינא אמר לעולם בחצר [השותפין] אהעמדה לא קפדי. ואמאי שותפין שנדרו אסורין בהנאה: ר"א היא דאמר אפי׳ ויתור אסור. מה שמוסיף חנוני לקונה אגוז אחד או תפוח א׳ אם הקונה מודר הנאה מחנוני אסור לאותו תוספת אע"פ שאינו נותנו לו אלא מחמת מכירה. ולר׳ אליעזר דמחמיר א) הכא הוא מחמיר דאסור ליכנס ולא דברי הכל היא: בכל שותפין מעכבין זה לזה. שלא יעשה מלאכה בחצר שאין חבירו עושה: חוץ מן הכביסה. שאם האחד מכבס בגדיו בחצר וא׳ אינו רוצה לכבס בה אינו יכול לכופו זה שלא יכבסו לו בחצר: לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות. עלגבי הנהר לכבס שם: שעומדות על הכביסה. בנהר אפי׳ נכריות משום שעומדות יחיפות ומגלות זרועותיהן שלא יגרה בעצמו יצה"ר: אנוס הוא. אי מסתכל דרך הליכה: אפ"ה איבעי ליה למינס נפשי׳. לכוף עצמו שלא יסתכל: כל שאין בשרו נראה מתחתיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה רגלו כשהוא הולך יחף: וטלית של תלמידי חכמים. מקטורן שלו שיהא רחב כל כך שלא יהא חלוקו נראה מתחתיו אלא טפח: שני שלישי גדיל. מכוסה במפה מדבר שהוא עשוי בגדיל ארוג מקום שמשים הלחם עליו: שליש גלוי. בלא מפה שעליו מניחין קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויקלקל הסעודה: וטבעת. של שלחן שתולין אותו בו תהא קבועה מבחוץ שלא באותו צד שהוא יושב אלא מבחוץ מצד האחר: והתניא מבפנים. באותו צד שהוא סמוך לו. לא קשיא הא דאיכא ינוקא. שיושב אצלו יחזיר השלחן שיהא הטבעת מבחוץ שאם היה הטבעת מבפנים בסמוך שהוא יושב הוה איכא למיחש שמא יחזיק התינוק בטבעת וינענע השלחן ויהפוך אותו ואי ליכא ינוקא יהא מבפנים: אי איכא שמעא. שעומד לפני השלחן ומשמשו יחזיר הטבעת מבפנים סמוך לו שלא יזיק לשמש לשעומד לצד האחר: הא ביממא. יכול להחזירו שיהא הטבעת מבחוץ לפי שרואהו ויכול לשמור שלא יגע בו

א) נראה דצ"ל ולר"א דמחמיר התם הוא מחמיר הכא דאסור ליכנס וכו׳.

למדורה

מסורת הש"ס

א) ב"ק נא: גיטין לט: נדרים מה: ב) מגילה ח.: ג) [כתובות עג: וש"נ]: ד) [מגילה ח. נדרים לב: לג. מח:]: ה) מכות כד.: ו) [וע"ע תוס׳ ב"ק נא: ד"ה זה]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה והכא וכו׳ עד שעה שילטרכו לאותו מקום וכשילטרכו יקפידו: (ב) תוס׳ ד"ה אסור וכו׳ הקדיש שדהו דאתי בע"ח ושקיל אי לאו משום דר׳ אבהו: (ג) ד"ה רבינא וכו׳ משמע הכא דלכולי עלמא:

למדורה וקדרות מקיפות אותה מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום: ר' בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא א"ל מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא א"ל ליעול מידע ידיע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל עיין ונפק כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל הא בעינא לציוני מערתא כמדת החיצונה כך מדת הפנימית ולמ"ד *שני בתים זו למעלה מזו כמדת עליונה כך מדת התחתונה א"ר בנאה נסתכלתי בשני עקיביו ודומים לשני גלגלי חמה הכל בפני שרה כקוף בפני אדם שרה בפני חוה כקוף בפני אדם חוה בפני אדם כקוף בפני אדם אדם בפני שכינה כקוף בפני אדם *שופריה דרב כהנא (מעין שופריה דרב שופריה דרב) מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי כי מטא אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה (א) בדיקניה אתא אביי א"ל במטותא מינך שבקיה לשנה אחריתי הדר אתא תפשיה בדיקניה אתא אביי לא שבקיה עד דאייתי מספרא וגזיא לדיקניה ההוא דאמר להו חביתא דעפרא לחד בראי חביתא דגרמי להד בראי חביתא *דאודרא לחד בראי לא הוו ידעי מאי קאמר להו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו אית לכו ארעא אמרו ליה אין אית לכו חיותא (ב) אין אית לכו בסתרקי אין אי הכי הכי קאמר לכו ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך איתתא עשרה בני אית לה ולית לי מאבוך אלא חד כי שכיב אמר להו כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מינייהו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא אזלו כולהו ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי אזלו אכלו קורצא בי מלכא אמרי איכא גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא (ג) מידי אתיוהו חבשוהו אזלא דביתהו אמרה להו עבדא חד הוה לי פסקו לרישיה ופשטו למשכיה ואכלו בישריה וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא ולא קא יהבי לי דמי ולא אגריה לא ידעי מאי קא אמרה להו אמרי ניתו לחכימא דיהודאי ולימא קריוהו לר' בנאה אמר להו זרנוקא אמרה לכו אמרי הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא ונידון דינא חזא דהוה כתיב באבולא כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין אמר להו אלא מעתה אתא איניש מעלמא ומזמין

תוספות

מציין מערתא. משום (ד) דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה כדאמר בכמה דוכתי וא"ת והא אין קברי עובדי כוכבים מטמאים באהל משום דאין קרויין אדם ואפילו לרבנן דפליגי אר' שמעון (יבמות סא.) ואמרי דמטמאים באהל מ"מ בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה בנזיר (דף נג.) אלא לענין נגיעה או בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור ומקרא דכתב גבי נגיעה מרבי לה התם ויש לומר דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטם מקרא דאדם [וע"ע תוס' יבמות סא. ד"ה קברי]:

רש"י

למדורה. שמוקפת קדירות והאש באמצע אף כאן המטה והאדם באמצע והקערות סביב: כל שאין תחתיה כו'. דאמרינן בפסחים (דף קיב.) אוכלין תחת המטה אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דרך לנעול מנעלין בימות הגשמים בשביל הטיט: אלא סנדלים בימות החמה. שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם: לאוצר בלום. בסמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול (דף עו:) עיסה מעורבת ממינין הרבה וכן אוצר בלום (גיטין דף סז.) מינין הרבה מעורבין בתוכה ביחד וכן מיטת עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אוכלין וכלים: רבי בנאה. אדם גדול וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרי' (חולין דף ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן מבפנים ואח"כ מודד מבחוץ כנגדן ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה ולא יביאו טהרות דרך כאן שלא יאהיל על הקבר: אשכחיה לאליעזר. דתניא במסכת דרך ארץ דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם: בכנפה. בין זרועותיה: א"ל. רבי בנאה לאליעזר: זיל אימא ליה. לאברהם: בנאה קאי אבבא. ותן לו רשות ליכנס: אמר ליה ליעול. דאין כאן חוצפא דאיגנינא באנפיה בכנפה דשרה: דמידע ידיע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא. ולא צריכנא לאיטמוטי מיניה: ה"ג על עיין ונפיק. נכנס ר' בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ויצא ואח"כ ציין מבחוץ: למערתא דאדם הראשון. כדדרשינן בעירובין (דף נג.) ממרא קרית ארבע א"ר יצחק קרית ארבע זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: בדמות דיוקני. יעקב דאמרינן בסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון: בדיוקני עצמה. דהיינו אדם הראשון דכתיב ביה (בראשית א) בצלם אלהים ברא אותו: הא בעינא לציוני. מבחוץ ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים: כמדת החיצונה. שבה ג' אבות ואמהות כך מדת הפנימית וכמאן דדריש מכפלה שני בתים זה לפנים מזה ופלוגתא דרב ושמואל היא בפרק מעברין (עירובין דף נג.): כך מדת התחתונה. ודי לך בציון עליונה: בשני עקיביו של אדם הראשון כו'. והאי דכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק שואל (דף קנב:) ומוקמינן לה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים: שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב. ובהשוכר את הפועלים פריך וליחשוב נמי ר' יוחנן ומשני הדרת פנים לא הואי ליה: אמגושא. מכשף: חטיט שכבי חופר המתים להפשיטם בגדיהם: אתא אביי כו'. בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו: ההוא דאמר להו. מצוה מחמת מיתה היה ומחלק נכסיו לבניו על פיו: חביתא דעפרא. אני מניח לאחד מבני ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים: חביתא דגרמי. חבית מלא עצמות: אודרא. מוכין: אית לכו ארעא. נשתייר לכם קרקע מאביכם דאם כן היינו חביתא דעפרא והבהמות שיש בהן עצמות זהו חביתא דגרמי: בסתרקי. כל מיני בגדים עשויין ממוכין: לחד ברא. לאחד מבני אותו שיבררו בית דין: חבוטו. הכו הכאות על קברו ולגסותן נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט: אמר להו כולהו נכסי דהאי. שלא רצה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הנטוע שבכם ומסתברא דלזה אהב יותר ויפה דן רבי בנאה דלא שייך הכא אלא שודא דדייני והיינו שודא שלא רצה לחבוט והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:): אזלו. תשעה האחין: אכלו ביה קורצא. הלשינו עליו: אזלא דביתהו. דרבי בנאה לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה: של עבד: ואכלו בישריה. וקמלו ביה מיא. שואבים בו מים בעורו ומשקו ביה בעורו לחברייא לבני הישיבה: לחכימא דיהודאי. לרבי בנאה: זרנוקא. נוד של עור וכך אמרה תיש הוה לי וגזלוהו ממני ושחטוהו ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת ושואבין בו מים ונותנין בו: באבולא. על דלתות השער היה כתוב כדי שילמדו מאת בני אדם: כל דיין. המיוחד לדון דיני העיר ומזמנין דמיתקרי לדינא שהושבעין אותו לדין על ממון שהושבעין ממנו: לא שמיה דיין. ופסול לדון דכיון דאוהב בצע הוא יקבל שוחד:

רבינו גרשם

למדורה. שיושבין סביבה קדרות כך מניח כלוי מכאן ומכאן ומקיף קערות סביב המטה: כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה. לפי שבימות החמה שאין טיט נועלין מנעלין ומשמרין הסנדלין עד לימות הגשמים ואותן סנדלין יהיו מונחין תחתיהן בימות החמה ולא יותר' וכן בימות הגשמים [משמרין] המנעלים לפי שאסור להניח אוכלין ומשקין וכלים אחרים תחת המטה מפני שרוח רעה שורה עליהן: ושל ע"ה. שאינו מקפיד מניח הכל תחת מטתו ודומה לאוצר בלום כאוצר המאכל שמניחין בו רוב מינין: הוה מציין מערתא(אתא) היה נכנס במערה ומדד ארכה ורחבה וכמה מקום תפיסת הכוכין שבתוכה והיה יוצא חוץ על גבה מן הפתח ומכוין באיזה מקום מונחין הקברים בתוכה ומציין אותו מקום שלא יכנסו שם כהנים ויאכלו טהרות מפני שטומאה בוקעת ועולה ושאר מקום המערה שלא היו הקברים כנגדה מותר לעבור על גבה: דיצר בהאי עלמא ליכא. דאינו צריך להניח מפני שרה שלא יכנס: בדמות דיוקני. שדמותו של אברהם כדמות אדם הראשון: בדיוקני עצמה. של אדם הראשון. אל תסתכל שנברא בצלם של מעלה: א"ר בנאה והא בעינא ליכנס למערה שלו בשביל לציין: אמרה לו בת קול אין את צריך כמדת החיצונה שאברהם מונח בה כך מדת הפנימית של אדם לפי שאברהם האדם הגדול כאדם הראשון. ולמ"ד דמערת המכפלה שהיתה כפולה בית ועליה היו הכי קאמרי לר' בנאה כמדת העליונה ששם אברהם כך מדת התחתונה ששם אדם הראשון: דאודרי. דבר העשוי ממוכין צמר שגוררין מן הבגדים: בסתרקי. כרים וכסתות ומצעות עשוין מאודרין: באיסורא. דונות: אזלא דביתהו לבי מלכא אמרה להו עברא הוי לי וכו': אמר להו זרנוקא. עברא היינו בהמה ששחטו אותה ופסקו ראשה והפשיטו העור שלה ועשו ממנו נוד לשאוב בו מים מן הבור: הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא. בחצר המלך: באבולא. על גב ישער.

עין משפט / מסורת הש"ס

[עירובין נג.]
ב"מ פה.
פ"א נ"ג
[ערוך ערך דאודרא פי' שלם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרב טובי בר מתנא תפסיה אתא אביי נ"ב ותיבת בדיקניה נמחק: (ב) שם אית לכו חיותא א"ל אין אית לכו בסתרקי א"ל אין: (ג) שם בלא סהדי ובלא ראיה [?] : (ד) תוס' ד"ה מציין מערתא משום דקבר [?] טומאה [?]

ומזמין (*להו) לדינא פסליה אלא כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין לאו שמיה דיין חזא (א) דכתיב בראש כל מותא אנא דם בראש כל חיין אנא חמר אלא מעתה דנפיל מאיגרא ומית ודנפיל מדיקלא ומית דמא קטליה ותו מן דדרכיה למימת משקו ליה חמרא וחיי אלא הכי בעי למכתב בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר כתבו הכי ברם סאבי דיהודאי אמרי בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר באתר דלית חמר תמן מתבעו סמנין כתיב אפיתחא דקפוטקיא אנפק אנבג אנטל ואיזהו אנטל זהו רביעית של תורה: **מתני'** [א]המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה [ב]סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה [ג]חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה איזו היא חלון המצרית [ד]כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה רבי יהודה אומר אם יש לה מלבן אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי זו חזקה: **גמ'** מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה אמר רב יהודה אמר שמואל [ה]הכי קאמר המרזב אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות רבי חנינא אמר המרזב אין לו חזקה [ו]שאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו רב ירמיה בר אבא אמר [ז]המרזב אין לו חזקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו

תנן

ומזמין ליה לדינא. שלא כדין ויצא מן הדין זכאי: ומפקין מיניה ממונא בדינא לא שמיה דיין. דגזלן פסול לדין שיעוות הדין בשביל שוחד: בריש כל מותא אנא דם. ראש לכל המיתות הוא דם שאין אדם מת אלא ע"י רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו: בריש כל חיין אנא חמר. שהיין מחיה כל שותיו: דדרכיה למימת. כגון גוסס: בריש כל מרעין אנא דם. כל תחלואי האדם על הדם הם שמתרבה עליו: בריש כל אסוון אנא חמר. שאם ישתה יין כהלכה וכראוי לא יבא לידי חולי: תמן מתבעו סממנין. שם מבקשין סממנים לרפואה שבמקום שאין יין מצויין תחלואין: כתיב אפיתחא דקפוטקיא. מילתא באנפי נפשה היא ואגב גררא נסבה וללמוד בני העיר משם כתבו ששלשה שמות הללו מדה אחת הן ונפקא מינה למקח וממכר שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו באיזה לשון שיאמר יתן שיעור אחד ומקומות מקומות יש יש שקורין אנפק או אנטל או אנבג וכדאמר בקדושין (דף ע.) לישתי מר אנבגא א"ל מי סני מר אספרגוס כדאמרי אינשי או אנטל כדקריוהו רבנן: ואיזהו אנטל*. גמרא קאמר ליה כלומר ואיזהו שיעורו של אנטל: רביעית של תורה. רביעית הלוג דהיינו ביצה ומחצה ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מד' כוסות האמורים במצרים מד' לשוני גאולה האמורים בפ' והוצאתי (*ונצלתי ולקחתי והבאתי) לפיכך קרי לי' רביעית של תורה וכקרביעית של יין לנזיר הלכה למשה מסיני ובמסכת נזיר (דף לח.) חשיב עשר רביעיות הן שמן התורה שיעורן בכך רביעית והכי נמי אמרינן (חולין דף קז.) דשיעור אנטל היינו רביעית דאתקין ר' יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא: **מתני'** המרזב. ציטר קטן ורגילין לתלותו לסוף ציטר גדול ההולך על פני כל הגג ורגילין להפכו לכל ראש שירצו ומרחיק קילוח מים מן הכותל ולשון מרזב טפה של מים זב דרך שם כדכתיב (ישעיה מ) כמר מדלי לשון טפה והלכך אין לו חזקה דאינו דבר קבוע ואם החזיק בו בעל הגג ג' שנים ותלה אותו באויר חצר חבירו אינו יכול לטעון החזקתי דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד בעל חצר ושתיק שנתים ושלש: אבל יש למקומו חזקה. בגמ' מפרש לה: המזחילה. הוא ציטר הגדול מחזיק כל אורך הגג ומילתא דקביעות הוא הלכך יש לו חזקה דלא עביד איניש דשתיק אלא קפיד ומדשתיק איכא למימר הדין עם המחזיק דודאי נתרצה *עלמו בדמים: סולם המצרי. קטן הוא הלכך אין לו חזקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא קפיד ולא חש למחות והלכך אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגגו ולשובכו אינה חזקה: ולצורי. סולם גדול: חלון המצרית. קטנה היא אין לה חזקה אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו והחלון פתוח לחצר חבירו והחזיק בה שלש שנים אינה חזקה דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא לא חש למחות אבל אם עשאו להאיר שלא היה לו אורה מצד אחר כי אם מכאן יש לו חזקה דלשם קביעות עשאו דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה וכל מידי דקביעות הוי חזקה והכי אמר שמואל בגמ' ולאורה אפילו כל שהוא הוי חזקה: מלבן. הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: **גמ'** אין לו חזקה מרוח אחת. אם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה ושופך שם מים והחזיק בו ג' שנים אינה חזקה ואם צריך בעל חצר להשתמש שם צריך זה לעקור מרזבו מכאן ולהניח בראש השני של מזחילה דאין בעל הגג מפסיד בכך כלום והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה והלכך לא חשש בעל חצר למחות: אבל יש למקומו חזקה. באחת משתי רוחות או צפוני או דרומי שאם יעקרו מצד זה יניחו בצד אחר ואין בעל חצר יכול לעקרו לגמרי מן החצר שהרי החזיק מיהא בתוך החצר דלגבי אחת משתי רוחות הוי מרזב מילתא דקביעותא דהשם בית אי אפשר בלא מרזב וכשעשה זה מרזב בתחלה בחצר לשם קביעות עשאו והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש ומדלא מיחה הפסיד: שאם היה ארוך. יותר מכדי צרכו ותופס באויר חצר הרבה מקצרו והיינו אין לו חזקה לארכו אבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה דלא יעקרנו ממקומו כלל אפילו מצד זה לצד אחר אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום הויא חזקה: שאם רוצה. בעל החצר לבנות תחתיו בונה בניינו עד שמגיע למרזב ולא מצי טעין בעל הגג כי הוי דאחזיקי במקום המרזב אחזיקי נמי במה שתחתיו שאם נותן רשות לתלות מרזבו באויר לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרזב ולא שעבדו לו לבלתי עשות בו צרכו בין בנין בין כל דבר הצריך לו אבל אם בא לעקרו ולהגביה בניינו במקום שהיה המרזב אינו יכול לעקרו דלמקומו מיהא יש לו חזקה:

בל דיין דמתקרי לדינא ומפקי מיניה כו'. כגון אם כפר והוליאו ממנו בעדים אבל אם חייבוהו שבועה ולא רלה לישבע ושילם משום הכי לא מיפסל לדינא: **אנבג** אנפק אנטל. אומר הר"ר חיים דאנבג ואנפק הם משקים דרפואה והיינו אספרגוס דאמר (*בפ' כל הבשר (חולין דף קי ושם) אנפק אספרגוס שיפה ללב כדמשמע בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע') וה"ק הכא מה שקורין אנבג ואנפק צריך לשתותו כשיעור אנטל שהוא רביעית והיינו דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף לד. ושם) אנפקא חייא משמע שהוא אספרגוס כדאמר בברכות דאספרגוס אין שותין אלא חי והא דלא חשיב בברכות (דף נא. ע"ש) גבי ה' דברים שנאמרו באספרגוס שצריך לשתותו כשיעור רביעית משום שאינו חושש לחשוב מה שתלוי בשיעור והא דאמר בפרק שמנה שרצים (שבת דף קט:) (*ולישקליה) עד דקאי אאנפקא משמע דהוא מדה י"ל עד דקאי אשיעור (*שתיה) אנפקא קאמר אי נמי לכלי נמי קרי אנפקא על שם ששותים אותו באותו שיעור: **המרזב** אין לו חזקה מרוח אחת. פי' שאם הוא במזרח יכול לומר לו תנהו במערב אבל לסלקו לגמרי מב' רוחות לא ותימה דמזחילה היאך יש לה חזקה והלא כשמניח המרזב לראש אחר של המזחילה גם המזחילה צריך לזוזה ולהגביה ראש אחד ולהנמיך ראש האחר שנותן שם המרזב והיכי קאמר דמרזב אין לו חזקה והמזחילה יש לה חזקה והלא לעולם לא יזיז המרזב אם לא יזיז גם המזחילה וי"ל דמ"מ יש לה חזקה לענין שאין צריך לעוקרה לגמרי ממקומה כמו שצריך לעקור המרזב אי נמי כגון שהמזחילה שוה ואין גבוה לד זה יותר מלד זה דהשתא לעולם אין צריך לזוזה ממקומה אלא לכתוש לצד שמסיר ממנו המרזב וה"ר יוסף פירש דמרזב שאין לו חזקה מרוח אחת שיוכל להטות ראש המרזב לצד צפון או לצד דרום כשהוא מונח במזרח יש לו חזקה משתי רוחות שאין יכול לדוחקו להסיר לראש לצד אחד של מזחילה וכענין זה פירש רבינו חננאל שאם המרזב קבוע באמצע רוח מזרחי יכול בעל החצר לעקרו מן האמצע ולקבעו בשלש הגג או ברביע ובכל אותה רוח בכל מקום שירצה אבל לרוח אחרת אין יכול לסלקו לפי שיש לו חזקה: במזחילה

רבינו גרשום

בראש כל מותא אנא דם. מי שאחזו הדם שאינו מקיז מסתכן ומת. כלומר דכל מיתות שחמת דם הן: אלא בריש כל מרעין. עיקר חולי מחמת רוב דמין באין. ועיקר רפואה היא חמרא: אנבג אנפק אנטל. כלומר אותו כלי אספרגוס ששותין בשחרית משום רפואה היו קורין אותו בלשונם אנפק והיינו אנבג והיינו אנטל כלומר שיעורו באותו כלי שנוטלין ממנו לידים. ושיעורו כרביעית של תורה ביצה ומחצה: **פיסקא** המרזב אין לו חזקה. היינו צינור קטן כמו שתים או שלש אמות שתולין אותו בסוף צינור גדול כדי שיקלחו מימיו ברחוק מן הכותל. וכשתלוי בסוף הצינור גדול (רגליו) יכולין להחזירו לאותו מרזב לקלח מימיו או לימין או לשמאל: ויש למקומו חזקה. מפרש בגמ' מאי קאמר הכי קאמר אין לו חזקה בחצר אם שופכין מימיו לחצר חבירו אם הוא נטוי תדיר לצד אחד דאיכא למימר הואיל ואין לו רשות להטותו לאיזה צד שירצה ברשות בעל חצר בעה"ב תלוהו שם ואימתי שירצה יכול לעכב עליו: ויש לו למקומו חזקה מב' רוחות. כלומר ואם בעל המרזב מחזירו פעמים לצד זה ופעמים לצד זה ברור שיש לו למקומו לשפיכת מימיו חזקה בחצר. איכא דאמר אין לו חזקה בחצר מרוח אחת. שלא תלה אלא מרזב אחד בראש אחד של צינור אבל תלה שני מרזבין משני ראשין החזירן לחצר היינו משתי רוחותיו ויש למקומו חזקה. ר' חנינא מתרץ למתני' אין לו חזקה שיכול בעל חצר לקצר למרזב: שאם בא לבנות. בנין תחת המרזב בונה ומקבל מימיו כמה שירצה: ויש למקומו חזקה. שאם בא לעקור שאם רוצה להגביה בנינו ולעקרו לגמרי אינו רשאי המזחילה

עין משפט נר מצוה

רסו א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ו:

[נ"ל בברכות נא.]

רסז ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יג:

רסח ג ד מיי' שם פ"ז הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף י:

רסט ה ו מיי' שם פ"ח הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ז:

ער ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

[נ"ל ולישקלינהו]

[נ"ל שתיה]

[נ"א ליה]

עי' בר"ש מכשירין פי"ב מ"ב ובר"ן סוף פירקין ד"ה גור כעולם

[נ"ל ונצלתי וגאלתי ולקחתי ול"ש בנוסח רבינו פרשת פ"ח וגו' רפ"י פסחים קי.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא דכתיב כו' בראש:

[נ"ל עצמו]

תנן המזחילה יש לה חזקה בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר אלא למאן דאמר שאם רצה לבנות תחתיו בונה מאי נפקא ליה מינה הכא במזחילה של בנין עסקינן דאמר ליה לא ניחא לי דתיתרע אשיתאי אמר רב יהודה אמר שמואל [א]צינור המקלח מים לחצר חברו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דאמר ליה כי היכי דאת קנית לך חצר דידי למשדא ביה מיא לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך איתמר רבי אושעיא אמר מעכב ר' חמא אמר אינו מעכב *אזל שייליה לרבי ביסא אמר להו מעכב *קרי עליה רמי בר חמא °והחוט המשולש לא במהרה ינתק זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בנו של רבי ביסא: סולם המצרי אין לו חזקה: [ב]היכי דמי סולם המצרי אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ארבעה חווקין: חלון המצרית אין לה חזקה כו': מאי שנא גבי סולם דלא מפרש ומאי שנא גבי חלון דמפרש משום דקא בעי איפלוגי רבי יהודה בסיפא אמר רבי זירא למטה מד' אמות יש לו חזקה ויכול ל[ג]מחות למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ואינו יכול למחות ורבי אילעא אמר [ג]אפילו למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ויכול למחות *לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין ושאני הכא [ד]דאמר ליה זימנין דמותבת שרשיפא תותך וקיימת וקא חזית ההוא דאתא לקמיה דר' אמי שדריה [ה]לקמיה דרבי אבא בר ממל אמר ליה עביד ליה כרבי אילעא אמר שמואל [ו]ולאורה אפי' כל שהוא יש לו חזקה:

מתני' [ז]הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול

תורה אור

רש"י

תנן המזחילה יש לה חזקה. ובמאי דקתני המרזב אין לו חזקה קאמר אבל המזחילה יש לה חזקה: בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר. דלשמואל דאמר אין לו חזקה מרוח אחת שפיר איצטריך למימר אבל המזחילה יש לה חזקה דדבר קביעות הוא ואין רגילין לעקרה ממקום למקום וכן דר' חנינא שאם היה ארוך מקצרו אבל המזחילה יש לה חזקה ואין מקצרין אותה: אלא למאן דאמר. גבי מרזב דלהכי אין לו חזקה שאם רצה לבנות תחתיו בונה מאי שנא מזחילה דקאמר יש לו חזקה שאין בונין תחתיה מאי נפקא ליה מינה לבעל מזחילה אי בני בעל חצר תותה הא לא מפסיד מידי ובעל חצר לא שעבד לו חצירו למזחילתו לדבר שאינו מזיק לו: של בנין. אבנים: דאמר לא ניחא לי. שתבנה תחתיה: דתיתרע אשיתאי. כלומר מזחילה שלי תפול לקול מקבות והגרזן וכל כלי ברזל בהבנות בנינך אבל גבי מרזב (א) לא חשיב כל כך אפילו הוי של בנין בונה תחתיו אי נמי האי דקא מפליג בין מרזב למזחילה הייט משום דסתם מרזב של עץ וסתם מזחילה של אבנים: צינור. של שופכין: לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך. להשקות בהמותיי שעל מנת כן נתרציתי לך ודמי למקח וממכר שאני שעבדתי לך חצירי בשביל מימך ואם אתה חוזר בך אני לא אחזור בי: מעכב. על בעל הגג: אינו מעכב. דלא שעבד לו מימיו אלא כל ימי שיהיו יורדין לחצירו: אזל שיילוה לרבי ביסא. אביו של ר' חמא וזקנו של רבי אושעיא: לא במהרה ינתק. כדדרשינן נמי (ב"מ דף פה.) מפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' מדור שלישי ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה: זה ר' אושעיא. שאמר כזקנו: חווקין. שליבות אשקלוייר"ש: וקבעי גמרא מ"ש גבי סולם דלא קמפרש. מתני' שיעורא כי היכי דקמפרש גבי חלון: משום דקבעי לאיפלוגי רבי יהודה. גבי חלון הולכך ת"ק לפרש שיעורו: א"ר זירא למטה מד' אמות. מקרקע הבית קתני מתני' דחלון צורי יש לו חזקה דכיון דאיכא תרתי שהוא גדול ונמוך ויכולין להסתכל ממנו בחצר יש לו חזקה שלא היה זה מניחו לעשות אלא ודאי ברשותו עשה ואם בא שכנו לבנות הדין להתרחק כדתנן (לעיל דף כב.) החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות ואם בא עכשיו אחד מהן לפתוח חלון צורי למטה מד' אמות מקרקע הבית שכנו יכול למחות בידו ומעכבו שלא יפתח: למעלה מד' אמות. מקרקע הבית אין לו חזקה דאין חבירו מקפיד וכשבונה שכנו אינו יכול לעכב עליו ולומר לו הרחק בנינך מן החלון שלי שלא תאפיל עלי שיכול לומר לו סתום אותו שאין לך חזקה ואם אין לו חלון שם וביקש עכשיו לפתוח חלון למעלה מד' אמות אין יכול שכנו למחות בידו ולמנעו ודוקא חלון צורי אבל חלון המצרי בין מלמעלה מד"א בין מלמטה אין לו חזקה וגם אין יכול השכן למחות: ור' אילעא אמר אפילו למעלה מד' אמות. אע"ג דלית ליה חזקה יכול למחות לבלתי עשות שכנו שם חלון כדמפרש טעמא לקמיה זימנין דמותבת שרשיפא וקא חזית בביתי ור' זירא לא חייש להכי דלא חליפי איכשי כולי האי למיעבד הכי: מדת סדום. אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר בכך כלום. לר"ז כופין דלמעלה מד' אין מניחין אותו למחות שהרי אינו חסר כלום ולרבי אילעא אין כופין ויכול למחות: ושאני הכא. דאיכא חסרון: שרשיפא. ספסל: ההוא דאתא וכו'. רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מד' אמות וחבירו היה מוחה בידו: עביד ליה כר' אילעא. אלמא הכי הלכתא: אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה. חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל לא בעינן חלון צורי אלא אפילו כל שהוא יש לו חזקה דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא דכל הימים אדם צריך לאורה וכיון שעשה חלון זה לכל הימים עשאו והיה לו לבעל חצר למחות בתוך ג' ומדלא מיחה איכא למימר דברשותו עשה ומתני' לאו בחלון העשוי לאורה מיירי אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון: **מתני'** הזיז עד טפח יש לו חזקה. מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו והוציא זיז טפח בולט מכתלו לחצר חבירו הויא חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לסתור את הזיז דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוציא זיז טפח בחצרו בלא רשותו שהרי יכול למחות כדקתני ואזיל ומדלא מיחה בתוך ג' איכא למימר דברשותו הוציא: ויכול

תוספות

במזחילה של בנין עסקינן. אבל מרזב סתמו של עץ ואין עושין אותו של בנין וא"ת וליפלוג במזחילה עצמה בין של בנין לשל עץ וי"ל דניחא ליה במתניתין לאשמועינן במרזב דיש למקומו חזקה: **והחוט** המשולש לא במהרה ינתק. כמה היו שהן ואבותיהם ואבות אבותיהם היו תלמידי חכמים ולא קאמר עליהם החוט המשולש אלא הכא הייט טעמא לפי שנשלשן ראו זה את זה והא דמזכיר ר' אושעיא קודם רבי חמא אביו במחלוקת לפי שהיה גדול יותר מאביו כדאמר (עירובין דף נג.) לבן של (ראשונים) כפתח [היכל] זה ר' אושעיא ואמר נמי ר' אושעיא בדורו כר"מ בדורו שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו:

למטה מד' יש לו חזקה. ר"ת מפרש דאיירי בחלון מצרית אבל בחלון צורי או שעשוי לאורה שהוא דבר קביעות אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה והכיא ראיה מדתניא לעיל (דף כב:) החלונות בין מלמעלה בין מלמטה ד"א ותני עלה מלמטה שלא יעמוד ויראה אלמא אפי' למעלה מד' אמות יש לו חזקה כיון דהוי דבר קביעות ואומר רשב"א דאין נראה משם ראיה דאף על פי שהוא יותר מד' אמות לעומד בחוץ לעומד בפנים לא הוי למעלה מארבע אמות כגון שאותן חלונות בעלייה אי נמי מיירי כגון שיש לו עדים או שטר:

עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות. אפילו בעל הגג בבעל החצר דאין לומר דוקא בעל החצר בבעל הגג אבל בעל הגג בבעל החצר לא יוכל למחות דהא קתני בסיפא פחות מטפח אין יכול למחות ומפרש רב הונא היינו בעל הגג בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות אלא על כרחך בטפח אפילו בעל הגג יכול למחות בבעל החצר וטעמא דבטפח יכול לתלות דברים גדולים המכבידים על הכותל או אם יניח עליו כלי מלא מים ויספך ויתקלקל הכותל ובעל החצר יכול למחות משום היזק ראיה ולמאי דס"ד בגמרא למימר דרב יהודה לית ליה היזק ראיה מכל מקום כשישים כלי מלא מים פעמים שיפול ויטשטש כל החצר ופעמים שיפול על ראש בעל החצר ומיירי תוך ג' אבל אחר שהחזיק אין יכול למחות בעל החצר בבעל הגג ועוד יש לפרש דדוקא אחר ג' איירי ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר ולא מטעם דפריסית אלא משום דיש לו תשמיש לבעל הגג על הזיז רוצה להשתמש בו כל שעה ולא יניח את בעל החצר להשתמש בו אבל בתוך ג' שלא החזיק אין יכול למחות בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות והוי כמו לרב הונא בפחות מטפח והא דמפליג בין טפח לפחות הא בהא תליא דבטפח דמהני ביה חזקה יכול למחות בבעל החצר אבל בפחות מטפח דלא הויא חזקה אין יכול למחות: ואפילו

עין משפט נר מצוה

רעא א מיי' פ"ח מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ז:
רעב ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יג:
רעג ג מיי' שם פ"ז הל' ה סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף י:
רעד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
רעה ה מיי' שם הל' ז וע"ש טוש"ע שם סעיף י:
[נ"ל אחרונים]
רעו ו מיי' שם פ"ח הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ג:

מסורת הש"ס

[אגל שיילוהו. יעב"ץ] כתובות סב:
[לעיל יב: וש"נ] לקמן קסח.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דתיתרע וכו' לא חשיב כל כך אפי' הוי:

רבינו גרשום

המזחילה. היינו צנור גדול שמונח כנגד כל הבית אם מקלחת מים לחצר חבירו יש לו חזקה לפי שהיא גדולה: בשלמא להני תרי לישני קמאי שפיר. דלמרזב אין לו חזקה מרוח אחת ושאם היה ארוך מקצרו משא"כ במזחילה שיש לה חזקה: אלא למ"ד שאם בא לבנות תחתיו. של מרזב: מאי נפקא ליה מינה. לבעל המזחילה והלא מקבל הוא מימיו שלו בתוך של בנינו: הכא במזחילת של בנין. שעשויה מן אבנים ומן סיד עסקינן דאמר ליה בעל המזחילה לא ניחא לי דתיתרע אשיתאי. שאם יגע בנינך למזחילה יקלקל אותה. ואם לא יהיה ריוח למים לקלח ולצאת ישתהו שם במזחילה ויקלקלו הכותל: לדידי קני לי ממיא דאיגרך. לקבלן ולעשות מהן צרכי: רבי אושעיא אומר מעכב. לו שלא לסותמו זה: ר' אושעיא שאמר דמעכב כמו שאמר ר' ביסא זקינו שהוא שלישי לו: שאין לו ד' חווקין. מעלות: אין לו חזקה: אם יש לו מלבן בחצר חבירו כמו שפה מתחתיה שמשפע בחצר: מ"ש גבי סולם דלא קמפרש. במתני' איזהו סולם: ור' זירא אמר אדר' יהודה דמתני' קאי ואמר למטה מד' אמות אי איכא חלון בחצר חבירו יש לו חזקה ויכול למחות משום היזק ראיה ואי לא מיחה יש לו חזקה: ואי למעלה מד' אמות קאי. דליכא היזק ראיה אין לו חזקה מפני שאין יכול למחות האי הואיל דלא מזיק ליה הלכך אין לו חזקה מפני שאין יכול למחות לכך שתק אבל לא מחיל: ור' אילעא אמר אפי' למעלה מד' אמות אין לו חזקה. דלכך שתיק דלא מזיק ליה. ויכול למחות ולעכב לו מתי שירצה: בכופין על מדת סדום. דבר שאין מזיק לו ומועיל לחבירו כגון חלון למעלה מד' אמות דר' זירא סבר כופין שלא יעכב ולהכי קאמר שאין יכול למחות ור' אילעא סבר יכול למחות קסבר דאין כופין: דכולי עלמא. ואפי' ר' אילעא אמר דכופין: אי הכי אמאי אמר [ו]ויכול למחות. דאמר ליה זימנין דמותבת סידי תותך עד דקיימת להדי חלון וחזית מינאי ותסתכל כלום מה שבחצירי: ההוא דאתא לקמיה דר' אמי. שהיה לו חלון בחצר חבירו למעלה מד' אמות: כר' אילעא. דאין לו חזקה ויכול למחות: אמר שמואל ולאורה אפי' כל שהוא הרי יש חזקה. כלומר אם פתח חלון בחצר חבירו למעלה מד' אמות לצורך אורה בפני חבירו ולא מיחה אפי' כל שהוא שאין ראש אדם נכנס בו ואע"פ שאין לו מלבן הויא חזקה ואין יכול בעל חצר לסותמה ולא להאפיל עליו: פיסקא הזיז עד טפח. שאם יש לו לאדם זיז יוצא מכותלו לחצר חבירו עד טפח יש לו חזקה בחצר כשיעור טפח. שאלמלא שיש לו חזקה בחצר לא היה מניחו להוציא בה זיז בשיעור טפח: מפני שיכול למחות

עין משפט
נר מצוה

רעז א מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' ג ועי' בהשגות וסמ"ג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנג סעיף ד :

רעח ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א:

רעט ג מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף ג :

רפ ד ה מיי' שם הל' ח טור ש"ע שם סעיף א :

רפא ו מיי' שם פ"ז הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ג :

רפב ז מיי' שם פ"ס הל' ו סמג שם טוש"ע שם :

ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות : **גמ'** אמר רבי אסי אמר רבי מני ואמרי לה אמר רבי יעקב אמר רבי מני החזיק בטפח החזיק בד' מאי קאמר אמר אביי ה"ק ההחזיק רוחב טפח במשך ארבע החזיק ברוחב ארבע: פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות: אמר רב הונא לא שנו אלא בעל הגג בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות ורב יהודה אמר אפילו בעל חצר בבעל הגג אינו יכול למחות לימא *בהיזק ראיה קמיפלגי דמר סבר שמיה היזק ומר סבר לאו שמיה היזק לא דכולי עלמא שמיה היזק ושאני הכא דאמר ליה להשמישתא לא חזי למאי חזי למתלא ביה מידי מהדרנא אפאי ותלינא ביה ואידך א"ל זימנין דבעיתת: **מתני'** לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה בחצר השותפין בנה עלייה על גבי ביתו לא יפתחנה לחצר השותפין אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו : **גמ'** מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לחצר חברו דלא אבל לחצר השותפין דא"ל סוף סוף הא קא בעית אצטנועי מינאי בחצרקא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר הוה בעינא אצטנועי מינך השתא אפי' בבית נמי בעינא אצטנועי מינך ת"ר מעשה באדם אחד שפתח חלוניו לחצר השותפין ובא לפני ר' ישמעאל בר רבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת ובא ופתחת (א) יגע וסתום אמר רב נחמן
ולסתום

רש"י

ויכול למחות. כלומר הבא להוציא זיז טפח בתחלה לחצר חבירו יכול למחות בו בעל חצר שלא למלאות אויר חצירו ולא אמרינן זה נהנה וזה אינו חסר דודאי איכא חסרון כדאמרינן בגמרא גבי זיז פחות מטפח דמגו דמשתמש בעל הגג בזיז רואה בחצר ואיכא היזק ראיה : פחות מטפח אין לו חזקה. שאם ירצה בעל החצר לבנות שם בונה משום דלא קפיד דבציר מטפח לא חשיב : ואינו יכול למחות. בגמרא מפרש מי אינו יכול למחות במי : זיז. הוא כעין נסר או ראש קורה הבולט מן העלייה לחוץ וראוי לתלות בו חפציו : **גמ'** מאי קאמר. דמשמע דהכי קאמר שאם החזיק בהוצאת זיז ארוך טפח יכול להוציא כמו כן זיז ארבעה דכיון דהחזיק בזיז טפח החזיק נמי בארבעה ומילתא בלא טעמא הוא שאם נתרצה לו בעל החצר בטפח לא נתרצה לו בארבעה: הכי קאמר החזיק. בזיז שהוא רוחב טפח באורך ד' טפחים בולט מן הכותל לתוך החזיק נמי בזיז שהוא רחב בד' על ד' אורך דכיון דהניח לו אורך של מקום חשוב נתרצה לו נמי ברחבו דאין מקום חשוב בפחות מד' על ד' והוא הדין שאם החזיק ברחב טפח במשך עברה לא החזיק כי אם ברוחב ד' אבל אם החזיק ברחב טפח במשך ג לא החזיק ברחב ג' אלא מה שהחזיק החזיק ולא יותר: אמר רב הונא לא שנו. דאין יכול למחות: אלא בעל הגג. שהוא בעל הזיז : בבעל החצר. דאינו יכול למחות בו ולומר אל תשתמש בזיז שלי דמה הפסיד בעל הגג הלא כשישתמש בעל החצר ויתלה בזיז חפציו לא יראהו לבעל הגג שהרי הוא התחון לו וליכא היזק ראיה ולאי משום דממלא מקום הזיז שעכשיו אין יכול בעל הגג לתלות בו חפציו להא לא חיישינן דכיון דאין לו חזקה ויטל זה בעל חצר לתחתו לזיז אם יצטרך כל שכן שישתמש בו בעודנו תלוי באויר שלו אי נמי הכי קאמרה מתני' אין לו חזקה לבעל הגג וגם אינו יכול למחות בבעל החצר אם בא לקבוע זיזין סמוך לכתלו דהא ליכא היזק ראיה : אבל בעל החצר. יכול למחות בבעל הגג שלא יוציא זיז פחות מטפח בתחלה אי נמי שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר מפני שהוא עליון וכשיבא להשתמש יראה בעלילה זו בחצר ואיכא היזק ראיה : ורב יהודה אומר כו'. טעמא מפרש לקמיה : ומר סבר לא שמיה היזק. רב יהודה והלכך אינו יכול למחות בעל החצר בבעל הגג : ושאני הכא דא"ל. בעל הגג לבעל החצר לשום תשמיש לא חזי לי האי זיז כל שהוא שאלך ואעמוד עליו ואראה בחצירך בעלילה זו ולא חזי אלא למתלי בי חפצי וכשארצה לתלות מהדרנא אפאי ואוביש זרועי ואתלה דכיון דיכולני לתלות בחזרת פנים אם אסתכל בחצירך אהא נתפס כגנב והלכך ליכא היזק ראיה ורב הונא [א"ל] זימנין דבעיתת ליפול מן הגג כשתעמוד בשפת הגג ותבוא לתלות דבר על הזיז ולא תהדר אפך ולא תבוש מלהסתכל בחצירי ולא תהא נתפס כגנב דאפילו כי לא בעיתת תטעון כך ותאמר מחמת ביעתותא לא אהדרנא אפאי והלכך איכא היזק ראיה : **מתני'** לא יפתח אדם חלונותיו לחצר. שיש לו בשותפות משום היזק ראיה וכל שכן לחצר חבירו כדמפרש בגמרא : לקח בית בחצר אחרת. הסמוך לזה החצר : לא יפתחנו לחצר השותפין. דאע"ג דיש לו חלק בחצר אינו יכול לרבות עליהם אכסנאין : לא יפתחנה. שהרי הוסיף דיורין בחצר ומטריח על בני החצר שמרבה עליהן דריסת הרגל : ופותחה לתוך ביתו. דכיון דדרך פתח שלו יוצאין לחצר אין טורח לבני החצר שאינו מרבה עליהן דיורין וכדמפרש בגמרא שלא הוסיף על ביתו כלום אלא חולקה לשנים שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאין אם ירצה : **גמ'** מאי איריא לחצר השותפין. הרבים דלא יפתח דמשמע מפני שהן רבים חיישינן שלא יעשה לגן היזק ראיה אפילו יחיד (ג) ראיה נמי אסור להזיקו והלכך אפילו לחצר חבירו נמי לא : אבל לחצר השותפין. איכא למימר דשרי לפתוח דבלאו הכי בעי אילטעויי מחבירו בחצר שזה יכול לראותו דרך פתח ביתו הפתוח לחצר ולא מזקי ליה חלונות מידי קמ"ל מתניתין דקתני לא יפתח דא"ל האי לבעל החלונות עד האידנא כי הוה משתמשנא בחצר הוה בעינא לאילטעויי מינך שלא תראני דרך פתח ביתך (ג) ואי הוינא בבית לא הוה בעינא לאילטעויי מינך שהרי לא היו עושין פתח כנגד פתח כדקתני מתניתין אבל השתא אפי' בבית בעינא לאילטעויי מינך כדי שלא תראני דרך חלונותיך שהן גבוהות אע"ג עד האידנא כי הוית בחצר בעינא לאילטעויי מינך כי הוית בבית לא בעינא לאילטעויי מינך השתא אפילו כשאתה בבית (ד) בעינא לאילטעויי מינך : שפתח חלונותיו. והיה טוען שעשה ברשות בני חצר : החזקת. סבר לה לאלתר הויא חזקה דכיון דבפניו החזיק ושתק הם איתא דשלא ברשות עשה היה לו למחות והיינו דאמרן בפירקין לעיל (דף מא.) כמאן כרבי יהודה וכר' ישמעאל (*וכרבי) יוסי דאמרי כל בפניו לאלתר הויא חזקה ואין הלכה כן : לך יגע וסתום. דלא הויא חזקה עד שלש שנים : [ח"ע מר רב']
ולסתום

תוספות

ואפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות. אע"ג דגבי זיז [שלפני] החלון דיוצא לרשות הרבים לא שרינן במסכת עירובין (דף נח:) להניח עליו אלא כלים הנשברים משום דחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי והכא לא חיישינן שמא יפול על ראשו של בעל החצר שאינו עומד כל שעה תחת הזיז א"נ התם לא אסר אלא להניח עליו אבל הכא איירי למיתלא ביה דבדבר התלוי לא חיישינן לנפילה וא"ת והיאך יכול בעל הגג להשתמש בזיז והא איכא מעקה דאמר בפ"ק (לעיל ב:) גג הסמוך לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות וי"ל כגון דהזיז בקרן זוית בסוף המעקה : **מאי** איריא לחצר השותפין. פ"ה מאי איריא לחצר השותפין שמזיק לשנים משמע מתוך פירושו שהוא אינו שותף באותה חצר וקשה לר"י לפירושו מדמסיק בתר הכי אלא אפילו לחצר השותפין דאמר ליה סוף סוף בעית לאילטנועי מינאי משמע שהוא שותף ונראה לר"י לפרש מאי איריא לחצר השותפין שהוא מזיק לו משני מקומות אפילו לחצר חבירו שאינו מזיק לו אלא מכאן נמי ולפי' קשה לרשב"א דא"כ אמאי קאמר עד האידנא הוה בעית כו' הוה ליה למימר קא משמע לן דבשני מקומות לא מצינא לאילטנועי מינך ונראה לי דמעיקרא דפריך מאי איריא לא סלקא דעתיה שיש לו שותפות בחצר : **בבית** לא בעינא לאילטנועי מינך. פירוש כשאתה בבית אבל פירוש אחר שפ"ה כשאני בבית אין נראה לרשב"א דהשתא נמי לא בעי לאילטנועי בתשמיש הבית דהא האי חלון דפתח אינו לא כנגד הפתח ולא כנגד החלון דהא תנן (לקמן דף ס.) אין פותחין חלון כנגד החלון כו' :
לקה
לפני רבי חייא אמר יגעת

רבינו גרשום

למחות. ולעכב אדם בחבירו שלא יוציא בחצירו זיז טפח ואם פחות מטפח הוא אין לו חזקה בחצר שאינו חשוב. ואין יכול למחות בידו בעל החצר שלא יוציא בחצירו פחות מטפח שכיון שאין לו חזקה בכך מאי איכפת ליה: הכי קאמר. החזיק בטפח שיש לו בחצר חבירו זיז רחב טפח ובמשך ארכו ד' יש לו חזקה בחצר ברוחב ד' כנגד אורך כל הכותל שכיון שלא מיחה בו בעל חצר בזיז חשוב כזה בידוע שיש לו חזקה בחצר כנגד כל הכותל ברוחב אותו זיז: לא שנו. שאין יכול למחות אלא בעל הגג בבעל הצר שאין יכול בעל הגג לעכב לבעל החצר שלא ישים בחור שבכותלו זיז פחות מטפח אם הוא צריך לו שכבר אין לו חזקה : אבל בעל חצר בבעל הגג יכול למחות. שלא יוציא זיז פחות מטפח בחצירו בכותלו : מר סבר. רב הונא : שמיה היזק. להכי מעכב בעל חצר לבעל הגג שאגב שישהה מראש גגו וישתמש באותו זיז פחות מטפח שיקשור בו חבל או יתלה עליו [יסתכל] כלום ממנו בחצר ור"י סבר לאו שמיה היזק: ושאני הכא דאמר ליה בעל הגג לבעל הצר לתשמיש לא חזי ההוא זיז פחות מטפח שאין ראוי לעמוד עליו ולא חזי אלא למיתלי ביה שום רפק : כי תלינא ביה מידי מהדרנא אפאי ותלינא. ולא אסתכל בחצירך : ואידך. בעל הצר אמר זימנין דבעיתת שלא יהא תלוי או קשור בזיז יפה ומעיינת ואגב הכי תסתכל בחצירי : פיסקא לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין. בחצר שיש לו שותפות בה אם אין לשאר שותפין שם חלונות: אפי' לחצר חבירו. של יחיד אין רשאי לפתוח משום היזק ראיה : לא מבעיא לחצר חבירו דלא. משום דאין לו חלק בה: אבל לחצר שותפין'. שיש לו חלק בה הא מצי אמר ליה סוף סוף הא בעית איצטנועי מינאי כשאני נכנס ויוצא בחצר כך הצנע עצמך כשחלונותי פתוחין : קמ"ל. דמצי א"ל השותף עד האידנא קודם פתיחת החלונות כשאתה בחצר הייתי צריך להצנע ממך וכשהיית בבית לא הייתי צריך להצנע. עכשיו אפי' כשאתה בבית צריך אני להצנע ממך בחצר מפני חלונותיך: שפתח. לחצר השותפין ולא מיחו ושוב מיחו : לך יגע וסתום. שאין חזקה עד ג' שנים : אמר רב נחמן
ולסתום

[לעיל ב:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ופתחת לך יגע: (ב) רשב"ם ד"ה מאי איריא וכו' אפי' יחיד נמי כצ"ל ותיבת ראיה נמחק : (ג) ד"ה אבל וכו' ביתך וכי הוינא וכו' לא הוית במינא וכו' : (ד) בא"ד כשאתה בבית נמי בעינא :

ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק: לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין: מאי טעמא מפני שמרבה עליהם את הדרך אימא סיפא אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו והלא מרבה עליו את הדרך אמר רב הונא מאי חדר שחלקו (א) בשנים ומאי עלייה אפתא: **מתני'** לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן עושה אותו גדול ואחד עושה אותו שנים: **גמ'** מנהני מילי א"ר יוחנן דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה אמר ראוין הללו שתשרה עליהם שכינה: היה קטן לא יעשנו גדול: סבר רמי בר חמא למימר בר ד' לא לישוייה בר תמניא דקא שקיל תמניא בחצר אבל בר תרתי לישוייה בר ארבעה שפיר דמי א"ל רבא מצי א"ל בפיתחא זוטרא מצינא לאצטנועי מינך בפיתחא רבה לא מצינא אצטנועי מינך: אחד לא יעשנו שנים: סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה תרי בני תרתי תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לישוייה בני ארבעי ארבעי שפיר דמי א"ל רבא מצי אמר ליה בחד פיתחא מצינא אצטנועי מינך בתרי לא מצינא אצטנועי מינך: אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח: דא"ל סוף סוף הא בעית אצטנועי מבני רה"ר: **מתני'** *אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות ר"א מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא *לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה: **גמ'** ורבנן *זימנין דמפחית ולאו אדעתיה: אין מוציאין זיזין וגזוזטראות וכו': ר' אמי הוה ליה זיזא דהוה נפיק למבואה וההוא גברא נמי הוה ליה זיזא דהוה מפיק לרה"ר *(הוו קא מעכבי עליה בני רה"ר) אתא לקמיה דר' אמי א"ל זיל קוץ אמר ליה והא מר נמי אית ליה (ב) דידי למבואה מפיק בני מבואה מחלין גבאי דידך לרשות הרבים מפיק מאן מחיל גבך: ר' ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים הוה ההוא גברא דהוה ליה נמי אילן הנוטה לרשות הרבים אתו בני רשות הרבים הוו קא מעכבי עילויה אתא לקמיה דר' ינאי א"ל

זיל

תורה אור

במדבר כד

לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין. פירוש אפילו לביתו כדי (ו) שלא יכנס ממנו לחצר השותפין: **ראוין** הללו שתשרה שכינה עליהם. מסיפיה דקרא דריש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים:

נפלה

ולסתום. אם החזיק בחלון ג' שנים בחצר השותפין ובא חבירו וסתמו שבנה כותל כנגדו והוא שתק לאלתר הויא חזקה לזה הסותם שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו וחזקת ג' שנים שהיה חלונו פתוח אינה כלום מאחר ששתק כשסתמו זה: שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק. ומדשתק אודויי אודי ליה דשלא כדין החזיק מעיקרא: שמרבה עליהן את הדרך. שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה וליכא צניעות כדמעיקרא: והלא מרבה עליהן את הדרך. בבנין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן והוא מכניס לתוכה דיורין לבד דיורין שבביתו אע"פ שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר: מאי. בונה החדר דקתני מתני' לא בונה ממש כדקאמרת אלא שחלקו לחדר שלו לשנים שעשה מחילה באמצעיתו להושיב שם דיורין מרובין דבדבר זה יש לו רשות שיכול למלאות כל ביתו דיורין: ומאי עלייה אפתא. יליע מפרשי לקמן (פרק המוכר את הבית) אפתא ואמרינן ג' שמות יש לה יליע צלע ותא ומוכח התם מקראי דהיינו בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו ואינו שוה לגג הבית ומתני' הכי קתני ובונה עלייה על גביו דההוא חדר שלפנים מביתו דהיינו נמי שחלקו בגבהו ועולה דרך ארובה מן החדר להאי עלייה דהיינו יליע שהרי אחורי הבית הוא והלכך קרוי יליע וגם גבי יליע אשכחן כי האי גוונא תחתיים שניים ושלישים כדכתיב הצלע התיכונה וכתיב ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה וגו' (מלכים א ו) והלכך אין כאן תוספת בנין כלל לא בחדר ולא בעלייה דחדר היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קצרים וכן עלייה שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר ונמצאת עלייה בנויה מאיליה: **מתני'** לא יפתח אדם לחצר השותפין. אפילו היכא דיש לו חזקה: חלון כנגד חלון. אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה וטעם משום צניעות כולה מתני' מפרש בגמ': **גמ'** וירא את ישראל שוכן. ראה היאך שוכנים ולפיכך אמר מה טובו אהליך וגו' שאין פתחי אהליהם מכוונים ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי דלא היה רה"ר אלא במחנה לויה כדאמרינן במס' שבת (דף צו:): אמר ראוין הללו כו'. מדכתיב התם מה טובו אהליך קדייק: סבר רמי בר חמא למימר. דמאי דקתני היה קטן לא יעשנו גדול היינו דאי הוה פתח בר ד' אמות רחב לא ירחיבנו לח' אמות דקמפסיד לבעלי החצר דקשקיל השתא תמני אמות בחצר כנגד כל הפתח באורך ארבע אמות רחוק מן הפתח כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל יא.) היה רחב שמנה נוטל שמנה אמות באורך החצר כנגד רוחב כל הפתח ואילו מעיקרא לא הוה שקיל אלא ארבע אמות אבל לצניעותא לא הוה חייש רמי בר חמא דכי היכי דמצטנעי מפתח קטן מצטנעי (ג) מפתח גדול: בר תרתי. דשקיל נמי ד' אמות בחצר כבר ארבעי כדאמרי' נותן לכל פתח ארבע אמות: לישוייה בר ארבעי. דלא מפסיד לחבריה מידי דמעיקרא נמי הוה שקיל ד' אמות בחצר: לישוייה תרין בני ארבעי. דהשתא נמי לא שקיל אלא תמני בחצר כמעיקרא ולאיצטנועי נמי לא חיישינן דמה לי ח' אמות בפתח אחד מה לי ח' אמות חלוקות לב' פתחים בשני מקומות מ"מ ח' אמות יש לו פתוחות לחצר: בחד פיתחא מצינא איצטנועי. כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר א"נ להשתמש שלא כנגדו אבל בשני פתחים לא מצינא לאיצטנועי כל כך דאפי' אם האחד נעול השני יהיה פתוח: סוף סוף הא בעית איצטנועי מבני רה"ר. שרואין בביתך דרך פתח הבית ורוכבי סוסים וגמלים רואין בתוך (ד) חלונותיו: **מתני'** אין עושין חלל תחת רה"ר. ואע"ג דמקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה שאין רצונו של בני אדם ליזוק ולירד לדין על עסקי ממונו ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל בורות שיחין ומערות: ר"א מתיר. אלא שיכסהו כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת דר"א אזל בתר השתא ולא חייש לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול והכי אמרינן בבבא קמא (דף נ:): זיזין. קורות קטנות: גזוזטראות. קורות גדולות הבולטות מן הבית לחוץ ואיכא למיחש פן יכשלו בהם בני רה"ר והלכך אין מוציאין דהא כל בני רה"ר ליתנהו גביה דלימחלו: כונס לתוך קרקע שלו. את כותלו ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הוצאת זיזין ומוציא: ובה זיזין וגזוזטראות. הבולטות לרשות הרבים: הרי זו בחזקתה. דטענינן ללוקח ואומרים אימר כונס לתוך שלו היה אבל המוכרה לו שהוציא הזיזין הוא היה צריך להביא עדים שכנס לתוך שלו או שיטעון שני חזקה החזקתי וכנסתי לתוך שלי דהויא לה חזקה שיש עמה טענה אבל לוקח לא צריך למיטען מידי אלא כך לקחתיה וא"ל לטעון היאך הוציא המוכר את הזיזין לחוץ לרה"ר דטוענין ליורש וטוענין ללוקח: **גמ'** ורבנן. דאסרי סברי לא אזלינן בתר השתא וחיישינן משום דזימנין דמתליע מתוכו ויפחות ולאו אדעתיה דעובר ברה"ר ויעבור ויפול: מפיק למבואה. מוציא (ה) למבואה והמבוי מקום הלוך כל בני החצירות הוא: הוו מעכבי עילויה בני רה"ר. שנופיו מזיקין לגמל ורוכבו:

זיל

לעיל כו:

[לעיל כג.]

[לעיל כו:]

פ"מ מ"ו וכן בר"ף ורא"ש ליתא

רפג א מיי' פ"ז מהל' שכנים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנד סעיף יב:

רפד ב ג מיי' פ"ה שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

רפה ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:

רפו ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ד:

רפז ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:

רפח ז ח ט מיי' שם הל' י יא טוש"ע שם סעיף ד:

רפט י מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כג סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף א:

רצ כ מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעיף ב:

רצא ל מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף ג:

רצב מ מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

ולסתום. שאם יש לאדם חלון בחצר חבירו ובונה בעל חצר כנגדו וסותמו בפנים. אם לא מיחה לאלתר בעל חלון (שעה) לאלתר הוי חזקה לבעל חצר לסותמו: לקח. אחד מן השותפין: בית בחצר אחרת לא יפתח לחצר השותפין. מפני שמרבה על השותפין דריסת רגל של אותן שיהיו דרין באותו בית מה שלא היה שם קודם לכן: בנה עלייה על גבי ביתו ורוצה לשעברת לבית דירה לא יפתח לה פתח בחצר השותפין מפני שמרבה עליהם הדרך: אלא אם רוצה כו'. מפרש בגמ'. והלא מרבה על הדרך. דהשתא בונה עלייה מה שלא היתה שם קודם לכן ומשים בה דיורין אע"פ שפותחה בתוך ביתו מרבה עליהם הדרכים. אלא מאי בונה את החדר ואת העליית דקאמר לא עלייה ממש אלא שחלק חדרו לשנים וחלק החיצון קרוי חדר ומאי עלייה דקאמר אפתא שקורין אפלדי"ץ והיינו חלק הפנימי ושוכר האחר לדירה. ואי אמרת והלא מרבה עליהם הדרכים לא מצי אמרת דכשם שאם היו לו בני בית לזה יותר מן השותפין אחרים לא היו יכולין לעכבן שלא יכנסו ושלא יצאו בחצר כך עכשיו כיון שלא בנה בנין יותר אלא שהיה כמו שהיה וחלקו לשנים והכנים דיורין בחלק האחר אין יכולין לעכבו: פיפקא. שלא היו מכוונין זה כנגד זה. מפני היזק ראיה: אם היה קטן. הפתח:(א) דקא שקיל ח' אמות בחצר דאיכא ביה שיעור ב' פתחים: אבל בר תרי (ספח בכ"י) אמות. לישויה בר ארבע אמות (ספח בכ"י) רוחב שפיר דמי דסוף סוף לא שקיל אלא ד' אמות בכל פתח שהוא פתוח מח' אמות (ספח בכ"י). ואם הפתח פתוח מח' והלקן לשני פתחים לכל פתח יש לו ד' אמות ושהוא בו ח' אע"פ שלא נחלק לשנים יש ח' אמות: אבל בר תמני. שיש לו ח' אמות לישויה תרי פתחים שפיר דמי דסוף סוף לא שקלי אלא ח' אמות בחצר כדמעיקרא: מצי אמר ליה. בחד פיתחא מצינא דאיצטנועי מינך שאני משתמש כשהוא נעול: בתרי פתחי לא מצינא איצטנועי. שכשהאחד נעול השני פתוח: אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח דא"ל סוף סוף כו': פיסקא ור"א מתיר. ובלבד שיכסנו כסוי חזק כדי שתהא עגלה כו': ורבנן. דאסרי מאי טעמא והלא הכסוי חזק סברי דזימנין דמיפחת. שיתליע מתוכו ולאו אדעתיה דהאי שיהא רעוע: זיזין. יבורנ"ש: גזוזטראות. קורות: לרה"ר. דליתנייהו כל בני רה"ר גבי הדדי דלימחלי ליה: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות שיוצאין לרה"ר הרי זו בחזקתה ואין צריך לקוץ: מחלין לי בני מבואה. דיחידים נינהו ומצי מחלי: הוו מעכבי עילויה. בני רה"ר שנופיו מזיקין לגמל ורוכבו:

כין

הגהות הב"ח

(א) גמ' שחלקו לשנים: (ב) שם מר נמי אית ליה א"ל דידי: (ג) רשב"ם ד"ה סבר וכו' מצטנעי נמי מפתח גדול: (ד) ד"ה סוף וכו' חלונותיך הס"ד: (ה) ד"ה מפיק וכו' מוציא למבוי והמבוי מקום: (ו) תוס' ד"ה לקח בית וכו' כדי שיכנס כצ"ל ותיבת שלא נמחק:

א) נראה דהוא ציון על הגמ' דסבר רמי בר חמא למימר דבר ד' לא לישווייה בר תמניא דקא שקיל וכו'.

זיל האידנא ותא למחר בליליא שדר קצייה להההוא דידיה למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ א"ל הא מר נמי אית ליה א"ל זיל חזי אי קוץ דידי קוץ דידך אי לא קוץ דידי לא תקוץ את מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ניחא להו לבני רה"ר דיתבי בטוליה כיון דחזא דקא מעכבי שדר קצייה ולימא ליה זיל קוץ דידך והדר אקוץ דידי משום דריש לקיש א)דאמר °התקוששו וקושו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים: אבל אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא: איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ר' יוחנן אמר כנס מוציא וריש לקיש אמר כנס אינו מוציא א"ל רבי יעקב לר' ירמיה בר תחליפא אסברה לך להוציא כ"ע לא פליגי דמוציא כי פליגי להחזיר כתלים למקומן ואיפכא איתמר ר' יוחנן אמר אינו מחזיר וריש לקיש אמר מחזיר ר' יוחנן אמר אינו מחזיר משום דרב יהודה ב) דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש אמר מחזיר הני מילי היכא דליכא רווחא הכא הא איכא רווחא: לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה: אמר רב הונא נפלה חוזר ובונה אותה מיתיבי אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין בזמן הזה· לקח חצר מסוידת מכוירת מפויחת הרי זו בחזקתה נפלה אינו חוזר ובונה אותה איסורא שאני ת"ר ג) לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר ר"י אומר עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור תבן מותר ת"ר ד) כשחרב הבית בשניה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להן ר' יהושע אמר להן בני מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין אמרו לו נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח ועכשיו בטל אמר להם א"כ לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים שתקו אמר להן בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר שכבר נגזרה גזרה ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר ה) שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה דכתיב °במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אלא כך אמרו חכמים ו) סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה אמר רב חסדא כנגד הפתח עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט מאי היא אמר רב בת צדעא שנאמר °אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו' מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי ז) היכא מנח לה במקום תפילין ח) שנאמר °לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר ט) וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה שנאמר °שמחו את ירושלים וגו' תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אלא אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו אלא י) הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

הדרן עלך חזקת הבתים

רשב"ם

זיל האידנא. שהיה רוצה לקשט עצמו תחלה כדלקמן: אי קוץ דידי. אם שלי קוץ כבר: כיון דחזא דמעכבי. הבין שבשביל כבודו שותקין על שלו: ולימא ליה זיל קוץ כו'. ולמאי א"ל זיל האידנא כו': התקוששו. הסר קש מבין עיניך תחלה כמו לקושש קש (שמות ה) כלומר קשוט עצמך: איבעיא להו כנס. לתוך שלו ולא הוציא עכשיו זיזין מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן מי אמרינן דויתרה לבני רה"ר ואבד כחו או לא: (א) וריש לקיש אמר כנס אינו מוציא. קס"ד לא יוציא עוד זיזין דאבד כחו: ואיפכא איתמר. דמוקמינן לרבי יוחנן כר"י דהלכתא כוותיה וקי"ל כרב יהודה בהך: מצר. שבין שתי שדות שהחזיקו בו והכא נמי הרי החזיקו בהך כניסה: איכא רווחא. כשיחזיר כתלים למקומן אכתי איכא כל רוחב רה"ר וסתם רה"ר מרווח הוא: ה"ג אמר רב הונא נפלה כו'. אי נמי ואם נפלה ולא גרס שאם נפלה: חוזר ובונה אותה. להוציא זיזין כבתחלה: אין מסיידין. בית משום אבל בית המקדש: ואין מכיירין. צורות שלר בסיד וי"מ דהיינו נמי סיוד אלא שהכיור לבן יותר: מפייחין. צורות של מיני צבעונים: נפלה אינו חוזר כו'. אלמא כל בנין שאינו רשאי לעשות בתחלה אם היה לו ונפל אינו חוזר ובונה וגבי הוצאת זיזין לרה"ר נמי כיון דאי אפשר להוציא בתחלה אם נפל אינו חוזר ומוציא: איסורא שאני. מהיזקא: חול או תבן. מכהה לבנונו: טרכסיד. בנין חזק וטוב ואף על פי שמשחיר קצת אסור: אפשר בפירות. ויפה אמרת ונפרוש גם מן הלחם: בפירות אחרים. שאין מביאים ביכורים אלא מז' המינין: שכבר נגזרה גזירה. חורבן ונתחייבנו להתאבל דכתיב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה (ישעיה סו): במארה אתם נארים. קבלתם עליכם בגזירת ארור להביא המעשר אל בית האוצר כדכתיב במלאכי (ג) הביאו את כל המעשר וגו' ואעפ"כ ואותי אתם קובעים אתם גוזלים את המעשר ואת התרומה כדכתיב התם ואמרתם במה קבענוך המעשר והתרומה: הגוי כולו. כלומר וכל הקהל כולו קיבלו את הגזירה ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה לא היו מסכימין ורובן כבולן אלמא לא חשיבא גזירה אא"כ רובן יכולין לעמוד בה: אלא כך אמרו חכמים כו'. מסקנא דמילתיה דרבי יהושע היא: כסא דהרסנא. קערה של מאכל דגים מטוגנין בשמן בסולת: בת צידעא. טנפ"ל שרגילות לסוד שם ולהסיר שער: שנאמר אם אשכחך וגו'. אטלהו קאי: אפר מקלה. אפר הכירה השרופה באש קרוי כן ומשום דאיכא אפר פרה נמי הוצרך לפרש כן: פאר תחת אפר. מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר דהיינו תפילין כדכתיב פארך חבוש עליך (יחזקאל כד): לשבוע הבן. מילה שהיא לסוף ז': ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו. בענין טוב ולא ע"י עובדי כוכבים ומצות לא יבטלו עוד: אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין. במה שלוקחין נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר: ואל יהיו מזידין. דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוה ונמצאו מזידין הלכך לא גזרינן: הדרן עלך חזקת הבתים

תוספות

נפלה אינו חוזר ובונה אותה. הקשה ה"ר דבית שבנה בזמן שבהמ"ק קיים ונפלה חוזר ובונה וכשלקח חצר המסוידת הרי זו בחזקתה דכל זמן שהיא קיימת יש לנו לתלות שבהיתר עשה בזמן שבהמ"ק קיים אבל כשנפלה תלינן שבאיסור נעשית לאחר חורבן ומש"ה פריך לרב הונא אמאי חוזר ובונה אותה כיון דנפלה אית לן למיתלי שבאיסור הוציא ומשני איסורא שאני דאפי' ודאי נבנה בהיתר כי נפלה אסור לבנותה ולסייד: מים לא נשתה [וכו'] שתקו. וא"ת אמאי לא אהדרו דאפשר במי בורות דפסולין לניסוך כדמשמע בסוכה (דף מח.) ואומר ר"י דדבר דהוי ממין שעושין בו ניסוך חשיב כמו דבר עצמו דאי לאו הכי תקשה דישתו יין מבושל דפסול לנסכים ואין להקשות דאפשר במי תותים ויין תפוחים שלא היו יכולין לסבול (ג) שלא לשתות בלא מים: דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים. תימה הכתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר והיינו זרעו של אברהם כלה שלא יוליד אלא בן ובת: מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמצא בהן אם לאו צריך למחות כדמוכח בפ' במה[בהמה] (שבת דף נה. ושם ד"ה ואע"ג) דאמרה מדת הדין (ג) אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ונענשו אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו' כ):

הדרן עלך חזקת הבתים

עין משפט נר מצוה

רצג א ב ג מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ב: רצד ד מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף ג: רצה ה ו ז ח ט מיי' פ"ה מהל' תענית הל' יב סמג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי' תקס סעיף א: רצו י כ ל מ מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף ב [וברב אלפס תענית דף קעט:]: רצז נ טוש"ע או"ח סי' תקנד סעיף כה: רצח ס מיי' פ"ב מהל' ממרים הלכה ה סמג עשין קיא:

רבינו גרשום

כיון דחזי דמעכבי. להאי אמר ש"מ דלא ניחא להו ומשום יקרא דידי שתקו: איבעיא להו כנס לתוך שלו ולא הוציא. זיזין באותה פעם באותה כניסה מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן. מי אמרי' כיון דלא הוציא בתחלה בההיא כניסה ויתרה לבני רה"ר אי לא: ר' יוחנן אמר. לרשותו מוציא בה זיזין כל זמן שירצה. וריש לקיש אמר כנס ולא הוציא לאלתר אינו מוציא שוב: להחזיר כתלים למקומן. כמו שהיה: אבל רה"ר מצר שהחזיקו בו [רבים]. שכבר דשין באותה כניסה: ה"מ. דאסור לקלקלו היכא דליכא רווחא מפי ברה"ר: אין מכיירין. שאין עושין ציור מן הסיד עצמו כמו שעושין בנאין: אין מפייחין. שאין מלבין הבית לאחר שמצייר בזמן הזה מפני איבול בהמ"ק: אין חוזר ובונה אותה. באותו סיד וכיור: איסורא שאני. שאסרו חכמים מפני איבול: אבל אם (כן) עירב בו חול. שלא יהא לבן כל כך: הרי זה טרכסיד. השביחו מפני שאע"פ ששחור כמעט נעשה חזק ונדבק ביותר: אפשר בפירות אחרים. שלא היו מביאין בכורים אלא משבעת המינין: שתקו. שא"א לחיות בלא מים: במארה אתם נארים. כשאתם גוזרים מארה גזרה ואותי אתם קובעין בהם בהסכמתכם. אי איכא הגוי כולו שיכולין לעמוד בה אין. מקיימת הגזירה ואי לא לא: בת צדעא. א) שלא תזבין צדעא בשרק שלא תיתפור ממנה שיער: כנגד הפתח. כדי שתהא נראה: לשבוע הבן. שעושין לסוף שבעה: שיהיו שוגגין. שיבטלו אותו דין בשוגג ואל יהיו מזידין שאם נגזור גזירה יהיו מבטלין אותה במזיד שלא יהיו יכולין לעמוד בה שלא לישא אשה:

הדרן עלך חזקת הבתים

א) אולי צ"ל שלא תעביר צדעא בסרק כדי שתיפול ממנה שער.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין יח. יט. ב"מ קז: ב) ב"ק כח. לעיל יב. כו: לקמן ק. ג) שבת פ: [תוספתא סוטה פט"ו]: ד)[תוספתא שם]: ה) ע"ז לו. הוריות ג: [ב"ק עט:]: ו)[תוספתא פ"ב]: ז) [תענית טז.]: ח) [תיבת שנאמר ליתא ברב אלפס]: ט) [שם בתוספתא תענית ל:]: י) [שבת קמח. ביצה ל.]: כ) [וע"ע תוס' פ"ק ד. ד"ה שהיה בידם]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וריש לקיש אמר כנס אינו מוציא. נ"ב [חסר בהתחלה ונשאר זה הלשון] ומאן דקא מיבעי ליה נמי לא קא מיבעי ליה אלא בלהחזיר כו' והכי קא מיבעי ליה הא דתנן אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא ומשכנס מחל לבני רה"ר ושוב אינו יכול להחזיר כתלים למקומן אלא מוציא זיזים בלבד או דלמא ה"ק כונס לתוך שלו ומוציא והשתא הוא כיון דכבר הוציא זיזין אינו מחזיר כתלים למקומן דכבר מחל לבני רה"ר אבל אם לא הוציא הזיזין עדיין אלא כנס בלבד מחזיר כתלים למקומן ומאי דקאמר מהו שיחזור ויוציא ה"פ מי נימא דמוציא זיזין וא"כ שוב לא יחזיר הכתלים למקומן או דלמא אינו מוציא לפי שמחזיר הכתלים למקומן וממילא אם הוציא שוב אין יכול להחזיר וכזה לא נצטרך לפרש דמאי דקאמר ואיפכא איתמר משום דר' יוחנן מוקמינן כרב יהודה כמו שפירש רשב"ם: (ב) תוס' ד"ה מים וכו' שלא היו יכולין לסבול בלא שתיית מים הס"ד: (ג) ד"ה מוטב וכו' דאמרה מדת הדין רבש"ע אם לפניך:

המוכר את הבית לא מכר יציע ואע"פ שהיא פתוחה לתוכו ולא את החדר שלפנים הימנו ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים ר' יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה י' טפחים אינו מכור: **גמ'** מאי יציע הכא תרגימו אפתא רב יוסף אמר בדקא חלילה למאן דאמר אפתא לא מזדבנא כ"ש בדקא חלילה לא מזדבנא למ"ד בדקא חלילה אבל אפתא מזדבנא תאני רב יוסף שלש שמות מ"א ו ויש לו יציע צלע תא יציע דכתיב היציע התחתונה חמש באמה רחבה צלע דכתיב יחזקאל מא והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים שם מ פעמים תא דכתיב והתא קנה אחד אורך וקנה אחד רחב ובין התאים חמש אמות ואי בעית אימא מהכא *כותל ההיכל שש והתא שש כותל התא חמש אמר מר זוטרא והוא דהוי ארבע אמות אמר ליה רבינא למר זוטרא לדידך דאמרת עד דהוי ארבע אמות אלא מעתה גבי בור *דתנן לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא ה"נ אי הוו ארבע אמות אין אי לא לא הכי השתא התם הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד הכא אידי ואידי חדא תשמישתא היא אי הוי ד' אמות חשיב ואי לא לא חשיב: ולא את החדר שלפנים הימנו: השתא יציע לא מיזדבן חדר מיבעיא לא

המוכר את הבית. סתם: היציע. בגמרא מפרש ואינו בכלל בית אע"פ שפתוח היציע לתוכו של בית דאיכא למימר דכיון דתשמישו לבית מכרו עם הבית אפ"ה אינו מכור: ולא את החדר. אע"פ שהוא לפנים מן הבית ופתוח לתוכו ודריסתו לבית דכיון דאין תשמישו כשל בית שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור כמין תיבה הלכך אינו בכלל בית: בזמן שיש לו מעקה כו'. הוי חשוב בפני עצמו ולא בטיל אגב בית: **גמ'** אפתא. אפנטמ"ן בנין נמוך אצל הבית מצדו או מאחוריו: בדקא חלילה. איהו נמי כמין אפתא סמוך לבית אלא שעשוי חלונות חלונות לנוי לודר"ש בלע"ז והיינו לשון חלילה על שם שכתליו חלול כל סביביה ועשוי חלונות כן נראה בעיני: כ"ש בדקא חלילה. דאינו מכור דאין תשמישו דומה לתשמישו של בית כלל שהרי לנוי עשוי ולהקר שם: אבל אפתא. שהוא סתום כבית דמי תשמישו לתשמיש דבית טפי ומזדבנא בכלל בית: היציע התחתונה וגו'. ג' היו זו על גב זו כו' וכל אחת ואחת מרחבת אמה מחברתה בשביל שהיו כונסין את החומה אמה להושיב ראשי קורות של תקרה המפסקת בין יציע ליציע כדכתיב כי מגרעות דהיינו כניסת החומה נתן לבית סביב לבלתי אחוז בקירות הבית כלומר שלא יצטרך לנקוב את קירות הבית לתחוב שם ראשי קורות: דכתיב. ביחזקאל: הצלעות צלע אל צלע וגו'. ופשטיה דקרא בתאים מיירי: קנה אחד אורך וגו'. היינו שש אמות שכן מדת הקנה כדמפרש ביחזקאל ואיציע התיכונה קאי דהויא שש אמות: ואיבעית אימא מהכא. נפקא לן דתא היינו בנין שאחורי בית דהיינו יציע דקחשיב תא אחורי ההיכל: כותל ההיכל שש כו'. משנה במסכת מדות דקחשיב אורך ההיכל מן המזרח למערב מאה אמה כותל האולם חמש כו' ומדקא חשיב תא לבסוף ש"מ היינו יציע: כותל ההיכל שש · עובי הכותל שאחורי בית קדשי הקדשים: והתא שש. חללו של תא מן המזרח למערב: וכותל התא. כותל מערבי שלו עביו חמש: אמר מר זוטרא. הא דתנן לא מכר את היציע והוא דאיכא ד' אמות על ד' אמות חשוב בפני עצמו ואי לא לא: לא את הבור. סיפא דמתני' דהמוכר את הבית לא מכר את היציע היא וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית: בור. בחפירה דות בבנין: אע"פ שכתב לו. בית זה אני מוכר לך ועומקה ורומה דלא אתא לרבויי אלא עליות ומעקה וקרקעית הבית שאם רצה מוכר לחפור תחת הבית לוקח מעכב עליו: ה"נ. גבי בור ודות אי הוי ד' אמות אינו מכור ואי לא לא חשיב בפני עצמו ומזדבן בהדי בית בתמיה והלא סתם בור לא הוי ארבע אמות רוחב דבור קצר הוא: בור ודות תשמישתיה לחוד. שעמוקים הם ותשמישן למים ובית תשמישתא לחוד לפיכך אינו בכלל בית אע"ג דלא הוי ד' אמות אבל יציע ובית חדא תשמישתא הוי הוא מקום דירה: לא חשיב. ובטיל לגבי בית: השתא יציע. שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית אמרת לא מיזדבן להדי בית: חדר. העשוי לשמירת ממון ואין (א) דומה התשמיש לשל בית לא כל שכן ואמאי איצטריך למיהדר ולמיתניה: לא

המוכר את הבית. תני רב יוסף ג' שמות יש לה יציע צלע ותא. איציע דקרא קאי דיציע דמתני' כבר פירש רב יוסף גופיה דהוי בדקא חלילה ויציע דבהמ"ק לא מצינו בשום מקום שהיה עשוי כמין חלונות: **והצלעות** צלע אל צלע. וכתיב בהאי קרא ולא (ב) היו אוחזים בקירות הבית ובקרא דיציע כתיב לבלתי אחוז בקירות הבית ש"מ דצלע ויציע חד הוא: **ואיבעית** אימא מהכא כותל ההיכל שש · תימה לר"ת ולר"י דבתר קרא מייתי משנה דהוי כמו יהודה ועוד לקרא (ג) בפ"ק דקדושין (דף ו.) ואומר ר"י דהתם לא קפיד אלא אלשון ועוד אבל הכא דלא קאמר ועוד אתי שפיר וכענין זה מצינו בכמה מקומות (ב"ק דף נב:) דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים ושנוי במשנה: **והתא** שש. בתיכונה איירי דאותה היתה שש אבל תחתונה לא היתה אלא חמש כדכתיב והיציע התחתונה חמש באמה רחבה וגו' ונראה דלכך לא נקט התחתונה משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עביו שבע אע"פ שכותל מזרחי של היכל שלא היה בו תאים היה שש עביו למעלה ולמטה שאר כתלי ההיכל שהיו בהן מגרעות היו למטה עבין ז' וכנגד התיכונה עביו שש כי המגרעת היא אמה ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה ולכך נקט תיכונה משום דניחא ליה למינקט בכותל היכל מערב שש כמו ששנויה התם בכותל מזרח ואם הוה נקט בתחתונה הוה צריך למימר כותל היכל שבע והתא חמש וניחא ליה למינקט שש במערב כמו במזרח ועוד נראה לר"י דהמגרעות היו בין בכותל ההיכל בין בשלשה כותלי התא והמגרעת היתה חצי אמה מכל צד והיתה כותל ההיכל מלמטה שש ומחצה וכנגד התיכונה שש והשתא ניחא דכל התאים היו מרובעים התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והעליונה שבע על שבע והא דתנן במס' מדות (פ"ד מ"ד) התחתונה רחבה ה' ורובד שש אמצעית שש ורובד שבע המגרעת קרי רובד לפי שהוא כעין שורה בולטת דרובד היינו שורה כדתנן במסכת תמיד (פ"א מ"א) בית גדול היה ומוקף רובד של אבן ומפרש בגמ' דהיינו איצטוותא ועוד יש לפרש דבבית שני היתה יציע התחתונה שש והיה חלוק מבית ראשון כמו שמצינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן דיחזקאל דכתיב התם ורוחב הצלע ד' אמות ה"נ שמא כך היו חלוקין מבית ראשון ומצינא למימר דחשיב ספיר מלמטה: לא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף א :

ב ב ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג :

ג ד ה מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א :

רבינו גרשום

המוכר את הבית . סתם : יציע . מפרש בגמ' : שהיא פתוחה לתוכו . דמהו דתימא כיון דתשמישו בבית מכרו אפ"ה אינו מכור : בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים . דבר חשוב בפני עצמו לא מכרו . וכן היו רגילין שהיו משתמשין בגגותיהן : אפתא דהכא הוי עליה ולא כההוא אפתא דסוף חזקת הבתים : בדקא חלילה . הוא פרוזדור שעושין בפני הבית ולועזין פוריי"א : מ"ד אפתא. אינו מוכר אע"פ שפתוח לבית כל שכן בדקא חלילה שלפני הבית שפתוח לחצר ולבית ודבר חשוב לעצמו: אבל מאן דאמר דבדקא חלילה . לא מיזדבנא דחשיבא : ג' שמות יש לו . במקרא : והיציע התחתונה . אלו לשכות שהיו בנויות חוץ לכותל בהמ"ק תחתים שנים ושלישים זו על גב זו . וכי האי גוונא היו בנויות דקי"ל דכותל ההיכל עביו שש אמות מלמטה כנגד היציע התחתונה והיא היתה חמש באמה רחבה וכנס אמה מכותל ההיכל כנגד תקרה של יציע התחתונה ועל אותה כניסה שוכבות קצות קורותיו של יציע וממנו ולמעלה כנגד יציע התיכונה היה עביו של כותל היכל חמש אמה ולהכי הוה תיכונה שש באמה רחבה וכנגד תקרה של תיכון כנס אמה בכותל היכל שעל אותה כניסה קצות קורות תיכון שוכבות וכנגד היציע שלישי היה עובי הכותל היכל ד' אמות . ולהכי והשלישית שבע באמה רחבה וכנס עוד אמה מקום שקורותיו שוכבות . נמצא מן תקרה השלישית ולמעלה עביו של כותל ג' אמה והיינו כי מגרעות היינו כניסות לבלתי אחוז בקירות הבית כדי שלא יהיו צריכין לנקוב הכותל בשביל הנחת הקורות שלא יהא הכותל רעוע : והצלעות צלע אל צלע . ולא יהיו אחוזות בקירות הבית אלא כדאמרן במגרעות : והתא . היינו יציע : ובין התאים . כלומר בין תא לתא ה' אמות : ואיבעית אימא מהכא . מצי יליף דתא היינו יציע של אחר הבית דקא חשיב במדות דכותל ההיכל עביו שש והתא שש היינו יציע : אמר מר זוטרא . היכי אמרי' מכר את הבית סתם דלא מכר את היציע והוא דהויא יציע ד' אמות ברוחב דמקום חשוב בפני עצמו הוא : ה"נ . בור ודות אי הוי ד' רוחב אין מכורין אי לא לא והא בור לא הוי ד' אמות רוחב : האי תשמישתא . דבית לחוד הוא שהולכין בו ושוכבין בו ובור ודות עומדין לתשמיש אחר מש"ה אפי' פחות מד' אמות לא מכר אבל הכא גבי בית ויציע אידי ואידי חדא תשמיש מקום דירה . הלכך אי הוי ד' אמות חשוב הוא לעצמו ולא מכר ואי לא לא: השתא יציע. דתשמיש הבית הוא אמרת לא מזדבנא. חדר בפני עצמו דלאו תשמיש בית הוא אלא לישן בו או להצניע בו חפצים מיבעיא דלא מזדבן :

דמצר

מסורת הש"ס

מדות פ"ד מ"ז

לקמן סד.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה חדר וכו' ואין תשמישו דומה לשל בית : (ב) תוס' ד"ה והצלעות וכו' ולא יהיו אחוזים בקירות הבית : (ג) ד"ה ואיבעית וכו' ועוד לקרא דהכי מקשה בפ"ק דקדושין :

לא צריכא *דאע"ג דמצר ליה מצרי אבראי כדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ה'המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה אלא דלבירה נמי קרו לה בית כוליה זבין ליה ו'לא צריכא *דרובא קרו ליה לבית בית לבירה בירה ואיכא נמי דלבירה קרו ליה בית מהו דתימא כוליה זבין ליה קמ"ל ז'מדהוה ליה למכתב ולא שיירית בזביני אלין (א) כלום ולא כתב שמע מינה שיורי שייר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ח'המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לשדה שדה ולבקעה בקעה פשיטא שדה זבין ליה בקעה לא זבין ליה ואלא דלבקעה נמי קרו לה שדה כולה זבין ליה ט'לא צריכא דאיכא דלשדה קרו ליה שדה ולבקעה בקעה ואיכא נמי דלבקעה קרו לה שדה מהו דתימא כוליה זבין ליה קמ"ל מדהוה ליה למכתב ליה לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר וצריכא דאי אשמעינן בית משום דהא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד אבל בקעה דכולה חדא תשמישתא היא אימא כוליה זבין ליה ואי אשמעינן בקעה משום דלא הוה ליה למימצר ליה אבל בית דהוה ליה למימצר ליה ולא מצר ליה כוליה זבין ליה צריכא כמאן אזלא הא דאמר רב מרי *(בריה) דבת שמואל *(בר שילת) משמיה דאביי י'האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה צריך למכתב ליה לא שיירית בזביני אלין קדמי כלום כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוה כ'ההוא דא"ל לחבריה ארעא דבי חייא מזבננא לך הואי ליה תרתי ארעתא דהוה מתקרין דבי חייא אמר רב אשי ס'חדא אמר ליה תרתי לא א"ל ואי א"ל ארעתא (ב) 'סתמא מיעוט ארעתא י'שתים ואי א"ל כל ארעתא כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי ל'ואי א"ל זיהרא אפי' (ג) בי בוסתני ופרדיסי לבר מבתי ועבדי ואי

רשב"ם

לא צריכא. למיתני לא מכר את החדר אלא (ד) דמצר לו מוכר ללוקח בשטר מכירה מצרים חיצונים שחוץ לחדר דסד"א מכר את החדר שהרי בתוך המצרים הוא קמ"ל מתני' דלא מכר אלא בית והאי דמצר חוץ לחדר וכתב ביתו של פלוני מן המערב מצרים הרחיב לו : כדרב נחמן. שלא ידע לפרש ולומר חדר שלי היה ממערבו של בית דאין זה מצר הניכר לאנשי העיר והלכך כתב מצרים הניכרים : בבירה גדולה. בית גדול הוא ופתוחין לו בתים סביבותיו ואין הבירה עשויה לתשמיש אלא לישיבה והילוך בני הבתים והכל בית אחד הוא כדכתיב הבירה אשר הכינותי (דה"א כט) : המוכר בית לחבירו. וכגון שהיה עומד באחד מבתי הבירה ואמר לו בית זה אני מוכר לך : כוליה זבין ליה. דכיון דליכא דקרו לבית בית ולבירה בירה אלא כולה ביחד מיקריא בית איהו בית זבין ליה וקנה הכל : דאיכא דקרו לבית. שבבירה בית ולבירה עצמה קרו בירה : מהו דתימא. כיון דמצר ליה מיצרי ברא' וכולה מיקריא בית כולה זבין ליה : קמ"ל. רב נחמן דלא אמרינן הכי : משום דהוה ליה למכתב למוכר ולא שיירית בזביני אלין שבתוך ארבעה המצרים קדמי כלום שהרי כך תיקנו חכמים לכתוב בשביל שיש בני אדם שמרחיבין המצרים בשטר המכירה ואינם מוכרים כל מה שבתוך המצרים ואיהו לא כתב ליה ש"מ כו' : בבקעה גדולה. שיש בה שדות הרבה והן שלו וכגון שהיה עומד באחד מן השדות ואמר לו שדי זו אני מוכר לך והדמים מודיעין ליכא למימר לא גבי בירה ולא גבי בקעה דהא אין אונאה לקרקעות : וצריכא. לאשמועינן גבי בירה ובקעה דמצרים הרחיב לו : משום דהא תשמישתא לחוד כו'. בית ובירה אין תשמישן שוה לפיכך אין בירה בכלל בית ואמרי' מצרים הרחיב לו אבל שדות שבבקעה שהכל עומד לחרישה אימא דכולה זבין דבקעה בכלל שדה : דלא הוה ליה למימצר לחוד דלא ידע מוכר היאך ימצא שדה אחת בתוך שדותיו והלכך הוצרך להרחיב מצרים ולכתוב שדה ראובן מן המזרח ושדה שמעון מן המערב וכן לכל ד' רוחות אבל גבי בירה שעשויה בנינין משונין זה מזה בין ברוחב בין באורך בין בגובה ועובי הכתלים והיה יכול למצור ולכתוב אותו בית שעשוי כן וכן ממזרח וכן לכל רוח ורוח ומדלא עשה כן איכא למימר דכולה זבין

צריכא · כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוה. דמשום דס"ל דאמרינן בעלמא מצרים הרחיב לו הלכך תקינו לכתוב כן דלא ליטעון מוכר מצרים הרחבתי ויפסיד לוקח : ארעא דבי רבי חייא. שקנה מרבי חייא ארעא לשון יחיד אמר ליה ויטול הלוקח הפחותה שבשתיהן דיד בעל השטר על התחתונה ומפרש גמרא ואזיל : ואי א"ל. אימא לחבריה : ארעתא. מזבינא לך : בוסתני. גנות : ופרדסי. כרמים : זיהרא. כל הקרקעות קרויין כן : ואי

תוספות

לא צריכא אע"ג דמצר ליה מצרים אבראי. מספקא לר"י בילוע אי אמרינן נמי מצרים הרחיב לו ממשנה יתירה או שמא דוקא בחדר דתשמיש אחרינא הוא כדאמר הכא אבל יציע קנה : אלא דקרו לה לבירה נמי בית. פי' ריב"ם אלא דטלי עלמא כשמזכירין בית סתם כל הבירה משמע ובסרולין (ה) להזכיר בית אחד בלא בירה צריכין לפרש ולומר בית אחד בלא בירה אני אומר א"כ אפי' לא מצר מצרים החיצונים כולה זבין ליה ומתוך לשון הקונטרס משמע נמי שרוצה לפרש כן ולפי' זה הא דכתיב בכל הספרים לבירה נמי בית היינו כמו שקורין לבירה בירה קורין נמי לבירה בית וקשה לר"י דא"כ ה"ל לשנויי לא צריכא דקרו נמי לבית בית וקרו כולי עלמא לבית בית ולבירה בית ואמאי אילטריך למימר דאיכא דקרו לבירה בירה פי' ולא בית ואיכא נמי דקרו לבירה בית ונראה לר"י דה"פ ואלא דקרו לבירה נמי בית כמו שקורין לבית בית כוליה זבין ליה כיון דמצר לו מצרים החיצונים ובתר הכי משני דלאו כולי עלמא קרו לבירה בית אלא איכא דקרו לבירה בירה ולא בית : שמע מינה שיורי שייר. וא"ת ונימא הדמים מודיעים כדקאמר ר' יהודה גבי מכר לו את הגמד בהמוכר את הספינה (לקמן דף עז:) הדבר ידוע שאין הגמד שוה מאתים כו' ה"נ נימא הדבר ידוע שאין הבית שוה כל כך אלא כל הבירה קאמר וי"ל דהכא כרבנן דר' יהודה דאמרי אין הדמים ראיה והיא דרים המוכר פירות (לקמן דף צב.) דפריך וניחזי אי דמי רדיא לרדיא נפרש כשנגיע שם בע"ה ועוד אומר ר"י דשמעתין אתיא אפי' כר' יהודה דגבי קרקע לא שייכא הודעת דמים דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה כדאמר בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צא:) ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי כו' הוו ליה תרי אפדני זבן חדא בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא בע"ח וטרפה לחדא מינייהו הדר קא טריף לאידך שקל אלפא זוזי ואמר ליה אי שוית לך באלפא זוזא לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי ואיסתלק ומה שפירש רביטו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת דמים משום דאין אונאה בקרקעות אין נראה לר"י דזה איטו בשביל ששוה יותר דהא הקדשות ועבדים נמי אין להם אונאה אלא גזירת הכתוב הוא ושייך שפיר הודעת דמים ועוד דהא ביטול מקח יש לכן : ארעתא תרתי משמע. והא דאמר בהשואל (ב"מ דף קג. ושם ד"ה פרדסי) האי מאן דמשאיל מרא לחבריה למירפק ביה פרדסי רפיק ביה כל פרדסי דאית ליה ולא אמר פרדסי תרתי משמע התם דרך הוא שמשאיל לו לכל מה שצריך אבל הכא בשביל שימכור אדם שתי שדות לא ימכור כל שדותיו וי"מ דהתם יד המשאיל על התחתונה דשואל מוחזק אבל הכא יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק ואין נראה לר"י דהתם נמי הואיל וסופה לחזור לבעליה הוי משאיל מוחזק כדאמר רב נחמן (שם דף קב:) קרקע בחזקת בעליה עומדת הואיל וסופה לחזור לבעליה ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין דאין חזקת השוכר חשובה בקרקע כמו במטלטלין כדאשכחן (לקמן דף צב.) גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלי בתר מוחזק במעות עתה אף על פי שתחלה היו של לוקח ולא אמרינן בחזקת בעלים הראשונים קיימא דאין נראה לחלק דהא מיירי התם רב נחמן אפילו בא בסוף החדש שנגמרה חזקתו שדר בה אפילו הכי מוקמן בחזקת בעלים וכן בהמקבל (ב"מ קי.) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש פירות בחזקת אוכליהן ופריך אמאי לא מוקמן בחזקת בעלים אף על פי שהפירות כבר אכלן מלוה אם כן לא הוי טעמא משום דחזקת קרקע גרועה אלא משום דסופה לחזור וריב"ם מחלק בין פרדסי לארעתא וה"ג אי אמר מקרקעי הוי אמר כל הקרקעות שיש לו כדמוכח לקמן במי שמת (דף קמח:) : ואי

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ב :
ה ב ג ד מיי' שם פכ"א הלכה יח סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ז :
ו ה ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כב :
ז ז מיי' שם פכ"ד הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ב :
ח ח ט מיי' שם פכ"א הל' כ טוש"ע שם סי' ריח סעיף כג :
ט י כ ל מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף כד :

רבינו גרשום

דמצר לו מצרי אבראי. שאמר לו מצר פלוני רוח דרומי וכן לכל מצר ומצר והיציע והדר זה לפנים מן המצרים והוצה לחדר מצר ליה מצריו וסד"א הואיל דחוץ לחדר מצר לו וקלם החדר עם הבית דמכר לו החדר נמי קמ"ל דלא מכר: כרב נחמן וכו' בבירה גדולה. פלטורין : אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים. שחוץ מן הבירה לא מצי למיטען לית עם אותן המצרים דמצרת לי מכרת לי הכל. אפ"ה לא מכר לו אלא בית א' בלבד בבירה וזה שמצר לו כן מבחוץ מצרים הרחיב לו שלא היה יודע היאך לומר מפני שיש למוכר בתחום סביב לזה שמכר. ואיכא נמי אינשי דקרו לבירה כולה נמי בית. מהו דתימא כוליה[זבין ליה] קמ"ל דלא. מדהוה ליה למכתב. אי איתא דכולה מכר ליה הו"ל למכתב לא שיירית בזביני אלין קדמי בין המצרים כלום ולא כתב ליה ש"מ שיורי שייר לפניו ולא מכר לו אלא בית בלבד ומצרים הרחיב לו: מצרים החיצונים. שסביב לכל הבקעה לא מכר אלא שדה אחת בלבד : וצריכא לאשמועינן. בין גבי שדה בבקעה בין גבי בית בבירה גדולה: דאי אשמועינן בית. ה"א מש"ה שיורי שייר ולא מכר לו כי אם הבית לחוד משום דבית תשמיש לחוד ופלטין תשמיש לחוד ולא דמי האי תשמיש להאי תשמיש אבל גבי שדה ובקעה אימא דלא שייר כלום משום דכולה חדא תשמישתא הוא לזריעה: אימא. הואיל ומצר לו מצרים החיצונים דכולה זבין הואיל דאיכא דקרו לבקעה נמי שדה קמ"ל דלא מדהוה ליה למכתב לא שיירת בתוך מצרים הללו לעצמי כלום ולא כתב ש"מ שיורי שייר : ואי אשמועינן שדה. ה"א מש"ה שייר דלא הוה ליה למוכר למימצר ליה דלא ידע היכי מצי מצר ליה שדה אחת בתוך שדותיו דיש לו שדות למוכר כל סביבותיו ומש"ה מצר לו מצרים החיצונים דלא אפשר ליה בלאו הכי דלא מינכר מלתא. אבל בית אימא דלא שייר לעצמו כלום היכא דמצר ליה מצרים החיצונים משום דאם איתא דשייר מצי למימצר ליה הכי בית זה שאני מוכר לך מצר מזרחי בית שסמוך לחצר ומצר דרומי גינתי ומצר מערבי פרדסי או בית העצים או בית הבקר הואיל דלא דמיין תשמישייהו אהדדי מצי מצר ליה והואיל ולא מצר ליה כוליה זבין ליה קמ"ל מדהוה ליה למכתב לא שיירית בין המצרים הללו לפני כלום ולא כתב ליה (קמ"ל) [ש"מ] דשיורי שייר : ארעתא דבי חייא. קרקע שקנה מן חייא: אמר רב אשי. ארעא חדא משמע דקאמר ליה ולא ארעתא דמשמע תרתי : ואי א"ל מזבינא לך כל ארעתא דאית לי. זבין ליה הכל שהן בני זריעה : לא תבוסתני. גינה של אילנות : ופרדסי. גינת ירק : ואי א"ל זיהרא. מזבינא לך דמשמע כל נחלות שיש לי מכרנא לך אפי' בוסתני ופרדסי דנחלות נינהו : בר מבתי ועבדי. דנכסים נינהו ועבדא כמקרקעי דמי : מבר

גי' רש"ל ראיכא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא שיירית בזביני אלין קדמי כלום : (ב) שם ואי א"ל ארעתא מיעוט כצ"ל ותיבת סתמא נמחק : (ג) שם אפי' בוסתני כצ"ל ותיבת בי נמחק : (ד) רשב"ם ד"ה לא צריכא וכו' אלא כגון דמצר : (ה) תוס' ד"ה אלא וכו' וכשרוצין להזכיר בית :

[ת"י ברה]

[בכרב אלפס והרא"ש ליתא]

*ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב ^ג^לא קנה אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב ^ד^ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא מדהוה ליה למכתב (א) ליה דראובן כנגד לוי ^ה^דשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה שמע מינה כנגד ראש תור הוא דאמר ליה ^ו^מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום ^ז^צריך למכתב ליה מצר ראובן רוחין תרין ומצר שמעון רוחין תרין ^ח^איבעיא להו סיים לו את הקרנות מהו כמין *גאם מהו בסירוגין

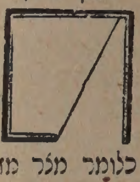
ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי. אבל מטלטלי לא עד דא"ל כל נכסי: מצר לו. המוכר שדה לחבירו בשטר המכירה מצר מערבי ארוך מאה אמה ומצר מזרחי כנגדו קצר נ' אמה שלא הגיע אלא עד חצי השדה ומצר של צפון ודרום מימין ומשמאל מן המזרח עד המערב כזה: אלא כנגד הקצר. כנגד מצר מזרחי יקנה דהייני חצי השדה ומצר מערבי שהוא ארוך מגריס הרחיב לו דמצר שלם הוצרך לכתוב בשטר:

קצר

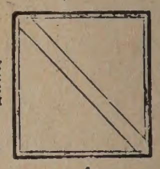
ארוך

ויקנה כנגד ראש תור. כלומר הא איכא למימר דדוקא כתב לו מצר מערב ארוך ומצר מזרח קצר (ב) הייני כדי לקנות מצר מערב מאה אמה באורך המצר ומצר מזרח חמשים אמה וה"ד כגון שיקנה כל השדה באלכסון כנגד ראשי השורות של מזרח ומערב כזה: ומודה רב. מקמי דאישתיק אבל בתר דאישתיק אודי בתרווייהו: היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מזרח ומצר לוי ויהודה כנגדן במערב. ורוחב השדה ק' אמה והוי מצר לוי כנגד ראובן נ' אמה וכן מצר יהודה כנגד שמעון נ' אמה וכתב לו בשטר מצר ראובן ושמעון מן המזרח ומצר יהודה מן המערב דהיינו מצר מערבי *קצת ולוי לא הזכיר הכא מודה רב דיקנה כנגד ראש תור דאי הוה בעי מוכר להקנות כנגד הקצר הכי ה"ל למיכתב ושמעון כנגד (חצי) יהודה

ראש תור
ראובן שמעון

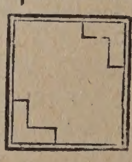
כלומר מצר מזרחי שהוא ארוך לא יקנה אלא יהודה כנגד שמעון דהיינו חצי השדה ומדלא כתב הכי ש"מ כנגד ראש תור קאמר ליה אבל לעיל במילתיה דרב מיירי כגון ראובן ושמעון מצר מזרחי ויהודה מצר מערב כנגד שניהן וכתב לו יהודה מצר מערב ושמעון מצר מזרח דהיינו אחד ארוך ואחד קצר התם לא קנה אלא כנגד הקצר דבע"כ מצר מערב הרחיב לו שלא יכול לפרש ושמעון כנגד חצי יהודה כי הכא שאין כותבין חצי מצר והוצרך לכתוב מצר שלם נראה דה"ג מדה"ל למיכתב ראובן כנגד לוי (ג) דמשמע שמצר לו מצר ראובן ושמעון ארוך ומצר לוי הוא הקצר אבל יהודה לא הזכיר ונראין כן הדברים להעמיד האחרון של מצר ביהודה האחרון ובפירושי ר' חננאל מרומא גרסינן מדה"ל למיכתב מצר לוי כנגד מצר ראובן וכיוצא בו מצר יהודה כנגד מצר שמעון ומשם יש ללמוד שכתוב בספרים שלהן מדהוה ליה למיכתב לוי כנגד ראובן ולא כתב כו' וכן עיקר: מצר ראובן מזרח ומערב כו'. המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצריה ויש לשכנו ראובן ב' שדות אחת במזרח ואחת במערב (ולשמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום) לא יכתוב לו סתם שדה זו שאני מוכר לך הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי למיפלג ליה באלכסון כזה ונמצא שנוטל אצל מצר ראובן ושמעון אבל כשכותב מצר ראובן רוחין תרתין ומצר שמעון רוחין תרתין הרי ארבע רוחות וכ"ש אם יכתוב לו בפירוש מצר ראובן מזרח ומערב מצר שמעון לפון ודרום דשפיר דמי:

ראובן
שמעון צפון
ראובן

סיים לו את הקרנות. לשון סימן שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו ולא כתב אלא ארבע שדות של ד' קרנות השדה אבל ארכה ורחבה לא מצר כלל מי אמרינן אין דרך למכור קרנות השדה אלא כל השדה שבתוך הקרנות מכר לו דמש"ה סיים לו קרנותיו או דלמא לא מכר לו אלא תלם באלכסון מקרן לקרן שתי וערב כזה: כמין גאם. אות יונית ודומה לכ"ף כגון שמכר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית ונמצא שמכר תחלת כל רוח כזה אם תמצא לומר גבי סיים לו את הקרנות דלא קנה אלא כנגד הקרנות הייני משום דהתם לא סיים את הרוחות אבל הכא שמכר תחלת כל הרוחות כמי שמכר את כולן דמי וקנה הכל או דלמא לא קנה אלא באלכסון כזה:

ראובן שמעון

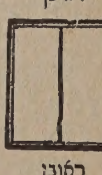
לוי יהודה

בסירוגין

ואי א"ל נכסי אפילו בתים ועבדים. אבל מטלטלין לא ואע"ג דאמר במי שמת (לקמן דף קנ:) כל נכסיי לפלוני גלימא איקרי נכסי לשון נכסיי שאני דמשמע ריבוי יותר מנכסי דהכא אבל אין לחלק משום דהתם אמר כל נכסי דא"כ הו"ל לחלק התם כדמחלק התם בין מטלטלי לכל מטלטלי ועוד י"ל דהתם מיירי במתנה דבעין יפה נותן והכא במכר: מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר. ומיירי שמצר לכל ד' רוחות כדפי' הקונט' דאי לא מצר אלא מזרח ומערב ולא מצר לפון ודרום א"כ היכי קאמר ליה רב אסי וניקני כנגד ראש תור אדרבה ה"ל למפרך דלא ליקני אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב דהא אית ליה לרב אסי לקמן במצר לו מצר ראשון ושני ושלישי ומצר רביעי לא מצר לו דלא קנה אלא תלם אחד על פני כולו ומה שהקשה רבינו יצחק לפירוש הקונטרס אי מארבע רוחות מצר לו אמאי לא קנה אלא כנגד הקצר יה"ס כן אמאי מצר לו מצר רביעי לאו פירכא היא דמצינן למימר

ומודה רב. פי' בקונטרס קודם ששתק משמע דבשתק מודה להו אע"ג דלקמן (עמוד ב) שתק (*רבא) לאביי אע"ג דלא הודה לו אלא שלא חש להשיבו הכא ליכא למימר הכי דרב כהנא ורב אסי הוו כמו תלמיד חבר לרב כדאמרי' (סנהדרין דף לו:) דלסבריה לא הוו צריכי וברוב מקומות רב מודה כששתק להם בפ"ק דב"ק (דף יא. ושם) גבי אין שמין לא לגנב ולא לגזלן דקאמרי' אדרבה מדאמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין ולא אמר הא דשתיק משום דלא חש להשיב ובפ"ק דבילה (דף ו. ושם) גבי אפרוח שנולד ביו"ט דא"ל רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ושתיק רב אמר רב יוסף מאי טעמא שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים וכן באיזהו נשך (ב"מ דף סט:) גבי ספינה אמר רב אגרא ופגרא א"ל רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא שתיק רב אמר רב ששת מאי טעמא שתיק רב לא שמיע ליה הא דתניא כו' משמע בכל הנהו דלא מפני שלא חש להשיב שתק אלא מפני שהודה: מדהוה ליה למיכתב מצר שמעון כנגד יהודה. פירוש כנגד יהודה לבד ולא הו"ל למיכתב ראובן ומדכתב ראובן שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה וגירסא זו אינה נראה דלמה ליה למינקט כה"ג דהשתא דלג לוי יהודה היה לו לדלג שהוא אחרון לכך גרים רשב"ם מדה"ל למיכתב ראובן כנגד לוי והשתא דלג יהודה ומ"מ קשיא לר"ת דהכי הוה ליה למימר מדלא הו"ל למיכתב שמעון וכתב שמע מינה כנגד ראש תור קאמר ליה ונראה לר"ת כגירסא ראשונה ולא קאי אעיקר מילתיה דרב דקאמר לא קנה אלא כנגד הקצר דא"כ הו"ל לנימר מדלא הו"ל למיכתב ראובן אלא קאי אדיוק דכי היכי דקאמר רב דלא קנה אלא כנגד הקצר ה"נ אם מצר מצר ראובן ושמעון מצד מזרח ומצר לוי חצי שדה מצד מערב ואצל לוי קרקע עולם דמודה רב דקנה כנגד הארוך כיון שלא מצא מה למכור והא קאמר דהיכא דמוצא למכור כגון לוי ויהודה מן המערב מודה רב דלא קנה כנגד הארוך אם דלג יהודה וגרסינן מדהו"ל למיכתב יהודה כנגד שמעון דאי גרסינן שמעון כנגד יהודה הלשון דחוק ופי' מגומגם דלא קאי אדברי רב אלא אדיוק ואין להקשות אמאי לא קאמר גמרא מודה רב אעיקר דבריו כדפירש הקונטרס ולימא מדלא הו"ל למיכתב כי שמא לא חשש הגמרא לפרש זה דפשיטא דלא אמר הכא דלא קנה אלא כנגד הקצר דודאי לא מצר לו מצר שמעון בחנם ולא הוצרך לפרש אלא אמאי לא קנה כנגד הארוך כיון שמצר לו מצר שמעון: מצר ראובן לרוחין תרין. אע"פ שאם היה כותב לו קרקע שבין שדות ראובן ובין שדות שמעון לא הייני יכולין לומר שיקנה חצי (ד) שדה כזה דאם כן לא הוי בין שדות ראובן ושמעון (בזוית ומיהו *) קאמר דקנה באלכסון מקרן לקרן דהויא בין שדות שמעון וראובן בזוית: כמין גאם. פירש ר"י מזרח ודרום דהייני משתי רוחות וקשה לפירושו דאם כן אמאי צריך למיכתב לעיל מצר ראובן לרוחין תרין ומצר שמעון לרוחין תרין אי קני כמין גאם ופירוש הקונטרס נראה עיקר:

ראובן
שמעון שמעון
ראובן

*) נ"א הוה אמינא איתמר

י א מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כד:

יא ב ג מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ג

יב ד ה מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ה:

יג ו מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

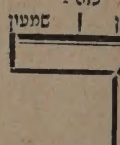
מכר לו שדה ומצר לו מצר אחד ארוך. כגון מצר מזרחי ראובן על פני כל השדה שמכר לו ומצר אחד קצר כגון למערב השדה מצר שמעון ולא היה מגיע מיצרו אלא עד חצי השדה שמכר לו: אמר רב. הואיל וכן לא אזלינן בתר מצר הארוך אלא בתר מצר הקצר ולא קנה בשדה אלא כשיעור משך מצרו של שמעון כנגדו עד מצר ראובן: אמרו ליה רב הונא ורב אסי. אמאי אמרת דלא קנה אלא שוה בשוה כנגד הקצר של שמעון ליקני כנגד ראש תור. כלומר היכא דאין מגיע מצר שמעון אלא כנגד חצי של ראובן ימשך מסוף מצר שמעון אצל השדה באלכסון עד סוף מצר ראובן וכך יקנה והיינו כעין ראש תור שמלמעלה מרוחב ומלמטה מקצר: ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון לצד מזרח השדה ומצר לוי ויהודה לצד מערב ואמר לו שדה זו שאני מוכר לך מצד מזרחי עומד ראובן ושמעון ומצד מערב שסמוך לדרום עומד מצר לוי ומצר יהודה לא מצר לו שסמוך ללוי היינו מצר לוי מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר מדהו"ל למכתב נמי ומצר שמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה אלא מצר ראובן ושמעון למזרח ומצר לוי למערב ולא כתב יהודה ש"מ דלא ניחא ליה דניקני ליה מסוף מצר לוי ועד יהודה אלא כעין ראש תור ולא יותר כמו שמצויירין. ואם אותה שדה שמכר לו היו לו לראובן משני צידיה בשדות כשיעור ארכה אחת במזרח ואחת במערב וכן לשמעון אחת לצפונה ואחת לדרומה צריך למכתב ליה המוכר מצר ראובן לרוחין תרין וכו' ואי כתב ליה הכי מקנה ליה כל השדה כולה מקצה לקצה לד' רוחותיה. אבל אי לא כתב ליה אלא מצר ראובן מזרח ומערב יש לומר שמא לצד מזרח קנה כולו ולצד מערב מעט וכן נמי מצד צפון קנה כולה ומצד דרום קצת מן דרום*). ואיכא למימר דשייר בשד' מקצת: איבעיא לה' סיים לו הקרנות שע' זוית אחר של שדה קרן של מצר ראובן דעל זוית אחר קרן של מצר שמעון ועל זוית שלישי קרן מצר לוי ועל זוית רביעי קרן מצר יהודה (כי האי גוונא) ולא מצר לו כל אורך השדה על פני כולה ולא כל הרוחב אלא הזויות מהו מי אמרי' הואיל דמצר ד' קרנותיה כולה מכרה לו השדה על פני כולה או דלמא כיון דלא מצר לו כל ארכה וכל רחבה אלא הקרנות לא סבר לו אלא רצועות באלכסון ההולכות מקרן לקרן ב' רצועות ולא יותר (כי האי גוונא): כמין גמא מהו. שמצר לו מצרים שתים ראובן ארכה מצד אחד ושמעון רחבה מצד אחד ולא יותר מהו מי אמרי' נותנה לו בריבוע על פני כולה או דלמא כיון שלא מצר לו אלא ב' רוחות לא קנה אלא שתי רצועות כנגד המצר (הכי). מצר לו בסירוגין

*) הגירס עי' בסוף המסכתא

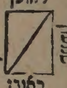
מצר לו מזרחית לפונית שהוא כמין גמא ועלתה איבעיא זו בתיקו וקי"ל כל תיקו דממונא לקולא ויד הקונה על התחתונה ואינו לוקח אלא בפחות שבך הדין שלא להוציא ממון מיד מחזיקו בספק וי"א חולקין מפני שהוא ספק וכל ספיקא דממונא חולקין ולא נתברר לנו להכריע הלכה למעשה זה פי' רבינו חננאל. ערוך ערך גם וצ"ע שלא הביאו שום אחד מהפוסקים וגם תדע שפי' ר"ח כמו שפירש ר"י בתוספות ד"ה כמין גאם.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מדהוה ליה למכתב מצר דראובן כנגד לוי (ודשמעון כנגד יהודה) תא"מ. ונ"ב גירסת התוס' היתה דשמעון כנגד יהודה ורשב"ם היה גורס במקומו דראובן כנגד לוי והמדפיסים הכניסו שתי הגירסות בפנים: (ב) רשב"ם ד"ה ויקנה כנגד וכו' מזרח קצר כדי כצ"ל ותיבת הייני נמחק: (ג) ד"ה היכא דאיכא כו' מדהוה ליה למכתב ראובן כנגד לוי כזה:

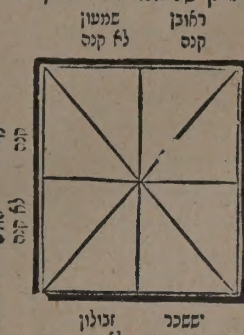
ראובן שמעון

לוי יהודה

(ד) תוס' ד"ה מצר וכו' חצי שדה כזה:

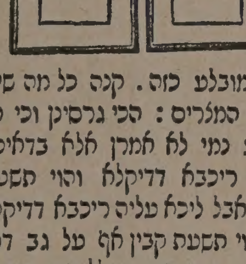
ראובן
שמעון שמעון
ראובן

בסירוגין מהו [א]תיקו מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ומצר רביעי לא מצר לו אמר רב [ב]קנה הכל חוץ ממצר רביעי ושמואל אמר אפי' מצר רביעי (א) ורב אסי אמר לא קנה אלא תלם אחד על פני כולה סבר לה כרב דאמר שיורי שייר ומדשייר במצר שייר נמי (ב) בכולהי אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממצר רביעי ולא אמרן אלא דלא מבלע אבל מבלע קנה וכי לא מבלע נמי לא אמרן אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין (ג) קנה מכלל דכי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין (ד) קנה איכא דאמרי אמר רבא הלכתא קנה הכל ואפילו מצר רביעי ולא אמרן אלא דמבלע אבל לא מבלע לא קני וכי מבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל איכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין לא קנה מכלל דכי לא מובלע אף על גב דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין לא קני [ג]שמעינן מתרווייהו לישני דרבא דבשדה לא שייר ולא מידי [ד]ושמעינן נמי תהיכא דמבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין קנה [ה]לא מבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין לא קנה מבלע ואיכא עליה לא מבלע וליכא עליה אתמר לה להאי גיסא ואתמר לה להאי גיסא א) [ו]שודא דדייני: אמר רבה [ז]פלגא דאית לי בארעא פלגא בארעא דאית לי ריבעא א"ל אביי מאי שנא הכי ומ"ש הכי אישתיק אמר אביי אנא סברי מדאישתיק קבולי קבלה ולא היא חזינא הנהו שטרי דנפקי מבי מר וכתיב בהו הכי פלגא דאית לי בארעא פלגא בארעא דאית לי ריבעא ואמר רבה מצר ארעא דמינה (ה) פלגא פלגא מצר ארעא דמינה פסיקא ט' קבין א"ל אביי מאי שנא הכי ומ"ש הכי אישתיק סבור מינה אידי ואידי פלגא ולא

בסירוגין מהו. כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם שנים לכל רוח ראובן ושמעון מן המזרח לוי ויהודה מן הצפון יששכר וזבולון מן המערב יוסף ובנימין מן הדרום וכתב ראובן מצר מזרח לוי מצר צפון יששכר מצר מערב יוסף מצר דרום אם תמצא לומר כמין גאם לא קנה אלא באלכסון היינו משום דדרך למכור תלם אחד בין ב' שדות אבל אין דרך למכור בסירוגין ורגלים לדבר דטורח היה לו לכתוב כולם ודלגם בסירוגין ליתן מצר בכל ד' רוחות או דלמא ה"נ לא מכר אלא כנגד אותן של מצר ובאלכסון כזה:

קנה הכל. כל מה שמובלע בתוך ג' המצרים: חוץ ממצר ד'. התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה דלהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי: אפילו מצר רביעי. דהאי דלא כתביה משום דלא צריך: תלם אחד על פני כולה. אצל ג' המצרים כמין חי"ת: סבר לה. רב אסי כרב דאמר דהאי דלא כתביה משום דשיורי שייר לעצמו מן השדה ועדיפא דרב אסי מדרב דקסבר רב אסי מדשייריה למצר שייריה נמי לכולה שדה שכנגד המצר ומיהו אהני ג' מצרים שכתב לקנות פורתא דהיינו תלם אחד אצל המצרים: ולא אמרן. דלא קנה מצר רביעי אלא דלא מבלע בתוך שני המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני שניהם כזה:

אבל מובלע כזה. קנה כל מה שיש בתוך המצרים: הכי גרסינן וכי לא מובלע נמי לא אמרן אלא בדאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אף על גב דלא מובלע נמי קנה מכלל דכי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין קנה. ואמאי דקאמר רבא בהדיא חוץ ממצר רביעי קאי ואוקמה בדלא מובלע וקמפרש וכי לא מובלע נמי דאמרן לא קנה לא אמרן אלא דאיכא עליה הרכבת דקלים הנטועים שם אי נמי דהוי ההוא מצר תשעת קבין כשיעור שדה בפרק ראשון (לעיל דף יא.) דכיון דחשיב שייריה לעצמו וקדייק גמרא מכלל דברי דרבא אנו למדים מדאוקמיה להאי חוץ ממצר רביעי בתרתי לריעותא בדלא מובלע וכגון דאיכא עליה ריכבא דדיקלי מכלל דאי מובלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא דדיקלי קנה דליכא אלא חדא לריעותא: איכא דאמרי כו' ואפי' מצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קני וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל איכא כו' אע"ג דמיבלע נמי לא קנה מכלל דכי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה כו' לא קני ה"ג לה. והכי פירושא מדאוקמה רבא להאי ואפי' מצר רביעי בתרתי לטיבותא בדמיבלע וליכא עליה מכלל דאי לא מיבלע אע"ג דליכא עליה כו' לא קנה משום דאיכא חדא לריעותא וקפסיק גמרא ושמעינן מהני תרי לישני דרבא כו' דאע"ג דפליגי כדלקמן בהכי מיהא לא פליגי וכן הלכה דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי דהיינו כרב והיכא דמיבלע וליכא עליה קנה דאיכא תרתי לטיבותא והיכא דלא מיבלע ואיכא עליה ט' לא קנה דאיכא תרתי לריעותא מיבלע ואיכא עליה א"נ לא מיבלע וליכא עליה דהיינו חדא לטיבותא וחדא לריעותא אמרי לה בתרי לישני ואליבא דרבא ללישנא קמא קנה ללישנא בתרא לא קנה וקפסיק גמרא שודא דדייני הלכתא הדיינין מאחר דמספקא לן נעביד שודא הכל לפי הדיינין שיראו הדיינין ויכירו המוכר עינו יפה או רעה הכל לפי אומד דעתם ומיהו בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן לא אמרינן שודא דדייני עד שיפרש ש"ס הכא אלא המע"ה: אמר רבה. ראובן ושמעון שהיה להם שדה בשותפות ומכר ראובן את חלקו לאחים מעלמא וכתב לו כן פלגא דאית לי בארעא כלומר החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך: פלגא. כלומר כל חצי השדה מכר ולא שייר לעצמו כלום אבל אם כתב לו פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך: ריבעא. זבין ליה רביע השדה דהיינו חצי חלקו דהכי קאמר ליה החצי אני מוכר לך מקרקע שלי נמצא מחצי השדה שיש לו מכר החצי דהיינו רביע כל השדה: א"ל אביי מאי שנא הכי כו'. כי היכי דפלגא דאית לי בארעא פלגא הכי נמי פלגא בארעא דאית לי פלגא דהכי משמע פלגא אני מוכר לך בהך ארעא והאי דמסיים דאית לי אמאי דקאמר פלגא קאי כלומר אותו חצי שיש לי אמרתי לך למכור: מבי מר. רבה (ו) וכתיב הכי בהנהו שטרי מכירה פלגא דאית לי בארעא פלגא כו' כלומר אותו שטר שהיה כתוב בראשו איך פלוני אמר לנו הוו (ז) עדים שאני מוכר לפלוני פלגא דאית לי בארעא היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו שכך היה כתוב וקנה פלוני מן פלוני חצי השדה בכך וכך ממון ואותו שכתוב בו פלגא בארעא דאית לי היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה הלוקח רביע השדה: מצר ארעא דמינה פלגא פלגא. ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב לעצמו ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו אלא כך כתב המצרים שדה פלוני שאני מוכר לפלוני מצד מערב לוי ומצד מזרח ארעא דמינה פלגא הקרקע עצמה שהיא שלי שחלוקה ממנה זו שמכרתי הוא מצר מזרחי שלה פלגא מכר לו דהא קאמר דמינה פלגא דמשמע חלוקה לחצאין: דמינה פסיקא. משמע שדה הראויה לפסוק מקרקע אחרת דהיינו לכל הפחות תשעה קבין כדתנן בפ' ראשון (לעיל יא.) אין חולקין את החצר כו'

ולא

איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא. אע"ג דבעלמא בכל דוכתי אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מריה בין היכא דמספקא בעובדא היכי הוה כגון לעיל (דף לג:) דאמר דאיכא סהדי למר ואיכא סהדי למר היכא דקיימא ארעא תיקום בין מספקא לן בדינא כההיא דסוף השואל (ב"מ דף קב:) דמוקי שמואל למתני' באחד ששכר מרחץ בבא באמצע החדש לכך יחלוקו דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או אחרון אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר דהמע"ה אלא שכאן נראה לחכמים לעשות שודא וגבי קדשה בעברים ונתן לה ל' אלפין בפ' מי שמת (לקמן דף קמח.) דמספקא לן לרבי יוסי אי קדושין לטיבועין ניתנו אי לאו ואין מונה לה בכסף כתובה מכסף קדושין אלא מחלה והיינו חולקין ולא בעי למימר המע"ה אע"ג דמכתמא לא סבר כסומכוס דלית הלכתא הכי ועוד דאוקי שמואל מתני' דסוף השואל דאיירי בה ר' יוסי בבא באמצע החדש היינו כרבנן דסומכוס וכן לרב אסי בפ"ק דבבא קמא (דף י: ושם) גבי אחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן דאמרינן נוטל רביע בקרקע כו' דמספקא ליה אי יורשים אי כלקוחות דמו וחולקין ולא אמר המע"ה וביש נוחלין (לקמן דף קכד:) נמי גבי בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה דהו"ל ראוי ובמלוה טעמו אמר התם (דף קכו.) דפליג משום (ח) דהמע"ה דמספקא לן אי גמר ומשעבד נכסיו כל כך שיהא אביו מוחזק כדי שיטול בהן פי שנים או לא וחולקים מספיקא וכן (ב"מ דף פג.) דדרו בהגרא ואיתבר משלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לפשיעה וקרוב לאונס בכל אלו היה נראה לחכמים שיחלוקו והיכא דלא מפרש גמרא מידי אית לן למימר המע"ה והיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וס"ל לדיין כחד מינייהו ועבד מאי דעבד עבד דהכי אמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מח:) השתא דלא איתמר לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ואי מספקא לדיין כמאן הלכתא המע"ה: חזינא להנהו שטרי דכתב בהו פלגא דאית לי בארעא פלגא. כלומר היו מגבין פלגא פלגא בארעא דאית לי ריבעא היו מגבין אותו ריבעא:

אין

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ד [ושודא דדייני]:

טו ב ג ד ה ו מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

טז ז מיי' שם הל' כג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף כא:

רבינו גרשום

בסירוגין מהו. כגון שהיו עומדין על המצרים ראובן ושמעון ולוי על רוח מזרחית יהודה יששכר וזבולון על רוח דרומית ובנימין דן ונפתלי על רוח מערבית גד ואשר ויוסף על רוח צפונית ובין הני מצרים מכר לו שדה וכתב ליה מצר ראובן ולא כתב ליה מצר שמעון וכתב לו מצר לוי וכן לכל רוח דלג מצר האמצעי שלא כתב לו. מהו מי אמרי' הואיל דמצר לו מצר לכל רוח הכל מצר לו וקנה בריבוע כל השדה על פני כולה או לא קנה אלא כנגד המצר ד' שורות (כעין צ"רתו) דמאי דמצר ליה קנה ומאי דלא מצר ליה לא קנה תיקו: מצר לו מצר ראובן עד דרך שביל אחד שבמזרח ומצר שני שביל שני ומצר שלישי שביל שלישי ומצר רביעי לא כתב לו: אמר רב קנה הכל. השדה והמצר חוץ ממצר רביעי משום דשיירי' ולא כתבו: אלא תלם אחד על פני כל המצרים. משלש רוחות דמצר לו סמוך למצר: כרב דאמר. שייר המצר רביעי שלא קנה וקא מוסיף רב אסי מדשייר למצר שייר לכולה שדה חוץ מתלם אחד שקנה. והני מילי דלא קנה מצר רביעי היכא דלא מובלע המצר בתוך השדה שהמצר עמוק ונמוך מן השדה או גבוה יותר מן השדה שנראה כמו שאינו מן השדה: אבל מיבלע בשדה. דהמצר שוה עם השדה דמי כשדה עצמה ומכרו: וכי מבלע נמי לא אמרן דקני. דליכא עלית דההוא מצר ריכבא. שורה של דקלים. דלא כשדה אחרת דמי ולא הוי ארוך כל כך כמקום זריעת ט' קבין דהיינו שיעור שדה קטנה: אבל אי איכא כו' לא קנה. משום דכשדה אחרת דמיא: ואיכא דאמרי כו'. ה"ג וכי לא מבלע נמי לא אמרן אלא דאיכא עלית ריכבא דדיקלא ואי נמי הוי כו' אבל ליכא עליה ריכבא ולא הוי ט' קבין קנה. דייקי' מהאי לישנא בתרא מכלל דכי מיבלע אע"ג דאיכא עליה ריכבא והוי ט' קבין קני. ושמעינן מתרוייהו לישנא דבשדה לא שייר דבמצר פליגי ולא בשדה ושמעינן נמי מתרוייהו לישני דהיכא דמיבלע וכו' קני. ושמעינן נמי מתרוייהו דהיכא דלא מיבלע ואי איכא ריכבא אי הוי ט' קבין לא קני דכשדה בפני עצמה דמיא. אבל מיבלע ואיכא עליה ריכבא איתמר להך גיסא ללישנא קמא דלא קני דכשדה בפני עצמה דמיא ואיתמר להך גיסא ללישנא בתרא דייקא מינית דקנה. ולהיכא נמי דלא מבלע ולא איכא עליה ריכבא איתמר להך גיסא בלישנא

מסורת הש"ס

א) [קדושין עד. וש"נ]

רבינו גרשום

בלישנא קמא משמע דלא קנה ואיתמר להך גיסא ללישנא בתרא משמע דקנה דלאו כשדה אחרת דמיא דהואיל דליכא עלית ריכבא דדיקלי: שודא דדייני. שאם יראו ב"ד שדעתו של מוכר קרובה ללוקח שהוא אוהבו או שקרובו ומוכר לו בעין יפה יתננה לחלקו של לוקח ואם לאו למוכר: אמר רבה. אם היה בין שני שותפין קרקע ואמר אחד לאינש דעלמא מזבינא לך פלגא דאית לי בארעא משמע דכל חלקו מקני ליה וקנה הלוקח ההוא פלגא דאית ליה כולה. אבל אמר ליה כי האי לישנא פלגא בארעא דאית לי מזבינא לך משמע דמההיא פלגא דמגיע לחלקו מזבין ליה החצי והיינו ריבעא דכולה שדה קנה: א"ל אביי. מ"ש בהאי לישנא דקנה פלגא מ"ש באידך דלא קנה אלא ריבעא: דקבולי קבלה. דאידי ואידי פלגא: מבי מר. מבי רבה: אמר רבה. אם יש לב' שותפין קרקע וחלקוה ביניהן ואמר חד מן השותפין לאחר קרקע שלי אני מוכר לך ומצר לו ללוקח מצר אחד מצר ארעא דמינה פליגא כלומר חלק שותפי שחלק עמי הוא מצר אחד ודאי אמרי' דאית ליה פלגא ללוקח שכל חלקו מכר לו עד חלק שותפו: אבל אי אמר ליה בהאי לישנא קרקע שלי אני מוכר לך ומצר לו מצר אחד בהאי לישנא לרוח פלוני ארעא דמינה פסיקא לא קנה בה הלוקח אלא שדה של ט' קבין דאמרי דהכי אמר ליה המוכר ללוקח לרוח פלוני מצר ארעא דילי דמינה פסיקא ההוא שדה דזביני לך כלומר שפסקתי מקרקע שלי שיעור שנחשב שדה ומכרתי לך והשאר שיירתי לי ולא קנה כל חלקו: א"ל אביי. מ"ש בהאי לישנא דקנה פלגא ומ"ש בהאי לישנא דלא קנה אלא ט' קבין בלבד: בין מצר ארעא. דמינה פסיקא. הכל אחד: אי א"ל ואלין מצרנהא האחרים ופירשן למזרח מצר פלוני למערב מצר פלוני וכן כולם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפי' מצר רביעי קנה ורב אסי: (ב) שם שייר נמי בכולה שדה אמר רבא: (ג) שם ולא הוי ט' קבין אע"ג דלא מבלע קנה מכלל דכי מובלע וכו': (ד) שם והוי ט' קבין נמי קנה: (ה) שם דמינה פלגא פלגא: (ו) רשב"ם ד"ה מבי מר רבה הס"ד ואח"כ מה"ד וכתיב בהו בהנהו שטרי מכירה הכי הס"ד ואח"כ מה"ד פלגא וכו': (ז) בא"ד הוו עלי עדים: (ח) תוס' ד"ה איתמר וכו' דפליג משום דמספקא כנ"ל ותיבת דהמע"ה נמחק:

ולא היא דאמר רב יימר בר שלמיה *לדידי מפרשא לי מיניה דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא ובין מצר ארעא דמינה פסיקא אי א"ל אלין מצרנהא פלגא לא א"ל אלין מצרנהא תשעה קבין: [ב]פשיטא אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני בנכסי מאי אמר רבינא בר קיסי [ג]תא שמע דתניא *[ד]האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע לחבית אין פחות משמינית לקדרה אין פחות מי"ב לטפיח אין פחות משששה עשר תנו רבנן [ה]בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ואם אמר לי ולבניי מת יתן לבניו ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום אמאי [ו]אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם [ז]כיון דאמר ליה על מנת שמעשר ראשון שלי שיוריה שיירה למקום מעשר *אמר ריש לקיש [ח]זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו למאי

ולא את השדה עד שיהא בו ט' קבין לזה וט' קבין לזה פסיקא משמע מחותך ממנה המועט מן המרובה: אי אמר ליה ואלין מצרנהא. מצר מזרח ארעא דמינה פלגא מצר מערב פלוני וכן הולך וחושב כל המצרים והלכך האי ואלין מצרנהא יתור לשון הוא לייפות כחו ולקמן בשמעתין נמי חזינא יתור לשון טובא לייפות כח וה"ק אביי לעיל מאי שנא הכי ומאי שנא הכי הלא אין חילוק בין פלגא לפסיקא אלא זימנין אמרינן בתרווייהו פלגא בין פלגא בין פסיקא היכא דאמר ואלין מצרנהא וזימנין (א) תשעה קבין היכא דלא אמר ואלין מצרנהא: פשיטא. שכיב מרע או כל המחלק נכסיו על פיו שאמר פלוני יחלוק בנכסי פלגא שקיל: תנו חלק לפלוני בנכסי מהו. מי אמרינן האי חלק לשון חלוקה הוא ופלגא קשקיל או חלק הראוי ליתן קאמר ובדעת ב"ד תלוי הדבר לשער בכמה הוי חלק ראוי ליתן ואע"ג דתניא בתוספתא (פרק ז) דהך בבא האומר תנו חלק לפלוני בנכסיי יירש עם הבנים איכא למימר הכא מיירי כגון דלית ליה בני ואע"ג דאית ליה יורשין בעלמא לא יהב דעתיה ליורשין אחרים וחלק הראוי ליתן או הני נכסין קאמר א"נ הכא מיירי כגון דאמר תנו חלק לפלוני בני בנכסי והשאר נתונים לפלוני א"נ איכא למימר דלא הוה שמיע להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו הוו מייתי לה בבית המדרש ואיכא למימר רבנן היא דפליגי עליה דסומכוס אי נמי שמיעא להו ולא הוה סבירא להו משום דפליג סומכוס עלה כדלקמן וקיימא לן כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין דסתם לן תנא כוותיה בפרק שור שנגח (ארבעה ובפרק שור שנגח) את הפרה (ב"ק דף מו.): בבור. של מים מכונסים ואית דמוקמי לה בבור של יין ולא נהירא: סומכוס אומר אין פחות מרביע. סומכוס לטעמיה דאמר בפרק שור שנגח את הפרה חצי נזק לפרה ורביע לולד ומוקמינן לה בגמרא אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין והכא מספקינן ליה אי פלגא קאמר או חלק בעלמא משהו קאמר כגון רביעית הלוג הלכך אין לו למקבל מתנה מן הבור פחות מרביע (ב) ושמא יותר משום דאילו הוה מספקא לן בהאי נותן אם נתן לו פלגא או לא כלום היה לו ליטול (ג) מחצית של פלגא דהיינו רביע הבור משום ממון המוטל בספק חולקין דהא פלגא נמי מוטלת בספק אם יהבה ליה או לא הלכך יטול חציה של פלגא דהיינו רביע וכ"ש השתא דמספקא לן אי יהיב פלגא או רביעית הלוג דלא יטול פחות מרביע ורבינו חננאל פירש דאזדא סומכוס לטעמיה וכל הנך שיעורי דלקמן לחבית לקדירה לטפיח בקיאין היו בשיעורין הללו כמה צריך לכל אחד ופלגא דההוא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן משום דממון המוטל בספק חולקין: לחבית אין פחות משמונה. כלומר אם אמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית כדי למלאות חבית דהייני להשקאת בהמותיו ולא להשקות שדותיו (ד): אין פחות משמונה. בבור משום דהאי הבור צריך לחבית וכי קאמר חלק דלמא פלגא דחבית קאמר דהייני רביע הבור או משהו קאמר הלכך יש לו חצי רביע דהיינו אחד משמונה ובשיטה זו יש לפרש כולם: לקדירה. תנו חלק לפלוני בבור לתקן מאכלו: אין פחות מי"ב. דהיינו רביע שיעור הראוי לקדירה משום דלמא פלגא קאמר וממון המוטל בספק חולקין: לטפיח. כלי קטן לשתות בו בני אדם והאי שיעורא זוטר מכולהו והלכך גבי תנו חלק לפלוני בנכסי יטול רביע דדלמא פלגא קאמר או דלמא שוה פרוטה קאמר וממון המוטל בספק חולקין ולית דמפרשי כל הנך שיעורי לפי אומד הדעת אין פחות מרביע דסתם נותן דעתו לרביע אין פחות משמונה דהכי הוי שיעור למלוי חבית להשקאת בהמות וכן כולם ולא נהירא לי: בן לוי שמכר. אורחא דמילתא נקט דהדרך בן לוי המוכר שדות לישראל להתנות כך משום דלא מוזיל גביה משום האי תנאי מידי דזה נהנה וזה אינו חסר דבלאו הכי הוה יהיב האי לוקח להאי מעשר או לו או לאחר דהא אין לו בו אלא טובת הנאה והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחבירו ואמר לו על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שארצה דהא השתא נמי יש לו בו טובת הנאה זו: מעשר ראשון שלו. וכדמפרש לקמן דכיון דאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם שיורי שייר מקום מעשר הלכך מעשר ראשון שלו ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר דזכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר והכי מוכח לקמן: יתן לבניו אחריו. אבל אם לא פירש כן אינו מורים בדבר זה זכותו לבניו דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרינן לקמן דשייר מקום מעשר די לנו אי אהכי יתורא למאי שפירש דהיינו לעצמו: אין לו עליו כלום. דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו ושחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שבאה לידו דכי היכי דההוא לוקח שני זכה אפילו במקום מעשר הוא הדין לזה הלוקח ראשון הבא מכחו: אמאי. מעשר ראשון שלו הא אין אדם מקנה כו' (כרבנן דר"מ) מעשר זה עדיין עתיד ליזרע התבואה שיצאה ממנו אף ליחרש השדה תחלה: כיון דאמר ליה ע"מ כו'. כלומר כיון דעל תנאי מכר רוצה הוא שיתקיים התנאי דאין אדם מתנה על חנם ולדעת כן מכר שיקנה המעשר והלכך שייר בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר וכמי שאמר לו שדה שלי אני מוכר לך לאריסות ע"מ שתטול ט' חלקים ואני אטול חלק עשירי ויש ספרים דגרסי' בהו בהדיא כיון דא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלי כו' ולית דמפרשים דייתור לשון דע"מ קא דייק וכדאמרינן בעלמא (קדושין ח.) כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וא"א להעמיד שיטת שמועה זו כן וכפ' מי שמת (לקמן דף קמח.) אמרי' דאם מכר דקל ואמר לו חוץ מפירותיו דשייר מקום פירותיו וה"נ אם אמר חוץ מן המעשר שייר מקום מעשר הלכך לאו בלשון דע"מ תליא מילתא אלא כיון דמתני והתנאי אינו מועיל אלא ע"י שיור אמרינן דשייר מקום: אמר ר"ל זאת אומרת. ברייתא זו דאשמעינן דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אא"כ שייר אמרינן שיורי שייר מקום לעצמו פורתא מינה שמעינן דהמוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו הוא גג שיש לו מעקה גבוה י' דאמרינן במתניתין דאינו מכור עם הבית ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר כדקתני במתניתין ולא את הגג כו' ולא היה צריך להתנות הלכך דיוטא העליונה שלו להוציא זיזין כנגד רשותו של לוקח כדמפרש ואזיל הוא הדין אם אמר לו חוץ מדיוטא העליונה דשייר מקום בחצר להוציא זיזין ואליבא דרב זביד כדאמרינן בפרק מי שמת: למאי

אין פחות מרביע. דמספקא לן אי רוצה לומר חצי או כל שהוא וא"ת ומה מתנה היא דכל שהוא וי"ל דנותן רביעית הלוי או יותר אבל הגמרא אינו חושש להזכיר זה פסק רבינו שמואל (ה) בשמעתין דכל דאליס גבר דהלכה כסומכוס ונראה דאין הלכה כסומכוס כמו שפירשתי בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ד"ה ומאי): על מנת שמעשר ראשון שלי כו'. הכא לא הוי כמו כהן המסייע בבית הגרנות (קדושין ו:) דקאמר מקום המעשר שיורי שייר והוי מעשר שלו לגמרי אלא שמכר לו כח זה שיוכל לעשר על חלקו: ואמאי והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. [לא] הוה מצי לשנויי ר"מ היא דכי אמר ר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו שהדקל בעולם והפירות גדלים מאליהן אבל הכא מי יימר דחרש וזרע ליה ואפילו חרש וזרע שמא לא תגדל התבואה כדאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף סב:) אמר רבה לא אמר ר"א בן יעקב אלא בשחת שכבר גדלו הזרעים קלא אבל אגם שהן עדיין קטנים לא *(ורבא) אמר אפי' באגם מ"מ תרווייהו מודו דהיכא דאין ניכרים כלל ולא יצאו חוץ לקרקע דלא קני ורבינו יצחק פירש דלא מצי מוקי להכר' מאיר דאפילו ר"מ מודה דכל דבר שאינו בעולם דלא קנה כדאמרינן פרק קמא דגיטין (דף יג:) והכא קתני ואם אמר לי ולבניי מת נותן לבניו אם זה דשמא לבניו שהן בעולם קאמר: על מנת שדיוטא עליונה שלי כו'. שאם רוצה להוציא זיזין מוציא פי' הקונטרס להוציא זיזין לחצר וקשה לר"ת הא לא איירי הכא במכירת החצר אלא במכירת בית והמוכר בית לא מכר חצר ומפרש ר"ת להוציא בה זיזין אם הוא בונה בנין בחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיזין מניח אע"פ שמכביד את הכותל: שאם

ואין נראה לר"י טעם זה דשמא לבניו שהן בעולם קאמר:

ליעולם הוא: מקום גדילת המעשר שיורי שייר לפניו. דהשתא לא מקני ליה דבר שלא בא לעולם דהא כבר בא דהמקום של מעשר שייר לעצמו שלא מכרו. ואי בעית אימא דקתני דהיכא דאמר ע"מ לשפויא מלתא היא כגון הכא ליתן מעשר דבלאו ע"מ לית ליה ללוקח מעשר כלום אלא טובת הנאה אקנייה ליה המוכר מהני ע"מ דאינו רשאי ליתנו לאחר אלא לו: זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ שדיוטא העליונה. היינו עלייה שעל גבי הבית: ומקשי'

(א) עי' בערוך ערך פר'

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריט סעיף ו:

יח ב ג מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הל' ז ועי' בהשגות ובכ"מ סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כד:

יט ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כה:

כ ה מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יט:

כא ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רט סעיף ד:

כב ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יט:

כג ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' עז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ח:

[גם איתא רב יוסף]

רבינו גרשום

בין א"ל מצר ארעא דמינה פסיקא ובין א"ל מצר ארעא דמינה פלגא. משמע חד לישנא וקנה כל חלקו הואיל וייחד לו מצרים אבל להיכא דלא פירש לו מצרנים בין אמר ליה ארעא דמינה פלגא ובין אמר ליה ארעא דמינה פסיקא הואיל ולא פירש לן שאר מצרנים לא קנה אלא ט' קבין שיעור שדה להוד דאידי ואידי חדא לישנא הוא: הא פשיטא לי. אם אמר חד שכיב מרע יחלוק פלוני בנכסי ודאי פלגא יהבי' ליה. אבל אי אמר בהאי לישנא תנו חלק לפלוני בנכסי מהו. כמה יהבי' ליה: ת"ש האומר תנו חלק לפלוני בבור. באריתא דדלאי שלו: אין נותנין לו פחות מרביע שבו. משום דלהשקות שדותיו קאמר ליה הכי ושיערו חכמים דברביע די לו. הכי נמי בכולה נכסי יהבי' ליה רביע כי אמר תנו חלק בנכסי. ואם אמר סתם תנו חלק לפלוני בבור בחביות אין לו בה פחות מח' בו. שכך היו רגילין שממלאין חביותיהן מים להסתפק ממנה כל השנה לצורך רחיצת בגדים וכלים: ואם אמר תנו לו בו לקדירה. לספוק מאכלו: לטפיח. כגון כלי חרס כמו כריא (א) דפתיא שרולין בו מים לשתות לצורך שתיה: על מנת. שמעשר ראשון של שדה זו שלי יהא שלא תתנו ללוי אחר: ואם אמר מעשר ראשון לי ולבני. אחרי: אין לו עליו כלום. משום דהתנה עמו כל זמן ששדה זו בידך שלא תוציאנה מתחת ידך אבל אם מכרה אע"ג דחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אבל היכא דאמר סתם על מנת שמעשר אני נוטל. אע"ג דמכרה הואיל וחזר ולקחה שלו הוא. והיאך יכול להתנות על מעשר והלא דבר שלא בא

מסורת הש"ס

[עי' בערוך ערך כור פירוש נכון ומרווח על ברייתא זו]

לקמן [סד.] קמח.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אי אמר וכו' זימנין אמרי' תשעה קבין: (ב) ד"ה סומכוס וכו' פחות מרביע ומשהו יותר משום דאילו הוה וכו': (ג) בא"ד היה לו ליטול חציה של פלגא וכו' משום דממון: (ד) ד"ה לחבית וד"ה אין הד"א. (ה) תוס' ד"ה אין וכו' רבינו שמואל דהלכה כסומכוס וכו' בחזקת הבתים בשמעתין דכל דאליס גבר הס"ד:

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריב סעיף ג וסי' ריד סעיף ח: כה ג מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ג:

רבינו גרשום

ומקשי' למאי הלכתא. שייר בלא על מנת נמי לא קנה הדיוטא כדקתני מתני' המוכר את הבית סתם לא מכר את היציע והיינו עלייה: רב זביד אמר. להכי אהני על מנת שאם רצה להוציא מן הדיוטא לחצר שמכר עם הבית זיזין וגזוזטראות בחצר מוציא ודלהכי מהני על מנת למפייי מלתא: ורב פפא אמר. להכי מהני על מנת שאם רצה לבנות עלייה על גבי עלייה בונה: בשלמא לרב זביד היינו דקאמר זאת אומרת. דכי היכי דבן לוי מרויח בהאי דקאמר על מנת האי נמי מוכר מרויח בעל מנת דיכול להוציא זיזין בחצר שאינו שלו: אלא לרב פפא מאי זאת. כלומר מאי קמרויח האי מוכר בעל מנת. בלא על מנת יש לו רשות לבנות עלייה על גבי עלייתו שאין לו לקונה אלא הבית: קשיא: מ"ט. צריך למכתב: משום דעומקא ורומא בסתמא לא קני. אי לא כתב ליה ואהני עומקא ורומא דכתב ליה למיקני עומקא. כגון אוצר שתחת הבית. רומא למיקני גג שעל הבית שאין לו מעקה גבוה י' טפח ואהני נמי מתהום ארעא למיקני בור ודות ומחילות דכל הני בתהומא דארעא הן ואהני נמי עד רום רקיעא למיקני א)גג שיש לו מעקה גבוה י' טפח דדבר חשוב הוא בפני עצמו: ליהני עומקא ורומא למיקני בור ודות ומחילות. אלא ש"מ דסתמא לא קני ואמטו להכי צריך תרוייהו דאהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ואהני מתהום ארעא עד רום רקיע למיקני בור ודות ומחילות ותסייע לרב דימי: לעולם מהא לא תסייע ליה דודאי בסתמא קני אף על גב דלא כתב עומקא ורומא [עומקא כגון] אוצרות דשייכי בבית ורומא כגון גג שאין לו מעקה גבוה י' טפח ואי כתב עומקא ורומא קני בור ודות וגג שיש לו מעקה גבוה י' טפחים אבל הכא במאי עסקינן דלא קני בור ודות דלא כתב ליה עומקא ורומא ואי כתב ודאי קנה אפי' בור ודות ומחילות. והא אפי' שכתב ליה עומקא ורומא קתני מתני' דלא קנה בור ודות והיכי אמרת הא כתב קנה ומשני הכי קא מפרש למתני' אע"ג דלא כתב ליה עומקא ורומא קני בסתמא מאי דשייך בתרי בית דכמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות אי כתב ליה מתהום ארעא ועד רום רקיע תהניא דקני בור ודות ומחילות וגג י' טפח ואי לא לא ומהא לא תסייעיה: ת"ש ולא את הגג וכו'

אי

גמרא

למאי הלכתא *רב זביד אמר אשאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר בשאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת אלא לרב פפא מאי זאת אומרת קשיא: אמר רב דימי מנהרדעא גהאי מאן דמזבין ליה ביתא לחבריה אף על גב דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה קני לך מתהום ארעא ועד רום רקיעא מאי טעמא דעומקא ורומא בסתמא לא קני אהני עומקא ורומא למיקנא עומקא ורומא ואהני מתהום ארעא ועד רום רקיעא למיקנא בור ודות ומחילות לימא מסייע ליה *ולא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא ליהני עומקא ורומא למיקנא בור ודות ומחילות (א) דלא כתב ליה והא אע"פ שכתב לו קתני ה"ק אע"פ שלא כתב לו כמי שכתב דמי למיקנא עומקא ורומא למיקנא בור ודות ומחילות אי כתב ליה עומקא ורומא קני ואי לא כתב לא קני תא שמע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים

ואי

רשב"ם

למאי הלכתא. אמר ר"ל דאהני תנאיה למיהוי דיוטא עליונה שלו בלאו הכי הוא שלו דהמוכר הבית לא מכר דיוטא העליונה: שאם רצה. מוכר להוציא זיזין מדיוטא עליונה כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר מוציא דלהכי אהני תנאיה והכי אמר ליה על מנת שתהא דיוטא העליונה שלי לגמרי לעשות בה חפצי אף להוציא ממנה זיזין כמתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר דשייר בתנאי מקום בחצר כמו ששייר למעלה בשדה מקום מעשר דכל תנאי דלא מהני מאי דקאמר אהני מיהא לשייר מקום והיינו זאת אומרת דקאמר ר"ל ודוקא הוא אבל בנו אין לו רשות להוציא זיזין עד שיפרש לי ולבניי כדאמר לעיל גבי מעשר דכל מילתא דדייקינן מיתורא די לנו אי אהני יתורא לעצמו כמו שפירש ע"מ שמעשר ראשון שלי ה"נ אמרינן ע"מ שהדיוטא העליונה שלי אבל לבניו לא מהני תנאי המיותר: רב פפא אמר. כולי האי לא אהני תנאי לשייר מקום ממה שמכר אלא להכי אהני תנאי המיותר שאם רוצה לבנות דיוטא זו אם תפול על גביו של הבית בונה והכי (ב) הוה מסיק לקמן דאי נפלה (ג) הדר בני לה דאי הוה שתק ומכר הבית סתם היתה הדיוטא העליונה שלו כל ימי (ד) שיתקיים אבל אם תפול לא יחזור ויבננה ע"ג בית של זה דלהך דיוטא הוא דאשתעבד לו בית אבל לדיוטא אחרת לא משתעבד עד דא"ל בהדיא יתור לשון כדאמרינן נמי בפרק הבית והעלייה (ב"מ דף קטז:) אי דא"ל עלייה זו ונפלה אזלא לה ואי דא"ל סתם בעי למיגר ליה אחריתא ומסקנא לא צריכא דאמר ליה עלייה שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעבד בית לעלייה אבל בלא יתור מכי נפלה אזלא לה ולא יבנה אחרת וה"ק ע"מ שהדיוטא העליונה שלי לעולמים ואף אם תפול אחזור ואבננה והא דתנן (ב"מ דף קיז.) הבית והעלייה של שנים שנפלו וכו' אם אמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות כו' התם בדחלקו זה נטל בית וזה נטל עלייה ודאתנו בהדדי להשתעבד בית לעלייה כל הימים ואפי' לא אתנו מסתמא ע"מ כן חלקו ולרב זביד אהני תנאה להוצאת זיזין ולא להדר בני לה (ה) הוצאת זיזין מסיק אדעתיה שהרי צריך לו מיד אבל להדר בני לה אם תפול לא מסיק אדעתיה לעתים רחוקות: בשלמא לרב זביד. דאוקי יתורא דתנאי להוצאת זיזין דהיינו שיור מקום בחצר דומיא דשיור מקום בשדה היינו דקתני במילתיה דר"ל זאת אומרת שהוצרך ר"ל ללמוד מן הברייתא דליהני יתורא לשיור מקום דמסברא לא הוה אמרינן דמשייר אינים לעצמו ממה שמוכר ואע"ג דקאמר יתורא: אלא לרב פפא מאי זאת אומרת. למה לו לר"ל לומר זאת אומרת לאשמועינן דאהני יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול בלא הברייתא נמי הוה ידעינן דאהני יתור תנאי שאינו צריך לטפויי מילתא או הא דרב פפא או שום דבר בעולם כדאמרינן במתני' (לקמן סד.) ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך מהתם שמעינן דכל תנאי בלא צורך לטפויי מילתא קאתי ומברייתא לא שמעינן ליה טפי ממתני' ולעיל נמי אמרינן אי א"ל אלין מלרנהא קני פלגא והכי הו"ל למימר אמר ר"ל המוכר בית לחבירו ואמר לו ע"מ כו': האי מאן דמזבין ליה ביתא לחבריה. ומכר לו גם את הבור ואת הדות וצריך לו לכתוב בשטר המכירה כן אע"ג דכתב ליה בשטר עומקו ורומו של בית אני מוכר לך לא קנה בור ודות כדמפרש ואזיל דלא אהני מה שכתב עומקא ורומא אלא למיקני עומקו של בית כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה שאם לא כתב לא הוי קני ליה מסתמא אלא הרי הוא של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית אלא שלא יזיק לבעה"ב וגם אהני ליה למיקני רומא כגון גג שיש לו מעקה שהוא גבוה י' שאינו מכור מסתמא עם הבית כדקתני מתניתין וגם לקנות כל האויר עד לרקיע שאם ירצה לבנות בונה דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח אלא הרי הוא של מוכר להוצאת זיזין או לבנות באויר וכגון שלא יכביד על ביתו של לוקח אבל (ו) למיקני בור ודות שאין תשמישן שוה לבית והלכך אינו בכלל עומקו ורומו של בית ולא קני ליה עד דכתב ליה מארעית תהומא משולי התהום עד לרקיע ואהני האי מארעית תהומא למיקני בור ודות ומחילות והאי עד רום רקיע לא מהני ליה מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיע ולא אילטריך כלל אלא סוף דיבור הוא דלא מצי אמר מארעית תהומא (ז) עד שיפולי ביתא דמשמע דלא זבין ליה משיפולי הבית ולמעלה כלום: ה"ג מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני. עד דמפרש עומקא ורומא והלכך לא אהני עומקא ורומא למהוי יתור לשון למקני בור ודות דלגופה אילטריך: אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. אבור ודות קאי אבל אגג שיש לו מעקה גבוה י' לא קאי דאז ודאי אי כתב ליה עומקא ורומא קני ליה כדמוכח לקמיה: ואי ס"ד בסתמא. אע"פ שלא כתב עומקא ורומא קני עומקא ורומא א"כ עומקא ורומא שכתב מיותר הוא ותיהני למיקני בור ודות אלא לאו שמע מינה עומקא ורומא לגופיה אילטריך למיקני עומקא ורומא וליכא יתור לשון למיקני בור ודות עד דכתב ליה מארעית תהומא עד רום רקיע כרב דימי: ומשני דלא כתב ליה עומקא ורומא. הלכך לא קנה בור ודות אבל אי כתב ליה קני ואע"ג דלא כתב מארעית תהומא ודלא כרב דימי: ה"ק אע"פ שלא כתב לו. עומקא ורומא הרי הוא כמי שכתב לו כדי לקנות עומקא ורומא אבל למיקני בור ודות ומחילות כו' צריך לכתבו בפירוש להיות לו יתור לשון למיקני בור ודות דהא לגופיה לא צריך דמסתמא קני עומקא ורומא והכי משמע מתני' לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב בשטר ונתרצה לו בשטר מכירה זו עומקא ורומא שהרי כתב לו בית זה אני מוכר לך ועומקא ורומא בכלל בית הוא אפ"ה לא קנה בור ודות דלאו בכלל בית הוא כעומקא ורומא: ת"ש ולא את הגג. סייעתא היא והך רישא בדלא כתב לו עומקא ורומא מיירי דהא לא קתני בה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא אלא בסתמא מיירי (ח) ואפ"ה לא קנה גג שיש לו מעקה גבוה עשרה דהיינו בכלל רומא כדסלקא דעתך השתא

ואי

תוספות

שאם רצה לבנות עלייה על גבה. לאו על גבה ממש (ט) אלא דאי נפלה הדר בני לה כדמסיק לקמן אבל אם לא אמר ע"מ לא בני לה אע"ג דתנן (ב"מ דף קיז.) הבית והעלייה של שנים שנפלו ואמר בעה"ב לבעל העלייה לבנות כו' ואומר רבינו יצחק דוקא בעלייה דעדיפא וחשיבא טפי מדיוטא אבל דיוטא דלא חשיבא כולי האי לא יפה כחה כמו עלייה ובקונט' דחק בחנם לפרש בע"א: אהני מתהום ארעא ועד רום רקיעא למיקני בור ודות ומחילות. פי' בקונט' דעד רום רקיעא לא מהני מידי דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיעא ואפי' גג שיש לו מעקה גבוה י' טפחים והא דקתני במתני' אע"פ שכתב לו עומקא ורומא אבור ודות קאי ולא אגג ולא אצטריך עד רום רקיעא אלא סוף דיבור הוא דלא מצי למימר עד שיפולי ביתא וקשה לר"י דה"מ למימר רומא ועומקא עד ארעית תהומא לכן נראה לר"י דאגג נמי קאי דאע"ג דכתב ליה עומקא ורומא לא קני לגג שיש לו מעקה גבוה י"ט וה"מ למימר ואהני עד רום רקיעא למיקני גג שיש לו מעקה גבוה י' טפחים אלא דלא חש למינקט אלא גבי בור ודות וה"ה גג וכ"ש הוא ודחק ר"י לקיים פירוש הקונטרס דמדכתב עומקא ורומא קני גג ואהני עד רום רקיעא למיקני בור ודות שעל הגג שהיו רגילין לעשות מקוואות על ראש הגג כמו שמצינו בפ"ק דיומא (דף יט.) על גג הפרווה ועל גג שער המים: תא שמע ולא את הגג. פי' הקונט' והך דרישא בלא כתב לו עומקא ורומא איירי דהא לא קתני בה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא ובחנם פירש כן דאפילו הוה קאי ארישא הא אסיק לעיל למאי דבעי למימר בסתמא קני דה"ק אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי למיקני עומקא ורומא:

ואי

מסורת הש"ס

[לקמן סד. קמח:]

[לקמן סד.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומחילות לא צריכא דלא כתב ליה: (ב) רשב"ם ד"ה רב פפא וכו' והכי מסיק כצ"ל ותיבת הוה נמחק: (ג) בא"ד להדר בני לה וכו': (ד) בא"ד כל ימי שתתקיים אבל וכו': (ה) בא"ד דהוצאת זיזין: (ו) ד"ה האי מאן וכו' אבל לא קני בור ודות שאין וכו': (ז) בא"ד עד שיפולי ביתא. נ"ב לשון זה נקט התלמוד בפ' ח"ס סוף דף ל"ז: (ח) ד"ה ת"ש ולא וכו' אלא בסתמא מיירי ומש"ה לא קנה גג: (ט) תוס' ד"ה שאם וכו' ממש קאמר אלא דאי:

א) דעת רבינו זה כדעת ר"י בתוס' כאן ד"ה אהני פ"ש.

א) [לעיל סג. לקמן סה.] ב) [שם:] ג) [לעיל סג:] ד) לקמן קלה: ערכין יט: [ויי' ז:]

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה עשרה טפחים מאי הוי כיון דגבוה עשרה טפחים חשיב א"ל רבינא לרב אשי תא שמע א)דאמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא ב)רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ואי ס"ד בסתמא לא קני למה לי על מנת אהני ליה על מנת דאי נפיל הדר בני לה: **מתני'** ג)לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח דרך מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך: **גמ'** יתיב רבינא וקא קשיא ליה(א) היינו בור היינו דות א"ל רבא תוספאה לרבינא ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין יתיב רב אשי וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש דתניא אחד הבור ואחד הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין: וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך וכו': (ב) מאי לאו בהא קא מפלגי דרבי

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא · כדקפרכת לעיל: כי גבוה י' טפחים מאי הוי · אמאי לא קנה אלא לאו ש"מ דרומא מסתמא לא קני לא גג גבוה עשרה ולא אויר מיי' ואילך והוא הדין דלא קני עומקא מסתמא כלל כרב דימי ומיהו גג שאין לו מעקה גבוה י' קני מסתמא להשתמש על הגג דאין זה בכלל רום אלא בכלל גוף הבית ממש כעליית הבית: ומדקינן גבוה עשרה חשיב בית בפני עצמו ולא מיבטיל לגבי בית בסתמ' עד דמפרש עומקא ורומא אבל אויר הגג עד לרקיע דהיינו רומא והוא הדין לעומקא קני מסתמא: ת"ש דאמר ריש לקיש כו' · מדרב פפא מקשי אי אמרת בשלמא דמסתמא קני לוקח עומקא ורומא היינו דאהני תנאה דע"מ שהוא מיותר לכדרב פפא שאם רצה מוכר לבנות על גבי הדיוטא ולהגביה בניינן אחרים ברומו של בית בונה דאי לא אתני הוה קני ליה לוקח לרומא שעל גבי הדיוטא מסתמא דרומו של בית קונה בכ"מ מסתמא ואפי' היכא דאיכא דיוטא העליונה שהיא של מוכר אלא אי ס"ד דמסתמא לא קני לוקח רומא אלא של מוכר הוא ל"ל ע"מ מאי אהני תנאי המיותר בלא תנאיה נמי הוה קני מוכר לדיוטא העליונה ולרומו של בית ואם היה רוצה לבנות בונה וקס"ד דהאי מקשה דהכי איתיה לפירושה דמילתיה דרב פפא כדפרישית לה: ה"ג בפירוש רבינו חננאל דאי נפלה הדר בני לה · לעולם מסתמא לא קני לוקח רומא ודקאמרת ייתור תנאה נ"ל להכי אהני דאי נפלה דיוטא הדר בני לה וכדפרישית לעיל דרב פפא לאו בבנין ע"ג דיוטא איירי אלא בבנין דיוטא עצמה אם תפול כן נראה שיטת שמועה זאת בעיני ויש שיטות אחרות ואין בהן ממש: **מתני'** אע"פ שכתב לו עומקא ורומא · כדאוקמה רב דימי בגמרא לעיל דעומקא ורומא בסתמא לא קני והאי עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא ולא למיקני בור ודות שתשמישן חלוק מן הבית שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים: וצריך · המוכר ליקח (ג) ממנו דרך מן הלוקח לילך לבור ודות שלו דמוכר בעין יפה מוכר דברי ר"ע ורבנן סבירא להו דמוכר בעין רעה מוכר ושייר דרך לעצמו ממה שמכר: בזמן שאמר ליה חוץ מאלו · חוץ מבור ודות ותנאי שלא לצורך הוא שהרי אינן בכלל בית אלא לאפויי מילתא קאתי ושייר לו דרך ולרבנן לא אתא לאפויי כלל דבלאו הכי שייר לעצמו דרך ולרווחא דמילתא אמר כן שלא יאמר הלוקח כל הבית מכרת לי ולא עכבת דרך שאין כל מוכרין בקיאין בדינין והלכך פירש כל כך: מכרן · לבור ודות לאחר והבית עיכב לעצמו: רבי עקיבא אומר א"צ הלוקח ליקח לו דרך · לבור ודות שקנה דמוכר בעין יפה מכר לו: **גמ'** היינו בור והיינו דות · איזהו בור ואיזהו דות והלא אין היכר בין זה לזה ששניהן עמוקין בקרקע ויש בהן מים מכונסין ולמה לי למיתני תרתי: בחפירה · בקרקע קשה שמחזיק מים בלא בנין: בבנין · חופרין בור בעפר תיחוח ובונין לו כותל אבנים ומקרי דות והלכך אי תנא בור הוה אמינא ה"מ בור שהוא בחפירה אבל דות שהוא בבנין כעין הבית הרי הוא בכלל בית ואי תנא דות משום דבנין בפני עצמו הוא וחשיב אבל בור לא חשיב וליבטל גבי בית לגריכה: דרבי

ואי סלקא דעתך בסתמא קני כי גבוה י' טפחים מאי הוי · פי' בקונ' אי בסתמא קני אויר שלמעלה מן הגג שהוא גבוה עשרה מן הגג וגם הבנין שלמטה ממנה יקנה והגג שבאמצע לא יקנה ואין סברא שיהא הפסק בקנינו וזה דחקו לרבינו שמואל לפרש דלא קאי אע"פ שכתב לו עומקא ורומא דמתניתין אגג דאי קאי אגג א"כ כי נמי בסתמא לא קני תקשי ליה הכי דכשכתב לו עומקא ורומא קני בנין שלמטה מן הגג ואויר שלמעלה והגג שבאמצע לא קני ומשני כיון דגבוה עשרה טפחים חשיב ולא קני ליה לגג אבל אויר שלמעלה קני וכך פירש הקונטרס וכן צריך לפרש דלא מצי למימר כיון דלא קני גג לא קני נמי אויר שלא יהא הפסק בקנינו דהא מוכח בסמוך בהדיא דאי אמר בסתמא קני רומא אפי' כשהגג גבוה עשרה קני האויר למעלה הימנו עד לרקיע אע"ג דלא קני גג דפריך מדרב פפא דאמר אם רצה לבנות על גבה בונה וסלקא דעתך דעל גבה ממש קאמר באויר שלמעלה מהגג ויבנה על גבי עמודים שלא יכביד על הכותל ואי ס"ד בסתמא לא קני ל"ל על מנת פי' והלא בלא ע"מ נמי יכול לבנות עלייה באויר שלמעלה מן הגג ואי כי אמר בסתמא נמי קני כשגג גבוה י' לא קנה לאויר שלמעלה דא"כ כי נמי בסתמא קני תקשי ליה ע"מ ל"ל וזהו דוחק לפי' רבינו שמואל שהמקשה הוא מקשה מכח אותה סברא שאין נראה לו שיהא הפסק בקנינו והגמ' אינו חושש ממנו ונראה לר"י לפרש דקאי ארישא אבל לא את הגג כדפרי' לעיל והכי פריך הכא א"א בשלמא דבסתמא לא קני עומקא ורומא כיון דבטורח בעי לקני רומא אתי שפיר דכיון דגג גבוה עשרה טפחים דלא קנה גג דבדבר מועט מתבטל הקנין דלא בטל גג אגב בית אלא אי אמרת דבסתמא קנה כיון שנקל כל כך לקנות א"כ אפי' גג שיש לו מעקה גבוה עשרה יקנה כיון דבעין יפה כל כך מוכר דאפי' בסתמא קני רומא ומשני לעולם בסתמא קני רומא ואפ"ה לא מזבין ליה גג גבוה י' בסתמא אם לא שכתב עומקא ורומא כיון דחשיב ורבינו תם אין נראה לו מה שפי' הקונ' דדיוטא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים דבמסכת שבת מוכח דלשון דיוטא הוא שורה דתנן בהזורק (דף צט:) שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברה"ר המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהם בדיוטא אחת כו' משמע בשורה אחת שאינם זו כנגד זו ועוד דמאי דמפרש מילתיה דרב פפא דאי נפלה הדר בני לה הא לא משמע הכי לישנא דרב פפא דקאמר שאם רוצה לבנות עלייה על גבה בונה דמשמע דעל גבה ממש של דיוטא ועוד שצריך לדחוק ולחלק בין הך דיוטא להיא דהבית והעלייה ונראה לר"ת דיוטא עליונה היא שורת אבנים עליונה של חומה שהגג עומד עליה וקאמר למאי הלכתא קאמר ע"מ שהדיוטא עליונה שלי הלא אינו יכול להסירה אם היה רוצה שכל הבית מכר לו ולענין מה היא שלו ומפרש רב זביד שאם רוצה להוציא בה זיזין מוציא פירוש על שורה עליונה אע"פ שמכביד על הבית ורב פפא אמר אם רצה לבנות עלייה על גבה בונה ע"ג עמודים שלא יכביד על הבית אבל להכביד אינו רשאי ופריך אלא לרב פפא מאי זאת אומרת דאע"ג דיכול לבנות עלייה על גבה הא מסקינן דעומקא ורומא מסתמא לא קני וא"כ כיון דלא מהני דבוריה לשייר בגוף הבית ואינו יכול להכביד מאי זאת אומרת דהא פשיטא דמהני דבוריה אם נפלה דהדר בני לה וממתניתין שמעינן דייתור לשון מהני אבל לרב זביד אתי שפיר זאת אומרת דמשייר בגוף הבית ולמאי דמסקי' דבסתמא לא קנה עומקא ורומא (ד) מסיק לרב פפא לענין דאי נפל הדר בני לה לאו לעלייה קאי אלא אם נפל הבית ואינו רוצה הלוקח לבנותו הרי בטל עלייה בונה את הבית והעלייה ע"ג עמודים כאשר בתחלה ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו וא"ת ומאי נפקא ליה מינה במה שבסכבת בעי תחת שהעלייה אינה בנויה ע"ג כתלי הבית אלא ע"ג עמודים הקבועין בחצר בלא בית נמי יכול לעשות כן ולומר ר"ת שלא יפחד תמיד שלא תפחת העלייה ויפול ולכך ועוד דנפקא ליה מינה שלא יגבה הרות תחת העלייה ויתקרר וקשיא לפי' ר"ת דלאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כא:) אחד אומר בדיוטא עליונה ואחד אומר בדיוטא התחתונה מעשה בא לפני רבי ואירך עדותן ואי דיוטא סורת חומה היאך הלוה חבירו על סורת חומה אלא משמע דהיינו תקרה ובשלישי כולל משתתפין (עירובין דף פה:) נמי תנן שתי דיוטות זו כנגד זו מקצתם עשו שוקה כו' לא משמע כלל סורת חומה אלא תקרה: ממאי

רבינו גרשום

אי ס"ד בסתמא קני עומקא ורומא כי גבוה י' טפחים מאי הוי · ליקני נמי אלא ש"מ בסתמא לא קני ואבתי מסייע לרב דימי · ומשני לעולם לא תסייעה בסתמא קני והכא משום דכיון דגבוה י' טפחים הוה דבר חשוב ורשות בפני עצמו הוי מש"ה לא קני עד דכתב עומקא ורומא · ת"ש דאמר ריש לקיש...

בורו: ומודה ר' עקיבא היכא דמכר הבית ואמר לו ללוקח הכל אני מוכר לך חוץ מאלו בור ודות שאינו צריך ליקח לו דרך משום דבסתם נמי לא מכר הבור והדות וכי אמר הכי ודאי לאפויי מלתא קאתי ולא מכר הדרך: מכרן בעל הבית לאחר הבור והדות בלבד: ר"ע אומר אינו צריך. הלוקח ליקח דרך מן המוכר דודאי מכר לו את הדרך עם הבור והדות דמוכר בעין יפה מוכר: וחכמים אומרים צריך לקנות לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר ילא

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ריד סעיף ח:

כז ב מיי' שם הל' טו ופכ"ה הלכה ב סמג שם טוש"ע שם סעי' ג וסעי' ג:

כח ג ד מיי' שם פכ"ה הלכה ג טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות כצ"ל ול"ג היינו וכן בפירוש רשב"ם: (ב) שם בספיקא אינו צריך וכו' כמאי קא מיפלגי ר"ש ורבנן בהא קא מיפלגי דר"ע סבר: (ג) רשב"ם ד"ה וצריך המוכר ליקח דרך כצ"ל ותיבת ממנו נמחק: (ד) תוס' ד"ה ואי וכו' ומסיק לרב פפא לענין דאי נפל הדר בני לה:

עין משפט
נר מצוה

פט א מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ד:

מסורת הש"ס

א) [לעיל סד: וש"נ]: ב) [לקמן עא.]:

דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר · בכל דיני מכירות שבעולם: והאמר נמי בעלמא רבי עקיבא לטעמיה כו' · כלומר מדמוקמינן בעלמא שאר דיני מכירה דתלו טעמייהו בעין יפה ובעין רעה אליבא דר' עקיבא ורבנן כגון בפ' חזקת הבתים (לעיל דף לז:) דאמרן מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר' עקיבא ורבנן דלר' עקיבא יש לו קרקע לבעל האילן שאם ימות האילן יטע אחר במקומו ולרבנן אין לו: מהכא· ממתני' הוא דדייקינן לה: ממאי · דלמא דכ"ע התם בעין יפה מוכר ויש לו (ג)קרקע אי נמי בעין רעה ואין לו והכא בהא פליגי דר' עקיבא סבר אין לוקח רוצה שיתן דמים למוכר וידרוס על גבי ביתו לילך לבורו ולדותו ומוכר נמי יודע הוא שלדעת כן קונה הלוקח שלא ידרוס מוכר על גבי ביתו והיה לו למוכר לשייר דרך לעצמו בפירוש והלכך צריך ליקח לו דרך אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע אימא מודי רבי עקיבא דמוכר בעין רעה מוכר ואין לו קרקע לבעל האילןדהייט לוקח דליכא הכא גבי לוקח טענת ידרסוהו אחרים דלא דרים מוכר על גבי אילנות של לוקח: ורבנן סברי · לדריסה לא חיים לוקח דאין כאן חסרון ממון אבל מוכר יש לו טענה דאיט רוצה שיקבל דמי ביתו מן הלוקח ע"מ שילטרך לפרוח באויר אל בורו ודותו שמעכב לעצמו והלכך ודאי לא מכר דרך בורו ולא הולכך לפרש שהוא מעכב גם את הדרך של בורו דמה הנאה יש לו בבור בלא דרך (ד)ויד בעל השטר על התחתונה אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע מודו רבנן דבעין יפה מוכר דלית ליה למוכר השתא טענת פריחת אויר ולאו נפסד מקרקע שהוא משייר לעצמו כלום על ידי אילן: אלא מסיפא · דקך בבא דקתני מכרן לבור הוא לאחר והבית עכב לעצמו רבי עקיבא אומר א"צ הלוקח ליקח לו דרך דבעין יפה מכר לו כדמפרש לקמיה דהשתא ליכא לפרושי טעמא דרבי עקיבא כדלעיל אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים וליכא הכא שום טענה ללוקח אלא זאת דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר ולהאי טעמא לא חייש רבי עקיבא לעיל הלכך טעמיה הכא משום עין יפה הוא וחכ"א צריך ללוקח ליקח לו דרך מן המוכר דבעין רעה מוכר דליכא הכא לפרושי טעמייהו דרבנן כדלעיל דאין אדם רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר ואין למוכר אלא טענת דריסת ביתו לחוד ולההיא טענה לא חיישי רבנן לעיל הלכך משום עין רעה הוא ולא גרסי' הכא הא תו למה לי דהא לפום ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמייהו דר' עקיבא אית ליה פריחת אויר ורבנן אית להו טענת דריסה וקשיא רישא לסיפא אלא ה"ג מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר כו' דאי בתר טעמייהו דלעיל אזלי איפכא הוה להו למימר הכא לרבי עקיבא צריך ליקח משום טענת דריסה דמלי למיטען מוכר ולרבנן א"צ משום טענת פריחת אויר דמלי טעין לוקח: ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן כו' · כלומר בין רבנן בין רבי עקיבא חשיבי להו (ה) שתי טענות דריסה ופריחת אויר דבתרוייהו אדם מקפיד אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכ"מ שיש לו טענה כנגד המוכר ואזיל בתר דעתא דלוקח משום דלא שדי איניש זוזי בכדי והיה יודע המוכר שכוונת הלוקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקחו כלום דאין אדם משליך מעותיו לאבוד הלכך יד לוקח על העליונה ולא חיישינן לטענת מוכר נגדו כלל ורבנן אזיל בתר דעת דמוכר דיד בעל השטר על התחתונה אבל גבי מכר אילנות ושייר קרקע דליכא לא למוכר ולא ללוקח טענת דריסה ופריחת אויר אימא תרוייהו מודו או עין יפה או עין רעה: לא את הבור ולא את הגת · מתני' היא (לקמן דף עא:) וקתני רישא המוכר השדה מכר האבנים כו' אבל לא מכר האבנים שאינם לצרכה ולא את הבור ולא את הגת כו'. בבור שבתוך השדה מיירי שהיו עושין בתוך השדה בור להשקותו ולא את הגת שבשדה: בין חריבין · שאין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת ולא יונים בשובך: בין ישובים · מיושבים ואית דגרסי יושבים כל הנך אינן בכלל שדה וצריך למוכר ליקח לו דרך דברי ר"ע: הא תו למה לי · אי לאשמועינן טעם דרבי עקיבא דאין לוקח רוצה שית' מעותיו וידרסוהו אחרים וטעמייהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר הא מרישא דקתני לא את הבור ולא א"ת הדות וצריך ליקח כו' שמעינן לה אלא ודאי משנה יתירה היא לאשמועינן דאפילו בשאר דינין דליכא הנך טעמי מייפה רבי עקיבא כח לוקח משום דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן מייפין כח מוכר משום דמוכר בעין רעה מוכר: ודלמא · טעמייהו דר"ע ורבנן הכא כדלעיל ודקאמרת הא תו למה לי איכא למימר דאשמועינן לעיל בית כלומר פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן וטעמייהו גבי מכירת בית והשתא אשמועינן שדה וצריכא לאפלוגי בתרתי: דאי אשמעינן בית · ולא אשמעינן שדה הוה אמינא התם הוא דאמר ר' עקיבא צריך ליקח לו דרך מן הלוקח משום טענת דריסה משום נגיעות כלומר דהתם ודאי יש לו טענת דריסה משום דאדם עושה בתוך ביתו מילי דלניעותא ואיט רוצה שידרסוהו אחרים אבל גבי שדה מודי להו לרבנן דאין צריך למוכר ליקח לו דרך דלא מפסיד לוקח מידי בדריסתו של זה בשדהו דהא ליכא לניעותא בשדה שאיט עשוי אלא לחרישה וזריעה הלכך איצטריך למיתני שדה לאשמועינן דבשדה נמי פליג רבי עקיבא: משום דקשי ליה דוושא · הלכך יש לו גם בכאן ללוקח טענת דריסה: אבל בית אימא לא · פליג ר' עקיבא קמ"ל דבבית נמי מוקא ליה דריסתו משום לניעותא ולרבנן נמי איכא למימר כי האי גוונא אי אשמעינן בית משום דליכא דוושא ואין לו טענה ללוקח הלכך אזלי בתר טענת מוכר אבל בשדה דאיכא דוושא אימא מודו ליה לר"ע ואי אשמעינן שדה משום דליכא לניעות אבל בית דאיכא לניעות אימא מודו ליה לר"ע צריכא: אלא מסיפא · דהמוכר את השדה: מכרן לאחר · בור וגת ושובך והשדה עכב לעצמו: הא תו ל"ל · לאשמועינן דאזיל רבי עקיבא בתר דעתא דלוקח ורבנן אזלי בתר דעתא דמוכר אפי' היכא דמשתנין הטעמים למפרע הייט הך דקתני בסיפא דרישא דמתניתין מכרן לבור ודות לאחר דמהתם שמעינן דאזיל ר' עקיבא בתר דעתא דלוקח ורבנן אזלי בתר דעתא דמוכר ומדאשמעינן גבי בית הוא הדין גבי שדה דהא מרישא דהך סיפא דהייט לא מכר לא את הבור ולא את הגת מינה שמעינן דכי היכי דפליגי גבי בית פליגי נמי גבי שדה דכל טעמי בית דריסה ופריחה איכא למימר נמי גבי שדה וכיון דאשמעינן דהכא נמי גבי שדה אית להו הנך טעמי דלעיל הוא הדין נמי גבי הך סיפא דמכרן לאחר שמשתנין הטעמים איפכא כדלעיל גבי מכרן לבור ודות אזיל נמי ר"ע בתר דעתא דלוקח ורבנן בתר דעתא דמוכר: אלא לאו · שמע מינה הך משנה יתירא דקתני לאשמועינן דאפילו בשאר מקומות דליכא הנך טעמים מייפה ר"ע כח לוקח משום עין יפה ורבנן מייפין כח מוכר משום עין רעה והא ליכא למימר דלרבנן אצטריך למתני הך סיפא לאשמועינן דאית להו לרבנן דגבי שדה נמי חשיב להו טענת מוכר משום טענת דוושא דמרישא דקתני המוכר את השדה לא מכר את הבור לא שמעינן להו לרבנן גבי שדה טענת דריסה אלא טענת פריחת אויר (ו) אבל לר"ע הוא דשמעינן ליה דקשי דוושא לשדה והשתא קא משמע לן דלרבנן נמי אית להו הך סברא ואי לא תנייה הך סיפא הוה אמרינן דמודו ליה רבנן לר"ע דאין צריך ליקח לו דרך דלא חיישינן לטענת דריסה דקטעין מוכר ליכא למימר הכי דכיון דמרישא דהך סיפא שמעינן לרבי עקיבא דקשי דוושא לשדה בהך סברא נמי מודו רבנן דהא לא פליגי בכל הנך בבי אדרבי עקיבא אלא דאיהו אזיל בתר דעתא דלוקח ואינהו אזלי בתר דעת המוכר ותו לא מידי:

ממאי דלמא רבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן · פירוש היכא דאיכא טעמא דדריסה ופריחה אבל היכא דליכא כמו גבי אילנות לא:

ה"ג

דרבי עקיבא סבר א)מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודקאמר נמי בעלמא ר' עקיבא לטעמיה דאמר מוכר בעין יפה מוכר מהכא ממאי דלמא (א) רבי עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן סברי אין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר ואלא מסיפא מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך (ב) דלמא בהאי פליגי דרבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח אזלינן ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר אזלינן ואלא מהא ב)לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים א"צ צריך הא תו למה לי אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודלמא אשמועינן בית וקא משמע לן שדה וצריכא דאי אשמועינן בית משום דבעי צניעותא אבל שדה אימא לא ואי אשמועינן שדה משום דקשי ליה דוושא אבל בית אימא לא אלא מסיפא מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך הא תו למה לי היינו הך אלא לאו הא קמ"ל דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר שמע מינה איתמר רב הונא אמר רב הלכה

רבינו גרשום

לא מכר הדרך. ודקאמרי' נמי בכל דוכתי בתלמוד מהכא אמרינן. דהכא עיקר מחלוקתן בהכי: ממאי. מציתו למימר דמהכא מייתי ראיה. דלמא לא פליגי לא בעין יפה ולא בעין רעה · אלא בהא פליגי דר' עקיבא סבר משום הכי צריך למוכר לקנות לו דרך מן הלוקח דאין אדם רוצה ליתן מעותיו וידרסוהו אחרים ומשום הכי אין לו דרך למוכר אם אינו חוזר וקונה מן הלוקח. ורבנן סברי דאמרי אינו צריך ליקח לו דרך דלא גמר ומקני ליה דרך הבור והדות לפי שאין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר לבורו ולדותו. אלמא דבאין אדם רוצה פליגי ולא פליגי בעין יפה דבעלמא אימא לך דאפי' ר' עקיבא מודה דמוכר בעין רעה מוכר כגון אדם שמכר אילנות ושייר קרקע לפניו דכל זמן שהאילנות קיימין יכול להחזיק בהן אבל אי מייבשין אינו רשאי לנטוע אחרים תחתיהן משום דמוכר בעין רעה מוכר ומהא לא תפשום. אלא מסיפא דמתני' מצינן למימר דפליגי ר' עקיבא ורבנן דר' עקיבא סבר דמוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי בעין רעה מוכר: מכרן לאחר. אותן בור ודות: ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח(ללוקח)דרך וכו'. דהא תו למה לי ר' עקיבא לייפות כחו של לוקח בסיפא הא אשמועינן ברישא דכי אמר צריך ליקח לו דרך למוכר ברישא היינו יפוי כח דלוקח ורבנן מייפים כח דמוכר ברישא ובסיפא הא תו למה לי אלא לאו ש"מ דמסיפא שמעינן דפליגי במוכר בעין יפה וכו' · ממאי דילמא לעולם סיפא אצטריך ופליגי בסיפא כדמיפלגי ברישא באין אדם רוצה. ודקא קשיא לך הא תו למה לי האי אצטריך דר' עקיבא סבר זיל בתר דעת דלוקח ודעתי' דלוקח אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר לבורו ולדותו ומשום הכי אין צריך ליקח לו דרך ללוקח · ורבנן סברי זיל בתר דעתיה דמוכר דאינו רוצה שיקבל מעות בסתם וידרסו אחרים בבית לילך לבורו ולדותו ומשום הכי צריך ליקח לו דרך דהא מרישא איפכא שמעינן דהאי אין אדם ומשום הכיאצטריך נמי למתני בסיפא דלר' עקיבא לעולם בתר דעתיה דלוקח אזלי' בין היכא דמשמע שאין לוקח רוצה שידרסוהו ובין בסיפא דמשמע שאין לוקח רוצה שיפרח · ורבנן סברי בתר דעתא דמוכר וליכא למשמע מהכא דפליגי כלל בעין יפה · אלא מהא דקתני בסיפא דהאי מתני' איכא למשמע דפליגי בעין יפה דתנן מכר את השדה כו' לא מכר את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין דאיכא בהו יונים וצריך ליקח לו דרך וכו' כדפרישי' ליה לעיל · כלומר אי משום הכי צריך למיתני דר' עקיבא סבר צריך ליקח לו דרך למוכר כדי שילך לשובכו ולבורו משום דכולה זבין ליה · לפי שאין אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר לשובכו הא תו למה לי הא כבר שמעינן מרישא דמתני' דהשתא לא מצית לתרוצי כדמתרצת ליה לעיל ולא מייתרא לשום דרישא אלא למשמע מיניה דר' עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר וכו' · ודלמא מהא נמי לא תפשוט אלא אשמועינן הכא כי היכא דפלוגתתן לענין בית דר' עקיבא סבר אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים ורבנן סברי דא[ין] אדם רוצה שיטול מעות ויפרח באויר · ה"נ פליגי גבי מוכר את השדה סתם לא מכר לא את הבור ולא את הדות כו'. וצריכא בתרוייהו למתני פלוגתייהו דמהדא לא מפקי' אידך דאי אשמועינן בית הוה אמינא בהא קאמר ר' עקיבא אין אדם רוצה שיתן מעות וידרסו אחרים משום דבית לצניעותא עביד שמצניע אדם חפצים בביתו · ומשום הכי כולה זבין ליה אבל שדה דלאו לצניעות עביד אימא דלא לימא ר' עקיבא דצריך ליקח לו דרך קמ"ל דאפי' הכי פליג ר' עקיבא . ואי אשמועינן דס"ל לר' עקיבא גבי שדה דאין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסו אחרים הוה אמינא שדה שאני משום דדוושא דריסה שדורסין בה בני אדם קשה לזרעים ומש"ה גמר למקני אפי' דרך שדהו ילית ליה בה כלום ומשום הכי צריך לקנות לו דרך אבל בית דמהני ומעליא ליה דרישה אימא דלא מקני ליה משום דניחא ליה שידרסוהו אחרים קמ"ל דאפי' הכי אין אדם רוצה שיתן מעות וידרסוהו אחרים הואיל דבית לצניעותא עביד ותרווייהו צריכי · אלא מסיפא דהאי בבא מכר את השדה וכו' מכרן לאחר איכא למשמע מינה דפליגי ר"ע ורבנן בעין יפה ובעין רעה · הא תו ל"ל היינו דקתני בסיפא דרישא דמתני' ותרי זימני ל"ל לאשמועינן דר' עקיבא סבר זיל בתר דעתא דלוקח ורבנן סברי זיל בתר דעתא דמוכר אלא לאו ש"מ וכו': אתמר

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממאי דלמא בהא פליגי ר' עקיבא סבר: (ב) שם וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ודלמא בהא פליגי דר"ע סבר בתר דעתא: (ג) רשב"ם ד"ה ממאי וכו' ויש לו בקרקע אי נמי בעין רעה מוכר ואין לו: (ד) ד"ה ורבנן וכו' בלא דרך אבל גבי מוכר אילנות וכו' אילן זה הס"ד ותיבות ויד בעל השטר על התחתונה נמחק: (ה) ד"ה ודלמא וכו' חשיבי להו הנך שתי וכו' ורבנן אזלי בתר: (ו) ד"ה אלא לאו וכו' אלא טענת פריחת אויר אלא לר"ע הוא:

עין משפט
נר מצוה

לא א ב ג מיי' פכ"ה מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף ט:

לא ד ה מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעיף יא:

מסורת הש"ס

א) [לקמן פב:] ב) [ר"ס כב:] ג) לעיל ו: ד) [לקמן קלה:] ה) [לקמן קמב:] ו) [לקמן עא:] ז) [לעיל נג:] ח) [ובתוספתא ג: סוף כ"ד לפרש מסכת טרמויי"א של ריחים]:

תורה אור

הלכה כדברי חכמים ורב ירמיה בר אבא אמר שמואל א)הלכה כרבי עקיבא אמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב הונא ב)והא זמנין סגיאין אמריתה קמיה דרב הלכתא כרבי עקיבא ולא אמר לי ולא מידי א"ל היכי תניתה א"ל איפכא תנינא משום הכי לא אמר לך ולא מידי א"ל רבינא לרב אשי לימא אזדו לטעמייהו ג)דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא אמת המים זה על זה ד)והזהרו בהן שהלכות קבועות הן ורב אמר יש להן צריכא דאי אשמועינן בההיא בההיא קאמר רב משום דא"ל בעינא למידר ביה כי היכי דדרו ביה אבהתי תדע דכתיב °תחת אבותיך יהיו בניך אבל בהא אימא מודי ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודי ליה לרב צריכא אמר ליה רב נחמן לרב הונא ה)הלכתא כוותין או הלכתא כוותייכו אמר ליה הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני: איתמר ו)שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה (א) כל שכן חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה סבור מינה אין להן דרך זה על זה ז)ולא היא מי לא תנן ח)במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא ט)מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב י)הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: **מתני'** כ)המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח מכר את המכתשת קבועה אבל לא את המיטלטלת מכר את האיצטרוביל אבל לא את הקלת ולא את התנור ולא את הכירים ל)בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי

°תהלים מה

רש"י

הלכה כדברי חכמים · דמוכר בעין רעה מוכר : כר' עקיבא · דבעין יפה מוכר (לקמן עא·) והכי הויא מסקנא כר' עקיבא דאמר ליה רב הונא לרב נחמן הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבבא דריש גלותא דשכיחי דייני : אמר ליה איפכא · לר' עקיבא בעין רעה ולרבנן בעין יפה וגמרא הוא דקמפרש דאיפכא הוה תני רב ירמיה ומיהו איהו לא אמר לרב הונא לשון זה איפכא תנינא שאם היה יודע שאין רב הונא שונה כמותו לא היה לו לתמוה דהיינו קך דבין לרב הונא בין לרב ירמיה הלכתא דבעין רעה מוכר : משום הכי לא אמר לך ולא מידי · דהא את נמי הוה פסקת הלכתא דבעין רעה מוכר : אזדו לטעמייהו · דלרב בעין רעה ולשמואל בעין יפה : האחין שחלקו · שניהם מוכרין זה לזה : אין להן דרך זה על זה · אם חלקו שני שדות אחד נטל חיצון ואחד נטל פנימי ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך חיצון בדרך שהיה אביו נכנס אין לו לפנימי דרך על חיצון משום דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר דרך לעצמו וכיון שמכר לו לאחיו חלקו שבחיצון בעין יפה מכר לו כל השדה והדרך ולא שייר לעצמו במכירה זו כלום והיינו שמואל לטעמיה דפסק כר' עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר דלגבי פנימי שייך למימר עין יפה דאע"פ שצריך לפרוח באויר לא שייר לעצמו את הדרך אבל גבי חיצון לא שייך עין רעה במה שלא נתן לו את הדרך שהרי אינו מוכר בשדה זו החיצון אלא לוקח ובלוקח לא שייך עין יפה אבל בשדה הפנימי הוי הוא מוכר שמכר לאחיו חלקו ובההוא במוכר לא שייר לעצמו כלום וליכא עין רעה גביה כלל : ולא חלונות כו' · כבר מפורשת בפ' ראשון (ג) : ולא חלונות כו' · ואם רצה לבנות בחצירו כנגד חלון אחיו בונה · קבועות · כלומר שהלכה כן : ורב אמר יש להן · דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו במה שמכר לאחיו דבר הצריך לו כגון דרך ואורה : הכי גרסינן צריכא · ורב אשי הוא דקמהדר הכי לרבינא דלא אזדו לטעמייהו לגמרי ואין ללמוד מחלוקת מחבירתה ומיהו דרך גמרא הוא לומר ואזדו לטעמייהו וצריכא אבל הכא אמוראי הוא דאיירו בה בהדיא ואמרו לימא אזדו לטעמייהו הלכך הולרך לומר בלשון תירוץ צריכא : דאי איתמר בהך · דהאחין שחלקו בהך קאמר רב· דיש להן דרך משום דאמרי אחין נידור בה כו' וכמו שהיה להבא דרך בהן גם לי בעל מנת כן חלקתי: תדע · דטענה מעלייתא היא גבי חלוקת יורשין דכתיב תחת אבותיך וגו' : אבל בהך · דר' עקיבא ורבנן אימא מודי ליה רב לשמואל דמוכר בעין יפה מוכר : הלכתא כוותין · שמואל ורב נחמן תלמידו היה : דמקרביתו בי ריש גלותא · רב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה ורגיל במקום הדיינים דשכיחי דייני ורבה מעשים בכל יום היאך דייני אי נמי דיני כך פירש רבינו חננאל : זה לפנים מזה · ודריסת הפנימי על החיצון לרשות הרבים : שניהם במכר · שמכרן ביחד לשני בני אדם או שניהם ביחד במתנה לשני בני אדם אין לו דרך לפנימי על החיצון דכי היכי דלפנימי זבין ויהב בעין יפה לחיצון נמי בעין יפה יהב וזבין ולא מקרי עין רעה אפילו לרבנן אלא היכא דמכר את הפנימי ועיכב לעצמו את החיצון (ג) כי מתניתין אבל היכא דלא עיכב לעצמו כלום דכולי עלמא מודו דלזה מכר כל החיצון ולזה כל הפנימי ואין לפנימי על החיצון כלום דלא תהיה עינו יפה לזה ורעה לזה : וכל שכן חיצון במתנה כו' · דודאי לא תהיה עינו יפה אלא לוקח ורעה אלא מקבל מתנה דלההוא דיהיב ליה לדידיה רחים ליה : סבור מינה אין לו דרך · דכיון דלשניהם מוכר ונותן אין רע לזה וטוב לזה : מי לא תנן · בסוף פירקין : במה דברים אמורים · דפליגי רבנן ואמרי דצריך לוקח ליקח דרך אבל מוכר לא צריך משום דבעין רעה מוכר הני מילי מוכר אבל בנותן מתנה מודו דבעין יפה יהיב ויהיב גם את הדרך אלמא רבנן דסבירא להו מוכר בעין רעה מוכר גבי נותן מודו דבעין יפה נותן והלכך הכא לא מיבעיא לרבנן דיש דרך לפנימי על החיצון דגבי חיצון שמכר לו הוי עין רעה וגבי פנימי שנתן לו במתנה הוי עין יפה אלא אפי' לרבי עקיבא דאית ליה עין יפה גבי מוכר גבי נותן מיהא איכא עין יפה טפי והלכך יש דרך לפנימי על החיצון דמוכח מילתא דעינו יפה דאלו טפי מחילון דקא יהיב ליה מתנה : **מתני'** המוכר את הבית · סתם : מכר כו' · כללא דמילתא כל תשמישי בית הקבועים מכורין בכלל בית והמיטלטלין אינם מכורין : את הדלת · דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע : אבל לא את המפתח · דמיטלטלת : המכתשת הקבועה · בקרקע : איצטרוביל · עגול שסביב הריחיים לרקי"ח בלע"ז ודבר קבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו : הקלת · האפרכסת טרמוי"א בלע"ז ומיטלטלת היא : הכי גרסינן לא את התנור ולא את הכיריים · דכל הנך מיטלטלין הן והכי נמי תניא בתוספתא ובסדר המשנה גרס מכר תנור מכר כיריים ולא נהירא ואם איתא צריך לאוקמה במחוברת לקרקע :

הרי

תוספות

הכי גריס רבינו חננאל ואזדו לטעמייהו וצריכא · והולך לפרש וצריכא דלא תקשי והא איפליגו בה חדא זימנא וכן היא סוגיית הגמרא בכל מקום :

לא מכר לו את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים · להאי גירסא איירי בתלושין דהא קתני מכר את המכתשת קבועה אם כן כרבי אליעזר דגמרא אתיא ואי בתנור וכירים מחוברים הא רבי אליעזר הוא דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אי נמי אומר רשב"א דאיירי במחובר דשמעיהו מחוברים כדאמרינן (כלים פ"ה מ"ז) וגודר את הטפילה [עד שיהא] בארץ אבל אין חבורו חשוב חבור תדע מדמקבלי טומאה הלכך לא מכר אפילו לר' אליעזר תנור וכירים וריחים אע"ג דלדידיה מכר את המכתשת ולספרים דגרסי מכר את התנור וכירים אבל לא את הריחים צריך לומר דחשיב חיבורן חיבור ולא דמו לקבלת טומאה וחיבור הריחים לא חשיב כולי האי כמו של תנור וכירים ואין להקשות אמאי נקט בגמרא ולא את הריחים כיון דאפילו ר' אליעזר מודה דלא מכר את הריחים ואומר רשב"א דנקט להו משום דבעי למיתני ובזמן שאמר ליה הוא וכל מה שבתוכו כולן מכורים ואפילו ריחים :

נימא

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכל שכן חיצון וכו' ופנימי במתנה מאי סבור: (ב) רשב"ם ד"ה ולא וכו' בפ' ראשון ג"ב בדף ז' ע"ב: (ג) ד"ה שניהם במכר וכו' כי מתניתין ג"ב פי' כגון מכר לו את הבור ואת הדות ט':

רבינו גרשום

רב הונא אמר הלכה כדברי חכמים . דאמרי מוכר בעין רעה מוכר: ושמואל אמר הלכה כר"ע. דאמר בעין יפה מוכר: אנא אפכא תנינא. דרב הונא דאמר דהלכה כחכמים ס"ל בעין יפה מוכר ושמואל אמר הלכה כר"ע דאמר מוכר בעין רעה מוכר : לא אמר לך מידי. דהיינו כרב סבירא ליה : האחין שחלקו . בנכסי אביהן: אין להן דרך זה על זה וכו' . דהואיל דחלקו בעין יפה חלקו ובדין ליקח זה מזה דרך תם לא חזקת חלונות תם לא חזקת סולמות להניח זה בחצר זה להעלותו לגגו ולא אמת המים של זה לעבור בחלקו של זה : ורב אמר יש להן . דס"ל פלישנא קמא כחכמים דאמרי מוכר בעין רעה מוכר : דאי אשמועינן בהא . באחין שחלקו דבהא אמר רב דבעין רעה חלקו ויש להן · משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך : אבל בהא. גבי מוכר : קאמר שמואל. דהמוכר בעין יפה מוכר אבל בהך דאחין אימא מודי ליה לרב קמ"ל דאפי' הכי פליגי : רב נחמן הוה תלמיד דשמואל כדאמרינן לעיל אמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו ורב הונא הוה תלמיד דרב : הלכתא כוותין. דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר : או הלכתא כוותייכו. דאמריתו מוכר בעין רעה מוכר : שניהם מכרו במכר או שניהם נתנו במתנה לשניהם אין להם ללוקחין או למקבלין דרך זה על זה. משום דהמוכר או הנותן בעין יפה מוכר ונותן: מכל שכן דאין להן. היכא דהחיצון נתן במתנה דיפה כח מתנה מכח מכירה כדאמרינן בגמ' בסיפא דפרקין ובעין יפה נתן החיצון ופנימי דמכר אין לפנימי דרך על החיצון כלום אע"ג דמשועבד היצון לפנימי: חיצון מכר ופנימי נתן מהו. מי אמרי' דיפה כח מתנה מכח מכירה ובעין יפה נתן יש לו דרך או לא לטעמיה דר' עקיבא: מי לא תנן בר"א. דאין צריך ליקח להן דרך לדברי חכמים: במוכר. דבעין רעה מוכר: אבל בנותן מתנה נותן את כולה. דבעין יפה נותן הכי נמי להתוא דיהיב מתנה בעין יפה נתן לו ויש לפנימי דרך על החיצון: **פיסקא** המוכר את הבית מכר את הדלת. דהוי מחובר לבית שהוא מחובר לקרקע וכל מחובר לקרקע הרי הוא בקרקע: אבל לא את המפתח. דלא הוי כלל מחובר דאי בעי מצי לנטולה ויוצאת ונכנסת היא' המכתשת הקבועה. בקרקע: איצטרוביל. הייני מקום שכינת הרחיים התחתונים שקבוע בקרקע: אבל לא את הקלת. היינו רחיים העליונה שהורה דלא הוי מחובר: מכר את התנור ואת הכירים. אם קבוען בקרקע: בזמן שאמר לו הוא

הרי כולן מכורין : **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' מאיר דאי (א) ר"מ הא אמר א)מכר את הכרם מכר תשמישי כרם אפי' תימא ר"מ התם קביע הכא לא קביע והא מפתח דומיא דדלת קתני מה דלת דקביעא אף מפתח דקביע אלא מחוורתא מתני' דלא כר"מ ת"ר ד)המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את המכתשת החקוקה אבל לא את הקבועה מכר האיצטרוביל אבל לא את הקלת לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים ר' אליעזר אומר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ב)בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע ב)ת"ר ג)צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה מני לא ר' אליעזר ולא רבנן הי ר' אליעזר אילימא ר"א דבית דלמא היינו טעמא דר"א סבר ג)מוכר בעין יפה מוכר ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ואלא ר"א דכוורת דבורים דתנן ד)כוורת דבורים רבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה

הרי כולן מכורין · כל הנך תשמישין המיטלטלין אבל שאר (ג) מיני תשמישתיה לא מיזדבני ואף על גב דאמר כל מה שבתוכו אני מוכר לך שלא ריבה בלשון זה אלא תשמישין המיוחדין לבית זה שאינן רגילין להשאילן מפני כבידן ומפתח נמי עיקר תשמישו לפותחת של דלת זו ואין ראוי לאחרת והיינו טעמא דלא זבין שאר מיני תשמישתיה דלא בטילי לגבי בית אי נמי איהו רוצה להתרחק מן השכונה שלו וידור בבית אחר וצריכין לו מטלטלין אבל גבי חצר תנן לקמן דאם אומר לו כל מה שבתוכה הרי כל מטלטלין מכורין דהיינו כל מאני תשמישתיה דאיקרו מטלטלי לבד מחיטי ושערי בפ' מי שמת (לקמן דף קנ׳)דכיון דמסתלק מכל השכונה מכר את כולן דטורח הוא לו להוציא כליו משם אי נמי לגבי חצר שהוא דבר גדול (ג) בטילי וגבי מוכר את העיר תנן דאם אמר כל מה שבתוכה מכר את הכל אפילו בהמה ועבדים דהוו מטלטלי דניידי וכ"ש חיטי ושערי דכיון דמסתלק מכל העיר מכל וכל רוצה להסתלק דטורח הוא לו להוציא מטלטלי לעיר אחרת א"כ בטלין לגבי העיר כללא דמילתא כל מכר הגדול מחבירו ריבה למכור יותר הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו: **גמ'** לימא מתני'· דקתני (ד) לא מכר מכתשת המיטלטל דלא כר"מ דאי כר"מ האמר בפרק המוכר את הספינה בברייתא בגמ' מכר כרם מכר תשמישי כרם כגון קנים שבכרם שהן נצרכה כדתנן במתני' (ה) וה"ה למוכר בית שמוכר תשמישי בית : ומשני התם קביע · כלומר התם בדר"מ איכא למימר דלא איירי ר"מ אלא בתשמישין הקבועין לעולם בתוך הכרם שאין מזיזין אותם משם לעולם ואע"ג דאינם קבועין בקרקע אבל מכתשת שאינה קבועה בקרקע זימנין דשיילי לה ולא קביעא בבית כל כך : והא מפתח דומיא דדלת קתני מה דלת דקביעא · לעולם שאין מזיזין אותו משם להטלטל ממקום למקום אף מפתח בשל עץ מיירי דקביעא שיש מפתחות שאין מזיזין אותן מן הפותחת כגון של בני כפרים ואפ"ה לא מכר את המפתח דאי איתא דבמפתח שאינו קבוע מיירי ליפלוג וליתני בדידה המוכר את הבית מכר את המפתח קבוע אבל לא את המיטלטלת כדקתני גבי מכתשת וכ"ש דלת דקביע טפי אלא מדקתני דלת שמעינן דליכא לאיפלוגי אלא בין דלת למפתח ואע"ג דקביע בדלת אינו מכור שהרי תשמיש קל הוא ונוח לטלטלו ופעמים שמיטלטלת אבל לא תדיר: נגר · בריח וקבוע בכותל: מנעול · קבוע בדלת: המכתשת החקוקה · כגון סלע היוצא מן הכותל וחקק שם מכתשת : אבל לא את הקבועה · שהיתה חקוקה ועשויה ואח"כ קבעה בקרקע ודלא כמתני' ומתניתין ר' אליעזר היא דפליג בסיפא ואמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכן פירש ר' חננאל וכן עיקר: ר' אליעזר כו' · אמכתשת קבועה פליג: בין כך ובין כך · בין שאמר לו כל מה שבתוכו בין שלא אמר: לא מכר לא את הבור כו' · דאינו בתוכו של בית אלא בנויים בפני עצמן הן :

ציגור · של עץ או של אבן עשוי כמין סילון ויורדין ממנו מים למקוה: קבעו בקרקע פוסל את המקוה · דמים שאובין פוסלין אותו וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא מיבטיל תו שם כלי מיניה ומשוי להו שאובין למים שבתוכו : ולבסוף חקקו · הרי הוא כעושה חריץ בקרקע: מני· הך ברייתא דקתני דמשום קביעות בקרקע לא בטיל שם כלי מיניה דמעיקרא: לא ר' אליעזר ולא רבנן · דפליגי עליה : הי ר' אליעזר · מאיזה דברי ר' אליעזר אתה למד דלא סבירא ליה הך ברייתא וה"ה דה"ל למימר והי רבנן אך אין דרך גמרא להאריך כל כך : אילימא ר' אליעזר דבית · דמכתשת חקוקה ולבסוף קבעה כקרקע משוי לה ומכורה בכלל בית ומיהו רבנן דפליגי עליה לא ליהוו הנהו רבנן דאמר לעיל לא ר' אליעזר ולא רבנן : בעין יפה מוכר · והלכך אע"ג דאיכא תורת כלי עליו כיון דמחובר מכרן המוכר אבל גבי ציגור שחקקו ולבסוף קבעו מודי דפסיל מקוה : ורבנן סברי כו' · משום דר' אליעזר נקט לה ואתי כדברי הכל אתיא : כוורת דבורים · מחוברת היא בקרקע בטיט : הרי היא כקרקע · לכל דבר להיות נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ולקנות על גבה מטלטלין ולכתוב עליה פרוזבול כאילו היא קרקע דתנן במסכת שביעית פרק האחרון (משנה ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו מזכה בתוך שדהו ולשם מפורש לפי שראה הלל שנמנעין העשירים מלהלוות לעניים מפני יראת שביעית שמשמטת והיו עוברין על מה שכתוב פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד הלל והתקין פרוזבול פרוז ריוח כמו שהפריז על מדותיו דבמסכת נדה (דף ד:) בול עשירים כמו אלו ראשי בולאות שביהודה (גיטין דף לז׳) כלומר ריוח לעשירים שלא יפסידו שלהם ותנן (ו) גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני

נימא מתני' דלא כר' מאיר · מדתנן דלא מכר את המפתח דייק דהא מכח מפתח מסיק דאתיא דלא כר' מאיר ולא כפ"ה דפירש דהשתא מדקתני לא מכר את המכתשת המיטלטל קא פריך: **מחוורתא** דלא כר' מאיר · וא"ת והא קאמר בהמוכר את הספינה(לקמן דף עח:) דרבי אליעזר ור"מ קיימי בחדא שיטה מדתנן בפירקין (דף סז:) רבי אליעזר אומר המוכר את הבד מכר את הקורה וי"ל דלאו ממש בחדא שיטה קאמר תדע דהא טעמא דר' אליעזר מפרש בברייתא שלא נקרא בית הבד אלא על שם קורה : **ציגור** שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה . איכא לאוקמי אפילו בפרוץ משני רוחות כדרך הציגור וכגון שחטטו באמצע לקבל צרורות דבהאי בית קבול חשיבי מים שאובים שעוברים על אותו בית קיבול כדתנן (מקואות פ"ד מ"ג) החוטט בציגור כדי לקבל צרורות בשל עץ בכל שהוא בשל חרס רביעית ר"י אומר אף בשל חרס בכל שהוא כו' דאי לא חטטו אפילו סתום משלשה צדדים לא חשיב כלי כדמוכיח רבינו שמואל מהא דתנן (שם מ"ב) המניח את הטבלא תחת הציגור אם יש לה (ז) לבזבז מארבע רוחות כו' ואין נראה לאוקמי בציגור שסתום מכל צד ודוקא שמים נופלין מציגור למקוה אבל אם נפלו מציגור לקרקע ומקרקע למקוה המשכה היא ואינו פוסל המקוה אם יש כבר במקוה כ"א סאה מי גשמים כדתנן בפרק קמא דתמורה (דף יב׳) : **אילימא** רבי אליעזר דבית · התם בהא פליגי פי' הקונטרס ומיהו רבנן דפליגי עליה לא ליהוו הנהו רבנן דאמר לעיל לא רבי אליעזר ולא רבנן ונראה לר"י דזה דחקו לפי מה שמפרש לעיל מכר את המכתשת חקוקה היינו קבעה ולבסוף חקקה אבל לא את הקבועה היינו חקקה ולבסוף קבעה אלמא מיפלגי רבנן בין חקקה ולבסוף קבעה ובין קבעה ולבסוף חקקה א"כ אתי שפיר כרבנן ובחנם דחק לפרש דמצינן לפרש דחקוקה היינו שלא תלשה מעולם שנחקקה בסלע היוצא מן ההר וקבועה בין קבועה ולבסוף חקוקה בין חקוקה ולבסוף קבועה : **הרי** היא כקרקע · השתא קס"ד דכוורת מחוברת איירי וצריך לפרש והרי היא כקרקע לקנותה בכסף ובשטר וחזקה אבל לבסוף דמסקינן טעמא משום דאיתקש ליער קאי אדבש שבתוך הכוורת ולא חיישינן בחיבור הכוורת ואומר רבינו יצחק דהשתא הוה מצי למיפרך וליטעמיך דלא מוקמת טעמא משום היקשא דיער אלא משום חיבור כוורת בטיט אמאי חייב חטאת הרודה ממנה בשבת דה"ל כרודה פת מן התנור דלא מיחייב אף על גב דתנור מחובר ולענין טומאה נמי מקבל הדבש טומאה אפילו במקומה כיון דלא בעי מחשבה ולענין פרוזבול נמי תיפוק ליה דהא איכא מקום שסוכבת עליו כדפריך בהשולח (גיטין דף לז׳) גבי עציץ נקוב אלא על כרחך דמנח אסיכי כדמשני התם ואם כן אין טעמו של רבי אליעזר משום שמחובר בטיט : ומקבלת

עין משפט
נר מצוה

לב א ב מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף יא :

לג ג מיי' פ"ו מהל' מקוואות הל' ו סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף לד וסעיף לו [וברב אלפס עוד בשבועות פ"ב דף רלא:]:

רבינו גרשום

מה שבתוכו כולם מכורין . אפי' כלים המיטלטלין שיש בו · מכר תשמישי הכרם . משמע תשמישים בין קבועין בין מיטלטלין ומתני' קתני דלא מכר המיטלטלין דכי היכי דאמר גבי כרם הוא הדין נמי גבי בית : התם קביע . גבי כרם תשמישין קבועין בקרקע א)אלא קנים המעמידים את הגפנים והצירים שקושרין בהם הגפנים לקנים וכיון דמחובר לקרקע הרי הן כקרקע ומש"ה הרי אלו מכורין אבל הכא לא קביע מפתח ומיטלטל ומשום הכי לא מכור : אף מפתח. נמי קבוע בדלת דאינו נפרד ממנו כלל ואפי' הכי קתני דלא מכרה . אלא מחוורתא מתני' דלא כר' מאיר : ואת הנגר . היינו בריח שקבוע בכותל למעלה מן הדלת וכשנועל הדלת נופל הנגר עד לארץ וניעלו : ואת המנעול . קבוע בדלת:אבל לא את המפתח.דמיטלטל: מכר את המכתשת החקוקה. כמו סלע היוצאת מאליה מקרקע שהיא מחוברת מעיקרא וחוקקין אותה במקומה לצורך מכתשת ומשום הכי הוי כקרקע ומכורה היא : אבל לא את המכתשת קבועה . שהיתה תלושה מעיקרא והדר קבעה והקקה כלו' דלא מיחבר היא : אבל לא מכר לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים. משום דכל הני מטלטלין נינהו ולא בקרקע דמי · תנור שהוא עשוי כבינית רחב מלמטה וצר מלמעלה : ר' אליעזר אומר כל המחובר לקרקע. אפי' מכתשת הקבועה ואת התנור והכי נמי ריחים דמחוברין לקרקע הרי הן כקרקע ומכורין ומסתברא דמתני' ר' אליעזר היא : בין כך ובין כך. אפי' אמר לו הוא וכל מה שבתוכו : לא מכר לא את הבור כו' . דכל הני רשות בפני עצמן הן ולא שייכי כלל עם הבית : ת"ר צינור שחקקו. כדי לקובעו מן המעיין ועד המקוה שילכו המים למקוה דרך הצינור : פוסל את המקוה. משום דהמים דרך הצינור שהוא כלי באין למקוה והוו כמים שאובין דלאו בקרקע הוא : קבעו . מתחלה לארץ : ולבסוף חקקו . כשהוא מחובר: אינו פוסל את המקוה . דכקרקע דמי הואיל ולא הוי לי"ג תורת כלי בתלוש : לא ר' אליעזר ולא רבנן · אי נימא ר' אליעזר דבית . דאמר לעיל כל המחובר לקרקע הרי הוא צינור שחקקו ולבסוף קבעו אע"ג דמחובר לקרקע פוסל את המקוה · ולא רבנן דאמרי לעיל מכר את המכתשת חקוקה אבל לא את הקביעה משום דלא כקרקע דמי הואיל שהיתה תלושה והקקה במקומה ב) והכא קתני קבעו ולבסוף חקקו במקומו הרי הוא כקרקע ואינו פוסל את המקוה · ודלמא התם בבית בהא קמיפלגי דר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כ יפה מוכר ורבנן סברי וכו'' אבל הכא לענין מקוה דלמא כברייתא ס"ל : כוורת דבורים. שעשאה וחיבר לקרקע כו' וכותבין עליה פרוזבול' דקאמר מוסר אני לכם שטרותי אגב האי כוורת כדי שלא ת

מסורת הש"ס

א) לקמן עח: ב) ב"ק סז׳ [תוס' מקוואות פ"ד]: ג) [לעיל לז׳ וש"נ] : ד) לקמן פ: שביעית פ"י מ"ז עוקצין פ"ג מ"י :

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאי כר"מ : (ב) רשב"ם ד"ה הרי וכו' שאר מאני תשמישתיה כצ"ל וכן בסמוך · (ג) בא"ד שהוא דבר גדול מבית בטילי וכו' אמר לו כל : (ד) ד"ה לימא וכו' דלא מכר וכו' המוכר את הספינה נ"ב בדף ע"ח ע"ב :(ה) בא"ד כדתנן במתני' . נ"ב בסוף דף ס"ח : (ו) ד"ה הרי סוא כקרקע וכו' ותנן וזהו גופו וכו' : (ז) תוס' ד"ה צינור וכו' לבזבזים מארבע רוחות כו' ואין צריך לאוקמי :

א) נראה דצ"ל דאינו מכור לר"מ אלא קנים המעמידים וכו' . ב) דברי רבינו בכאן הוא כדעת ר"י בתוס' ד"ה אילימא ע"ש.

ואינה מקבלת טומאה במקומה *והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכמים אומרים אינה כקרקע ואין כותבין עליה פרוזבול ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור התם כדאמר ר' אלעזר טעמא א)דאמר ר' אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב °ויטבול אותה ביערת הדבש מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת אלא ר"א היא דתנן ב)דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר *וחכמים מטמאין מני אי רבי אליעזר אפי' חקקו ולבסוף קבעו אי רבנן אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי לעולם רבי אליעזר היא ושאני פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן מכלל דשאיבה דאורייתא והא

תורה אור
°שמואל א יד

ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כ"ז שאלה והדיינין חותמין ואלו מלמטה או העדים והלכך משמסר שטרותיו לב"ד לגבותן ואיהו לא קגבי לא קרינא ביה לא יגוש דדיינין קמגבו ליה והפקר ב"ד הפקר וה"מ כשיש לו קרקע לטה דדמי כאילו למלוה משכון דבמשכון לא שייך לא יגוש(א) שכל מה שיוכלו חכמים לתקן כדי שלא יהו נועלין עוקרין דבר מן התורה התקינו כן נראה הטעם בעיני ומרבי זקני זצ"ל שמעתי דהיינו טעמא דסתם לוה אין רגילין להלוותו אא"כ יש לו קרקע להשתעבד למלוה ובמילתא דשכיחא תקינו רבנן אבל בשאין לו קרקע מילתא דלא שכיחא היא ולא תקינו רבנן פרוזבול ואתא רבי אליעזר למימר דאם יש ללוה כוורת דבורים כותבין פרוזבול דסד"א אע"ג דהרי היא כקרקע לשאר דברים לגבי הך תקנה לא חשיבא קרקע דלא סמכא דעתיה דמלוה עינויה הואיל ויכולין לטלטלה קמ"ל : ואינה מקבלת טומאה · זו הכוורת במקומה דכיון דמחוברת היא לקרקע יצאה מתורת כלי וגם הדבש שבתוכה אינו מקבל טומאה דבטל לגבי כוורת ודוקא במקומה אבל אם נטלה משם או מקבל הדבש טומאה כמאן דאמר (ג) בפרק המוכר את הספינה דלא בעי מחשבה דאיכא מאן דמצריך מחשבה והלכך אצטריך הכא גבי טומאה למיתני במקומה וה"ה לכל הך מילי : והרודה ממנה · בשבת במקומה דהיינו מקום גידולו של דבש חייב חטאת כתולש מן הקרקע אלמא לר' אליעזר חקקו ולבסוף קבעו כקרקע משוי ליה וברייתא דלעיל דלא כרבי אליעזר היא ומיהו הנך רבנן היא : אינה כקרקע· (ג)משום דחיבור בקרקע לא בטיל תורת כלי מינה ומקבלת טומאה במקומה וגם הדבש דלא בעי מחשבה כדתניא לקמן בהמוכר את הספינה : ה"ג התם אמר רבי אלעזר מאי טעמא דר"א · דחשיב לכוורת דבורים כמחובר דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש ביהונתן כתיב ובדבש במקום גידולו מיירי (ד) וקרי ליה יער והלכך חשיב ליה מחובר ואפי' אין הכוורת מחוברת ממש בקרקע אבל גבי צינור שחקקו ולבסוף קבעו מודי ר"א דחשיב כלי ופסיל מקוה כדקתני ברייתא ואכתי לא ידעינן הי ניהו ר"א דלית ליה הך ברייתא : דף של נחתומין· נסר רחב לערוך עליו וללוש את הפת ולי נראה הוא דף שקבוע בכותל ליתן עליו את הפת למכור כעין שעושין פלטרין שלנו בכותל בתיהן מבחוץ ולקמן מוקי בדף של מתכת דפשוטיהן טמאין : רבי אליעזר מטהר · דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע : וחכמים מטמאין· דלא בטיל לגבי קרקע ותיקון הדף שמחליקין אותו לכך הוא במקום חקיקת הצינור דתיקון משוי לה גמר כלי לקבל טומאה ומדלא קמפליג בין תקנו ולבסוף קבעו ובין קבעו ולבסוף תקנו אלמא לרבי אליעזר הכל טהור לא שנא חקקו ולבסוף קבעו לא שנא קבעו ולבסוף חקקו ולרבנן הכל טמא אלמא ההיא ברייתא דצינור דלעיל דקמפליג בין קבעו ולבסוף חקקו ובין חקקו ולבסוף קבעו לא רבנן ולא רבי אליעזר דאי ר"א אפי' חקקו ולבסוף קבעו היה לו להכשיר ואי רבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול את המקוה : לעולם רבי אליעזר · סבירא ליה כברייתא דצינור שחקקו ולבסוף קבעו אכתי כלי הוא ולא בטיל לגבי קרקע ופסיל את המקוה והכא גבי דף היינו טעמא דר' אליעזר דמטהר ליה אפילו בתקנו ולבסוף קבעו דשאני פשוטי כלי עץ כגון האי דף דאפי' קודם שקבעו אין לו טומאה אלא מדרבנן והלכך בקבעו מיקל ר' אליעזר אבל לעיל גבי צינור שמים שאובים פוסלין את המקוה מן התורה כדתניא בת"כ יכול מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחלה יהא טהור ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים התם מודי ר"א דפסיל מקוה דמשום קביעותו בקרקע לא בטיל מניה תורת כלי דמעיקרא ומיהו לא אשכחן טומאה לפשוטי כלי עץ אפי' מדרבנן חוץ מאותן הראוין למדרס וכדתנן במס' נדה (דף מט·) כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת ובמסקנא נמי מוקמינן לה בדף של מתכת : ומתמה גמ' מכלל דשאיבה דאורייתא · דמדקא משני הכי שמעינן דברייתא דלעיל בפסול שאיבה דאורייתא מיירי והלא מדרבנן הוא כדאמרי' במסכת יבמות (דף פב:) שאם היה מקוה מ' סאה ונתן סאה שאובין ונטל סאה כשר עד כמה רבי יוחנן אמר עד רובו והיינו טעמא דמדאורייתא הוא דבעינן מקוה ממים מכונסין לכתחלה בלא שאיבה דאיתקש למעין כדפרישית לעיל ואפילו נפלו בתר הכי שאובין בטלו ברובא א"כ קמא קמא בטיל ולעיל נמי גבי צינור המקוה היה עשוי כבר כהוגן ואח"כ קבעו שם צינור כדקתני פוסל את המקוה מכלל דהיה שם מקוה מעיקרא הלכך פסולה מדרבנן הוא : *ועוד · אפילו אם תמצא לומר דאחמירו ביה רבנן כשל [בא״ד נפ״ע] תורה הכא גבי דף נמי בדאורייתא מיירי דטומאתו מן התורה דבשלמא עץ אתקש לשק [דכתיב] כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ כו' אבל כלי מתכת בפרשת מדין הוא [דכתיב] (במדבר לא) אך את הזהב וגו' ולא אתקש לשק ואכתי דלא כרבי אליעזר היא ההיא דצינור דרבי אליעזר לא קמפליג מידי בין *חקקו [גי' קבעו] מעיקרא לחקקו ולבסוף קבעו : האמר רבי יוסי ברבי חנינא כו' · משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל הלכך אוקמה בדף של מתכת :
אלא

[ומקבלת טומאה במקומה] · וא"ת מה טעם נקט גבי טומאה במקומה דהא אין חילוק בין במקומה בין שלא במקומה דהא לאו מחוברת היא ואומר ר"ת דשלא במקומה מקבלת טומאה כיון דמטלטלין אותה ממקום למקום ודמי לשאר כלים שבבית וגזרו בה רבנן טומאה דלמא אתי לאיחלופי :

ושאני פשוטי כלי עץ דרבנן · וא"ת דבהנך דחזו למדרסות איכא טומאה דאורייתא דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת ק"ו מפכין קטנים כדאמרינן בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה:) ובפרק על אלו מומין (בכורות דף לח·) נמי פריך ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא והא דומיא דשק בעינן ומשני בהנך דחזו למדרס ואי בשאר פשוטי כלי עץ דלא חזו למדרס הנהו אפי' מדרבנן לא מקבלי טומאה כדמוכח בריש חולין (דף ג· ושם ד"ה כגון) דאמר הכל שוחטין ואפי' טמא במוקדשין אי טמא דאיטמי במאי כו' ומשני כגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה ואי מקבלי טומאה מדרבנן מאי משני וכ"ת התם בדלא עבדה כעין כלי דעל כרחך איירי בדעבדה כעין כלי דקדשים טעונים שחיטה בכלי כדאמרי' בהתודה (מנחות דף פב:) נוטלת את המאכלת ועוד תנן במסכת כלים(פ"ב מ"א)ומייתי לה בפ"ק דשבת(דף טז· ושם) כלי עץ (ה) וכלי עצם וכלי זכוכית פשוטיהם טהורים ומקבליהם טמאים ועל כרחך טהורים אפילו מדרבנן דכלי זכוכית אפילו מקבליהם ליכא טומאה אלא מדרבנן כדאמרינן במסכת שבת (שם) ופירש רבינו שמואל דודאי אין להם טומאה אפילו מדרבנן ומסקנא לא קיימא הכי אלא מוקי לה בדף של מתכת ויש מפרשים בדף של נחתומין אע"פ שהוא פשוטי כלי עץ מקבל טומאה מדרבנן כיון שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם דדרים בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני כלי (ו) יכול אפילו הסולם והקולב כו' ת"ל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה ומה ראית לרבות את אלו כו' ת"ל שק מה שק שהוא משמש אדם ואת משמשי אדם אף אני ארבה את השולחן כו' ועל כרחך כשאין ראוין למדרס מדלא נקט מטה כסא וספסל והוה ליה לרבוינהו מקראי דמשכב ומושב ובאין להם בית קבול (ז) איירי מדלא קאמר מה שק מיטלטל מלא וריקם אלמא מקבלי טומאה ואע"ג דמפיק להו מקרא לא הוי אלא אסמכתא כמו כמה דרשות דת"כ ובספרי דלא הוי אלא אסמכתא וכן משמע בפרק שתי הלחם (מנחות דף נז:) א"ר יוחנן לדברי האומר מסגרתו למטה היתה פירוש למטה ברגלי השולחן ולא בשולחן טבלא המתהפכת טמאה פירוש דדרשינן השולחן הטהור מכלל שהוא טמא לדברי האומר מסגרתו למעלה היתה טבלא המתהפכת תיבעי דהא דשולחן של מקדש מקבל טומאה לפי שהיה לו בית קבול אבל טבלא המתהפכת שאין לה בית קבול תיבעי ואי דרשה גמורה היא (ח) דת"כ אמאי תיבעי תיפוק ליה מקרא דהתם אלא ודאי אסמכתא היא ובטבלא המתהפכת מספקא ליה אי מקבלא טומאה מדאורייתא כדפירש הקונט' התם משום דעדיפא משאר פשוטי כלי עץ לפי שראוי להשתמש בה משני צדדין ולמאן דאמר למטה היתה טמא מדכתיב הטהור :

מכלל דשאיבה דאורייתא · רשב"ם ור"ת מפרשי דכולו שאוב הוי דאורייתא ומביאים ראיה מדתניא בת"כ בפרשת ויהי ביום השמיני מקוה מים יהיה טהור יכול מילא בכתפו ועשה מקוה בתחלה יהא

מסורת הש"ס

א) שבת לה: לקמן פ: ע"ש : ב) כלים פט"ו מ"ב :

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יג :

לה ב מיי' פי"א מהל' כלים הלכה כד :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (כדף הקודם) הרי היא כקרקע וכו' לא שייך לא יגוש דכגבוי ועומד הוא שכל מה שיוכלו : (ב) ד"ה ואינה וכו' כבפרק המוכר.נ"ב בדף פ ע"ב : (ג) ד"ה אינה כקרקע דמשום : (ד) ד"ה ה"ג וכו' מיירי וקא קרי ליה: (ה) תוס' ד"ה ושאני וכו' כלי עץ וכלי עור וכלי עצם : (ו) בא"ד ביום השמיני כלי עץ יכול וכו' ת"ל מכל כלי עץ : (ז) בא"ד ובאין להם בית קיבול נמי איירי וכו' דא"ר יוחנן:(ח)בא"ד דרשה גמורה היא ההיא דתורת כהנים אמאי קבעי :

רבינו גרשום

ואינה מקבלת טומאה במקומה.דלאו כלי היא דכקרקע דמי : חייב חטאת . משום דתולש דבר המחובר : וחכמים אומרי' אינה כקרקע וכו'. והשתא משמע דלא ר' אליעזר היא דהא ברייתא קתני גבי צינור חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה דלא כקרקע דמי · ולא רבנן היא דאמרי אינה כקרקע וברייתא קתני קבעו ולבסוף הקקי אינו פוסל את המקוה אלמא(דלאו) דכקרקע דמי : התם טעם דר' אליעזר.דחשיב ליה כקרקע משום דכתי' ויטבול אותה ביערת הדבש.מה ענין הטבלה אצל יער אלא מה יער כו' · אבל לענין צינור כברייתא ס"ל · ורבנן ליתלהו האי דרשה דר' אליעזר להכי קסברי דכל שעה אינה כקרקע אבל בצינור כברייתא סבירא להו : דף של נחתומים· נסר שמתקנין על גביו הלחם : ר' אליעזר מטהר. דלא קא מקבל טומאה הואיל דקבעה כקרקע דמי : מני . ברייתא דצינור : אי ר' אליעזר אפילו חקקו. לצינור ולבסוף קבעו לא ליפסל דכקרקע דמי כדקתני הכא דף של נחתומים אע"ג דתקנו קודם וקבעו בכותל ר' אליעזר מטהר דכותל כמחובר · ואי רבנן אפי' קבעו לצינור ולבסוף חקקו נמי לפסול דתורת כלי עליו דכי היכי דאמר הכא בין קבעו לדף בכותל ולבסוף תקנו בכותל עצמו ובין תקנו בתחלה ולבסוף קבעו כל שעה מטמא דלאו. ככותל דמי הכי נמי אפי' קבעו ולבסוף חקקו ליפסל : לעולם ר' אליעזר ושאני פשוטי כלי עץ. דלית להו בית קבול כגון דף: דטומאה דרבנן · כלומר מדרבנן מקבלת טומאה ולא מדאורייתא ומשום הכי מטהר אפי' כי תקנו ולבסוף קבעו · אבל גבי מים שאובים דאורייתא ודאי פסול הוא ומקשי' לר' אליעזר מכלל דשאובין דאוריית'. כלומר מים שאובין שפוסל את המקוה

והא קיימא לן דרבנן ועוד האמר ר' יוסי בן ר' חנינא בדף של מתכת מחלוקת לעולם רבנן היא א)ושאני שאיבה דרבנן אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי שאני התם דאיכא תורת כלי עליו בתלוש בעי רב יוסף מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האיצטרובלין מהו (א) לזרעים אליבא דרבי אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אינו כקרקע מאי תיקו ב)שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בריה דרב הונא זוטי לנהרדעא כי אתיא הך איתתא לקמך אגבה

אלא לעולם רבנן · דדף הוא ודקשיא לך גבי ציור אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסול למקוה לרבנן דמטמאי ליה גבי דף וחשיבי ליה כלי בכל ענינים אפי' בקבעו ולבסוף חקקו שאני שאיבה דרבנן כדפרישית לעיל הלכך גבי ציור הוא דמקילי רבנן ואמרי אינו פוסל בקבעו ולבסוף חקקו אבל לגבי דף דטומאתו מן התורה לעולם טמא אפי' בקבעו ולבסוף חקקו דסבירא להו לרבנן דכל המחובר לקרקע אינו כקרקע: א"ה · דלרבנן הכל שוה בין קבעו ואח"כ חקקו בין חקקו ואח"כ קבעו לא בטיל לגבי קרקע וחשיב כלי גמור וגבי שאיבה הוא דאקילו לבטלו אגב קרקע אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי לא יפסול מקוה ולבטיל אגב קרקע: ומשני התם דאיכא תורת כלי כו' · וכל כך לא רצו להקל דאין לך שאיבה גדולה מזו הואיל והוה שם כלי עליה קודם שהוקבע בקרקע ואי לא חשבת ליה כלי בטלה גזירתם לגמרי: בעי רב יוסף מי גשמים · שהיו יורדין וחישב עליהן שידיחו האיצטרובלין מהו שאותן גשמים יכשירו זרעים אם נפלו עליהן לקבל טומאה דתנן (מכשירין פ"א מ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר והכא נמי כיון דניחא ליה בירידתן לצורך איצטרוביל אע"ג דלא ניחא ליה בירידתן על הפירות הוי הכשר ובלבד שיהא איצטרוביל חשוב כתלוש דלא מהני מחשבתו ולא קרינא ביה וכי יתן אלא היכא דמחשב שירדו על דבר תלוש כדאמרינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף טז:) תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים מחלוקת דתנן הכופה קערה על גבי הכותל כו' ופרכינן רישא לסיפא ודייקינן מינה דכותל בנין חשוב תלוש ואם חישב שיודח הרי זה בכי יותן אבל בכותל מערה שהוא מחובר מעיקרו לא מהניא מחשבתו להכשיר זרעים ובתורת כהנים יליף מקרא דבעינן מחשבה לצורך דבר התלוש והאי איצטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא ואליבא דרבנן דלעיל דפליגי במכתשת קבועה קמיבעיא ליה כדמפרש ואזיל אי סבירא להו דתלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים הוי תלוש או לא: אליבא דר' אליעזר לא תיבעי לך · דודאי חשיב מחובר ולא מיבעיא איצטרוביל דדמי לקרקע טפי ממכתשת קבועה דודאי חשיב מחובר אלא אפילו מכתשת קבועה דחשבו לה רבנן תלוש פליג איהו ואמר כל המחובר כו' והא ליכא למימר דטעמיה (ב) התם משום דבעינן יפה מוכר דהא כללא קאמר ועוד דשמעינן ליה גבי דף דמטהר אפי' בתקנו ולבסוף קבעו ואליבא דרבנן דדף נמי לא קמיבעיא ליה דודאי תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש כדקא חשיבי ליה תלוש גבי טומאה אפי' בקבעו ולבסוף תקנו והוא הדין להכשיר: כי תיבעי לך אליבא · דהנהו רבנן דלעיל דפליגי עליה דרבי אליעזר במכתשת קבועה מאי מי אמרינן הייט טעמייהו דסבירא להו דכל תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש והלכך לא מכר את הקבועה והוא הדין לגבי הכשר טומאה וכיון דטעמייהו משום דחשיבי ליה תלוש לא מבעיא היכא (ג) דחשיב להדיח מכתשת קבועה דמכשירין אלא אפילו חשיב להדיח בהן איצטרוביל מכשיר את הזרעים דעל כרחך טעמייהו גבי איצטרוביל

יהא טהור ת"ל אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים ויש לדחות דאסמכתא היא כמו כמה דרשות דתורת כהנים ועוד מביא ראיה ר"ת דתנן במס' מקוואות בפ"ב (מ"ד) ר' אליעזר אומר רביעית בתחלה פוסל את המקוה ושלשה לוגין על פני המים ומדמחמיר בתחלה טפי מבסוף ש"מ דבתחלה פוסלין מדאורייתא ויש לדחות דהא דאחמיר רבי אליעזר בתחלה ברביעי' משום דרביעית הוא שיעור טבילה למחטין ולצינורות וכבר יש שם פסול מקוה עליהם ולר"י נראה דאפי' כולו שאוב דרבנן כדמשמע בתוספתא דמקוואות דתניא בפרק שני מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה ומדקא מכשר ליה זה מספק ש"מ דכולו שאוב מדרבנן וליכא למימר דלאו בכולו שאוב איירי אלא כשהיה בו מים אך שהיה חסר דאם כן הוה ליה למימר שהניחו חסר דריקן משמע לגמרי ריקן שלא היה בו מים כלל ועוד אמר בפ"ק דפסחים (דף יז: ושם) גבי משקין בית מטבחיא בכלים טמאים בקרקע טהורים ומפרש התם דבקרקע טהורים משום דחזי להטביל בהן מחטין וצינורות אלמא אפי' כולו שאוב חזי להטביל בו דבשאוב מיירי מדמפליג בין כלים לקרקע וסתם משקין בית מטבחיא נמי שאובין הם ורשב"א דוחה דהכי קאמר בכלים טמאים פי' שהיו בכלים אע"ג דהשתא הן בקרקע ולפי שהיו שאובים בקרקע שלא היו מעולם בכלים טהורים והר"ר משה מפונטויז"א דוחה דאע"ג דשאיבה דאורייתא היא בקרקע טהור משום ג) שאפשר בלא המשכה דכי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה מימשכי אילך ואילך והוה ליה כשאיבה שהמשיכה כולה דכשרה ובפרק קמא דתמורה (דף יב:) דלא מכשיר המשכה אלא כי איכא כ"א סאה במקוה אפשר דהייט מדרבנן וה"ר בשלמא אי כולו שאוב מדאורייתא הייט דגזרו חכמים ג' לוגין מים שאובין פוסלים אטו כולו שאוב ודוקא בשלשה לוגין גזרו שהן ראוין לרחיצת אדם כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף יד.) בתחלה היו טובלין במערות סרוחים ונותנין על גביהן ג' לוגין מים שאובין כו' אבל אי כולו שאוב דרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה וי"ל גזירה שמא יטבול בכלי דדומיא דמעין אמר רחמנא שהן בקרקע ומההוא מקוה שהניחו ריקן אר"ב"א דאדרבה יש להוכיח דכולו שאוב דאורייתא דקתני כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשרות שאדם אינו עושה מקוה אלא לטבול בו ואינו ממלא אותו מסתמא מים שאובים אלא מים כשרים לטבילה משמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לאו הכי פסול דספיקא דאורייתא לחומרא תדע דקתני סיפא ציור המקלח למקוה והמכתשת נתונה בלדו ספק מן הציור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש בו רוב מקוה כשר מפני שיש ספק מים שאובים למקוה ומדמכשר בשיש בו רוב מקוה מספק וכשאין רוב פסול משמע דרובו שאוב דאורייתא ועוד תניא התם שני מקוואות אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי הן תלויות ומדלא מטהרין מספק אלמא כולו שאוב דאורייתא והראיות לא נראו לר"י עוד הארץ רשב"א ועוד אומר ר"ת דדוקא במקוה חסר פוסלים מים שאובין אבל במקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו ושמה כתב ראיות ממסכת מקוואות ואין להאריך ולכתוב ראיה אחת דתנן התם פרק שני (מ"ח) היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו בתחתון מ' סאה משמע אע"פ שרוב מים שאובין אין נפסל כיון שהיה שלם דהא אי אפשר אם לא נתן בעליון יותר מארבעים סאה: **בעי** רב יוסף מי גשמים שחישב עליהם להדיח בהן את האיצטרובלין מהו להכשיר בהן את הזרעים · פירש הקונטרס דבכל תלוש ולבסוף חיברו מיבעיא ליה לענין הכשר זרעים ואליבא דרבנן דמכתשת ואין נראה לר"י דאם כן לימא סתמא תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים לרבנן מהו כדנקיט בפרק קמא דחולין (דף טז: ושם) ולא הוה ליה למינקט איצטרוביל טפי מאחר מילי ועוד דאין סברא לדמות הכשר זרעים למכר שתהא מכתשת חשובה כתלוש לענין הכשר זרעים כמו שחשובה לענין מכר ועוד דלענין שחיטה נמי תיבעי לרבנן תלוש ולבסוף חיברו מהו אי הוי כתלוש או לא ועוד דפירש דלרבנן דדף לא מיבעיא ליה דלדידהו ודאי הוי כתלוש א"כ אדמיבעיא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כר' אליעזר או כרבנן דדף לענין הכשר זרעים תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה דאיפליגו בה רבי אליעזר ורבנן ועוד כיון דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש ה"נ לרבנן דמכתשת דאמאי אית לן למימר דפליגי הני רבנן דרבי אליעזר אהנך רבנן דר"א ועוד דאיט מחלק בין דף למכתשת לכותל ואיצטרוביל ובפרק קמא דחולין (דף טז:) מחלק בין סכין הקבועה לגור היוצא מן הכותל דקאמר שאני סכין דלא מבטל ליה ונראה לר"י דלרבנן דדף מיבעיא ליה דחשבי ליה לדף תלוש לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים דהכשר וטומאה דמו אהדדי ואליבא דמאן דאמר בפ"ק דחולין (דף טז: ושם) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל בנין לענין הכשר זרעים הוי כמחובר והשתא מיבעיא ליה לרבנן דדף ומכתשת דכולהו רבנן דרבי אליעזר מסתמא הדא ניהו באיצטרוביל מהו ובאיצטרוביל דוקא מיבעיא ליה והכי קמבעיא ליה איצטרוביל דבטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת אי הוי בטל לגמרי כמו כותל וחשיב נמי מחובר לענין הכשר זרעים או דלמא לענין הכשר זרעים לא חשיב מחובר כמו כותל אלא דוקא לענין מכר משום עין יפה אע"ג דלא מהני עין יפה לענין מכתשת הייט משום שאין סופה כל כך להתעכב בבית כמו האיצטרוביל ומיהו לענין הכשר זרעים לא חשיב האיצטרוביל מחובר לפי שעשוי ליטל יותר מכותל ואליבא דרבי אליעזר לא מיבעיא ליה דהא חשיב דף מחובר לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים וכ"ש איצטרוביל והא דקאמר אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לאו דוקא נקט ההוא לישנא דהא ממכר אין להוכיח להכשר זרעים אלא אמאי דמטהר בדף קא סמיך:

מעמלא

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהל' מקוואות הל' א סמג עשין רמח :
לז ב מיי' פי"א מהל' כלים הלכה כד ·

רבינו גרשום

מדאורייתא ה"א : והא קי"ל. דמים שאובין האי דפסלי מדרבנן היא כדאמרי' במס' יבמות [דף פב] היו עושין מקוה של מ' סאה ונפל סאה ונתן סאה כשר עד כמה אמר ר' יוחנן עד רובה יותר מרובה פסיל ליה · ל"א שאיבה לטבילה מדרבנן פסול ולא מדאוריתא דמן התורה כשר דלא מצינו בתורה שצריך מים היים אלא זב דכתיב וכי יטהר הזב וגו' : ועוד . קושיא אחרינא הא אמר ר' יוסי בר חנינא בדף של מתכת מחלוקת . ר' אליעזר ורבנן דפשוטי כלי מתכת דאורייתא מיטמו ואפי' הכי קאמר ר' אליעזר כי קבעו בכותל טהור ולטעמיה אמאי חקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה : אלא לעולם רבנן היא. דטמאי גבי דף של מתכת דאפי' קבעו בכותל לא קמבטל ליה: אי הכי. לטעמייהו בקבעו ולבסוף חקקו אמאי אינו פוסל את המקוה . היינו טעמא דשאיבה דרבנן היא ולאו מדאורייתא · אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעו אמאי פוסל את המקוה : שאני התם דאיכא תורת כלי עליו בתלוש . משום הכי לא קמבטל אפי' בדרבנן : בעי רב יוסף מי גשמים שחישב להדיח בהן את האיצטרוביל . שהוא מחובר לקרקע מי הוו חשיבי הני מים להכשיר הזרעים אי לא · מי אמרינן דאין מכשירין כי היכי דגרסינן בשחיטת חולין הכופה קערה על הכותל אם בשביל שיודח הכותל אינו בכי יותן משום דחשיב דבר המחובר לקרקע וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ולא חשיב כלום ואם בשביל שיודח הקערה הרי זה בכי יותן · הא גופא קשיא · הא בכותל מערה דהוה מחובר מעיקרו אינו בכי יותן דכקרקע דמי · בכותל בנין הרי זה בכי יותן משום דהוי תלוש ולבסוף חיברו דתורת כלי עליו הכא נמי לגבי אצטרוביל המחובר לקרקע מכשירין מי גשמים אי לא : אליבא דר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לא תיבעי לך . דודאי אפי' בכותל בנין סבירא ליה דכקרקע דמי ואין מכשירין : כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע. מאי מי אמרינן דהאי דקאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע לכל מילי קאמרי אפי' לגבי איצטרוביל ומכשיר או דלמא בעלמא כגון כותל בנין אמרי' דאינו כקרקע דזימנין מישנהו אבל גבי איצטרוביל דקביע הוא בקרקע דמי ואין מכשירין תיקו :

מסורת הש"ס

א)[ג"ק פו'] : ב)כתובות סף: ג) [נ"ל משום שאי אפשר וכ"ה בס"י] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהו להכשיר בהן את הזרעים אליבא דר' אליעזר: (ב) רשב"ם ד"ה אליבא וכו' דטעמיה דר' אליעזר התם וכו' כדקחשבי ליה תלוש: (ג) ד"ה כי תיבעי וכו' היכא דחישב להדיח המכתשת וכו' אפילו חישב להדיח:

אלטרוביל דאמרי מכור לא משום דחשיב מחובר דהא גבי מכר מכתשת חשבי ליה לתלוש ולבסוף חיברו כתלוש ואלטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא דקודם שיקבענו בקרקע הוי בנוי ועומד ואלא היינו טעמייהו משום דעיקר עשייתו לקביעות בקרקע טפי ממכתשת חשיב כבית לענין מכירת בית דומיא דכותלי הבית דחשיבי תלוש לענין הכשר זרעים ולגבי מכר הרי הן בכלל בית וחשיבי כקרקע או דלמא טעמייהו גבי מכתשת משום דבעין רעה מוכר אבל לגבי הכשר כקרקע משוו ליה וכר"א סבירא להו תיקו הא' דנקט להדים בהן את האלטרוביל ולא נקט מכתשת אורחא דמילתא נקט שהיו רגילין להדיחו אי נמי רבותא הוא דנקט כדפרישי' דאע"ג דאמרי רבנן מכר את האלטרוביל איכא למימר דחשבי ליה תלוש לענין הכשר זרעים כדפרישית : עישור נכסי · שהבת נוטלת בנכסי אביה בשביל פרנסת הבעל להינשא בו וקיי"ל בכתובות (דף סח·) לפרנסה שמין באב והיכא דאין יודעין דעתו נוטלת עישור נכסים וממקרקעי ולא ממטלטלי כדאמר בכתובות : אפי' מאלטרובלי · כר"א דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ופירש רבינו חננאל וקיי"ל הכי דהא לית מאן דפליג עלה ולדברי הכל פרנסה דהיא עישור נכסי ממקרקעי ולא ממטלטלי היא ואפילו בזמן הזה דהא בהדיא פסק רבא בפרק מציאת האשה הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה ואף על גב דרבותינו הגאונים תקנו לגבות כתובה אפי' ממטלטלי גובים גם מזוני אפי' ממטלטלי דהא קיי"ל (כתובות דף נד:) תנאי כתובה ככתובה דמי הני מילי בכתובה ומזוני אבל הפרנסה אינה מתנאי כתובה הלכך במקומה עומדת וממקרקעי גביא ולא ממטלטלי (ג) : אגבה מאלטרובלי . דאיטון מטלטלי קבועין בקרקע שמעינן מינה דסוגיא דשמעתא כר"א סלקא דסבר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע כן פי' ר' חננאל והכי פסק' אליבא דהלכתא וכן עיקר : מעמלא דבתי · משכירות הבתים דכמקרקעי חשיב ליה דסבר מקרקעי חשיב מקרקעי : מתני' המוכר את החצר · סתם מכר בתים הפתוחים לחצר ובורות שיחין ומערות שבתוך הבית אע"ג דהמוכר את הבית לא מכר בורות שיחין ומערות לגבי חצר מיהא בטלים ונמכרין בכלל חצר : אבל לא את המטלטלין · תשמישי הבית שאינן קבועין (ד) כל כך הנך דאמרן לעיל דאינן מכורין בכלל בית וכ"ש שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי בית : הרי כולן מכורין · המטלטלין תשמישי בית כולן דאיקרו מטלטלי כדאמרי' לקמן במי שמת (דף קנ·) מאי תשמישתיה איקרו מטלטלי ולא חיטי ושערי : בין כך ובין כך · בין שאמר לו כל מה שבתוכה בין לא אמר : לא את המרחץ · דאינו בכלל חצר : אלא אוירה · אבל בתים ובורות לא מכר כלל ודמים מודיעים ליכא למימר דאין אונאה לקרקעות : גמ' החיצונים · הפתוחין לחצר : חולסאות · פר"ח קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו זכוכית ובפ"ק דשבת (דף טו:) אמרינן בזכוכית שתחלת ברייתו מן החול והלכך מקום חשוב (ה) בפני עצמו : חנויות הפתוחות לתוכה · שאין מוכרין (ו) אלא לבני חצר זו : שאין פתוחות לתוכה · אלא לרשות הרבים : מילוסא · אוירא : והתני ר' חייא · דפתוחות לכאן ולכאן אין נמכרות עמה : הא · דר' חייא דרוב תשמישייהו לבר פתח של לד החוץ פתוח יותר להשתמש בו מפתח הפנימי : אמר רבא כל היכא דא"ל דירתא · שאמר לו מוכר ללוקח דירה זו אני מוכר לך ובלשון זה מכר לו את החצר שלא אמר חצר זו אני מוכר לך אלא מדור זה דכולי עלמא לא פליגי דבתים משמע דבחצר אין דרין אלא בבתים והלכך הכא מודי ר"א דחצר ובתים מכר לו שהכל ביחד קרוי דירה : כי פליגי דא"ל דרתא · חצר מתרגמינן דרתא : ר"א סבר תרביצא משמע · אויר משמע כאילו אמר לו חצר זו אני מוכר (ז) דאויר לבד קרוי חצר : ורבנן סברי בתי משמע · דדרתא ודירתא אחת הם שניהם לשון דירה הם ולהך לישנא קמא דרבא משמע דהיכא דא"ל חצר זו אני מוכר לך הכל מודין דלא מכר אלא אוירה של חצר ומתני' הכי קתני המוכר (ח) חצר באותו לשון שרגילין לקרותו דהיינו דרתא מכר את הבתים כו' ר"א אומר המוכר את החצר אפי' בלשון דרתא לא מכר אלא אוירה של חצר : הכי גרסינן · איכא דאמרי אמר רבא כל היכא דא"ל דרתא כולי עלמא לא פליגי דבתי משמע דגם הוא לשון דירה דעל שם דירה נקראת החצר דרתא : הכי גרסינן כי פליגי דא"ל חצר · כדקתני מתני' המוכר את החצר מר סבר חצר אוירא משמע : ומר סבר כחצר המשכן · חכמים סברי חצר כחצר המשכן כדכתיב אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים (שמות כז) ובכלל אלו ק' אמה קדש הקדשים ואהל מועד שהם כמו בתים וקראן הכתוב חצר מכאן שהבתים נמכרין בכלל חצר כן פר"ח ועיקר ומסתברא כהאי לישנא בתרא דבדאמר ליה חצר פליגי דהכי תנן מתני' והלכך לא שנא א"ל דירתא ולא שנא א"ל דרתא ולא שנא א"ל חצר מכר את הבתים : מצולה · קרקעית הנהר (ט) שמוציאין בו כסף וזהב כן פירש ר' חננאל ויש מפרשים לדגים : החזיק בחולסית · לאו בחזקת שלש שנים מיירי אלא בחזקה כדי לקנות שלא יוכל מוכר לחזור בו דקיימא לן קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה : לא קנה מצולה · שהרי שני תשמישין הן זה לחול וזה לכסף וזהב ושני שמות הן ואע"פ שסמוכין זה לזה לא מהניא חזקת חולסית לקנות מצולה והיינו טעמא דמהאי קרא נפקא לן חזקת הקונה קרקע במסכת קדושין (דף כו·) ושבו בעריכם אשר תפשתם (בה) במה תפשתם בישיבה ועוד קרא אחרינא וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה משם למדנו שאותו קרקע שהוא יושב בו או אותה העיר שהוא יושב בה הוא קונה בחזקת ישיבה אבל עיר אחרת אינו קונה בישיבת חבירתה הלכך חולסית ומצולה שהן שני דברים חלוקין זה מזה באותו שהוא מחזיק הוא זוכה ולא בחבירו : כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן · וכדמפרש בפ"ק דקדושין (דף כז:) שנתן לו דמי כולן דכיון דקיבל המוכר כל הדמים של עשר השדות הרי אשתעבוד כולהו ללוקח בשביל מעותיו שנתן לו ודי לן בחזקת אחת מהן וכדמפרש טעמא בב"ק דסדנא דארעא חד הוא כל השדות אדוקין בגוף קרקע של עולם שהוא אחד וכמו שהחזיק בכולהו דמי והא דאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג·) שני שדות ומצר אחד ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה חבירתה לא תקשי לשמואל דהתם בנכסי הגר קאי דממילא קא קני בלא מהן

אגבה עישור נכסי אפי' מאצטרובלי דריחיים א"ר אשי כי הוינן בי רב כהנא [א]מגבינן אפי' מעמלא דבתי : מתני' [ב]המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות [ג]אבל לא את המטלטלין [ד]בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין [ה]בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר : גמ' ת"ר [ו]המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימים ובית החולסאות חנויות פתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאין פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן(א) [אלו] ואלו נמכרות עמה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא מילוסא של חצר אמר מר פתוחות לכאן ולכאן נמכרות עמה והא תני ר' חייא אין נמכרות עמה לא קשיא [ז]הא דרוב תשמישתיהו לגו הא דרוב תשמישתיהו לבר : ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר : אמר [ב](רבה) אי דאמר ליה דירתא דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל דרתא מר סבר תרביצא משמע ומר סבר בתי משמע איכא דאמרי אמר [ב](רבה) אי דאמר ליה דרתא דכולי עלמא לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא"ל חצר מר סבר חצר אוירא משמע ומר סבר כחצר המשכן ואמר [ב](רבה) אמר רב נחמן מכר לו [ג]חולסית ומצולה החזיק בחולסית לא קנה מצולה החזיק במצולה לא קנה חולסית איני והא [ד]אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן (ב) התם הוא דסדנא דארעא חד הוא וכולה חדא תשמישתא הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד ואיכא דאמרי אמר

מעמלא דבתי · וא"ת היכי דמי אי כבר בא השכירות ליד האחין אם כן מטלטלי נינהו ולא גביא מנייהו ואי אתא לאשמועינן שיכולה להשכיר לצורך נדונייתה פשיטא דאפילו למכור יכולה וי"ל כגון שהשכירו הבית לשנה וכבר עבר חצי הזמן וקא משמע לן דאפילו שכירות מזמן שעבר תטול דאין השכירות משתלמת אלא לבסוף ולא דמי למטלטלין : יס

עין משפט נר מצוה
לח א מיי' פ"כ מהל' אישות הל' ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ג :
לט ב ג ד ה ו ז מיי' פכ"ה מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף א

הגהות הב"ח
(א) גמ' פתוחות לכאן ולכאן נמכרות עמה כצ"ל ותיבות אלו ואלו נמחק : (ב) שם קנה כולן הכי השתא התם הוא דסדנא : (ג) רשב"ם ד"ה אפילו וכו' ולא ממטלטלי ומדבלא ליה אגבה כצ"ל והד"א : (ד) ד"ה אבל וכו' שאינן קבועין והיינו כל הנך דאמרן : (ה) ד"ה חולסאות וכו' חשוב הוא בפני עצמו : (ו) ד"ה חנויות וכו' שאין מוכרין מהן אלא : (ז) ד"ה ר"א סבר וכו' מוכר לך דאויר : (ח) ד"ה ורבנן וכו' המוכר את החצר באותו לשון שרגילין לקרותה חצר דהיינו : (ט) ד"ה מצולה וכו' שמוצאין בו :

מסורת הש"ס
א) [ג"א הרי] : ב) [ג"ל רבא]: ג) [עי' תוס' ערכין לב: ועי' ערוך ערך חלס] : ד) קדושין כז: ב"ק יב: [תוספ' כתובות פ"ב ותוספתא ב"ב פ"ב]:

רבינו גרשום
עישור נכסים. דיש לה לבת בנכסי אביה יורשת מקרקעי : אפילו מאצטרוביל . דכקרקע דמי : מעמלא דבתי . משכירות הבתים · ויש אומרים מעמלא דבתי היינו זבל שמוציאין לפני הפתחים גובה מהן עישור נכסים : פים' המוכר את החצר מכר את הבתים. שפתוחין לחצר: בורות שיחין ומערות. שתחת הבית ופתוחין לחצר דכל הני משעבדי לחצר: לא מכר את בית המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה' משום דלא שייכי לחצר ורשות בפני עצמו הוא : אלא אוירה של חצר' ולא שום תשמיש אחר: בתים החיצונים. הפתוחים להצר : בית חולסאות. אלו סלעים כמו צונמא דחשיב מעשה בפני עצמו הוא: נמכרים עמה . משום דשייכי לחצר : פתוחין לכאן ולכאן . לחצר ולרה"ר.מילוסא. אוירא: הא דרוב תשמישתייהו דהנויות לגו . בחצר נמכרות עמה : אבל אי דרוב תשמישתייהו לבר · לרשות הרבים אין נמכרות עמה: אמר רבה אי דאמר לו . המוכר ללוקח כשמוכר לו החצר: דירתא.כלומר דירה אני מוכר לך: כולי עלמא לא פליגי' דבתי משמע.דובין לית בין חצר ובין בית כי היכי דדיירי אינשי בתיהן פתוחות לחצר והכל מכר לו : דרתא מתרגמינן חצר.דרתא מר סבר ר' אליעזר תרביצא משמע. דהיינו אויר של חצר לחוד ולא בתי ורבנן סברי אפילו בתי משמע' דהיינו כדדיירי אינשי חצר עם בית ומכר לו הכל בין חצר ובין בית : ר' אליעזר סבר לא מכר אלא אוירא דחצר כחצר המשכן. שלא היה שם לשכה ולא כלום כי אם מזבח לחוד : חולסית. צונמא : כיון שהחזיק באחת מהן . על דעת לקנות כולן : קנה כולן' דאידי ואידי כולהו עשר שדות חדא תשמישתא נינהו לזריעה קיימי · חולסית. תשמיש לחוד למשטח שם בגדים · מצולה . לזריעה :

מ א מיי' פ"א מהל' מכירה הל' יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנב סעיף יב :

מא ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"ה הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ג :

מב ז ח ט מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ג :

אמר א)(רבה) אמר רב נחמן [א]החזיק בחולסית קנה מצולה (א) פשיטא דהא אמר שמואל מכר לו עשר שדות וכו' מהו דתימא התם הוא דסדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד קא משמע לן : מתני' [ב]המוכר בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות [ג]אבל לא מכר את ב)העבירים ואת הגלגל ואת הקורה [ד]ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ג)ר"א אומר המוכר בית הבד מכר את הקורה : גמ' ים טלפחא ממל א"ר אבא בר ממל מפרכתא בתולות א"ר יוחנן כלונסות של ארז שמעמידין בהן את הקורה עבירים כבשי גלגל חומרתא קורה קורה ת"ר [ה]המוכר בית הבד מכר את נסרים ואת היקבים ואת המפרכות ואת הריחים (ב)התחתונות אבל לא העליונה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך [ו]לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין רבי אליעזר אומר המוכר בית הבד מכר את הקורה שלא נקרא בית הבד אלא על שום קורה : מתני' [ז]המוכר את (ג) המרחץ לא מכר את הנסרין ואת הספלין ואת ד)הבלניות בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המגורות של מים ולא את אוצרות של עצים : גמ' ת"ר [ח]המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרין ואת בית היקמין ואת בית הספלים ואת בית הוילאות אבל לא את (ד) נסרין עצמן ולא יקמין עצמן ולא ספלים עצמן ולא וילאות עצמן ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין [ט]בין כך ובין כך לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים בין בימות

מתן מעות הלכך לא קנה אלא אותו שהחזיק (ה) דהא כך דשמואל נמי אילו לא נתן מעות לא קנה אלא מה שהחזיק ואם נתן דמי חליין לא קנה בחזקת אחת מהן אלא כנגד מעותיו וא"ת כיון דנתן דמי כולן מיירי שמואל מה לו לחזקה אחת מהן והלא קרקע נקנה בכסף ולא צריכה תו חזקה איכא למימר דבמקום שכותבין השטר מיירי דהתם לא קני קרקע במעות אלא בשטר או בחזקה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו·) עלה דהך משנה נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף כו' אמר רבא לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר א"נ עד שיחזיק: חדא תשמישתא·(ו) כל העשר שדות עומדין לזריעה והלכך כשדה אחת חשובין על ידי סדנא דארעא שמחבר אותן: מתני' המוכר את בית הבד · בית שהבד בו ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי : מכר את הים · בגמ' מפרש דהיינו בד עצמו כדקמפרש ואזיל ונראה בעיני דכל הנך דקתני בהו מכר קבועין הן שם והנך דאינן מכורים בכלל בית הבד מיטלטלי הן כדאמרן נמי (לעיל ד' סה·) גבי בית שמכר מכתשת קבועה ולא המיטלטלת: הממל (ז) הבתולות. בגמ' מפרש וקבועין הן : עבירים וגלגל וקורה · מיטלטלי הן ובגמ' מיפרשי כולהו : ובזמן שאמר לו הוא · הבית של בד וכל מה שבתוכו אני מוכר לך כולן מכורין ודוקא הני הצריכין לבית הבד אבל שאר תשמישין שמונחין בתוכו להשמר אינן מכורין : מכר את הקורה · כדמפרש טעמא בגמרא דהיינו עיקר בית הבד : גמ' טלפחא · היא עריבה שקורין מיי"ט עגולה כעדשה ועדשה קרי לה בברייתא במסכת ע"ז (דף עה·) עדשים מתרגמינן טלופחין : ממל אמר רבי אבא בר ממל מפרכתא · אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הזיתים בבית הבד דהיינו דומיא דמכתשת ויש מפרשים דהיינו עץ עצמו שמפרכין בו את הזיתים ולפי שהוא (ח) תשמישי בית הבד הוא מכור בכלל בית הבד ואע"ג דמיטלטל ולשון ראשון מפירושי ר' חננאל ועיקר : כלונסות · אותן שטוענין ה) בראש הגת מכאן ומכאן (ט) ותוקבים זה כנגד זה ונותנים בריחים מזה לזה ומעמידין הקורה על הבריח ובלע"ז קורין להן יזמיי"ן תאומים ויש מקומות שקורין שרו"ם אחיות : כיבשי · נסרים שטוחנין על הזיתים בבית הבד כשמורידין הקורה עליהן לכבשן ומשום דמיטלטלי לא מזדבני : חומרתא · ווי"ן בלע"ז שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה : קורה . דמתני' היינו קורה כמשמעה שגם בבבל קורין לה כן : מכר את הנסרים · אינם כיבשי דא"כ תקשי אמתני' דהתם קתני לא מכר והכא קתני מכר אלא הן כעין נסרים נתונים סביב הזיתים בבית הבד כדי שלא יתפזרו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם ונראה בעיני שמחוברים שם וקבועים הם שם לעולם ובתוספתא גרס מכר את הצרים ונראה דנצרים גרס והיינו עקל בית הבד שקושרין בהם הזיתים כדי שלא יתפזרו(י) : יקבים · היינו ים החקוקה ועשויה כעין יקב וכדכתיב (יואל ב) והשיקו היקבים תירוש ויצהר והשיקו לשון הומה ורעש שהיין עושה כשנופל מן היקב : המפרכות · היינו ממל דמתני' דפרישנא לעיל מפרכתא : הריחים התחתונה · קבועה היא וטוחנין בה זיתים שבתחלה מפרכין אותן במפרכות ואח"כ טוחנין בריחים ואח"כ עוצרין אותן בבית הבד והכי אמרינן במנחות (דף פו·) : ושקין ומרצופין · לשאת בהן זיתים בבית הבד אלא שהמרצופין הן של עור והשקין מטוה של עזים וכל דמטלטל לא מזדבן : מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה המוכר את בית המרחץ · בית שטעם לרחוץ בו וג' בתים הן זה לפנים מזה כדאמרינן ביציאות השבת (שבת דף י·) פנימי לרחיצה חיצון שעומדין שם מלובשין בינוני שפושטין שם בגדיהם ובתוספתא קתני בהדיא המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים : הנסרים · שטוחנין על גבי קרקע המרחץ ועומדין עליהם הרוחצים שלא יכוו רגליהם מחום הקרקע אי נמי שלא יטנפו רגליהן ומשום דמטלטלי לא מיזדבני : ספלים · לשאת בהן מים לרחוץ ומיטלטלין : ווילאות · מסך כנגד הפתח ולי נראה בגד שמסתפגין בו דהיינו אלונטית : לא מכר מגורות של מים · בריכות מים ששופכות מים למרחץ : ולא אוצרות של עצים · שהיו לחמם בהן המרחץ והיינו טעמא דאין אלו תשמישין המיוחדין למרחץ כי הנך דלעיל ואין אלו מאני תשמישתיה אלא ממונו הן ליהנות בהם אפי' בתוך ביתו דכשקונה אותם קונה להסיק בביתו ולאפות ולצלות בהן כמו חיטי ושערי · מגורות כמו נהרסו ממגורות (יואל א) כיוצא בו מגורה שהיא מליאה פירות (פסחים דף ט·) : גמ' בית הנסרין · בית (כ) שמכניסין בו הנסרים לאחר רחיצה : את בית היקמים גרסי' בתוספתא יש מפרשים חדר שמצניעין בו הגיגיות שמשימין בו מים חמין ולא נהירא לי דהיינו נמי בית הזורות דקתני בתוספתא ויש מפרשים י)יקמים סודר שמעטפין בהן ראשן מפני חום המרחץ וכל הני בתים מיחברי לבית המרחץ : אבל לא את הנסרים · דמיטלטלי : ולא (ל) הספלים · גרסינן ואית דגרסי ספסלין שיושבין עליהן בבית המרחץ ולשון עיקר דהא במתניתין נמי ספלים גרסינן:

ים טלפחא · פירוש עדשים דסוף מסכת ע"ז (דף עה·) דאמר בעו מיניה מרב הונא הני ז) (גודגא) · דארמאי מאי א"ל תניתוה מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים הדפין והלולבין והעדשים מדיחן ופירש נמי הקונטרס התם דעדשה היינו גת עצמה וקשה דהתם תנן דגת צריכה ניגוב ואומר (מ) בקונטרס דאברייתא סמכינן דלא בעינן למעבד ניגוב בגת ח) (ור"ש"י) מגיה התם בברייתא מנגבן ע"פ התוספת' ומצריך ניגוב לגת ט) (ור"ת) אומר דאפילו אי גרסינן מדיחן לא פליג אמתניתין דעדשים לאו היינו גת י) אלא כמו שפי' בערוך בערך טלפח מביאין טיט ומערבין בו תבן ונעורת של פשתן ועושים כמין ריחים גדולים ונותנין על הזיתים שיצא שומנן והוא סגי ליה בהדחה וא"ת לר"ת אמאי לא חשיב במתניתין בד עצמו דמכר וי"ל דפשיטא הוא שהוא עיקרו של מכר ולא נקרא בית הבד אלא על שם בד ויקבים נמי דקתני בגמ' אינו בד עצמו אלא כמו שפירש בערוך יקבים סלים שמביאים בו זיתים והתם נמי גבי מי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים הא דלא חשיב גת עצמו מפני שאין רגילות שיטמא לפי ששומרים אותו מליטמא מפני חשיבותו שלא ימצאו אחר מזומן אם יטמא זה וגם אין כל היד ממשמשין בו שהוא כבד ואי אפשר לטלטל ועוד שכבר פי' דין גת לענין יין נסך דבעי ניגוב והוא הדין לענין טהרות כ) וא"ת בשלמא לפ"ה דכל הנהו (נ) דמכר הן מחוברין אלא לר"ת שמפרש טלפחא עיגול של טיט שאינו מחובר ויקבים סלים אמאי מכר כיון שאינן מחוברין וי"ל מפני שאינן חשובין כ"כ ובטלים אגב בד גופיה א"נ לפי שאין עומדין אלא לכך : לא מכר את הנסרים · נראה לר"י דהיינו נסרים שמכסין בהן את החמין כדאשכחן בפרק כירה (שבת דף מ·) אלא א"כ היו חמין שלו מחופים בנסרים :

רבינו גרשום

קמ"ל. דאפי' הכי קנה דסדנא דארעא כלומר כל הקרקע חד הוא : פיסקא ים טלפחא · לועזין מיי"ש שאוצרין בהו : ממל. מפרכתא · זה כמו קורנס שמפרכין בו א)הענבים שהן עיקר תשמישי הבד : כלונסאות · אלו עצים שעומדים מיכן ומיכן לקורה ונקובין ומשימין בריח מזה לזה ומעמידי' הקורה על הבריח · עבירין כבשי אותן קצעין שמשימין על הקרשים (דין) : קורה קורה ממש: הנסרים. הם הקרשים שמשכיבין על גבי התמר ויש אומרי' אלו אותם שמקיפין אותן סביב לתמר וקושרין שלא יתפזרו הענבים אילך ואילך : היקבים . הם הסלים שמביאין ב"ה הזיתים מן השדה לבית הבד : ריחים התחתונים . שהיו טוחנים בהן הזיתים ואחר כך משימין הזיתים ביקב כדי להוציא השמן יפה וכל הני שייכי לבית הבד לפיכך נמכרין הם : העליונה . דהיינו הרכב אינה נמכרת דלא שייכא היא בהדי בד בלבד : השקין . אלו השקין עצמן שהיו מביאין הענבים או הזיתים בהם לאותו כלי שהוא חוץ לכרם שהוא הולך ובא מכרם לבד ומבד לכרם והוא עשוי מן עור·מרצופין שלועזין מאל"ש: פים' הנסרים. בית המרחץ שלהן היה עשוי מאבני שיש וכשהאש בוער מתחתיו מתחמם השיש מאד ומשימין נסרים על גבי הרצפה של שיש כדי שיעמדו עליהן הרוחצין: ספלים. גביעין שמזריקין מהן המים עליהן : הוילאות . אלו הבגדים שפורשין כנגדן לפתח המרחץ כעין וילון. כל הני לא שייכי למרחץ : מגורות המים. מקוואות המים שמכניסין אותן דרך סילון למרחץ : מכר את בית הנסרים · שמצניעין שם הנסרים כן הכי נמי בית היקמין: יקמין . אלו בגדים שמעטפין ראשיהם במרחץ מפני החום שלא יזיק להם בראשם וכל הני בנינים שייכי למרחץ ולא הוי מטלטלין דה"נ קתני מתני' לקמן:

א) נראה דצ"ל הזיתים .

א) [נ"ל רבא] : ב) [גי' הערוך ערך עבר ב' העבירים וכן כגי' במשנה שבמשניות וכתב רש"ש שכן גירסת הר"ע] : ג) [לקמן עת: ע"ש]: ד) פ"א הוילאות: ה) [כגי' איתא בערוך ערך גנת]: ו) [וכן פירש הערוך ערך יקמין] : ז) [נ"ל גורגא]: ח) [נ"ל ור"ש] : ט) [נ"ל ור"י] : י) [ועי' נר"ש טופטכ]: כ) [וע"ע תוספות מ"ק ספ"ט ד"ה כדפין וכו'] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' קנה מצולה החזיק במצולה קנה חולסית פשיטא דהא: (ב) שם ואת הריחים התחתונות אבל לא העליונה (ובזמן שאמר לו וכו' את המרצופין) תא"מ ונ"ב ס"א לא מכר לא את העבירים ולא את השקין ולא את המרצופין וכו' מה שבתוכו הרי כולן מכורין כו' : (ג) שם במשנה המוכר את בית המרחץ : (ד) גמ' אבל לא את הנסרין עצמן ולא את היקמין עצמן ולא את הספלים עצמן ולא את הוילאות עצמן:(ה) רשב"ם ד"ה (בע"א) כיון וכו' אלא אותו שהחזיק הואיל ואין מי שהחזיק לו ואומר שאמר לו הוא לך חזק וקני דהא כך דשמואל : (ו) ד"ה חדא תשמישתא כל שדות עומדין לזריעה והלכך השדה כלה את כל: (ז) ד"ה הממל ואת הבתולות בגמרא מפרש דקבועין הן:(ח) ד"ה ממל וכו' ולפי שהוא עיקר תשמישי בית הבד: (ט) ד"ה כלונסות וכו' מכאן ומכאן לקורה והיקבים: (י) ד"ה מכר את הנסרים וכו' שלא יתפזרו הזיתים: (כ) ד"ה בית הנסרין בית שמכניסין בו את הנסרים: (ל) ד"ה ולא הספלים: (מ) תוס' ד"ה ים וכו' ואומר שם בקונטרס וכו' ניגוב בגת והר"ם מגיה וכו' וי"ל דפשיטא הוא : (נ) בא"ד דכל הנהו מכר הכי ... בין תמונין :

בימות החמה (א) ובימות הגשמים ולא בית כינוס העצים ״ואם אמר לו בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך כולן מכורין ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך (ב) הויא הנהו חנואתא אבראי דהוו שטחו בהו שומשמי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל תנינא אם אמר א)בית המרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי כולן מכורין אמר ליה אביי והא תני רבי חייא אין כולן מכורין אלא אמר רב אשי ב)חזינן אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהא קני ואי לא לא קני: **מתני׳** ג)המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רשב"ג אומר ג)המוכר את העיר מכר את הסנטר: **גמ׳** אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי שמעת מינה ד)עבדא כמטלטלא דמי דאי כמקרקע דמי ניזדבן אגב מתא ואלא מאי עבדא כמטלטלא דמי (ג) מאי אפי׳ אלא מאי אית לך למימר שאני בין מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד אפילו תימא עבדא כמקרקע דמי שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד: רבן שמעון בן גמליאל אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר: מאי סנטר הכא תרגימו בר מחוניתא שמעון בן אבטולמוס אומר באגי מאן דאמר בר מחוניתא כל שכן באגי מ"ד באגי אבל בר מחוניתא לא מיזדבן תנן בית הבדים ובית השלחין סברוה מאי שלחין באגי דכתיב °ושולח מים על פני חוצות בשלמא למאן דאמר בר מחוניתא אמר תנא קמא באגי מיזדבני בר מחוניתא לא מיזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי׳ בר מחוניתא נמי מיזדבן אלא למ"ד באגי ת"ק נמי הכי קאמר מי סברת מאי שלחין באגי לא מאי שלחין גינונייתא שנאמר °שלחיך פרדס רמונים אבל באגי לא מיזדבני ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי׳ באגי נמי מזדבני איכא דאמרי סברוה מאי שלחין גינוניאתא בשלמא למאן דאמר באגי אמר תנא קמא גנונייתא מיזדבן באגי לא מיזדבני ואתא רשב"ג למימר אפילו באגי מיזדבני אלא

איוב ה | שה"ש ד

רש"י

בין בימות החמה · שהן מועטין וסד"א ליבטלו גבי המרחץ: ולא בית כניסת העצים · גרסינן בתוספתא לא מכר לא את הבית ולא את העצים דכי היכי דעצים לאו תשמישין (ד) נינהו גם הבית שעשוי לגרכו לא ניקרי תשמיש מרחץ כל כך: וכל תשמישיו · לטפויי אתא בריכות ואוצרות של עצים דהוו תשמיש למרחץ פורתא וכדמפרש לקמן שכתב לו מצרים החיצונים והגס בתוך המצר: חנואתא · חנויות למכור בו פת ויין: שטחו בה שומשמי · ליבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה כדתנן (שבת דף כד:) בשמן שומשמין אבל עיקר תשמישן למכור פת ויין הוא: הרי כולן מכורין · אפילו אוצרות של עצים וה"ה לחנות זה: אין כולן מכורין · שהרי אין מיוחדין לבית הבד: הכי כתוב בפירושי רבינו הגגאל וכן עיקר אמר רב אשי חזינן אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנוהי והני בכלל הגהו מצרני קנה להו ואי לא לא קנה וסוגיא דשמעתא (ה)דאמר הכי סלקא וקיימא לן כרב אשי דהוא בתרא ושמעינן מינה בזמן שא"ל בית המרחץ וכל מה שבתוכו אני מוכר אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים לא קנה בריכות של מים ולא בית כינוס עצים דקיימא לן מצרים הרחיב (ו)אבל אם א"ל מרחץ וכל תשמישיו ומצר לו מצריו והגס בתוך המצר הרי הן מכורין הואיל וחזו פורתא לתשמיש בית הבד ואע"ג דאמרן לעיל בריש פירקין מצרים הרחיב לו הכא לא אמרינן הכי דכיון דחזי להך בית קצת לתשמיש בית הבד והוא בתוך המצר ודאי מכרו לו דלכך תיחס את המיצר תולה לו לשון אחר כתוב בספרים אי אמר ליה בית הבד וכל תשמישיו ואלין מצרנהא לא קני דהשתא לא קאי ואלין מצרנהא אתשמישין אלא אבית הבד קאי הלכך לגבי תשמישין נאמר מצרים הרחיב לו אבל אי אמר אלין מצרני בית הבד וכל תשמישיו קני דהשתא אתרוייהו קאי וכמאן דאמר אלו מצרני בית הבד ואלו מצרני כל תשמישיו דמי ולא נהירא דלא שנא הכי ולא שנא הכי אתרוייהו קאי וראשון עיקר: **מתני׳** מכר את הבתים · דבתים בכלל עיר ומכר את האגרות לא איצטריך למיתני דהיינו עיקר עיר דעיר משמע אויר העיר: בית השלחין · שחוץ לעיר וסמוכין לעיר ובגמרא מפרש מאי שלחין: אבל לא את המטלטלין · מאי תשמישתיה כגון תנור וכירים וכל הנך מטלטלין דלעיל דאמרן בהו לא מכר וכ"ש חיטי ושערי: ואפילו היו בה כו׳ · בגמ׳ מפרש מאי אפילו ממה חמורין יותר משאר מטלטלין לימכר בכלל העיר: בהמה ועבדים · אין נקראין מאי תשמישתיה ומאחר שהן מכורין כ"ש חיטי ושערי וכסף וזהב דהוו מטלטלי דלא ניידי כדמוכח בגמ׳: הסנטר · בגמ׳ מפרש: **גמ׳** ש"מ · ממתני׳ דקתני ברישא לא מכר את המטלטלין וקאמר בסיפא אבל אם אמר לו כל מה שבתוכה אז העבדים מכורין מכלל דמעיקרא לא הוו מזדבני אגב מתא משום דמטלטלי נינהו בתמיה ולאו מיבעיא לן בפרק מי שמת אי כמטלטלי (ז) אי כמקרקעי דמי כלומר הא מיבעיא ליה אם לפי לשון בני אדם קרוי מטלטלי או מקרקעי דמדאורייתא ודאי כמקרקעי דמי לקנות בכסף בשטר ובחזקה כדתנן בקידושין (דף כב:) משום דאיתקוש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם אבל לגבי לשון בני אדם לגבי מאן דאמר מטלטלי לפלניא מיבעיא לן התם אי דעתו של אדם ליתן עבדו בלשון זה או לא ולא איפשוט התם ומאי הא איכא למפשטה ממתני׳ דהכא דלפי דעת בני אדם חשוב מטלטלי שהרי המוכר את העיר סתמא דעתו אמקרקעי ואפי׳ הכי לא מכר את העבדים: מאי אפילו · דמשמע אפי׳ עבדים שאין להם דין מטלטלי: אלא מאי אית לך למימר. אמאי קתני אפי׳ משום דשאני מטלטלי דנייד שיש בו רוח חיים ויכול להוליכו לעיר אחרת ממטלטלי דלא ניידי סד"א אפי׳ כי אמר כל מה שבתוכה ונמכרו מטלטלי דלא ניידי אלו העבדים והבהמות אינן מכורין דלא מבטלו אגב מתא קמ"ל דמכורין הן ואפי׳ תימא נמי דעבדא לגבי שאר דיני כמקרקעי דמו ואמאי לא קני להו הכא גבי מקרקעי משום דשאני כו׳ דאין דעתו של מוכר עיר אלא לדברים הקבועים בעיר ונקראין על שם העיר אבל זה שיכול לצאת מן העיר אינו בכלל עיר: בר מחוניתא · עבד הממונה להגיד ולאחווי תחומי השדות של מי זה ושל מי זה והוא עבד לשר העיר ואי אפשר לעיר בלא אותו (ח) ורבינו חננאל פירש סנטר הוא שומר העיר לשון נוטרה את הכרמים (שיר א): שמעון בן אבטולמוס · כפר"ח: באגי · שדות שסביב המדינה: כל שכן באגי · דלא ניידי: לא מזדבן · משום דנייד: דכתיב ושולח מים · כלומר להכי נקראין שלחין שצריכין לגשמים הכא לא גרסינן אבל בר מחוניתא לא אלא הכי גרסינן (ט) ושולח מים וגו׳: בשלמא למאן דאמר בר מחוניתא כו׳ · אלא למאן דאמר סנטר דרבי שמעון היינו באגי מה בא להוסיף על תנא קמא היינו שלחין דקאמר תנא קמא: גינונייתא · גנות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר דשייכי לעיר טפי מבאגי שהרי גן ראוי לטייל בו כמו בבית: שלחיך · גנות המשלחין פירות בכל שנה: בשלמא למאן דאמר · דסנטר היינו באגי הייט דקאמר תנא קמא גינונייתא דהיינו שלחין מזדבני אבל באגי לא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר אפילו באגי מזדבני:

אלא

תוספות

אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי מאי אפילו · לאו משום דלאו כמקרקעי דמי אתי שפיר דהא מ"מ מבהמה איכא לאקשויי מאי אפי׳ אלא לומר דלא מפלגינן בין מטלטלי דניידי למטלטלי דלא ניידי פריך וה"ה דהוי מלי למיפרך אי כמטלטלי דמי אפי׳ גבי אגר יהו מכורין: **מי** סברת מאי שלחין כו׳ · ואם תאמר דבכולי גמרא הוו בית השלחין באגי שדות שמשקין אותן ומאי שנא הכא דמשנינן להו מכל בית השלחין שבגמרא ויש לומר דפשיטא ליה לגמרא דאין חילוק בין שדה בית השלחין ושדה בית הבעל לענין מכר ויש חילוק בין באגי לגינונייתא לכך לא ניחא לפרש שלחין כמו בעלמא דהוה משמע דאתא למעוטי שדה בית הבעל:

שלחיך פרדס וגו׳ · על שם האילן שעושה בדים ושולח פארות כדכתיב ותעש בדים ותשלח פארות וגו׳ (יחזקאל יז):

אמר תנא קמא ה) באגי לא מזדבני ומהדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחוניתא מזדבן · ואף על גב דשמעינן מק"ו דבאגי מזדבני מ"מ כיון דתנא קמא אית ליה דאפילו באגי לא מזדבני הוה ליה לרשב"ג לפרושי שפיר ולמימר דבאגי ובר מחוניתא מזדבן:

עין משפט נר מצוה

מג א מיי׳ פכ"ה מהל׳ מכירה הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי׳ רטו ס"ג:

מד ב מיי׳ שם הל׳ ח טוש"ע שם סעי׳ ב:

מה ג מיי׳ שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ בימות החמה ובין בימות הגשמים ולא את בית כינוס: (ב) שם הויין הנהו חנואתא: (ג) שם כמטלטלא דמי אי הכי מאי אפילו: (ד) רשב"ם ד"ה ולא בית כניסת וכו׳ לאו תשמישין המיוחדין למרחץ נינהו: (ה) ד"ה הכי כתב וכו׳ וסוגיא דשמעתא הכי כצ"ל ותיבת דאמר נמחק: (ו) בא"ד הרחיב לו אבל וכו׳ דחזי הך בית קצת וכו׳ לא קאי האי ואלין: (ז) ד"ה ש"מ וכו׳ כמטלטלי דמי אי כמקרקעי וכו׳ עבדו נמי בלשון זה: (ח) ד"ה בר וכו׳ בלא אותו עבד ורבינו: (ט) ד"ה דכתיב וכו׳ אלא ה"ג דכתיב ושולח:

מסורת הש"ס

א) [גי׳ הרי"ף והרא"ש בית הבד]: ב) לקמן קג·: ג) לקמן עח·: ד) לקמן דף קנ׳ [ב"ק יב· יבמות צט· גיטין לט·]: ה) [צ"ל גינוניתא]:

רבינו גרשום

בימות הגשמים. שהן יותר: דהוו שטחו בהו שומשמי. ולאחר שהיו מיבשין אותן היו מוליכין לבית הבד כדי לדרום אותן: אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך א) ואלין מצרנהא ודאי לא קנה · משום דאיכא למימר מצרים הרחיב לו והאי דקאמר ואלין מצרנהא אבית הבד קאמר ואהנהו תשמישין דאית בבית הבד · אבל הנהו חניתא לא קנה דאמרי׳ מצרים הרחיב לו · אבל אמר ליה אלין מצרנהא בית הבד וכל תשמישיו קנה אפי׳ להנהו חנותא דהאי דקאמר אלין מצרנהא בית הבד וכל תשמישיו אכולה מלתא קאמר וקנה הכל בכל שמחזיקין המצרים: פים׳ ובית השלחין . מפרש בגמ׳: ש"מ . מדקתני גבי מטלטלין אפי׳ היו בה בהמה ועבדים כולן מכורין ואיכא למשמע מינה דעברא כמטלטלי דמי דאי כמקרקעי דמי וכו׳: אי הכי מאי אפי׳. דמשמע דלאו כמטלטלין דמי: אלא מאי אית לך למימר . דקתני ליה גבי מטלטלין וקתני אפי׳ משום דשאני מטלטלי דניידי כלומר שיש בו רוח חיים ממטלטלי דלא ניידי כשאר מטלטלי ומשום הכי אצטריך למיתני להו לגבי מטלטלי: אפילו תימא. נמי דכמקרקעי דמי ואמאי לא קתני להו גבי מקרקעי משום דשאני וכו׳: סנטר בר מחווניתא . זה ממונה המדינה שהוא מחוה ויודע כמה בני אדם פורעין מס למלך ומכמה בתים ומכמה שדות וכמה שייכי לעיר: באגי · אלו שדות שסביב המדינה: למאן דאמר ובר מחווניתא מזדבן. דלא שייך לעיר כל כך: כל שכן באגי שדות בית הבעל דשייכי לעיר: דכתיב ושולח מים על פני חוצות . כלומר כל שעה וכל עת צריך להשקות במים: בשלמא למאן דאמר דסנטר בר מחווניתא הוא היינו דאמר ת"ק דבגי דהיינו בית השלחין מזדבני . משום דשייכי בעיר אבל בר מחווניתא כו׳: תנא קמא ·דר׳ שמעון דמתני׳: נמי הכי קאמר . מכר בית השלחין דהיינו באגי מאי איכא בין ר׳ שמעון לת"ק: מאי בית השלחין גינונייתא · גנים דבתוך העיר נינהו אבל באגי לא מזדבני לתנא קמא ולעולם סנטר באגי: בשלמא למאן דאמר דסנטר היינו באגי · היינו דקאמר

א) גי׳ רבינו כאן הוא כגי׳ הלשון אחר שהביא הרשב"ם ז"ל דנ"מ אי אמר אלין מצרנהא מקודם או שאמר בסוף.

עין משפט
נר מצוה

מו א ב ג ד מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ד :
מז ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ה :

אלא למאן דאמר בר מחווניתא אמר תנא קמא גינונייתא ומהדר ליה רבן שמעון בן גמליאל בר מחווניתא מי סברת מאי שלחין גינונייתא לא מאי שלחין בגי דכתיב °ושולח מים על פני חוצות אבל בר מחווניתא לא מזדבן ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דאפי' בר מחווניתא נמי מזדבן תא שמע ר' יהודה אומר סנטר אינו מכור אנקולמוס מכור מאי לאו מדאנקולמוס גברא סנטר נמי גברא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ומי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אאבל לא שיריה ולא בנותיה ולא חורשין המוקצין לה ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים ואמרינן מאי שיריה ביזלי מאי ביזלי א"ר אבא פיסקי בגי פיסקי בגי הוא דלא מזדבני הא בגי עצמן מזדבני איפוך ר' יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור ומי מצית אמרת רבי יהודה כרשב"ג סבירא ליה והא רבי יהודה כרבנן סבירא ליה דקתני סיפא אבל לא שיריה ולא בנותיה ואילו רשב"ג האמר מכר את העיר מכר בנותיה דתניא המוכר את העיר לא מכר את בנותיה רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר בנותיה רבי יהודה סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא : ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים : ורמינהי היו לה בנות אין נמכרות עמה בהיה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה ביברים של חיה ושל עופות ושל דגים הרי אלו נמכרים עמה לא קשיא גהא דנגיח קאיהי לגו והא דנגיח קאיהי לבר והא קא תני ולא את חורשין המוקצין לה אימא דהמוקצין הימנה :

מתני' המוכר את השדה מכר את האבנים שהם לצרכה ואת הקנים שבכרם שהם לצרכו ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע ואת חיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה שאינה עשויה בטיט ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו ולא את התבואה שהיא תלושה מן הקרקע בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את חיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את החרוב המורכב ולא את סרן השקמה:

גמ'

אלא למאן דאמר · סנטר היינו בר מחווניתא מה ענין תוספת זו על דברי ת"ק דת"ק אמר גינונייתא מזדבני אבל בגי לא מזדבני וקמהדר (א) רשב"ג בר מחווניתא נמי מזדבן בתמיה הכי הוה ליה למיתני רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הבגי ואת הסנטר אבל מדנקט סנטר לחוד מכלל דשמעינהו לרבנן דבסנטר לחוד אמרי אינו מכור ואתא איהו למימר דמזדבן ובע"כ כיון דשלחין גינונייתא בבגי הוא דאמור רבנן לא מזדבני ואתא איהו למימר דמזדבני : ה"ג תא שמע ר' יהודה אומר סנטר אינו מכור אנקולמוס מכור · דהא לקמן מפכינן לה ואמרי סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור וכך היא שנויה בתוספת' (פרק ג) כדמפכינן לה בסמוך ואית דגרסי הכא בתרוייהו אינו מכור ולקמן לא גרסי' איפוך אלא הכי גרסינן אימא רבי יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור : אנקולמוס · הוא סופר המלך לכתוב מספר השדות והבתים והאנשים לתת מס של כל אחד לשר העיר : מידי איריא כו' · בתמיה (ב) אלא לעולם סנטר היינו בגי: ומי מצית אמרת הכי · דסנטר דרבי יהודה היינו בגי : והקתני סיפא · דהך ברייתא דפיסקי בגי לא מזדבני דמשמע הא בגי מזדבני והיכי קתני רישא סנטר אינו מכור כלומר בגי לא מזדבני א"כ קשיא רישא לסיפא : שייריה · ואית גרס שיריה ולקמן מפרש : ולא בנותיה · כפרים הסמוכים לה : ולא החורשים · יערים כדכתיב חרש מצל ביחזקאל (לא) ביער מתרגמינן בחורשא : המוקצים לה · הסמוכין לעיר ופתוחין לה ולקמן מוקמינן לה בשאין פתוחין לעיר ומתרצין המוקצין ממנה· המוקצין מזומנין : ה"ג בתוספתא ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים ולקמיה מוקמינן לה בדנגיח קאייהו לבר : ביזלי פיסקי בגי · חתיכות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק נוכמא בינתיים ושיריה לשון שיריים הוא : פיסקי בגי הוא דלא מזדבני · שהרי רחוקין ומופלגים מן העיר הא בגי עצמן הסמוכין לעיר מזדבני : ה"ג איפוך ר' יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור · ולעולם סנטר בגי והיינו דקאמר סנטר מכור דהיינו בגי אבל שיריה דהיינו פיסקי בגי לא מזדבני והשתא סבירא ליה לר' יהודה בסנטר כרשב"ג והיינו דקפריך ומי מצית אמרת ר' יהודה כרשב"ג סבירא ליה הקתני בסיפא דמילתיה דר' יהודה ואם אמר לו כל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את שיריה ולא את בנותיה ואילו כו' : ומשני סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא · ר' יהודה בסנטר סבר לה כרשב"ג ובבנותיה פליג עליה : הכי נמי מסתברא לא גרסינן בכולה סוגיא : ה"ג ולא ביברין של חיה ועופות ודגים · כעין אמר מר : ורמינהי כו' · בהך ברייתא גרסינן הרי אלו נמכרין עמה : הכי גרסינן היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה וביברין של חיה ועופות ודגים הרי אלו נמכרין עמה . וחלק אחד בים נמי אעיר קאי דכיון דקתני רישא היו לה בנות אין נמכרות עמה משמע בנות הוא דלא מזדבנן דמופלגין מן העיר ואינם מאותה העיר ממש שהרי שם אחר יש להם אבל אם יש לעיר חלק אחד בים ונקרא בשם העיר נמכר עמה דהא עיר אחת היא בין הכל א"נ חלק אחד ביבשה כמו שאר העיר אלא שמופלג מן העיר ומיהו על שם העיר נקרא : דנגיח קייהו לגאו · פתיחתן לצד העיר נמכרין עמה אבל הך קמייתא בדנגיח קייהו לבר : והקתני · בהך קמייתא ולא את החורשין המוקצין לה דמשמע דנגיח קייהו לגאו ואפי' הכי לא מכר : אימא המוקצין הימנה · ופתוחין לחוץ : מתני' האבנים שהן לצרכה · בגמרא מפרש ואף על גב דתשמישין המטלטלין הן כיון דקביעי להאי תשמיש ואין מזיזין *אותה מהאי שדה לעולם כמחובר חשיב להו : את הקנים שבכרם שהן לצרכו · בגמרא מפרש וממילא שמעינן דהמוכר את השדה מכר את הכרם שכל אילנות בכלל שדה אחד גפנים ואחד כל האילן חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה כדמוכח במתניתין ובגמרא דאמרי' בגמרא אי אית ליה גופני לבר מגופני כלומר אדם שאומר לחבירו שדה אני מוכר לך חוץ מן האילנות ויש בו גפנים אמר לו מכלל דאילו שתק היו מכורין בכלל שדה : חילת הקנים · טרו"ק בלע"ז קנים הרבה גדילים בקלח אחד : שהיא פחותה. בטילה לגבי שדה: שומירה · סוכת נוטרים : שאינה עשויה בטיט · טוחה בטיט · דהיינו בבחרותו אבל כשמזקין ומתגבר מרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה אבל כל שאר אילנות בכלל שדה: בתולת השקמה · בבחרותה קודם שנחתכו ענפיה אבל כשמזקין וגדל הרבה קוצצין הענפים ובאים אחרים במקומן ונקרא סדן השקמה טרונ"ק בלע"ז : לא את חילת הקנים כו' · שכל אלו חשובין שדה בפני עצמן והרי הוא כמו שמוכר לחבירו שתי שדות ויש לו שדה אחרת בתוך השתים ואם אמר לו שתי השדות וכל מה שבתוכן אני מוכר לך דאין שדה השלישית שביניהן מכור אף כאן שדה אחת מכר לו ולא שתי שדות וחילת קנים וחרוב המורכב וסדן השקמה חשובין שדה בפני עצמן :

גמ'

[צ"ל אותם]

הכי גריס רבינו חננאל וכן בתוספתא(פ"ג)תא שמע רבי יהודה אומר סנטר מכור אנקולמוס אינו מכור מאי לאו מדאנקולמוס גברא סנטר נמי גברא הא כדאיתא והא כדאיתא ה"נ מסתברא דקתני סיפא כו' מאי ביזלי פיסקי בגי פיסקי בגי הוא דלא מזדבני אבל בגי עצמם מזדבני פירוש ומדקאמר אבל לא את שיריה דהיינו פיסקי בגי מכלל דאיירי לעיל בבגי וקאמר מי סברת רבי יהודה כר"ש סבירא ליה וקאי כוותיה והא לא מצית אמרת הכי דהא פליג עליה בבנותיה והוא הדין דפליג עליה בסנטר אלמא דסנטר דרשב"ג בר מחווניתא וקשיא למ"ד בגי והא לא תקשי למ"ד בר מחווניתא וא"כ תרי גווני סנטר ניכהו דסנטר דרשב"ג גברא הוא ודרבי יהודה בגי דבלאו הכי צריכין אנו לומר דתרי גווני סנטר ניכהו כדאמרינן בהזורק בגיטין (דף פ:) אפי' לא כתב לה אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ובבראשית רבה (פט"ז) אתנסיבת לסנטירא (*יקירא) [צ"ל דקירתא] ובתוספתא דבבא מציעא נכרי שעשה לישראל אפוטרופוס או סנטר משמע מכל הני דסנטר גברא ודרבי יהודה הוי בגי :

ואת

רבינו גרשום

ת"ק וכו' ומהדר ליה רשב"ג [בר] מחווניתא' והא תנא קמא בר מחווניתא לא דכר שמיה בלשון קושיא גרסי' : מאי שלחין דקאמר ת"ק באגי מיזדבנא · אבל בר מחווניתא . לא מזדבן ואתא רשב"ג למימר אפי' בר מחווניתא מזדבן: ת"ש. אם סנטר בר מחווניתא הוא אי לא : אנקולמוס מכור . והו סופר העיר שכותב כמה יוצאין ופורעין מס למלך מבתים ושדות : סנטר נמי גברא · דהיינו בר מחווניתא ולא בגי : והא כדאיתא . דסנטר בגי · ת"ג ומי מצית אמרת הכי · דסנטר בגי:והא מדקתני סיפא. דהא ברייתא דר' יהודה: שייריה · מפרש לקמן : חורשין. יערין: המוקצין לעיר.כלומר שהןפתוחין לעיר וקוצצין ממנו בני העיר לצרכן : פיסקי באגי . קטנות שמסתפקות מהןבהמות: הא בגי . שהן גדולות מזדבני ואי אמרת דסנטר היינו בגי דמזדבני א"כ קשיא לר' יהודה דאמר ברישא דברייתא סנטר אינו מכור : לעולם סנטר באגי ומזדבן ודקא קשיא לך רישא. איפוך רישא ר' יהודה אומר סנטר מכור דהיינו כר' שמעון דאמר מכר את העיר מכר את הסנטר : והא ר' יהודה כרבנן ס"ל . בברייתא והכי מסתברא דהכי קתני ר' יהודה לא את שייריה ולא את בנותיה ותניא המוכר את העיר לא מכר את בנותיה דהיינו רבנן ור' יהודה נמי הכי קאמר . ומשני ר' יהודה סבר לה כוותי' דרשב"ג בחדא דבגי מזדבנא . ופליג עליה בחדא דלא מכר את בנותיה משום דלא שייכי לעיר הוי: והבנות. כפרים אין נמכרות.עמה עם העיר:חלק אחד בים. מצד זה של עיר: וחלק אחר ביבשה מאידך צד של עיר : הא דנגיח קייהו לגאו · בברין שמחוץ לעיר ופתוחין לעיר נמכרין עמה דשייכי עם העיר. אבל אם פתוחות לבר חוץ לעיר אין נמכרין עמה : והא קתני ולא חורשין המוקצין לה אין נמכרין עמה·אלמא אע"ג דנגיח קייהו לגיו אין נמכרין · ומשני אימא המוקצין הימנה דלאו פתוחין לה משום הכי אין נמכרין הא אי הוי מוקצין לה נמכרין: שהם לצרכה · מפרי' בגמ': פיס' ואת חיצת הקנים שהיא פחות. שאם יש בסוף השדה חיצת הקנים . והן קנים הדוקרנין שעולין הרבה בנוע אחד · ואותו מקצת הוא פחות מבית זריעת רובע קב אינו חשוב ולא אמרי' דשיירו אלא נמכר עמה : ואת השומירה · בית קטן שבשדה שיושב בה השומר : ואת החרוב שאינו מורכב . בו ענף ממין אחר ולא חשיב ונמכר עמה : ואת בתולת השקמה . היינו ארז שעדיין לא קצצו נופין התחתונים שישביה ויגדל לצורך קורה להיות סרן גדול לא חשיב ונמכר עמה :

אבני

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' וקמהדר ליה רשב"ג וכו' דמזדבן (ובע"כ כיון וכו' דמזדבני) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה : (ב) ד"ה מידי איריא כו' בתמיה ולעולם כצ"ע ותיבת אלא נמחק :

גמ' מאי אבנים שהן לצרכה הכא תרגימו א'אבני דאכפא עולא אמר ב'אבנים הסדורות לגדר והא תני ר' חייא אבנים צבורות לגדר תני סדורות הכא תרגימו אבני דאכפא לר"מ דמתקנן אע"ג דלא מחתן לרבנן ג'הוא דמחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר"מ דמתקנן אע"ג דלא סדרן לרבנן ד'הוא דסדרן : ואת הקנים שבכרם שהן לצרכו : קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי רבי ינאי ה'קנים המחולקין שמעמידים תחת הגפנים לר"מ דמשפיין אע"ג דלא מוקמן לרבנן הוא דמוקמן: ואת התבואה המחוברת לקרקע וכו' : ואע"ג דמטאי למיחצד : ואת חיצת הקנים שפחותה מבית רובע : ואע"ג דאלימי : ואת השומירה שאינה עשויה בטיט : אע"ג דלא קביעא בארעא : ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה : אע"ג דאלימי : אבל לא מכר (א) את האבנים שאינן לצרכה : לר"מ דלא מתקנן לרבנן דלא מחתן ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר לר' מאיר דלא מתקנן לרבנן דלא סדרן : ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו : לר' מאיר דלא משפיין לרבנן דלא מוקמן: ולא את התבואה התלושה מן הקרקע: ואע"ג דצריכא לארעא : ולא את חיצת הקנים שהיא בית רובע : ואע"ג דקטיני א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא חיצת הקנים בלבד אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה אינה נמכרת עמה אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא : ולא השומירה העשויה בטיט : ואע"ג (ב) דמחברא בארעא : (ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה : ואע"ג דקטיני:) בעי רבי אלעזר מלבנות של פתחים מהו היכא דמחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מחבר כי תיבעי לך דנקיטי בסיכי מאי תיקו בעי רבי זירא מלבנות של חלונות מהו מי אמרינן לנוי בעלמא הוא דעבידי או דלמא כיון דמחברי מחברי תיקו בעי רבי ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו כל היכא דמיטלטלי בהדה לא תיבעי לך דהא מיטלטלי כי תיבעי לך היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו : ולא את חרוב המורכב ולא סדן השקמה (ג) וכו' :

מנא

רשב"ם

גמ' אבני דאכפא · לאחר שקצרו העומרים מניחין אותן לייבשן ומניחין עליהם אבנים כדי שלא יפזרם הרוח : הסדורות · בתוך השדה לעשות גדר לשדה : צבורות · ואע"ג דאינן סדורות חשיב להו תשמיש קבוע דשדה לימכר עמו : הכא תרגימו אבני דאכפא · כעין אמר מר הדר למילתיה לפרושי אליבא דר"מ ואליבא דרבנן : לר"מ · דאמר פרק המוכר את הספינה (לקמן דף עח:) מכר כרם מכר תשמישי כרם ושמעינן דאתא לאיפלוגי אדרבנן ולמימר דאפי' אותן תשמישין שאינן נמכרין לרבנן עם הכרם דלא קביעי כל כך לר"מ מכורין הן והלכך בכל תשמישי כרם ושדה השנוין במשנתינו בעינן לפרושי היכי דמי דלר"מ מכור ולרבנן אינו מכור והלכך לר"מ הני אבני דאכפא מכורין הן בכלל שדה כיון דמתוקנות ומזומנות לצורך העומרים : ואע"ג דלא מחתן · שאינן מונחות בתוך השדה אלא חוץ לשדה דלהכי אהני מאי דאמר ר"מ מכר כל תשמישי כרם לטפויי במכירת השדה אפילו הנהו תשמישין שאינן מונחין בתוכו הואיל ולצורך השדה נתקנו והא דאמרן לעיל(דף סח:) אפילו תימא ר"מ התם קביע כו' הני אבני דאכפא דמיתקני קרי קביעי אף על פי שאין מחוברין בקרקע הרי קבועין לתשמיש שדה זו ואין דרך לטלטלן לשדה אחר ולא להשאילן : לרבנן · דאמרי לא מכר כל תשמישי כרם אלא המיוחדין הרבה לתשמיש אין נמכרין אלא א"כ מחתן לתוך השדה: ולעולא דאמר אבנים הסדורות לגדר · ובעל כרחך סתמא כרבנן נקט למילתיה דלר"מ לא בעינן סדורות אלא דמתקנן לצורך גדר שדה זו : אע"ג דלא סידרם · זו על גב זו דבכלל כל תשמישי כרם הוא לרבנן לא מזדבני עד דסידרן לכך דהיינו מעשה גדול (ד)ותשמיש קבוע: קנים מאי עבידתייהו · מה צריכין לכרם קנים הגדילים בקרקע דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן כמו חילת הקנים : קנים המחולקין · (ה) מפוצלין שמעמידים תחת הגפנים כדי שיהו הגפנים זקופין והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקלו בקרקע וקורין להו פאשיל"ש : דמשפיין · משופין ומתוקנין לכך : אע"ג דלא מוקמן · שאינן זקופין ונטועים עדיין בקרקע : ואע"ג דמטאי למיחצד · הגיע זמן קצירתה וסד"א כל העומד לקצור כקצור דמי אפ"ה לגבי מכירה מכורים בכלל שדה ובדלא מטאי לא איצטריך למיתני מכר דפשיטא היא שהרי השדה מוכר עכשיו לגמרי וזה הלוקח לא יניח למוכר לבשל כאן פירותיו וללקיטה השתא לא חזו הלכך פשיטא דודאי מכר : אע"ג דאלימי · דבתר תפיסת הקרקע אזלינן ופרושי הוא דקמפרש גמ' למתני' ואזיל : דלא קביעא · בקרקע : לר' מאיר דלא מתקנן · דהשתא אינן תשמיש (ו) כלל ולרבנן דלא מחתן דלא הוי תשמיש קבוע וחשוב : דצריכא לארעא · לשטחה בשדה לאחר קצירה להגפת התבואה מריח הקרקע ולייבשם : דקטיני · קנים דקים : נראה בעיני לפי שטת המשנה דקתני בין כך ובין כך לא מכר את חילת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שהיא עשויה בטיט ולא את חרוב כו' ובסיפא דרישא לא תנינן להו במתניתין שכן סדר שמועה זו והכי גרסינן לה ולא את התבואה התלושה מן הקרקע ואע"ג דצריכא לארעא ולא את חילת הקנים שהיא בית רובע ואע"ג דקטיני אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לא את חילת הקנין בלבד כו' עד אמר רב פפא והוא דקרו לה וורדא דפלניא ולא את השומירה העשויה בטיט ואע"ג דקבועא בעי ר' אלעזר מלבנות של פתחים כו' בעי ר' זירא כו' בעי ר' ירמיה כו' עד היכא דלא מיטלטלי מאי תיקו ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה אע"ג דקטיני מנהגי מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ויקם כו' ולפי שים דברים קצרים בשמועה זו טעו הסופרים ונשתבשו הספרים ולפי סדר שסדרתי אפרשנה : לא את חילת הקנים בלבד · שהוא דבר חשוב ומחזיק בית רובע בקרקע אמרו דאינו (ז) מוכר עם השדה אלא אפי' ערוגה קטנה דלא הוי בית רובע ואורחא דמילתא נקט של בשמים לפי שדרך לקרות לה שם בפני עצמה והוא הדין לכל דבר שיש לו שם בפני עצמו ובחילת קנים בלבד פירש לך שיעורא דמילתא דפסיקא היא דאי הוי בית רובע יש לו שם בפני עצמו ואי לא לא : אמר רב פפא והוא דקרו כו' · לפרושי אתא היכי דמי יש לה שם בפני עצמה דקאמר רבי יוחנן : וורדא דפלניא · ערוגת בושם של פלוני : אע"ג דקביעא · השומירה בקרקע כיון דטוחה בטיט אינה מיטלטלת עוד וחשיבא ויש לה שם בפני עצמה והרי הוא כמוכר את השדה שלא מכר את הבית דאין בית בכלל שדה אלא בכלל חצר : בעי רבי אלעזר כו' · משום מתני' דקמיפלגא בשומירה בין עשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט נקט לה הכא להך בעיא דקמיפלגא נמי בין עשויה בטיט לנקיטי בסיכי ובמוכר את הבית לחבירו קבעי אם מכר בכלל הבית מלבנות של פתחים אם לאו והוא תיקון פעושין סביב המזוזות ומלמעלה ומלמטה שהדלת סוקף עליהן : דמחברי בטינא · מחוברין בכותל אבנים בטיט : דהא מחברי · והוי מן הבית עצמו : בסיכי · יתידות קביל"ש וגוף לפרקן : מאי · מי אמרינן אינן צריכין לפתח כל כך ולא מכרן או לא תיקו : בעי ר' זירא · אם תמצי לומר מלבנות של פתחים דנקיטי בסיכי מכורין בכלל הבית היינו משום דלחיזוק עבידן אבל מלבנות של חלונות דנקיטי בסיכי מהו לנוי עבידן ולא מזדבני או דלמא כיון דמחברי בסיכי הא מיחברי ונמכרין כדאמרן גבי מלבנות פתחים אבל (ח) מחברי בטיט לא מיבעיא לן כן נראה בעיני : מלבנות של כרעי המטה · תתיכות עץ היו נותנים תחת כרעי המטה כדי שלא ירקבו בקרקע ואם תמצי לומר גבי פתחים וחלונות דמזדבני הייטו משום דמחברי מיהא בסיכי אבל הכא בדלא מיחברי למטה כלל כדמפרש ואזיל קמיבעיא ליה אם הוא מכור עם המטה או לא : דמיטלטלי בהדה · שמחוברין במסמרות או בסיכי :

מנהגי

תוספות

ואת השומירה · רשב"ם גרים ברישא שאין עשויה בטיט ובסיפא גבי לא מכר גרים העשויה ורבינו חננאל גרים איפכא : והוא דמחתן · אין נראה לפרש לר"י דמחתי על העומרי' דמה אנו צריכין שיהו מונחים על העומרים הואיל והעומרים שהן תלושין אינן מכורין ונראה לר"י דלא מחתן היינו שמעולם לא הניחו על העומרים ומחתן הייט שכבר הונחו ולאו דמחתי השתא :

מחולקין · בערוך* פירש שהסירו הקליפות כדי שלא יתליעו : ולא את חילת הקנים כו' · אע"ג דקטיני . עוד יאריך לקמן על משנה זו ובההיא דשומירה וחרוב אלא כן דרך הגמרא שמתחלה מפרש המשנה ואח"כ מאריך :

בעי ר' אלעזר מלבנות פתחים · לא כפי' הקונטרס דאפתח הבית קאי דהא לא איירי כלל במכר בית אלא נראה לר"י דאפתח שומירה קאי ואשומירה דרישא קאי דקתני דמכר את השומירה :

ארעא

רבינו גרשום

אבני דאכפא · אותן אבנים שמשימין על העומרין כדי שלא יתפזרו אילך ואילך : לר' מאיר · דאמר מכר את הכרם מכר כל תשמישי הכרם . כיון דמתקנן · שמשופין אע"ג דלא מניח על העומרין עדיין או על הבנין מכורות · לרבנן אין נמכרות עד דמנחן בבנין משום דלאו כגוף של קרקע דמי·א) אלמא עד דמנחן אכפי : תני סדורות . בגדר · קנים המחולקין המעמידין הגפנים שלאותן שמעמידי' בהם הגפנים קלופין הן הקליפות שעליהן כדי שלא יכנסו תמים בין הקליפה ובין העץ ומתליע שלא יהיו אותן תולעין יוצאין ומתליעין הכרם: לר"מ כיון דמשפיין . שמקולעין ומחודדין הוו שימושי הכרם · לרבנן לא הוו שימושי הכרם עד דמנרן ומוקמי בכרם ואין נמכר : אע"ג דמטאי למיהצד. הואיל דמחובר לקרקע כקרקע דמי ואע"ג דאלימי. הקנים נמכרין עמה הואיל דפחותה : שאינה עשויה בטים אע"ג דלא קביעא יפה בקרקע.סד"א כיון דלא קביע לאו כגופה של קרקע דמי אפי' הכי מכורה : ואת חיצת הקנים · אלו קנים הדוקרנין ושיוצאין כמה קנים בגוע אחד אע"ג דאלימי · דמהו דתימ' שדה בפני עצמה דמי אפי' הכי מכורה : ואת החרוב שאינו מורכב. דאכתי כל זמן דלא צריך ריכבא לא דבר חשוב הוא · חרוב מורכב. כעין שמרכיבין בין האילנות זקנים כדי להחזירם בכוחן הואיל שאינו מורכב לאו שדה בפ"ע דמיא : ואת בתולת השקמה . שלא הגדיל כל כך שהוא בחור · שקמה כך הוא שם האילן : ואע"ג דצריכא לארעא. שתהא מונחת שם עד שתייבש: אף על גב דקביעי בשדה לא מכרה · [כיון] שהיא עשויה בטים ורשות בפ"ע הוי: סדן השקמה.דהוי אילן חשוב שקוצצין הענפים שלו כדי להגדילן לצורך קורות וזהו סדן : מלבנות של פתחים . אותן אבנים שעומדין במזוזות הפתח שלועזין אושריי"ש ·אותן מזוזות שבפתח הבית המחובר בקרקע מהו · מכרן או לא מכרן: כי תיבעי לך היכא דנקיטי בסיכי . שאין מחוברות בקרקע כי אם כעין שעושין ציר לדלת(בזימנא)שכל אחת נכנסת בחברתה ובכך מחוברין : לנוי עבידן . המלבנות ולא מזדבני · או דלמא (לא) אינהו מזדבני : מלבנות של כרעי המטה · אלו לבנים שמשימין תחת כרעי המטה שלא יתליעו שלחלוחית של קרקע'. שהיא בית רובע רשות בפ"ע הוי ולא מזדבני:

א) לכאורה צ"ל והלכך בעינן עד דמנחן אכיפי .

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג ד ה מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטו סעיף ס :

[ערך חלק א']

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה למ"ד אבני דאכפא לר"מ דלא מתקנן: (ב) שם בטיט ואע"ג דקביעא בארעא: (ג) שם ולא את סדן השקמה ואע"ג דקטיני מנא הני מילי כצ"ל ותיבת וכו' נמחק : (ד) רשב"ם ד"ה אע"ג וכו' מעשה גדול לתשמיש קבוע דומה הס"ד : (ה) ד"ה קנים המחולקין מפוצלין הס"ד ואח"כ מ"ה שמעמידים וכו' והאשכולות תלויין באויר: (ו) ד"ה לרבי מאיר וכו' תשמיש שדה כלל: (ז) ד"ה לא את חילת וכו' דאינו מכור עם השדה:(ח) ד"ה בעי ר' זירא וכו' אבל אי מחברי :

עין משפט
נר מצוה

מט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף א:

נ ב ג ד מיי' שם הל' יג ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם ס"ה:

נא ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ג:

נב ו ז מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' ד:

[פי' דיקלין תמרים גבוהין תאלין שאר אילנות גדולים הוצין שאר אילנות קטנים ציצין דקלים קטנים. ערוך ערך צן]

מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא °ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו'(א) מי שצריך לגבול סביב יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב אמר רב משרשיא מכאן למצרים מן התורה: אמר רב יהודה *האי מאן דמזבן ארעא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך *דיקלין ותאלין והוצין *וציצין ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי קני אפ"ה שופרא דשטרא הוא ^באמר ליה ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי ואי משעבדי פריק ליה תרי דיקלי ^גארעא בדיקלי חזינן אי אית בה דיקלי(ב) יהיב ליה ואי לאו מקח טעות הוא ^דארעא בי דיקלי לית ליה דיקלי (ג) דחזיא לדיקלי קאמר ליה אמר ליה לבר מדיקלא פלניא ^החזינן אי דיקלא טבא הוא שיורי שיירה אי דיקלא בישא הוא כל שכן הנך ^ואמר ליה לבר מאילני אי אית ליה אילני לבר מאילני אי אית ליה דיקלי לבר מדיקלי אי אית ליה גופני לבר מגופני אילני וגופני לבר מאילני אילני ודיקלי לבר מאילני גופני ודיקלי לבר מגופני אמר רב ^זכל שעולין לו בחבל הוי שיור כל שאין עולין לו בחבל לא הוי שיור

ודייני

תוספות

ארעא ודיקלי אי אית בה דיקלי כו' · אע"ג דהם לא אמר דיקלי בסתמא היו כולן מכורין מיהו השתא גרע(ג) כדבעי למימ' לקמן חוץ מחרוב פלוני דקני שאר חרובין אע"ג דבסתמא לא קני דדיקלי משמע תרי ולא שייך הכא שופרא דשטרא אלא דוקא כשכותב בשטר אבל הכא דבעל פה לא ועוד דהתם כתיב דיקלין ותאלין כו' והכא דלא קאמר אלא דיקלין לא שייך למימר הכי:

חוץ

רשב"ם

מנהגי מילי· דחרוב המורכב וסדן השקמה אין נמכרין בכלל שדה (ד) וכיון דמשכחינן דאינן בכלל שדה ממילא ידעינן דאפי' אם אמר כל מה שבתוכה אינן נמכרין כדקתני מתני' בין כך ובין כך לא מכר כו' דכל מה שבתוכה לא מהני אלא לטפויי תשמישי דשדה שאינן קבועין כל כך כגון קנים ואבנים שאינן מתוקנין לצרכה ומיהו להכי קיימי אבל חרוב המורכב וסדן השקמה אשמעינן קרא דחשיבי שדה בפני עצמן ומי שיש לו ג' שדות ומכר שנים האילונים ואמר לו כל מה שבתוכן אני מוכר לך דלא מכר שדה השלישי אף כאן לא מכר חרוב המורכב וסדן השקמה: דכתיב ויקם שדה עפרון וגו' · עפרון מכר לו השדה לאברהם בסתמא כדכתיב נתתי כסף השדה וגו' וקמהדר ליה עפרון ארץ ארבע מאות וגו' ואפ"ה קנה אברהם כל האילנות כדכתיב ויקם שדה עפרון וגו' וכל העץ אשר בכל גבולו סביב ע"י קניית השדה סתם קנה גם את כל האילנות והאי אשר בכל גבולו קרא יתירא הוא דמצי למיכתב וכל העץ אשר בשדה דהיינו בתוך גבולי השדה ולמידרש אתא מי שצריך לגבול אותן אילנות קנה שצריכין להיות (ה) להו גבול סביב שלא יערער אדם עליהם לומר בתוך שלי נטועים ושלי הם דהיינו כגון אילנות דקין שאין להם שם והדבר שכוח מי נטעם לפיכך צריך לעשות להם גבול סביב אבל כל חרוב המורכב וסדן השקמה גדולים וחשובים ואוושא מילתייהו וידוע של מי הן ובקרקע מי הן נטועין ואין צריכין גבול הלכך אינן בכלל השדה סביב: אמר רב משרשיא מכאן למצרים מה"ת · שהקונה את השדה קנה את המצרים עצמן וכל האילנות הנטועין במצר דמצרים בכלל שדה דהכי משמע סביב כל האילנות הנטועין בקרקע המצר שהוא סביב השדה קנה אברהם כן נראה בעיני: דיקלי · שגדלו כל צרכן: תאלין · שתילין נטעים בחורים: הוצין וציצין · גם הם מיני דקלים כדתנן (סוכה דף כט:) ציני הר הברזל כשרין ויש מפרשים שאין אלו טוענין פירות: ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי קני · כדתנן המוכר את השדה סתם מכר חרוב שאינו מורכב ובתולת השקמה וכ"ש שאר אילנות דהא לא מסייר במתני' אלא חרוב המורכב וסדן השקמה: שופרא דשטרא · ייפוי כח השטר דאפי' אי אתו לפני ב"ד טועין יהיב ליה שהרי מפורשין בתוך השטר: א"ל לבר מדיקלא פלניא כו' · הכא לא גרסינן אלא לקמן בסמוך אחר דחזיא לדיקלי קא"ל: קפסיק גמרא א"ל· מוכר ללוקח ארעא ודיקלי מזבנינא לך שני מכירות הן שדה זו אני מוכר לך וקנה את השדה ואת הדקלים שבתוכו ודיקלי נמי מזבנינא לך במקום אחר דהא לא קאמר ארעא בדיקלי כדלקמן דהוי משמע דקלים שבתוכה: הכי גרסינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי · לבד אותן שבשדה המכורין בכלל שדה דמכירה אחרת היא זו ומיעוט דיקלי שנים ויש ספרים שכתוב בהן אי אית ביה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי דמשמע דאם יש שם דקלים הרבה באותו שדה שמכר לו יתן לו מהן שנים ולא יותר והשאר יעכב לעצמו ולא נהירא כלל דאילו א"ל האי ארעא מזבנינא לך קנה הכל אפילו הדקלים וכשהוסיף לפרש ארעא ודיקלי יפסיד הלוקח כ"ש שייפה כחו כדאמרן לעיל צריך למכתב ליה קני לך דיקלין ותאלין כו' דהוי שופרא דשטרא ולא אמרינן שני דקלים מכר לו והשאר עיכב לעצמו ועוד הכי איבעי ליה למימר חזינן אי אית ביה דיקלי לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי שהרי כולן היו מכורין מסתמא והאי יתור לשון זה לשייר לעצמו ומדלא קאמר הכי אלא קאמר יהב ליה תרי דיקלי ש"מ דה"ק אם יש לו דיקלי לבד אותן שמכר עם השדה שהן בתוך השדה יהיב ליה תרי דיקלי: (ו) זבין ליה תרי דיקלי · יקנה לצרכו של זה שני דקלים שלא יהא מחוסר אמנה שכך התנה לו אני מוכר לך אילנות שאקנה לצרכך או יחזיר לו מן המעות כנגד דמי שני דקלים: ואי משעבדי · למטה: ארעא בדיקלי · שדה עם דקלים שבתוכו אני מוכר לך ה"ג אי אית בה: מקח טעות הוא · שעיקר בו והדרי מעות ונהי דאין אונאה לקרקעות היכא דמוכר ביוקר אפי' יותר משתות (ז) מקח טעות מיהא הוי דלדעת כן לא לקח אלא היה סבור שיש בה דקלים כמו שאמר ליה: ארעא (ח) ביה דיקלי · מקום הראוי לדקלים לית ליה ללוקח דיקלי שאם אין דקלים בשדה אין זה מקח טעות מ"ט דחזיא לדיקלי קא"ל קרקע יפה לגדל דקלים ומיהו אי אית ביה דיקלי ה"ז של לוקח דכ"ש דה"ק ארעא דחזיא לדיקלי מזבנינא לך כלומר שהדקלים שבה טוענין פירות הרבה: א"ל · מוכר (ט) שדה אני מוכר לך לבר מדיקלא פלניא: חזינן אי דיקלא טבא הוא · כלומר מן הביטנים שטוענין פירות קלא לחודיה שיירה דדעתו ליהנות מפירות שלו פורתא וקנה הלוקח כל השאר בכלל השדה: ואי דיקלא בישא הוא · אע"פ שיש עדיין רעים ממנו אלא דקרו ליה אינשי להאי דיקלא בישא כגון דלא טעין קבא דאילו טעין קבא לאו דיקלא בישא הוא כדאמרינן בעלמא (לעיל דף כו) דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה: כ"ש הנך · המוטבים ממנו ששיירן לעצמו דהכי קאמר אפי' ההוא דיקלא בישא אני משייר לעצמי ומיהו אם יש בשדה דיקלי בישא טפי מהאי איכהו מזדבני בכלל (י) דהא דאמרי' כ"ש הנך אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי: ה"ג לבר מאילני אי אית ליה אילני לבר מאילני · כלומר אם אמר מוכר ללוקח שדה (כ) אני מוכר לך לבר מאילני חזינן אי אית בה שאר אילנות כגון זיתים ותאנים ותפוחים וכל שאר אילנות חוץ מדקלים וגפנים שאין נקראין אילני: לבר מאילני · מכר לו את השדה אבל האילנות אינן מכורין שהרי הוציאן מכלל שדה ושיירן לעצמו והאי מילתא דפשיטא הוא אבל משום דבעי למימר לקמן אילני וגופני לבר מאילני נקט לה: אי אית ביה דיקלי· בההוא שדה ואין בו שאר אילנות ואיהו אמר ליה לבר מאילני ודאי לבר מאילני מכר השדה והנהו דקלין שייר לעצמו ואע"ג דאין סתמן קרוין אילנות אלא רגילין היו לקרותן דקלין מתוך חשיבותן ומתוך שהיו רוב אילנות שלהן דקלים כיון דאין כאן שאר אילנות אלא דקלים האי דקאמר לבר מאילני אדקלים קאי: אי אית ביה גופני · בההוא שדה והמוכר את השדה מכר את הגפנים וכיון דאמר לבר מאילני ובשדה זו אין בו אלא גפנים לבר מגופני קאמר ואם יש בשדה אילני וגופני ואיהו אמר לבר מאילני הכל מכר ואפי' הגפנים לבר מאילני דגפנים אין קורין להן אילנות ועליה דמוכר רמיא לגלויי דגם הגפנים שייר לעצמו הלכך יד הלוקח על העליונה: אילני ודיקלי לבר מאילני · הכל מכר לבר מאילני שהדקלים אין קורין להם אילני: גופני ודיקלי לבר מגופני · אי א"ל לבר מאילני ואין בשדה אלא דקלים וגפנים הדקלים מכר והגפנים שייר דגפנים לגבי דקלים נקראין אילני ובכלל אילני הן טפי מדיקלי כן נראה בעיני יו"מ דאין זה וזה בכלל אילני ואין זה נקרא אילן יותר מזה והלכך המוטב דהיינו גפנים שייר לעצמו ולא נהירא דהם איתא דשניהן שוין ואין זה נקרא אילן יותר מזה ואיהו אמר לבר מאילני הוה לן למימר דתרוייהו שייר לעצמו שהרי גילה דעתו שהכל קרא אילני מאחר שאין כאן שום אילן אחר שיקרא אילן אלא אלו: ה"ג אמר רב כל שעולין כו' · ולעיל קאי היכא דא"ל לבר מאילני וקמפרש רב אלו הן אילנות ששייר שאם קטנים הן הרבה לא מיקרי אילני ולא גרסינן לבר מדיקלי ואילני א"ר כו' ופירוש בעלמא הוא: כל שעולין לו בחבל · ללקט פירותיו חשיב אילן ובדקל מיירי כדמפרש לקמיה שגבוה הרבה ופירותיו בראשו:

דייני

רבינו גרשום

וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב. אותו אילן שצריך גבול סביביו שאין משתמר אלא על ידי גבול כעין שמקיפין גדר סביב השדה כדי שיהא משומר על ידי גבול מפני שנמוך האילן ויכלי אינשי ליטול פירות אותו אילן נקנה אגב קרקע · אבל אילן שגבוה הוא כגון חרוב מורכב וסדן השקמה שאינו צריך לשומר ואינו צריך גבול דמחמת גבהותו משומר הוא שאין ידו של אדם יכולה להגיע לפירותיהן והענפים והפירות שלו בגבהות עומדין ואין עולין לו אלא בחבל אינו נקנה אגב קרקע דדבר חשוב בפני עצמו הוא: אשר בכל גבולו סביב מיכן למצרים מן התורה · שהראה לו המצרים שסביבותיה מצר פלוני כך וכך מצר פלוני כך וכך · ואית דמפרשי מיכן ללוקחין שקונין המצרים שסביבות השדה דהיינו גבולי: דיקלי. אילנות תמרים גבוהים: תאלין אלו שאר אילני בחורין קטנים: הוצין. אילנות קטנים: וציצין. דקלים קטנים כעין ציניתא דבבל: ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי ודאי קני · דאי אתי לפני בית דין פקח יהבי ליה והאי דלא כתב ליה הכי משום דטעות סופר הוא · אפילו הכי צריך למכתב ליה הכי דשופרא דשטרא הוא דאפי' אתי לפני בית דין טועין דיהבין ליה דאי לא כתב הכי ואתי לפני בית דין הדיוטות לא יהבי ליה אבל השתא ליכא למיחש: אמר ליה. המוכר ללוקח: ארעא ודיקלי. מזבינא לך: אי אית בה דיקלי יהיב לי' תרי דיקלי דדיקלי לא פחות מתרתי · ואי אית בה דיקלי משעבדי לבעל חוב של מוכר פריק להו מיניה ויהיב ליה ללוקח: ואי אמר ליה ארעתא ודיקלי מזבינא לך ולית בארעא תרי דיקלי זבין ויהיב ליה: אי אמר ליה ארעא בדיקלי · אי איכא דיקלי זביניה זביני ואי לא מקח טעות הוא ולא קני כלום: בי דיקלא. משמע ארעא דראויה לדקלים · ואי בישא הוא ושיירה כל שכן דהנך דמעלו ממנו לא זבין ושיירינהו: אי אמר ליה ארעא מזבין לך בר מאילני. אי אית ביה אילני זבין ליה הקרקע לבר מאילני כדמתני ליהי ואי בההיא קרקע איכא בה גופני ואמר ארעא מזבינא לך לבר מאילני ודאי גופני בכלל אילני נינהו ולא זבין ליה אפי' גופני אי איכא ביה דיקלי קרי להו אילני ולא זבין ליה · ואי איכא בה אילני וגופני ואמר מזבינא לך בר מאילני ודאי גופני זבין ליה דלאו אילני נינהו לגבי שאר אילנות : ואי אמר ליה לבר באילני . ואית בה אילני ודיקלי ודאי אילני לא זבין ליה דיקלי זבין ליה דלגבי אילני לאו אילני נינהו הדיקלי : גופני ודיקלי · ודאי גבי דיקלי גופני אילנות נינהו ולא שייר אלא הגפנים : ואי אמר ליה ארעא מזבינא לך לבר מדיקלי . מה שייר : אמר רב כל שגבוה כל כך שעולין עליו בחבל הוי שיור . ואידך אילני לא הוי שיור וזבין ליה ו כל

ג"א וציצין וגרסת הערוך וצינין

הגהות הב"ח

(א) גמ' אשר במכפלה וגו' וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב מי שצריך לגבול יצאו אלו כצ"ל ותיבת סביב נמחק: (ב) שם אית בה דיקלי (יהיב ליה) תא"מ וכ"ב ס"א זביניה זביני: (ג) שם לית ליה דיקלי מ"ט דחזיא לדיקלי: (ד) רשב"ם ד"ה מנהגי מילי וכו' בכלל שדה דכתיב ויקם וגו' וכיון דמשכחינן: (ה) ד"ה דכתיב ויקם וכו' לסיות להם גבול וכו' שלי הם נטועים וכו' בכלל השדה הס"ד ואח"כ מ"ה סביב אמר רב: (ו) ד"ה ואי לא זבין ליה תרי דיקלי: (ז) ד"ה מקח טעות וכו' יותר משתות אבל מקח: (ח) ד"ה ארעא בי וכו' לדקלים הס"ד ואח"כ מ"ה לית ליה וכו' שהרי הן של לוקח: (ט) ד"ה א"ל מוכר ללוקח שדה זו אני מוכר לך הס"ד: (י) ד"ה כ"ש הנך וכו' בכלל שדה הלא דאמרינן: (כ) ד"ה הכי גרסינן וכו' שדה זו אני וכו' אילני לבר הד"א: (ל) תוס' ד"ה ארעא וכו' השתא גרע דדיקלי משמע תרי כדבעי למימר לקמן וכו' לא קני ולא שייך כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ד :

נד ג טוש"ע שם סעיף ד בהג"ה :

נה ד טור שם ועי' בב"י :

נו ה מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יב סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף ג :

ודייני גולה אמרי [א]כל שהעול כובשו לא הוי שיור כל שאין העול כובשו הוי שיור [ב]ולא פליגי הא בדיקלי הא באילני בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני מהו אותו חרוב הוא דלא קני הא שאר חרובים קני או דלמא שאר חרובין נמי לא קני אמר ליה [ג]לא קנה איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה מאי לאו אותו חרוב הוא דלא קנה הא שאר חרובין קנה א"ל לא אפילו שאר חרובין נמי לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ משדה פלונית ההיא הוא דלא קני הא אחרנייתא קני אלא לא קנה ה"נ לא קנה ואיכא דאמרי בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני מהו שאר חרובין ודאי לא קני הא מה ששייר באותו חרוב קני או דלמא אפילו מה ששייר באותו חרוב נמי לא קני א"ל [ד]לא קני איתיביה חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני שאר חרובין לא קנה מאי לאו שאר חרובין הוא דלא קנה הא מה ששייר באותו חרוב קנה א"ל לא אפי' מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני ההוא הוא דלא קנה הא אידך קנה אלא לא קני ה"נ לא קני בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתים לך מהו מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או דלמא (א) אמר ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל [ה]מהימן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל וליטעמיך וכי א"ל נאנסו מי מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אמר ליה

סוף

רשב"ם

דייני גולה. שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין (דף יז: ע"ש): כל שהעול כובשו. חורשין היו בבקר סביב האילנות ואם העול כופף את האילן ועובר השור לדרכו ואין האילן מעכב השור לא חשיב ומיהו אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו הוו שיור כדאמרן גבי דיקלי: הא בדיקלי. מילתיה דרב: הא באילני. שהעול כובשו דשיעור דעליית חבל לא שייך בהו דבלא חבל עולין בכל שאר אילנות על ידי ענפים המתפללים לכל צד ושיעורא דכבישת עול נמי איכא למימר דלא שייך בדיקלי דאפי' היכא דכביש ליה עול חשיב הוא אם עולין לו בחבל: חוץ מחרוב. המורכב פלוני חוץ מסדן השקמה פלוני והיו בה הרבה חרובין וסד"א מהו דאם הוה שתיק לא היו מכורין בכלל שדה אבל עכשיו ששייר אחד איכא למימר דשאר חרובין מכר לו או דלמא שיורי לא יגרע כחו אלא אפילו שאר חרובין נמי לא קני הלוקח דבשביל שייפה המוכר את כח שלו שפירש בפירוש איני מוכר לך ההוא חרוב אין לנו לגרע כחו בשאר אלא אי איכא מילתא לטפויי בהאי חוץ כגון דרך מטפינן ליה כדאמר במתניתין ומודי ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך והאי חוץ מחרוב פלוני דקאמר לשייר דרך נהאי (ב) דקל נתכוין ולא למעט השאר ואפי' לרבנן נמי איכא למימר לפיכך אמר חוץ מחרוב פלוני דבההוא חרוב היה חפץ יותר ולא היה רוצה שיתבעוהו לוקח לדין ולחרוב זה איכוין לשופרא דשטרא אבל על שאר חרובין לא חשיב לכתוב שופרא דשטרא דמ"מ בוטח הוא במאי דקי"ל שאין חרוב המורכב נמכר בכלל שדה כן נראה בעיני ועיקר: (הג"ה. א"ל לא קנה. לא הוא ולא זולתו דכיון שאפי' לא פירש ליה חוץ כגון אלו אינן נמכרין בכלל שדה ה"כ לא קנה ולא פירש הללו אלא להודיעו שכל אילן שבאותה שדה הרי הן כמו אלו ולא נמכרו. ע"כ): ה"ג איתיביה חוץ מחרוב פלוני חוץ מסדן פלוני לא קנה. ולא גרסינן אותו חרוב לא קנה דא"כ קשיא מעלייתא היא ולא מצי לתרוצי לקמיה שאר חרובין נמי לא קנה: לא שאר חרובין נמי לא קנה. דהאי דקתני לא קנה אשאר חרובין קאי וכל שכן האי דקמשייר ולאשמועינן אתא דלא הפסיד שאר חרובין בשביל ההוא ששייר יחידי: תדע. דלא קני: חוץ משדה פלוני. הסמוך (ג) לו חוץ למוכר: הא אחריני קני. בתמיה והלא שדה אחת מכר לו ולא השאר: ה"ג אלא לא קני ה"כ לא קני. כלומר אלא פשיטא לן דלא קני הלוקח שאר שדות דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל ובשביל שאמר שטות זה חוץ משדה פלוני אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור דשדה אחת נתכוין למכור ולא שתי שדות ה"כ המוכר את השדה לא מכר חרוב וסדן דחשיבי שדה בפני עצמן והלכך בשביל ששייר אחת מהן בלא צורך אין לנו לומר שמכר השאר: ואית דגרס אלא לדמי ה"כ לדמי. כלומר באותו שדה שמכר שייר לעצמו דמי ההוא שדה דקאמר חוץ משדה פלוני ה"כ ה"ק שדה מכור לך חוץ מדמי חרוב פלוני ויש עוד פירושים אחרים ולא נהירא כלל גירסא זו ופירושה (ד) משובש היה בספרים ליתן טעם בדבר כיון דלא קני אמאי קאמר חוץ משדה פלוני ומיהו הטעם כדפרישית לשייר ליה דרך להאוא חרוב או להאוא שדה ששייר נתכוין וכדאמרינן נמי (לעיל דף סג:) גבי על מנת שהדיוטא העליונה שלי ששייר מקום זיזין ומיהו היכא דליכא לטפויי שום דבר אין לנו לומר כיון דליכא לטפויי לגרועי נתכוין דדי לנו אם אינו מטפי ומרויח בשיורו אלא שיפסיד בתמיה: חוץ מחצי סדן פלוני מהו. ולהאי לישנא פשיטא ליה דחוץ מסדן פלוני לא קנה נמי שאר סדנין: שאר חרובין פשיטא הוא דלא קני. כדאמרן טעם לעיל תדע דאי א"ל כו': ומשני לא מה ששייר באותו חרוב נמי לא קנה. והא דקתני שאר חרובין לא קנה הכל קורא שאר חרובין אפילו חצי חרוב הנשאר וה"כ גרסי' אלא לא קני ה"כ לא קני: בעא מיניה רב עמרם כו'. משום דדייני גולה נקט לה הכא: בשטר. שכתב כמה הפקיד לו וחתמו בעדים ואהני ליה האי שטרא דלא מצי טעין נפקד להד"מ: וא"ל. נפקד היום ולמחר החזרתיו לך מהו דהא קי"ל בחזקת הבתים (לעיל דף מה:) דהמפקיד את חבירו בעדים א"ל להחזיר בעדים אבל הכא דאיכא שטר ביד המפקיד מי אמרינן דה"כ מהימן מיגו דאי בעי אמר נאנסו והוה מהימן ובשבועה כדלקמן וכדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב) שהתורה האמינתו לנפקד השתא נמי מהימן ובשבועה כדלקמן דמה לו לשקר אי בעי הוה פטר נפשיה בטענת שקר דנאנסו ומשום דלא רצה לשקר ואמר החזרתיו נאמן: או דלמא אמר ליה. מפקיד שטרך בידי מאי בעי לא היה לך להניח השטר בידי אילו החזרת לי פקדוני כדי שלא אחזור ואתבענו וכמו מה לי לשקר במקום עדים דמי ולא אמרינן מה לו לשקר: וליטעמיך אילו אמר ליה נאנסו כו'. הלכך לא מצי למיטען מפקיד שטרך בידי מאי בעי ולמה לי לשקר במקום עדים לא דמי דהא עביד איניש למידחי ולאמר אבדתי את שטרי ונפקד נמי לא הוה חייש לשטרא משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בטענת אונס אבל מלוה את חבירו בשטר לא מצי טעין לוה פרעתי דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי וגבי לוה ליכא שום מיגו דאפי' טעין נאנסו צריך לשלם דמלוה להוצאה ניתנה: לאו

תוספות

חוץ מחרוב פלוני אותו לא קני. לא גרסי' אותו חרוב דהא מסיק דשאר חרובין נמי לא קנה ומיהו לפי הספרים דגרסי בתר הכי אלא לדמי ה"כ לדמי גרסי' ליה שפיר ודמי חרוב לא קנה בקרקע: או דלמא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי. אפילו למ"ד (כתובות יט.) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ומהימן לוה לומר דפרוע הוא ולא אמר א"כ שטרך בידי מאי בעי התם משום דזימנין אפשיטי דספרא זייר ליה דעל הלוה ליתן שכר כתיבת השטר ופעמים כשאין לו ללוה נותן המלוה בשבילו אבל הכא אין על הנפקד ליתן שכר ועוד דהתם לוה מאמין למלוה להניח שטר בידו משום דכתיב ביה תומת ישרים תנחם כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ דף נה.) אבל הנפקד אינו מאמין את המפקיד ולעולם אינו מחזיר את הפקדון עד שיחזיר לו השטר ועוד דאין מדקדק כל כך לוה אחר המלוה לפי שעשה לו טובה: ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי. לאו משום דליהוי מיגו במקום עדים קפריך דא"כ מאי משני וליטעמיך כי א"ל נאנסו מי מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי הא כי אמר נאנסו לא מוכחא מילתא דלאו קושטא קאמר דאע"פ שהשטר בידו יכול להיות שנאנסו אלא אור"י דס"ד דמקשה דהא דקאמר דנאמן נאמן לגמרי קאמר אפי' בלא שבועה ולכך היה סבור דבלאו מיגו דנאנסו מצי למימר החזרתי לך דאי ע"י מיגו דנאנסו אמאי נאמן בלא שבועה ולהכי פריך ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי ומשני דמטעם מיגו נאמן ופריך כי אמר נאנסו לאו שבועה בעי:

סוף

הגהות הב"ח

(א) גמ' או דלמא מצי א"ל שטרך: (ב) רשב"ם ד"ה חוץ מחרוב וכו' דרך לגבי חרוב נתכוין ולא: (ג) ד"ה חוץ משדה פלוני הסמוך למוכר כצ"ל ותיבות לו חוץ נמחק: (ד) ד"ה ה"ג אלא וכו' זו ופירושה משובש:

רבינו גרשום

כל שהעול כובשו. שהיו רגילין לחרוש אילנות במחרישה כשדה זרעים ומשימין עול בראשי השורים כעין שאנו רגילין ואם מכה העול באילן כשהוא חורש והעול כופף את האילן ודאי מכרו דלא הוי דבר חשוב. ואידך שיש בהן כח דאין העול יכול לכובשן הוי שיור: הא בדיקלי. בעינן כל שעולין לו בחבל: בעא מיניה רב אחא מרב ששת. אם אמר לו קרקע אני מוכר לך חוץ מחרוב זה וחוץ מסדן פלוני ואיכא חרובין אחריני מורכבין וסדן שקמה מהו. מי אמרי' הואיל דבלא תנאי נמי לא מכר שום חרוב מורכב ולא שום סדן שקמה דקתני מתני' לא מכר לא חרוב המורכב ולא סדן שקמה והאי הואיל דקא מתני ליה הכי חוץ מסדן פלוני לטפויי ללוקח קאתי דמשמע הכי האי הוא דלא יקנה הא שאר חרובין קני. או דלמא אפי' שאר חרובין נמי לא קני והאי דקאמר הכי משום האי טעמא דאמרי' לקמן לדמי: א"ל לא קני. אפי' שאר חרובין: תדע. דאפי' שאר חרובין נמי לא קנה: דאילו אמר ליה מוכר ללוקח שדי אני מוכר לך חוץ משדה פלוני. כלומר חוץ מן איתו שו"ה. וכי מי אמרי' ההיא דלא קני הא אחרנייתא דיליה קני בתמיה. והא לא אמר ליה שדותי מכורין לך. אלא לדמי דאמר ליה שדי אני מוכר לך חוץ משדה פלוני שאיני נותן לך באותן דמים שנתתי לך זו. אבל איזו מן האחרות שתרצה אתן לך באותן דמים שנתתי לך זו. הכא נמי להיכא דאמר ליה חוץ מחרוב פלוני וחוץ מסדן פלוני אפי' בלאו הכי לא קני ליה. לדמי קאמר ליה. כלומר שאותן איני נותן לך אלא בדמים יקרים אבל האחרים אתנם לך בדמי שאר אילנות. ואמר לן המור"ה האי לישנא דלדמי לאו דוקא כל כך. אלא האי לישנא מסתבר שפיר דכתב אלא לא קני הכא נמי לא קני: חוץ מחצי חרוב מחצי סדן שקמה פלוני מהו. מי אמרי' הואיל דבלאו הכי לא קני שאר חרובין מורכבין והאי דקאמר הכי לגרועי לנפשיה קאתי ושאר חרובין ודאי לא קני. והאי חצי חרוב דשייר קני הלוקח או לא. אלא לדמי שאמר לו שדי אני מוכר לך חוץ מחצי שדה פלוני שאיני נותן לך באותן דמי שקנית זו. הכא נמי להיכא דאמר ליה שדי אני מוכר לך חוץ מחצי חרוב פלוני שאיני מוכר בדמים של שאר חרובין דעלמא אלא בדמים יקרים ולא קנה כלום מן החרוב. והכא נמי מגיה בספר לישנא אחרינא אלא דלא קני הכא נמי לא קני: בשטר. שכתב בשטר והעיד עדים כמה הפקיד לו: מגו דאי בעי א"ל נאנסתי מהימן. האי דקאמר נפקד זה נאנסתי הוא הדין נמי הוה. מעין נגנבה לא או נאבדה היה פטור דש"ה הוא וש"ה פטור מגנבה ואבדה. אלא מש"ה אמר נאנסתי דאפי' (א) שואל דחייב על הכל פטור אי טעין נאנסתי. או דלמא מצי אמר ליה המפקיד אם איתא דהחזרת לי שטרך בידי שיש לך משלי כך וכך מאי בעי: א"ל. אפי' הכי נאמן. אמר ליה וליטעמיך כי אמר ליה נאנסתי מי מצי א"ל הכי נמי בהחזרתי אלא לא מצי א"ל שטרך בידי כו':

סוף

(א) נ"א כת"ס וכ"ל דאפי' ש"ס דמיב ט'

סוף סוף כי אמר ליה נאנסו לאו שבועה בעי ה"נ מאי נאמן [א]נאמן בשבועה לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודייני א"י אמרי [ב]נשבע וגובה מחצה ודכולי עלמא אית להו דנהרדעי *דאמרי נהרדעי [ג]האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ומר סבר לא (א) אמרי לא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר אם איתא דפרעיה מימר הוה אמר ומר סבר אימור מלאך המות הוא דאנסיה שלח רב הונא בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתיו לך נאמן ושטר כיס היוצא על היתומין נשבע וגובה כולו תרתי שאני התם דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר רבא אמר הלכתא נשבע וגובה מחצה אמר מר זוטרא הלכתא כדייני גולה א"ל רבינא למר זוטרא הא אמר רבא נשבע וגובה מחצה אמר ליה אנן דדייני גולה איפכא

תוספות

סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי. תימה למאי דמפרש ר"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף קו. ושם) בשמעתא דהטוען טענת גנב בפקדון דלא מחייב שבועת שומרין אלא היכא דאיכא הודאה במקצת היכי קאמר לאו שבועה בעי אין ה"נ דלא מחייב שבועה דאורייתא ואין לומר לאו שבועה בעי שבועת היסת קאמר דהיכי תיסק אדעתיה דרב עמרם דנאמן דקאמר רב חסדא ליפטר אפילו משבועת היסת ועוד דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה:) גבי רמי בר חמא ונראה מכלל דתרוייהו סברי המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בשטר וצריך לפרש וצריך להחזיר לו בשטר אם אין רוצה לישבע אבל בשבועה נאמן כי היכי דלא תיקשי דרבא אדרבא דרבא אמר לקמן דמהימן לומר החזרתי לך במיגו דנאנסו דקאמר רבא הלכתא דנשבע וגובה מחצה ואי בשבועת היסת איירי היכי קאמר בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ומהימן לומר החזרתיו לך בלא שבועה הא לעולם בעי שבועת היסת ואומר ר"ת דהך שבועה דהכא מדרבנן ונתקנה קודם שבועת היסת כמו ההיא דהכותב (כתובות דף פז:) דהפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה דקאמר התם דהויא שבועה דרבנן : מ"ד נשבע וגובה כולו לית ליה דרב חסדא . וא"ת אכתי אמאי גובה כולו דנימטון ליתמי נאנסו וי"ל דמלתא דלא שכיח היא לא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה ואע"ג דאבוהון הוי מהימן לומר שנאנסו מיהו לא טענינן להו ומאן דאמר נשבע וגובה מחצה סבר דלא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי וטענינן להו החזרתיו לך אף על גב דלא טענינן להו נאנסו כיון דאבוהון היה מהימן בטענה זו מיגו דאי בעי אמר נאנסו ואין להקשות לרבי אבא דאית ליה מתוך שאינו יכול לישבע משלם אמאי פטרינן להו הא מחויבין הן שבועה ואין יכולין לישבע דלגבי יורשין לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדדרשינן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואם תאמר לרב ושמואל דקאמרי התם אין אדם מוריש שבועה לבניו פי' אין אדם מוריש ממון שיש בו שבועה לבניו אמאי פטורין מלשלם וי"ל דהא דאין אדם מוריש היינו דאין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון כדפירש הקונט' התם ואם באין לגבות בשטר אין גובין אבל אם מוחזקין הן ובאין לגבות מהן כי הכא אין מוציאין מהן ופטורין וכן מוכח בהדיא בפ' כל הנשבעין (שם דף מח:) דמשני הא מני ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי אלמא בדבר הגבוי אדם מוריש שבועה לבניו : נשבע וגובה מחצה . נראה דאינו נשבע על הכל דלמה ישבע בחנם כיון דאין משלמין לו אלא החצי הלכך ישבע שבועה שיש לי בידם ואין לי בידם פחות מחצי דלא ליהוי מרע ליה לדיבוריה כי ההיא דשנים אוחזין בטלית (ב"מ דף ה:) : דאם איתא דפרע מימר הוה אמר . דוקא הכא שיש שטר על בניו היה לו להודיעם דפרוע הוא אבל מלוה על פה אמרינן דאין גובה מן היורשין ואפילו הניח קרקעות ואפי' מגדולים אלא כשהודה ומת א"כ דשמתוהו ומית בשמתא דהתם לא אמרינן אם איתא דפרע מימר הוה אמר דאין לו להודיעו כל מה שלוה ופרע כל ימי חייו אלא דוקא הכא שיש שטר כדפרישית : אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה . ומה שקשה דרבא אדרבא בשבועות פירשתי לעיל וריב"ם מפרש דלא קשיא מידי דהכי איתא התם א"ל רבא מאי מעלייתא א"כ שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בעדים דאפקיד ליה בעדים נמי מתוך שיכול לומר החזרתי לך יכול לומר נאנסו דאפקיד ליה בשטר פירוש כיון דאפקיד ליה בשטר איכא שבועה בנאנסו דאז אין לומר מתוך שיכול לומר החזרתיו לך והיה נאמן בלא שבועה דהא המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים ומן הדין אפילו בשבועה לא היה נאמן אי לאו משום דמהימן במיגו דנאנסו בשבועה והשתא אין להקשות כלום מהם :

האחין

רשב"ם

לאו שבועה בעי . בתמיה והשתא אמרת נאמן בלא שבועה וע"י מיגו לא מצית למיפטריה משבועה ע"י טענתו לקיימה בלא שבועה כדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם : לימא בפלוגתא . הא דרב חסדא : שטר כיס היוצא על היתומים . ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שכר וכתב לו שטר כמה הפקיד לו ומת שמעון והוציא ראובן אותו שטר על היתומים לתבוע מהם פקדונו והיתומים טוענין שמא אביט החזירו לך א"נ טענת ברי טענו ואילו היה מלוה בעלמא שהלוה ראובן לשמעון ומת שמעון כולי עלמא מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן היתומים דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוה ולא (ב) מצי טעין נאנסו אלא היה נשבע שלא נתקבל מן הלוה כלום וכגון שהיה טוענו הלוה אשתבע לי דלא פרעתיך כדאמרינן בשבועות (דף מא.) וגבי יתמי דידיה דלא ידעי למיטען טענינן להו ונשבע וגובה חובו (ג) וכו' אבל השתא דלא הוי כולו מלוה אלא פלגא מלוה ופלגא פקדון כדין כל מעות הנתונות למחצית שכר כדמפרש ואזיל הוא דפליגי דייני גולה דהיינו שמואל וקרנא ודייני א"י דהיינו ר' אמי ור' אסי בפ"ק דסנהדרין (דף יז: ע"ש) : נראה בעיני דה"ג ודכ"ע אית להו דנהרדעי וכ"פ רבינו חננאל ולא גרס סברוה דמסקנא נמי הכי ס"ל : דאמרי נהרדעי . בבבא מציעא בפרק המקבל האי עיסקא דיהיב איניש לחבריה למחצית שכר פלגא הוי מלוה להתחייב באחריות המקבל דהיינו אותו חצי שנוטל ממנו הריוח ופלגא הוי פקדון גביה ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דשקיל ממנה מפקיד רווחא והתם מפרש טעמא עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה דאיכא קנא ואחריות על זה וקנא על זה ואם נגנב או אבד הכל אין האחד מפסיד הכל אלא בין שניהן והלכך כיון דסתמא דמילתא כן הוא דפלגא הוי מלוה גביה צריך הנותן לקבל עליו תרי תילתי בהפסד הואיל ושקיל פלגא באגר כי היכי דלא להוי רבית מאי דטרח מקבל בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה שהלוהו. דמאי דמקבל נותן אחריות עליה טפי מפלגא הוי שכר למקבל בשביל טירחא דקטרח בפלגא פקדון או פלגא יקבל הנותן בהפסד ותילתא באגר ומקבל יטול תרי תילתי דהאי דשקיל מקבל רווחא טפי מפלגא זהו שכר טירחא ואין כאן רבית והכי מפרש באיזהו נשך (ב"מ דף סח:) : מאי לאו . בפלגא דפקדון קמפלגי בדרב חסדא דאמר לעיל נאמן ובפלגא דמלוה הכל מודין דנשבע וגובה אותו דאפילו אי הוה אבוהון קיים לא מצי טעין החזרתי דנימא ליה שטרך בידי מאי בעי וטענת מיגו ליכא דאפילו אם נאנסו צריך להחזיר דהא מלוה היא גביה הלכך נשבע וגובה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים אלא בפלגא דהוי פקדון קמיפלגי ובדרב חסדא דדייני גולה דאמרי נשבע וגובה כולו לא סבירא להו כרב חסדא דאמר נאמן אלא אי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר החזרתיו לך ואף על גב דאיכא מיגו דטענת אונס משום דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי הלכך נשבע וגובה כולו מן היתומים אפילו פלגא דפקדון ודייני א"י סברי לה כרב חסדא דאילו היה אבוהון קיים הוה מצי למיטען החזרתיו לך במיגו דהוה מצי למימר נאנסו ולא הוי אידך מצי למימר שטרך בידי מאי בעי וטענינן נמי הכי בשביל יתמי ומשתבעי יתמי שבועת יורשין כדמפרש בשבועות שבועה שלא פקדנו אבא כו' כדמפרש התם הלכך נשבע וגובה מחצה מלוה אבל פלגא פקדון לית ליה : ה"ג לא דכ"ע אית להו דרב חסדא והכא כו' . דייני גולה סברי בעלמא סבירא לן כרב חסדא דנאמן לומר החזרתיו לך אבל גבי יתמי ליכא למימר הכי דכיון דאיכא שטרא ביד נותן ואיהו לא קטעין פרעתיך אנן לא טענינן ליתמי דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר בשעת נוטת מיתה והשתא דאיכא תרתי שטר ביד הנותן וגם לא צוה בשעת מיתה הלכך נשבע וגובה כו' : דאנסיה . ולא הספיק לצוות : תרתי . בתמיה דסתרן אהדדי דכיון דנאמן אמאי נשבע וגובה כולו והא מצי אבוהון למיטען החזרתי לך פלגא פקדון

ונטעון

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' יב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצו סעיף ב [וברב אלפס ב"מ פ"ג דף פו. ובכתובות פ"ט דף קיב.]:

נח ב מיי' פ"ז מהלכות שלוחין ושותפין הל' א ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף ד [וברב אלפס ב"מ פ"ה דף קכח.] :

נט ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ב :

מסורת הש"ס

ב"מ קה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומר סבר לא מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי לא דכולי עלמא : (ב) רשב"ם ד"ה שטר כיס וכו' ולא הוה מצי טעין וכו': (ג) בא"ד וגובה חובו כולו אבל השתא :

רבינו גרשום

סוף סוף כי אמר ליה נאנסתי מי לא צריך שבועה . אנא נמי הכי אמינא מאי נאמן בשבועה : שטר כיס היוצא על היתומים. כגון מי שנתן לחבירו ממון שירויח לצורך שניהן והקרן של נותן וכתב לו שטר שכך וכך נתן לו ממון למחצית שכר ומת המקבל והוציא הנותן אותו שטר כיס על היתומין: דייני גולה. דגרסי' בכל התלמוד היינו שמואל וקרנא : אמרו נשבע. הנותן וגובה כל הקרן שלו אע"ג דיש שטר בידו דהבא ליפרע מן היתומים לא יפרע אלא בשבועה : האי עיסקא . דיהיב חד ממון לחבירו להרויח לשניהן איהו לא הוי כולה פקדון ביד המקבל אלא שויוה רבנן פלגא מלוה ופלגא פקדון ועבדו מלתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. דאי אמרי' דכולה מלוה ביד המקבל ונגנבה או אבדה משלם המקבל כולה כדין מלוה שנגנבית כולה ואי אמרי' דכולה פקדון משתבע המקבל דנגנבה או אבדת וקא מפסיד הנותן הכל . ומש"ה פלגא מלוה כיון דאית ליה למקבל הנאה מיניה משלם פלגא ופלגא פקדון הואיל דהנותן אית ליה רווחא מיניה : מאי לאו בדרב חסדא קמיפלגי . דבעא מיניה רב עמרם מרב חסדא לעיל המפקיד אצל חבירו בשטר וכו' ואמר ליה רב חסדא נאמן ודייני גולה לית להו דרב חסדא דאם איתא דאית להו דרב חסדא לא הוו משלמי היתומין אלא פלגא דהיינו מלות ולא הפקדון דמנו דאי בעו מצו למימר היתומין נאנסו בידי אבא ואמרי החזירו לך מהימני ולית להו לשלם אלא פלגא דמלוה דאההוא פלגא דמלוה לא מצי פטרי נופייהו בנאנס משום דחייב באחריות החצי. ודייני א"י אית להו דרב חסדא : לא דכ"ע אית להו דרב חסדא . ושאני התם אמאי אמרו דייני גולה דגובה כולה משום דליכא למימר מנו ולא מצו למטען אבא החזירו דאם איתא דפרעיה אבוהון מימר הוה אמר קודם מיתתו פרעתי . ודייני ארעא דישראל סברי לא יהיבנא ליה אלא פלגא דאכתי איכא למימר מנו . ודאמרת הוה ליה לאבוהון למימר . דאימר מלאך המות אנסיה בפתאום ולא מצי אמר : תרתי . ליכא למימר דפרעה דא לא דאי אמרי' המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתי לך נאמן לא אמרי' דשטר כיס היוצא על היתומין דגבי כולה משום דהאי עסקא פלגא פקדון ואמרי' מנו . ומשני אמאי גובה כולו דאי איתא יכו' : אנן דדייני גולה איפכא

איפכא מתנינן לה: **מתני׳** *[א]לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חרבין בין ישובין [ג]וצריך ליקח לו דרך דברי ר"ע וחכ"א אינו צריך (א) [ו]ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר ר"ע אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך *[ד]בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולה [ה]האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה [ו]המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולה *[ז]המקדיש את השדה הקדיש את כולה ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא את החרוב המורכב ואת סדן השקמה: **גמ׳** מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי זה פירש וזה לא פירש האי זה פירש וזה לא פירש זה לא פירש וזה לא פירש הוא [ח]אלא זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש [ט]ההוא דאמר להו הבו ליה לפלניא ביתא דמחזיק מאה גולפי אשתכח דהוה מחזיק מאה ועשרין אמר מר זוטרא מאה אמר ליה מאה ועשרין לא אמר ליה רב אשי אמר מי לא תנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא *מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב [י]ה"נ מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב: המקדיש את השדה הקדיש וכו׳: אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן *[כ]הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע [ל]מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפי׳ לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי *גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל אילנות דקא מכחשי בארעא (ג) אם

רשב"ם

ונפטון נמי ליתמי: *אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחלה. פלגא מלוה אבל פלגא פקדון לא גבי דטענינן להו ליתמי אביהם החזיר לך ומשתבעין שבועה יורשין ופטורין והך דאמרינן בפ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מה:) אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתא א"ל רבא מאי מעליותא כו׳ עד מכלל דתרווייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים בשטר מיהא צריך להחזיר לו בשטר פר"ח וא"נ בעדים והכא קפסיק רבא נשבע וגובה מחלה דמשמע דאי׳ צריך להחזיר לו בעדים כרב חסדא איכא למימר דהאי דקאמר התם מכלל דתרווייהו סבירא להו לא קאי אלא אהמפקיד את חבירו בעדים אבל אהמפקיד בשטר לא קאי וא"נ קאי נלו דוקא דהא מדרמי בר חמא דשני לרבא דהפקיד ליה בשטר איכא למידק דס"ל לרמי בר חמא הכי אבל מדשתיק רבא ליכא למידק דהאי דשתיק משום דלפי סברת רמי בר חמא דס"ל דמפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים ליכא לאקשויי תו ומיהו רבא אכתי בקושיא קאי דלא מעליא היא שמעתא כדפסיק הלכתא הכא נשבע וגובה מחלה ואין צריך להחזיר לו בעדים: איפכא מתנינן. דייני גולה אמרי נשבע וגובה מחלה דהיינו נמי כרבא: **מתני׳** לא את הבור. שבשדה אע"פ שאמר לו כל מה שבתוכה: מכרן לאחר. והשדה עיכב לעצמו: במה דברים אמורים. כל הני לא מכר דמתני׳ (ג): במוכר. דאפי׳ למ"ד מוכר בעין יפה מוכר ה"מ דמה שמפרש במכירתו מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום ממה שמכר לחבירו כגון המוכר בית ושדה שלא עיכב דרך לילך לבורו ולדותו ולגתו אבל למכור יותר ממה שפירש לגבי הכי לא הוי עין יפה למכור בכלל שדה דברים אחרים שאינן בכלל שדה: אבל בנותן מתנה נותן את כולה. כל הני (ד) דאמרו לא מכר ואפילו הני דאינן בכלל מה שבתוכה כגון חרוב המורכב וסדן השקמה ובור וגת ושובך והכי מוכח גבי הקדש וה"ה לכל הנך וטעמא משום דנותן בעין יפה נותן יותר מדאי ואפילו מאי דלא הוי בכלל שדה הואיל וקבוע בתוך השדה ומיהו אם יש מטות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע או כל דבר שלא הוצרך לתנא דמתני׳ להזכיר ולומר לא מכר משום דמילתא דפשיטא הוא דאינו בכלל שדה כלל ההיא ודאי לא קנה לה מקבל מתנה: זכה בכולה. אפילו בור וגת ושובך שבשדה קנה שכיון שזה נוטל שדה אחת וזה אחת כנגדו להסתלק זה מזה נתכוונו ומיהו להיות לו דרך לפנימי על החיצון איכא למימר דאית ליה כרב כדפרישנא טעמא לעיל (דף סה.) דא"ל אדור בשדה שלי כי היכי דדרו בה אבהתאי כדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך: החזיק בכולה. אפילו בחרוב וסדן ואע"ג דחשיבנא ליה בגמ׳ כשתי שדות וגבי ב׳ שדות ונמצר אחד בינייהו והחזיק באחת מהן ע"מ לקנות אותה ואת חבירתה אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג:) אותה קנה חבירתה לא קנה אפ"ה הכא קנה דנהי נמי דב׳ שדות חשבינן לשדה ולחרוב המורכב מיהו ליכא מצר בינייהו דכב׳ שדות ואין מצר אחר בינייהן דמו: הקדיש את כולן. דבעין יפה מקדיש כמו נותן: ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש כלום. מכל אותן דברים שאמרנו גבי מוכר דלא מכר דהמקדיש דעתו כדעת מוכר שלא הקדיש אלא מה שפירש: אלא את חרוב המורכב כו׳. דאע"ג דגבי מכירת השדה אין מכורין הכא מוקדשין וטעמא מפרש בגמ׳: **גמ׳** מאי שנא מכר ומ"ש מתנה. כסי נמי דנותן בעין יפה נותן טפי ממוכר אפ"ה זימנין שאינו נותן אלא מה שמפרש בפיו אבל מידי שאינו בכלל לא קיהיב כגון הנך דתנן בהו לא מכר: זה פירש. נותן פירש לו את הכל והלכך קנה הכל ולקמיה פריך עלה: ומתמה האי כו׳ והרי זה לא פירש וזה לא פירש (ה). דהמוכר והנותן סתמא קתני: זה היה לו לפרש. נותן מתנה כיון דרגיל ליתן בעין יפה אם איתא דהאי לאו בעין יפה יהיב היה לו לפרש ולשייר בור וגת ושובך וכל הנך דמתני׳ ומדלא (ו) שייר הפסיד אבל מוכר זוזי אנסוהו ולא מכר אלא מה שפירש ואפילו אם יש שרגיל למכור בעין יפה מסתמא אין נומר כן דיד לוקח על התחתונה דלא היה לו לפרש ורבינו חננאל פירש הקונה היה לו לפרש דכיון שנותן דמים אינו מתביים מן המוכר ומדלא הזקיק למוכר לפרש לו הכל הפסיד אבל מקבל מתנה בושת יש לו מן הנותן ואין לו לפרש ולשאול לו בור וגת ושובך הלכך עליה דנותן רמיא לגלויי ואם לא פירש קנה הכל: דמחזיק מאה גולפי. בקרקע רוחב ואורך הבית יכולין לסדר מאה חביות דהייני י׳ חביות אורך על י׳ חביות רוחב: דהוה מחזיק מאה ועשרים. ולא היה לו בית אחר של מאה: מאה ועשרים לא א"ל. ויטול בבית ה׳ חלקים וחלק ו׳ דהייני כ׳ חביות יפסיד: בעין יפה יהיב. כל הבית כולה והאי דקאמר מחזיק מאה גולפי סבור היה שלא היה מחזיק יותר ולשם חשיבות אמר כן דמתנה גדולה כזאת נותן לו: דאמור רבנן. במתני׳ דהמוכר את הספינה (לקמן דף פא.): שני אילנות. אבל ג׳ חשיבי שדה אילן וקנה קרקע ביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו ואם מתו יש לו קרקע (ז) כדתנן לקמן בהמוכר את הספינה: ה"ז לא קנה קרקע. ביניהן וחוצה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן כדתנן לקמן באידך פירקין ולא קנה אלא לפירותיו כל זמן שיתקיים האילן ואליבא דרבנן אתיא דאמרי (ח) בעין רעה מוכר אבל אליבא דר"ע יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן אם ימותו אלו כדמוכח לקמן בשמעתין גבי מקדיש ג׳ אילנות בזה אחר זה דאמרינן דלא הקדיש קרקע אמרי׳ אי ר"ע הא מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש אלמא במוכר ב׳ אילנות לחבירו דהייני דומיא דג׳ אילנות בזה אחר זה דקנה קרקע עם האילן וה"נ אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף לז:) מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן ואע"ג דסיפא דמיירי בג׳ אילנות מוקמינן לקמן באידך פירקין אפילו כר"ע מיהו רישא לאו ר"ע היא: יש לו קרקע. ליטע אחר במקומו דבעין רעה מכר לו הקרקע: ואפי׳ לר"ע. גמרא קאמר ליה דאפילו לר"ע אמרה רב הונא דאי לרבנן פשיטא כדפריך לקמן: הני מילי. גבי מכר את הבית ושייר בור ודות דלית ליה שום היזק ללוקח דהא לא מכחשי בארעא והלכך לא חשש לשייר כלום מן הקרקע סביב הבור ולא הדרך אבל אילנות שמקלקלין את הקרקע שייר מן הקרקע עם האילנות אף לחזור וליטע במקומן אם יזקינו אלו משום דלא לימא ליה לוקח עקור אילנך כשימות והיפטר מכאן׳ דאם

תוספות

האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולה. וא"ת לרב דאמר לעיל (דף סה.) יש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר היכי אמר הכא זכו בכולה כמו גבי מתנה וי"ל הכא לאו משום עין יפה הוא אלא משום דרוצין להסתלק זה מזה ואין משיירין לכל אחד אלא הצריך לחלקו כגון דרך: **אמר** רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות כו׳. וא"ת לפי׳ רבינו שמואל דלר"ע דאמר בעין יפה מוכר קנה אילן אחד יש לו קרקע מאי קאמר רב הונא אף על גב דאמרי רבנן הקונה ב׳ אילנות אין לו קרקע כו׳ משמע דאי הוה אמר דקנה קרקע אז לא היה חידוש במשייר ב׳ אילנות דיש לו קרקע א"כ מאי קאמר ואפילו לר"ע וכו׳ מה אפילו הא לדידיה קנה אילן אחד יש לו קרקע וי"ל דה"ק דאע"ג דאמור רבנן דב׳ אילנות לא קנה קרקע ובשלשה קנה משום דלא אזיל קרקע בתר אילנות אלא בשיש ג׳ ולא בב׳ ולא מטעם עין יפה אפ"ה בשייר אזיל קרקע בתר שני והשתא ודאי אי לאו טעמא דעין יפה ה"א (ט) דבשנים קנה קרקע כל שכן בשייר שני אילנות לפניו דיש לו קרקע: לימא

עין משפט נר מצוה

סא ב ג מיי׳ פכ"ו מהל׳ מכירה הל׳ ג ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי׳ רטו סעיף ס:

סא ד מיי׳ שם הל׳ ס טוש"ע שם סעיף ו:

סב ה ו ז מיי׳ שם הל׳ ו טוש"ע שם סעיף ז:

סג ח מיי׳ שם הל׳ ס טוש"ע שם סעיף·

סד ט י מיי׳ פי"א מהל׳ זכיה ומתנה הל׳ כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ רנג סעיף יד:

סה כ מיי׳ פכ"ד מהל׳ מכירה הל׳ ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ רטו סעיף ט·

סו ל מיי׳ שם הל׳ ח טוש"ע שם סעיף יח:

רבינו גרשום

איפכא מתנינן. דהכי אמרו דאינו גובה אלא מחצה: זה פירש. שהוא קונה השדה מן המוכר. וכיון דלא פירש כל הדבר שבה הלכך לא קנה הני דמפיק מתני׳ וזה המקבל מתנה אין דרכו לפרש מהמקבל הלכך יש לו הכל. ומקשה רבי האי זה לא פירש וזה לא פירש הוא. דאין דרכו של קונה לכתוב כך אני קונה אלא המוכר דרכו לכתוב כך וכך אני מוכר: אלא זה היה לו לפרש. ללוקח שנותן דמים היה לו לדקדק שיכתוב לו המוכר בשטר כל מה שיש בשדה וכיון דלא דקדק שיפרוש לו הוא הוא דאפסיד אנפשיה ואין לו כל הני דמפיק מתני׳. אבל המקבל מתנה לא היה לו לפרש לדקדק שיתן לו הכל אלא כיון שנתן לו סתם ולא אמר חוץ מזה קנה הכל: מאה גולפי. מאה חביות פיסקא האחין שחלקו. זכו בשדה: בכולה. שחלקו עם הבור ועם הדות דכל אחד מקנה לחבירו חלקו בעין יפה: המקדיש את השדה הקדיש את כולה. דכל המקדיש בעין יפה מקדיש אפי׳ הבור והדות: ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש. מכל הני דקתני מתני׳ שפי שמוכר אלא חרוב ושקמה דהמוכר לא מכר והמקדיש הקדיש כדמפרש בגמ׳: הרי זה לא קנה קרקע. דב׳ אילנות יש להקרקע ולא לשנים: דלא מכחשי בארעא. לא לניר ולא לזריעה הלכך לא קפיד בעל השדה הלוקח בהן והן של מוכר השדה וצריך ליקח לו דרך אבל הכא היכא דמשייר אילנות דהנהו אילנות שרשייהו מכחשי בהקרקע ולא אמר ליה הלוקח כלום ש"מ דודאי שיורי משייר המוכר קרקע מקום האילנות לפניו להכי לא קאמר ליה מידי:

הגהות הב"ח

(א) במשנה וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה: (ב) גמ׳ דקא מכחשי בארעא שיורים שייר דאם איתא: (ג) רשב"ם ד"ה במה דברים וכו׳ דמתני׳ דפירקין הס"ד: (ד) ד"ה אבל וכו׳ כל הני דאמרן לא מכר ואפי׳ הנהו דאינן בכלל: (ה) ד"ה ונפנה וכו׳ לא פירש הוא דהמוכר: (ו) ד"ה זה היה וכו׳ ומדלא פירש הפסיד: (ז) ד"ה שני אילנות וכו׳ יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן כדתנן לקמן: (ח) ד"ה ה"ז וכו׳ דאמרי מוכר בעין: (ט) תוס׳ ד"ה אמר וכו׳ ה"א דכיון דבשנים קנה:

מסורת הש"ס

עיין לעיל דף ע: | [לעיל סד:] | [לעיל סה.] | ערכין יד. | לעיל ע. סה.] | [לקמן פא.] | [לעיל לז. לקמן סב:]

אם איתא דלא שייר לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל תנן ר' שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ותני עלה אמר ר"ש מה טעם הואיל ויונקין משדה הקדש ואי סלקא דעתך שיורי שייר כי קא ינקי מדנפשיה קא ינקי ר"ש דאמר כר"ע ורב הונא דאמר כרבנן כרבנן פשיטא נפקא מינה דאי נפלי הדר שתיל להו ומי

לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. פ"ה עקור אילנך לכשייבש ותימה דמה כח הוא זה דמצי לומר ליה שאינו רוצה לעולם להסתלק מן הקרקע ואין ה"נ דמצי א"ל עקור אילנך לכשייבש ועוד מדמסיק בתר הכי דאי נפלי הדר שתיל להו משמע דעד השתא הא דקאמר יש לו קרקע היינו לזרוע תחת האילן ועל זה אינו מפרש שום טעם ועוד קשה דהשתא משמע דטפי אית ליה בקרקע (א) דמשייר לפניו ב' אילנות ממאי דאית ליה דרך כשמשייר בור ודות לר"ע ובלוקח הוי איפכא דקנה ב' לא קנה קרקע לפי מה דפרישית בפרק חזקת הבתים (לעיל דף לז.) וקנה בור ודות יש לו דרך לר"ע על כן נראה לר"י לפרש דאי (ב)לאו דלא שייר כלל קרקע לימא ליה עקור אילנך לאלתר ולכך זקוק הוא לשייר הקרקע ליניקת האילן ומיגו דנחת לשיורא משייר נמי קרקע לזרוע סביב האילן וליטע אחר במקומו לכשייבש כדמסיק אבל גבי לוקח לא שייך למימר הכי מגו דזבין קרקע ליניקת האילן זבין נמי לזרוע סביב וליטע אחר במקומו שהמוכר מה שהוא רוצה מוכר ומה שרוצה משייר אבל הלוקח אינו קונה מה שרוצה אלא מה שהמוכר רוצה למכור לו וא"ת דהשתא משמע דטפי משייר קרקע עם האילן ממה שמשייר דרך לבור ודות ולעיל משמע דאי לאו דרב הונא הוה אמינא מכר קרקע ושייר (ג) אילנות שנים אין לו קרקע אפילו לרבנן כדמסיק דאי נפלי הדר שתיל להו ולמאי הא *לרב' כששייר בור ודות יש לו דרך א"כ כ"ש שיש לו קרקע עם האילנות ששייר כדפי' וי"ל דה"מ מעיקרא דלא ידעינן טעמא דמיגו דנחת לשיורא משייר טפי דרך לבור ודות לפי שהוא צריך יותר דרך לבור ודות ממה שצריך לקרקע בשביל האילן אבל השתא דאשמעינן רב הונא טעמא מיגו דנחת לשיורא שייר טפי קרקע עם האילן מדמשייר דרך עם בור ודות דהא ודאי ביניקת האילן משייר טפי מדרך לכולי עלמא שאינו רוצה לקוצו לאלתר:

ואי סלקא דעתך שיורי משייר כו'. תימה לר"י ולר"ת דמ"מ לאו מדנפשייהו ינקי דלא שייר אלא תולה לו כמלא אורה וסלו כדאמרינן בפרק הספינה (לקמן דף פב.) והאילן יונק ט"ז אמה וי"ל דלא מפליג ר"ש ואמר אפילו חרוב ושקמה שענפיו יוצאים חוץ לט"ז אמה קאמר דהקדיש ואמאי הא לא ינקי משדה הקדש שקנה כל הקרקע שתחת ענפיו ותולה להן כמלא אורה וסלו א"כ כשהוא מוכר לאחרים לא קנה הלוקח אלא תולה להן כמלא אורה וסלו אבל הכא כשמשייר לעצמו משייר כל צורך יניקת האילן: **מדנפשייהו** קא ינקי. תימה מאי קשיא ליה נהי דגבי מכר אמר דמשייר קרקע בהדי אילן גבי הקדש לא משייר דמקדיש טפי בעין יפה מקדיש ממוכר וכי האי גוונא פריך לקמן לר"ש אליבא דמ"ד מקדיש אילן אחד לא הקדיש קרקע אי אליבא דר"ע האמר מוכר בעין יפה מוכר לענין דרך כל שכן מקדיש דמקדיש טפי בעין יפה הוא מקדיש להיות קרקע קדושה לגבי אילן אע"ג דבמכר אין הקרקע מכורה עם האילן דכן צריך לפרש כדפרישית בחזקת הבתים (לעיל דף לז: ד"ה ממטע) והיה ר"י מתרץ דהכא לא בעי לשנויי הכי משום דאית לן לדמויי הקדש או למכר או למתנה וא"כ לא הוה דמי לחד מינייהו דבמכר משייר בהדי אילן קרקע ולמתנה נמי לא דמי דבמתנה נתן את כולן אבל לקמן פריך שפיר דכיון דסבר ר"ע דמוכר בעין יפה מוכר א"כ מקדיש בעין יפה מקדיש כמו במתנה דבמתנה נמי הוי דינא דכי יהיב ג' אילנות בזה אחר זה יהיב נמי קרקע וחזר בו ר"י דא"כ מגופה דמתניתין תפשוט דר"ש דלא כר"ע דבמתנה לכולי עלמא נתן את כולן ובהקדש קאמר ר"ש דלא הקדיש את כולן ובמסקנא נמי מפרש דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר פירוש די לכם אם תעשו עין יפה דהקדש מעט יותר ממכר והקדיש כל הקרקע ולא תאמרו בהקדש בעין יפה כמו במתנה ואומר ר"י (ד) לר"ש דודאי דלא עביד בהקדש כחו כמתנה אין נראה לגמרא שיהא בהקדש עין יפה טפי ממכר אלא פורתא דהיינו לענין שאם הקדיש אילן הקדיש נמי קרקע אף על גב דבמכר לא מכר קרקע עם האילן אבל עין יפה כולי האי שיהא קרקע של החרוב קדוש בהדי שדה כולי האי אין לנו לעשות עין יפה לר"ש והשתא לפירוש זה משמע דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן שיהא קרקע הצריך לאילן מכור עם האילן מדנימא כשמכר שדה שיהא הקרקע הצריך לאילן המשויר מכור עם השדה ותימה דמשמע דאי לאו מילתא דרב הונא הוה אמינא מוכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לו קרקע אלא מכר הקרקע הצריכה לאילן בהדי שדה אע"ג דכשמכר אילן לא מכר קרקע הצריכה לאילן וי"ל דהיינו משום דאי לאו דרב הונא הוה ס"ד דכשמכר שדה ושייר אילן מכר כל השדה אף הצריך לאילן שפשט שדה על הקרקע יותר ממה שפשט אילן על הקרקע הצריכה לו אבל השתא דאשמעינן רב הונא דפשט שדה לא מהני ליה לאזדבוני בהדי שדה משום דנחת לשיורא סברא היא למשדייה בתר אילן המשויר לפי שהיא צריכה לאילן מבתר שדה המשויר וא"ת אכתי והא במסקנא דשמעתין אמר לדבריהם דרבנן קאמר דאודו לי מיהא דלא ליהוי הקדש כמו מתנה אלא לכל היותר לא הקדיש אלא חרוב וסדן ובהכי הוי מקדיש בעין יפה טפי ממכר ואע"ג דבמכר לא מכר חרוב ולא קרקע הצריך לו כשהקדיש הקדיש כל הקרקע ולכך הקדיש גם החרוב וכמו שאמר ר"ש לרבנן כן נאמר עתה אליבא דר"ש כל זמן שלא ידע הברייתא דמייתי מינה דלא הקדיש טפי ממכר ואומר ר"י דאע"ג דקאמר הכי ר"ש לרבנן במסקנא מכל מקום נראה לגמרא דוחק לר"ש לומר שיסבור דכולי האי מקדיש בעין יפה טפי ממכר. ר"י:

רב הונא כרבנן פשיטא. תימה לרשב"א מנין פשיטא לו זה ע"כ היינו משום דלרבנן יש לו דרך במשייר בור ודות וכל שכן כשמשייר אילן

דאם איתא דלא שייר כו'. ולאו סהדי דלדעת כן עיכב את האילנות לעצמו שיהיו כאן לעולם אף לחזור וליטע אחרים במקומן כדרך שהיה לו כח זה באילנות הללו עד עכשיו אבל לוקח אילנות אין לומר לצורך כל הימים לקחו וליטע אחרים במקומן דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה ולפירות קנאו: לא הקדיש. מכל הנך דאמרן לא מכר: אלא חרוב המורכב כו'. אבל שאר אילנות ממילא קדושים הם בכלל שדה כמו שמכורין מסתמא בכלל שדה: אמר ר"ש מה טעם. הוו מוקדשין חרוב וסדן טפי מכל הנך דלעיל דס"ל מקדיש כמוכר שלא הקדיש אלא דברים דשייכי לשדה טובא דהוו נמי נמכרין לענין מכר והלכך חרוב המורכב אינו מוקדש בכלל שדה: הואיל ויונקין משדה הקדש. הוא הקדיש את השדה בעין יפה אפילו מקום החרוב והסדן וכששיירו לעצמו לא שייר עמהן קרקע נמצאו גדלים מקרקע הקדש וגידולי הקדש הקדש נינהו אלמא המשייר אילנות לעצמו אינו משייר קרקע אלא בעין יפה מוכר ומקדיש כל הקרקע: ואי אמרת. דמאן דמזבין קרקע לאחר ומשייר אילנות לעצמו משייר כמו כן קרקע יניקת האילנות וה"ה למקדיש אליבא דר"ש דהא כי הדדי נינהו א"כ אמאי קדשי חרוב וסדן משום שיונקין משדה הקדש הא כי ינקי מדנפשייהו קא ינקי ממה ששייר לעצמו ולא מקרקע הקדש: ומשני ר"ש דאמר כר"ע. דנו דמוכר בעין יפה מוכר הכל ולא שייר מן הקרקע כלום בין לצורך דרך בור ודות שעיכב בין ליניקת האילנות ששייר לפניו ומצי לוקח למימר ליה היום ולמחר כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל וה"ה להקדש ומיהו לגבי מוכר בכלל שדה דברים שאינן בכללו לא שייך למימר עין יפה ועין רעה דמה שלא פירש לא מכר והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל ואפילו לרבי עקיבא כו': ורב הונא. דמשייר קרקע עם האילנות דאמר כרבנן דבעין רעה מוכר ושייר לעצמו ממה שמכר את הצריך ליניקת אילנותיו דומיא דדרך בורו ודותו ששייר עם הבור והדות ומיהו במסקנא דשמעתא מיתוקמא הא דרב הונא אפילו לר"ע וה"נ אמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף לז.) פשיטא מכר קרקע ושייר האילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר' עקיבא כו' והא דמשני גמרא ר"ש דאמר כר"ע ולא קמשני ר"ש ס"ל המקדיש בעין יפה מקדיש טפי ממוכר דאילו מוכר ושייר אילנות לפניו כמו כן שייר קרקע לעצמו כדרב הונא אבל מקדיש בעין יפה הקדיש הכל ולא שייר אלא החרוב לבדו בלא קרקע ליכא למימר הכי דאם כן לאו למוכר מדמי ליה מכל וכל ולא לנותן מתנה מדמי ליה מכל וכל אלא קצת מדמי ליה למוכר דלא הקדיש אלא דברים שבכלל שדה ולנותן מתנה מדמי ליה שלא שייר כלום לעצמו במה שפירש והקדיש דכל הקרקע הקדיש ולא שייר מקום יניקת חרוב והא לאו סברא הוא אלא או לנותן מתנה מדמי ליה לגמרי כרבנן דאמרי הקדיש את כולן או למוכר מדמינא ליה מכל וכל דכי היכי דמוכר שדה לא מכר בור וגת ושובך הוא הדין למקדיש וכי היכי דמוכר בעין יפה מוכר כל מה שפירש במכירתו ולא שייר מן הקרקע כלום אפילו ליניקת אילנותיו ה"ה למקדיש: וקמתמה כרבנן פשיטא. כיון דבעין רעה מוכר ועוד דמצי לוקח למימר ליה עקור אילנך שקול וזיל משום דמכחשי בארעא קל וחומר הוא לגבי בור ודות דלא מכחשי בארעא ואפ"ה אמרי רבנן דשייר דרך לעצמו לבורו ולדותו כל שכן גבי אילן: נפקא מינה. הא דרב הונא דאתא לאשמעינן אליבא דרבנן דשייר קרקע לעצמו דאי נפלי הדר שתיל להו דאי לאו דרב הונא הוה אמינא שייר אילנות לפניו יש לו קרקע כל ימי קיום האילנות

רבינו גרשום

ראי לא שייר. מצי למימר ליה הלוקח דקא מכחשי לארעאי עקור אילנך שקול וזיל. ומה טעם מקדיש החרוב המורכב וסדן השקמה משום דקא ינקי משדה הקדש ומשתכח דקא מתהני משל הקדש. אבל חרוב שאין מורכב ושקמה לא הוי מוקדש. ולדבריך דאמרת מכר הקרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע מקום האילנות משיפולא עד תהום. אי הכי אמאי הקדיש חרוב וסדן השקמה. והא כי ינקי מדנפשייהו קא ינקי. דאיכא למימר דשייר המקדיש מקום האילנות ומדהול קא ינקי. אלא ש"מ מדהקדיש חרוב וסדן דלא שייר כלום בקרקע הכי נמי להיכא דמכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לו קרקע וקשיא לרב הונא. אלא ש"מ מדאמר רב הונא לעיל מכר את השדה ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע כדרבנן ס"ל דאמרי בעין רעה מוכר ושייר מקום אילנות: ור"ש דאמר. המקדיש את השדה הקדיש חרוב וסדן שקמה ומשום דמשדה הקדש קא ינקי כר"ע ס"ל דאמר מוכר בעין יפה מוכר כ"ש מקדיש. ואי קשיא לך ר"ש נמי אליבא דרבנן מצי למימר א) אין הכי נמי אלא מפרש לקמן מה הפרש יש: פשיטא דהכי הוא דרב הונא כרבנן ס"ל. להכי נפקא מינה. ויש לו מקום האילנות לעולם דאי מתעקרו דיבשי הדר מצי שתיל במקומן:

א) אינו מובן כוונתו ואולי דצ"ל ר"ש אליבא דרבנן נמי מצי לאוקמא וכמו שמפרש לקמן (דף עב ע"ב) אלא אה"נ דהכי לא ידע דמה הפרש יש בין מוכר למקדיש כנ"ל ועי' בתוס' כאן סד"ה מדנפשייהו.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימא וכו' דטפי אית ליה בקרקע היכא דמשייר: (ב) בא"ד לר"י לפרש דאי איתא דלא שייר: (ג) בא"ד ה"א מכר קרקע ושייר לפניו שני אילנות אין לו קרקע: (ד) ר"ה מדנפשייהו וכו' ואומר ר"י דודאי לר"ש דלא עב

א) ערכין יד: ב) [מנחות קח. ערכין יד:] ג) [לעיל נו. וש"נ]:

ומי מצית מוקמת לה לר' שמעון כר' עקיבא והא א) תניא [א]הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם לפיכך כשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף [ב]פחות מכאן או יותר על כן או שהקדישן בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש לא הקרקע ולא את האילנות שביניהם [ג]לפיכך כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוויהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף מני אי (א) רבי עקיבא הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש (ב) אי רבנן הא אמרי מוכר הוא דבעין רעה מוכר אבל ג) מקדיש [ד]בעין יפה מקדיש אלא פשיטא רבי שמעון היא ורבי שמעון אליבא דמאן אי אליבא דר"ע הא אמר ג) מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש אלא פשיטא אליבא דרבנן וקא סבר ר"ש (ג) כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא ואלא

רש"י

האילנות אבל הזקינו אין לו קרקע דומיא דבור ודות דאי נפיל הבור והדות ואי אפשר לתקנו אין לו עוד דרך ומעיקרא נמי הוה ידעינן דאתא רב הונא לאשמועינן דאי נפלי הדר שתיל להו אבל גמרא לא הוה מסיק אדעתיה שום חידוש בדברי רב הונא אלא האי ואפילו לר"ע כו' והלכך כיון דליתא להאי אפי' הוה פריך פשיטא: ומי מצית מוקמת ליה ר"ש כר"ע. ולמימר דבעין יפה מקדיש: ג' אילנות. חשיבי שדה האילן והקדיש קרקע עמהן כל הצריך ליניקתם ובנטיעות מיירי דאילו באילנות זקנים אמרו בלא יחפור דבית סאה צריך לשלשה: ממטע י' לבית סאה. דהיינו מאתן וחמשין לכל חד כדאמרן בלא יחפור (לעיל דף כו:) ואע"ג דלגבי מוכר שלשה אילנות אמרינן שיעורא לקמן בהמוכר את הספינה (דף פב:) והוא שנטועין מד' אמות ועד ט"ז התם בדעת מוכר תליא מילתא וזהו דעתו להקנות לו הצריך לו ללקיטת פירותיו ביניהן ותולה לכן כמלא אורה וסלו כדאמרי' התם אבל הכא ביניקה תליא מילתא: ואת האילנות. קטנים שביניהן: וכשהוא פודה. אינו צריך לפדות האילנות בשוויהן והקרקע כפי חשבון הכתוב בפרשה (ויקרא כז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלא הכל פודה ביחד לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף דהיינו לבית כור סלע ופונדיון לשנה שזהו חשבון נ' שקל כסף למ"ט שני יובל אלא שיש פונדיון יותר בשביל הכרע כדמפרש בערכין דהסלע לא הוי אלא מ"ח פונדיונין: פודה בית זרע כו'. דכתיב בקרא ואם משדה אחוזתו וגו' ואילנות בכלל שדה כדנפקא לעיל (דף סט:) מויקם שדה עפרון: פחות מיכן. חשיב יער וסופו ליתלש (ד): או יותר מיכן. אין הקרקע צריך לכן והוי כמקדיש אילן אחד שאינו מקדיש קרקע וכי האי גוונא נמי תניא גבי מוכר ג' אילנות בפרק המוכר את הספינה: בזה אחר זה. לא היה דעתו להקדיש קרקע: פודן בשוויהן. כדין כל הקדש שלא נאמר חשבון חמשים שקל כסף אלא במקדיש שדה אחוזה אבל באילן בלא קרקע לא נאמר: ה"ג ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כו'. לא מיבעיא היכא דהקדיש את האילנות בזה אחר זה ושוב לא הקדיש את הקרקע דפודן בשוייהן אלא אפילו חזר והקדיש את הקרקע אחר שהקדיש האילנות בזה אחר זה שאינו פודם עם הקרקע דהא מעיקרא קדשו לדמיהן וכשהקדיש שוב את הקרקע צריך לפדות גם את הקרקע סלע ופונדיון לשנה לבד פדיון האילנות בשוייהן דשני הקדשות הן זה הוקדש לדמיו וזה לפי חשבון חמשים ואין לנו להפסיד הקדש דמי האילנות דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ומשעה שהוקדשו ראויין לפדות בדמיהן בלא קרקע: מני. הך ברייתא דקתני פודן בשוייהן דמשמע דאפילו מקום האילנות לא הקדיש אלא בעין רעה הקדיש אילנות בלא קרקע היכא דלא הקדיש ג' ביחד: אילימא ר"ע האמר בעין יפה מוכר. וסבירא ליה דמוכר שני אילנות יש לו קרקע ללוקח דלית ליה מתני' דהמוכר את הספינה דהלוקח שני אילנות בתוך של חבירו אין לו קרקע אלא רבנן היא כדפרישית לעיל וכל שכן לר"ע מקדיש ב' אילנות או ג' בזה אחר זה דיש לו מיהא להקדש מקום האילנות ויפדו אגב קרקע לפי חשבון בית זרע חומר שעורים: ואי רבנן. דפליגי עליה דר"ע היא דאמתני' מוכר בעין רעה מוכר: אבל מקדיש כו'. כדקתני סיפא בד"א במוכר כו': אלא פשיטא ר"ש היא. דשמעינן ליה במתני' דמשוי דין מוכר כמקדיש שלא הקדיש בור ודות וגת ושובך בכלל שדה ואשמועינן הכא דס"ל נמי דמכל וכל הוי מקדיש בעין רעה דהיכא דמקדיש אילן לא הקדיש מקומו: ור"ש אליבא דמאן. מרבותיו שהרי מתלמידי ר"ע היה כדאמרינן (יבמות דף סב: ע"ש) עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם רבי יהודה ורבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי נחמיה כו': אלא פשיטא אליבא דרבנן דר"ע היא. והאי בד"א במוכר כו' רבנן דר"ש קאמרי ליה אבל לר"ש כי היכי דפליגי רבנן ור"ע במוכר פליגי נמי במקדיש וקסבר ר"ש דין גבוה לרבנן דר"ע כדין הדיוט (ה): אף מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. אלמא לא מצית לתרוצי לעיל ר"ש אליבא דר"ע והדרן קושיין קמייתא לדוכתה דשמעינן ליה לר"ש דהמקדיש את השדה הקדיש חרוב מפני יניקת שדה הקדש דלא שייר ארעא לעצמו לצורך החרוב אלא בעין יפה הקדיש וה"ה למוכר דשייר אילנות לפניו וקשיא לרב הונא ומיהו לר"ש נמי קשיא דידיה אדידיה כדפריך לקמן דלעיל אמר עין יפה גבי הקדש והכא אית ליה עין רעה אך שיטת הגמרא עתה להקשות לרב הונא ומתכוין להעמיד קושיא ראשונה שתירץ (ו) רב הונא ואר"ש כר"ע ואנו העמדנו דלית ליה הא דר"ע ותיהדר קושיא לדוכתה ומשייר ארעא לא גרס דמשמע שמתכוין הגמרא להקשות דר"ש אדר"ש דהכא שמעינן ליה עין רעה והלכך משייר ארעא גבי מקדיש (ז) קרקע ושייר אילנות לפניו ולעיל שמעינן דלא שייר כדדייקינן מדקאמר הואיל ויונקין כו' דא"כ מאי האי דקאמר תו ואלא קשיא כו' אלא לרב הונא מקשינן כדפרישית והיינו

תוספות

אילן ומשום הכי פשיטא ליה אלמא מסתברא דמשייר טפי קרקע בהדי אילן מדמשייר דרך בהדי בור ודות והא בלוקח הוי איפכא לרבי עקיבא דיש לו דרך כשקנה בור ודות וקנה אילן אין לו קרקע ואר"י דפשיטא ליה טעם דנהית לשיורא אליבא דרבנן אפילו בלא רב הונא ידעינן דטעם דנהית לשיורא מהני לרבנן לשייר קרקע בהדי אילן כמו דרך בהדי בור: **ואת** האילנות שביניהם. כגון אילנות סרק ומשום אותן אילנות לא חשבינן להו רצופין דכיון שאין טוענים פירות עומדים ליעקר טפי מן השאר כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ח) היה אריס ביניהם מהו כו' א"ל קני פי' דלא חשיב רצופין: **אלא** פשיטא אליבא דרבנן וקסבר כי היכי דמוכר כו'. אבל כר"ע לא מצית לאוקמה דהא דכיון דנחית לעין יפה במוכר אית לן למימר דמקדיש בעין יפה טפי מקדיש אבל השתא דסבר כרבנן דלא נחתי כלל במכר לעין יפה אתי שפיר דלית ליה בהקדש נמי עין יפה: **מדמוכר** בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. פירש רבינו שמואל דפריך לרב הונא דאמר לרבנן דמשייר קרקע בהדי אילן דהכא אשכח דר"ש סבר כרבנן ואפילו הכי לא משייר קרקע כשמשייר חרוב דקאמר דינקי משדה הקדש והא דקאמר אלא קשיא פירוש אדקשיא לך מר"ש לרב הונא תקשי לך דר"ש אדר"ש גופיה היכי מצי למימר כרבנן ותימה דהו"ל למימר וליטעמיך ועוד דמעיקרא פריך אי כרבנן פשיטא דמשייר קרקע בהדי אילנות לזרוע והשתא פריך דלרבנן נמי לא משייר קרקע דהא ר"ש כרבנן סבירא ליה ונראה לרבינו יצחק דלא פריך לרב הונא כלל אלא אדרבה בא לקיים דבריו הראשונים הא דאמרינן אפילו לרבי עקיבא כו' והכי קאמר ומי מצית מוקמת ר"ש כר"ע והא ע"כ ר"ש כרבנן ולרבנן פשיטא דמשייר ארעא כדקאמר לעיל וא"כ תקשי דר"ש אדר"ש דהיכי קאמר ר"ש דינקי משדה הקדש אלא ע"כ ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר וא"כ אתי שפיר נמי הא (ט) רב הונא דקאמר ואפילו לר"ע כו' דאתיא מילתיה דרב הונא אפילו כר"ע דלדידיה נמי לדבריהם דרבנן קאמר והא דאמר ואלא קשיא ה"פ ואלא קשיא דר"ש אדר"ש ומאי משני ורשב"א פירש דלא פריך אלא לרב הונא דאי לאו דרב הונא לא קשיא מידי דר"ש אדר"ש אלא משום דאמר רב הונא דאי נפלי הדר שתיל להו הוא דקשיא לן דר"ש אדר"ש דכיון דסבר ר"ש כרבנן א"כ לא ינקי משדה הקדש אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו אע"ג דר"ש כרבנן מ"מ ינקי משדה הקדש דכיון דאי נפלי אל ההקדש מאליו סתמא דמלתא דעתיה שיקדשו חרוב וסדן בהדי קרקע והיינו דקאמר ואלא קשיא כלומר לרב הונא דאמר אי נפלי הדר שתיל להו הדרא קושיא לדוכתה אמאי קאמר ר"ש הואיל ויונקי משדה הקדש: **ומשייר** ארעא. פירש רבינו שמואל דלא גרסינן ליה ועל חנם פירש כן דמנא ליה דסבר דבעין רעה מקדיש אי לאו מהאי דקתני בזה אחר זה לא הקדיש קרקע והיינו דמשייר ארעא ולמאי דפרישית נמי בחזקת הבתים (לעיל דף נז:) דמוכיח דבעין רעה מקדיש מדלא קתני ברישא דפודה וחוזר ופודה יש לפרש נמי ומשייר ארעא כלומר דהא פשיטא לך דלרבנן דמשייר והיכי קאמר ר"ש לעיל דלא משייר: הכי

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פ"ד מהל' ערכין וחרמין הל' יז סמג עשין קלא וע"ש בכ"מ:

סח ג מיי' שם הל' יח:

סט ד מיי' שם הל' טז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מני אי נימא ר"ע וכו': (ב) שם ואי רבנן: (ג) שם וקא סבר ר"ש דין גבוה כדין הדיוט מה דין הדיוט מוכר בעין רעה מוכר: (ד) רשב"ם ד"ה פחות מיכן וכו' וסופו ליתלש כצ"ל: (ה) ד"ה אלא פשיטא וכו' כדין הדיוט מה דין הדיוט מוכר בעין רעה מוכר אף מקדיש נמי בעין רעה כצ"ל: (ו) בא"ד שתירץ לרב הונא וכו': (ז) בא"ד גבי מקדיש קרקע ושייר אילנות לפניו ולעיל נמחק: (ח) תוס' ד"ה ואת וכו' בהמוכר את הספינה דף פ"ג ע"ב היה אריס ביניהם מהו כו' א"ל קני פי' דלא חשיב רצופין: (ט) ד"ה ומי וכו' אתי שפיר נמי הא דרב הונא:

רבינו גרשום

והא תניא הקדיש שלשה אילנות שהן ממטע עשרה לבית סאה. כלומר שכך שיעור יש בין אלו ג' אילנות שאם היו עוד שבעה סמוכין לאלו בשטה אחת והיה הפרש בין כל אחת ואחת כמו שיש הפרש בין אלו ג' בין כאו"א היו תופשין הני י' מקום בית סאה וי' אילנות בתוך בית סאה מקרי שדה אילן: ה"ז הקדיש את הקרקע. כשיעור שמגיע לאלו אילנות מההוא בית סאה ואת האילנות קטנים שביניהן ואם הם שדה אחוזה והוא רוצה לפדותן קודם היובל פודה כשיעור זרע חומר וכו' ולפי השנים של יובל סלע ופונדיון לכל שנה: פחות מיכן כלומר אם נטועין הן הני ג' בסמוך משיעור י' (אמות) לבית סאה או ביותר ריוח כשיעור ט' לבית סאה: או שהקדישן בזה אחר זה. הני ג' אילנות לא הקדיש הקרקע ולא האילנות שביניהן דבפחות מכאן יער מקרי ולא שדה אילן וביותר על כן שדה לבן מיקרי ולא שדה אילן: וכשהוא פודן. האילנות אינו פודן אגב קרקע בשיעור זרע חומר שעורים אלא בשווייהן פודה האילנות בלבד: ולא עוד. כלומר לא מיבעיא היכא דהקדיש בזה אחר זה דלא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן וכשהוא פודה אינו פודה אלא האילנות שהקדיש לחודייהו אלא אפי' הקדיש את האילנו' ואח"כ הקדיש הקרקע כו': בשווייהן. כשהן שוין ולא יותר: מני. הא ברייתא דערכין: אילימא ר"ע. דמתני' הא קאמר מוכר וכו' וכ"ש מקדיש. והכא קתני להיכא דהקדיש האילנו' לא הקדיש קרקע אלמא דהמקדיש בעין רעה מקדיש: והא אמרי. רבנן במתני' אבל מקדיש בעין יפה מקדיש כדקתני במתני' המקדיש את השדה הקדיש את כולה משום דבעין יפה מקדיש: אלא פשיטא. הא מתני' ר"ש דקתני במתני' המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב וסדן שקמה אבל בור ודות לא הקדיש משום דמקדיש בעין רעה מקדיש וקסבר ר"ש המקדיש חרוב וסדן שקמה לא הקדיש קרקע. והאי דקאמר לעיל הואיל וינקי משדה הקדש היינו כשהקדיש השדה: ור"ש אליבא דמאן. דעתו נוטה: אילימא אליבא דר"ע וכו' אלא פשיטא אליבא דרבנן. דאמרי מוכר בעין רעה מוכר והכי ס"ל לר' שמעון מדמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר קרקע משום הכי להיכא דהקדיש את האילנות לא הקדיש את הקרקע דהמקדיש בעין רעה מקדיש ומתני' דערכין ר' שמעון היא: אלא

עא ב מיי' פ"ד מהל' ערכין וחרמין הל' כח סמג עשין קלא :
עא ג מיי' שם הל' יז :
עב ד מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ה :
עג ה מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הל' יד:
עד ו מיי' שם הל' יח :

ואלא קשיא הואיל ויונקין משדה הקדש אלא רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ושיורי משייר לדידכו אודו לי מיהא דלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ואמרי ליה רבנן לא שנא במאי אוקימתא לה כרבי שמעון אימא סיפא ולא עוד אלא אפילו הקדיש את האילנות וחזר והקדיש את הקרקע כשהוא פודה פודה את האילנות בשוייהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואי ר' שמעון ליזיל בתר פריון וניפרקו אגב ארעייהו דהא שמעינן ליה לר"ש דאזיל בתר פריון דתניא* "מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואחר כך מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל °ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה ויקרא כז אחוזתו שדה שאין ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי רבי יהודה ורבי שמעון רבי מאיר אומר מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדיש מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה תלמוד לומר ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה ואילו רבי יהודה ורבי שמעון (א) היכא דמת אביו ואחר כך הקדישה "לא צריכי קרא כי אצטריך קרא היכא דהקדישה ואחר כך מת אביו מנא להו אי מהאי קרא אימא לכדרבי מאיר הוא דאתא אלא לאו משום דאזלי בתר פריון אמר רב נחמן בר יצחק לעולם בעלמא רבי יהודה ורבי שמעון לא אזלי בתר פריון והכא קרא אשכחו ודרוש א"כ לכתוב קרא ואם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו אי נמי שדה אחוזתו מאי אשר לא משדה אחוזתו את שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה אמר רב הונא חרוב המורכב וסדן השקמה תורת אילן עליו ותורת קרקע עליו תורת אילן עליו "דהיכא דאקדיש או זבין שני אילנות והאי יש לו קרקע תורת קרקע עליו "דלא מזדבן אגב ארעא ואמר רב הונא עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו תורת עומר עליו "דשני עומרים שכחה שנים והוא אינן שכחה תורת גדיש עליו דתנן* "עומר שיש בו סאתים (ג) שכחו אין שכחה אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש חרוב המורכב וסדן השקמה באנו למחלוקת רבי מנחם (*בר) יוסי ורבנן ולימא

הכי גרסינן ואילו רבי יהודה ור"ש הקדיש ואח"כ מת אביו כשדה אחוזה דמיא. ולא גרסינן היכא דמת אביו ואח"כ הקדישה לא צריך קרא דשפיר צריך קרא לכך אלא ר' יהודה ור"ש דידעי מסברא דהוא הדין הקדישה ואח"כ מת אביו משום דאזלי בתר פריון אלא בהשולח (גיטין דף מח.) גרסינן ליה והסופרים טעו וכתבו גם כאן : קרא אשכחו ודרוש. ה"נ הוה מצי למדחי דבהא פליגי רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא איצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה דהא לגמרי הוה שדה אחוזה דהא בחיי האב לא היה לו כי אם פירות ולא איצטריך קרא אלא להקדישה ואח"כ מת אביו ולא משום דאזלי בתר פריון ורבי מאיר סבר כקנין הגוף דמי ואיצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה שלא ירש כלום דמעיקרא נמי היתה שלו והכי הוה בעי לאוקמי פלוגתא בסוף השולח (שם) : לדבריהם דרבנן. ולא מצי למימר דסברא דנפשיה קאמר דהא לדידיה אפילו הקדיש אילן לא הקדיש קרקע כדקתני בברייתא כ"ש דלא הקדיש עם השדה קרקע הצריך לאילן כדפרישית לעיל :
הדרן עלך המוכר את הבית

והיינו דקפריך ואלא קשיא הואיל ויונקין כו' כמו וליטעמיך אדמקשי' לרב הונא תקשי לר' שמעון אדרבי שמעון דהכא שמעינן ליה בעין רעה מקדיש ולעיל קאמר הואיל ויונקין כו' דמשמע הכל הקדיש בעין יפה ולא שייר קרקע לחרוב שלו : ה"ג אלא ר"ש לדבריהם דרבנן כו'. ושינויא הוא דקא משני דלא תקשי למאי דאמר רב הונא ואפילו לרבי עקיבא כו' ולא תקשי נמי דר"ש אדר' שמעון כו' : מקדיש נמי בעין רעה מקדיש. דאפי' במה שהקדיש משייר לעצמו וכיון דלא הקדיש חרוב ושקמה לא הקדיש נמי קרקע הצריך לו כמו גבי מוכר ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע אפי' לר"ע כמו שאמר רב הונא וכל שכן לרבנן : אלא לדידכו. דאית לכו בעין יפה יותר מדאי גבי הקדש אפי' להקדיש בור וגת שאינם בכלל שדה די היה לכם אילו עשיתם מקדיש כמוכר לר"ע למימר ביה עין יפה לגבי מאי דמקדיש בהדיא כגון המקדיש את השדה הקדיש כל הקרקע כולו בעין יפה ולא שייר מן הקרקע כלום לצורך חרוב שלו כמלא יונק מן ההקדש וקדוש אבל בור ודות ושובך וכל הנך דאמרן לעיל דאינן בכלל שדה לא ליקדשו שהרי אין דעתו להקדיש יותר ממה שהוא מפרש: ואמרי ליה רבנן לא שנא. כלומר לא חשו לדבריו דהא קאמרי הקדיש את סוגן דמדמו ליה לנותן מתנה שנותן ומקדיש בעין יפה כל מה שבשדה הואיל ושייך גביה דשדה פורתא ומהשתא מיתוקמא מילתיה דרב הונא אפילו כרבי עקיבא כדאמרן מעיקרא : ליזיל בתר שעת פדיון. דהא עכשיו הכל קדוש אילנות בהדי קרקע והכל קרוי שדה : דהא שמעינן ליה כו'. וסברא בעלמא היא (ג) והכי משמע ליה קרא ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך עכשיו בשעת פדיון בית זרע חומר שעורים וגו' : המקדיש שדה מקנה פודהו בשויו כדכתיב בהדיא בפרשה אבל בשדה אחוזה קצב הכתוב זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף : ואחר כך מת אביו. וכ"ש אם מת אביו תחלה ואחר כך הקדישה

דבשעת הקדשה כבר היתה שדה אחוזה ממש : כשדה אחוזה. לפדותה בסלע ופונדיון לשנה : ואם את שדה מקנתו וגו'. וסיפיה דקרא ונתן את הערכך : שדה שאינה ראויה. בשעת הקדש להיות שדה אחוזה היום ולמחר כגון שלקחו מאחר אי נמי מאביו ולא מת קודם היובל וקא ס"ד השתא דקרא לא כמר דייק ולא כמר דייק אלא לפי סברת דבריהן מפרשים הפסוק דס"ל לרבי שמעון דאזלינן בכל הקדשות בתר שעת פדיון כקנין כל דבר שאין לוקחין את החפץ אלא לפי שוויו בשעת מקח : שהיא שדה אחוזה. בשעה שהקדישה דאילו לא מת אביו היתה חוזרת ביובל לאביו כדכתיב בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו ועתה כשמת אביו הרי היא לו שדה אחוזה (ד) ויחזור לו ביובל אבל הקדישה ואח"כ מת אביו ס"ל לר"מ דאינה כשדה אחוזה : לכדר"מ הוא דאתא. דמרבוי אחד אין לך לרבות אלא ההוא דדמי טפי לרבויי אלא [לאו] משום דאזלי מסברא בשעת פדיון ומפרשי ליה לקרא לפי דעתם : קרא אשכחו. דמרבי ליה בהדיא אבל בעלמא ניזיל גבי שעת הקדש לחומרא דכיון דקדשו הילכתא לרמיהן אין לנו להפסיד הקדש : א"כ. כדר' מאיר דלא ריבה הכתוב בדין שדה אחוזה אלא מת ואח"כ הקדיש : ה"ג לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזתו מאי משדה. דהכי משמע קרא ואם את (ה) השדה מקנה שאינה מקנת שדה אחוזה אבל אם היא שדה אחוזה מקנת דהיינו הקדישה ואח"כ מת אביו דכמעט (ו) קנוי היא בכלל שדה אחוזה בשעת הקדש שהרי יכולה להיות שדה אחוזה אם ימות קודם היובל ולעולם בתר שעת הקדש אזיל : יש לו קרקע. כדין הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו דחשיבותו לא תגרע כחו : דלא מיזדבן אגב ארעא. כדתנן במתני' ואם היו שני אילנות והאי חרוב האילנות מכורין והאי אינו מכור ומשום רישא נקט סיפא : תורת עומר עליו. כשיש עמו שנים מצטרפין לשלשה עמרים ולא הוו שכחה : שני עומרים שכחה שלשה אינן שכחה. בספרי מפיק ליה מהאי קרא ושכחת עומר בשדה (דברים כד) ולא גדיש וגם עומר שיש בו סאתים מפיק ליה התם מדכתיב לקחתו למעוטי האי דאינו ניקח בפעם אחת יפה : תורת גדיש עליו. דאפילו כשהוא לבדו אינו שכחה כדדרשינן בספרי עומר ולא הגדיש : חרוב המורכב וסדן השקמה. אם קדוש בכלל שדה אם לאו באנו למחלוקת ר' מנחם בר' יוסי ורבנן דלרבנן קדשי דבעין יפה מקדיש כדתנן במתניתין ורבי מנחם בר' יוסי כרבי שמעון דבעין רעה מקדיש ואפי' חרוב שיונק מן השדה לא קדיש דבעין רעה כל כך הקדיש את השדה ששייר מן השדה לצורך יניקת חרוב שלו וכדפרישית לעיל רבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו כו' והכי הוה שמיע ליה ריש לקיש מרבותיו דרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה כרבי שמעון :
ולימא

רבינו גרשום
אלא קשיא. הך דקתני מתני' ר' שמעון אומר המקדיש את השדה הקדיש חרוב וסדן שקמה וקתני הכא מ"ט הואיל וינקי משדה הקדש אלמא דס"ל לר"ש מקדיש בעין יפה מקדיש והקדיש כל השדה ה"נ מקדיש אילנות בעין יפה הקדיש והקדיש הקרקע ומקומן. ומשני לעולם ס"ל לר"ש מקדיש בעין רעה מקדיש ושייר הקרקע והאי דקאמר הואיל וינקי משדה הקדש דמשמע בעין יפה מקדיש לדבריהן דרבנן קאמר להו וכו': מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ושיורי משייר אפי' חרוב ושקמה והקרקע של מקומן: הואיל ויונקין משדה הקדש אבל בור ודות דלא מכחשי בארעא לא. ורבנן אמרו ליה לר"ש . דכי היכי דהקדיש חרוב וסדן שקמה ה"נ הקדיש בור ודות אע"ג דלא מכחשי בארעא : לעולם ברייתא דערכין ר"ש היא: במאי אוקימתא להך ברייתא דערכין כר"ש . אי ר"ש אימא סיפא וכו' וניזיל בתר שעת הפדיון. דכי קא פודה הני אילנות בההיא שעתא הקרקע נתקדשה. ואמאי פודה את האילנות לבין בשווייהן . ליפרקינהו אגב קרקע כשיעור בית זרע חומר שעורים כו' : ללוקח שדה מאביו . שקנאה ממנו : מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה. אע"ג דקנאה מאביו ופריק ליה בדין שדה אחוזה זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף : ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש וחשב לו הכהן את מכס' יפורה אותה בשוויה : שדה מקנה. דעלמא שאינה ראויה להיות שדה אחוזה שאינה של אבותיו יפדה בשוויה : יצאה זו. שקנאה מאביו שאם לא קנאה היתה ראויה להיות לו שדה אחוזה שיורשה מאביו להכי פודה אותה כדין שדה אחוזה דברי ר' יהודה ור"ש . אלמא אע"ג דהקדישה קודם שמת אביו דאכתי בשעת הקדש לא הוה שדה אחוזה כיון דבשעת פ[ד]ייה הוה שדה אחוזה אזלי בתר שעת פדיון . וה"נ אם איתא דמוקמת כר"ש ליזל בתר שעת פדיון : לא צריך קרא . היכא דכי הקדישה היה שדה אחוזה כי איצטריך קרא וכו' : ומנא להו . לר' יהודה ור"ש דהיכא דהקדישה ואח"כ מת אביו דכשדה אחוזה ממש דמיא : אי מהאי קרא . דכתיב ואם משדה אחוזתו וגו' : אימא קרא לדרשה דר"מ קאתי . דהכי מסתבר קרא כר"מ : אלא לאו משום דאזלי בתר פריון . אלא לאו ש"מ דלאו ר"ש היא ואכתי קא מיבעי לך מני : אמר רב נחמן . לעולם ברייתא ר"ש . ודקא קשיא ליזל בתר פדיון דבההוא שעתא שדה אחוזה היא . ואי ברייתא דערכין [אליבא דר'] שמעון היא ליזל לבתר שעת פדיון . הכא לאו משום ההוא טעמא דאזלי בתר פ[ריון] אמרי ר"ש ור' יהודה דכשדה אחוזה דמיא אע"ג דהקדישה קודם שמת אביו משום דקרא אשכח ודרוש : א"כ . הוא כדאמר ר"מ ניכתוב קרא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו דאי כתב הכי הוה ש[מע] נפדית כי אם בשוויה אבל אותה שדה שלקחה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה ודאי הויא לפניו כשדה אחוזה ונפדית בבית זרע חומר שעורים : אי נמי . הכי מיבעי לקרא למימר אשר לא שדה אחוזתו מאי כתיב משדה אחוזתו ש"מ ראויה וכו' : תורת אילן עליו . דהיכא דזבין ב' אילנות והאי חרוב מורכב או סדן שקמה בהדייהו מצטרף בהדי שני אילנות וקנה קרקע דהחשיב השדה אילן : [ד]אי כי מכר קרקע לא מכר לו בור ודות הכי לא מכר נמי האי חרוב וסדן דדבר חשוב בפ"ע הוא : תורת עומר עליו . דהכי קי"ל דשני עומרין שכחה ג' אינן שכחה . ואם השנים הם כל אחד כשיעור עומר והאי עומר של סאתים הוה ביניהם השלישי לא לימא דהוי השנים שכחה והאי עומר גדול כמאן דליתא אלא מצטרף האי עומר גדול לשנים והוי ג' ולא הוי שכחה : ותורת גדיש עליו . דאם שכחו לבדו לא הוי שכחה דאינו עומר אלא גדיש
וגימא

ערכין יד. כו: גיטין מח.

הגהות הב"ח
(א) גמ' ואילו ר' יהודה ור"ש אפי' היכא דהקדישה ואח"כ מת אביו הוה שדה אחוזה מנא להו כצ"ל ותיבות היכא דמת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכי קרא כי אילטריך קרא נמחק : (ב) שם שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה : (ג) רשב"ם ד"ה דהא שמעינן וכו' בעלמא היא דניזיל בתר פדיון והכי משמע ליה:(ד) ד"ה שהיא שדה וכו' שדה אחוזה אבל הקדיש ואח"כ מת אביו כצ"ל ותיבות ויחזור לו ביובל נמחק : (ה) ד"ה ה"ג וכו' ואם את שדה מקנתו שאינה מקנת וכו' : (ו) בא"ד דכמעט קם היא בכלל :

פאה פ"ו מ"ו

[נ"ל ברבי]

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף א:

מסורת הש"ס

א) [עי' רש"י רות ולע"ק]: ב) [לקמן עח:] ג) [שם]: ד) [גיטין סה:] ה) [שבת קא.]: ו) [בע"י איתא רבה בר בר חנה]: ז) [גי' הערוך הורמיז פי' שד וכן היה בגירסת רש"י בסנהדרין לט. ד"ה הורמיז ע"ש ועי' תוס' שם ותוס' גיטין סח. ד"ה איפרא ותוס' גיטין יא. ד"ה הורמין ובפירוש הרא"ש סנהדרין לט: ח) ס"א שבנו:]

רש"י

ולימא מחלוקת ר"ש ורבנן. והוה משמע לן דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו כדאמרן לעיל דאי ממתני' הוה אמינא דבחרוב ושקמה מודי להו כדקתני בהדיא אלא תרוב המורכב כו' משמע דבחרוב ושקמה מודי להו ר"ש לרבנן: הא קמ"ל כו'. הא עדיפא לאשמועינן דההיא דר"ש ממילא שמעינן ליה דלדבריהם דרבנן קאמר להו כדדייקינן מברייתא לעיל: הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה. סתם: תורן ונס ועוגין וכל המנהיגין. בגמ' מיפרשי: עבדים. שיש לו לבעל הספינה להנהיגה ולשמור פרקמטיא שלו שבתוכה: מרצופין. הורה אור לתת בתוכן האנתיקי דהיינו פרקמטיא של ספינה כדמפרש בגמ' וכל הני נמי ליתנהו בכלל הקדש שאם הקדיש את הספינה לא הקדיש את אלו מדלא קתני לה בפירקין דלעיל והיינו טעם דכל הני דחשיבנא בפרקין דלעיל בית המרחץ בית הבד ועיר ושדה כולהו מקרקעי נינהו וכל הני דחשיב לא מכר בטלים קא אגבן לגבי הקדש ומתנה וחלוקת אחין אבל הני דהאי פירקא מטלטלי נינהו לא שנא מכר ולא שנא מתנה והקדש כולן שוין בהנהו דלא מכר שכשם שלא מכר כמו כן לא הקדיש ולא נתן: גמ' אסקריא. מש"ט שפורשין עליו את הוילון בראש הספינה: וכן הוא אומר ארז מלבנון כו'. ראיה לדבר דתורן דמתניתין היינו אסקריא שהאסקריא מארז או מאילן גבוה עושין אותה: אדרא. הוא הוילון שפורסים על התורן להוליך את הספינה ברוח וי"א בלע"ז: וכן הוא אומר דהיינו אדרא שעשוי מפשתים וקנבוס מין בגד: עוגינן. אנקר"ש של ברזל ומשליכין במים להעמיד הספינה במקום אחד: וכן הוא אומר. דעיגון דמתניתין לשון עכוב הוא כדכתיב הלהן תעגנה כמו תעשנה תתעכבו מלהנשא לבעל אלמא עוגין דמתני' היינו עיגון: משוטות. שקורין ריימ"א שמשוטטין בהן את הספינה: וכן הוא אומר אלונים מבשן עשו משוטיך. בספינה מיירי ביחזקאל וקחשיב תשמישי הספינה וכליה ומדקחשיב המשוטות ש"מ דעיקר תשמישי הספינה הן ונמכרין בכלל הספינה והלכך אמרי' דכל המנהיגין דמתני' אתא לרבוייהו: כל תופסי משוט. אלמא עיקר (ג) הספינה על ידי שתופסין משוטות דסד"א חבלים המושכין הספינה ליהוו עיקר מנהיגין אבל משוטות לא מיזדבני קמ"ל: אסכלה. כבש של הספינה שעולין בו ולשון יון הוא וכן פר"ח ורב האי: בור המים שבתוכה. נותנין בו מים המתוקין לפי שמי הים מלוחין: בילית ודוגית. היינו ספינה קטנה שקושרין לספינה גדולה וכשרוצין לעלות ליבשה נכנסין באותה קטנה מהגדולה שהגדולה אינה יכולה להתקרב אל שפת הים מפני עומקה קוקיי"ט בלע"ז ויש לועזים בוגא קרוב ללשון העברי: ביליית דמישן. מישן נהר קטן ואין מהלכין בו אלא בספינות קטנות ובמס' שבת אמרי' בפ' הזורק (דף קא.) הני ביליית דמישן כו': רבי נתן. מבבל עלה: דוגית. על שם שצדין בה דגים דקלה היא על פני המים: ואחריתכן בסירות דוגה. בספינות קטנות כקדרות הקרויות דוגה וקלים על פני מים יוליכו אתכם מהרה בגלות: אמר רבה אשתעו לי כו'. כל הני עובדי דקא חשיב משום מה רבו מעשיך ה' (ד) ומהן להודיע מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא או לפרש מקראות האמורים בספר איוב המדברים בעופות גדולים ובהמות ודגים גדולים שכל שיחת תלמידי חכמים צריכה תלמוד: דמטבע. שרוצה לטבוע: אית ליה ברישא. שהולך לפניה: נוציצא דנורא חיורתא. אש לבנה ומלאך מזיק הוא: אלוותא. מקלות כמו לא באלה ולא ברומח במסכת שבת (דף סג.): אמן אמן סלה. גרסינן: ונייח. מזעפו: בין גלא לגלא תלתא מאה פרסי. ומשום דאמר בסמוך ורמא ליה גלא קלא לחבריה איצטריך לאשמועינן דמשלש מאות פרסי (ה) שמעין קולות לחבירו: דלינן גלא. יותר משיעור גבהו השליכנו למעלה עד לרקיע אי נמי הבלא דרקיע נפיש עד מהלך קרוב לחמש מאות שנה שיש מן הרקיע עד לארץ: מרבעתיה. ט) שכינו: דכוכבא זוטא. כוכב קטן שבקטנים: בזרא. בית זרע ארבעים כור של חרדל דנפיש משל שאר זרעים: מקלינן מהבליה. נשרפים מחום כוכב: ורמא ליה גלא. נתן קולו כלומר לעק כדוגמת תהום אל תהום קורא ושמא מלאכים הממונים עליהם הם: שבקת מידי בעלמא כו'. מפני שהגביה כל כך היה סבור שילא חוץ לשפת הים ושטף את העולם: ונחרביה. מפני עון הדור: א"ל. גלא לחבריה: פוק חזי גבורתא דמרך כו'. כלומר אין (ו) לי רשות לצאת: כמלא חוטא חלא. מלא רוחב חוט איני יכול לצאת מן החול: שנאמר האותי וגו'. גמרא קאמר ליה: הורמין. בנו"ן גרסי' כך שמעתי מאבא מרי ואני שמעתי הורמיז בזיי"ן שד כדאמרי' בסנהדרין (דף לט.) מפלגא דתתא דהורמיז: אקופי דשורא. על שיני החומה והאי עובדא להודיע לדקותיו של הקב"ה שמרחם על בריותיו ואינו נותן רשות לאלו להזיקן וגם שלא לצאת בדרך יחיד: ורהיט פרשא. לפי תומו: ולא יכיל ליה. (ז) שהיה השד רץ ביותר ומיהו הפרש לא היה מתכוון לכך: סריגן. שהיה אוכף וסרגא נתונין על הפרדות: אתרי

גמרא

ולימא מחלוקת רבי שמעון ורבנן הא קמ"ל דרבי מנחם בר' יוסי כר' שמעון סבירא ליה:

הדרן עלך המוכר את הבית

מתני' המוכר את הספינה [א]מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין: **גמ'** תורן איסקריא וכן הוא אומר °ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך: נס אדרא וכן הוא אומר °שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס: עוגין תני רבי חייא אלו עוגינין שלה וכן הוא אומר °הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן א) תעגנה לבלתי היות לאיש: מנהיגין א"ר אבא אלו המשוטין שלה וכן הוא אומר °אלונים מבשן עשו משוטיך ואבע"א מהכא °וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט ת"ר המוכר את הספינה מכר את האסכלה ואת בור המים שבתוכה ב) רבי נתן אומר המוכר את הספינה מכר את הביצית סומכוס אומר ג) המוכר את הספינה מכר את הדוגית אמר רבא ביצית היינו דוגית ד) רבי נתן בבלאה הוה קארי לה בוצית כדאמרי אינשי ה) בוציאתא דמיאשן סומכוס דבר ארץ ישראל קארי לה דוגית כדכתיב °ואחריתכן בסירות דוגה: אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא האי גלא דמטבע לספינה מיתחזי כי צוציתא דנורא חיוורתא ברישא ומחינן ליה באלוותא דחקיק עליה אהיה אשר אהיה יה ה' צבאות אמן אמן סלה ונייח אמר רבה אשתעו לי נחותי ימא בין גלא לגלא תלת מאה פרסי ורומא דגלא תלת מאה פרסי זימנא חדא הוה אזלינן באורחא ודלינן גלא עד דחזינן בי מרבעתיה דכוכבא זוטא והויא לי כמבזר ארבעין גריוי בזרא דחרדלא ואי דלינן טפי הוה מקלינן מהבליה ורמי לה גלא קלא לחברתה חבירתי שבקת מידי בעלמא דלא שטפתיה דניתי אנא (א) ונאבדיה א"ל פוק חזי גבורתא דמריך (ב) מלא חוטא חלא ולא עברי שנאמר °האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו אמר ו) רבה לדידי חזי לי ז) הורמין בר לילית כי קא רהיט אקופיא דשורא דמחוזא ורהיט פרשא כי רכיב ח) חיותא מתתאיה ולא יכיל ליה זימנא חדא הוה מסרגאן ליה תרתי כודנייתי וקיימן אתרי

רש"י (המשך)

המוכר את הספינה. ולא את האנתיקי. משום סיפא דקתני בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין נקט לה אבל משום רישא לא איצטריך דכיון דאשמועינן דמרצופין דכל שעה נשארים בספינה עצמה לא מכר כל שכן סחורה עצמה: הכי

רבינו גרשום

ונימא באנו למחלוקת ר"ש ורבנן. במתני' וכדאוקימנ' לפלוגתייהו לעיל. מש"ה נקיט דר' מנחם בר' יוסי ורבנן דהא קמ"ל דר' מנחם בר' יוסי כר"ש ס"ל:

הדרן עלך המוכר את הבית

המוכר את הספינה: איסקריא. זהו משוט: נס אדרא. אותו בגד שתולין בראש התורן להוליך הספינה ברוח: ואת העוגין. אלו שקורין אנקר"ש בלע"ז שמעמידין הספינה שלא תזוז לכאן ולכאן: הלהן תעגנה. אמרה להן וכי תעכבו עצמכן מלהנשא לבעל: אלו המשוטות. שלועזין ריימי"ש: משוט. שמשוטטין הספינה לכאן ולכאן: האיסכלה. היינו הכירה שמתקנין בספינה כדי לבשל עליו צרכיהן. ואית דאמרי סולם שיורדין בו מן הספינה: ואת בור המים. שמתקנין שם בספינה כענין בור ומשימין שם מים מתוקין לשתות: ואת הדוגית. היינו ספינה קטנה ומנהיגין אותה לספינה הגדולה וכשרוצין לצאת ליבשה הולכין ובאין באותו ביצית. והיינו ביציתא דמישן. נהרא הוא ששמו מישן וקטן הוא ואין יכולין לבוא בנהר כי אם בהני בוצייתא: ואחריתכן בסירות דוגה. כך הנביא אמר לישראל סוף שיוליכו אתכם בשבי באותן ספינות קטנות: גלא. גל של ים: כי צוציתא דנורא חיוורתא. כמו ציצית הראש: אלוותא. מקלות: עד דחזינן לבי מרבעתא דכוכבא. שהיינו רואין בית רביצת הכוכב ויהי מקומו כשיעור שיכולין לזרוע בו מ' מדות של חרדל: ואי דליין טפי. האי גלא הוי מקלינן מהבלא דההוא כוכב. וג"ם תמ"ה המור"ת וכמה הולכת הבלא דכוכבא. דמכדי קים לן כמה מהלך אדם בינוני ביום י' פרסאות נמצא מהלך תלת מאה פרסי דהיינו מהלך ל' יום וקתני הכא ואי דלינן טפי כלומר מיעוט יותר נמצא דהאי הבלא מהלך חמש מאות שנה פחות ל' יום שיעור תלת מאה פרסי דדלי הני לעיל דהא מן הארץ ועד לרקיע מהלך חמש מאות שנה אבל בין ארעא לעובא ליכא אלא תלת פרסי: שבקת מידי בעלמא דלא אחריבת. לפי שראה אותו מגביה כל כך נדמה לו לגל שפנימי לו כי זה החיצון היה שוטף כל העולם: אמר ליה החיצון תא חזי גבורתא. כאומר אל תחשוב בדעתך שאוכל אני להגביה עצמי כלום יותר משיעורי שאפי' כמלא חוט השערה איני רשאי לעבור חוץ מן החול שלי חוץ מתחומי: הורמין בר ליליתא. אותו שד: אקופיא דשורא. על שיני החומה: ולא יכיל. פרשא למימטייה לההוא שד: מסרגאן ליה. שמו לו שני אוכפין על שתי פרדות: אתרי

הגהות הב"ח

(א) גמ' דניתי אנא ונחרביה א"ל: (ב) שם פוק חזי גבורתא דמריך דאפי' מלא חוטא דחלא ... דעבר: (ג) רשב"ם ד"ה כל תופשי וכו' עיקר ... הוילון הספינה: (ד) ד"ה אמר רבה וכו' מעשיך ה' ... ים מכן להודיע מתן: (ה) ד"ה בין גלא וכו' ... שומע קולו של חבירו ... ס"ד: (ו) ד"ה פוק וכו' כלומר (אין לי) ... א"מ ונ"ב ס"א אין לך: (ז) ד"ה ולא יכיל ליה ... שהיה כן ביותר:

רבינו גרשום

אתרי גישרי דרוגנג. על ב׳ גשרים רחוקים זה מזה על אותו נהר שנקרא דרוגנג והיה השר דולג מפרד זה לפרד זה. והוה נקיט השר תרי כסי דיין בידיה ובהדיה דהוה דולג הוה מריק מהאי כסא להאי כסא. ולא נטוף שלא היה נוטף מאותן כוסות לארץ אפי׳ טפה אחת: ואותו היום. היה רוח סערה גדולה שהיו עולים יורדי הים באניות עד לב השמים ויורדין עד תהומות מכח הרוח ואפ״ה לא נפל הטפה לארץ: ושמעוה בי מלכא דשידין. שהשד היה עושה כן לעיני הכל לפי שאין דרכו של שד להראות עצמו כל כך: והרגיהו. שהיה מגלה סודם: אורזילא בר יומא. ראם שלא היה לו אלא יום אחד שנולד: רמא כופתא. כלומר עשה רעי ומרוב אותו רעי סיכר את הירדן שלא היו המים יכולין לרוץ עד שהיה נשטף: אקרוקתא. צפרדע: באקרא דהגרוניא. כאותו כרך של אגרוניא: פושקנצא. עורב נקבה ובלעיה לתנינא ואח״כ עלת לה ויתיב על אילנות: אם כל הני אי לאו דחזיתיה לאותו אילן לא הימני. שהיה סובל שום עיל בעולם כל כך. שנכנס לו אותו שרץ קטן שנקרא אכלה טינא בנחיריו והשליכו הים לגודא כלומר לשפת הים לפי שאין הים סובל שום מיאום בתוכו וחרבו מיניה שתין מחוזי כשהשליכו הים: דיתבא ליה חלתא אגביה. שהיה חול הים מקובצת על גביו: וקדיח. עשבי ותגדילו עשבים על החול: בין שיצא לשיצא. בין ב׳ סנפיריו של דג הלכה הספינה ג׳ ימים וג׳ לילות והדג היה עולה כנגד שטף המים ואינו יורד עם השטף: ומקדמה ליה הספינה לפי שהיתה הולכת במהירות יותר מן החוק: גילדנא דימא. דג של ים שכך שמו: חצינא. גרזן: חיז שדי עמדי. שהיה ראשו מגיע לשמים: דשמטי גדפייהו משמנייהו. שהיו נופלות הנוצות שלהן מן השומן: דליא ליה נפא. רמז לו זהו חלקך לביזה הגדולה: עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין. לפי שמרוב עונותם מעכבין קץ המשיח ומצערין להני אווזין לפי שמרוב שמנותם יש להם צער בעלי חיים: ומרח ליה. והיה בקי כל כך שהיה אומר האי אורחא וכו׳: אפכית לי׳ האי ארעא להאי ארעא לנסותו אם היה בקי כל כך: דדמו כמאן דמיבסמי. שהיו שוכבין כעין פנים המבושמין מרוב בשמים

גמרא

אתרי גישרי דרוגנג ושואר מהאי להאי ומהאי להאי ונקיט תרי (א) מזגי דחמרא בידיה ומוריק מהאי להאי ומהאי להאי ולא נטפא ניטופתא לארעא ואותו היום °יעלו שמים ירדו תהומות הוה עד דשמעו בי מלכותא וקטלוהו אמר א)רבה לדידי חזי לי אורזילא בר יומיה דהוה כהר תבור והר תבור כמה הוי ארבע פרסי ומשאבא דצואריה תלתא פרסי ובי מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא רמא ב)כופתא וסכר ליה לירדנא ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזיא לי ההיא אקרוקתא דהויא כי אקרא דהגרוניא ואקרא דהגרוניא כמה הויא שתין בתי אתא תנינא בלעה אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק יתיב באילנא תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא אמר רב פפא בר שמואל אי לא הואי התם לא הימני ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא ג)דיתבא ליה אכלה טינא באוסיי׳ (ב) ואדהודו מיא ושדיוהו לגודא והרוב מיניה שתין מחוזי ואכול מיניה שתין מחוזי ומלחו מיניה שתין מחוזי ומלאו מחד גלגלא דעיניה תלת מאה גרבי משחא וכי הדרן (ג) לבתר תריסר ירחי שתא חזינן דהוה קא מנסרי (ד) מגרמי מטללתא ויתבי למבנינהו הנך מחוזי ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דיתבא ליה חלתא אגביה וקדח אגמא עילויה סברינן יבשתא היא וסלקינן ואפינן ובשלינן אגביה וכד חם גביה אתהפיך ואי לאו דהוה מקרבא ספינתא הוה טבעינן ואמר רבה בר בר חנה זימנא הדא הוה אזלינן בספינתא וסגאי ספינתא בין שיצא לשיצא דכוורא תלתא יומי ותלתא לילוותא איהו בזקיפא ואנן בשיפולא וכי תימא לא מסגיא ספינתא טובא כי אתא רב דימי אמר כמיחם קומקומא דמיא מסגיא שתין פרסי ושאדי פרשא גירא וקדמה ליה ואמר רב אשי ההוא גילדנא דימא הואי דאית ליה תרי שייצי ואמר רבה בר בר חנה זימנא הדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא ציפרא דקאים עד קרצוליה במיא ורישיה ברקיע ואמרינן ליכא מיא ובעינן להות לאקורי נפשין ונפק בת קלא ואמר לן לא תיחותו הכא דנפלת ליה חציצא לבר נגרא הא שב שני ולא קא מטיא אארעא ולאו משום דנפישי מיא אלא משום דרדפי מיא אמר רב אשי ההוא זיז שדי הוא דכתיב °וזיז שדי עמדי ואמר רבה בר בר חנה זימנא הדא הוה קא אזלינן במדברא וחזינן הנהו אווזי דשמטי גדפייהו משמנייהו וקא נגדי נחלי דמשחא מתותייהו אמינא להו אית (ה) לן בגווייכו חלקא לעלמא דאתי חדא דלי (ו) גדפא והדא דלי אטמא כי אתאי לקמיה דרבי אלעזר אמר לי עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין (סימן בעפרא דתכילתא טרקתיה עקרבא לסלתיה) ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא ואיתלוי בהדן ההוא טייעא דהוה שקיל עפרא ומורח ליה ואמר הא אורחא לדוכתא פלן והא אורחא לדוכתא פלן אמרי׳ ליה כמה מרחקינן ממיא ואמר לן הבו לי עפרא יהיבנן ליה ואמר לן (ז) תמני פרסי תנינן ויהבינן ליה אמר לן דמרחקינן תלתא פרסי אפכית ליה ולא יכילית ליה ד) אמר לי תא אחוי לך מתי מדבר אזלי חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי

וגנו

תורה אור

°תהלים קז

°תהלים נ

רשב״ם

הכי גרסי׳ לדידי חזי לי אורזילא בר ראימא דהוי כי הר תבור. פירוש עופר של ראם הבר ומתרגמינן עופר האילים אורזילא דאיילא וכן בסוף זבחים (דף קיג: ושם ד״ה אורזילא) דאמר התם בשלמא לר׳ יוחנן דאמר לא ירד מבול לא״י היינו דקם רימא התם אלא לר״ל רימא היכא קם א״ר ינאי גורלות הכניסו לתיבה ופריך והאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי אורזילא דבר ראימא דהוי כי הר תבור ואי גרסי׳ אורזילא דימא היינו דג שהים א״כ מאי קשיא ליה האמרינן בפ׳ קמא דקדושין (דף יג.) לא נגזרה על דגים שבים. ר״ה ור״י: ואפיק כופתא. היינו רעי כדאמר בחלק (סנהדרין דף נח:) אחמניה ואותיב בטולא דכופתא דחמריה: ודמו כמאן דמיבסמי. מכאן משמע כמ״ד בחלק (שם דף קי:) מתי מדבר יש להן חלק לעולם הבא:

וגנו

אתרי גישרי דרוגנג. שם אותו הנהר והיו רחוקין זה מזה והיה (ח) מדלג מפרדה זו לפרדה זו: תרתי כסא דחמרא. שניהם מלאים יין והיה מוריק תרוייהו ביחד זה בתוך זה בהדי דקמשוור ואינו נשפך אפי׳ טפה אחת ואע״פ שהיה אותו יום רוח סערה שהיו עולין יורדי הים באניות עד לשמים ויורדין עד תהומות מכח הרוח ואף על פי כן לא נפלה טפה לארץ: יעלו שמים וגו׳. פסוק הוא גבי יורדי הים בספר תהלים:ה״ג שמעין בי מלכא וקטלוהו. בי מלכא דשידי שאין דרכו של שד להראות לבני אדם והרגוהו מפני שהיה מגלה סודם ואית דאמר בי מלכא קיסר שהיה ירא שלא יטול המלכות ממנו שהיה אותו שד מאדם הבא על השידה והיה דר בין האנשים: אורזילא בר יומא. ראם בן יום אחד דאותו היום נולד: כי הר תבור. כן היה גדול: בי מרבעתא דרישיה. מקום הנחת ראשו כשוכב על הקרקע: רמא כופתא. הטיל ריעי וסכר הריעי לירדנא לפי שעה עד שמכמכוהו המים מעט מעט: אקרוקתא. צפרדע: כאקרא דהגרוניא. גדול היה כאותו כרך: ואקרא דהגרוניא כמה הוה שיתין בתי. הגמרא קאמר ליה: אתא תנינא. רבה קאמר ליה: פושקנצא. עורב נקבה: באילנא. על ענף אחד כדרך העופות: לא הימני. לא האמנתי: כוורא. דג: אכלה טינא. שרץ קטן: באוסייה. בנחיריו של דג נכנס השרץ ונראה לי דהיינו כילבית כדאמרי׳ בעלמא (שבת עז: ע״ש) שלשה אימות הן (ט) חלש על הגבור אימת כילבית על לויתן: ה) ואדהיוהו מיא. הדיחוהו המים והשליכוהו כדרך ים שאינו סובל דבר מת: תרבו מיניה שיתין מחוזי. שהשליכו (י) על שפת כרכים ושיברן כולן שהיה גדול כל כך: ואכלו מיניה שיתין מחוזי. בעודו לח: ומלחו מיניה שיתין מחוזי. אחרים שהיו רחוקים משם ומלחו ממנו ונשאוהו למקומן: מחד גלגלא דעיניה. מגלגל עינו לקחו שמן תלת מאה גרבי: לשנה אחרת הוו מנסרי. לבנות מעצמות הדג אותן מחוזי שהפיל: חלתא אגביה. שהיה חול (כ) נקבץ על גבו: וקדחו. עשבים על החול: וסברינן יבשתא. אי הים היא: שילא. סנפיר: בין שילא לשילא. (ל) סנפירין בגב הדג אחת נגד הראש ואחת נגד הזנב:איהו בזקיפא. שהיה הולך כנגד הרוח ואנן אזלינן בשיפולא כמו שהרוח הולך דמים של ים אינן נוסעין אלא ע״י רוח הולכין בהן: כמיחם קומקומא דמיא. כשיעור שמחממים קומקומוס של מים חמין: ושדי פרשא גירא. כשהיה פוש אדם יורה בחץ ובקשת על שפת הים לארץ הוה חזינן וקדמה לה ספינתא לגירא: גילדנא. שם דג קטן הוא כלומר דג זה הוי מדגים קטנים שבים: תרי שילי. אבל שאר דגים שבים אין להם אלא סנפיר אחת באמצע הגב: וחזינן ההוא ציפרא כו׳. גרסינן: אמרינן ליכא מיא. היינו סבורין שאינן עמוקים הואיל ולא קאי במיא אלא עד קרצוליה: חציצא. גרזן או מעדר: לבר נגרא. חרש עצים: ולאו משום דעמיקי מיא. מהלך שבע שנים לא הגיע החציצא לקרקע אלא משום דרדיפי מיא מתוך חריפות הנהר לא היה נגלל עדיין ולא מחמת העומק בלבד: עמדי. ראשו מגיע לרקיע: דשמטי גדפייהו. נופלות נוצה שלהן מרוב שומן: דליא לי גדפא. הגביהה לי הכנף רמז זה חלקך לעתיד לבא: ליתן עליהם את הדין. שבחטאתם מתעכב משיח ויש להם צער בעל חיים להוטן אווזים מחמת שומן: טייעא. סוחר ישמעאל: והפכינן. הא עפרא בהאי עפרא לנסותו אם היה בקי כל כך: אמר לי. ההוא טייעא תא ואחוי לך: הכי גרסי׳ אזלינן חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי

וגנו

מסורת הש״ס

א) [זבחים קיג: ע״ש ושם איתא רבה בר בר חנה וכ״א בע״י דסכא]: ב) [בזבחים קיג: איתא כבא וע״ש ברש״י]: ג) [גי׳ תוס׳ חולין סז: ד״ה קיאני דיתבא ועיילא ליה טונא באוסיי׳ וכו׳]: ד) כ״א ואמר רבה בר בר חנה א״ל ההוא טייעא תא: ח) ס״א ולהוס:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ונקיט תרי כסי דחמרא: (ב) שם טינא באוסיי׳ ומית ואדחיוהו: (ג) שם וכי הדרן ואתאן לבתר תריסר וכו׳: (ד) שם מנסרי כשורי מגרמי ויתבי כצ״ל ותיבת מטללתא נמחק: (ה) שם אית לי בגוייכו וכו׳: (ו) שם דלי לי גדפא והדא דלי לי אטמא: (ז) שם ואמר לן מרחקינן תמני פרסי: (ח) רשב״ם ד״ה אתרי וכו׳ והיה השד מדלג: (ט) ד״ה באוסייה וכו׳ אימות הן אימת חלש: (י) ד״ה תרבו וכו׳ שהשליכו הים על: (כ) ד״ה חלתא וכו׳ נקבץ. נ״ב ס״א נקוב: (ל) ד״ה בין שילא לשילא שני סנפירין:

וגנו אפרקיד והוה זקיפא ברכיה דחד מינייהו ועייל טייעא תותי ברכיה כי רכיב גמלא וזקיפא רומחיה ולא נגע ביה פסקי חדא קרנא דתכלתא דחד מינייהו ולא הוה מסתגי לן אמר לי דלמא שקלת מידי מינייהו אהדריה דגמירי דמאן דשקיל מידי מינייהו לא מסתגי ליה אזלי אהדרתיה והדר מסתגי לן כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא חמרא וכל בר בר חנה סיכסא למאי הלכתא עבדת הכי למידע אי כבית שמאי אי כבית הלל איבעי לך למימני חוטין ולמימני חוליות א"ל תא אחוי לך (א) הר סיני אזלי חזאי דהדרא ליה עקרבא וקיימא כי חמרי חוורתי שמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי א)מפר לי כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא חמרא כל בר בר חנה סיכסא היה לך לומר מופר לך (ב) והוא סבר דלמא שבועתא דמבול הוא ורבנן א"כ אוי לי למה א"ל ב) תא אחוי לך בלועי דקרח חזאי תרי ביזעי והוו קא מפקי קוטרא שקל גבבא דעמרא ואמשינה במיא ודעציתה בראשה דרומחא ועייליה התם וכי אפיק הוה איחרך איחרוכי אמר לי אצית מאי שמעת ושמעית דהוו אמרין משה ותורתו אמת והן בדאין אמר לי כל תלתין יומי מהדר להו גיהנם להכא כבשר בקלחת ואמרי הכי משה ותורתו אמת והן בדאין אמר לי תא אחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי (ג) שקלתא לסילתאי אתנחתא בכוותא דרקיעא ארמצלינא בעיתיה ולא אשכחיתה אמינא ליה איכא גנבי הכא אמר לי האי גלגלא דרקיעא הוא דהדר נטר עד למחר (ד) הכא ומשכחת לה רבי יוחנן משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דאפקיה לרישיה מימא ודמיין עייניה כתרי סיהרי ונפוץ מיא מתרתי (ה) זימיה כתרי מברי דסורא רב ספרא משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא דאפקיה לרישיה מימא והוה ליה קרני וחקיק עליה אנא בריה קלה שבים והוינא תלת מאה פרסי ואזילנא לפומא דלויתן אמר רב אשי ההוא עיזא דימא הוא דבחישא ואית לה קרני רבי יוחנן משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההיא קרטליתא דהוו קא מקבעי בה אבנים טובות ומרגליות והדרי לה מיני דכוורי דמקרי כרשא נחות

בר

רשב"ם

וגנו אפרקיד. שהיו שוכבין בפנים לגובה כשתויי יין: אפרקיד. פניו למעלה שופי"ש בלע"ז: ועייל טייעא תותי בירכיה כו'. כלומר ראיתי טייעא שהיה מהלך תחת ברכי המת רוכב על הגמל ורומחו בידו ולא היה נוגע בו בברכיה וליכא לפרושי דגובה הברכים כשיעור שיכול טייעא ללכת תחת ברכי המת ורומחו בידו ולא היה נוגע בו דאי שיעורא קאמר ולא ממש חזא מעשה הכי הו"ל למימר ועייל פרשא תותי בירכיה כו' אי נמי ועייל גברא (ו): שקלי (ז) קרנא. כנף הטלית להביאו לפני חכמים ללמוד ממנו דין ציצית אי כב"ש אי כב"ה כדלקמן: ולא הוה מסתגי לן. בהמות שהיינו רוכבין לא היו יכולין לילך: כל אבא חמרא. רבה בר בר חנה היינו רבי אבא בר (ח) חנה וכמו כן רבינא כמו רב אבינא: חמרא. כלומר שוטה כחמור: סיכסא. שוטה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף ק:) עבדקן סיכסן: למאי הלכתא. פסקת ליה משום דבעית למיחזי אי הלכה כב"ש דפליגי במסכת מנחות (דף מא:) דת"ר כמה חוטין הוא נותן ב"ש אומרים ארבעה ובית הלל אומרים שלשה וכמה תהא משולשת כו': איבעי לך למימני חוטין וחוליות. מקמי דתיהדריה ותיתי ותימא לן: חוליות. שלשה חוטין גדיל קרי חוליא במסכת מנחות: שנשבעתי. מן הגלות כדכתיב קראי טובא בנביאים: והוא. רבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול (ט) דכתיב אשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' (ישעיה נד) אותה שבועה היה רוצה להפר ויחריב את העולם במבול ולפיכך לא רצה להפר: ורבנן. דקרו ליה סיכסא אמרי א"כ לא הוה ליה למימר אוי לי אלא משום דבכל צרתם לו צר: ביזעי. בקעים דכתיב ותבקע *הארץ אשר וגו' (במדבר טז): קוטרא. עשן: שקל גבבא דעמרא. לקח גיזת צמר ושראה במים: איחרך איחרוכי. הנהו גבבי אע"פ ששרויין במים: אצית. הסכת ושמע: שמעית דקאמרי. שהרי ירדו חיים שאולה: כל תלתין יומין. כל ראש חדש: כבשר בקלחת. שמהפכין אותו כדי שתתבשל: (י) היכא דנשקי ארעא ורקיעא. מקום גבוה היה שם שנושקין יחד זה לזה ולאו היינו סוף העולם דהא מהלך חמש מאות שנים הוי וא"י אמצעיתו של עולם היא כדכתיב (יחזקאל לח) יושבי על טבור הארץ והיינו מקומו של רבה בר בר חנה: סילתאי. סל לחם שלי: דהדר. חוזר כדאמרינן בפסחים (דף צד:) גלגל חוזר ומזלות קבועים: אוסייה. נחיריו. ל"א מתרתי זימיה מיא והיינו נמי נחירי: מברי דסורא. נהרות שבסורא: בריה קלה. מבריות קטנים שבים: לפומיה דלויתן. שיאכלני היום: עיזא דימא. שכל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה בשחיטת חולין (דף קכז.): דבחישא. חופרת בים בקרקעיתה לבקש אחר מזונותיה: קרטליתא. ארגז: דשמיה כרשא. כך שמו:

תוספות

וגנו אפרקיד. מכאן אר"ת דאפרקיד פניו למעלה ולא כמו שפירש ר"ח בנדה (דף יז. ושם ד"ה אפרקיד) ובברכות (דף יג:) פניו למטה דאם כן לא היה יכול טייעא לרכוב תותי ברכיהג): **פסקי** חדא קרנא דתכלתא. משמע הכא שיש ציצית למתים ויש לדחות שהיו נכנסין מחיים בקבר כדאמר במדרש שכל ערב תשעה באב היו הולכין כשהן חיים לתוך קבריהם והיה בת קול יוצאת ואומרת הבדלו החיים מן המתים אבל יש להביא ראיה מפרק התכלת (מנחות דף מא.) דאמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית ומודה שמואל בזקן כשעשאן לכבודו פירוש לתכריכים והיינו טעמא ודאי רמינן להו וכן יש במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית וקשה דאמרינן בפרק מי שמתו (ברכות דף יח.) רבי חייא ורבי יונתן הוו קא שקלי ואזלי בבית הקברות הוה שדיא תכילתיה דרבי יונתן אקיברא א"ל רבי חייא דלי כנפך שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו ואי יש למתים ציצית מאי מחרפין אותנו דקאמר וי"ל דאע"ג דיש להן ציצית מ"מ מחרפין אותם שמראין עצמן שהן חייבים והמתים פטורים כדאמר (שבת דף ל.) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות אבל קשה על המנהג שנוהגים להסיר ציצית מטליתות של מתים ואר"ת ששמע מזקני לוטי"ר לפי שציצית עדות הוא שקיים כל התורה דציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג ועכשיו שאין חשובין כל כך הרי הוא כאילו מעיד עדות שקר וה"נ דרשינן במדרש ועשו להם ציצית לדורותם לדור תם ואור"י דבימיהם היו כולן מקיימין מצות ציצית לפי שהי' לכולן טליתות של ד' כנפות ולכך היו עושין להן אף במותן אבל עתה שאין לכולן בחייהן אין לעשות במותן אפי' מי שהיה לו בחייו שלא לבייש את מי שאין לו וכענין זה מצינו בפרק בתרא דנדה (דף עא.) בראשונה היו מטבילין כלים ע"ג נשים נדות מתות התחילו חיות מתביישות כו' ועוד דאנו סומכין על מסכת שמחות (פי"ב) דאמרינן אבא שאול בן בטנית צוה את בניו קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והטילו תכלת מאפיליוני פירוש מטליתו ויש לגרוס התירו מדקאמר מאפיליוני ורבינו חיים כהן צדק פירש דאנן קיימא לן כרבי יוחנן דאמר (נדה דף סא:) מצות בטילות לעתיד לבא והאי דמנחות איירי אליבא דשמואל דאמר אין בטילות ולכך צריך שיהא לו ציצית דעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם ואם יסירו לו הציצית במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית והמדרש נמי אתי כשמואל והאי דלקמן יצתה בת קול ואמרה דביתהו דרבי חנינא בן דוסא עתידה למישדא בה תכלת לצדיקים לעתיד לבא אתיא נמי כשמואל ועוד אומר ר"י דהכי פירושו דהאי טעתא ודאי רמינן להו היינו שמשימין בו ציצית ומסלקים אותו מיד להודיע שקיים מצות ציצית לפי שהבגד חדש ולא הושם בו ציצית מעולם צריך להשים בו וכן נוהגים בארץ אשכנז להשים ציצית בטלית של מת שיהא ניכר שקיים מצות ציצית ומיד מסירין ד): **ועכשיו** שנשבעתי מי מיפר לי. ותימה דאמאי אין הקדוש ברוך הוא מיפר בעצמו דהא מסקינן במסכת חגיגה (דף י.) דנדרים יש להן הפרה מדכתיב אשר נשבעתי באפי ודרשינן באפי נשבעתי וחוזרני אלמא שהוא מיפר בעצמו ואההיא קשה דהיאך מיפר לעצמו והאמרינן בפרק אלו נדרים (נדרים דף כא:) לא יחל דברו מיכן לחכם שאין מיפר לעצמו והא דאמר בפרק ארבעה נדרים (שם דף כג.) גבי ההוא קארא דשרא לנפשיה לא שרא לנפשיה ממש אלא כלומר אשכח פיתחא לנפשיה אבל רבנן שרו ליה:

רבינו גרשום

פסקי. נקים: חדא קרנא דתכלתא. מן טלית שלהם שהיו שוכבין בהם: כל אבא חמרא. כלומר לרבה היו קורין אבא וחמור. כעין שקורין לרבינא אבינא: סיכתא. שוטה: למאי הלכתא. פסקת ליה אי למיחזי אי הלכה כבית שמאי דאמרי במס' מנחות (דף מא ע"ב) דת"ר כמה חוטין הוא ניתן בית שמאי אומרים ארבע וב"ה אומרים שלש. אמר רב הונא ארבע א) בתוך שלש ומשולשת ארבע ור' יהודה אומר שלש בתוך שלש ומשולשת שלש אמר רב פפא הלכתא ד' בתוך ג' ומשולשת ד' וכו'. למה [לך] למיעבד הכי איבעי לך למימני חוטין וחליות כו': אוי לי שנשבעתי. מן הגלות מי מפר: והוא. רבה בר בר חנה סבר דלמא שבועתא דמבול קאמר ומש"ה לא הפר דשמא רוצה להחריב העולם במבול. ורבנן אמרי לית א"כ אוי לי לא היה אמר אלא משום דבכל צרתם לו צר: איחרוך. הנהו גבבי רעמרא אע"ג דאמשינהו במיא משום דגיהנם מתהפך לשם: תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיעא. לאו משום דמיחזו לית סוף העולם ממש דשים דמהלך ת"ק שנה הוי העולם אלא מקום הראה לו במדבר אחד ששם נושקין ומגלגל גלגל ונושקין השמים והארץ יחד ולא מיחזו לית ממש סוף העולם כי אם ממקום הגלגל שמקיף וסובב לשם: לסילתאי. סל שלי: כתרי מברי דסורא. ב' נהרות: דאית ליה קרנא כעיזא דבחישא בהו. שחופרת בהן מים: קרטליתא. קופסא: נחית

א) לפנינו שם הגירסא ארבע בתוך ארבע ומשולשת ארבע.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' בכורות לג. ד"ה מפירין]: ב) סנהדרין קי: ג) [ועי' תוס' פסחים קח. ד"ה פרקדן]: ד) [ועי' תוס' ברכות יח. ד"ה למחר ותוס' פסחים מ: ובע"ז סה: ובנדה סא: ד"ה אבל]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאיי לך עורא דסיני אזלי: (ב) שם מופר לך מיפר לך והוא סבר: (ג) שם ארעא ורקיע' אהדדי אזלי ותזאי דעביד כוי שקלתא לסילתאי: (ד) שם עד למחר כי השתא כבא: (ה) שם מתרתי זימיה. נ"ב ס"א אוסייה: (ו) רשב"ם ד"ה ועייל טייעא וכו' ועייל גברא ולא היה לו להזכיר שטייעא הס"ד: (ז) ד"ה שקלי חדא קרנא: (ח) ד"ה כל אבא וכו' היינו ר' אבא בר בר חנה. נ"ב פי' תוס' פ"ק דסנהדרין דף ס' ד"ה רבה: (ט) ד"ה והוא רבה וכו' דמבול קאמר דכתיב: (י) ד"ה היכא דנשקי. נ"ב לשון מהרש"ל ולא אוכל לידע איך הגיע על אותו מקום גובה שהיה קרוב לשמים שלא מהלך ת"ק הוא וגם איך לא נשרף מהבלא כו' וצ"ע עכ"ל ונראה לתרץ ע"פ דאיתא דא"י גבוה מכל ארצות וא"כ אפשר לומר אף דמשמים לארץ מהלך ת"ק מ"מ אפשר לומר דא"י גבוה יותר מן קצה ארץ שהוא מקום נמוך מהלך כמה מאות שנים בהליכות הגובה ומא"י לשמים אפשר שאינו גבוה רק מאה שנה או יותר כפי הליכות רבה והכר עמד בא"י מקום של רבה והיה יכול לילך להגיע לאותו [והשאר חסר]:

שמגיע לפיו של לויתן. ואינו מתערב בכל אותן מים כדמוכח בבראשית רבה דקאמר וכי מעשה נסים הוא אמר רבי יוחנן אל תתמה הדין ירדנא דעבר במי טבריא ולא מתערב: **ארבעה** נהרות הן ירדן ירמוך קירומיון ופיגה. וא"ת דתנן במס' פרה (פ"ח מ"י) דקירומיון ופיגה פסולין למי חטאת מפני שהן מי בצים ומייתי לה בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) וכיון דקרי להו מי בצים משמע שאינן נובעין והכא משמע שנובעין דקרי להו נהרות וי"ל נהרות נובעין הן ולפי שמי בצים מתערבין בהן פסולים למי חטאת לפי שאינן רדופין מחמת שמתערבין באגמים ואין אותן חיות גמור ור"ת מפרש דפסלינן משום דאין כאן מים חיים אל כלי דעפר וטיט מעורב בהן מחמת שהן מי בצים ומפסיקין בין מים לכלי: פליגי

בר אמוראי. אדם שיודע לשוט במים: בעא לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך יריכו: זרק ליה חלא. חומץ וברח מריחו: למישדא ביה. להצניע בו: וחזינן ההיא אבן טבא. לתוך המים והדרא ליה תנינא: ה"ג אתא ההוא תנינא רגש וקבעי למבלע לספינתא אתא פושקנצא עורב נקבה וקטעיה לרישיה דתנינא אתהפיכו מיא והוו דמא מרוב דם שהיה גדול הרבה הדר בעי לטבעיה לספינתא אתא ההוא פושקנצא וקטליה ואזיל בר אמוראי ושקליה לההיא אבן טובה ותלינהו להנהו ציפרי לנסות אם יחיו וחיו ופרחו להן: בהדה. בהדי ההיא אבן: נזדעזע. חרד חרדה: פתחנא ונקירנא. מינה חלב וגיד הנשה: חלם. שנתחברה יחד כמתחלה: סמתרי. עשב שמחבר כדאמרינן בהמקבל (ב"מ דף קז:) ובאלו טריפות (חולין דף נד.) דעבד ליה סמתרי וחיי: דריתמא. רותם שאין גחליו כבים מהרה: ארזילי דימא. ראמים שבים (ד) ה)(ורבינו חננאל פירש לויתן): נחש בריח. הוא לויתן זכר וזקוף הוא כבריח: עקלתון. לויתן נקבה שמקיף את כל העולם: זכר ונקבה בראם. כדכתיב (ישעיה כז) נחש בריח ונחש עקלתון: מחריבין את כל העולם. שיהו להן ולדות הרבה גדולים שמחריבין את העולם: סירס את הזכר. שלא יזקק לאחר דגים א"נ דלא ליהוי ליה לצער תאוה: שנאמר והרג את התנין. סיפא דהאי קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה (וגו') [הוא] ומדלא כתיב ויהרוג וכתיב יפקוד קדרים הכי והכי משמע ליה קרא יפקוד ה' בחרבו הקשה על לויתן נחש בריח לעתיד לבא כאשר עשה אל לויתן נחש עקלתון שהרי הרג את התנין אשר בים משעת ימי בראשית: בהמות בהררי אלף. פסוק הוא בתהלים במזמור לאסף כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ע"ש שרועה אלף הרים בכל יום: כחו במתניו. שלא הטיל זרע ממנו: ואונו בשרירי בטנו. שלא ילדה ולעיל מיניה כתיב באיוב הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך וגו': התם נמי. גבי לויתן לצננה ללויתן נקבה ולמאי הרגה: דגים פריצי. ולא מהניא בהו ליטן: ה"ג ואבע"א כיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו. ואמרינן במסכת ע"ז (דף ג:) ו) שעה רביעית יושב ומשחק עם לויתן: הכא נמי לימלחה לבהמה נקבה. ומה בלע להחיותה ולצננה: ובלע כל מימות. כדי שתראה היבשה: די שאבלע מים שלי. דלהכי כתיב והים אינו מלא שבולע אותם: רגע הים. לשון שבירה: מפני ריחו. שהוא מוסרח לפי שמת ולכך היה מסריח: אל תקרי לים מכסים. שהרי הים עצמו מים הוא: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות. שלא ימותו כל שעה שיגיח ירדן לפיו של לויתן דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן: כי הוא. הקב"ה על ימים יסדה לארץ ישראל: קניגיא

תורה אור

בר א) אמוראי לאתויה ורגש ובעי לשמטיה לאטמיה ושדא זיקא דהלא ונחת נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא דדביתהו דר"ח בן דוסא דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי רב יהודה ב) הינדוא משתעי זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן ההוא אבן טבא דהוה הדיר לה תנינא נחית בר אמוראי לאתויה אתא תנינא (א) קא בעי למבלע לה לספינתא אתא (ב) פישקנצא פסקיה לרישיה אתהפיכו מיא והוו דמא אתא תנינא חבריה שקליה ותליה ליה וחיה הדר אתא קא בעי בלעא לספינתא הדר אתא ציפרא פסקיה לרישיה שקלוה להההיא אבן טבא שדיוה לספינתא הוה הני ציפרי מליחי בהדן אותבינהו עלייהו שקלוה ופרחו להו בהדה ת"ר מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה והיה ר"א ישן ור' יהושע נעור נזדעזע ר' יהושע וננער ר"א א"ל מה זה יהושע מפני מה נזדעזעת א"ל מאור גדול ראיתי בים אמר לו שמא עיניו של לויתן ראית דכתיב °עיניו כעפעפי שחר אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן איוב מא זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא והואי (ג) אטמא דבשרא בהדן פתחנא ונקרינא ואנחנא אעשבי אדמייתינן ציבי חלם אטמא וטוינן כי הדרן לבתר תריסר ירחי שתא חזינהו להנהו גומרי דהוו קא מלחשי כי אתאי לקמיה דאמימר אמר לי ההוא עישבא סמתרי הוה הנהו גומרי דריתמא הוו °ויברא בראשית א אלהים את התנינים הגדולים הכא תרגימו ארזילי דימא ר' יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון שנאמר °ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה ישעיה כז וגו': (סימן כל שעה ירדן): אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם אף לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון זכר ונקבה בראם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס את הזכר והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר °והרג את התנין אשר בים ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם שם ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר °הנה נא כחו איוב מ במתניו זה זכר ואונו בשרירי בטנו זו נקבה התם נמי ליסרסיה לזכר וליצננה לנקבה דגים פריצי וליעביד איפכא איבעית אימא נקבה מליחא מעלי איבעית אימא כיון דכתיב °לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח תהלים קד ארעא הכא נמי לימלחה לנקבה כוורא מליחא מעלי בשרא מליחא לא מעלי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש הקב"ה לבראות את העולם אמר לו לשר של ים פתח פיך ובלע כל מימות שבעולם אמר לפניו רבש"ע די שאעמוד בשלי מיד בעט בו והרגו שנאמר °בכחו רגע הים ובתבונתו מחץ איוב כו רהב אמר ר' יצחק ש"מ שרו של ים רהב שמו ואלמלא מים מכסין אותו אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר °לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו' ישעיה יא כמים לים מכסים אל תקרי לים מכסים אלא לשרה של ים מכסים ואמר רב יהודה אמר רב ירדן יוצא ממערת פמיים תניא נמי הכי ג) ירדן יוצא ממערת פמיים ומהלך בימה של סיבכי ובימה של טבריא ומתגלגל ויורד לים הגדול ומתגלגל ויורד עד שמגיע לפיו של לויתן שנאמר °יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו איוב מ מתקיף לה רבא בר עולא האי בבהמות בהררי אלף כתיב אלא אמר רבא בר עולא אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שמגיח ירדן בפיו של לויתן (סימן ימים גבריאל רעב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב °כי הוא על תהלים כד ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבעה ימים ימה של טבריא וימה של סדום וימה של חילת וימה של חילתא וימה של סיבכי וים אספמיא וים הגדול ואלו הן ארבעה נהרות ירדן וירמוך ד) וקירומיון ופיגה כי אתא רב דימי א"ר יונתן עתיד גבריאל לעשות קניגיא

רבינו גרשום

בר אמוראי. אומן שיודע לשוט על פני המים: ובעי לשמטיה לאטמיה. שביקש לחתוך יריכו. זרק ליה חלא מן החול של שפת הים וברח. ואיכא דאמרי חומץ. שתצנע בו תכלת: אתהפיכו מיא לדמא. מרוב הדם שהיה גדול הרבה: פתחנא ונקירנא. מיניה חלבא וגיד הנשה: איחלם אטמא. שנתחברה יחד כדמעיקרא: עשבא דסמטרי. של סם חיים: גומרי דריתמא. שאין כבין מהרה: ארזילי דימא. ראמים: לויתן נחש בריח. שמקיף ומסבב את כל העולם כולו כבריח: נחש עקלתון. שמתעקל סביב העולם: פריש לקרא ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה על לויתן בריח זה הזכר כאשר עשה על לויתן נחש עקלתון שהיא נקבה: וצינן את הנקבה. שלא תתאוה לשום זכר: הנה נא כחו במתניו. זה הזכר שאינו מוריע: ואונו בשרירי בטנו. זו הנקבה שלא ילדה. ומקשי' אמאי צינן את הנקבה לגבי בהמות וניעבד הנך דבהמות כהנך דכוורי ואמאי צינן הנקבה. ומשני מש"ה הרגה דפריצות דכוורי נפיש מן דבהמה. ואע"ג דמצננין לה אתיא להזקק. ואי בעית אימא מש"ה הרגה דכיון דכתיב לויתן זה יצרת לשחק בו בהדי נקבה לאו אורח ארעא למיהוי עם שכינה: ובלע כל מימות שבעולם. שתכניסם בתוך שלך במו שכתב למעלה כל הנחלים הולכים אל הים: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים. שלא ימותו בשעה שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן שכל זמן שהוא חי בטוחין הן בחיים: כי הקב"ה על ימים יסדה. לארץ ישראל: לעשות

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך בערך מד ב' אמוראי ועמ"ש בס"ד ר"ה כג. על הגליון]: ב) [גי' הערוך הנדואה תרגום של ירושלמי של וישכנו מחוילה מן הנדוין ורש"י בקדושין כב: כתב רב יהודה הנדיאה מארץ כושין]: ג) [בכורות נה. ע"ש]: ד) סנהדרין ס: פרה פ"ח מ"י: ה) רש"ל מ"ז: ו) [נ"ל שעה רביעית]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אתא תנינא רגש קא בעי וכו': (ב) שם אתא פושקנצא פסקיה וכו' הדר אתא קא בעי למיבלע לספינתא הדר אתא ההוא פושקנצא פסקיה לרישיה (שקלי' וכו' לספינתא) תא"מ. ונ"ב ס"א שקלא לההיא אבן טבא ופרח בהדה נפלה ההיא אבן טבא בספינתא: (ג) שם והואי יהן דבשרא בהדן פתחנא ונקירנא מינה ואנחינא אעשבי אדמייתינן ציבי איחלים אטמא וטוינן כצ"ל וכן ברשב"ם: (ד) רשב"ם ד"ה ארזילי וכו' שבים הס"ד ואח"כ מה"ד ורבי יוחנן אמר זה לויתן נחש בריח:

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע. ואליהו אמר להן כדאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) לאו אליהו אמריכהו: חד אמר ישפה וחד אמר שהם ואמר הקב"ה כדין וכדין. ר"ת ל"ג לה ואית דגרסי ומפרשי דקאי אכתוב דלעיל הנני מרבץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים פירוש כדין וכדין היינו פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך וכן מוכח בפסיקתא דמפרש מאי כדכד רבי אבא אמר כדין וכדין והתם לא איירי לא מלאכי ולא אמוראי אלא ודאי קאי אפוך וספיר כדכתיב לעיל

קניגיא עם לויתן שנאמר התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר העושו יגש חרבו כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה שנאמר ירתיח כסיר מצולה ואלמלא מכניס ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר ים ישים כמרקחה ובשעה שצמא עושה תלמים תלמים בים שנאמר אחריו יאיר נתיב אמר רב אחא בר יעקב אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה שנאמר יחשוב תהום לשיבה ואין שיבה פחותה משבעים אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנאמר יכרו עליו חברים ואין כרה אלא סעודה שנאמר ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר יחצוהו בין כנענים ואין כנענים אלא תגרים שנאמר כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב ואי בעית אימא מהכא אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנא' התמלא (א) בסוכות עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו (ב) צלצל שנאמר ובצלצל דגים ראשו זכה עושין לו צלצל לא זכה עושין לו ענק שנאמר וענקים לגרגרותיך זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנאמר ותקשרנו לנערותיך והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך: ושמתי כדכד שמשותיך א"ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיע גבריאל ומיכאל ואמרי לה תרי אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין ושעריך לאבני אקדח כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחקוק בהן עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי אמר לו ריקא אלמלא (לא) ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות מיתיבי ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו שנאמר אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל כי קאמר ר' יוחנן לכווי דבי זיקא ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו עשן בחופה למה אמר רבי חנינא שכל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה למה אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה כיוצא בדבר אתה אומר ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה אמר רבי חמא (בר) חנינא עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן שנאמר בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה וגו' מר זוטרא אמר אחת עשרה שנאמר כל אבן יקרה אמר רבי יוחנן וגרוע שבכולן זהב דקא חשיב ליה לבסוף מאי מלאכת תופיך ונקביך בך אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי הכי קאמר בך נסתכלתי וקנסתי

רש"י

קניגיא. לידת חיות בקשת ורומח כל מיני לידה קרוי כן וכן בשחיטת חולין (דף ס:) וכי משה רבינו קניגי או בליסטרי היה: התמשוך כו'. וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן מכלל דעתידה [לקניגיא]: העושו יגש חרבו. בבהמות כתיב באיוב וה"ה עם לויתן: מפני ריחו. שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יוצא ריח קשה: כמרקחה. כבשמים כמו רוקח מרקחת (שמות ל) מתוך שהכניס ראשו לגן עדן: תלמים תלמים. שנראים חפירות עמוקות בים כתלמים של מחרישה: אחריו. כששתה יאיר נתיב הים: איתנו חוזר לאיתנו. מרוב המים שחסרו: סוכה. היינו מלמעלה גג וארבע דפנות מארבע רוחות צל היינו סיכוך בלא מחיצות: ותקשרנו. היינו דבר מועט שקושרו לתלות בצוארו כמין קמיע: שמשותיך. חומותיך: פליגי בה. באבנים של חומות ירושלים ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות: כדין וכדין. כדברי זה וכדברי זה והיינו כדכוד משהם וישפה תבנה ואע"פ שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות: וחוקק עשר. של רוחב ברום עשרים והיינו אקדח לשון קודח שחוקק בהם ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת כמו קודחי אש (ישעיה נ): אקדח. קרבונקל"א בלע"ז ובתרגום יונתן אבני גומרא: כביעתא דצוצלתא. בילת עוף קטן שמותא"ל: קוממיות. שתי קומות שני ממי"ן דריש: כשתי קומות של אדם הראשון. שמיעטו עד ק' אמה במסכת חגיגה (דף יב.): היכל. של בית שני שהיה רום מאה אמה ולפי קומתן צריך שערים גבוהים וקשיא לר' יוחנן דאמר רום עשרים: לכווי דבי זיקא. לחלונות העשויין לאויר והיינו שצריך דקרא חלונות החומה: ענן יומם. אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז' ול"נ כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל וסוכה תהיה לצל יומם דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדמפרש' בסמוך אתא: שעיניו צרות. שלא לההנותו מנכסיו: נכוה. חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: שבאותו הדור שראו משה ויהושע: אוי לה לאותה בושה. שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו: בעדן גן אלהים היית. בחירם מלך צור כתיב וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן והיו לו כל החופות הללו אודם פטדה וגו' עד זהב הרי עשר אבל כל אבן יקרה לא חשיב דכולל ואח"כ מפרש מאי כל אבן יקרה דאמרן אודם פטדה וגו': זהב א"ר יוחנן וגרוע שבכולן זהב [וכו'. וזהב אקרא קא מהדר לפרושי גרוע שבכולן זהב] מכלל דחשובין יותר מדאי: בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריעי תוף חלול הוא ומנוקב ביום הבראך כוננו ביום שנתתי אל לבי שתהא נברא בו ביום כוננו הנקבים באדם וקנסתי

רבינו גרשום

קניגיא. מלחמה: שנאמר התמשוך לויתן בחכה. כלומר כך אמר לו הקב"ה לאיוב וכי אתה יכול למשוך לויתן בחכה: ובחבל תשקיע לשונו. כמו שעשה ע"י מלאכי: כמרקחה. דבר שמריח: עושה תלמים בים. כשהוא שותה מכאן תתלם גדול מצד אחר שאינו שותה: שנאמר ואחריו יאיר נתיב. כלומר נראה נתיב של ים שהוא שותה: צלצל. צל מעל ראשו: עושין לו קמיע. דבר הנקשר ותלוי על צואר: אמר להן הקב"ה כדין וכדין. להכי איקרי כדכד כלומר כדברי זה וזה משוהם וישפה יהיו מתוקנים: וחוקק בהן עשר של רוחב ברום עשרים. כדי שיכנסו ויצאו באותה חקיקה כמו שעושין בפתח והכי משמע ליה עכשיו: כביעתא דציצלא. כביצה של עוף [קטן] (שרומה לימה): קוממיות כשתי קומות. כשתי קומות של אדם הראשון שמיעטו הקב"ה עד מאה אמה. אלמא דכנגד קומתן צריך להם פתח שיצאו ויכנסו בזקיפה וקשיא לר' יוחנן דאמר לעיל חקק בהן עשר ברום עשרים ותו לא. ומשני כי אמר ר' יוחנן ברום עשרים לכווי דבי זיקא. כלומר לחלונות קאמר שתהא הרוח מנשבת בהן: ענן יומם א' ועשן ב' ונגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז': אוי לה לאותה בושה. שיהיה לו לאותו הנגרע מחבירו שלפי שחטא ילקה: אוי לה לאותה בושה. שנגרע יהושע ממשה: אודם א' פטדה ב' ויהלום ג' תרשיש ד' שהם ה' וישפה ו' ספיר ז' נפך ח' וברקת ט' וזהב י': בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ועושה עצמך אלוה. ובראתי באדם נקבים נקבים. שמוציא רעי:

מסורת הש"ס

א) [בקרא איתא תכשיך]: ב) [איוב סוף פ"ס]: ג) [עי' פסחים נ.]: ד) סנהדרין ק.: ה) [וע"ע תוס' מגילה כח.]: י) סנהדרין ק. [ע"ש] ערכין נח. שבת לה.]: ז) [נ"ל ברבי]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' התמלא בסוכות גו': (ב) שם ל' זכה עושין לו צל שנאמר:

וקנסתי מיתה על אדם הראשון מאי °ועל מקראיה אמר רבה א"ר יוחנן לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא ירושלים של עולם הזה כל הרוצה לעלות עולה של עולם הבא אין עולין אלא המזומנין לה (א) ואמר רבה א"ר יוחנן עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה שנאמר °כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו א)(וא"ר) שמואל בר נחמני א"ר יוחנן ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים צדיקים הא דאמרן משיח דכתיב °וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו ירושלים דכתיב °סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שמה אלא שמה א"ר אלעזר עתידין צדיקים שאומרים לפניהן קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה שנאמר °והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה שנאמר °וראמה וישבה תחתיה מאי תחתיה כתחתיה וממאי דהאי תחתיה תלתא פרסי הויא אמר רבה אמר לי ההוא סבא לדידי חזי לי ירושלים קמייתא ותלתא פרסי הויא ושמא תאמר יש צער לעלות ת"ל °מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם אמר רב פפא ש"מ האי עיבא תלתא פרסי מידלי אמר רבי חנינא בר פפא בקש הקדוש ברוך הוא לתת את ירושלים במדה שנאמר °ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את ירושלים לראות כמה רחבה וכמה ארכה אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע הרבה כרכים בראת בעולמך של אומות העולם ולא נתת מדת ארכן ומדת רחבן ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה אתה נותן בה מדה מיד °ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלז לאמר פרזות תשב ירושלם מרוב אדם ובהמה בתוכה אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלם אלף טפף גינואות אלף קפל מגדלים אלף ב) ליצוי בירניות אלף ושני שילה טוטפראות וכל אחת ואחת הויא כצפורי בשלוותה תניא א"ר יוסי אני ראיתי צפורי בשלוותה והיו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה °והצלעות צלע אל צלע שלש ושלשים פעמים מאי שלשושלשים פעמים א"ר לוי (ב) אמר רב פפי משום ר' יהושע דסכני אם ג' ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשים מדורין למעלה אם שלשים ירושלים הן כל אחת ואחת יש בה שלשה מדורין למעלה: איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר "לא קנה עד שימשוך את כולה לימא כתנאי ג) בכיצד במסירה אחזה בטלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה קנאה כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו "כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי אחי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה לימא רב דאמר כתנא קמא ושמואל דאמר כרבי אחא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לרבי אחא עד כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא נדה לה כולה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' כתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא אלא בבעלי חיים דכיון דמיעקרא יד ורגל אידך למיעקר קיימא אבל ספינה אי משיך לה כולה אין אי לא לא לימא כהני תנאי דתניא ד) ספינה נקנית במשיכה ר' נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר

תוספות

(ד) **טפף** גינאות. פי' גינות שוות שבנויות בנין שוה שאין תוספת ומגרעת בזה ובזה כמו הלוך וטפוף תלכנה (ישעיה ג) וכמו (יומא דף מח.) מדה לא מחוקה ולא גדושה שנקראת טפופה:

קפל מגדלין. קפל הן עמודין (ה) שוין למגדלין ובנין גבוה כדאמר באגדת ויקרא קפלאות של ברזל מה עמודים קפלאות מלמעלה ובסיסאות מלמטה והן באמצע כך פרשיות (ו) נדרשות לפניהם ולאחריהם:

אחזה בטלפה. פריב"א דמסירה בעינן מיד ליד ומייתי ראיה מפ"ק דב"מ (דף ח: ושם) דאמר מאי לשון מסירה כאדם שמוסר דבר לחבירו ואמר נמי התם מסירה מחבירו קנה במציאה ובנכסי הגר לא קנה דמאן מסר ליה למיקני משמע דבעינן מסירה מיד ליד ואין נראה דהא קתני הכא אחזה בטלפה משמע דבעצמו אחזה ורבינו שמואל פירש נמי אחזה בטלפה במצות המוכר ועוד דאמר לקמן גבי מסירה כל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע ל"פ דקנה ואי בעינן מסירה מיד ליד לא הו"ל למימר לך חזק וקני אלא תא חזק וקני והאי דאמר בבבא מציעא (שם) כאדם המוסר דבר לחבירו היינו שאומר לו לך חזק וקני והא דאמר במציאה ונכסי הגר מאן מסר ליה היינו מי יאמר לו לך חזק וקני דליקני באחיזה בעלמא:

אע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא. וא"ת אמאי נקט מלא קומתה כיון דסגי בעקירת שתי ידים ושתי רגלים ויש לומר דעקירת ידים ורגלים קרי מלא קומתה:

חסורי

רשב"ם

וקנסתי מיתה. והיינו תופיך הקבר שהוא חלול כמו תוף: נקראו על שמו. שיהא שמם ה': אל תקרי. ה' שמה אלא ה' שמה: נומר לפניהם. מלאכים יאמרו: שמע מינה. מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהוי עיבא תלתא פרסי: מידלי. מארעא: למוד את ירושלים. לעשותה קטנה: פרזות תשב ירושלים. מה פרזות הללו אין להן שיעור בבנין ישובן אלא כמה שרוצין בונין אף ירושלים כן: אמר ריש לקיש. ירושלים דהויא תלתא פרסי עתיד הקב"ה להוסיף בה מגדלים באלף פעמים בחשבון קפל וגינאות באלף פעמים טפף כל הני גימטריאות הן והאי דהאריך בסימנין כי האי גוונא היינו משום דלשון הגון הוא בעירס בלא חשבון ויסד החשבון בתיבה המתפעלת: אלף ושני שיל"ה. שנים ואלף פעמים בחשבון בגימטריא שיל"ה: ליצוי. גימטריא הוא: טוטפראות. קטנים מבירניות: הכי גרסינן ק"פ אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה. מין מאכל: שלש ושלשים פעמים. פשטיה דקרא מיירי בתאים והכא יתורא דכתיב פעמים קדריש דמשמע ג' ירושלים ובכל אחת שלשים פעמים זו למעלה מזו אי נמי פעמים אשלש קאי והכי קאמר שלש פעמים זה ע"ג זה בשלשים (ג): אם ירושלים. דלעולם הבא גדולה באורך כשלש ירושלים שהיתה כבר: כל אחת ואחת יהו בה. בכל בית ובית שלשים מדורות למעלה זה על גב זה: איתמר ספינה. מאימתי תהא קנויה ללוקח שלא יוכל מוכר לחזור בו דהא במטלטלין אין מעות קונות אלא משיכה או רשותו: כל שהוא. טפח או אפי' טפח: עד שימשוך את כולה. שיבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד דהיינו שעקרה כולה חוץ למקומה: כילד. בהמה גסה נקנית במסירה *[דתנן בפרק ראשון דקדושין (כה:) בהמה גסה נקנית במסירה] והדקה במשיכה וסברא בעלמא הוא דהא אורחה בהכי והא אורחה בהכי: אחזה. הלוקח: בטלפה. ברגלה במצות המוכר: ובשליף. אמתחת וקשור לבהמה ואע"פ שלא הזיזה ממקומה קנאה: כילד. דקה נקנית במשיכה: יד ורגל. היינו משיכה כל שהוא כרב: מלא קומתה. דהיינו עקירת ארבע רגליה: בדוכתה קיימא. גוף הבהמה לא זזה ממקומה שהרי נשען על אידך יד ורגל שלא עקרה: נדה כולה. גם ראשה השני נמשך ממקום שהיה שם: אידך. יד ורגל נמי למיעקר קיימי וכמי שהיא עוקרת דמי והיכא דעקרה ארבעתן היינו עקירת כולה חוץ למקומה אבל ספינה דכי עקר לה משהו לא ממילא מיעקר כולה ממקומה הלכך אי משיך לה כולה קני ואי לא לא: לימא. רב ושמואל כהני תנאי דלקמן: ואותיות. שטר חוב שמוכרו או נותנו לחבירו כדי לקנות את השטר ואת החוב שכתוב בו קני ליה במשיכה כשיבא לידו שימסור לו המוכר:

ובשטר

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף ז:
ג ב טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף א בהג"ה וסי' קצח סעיף ח:
ד ג ד מיי' שם פ"ב הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף ג:

רבינו גרשום

וקנסתי מיתה על אדם. היינו ונקביך בך כלומר בכריה ביום מיתה: שיתקראו על שמו. ה' ממש יקראו להם אל תקרי ה' שמה אלא ה' שְׁמָהּ: ותלת פרסי הות. בארכה: אמר רב פפא ש"מ. מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים דהאי עיבא תלת פרסי מידלי מארעא: פרזות תשב ירושלים מה פרזות הללו שאין להם שיעור בבנין ישיבן אלא כמה שרוצין האנשים כך ירושלים לא תהיה לה שיעור: אמר ריש לקיש עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים אלף קפל מגדלים אלף טפף גינאות וכו'. כל התיבות הללו בגימטריא הן שכל אות ואות כעין שהוא עולה בגימטריא כך אלף פעמים יהיה מדתה על כל פעם ופעם תלת פרסי וכן כל הני אותיות הללו עושין לחשבון הזה על כל אות ואות אלף פעמים וכל פעם ופעם תלת פרסי: יהיו בשוק אחד פ' אלף מוכרי ציקי קדירה לבד משאר העם. וכן יהיה לכל תלת פרסי ותלת פרסי: אם שלש ירושלים הן. לעתיד יהיה לכל ירושלים וירושלים ל' מדורין זו למעלה מזו מפני רב בני אדם: ואם ל' ירושלים הן וכו'. שלשה מדורין זה על גב זה: המוכר ספינה לחבירו. כיון שמשך בה כל שהוא אפי' ראשה האחד במים קנה: אחזה בטלפה. שמסר לה ואחזה בטלפי הבהמה ובשליף שעליה אותו משוי שמשימין על גבה: אע"פ שלא הזיזה. לבהמה: לימא רב דאמר. כיון שמשך בה כל שהוא קנאה הוא דאמר כת"ק דאמר כיון דעקרה יד ורגל קנאה: ואע"ג דעקרה יד או רגל. אינך רגלים בדוכתא קיימין ולא הויא משיכה עד שתהלך מלא קומתה: אבל ספינה כיון דנייד לה פורתא. במים נייד לה כולה והויא משיכה מעליא: אידך נמי למיעקר קיימא. וכמו דעקר לה מכל וכל דמי והויא משיכה מעליא: אבל ספינה. דלא ממילא למיעקר קיימא אי משיך לה כולה קנאה ואי לא לא: ואותיות. כלומר שנותן אדם לחבירו שטרות כדי למיקני להם כיון שמשכן קנאם:

מסורת הש"ס

א) [ילקוט ירמיה כג. רמז ד"ה איתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן]: ב) ס"א ולצוי: ג) קדושין כה: ע"ש [תוספתא דקדושין פ"א ע"ש]: ד) [תוספתא דקדושין פ"א]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא המזומנין לה שנאמר ועל מקראיה ואמר רבה: (ב) שם א"ר לוי ואיתימא א"ר פפי משום: (ג) רשב"ם ד"ה שלש ושלשים וכו' בשלשים ירושלים הס"ד: (ד) תוס' ד"ה טפף. נ"ב עי' בערוך ערך טפף (ה) ד"ה קפל וכו' עמודין חזקים עשוין למגדלין ולבנין גבוה כדאמר באגדת. נ"ב אגדת חזית של בר קפרא: (ו) בא"ד פרשיות של תורה ידרשו:

ובשטר אותיות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני ספינה נקנית במשיכה [א] ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר שטר לספינה למה לי מטלטלי היא אלא לאו הכי קתני ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות בשטר ספינה במשיכה היינו תנא קמא אלא דרב ושמואל איכא בינייהו לא דכולי עלמא אי כרב אי כשמואל ובספינה כולי עלמא לא פליגי כי פליגי באותיות והכי קאמר ליה ר' נתן לתנא קמא בספינה ודאי מודינא לך באותיות אי איכא שטר אין אי לא לא ובפלוגתא דהני תנאי דתניא[ב] אותיות נקנות במסירה דברי רבי וחכמים אומרים [א]בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור במאי אוקימתא כרבי ספינה נמי תיקני במסירה דתניא [ג]ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכ"א לא קנה עד

רש"י

ובשטר. אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו כדאמר לקמן קני לך הוא וכל שעבודיה אבל במסירה בלא שטר לא קני אלא לצור ע"פ צלוחיתו וכדלקמן ומש"ה בעי שטר אחר עלוי' (א) זה ולקמיה פריך שטר בספינה למה: מסירה. דספינה היינו שאחז בחבל שקשורה בו ולא הזיזה ממקומה: ואותיות במסירה. אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון דמכי משך ליה זכה ביה וה"נ לגבי לצור ע"פ צלוחיתו תיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין אבל כדי לגבות החוב צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח: מטלטלי היא. ומכי משכה קנייה כדין מטלטלין: אלא לאו הכי קתני. מילתיה דר' נתן: ואותיות בשטר. כלומר אף בשטר דתרוייהו בעי מסירה ושטר כרבנן דאמרי לקמן לא קנה עד שיכתוב וימסור דאי בשטר לחוד קאמר דאותיות נקנות א"כ רבי נתן דאמר כמאן לא כרבי ולא כרבנן ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר: ספינה במשיכה. למה ליה לרבי נתן למימר היינו ת"ק אלא לאו בדרב ושמואל קמיפלגי דקאמר ת"ק ספינה נקנית במשיכה כולה כשמואל ואתא ר' נתן דהוא תנא בתרא לטפויי דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית כרב: באותיות. נקנות במסירה לחוד קמיפלגי ולא בספינה: מודינא לך. דבמשיכה כדקאמרת לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה: ובפלוגתא דהני תנאי. קמיפלגי ר' נתן ורבנן דרבנן דהכא רבי ור' נתן היינו רבנן דלקמן. רבי ורבי נתן סוף משנה וחברים היו וגם אמוראי אליבייהו נינהו בהך ברייתא סתם כרבי ובאידך כר' נתן: אותיות נקנות. לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר ולא מצי טעין לוה לצור ע"פ צלוחיתך מסרו לך: כתב. לו מוכר ללוקח שטר מכירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה לא קנה עד שיכתוב וימסור דמצי למימר ליה נייר בעלמא זביני לך ובשטר מכירה לחוד לא קני דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים: במאי אוקימתא. לתנא קמא דר' נתן כרבי: ספינה נמי תיקני במסירה. ואמאי בעי משיכה:

תוספות

חסורי מחסרא כו' ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר. וא"ת ואמאי מגיה במילתיה דתנא קמא ואותיות במסירה לימא במילתיה דת"ק דספינה ואותיות נקנות במשיכה ולא פליגי אלא שרבי נתן מצריך שטר עם המשיכה ורבנן לא מצרכי וי"ל משום דא"כ ברייתא דקתני לקמן אותיות נקנות במסירה תיהוי דלא כחד: רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות במסירה ובשטר. לא בעי למימר ואותיות במשיכה ושטר דכיון דבעי לפלוגי בין ספינה לאותיות לרבי נתן ניחא ליה טפי למיתני מסירה לאותיות כי היכי דאתיא ברייתא דלקמן דאותיות במסירה לכ"ע וכל הנך אותיות דשמעתין צריך לפרש בשק מלא שטרות שאין דרך להגביה דאי לאו הכי היכי מיקני במשיכה ובמסירה הא אמר לקמן (דף פו.) דברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה: אלא דרב ושמואל איכא בינייהו. דר' נתן סבר לה כשמואל דאמר עד שימשוך את כולה דכי היכי דבעי קנין חשוב באותיות טפי מתנא קמא הכי נמי בספינה: בין שכתב ולא מסר. איצטריך להאריך כל זה דאי לא הוה תני אלא עד שיכתוב וימסור הוה אמינא ודאי במסירה לחודה לא מהניא אא"כ יש כתיבה עמה אבל בכתיבה לחודה סגי: אי כרבי ספינה נמי תיקני במסירה. לכאורה היה נראה להשוות מסירה דאותיות למסירה דספינה וכן משמע מדקאמר ספינה נמי תיקני במסירה משמע נמי כמו אותיות ואומר ר"י דאי אפשר לומר כן דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים אבל שאר מטלטלי לא מיקנו במסירה כדתנן בפרק קמא דקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה משמע אבל במסירה לא (ב) א"כ אפילו לקנות הקלף לצור ע"פ צלוחיתו לא היה קונה במסירה כל שכן לקנות גם השעבוד דלא מהניא ועוד מדקאמר עד שיכתוב וימסור משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי מבשאר דברים ועוד דקתני ספינה במשיכה ואותיות במסירה ומוקמינן לה בסימטא דלא קניא התם מסירה וא"כ היכי קתני (ג) נקנות במסירה. ע"כ נראה לר"י דעם המסירה דאותיות צריך משיכה וכן משמע בפרק מי שמת (לקמן דף קנא.) דפריך גבי מלוגא דשטרות והא לא משך והא דמזכיר בכל מקום מסירה באותיות אף על גב דבעי משיכה היינו משום דבעינן מסירה מיד ליד ואף על גב דבעלמא לא בעינן מיד ליד כדפרישית לעיל* הכא בעינן טפי כדי לקנות השעבוד שבתוכו אי נמי לא בעינן מיד ליד ומ"מ נקט מסירה משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן כמו שאר מסירות לאפוקי *מפקיד שטרותיו שאין מחזיק בהן קונה מה שכתוב בתוכו כיון דליכא מסירה שאין דעת אחרת מקנה אותן: ספינה נקנית במסירה. בסמוך מוקי לה ברה"ר ופירש רבינו שמואל דמסירה קונה ברה"ר משום דלא אפשר התם במשיכה אבל בסימטא דשייכא משיכה לא קניא מסירה שהוא קנין גרוע וקשה לר"ת וכי משיכה ומסירה מצות הן שאין לעשות אלא מן המובחר ואור"י דאין זו קושיא דכי האי גוונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קנינים ועוד הקשה דכל פרכי דפריך לקמן (דף פו.) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קנינים הוה ליה למיפרך נמי הכא כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר ר"י דאין זו קושיא דאטו בהדא מחתא מחתינהו אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה ועוד מקשה רבינו תם אי מסירה לא מהניא בסימטא כי פריך בפרק קמא דקדושין (דף כה: ושם) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתניתין דהתם דקתני בהמה גסה במסירה לישני דמתניתין איירי ברשות הרבים דלא שייך משיכה ורב איירי בסימטא ואומר ר"י כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה הוי במשיכה דוקא ולא במסירה אפילו ברשות הרבים דאי מהניא לרב מסירה ברשות הרבים א"כ לישמעי' מסירה ברשות הרבים וכ"ש משיכה בסימטא אלא ודאי למעוטי מסירה ברשות הרבים והא דקתני בברייתא ספינה נקנה במשיכה אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה ברשות הרבים איכא למימר דלהכי נקט משיכה משום דבעי לאשמועינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה אותיות נקנות במסירה ושמעינן מינה דמסירה דאותיות לאו היינו אחיזה בעלמא דהא בסימטא לא מהניא מסירה אלא עם המשיכה בעינן מסירה כדפרישית לעיל ור"ת פירש דמסירה עדיפא ממשיכה משום דמסירה מיד ליד ובפניו וקניא ברשות הרבים וכל שכן בסימטא [דאפילו משיכה קונה בסימטא] כדאמרי אביי ורבא ומתני' דקדושין (שם) דקתני בהמה גסה נקנית במסירה היינו דוקא במסירה אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא והשתא פריך לרב שפיר ומה שפירש דמסירה מיד ליד אין נראה לר"י כדפרישית לעיל והא דמצריך נמי בפניו לא ידע ר"י מנא ליה ועוד קשה לר"י דלפי' ר"ת מאי דוחקיה לשנויי כאן בסימטא כאן ברה"ר ולדחוק ולומר דעד שימשכנה מרה"ר לסימטא לוקמינהו לתרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי כדמסיק לקמן ולרשב"א דלא קשה כיון דמסירה חשובה בכל מקום ששונה במסירה הוי דוקא במסירה ולא במשיכה הלכך לא אפשר לאוקומא לה אלא ברה"ר ומיהו הא דפריך ספינה נמי תיקני במסירה לא אתי שפיר דמשמע נמי עם המשיכה משמע דמשיכה עדיפא דלפי' ר"ת הוה ליה למימר והא לרבי ספינה אין נקנית אלא במסירה וגם ממילתייהו דרבנן דאמרו עד שימשכנה משמע דוקא משיכה ולא מסירה ומיהו י"ל דלמאי דמסיק כגון דאמר ליה משוך וקני וטעמא דרבנן משום קפידא אתי שפיר דבעינן משיכה אע"ג דגריעא ואין להקשות דאי אפי' בגריעא הוי קפידא א"כ אמאי מהני כשישכור מקומו דשכירות מקום הוי כעין משיכה שמביאה לרשותו ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא וכי מוקי לה ברה"ר מקמי דאוקי טעמא משום קפידא בעי למימר דטעמייהו משום דסברי דמסירה לא קני ברה"ר אבל אין לומר דמעיקרא ס"ד דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ולרבנן לא שייכא דא"כ מאי קאמר לימא אביי ורבא כרבי כרבנן נמי מצו סברי כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי דלא שייכא ועוד קשה לפר"ת דמאי פריך בפ"ק דקדושין (שם) לרב והא אנן במסירה דוקא תנן הא נמי במשיכה תנן בפ"ק דב"מ (דף ב. וח: ושם ד"ה מנהיג) היו שנים רוכבין ע"ג בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג יחלוקו דכל אחד קני מחצה אלמא דנקנה במשיכה וי"ל דהתם דמיירי במגולה קני במשיכה דלא אפשר למיקני במסירה דמאן מסר ליה:

במאי

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף א:

ו ב מיי' שם פ"ג הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף ו:

רבינו גרשום

ובשטר. אם כותב לו שטר אחר על שטרות הללו כדאמר קני לך הוא וכל שעבודיה: ואותיות במסירה. ולא במשיכה דלא הוו כשאר מטלטלין דאין גופן ממון להכי במסירה או בשטר סגיא: מטלטלא היא. ובמטלטלי לא צריך שטרא אלא במשיכה או במסיר' סגי ובספינה ליכא מסירה שהרי אינו יכול להגביה אלא במשיכה נקנית: אלא לאו הכי קתני. א) תנא בתרא: ספינה נקנית במשיכה ואותיות בשטר: ספינה נקנית במשיכה היינו תנא קמא. ומאי אתא לאשמועינן ר' נתן: אלא דרב ושמואל איכא בינייהו. דת"ק סבר לה כרב דאמר כיון שמשך כל שהוא קנה ור' נתן ס"ל כשמואל דלא קני עד דמשיך לה כולה: לא דכ"ע. לא פליגי אליבא דרב ושמואל דלא ידעי' אי כרב אי כשמואל דליכא למיקם עלה דמלתא מאן ס"ל כרב ומאן כשמואל. ובספינה כולי עלמא לא פליגי דתרווייהו שוי שיעורייהו במשיכה: כי פליגי באותיות. היכי מיקני: והכי קאמר ת"ק. ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה. ב)ספינה נקנית במשיכה ואותיות במשיכה: והכי קא"ל ר"נ לת"ק וכו': אי איכא שטרא. דמקני ליה הני שטרות קני ואי לא לא קני: וחכמים אומרים בין שכתב לו שטר שמקנה אותן שטרות ולא מסר לו אותן השטרות. ובין שמסר לו ולא כתב כו'. רבי אומר כת"ק וחכמים כר' נתן: במאי אוקימתא. מלתא דת"ק כרבי: ספינה נמי. לתנא קמא תיקני במסירה כי היכי דסבירא ליה לרבי:

א) לכאורה צ"ל ר' נתן. ב) אולי צ"ל וקא"ל ר"נ לת"ק ספינה נקנית במשיכה ואותיות אי איכא שטרא וכו'.

רש"א

מסורת הש"ס

א) [לקמן עז. קסט: קפג. יבמות קטז. קדושין מז: סנהדרין לא.]: ב) קדושין מז: סנהדרין לא.:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ובשטר וכו' אחר עלוי' ולקמיה כצ"ל ותיבת זה נמחק: (ב) תום' ד"ה אי כרבי וכו' במסירה לא וא"כ: (ג) בא"ד היכי קתני אותיות נקנות:

דף עה: ד"ה אחוז

צ"ל מפקיד רש"ש

ו א ב ג מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ג ועיין בהשגות וכמ"מ סמג עשין מב טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף ט

ח ד ה מיי' שם פ"ג הל' ג ועיין כמ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

ט ו מיי' שם פ"ו הל' י ועי' בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף א:

עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה לא קשיא כאן ברשות הרבים כאן בסימטא במאי אוקימתא להא בתרייתא ברשות הרבים אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה ואי ברשות הרבים ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא א) אביי ורבא דאמרי תרוייהו ב)מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם ג)משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם ב) ד)והגבהה קונה בכל מקום מאי עד שימשכנה נמי דקאמר ומאי עד שישכור את מקומה דקאמר הכי קאמר עד שימשכנה מרה"ר לסימטא ואם רשות בעלים היא לא קנה עד שישכור את מקומה לימא אביי ורבא דאמרי כרבי אמר רב אשי (א) אי דאמר ליה לך חזק וקני הכי נמי הבא במאי עסקינן ה)דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר ג) ו)קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו אמר רב פפא ד)האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני (ג) הוא וכל שעבודא דביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמרית ליה טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא קני ה) וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך אמר לי אין לצור ולצור אמר

במאי אוקימתא ברה"ר אימא סיפא. וא"ת דמשמע דאי מיירי בסימטא ניחא ואמאי כיון דידע מילתא דאביי ורבא תקשי ליה היכי מהניא מסירה בסימטא לפירוש ר"י וי"ל דאי מיירי בסימטא ניחא דפליגי רבי ורבנן אי מהניא מסירה בסימטא או לא ואביי ורבא כרבנן אבל אי מיירי ברשות הרבים לא הוו לא כרבי ולא כרבנן דאפילו רבי מודה דמשיכה קניא: ואי ברה"ר ממאן אוגיר. תימה לרשב"א ואי בסימטא נמי ממאן אגרה וי"ל דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם: ה"ק [כו'] אי ברשות בעלים היא לא קני עד שישכור. מה שפירש בקונטרס דרשות בעלים היינו רשות מוכר אין נראה לרשב"א דהא משמע לא קנה במסירה עד שישכור את מקומה מכלל דלרבי קני במסירה וברשות מוכר פשיטא דלא קנה במסירה דדוקא בחצר שאינה של שניהם קאמרי אביי ורבא דקניא מסירה ונראה לרשב"א לפרש דרשות בעלים לאו רשות מוכר קאמר אלא כלומר אי רשות שיש לה בעלים היא כמו חצר שאינה של שניהם וכן לר"י: ומר סבר מראה מקום הוא לו וא"ת אביי דחשיב לקמן בפרק גט פשוט (דף קסה:) רבן שמעון בן גמליאל ו) (ורשב"א) כולהו סבירי להו מראה מקום הוא לו אמאי לא חשיב רבי בהדייהו וי"ל דלא חשיב אלא השנויין במשנה ולרשב"א נראה משום דאיכא למידחי דפליגי במסירה אי קניא בסימטא או לא: אמר רב פפא האי מאן דמזבין שטרא כו'. אומר רשב"א דאין להביא ראיה דסבר רב פפא דאין אותיות נקנות במסירה דדלמא סבר רב פפא דצריך להביא ראיה ונהכי צריך לכתוב שיהיה לו נראיה ולא משום דאין נקנה במסירה ומיהו אי רב פפא אמר דצריך לכ"ע דלרבי נמי דאותיות נקנות במסירה צ"ל לו קני וכל שעבודא דאית ביה יש להביא ראיה שאין הלכה כרבי דתניא בפרק האיש מקדש (קדושין דף מז: וסם) התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומפרש דפליגי בדרבי דר"מ אית ליה דרבי דאותיות נקנות במסירה ורבנן לית להו דרבי ואבע"א דכ"ע לית להו דרבי והכא בדרב פפא קא מיפלגי דאמר רב פפא האי מאן דזבין (ד) מידי לחבריה צריך למכתב ליה כו' ומדלא קאמר דכ"ע אית להו דרבי ש"מ דאין הלכה כרבי אבל אי לא אמר למילתיה אלא אליבא דחכמים דאמרי עד שיכתוב וימסור אבל לרבי דאמר במסירה לחודה קני כיון שמיקל בקנין קני נמי אע"ג דלא אמר ליה קני לך וכל שעבודיה אין ראיה משם דלא מצי למימר דכולי עלמא אית להו דרבי דהו לא הוה מצי למימר דקמיפלגי בדרב פפא ומיהו אכתי נראה לרשב"א שיש לדקדק מדקאמר בתר הכי דכולי עלמא אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קא מיפלגי ואי הלכה כרבי הו"ל למימר דכ"ע לית להו דרב פפא דכיון דרב פפא לא איירי אלא לרבנן ואין הלכה כמותן אלא ודאי הלכה כרבנן דאין אותיות נקנות במסירה ומיהו גם זה נראה לרשב"א לדחות דאי הוה אמר דכ"ע לית להו דרב פפא הוה משמע דדברי רב פפא אינם אמת ודברי רב פפא הן אמת אליבא דרבנן: קני לך איהו וכל שעבודיה. בפ' מי שמת (לקמן דף קמז: וסם) משמע דמכירת שטר לא הוי אלא מדרבנן דקאמר התם אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע אינה אלא מדרבנן ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא הייט דאין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אלמא מוכר שטר מדיכול למחול הוי מדרבנן והאי דאיצטריך בפרק הזהב (ב"מ דף מו:) למעט שטרות מאונאה הייט שמא שטר לאחר יאוש ומוכרו לבעליו ביוקר או לווה וקנה בלא שטר ונותן לו דמים על מנת שיכתוב לו שטר ואם תאמר אמאי לא

עד שימשכנה. לרשות המיוחד לו: עד שישכור. לרשותו של אדם קונה לו כדנפקא לן מואם המצא תמצא בידו הגנבה: לא קשיא. הא דאמר רבי ספינה במסירה היינו ברשות הרבים כגון רקק מים שברשות הרבים דאי אפשר במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו כגון בחצר של שניהן או בסימטא כדלקמן וכיון דאי אפשר במשיכה קנה ליה במסירה והאי דקאמר ת"ק דר' נתן דהיינו רבי ספינה במשיכה היינו בסימטא כגון מבואות קטנים הפתוחין לרשות הרבים ויש בהן מים וספינה עומדת שם דכיון דאינו רשות הרבים ממש אלא דזימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילי להתם ויש רשות לאדם לשבת שם הרי הוא ברשות כל מי שעומד שם לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו וכיון דאפשר במשיכה לאו אורחא דסימטא במסירה ולא מקניא במסירה ומשום הכי קאמר ספינה במשיכה ואותיות במסירה דמשמע אבל בספינה לא מקניא במסירה דהאי כי אורחיה והאי כי אורחיה רה"ר במסירה וסימטא במשיכה כן נראה בעיני: הכי גרסינן בפר"ח אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה כו' ואי ברה"ר ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא אביי ורבא וכו': מאי עד שימשכנה. דקתני מרה"ר לסימטא ומאי (ג) שישכור את מקומה הכי קאמר אי ברשות בעלים היא לא קנה עד שישכור כו' וכן עיקר דתרי פירכי קפריך ברישא ולבסוף מתרץ להו תרוייהו והכי קפריך אי ברשות הרבים מיירי הך ברייתא היכי קאמרי רבנן עד שישכור את מקומה מי יוכל להשכירה וזה דקאמרי רבנן עד שימשכנה משיכה ברה"ר מי קניא בתמיה: דאמרי תרוייהו כו'. סברות ניהו מסירה. כגון בספינה ובבהמה גסה: קונה ברה"ר. דהא לא אפשר במשיכה. משיכה. בין בספינה בין בבהמה גסה וכ"ש בבהמה דקה קונה בסימטא שהוא מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה וכחצר של שניהן דמי וכיון דאפשר במשיכה לא מהניא ביה מסירה כלום דעיקר מסירה אורחה ברשות הרבים ומשיכה אורחה ברשות שיש לו חלק בו: אבל הגבהה קונה בכל מקום. אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו. ומשני מאי עד שימשכנה כו'. לא ברשות הרבים מיירי אלא שימשכנה מרשות הרבים לסימטא דקניא ביה משיכה ומאי עד שישכור כו' לאו ברשות הרבים קאי אלא הכי קאמר והיכא דברשות מוכר היא לית ליה תקנה לא במסירה ולא במשיכה עד שישכור את מקומה: לימא אביי ורבא דאמרי כרבי. דאמר ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים ולא כרבנן דאילו רבנן לית להו מסירה קונה ברשות הרבים דמשום הכי אמרי לא קנה עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא והיכי שבקי רבנן ואמרי כרבי: כל היכא דאמר ליה בעל הספינה ללוקח לך חזק וקני. והוא לקחה ואחז בה דהייט מסירה כולי עלמא לא פליגי דקני דודאי נקנית במסירה ברשות הרבים: רבנן סברי קפידא. לא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה שאם ירצה מוכר יוכל לחזור בו כל זמן שלא משכה זה לרשותו: מראה מקום. אי בעית אפילו למשכה מיד לרשותך לך משוך דהא במסירה אקניתיה לך: צריך למיכתב. שטר אחר: קני לך כו'. ולפרושי אתא דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דרבי ואמרי עד שיכתוב וימסור וגם בא לפרש היאך יכתוב ליה ההוא שטרא: אמריתה לשמעתא. נתווכחתי בשמועה זו ורב אשי כרבי סבירא ליה דאותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר: הא לא כתב ליה הכי. אלא מסר בלא שטר אחר לא קני כרבנן ואמאי וכי לצור על פי צלוחיתו קנאו זה הא סברא היא דמשום גביית חוב הכתוב בו קזבין ליה והלכך במסירה לחוד מיקני כרבי: ואמר לי אין לצור ולצור. ואי משום אונאה יתר משתות ליהוי ביטול מקח ומחזיר לו דמיו וזה יחזיר לו שטר חוטו:

הכי

רבינו גרשום

לא קשיא. היכא אמר רבי דספינה נקנית במסירה ברה"ר קינה לה במסירה ולא במשיכה משום דרה"ר היא ולית להני רשותא כלל ברה"ר ואמטו להכי אם מסר לו קנה משום דהוציא מחזקתו ומכחו. אבל במשיכה אינו קונה משום דכל משיכה דמשיך מרשותא דחבריה ומכניסה ברשותיה הוא והאי רה"ר לאו רשותא דתרוייהו הוא. והאי דקאמר ת"ק ספינה נקנית במשיכה היינו (טעמא). בסימטא. מקום שאינו רה"ר גמור אלא מקום הוא שיש בו רשות לשניהם לזה כמו לזה להכי קני ליה במשיכה ולא במסירה. משום דכיון דמשך ליה לספינה מרשות דהאי ומכניסה לרשות דהאי קני לה: במאי אוקימתא. להא דנקנית במסירה ברה"ר: והא אביי ורבא וכו' מסירה קונה ברה"ר. כדפרישית לעיל: ומשני לעולם מוקמי להיא מלתא בתרייתא דרבי ברשות הרבים ודקא קשיא לך הא דסיפא הכי קתני לה: מאי עד שימשכנה נמי דקתני לאו משום דמשיכה קונה ברה"ר אלא עד שימשכנה מרה"ר לסימטא דהיינו רשותיה: אי הכי דמוקמת לה ברה"ר אימא סיפא או עד שישכור את מקומה הלוקח וכו' הרי כבר תריץ לה עד שימשכנה מרה"ר לסימטא: ואם ברשותו של בעלים הוא. החפץ בביתו של מוכר הוא ברשות שאין יכול למושכו שם לא קנה הלוקח עד שישכור את מקומו שהחפץ מונח בו מן המוכר שעכשיו דומה כמו ברשותו של לוקח מונח: לימא אביי ורבא דאמרי. תרוייהו לעיל מסירה קונה ברה"ר וכו' דס"ל כרבי דכן הכי נמי אמר רבי לעיל ושבקי רבנן ועבדי כרבי: אמר רב אשי. לעולם אפי' כרבנן ס"ל. וכל היכא דאמר ליה המוכר ללוקח לך חזק וקני בהאי מקח כ"ע לא פליגי דאפי' רבנן מודו דבמסירה סגי אפי' ברה"ר: כי פליגי היכא דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר קפידא. כלומר דאינו קונה עד שימשכנה מרה"ר לסימטא. ורבנן סברי הואיל דאמר ליה לך משוך וקני אע"ג דספר לו [לא קני] דכל שעה היה המוכר מקפיד דלא מיקני עד דמשיך ליה הכי ולא מהני בית מסורה: ומר סבר. דבי דאמר במסירה מני האי דקאמר ליה לך משוך וקני מראה מקום הוא לו כי היכי דליקני בעיקר קנינה במשיכה. וה"ה דקני ליה נמי במסירה ברה"ר: צריך למיכתב ליה בשטרא אחריני קני לך איהו וכו'. וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך לשטר זה המקבל שתהא קנוי שותו בלא זכיית הממון שבו: אמר ליה אין. דודאי אי לא כתב ליה בשטר אחרינא קני ההוא שטרא וכל שעבוד דביה לא הוה שוה לו אותו השטר שקנה לבדו אלא לצור ע"פ צלוחיתו דאמרי' דלהכי מכרו לו ולא למיגבי ביה

אמר

מסורת הש"ס

א) לקמן פד: ב) קדושין כו. ג) [לקמן קס] קדושין מח:] ד) [קדושין מז:] ה) [ב"ק מ] ב"מ ז: יג.] ו) [צ"ל ר' שמעון ור' אלעזר]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב א[שי] אי דאמר וכו' במ[אי] עסקינן) תא"מ. ונ"ב ס"א אי דאמר ליה [לך] חזק וקני כ"ע לא פליגי כי פליגי דאמר: (ב) ש[ם] קני לך הוא וכל (ג) רשב"ם ד"ה מאי עד וכו' ומאי עד שישכור (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' דזבין שטרא לחבריה

אמר אמימר הלכתא א) אותיות נקנות במסירה כרבי אמר ליה רב אשי לאמימר ב) גמרא או סברא א"ל גמרא אמר רב אשי סברא נמי הוא דאותיות מילי נינהו ומילי במילי לא מיקנין ולא ג) והאמר רבה בר יצחק אמר רב שני שטרות הם *זכו בשדה (א) לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה

הכי גרסינן אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה כרבי. וכן ריהטא דגמרא ומסקנא בהרבה מקומות דאותיות נקנות במסירה ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר: אמר רב אשי סברא היא. דאין השטר מועיל כלום לקנות שטר אחר על ידו אלא במסירה תליא מילתא: דאותיות. מכירת שטר חוב: מילי נינהו. דברים הוא מוכר ולא ממון ממש הלכך מעשה בידים דהיינו מסירה הוא עיקר קנייתן אבל שטר אחר לא מהני דמילי במילי לא מיקנו שטר לא יקנה בשטר: שני שטרות הן. חלוקין זה מזה: זכו בשדה זו לפלוני. אני מקנה לכם בסודר זה שדה זו לצורך פלוני וכן קנו לאותו פלוני כמו שלוה להם: חוזר בשטר. ואפי' אמר כתבו ותנו דכל זמן שלא בא ליד מקבל מתנה יכול זה לעקור שליחותו דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן דאם ייפה כחו במתנה בעל פה לא ניחא ליה דתיהוי מתנה בשטר ואע"ג דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל דף מ.) קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתבו דסתם קנין לכתיבה עומד הני מילי סתמא דמסתמא ניחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה אבל היכא דמוחי לא כתבינן בעל כרחו: ואינו חוזר בשדה. שכבר זכו וזכין לו לאדם שלא בפניו: על מנת שתכתבו כו'. הכי קאמר לא יזכה עד שיבא השטר לידו: אם קדם מוכר כו'. מי שצריך למעות ורוצה למכור מנכסיו לחבירו ופעמים שהוא מוצא סופר וכותב שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו ללוקח כל שעה שירצה למכור: כאותה

לא קני מדאורייתא גם שעבוד הקרקע הכתובה בו דהא קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה ואפילו בלא מסירת שטר חוב יקנה ויש לומר דכמו שאינו יכול להקדישו כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף לא.) כיון שהקרקעות אינם ברשותו כך אינו יכול להקנותן מן התורה והא דלא תקינו רבנן שיוכל להקדישן כמו שתקנו שיוכל להקנותן לפי שאין הקדש כל כך צורך ומיהו אור"ת דיש לדחות שהיא דמי שמת דהכי פריך אא"ב דאורייתא משום הכי אין יכול למחול שאין כאן יורש אחר דמקבל מתנה הוא היורש דמתנת שכיב מרע דריש *בים נוחלין (לקמן דף קמז.) מקראי דירושה מוהעברתם יש לך העברה אחרת שהיא כזו ולעולם מכירת שטר איכא למימר דהוי מדאורייתא ומכל מקום צריך טעם שפיר דאמאי לא הוי קנין גמור ויכול לומר לו הלוה לאו בעל דברים דידי את ויקנה לגמרי שלא יוכל עוד למחול כיון דאקני ליה שעבוד הקרקעות בשטר:

אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה. כתב רב יהודאי גאון דאין אותיות נקנות בחליפין ולר"ת ולר"י נראה דגרס אין אותיות נקנות במסירה כרבנן דהכי הלכתא ומייתי ראיה מסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) דאמר ההיא איתתא דנפק שטר מתותי ידה אמרה ידענא בהאי שטרא דפריע הוא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה א"ל לאו משום דאי בעיא קלתיה ואי הלכתא כרבי מאי פריך רבא ורב נחמן נמי אמאי לא מהדר ליה דודאי נאמנת משום דאותיות נקנות במסירה ועוד דקאמר התם היכא דאמרי לא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא והא אי בעיא קלתיה אמר ליה כיון דאתחזק בבי דינא אי בעיא קלתיה לא אמרינן והשתא אי הלכתא כרבי אמאי לא פריך רבא כמאן דלא כרבי ורב נחמן נמי אמאי לא הימנה נהי דאי בעיא קלתיה לא אמרינן כיון דאתחזק מכל מקום להימנה משום דאותיות נקנות במסירה אלא משמע דאין הלכה כרבי והא דאמר במי שמת (לקמן דף קנא.) אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי אמרה ליהוי לעמרם ברי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל הא לא משך משמע דאי משך קנה הני מילי מתנת שכיב מרע שאינו יכול לכתוב דדברי שכיב מרע ככתובים דמו והיו סבורים דמשיכה מיהא בעי כיון דבעלמא בעי מסירה ושטר ולא דמי לשאר מילי דשכיב מרע ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) גבי ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי משמע דאי תפסתינהו מחיים קניא ואע"ג דליכא כתיבה אור"י דהיא לא היתה רוצה לקנות המלוה אלא התם רצתה לדחוק היתומים שיפרעו לה על ידי שתעכב השטרות בידה שלא יוכלו לגבות החוב והא דאמר בגט פשוט (לקמן דף קעג.) אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אין צריך להביא ראיה לאו משום דסבר רבא דאותיות נקנות במסירה דהא בסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף לא.) משמע דסבר דאין אותיות נקנות במסירה כדפרישית אלא אליבא דההוא דהתם קיימי ומיהו אביי סבר ודאי דנקנה במסירה בפרק האשה שלום (יבמות דף קטו:) גבי הא דמייתי רבא ראיה דלא חיישינן לתרי יצחק מדגבי רבה בר אבוה בהנהו שטרי דמחוזא דכתב בהו נאגי בר חבי ותבי בר נאגי אע"ג דשכיחי טובא במחוזא ואביי דאמר התם למאי ניחוש לה אי משום נפילה מיזהר זהירי ואי משום פקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ומהתם יש להביא ראיה דרבא סבר אין נקנה מדמייתי מהתם דלא חיישינן לתרי יצחק דאי סבר נקנה היכי מייתי מינה הא התם ליכא למיחש למידי כדקאמר אביי דלנפילה ופקדון לא חיישינן דהא רבא אית ליה בגט פשוט דא"צ להביא ראיה והיינו משום דלא חייש לנפילה ופקדון אלא ודאי אין נקנה ולהכי מייתי דכי היכי דלא חיישינן דלמא מסר ליה הכי נמי לא חיישינן לתרי יצחק ואין לדחות דהכי מייתי אם איתא דחיישינן לתרי יצחק אע"ג דלא הוחזקו דאי בהוחזקו פשיטא דחיישינן כדמוכח התם גבי הני שטרי הוה לן למיחש לנפילה ופקדון דשכיחי נאגי בר חבי טובא במחוזא מדקאמר מאי אמרת דלמא מסר ליה משמע דמכח זה דייק רבא וא"ת וכיון דסבר רבא דאין נקנה א"כ הא דדייק רבא בריש כל הגט (גיטין דף כד: ושם) הא קטנה מלי מגרש זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים והיכי דייק דלמא לעולם אין מוציאין דחיישינן דלמא מסר ליה לקנות ואין אותיות נקנות במסירה אבל בגט ליכא למיחש כי למה היתה מוסרת לחברתה דלא שייך שום קנין במסירה לחברתה וי"ל דגרסינן התם רבה מדאיירי אביי בתר הכי ואפילו אי גרס רבא נראה לרשב"א דשפיר דייק דכי היכי דקטנה מלי מגרשה ולא חיישינן לפקדון ולשמא מסרה לה לגור ע"פ גלוחיה ה"נ שני יוסף בן שמעון מוציאין ולא חיישינן [לשמא מסר ליה לקנות] ולשמא מסר לו לגור על פי גלוחיתו דלגבות החוב הם יודעין דאין המסירה מועלת דאין אותיות נקנות במסירה: אותיות מילי נינהו ומילי במילי לא מיקני. ואור"י דמסירת השטר קרוי מילי דקאמר ליה קני לך שטר זה דהיינו מילי בעלמא אבל כשכותב שטר בשמו על השעבוד אין לך מעשה גדול מזה: חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. וא"ת כיון שאין מזיק לו כלום בין במתנה בין במכר נכתוב לו ממה נפשך (ג) שלא יוכל לכפור לו כיון דאין מפסיד בכתיבה אפילו במכר דליכא למימר שאינו רוצה שיטרוף ממשעבדי דאפילו בלא שטר גובה מנכסים משועבדים כדאמר בחזקת הבתים (לעיל דף מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים וי"ל דמפסיד לפי שע"י שטר יצא קול שמכר אי כתב ולא ילוו לו כל כך ברצון לפי שאין לו כל כך קרקעות ואע"פ שהלוקח ודאי יכול לחזור בו דמצי אמר אדעתא דלא תכתוב לי שטרא לא זבני מ"מ מוכר יכול לחזור בו בשטר ואם לא ירצה הלוקח ליקח בלא שטר יניח ורבינו תם מפרש דבשטר מתנה דוקא מיירי דלא ניחא ליה דליפוש שטרי עילויה דהעולם לא ידעו שהוא שטר מתנה אלא יסברו שהוא שטר חוב או שטר מכר ושיעבד קרקעותיו ולא יקנו ברצון ממנו לפי שיראים שיטרפו מהן אבל בשטר מכר אין יכול לחזור בו דמסתמא אדעתא דכתיב ליה שטרא זבין ליה וקשה דלקמן בגט פשוט (דף קסח:) (*תנן) מי שפרע ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים כתבנו ונתמנו אין כותבין ונותנין אפילו בלא אחריות דחיישינן שמא פרע לו ורוצה לגבות שנית אבל בשטר מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו והשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף ומשום אפושי שטרא לא חיישינן שמא לא ידעו העולם ששתי פעמים נכתב על שדה אחת ויסברו שמכר שדה אחרת או שהוא שטר חו'

יקנה

עין משפט
נר מצוה

י א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף ו:

יא ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ז:

נ"ל במי שמת

רבינו גרשום

אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה. ואע"ג דכתב ליה קני לך וכל שעבודיה לא קני בלא מסירת השטר של שעבוד: חוזר בשטר. דלא אמר זכו וכתבו ותנו: ואינו חוזר בשדה. כיון שכבר זכו בשדה זו לפלוני: חוזר בזה ובזה. כל זמן שלא כתבו השטר: אם קדם וכתב לו את שטר המכירה. קודם שנתן לו המעות:

מסורת הש"ס

[לעיל פו. וש"נ]: [יבמות כה:] קדושין ... ע"ש לקמן קנ: ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשדה זו לפלוני: (ב) תוס' ד"ה חוזר וכו' ... כדי שלא יוכל ... כלשון מגומגם ... כתב כתיקונו ... וא"ת ומה תובה יש ... אם שטר מתנה ... אין מפסיד כלום ... עליו אחריות ומלוה ... כדי שלא יכפור ... ואב מכר הוא נמי ... מפסיד דאי משום ... אפי' בלא שטר ... דאמר בפ' מ"ס כו':

כאותה ששנינו א) כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו "כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזו היא ששנינו ב) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ושטר וחזקה "אגב שאני דהא מטבע "דלא ניקני בחליפין "ואגב ארעא ניקני "כי הא ג) דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך: אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי וכו': ד) מאי אנתיקי אמר רב פפא ה) עיסקא דבגווה: מתני' ו) "מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון ז) "מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד ח) ר' יהודה אומר הדמים מודיעין כיצד אמר לו מכור לי צימדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכמים אומרים "אין הדמים ראיה: גמ' תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו "מכר את הקרון מכר את הפרדות והא אנן לא מכר תנן אמר ליה איסמייה אמר ליה לא תיתרגם מתניתיך "באדוקין בו: מכר את הצמד לא מכר את הבקר וכו': היכי דמי אילימא דקרו לצימדא צימדא ולבקר בקר פשיטא צימדא זבין ליה בקר לא זבין ליה ואלא דקרו ליה נמי לבקר צימדא כוליה זבין ליה "לא צריכא באתרא דקרו ליה לצימדא צימדא ולבקר בקר ואיכא נמי דקרו לבקר צימדא ר' יהודה סבר הדמים מודיעין ורבנן סברי אין הדמים ראיה ואי אין הדמים ראיה ליהוי ביטול מקח

וכי

רשב"ם

כאותה ששנינו. שמותר לעשות כן אע"ג דמיחזי כשיקרא דאין כאן הפסד לשום אדם אלא למוכר עצמו שאם יאבד השטר וימצאנו לוקח שכתב בשמו יטעון שלקחו מזה המוכר ואי הוא לא חייש להכי אנן לא חיישינן בשבילו: כיון שהחזיק זה. הלוקח בקרקע מסקנא דמילתיה דאמורא הוא ולא מן המשנה: נקנה השטר. שנכתב קודם המכירה לזה הלוקח בכל מקום שהוא שהרי דעתו של מוכר להקנות השטר ללוקח וקני ליה לשטר אגב קרקע כדין כל מטלטלין הנמכרין עם קרקע שנקנין בחזקת קרקע כאילו עבד משיכה במטלטלין גופייהו וכדמפרש: וזו היא ששנינו כו'. בקדושין (דף כו.) נפקא לן מקראי: שאין להם אחריות. מטלטלין ושטר: שיש להם אחריות. מקרקעי: בכסף בשטר ובחזקה. בכסף שקבל מן הקרקע או שהחזיק בה נקנין גם מטלטלין וקס"ד השתא דהשטר במילי בעלמא מיקני שנתרצה המוכר להקנות ללוקח ואע"פ שלא בא השטר לידו דלוקח קני ליה כ"ש לעיל דשטר בשטר מיקני דאילו הכא אפילו במילי גרידי קני ליה בלא שטר וכ"ש דמיקני במילי הכתובים בשטר: ומשני מאי דקני שטר אגב ארעא שאני. דכיון שהחזיק בקרקע קני ליה לשטר אגב ארעא דמקראי נפקא לן בקדושין ולאו היינו מילי אלא מעשה גדול הוא כמשיכת הממון עצמו: דהא מטבע כו'. בפרק הזהב והתם מפרש טעמא: בחליפין. בקנין סודר: אגב אסיפא. סף ביתו מקרקע כדי שיביאם לו והיינו הרשאה ואילו לא אקנינהו ניהליה לא הוו יהבי ליה דלא ליחייבו באונסא דאורחא כדאמר בב"ק: נפק לאפיה. מרוב שמחת מעותיו שהביא: עד תווך. מקום במסכת נדה (דף נג:) וכך שמו ולאשמועינן אתא דמשום קנין זה מסרו לו המעות דכיון דנפק לאפיה שמעינן דהביא המעות: העבדים. המשמרים והמנהיגים הספינה: המרצופין. שקין גדולים שבהן משימין הפרקמטיא אשר בספינה: עיסקא דבגווה. פרקמטיא שבה: מתני' קרון. עגלה: הפרדות. המושכות בקרון ובשאין אדוקין בו מיירי כדמפרש בגמ' דרך פרדות לקרון וצמד לבקר וכלים לחמור: צמד. הוא העול וכלי העגלה קטנה והעגלה עצמה המחברין את השוורים יחד: לא מכר את הצמד. דברי הכל היא אלא דפליגי רבי יהודה ורבנן בפירוש דהך מילתא דלרבי יהודה זימנין מכר זימנין לא מכר ולרבנן לעולם לא מכר: אין הדמים ראיה. אלא במתנה ביקש ליתן לו המותר אי נמי ליהוי מקח טעות כדאמרינן בגמרא ויחזיר לו מעותיו ויטול צמדו:

גמ' איסמייה. מקמי מתניתין: תתרגם מתניתא בשאדוקין בו. שקשורין ביחד בשעת המכירה הלכך הכל מכר ומתניתין בשאין אדוקין: היכי דמי. דמיפלגי רבי יהודה ורבנן: אילימא דקרו ליה. באותה העיר לצימדא צימדא העול קורין אותו באותה העיר צמד ולא השוורים: ולבקר קורין בקר. ולא צמד: הכי גרסינן צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה· ואמאי קאמר רבי יהודה דדמים מודיעין שמכר את הבקר והלא בקר אינו בכלל צמד כלל דנימא לשון שלו כך הוא שקרא גם לבקר צמד ואפילו בשאדוקין בו נמי לא קני דהא לא מפלגינן בין אדוקין לשאינן אדוקין כדמפלגינן גבי קרון ופרדות ולקמיה בשמעתין נמי אמרינן דמתניתין מילי מילי קתני: הכי גרסינן ואלא דקרו ליה נמי לבקר צמד כולה זבין ליה. דכי האי גוונא גרסינן גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה בפרק המוכר את הבית (לעיל דף סח:): כולה זבין ליה. ואמאי אמרי רבנן אין הדמים ראיה הא ודאי כיון דכולי עלמא קורין גם לבקר צמד וגם הדמים מודיעין עליה דמוכר רמיא לגלויי דלא בקר קא מזבין אלא העול לבדו ומדלא פירש אמרינן שמכר הכל: ה"ג לא צריכא באתרא דאיכא דקרו ליה לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא דקרו נמי לבקר צמד. והשתא מספקא לן בהאי גברא מהי מינייהו הוא אם קרא לבקר צמד אם לאו: רבי יהודה סבר הדמים מודיעין. שהוא מן הקורין לבקר צמד ובקר מכר עם הצמד: ורבנן סברי. כיון דיש קורין לבקר בקר ולא קרו ליה צמד לא אמרינן הדמים מודיעין דדלמא האי מינייהו הוא ולא מכר את הבקר דיד לוקח על התחתונה דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא אמרינן דמים מודיעין אבל היכא דכל בני העיר קורין לבקר צמד כיון דפשיטא לן דהאי גברא רגיל לקרות גם לבקר צמד וגם דמים הרבה יש כולה זבין ליה: ואי אין הדמים ראיה. כלומר נהי נמי דאין הדמים ראיה ומכר את הצמד לא מכר את הבקר דמשמע אבל הצמד מכור ואמאי ליהוי ביטול מקח שיבטל המקח ויחזיר לו דמיו ויטול צמדו כדין כל אונאה יתר משתות דבטל המקח בפרק הזהב (ב"מ דף מט:) ובשתות מלומלם אמרינן קנה ומחזיר אונאה ובפחות הוי מחילה:

ה"ג

תוספות

נקנה השטר בכל מקום שהוא. ואם תאמר והיכי מוכח מהכא דמילי במילי מיקנו הא הכא לא קנו שעבוד השטר דבלאו הכי שעבד נכסיו דמוכר שהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואין מועיל אלא לקנות שטר עצמו וי"ל דמשמע ליה בכל ענין בין החזיק בעדים בין בלא עדים שלא נשתעבדו נכסיו ובכל ענין קתני נקנה השטר בכל מקום שהוא אבל אכתי קשה דהיכי מוכח מהכא דמיקנו מילי במילי דהכא לא חזינן דמיקנו אלא לענין שטר מכר הכתוב בשם מוכר ללוקח ובההיא ודאי מהניא מסירה בלא כתיבה לכולי עלמא אבל מוכר או נותן שטר שיש לו על אחרים לעולם לא מקנו במילי במסירה לחודה עד שיכתוב ונראה לפרש דהכי פריך והא אגב מילי נינהו וקנין גרוע הוא (א) דאפ"ה מקני בלא מסירה לקנות שעבוד שטר הכתוב בשמו א"כ אפילו בשטר שאינו כתוב בשמו תועיל מסירה בלא כתיבה כיון דשעבוד כל כך קל לקנות ומשני אגב שאני דאין אגב קנין גרוע דאלים קנין אגב כמסירה גמורה דהא אפי' דבר דאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע וחשיב כמסירה ומשיכה והגבהה ורבינו שמואל מפרש דהשתא לא אסיק אדעתיה קנין אגב וס"ד דקני במה שנתרצה לו וקשה דא"כ אמאי איצטריך למימר כיון שהחזיק בקרקע נקנה כו' כיון שאינו קונה ע"י כך וי"ל דס"ד דלא נתרצה לו עד שיחזיק ומ"מ מילי נינהו כיון דקני ע"י מה שנתרצה:

רב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי. לפי ספרים דגרסי בהגוזל (ב"ק דף קד: ושם) דהוה מסיק קשה דהיכי קנינהו ניהליה והא נמי היכי כתבינן הרשאה אמלוה הא אמר בפ' מי שמת (לקמן דף קנב.) מתנת שכיב מרע שכתב בה קנין ארכבה אתרי ריכשי כו' הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני משמע דבריא לא מצי למיקני הלואה אפי' בקנין דהתם בקנין איירי וליכא למימר דהתם מיירי בהלואת מטבע שאינו נקנה בחליפין דא"כ בחנם נקט הלואה דהוה ליה למימר מטבעותי לפלוני ועוד דאמרי' התם (דף קמח.) למימרא דסבר רב נחמן מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע דליתא כו' והאמר רב נחמן שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ומשני הואיל ויורש יורשה אי נמי במעמד שלשתן הוה ליה למימר דאיתא בבריא אפילו בהלואה דמטבע אגב קרקע ואור"ת דתקנת חכמים היא לענין הרשאה שיוכל לעשות שליח אפילו בהרשאת מלוה אע"ג דאין יכול להקנותה:

וכי

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' יג ועי' בהשגות ובמ"מ:
יג ב מיי' שם ועי' בהג"ל סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף י:
יד ג מיי' שם הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג סעיף א:
טו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
טז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם וסי' קכב סעיף א וע"ש:
יז ו מיי' פכ"ז מהלכות מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף ב:
יח ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
יט ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:
כ ט י מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב ועיין בהג"ה:
כא כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

כאותה ששנינו. כיון שנתן זה הלוקח המעות והחזיק בשדה אע"ג דעדיין לא בא השטר לידו נקנה לו השטר. אלמא דמילי במילי השטר קונה בלא מסירה: ומשני האי דקני השטר אגב ארעא שאני הואיל דהחזיק בקרקע דהא מטבע וכו' אבל בעלמא לא קני בלא מסירה: אגב אסיפא דביתיה. אגב חצירו שהיא לסוף ביתו: כי אתא. רב שמואל: נפק רב פפא לאפיה עד תווך כלומר עד אותו מקום מרוב שמחה שהביא לו מעותיו: פיסקא העבדים. המשמרים את הספינה: ולא את המרצופין שנושאים בהם הפרקמטיא מספינה ליבשה: אנתיקי עיסקא דבגוה. פרקמטיא: פיסקא מכר את הקרון. העגלה סתם: לא מכר את הפרדות. שמושכין את הקרון משום דלא שייכי לקרון. דרך פרדות למשוך קרונות ודרך שוורים לחרוש ודרך חמור למשוי ודרך סוס לרכיבה: א"ל איסמי. מקמי מתני': א"ל תתרגם מתניתך. בקשורין הפרדות בקרון בשעת מכירה מש"ה מכר הפרדות. אבל במתני' לא היו אדוקין בו: מכר את הצמד סתם לא מכר את הבקר. דהואיל דלא פירש. צמד היינו העול שמעמידין בו את השוורים: ר' יהודה אומר וכו' והכא אין הדמים ראיה. שמא במתנה רצה ליתנם לו: ואיכא דקרו נמי לבקר צימדא. ומש"ה קאמרי רבנן הואיל דאיכא דוכתא דקרו לצימדא צימדא ולבקר בקר לא מכר את הבקר הואיל דלא פירש אע"ג דאיכא דקרו לבקר צימדא: ור' יהודה אומר הדמים מודיעין. אע"ג דלא אמר הוו מכורין: ולרבנן אם אין הדמים מודיעין היכי הוה המקח קיים והא איכא ביה כמה וכמה אונאה מכל וכל ובדין הוי דיבטל כולו מקח דיותר משתות הוי אונאה ובטול מקח דהדבר ידוע שאין הצמד שוה מאתים:

ולא

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קסו: ב) [קדושין כו.] ג) ב"ק קד ע"ב ב"מ מו. לקמן קנ: ד) [לקמן עח.] ה) [פי' הוא הממון בתוך הספינה. ערוך ערך אנתיק:] ו) [לקמן עח:] ז) [ב"מ מט:] ח) שם:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נקנה וכו' ואפ"ה מיקני:

וכי תימא ביטול מקח לרבנן לית להו ולא והתנן *רבי יהודה אומר המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להן אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו מאי אין דמים ראיה נמי דקתני דהוי ביטול מקח ואיבעית אימא כי אמור רבנן אונאה וביטול מקח בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא אימור מתנה יהב ליה: **מתני'** המוכר את החמור לא מכר כליו נחום המדי אומר מכר כליו רבי יהודה אומר פעמים מכורין פעמים אינן מכורין כיצד היה חמור לפניו וכליו עליו ואמר לו מכור לי חמורך זה הרי כליו מכורין חמורך הוא אין כליו מכורין: **גמ'** אמר עולא מחלוקת בשק ודיסקיא וכומני דתנא קמא סבר סתם חמור לרכוב קאי ונחום המדי סבר סתם חמור למשאוי קאי אבל אוכף ומרדעת קילקלי וחבק ד"ה מכורין מיתיבי חמור וכליו אני מוכר לך ה"ז מכר את האוכף ואת המרדעת ואת הקילקלי ואת החבק אבל לא מכר שק ודיסקיא וכומני ובזמן שאמר לו היא וכל מה שעליה הרי כולן מכורין טעמא דא"ל חמור וכליו הוא דקני אוכף ומרדעת הא לא א"ל הכי לא (א) הוא הדין דאע"ג דלא אמר ליה חמור וכליו נמי אוכף ומרדעת מכורין והא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו שק ודיסקיא וכומני לא קני מאי כומני אמר רב פפא בר שמואל מרכבתא דנשי איבעיא להו בעודן עליו מחלוקת אבל בשאינן עליו מודה להו נחום המדי או דלמא בשאינן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו מודו ליה רבנן לנחום ת"ש ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו הרי כולן מכורין אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת הא מני רבנן היא אלא אי אמרת בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל מכורין הא מני לעולם (ב) בשאין עודן עליו מחלוקת ורבנן היא ואימא ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שראוי להיות עליו תא שמע רבי יהודה אומר פעמים מכורין פעמים שאינן מכורין מאי לאו אמאי דקאמר תנא קמא קאי רבי יהודה לא רבי יהודה מלתא

ה"ג: וכ"ת ביטול מקח לרבנן לית להו . כלומר דאונאה ודאי אית להו דמן התורה היא דכתיב לא תונו (ויקרא כה) אבל ביטול מקח לית להו אלא סבירא להו יותר משתות כשתות עלמה דמי וקנה ומחזיר אונאה : והתנן. בפרק הזהב: ר' יהודה אומר המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם דין אונאה ואמרו לו כו' . ואמרי' בגמרא עד כמה לא הוי אונאה אמר אמימר עד כדי דמיהן דהיינו יתר משתות לא הוי אונאה אליבא דרבי יהודה ואפילו להחזיר אונאה אלא מחילה היא דעביד איניש דזבין להו ביוקר ומדקאמרי ליה לא אמרו דאין להן אונאה אלא אלו המנוין במשנתנו עבדים ושטרות וקרקעות וטעמא יליף התם מקראי אבל לכל מילי אית להו דין אונאה וביטול מקח כך פירשו רבותינו ולא נהירא דהא לא שמעינן להו מהכא דאית להו ביטול מקח ביתר משתות אלא ש"מ דאיכא אונאה וצריך להחזיר הדמים ונראה בעיני לפרש כן ואי אין הדמים ראיה לקנות בקר עם הצמד אמאי מתקיימת מכירת הצמד לגמרי שלא יחזיר לו זה כלום ללוקח מאונאתו שכן משמע לשון המשנה מכר את הצמד לא מכר את הבקר אבל מכירת הצמד מכירה מעלייתא היא ואמאי לא מיבעיא דאונאתו היה לו להחזיר אילו נתאנה שתות אלא אפילו ביטול מקח ליהוי מן הדין דהא נתאנה יותר משתות טובא וכ"ת רבנן לית להו לא החזרת אונאה בשתות ולא ביטול מקח ביתר משתות אלא בכל ענין קנה ולא יחזיר לו כלום שאין לנו לכופו בב"ד לכך אם אינו רוצה לצאת ידי שמים והתנן אמרו לו לא אמרו אלא את אלו אבל שאר דברים יש להן אונאה וצריך להחזיר ואמאי אמרינן במתניתין אין הדמים ראיה דמשמע שהמכירה תתקיים לגמרי ולא יחזיר לו מוכר ללוקח ממעותיו כלום והאי דקאמר גמרא וכ"ת ביטול מקח לית להו לאו דוקא דהוא הדין דמאונאת שתות קפריך אלא משום דקפריך וליהוי ביטול מקח דרבותא קפריך מש"ה קאמר נמי וכ"ת ביטול מקח כו' : ומשני מאי אין הדמים (ג) היינו ביטול מקח שאין הדמים ראיה לקנות את הבקר להתקיים המכר אלא לא מכר את הבקר ויבטל המקח משום אונאת יתר משתות : בכדי שהדעת טועה. וסבור בלבו שכך שוה כגון שוה ה' בז' או ו' בח' והלכך בטל מקח דמקח טעות הוא אבל בכדי שאין הדעת טועה כמתניתין דצמד ששוה פרוטה אין קונין אותו במנה או מאתים ומסתברא כתירוץ אחרון וקמא שינויא דחיקא הוא: אימור מתנה כו' . יש לנו לומר דמתנה בעלמא הוא דיהיב ליה : **מתני'** כליו . בגמרא מפרש להו : רבי יהודה אומר כו' . כולה מיפרשא בגמרא : חמורך זו . כמות שהיא עם כלים שעליה : חמורך היא . כלומר אם זו היא חמורך מכור אותה לי דהיינו כמוכר את החמור סתם וסבירא ליה לרבי יהודה דאין כליו מכורין אפילו בעודן עליו : **גמ'** מחלוקת . דתנא קמא ונחום המדי בכלים העשויין למשוי החמור כגון שק ודיסקיא שעשוין [גי' שעשוין] ליטול בתוכו משאוי ולתת על החמור : וכומני . מרכבתא דנשי וכלעקמן וגם הוא ממין משאוי שהאשה יושבת כמשאוי דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי : דת"ק סבר . חמור לרכיבת אדם עומד ולא למשאוי הלכך המוכר את החמור סתם לא מכר אותם כלים העשויין למשאוי אלא אותם כלים העשויים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת ונחום המדי סבר חמור למשאוי עומד וקנה כולן גם האוכף ומרדעת דלטעון משאוי על גבן עשויין : אוכף ומרדעת . בין לרכיבה בין למשאוי : קילקלי . ליגנל"ש לקשור האוכף בחבישת החמור : חבק. פוטרי"ל ולרכי רכיבה הן : הא לא אמר ליה. חמור וכליו אלא סתם מכר לו את החמור לא קנה את האוכף ומרדעת ואם איתא לדעולא הא מני לא רבנן ולא נחום המדי אלא ע"כ באוכף ובמרדעת פליגי והא ברייתא רבנן היא : לא הוא הדין כו' . ורבנן היא ולא נחום המדי דלנחום מיקנא קני נמי שק ודיסקיא וכומני : והא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו . לא אהני האי ייתור לשון לטפויי שק ודיסקיא ולא קני להו כרבנן : בעודן עליו . הא שק ודיסקיא מחלוקת בעודן עליו בשעת מכירה אבל בשאין עודן עליו מודה להו נחום (ד) לרבנן דאין מכורין ואפילו אוכף ומרדעת נמי אין מכורין אם אינן עליו : או דלמא בשאין עודן עליו מחלוקת . ואפ"ה אוכף ומרדעת קנה : ת"ש ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו הרי כולן מכורין . אפילו שק ודיסקיא וכומני ובע"כ בעודן עליו מיירי דהא קתני וכל מה שעליו ואפ"ה קתני רישא דאינן מכורין בכלל החמור עד דא"ל בהדיא וכל מה שעליו כדקתני סיפא : אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת הא מני רבנן היא . דאמרי לא מכר את כליו אע"פ שעודן עליו : הא מני לא נחום ולא רבנן דהא בעודן עליו מיירי ואפ"ה לא מכר מסתמא עד דא"ל בהדיא וכל מה שעליה וכי היכי דפריך מסיפא ה"ל לפרוכי מרישא דקתני בהדיא לא מכר אלא משום דעיקר פירכיה ממה דקתני וכל מה שעליה דמשמע בעודן עליו מש"ה אלימא פרוכי מינה דסיפא : ת"ש רבי יהודה אומר פעמים מכורין כו' . ורבי יהודה בעודן עליו מיירי דהא קתני חמורך זו כליו מכורין דמשום דאמר זו דמשמע כמו שהיא טעונה מש"ה כליו מכורים ואמאי דקאמר ת"ק קאי דשמעינהו דמיפלגי בעודן עליו למר מכר ולמר לא מכר ואתא איהו למימר פעמים מכורין כו' ולהכריע ביניהם אתא : מילתא

וכי תימא לרבנן ביטול מקח לית להו כו'. הוה מצי למיפרך מרישא דקתני אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והקרקעות כו' מכלל דשאר דברים יש להן אונאה אלא משום דהוי מצי לדחויי הא מני ר' יהודה היא: **אבל** בכדי שאין הדעת טועה [לא אימור] מתנה כו'. אומר ריב"ם דליכא למיפרך מהכא לרב דאמר בפרק האשה (קדושין דף מו: ושם) גבי מקדש אחותו אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון דהתם אין המעשה קיים כל עיקר אבל הכא לענין צמד המקח קיים ואין סברא שמעות הצמד לא יחזיר והמותר יחזיר ומיהו האי שינויא לא שייך באיזהו נשך (ב"מ דף סג:) גבי האי מאן דיזיף פשיטי מחבריה ואשכח יתירתא אם בכדי שאין הדעת טועה לא צריך לאהדורי אימור במתנה יהבה ניהליה וי"ל דהתם ליכא למימר דפקדון הוא שאינו יודע שיחזור וימנה אותם ועוד אפילו יודע מסתמא כיון דלא הודיעו שהן יתירות אין דעתו לתבעו : **אבל** בשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי . לרבנן דלא קנה והיינו דוקא בשק ודיסקיא וכומני אבל באוכף ומרדעת אפילו אין עודן עליו קנה דתכסיסי דחמור הוו וקני להו כל היכא דאיתנהו ובקונט' לא פירש כן : **או** דלמא בשאין עליו מחלוקת . ה"נ הוה מצי למימר או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת : **יש** ספרים שכתוב בהן מאי לאו ר' יהודה טעמא דנחום קא מפרש לא ר' יהודה טעמא דנפשיה קאמר *והכי פריך מאי לאו ר' יהודה שמע לנחום דלא מחלק בעודן עליו בין א"ל חמורך זה בין א"ל חמורך הוא אלא לעולם קנה בעודן עליו וא"ל ר' יהודה דיש הפרש א"נ מפרש ממש ולא פליגי : כולהו

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח ופי"ג הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכו סע"ו:

כג ב מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף ח : [נ"ל הא"ס מקדש]

כד ג ד ה ו ז מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ו :

רבינו גרשום

ולא והתנן (ב"מ נ:) ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת.בדמים יקרים וכו' אמרו לו לא אמרו.דאין להם אונאה : אלא את אלו. העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אבל בהמה ושאר מילי אמרו דיש להו אונאה ומתבטל המקח: ומשני מאי אין הדמים ראיה . דקתני מתני' דודאי הוי בטול מקח הואיל שנתאנה . אבל אכתי להיכא דמכר את הצמד לא מכר את הבקר : ואי בעית אימא כי אמור רבנן אונאה ובטול מקח . הני מילי בכדי שהדעת טועה דהיינו כגון שתות דלא קים ליה לאינש אם נתאנה או לאו . אבל מתני' להיכא דמכר לו את הצמד במאתים זוז דאפ"ה לא מכר לו את הבקר ודאי אין הדעת טועה בכך דודאי ידעי ליה דלא שויא כולי האי ומתנה היא. ומאי דקאמר ויהיב מאתים זוז מתנה הוא דקא יהיב ליה : פיסקא המוכר את החמור . סתם לא מכר את כליו : אמר עולא מחלוקת . דרבנן ונחום דמתני' בהני כלים: בשק. שאוכל בו החמור : ודיסקא. אותו מרצוף שנושאין בו התבן לצורך אכילתו ומן עור עשוי : כומני . מפרש לקמן מרכבתא דנשים אוכף של נשים דכל הני למשוי נינהו. דת"ק סבר דמש"ה לא מכר הני דסתם חמור לרכיבה עומד ולא למשוי ומש"ה לא מכר הני דלאו כלי רכיבה הן : למשוי עומד. והני נמי משוי נינהו : אבל איכף ומרדעת . היינו לבד דלרכיבה עומד דברי הכל אפי' רבנן מודו דמכורין : חבק . לועז צינל"א: קילקלי . פ"יש"לא : טעמא דאמר וכו' . מש"ה מכר את האיכף ואת המרדעת הואיל ופירש : הא לא אמר ליה . חמור וכליו אוכף ומרדעת אין מכורין בסתמא וקשיא לעולא דאמר אבל אוכף ומרדעת דברי הכל מכורין : ומשני ה"ה וכו' והא קמ"ל דאע"ג דאמר לו חמור וכליו כומני ודיסקא לא קני. דלא לרכיבת אדם עומדין ולאו כליו ממש נינהו: מרכבתא דנשי . בלע"ז שנבונ"א : אלא דרכיבת אשה . שעשוי שוקיה מצד א"ד לא חשיב רכיבה אלא משוי: איבעיא להו בעודן

החמור בשעת מכירה איתו שק ודיסקא וכומני : מחלוקת . דרבנן ונחום דרבנן סברי אע"ג דבשעת מכירה עודן עליו לא מכרן משום דלאו לרכיבה עומד אלא למשוי ונחום המדי סבר הואיל דבשעת מכירה ע"כ עליו שייכין ליה : או דילמא בשאין עודן עליו מחלוקת . דרבנן סברי לא שייכא לחמור ונחום סבר שייכא : ת"ש . דקתני סיפא דברייתא דחמור וכליו(דקתני)ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו דהיינו כשעודן עליו כולן מכורין . אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת דרבנן והכא אמאי כולן מכורין משום דפירש לו ואמר לו הוא וכל שעליו . הא סיפא דקתני בזמן שאמר לו דיקא כרבנן דטעמא דאמר לו הא לא אמר לו לא . ואילו נחום סבירא ליה כיון דעודן עליו אע"ג דלא אמר ליה הוא וכל מה שעליו מכורין . אלא אי אמרת בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו אע"ג דלא אמר ליה הוא וכל מה שעליו הרי אלו מכורין הא סיפא דקתני בזמן שאמר דמשמע טעמא דאמר הכי מכורין הא לא אמר לא הוי מכורין אע"ג דעודן עליו.מני לא רבנן ולא נחום הואיל דתרווייהו מודו דכי עודן עליו אע"ג דלא אמר דהוו מכורין . ומשני לעולם אימא לך בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל הוא מכורין . ודקא קשיא לך הא סיפא מני . אליבא דמאן איצטרכא למתניא . לעולם אליבא דרבנן . ולא תימא בזמן שאמר הוא וכל מה שעליו דאי עודן עליו אע"ג דלא אמר הרי מכורין . אלא אימא בזמן שאמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו דמשמע דבשעת מכירה אינן עליו דהשתא ודאי טעמא דאמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו דמי כמו שישנן עליו והרי הן מכורין הא לא אמר לא : ת"ש מתני' ר' יהודה [אומר] פעמים מכורין וכו'. א) מאי לאו ר' יהודה טעמא דנחום מפרש דכי אמר נחום דמכורין כשעודן עליו דהיינו חמורך זה בכליו . אלמא דבעודן עליו פליג נחום עליה דרבנן : לא ר' יהודה. פליגי .

א) נ"י רבינו בכאן הוא כמו שכ' התוס' כאן בשם יש ספרים וכפי' השני שכ' דר"י מפרש ממש ולא פליגי .

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא א"ל הכי לא לא הוא הדין : (ב) שם לעולם אימא לך בשאין עודן עליו : (ג) רשב"ם ד"ה ומשני וכו' הדמים ראיה היינו : (ד) ד"ה בעודן וכו' נחום המדי לרבנן :

ב"מ מ:

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף יח:
כו ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף טז וע"ש שהגיה היפך במשנה בדין בור:
כז ג ד מיי' הלכה שם טוש"ע שם סעיף יז:
כח ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יח:

מסורת הש"ס

א) לעיל עג: ב) [שם]: ג) לעיל סג: [ע"ש ועי' תוס' לעיל סב: ד"ה מהוורתא]: ד) [לעיל סח.]. ה) [לעיל סב:]: ו) [לעיל עג.]: ז) [לקמן עט:]: ח) [נ"ל בר נחמני]: ט) [נ"ל יונתן]: י) [אבות פ"ב מ"א]: כ) [לעיל י: פ"ש ע"ז יח: ע"ש ועי' עוד סוטה ה:]: ל) [נ"ל חמישי דף נא: ושם]: מ) [ועי' תוס' סוכה ג: ד"ה כולא]:

מלתא אחריתי קאמר א"ל רבינא לרב אשי ת"ש א) מכר את הקרון לא מכר את הפרדות ותני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו מכר את הקרון מכר את הפרדות וא"ל והא אנן לא מכר תנן וא"ל איסמייה וא"ל לא תתרגם מתניתך באדוקים בו מכלל דמתני' בשאין אדוקים בו ומדרישא בשאין עודן עליו סיפא נמי בשאין עודן עליו אדרבה אימא רישא אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי ואמרינן ב) מאי אנתיקי אמר רב פפא עיסקא דבגוה ומדרישא בעודן עליו סיפא נמי בעודן עליו אלא תנא מילי מילי קתני [סימן זגם נסן] אמר אביי ר"א ורשב"ג ור' מאיר ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כי מזבין איניש מידי איהו וכל תשמישתיה מזבין ר"א דתנן ג) ר"א אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן ד) רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר ר' מאיר דתניא ה) ר' מאיר אומר מכר את הכרם מכר תשמישי הכרם ו) רבי נתן וסומכוס ביצית ודוגית נחום המדי הא דאמרן: רבי יהודה אומר פעמים מכורין וכו': מאי שנא חמורך זו ומאי שנא חמורך הוא אמר רבא חמורך זו ידע דחמרא דידיה הוא והאי דקא א"ל זו משום כליו קא"ל חמורך הוא דלא ידע דחמרא דידיה הוא והכי קא"ל חמורך הוא שתמכרנה לי:

מתני' א המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה ב מכר אשפה מכר זבלה ז) מכר בור מכר מימיה ג מכר כוורת מכר דבורים ד מכר שובך מכר יונים: גמ' היכי דמי אי דאמר ליה היא ובנה אפילו פרה ובנה נמי אי דלא א"ל היא ובנה אפילו חמור נמי לא אמר רב פפא ה דאמר ליה חמור מניקה ופרה מניקה אני מוכר לך בשלמא פרה איכא למימר לחלבה בעי לה אלא חמור מאי קא"ל ש"מ היא ובנה קאמר ליה ואמאי קרי ליה סיח שמהלך אחר סיחה נאה א"ר שמואל בר ח) נחמן א"ר ט) יוחנן מאי דכתיב (במדבר כא) על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו ונחשב חשבונו של עולם י) הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין ולהבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו שיחין אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה בעלי במות ארנון אלו גסי הרוח דאמר מר כ) כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם ונירם אמר רשע אין רם אבד חשבון אבד חשבונו של עולם עד דיבון (א) אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין ונשים

עד

תוספות

כולהו סבירא להו. לאו ממש אמרו דבר אחד דאין דבריהם שוין אלא כלומר בשיטה אחת הן וכי האי גוונא איתא ביבמות פרק ל)(שלישי) (דף ג) כולהו סבירא להו מאמר קונה קנין גמור):

מוטלין

רשב"ם

מילתא אחריתי קאמר. אינהו איירו בשאין עודן עליו אבל בעודן עליו דברי הכל מכור ואתא ר' יהודה לאפלוגי אדוקיא דידהו דאפי' בעודן עליו פעמים שאין מכורין: ואמר רב פפא עיסקא. דאית בה מיקרי אנתיקי אבל עיסקא דחוץ לספינה לא מיקריא אנתיקי הלכך על כרחך בעודן עליו מיירי וא"נ כל פרקמטיאות מיקרי אנתיקי מיהו מתני' לא איצטריך למיתני דלא מכר אלא עיסקא דבגוה אבל עיסקא דלבראי מינה מימר בעי בתמיה: מילי מילי קתני. חדא בעודן עליו וחדא בשאין עודן עליו שהכל הולך אחר מנהגו של עולם יש דבר שהוא בכלל חבירו בעודן עליו ויש דבר שאין בכללו אפי' בעודן עליו: כולהו סבירא להו כו'. לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי דהאי לית ליה סברא דהאי דלמר הא מילתא בטל לגבי דהך ולמר אידך מילתא בטל לגבי אידך ומיהו בחדא שיטה הולכין שמוסיפין מכירת תשמישין טפי מרבנן דידהו חוץ מר"מ לבדו דס"ל דכולהו מכורין שהרי אמר כל תשמישי כרם ומשום הכי לא קאמר אביי אמרו דבר אחד ובכל מקום שאמר אביי אמרו דבר אחד בגמ' כן צריך לפרש: דר"א ור"ש. בהמוכר את הבית: ה"ג דתניא ר"מ אומר מכר את הכרם כו'. דלא תנן לה במתני' *וכאבא שאול אשכחן לה בתוספתא: ר' נתן וסומכוס. בריש פירקא: אמר רבא. כשאמר חמורך זו ודאי יודע הוא שחמור זה שלו הוא והכי ה"ל למימר מכור לי חמורך דהא ליכא קמיה שני חמורים שיאמר את זה מכור לי והלכך האי דקאמר זה משום כליו כלומר חמור זה כמות שהוא: חמורך הוא. משמע לשון שאילה אמר לו אם חמורך הוא ותמכרהו לי הלכך לא מכר את כליו דס"ל לר' יהודה דהמוכר את החמור סתם לא מכר את כליו אפי' בעודן עליו: מתני' המוכר את החמור. סתם: סיח. בנו של חמור קרוי סיח: לא מכר בנה. בגמרא מפרש מאי שנא פרה מחמור: מכר אשפתו. מקום עמוק ג' או גבוה שלשה שרגיל לתת שם זבל בהמותיו: בור. של מים מכונסין: מכר כוורת מכר דבורים. דכל הני דקאמר בהו לי להני דקביעי אבל מכר זבלו לא מכר אשפתו מכר מימיו לא מכר בורו וכן כולן ומילתא דפשיטא היא ולא אצטריך למיתני: מכר יונים. שובכו ושבאים לתוכו: גמ' היכי דמי. הך מכירה דחמור ופרה דבחמור מכר סיח ובפרה לא מכר בנה: ואי דלא א"ל היא ובנה. והלכך לא מכר את בנה דס"ל דלהוי תנא דאין הבן נמכר בכלל האם משום דגופין מחולקין הן ואפשר לבן להיות בלא האם אפילו חמור נמי לא ימכר סיח בכלל חמור: אמר רב פפא. כל היכא דזבין חמור ופרה פשיטא ליה לתנא דמתני' דאין הבנים מכורין והכא במאי עסקינן דא"ל חמור מניקה ופרה מניקה והלכך בשלמא פרה כדין הוא דלא מכר בנה כדין המוכר פרה סתם דהאי דקאמר ליה מניקה לאו לטפויי בנה קאתי אלא לחלבה קאמר דאי לא ליהוי לה חלב ליהוי מקח טעות הלכך מסתמא אין בנה מכור עד שיפרש: אלא חמור. שאין צורך לחלבה האי דא"ל מניקה שיש לה ולד קאמר ועם הולד מוכרה לו וכמאן דפריש בהדיא היא ובנה דמי: שמהלך אחר סיחה נאה. בקריאה בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ אבל זקן צריך מרדע: אמר שמואל בר נחמן כו'. משום דמיירי לקמיה בסיח נקט לה: מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו'. פשטיה דקרא מיירי בכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו נתנבא בלעם ותבירו שיגלה סיחון למואב ומיהו פרשה יתירה היא דמה צריך ליכתב זה אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון הרי כבר כתיב והוא נלחם במלך מואב הראשון ואין צריך יותר הלכך לדרשה כתבה משה רבינו: המושלים ביצרן. צדיקים כדכתיב ומושל ברוחו מלוכד עיר (משלי טז) צדיק מושל יראת אלהים (שמואל ב כג): הפסד מצוה. שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה או נתן צדקה ומחסר ממונו כנגד שכרה המרובה לעתיד: ושכר עבירה. שלא להשתכר בעבירה עכשיו כנגד הפסדה שיפסיד יותר לעתיד: אם אתה עושה כן. לחשוב הפסד כנגד שכר: כעיר זה. שמתפתה ביצרו ובדברי האפיקורסים ואינו מושל ביצרו: תצא אש מן המחשבים. הצדיקים ותאכל את שאינם מחשבים כדאמרינן בפירקין לעיל (דף עה.) [כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו] חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: שנקראו שיחין. אילנות כדכתיב (תהלים נב) צדיק כתמר יפרח וכתיב והוא עומד בין ההדסים (זכריה א) ואמר ר' יוחנן (סנהדרין דף צג.) אין הדסים אלא הצדיקים כדכתיב ויהי אומן את הדסה וכתיב (שיר ז) אמרתי אעלה בתמר וגו' ואמור רבנן (סנהדרין דף צג.) אני אמרתי אעלה בתמר ולא עלתה בידי אלא סנסן ומנו חנניה מישאל ועזריה תחת אחד השיחים (בראשית כא) מתרגמינן תחות חד מן אילניא וכתיב נמי וכל שיח השדה טרם (שם ב) ומתרגמינן וכל אילני חקלא: עד מואב. כעיר שמהלך אחר תאוותו: ואכלה נמי האש גסי הרוח המגביהין דעתן כבמות ארנון הללו: בעלי במות. בעלי גסות דאמר מר כל המגיס דעתו כו' בפ"ק דע"ז (דף יח: ע"ש) אמר ר"ל כל המתלוצץ נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו ' וכל המתייהר נופל בגיהנם שנאמר זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון ואין עברה אלא גיהנם שנאמר יום עברה היום ההוא: אבד חשבונו של עולם. כלומר לית דין ולית דיין:

על

רבינו גרשום

טעמא דנפשיה מפרש אבל אכתי אימא דנחום ורבנן אפי' באין עודן עליו פליגי: תתרגם מתני'. דמכר את הפרדות כשאדוקים בו בקרון. ומתני' דקתני דלא מכר את הפרדות בשאין אדוקין בו דהיינו כשאין עודן עליו: ומדרישא הוא בשאין עודן עליו סיפא נמי מכר את החמור מכר את כליו בשאין עודן עליו ושמעת מהכא א) ולטעמך וכו'. עיסקא דבגווה היינו בעודן עליו: סיפא נמי. דפרדות בעודן עליו. והא לא מצית למימר דהא תרצינן סיפא דבפרדות באין אדוקין בו אלמא לא מצית לתרוצי כולה מתני' בשאין עודן עליו ולא בעודן עליו דתנא מילי מילי קתני דגבי ספינה אע"ג [דעודן] עליו לא מכר האנתיקי משום דלא שייך כלל לספינה. ולגבי פרדות מש"ה לא מכר דאין עודן עליו הא עודן עליו מכר משום דשייכי לקרון. ולגבי חמור אע"ג דעודן עליו לא מכר משום דסתם חמור לרכיבה עומד ולא למשוי. ונחום המדי סבר הואיל דעודן עליו מכר: איהו וכל תשמישתיה זבין. אי עודן עליו: ר' נתן וסומכוס ביצית ודוגית. כדקתני בריש פירקין דהיינו תשמישי הספינה: נחום המדי כדאמרן. מכר חמור מכר כליו שק ודיסקא וכומני דהיינו תשמישתיה: אמר רבא. מש"ה להיכא דאמר ליה חמורך זה קנה כליו שעליו. בסתמא דודאי ידיע להאי גברא דהאי חמור דמוכר והאי דאמר ליה זה לטפויי מלתא קאתי משום כליו קאמר ודאי מכרו. אבל להיכא דאמר ליה חמורך הוא. כלומר מישאל קא שאיל ליה אם חמורך הוא זה ותוכל למכור לי משום דלא ידע אי דידיה הוא והכי קאמר ליה חמורך הוא שתמכרנו לי ולא לטפויי מלתא קאתי ומש"ה לא מכר לו כליו: פיסקא המוכר את החמור. סתם: את הסיח. והו בנה. לבנים של חמור קרי להו סייחין: אפי' פרה ובנה נמי. מכרה לו היא ובנה: בשלמא פרה איכא למימר. להכי קאמר מניקה דלחלבה בעי לה. לצורך אכילת החלב ולא משום דמוכר לו את בנה. אבל גבי חמור כי אמר ליה חמורה מניקה ליכא למימר הכי לחלב דאי לא דלסיח קאמר ליה דמניקה היא לחלבה לא קבעי לה מינית דאינו ראוי לאכילה ומש"ה בנה זבין: שמהלך אחר סיחה נאה. שאם משורר אדם לפניו הולך אחריו ברצון: אלו המושלים ביצרן. שכופין את יצרן: הפסד מצוה. שאם עוסק במצוה ומתבטל מלהרויח והושב אותו הפסד כנגד אותו שכר שמתקן לו לעוה"ב בשביל המצוה ואותו שכר הוה מרובה ושכר עבירה שנהנה בה בעוה"ז חושב בלבו שאותו שכר הנאה מפסידו לעוה"ב: עיר סיחון. משמע הכי אם אדם הולך אחרי יצרו הרע כעייר זה המהלך אחר סיחה נאה: מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון. תצא אש מן אותן המחשבין הפסד מצוה כנגד שכרה וכו': שנקראו שיחין. כלומר אילנות. (כלומר) [כדכתיב] תחת אחד השיחים: וצדיקים. נקראו אילנות כדכתיב צדיק כתמר יפרח: אכלה עד מואב. אכלה אש אותו בן אדם שמהלך אחר יצרו כעייר זה שמהלך אחר סיחה נאה ושולט יצרו עליו שאינו יכול לכובשו ואינו יכול לשלוט עליו: מואב. כמו אב השולט על הבן: אלו גסי הרוח. המרימין דעתן עליהן כבמות ארנון הללו. ומהאי ...א ג) לא איתפרש לי אי נדרש מהאי קרא. מהאי קרא דנופל בגיהנם: אין רם. כלומר שכינה קאמר: אבד חשבונו של עולם. שלא נתבע המאתם: עד דיבון. כלומר אמור לו לרשע המתן עד שיבוא יום הדין: ונשים. כמו אש שאינה

א) נראה דצ"ל ושמעת מהכא דבאין עודן עליו מחלוקת. ב) נראה דצ"ל ולא אתפרש לי אם נדרש נמי מהאי קרא דנופל בגיהנם.

כדפו"י וכאבא שאול

הגהות הב"ח
(א) גמ' עד דיבון אמר לו רשע המתן:

כט א מיי' פ"ה מהל' מעילה הלכה א:

ל ב ג ד ה מיי' שם הלכה ו:

עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח עד מדבא עד שתדאיב נשמתן ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר ונתתי [את] פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם כי אתא רב דימי א"ר יונתן כל הפורש עצמו מד"ת נופל בגיהנם שנאמר אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא גיהנם שנאמר ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאול קרואיה: מכר אשפה מכר זבלה וכו': *תנן התם כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בהן ובמה שבתוכן כיצד הקדיש בור מלאה מים אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים שדה מלאה עשבים אילן נשוי פירות מועלין בהן ובמה שבתוכן אבל הקדיש בור ואחר כך נתמלא מים אשפה ואחר כך נתמלאה זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואחר כך נשא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהם מפני שהן גידולי הקדש תניא אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך ודברי ר' יוסי בשדה ואילן האי מאי בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך מכלל דפליג אשדה ואילן אלא נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דפליג בבור ושובך והא רבי יוסי שדה ואילן קאמר וכי תימא לדבריו דרבי יהודה קאמר והתניא אמר רבי יוסי אין אני רואה דברי של ר' יהודה בשדה ואילן מפני שהן גידולי הקדש בשדה ואילן הוא דאינו רואה הא בבור ושובך רואה הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי בבור ושובך שאף רבי יוסי לא נחלק עליו אלא בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה תנו רבנן הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר רבה מחלוקת בשדה ואילן דתנא קמא סבר לה כרבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סבר לה כר' יוסי אבל בבור ושובך דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן א"ל אביי ואלא הא דתניא הקדישן מלאין מועלין בהן ובמה שבתוכן ורבי אלעזר ברבי שמעון מחליף

ואי

רשב"ם

עד נפח. כלומר אם שמנופח מעצמו כדכתיב תאכלהו אש לא נופח (איוב כ): שתדאיב נשמתן. כמו ולדאבון נפש (דברים כח) ולהדיב [את] נפשך (שמואל א ב): עד דעבד. קודשא בריך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא דאינו בעולם הזה דרכם נלחה כדי לטרדם לעולם הבא עד דריש ליה תורה אור עד דעבד ומידבא דריש ליה מאי דבעי ובלשון קלר: מהאש יצאו. מן התורה פירשו דכתיב (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש וכתיב (דברים לג) מימינו אש דת למו (ופסוק הוא בירמיהו): רפאים בעמקי שאול. כפול לשון הוא: תנן התם. במס' מעילה פ"ג: כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית. כגון שור וכשב ועז התמימים דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכן תורים ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין: לבדק הבית ולא למזבח. כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן: לא לזה ולא לזה. כגון חלב גבינה מוריים אשפה עשבים וכיוצא בהן וכל הני דקתני ראשון ראשון חשוב דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים שאין ראוין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית אלא נימכר וליקח בדמיהן לרכי מזבח או בדק הבית הכל כמו שפירש בשעה שהקדיש הלכך לא זו אף זו קתני דלא מיבעי' הנך קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן: בור מלא מים. כשהקדיש לא הזכיר אלא את הבור: מים. ראוין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח דמים מכונסין פסולין לניסוך המים וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה: אשפות מלאות זבל. (א) לא למזבח ולא לבדק הבית: שובך מלא יונים. ראוי למזבח ולא לבדק הבית דלא חזו לשקען בבנין והשובך עצמו לא הוקדש אלא לדמיו דאם עוקרין אותו ממקומו ליתנו בבנין זהו הפסד גדול שהשובך נמכר ביוקר ועוד כל הני דקתני למזבח ולא לבדק הבית כו' אמה שבתוכם קאי וה"ק לא מיבעיא אי הוו מה שבתוכו קדשי מזבח דקדישי אלא אי הוו נמי קדשי בדק הבית קדשי: אילן מלא פירות. לא למזבח ולא לבדק הבית דלבנין לא חזו ולקרבן נמי לא חזו כדכתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו (ויקרא ב) ובכורים לכהן הן כתרומה: שדה מלאה עשבים. עשבים לא חזו לא למזבח ולא לבדק הבית: מועלין בהן. אם נהנה מהן שוה פרוטה כגון הטביע חפציו בבור או הוריד שם חבית של מים לקרר וכן אם תלה חפציו באילן או נתן יונים בשובך והניח זבלו במקום אשפתו: ובמה שבתוכן. אם נהנה מגופן שאכל מן הפירות ומן היונים ומן המים כדנפקא לן במסכת מעילה בפרק הנהנה מן ההקדש (דף יח: ע"ש) דבמחובר לקרקע יש מעילה אם נהנה אע"פ שלא פגם ובתלושין לא הויא מעילה עד שיפגם: אין מועלין במה שבתוכן. דס"ל לר' יהודה אין מעילה בגידולין דמשום גרמא דקנרים ליה קרקע הקדש ליגדל אין לנו לעשותו הקדש דמ"מ אין (ב) ממון דהקדש מעורב בהן: נראין דברי ר' יהודה. במקדיש בור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו דאין מועלין במה שבתוכן: בשלמא. מאן דאמר רבי נראין לי דברי ר' יהודה בבור ושובך דמשמע אבל בשדה ואילן אין נראין לי אלא דברי ר' יוסי שפיר קאמר דהא חזינן דפליג ר' יהודה אדר' יוסי בשדה ואילן אלא האי דקאמר נראין לי דברי ר' יוסי בשדה ואילן דמשמע אבל בבור ושובך אין נראין לי מכלל דפליג בבור ושובך בתמיה: והא רבי יוסי בשדה ואילן קאמר. בהדיא ובבור ושובך מודי ליה והכי הוה למימר הלכה כר' יוסי או רואה אני דברי ר' יוסי ומיהו במאי דקאמר נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך ליכא לאקשויי נמי דהא משמע מכלל דפליג עליה ר' יוסי בבור ושובך וכיון דמסיפא פריך לה בהדיא טפי הך פירכא גופא לא הוי לפרוכי מרישא: הכי קאמר כו'. כלומר האי ודברי ר' יוסי דקאמר רבי לאו אנראין קאי לומר ונראין דברי ר' יוסי אלא כן תפרש אותו שדברי ר' יוסי בשדה ואילן אבל בבור ושובך מודי ליה ורבי לפרושי אתא דבבור ושובך לא פליגי לא תימא ר' יוסי בבור ושובך נמי פליג וס"ל כר' אלעזר בר' שמעון לקמן בבמעשין דאמר מועלין במה שבתוכן היכא דהקדישן לבור ושובך ריקנין ואח"כ נתמלאו ולדבריו דר' יהודה קאמר לדידי מועלין נמי בבור ושובך דהדם מקנה דבר שלא בא לעולם דקנה לו רבות הקדש אלא לדידך אודי לי מיהא בשדה ואילן דמועלין בגידולין הבאין לאחר מיכן משום דקיניי מהקדש וקא"ל ר' יהודה לא קמ"ל רבי דבבור ושובך מודי דלא אלים רשות הקדש לקנות מן רשותו כיד הדיוט דאילו בהדיוט אתרבאי רשות מולס המלא שמלא בידו (שמות כב) אבל לא בהקדש: הקדישן ריקנין. לקמן מפרש אי בבור ושובך אי בשדה ואילן: דברי הכל כו'. כר' יהודה ור' יוסי דלא פליגי בהו כמי לעיל: א"ל אביי. לרבה רבו הקשה הלכך גרסי' לקמן אלא אמר רבה כלומר חזר בו ופירש כן ולא גרסי' אלא אי איתמר הכי איתמר: הקדישן מלאין. סיפא דהך ברייתא דהקדישן ריקנין היא כדקתני: ור' אלעזר מחליף. החליף שיטתו דלעיל גבי הקדישן ריקנין מועלין במה שבתוכן והכא קאמר אין מועלין במה שבתוכן ומשום דמילתא דתימה היא דכ"ש הכא הוה ליה למימר מועלין במה שבתוכן הלכך קתני מחליף:

ואי

תוספות

מועלין כו'. פי' בקונט' שיש מעילה במה שהניח חפציו בבור ואין נראה לר"ת דאמר בהשולח (גיטין דף לט.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו· ושם) דהמקדיש עבדו אין מועלין בשערו משום דאיתקש לקרקעות אלמא דאין מעילה במחובר ואמר נמי בפרק ולד חטאת (מעילה דף יג. ושם ד"ה ומועלין בהן) הדם קלטילן בשדה הקדש מעל ואמר שמע מינה אבקמעלי לה משמע דוקא אבק שנתלש כבר אבל מהמת השדה לא מעל כיון שהוא מחובר ואר"ת דמיירי מעילה בבור כגון שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה: ואין מועלין במה שבתוכו. דלא אמרינן שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדיוט דחצר משום יד איתרבאי ולא מציא יד להקדש: דברי רבי יהודה. ל"נ שאינו בסדר המשנה במסכת מעילה (דף יג.) והא דקתני רבי בברייתא נראין דברי רבי יהודה ידע היה רבי דרבי יהודה היא: בשלמא נראין דברי ר' יהודה בבור ושובך כו'. אין להקשות אמאי בשלמא הוא דקאמר נראין מכלל דר' יוסי פליג עליה בבור ושובך ורבי יוסי לא פליג אלא בשדה ואילן דודאי נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך ניחא דמצי לפרש שאף ר' יוסי לא נחלק אלא בשדה ואילן אבל נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן אי אפשר לקיים אם לא נמחק נראין: הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה כו'. ואיצטריך רבי לאשמועי' דלא נימא לדבריו דר' יהודה קאמר ליה:

ואי

רבינו גרשום

שאינה צריכה ניפוח. זו אש של גיהנם: עד דעבד. האש: מאי דבעי. שאין מי שיכבנה: מהאש יצאו. מאש של תורה יצאו כדכתיב מימינו אש דת למו: והאש. של גיהנם תאכלם: מדרך השכל. מן התורה: פיסקא מכר אשפה. מקום עמוק ג"ש שמתאספים לשם הזבל: תנן התם. במס' מעילה: הקדיש בור מלא מים. ראוי לבדק הבית כדי לעשות חומר לתקון הבית ולא למזבח דלא קא עביד נסוך המים כי אם ממי שילוח דנובעין הן. ולא מדיחין בשר המזבח אלא מאמת המים שהיה בעזרה: אשפה מלאה זבל. לא חזי לבדק הבית דלא חזי לתקון בבנין במקום אבן ולא למזבח: שובך מלא יונים. ראוי למזבח לקרבן עולה ולא לבדק הבית. דלא חזי לשקועי בבנין: אילן מלא פירות. לא חזין הפירות לתקון בבנין ולא למזבח דבכורים לא היו קרבין כלום על המזבח כי אם לפני המזבח דכתיב והנחתו לפני מזבח ה' וגו' וכהן הוה אכיל להו. וה"נ שדה מלאה עשבים לא חזיא לא לבדקהבית ולא למזבח. ואם הקדיש מכל הני כלום מועלין בהן ובמה שבתוכן הואיל דאקדיש להו בכה"ג מלאין. אבל הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים וכו' מועלין בהם ואין מועלין במה שבתוכן משום דבשעה שהקדיש ליתנייהו כל הני: ר' יוסי אומר המקדיש את השדה ואת האילן מועלין בהן ובגידוליהן מפני שהן גידולי הקדש. ומגופייהו דהקדש נפקי. אבל בור ואשפה ושובך אם הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו אין מועלין בהן הואיל דלא מגופייהו קאתי: ודברי ר' יוסי בשדה ואילן. דמועלין משום דמגופייהו של שדה ואילן קאתי הפירות עפייהו: מכלל דפליג. ר' יהודה אפי' בשדה ואילן דאין מועלין אע"ג דגופייהו דקרקע נינהו. אבל בבור ושובך קאמר. דנראין דבריו: אלא הא קשיא לי. מדקאמר רבי נראין דבריו של רבי יוסי בשדה ואילן מכלל דר' יוסי פליג אפי' בבור ושובך עליה דר' יהודה דמועלין. והיכי מצית למימר הכי והא ר' יוסי שדה ואילן לחודייהו קאמר דמועלין מכלל דלא פליג בבור ושובך. וכי תימא ודאי פליג ר' יוסי אפי' בבור ושובך דר' יוסי דלא נקיט אלא שדה ואילן לחודייהו לדבריו דר' יהודה קאמר לדידי אפי' בבור ושובך מועלין אע"נ דלאו מגופייהו קאתי. אלא לדידך דאמרת דבכולהו אין מועלין אודי לי זה מיהא בשדה ואילן דמגופייהו קאתי א) ואין מועלין בהם. אלא הכי קאמר רבי נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי בבור ושובך שנתמלאו דאין מועלין בהם שר' יוסי לא נחלק וכו'. ולא תימא ונראין דברי יוסי אלא נראין דברי ר' יהודה לר' יוסי: ת"ר הקדישן. האי בור ושובך ושדה ואילן ריקנין ואח"כ נתמלאו: דתנא קמא. דר' יהודה דאמר לעיל דאין מועלין ור"א סבר לה כר' יוסי דהואיל דמגופייהו דהקדש הן מועלין אבל בור ושובך דלאו מגופייהו קאתי דברי הכל וכו': ור"א בר"ש מחליף. דאין מועלין במה שבתוכו

ואי

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשפות מלאות זבל אינן ראוי' לא למזבח: (ב) ד"ה אין מועלין וכו' דמ"מ לי' ממשות דהקדש:

א) ג"א ור'. דמגופייהו קאתי דה ע"ן בכס ב גלה הכי קאמר וכו'.

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף אלא אמר רבה מחלוקת בבור ושובך אבל בשדה ואילן דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן ובבור ושובך בריקנין במאי פליגי ובמלאין במאי פליגי בריקנין פליגי בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דתנא קמא סבר לה כרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ור"א ברבי שמעון סבר כר"מ דאמר *אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הני מי יימר דאתו אמר רבא משכחת לה במים הבאין דרך חצרו לבור ויונים הבאין דרך שובכו לשובך ובמלאים במאי פליגי אמר רבא בגון שהקדיש בור סתם ור' אלעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה דאמר דנין דין גבוה מדין הדיוט מה דין הדיוט מצי אמר (א) בירא זביני לך מיא לא זביני לך אף דין גבוה בירא אקדיש מיא לא אקדיש (ות"ק סבר אין דנין דין גבוה מדין הדיוט) ודין הדיוט לא והתנן *מכר בור מכר מימיו אמר רבא מתני' יחידאה היא דתניא *מכר בור לא מכר מימיו ר' נתן אומר מכר בור מכר מימיו:

מתני'

ואי בשדה ואילן · פליגי לעיל גבי הקדישן ריקנין וה"ה בסיפא אמאי מחליף כ"ש הכא דמועלין במה שבתוכן דאיכא תרתי גידולי הקדש וגם הקדיש הכל ביחד דלא גרע ממוכר (ב) אלא אי בבור ושובך מוקמת לה איכא לפרושי טעם מחלוקתן במלאין וריקנין כדמפרש לקמן אבל בשדה ואילן ליכא למיתב טעמא אמאי מחליף : ה"ג אלא אמר רבה מחלוקת כו' מחלוקת דמלאין וריקנין בבור ושובך כדמפרש ואזיל אבל בשדה ואילן בין מלאין בין ריקנין דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן כרבי יוסי דנימוקו עמו : פלוגתא דר"מ ורבנן . גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאתגייר ע"מ שתתגיירי כו' בהרבה מקומות : אימור דשמעת ליה לר"מ כגון פירות דקל . שהמוכר פירות דקל לחבירו אע"פ שעדיין לא באו לעולם אינו יכול לחזור בו משיבואו לעולם דהא ודאי עבידי דאתו דומיא דע"מ שאתגייר דדעתיה לאיגיורי ופי' האי גוונא נמי מפרשינן לע"מ שאשתחרר ע"מ שתשתחררי ט' שהבטיחו רבו לשחררו ומיהו ר"מ לא איירי בפירות דקל אלא רב הונא דקאי כוותיה במסכת יבמות בפ' האשה רבה (דף נג.) דאמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כרבי ינאי ורבי ינאי כרבי חייא ורבי חייא כר"מ וכולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם רב הונא מאי היא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו : הני מי יימר דאתו . אם לא יביא מים וישפוך לתוך הבור או יביא יונים לשובך : הבאים דרך אגירו . שהבור עשוי במקום מדרון דממילא אתו לבור : דרך שובכו . הסמוך לזה דודאי עבידי דאתו יונים הנולדים לשובך ריקן זה ודוקא שובכו אבל שובך של אחרים יכולין הן לעכב שלא יבואו לכאן (ולא דמי לפירות דקל) בשם רבינו זקני מ"כ : סבר לה כאבוה . בשילהי המוכר את הבית דאמר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב כו' ומפרשי בגמ' דסבירא (ג) בעין רעה מקדיש דדנין דין גבוה מדין הדיוט כו' והלכך כי היכי דהדיוט המוכר בור סתם לא מכר את מימיו כדמפ' בסמוך ולא כמתני' דאמר מכר בור מכר מימיו אף דין גבוה כו' ומיהו היכא דאין בו מים בשעת הקדש קדשי המים הבאין לאחר מכאן דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודעתו היה להקדישן דבדבר שלא זכה בו עדיין ליכא למימר עין רעה אבל כשהבור מלא מים והמים והבור שלו הן והוא הקדיש הבור איכא למימר דהמים שייר לעצמו ורבנן דפליגי עליה סבירא להו דבעין יפה מקדיש אי נמי סבירא להו כרבי נתן דאמר מכר בור מכר מימיו ולא גרע הקדש מהדיוט : מתני' יחידאה היא . רבי נתן קאמר לה אבל רבנן פליגי עליה מיהו הלכתא כמתני' כדאמר ביבמות (דף מב:) דהתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני' ואע"ג דקאמר יחידאה היא לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה אלא לאשמועינן דרבי אלעזר ברבי שמעון סבירא ליה כרבנן אבל כשאמורא אומר דבר מדעתו לפסוק הלכתא היתר או איסור או דין ומקשי ליה ממתני' ומשני יחידאה היא לא סבירא לן כי ההיא משנה דהאמורא סמכינן וכמ"ד האמורא לית הלכתא כמתני' דמי :

מתני'

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף . הא כ"ע מודו דמכר אילן מכר פירותיו דבבור ושובך ודאי הויא פלוגתא אם מכר מה שבתוכו כדאמר לקמן : **אבל** בשדה ואילן ד"ה מועלין בו ובמה שבתוכו . הוה מצי למימר ד"ה מועלין בו ולא במה שבתוכו למ"ד אין מעילה בגידולין ומיהו הא לא מצי למימר דבין בזה בין בזה פליגי בבור ושובך ושדה ואילן בהקדישן ריקנין(ד) ונתמלאו לפי מה שמפרש ר"י בסמוך דאין בידו להקדיש דבר שלא בא לעולם אם לא שזוכה בהן תחלה ומיהו הוה מצי למימר דפליגי אם יקדשו פירות האילן והשדה אם יבואו לרשותו אבל לא ניחא ליה למימר דפליגי אלא בבור ושובך דוקא דומיא דסיפא : **אימור** דשמעינן ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל כו' . תימה נהיכא שמעינן לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו מדתנא האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו' דאמר ר"מ מקודשת כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף נג:) וההוא לא עביד דאתו דמי יודע דישחררנו רבו ומפרש רבינו שמואל דמיירי שהבטיחו רבו לשחררו כדאמר בס"פ ארבעה אחין (שם דף לה.) דשמעה מבי מרה וריב"ן מפרש דכל הנהו עבידי דאתו כגון חליו עבד וחליו בן חורין ושפחה נמי חליה שפחה וחליה בת חורין ונהגו בה מנהג הפקר שכופין את רבה לעשותה בת חורין כדאמרי' בהבא על יבמתו (שם דף סו.) ולאחר שימות בעליך ואחותיך בגוססין ושיחלוץ לך יבמיך דמצות חליצה קודמת למצות יבום א"נ בחולצת ולא מתייבמת וקשה דאמר בפ' אע"פ (כתובות דף נח:) המותר ר"מ אומר הקדש ומפרש בגמ' דקדוש לאחר מיתה קאמר דאמר ר"מ מקדים דבר שלא בא לעולם אע"ג דלא עביד דאתו שתמות היא קודם הבעל ולא אפשר לאוקומי בגוססת שהרי עושה מלאכה כדתנן הרי זו עושה ואוכלת וי"ל בחולה וזקנה וה"ר אליעזר מפליר"א אומר דכיון שהגוף בעולם אלא שאינו ראוי לקנין כמו כל הנך חשוב כמו עבידי דאתו ומותר דקדוש אע"פ שאינו בעולם ולא עביד דאתי שתמות האשה קודם מ"מ כיון שהמותר מיהו עביד דאתי חשוב הוא כאילו בעולם כבר ואם היה בעולם לא הוי בעינן שיהא זה עביד דאתי שתמות היא לפני הבעל וא"ת והא דפריך הכא מי יימר דאתו הא לא בעינן דעביד דאתו בדבר שישנו בעולם והמים הן בעולם וי"ל הא לא חשיב בעולם כיון דליתנהו קמן עוד י"ל דפירות דקל וכולהו דליכא בהו אלא מי יימר אחד חשיב עביד דאתו ובפרק המפקיד (ב"מ דף לג: ושם) לא חשיב כפל עביד דאתי משום דאיכא טובא מי יימר כדאמר התם מי יימר דמיגנבא ואת"ל דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא ואת"ל דמשתכח גנבא דלמא מודה ומיפטר אבל קשה מהך דהכא אע"ג דליכא אלא חד מי יימר לא חשיב ליוני שובך ולמי הבור עבידי דאתו ומיהו בלאו הכי קשיא לר"י אמאי לא חשיב להו עבידי דאתו כמו פירות דקל שהרי אורחא דמילתא הוא שמתמלא שובך יונים וכן הבור מתמלא מים כשהגשמים יורדין שלא היו שותים בכל א"י אלא מי גשמים ועוד קשה דמשמע אי הוו עבידי דאתו הוה ניחא ליה אכתי תקשי ליה היאך המים והיונים קדושים אפי' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שהרי מכח חצרו של הקדש אינם קדושים דאין חצר להקדש כדפרישית לעיל ומכח מה שמקדים נמי אינן קדושים דהיאך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו ולא יזכה בו לעולם ונראה לר"י דה"פ מי יימר דאתו לרשותו שיזכה בהן דודאי לא יבואו לעולם לרשותו ואמאי מועלין במה שבתוכן והלא אין כח בידו להקדישן כיון שלא באו לרשותו ומשני בבאין דרך חצרו לבור ודרך שובכו לשובך שזוכה בהן תחלה לפיכך יש כח בידו להקדישן ורשב"א פירש דאי עבידי דאתו ניחא דמצי להקדישן דמצינו לפרש כגון שהקדיש בור ושובך על מנת שיש לו כח בבור ושובך לזכות במים וביונים לצורך הקדש : **ויונים** הבאים דרך שובכו לשובך . תימה לרשב"א דאיך יכול להקדישן הקדש גמור שימעלו בהן והלא אינו זוכה בהן זכיה גמורה דקי"ל *בהניזקין (גיטין דף נט) דאין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ואומר רבינו יצחק דבבילים ואפרוחים זוכין מן התורה : **ורבי** אלעזר סבר כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם . תימא דלא חשיב רבי אלעזר ברבי שמעון בפ' האומר בקדושין (דף סב: ושם) דאמר אביי ר"א בן יעקב ור"מ ורבי כולהו סבירא להו אדם מקנה דשלב"ל ופריך נמי התם וליחשוב נמי רבי יהודה הנשיא ור"ע ומשני להו ונראה לרשב"א דדוקא מהנהו פריך מרבי יהודה הנשיא משום דהוזכר בלוקה ברייתא גופא שהוזכר ר"מ ומרבי עקיבא פריך משום שהיה רבו של רבי אליעזר בן יעקב ומסתמא ר' אליעזר בן יעקב מר"ע רבו שמיעא ליה דאמר ביבמות (דף נג.) רבי כר"מ ור"מ כרבי אליעזר [ב"י] ור"א [ב"י] כר"ע :

הא

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף טז :

רבינו גרשום

ואי. מוקמת לפלוגתייהו בשדה ואילן אמאי מחליף הא מגופייהו קאתי : אלא אי איתמר הכי איתמר מחלוקת בבור ושובך דת"ק סבר אין מועלין וכדמפרש לפלוגתייהו לקמן : והשתא קא שייל תלמודא בריקנין פליגי דת"ק סבר [אין] מועלין ור"א סבר (אין) מועלין : אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם . ומש"ה לא הקדישן ואין מועלין : ור"א סבר לה כר"מ.א) במים הבאים מאמת המים דרך חצירו בבור או שעשה כל חצירו במדרון דודאי ירדו מי גשמי החצר לבור . וכן יונים נמי דאתי דרך שאר שובכין לשובך זה של הקדש . דהני כגון פירות דקל דודאי אזיל ומקני לשם הקדש ומש"ה מועלין : כגון דאקדיש בור סתם . דלא אמר בור זה עם מימיו אני מקדיש ור"א בר"ש סבר לה כאבוה דאמר בסוף פירקין דלעיל המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן שקמה משום דהמקדיש בעין רעה מקדיש : מה דין הדיוט . אי זבין ליה בור סתם מצי למימר בירא זביני לך מיא לא זביני לך : אף דין גבוה נמי . הואיל דהוו מים בבור ולא פירש מצי למימר בירא אקדישית מיא לא אקדישית . מש"ה מחליף דאין מועלין ורבנן סברי דמועלין : ומקשי' וכו' דין הדיוט . אם מכר הבור לא מכר מימיו והאנן תנן וכו' : יחידאה הוא . ולא הוי עיקר כוותיה :

א) נראה דחסר כאן וצ"ל דס"ל דאדם מקנה דבר שלב"ל ולפיכך מועלין בהן.

מסורת הש"ס

[יבמות נג. קדושין סב:עב: גיטין יג: מב: ב"מ טז:לג: לקמן קכז:קלא.קמח:קנח.:]

רפ"ג מ"ט

[לעיל עט:]

רפ"ג מ"ט

[גי' ב"מ קב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי אמר ליה בירא : (ב) רשב"ם ד"ה ואי בשדה כו' דלא גרע ממוכר אבל אי בבור : (ג) ד"ה סבר וכו' דסבירא ליה בעין : (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' ריקנין ואח"כ נתמלאו :

מתני' [א]הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה [ב]פירות כוורת נוטל ג' נחילים ומסרס [ג]חלות דבש מניח ב' חלות [ד]זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: גמ' והתניא בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא [ה]לא קשיא הא לה הא לאמה מאי שנא אמה דמיצטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן לה איהי נמי תיצטוותא אאמה ואזוגא דשבקינן לה אמה אברתא מיצטוותא ברתא אאמה לא מיצטוותא: פירות כוורת נוטל ג' נחילין ומסרס: במה מסרסן אמר רב יהודה אמר שמואל בחרדל אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא מתוך שפיהן חד חוזרות ואוכלות את דובשנן ר' יוחנן אמר נוטל שלשה נחילין בסירוס במתניתא תנא [ו]נוטל ג' נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחת ומניח אחת: חלות דבש מניח שתי חלות וכו': אמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אלמא קסבר לא בעי מחשבה מיתיבי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה אמר אביי לא צריכא אלא לאותן שתי חלות רבא אמר רבי אליעזר היא דתנן

רשב"ם

מתני' הלוקח פירות שובך. כגון שאמר לו בניסן מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש אבל האמהות לא קנה ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש זכר ונקבה חוץ מחדש אדר שאין יולדין והנהו ולדות גם הם לסוף ב' חדשים עושים ולדות בכל חדש וכל שני ולדות קרוין בריכה: מפריח. הלוקח בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם שאותן לא מכר שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך פן יברחו האמהות והוא שובכו לא מכר הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך דזו היא קיום השובך ובגמ' מפרש דגם פירות הראשונים דהיא בריכה ראשונה שייר המוכר להיות צוות להך עם בריכה ראשונה פן תברח דהא אמה לא מצטוותא ומכיון שתברח בריכה ראשונה תברח גם האם ונמצא מפסיד שובכו כך דעתי לפרשה בגמ': פירות כוורת. של שנה אחת דבורים הנולדים מן הכוורת: נוטל ג' נחילים. ג' חבורות הנולדות ראשונה בג' זמנים מט' ימים או י' ימים זה אחר זה שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות ויושבין על ענף האילן ומביא כוורת חדש ומכניסן לתוכו וכן לסוף ט' או י' ימים יוצא נחיל של דבורים אחר ומביא כוורת אחרת ריקנית ומכניסן לתוכו וכן השלישי וקורין לו טירליל ויש שעושין עד ז' וח' פעמים במלכות יון ובמלכות זו רובן עושין ג' פעמים והשלישי גרוע מכולן דאחרון אחרון גרוע הלכך די בג' נחילין ראשונים שהן חשובין: ומסרס. כלומר מכאן ואילך יגרום להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש וכל זמן שעושין דבש אין עושין ולדות והדבש של מוכר הוא שכן דרך הכוורת לאחר שיצאו כל הנחילין עושה דבש ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית: ומסרס. בגמרא מפרש: חלות דבש. הכוורת לאחר שעשתה פירות ויצאו הנחילין לוקחין את הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו י' חלות או עשרים זה בצד זה משעוה ודבש מעורב יחד והמוכר חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להגיעה לשנה הבאה לעשות פירות והלכך מסתמא שייר ב' חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים: גרופיות. ענפים וחוזר וצומח כדאמרי' בבראשית רבה ויטע כרם לא היה לו ליטע לא ייחור אחד ולא גרופית אחת ומהיכן היה לו א"ר אבא בר כהנא הכניס עמו זמורות לנטיעות וייחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: גמ' והתניא. הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה וקס"ד דשתי בריכות הללו מן האמהות כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר והלכך קשיא למתניתין דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה אבל כל מה שילדו האמהות עוד הכל מכור: ה"ג בפי' ר"ח מרומי לא קשיא הא לה הא לאמה. האי שניה אבריכה ראשונה קאי שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף ב' חדשים כדי שיהו צוות (א) לבריכת אמן ראשונה וכן משמע הא לה האי שניה לה לבריכה ראשונה משיירין אותה כדי שתתקיים היא: והא לאמה. האי בריכה ראשונה דקתני במתני' ובברייתא לאמה קאמר שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא ובאה הברייתא להשמיענו דמההיא בריכה ראשונה של אם משיירין גם ממנה בריכה ראשונה ומאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה שניה משום דשניים הם לאמהות של אמן בני בנים שניים הם לזקנים ובין מתני' ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד כמו שפירשתי אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה דמתני' לא איירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא וכן נראה בעיני ועיקר ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות ואין בהן ממש ושיטת השמועה אינה מתיישבת בהן כלל: ופריך גמרא לאמה מ"ט. די בבריכה ראשונה כדקתני מתני' מפריח בריכה ראשונה ולא קתני ב' בריכות פשיטא דמשום דמלטוותא אברתא כלומר אבריכה ראשונה דשבקינן לה ואזוגא הוא הזכר בן זוגה כן פר"ח ולא הוה לריך הגמ' להזכיר דבר זה אלא משום דלא תקשי מה לנו לצוותא דברתא הלא יש לה בן זוג דמלטוותא בהדיה הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתני' בן זוגה ובניה: איהי נמי. בריכה ראשונה תלטוות אאמה ואבן זוגה שהרי יש לה שני מיני צוות ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם ותחרב השובך: ומשני אמה אברתא. לבד מלטוותא שרחמי האם על הבת אבל ברתא דהיינו בריכה ראשונה לא מלטוותא אאמה לבד ואבן זוגה אלא אם כן יש לה בנים הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים דהשתא איכא חבורות טובא אמה ובן זוגה ובריכה ראשונה ובריכה של בריכה ראשונה בת הבת דכיון דאיכא ג' חבורות אפי' בני בריכה ראשונה לא ערקי דמלטוותי אאמם ואם אמם ואין להניח להם בנים להלטוותי בהדייהו דהשתא האם מלטוותא אברתא בריכה ראשונה ובריכה ראשונה מלטוותא נמי אברתא בריכה שניה לאם שהיא ראשונה לה והיא מלטוותא אאמה והאם אמה דהוו להו חבורות טובא כן נראית בעיני שיטת שמועה זו ויש לשונות רבות וא"א לייסבן: במה מסרסן. דלשון סירוס זכרות משמע פשוטה של משנה: בחרדל. להאכילן חרדל כדמפרש לקמיה: לא חרדל מסרסן אלא. גרמא בעלמא קגרים להו כדמפרש: חד. מר: ואוכלות את דובשנן. ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה וחוזרות ועושות דבש ורבינו חננאל פירש אוכלות דבש שבנקבי החלות וחוזרות ומגדלות בנקבים ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים ויהיו של מוכר: ור' יוחנן. לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל אלא האי סירוס לשון דילוג הוא כמו קראה סירוסין במסכת מגילה ירושלמית* וה"ק מתני' נוטל ג' נחילין ע"י דילוג ראשון שלישי יחמישי והמוכר יטול השאר שיהיה לשניהן מן הטובים ומן הכחושין שכן דרך סתם מוכרי כוורת: במתניתא תנא. והכי הלכתא דברייתא עיקר וגם לשון המשנה דקתני ומסרס כן משמע שתחלה נוטל ג' נחילין רצופין ואחר כך מסרס זה נוטל אחד [הלוקח] נוטל אחד ומניח אחד לצורך המוכר: דבש. אפי' בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל ואע"פ שיש עת שהדבורים אוכלין דובשן אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקלהו בפירוש למאכל דבורים א"נ (ב) דוקא בכוורתו הוי אוכל אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא אלא אם כן חישב עליו לאכילה כדתניא בהדיא ברא"ש ברייתא דמסכת טהרות: לא אוכל. לטמא בכביצה: ולא משקה. לטמא ברביעית ומיהו לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא כדמפרש בתורת כהנים מכל האוכל אשר יאכל (ויקרא יא) אבל האי דבש בכוורתו אין לו תורת אוכל כלל אפילו לקבל טומאה: שתי חלות. שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים ומפורש בתוספתא שהן חלות חיצונות בפירוש ר"ח: רבא אמר ר' אליעזר היא. משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות אלא כל דבש של כוורת הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה כיחידאה:

[פ"ב הלכה ב]

רס"ח

תוספות

הא באמה (ג) והא בברתא. כלומר משנה וברייתא חד הוא ומפריח בריכה ראשונה דמתני' היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם [והא בברתא כלומר כל אם ואם בין בנות בין אמהות] וברייתא נמי ה"ק מפריח בריכה ראשונה ושניה היינו ראשונה לבריכה שהפריח והיא שניה לאמה לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו והוא הדין שניה ושלישית ורביעית אלא דאטו כי רוכלא ליחשיב וליזל: דבש בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. פ"ה עד שיקלהו למאכל דבורים בפירוש ואין נראה לר"י דאין לך דבר ראוי לאכילה שיועיל בו שום דבר עד שיפסל מאכילת כלב: אינו יוצא מידי מאכל לעולם. תימה לר"י דבמס' מכשירין (פ"ו מ"ד) חשיב דבש בהדי ז' משקים ואומר ר"י דהיינו אחר שהופרש מן השעוה אבל בכוורתו שהוא עם השעוה יש עליו תורת אוכל ולא תורת משקה:

תריץ

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הל' יא יב יג טוש"ע ח"מ סי' ריג סעיף א וסימן רכ סעיף יח:

לג גמיי' שם הל' יד:

לד ד מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רטז סעיף יד:

לה ה ו מיי' שם הל' יב יג וסמג שם טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף יח ועיין שם:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג בפי' ר"ח וכו' כדי שיהו צוות לאמן וכן משמע נ"ב ותיבת לבריכת ותיבת ראשונה נמחק: (ב) ד"ה דבש וכו' א"נ הכי קאמר דוקא בכוורתו: (ג) תוס' ד"ה הא באמה. נ"ב ר"ל ברייתא והא בברתא ר"ל מתניתין

רבינו גרשום

פיסקא הלוקח פירות שובך. כלומר הגוזלות ולא האמהות. יניח ומפריח המוכר בריכה ראשונה לאחר שמכר לצורך צוות האמהות שלא יברחו האמהות. מיכן ואילך הכל של לוקח הפירות: והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה: הא באימא. שיש לה בנות כבר מפריחות וקנה פירות האם מה שהיא עתידה עוד לעשות כיון דיש להאם בנות גדולות מפריחות אין צריך הלוקח אלא להפריח בריכה ראשונה שיעשו האמהות אחר שלוקחן משום דבהכי אית להו לאמהות צוות בבנות ובבריכה אחת משום דאימא קריבה דעתה עם בנותיה: הא בברתה. אבל אם קנה פירות הבנות צריך הלוקח להפריח להן שתי בריכות משום דברתא לא מצוות כלום עם אימה אלא עם בנותיה: ומקשי' מאי שנא אמה. דבבריכה אחת סגי לה משום דמצוות אברתא דאית לה ואזוגה דבריכה ראשונה דשביק א)לה ואמאי מפריח שתי בריכות: ומשני אימא בברתא מצטוותא וכו': והלוקח פירות כוורת. כלומר הוולדות: לוקח המוכר ג' נחילין. לצרכו דהכי קים לן בתלת נחילין הוו צוות להו ולא יברחו האמהות מרשות מוכר. נחילין אלו הבריכות של דבורים קרי להו נחילין: ומסרס. כלומר אפי' הכי אי רוצה המוכר לסרסן כדמפרש בגמ' רשאי לסרסן דלא מצי הלוקח לעכב על ידו ולומר לו הואיל שמכרת לי הוולדות ב) אם אתה מסרס לאלו ונו' האמהות שיהיו לי הוולדות: לא חרדל מסרסן. לגמרי דאינו רשאי לסרסן לגמרי אלא מתוך שפיהן חד וחמוץ מן החרדל שאוכלות חוזרות ואוכלות כדי להמתיק פיהן ומתעסקות מהמת כן לעשות דבש הרבה ומתבטלות מפריה ורביה. והך סירוס יכול לעשות כדי להרבות לו דבש ובתר הכי יזדווגו: ור' יוחנן אמר. מפרש למתני' מאי מסרס דהכי קתני דמסרס להו לא סירוס ממש אלא נוטל ג' נחילין בסירוס שלוקח המוכר נחיל ראשון והלוקח שני והמוכר שלישי והלוקח רביעי והמוכר חמישי. שעה: במתניתא תני. דהכי מסרס להן לוקח (ומוכר) ג' נחילין רצופין בזה אחר זה. מיכן ואילך נוטל הלוקח אחת ומניח אחת לצורך. וכל הני משום צוותא הוא שלא יברחו לא זה ולא זה: מכר לו חלות דבש של כוורותיו. מניח הלוקח שתי חלות דבש לצורך הדבורים שלא ימותו: דבש שהוא בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם. שאע"פ שלא חישב עליו לאוכלו מטמא טומאת אוכלין: אינו לא מאכל ולא משקה. דלא מטמא טומאת אוכלין בכביצה ולא טומאת משקין ברביעית אלמא דיוצא מידי מאכל לעולם: אמר אביי. כי תניא ההיא דאינו לא אוכל ולא משקה אותן ב' חלות דמוקצות נינהו קאמר. אבל שאר דבש אינו יוצא מידי מאכל לעולם: רבא אמר. הא דקתני אינו לא מאכל ולא משקה מני ר' אליעזר היא דקרקע דמי:

דתניא

א) נ"ל איכי נמי תילטוות האימא וכו' ואמאי מפריח שתי בריכות. ב) .ראה דנ"ל אין אתה רשאי לסרס האמהות כדי שיהיו לי הוולדות:

עין משפט נר מצוה

לו א ב ג מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלין הלכה יח:
לז ג מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף יד:
לח ד ה מיי' פ"א מהל' שמיטין הלכה כא כב:

*דתנן כוורת דבורים ר"א אומר הרי היא בקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב חטאת וחכ"א אין כותבין עליה פרוזבול ואינה בקרקע ומקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת פטור *א"ר אלעזר מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב °ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת מיתיבי דבש הזב מכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר רב זביד כגון שזב ע"ג כלי מאוס רב אחא בר יעקב אמר כגון שזב על גבי קשקשין מיתיבי *דבש בכוורתו אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלין למשקין מטמא טומאת משקין בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין למשקין אינו מטמא טומאת משקין תניא כוותיה דרב כהנא *דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה: זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: *תנו רבנן הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ בתולת השקמה ג' טפחים סדן השקמה ב' טפחים בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף ובתולת השקמה ג' טפחים בעינן ורמינהי *אין קוצצין בתולת השקמה בשביעית מפני שהיא עבודה ר' יהודה אומר כדרכו אסור אלא מגביה י' טפחים וקוצץ או גומם מעם הארץ מעם הארץ הוא דקשי הא אידך מעלי לה אמר אביי ג' טפחים מעלי לה מעם הארץ ודאי קשי לה מכאן ואילך לא מקשי קשי לה ולאו עלויי מעלי לה גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה גבי מקח וממכר עבדינן מידי דודאי מעלי לה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף וארז אין גזעו מחליף והא *דריש ר' חייא בר לולייני מאי דכתיב °צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אילו נאמר ארז ולא נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות אף צדיק אין עושה פירות לכך נאמר תמר ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיק אין גזעו מחליף לכך נאמר ארז אלא הב"ע בשאר מיני ארזים כדרבה בר רב הונא *דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב י' מיני ארזים הן שנאמר °אתן במדבר ארז שיטה והדס ועץ שמן אשים וגו' ארז ארזא שיטה תורניתא הדס אסא עץ שמן אפרסמא ברוש ברתי תדהר שאגא ותאשור שורבינא הני ז' הוי כי אתא רב דימי אמר הוסיפו עליהן אלונים אלמונים אלמוגים אלונים בוטני אלמונים בלוטי אלמוגים כסיתא

תורה אור: ויטבול אותה ביערת (ש"א יד) · צדיק כתמר (תהלים צב) · אתן במדבר (ישעיה מא)

תוספות

תריץ ואימא הכי חישב עליו כו'. אינו מגיה הברייתא אלא ה"ק דבש בכוורתו. אינו לא מאכל ולא משקה לענין זה שאם חישב לאכילה שיהא מטמא טומאת אוכלים: **בקנים** ובגפנים מן הפקק ולמעלה. וא"ת בלא קנייה נמי יש לו מן הפקק ולמעלה מתנאי יהושע כדאמר בס"פ מרובה (ב"ק דף פא.) וי"ל דלאו פירכא היא כלל דאין לו רשות לחתוך בחנם אלא בשביל נטיעה ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות וממקום שאינו עושה פירות וממקום שאין רואה את החמה כדאמר התם ועוד דכמה פקקים יש בגפנים וקנים והכא מן התחתון והתם מן העליון: **לא** מקשי קשי לה ולא עלויי מעלי לה. לאו דוקא דא"כ גבי שביעית אמאי אסור הא אמר בע"ז (דף נ:) אוקמי אילנא שרי אברויי אילנא אסור הנ"מ לא ודאי מיקשי קשיא ולא עלויי מעלי לה: **מה** ארז אינו עושה פירות. וא"ת הא אמר בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם ד"ה פירי) מאי איצטרובל פירא דארזא וי"ל דהתם בשאר מיני ארזים שעושין פירות והכא בההיא שאין עושין פירות: **שיטה** תורניתא והא דאמר בפרק קמא דע"ז (שם) דתורניתא אין לו עיקר לאו היינו תורניתא דהכא אלא מין אחר אבל האי שהוא מין ארז יש לו עיקר:

רשב"ם

דתנן כוורת דבורים כו'. כבר פירשתי בפ' המוכר את הבית: הרי היא כקרקע. והלכך אפי' אם חישב עליה לא הוי מאכל לקבל טומאה כדנפקא לן מיערת הדבש: ה"ג דבש שזב מן הכוורת אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא. ולא גרסינן בשלמא לאביי אע"ג דזב מוקצה הוא ופירוש משובש היה בספרים שטעו לומר דלענין שבת מיירי ולאו מילתא היא דלא שייך למימר האי לישנא דאינן לא אוכל ולא משקה אלא לענין טומאה אבל לענין איסור מוקצה דשבת ה"ל למימר דבש שזב מכוורת אסור אלא לענין הלכות טומאה מיתנייא כדתניא כמי כי האי גוונא בתוספתא בתחלת מס' טהרות (פ"ג) דבש שזב מכוורת דבורים מטמא טומאת משקין חשב עליו לאוכלין מטמא טומאת אוכלין: אינו לא אוכל כו'. כלומר לא מקבל טומאה: בשלמא לאביי. דמוקי דבש כוורת בשתי חלות ה"נ בשתי חלות הלכך ניחא ולא תקשי לרב כהנא דכיון דאיתקש לדבורים אע"ג דזב בעי מחשבה: אלא לרבא. דלא בעי לאוקומי בשתי חלות קשיא לרב כהנא דאפי' אי מוקי לה כר"א כיון דזב לא חשיב כקרקע: ע"ג כלי מאוס. והלכך כיון דבתוך הכוורת לא הוי חשיב אוכל כר"א והשתא כשיוצא הרי זב ע"ג כלי מאוס הלכך צריך מחשבה אבל אליבא דרבנן דחשיבי ליה אוכל בתוך הכוורת לא מיבטיל שם אוכל מיניה משום כלי מאוס עד שיפסל מלאכול הכלב כדאמרינן בשחיטת חולין (דף עא.) כן נראה בעיני: קשקשין. קשמין דקין שאין ראוי לאכפו אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל: בשלמא לאביי ניחא. דמוקי לה בשתי חלות ולא תקשי לרב כהנא: אלא לרבא קשיא. לרב כהנא דבעל כרחך לאו ר"א היא דמחשבה לא מהניא ליה לשוייה כתלוש כי היכי דלא מהני לפירות מחוברים לקרקע לקבולי טומאה במחשבה: טפח. דהדר ולמח ואע"ג דלא הניח שום גרופית: בתולת השקמה. שלא נקצצה מעולם: סדן. שכבר נקצץ פעם אחרת וגדל: לפי שאין גזעו מחליף. אם יניח ממנו חוץ לקרקע הואיל ונקצץ בראשו: ובתולת השקמה ג' טפחים. בתמיה והלא די בפחות: מפני שהיא עבודה. שיגדל יותר וכתיב וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): כדרכו אסור. כדמפרש לקמיה: מן הקרקע עד י' טפחים. ולת"ק איכא למימר דלית ליה האי שיעורא אלא שיעור אחרינא כגון מג' ולמעלה אסור: וקוצץ. מלמעלה מעשרה היזק הוא לאילן ומכחישו: הא אידך. טפח או ב' טפחים מעליא ליה ואמאי קתני לעיל ג' טפחים במשהו סגיא: מכאן ואילך. מן הקרקע עד ג' ומג' עד י': לא מקשי קשי. כל כך ולא עלויי מעלי אלא מספקא לן משום דזימנין קשי וזימנין מעלי: הלכך גבי שביעית. שאסור לזמור אילן כדי שיבריא עבדינן מידי דודאי קשי דפשיטא לן ביה דלא ישביח בזימור זה משום דספק איסור דאורייתא לחומרא אבל גבי מקח וממכר דעת המוכר לשייר לעצמו כדי מחיית האילן ודאי: אם נאמר תמר. שעושה פירות ואין גזעו מחליף למה נאמר ארז שגזעו מחליף ואין עושה פירות קרא אהדדי אם מדמהו לארז ותמר מכל וכל: אף צדיק אין עושה פירות. שאוכל לדקותיו בעוה"ז ואין לו (א)לעוה"ב א"נ שאין מאכילין אותו פרי מעלליו לכך נאמר תמר כדכתיב נמי קרא אחרינא אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו (ישעיה ג): אין גזעו מחליף. אם נקצץ: אף צדיק אין גזעו מחליף. אם מת שלא יוליד בן כמותו א"נ אם יפול לא יקום: לכך נאמר ארז. כדכתיב כי שבע יפול צדיק וקם (משלי כד): ארזא. קילא בלע"ז: תורניתא. פי"ן. כל שמות הללו הם היו בקיאים בהם: אפרסמא.(ב) שף שממנו עושין הזפת כן נראה בעיני: ברתי. בוי"ש: שאגא. איכא דאמר (ג) שף וא"כ אפרסמא הוא שממנו יוצא שמן אפרסמון: שורבינא. לא איתפרש: ומקשינן הני שבעה הוו: הוסיפו עליהן. חכמים על אותן שבאותו פסוק: אלונים בוטמי כדמתרגמא תחת האלה בוטמא (בראשית לה): בלוטי. קייסנ"א שקורין גלנד: כסיתא.

רבינו גרשום

(דתניא) [דתנן] וכו' א) משום דבקרקע דמי: ביערת הדבש. מדשני קרא בדיבורא דמצי למימר בצפיחית הדבש וקאמר יערת הדבש להכי מפרש ליה ר' אליעזר הכי: מיתיבי דבש הזב מכוורת אינו לא אוכל ולא משקה. דליכא תורת אוכל ותורת משקה עליו: בשלמא לאביי. דמתרץ לעיל באותן שתי חלות דמשום דמוקצה ניחא. הא קמ"ל דאע"ג דזב מוקצה הוא. החלות וליכא תורת אוכל עליו. אלא לרבא דמתרץ לה כר' אליעזר דבקרקע דמי אמאי אינו לא אוכל ולא משקה דהא לאו כקרקע דמי הואיל דזב ופירש מכוורת: אמר רב זביד כגון שזב על גבי כלי מאוס. דאינו ראוי לא לאוכל ולא למשקה ומוקצה מחמת מיאוס הוא: קשקשין. שנפל על הקש ועל התבן דמפושטש הוא ומוקצה הוא: מיתיבי דבש בכוורת כו' בשלמא לאביי. דמוקים לה באותן ב' חלות ניחא דמש"ה אינו לא אוכל ולא משקה. הא נמי מצי לתרוצי בב' חלות דמוקצות נינהו ולהיכא דחישב עליה לאוכלה מטמא טומאת אוכלין. אלא לרבא דמוקים לה כר' אליעזר דבקרקע דמי אע"ג דחישב עליה אמאי מטמא טומאת אוכלין הא דבש כוורת כקרקע דמי ובדין הוא לא מטמא: אמר לך רבא תריץ הכי חישב עליו לאכילה אינו מטמא טומאת אוכלין. דבקרקע דמי: תניא כוותיה דרב כהנא. דאמר לעיל דבש בכוורת אינו יוצא מידי מאכל לעולם אע"ג דלא חשיב לאכילה: מכר לו זיתים לקוץ. להיות שלו העצים: מניח שתי גרופיות. טפחים סמוך לקרקע כדי שיחנים אחר באותו גזע: הלוקח שאר אילן מחבירו לקוץ. מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ דבכך יחנים אחר באותו שיור טפח: בתולת השקמה. אם מכר לו לקצוץ ענפיה מיכן ומיכן ולא הסדן עצמו מגביה ג' טפחים וקוצץ כל הענפים קטנים שהן מג' טפחים ולמעלה מן הארץ ולא אותן הענפים שבתוך ג' טפחים סמוך לארץ דקשה לאילן אם קוצצן: וסדן שקמה. אם קנהו לקוץ לפי שחזקה היא וכבר השרישה יפה בארץ מגביה ב' טפחים וקוצץ הכל הסדן עצמו לפי שמאותן ב' טפחים יכול להחליף ג) מן הקשר הסמוך לקרקע וקוצץ הכל: חופר ומשרש. אפי' השרשים וקוצץ משום דלית להו תקנתא: שאין גזעו מחליף. מאחר קציצתו. וכן בתולת השקמה יקצוץ ג' טפחים ותו לא. כלומר שמג' טפחים ולמעלה קוצץ ולא בתוך ג': ורמינהו כו' מפני שהיא עבודה. בשביעית: אלא קוצץ למעלה מי' טפחים. דאין מועיל כלום לאילן. או גומם. או יחתוך כל הענפים עד הארץ בסמוך לארץ. למימרא דאי קוצץ למעלה מי' או גומם הענפים מעם הארץ הוא דקשי לה לבתולת שקמה. אבל אי עביד לה באידך גיסא שמגביה ב' טפחים וקוצץ מעלי לה. והיכי אמרת דמגביה ג' טפחים וקוצץ [דמשמע] דבתוך ג' טפחים לא מעלי. מכאן ואילך כלומר כעם הארץ ולמעלה ועד ג' טפחים לא מעלי מה שקוצץ בתוך ג' הלכך כו'. דודאי קשי לה אם הוא גומם עם הארץ: מידי דמעלי לה. היינו מג' טפחים ולמעלה: אף צדיק. חס ושלום אין גזעו מחליף שלא יהא לו בן שימלא מקומו: אף הצדיק אין עושה פירות. שכר לעולם הבא: לכך נאמר [ארז] דגזעו מחליף. והיכי אמרת דארז אין גזעו מחליף: הכא במאי עסקינן דאין גזעו מחליף בשאר ארזים. אבל ארז גופו ודאי מחליף: ברוש. ברתא. שיטה. תורניתא. שורבינא לא איתפרש לן: ומקשי' הני ז' הוי. ולא י': בוטני. כדמתרגמינן תחת האלה תחות בוטני. אותו אילן שלועזין

א) נראה דצ"ל והרודה ממנו בשבת חייב. משום כו' ב) נראה דצ"ל בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה מן הקשר כו'

מסורת הש"ס

לעיל סה. שביעית פ"י מ"ז
שבת מג. לעיל סו. ע"ש
[בכורות מו.]
תענית כה:
שביעית פ"ד מ"ה נדה מ:
[תענית כה.]
תענית כה: ר"ה כג. [סוכה לז.]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אף צדיק וכו' ואין לו חלק לעוה"ב: (ב) ד"ה אפרסמא שרף שממנו: (ג) ד"ה שאגא איכא דאמר שרף וא"כ:

כסיתא איכא דאמרי ערונים ערמונים אלמוגים ערונים ערי ערמונים דולבי אלמוגים כסיתא:

מתני' א) הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה ב) והעולה מן הגזע שלו ומן השרשים של בעל הקרקע ואם מתו אין לו קרקע קנה שלשה קנה קרקע הגדילו ישפה והעולה מן הגזע ומן השרשין שלו ואם מתו יש לו קרקע:

גמ' ג) תנן התם הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות (א) מן השוק ממאי מדקתני משנה יתירא מכדי תנא ליה דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא אלא ש"מ מחייב היה ר"מ אף בלוקח פירות מן השוק והא כתיב אשר תביא מארצך ההוא למעוטי חוצה לארץ והא כתיב אדמתך למעוטי אדמת עכו"ם והכתיב אשר נתתה לי דיהבת לי זוזי וזבני בהו מתיב רבה הקונה אילן אחד בתוך של חבירו ד) מביא ואינו קורא לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ תיובתא א"ל ר"ש בן אליקים לר' אלעזר

מאי

רש"י

כסיתא. אילן שגדל בים ויקר הרבה וקורין קוריי"ל: ערי. אילן שגדלין בו ביים וקורין לדיי"ר: ודולבי. קישטניי"ר: מתני' הקונה שני אילנות. סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי' מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשייבש יעקרנו וילך: קנה קרקע. דחשבי להו שדה אילן: הגדילו. הרחיבו הענפים הרבה: לא ישפה. לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אע"פ שהצל רע לבית השלחין דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל צרכן שעל מנת כן לקחן: גזע. בגמרא מפרש: שלו. של בעל האילן דמגוף אילנות קאתי: של בעל הקרקע. דכיון דמתחת לקרקע יוצא מקרקעו גדל: אם מתו. יבשו: אין לו קרקע. ליטע אילן אחר במקומן: קנה קרקע. דחשיבי שדה האילן ובגמ' מפרש כמה יש לו קרקע והיאך נטועים דמצטרפי: הגדילו. חוץ לקרקע שלהן: ישפה. המוכר דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו אינו מניחן ליכנס בשלו מאחר שמזיקין לו: גמ' תנן התם. במסכת בכורים: ואינו קורא. לפי שלא קנה קרקע ולא קרינא ביה פרי האדמה אשר נתתה לי (דברים כו) ולקמיה פריך א"כ למה מביא: מביא וקורא. ור"מ לטעמיה דס"ל קנה קרקע אבל באילן אחד מודה: מחייב. להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא והאי דקתני הקונה שני אילנות משום רבנן נקט להו דאילו רבי מאיר אפי' באילן אחד שאין לו קרקע מביא וקורא: משנה יתירא. הך דבכורים: אלא ש"מ מחייב היה ר"מ כו'. והכי קאמר אפי' אם כדבריכם כן הוא דשני אילנות אין להן קרקע אפי' הכי מביא וקורא דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא בכורים: והכתיב אשר תביא מארצך. אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא: והכתיב אדמתך. ראשית בכורי אדמתך תביא: למעוטי אדמת עכו"ם. שאם יש לו לעכו"ם קרקע בארץ ישראל ולקח ממנו פירות אין מביא מהן בכורים ונראה בעיני דהכי גרסינן והכתיב אדמתך אדמתך שני פעמים כתיב ראשית בכורי אדמתך בספר ואלה שמות בואלה המשפטים ובכי תשא וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ד) שאין יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ואתא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא: תיובתא. וכל הנך קראי דלעיל מידרשי בספרי ובמסכת בכורים בפרק קמא:

מאי

תוספות

ערמונים. מכאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קסטניי"ש דהא בפ' לולב הגזול (סוכה דף לב:) אמר ענף עץ עבות שענפיו חופין את עצו ואיזה(זה) הוי אומר זה הדס ופריך ואימא זיתים בעינן עבות וליכא ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קסטניי"ש מאי פריך הלא אינו עץ עבות: ממאי מדקתני משנה יתירה. ה) וא"ת והא דתנא בשיפא במסכת בכורים (פ"א משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפי' שנים אמאי איצטריך ההיא משנה כיון דלרבנן קונה קרקע א"כ פשיטא דמביא וקורא וכי תימא איידי דנקט ר"מ שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא מ"מ אמאי איצטריך תו דברי ר"מ בשיפא דקתני ר"מ אומר אפי' שנים מביא וקורא וכי תימא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ א"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא דלמא איידי דתנא רבנן תנא נמי ר"מ דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרשב"א דאי מחייב ר"מ בלוקח פירות מן השוק בשיפא דקאמר ר"מ אפי' שנים הוה ליה למימר אפי' לקח פירות מן השוק: ההוא למעוטי חוצה לארץ. והכי נמי דריש בפרק ראשית הגז (חולין דף קלו. ושם) ארצך למעוטי חוצה לארץ ותימה אמאי איצטריך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק דקדושין (דף לו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ויש מפרשים משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב דכתיב (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו ו) ובמכילתא בהדיא מקיש להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב ולרשב"א נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשובין הן תלוין בארץ אבל בכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם דאין נאסרין באכילה אע"פ שלא הפריש מהן בכורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן אבל בכורים ודאי חובת הגוף נינהו כע"ז דילפינן מינייהו בקדושין (דף לז.) שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם ואפי' בעודן באילן מתחייב כדתנן במסכת בכורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרישין בכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה אשכול שביכר קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים ואע"ג דאם אין לו [אינו] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף נינהו כמו חובת ציצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית כשאין לו חשיב חובת הגוף: למעוטי אדמת עכו"ם. רשב"ם גרס והא תרי אדמתך כתיבי ולפי שקשה לו אידך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כתיבי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר ובחנם דחק עצמו דחד אדמתך דרשינן בפ"ק דבכורים הנוטע בתוך שלו והבריך לתוך של חבירו או לתוך של רבים הרי זה אינו מביא משום דכתיב אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך ודוקא לוקח פירות מביא וקורא לר"מ ולא מבריך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עצמו בר הבאה הוא כדתנן (שם פ"א מ"ד) אלו מביאים ולא קורין הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו ארץ טובה וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל ב"ע לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלא כר"י דפליג עלה כדאיתא בירושלמי (בכורים פ"א) דאמר תני בשם ר"י גר עצמו מביא וקורא מאי טעמא דאמר קרא (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היה אב לארם מכאן ואילך לכל גוים ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דאיכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אתי שפיר כר"י וסמיך אלתת לנו דסיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמביא וקורא דוקא גר מבני קיני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק בארץ כדכתיב והיה הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים ר"י אומר כל הגרים מביאים ואינם קורים ובני קיני חותן משה מביאים וקורים ור"ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מבני קיני ארמי אובד אבי דהיינו יעקב וירד מצרימה וירעו אותנו ויוציאנו וההיא דתוספתא מוקי באמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מבני קיני ופליג אמתניתין דמס' בכורים דקתני באמו מישראל מביא וקורא ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עצמה אינה קונה כדתנן במתניתין (בכורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטומטום ואנדרוגינוס אינן קורין דלא נטלו חלק בארץ דממעט להו בספרי מאיש לפי פקודיו (במדבר כו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ש הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו: ההוא למעוטי אדמת עכו"ם. תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר דתנן (ע"ז דף כ:) אין משכירין בתים לעכו"ם בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שם כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר נמי ונראה לר"י דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דהא דע"ז (דף כא. ושם) יש לומר לפי' כמאן דאמר אין קנין ושם מפורש ז):

וגלגא

רבינו גרשום

שלועין שפ"א. ערי. ביי"ש: כסיתא. בלע"ז קוריי"ל קורלו: פיס' אם הגדילו. הנופות שהיו מתרחבות הרבה לכאן ולכאן אע"ג שרצלרע לבית השלחין לא ישפה המוכר לענפין. כלומר לא יקצוץ אותן ענפין דמצי למימר הלוקח כי היכי דאין לי בקרקע שלך כלום שאם ייבש האילן אין [לי] רשות לנטוע אחר במקומו ה"נ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותן בדי אילן העולין מן הגזע היינו שעולין מן האילן עצמו בסמוך לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו: ומן השרשין. שהן א) ברחוק האילן של בעל הקרקע משום דבקרקע דמי: ואם מתו. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליטע אחרים במקומן: הגדילו. הענפים חוץ מקרקע שלו ב) ששייר לאילנות: ישפה. המוכר מפני שהצל רע לבית השלחין: מביא. בכורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי' בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכדי תנא ליה. ר' מאיר במתני' דהקונה ב' אילנות יש לו קרקע כיון דאשמועינן דיש לו קרקע ממילא שמעי' דמביא וקורא למה למיתנא ברותא אחריתא דמביא וקורא. אלא לאו ש"מ להכי דליקח פירות מן השוק דמביא וקורא. והא כתיב אשר תביא מארצך. ולהיכא דלקחן מן השוק לאו ארצו היא: למעוטי אדמת עכו"ם. דאי קבלה באריסות או בקבלנות אינו מביא וקורא דלאו אדמתך קרינן ביה: והא כתיב אשר נתתה לי ה'. ולהיכא דלקחן מן השוק לא מצי למקרי הכי: ומשני היינו דיהבת לי זוזי וזבני בהו פירי: תיובתא. דרב יהודה אמר שמואל דאמר לעיל:

א) אולי צ"ל שהן בתוך הקרקע של בעל הקרקע. ב) נראה דצ"ל שבין לאילנות.

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רטז סעיף ח:

מ ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף י:

מא ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:

מב ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:

מג ה ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ח:

מד ז טוש"ע שם סו:

מה ח מיי' פ"ד מהל' בכורים ה"ד:

מו ט מיי' שם פ"ב הלכה א:

מז י מיי' שם הל' יג ע"ש בהגות וכ"מ:

מסורת הש"ס

א) [לעיל עא.]: ב) [ב"מ קיח: דעת רבי יהודה]: ג) ביכורים פ"א מ"ו לעיל כז. גיטין דף מח: ד) [עי' תוספות לעיל כז. ד"ה לא]: ה) [עמ"ש על הגליון בתוס' ב"מ סא. ד"ה אלא]: ו) [וע"ע תוס' חולין קי: ד"ה כלן]: ז) [בתוס' ד"ה הא אמר וכו' וע"ש]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"מ אף בלוקח פירות האילן ממאי כצ"ל תיבות מן השוק נמחק וכן בסמוך:

עין משפט
נר מצוה

מח א ב ג ד מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ד סמג עשין קמ:
מט ה מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה א סמג לאוין רכד טור י"ד סימן שלא:
נ ו מיי' פ"ט מהל' מעשר הלכה ד:
נא ז ח מיי' פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד:
נב ט מיי' פ"ד מהל' מעשה קרבנות הלכה ו:
נג י מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ד:
נד כ מיי' שם הלכה ח:

מסורת הש"ס

א) [מנחות מח. וש"נ]: ב) יבמות פו. ע"ש כתובות כו. חולין קלא: ג) נ"א ר' מאיר: ד) חולין פג: קדושין כה. יבמות קד: נדה סו: מנחות יח: קג: מכות יח: נדרים עג.: ה) [גיטין מז:] ו) [בקדושין מ:]: ז) [לר"א בן יעקב ועי' תוס' מנחות פ: ד"ה וכי]: ח [ועי' תוס' פסחים סו: ד"ה מביאה ובמנחות כא: ד"ה חולין ודף פ: ד"ה וכי ובזבחים עו. ד"ה ותולין כו' ובחולין קל: ד"ה אי ובתמורה כג. ד"ה אוכלין]:

תורה אור

מאי טעמא דר"מ באילן אחד ומ"ט דרבנן בשני אילנות אמר לו דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלני בבית המדרש כדי לביישני אמר רבה מאי קושיא דלמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה ורבנן [א]בשני אילנות ספוקי מספקא להו ומי מספקא ליה והא קתני לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ אימא שמא לא קנה קרקע וליחוש דדלמא לאו ביכורים נינהו א) וקא מעייל חולין לעזרה [ב]דמקדיש להו והא בעי מיכלינהו [ג]דפריק להו ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתרומה ומעשר [ד]דמפריש להו בשלמא תרומה גדולה יהיב לה לכהן מעשר שני נמי יהיב ליה לכהן מעשר עני נמי יהיב ליה לכהן עני אלא מעשר ראשון דלוי הוא למאן יהיב ליה [ה]דיהיב ליה לכהן כר"א בן עזריה ב) דתניא [ו]תרומה גדולה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי ג) רבי עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר [ז]מעשר ראשון (א) אף לכהן ודלמא בכורים נינהו ובעו קרייה [ח]קרייה לא מעכבת ולא ד) והאמר ר' זירא [ט]כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו [י]דעביד להו ה) כר' יוסי בר חנינא דאמר [כ]בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא מאי טעמא דכתיב °ולקחת והבאת (דברים כו)
עד

מאי טעמא דר"מ באילן אחד. כיון דלאו קורא משום דכתיב אשר תביא מארצך למה מביא הא מהבאה נמי ממעט ליה קרא: **מספקא להו.** אי קנה קרקע מן הדין או לא והאי דאמרי לא קנה קרקע היינו משום דיד המוכר על העליונה דמספיקא לא מפקינן מיניה: **דלמא לאו בכורים נינהו.** דשמא לא קנה קרקע וקמעייל חולין לעזרה ודרשינן ו) ובסיפרי כי ירחק ממך המקום וזבחת (דברים יב) בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך והוא הדין לכל הבאת חולין בעזרה שאסור אי נמי מדרבנן דלמא אוכלא דחזי ליה דנוהג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן הואיל ואייתינהו בעזרה ואתי לזלזולי בקדשים: **דמקדיש להו.** על התנאי אי הוו ביכורים שפיר ואי לאו ליקדשו לקנות בהן קרבן: **הא בעי מיכלינהו.** לכהן ושמא קדושת דמים יש בהן ונהנה מן ההקדש ומעל: **ומשני דפריק להו.** אחר שהניחם לפני המזבח והניף: **וקא מפקע להו מתרומה כו'.** ונמצא אוכל טבלים אבל בכורים הרי הן כתרומה דכתיב (דברים יב) תרומת ידך אלו הבכורים וכל שדהו יכול לעשות בכורים כדתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ד) ומשני דמפריש: **למאן יהיב ליה.** ואין לנו לעשות תקנה לגזול את הלוים: **מעשר שני נמי.** אם שנה ראשונה או שניה של שמיטה הוא דיהיב ליה לכהן דאיהו (ב) לא מצי אכיל ליה דלמא בכורים נינהו: **מעשר עני נמי.** אם שנת שלש היא: **מעשר ראשון לכהן.** ולא ללוי כדמפרש בכתובות בפרק האשה שנתארמלה ומוקי לה לבתר דקנסינהו עזרא ומשמע ליה לר' אלעזר בן עזריה לויס דקרא אף כהנים במשמע דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים: **ובעי קרייה.** והיאך יאכל מהם בלא קרייה: **לא מעכבת.** כדאמרינן בפ' בתרא דמסכת מכות: **כל הראוי לבילה.** במנחות בפרק המנחות תנן מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ששים ואחד מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד ומפרשינן טעמא בגמ' משום דששים נבללין ביחד יפה בלוג שמן אבל ששים ואחד אי אפשר להבלל ופרכינן וכי לא בלל נמי מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר ומשני א"ר זירא כל הראוי לבילה כגון ששים עשרון אם לא בלל כשר אבל ששים ואחד שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו כלומר מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו דכיון דכתיב ויצק עליה שמן וצוה לבלול דכתיב בלולה ש"מ שצוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בהן מצות בלילה וכשהוא מביא ששים ואחד מנחה כזו לא צוה להביא והרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות דאינה כלום שכל דבר שצוה הקב"ה להביא יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שצוה הכתוב ולא בענין אחר אבל מצות האמורות באותה מצוה כגון תנופה בקרבן בלילה במנחה יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו ולעכב ויש שאין מעכבין וגבי בכורים נמי דחזו לקרייה בעינן ואע"ג דאיכא מביאי בכורים (ג) שמביאין ולא קורין במסכת בכורים (פ"א מ"ד) ה"מ כגון גר דמעיקרא כי מייתי ע"מ שלא לקרות מייתי להו וכגון מהחג ועד חנוכה דמביא ואינו קורא כדנפקא לן מקראי בסיפרי אבל הנך בכורים דמייתי להו מספיקא שמא טעונין קרייה מן התורה דשמא קנה קרקע והלכך חזו לקרייה בעינן: **בצרן ושגרן ביד שליח.** או שמת שליח בדרך שהשליח עצמו בצרן ומת בחצי הדרך ומינה שליח אחר תחתיו עד לירושלים או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך: **מביא ואינו קורא.** אין הבעלים קורין כדמפרש טעמא: **ולקחת והבאת.** דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא והאי ולקחת קרא יתירא הוא דמצי למיכתב והבאת מארצך ודרשינן ביה מי שלוקח דהיינו בוצר הוא מביא דבעינן הבצירה והבאה (ד) כולה עד לירושלים באדם אחד הלכך היכא דבצרן איהו והשליח הביאן לא הויא לקיחה והבאה באחד אלא בשנים וכן היכא דמית בדרך לא הויא לקיחה וגמר הבאה באחד אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים אז קורין הבעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ומיהו שליח עצמו לא בר קרייה הוא כדתנן במס' בכורים שאין יכול לומר אשר נתתה לי ה' וה"נ בצרן ושלחן ע"י שליח דפטר להו מקרייה והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפטר שהרי בקרקע קדשו כדתנן במס' בכורים:
מכדי

ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא שיש הגשה או תנופה למ"ד ז) וכן בפרק הזרוע (חולין דף קל: ושם ד"ה אי) גבי חזה ושוק דקאמר אי מאברא לפני ה' כתיב ואי מגואי קא מעייל חולין בעזרה ויש בהן תנופה אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה דאל"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה וגם ישראל לא יכנס בעזרה ועוד דקאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כא: ושם ד"ה חולין) יאכלוה שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבע ח): **אלא** מעשר ראשון דלוי הוא. ואע"ג דמאי איננו מחייב ליתנו מספק משום דמצי אמר אייתי ראיה דלא מתוקן הוא ושקול אומר רשב"א דלא דמי דהכא אין הכהן מוחזק יותר מהלוי ושל ישראל ממה נפשך אינם דאם בכורים הם דכהן הם ואם לאו בכורים נינהו א"כ מעשר ראשון הוא והוי דלוי ועוד דמאי דלא הוי אלא ספיקא דרבנן אין צריך לקיים מצות נתינה: **דמקדיש** להו. תימה דבפ' התודה (מנחות דף פ: ושם ד"ה וכי) גבי תודה שנתערבה בתמורה דמשני דלמא לאו תודה היא והוי לחם חולין בעזרה ואמאי לא פריך דלקדיש ליה על תנאי שאם אינה תודה יקדש הלחם לבדק הבית או לדמי נסכים וי"ל דגבי תודה כיון שעושה ארבעים חלות מארבעה מינים מוכחא מילתא טובא שלשם תודה מביאם ולהכי אפי' הקדיש על תנאי חשיבי חולין בעזרה כיון שאין דרך לעשות משאר הקדש מה שעושה מזה אבל הכא בכורים כי מקדיש להו לדמי לא מיחזי חולין בעזרה אלא כשאר הקדש שדרך להביא הקדש בעזרה כדאמר (תמיד כט. מדות פ"ג מ"ח) גפן של זהב היתה שם שכל מי שמתנדב גרגיר מביא ותולה בה שאינו עושה בכורים אלא הגשה אצל המזבח לרבנן ואפי' לרא"י דמצריך תנופה אין הוכחה כל כך מתנופה שלשם בכורים מביאן ואפי' בקריאת הפסוקים אין הוכחה כל כך אלא הוי כקורא בתורה הואיל ואינו עושה בגוף הפירות כלום: **תרומה** לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא. ולא כפ"ה דפירש דפליגי בתר דקנסינהו עזרא אלא מדאורייתא פליגי כדאמר ביש מותרות (יבמות דף פו:) דמפיק טעמא מקראי והוי לר"ע דוקא ללוי ולרבי אלעזר אף לכהן אבל בתר קנסא הוי לר"ע אף לכהן ולרבי אלעזר בן עזריה דוקא לכהן וה"מ לשנויי הכא אפילו כר"ע ובתר קנסא אי נמי שיפריש עליה ממקום אחר על תנאי שאם אינן בכורים יהו פירות הללו מעשר ואם הם בכורים יהא מעשר של אלו בצפונם או בדרומם ומעשר עני שלהם יהיב ללוי עני ואם מעשר שני יעלה ויאכל בירושלים ובחד מהנך שנויי צריך לשנויי אליבא דר"מ דמאי טעמא באילן אחד מביא ואינו קורא דלדידיה ליכא למימר כר' אלעזר בן עזריה דבהדיא פליג עליה ביש מותרות (שם.): **כל** הראוי לבילה כו'. עיקר מלתא בפ' המנחות והנסכים (מנחות דף קג: ושם) גבי הרי עלי ס"א כדפירש הקונטרס וא"ת ומאי פריך התם וכי לא בלל מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר הכי דבלילה לא מעכבת מ"מ לכתחלה מצוה לבלול וטוב שיביאו בשני כלים דיכול להביא בין בכלי אחד בין בשני כלים כמו שירצה כיון דנדר סתם דדוקא כי אמר הרי עלי שני עשרונים להביא בכלי אחד תנן התם (דף קג: ע"ש) דאם הביא בשני כלים פסול ואומר ר"י דהך דס"א קאי אהך דקתני רישא מתנדב אדם מנחה ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א כלומר מנחה של ס"א דהשתא צריך להביא בכלי אחד דכיון דאמר מנחה לקרבן גדול קא מכוין: **דעביד** להו כר' יוסי בר חנינא. פי' שלא עשה לקיחה והבאה כאחד וא"ת ומי דחקו לומר דעביד כר' יוסי בר חנינא לימא דעביד כמתני' ששיגרם לגמרי ביד שליח כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) דשליח מביא ואינו קורא ויש לומר דהכי קאמר ר"מ מביא ואינו קורא משמע שמביא הוא בעצמו ולא שמשגרם ביד שליח: **בצרן** ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך

רבינו גרשום

דמביא וקורא: **מאי טעמא דר' מאיר באילן אחד.** דאמר ואינו קורא אי ס"ל דהקונה אילן אחד קנה קרקע למה אינו קורא ואי לא קנה קרקע אמאי מביא: **ומאי טעמא דרבנן בשני אילנות.** אי קנה קרקע אמאי אינו קורא ואי לא קנה קרקע אמאי מביא. **אמר רבה. מאי קושיא** כלומר אמאי לא אמרי' בהם טעם דלמא לר' מאיר באילן אחד מספקא ליה אי קנה קרקע אי לאו ומש"ה מייתי ולא קרי. וכן הכי נמי לרבנן בב' אילנות: **ומי מספקא ליה. לר' מאיר אי קנה קרקע: והא קתני לפי וכו' אימא שמא וכו'.** ולא מצי למיקרי מספיקא מן האדמה אשר נתתה לי ה': ואמאי מביא מספיקא והאיכא למיחש דלמא לא קנה הקרקע ולאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. וקיימא לן דאין מביאין חולין לעזרה: **ומשני דמקדיש להו.** לפירות דהוי קדשים והדר מעייל להו: **והא בעי** לבכורים למיכלינהו. כהן והקדש לא מצי כהן למיכל דסתם הקדש לבדק הבית הוא: **ומשני דפריק להו.** המביא והדר מצי למיכלינהו: **ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מפיק להו מתרומה ומעשר.** דלא קא יהיב מינייהו תרומה [ומעשר] ומשני (א) דמפריש מע"ש דדידיה הוא. דמש"ר מצי יהיב ליה לכהן. אלא מעשר ראשון דלוי הוא וללוי לא מצי יהיב ליה משום דכבר בכורים הוא ולא מצי למיכל בכורים כי אם כהן: ומשני דיהיב ליה לכהן כדר' אלעזר וכו': **וליחוש דלמא קנה קרקע** וביכורים גמורין נינהו ובעי קריאה ואמאי אינו קורא: ומשני **קרייה לא מעכבא.** דאע"ג דלא קרא לא מעכבא: **ולא והאמר ר' זירא.** במס' מנחות: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת. כלומר ששים עשרונים בכלי אחד ראוין לבלול בלוג שמן ששים ואחד אין נבללין בכלי אחד ולא בלוג אחד ואם חן ששים לבלבד בכלי אחד הואיל וראוין לבלול אע"פ שלא בלל אין בילה מעכבת בהן. ושאין ראוין לבילה בילה מעכבת בהן. הכא נמי הואיל דהני בכורין אין ראוין לקריאה קריאה מעכבת: ומשני דעביד בהו כדר' יוסי בר' חנינא דפוטרין מן הקריאה חנינא בצרן. לבכורים ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך והביאן שליח אחר מביא ואינו קורא מאי טעמא וכו' והכא ליעבד הכי שישגרן ביד שליח ובחצי הדרך ישגר שליח אחר שיקבלן מידו: ואינו קורא
(א) נ"ל דמפריש להו: מעשר שני נמי. כיון דדידיה נינהו ומשו"ה מצי יהיב להו לכהן: אלא מעשר ראשון.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"א בן עזריה אומר מעשר ראשון לכהן כנ"ל ותיבת אף נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה מעשר שני וכו' לא מצי אכיל. נ"ב ותימה לי הא איתא בקדושין דף נג ע"ב וכן בכמה מקומות דר"מ ס"ל דמעשר שני ממון גבוה הוא ואין רשאי ליתן במתנה וכאן אי אפשר לתרץ כמו שמתרץ בגמרא שם ואין לומר דלזה פרשב"ם דאיהו לא מצי אכיל ואז מודה ר"מ דיכול ליתנו לכהן זה אינו דא"כ ה"ל לגמרא לתרץ כך בקדושין דף הנ"ל הא דתנינן ספודה מעשר שני שניתן לו במתנה ר"ל כהן שפודה מעשר שני מפירות בכורים שניתן לו במתנה דזה שרי ולמה נכנס בדחוקים וצ"ע וצ"ל דג"כ פודה המעשר שני ואח"כ נותנו לכהן מספק שמא הוא בכורים: (ג) ד"ה כל הראוי וכו' דהיכא מביאי ביכורים טובא שמביאין וכו': (ד) ד"ה ולקחת וכו' והבאה כולה עד לירושלים וכו' כולה באדם אחד:

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף י:
נו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ט:
נז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
נח ד מיי' שם הל' א ב טוש"ע שם סעיף ו ז:

עד שתהא לקיחה והבאה *כאחד והא ליכא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא רב משרשיא בריה דרב חייא אמר דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר: הגדילו לא ישפה כו': היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשין א"ר יוחנן *כל שרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני החמה זהו מן השרשין וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון וא"ל תלתא זבינת לי ואית לי ארעא אלא אמר רב נחמן *יקוץ וכן אמר רבי יוחנן יקוץ אמר רב נחמן נקיטינן דקל אין לו גזע סבר רב זביד למימר אין לו גזע לבעל הדקל דכיון דלמחפר ולשרש קאי אחוחי מסח דעתיה מתקיף לה רב פפא והא קונה שני אילנות דלמחפר ולמשרש קיימי וקתני דיש לו גזע אלא אמר רב פפא *אין לו גזע לבעל דקל לפי שאין מוציא גזע ולרב זביד קשיא מתניתין רזבין לחמש שנין: קנה שלשה קנה קרקע: וכמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן *הרי זה קנה תחתיהן וביניהן והוצה להן כמלוא

רש"י

מכדי פסוקי נינהו ליקרי. ולמאי עביד להו כדר' יוסי כמו שמביא מספק כך יהא קורא מספק כאדם שקורא בתורה: משום דמיחזי כשיקרא · שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא) אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא: דלמא אתי לאפקועינהו כו' · מאן דחזי דקרי עלייהו כביכורים ודאים כשיהיו לו ביכורים כאלו לא יפריש מהן תרומה דקסבר ביכורים ודאין הן אי נמי האי גברא גופיה הלכך עבוד בהו היכרא שלא לקרות: כל שרואה פני חמה · היינו כל האילן חוץ מן הקרקע: ושאינו רואה פני חמה · היינו מתחת לקרקע: וליחוש זימנין דמסקא כו' · כיון דאמרת מן הגזע היינו כל שרואה פני החמה ואפילו סמוך לקרקע הרי הוא של בעל האילן וא"כ היכי תקון רבנן מילתא דאתי בה מוכר לידי פסידא והא זימנין שיש לו אילן אחד בתוך שדה של חבירו ואמור רבנן דהיוצא מן הגזע שלו ומסקא ארעא שירטון ותגביה הקרקע עד שיתכסה אילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו כשלשה אילנות וכגון שהיה רוחב בין הגזע לאילן כשיעור המפורש לפניו ויטעון לוקח שיש לו קרקע ויפסיד המוכר דהוי כשלשה אילנות וקנה קרקע והוה להו לרבנן למימר היוצא מן הגזע יחתוך בעל האילן פן יפסיד המוכר: אמר רב נחמן יקוץ · מתניתין דקתני היוצא מן הגזע שלו לא שיניחנו כך ויגדל אלא הרי הוא שלו על מנת לקוץ ולשרוף: נקטינן · מרבותינו דקל אין לו גזע לקמיה מפרש: אין לו · היוצא מן הגזע לבעל הדקל דכיון דלחפור ולשרש קאי כשייבש האילן דהא לא קנה קרקע: אחותי מסח דעתיה · בעל הדקל מן העתיד לצאת מן הגזע דסבור הוא שמא ייבש הדקל מהרה ולא יוציא גזע דלא דמי לשאר אילנות שאם יבשו בראשן קוצצן למטה וחוזרין וגדלין שהרי גזען מחליף כדתניא לעיל (דף פ:) אבל דקל מאחר שייבש אין לו תקנה כדתניא לעיל בדקלים ובארזים חופר ומשרש הלכך מייאש מן היוצא מן הגזע ולא נתכוון לקנותו · והא הקונה שני אילנות דמתני' בכל אילנות מיירי ואפילו בדקלים ואע"ג דלחפור ולשרש קיימי כשימותו דהא אין לו קרקע אפי' הכי קתני מתני' דיש לו גזע: אלא אמר רב פפא · לא תיתלי טעמא דהכוא דעתא בחופר ומשרש אלא אין לו גזע לבעל הדקל כדקאמרת ולא מטעמיך: אלא לפי שאין לדקל להוציא מן הגזע כלום אלא מלמעלה בראשו גדלים כל ענפיו והלכך עלין לו בחבל כדאמרן בהמוכר את הבית (לעיל דף סט:) ומשום הכי הסיח דעתו ואפי' אי מיקרי ויוצא מן הגזע הרי הוא של בעל הקרקע ומתני' באילנות הרגילין להוציא גזע מיירי ולא בדקל הואיל ולא שכיח להוציא גזע דכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה לא קני: ולרב זביד · דסבירא ליה דמוציא גזע: קשיא מתני' · דבכל אילנות כמוציאין גזע מיירי: דזבין ליה לחמש שנין שאף אם ימות יטע אחר במקומו והלכך כיון דמשעבדא ליה ארעא לזמן קצוב לא מסח דעתיה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: תחתיהן · תחת עיקר האילנות והנופות: וביניהן · קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה: והוצה להן · סביב האילנות (א) מקום שבלין נופותיהן ולחוץ כמלא

תוספות

בדרך מביא ואינו קורא · תימה הא נראו לקריאה ונדחו והוה לן למימר ירקבו כדא"ר זירא בפרק בתרא דמכות (דף יח: ושם) הפריש ביכורים לפני החג ועבר עליהם החג ירקבו משום דקודם החג הוו חזו לקריאה ואחר החג תו לא חזו והשיב להו מטעם זה התם אין ראוים לבילה דבילה מעכבת בהן ותירץ רבינו חיים דהכא איירי כגון שהיה בדעתו מתחלה כשבלרן לשגרן ביד אחר דאז יכול לשגרן ביד אחר כאילו לא נראו לקריאה מעולם כדמוכח בירושלמי דביכורים (פ"א) דגרס התם ר' יוחנן ורים לקיש בשם רבי הושעיא אומר כשלקטן לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו ביד אחר דכל הביכורים שנראו להיות קריאה אין נתרין אלא בקריאה וקאמר בתר הכי מתניתין פליגא הפריש ביכוריו ומכר שדהו מביא ואינו קורא קיימונה שנתן דעתו למכור משעה ראשונה והא דתניא יבש אילן או נקצץ מביא ואינו קורא כשייבש משעה ראשונה ולפי זה הפריש ביכורים לפני החג על מנת להביאן לאחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא ומה שפירש הקונטרס דבדירה היא הלקיחה אין נראה לרבינו תם דלקיחה לא משמע בדירה אלא לקיחה מתוך הבית ועוד דלא קתני או מת שליח הגה ומה משמע דמה הויא לקיחה והבאה בתרתי ועוד דהכי הוה ליה למיתני בלרן ושגרן ביד שליח או בלרן שליח והוליכן הוא אלא נראה לר"ת דלקיחה שהיא מתוך הבית הויא לקיחה ובלכן הורחא דמילתא נקט שהוא רגיל ללקט *(שנראה בעיניו) ולא שליח משום דביכורים אין להם שיעור:

עד שתהא לקיחה והבאה באחד · פ"ה דבלרן שליח והביאן לירושלם קורין בעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ואין נראה שיקראו בעלים כדמשמע בירושלמי:

מתקיף לה רב פפא והא קונה שני אילנות דלחפור ולשרש קיימי כו' · פי' הקונטרס דפריך משום דמתניתין לא מפלגא ומיירי אפילו בדקל ותימה דאם כן מאי משני רב פפא לדידיה נמי תקשי ומה שתירץ בקונטרס זהו דוחק ועוד דמפרש דמזבין ליה לחמש שנים שאם ימות תוך כך יטע אחר במקומו הא קתני ואם מתו אין לו קרקע היינו שלא יטע אחר במקומו דאי נמי נזרע תחתיו קאמר דאין לו קרקע כשמתו פשיטא דהא אפי' בעודן האילנות חיות קתני דלא קנה קרקע ונראה לרבינו תם (ב) דרב זביד נקט דקל וכל דדמי ליה כגון ארזים ושאר אילנות שכבר נקצצו פעם אחת דאז אי יבשי אין גזען מחליף והשתא פריך ליה רב פפא שפיר דמסתמא מתני' איירי ברוב אילנות דקלים וארזים ושאר אילנות שנקצצו (ג) מרובין משאר אילנות שלא נקצצו ומשני דמתני' איירי דזבין ליה לחמש שנים ומסתמא לפי שהן כחושות ואין דרכן למות בה' שנים איירי ולא אסח דעתיה ומיהו אם מתו תוך ה' שנים לא יטע אחרים במקומן וג' אילנות דקנה קרקע יטע אחרים במקומן עוד מפרש ר"ת לפי גירסת ר"ח דלא גרס במילתיה דרב זביד אין לו גזע לבעל הדקל אלא סבר רב זביד למימר אין לו גזע כלומר אין לו דין גזע דנימא העולה מתחתיה לבעל הקרקע אלא הכל לבעל הדקל ואפי' העולה מן השרשים כיון דלחפור ולשרש קיימי דכשייבש האילן יקח בעל האילן את השרשין ויחפור וישרש את הכל אסוחי אסח דעתיה בעל הקרקע ולאו דוקא נקט דקל דהוא הדין שאר אילנות והיינו טעמא דה"כ אמאי קאמר רב נחמן דקל ומתני' לא קשיא דהא משני ליה דזבין ליה לה' שנים ובהנך חמש שנים הדרי למוכר דלא קיימי השתא לחפור ולשרש ואין להקשות לכל הפירושים דכיון דלוקח מסתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע בשלא שלו לקוץ כדאמר רב נחמן לקוץ הא אפי' ענפים שבאילן אין יכול לקוץ כדאמרינן בהמקבל (ב"מ קט: ושם) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות אין לו קורות שקמה ואמר רבי שקמה אין לו בנת שקמה יש לו ורבא אמר אפי' בבת שקמה אין לו פי' ענפים שגדלו אחר שקבל שדהו והלכה כרבא דבאי הכא דאם לא היה קוצץ היה לוקח פירות הגדולים ביוצא מן הגזע ולכך כשאומר לו לקוץ משום דהיים דלא לימא תלא זבנת לי הרי הוא של לוקח תחת הפירות ולר"י נראה דבוקא דעתיה דרב פפא דרב זביד ה"ק דוקא דקל אין לו גזע לבעל הדקל דאסוחי אסח דעתיה לפי שכשמתייבש בראשו וקוללין אותו שוב אין מחליף גזעו דסבור הוא שלא יעלה כלום מן הגזע קודם שיתייבשו אבל שאר אילנות שיכול לקוץ כשיתייבשו בראשן ויחליפו גזע לא מסח דעתיה ומשום הכי פריך ליה רב פפא ממתניתין דקנה ב' אילנות יש לו גזע והא קיימי לחפור ולשרש אפי' שאר אילנות כשמתייבשין בראשן ואע"ג דגזען מחליף אין מועיל לו כלום דאין יכול לקוץ כדי להחליף גזע כדמוכח לקמן (דף פג.) דתניא גבי שני אילנות לפיכך יבש או נקצץ אין לו קרקע משמע נקצץ הע"פ שלא יבש עדיין ודאי להחליף גזע וא"כ מה לי דקל מה לי שאר אילנות כך זה עומד לשרש ולחפור כשייבש בראשו כמו זה ולבסוף מסיק רב זביד מתניתין דזבנה לה' שנים שאם יבש בתוך ה' יקצנו להחליף גזעו ומכר לו האילן בחייו לפיכך לא מסח דעתיה והשתא רב זביד דנקט דקל לאו דוקא דהוא הדין שאר אילנות אלא משום דשאר אילנות לא פסיקא ליה דפעמים יש להם גזע כשמוכרן לה' שנים לקצצן כדי להחליף גזע אבל דקל לא שייך למכרו לה' שנים כדי לקצצו כדי להחליף גזעו דאין גזעו מחליף ומיהו קשה לפי' זה דבקנה ג' אמאי קתני דאם מתו יש לו קרקע ויטע אחר במקומו כיון דמתני' איירי דזבין לה' שנים שהתנה

רבינו גרשום

ולקחת והבאת וצריך שיהא לקיחה והבאה בחד והא ליכא דהא הביאן אחר: ומקשי' ואמאי אינו קורא מכדי פסוקי נינהו. אותו וידוי ליקרי ומה בכך: אמר ליה משום דמחזי כשקרא. דמספקא היכי מצי למיקרי מן האדמה אשר נתת' לי ה': ורב משרשי' בריה דרב חייא אמר. משום הכי לא מצי למקרי דכי קרי בכי האי גוונא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר דביכורים לאו בני תרומה ומעשר נינהו: כל שרואה פני החמה. כל שעולה וגדל מן הקלח של עץ מאותו שרואה פני חמה היינו הגזע והוי של בעל האילן וכל שעולה מאותו שאינו רואה פני חמה. שמכוסה מן הקרקע היינו מן השרשים ודרי מן בקרקע: והעולה מן הגזע אמאי שלו וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון נרבי ל"א כלע"ז (ה)מן הגזע וקלחו כלומר שהגדילו ומיחזו כג' ברי אילנא יאמר הלוקח אלו ג' אילנות זבינת לי ואית לי ארעא: יקוץ. כלומר כשיגדיל מן הגזע יכול בעל הבית לכופו לבעל האילן לקוצצו כדי שלא יחזיק בקרקע: דקל אין לו גזע. שאם מכר דקל להבירו ויבש אין לו ללוקח בגזעו של דקל כלום. דכיון דלהפור ולשרש קיימי כדאמר לעיל בדקלים ובארזים חופר ומשרש אסוחי מסח דעתי' הלוקח דקסבר דבעל הקרקע שיחפור ויקח השרשים יקח נמי הגזע. אותן שרשים הרואין פני החמה: והא קונה שני אילנות. בתוך של חבירו דלהפור ולשרש קיימי כדקתני מתני' הרי זה לא קנה קרקע וכו' ואם מתו אין לו קרקע ואפי' הכי העולה מן הגזע שלו: אלא אמר רב פפא. הכי תריץ לה אין לו גזע לבעל דקל לפי שאינו מוציא גזע ואינו יכול לכוף לבעל הקרקע לומר לו אל תעקרהו שמא יעלה כלום מן הגזע לפי שאין גזעו מחליף: ולרב זביד. דאמר לעיל אין לו גזע לבעל דקל משום דאסוחי מסח דעתי'. קשי' מתני' דקתני העולה מן הגזע שלו. אלמא הוי דבעל האילן של לוקח: ומשני מתני'. מתוקמא כגון דזבין ליה קרקע של מקום האילנות לחמש שנין שאם מתו ראשי' לנטוע אחרים תחתם עד סוף ה' שנים והשתא בתוך שנים הללו לא מסח דעתי' מיניה ויש לו גזע אבל להיכא דלא להן. להוץ שרחב הנופות ברי

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה והוצה וכו' ממקום שכלין: (ב) תוספות ד"ה מתקיף וכו' ונראה לר"ת דלרב זביד: (ג) בא"ד שנקצצו שכם פרובין:

גליון: באחד

שם לב: אלא דקל להוד אסחי מסח דעתי' ואין לו גזע: פיסקי' וכמה. כני מן הקרקע תחתיה: באותו שיעור שהנופות נוטות: וביניהן. בין כל אילן ואילן קנה אותו קרקע כשיעור דמפ' לקמן: והוצה להן. להוץ שרחב הנופות ברי

(א) נראה דצ"ל למעלה מן הגזע והקלח: והא"ל אלא זבנת לי. כלומר לאחר שיגדלו ומחזו וכו'

עין משפט
נר מצוה

נט א מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ א״ב סמג עשין כב טוש״ע ח״מ סי׳ רט״ז סעיף ו:

כמלוא אורה וסלו מתקיף לה ר׳ אלעזר השתא דרך אין לו (א) אורה וסלו יש לו דרך אין לו דארעא אחריתי היא אורה וסלו יש לו א״ר זירא מדברי רבינו נלמד שלשה הוא דאין לו דרך הא שנים יש לו דא״ל בארעא דידך קיימי א״ל רב נחמן בר יצחק לרבא לימא ר׳ אלעזר לית ליה דשמואל רביה א) דאמר שמואל הלכה כר׳ עקיבא דאמר ב) מוכר בעין יפה מוכר א״ל לא מתוקמא מתני׳ כר׳ עקיבא ממאי מדקתני הגדילו ישפה ואי ס״ד רבי עקיבא היא אמאי ישפה האמר מוכר בעין יפה מוכר א״ל אימור דא״ר עקיבא ג) גבי בור ודות דלא מכחשי ארעא גבי אילן מי שמעת ליה מי לא מודי ר׳ עקיבא ד) באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדע מעל גבי מחרישה תניא כוותיה דר׳ חייא בר אבא הרי זה קנה תחתיהן וביניהן ורוצה להן כמלא אורה וסלו א״ל אביי לרב יוסף אותן אורה וסלו מי זורען א״ל תניתוה ה) החיצון זורע את הדרך א״ל מי דמי התם לית ליה פסידא ללוקח אבל הכא אית ליה פסידא (ב) ללוקח דא״ל קמיטנפי פירי הא לא דמיא אלא לסיפא ו) וזה וזה אינן רשאין לזורעה תניא כוותיה דאביי הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו ו) וזה וזה אינן רשאין לזורעה וכמה יהא ביניהן (ג) רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מארבע אמות ועד שמונה רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמונה ועד שש עשרה א״ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן מתניתין כוותיה דתנן ז) הנוטע את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם אמר רבי יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד וזורע את הניר לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע וזרע את הבור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו א״ל אנא לא ידענא אלא עובדא הוה בדורא

שהתנה עמו לקצוץ כדי שיחליף א״כ ודאי לא מכר לו את הקרקע ליטע אחר במקומו ובדוחק יש לומר דרישא איירי בזבין לחמש שנים ולא סיפא ואין להקשות דהכא משמע דשאר אילנות מתקיימי טפי מן הדקלים ובפ׳ האשה שנפלו (כתובות דף עט. ושם ד״ה דקלי) אמר ארעא ובתי בתי אילני ודיקלי דיקלי דהתם לאו משום דדיקלי מתקיימי טפי אלא משום דחשיבי טפי מאילני אע״ג דאין מתקיימי כ״כ ואע״ג דקאמר התם דיקלי וגופני דיקלי ואע״ג דגופני חשיבי מדיקלי כדאמרי׳ בהחובל (ב״ק דף צב׳ ושם ד״ה נמחר) דשמואל אייתי ליה אריסיה תמרי ואכל טעם בהו טעמא דחמרא אמר קא מכחשי גופני כולי האי למחר אייתי לי מקורייהו דדיקלי לא קנו גופני וגופני קנו דיקלי מכל מקום טוב הוא לקנות דיקלי מגופני דגופני אית בהו טרחא וצריך להוציא עליו הוצאות הרבה אבל דקלים אין בהן טורח ובא לו הריוח מאליו:

מדברי רבינו נלמד שלשה אין להן דרך הא שתים יש להן דרך פי׳ משמע מתוך דברי ר׳ אלעזר דיותר יש להן דרך מאורה וסלו ומדתנן בשנים הגדילו לא ישפה אלמא יש לו אורה וסלו כיון דאפילו מספה אינו ומניח לו אורה וסלו בשנים כל שכן דרך:

וזורע את הניר· ואיט מרחיק הזרעים מן השורה אלא כדי עבודת הכרם שבתי שורות שפונין לצד אחד חשיבי כרם אע״פ שמן העיקר אנו מודדין ט״ז ויש בין שני השורות ט״ז אמה והוו מפוזרין והוי גפן יחידי דאין צריך להרחיק אלא ששה טפחים מכל מקום ביניהן תחת ענפי הגפנים אסור לזרוע מדרבנן וחשיבי כרם ז״ל

כמלוא אורה· המלקט וסלו בידו ללקט פירות הנופות החיצונות כמו וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) אריתי מורי (שיר ה) ולקמן מפרש כמה יהא ביניהן ויצטרפו: כמלוא אורה וסלו· אחולה להן קאי אורה שייך למימר בתאנים ובוצר בענבים וקוצר בתבואה וגודר בתמרים ומוסק בזיתים ומלקט בשאר אילנות: מתקיף לה רבי אלעזר· לר׳ יוחנן דיהיב ליה דרך חולה להן כמלוא אורה וסלו כדי להלך סביבות האילנות ללקט פירותיו השתא דרך אין לו ליכנס דרך שדהו של בעל שדה לילך לאילנותיו אלא יפרח באויר או יקח לו דרך מבעל הקרקע כרבנן דהמוכר את הבית (לעיל דף סד·) דאמרי גבי מוכר בור ודות בעין רעה מוכר וצריך (ד) ליקח לו דרך לבורו ולדותו והוא הדין הכא גבי שלשה אילנות דדמי לבור ודות משום דארעא אחריתי היא שאין האילנות נטועין בקרקע של בעל השדה שהרי יש להן קרקע וחשיבי שדה האילן בפני עצמו דומיא דבור ודות שהוא קרקע בפני עצמו ולא אישתעבד שדהו לאילנותיו של לוקח דנימא גם לכל צרכיהן אישתעבד אפי׳ לתת לו דרך כדלקמן גבי שני אילנות: כמלוא אורה וסלו· שאין צריך לו כל כך כמו דרך יש לו בתמיה הרי אפשר לעלות באילן וללקוט אי נמי מתחתיו ילקט: מדברי רבינו ר׳ אלעזר שפירש טעמו משום דארעא אחריתי היא: הא שנים יש לו· דרך דהא אין לו קרקע: דא״ל. לוקח בארעא דידך קיימי ושיעבדת לי קרקע שלך לצורך אילנות כאדם שמשאיל מקום לחבירו בביתו להניח חפציו כן גם זה (ה) משאיל לו: דאמר שמואל· בהמוכר את הבית: א״ל. לעולם כרבי עקיבא סבירא ליה ומיהו מתני׳ דפליג עלה רבי יוחנן כמלוא אורה וסלו רבנן היא והלכך קפריך ליה: דלא מכחשי בארעא· לא הבור ולא הדרך שאנו נותנין לו הלכך בעין יפה זבין ויהיב ליה דרך: גבי אילן מי אמר. בתמיה מי אית ליה עין יפה גבי אילן כל כך לשעבד לו קרקע שלו לכל מה שיגדלו נופותיו ויאבד קרקע שלו שהצל רע לבית השלחן וגם לא יוכל לחרוש בבקר בשביל בה המרדע דנהי נמי דלית ליה עין יפה גבי אילן במכר אילנות ושייר קרקע לפניו שיש לו קרקע לרבי עקיבא על מנת ליטע (ו) תחתיהן כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לז׳) מיהו היזק גדול כל כך כגון שמאבד לגמרי קרקע שלו לית ליה עין יפה: דמי לא מודי ר׳ עקיבא· בהך סתמא דתנן בלא יחפור אילן הנוטה לתוך שדה חבירו כו׳ והא נמי להאי דמי שהרי האילנות הללו אינן נטועין בקרקעו של מוכר דהא יש להן קרקע בפני עצמן ואיסתלק ליה מיניה לגמרי ולעולם הא כיפא מתוקמא כר״ע ומיהו שיעורא דאורה וסלו אית ליה לר״ע דלר״ע דרך יש לו דומיא דבור ודות דלא דמי להיזק גדול של אילן הנוטה ולעולם לית ליה דשמואל רביה ומיהו רישא ודאי דקתני גבי שני אילנות אם מתו אין לו קרקע לא מתוקמא כרבי עקיבא דאמרן בחזקת הבתים מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר׳ עקיבא ורבנן ט׳: מלא מרדע. בגבוא: אותן אורה וסלו מי זורען· בעל האילן דשלו הן או בעל השדה דהא לא נשתעבדו לבעל האילנות אלא בשעת לקיטת פירותיו לדרוס עליהן וא״כ בעל השדה זורען ובעת הלקיטה ידרוס הלוקח אפילו בזרעים אבל תחתיהן וביניהן פשיטא לך דבעל האילן זורען: תניתוה· בפרק המוכר פירות לקמן מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו כו׳ והחיצון זורע הדרך הכא נמי בעל השדה זורע את הדרך כלומר אורה וסלו: התם לית ליה פסידא ללוקח· לבעל הגינה הפנימית שידרוס יפה כשילך על זרעיו כל זה הכא גבי אורה וסלו אם בעל השדה זורען אית ליה פסידא לבעל האילן: קמיטנפי· כשיפלו על הזרעים: הא לא דמיא· הא דאורה וסלו לא דמיא אלא לסיפא דהיא דקתני נותנו לו ב״ד דרך מן הצד מדעת שניהן כו׳ וזה וזה אין רשאין לזורעה הואיל ונתרצו שניהן ובחרו להן דרך זה על ידי ב״ד ואע״ג דהפסד מועט הוא שהזרעים יעכבו הליכתן קצת וכל שכן גבי אורה וסלו דהוי כמדעת שניהן דמסתמא הקונה אילנות יש לו שיעור אורה וסלו והוי פסידא טובא טינוף פירות: וכמה יהא ביניהן· דנימא קנה כל מה שביניהן דאי קרובין יותר מדאי הרי הן כיער המעומד ליתלש ולא חשיבי ואם רחוקים נמי יותר מדאי לא מצטרפי: מארבע אמות· לכל הפחות בין כל אילן לאילן מן השלשה שתהא ראויה המחרישה לחרוש בינתים לבד עובי האילנות כדמוכח לקמיה: ועד ח׳ אמות· ולא עד בכלל: ועד ט״ז· ולא ט״ז בכלל: לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו׳· ואתה חלית ובכחת: ה״ג במס׳ כלאים הנוטע כרמו (ז) על ט״ז אמה מותר כו׳· שאם כל הכרם נטוע שורות שורות זו בצד זו רחוקות זו מזו ט״ז אמה שלימות לא מיצטרפי למיהוי כרם דשורה בפ״ע אינה כרם אא״כ יש שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב כדתנן במ׳ כלאים: מותר להביא זרע לשם. בין שורה לשורה דלא הוה כרם אבל בפחות מט״ז הוי כרם ואסור להביא זרע לשם ומיהו אנן האידנא קיימא לן כרבי יאשיה בכלאים עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בשחיטת חולין (דף קלו:): א״ר יהודה. סייעתא לת״ק: בצלמון. שם מקום: שנטע את כרמו ט״ז אמה על ט״ז והפך שער שתי שורות לצד אחד. שער היינו הענפים הנוטים הפכן לצד אחד כגון שאורך שתי השורות מן המזרח למערב והשורות זו כנגד זו מצפון לדרום והפך זמורה של שורה דרומית לצד צפון ושל צפונית לצד דרום נמצא אויר שבין שתי שורות הללו מלא ושתוגה להן ריקן וכן כל הכרם: וזרע את הניר. החריבה ריקנית דהוי ט״ז ריקנות אבל אם לא היה מהפך נמצא שכל שורה הופסין זמורותיה מאויר הט״ז ואסור להביא זרע לשם: למקום הזרע. וזרע בו אשתקד: וזרע את הבור. שהיה בור אשתקד מחריבה וזריעה: והתירוהו. משום דהיפך אבל אם לא היפך דבציר ליה אויר ט״ז אמות אסור דהוי כרם כדרב נחמן: אנא לא ידענא. כלומר לא סבירא לי כי ההיא מעשה אלא עובדא הוה כו׳ וכר׳ שמעון סבירא ליה כדלקמן: בדורא

רבינו גרשום

כדי שיכול להלך האורה סביב. [דהיינו] הלוקח פירות עם סלו של לוקח: ופריך השתא דרך אין לו. לטעמא דרבנן כדאמר בחזקת הבתים מכר תאילנות ושייר קרקע לפניו לרבנן אין לו קרקע דאמרינן מוכר בעין רעה מוכר. וכי היכי דאמרינן דאין [לו] קרקע אמרי׳ נמי דאין לו דרך לאילנותיו וצריך לקנות אלמא ארעא אחריתי הוא ושל מוכר הוא. וכמלוא אורה וסלו יש לו. בלשון קושיא: מדברי רבינו. לר׳ אלעזר הוה קרי ליה רבינו: נלמוד הקונה ג׳ אילנות. שקנה קרקע הוא דאין לו דרך וצריך ליקח. הא קנה שנים דלא קנה קרקע יש לו דרך מאי טעמא משום דמצי למימר ליה הלוקח כיון דבארעא דידך קיימי האילנות אית לי דרך עלך: לימא ר׳ אלעזר. דאמר לעיל דאין לו דרך לקונה אילנות בתוך של חבירו משום דמוכר בעין רעה מוכר. לית ליה דשמואל רבו: אלא הא דקאמר דדרך אין לו אליבא דר׳ עקיבא מוכר בעין יפה מוכר ה״מ גבי בור ודות דלא מכחשו בארעא להכי מכר לו כל השדה וצריך ליקח לו דרך למוכר דלא מצי למימר ליה מוכר מדקמזיק לך בור ודות ואין אתה יכול ורשאי לסותרן הכי נמי יש לי דרך עליך. הא לא יכול למטען משום דלא מזקי ליה מידי שיכול להרוש בסמוך להם להכי מכר לו הכל אבל היכא דאית ליה פסידא למוכר כגון גבי מתני׳ דקתני הגדילו ישפה המוכר מפני כי צל העופים שאין מניחים המסר לירד על בית השלחן. מי אמר דבעין יפה מוכר. ומי לא מודי ר׳ עקיבא דאילן הנוטה לתוך שדה חבירו וכו׳. ולעולם גבי דרך ס״ל לר׳ עקיבא דיש לו דרך הואיל דלית ליה פסידא למוכר דמוכר בעין יפה מוכר ור׳ אלעזר לית ליה דשמואל רביה: איתו מקים אורה וסלו מי זורעו. הלוקח או המוכר: א״ל תניתוה. באידך פירקן דלקמן במשנה דהמוכר פירות. מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חבירו וכו׳ החיצון זורע את הדרך. הכא נמי המוכר דהוי חיצון זורע את הדרך: מי דמי התם. כשהוא זורע הדרך לא קא מפסיד בארעא דהאי פנימי אבל הכא מפסיד בארעא דלוקח האילן משום דקא מיטנפי פירי מחמת הזריעה והזבל שנופלין הפירו׳ ביניהן: אלא הא מלתא לא דמי אלא להך דקתני בסיפא דההיא משנה וזה וזה אינן רשאין לזורעה הכי נמי תרווייהו אינן רשאין לזורעה: וכמה. צריך ריוח בין האילנות הללו שקונה הקרקע: מד׳ עד ח׳. כלומר אם נטועין הן בתוך ד׳ אמות חשוב יער ואין לו קרקע ללוקח אבל

גמרא

בדורא דרעותא ואתו לקמיה דרב יהודה וא"ל זיל הב ליה כמלא בקר וכליו ולא הוה ידענא כמלא בקר וכליו כמה(א)כיון דשמעת' להא דתנן א)לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנה ד' אמות ותני עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמינא ש"מ כמלא בקר וכליו ד' אמות וכרב יוסף מי לא תנן ב)(ב) ר"מ ור"ש אומרים "הנוטע את כרמו שמונה אמות על שמונה מותר להביא זרע לשם אפי' הכי ג)מעשה עדיף בשלמא לרב יוסף אליבא דר"ש שמעינן ליה מפוזרין ושמעינן ליה רצופין מפוזרין הא דאמרן רצופין דתנן ד)כרם הנטוע על פחות מד"א אינו כרם דברי ר"ש וחכ"א כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן אלא לרב נחמן אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן ליה רצופין מי שמעינן ליה סברא הוא מדלר"ש פלגא לרבנן נמי פלגא אמר רבא ה)הלכתא מארבע אמות ועד שש עשרה תניא כוותיה דרבא ו)כמה יהו מקורבין ארבע אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה הרי זה קנה קרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע פחות מכאן או יתר על כאן או שלקחן בזה אחר זה הרי זה לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ז)תא שמע דתנן ח)"הרכובה שבגפן אינו מודד אלא מעיקר השני בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ט)ת"ש דתנן י)המבריך גפנים ועקריהן נראין ר"א ברבי צדוק אומר כ)אם יש ביניהן מד' אמות ועד שמונה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין בעי רב פפא מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מאי ל)תיקו

בעי

רש"י

בדורא דרעותא. בעיר של רועים שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות ולא היה ח' אמות ביניהן ואמר ליה רב יהודה למוכר זיל הב ליה ללוקח הקרקע ואע"ג דאין ביניהן אלא כמלא בקר וכליו: כיון דשמעת' להא דתנן. כלומר כיון דשמעת' לברייתא השנוית על הא דתנן בלא יחפור לא יטע אדם אילן בקלה שדהו סמוך לשדה חבירו כדי שלא תלך מחרישתו לחרוש אילן זה דרך שדה חבירו: וכרב יוסף מי לא תנן. בתמיה ואמאי אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו': ה"ג לה במסכת כלאים רבי מאיר ורבי שמעון אומרים אף הנוטע כרמו על ח' אמות מותר. וסיפא דהך דרבי יהודה היא: אפי' הכי מעשה. דצלמון רב והלכך אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דמעשה השנוי במשנה מסייעיה והיא משנה עיקר טפי מהך דר"ש דסמכינן אעובדא: וקמפרש גמרא בשלמא לרב יוסף. דאמר מד' ועד ח' וסבירא ליה כר"ש שמעינן דאיירי ר"ש מתרוייהו שיעורי כרב יוסף: מפוזרין. ח' אמות דהיינו לכל ז) (היותר): רצופין. ד' אמות לכל ח) (הפחות): אינו כרם. אלא יער ומותר בכלאים: רואין את האמצעיים כו' דכל העומד ליעקר כעקור דמי וחומרא היא גבי כלאים: אלא לרב נחמן. דסבירא ליה ט"ז כרבנן בשלמא מפוזרין ט"ז שמעינן ליה ממעשה דצלמון: ומשני סברא הוא. דח' הוו רצופין מדלר"ש הוי שיעורא דרצופין פלגא דמפוזרין לרבנן נמי פלגא דט"ז הוי רצופין: אמר רבא הלכתא מד' אמות. כעובדא דרעותא: ועד ט"ז אמות. כעובדא דצלמון וכולה כרבנן קפסיק דסבירא (ג) במאי דפליגי פליגי ובמאי דלא פליגי לא פליגי פליגי בח' אמות מפוזרין דר"ש ואמרי ט"ז אבל ברצופין ד' אמות מודו ליה ולא נאמר מדלר' שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא: כמה יהו מקורבין כו'. נראה בעיני דהוא הדין למקדיש אילנות דאיכא נמי האי שיעורא והך ברייתא דקתני גבי הקדש ממטע עשרה לבית סאה בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עב.) פליגא אהך ברייתא דלא שנא מוכר ממקדיש ורא"ה לדברי מתוספתא דבבא בתרא (פ"ד) דקתני בתרוייהו ממטע י' לבית סאה: שש עשרה אמות. כלומר עד ט"ז אמות ולא ט"ז בכלל: ואת האילנות. קטנים: לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע. ליטע אחר במקומו: ממקום קצר. מגובה גזע האילן הוא מודד הט"ז אמות והד' אמות: או ממקום רוחב. סמוך לקרקע הוא עב והיא דפתרי מקום קצר כל הגזע עד הענפים מקום רחב מקום הנופות הענפים שמרחיבין אילך ואילך ולא נהירא: ת"ש. דמן הבינוני הוא מודד: הרכובה שבגפן. גפן בחור מרכיבין בגפן זקן: כשהוא מודד ד' אמות בינתיים כדי שיהו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב: עיקר השני. פקק השני כדתניא* בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה אבל לא מן העיקר הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות: ג' בדי אילן. אילן אחד מכר לו שיש לו שלש בדים מרוחקין זה מזה ד' אמות והעלה הקרקע שירטון ונראין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי אזלינן בתר גוף האילן דמיניה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנכרסו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע"ג דמיחברי מתחת לקרקע והיא דמוקמי לה בג' אילנות ומכר לו בד בכל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב (ד) כל בדי אילן והאילן שייר גם הקרקע לעצמו: המבריך. כופף אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו וכשנשרש באמצעיתו חותכין עיקר הראשון ונעשו שתי גפנים: ג' גפנים. כשהובריכו בקרקע נעשו ו' והוי כרם דבכל ו' איכא שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב והלכך נקט ג' דאינו יכול למנות ה' גפנים בפחות מג' דשתי גפנים מוברכות לא הוו אלא ד': ועיקריהן נראין. כלומר שהשרישו: מד' אמות ועד ח'. כרבי מאיר ור"ש לעיל: מצטרפין. ואע"ג דכל שתי גפנים יונקי משורש אחד והוא הדין לשלש בדי אילן דקנה קרקע: ואחד על המצר. מי הויא הפלגה ולא מצטרף דלא דמי לבדה האילן ולא קנה קרקע או דלמא קנה: ואת"ל דקנה שתים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מהו. כגון שיש לו שני אילנות בקלה שדהו ויש לו עדיין אילן אחד בקלה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן:

בעי

תוספות

זיל הב ליה כמלא בקר וכליו. פ"ה אי איכא כמלא בקר וכליו בין אילן לאילן זיל הב ליה ארעא ולפירושו לא מייתי רב יוסף ראיה אמאי דאקשי ליה אביי ויש לייסב דמייתי סייעתא לריש מילתיה דרב יוסף דמד' אמות לא הוו רצופין ואם כן ריש מילתיה דרב נחמן משבשתא היא ומדרישא ליתא סיפא נמי ליתא ועוד דעובדא דרבי יהודה כרבי שמעון אתיא ור"ש אית ליה מד' ועד ח' דלא מסתבר ליה לאוקמה דאתיא כרבנן ורבנן סברי מד' ועד ט"ז כדאמר בסמוך דסבר ליה מדלרבי שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא ויש מפרשים אי איכא לכל אילן כמלא בקר וכליו דהיינו ח' אמות תן לו קרקע אבל בטפי הוו מפוזרים ורב יוסף שמיע ליה בהדיא מרב יהודה דלמעוטי יותר מח' אמות אתא שהן מפוזרין ולא למעוטי פחות מח' ולומר שהן רצופין ולכל הפירושין כמלא בקר וכליו לא נקטי אלא לשיעורא בעלמא ולא משום דצריך שיעור שיעבור לבקר וכליו דהא בדורא דרעותא בבבל הוה ובבבל שיעור בקר וכליו לא הוי אלא שתי אמות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו.) ואע"ג דלענין הרחקה משדה חבירו (ה) חלקו בין בבל לארץ ישראל לענין רצופה דשמעתין אין חילוק תדע דאמר רב נחמן אמר שמואל דפחות מח' הוו רצופין ואילו לענין הרחקה לא בעינן אלא ד' אמות כדאמר בלא יחפור וקלא יש גמגום אמאי נקט האי לישנא ט): **אפי'** הכי מעשה רב. ואם תאמר ממעשה אין להוכיח כלום דשמא ביותר מח' נמי היו מתירים ומעשה שהיה כך היה וי"ל דסברא הוא דעל פי חכמים עשו וכל מה שהיו יכולין להתיר לו התירו:

כמה יהו מרוחקים ט"ז אמה הרי זה קנה קרקע כו'. ותימה דגבי מכר בט"ז לא חשיבי מפוזרים וקנה קרקע וגבי כלאים חשיבי מפוזרים דקתני לעיל כרם הנטוע על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם ויש לומר דגבי מכר מודדין אמות מלומלמות אבל אמות כלאים הן אמות שוחקות ואי אפשר שלא יהא יותר מט"ז לכך חשיבי מפוזרים והשתא הא דקאמר לעיל מד' ועד ח' וכן מח' ועד ט"ז הוי עד ועד בכלל:

הרכובה שבגפן כו'. לפ"ה דמפרש לשון הרכבה קשה הדא דבמשנה כלאים גרס הארכובה ועוד דלא איירי הסיא משנה בהרכבה כלל ועוד דמאי נפקא מינה בסך הרכבה לענין כלאים ונראה דארכובה היינו הברכה כאדם הכורע על ברכיו כן כורעין הגפן בארץ כשהוא זקן הרבה ומכסין אותו בקרקע באמצע כדי שתשתרש וקאמר דאין מודדין לענין כלאים אלא מעיקר השני ומדנקט לשון עיקר מוכח במודדין ממקום רוחב:

רבות

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פ"ז מהל' כלאים הל' ד סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף לד:

סא ב ג ד מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ז:

סב ה מיי' פ"ח מהל' כלאים הל' יוד סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף סד:

סג ו מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ו:

סד ז מיי' פ"ו מהלכות כלאים הל' ט ועיין בהשגות ובכסף משנה סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף כו:

סה ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטז סעיף ז ואין לו:

רבינו גרשום

בדורא. בשדה אילן שהיה נטוע מד' אמות ועד ח' ולא ח' בכלל ומכר האילנות לאחר ואתא לקמיה דרב יהודה ואמר ליה זיל הב ליה בין אילן לאילן כמלא בקר וכליו דהיינו ד' אמות כדי עבודתו מכלל דהכי חשוב שדה אילן אבל טפי לא חשוב שדה: הנוטע את כרמו [ח' אמות] על ח' אמות. שמניח ח' אמות ביר בין שורה לשורה: מותר. דלא חשיב כרם אותה הרחקה ומותר להביא זרע לשם: אפי' הכי מעשה רב. מעשה שהיה בצלמון טפי עיקר למילף: בשלמא רב יוסף. דאמר מד' עד ח' אמות ולא ח' אמות בכלל חשוב כרם אליבא דר' שמעון כדקתני במשנה זו ר"ש ור"מ אומרים הנוטע את כרמו על ח' וכו': שמע נן ליה. לר' שמעון דמפוזרין מח' אמות לא חשיב כרם שמעינן ליה רצופין. מפוזרין הא דאמרן. לעיל הנוטע את כרמו על ח' אמות דמפוזרין נינהו לא חשיב כרם ולהיכא דנטועין רצופין נמי שמעינן ליה דלא חשיב כרם ומותר לזרוע הבינים דתני הנוטע וכו': אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן להו. דלהיכא דנטועין מפוזרין מט"ז לא חשוב כרם סהתוא מעשה דצלמון שהיה ואמרו חכמים מותר להביא זרע לשם. אלא דהיכא דנטועין רצופין בתוך ח' אמות אי שמעי' להו. דלא השיב כרם. ומשני סברא הוא מדלר"ש פלגא לא דהיינו ד' אמות הויין רצופין ולא חשיב כרם דלית ליה דין כרם ומותר לזרוע הבינים. לרבנן נמי פלגא מט"ז אמות אם נטועין בתוך ח' אמות הויין רצופין ולא חשוב כרם: אמר רבה הלכתא מד' אמות. דהיינו פחות מן השיעורין הללו: עד ט"ז אמה. דהיינו שיעור גדול מהני שיעורין. אם נטועין הכי הוי כרם אבל פחות מד"א הויין (מפוזרין) [רצופין] ולא חשיב כרם ולא קנה קרקע פחות מיכן מד' דמצטרפין

מסורת הש"ס

א) לעיל כו. [ודף יח.] ב) כלאים פ"ד מ"ט ג) [עבודה זרה כד. וש"נ] ד) לעיל לו: לקמן קב: עירובין ג: כלאים פ"ה מ"ב ה) כלאים פ"ז מ"א ו) שם מ"ב ז) ג"א כיותר ח) [תוס' לעיל כו. ד"ה אבל בבבל]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בקר וכליו כמה כיון: (ב) שם מי לא תנן ותנן ר"מ ור"ש אומרים אף הנוטע וכו' על שמונה אמות מותר. (ג) רש"ד ד"ה ועד ט"ז וכו' דסבירא ליה: (ד) ד"ה ג' בדי כו': (ה) תוס' ד"ה זיל וכו' משדה חבירו יש חילוק בין בבל וכו' אין חילוק כלל:

גליון הש"ס / הוספות

ת ויותר מט"ז וה"ה נמי לשדה אילן: בעי ר' ירמיה. כשהלוקח מודד מד"א ממקום קצר הוא מודד היינו סמוך לענפים היכא דמתחיל להקלש ולהתקצר ויש לו ללוקח פחות מן הקרקע. או דלמא ממקום מודד היינו סמוך לעיקרין מקום שהאילן עב יותר ויש לו יותר מקרקע: הרכובה שבגפן. כגון שמרכיבין נפן בחור בגפן זקן. שכמזקין הגפן קוצצו בעה"ב סמוך לקרקע ועושה למעלה במקום התך חור דח ומרכיב לשם גפן בחור ועכשיו כשהוא מודד הכרם שתים כנגד שתים ואחד יוצא זנב הנטוע על ד"א אונו אלא מעיקר השני הבחור דהיינו ממקום קצר. ותפשוט לך מהא: בעי ר' ירמיה מכר לו ג' בדי אילן. אילנות מהו שיצטרפו ויש לו קרקע. מי אמרי' הואיל דג' אילנות נינהו מצטרפין וקנה הקרקע או דלמא הואיל ולא אילנות ממש נינהו כי אם בדין לא מצטרפין ולא קנה הקרקע. ואית דאמרי הכי בעי מכר לו ג' שעלו מגזע אחד וביניהן שירטון הפסקת עפר שנראין כג' אילנות מי אזלינן בתר דנראין או בתרה דגזע: ת"ש המבריך ג' גפנים בארץ. כמו שעושין בני אדם להרחיב הכרם חופרין בקרקע וכופין גפן שלמה באמצע עין אותה כפופה באותה חפירה וכשראוין שקלטה פוסקין אותה מכנה הראשון ואז ב' ראשי' למעלה נזקפין והיינו ועקריהן נראין. כלומר ראשיהן נראין מבחוץ ובאמצע במקום כפופה נקלטת בארץ. ר' אלעזר צדוק אומר רואין אם יש ביניהם של גפנים למעלה מן הארץ ריוח מד"א ועד ח' דלאו רצופין נינהו בתוך ד' מצטרפין וחשיב כרם ואי לא לא מצטרפי. הכי נמי אם יש ריוח מד"א ועד ח' בהנהו בדים רפין ויש לו קרקע. וא"ל אין מצטרפין. ולהכי נקט ג' גפנים דהיינו כרם. ב' כנגד ב' וא' יוצא זנב דראשיהן דג' גפנים הללו היינו ו' אבל מפני דלא סגי בלאו הכי היכא דמבריך ג' ועולות לו' ולא מ"ל ריך ב' גפנים דהא ליכא שיעור כרם. ולא ד' דהא איכא טפי מכרם. בעי רב פפא מכר לו ב' דקלים בתוך שדהו וא' על המיצר מהו. מי אמרינן הואיל דמכר לו ג' אילנות יש לו קרקע ומצטרפין או דלמא הואיל וא חד על המיצר הוא לא מצטרפי ולא קנה קרקע דלא אהדדי נינהו. ואת"ל דמצטרפי הואיל דבתוך שלו הוא אכתי הא מיבעי לי מכר לו ב' בתוך שלו ואחד אילן שהיה לו בתוך של חבירו מהו. מי אמרי' דמצטרפין

גמרא

*בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק (א) רשות הרבים מהו ריכבא דדיקלי מהו תיקו בעא מיניה הלל מרבי עלה ארז ביניהן מהו עלה ברשותא דידיה נפק אלא היה ארז ביניהן מהו אמר ליה קנה וקנה: כיצד הן עומדים רב אמר כשורה ושמואל אמר כחצובא מ"ד כשורה כ"ש כחצובא ומ"ד כחצובא אבל כשורה לא מ"ט משום דמיזדרע בינתייהו מתקיף לה רב המנונא ולמ"ד כחצובא מ"ט דלא מיזדרע בינתייהו אלא מעתה זבין ליה תלת היגי רומיתא דלא מיזדרע בינתייהו הכי נמי דיש לו קרקע א"ל הנך לא חשיבי הנך חשיבי: **מתני'** המוכר ראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה אבל בדקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה: ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהם יכול לחזור בו שחמתית ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית עצים של זית ונמצאו של שקמה של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהן: **גמ'** אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמנה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר משום דא"ל

רשב"ם

בעי רב אשי. אם תימצי לומר דהנך אין מפסיקין משום דליכא שום הפסק בינתים אבל אם יש בור של מים מכונסים בין ג' אילנות מהו שתפסיק והה"נ דאיטו מפסיק דהא לא מיתחזו המים מברא אבל אמת המים מהו והס"ל דלא מפסיק רשות הרבים כגון מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכלל מהו שתפסיק: ריכבא דדיקלי. הרכבת דקלים הרבה ביחד דמי להפסקה טפי מכולהו: עלה ארז ביניהן. לאחר מכירה מהו מי הוי הפסקה ולא יקנה קרקע הכי ס"ד השתא ומתמה עלה הא ברשותיה דלוקח קאי דכיון דמעיקרא לא היה שום הפסק קנה קרקע וכיון דקנה קרקע הארז שלו הוא דבקרקע שלו גדל: היה ארז. בשעת מכירה: קנה וקנה. וגם הארז קנוי לו כדתניא לעיל ואת האילנות שביניהן: כיצד הן עומדין. היאך הן נטועין הני ג' אילנות שיש בהן מארבע ועד ט"ז היאך סדר נטיעתן דקני קרקע: כשורה. כזה *** והוי ד' אמות או עד י"ו בין כל אחד לחבירו: כחצובא. קנקן שיש לו שלש רגלים אחד כנגד אויר השתים כזה ∴: כל שכן כחצובא. דאין הקרקע ראוי לחרישה ולא שייכא לעכנו: תלת היגי רומייתא. סנאים או אטדים גדולים כחצובא ולי נראה אפילו כשורה נמי לא מיזדרע בינתים שדואגים ללכת בסמוך להם מפני שנועצים בגוף כקוץ ומכאיב: הנך לא חשיבי. היגי רומייתא ואנן תרתי בעינן חשיבות דאילנות והוא דלא מיזדרע: **מתני'** לא מכר את הרגלים. ובתוספתא (פ"ד) תני בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה: הקנה. היא הריאה וקראוה על שם קנה שלה: ד' מדות במוכרין. ד' דינין חלוקין זה מזה ואלו הן לוקח יכול לחזור בו מוכר יכול לחזור בו אין אחד מהן יכול לחזור בו שניהן יכולין לחזור בהן הרי ד' והשתא מפרש להו ואזיל ומציינא לא למעוטי מידי אתא אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן למה הן חלוקין זה מזה: מכר לו חטים יפות. התנה לו למכור חטים יפות ונמצאו רעות אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור שהרי חטין התנה לו למכור וחטין מכרו ולאי משום דרעות ניהו אין זו אלא אונאה (ב) כגון אונאת שתות ויכול לוקח לחזור שהרי נתאנה אבל מוכר שלא נתאנה לא יכול לחזור אפי' אם הוקיר השער דבשעת מכירה לא נתאנה הוא אלא לוקח ותנן בהזהב (ב"מ דף נא.) מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני והכא נמי מי שנתאנה יכול לחזור בו ואע"ג דלית הלכתא כי ההיא משנה דהא פסק רבא בהזהב (שם דף נ:) שתות קנה ומחזיר אונאה ואיטו יכול לומר תן לי מעותי וההיא משנה מוקי לה רבא כר' יהודה הנשיא ואיהו סבירא ליה כרבי נתן אפילו הכי הכא גבי יפות ונמצאו רעות כ"ע מודו דיכול לחזור שהרי הטעהו ולא היה דעתו ליקח רעות אבל גבי אונאת שתות שקנה מה שרוצה לקנות וליכא שום טעות אלא מכירת יוקר התם מחזיר אונאה משום דכתיב אל תונו אבל המקח קיים כרבי נתן וכדפסק רבא: רעות ונמצאו יפות. מוכר נתאנה והלכך יכול לחזור ולא לוקח ואפי' אם הוזל השער: אין אחד מהן יכול לחזור בו. ואפי' אם הוקר השער דנתאנה מוכר או הוזל השער ונתאנה הלוקח דס"ד דהיכא דהוזל השער ורוצה לוקח לחזור מצי טעין גבי רעות ונמצאו רעות אני ליפות נתכוונתי והאי דאמרי לך רעות לאו משום דנתרציתי אלא משום דרע רע יאמר הקונה כדאמר בגמ' וכן היכא דהוקר השער ורוצה מוכר לחזור מצי טעין גבי יפות ונמצאו יפות רעות הייתי סבור למכור והא דאמרי יפות משום דטוב טוב יאמר המוכר דמדרע רע יאמר הלוקח המוכר אומר טוב טוב קמ"ל דתרוייהו לא מצו הדרי הואיל ונמצא כמו שאמרו שניהן והוא הדין במוכר סתם שלא פירשו לא רעות ולא יפות דאין אחד מהן יכול לחזור: שחמתית. אדומה על שם חמה שמאדימתן: ונמצאת לבנה. שניהן טעו דכיון דהתנה לו למכור שחמתית חפץ היה לעכב הלבנה וגם הלוקח לא היה חפץ בלבנה כי אם בשחמתית וכן כל הנך דקתני ואזיל דהוו שני מינין ואיכא דניחא ליה בהאי ולא ניחא ליה בהאי הלכך הוי מקח טעות ושניהן נתאנו הלכך שניהן חוזרין ואע"פ ששוה יפה (ג) ממה שקבלו מיהו אין חפצים במכירה זו לא לוקח ולא מוכר אבל גבי חטין יפות ורעות כולי עלמא ניחא להו ביפות ולא ברעות ורצון המוכר לעכב היפות ולמכור הרעות ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות: יין ונמצא חומץ. אין זה יפות ונמצאו רעות דאיכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא כדמפרש בגמ': **גמ'** אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש. שעתה נתאנה לוקח שתות מעות שהרי מו' מעות שנתן לו למוכר לא היה לו ליתן כי אם ה' דאיטו שוה אלא ה' אבל שוה ו' בה' דלקמיה הוי שתות מקח שנתאנה המוכר מפשוט אחד שהוא חלק שש משוויו של מקח ששוה שש ובה' מכרו וקרי ליה רב חסדא אונאה וקאמר בתרוייהו שנתאנה יכול לחזור בו דסבירא ליה כשמואל דאמר בפרק הזהב (שם דף מט:) אף שתות מעות שניטו דלא שנא אונאת שתות דמעות או אונאת שתות דמקח דהויא אונאה ויכול לחזור מי שנתאנה כדתנן מי שהוטלה האונאה עליו ידו על העליונה ותניא כוותיה דשמואל ורב חסדא בפ' הזהב (שם) מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני מכר לו שוה ו' בה' (ד) נתאנה מוכר יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי כו' ומיהו לית הלכתא כרב חסדא אלא כרבא דפסק התם הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה ומיהו רב חסדא כסתם מתני' דהתם ס"ל דמי שהוטל עליו ידו על העליונה ואתא למימר דהיכא דמכר לו שוה חמש בו' דנתאנה לוקח והיה יכול לחזור בכדי שיראה לתגר או לקרובו כדאמר בגמ' בהזהב (שם) הוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על שמנה דהשתא לבסוף נתאנה מוכר אפילו ביותר משתות דהוי ביטול מקח ורוצה מוכר לחזור נמי משום דעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שיכול לוקח לחזור דעדיין לא הראה לתגר או לקרובו והלכך הואיל ובתוך כך נתאנה גם הוא רוצה לחזור שהרי עתה נתאנו שניהם אפ"ה איטו חוזר דמי הוא שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה לוקח הלכך יכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו אבל לא מוכר שהרי הוא היה המאנה וידו על התחתונה ואע"פ שלא נתקיים המקח עדיין כשחזר ונתאנה גם הוא: משום

דה"ל

תוספות

רשות הרבים מהו שתפסיק. נראה ברוחב ט"ז איירי אע"פ שסתמו כך: **מכר** את הקנה כו'. קנה היא ריאה עם הלב ומספקא ליה לר"י אם מכר הלב אם מכר ריאה אם מכר הלב: **לוקח** יכול לחזור בו ולא מוכר. אור"ת דרבא דפסיק בפ' הזהב (ב"מ דף נ: ושם ד"ה אמר) שתות קנה ומחזיר אונאה אתי שפיר כרב חסדא ולא בעי למימר דקנה בעל כרחו אלא רצה קנה ומחזיר אונאה אלא שלא חש רבא לפרש רצה משום דקאי אמתניתין. דהתם דקתני ידו על העליונה ותניא כוותיה דרבא דקא מייתי התם הייט מרבי יהודה הנשיא דאמר רצה אומר תן לי מקחי ולא כר' נתן אע"ג דלכאורה משמע דהוי כר"נ דנקט רבא ממש לישנא דנקט ר"נ מכל מקום רבא הוי כרבי יהודה הנשיא וקנה דרבא לא הוי כקנה דר"נ דקנה דרבא אם רצה וקנה דר' נתן על כרחו והא דאמר התם בתר הכי מתני' דלא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא כו' וקאמר רבה לעולם רבי נתן ותני נמי בברייתא רצה רבא אמר לעולם כרבי יהודה הנשיא מה שלא רצה רבא להעמיד כר"נ ותני רצה אע"ג דרבא גופיה קאמר קנה ובעי למימר רצה הייט משום דאיהו קאי אמתניתין. אבל ר"נ דלא קאי אמתניתין הוה ליה לפרושי:

אי

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ז ואין לו:

סז ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:

סח ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ז:

סט ה ו מיי' פכ"ז מהל' מכירה הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף יד:

ע ז מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה א סמג עשין פב ולאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:

עא ח מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ו:

רבינו גרשום

דמצטרפין וקנה קרקע. או דלמא הואיל והדוא שלישי לאו ברידיה קאי לא מצטרפי: בעי רב אשי. מכר לו ג' אילנות בתוך שלו ובור אחד מפסיק בין האילנות הללו מהו מי אמרינן הואיל דבתוך שלו מכרן קנה קרקע או דלמא כיון דבור מפסיק כשתי שדות דמיין ולא קנה. והכי נמי מפרשי גבי אמת המים וריכבא דדיקלי בין האילנות הללו אלא שבור עמוק והיי טפי הפסקה מאמת המים ואמת המים הוי הפסקה טפי מן ריכבא דדקלי: בעי מיניה הלל מרבי לא הלל הזקן הוא זה לפי שלא היה בימי רבי א) שרבי היה בחורבן ראשון והלל הזקן בחורבן השני: עלה ארז בין אילנות הללו מהו. מפסיק או לא מפסיק: ומקשי ליה מאי קא תיבעי לך. עלה ברשותא דידיה דלוקח נפיק ושלו הוא: אלא היה ארז ביניהן · בשעת מכירה מהו אמר ליה קנה וקונה קרקע דלא מפסיק: כיצד האילנות עומדין. דקנה הקרקע כשורה: ור' יוחנן אמר כחצובא. כלומר כמו בקבוק שהוא עגול כך הם עומדים בעגול. מאן דאמר כשורה הן עומדין קנה קרקע תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו אע"ג דכשורה עומדין כ"ש כחצובה דודאי קנה קרקע: ומאן דאמר כחצובה. מאי טעמא יש לו קרקע משום דלא מוזרע ביניהן להכי מכר לו הקרקע שביניהן שאין יכול להרוש בצמד בקר ביניהן להיות תלם שלו שלם אבל כשורה דמצי למזרע מיכן ומיכן סמוך לאילנות וביניהן לא קנה קרקע: תלת רומיתא. אילנות של אטד בעגול אחד דלא מזדרע בינתייהו הכי נמי דיש לו קרקע ללוקח. רומיתא גדולות וגבוהות. אמר ליה. הכא ודאי יש לו קרקע משום דחשיבי הני אילנות ומכר לו קרקע אבל גבי הני אין לו קרקע דלא חשיבי: פיסקא המוכר את הראש. סתם בבהמה גסה לא מכר את הרגל משום דהנהו חשיבי לחוד והני חשיבי לחוד והכי נמי כל הני מכר האי לא מכר האי דכל חדא וחדא נפשה היא: מכר את הקנה · הריאה קרי לה על שם קנה: אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים. משום דלא חשיבי כלום לגבי הראש דדבר מועט הוא והכי רגילי אינשי [illegible] לא מכר את הראש. משום דראש חשוב בפני עצמו הוא: מכר את הכבד לא מכר את הקנה · משום דקנה מלתא חשובה באפי נפשה היא: מכר לו חטים יפות. שהתנה לו לתת חטין [illegible] רעות עכשיו נתאנה לוקח ויכול לחזור בו הלוקח · אבל אם מוכר רצה לחזור בו שנתייקרו אחר מיכן אינו יכול לחזור בו כדמפר' בגמ': התנה לתת לו חטין רעות. ונמצא שנתן לו יפות [illegible] יכול לחזור כדמפר' בגמ': התנה לתת לו יפות ונמצאו יפות כתנאם אין אחד מהם יכול לחזור בו הואיל שהשלים לו תנאו · וכל מי שנתאנה ב) יכול לחזור בו וידו על העליונה משום [illegible] התנה עמו לתת לו שחמתית · כלומר חטין אדומים שנתאדמו מחמת החמה הזורחת עליהן ועל שם החמה קרויים שחמתית · ונמצאו לבנות · או לבנות התנה ונמצאו שחמתית והואיל דכל ה[illegible] להזור בהן שלא כזה התנה · ליתן לו: אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש. דהשתא איכא אונאה וסבירא ליה לרב חסדא דשתות כיותר על שתות ובטל מקח · ושוב הוקרו ברשות ה[illegible] ותאנה מעיקרא הלוקח והלוקח אע"ג דנתייקרו ועמדו על ח' אם רצה יכול לחזור בו הואיל דמעיקרא הוה בו חזרה · אבל המוכר אם רצה לחזור בשביל שנתייקרו דהשתא מיזא נתאנה אינו [illegible]

א) נ"ל שרבי פי' אחר חורבן הבית והלל הזקן קודם החורבן היה. ב) ר"ל אם נתאנה בשתות כשיעור אונאה. או אפשר דרבינו קאי אריבא אפות ונמצאו רעות.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רשות הרבים מהו. נ"ב עיין לקמן דף קד [illegible] (ב) רשב"ם ד"ה מכר וכו' [illegible] (ג) ד"ה [illegible] (ד) ד"ה אמר וכו' [illegible] ולכך לוקח יכול לחזור:

דא"ל אילו לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר ואמר רב חסדא [א]מכר לו שוה שש בחמש והוזלו ועמדו על ג' מי נתאנה מוכר מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח דא"ל אילו לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא מצית הדרת בך ותנא תונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח מאי קא משמע לן מתני' היא אי ממתני' הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו ומתני' (א) הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דס"ד אמינא משום דכתיב °רע רע יאמר הקונה: [ב]שחמתית ונמצאת לבנה כו': אמר רב פפא מדקתני לבנה ש"מ האי שמשא סומקתי היא תדע דקא סמקא צפרא ופניא והאי דלא קא חזינן כוליה יומא נהורין הוא דלא ברי מיתיבי °ומראהו עמוק מן העור א)[ג]כמראה חמה עמוקה מן הצל והתם לבן הוא כמראה חמה ולא כמראה חמה כמראה חמה דעמוקה מן הצל ולא כמראה חמה דאילו התם לבן והכא אדום ולמאי דסליק דעתין מעיקרא הא קא סמקא צפרא ופניא בצפרא דחלפא אבי וורדי דגן עדן בפניא דחלפא אפתחא דגיהנם ואיכא דאמרי איפכא: [ד]יין ונמצא חומץ שניהן יכולין לחזור בהן: לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן דתניא

יין

(משלי כ) (ויקרא יג) — תורה אור

רש"י

דא"ל. לוקח למוכר: אי לאו דאוניתן. בשעת מכירה היה מתקיים המקח ולא מצית הדרת בך ואע"פ שהוקר אחרי כן והשתא מצית הדרת בתמיה וכי בשביל שאוניתני וייפו חכמים את כחי לחזור אם ארצה ונתנו ידי על העליונה תחזור בך גם אתה כשהוקר לבסוף ותהי גם ידך כל העליונה א"כ מצינו חוטא נשכר: ב) ועמדו על שמונה. דהואיל נקט ביטול מקח והוא הדין דהוה מצי למימר ועמדו על שבעה דאיכא אונאת שתות מעות ורוצה גם מוכר לחזור ג): ותנא תונא. תנא דידן כמו אבוכא אחונא ולשון קצר הוא: יפות ונמצאו רעות. הא נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אע"ג דהוקרו דלהך רבותא איצטריך למתנייה: שוה ו' בה'. שתות מקח הוא והוא הדין לשוה ז' בשש דהוי שתות מעות: והוזל. אחר זמן מרובה ורוצה לוקח לחזור דהא אכתי לא נתקיים המקח דהא מוכר לעולם חוזר כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נא.): על שלש. ה"ה הוי מצי למימר על ד' דהוי ביטול מקח: הכי גרסינן בסיפא כמו שכתוב בספרים מאי קא משמע לן מתניתין היא אי ממתניתין הוה אמינא דרב חסדא תרווייהו הדרי בהו ומתניתין היינו טעמא משום דרע רע יאמר הקונה. כלומר דרב חסדא דאיכא אונאה תרווייהו הדרי הואיל ונתאנה המאנה לבסוף בתוך זמן שהיה המתאנה יכול לחזור וכיון דלא נתקיים המקח לגמרי עד דנתאנה גם המאנה תרווייהו הדרי: ומתניתין. בדליכא אונאה כלל אלא בשוייהן מכרו ועכשיו טוען איני חפץ באלו הלכך במכר יפות ונמצאו רעות יכול לוקח לחזור בו דא"ל יפות בקשתי ומקחי טעות אבל אם בא מוכר לחזור ולומר גם אני אחזור שמקח טעות הוא הלוקח אומר לו איני טעות שאף אני בחזקת רעות לקחתים דרע רע יאמר הקונה וסיפא נמי רעות ונמצאו יפות המוכר חוזר דאמר טעיתי ולא היה בדעתי למכור אלו אבל אם בא הלוקח לחזור בעלילה זו מפני שהוזלו חטין ורוצה לומר לו אלו לא מכרת לי אומר לו (ג) בחזקת רעות לקחתם ואני מודה לך וכן פירש רבינו זקני מ"כ ולי נראה דהכי מצי טעין ליה אני לא הטעתיך דבחזקת יפות מכרתים לך דטוב טוב יאמר המוכר בשעת מכירה אבל גבי אונאת שתות דרב חסדא שאין אדם יודע שויו של מקח עד שיראה לתגר התם ליכא למימר רע רע יאמר הקונה ויודע היה שקנאו ביוקר דאי הוה יודע לא הוה זבין אלא בשויין דהוא נאמן לטעון יודע הייתי שרעות הן ואעפ"כ גמרתי בדעתי לקונתן דכיון ששוות הדמים דעתי לקונתן אבל בהא לא מהימן אי טעין הייתי יודע דאיכא אונאה וגמרתי בדעתי לקונתן דהא ודאי לא עביד איניש: מדקתני לבנה ש"מ. שחמתית אדומה ולא שחורה דהא שני מראות יש בחטין ולא יותר לבנות ואדומות ומדקרי לחדא לבנה ולאידך שחמתית ש"מ שחמתית אדומה ועל שם חמה שהיא אדומה קרי לחטין אדומות שחמתית: נהורין דלא ברי. מאור עינינו אינו ברור כל כך מתוך אור היום שמכהה עינינו אבל לצפרא ופניא שהיום חשוך ניכר אדמומית החמה ורב פפא לפרש משנתנו בא אמאי מקרי שחמתית: עמוק. הלבן נראה עמוק אצל השחור: לבן הוא. כדכתיב (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא ומדמדמי ליה לחמה שמע מינה לבנה היא: ולמאי דס"ד מעיקרא. דהוה פרכינן לרב פפא מברייתא דלבנה היא אמאי לא הויא קשיא לן האי דסמקא לצפרא ופניא מה הייתי יכולין לפרש אמאי סמקא אם לבנה היא: בפניא. כשוקעת במערב דחלפא אפתחא דגיהנם ומאדמת מכח אש גיהנם בצפרא דחלפא במזרח אוורדי דגן עדן שהוא במזרח כדכתיב גן בעדן מקדם (בראשית ב): ואיכא דאמרי איפכא. בצפרא סמקא משום דעומדת במזרח ומאירה החמה כנגדה במערב ומאדמת מכח גיהנם שבמערב לפי שעמוד של אור החמה מכה כנגד גיהנם ומאדים החמה מכחו בפניא דחלפא במערב ועמוד שלה הולך לצד מזרח ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית וורדי דגן עדן: לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן. דכיון דאמרי מין אחד (נ) הן אין שניהן חוזרין אלא המתאנה דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות רעות ונמצאו יפות:

תוספות

אי לאו דאוניתן לא הדרת בך. וא"ת ביתר משתות דקיימא לן דבטל מקח ואפילו המתאנה יכול לחזור אמאי לא אמר נמי התם אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות וי"ל לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל שאין ראוי מקח כזה להתקיים וריב"ס פי' דאפילו ביתר משתות אין המאנה חוזר בו אלא כשהמתאנה תובע אונאתו כיון שתובע יותר משתות דהוי ביטול מקח הוי מקח טעות ויכול גם המאנה לחזור בו אבל אם המתאנה אינו תובע אונאתו ורוצה להחזיק המקח כמו שקנה אין סברא שיוכל המאנה לחזור בו דמצי א"ל אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות:

ותנא תונא יפות ונמצאו רעות. שוה בשוה איירי ומאי קא משמע לן שיוכל לוקח לחזור בו ולא מוכר פשיטא אלא הא קא משמע לן דאפילו הוקרו אחרי כן אין המוכר יכול לחזור:

והוזלו ועמדו על שלש. ה"מ למימר על ד' דהוי נמי ביטול מקח אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שנים נקט נמי שהוזלו שנים:

מאי קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין. דע"כ מתניתין להכי הוא דאתא דאי לאו הכי מאי קא משמע לן וכי תימא אע"ג דלא קא משמע לן מידי יש לו לשנות (ד) כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואע"ג דהוקרו והוזלו אלף פעמים ברשות לוקח הוקרו והוזלו שלגמרי נתקיים המקח לאלתר וי"ל דאי רישא (ה) חידוש הוה ניחא הא דנקט סיפא אע"ג דפשיטא כדי למנות ארבע מדות אבל אי ברישא נמי ליכא חידוש א"כ בחנם הזכיר במתניתין כל דין יפות ורעות:

אי ממתניתין ה"א דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו. בהוקרו והוזלו ומתניתין היינו טעמא ביפות ונמצאו רעות דלוקח מצי הדר ביה ולא מוכר אע"פ שהוקרו משום דאם בא מוכר לחזור א"ל לוקח לא נתאניתי אע"פ (ו) שאמר יפות יודע היה שהן רעות דטוב טוב יאמר המוכר אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקרו דרב חסדא לא שייך למימר הכי ולכך יכול לחזור בו אפי' מוכר וסיפא מתניתין דרעות ונמצאו יפות דמוכר מצי הדר ביה ולא לוקח אע"פ שהוזלו משום דה"ל מוכר לא נתאניתי יודע הייתי שהן יפות אע"פ שהיית אומר דרעות הן דרע רע יאמר הקונה אבל מכר לו שוה שש בחמש והוזלו יכול לחזור בו אפילו לוקח דלא שייך למימר הכי כן פ"ה ד) בשם רש"י ועוד פר"י בע"א דלרב חסדא מטו הדרי תרווייהו דממתניתין ליכא למשמע מידי דאפשר דמתניתין איירי דלא הוקרו ולא הוזלו וכי תימא מאי קא משמע לן אילטריך סד"א דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח שיודע שהן רעות אע"פ שהמוכר אמר שהן יפות דטוב טוב יאמר המוכר וכענין זה יש לפרש סיפא:

האי שימשא סומקתי היא. פי' ה"ר מנחם דנפקא מיניה לנודר מן האדום:

בצפרא חלפא אבי וורדי דג"ע. ומשמע דג"ע במזרח הוא ואפילו למאי דאמר איפכא הוי במזרח כדפ"ה וכן משמע במדרש דארץ כוש במזרחו של עולם כדכתיב (בראשית ב) הוא הסובב את כל ארץ כוש וזה הנהר יוצא מעדן א"כ (ז) עומד במזרח מסתמא והא דאמר בבראשית רבה בפ"כ שרוח מזרחית קולטת היא קלטה אדם הראשון כדכתיב (שם ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו' קלטה קין כדכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן משמע דאדם הראשון וקין במזרחו של עולם היו ושם אנו עומדים א"כ ג"ע היה במערב העולם צריך לומר (ח) דמזרח דקרא היינו קדם של עולם שאצל ג"ע והיינו קדמת עדן קדם העולם שאצל גן עדן והא דקאמר בב"ר שרוח מזרחי קולטת היינו רוח מזרחי של עולם ולא של גן עדן ה):

יין

מסורת הש"ס

א) [שבועות ו: בכורות מא. חולין סג.]: ב) שייך לעיל: ג) ע"כ: ד) אינו וכן בפ"ה שלפנינו במקום טוב טוב כו' פי' רע רע יאמר כו' ועי' רש"ל: ה) [וע"ע תוס' בכורות נה: ד"ה מטרא ועיין תוס' קדושין עא: ד"ה עד היכן]:

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יא:

עג ב מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ב סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:

עד ג מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת הלכה י סמג עשין רלד:

עה ד מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי קמ"ל מתני' היא אי ממתניתין ה"א דלמא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב וכו' נ"ל ותיבות הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דס"ד נמחק ונ"ב זו היא גירסת רשב"ם אבל ס"א ממאי דלמא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב רע רע יאמר הקונה וגירסת ר"י מאי קמ"ל מתניתין וכו': (ב) רשב"ם ד"ה ומתניתין וכו' אומר לו זה אתה בחזקת רעות (ג) ד"ה לימא וכו' מין אחד הוא אין: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי למנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואף על גב דמילתא דפשיטא הוא דאע"ג דהוקרו והוזלו: (ה) בא"ד רישא הוי חידוש ניחא: (ו) ד"ה אי ממתניתין וכו' אע"פ שאמרת שהן יפות יודע הייתי שהן רעות: (ז) ד"ה בצפרא וכו' א"כ מסתמא עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד צריך לומר דמקדם דקרא הייט קדם של עולם שאצל גן עדן במערבו והייט:

רבינו גרשום

דמצי למימר לי' אי לאו דאוניתני מעיקרא לא [מצית] הדרת בך. כלומר אם לא בשביל שהוניתני מתחלה מן המקח שאלמלא היית מוכרו שוה בשוה והוקר ברשותי לא היית יכול לחזור בך ועכשיו בשביל שהוניתני תרצה לחזור בך כשם שבתחלה בשעה שהוניתני לא חזרת בך לא תחזור בך עכשיו: ותנא תונא. ממתני' מייתי סייעתא לרב חסדא: התנה לו למכור חטין יפות ונמצאו רעות. הואיל שנתאנה לוקח יכול לחזור בו אבל לא מוכר ואף על גב דשוב הוקרו אותן רעות הוקרו ברשות לוקח. ואע"ג דהשתא הוי אונאה למוכר ועדיין לא קבל דמיהן אינו יכול לחזור בו משום ההוא טעם דרב חסדא: ואמר רב חסדא מכר לו שוה שש בה' והוזלו. לאחר שמכרו לו קודם שקבל הדמים: מי נתאנה. מעיקרא המוכר. מוכר יכול לחזור בו אם רוצה אף על גב דהשתא לבסוף נתאנה לוקח שהוזלו. משום דמצי למימר ליה המוכר ללוקח אי לאו דאוניתני שנתתי לך שוה ו' בה' משום ההיא טענה דהואי בה אונאה מעיקרא ובטול מקח בשביל ההוא טענה קא בעית למיהדר בך השתא הואיל דהוזלו כיון דמעיקרא בעידנא דאוניתני לא הדרת בך לא תיהדר בך השתא משום דברשותך הוזלו: ותנא תונא. ממתניתין מסייע ליה לרב חסדא: התנה לו למכור לו רעות ונמצאו יפות דנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור בו משום דנתאנה אבל לוקח אינו יכול לחזור בו אע"ג דשוב הוזלו אותן יפות ברשותו הרבה יותר מב' שתותין. אפי' הכי לא מצי למיהדר ביה משום טעמא דרב חסדא: ומקשינן ממאי [מ]ייתית למימר דההיא מלתא דרב חסדא בההיא לישנא בתרייתא דמיא למתני' ודלמא במלתא דרב חסדא איכא למשמע מינה דתרווייהו מצו למיהדר בהן ודקא מייתית סיועא ממתני' לעולם ממתניתין לא תסייעה. דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר למכור לו דמין רעות בקש ממנו בתורת רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזור בו אבל לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהוזלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר כה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות נינהו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרווייהו מצי למיהדר בהו היכא דמכר לו שוה ו' בה'. המוכר לא היה בדעתו ליתן לו אלא שוה ה' וטעה ונתן לו ו'. להכי מוכר יכול לחזור בו. ולוקח נמי שנתן חמש היה רוצה שלא יהיה שוה פחות מה'. וכיון שהוזלו ועמדו על ב' דנתאנה מוכר מעיקרא ולוקח השתא שניהן יכולין לחזור בהן המוכר משום דנתאנה מעיקרא והלוקח משום דמצי למימר למוכר מעיקרא טיהא בתורת ... מכרת לי ונמצא עכשיו דלא מקח יפה הוא דהוזל יותר משתות ומצינא למיהדר ביה אבל גבי מלתא קמייתא דרב חסדא ליכא למימר הכי ומילתא דווקא הוא. וממתני' מצי לסייע שפיר דלהיכא דמכר ליה שוה ה' ... דלוקח הוא לקנות יפה שוה ו' דמעיקרא נתאנה לוקח. דהכא ליכא למימר רע רע יאמר הקונה דמעיקרא בתורת יפות לקחן והשתא נמי דנתייקרו יפות נינהו ומיבעי למיהדר לוקח דנתאנה מעיקרא מצי למיהדר אבי ... ותנא תונא נמי מתני' דמסייע ליה דווקא הוא ש"מ. ל"א מאי קמ"ל רב חסדא במתניתא ברייתא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח. מתני' היא ומאי קמ"ל. אי מטתני' הוה אמינא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו ... למתני'. דמתני' היינו טעמא דמוכר מצי הדר ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה והשתא דהוו יפות לא רעות נינהו ואין כאן מקח טעות להכי אצטריך לאשמועינן רב חסדא אע"ג דלא דמיא למתני' כדאמרן ... נמי דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח. א) ואחל לו כשהולך לו המוכר. אז יתהלל הלוקח במקחו: אגב דקתני שחמתית קאמר רב פפא במלתא דחמה ב): והאי דלא חזינא כולי יומא. דתיהוי סומקא: משום נהורין ... ברי. מחמת שמאור היום הוא גדול אין כח לראות אדמדומית החמה ג) נגד הערב: מיתיבי ומראהו של נגע עמוק מן העור ולא עמוק עמוק ממש אלא כמראה החמה שנראית עמוקה מן הצל היכא דזורחת בתוך ... נה עמוקה והתם לבן הוא הנגע ומדמה החמה לנגע עמוקה אלמא דחמה לבנה היא וקשיא לרב פפא. ומשני דל"ק דהאי דמדמה לה לנגע לעומקא ולא כמראה חמה דאילו התם הנגע לבן הוא והכא אדום החמה ... : ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דקא סמקא צפרא ופניא. משמע לפי הלשון שאותן שעות מאדימות מכל היום ומאי שנא. בפניא חלפא כו'. וכן ללשנא קמא משמע דגיהנם במזרח וגן עדן במערב:

ר'

א) נ"י רבינו רע רע יאמר הקונה והוזל לו אז יתהלל. ב) נ"ל דחמה סומקתי היא. ג) אולי נ"ל רק סמוך לערב.

יין וחומץ מין אחד הוא רבי אומר שני מינין אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין מעשר ותרומה וכדר' אלעא א) דאמר רבי אלעא מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה אבל לענין מקח וממכר דכולי עלמא איכא דניחא ליה בחמרא ולא ניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא: **מתני'** ב) המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה אם היה פיקח שוכר את מקומן הלוקח פשתן מחבירו הרי זה לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה א"ל ר' זירא לרבי אסי שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו א"ל ג) דמי האי מרבנן בדלא גמרי אינשי שמעתא מדד לתוך קופתו מימרא בעי קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה תא שמע דאמר ר' ינאי רבי חצר השותפין קונין זה מזה מאי לאו על גבי קרקע לא לתוך קופתו הכי נמי מסתברא דא"ר יעקב א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא לא קנה קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן במודד לתוך קופתו כאן במודד על גבי קרקע שמע מינה תא שמע מדד ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא לא ברשות הרבים אי הכי אימא רישא משך ולא מדד קנה משיכה ברשות הרבים מי קניא והא ד) אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהן והגבהה קונה בכל מקום מאי משך נמי דקתני מרה"ר לסימטא אי הכי אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומן ואי ברה"ר ממאן אגר הכי קאמר ואם ברשות בעלים היא אם היה פיקח שוכר את מקומן ה) רב ושמואל דאמרי תרוייהו

כלי

רשב"ם

מין אחד הוא · ואם תרם מזה על זה תרומתו תרומה דקרינא ביה והרמותם ממנו (במדבר יח) וכן לענין הודאה ממין הטענה דאם טענו יין וחומץ והודה לו באחד מהן חייב שבועה על השני דאיכא הודאה מקצת הטענה וממין הטענה: לא תשאו עליו חטא. אם תרימו חלבו כלומר מן היפה הא אם תרימו מן הרע שבאותו המין תשאו חטא שהתרומה תקדש כמו שהיא רע ואין תקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום: נשיאות חטא למה הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה: אבל לענין מקח · שזה רוצה לקנות יין או חומץ אע"ג דמין אחד הוא לא קני דאיכא דניחא ליה בטעם יין ואיכא דניחא ליה בטעם חומץ ולא דמי לחטין יפות ורעות דהתם חד טעמא אית להו וחד שמא אית להו ומה שאל מכר לו אלא שאיכהו קלא: **מתני'** המוכר פירות לחבירו · ופסק לו הדמים (א) בשער הידוע כל איפה בכך וכך ומשך כגון בסימטא ובחצר של שניהן קנה ואע"פ שלא מדד דמדידה לא מעכבא דאינה אלא גלויי מילתא בעלמא כמה מכר אבל אם לא פסק אע"פ שמדד ומשך לא קנה כדאמרינן בגמרא דלא סמכא דעתייהו שעדיין המוכר יכול להעלות דמיהן כל מה שירצה וזה יכול לומר לא אקנה אלא בזול: מדד ולא משך לא קנה · וכגון שמדד בכליו של מוכר והניח ע"ג סימטא אבל מדד ונתן לתוך כליו של לוקח קנה כדאמר בגמ'. אם היה פיקח · הלוקח: שוכר את מקומו · אם ברשות בעלים הם כדאמרינן בגמ' ובשליפי רברבי מוקי לה בגמ' והלכך קתני בהו משך דאין דרכם בהגבהה דלא שייכא משיכה אלא במידי דלאו בר הגבהה הוא כדאמרינן בגמ': אם הלוקח פשתן · דהיינו שליפי זוטר כדאמרינן בגמ': הרי זה לא קנה · במשיכה: עד שיטלטלנו כו' · כלומר שיגביהם ויטלם ממקומם למקום אחר ואורחא דמילתא נקט דאין דרך להגביה מקחו אלא כדי ליטלו ולילך: ואם היה מחובר כו' · בגמרא מפרש לה: **גמ'** מדד · בכליו של מוכר: והניח ע"ג סימטא קנה · הלוקח כאילו הכניס מוכר ברשותו של לוקח וכגון שפסק הדמים וסימטא אית דאמר שביל של יחידים ואני שמעתי כניסה בולטת מרה"ר ויש רשות לבני אדם להעמיד שם חפצים שלהם כחצר השותפים דאינו עשוי להילוך בני רשות הרבים: שמא לא (ג) שמעת · כלומר שמא לא שמעת מר' יוחנן אלא במודד והניח לתוך קופתו של לוקח דקני ליה כליו בסימטא שהרי יש לו רשות להניח שם כליו כבחצר השותפין אבל סימטא בלא כלי לא קני דלא משיכה איכא ולא רשות המיוחדת ללוקח איכא וכן כלי בלא סימטא לא קני כגון כליו ברשות הרבים דאין לו רשות להושיבם שם: מודד לתוך קופתו · בסימטא: מימרא בעי · בתמיה הא אפי' ברשות מוכר קני ליה כליו דלוקח: קיבלה מיניה · רבי זירא מרבי אסי או לא קיבלה מיניה: תא שמע · דקיבלה מיניה: דאמר רבי ינאי · רבו של רבי יוחנן: חצר השותפין · והוא הדין לסימטא: קונין · מקח זה מזה כדמפרש ואזיל: מאי לאו על גבי קרקע · כרבי אסי אלמא קיבלה בתר הכי כי שמעה (ג) מרבי ינאי: קשיין אהדדי. דרבי אסי ודר' ינאי קשיין אהך דרבי יעקב: אלא ש"מ כו' · ר' אסי אמת אמר ששמע מרבי יוחנן קנה וגם ר' יעקב שמע לא קנה כדאמר משמיה דר' יוחנן וכדמפרשי כאן במודד כו' ורבי אסי טעה בפירוש שמועתו ואיכא למימר דלא קיבלה: ת"ש · קשיא לרבי אסי משום הכי לא קיבלה: מדד ולא משך לא קנה · ובעל כרחך במדד והניח על גבי קרקע מיירי דאי בתוך קופתו קשיא לכולהו בין לרבי ינאי בין לר' יעקב בין לרבי אסי אלא בלא כלי מיירי וקשיא לרבי אסי לבדו דאמר קנה והכא קתני לא קנה: לא ברשות הרבים · ואפילו אם מדד לתוך קופתו נמי לא קנה דאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים כדלקמן: והאמר אביי ורבא כו' בפירקין לעיל (דף עו:) פרישית לה: מסירה · כגון בספינה ובהמה גסה: אי הכי · דלא בסימטא מיירי אלא ברשות הרבים אימא סיפא אם היה פיקח שוכר את מקומו ואי ברשות הרבים היא ממאן אגר אלא ודאי בסימטא או בחצר השותפים מיירי דמצי אגר מבני ההוא מבוי הפתוח להאי סימטא: הכי קאמר ואי ברשות בעלים כו' · דהאי דקתני ואם היה פיקח מילתא באפי נפשה היא לאשמועינן דיש מקום שאם יהיה פיקח ישכור רשות בעלים כדי לקנות מקחו ומשפטי קנייה בא להשמיענו דמשיכה קונה ושכירות מקום *כהגבהה גבי פשתן: [נס"י וכגבהה]

כליו

תוספות

יין וחומץ · וא"ת והא אמר לקמן בהמוכר את הפירות (דף צו· ושם) הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה ואח"כ נמצאת חומץ כל ג' ימים (הראשונים) ודאי תרומה מכאן ואילך ספק פי' שלא תהא תרומתו תרומה ואמאי והא לרבנן אמרי' מין אחד הן וי"ל דהתם טעמא משום דלא נתכוין להפריש אלא יין ונמצא חומץ דהוי טעות אבל נתכוין להפריש חומץ הוי תרומה וכן משמע בתוספתא דתרומה (פ"ד) אבל קשה דאמר בהאשה רבה (יבמות דף פט·) התורם קישות ונמצאת מרה תרומתו תרומה ויחזור ויתרום וכן מן הטמא על הטהור אמר התם דבשוגג תרומתו תרומה אע"פ שטעה ושם פירשתי: **מדד** והניח ע"ג סימטא קנה · כשהמוכר מודד איירי אע"פ שמשיכת המוכר אינה מועלת ללוקח הכא שאני (ד) כשמודד ומניח על גבי סימטא אבל מדד לוקח פשיטא ובהא לא הוה ס"ד דא"ר זירא שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו אבל על גבי קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת בסימטא כאילו מושך ברשותו בלא משיכה מיהא לא קנה בסימטא: **חצר** השותפין קונין זה מזה · משמע מתוך הלשון שהחצר קונה בלא זכיית כליו ומשמע ליה דקנה אף בלא משיכה: **תא** שמע מדד ולא משך לא קנה מאי לאו בסימטא · וקשה לר' אסי וא"ת דלמא בכליו של מוכר איירי ולא הניח על גבי סימטא ומשום הכי לא קנה וכי תימא אי בכליו של מוכר היכי מהניא משיכה ודאי מהניא כמו שאפרש לקמן (ה) ונראה דמדנקט מדד ולא משך משמע דלא מהני מידי אלא משיכה מדלא קתני מדד ולא הניח ע"ג קרקע ולא משך: **ואי** ברה"ר ממאן אגר · אבל בסימטא מצי אגר מבני ההוא מבוי דפתוח להאי סימטא: **הכי** קאמר אי ברשות בעלים היא כו'. כולה ה"מ לאוקמה ברשות בעלים ולפרש משך מרשות בעלים לסימטא אלא דלא הוה שייך לשון משך דהוה ליה למימר הוציאו מרשות בעלים: **כאן** ברה"ר כאן בסימטא · וא"ת אם כן מאי אפילו ויש לומר דהכי קאמר לא מיבעיא בחצר של שניהם אלא אפילו בסימטא נמי קנה:

כל

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כא טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף סד:

עז ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף נג:

עח ג מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ו:

עט ד מיי' שם פ"ג הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סי' קלח סעיף ה:

פ ה מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע שם סעיף א ועיין בהשגות:

פא ו מיי' שם הל' יח סמג שם:

פב ז ח מיי' שם פ"ד הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ו:

רבינו גרשום

ר' אומר שני מינין הן. משום הכי יכולין לחזור בהן: אלא לענין מעשר. חשוב מין אחד דתורם מן החומץ על היין וכדר' אילעא: ולא תשאו עליו חטא. כשאתם צריכין להרים חלבו ממנו שלא תשנו ותרימו הרע: אבל לענין מקח וממכר. מודה דהוו ב' מינים ואיכא דניחא ליה בחלא וכו' ומש"ה שניהן יכולין לחזור בהן: פיס' משך. הלוקח ברשותו אע"פ שלא מדד לו המוכר עדיין קנה: אם היה פיקח. הלוקח כיון שמדדו לו והן ברשות המוכר שוכר את מקומו של מוכר שמונח שם הפירות ונחשב כמו רשות הלוקח הוא וקנאן: מדד לו מוכר והניח הפירות על גבי סימטא. היינו מקום שיש לו רשות למוכר ולוקח בלבד קנה דדמי כמונח ברשות לוקח: שמא לא שמע רבי. מיניה דר' יוחנן דקנה לוקח בשביל סימטא אי לאו דקופתו של לוקח הוא בסימטא ומדד לו בתוכה: אי מודד לתוך קופתו מאי למימרא כל היכא דמנחא קניא. דכליו של לוקח קונה בכל מקום: קיבלה מיניה ר' זירא. דבלא קופתו קניא ליה סימטא או לא: ת"ש דאמר רבי דחצר השותפין קונין כו מקח זה מזה. שותף מן חבירו והוא הדין לסימטא דשל שניהן היא אלא שאינה מוקפת מחיצות. מאי לאו על גבי קרקע מדד לו וקונין: ת"ש דלא קבלה. דקתני במתני' מדד ולא משך לא קנה. מאי לאו מדד על גבי סימטא ולא קנה. לא מדד ברה"ר קתני דבלא משך (ברה"ר) לא קנה: אי ברה"ר משיכה מי קניא. מסירה קונה ברה"ר אם הוא דבר שאינו יכול להגביהו כיון שמסרו בידו קנאו. משיכה קונה בסמטא וכל מקום שיש בו רשות ללוקח והגבהה קונה בכל מקום. אלמא דמשיכה ברה"ר לא קניא: לעולם ברה"ר קתני מדד ולא משך הכי לא קנה. הא אם מדד על גבי סימטא קנה כדר' אסי ודקא קשיא לך היכי מצית מוקמת לה ברה"ר משיכה ברה"ר מי קניא. תריץ מאי משך דקתני מרה"ר לסימטא וקנה. ביד היינו ברה"ר: אי הכי דמוקמת לה למתני' ברה"ר איצטריך סיפא אם היה פיקח וכו'. הכי קאמר כלומר חסורי מחסרא מתני'. והכי צריך לאוסופי עלה דסיפא ואם ברשות בעלים ברשות של מוכר מדד לו לא קנה ואם היה פיקח כו'. אבל לעולם אם מדד לו בסימטא קנה ברה"ר אבל ולא

מסורת הש"ס

א) לקמן קמג. יבמות' פט: קדושין מו: ב"מ ע. [תמורה ה.] : ב) כתובות קג. : ג) גיטין לט. וב"ב: ד) לעיל עו: ה) לקמן פו.:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה המוכר וכו' הדמים כל איפה בכך וכך אי נמי בשער הידוע כצ"ל וכ"ב כנ"ל וכן פירש לקמיה בדף פ"ו ע"א דלא בעינן פיסוק דמים אלא כשאין דמיהן קצובין אבל כשדמיהן קצובין אפי' בלא פיסוק קני וכן באשר"י פ"ה סי' ט"ו: (ב) ד"ה שמא לא שמע רבי כלומר: (ג) ד"ה מאי לאו וכו' כי שמעה לדרבי ינאי: (ד) תוס' ד"ה מדד וכו' הכא שאני שמסתלק כשמודד וכו' ובהא לא הוה אמר ר' זירא כצ"ל ותיבת ס"ד נמחק: (ה) ד"ה ת"ש וכו' שאפרש לקמן. נ"ב בדף פה ע"ב בד"ה לא בכליו:

כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרה"ר ורבי יוחנן ור"ש בן לקיש דאמרי תרוייהו אפילו ברה"ר אמר רב פפא לא פליגי כאן ברה"ר כאן בסימטא ואמאי קרו לה רה"ר שאין רה"י ה"נ מסתברא דא"ר אבהו א"ר יוחנן [א]כליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו יש לו רשות אין אין לו רשות לא ש"מ ת"ש ארבע מדות במוכרין [ב]עד שלא נתמלאה מדה למוכר משנתמלאה מדה ללוקח בד"א [ג]במדה שאינה של שניהן אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון קנה במה דברים אמורים ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן אבל [ד]ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו [ה]ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח [ו]ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומן קתני מיהא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן מאי

רש"י

כליו של אדם. של לוקח קונה לו אם פסק דמים בכל מקום אפי' ברשות מוכר. וכגון דאמר ליה בהדיא יקנה כליך כדאמר לקמן בשמעתין אבל בסתמא מיבעיא לן לקמן ולא אפשיטא: חוץ מרה"ר. והוא הדין לחצר שאינה של שניהן כדמוכח לקמן בברייתא דד' מדות: כאן בסימטא. הא דר"ל ור' יוחנן: כל מקום שיש לו רשות. כגון סימטא וחצר השותפין ורשות מוכר וכגון דאמר ליה זיל קני כדלקמן דהיינו יש לו רשות: אין לו רשות. כגון רה"ר לא: ה"ג בתוספתא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאה מדה למוכר משנתמלאה מדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהן אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד"א ברה"ר או בחצר שאינה של שניהן אבל ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו מוכר ה"ז קנה ברשות מוכר לא קנה עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים ברשות זה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומן. ופירוש ארבע מדות במוכרים נאו ד' רשויות קחשיב רה"ר רשות מוכר רשות לוקח רשות המופקדין אצלו דהא רשות מוכר ורשות נפקד חדא הוא דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום והולאה והגבהה דהא תנן במתניתין גבי רשות מוכר שכירות מקום דקתני ואם היה פיקח שוכר את מקומו ואוקימנא ברשות בעלים וכיון דדינן שוה ליכא ד' מדות ומה הן ארבע מדות ד' חלוקין של דינין שחלוקין זה מזה ואלו הן מדה שאינה של שניהן ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן דאמרינן בה עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח הרי אחת מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה הרי שתים רשות לוקח מיד כשקיבל מוכר קנה הרי ג' רשות מוכר ורשות נפקד דקמפרש בהן דין הגבהה והולאה קבלה ושכירות הרי ד' וסמך מלאתי לי מדברי רבינו זקני מ"כ: עד שלא נתמלאת המדה למוכר. שאם נשפך היין או השמן או אם הוקר למוכר ויכול לחזור בו דמוקי לה לקמיה במדה שהשאילו שניהן הלכך כל זמן שלא נתמלאת המדה הרי היא ברשות מוכר: משנתמלאת הרי היא ברשות לוקח. לקחתה וליטול בה מקחו עד שילניעו או יניחנו בכליו דלדעת כן השאילוה להם לזה למדידה ולזה להלניע את שלו וכל זמן שעוסק במדידה למלאות המדה הרי היא ברשותו דמודד דהיינו מוכר ואין הלוקח יכול לקנות בתוך כליו של מוכר כל זמן שלא משך או שלא הגביה משנתמלאת המדה ללוקח כדפרישית שעכשיו נעשית כליו של לוקח דלדעת כן נשאלה לו וס"ל להאי תנא דכליו של לוקח קונה ברה"ר כדמפרש ואזיל ודלא כרב ושמואל ומיהו בסימטא ובחצר של שניהן מוקי לה לקמיה דהתם קני כליו של לוקח: במדה שאינה של כו'. וכדפרים טעמא: אבל אם היתה המדה של אחד מהם. או של לוקח או של מוכר: ראשון ראשון. שנותנין לתוך המדה קנה בעל המדה שאם המדה של מוכר אע"פ שנתמלאת המדה הרי היא של מוכר ולא קנה לוקח ואע"פ שפסק הדמים לא קנה עד שימשוך דבכליו של מוכר ברה"ר אי נמי בסימטא לא קני לוקח דהא אפי' ברשות לוקח נמי אמרינן לקמן דלא קנה לוקח כל זמן שהפירות בכליו דמוכר עד שיפשפש לקרקע ואם המדה של לוקח אף על גב דלא נתמלאת נמי ראשון ראשון קנה דדמי למשך אע"פ שלא מדד דקתני מתני' דקנה דכליו של לוקח קונה לו: ברה"ר. וקשיא למ"ד חוץ מרה"ר: ובחצר שאינה של שניהן. וכגון שלא נתן בעל חצר להם רשות למדוד שם דהיינו דומיא דרה"ר: אבל. אם היו מודדין ברשות מוכר לא קנה לוקח אע"פ שהמדה שלו דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ואע"פ שפסק ומדד ומשך דמשיכה לא מהניא בי מוכר עד שיגביהה דהגבהה קונה בכל מקום או עד שיוליאנה מרשות של מוכר לרשות של לוקח או לסימטא או שלירף ידו למטה מג' ברה"ר סמוך לאיסקופת הבית וקיבלה כדאמרי' בכתובות (דף לא.) גבי היה מגרר ויולא ולקמן בשמעתין (דף פו.) מייתי לה ומיהו לקמן מוקי לה במדה דמוכר בי מוכר ומדה דלוקח בי לוקח דבי מוכר שכיחי מאני דמוכר ובי לוקח שכיחי מאני דלוקח: ברשות לוקח. שהביא המוכר תבואתו למכור בבית לוקח: כיון שקיבל עליו מוכר. שנתרלה וא"ל כל תבואה זו קטיה לך בכך וכך כל סאה וסאה: קנה לוקח. מיד אע"פ שלא מדד דקני ליה רשותו ואע"פ שהמדה של מוכר דהכלי בטל אגב הרשות ומיהו לקמיה מוקי לה במדה דלוקח ולא גרע ממשך ולא מדד דקתני מתני' דקנה: המופקדין אצלו. שהפקיד שם מוכר פירותיו ומסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו לצורך פירותיו למכור ולמדוד פירותיו בביתו כדרך כל המפקדים: עד שיקבל עליו. נפקד במנות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות בחצר הוא שם או שישכור הוא הדין נמי גבי רשות מוכר שייך קבלה ושכירות והכא נמי שייך הגבהה והולאה. אלא תנא אורחא דמילתא קתני דסתם מוכר כשמוכר רוצה הוא לפנות את ביתו הלכך קתני התם הגבהה והולאה דהיינו חפץ להשאיל ולא להשכיר רשותו וגבי נפקד שייך קבלה ושכירות דכי היכי שהיה נפקד של זה הראשון הכי נמי ישמור פקדונו של שני ורבותא תנא הכא קבלה ושכירות וכל שכן הגבהה והולאה ולמאן דמוקי לקמן במאני דמוכר בי מוכר ומאני דלוקח בי לוקח איכא לאוקמי נמי במאני דמופקד בי מופקד והלכך לא קני לוקח בכליו דנפקד: מאי

תוספות

כל מקום שיש לו רשות להניח. וא"ת והא דאמר לעיל מדד והניח ע"ג סימטא קנה ואוקימנא לתוך קופתו משמע דוקא מדד אבל לא מדד לא קנה לו כליו ואומר ר"י דבעי למימר זיל קני וכיון דמדד כדאמר ליה זיל קני דמי והשתא ניחא דצריכי הני תרי מילי דר' יוחנן ומיהו ההיא דלעיל דקאמר אפילו ברשות הרבים ואוקימנא בסימטא תימה למאי איצטריכא וי"ל דשמא חדא מכלל חברתה אתמר:

ארבע מדות במוכרים. פירש רבינו שמואל דאין לפרש ד' רשויות דהא רשות מוכר ונפקד חדא היא דהכא והכא שייך למימר קבלה ושכירות מקום הולאה והגבהה וקשה לפירושו דאם כן ליערבינהו וליתנינהו ברשות מוכר ורשות נפקד לא קנה עד שקבל עליו או יגביהנה או יוליאנה או ישכור מקומו ועוד דאין נראה שתועיל קבלה ברשות מוכר דאין אדם מקנה רשותו לאחרים ע"י עלמו כדתנן בפ' חלון (עירובין דף עט: ושם) דמזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו ומ"מ אין לפרש דחשיב רשויות דלמאי דבעי למימר השתא דמדה של לוקח קני אפילו ברה"ר כל שכן ברשות מוכר דקני דהא לבסוף דמסקינן דברה"ר לא קנה אפ"ה מיבעיא לן אי קנה ברשות מוכר כליו של לוקח אי לא והם כן מיבעי לן לפרושי דהא דקאמר ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה דבכליו של מוכר איירי ובלאו הכי נ"ל כן לקמן כי אמר דכליו של לוקח קנה ברשות מוכר א"כ לא חשיב אלא רשות אחד כיון דכליו של לוקח קנה בכל מקום דהשתא אין חילוק בין רה"ר לרשות מוכר אלא (א) דחשיב ד' מדות דכלים מדת סרסור ומדת מוכר ומדת לוקח ומדת נפקד: הכי גרסינן בתוספתא (רפ"ה) ברשות הלה הנפקדים אצלו לא קנה עד שקיבל עליו או עד שיגביהנה ויוליאנה או ישכור את מקומו אבל לפי ספרים דגרסי עד שיגביהנה או עד שיוליאנה קשה ליערבינהו וליתנינהו רשות מוכר בהדי נפקד והשתא משמע דבקבלה כדי זוכה לו לקונה וא"ת בסוף פ"ק דגיטין (דף יג. ושם:) דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ומה לריך מעמד ג' הא מוכח התם דתן כזכי דמי דתנן (שם יא: ושם ד"ה כל) האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי חוזר בגט ואינו חוזר בשחרור משום דתן כזכי וא"כ בלא מעמד ג' יקנה לו כדאמר הכא ולמאי דפירש ר"ת דמעמד שלשתן קנה אפילו בעל כרחו של נפקד אתי שפיר דאיצטריך לכך מעמד ג' ולמאי דמפרש נמי ר"ת דלא אמרינן תן כזכי אלא היכא דבשעה שנותן לו אומר לו תן אבל אם כבר היה בידו לא אמרינן תן כזכי אתי שפיר ועוד י"ל דאהני נמי מעמד ג' דאפי' אין הפקדון ביד הנפקד דקני דאי לאו מעמד ג' אינו יכול לזכות לו אלא כשהוא ברשותו: כליו

רבינו גרשום

לא פליגי כאן ברה"ר. כולהו מודי דאם מדד לו בכליו של לוקח ברה"ר דלא קנה לו כליו. וכולהו מודי דאם מדד לו בכליו בסמטא דקנה. והא דקאמר רב ושמואל חוץ מרה"ר ממש קאמרי הא בסמטא קנה והא דקאמר ר' יוחנן ור"ל ברה"ר לא רה"ר ממש קאמרי אלא בסמטא ואמאי קרו ליה רה"ר לפי שאינה רה"י דאינה מוקפת מחיצה. ה"נ מסתברא דבסמטא מיירי דאמר ר' אבהו וכו'. והאי דקאמר ליה ר' זירא לר' אסי שמא לא שמע רבי וכו'. משום דס"ל לר' זירא כר' אבהו (א) אמר ר' יוחנן ור' אסי אמר אפי' בלא כליו ס"ל לר' יוחנן דבסמטא קנה: עד שלא נתמלאה מדה כולה למוכר. דהמוכר יכול לחזור בו: ומשנתמלאה מדה ללוקח. הרי הוא ברשות לוקח ואם רצה קנה: בד"א דעד שלא נתמלאה למוכר שמדד לו במדה שאינה של שניהן. אלא ששאלוה אבל אם היתה מדה של אחד מהן של לוקח ראשון ראשון שמדד לתוכו קנה הלוקח. בד"א דקנה ראשון ראשון ברה"ר ובחצר (ב) מפרש לקמן בסמטא. וזו מדה אחת. ומדה ב' אם ברשות מוכר מדד לו במדת לוקח לא קנה עד שיגביה דהגבהה קונה בכל מקום או עד שיוציא מרשותו כגון דשוכר את מקומו: ואם ברשות לוקח הן. שהיו מופקדין בידו כיון שקבל עליו מוכר למכרן לו אע"פ שלא מדד לו עדיין קנה לו לוקח רשותו וזו מדה ג'. מדה ד' אם היו הפירות ברשות הלה המופקדין אצלו. כלומר שהיו מופקדין ביד אחר ולא ביד לוקח לא קנה הלוקח עד שיקבל עליו זה המופקד שישאיל לו ללוקח מקום שהפירות מונחין שם או עד שישכור את מקומו של מופקד שהפירות שם:

(א) ר"ל דס"ל כר' אבהו דאפי' בסימטא בעינן כליו דוקא. (ב) נראה דל"ל ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם ולקמן מפרש דרה"ר דקאמר היינו בסימטא.

עין משפט נר מצוה

פג • מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ג:
פד ב ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ט:
פה ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:
פו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
פז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב ובהג"ה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ארבע וכו' אלא צריך לומר דחשיב ד' מדות:

מאי לאו ברה"ר ממש [א]לא סימטא והא דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני מאי חצר שאינה של שניהם נמי דלא דהאי כולה ולא דהאי כולה [ב]אלא דתרוייהו בעא מיניה רב ששת מרב הונא [א)]כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא אמר ליה תניתוה [ב)] [ג]זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת אמר ליה ר"נ מאי טעמא פשטת ליה מהיא [ג)]דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא דאמר [ד)]רב יהודה אמר שמואל והוא שהיתה קלתה תלויה בה ור"ל אמר קשורה ואע"פ שאינה תלויה בה [ה)]רב אדא בר אהבה אמר כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה רב משרשיא בריה דר' אמי אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות רבי יוחנן אמר [ד]מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מאי טעמא דר' יוחנן [ה]לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה אלא פשוט לה מהא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו מאי לאו [ו]בכליו דלוקח לא בכליו דמוכר ומדרישא בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר אימא סיפא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואי בכליו דמוכר [ז]אמאי קנה לוקח סיפא אתאן לכליו דלוקח ומאי פסקא סתמא דמילתא בי מוכר מאני דמוכר שכיחי בי לוקח מאני דלוקח שכיחי אמר רבא ת"ש [ו)] [ח]משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן

פירקן

מאי לאו רשות הרבים ממש. ואפ"ה קתני דאם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה אלמא כליו של לוקח ברה"ר קונה וקשיא למ"ד חוץ מרה"ר ולר' אבהו א"ר יוחנן: אלא דתרווייהו. חלר השותפין: כליו של לוקח ברשות מוכר. כגון פסק ונתן לתוך מדה של לוקח או מדד במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח והבית של מוכר הוא: קנה לוקח. כאילו נתן לתוך רשותו של לוקח: או לא קנה. דרשות עיקר והכלי בטל לגבי הרשות: תניתוה. משנה היא בגיטין בפרק הזורק (דף עז.): לתוך חיקה. כלומר על בגדיה שהיא מלובשת: קלתה. סל שהנשים נותנות לתוכו מחטין וצינוריות: הרי זו מגורשת. דקונה לה קלתה ברשות המגרש: דמחו [לה] מאה עוכלי בעוכלא. כלומר שדו בה נרגא מאה הכאות (א) במשקל שסמו עוכלא שסיברו הטעם הזה דבפרק הזורק פרכינן ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומתרלי כל הני אמוראי התם דלא תילף מינה: תלויה בה. ואינה נגררת בקרקע ולכך קונה לה קלתה דדמי להגבהה שקונה בכל מקום תלויה בה הייט קשורה ותלויה: קשורה אף על פי שאינה תלויה. אלא נגררת בקרקע וקשורה בה ולא גרסי' תלויה אע"פ שאינה קשורה: בין ירכותיה. ואף על פי שמונחת בקרקע אין מקפיד על מקום מושב אשתו ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה: מוכר קלתות. לכך אינו מקפיד על מקומם שיש לו בית לכך. כך פירשה רבינו מ"כ במס' גיטין: לא על מקום חיקה. כשנגררין בגדיה על הקרקע: אלא פשוט לה מהא. דלא קנה: מאי לאו בכליו דלוקח. שמדדו בו בבית מוכר ואפ"ה לא קנה לו כליו: ומשני לא בכליו דמוכר: ומש"ה לא קנה לוקח עד שיגביהה דאכתי לא נפק מרשותיה דמוכר כלל: ומקשינן מדרישא בכליו דמוכר כו'. ולפי סדר התוספתא איכא לאקשויי הכי ומדסיפא בכליו דמוכר רישא נמי בכליו דמוכר: ואי בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח. לדידך דאזלת בתר כלי ולא מבטלת ליה אגל הרשות שהוא בתוכו א"כ אמאי קנה לוקח בקבלת מוכר הא אכתי לא נפק מרשותו דמוכר כלל אלא ודאי בתר רשות אזלינן ולא בתר כלי והלכך בי מוכר הרי הוא של מוכר עד שיגביהה לוקח לא שנא בכליו דלוקח ולא שנא בכליו דמוכר ובי לוקח קנה לוקח ואפילו אי הוי בכליו דמוכר ומשני סיפא אתאן כו': ומתמה ומאי פסקא. כי פסקת את הדבר כן דלעולם בי מוכר אין מודדין כי אם בכליו דמוכר ובי לוקח בכליו דלוקח בתמיה: ומשני סתמא דמילתא כו'. והיינו שתים מדות מד' מדות של מוכרין דהכי קאמר ברשות מוכר לעולם לא יקנה לוקח כי אם בהגבהה משום דדרך למדוד שם בכליו דמוכר ולעולם ברשות לוקח קונה בקבלת מוכר שהרי נתונים בכליו דלוקח: מנאתי מוגה בהגהת רבינו זקני מ"כ כן משך חמריו ופועליו והכניסן לוקח לתוך ביתו והתבואה על גבן: בין פסק עד שלא מדד. אם באו לחזור קודם מדידה יחזרו דבמאי נקנה לא משיכת תבואה יש ולא רשות לוקח יש דעודם על נוארם ולא הונחו לרשותו שהרי לא פירקן כדמוכח סיפא דקתני בה פירקן מכלל דרישא בלא פירקן אלא הכנסה בעלמא שמשכן והכניסן לתוך ביתו קתני והך משיכה לאו משיכה היא לקנות שהרי האדם הוא מושך ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות את הפירות עד שימשוך הפירות עצמן: בין מדד. דהונחו לרשותו: עד שלא פסק. אם באו לחזור קודם פיסוק חוזרין אע"פ שהונחה עתה בשעת מדידה ברשותו דלוקח ובכליו דלוקח דלא קניא רשותו קודם פיסוק ואפילו משיכה קודם פיסוק לא מהניא כדמפרש לקמיה דלא סמכא דעתיה לא דמוכר ולא דלוקח שהמוכר שמא יפסוק דמיהן יקרים יותר או הלוקח ישלם בזול יותר ומתני' דקתני משך ולא מדד קנה כשפסק קודם משיכה:

פירקן

כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא. אע"ג דברשות הרבים אמרינן לעיל דלכ"ע לא קנה התם ה"ט משום דלא ניחא להו לבני רה"ר שיניח כליו שם דמאן פייס (ב) ודמאן שביק אבל ברשות מוכר מיבעיא דאע"ג דא"ר יוחנן דכל מקום שיש לו רשות להניחו קנה דלמא לא אתא למעט אלא רה"ר אבל מוכר שמא משאיל לו מקום ללוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו וא"ת ואמאי לא פשיט מהא דאמר ר' יוחנן לעיל (דף פד:) מדד והניח ע"ג סימטא קנה ואסיק לעיל במודד לתוך קופתו ודוקא בסימטא אבל ברשות מוכר לא ויש לומר דרבי יוחנן דנקט סימטא היינו משום דברשות מוכר מיבעי ליה וכן משמע בגיטין בהזורק (דף עח. ושם ד"ה כגון) דקאמר אהא דתנן זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת ודייק אמאי מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומשני עלה ר' יוחנן מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה: כגון שהיה בעלה מוכר קלתות. וא"ת כהי דנותן לה רשות ומשאילה מ"מ הא בעי חזקה כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף נט: ושם) כשם שהקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כו' כך שכירות קרקע כו' ותירץ ריב"א דאע"ג דאין המקום קנוי לה (ג) דכיון דיש לה רשות להביא קלתה שם קני לה קלתה דכליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניח כמו גבי סימטא אע"פ שאין סימטא קנוי לו מ"מ הכלי עצמו קונה לו: לא בכליו דמוכר. משמע מהכא דמשיכה מועלת ללוקח בכליו של מוכר דקתני דקנה כשמוליאה מרשותו: (ד) בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח. דכי היכי דכליו של לוקח לא מבטל אגב רשות מוכר ה"נ אית לן למימר דכליו של מוכר לא מבטל אגב רשות לוקח והוי מצי לדחויי אע"ג דכליו של לוקח לא בטל אגב רשות מוכר כלי של מוכר בטל אגב רשות לוקח דניחא ליה למוכר שיתבטל כליו אגב הרשות שיתקיים המקח: משך חמרין ופועלין. בנו"ן ול"ג חמריו ופועליו בוי"ו דאם כן הוה משמע דמיירי בחמריו ופועליו דלוקח ולא יתכן דאם כן בלא פירקן נמי וא"ת הא דבעי ר' אלעזר בפ"ק דבבא מציעא (דף ט: ושם ד"ה משוך) האומר לחבירו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים שעליה או לא תפשוט מהכא דלא מהניא דקתני שניהן יכולין לחזור בהן וי"ל דהכא כשמשך החמרים אבל החמורים לא משך אלא החמרים משכו את החמורים עמהן א"נ התם דוקא מיבעי ליה דאמר ליה שע"י משיכת בהמה יקנה הכלים אבל הכא דלא מיירי בהכי אלא דאמר ליה זיל וקני גרידא ומשום הכי לא קנה תבואה במשיכת בהמה: בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק. ואפי' מדד ופסק נמי שניהן יכולין לחזור כיון דעדיין לא פירקן אלא נקט הכי משום דבעי לפלוגי בסיפא בין פסק עד שלא מדד למדד עד שלא פסק:

ומדכליו

עין משפט
נר מצוה

צח א ב מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה ו ז ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ט:

צט ג ד ה מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף י:

צ ו מיי' פ"ד מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ר סעיף ג:

צא ז מיי' שם הלכה ב ועי' במ"מ ובכסף משנה טוש"ע שם ס"ה:

צב ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו גרשום

מאי לאו ברשות הרבים ממש. קנה אם מדד לו במדתו של לוקח הא בסמטא אפי' בלא כליו קנה וכר' אסי: לא. שמדד לו במדתו בסמטא וכדר' זירא: והא רה"ר דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני. וקא ממעט סמטא: לעולם סמטא ומאי דומיא דחצר שאינה של שניהן. שאינה דחד לחוד אלא דתרווייהו והיינו נמי סמטא דהיינו דתרווייהו: כליו של לוקח ברשות מוכר. ומדד לו בתוכו קנה בלא הגבהת לוקח או לא: זרקו לה. הגט והיא יושבת בביתו: לתוך חיקה או לתוך קלתה. היינו כלי ופעמים מנחת בו חפצים שמשימה בראש שלועזין קרנ"ק: הרי זו מגורשת. אלמא דכליה קונה לה ברשות בעלה ותפשוט מהא דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח: דמהייה מאה עוכלי בעוכלא. כלומר כמה מדות א) מדד כאן. כלומר תמהו עליה ותירצו בה תירוצין הרבה: דאמר רב יהודה אמר רב שמואל. אמאי מגורשת כגון שהיתה קלתה תלויה בה בצוארה דהויא הגבהה: קשורה. בראשה: אע"פ שאינה תלוי'. באויר אלא מונחת או תלויה אע"פ שאינה קשורה מגורשת כיון דמחברא בה בגופה דמי ורשותה הוא: (או) שהיתה מונחת. בקרקע בין ירכותיה ודמי כמו חיקה ורשות שלה: כגון שהיה בעלה מוכר קלתות. וקנתה ממנו קלתה ובההיא הנאה שקנתה ממנו אקני לה מקום הקלתה: ור' יוחנן אמר. כל זמן שהיא בביתו מקום חיקה ומקום קלתה קנוי לה לפי שאין אדם מקפיד גבי אשתו לא על מקום כו': מאי לאו כליו של לוקח. ואפי' הכי לא קני עד שיגביה: ומדרישא מוקמת בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר. ואי בכליו של מוכר אמאי קנה לוקח בקיבל גרידא: ומאי פסקא. התנא למתני' דרישא אוקים בכליו של מוכר סיפא אוקים בכליו של לוקח: אין דודאי פסקא דסתמא דמילתא כו': משך חמריו ופועליו. שנתן להן תבואה בשכרן ושוב רצה לחזור ולקנותה מהן או חמרין ופועלין דעלמא מוכרי פירות: והכניסן לתוך ביתו בין פסק שקצץ לו דמיהן קודם שהכניסן עד שמדד. כלומר ועדיין לא מדד או מדד הפירות ועדיין לא פסק שניהן יכולין לחזור בהן הואיל ולא משך התבואה עצמה. אע"פ שפסק כיון שלא מדד יכולין לחזור בם [illegible] אבל

מסורת הש"ס

א) [גיטין עח. ע"ש: ב"מ סז: ע"ז עא:] קדושין כה:]: ב) גיטין עז.: ג) [כתובות נג.]: ד) [גיטין עח.]: ה) שם: ו) ע"ז עב.:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דמחו וכו' הכאות הכו במשקל: (ב) תוס' ד"ה כליו וכו' דמאן פייס ומאן שביק: (ג) ד"ה כגון וכו' קנוי לה מ"מ כיון דיש לה רשות: (ד) ד"ה ואי בכליו וכו' אגב הרשות כדי שיתקיים:

א) רבינו ז"ל מפרש מהא לשון מדידה וכ"כ בערוך ערך עכל א' כלשון רבינו כאן [illegible]

א) [גירס' הערוך ערך מסכלין במסובלי' דתומי פי' מחרוזות של שומין שאין עושין בכלי] : ב) [לעיל פד:]:ג) קדושין דף כו. לעיל דף נה. לקמן קנ"ר) שבת דף לא: כתובות דף לא. סנהדרין דף עב. [תוספתא ב"ק פ"ט] :

פירקן והכניסן לתוך ביתו א)פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן ומדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה ב)כליו דלוקח נמי ברשות מוכר לא קנה אמר רב נחמן בר יצחק בששפכן איקפד רבא מידי שפכן קתני פירקן קתני אלא אמר מר בר רב אשי א)במתאכלי דתומי א"ל הונא בריה דמר זוטרא לרבינא מכדי פירקן קתני מה לי פסק ומה לי לא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש ב)דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום לאתויי מאי לאו לאתויי רשות מוכר התם ג)דא"ל זיל קני תנן התם ג)ד)נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ה)ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו לה משמיה דרב כהנא ואמרי לה משמיה דרבא ו)לא שנו אלא דברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא יתיב אביי וקאמר להא שמעתא איתיביה רב אדא בר מתנה לאביי ז) ז)הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת ח)היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד והרי כיס דבר הגבהה הוא ואפי' הכי קני במשיכה א"ל במיתנא אנא נמי במיתנא קא אמינא א"ל במידי דבעי מיתנא תא שמע ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אלמא מידי דבר הגבהה אי בעי בהגבהה קני ליה ואי בעי במשיכה קני ליה אמר רב נחמן בר יצחק לצדדין קתני מידי דבר הגבהה בהגבהה מידי דבר משיכה במשיכה ת"ש

פירקן · בין מוכר בין לוקח והכניסן לרשותו דיש כאן הנחה ברשות לוקח יש כאן חילוק ואע"ג דאכתי בהך הכנסה לא קנה משום דלא פסק אהני לכי פסק בתר הכי דקניא ליה רשותיה שמונחין בו הלכך פסק אחרי כן אע"פ שלא מדד קניא ליה רשותיה ואין יכול לחזור אפי' קודם מדידה דבשעת פיסוק קניא ליה רשותיה ואין כליו של מוכר מעכב עליו אלמא כלי לא חשיב [ר]שותיה ומדידה נמי לא מעכבא כדתנן משך ולא מדד קנה דהואיל ופסק דמים על כולן מדידה גלוי מילתא בעלמא היא ולא דמי להיכא דלא מכר לו אלא כור אחד דאמרי' לקמן (א) מדידת הכור מעכבא ויכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה דהתם מעכבא מדידה דלא קניא רשותיה אלא מאי דזבין ליה : מדד עד שלא פסק לא קנה · ויכולין לחזור קודם שיפסקו אבל משיפסוק קנה ואית דמפרשי פירקן והכניסן לתוך ביתו היינו משיכה והאי דקתני פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור מוקמי לה כשפסק קודם שפירקן וקני במשיכה שאחר פיסוק וטעות הוא בידם דא"כ היכי יליף מיניה דכליו של מוכר לא מעכב קנייה דרשות לוקח דלמא הא דקנה לוקח לאו משום קניית רשותו הוא אלא משום משיכה : ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה · מוכר כלומר שאין כליו של מוכר מעכב על רשות הלוקח לקנותן הלוקח כדקתני פירקן ופסק קנה דקנה רשות (ב) קודם מדידה ואע"פ שעדיין הפירות בתוך שקין של מוכר וכיון דאהני רשות לוקח לבטל כליו של מוכר ולהוציאן מרשות מוכר כל שכן וכל שכן כליו דלוקח נמי ברשות מוכר יבטל הרשות את הכלי של לוקח שלא להוציאן מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה : בששפכן · האי פירקן היינו שפירקן לשפכן מן השקין לקרקע ביתו של לוקח דליכא כליו דמוכר והלכך קניא ליה ללוקח רשותו : איקפד רבא · דאיהו אמר האי ת"ש : פירקן קתני · דמשמע כמות שהיו מונחין החבילות כן פירקן : במתאכלי דתומי · חבילות שומים דליכא שקין : מכדי פירקן קתני · שהונחו ברשות לוקח וקני ליה רשותו מיד כשקיבל עליו מוכר למכרן לו כדקתני בברייתא לעיל : לא סמכא דעתיה · דמי יימר שיתקיים המכר שמא המוכר יעלה בדמיהן והלוקח יזלזל בדמיהן שהרי אין דמיהן קצובין : התם דאמר ליה · מוכר זיל קני אני רוצה שיקנה לך כליך דכמאן דמושיל ליה מקום הנחת כליו דמי כי קמיבעיא לן סתמא : תנן התם · בפ"ק דקדושין : שיש להן אחריות · שקיימין לעולם : בכסף · במתן מעות : בשטר · אם כתב לו שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר לו את השטר : ובחזקה · נעל וגדר ופרץ כל שהוא והתם יליף טעמא מקראי : ושאין להם אחריות · מטלטלי : במשיכה · שמושכן לרשותו או לרשות שיש לו חלק בו כגון סימטא וחצר השותפין וכל שכן בהגבהה דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר דמשהגביהה הניחה ברשותו אפי' בלא משיכה כן נראה לי : להא שמעתא · דלקמיה האי לא שנו : שאין דרכן להגביה · שכבידין : שדרכן להגביה · דברים קלים : הגונב כיס בשבת·והוציאו לרשות הרבים : חייב · בתשלומין דליכא למימר קם ליה בדרבה מיניה דליכא הכא שתי רשעיות ביחד : שכבר נתחייב בגניבה · משעת הגבהה דהגבהה בכל מקום קונה ואיסור שבת ליכא עד שעת הוצאה : היה מגרר · בקרקע דהגבהה ליכא ולא קני ליה אלא בשינוי רשות שימשכנה לרשותו : פטור · מן התשלומין דקם ליה בדרבה מיניה וכתיב כדי רשעתו (דברים כה) משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות : שהרי איסור שבת וחיוב גניבה באין כאחד · דבשעת הוצאת חוץ קנייה ונתחייב בסקילה ובכתובות בפרק אלו נערות פרכינן דמשכיה להיכא אי לרשות הרבים איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ומוקמינן לה כשליקף ידו למטה מג' וקבלה וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וקניא ליה ולא בטלה לגבי רה"ר לגבי קנייה ויש כאן [איסור] שבת וגניבה באין כאחד והך קנייה לאו משום הגבהה היא אלא משיכה לתוך ידו שהרי ידו סמוכה בתוך ג' לקרקע ואית דמוקי ליה התם בצידי רשות הרבים דלענין גניבה מיקנא קני ולענין שבת הוי רשות הרבים כרבי אליעזר : והא כיס דבר הגבהה הוא · ואפילו הכי אי לאו משום איסור שבת הוה קני ליה במשיכה כגון אם היה מגרר ויוצא בחול : אמר ליה במיתנא · כך השיבו שתם וסבור רב אדא דכיס קטן הוא ותמה על תירוץ זה ואמר ליה אנא נמי מיתנא קאמינא לך דאע"ג דאיכא ביה מיתנא דרכו להגביהו הוא : א"ל דחזי למיתנא קאמינא לך · כיס גדול מאד [כך שיטת הגמרא נכונה וכך מצאתי הגהת רבינו זקני מ"כ] : או עד שיוציאנה · היינו משיכה : אלמא מידי דבר הגבהה · דבר קל : לצדדין קתני · עד שיגביהנה אם דבר קל הוא או עד שיוציאנה אם דבר כבד הוא ולפי עניות דעתי נראה לי דהוה מצי לתרוצי הכא במידי דבר משיכה עסקינן הלכך אי בעי בהגבהה ליקני דהגבהה עדיפא ממשיכה וקונה בכל דבר ואי בעי במשיכה ליקני דהא אורחיה במשיכה אלא דניחא (ג) טפי לאורויי דין תרוייהו דמידי דבר הגבהה בהגבהה ולא במשיכה ומידי דבר משיכה אפי' במשיכה וכן נראים הדברים דהא בפ"ק דקידושין (דף כה:) תנן אמר רבי מאיר בהמה גסה במסירה והדקה בהגבהה ולא במסירה ומשיכה ואמרי ליה רבנן בהמה דקה נקנית במשיכה כלומר אף במשיכה ובגמרא אמרי רבנן אחרים זו וזו במשיכה ואמר להו רבי שמעון זו וזו בהגבהה אלמא הגבהה עדיפא ממשיכה דהא אפילו [גסה] לרבי שמעון בהגבהה ולא במשיכה כדמפרש התם :

ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה כו' · וא"ת מנא ליה דמתורת רשותו קנה דלמא מתורת משיכה קנה דהא משיכה מועלת בכליו של מוכר כדמפרש לעיל וי"ל דהכא דייק דמתורת רשותו קנה כדפירש לעיל בקונטרס דפירקן והכניסן לתוך ביתו משמע בין מוכר בין לוקח וא"ת בלא פירקן נמי כיון שהכניסן ליקני דליבטיל אגב רשות לוקח · ואור"י דלוקח כלי הוא דבטיל אגב הרשות אבל בהמה לא :

אבל דברים שדרכן בהגבהה אין נקנים אלא בהגבהה · והא דפריך במי שמת (לקמן דף קנא·) גבי מלוגא דשטרי והא לא משך ודוחק לומר שהיה כל כך הרבה שטרות שלא היה דרכן להגביה אע"ג לאו דוקא נקט משך אלא כלומר והא לא הגביה: **והא** כיס דבר הגבהה הוא כו'· לא פריך להאי לישנא דמשני ברים אלו נערות (כתובות דף לא:) כשליקף ידו למטה מג' וקבלה דלא קנה מטעם משיכה אלא מטעם חצר וידו כחצרו אלא להאי לישנא דהתם דקני משום משיכה פריך וא"ת והיכי ס"ד דמיירי בכיס דבר הגבהה הוא א"כ היכי מיחייב לענין שבת הא אין דרך הולכה בכך כדדייק ברים אלו נערות (שם) אי בזוטרי אין דרך הולכה בכך אלא במילעי ויש לומר דיש דברים שדרך הולכה בכך לענין שבת ואפי' הכי לענין קנין אין נקנין אלא בהגבהה שדרכן להגביה אי נמי במגרר דרך מחתרת דהוי דרך הולכה אי נמי הוה ליה למימר וליטעמיך :

לצדדין קתני · תימה לרשב"א אמאי לא מוקי לה בכלים שאין דרכן להגביה שגם הן נקנין בהגבהה כדמשמע לעיל דאוקמינן במידי דבעי מיתנא וקתני הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה דהיינו בהגבהה :

אטו

צג א מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז :
צד ב ג מיי' שם הל' א ב טוש"ע שם סעיף ג :
צה ד מיי' שם פ"א הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף א :
צו ה ו מיי' שם פ"ג הלכה א ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף א :
צז ז ח מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שנא :

רבינו גרשום

אבל פירקן . המשואות הלוקח ברה"ר והכניסן בביתו שמשך התבואה עצמה לרשותו אם פסק קודם ושוב הכנים ועדיין לא מדד אין שניהן יכולין לחזור הואיל וקצץ ושוב הכנים . אבל מדד קודם והכנים ועדיין לא פסק שניהן יכולין לחזור בהן : מדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה מוכר . דהיכא דפירקן והכניסן דעדיין הן בתוך כליו בתוך שקו של מוכר. ואפ"ה כיון דפסק אע"ג דלא מדד א)אין מועיל לו כלום שעדיין הן בו שיהא יכול לחזור בו אלמא אין שניהן יכולין לחזור : כליו דלוקח . בעלמא ברשות מוכר נמי לא קנה לוקח : אמר רב נחמן בר יצחק . לעולם כליו דמוכר ברשות לוקח קנה מוכר דכליו דלוקח ברשות מוכר קנה [לוקח] והכא ליכא כליו של מוכר לפי ששפכן לפירות מן החמור לארץ והכניסן הלוקח בכלי שלו להכי אין יכול לחזור בו : אקפד רבא אדברי רב נחמן והא פירקן והכניסן קתני. דמשמע דהכנים המשואות כמו שהן בכליו של מוכר : אלא אמר מר בר רב אשי . אנא מתרץ לך פירקן ובלא שפכן ואפי' הכי ליכא כליו של מוכר דמאי פירות הללו במסובלי דתומי . חבילות של שומין שנושאין אותן על גבי החמור בלא כלי: מכדי פירקן קתני. דמשך הפירות עצמן מאי שנא דפסק קנה מאי שנא דמדד ולא פסק לא קנה: פסק סמכא דעתיה . דמוכר ומקני לו דאומר לו זיל קני : כי קמבעיא לן שאין דרכו להגביה דנקנין במשיכה: בשבת חייב . לשלם שכבר נתחייב בגניבה משעת הוצאה דקנייה ואיסור שבת לא הוי עד דמוציאה לרה"ר : היה מגררו. בארץ ויוצא וכך הוציאן פטור מתשלומין שאיסור שבת וגניבה באין כאחת וקם ליה בדרבה מיניה : והא כיס דבר הגבהה הוא. ואמאי קאמר איסור [שבת ואיסור] גניבה באין כאחת דהא לא אגבהית עדיין כשהוציא : אמר ליה במיתנא. כלומר בההוא כיס כגון ארנקי גדולה יש רצועה בתוכה ונוהגין שגוררין אותו באותה רצועה : אמר ליה רב אדא אנא נמי במיתנא קאמינא . ההוא כיס דיש לו מיתנא אמאי כשגוררו לה"ר באותו מיתנא אמאי הוי איסור גניבה והא יכול להגביהו ודרכן של רוב בני אדם להגביה כיסן יותר מאותן שגוררין:א"ל אביי.האי דקאמרי לך מיתנא לא בכל כיס קטן שיש לו מיתנא אמינא. לא דצריך מיתנא.שהיה כיס כמו שק גדול שאין אדם יכול להגביהו אלא קושרן בחבל או ברצועה ומושכן ובההוא מיירי היה מגרר ויוצא : ת"ש ברשות מוכר לא קנה.דמשמע אפי' מידי דבר משיכה לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אפי' מידי משמע דקנה במשיכה-וקשיא לרב חסדא : ומשני רב נחמן לצדדין קתני . האי דקאמר עד שיגביהנה במידי דבר הגבהה ולא בר משיכה ודקתני עד שיוציאנה מיירי במידי דבר משיכה הוא ולא בר הגבהה :

בשליפי

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה פירקן וכו' לקמן דמדידת של הכור מעכבא : (ב) ד"ה ומדכליו וכו' דקנה רשות לוקח קודם מדידה : (ג) ד"ה לצדדין וכו' דניחא ליה טפי :

א) נראה דל"ל אע"ג דלא מדד שעדיין הן בו אין מועיל לו כלום שיהא יכול לחזור בו .

עין משפט נר מצוה

צח א ב מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף א: צט ג מיי' שם פ"ב הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף ה: ק ד מיי' פי"ד שם הל' ז ועיין בהשגות ובכ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז: קא ה ו מיי' שם הל' ... טוש"ע שם סעיף י: קב ז מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הל' יב ועיין בכ"מ סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ח:

מסורת הש"ס

א) ב"ק דף יא: קדושין דף כה: ב) ב"מ דף ... לקמן קה. קו: ג) שבת דף פ: מנחות דף פז: ד) [אינו שם לגמרי וע' תוס' מנחות פז: ד"ה בנתות ותוס' דסכא]

גמרא

ת"ש המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קני והא פירות דבני הגבהה נינהו וקתני דקני במשיכה הכא במאי עסקינן [א]בשליפי רברבי אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו (א) לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי [ב]שאני פשתן דמשתמיט א"ל רבינא לרב אשי ת"ש א) בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור"ש בן אלעזר וחכ"א בהמה דקה [ג]במשיכה והא בהמה דקה דבר הגבהה היא וקתני דקני במשיכה שאני בהמה דסרכא ב) רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ד]כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה ת"ש אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה [ה]ואע"ג דלא נתמלאה המדה (ב) כגון דאמר ליה הין בשנים עשר סלעים לוג בסלע אני מוכר לך ג) וכדאמר רב כהנא שנתות היו בהין ה"נ [ו]שנתות היו במדות ת"ש [ז]השוכר את הפועל לעשות עמו לגורן היום בדינר ולגורן

רשב"ם

תא שמע · ממתניתין המוכר פירות כו': והא פירות דבני הגבהה נינהו · דבשליפי זוטרי משמע מתניתין (ג) מדקמפלג בבי"א גבי פשתן דהכי קתני המוכר פירות משך ולא מדד קנה דמשיכת כל שהוא מהניא בפירות שהרי דבר מועט הוא ובמשיכת כל שהוא נעקר כולו ממקומו כדאמר שמואל לגבי ספינה (לעיל דף עה:) עד שימשוך את כולה אבל המוכר פשתן שהוא ארוך אע"ג דהוי שליפי זוטרי לא קנה במשיכת פורתא דעדיין לא נעקר כולו ממקומו עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר כלומר שימשכנו או יגביהנו למקום אחר שיהיה נעקר כולו ממקום שהיה שם דאיכא למימר דאפילו רב דפליג בספינה הכא מודה דהתם מים יש תחתיו ומדניידא פורתא חשיבא כנעקרה כולה ממקומה אבל על גבי קרקע איכא למימר דמודי: הכא במאי עסקינן בשליפי רברבי · והכי קא מפליג בין פירות לפשתן המושך פירות פעמים שאם משך קנה כגון בשליפי רברבי דהתם ודאי מהניא משיכה וכל שכן הגבהה אבל המוכר פשתן דאי אפשר בשליפי רברבי כדמפרש לקמן אלא שליפי זוטרי נינהו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום כלומר שיגביהנו ולא במשיכה כדלעיל ודרך המגביהין מקחן אין מגביהין ע"מ להחזירו במקום שהגביהו אלא מגביהו והולך לו ונוטלו לרשותו והלכך נקט ממקום למקום והיינו דקפריך אי הכי אימא סיפא כו' דבשלמא לדידי דמוקמינן לה אפי' בשליפי זוטרי איכא לפלוגי בין רישא לסיפא במשיכת כל שהוא כדפרישית אלא לדידך דמוקמת נמי לרישא בשליפי רברבי ארוכין ליכא לפלוגי בין רישא לסיפא אלא דברישא מהניא משיכה דרגילין להיות שליפי רברבי ובפשתן לא מהניא משיכה אלא הגבהה משום דלא הוו רברבי אלא זוטרי: אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי · כמו פירות בתמיה ותהני בהו נמי משיכה [כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר]: שאני פשתן דמשתמיט · שמחליק ואין יכולין לעשות ממנו משאות גדולות הלכך בעי הגבהה דדרכו בכך. ורבינו חננאל פי' שאני פשתן דמשתמיט כיון שאם ימשך מתנתק אין דרכו להמשך לפיכך קני בטלטול ולפי הלשון הזה איכא לאוקומה אפי' בשליפי רברבי ואפי' הכי ליתיה במשיכה אלא בהגבהה משום דמתנתק במשיכה: ה"ג בפירושי רבינו חננאל ת"ש בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור' שמעון בן אלעזר וחכ"א בהמה דקה במשיכה והא בהמה דקה דבר הגבהה היא ותנו חכמים במשיכה · ומשנה היא בפ"ק דקידושין ומדרבנן קפריך דבהמה דקה מיקניא נמי במשיכה ואע"ג דבת הגבהה היא: דסרכא · מסתרכת ומתדבקת ברגליה בקרקע ולא אפשר בהגבהה כי אם בקושי הלכך אורחה במשיכה ורבינו חננאל פירש דסרכא שורטת מלשון שרוך נעל (בראשית יד): כור בשלשים אני מוכר לך · צריך היה לו למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יותר מכור אלא כור בשלמות מקנה לו לא פחות ולא יותר הלכך (ד) אם משך ואע"פ שפסק ואפילו ברשות לוקח ובכליו של לוקח לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולו דהכא מדידה מעכבא הואיל והקפיד במכירה פחות מכור ויותר מכור ומשום הכי יכול לחזור בו מכל המכירה אפילו כשמדד לו כ"ט שאין חוזר הוא כל זמן שלא נמדד סאה אחרונה ואע"פ שמשך הכ"ט שאין אינה משיכה מעליא דכור זה חד מקח הוא ועד דמשיך כוליה לא קני כדאמרי' בפרק הזהב (ב"מ דף מז:) דהיכא דמכר לו חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה שניהם יכולין לחזור בהם משום דלא הוי משיכה מעלייתא ומתניתין דקתני משך ולא מדד קנה היינו כשמקנה לו כל החבילה כמות שהיא והמדידה גלויי מילתא בעלמא היא להודיע כמה מכר: ראשון ראשון קנה · שכל אחד מכירה בפני עצמו היא וכגון דהויא מדה דלוקח ובסימטא דקני ליה כליו א"נ ברשות מוכר וכגון דאמר ליה מעיקרא יקנה לך כליך ברשותי: תא שמעי מסום דפרכינן מינה טובא בשמעתין לעיל לא קאמר מיתיבי: מצאתי גירסא זו על העיקר בפירושי רבינו חננאל איש רומי ת"ש אם היתה המדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ואע"ג דלא נתמלאת המדה הכא במאי עסקינן בדאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך וכדאמר רב כהנא שנתות היו בהין הכא נמי כו' וכן עיקר דמההיא רישא שייך למיפרך (ה) הא דקתני בה בהדיא עד שלא נתמלאת המדה למוכר כו' אבל במדה של אחד מהן לא חיישינן לנתמלאת המדה אלא ראשון ראשון הנכנס בכליו של לוקח קנה לוקח דאפי' בחצי מדה שהיא חסירה ואין ידוע כמה יש הואיל ולא נתמלאת (ו) אין יכול לחזור בו ואע"ג דא"ל כור אני מוכר לך ביחד או סאה אני מוכר לך ביחד כל שכן הכא דזבין ליה כור ומדד כ"ט סאין מלאין שקנה כל מדה ומדה כשנתמלאת וקשיא לתרוייהו ופרקינן בדאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך והיו י"ב שנתות כעין בליטות יוצאין בדופני הכלי מתוכו לסימנים כיון שמגיע השמן או היין בכל בליטה ידוע שהוא לוג וכיון שהגיע לבליטה נתמלאת המדה קרינא ביה ודמיא ממש לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך דקנה כל סאה וסאה ה"נ כל לוג ולוג קני כשמגיע לסימן ורישא דקתני חילוק בין נתמלאת ללא נתמלאת נהי נמי דמיירי כמו בסיפא בדאמר ליה הין בי"ב לוג בסלע אפי' הכי לא קני לוקח ראשון המגיע לסימן דכיון דבמדה שאינה של שניהן עסקינן והוא רוצה למדוד ולמלאותה כולה הרי היא מושאלת לו עד שיגמור את מדידתו דלא הויא שאולה ללוקח עד שתתמלא כדפרישית לעיל דעל מנת כן שאלוה שניהן זה למדידה וזה לקחתה משתמלא לשפכה בכליו או ברשותו · והאי דקפריך בספרים שלנו מסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקיבל כו' לאו פירכא היא כלל דהתם כשהקנה לו כל התבואה מיירי דקני ליה רשותא בלא מדידה כדקתני נמי מתני' משך ולא מדד קנה ועוד אדרבה הוה ליה לפרוכי ממתניתין דקתני בהדיא משך ולא מדד קנה דאילו התם לא מדד כלל ואפי' הכי קנה ועוד שיטיא דקמשני לפי לשון הספרים דלא מפרשי דבהכי מיירי דקאמר הין בי"ב לוג בסלע לאו שיטיא הוא דמה מהניא שנתות היכא דאמר ליה סתם הין אני מוכר לך אפי' אם מדד לו הין בי"ב לוגין לא קני לשמואל עד דאמר בהדיא הין בי"ב לוג בסלע אני מוכר לך: כדאמר רב כהנא. במסכת מנחות ד): שנתות היו בהין · של קדש עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש כלומר סימנים למדת חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין: השוכר את הפועל. ונותן לו שכרו עכשיו בניסן כדי לעשות עמו בגורן: היום בדינר · כלומר כל יום של ימות הגורן בדינר ונתן לו עכשיו ל' דינר לל' ימי הגורן ולא גרסינן מסום בדינר בפי' רבינו חננאל: ולגורן

תוספות

אטו פשתן בשליפי רברבי מי לא עבדי ליה · בשלמא אי מוקמינן רישא בשליפי זוטרי וכן פשתן בשליפי זוטרי ובעינן ביה בהגבהה משום שאין דרכו במשיכה כלל אבל שאר דברים אע"פ שדרכן בהגבהה נקנית נמי במשיכה אבל השתא דמוקמינן בשליפי רברבי אמאי פשתן אינו נקנה אלא עד שיטלטלנו דהיינו בהגבהה והא אורחיה במשיכה כיון שהוא בשליפי רברבי: ראשון ראשון קנה · פ"ה דלא מצי למיפרך מסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה דאיכא לאוקומי כשנתמלאה המדה ואינו נראה לר"י דלא מצי למימר דאיירי כשנתמלאה המדה דא"כ ליתני בהדי' בבא דסרסור ולתני ברה"ר ובחצר שאינו של שניהן וברשות לוקח כו' ומיהו לא ניחא ליה למיפרך מסיפא כיון דמצי פריך מרישא: כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין · תימה לרבינו חיים והלא לא רב כהנא אמרה אלא משנה היא בפ' ב' מדות (מנחות דף פז:) ואר"י דבפ' המוציא יין (שבת דף עח:) תנן סיד כדי לסוד אנדיפי ומפרש רב כהנא (שם פ:) מאי אנדיפי שנתות כדתנן שנתות היו בהין כו' הלכך מביא הכא רב כהנא דאשמעי' דאפילו במדות של חול עושין ולכך מיחייב המוציא סיד כשיעור לעשות בו שנתות אבל ממתניתין דמנחות לא הזינן שיש שנתות אלא במדות של קודש: דינר ליום כו' · נראה לרשב"א דהא דתנן באיזהו נשך (ב"מ דף סה·) מרבין על השכר ואין מרבין על המכר האי דשרי להרבות על השכר כגון שנכנס מיד לתוך הבית דבענין אחר לא שרי להרבות דמיחזי כאגר נטר כדאמרינן הכא:

רבינו גרשום

בשליפי. בשקואות של פירות שקושרין בחבילות שאין יכול להגביהן: עד שיטלטלנו. היינו עד שיגביהו ואע"ג דעביד בשליפי רברבי: שאני פשתן דמשתמיט. שיכול לשמטו ולהשליך ממנו עד שיכול לטלטלו מה שאין כן בשאר חבילות: שאני בהמה דמסרכא. שכשרוצין למושכה נמשכת היא עצמה לאחריה ופעמים לפניה בכסבור שמשכה לפנים ולא משכה אלא לאחור א)להכי קתני והדקה בהגבהה: רב ושמואל דאמרי תרוייהו. נמי לענין מדות מוכר אם אמר לו כור סתם שהוא ל' סאין בל' סלעין אני מוכר לך יכול לחזור בו המוכר אפי' בסאה אחרונה כל זמן שלא מדד לו כור שלם. אבל אם אמר לו כור בל' אני מוכר לך כל סאה וסאה בסלע: ראשון ראשון קנה. הלוקח ואינו יכול לחזור המוכר במה שכבר מדד לו ללוקח: ואע"פ שלא נתמלאת המדה. ואע"ג דאמר ליה כור סתם ולא אמר ליה סאה בסלע קנה לוקח ואין יכול לחזור המוכר: ומשני להכי קנה אע"פ שלא נתמלאת המדה לפי שנתות יש במדה. סימנין עד כאן סאה עד כאן סאתים ועד כאן ג' וכן עד ל' ולהכי דמי כמאן דאמר ליה סאה בסלע ראשון ראשון לשנתות קנה. כדאמר רב [הונא] [כהנא] במס' מנחות שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש: השוכר את הפועל. וקוצץ עמו שיעשה עמו מלאכה לזמן הגורן לקצור. ובאותו זמן שקוצץ עמו הפועל בטל שאינו עושה מלאכה כל כך ומשכיר עצמו בדינר ולשעת הגורן מוצא מלאכה הרבה ומשכיר עצמו בסלע. והיינו דקאמר ליה בעה"ב אם תרצה אני אשכירך היום שבשלאכתך אינה שוה אלא דינר על מנת שתעשה עמי בזמן הגורן ואיני נותן לך אלא דינר כמו שאתה יכול לטול עכשיו אע"ג שמלאכתך באותו זמן שוה סלע ועל מנת כן אקדים לך שכרך מיד:

הגהות הב"ח

(א) גמרא פשתן מחברו פי' לא קנה: (ב) שם דלא נתמלאת המדה סה"ע כגון: (ג) רשב"ם ד"ה והא פירות וכו' מדקמפלג בבי"א גבי: (ד) ד"ה כור וכו' אם משך: (ה) ד"ה מלאי וכו' ריסא סייך למיפרך דקתני: (ו) בא"ד ולא נתמלאת המדה אין יכול וכו' ...

א) רבינו מפרש דהקושיא הוא מדברי ר"מ דאמר והדקה בהגבהה, ואף דלא אורחה בהגבהה ומשני דבהמה א"א במשיכה משום דמסרכא ועי' רשב"ם.

ולגורן יפה סלע אסור להנות הימנו אבל אם שכרו מהיום בדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר ואי ס"ד כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה ה"נ קמא קמא מיפסק פסק ואסור להנות הימנו מדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר אמאי והא אגר נטר לי הוא אמר רבא ותסברא זלזולי בשכירות מי אסיר מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא רישא דלא קא עביד בהדיה מהשתא מיחזי כי אגר נטר לי סיפא דקא עביד בהדיה מהשתא לא מיחזי כי אגר נטר לי: ואם היה מחובר בקרקע ותלש כל שהוא קנה: משום דתלש כל שהוא קנה אמר רב ששת הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך יפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה: **מתני'** המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו אם עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח ואם היה סרסור ביניהן נשברה החבית נשברה לסרסור(א) וחייב להטיף לו שלש טיפין הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר והחנווני אינו חייב להטיף שלש טיפין רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה פטור: **גמ'** הא מדה דמאן אילימא מדה דלוקח עד שלא נתמלאת מדה למוכר מדה דלוקח היא ואלא מדה דמוכר משנתמלאת מדה ללוקח מדה דמוכר היא אמר ר' אלעא במדת סרסור והא מדקתני סיפא ואם היה סרסור ביניהם נשברה החבית נשברה לסרסור מכלל דרישא לאו בסרסור עסקינן רישא מדה בלא סרסור סיפא בסרסור עצמו: הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר: א)כי סליק רבי אלעזר אשבחיה לזעירי אמר ליה מי כאן תנא דאתנייה רב מדות אחוייה רב יצחק בר אבדימי א"ל מאי קא קשיא לך דתנן הרכינה ומיצית הרי הוא של מוכר והתנן

רשב"ם

ולגורן יפה. שכרו סלע בכל יום שבסלע היה יכול להשכיר עצמו אבל בשביל הקדמת המעות אוזיל גביה: אסור. משום דמיחזי כי אגר נטר לי שנותן לו זה הפועל סלע (ב) בימות הגורן בשביל דינר שנתן לו בניסן והמתין לו עד עכשיו: אבל אם שכרו מהיום. מאה יום במאה דינר ונתן לו שכרו עכשיו ולגורן היה יכול להשתכר הפועל בסלע דהיינו ד' דינרין ליום כיון שמאותו היום ששכרו עושה עמו מותר שכל פעולת המאה ימים כיום אחד ארוך דמיין ולא הוי אגר נטר לי שהרי מיד התחיל בפעולתו וכמו שהתחיל בפעולת ימי הגורן דמי והא הכא דכי כור בשלשים סאה בסלע הוא שהרי הזכיר לתת לו דינר ליום ולא קאמר ליה סתמא עד ימות הגורן אני שוכרך במאה דינר ואפי' הכי קתני מותר וחייב להשלים וקשיא להכי דאמרי ראשון ראשון קנה והשאר לא קנה וכיון שזה לא קנה אמאי מותר הא כיון דיכול לחזור בו דכל יום ויום חשוב *מכירה בפני עצמה הוי כמי אגר נטר לי לענין ימות הגורן שהרי בניסן נתן לו שכר ימות הגורן ולינהו לא תיהוי עד שיגיע ימות הגורן: ומסברא. דליהוי אסור וכי זלזולי בשכירות מי אסור בתמיה ואפי' היכא דהקדים לו הדינר מניסן ולא עשה עמו עד לגורן מדאורייתא שרי דלא דאית לא להלואה ולא למקח וממכר דאית ביה אונאה וביטול מקח דהתם ודאי כי מוזיל גביה מכדי שוין בשביל הקדמת המעות נמצא שנותן לו יותר מכדי הדמים שקבל אבל שכר טרחו של אדם ליכא אגר נטר לי דדרך פועל להשכיר עצמו בכל שהוא כשאין לו מה יאכל וכל מה שמקבל הפועל מבעל הבית ריוח הוא אצלו והלכך הך סיפא ליכא לד רבית כלל והיינו דקפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דזלזולי בשכירות שרי רישא אמאי אסור ליהנות ממנו: ומשני רישא. חומרא בעלמא הוא דכיון דלא קעביד בהדיה מלאכה עד שיבא הגורן והוא כבר נתן המעות מקודם מחזי כרבית: ומתהנין משום דתלש כל שהוא. מן הפשתן קנה כל השאר המחובר בקרקע ואמאי מי קני האי במשיכה דהאיך: דא"ל. מוכר ללוקח: לך ויפה לך קרקע כל שהוא. כך כתוב בספרים ישנים כלומר לך והחזק בקרקע לקנות פשתן המחובר בה דקרקע נקנה בחזקה וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואתא מתני' לאשמועינן דחזקת קרקע מהני לפשתן ואע"ג דלא זבין ליה ארעא ואשמועינן נמי חזקה קלה דבלקיטת הפשתן מקלתו יכול לקנות השאר המחובר וכגון דא"ל המוכר לקט מן הפשתן עצמו קלא ויתייפה הקרקע ויהיה נקי לחרישה כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נד.) האי מאן דזבי זיכיא אדעתא דארעא קני וה"נ אם לקט מן הפשתן קלא ונתכוין (ג) לקנות הקרקע קני לה לקנות כל מה שעליה כן נראה בעיני: **מתני'** המוכר יין ושמן. וה"ה לפירות אלא אגב דבעי לאורויי בסיפא חייב להטיף שלש טיפין נקט יין ושמן: והוקרו או שהוזלו. לאחר פיסוק הדמים: עד שלא נתמלאת המדה. ובמדה שאינה של שניהם מוקי לה בגמ' ותניא מה דתניא לעיל בברייתא וטעם (ד) כדהתם כל זמן שלא נתמלאת הוי כליו של מוכר ומשנתמלאת הוי כליו של לוקח ומיירי בסימטא או בחצר של שניהם: היה סרסור ביניהן. והמדה שלו כדמפרש בגמ' ודרך הסרסור לקנות מבעל הבית ומוכר לאחרים ומרויח: נשברה לסרסור. דקני ליה כליו של סרסור לסרסור כדתניא לעיל ואם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה וקא משמע לן דלא אמרינן דסרסור איתו אלא שלוחו של לוקח וכשנתמלאת נשברה ללוקח: הרכינה. הטה על גדה אחר שהטיף ממנה שלש טיפין ללוקח: ומיצית. שנתאסף מצוי השמן לשולי הכלי: הרי הוא של מוכר. משום דהלוקח נתייאש כדאמרי' בגמ': וחייב להטיף לו שלש טיפין. לאחר עירוי השמן והיין חייב עוד להטיף שלש טיפין מן הדבוק בדופני הכלי: והחנווני. טרוד הוא במכירתו ולכך לא הזקיקוהו להטיף דאין לו פנאי: ר' יהודה אומר כו'. בגמ' בעי ר' יהודה אהיכא קאי: **גמ'** הא מדה דלוקח היא. וליקני ליה כליו כדתניא לעיל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה דהכא נמי בשים שנתות במדה עסקינן כדאוקימנא להא דלעיל דהא סתמא קתני אפילו במדה שיש לה שנתות ואמר ליה הין בשתים עשר סלעים לוג בסלע: מדה דמוכר הוא. ואמאי קנה לוקח דהא אפילו אם תמצא לומר דברשות לוקח מיירי הא איבעיא לן לעיל אם הכלי חשוב הפסקת רשות ולא איפשיטא וא"כ תפשוט ממתני' דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח והוא הדין לכליו של לוקח ברשות מוכר דקנה מוכר: במדת סרסור. שהשאילה לשניהן וכדתניא לעיל בברייתא וטעמא כדפרישית ותנינא במתניתין מאי דתני בברייתא לעיל דארבע מדות: רישא. שהשאיל להם המדה והסרסור איננו שם וקא משמע לן דאינן שלוחיו של סרסור להיות המקח ברשותו ואף על גב דהמדה שלו ודרך סרסור למדוד במדתו להשתכר בלוקח הלוקח ממנו: סיפא. שהסרסור ביניהן דכיון שהוא שם והמדה שלו המקח ברשותו דהיינו לוקח מן המוכר ומוכר ללוקח ומשום הכי כי נשברה נשברה לסרסור דכליו קני ליה כדתניא לעיל ראשון ראשון קנה: הכי גרסינן מי כאן תנא דאתנייה רב מדות. כלומר היש כאן בארץ ישראל תנא שונה משניות וברייתות ששנה לו רב מדות מתני' דמיירי בדין מדות: *)והתנן. גבי מפריש תרומה שתי מדות ממאה אם הרכינה בעל הבית לאותה מדה שמדד בה התרומה ומיצת הרי הוא של תרומה ונותנו לכהן ובמתניתין נמי תיהוי של לוקח:

*)עייך לע"ב

משום

תוספות

לך ויפה לך קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה. כלומר החזק בקרקע ע"י יפוי דהוי כעין נעל וגדר כל שהוא ותהא שאולה לך להיות כחלך לענין זה שתקנה מה שעליה:

המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו והוזלו. לאו דוקא הוקרו והוזלו אלא שאין דרך לחזור בהם:

נשברה לסרסור. פי' הקונטרס לפי שהסרסור קונה לעצמו וחוזר ומוכר לבעל הבית ותימה דאם כן אמאי נקט נשברה ושבק יוקרא וזולא דאיירי בה רישא הוי ליה למימר היה סרסור ביניהן והוקרו והוזלו ופי' ריב"ם היה סרסור ביניהם ומדד להן כדרך סרסורים שמודדין בשכר שנותנין להן ונשברה החבית ע"י מדידה נשברה לסרסור וכגון שלא היה מחמת אונס אלא ע"י שלא נזהר יפה במדידה:

מי כאן תנא דליתנייה רב מדות. רבינו שמואל מגיה דאתנייה רב כלומר ששנה לו רב מדות משום דקשיא לי' היאך יתכן שהיה רבו של רב והא בימי רבא הוה כדאמרינן ביבמות (דף ג. ושם ד"ה דאמר) אמר רבא אמר לי רב יצחק בר אבדימי וקשה לר"ת דבפ' כל הבשר (חולין דף קי. ושם ד"ה איכא) אמר איכא תנא דאתניי' לרב כהל אחוי ליה לרב יצחק בר אבדימי א"ל אני לא שניתי לו כהל כל עיקר ולדבריו הוה לי' למימר ממנו ב)ואמר רבינו תם דשני רב יצחק בר אבדימי הוו חד בימי רבי וחד בימי רבא כדאמרינן בפ' כירה (שבת דף מ:) אמר רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ואותו היה רבו של רב ומיהו הכא אומר רשב"א דעל כרחך רב יצחק בר אבדימי הוא תלמידו של רב דאי ס"ד רבו של רב (ה) היכי קאמר לר"א הא איתמר עלה אמר ר' אבהו ג)(א"ר יוחנן) והא אפי' ר' יוחנן שהיה רבו של רבי אבהו היה קורא את רב שהיה תלמידו של רב יצחק בר אבדימי רבינו כדאמרי' ד) באלו טריפות (חולין דף נד): והתנן

פי' הרשב"ם העקרי*)

מתני' המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו לפירות [illegible] ... ואמאי הא מדה דלוקח היא: מדה דמוכר היא. ואמאי קנה לוקח דמתני' אפי' בסימטא מיירי ובסימטא לא קני לוקח בלא כליו או עד שימשוך או יגביה כדאמרינן מדד ע"ג סימטא לא קנה וכ"ש שהיה בכליו דמוכר ואפי' את"ל דברשות אחד מהן מיירי הא מיבעיא לן לעיל אם הכלי חשוב הפסקת רשות או לא ולא איפשיטא וא"כ תפשוט ממתני' דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח וה"ה לכליו של לוקח ברשות מוכר דקנה מוכר: במדת סרסור. שהשאילה לשניהם ותנינא במתני' מאי דת"ר לעיל ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה כו' בד"א במדה שאינה של שניהם אבל אם היתה כו': רישא. שהשאיל להם מדתו בלא סרסור כלומר שלא היה הוא לשם ואתא לאשמועינן דלאו שליחותיה דסרסור קא עביד לוקח ואע"ג שדרך סרסור למדוד במדתו ולהשתכר בלוקח הלוקח ממנו הנ"מ בשישנו בשעת מדידה אבל ההיא היכא דליתיה לא קני שהרי עכשיו אין הלוקח קונה ממנו אלא מן המוכר: סיפא. בסרסור עצמו לשם והמדה שלו דזבין ממוכר ומזבין ללוקח הלכך נשברה לסרסור דראשון ראשון קנה כדתניא נמי לעיל ואם היתה מדה של אחד מהן כו': נראה לי דה"ג מי כאן תנא דאתנייה רב מדות. היש כאן בארץ ישראל שום תנא שונה משניות וברייתות דמתני ליה רב מתניתא דמיירי ר במדות שמודדין בהן:

והתנן

רבינו גרשום

אסור. דמיחזי כרבית [illegible] ... משנתמלאת מדה ללוקח ברשות לוקח היא ואין יכול לחזור בה המוכר. ואם היה סרסור ביניהן שהסרסור קונה מבעל הבית ומוכר ללוקח בריוח ועד שהוא מודד לו נשברה החבית בידו נשברה לסרסור ומשלם הסרסור. יהמוכר יין ושמן חייב להטיף לו המוכר ג' טיפין. ללוקח אחרי שמריק לו הכלי. ואם אחר שהטיף לו הג' טיפין הרכינה המדה שהטה אותה אצל הכותל ומיצית שנתמצה השיור שבתוכה ונתקבץ למקום אחד אותו המיצוי הרי הוא של מוכר. והחנוני שטרוד הוא אינו חייב להטיף ג' טיפין ללוקח. וכן בעל הבית ערב שבת עם חשיכה פטור מלהטיף ג' טיפין לפי שטרוד הוא לצורך שבת. הא מדה דלוקח הוא וראשון ראשון קנה: הכא במדת סרסור עסקינן שהשאילה לשניהן. מכלל דרישא לאו במדת סרסור מיירי כלל. ומתרץ רישא מיירי במדה של סרסור ובלא סרסור דאין הסרסור מודד אלא בעה"ב וסיפא מיירי נמי במדת סרסור יבסרסור עצמו דאיהו מודד להכי נשברה החבית נשברה לסרסור: לרב מדות. מתני' דהכא

רמיירי

הגהות הב"ח (א) במשנה נשברה לסרסור הרכינה ומיצת הרי הוא של מוכר וחייב להטיף לו שלש טיפין והחנוני אינו חייב להטיף לו שלש: (ב) רשב"ם ד"ה אסור וכו' סלע ליום בימות הגורן: (ג) ד"ה לך ויפה וכו' קלא ונתכוין (לקנות) תז"מ ונ"ב נ"ל לנקות: (ד) ד"ה עד שלא וכו' וטעם כדפרישית התם: (ה) תוס' ד"ה מי וכו' רבו של רב היאך קאמר:

*) בכל הדפוסים השמיטו בטעות פירוש הרשב"ם העקרי מכאן עד דף פ"ט ע"ב ד"ה ת"ר אין עושין את המתק לידו כו' וכן לקמן מן דף ק"ג ע"ב ד"ה אין למדין הלכה כו' עד קל"א ע"ב ד"ה פשיטא בנו ואחר. ותחתיו הכניסו פי' אחר כמ"ש בדף פ"ט ע"א בהערה לפי' הרשב"ם בסוף העמוד. וז"ל בפי' זה העמוד יש פריסות נכריות כו' וכן יש עוד שלש הלכות כו'. כ"ז נעשה בד' ווינציאה שנת רפ"ה ואחריו נגררו כל הדפוסים. ואנחנו ראינו להדפיס במקומות הנ"ל גם את פי' הרשב"ם העקרי כמ"ש בדפוס פיזרו בשנת רע"א וכדמוכח מתוס' רי"ד שמביא פי' ההוא בשם הרשב"ם בדף פ"ח ע"א ד"ה אטו משום דגמר בלבו. ובדף פ"ט ע"ב ד"ה כך אמרו לענין טומאתן. כ"ז הוכיח בס' ד"ס בהקדמה מס' א וכתב שגם בפי' הרא"ב"ד כ"י שבידו מביא את הפי' הזה בשם הרשב"ם וכ"ה ברש"י שברי"ף כו'. ע"ש. ובכ"ז לא השמטנו גם את הפי' שנדפס בכל הדפוסים. ומשנה לא זזה ממקומו.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

והתנן הרכינה ומילה הרי היא של תרומה . תימה אמאי הוי של תרומה והא אינו חייב לתרום אלא אחד מן ס' א"כ כמו אותן מדות של חולין תהיה של תרומה ושל חולין היו בלא הרכינה ומילה וי"ל דהשקלא שם על אותה מדה גמר בדעתו שתהיה כולה תרומה עם המילוי ודוקא בתרומה אמר הרכינה ומילה הוי תרומה אבל לענין מעשרות לא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין: **משום** יאוש בעלים נגעו . הוי מצי לשנויי דהוי תרומה משום דאין ברירה דהשקלא שם אין ידוע איזה יהא למטה : **אלא** צלוחית אבדה מדעת היא . ואע"ג דפונדיון נמי אבדה מדעת היא שמשלחו ביד תינוק מ"מ כיון שהפונדיון של בעל הבית נשאר ביד החנווני אינו פוטרו עד שיביאו לידו שוה פונדיון שמן ואיסר ואם היה מחזיר אותו פונדיון עצמו לתינוק הכי נמי דהוה פטור : **וכגון** שנטלה חנווני על מנת לבקרה כדשמואל כו' . וסיפא דקתני ומודים חכמים לרבי יהודה בזמן שצלוחית ביד תינוק דפטור לאו דוקא ביד תינוק אלא אפי' נטלה נמי ע"מ שלא לבקרה : **הלוקח** כלי מבית האומן ע"מ לבקרו ונאנס בידו חייב. לכאורה נראה דחייב משום דחשיב כשואל דס"פ ד' נדרים (נדרים דף לא.) מפרש טעמא דשמואל דקסבר הנאת לוקח היא היינו כשואל שכל ההנאה שלו ועוד דבפ' האומנין (ב"מ דף פ:) גבי הא דאמר רב חסדא לא שנו הא דקתני שלחה ומתה חייב אלא כשהחזיר' בתוך ימי שלשה אבל לאחר ימי שלשה פטור ומסיק אמימר דמסתברא דפטור משואל וחייב כנושא שכר הואיל ונהנה מהנה תניא כוותיה [דאמימר] הלוקח כלי מבית האומן כו' ונאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר פירוש לכך פטור (ט) בחזרה כשנאנסו שאינו אלא שומר שכר ומדמייתי מינה אההיא דהחזירה לאחר ימי שלשה משמע דהא דקתני נאנסו בהליכה חייב דהוי מטעם שואל א"כ מילתיה דשמואל נמי הוי מטעם שואל דהא מההיא ברייתא מייתי בנדרים (שם:) סייעתא לשמואל מיהו רש"י פירש בב"מ (שם) דנאנסו בהליכה חייב משום דחשיב כלוקח ומ"מ מייתי מינה שפיר (י) אההיא דאמימר כי היכי דחשיב ליה ברייתא נושא שכר בחזרה אע"פ שבטל המקח משום דעד השתא היה כלוקח הכי נמי שואל אחר שכלו ימי שלשה הוי שומר שכר כיון שנהנה בשאלה עד עכשיו וכן נראה לר"י דחשיב לוקח ומייתי ראיה מההיא דלקמן דאייתי קרי לפום נהרא דאמר רב כהנא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואי שואל הוי אמאי לא יוכל להקדיש מה שהשאיל ביד אחרים כמו שהמשכיר יכול להקדיש כדאמרי' בפ' האומר משקלי עלי (ערכין דף כא. ושם) ואין נראה לרשב"א ראיה דהתם לא על מנת לבקרם נטלם אלא על מנת לקנות מיד ולכך אין יכול המוכר להקדישו והשיב לו ר"י דמשמע שנטלם כדי לבקרם מדמייתי ליה אדשמואל ואין להקשות אי שואל הוי אמאי לא פטור החנווני כשנטלה על מנת לבקרה והחזירה ליד התינוק דכלתה שאלתו כיון שהחזירה למקום שלקחה דהא אמר בסמוך לרבי יהודה שואל שלא מדעת הוי החזירה ליד התינוק פטור דהתם ודאי הוי שואל שלא מדעת אינו חייב להחזירה אלא למקום שנטל אבל הכא דשואל מדעת הוא חייב להחזיר ליד בעלים :

אי הכי אימא סיפא ומודים חכמים לר' יהודה כו' . ורבה ורב יוסף סברי כו' בזמן שהצלוחית ביד התינוק דהיינו שהביאה מבית אביו: מר

א)והתנן "הרכינה ומיצה הרי זו תרומה א"ל הא איתמר עלה אמר רבי אבהו (א) משום יאוש בעלים נגעו בה : והחנווני אינו חייב להטיף וכו' : איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא או דלמא אסיפא קאי ולחומרא ת"ש דתניא רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה חנווני פטור מפני שהנוני טרוד : **מתני'** ב"השולח את בנו אצל חנווני ב)(ופונדיון בידו) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר שבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנווני חייב רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור : **גמ'** בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי ג'לאודועי שדריה ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדרי' אלא(ב) שבר צלוחית אבדה מדעת היא אמר רב הושעיא הכא בבעל הבית מוכר צלוחיות עסקינן וכגון שנטלה חנווני על מנת לבקרה וכדשמואל ג)דאמר שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב לימא דשמואל תנאי היא אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בחנווני מוכר צלוחיות עסקינן ואזדא רבי יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו אי הכי אימא סיפא מודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד חנווני לתוכה שחנווני פטור והא אמרת לאודועי שדריה אלא אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו הכא במאי עסקינן כגון

משום יאוש בעלים . שהלוקח מתיאש ומפקיר אותו מילוי מפני שטורח לו להמתין עד שיתמלא אבל (ג) תרומה לא שייך יאוש דמ"מ תרומה היא ואסורה לזרים : ארישא קאי . דקתני חייב להטיף שלש טיפין לעולם ואתא רבי יהודה למימר דבערב שבת אינו חייב: או אסיפא קאי. דקתני דחנווני פטור מלהטיף ואתא איהו למימר דאינו פטור אלא בערב שבת עם חשיכה: ת"ש. דאסיפא קאי : **מתני'** מצאתי הגהת רבינו זקני אבי אמי מ"כ השולח בנו אצל חנווני ופונדיון בידו שהוא שני איסרין להביא לו באיסר שמן ואיסר יתן לו החנווני וכן עשה מדד לו באיסר שמן והאיסר מסר לתינוק להביא לאביו האיסר והשמן (ד) ומה שמפרש ונתן לו תינוק את האיסר לחנווני וגם מפרש ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר טעות הוא ואינו לשון משנה וגם כשבעל הגמרא תמיה בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי מאי קאמר מי איכא פלוגתא באיסר והלא לא אבד אלא השמן ואם תאמר(ה) לתניי' לפונדיון במתני' לא הוצרך שכן דרך רוב סחורותן כי איסרין לא היו מצויין כפונדיונין כמו שנוהגין במחליות שנותן פשוט ומקבל מחלה ואוכל בדמי מחלה כן פירש זקני מ"כ : ושבר התינוק את הצלוחית. ונשפך השמן : ואבד האיסר. שנתן לו החנווני עם השמן בדמי הפונדיון שהביא לו : החנווני חייב לשלם . הצלוחית והשמן והאיסר וטעמא מפרש בגמ' : שעל מנת כן שלחו . האב לבן אצל חנווני שימסור החנווני לבן האיסר והשמן : ומודים חכמים לר' יהודה כו' שחנווני פטור . בצלוחית לבד אבל בשמן ואיסר חייב(ו) ה"ג בפי' רבינו חננאל ובספרים ישנים: **גמ'** בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי כו' . האיסר שנתן החנווני לתינוק והשמן שבצלוחית: לאודועיה . לחנווני שצריך לשמן שדריה האב לבנו כדי שישלח לו חנווני מה שישלח לו על ידי שלוחו פקח ורבי יהודה סבר לשדורי ליה ביד בנו שדריה : אלא צלוחית . אמאי חייב חנווני לשלם : אבדה מדעת היא . דכי מסרה לתינוק שאינו יודע לשמרה הפקר הוא זה ואינו חושש אם יחזירנה בנו בידו ריקנית אלא שישלח לו החנווני מה שישלח משלו הן שמן הן איסר ביד פקח ופונדיון שנטל בנו בהליכה נהי נמי דאבדה מדעת היא מכל מקום בחזרה יפה מחייבין חכמים הואיל והמרינן לאודועיה שדריה : בבעל הבית . האי שולח בנו מוכר צלוחיות הוא וניחא ליה שיקנה אותה חנווני אם ירצה לקנותה : שנטלה חנווני . מיד התינוק : לבקרה . (ז) אם שלימה היא על מנת לקנותה : כדשמואל . היא פלוגתא דרבנן ורבי יהודה דבנטילה קנאה מיד שהרי מסתמא ימלאנה שלימה ויתכוין לקנותה והוא דקילי דמיה כדלקמן דקני ליה מיד וכשמחזירה ליד התינוק הרי הוא כמשליכה לאיבוד ונאנס בידו קרינא ביה ולא מיפטר עד שיחזירנה ליד בעלים עצמן שהרי משנטלה נתחייב באחריותה ד)(ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל בפ' ד' נדרים (נדרים לא:) בהליכה חייב כו'): ע"מ (ח) לבדקו. ולעכבו : ונאנס בידו. כגון שנפל מידו ונשבר : חייב . והוא דקילי דמיה כדמפרש לקמן דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו ואפילו אם חוזר בו ואומר איני חושש בכלי זה לקנותו ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעליו חייב דמדאגביה ע"מ לבדקו ולקנותו אחרי כן הוא דאיחייב ליה באחריותו וכיון דאיחייב באחריותו היכי מיפטר תו עד שיחזירנו לבעליו וה"נ רבנן מחייבי כדשמואל ורבי יהודה לית ליה דשמואל והיינו דקתני סיפא ומודים חכמים לר"י כו' הכי קאמר מודים חכמים לרבי יהודה שאם נטלה על מנת שלא לבדקה הרי הוא כאילו צלוחית ביד תינוק ומדד חנווני לתוכה שפטור : הכא בחנווני מוכר צלוחיות . והך צלוחית דמתניתין של חנווני היא ששלח לו בעל הבית הדמים ביד בנו לקנות צלוחית ממנו ולהביא בה שמן והלכך האי צלוחית ליכא אבדה מדעת : דרבנן לטעמייהו . דאמרי גבי איסר ושמן חייב דלאודועיה שדריה והוא הדין לצלוחית ורבי יהודה לטעמיה דלשדורי יין ושמן וצלוחית ביד בנו שדריה לבנו : והאמרת לאודועיה שדריה . ולא היה לו למסור הצלוחית לבנו של בעל הבית : אלא אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו . לא תוקמה לא בחנווני מוכר צלוחיות ולא בבעל הבית מוכר צלוחיות אלא הכא בצלוחית המיוחדת למדה עסקינן ונטלה חנווני מיד תינוק למוד בה לצורך התינוק ואע"ג דאבדה מדעת היא כיון שנטלה נתחייב בשמירתה עד שיחזירנה לידו של בעל הבית : כגון

רבינו גרשום

דמיירי בה דין דמדות: הרי היא של תרומה. דמה שמיצת לא הוי דבעל הבית דלהוי חולין אלא כיון ששדר בה תרומה הרי היא תרומה המצוי. ומתני' באמר דמיצר הוי דהיינו בעל הבית: אמר ר' אבהו התם במתני' להכי של מוכר הוי דמשום יאוש בעלים נגעו בה. שמתיאש שאינו רוצה להמתין עד שיתמצה כולו אבל הכא בתרומה לא ידע מאן ניניהו בעלים דתרומה דליאשו משום הכי הרי הוא של תרומה. ר' יהודה ארישא קאי ולקולא דקתני רישא המוכר חייב להטיף לו ג' טיפין בכל עת מכירה ואתא ר' יהודה למימר ערב שבת עם חשיכה פטור דהיינו קולא. או דלמא אסיפא אחנווני קאי ולחומרא דר' יהודה אומר ע"ש עם חשיכה החנווני פטור מלהטיף אבל בשאר זמן חייב להטיף. ת"ש דאחנווני קאי כדאמר מפני שחנווני טרוד אותה שעה שקונין ממנו רבים: **פיס'** השולח את בנו כו' ונתן לו את האיסר שיוליך לחנווני. שיבר התינוק את הצלוחית בחזרתו עם השמן ואיבד את השמן שקנה באיסר חנווני חייב לשלם האיסר והצלוחית לבעל הבית. ר' יהודה פוטר חנווני שעל מנת כן שלחו. כלומר בעל הבית פשע ששלח ביד תינוק ואבידה מדעת היא: ומודים חכמים לר"י. אע"פ שמחייבין החנווני כששיבר התינוק בחזרתו שהיה לו לחנווני להוליך שהיה מודים אם כל זמן שהצלוחית עדיין ביד תינוק ועד שחנווני מודד לתוכה נשברה פטור החנווני: בשלמא איסר ושמן באיסר כו' בהא פליגי דרבנן סברי לאודועי תנוי שמן שנר ביד תינוק כדי שיביא לו החנווני שיבין שתינוק אינו בר הבאה שלא שלחה בידו כדי שיביא לו החנווני ע"י עצמו או שלוחו . ור' יהודה סבר לשדורי ממש שדרי' לתינוק ואם שפך התינוק פטור פשע יש לחנווני בכך: אלא שיבר תינוק לצלוחית . אמאי מחייבי רבנן לחנווני והלא אבידה מדעת היא שעשה בעל הבית ששלחה אפילו ריקנית ביד תינוק שדרכו לשבור: אמר רב הושעיא. האי דמחייבי רבנן לחנווני בששיבר צלוחית לא בשיבר תינוק מיירי אלא בלא תינוק מיירי ובשיבר חנווני עצמו מיירי . והכא בבעה"ב מוכר צלוחיות עסקינן ובא חנווני לקנות צלוחית ונטלה על מנת לבקרה אם יפה היא ונפלת מידו ונשברה וכדשמואל דאמר כו' . לימא הא מלתא דשמואל תנאי היא דר' יהודה דפטר חנווני לית ליה דשמואל: לעולם דברי הכל היא. ובהא לא פליגי אלא במאי פליגי ר' יהודה ורבנן בצלוחית בחנווני מוכר צלוחית עם השמן ושלח בנו אצל הנוני למוד לו באיסר שמן ובצלוחית של הנוני דהכא לא מצי למימר אבידה מדעת היא דהא לא שיגר אביו בידו שום כלי. ושיגר לו דחנווני השמן עם הצלוחית ביד תינוק ושיברו . ואזדא ר' יהודה לטעמי' דאמר לשדורי השמן והצלוחית שדריה אביו ופטור החנווני . ורבנן לטעמייהו וכו' : אי הכי. דכי מוקמת לה בחנווני מוכר הצלוחית: אימא סיפא ומודים חכמים לר' יהודה כו'. והאמרת דחנווני מוכר צלוחיות ולאודועיה שדריה. אי הכי מאי כל זמן שהצלוחית ביד תינוק. מאי בעי צלוחית ביד תינוק ואמאי פטור צלוחית

פי' הרשב"ם העקרי

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אבהו ...

כגון שנטלה למוד בה וכדרבה א)דאמר רבה הכישה נתחייב בה אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו ניגרא ברייתא כי האי גונא מי אמר אלא אמר רבא ב)אני וארי שבחבורה תרגימנוה ומנו ר' זירא הכא במאי עסקינן כגון שנטלה למוד בה לאחרים ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי מר סבר ג)שואל הוי ומר סבר גזלן הוי גופא אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי הוא דקיצי דמיה ההוא גברא דעל לבי טבחא אגבה אטמא דבישרא בהדי דקא אגבה אתא פרשא מרמא מיניה אתא לקמיה דרב ייחר חייביה לשלומי דמיה והני מילי הוא דקיצי דמיה ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא אתו כולי עלמא שקול קרא קרא אמר להו הרי הן מוקדשין לשמים אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וה"מ הוא דקיצי דמיהו אבל לא קיצי דמיהו ברשות מרייהו קיימי ושפיר אקדיש ת"ר הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח (א) אפילו כל היום כולו לא קנה ולא נתחייב במעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב במעשר להחזירו אי אפשר שכבר נתחייב במעשר ולעשרו א"א (ב) שכבר מפחיתן בדמים הא כיצד מעשרו ונותן לו דמי מעשר אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר אמר רב הושעיא הכא בירא שמים עסקינן ד)כגון רב ספרא דקיים בנפשיה ודובר אמת בלבבו: תהלים טו

מתני' הסיטון מקנה מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש רבן שמעון בן גמליאל אומר חילוף הדברים חנווני מקנה מדותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל אמר רשב"ג במה דברים אמורים בלח אבל ביבש אינו צריך

תוספות

מר סבר גזלן הוי. וחייב להחזירה ליד הבעלים תימה הא תנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) גבי הגונב טלה מן העדר ולא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו הטלה והיא שלמה פטור וא"ר יוחנן לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין לא צריך א"כ ה"נ (כ) הכא אף על גב דגזלן הוי כשהחזירה ליד התינוק שלקחה הימנו יהיה פטור אומר ר"י שאני התם דמחזירה למקום המשתמר אבל הכא מאבדה בידים שמוסרה ליד התינוק כדאמרי' לעיל דאבידה מדעת היא:

לעשרן אי אפשר מפני כו'. במעשר ראשון ובמעשר עני אינו מפחיתו דבדמאי מעשרן והן שלו אלא מפחיתו במעשר שני שחייב לאכלו בירושלים ובתרומת מעשר דנותנו לכהן כדאמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מח.):

בירא שמים עסקינן כגון רב ספרא כו'. ואם תאמר כשגמר בלבו לקנות היאך מחזיר וי"ל דמחזיר מדעת המוכר:

פירוש רשב"ם

כגון שנטלה למוד בה. כלומר מתניתין לאו בבעל הבית ולא בחנווני מוכרי צלוחית מיירי אלא כגון שנטלה למוד בתוכה השמן ואע"ג דלא לדעת (ג) החנווני שלחה דשמא לא יטלנה משנטלה מתחייב בה וכדרבה: הכישה. במקל גבי זקן ואינה לפי כבודו מיירי בב"מ (דף ל:) דאע"פ שאינו חייב להחזירה כיון שהכישה נתחייב בה והשתא איכא לפרושי מודים חכמים לרבי יהודה בשלא נטלה וכו': אימור דאמר רבה. אי בעי הוה פריך לימא דרבה תנאי היא אלא דעדיפא מינה קפריך דאנקטה ניגרי ברייתא. הלקיחה פסיעות חיצוניות כלומר הרגילה לברוח ולילך למרחוק ומש"ה נתחייב בה: כגון שנטלה. מיד תינוק: למוד בתוכה לאחרים. שהצלוחית מדה ומדד בה לאחרים: ובשואל שלא מדעת. בעל הצלוחית פליגי: דמר סבר. רבנן גזלן הוי וקנייה להתחייב בה עד שתבא (ד) ליד בעלים דבעינן והשיב את הגזילה והשבה ליד תינוק לאו השבה היא והכי אמרי' בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיח.) הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו דבעינן דעת בעלים ואין זה דעת בעלים כשמוסרו ליד תינוק: ורבי יהודה סבר שואל הוי. וכי מחזירו למקום שנטלו משם די והלכך משהחזירו לתינוק פטור והא דאמרי' בהמפקיד (ה) הא דאמר רבה שואל שלא מדעת גזלן הוי היינו לרבנן דהכא ומודים חכמים לרבי יהודה הכי יש לפרש מודים חכמים לר' יהודה היכא דלא נטלה למוד בה לאחרים אפילו נטלה למוד לתינוק והיינו דקתני בזמן שהצלוחית ביד התינוק שלא מדד בה אלא לצורך התינוק ואם כן לא אפקה מרשות בעלים ומש"ה פטור מן הצלוחית ואית דמפר' לה להא סוגיא לחנווני הרגיל אצלו ומסר לו בעל הבית כבר הפונדיון ושלח בשביל השמן והאיסר ולא שלח ביד בנו כי אם הצלוחית לבדה ובכך הסוגיא פשוטה: והני מילי דקיצי דמיה. (ו) שדמיו קצוצים כגון רחיים של פלפלין ושאר כלים קטנים שדרכן לעולם לתת בפסוק פסוק ובנדרים מוקי לה להא דשמואל בתרעא חריפא ובדבר שלוקחין קופצין עליו דאין הנאה למוכר בלקיחתו של זה דהרבה ימצא קופצין ומשום דהנאתו של לוקח היא הוה ליה הלוקח כשואל עליו ומיחייב באונסא ותניא התם בברייתא כוותיה דקתני נאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר ונראה בעיני דלאו דוקא נושא שכר דא"כ לא ליחייב באונס אלא בגניבה ואבידה וטעמא משום דקיצי דמיה וזבינא חריפא הוא הרי הוא בנטילה זו כמו לוקח גמור אי נמי כמו שואל שכל הנאה שלו בו: אגבה אטמא. הגביה ירך לקנותה ולראות אם שמנה היא או כחושה: אבל לא קיצי דמיה כו' לא גרסי': קרא. דלעת: שקול קרא. לקנות: אמר להן הרי הן מוקדשין לשמים. לפי שלא היה יודע ממי ישאל מעותיו היה רוצה להסכן להם: אין אדם מקדיש כו'. דכי יקדיש איש את ביתו כתיב (ויקרא כז) וה"נ כיון דקיצי דמייהו זכו בהו כדשמואל: ברשותא דמרייהו קיימי. ויכול להקדישן דלא דמי (ז) לגזלן דאמרי' (ב"ק סח:) שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דהכא לאו אדעתא למיגזל שקלינהו אלא לקנותן וכיון דלא קיצי דמייהו לא סמכא דעתייהו דשמא ירצה למכרן ביותר ודעתן להחזירן ומש"ה ברשותא דמרייהו קיימי: הלוקח ירק. חבר מעם הארץ: בירר והניח. ולא גמר לקנות: אינו חייב במעשר. דהא אינו מתכוין אלא לברר היפות אבל גמר לקנות נתחייב מיד לעשרו דמאי ואם רוצה לחזור ממקחו: להחזירו א"א. בלא הפרשת מעשר שכבר נתחייב במעשר ואין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: ולעשרו א"א. ואח"כ יחזירו למוכר שהרי מפחיתו בדמים שנתמעט החבילה כדי מעשר: מעשרן ונותן. ללוי ונותן לו דמי מעשר ומחזיר את המותר בעין: אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ומעשר. בתמיה אמאי הא אפילו אי קייצי דמייהו יכול להחזירן וליהדרינהו וליפטר: רב ספרא. הוה קרי קריאת שמע ואמר ליה ההוא גברא הב לי עסקך בכך וכך מעות וסבר דמשום מיעוט דמים הוה שתיק והעלה לו דמים מרובים ולאחר תפלתו לא רצה לקבל אלא במיעוט מעות הראשונות משום דגמר בלבו להקנותו בכך וה"נ גבי מעשר כיון דירא שמים הוא כיון שגמר בלבו זכה במקח ונתחייב (ח) במכר וכי מחזירו כחוזר ומוכר לו דמי:

מתני' הסיטון. הוא חנווני גדול שקונה הרבה יחד ומוכר לחנוונים קטנים: סיטון. חטין בלשון יון ומשום שקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון ה): מקנח מדותיו. בשביל שנקבץ בהן היין והשמן ונקרש לתוכן ומתמעטת המדה ובכלי הלח מוקי לה לקמן: בעל הבית. שאינו מוכר תדיר כסיטון די בפעם אחת בשנה שאינו נדבק בו כל כך: חילוף הדברים. סיטון פעם אחת בשנה דכיון שמוכר תדיר אין המשקה נקרש בתוכו אבל בעל הבית שאינו מוכר תדיר נקרש (ט) ומייבש המשקה בתוכו: החנווני מקנח פעמים בשבת. לפי שתדיר למכור יותר מסיטון ובעל הבית ואתאן לת"ק כך פירשו רבותינו ולא נהירא דא"כ לא ס"ל הכי שהרי הלכה כרשב"ג במשנתנו ועוד דקמסכים בה רשב"ג כדקאמר אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים כו' ועוד אם איתא דפליג עלה אמאי לא קתני שיעוריה כדקתני לעיל אלא נראה דאפילו רשב"ג מודה בחנווני אע"פ שמוכר תדיר דכיון שאינו חייב להטיף ג' טיפין נקרש בתוכו יותר: וממחה. מקנח כמו ומחה ה' דמעה מעל כל פנים (ישעיה כה): משקלותיו. אבני משקל ששוקל בהן דבר לח ובשר: על כל משקל (י) ומשקל. בכל פעם ופעם ששוקל בהן שנדבק בהן יותר מן המשקולות לפי שיש להן בית קיבול צריך לקנחן בכל פעם ופעם: במה דברים אמורים. קינוחין הללו בדבר לח כגון בשר ויין ושמן: אבל בדבר יבש. כגון פירות כמון ופלפלין אינו צריך לקנח שלא נדבק בהן מאומה:

מסורת הש"ס

א) ב"מ ל: ב)[שבת קיא: וש"נ] ג) ב"מ מא. מג: ד) מכות כד. ה) [ותוס' ב"מ מח. ד"ה נתנה] לסיטון פי' הסיטון הוא מוכר דבר לח דהיינו יין ושמן והרמב"ם (בפ"ב דדמאי מ"ד) פי' סיטון הוא המוכר מאכלים רבים במדה גסה.

פירוש רשב"ם העיקרי

דה (כגון שנטלה למוד בה כו') ליתא כל הדבור ומתחיל הדבור כדרבה דאמרינן באלו מציאות גבי השבת אבדה פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד היה זקן ואינה לפי כבודו פטור ואמר רבה הכישה אותו זקן אע"פ שאינה לפי כבודו נתחייב בה להביאה ליד הבעלים שאם אבדה לו הואיל והכניס עצמו בשמירתה ה"נ כיון שבאה לידו חייב משום השבת אבדה ואי משום דאבדה מדעת אין אדם חייב בהשבתה הני מילי כי לא נגע בה אבל נטלה חייב דומיא דזקן ואינה לפי כבודו דפטור וכי הכישה חייב משום דהראה עצמו בשמירתה ואבדה מהנכרת גם זה הניח רב' מנ' כב' והשתא אתיא סיפא שפיר דמודים חכמים היכא דלא נטלה חנוני כלל אלא מדר לתוכה כשהיא ביד תינוק פטור: אימור דאמר רבה כו'. ה"נ היה מצי למיפרך כדלעיל לימא רבה תנאי היא אלא דעדיפא מיניה פריך: דאנקטה נגרי ברייתא. הלקיחה פסיעות חיצונות שהרי בע"ח היא והבריחה ואבדה בידים: כגון שנטלה. חנוני מיד תינוק למוד בה שלא לצורך תינוק אלא למוד בה לאחרים מה שהוא מוכר להם דהוה ליה שואל שלא מדעת בעל הצלוחית: דרבנן סברי גזלן הוי וקנייה להתחייב בה עד שישיב ליד הבעלים עצמן דבעינן השבה מעלייתא כדכתיב והשיב את הגזלה והשבה ליד תינוק אין זו השבה אלא איבוד והכי תנן בהגוזל ומאכיל הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב באחריותו כיון שלא החזירו בידיעת בעלים דהיינו החזירו לעדר ולא לבעלים ה"נ בעינן דעת בעלים וכשיחזירו לתינוק לא ידעי הבעלים: ור' יהודה סבר דינו כשואל ויחזיר למקום שהשאילוהו ודיו והלכך משהחזירו לתינוק פטור והאי דאמרי' בשלהי המפקיד הא דאמר רבה שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוי היינו הכא וסיפא הכי קתני ומודים חכמים לר' יהודה שאם לא נטלה על מנת למוד בה לאחרים ולא הוציאה מרשות

אפקה מרשות הבעלים אע"פ שנטלה למוד בה לתינוק הרי הוא כאילו צלוחית ביד תינוק דהא לא ...ם ופטור מן הצלוחית: שואל הוי. דינו כשואל ומיהו איסורא מיהא איכא דלא גרע משולח יד ...ה"מ דקיצי דמיה. שכבר קצב ופסק דמים קודם שנטלו א"נ כגון כלים קטנים הנמכרים לעולם ...ר שלהם ידוע כגון קדרות או ריחים של פלפלין שדמיהם קצובין מסתמא ובמס' נדרים בפ' ...י לה להא דשמואל בזבינא הריפא דהנאת לוקח הוא ואע"ג דתניא התם כוותיה בברייתא ...כה חייב בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר נראה בעיני דלאו דוקא נושא שכר דא"כ ...אלא בגנבה ואבדה וטעמא משום דקיצי דמיה וזבינא הריפא הרי הוא בנטילה זו כמו לוקח ...ל שכל הנאה שלו שחייב באונסין דכיון דזבינא הריפא אין כאן הנאה למוכר כלל בנטילתו של ...קחים הלכך הו"ל מוכר כמו משאיל דלית ליה הנאה כלל: אגבה אטמא. ירך לראות אם שמנה ...רבה: אבל לא קיצי דמיה כו' לא גרסי': קארי. דלעת: שקיל קרא. לקנות: אמר להם הרי הן ...ידע למי ישאל מעותיו אחרי שכולם לקחו: אין אדם מקדיש כו'. דכי יקדיש את ביתו כתיב ...מיה זכו בהן כדשמואל שהרי ברשותו לקחו ולא בע"כ מכרן: ברשותא דמרייהו קיימי. וקדשי ...אם יעלה בדמיהם והלכך אכתי ברשותיה קאי דהיינו משך ולא פסק דלא קני: הלוקח ירק. חבר ...גמר בלבו לקנות הרי הן שלו כדלקמן ומיד איחייב ליה חבר להפרישן דמאי: להחזירם אי אפשר. אם רצה לה... ידו: ולעשרו אי אפשר. ואח"כ יחזירם בלא מעשר: שממעיטן. שנתמעטה החבילה הרי מעשר: מעשרן. ונו...

רבינו גרשום

צלוחית דחנוני היא. אלא אביי בר אבין כו' הכא במאי עסקינן. דפליגי ר' יהודה ורבנן: כגון ששלח בעל הבית ביד בנו צלוחית למוד לו בתוכה. ונטלה החנוני מיד התינוק למוד לו לתוכה דכיון דנטלה מיד התינוק נתחייב באחריותה כדרבה דאמר רבה הכישה במקל לבהמת חבירו שהיתה תועה וברחה נתחייב באחריותה. ואם שיברה שוב התינוק בחזירה [נתחייב החנוני] לרבנן: מי דמי אימור דאמר רבה. אמאי חייב באחריותה כשהכישה משום דבעלי חיים היא ואינקטה נגרי ברייתא שהבריחה: כי האי גונא. כשנטלה חנוני: מי אמר. רבה דנתחייב בה: ובשואל שלא מדעת שמדד בה לאחרים שלא מדעת בעל הצלוחית פליגי רבנן סברי שואל הוי ונתחייב באונסיה כל זמן שלא חזרה ביד לבעליה. ור' יהודה סבר שואל שלא מדעת גזלן הוי ואין לו דין שואל ופטור מן האונסין: והני מילי הוא דקיצי דמיה. שידע בכמה הוא נותנו ועל מנת כן הגביהו לקנותו באיתן דמים אם יכשר בעיניו. ולהכי כי נאנס ברשות לוקח נאנס אבל אם לא קץ דמים קצובין היה נאנס ברשות מוכר. והני מילי הוא דבעי לה לכולה אטמא לקנות והיה יודע מה היו דמיה. אבל לא בעי לה כולה אלא חציה מאי דבעי מיניה חייב לשלומי: קארי. קישואין: והני מילי. דאינו מקדיש הוא דקיצי דמיה של כל אחת דכשהגביה קנאה זה החוטף. ואע"ג דלא נתנו דמים עדיין קנאום ולא היה יכול להקדישן שאינן שלו: אבל לא קיצי דמיה אע"ג דחטפה ברשותי' דמוכר קאי ומצי מקדיש: הלוקח ירק מן השוק. מן עם הארץ שחייב לעשר מעשר ירק מדרבנן. מדד חבילה אחת והניח אחת אפי' כל היום כולו שלא היה יודע עדיין איזה יקח לא קנה ולא נתחייב במעשר: גמר בלבו. ליקח אחת מהן אע"פ שלא הגביהה עדיין ושוב נמלך שאין צריך להם אעפ"כ קנה מעשר דחייב לעשר אותה חבילה: מה יעשה כיון שאין צריך להן. להחזירו אותה אגודה אצל שאר האגודות אי אפשר שכבר נתחייב במעשר משעה שגמר בלבו לקנות ואם מחזירו אצל האחרות יהיו טבל והולין מעורבין ואסורין כולן. ולעשרן אי אפשר שאם יטול המעשר מאותה אגודת מפסיד המוכר שמפסידו בדמים כיצד יעשה בזה יעשר אותו שבירר ויתן לו למוכר דמי מה ששוה המעשר שנטל ויחזיר לו השאר: אטו משום דגמר בלבו לקנות. יקנה מעשר והלא לא הוציא בשפתיו לומר זה אני רוצה ולא הגביהו א"כ במה קנאו: דמקיים בנפשו ודובר אמת בלבבו. כדרב ספרא שהיה לו חמור למכור ובשעה שהיה קורא ק"ש בא אחד ואמר לו תנהו לי בכך וכך דמים ונתרצה בלבו ולא היה יכול להשיבו והוסיף לו עוד הלוקח דמים וכשגמר קריאת שמע אמר ליה בדמים ראשונים אמרתי בלבי לתנו לך לא אטול ממך התוספת ונתנו לו בדמים שהרי לא לגוזלו נתכונו דנימא שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו שהרי על מעם הארץ: בירר והניח. לא שגמר לקנות אלא לראות את הטובות ואח"כ יקח מה שירצה: לא קנה. להתחייב במעשר: אם רצה לחזור ממה שגמר בלבו אי אפשר להחזירם למוכר בלא הפרשת מעשרות דחזקה על חבר שאין מוציא דבר מעשרן. ונותן ללוי ולעניים ונותן לו דמי מעשר וגם מחזיר את המותר בעין: אטו משום דגמר בלבו קנה מעשר. בתמיה

עין משפט נר מצוה

קיב א מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' יד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף ג:
קיג ב ג מיי' שם פ"ד הלכה ... טוש"ע ח"מ סי' ... סעיף ב:
קיד ד ה מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף יא:
קטו ו מיי' שם ... סעיף ז:
קטז ז מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה כא:
קיז ח מיי' פ"ב מהל' מעשר הל' ...
קיח ט י מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' ...
קיט כ ל מ מיי' פי"א מהל' גניבה הל' יח סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ז:
קכ מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובירר והניח והניח אפילו כל היום: (ב) שם ולעשרו א"א מפני שמפחיתן בדמים: (ג) רשב"ם ד"ה כגון וכו' דלא לדעת שיטלנה החנוני: (ד) ד"ה דמר סבר וכו' ליד בעלים. נ"ב ודמי להא דלעיל דף לה ע"ב: (ה) ד"ה ורבי יהודה וכו' בהמפקיד אלא הא דאמר רבה. נ"ב כלומר דמדאוקי רבה לרבנן דמתניתין דס"ל גזלן הוה ש"מ דס"ל לרבה גזלן הוה והדר לאוקמה מילתיה כרבנן דהלכתא כרבים וכ"פ (ו) ד"ה והני מילי דקיצי דמיה שכבר קנה ופסק דמיו קודם שנוטלן אי נמי שדמיו קצובים כגון רחיים: (ז) ד"ה ברשותא דמרייהו וכו' דלא דמי לגזל ולא נתיאשו הבעלים דאמרינן שניהן: (ח) ד"ה רב ספרא וכו' ונתחייב במעשר וכי מחזירו: (ט) ד"ה חילוף וכו' ומתייבש המשקה: (י) ד"ה על כל משקל בכל כצ"ל ותיבת ומשקל נמחק: (כ) תוס' ד"ה מר וכו' ה"נ נימא הכי:

עין משפט
נר מצוה

קכא א ב מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה יג יד סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יד :
קכב ג מיי' שם הל' טז טוש"ע שם ס"ח :
קכג ד ה ו מיי' שם הל' יג יד טוש"ע שם סעיף יד :
קכד ז ח מיי' שם פ"ז הלכה יב סמג לאוין קנג טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יט :

מסורת הש"ס

[illegible]

וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: **גמ'** מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא אבן שלמה וצדק צדק משלך ותן לו א"ה אימא סיפא היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין ואי הכרעה דאורייתא היכי יהיב ליה עין בעין אלא רישא במקום שנהגו וכי איתמר דר"ל אסיפא איתמר היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו וכמה גירומין א"ר אבא בר ממל אמר רב אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרין: אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש וכו': איבעיא להו היכי קאמר אחד מעשרה בלח לעשרה דלח ואחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש או דלמא אחד מעשרה לעשרה דלח ולעשרים דיבש תיקו א)א"ר לוי קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה ומאי משמע דהאי אל קשה הוא דכתיב ואת אילי הארץ לקח ב)גבי עריות נמי הכתיב אלה ההוא למעוטי מדות מכרת ואלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא לא אפשר בתשובה וא"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמנה ברכן בעשרים ושתים מאם בחקותי עד קוממיות וקללן בשמונה מואם בחקותי תמאסו עד ואת חקותי געלה נפשם ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה

מוהיה

תורה אור: דברים כה; ויקרא יח; דברים כה; יחזקאל יז; ויקרא כו; שם

תוספות

אחד מעשרה בליטרא לי' ליטרא. מלישנא דמתני' דייק דקתני אחד לעשרה ולא קתני אחד מעשרה וא"ת אמאי לא תני במתני' אחד ממאה ונראה לרשב"א לפרש דלא מיחייב גירומיו כלל מדאורייתא אלא כששוקל עשר ליטרין אבל בפחות מכאן אינו חייב מדאורייתא והא דתניא לקמן היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר שקול לי ג' רבעי ליטרא כו' לפי שהיה חייב הכרע על כל משקל ומשקל הני מילי גבי הכרעה דלאו דאורייתא ובמקום שנהגו :

התם אפשר בתשובה. ודוקא בעריות שאין בהן ממזרות אבל הבא על אשת איש והוליד ממנה בן או שאר עריות שיש בהן ממזרות זהו מעוות לא יוכל לתקן כדאמר ג) (ביבמות (דף כב.)) וא"ת בתשובה וה"ר חיים אומר אע"ג שהוא מעוות לא יוכל לתקן מ"מ אפשר בתשובה (ד) שצוה לו הקב"ה ד) דלא צוה אלא לעשות לו תשובה אבל גזלן שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזלה וגו' והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף צד:) יעשה בהן צרכי רבים מ"מ לאו תשובה מעלייתא היא :

וקללם בעשרים ושתים. מוהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לר"י פירוש רב נסים גאון דפירש דהאי דמחלקים וילך מאתם נצבים כשיש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יו"ט אע"פ שהיא פרשה קטנה ומחברין מטות ומסעי שגדולות יותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נצבים ואין אנו רוצים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהא הכא משמע דלא קרי קללות אלא באם בחקותי ובוהיה כי תבוא דקאמר מואס לא תשמעו עד ואין קונה אבל מאם ואילך לא חשיבי קללות אבל נראה לר"י דלהכי אנו קורין לעולם אתם נצבים לפני ר"ה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה דוהיה כי תבוא לשנה הבאה ולכך נמי לעולם אנו קורים במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ר"ה לפירות האילן שנדונין על הפירות והכי איתא במס' מגילה (דף לא: ושם) דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת :

מכין

רשב"ם

וחייב להכריע (א). המאזנים מצד הבשר טפח שיהא הבשר שוקל יותר מן הליטרא ובגמ' מוקי לה במקום שנהגו להכריע וה"ה לעשרה ליטרות ביחד להכריע טפח כדאמרי' בברייתא בגמרא ונותן הכרע אחד לכולן ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח דכפיב יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל: היה שוקל לו עין בעין. בלמלוס כגון במקום שאין מכריעין נותן: לבד המשקל את גרומיו הכרעו כדקתני אחד מעשרה בלח כו' ובגמ' מפרש לה ובגמרא נפקא לן מקרא דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל וגירומיו לשון הכרעה הוא וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמבריך ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה: בדקה. קב: לא ימוד בגסה. בשלא דהוי הפסד ללוקח דאין לו משמשהקבין כי אם הכרע אחד ואובד ה' הכרעות ואפילו במקום שמוחקין נמי אי אפשר למחוק כל כך בלמלוס (ב) [א"נ משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה] : לא ימוד בדקה. דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך : למחוק. את המדה : לא יגדוש. קונבליי"ר בלע"ז אע"פ שמוסיף לו שלש בשביל גודשא כדמפרש בגמרא וכן לא ימחוק אע"פ שפוחת מן הדמים : **גמ'** מנהני מילי. קא סלקא דעתך דבעי אהא דצריך להכריע טפח : וצדק. : מיותר הוא למדרש אע"פ שאיפה שלימה מדדת צדק משלך ותן לו והיינו הכרעה ובמדה נמי למדוד בריוח כדי שיהא יתר על מדתו : היכי יהיב ליה עין בעין. האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל: אלא [רישא] במקום שנהגו. כלומר אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל אלא במנהגא תליא מילתא דהם רוצין להכריע בשעת המשקל תחת גירומיו דאחר מדידה הרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן : מנהני מילי. דצריך להוסיף על המשקל : אחד מעשרה בליטרא. כששוקלין י' ליטרין דהיינו אחד ממאה (ס"א. ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי דשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ)ומלישנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה. לעשרה בלח כן נראה בעיני וטורח היה לתנא להזכיר ב' פעמים עשרה וחיסר האחד: מתני' דקתני אחד לי' בלח ואחד לכ' ביבש איבעיא להו היכי קתני כו' ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' בלח לי' דלח והוא הדין אחד מכ' ביבש לכ' דיבש דהיינו חלק אחד מד' מאות: או דלמא אחד מי' בלח לי' דלח וכן אחד מי' ביבש לכ' דיבש. דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי ונראה משום שהלח נדבק בכלי ואינו מטיף לו הכל צריך להוסיף לו יותר מביבש: עונשן של מדות. אם עושה בהן עול: מעונשן של עריות. אם נכשל בהן: שזה נאמר בהן אל. עריות דכתיב את התועבות האל ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: ואלה קשה מאל. דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי: בעריות נמי כתיב. כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו: למעוטי מדות מכרת. דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות ה"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט ולא משום ג"ש דאפי' לא כתב אלה לא דייניגן דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אא"כ למדו מרבותיו ולא מק"ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה דאין עונשין מן הדין אלא ממשמעותו כדפרישית: ואלא מאי עודפייהו. דמדות כיון דבעריות איכא כרת ובדידהו ליכא כרת:אפשר ליה בתשובה.עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעלייתא כדכתיב (הושע יד)שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרי' נמי (מכות דף כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אבל מדות שגוזל את הרבים א"א לו בתשובה שהרי תשובתו תלויה בהשבת גזילה דכתיב והשיב את הגזלה (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר ואע"ג דאמרינן יעשה בהן צרכי רבים אין זו תשובה מעליא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא שבררו לו המוטב: גזל הדיוט. הקדים בו חטא למעילה דכתיב (שם) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ג) מיד התחלת הגזל קרי ליה חוטא משעת כפירה וגבי הקדש כתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה דאינו נקרא חוטא עד שנהנה: שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו: בעשרים ושתים. מאם בחקותי עד קוממיות מאל"ף שבאם עד תי"ו שבקוממיות והיינו בעשרים ושתים אותיות שבאל"ף בי"ת לבד הכפולות ומוי"ו עד מ"ם שמנה אותיות:

מוהיה

פירוש רשב"ם העיקרי

[illegible]

רבינו גרשום

בדמים הראשונים. פיסקא הזמין. היינו שקנה יין ושמן ומוליכו לש וקים ומוכרו : מקנח מדותיו אחת לל' יום שמתייבש בתוכה השמן ובעובי אותו שמן כך המדה חסירה. ובעל הבית שאינו מוכר כל כך תדיר. אחת לי"ב חדשים מקנח: חילוף הדברים. בעה"ב הוא עשיר ויש לו יותר למדוד. חנוני שבכל יום ויום מודד מקנח אחת בשבת המדה ומםחה משקלותיו דשמא נדבק בהם כלום ושוקלין יותר. אבל ביבש אין צריך לקנח כל כך תדיר : [illegible]

ומשקל. כל פעם שהוא שוקל שנדבק בו הרבה יותר ממשקלות והלכך על כל ליטרא וליטרא [illegible]
לקנות מאזנים : בר"א . כל קנוחים הללו: בכלי לח. יין ושמן: ביבש. כמון ופלפלין : וחייב [illegible]
קס"ד דאהכרעה טפח קאי : וצדק. מיותר הוא לדרשה שאע"פ שמדה שלימה מדדת לו צדק
דהיינו הכרעה ומיהו במדה לא שייך הכרעה כי אם במשקל והוא הדין למדה שימדוד [illegible]
אם נהגו למחוק ינרוש מעט : היכי יהיב ליה עין בעין . והא איסורא קא עביד אע"פ
דבשעה שהוא מודד בעינן צדק משלך כדכתיב ואיפה שלמה וצדק האי האיפה צדק
שנהגו . להכריע תחת גירומיו דאחר מדידה ואתא לאשמועינן דאותה הכרעה ליהוי טפ[ח]
ליתן יותר מכדי מדה אחד מעשרה בליטרא כששוקל עשר ליטרין דהיינו חלק אחד ממא[ה]
קא דייק דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח הלכך חסורי מחסרא והכי
לעשרה בלח כן נראה בעיני וטורח היה לתנא להזכיר שני פעמים עשרה וחסר האחד:אחד

עושה עול. גבי עריות נמי הא כתיב אלה. כמו במדות דכתיב כי כל אשר יעשה מכל
[התועבות האלה ונ]כרתו וגו'. ההוא אלה דעריות לא אתי אלא לאורויי דעריות אפשר בכרת למעוטי מדות
דבמדות ליכא כרת מאי עודפייהו מדעריות איכא : דעריות אפשר בתשובה . דכל חייבי
[כריתות שלקו נפט]רו מידי כרת : ומדות לא אפשר בתשובה דאין תשובה מועלת עד שיחזור הגזילה וזה גזל
[הרבים וא]ין יודע[מאיזה]מהן:דגזל הדיוט הקדים חטא למעילה. דכתיב ונפש כי תחטא ומעלה מעל בה'
[ו]גזל גבוה הקדים מעילה לחטא. דכתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' : מאם
[בחקותי עד קו]ממיות . היינו מא' ועד ת': קללן בשמונה אותיות. ואם לא תשמעו ועד געלה נפשם הוי ח'
[א]חד מעשרים בליטרא לעשרים ליטרין דיבש דהיינו אחד מד' מאות . ב) נראה דל"ל כי שקיל ליה
[בל]ח ואחד כ' דיבש נמי .

[אי]בעיא להו היכי קתני כו' ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מעשרה בלח לעשרה בלח וכן אחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש דהיינו חלק א' מארבע מאות חלקים או דלמא [illegible]
[לע]שרים דיבש והכי קאמר א' מעשרה לעשרה דלח וה"ה לעשרים דיבש שנופל א' מעשרה במדה שיש עשרים מדות דהיינו חלק א' ממאתים ונראה בעיני משום דמן הלח נשאר בכלי [illegible]
[illegible] מיבש: קשה עונשן של מדות. כשמודד במדה שאינה ישרה או כשעושה בו שום עול ולקמיה מפרש משום דלא אפשר בתשובה ומקרא יליף לה כדמפרש ואזיל: עריות נאמר ב[הן אל]
[ובמ]דות כתב כל עושה אלה כל עושה עול אלה משמע לשון רבים: בעריות נמי הכתיב. כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו': למעוטי מדות מכרת. [illegible]
[illegible]ינן לרבי והא אמרינן דאין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו ורבו מרבו ורבו הלכה למשה מסיני ותירץ לי דהכי אית לפרושי מכל התועבות מכל דברים שכתוב בהן תועבות ואפי[לו]
[illegible] אלה ומיעט ולא קאי מכל אלה התועבות דכתב לעיל מכל התועבות : ואלא כיון דבעריות איכא כרת ובמדות ליכא כרת מאי חומריידהו מעריות ואמאי כתב בהו אלה : אפשר בתשובה .
[illegible] כרתן א"נ בלא מלקות תשובה מועלת בכל דבר כדכתיב שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אי עבוד תשובה מעלייתא כל ימיו כו' אבל מדות דאינו יודע למי ישיב ותשובתן תלויה
[ב]קרא זה הלכך אי אפשר בתשובה מעלייתא דכל ימיו והשיב את הגזלה קאי: גזל הדיוט הקדים בו חטא למעילה כדכתיב ונפש כי תחטא ומעלה מעל וכחש בעמיתו דמיד התחלת הגזל קרי [illegible]
[illegible] וחטאה בשגגה מקדשי וגו' לא מיקרי חוטא עד שנהנה כבר:בעשרים ושתים אותיות.כדמפרש לקמיה אם בחקותי קוממיות אל"ף שבתחלת הפרשה ותי"ו שבסופה הרי כ"ב אותיות ומוי"ו עד [illegible]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וחייב להכריע לו כמאזנים וכו' ביחד צריך להכריע טפח : (ב) ד"ה לא ימוד בגסה וכו' בלמלוס הס"ד ואח"כ מ"ה לא ימוד בדקה וכו' למחוק כל כך ובגסה מוחק יותר אי נמי מ[illegible] [בר]יוח וכשמודד בגסה מכביד ומפסיד הלוקח הס"ד : (ג) ד"ה גזל הדיוט וכו' דמיד בהתחלת הגזל : (ד) תוס' ד"ה התם וכו' שצוהו הקב"ה דלא צוה לו אלא לעשות תשובה :

א) [שבת קח.] ב) ס"א ל"ג נפקא ליה קרנא בעיניה דלא הוה ליה שכי [ובערוך ערך קרן א' גרס נפקא ליה ופי' קרן של בשר יצא בעינו]: ג) רש"ל מוחק מן קמ"ל עד ולא נכירא לי:

קכה א מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה טו סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ח:
קכו ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם ס"ב:
קכז ג מיי' שם טוש"ע שם ס"כ:
קכח ד טוש"ע שם ס"ט:
קכט ה ו מיי' שם הל' טו יט טוש"ע שם סעיף יד:
קל ז ח ט י מיי' שם הלכה ח ט י טוש"ע שם סעיף יג:

מוהיה אם שמוע. בפרשת והיה כי תבוא: מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה. חשוב מוי"ו עד ה' כל האלפ"א בית"א דהיינו שתים ועשרים אותיות: מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. ואפי' מחיל קונה: ואין גודשין במקום שמוחקין. ואפילו מחיל מוכר: ת"ל איפה שלמה וצדק. משמע דלא גרסינן הכא וצדק אלא משלמה נפקא לן שצריך שיהא האיפה שלימה שלא יבא לידי רמאות דאם עושין כן שמא יראו אותן אחרים ויאמרו כך המנהג וירמה הלוקח את המוכר או המוכר את הלוקח והא ליכא למימר דבלא מחיל איירי ברייתא דההוא מלא תעשו עול נפקא שגוזל לו את שלו בידים: ולפחות לו מן הדמים. תילתא דגודשא תילתא דהשתא לא אתי לרמות כיון דפחת לו משער היוצא כולי עלמא ידעי דבשביל כך פחת לו דאין מנהג בעיר למחוק וכן כשמוסיף יודעין שבשביל כך מוסיף דאין דרך לגדוש: ת"ל איפה שלמה וצדק. לטפויי אתא וצדק מכל מקום דאף זה יכול לבא לידי רמאות דאיכא דחזי במדידה ולא ידע לא בפחת ולא בתוספת ובספרי יליף לכולהו מוצדק שהוא מיותר: מעיינין. לשקול עין בעין: לא יהיה בביתך. ממון מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה בביתך קרא יתירא קדריש: אבל אבן שלמה. ואם בביתך אבן שלמה וצדק יהיה לך. ממון כדאמרינן בעלמא (נדה דף ע:) מה יעשה אדם ויתעשר ישא ויתן באמונה: ת"ר (לא) יהיה לך (בכיסך) וגו'. אב"ד קמזהר וקרא יתירא קא דריש דמצי למיכתב לא יהיה לך אבן ואבן כי אם אבן שלמה וצדק: אגרדמין. ממונה להלקות ולענוש מעוותי המדות: ואין מעמידין אגרדמין לשערים. שלא ימכרו ביוקר סברא הוא דאינו צריך דאם זה רוצה למכור ביוקר אותו הצריך למעות יתן בזול וילכו הלוקחין אצלו וימכור זה בזול על כרחו: נפקא ליה קרנא בעיניה. ואע"ג דאמרינן במסכת שבת (דף קח.) דרב לטייה שבא מבבל ותהא ליה קרנא אקנקניה איכא למימר דגרמא ליה הא והא: מפני הרמאין. שממתינין עד שימכור אותו המוכר בזול ואח"כ מוכרין ביוקר. ל"א מפני הרמאין המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות למעלה ורעות למטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידים פרהדרין שהיו מכין בעלי חנויות והיו אומרים להם מכרו בזול במסכת יומא (דף ט.) (בירושלמי פ"א): מאי קא משמע לן. הא ודאי מה שקונה שוקל לו: הכי גרסינן דמתקני מתקלי עד הכי. בית דין קדמונים התקינו המדות עד כאן ופחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבואו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא אי נמי מתקני מתקלי בענין זה ולא שליש ליטרא ולא חמישית ליטרא מפני שמטעין בהן בפירוש רבינו חננאל: לא יאמר לו שקול לי אחת אחת. כל רביע בפני עצמו שאי אפשר לו שלא ישקול בריוח ומפסיד שאי אפשר לצמצם ואית דמפרש בשביל ההכרעות ולא היא דאם היה יכול לצמצם ההכרעות חד שיעורא הוא דרביע הכרע ליטרא הוא מכריע שהרי ההכרעות הוא טפח מכריע רבע ליטרא שהוא דבר קל ואפילו במקום שנוהגין למוד בדקה הני מילי מדות אבל משקלות אין דרך לשקול כי אם הכל ביחד במשקל הגדול: אלא שוקל לו ליטרא. ונותן ליטרא בכף מאזנים אחד והבשר ורביע ליטרא בכף שניה דהשתא איכא ג' רבעי בשר ובמקום שאין מכריעין עסקינן דאי מכריעין נמלא נותן לו הכרע של אותו רביע שנותן עם הבשר בחנם ובמקום שמכריעין נותן ג' רבעים באחת ומניח בשר בשניה (א) ומכריע: ג) (קא משמע לן דמתקינין מתקלי עד הכי. שהתקינו מדת משקל עד כאן ואין המוכר יכול לומר ללוקח לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל מקח מועט זה אבל בפחות מכאן אין דרך לשקול ולא יתן לו שום הכרע דלא חשיב מקח בפחות ורבינו שמואל פירש דלא מתקינן משקלות מועטין דלמא אתי למיטעי בהו ואע"ג דבמדות קטנות אמרינן לקמן דלא טעו איכא שזה חללו מרובה מזה והיכרא היכרא טובא במשקלות טעו ולא נכירא לי): ונותן הכרע אחד לכולן. משום דאי אפשר לצמצם ומפסיד המוכר כדפרישית. נפש של מאזנים. הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו: תלויה באויר ג' טפחים. שיהו ג' טפחים מן הקנה לגג הבית ובמאזנים גדולות ששוקלין בהן נחשת וברזל עסקינן כדלקמן שהן תלויות בגג הבית וקבועות שם לפיכך צריך הרחקת שלשה טפחים מן הגג שלא תגע בגג כשיכריעם: וקנה. הוא הקנה שהלשון קבוע באמצעיתו ושתי המיתנות תלויין בראשיו: ומיתנא. הן החבלים שהכפות תלויות בהן: י"ב טפחים. ד' טפחים הקנה וארבעה טפחים כל אחד מן החבלים התלויות בשני ראשי הקנה אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שהמשקל מרובה: וגבוה מן הארץ שלשה טפחים. שלא יגע בקרקע בשעת הכרעה: צמרים. מוכרי צמר במשקל: וזגגין. מוכרי כלי זכוכית: טורטני. מאזנים של כסף וזהב וקטנות הן טורטני הצורף קרוי כן וכל אחת לפי מה שהן גדולות צריכות להרחיק מן הגג ומן הקרקע לפי ששוקל בהן משקל כבד ומכריע יותר: וגבוה מן הארץ טפח. דכך צריך להכריע: שלש אצבעות. ואף על גב דאינו יכול להכריע כי אם שלש אצבעות דכי אמרינן דצריך להכריע טפח הני מילי בשר ומיני מאכל אבל באלו אינו צריך כי אם דבר מועט: איני יודע. תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא ואלא הך קמייתא דמאי כיון דקחשיב צמרים וזגגין וחנונים ובעל הבית וצורפי זהב וכסף: (בפירוש זה העמוד יש פרישות נכריות מהופך ומבולבל והספרים שונות זה אומר בכה וזה בכה וכן יש עוד שלש הלכות בפרק זה חסר הם כאלו וכאשר מצאתו בהעתק ישן דפסתו והלכתו אחריו):

מוהיה אם שמוע תשמע ועד לעבדם וקללן בעשרים ושתים מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה: מקום שנהגו למוד בגסה כו': (סימן אין מעיינין ואין גודשין באגרדמין ובליטרא שלשה ועשר נפש משקלות ממחק עבה לא תעשו לא יעשה) ת"ר מנין שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ת"ל איפה שלמה ומנין שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ולפחות לו מן הדמים והריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר מנין שאין מעיינין במקום שמכריעין ואין מכריעין במקום שמעיינין ת"ל אבן שלמה ומנין שאם אמר הריני מעיין במקום שמכריעין ולפחות לו מן הדמים והריני מכריע במקום שמעיינין ולהוסיף לו על הדמים שאין שומעין לו ת"ל אבן שלמה וצדק אמר רב יהודה מסורא לא יהיה לך בביתך מה טעם משום איפה ואיפה לא יהיה לך בכיסך מה טעם משום אבן ואבן אבל אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך ת"ר (לא) יהיה לך מלמד שמעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים דבי נשיאה אוקימו אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל שמואל לקרנא פוק תני להו מעמידין אגרדמין למדות ואין מעמידין אגרדמין לשערים נפק דרש להו מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים א"ל מה שמך קרנא תיפוק ליה קרנא בעיניה נפקא ליה קרנא בעיניה ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל דמתקנינן מתקלי עד הכי ת"ר היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רבעי ליטרא אחת אחת אלא שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו עשר ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכריע אלא שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן ת"ר נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים ושל צמרים ושל זגגין תלויה באויר שני טפחים וגבוהה מן הארץ שני טפחים וקנה ומתנא שלה ט' טפחים ושל חנוני ושל בעה"ב תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה ומתנא שלה ששה טפחים ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות וקנה ומתנא שלה איני יודע ואלא הך קמייתא דמאי אמר

מנין שאין מוחקין במקום שגודשין. שאם הקנה לו סאה חטין אינו רשאי לומר לו מחוקה הקניתי לך ואין גודשים במקום שמוחקין אפילו הלוקח מוחזק לא יאמר הריני לוקחה גדושה:

פירוש רשב"ם העקרי

והיה אם שמוע בפ' כי תבוא מוהיה אם לא תשמע עד ואין קונה חשוב אל"ף בי"ת מוי"ו ומוהיה אם לא תשמע עד סופו והוזר חלילה עד הוי"ו ואין קונה הרי כ"ב: ת"ל איפה שלימה. כמו שמודדין בעיר: לפחות. תילתא דקיי"ל גודשא תילתא והלכך יפחות שליש הדמים ת"ל וצדק לטפויי אתא וצדק מכל מקום ובספרי יליף כולהו מוצדק וכן נראה בעיני דמשלמה לא ילפינן אלא שלא יעשה חסרה אבל מחוקה או גדושה שלמה קרינא ביה: מעיין. לשקול עין בעין: במקום שמכריעין. טפח: לא יהיה לו. ממון בביתו מה טעם משום איפה ואיפה שלוקח בגדולה ומוכר בקטנה בביתך יתירא קא דריש אבל שלמה וצדק יהיה לך ממון: ת"ר. יהיה לך לב"ד קא מזהר רחמנא וקרא יתירא קא דריש דמצי למיכתב לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה כי אם איפה שלימה וצדק: אגרדמים. ממונה על המדות להלקות ולענוש מעוותי המדות: ואין מעמידין אגרדמים לשערים. שלא ימכרו ביוקר מילתא באנפי נפשה היא ולאו מקרא קא יליף אלא סברא היא שאם זה ימכור ביוקר יהו נמנעין מלקנות ממנו: נפק ליה קרנא בעיניה לא גרסינן דלא הוה הכי: מפני הרמאין. שמוכרין ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנתן חטין יפות מלמעלה ורעות מלמטה או כל מיני רמאות וכדאשכחן שהיו מעמידין פרהדרין שהיו מכין בעלי חנויות והיו אומרים להם מכרו בזול במס' יומא: לא יאמר לו שקול לי אחת אחת. כל רביע בפני עצמו דאיכא הכרעות טובא ואפי' בעיר שנהגו למוד ברקה ה"מ מדות אבל משקלות דרך לשקול הכל ביחד במשקל הגדול: אלא שוקל לו ליטרא. בכף מאזנים אחד ורביע ליטרא ובשר בכף שניה דהשתא איכא שלשה רביעי בשר: מאי קמ"ל. הא ודאי מה שקונה שוקל לו נראה בעיני דה"נ הא קמ"ל דמתקני מתקלי עד הכי ב"ד קדמונים התקינו המדות עד כאן ובפחות מכאן שוקלים במטבעות ואם יבא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבאו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא ואע"ג דבמדות כלים אמרינן לקמן דלא אתי למיטעי שזה חללו מרובה מזה ואיכא היכרא טובא איכא למימר דבמשקלות אתי למיטעי א"נ דמתקני מתקלי בענין הזה ולא שליש ליטרא ולא חמישית ליטרא מפני שמטעין בהן וכן פירש רבינו חננאל: נפש מאזנים. הוא הברזל חלול שהלשון זקוף בתוכו: תלויה באויר שלשה טפחים. במאזנים גדולים מיירי ששוקלים בו ברזל ונחשת כדלקמן ותולין אותן ביתד או בעמוד והן קבועין ותלויין לשם וצריך שתהא המיתנא שהיא תלויה בהם ארכה שלשה טפחים דהו"ל תלוי באויר שלשה טפחים אבל כשהחבל קצר יכול להיות המאזנים אילך ואילך א"נ לכך תלוי באויר שלשה טפחים שלא יגע בגג של מעלה: וגבוה מן הארץ. כפות המאזנים פן יגעו בקרקע הכל לפי מה שהמאזנים גדולות זו מזו צריך הרחקה יתירא שהרי מכריעים למעלה ולמטה הרבה מתוך שהמיתנא של כף ארוכה: וקנה. הוא שיש לו שתי מיתנות ששני כפות מאזנים תלויין בו והלשון קבוע מלמעלה באמצעיתן: מיתנא. שהכף תלוי בו: שנים עשר. אבל אי הוי פחות אין מכריעין המאזנים בשביל דבר מועט מתוך שמשקל מרובה: צמרים. מוכרי צמר שישקל (נ"ל במשקל): זגגין. עושי כלי זכוכית ואין שוקלין הרבה ביחד כדלעיל: טורטני. הצורף קרוי כן שאומנתו לשקול כסף וזהב וקטנות הן: איני יודע. תנא דברייתא קאמר ליה: ומתמה תלמודא ואלא הך קמייתא דמאי. כיון דחשיב של צמרים ושל זגגים ושל חנונים ושל כסף וזהב הך קמייתא דקתני רישא נפש מאזנים כו' מה שוקלין בו: דטורטני. הם צורפי:

רבינו גרשום

אותיות מן ו' ועד מ"ם: וקללן בכ"ב מוהיה ועד ואין קונה מן ו' ועד סוף א"ב וחוזר חלילה עד ה' היינו כ"ב אותיות: פים' איפה שלמה וצדק. כפי ששאר בני המקום מודדין כן יעשה ולא יפחות ולא יוסיף. שאם יגדוש והיה נותנו בדמי מחוק היה עון ללוקח ואם היה מוחק במקום שגודש ומוכרו בדמי גדוש היה עון למוכר: ומניין שאם אמר הריני גודש במקום וכו' ת"ל איפה שלמה וצדק. כשאר בני המקום שלא ישנה: שאין מעיינין. היינו גבי משקל: לא יהיה לך בביתך. ליטול שום ממון מה טעם משום אותו עון שהיה לו איפה ואיפה ואבן ואבן אבל אם יהיה לישראל אבן שלמה וצדק יהיה לו בביתו כל טוב: יהיה להאי דרשא נמי שמעמידין בית דין אגרדמים ממונה שוטר למדות שיעיין שיהיו כולן ישרות. ולא לשערים שכל אדם יש לו רשות להוקיר תבואתו אם יפה הוא משל חבירו וכל כך שלא ימעט המדה: מפני הרמאין. שלא יערב רעה ביפה וימכרנה ביוקר כיפה אלא היפה ימכור ביפה והרעה ברעה: דעד הכי. עד רביע: מתקנינן מתקלי. (לאוכלי נשפת). לפחות אין צריך משקל אלא לפי אומד: שקול לי ג' רבעים ליטרא כל אחת לבדו. מפני ההכרעות אלא שוקל לו במשקל הליטרא ומניח משקל רביע ליטרא עם הבשר הרי ג' רביעי בשר שוקלין ביחד: נפש של מאזנים. גדולה ששוקלין בה דבר גדול כמו נחשת ובדיל. נפש היינו הלשון אותו צבת שאוחזין בו צריך להיות ארוך ג' טפחים והוא תלוי באויר ולאותו צבת תלוין המאזנים. וצריך להגביה כפות המאזנים ששוקלין בהן מן הארץ ג' טפחים שלא יבעט הכף שבת המשקל לארץ בכח ויחזיר מהרה למעלה ונראה הכף האחר מכריע ויאמר הרי כבר שקל. וקנה היינו הברזל הארוך שתלוין בו הכפות צריך להיות ארוך י"ב טפחים: ומיתנא. היינו הרצועות שתולין בהן הכפות: י"ב טפחים. ושל חנוני ושל בעל הבית שמוכרין בהן חפצים: טורטני. משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב: אלא הך קמייתא דקאמר של חנוני ושל בעה"ב דמאי. כלומר מה שוקלין בהן:

עין משפט
נר מצוה

קלא א מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' ח ט י סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יג :
קלב ב ג מיי' פכ"א מהל' כלים הל' ה :
קלג ד מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' ד סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף י :
קלד ה ו ז מיי' שם הל' ה ו טוש"ע שם סעיף ה :
קלה ח מיי' שם פ"ז הלכה ט :
קלו ט מיי' שם פ"ה הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יח :
קלז י מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' יח:
קלח כ ל מיי' שם טוש"ע שם ס"ו :
קלט מ נ מיי' שם פ"ז הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ג :
קמ ס מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ד:

והתקינה . יעב"ץ

תורה אור

אמר רב פפא א)דיגרומי א"ר מני בר פטיש כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין טומאתן מאי קמ"ל תנינא ב)ח"ט מאזנים של חנוני ושל בעלי בתים טפח קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה דלא תנן ת"ר אין עושין משקלות לא של בעץ ולא של אבר ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות אבל עושה הוא של צונמא ושל זכוכית ת"ר אין עושין המחק של דלעת מפני שהוא קל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז של שקמה ושל ג)אשברוע ת"ר אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר לא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחוק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר ד)על כולן אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אם אומר שמא ילמדו הרמאין ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאין במעשה ידינו איבעיא להו אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמרה ומהאי קרא אמרה °כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ה)ת"ר °לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדידת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה שלא ירתיח וק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים וששה בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית (א) וחצי תומן ועוכלא אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפילו היא עביט של מימי רגלים אמר רב פפא לא אמרן אלא באתרא דלא חתימי אבל באתרא דחתימי אי לא חזי חתימה לא שקיל ובאתרא דלא חתימי נמי לא אמרן אלא דלא ו) מהנדסי אבל מהנדסי לית לן בה ולא היא זימנין דמיקרי בין השמשות ומיקרי ושקיל תניא נמי הכי לא ישהה אדם מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפי' היא עביט של מימי רגלים אבל עושה הוא סאה תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא

תהלים יד (הושע יד)
ויקרא יט

תוספות

כדרך שאמרו לענין איסור כך אמרו לענין טומאה. מפרש ר"י בר מרדכי דלענין ידות קתני לה כטמאה החוט כטמאה המאזנים אבל כף המשקלות וקנה שיש להן בית קיבול הרי אלו טמאים אפילו הן בפני עצמן ופריך מאי קמ"ל ומשני קנה ומיתנא דידיה איצטריכו ליה דלא תנן אע"פ שהחוט עשוי כתיקון אינו חשוב יד אא"כ קנה ומיתנא עשויין כתיקונן :

ולא בשל בעץ . אומר ר"ת דווקא משקלות ששוקלים בשר ושומן שהלחלוחית מדבק בהן ומתייבש ולא מטעם שחיקה כדפ"ה אבל משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב מותר לעשותן של מתכת אלא שצריך לחפותו עור מדאמר בהמוציא יין (שבת דף עט.) שלש עורות הן מלה חיפה ודיפתרא ומפרש כדי לצור בה משקולת קטנה ואי בשל טנמא וזכוכית אמאי צריך עור אלא בשל מתכת מיירי וטעמא דהני לפי שהן חלוקין ואין מדבק בהן ויכול להדיחן או לקנחן ועוד דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נב. ושם) תנן התם סלע שנפסלה *התקינה שיהא שוקל בה אלמא עושין משקל מסלע של מתכת ודוקא משקולת קטנה ששוקלין בה כסף וזהב צריך לחפות עור שבשחיקה מועטת יבא לידי הפסד גדול אבל שאר משקלות גדולות ששוקלין בהן נחושת וברזל ועופרת באין בא לידי הפסד גדול אא"כ ישחקו יותר מדאי אין צריך לחופן וכן משמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סח.) שלא היו מכסין אלא משקולת קטנה דאמר הכדור והאימוס והקמיע ומשקולת קטנה מהו [וע"ע תוספות ב"מ נב: ד"ה שיהא] .

שלא יטמין משקלותיו במלח . פ"ה מפני שהוא מכביד ואין נראה לר"ת דמשמע דבמוכר איירי דומיא דבמשורה שלא ירתיח ומפרש רבינו תם לפי שהמלח מיקל המשקלות ושוחק כדאמרינן בירושלמי דמלח שוחק את המשקלות :

ובמשורה שלא ירתיח . וא"ת פשיטא דגזל גמור הוא ותיפוק ליה משום לא תגזול וי"ל דאתא קרא להתחייב משעת הרתחה ואע"פ שעדיין לא מדד וכי האי גוונא אמרינן ברים. איזהו נשך (ב"מ דף סא:) דלאו דכתיב במשקלות ל"ל לטומן משקלותיו במלח האי גזילה מעלייתא היא לעבור עליו משעת עשייה : במקדש

רשב"ם

דיגרומי . הן צורפי נחושת וברזל נפחים שוקלין חתיכות גדולות של מאה ליטראות ביחד : לענין איסורן . דאסור לשקול אם לא עשויין בענין זה : כך אמרו לענין טומאתן . דאין מקבלין טומאה אם אין עשויין כך דלא חשיבי כלי כיון דאסור לשקול בהן : תנינא . במסכת כלים פרק כ"ט ולענין טומאה נשנית: חוט המאזנים של חנוני . הוא החבל שתלויות בו (ב) בגג כדתניא לעיל ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וכיון דאשמעינן בשל בעל הבית דמקפיד בחוט שיהא ראוי לשקול הוא הדין לכל הני דלעיל : קנה ומיתנא . שיעור קנה ומיתנא אשמועינן ר' מני דאית להו הקפדה לענין טומאה כמו למשקל ובמקום דקתני איני יודע הוי ספק טומאה והשאר כדקתני בברייתא דלעיל : דלא תנן . במסכת כלים : בעץ. בדיל אסטיי"ן: אבר. פלומב"א : גיסטרון . מיני מתכות מעורבבים : ולא של שאר מיני מתכות . מפני שפוחתין והולכין: צונמא . אבן: מחק. רסטוייר"א בלע"ז שמוחקין בו את המדה: שהוא קל . ואינו נכנס כל כך במדה ולכך אינו מוחק יפה ומפסיד המוכר : אשברוע . בוייש"ל: צדו אחד עב וצדו אחד קצר . מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה והעב אינו נכנס כל כך ואינו מוחק יפה ואם צדו אחד עב וצדו אחד קצר כשהוא קונה ימחוק בעב וכשהוא מוכר ימחוק בקצר אלא שניהן עבים או שניהן קצרים כפי המנהג : בבת אחת . בפעם אחת ובמהרה שאינו מוחק יפה : מעט מעט . כגון מוחק רוחב טפח לבד ומגביה את המחק וחוזר וכובש את המחק ומוחק טפח אלא בפעם אחת ובנחת א"נ בשתי פעמים כגון מוחק עד חצי המדה ומגביה המחק וחוזר ומוחק חצי המדה השני : על כולן . על כל מיני עוולות הללו : ילמדו שמא יאמרו כו' . ומתוך כך יבאו לרמות יותר : ובעי גמרא אמרה רבן יוחנן לבסוף או לא אמרה דמעיקרא הוה מספקא ליה אם יאמר או לא ולבסוף מי איפשיט ליה : דרכי ה'. דברי תורה : וצדיקים ילכו בם . יזהרו בם שלא לרמות הבריות : יכשלו בם . ילמדו לרמות: זו (ג) מדת קרקע. שהרי מדת כלי כתב לקמיה דהיינו משורה כדכתיב ומים במשורה תשתה (יחזקאל ד) : שלא ימדוד . לשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות או לאחד משני אחין שחלקו : לאחד בימות החמה . ולאחר באותו חבל עצמו בימות הגשמים שבימות החמה החבל יבש וקצר יותר מבימות הגשמים ורבינו חננאל פירש בימות הגשמים הקרקע כוץ ובימות החמה הקרקע מתבקע בפתיחיו ומוסיף במדתו : במלח . שמכבידן : שלא ירתיח . שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגביה לתוך משורתו של לוקח מפני שעולה הקצף אסקומ"א בלע"ז ונראה כמלא : ומה משורה שהיא : קטנה כל כך שלשים וששה יש בהן בלוג הקפידה תורה ברתיחה שלה שהיא פחותה ממאה בלוג קל וחומר ברתיחת כלי גדול כגון הין או אפי' שלישית ההין כו' : וחצי תומן ועוכלא . גרסינן בתוספתא : תומן . שמינית הקב חצי לוג : עוכלא . לקמן מפרש : שישהה . דזימנין דאתי למדוד ומיהו קרא לא אזהר גדולה וקטנה אלא כשיתקנה לו על מנת למוד בהן דאי לא תימא הכי מאי אצטריך ליה למימר : ואפילו היא עביט . דאיכא למיחש פעמים שרוחצו ומעביר טינופו ומודד בו הלכך אין לו תקנה אלא שבירה: דלא חתימי . שאין ממונה של מלך עושה חותם במדות הלכך אסור דאתי לרמויי : לא שקיל . לוקח ומותר לשהות : מהנדסי . הולכין ובאין ממונים של מלך לבדוק את המדות כמו זימנין דמהנדסי בהדי הדדי באלו טריפות (חולין דף מג.)* : דמתרמי בין השמשות. שהכל טרודין ואין רואהו א"כ הלוקח עצמו מתוך טורדו אינו נותן אל לבו ומיקרי ושקיל והלכך יבא המוכר לרמות בו : וחצי סאה. לא גרסי' דהיינו תרקב תרי וקב. היינו ג' קבין : וחצי תרקב . קב ומחצה : וקב . דלא אתי למיטעי בחצי תרקב כדלקמיה דבתילתא לא טעו אינשי : וחצי רובע . היינו שמינית הקב חצי לוג : תומן . איכא למימר היינו שמינית הלוג דלקמן ועוכלא לקמיה מפרש אחד *מחמשה ברובע וקשיא לי דא"כ כמו שכתוב בספרים שלנו מאי האי דקפריך לקמן תומן ועוכלא לא ליעבד ומשום דטעו אינשי בריבעא קפריך לה והאי לאו קושיא היא שהרי התומן גדול מן העוכלא יותר מכפלים אם שמינית הקב הוא ואם שמינית הלוג הוא היינו עוכלא ועוד אם שמינית הקב הוא היינו חצי רובע אלא הכי גרסינן בתוספתא ובפירושי רבינו חננאל קב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן ועוכלא וכמה היא עוכלא אחד מה' ברובע ופירשה קב ד' לוגין ולוג ו' ביצים נמצא הקב כ"ד ביצים וחצי קב שני לוגין ורובע היינו לוג ו' ביצים כל רובע רובע הקב וכל רביעית שבגמרא רביעית הלוג וכן תומן שמינית הקב דהיינו חצי רובע וחצי רובע לא גרס ליה

[עס איתא דמהנדזין מי']

ס"ה מחמסה

רבינו גרשום

אמר רב פפא דגורמני . ששוקלין בהן ברזל שחוק וזכוכית שחוק : כדרך שאמרו לענין איסורין . כלומר באותן שיעורין עצמן שנתנו חכמים בנפש יבקנה ומיתנא שלא יבואו לידי איסור אונאה (אם יש להן) באותו שעור עצמו מקבלין טומאה שחשב כלי : מאי קמ"ל תנינא. נמי לענין טומאה כי האי שיעורא. החוט של חנוני ושל בעה"ב . החוט . היינו תלויה באויר טפח ומאי קמ"ל ר' מני : קנה ומתנא שלה איצטריכא ליה דלא הני. לענין טומאה שיעורייהו וקמ"ל דילפי' להו מאיסורין : בעץ . בדיל : גיסטרון . מיני מתכות מעורבין יחד שלועזין מטל"ו מפני שמתחסרין|אנבמשמושן: מפני שהוא מיקל. והוי פסידא דמוכר: שמכביד. והוי פסידא דלוקח : אשכרוע . לועזין בוס"ו: צדו אחד עב . למחוק בו כשמוכר : שמוחק . הרבה בדוחק:בבת אחת. במשיכה אחת : רע למוכר . שאין מוחק כל הצורך מעט מעט : רע ללוקח . א) שמדקדק הרבה:שלא ימוד לאחד. בחבל קרקע חלקו:בימות החמה . שהחבל יבש ונכווץ ומתקצר לא ימדוד לחבירו באותו חבל עצמו בימות הגשמים מפני שהקרקע מלוחלחת מתפשם החבל והוי חלק של זה יתר משל חבירו אלא לשניהן מודד בימות החמה או בימות הגשמים: שלא יטמין משקלותיו במלח. מפני שנעשין כבדין : ובמשורה. זו מדת הלח: שלא ירתיח . כלומר שלא ישפוך לו כדי שיעלה הלאת הקצף למעלה לפי שנראית המדה כמו מלאה : שהיא אחד מל' וששה בלוג . שכך שיעורו חכמים : ואפי' היא . שעשאה אותה עבים של מימי רגלים. משום שמא אינו מוצא אחרת ויקחנה : לא אמרן. דאסור: אלא באתרא דלא חתימי. המדות כעין ששורפין אותן כולן בברזל אחד ומסמנין אותן : אלא דלא מהנדזי . שאין בני אדם ממונין שהוקרין ומפשפשין על כל מי שמעוול ב)מי זה ומענישין אותן: אפי' באתרא דמהנדזי. שמזוין לעיין : לא ישהה . דזימנין דמתרמי ערב שבת בין השמשות שהממונין בבתיהן ואין מחפשין ומיקרי ושקיל האי באותה מדה: אבל עושה. מדות גדולות וקטנות כגון מדות סאה ותרקב . תרי וקב ג' קבין דהיינו חצי סאה וחצי תרקב וחצי רובע היינו רובע הקב שיהא לוג דהיינו ליטרא וחצי רובע היינו חצי ליטרא : ותומן . ב' אונקיות ועוכלא

א) אולי צ"ל שמוחק הרבה . ב) נראה דצ"ל על כל מי שמעוול ועושה כמו זה ומענישין אותן.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל בגרמיני פי' מאזנים ששוקלין בהן ברזל שחוק וזכוכית שחוקה . ערוך ערך גרמן א]
ב) [כלים פ' כ"ט מ"ס] •
ג) [נ"ל אשכרוע.ערוך]:
ד) [כלים פי"ז מט"ז תוספתא דכלים ב"מ פ"ז]:
ה) ב"מ דף סא: ע"ש :
ו) [נ"ל מהנדזי . ערוך ערך הנדז] :

פירוש רשב"ם העקרי

צורפי נחשת וברזל : דיגרומני . נפחים שמוכרין חתיכות גדולות של מתכות ושוקלין מאה ליטרות ביחד : כדרך שאמרו . הני שיעורין המאזנים:לענין איסורין. שאסור לשקול בהן : כך אמרו לענין טומאתן. דאינן מקבלין טומאה אא"כ עשויין כענין הזה דכיון דאסור לשקול בהן אינן כלי וכשבורין דמיין : חוט מאזנים . הוא החוט שתלויין בו המאזנים כדקתני לעיל: של חנווני ושל בעה"ב הלויה באויר טפח.ולענין טומאה נשנית במס' כלים בפ' כ"ט : קנה ומיתנא שלה איצטריכא ליה . לאשמועינן דכי היכי דהכא קתני איני יודע לגבי טומאה נמי איני יודע והוי טמא מספק ושארא כמו שמפרש השיעורים בברייתא דלא תנן במס' כלים

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחצי לוג ורביעית ותומן וחצי תומן :
(ב) רשב"ם ד"ה חוט וכו' שתלויות בו המאזנים בגג כדתניא לעיל של חנוני ושל בעל הבית :
(ג) ד"ה זו מדידת קרקע:

ועוכלא וכמה היא עוכלא אחד מחמשה ברביע א)ובמדת הלח הוא עושה הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית ושמינית ואחד משמונה בשמינית וזהו קורטוב ולעביד נמי קביים ב)אתי לאיחלופי בתרקב אלמא טעו אינשי תילתא אי הכי קב נמי לא ליעביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב אלא קביים היינו טעמא דלא עביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב אלמא טעי איניש ריבעא אי הכי חצי תומן ועוכלא לא ליעביד אמר רב פפא מדות קטנות בקיאי בהו אינשי שלישית ההין רביעית ההין לא ליעביד ג)כיון דהוו במקדש לא גזרו בהו רבנן במקדש נמי ליגזור א)כהנים זריזין הן: ב) אמר שמואל ד)אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יתר משתות: ג) ה)והמשתכר אל ישתכר יותר משתות אין מוסיפין על המדות יותר משתות מ"ט אילימא משום אפקועי תרעא שתות נמי לא אלא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח ד) ואמר ה) רבא ו)כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונה חוזר אלא דלא ליהוי פסידא לתגרא פסידא הוא דלא ליהוי ליה רווחא לא בעי ו) זבן וזבין תגרא איקרי ז) אלא אמר רב חסדא שמואל קרא אשכח ודרש °והשקל עשרים גרא עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם

מנה

רש"י

ליה בהדייהו דהיינו תומן אבל שמינית לשון נקבה היינו שמינית הלוג והיינו דקתני לקמיה גבי לוג רביעית ושמינית אבל הכא גבי קב גרס רובע ותומן והתומן חצי לוג ג' בילים וחצי תומן בילה ומחצה: ועוכלא אחד מחמשה ברובע הקב. כלומר אחד מה' בלוג היינו בילה וחומש בילה שהלוג ו' בילים וכן פירש רבינו חננאל ועיקר והשתא לא עדיף חצי תומן על עוכלא כי אם חומש שחצי תומן בילה ומחצה שהן ז' חומשין והאי חומש דהיינו ה' חומשין וה' חלאי חומש והעוכלא היא בילה וחומש בילה דהיינו ו' חומשין שהן ד' חומשין וד' חלאי חומש נמצא חצי תומן יתר על עוכלא חומש וחצי חומש בילה ואשתכח דלא עדיף מיניה ריבעא אלא חומשא והכי פרכינן לקמן חצי תומן ועוכלא לא נעביד דכיון דטעו אינשי בריבעא כ"ש דטעו בחומשא: הין. י"ב לוג הוא דהיינו נמי תרקב: חצי ההין. היינו חצי תרקב: שלישית ההין. דהיינו קב לקמיה מפרש למה התקינו: רביעית ההין. היינו שלשה לוגין והא דלא עביד נמי חצי רביעית ההין דהיינו לוג ומחצה משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש דהיינו ב' לוגין ואמרי' לקמן דבריבעא טעו אינשי: ולוג. היינו נמי רובע הקב דלעיל: וחצי לוג. היינו תומן דיבש: ורביעית. היינו חצי תומן דאמרן לעיל בילה ומחצה: ושמינית. היינו חצי בילה ורביע בילה אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן כל כך אלא נמכר באומד או במשקל אם דבר יקר הוא: וחצי שמינית. גרסינן בתוספתא וזהו קורטוב הנזכר בהרבה מקומו' מ'שאה חסר קורטוב שנפל לתוכו קורטוב יין בפ"ב דחולין (דף כו.) ובפ"ק דמכות (דף ג:): וליעביד נמי קביים. דליהוי שלישית הסאה כי היכי דתקון שלישית ההין: ומשני אתי לאחלופי בתרקב. דהוא שלשה קבין וגדול שליש מקביים וימדוד לו מוכר בקביים תחת תרקב: בחצי תרקב. דהיינו קב וחצי ואינו פחות מקביים שליש אלא רביע ואתי למיטעי: נראה בעיני דה"ג אי הכי חצי תומן ועוכלא לא ניעביד. שהחצי תומן אינו גדול אפי' רביע כי אם חומש כדפרישית לעיל וכ"ש דאתי למיטעי: בקיאי בהו אינשי. שמתוך קטנותו יודעין בהו לשער כמה מחזיק ולא אתי לרמות: רביעית ההין. פחותה משלישית ההין רביע ואתי למיטעי: כיון דהוו במקדש. כדאמרן לעיל (דף פו:) שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש דהיינו חצי ושלישית ורביעית ההין: אין מוסיפין על המדות כו'. אם באו אנשי העיר להוסיף על כל המדות בין גדולות בין קטנות לפי חשבון אחד מכור עד רביעית ולשבר מדות הראשונות דלא ליתי למיטעי אין מגדילין כי אם שתות יותר שמי שהחזיק ה' בילים יחזיק עתה ו' וטעמא מפרש לקמיה: והמשתכר. כגון חנוני הקונה יין ופירות מן הסיטון הרבה ביחד כדי למכור מעט מעט אל ישתכר יותר משתות [וכגון שלא הוקר השער אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפליים כפי שהשער הולך ותקנת חכמים היא זו שלא ישתכר יותר]: משום אפקועי תרעא. שמביאים תבואה לכאן כשיראו שהוסיפו המדות יוקירו ומשככם היוקר מוקירין יותר מכדי תוספת: שתות נמי לא ליעביד. משום האי טעמא גופיה: אלא. להכי אין מוסיפין יותר משתות משום דאותו מכר דהוי עכשיו אונאה אין שניהם חוזרין כשאין מוסיפין אלא שתות: ליהוי ביטול מקח. אם נוסיף יותר על שתות ולא נכון לעשות תקנה שיבטלו על ידה המכירות והיכי דמי כגון החמרים שמביאין תבואה לכאן רגילים ליתן ה' קבין בס' [דינר] וכשהוסיפו המדות שתות והן לא ידעו יתנו כמו כן ה' קבין בה' דינר ונמצא שנתאנה שתות דו' קבין יש בהני ה' ויחזור לו פשוט ויהיה המכר קיים אבל אם הוסיפו על החמשה קבין קב וחצי הרי נתאנה יתר משתות ובטל המקח: והאמר רבא כו'. ואפילו אם יוסיפו על המדות פחות משתות ליהוי ביטול מקח: כל דבר שבמדה. שהטעה במדה אפילו פחות מכדי אונאה דהיינו פחות משתות דהוי מחילה בחפץ הנמכר באומד הכא חוזר משום דטעות גמור הוא ושניהם נמי חוזרין אלא משום דפחות מכדי אונאה הוי מחילה לגמרי לא נתכוין רבא אלא לאפוקי ממחילה ומיהו מקח טעות הוי לחזור שניהן דהא לרבא לית ליה חזרה במי שנתאנה טפי מן המתאנה דפסק רבא בפרק הזהב (ב"מ דף נ.) הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה אבל בפחות משתות הוי מחילה וביותר משתות שניהן חוזרין: דלא ליהוי פסידא לתגרא. שבא מעיר אחרת ואמרן דמשתכר שתות ובשלא הוסיפו כי אם שתות והוא לא ידע ומכר כמו שהיה רגיל עד עכשיו לא איבד כי אם שתות שהיה לו להרויח ולא הפסיד מקרן שלו כלום אבל אם הוסיפו יותר משתות אית ליה פסידא מקרן שלו: ומתמה גמרא פסידא הוא דלא ליהוי ליה. כלומר להכי חשו דלא יפסיד מקרן שלו כלום אבל לריוח שלו לא חשו חכמים אם לא ירויח: זבן וזבין תגרא איקרי. בתמיה משל הוא וכי לכך קנה התבואה רחוק מכאן שיתננה כאן באותן דמים כדי שיקרא תגר ולהרויח אינו חושש הא ודאי אין לך פסידא גדולה מזו שטורח ואוכל ואינו מרויח והכי הוי להו למימר אין מוסיפין על המדות שתות כי אם פחות משתות כדי שירויח התגר פורתא: קרא אשכח. דאמר מוסיפין שתות והלכך מותר להוסיף שתות דלא חיים קרא אתגר אם יטעה בתוספת ולא ירויח ומיהו יותר משתות אין מוסיפין משום פסידא דתגרא שהרי לא התיר הכתוב [כן נראה הטעם בעיני]: השקל. סלע: עשרים גרה. מעות קטנות שיש מהן ה' בדינר: עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. שלש חשבונות הללו ביחד המנה יהיה לכם ויש לומר דיש מקומות שהמנה חמשה עשר סלעים ויש חמשה ועשרים לכך נאמר שלשת המנים הללו המנה של קודש יהיה לכם:

תוספות

במקדש נמי לגזור. אע"פ שהיו צריכין למדוד שלישית ההין לאיל ורביעית לכבש יכולין היו למדוד בלוגין לחצי הין ששה לוגין לשלישית ההין ארבעה לוגין לרביעית שלשה לוגין:

והשקל עשרים גרה. תימה והא כ"ד גרה הוי דגרה הוי מעה כתרגומו עשרים גרה עשרין מעין (שמות ל) ואמרי' (קדושין יא: יב.) דסלע ד' דינרים ושש מעה כסף דינר הוי כ"ד ואומר ר"ת דבימי חכמים הוסיפו שתות על הסלע דמעיקרא לא היה רק עשרים גרה והוסיפו עליו ד' גרה ולר"י נראה דיחזקאל הוסיף ד' גרה על הסלע ולעולם המנה של חול כ"ה סלעים ושל קודש נ' אלא שבתחלה היה השקל עשרים והוסיף עליו ד' גרה וה"ק קרא והשקל שהיה תחלה עשרים גרה ומאותם שקלים יהיה לכם המנה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל והיינו ששים שקלים בין הכל ולא איירי בשקלים שניתוספו שמאותם לא היה המנה אלא חמשים כפלים של חול (א) כשקלים שהיו קודש שהוסיף והא דנקט קרא חשבון זה ולא רצה לכלול ששים שקלים יחד אומר ר"ת לפי שהיה להן משקלות אחת שליש מנה של קודש ואחת מנה של הדיוט ואחת של רביע מנה של קודש כמו שתרגם יונתן וסלעים עשרין מעין תלתות מנין עשרים סלעים מנה דכספא כ"ה סלעים רביעית מנין ט"ו סלעין כולהו שיתין מנא רבא דקודשא יהא לכון ולפי' ר"י קשיא דאין התרגום משמע כדבריו שאם יפרש תלתות מניא דהשתא הוי עשרים סלעים שמקודם א"כ כמו כן יפרש מנא דכספא של חול של עכשיו הוי עשרים וחמש סלעים של קודש לכן וזה אינו דהוי פלגים של קודש לכן ורש"י פי' בפירוש יחזקאל דמנא דכספא כ"ה סלעים מיירי במנה של חול שהיה קודש מכמע שרולה לומר כפי' ר"י שנשתנה מנה של חול וקשיא דלמה ליה למינקט מנה של קודש כיון שהיו אותו דאם לא היו אותן שלשה משקלות באותה שעה היה לו לכלול ששים שקלים יחד והר"ר משולם אומר דנקט קרא חשבון זה כנגד ברכת כהנים ביברכך יש ט"ו בואר כ' בישא כ"ה ושמא במדרש הוא כך ויש ליתן טעם שלפי שמתברכין ישראל בנתינת שקלים עשה יחזקאל חשבון זה בשקלים:

רבינו גרשום

עוכלא. אונקרא וחצי וקורין אותו חצי ירדנו והיינו אחד מח' ברובע דבין שלם לפלגא לא טעו אינשי: ומקשי' וליעבד נמי קביים. אמאי עביד חצי תרקב ולא קביים: ומשני משום דלמא אתי לאחלופי קביים בתרקב: אי הכי. דחיישי' דטעי בתלתא: קב נמי לא ליעבד דאתי לאחלופי בחצי תרקב. דשלישית גדול חצי תרקב מקב דחצי תרקב היינו קב וחצי. אלא מדה דקביים גדולה מחצי תרקב רביע אלמא טעו אינשי בריבעא: אי הכי. דטעי ברביע: תומן ועוכלא לא ליעבד. דמשום דאתי לאיחלופי תומן בעוכלא דתומן גדול בעוכלא רביע דתומן ב' אונקיות ועוכלא אונקא וחצי נמצא דתומן גדול מעוכלא רביע: שלישית ההין ורביעית ההין לא ליעבד. משום דאתי לאיחלופי שלישית ברביעית הואיל דברביע טעי אינש (ורביע פחתו מדה): כהנים זריזין הן. ולא אתי לאיחלופי במקדש אבל בעלמא דאין זריזין לא: אילימא משום דאתי לאפקועי תרעא. דאי אתי לאוסופי על המדות יותר משתות קא מפקיע לשערים לפי כי המוכר (בכי המוכר) שקנה המדה בה' פשיטות רוצה להרויח עליו השתות כדאמר לעיל המשתכר אל ישתכר יותר משתות ועכשיו אם מוסיף על המדה שמגדילין אותה יותר משתות ויראה שאין המדה מלאה מאותה מדה(א) שקנה ה' פשיטי אם מלאה יתייקר מן אותן דמים וקאתי לאפקועי שערים ולייקר אותה מכמות שהיו רגילין לקנותה קודם לכן: אי הכי מאי חזית מיותר משתות. אפילו שתות נמי לא יוסיף דמצי למימר הכי נמי משום אפקועי תרעא: אלא משום אונאה. אין עושין יותר על שתות דאי הוה מוסיפין יותר משתות ונתן לו במדה ישנה והוא קצץ עמו מדה חדשה הוי ביטול מקח דיותר על שתות בטל מקח ויכול לחזור בו מי שנתאנה אבל שתות מוסיפין דלא ליהוי בטול מקח אלא מחזיר אונאה: והאמר רבא כל דבר וכו'. א"א מש"ה אין מוסיפין יותר על שתות: דלא ליהוי ליה פסידא לתגר. והא הוי ליה בתמיה וכי לכך הוא עשוי תגר דיקנה וימכור בלא ריוח: דזבן וזבין תגר איקרי. ואין צריך ריוח אחר: אלא. ודאי בדין הוא שאין מוסיפין אפי' שתות שלם כדי שירויח בו התגר מקצת דאמר שמואל שתות קרא אשכח ודרשו דעד שתות רשות אבל מפני תקנת חנוני פותחין: והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל צרוף שקלים הללו ביחד באו ששים שקלים בשקלים. ולכל שקל ושקל ד' דינר הרי לפנה מאתן וארבעין דינר וכך היה שיעור מנה של קודש והמנה של חולין אינו כ"א כ"ה סלעים שהן ק' דינר. ואיכא למישמע מהכא תלת: א"א

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ז סמג לאוין קנב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ד:

קמב ג מיי' שם הל' ז:

קמג ד מיי' פ"ח מהל' גניבה הל' יז סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף טו:

קמד ה מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' א סמג לאוין קע טוש"ע שם סעיף כ:

קמה ו מיי' שם פט"ו הלכה א ועיין בהגהות סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף א:

מסורת הש"ס

א) [שבת כ. וש"נ]: ב) [מנחות עז.]: ג) [מנחות שם ב"מ מ:]: ד) קדושין מב: ה) [קדושין שם, ע. ה'] מנחות עז.: ו) [ב"מ מ:]: ז) [מנחות שם בכורות ה.]:

תורה אור

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והשקל וכו' כשקלים של חול אלא איירי בשקלים שהיו קודש:

א)מנה מאתן וארבעין הוו אלא שמע מינה תלת ש"מ מנה של קדש כפול היה ושמע מינה מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות ושמע מינה שתותא מלבר רב פפא בר שמואל תקין כיילא בר תלתא קפיזי אמרו ליה והא אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות אמר להו אנא כיילא חדתא תקיני שדריה לפומבדיתא ולא קבלוה שדריה לפאפוניא וקבלוה וקרו ליה ב) רוז פפא (סימן אוצרי פירות אין אוצרין ואין מוציאין ואין משתכרין פעמים בביצים מתריעין ולא מוציאין) תנו רבנן ג) אוצרי פירות ומלוי ברבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים עליהן הכתוב אומר °לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה וכתיב °נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם אוצרי פירות כגון מאן אמר ר' יוחנן כגון ד)שבתי אצר פירות אבוה דשמואל מזבין להו לפירי בתרעא חרפא כתרעא חרפא שמואל בריה משהי לפירי ומזבין להו בתרעא אפלא כתרעא חרפא שלחו מתם טבא דאבא מדברא מ"ט תרעא דרווח רווח אמר רב עושה אדם את קבו אוצר תניא נמי הכי ה) אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנין וסלתות אבל תבלין כמון ופלפלין מותר במה דברים אמורים בלוקח מן השוק אבל במכנים משלו מותר ומותר לאדם לאצור פירות בארץ ישראל ג' שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובשני בצורת אפי' קב חרובין לא יאצור מפני שמכנים מארה בשערים אמר ליה רבי יוסי בר' חנינא לפוגא שמעיה פוק אצר לי פירי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ת"ר ו) אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות ר' יהודה בן בתירא מתיר ביין מפני שממעט את התיפלה וכשם שאין מוציאין מארץ לחו"ל כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא ורבי מתיר מהיפרכיא

מה׳פרכיא להיפרכיא ת״ר א) ג׳אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אמרו עליו על ר׳ אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ושמן ביין סבר לה כר״י בשמן באתריה דר׳ אלעזר בן עזר׳ה ג׳שביח מישחא ת״ר ד׳אין משתכרין פעמים בביצים אמר מרי בר מרי פליגי בה רב ושמואל ה׳חד אמר על חד תרי ו׳חד אמר תגר לתגרא ת״ר ז׳מתריעין על פרקמטיא (א) ואפי׳ בשבת א״ר יוחנן ח׳כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל אמר רב יוסף ט׳והוא דזל וקם עשרה בשיתא ת״ר ב) י׳אין יוצאין מארץ לחו״ל אא״כ עמדו סאתים בסלע א״ר שמעון אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח כ׳אבל בזמן שמוצא ליקח אפי׳ עמדה סאה בסלע לא יצא וכן היה ר״ש *בן יוחאי אומר ל׳אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו ומפני מה נענשו מ׳מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ *שנאמר נ׳ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי מאי הזאת נעמי א״ר יצחק אמרו חזיתם נעמי שיצאת מארץ לחו״ל מה עלתה לה וא״ר יצחק אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בעז והיינו דאמרי אינשי עד דלא שכיב שיכבא קיימא ג) מנו בייתיה אמר רבה בר רב ד) הונא אמר רב אבצן זה בעז מאי קמ״ל כי אידך דרבה בר רב הונא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו שנאמר ס׳ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את ישראל שבע שנים ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר כודנא עקרה במאי פרעא לי (ב) תאנא וכולן מתו בחייו והיינו דאמרי אינשי בחייך דיל׳דת שיתין שיתין למה ליך איכפל ואוליד חד דמשיתין זריז (סי׳ מלך אברהם עשר שנים שנפטר נתנשא לבדו) אמר רב חנן בר רבא אמר רב אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון בן עמינדב הן מאי קמ״ל שאפי׳ מי שיש לו זכות אבות אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ להוצה לארץ ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אמיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו אמיה דהמן אמתלאי בת עורבתי וסימניך ה) טמא טמא טהור טהור אמיה דדוד נצבת בת עדאל שמה אמיה דשמשון צללפונית ואחתיה ו) נשיין למאי נפקא מינה לתשובת המינים ואמר רב חנן בר רבא אמר רב עשר שנים נחבש אברהם אבינו שלש בכותא ושבע ז) בקרדו ורב דימי מנהרדעא מתני איפכא אמר רב חסדא עיברא זעירא דכותא זהו אור כשדים ואמר רב חנן בר רבא אמר רב אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו

מהיפרכיה. אחרונה של א״י להיפרכיא ראשונה של סוריא דכיון דסמוכים כל כך מותרין: אין משתכרין. לקנות יין ושמן וסלתות מבעה״ב למכור בשוק אלא בעה״ב עצמו ימכור לצריכין כמו שימכור לחנוני ומיהו לקנות חטין ולעשות פת מותר דכיון דאיכא טירחא שרי אבל למכור הדבר בעין כמו שקונה אותה מבעה״ב אסור דהא בעה״ב נמי מצי מזבין ליה בלא טורח: סבר לה כר״י בן בתירא. הלואי שיוקיר ולא יקנו ממנו: פעמים. לקמיה מפרש: בביצים. נ״ל משום דבילים אין בהם חיי נפש כל כך וגם טורח מרובה וריוח מועט הוא לעני המחזר בעיירות לקנות בילים ולכך התירו לו להשתכר יותר משתות: על חד תרי. מה שלקח בדינר לא ימכור בשני דינרים: תגר לתגרא. אלא תגר ראשון ימכור לצריכין אבל לא לתגר אחר דיש כאן ריוח שתי פעמים לתגר ראשון ולתגר שני ומוקירן יותר מדאי אבל בשאר דברים מותר שאם יוקיר זה ימצא אחרים שימכרו בזול: מתריעין. בתפלה: על פרקמטיא שהוזלה. הבגדים טובים שהוזלו דאין כאן הפסד לעניים אם יוקירו: והוא דזל. כל כך דקים עשרה בגדים בדמי שיתא שהוזלו קרוב למחצה: אין יוצאין כו׳. שמפקיע עצמו מן המצות: מתה אשתו של בועז. ולאשמועינן אתא שהקב״ה מקדים רפואה למכה ויש לו לאדם לבטוח בהקב״ה: עד דלא שכיב שיכבא. קודם שימות המת: קיימא מנו בייתיה. עומד ומזומן כבר הממונה על ביתו ועומד במקומו: אבצן. מן השופטים הוא בספר שופטים: מאי קמ״ל. מה ריוח יש בדבר ומה אנו למידין שום מלוה מכאן· כדרבה בר רב הונא כו׳. דקאמר שכל בניו [של אבצן] מתו בחייו ומדקאמר אבצן זה בועז וכתב בבועז שנשא רות ואע״פ שהיו לו עדיין בנים הרבה אשמעינן (יבמות סב:) שאם נשא אדם אשה בבחרותו ישא אשה בזקנותו כמו שעשה אבצן דהיינו בועז לפי שהיה ירא שמא ימותו בניו מאשתו ראשונה בחייו ולא יהיה לו זכר וכתיב בבקר זרע [את]זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) דמהכא נמי דרשי׳ ליה וכדמפרש קרא טעמא כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה וגו׳ אבל אי לא אמר לן אבצן זה בועז הוה אמרי׳ אבצן לא נשא אשה אחרת ובועז נמי מטולם לא היו לו אשה ובנים עד שלקח רות: מאה ועשרים משתאות. לששים בנים ובנות: לכל אחד ב׳ סעודות. סעודת אירוסין שהיא מלוה כדאיתא בפסחים (דף מט.) וסעודת נשואין כל שבעת ימי המשתה קרי סעודה אחת יש לשוטות אחרים ואין בהן ממש: כודנא עקרה. פרדה עקרה: במאי פרעא לי. אין לו בנים שיזמין לי לסעודתן: וכולן מתו. ולא גרס תנא ומסקנא דמלתא דרבה בר רב הונא היא והכי הוה קים להו: בחייך דילדת שיתין. שסופן למות: למה ליך. מה בלע בלידתן: איכפל. ונשיב אשה אחרת: ואוליד חד דמשיתין זריז. והיינו עובד שהוליד בועז מרות ויצא ממנו דוד מלך ישראל ואיכא דפתרי ליה בשמשון דזריז משיתין דאבצן ולא נהירא כלל: ושלמון. אבי בועז כדכתיב ושלמון הוליד את בועז: ופלוני אלמוני. משמע ליה שם הגואל כדכתיב סורה שבה פה פלוני אלמוני: בני נחשון. כדכתיב ונחשון הוליד את שלמון ושלמון הוליד וגו׳: זכות אבות. אלימלך בן נחשון שהיה נשיא ותסיד: אימיה דאברהם כו׳. לפי שאמותן של יצחק ויעקב הוזכרו צריכין אנו לידע שם אם אברהם ואגב גררא נקט אימיה דהמן לפי שאמותיהן שוין: כרנבו. כרים מלאן טהורין הן ואברהם טהור. עורב טמא הוא והמן נמי טמא היה: אימיה דדוד. לפי שכל אמהות של מלכים כתובות בנביאים הוצרך לפרש גם אם דוד: אימיה דשמשון. משום דאיירי בה קרא טובא וכתיב נמי לאביו ולאמו לא הגיד הוצרך לפרש שכל הדברים האלו שואלין המינים מה טעם אין אנו יודעין שמותן · ואחתיה נשיין. כך שמה ואגב גררא דאימיה נסבה: לתשובת המינים. ששואלין לנו יותר באלו מנשים אחרות כדפרישית טעמא ואנו משיבין להן שמסרו לנו הנביאים בעל פה: נחבש. שחבשו נמרוד ובאגדה ראיתי דתרח אביו חבשו בשביל שהיה מאבד צלמיו: כותא וקרדו מקומות הן וכל זה להודיע חיבתו של אברהם אבינו: עיברא זעירא. כך שמו וזהו אור כשדים שהושלך שם אברהם אבינו והרואה צריך לברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה כדתנן בהרואה (ברכות דף נד.): מנהיגו

חד אמר על חד תרי. וא״ת מאי איריא ביצים אפי׳ שאר דברים נמי כדאמרי׳ (לעיל דף צ.) המשתכר אל ישתכר יותר משתות ותירץ ריב״ם דמיירי אפי׳ טרח דהיכא דאיכא טירחא יכול להשתכר יותר משתות כדאמרי׳ במפקיד (ב״מ דף מ:) איכא טירחא ודמי ברזנייתא ולרשב״א נראה דהכא מיירי אפי׳ בבילים שאינו לוקח מן השוק אלא מתרנגולת שבביתו דכי האי גוונא בשאר דברים שרי:

אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח כו׳. תימה אם אינו מוצא ליקח אפי׳ אלף סאה בסלע מה יעשה כיון שאינו מוצא ליקח:

הדרן עלך המוכר את הספינה

מסורת הש״ס

א) [תוספתא ע״ז פ״ה]: ב) [תוספתא שם]: ג) ג״י הערוך מנוביתיה נפיכה אחת ופי׳ המאמנה לביתו וי״א מקוננת: ד) נ״א יצחק: ה) [קדושין ע:]: ו) נ״א נשיק: ז) [ג״י ערוך כרדו]:

[בתוספתי לית׳ בן יוחאי]

[רש״א מוחק שנאמר]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ על פרקמטיא שהוזלה ואפי׳ בשבת: (ב) שם במאי פרעא לי וכולן כנ״ל ותיבת תאנא נמחק:

עין משפט נר מצוה

קנד א מיי׳ פי״ד מהל׳ מכירה הלכה ח ועיין במ״מ סמג עשין עב טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעיף כו:

קנה ב ג מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעיף כג:

קנו ד ה ו מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע שם סעיף כב·

קנז ז ח ט מיי׳ פ״ב מהל׳ תענית הל׳ יד טוש״ע א״ח סי׳ תקעו סעיף י:

קנח י כ ל מ מיי׳ פ״ה מהל׳ מלכים הלכה ט סמג לאוין רכ:

רבינו גרשום

מהיפרכיא להיפרכיא. כלומר מפלך אל פלך משום דסמכי אהדדי וכעיר עצמה דמיין: ביין סבר לה כר׳ יהודה בן בתירא. דלמעט את התיפלה מותר: שכיח משחא טפי. ואע״ג דמשתכר לא מפקע השער כלום: חד אמר אין משתכרין בביצים פעמים. דאין משתכרין בביצה שני ביצים: וחד אמר תגר לתגרא. שלא ימכרנה חנות אחד לחנות אחר שישתכח ב׳ פעמים בביצים: מתריעין על הפרקמטיא. כעין שרגילין להתריע על עצירת גשמים כך מתפללין ומתריעין על הפרקמטיא שלא תיזול משום דאיכא הפסד בעלי בתים: והוא דזל וקם י׳ בשיתא. שהיו נותנין י׳ בגדי פשתן באותן דמים שקנו ו׳ דהשתא איכא הפסד גדול מש״ה מתריעין: אין יוצאין.א)מפני רעב מא״י לחוצה לארץ אא״כ נתיקרו החטים שעמדו סאתים בסלע דודאי רעב ויוצאין: אפי׳ עמדה סאה בסלע. דיוקר גדול הוא לא יצא: מה עלתה לה שאין בידה כלום: קיימא מנו בייתיה. איכא דאמרי מי שיתמנה במקומו בביתו ומשל הוא. כלומר עד שלא מתה אשתו של בועז היתה רות מזומנת שקמה תחתיה: ואמר המור״ה מנו בייתיה. היינו מקוננות שמקוננת לה ויושבת במקומה: ב)שעשה ל׳ בניו ול׳ בנות. שהי׳ לו. ששים משתאות משנולדו. ובשלחן חוצה לבנותיו עשה ל׳ משתאות וכשהכניס בניו לחופה עשה ל׳ משתאות. הרי כאן ק״כ ג)משתאות: אמר אבצן למה איזמנינן. הא אין לו בנים שיזמנני לחופתן שהוא כפרדה עקרה שאין לה בנים: מתו בחייו. של אבצן: בחייך ילדה איתתך [שיתין שיתין למה ליך] ואיכפיל ת.וליד חד דטב דמשיתין זריז. כנגד מנוח אמר שהיה לו שמשון שהיה טוב מששים בנים הללו לפי שהיה אומר כך אבצן אירע לו כך. ואית דמפרשי ליה כנגד אבצן ממש שהיו לו ששים בנים וכולם מתו בחייו ואח״כ היה לו בן שיצא ממנו דוד מלך ישראל שהיה טוב מכולן: וסימן לנירדסא טמא טמא. אמתלא שהיתה אמו של המן שהיה טמא היתה בת עורב שהוא טמא: טהור טהור. בת כרנבו כמו כרים שהן טהור היא היתה אמו של אברהם: לתשובת המינין. שידעו ויכירו שלא נכחד דבר מתלמידי הכמים: כותא וקרדו· מקומות הן: עיב־ר זעירא. אותו מעבר קטן: שאבד

א) אולי צ״ל אין יוצאין מפני היוקר מא״י לחו״ל וכו׳ דוודאי יסי׳ רעב ויוצאין. ב) נראה דחסר כאן וצ״ל מאה ועשרים משתאות. שעשה לל׳ בניו ול׳ בנותיו שהי׳ לו. ששים משתאות משנולדו. ג) מפי׳ רבינו הלזה נראה דלא גרים בגמ׳ אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו וגם מפי׳ הרשב״ם ד״ה לכל אחד נראה קצת דלא הי׳ גורס כן ודו״ק.

עין משפט
נר מצוה

קנט א מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט סמג לאוין רכ:

רבינו גרשום

שאבד קברניטה. הספן המנהיגה: ריש גרגותא. שממנו ה על הדולין: משכי. פוסקין לו אותו שררות: שאפי' מצאו מחלון וכליון סובין. שיוכלו להתפרנס לא היו יוצאין מא"י לחו"ל: שנאמר בזעקך יצילוך קבוציך. כלומר כשתזעק ותתפלל על קבוציך הנקבצים עמך בעירך מיד אתה נענה ותהיה אתה ניצול עמהן שזכותן מסייעתך: אמר ר' יוחנן לא שנו. דאין יוצאין אלא מעות בזול ופירות ביוקר: נהירנא. כלומר זכור אני: מדלית איסר. שלא היה להן מעות ליתן: למדנח קרתא מריח פיתא. שלא היו רוצין להשכיר עצמן לאחרים למזרח העיר מפני כי רוח מערבית קשה הוא והיה מוליך רוח הפת למזרח העיר והיו פועלין מריחין ריח הפת ומצטערין שלא היה להן מה לאכול ומתים ברעב: על דרעוהי. מרוב זבת חלב ודבש: חוטא דמשחא. מרוב שמניות שבו: וכתיב בדברי הימים יואש ושרף שנתיאשו מן הגאולה. שלא בטחו בהקב"ה שיגאלם מן רעב: שנתחייבו שריפה למקום. על שיצאו מא"י ומתו מזי רעב: שנעשו עצמן כחולין. שיצאו מארץ קדושה: עתיק יומיא. זה המקום שגזר ואמר עליהן שיתגלגלו בגלגול זה שיצא מהן דוד: ותמה המור"ה. א) כל אלו בפסוק אחד שנצרו שבועת אביהם שלא שתו יין שהיו ב) סנהדרין למלך במלכותו: לאמה של מלכות זו רות שיצא ממנה מלכות: בלא רצינתא. שלא יאכלוה תולעים: בלא שדיפא. כמו שדפון: עד שתבא מאליה. שלא תהיו מתאוים לחדשה לפי שאותה שתחת ידיכם טובה היא שלא ואכלוה תולעים ואינו כלה: מפני ישן שרע. שנלקית בשדפון. עד שתבא מאליה. שלא תחושו לחדשה מפני הישנה שהוא טובה: ומנין. שהיא טובה: ת"ל ג) ישן נושן. כלומר היאך נוציא זה הישן הטוב מפני החדש:

דרן עלך המוכר את הספינה

א) נראה דחסר כאן איזה תיבות וצ"ע. ב) נראה מזה שגי' אחרת היה לו בגמ' בכאן. ג) אולי צ"ל ת"ל וישן מפני חדש תוציאו כלומר וכו'.

מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטא *והמתנשא לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר רב אפי' ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה אמר רב חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה חס ושלום שאפי' מצאו סובין לא יצאו ואלא מפני מה נענשו שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו שנאמר בזעקך יצילוך קבוציך אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות ביוקר אפי' עמדו ארבע סאין בסלע יוצאין (סימן סלע פועל חרובא טליא אמרין) *דאמר ר' יוחנן נהירנא כד הוו קיימין ארבע סאין בסלע והוו נפישי נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר ואמר רבי יוחנן נהירנא כד לא הוו מיתגרין פועליא למדנח קרתא מריח פיתא מייתין ואמר רבי יוחנן נהירנא כד הוה בצע ינוקא חרובא והוה נגיד חוטא דדובשא על תרין דרעוהי ואמר ר' אלעזר נהירנא כד הוה נטיל עורבא בשרא ונגיד חוטא דמשחא מריש שורא ועד לארעא ואמר רבי יוחנן נהירנא כד הוו מטיילין טליא וטלייתא בשוקא כבר שית עשרה וכבר שב עשרה ולא הוו חטאן ואמר ר' יוחנן נהירנא כד הוו אמרין בי מדרשא דמודי להון נפיל בידיהון דמתרחיץ עליהון דיליה דילהון: כתיב מחלון וכליון וכתיב יואש ושרף רב ושמואל חד אמר מחלון וכליון שמן ולמה נקרא שמן (*שרף ויואש) יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום והד אמר יואש ושרף שמן ולמה נקרא שמן מחלון וכליון מחלון שעשו גופן חולין וכליון שנתחייבו כליה למקום תניא כמאן דאמר מחלון וכליון שמן דתניא מאי דכתיב ויוקים ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם והדברים עתיקים ויוקים זה יהושע שהקים שבועה לאנשי גבעון ואנשי כוזיבא אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע ויואש ושרף אלו מהלון וכליון ולמה נקרא שמן יואש ושרף יואש שנתיאשו מן הגאולה שרף שנתחייבו שריפה למקום אשר בעלו למואב שנשאו נשים מואביות וישבי לחם זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהוד' והדברים עתיקים דברים הללו עתיק יומיא אמרן [דכתיב מצאתי דוד עבדי וכתיב שתי בנותיך הנמצאות]: המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שם המה היוצרים אלו בני יונדב בן רכב שנצרו שבועת אביהם יושבי נטעים זה שלמה שדומה לנטיעה במלכותו וגדרה זו סנהדרין שגדרו פרצותיהן של ישראל עם המלך במלאכתו ישבו שם זו רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה שנאמר וישם כסא לאם המלך וא"ר אלעזר לאמה של מלכות ת"ר ואכלתם מן התבואה ישן בלא סלמנטון מאי בלא סלמנטון רב נחמן אמר בלא רצינתא ורב ששת אמר בלא (א) שדיפא תניא כותיה דרב ששת תניא כותיה דרב נחמן תניא כותיה דרב נחמן ואכלתם ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שכלה ת"ל עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה תניא כותיה דרב ששת ואכלתם מן התבואה ישן יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני ישן שרע ת"ל עד בא תבואתה עד שתבא תבואה מאליה ת"ר ואכלתם ישן נושן מלמד שכל המיושן מחבירו הוי יפה מחבירו ואין לי אלא דברים שדרכן לישנן דברים שאין דרכן לישנן מנין ת"ל ישן נושן מכל מקום וישן מפני חדש תוציאו מלמד שהיו אוצרות מלאין ישן וגרנות מלאין חדש והיו ישראל אומרים היאך נוציא זה מפני זה אמר רב פפא כל מילי עתיקא מעליא לבר מתמרי ושיכרא והרסנא:

הדרן עלך המוכר את הספינה

(מנהיגו) קברניטא. המוליך את הספינה: ריש גרגותא. שר הממונה על הבורות מי ידלה ממנו היום להשקות שדותיו ומי למחר ושררה קטנה היא ומדכתיב לך ה' הממלכה והמתנשא יליף לה כלומר על ידך המתנשא לכל דבר אפי' לגרגותא לראש הוא על פיך: בזעקך ילילוך קבוליך. ע"י שתזעק לקבץ הנדחים תנצל: אבל מעות ביוקר. שהפרקמטיא זלה אמדיולאין כדמפרש טעמא לקמיה: נהירנא. זכורני: מדלית איסר. לקנות בו לחם: מריח פיתא מייתין. שרוח מערבית מנשבת ומביאה ריח הפת שהוא טוב מאד למזרח העיר ומייתין מתוך ריח טוב מרובה כן נראה בעיני ויש מפרש מתוך תאות רעבון: מטיילין. משחקין: טליא וטלייתא. נער ונערה: דמודי להון. לעובדי כוכבים מתרצה להן במה שאומרים נפיל בידיהון אלא כל דבריהן יסתור: דמתרחיץ. בוטח שע"י שמתגלה להן נוקחין כל מה שיודעין משלו כדכתיב בחזקיה ויראם את [כל] בית נכאתו וגו' (מ"ב כ): יואש ושרף. בדברי הימים: שנתחייבו כליה. על שיצאו מא"י: חולין. חו"ל ארץ טמאה היא: מאי דכתיב ויוקים ואנשי כוזיבא וגו'. בני יהודה קא חשיב ואזיל בדברי הימים ואיכא למימר דכל הני דקחשיב משבט יהודה היו מצד האם או מצד האב: זה יהושע. ושמא אמו מיהודה כדכתיב גמי איש יהודי אמו מיהודה (מגילה דף יב:): ואנשי כוזיבא. הכי קאמר מי שהקים שבועה לאנשי כוזיבא דהיינו יהושע אבל אנשי כוזיבא לא משבט יהודה הם שהרי כנענים היו שכיזבו ביהושע: אלו מחלון וכליון. שהיו משבט יהודה בני אלימלך בן נחשון: שנתיאשו מן הגאולה. שיגאלם הקב"ה מן הרעב כדכתיב כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם סבורים היו שלא יפקדם: זו רות המואביה. שנקראת על שבט יהודה כלומר בנים שילאו ממנה דברים הללו. שילאו מחלון וכליון לחו"ל וע"י כך באה רות ונשאת לבועז ונולדו מלכי בית דוד: עתיק יומין אמרן. מאתו ילאו כבושים: שבועת אביהם. שלא לשתות יין ולא לבנות בתים כדכתיב (ירמיה לה): לנטיעה. הלוך וגדול כדכתיב על כסא ה' למלך: שגדרו. לעשות סייג לתורה: הכי גרסי' במלכותו של שלמה בן בנו של בן בנה. כלומר שלמה בן דוד שהוא בנו של ישי שהוא בן עובד בנה: לאמה של מלכות. שילאו ממנה כל המלכים: בלא סלמנטון. דסלמנטון אין מניח לישן התבואה אלא מרקיבה: רצינתא. תולעת המרקיב את התבואה: שדיפא. מתחממת התבואה ואין יכולה להתיישן: מצפין לחדש ט'. דהכי קאמר קרא ואכלתם מן התבואה ישן עד קרוב לימות הקציר ולא עד בכלל: שכלה. היינו ע"י רצינתא שמרקיבה ומכלה אותה: עד שתבא מאליה. שתתבשל התבואה יפה ולא יהו צריכין להקדים קציר ולעשות קליות: ישן שרע. היינו שדיפה אבל שלם הוא הגרעין אלא שמתחמם: הכי גרסי' ואכלתם ישן מלמד שכל המיושן וכו'. דמשמע ישן יאכלו ויניחו החדש להתיישן: דרכן לישנן. חטה ויין: אין דרכן לישנן. כגון מיני פירות שמרקיבין: ת"ל ישן נושן מכל מקום. שנה הכתוב להודיע שכח א"י שאפי' אותן שאין דרכן לישנן יתיישנו ויתקיימו: היאך נוציא כו'. דהכי משמע וישן מפני חדש תוציאו בעל כורחכם שלא יהיה לכם מקום להצניע החדש ואע"פ שהישן טפי מעלי יוציאוהו מפני החדש שהחדש ראוי להתיישן טפי מן הישן שכבר נתיישן: עתיקא ישן: הרסנא. דגים קטנים:

הדרן עלך המוכר את הספינה

[ברכות נח. ע"ש]

תענית יט:

הגהות הב"ח
(א) גמ' בלא שדיפא נ"ב פ"א שרפא:

[נ"ל יואש ושרף]

המוכר ^אפירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן ר"ש בן גמליאל אומר ^בזרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן: **גמ'** איתמר *המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר ^גיכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך (א) וליחזי אי גברא דזבין לנכסתא אי לרדיא ^דבגברא דזבין להכי ולהכי וליחזי דמי היכי נינהו ^הלא צריכא דאייקר בישרא וקם בדמי רדיא אי הכי למאי נפקא מינה לטרחא היכי דמי אי

רש"י

המוכר פירות · סתם ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה: וזרען · הלוקח: ולא צמחו · לא מבעיא פירות דאיכא דזבין לזריעה ואיכא דזבין לאכילה ומצי למימר לאכילה מכרתיו לך ואין כאן מקח טעות כלל אלא אפילו זרע פשתן דרוב הפשתן הנקח בעולם לזריעה קונין אותו דכיון דאיכא דזבין נמי לאכילה כדאמרינן (נדרים דף מט.) לוליבא דכיתנא לכותחא אינו חייב באחריותן דמצי למימר לאכילה מכרתיו לך דבממונא לא אזלינן בתר רובא כדשמואל בגמרא ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה אבל זרעוני גינה כגון זרע כרוב וקפלוט שאינו נאכל כלל חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני כו' הכי מפרש בגמרא: חייב באחריותן · דהוי מקח טעות והרי הוא כעלים של זית ונמצא של שקמה יין ונמצא חומץ דהוי מקח טעות וכל שכן בכאן דהתם מיהא איכא דניחא ליה בהכי ואיכא דניחא ליה בהכי אבל הכא כיון דלאכילה לא חזו ולזריעה לא חזו אין לו תקנה אלא להסקה ואפילו דמי עצים לא ישלם לו לוקח דהא לא נהנה בהם כלום וגם לא שלח בהן יד דנתחייב באחריותו וכמי שאמר לו מוכר לך זרע אותם דמי דודאי לזרע זבנינהו: **גמ'** איתמר · לקמן פריך עלה ממתניתין הלכך נקט לה הכא: ונמצא שהיה נגחן · קודם מכירה ואין ראוי אלא לשחיטה: מקח טעות · כיין ונמצא חומץ והדרי זוזי כדמפרש טעמא לקמיה דרובא לרדיא זבני: יכול לומר לו כו'. דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה: לשחיטה מכרתיו לך · דהא איכא דזבין לשחיטה ורובא לאו כלום הוא והוה ליה כי פלגא ופלגא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו לסומכוס דאמר בפרק שור שנגח *ממון המוטל בספק חולקין וקיימא לן כוותיה דסתם לן תנא התם כוותיה ה"מ כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה ואין ידוע לבית דין היאך היה המעשה אם ילדה קודם נגיחה או אחר כן ואפילו טוען חד מינייהו טענת ברי ואידך טענת שמא כדאמרינן התם וכמו סבא ויבם בנכסי ספק בפרק החולץ (יבמות דף לח.) דקיימא לן חולקין משום דאין ידוע אם בן ט' לראשון ויירשנו זקנו או בן ז' לאחרון ובנו של יבם הוא אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה הרי זה מכרן לזה סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודם לכן הכא מודה סומכוס דלא הוי ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר ההוא שטוען יפה דכיון דרובא לא כלום הוא לא היה לו למוכר לפרש אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבעינא ליה ומדלא פי' הפסיד ולא דמי ליין ונמצא חומץ (לעיל פג:) דהתם יין קתבע מיניה דמוכר בהדיא: ה"ג וליחזי אי גברא דזבין לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא · כלומר ה"ד דפליגי רב ושמואל ליחזי אי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח ורגיל לקנות שוורים לחרישה וכגון שהיו מכירין זה את זה ודאי לרדיא זבין ואפי' לשמואל ליהוי מקח טעות דכיון שמכירין זה את זה הרי כאילו פירש לו מכור לי שור לחרישה ודמי למוכר זרעוני גינה שאינן נאכלין דמסתמא חייב באחריותן: דזבין לנכסתא · כגון טבח שאינו עובד אדמה: ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי · טבח ועובד אדמה: וליחזי · אי דמי רדיא לרדיא אי דמי נכסתא לנכסתא כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי דמי רדיא יתירין הרבה על דמי שחיטה היה לנו לילך אחר הדמים ונימא הדמים מודיעים דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה בי' דינרים וניחזי אי דמי רדיא יהב ליה דהיינו כ' דינר הדמים מודיעים דלרדיא זבין והרי זה מקח טעות כמוכר יין ונמצא חומץ ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי רדיא קביל מיניה דלוקח מקחו בטל דנתאנה יתר משתות דהא לא חזי לרדיא שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה ואי דמי נכסתא יהב ליה ודאי דלנכסתא זבין ואף על פי ששוה י' דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות ונפקא מינה לטרחא כדלקמן ואמאי לימא הדמים מודיעין דהא אפילו לרבנן דאמרי בפרק המוכר את [הספינה] (לעיל דף עז:) אין הדמים ראיה הני מילי גבי מכר את הבקר וכדאוקימנא בדוכתא דקרי לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרי ליה לבקר צמד דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר צמד איכא למימר דהאי לוקח הוי מהנהו דקרי לבקר בקר והלכך קא"ל מוכר למדי מכרתי לך ולא בקר שהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכך על הלוקח להביא ראיה שהוא מאותן הרגילין לקרות לבקר צמד ומדלא מייתי ראיה מפסיד אבל הכא דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה מודו רבנן דהדמים מודיעים דכיון דידעינן בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין הלכך הדמים ראיה דכי האי גוונא נמי אמרינן התם היכי דמי אי דקרו ליה לצמד צמד כו' אלא דקרו ליה נמי לבקר צמד כולה זבין ליה אלמא היכא דכל בני העיר קורין לבקר צמד אע"פ שקורין לו לפעמים בקר אמרינן דכוליה זבין דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקרות נמי לבקר צמד כשאר בני העיר וגם הדמים מודיעין דבקר עם צמד זבן הלכך אמרי רבנן דהדמים ראיה וה"נ כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין דלרדיא זבין ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא הדמים ראיה כן נראה בעיני: דאייקר בישרא כו' · וליכא דמים מודיעין ואיכא דגרס דזל רדיא וקם כי בישרא והיינו הך: ובעי גמרא למאי נפקא מינה · פלוגתא דרב ושמואל מאחר ששוה יפה מה שנתן בו: לטרחא · טורח מכירת השור לשחטו ולמכור הבשר הלכך אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו: **ה"ד** · **דהוי** מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים: אי

תוספות

המוכר פירות. זרעוני גינה שאינם נאכלים חייב באחריותן. תימה אמאי חייב באחריותן לימא ליה מה שלא צמחו לפי שלא זרעת אותם בזמן שהיו ראוים לזריעה דהכי אמרי' בהמקבל (ב"מ דף קה:) דתנן המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה [היא] מנכין לו מן הדמים ואמר עלה ר"ל בגמ' (שם קו:) לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה [בעל הקרקע] כל (כי) [ימי] זרע זרע ליה [ואזיל] כו' ויש לומר דהתם מיירי במכת מדינה דכולהו באגי נמי לא צמחו ולית לן למימר שכל בני באגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה אי נמי הכא מיירי דאיגלאי מילתא למפרע שלא היו ראוין לזריעה כלל וכן משמע בגמרא דאיכא למאן דמחייב לשלם אפי' ההוצאה ואין סברא לחייבו כלל כל ההוצאה אלא כשלא היו ראוין כלל לזריעה וידע המוכר שלא היתה ראויה לזריעה: **וליחזי** אי דמי רדיא וכו' · דאפי' לרבנן (לעיל עז:) דאית להו דאין הדמים ראיה היינו התם דוקא דרובא דקרו לצמד צמד דרובא וחזקה מסייעין למוכר ולהכי אין הדמים ראייה להכחיש רוב וחזקה ואפי' לפי ספרים דגרסי דאיכא דקרו לצמד צמד כו' ולא גרסי רובא מכל מקום אין כח בדמים להכחיש החזקה אבל הכא דרובא לרדיא זבני ואיכא חזקה כנגד אותו רוב שהמוכר מוחזק אפי' רבנן מודו דיש לדמים ראיה לסייע לרוב או לחזקה ובהכי אתי שפיר ההיא דריש פרק המניח (ב"ק דף כז. ושם) אפילו אליבא דרב גבי הייני כד הייני חבית דקאמר לא צריכא דרובא קרו לחביתא חביתא ולכדא כדא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב דאפילו רב מודה התם דאין הולכין אחר הרוב כיון דדמים מסייעין לבעל הכד המוחזק והוא הדין דה"מ למימר התם איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בממון אחר חזקה אלא אחר הרוב אם היו דמים מסייעים לרוב אבל זה לא היה שום חידוש לרב ומיהו בלאו הכי מפרש רבינו תם דאתי אפילו כרב משום דיכול לומר המוכר ללוקח קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט דקרו לכדא חביתא וכשהתנה עמו חבית לא יתן אלא כד אבל הכא במוכר שור ונמצא נגחן אזיל בתר רובא דזבני לרדיא והוי מקח טעות דלא מצי אמר ליה מוכר ללוקח אתה מן המיעוט דזבני לשחיטה: **למאי** נפקא מינה לטרחא · לעיל בהמוכר את הספינה (דף פג:) גבי יפות ונמצאו רעות ואף על גב דאיירי שוה בשוה לא בעי מאי נפקא מינה דבהדיא מוקמינן מתניתין דהתם כשהוקרו והוזלו אך תימה דהכא אמאי לא מוקי לה הכי דנפקא מינה כגון דבשעת לקיחה אייקור בישרא וקם בדמי רדיא אבל אחר כן הוזל אי נמי כשאיכהו פחות משתות: אי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כא:

ב ב מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף כ:

ג ג ד ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' כג:

רבינו גרשום

המוכר פירות. בסתם לחברו: וזרען ולא צמחו. לפי כי מקולקלין נינהו. אפי' זרע פשתן. מכר לו דאיכא למימר דזרע פשתן לאו לאכילה קאי אלא לזריעה וידיע למוכר שפיר דלדעת דזריעה קונה לוקח אפי' הכי אם לא צמחו אינו חייב באחריותן דמצי למימר המוכר כסבור הייתי דלאכילה קבעית להו ולא לזריעה: ר"ש ב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין כלל חייב באחריותן. משום דהכא ודאי ידיע ליה למוכר דלזריעה קבעי להו וזרעוני שפירי הוה ליה לזבוני. מכלל דזרע פשתן אינו חייב באחריותן משום דאיכא דקבעי ליה לאכילה או לצורך רפואה: אתמר המוכר וכו' ומקשי' אמאי פליגי ביה רב ושמואל. ונחזי האי גברא דזבן אי לרדיא זבן לצורך חרישה א"כ מאי טעמא דשמואל הא ודאי מקח טעות הוא. ואי לצורך שחיטה זבין מאי טעמא דרב: לא צריכא בגברא דקונה להכי ולהכי שקצב ועובד אדמה הוא וקונה לרדיא ולשחיטה דהשתא ליכא למיקם עלה דמלתא. ולהכי סבירא ליה לרב דלצורך רדיא זבנה והרי זה מקח טעות. ושמואל אמר יכול לומר לצורך שחיטה זבניה: ומקשי' ולחזי אי דמי רדיא יהב מאי טעמא דשמואל ואי דמי בשרא יהב מאי טעמא דרב. ומשני לא צריכא דאייקר בשרא לאכילה וקם ברדיא: למאי נפקא מינה. הואיל דדמי חד יהיב בין לרדיא בין לשחיטה. כלומר במאי פליגי הא מצי לזבוני לצורך אכילה ולמיקני מהני דמים לרדיא. משום דטרחא יתירא ללוקח לזבניה לצורך אכילה להאי ולמיקני אחריתי ומשום הכי פליגי רב ושמואל. ומקשי' היכי דמי

מסורת הש"ס

ב"ק מו.

[ב"ק מו.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשחיטה מכרתיו לך למאי וליחזי. אי:

ד א מיי׳ פ״ח מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ יא ופ״ח מהל׳ סנהדרין הל׳ א סמג עשין נח ולאוין קמא טוש״ע ח״מ סי׳ יא סעיף ה בהג״ה וטוש״ע י״ד סי׳ קי ס״ג:

ה ב מיי׳ פט״ו מהל׳ מכירה הל׳ ה סמג לאוין קכח טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעיף כג:

ו ג מיי׳ פט״ז מהל׳ אישות הל׳ כה סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ נו סעיף טו:

ז ד ה מיי׳ פט״ו מהל׳ מכירה הל׳ יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קכח טוש״ע ח״מ סי׳ רלב סעיף י:

אי דליכא לאישתלומי מיניה ליעכב תורא בזוזיה א) דאמרי אינשי מן מרי רשותיך פארי אפרע לא צריכא דאיכא לאישתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות בתר רובא אזלינן ורובא לרדיא זבני ושמואל אמר לך כי אזלינן בתר רובא ״באיסורא ב) ״בממונא לא: (סימן אשה ועבד שור שורין ופירות): מיתיבי ג) האשה שנתאלמנה או נתגרשה והיא אומרת בתולה נישאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך ״אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים לא ואמאי לימא הלך אחר רוב הנשים ורוב נשים בתולות נישאות ד) אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישאות ומיעוט אלמנות וכל הנישאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא אי כל הנישאות בתולות יש להן קול כי איכא עדים מאי הוי מדלית לה קול סהדי שקרי נינהו אלא רוב הנישאות בתולות יש להן קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא ת״ש ה) ״המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו ״לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך רישא מאי

תוספות

אי דליכא לאישתלומי מיניה · אומר ר״י דשפיר גרס אי דליתנהו להנהו זוזי ומה שהקשה ר״ש מההיא דבבא קמא (דף ט:) לאו פירכא היא דמצינא למימר דקיימא לן כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע דאית להו התם (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא אפילו אית ליה זוזי יהיב ליה אפי׳ סובין ולא״ג דבע״ח אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה בשאר מילי כדאמר בהכותב (כתובות דף פו׳ ושם) דאמר האי מאן דאית ליה ארעא וזוזי ויש עליו כתובת אשה ובעל חוב לבעל חוב מסלק בזוזי ולאיתתא בארעא כו׳ וקאמר נמי התם ודאי דאמריתו משמיה דרב נחמן האי מאן דמסיק זוזי בחבריה ואית ליה ארעא ולית ליה זוזי דא״ל זיל טרח וזבין ואייתי זוזי א״ל ההוא תולה מעותיו בעכו״ם הוא והוא עשה שלא כהוגן לפיכך עושין לו שלא כהוגן משמע כשיש לו זוזי צריך ליתן לו זוזי וטעו לחלק בין לוקח דהכא לבע״ח דהתם אדעתא דפרע ליה זוזי אוזפיה אבל לוקח דהכא דהוי טעות לא משלם ליה זוזי כי ליתנהו להנהו זוזי אפילו אית ליה זוזי אחריני דכשהוליא אותן מעות הוי כמו מזיק מעות של חבירו והוי דינו כנזקים וה״ר חיים כ״ץ ז״ל פירש דאפילו בע״ח אע״ג דאית ליה זוזי לא משלם ליה אלא מה שירצה דכל מילי מיטב הוא דלא עדיף מנזקין דהא נזקין מדאורייתא מעידית מה שאין כן בבע״ח וההוא דהכותב ה״פ ההוא תולה מעותיו בעכו״ם הוא פירוש מעיקרא כששאלו ממנו אמר שכל נכסיו של עכו״ם הן הקרקע הן דברים אחרים ועכשיו אומר בקרקע זו שלו והלך לפי שעשה שלא כהוגן אומרים לו שימכרנה שמא איננה שלו אלא של אחר ורוצה לפטור עצמו בממון אחרים לכך אומרים לו כיון שאתה אומר שהיא שלך מכור אותה והבא מעות והא דאמר התם לבע״ח מסלק בזוזי התם ודאי מאחר שיש לו זוזי מוטב שיתן זוזי לבע״ח מלאשה כדמסיק התם יותר משהאיש רוצה לישא כו׳ והכא אי איתנהו להנהו זוזי צריך להחזירם כיון שהוא מקח טעות ולא דמי להלואה דהלואה להוצאה ניתנה ומרגלא בפומיה דר״ת דג׳ דינים יש בבע״ח אי אית ליה זוזי לא מצי מסלק ליה אלא בזוזי ואי לית ליה לא אמרינן ליה טרח ואייתי זוזי אבל בנזקים אפילו אית ליה מצי לסלוקי במאי דבעי דכל מילי מיטב הוא כרב פפא וכרב הונא בריה דרב יהושע ובפועל אפילו לית ליה זוזי א״ל זיל טרח ואייתי זוזי דתנן בהבית והעלייה (ב״מ דף קיח.) השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וא״ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואפילו לית ליה זוזי דהא אמר בגמרא דהוצרך לאשמועינן דלא נימא ממרי רשותך פארי אפרע והיינו היכא דלית ליה זוזי דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדאיתא בהכותב · רבינו תם:

ואמאי לימא הלך אחר רוב נשים כו׳ · וא״ת נימא דנאמן במיגו דאי בעי אמר פרעתי ועל כרחך בדליכא כתובה איירי דאי איכא כתובה ניחזי מאי דכתב בה וי״ל דאליבא דרב קיימי דאמר בשילהי הכותב (כתובות דף פט׳ ושם) דגט גובה עיקר כתובה גובה תוספת: וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא · ואם תאמר דתנן בפרק ב׳ דכתובות (דף כח. ושם) אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן זכורני בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע ואמר בגמרא מאי טעמא כיון דרוב נשים בתולות נשאות גלויי מילתא בעלמא הוא והשתא לרב היכי דמי אי דאית לה קול למה לי עדים כדפריך הכא ואי דלית לה קול אמאי הוי גלויי מילתא בעלמא הא איתרע לה רובא כדאמר הכא והיכי מפקי ממונא בקטן וגדול שעמו וליכא למימר דבכך עדים קטן וגדול שעמו הוי הקול דהא פריך הכא מדליכא קלא הני סהדי שקרי נינהו ולא אמר דהנך סהדי היינו הקול ושמואל דלא אזיל בתר רובא אתי שפיר דאע״ג דאיכא רוב גמור אכתי צריך לגלויי מילתא ויש לומר דאע״ג דאיתרע לה רובא מכל מקום רובא דרוב נשים בתולות נשאות עדיף מרוב הנישאת בתולה יש לה קול וסגי בגלויי מילתא בעלמא:

קוביוסטוס · פרש״י בכל מקום גונב נפשות והכא לא משמע הכי דמסיק דכולהו הכי איתנהו אטו כולהו גונבי נפשות נינהו ומיהו בפ״ק דבכורות (דף י׳ ושם) אין להקשות לפירושו דאמרינן גבי שקלים שאל קונטרקוס את רבן יוחנן בן זכאי משה רבכם גנב היה או קוביוסטוס היה או שאינו בקי בחשבונות היה דכיון שהשקלים היו כנגד ישראל קורא אותו כאילו גונב נפשות ונראה כפר״ת דמפרש קוביוסטוס משחק בקוביא והא דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף נא:) דאמר ליה יעקב למלאך וכי גנב אתה או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר יש ליישב נמי לפירוש רביט חנגאל דלפי שחייב לכמה בני אדם ואין לו מה לשלם מתיירא פן יתבעוהו: לסטים מזוין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך · מכאן קשה לפ״ה שפירש בפרק אע״פ (כתובות דף נח׳ ושם) גבי הא דפריך אלא מעתה עבד כהן שלקחו מישראל לא יאכל בתרומה משום סימפון ומשני סימפון בעבדים ליכא דאי מאבראי הא קא חזי ליה ואי מגוואי מאי איכפת ליה למלאכה קא בעי ליה כו׳ מאי אמרת ליסטים מזוין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו פי׳ וסבר וקיבל ואי אפשר לומר כן דבהדיא אמר הכא דהוה מקח טעות ומפרש התם ר״ת דהנהו קלא אית

רשב״ם

אי דליכא · מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מיניה דמוכר אמאי אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר השור ליעכב תורא עצמו בזוזי: דאמרי אינשי כו׳ · מקרא נפקא לן בפ״ק דבבא קמא (דף ט׳) דאמר רב הונא או כסף ישלם או מיטב שדהו ואותיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף ומשני הב״ע בדלית ליה מעות מצויות דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרינן זיל טרח וזבין ואייתי ליה קמ״ל: רשותך · האיש אשר אתה נושה בו: פארי · סובין בשוויהן: לא צריכא דאיכא · מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מיניה פירש ר״ח דשמעינן מינה דהיכא דאית ליה מעות ללוה לא יכול לדחויי למלוה לאפרועי משאר נכסים דבעו שומא אלא זוזי הוא דפרע ליה ולא דמי למאן דלית ליה זוזי דשיימי ליה בי דינא מנכסיה ויש מי שאומר היכא דאיתנהו לזוזי דמי זה השור בעינייהו וליכא עיון כן פר״ח ולא נהירא לי האי לישנא בתרא כלל דמה לי הני מה לי אחריני כדפרישית מילתיה דרב הונא דלא אמרינן ישיב לרבות שוה כסף אלא היכא דלית ליה זוזי: ורובא · דשורים לרדיא זבני: באיסורא · כגון תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת בשר נבילה דאמרינן בנמצא הלך אחר הרוב: לא אזלינן בתר רובא · אלא אחר המוחזק אם יש לו שום טענה: האשה שנתארמלה · וטוענת אבדתי כתובתי א״נ במקום שאין כותבין כתובה כדמפרש בכתובות: בתולה נישאתי · ויש לי מאתים: אלמנה נשאתיך · ואין לך אלא מנה: שיצאה · מבית אביה לבית בעלה כשנכנסה לחופה: בהינומא · קלתא דמנמנמא ביה כלתא או ראשה פרוע בשוק בשעת כניסה לחופה שכן דרך הג שאות בתולות: כתובתה מאתים. ואע״פ שאין לה עדים מעידים על בתו ליה ואין יודעין אם נישאת בתולה או בעולה: (א) כתובתה מנה . דהמוציא מחבירו עליו הראיה: ורוב נשים . שבעולם שנישאות לבעל בתולות הן הלא ודאי בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר המוחזק כשמואל וקשיא לרב: ומיעוט אלמנות . וזו איכא למימר דמן המיעוט היא הואיל ואין לה קול כדמפרש ואזיל: כי איכא עדים . שיצאה בהינומא מאי הוי מאחר שהן עצמן אין יודעין אם ניסת בתולה או אלמנה כמאן דאין כאן קול כלל: סהדי שקרי. ולא ראוה יוצאת בהינומא: יש לה קול . מתוך שיש שמחה בנישואי בתולה נזכרים בה בני אדם: איתרע לה רובא. דבתולות נישאות דרובן יש להן קול מכחיש כחו של אותו רוב וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי המוציא מחבירו עליו הראיה: נמצא שהיה גנב . קודם לכן גונב ממון: קוביוסטוס . גונב נפשות: הגיעו . ללוקח ואין כאן מקח טעות: לסטים מזוין . הורג נפשות וסופו ליהרג: או מוכתב למלכות . ליהרג: הרי שלך לפניך . דגברא קטילא זבין ליה: רישא

רבינו גרשום

אי דליכא לאשתלומי מיניה. שאין למוכר שור אחר שראוי לרדיא והדמים כבר הוציאם. מאי טעמא דרב דאמר מקח טעות והוזר מוסב ליה למשקליה לתורא מידיה דמרא בזוזיה דאמרי אינשי ממרי רשותך וכו׳. לא צריכ׳ דאיכא לאשתלומי מיניה. ובהא פליגי. רב דאמר הרי זה מקח טעות משום דבתר רוב אזלינן דרובא דעלמא לרדיא זבני וצריך למטרח מוכר שימכור שור זה וליקח שור לרדיא ויתן ללוקח. ושמואל אמר הואיל דהאי גברא זבן להכי ולהכי ואייקר בשרא וקם ברדיא מצי למימר ליה מוכר לשחיטה מכרתיו לך דכי אזלינן בתר רובא לענין איסורא. כגון תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כלומר כיון דאותה חנות נבילה קבוע ביני הני אידך חנויות המוכרות בשר שחוטה חשבינן שכל חצי החנויות מוכרות בשר נבילה ואסור. ובנמצא הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש אבל גבי ממונא לא אזלינן בתר רובא. ואמטול הכי אם רוצה לוקח להוציא מן המוכר יביא ראיה דלרדיא זבין: והיא אומרת. אם נתגרשה: בתולה נישאתי. וישלי כתובה מאתים: והוא הבעל אומ׳ אלמנה נשאתיך. ואין לך כתובה אלא מנה. ואם נתארמלה מעני לה הכי יורשי הבעל כדמפרש במס׳ כתובות א) קרתא דמנמנמא ביה כלתא. שהיו עושין לכלה כעין יריעה סביב לה ותמן מנמנמא: וראשה פרוע. שהיו שערותיה נראין מתחת הצעיף שלה הפרוש על ראשה שכך נותנין לבתולה. מעמא דאיכא עדים דבתולה נשאת משום הכי כתובתה מאתים הא ליכא עדים לא אם איתא דאזלינן בתר רובא דממונא אמאי אזלינן הכא בתר עדים. לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים בתולות נישאות. אלא ש״מ דלא אזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לרב: אמר רבינא. לעולם אזלי׳ בתר רובא דממונא והכא מאי טעמא לא משום דאיכא למימר כו׳ וזו הואיל ואין לה קול. איכא למימר מן המיעוט היא ואתרע לה רובא ומשום הכי אזלינן בתר עדים אבל בעלמא אזלינן בתר רובא: ומקשינן אי כל הנישאות יש להן קול. כי איכא עדים שיוצאת בהינומא מאי הוי והאיכא למימר מדלית לה קול האי דאשתכח סהדי שקרי נינהו וסהדותא דשיקרא הוא דמסהדי על הא דיצאה בהינומא. דהואיל דאין לה קול מעולם לא ג)היה ואמאי אזלינן בתר עדים. וכתובתה מאתים. אלא תריץ הכי רוב הנישאות בתולות יש להן קול ומיעוט אין לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע ליה רובא משום הכי אזלינן בתר עדים דאיכא למימר הא ודאי מן המיעוט היא ומשום הכי לא אזלינן בתר רובא דאיכא למימר כדמפרש אבל בעלמא ודאי אזלינן בתר רובא: גנב. שהוא גנב ממון: קוביוסטוס. גונב נפשות: הגיעו. ללוקח דלא מצי לסיהדר ביה: לסטים מזוין. הורג נפשות: מוכתב למלכות. חייב מיתה: רישא מאי

א) חסר כאן וצ״ל אם יש עדים שיצאה בהינומא. מפרש בכתובות קרחא וכו׳. ג) נ״ל מעולם לא יצאה בהינומא בעת נישואין.

מסורת הש״ס

א) ב״ק דף טז: ב״מ דף קיח. ב) [ב״ק כז: ועי׳ תוס׳ שם ד״ה קמ״ל] ג) כתובות טז: ד) [שם טז.] ה) [קדושין יא. כתובות טז:] [תוספ׳ פ״ד]

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה כתובתה מאתים וכו׳ בתולה בס״ד ואח״כ מ״ה הא ליכא עדים כתובתה: מנה

מסורת הש"ס

א) ב"ק מו.: ב) סנהדרין לג: שבועות לד. [תוספ' ב"ק פ"ג] : ג) [וע"ע תוס' כתובות נח. ותוס' קדושין יח. ד"ה שנהו] :

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' יג סמג לאוין קסח טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ז :

ט ב מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תח סעיף ב :

י מיי' שם וכתנא קמא שאין אומרים בידוע וכו' [רב אלפס ב"ק פרק ה דף כח:]

ואי טעמא לאו משום דרובא הכי איתנהו לא כולהו הכי איתנהו ת"ש א) שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואינו ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או אם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד ואמאי לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות והא ודאי מחמת נגיחה הפילה התם משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמיה אתא ומביעתותא הפילה ואיכא למימר מאחורה אתא ומינגח נגחה והפילה הוי ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין לימא כתנאי שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו אע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה מועד לישוך ב) אין אומרים בידוע שזה נגחו וזה נשכו ג) רבי אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו לימא רב דאמר כר' אחא ושמואל דאמר כתנא קמא אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לתנא קמא עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה אבל בתר רובא אזלינן ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לר' אחא עד כאן לא קאמר ר' אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק אבל (א) בתר רובא לא אזלינן ת"ש המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפי' זרע פשתן אינו חייב באחריותן מאי אפי' לאו אפילו זרע פשתן דרובא לזריעה זבני ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא תנאי היא דתניא המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן זרע פשתן אינו חייב באחריותן רבי יוסי אומר נותן

רישא מאי טעמא · הגיעו והלא אין לך מום גדול מגנב או קוביוסטוס ואפ"ה קנה לוקח ואע"ג דלא קבל עליו מומין בפירוש : לאו משום דרובא · עבדי הכי איתנהו גנבים או קוביוסטוסין ולדעת כן קנאו הלוקח וכמי שקבל עליו דמי אלמא בממונא אזלינן בתר רובא וקשיא לשמואל דכיון דלא אזיל בתר רובא כפלגא ופלגא דמי וא"כ אמאי הגיעו הרי לא היה יודע הלוקח שהיה בו מום זה וסתם לוקח אעבד שפירא יהב זוזי כדאמר נמי לקמן אפירי שפירי יהב זוזי ומום מבטל כל מקח וממכר היכא דלא נודע ללוקח : ומשני לא כולהו הכי איתנהו גנבים וכמאן דאמר ליה מוכר בהדיא דמי שהרי יודע לוקח שהוא גנב : ונמצא עוברה בצדה · ואין ידוע לב"ד ולא עדים יודעין אבל הם יודעין דלא קתני ואינו יודע והכי אמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ב:) ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו' : אם עד שלא נגחה · השור ילדה ופטור בעל השור : משלם · בעל השור : חצי נזק לפרה · דשור תם משלם חצי נזק : ורביע נזק לולד · משום דחצי נזק דולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין ואליבא דסומכוס מוקמינן לה התם ולרב קפריך ואמאי חשיב ליה ממון המוטל בספק אליבא דרב דאזיל בממונא בתר רובא לימא הלך אחר רוב פרות שיולדות בן קיימא ואינן מפילות ופרה זו מן הרובא היתה והיה לה לילד בן קיימא כרוב פרות דעלמא והלכך ודאי השור נגחה בעודה מעוברת ומתוך כך הפילה וליחייב בעל השור חצי נזק וולד אלא ודאי רובא בממונא לאו כלום הוא אלא כי פלגא ופלגא דמי והלכך קאמר סומכוס חולקין דהוי ממון המוטל בספק ומיהו בדשמואל מודי סומכוס דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה שהרי לא נולד ספק במעשה כי הכא כדפרישית לעיל שהרי הדבר ידוע היאך היה המכר ולא הוי ממון המוטל בספק אלא כשנולד ספק בדבר שאין ידוע היאך היה המעשה : ומשני התם משום דמספקא לן כו' · כלומר לעולם בממון הלך אחר הרוב והתם היינו טעמא דחשיב ליה ממון המוטל בספק משום דכי נמי אזלינן בתר רובא אכתי איכא ספיקא בהך נגיחת שור למפטריה דאיכא למימר מקמה כנגד פניה אתא השור ונגחה ומחמת ביעתותא קודם נגיחה הפילה שכך דרך להפיל מחמת פחד כמו מחמת נגיחה ממש וקי"ל (ב"ק דף נו.) המבעית חבירו פטור מדיני אדם וכ"ש בהמתו המבעתת לבהמת חבירו דגרמא בניזקין פטור : מאחורה . ליכא ביעתותא דהא לא חזיא ועד דנגח לה איהי מפלת והלכך איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אי ממון המוטל בספק וחולקין : שור שהיה רועה ונמצא שור כו' . ולא גרסי' על גב הנהר ובתוספתא לא גרסי' ליה ופירוש תינוקות היה והאי דנקט שהיה רועה משום דדרך שוורים הרבה להיות לשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא : שזה . המת מנוגח : אין אומרים כו' . דרבנן לא אזלי בתר אומדנא ואפי' ממון המוטל בספק לא הוי לשלומי פלגא דמאן לימא לן שזה נגחו הואיל ואיכא שוורים אחרים ולא דמי לשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה ואין אנו יודעין אם נגח את הולד אם לאו ואפ"ה מחייבינן ליה פלגא דהתם היינו טעמא שהרי רואין שנגח את הפרה והעמד פרה על חזקתה והשתא הוא דילדה בשעה שאנו מולאין עוברה בלדה : ורבי אחא אומר כו' · בתר אומדנא אזיל בדיני ממונות והכי אמרינן בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות : גמל האוחר · עסוק בתשמיש רביעה דאמרינן בבכורות (דף ח.) לגבי תשמיש גמל אחור כנגד אחור והתם בהמות בשעת תשמיש משתגעות ומכין זכרים זה את זה (כך שמעתיה מרבינו זקני מ"כ) ואיכא דאמרי אוחר כמו טוחר ולא נהירא : בידוע שזה הרגו · דמוחזק הוא בשעת רביעה להכות וכ"ש בשור המועד ליגח שנגח כבר שלש פעמים ורבותא נקט גמל אוחר אע"פ שמעולם לא נגח ונשך : וחזקה · דהאי שור המוחזק ליגח : כי הדדי נינהו · דמאן דאזיל בממונא בתר חזקה אזיל נמי בתר רובא : בתר רובא אזלינן · דרובא עדיף מחזקה ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם נגחוהו ולכך פטור : דהוא גופיה מוחזק · וכיון דהוא עומד בלדו אזלינן בתר אומדנא אבל בתר רובא דליתיה קמן לא אזלינן : ת"ש · ממתני' המוכר פירות לחבירו כו' ומשום דאילטריך לשנויי תנאי היא אקדמיה להאי לימא כתנאי דלעיל מקמי האי ת"ש : מאי לאו האי . דקתני אפילו היינו רבותיה דאע"ג דרוב פשתן הנלקח בשוק לזריעה קונין אותו ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא וקשיא לרב וליכא לתרולי דהאי תנא בתר רובא דאיכא אזיל כדלקמן ולא בתר רוב זריעה שרוב בני אדם לוקחין פשתן לדברים אחרים למאכל ולרפואה והלכך אינו חייב באחריותן דאזלינן בתר רוב לוקחין והכי קתני אפילו זרע פשתן דסד"א ניזיל בתר רובא דזריעה וניחייב באחריותן אפ"ה אינו חייב דאזלינן בתר רובא דאינשי ולא תקשי לרב ליכא למימר הכי דאם איתא דרובא דאינשי חשוב רוב ורובא דזריעה כמאן דליתיה לא הוי ליה למיתני אפי' דממתי תיסק אדעתין למיזל בתר רובא דזריעה טפי מרובא דאינשי דליתני אפילו אלא ודאי הכי קתני אפילו זרע פשתן שהיה לנו לחייבו מן הדין משום דרובא דזריעה שהוא רוב גמור אפ"ה אינו חייב דבממונא לא אזלינן בתר רובא ומיהו אם לא מפני שמואל תנאים דפליגי בדרב ושמואל גמרא הוה ליה לשנויי ע"י הדחק תנא דמתניתין אזיל בתר רובא דאינשי אבל כיון דהשכח תנאי ניחא ליה טפי לאוקומה כתנאי : המוכר פירות לחבירו ולא צמחו · כגון זרעוני גינה כו' ולי נראה דלא גרסינן כלל בהך ברייתא המוכר פירות לחבירו ולא צמחו ויש ברייתא דוגמתה בתוספתא (רפ"ו) דקתני המוכר לחבירו זרעוני גינה שאין נאכלין כו' זרע גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן אבל זרע פשתן דנאכל קלת לעולם אינו חייב כשמואל :

נותן

אית להו וכיון דלא יצא הקול מילתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן להכי והא דאמר בהמגרש (גיטין דף פו. ושם) אתקין רב יהודה בשטרא דעבדי עבדא דנן מולדק ופטיר ועטיר מכל עירורי מלכא ומלכתא כלומר אינו מוכתב למלכות אפי' לא כתב הוי מקח טעות כדאמר הכא אלא אתקין רב יהודה משום שופרא דשטרא. ר"ת : ג)

איכא למימר מקמה אתא דמביעתותא הפילה · וסמוך מיעוטא דמפילות למיעוט דמביעתותא הפילה ואיתרע לה רובא דרוב מתעברות ויולדות והא מחמת נגיחה הפילה והוה מחצה על מחצה :

רבי אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים · הא דנקט גמל ולא נקט שור דאיירי ביה ת"ק רבותא אשמועינן דאפי' גמל שלנוע בתשמישו תלינן ביה כיון שבועט בשעה שאוחר והא דאמר בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) והיכי מיעדי ליה דא"ל תורא נגחנא אית לך בבקרך איבעי לך לנטורי כולי בקרך וכשיגח רביעית הוי מועד דתלינן ביה כל הנגיחות אומר ר"י דהיינו כרבי אחא אי נמי אפילו כרבנן ומיירי שבנגיחה רביעית נודע הדבר ע"י עדים שאותו עצמו היה שנגח שלש נגיחות והא דתנן בהמניח (שם דף לה:) זה אומר מועד הזיק וזה אומר תם הזיק כו' מודה רבי אחא שיש לתלות בתם כמו במועד כיון שגם התם רודף ואמרינן המע"ה :

מאן

רבינו גרשום

מאי טעמא . הגיעו : לאו משום.דאיכא למימר דרובייהו דעבדים הכי איתנהו . גנבים וקוביוסטוסים נינהו וכשהלוקח לקחו ודאי היה ידע שפיר דהכי איתנהו וגמר וקנהו . אלמא דאזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לשמואל: ומשני לעולם לא אזלינן בתר רובא בממונא , והכא משום הכי הגיעו דכולהו עבדים הכי איתנהו ולעולם לא אזלינן בתר רובא:ונמצא עוברה בצדה. מת: משלם חצי נזק לפרה.דשור תם הוא: ורביע נזק לולד . משום דמספקא לן אי קודם נגיחה ילדה ואם לאחר נגיחה ילדה . ואם איתא דאזלינן בתר רובא בממונא אמאי לא משלם אלא רביע בלבד לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות שאין מפילות. והא ודאי מחמת נגיחה ילדה וחצי נזק מבעי ליה לשלומי לולד אלא ש"מ דלא אזלינן בתר רובא בממונא וקשיא לרב : ומשני לעולם בעלמא אזלינן בתר רוב בממונא. והתם מאי טעמא לא משלם אלא רביע לולד משום דמספקא לן דאיכא למימר מקמה של פרה אתא האי שור ומביעתותי' דשור הפילה ולא קא מחייב ולא מידי לשלומי לולד כלום דמקמא נגיחה ילדה . ואיכא למימר נמי דמאחורה אתא וקא נגחה והפילה מחמת נגיחה. ובדין הוא דחצי נזק לישלם אלא משום דמספקא לן והוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין: גמל האוחר בין הגמלים. כלומר שמועד הוא לנשוך ולהרחר ולבעט בין הגמלים : סברוה דרובא וחזקה כי הדדי נינהו . דר' אחא דאית ליה חזקה מאותו גמל דכיון דמוחזק הוא לישוך בידוע שזה הרגו אית ליה רובא א)דכולי עלמא בתר רובא אזלינן. ות"ק דלית ליה חזקה אלא בתר רובא אזלינן דרובא עדיף מחזקה. א"א דהוא גופיה מוחזק דבגופו של גמל הויא חזקה דדרכו לישוך בין הגמלים אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא משום דבגופו שלמעשה לא הוי רובא לעלמא אלא אחריני הווין רובא לדיליה כגון המוכר שור לחבירו דלאו בדידיה הוא רובא כי באחריני דרובא לרדיא זבני ומשום הכי לא אזלינן בתר רובא : דרובא לזריעה זבני . מיעוט לאכילה לצורך רפואה ואפי' הכי לא אזלינן בתר רובא כי אם בתר מיעוט משום הכי אינו חייב באחריות דאיכא למימר לצורך אכילה קא זבין ליה. וקשיא לרב (רבעי) [דאזיל בתר] רובא : זרעוני גינה שאין נאכלין לצורך זריעה זבין ליה. אבל זרע פשתן אע"ג דרובן קונין אותו לזריעה אינו חייב באחריותן משום דמיעוט לאכילה קא בעי ליה ואזלינן בתר מיעוט : ר' יוסי אומר נותן

הגהות הב"ח

(א) גמרא בתר רובא לא אזלינן . נ"ב עיין בקדושין דף ס :

א) נ"ל אבל בתר רובא אזלינן . דת"ק דלית ליה חזקה מ"מ ס"ל דבתר רובא וכו'.

מאן יש אומרים רשב"ג · אע"ג דקיימא לן דיש אומרים היינו ר' נתן כדאמר בסוף הוריות (דף יג:) דאסיקו ליה לר' נתן יש אומרים הכא קבלה היתה בידן דהאי יש אומרים רשב"ג וכן בפרק חזקת הבתים (לעיל דף נו:) גבי ניר דקאמר מאן יש אומרים רבי אחא ובפרק קמא (שם דף סו: ושם)פליגי יש אומרים ור' נתן גבי אזוב:

חייב מפני שהוא כנושא שכר · בהגוזל קמא (ב"ק דף נט: ושם) מגיה וקאמר אימא מפני שהוא נושא שכר דפריך מינה לר' יוחנן דאמר התם טבח אומן שקלקל פטור כיון דעביד בחנם ואם תאמר ומעיקרא דס"ד דמיירי הך ברייתא בחנם למה היה לו להיות כנושא שכר ויש לומר משום דמרבינן (ג) מפצע תחת פצע לחייב אדם המזיק על אונס כרצון אע"ג דלאו בכל אונס חייב כדאמר בהמניח (שם דף כו: ושם) דבאפלה ובקרן זוית פטור משום דאונס הוא ואמר נמי (ד) י) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול וגבי בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון תנן בהמניח (שם דף לב. ושם) דאם עמד פטור ובירושלמי נמי מוקי הא ח) דאדם מועד לעולם בין ער בין ישן כשקדמו כלים אבל קדם הוא וישן ואח"כ העמידו כלים אצלו ושברן פטור וטבח אומן נמי שקלקל קאמר ר' יוחנן שפטור מ"מ אונס שקרוב לפשיעה כעין אבידה חשיב ליה בהשואל (ב"מ דף לה:) קרוב לפשיעה ואדם המזיק חייב והוה ס"ד טבח אומן שקלקל הוי כעין אבידה וחייב כמו נושא שכר ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור והוי כעין גניבה שקרובה לאונס ופטור בה אדם המזיק דאע"ג דשומר שכר חייב והכי נמי אמר בפרק השוכר את האומנין (שם דף פב: ושם) דתנן המעביר חבית ממקום למקום ונתקל ושברה שומר חנם ישבע ונושא שכר ישלם אלמא אע"ג דבשכר חייב בחנם פטור אע"ג דהוי אדם המזיק והיינו משום דבאונס שהוא כעין גניבה פטור:

נותן לו דמי זרע אמרו לו הרבה לוקחין אותו לדברים אחרים מאן תנאי אילימא רבי יוסי ואמרו לו תרוייהו בתר רובא אזלי מר אזיל בתר רובא דאינשי ומר אזיל בתר רובא דזריעה אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו ת"ר מהו נותן לו "דמי זרע ולא הוצאה ויש אומרים אף הוצאה מאן יש אומרים אמר רב ׳חסדא רשב"ג היא הי רבן שמעון בן גמליאל אילימא רשב"ג דמתני' דתנן המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן א)(הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן) אימא סיפא רשב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ת"ק נמי הכי קאמר זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן אלא לאו הוצאה איכא בינייהו מר סבר דמי זרע ומ"ס אף הוצאה ממאי דלמא איפכא הא לא קשיא כל תנא בתרא לטפויי מילתא קא אתי ודלמא כולה רשב"ג היא וחסורי מחסרא והכי קתני המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן ב) (הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן) דברי רשב"ג שרשב"ג אומר (זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא) זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ג) אלא הא רבן שמעון בן גמליאל דתניא ד) ׳המוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסן קמח לנחתום ואפאו פת ניפולין בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר רשב"ג אומר נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו וכן ה) היה רבן שמעון בן גמליאל אומר [ב] מנהג גדול היה בירושלים המוסר סעודה לחבירו וקלקלה נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו עוד מנהג גדול היה בירושלים מפה פרוסה על גבי הפתח כל זמן שמפה פרוסה אורחין נכנסין נסתלקה המפה אין האורחין נכנסין: **מתני'** ׳המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טנופת לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתולעות למאה ׳מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה ׳קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פיטסות למאה: **גמ'** תאני רב קטינא רובע קטנית לסאה ועפרורית לא ו) והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה ׳בורר צרור מגרנו של חברו

נותן

נותן לו דמי זרע · שרוב פשתן שבעולם נזרע: אמרו לו · אינו חייב באחריותו שהרבה בני אדם לוקחין לדברים אחרים למאכל ולרפואה וכנגד אדם אחד שקונה י' סאין לזריעה יש מאה בני אדם שקונין מיהת סאה אחת למאכל ולרפואה ובתר רוב לוקחין אזלינן ורבי יוסי בתר רובא דזריעה אזיל שהיחיד הקונה לזריעה קונה יותר ממאה הקונין למאכל ולרפואה ומיהו ת"ק דר' יוסי היינו טעמיה דודאי בתר רובא דזריעה הוה לן למיזל כר' יוסי ולחייבו אלא שאין הולכין בממון אחר הרוב דאי לא תימא הכי אלא אזיל נמי בתר רובא דאינשי אם כן מאי איכא בין תנא קמא לאמרו לו: אילימא ר' יוסי ואמרו לו · דר' יוסי מחייב כרב דאזיל בתר רובא ואמרו לו פטרי כשמואל דלא חייש לרובא: הא תרוייהו בתר רובא אזלי · דאפילו תנא דאמרו לו סבירא ליה כרב והאי דפטר היינו טעמא דאזיל בתר רובא דאינשי כדמפרש טעמא הרבה לוקחין אותו כו': ה"ג אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו: מהו נותן לו · המוכר זרעוני גינה שאין נאכלין דאמרינן חייב באחריותן מה ישלם מוכר ללוקח: דמי זרע · ולא דמי יציאה דגרמא בעלמא הוא ופטור: אף הוצאה · יציאת חרישה ושכר פועלים ונראה בעיני דקנסא הוא: ומ"ס אף הוצאה · והכי קתני רשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב בכל אחריותן אפילו יציאה: דלמא איפכא · דרשב"ג לא מחייב אלא דמי זרע ומנלן דהא רשב"ג היא אימא רבנן היא ותנא קמא דברייתא היינו רשב"ג: הא לא קשיא · אם אין קושיא אחרת זו אינה קושיא וכל היכא דאיכא פירכא אחריתי קאמר גמרא הא לא קשיא: וחסורי מחסרא כו' · אין זה תירוץ דחוק (א) כו' דטוב לנו לחסרה מעט כדרך משנה שמדברת בקוצר ולא נימא יציאה איכא בינייהו דהא לא משמע ממתניתין מידי אלא על ידי דוחק דמשמע דרשב"ג היינו ת"ק והלכך טוב לפרש דכולה רבן שמעון היא כדמשמע מתני' דרשב"ג היינו ת"ק ונראה בעיני דה"ג ודלמא כולה רשב"ג היא והכי קאמר המוכר פירות לחבירו ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן הא נאכלין אין חייב באחריותן אלא הא ר' שמעון בן גמליאל דתניא כו': לתתן · במים: מורסן · היא הקליפה העליונה שמוציאין מחטין הכתושין במכתשת: סובין · כשטוחנין גסין ולא הדק נשאר בנפה והוא סובין: ניפולין · שנופל פתיתין: מפני שהוא כנושא שכר · בהגוזל קמא מתרצינן אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור אם אומן הוא כדאמרינן התם זיל אייתי ראיה דמומחית לתרנגולי ואיפטרך וכן הלכה דאומן בשכר חייב בחנם פטור כדאמר רבי יוחנן התם: דמי בשתו · שזימן אורחים ואין לו מה יאכילם וכל שכן יציאה דחסריה ממונא ומיהו לית הלכתא אלא כרבנן דפטרי מבשת דגרמא הוא והא ליכא למימר דמדהשתא טוקי מתניתין דיציאה פליגי כי היכי דמיפלגי בהך ברייתא וליהוי הלכה כרשב"ג במשנתנו הא לא אמרינן דרבי שסתם המשנה לא בעי לאוקומי מתניתין כרשב"ג ביציאה דלא ס"ל כרשב"ג אלא כולה מתניתין רבן שמעון בן גמליאל היא כדאמר לעיל וביציאה לא איירי מידי (ב) כן נראה בעיני דמהיכא תיתי דביציאה פליגי במתניתין וניהוי הלכה ביציאה כיש אומרים מאחר דאיכא לאוקומי כולה כרשב"ג ולא איירי ביציאה כלל: אורחין נכנסין · ותקנה טובה היא לקבלת אורחין שידעו כי שם יאכלו וילכו שם לאכול: **מתני'** המוכר פירות · תבואה: הרי זה · הלוקח: מקבל עליו רובע · הקב של טנופת לכל סאה דסתם תבואה דרכה להיות בה רובע טנופת אבל יותר מרובע לא כדמפרש טעמא בגמרא אי משום דינא אי משום קנסא: מתולעות · דאורחייהו בהכי והוא הדין אחת לעשר: מרתף של יין · ויש בו חביות הרבה: קוססות · יין רע כלומר עשר חביות של יין רע דסתם מאה חביות אורחייהו בעשר קוססות ומחיל איניש ובגמרא מוקי לה כדאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך · קוססות נראה לי כמו פריה יקוסס ויבש דיחזקאל (יז): קנקנים · כדים: בשרון · באותו המלכות: פיטסות · כדים רעים ובגמרא מפרש לה: **גמ'** תני רב קטינא · הא רובע טנופת דמתניתין לאו בעפרורית מיירי דעפרורית רובע לא מחיל איניש אלא רובע קטנית לסאה של תבואה: ועפרורית לא · בתמיה: צרור · היינו עפרורית:

נותן

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' א סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף כ :

יב ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ד :

[ב] טוא"ח סימן קע :

יג ג מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכט סעיף א :

יד ד מיי' שם פי"ז הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף א :

טו ה מיי' שם פי"ח הלכה יד :

טז ו מיי' שם הל' יג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכט סעיף ג :

רבינו גרשום

נותן לו דמי זרע. משום דרובו לזריעה קא בעי לה ואזלינן בתר רובא: אמרו לו. חכמים אחריני נינהו ולא ת"ק: הרבה לוקחין אותו לדברים אחרים. לאכילה ולרפואה ולא לזריעה · ואמאי חייב באחריות: מר אזל בתר רובא דאינשי. אמרו לו חכמים אזלי בתר רובא דאינשי דלאו לזריעה קא בעו להו דלאו כולהו בני שדות נינהו ומשום הכי סברי דאינו חייב באחריותה. ור' יוסי אזל בתר רובא דזריעה ורובא של זרע פשתן לזריעה עומד דבין י' כורים של זריעה א)לית בהו חדא דלאכילה משום הכי חייב באחריותו ונותן לו דמים של זריעה. אלא הני תנאי דאמרינן אי תנא קמא ור' יוסי דת"ק סבירא ליה אע"פ שזרע פשתן רובא לזריעה קיימי ומיעוט לאכילה אזלינן בתר מיעוט ור' יוסי ס"ל דבתר הרוב אזלינן ומשום הכי נותן לו דמי זרע: אי תנא קמא ואמרו ליה. דת"ק אזיל בתר מיעוט ואמרו ליה אזלי בתר רובא דאינשי והיינו פלוגתא דתנאי ורב סבירא ליה אי כר' יוסי אי כאמרו לו: ת"ר מכר לו זרעוני גינה שאין נאכלין ולא צמחו מהו. כלומר כמה נותן לו המוכר ללוקח: ויש אומרים אף היציאה. שאם הוציא לתקן הזרע כולו חייב ליתן לו: מר סבר. ת"ק: דמי זרע קא יהיב ליה לחוד. ורבן שמעון סבר אף היציאה: ממאי. מצית למימר דרבן שמעון דמתני' היא. דלמא איפכא דת"ק סבירא ליה היציאה ורבן שמעון לא ס"ל אלא דמי זרע בלבד ואכתי הא דתני לעיל ויש אומרים אף היציאה לאו רבן שמעון היא: לעולם ר' שמעון היא דמתני'. ודקא קשיא לך ב) הא לא קשיא דכל תנא בתרא לטפויי מלתא קאתי ומטפי אף היציאה: ודלמא לעולם לאו רבן שמעון דמתני' היא משום דכולי מתני' רבן שמעון היא וכו' ג) חייב באחריות וזרעוני גינה נותן לו דמי זרע ולא הוצאה. ואכתי יש אומרים דלעיל הי רשב"ג היא: ולא לתתן. כעין שמלתתין אותן שהקליפה שעל החיטין קולפין וכו'; הגרעינין גופה בלא הקליפה עושה ממנו סולת: סובין. זהו אותו קליפה שמקלפת מעל החטין: מורסן. זהו מורסן הדקיפת ניפולין. שנופל מאליו ומתמקמק: מפני שהוא כנושא שכר. כדמפרשינן בב"ק(דף נט) שהוא נושא שכר עצמו: רשב"ג אומר נותן לו דמי בשתו. שעשה לו בושת שהיה סבור לאכול ועלתה בידו שלא אכל. ודמי בושת אורחיו. שלא היה להן מזומן לאכול. וכי היכי דסבירא ליה הכא דנותן לו דמים ודמי בשתו נמי הכי סבירא ליה להיכא דזבין ליה זרעוני גינה שאין נאכלין ולא צמחו דיהיב ליה הדמים של זרע ודמי הוצאתו: כל זמן שהמפה פרוסה. על גבי הפתח: אורחין נכנסין. שכך היה סימן זה זמור להן שרצון בעל הבית שיכנסו אורחין. אבל לא היתה מפה פרוסה אין אורחין נכנסין לפי שלא היה רצון בעל הבית שיכנסו יותר: פיס' הרי זה מקבל. הלוקח: רובע טנופת לסאה. שבסאה דרכו שיתאסף לשם רובע הקב לא ערבו המוכר אבל יותר עירבו המוכר ואינו מקבל: עשר מתולעות למאה. כלומר תאנים מתולעים: תני רב קטינא. המוכר פירות לחבירו מקבל עליו רובע קטנית שמתאסף בפירות אבל עפרורית לא: וקשי'

עפרורית

א) נראה דצ"ל דלית נמו אלא חדא דלאכילה וכו'. ב) נ"ל ודקא קשיא לך דלמא איפכא כה לא קשיא וכו'. ג) זרעוני גינה שאינן נאכלין חייבין באחריותן ונותן לו דמי זרע וכו'

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז : ב) רש"ל מ"ז : ג) הא זרע פשתן אינו חייב באחריותן רש"ל: ד) ב"ק נט: [תוספ' דב"ק פ"י]: ה) תוספתא דברכות פ"ד] : ו) כילס לח: ע"ש : ז) [כתובות לד:] : ח) [ב"ק כו.] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וחסורי וכו' דחוק דטוב כנ"ל ותיבת כו' נמחק : (ב) ד"ה דמי בשתו וכו' לא איירי מידי דמהיכא תיתי וכו' ביציאה כלל כן נראה בעיני כס"ד : (ג) תוס' ד"ה חייב וכו' משום דמרבינן. נ"ב ס"פ כיצד הרגל דף כ"ו : (ד) בא"ד ואמר נמי. נ"ב הגוזל בתרא דף קי"ג :

נותן לו דמי חטין קטנית רובע עפרורית פחות מרובע ועפרורית רובע לא והא תניא א) המוכר פירות לחברו חטין מקבל עליו רובע קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נישובת לסאה עדשים מקבל עליו רובע עפרורית ב) לסאה מאי לאו הוא הדין לחטים ולשעורין שאני עדשים דמיעקר עקרי להו אלא טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא תפשוט מינה חטי ושערי דעפרורית לא מקבל לעולם חטי ושערי מקבל עפרורית עדשים איצטריכא ליה דסלקא דעתך אמינא כיון דמיעקר עקרי להו יותר מרובע נמי לקבל קא משמע לן אמר רב הונא ג) אם בא לנפות מנפה את כולו אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא אמרי לה דינא מאן דיהיב זוזי אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש יותר מרובע טרח איניש וכיון דטרח טרח בכוליה ואמרי לה קנסא רובע שכיח יותר לא שכיח ואיהו הוא דעריב וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה (סימן כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא) מיתיבי א) ג) כל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט סברוה דרובע דכלאים כיותר מרובע דהכא וקא תני ימעט לא רובע דכלאים כי רובע דהכא דמי אי הכי אמאי ימעט משום חומרא דכלאים אי הכי אימא

רש״י

נותן לו דמי חטין · שהרי הפחיתו במדה דאיהו הוה מזבין ליה עם החטין דעפרורית מקבל לוקח אבל לחזור ולערב אינו יכול דהשתא עושה עולה בידים וכתיב (ויקרא יט) לא תעשו עול וגם לוקח לא מחיל אלא מה שנתערב מעצמו עם התבואה בע״כ של מוכר וכשבורר הצרור ומשליך הוי היזק בידים הוא שהותן צרורות היו לו שוין כמו חטין וא״כ לא חשיבי ליה היזק גמור דמ״מ הן גופן אינן שוין כלום ליחייב מיהא משום דינא דגרמי כגון השורף שטרותיו של חבירו והמקדש בכרם והזורע כלאים בשדה חבירו דבההיא שעתא קגזיל ליה מיד ממונו אע״פ שאינו ניכר דהא פסקינן הלכתא בב״ק (דף ק.) [כר״מ דדאין דינא דגרמי ואמרינן נמי התם הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לגלמי וגרמא בנזקין דקיי״ל דפטור היינו כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן שההיזק ניכר אבל אינו עושה אותו בידים אלא גורם עכשיו סיבת היזק ממילא לאחר זמן אבל דינא דגרמי בידים הוא מזיק אלא שאין ההיזק ניכר] : ומשני קטנית מקבל עליו רובע · כדתני רב קטינא אבל עפרורית פחות מרובע משהו הוא דמקבל אבל רובע בעפרורית כיתר מרובע בקטנית לא מקבל : חטין מקבל עליו כו׳ · כלומר אם הטין מוכר לו מקבל עליו לוקח כו׳ קטנית אורחיה לגדל בחטין ונישובת בשעורים ועפרורית בעדשים. נישובת קש שניזרה בנישוב : מאי לאו הוא הדין לחטין ושעורין · דמקבל עליו רובע עפרורית והאי דקתני לה גבי עדשים אורחא דמילתא קתני שמיני טנופת הללו מצוין זה בכה וזה בכה : דמיעקר עקרי להו · ולא קוצרין הלכך שכיח בהו עפרורית טפי : אלא טעמא כו׳ · כלומר כיון דאמרת דמיעקר עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא א״כ דוקא נקט בעדשים רובע עפרורית משום דשכיחי בהו אבל חטי ושערי אין נומר רובע עפרורית דהא לא שכיח כ״כ תפשוט מהא סיוע לדבריך שהיית מתרץ עפרורית פחות מרובע דאם איתא דה״ה לחטי ושערי ליתני רובע עפרורית בחטין והגא אמינה כ״ש בעדשים : לעולם · אימא לך חטי ושערי מקבל רובע עפרורית ודקשיא לך ליתנייה גבי חטין וכ״ש עדשים בעדשים איצטריכא ליה כו׳ : אמר רב הונא אם בא · לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנפותו לדעת אם יש שם יותר מרובע ונמלא בו יותר : מנפה את כולן · ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן או מעות ולא יאמר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך : אפירי שפירי יהיב · דלא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והלכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפותו דכי אמר ליה מוכר ללוקח אני אומר שפירות יפין הן ואם תאמר אינן יפין או טרח ונפה אותם או אייתי ראיה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח דילא שכרו בהפסד טרחו אבל כי איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו וכיון דהתחיל לטרוח טורח ומנפה את כולו דדבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל והלכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות הרי בטלה דעתו ופטור מוכר : ואמרי לה קנסא · דמן הדין אפי׳ טפי מרובע מחיל איניש ואפירי דלאו שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי שיודע הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת ומחיל הלכך רובע לא קנים דהא שכיח וליכא למימר דערובי עריב בידים אבל יתר מרובע לא שכיח בתבואה ואיכא למימר דאיהו המוכר הוא דעריב בידים וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה דאיכא למימר כוליה עירב ונפקא מינה דאי ידעינן ביה דלא עריב אפי׳ טפי מרובע הוי מחילה וקנה לוקח והיינו דאיכא בין דינא לקנסא : מיתיבי · אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך ולא אקנסא : כל סאה · תבואה שיש בה רובע הקב ממין אחר ימעט דלא ליהוי רובע וא״כ יזרענו וכן פי׳ רבינו חננאל א״נ נזרעו אלא שלא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם עוד תקנה שכבר נאסרו בהשרשה כדנפקא לן בפסחים בפרק כל שעה (דף כה·) מהמלאה והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה ובספרי נמי תניא לה בהדיא התבואה מתשרים : סברוה דרובע דכלאים · האוסר התבואה משום כלאים חשוב הוא מן התורה ולא בטיל כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה דלא בטיל והוא הדין דפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת : וקתני ימעט · ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו פחות מרובע ואע״ג דאיסור כלאים חמור הוא שאין ב״ד יכולין להפקיע איסור אפ״ה לא מחמרינן ביה למימר דכיון דטרח ליטרח בכוליה לנפותו כולו כ״ש גבי מכירה דקיל שהרי ב״ד יכולין להפקיר ממון של זה לחבירו דהוו להו למימר ימעיט ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע ואע״ג דאפירי שפירי יהיב איניש זוזי ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל אפ״ה כיון דרובע מחיל איניש בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא ינפה את כולו וקשיא לרב הונא דאמר מנפה את כולו ומיהו הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך דהתם במחילה תליא מילתא דרובע מחיל איניש משום טרחא אבל יותר מרובע לא מחיל איניש אפי׳ פחות מרובע שבו דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה : כרובע דהכא דמי · דשניהן בטלין מן הדין והלכך די במיעוט דהא אפי׳ מיעוט לא הוה צריך דהא בטיל אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך באם בא למעט ממעט את כולו : אי הכי · דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין : אימא

תוספות

נותן לו דמי חטין · פי׳ ריב״ס דהיינו כר״ש דאמר (ב״ק נח:) דבר הגורם לממון כממון דמי דמחייב בגזל חמץ ועבר עליו הפסח [ובא אחר ושרפו] ולר״י נראה דאתי אפי׳ כרבנן דהתם ודאי לאו כממון דמי שאינו שוה לשום אדם כלום אלא(א) *לגזילה ליפטר בו אבל הכא הוי כאילו גזל חטין עצמן שהוא מוכר צרורות לכל אדם כמו חטין ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו (ב) דהתם ב) ניירא בעלמא הוא דקלא ליה ולא את החוב :

סאה שיש בה רובע ימעט · פי׳ ר״ש ימעט ואח״כ יזרענו א״נ אם נזרעו ולא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם תקנה שכבר נשרשו ונאסרו בהשרשה ואין נראה לשון ימעט משמע שכבר (ג) נשרשו ור׳ יוסי נמי דקאמר יבור משום דמיחזי כמקיים כלאים וקודם שנזרעו לא מיחזי כמקיים כלאים ועוד דבפרק קמא דמ״ק (דף ו· ושם) מייתי לה בהדיא על זרעים המחוברים אלא דנראה דמיירי הכא במחוברים לקרקע ומה שפירש דאם נשרשו אין להם תקנה אגב חורפיה לא עיין דלא אמר הכי פרק כל שעה (פסחים דף כה·) אלא גבי כלאי הכרם אבל כלאי זרעים מותרין הן באכילה ובהנאה ג) כדמשמע פרק כל הבשר (חולין דף קטו·) דפריך אלא מעתה כלאי זרעים ליתסרו דהא כל שתיעבתי לך הוא ומשני מה בהמתך היוצא ממנה מותר אף שדך כן ואלישנא דקנסא פריך דקתני ימעט ולא קנסינן פחות מרובע אטו רובע אבל אלישנא דדינא לא מצי פריך דלא דמי דהתם משום דטפי מרובע לא מחיל כו׳ כדפירש ר״ש גופיה דה״מ לשנויי הכי ומיהו יש לייסב דפריך נמי אלישנא דדינא שפיר דכל שדרך בני אדם להסיר כלאים הוי אם לא הסירם ולכך הואיל ודרך בני אדם כשבאין לנפות מנפין הכל בכלאים נמי ליהוי כלאים עד שיסיר הכל מכל מקום ללישנא דקנסא מיושב טפי והוי מצי לשנויי דסבר כר׳ יוסי דאמר יבור אלא רוצה להעמיד כדברי הכל : אימא

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי׳ פי״ח מהל׳ מכירה הל׳ יא סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סימן רכט סעי׳ א:

יח ג מיי׳ פ״ב מהל׳ כלאים הל׳ ח סמג לאוין רפ טוש״ע י״ד סימן רצז סעיף ה:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה נותן וכו׳ אלא לגזלן ליפטר: (ב) בא״ד שטרותיו של חבירו דהפסד ליה רבה דהתם נייר בעלמא: (ג) ד״ה סאה וכו׳ משמע שכבר נזרעו ור׳ יוסי:

מסורת הש״ס

א) מ״ק פ״ב כלאים פ״ב מ״א : ב) [ב״ק נח: וע״ש דרבה גופיה סוא דקאמר השורף שטרו של חבירו פטור דאמר ליה ניירא קלאי מינך] : ג) [כדאיתא להדיא רפ״ח דכלאים כלאי זרעים וכו׳ ומותרין באכילה וכ״ש בהנאה] :

רבינו גרשום

ועפרורית רובע לא מקבל והתניא וכו׳ רובע נישובת · היינו אבק קש שנישוב: עדשים מקבל עליו רובע עפרורית · אלמא דעפרורית מקבל רובע וקשיא . ומשני לעולם בשאר פירות פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל ושאני עדשים דקתני דרובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו עם השרשין מן האדמה ומייתי בהו עפרא ·אבל חיטי ושערי ושאר פירי דהצדי להו מיחצד ולא מייתי עפרא בהדיה פחות מרובע מקבל רובע לא מקבל · השתא דוק מינה מעם דעדשים רובע מקבל משום דמיעקר עקרי להו אבל חטי ושערי לא מקבלי רובע· השתא לפשוט מינה דעפרורית דחטי ושערי רובע לא מקבל אבל פחות מרובע מקבל · והכי נמי אמר רב קטינא דפחות מרובע מקבל · והאי מילתא בניחות׳ גרסי׳ לה . ומקשי׳ לא לעולם מהא לא תפשוט דחטין ושעורין רובע ממש מקבל עפרורית ועדשים אצטריכא ליה למתני דסד״א וכו׳ קמ״ל דאפי׳ הכי לא מקבל אלא רובע ותו לא והוא הדין נמי לגבי חטי ושערי · וקשי׳ לרב קטינא: אמר רב הונא להיכא דאיכא יותר מרובע טינופת ובא לוקח לנפות כלומר לנקות מנפה את כולו׳ אפי׳ פחות מרובע : אמרי לה דינא . דמאן דיהיב זוזי אפירי שפירי קא יהיב · ואפילו הכי אי איכא בה רובע טנופת לא טרח לנפות איניש ולהיכא דטרח בטלה דעתו אצל כל אדם ולא משגחינן ביה ומקבל בעל כרחו · אבל יותר מרובע טרח לנפות וכיון דטרח טרח בכוליה ומנפה את כולו : ואמרי לה קנסא. דקנסינן ליה משום דרובע שכיח בפירות יותר מרובע לא שכיח והואיל דאיכא יותר מרובע איהו הוא המוכר דעריב בהו בידים ממש משום אונאה וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה ומנפה להו: מיתיבי סאה שיש בה רובע ממין אחר חשיב כלאים וימעט · משום דאפי׳ חטי ושערי חשיב כלאים מדרבנן : סברוה דרובע דכלאים כדין יותר מרובע דהכא דמי דכי היכי דיותר מרובע גבי מקח וממכר חשיב גבי כלאים נמי . וקתני ימעט עד דליתא רובע . ולא מכל וכל ימעט . הכא נמי להיכא דאיכא יותר מרובע ימעט המנופת היותר עד רובע . וקשי׳ לרב הונא דאמר הבא לנפות מנפה את כולו לא רובע דכלאים לא הוי כיותר מרובע אלא כרובע דהכא דמקח וממכר דמי דמקבל עליו : אי הכי אמאי קתני ימעט . ליהוי כפחות מרובע ולא יצטרך למעט : משום דחומר דכלאים שאני האי פסייא

אימא סיפא רבי יוסי אומר יבור אי אמרת בשלמא כיותר מרובע טנופת דמי בהא קא מיפלגי ת"ק סבר לא קנסינן התירא אטו איסורא ור' יוסי סבר קנסינן אלא אי אמרת כרובע דמי אמאי יבור התם היינו טעמא דר' יוסי משום דמיחזי כי מקיים כלאים ת"ש א)שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו הכי השתא התם ודאי מנה למר ומנה למר הכא מי יימר דלאו כוליה ערובי עריב ת"ש מסיפא א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו הכי השתא התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דערובי עריב ת"ש ב)שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ הכי השתא התם משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא הכא מי יימר דערובי עריב ת"ש מסיפא וחכ"א גגובה את הקרן ואינו גובה את הרבית הכי השתא התם ודאי קרנא דהתירא הוא הכא מי יימר דכוליה לא ערובי עריב ת"ש ג)דתני רבין בר ר"נ לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא מחזיר לו את כל הרבעין כולן אלמא היכא דבעי אהדורי כולה מהדר הכי השתא

התם

איכא סיפא · ולא גרסי' ת"ש דלמאי שדחה דחומרא בעלמא הוא אין סברא שיקום ר' יוסי ולא מסתבר ליה למימר דפליגי דר' יוסי סבר דרובע לא שכיחא ורבנן סברי דשכיחא דלא מסתבר לפלוגינהו בהכי : **התם** ודאי מנה למר · ה"מ לשנויי התם ודאי איכא חד דלא הוי רמאי הכא מי יימר דליכא רמאי אימור ערובי עריב אלא דמשני שפיר טפי : **קונסין** אותו ואינו גובה לא קרן ולא רבית · נראה לר"י דר"מ קונס לגמרי להפסיד החוב אפילו בהודאה או בעדות אחרת כדמשמע לישנא דאינו גובה לא את הקרן משמע דאינו גובה כלל ועוד משמע דומיא דרבית וכן משמע נמי מדמדמה לה בהמניח (ב"ק דף ל: ושם) גבי המוציא תבנו וקשו דקנסו גופן משום שבחן שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף עב: ושם) מדמה הך דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי ההיא דשטר חוב כר"מ והיכי מדמה דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד המלוה אלא דהשטר פסול דהתם לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל רבית יש עבירה בהלואה אפי' בלא שטר אע"ג דקאמר דמשעת כתיבה עבד לה שומא מ"מ בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה והקשה ריב"ם דאם יפסיד כל חובו (ג)יפסיד לגמרי א"כ מלינו לוה חוטא נשכר ואור"י דלא קשה כי המלוה שמרויח קנסו בגוף אטו שבח ומתוך כך יזהר אבל הלוה אין במה לקנוס כדי שיזהר שמתחלה ע"מ לפרוע הוא לוה : **הכי** השתא התם משעת כתיבה עבד ליה שומא הכא מי יימר דעריב · קשה לרשב"א דאמאי לא מייתי ההוא דשטרי חוב המוקדמין דקנסו התם בכוליה מזמן ראשון ומזמן שני אע"ג דאיכא למימר נמי מי יימר דגבי ממשעבדי דשמא לא יבא לגבות ממשעבדי לעולם וכן יש להקשות בסוגיא דהמניח את הכד (ב"ק דף ל: ושם) ואמר ר"י דכי היכי דהכא משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא התם נמי משעת כתיבה הוא דעבד ליה על מדבר שקר תרחק : **והחכמים** אומרים גובה את הקרן · משמע שגובה ע"פ השטר ואפי' ממשעבדי וקשה לר"י דלמה השטר כשר כיון שהעדים עוברין על לא תשימון כדתנן באיזהו נשך (ב"מ דף עה:) ואע"ג דאיכן עדי חמס שאין מרויחין כלום הא קיימא לן כאביי (סנהדרין כז.) דעבריין אוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא תני בזה בורר (שם דף כז:) ה"נ לא תנא לוה אלא בכלל מלוה הוא כדמפרש התם (דף כה.) בגמ' מלוה ברבית מלוה הבאה (לו) ברבית ואין לומר דמיירי כגון שאין ניכר הרבית בשטר אלא כתב סתם פלוני לוה מפלוני מנה והעדים היו סבורים שהיה הכל קרן וא"כ נודע שהיה בו רבית דהא בפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם) משני ר' יוחנן ההיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין אפי' תימא רבנן גזרה שמא יגבה מזמן ראשון ואם אין ניכר הרבית בשטר שיש בו רבית נמי נגזור שמא יגבה גם הרבית בתורת קרן ואין לומר דלכך כשרין שלא עשו שומא כיון שניכר הרבית מתוך השטר לא יבא לגבות הרבית ע"י שטר זה והא דתנן באיזהו נשך (שם דף עה:) שהעדים עוברים בלא תעשה היינו כשאין הרבית בשטר ניכר דהא תנן במתניתין ובהמניח (ב"ק דף ל: ושם) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא א"כ בשטר זה עוברין בלא תעשה וי"ל דלא תשימון לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולא עדים ולהכי לא מיפסלי כדאמרי' (ב"מ דף ס:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו א"נ כגון שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות וכן י"ל בשטרי חוב המוקדמין דאית דמוקי לה כר"מ אבל לרבנן כשרין ואפי' ר"מ אינו פוסל אלא מטעם קנס ואמאי והלא עדים פסולים הן שחתמו על השטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסין מחמת נפשות א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים טעינו בשנות המלך ואומר ר"י דהלכה כרבנן דאע"ג דקיי"ל כר"מ בגזירותיו (עירובין מז.) דוקא בגזירותיו אבל לא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות מטעם זה כרבנן דר"מ (יבמות לו:) במעוברת חבירו ומינקת חבירו ד) : **דתני** רבין בר ר"נ לא את המותר כו' · הא דלא אייתי מתני' דהתם דמפרשי לה נמי הכי לא את המותר בלבד הוא מחזיר כו' משום דלא מתרלא אלא ע"י ברייתא דרבין בר ר"נ וללישנא דדינא מייתי דללישנא דקנסו היתרא אטו איסורא לא מצי מייתי מהלא דלא שייך הכא קנסא דאם לקח הלוקח יותר ממה שהיה לו ליקח אין לקנסו בכך כי מה היה לו לידע כמה שם ולא גרסי' מה שהיה כתוב במגלת ספרים בטעות הכא מי יימר דערובי עריב דא"כ הוה משמע דללישנא דקנסא מייתי :

אימא סיפא ר' יוסי אומר יבור · יברור את הכל : אי אמרת בשלמא · דרובע דכלאים כיתר מרובע דטנופת דמי והאי ימעט מן הדין הוא היינו דאתא ר' יוסי למימר יברור את הכל וס"ל כרב הונא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולן אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפי' מיעוט אינו צריך אלא חומרא הוא אמאי אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו ולמימר יבור והיכא כפרים דכתוב בהו ת"ש מסיפא ולסיועי לרב הונא קאתי : משום דמיחזי כמקיים כלאים · מאחר שמתחיל למעט ומניח מקלתן ומיחזי כאילו מטיל אותן בידים וזורען במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ובירר קצת ושייר קצת נראה כמקיים בקרקע כלאים ונפקא לן מקרא במ"ק ובתורת כהנים דלוקה : שנים שהפקידו · אלישנא דקנסא פריך שמע מינה לא קנסינן אמותר וה"נ אמאי קנסוהו רבנן בכוליה (א) אלא במותר רובע : מי יימר דלאו כוליה כו' · דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים דהאיכא יותר מרובע איכא למימר דכוליה עריב : מה הפסיד הרמאי · לא יבא להודות דהא לא מפסיד מידי ולסיועי' קאתי : מי יימר דערובי עריב · כלל : שיש בו רבית · פלוני לוה מפלוני מנה במאתים עד זמן פלוני : התם משעת כתיבה · קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך דמהכא נפקא לן בפ' איזהו נשך : ת"ש דתני רבין כו' · לקמן בפ' בית כור תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו' ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה הגיעו דהיינו ל' רבעים לבית כור דהוי ל' סאין יתר מיכן יעשה חשבון ויחזיר לו כיון דאיכא מותר מרובע ותני רבין בגמ' לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו אלא את כל הרבעים כולן כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר דהיכא דבא לשלם משלם את כולו ולעיל נמי היכא דבא לנפות מנפה את כולו ומסייעא לרב הונא ואלישנא קמא דאמרי לה דינא קמסייע דהכא והתם חד טעם הוא דרובע מחיל אינים אבל כי איכא טפי מרובע הוי דבר חשוב ולא מחיל מידי : הכי השתא · התם גבי בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייתור על מדת החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא הן חסר הן יתר אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפי' כל שהוא הלכך כיון דאיכא דבר גדול כל כך יתר מרובע לסאה לא הוה מחילה כלל דקרקע חשוב הוא בפני עצמו דלהכי אהני מאי דא"ל בית כור והאי דקאמר ליה הן חסר הן יתר מיהו להכי אהני דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה אבל יתר מרובע לא הויא מחילה כלל והדר והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה יתר מרובע לא הוי מחילה (ב) והדר ללוקח אבל גבי רובע טנופת דאף על גב דלא אמר ליה הן חסר הן יתר הויא מחילה מסתמא דהא שכיח טנופת רובע ולעולם אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הויא רובע מחילה ויחזיר המותר דאם בא לנפות אינו מנפה את כולו

ולמאי

התם

יט א מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' ש ס"א וע"ש :

כ ב מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קצו טוש"ע ח"מ סי' נב סעי' א וטוש"ע יו"ד סי' קסא סעיף א:

רבינו גרשום

מסייע לרב הונא מסיפא ר' יוסי אומר יבור. אאם יש בה רובע ממין אחר מהדר ר' יוסי דבורו דיבור כל הרובע(חוץ) דכיותר מרובע דמי והיינו כרב הונא. לא לעולם מהא לא תסייעה דרובע כפחות מרובע דאפילו למעט לא הוה בעי ואמאי קאמר ר' יוסי יבור הכל משום דאי שביק ליה מחזי כמקיים כלאים בכרם : והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו.ש"מ דלא קנסינן[היתר]אטו איסור דמאי קא תבע מאתים' הכא נמי אם בא לנפות אינו מנפה את כולו דלא קנסינן ביתר של רובע אטו איסור דיותר מרובע איסורא הוא: התם. משום הכי יהבי' לכל חד מנה דחד מינייהו לאו רמאי הוא: הכא.האי מוכר מי יימר דלא כולהו ערבינהו. יש לחוש וקנסי' ולהכי הבא לנפות מנפה את כולו : ת"ש מסיפא וכו' · מדקתני ר' יוסי אומר הכל יהא מונח עד שיודה הרמאי · ש"מ דקנסי' היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו וקנסי' היתר אטו איסור: הכי השתא וכו' הכא מי יימר דעירובי מערב איהו דאיכא איסורא דלמא ליכא איסור ולא קנסינן ומהא לא תפשוט : דברי ר' מאיר . אלמא דקנסינן היתר אטו איסור ותפשוט לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו דקנסי' : דעביד ליה שומא . לא תשימון עליו נשך ומשעת כתיבה איכא איסורא ומשום הכי קנסי'' אבל הכא מי יימר דעהובי עריב ומשום הכי הואיל דליכא איסור לא קנסי' : ואינו גובה את הרבית. ש"מ לא קנסי' היתר אטו איסור הכא נמי לא קנסי' והבא לנפות אינו מנפה את כולו וקשיא לרב הונא: ת"ש דתני רבין. באידך פרקין דלקמן לא את המותר הוא דמזיר וכו' · וקתני במשנה בית כור עפר אני מוכר לך וכו'' ואם אמר לו המוכר ללוקח הן חסר מרובע או יותר מרובע אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מיכן יעשה הלוקח השבון וגרסי' בגמרא דבית כור לא את הרובע בלבד היא מחזיר אלא מחזיר לו את כל המותר : כלפי לייא' תני רבין בר רב נחמן לא את המותר בלבד מחזיר אלא מחזיר כל הרבעין כולן דהיינו לגור ל' רבעין של קב · והיינו סכום הרבעים ז' קבין ומחצה אלמא דקנסי' היתר אטו איסור דהיינו פחות מרובע אטו איסור דיותר מרובע · הבא נמי השתא הבא לנפות מנפה את כולה : הכי השתא

התם

מסורת הש"ס

א) ב"מ לז : ב) ב"ק ל: ב"מ עב: ג) לקמן קד: ד) [וע"ע תוס' יבמות לו: ד"ה מי ותוספות ב"ק ל: ד"ה והכמים ותוס' ב"מ עב: ד"ה קונסין ותוספות זבחים קד: ד"ה אר"ע ותוספות בכורות כח: ד"ה ר"מ] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שנים שהפקידו וכו' רבנן בכוליה לא ניקנסיה אלא במותר רובע : (ב) ד"ה הכי השתא וכו' והדרה ללוקח אבל : (ג) תוס' ד"ה קונסין וכו' כל חובו לגמרי כצ"ל ותיבת יפסיד נמחק :

מסורת הש"ס

א) בבא מציעא דף נ:

רבינו גרשום

התם בין חסר בין יתיר אמר ליה. והואיל דאשכח יותר מרובע מיהו רובע לסאה לא חשיב והויא מחילה · יותר מרובע עולות לכור לס' קבין ולא הויא מחילה דכיון דהויא ליה ט' קבין הויא לה ארעא חשיבא באפי נפשה והדרא ליה · ואכתי לעולם מהא לא תפשוט הבא לנפות דמנפה את כולו: יותר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה . ואמאי להיכא דנתאנה ביותר על שתות אמאי בטל מקח ניהדר ליה מוכר ללוקח עד פחות משתות והוה המקח קיים: אלא ש"מ דכל היכא דבעי לאהדורי כוליה מיהדר' הכי נמי תפשום דהבא לנפות מנפה את כולו: הכי השתא התם שוה בשוה. קאמר ליה לזבוני ליה המקח ומיהו להיכא דנתאנה פחות משתות נקנה מקח משום דלא ידיע ליה אי נתאנה אי לא נתאנה והוי מחילה והיכא דנתאנה שתות דידיע ללוקח לא הויא מחילה יותר משתות מקח טעות ובטל מקח ומהא לא תפשום ולעולם הבא לנפות אינו מנפה את כולו: ת"ש המקבל עליו שדה חברו ליטע בשכר הרי זה מקבל עליו בעל השדה עשר בוראות למאה אילנות. דאי מביר הנוטע כשיעור י' אילנות בין ק' שלא נטע(אעפר)לא קא מפחית מדמיו ומקבל עליו בעל השדה אבל אם סביר יותר מכן מגלגלין עליו את הכל אפי' עשר בוראות ואמאי מגלגלין עליו את הכל וליהדר וליטע ליה הניטע עד י' אלא ש"מ דמגלגלין עליו את הכל דכל היכא דבעי אהדורי כולו מהדר. ותפשום לך מהא הבא לנפות מנפה את כולו: אמר רב הונא בריה דרב יהושע. מהא לא תפשום דהכא משום הכי מגלגלין עליו את הכל דכל יותר מיכן. יתר מעשר למאה כבא ליטע לו מתחלה שדה בפני עצמה דמי כמו שקיבל עליו ליטע לו שדה של י"א אילנות לעצמה דמי שאילו היו י' בלבד היה פטור שהיו נבלעין בתוך המאה ועכשיו הואיל והן יותר מי' לא מקבל עליו בעל השדה וכבא ליטע עכשיו דמי ומגלגלין עליו את הכל ואינו מקבל עליו בעל השדה אלא אחד לי' אילן: פיס' המוכר מרתף של יין לחבירו. כלומר אוצר מלא יין מקבל עליו הלוקח י' קוססות לק'. עשר חביות של יין קרוי שהקרים לק': היכי דמי אי דאמר ליה מרתף של יין סתם. אני מוכר לך ומקבל עליו עשר קוססות. קשיא להך ברייתא דקתני נותן לו יין שכולו יפה בלא קוססות. ואי אמר ליה מרתף זה של יין קשיא ברייתא דנותן יין הנמכר בחנות. ואי הכי שאמר זה אפי' שאמר זה של יין נותן לו יין גרוע כגון הנמכר בחנות לפי שיש לבעל הבית יין גרוע שאינו יכול למוכרו בבית נותנו לחנוני למוכרו לפי שהחנוני מוכר בשוק מקום שעוברין ושבין בני אדם וקונין אותו פועלים ועוברי דרכים שאינן מבקשים כל כך יין יפה ומתני' קתני דכולו יפה נותן לו חוץ מי' קוססות. וקשיא להך ברייתא' דקתני היכא דאמר ליה מרתף זה של יין משמע דמזה יין שהוא במרתף ולהיכא דא"ל מרתף זה משמע כעין שהוא ואפילו כולו חומץ הגיעו: אמרי לעולם מתני' מתוקמא דאמר ליה מרתף של יין סתם ודקשיא לך מן ברייתא תני לה נמי הכי ברישא דברייתא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו' ומקשי' על עשר קוססות למאה דמתני' ודברייתא כי להיכא דאמר ליה סתם מרתף של יין אני מוכר לך מקבל עליו י' קוססות לק' מהא דתני ר' חייא וכו' אלמא דלא מקבל' ומשני ליה שאני חביות של יין הואיל דאתני ליה חבית של יין דין הוא דליתן ליה יין יפה משום דחבית כוליה חד חמר הוא ולהיכא דאיתרע במקצת איתרע נמי כולו · וליכא למימר דיהיב ליה האי יפה מחבית זו וקוסס מחבית אחרת משום דלא אתני ליה הכי · אבל גבי מרתף דכל חבית וחבית באנפי נפשה הוא ודאי מקבל עליו עשרה קוססות לק': והא תני רב זביד וכו' נותן לו יין שכולו יפה. אע"ג דאמר ליה סתם ולהיכא דקא מפרש ליה ואמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות:

וזהו

גמרא

התם הן חסר הן יתיר א"ל מיהו רביע לא חשיב יתר מרביע חשיב דכיון דחזי ליה לאיצטרופי בתשעת קבין הויא לה ארעא חשיבתא באפי נפשא והדרא ת"ש א)האונאה פחות משתות נקנה מקח יותר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמאי ליהדר עד פחות משתות ש"מ כל היכי דבעי לאהדורי כולה מהדר הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל מיהו פחות משתות לא ידיעה במנה ומחיל איניש שתות ידיעה ולא מחיל איניש יתר משתות מקח טעות הוא ובטל מקח ת"ש המקבל שדה מחברו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בוריות למאה יותר מכאן מגלגלין עליו את הכל א"ר הונא בריה דרב יהושע כל יתר מכאן כבא ליטע מתחלה דמי: מרתף של יין וכו': היכי דמי אי דא"ל מרתף של יין סתם קשיא אי דאמר ליה מרתף זה של יין קשיא אי דאמר ליה מרתף זה קשיא דתניא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו לעולם דא"ל מרתף של יין סתם ותני ברישא דברייתא ומקבל עליו עשר קוססות למאה ובסתם מי מקבל והא תאני ר' חייא המוכר חבית יין לחברו נותן לו יין שכולו יפה שאני חבית דכולא חד חמרא הוא והא תני רב זביד דבי ר' אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססו' למאה

וזהו

רש"י

ולמאי דפשיט ליה התם דאי א"ל בית כור סתמא כמאן דאמר ליה הן חסר הן יתר דמי והויא נמי מחילה רובע לסאה ויותר מרובע יחזיר הכל הוה ליה לשנויי הכא הכי השתא התם מעיקרא בית כור א"ל דמשמע לא פחות ולא יותר מיהו רובע הויא מחילה טפי מרובע לא הויא מחילה כלל והדר הכל דאין דרך להיות בבית כור יותר מבית כור אבל הכא דודאי אית ביה טנופת לעולם אימא לך דלא ינפה אלא את המותר על הרובע ונראה בעיני דה"ג לה דכי. האי גוונא מתרץ לקמיה הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל כו' וכן עיקר: נקנה מקח · לגמרי ולא יחזיר לו המאנה כלום דמחילה היא: שתות קנה · אליבא דר' נתן אבל אליבא דר' יהודה הנשיא דלא אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני בפרק הזהב: ולמאי · מחזיר כל האונאה בין בשתות בין ביתר משתות ניהדר המותר של הפחות משתות דהא פחות משתות מחיל איניש ואין כאן לא אונאת שתות ולא אונאת יתר משתות אלא אונאת שני משהויין משהו יתר משתות ומשהו פחות משתות להידך מחילה הוו אלא לאו שמע מינה אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא: שוה בשוה א"ל · מוכר ללוקח ובכך נתרצה לוקח ואם אינו שוה לא יתרצה והלכך בדין הוא דאפי' פחות משתות יחזיר מיהו לכך אין מחזיר דכיון דלא ידיע כל כך וכשוה דמי הויא מחילה אבל שתות ידיעה היא ולא מחיל מידי אבל גבי פירות דאורח' דמילתא היא שיש שם טנופת התם ודאי איכא למימר דמחיל לגמרי ואפי' היכא דאיכא יתר מרובע הרובע מיהו הויא מחילה: המקבל · פועל שמקבל עליו בשכר ליטע כל שדה חבירו כשיעור שיכולין ליטע כגון ממטע עשרה לבית סאה: מקבל עליו · בעל השדה עשר בוריות למאה אם יש עשרה אילנות בורות שאין עושין פירי לא יצטרך מקבל ליטע אחרים תחתיהן דאורחייהו דאילנות להיות בהן בוריות כל כך ומחיל: יתר מכן · כגון י"א למאה: מגלגלין עליו את הכל · יטע לו י"א אילנות תחתיהן דהשתא ליכא מחילה כלל ולעיל נמי אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל יתר · מעשר בוריות לק' אין לנו לחייבו לחזור וליטע את היתר על עשר אילנות לבד דהרי הוא באותו מותר כשבא ליטע אותו כאילו בא עכשיו ליטע שדה אחר מתחלה דמי שהרי קרקע הרבה יש שראוי ליטע ותשוב שדה שלם בפני עצמו והרי הוא כאילו לא עשה כלום מעיקרא מקבלנותו שהרי קיבל שדה ליטע ועדיין כשיש יתר מי' בוריות הרי יש לו שדה ליטע הלכך כשאמר לו בעל הבית נטע לי שדה זו ליטע את כל השדה אמר לו והרי לא קיים את תנאו היכא דנשאר י"א בוריות וכשבא לחזור וליטע יטע את כולן דכמתחיל עכשיו לקיים את תנאו דמי ובאילן אחד שיטע לאו כלום הוא שהרי הרוב של שדה נשתייר עדיין שלא נטעו והיכא דלא נשארו מתחלה כי אם י' בוריות לק' לא הקפיד בעל השדה בדבר מועט כזה ומשראוי לקרות שדה כגון י"א אילנות לק' חשיבי ולא מחיל כלל אבל גבי טנופת יתר מרובע לסאה כיון דרובע שכיח מחיל כי איכא טפי מרובע נמי המותר ישלם והרובע מחיל דהא ליכא למימר התם כל יתר מרובע כבא להחזיר לו את הסאה מתחלה דמי דהא סאה זבין ליה עם רובע טנופת וכי משלם ליה מותר דרובע הרי נתקיימה מכירתו וקיים תנאו ולא דמי למקרקעי דחשיבי די"א בוריות הרי הן שדה הניכר לעינים ולא מחיל מידי אבל יותר מרובע טנופת דמטלטלי ליכא קפידא כל כך אלא שישלים לו תנאו ולעולם אימא לך אין מנפה את כולו: היכי דמי · מתניתין דקתני מרתף של יין מקבל עליו כו' דמשמע המוכר לחבירו מרתף של יין אבל אין אנו יודעין איזה לשון אמר המוכר ללוקח בשעת מכירה: אי דא"ל · מוכר ללוקח בסתמא מרתף של יין אני מוכר לך ולא קאמר זה: קשיא · ברייתא דלקמן דקתני נותן לו יין שכולו יפה ומתני' קתני מקבל עליו י' קוססות לק': ואי דא"ל מרתף זה של יין · אני מוכר לך: קשיא · נמי הך ברייתא דלקמן דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות: אי דא"ל מרתף זה · ולא הזכיר יין: קשיא · ברייתא דקתני אפילו כולו חומץ הגיעו: שכולו יפה · דסתם יין יפה בעינן ולא מקבל עליו י' קוססות דלא דמי לרובע טנופת לסאה וי' מתליעות תאנים למאה דלא חשיבי וגם שכיחי ומחיל אבל חביות של יין דבר גדול הוא כל חבית בפני עצמו וגם לא שכיח כל כך והלכך כי אמר ליה סתמא יפה בעינן: נותן לו יין הנמכר בחנות · היינו כולו קוססות והכי מוכח לקמיה בשמעתא דלהכי אהני זה כמות שהוא: מרתף זה · אפילו חומץ משמע: לעולם · מתניתין דאמר ליה מרתף של יין סתם ולא קאמר ליה זה הלכך יין טוב בעינן ומקבל עשרה קוססות לק' דעבידי דשכיחי ומחיל ודקשיא לך ברייתא דקתני יין שכולו יפה תני ברישא דברייתא הכי נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו': ובסתם מי מקבל · בתמיה דאוקמת למתניתין בסתם ואפילו הכי מקבל י' קוססות לק': חבית של יין כו' · רבותא נקט דסלקא דעתך לשתייה לאלתר קא בעי ליה או למכרו ולא להכניסו באוצר קמ"ל: נותן לו יין שכולו יפה · ואם איתא דמקבל קוססות הכא נמי נימא הגיעו אפילו הוא יין קוסס: דכולה חד חמרא הוא · אבל בחביות טובא מקבל עשרה קוססות לק': *וזהו אוצר כו' · כלומר היינו מרתף דמתניתין אלמא מתניתין במרתף זה של יין קמיירי ולא בסתם והיינו טעמא דאהני של יין למכור יין יפה ואהני זה לקבל קוססות דא"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך:

קשיא

תוספות

התם הן חסר הן יתר א"ל · ה"פ התם בית כור הן חסר הן יתר א"ל ואפי' כי א"ל בית כור סתמא אני מוכר לך ולא אמר לו הן חסר הן יתר אמר בפ' בית כור (לקמן קד·) דאם פיחת או הותיר רובע הגיעו (ולהכי היכא) דא"ל בית כור סתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא הויא מחילה וכיון דהדר הדר כולו אבל גבי סאה כשאדם אומר לחבירו סאה פירות אני מוכר לך רגיל להיות שם רובע טנופת וכשיש שם רובע טנופת קרי ליה שפיר סאה פירות ולכך אין לנו לומר דאי איכא יותר מרובע שינפה את כולן:

כל יתר מכאן כבא ליטע מתחלה דמי · פירוש בתחלה כשמתחיל ליטע אינו יכול ליטע אות' שיודע בודאי שהוא גרוע ואפילו הפחות מעשר ואם נודע *דכל זמן שהוא עסוק במלאכה שנטע אפילו אחד שאינו טוב חייב להסירו וליטע אחר במקומו הלכך כשיש יותר מעשר אע"פ שלא נודע עד זמן ארוך אחר שיצא מן המלאכה אכתי כיון דלכל הפחות צריך ליטע היתר א"כ עדיין לא יצא מן המלאכה ועדיין הוא עוסק בה וכבר פי' דכל זמן שהוא (א) במלאכה אפי' נודע שאחד מהן גרוע חייב לעקור וליטע אחר במקומו:

נותן לו יין הנמכר בחנות · היינו ריחיה חלא וטעמיה חמרא כדמוכח לקמן בשמעתין ותימה למ"ד ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא היכי יהיב ליה והא מרתף זה של יין קאמר והא לאו יין הוא · ואומר ר"י דאע"ג דהוי חלא מיקרי יין שפיר וקשה לרשב"א דבפרק בתרא דע"ז (דף סו· ושם) פליגי אביי ורבא בחמרא לגו חלא אביי אמר במשהו ורבא אמר בנותן טעם ומפרש גמרא דבהא פליגי דאביי סבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא והוה ליה מין במינו ורבא סבר דהוי חמרא והוה ליה מין בשאינו מינו ואם תמצא לומר אפי' למ"ד חלא (מ"מ) מיקרי חמרא אם כן לימא דלכ"ע ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא והוה ליה מין במינו ורבא לטעמיה דאמר התם בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד:

חבית של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה · אבל ביין הנמכר בחנות לא אפילו למ"ד ריחיה חלא חמרא מכל מקום האי חמרא לא יהבי איניש דמי.

חד

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ג סמג לאוין קע ועשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ג:

ר"מ מ"ו וצ"ל וכיון

כב ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:

כג ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ב:

כד ד מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' יא סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' של סעיף א:

כה ה מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב ולאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ב:

נ"א כל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל וכו' שהוא עסוק במלאכה:

וזהו אוצר ששנו חכמים במשנתינו אלא מתני' נמי דאמר ליה זה קשיא זה אזה לא קשיא הא דאמר ליה למקפה הא דלא א"ל למקפה דרב זביד דא"ל למקפה ברייתא דלא א"ל למקפה הלכך מרתף של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה מרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות איבעיא להו מרתף של יין ולא א"ל למקפה מאי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מקבל וחד אמר לא מקבל מאן דאמר מקבל דייק מדרב זביד דקתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דאמר ליה למקפה טעמא דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל ומ"ד לא מקבל דייק מברייתא דקתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דלא א"ל למקפה ולמאן דדייק מדרב זביד קשיא ברייתא חסורי מחסרא והכי קתני במה דברים אמורים דאמר ליה למקפה הא לא אמר ליה למקפה מקבל ומרתף זה של יין ולא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות ולמאן דדייק מברייתא קשיא דרב זביד דאוקימנא דא"ל למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל הוא הדין דאע"ג דלא א"ל למקפה לא מקבל והאי דאוקימנא דא"ל למקפה משום דקשיא זה אזה אמר רב יהודה יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן ורב חסדא אמר גבי חמרא א)דאקרים למה לי מיתיבי ב)על הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל תבשיל שעברה צורתו אומר שהכל נהיה בדברו אמר רב זביד מודה רב יהודה בפורצמא דמיזדבן אקרנתא א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה הא רב חסדא מר כמאן סבירא ליה א"ל מתניתא ידענא דתניא

קשיא זה אזה · ברייתא דלעיל ורב זביד קשיין אהדדי דלעיל קתני במרתף זה של יין דנותן לו יין הנמכר בחנות והכא בדרב זביד קתני שכולו יפה וקיבל קוססות : הא דא"ל למקפה · ברייתא דרב זביד שאמר יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך דהייט יין טוב ומתקיים הרבה שמעט מעט מסתפקין ממנו והלכך אהני מאי דא"ל למקפה ליתן יין טוב ואהני זה לקבל י' קוססות לק' : והא · קמייתא דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות דלא א"ל למקפה הלכך כיון דקאמר זה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דקאמר של יין למעוטי חומץ אבל רישא דהיא ברייתא קמייתא דקתני מרתף של יין סתמא אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה פלוגתא לקמן אי מיירי נמי כמו מליעתא בדלא א"ל למקפה או בדא"ל : הלכך מרתף של יין כו' מילתיה דרב זביד קמפרש : מרתף זה של יין ולא א"ל כו' · אברייתא דלעיל קאי ורישא דידה פליגי בה לקמן ומיהו סיפא דקתני מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו בדלא א"ל למקפה מיירי דאילו א"ל מרתף זה למקפה אני מוכר לך צריך ליתן לו יין שכולו יפה ומקבל י' קוססות לק' כדתני רב זביד גבי מרתף זה של יין ואוקימנא דאמר ליה למקפה דלא שנא מרתף זה אני מוכר לך ממרתף זה של יין אני מוכר לך היכא דא"ל למקפה דלמקפה משמע מיין טוב דלא היו רגילין למקפה כי אם ביין טוב ואם(א) היו רגילין נמי לתת חומץ במקפה אפילו הכי אין לומר מרתף למקפה אני מוכר לך בשביל חומץ דכל חומץ מתקיים הוא ומחמיץ יותר ויותר ומרתף חומץ היה לו לומר והכי מוכחא מילתא כדפרישית דמשום הכי לא קתני בדרב זביד דין של מרתף זה אני מוכר לך כדקתני בברייתא קמייתא דכיון דבדא"ל למקפה מיירי רב זביד תנא מרתף זה של יין אני מוכר לך והוא הדין למרתף זה אני מוכר לך דהייט כך והאי דנקט של יין רבותא הוא דאף על גב דאמר ליה של יין ואמר ליה נמי למקפה אפילו הכי מקבל י' קוססות לק' : מרתף של יין . סתם דלא א"ל זה ולא א"ל למקפה נמי : מאי · ומשום דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא קבעי לה מי מדמי לה למרתף זה של יין וא"ל למקפה דקתני בדרב זביד דנותן לו יין יפה ומקבל י' קוססות דכי היכי דהתם איכא חדא לריעותא דקאמר מרתף זה וחדא לטיבותא דא"ל למקפה הכא נמי איכא חדא לטיבותא דאמר מרתף של יין ולא אמר זה וחדא לריעותא דלא א"ל למקפה או דלמא נותן לו כולו יין יפה הואיל ולא אמר זה ואע"ג דלא א"ל למקפה דמאן דזבין חמרא מסתמא למקפה בעי ליה ולא למכרו בחנות וגם שלא יהיו בו קוססות ולא דמי לתאנים מתליעות ולא לטנופת שבתבואה משום דכל חבית של יין דבר חשוב הוא ומקפיד עליו והשואל הזה יודע היה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה ומדרב זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוססות כדמפרש לקמיה והכי קבעי גמרא מי דייקא מברייתא דאיט מקבל ומשום האי טעמא דפרישית ודרב זביד תריצי לה כדלקמן או דלמא דייקינן מדרב זביד דמקבל ומשום טעמא דפרישית וברייתא מתרצי' לה כדלקמן כן שיטת גמרא : חד אמר מקבל · דסבירא ליה טעמא כדפרישית : וחד אמר לא מקבל · אלא כולו יין יפה נותן לו וטעמא כדפרישית דמסתמא קפדי' אחביות קוססות טפי ממתליעות בתאנים וטנופת בתבואה : דייק מדרב זביד · כלומר משום דסבירא ליה דמקבל מפרש להא דרב זביד דוקא ואידך ברייתא מתרץ לה דלא תקשי ליה כדלקמן דאע"ג דאיכא למידק מברייתא שפיר דאיט מקבל ומצי לתרוצי לדרב זביד כדלקמן אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי שאחר סברתו הולך ומתרץ הברייתות לפי דעתו : ואוקימנא · לסיפא דקתני זה כדאמר ליה למקפה והוא הדין לרישא ודייקינן מינה טעמא דנותן לו שכולו יפה דאמר ליה למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל והא דלא קמפליג ותני בדידה במרתף של יין סתמא וליפלוג בין א"ל למקפה ללא א"ל היינו טעמא דכולה כדא"ל למקפה קמיפלגי והיינו כמי בדידה : ואוקימנא · למליעתא דברייתא דלא א"ל למקפה וה"ה לרישא : חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כו' · והאי דלא קמיירי כולה בדא"ל למקפה דג' דינין אתא לאורויי ביין ולמימרא דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה וזימנין נותן לו כולו יין רע הנמכר בחנות וזימנין דאפי' כולו חומץ הגיעו : הוא הדין דאע"ג דלא א"ל כו' · והכי קתני הא דרב זביד מרתף של יין אני מוכר לך אין בו חילוק בין א"ל למקפה ללא א"ל אלא נותן לו יין שכולו יפה אבל אם א"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך אז יש חילוק בדבר דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה אלא שמקבל עליו י' קוססות וכגון דא"ל למקפה אבל אי לא א"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דלא תני ליה בהדיא האי חילוק דיין הנמכר בחנות היינו משום דכולה ביין יפה בעא לאורויי לן דינא : משום דקשיא זה אזה · ומיהו רישא בדלא א"ל למקפה נמי מיירי : יין הנמכר בחנות · כלומר יין רע מכל יינות הנמכרים בחנות : מברכין כו' · דחשיב פירי ולא מברכין עליו שהכל נהיה בדברו אע"ג דתנן ועל כולן אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא : דאקרים · איגר"א בלעז הייט יין קוסס : למה לי · לברך עליו אלא שהכל נהיה בדברו והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע שריחו חומץ וטעמו יין עדיין כדלקמן : שעברה צורתו · שהחמיץ שקורין טורניי"ר : אומר שהכל נהיה בדברו · ולמעוטי אתא דלא יברך על הפת ברכת המוציא דהא לאו לחם הוא ועל היין לא יברך בורא פרי הגפן ועל התבשיל אם הוא מה' המינים כגון דייסא לא יברך בורא מיני מזונות : בפורצמא · יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות שאיט נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה ובפיר"ח גרס בפרצופא שנשתנה מראיתו ופרצופו מתוך שהוא רע הרבה : הא רב יהודה הא רב חסדא · דפליגי : מר כמאן סבירא ליה · מברכין או אין מברכין : אמר ליה מתניתא ידענא · דקתני בה שלשה ימים ודאי ומהתם שמעינן אי מברכין או אין מברכין כדמפרש לקמיה דאיפליגו בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ומפרשינן לקמן כמאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאביי כלומר כמי משניהם הוה משמע ליה ברייתא דנדע היאך אהדר ליה לאביי ומיהו רב יוסף לא קאמר ליה לאביי פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר ואמר ר' יוחנן כו' אלא לאו שמע מינה גמרא קאמר לה לפרושי הך ברייתא ורב יוסף לא אמר לאביי יותר אלא מתניתא ידענא דתניא כו' ומפרשינא לה הכי דמהכא שמעת לה לבעיא שלך כן נראה בעיני :

הבודק

חד אמר מקבל · תימה לדידיה אמאי מוקי (ב)רב זביד מתניתין כר' אושעיא ובדאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך וא"ל למקפה לוקי מתני' בלא א"ל למקפה ובדאמר ליה מרתף של יין סתם : וחד אמר לא מקבל · קשה לרשב"א א"כ אמאי נקט ר' חייא לעיל המוכר חבית של יין לחבירו נותן לו יין שכולו יפה מאי איריא חבית אפי' מרתף נמי ויש מפרשים לרבותא נקטיה כדפירש הקונטרס לעיל :

הבודק

רבינו גרשום
וזהו מרתף אוצר ששנינו במשנתינו' אלמא להיכא דאמר ליה יין סתם לא מקבל עליו כלום מן קוססות והיכי מתרצת למתני' וברייתא להיכא דאמר ליה יין סתם דמקבל עליו י' קוססות לק'; אלא מתני'. נמי משום הכי מקבל עליו דאמר ליה מרתף זה דהא מפר' ליה כעין שהוא משום הכי מקבל והכי נמי תני רב זביד: אי הכי קשיא זה אזה. דהכא קתני דהיכא דאמר ליה זה מקבל עליו י' קוססות והשאר יפה לברייתא לעיל דהיכא דאמר ליה מרתף זה דנותן לו יין הנמכר בחנות דכולו רע ומקבל עליו:הא לא קשיא.כלומר מתני' דאמר ליה מרתף זה משום הכי מקבל והאי דקא קשיא לך מברייתא הא לא קשיא כלומר מתני' דאמר ליה לוקח למוכר לצורך מקפה וציקי קדרה קא בעינא ליה · אמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות לק' משום דלצורך מקפה יתבשיל צריך יין יפה ומובחר כדי שיכולין לאוצרו ימים רבים·אבל אי דלא אמר ליה למקפה ליכא למשמע מינה דיפה נותן לו . מילתא דרב זביד כולה דאמר ליה למקפה · וברייתא דלא אמר ליה למקפה : אי דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך ואמר ליה אידך למקפה קא בעינא ליה נותן לו יין שכולו יפה והכי נמי מפרש לברייתא · אבל אי [לא] א"ל למקפה ליכא למשמע מינה ולהיכא דאמר לו נמי מרתף זה של יין אני מוכר לך ואמר ליה למקפה נותן לו יין וכו' וברייתא דלעיל מפרש הכי מרתף זה של יין ולא אמר ליה למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות ולא קשיין אהדדי דהא דתני רב זביד אמרי' להיכא דאמר לו למקפה נותן לו יין שכולו יפה: איבעיא להו להיכא דאמר לו מרתף של יין סתם אני מוכר לך ולא אמר ליה למקפה מאי יהיב כולו יפה או מקבל עליו י' קוססות למאה: מאן דאמר מקבל י' קוססות : ואוקימנא לעיל מלתא דרב זביד דאמר ליה למקפה משום הכי לא מקבל · מעמיה דאמר הא לא אמר ליה למקפה כי אם סתם מקבל: דקתני. בברייתא דלעיל : ואוקימנא כולו ברייתא דלעיל דלא אמר למקפה דנותן לו יין יפה כולו ולא מקבל עליו כלום : ולמאן דדייק מדרב זביד דמקבל קשיא ברייתא דמשמע דלא מקבל: לעולם להיכא דלא א"ל למקפה מקבל וחסורי מחסרא ברייתא והכי קתני מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה. בד"א דא"ל למקפה. הא לא א"ל למקפה מקבל. כדאמרי' ואי אמר לו מרתף זה של יין אני מוכר לך וכו' ולמאן דדייק מברייתא דלא מקבל קשיא דרב זביד דמקבל. אמר לך הא דרב זביד לא קשיא לך לעולם לא מקבל ולהיכא דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה דלא מקבל י' קוססות אע"ג דלא אמר למקפה והוא הדין נמי להיכא דאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה אע"ג דלא אמר לו למקפה לא מקבל עשר קוססות והאי דאוקימנא מלתא דרב זביד דא"ל למקפה משום הכי מקבל עליו י' קוססות משום דוחקא הוא דאמר דאי לא מוקמת ליה הכי קשיא זה אזה כדמקשי' לעיל דכל משום דלא קשיין אהדדי מתרצין מלתא דרב זביד הא דאמר ליה למקפה משום הכי מקבל אבל להיכא דאמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך סבירא ליה לרב זביד דנותן לו יין שכולו יפה ולא מקבל עליה קוססות וכוותיה סבירא ליה גבי מרתף של יין דלא מקבל עליה כלום : דאקרים' שהחמיץ: אומר שהכל נהיה בדבר: וקשיא לרב יהודה: מודה היה רב יהודה בפורצמא אקרנתא. באותו יין שהחמיץ כל כך שאינו נמכר כי אם על הקרנות' כלומר אפרשת דרכים כדי שיהא מזומן לעוברי דרכים וספנים וקונין אותו לפי שפורה הוא להם מחמת טירדא שיהו הולכין לחזור בעיר ולקנות יין יפה וקונין אותו שמצוי להן ואותו הוא רע יותר מאותו הנמכר בחנות ומאותו הנמכר קתני ברייתא דמברכין עליו שהכל נהיה דלא חמרא הוא · אבל יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן: הא רב יהודה. דאמר מברכין עליו בורא פרי הגפן · ורב חסדא אמר שהכל · ומר כמאן סבירא ליה:

חסדק

עין משפט נר מצוה
כו א מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ח סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ב:
כז ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"א:
כח ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם ס"ג.
כט ד מיי' שם הל'. טוש"ע שם ס"א:
ל ה מיי' פ"ח מהל' ברכות הל' ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רד סעיף א וסעיף ד:

מסורת הש"ס
א) [ג"י' ערוך ערך קרס ב' דאקרים כסמוך וכן כסמוך ולא הויין שהקרים] ב) ברכות מג:

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה מרתף זה וכו' ואם היו רגילין כו' תימה לומר היו רגילין: (ב) תוס' ד"ה חד וכו' אמאי מוקי רב זביד דבר' אושעיא מתני' דבדא"ל ליה כצ"ל:

ג"תניא) א)הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' יום ודאי מכאן ואילך ספק מאי קאמר א"ר יוחנן ה"ק ב)כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מאי טעמא חמרא מעילאי עקר והאי טעימיה ולא עקר אם תמצא לומר בתר דטעימיה עקר הוה ריחא חלא וטעמיה חמרא ג)וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא ורבי יהושע בן לוי אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ולהלן ספק מאי טעמא חמרא מתתאי עקר ואימור עקר ולאו אדעתיה ואם תמצא לומר מעילאי עקר והא טעימיה ולא עקר דלמא בתר דטעימיה עקר הוה ריחיה חלא וטעמי' חמרא ג)וריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא דרומאי מתנו משמיה דר' יהושע בן לוי ראשונים ודאי יין אחרונים ודאי חומץ אמצעיים ספק הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא כגון דאשתכח חלא סיפתקא דאי לאו דעקר תלתא יומי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כמאן פשט ליהפליגי בה רב מרי ורב זביד הד אמר כרבי יוחנן וחד אמר כרבי יהושע בן לוי: איתמר המוכר חבית יין לחברו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל

הבודק את החבית · נטל הימנה מעט והפריש ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין הנותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום ויפריש מזו החבית לתרומה ולמעשרות תחתיהן היום מפריש מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ולמחר מעט ואומר הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה חבית ולפיכך בודק דאין מפרישין מן החומץ על היין דשני מינין הן אליבא דרבי בפ' המוכר את הספינה (ד' [פד:]) אבל לרבנן לכתחלה אין מפרישין ואם עשה עשוי: להיות מפריש · משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית כלומר שמפריש ממנה לצורך שאר חביות: ואחר כך · לסוף חודש או ב' חדשים: כל ג' ימים כו' · לקמיה מפרש: מאי קאמר · לפי שיש לפרשה בשני ענינין כדלקמן קבעי לה: כל ג' ימים הראשונים · סמוך לבדיקה ודאי יין היה דבפחות מג' ימים אין היין נעשה חומץ ויפה תרם מה שתרם באותן ג' ימים וא"ל הלוקח מזה באותן ג' ימים לחזור ולהפריש דאפי' אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו אין שמו חומץ עד ג' ימים ואע"פ שכבר יש לו ריח חומץ כדמפרש ואזיל דכך היין המחמיץ להריח מתחלה ריח חומץ והולך ומריח יותר ויותר עד שנהפך אפי' טעמו לחומץ וקים להו לרבנן דמשהתחיל להחמיץ הוי ריחו כל ג' ימים חומץ וטעמו יין אבל מג' ואילך יכול להיות חומץ גמור: מכאן ואילך ספק · דשמא לא התחיל להחמיץ עד ג' ימים קודם שנמצא חומץ והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום: מאי טעמא · הוי כל ג' ימים ראשונים ודאי יין וג' ימים האחרונים ספק חומץ: חמרא מעילאי עקר · (א) כמו עקר נעקר טעם יין ממנו ומתחיל להחמיץ מלמעלה בפי החבית ומעט מעט מתמנן ויורד כל ג' עד דבסוף ג' נעשה כולו חומץ וכל זמן שלא החמיץ כולו הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והאי חמרא הא טעימיה ובדקי' האי גברא בפי החבית ומלאו טוב ועדיין לא התחיל להחמיץ והלכך אפי' אם תמצי לומר דמיד בתר דטעימיה התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד סוף ג' ימים משהתחיל להחמיץ והלכך דין הוא דבתר טעמא אזלינן ולא בתר ריחא וחמרא הוא והיינו יין הנמכר בחנות דלרבי יוחנן הוי יין ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפי' כל ג' ימים האחרונים ולא ודאי חומץ דאיכא למימר זה ג' ימים האחרונים שהתחיל להחמיץ והוי טעמיה חמרא עד עכשיו שנגמר חמוצו: ג' ימים האחרונים ודאי חומץ · והוי טבל גמור דר' יהושע אזיל בתר ריח כדמפרש ואזיל וכיון דעתה נמצא חומץ ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה ג' ימים דבפחות מג' ימים לא נעשה חומץ גמור ואפי' ג' ימים הראשונים ספק דאמרי' שמא עם סילוק ידי הבודק התחיל להריח ובתר ריחא אזלינן והלכך יין הנמכר בחנות לאו חמרא הוא: מ"ט חמרא מתתאי עקר · רבותא נקט לאשמועינן דאיכא למימר דאפי' בשעת בדיקה כבר היה חומץ ומיהו אינו צריך לכל זה דאפי' ס"ל נמי כדרבי יוחנן דמעילאי עקר איכא לאוקומי שפיר כדמפרש ואזיל: דרומאי משמיה דר' יהושע · אמרין דהאי דקתני בברייתא ג' ימים ודאי בין אג' ימים ראשונים בין אג' ימים אחרונים קאי וה"ק ג' ימים הראשונים ודאי יין דאפי' עם סילוק ידיו התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד ג' ימים והלכך הוי חמרא דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא: אחרונים ודאי חומץ · כדמפרש טעמא לקמן כגון שנמצא חומץ חזק מאד דודאי כבר עברו ג' ימים שנעשה חומץ גמור הואיל ונתחזק כל כך דבצציר מג' ימים משהחמיץ אינו נעשה סיפתקא ומיהו רבי יוחנן לא מוקי לה בסיפתקא א"כ לית ליה הך סברא דלא שנא סיפתקא ול"ש חומץ כל ג' ימים אחרונים נמי ספק: הא גופא קשיא ראשונים ודאי יין אלמא כו' · דאי ס"ד ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא הוא א"כ אמאי ודאי יין האיכא למימר דעם סילוק ידיו התחיל להריח ריח חומץ מעט ומההיא שעתא הוה ליה חומץ: כגון דאשתכח כו' · לעולם ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא הוא כדמוכח רישא וסיפא דקתני אחרונים ודאי חומץ היינו טעמא דמיירי כגון דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי שהדבר ידוע שזה ו' ימים שהתחיל להחמיץ ולסוף ג' נעשה חומץ ובג' האחרונים נתחזק ונתחזק מאד ונעשה סיפתקא חזקה: כמאן פשט ליה · רב יוסף לאביי כמי משניהן היה מפרש הברייתא דקתני ג' ימים ודאי דנשמע מינה אי אזלינן בתר ריחא או בתר טעמא: חד אמר כרבי יוחנן כו' · ונ"ל דהלכתא כרבי יוחנן דהא דרומאי מתניה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה: המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה · בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח: אמר רב כל ג' ימים הראשונים הרי הוא ברשות מוכר · שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות מג' ימים משהתחיל להריח ריח חומץ והכי נמי דריחיה חלא וטעמי' חמרא חמרא הוא אפ"ה באחריות מוכר הוא שהרי נתקלקל כבר ברשותו וכמי שמכר לו חומץ דמי דודאי משהתחיל להריח חומץ סופו להעשות חומץ ודמי למוכר יין ונמצא חומץ דתנן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פג:) דהוא מקח טעות ואע"פ ששתה הימנו לוקח ולא טעם בו ריח חומץ כשלקחו אפ"ה כיון דהחמיץ תוך ג' הדבר ידוע דבשעת מכירה הוי ריחיה חלא והא דתנן לקמן בפירקין (דף לז:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו רב מוקי לה לאחר ג' אבל תוך ג' לא קרינן המוכר יין לחבירו והחמיץ אלא המוכר חלא לחבירו ונמצא חומץ ה"נ מוקי לה בקנקנים דלוקח כר' יוסי בר רבי חנינא דאיכא למימר קנקנן גרם להחמיץ מהרה והא דנקט חבית של יין רבותא היא דסד"א לשתייה לאלתר קזבין ליה ולא הוה ליה לשהויי וליפטר מוכר קמ"ל: ושמואל

הבודק את החבית להיות מפריש כו' · רבינו שמואל דחק לפרש שלקח ממנו משהו ומפריש ממנו תרומה ואחר כך טעמו ובחנם דחק שהרי יכול לטעמו בריח אי הוי ריחא חמרא ודאי חמרא הוא דליכא ודאי חמרא דריחיה חלא אבל חלא לעולם לא הוי ריחיה חמרא והא דקאמר לקמן הא טעימיה ולא עקר הזקיקו לפרש כן דלא משמע ליה דטעמו בריח: **מאי** טעמא האי מעילאי עקר · לא מצי למימר דלר' יוחנן מתתאי עקר דא"כ מנא ליה דכל ג' ימים הראשונים היה ודאי יין דלמא בשעה שטעמו כבר נעקר טעמו מתחתיו ב' ימים אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתחתיו ג' ימים דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוה ריחיה (חלא) וטעמא חמרא: **מאי** טעמא האי חמרא מתתאי עקר · תימה דמנא ליה לגמרא ליפלוגינהו בהכי כיון דמצי למימר לכ"ע מעילאי ונ"ל דנקט הכי לפי (ב) שסובר שכך הוא אמת דמתתאי עקר וליכא למימר האי טעמא דמתתאי עקר לחוד *(ולעולם) דקסבר ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא דא"כ ג' ימים האחרונים אמאי הוי ודאי חומץ דלמא כל ג' ימים הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והשתא הוא דנגמר חימוצו: **דרומאי** מתנו · פירש רבינו שמואל דהלכה כר' יוחנן דקיימי דרומאי כוותיה וכן נראה דרבא נמי קאי כוותיה בפרק בתרא דע"ז (דף סו: ושם ד"ה ורבא) שהבאתי לעיל (ג): **כל** ג' ימים הראשונים ברשות מוכר · ואפי' נתן לו הלוקח מעות יחזיר דכיון דנראה חומץ גמור תוך ג' שנמכר בידוע שכבר בשעת מכירה ריחיה חלא והאי חמרא לא יהבי היכי דמי ואע"פ שטעמו והוה ריחיה חמרא ודאי לא

מסורת הש"ס

א) נדה דף ב: קידושין עט: תוספ' תרומות פ"ד: ב) [ע"ז סו:] ג) [שם:] ד) [דף פד:]:

רבינו גרשום

הבודק את החבית והולך להיות מפריש עליה תרומה על אחרות והיה מפריש ממנה בכל יום על שאר חביות עד ששלמה וישוב באחרונה נמצאת חומץ: ג' ימים הראשונים ודאי יין. טוב הוות ותרומתן תרומה ומה ששתה מן אותן יין של אגיות שהפריש עליהן מי זו באותן ג' ימים יפה שתה ולא טבלים ניניהו. מיכן ואילך ספק היה חומץ וספק יין וספק מתוקן וספק אינו מתוקן ויהיב האי חומץ לכהן לפי שקרא עליה שם תרומה ואותן שהיה מפריש עליה חוזר צריך להפריש מהן דמאי דכל ספק מעושר וספק שאינו מעושר מעשרין מאותו דבר דמאי חד ממאה: מאי טעמא משום דחמרא מעילאי עקר. כלומר מחמיץ. והאי גברא דפריש מינה על אחרים בדקה בפי החבית מלמעלה ועדיין לא עקר · אם תמצי לומר בתר דבדק עקר כלומר לאחר שטעמה התחילה להחמיץ לאלתר אפי' הכי חמרא הוא משום דקים לן דכל היכא דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא ומשום הכי כל ג' ימים הראשונים חמרא מעליא ומברכין עליו בורא פרי הגפן ה"נ ביין הנמכר בחנות הואיל דטעמי' חמרא אע"ג דריחיה חלא חמרא מעליא הוא. ור' יהושע בן לוי דאמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ. ומה שהפריש ממנה על אחרות אינו מתוקן: מיכן ואילך א)כלומר ג' ימים הראשונים ספק הוא ועדיין צריך לתקן דמאי מ"ט משום דחמרא מתתאי עקר דלא מצי למיטעמיה ובעידן דטעמה (אינו) [אולי] עקר מתתאי ולא אדעתיה והוה ליה ספק אם תימצי לומר מעילאי עקר וכו' ואם נפש אדם לומר כי היכי דר' יהושע אמר אם תמצי לומר מעילאי עקר וכו' ה"נ מאי טעמא לא אמר ר' יוחנן אם תימצי לומר מתתאי עקר והא בעידן דטעמה מלעיל אימר עקר ולא אדעתיה. ותריץ הכי משום דר' יוחנן סבירא ליה בג' ימים הראשונים ודאי יין הוא ולא ספק הוא ור' יהושע בן לוי סבירא ליה דספק הוא משום הכי קאמר מילי דמספקא ור' יהושע סבירא ליה דמברכין עליו שהכל נהיה בדברו: דרומאי. חכמים שבדרום: הא גופא קשיא אמרת ג' ימים הראשונים ודאי יין אלמא חמרא מעילאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא וחמרא הוא והדר תני ג' ימים ג)ראשונים ודאי חמרא אלמא חמרא מתתאי עקר והוה ליה ריחיה חלא וטעמא חמרא הלא. לעולם מעילאי עקר וראשונים ודאי יין ודקא קשיא לך אחרונים הכא במאי עסקינן דאחרונים ודאי חומץ כגון דאשתכח חלא סיפתקא. כלומר חומץ חזק דאי לא דעקר תלתא יומי מקמי הכי לא הוה משתכח חלא סיפתקא כלומר חזק מאד: איבעיא להו כמאן פשט. רב יוסף לאביי אי כר' יוחנן אי כר' יהושע: ברשות מוכר. ויכול להחזיר לוקח ושמואל

א) נראה דצ"ל כלומר ימים ראשונים ספק הוא וכו'. ב) נ"ל האחרונים ודאי חומץ כו'.

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' כד סמג עשין קלד טוי"ד סי' שלא [וכרב אלפס ערבי פסחים דף קטו.]:

לב ב מיי' וסמג וטור [וריי"ף] שם:

לג ג מיי' פכ"ט מהל' יי"ז הלכה יי טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף ג ופי' רעב ס"ג [וכרב אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה חמרא מעילאי עקר כלומר עקר: (ב) תוס' ד"ה מ"ט האי חמרא וכו' דנקט הכי לפי שכך הוא אמת כשסובר ריב"ל דמתתאי עקר וליכא למימר לבהאי טעמא: (ג) ד"ה דרומאי וכו' שהבאתי לעיל. נ"ב בדף נ"ס בד"ה נותן ט:

ר"מ מ"ו וגרס וקמשי

עין משפט
נר מצוה

לד א מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סימן רל סעי' ו :

לה ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ה :

לו ג מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן רד סעיף א [וברב אלפס סוף פרק ו דברכות לט·] :

לז ד ה ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה :

ושמואל אמר חמרא אכתפא דמאריה שואר עבד רב יוסף עובדא [א]כוותיה דרב בשיכרא וכוותיה דשמואל בחמרא [ב]והלכתא כוותיה דשמואל : ת"ר [ג]אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברך עליהן בורא פרי הגפן רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין הלכה כאחרים אמר רבא דכולי עלמא [ד]רמא תלתא ואתא ארבעה חמרא הוא רבא לטעמיה א)דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא [ה]רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום הוא כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא דרבנן סברי תלתא עייל תלתא נפיק פש ליה פלגא [ו]ופלגא בשיתא פלגי מיא ולא כלום הוא ואחרים סברי תלתא עול תרין ופלגא נפיק פש ליה כוזא וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא הוא וביותר מכדי מדתו מי פליגי והא תנן המתמד

רשב"ם

ושמואל אמר · אינו חייב באחריותו אע"פ שהחמיץ בתוך חבית של מוכר משום דחמרא אגבא דגברא שוור על כתף האדם מדלג כלומר מזלו גורם חטא של בעל היין כדנפקא לן לקמן (דף נח·) מדכתיב אף כי היין בוגד והלכך פטור מוכר דא"ל מוכר ללוקח לאו דידך קגרים (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מליעא (ד' קו:) וכך מלאתי בתשובות הגאונים וכן עיקר) : עובדא · [כן דינא] כוותיה דשמואל דמוכח סתם מתני' לקמן בפרקין כוותיה דשמואל : שמרי יין · הוא תמד שנותנין מים ע"ג שמרים ומתמדין אותן ושותין אותן : שהכל נהיה בדברו · אבל לא בורא פרי העץ בשכר תמרים ולא בורא פרי האדמה ובורא מיני מזונות על שכר שעורין דלא חשיבי ולא בורא פרי הגפן בשמרי יין : אחרים אומרים · אשמרי יין קאי : רמא תלתא · כוסות מים ואייתי נמי תלתא ולא יותר אע"פ שיש בו טעם יין דכ"ע לא פליגי ולא כלום כלומר אפי' אחרים מודו דאינו יין חשוב לברך עליו בורא פרי הגפן דאע"ג דאשכחן פלוגתא בשילהי הכל שוחטין (חולין דף כה:) בין ר' יהודה ורבנן בהמתמד ונתן מים במדה ומלא כדי מדתו דרבי יהודה מחייב ולקמן נמי מייתי לה הני מילי גבי מעשר ומשום חומרא דמעשר דאפי' ר' יהודה מודי דאין מפרישין ממנו על יין גמור אבל לגבי ברכת היין שהיא חשובה לא יברך אלא שהכל שהרי על כולן אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא והלכך לכתחלה שפיר דמי : תלתא עול · במים ואותן תלתא נפקי : ופלגא · חמרא : בשיתא פלגי · דמיא לאו כלום הוא : ואחרים סברי תלתא · מים עול ותרי ופלגא מים נפיק דאין דרך לצאת כל הנכנס אלא מן המים נשארו והוציאו היין דפירא קפי מלעיל : פש להו · חד כוס שלם של יין בתרי ופלגא של מים וכ"ש דחמרא (א) ופירא מעליא הוי מדליכא על חד תלתא מיא אבל לעיל דרמא תלתא ואפיק תלתא אין לומר שמן המים נשארו והיין יצא דאין רגלים לדבר הואיל ולא מצא יותר מכדי מדתו כי הכא וא"כ נפיק מן היין פלגא הוא דנפק וחד פלגא בחמשה פלגי מיא לאו כלום הוא : וביתר מכדי מדתו מי פליגי כו' · אבל לא פריך ובכדי מדתו (ב) לא פליגי בתמיה כדפרישית טעמא דנהי דגבי מעשר פליגי משום חומרא דמעשר גבי ברכת היין מודי להו רבי יהודה לרבנן דמברך שהכל :

המתמד

תוספות

לא טעימיה ספיר כיון דאחמיץ בתוך שלש מכאן ואילך ברשות לוקח ואפי' לא נתן מעות חייב ליתן ומיהו נראה דהיכא דלא טעימיה בשעת לקיחה ב)דה"א המוליא מחבירו עליו הראיה דספיקא הוא והא דתנן (לקמן דף לג:) המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו מיירי לאחר ג' א"נ בקנקנים דלוקח כר' יוסי בר חנינא דלקמן כן פ"ה ונ"ל דמיירי הכא דידעינן שהקנקן דהמוכר הוא טוב דאי לאו אמאי חייב באחריותו לימא ליה המוכר היין היה טוב והקנקן גרם לו תוך ג' להתקלקל ולא איבעי לשהויי אלא לשתותו או להריקו בכלי אחר כמו שהוא אומר לו כשהוא בקנקנים דלוקח אבל דוחק לומר דמיירי כגון שמוכר שמרו בזה הקנקן זמן גדול ואם הקנקן גרם כבר היה מחמיץ מקודם ויותר מתיישב לומר דהכא תוך ג' ואפי' בקנקן דלוקח דאין קנקן גורם להחמיץ תוך ג' אלא ודאי לא טעימיה ספיר והתם לאחר ג' (ג) ואמר ליה למקפה : ושמואל אמר חמרא אכתפיה דגברא שואר · פירש [ר"ש] דחמרא מזליה דגברא גריס דסבירא ליה כר' חייא בר יוסף דלקמן ולכך אינו ברשות מוכר ואין נראה חדא דהוה ליה למינקט האי לישנא דלקמן דחמרא מזליה דגברא גריס ועוד כי אמר לקמן ופליגא דר' חייא בר יוסף ה"ל למימר ופליגא דשמואל ועוד דאין סברא שיגרום מזלי' דגברא שימהר להחמיץ תוך ג' דלעולם אין היין מחמיץ אלא לאחר ג' ועוד הקשה ר"י דר' יוחנן קאמר לעיל ג' ימים הראשונים ודאי יין ודלמא מזליה דגברא גריס והחמיץ מיד ונראה לפרש לר"ת חמרא אכתפיה דגברא שואר כלומר היין כיון שנשאו בכתפים נתקלקל על ידי שנענע ומיהר להחמיץ וא"ת ור' יוסי בר חנינא דאמר לקמן דבקנקנים דמוכר מאי א"ל הא חמרך והא קנקנך והיכי מצי א"ל הכי דלמא נתקלקל על ידי שניענע ולמה ישלם המוכר וי"ל דלקמן מוקי לה בדא"ל למקפה דכיון דא"ל הכי יש לו להתקיים אפי' כשמנענעו ואפילו אחר ג' א"נ י"ל דלקמן כיון שהוא לאחר ג' יותר יש לנו לתלות שנתחמץ כדרכו ממה שהנענוע גרם אבל תוך ג' יש לנו לומר שהנענוע גרם מדנימא ליה לא טעימיה ספיר אבל ק"ק אמאי לא הוי ברשות מוכר דהא אדעתא דהכי זבן לוקח מיניה להוליא משם ולטלטלו ולפי' ר"ש קשה דבשיכרא עבד עובדא כוותיה דרב והא לא קאמר שמואל אלא כיון דמזליה דגברא גרם ולא שייך אלא ביין כדכתיב היין בוגד וגו' :

אחד שכר תמרים ט' מברך שהכל · לאו דוקא שכר תמרים אלא אפי' דבש תמרים מברך עליו שהכל מ"ט כדאמר בכילד מברכין (ברכות דף לח·) אמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברך עליו שהכל מ"ט זיעה בעלמא הוא והיוצא מן הפירות קרי זיעה ולא כמו שפי' בהלכות גדולות דהיינו דוקא התם דתרו לה במיא אבל דייב מן תמרי מברך עליו בורא פרי העץ דהא קאמר מר בר רב אשי דזיעה בעלמא הוא והיוצא מן הפירות קרי זיעה ואפי' היוצא מן הזיתים וענבים הוי זיעה בעלמא אי לא דמפיק בהשור והרוטב (חולין דף קכ:) שכופג את הארבעים על היוצא מהן ועוד דמייתי עלה ברייתא דתרומה דקאמר כמאן כי האי תנא דתניא דבש תמרים ויין תפוחים כו' חייב קרן וחומש דברי ר"א ור' יהושע פוטר וטעמא י"ל דלא איתני לעילויא כשנעשה דבש : ואחד שכר שעורים · דלא איתני לעילויא דאית ליה עילויא אחרינא בפת ועוד דמי יימר דשערי עיקר דלמא מיא עיקר : אין הלכה כאחרים · אומר ר"ת דאותו יין שעושין מן החרצנים אפי' אית ביה טעם יין כיון דלא רמא תלתא ואתא ארבעה מברכין עליו שהכל 'וליכא למימר דפורלני עדיף משל שמרים דהא אמר בריש אלו עוברין (פסחים דף מב:) ותמד לאו בר עשורי הוא והתנן המתמד ונתן מים במדה ומצא עליו כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב ומשני הא בדרווקי הא בפורלני פירוש ההיא דפורלני גרוע מדרווקי דהיינו של שמרים הוא חשוב ובר עשורי הוא דאין לפרש איפכא דפורלני חשוב וההיא דהמתמד איירי בדפורלני דא"כ מאי פריך לקמן וביותר מכדי מדתו מי פליגי והתנן המתמד ומאי קושיא שאני תמד דפורלני דחשיב אלא ודאי של שמרים חשיב יותר והפ"ה מברכים עליו שהכל כיון דלא רמא תלתא ואייתי ארבע כל שכן דפורלני : כל חמרא דלא דארי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא · והכי אמר בריש המוציא יין (שבת דף עו: ושם) כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית וקשה דאמר בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז· ושם) אל יחסר המזג שאם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא אחד מהן שהולך לצאת משמע דממזג דריש דהוי ב' חלקים מים ואחד יין והכא אמר דהוי ג' חלקים מים ואומר רבינו יצחק דהתם מדמה סנהדרין למזג דיין השרוני דסגי ליה בשני חלקי מים כדאמר בהמוציא יין (שבת דף עז·) שאני יין השרוני דרפי דבשאר יינות לא מצי למימר דרביע דסנהדרין לא חזו לדיני [נפשות] דנפקא לן (סנהדרין דף ב·) מקרא דבעי כ"ג ורבינו מנחם פי' דדריש אל יחסר המזג מז"ג בגימטריא נ' וקאמר אל יחסר המזג מע"א דסנהדרין כ' אבל מ"ט יחסרו וישארו כ"ב ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כ"ג ומיהו בירושלמי ובפסיקתא דריש לה בהדיא ממזג דיין וי"מ דאל יחסר המזג דהיינו מזג יין הראוי ג) לג' חלקים מים דהיינו מזוג (מלבר) דהוי ד)כ"ג על חד תלת ה) : וביותר מכדי מדתו מי פליגי · פי' רבינו שמואל דלא מצי לאקשויי 'בכדי מדתו מי לא פליגי והא רבי יהודה מחייב דמצי לשנויי דר' יהודה אינו אלא חומרא לענין טבל וקשה מהא דתנן בסוף פ"ק דחולין (דף כה: ושם) התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה ואמר בגמ' מני לא רבי יהודה ולא רבנן דתנן התמד כו' ומאי קושיא נימא לעולם רבי יהודה דמעשר ואפילו לא החמיץ חומרא בעלמא הוא וי"ל דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אינו אלא כי אם מחמיר עליו ר' יהודה נעשר (ד) א"כ ספיקא הוא אם נחשב יין ולא היה לו לפסול את המקוה כמו בספק מים שאובין דכשר וי"מ דלא פריך ובכדי מדתו מי לא פליגי דאין זה קושיא כל כך אי הוו רבנן ואחרים כרבנן דרבי יהודה אבל אי ביתר מכדי מדתו פטרי מאן ניהו לא רבי יהודה ולא רבנן :

הוא

מסורת הש"ס

א) שבת עז· עירובין כט: ב) גי' מהר"ם דאמרינן : ג) רש"א כ"א לפי' ועיין בר"מ : ד) נ"ל ג"כ רש"א : ה) [וע"ע תוס' שבת עז· ד"ה דאמר] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה פש להו וכו' דחמרא מעליא כצ"ל ותיבת ופירא נמחק: (ב) ד"ה וביתר וכו' ובכדי מדתו מי לא: (ג) תוס' ד"ה (בע"א) כלשלשה וכו' והתם לאחר ג' ובקנקן דלוקח אינו חייב באחריותן ובקנקן דמוכר חייב באחריותן כיון דאמר ליה למקפה: (ד) ד"ה וביותר וכו' מחמיר עליו ר' יהודה לעשר (א"כ) אח"מ ונ"ב ס"א ועיקר ס' נמי:

רבינו גרשום

ושמואל אמר אפי' ג' ימים הראשונים ברשות לוקח הוא ואינו יכול לחזור בו משום דחמרא אכתפא דגברי. שנושאין אותו מבית מוכר. שואר כלומר עקר ומפיק טעמו ממנו : אחד שמרי יין. שעוצרין מן היין שלועזין בימ"ס: אמ' רבא דכולי עלמא. בין ת"ק בין אחרים סברי להיכא דרמי תלתא כוזי מיא לתמד ואפיק תלתא לא כלום הוא ומיא בעלמא נינהו משום דלא אשכח אלא כמדתו : על חד דחמרא תלתא מיא: פש ליה פלגא. דאפיק מן חמרא דהוי ליה האי פלגא כוזי (דמיא) משום הכי לאו כלום הוא ומברכין עליו שהכל משו' דעל תלתא בעי' [חד] ולא אשיתא חד ואחרים סברי תלתא עייל מיא ואשכח תלתא ופלגא ותרי ופלגא מן מיא נפיק ותו לא משום א) דבשק דשמרים בלע אותה הציה של מדה ב) וכגון מים שנתפזרו אילך ואילך דהשתא פשליה כוזא חמרא וכוזא בתרי ופלגא כל שכן דחמרא מעליא הוא ומברכין בורא פרי הגפן : ומקשינן להיכא דאשכח יותר מכדי מדתו בלל וכלל מי פליגי : והתנן. גבי מעשר :

א) ואולי צ"ל דבחוזק דשמרים כו'. ב) אולי צ"ל ופלגא כוזא דמיא נחסר אינך ואילך.

א) המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב עד כאן לא פליגי אלא בכדי מדתו אבל ביותר מכדי מדתו לא פליגי הוא הדין דאפילו ביותר מכדי מדתו פליגי והאי דקא מיפלגי בכדי מדתו להודיעך כחו דר' יהודה בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין שמרים שיש בהן טעם יין מהו אמר ליה מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא ת"ר שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושלישי מותר רבי מאיר אומר אף שלישי בנותן טעם ושל מעשר ראשון אסור שני מותר רבי מאיר אומר אף שני בנותן טעם ושל הקדש שלישי אסור ורביעי מותר ר"מ אומר אף רביעי בנותן טעם ורמינהי של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר קשיא הקדש אהקדש קשיא מעשר אמעשר הקדש אהקדש לא קשיא כאן בקדושת הגוף כאן בקדושת דמים מעשר אמעשר נמי לא קשיא כאן במעשר ודאי כאן במעשר דמאי א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין הכשירן הכשירן דמאי אי דמיא אכשורי מכשרי אי דהמרא אכשורי מכשרי לא צריכא שהמדו במי גשמים וכיון דקא שקיל ורמי להו למנא אחשבינהו לא צריכא שנתמד מאליו וכיון דקא נגיד קמא קמא אחשבינהו אמר רב פפא בפרה ששותה ראשון ראשון: אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגתו והא תאני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה נמי דאמר

המתמד · מים בשמרים פטור ממעשר: אבל יותר מכדי מדתו פורתא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מחייבין במעשר והוא הדין לברכת היין דהא רבנן תומרא לית להו גבי מעשר דהא בכדי מדתו לא מחייבי אלא משום דחשיבי ליה יין הוא דמחייבי ביותר מכדי מדתו והלכך לגבי ברכה פרי הגפן נמי חשיב: להודיעך כחו דר"י. דמחייב ולהודיעך כחן דרבנן לא איצטריך למיתני יותר מכדי מדתו דמילתא דפשיטא הוא דפטור דפורתא המרא במיא טובא בטיל וליכא חידוש כלל לאשמועינן דפטרי רבנן ביותר ומילתיה דר"י חשיב חידוש גדול לתומרא ואע"ג דליכא טעם יין מיחייב: שמרים שיש בהם טעם יין מהו · לברכת היין וברייתא לא הוה שמיע ליה דאי הוה שמיע ליה הכי הוה ליה למימר הלכה כאחרים או אין הלכה כאחרים: שמרים של תרומה · שנתן לתוכן מים ושנה ושילש: ראשון · מים ראשונים [שהכניסו והוציאו] משם: אסור לזרים · וכל הני תומרות בעלמא נינהו מדרבנן ובמלא כדי מדתו איירי: שלישי מותר · ואפילו יש בו טעם יין: אף שלישי · אסור אם יש בו נותן טעם: ה"ג של מעשר ראשון אסור · כלומר של מעשר שני תמד ראשון אסור לאכול חוץ לירושלים אבל מעשר ראשון דלוים מותר לזרים ולא כרבי מאיר ד): הכי גרסינן של הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר: מעשר דמאי · שהופרש מפירות הלקוחין מעם הארץ ואקילו ביה רבנן משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן: בקדושת דמים · שהקדיש חבית יין לבדק הבית וימכר ויקחו בדמיו לצרכי בדק הבית: בקדושת הגוף · [דתמילת] יין שהוקדש לנסכים ושמרים שלו אסורים בשביל מעט יין המעורב בו: כשם שאמרו לענין איסורן · דבתרומה ראשון ושני הוי יין ושלישי הוי מים ושל מעשר הראשון יין והשני מים וכן כולן: כך אמרו לענין הכשר · דראשון ושני של תרומה חשוב נמי יין לענין הכשר והראשון של מעשר חשיב יין לענין הכשר וכדמפרש ואזיל וכל זה תומרא מדרבנן הוא דמדאורייתא כולהו חשיבי מים בעלמא כדאמרן לגבי מעשר דמאי וכרבנן דאחרים וקבעי גמרא הכשר דמאי על איזה הכשר הולך לומר כך אמרו לענין הכשרן של מים או של יין הא תרוייהו מכשרי פירות לקבל טומאה ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי מיא: אי חמרא אכשורי מכשר · דכתיב (דברים לב) תשתה חמר וכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' (ויקרא יא): לא צריכא · ומר לא נפקא לן מיניה אלא שהמדו להשיא דתרומה ומעשר במי גשמים דצריכי מחשבה אבל אי חשבינן ליה יין מכשיר בלא מחשבה דבמים הוא דכתיב (שם) וכי יותן מים מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ופרכינן וכיון דשפיכנהו הא גברא להני מי גשמים ממנא שניטפו בו למנא דשמרים אחשבינהו ומכשרי ומאי נפקא לן מינה ל"ש מעשר ולא שנא תרומה לעולם מכשרי: שנתמד מאליו · שנפלו הגשמים לתוך השמרים והלכך בתרומה דראשון ושני חשיב יין לענין הכשר נמי מכשרי אבל שלישי דחשוב מים לגבי תרומה לענין הכשר נמי מי גשמים נינהו ולא מכשרי דלא הוה בהו מחשבה: ופרכינן ואכתי מאי נפקא מינה והא כיון דנגיד · מושך: קמא קמא · ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם אולי יקלטו טעם יין ושלישי לתרומה נמי מכשר ולא שנא יין ולא שנא מים אכשורי מכשרי ומה חילוק יש עדיין בהכשרן: בפרה ששותה ראשון ראשון · והלכך בשלישי ליכא שום מחשבה ולא מכשר שלישי דתרומה ושני דמעשר ולא מצי לתרוצי בשנשפך ראשון ראשון דכיון דלא נשתהה שם כלל אלא נופל ונשפך אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלישי: אין אומר קידוש היום כו' · משום הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א) כדלקמן ובין הראוי לברך עליו בפה"ג קאמר דאע"ג דמברכין עליו בפה"ג לקידוש היום מיהא לא חשיב ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט: לא יביא · משום דכתיב הסך נסך שכר (במדבר כח) מידי דמשכר: ואם הביא כשר · דליכא עיכובא אי נמי הסך נסך מכל מקום וכיון דלנסכים כשר בדיעבד לגבי קידוש חשיב לכתחלה דלא חמיר קידוש כניסוך:

הוא הדין אפי' ביתר מכדי מדתו נמי פליגי · והא דתנן בסיפא דמס' מעשרות (פ"ה מ"ו) היתר מכדי מדתו מפריש עליו ממקום אחר ולא פליגי עליה רבנן הייט ברמא תלתא ואתא ארבעה מקמה ר"י היכי פליגי רבנן ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא כיון דלית ביה בנותן טעם וקיי"ל כפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סג:) דמין בשאינו מינו בנותן טעם גבי טבל וי"ל דהיינו אלא קיוהא בעלמא ואין כאן נותן טעם ובטפלת בעלמא דמי וכן נראה מתוך פירוש ר"ש: מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא · מכאן הורה ר"ת בדיעבד אם רחץ עכו"ם חבית של שמרי יין דשרי דלאו חמרא הוא אלא קיוהא בעלמא הוא:

שמרים של מעשר כו' · תימה במאי איירי אי בכדי מדתו או אפי' רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לרבנן אפי' ראשון יהא מותר ואי ברמא תלתא ואתא ארבעה אפי' רביעי של מעשר יהא אסור וי"ל דמיירי שאין כאן טעם יין כלל אלא קיוהא בעלמא ומ"מ בהקדש החמירו לאסור עד שלישי ומיירי שלא הקדיש שמרים דאי הקדיש לעולם יהא אסור:

לא צריכא כגון שהמדו במי גשמים · תימה דהכא משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר משקין ואיזה חילוק יכול להיות ביניהן ומה שפירש רבינו בשולי דבמים בעינן דניחא ליה ולא בשאר משקין כגון יין אפי' לא ניחא ליה מכשר דבמים כתיב וכי יותן מים על זרע ואין נראה לרשב"א דלא אשכח בשום דוכתא שיהא חילוק בין מבמים לענין הכשר ומאשר יבא עליו מים מפקינן הכשר לכל משקין ובפ"ק דפסחים (דף יח: ושם) היכא דלא מוקי וכל משקה אשר ישתה בכל כלי לענין הכשר וא"כ מנא ליה דלא בעינן דניחא ליה ונראה לר"י דבגשמים בעינן תרתי שיחשיב אותו מתחלה שיהו מפקין ואח"כ בעינן דניחא ליה אבל שאר משקין כגון (א) מים ויין ושמן כיון דניחא ממילא הן מכשירין אפי' לא יחשיב אותן להיות משקה אבל קשה מהא דתנן במסכת מכשירין (פ"ו מ"א) ומייתי לה בפ"ק דחולין (דף טז· ושם) המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם הטל אינן בכי יותן ואם לכך נתכוין הרי הן בכי יותן אע"פ שלא החשיב אותו מתחלה להיות משקה (ב) ושמא טל חשוב טפי להיות משקה ממי גשמים:

ונתמד מאליו · נראה דהשתא איירי שפיר אפילו במים יפין שאינן מי גשמים דכיון שנתערבו בשמרים אין ראוים להכשיר והא דלא קאמר הכא לפי שלא נזכר אמורא למעלה:

אילימא למעוטי מגתו כו' · אין להוכיח מכאן דיין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו בפה"ג מדלא קאמר למעוטי יין מבושל דלאו ראיה היא דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בפה"ג אבל יש להביא ראיה מירושלמי דשקלים ודערבי פסחים דיין מבושל הוא דאמר התם ארבע כוסות שאמרו יוצאים ביין מבושל אלמא מקדשין ביין מבושל ולא כפרש"י והר"ש שכתבו דיין מבושל מברכין עליו שהכל דהשתני לגריעותא ואין להאריך כאן:

מודים

הכי

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ז:

לט ג מיי' פי"א מהל' תרומות הל' יג ופי"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה יז:

מ ד מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יב ופי"ג מהל' טומאת אוכלין שם:

מא ה ו ז מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין שם:

מב ח מיי' שם ופ"ג מהל' מעשר שני הלכה יב:

מג ט י כ מיי' פי"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה יז:

מד ל מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יד סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעב סעי' א [וברב אלפס פרק ערבי פסחים ד' קנה:]:

מה מ מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ט סמג לאוין שיט:

מו נ מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעב סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא צריכא וכו' שאר משקין כגון יין ושמן כיון דניחא ליה ממילא כצ"ל ותיבת מים נמחק: (ב) בא"ד ושמא טל חשוב טפי. נ"ב והא דבעי בפ' המוכר את הבית דף סו ע"ב מי גשמים שחישב עליהן להדיח את האיצטרובלין מהו להכשיר את הזרע כו' קשה דלא מצי למימר דמיירי בחישב עליהן מתחלה להיות משקין:

רבינו גרשום

מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה וכו' · קאי אהא דתנן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נ:) אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר"א ועלה קאמר ר' יוסי בר' חנינא בגמ' דבכוס של ברכה מודים וטעמא מפרש התם משום מצוה מן המובחר: עד שיתן לתוכו מים· קשה דאמר בפ"ק שלשה שאכלו (ברכות דף נא·) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה שטיפה חי מלא כו' אלמא משמע דכוס של ברכה צריך שיהא חי ולא מזוג ומפרשים גדולי נרבונא דהי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור דשייך חיתה בכלי כדאמר (ב"ק דף נד·) שבירתן זו חיתתן וכן משמע קצת דכל י' דברים הן בכוס ולא ביין ורש"י פירש בברכות דהי דקאמר היינו שיתנו יין חי בכוס שמברכים עליו ואח"כ מוזגין בו מים לאפוקי שלא ימזגנו בכוס זה ויברך בכוס אחר ור"ת מפרש דחי דהתם היינו מזוג ולא מזוג דה"נ מוקי בפרק בן סורר (סנהדרין דף ע: ושם) הא דקאמר רב אינו חייב עד שיאכל בשר וישתה יין חי במזוג ולא מזוג והא דמשמע בהמוליא יין (שבת דף עז: ושם) שמוזגין אותו עד רביעית דקאמר כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אומר ר"ת דבברכת הארץ מוסיף בו מים כדאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נא· ושם) ומוסיפין בברכת הארץ ולא כמו שפי' שם רש"י דמוסיפין יין): חמר חיוריין מהו· פירש ר"ש דחיוריין היינו בורק ולא שמיע ליה ברייתא דלעיל דקתני בורק לא יביא ואם הביא כשר ולר"י נראה דשפיר שמיע ליה וחיוריין גרוע מבורק דחיוריין לבן יותר מדאי אבל בורק אינו אלא מבהיק ומתלבן קצת ודומה קצת לאדמומית ולכך אם הביא כשר: ואם ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו · וקשה לר"י דאמר אביי באיזהו נשך (ב"מ דף סד·) שרי ליה לאינש למיתן זוזי לחבריה אחבית יין ולמימר הכי אי יקרא אי זולא ברשותי ואי תקפה ברשותך והשתא מאי קמ"ל אביי מתני' היא הכא אם ידוע שיינו מחמיץ חייב באחריותו אע"ג דאי יוקרא או זולא ברשותיה דלוקח הויא וכן בקנקנים דמוכר אע"פ שאין ידוע שיינו מחמיץ ועוד דפריך ליה התם האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא תקשי ליה מתני' דהכא וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ דהכא דהא אמר בברכות (דף ה:) רב הונא תקיפו ליה ד' מאה דני דחמרא אייקר חלא ואיזבן בדמי חמרא אלמא דהכל אחד ועוד קשה לר"י דמה רבית שייך שם הא אי תקפה הוי מקח טעות דאיגלאי מילתא שלא היה סופו להתקיים וי"ל דאביי אשמעינן דאפילו בחמרא דידעינן ביה שראוי להתקיים אפילו הכי מקבל עליה מוכר אי תקף מחמת שום דבר מחמת חום או מחמת טלטול או מחמת דשני בברזא ולהכי דמי לרבית אבל הכא לא מיירי בראוי להתקיים ולכך מתחלה בשעת מכירה לא היה מקחו מקח דכשהחמיץ לבסוף איגלאי מילתא והוכיח סופו על תחלתו שלא היה ראוי להתקיים ולא מיחזי כרבית כלל ח) :

מבושם

תורה אור

דאמר רבא ^א^סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ואלא למעוטי מפיה ומשוליה והא תני רבי חייא ^ב^מפיה ומשוליה לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין כושי א)בורק הילסטון של מרתף של צמוקים והא ב)תניא ^ג^בכולן לא יביא ואם הביא כשר ואלא למעוטי יין קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע דתניא ^ד^בכולן לא יביא ואם הביא פסול למעוטי מאי אי למעוטי קוסס פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי היא אי למעוטי מזוג ^ה^עלויי עלייה ג)דאמר רבי יוסי ברבי חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים אי ^ו^למעוטי מגולה סכנה היא אי למעוטי של שמרים היכי דמי אי ^ז^דרמא תלתא ואתא ארבעה חמרא מעליא הוא אי ^ח^דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא פלוגתא דרבנן ואחרים היא אלא ^ט^למעוטי שריחו רע ואיבעית אימא לעולם למעוטי מגולה ^י^ואע"ג דעבריה במסננת ^כ^כר' נחמיה אפילו הכי °הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא המר חוריין מהו ^ל^אמר ליה °אל תרא יין כי יתאדם: קנקנים בשרון וכו': ^מ^תאנא פיטסות נאות ומגופרות:

מתני' ^נ^המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו ^ס^ואם ידוע שיינו מחמיץ ה"ז זה מקח טעות ואם אמר לו יין מבושם

הכי גרסינן ואמר רבא סוחט אדם כו'·כלומר ואם תעלה על דעתך למויי קידוש לניסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו האמר רבא סוחט אדם כו' אלמא דמקדשין עליו לכתחלה: מפיה· של חבית ומשוליה ·סמוך לשמרים כדתנן במנחות בפ' כל הקרבנות אינו מביא מפיה מפני הקמחין ולא משוליה מפני השמרים: כושי · שחור: בורק· לבן ורע הוא כמו ברק ברקאי (יומא דף כח·): הלסטון · יין מתוק וחלש מאד: של מרתף · כלומר סתם יין של מרתף שלא נבדק ומשום דאיכא חביות קוססות כדתנן במתני' קאמרי' דלא יביא ומיהו אם הביא כשר ואע"ג דאמרי' בסמוך דיין קוסס פסול לנסכים ה"מ בודאי אבל הכא מי יימר דהוא קוסס: צמוקים· פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין: יין קוסס · הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוי שכר ולא ראוי להיות שכר כיין מגתו דסופו מיהא להיות שכר: מזוג · אינו בכלל שכר ובספרי דריש הכי ונסכו רביעית ההין חי אתה מנסך ולא המזוג: ויין מגולה ואיכא למיחש שמא שתה הימנו נחש: או של שמרים · תמד: ושריחו רע · מוסרח אבל יש בו טעם יין: למעוטי מאי · מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב ^מ^מעוטי אילימא למעוטי יין קוסס אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום הא בורא פרי הגפן מברכין ואמאי הא פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל היא לעיל (דף צו·) דלר' יוחנן חמרא הוא ואפי' לענין קידוש שפיר דמי דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין הוא הדין לגבי קידוש דלא שנא קידוש מבורא פרי הגפן אלא לענין מיאוס כדלקמן משום הקריבהו נא לפחתך ולר' יהושע בן לוי הלא הוא ואפי' בורא פרי הגפן אין מברכין כדאמרן לעיל ואי כ"ל כר' יוחנן הכי ה"ל למימר מברכין עליו בורא פרי הגפן ואגב אמיגא דהוא הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר אין מברכין עליו אלא שהכל: עלויי עלייה · לקידוש: מודים חכמים לר"א · דפליגי בניסוך ומכשרי במזוג כן נראה בעיני ולא ידענא פלוגתייהו היכא: ה) עד שיתן מים לתוכו · דלא חשיב לשתיה חי אלא מזוג ובייעות שלהן מיירי דדרו על חד תלתא מיא: סכנה הוא · ואפילו בלא קידוש אסור לשתותו: ואי למעוטי תמד של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים · וקיימא לן כרבנן דאפי' בורא פרי הגפן לא מברכינן: אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבהו נא לפחתך · משום מיאוס ומיהו בפה"ג מברכים עליו דריחיה חמרא וטעמי' חמרא אלא שהסריח קצת משום דמונח בכלי מאוס והכי קאמר רב אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון שראוי לנסך מחמת נקיותו ע"ג המזבח ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר ייעות שאין מנסכין ע"ג המזבח כגון יין קוסס ומזוג אלא הנהו ייעות שמתוך שמאוסין פסולין לניסוך משום הקריבהו נא לפחתך דפסולין נמי לקידוש משום האי טעמא גופיה לעולם למעוטי מגולה · ודקשיא לך סכנה הוא: כגון דעבריה במסננת · דמותר לשתיה ואיצטריך למימר דלקידוש פסול כרבי נחמיה דאמר ארס נחש צף ועומד במקומו ויש לו תקנה בסינון במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי: הקריבהו נא · גבי עולה כתיב אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן: המר חיוריין מהו · לנסכים ויש מפרשים לקידוש ולא נהירא: חמר חיוריין · נראה בעיני דהיינו יין בורק דתניא לעיל לא יביא ואם הביא כשר ובריית' לא שמיע ליה: אל תרא יין · לשתותו: כי יתאדם · שמשכר יותר מדאי אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו: תנא פיטסות · דאמרן דמקבלין עשר לק' אינן שבורות ורעועות ממש דא"כ אפי' אחת לא מקבל אלא נאות כשאר קדירות שבשרון ומגופרות בגפרית והגפרית סותם את השבר ומחברו קצת ויכולין להשתמש בהן קצת אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו י' לק' ופירוש כתוב בספרים י) כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן האור ומלהכתן האור עם אותו גפרית ונראות מבושלות והן נאות: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל תנא יתר על כן בכולן מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו· ובריית' מלאתיה בתוספתא (פ"ו) ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה וילפינן מינה לדון כן דהמותר על י' קוססות ופוטסות יחזיר אבל העשר הגיעוהו דליכא למימר ערובי עריב כלגבי טנופתא וליכא למימר נמי אפירי שפירי יהיב דטעמא דטנייתא לא שייך הכא : מתני' אינו חייב · המוכר באחריותו דבשעת מכירה יין הוה : ואם ידוע שיינו מחמיץ · בכל שנה הרי זה מקח טעות כדמוקי לה בגמרא כדאמר ליה למקפה דאי לא א"ל למקפה למה יתחייב באחריותו הרי היה יכול לשתותו ולא איבעי ליה לשהויי דהא אפי' אי רובא לשהויי זבני אין הולכין בממון אחר הרוב וכל שכן השתא דפלגא לשתיה ופלגא לשהייה:

מבושם

רבינו גרשום

משום גלוי דהא סינוהו ונשאר הארס למעלה מן המסננת אפי' הכי אתי למעוטי דאין מברכין ואין מנסכין הואיל ונתגלה משום דכתיב הקריבהו נא לפחתך: חמר חיוורין מאד מהו . ראוי לנסך ילקדש אי לא:אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם.

מדשבחיה קרא ליין אדום ש"מ דהוא חזי והאי חיוורין לא חזי: (ומכר לו) מכר לו קנקנים בשרון. באותו מקום שהיו רגילין לעשות בקנקנים: עשר פיטסות למאה. ותנא שבורות. נאות ומגופרות כשבא לבישלן מביא גפרית ונותן בהן (עם) האור (ומהלכתן) [ומחרתן] האור עם אותו הגפרית ונראות מבושלות והן נאות ונעשה השבר מגופף מאותו גפרית על שבורות ממש אין מקבל פים' המוכר יין להבירו אינו חייב המוכר באחריותו אם ידוע שיינו רגיל להחמיץ הרי זה מקח טעות יחזור. מילתא דרב ושמואל דפליגי לעיל בחבית שהחמיצה קשיא לי וכי לא סבור להו הך מתני' אבל כך פירש המורה דאינהו לא סבור להו כמתני'

ח) נ"ל אמאי אינו רשאי וקדש עליו. ב) אולי נ"ל דקיי"ל כר' נחמיה דליכא למיחש משום גילוי

מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת ישן משל אשתקד ומיושן משל ג' שנים: **גמ'** אמר ר' יוסי בר' חנינא לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וכי קנקנין דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא דאמר ליה למקפה ומאי דוחקיה דר' יוסי בר' חנינא לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח ודאמר ליה למקפה לוקמא בקנקנין דמוכר ודלא אמר ליה למקפה אמר רבא מתניתין קשיתיה דקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות אמאי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה שמע מינה ופליגא דרב חייא בר יוסף דאמר רב חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרים שנא' ואף כי היין בוגד גבר יהיר וגו' אמר רב מרי האי מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל שנא' גבר יהיר ולא ינוה מאי ולא ינוה בנוה שלו א"ר יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב הכא ולא ינוה וכתיב התם אל נוה קדשך אמר רבא האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנואה אדעתא לסבוייה ותקיף אפלגא או אתילתא דינא הוא דמקבל לה מיניה ולא אמרן אלא דלא שני בברזא אבל שני בברזא לא ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא אבל מטא יומא דשוקא לא ואמר רבא האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוותא דוול שפט ואדמטי התם זל דינא הוא דמקבל ליה איבעיא להו הוה חלא מאי אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הואן בי רב כהנא אמר לן חלא לא ודלא כר' יוסי בר' חנינא ואיכא דאמרי אפילו חלא נמי מקבל כמאן כר' יוסי בר' חנינא: ישן משל אשתקד כו':

תאנא

רש"י

מבושם. שיתקיים כדרך המתקיימין: עד העצרת. אבל לא מן העצרת ואילך שהוא תקופת תמוז מקלקל אפי' יין מבושם: ויתן. ואם מוכר לו יין ישן יתן לו משל אשתקד שנה המוקדמת לזו שהוא עומדים בה: משל שלש שנים. משנה דקודם אשתקד דהוו להו ג' שנים עם שנה שהוא עומדין בה: **גמ'** לא שנו. דאינו חייב באחריותו: אלא בקנקנים דלוקח. שקבל הלוקח היין בחביותיו דאיכא למימר כליו גרמו ומיהו סיפא דקתני ואם ידוע כו' התם ליכא למימר כלי הלוקח גרמו דתנן שהדי שהיין רגיל בכך: אבל בקנקנים דמוכר. מצי אמר ליה לוקח אפילו לזמן מרובה הא חמרך והא קנקנך דודאי ייגך וכליך גרמו דסבירא ליה דמימות הבציר הוה יין מקולקל כבר אלא שאין ניכר הדבר עד שעת חימוץ כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג:) מעיקרא דחמרא חמרא דחלא הוא שעתא הוא דמבחרי אנפשייהו חמרא ולרב דאמר לעיל כל שלשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתני' בקנקנים דלוקח ואפילו תוך שלשה או בקנקנים של מוכר ולאחר שלשה והלכך מוכר פטור: וכי קנקנים דמוכר (א). למה יפסיד מוכר הא מצי אמר ליה מוכר ללוקח לא איבעי לך לשהויי דאפילו לרב דאמר (לעיל דף צג.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הרי זה מקח טעות הני מילי משום דרובא לרדיא זבני אבל הכא רובא לאו לשהויי זבני ויפסיד לוקח: דאמר ליה למקפה. להסתפק מעט מעט לקדירות דהיינו לשהויי: מאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקומי. רישא דמתניתין בקנקנים דלוקח לחוד ולא בקנקנים דמוכר משום דמוקי למתני' בדא"ל למקפה לוקמיה בדלא אמר ליה למקפה דהמוכר יין סתם קתני ולא שנא קנקנים דלוקח ולא שנא קנקנים דמוכר קתני מתניתין דאין מוכר חייב באחריותו משום דלא איבעי ליה לשהויי: אמאי. הוה ליה מקח טעות: לימא ליה לא איבעי לך לשהויי. דהא רובא לאו לשהויי זבני: אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה. וה"ה לרישא והיינו טעמא דברישא פטור מוכר דאיכא למימר קנקנים דלוקח גרמו ובסיפא חייב הואיל וידוע שהוא רגיל להחמיץ כל שנה: ופליגא. הא דר' יוסי בר' חנינא דמוקי לה בקנקנים דלוקח ולא דמוכר משום דמצי א"ל הא חמרך והא קנקנך: דרב חייא בר יוסף. דאיהו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר ואע"ג דא"ל למקפה כדמוכח סיפא אפי' הכי מוכר פטור דלא מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך דלאו קנקנים דמוכר גרמו אלא מזלא דלוקח שהוא בעליו של יין גרים: שנאמר ואף כי היין בוגד. באדם למה משום דגבר יהיר וגו' גאותו של אדם שמגיס דעתו בדבר שאין בו גורם שהיין בוגד בו דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ מדה כנגד מדה ומיהו סיפא כיון דאמר ליה למקפה ולא מצי אמר ליה לא איבעי לך לשהויי ולא מצי למימר ליה מזלך גרם מאחר שהדבר ידוע שהוא מחמיץ הלכך חייב מוכר: אאינשי ביתיה. אשתו: לא מיקבל. שמבזה אותו: כל המתגאה בטלית של תלמידי חכמים. דעביד כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף נז:) טלית של תלמידי חכמים כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח ולכיעותא יתירתא הוא וגסות הוא למי שאינו תלמיד חכם: האי מאן דמזבין ליה חביתא דחמרא לחנווני וכו'. מוסר חבית שלו לחנווני כדי למכור את היין בחנותו וישתכר החנווני קצת ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנווני מן הלוקחין והמרא ברשותא דמריה קאי ואין החנווני אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו והלכך אם החמיץ אפלגא או אתילתא דדנא קודם שמכר כולו: דינא הוא דמקבל. בעל הבית כל ההפסד וכגון שלא פשע שליח דהיינו חנווני מידי בשליחותו כדמפרש ואזיל ואף כי היין בוגד ליכא למימר גבי חנווני דהא אין לו חלק בו וגם לא הקנקן שלו הוא ולאו ברשות מריה קמא איתיה: ולא אמרן. דהפסיד בעל הבית: אלא דלא שני. לוקח בברזא לעשות נקב אחר בחבית אבל שני איכא למימר דהוא גרים: דלא מטא יומא דשוקא. ולא נתעצל חנווני במכירתו: האי מאן דקביל חמרא מחבריה. למחצית שכר והקנקנים דמוכר והוא קיבלו בדמים בשער של עכשיו בעיר הזאת והריוח יחלוקו וכל מקבלי ממון למחצית שכר הוו מפקיד ונפקד קרובים לשכר וקרובים להפסד והרי הוא באחריות שניהם להפסד כמו לשכר כדאמרן (ב"מ דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הוקיר או הוזל או נגנב או נאבד לשניהם נאבד והוזל אבל אמר לו בעל היין למקבל אפי' אם הוקיר לא יהא לך רשות למכרו בכאן אלא זיל ואמטייה למלכות אחרת אפרוותא דוול שפט שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין בכל המקומות ופיחת מכדי דמים שקיבלו: דינא הוא דמקבל. בעל היין את כל הזול דכיון דאפילו אם הוקיר מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמגיע לפרוותא דוול שפט לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי ומיהו לגבי גניבה ואבידה ברשותיה דמקבל נמי קאי וכן אם נעשה חומץ כדלקמן שהרי באחריותו הוא וקרינא ביה אף כי היין בוגד דמזלא דתרווייהו גרים שבאחריות שניהן הוא עומד ושניהן בעליו של יין: ופשט דלא אמטייה לא גרסינן. הוה חלא. מקמיה דאמטייה להתם מאי מי מקבל בעל היין כל ההפסד דהא אפילו גבי מכירה גמורה מקבל משום דא"ל לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה דלא מצי אמר ליה מוכר לא איבעי לך לשהויי וכל שכן הכא דלא מכר לגמרי וגם אמר ליה זיל אמטייה אפרוותא דוול שפט שלוה להשהותו דמצי אמר ליה מקבל הא חמרך והא קנקנך כר' יוסי בר' חנינא או דלמא לא מקבל כל ההפסד אלא פלגא דמצי אמר ליה מזלך נמי גרם שבאחריות שניהם עומד והיין בוגד קרינא ביה כרב חייא בר יוסף: חלא לא. כלומר לא מקבל בעל היין כל ההפסד ואע"ג דכמאן דא"ל למקפה דמי ואיבעי לשהויי משום דמזל שני הבעלים גורם: ודלא כר' יוסי בר' חנינא. דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר סבירא ליה דאמר ליה לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה והכא נמי כיון דא"ל זיל אמטייה כו' הרי נוח לו להשהותו ונראה בעיני דלית הלכתא כר' יוסי בר' חנינא אלא כרב חייא בר יוסף דמזלא דגברא גרים אלא אם כן ידוע שהוא מחמיץ ודאמר ליה למקפה דהא שמואל קאי כוותיה ואמרן לעיל עבד רב יוסף עובדא בחמרא כוותיה דשמואל:

תנא

תוספות

מבושם עד עצרת. קשה לרשב"א דהא בקנקנים דלוקח איירי מתניתין ולימא ליה קנקנך גרים ולרב חייא בר יוסף לימא ליה מזלך גרם ויש לומר דודאי אם נמצא חומץ מצי אמר ליה הכי אבל הכא לא איירי בהכי אלא אשמועינן דצריך ליתן לו יין הראוי להתקיים עד העצרת:

האי מאן דזבין חביתא דחמרא אדעתא לסבוייה. פי' (רשב"ם) דאין החנווני אלא שליח בעלמא ואין נראה לר"י דאם כן לא הוה ליה למימר זבין ועוד דאם כן מגופה מילתא דרבא לא שמעינן שום חידוש דהא דקאמר לא אמרן אין נראה שיהא זה מדברי רבא אלא גמרא דקאמר ליה ונראה לו לפרש דמיירי דזבין מכר גמור ואדעתא דהכי זבנה שימכרנו בחנות ודמי לא"ל למקפה דבעי שיתקיים כדי מקפה והכי נמי בעינא שיתקיים כדי סיבוייה ומיהו קשה לנישנא דאמר בסמוך מעובדא דקביל חמרא מחבריה אדעתא דנמטאה אפרוותא דוול שפט אלא לא כרב חייא בר יוסף הפתא התם דלא זבניה לגמרי מאי אמר ליה מזלך גרם כ"ש הכא דהוי מכר גמור וי"ל דהאי לישנא מוקי הך מילתי' דרבא בידוע שיינו מחמיץ ואפי' הכי דווקא אדעתא דסבוייה הא לאו הכי מאי ה"ל לא איבעי ליה לשהויי:

רבי

עין משפט נר מצוה

נז א ב ג מיי' פי"ז מהל' מכירה הלכה ו וסמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף י:

נח ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ס:

נט ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

ס ח ט י מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ח:

סא כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

רבינו גרשום

לא שנו. דאין המוכר באחריות היינו כשדרכו בקנקן דלוקח. אבל אם עדיין בכליו דמוכר לימא ליה לוקח הא חמרך: אפי' כי איתיה בקנקנים דמוכר אמאי מצי למימר ליה לוקח הא חמרך הא קנקנך לימא ליה המוכר לא איבעי לך לשהוייה ברשותך אלא היה לך ליקחנו ולמכור לאלתר משום דכל שעתא מחמיץ ואמאי מצי לוקח למימר לי' הא חמרא כו': הכא במאי עסקינן דאמר לי' לוקח למקפה. בעינא ולא לזבוני דהשתא לא מצי למימר ליה לא איבעי לך לשהוייה: ומקשי' מאי דוחקיה דר' יוסי לאוקמי כו' לוקמה בקנקנים דמוכר ודלא אמר לו למקפה ולימא הכי לא שנו דאינו חייב באחריותו אלא בקנקן דמוכר הואיל דלא א"ל למקפה דמצי למימר ליה [לא] איבעי לך לשהוייה: אמר רבא משום הכי אוקמות' למתני' הכי בקנקנים דלוקח וכו' משום דסיפא דמתני' כו': אלא ש"מ. דמשום הכי לא מצי למימר הכי דאמר הלוקח למקפה קא בעינא ליה והיכא דמפרש לסיפא מפרשי' נמי רישא. והא דקתני ר' יוסי ב"ר חנינא דבקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך וחייב המוכר באחריות פליגא דר' חייא אף כי היין בוגד. לו לאדם שמתייהר ואינו מתנאה בשום טובה ומחמיץ היין לו הואיל א)דלקחן אינו חייב המוכ' באחריותו: בנוה שלו. בביתו: כל המתגאה. בטלית של ת"ח לא בטלית ממש קאמר משום שהכל חייבין בציצית אלא שכורך בסודר על ראשו כעין שהיו רגילין לעשות תלמידי חכמים וסודר אסור לפרוש כי אם לת"ח וקורא שמו סודר על שמו [של] ת"ח כדכתי' סוד ה' ליראיו: לא ינוה ולא יבא לנוה קדשו: אדעתא לסבוייה. שקנאה על דעת למוכרה בביתו על יד על יד ותקף החביתא שהחמיצ' קודם מכירת' למחצית או לשלישית דינא הוא דמקבל ליה המוכר: דלא שני בבירזייהו. שלא עשאה סמוך לשמרים: אבל אי מצי לזבונה מקמי הכי ולא זבנה בודאי באחריות' החמיצה ולא מקבל: לפרוותא דוולשפט. לאותו מקום שהיין ביוקר וזל מכדי שוויין שהיה נמכר בוול שפט כשעה שקיבלה

דינא הוא דמקבל לה מיניה דמשום דאההיא דעתא קיבל מניה דאי זבין זבין ואי לא ליהדרה ליה: איבעיא להו הוה חלא. ברשות חנווני: מאי. מקבל או לא מקבל: ואמר לי'. דלא מקבל ליה כדר' חייא ב"ר יוסף דאמר לעיל חמרא מזלא דגברא גרים והחנווני גורם ולא מקבל ודלא כר' יוסי ב"ר חנינא דאמר לעיל אבל בקנקנים דמוכר לימא ליה הא חמרך הא קנקנך והא חמרא בחביתא דמוכר החמיץ: ואיכא דאמר וכו' כמאן כר' יוסי ב"ר חנינא. דאמר בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך והא חמרא איתיה בקנקנים דמוכר ומקבל הואיל שהחמיץ בכליו: אם אמר לו יין מבושם. יין מובחר וטוב אני מוכר לך חייב להעמיד לו יין יפה וטוב שיכול להעמיד לו עד עצרת

בלא

מסורת הש"ס

א) סוטה דף מז: ב) [עי' ב"מ עג: ובתוס'] ג) ר"ח אפרוותא וכן שכם דגרסי שכא רשלשפם]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וכי קנקנים דמוכר מאי כוה נמה

א) אולי צ"ל הואיל וכן איתו וכו'

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל"ו סמג לאוין קמ טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף י:
סג ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"א הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף יג:
סד ז ח מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קנו:
סה ט י מיי' פכ"א מהל' מכירה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף יג:

תאנא [א]ומיישן והולך עד החג: מתני' [ב]המוכר מקום לחבירו (א) וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר' עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו [ג]הרוצה לעשות רפת בקר בונה ד' אמות על שש בית קטן שש על ח' [ד]גדול ח' על עשר [ה]טרקלין י' על י' א)רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רבן שמעון בן גמליאל אומר כבנין ההיכל: גמ' למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מלתא אגב אורחיה קמ"ל [ו]דלא דרכא דחתנא למידר בי חמוה כדכתיב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין [ז]חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן אורח מכנים אורח וקל מאורח משיב דבר בטרם ישמע שנאמר °משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות כו': רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה ואיכא דאמר ר"ע קתני לה וה"ק אע"פ שרפת בקר היא פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה וה"ק שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע אמות על שש: טרקלין י' על י': מאי טרקלין (ב) קובתא בי וורדי תאני [ח]וקנתיר שתים עשרה על י"ב מאי קנתיר [ט]תרבץ אפדני: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל: ראיה לדבר מאן קתני לה איכא דאמר רשב"ג קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין אמר רשב"ג הכל כבנין היכל ואיכא דאמר ת"ק קתני לה ורשב"ג אתמוהי קא מתמה והכי קאמר ליה [לת"ק] ראיה מבנין היכל אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי תניא אחרים אומרים רומו כקורותיו ולימא רומו כרחבו איבעית אימא ב)ביתא מעילאי רווח ואיבעית אימא משום דאיכא בי כווי רבי חנינא נפק לקרייתא רמו ליה קראי אהדדי כתיב °והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב °ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו אמר להו כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה מאי קמ"ל הא

משלי יח
מ"א ו
שם

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו'. נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין חשוב בית אא"כ יש לו שש על שמונה ה"נ לענין חלוקת אחים או שותפין דהא דאמרת אי איכא ד' אמות לזה וד' אמות לזה חולקין מוקמינן בפ"ק דסוכה (דף ג: ע"ש וכן לעיל יא.) בחצר המתחלקת לפי פתחיה:

כי קחשיב משפת כרובים ולמעלה. בפירוש מקרא פרש"י דתקרת דעליית היכל היתה גבוהה משל קדשי הקדשים עשר אמות ג)ולא עיין כאן: מתקיף

תנא. היכא דא"ל מיושן צריך שיהא של ג' שנים שלימות ושיתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית זו דהיינו עד החג עד הבציר שזו היא תורת מיושן להתקיים שלש שנים שלימות ואם יחמיץ קודם החג הרי הוא באחריותו של מוכר: מתני' לעשות לו בית חתנות לבנו. כדמפרש לקמיה בית חתנות לבנו שלקח אשה ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חסד חמותו כדמפרש בגמרא והלכך נקט בית חתנות לבנו אבל אין רגיל לעשות בית ארמלות לבנו שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו משום חמותו: בית ארמלות לבתו. שמת בעלה וחוזרת אל בית אביה כבנעוריה שעד עכשיו כשהיתה נשואה לא היתה דרה אצל האב משום בעלה חתנו שהחתן אינו דר אצל חמיו והלכך נקט בית ארמלות לבתו ולא בית חתנות לבתו והכי מפרשינן בגמרא: רפת בקר היא זו. וצריך לעשות בית גדול יותר ומיהו לא חשש לפרש שיעורו: והרוצה לעשות כו'. בגמרא מפרש מי קאמר לה או ר' ישמעאל או ר' עקיבא: בית קטן שש על שמונה. הרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות וכגון דאמר ליה עשה לי בית סתמא ויד הבונה על העליונה לעשות לו פחות שבבתים הואיל ולא פירש כמה יעשהו קטן לכל הפחות ו' על ח' דכיון דלא אמר ליה בית חתנות אלא בית סתמא לעצמו קבעי לה וצריך להיות גדול מבית חתנות והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית דצריך ליתן לו קרקע שש על שמונה: גדול שמונה על עשר. וכגון שפירש לו עשה לי בית גדול: טרקלין. למושב שרים עשוי ולא לתשמיש הלכך מרובע בעינן: רומו כחצי ארכו כו'. אכולהו קאי והיינו בית חתנות שהוא ארכו (ג) ד' על ו' רומו ה' דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו בבית קטן שבע ותשע בבית גדול ועשר בטרקלין: כבנין ההיכל. ההיכל על פני הדביר היה ארכו מ' ורחבו עשרים ורומו שלשים דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו: גמ' הכי גרסינן ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחיה קמ"ל. מדלא תנא בית ארמלות לבנו ולא הנא נמי בית חתנות לבתו משניהן יש ללמד דלאו דרכא דחתנא כו' וכבר פרישית לה במתניתין: בי חמוה. כדאמרי' בפסחים (דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון אמרי לה משום חסד ואמרי לה משום ממון ואיתא להא ואיתא להא ומיהו הוא הדין לכל החתנים אלא שמן הראשון צריך ליזהר חמיו יותר: קל מסובין. לאו דוקא אלא דבר גרוע ולהכי נקט סובין ולא נולה דפסולת הוא: אורח מכניס אורח. דיו אם מהנה לו בעל הבית: הרוצה לעשות רפת בקר כו'. מאן קתני לה: שהרוצה לעשות כו'. ופירוש לדבריו הוא אומר דקאמר רפת בקר היא זו שהרי הרוצה לעשות כו' אבל לר' עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך ובתרתי פליגי ר' ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה דר' עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות: איכא דאמרי רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה. לרבי ישמעאל דקאמרת רפת בקר היא זו אין הכי נמי דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה דאע"פ שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' על ו' פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על ו' כרפת בקר: קובתא. כעין קובה של זונות ונראה לי שעשוי חלונות כעין קובה: בי וורדי. נותנין שם וורדין לנוי להסתכל בהן: קנתר. אם התנה לעשות לחבירו קנתר: תרבץ אפדני. חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהם ועל שם שמרבצין אותו תמיד במים להשכיב האבק קרי ליה תרבץ: ראיה לדבר מאן קתני לה. דאילו הוה תני במתניתין רשב"ג אומר ראיה לדבר כבנין היכל הוה פשיטא דרשב"ג קתני לה אבל השתא דמיתני מקמי מילתיה דרשב"ג הלכך מספקא לן אי רשב"ג קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור או תנא קמא קאמר לה להוא חצי דבור ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי מדקאמר כבנין היכל ולא קאמר מבנין ההיכל: איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין. פירש רשב"ג הכל כבנין ההיכל: תנא קמא קתני לה. והכי קאמר תנא קמא וראיה יש לדבר וקפץ רשב"ג והפסיק את דבריו והתמוהי קמתמה כבנין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בניין בתמיה אין לך להשוותן יחד דכיון דבהיכל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו בשאר בניינין דלא חשיבי אין צריך להגביה כל כך: כמלא קורותיו. כאורך קורותיו שהן נתונין ברחבו של בית: הכי גרסינן ולימא רומו כרחבו. דהיינו הך: מעילאי רווח. שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה: בי כווי. החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה: רמו ליה. בני העיירות קראי אהדדי: כתיב ששים אמה ארכו. מן המזרח למערב מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים דהיינו ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים ושלשים אמה קומתו נמצא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה: וכתיב. בפסוק אחר ועשרים אמה קומתו דכתיב ולפני הדביר עשרים כלומר לפנים ממחיצת בית קדשי הקדשים והיא אמה טרקסין שקרויה דביר עשרים אמה אורך מן המזרח למערב ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום ועשרים אמה קומתו: כי קחשיב. עשרים דקומת בית קדשי הקדשים משפת כרובים ולמעלה קחשיב שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו *ורומו עשר כדכתיב בהדיא במלכים וכנפיהן פרושות מקיר לקיר כנף האחת נוגע בקיר לפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי נמצא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג ואותן של משה על גבי הכפורת היו: ומאי קא משמע לן. למה לי דקחשיב קרא כי האי גוונא משפת כרובים ולמעלה לימא שלשים אמה קומתו:

ומשני

[נ"א ורומו]

א) לציל ז.: ב) [לקמן נט.]: ג) [עי' תוס' סוכה ח: ד"ה בשלים ובתו' יומא נב: ד"ה ועשרים מבואר ביותר]:

הגהות הב"ח

(א) במשנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו וכן המקבל מחבירו לעשות לו: (ב) גמרא מאי טרקלין. נ"ב עיין בערוך ערך טרקלין: (ג) רשב"ם ד"ה רומו וכו' שהוא ארכו שש על רוחב ד' רומו ה':

רבינו גרשום

בלא חומץ ואם התנה לו למכור יין ישן צריך שיהא מאשתקד ותנא ושצריך שיוכל לעמוד ומתיישן והולך עד החג: פיס' וכן המקבל מעות מחבירו לבנות לו בית חתנות לבנו או בית ארמלות לבתו. שאם נתאלמנה בתו וחוזרה לבית אביה ורצה האב לבנות לה בית לבד: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ולמה לי למיתני בית ארמלות: דלא דרכיה דחתנא למידר בבית חמוה. דכיון שלבו גם בחמותו אתי לקלקול. אבל מהשתא כשנתארמלה שבה אל בית אביה מכלל דעד האידנא לא הוות קיימא להתם: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זאת. הואיל דקטנה היא כל כך: והרוצה לעשות וכו' רפת בקר דמתני' מאן קתני לה. ר' ישמעאל או ר"ע: איכא דאמר ר' עקיבא קתני לה והכי קתני. במתני' בונה ד' אמות על שש דברי ר' עקיבא שהרוצה לעשות רפת בקר וכו'. שפעמים שאדם עושה דירתו קטנה כרפת בקר: מאי טרקלין קובתא בי וורדי. כעין שפורסין אהלים ועגול הוא למעלה כקובת ומוקף הוא מכל דפניו ופורסין שושנים לשם כדי שיהא ריחם נודף ושוכבין בתוכן שרים: תרבץ אפדני. גינת ביתן שאחורי אפדנם: טרקלין י' על י'. מאורך ומרוחב: רומו כחצי ארכו. אלו ה' אמות וכחצי רחבו. ה' אמות אחרות דהיינו י' אמות בקומתו: ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל. שהבית שבנה שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו צא מהן עשרים אמה של פני הדביר באורך נשתיירו מ' אמות מאורך הבית והיינו ההיכל שהיה מ' אמה ארכו ועשרים רחבו. טול חצי ארכו של היכל דהיינו כ' אמה ומן רחבו חצי דהיינו עשרה אמות הרי כאן ל' אמות וכן הוא קומתו של היכל: ואיכא דאמר מיפלג פליג ואתמוהי קא מתמה והכי קאמר אטו כולי עלמא כבנין היכל קעבדי. רומו כקורותיו. של בית שמחזיקין התקרה ומשימין אותן ברוחב הבית: ומקשינן הואיל שקורות עומדין ברחביהן ליתני כרחבו: איבעית אימא. אי קתני כרחבו של בית שיעורי' זוטר טפי משום דכל ביתא מעילאי רווח לפי כי ביסוד הבית עושין הכותל עבה ומקצרין הכותל כשהוא עולה והבנין רווח מאליו ולפיכך צריך לומר רומו כקורותיו שיהא רומו כאותה הרווחת הבנין של מעלה לא כאותו של מטה לפי כי הבנין מהקצר מלמטה: ואיבעית אימא משום הכי קתני רומו כקורותיו משום דאיכא בי כווי דכל אורך הקורה עם אותו שנכנס מן הקורה בכתלים מיכן ומיכן וכי האי שיעור צריך שיהא גבהות רומו דאי קתני כרחבו הוי משמע בלא שני הכתלים: ול' אמה קומתו וכתיב אחר אומר מן הדביר עשרים אמה קומתו. דאי הוה הבנין גרוע כלום מן אורך ורוחב מן הקומה נמי הוה נגרע. משפת כרובים שהיו פורשים בדביר קא חשיב דמשפת גופייהו ולמעלה לא הוי אלא עשרים באמה לחוד וקומת

א) יומא כא. ע"ש מגילה י: ע"ש: ב)[ביומא ובמגילה ליתא]: ג) [מגילה שם ע"ש]: ד) [לעיל נח:]: ה) [עי' תוס' חולין נב. ד"ה כגון]:

ומשני הא קא משמע לן למטה כלמעלה. דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן כמו העשרים שלמעלה מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בנס היו עומדין כדלקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא חיישי דהא למטה דידהו ולמעלה דידהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל לפוני לכותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר כמו הכ': ארון שעשה משה. כשניתן תורה אור בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה שהוא כ' על כ' יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו הרי עשרים בלא ארון ולפניו כ' עד הדביר: כרובים. דשלמה: בנס היו עומדין. גופן: כנף הכרוב האחד. כנף האחד של כרוב וה' אמות כנף השני של אותו כרוב ולאו בכרוב שני קמיירי דהא כתיב בתרי' ועשר באמה הכרוב השני וגו' ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו מהכא לא מפקינן דבנס היה הגוף עומד בין שני הכנפים שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות ואח"כ הגוף שבינתים היכן לא יתכן לומר דמהכא נפקא ליה דא"כ מאי האי דקפריך לקמן ודלמא ביתא מעילאי רווח וקושיות אחרות דלא שייכי הכא כלל אלא קרא הכי משמע ליה אם באת לחבר שני כנפי הכרוב זה בצד זה תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות ומיהו טפי מי' אמות הוו שהרי רוחב הגוף בין ב' הכנפים אלא מהכא (ב) פרכינן שרוחב בית קדשי הקדשים מצפון לדרום לא הי' אלא כ' אמה וב' הכרובי' היו כנפיהם כ' לבד הגופים כדכתיב ששני הכנפים היו י' אמות וכתי' ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף וא"כ איכהו גופייהו דכרובים היכא הוו קיימי קס"ד שהכנפים בכרוב כידי האדם אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל והגוף בינתים: מתקיף לה אביי. מי יימר דבנס היו עומדים דלמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולים שהגוף כולו תחת כנפיו ולא בינתים שאין הרחקה והפרש בין הכנפים אלא מקורבים והגוף יוצא מתחת הכנפים. ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב וכן כל הנך קושיות דמקשו הנך אמוראי ואזלי אגוף הכרובים קיימי בר מהנך בתראי דגרס בהו ידייהו בהדיא ברב פפא ורב אשי כייפי ידייהו ומשלחפי ידייהו: ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי. הכרובים שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל והשני עומד מצד הארון מזה משוך רחוק מן הכותל קצת ונמצאת כנף האחד נוגעת אחרי כנף חבירו בין הכנף ולכותל נמצאו קצת כנף הכרוב המשוך מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עובי רוחב הגופין ואע"ג דלא הוו בולטין כתרנגולין ניחא אפ"ה לא תקשי מידי: מתקיף לה רב אחא בר יעקב. נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולים ניחא וגם זה כנגד זה קיימי אפי' הכי לא תקשי מידי דדלמא באלכסונא היו עומדים הכרובים באלכסון הבית היו עומדים זה כנגד זה דאיכא טפי מכ' אמה כשיעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה כגון שהכרוב שמימין הארון לא הי' פניו ממש כנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי אלא מצדד אצדודי כנפיו החיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בזוית וכנף שלו שמצד הארון פרוש בחצי הארון או חוצה לו דהיינו רחוק מן הכותל וכנף הכרוב הב' מתחלת שם וכנפו השנית נוגעת סמוך לדביר בקרן צפונית מזרחית כזה*:

מתקיף לה רב הונא ברי' דרב יהושע. נהי נמי דזה כנגד זה קיימי ולא באלכסונא קיימי ואפילו הכי אין גופן עומד בנס דדלמא ביתא מעילאי רווח שהבנין הולך ומתקצר למעלה והרי רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין והוי מקיר אל קיר כנגד כנפי הכרובים מקום נגיעתן בכתלים יותר מעשרים אמה ברוחב הגופין: מיכף הוו כייפי ידייהו. הכנפים עצמן כפופין הן כאדם שכופף ידו מעט והלכך ליכא אלא כ' אמה מקצה כנף האחד לקצה כנף השני: ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידייהו. כנף על כנף כאדם שחובק את ידיו כדכתיב (בראשית מח) שכל את ידיו ומתרגמינן בתרגום ארץ ישראל שלחיפונון לידוי כך פר"ח ולאי משום דכתיב וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף היינו נמי כעין נוגעות דהוו זו כנגד זו: ופניהם איש אל אחיו. בשל משה כתיב: ופניהם לבית. בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים דכתיב והם עומדים על רגליהם ופניהם לבית (להיכל) ואינן כאותן של משה שהן על הכפורת ואלו על הקרקע ושל עץ שמן היו ומצופין זהב כדכתיב במלכים: הכתיב ופניהם לבית. ול"ש כרובים שעל הכפורת ול"ש שעל הקרקע ראויין היו ליעשות בענין אחד: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום. הם הופכים פניהם זה לזה דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל ומתחלה כך נעשו פנים אל פנים כדי שתשרה שכינה בישראל וישראל יעשו רצונו של מקום וכשאין עושין הופכין פניהם לבית על ידי נס: דמצדדי אצדודי. קצת לבית וקצת זה לזה כאדם שמדבר אל חבירו והופך ראשו קצת לצד אחר והכא ליכא לתרוצי כדלעיל כאן בזמן שישראל עושין כו' דכיון דעיקר עשיית כרובין פניהם לבית לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום: מעשה צעצועים. פסוק הוא בכרובים בדברי הימים והוא לשון *צעצעים כלומר תינוקות כדאמרינן (סוכה דף ה:) מאי כרוב כרביא ילד כלומר כתינוקות הנפטרין מרבותיהם והיינו דמצדדי אצדודי דאמרן לעיל: מתני' מי שיש לו בור כו'. ע"י חלוקה או שלקחו מבעה"ב ולקח גם הדרך: בשעה שבני אדם יוצאין. ביום שבעל מנת כן חלקו ולא שיטריחוהו בלילות לעמוד ממטתו ולפתוח לו: ואינו מכניס. דרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור: זה עושה לו פותחת. שלא יגנוב בעה"ב ממי הבור ובעה"ב עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו הפתוח לבור כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעה"ב ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו ומשום חשד אשתו תקנו כן כדמפרש בגמרא: גמ' פותחת. שעושה בעל הבית להיכא: משום

הא קא משמע לן למטה כלמעלה מה למעלה אין משמש כלום אף למטה אין משמש כלום מסייע ליה לר' לוי א)דאמר ר' לוי ואיתימא רבי יוחנן דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון ב)וכרובים אינו מן המדה תניא נמי הכי ג)ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח אמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס הן עומדין שנאמר °וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו גופייהו היכא הוו קיימי אלא שמע מינה בנס הן עומדין מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי מתקיף לה רבא ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודלמא באלכסונא הוו קיימי מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ודלמא ד)ביתא מעילאי רווח מתקיף לה רב פפא ודלמא מיכף הוו כייפי ידייהו מתקיף לה רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי (א) כיצד הן עומדין רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית ולמ"ד ה)פניהם איש אל אחיו הא כתיב °ופניהם לבית לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ולמ"ד ופניהם לבית הא כתיב °ופניהם איש אל אחיו דמצדדי אצדודי דתניא אונקלוס הגר אמר כרובים °מעשה צעצועים הן ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו: **מתני'** *מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר ר' יוחנן ב)שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעל הבית למה ליה א"ר אלעזר משום

מתקיף לה אביי ודלמא בולטין כתרנגולין. ואם תאמר אכתי בנס היו עומדים דעשרים בעשרים היכי יתיב וי"ל מ"מ פריך אביי שהגוף לא היה עומד בנס:

דמצדדי אצדודי. לא ה"מ למימר כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דמסתמא בעמידתם תחלה לפי מה שהיו עושין רצונו של מקום:

נותן

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יג טוש"ע ח"מ סי' קסט סעיף א:

רבינו גרשום

וקומת הכרוב הוי י' אמות: לפני הדביר מבפני' של אמה טרקסין. וזהו לפני לפנים וההיכל חוצה לו מן הדביר: מה למעלה. מן הגובה מן הכרובים ולמעלה לא משמש כלום כי אם שכינה כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים וגו' ונועדתי לך שם: אף למטה. מראש הכרובים ועד קרקעיתו של דביר אין משמש כלום ואין תופשין כלום בבית: דאמר ר' לוי וכו'. דארון בנס היה עומד והכי נמי כרובים בנס הוו קיימי: יש לו י' אמה לכל רוח. והארון גופי' היכא הוה קאי והא לא מחזיק הדביר אלא כ' אמה אלא ש"מ בנס הוה קאי: עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. וכן לכרוב אחר ומשמע ליה עכשיו שהיו הכרובים כנף של זה בצד כנף של זה ובין כנפיהם לחודייהו ממלאין את הדביר מכותל הדביר ועד כותל אחר דהיינו כ' אמה והדביר היה מחזיק כ' אמה אורך ותו לא נמצא שבכנפיהן היו ממלאין הדביר. ואינהו הכרובים גופייהו היכא הוו קיימי אלא ש"מ בנס היו עומדין: ודלמא בולטין. היו גופן של כרובין כתרנגולין שבכנפיהן נוגעין מאחורי גביהן אחת אל אחת ובגופן של כרובים היו בולטין כתרנגולין מלמטה ומהא ליכא למישמע מיני' דבנס היו עומדין: ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי. כלומר פניהם איש אל אחיו אבל זה [שלא] בצד זה שכנפיו של א' היו למעלה מכנפי חבירו כדי שיהא מקום לגופין: ודלמא באלכסונא הוו קיימי. שאחד מנמיך כנפיו שבצד כותל זה למטה והשני מגביה כנפיו שבצד כותל השני למעלה לצד התקרה שעכשיו יכולין לעמוד יפה בלא נס שבאלכסון הכותל יש בו יותר מברחבו: ודלמא ביתא מעילאי רווח. שהיה הבית במקום הכרובים מרויח יותר ממה שהוא מלמטה שמלמטה היה רחבו כ' אמה ומלמעלה [היה יותר] כשיעור שהיו הגופין עומדין ולא בנס: ודלמא מיכף הוו כייפי. כנפיהן סמוך לכותל הדביר שהיו כנפיהן כ' אמה ובסיום הכנפים היו כופפין הכנפים כשיעור העמדת הגוף דבשיעור כפיפת כנפים יכולין לעמוד הגופים אעפ"כ כנפיהן מחזיקות כ' ולא בנס היו עומדין: ודלמא שלחופי הוו משלחפי ידיהן. כנפיהן שבאמצע היה כנף זה יוצא לפני כנף של זה והיו קצת הכנפים זה כנגד זה משוכין זה לפני כנף של זה כשיעור שהיו הגופין יכולין לעמוד ולא בנס היו עומדין אלא ליכא למישמע מינה אם היו עומדין בנס אם לאו: בזמן שעושין רצונו של מקום. היו פונין זה אל זה פניהם איש [אל אחיו]. כלומר כשהקב"ה מתאהב על ירן אוהבם כאח: דמצדדי אצדודי. שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך: מעשה צעצועים כמו צאצאים (ישעיה כב) כלומר שדומין פניהן לנערים שלהכי נקרא שמו כרוב כלומר כרביא כילד: פיס' מי שיש לו בור לפנים וכו'. כגון שהיו שותפין או יורשין שחלקו ונטל אחד הבור והאחד הבית אין לו רשות לבעל הבור ליכנס לביתו בכל שעה שרוצה אלא נכנס ויוצא ביום בשעה וכו'. אלא ממלא. כליו מן הבור ומשקה אותה מבחוץ: אלא בעל הבית למה ליה. פותחת לבורו של זה כלומר למה צריך ליה: אמר ר' אלעזר משום חשדא ומשום חשד

הגהות הב"ח

(א) גמ' משלחפי ידייהו כצ"ל הן: (ב) רשב"ם ד"ה כנף הכרוב וכו' אלא מהכא ילפינן שרוחב:

עין משפט
נר מצוה

סז א מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' יג (טוש"ע ח"מ סי' קסט סעיף א):
סח ב מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ב:
סט ג ד מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' ז טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף א:
ע ה ו מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב:
עא ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עב ט מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הל' כז סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שעו:
עג י מיי' (פכ"א מהל' מכירה הל' ט) ופ"ג מהל' מתנות עניים הל' ג סמג עשין פב (טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ד):
עד כ מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' ט ופ"ג מהל' מ"ע הלכה ג ופי"ג מהל' נזקי ממון הל' כז טוש"ע ח"מ סי' ריח ס"ד:
עה ל מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה י ועיין בהשגות ופ"ה מהל' מלכים הלכה ג (טוש"ע שם):
עו מ מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה י:
עז נ מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם:

משום חשד אשתו: **מתני'** מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חברו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת א)והחיצון זורע את הדרך נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שרוצה ומכנים לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת ב) זה וזה אינן רשאים לזורעה: **גמ'** א"ר יהודה אמר שמואל אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו ב' אמות לתוכה ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה אמה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ואותן אגפיים מי זורעם רב יהודה אמר שמואל בעל השדה זורעם רב נחמן אמר שמואל בעל השדה נוטעם מאן דאמר זורעם כל שכן נוטעם ומ"ד נוטעם אבל זורעם לא חלחולי מחלחולי ואמר רב יהודה אמר שמואל אמת המים שכלו אגפיה מתקנה מאותה שדה בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה מתקיף לה רב פפא ולימא ליה מייך אשפלוה לארעך אלא אמר רב פפא שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה: **מתני'** ג)מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ד' אמות ד)דרך הרבים שש עשרה אמה ה)דרך המלך אין לה שיעור דרך הקבר אין לה שיעור המעמד דייני צפורי אמרו בית ארבעה קבין: **גמ'** ו)אמאי שלו לא הגיעו לינקוט ז)פזרא וליתיב שמעת מינה לא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא אמר רב זביד משמיה דרבא גזירה שמא יתן להן דרך עקלתון רב משרשיא משמיה דרבא אמר בנותן להם דרך עקלתון
רב

נותן לו שתי אמות לתוכה. לפי ספרים דגרסי ואמה יש לפרש ב' אמות לתוכה היינו להרחיב אמת המים שתהא רחבה שתי אמות ומה שהיא קרויה אמה משום דעומקה אמה: ואמה מכאן ואמה מכאן כו'. אמה לאו היינו ניגרא דבניגרא משמע בהמקבל (ב"מ דף קז:) דבעינן ג' אמות ועוד דהכא קאמר דלמ"ד נוטען ולמ"ד זורען והתם פ"ה דאין זורעין אותן אלא ניגרא היינו יאור כדפ"ה לעיל ובב"ק קמא (דף יג. ושם) וגדול יותר שכל בני הבקעה משקין ממנו שדות וצריך ארבע אמות: שמע מינה דלא עביד איניש דינא לנפשיה. לפי זה בחנם נקט במתני' שהיתה עוברת דרך הרבים תוך שדהו ונתן להם כו' דאפילו נטלו לו בחנם נמי כיון דלא עביד איניש דינא לנפשיה:
כגון

משום חשד אשתו. אבל השתא דאינו יכול לשאוב בלא בעל הבית לא יכנס לשם עד שיבא בעה"ב אבל משום גניבה שלא יגנוב חפציו של בעה"ב לא חיישי' שהאשה משמרת את הבית: **מתני'** מי שיש לו גינה כו'. כגון יורשים או שותפין שחלקו ונתרצה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדהו: נכנס בשעה כו'. דכיון שהוא עושה לו היזק גדול שעובר באמצע שדהו הדבר ידוע שלא נתרצה לו בריוח אלא במה שצריך לו הרבה: תגרין לקנות מירקות גינתו ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. כלומר לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא ליכנס דרך עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו דדמי להכנסת תגרין שזה החיצון לא שיעבד לו דרך אלא לתקן גינתו וללקוט פירותיה אבל למידי דאינו צורך הגינה לא שיעבד לו: והחיצון זורע את הדרך. דכיון דבאמצע שדהו הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם: מן הצד. אינו נפסד כל כך דכיון דמדעת שניהן הוא אנן סהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה: וזה וזה אין רשאים לזרעה. דכיון דמן הצד היא לגמרי ייחדוה להילוך גרידא: **גמ'** אמת המים. גדולה כדי להשקות בית השלחין אני מוכר לך צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב שאם קצרה היא יחפור בקרקע וירחיבנה עד שתי אמות כדי שיבאו לכאן מים הרבה שזה שיעור להשקות בית השלחין וגם נותן לו אמה מהשדה מכאן ואמה מכאן משני גדותיו כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של אמת המים אם יפול. ליסנא אחרינא אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה אמה מכאן ואמה מכאן בשם רבינו יעקב בר יקר ועיקר: אמה בית הסילון. ואיכא דאמרי קילון ולהשקות בהמות ורחיצת בגדים וכלים הוא ואין גדול כל כך ונותן לו אמה אחת לתוכה להרחיבן עד אמה. ל"א נותן לו אמה אחת לספתו לתוכה של קרקע מוכר כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן ועיקר: בעל שדה זורעם. דדמי למתני' דהם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען: כ"ש נוטעם. דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין את ספתו אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בספתו: שכלו אגפיה. שנפלו: מאותה שדה. הסמוכה לה: אלא באותה שדה. חזקה שנתפזר העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך: ולימא ליה. בעל השדה מייך אשפלוה לארעך שגברו המים ושטפו אגפיהן: אלא אמר רב פפא. תריץ ואימא הכי שעל מנת כן כו' דסתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה ואע"פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה כדאמרן לעיל כיון דכלו להו מתקנן עדיין מעפר השדה מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאין לו לבעל השדה לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה אבל בנין או כל דבר שמכביד אין לו רשות לעשות שם אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה: **מתני'** מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו. שהוחזקו לעבור שם מעולם או ע"י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך: מה שנתן נתן ושלו. שנטל עכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמ': דרך היחיד. המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו צריך ליתן לו ד' אמות כרוחב עגלה: י"ו אמה. במס' שבת (דף לט.) נפקא לן מעגלות דמשכן: דרך המלך אין לה שיעור. כדמפרש בגמ' שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל ובספרי בפרשת המלך נפקא לן מקראי ונראה בעיני דמדכתב לבלתי רום לבבו מאחיו קדרים גדלהו משל אחיו כדדרשינן נמי (הוריות דף ט.) והכהן הגדול מאחיו: דרך הקבר. כשנושאין המת לקברו: אין לו שיעור. תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי כדאמרינן בגמרא ואמרינן בכתובות (דף יז.) דלריכים ללוותו הרבה בני אדם שיחזיקו מלא כל הדרך מתבולא עד סיכרא ונראה בעיני דהא אין לו שיעור דמת לא חמיר כדרך המלך לפרוץ בנינין להפסיד ממון אחרים אלא להלך על גבי תבואה ולא יטו ימין ושמאל א"נ במוכר דרך הקבר לחברו ללכת דרך שדהו מיירי דמסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם ועיקר: המעמד. בגמרא מפרש: דייני צפורי. לא אתפרש: בית ארבעה קבין. ברבוע לא ולמד מכאתים בחצר המשכן דהוי מאה על חמשים והסאה חמשים על חמשים נמצא בית סאה ששה קבין נמצא בית ארבעת קבין שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב על נ' אורך וברבוע מ' אמות וד' טפחים וג' אצבעות (א) ומעט יותר: **גמ'** אמאי שלו לא הגיעו. כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידין כלום דכגון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם ירצו לעבור בההיא דרך שלקח לעצמו והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין: לינקוט פזרא. מקל או רחת שקורין פורקא וליתיב בההוא דרך להכות את כל מי שירצה לעבור וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו והמקשה סבר דכיון דקתני מה שנתן נתן בדין עשה מה שעשה והדרכם קנוי לו והאי דקתני לא הגיעו היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנען דלא עביד איניש דינא לנפשיה: ש"מ דלא עביד כו'. בתמיה והא קיימא לן בבבא קמא בהמניח דכולי עלמא סברי עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא: גזירה שמא יתן כו'. כלומר לעולם עביד איניש דינא לנפשיה אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דידיה אפילו היכא דנתן להם דרך ישר כשלהן דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם דקדירא דשותפי לא חמימא ולא קרירא (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא ולקמיה פריך אם כן אמאי מה שנתן נתן דכיון דלא עשה ולא כלום מקח טעות הוא ויחזירו דרך שלו: רב משרשיא משמיה דרבא אמר. היכא דנתן להם דרך ישר אמרינן שלו הגיעו ולינקוט פזרא וליתיב דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא במאי עסקינן שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפסיד כדמפרש לקמן:
רב

רבינו גרשום

חשד אשתו. שאלמלא היה עושה לו פותחת יחשוד לאשתו מבעל הבור אבל עכשיו שיש לו פותחת ובעל הבית עשה הפותחת לא יכנס שם אלא אם כן יהיה שם בעל הבית: פים' ואינו מכנים לתוכה תגרים. משום שלא יפסיד לאידך ירקותו בדריסת רגליהם: ולא יכנס בתוכה לילך לשדה אחרת. כי אם לגינתו בלבד: והחיצון. אם רוצה הוא זורע את הדרך. אע"פ שיש לזה דריסת רגלים עליו ונוטל מה שישתייר שלא נדרס: נתנו לו. בית דין: דרך מן הצד. לסוף גינתו של זה בסמוך לכותל מדעת שניהן כיון שלדעת שניהן נתנו לו ליכנס לגינתו נכנס בשעה כו': אמר רב יהודה אמר שמואל. האומר לחבירו מקום אמת המים אני מוכר לך כדי להשקות ממנו בית השלחין נותן לו ב' אמות לתוכה של אמת המים. כלומר שיהא ב' אמות רחב: ואמה מיכן ואמה מיכן. נותן לו מהשדה לצורך אגפי' כלומר לגידודי שלא יצא לחוץ ויעשה מהן גידודין גבוהין אמה: בית הקילון. שעוברת בחצר שרוחצין לשם כלי הבית ואינו גדול כל כך נותן לו כו' והוא כמדת חצי אמת השלחין: בעל השדה זורען. לפי כי שלו הן שלא מכרן לו כי אם לתשמיש גידודין: בעל השדה נוטען. לפי שאין נטיעת אילן מזיק למים כזריעה משום דזרעים מחלחלי חלחולי. מחלידין ומעלין עפר לתוכה עד שמקלקלין המים אבל נטיעה הולכת כדרכה ולא מזקת: שכלו אגפיה. שנפלו: מתקנה מאותו שדה. שמכרו לו לפי כי לשם כך ניתן לו אגפיה שאם נפלו שנוטי בקרקע ומתקן לה אנפיה: ונימא ליה. בעל השדה: מיא דידך אשפילו לארעך. כלומר לא נפלו לתוך שדי כי אם מים שלך ממש אכלו הקרקע והשפילו הגידודין לתוך המים ואין לך משדי לתקן: אלא אמר רב פפא. לאו היינו טעמא הוא א) דכי זריע אלא על מנת כן קיבל עליו בעל השדה שאם כלו אנפיים מתקנן משדהו: פים' נפלה. מבני רה"ר: ונתן להם דרך אחרת מן הצד מה שנתן נתן. דהילופין הן ואינו יכול להזור בו: ושלו אותו דרך שרצה לקנות לא הגיעו לפי שהוא יכול ליתן ולזכות לכל בני רה"ר ולאותן שאין בפניו אבל אין אחר יכול להחליף ולמכור חלק של אותן שאינו בפנינו: אמאי לא הגיעו. הואיל שנתן להם דרך שהוא יפה כמו הראשון: לינקוט פנדא וליתב. כלומר יקח מפצו בידו וישב באותו דרך שקנה וכל מי שירצה לעבור במה שקנה יכהו וימנעהו: מדלא מצי למיעבד הכי ש"מ לא עביד איניש דינא לנפשיה. כלומר אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו מן האחרים אפי' במקום שיש לו הפסד כמו כאן שיש לו הפסד דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ותיובתא למאן דמוקים בבבא קמא דמאן דאית ליה היכא דליכא פסידא דלא עביד איניש דינא לנפשיה אפי' הכי מודי דהיכא דאיכא פסידא כגון הכא דדרסי אינשי בשדהו דודאי עביד איניש דינא לנפשיה ולינקוט פנדא וליתב: אמר רב זביד לעולם במקום דאיכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה. והכא טעמא מאי (לאו) משום דלא בדינא קאתיא לידיה כינון
להם

א) נ"ל לאו היינו טעמא דמילתא אלא על מנת כן

מסורת הש"ס

א) לעיל פב: ב) ב"מ קז: ג) ב"ק כח. ד) [שבת לא.] ה) סנהדרין כב: ו) ב"ק שם: ז) פי' נבט. ערוך:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה בית ד' קבין וכו' וד' טפחים ושלש אצבעות וג' רבעי אצבעות ומכאן והמשהו פחות מאחת מבי ברוחב אצבע כצ"ל:

מסורת הש"ס

א) [עירובין ה.] : ב) [illegible] : ג) ב"ק כח. לעיל יב. ט: פ:

רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון היא קרובה לזה ורחוקה לזה ולימא להו שקלו דידכו והבו לי דידי הא מני רבי אליעזר היא דתניא א) **ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר רבים שבררו דרך לעצמם מה שבררו ברח לרבי אליעזר רבים גזלנים נינהו** ב) **אמר רב גידל אמר רב כגון שאבדה להן דרך באותה שדה אי הכי אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר"א מאן דמתני הא לא מתני הא וטעמא מאי משום דרב יהודה** (א) ג) **דאמר רב יהודה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ור' אליעזר רבים במאי קנו ליה בהילוכא דתניא הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק אמר ר' אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב °קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה ורבנן התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו א"ר יוסי בר' חנינא מודים חכמים לר"א בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי אמר להו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר ולא אמרן אלא דמסיימן מחיצתא אבל לא מסיימן מחיצתא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא: דרך היחיד ד' אמות: תנא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו אמר רב הונא הלכה כאחרים (ותניא אידך) דייני גולה (אומרים) שני גמדים ומחצה ואמר רב הונא הלכה כדייני גולה והאמר רב הונא הלכה כאחרים אידי ואידי חד שיעורא הוא: דרך הרבים שש עשרה אמה: תנו רבנן דרך היחיד ארבע אמות דרך מעיר לעיר שמונה אמות**

תורה אור: °בראשית יג

רשב"ם

רב אשי אמר. מתני' בכל דרכים שבעולם מיירי הן ישרים הן עקלתון ולא משום גזירה אלא משום דכולהו הוו עקלתון דכל דרך שנותנין מצד אחד שלא היה שם דרך תחלה יש בני אדם שנעשית להם רחוקה מן הראשונה ויש שנעשית להם קרובה יותר דלאותן העומדים בעיר מצד דרך הראשון או נעשית להן עכשיו דרך עקלתון ואין הרשות בידו לגזול את הרבים ובין רב אשי לרב זביד ליכא מידי אלא חילוק טעמים כעין משמעות דורשין איכא בינייהו ומקשי לכולהו כיון דתקנת חכמים הוא או דין הוא דשלו לא הגיעו אם כן למה מה שנתן נתן לימא להו כו' דמקח טעות הוא: שבררו דרך לעצמן. דרך שדה אחר: מה שבררו בררו. אע"פ שלא נטלו רשות מבעל שדה וכדמוקי לה לקמן ומתמהינן אטו רבים גזלנין נינהו. שיגזלו קרקע של אחרים: כשאבדה להן דרך באותה שדה. דמ"מ הודאה אית להו גביה ויפה כח רבים מכח יחיד שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו לא יברור מעצמו אלא או בבית דין או ברצונו של בעל השדה אבל רבים כבית דין דמו דמאן מינייהו מזמין להאי לבי דינא וכ"ש מתניתין דהוא עצמו נתן להם ומיהו שלו לא הגיעו דקנסינן ליה לפי שנתן להם דרך עקלתון: אי הכי דכשאבדה להם דרך מיירי רבי אליעזר: אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר' אליעזר והלא הדין עמו שאפילו החכמים החולקין על אדמון ואומרים יקח לו דרך או יפרח באויר הא אוקימנא בחד דאתי מכח ארבעה אבל באותה שדה דברי הכל חייב בעל השדה ליתן לו דרך ליכנס בה לשדהו וגבי רבים דין הוא שאם ביררו לעצמן יפה עשו וקשיא לרב דאמר אין הלכה אדרב דאוקמה כשאבדה: מאן דמתני הא לא מתני הא. רב גידל דמתני משמיה דרב כגון שאבדה לא מתני הא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה: ה"ג ולרבה בר רב הונא מתני' טעמא מאי. כיון דאמר אין הלכה לא ס"ל לאוקומי סתם מתני' כר' אליעזר: שהחזיקו בו רבים. שהשווהו ותקנוהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו אסור לקלקלו דודאי לרבים מחל וכ"ש מתני' שנתן להם ההוא דרך בידים הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו: ולר"א. אליבא דרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך ואפ"ה קאמר ר' אליעזר מה שבררו בררו בבירור בעלמא בלא חזקה: במאי קנו לה. וכי בדיבור קנו לה ומשני בהילוכא דהאי שבררו הוא ההילוך ובענין זה בררו אותם שהלכו בהם: עד שיחזיק. להשוות קרקע לחרישה או נעל וגדר ופרץ כל שהוא והא דאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ט.) אימת הויא חזקה מכי דייש אמצרי לאו בהילוך מיירי אלא בהגבהת המצר ודש הקרקע לתקן את המצר ולחזקו דהיינו נעל וגדר: כדי שיהא נוח כו'. דהוו להו כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה [לבעל] מדת הדין דרך הנאת המעשה קונין אותו כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג:) הציע מצעות בנכסי הגר קנה: כי אתו לקמיה דרבי יצחק. לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים ור"ח פירש דבמי שאבדה לו דרך שדהו מיירי: הבו ליה. שביל רחב כי היכי דדרי טונא דזמורות על כתפו והדר איגך ואילך ולא יגעו הזמורות במחיצות השביל: ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא. שיש שם לשביל גדר מזה וגדר מזה אז צריך להרחיב את הדרך ולמשוך כתלים לאחוריהם כדי שלא יזיקוהו הכתלים להפיל המשוי מעל כתפו: אבל לא מסיימי מחיצתא. לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו ויזרע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן דאין כאן דבר המזיק לו כשיטעון משוי על כתפו ואית דגרס ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות הלכך י"ל שמכר לו כל צרכו אבל היכא דמסיימי מחיצתא הדבר ידוע שלא מכר לו אלא שביל זה כמות שהוא ולא נהירא דאם שביל סתם זבין ליה למה לא יתן לו כל צרכו: כרעא. רגל: כדי שיעבור חמור כו'. שני גמדין ומחצה יהו כדלקמן: ה"ג דייני גולה אמרי. והיינו שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין (דף יז: ע"ש) והלכך לא גרסי' תניא דאמוראי נינהו אי נמי ה"ג תנו דייני גולה שונים בברייתא ובפ' בית כור (לקמן דף קז:) גרסינן נמי הכי: גמדין. אמות קטנות מפרקו עד אצבעותיו ויש אומרים אמות שלימות דקרא כתיב גמד ארכה (שופטים ג): חד שיעורא הוא. ובשניהם אמר רב הונא הלכה לאשמועינן דחד שיעורא הוא: דרך היחיד. לילך אדם אחד לשדה שלו: דרך מעיר לעיר. שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו ואין אנשי עיירות אחרות נכנסין לשם: שמונה אמות. שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יתעכבו זו בזו:

תוספות

כגון שאבדה להן דרך באותה שדה. פירש רבינו שמואל וכ"ש מתני' שמדעתו נתן להם ובתר הכי דקאמר לרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה טעמא מאי פירש דפשיטא דלא מוקי מתני' אליבא דרבי אליעזר ודלא כהלכתא וכמאן מוקי לה וקשה לר"י דברים המניח (ב"ק דף כח.) לא מייתי מילתיה דרב גידל ולא מילתיה דרבה בר רב הונא ומפרש טעמא דמתני' דהכא משום רב יהודה ומשמע דלכ"ע הוי טעמא דמתניתין הכי ועוד קשה לרשב"א דה"נ ניחא ליה אליבא דרב גידל טעמא דמתניתין משום דדמיא מתני' לאבדה לרבה בר רב הונא נמי לא תיבעי דמודה הוא באבדה דמה שבררו בררו ומה שפי' דמתני' הויא כל שכן אין נראה דבמתניתין יש להן ממה נפשך דרך שלא כדין אבל באבדה ממה נפשך אית להו דרכא גביה תדע דפריך אי הכי אמאי אמר רבה אין הלכה כר"א אלמא דבאבדה פשיטא ליה דיש להן דרך ולעיל פריך אמתניתין ולימא להו שקולו דידכו והבו דידי ונראה לר"י דמעיקרא מסיק דמתני' כרבי אליעזר ולבסוף כי משני כשאבדה לא אתיא מתני' כר' אליעזר וכן יש בהניזקין (גיטין דף נא. ושם) בשמעתא דשני כיסין קשורין מנאת לי ולא גרס לקמן ולרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה כו' דלכ"ע צריך לפרושי טעמא דמתני' כדרב יהודה ועוד י"ל הא מני ר' אליעזר כדמסיק כבי אליעזר איירי כשאבדה ומתני' דמיא לאבדה כדמפרש טעמא בתר הכי ורבנן דפליגי אדר' אליעזר באבדה ואמרי דאין מועיל בירורם כלום ה"נ פליגי אמתניתין דלא אמרי' מה שנתן נתן ולרבה בר רב הונא דאאבדה לא פליגי רבנן אתיא מתניתין לד"ה ולבסוף בעי טעמא מאי כו' מ"ט דמיא מתני' לאבדה ומשום דאמר ר"א באבדה דמה שבררו בררו נימא הכי נמי במתני' ומסיק משום דרב יהודה:

ורבי אליעזר רבים במאי קנו ליה. דבררו להן דרך משמע בלא שום תיקון בברירה בעלמא:

בשביל של כרמים. נראה דדוקא בשביל של כרמים שאינו עשוי כלל אלא להילוך אבל שאר דרך עשוי קצת להשתמש בו צורך אחר: **ולא** אמרן אלא אי לא מסיימי מחיצתא אבל מסיימי כו'. ולא שיהו מחיצות גבוהות דא"כ היכי דרי טונא אלא מחיצות נמוכות טפח או טפחיים להיכר השביל הלכך כשמכר לו השביל בשדהו לא יתן לו אלא כמו שהוא עשוי אפי' לא יהא לו אלא כדשקיל כרעא ומנח כרעא וזה דחקו לרבינו שמואל שאינה נראית לו גירסא זו לפי שהיה סבור דהכא מחיצות גבוהות הרבה והמוכין

עין משפט נר מצוה

עח א ב מיי' פ"א מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעב סעיף ז:

עט ג ד מיי' שם הל' יד וסמג שם וטוש"ע שם וכגי' שנייה שהביא הרשב"ם:

פ ה ו ז מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ד:

רבינו גרשום

להם דרך מן הצד משום גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון דהשתא לאו בדינא קאתיא לידיה: רחוקה לזה. ולאו זכות היא לו וקרובה לזה ומשום הכי לא מצי למעבד דינא לנפשיה ומש"ה מה שנתן נתן א) ולא מצי למיהדר ביה: ולימא להו שקולו דידכו ויהבו לידידי. ואמאי מה שנתן נתן: הא מני. מתני': ר' אליעזר היא. דאמר מה שבירו בירו ומשום הכי הואיל שבירו דרך זה לא מצי למימר להו הבו לי דידי: ומקשי' ואליבא דר' אליעזר דאמר מה שבירו בירו וכי רבים גזלנין נינהו. דליגזול ליה את שלו בכדי: אמר רב גידל. לא גזלנין נינהו אליבא דר' אליעזר דמשום הכי שלו לא הגיעו כגון שאבדה להן דרך באותה שדה. שיודעין הן שיש להן דרך זה ואין יודעין באיזה מקום בשדה משום הכי נתן בשדה מן הצד שלא ירדסום בשדה ואמטול הכי הואיל שבירו דרך זה מה שבירו בירו דהשתא לא גזלנין נינהו והיום ומחר כשיבירו דרכם יטלוה ושלו לא הגיעו: אי הכי. דמוקמת לה הכי בר' אליעזר אמאי אמר רב הונא אין הלכה כר' אליעזר הא לאו גזלנין נינהו ובדין הוא דמה שבירו בירו: ומשני מאן דמתני הא. דרב בר נא לא מתני הא דר' אליעזר. הוא סבירא לי' דמשום הכי מה שבירו בירו כגון שאבדה להן דרך לרבים והא דקאמר רב ברונא אין הלכה כר' אליעזר הכי ס"ל לרב ברונא דר' אליעזר דאמר מה שבירו בירו בחנם אע"פ שלא אבדה להן דרך דאי הוה שמיע ליה לרב ברונא דר' אליעזר סבר מה שבירו שאבדה להן דרך בתוך שדהו לא הוה אמר אין הלכה כר' אליעזר: ומקשי' וטעמא מאי. כלומר הואיל דס"ל לרב ברונא להיכא שבירו להן רבים דרך מה שבירו בירו ב) כגון שאבדה להן דרך באותה שדה אמאי מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. והוא הדין נמי שאיל תלמודא אליבא דרב גידל דמתרץ למתני' אליבא דר' אליעזר מה טעם מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. ומשני משום דרב יהודה וכו' והואיל שהחזיקו באותו דרך בשדה אסור לקלקלו ואותו שנתן נתן משום שבירו הן: ואליבא דר' אליעזר דמתרצא מתני' אליביה רבים במאי קנו לה'. להאי דרך שנתן זה והלא לא החזיקו בה: קנה מקום הילוכו. בלא שטר וכסף וחזקה ובלא פריצת וגדירת[גדר]ונעילת[הפתח]. דברי ר' אליעזר. וחכ"א אין הילוך מועיל כלום. עד שפרץ וגדר ונעל כל שהוא: כדי שתהא נוחה ליכבש. לפני יהושע: כי אתו לקמיה דר' יצחק. המוכר והלוקח שביל לחבירו: אמר להו זילו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר. כלומר למהלך בשביל של כרמים יתנו לו בשיעור שיכול אדם לילך בו עם משאו של זמורות ויכול לחזור בשביל של כרמים בריוח דקנהו בהליכתו: ולא אמרן. דליתן ליה הכי: אלא משום דלא מסיימי מחיצתא. של שביל שאין שם גדר מיכן ומיכן. אבל מסיימי מחיצתא אפילו יהי' השביל צר כל כך כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא לא יהבי' ליה טפי אלא כמה דאיתיה: פים' שני גמדין ומחצה. שתי אמות ומחצה: דרך מעיר לעיר שמונה אמות. כדי שיהא ריוח לשתי עגלות שפוגעות זו בזו:

דרך

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום דרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב במצר שהחזיקו:

א) נראה דצ"ל נתן ושלו לא הגיעו ולא מני כו'. ב) פי' רבינו בזה הוא כפי' תוס' בד"ה כגון בתי' השני ועוד י"ל וכו' והז"ק.

דרך הרבים שש עשרה אמות דרך ערי מקלט שלשים ושתים אמות א"ר הונא מאי קראה דכתיב תכין לך הדרך דרך הדרך: דרך המלך אין לה שיעור: שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו: דרך הקבר אין לה שיעור: משום יקרא דשכבא: המעמד דייני ציפורי אמרו בת ד' קבין כו': ת"ר המוכר קברו דרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו משום פגם משפחה: ת"ר אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כנגד הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי היכי עבדי א"ל כדתניא אמר רבי יהודה ביהודה בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו אמרו לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא שכיבא עבד לה מעמד ומושב א"ר יוסף טעה בתרתי טעה שאין עושין אלא בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים וטעה שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני אביי אמר בהא נמי טעה שאין עושין אלא בבית הקברות והוא עשה בעיר רבא אמר בהא נמי טעה שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא נהוג מיתיבי אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואי אמרת בבית הקברות וביום א' בית הקברות בשבת מאי בעי בעיר הסמוכה לבית הקברות דאמטיוהו ביןהשמשות: מתני' המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן המקבל מחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ד' אמות על שש ופותח לתוכה שמונה כוכין שלש מכאן ושלש מכאן ושנים מכנגדן וכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבע ורחבן

דרך הרבים · כגון עיר שיש בה מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה: דרך · מלי למיכתב וכתיב הדרך לאוסופי דרך אחרת וסתם דרך שבתורה ע"ז אמה כדילפינן מעגלות דמשכן ועוד דאפילו לא הוה כתיב אלא דרך הוה אמינא ע"ז אמה דסתם דרכי ערי מקלט רה"ר הם כדי שיוכלו מכל עיירות לנוס שמה: שהמלך פורץ. משנה היא בסנהדרין (דף כ:) ואגב גררא נקטה במתני': משום יקרא דשכבי. שאין זה כבוד המת להבריח את המלוים אותו מכאן: המוכר קברו. מערות היו עושין להן בחייהן לקבור שם מתי משפחה כדתנן במתניתין: מקום מעמדו. שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר כדלקמן: על כרחו. של לוקח ותקנת חכמים היא: משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום קבורה הלכך אמור רבנן ליסקול דמי וליהדר והכי אמרינן בהדיא בבכורות בשלהי פ' יש בכור לנחלה: משבעה מעמדות ומושבות. בחזירתן מן הקבר הולכין מעט ויושבין לנחם האבל או להרבות לצער על המת שמת ולהרבות בבכי ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה כי חיי האדם הבל ועומדין והולכין מעט וחוזרין ויושבין מעט כך עושין ז' פעמים כדי לתת אל לבם שחיי האדם הבל והיינו דמפרש לקמיה כנגד שבעה הבל הבלים שכתובין בראש ספר קהלת כן נראה הטעם בעיני וראיתי כתוב מפני שהשדים מתלוים עם החוזרים מבית הקברות לכך תקנו מעמדות ומושבות כדי שבתוך כך יסתלקו השדים מעליהן ולא נהירא דא"כ יהיו עושין כן בכ"מ ולקמן אמרינן דבמנהגא תליא מילתא ועוד מאי כנגד הבל הבלים: היאך עבדי. היאך היו רגילין לעשות במקום שנהגו: עמדו יקרים. לאחר שישבו מעט היה הממונה אומר להן עמדו ולכו אל מקום אחר כך נראה בעיני: אמרו לו. חכמים א"כ אף בשבת היכא דקברו את המת סמוך לחשיכה כדלקמן יהא מותר לעשות כן מאחר שלא היו עושין כי אם עמידות וישיבות ומדרבי יהודה מייתי ראיה ולא מרבנן שהם לא פירשו כלום: אלא בקרובים. קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות ומושבות לכבוד המת: ביום ראשון. שנקבר המת: ומשני בעיר הסמוכה לבית הקברות והוא דאמטיוהו כו'. ולאחר שהחשיך היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן דאכתי יום ראשון קרינא ביה דהא לענין אנינות נמי אמרינן אנינות לילה דרבנן שהלילה הולך אחר היום: מתני' לעשות לו קבר. והם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו אלא כל בני משפחה נקברין במערה אחת כל אחד בכוך בפני עצמו הלכך המוכר לחבירו מקום קבר מכר לו מקום לב' מערות וחצר ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ד' אמות תחת הקרקע לכל כותלי המערות כדלקמן ולר"ש ד' מערות: עושה תוכה של מערה. כלומר עושה חללה של מערה ד' אמות רחב באורך שש וגובה המערה מפורש בתוספתא ארבע אמות: ופותח לתוכה. חופר בכותלי המערה ונמצאו פתוחין לחללה: שלש מכאן. בכותל הארוך שש אמות שמימין הפתח וכן בכותל השני שמשמאל הפתח: ושנים כנגדו. [א] של פתח בכותל האמצעי שרחבו ד' וכן כדרך מרחיק חצי אמה מזוית הכותל הארוך של צד הפתח וחופר כוך רחב ששה טפחים דהיינו אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שני אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שלישי אמה ומניח חצי אמה בזוית פרנסת כותל של ו' אמות לשלשה הכוכין ג' אמות לשני אוירים שביניהם שתי אמות לשתי הזויות חצי חצי אמה דהייני ד)[אמה והיינו] ו' אמות וכן יעשה לכותל הארוך שכנגדו וכענין זה יעשה שני הכוכין בכותל הקצר שכנגד הפתח דהוי ד' אמות מניח חצי אמה בזוית מכאן וחצי אמה בזוית השני וחופר ב' כוכין של ב' אמות וריוח ביניהן אמה הרי ארבע אמות: והכוכין ארבע אמות ארכן. שהמת ארוך שלש אמות ובשביל ארון שהוא מונח בו צריך אמה רביעית: ורומן שבעה. להכניס הארון בריוח וגם להיות אויר טפח בין ה)הקרקע לארון שלא לטמא העוברים (א) דרך המערה:

ארבעה

והכוכין ארכן ד'. פי' רבינו שמואל שהמת ג' אמות ובשביל הארון צריך אמה רביעית ואין נראה דבפרק המצניע (שבת צב. ושם ד"ה איסתכל) משמע בהדיא דעד כתפיו של אדם ג' אמות דאמרי' התם ארון ט' וכפורת טפח הרי כאן עשרה וגמירי כל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתחת ואיסתכל דלמעלה מעשרה הוה קאי דמכתפיו עד למטה י"ח טפחים ותרי תילתי ששה טפחים ושני שלישים איסתכל דלמעלה מי"א ושליש קאי ואי מראשו לא הוי אלא י"ח לא הוה קאי למעלה מי' דמראשו ועד כתפו מחזיק הרבה יותר מטפח ושליש ובתרגום אחשורוש אספתא איצטליב על ג' אמות כו' ותוכי ראש היו והכוכין דארכן ארבע משום צוארו וראשו ודפי הארון ו): ורומן שבעה. פירש רבינו שמואל כדי שיהא פותח טפח בארון שלא תהא הטומאה בוקעת ועולה ומטמא העובר על גביו (ב) שאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף יט: ושם) מדלגין היינו ע"ג ארונות כו' ומפ' התם טעמא משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ומיהו לא היה מועיל אלא לענין טומאה דאורייתא אבל מדרבנן מיפא טמא העובר עליהן כדאמר התם דגזרו עליהן ולא התירו אלא ללכת למקום מצוה לקראת מלכים ומפרש ריב"ם ז) שהכוכין שלהם היו פתוחים מן הצד שהיו מניחין את המתים לתוכן דאילו היו כתומין היתה בוקעת טומאה ועולה ואדרבה יותר יש טומאה כשהוא פותח טפח כיון שהוא סתום דאילו לא היה פותח טפח לא היתה טומאה בוקעת ועולה אלא כנגדה והשתא כשהוא פותח טפח הוי כאילו כל ארכו ורחבו מלא טומאה ובוקעת ועולה אפי' שלא כנגד הטומאה והביא ראיה מדאמר בפ"ק (לעיל דף יב: ושם) פרץ פלימיו מטמא כל סביביו ומטמא במגע מן התורה הנוגע כל סביביו אע"פ שאין המת ממלא כל הבית כולו ומסתמא כמו כן יטמא על גביו אע"פ שיש פותח טפח ואין להאריך כאן וא"ת כיון שגזרו בקבר אפילו יש שם פותח טפח א"כ גם בבית אפי' לא פרץ פלימיו יטמא סביביו כי היכי דבית סתום יש לו דין קבר סתום ה"נ פתוח יש לו דין קבר פתוח וי"ל דבקבר גזרו יש בארון פותח טפח אטו אין בו כו' אבל בית שלא יהא בו פותח טפח ובית אטו קבר לא רצו לגזור ור"י הביא ראיה דבסתום אפי' פותח טפח בוקע ועולה דתניא גבי אהל דנזיר (נזיר דף נג: ושם) או בקבר לרבות קבר סתום ומדקאמר סתום ולא פתוח א"כ הוי כפותח טפח ואפ"ה מרבה סתום ומיהו מה שפירש דאם אין בו פותח טפח אין בוקע ועולה אלא כנגד הטומאה לא ידע ר"י מנא ליה דבכל ענין מרבה קרא קבר סתום שיטמא כל סביביו ולמעלה אפי' אין בו פותח טפח ועוד יש ראיה ח)(מדתניא) באהלות (פ"ג מ"ז) ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו פותח טפח וביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טהור יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח הבית טמא כו' דכיון דאין ביציאתו פותח טפח הביב כסתום אע"פ שיש בו פותח טפח בוקעת ועולה ומיהו קשה לר"י מתני' באהלות (פ"ד מ"ג) ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין דף קכה:) [תיבת] המגדל ט)[שיש בה פותח טפח] ואין ביציאתו פותח טפח י) (ויש בה כוך) טומאה בתוכה מה שבבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור לפי שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס פי' שדרך להוציא מן השדות והמגדל דרך הבית והשתא קשה נ"ל טעמא שדרך טומאה לצאת תיפוק ליה דבוקעת ועולה כיון דאין ביציאתה פותח טפח ורבי יוסי נמי אמאי פליג התם ומטהר לפי שיכול להוציא חלאין חלאין פי' כחצי זית שאין מטמא באהל או מפני שיכול לשרפה במקומה וכן קתני סיפא העמידה על פתחו פתח לחוץ טומאה בתוכה הבית טהור ואמאי והא טומאה בוקעת ועולה וי"ל דבכלים אין דין קבר להיות בוקע ועולה דאין מבטלו:

ורחבן

עין משפט
נר מצוה

פא א מיי' פ"ח מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ה:
פב ב מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ג:
פג ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה יז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ז וטוש"ע י"ד סי' שסו סעיף א:
פד ד מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה ד סמג עשין מד"ס ב טוי"ד סי' שעו [וברב אלפס מ"ק פ"ג דף רלו:]:
פה ה ו ז ח ט מיי' שם הל' ד:
פו י מיי' פכ"א מהלכות מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ו:

רבינו גרשום

דרך הרבים א) י' אמה כדגרסינן במסכת שבת (דף צט) שתי גזוזטראות ברשות הרבים זו כנגד זו ואמרינן בגמ' אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רשות הרבים אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה וכמה אורך עגלה חמש ועגלה אחרת חמש ובין עגלה לעגלת חמש אמות ואמה יתירה דקאי בה בן לוי דכי משתלפי קרשים נקיט להו והרי לך עשרה כעגלות דמשכן: תכין לך הדרך. דרך מצי למכתב למה לי דכתב הדרך הרי מרבי עוד כשיעור דרך אחר דהיינו ב' דרכים ששיעורן ל"ב אמה: משום דזילותא דשכבא. צריך הרחק' יותר שלא ירותו הכל ריחו: מעמד. מקום שעושין בו הספד לנחם אבל: וקוברין למוכר בעל כרחו של לוקח משום פגם משפחה. של מת כלומר שלא יאמרו לא היה לו מקום לקבור ומחזירין דמיו ללוקח: הבל הבלים ג' הבל רבים ג' הכל הבל אחד הרי כולן ז'. כלומר מה שנברא בז' ימי בראשית הבל הוא סופו ליבלות: אמרו לו אם כן. דלא עבדו שפי אלא כי האי גוונא דעומדין ז' פעמים. אפי' בשבת יהא מותר לעשות כן דאין בו שום איסור ולא שום מלאכה ואמאי לא עבדו הכי בשבת: עבד לה. רב אויא בעלה אפי' ברחוקים של המת העמיד והושיב. ביום ראשון כשקברו המת. ס"ד דלא עבדו אלא ביום ראשון ובבית הקברות ביום ראשון בשבת היכי משכחת לה והא לא מצי למיקבר בשבת אלא שמע מינה אפי' בעיר וביום שני מצי עבדו ומשני לעולם בבית הקברות וביום ראשון ולא ביום שני והכא במאי עסקינן בעיר הסמוכה לבית הקברות ואמטיית למת בין השמשות וכשקברוהו מבעוד יום ולא הספיקו לבוא עד שחשיכה ומשום הכי הואיל דליכא איסור שבת מצי למיעבד התם בבית הקברות. כך אמר המורה מפני מה היו עושין המעמד ויושבין כשחוזרין מבית הקברות מפני ששדין מלוין אותן וכשיושבין ועומדין הצבור במקום אחר הולכין להם השדין ומפני מה לוקחין עפר ומריחין אותו ואחר כך משליכין על ראשם ואחריהם מפני שנזכור כי עפר אנחנו: פיס' המוכר לחבירו מקום לעשות בו קבר. כלומר לעשות בו מערה וכוכין עושה תוכה של מערה ד' אמות על ו' אמות ופותח לתוכה של מערה שכורה בג' כתליה בסלע ח' כוכין ג' מיכן בכותל הארוך וג' מיכן בכותל הארוך השני וב' כנגדן בכותל הרוחב הפתח

מסורת הש"ס

א) ב"ק פ: סנהדרין כ: [יבמות עט: פסחים קיט:] ב) כתובות פח. בכורות נב: ג) מגילה דף כג: ד) ר"מ: ה) [פי' בין תקרת הכוך לארון עי' תוי"ט]: ו) [וע"ע תוס' פסחים קט: ד"ה ברום]: ז) [בתוי"ט כתב דנ"ל הארונות]: ח) נ"ל מדתנן: ט) ר"מ: י) [ריעב"ץ ורש"ש מ"ז]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ורומן ז' וכו' העוברים על גבי המערה: (ב) תוס' ד"ה ורומן וכו' על גביו כמו שאמר:

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה ושנים כנגדו כו'. אבל הרמב"ם כתב שבין כל קבר שבצדדים אמה ומהם ובין שניים האמצעים ב' אמות (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' שסג ס"ק ח):

א) לכאורה נ"ל ע"ז אמה דכן הוא שיעור רה"ר ואכן בסוף הדיבור מפרש ג"כ והרי לך עשרה כעגלות כמשכן וצ"ע.

ורחבן ששה רבי שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה ופותח לתוכה שלשה עשר כוך ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלשה מכנגדן ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רבי שמעון אומר ארבע לארבע רוחותיה רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל לפי הסלע: **גמ'** הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי להו ותו הא א)תנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור אמר רבי יוסי ברבי חנינא דעביד להו כמין נגר והא אמר ר' יוחנן

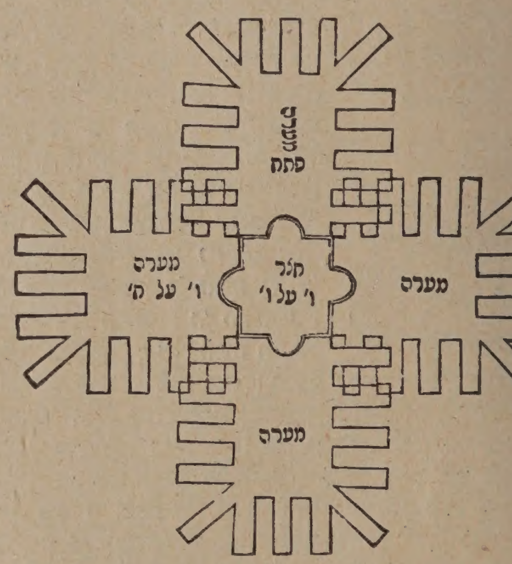
קבורת

רשב"ם

ארבעה מכאן. בכותל שארכו ח' ד' אמות לרוחב הד' כוכין וג' אמות לשלשה אוירות שביניהן ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל הרי ח' אמות: אחד מימין הפתח כו'. בגמרא מפרש היכי קיימי: ועושה חצר כו'. בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל לעשות לחבירו קבר צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה מקום פנוי ו' על ו': כמלא המטה וקובריה. כלומר נושאי המטה: ופותח לתוכה שתי מערות. הך מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוו להו ב' מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח' כוכין ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר ולא יהו דורסין על גבי המערות וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בר מהך דלעיל דהוו להו ג' דהא פריכן בגמ' דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו כו' ואי איתא הכי נמי הוה מצי לאקשויי ההיא קושיא עצמה בג' מערות לרבנן והא דתנא לעיל מערה ואח"כ חצר ואחר כך מערה שניה שכנגדה דהיכי ליתני עושה חצר ופותח לתוכה ב' מערות והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה שהחצר לפניה דאין קרוי חצר אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה: ופותח לתוכה. שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות שכל זה תורת קבר הוא: מערה דרבנן כזה:

ר' שמעון אומר ארבע. מערות צריך לעשות מארבע רוחות החצר ובכל מערה י"ג כוכין כזה:

הכל לפי הסלע. אכוכין קאי שאם הקרקע חזק א"צ להפריש אמה בין כוך לכוך לכותל ועושה יותר מי"ג כוכין ואם סלע הבא בידים ירחיק יותר מאמה זה מזה ולא יעשה יותר מד' או ה' כוכין במערה ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו אין חושבין לכוכין אלא לפי חוזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין ונראה בעיני דאמערות נמי קאי דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל צד ולשון התוספתא(פ"ו) מוכיח דקא תני ופותח לתוכה שתי מערות ר"ש אומר ד' לד' רוחותיה ר' יהודה אומר בסלע הבא בידו פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו אי אפשר לר"ש נושאי המטה עוברין על גבי המערות: **גמ'** ה"ג בפי' ר"ח הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי ותו והתנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור. והכי פירושו הני תרי כוכי דר"ש דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו לאיזה צד ממשיך ארכו והיאך חופרין ד' אמות של ארכן אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר ד' אמות: הא קמיתדשי. ברגלי נושאי המטה וקובריה שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה ולא דמי לדריסת נושאי המטה שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל צד כשמביאין את המטה לחצר דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד ר"ש: ותו. דאם תמצי לומר דלדוושא לא חיים התנן בהדיא דהנכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לר"ש ועכשיו עומד בחצר הקבר טהור דאין כאן כוך ואם איתא הרי נטמא באהל שמאהיל על גבי הכוכין שתחת החצר ובספרים שלנו כתוב אי לגואי בתוך המערה שחופר קבר ד' אמות בקרקע המערה הא קא מיתדשי כשרוצה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו ולא נהירא דאין זה דומה לשאר הכוכין ולא אסיק אדעתיה לאקשויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה אלא בכותל הוא כשאר כוכין והלכך פריך אי לבראי הא קא מיתדשי: דעביד לה כמין נגר. מנעול של פתח זקוף שיורד מלמעלה למטה כן עשה שני כוכין מצדי לידי הפתח זקופין כמין בור עמוקין ד' אמות ורחבין ו' על ו' ונתן המתים זקופים ובסמוך לכותל החצר עכשיו דמשום ההוא פורתא לא מיתדשי שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח:

קבורת

תוספות

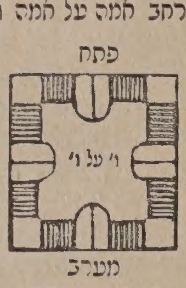
ורחבן ששה. ואפי' למ"ד בסוכה (דף ח.) שהאדם תופס אמה היינו כשהוא לבוש אבל מת שאינו לבוש כל כך אף עם הארון לא הוי כי אם אמה ותדע דבלא מלבוש אין מחזיק אמה דהא מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום ג' אמות ואי אדם ערום מחזיק אמה אמה באמתא היכי יתיב:

ועושה חצר על פתח המערה. כאן משמע שהחצר גבוה מן המערה דהא בעי למימר בגמרא שאחד מימין הפתח ואחד משמאל נכנסין לתוך החצר דקאמר בגמרא אי לבראי הא קא מיתדשי וקשה דבפרק משוח מלחמה(סוטה דף מד.) משמע שאין החצר שוה עם קרקע עולם אלא עמוק וצריך לעלות כשיוצא ממנו דמפליג בין פתחה למעלה לפתחה מן הצד וכן פ"ה שם וי"ל דאע"פ שהחצר עמוקה המערה עמוקה הימנה:

אי לבראי הא קא מיתדשי. ה"ה דה"מ למיפרך הא קא נגעי אהדדי אלא אומר ר"ת משום דה"מ לשנויי במעמיק כדמשני בסמוך:

והתנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור. וא"ת לר"ש היכי אזיל כיון שיש ד' מערות לד' רוחות וכי תימא באמה שבין כוך לכוך האמר בפרק משוח מלחמה (שם) דמת תופס ארבע אמות היכא דלא מסיימי מחילות ודוקא בחצר הוא דמסיימי מחיצות אינו תופס ופ"ה דאזיל שם בשידה תיבה ומגדל:

דעביד להו כמין נגר. תימה אכתי העומד בתוכו אמאי טהור הא מת תפיס ד' אמות דהא לא מסיימי מחילתא שהוא קבור בתוך החצר עצמו ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא תמה אתי שפיר אבל לא משמע הכי לקמן דחשיב פ"ב לר"ש וי"ח לרבנן משמע שאין בין חלל המערה לחצר כלום וכ"ת דמהדר ליה מחילה סביב המת א"כ לא הוי חצר שש על שש וחסר ממנה הרבה שיש ח' מתים לד' פתחי החצר הפתוחין לד' מערות [ועוד] קשה לר"י דהיך יתכן שאין פתח המערה רחב אלא ב' אמות והיך יכנסו עם המת דע"כ אין בו יותר דכוך העשוי כמין נגר רחב אמה על אמה וא"כ צריך להרחיק כל כוך מקרן זוית אמה דאי לאו הכי אי אפשר דלא נגעי אהדדי ח' כוכין שבחצר הרי לב' הכוכין ב' אמות ואמה שמניח לכל קרן וקרן ולא נשאר כי אם שתי אמות לפתח ואומר רשב"א דיכול להיות הפתח רחב שלש אמות וכגון שירחיק לעולם הכוך שמימין הפתח אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית הרי ג' אמות לב' כוכין עם הריוח נשארו ג' אמות לפתח ואע"פ שהכוך שבשמאל שהוא ממש בקרן זוית אינו רחוק מאותו שמונח לאורך המערה בשכיבה אלא חצי האמה אין להקפיד הואיל וזה עשוי כמין נגר ואין רחבו אלא אמה על אמה ואע"פ שאנו מקפידין באותו שמושכב לרוחב המערה להרחיקה מקרן זוית חצי אמה אע"פ שאותו שמושכב באורך המערה רחוק כמו כן מקרן זוית חצי אמה ומתרחק והולך בשוה לצד דרום והמונח ברוחב המערה הולך בשוה לצד מזרח ואינן מקורבין יחד אלא בראשיו מ"מ לא חילקו חכמים בשוכבין ועוד יש ליתן טעם דאפילו לא היו מרחיקין אותו שמושכב לרוחב המערה חצי אמה מן הקרן לא היו מרויחין כלום שלא היו יכולים לפחות אמה ברוחב המערה בשביל כך ולקצר דאם כן רחבה ה' וזה אינו יכול להיות לר"ש מפני אותן הכוכין שבצד הפתח מימין ומשמאל ולרבנן נמי דליכא כוכין לצד הפתח לא הוו יכולים לקצר רחבה מד' דאם כן איך היו מכניסין הארון

מסורת הש"ס

א) סוטה מד. אהלות פט"ו מ"ה:

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה ט' וע"ש:

רבינו גרשום

פתח ובכותל הרחב שהפתח של מערה שם אין עושין בו כוכין וכן אין השיעור הכוכין של כל אחד ארכו ד' אמות ורומו ארבעה טפחים ורחבו ששה ומכניסין בתוכה המת עם ארונו וכיצד מחלקין ג' כוכין בכותל הארוך של מערה מרחיק הכוך הראשון מכותל רוחב המערה חצי אמה והכוך עצמו רחבו אמה ובין כוך זה לכוך אחר צריך אמה הרחקה ומקום הכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי אמה בינתים כי היכי דלא נגעי אהדדי והכוך השלישי אמה הרי בין תפישת ג' כוכין וביניהם ה' אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה בסיום המערה חצי אמה הרי בין חצי אמה זו וחצי אמה אחרת אמה אחת א)הוי פה על הה' הרי ו' אמות והם הכי נמי יש ג' כוכין לאידך כותל של אורך המערה הרי כאן ו' כוכין ובכותל אחר של רוחב המערה חופר ב' כוכין כנגד של כוכין שבאורך הכתלים שפונים להללו ב' ועושה וחולק אותם באלו ד' אמות של רוחב המערה וכיצד. ירחיק חצי אמה מכותל המערה ועושה כוך אמה רוחב ובין כוך לחבירו אמה והכוך השני עצמו אמה ובין כוך שני לכותל המערה חצי אמה הרי כאן בין שני כוכין (בין מקומן) וביניהן שלש אמות ושני חצאי אמה הסמוכין לכותלי המערה הרי כאן ד' אמות ותוך המערה ד' אמות על שש הכל פנוי אבל בכתלים ולפנים מהם בתוך הסלע היו חופרין שיעור כוכין הללו ומכניסין בכוך המת בארונו: ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש ברוחב על ח' אמות באורך ופותח לתוכה וכורה בכתלית י"ג כוכין ד' מיכן בכותל הארוך שירחיק מכותל רוחב המערה חצי אמה מכל כותל והכוך אמה בין כוך ראשון לכוך שני אמה וכוך שני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי אמה ובין כוך שלישי לכוך רביעי אמה וכוך רביעי אמה ובין כוך רביעי לכותל המערה חצי אמה הרי לך כאן בין ד' כוכין והפסקות שבין הכוכין עם שני חצאי אמה שסמוך לקרנות ח' אמות והם הכי נמי עבדין לאידך כותל דאורך המערה הרי לך ח' כוכין בין שני צידין אורך כותלי המערה וג' מכנגדן ברוחב המערה שרוחב המערה ו' אמות ובין ו' אמות הללו עבוד ג' כוכין שצריך להרחיק מכותלי אורך המערה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו אמה וג' כוכין ג' אמות וביניהן ב' אמות היינו ו' אמות וכוך אחד עשה מימין הפתח וכוך אחד משמאל הרי כאן י"ג כוכין בכותלי המערה וד' רוחותיה. וקא שייל בגמ' אליבא דר' שמעון להיכן מוקים ב' כוכין הללו שבכותל פתח המערה: ועושה חצר על פתח המערה לדברי הכל בין אליבא דתנא קמא ובין אליבא דר' שמעון שתהא ו' אמות באורך ושש

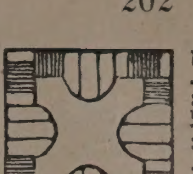
א) נראה דצ"ל הוספה על הס' סכי ו'.

רבינו גרשום

אמות ברוחב כמלא המטה וקוברי המת שיכולין ליכנס שם ובהכי סגי להו וקסבר תנא קמא אם רצה לפתוח מי שקנה חצר הקברות שתי מערות אחת פתוחה מצד אחד של חצר ואחת פתוחה מצד שני של חצר רשאי לעשות כן דליכא למיחש לשום טומאה בחצר ור' שמעון אומר רשאי לפתוח ד' מערות (ד' מערות) לד' רוחות לד' כותלי החצר וכל מערה י"ג כוכין; רשב"ג אומר הכל לפי הסלע. כלומר לא אזלינן בתר אותו שיעור חשבון של כוכין דרבנן ור' שמעון אא"כ היא חזקה וקשה אותה שחופרין בה את הכוכין יכול לפתוח בו כוכין יותר מאלו בתוך ח' אמות ולא צריך להרחיק כוך מן חבירו אמה כי אם בפחות הפסק סגי בינתים ואם סלע הבא בידים הוא צריך הרחקה טפי מאמה בין כוך לכוך שלא תפחת: וקא בעי השתא בגמ' היאך תרי כוכי אליבא דר' שמעון דקתני דעבדי שני כוכין אחד מימין הפתח ואחד משמאל הך תרי כוכין היכן שדי להו כלומר באיזה מקום מן המערה מוקים להו אי לגואי לתוך גופה של מערה בתוך חללה חופרין בקרקע הא קמיתדשי להו כלומר הן נידושין ונרמסין בדריסה הלוי מכניסין שאר המתים בכוכין של כתלים ודורכין על אותן הקברים כשנכנסו במערה ואיכא זילותא דשכבי ואי עביד להו להך תרי כוכי לבראי של מערה בחצר בקרקע אחד מימין הפתח ואחד משמאל לא אפשר דהתנן חצר הקבר העומד בתוכה טהור מפני שאין בה שום טומאת מת ואם איתא דהללו ב' כוכין משוכין ונקבעין מחוץ למערה בחצר ופתוחין למערה משתכחת דאיכא קבר בחצר ואיטמי העומד לתוכה טהור טמא מיבעי ליה דהכי דקאי כי מי שעושה חולין בטהרה דיומנין דדרים על מקום הקברים ודמי כמאן דקאי בגופה של מערה והוה ליה טמא מא"ר יוסי בר חנינא דעביד להו על פתח המערה אחד מימין ואחד משמאל כמין נגר. כלומר הכותל של פתח המערה אינו עבה אלא שהוא יכול למיקבע הכוכין בעוביו שלא יצא לחצר כלום אי לחוץ ואין יכול לתקן בענין אחר אלא חופרין בעובי הכותל כלפנים למעלה ומשים אחד מכאן ומשים אחד של פתח ואחר מכאן ומשים בתוכו המת עם ארונו זקוף כמין נגר כמו בריח החלון היורד ונועל מלמעלה למטה זקוף דהשתא ליכא למיחש משום טומאה דהחצר ו בדריסת רגלי בני אדם. ומתקיף לה ר' יוחנן אם כן דבעמידה זקופין

קבורת חמורים היא זו לר' יוחנן דעביד להו בקרן זוית והא נגעי כוכין להדדי אמר רב אשי במעמיק דאי לא תימא הכי ארבע מערות לר' שמעון היכי עביד להו הא קא נגעי כוכין להדדי אלא במעמיק הכא נמי במעמיק רב הונא בריה דרב יהושע אמר ארבע מערות לר"ש דעביד להו כי א)חרותא והא דרב הונא בריה דרב יהושע ב)ברותא היא ג)מכדי כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כמה הוי להו חד סרי וחומשא כוכין כמה הוו תמניא תמניא בחד סרי וחומשא היכי משכחת לה אלא הא דרב הונא בריה דרב יהושע ברותא היא ואי בעית אימא כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי בניפלי תנן ד) התם א)המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו שנים נוטלן ואת תפוסתן

מצא

הארון שהוא ד' אמות בכוך שהוא באורך המערה ואפי' השתא שהמערה שהיא רחבה ארבע קשיא אמתא באמתא היכי יתיב אלא שלא היתה רחבה ארבע בצמצום אלא יותר מעט מארבע אמות ועוד יש לפרש דלכל הפחות הפתח רחב שתי אמות ומחצה ואותו שבימין רחוק אמה מקרן זוית ושבשמאל חצי אמה וכן נראה לר"י וצריך לדקדק היאך יורדין מחצר למערה שאם היה חצר משפיל והולך במקום שנכנסין לארבע מערות של ארבע רוחותיה אם כן לא היה ראוי להשתמש מטה וקובריה אלא ודאי החצר היה שוה על שוה ודרך הסולם היו יורדין מן החצר למערה או מורדות היו מן החצר למערה: ו) דעביד להו כמין נגר. והא דתנן בסוף נזיר (דף סד:) המוצא מת מושכב כדרכו ואמר בגמרא מושכב פרט ליושב לר' יוסי בר' חנינא דהכא דוקא יושב ממעט ולא עומד: דעביד להו בקרן זוית. וא"ת כיון שהוא מעמיק אמאי צריך שיעשה בקרן זוית יעשה ברוחב המערה או באורך המערה בין כוך לכוך באמה שבינתים ויעמיק וי"ל לפי שהיה מקלקל כותל המערה והיה קרקע נופל והכוכין היו מקלקלין הואיל וזה הכוך שמעמיק הולך באותו צד שאר כוכין הולכין אבל בקרן זוית אינו כן: המוצא מת מושכב כדרכו. בפ"ב דנזיר (דף סה.) אמר המוצא פרט למנוי ופ"ה פרט לידוע אם אחד מהן ידוע והשנים אינן ידועים וקשה לפי' דמדממעט מנוי משמע דגריע טפי אחד ידוע ושנים תחלה משנים ידועים ואחד תחלה מדקממעט ליה וזה אינו דכך שוה זה כמו זה דבין שנים ידועים ואחד תחלה בין אחד ידוע ושנים תחלה אין להן שכונת קברות עד שיהו שלשתן ידועים או שלשתן תחלה כדאמר בנזיר ונראה לר"י

פרט

קבורת חמורים. שמשליכין בבור: יש מפרשים שיטה זו כך דעביד להו בקרן זוית בחצי אמה הפנויה בזוית מזה ובחצי אמה שבזוית הכותל שכנגדו אצל הפתח בתחלת המערה לשם חוקק הכוכין בכתלים סמוך לכוכין האחרים והא נגעי כו' שכוך זה שהוא רחב אמה נכנס חצי אמה בכוך שבכותל המרוחק חצי אמה מן הזוית ומשני במעמיק לא יחפור בשוה לאחרים אלא מלמטה יחפור אותו שיהא אמה בינתים כעין עילית ותחתית ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר"ש כן במעמיק משום דבכאן סמוך לחצר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל לא למעלה ולא למטה אבל באמצעית המערה שיש מכל צד כוכין והפירות לא היה מצריך ר"ש לעשות כוכין למטה מן העליונה פן תפול המערה י"מ כן ולא נהירא חדא דאין זה לשון קרן זוית ועוד א"כ למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה זה תחת זה דהא מוקי לה במעמיק וא"ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך והלא בעל כרחך כוך זה שבסוף הכותל הסמוך לפתח הלא יש על גביו כוכין ראשונים של מערה השנית הסמוך לה אליבא דר"ש. הלכך הכי מפרשי לה דעביד להו בקרן זוית ממש מאחורי המערה ולא לצד פתח ה)בשני הזויות שכנגד הפתח חצי הכוך בכותל זה וחצי הכוך בכותל זה והיינו מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתניתין כזה א: ומקשינן והא קא נגעי כוכין. של זוית שני הכתלים [בהדי הדדי] והוו להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זוית וזוית דהך כוך דבקרן מחבר כוך שמכאן שהוא חצי אמה רחוק מן הקרן בסוף כותל מזרחי וכוך שבסוף כותל דרומי שאין בין כוך זה לכוך זה אלא חצי אמה על חצי אמה ואלכסונה: ומשני במעמיק. ולפיכך עושה אותם לשם שכל מה שנכנס הכוך שבקרן בקרקע מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה אבל בכל המערה אי אפשר עוד שהרי יש כוכין שיהו נוגעים בכל צד כן נראה בעיני ועיקר: דאי לא תימא הכי. אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן ואין זה גבוה מזה כלל: א"כ ארבע מערות לר"ש היכי עביד להו. לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו: והא קנגעי כוכין אהדדי. כוך של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזוית נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית באותו שבכותל מזרחי שהוא בקרן מזרחית לפונית. כזה ב דכיון דאין זה רחוק מן הזוית אלא חצי אמה וזה שבא ארכו כנגד רחבו אינו רחוק מן הזוית אלא חצי אמה נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. מהכא לא תפשוט דלעולם שוין הן ואינו מעמיק ואפי' הכי לא נגעי כוכין דארבע מערות בהדדי משום דעבידי כחרותא עשויין הכוכין של שתי המערות באלכסון כבריות של דקל כזה ג: כמה הויא להו. הקרקע של כותלי שתי המערות שבהן יולאין ח' כוכין כחרותא ח' אמות על ח' אמות מרובעות הוי אותו קרקע באורך ב' הכתלים אחד שתי ואחד ערב דהוי להו אלכסונה ח' אמות וט"ז חומשים דהיינו חד סרי אמה ותומשא היאך יתכן ללאת דרך אותו אלכסון ח' כוכין של שמונה אמות ושבעה אוירים בינתים של שבע אמות הרי ט"ו אמה ואיהו לא הוי אלא י"א אמה ובעל כרחך כיון דהאורך הכוכין ארבע אמות (א) כוכין יולאין ונוגעין באלכסון ויולאין דרך שם: ברותא היא. ולא מתוקמא דר"ש אלא במעמיק והכא נמי במעמיק כדאמרן: ואיבעית אימא. לא תיקו להנך שני כוכין ולא להארבע מערות דר"ש במעמיק אלא כדאמר רב שישא כו' לקמן בשמעתין: ה"ג בנפלי. אותן שני כוכין עושה אותן בתוך חצי האמה הריקנית ולשון אחרון בתוך האמה הריקנית שבקרן וית בשוה לכוך ויעשנו קצר לצורך לתת שם נפלים וכיון דקצר הוא אינו מזיק כל כך לכוך גדול שבצידו אלא שיהא משהו כותל בינתים והא ר' שמעון לאורויי דמנהג בונה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים ולר' שמעון נמי הכוכין שהן בתוך הארבע אמות של מערה השנית קברי נפל הן שאין ארכן אלא חצי אמה והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן: תנן התם. בסוף מסכת נזיר: המוצא מת. תחלה שלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת אי נמי נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה שלא היו ידועין לא הוי שכונת קברות לקנות מקומן אלא נוטלן ואת תפוסתן עד שיהיו שלשה ידועין או שלשה תחלה כדתניא בשילהי מסכת נזיר והכי גמירי לה: מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו. אם רוצה לעשות שם טהרות מפנהו למת משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוו שלשה דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה אלא על ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות קברוהו לשם ומיהו כיון דמת הוא ולא הרוג ומושכב כדרכו נוטל גם את תפוסתו כדמפרש במסכת נזיר (דף סה.) כמה שיעור תפוסה פירש ר"א ו)(ברבי לדוק) נוטל עפר תיחוח (ב) וחופר שלשה טפחים בקרקע בתולה ונוטל הכל דחשיבי כרקב של מת ונפקא לן מדכתיב ונשאתני ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים אבל אם הוי הרוג שמגלוהו מגויד לא קנה מקומו כלל אפילו לתפוסה דאיכא למימר שם נהרג ונפל וכן אם לא מושכב כדרכו איכא לספוקי בעכו"ם ואין לו תפוסה וגם אם יהיו שלשה אין להם דין שכונת קברות אלא נוטלן כולן משם כדדייקינן התם להך משנה המוצא פרט למנוי כלומר פרט לידוע שאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות מת פרט להרוג שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה אין להן שכונת קברות דאיכא למימר כאן נהרגו ולא ניתנו לקבורה מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לשראשו מונח לו בין ירכותיו דאיכא למימר עכו"ם הוא הואיל ואין מושכב כדרך ישראל מת אי נמי אם ישראל הוא באקראי בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות

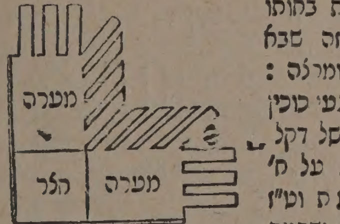
מנא

א

ב

ג

מסורת הש"ס

א) [גדילין באלכסון ואינן גדילין שוין. ערוך ערך חרת ג'] : ב) [עי' מ"ש על הגליון ב"מ ט.] : ג) סוכה דף ח. עירובין ח. וש"נ] : ד) אהלות פט"ו מ"ג נזיר סד: : ה) כ"א אלא: ו) [בתוספתא שם מוכח דליתא] : ז) פיין לעיל ע"א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כמה הויא וכו' ד' אמות ונתנן ששה כולן יולאין: (ב) ד"ה מת מושכב וכו' וחופר ג' טפחים. נ"ב ותימה דבנזיר דף ס"ה ע"א איתא לבדיא דשיעור תפיסה הוא ג' אלבעות ע"ש:

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג:

רבינו גרשום

נמצא שיהו ב' הארונים מורכבין זה על זה חצי אמה נוגעין זה בזה ולדברי הכל שמעינן ממתני' דמרחיקין כוך מחבירו אמה שלימה. ואית דמפרשי בקרן זוית דאידך כותל שכנגד הפתח שיש לכל צד חצי אמה פנוי מכאן וחצי אמה פנוי מכאן ובאותו אלכסון הזוית חופר הכוך ולא קא נגע באחריני. ומקשי' נמי סוף סוף הכא בפתח הכוך שאין לו אלא חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דהיינו כשיעור רוחב הכוך בלבד הא קא נגעי האי אמצעי שבקרן להאי כוך ראשון דהאי כותל ולהאי כוך דהאי כותל. ומתרץ לתרווייהו לישנא. אלא אמר רב אשי לעולם בקרן זוית מוקים להו ואפי' אחד ליפין זוית כותל הפתח ואחד לשמאל ומצית לתרוצי דלא נגעי כוכין הדדי. דהכא במאי עסקינן דמעמיק האי כוך בקרן זוית שמעמיק וחופר מתחת [..]ת של כוך הראשון שבאורך הכותל דהשתא יש הפסק קרקע עובי אמה בינתים דלא נגעי באידך כוך ד' לא תימא הכי כדתריצנא בהעמיק אלא קס"ד למימר דעביד לה שוה בשוה לאורך אי הכי ד' מערות דקתני לר"ש במתני' דעביד בכל כותל חצר מערה שברחבה של כל אחת כרוחב כותל החצר חוץ מאחת שמקצרה מן הכותל שבאותה כניסה נכנסין לחצר. אי עביד להו לכל הני כוכין א) דהכי ד' אמות שוה בשוה אישתכח דקא נגעי כוכין אהדדי אותן שסמוכין לזוית החצר לפי כי ד' מערות מקיפות החצר והחצר באמצע וכל מערה שש על ח' וקובע בכל מערה י"ג כוכין ומתחלקין הכוכין ד' מכאן באורך וד' מכאן באידך גיסא באורך וג' מנגד הרוחב וב' על פתח המערה וכן לכל מערות ועכשיו כשתקבע באורך הכותל ד' כוכין במערה שבמזרח החצר לדרום המערה ד' כוכין ובאורך כותל המערה שבדרום החצר ד' כוכין לצפון המערה לכניסת המערה נמצא שאותן ב' כוכין שבצפון המערה שעומדות בדרום החצר ואותן ב' כוכין הראשונים שבדרום המערה לכניסת המערה שעומדים במזרח החצר נוגעין ונכנסין זה בזה אותן שנים מזה שעומדין לקרן מזרחית דרומית של חצר נוגעין ביחד ראשיהן ונכנסין זה בזה וכן לדרומית מערבית וכן למערבית צפונית של חצר אותן כוכין הסמוכין לדרום החצר נוגעין זה בזה אלא אין להן תקנה אא"כ השנים שבזוית זו מעמיקין יותר מן השנים שבזוית זו שפוגעין כנגדן כדי שלא יגעו הללו והללו הכי נמי אותן שבקרן זוית שבימין הפתח ושמשמאל מעמיקין יותר מן האחרים שלא יגעו או יקבעם באידך כותל רוחב המערה בקרן זוית אחד מכאן ואחד מכאן ומעמיקן: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. לא צריך לתרוצי לד' מערות דר"ש במעמיק שום כוך יותר מחבירו כלל ומהכא לא תפשום לשני כוכין הללו דר' מערות לר' שמעון בלא מעמיק מתקנו כוכייהו שפיר דלא נגעי אהדדי וכגון דעביד להו לכוכין דידהו כחרותא. כלומר כמו ענפי הדקל שאין יוצאין מן הדקל כנגדן דסמוכין לזוית אהדדי כדאמרן לעיל אלא להכי צריך לאוקמי ביוצאין בכנגדן בשוה ובמעמיק אותן שבכותל אחד שסמוכין לזוית שלא יגיעו באותן היוצאין מכותל מערה אחרת סמוך לזוית וכי היכי דמוקמי הני במעמיק מוקמי נמי כולהו תרי כוכין דאחד מימין ואחד משמאל במעמיק ג) אלא כדאמר רב ששת בריה דרב אידי לקמן בנפלי בכוכין של נפלים קטנים הכא נמי בנפלי ובאותה חצי אמה של קרן מערה זו עושה כוך של נפל קטן ואל יגע בכוכין האחרים והם הכי נמי לזוית כותל מערה זו עושה כוך [..] נפלי כדי שלא יגעו לכוכין של כותל מערה האחרת ולא צריך מעמיק. ולרב הונא דמוקים להו בחרותא באלכסון מצית נמי לתרגצי בנפלי שכל מקום שהוא שלא יגעו זה לזה או שלא יצאו חוץ מן האלכסון עושה כוכין של נפלי כדי שלא יגעו זה בזה ולא יצאו חוץ מן האלכסון תנן התם במסכת נזירות המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו של מת ומפרש התם המוצא באקראי פרט למצוי שאם ידוע אותו מת ששם היה קבור לא יזיזו ממקומו מת פרט להרוג דודאי נוטלו ואת תפוסתו מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לראשו בין ירכותיו דכל הני אפי' יותר מג' נוטלן ואת תפוסתן משום דהכי אתרמי להו דהוי מושלכין התם ולאו שכונת קברות הוא ואינו צריך לבדוק מכאן ואילך דודאי ליכא בית הקברות לשם ימצי למיזל כהנים להתם[או]איכלי חוליהן בטהרה. מצא שנים הבודק מן מתים כדרכן ומושכבין נוטלן ואת תפוסתן דלא קנו מקומן תפוסתו אותו קרקע שסביבו שהליחה והמוה של מת שם כל אותה קרקע נוטל עמו דכמת עצמו דמי והופר עוד בבתולת הקרקע עם התפוסה ג' אצבעות והיינו תפוסתו כדאמר להו יעקב לבניו בשעת פטירתו ונשאתני ממצרים מאי אמר להו ונשאתני ממצרים אלא הכי קאמר להו מקרקע מצרים טול נמי דהיינו תפוסתו שלשה קנו בציר לו' עד שנים איכא למימר דהכי איתרמי ערב שבת עם השמשות וקברום התם ולאו שכונת קברות ד[..] לא צריך למיבדק טפי:

אבל

מפני שיוצאין העליונים חוץ מן שתי הזויות של האלכסון והם ה"ג לכל מערה ומערה ומי שמכר החצר והמערות לעשות כוכין אינו רוצה שיצאו חוץ מן האלכסון לגמרי כלל וכלל ולהכי לא מתרץ כי חרותא ולא ביוצאין כנגדן בשוה משום דקא נגעי כוכין

א) נראה דצ"ל לכל הני כוכין דהורכן ד' אמות או דצ"ל לכל הני כוכין דידהו. ב) נראה דצ"ל ויגיעו נחללו של כוכין שסמוכין להם מכאן ומכאן. ג) נראה דחסר כאן וצ"ל ואיבעית אימא דלא תוקמא במעמיק אלא וכו'.

מצא שלשה אם יש ביניהן מארבע עד שמונה הרי זו שכונת קברות ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה מצא אחד בסוף עשרים אמה בודק ממנו ולהלן כ' אמה שרגלים לדבר שאילו מתחלה מצאו נוטלו ואת תפוסתו אמר מר מארבע ועד שמונה מני אי רבנן הא אמרי ד' אמות על שש אי ר' שמעון הא אמר שש על שמונה לעולם ר' שמעון היא והאי תנא הוא דתניא מצאן רצופין ואין ביניהן מד' אמות עד ח' יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' במאי אוקימתא כר' שמעון אימא סיפא בודק הימנו ולהלן עשרים אמה מני אי ר"ש עשרים ותרתין הויין אי רבנן תמני סרי הויין לעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ומדהא באלכסונא הא נמי באלכסונא עשרים ותרתי הויין חדא באלכסונא אמרינן תרי באלכסון לא אמרינן

רב

מצא שלשה. מתים מושכבים כדרכן זה בצד זה אם יש בין הראשון לשלישי קרוב לד' אמות או קרוב לח' הרי זו שכונת קברות ולא יטלם מכאן דקנו מקומן דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על ח' וסבירא ליה נמי שג' מתים נקברים בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות כיצד ג' אמות לשלשה כוכין וב' טפחים בין כוך לכוך וטפח לזוית הרי ו' טפחים שך הכל ד' אמות ובכותל הארוך ח' אמות יקבור לפי חשבון זה ו' מתים בו' אמות ושני אמות הנותרות הן י"ב טפחים לא מהן י' טפחים לה' אוירות שבין ששת הכוכין טפחיים לכל אויר ואויר כשארו טפחיים לזוית והלכך כשמוצאן שלשה בתוך ד' אמות איכא למימר זהו כותל קצר של מערה שכנגד הפתח וה"נ איכא לספוקי בכותל הארוך אלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין וכן אם מצא ג' מפוזרין בתוך ח' אמרינן באורך המערה נקברו אלא שעדיין יש כאן ג' כוכין שנתמלאו בשביל המערה ועדיין לא נקבר בהן מת אבל מצאן רצופין יותר משיעור הזה אין זה שכונת קברות אלא ע"י הדחק נקברו לשם על מנת לפנותן היום ולמחר ולא קנו מקומן וגם אין צריך לבדוק יותר. הכא לא גרסינן כמלא המטה וקובריה: ובודק ממנו ולהלן כ' אמה. היכא דמצא ג' בד' אמרינן רוחב המערה הוא וכנגדו פתח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לחצר והחצר בין שניהן הלכך בודק ממקום שכלים גוף המתים נגד המערה כ' אמה כיצד ח' אמות אורך המערה ובודק בכתלים משני צדדין ואח"כ בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה כ' אמות כנגד החצר בשביל ב' המערות מכאן ומכאן והוץ לחצר עדיין ח' אמות מפני מערה חילונה שכנגד זו הרי כ"ב אמה ולקמי' פריך אמאי לא קאמר בודק כ"ב אמה וה"ה דאיכא לספוקי בהנך ג' מתים שבארבע אמות שמא זהו אורך המערה שקוברין בה ועדיין לא נתמלאת וצריך נמי לבדוק כנגדן עד ד' אמות שיש מכאן עד כותל הארוך שכנגדו דשמא כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקבורים בכותל שהוא ארוך ח' ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו מ' אמה דשמא זוהי מערה שבמזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר א"נ זוהי שבמערב החצר ויש עדיין מערה אחרת במזרח החצר ותנא לשון קצר נקט בדיקת כ' אמה לאשמועי' דהורך ב' מערות וחצר לא הוו אלא כ' אמה כדלקמן ומדעתך לא ובדוק בדיקות כ' טובא בכל צד דאיכא לספוקינהו כדפרישית והיכא דהוו לה הג' מתים מפוזרין בח' אמות ודאי הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין ולא ברחבה וא"צ לבדוק אלא כנגד ד' אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו ומלמעלה ומלמטה כ' אמה דלמא מערה זו במזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת במערבו או דלמא במערב החצר היא ויש עדיין אחרת במזרחו וכללא דמילתא כל היכא דמספקא לי' (א) חצר צריך לבדוק מד' רוחותיו לר"ש בודק ממנו ולהלן כ' דמי יימר דמבית הקברות זה הויא ההיא מערה שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם בדיקות דלעיל דכמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קברים אחרים טובא: שרגלים לדבר. אחרי שסבר נמצא בשדה (ב) זה שכונת קברות: שאילו מתחלה מצא. קודם שמצא ג' מתים הללו דליכא השתא רגלים לדבר היה נוטלו ואת תפוסתו בדאמרן המוצא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שנמצא לבסוף חשבינן להו יחידי שכונת קברות אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר: לעולם ר"ש היא. דאמר אורך מערה ח' והאי דאמר רחבה ד' תרי תנאי אליבא דר"ש והאי תנא דהך ברייתא אליבא דר"ש: יש להן תפוסה. מאחר שמצאן מתים ולא הרוגים וגם מושכבין כדרכן והיינו ההוא תנא דלעיל ואליבא דר"ש אתיא: משום ר"ש כו'. ר"ש סתם היינו ר' שמעון בן יוחי: כאילו אינן. וטעמא מפרש לקמן במתניתין: כ"ב הוין. שתי מערות של ח' ח' ושש דחצר הרי כ"ב: ואי רבנן. מוקי להך סיפא אע"ג דרישא ודאי לא אתיא כרבנן דאמרי במתני' אורך מערה ו' ותמני סרי הויין י"ב דשני מערות ושש דחצר: לעולם. הך סיפא רבנן היא ורישא ר"ש וסיפא רבנן: ה"ג וכגון דבדק באלכסונא. וכ"כ בפר"ח בלומר שבדק מערה רחשונה באלכסון כי המערה הויא לרבנן ו' על ד' וכשמצא ג' מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ד' אמות והן מסודרין בכותל שארכו ו' נמצא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות

פרט לידוע דדוקא נמצא הוא דבעינן מושכב כדרכו פרט ליושב ושראשו מונח בין ירכותיו דאית לן למימר דנכרי הוא דישראל לא מותבינן ליה אבל ידוע שישראל הוא בכל ענין שיהיה יש לו תפוסה ותימה לפירושו דמאי אשמעי' אטו סלקא דעתיך דמושכב כדרכו יגרום שיהיה לו תפוסה כיון שידוע שהוא ישראל ועוד קשה דלא הוי דומיא דמת פרט להרוג ולא דומיא דמושכב [פרט ליושב] כדרכו [פרט נראשו בין ארכובותיו] ונראה לפרש פרט למצוי פי' פרט לידוע ולא בידוע דקאמר התם אחד ידוע ושנים תחלה דההוא ידוע שהוא נקבר שם ולא שידוע שלשם קבורה נקבר אבל האי פרט למצוי היינו שידוע שלשם קבורה נקבר שם דיש לו שכונת קברות ואסור לפנותו משם ואע"פ שהוא קבר יחידי כדתניא בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) קבר הידוע אסור לפנותו פנהו מקומו אסור בהנאה רשב"א וכן פר"י בנזיר והא דאמר בנזיר דבעי' שלשתן ידועין [או] תחלה פ"ה דהלכתא גמירי לה ואין נראה לר"י דלא שייך כאן הלכתא גמירי דהוי דבר שיש בו טעם דכשיש ב' שלא היו ידועים ואחד ידוע לית לן למימר שלשם קבורה נתון שם כיון שהיו שם עדיין שנים שהרי כשנקבר זה לא היו אותן ב' ידועין וכן ב' ידועין ואחד תחלה אבל שלשתן ידועים או שאינן ידועין סתמא דמילתא דלשם קבורה הניחום שם:

מארבע אמות ועד ח'. פ"ה דס"ל להאי תנא דתוכה של מערה ד' אמות על ח' וס"ל נמי דג' מתים נקברין בכותל מערה דלא הוי אלא ד' אמות וקשה לר"י דלקמן דייק מני אי ר' שמעון אי רבנן הו"ל למידק נמי דלא אתיא לא כמר ולא כמר דהא אין בין כוך לכוך כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכ"ע ומיהו איכא למימר דמתני' כרשב"ג דאמר הכל כפי הסלע ועוד הקשה ר"י דהך משנה דהמוצא מת איתא נמי באהלות (פט"ז מ"ג) וקתני נמי התם בסיפא הבודק בודק אמה ומניח אמה ואי סבר האי תנא דליכא אלא ב' טפחים בין כוך לכוך אמאי מניח אמה ומיהו בלא"ה צריך ליתן טעם אמאי דקתני בתוספתא דאהלות (פט"ז) דאיכא התם (ג) מאן דאמר [דלב"ה] בודק אמה ומניח שתים אמאי מניח ב' כיון שאין כי אם אמה בין כוך לכוך אבל ודאי קשה לפ"ה דאמר ר' שמעון בסמוך רואין את האמצעיים כאילו אינן והשאר מצטרפין מד' אמות ועד ח' והיאך יצטרפו לשיעור ד' אמות אי רואין לאמצעיים כאילו אינן א"כ הוי אמה בין טוך לכוך ואין (ד) להיות אלא ב' טפחים כיון דשלשתן בד' אמות ומפרש ר"ת דהך ג' דקתני הכא שנים מהן מרוחב המערה ואחד מאורך ויש בין כוך לכוך אמה כשיעור דמתני' וד' אמות היינו לשנים שברוחב ב' אמות ואמה בינתיים הרי ג' והשלישי ימצא בסוף אמה רביעית חצי אמה מרוחב המערה וחצי אמה מארכה בזוית והשתא אתי שפיר דכשמצאן רצופין ממש רואין אמצעיים כאילו אינן וליכא אלא אמה בין טוך לכוך:

בודק הימנו ולהלן כ' אמה. רגילין היו להניח נר מרגלותיו כלפי המערה ומיירי כשנמצא ראשו נגד מערה ומרגלותיו הפוכין נגד אחרת דאית לן למימר ממערה אחרת הוא לפיכך בודק להלן כ' אמה:

במאי אוקימתא כר"ש. הלשון דחוק מאד דמשמע דמשום דאוקמה כר"ש פריך והדר פריך מני אי ר"ש אי רבנן דלא אתיא כשום תנא ועוד דמגופה מצי למיפרך דכיון דקתני דהמערה ארכה ח' א"כ כ' ותרתין הויא:

וכגון שבדק באלכסונא. פ"ה דאלכסון ד' על ו' הן ב' [אמות] כאלכסון של ה' על ה' ולא יתכן שהרי בד' על ו' תן החוט באלכסון של ד' על ד' כזה* יהיה לו ד' אמות וח' חומשין ועוד נשאר לך למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות ושלשה חומשים וכל שכן אם ילך החוט ביושר באלכסון מארבע על ו' שיהא פחות ועוד על כרחך אלכסון של ה' על ה' גדול יותר דהא בה' על ה' יש כ"ה אמות ובארבע על ו' יש כ"ד:

הכא

רבינו גרשום

אבל אם מצא ג' וביניהם מד' אמות ועד ח'. הכי משמע ליה להאי תנא דסתם מערה ד' אמות על ח' באורך א"ת לה ומשום הכי אם מצאן הני ג' בר' אמות איכא למימר הני ג' כוכין ברוחב היו מושכבין ובודאי שכונת קברות היא ובודק עוד והכי סביר ליה דג' כוכין דינייהו הכי מרחיק מכותל זוית המערה ספח והכוך עצמו אמה ובין כוך ראשון לכוך שני ב' טפחים והכוך השני אמה ובין כוך שני לכוך שלישי ב' טפחים והכוך השלישי אמה ובין כוך שלישי לכותל המערה טפח הרי כאן הכוכין גופייהו ג' אמות ובין ההפסקות שבין כוך לכוך ולשני צדי הכותל טפח הרי כאן ד' אמות והכי נמי אם מצאן הני ג' בח' אמות מפוזרין איכא למיחש שמא זה היה אורך המערה אבל זה שאינה נשלמת מן הכוכין שראוין להיות בארכה משום דאיכא למימר דאכתי לא הספיקו להשלים מכל וכל ואכתי הוה בדעתייהו לאותבי עוד ג' כוכין אחרים דהיינו ו' כוכין לח' אמות של מערה וההפסקות שבין כוך לכוך ב' טפחים היינו י' טפחים שבין ו' כוכין וב' טפחי' טפח מכאן מכותל ולכוך וטפח מיכן מכותל ולכוך היינו י"ב טפחים להפסקות שהן ב' אמות ובידוע שהן שכונת קברות בודק הימנו ולהלן כ' אמה ח' אמות מן המערה זו באורך ושש אמות של חצר של פני המערה הרי י"ד אמות ואכתי איכא למיחש למערה אחרת שכך שנינו במתני' בין לרבנן ובין לר' שמעון קתני מתני' דפותח ב' מערות לתוכה אחת מיכן ואחת מיכן ולר' שמעון ד' הרי בין מערות שתסרי אמות ושש אמות שבחצר הרי כאן כ"ב אמות וכך צריך לבדוק והיינו ב' אמות דמיותרות הכא מפי נשאיל לקמן אליבא ומאן קאמר דמשום ספיקות בית הקברות בודק כ' אמה: מצא אחד כשהיה בודק בסוף כ' אמה בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דודאי שכונת בית הקברות היה: שרגלים לדבר. כלומר דבר ברור וידוע הוא שאלמלא שהוא שכונת קברות מי שהיה מוצא המת יחידי תחלה היה נוטלו ואת תפוסתו ולא היה בודק יותר אלא כיון שלא נטלוהו להכי הניחוהו שידוע ששם שכינת קברות ולהכי צריך לבדוק הימנו ולהלן כ' אמה עוד דחיישינן לשכונת קברות אחריתי: ד' אמות על ח' דהא מתני' דנזירות מאן קתני לה. אי רבנן דמתני' ד' על ו' קאמרי דהיינו דין דמערה: לעולם ר' שמעון היא. דהכי נמי קאמר ר' שמעון דדין ארכה של מערה ח' אמות והאי דקא מפתית ב' אמות מן רוחב ור' שמעון קאמר שש דוהב הא לא קשיא האי תנא סבר לה דר"ש קאמר נמי ד' על ח'. דתניא מצאן רצופין ספי מג' ואין ביניהם שיעור מד' אמות

אלא מסיפא דהא מתני' דרישא ודאי לא מיתוקמא כרבנן משום דאכתי איכא למיפרך דאי רבנן הא אמרי ד' אמות על ו'. אבל כר' שמעון מתוקמא משום דתרי תנאי אליבא דר' שמעון ולא דייק הכא אלא מסיפא ורב

רבינו גרשום

אמות רוחב ועד ח' אמות באורך יש להם תפיסה כו' ור"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כו' ומתני' היינו אליבא דהאי תנא דר"ש בן יהודה: רואין את המתים אמצעים כאילו אינן והשאר ג' מתים מצטרפין מד' ועד ח': במאי אוקימתה. להא מתני' דנזירות: כר' שמעון. ואי ר"ש אמאי קתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ותו לא והא כ"ב הויין ח' ממערה זו ושש מן החצר שלפני המערה וח' ממערה אחרת שמצד השני מן החצר הרי כ"ב. ואי מוקמת לה סיפא כרבנן א"כ היכי תניא בודק ממנו ולהלן כ' אמה והא לרבנן לא הוי אלא תמני סרי ותו לא משום דקסברי רבנן מערה שש באורך והחצר ו' באורך והמערה שמצד השני של החצר נמי ו' באורך היינו י"ח אמה ואנן בעינן כ' אמה: לעולם מתוקמא מתני' דנזירות דקתני בודק כ' אמה כרבנן. והאי דקשיא לך לרבנן תמניסרי הויין הא לא קשיא כדאמר רב הונא בריה דרב יהושע לעיל באלכסונא דמוקי להו לכוכין כי הרותא באלכסונא הכי נמי בודק המערה גופה באלכסונא וכי האי גוונא דבודק באלכסונא שהמערה הויא ד' על ו' והנהו ו' אמות מיתרות באלכסונא י"ב חומשין דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והנהו י"ב חומשין העוקפין הויין ב' אמות ותרי חומשי משתכח דהא מערה באלכסונא ח' אמות ותרי חומשי והחצר ו' אמות ואידך מערה ו' אמות הרי כאן כ' אמה וכמשנה דנזירות הוא דקתני בודק הימנו ולהלן כ' אמות ואם נפשך לומר הא אכתי פשו להו ב' חומשין על כ' ואכתי לא כ' היא הא לא קשיא משום דההיא מערה לאו מרובעת היא דלא הויא ו' על ו' כי אם ד' על ו' ובההוא קצרות של מערה מחסרינן הני ב' חומשין דנכנסין להתם ומשום הכי לא מדקדק להו בחשבון: ומקשינן מדהא מערה מדד לה באלכסונא אידך מערה נמי של אידך צד של הצר מודד לה נמי באלכסונא אי הכי דתרוייהו מודד להו באלכסונא ספי להו יותר מכ' דכ"ב הויא דאידך מערה מייתרא נמי באלכסונא י"ב חומשין ואכתי מתני' מני: ומשני הדא מערה באלכסונא אמרינן דבודק. תרי מערות באלכסונא לא אמרינן ולעולם ברבנן מתוקמא דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה. והא דקמקשינן הכי לר' שמעון לא מקשי' ורב

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל' ג:
צ ב מיי' שם הלכה א:

ר"ע

הגהות הב"ח (א) רשב"ם ד"ה ובודק וכו' דמספקא ליה כא"וכ נד צריך לבדוק: (ב) ד"ה שרגלים וכו' בשדה זו שכונת: (ג) תוס' ד"ה מארבע וכו' דאיכא התם למאן דאמר דלב"ע בודק אמה: (ד) בא"ד בין טוך לטוך ואין ראוי להיות:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף א:
ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:
ג ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ו:
ד ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' ג סמג עשין קלא:
ה ה מיי' שם הלכה יג:

רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם ר"ש היא והב"ע בניפלי ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי תמני סרי הויין חדא בניפלי אמרינן תרתי בניפלי לא אמרינן ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דר"ש אדר"ש א) (דתניא) ב)כרם הנטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אומר אינו כרם וחכמים אומרים הרי זה כרם ורואין את האמצעים כאילו אינן קשיא דרבנן אדרבנן וקשיא דר"ש אדרבי שמעון דרבי שמעון אדר' שמעון לא קשיא (א)התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר הכא זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא כיון דמינול לא מקרי קבר התם מימר אמר הי מינייהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר ג) לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך *היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אינן נמדדין עמה [ב]פחות מכאן נמדדין עמה [ג]ואם אמר לו כבית כור עפר אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה: **גמ'** ד) תנן התם [ד]המקדיש שדהו בשעת היובל נותן לבית זרע חומר שעורים חמשים שקל כסף [ה]היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהין י' טפחים אין

רש"י

הכא במאי עסקינן בניפלי. אין לפרש דלא חשו לבדוק במערה שניה אלא עד כ' דלא החמירו כולי האי לבדוק רק למערת הנפלים מדפריך בתר הכי מדהך בניפלי הכך נמי בניפלי משמע דאותו שמלא מוקמי בניפלי וקשה דהא קתני מארבע אמות ועד ח' ומערת נפלים ליכא אלא ו' וי"ל דאף על גב דרישא איירי בגדולים מכל מקום הא דקתני ובודק ממנו ולהלן כ' איירי בניפלי ולא קאי ארישא:

הדרן עלך המוכר פירות

בית כור עפר. נראה דנקט עפר לרבותא דאפי' הכי פחות מי' טפחים נמדדין עמה ולא כמו שפירש הקונטרס דאי לא אמר ליה עפר אלא בית כור סתם אפי' כולן סלעים הגיעו:

המקדיש שדהו. פי' בקונט' דלא גרסינן בשנת היובל דבשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל בפרק אין מקדישין (ערכין דף כד. ושם) ומיהו ברוב ספרים גרסינן התם בסדר המשנה בשנת היובל וי"ל דבשנת היובל משמע שפיר שנה שאחר היובל ולא שנת חמשים ממש מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל ואע"ג דכתיב בשנת היובל ישוב השדה וגו' והתם ע"כ בשנת היובל עצמה יש לחלק דלשון תורה לחוד דקרא לאו אורחיה לכתוב עצמה והתם נמי יליף רב מדכתיב ואם משנת היובל ושנת היובל בכלל ופריך ליה שמואל ו) מי כתיב משנת היובל:

תוספות

אמות על ו' ואותן בדק באלכסון כדי שימלא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון ואלכסון של ד' אמות על ו' הרי ח' אמה כיצד ו' על ו' הוי ח' אמות וב' חומשין ה' על ה' הוי אלכסונן אמתים וה"ה לד' אמות על שש הוי אלכסון אמתים דמאי שנא ה' על ה' מארבע אמות על ו' אידי ואידי חד שיעורא הוא הלכך אלכסון שניהן שוה ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי (*נ') אמה בחלל המערה א"צ לבדוק שאין קוברין אלא בכותלים ובספרים כתוב כדאמר רב הונא באלכסונא דאמר לעיל כי חרותא הכא נמי כו' וקשיא לי בה טובא חדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא ולא הוה קרי ליה גמרא רב הונא סתם ועוד לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא חרותא והגמרא אין דרך לשנות את הלשון ועוד מה ראיה צריך להביא משם הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי חרותא כרחוק מזרח ממערב ועוד הא אוקימנא דברותא הוא ואמאי מייתי ראיה מברותא ואומר אני שיבוש הוא אלא משום דאמרן לעיל גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי כו' לכך טעו וכתבו גם בכאן אלא דברי רב שישא בריה דרב אידי כדאמר רב הונא כו' ושיבוש הוא: ומקשינן אי הכי כיון דמצרכת ליה לבדוק באלכסון גם מערה שניה שחוץ לחצר יבדוק באלכסון והוו להו אכתי כ"ב ומשני חדא באלכסונא הוא דמחייבין ליה אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון מאחר דבראשונה לא מצא כלום: רב שישא בריה דרב אידי אמר. קך סיפא נמי ר"ש היא וכגון דהני שלשה מתים הוו ניפלי ומערה של נפלים ארכה שש ומערה השניה ח' אמה הרי כ' אמה: ומקשי' מדהא בניפלי כו'. והוה להו י"ח: הרי בניפלי לא אמרי' • דדיו באחת לנפלים: ורמי דרבנן כו' • דלעיל לית להו רואים ולר' שמעון אית ליה רואין וגבי כרם איפכא שמעינן להו: מיקרי ומנח ליה • בין שאר המתים הנקברין כסדרן והדר איפנייה ושמא נאנס או שכח: לא נטעי איניש אדעתא למיעקרא • מבינתיים הלכך לשם כרם נטע הכל וכיון דלא נטע כהלכתו לא חשיב כרם: אדעתא *למלו. לחזור ולפנותו משם הלכך לגמרי נקברו לשם כולן ע"י הדחק באקראי בעלמא וכיון דאין זה מקומן לא חשבינן ליה בשונת קברות: כרם עביד איניש דנטע יותר מכשיעור דקסבר דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לציבי • כלומר הנטיעה שתקלוט ותגליח תגדל והותה שלא תגליח אעקור ויהיה לעצים לשריפה:

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו • כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך דהיינו לפי חשבון שאהיה בחצר המשכן דהיינו מאה על חמשים ומכאן לא וחשוב לבית כור ט"ו פעמים מאה על נ' שבית כור הוא חומר והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה) כי עשרת הבתים חומר וכתיב האיפה והבת תוכן אחד להן והאיפה שלש סאין נמצא בית כור ל' סאין ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון ששיערו חכמים כדפריש' (ב) (והוא ברבוע (ג) ארבע אמות חסר משהו פחות משלים רוחב אצבע ויתר על רובע כנ"ל) : בית כור עפר • כלומר הראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר אפילו כולה סלעים הגיעו דמאה לבעית בית או למישמח בה פירי זבין ליה ויד לוקח על התחתונה ונראה בעיני דבית כור קרקע אני מוכר לך אפי' כולו סלעים הגיעו: נקעים • בקעים הרילים ונצ"לים: אין נמדדין עמה • אלא יתן לו בית כור שלם מקרקע הלך דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע דהוו מקום חשוב בפני עצמן אפילו לענין רשות היחיד דשבת אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח כשתי שדות לחרוש ולזרוע בשני מקומות למעלה ולמטה כדמפרש בגמרא: פחות מיכן. בגובה או בעומק : נמדדין עמה • דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא ובטלי להו ובגמרא מפרש דעד ארבע קבין בטילי בבית כור אבל טפי לא: כבית כור • משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש: אפילו היו שם נקעים עמוקים כו' נמדדין עמה • דלהכי אהני כבית כור לטפויי הני ומיהו אי הוי יותר מד' קבין אין הלוקח מקבל דלהכי אהני מאי דאמר ליה עפר דראוי לחרישה וזריעה בעינן כן נראה בעיני: **גמ'** המקדיש שדהו בשעת היובל.בזמן שהיובל נוהג דאילו בזמן שאין היובל נוהג תנן בערכין דנפדה בשוויו כדתנן המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומר לו את פתח ראשון כו' ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל מיירי ולא גרסינן בשנת היובל דפלוגתא דאמוראי היא בערכין המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר כו': נותן לבית זרע • קרקע הראוי לזריעה: חמשים שקל כסף. כדכתיב (ויקרא כז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים וגו' והיינו בית כור:
אין

רבינו גרשום

ורב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם מתני' דגזירות דקתני בודק ממנו ולהלן כ' אמה ר' שמעון היא. ודקשיא לך אי ר"ש כ"ב הויין: הכא במאי עסקינן • דבהדא מן המערות איכא כוכין דניפלי ולא צריך כולי האי דהם מושכבין בשש אמות ולא צריך ח' לבדוק במערה ולכ' אמה סליק חשבון משלם ו' אמות מן המערה שביק בניפלי ו' מן ההצר וח' אמות מאידך מערה של אידך צד מן ההצר הרי כ' אמה: ומקשינן מדהך מערה בניפלי מוקמת לה אידך מערה נמי בניפלי מוקמת לה אכתי בצד להו סכ' אמות ותמניסרי הוין ואכתי מתני' לא ר"ש היא: ומשני חדא בניפלי אמרינן וכו': למימרא דר"ש אית ליה רואין דהכי קתני ברייתא דלעיל ורבנן לית להו רואין והא אפכא שמעי' להו. דתנן כרם הנטוע על פחות מד' אמות בין שורה לשורה ר' שמעון אומר אינו כרם. ומותר להביא זרע אחר לשם והכ"א כו'. קשיא וכו'. דר"ש אדר"ש לא קשיא התם משום הכי לית ליה רואין גבי כרם משום דלא נטעי אינשי כרם אדעתא למיעקר. וכיון דנטועה היא בפחות מד' אינו חשיב כרם ומותר להביא זרע לשם דלא נטעי לה כלל למיעקר אבל גבי ברייי' דכוכין להיכא דמצאן רצופין ודאי לאו דעתייהו דאינשי לשבוקינהו הכי. דזמנין דמתרמי ליה בין השמשות של ערב שבת ומקרי וקברי ולאו אדעתייהו למשבקינהו הכי ומשכינת קברות הוא ושוב אירע מרדא ולא פינו ומשום הכי רואין כאילו אינן ובודק וכי תימא ה"נ איכא למימר גבי כרם דזימנין דנטע להו אהדדי ולאו אדעתיה דנטע למישבקינהו הכי: דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא . לגבי ברייתא היכא דמצאן רצופין משום הכי לית להו רואין דכיון דמינול המת לא מיקרי קבר לדעת רבנן דמי הפר ליה והיכי מתרמי דהתם קברו להו ולית להו שכונת קברות ולא צריך למיבדק דהואיל דרצופין חיכי מיתרמי דמיקברי כי האי גוונא . אבל כרם איכא למימר דרואין את האמצעים כאילו אינן משום דרכייהו דאינשי לנטוע כרם רצופין . דמימר אמר . הנוטע הי מינייהו דשפיר . כלומר איזה מהן שיהיה טוב לצורך גפן אשבקהו : ודלא שפיר אשקליה לציבי בעלמא ומשום הכי אסור להביא זרע לשם דהכרם דמי

הדרן עלך המוכר פירות

האומר לחבירו . סתם : בית כור עפר אני מוכר לך . מקום שיכול אדם לזרוע בו כור תבואה . להכי נקט עפר דבר הראוי לזרוע : לא נמדדים עמה. משום דדבר חשוב בפני עצמו הוי ולא כנוגה של קרקע דמי אי אמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך. משמע כעין שהוא ואפי' היו שם נקעים וכו' : תנן התם . במסכת ערכין : המקדיש את שדהו בשעה שהיה היובל נוהג ורצה לפדות פודה בית כור היינו חומר [שעורים] בחמשים שקל כסף כדכתיב אם משנת היובל יקדיש שדהו והיה ערכך לפי זרעו וגו' דהיינו לכל שנה של יובל סלע ופונדיון משום דמ"ט שנה הוי יובל ושנת החמשים הוא יובל מ"ט שקלים למ"ט שנים ושקל ג' שחלקו לפונדיון שקל דהיינו סלע דהוי ד' דינר וכל דינר ו' מעות הרי כ"ד מעות בסלע וכל מעה ב' פונדיון הרי מ"ח פונדיון בסלע ושנת מ"ט אין לה פונדיון והואיל ולא הוי דבר חשוב לא קפיד עליה כדאמר התם פונדיון זה מה טיבו וזה שפודה הכור בנ' שקלים היינו אם פודה בשנה ראשונה של יובל אבל אם פודה לסוף דמש או י' פודה לו רגובר מן הפדיון סלע ופונדיון לפי השנים שהיו בידו שנאמר ונגרע מערכך ומשו יבי

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתנן] : ב) לעיל לז: פג . כלאים פ"ס מ"ג עירובין ג: : ג) קדושין כא. : ד) שם ערכין כה. : ה) רש"ל מ"ז ורש"א כת' דנ"ל רע"ג אמות וכ"ש ולאצבע קטנה על רע"ג אמות וכ"ש ולאצבע קטנה : ו) [נ"ל מי כתיב בשנת משנת היובל. כתיב] :

[נ"ל כ']

הגהות הב"ח

(א) גמרא דר"ש אדר"ש לא קשיא הכא זימנין וכו' ומיקרי ומנחי התם לא נטעי וכו' ליעקר דרבנן : (ב) רשב"ם ד"ה כלומר וכו' והוא ברבוע רע"ד אמות חסר שפה פחות משהו ומשהו פחות ממלא רוחב אצבע ויתר על שלים כנ"ל :

נסי' אלמלו לפנות

אין נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה א) ואמאי לקדשו באנפי נפשייהו וכי תימא כיון דלא הוי בית כור לא קדשי והא תניא שדה מה ת"ל לפי שנאמר °זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אין לי אלא שהקדיש בענין הזה מנין לרבות לתך וחצי לתך סאה ב)תרקב וחצי תרקב ת"ל שדה מכל מקום אמר רב עוקבא בר חמא הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שמע מינה אי הכי אפי' פחות מכאן נמי הנהו ג)נגאני דארעא מיקרו שדרי דארעא מיקרו הכא מאי אמר רב פפא אע"פ שאין מלאים מים מאי טעמא אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראו לו בשנים ושלשה מקומות מתקיף לה רבינא והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו כי קתני דומיא דסלעים אפחות מכאן: ד)(פחות מכאן נמדדין עמה): אמר ר' יצחק טרשים שאמרו בית ארבעת קבין אמר רב עוקבא בר חמא והוא שמובלעין בחמשת קבין רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן והוא שמובלעין ברובה של שדה בעי רב חייא בר אבא רובן במעוטה ומעוטן ברובה מהו תיקו ה)בעי רבי ירמיה

כשיר

תורה אור: ויקרא כז

רש"י

אין נמדדין עמה · לפדות לפי חשבון זה הקלוב בפרשה דחשיבי שדה בפני עצמן וכיון דלא הוה שדה זרע כדלקמן דמוקמינן לה בנקעים מלאים מים אין נפדין אלא בשווייהן ובתורת כהנים מפיק לה מקראי ואם משנת היובל יקדיש שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים כו' שאין נמדדין עמה ת"ל שדהו וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל דהתנן בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עא·) המקדיש את השדה הקדיש את כולן אפי' בור וגת וכ"ש נקעים וסלעים: פחות מכן נמדדין עמה · ונפקא לן בתורת כהנים ואם אחר היובל יקדיש שדהו מה ת"ל מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים פחות מעשרה או סלעים גבוהים פחות מי' טפחים הרי אלו נמדדין עמה ת"ל שדהו: נמדדין עמה · לפדות לחשבון סלע ופונדיון לבית כור לשנה: ואמאי · אין נמדדין לפדות לפי חשבון: ליקדשו באפי נפשייהו · כלומר אם אין רוצה למודדן עמה לפי שהן שדה חשוב בפני עצמן ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ליקדשו מיהא באנפי נפשייהו שכשירצה יפדה אותן הנקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף כדין שדה אחוזה ואמאי קתני אין נמדדין דמשמע כלל וכלל אינן בקדושת תורת שדה אחוזה אלא קדושת דמים לפדות בשווייהן: וכי תימא כיון דלא הוי בית כור · אותן הנקעים: לא קדישי בפני עצמן · בתורת שדה אחוזה אלא לפדות בשווייהן כשדה מקנה ומשום דגבי שדה אחוזה זרע חומר שעורים כתיב: והתניא · בתורת כהנים גבי שדה אחוזה דכתיב ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו שדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדיש בית כור שגואל בענין הזה הקדיש בית לתך בית סאה בית קב מנין ת"ל שדה מכל מקום הכי מיתניא בתורת כהנים: דלאו בני זריעה נינהו · ולא קרינא להו בית זרע הלכך אין נמדדין עמה אלא י) [בפני עצמן] לפדות בשווייהן: אי הכי · כיון דטעמא משום דאינן בני זריעה אפי' פחות מי' נמי לא יהו נמדדין עמה: נגאני דארעא · ביקועי הקרקע ואין להם שם בפני עצמן וכיון דעיקר השדה ראוי לזריעה הרי כל השדה נקרא בית זרע דהנהו נגאני בטילי לגבי שדה: שידרי · גבשושיות שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט ורהיטני שלא יהו בה בקועים וגבשושיות: נגאני · הנקעים קאי ושידרי קאי אסלעים: הכא מאי · נקעים עמוקים י' דמתניתין גבי מכירה דקתני נמי אין נמדדין עמה מי איירי נמי בנקעים מלאין מים דומיא דסלעים והלכך לא הוו בכלל בית כור עפר אבל אי הוו ראוין לזריעה נמדדין עמה כדאמרן גבי הקדש או דלמא לא דמי מכירה להקדש דאין אדם רוצה כדלקמן: אין אדם רוצה · הלוקח וגם המוכר יודע היה שלדעת כן קונה הלוקח הלכך עליה דמוכר רמיא לגלויי שימכור לו בשני מקומות וכיון דלא פירש לא מקבל לוקח: בשני מקומות · בשני שדות דאיכא טורח מרובה בחרישה וזריעה וקצירה בשני שדות יותר משדה אחד גדול ביחד: אפחות מיכן · כלומר משום סיפא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה תנא רישא נקעים וסלעים דלאו בני זריעה נינהו לאשמועינן דהיכא דהוו פחות אע"ג דלאו בני זריעה נינהו נמדדין עמה ומיהו רישא דקתני דומיא דסלעים הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו דאין אדם רוצה כו' וגבי הקדש דאמרן לעיל דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים שפיר קדייקא דומיא דסלעים דאילו ה"נ גבי מכירה בעל כרחנו רישא דומיא דסלעים קתני בשאינן ראוים לזריעה אלא שאנו דוחקים לתרץ ה"ה בראוים לזריעה והא דנקט שאין ראוין לזריעה דומיא דסלעים משום סיפא נקט לה ומכל מקום דומיא דסלעים קתני: טרשין שאמרו · במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה והוא הדין לנקעים מלאים מים דלא חזו לזריעה ה"מ דנמדד כגון דלא הוו אלא בית ארבעת קבין בין כולן כי מצרפת להו בההוא בית כור והוא הדין לקביים בחלי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל לוקח דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר ללוקח וכולי האי לא מחיל איניש: והוא שמובלעין · הנהו ארבע קבין. בחמשת קבין · שמפוזרין בכל חמשת קבין וכל שכן אם מפוזרין יותר כגון בששה או בז' קבין דבטילי אבל אם אינן מפוזרין אלא בד' קבין ומחזה כמו שמכונסין דמו ולא בטילי ואין נמדדין עמה דכאבן אחת רחבה ד' קבין דמי ודוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון דאין גבוהין עשרה אפילו הוו סלע אחת נמדדין עמה: רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן · אפילו מובלעין בטפי מה' קבין כרצופים דמו ואין נמדדין עמה וכל שכן בה' קבין דאין נמדדין עמה עד שיהו מובלעין ברובה של שדה כגון דבית כור הוי ל' סאין ורובן הוי ט"ז סאין וד' קבין הייתו ט"ז רבעים רבעי הקב נמלאו ד' קבין המובלעין ברובה של שדה הייתו רובע לכל סאה אבל ביותר מרובע לסאה חשיבי כמכונסין ולא בטילי ואין נמדדין עמה: בעי רב חייא בר אבא · בהך מילתא דרבי יוחנן דאמר והוא שמובלעין ברובה של שדה פשיטא לי דאם מפוזרין כל הארבע קבין בכל רובה של בית כור בשוה כגון רובע לסאה ט"ז רבעין לט"ז סאין דבטל אלא הכי קמבעיא לי אם רובן של ד' קבין דהייתו ז) ט' רבעין בז' סאין ומיעוטן של ארבע דהייתו ז' רבעין מפוזרים ברובה של רוב השדה שהן ט' סאין דהייתו ז' רבעים בט' סאין מהו מי אמרינן כיון דרובן של ארבע קבין מכונסין הן ואין מפוזרין כראוי משום דהוו תשע רבעין בז' סאין ולפי חשבונו של ר' יוחנן רובע לכל סאה בעינן ח) נמי שכל הארבע קבין [אין] מפוזרין כראוי דמי ואין נמדדין עמה או דלמא כיון דבין כל הארבע קבין מפוזרים ברוב כל השדה דהייתו ט"ז רבעין בט"ז סאין שפיר דמי ולא קפיד ר' יוחנן אלא שיהו כל הארבע קבין מובלעין ברובה של שדה ולא אתא למעוטי אלא היכא דכולן במיעוט שדה דהוו כולן רצופין יותר מדאי אבל אם (א) רובה של שדה ד' קבין רצופין ומיעוטן מפוזרין יפה וכגון שבין כולן תופסין רוב השדה שפיר דמי ונמדדין עמה כן נראה בעיני ועיקר והכי גרסינן רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה מהו תיקו וחדא בעיא היא:

כשיר

תוספות

אין נמדדין עמה · לפי חשבון הכתוב בפרשה וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל דהא תנן בשלהי המוכר את הבית (לעיל דף עא·) המקדיש את השדה הקדיש את כולן אפי' בור וגת כ"ש סלעים ונקעים כפ"ה ועוד דא"כ מאי הוי פריך בתר הכי והתניא שדה כו' התם ודאי קדשי לפי שמקדישו בפירוש אבל הכא שאין מקדיש בפירוש לא קדשי כלל: **ואמאי** ליקדשו באפי נפשייהו · פי' הרשב"ם כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות זה בלא זה ואין נראה לר"י דא"כ אפי' בשדה אחד יכול לפדות חציו לפי חשבון בית זרע חומר שעורים דבשדה אחוזה אמר בפ"ק דקדושין (דף כא· ושם) דלכ"ע פודה וגואל לחצאין ולא פליגי התם ר"ש ורבנן אלא ט) (בשדה מקנה) ולא כמו שפ"ה בפ' י) (המקדיש) שדהו (ערכין דף כה) דפליגי בשדה אחוזה ונראה לר"י דה"פ וליקדשו באפי נפשייהו כלומר היכי אמרת דלפי שהן נחשבים בפני עצמן אין נמדדין עמה ליקדשו אע"ג דהן נחשבין באפי נפשייהו: **אי** הכי אפי' פחות מכאן נמי · לשון אי הכי מגומגם דמשמע דהי לאו דאוקימנא בנקעין מלאים מים הוה אתי שפיר והא מסלעים לעולם איכא למיפרך שאינן ראוין לזריעה דהשתא נמי פריך מינייהו מדאיצטריך לשנויי שידרי דארעא מיקרו ומיהו בכמה מקומות מצי למימר ולטעמיך ולא קאמר ועוד אומר ר"י דמעיקרא לא ס"ד דבעינן שיהא ראוי לזריעה אלא אפי' לא יהא ראוי לזריעה קדושה לפי חשבון בית זרע חומר שעורים ומשום הכי הוה אתי שפיר דפחות מכאן הוי הכל שדה אחת וגבוהין עשרה או עמוקין י' חשובין בפני עצמן אבל השתא דקאמר דבעינן ראוי לזריעה אפי' פחות מכאן נמי: **כי** קתני נמי דומיא דסלעים אפחות מכאן · אע"פ שדוחק עצמו לומר כן אפחות מכאן מכל מקום שפיר קאמר לעיל דיקא נמי דמשמע טפי דאגבוהים עשרה קתני דומיא דסלעים דהא ברישא הוא דקתני סלעים ונקעים:

אס

מסורת הש"ס

א) [ערכין כה.] : ב) [פירוש תרי וקב והיינו שלשה קבין בסאת חצי סאה. ערוך] ג) [פי' מקום אשבורן מלשון שרך אגן הסהר. ערוך] : ד) ג"מ ל"ג : ה) ב"מ דף כח. : ו) רש"ל : ז) ט' רבעין מפוזרין במיעוטה כצ"ל רש"ל : ח) [צ"ל כמו] : ט) [צ"ל כבתי ערי חומה] : י) [צ"ל המוכר ד' ל"א. וכ"ה תוס' ד"ה ...] :

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ד מהל' ערכין הל' יג סמג עשין קלא:
ז ב ג מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף א:
ח ד ה ו מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:
ט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה בעי רב חייא וכו' אבל אם רובן של ד' קבין כצ"ל ותיבת שדה נמחק:

רבינו גרשום

הכי אתא לאשמועינן דאי שויא אותה שדה טפי או גריעא טפי אינה נחשבת לעולם אלא חומר בנ' שקל כסף: אינם נמדדים עמה. ומשמע דאינם מקדישים ואמאי לא הוין מקודשין. ליקדשו הני נקעים והני סלעים באנפי נפשייהו בלא מדידה. וכי תימא כיון דלא הויין הנהו נקעים וסלעים בית כור ומשום הכי לא יקדישו והא תניא הא דכתיב ואם את שדה מקנתו וגו' ומה ת"ל א)שדה הא כבר אמר ואם את שדה מקנתו לפי שנאמר זרע חומר שעורים דהיינו כור אין לי דמצי למיפרקיה אלא שהקדיש בענין הזה זרע חומר. מנין לרבות לתך חצי כור חצי תרקב קב וחצי ואפי' רובע הקב ת"ל שדה מכל מקום והני סלעים והני נקעים ליקדשו באנפי נפשייהו. ואמר רב עוקבא בר חמא משום הכי אין מקודשין ואפי' באנפי נפשייהו דבנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו. וגבי הקדש בעינן ראוי לזריעה דכתיב זרע חומר: דיקא נמי. דמלאין מים מדקא מדמי לסלעים דלאו בני זריעה משום הכי לא מקדשי אפי' באפי נפשייהו ש"מ: אי הכי. דלאו בני זריעה אפי' פחות מיכן עמוק י' וגובה י' נמי לא ליקדשו הואיל ולא חזיין לזריעה ואמאי נמדדין עמה. ותריץ הכי פחות מיכן ודאי נמדדין דהנהו נקעים דאינן עמוקין י' אפי' מלאין מים כאנגני דארעא מיקרו. כלומ' ספלים של קרקע וכגומה של קרקע דמו. וסלעים נמוכין מי' שידרי דארעא מיקרו. כלומר כמו שידרא שבקרקע משום הכי נמדדין אע"ג דלא חזו לזריעה. גבי הקדש אמרינן כהאי גוונא. הכא גבי מקח וממכר דמתני' מאי. מי אמרינן הני נקעים דעמוקין י' משום הכי אין נמדדין דמלאין מים הן אבל לאו הכי נמדדין: אמר רב פפא אע"פ שאין מלאין מים. הואיל דעמוקין י' אין נמדדין משום דאין אדם רוצה שיתן מעותיו בשביל שדה אחת ויראו לו ב' וג' מקומות אבל פחות מי' נמדדין משום דהנהו שדרי ואנגני מיקרו דאפי' מלאין מים לעולם נמדדין הואיל דחזיין לזריעה כי היכי דגבי הקדש. מתקיף לה רבינא. והיכי מצית למימר דהכא במתני' במאי עסקינן דאע"ג דאין מלאין מים אין נמדדין. והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו. אבל אי לאו מלאין מים לעולם נמדדין הואיל דחזיין לזריעה כי היכי דגבי הקדש. ומהדר ליה לעולם אע"פ שאין מלאין מים אין נמדדין משום שאין אדם רוצה שיתן מעותיו כו' ויראו לו ב' וג' מקומות ודקא קשיא לך הא דומיא דסלעים קתני וכו'. כי קתני דומיא דסלעים אפחות מיכן קתני דקתני מתני' פחות מיכן נמדדין עמה אע"ג דמלאין מים הן ולאו בני זריעה נינהו משום דאנגני דארעא מיקרו. אבל גבי רישא אע"פ שאין מלאין מים אין נמדדין וכדפרישי': קתני מתני' פחות מיכן נמדדין עמה אמר ר' יצחק סלעים וטרשים שאמרו. דפחות מיכן דנמדדין כשהן בת ד' קבים שהן גופן הסלעים אם יהי' מקובצין ביחד לא יהו יותר מבית זרע ד' קבים מחזיקים בשדה לא הוי דבר חשוב באנפי נפשייהו וכגופה של קרקע דמיא אבל מחזיקין בשדה יותר מד' קבין הוי דבר חשוב אע"ג דנמוכין טפי אין נמדדין: אמר רב עוקבא. אימתי קתני ר' יצחק ד' קבין דנמדדין והוא שמובלעין הנהו טרשין בבית זרע ה' קבין הואיל דהנך טרשים דד' קבין מפוזרין בה' קבין לא הוי חשיבי בפני עצמן ונמדדין עם השדה וכל שכן אם מובלעין בתוך ו' קבין או ז' או ח' אבל אי מובלעין בבציר מה' קבין לא הוי מפוזרין כל כך והוי חשיבי בפני עצמן ואין נמדדין. ור' חייא מחמיר טפי מרב עוקבא דר' חייא בעי דליהוו טרשין דד' קבין מובלעין מפוזרין ברובה של שדה ואמטול הכי נמדדין עמה אבל אי מובלעין במיעוטה של שדה אע"ג דמפוזרין בה' קבין או בו' אין נמדדין עמה דדבר חשוב בפני עצמו הוא: בעי ר' חייא. להיכא דמובלעין הן כולן טרשין ברובה של שדה פשיטא לי דר' יוחנן דאמר דודאי נמדדין דלא חשיבי בפני עצמן. אלא הא מבעיא לי אי רובן של הנהו טרשין הללו במיעוטה של שדה מהן מי אמרינן הואיל דרובן של טרשין במיעוטה של שדה כמאן דאיתנייהו כולן דמי ואין נמדדין דדבר חשוב בפני עצמו או דלמא הואיל דליתנייהו כולן הנהו טרשין במיעוטה של שדה לא הוי דבר חשוב ונמדדין דכמפוזרין דמי. והיכא דרובן דסלעין במיעוטן של שדה מיעוטן דסלעין ברובה של שדה וחדא מילתא היא: בעי ר' ירמיה. בין אליבא דרב עוקבא דאמר שמובלעין בה' קבין משום הכי נמדדין עמה וכל שכן אי מובלעי בטפי מהאי שיעורא דנמדדין ובין אליבא דר' חייא דאמר שמובלעין ברובה של שדה נמדדין אליבא דכולהו קא בעי ר' ירמיה אז עשויין הנהו סלעים

כשיר

א) נראה דצ"ל ומה ת"ל אפשר לא מבדה אחוזתו הא כבר נאמר וכו' כצ"ל ומיהו בת"כ מפיק לה מקרא דואם גאל יגאל וגו' וכמ"ש הרשב"ם.

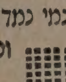
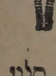
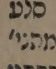
עין משפט
נר מצוה

י א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ג:
יא ב ג ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה':
יב ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"ד:
יג ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם ס"ז:
יד ז מיי' שם הל' ו טוש"ע שם ס"ח:
טו ח ט מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ט:
טז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף י.
יז כ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב ועיין בהג"ה:
יח ל מיי' שם הל' ז ט טוש"ע שם סעיף י וסעיף יג:

מסורת הש"ס

א) כתובות דף נג. [לעיל יא.]:

כשיר מהו כשורה מהו איצטדינין מהו דרך עקלתון מהו תיקו תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה ואם היה סמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה בעי רב פפא מופסק עפר בינתים מהו תיקו בעי רב אשי עפר מלמטה וצונמא למעלה עפר מלמעלה וצונמא מלמטה מהו תיקו: **מתני'** בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר ואם אמר הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון מה הוא מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ולמה אמרו מחזיר לו מעות לייפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה א) בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר' עקיבא בית רובע מחזיר לו את הקרקע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: **גמ'** איבעיא להו בית כור סתמא מאי תא שמע בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פחות

כשיר מהו· אם היו מובלעין ברובה של שדה ולא בריבוע כעין אלוכסון דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אלא שעשוין כאלעדה דלא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך כזה: ואם תמצי לומר דהכא נמי נמדדין עמה: כשורה מהו· דכל כנגד השורה אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה וכל חרישות בעינן שתי וערב כשורה כזה ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש: ואם תמצי לומר דכשורה נמדדין עמה: איצטדינין· דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו אם ברובה של שדה מפוזרין כעין קרני שור האיצטדין כזה איצטדין וכן כולן. אחרון אחרון לא מזדרע שפיר כראשון: עקלתון· כזה: עקלתון. תנא אם היה סלע יחידי כו'. אמתני' קיימא ברייתא דקתני פחות מיכן נמדדין עמה וקתני עלה שאם היה סלע יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה ובא לו המוכר להתחיל למדוד משם אפי' אי הוי ההוא סלע כל שהוא דהוי נמוך מי' טפחים הרבה וקצר מארבעה טפחים אפילו הכי אין נמדדין עמה דלא בטיל לגבי שדה אלא היכא דכי מובלע בתוך השדה אבל כשהוא חוץ מן השדה לא בטיל לגבי שדה ולא מיבעי' אי הוי יחידי ממש אלא אפי' אי הוה בתוך השדה אלא שסמוך למצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה אלא היכא דהוי מובלע באמצע שדה הוא דמיקרו סידרי דארעא ובטילי כן נראה בעיני ועיקר ודבותיה מפרשים דאדר' יצחק קאי דאוקי לפחות מיכן דמתניתין בדהוו ארבע קבין דבטילי ואוקימנא במפוזרים בה' קבין אי נמי ברוב שדה ומשום הכי בטילי אבל במכונסין לא בטילי וקס"ד ה"מ בנמוכין מעשר' וגבוהין יותר משלשה אבל נמוכין פחות משלשה לא בעינן מפוזרין והשתא אתיא ברייתא למימר דאי הוו הנהו ארבע קבין סלע אחד אפילו כל שהוא אין נמדדין כלומר אף על גב דאין גבוהין ג' לא בטילי ולא נהירא לי האי פירושא כלל דמ"ש סלע יחידי מסלעים הרבה מכונסים הא כיון דמכונסים כסלע אחד דמו ועוד מנין לנו שיש חילוק בכל פחות מי' בין גבוה שלשה לפחות מג' וכלל וכלל אין ליישב אלא כמו שפירשתי: מופסק עפר· כל שהוא בינתיים כגון פחות מג' בין ההוא סלע קטן למצר מי חשבינן ליה כסמוך למצר או לא ויהיה נמדד עמה: בעי רב אשי· אם תמצא לומר הפסק עפר בינתיים הוי הפסק אבל אם יש הפסק עפר מלמטה והוא צונמא למעלה סמוך למצר אי נמי איפכא עפר מעט מלמעלה ולא גבוה ג' בעומק המחרישה וצונמא מלמטה מי אזלינן בתר עפר ונמדדין או דלמא צונמא עיקר ואין נמדדין: **מתני'** בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל· כלומר בצמצום אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר כמו שמודדין במדת החבל לא פחות ולא יותר: פיחת כל שהוא· שלא היה באותו שדה בית כור שלם ינכה המוכר כפי הפחת והמקח קיים ואע"ג דאמר רבא בפ' המוכר את הספינה (לעיל דף פד:) כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפי' פחות מכדי אונאה חוזר ומוכח התם דמקח טעות הוי ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה דקים להו לרבנן דניחא ליה ללוקח לקנות מה שימצא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קא"ל בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל ואם יחסר אנכה ואם יותר תחזיר לי ואע"ג דאין אונאה לקרקעות ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משתות אבל היכא דמטעין זה את זה במדה צריך לנכות מן הדמים: הותיר קרקע כל שהוא· על בית כור יחזיר למוכר ולקמיה מפרש דמה שירצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע או מעות: ואם אמר· לו מוכר ללוקח בשעת מכירה בית כור עפר אני מוכר לך בכך וכך הן חסר והן יתר ולא אמר לו מדה בחבל דאילו היכא דא"ל תרוייהו מדה בחבל הן חסר והן יתר פלוגתא דבן ננס היא לקמיה: אפי' פיחת רובע· הקב לכל סאה דהיינו ל' רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה או הותיר רובע לכל סאה הגיעו דבהכי הוי מחילה דכיון דאמר ליה בית כור האי דקאמר הן חסר והן יתר חסר או יתר מעט על בית כור קאמר אבל טובא לא דאם כן אמאי קאמר בית כור ובגמרא בעי היכא דאמר ליה בית כור עפר סתמא ולא אמר ליה לא מדה בחבל ולא הן חסר הן יתר מאי והאי דקאמר אפי' פיחת רובע לסאה ולא קאמר אפי' פיחת ז' קבין ומחצה לכור לאשמועינן אתא דאפי' במכירה מועטת כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר ואיכא חסר רובע או יתר רובע הגיעו דאע"ג דפליגי אמוראי בגמ' גבי שני כורין דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל סאה דהוו להו בין הכל יותר מט' קבין לא הויא מחילה בפחות מכור כולהו מודו שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל סאה: יתר מיכן· יתר מרובע לכל סאה אם הותיר: יעשה חשבון· יחשב את כל היתר על הבית כור ואפילו הרבעין עצמן כדמסיק לקמן במתניתין ויחשב כמה הותיר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור וכגון שלא הוזלו קרקעות שאם הוזלו לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר גם אם הוקרו יכול לטעון איני רוצה לקנות ביוקר כל כך כדמפרש בגמרא אבל אי כדקיימי קיימי צריך הלוקח ליתן כרצון המוכר שאם רצה מוכר יחזיר לו לוקח מעות דתקנת חכמים היא זו דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב שדה הלכך כופין את הלוקח ליקח דזה נהנה וזה אינו חסר או אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח הקרקע בעין שהרי מן הדין הוא דמחזיר לו קרקע שהרי לא קנה לוקח אלא בית כור שהרי למה אמרו להחזיר לו לוקח למוכר מעות המותר לא מן הדין אלא תקנת חכמים ליפות כחו של מוכר שלא יהא נפסד אותו מיעוט קרקע דלא חזי ליה הלכך פורתא והאי יעשה חשבון אהותיר יתר מכן קאי אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון אלא ינכה לו מן הדמים דכיון דליכא בהאי שדה טפי ליכא לחיוביה ליתן לו משדה אחר: הכי גרסינן בסדר המשנה שאם שייר בשדה ט' קבין כו'· כלומר האי דמחייבין ללוקח ליתן מעות המותר למוכר ייפוי כח דמוכר הוא משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו שאילו הוה ביה בהאי מותר שיעור שדה כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על ז' קבין ומחצה דהוו להו בין הכל ט' קבין אז מחזיר לו את הקרקע ולא מעות דהשתא חזי ליה האי קרקע דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (דף יא.) דשדה חשוב בט' קבין כדתנן ולא את השדה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע והשתא שמעינן ממתני' ז' קבין ומחצה לכור הוי מחילה ח' ומחצה או יותר עד ט' קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון ט' קבין יחזיר קרקע: בגינה בית חצי קב· דרובע לסאה הוי מחילה כמו רובע לסאה דשדה יתר מרובע יעשה חשבון שני רבעים דהיינו חצי קב מאחר דחשיב גינה יחזיר קרקע וכדברי ר' עקיבא בפרק קמא בית רובע דחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה כלגבי שדה יתר מחצי רובע יעשה חשבון בית רובע דחשיב גינה יחזיר קרקע כן נראה בעיני וכן עיקר ויש לשנות אחרים ואין בהן ממש למבין: ולא את הרובע כו'· בגמרא פריך עלה ומתרץ לה ולא את המותר בלבד הוא מחזיר היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע אלא גם כל הל' רבעין דבית כור היתירין הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: **גמ'** איבעיא להו בית כור עפר סתמא· אני מוכר לך מאי דלא אמר ליה מדה בחבל ולא אמר ליה נמי הן חסר הן יתר למדה בחבל מדמינן ליה דסתם מי שמתנה למכור בית כור דעתו לגמרי ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש הן חסר הן יתר ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר או להן חסר הן יתר מדמינן ליה דמסתמא מחיל אינש רובע לסאה ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני גוני קבעי לה: אלא

אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא כו'· פי' רבינו תם סלע יחידי פייט שיש לו שם לווי סלע פלוני הלכך אפי' הוי כל שהוא ואפי' באמצע השדה אין נמדד עמה ועוד אומר רבינו תם דגרס שיש לו בית רובע והכי איתא בירושלמי וקאי אהא דאמרינן לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין והוא (א) שלא יהו מובלעין בפחות מה' קבין משמע בפחות מד' אפילו מובלעין בפחות מה' נמדד עמה והשתא קאמר דאם היה סלע יחידי שהכל סלע אחד אפילו לא יהא גדול אלא בית רובע דליכא ד' קבין ואין אחרים נמי שיהו משלימין לארבע קבין אפילו הכי אין נמדד עמה: פחות

רבינו גרשום

כשיר. אע"ג דמובלעין הן בה' קבין אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלע בנוף ה' קבין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו נמדדין והם הכי נמי אליבא דר' חייא מי אמרינן להיכא דעשוין כשיר ומובלעין ברובה של שדה הואיל דלא מצי למיזרע בינתיים אע"ג דמובלעין ברובה אין נמדדין או דלמא הואיל דמובלעין נינהו ברובה של שדה אע"ג דלא מצי למיזרע נמדדין והם הכי נמי קא מיבעיא ליה אליבא דכולהו אי עבדא כשורה או כאיצטדינין או דרך עקלתון מהו. מי אמרינן הואיל דלא מצי למזרע בינתייהו אין נמדדין או דלמא הואיל דלא הוי אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולית בהו אלא כשיעורייהו נמדדין אע"ג דלא מצי למיזרע בינתייהו תיקו: תנא אם היה סלע יחידי אפי' כל שהוא אין נמדד עמה. והכי פירושא דמתנית' פחות מיכן נמדדין שאם לא היו גבוהין אלא ט' טפחים או ח' או ז' או ו' או ה' או ד' או ג' נמדדין ולדברי הכל פחות מג' כלבוד דמי ואתא ר' יצחק לפרש מתני' שאם היו בית ד' קבין נמדדין הואיל דמפוזרין נינהו והם הכי נמי כר' עוקבא ור' חייא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הואיל דבשדה מפוזרין נינהו אבל אם היה סלע יחידי אבן אחת מרוחבת בשדה לא בעי' לכל השיעורין דודאי אין נמדדין עמה ואפי' אינה גבוהה מן הקרקע אלא כאצבע אין נמדד עמה דמתני' דקתני פחות מיכן נמדדין היינו להיכא דמפוזרין נינהו אבל אם הוא סלע יחידי לא אמרינן דפחות מג' כלבוד דמי וכגופה של קרקע דמי אלא הואיל דבצד אחד הוא ביחד מקום חשיב הוא בפני עצמו ואין נמדד ואליבא דכולהו אמוראי דלעיל קתני לה: ואם היה סמוך למיצר. לדרך שבין השדות אותם סלעים אע"פ שאין גבוהין אין נמדדין עם אותה קרקע דהואיל דסמוך למיצר הן כשם ששייר המיצר ולא מכר כך שייר הסלעים ומודד לו מן הסלע ואילך: בעי רב פפא אם עפר. קרקע מפסיק בינתים בין הסלע למצר מהו מי אמרינן הואיל דסמוך למיצר הוו הנהו סלעים. אותה הפסקת קרקע לא הויא הפסקה ושרינן להו בתר מצר ואין נמדדין או דלמא כיון דעפר מפסיק בינתיים לא חשיבא ליה כמאן דסמיך למצר ממש הוא ונמדד עמה דלא שיירן עם המצר: בעי ר' אשי. אם תמצא לומר להיכא דמפסיק עפר בינתים הוי הפסקה ונמדד עמה הא קא מיבעיא לי אם עפר מפסיק למעלה בין הסלע למיצר וצונמא מלמטה ותחת העפר מקרב הסלע למיצר מהו מי אזלינן בתר העפר הנראה שמפסיק והויא הפסקה ונמדד עמה או דלמא כיון דמתחת העפר מגיע צונמא הסלע למיצר לא חשוב הפסקת עפר ואמרינן דשיירה עם המיצר ואינו נמדד. וכן נמי עפר מלמטה תחת הצונמא ומגיע עד המיצר וצונמא מלמעלה אזלינן בתר עפר והוי הפסק ונמדד הסלע עם השדה או דלמא כיון דלא מיתחזי עפר דמפסיק וצונמא סמוך למיצר לא הוי הפסק וחשיב בהדי מיצר ואין נמדד: פיסקא האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. כלומר כמו שמודדים בחבל שאינו לא יותר לא חסר: פיחת הימנו כל שהוא ינכה לו הלוקח למוכר מן הדמים כנגדן: הותיר לו כל שהוא יחזיר לו הלוקח למוכר מה שהותיר לו: ואם אמר לו המוכר בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר. כלומר או במעט חסר או במעט יותר אפילו פיחת רובע הקב בקרקע לכל סאה ש' כור או הותיר רובע לסאה הגיעו ואינו חוזר הלוקח דהיינו לכור בית זרע ז' קבין ומחצה דל' סאין יש בכור ל' רביעיות של קב היינו ז' קבין ומחצה וכיון דלא הוי בית זרע בו' קבין ומחצה א) וכיון דלא הויא היא. פחות הדבר חשוב הגיעו אבל יותר מיכן שפיחת יותר מרובע לסאה או הותיר לו המוכר ח' קבין שלמין או יותר יעשה המוכר חשבון לגבי לוקח ויחזור לי כל העודף על הכור הואיל וטעה יותר מז' קבין וחצי: מה הוא. מחזיר לו. הלוקח למוכר מעות: ואם רצה. המוכר: מחזיר לו. הלוקח מה שהותיר לו מן הקרקע: ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר. שאם רצה הלוקח להחזיר לו קרקע ולא מעות יכול המוכר לטעון ולומר הואיל שאין בו באותו ייתור שיעור שדה מה אעשה ממנו אין ראוי לכלום דעד ט' קבין חשוב שדה פחות מיכן. לא משום הכי מחזיר לו מעות אם ירצה המוכר דברשותיה תליא מלתא ואם פיחת המוכר ללוקח יותר מרובע לסאה ברשותיה דמוכר הוא גם רצונו להחזיר לו קרקע להשלים כל הכור יעשה דלא מצי למיטען לוקח מה אעשה מההוא קרקע הואיל דלית ביה שיעור דאיהו מצי למיערב בהדי קרקע דקנה הוא ואם רצונו דמוכר יחזור ללוקח מעו' אבל אם שייר בשדה בית ט' קבין הואיל דאית בזה שיעור שדה יחזיר לו הלוקח השדה ממש אותו בית ט' קבין הואיל דאית ביה שיעור יחזיר לו הלוקח ולא מצי מוכר למיטען למאי הויא לי דודאי חזיא דשדה היא ואם שייר בגינה נמי שהותיר לו המוכר בית חצי קב אם רוצה הלוקח מחזיר לו למוכר אותו בית חצי קב בעל כרחו ולא מעות דחצי קב חשיב גינה כדאמר בפ"ק אין חולקין כו' ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה וכדברי ר' עקיבא עד שיהא בה בית רובע קב לזה ובית רובע קב לזה דבהכי חשוב גינה אליבא דר' עקיבא משום דת"ק סבר סאתים כחצר המשכן היינו דין גינה ומש"ה אמר חצי קב דהיינו רובע לכל סאה כדאמרן לעיל ור"ע השיב דין גינה סאה הלכך [יחזיר לו] רובע ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אם הותיר לו על ז' קבין ומחצה רובע אלא כשהוא בא להחזיר מחזיר לו כל המותר שהותיר יותר על הכור: איבעיא להו. מתני' קתני להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר ואם אמר לו הן חסר והן יתר כו' והא קמיבעיא להו היכא דאמר ליה בית כור סתמא אני מוכר לך ולא הזכיר לא מדה בחבל ולא הן יתר הן חסר מאי· מי

א) אולי צ"ל וכן בפחות רובע לסאה כיון דלא הוי הפחת דבר חשוב וכו'.

הגהות הב"ח (א) תוספות ד"ה אם היה וכו' בית ארבע קבין והוא שמובלעין בחמשה קבין אבל בפחות יותר קבין אינו נמדד עמה משמע בפחות מד'

פחות כל שהוא ינכה יתר כל שהוא יחזיר הא סתמא כהן חסר הן יתר דמי אימא סיפא ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו הא סתמא כמדה בחבל דמי א) אלא מהא ליכא למשמע מינה ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר אני מוכר לך אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו אלמא סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי התם פרושי קא מפרש איזהו בית כור שהיא כבית כור כגון דא"ל הן חסר הן יתר מתקיף לה רב אשי א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך למה לי אלא לאו שמע מינה סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי שמע מינה: מהו מחזיר לו מעות וכו': ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והתניא פיחת שבעת קבין ומחצה לכור או הותיר שבעת קבין ומחצה לכור הגיעו יותר מכאן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם ב)כגון דהוה יקירא מעיקרא וזל השתא דאמרינן ליה אי ארעא יהבת לי הב לי כזולא דהשתא והתניא כשהוא נותן לו נותן לו כשער שלקח ממנו התם ג)כגון דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא: שאם שייר בשדה בית ט' קבין וכו': אמר רב הונא ט' קבין שאמרו ואפי' בבקעה גדולה ורב נחמן אמר ד)נותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכור

ואי

רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה · דלגופה איצטריך ומשום סיפא דקתני מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל דתפוס לשון אחרון הלכך איצטריך למתני ברישא היכא דאמר ליה הכי או הכי דאזלינן בתר ההוא לישנא דאמר ליה אבל בסיפא דאמר לתרוייהו ובותרין זה את זה הלך אחר האחרון: כבית כור עפר משמע קרוב לבית כור דמתחזי כבית כור אבל לא הוי בית כור ממש אלא או פחות או יותר: הן חסר כו' · כלומר או שאמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: הגיעו · אכולהו הנך תלתא לישני קאי: פרושי קמפרש. דהן חסר הן יתר דסיפא ארישא קאי דקתני בית כור עפר אני מוכר לך וה"ק האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ל"ש אם אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך ולא שנא אם אמר לו לבסוף הן חסר הן יתר לאחר שאמר בית כור עפר אני מוכר לך דבתרוייהו אמרינן הגיעו: א"כ אני מוכר לך אני מוכר לך כו' · אם איתא דפרושי קמפרש הכי ה"ל למיתני בית כור עפר כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך: ומקשינן ליפות כחו של מוכר אמרי' אבל ליפות כחו של לוקח לא חיישינן מידי · דאפי' היכא דחפץ הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו לא כפינן למוכר למכור בתמיה: שבעת קבין ומחצה לכור · היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתני': כופין את המוכר למכור. את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנותו דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע דכופין על מדת סדום ה"נ עבוד רבנן תקנתא ללוקח שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אנל שדהו ויהא צריך להשמר ממנו והמוכר אינו ניזוק בכך דהא לא חזי למידי ההוא פורתא וה"ל זה נהנה וזה אינו חסר: ומשני התם כגון דהוה יקירא · כלומר לעולם כדי ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דלעולם לא כפינן המוכר למכור בעל כרחו המותר אלא אם רצה מוכר יחזיר לו לוקח קרקע כדקתני מתני' והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו אלא הכא במאי עסקינן כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר שאם רצה יחזיר לו לוקח מעות והך ארעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה והשתא זול ארעתא והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כשעת הזול דעכשיו: דאמרי' ליה. למוכר אי [אתה] ארעא [המותר] יהבת ליה ומעות אתה רוצה שיחזיר לך שקול מאותו [המותר] מעות כזולא דהשתא דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת היוקר כשער היוקר לא אמרינן אלא או תן לו בזול או טול קרקע שלך והאי דקתני ואת הלוקח ליקח היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול כופין את הלוקח ליקח משום ייפוי כח דמוכר ב) דהתם לא מפסיד הלוקח מידי: כשהוא נותן לו · מוכר ללוקח: כגון דהוה זולא מעיקרא · דה"ל לוקח לא בעינן לקנות קרקע ביוקר דמעיקרא נמי אם לא מפני שמצאתיה בזול לא הייתי לוקחה וכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח לא ייפו חכמים כחו דמוכר הלכך אם רוצה מוכר לכפותו יתן לו כשעת שלקח דהיינו בזול דהשתא לית ליה טענה ללוקח ויקנה בעל כרחו: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו · במתני' דאם הותירו בשדה ליתנהו בתורת ג) מכירה ולא בתורת עשיית חשבון ליפות כחו ד) דלוקח אלא לחזרת קרקע: ואפילו בבקעה גדולה · שמחזקת י' כורין קאמר דמחזיר קרקע אע"ג דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין דס"ל לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה טפי לא הוי מחילה אלא יעשה חשבון וכן לבית כור דהויא ל' סאים ל' רבעים הוו מחילה טפי מל' רבעין דאיכא טפי מרובע לסאה יעשה חשבון עד דמטי לט' קבין דהויא חזקה והני מילי בית כור אבל שני כורים דכי איכא רובע לכל סאה הוי טפי מט' קבין כל כך ולאי במכירת שדה אחת לא מחיל איניש הואיל ויש במותר חשיבות שדה ויחזיר לו קרקע ומיהו כל זמן דלא הוו ט' קבין מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה כגון בית ל"ה סאין אני מוכר לך ואיכא ל"ה רבעין מותר דהיינו ט' קבין חסר רובע הוי מחילה: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין כו' · דלא שנא רובע אחד לסאה אחד ולא שנא אלף רבעים לאלף סאין הוו מחילה:

ואי

תוספות

פחות כל שהוא ינכה · מה שפ"ה דהא דאמר רבא כל דבר שבמדה אפי' פחות מכדי אונאה חוזר היינו במטלטלי אגב חורפיה לא עיין דבהדיא אייתי לה בריש פ"ב דקדושין (דף מב: ושם) אמקרקעי דאמר ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דטעו בעילויא אבל במשחתא לא כדרבא כו' והור"י דרבא איירי כשמדדו והטעהו במדה אבל הכא לא מדדו עדיין אלא כבאין למדוד ומתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין כ"כ שלא יהא או פחות או יותר ה): פחות כל שהוא ינכה · וא"ת ולימא ליה דאדעתא דהכי לא זבני וי"ל דקאי בתוך השדה ו)(א) כפרדיסות דמתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין לגמרי:

אלא מהא ליכא למשמע מינה · ולא קשיא רישא לסיפא דלישנא דחד מינייהו לאו דוקא ולא נקטיה אלא משום סיפא כדפ"ה:

פרוש"י קמפרש איזהו בית כור שהוא כבית כור כגון דאמר ליה הן חסר הן יתר · תימה דתלי הן חסר הן יתר בכבית כור ז) (והן חסר והן יתר משמע טפי דהגיעו ממאי) דמשמע כבית כור וי"ל דכי א"ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר איכא למימר תפוס לשון ראשון ולהכי תלי ליה בכבית כור:

אם כן אני מוכר לך אני מוכר [לך] למה לי · בכמה דוכתי דייק הכי ובכמה דוכתי לא דייק ח):

אלא לאו ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר כו' · ותימה דכיון דתנא רישא בית כור עפר סתמא דהגיעו אמאי איצטריך למיתני סיפא הן חסר הן יתר דכ"ש הוא וי"ל לאשמועינן דאפ"ה דוקא בית רובע אבל יתר מרובע לא א"נ תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא דא"ל הן חסר הן יתר תנא סיפא הן חסר הן יתר מכלל דרישא דלא קא"ל וכענין זה יש בכמה מקומות ותימה דרבי יצחק קאמר לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יותר אין נמדדין עמה הא אמר הכא דבית כור סתמא כהן חסר והן יתר דמי ואפילו לא היו טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמינא דהגיעו כ"ש השתא וי"ל דרבי יצחק לא קאמר אלא להצטרף ט) לפחות מרובע לסאה ולרשב"א נראה דלא קשיא מידי דהכא מיירי בעומד באותה שדה ורואה כמה יש בה אבל באינו רואה אותה פשיטא ליה דהתם לא אמר הגיעו דאם התנה בית כור עפר למכור לו מי מצי למיתב ליה בית כור שהוא פחות רובע לסאה וסברא הוא דהתם אפילו ע"י ניכוי לא היה מקבל לוקח דא"ל אדעתא דהכי לא זבני שלא היה דעתו לקנות אלא בית כור שלם ובהכי איירי רישא דמתניתין ולהכי א"ר יצחק טרשין שאמרו בית ארבעת קבין אבל טפי לא דאי הוה חזינן להו כאילו אינן שכל אפילו לא היה חסר אלא קב חייב להשלים שלא קנה אלא בית כור שלם לגמרי:

וכא

יט א מיי' פכ"א מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ח: כ ב ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יא: כא ד מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ב:

רבינו גרשום

מי אמרינן כמדה בחבל דמי או כהן חסר הן יתר דמי א)שאם פיחת רובע לסאה אית ליה כי האי דינא ותפשוט לך מהא: אימא סיפא וכו' והא סתמא כמדה בחבל דמי. ולא הגיעו: ת"ש בית כור עפר אני מוכר לך וכו'. דהיינו סתמא אמר ליה. כבית כור עפר אני מוכר לך או הן חסר (או) הן יתר אני מוכר לך אפי' וכו'. ומדקתני להו אהדדי ש"מ דסתמא כהן חסר הן יתר דמי ותפשוט לך מהא: מהא לא תפשוט דהתם פרושי קא מפרש אי זהו בית כור. שאם אמר לו בית כור אני מוכר לך שהוא כבית כור. כלומר דודאי להיכא דאמר ליה כבית כור עפר אני מוכר לך היינו משמע הן חסר הן יתר דהיינו כבית כור עפר ולא בית כור ממש דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו ודינייהו שוו אהדדי ואפי' היו שם נקעים או סלעים יתר מעשר נמדדין עמה ולפרושי אתא וליכא למשמע מהכא אם אמר ליה סתמא: מתקיף לה רב אשי אם כן הוא. דלפרושי אתא הא דקתני ברייתא תרי זימני אני מוכר לך למה לי ליתני בית כור עפר כבית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר ודאי [אי]תני הכי משמע כדקאמרת דלפרושי אתי אלא לאו ש"מ הואיל דקתני אכל חד אני מוכר לך סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי דאפי' פיחת רובע לסאה או הותיר הגיעו: פים' מהו וכו' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת ז' קבין ומחצה לכור. המוכר ללוקח או הותיר לו ז' קבין ומחצה הגיעו. יותר מיכן. כגון ח' קבין ומחצה אם פיחת לו המוכר ללוקח יותר מז' קבין ומחצה ואינו רוצה להשלים לו והלוקח רוצה להשלים לו כופין המוכר למכור ולהשלים לכור שלם והיינו ייפוי כח ללוקח. ואם הותיר לו המוכר יותר מז' קבין ומחצה והלוקח אינו רוצה לקנות ליתן דמים כופין אותו ללוקח דמצי למימר ליה המוכר הואיל דלית ביה שיעור שדה איני רוצה ליקחנו ויהיב ליה דמי אלמא דכי היכי דאמרי' ליפות כחו של מוכר אמרינן ג) היכא דהותיר לו דמקבל כל מאי דבעי או קרקע או מעות וליפות כחו של לוקח לא אמרינן והכא קרקע אלא אי ארעא יהבת ליה דהשתא בשעת פרעון הוזלה: מאי דא ... ידו על העליונה לקבל מן ... שאם מכר לו י' כורין בבקעה גדולה ... לכל כור וכור. דהיינו לכל סאה וסאה

בעבא מאי כופין את המוכר למכור דמשמע דהיינו ייפוי כח דלוקח כגון דהוה יקירא ארעא כשמכרה לי ופיחת לו יותר מז' קבין וזל השתא ואמרינן ליה הרשות בידך ליתן לו אי מעות או קרקע אלא אי ארעא יהבת ליה להשלים הכור הב ליה כזולא דהשתא או תשלם לו מעות כדי שלא יפסיד הלוקח: והתניא כשהוא נותן לו. המוכר ללוקח: נותן לו כשער שלקח ממנו. ביוקר אע"פ שמפסיד הלוקח דהשתא בשעת פרעון הוזלה: מאי הא ברייתא דקתני נותן לו כשער שלקח ממנו דהוה זולא כשמכרה והשתא יקרא ונותן לו כשעת הזול בשעה שקנאה לוקח ולא מפסיד לוקח אבל בשעה שהותיר לו המוכר על ז' קבין ומחצה ידו על העליונה לקבל מן הלוקח איזה שירצה או קרקע או מעות: ואם שייר בשדה. היינו שהותיר אצל הלוקח בית ט' קבין חשוב שדה בפני עצמו ומחזיר: אמר רב הונא ט' קבין שאמרו אפי' בבקעה גדולה. שאם מכר לו י' כורין בבקעה גדולה אחת או י"ב ובין כולן הותיר לו ט' קבין מחזיר לו דחשוב שדה בפני עצמו הוא ולא אמרינן הואיל דליכא לכל כור וכור ט' קבין להחזיר לו אינו מחזיר: ורב נחמן אמר נותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. דהיינו לכל סאה וסאה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה פחות וכו' ויש לומר דקאי בתוך השדה כדלקמן. נ"ב רומז על מה שכתבו בסמוך בד"ה אלא לאו כו' בסה"ד:

מסורת הש"ס

א) [נדרים כה.] ... ב) [בתוספתא] ... ג) ב"מ ... ד) [וע"ע תוס' ב"מ ...] ה) [ע' תוס' כתובות ...] ו) ... ז) ... ח) [עי' תוס' כתובות ...] ט) לפחות יותר מרובע ...

א) נראה דחסר כאן וצ"ל ת"ש בית כור עפר וכו' פיחת כ"ש ינכה וכו'. ב) נראה דצ"ל ס"א אמרינן ליפות כחו של לוקח: בא סתמא כהן חסר או יתר דמי באם פיחת וכו'. כתם כגון וכו'. כלומר דהיכא דהותיר לו וכו'

ואי איכא מילתא יתירא א) (דהוי) לתשעת קבין הדרי איתיביה רבא לר"נ שאם שייר בשדה בית תשעת קבין לאו דזבין ליה כוריים לא דזבין ליה כור ובגנה בית חצי קב לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה לא דזבין ליה חצי סאה בעי רב אשי שדה ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי [א]תיקו [ב]תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע ב) בעי רב אשי בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק דרך הרבים מהו שתפסיק ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק תיקו: ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר: כלפי לייא ג) תאני רבין בר רב נחמן [ג]לא את המותר בלבד מחזיר לו אלא את כל הרבעין כולן:

מתני' מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בטל הןחסר הןיתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל בטל

ואי איכא [מילתא] יתירא לט' קבין כלומר אם יש משהו יותר מרובע לכל סאה דהשתא ליכא מחילה כלל לא ברבעין ולא במותריהן חזינן אי הוו כוריים דהשתא הוו להו רבעין דידהו יותר מט' קבין כיון דליכא מחילה הדרי באנפי נפשייהו דכיון דאיכא חשיבות שדה לא תקנו חכמים למוכר ייפוי כח דמעות אלא יחזיר לו קרקע ואי לא הוי הך מכירה אלא בית כור ואיכא קב ומחצה יתר על הרבעין דהוו להו בין הכל ט' קבין הדר והשתא אסיקנא לר"נ דבכוריים ואע"ג דליכא אלא מותר כל שאת על הרבעין לא אמרינן יעשה חשבון אלא יחזיר קרקע דכיון דדין מחילה ליכא בהו ושיעור שדה יש למה נכוף שלוקח ליקח האיכא בי כרו יומא ולא מפסיד מוכר מידי אבל בבית כור אחד צריך קב ומחצה מותר על הרבעין להשלים ט' קבין והדר וקיימא לן כר"נ בדיני כן נראה בעיני פיסקא ופירושא ועיקר וי"מ ואי איכא יתירות כו' שצריך ט' קבין יותר לבד כל הרבעין כולן וי"מ קב ומחצה צריך תוספת על הרבעין של בית כור האחד דכיון דבבית כור אחד הוי ט' קבין הדרי כולהו וקשיא לי מאי חזית דשדית להאי קב ומחצה על חד בית כור מי' כורין ולאיך ליכא אלא ז' קבין ומחצה לכור אדרבה שדייה אכולהו ויהיה בתורת יעשה חשבון דלא מטי לכל בית סאה אלא טפי מרובע פורתא ועד שיהיה ט' קבין לכל כור וכור לא הוה לן למימר יחזיר א"נ מנלן האי דדי לנו בקב ומחצה תוספת על רבעי בית כור שדייה להאי תוספת אבית סאה ועד דליהוו ט' קבין לאחד מן הסאין לבד מרובע לכל סאה וסאה לא אמרינן דהדרי למוכר כללא דמילתא כי מעיינת בהו שפיר בהנך לישני לא תמצא טעם וממש בהן אלא כהלכתא בלא טעמא ברם כך הוא כמו שפירשתי דהיכא דאיכא משהו יתר על כל הרבעין כולן של ד' כורין כיון דמפיק להו מתורת מחילה ליכא למימר בהו ייפוי כח ד) דלוקח דהא בין כולן חשיבי שדה דאיכא טפי מט' קבין והדרי למוכר ובבית כור אחד בעינן תוספת קב ומחצה על הרבעין להשלימן לט' קבין והדרי למוכר: מאי לאו דזבין ליה כוריים · דהא לא קתני ואם שייר בבית כור ט' קבין כדקתני רישא בית כור עפר אני מוכר לך אלמא אפי' בבקעה גדולה קאמר ט' קבין הדרי למוכר וקשיא לר"נ דאמר מחילה הויין כל היכא דלא מטי טפי מרובע לכל סאה: ומשני לא דזבין ליה כור · דארישא קאי דאיירי בבית כור ועלה קתני דאי הוו ט' קבין הדרי דאיכא טפי מרובע לכל סאה ונפקא להו מתורת מחילה: ה"ג ובגנה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים לא דזבין ליה סאה · והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאתים ואפ"ה לא אמרי' נותן רובע לכל סאה ואי איכא יתירתא משהו למילתא דחצי קב הדר הא לא אמרי' אלא כיון דס"ל בין הכל שיעור גנה לא מחיל איניש כרב הונא והדר ואע"ג דלא מטי אלא רובע לסאה ומשני לא דזבין ליה סאה גנה והלכך רובע הוא דהוי מחילה טפי מרובע יעשה חשבון אבל חצי קב דאיכא שיעור גנה הדר: ה"ג וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה חצי סאה · והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאה ואפ"ה לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה דהוי מחילה אלא כיון דהוי ליה בין כל המותרות שיעור גנה הדרי כרב הונא חצי רובע הוי מחילה לחצי סאה כי היכי דרובע הוי מחילה לסאה ומשני דזבין ליה חצי סאה הלכך חצי רובע הוי מחילה וטפי מחצי רובע יעשה חשבון רובע דהוי שיעור גנה יחזיר כן נראה בעיני ועיקר וכן מצאתי כתוב בספרים מדויקים ולשונות אחרים יש ואין בהן ממש (א) והאמרי' בית סאתים שיעור גנה בבית כור שיעור שדה והבל הוא ודברים ריקים דט' קבין שיעור שדה וחצי קב שיעור גנה וגם מפרשים דלר"ע לית ליה יעשה חשבון בגנה אלא רובע יחזיר פחות מרובע הוי מחילה והכל הבל דהא ודאי אית ליה מחילה כדפרישית דכי היכי דאמרן בשדה רובע לסאה הוי מחילה הוא הדין בחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה וכן לגנה חצי רובע לחצי סאה הוי מחילה יותר מחצי רובע לחצי סאה יעשה חשבון לר"ע כמו לרבנן אבל רובע לחצי סאה יחזיר לר"ע ולרבנן יעשה חשבון עד שיהא חצי קב תוספת על חצי סאה דהכי הוי שיעור גנה וגם מפרשים דרובע לסאה בגנה לרבנן יעשה חשבון כיתר מרובע לשדה ופחות מרובע הוי מחילה בגנה כרובע בשדה וכל סברות הללו הבל הן ומטעיין הן: בעי רב אשי · מכר לו שדה כגון שמכר לו סאה או סאתים והותירו יותר מב' רבעין לסאתים אבל אינן ט' קבין דהוו להו בתורת יעשה חשבון: ונעשית גנה · ביד לוקח קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע גדל נהר לכאן או טבע מעין לכאן דה"ל ראוי לגנה כדכתיב והשקית ברגלך כגן הירק (דברים יא): מהו · מחזיר לו לוקח למוכר מי אזלינן בתר שעת מכירה רלה נוטל מעות רלה נוטל קרקע או דלמא כיון דתקנתא דרבנן היא משום ייפוי כח דמוכר שלא יפסיד מיעוט קרקע שאין ראוי לכלום השתא דה"ל חצי קב גנה וחשוב שדה צריך שיטול את שלו ויחזיר לו לוקח קרקע ולא מעות א"נ מכרה כשהיא גנה ונתייבשה ונעשית שדה ביד לוקח מי אזלינן בתר שעת מכירה ויחזיר לו החצי קב ולא מעות או דלמא השתא נמי יש לנו לעשות תקנה למוכר הואיל ונעשית שדה ואין ראוי לו בפני עצמו ואם רלה יטול מעות או קרקע ונראה בעיני דלוקח קמיבעיא ליה כגון דליכא בין שעת מכר לשעת מדידה אלא תורת חזרה ועשיית חשבון דממה נפשך ליכא מחילה אבל היכא דמעיקרא הוי מחילה ולבסוף לא הוי מחילה ודאי בתר מעיקרא אזלינן כיון דמחל מחל כגון אליבא דרב הונא שמכר לו מתחלה סאתים שדה והיו שם מותר ב' רבעים רובע לסאה דהוי מחילה והשתא נעשית גנה ביד לוקח והוי בתורת חזרה לרב הונא התם ודאי מודי רב אשי דבתר מעיקרא אזלינן שהרי מחל ונתן לו הב' רבעין וכן עיקר: תנא אם היה · ההוא שדה שמכר סמוך לשדהו אחר אפילו אם הותיר כל שהוא על ז' קבין ומחצה לכור מחזיר לו קרקע ולא יעשה חשבון דהא חזי לאיצטרופי לשדהו ואע"ג דלא הוי ההוא מותר ט' קבין יחזיר לו קרקע דכיון דלא מפסיד מוכר בחזרת קרקע מידי לא נייפה כחו לכוף הלוקח לקנותו אבל אם הותיר כל שהוא על הבית כור כגון פחות מרובע לסאה א"נ ז' קבין ומחצה לכור דליכא טפי מרובע לסאה ודאי מחילה היא ולא הדר ליה לא קרקע ולא מעות וכן פסק רבינו חננאל ואית דמפרשי דהאי כל שהוא אפילו פחות מרובע לסאה קאמר דיחזיר ולא מחל הואיל ויש לו שדה בסמוך לזה ולאו מילתא היא דא"כ מאי אהני ליה הן חסר הן יתר דקאמר ליה כדקתני מתני' וא"כ לא אמר הן חסר הן יתר הא אוקמינן דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי: בור מהו שתפסיק · בין ההוא מותר לשדה ולא יחשב על שדהו ויעשה חשבון ואם תמלא לומר דאינו מפסיק: אמת המים מהו · נראה בעיני דגרסינן דרך הרבים מהו כגון שיש כאן שביל של ט"ז אמה שהולכין ממנו לשדות אבל רה"ר ממש איכא למימר דאין לך הפסק גדול מזה וכולהו באם תמלא לומר דאינו מפסיק מפרשינן להו: ופרכינן כלפי לייא · כנגד מה שונה במשנתו כאן ולאן הדבר נוטה כדאמרינן בברכות (דף נח:) אגבי לנהרא כנגד לייא הקדירות שלמות הולכין לנהר לשאוב בהן מים אבל השבורין להיכן הולכין וה"נ במתני' איפכא מסתברא דהמותר לא הוי מחילה אבל הרבעין אמרת דהוו מחילה הלכך ה"ל למיתני כדמתרגם לא את המותר על הרבעים בלבד הוא מחזיר דנימא הרבעין כולן מחולין אלא גם את כל השלשים רבעין של בית כור הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע טובא לא מחל מידי והוא הדין לענין הפחת דכיון דחסר טפי מרובע לסאה לא מחל מידי כדאמרינן לעיל אם בא לנכות מנכה את כולן וכ"ש לענין קרקע כדאמרינן בהמוכר פירות (לעיל דף לג:):

מתני' מדה בחבל כו' · האומר לחבירו ב' לשונות הללו הסותרין זה את זה בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל לשון אחרון זה דהיינו הן חסר הן יתר את לשון הראשון דהיינו מדה בחבל ואפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו דס"ל להאי תנא דכל שני לשונות של מכירה שסותרין זה את זה תפוס לשון אחרון דחזר בו בתוך כדי דיבור מן הראשון:

ביטל

רבינו גרשום

סאה רובע הקב כדתני מתני': ואי איכא (יתירא למילתא)[מלתא יתירא]. דאיכא לכור אחד ט' קבין יותר מכולה שאר כורין מהדר ליה כוליה מה שהותיר ליה על כל הכורין אפי' ז' קבין ומחצה דהבא לנפות מנפה את כולה ורב נחמן אתי להקל טפי מרב הונא גבי לוקח דרב הונא אמר ט' קבין אפי' בבקעה גדולה מצטרפין ומחזיר לו ולא אמרו דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה כדקתני מתני' ורב נחמן אמר דנותן ז' קבין ומחצה לכל כור וכור ולא מחזיר לו וכדקתני מתני' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו: מאי לאו דזבין ליה כוריים ואם שייר בשדה ט' קבין לא אמרינן דיהיב ז' קבין ומחצה לכל כור וכור. אלמא מחזיר לו אותן ט' קבין וכדרב הונא וקשיא לרב נחמן: ומשני ליה לא דזבן ליה כור ולההוא כור הויא יתר ז' קבין ומחצה כדאמר רב נחמן: ובגנה. דין גנה סאתים ואם הותיר בגנת בית חצי קב מחזיר לו. מאי לאו דזבין ליה ד' סאין ובד' סאין הותיר לו חצי קב אלמא לא אמרי' דיהיב לכל כור וכור ז' קבין ומחצה וקשי' לרב נחמן: לא דזבין סאתים. כדין גנה דהיינו אי איכא יתירא למילתא דט' קבין מהדר ליה: בית סאה הוי דין גנה לר' עקיבא ובית רובע גנה מאי לאו דזבין ליה סאתים טפי מגנה אליבא דר' עקיבא ואפי' הכי לא אמרינן דיהיב לכל סאה וסאה בית רובע. לא דזבין ליה סאה: בעי רב אשי. להיכא דשייר בשדה ט' קבין פשיטא לן דמחזיר כדקתני מתני' אבל הא מיבעיא לי להיכא דהותיר שדה מעיקרא ונעשית גנה כשמכרה לו מהו. מי אמרינן דאזלינן בתר מעיקרא ואם שייר בית ט' קבין מחזיר לו ולהיכא דהותיר ז' קבין ומחצה או פחות הגיעו או דלמא בתר השתא אזלינן ואם הותיר ז' קבין ומחצה מחזיר לו דאיכא טפי מחצי קב כדין גנה והם הכי נמי להיכא דהוה גנה מעיקרא והשתא נעשית שדה מהו מי אזלינן בתר מעיקרא להיכא דהותיר חצי קב מחזיר לו או דלמא בתר השתא אזלינן דהוה ליה שדה (ולא) הגיעו תיקו: תנא אם היה אותו שדה שמכר סמוך לשדהו והותיר לו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע שהותיר ולא הגיעו משום דחזיא ליה דסמוך לשדהו הוא אבל אם פיחת לו כרצונו דמוכר הוא כדאמרי' לעיל לייפוח כחו של סוכר אמרי': בעי רב אשי להיכא דסמיך לשדהו ממש אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע בור מפסיק בינתים מהו. שתפסיק והגיעו והכי נמי אמת המים ורשות הרבים וריכבא דדיקלי שורה של דקלים מהו שתפסיק. מי אמרי' דהוה הפסקה ולא הגיעו או לא: כלפי לייא. כלפי מה אתה אומר כן איפוך מסתברא דהכי איבעי ליה למיתנא כשהותיר יותר מן השיעור שמנו חכמים לא המותר בלבד הוא מחזיר לו הלוקח אלא כל הרבעים כולם שהן יותר על כור הוא מחזיר לו דהבא לנפות מנפה את כולן. תני רבין במתני' כדאפרש' ולא את המותר בלבד כו': פיסקא ואם אמר לו כלשון הזה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר בבת אחת אי אמר ליה הכי ביטל הן חסר הן יתר את מדה בחבל ואזלי' בתר לשון אחרון. ואם פיחת רובע לסאה או הותיר רובע הגיעו. וכן אם אמר לו הן חסר הן יתר מדה בחבל אני מוכר לך

ביטל

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יג:
כג ב מיי' שם הל' ז טוש"ע שם ס"ע:
כד ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף י:

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז: ב) לעיל דף סג: ג) לעיל דף לג: ד) למוכר רש"ל:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כיון וכדברי וכו' ואין בהן ממש והאמרי בית סאתים:

בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן ננס: **גמ'** אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חביריו על בן ננס מאי קא משמע לן תנינא א) "מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אי מהתם הוה אמינא התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא דודאי קא הדר ביה אימא לא. קא משמע לן אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים ב) הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה והא ב) רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה אלא ג) זו וסבירא ליה ומי סבירא ליה והאמר שמואל בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר

אלא

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר. ואם פיחת כל שהוא ינכה ואם הותיר כל שהוא יחזיר: דברי בן ננס. ופליגי רבנן עליה בגמרא: **גמ'** חולקין עליו חביריו. דלדידהו הוי ממון המוטל בספק וחולקים דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון כדמפרש לקמיה ממתני' דמרחץ ומיהו רב סבירא ליה כבן ננס כדלקמן בשמעתין אמרי בי רב איפכא מאי מעי מאי מעי כו': תנינא. בבבא מציעא בפ' השואל: ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר כו'. דא"ל הכי מרחץ זה אני משכיר לך בי"ב זהובים לשנה דינר זהב לחדש ואותה שנה שנת עיבור היתה ואי תפסינן לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים כדתנן התם המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר ואי תפסינן לשון אחרון נתעברה למשכיר וחייב ליתן לו י"ג זהובים כדתנן נמי התם השכירו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה: יחלוקו. יתן לו שכר חצי החדש דממון המוטל בספק חולקין דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון: אי מהתם הוה אמינא. דאין חולקין עליו חביריו על בן ננס דהתם נמי מודי בן ננס דיחלוקו משום דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה מלשון ראשון ותפוס לשון אחרון ונתעברה למשכיר ואיכא למימר דלא הדר ביה מלשון הראשון ונתעברה לשוכר אלא פרושי קמפרש דאיהו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדין שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה כדי שיטול הדינר בכל חדש וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים יוכל להוציאו מביתו ואינו חייב להעמיד לו בית אחר הלכך כיון דאיכא למימר תפוס לשון אחרון דשמא חזר בו ואיכא למימר תפוס לשון ראשון דדלמא ליכא הכא לשון אחרון כלל אלא פירוש בעלמא לראשון הלכך יחלוקו: אבל הכא. במתניתין: דודאי הדר ביה. שלשון אחרון מכחיש את הראשון אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון: קא משמע לן. רב דחלוקין עליו דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון דכיון דבתוך כדי דיבור אמר שתי הלשונות אין ידוע על איזה נתכוין יותר ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון: הלך אחר פחות שבלשונות. אחר אותו הלשון שמפחית כחו של לוקח דמספקא (א) ליה אי תפוס לשון ראשון או אחרון ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה הלכך היכא דאמר ליה מדה בחבל והן חסר והן יתר חזינן אם הותיר כל שהוא להכי אמר מדה בחבל ויחזיר ואם פיחת כל שהוא להכי א"ל הן חסר הן יתר שהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור שלם והגיעו: ומתמה גמרא זו ולא סבירא ליה. מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס ולא קאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס כי היכי דאמר רב לעיל אלמא לא סבירא ליה כבן ננס דלא אזלינן אחר לשון אחרון אלא מספקא לן כרבנן: יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה. ואע"פ שמשך עשרים ותשע אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשיך לכוליה לא קני מידי כדאמרינן בפ' הזהב (ב"מ דף מז.) דהיכא דמכר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך עדיין את הטלה שניהן יכולין לחזור משום דלא הוה משיכה מעלייתא: ראשון ראשון קנה. דכיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכת כל אחת קנאתה אלמא ס"ל לשמואל תפוס לשון אחרון כבן ננס: אלא זו וסבירא ליה. דאע"ג דקאמר זו דברי בן ננס לאו משום דלא ס"ל הכי אלא לאשמועינן דפליגי רבנן עליה אתא: ומי ס"ל. דתפסינן לשון אחרון: והאמר שמואל. עלה דההיא משנה דמרחץ דקתני יחלוקו את חדש העיבור בבא לב"ד באמצע החדש ואמר לו לא מביתי או תן לי שכר החדש הזה עסקינן וכי מספקא לן איזה לשון נתפס אמרינן העמד ממון על חזקתו. ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה דלמא לשון *אחרון אית לן למתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן שכר דאמרינן העמד קרקע בחזקת בעליה אלמא לשמואל נמי מספקא ליה כרבנן והולך אחר המוחזק: כולו למשכיר. העמד קרקע בחזקת בעלים: בסוף החדש כולו לשוכר. העמד מעות על חזקתן ומדמוקי לה שמואל בבא באמצע חדש אלמא ס"ל הכי דאי לאו דס"ל הכי מאי דוחקיה לאוקמה הכי נוקמה בין בבא בתחלת חדש בין בבא בסוף חדש כרב וכרב נחמן דפליגי עליה דההיא משנה בפרק השואל אלא מדדחיק לאוקמי הכי הייט משום דס"ל הכי ופליג אדרב ואדרב נחמן דפליגי עליה ואתא איהו לתרולי למימר הכי הלכתא:

אלא

ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו כו'. משמע מהכא דמספקא ליה לרבי יוסי אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החדש ובתמורה (דף כה: ושם) ובמרובה (ב"ק דף עג:) א"ר יוסי תמורת עולה תמורת שלמים דבריו קיימין והיינו תפוס שניהם ובנזיר בפ"ב (דף ט. ושם ד"ה אין) ובמנחות (דף קג: ושם) ובזבחים (דף ל. ושם) ובפסחים (דף נג:) אית ליה לר' יוסי בגמר דבריו אדם נתפס וי"ל דבכולהו לר' יוסי כאילו הוציא שניהן יחד ולהכי הויא הכא ספיקא שהרי סותר זה את זה ואי אפשר לומר כאן שדעתו על שניהן אבל בתמורה ובמרובה להכי קאמר ר' יוסי תפוס לשון שניהן דאין סותר זה את זה והא דנזיר ומנחות וזבחים ופסחים דמפרש דבריו קאמר דבגמר דבריו אדם נתפס:

אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר. פירוש משום דהוי שוכר המוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו הכי בסוף חדש כולו לשוכר משמע דאי תפס מוציא לא מפקינן מיניה וכן משמע בפ' שני דכתובות (דף כ. ושם) דתניא שנים החתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידן הוא זה אבל אנוסים היו קטנים או פסולי עדות היו אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין ופריך ומגבינן ביה תרי ותרי נינהו ומסיק רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה והשתא לענין מאי קתני בברייתא דאין נאמנין כיון דמוקמינן ממונא אחזקתיה ופירש הקונטרס התם לענין דאי תפס מלוה לא מפקינן מיניה ותימה דאם כן המוציא מחבירו היינו כל דאלים גבר ומאי פריך בחזקת הבתים (לעיל דף לה. ושם) מהמחליף פרה בחמור כו' (א) עד זה אומר של אבותי וזה אומר כו' דאמר כל דאלים גבר ופירשנו דלאו מסומכוס קפריך דלית הלכתא כוותיה אלא מדסומכוס נשמע לרבנן דהיכא דליכא חזקה דמרא קמא דמודו רבנן לסומכוס דיחלוקו ומאי קשיא והא במחליף פרה בחמור אמרו רבנן דהמע"ה ואי תפס מוציא לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דאמרינן כל דאלים גבר ויש לומר דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור דאיכא חזקת מרא קמא ולא אמרי רבנן יחלוקו אלא המוציא מחבירו עליו הראיה כיון דאית ליה חזקה אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד לומר להם שיחלוקו ולא להניחם לתפוס דאפילו רבנן מודו הכא לסומכוס אבל קשיא בפרק קמא דבבא מציעא (דף ו: ושם ד"ה פוטר) מסיק גבי ספק בכור דתקפו כהן מוציאין אותו מידו אלמא היכא דאמרינן המע"ה לא מהניא תפיסה ויש לומר דבשמעתין היינו טעמא דכי לא בא עד סוף החדש דאמרינן דאודויי הוא דאודי ליה לפיכך כולו לשוכר אבל בא באמצע החדש נראה דלא שייך כל כך אודויי אודי על חצי החדש ואי אודי [אודי על הכל ומש"ה] יחלוקו וההיא דפ"ב דכתובות (דף כ. ושם) מצי' למימר משום דקא טעין טענת ברי מהניא ליה תפיסה אבל בספק בכור לא בא הכהן אלא מכח ספק אי נמי להכי נפקא מינה דאין נאמנין דאי תפס המלוה קודם שנולד הספק לא מפקינן מיניה ובכתובות מפורש יותר:

אלא

רבינו גרשום

ביטל מדה בחבל הן חסר הן יתר דאזלי' בתר מדת בחבל דלשון אחרון הוא מדה בחבל כדברי בן ננס דס"ל דאזלינן בתר לשון אחרון: אמר ר' אבא בר ממל חלוקין עליו חביריו על בן ננס. דלא אזלינן בתר לשון אחרון: בשנים עשר עשר זהובים לשנה והזכיר גם מדינר זהב היינו זהוב לחדש שכך מנ"ע: יחלוקו את חדש העיבור. דיתן לו חצי זהוב וחצי מפסיד המשכיר דאם איתא דלא הוו חלוקין עליו חביריו כולו זהוב של חדש העיבור למשכיר הוה ליה למימר דהיינו תפוש לשון אחרון אלא ש"מ דחלוקין עליו חביריו דלא אזלינן בתר לשון אחרון ומאי קאתא לאשמועינן ר' אבא. ומשני טובא אתא לאשמועינן דאי מהתם ליכא למיפשט מינה דלא אזלינן בתר לשון אחרון דהוה אמינא התם הוא בדין דיחלוקו דהיכא דאמר משכיר לשוכר מעיקרא בי"ב זהובים לשנה והדר אמר מדינר זהב לחודש מיהדר קא הדר ביה ממילתא קמייתא משום הכי אמר לסוף מדינר זהב לחודש דלא מחיל ליה את חודש העיבור ובדין הוא דכוליה א) יהיב ליה את דינר ואיכא למימר נמי דפרושי קא מפרש ליה והכי קאמר י"ב זהובים לשנה דהיינו לכל חודש וחודש דינר ובדין הוא דלית ליה ליה למשכיר כלום מאותו דינר הואיל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוה ליה ממון המוטל בספק וכל ממון המוטל בספק חולקין ומשום הכי הכא חולקין את חודש העיבור ולא מצינן למיפשט מהכא דסבירא להו לרבנן דלא אזלי' בתר לשון א[ח]רון אבל הכא במתני' להיכא דאמר ליה מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר דודאי הדר ביה מהא דאמר ליה מדה בחבל ואזיל בתר הן חסר הן יתר אימא לא דלא הוו חלוקין עליו חביריו על בן ננס אלא אזלי' בתר לשון אחרון דלא נמר ומקני ליה מאי דקאמר ליה מעיקרא קמ"ל ר' אבא דאפי' הכי חלוקין עליו חביריו ולא אזלינן בתר לשון אחרון: אחר פחות שבלשונות. אחר לשון שהוא קצר הוא: מדקאמר שמואל זו דברי בן ננס מכלל דלא סבירא לבן ננס. והא רב ושמואל דאמרי תרויהו וכו' יכול לחזור בו אפי' בסאה האחרונה בין לוקח בין מוכר. משום דכל הכור מלא התנה לו ואכתי אינו מלא הלכך כל זמן שאינו מלא יכול לחזור בו: כור בל' סלע סאה בסלע דהיינו לשון אחרון דקאמר סאה בסלע ראשון ראשון סאה סאה שמדד קנה אלמא דאזלינן בתר לשון אחרון אליבא דשמואל וקשיא דשמואל אדשמואל: אלא זו דברי בן ננס וסבירא ליה כבן ננס דאזלינן בתר לשון אחרון: והאמר שמואל. משום הכי יחלוקו את חדש העיבור בבא המשכיר לתבוע שכירות באמצע חדש העיבור ונותן לו מחצי חודש הבא: אבל בבא המשכיר לתבוע בתחלת החדש כולו ודאי דתפיש תפיש ואם איתא דסביר לשמואל דאזלינן בתר לשון אחרון אפי' בא המשכיר בסוף החדש כולו למשכיר מיבעי ליה דהא קאמר מדינר זהב לחדש דהיינו לשון אחרון וקשיא דשמואל אדשמואל:

א) נ"ל ובדין הוא דכוליה דינר יהיב ליה.

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ב ועי' במ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו וכמו שפסק הרמב"ם:

כו ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יד:

מסורת הש"ס

א) ב"מ קב: ב) שם: לעיל סו: [לקמן קו:] ג) [יבמות סו.]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הלך וכו' דמספקא להו אי: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' והמחליף פרה בחמור כו' על דרב נחמן דאמר זה אומר של אבותי וזה אומר כו' דלאוים כו' נ"ל:

עין משפט
נר מצוה

נז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה טז ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף י וע"ש והלך אחר פחות שבלשונות:

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה והתם טעמא מאי משום דתפיס הכא נמי הא תפיס אמר רב הונא אמרי [א]בי רב איסתרא מאה מעי מאה מעי איסתרא מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר (אי איתמר הא ולא איתמר הא הוה אמינא מיהודר קא הדר ביה אבל הכא) מהו דתימא פרושי קא מפרש קמ"ל: מתני'

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה. הוי מצי לשנויי כדאמרינן לעיל דגבי משכיר איכא למימר מיהדר קא הדר ביה ואיכא למימר פרושי קא מפרש אבל הכא (ג) איכא למימר מיהדר קהדר ולעולם זו וסבירא ליה אלא אע"ג דשני הכי לעיל לא משמע ליה שיהא כן עיקר הטעם ולא עביד מיניה לעיל אלא צריכותא בעלמא ועוד כדפירש הקונטרס דזו משמע דלא סבירא ליה הכי: פרושי קא מפרש. פי' הקונטרס דהכי קאמר ליה בשנים עשר זהובים לשנה לפי שאני סבור שהיא פשוטה אבל אם היא מעוברת אני רוצה שתתן לי דינר זהב לחדש ולא גרסינן לפי זה אי איתמר בהא ולא איתמר בההיא דעל זה אינו מפרש כלום דאמאי לא שמעינן לההיא דהמשכיר מההיא דאיסתרא אלא הכי גרסינן מהו דתימא פרושי קא מפרש כו' ובשם רש"י פי' דפרושי קמפרש קאי אההיא איסתרא מאה מעי כלומר סלע גדול ששוה מאה מעי ושפיר גרים אי איתמר בהא ולא איתמר (ג) בהא ולא תקשה לפרש"י אמאי לא שמעינן ההיא דאיסתרא מההיא דאמר רב ואילו הואי התם יהיבנא כוליה למשכיר דהוה אמינא טעמא דרב לא משום תפוס לשון אחרון אלא משום דקרקע בחזקת בעלים קיימא וא"ת לפירוש רש"י היכי תיסק אדעתין דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ולעולם רב כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות הא תנן בגט פשוט (לקמן דף קסה: ושם) כתב זוזי מאה דהוו קיימי סלעים עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דהוו קיימין סלעין תלתין אין לו אלא מאה אלמא אע"פ שמפרש בהדיא אמרינן הלך אחר פחות שבלשונות ויש לומר דשאני ההיא דגט פשוט שרחוקין זה מזה ולא שייך כולי האי פירושי קא מפרש ומתיישב כאן פי' הקונטרס יותר משום דמעיקרא הקשה הא אמר רב חדא זימנא משמע דפריך אמאי אינטריך ההיא דאיסתרא ומשני דאינטריך דלא הוה שמעינן ממשכיר דתפוס לשון אחרון דהוה אמינא דפרושי קא מפרש ומיהו בהשואל (ב"מ דף קב: ושם ד"ה סוה) יתכן טפי כפרש"י דקאי בההוא דמשכיר ופריך והא אמר רב חדא זימנא הכא גבי איסתרא ולרבי יצחק נראה דפרושי קא מפרש דהכא היינו ממש כההיא דלעיל והכי פירושו אי איתמר בההיא דאיסתרא ולא איתמר בההיא דמשכיר הוה אמינא פרושי קא מפרש ההיא דמשכיר ויהא כולו לשוכר דלא אמרינן תפוס לשון אחרון דלא

אלא לעולם. האי דקאמר זו דברי בן ננס היינו משום דלא סבירא ליה תפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא ואזלינן בתר חזקה כרבנן דאמרי הלך אחר פחות שבלשונות ודקשיא לך מהא דרב ושמואל דראשון ראשון קנה דמשמע תפוס לשון אחרון לאו היינו טעמא דהוא הדין אי אפיך ואמר סאה בסלע כור בל' אני מוכר לך דראשון ראשון קנה משום דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון אזלינן בתר חזקה: דהתם. גבי מרחץ טעמא מאי יחלוקו משום דתפיס כל אחד חצי כדאוקימנא בבא באמצע החדש והוא הדין לרבנן דאזלי' בתר פחות שבלשונות שהמוכר מוחזק הוא וכגון שקבל כבר הדמים הכא נמי גבי ראשון ראשון קנה היינו טעמא דהוא תפיס דמה שתפס לא מפקינן מיניה ולא משום לשון אחרון דהוא הדין אי אמר איפכא והא ליכא למימר דשמואל כבן ננס סבירא ליה דתפוס לשון אחרון כדאמר ראשון ראשון קנה דמשמע תפוס לשון אחרון והאי דאוקי למתני' דהתם בבא באמצע חדש כו' היינו טעמא כדאמרן לעיל דאיכא למימר מיהדר קמהדר ביה ואיכא למימר פרושי קמפרש אבל היכא דודאי קהדר ביה סבירא ליה תפוס לשון אחרון כבן ננס ליכא למימר הכי דכיון דאמר זו דברי בן ננס משמע דלא סבירא ליה ועוד דבהא לא פליג שמואל עליה דרב דאמר חלוקין עליו חביריו על בן ננס ואשמועינן דההיא משנה דמרחץ רבנן היא ולא מספקא לן אי פרושי מפרש אי לא אלא ודאי מיהדר הדר ביה ומכחיש לשון אחרון את הראשון ואפ"ה קתני יחלוקו דלא אמרינן תפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא וכיון דאשמועינן רב התם גבי מרחץ מיהדר קהדר ביה ולאו פרושי קא מפרש שמואל נמי הכי סבירא ליה ועוד דשמואל נמי קאמר אבל חכמים אומרים כו' אלמא סבירא ליה דההיא משנה דמרחץ רבנן היא ומיהו ליתא הלכתא כרב דאמר בסמוך אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר דתפוס לשון אחרון כבן ננס ולא כשמואל דאוקמה בבא באמצע החדש אלא כרב נחמן דפליג עלייהו התם ואמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר שהספק לאו עכשיו נולד שמתחלת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ונמצא שדר (א) על בית של חבירו וצריך להעלות לו שכר ולהצ"ג דהפיך ניפך וא"ל מעיקרא מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה קאמר נ"ב נמי כולו למשכיר דטעמא לאו משום תפוס לשון אחרון הוא אלא ספוקי מספקא ליה כשמואל רביה וספיקא שדי לה אתחלת החדש וקרקע בחזקת בעליו תעמידנו והכי הלכתא דאמרינן בפרק המקבל והא קיימא לן כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת התם לאו מלתא דעביד לאיגלויי היא כו' וגבי מתני' דהכא נמי ליתא הלכתא כבן ננס לתפוס לשון אחרון אלא ספיקא היא כשמואל וכרב נחמן וקרקע בחזקת בעליה עומדת והלך אחר פחות שבלשונות כרבנן ויד מוכר על העליונה וגבי כור בשלשים סאה בסלע נמי כיון דמטלטלי נינהו מודי רב נחמן דראשון ראשון קנה דמאי דתפיס תפיס דבקרקע הוא דאמרינן לעולם בחזקת בעלים הראשונים קיימא דקרקע אינה נגזלת אבל במטלטלין הלך אחר המוחזק מעכשיו: בפ"ק דסנהדרין (דף יז:) אמרי בי רב [רב] הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא כלומר כל היכא דאמרינן אמרי בי רב דמשמע תלמידי דרב היינו רב המנונא שהיה תלמידו של רב ואמר הלכה משמו של רב והכי מוכח לקמן דפרכינן והא אמרה רב חדא זימנא: איסתרא מאה מעי מאה מעי איסתרא איסתרא. אמר לחבירו בכמה חפץ זה אמר ליה איסתרא מאה מעי ונתרצו מאה מעי חייב לו ואם אמר מאה מעי איסתרא חייב לו איסתרא: תפוס לשון אחרון. כבן ננס איסתרא סלע מדינה והוא חצי דינר שהוא שמיני שבסלע צורי כדאמרינן בהחובל בהתוקע לחבירו (ב"ק צ:) וחצי דינר תשעים ושש פרוטות שהפרוטה אחד משמונה באיסר והחצי דינר שלש מעות כסף שהוא ו' פונדיונין והפונדיון שני איסרין הרי שנים עשר איסרין לחצי דינר תן לכל איסר ח' פרוטות הרי תשעים ושש נמצא מאה מעי דהיינו ק' פרוטות יתירים על איסתרא ארבע פרוטות. מעות סתם היינו פרוטות של נחשת והכי מוכח בפרק הזהב (ב"מ מה:) דאמרינן תא שמע הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות כו' השתא לב"ש לגבי פריטי מחללינן כו' אבל של כסף שיש ששה בדינר נקראין מעות כסף: אי הואי התם. כשבא מעשה לפני ר"ש בן גמליאל ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו: הוה יהיבנא כוליה למשכיר. משום דתפוס לשון אחרון מהו דתימא. לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון קאמר יהיבנא כוליה למשכיר אלא משום דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא מיהדר הדר ביה כלל אלא נתכוין ליטול דינר זהב לכל חדש והיה ירא שמא תתעבר השנה ופירש לך שנה דאמרי לך י"ב דינר לשנה לא בשנה מעוברת קא אמינא אלא בשנה פשוטה שמגיע דינר לכל חדש דכל היכא דאיכא למימר פרושי קמפרש ולא יסתרו הלשונות זו את זו יש לנו לומר דמפרש הוא ואינו חוזר מדיבורו והלכך ודאי אזיל בתר לשון אחרון דפירוש הוא לראשון אבל איסתרא מאה מעי שהאיסתרא צ"ו פרוטות וסותרין הלשונות זה את זה והאי דקאמר איסתרא מאה מעי כאילו אמר צ"ו מעות מאה מעות דמי אלא שכך היו רגילין לדבר בקוצר לשון לקרות לצ"ו פרוטות איסתרא התם קאמר רב הלך אחר המוחזק כשמואל ורבנן דפליגי אבן ננס: קמ"ל. רב דכבן ננס סבירא ליה והך דאיסתרא מאה מעי לבסוף איתמר כן נראה בעיני ובבבא מציעא פרק השואל הכי גרסינן ליה מהו דתימא פרושי קמפרש קמ"ל ולא גרסינן אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש דבהא דאיסתרא מאה מעי פרושי קא מפרש ליכא למימר דודאי איסתרא הוי פחות ממאה מעי ודמי ממש למתניתין דהן חסר הן יתר מדה בחבל ורבינו זקני זצ"ל בבבא מציעא (דף קב:) כך פירש אי מהתם הוה אמינא טעמא דאיסתרא מאה מעי לאו משום דתפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה חד לשון הוא אלא פרושי קמפרש סלע גדול שיהא שוה מאה פרוטות וכי אמר ליה מאה מעי איסתרא הכי אמר ליה מאה פרוטות רעות שאין שוות אלא סלע ולא נהירא לי כלל דהא רב לאו דוקא איסתרא נקט דהוא הדין אי קאמר ל"ו פרוטות דליכא למימר פרושי קמפרש כי קאמר אחרי כן מאה פרוטות ועוד אדרבה מתניתין איכא למימר פרושי קמפרש [בשני ענינים] כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף והשתא דסבירא ליה לרב תפוס לשון אחרון בעינן לפרושי הא דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה לרב טעמא משום תפוס לשון אחרון ואי איפך מיפך ואמר סאה בסלע כור בשלשים לא קנה עד שימשוך סאה אחרונה ולשמואל דמספקא ליה ואוקימנא לדידיה משום דמאי דתפיס תפיס בתרווייהו אמרינן ראשון ראשון קנה : מתני'

רבינו גרשום

אלא לעולם זו ולא סבירא ליה. דאזלינן בתר לשון אחרון וגבי משכיר מרחץ לחבירו בי"ב זהובין לשנה מדינר זהב לחודש טעמא מאי אמר שמואל בא בתחלת החדש כולו למשכיר משום דהמשכיר תפים דאכתי לא עמד באותו חמרחץ השוכר אותו חדש העיבור והכי נמי להיכא דבא בסוף החודש כולו לשוכר דהא תפיש השוכר שכבר עמד בו החדש כולו ולהכי בבא באמצע החודש דתפיש האי כי האי יחלוקו והכי נמי להיכא דאמר ליה כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך משום הכי ראשון קנה דהא תפיש כל סאה וסאה ולא משום הכי דאזלינן בתר לשון אחרון אבל גבי רישא יכול לחזור בו דהא לא תפש כל הכור משלם ואיהו אתני ליה למזבן כל הכור כשהוא שלם ולא לחצאין : אמר רב הונא אמרי בי רב. משמע דרב להיכא דאמר ליה שכיב מרע בעל פה או בשטר הבו לפלוני איסתרא מאה מעי אזלינן בתר לשון אחרון ויהבי ליה מאה מעי. אמר הבו ליה מאה מעי איסתרא יהבו ליה(א)בסלע איסתרא:והא אמרה רב זימנא חדא. דאזלינן בתר לשון אחרון דאמר אי הואי התם היכא דשכר מרחץ לחבירו בי"ב זהובין לשנה מדינר זהב לחודש יהיבנא ליה דינר זהב כוליה למשכיר אפי' בא המשכיר בסוף החדש שמשום דאזלינן בתר לשון אחרון : ודאי התם לענין מרחץ פשיטא ליה דכוליה למשכיר דאזיל בתר לשון אחרון אבל הכא באמרי בי רב מהו דתימא סד"א האי דקא יהבי ליה מאה מעי לאו משום דאזלינן בתר לשון אחרון אלא פירושי קמפרש כלומר כי האי איסתרא קאמינא דיהבי לי' דליהוי שוה מאה מעי להכי קאמר מאה מעי קמ"ל דלהכי הדר אמר מאה מעי איסתרא דאזלינן בתר לשון אחרון :

א) נ"ל יהבו ליה סלע דהיינו איסתרא .

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה דהתם וכו' ונמצא שדר בשל בית חבירו כצ"ל ותיבת על נמחק : (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' אבל הכא מיהדר כצ"ל ותיבות איכא למימר נמחק : (ג) ד"ה פרושי וכו' ולא איתמר בהשוה ולא תקשה וכו' דאמר רב ואילו הוא :

מתני׳ אבסימניו ובמצריו (א) פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה: **גמ׳** איתמר רב הונא אמר בשתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיותר משתות רב הונא אמר שתות כפחות משתות הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו יותר משתות ינכה רב יהודה אמר שתות כיותר משתות הכי קאמר פחות משתות הגיעו עד שתות ושתות בכלל ינכה מיתיבי בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין הגיעו והא שום הדיינין דשתות כיותר משתות הוא אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קא תני (ב) אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כשום הדיינין לשתות ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח ואילו הכא הגיעו רב פפא זבן ארעא מההוא גברא אמר

מתני׳ בסימניו ובמצריו · האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים הללו שאתה רואה הכל קח לך: (ג)פחות משתות הגיעו · דהייט טפי מרובע לסאה כפלים כפלים דשתות הייט קב לסאה וה"נ טעמא דלא דמי להן חסר הן יתר דהתם הוי שיריה ברובע לסאה אבל הכא בעי טפי דהא כיון דאמר בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר הן יתר דמי כדאוקימנן לעיל* והשתא דאמר בית כור בסימניו ובמצריו אני מוכר לך מטפינן שיעורא ואמרי׳ אפילו פחות משתות הגיעו דכיון דהראה לו המצרים כמאן דזבין ליה שדה זו סתמא דמי כמות שהוא בין קטן בין גדול אלא דההיא מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר יותר משתות וכן דלא ליהוי מותר יתר על שתות: הכי גרסי׳ בסדר המשנה (ד)פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה ובגמ׳ פליגי אמוראי בשתות עצמה אי הוי כפחות משתות והגיעו וה"ק פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל ינכה או דלמא שתות כיתר משתות וה"ק פחות משתות הגיעו כלומר אם יש אונאה ביניהן פחות משתות כגון שהותיר או חיסר פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות עד שתות ושתות בכלל ינכה: ינכה · מן הדמים ואם הותיר יחזיר לו קרקע והאי שתות לאו משום דין אונאה דאין אונאה אלא למטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה שאם מכר לו שוה פרוטה במנה או שוה מנה בפרוטה הגיעו אלא שיעורא דרבנן היא דהכי מחיל איניש היכא דאמר בסימניו ובמצריו טפי לא מחיל: **גמ׳** שתות · הגיעו כפחות משתות היכא דא"ל בסימניו ובמצריו(ה) וה"ק פחות משתות ושתות הגיעו דהאי דקתני פחות משתות הגיעו הייט פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו וממתני׳ דקתני עד שתות ינכה משמע ליה לרב הונא עד ולא עד בכלל ולרב יהודה עד ועד בכלל: מיתיבי · לרב הונא: הכי גרסינן בתוספתא(פ"ו) בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו בכתובות בפרק אלמנה ניזונת (דף נט:) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל · שום הדיינין ב"ד שירדו לשום נכסי יתומים למכרן למזון האשה והבנות: והא שום הדיינין · דטעות שתות דידהו הוי ביטול מקח כיתר משתות כדתנן בפרק אלמנה ניזונת כדפרישית וכיון דמדמי שתות דמכירת בית כור דמתני׳ כשום הדיינין אלמא כיתר משתות הוא ויחזיר וקשיא לרב הונא והאי דקתני הגיעו לקמיה מפרש לה שפיר: אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קתני · דמשמע דהוי כפחות משתות ואדמקשית לי מרישא תקשי לך מסיפא אלא ודאי ה"ק פיחת שתות או הותיר שתות הגיעו כשום הדיינין דאמרי׳ נמי הגיעו ורשב"ג הוא דפליג בכתובות ואמר א"כ מה כח ב"ד יפה ונכך הוי מכרן קיים והגיעו דקתני הכא אתרוייהו קאי דהוי שתות דידהו כפחות משתות וקשיא לרב יהודה ואמר לך רב יהודה לדידי נמי ל"ק דאיכא לתרוצי כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו׳ דהאי דקתני הגיעו לאו משום דשתות הוי מחילה כפחות משתות (ו) ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והאי דקא מדמי ליה לשום הדיינין ה"מ בשתות כי היכי דבשום הדיינין לא הוי מחילה ה"נ לא הוי מחילה ולא כשום הדיינין דבשום הדיינין הוי השתות ביטול מקח כדתנן התם מכרן בטל ואילו הכא הגיעו כלומר אין המקח בטל אלא מקחו קיים ויחזיר כדתנן במתני׳ עד שתות ינכה ואתא לאשמועינן אע"ג דדמו להדדי דבתרוייהו שתות כיתר משתות אפ"ה התם ביטול מקח ואילו הכא המקח קיים והתם הייט טעמא דכיון דטעו ב"ד חוזרין מכל מה שעשו אבל הכא דתרוייהו חפצים במכר זה למכור וזה ליקח המקח קיים והאונאה יחזיר כן נראה בעיני שיטה זו וכן עיקר דליכא הכא תיובתא לא לרב הונא ולא לרב יהודה וה"נ מסתברא מדתרצינן כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו׳ ואין כתוב בספרים אלא כשום הדיינין הלכך ליכא לפרושי דמסקנא דמאן דאמר ולטעמיך הוא כו׳ יש לשונות אחרים ואין בהן ממש וזה שלי הוא ועיקר (והשתא לא איפשיט לן אי כרב הונא אי כרב יהודה) ויש מפרשים אמר לך רב הונא ולטעמיך הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי שתות כיתר משתות דמי ינכה איבעי ליה למימר ואמאי קתני הגיעו אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין לשתות דלא יהבינן ליה ז׳ ומחצה לכור ולא כשום הדיינין ממש כלומר ולא לגבי מקח כשום הדיינין הוא דאילו כשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתות עצמו הגיעו וללשון זה כתוב בספרים אלא כשום הדיינין ולא כשום כו׳: *אמר ליה · ההוא מוכר לרב פפא הך קרקע דמזבנא לך הויא עשרים גריוי מישחא עשרים סאין מדתה וכגון דאמר ליה בסימניו ובמצריו ולא הוי אלא חמיסר דהייט פחות רביע: אמר ליה · אביי לרב פפא סברת וקבילת: הני מילי · מתניתין היכא דלא קים ליה ללוקח במדת השדה אבל מר קים ליה בגויה מכיר אתה שדה זו ויודע היית שאין בו אלא חמשה עשר וכיון דידעת מחלת והכי הלכתא:

דלא מהדר הדר ביה אלא פרושי קא מפרש וה"ק ליה בי"ב זהובים לשנה ומשום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הוצרך להתנות שיהא לו ליתן לסוף כל חדש דינר מאותן י"ב זהובים שהוא חייב לשנה וכן יש לפרש בהשואל(ב"מ קב:) ואיצטריך כל תלת מילי דרב דההוא דאיסתירא אית למימר דלא הוי מטעם תפוס לשון אחרון אלא משום דפרושי קא מפרש כפירוש רש"י ומההיא דהמשכיר נמי לא שמעינן דתפוס לשון אחרון דאיכא למימר פרושי קא מפרש כפי׳ הקונטרס או משום דסבר כרב נחמן דקרקע בחזקת בעליה קיימא הלכך איצטריך ההיא דכור בשלשים סלע דראשון ראשון קנה ואי מההיא הוה אמינא משום דתפיס אפי׳ אפיך מיפך כמו לשמואל להכי איצטריך כולהו ולא ידע ר"י למנא לן א"כ דסבר רב דתפוס לשון אחרון אלא נראה משום דהנך דיחויי לאו עיקר טעם נינהו ואיצטריכו נמי שלשה מילי דשמואל דמההיא דאוקי שמואל בבא באמצע החדש הוה אמינא כדדחי לעיל ר׳ אבא דפרושי קא מפרש ולעולם בעלמא תפוס לשון אחרון וההיא דראשון ראשון קנה הוה אמינא משום דתפוס לשון אחרון הוא כמו לרב להכי איצטריך לאשמועינן אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות וההיא דבבא באמצע החדש איצטריך לאשמועי׳ דזו ולא סבירא ליה ולפרש המשנה וההיא דראשון ראשון קנה דאיצטריך לאשמועי׳ דתפיסה שלו תפיסה היא דמההיא דהמשכיר לא שמעינן תפיסה דאיכא למימר משום דאודי ליה: **הכי** גרסי׳ פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה · אבל ספרים דגרסי פחות (ז) משתות הגיעו יפרש רב יהודה פיחת עד שתות ולא שתות בכלל אע"ג דלא קתני עד וכענין זה יש בהזהב* כמה תהא הסלע חסר׳ ולא יהא בה אונאה ובעי למימר עד כמה ולגירסא זו קשה דקאמר בגמרא ורב הונא ה"ק פחות משתות ושתות עצמו הגיעו הא להדיא אתיא מתני׳ כוותיה וא"ת בשלמא רב יהודה דאמר שתות כיתר משתות ניחא הא דלא תנן שתות ינכה משום דה"א דיתר משתות מקחו בטל אלא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות ליתני שתות הגיעו וכ"ש פחות וי"ל דנקט הכי ליתנטעס לדבר דדבר פשוט הוא בפחות משתות ואמר ממילא דשתות כפחות משתות והשתא דאתינן להכי לרב יהודה מצינו לשויי סיפא כהאי גוונא: **ה"ג** ולטעמיך הא הגיעו קתני אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו׳ · והכי פירושו אמר לך רב הונא אדמקשית לי תסייעני מדקתני הגיעו דמשמע דשתות כפחות משתות אלא הא דקתני כשום הדיינין לאו משום דליהוי כיתר על שתות אלא כשום הדיינין לשתות דכמו ששיערו התם כמו כן שיערו כאן לאפוקי שלא שיערו ברובע לסאה כמו בהן חסר הן יתר ורב יהודה דאותיב מינה לרב הונא משמע ליה דהכי קתני פיחת עד שתות או הותיר עד שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו דהא בשום הדיינין נמי עד שתות הגיעו אבל שתות ויתר על שתות לא הגיעו:
ושמואל

[ב"מ דף נח:]

עיין נפ"א

רבינו גרשום

פי׳ בסימניו ובמצריו. של שדה הראה לו המוכר ללוקח דאמר ליה בית כור עפר בסימניו ובמצריו אני מוכר לך הואיל דהראה לו סימניו ומצריו גמר קנה אפי׳ פחות שתות של השדה הגיעו. משום דסימניו ומצריו קא זקני ליה כעין שהוא עד שתות פחת ינכה לו מן הדמים.כלומר אם פיחת לו יותר משתות כגון שליש או רביע או חומש עד שתות מן השדה ינכה לו מן הדמים כנגד הפחת: רב הונא ורב חסדא פליגי (א)אדמי׳דקתני עד שתות ינכה רב הונא אמ׳ שתות כפחות משתות. דכי היכי דפחות משתות כגון שמינית שביעית הגיעו הכי נמי פיחת שתות עצמו הגיעו דלא ינכה לו דהכי קאמר מתני׳ פיחת שתו׳ הגיעו אבל אי פיחת שליש או רובע או חומש או עד שתות מן השדה ינכה אבל שתות דמועט הוא הגיעו משום דעד שתות ינכה ולא השתות בכלל (דעד השתות אמרי׳ ולא עד בכלל). ורב יהודה אמר שתות עצמה כיותר משתות דמי. דכי היכי דיותר משתות ינכה דאי פיחת לו שלישית ורביעית וחמישית דינכה לו ה"נ שתות עצמה ינכה לו דהכי קתני מתני׳ פחות משתות כגון שביעית או שמינית הגיעו: עד שתות ושתות בכלל.הרי הוא כפחות חומש או רביע ינכה:מיתיבי פיחת שתות או הותיר שתות. להיכא דמכר לו קרקע: הרי הוא כשום הדיינין. דאי שיימו דיינין(מעות) [קרקע] של יתומין וטעו שתות בטל מקח:והא שום הדיינין. להיכא דטעה שתות דמי כאן דטעי יותר משתות וקשיא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות דמי הגיעו ולא השתות בכלל ינכה והכא קתני דשתות כיותר משתות דמי וכי הוי דיותר משתות בטל מקח ה"נ שתות עצמה דעד ועד בכלל הוא:אמר לך רב הונא ולטעמיך . הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו:דאי כיותר משתות דמי ינכה מיבעי ליה למיתני אלא הכי קתני להכסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין ממש כשום הדיינין לשתות ממש ולא יהבי ליה ז׳ קנין ומחצה לכור ולא גבי מקח ומכר כשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתו׳ עצמה

א) נ"ה דצ"ל פליגי בפלוגתא דקתני עד שתות.

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי׳ פכ"ח מהל׳ מכירה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ריח סעיף טו:

הגהות הב"ח

(א)במשנה פחת משתות: (ב)גמ׳ הגיעו קא תני(אלא) תז"מ ונ"ב גירסת רשב"ם א"ל רב יהודה כשום הדיינין: (ג) רשב"ם ד"ה פחת שתות וכו׳ קב לסאה והיינו טעמא דלא דמי וכו׳ ואמרי׳ אפי׳ פיחת שתות: (ד) ד"ה ה"ג בסדר המשנה פחת משתות: (ה) ד"ה שתות וכו׳ ובמצריו הס"ד ואח"כ מה"ד הכי קאמר וכו׳ דהא דקתני פחת משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור נ"ב פירוש לפירושו דמתני׳ גרסינן פחת ורב הונא קמפרש כמו פיחת עם יו"ד וה"ק פיחת מן הבית כור שתות ורב יהודה קמפרש פחות משתות אבל בתוס׳ משמע דל"ג פיחת וגם לרב הונא גרסי׳ פחות משתות: (ו) ד"ה אמר לך וכו׳ דלעולם שתות: (ז) תוס׳ ד"ה ה"ג פחות וכו׳ ספרים דגרסי פחות שתות:

כט א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף ח :

ל ג מיי' פ"ב מהל' שכנים הלכה יא ועיין בהשגות וכמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קעג סעיף ג :

לא ד מיי' פ"י מהל' נחלות הל' א סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן קעה סעיף ג :

אמר ליה הויא עשרין גריוי משחיה ולא הואי אלא המיסרא אתא לקמיה דאביי אמר ליה אסברת וקבילת והתנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה הני מילי היכא דלא קים ליה בגוה אבל היכא דקים ליה בגוה סבר וקביל והא עשרין אמר לי אמר ליה בדעדיפא כעשרין תניא ר' יוסי אומר גהאחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולם מ"ט אמר ר' אלעזר כתחלת ארץ ישראל מה תחלה בגורל אף כאן בגורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההוא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי: איתמר א)שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר דבטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ב)ואזול בי תרי מינייהו ופלוג הכי נמי דבטלה מחלוקת הכי השתא התם נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא אמר ליה רב פפא לאביי לשמואל דאמר מקמצין למימרא דקם דינא גוהא רב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה

התם

ושמואל אמר מקמצין · פי' שיתן לו כל אחד שליש ויחלקו ומשמע מתוך פירושו שלא בגורל וקשה דנהי יגרע הוא שהם נטלו בגורל והם יתנו מה שירשו בלא גורל ולימא להו מעלינן להו כנכסי דבר מריון(א)וקי"ל כרב יוסף בפ"ק(לעיל דף יג:ושם) ואפי' בגורל אין לו להטיל עם כל אחד ואחד בפני עצמו אלא עם שניהם יחד כדי שיפול לו חלק בבת אחת אלא מפרש ר"י מקמצים כגון אם יש להן שלש שדות ולקחו כל אחד שדה והשלישית חלקו וכשבא אחיהם יפילו גורל על כל השדות ובאיזה שיפול גורלו יזכה ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה השלישית לחלקו זכו הראשונים בחלקם כמו שהיו הראשונים מתחלה ואפילו נפל לו שדה שהיה של אחד מהן מכל מקום לא יחלוקו כל המותר אלא שדה שלישית שהיה מתחלה לזה ומחלה לזה יהיה כבתחלה ושדה שניה יחלוקו וכן הני (ב) בר תלת דקיימי ואזול תרי מינייהו ופלוג פירוש כשנפל לזה שדה ולזה שדה ושדה שלישית נשארה כשיבא שלישי יפילו גורל על הכל ואם יפול אותו שדה הנשאר לחלקו זכו הראשונים בחלקם ולא כפ"ה דמוטלת חלוקתם לגמרי אף לשלישי ואע"ג דפלוג בלא דעתיה ומה שהבית רואה אינה רואה דהתם במטלטלין אבל במקרקעי דשייך קפידא ברוחות אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חברו כדאמרינן באלמנה ניזונת(כתובות דף ק: ושם) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו' משמע התם דאי לאו משום מה כח בית דין יפה הוה אמינא אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות והכא דלא סייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות כי פלג חד בלא דעתא דחבריה ומיהו לפר"י דמפרש התם דבוררין להן חלק יפה בלא גורל קאמר לא קשיא מידי לפ"ה דאי לאו מה כח ב"ד יפה לא הוה מהני בלא גורל אבל בגורל מהני ואפילו בלא מה כח ב"ד יפה [חולקין] ואפילו לפירוש ר"ת דע"י גורל קאמר איכא למימר דהתם ודאי שהיתומין קטנים ואין אחד מהן תובע לחלוק אי לאו מה כח ב"ד יפה היו יכולין למחות אבל אם אחד מהן גדול ותובע לחלוק כי הכא בלא ע' ב"ד יפה חולקין ד) :

וכא

יהא עשרים אמר לי · ולדעת כן אמר לי כך שישלים לי הפחת משדה אחר או ינכה לי מן הדמים דלדעת כן אמר לי עשרים שהוא עצמו היה סבור דהויא כ' ועל מנת להשלים לי מדת כ' אמר לי עשרים: א"ל · אביי מאי למימר לך דהאי דקאמר כ' לא לתת לך כ' שהרי גם הוא היה יודע שאין בשדה אלא חמיסר אלא דעדיפא כעשרין של שדה אחר אמר לך ולהשביח מקחו אמר כן: תניא ר' יוסי אומר כו' · איידי דאיירי במתני' במוכר קרקע לחבירו במדה ומלא יותר מכדי מדתו דמחזיר ולא אמרינן בטל המכר נקט נמי להך דאיתמר לקמן שני אחין שחלקו ובא להן אח דקאמר שמואל מקמצין מחזיר את מה שיש לו יותר דומיא דמתני' ואגב גררא דההיא קתני ברישא הך ברייתא לאשמועינן דחלוקה בגורל קניא דעלה פליגי רב ושמואל היכא דחלקו ובא להן אח דדמיא להך דר' יוסי שלא עלה הגורל לכולן: האחין שחלקו · בירכו שנים ושלשה חלקין שוין ואח"כ יפילו גורלות וה"ה לשותפין: כיון שעלה כו' · שנפל הגורל על אחד מהם והוברר חלקו: קנו כולן · כלומר זה קנה לגמרי בגורל ולא יוכלו לחזור בו ואם הם שנים זה קנה חלקו שנפל עליו הגורל וגם חבירו קנה דעל מי יפול גורל שני כי אם על השני ואם ג' אותו שנפל לו הגורל קנה חלקו והשנים קנו בין שניהם שני החלקים לחלוק ביניהם כל שעה שירצו אם לחלוק בענין אחד ואחר כך יפילו גורלות ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן פשיטא דקנו כולן ואע"ג דלא החזיק כל אחד בשלו דכיון דמוחזקין ועומדין הן כולן בכל הקרקע אין הגורל מקנה להן כלום אלא מברר לכל אחד חלקו המגיעו (ולא שנה קרקע ולא שנא מטלטלין כיון שעלה הגורל לזה קנה חברו כנגו כן חלקו המגיעו מיד בלא נפילת גורל דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מידי) : מ"ט · במאי קנו הרי לא נפל גורל ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין דאי אחזוק מאי למימרא: בקלפי ואורים ותומים · כדאמרינן בית טוחנין (לקמן דף קכב.) אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוון ברוח הקודש כו': אמר רב אשי · לעולם כנחלת ארץ ישראל קונה גורל והקשיא לך אי מה להלן ט' היינו טעמא דלא צריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד מהני גגור דעהם עם הגורל כאורים ותומים דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו דבההיא הנאה דלייתי להדדי וגשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו דאין מפלים עוד בשותפות הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקנו אהדדי כן זקוק אני לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר רב אשי הלכך לא בא לסתור טעמו של ר' אלעזר אלא לתרצו: שני אחין שחלקו · קרקעות: בטלה מחלוקת · ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים ובגורל דהכי נמי דנפל גורל לאחד מהן קנו כולן הני מילי היכא דחלקו כראוי אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות הוא והדרא: מקמצין · נוטל כל אחד שליש מחלקו ונותנין לזה כגון שירשו שש שדות ונטלו זה שלש וזה שלש ובא להן אח זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והגם שוים: הדר דינא · כלומר חוזרת החלוקה בשביל שנטלו החלקים שלא מדעת את השלישי: אלא מעתה הני בי תלתא · אחין או שותפין דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג בלא ידיעת השלישי בשלשה חלקים בפני שלשה בית דין הדיוטות כדאמרי' באלו מציאות (ב"מ דף לב:) : הכי נמי דבטלה מחלוקת · כשיבא השלישי ויאמר איני חפץ בזה חלוקה בתמיה. מהכא שמעינן דפשיטא להו דתלתא אחים או תלתא שותפין אי נמי תרי אחי או תרי שותפי כדמוכח באלו מציאות (שם דף לא:) באיסור ורב ספרא דעבוד עיסקא בהדי הדדי והלך רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור באפי תרי ט' ופלג חד בלא דעתא דחבריה וכגון דפלג בלא דעתא דחבריה באפי תלתא ואית ליה סהדי דפלג כדאמרינן באלו מציאות מתקיים החלוקה ואין חבירו יכול לערער עליה ואם חלק שלא בפני בית דין לא כלום הוא ומה שהשביחו הנכסים השביחו לאמצע והני מילי מידי דלריך שומא אבל חלוקת מעות דלא לריך שומא אין לריך לחלוק בפני ב"ד : אדעתא דבי תלתא · בשלשה חלקים חלקו הכל דמטי לכל חד חלק הראוי לו הלכך לדעתו לא חיישינן דאילו הוה הכא נמי הוה פליג בגורל אבל הכא דאגלאי מילתא לבסוף דנטל יותר מדאי טעות הוא ובטלה מחלוקת : ולשמואל דאמר מקמצין אלמא קם דינא · דכל מי שנטל דבר הראוי לו אלא שאינו נוטל כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות קאמר שמואל דמאי דתפיס תפיס אי הכי אמאי אמר שמואל יכול לחזור בו מוכר ואפילו בסאה אחרונה ומוליא מיד הלוקח כ"ש סאין שבאו כבר לידו ואמאי הא כיון דהוה ראוי ליטול סד כדאמרי ליה מוכר במה שזכה כבר יזכה אף על גב דלא בא לידו כשיעור הראוי לו אלא לאו שמע מינה דהדר דינא היכא דנטל פחות וכל שכן היכא דנטל יותר כדלעיל וקשיא דשמואל אדשמואל :

:מתני

רבינו גרשום

הגיעו : משחה. מדתה: והאנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה והכא קא חסר רובע : מר קים ליה בגויה. דלא הויא כ' אלא חמיסר : דעדיפא כעשרים. כי היכי דקרקע אחרת של כ' דבי נמי הא שויא כעשרים דשפירא היא: כיון שעלה גורל לאחד מהן. אע"ג דעדיין לא עלה לאידך הגיעו ולא אפשר בחורה : בקלפי. ארגז שמצניעין שם הגורלות : דקא צייתי להדדי . למיפלג בגורל : גמרי ומקני להדדי.אע"ג דאידך לא עלה גורלו קנה זה מזה : רב אמר בטלה מחלוקת . כלומר אותה מחלוקת שחלקו בטלה ליחלוק כדמעיקר' ויחלוקו בשוה: ושמואל אמר מקמצין . כל אחד מחלקו ויתנו לו עד שיהא חלקו גדול כחלק אחד מהם : הנהו בי תלתא. אחין או שותפין דקמו ואזלי בי תרי מינייהו . שלא בפני השלישי ופלגי : התם . ודאי לא בטלה מחלוקת (התם)דכי נחתי אדעתא דבי תלתא נחתי לחלק ג' חלקים לפלגי בשוה אבל הכא לא נחיתי ארעתא דבי תלתא ומשו"ם הכי בטלה מחלוקת : אלמא קם דינא . כלומר כל מה שחלקי מקויים הוא ולא אפשר בחורה : אפילו בסאה אחרונה.ואם איתא דקם דינא אמאי מצי למיהדר בית והא אתני ליה חבור שלם

א)[כ"ק ס.):ב)[צ"ל ואזו חד כ"פ בס"א רב"ל ג) לעיל סו: קה' [ב קכ:] : ד) [ומ"ע תו ניטין לג' ד"ה כד]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ושמו וכו' דקיימא לן וכו' כ שהיו מתחלה כ ותיבת הראשונים נמח (ב) בא"ד וכן הני תלתא דקיימי ואז בי תרי :

התם עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח א)איתמר אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר א בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ג)ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קא סבר האחין שחלקו יורשין הן ושמואל אמר ויתר קא סבר האחין שחלקו ב לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דמי רב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת: תנו רבנן שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה ג בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים ואחד אומר בשלשים ד נדון במנה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין מאן דאמר נדון במנה מילתא מציעתא רבי אליעזר בר' צדוק אומר נדון בתשעים קא סבר הא ארעא תשעין

ומשני התם · גבי מקח וממכר עבוד רבנן מילתא ס' כלומר לכך תקנו ואמרו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו דבתר דעת הלוקח והמוכר אזלי רבנן דהכי ניחא לתרווייהו ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח שאם תיוזל יוכל הלוקח לחזור וגם ניחא ליה למוכר שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו הלכך לדעת כן מכר מוכר וקנה לוקח שיחזרו בהן אפי' בסאה אחרונה ובסיפא דמילתיה דקאמר ראשון ראשון קנה היינו לפי שכל סאה וסאה משמשכו נגמרה סחורתו אבל גבי חלוקת קרקע ודאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו דקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא והלכך התם קם דינא: ה"ג האחין שחלקו · ובשני אחין מיירי ומיהו ה"ה לג': ובא בעל חוב · דאבוהון: בטלה מחלוקת · אותה חלוקה בטלה וחוזרין וחולקין בשוה מן הנשאר: ויתר · הפסיד ואינו חוזר על אחיו כלל: ורב אסי אמר · לא בטלה מחלוקת ליטול מחלה מחלק אחיו כרב וגם לא ויתר כשמואל לגמרי אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו דהיינו חצי חציו או רביע יתן לו אחיו מעות דמצי אמר ליה אנא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב בזוזי שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זוזי ולדידך נמי זוזי משלימנא וטעמא מפרש לקמיה דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל וממון המוטל בספק חולקין: ורביע במעות · כמו או רביע מעות וכדתנן במס' יבמות (דף נ:) בפרק רבן גמליאל ג) ועשה מאמר ונתן גט ובעל ואמרינן או או קתני והכי פירושו יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות: יורשין הוו · תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהון דסבירא ליה לרב יש **ברירה** הוברר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוו הלכך מחצית חלקו יחזיר לו: כלקוחות דמו · דאין ברירה ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי והיינו לקוחות וכיון דלקוחות ניהו הא והאי כלוקח שלא באחריות דמו כאילו אמרו זה לזה איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי דמסתמא לא מקבלי דאע"ג דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן אחריות טעות סופר הוא אם לא פירש בשטר המכירה הני מילי היכא דזבין קרקע מחבריה דלא שדי איניש זוזי בכדי אבל לגבי ירושת אחין דכל אחד נוטל חלקו בההיא הנאה דהיאו לא מקבל אחריות על של חבירו גמר ומקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדהו כי היכי דדידיה לא משעבדא לחבירו: מספקא ליה · אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו כרב דעל שניהם לפרוע חובת אביהן או כלקוחות דמו ואינו חייב כלום הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו דממון המוטל בספק חולקין או רביע מעות יחזיר לו דאמר ליה אנא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזוזי ובשביל עניותך לא אפסיד נחלתי לשון אחר פירש רבינו זקני בבבא קמא בפרק ראשון ורביע במעות ממש לבד רביע בקרקע דהיינו כל חלקו בין קרקע ומעות ומספקא ליה אי כיורשין דמו וחייב להחזיר מחצית חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע קרקע כיורשין ורביע במעות כמוכר באחריות ותפוס לשון ראשון כך פירש רבינו וכן הוא שאין ממש בהאי לשון אחרון דכל היכא דפליגי בגמרא תלתא תנאי או תלתא אמוראי כי האי גוונא שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מן השנים הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה כאידך אבל הכא כיון דמחייב ליה רב הכי להחזיר כל חלקו כרב בין קרקע ומעות אם כן במאי קאי כשמואל הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקו בקרקע או במעות אלא אם יחזיר לו חלקו אם לאו: בכל הני שמעתתא מקמצין · בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן שיקמצין מחלקו ויתן לזה חצי השדה כרב דכיורשין דמו ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלוק בגורל אלא בלא גורל ויתן לו חצי השדה מאיזה צד שירצה ובלבד שיהא שוה כאידך חציה: והלכתא בטלה מחלוקת · היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל אביהן ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו דחוזרים וחולקין בשוה דדמיא לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהן דחוזרין וחולקין בשוה וה"ה אם נטל חצי חלקו שצריך להפיל גורלות על הכל דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחציו ושמעינן נמי מהכא דהאחין שחלקו כיורשין דמו ולא כלקוחות: שלשה שירדו לשום · נכסי יתומין למזון האשה והבנות ואין שומת בית דין בפחות מג': אחד אומר במנה · דהיינו מאה זוזי ושנים אומרים במאתים או אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה: בטל יחיד במיעוטו · כלומר בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט וכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות: אחד אומר במנה · דהיינו כ"ה סלעים: ואחד אומר בעשרים סלעים · דהיינו ה' סלעים פחות: ואחד אומר בשלשים · דהיינו חמשה סלעים יותר: תידון במנה · טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה: בעשרים · היינו פ' דינר: בשלשים · הם מאה ועשרים דינר: בל' דינר · מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין לוקחין החצי דהיינו י' דינרים ומוסיפין על של שמונים: עושין שומא ביניהן ומשלשין · כלומר חושבין בכמה חלוקים דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים ומאותן ארבעים תידון בשליש דהיינו שלשה עשר דינר ושליש דינר על שמונים וטעמא מפרש לקמיה: מילתא מציעתא · דבר השוה הכרע בין שניהם הוסיף ה' על הממעיט ופוחת חמשה מן המרבה ובדין הוא דתידון כוותיה במנה דהא תרווייהו של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה (א) ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים דלא הוי מציעתא כל כך

פשעים

ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהן · וא"ת היאך טרף כל חלקו של אחד מהן הא כולן חייבין לפרוע חוב אביהן ויטול מכל אחד חלקו המגיעו כדתניא ביש נוחלין (לקמן דקכד·) יבא עליהן שטר חוב בטר טען פי שנים וי"ל דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל (ב"מ דף קי:) דקאמר התם שאינו יכול לסלקו בזוזי דא"כ לרב אסי אמאי נוטל רביע במעות דמשמע דהוי מצי לסלוקי לבעל חוב בזוזי:

רב אמר בטלה מחלוקת · משמע דאי בעי לסלוקי בזוזי לא מצי ולהכי נמי מפרש טעמא דרב דיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת הא מצי לסלוקי בזוזי ותימה דמאי שנא מדרב אסי דאותו רביע שהוא נוטל מכח יורשין קאמר רב אסי דיכול לסלקו במעות ושמא פליגי רב ורב אסי בסברא זו דאפי' אי כיורשין הוו מצי לסלוקי בזוזי לרב אסי משום דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסליקנא בזוזי ורב אינו חושש לאותה סברא וא"ת מ"מ יתן לו מעות ויפדה הקרקע מיד בעל חוב דקי"ל בהמפקיד (שם דף לה·) דשומא הדרא לעולם וי"ל דנפקא מינה היכא דזבנה או אורתה (ב) דאמר התם דלא הדרא:

רב אסי מספקא ליה אי כיורשין דמי אי כלקוחות דמי · ופירש בקונט' שלא באחריות ותימה לרשב"א מנא ליה הא דילמא ודאי לאו כיורשין דמו אלא מספקא אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות דמו לכך נראה כפירוש שני שבקונטרס:

והלכתא בטלה מחלוקת · הכא משמע דקי"ל דיש ברירה מדפסקינן כרב ובסוף השולח (גיטין דף מח·) פירשתי

דמתורת

עין משפט
נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' נחלות הלכה א סמג עשין צו טור וש"ע ח"מ סימן קעה סעי' ד:

לג ב מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' יב ופי"ג מהל' שמיטין הל' כ טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ג:

לד ג ד מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין צד טור וש"ע ח"מ סימן קג סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מילתא מציעתא וכו' מודו דשוה מנה נמצא הך דאמר עשרים הוה יחיד ובטל במיעוטו ותרווייהו של עשרים ושל מנה נמי מודו דאינו שוה טפי ממנה ונמצא הך דאמר שלשים הוה יחיד ובטל במעוטו ונראה בעיני: (ב) תוס' ד"ה רב וכו' או אורתה או יהבה במתנה דאמרי' התם:

האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה ובדין הוא דלימא טפי והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי אדרבה הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה והאי דקאמר שלשים טעי תליסר ותלתא לקמיה ובדין הוא דקאמר טפי סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר רב אשי טעמא דאחרים לא ידעינן והלכתא עבדינן כוותייהו (א)תנו דייני גולה עושין שומא ביניהן ומשלשין אמר רב הונא הלכתא כדייני גולה אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **מתני'** האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה: **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לוקח נוטל כחוש שבו א)א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום אמר ליה אלא לדמי ה"נ לדמי: מקבל עליו מקום גדר כו': תאנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר כדי

תוספות

דמתורת מנה לא מפקי ליה · וליכא למימר דניזיל בתר בתראי דלא גרעי ממנה דיש לתפוס המועט כדפ"ה:

מסתייה דקא טפינא [כולי האי] אחבראי · שכן הסדר דשנים הפותחים מדברים תחלה:

אדרבה האי ארעא מאה ותליסר ותילתא שויא · תימה נר"י דהשתא אי לא הוי אלא תרי דחד אמר מנה וחד אמר שלשים הוה אמינא דמאה ועשרה שויא דכן האמת נראה לכ"ע והשתא דאיתיה להאי דפחות מכולהו אמר תלתא בתילתא הוי טפי:

הדרן עלך בית כור

רשב"ם

תשעים · דינר שוה דהיינו כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טועה מעט זה שאומר כ' מוזלז שתי סלעים ומחצה משוין וזה שאומר מנה מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת זה למעלה וזה למטה ונאמר דשוה ל' דהייטו כ"ב סלעים ומחצה דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים ותפשת מועט תפשת ולא נלך אחרי מי שאומר מנה ונימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל והשאר טעו: לאחוריה · ששוה עשרה יותר והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונו: לקמיה · שלקח עשרה לפניו כלומר יותר מן הראוי הוסיף ולקח מחשבון שלפניו העתיד לבא שלא היה ראוי לתפוס: מאה ועשרה שויא · והוה ליה למימר תידון במאה ועשרה דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני אבל השלישי טעה יותר מדאי אדרבה תפוס דברי השני והשלישי אבל הראשון טעה יותר מדאי: נקוט מיהת תרי קמאי כו' · כלומר כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים דמתורת מנה לא מפקי ליה כלומר שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה דתפשת מרובה לא תפשת והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה הלכך יתן תשעים: עושין שומא כו' · כדפרישית לעיל ות"ק סבירא ליה דאיכא למימר דלא טעי אינש כלל והלכך אמצעי תפוס והשאר שמא טעו ור' אלעזר בר' צדוק סבר טעי אינש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר ואחרים סברי טעי אינש בי"ג ושליש בדבר ששוה יותר משמונים: ובדין הוא דלימא · דשויא טפי [מנה] ושתה דינר (ג) דהיינו י"ג ושליש יתר על שויו והאי דלא אמר הייט משום דדיו מה שמוסיף על חבירו כ' שחבירו אומר פ' והוא אומר מנה ואע"פ שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון אפ"ה נושאין ונותנין בדבר וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים ירא הוא לומר יותר ממנה: אדרבה הא ארעא כו' · הך סוגיא כי ההיא דלעיל מפרשא כולה: טעמא דאחרים לא ידעינן · דלא מסתבר טעמייהו הלכתא עבדינן כוותייהו בתמיה אלא הלכתא עבדינן כת"ק דאמר תידון במנה: ה"ג תנו דייני גולה עושין שומא כו' · סתם ברייתא שונין(ג) כאחרים והכי גרסי' לה בפירושי ר' חננאל: דייני גולה · שמואל וקרנא ב): הלכתא כדייני גולה · דהייט נמי הלכתא כאחרים ודלמא חדא מכלל דחבירתה איתמר ומשום דמילתא דפשיטא היא דהייט הך לא חש הגמרא להקשות ולמימר והא אמרה רב הונא חדא זימנא אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתי מילי שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין התם אורחיה דגמרא לפרושי כן נראה בעיני: **מתני'** משמנין ביניהם · מפרש בגמ': משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום · כולה מפרשא בגמ': ומקבל עליו · מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל צד מפני החיות שלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדה מוכר לו כל צרכי שדה אבל היכא דמכר לו שדה שלם התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו ומה יוסיף ליתן לו יותר. חריץ · פוסיי"ר בלע"ז: ובן חריץ · חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול: ו' טפחים · רחבו באורך כל השדה ובגמ' מפרש למה לי כל הני: **גמ'** לוקח נוטל כחוש · יד הלוקח על התחתונה לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה דדלמא דמי חצי השדה אמר לו לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה כדמפרש לקמיה והיינו רווחא דמוכר דרוצה אדם בקב עידית יותר משני קבין זיבורית והא דקתני משמנין הייט כדמפרש בבכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (ד) דקתני שני רחלין שלא ביכרו וילדו שני זכרים כו' ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן ומפרש ר' יוחנן בגמ' וכהן נוטל כחוש וכל כי הך סוגיא איתא התם ומפרש מאי משמנין שומן יהא ביניהן ולאי מייתי כהן ראיה שקיל ה"נ שומן יהא ביניהן ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש יהא ביניהן ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעיכב המוכר לעצמו כדמפרש לקמיה ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם דהתם שמא הכחוש של כהן הוא הלכך כיון דלא מצי מייתי ראיה מפסיד אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו והדבר ידוע דכל החצי נמכר ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש אלא משום דמצי א"ל דמי חצי השדה מכרתי לך כדלקמן הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה. והאנן משמנין ביניהן תנן · דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שטל זה מן היפה ומן הכחוש דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע והכי נמי מוכח בבכורות דהכי משמע ליה משמנין לר' חייא בר אבא דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע דאמר ליה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן התם והא משמנין ביניהן תנן ואמר ליה נמי ר' יוחנן אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ס"ד משמנין ביניהן דכי הדדי פלגי הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו': אדאכלת כפנייתא · תמרים בבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה ומקנתרו היה: תרגימנא · לרישא מסיפא (ה): אמאי משמנין ביניהן · כלומר אם כדבריך כן הוא דחצי שדה אני מוכר לך ממש הוא למה משמנין ימתחו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מדקתני אפי' בסיפא משמנין שמע מינה דהאי דקתני משמנין לדמי הוא וכדפרישנא לעיל כלומר מה ששוה חצי שדה זו מכרתי לו מן הקרקע באיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה ואם עלו דמיה ק' דינר נותן מוכר ללוקח מה ששוה נ' דינר במקום הכחוש בשדה זו שיד הלוקח על התחתונה וזהו פירוש משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו פירוש כדמי חצי שדהו אבל סיפא דמתני' אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום הן כחוש הן יפה ומה ששוה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה דהייט בכחוש דיד הלוקח על התחתונה דדלמא זה שאמר חציה שבדרום שומת חציה שבדרום קאמר ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו כן נראה בעיני וכן פירש רבינו חננאל:

כדי

עין משפט נר מצוה

לה א ב ג ד ה מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' כב טוש"ע ח"מ סי' רים סעיף כ:

רבינו גרשום

קא טעי י' דינר. אמר פחות ממה ששוה: והאי דאמר מנה טעי י' יותר משויו: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני תרי א)דאזלי חד בתר כ' וחד בתר מנה וממצעת ליה אאמצע זיל בתר הני בתראי דחד אמר מנה וחד אמר ל' וממצע ליה בק"י. ומשני ר' אלעזר לעולם בתר צ' דינר הוא דאזלי דנקוט הני תרי בידך דחד אמר כ' סלע וחד אמר מנה משום דמתורת מנה לא מפקי ליה לקרקע דליכא בהו דשם ליה טפי ממנה אבל מאן דאמר ל' סלע מפיק ליה מתורת מנה: אחרים אמרו עושין שומא ביניהן. בין הראשון ובין השלישי ומשלשין מה שיש ביניהן דבין ההוא דאמר כ' דהיינו פ' דינר ובין מאן דאמר ל' דהיינו ק"כ דינר איכא בינייהו מ' דינר וחלק מ' לג' חלקים ונמצא לכל חלק וחלק תליסר ותלתא ואמטול הכי מתחלקין הכי דהאי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא והאי דקאמר כ' דהיינו פ' הוסיף עליהן תליסר ותלתא הרי כאן תשעים ותלתא ותילתא וקא טעי האי תוספת דאמר פחות ממה ששוה' והאי דקאמ' מנה קא טעי תליסר ותלתא לקמי' טפי והשתא תוסיף תני תליסר ותילתא על תשעין ותלתא הרי כאן ק"ו וב' שלישין והאי דלא קאמר האי תוספת שעל המנה סבר מסתאי כלומר די לי שהוספתי על חבירי כל כך שהוא אומר פ' דינר ואני אומר ק' ומוסיף עליו כ' דינר: אדרבה. מאי חזית דאזלת בתר הני דכ' ומנה זיל בתר הני דחד אומר במנה וחד אמר ל' לאוקמי נמי האי ב)שלש שומא והכא מצית לפרש האי ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא כלומר בין האי דאמר כ' למאן דאמר ל' איכא מ' דינר חלוק מ' לג' חלקים תמצא לכל חלק תליסר ותילתא ומש"ה האי דקאמר מנה טעי תליסר ותילתא ואמר פחות משוייה והאי דקאמר ל' טעי תליסר ותילתא לקמיה טפי משוויה ובדין הוא דנימא טפי מק"כ דינר בו' ושני שלישים והאי תוספ' ו' דינר ושני שלישי בדין הוא דבעי לאיסופי על ל' סלעים אלא סבר מסתאי דקא מטפינא על דבירי שאמר מנה כ' דינר · ומאי חזית דאזלת בתר הני זיל בתר הני. ומשני לעולם בתר האי דשויא ליה מנה דינא הוא דאזלי דמתורת ק' לא מפקי לי' אבל האי דשויה ליה ל' קא מפיק ממנה. וטעמא דאחרים לא ידעי' משום דאיכא לאקשויי עלייהו כדמקשי' אדרבה האי ארעא כו' ועוד ובדין הוא דלימא טפי ולא פסקי למילתייהו והיכי נעביד הלכתא כותייהו ומש"ה אמר טעמא דאחרים לא ידעינן: דייני גולה. שמואל וקרנא אמרו כמילתא דאחרים קא פרש לי' ומקשי' להו כמו לאחרים: פיס' האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. והיתה אותה שדה חציה עידית וחציה זיבורית וכל אותה שדה שוה ל' דינר. אבל חציה האחד שוה כ' דינר וחציה האחר שוה י' דינר אם נותן חציה השדה הכחוש משמנין ביניהם. כלומר ישומו כמה חלק זה הנשאר למוכר מוטב מחלק הלוקח וישלים המוכר או מגוף הקרקע או יחזיר לו מן הדמים עד שיהא חלקו שוה כחלקו וה"נ לוקח אם חציו שלו טובה מחצ[י] של מוכר משלים מחלקו בקרקע עד שיהא חלק המוכר שוה כחלקו · ואם אמר לו בפירוש חציה של צד דרום אני מוכר לך והוא גרוע או מוטב מחצי האחר משמנין ביניהם בדמים שאם חצי שבצד דרום זיבורית היא כנ[גד] הנשאר ינכה לו המוכר מן הדמים כנגד מה שהיא ואם מוטבת היא יוסיף לו הלוקח מעות ולעולם החצי שבדרום נוטל הלוקח בין פחות בין מוטב הואיל ואמר חצי שדה אני מוכר לך מ"מ משמנין ביניהן שיהא חלקו שוה [כ]ח[לקו] רישא דמתני' דמשמנין ביניהן ובגופה של קרקע שמעינן השתא: אמר ר' חייא ולוקח נוטל כחוש. שברשות מוכר הוא אם הוא רוצה להשלים לו מן העידית ישלים אי ינכה לו מן הדמים ולעולם החלק כח[וש] יטול לוקח: והא אנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ברשות תרוייהו שאם נתן לו הזיבורית יחזור לו העידית שיעור שיהו שוין יחד בין בזיבורית בין בעידית · ואם נתן לו העידית יחזור לו ממנה עד שיה[ו] שוין דהשתא משמע דברשות דתרוייהו הוא: אדאכלת כפנתא דבבל' כלומר שהיית אוכל תמרים ולא היית מדקדק בדבר: והא חציה בדרום קאמר ליה. דמשמע אותה חציה ממש או עידית או זיבורית: א[לא] לדמי. לעולם חציה בדרום נוטל ואם היה זיבורית ינכה לו מן הדמים ואם יש לו עידית יחזור לו לוקח מעות: ה"נ. לעולם לוקח נוטל כחוש וינכה לו מן הדמים ממה שהוא פחות והיינו משמנין: פיס' ומקבל עליו המוכר ליו[תן] לו מקום הגדר. שלא ידרסו בשדהו. והחריץ בן ג' טפחים רוחב מחוץ לגדר · וכן חריץ קטן בן חריץ גדול ולגדר כדי שלא תקפוץ שם החיה ותפסד התבואה: תנא חריץ מבחוץ. של גדר. ובן החריץ סמוך לגדר. וזה וזה מבחוץ לגדר

א) נראה דצ"ל דאמר חד כ"ב וחד במנה וממוצע ליה וכו'. ב) אולי צ"ל האי שלום בשומא.

מסורת הש"ס

א) [כתובות יח:] ב) [סנהדרין יז: ע"ש]

הגהות הב"ח

[illegible]

א) [נדרים ב: נזיר ב.] ב) [לעיל יח:] :

כדי שלא תהא חיה קופצת ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח :

הדרן עלך בית כור

א)יש נוחלין ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין א)האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין האשה את בניה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין : גמ' מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא ליתני הבנים את האב ברישא חדא ב)דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן ועוד

רש"י

כדי שלא תהא חיה קופלת · על הגדר איצטריך חריץ ובן חריץ : ולעביד חריץ · דהשתא נמי לא קפלה שהחריץ מרחיקה מן הגדר : איידי דרווח · ששה טפחים נכנסת לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופלת : קיימא אשפתיה · החילונה : הכי גרסינן כמה בין חריץ לבן חריץ טפח · ומסקנא דברייתא הוא:

הדרן עלך בית כור

יש · קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם דהיינו ששניהם נוחלין זה את זה והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין תנא נמי רישא נוחלין ומנחילין: ויש שנוחלין . את קרוביהם אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותן קרובים שהן מורישיהן : מנחילין ולא נוחלין · הם אותם דאמרו בהו נוחלין ולא מנחילין מכלל דאיך שאלו נוחלין אותם ולא מנחילין להן מיקרו מנחילין ולא נוחלין ובגמ' מפרש למאי איצטריכו הנך תרי בבי דהא חדא נפקא מכלל חבירתה : האב · נוחל את הבנים וגם מנחיל להם וכגון שאין לאותן הבנים זרע או נוחל אותן האב אבל אם יש להם בנים הם קודמין לזקנם כדמפרש בגמ' : והבנים את האב · נוחלין ומנחילין : והאחין מן האב · כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שהן מלאה ומרחל יורשים זה את זה בשביל שהן אחין וכגון שמת יעקב אביהן אבל אם יעקב קיים הוא קודם וכגון שאין להם בנים ודוקא אחין מן האב דמשפחת אב קרויה משפחה כדילפינן ט' : האיש נוחל את אמו · אבל לא מנחיל שהרי קרובי האב יורשין אותו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה . והאיש את אשתו · נוחל אותה כדנפקא לן בגמ' : ה"ג בסדר המשנה ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין · דבן נוחל את אחות אמו שהרי הוא בא מכח האם ואילו מתה דודתו בחיי אמו יורשתה וגם הוא יורש את אמו נמלא שבאו לידו נכסי דודתו : ולא מנחילין · דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה ועוד דאחות אמו היאך תירשנו הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה ולא האם יכולה ליורשו כדאמרן האיש את אמו נוחל ולא מנחיל קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה ובאחיות מן האב מיירי אבל אחיות מן האם אין נכדה בן אחותה יורש אותה דממשפחת אם הוא ל"א ובני אחות בני אחותו של ראובן כגון בני דינה נוחלין אותו שהרי דינה יורשת את ראובן אחיה ובניה באין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותן והלא דינה עלמה אין יורשתן כדאמרן דהאם אינה נוחלת את בנה אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם וזה נראה בעיני משום דקתני סיפא האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וכל הנך תלתא שמעינן להו מהנך תלת דהך בבא דנוחלין ולא מנחילין כדאמרינן בגמ' דהיינו הך דקפריך בגמ' דאחי האם היינו דבני אחות והלכך גרסי' בני אחות דהיינו נמי דאחי האם מנחילין את בן אחותם ולא נוחלין ואי נמי גרסינן בני אחיות (א) איכא לפרושי בבני אחיות כלומר בני אחיותיו של אדם נוחלין אותו אבל לא מנחילין דהוא אינו יורשן : האשה את בניה והאשה את בעלה ט' · בגמ' פריך דהיינו נמי הך בבא דנוחלין ולא מנחילין דמהיא שמעינן לה דהיינו הך : לא נוחלין ולא מנחילין · זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו וכל הנך קרובים דקתני שיורשים זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה גם הנהו קרובים דקתני בהן לא נוחלין ולא מנחילין כגון קרובים שמלד האם הני מילי שיש קרובים מלד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מלד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותו דהוי ליה משפחת אב דמכח קורבת אביו באין ליורשו כגון ראובן שנשא סרח בת אשר וילדה לו נפתלי ומת נפתלי בלא בנים הרי ראובן אביו יורשו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו של נפתלי ואם אין לו אחין ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו ואם אין לו אחין לאביו דאין אשר קיים ונתתם את נחלתו לקרוב אליו נמלאת סרח דהיינו בני אשר או בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה : גמ' מאי שנא דתני · ברישא דמתני' האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמלא שמת הבן בחיי האב ולא הניח הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתנא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבטיחו שיקברהו בנו :

ועוד

תוספות

יש נוחלין · ואלו נוחלין ומנחילין · איכא דוכתי דנקיט אדסליק מיניה ואיכא אדפתח ביה ובמס' נדרים (דף ב:) מפרש לה : האב את הבנים והבנים את האב · תימה והאב את הבנים היינו בנים את האב שאם האב נוחל את בנו אם כן בנו מנחילו ואם הוא מנחיל לבנו א"כ בנו *נוחלו ואור"י דאייתר למידק מיניה בנים ולא בנות אע"ג דקתני לה בהדיא בסמוך מכל מקום תנא ליה הכא אגב אורחיה ולקמן נמי (ב) תניא למנות סדר נחלות וכן משמע בגמ' דקאמר בנים את האב מנלן אמר קרא וכן אין לו הא יש לו בן בן קודם לבת משמע דמתני' לאקדומי בן לבת איצטריך אבל מרישא דקתני האב את הבנים ליכא למידק הכי דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר ואם תאמר דקתני בני אחיות ודייק בגמ' עלה ולא בנות אחיות אע"ג דלא מייתר ומתוך כך צריך לומר דמתני' איני יודע מי שנאה לימא דבנים לאו דוקא אלא הוא הדין בנות ואתיא שפיר כרבי זכריה בן הקצב אע"ג דתנא בגמ' בני אחיות ולא בנות אחיות [יש] לומר דברייתא פליגא אמתניתין ויודע מי שנאה ואור"י דקים ליה דברייתא נשנית על המשנה לפיכך דייק מינה ועוד אומר ר"י דכיון דבנים את האב אייתר למידק בנים ולא בנות אית לן למימר דכולהו בנים דמתני' דוקא ולא בנות לקדוס: ואחין מן האב · הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה ותירץ משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהנך האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב דכיון שנודע שהבנים קודמין ואחר הבנים האב ואחר האב אחין הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש דאם היה האב קיים היה יורש (ג) ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לבנו שהוא *(אחי אביו) של מת ומשמוש שמעינן מדתנן בסמוך בני אחות שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה וא"ת אם כן אחין מן האב נמי לא ליתני דשמעינן ליה מהאב את הבנים על ידי משמוש נחלה שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין שהן אחי המת ויש לומר דנקט (ד) אגב דבעי למיתני אחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דהוה איצטריך למיתני אע"ג דתנא האשה אינה נוחלת את בנה סד"א נהי דאינו יורש אחיו מן האם מכח אמו מכח את הוה אמינא דיורש דכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו לא שנא מן האב ולא שנא מן האם וכי תימא דמכל מקום לא איצטריך למיתני דשמעי' מרישא דקתני אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם איצטריך דהוה אמינא אחין מן האב לרבותא נקט אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם ואם תאמר אם כן אחי האב נמי ליתני אגב אחי האם דסיפא ויש לומר דאי הוי תני אחי האב תו לא הוה צריך למיתני אחי האם דמכלל אחי האב שמעינן להו ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כדדייקינן בגמ' דהיינו בני אחות :

יכול

א א מיי' פ"א מהל' נחלות הל' א סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א :

[עי' לקמן קיד: רשב"ם סד"ה אף]

ז"א אחיו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין וכו' ואי נמי גרסינן בני אחיות · נ"ב אבל לקמן בדף קיד ע"ב פירש בע"א: (ב) תוס' ד"ה האב וכו' ולקמן נמי תנא ליה למנות : (ג) ד"ה ואחין וכו' היה יורש לבנו ועכשיו שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו : (ד) בא"ד דנקט לה אגב:

רבינו גרשום

איידי דרוית החריץ ו' טפחים ממשכת עצמה בתוך החריץ לאחרית וקופצת חוצה) סמוך לגדר ומשום הכי צריך בן חריץ עדיין שמעכב : איידי דקטין. ג' טפחים קיימא החיה אשפתיה וקופצת לעבר אחר הלכך צריכי תרוייהו כדי שלא תקפוץ :

הדרן עלך האומר לחבירו בית כור

יש נוחלין . שנוחלין אחרים והן עצמן מנחילין ממונם ליורשין: האב את הבנים. שהאב יורש את הבנים והבנים יורשין את האב : ליתני הבנים יורשין את האב תחלה. משום דתרי טעמי איכא דהוה ליה למיתני הבנים את האב חדא משום דאתחולי לא ב) מתחלינן בפורענותא הוא שהבנים מתים בחיי אביהן והאב יורשן שמנהג העולם שהבן יורש האב ולא האב את

א) לכאורה נ"ל וקופצת מחוץ של הגדר וכו' . או דל"ל וקופצת אחרין של הגדר .
ב) נראה דל"ל דאתחולי בפורענותא לא מתחלינן והאב את הבנים פורענותא היא שהבנים וכו' .

ועוד כדכתיב °איש כי ימות ובן אין לו ותנא אידי דאתיא ליה א)מדרשא חביבא ליה ומאי דרשא דתניא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחין יכול יהא קודם לבן ת"ל °הקרוב (א) קרוב קרוב קודם ג)ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא במקום שיש בן אין יבום טעמא דאיכא האי פירכא הא לאו הכי הוה אמינא אח עדיף תיפוק ליה

דהכא

תורה אור

ועוד כדכתיב ואיש כי ימות ובן אין לו וגו' · הא יש לו בן בנו יורשו וכי היכי דפרשת נחלות פתחה בירושת הבן לאביו כך היה לו לתנא לפתוח: חדא דאתחולי כו' · מסקנא דקושיא היא : דאתיא ליה מדרשא · שהאב נוחל את בנו : דתניא ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו זה האב · של מת ואשמעינן קרא שהאב פעמים שיורש את בנו דשארו היינו אביו כדכתיב (ויקרא יח) שאר אביך הוא כדלקמן וכתיב נמי כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' : מלמד שהאב · של מת קודם לאחיו של מת כגון שאם מת ראובן בלא בנים יעקב יורשו ולא שמעון אחיו יורשו ולקמיה מפרש ואזיל היאך למידין אנו מכאן שקודם לאחין ולא לבנים ובנות של מת ולקמן פריכינן והא קראי לאו הכי כתיבי ומשני קראי שלא כסדרן כתיבי דמאי דכתיב הקרוב אליו דמשמע הקרוב קרוב קודם אתא לגלויי על *(פי' ס"ר נחלות דשלא כסדרן כתיבי) אלא הקרוב קרוב תקדים לירש וכן תסדר אותן איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב ואח"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר שאם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה : יכול · יהא יעקב קודם לחנוך בן ראובן דאפי' היכא דהניח ראובן זרע יירש יעקב ולעולם לא יירש בן ראובן אלא היכא דאין יעקב קיים ונסדר הפסוק כן איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו' כלומר אם אין לו שאר וגם בן אין לו שיירש במקום שאין שאר והעברתם את נחלתו לבתו : הקרוב קרוב · למת יותר הוא קודם בנחלה ליורשו והבן של מת כגון חנוך בן ראובן קרוב הוא לראובן יותר מיעקב אביו שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה כדלקמן אבל האב לא מצינו שיהא קם תחת בנו לכלום ומשום דמילתא דפשיטא הוא לא חשש הגמרא להקשות ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב כי היכי דפריך לקמיה ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח דבשלמא גבי אח אשכחן שום קורבה שקם תחת אחיו ליבום אבל באב לא מצינו כלל : ומה ראית לרבות את הבן · של מת שיהא קודם לאבי המת וכל שכן שקודם לאחי המת היכא דליכא אב ולהוציא את האח ולומר שהאב קודם לאח וכל שכן שהבן שקודם לאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האח כדלקמיה : מרבה אני את הבן · חנוך בן ראובן שיקום תחת אביו לנחלה טפי משמעון אחי ראובן שהרי קם חנוך תחת אביו ראובן ליעוד שאם קנה ראובן אמה העבריה יכול ליעדה לו כשירצה בכסף מקנתה שנתן לאביה זה ימים וכבר ניתנו להוצאה ואין צריך ליתן קדושין אחרים אלא כך יאמר הרי את מיועדת לי כדכתיב (שמות כא) ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה וגו' מכלל שיכול לייעדה וגם לבנו יכול לייעדה כדכתיב ואם לבנו ייעדנה וגו' אבל לאדם אחר אין יכול לייעדה אלא א"כ יקדשנה האיש קדושין גמורין ואפי' לאחיו אין יכול לייעדה : ולשדה אחוזה · דדרשינן בערכין בפרק אין מקדישין ותניא נמי בתורת כהנים ואם לא יגאל את השדה בעליו שהקדישו ואם מכר את השדה הגזבר מכרה לאיש אחר לאיש אחר ולא לבנו של מקדיש והיה השדה בצאתו ביובל קודש וגו' שיוצאה לכהנים ביובל אבל אם לא פדאו איש אחר אלא בנו חוזרת לאביו ביובל אבל אם אחיו של מקדיש פדאו יוצאה לכהנים כדכתיב לאיש אחר דהיינו אחיו אבל בנו לאו אחר הוא והתם נמי פרכינן מה ראית לרבות את הבן כו' (ב) כי הכא שכן קם תחת אביו כו' אבל לא מצי למימר שבן קודם את אחי המת לנחלה כמו שסדור בפרשה ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דכיון דקראי לאו כסדרן כתיבי כדמוכח קרא כדכתב הקרוב קרוב קודם וניגמא דאח קודם בין לאב בין לבן: אדרבה מרבה אני את האח כו' · ומהפכינן קרא כי האי גוונא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לבנו אי נמי ואם אין לו אחים ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: ליבום · כדכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו : ומשני כלום יש יבום כו' הא יש בן אין יבום · אלמא אינו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוטר אותה ממנו :

דהכא

יכול יהא קודם לבן · פריב"ם יהא קודם לבן ולא לאח כדמסיק בתר הכי דאדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ולא פריך השתא שיקדום ג)אב לבן דהא פשיטא ליה לגמ' תנא שאין להקדימו אלא לאחד מהן או לאח או לבן ולאו לתרווייהו דהא אי לאו נכתב שארו לא הייתי מקדימין אפי' לאחד(ג) שהרי האב אינו קם תחת בנו לשום דבר ולקהשתא דכתב שארו די אם נקדימנו לאחד מהן ובזה נושא ונותן איזה מהן קרוב יותר אח או בן ונקדימנו למרוחק שבהן ואין נראה פירושו כלל דכיון דאין סברא להקדימו אלא לאחד מהן מה צריך לדרשא דהקרוב קרוב מסברא יש לי להקדימו לאח יותר מלבן כדמסיק כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ונראה לפרש דהשתא קאמר יכול יקדום אף לבן דמדכתב שארו להקדים אקדמוניה לכל הכתוב בפרשה תלמוד לומר הקרוב אליו דקרוב קודם ומה ראית דמוקמת הקרוב לבן ושארו להקדים לאח אימא איפכא : יכול יהא קודם לבן · ואם תאמר אם כן לא יירשו בן ובת ואח לעולם אם האב קודם לבן שהרי האב יורשו בקבר ואם יקדום אבי המת לבנו ולבתו ולאחיו יקדום אחריו אבי אביו דנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן כדנפקא ליה לקמן (דף קטו:) ויש לומר דאיכא לאוקומי לקרא דיורשין בן ובת ואח בבן דגר ובבן בנו של גר כדי לקיים שיירשו אחי אביו אי נמי היכא דאיכא בן ובת או אח לא נאמר דממשמשת והולכת כיון דדריש מקרא לקמן (דף קטו:) שאין לך מעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשה דאם כן נמצא כל נחלות מעבירות משבט לשבט דממשמשת נחלה עד יעקב אבינו ומורים לכל ישראל כיון שהאבות קודמין לבן ולבת ולאח רשב"א ואם תאמר אחי אביו דכתב רחמנא למה לי תיפוק לי מאין לו עיין עליו דדרשי' מינה לקמן(דף קטו·)דנחלה ממשמשת ובאה ותירץ ריב"ם דכתביה לאשמועינן דקראי שלא כסדרן כתיבי דאי לא כתב אחי אביו הוי אמינא דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין לאב אבל השתא דכתב אחי אביו על כרחך לא נכתב שארו א"ו להקדימו לאחין דלהקדימו לאחי האב לא איצטריך כדאמרינן לקמן וקשיא לר"י התינח למאן דאמר קראי לאו כסדרן כתיבי אלא למאן דאמר כסדרן כתיבי אמאי כתב אחי האב ועוד קשיא לרשב"א דאפילו למאן דאמר שלא כסדרן כתיבי לא איצטריך למכתב אחי האב דעל כרחך לא נכתב שארו א"א להקדימו לאחיו דבע"א למאי כתבי' רחמנא דאי לאשמועינן דהיכא דליכא בן ובת ואח שהוא יורש פשיטא אלא מאן לירת אטו בר קשא דמתא לירת כדאמרינן לקמן (דף קי:) וליכא למימר אי לאו דכתב אחי האב הוה אמינא דאיצטריך שארו לאשמועינן שהאחין קודמין לאב דאי לא הוה כתב שארו הוה אמינא דאב קודם לאחיו דאי הייתו (ד) אומרים דאב קודם לאחיו לא לכתוב רחמנא לא אב ולא אחי האב ועוד דכולה שמעתין אנו דוחקין למצוא פסוק מנא לן דאב קודם לאחיו משום דמסברא אית לן למימר דאחיו קדמי ואור"י דמאין לו לא הוה שמעינן נחלה ממשמשת למעלה אלא למטה כגון בן הבן ובת הבן ובן בת הבן אע"ג דעלה אמר לקמן דנחלה הולכת וממשמשת עד ראובן דהיינו למעלה אההיא קרא דאחי אביו סמיך וא"ת ואחין דכתב רחמנא למה לי כיון דנחלה ממשמשת עד ראובן ירש האב בקבר להנחיל לבניו הנותרים וי"ל דאי לא כתב אחין ה"א שהאב קודם לבת דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך דכתיבי בהדיא בקרא :

שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה · ה"ה דה"מ למנקט נמי ולעבד עברי: כלום יש יבום אלא במקום שאין בן · אין לפרש דלא עדיף לענין יבום בן מאח אלא כלומר הן שוין לענין יבום וא"כ הכי נמי עדיף בן מאח משום דקם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה דעל כרחך לקמן גבי בת לא אפשר לפרש כן דאמרינן כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו כלומר ותהא עדיפא בת מאח שיקדום אב לאח ולא לבת ואי לא עדיפא מאח לענין יבום היכי עדיפא מיניה לענין נחלה אלא ודאי מהאי טעמא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בת דהיא עדיפא מאח דבת מקימה שם ואח אינו מקים שם א"א צריך לייבם :

כיון

עין משפט
נר מצוה

א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א :

ג מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז סמג עשין פו :

ד מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כ סמג עשין קלא :

ה ו מיי' פ"א מהל' יבום הלכה א סמג עשין נב טור וש"ע אה"ע סי' קנו סעי' א :

רבינו גרשום

הבן ועוד כדקאמר קרא הוה ליה למיסמך בדכת' איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו אלמא דאב מיית מקמי הבן וצריך למיעבר נחלתיה אי לית ליה בן . ומשני תנא דמתני' משום הכי נקט למיתני ברישא האב את הבנים דאיידי דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה :ומאי דרשא דתניא שארו זה האב שמהפכין קראי דלא כתיבי כסדרן וכדבעי' למימר לקמן והכי מהפכינן להו איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ולא אמרינן הכא לשארו דהא דרשי' ליה שהוא קודם לאחיו של מת מלמד שהאב של מת קודם לאחין של מת ה"נ מהפכי' א) של מת וכדמהפכי' לעיל קראי : יכול יהא . האב של מת קודם לבנו של מת דכי היכי דמהפכי' לקראי שהאב קודם לאחין של מת הכי נמי מהפכי' שהאב של מת קודם לבן של מת ליורשו ת"ל דלא דכתי' הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם והבן קרוב הוא לירש את אביו שמת יותר מאביו של מת ומשום דאתא מדרשא שהאב קודם לאחיו של מת חביבא ליה למיתני האב יורש את הבנים אע"פ שפורענו' הוא ב)דמצטר' דהיכא דמת הבן בחיי האב ואין לו לבן לא בן ולא בת אביו יורשו קודם לאחיו של מת : ג)והא מצינן למימר כי היכי דמהפכת קרא לרבות את הבן ולהוציא את האח דהבן קרוב מן האב וכל הקרוב קרוב קודם אימא איפכא שאח קרוב למת אין האב של מת מקודם בירושה אבל לבן של מת מקדים דהואיל דלא כתיבי קראי כסידרן מצית [להקדים] האב של מת בין המת ובין הבן של מת ואימא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לבנו. ומשני בדין הוא דמרבה אני את הבן של מת קודם לאביו של מת שכן אית ביה בבן מה שאין בכולהו קרובים שבן קם תחת אביו ליעדה באמה העבריה וכדאמרי' במס' קדושין ואם לבנו ייעדנה ולא לאחר דהוא קם תחת אביו דכי היכי דאיהו מייעד ליה לדידיה ה"נ מצי ליעדה לבריה ולא לאחיו וכדדרשינן התם והכי נמי לשדה אחוזה כדאמר במס' ערכין הקדישה לשדהו וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל גאלה בנו חוזר אביו וגואלה ממנו דבנו קם תחת אביו וכגופו דמי גאלה אחר וכו' ואמרי' בגמ' ת"ר אם לא יגאל את השדה הבעלי' אם מכר גזב את השדה לאיש אחר לאחר ולא לבן אתה אומר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח אלמא דלא מצי מייעד לאמה העבריה אלא לבנו ד)אלא מצי למיפרך שדה אחוזה דתיהדר למרה לאחר היובל אלא הבן לחוד דאימ דדרך הבן למהדר לאביו ומשום הכי דין הוא דבן של מת קודם מכל קרובים בירושה . ומקשינן אדרבה מרבה אני את האח של מת שיהא קודם לאביו של בן ומוצא אני את הבן שכן קם תחת אחיו לייבום מ שאין כן בבן. ומשני ליה כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום אלמא דמכח הבן קא נרע לאחיו מייבום הלכך מרבה אני את הבן ומוצא אני את האח : ולמה לי לתרוצי כלום יש יבים כו' ותיפו

דהכא

מסורת הש"ס

א) יבמות כב: וש"נ : ב) ערכין כה: קידושין יח: ג) [צ"ל אף רשב"ם] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ל הקרוב קרוב קודם . נ"ב ע"ל דף קי ע"ב כתב הרשב"ם דהיינו ה"א דהקרוב קדים דומיא דהעולה ע"ש : (ב) רשב"ם ד"ה ולשדה אחוזה וכו' לרבות את הבן כו' ופרקינן כי הכא מרבה אני את הבן שכן קם תחת : (ג) תוס' ד"ה יכול וכו' אפילו לאחד מהן שהרי וכו' הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומה : (ד) ד"ה יכול וכו' דאי הייתו אמרינן מסברא דאב קודם וכו' ועוד דכולה שמעתין וכו' לא הוה שמעינן דנחלה ממשמשת :

א) נראה דצ"ל ה"נ מהפכינן במתני' כהא של מת מקודם . או דצ"ל וע"כ דמהפכינן לשארו של מת מקודם וכדמהפכינן וכו'. ב) נראה דצ"ל דמצטריך לאשמעינן . ג) אולי צ"ל ומה ראית לרבות את הבן . והא מצינן למימ וכו'. ד) נראה דזהו הג"ה מאיזה מפרש דמשדה אחוזה אינו ראיה וצ"ל ומיהו מצינן למיפרך דשאני שדה אחוזה דמש"ה לא תסדר למרה לאחר היובל אלא אם גאלה הבן לחוד וכו' וצ"ע

דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא דקא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום (א) אימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לבת יכול יקדים לבן ת"ל הקרוב קרוב קודם כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו [א]לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין תלמוד לומר הקרוב קרוב קודם אחי האב לא צריכי קרא אחי האב מכח מאן קא אתו מכח אב קאי אב קא ירתי אחי האב והא קראי לאו הכי כתיבי דכתיב [במדבר כז] ואם אין אחים לאביו וגו' קראי שלא כסדרן כתיבי והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי [שם] איש כי ימות ובן אין לו וגו' במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב [ב]ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי

דהכא תרתי יעידה ושדה אחוזה: והכא חדא. יבום והוה מצי לתרוצי הנך נפישי: ומשני משום דשדה אחוזה גופה לא קיימא לן במס' ערכין שיהא הבן במקום האב טפי מאחיו אלא מהך פירכא דפרכינן התם כלום יש יבום כו' דאמרי' נמי התם מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה כו' אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום כו' שהרי לא מצינו כתוב בפירוש שיהא הבן קם תחת אביו טפי מאחיו אלא ליעדה שגם האח קם תחתיו ליבום ונמצא דהכא חדא והכא חדא הוה ושאר דברים שהבן קם תחת אביו טפי מאחיו כגון שדה אחוזה ועבד עברי במסכת קידושין וקדימת הבן לאח בנחלה כולהו מייתינן להו מדין יעידה לחוד שכ' בפירוש שהבן קם תחת אביו ואי לא דמשנינן דאפי' לגבי יבום אין האח קם תחתיו כמו בנו דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן לא הוה מצינן לרבויי בן שיקום תחת אביו לכלום טפי מאחיו דליהוי הכא חדא והכא חדא ולקמיה פרכינן דבן ובת ואח כמו שסדורין בפרשה ליקדמו כולהו לאב שהרי כולם קרובים למת טפי מאביו שהם קמים תחתיו ליעדה וליבום אבל האב אינו קם תחתיו לכלום: מלמד שהאב קודם לבת. דהא אינה קמה תחת אביה לכלום כבנו וכאחיו וסדר את הפסוקים כן איש כי ימות ובן אינו ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: בן ובת כי הדדי נינהו. כדכתיב ובן אין לו עיין עליו נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום אבל אבי המת אינו פוטר את אשת בנו מן היבום נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחי המת: קודם לאחי האב. של מת ולא לאחין משום דקרובים למת יותר מאביו שהרי קמים תחתיו ליבום אבל אביו אין קם תחתיו לכלום וסדר המקרא כך הוא ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: ומשני אחי האב לא צריכי קראי. לא היה צריך לכתוב לבסוף שארו לקדם את אחי האב דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו דאחי האב מכח מאן קאתו לירש את נכדם בן אחיהן פשיטא דמכח אבי המת שהוא אחיהם אתו והלכך למה לי קרא מאחר שכתוב למעלה שאחי האב יורשין את נכדם מי איכא למימר דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אב בתמיה הלכך לא נכתב שארו אלא לקדם אחיו של מת דלקדם אחי האב כבר שמעינן ליה ממאי דאמר ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הרי הוא כמי שכתב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאביו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו הלכך לא נכתב שארו אלא לאחד ולומר שיקדום לאחד מהני דכתב לעיל ומנו אבי המת שהן בניו דלקדם אחי האב לא שדינן ליה דהא לא נריך כדפרישית ולקדם את בנו ואת בתו של מת לא אמרי' שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרן הלכך שדינן ליה לאחין של מת לקדם האב לבניו לירש את בנו דסד"א יקדמוהו הם שהרי קמים תחת אחיהן ליבום מה שאין כן באב: והא קראי לאו הכי כתיבי. דשארו לבסוף כתב אחר אחי האב והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת קודמין לאביו: קראי שלא כסדרן כתיבי. דהא כתיבי אחי האב ואח"כ שאר אב ובעל כרחך אב קדים להו כדאמרן דהא מכח אב קאתו דלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב קרוב קודם ומעצמך תסדר אותם כפי קורבתן ואם תאמר כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר לשתוק קרא מיניה וליכתוב איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא כדלקמן בפירקין (דף קטו:) ובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה וכן כולן: הכי גרסינן והאי תנא מייתי לה מהכא. דהאב קודם לאחין: והעברת. משמע תעביר מקרוב זה שהוא קיים כדי לתת לזה והעברת מן האב כדי לתת לבת: במקום אחין שאין למת בן ובת אלא אחין ובסיפרי מסיים לה הכי ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר כו': ואימא. דהאי והעברת דאחין דקיימי קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת לבת הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח(ב) ואי משום דדייקינן ואי אתה מעביר נחלה מן האב ואפי' במקום בת הך דיוקא לאו מוהעברת שמעינן לה דאדרבה מוהעברת איכא למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת: אם כן. דלגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא ליכתוב והעברת דממילא שמעינן לה מדכתב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאביו דהא לא דריש שארו לאב דנימא שלא כסדרן כתיבי: ואי

כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו. וא"ת מנא לן דבת פוטרת מן היבום אי מדכתיב ובן אין לו עיין עליו הא אילטריך לאיתויי ממזר כדאמר בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם ד"ה בן) וי"ל דשקולין ויבאו שניהן ואע"ג דבפ' אלמנה לכ"ג (שם דף ע:) גבי וזרע אין (ג) לו דבת כהן שניסת לישראל משמע דלא דרשינן מיניה תרתי דקאמר אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ ופריך והא אפיקתי' לזרע זרעה היינו משום דקמרבי התם זרע פסול היינו זרע זרעה פסול דאילו זרע פסול תיפוק ליה דנבעלה לפסול לה ולהכי פריך שפיר דאי אילטריך קרא לזרע זרעה כשר היכי תו יליף זרע זרעה פסול אי נמי יש לרבות בר שפוטרת מן היבום מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי דכי האי גוונא דריש ביבמות (כד.) אבל ממזר אילטריך ריבוי משום דבזרע פסול אכתי הוי שמו מחוי וא"ת הא דתניא בפ"ק דקידושין (דף יז:) עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת ואמאי נימא מדלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו הכי נמי לענין עבד עברי כדאמרינן הכא לענין נחלה ומדכתיב ועבדךשש שנים דמשמע לך ולא ליורש לא נמעט אלא את דוקא ואור"י משום דדרשינן ועבדך לך ולא לאחר כל שהוא אחר לגבי בן ובת נמי לגבי בן כאחר דמיא לענין נחלה שהבן קודם לבת וכה"ג אמרי' בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה:) גבי שדה אחוזה דבת אינה מעמדת שדה לאביה משום דכי היכי דגבי נחלה בת לגבי בן כאחר דמיא לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא:

במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. פריב"ם מדלא כתיב ונתתם גבי בת כדכתיב בכולהו דהעברתם משמע לשון העברה שמעבירין נחלה ממקום הראוי לירש מן הדין למקום שאינו ראוי והשתא נושא ונותן מי הוא הקרוב שהיה ראוי להקריבו לבת ומוקי לה באב לפי שהמת יוצא יריכו ואין לך קרוב יותר ראוי ממנו ובדידיה מיסתבר לאוקומי אפי' שלא נכתב בפירוש אלא ע"י אחי האב דממילא והעברתם עליה קאי לדרוש ולקבוע בו מקום ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב אפי' מן האח שאינו קם תחת הבן לכלום מיהו השתא דכתיב והעברתם בבת משמע שמעבירים הנחלה ממקום הראוי מוקי לה באב:

[*]ואי אתה מעביר נחלה (ד) ממקום האב במקום האחין. כלומר מדלא כתיב אלא והעברתם אחד אין לנו לעשות אלא העברה אחת ולא שתים ומכאן ואילך הקרוב קרוב קודם דהשתא דכתיב והעברתם משמע שהיה האב ראוי לקדום לבת כ"ש שראוי לקדום לאח שהבת קרובה מן האח שהיא יוצאת יריכו של מת ועוד דאין יבום במקום בת לפיכך אין להעביר נחלה מן האב אלא במקום בת לחודה כיון דכתיב בבת העברה ולא במקום אחין: ואימא

רש"ל הד'

רבינו גרשום

דהכא. גבי בן איכא תרי מילי שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה משום הכי דין הוא דמרבינן ליה: והכא. גבי האח ליכא אלא חדא שכן קם תחת אחיו ליבום ולא איצטריך ליה לתרוצי כלום יש ייבום: ומשני גבי בן נמי ליכא אלא חדא דהיינו יעידה דשדה אחוזה גופה מהאי פירכא הוא דקיימא ליה לתנא. כלומר מכח קושיא זו דקא מקשינן ליה כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן מעמיד שדה אחוזה שקם בן תחת אביו ולא אח וכדאמרינן נמי כי האי גוונא במסכת ערכין דמקשי' להיכא דמוקים שדה אחוזה בידא דבן ומפיק ליה מידא דאח מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי כדאמרינן במסכת קדושין עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את האח ומפיק לה התם מדרשא דקרא אדרבה מרבה אני את האח שקם תחת אחיו לייבום כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין ייבום ותיפוק ליה דהכא תרי והכא חדא משום דעבד עברי מהאי פירכא הוא דנפיק מכלום יש יבום אלא במקום כו' וכי האי גוונא מקשי' ומפקי' במס' קידושין בעבד עברי ועיקר תירוץ מלתייהו ליכא אלא מדמתרצי כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן יאמטול הכי לא חשיב גבי בן אלא חדא דהיינו יעידה ושדה אחוזה לא מצינן לאוקמה בידא דבן אלא משום דקא מתרץ ליה הכי: ומקשי' ואמאי חזית דמוקמת שארו זה האב של מת קודם לאחי של מת וכדמהפכת קרא ואימא שארו זה האב וכדמוקמת הכי מצינו לאוקמי מלמד שהאב קודם לבת דמהפכי לקרא הכי ואיש כי ימות ושאר אין לו ונתתם את נחלתו לבתו הא שאר יש לו ונתתם את נחלתו לו ואוקמי' לקרא כי היכי דמקדמי' אביו של מת לאחין של מת ה"נ מקדמי' האב של מת לבתו של מת הואיל דלא כתבו כסדרן ויכול יהא קודם לבן של מת דאמרינן בהאי כדאמרי' באידך ואמר ליה דאמר קרא הקרוב דכל הקרוב קודם והבן קרוב למת מאביו של מת ואביו של מת מבת ומאחיו. ומשני הא ליכא למימר דמקדמינן אב של מת מקמי בתו של מת משום דכיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו דכי היכי דהיכא דאית לה בן אינה זקוקה לייבום ה"נ אם אית לה בת אינה זקוקה לייבום ולענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו דלא מקדמי' אב מקמי בת כי היכי דלא מקדמי גבי בן: והשתא דדרשת שארו זה האב ובעית לאקדומי מקמי אדין של מת ואימא לעולם אחין של מת קודמין לאב והאי דאוקמת שארו זה האב להכי ללמד שהוא קודם לאחין שלו של אב עצמו והכי מוקמי' לקראי ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים למת ונתתם את נחלתו לשארו דהיינו אביו של מת ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו של אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו וגו' יכול יהא קודם האב לאחיו של מת ת"ל הקרוב לו ואחיו קרוב ספי מאביו שקם תחתיו לייבום. והיכי מצינן לאוקמי ולתקדים אביו לאחיו דמאי חזית דמהפכת לקראי הכי אפכינהו הכי. ומשני משום אחי האב לא צריך קרא למעוטינהו במקום אב דודאי דאב קדים דהיכי שבקי' אב ולירש אחי אב דאתיין מכח אב אלא ודאי למאי אתא קרא לאקדומי לאחין של מת. והא קראי לאו הכי כתיבי דמקדמי' אביו של מת מקמי שאר קרובים דשארו אחר כולהו קרובים כתיב. ומשני קראי שלא כסידרן כתיבי והכי צריכי למיכתבינהו כדמוקמינא להו לעיל: והאי תנא. דאמרינן לקמן: מייתי לה. דאביו של מת קודם לאחיו של מת:מהכא דתניא את זו דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. מוהעברתם דקא משני הכתוב [לכתוב והעברתם]בבת להכי דבמקום שיש בת אתה מעביר נחלה מן האב של מת ואי אתה מעביר נחלה וכו' ומקשי' מאי חזית דאמרת הכי אימא לצד אחר הכי במקום בת אתה מעביר נחלה מן אחיו של מת ואי

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעו סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימא שארו:
(ב) רשב"ם ד"ה אימא דהאי והעברת וכו' מקמי אח הס"ד ואחר כך מ"ה אם כן דלגלויי וכו' שלא כסדרן כתיבי ואי משום דדייקינן וכו' במקום הבת והאי דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת הך לא משתמעא מקרא מידי אלא ה"ק מהאי וכו' דלא מיירי קרא באב אלא באחין אבל לעולם אימא לך דאב כצ"ל והד"א:
(ג) תוס' ד"ה כיון וכו' גבי וזרע אין לה דבת וכו' היינו משום דמאי דקא מרבינן התם זרע פסול היינו זרע זרעה:
(ד) ד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב:

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת אם כן לא נכתוב רחמנא והעברתם ולמאן דנפקא ליה מוהעברתם האי שארו מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [א] שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו ולמאן דנפקא ליה משארו האי והעברתם מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [ב] רבי אומר בכולן נאמר בהן נתינה וכאן נאמרה בהן העברה שאין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה וממאי דשארו זה האב דכתיב °שאר אביך הוא אימא שארו זו האם דכתיב °שאר אמך היא אמר רבא אמר קרא °ממשפחתו וירש אותה [ג] משפחת אב קרויה משפחה [א] משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב °למשפחותם לבית אבותם ומשפחת אם אינה קרויה משפחה והא כתיב °ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר שם הא גופא קשיא אמרת (א) והוא לוי אלמא מלוי אתי ממשפחת יהודה אלמא מיהודה אתי אלא לאו דאבוה מלוי ואימיה מיהודה וקאמר ממשפחת יהודה אמר רבא בר רב חנן לא גברא דשמיה לוי אי הכי היינו דקאמר מיכה °עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן אין דאיתרמי ליה גברא דשמיה לוי וכי לוי שמו והלא יהונתן שמו שנא' °ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני (ב) אמר ליה וליטעמיך וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דכתיב °בני משה גרשם ואליעזר אלא מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה תלאו הכתוב ביהודה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל רבי יוסי בר חנינא אמר מהכא °וגם הוא טוב תואר מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום והלא אדניה בן חגית ואבשלום בן מעכה אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום דמרד במלכות תלאו הכתוב באבשלום (הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה) אמר רבי אלעזר [ג] לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס ופנחס לאו מיתרו אתי והא כתיב °ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה מאי לאו (ג) דאתי מיתרו שפיטם עגלים לע"ז לא דאתי מיוסף שפטפט ביצרו והלא [ד] שבטים מבזים אותו ואומרים ראיתם בן פוטי זה בן שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז יהרוג נשיא שבט מישראל אלא

ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי אתה כו'. כלומר הסתא דמשמע לך מוהעברתם אתא לקבוע מקום לאב אדרבנו כך שאפילו לבת יקדום וה"ה דהוה מצי למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין אבל אי אתה מעביר מן האחין במקום אב ונימא שאח יקדום לאב אלא לפי משמעות הברייתא דאב חשוב יותר מכולם נקיט: א"ב לא לכתוב רחמנא והעברתם. כלומר לא הוכל לדרוש במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין דאין זו העברה שהבת קרובה למת יותר מאח לפי שהיא יוצאת ירכו ולענין יבום לא ה"ל למכתב אלא על כרחך יש לדרוש במקום בת אתה מעביר נחלה כו' אלא ק"ק דהשתא משמע דלא שייך העברה מאחין לבת דפשיטה דקרובה יותר מאחין אבל מן האב ובת ניחא ליה דשייך העברה ובכולה שמעתין מספקא לן אי אב קרוב טפי מאח או לא ולרשב"א נראה לפרש א"כ לא ליכתוב רחמנא והעברתם כלומר אי לא אתי למדרש אלא דבמקום בת (אי) אתה מעביר נחלה מן האחין ולא מן האב א"כ לא הוה ליה למכתב והעברתם אלא ונתתם והוה ידעינן דבת אינה יורשת במקום אב דהוה דרשינן מיתורא דונתתם את נחלתו לבתו דוקא מן האחין אתה מעביר נחלה במקום בת ולא מן האב דהא לגופה לא איצטריך שהרי מוכל בת יורשת נחלה שמעינן דבת ירושה היא וממילא ידעינן שהיא קודמת לאח שהרי היא קרובה יותר שהיא מקימה שם ואח אינו מקים שם אלא צריך ליבם. ואי להקדים בן לבת הא מוהתנחלתם אותם לבניכם נפקא לן לקמן ומדכתיב והעברתם אתא למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האב:

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפי' במקום בת. הך לאו דוקא מקרא משמעות מידי אלא ה"ק מהאי קרא לא תילף דבת קודמת לאב דלא מיירי קרא באב אלא באחיו אלא לעולם אימא לך דהאב קודם לבת דהוא קרוב טפי: שארו זו אשתו. כדכתיב והיו לבשר אחד (בראשית ב) וכתב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע (שמות כא): יורש את אשתו. דקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין וקרי הכי ונתתם את נחלת שארו לו והכי מפרשינן לה לקמן בפירקין ויליף לה מוירש אותה לבן נקבה: האי והעברתם מאי עביד ליה. לכתוב ונתתם: משבט לשבט. נחלת שבט ראובן לשבט שמעון: הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה. כגון סרח בת אשר שנשואה לחנוך בן ראובן ומת אשר בלא בנים זכרים וירשתו סרח בתו ומתה סרח וירשה בנה או בעלה שהם משבט ראובן נמצא שהוסבה נחלת שבט אשר לשבט ראובן ואשמועינן קרא שהבעל או הבן יורש את אבתו ואת אמו ואיכא דדריש לקמן ירושת הבן את אמו מקרא אחרינא ורבי דריש לה מהכא: הימא שארו זו האם. ונילף מכאן דבין אביו בין אמו יורשין אותו: ממשפחתו היינו הקרובים לו מצד אביו: ויהי נער וגו'. בספר שופטים כתיב בפרשת פסלו של מיכה: וקא מהמה גמרא ממשפחת יהודה אלמא מיהודה קאתי וכתיב והוא לוי אלמא מלוי קאתי קיימן אהדדי: אלא לאו דאבוה מלוי. להכי קרו ליה לוי שהלוים למטה אבותם נקראים לוים והאי דקאמר ממשפחת יהודה על שם שאמו משבט יהודה: ומשני לא גברא דשמיה לוי. האי דכתיב והוא לוי פי' כלומר כך שמו ולא משבט לוי הוא אלא משבט יהודה כדכתיב ממשפחת יהודה דמשפחת אב קרויה משפחה: היינו דקאמר מיכה כו'. בתמיה שהיה מתגאה בעצמו על שנקרה לו איש לוי לכהן לע"ז ואי משבט יהודה הוא ממה היה משבח לעצמו אלא ודאי משום דמשבט לוי הוא שבהם בחר הקב"ה לשרתו ולעולם אבוה מלוי ואימיה מיהודה והדרא קושיין לדוכתה: ומשני דאתרמי ליה גברא ששמיה לוי. בכך היה משתבח כאילו הוה משבט לוי ולעולם לאו לוי הוא אלא משבט יהודה: והלא יונתן שמו. בעל כרחך האי דקרי ליה לוי היינו דמשבט לוי הוי וקרי ליה משפחת יהודה אלמא משפחת האם קרויה משפחה: בן מנשה. הנו"ן תלויה לפי שהיא יתירה דבן משה (ד) הוא ויהונתן בן גרשם כו' בההיא פרשתא כתיב שגזלו שבט הדני פסלו של מיכה והלוי הלך עמהם להיות להם לכהן ומשני וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי שהיה משבט לוי וכדכתיב בדברי הימים ובני משה גרשום ואליעזר: אלא מתוך שעשה מעשה מנשה. בן חזקיה מלך יהודה שעבד ע"ז תלאו הכתוב במנשה הכא נמי לעולם משבט לוי הוא כדקאמרת והאי דקרי ליה ממשפחת יהודה לאו משום דאתי מיהודה לא אביו ולא אמו אלא מתוך שעשה מעשה מנשה בן חזקיה כו': מכאן. מדקרי ליה בן מנשה וממשפחת יהודה: הקלקלה. דבהך פרשתא מיירי שנעשה כהן לע"ז: במקולקל. מנשה: ילדה אחרי אבשלום. משמע שמאם אחת היו: והלא אדניה. היה בן חגית: יצא ממנו יהונתן. בן בנו של משה: פנחס. בן בנו של אהרן: ומתמהינן פנחס והלא מיתרו קאתי מבת יתרו אלמא קרוב היה ליתרו יותר מיהונתן בן גרשום ואפי' הכי חסיד היה ואין ללמוד מכאן שידבק אדם בטובים שהרי אלעזר אבי פנחס לקח בת יתרו ויצא ממנה פנחס ואם אהרן דבק בטובים אלעזר נמי לא דבק בטובים: מאי לאו. מבנות יתרו כו' כלומר בת יתרו ממש אחת מבנותיו: מבנות יוסף. כלומר משבט יוסף: בפטפט. מתריס ונלחם כנגד יצרו כדאמרינן לקמן בפירקין (דף קטו:) חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו: ופרכינן והלא שבטים מבזין אותו כו'. בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין התחילו שבטים מבזין אותו כו': שפיטם. כדכתיב כהן און (בראשית מא) כומר: אלא

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה ו סמג שם טור ש"ע ח"מ סימן רע"ו ס"ד:

ח ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלי' לב סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן ב סעיף ו:

רבינו גרשום

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפי' במקום בת. שהאב קודם לבתו. ומשני אם כן לא לכתוב רחמנא והעברתם אלא ונתתם את נחלתו לבתו כדכתב באינך. אלא מדשני רחמנא וכתב והעברתם משמע דאפילו במקום אב דהוא קודם אחין צריך להעביר נחלה מן האב וליתנה לבת: ולמאן דנפקא ליה מוהעברתם. דמקדמי' אב לאחין האי לשארו מאי עביד ליה: שארו זו אשתו. דגורעין ומוסיפין ודורשין לו כלומר א) דהכי' נחלת שארו לו, וירש אותה דגורעין ו' מנחלתו ול' מלשארו ומצרפין אהדדי ודורשין לו כלום- דיהבין נחלת שארו דהיינו אשתו לו: בכולן. של קרובים נאמר בהן נתינה וגבי בת כתיב העברה לומר לך ב) זו שמעביר נחלה משבט לשבט אלא הבת שהוא משבט ראובן והיו לה אחין הראויין לירש את אביה ונשאת לאחר משבט שמעון ולאחר שנשאת מת אחיה ולא היה כהן יורש אלא ת ועכשיו מעבר זו משבט לשבט הוא"ל שכשמתת בנה או בעלה שהן משבט שמעון יורשין אותה: וממאי דהאי שארו אב הוא. דמציעת מדרש מינית מלמד שהאב קודם לאחין משום דאב איקרי שאר דכתיב שאר אביך הוא דלמא שאר זו האם דכתיב שאר אמך היא ואימא שהאם קודמת לאחין של מת. ומאי חזית דאמרת הכי אימא הכי ואכתי שהאב קודם לאחין מנא לך. אמר רבא לא מצית למימר שהאם קודמת לאחין ולא האב משום דבחר האב אזיל בן דאמר קרא ממשפחתו של אב ולא ממשפחתה של אם וירש אותה נחלה ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב ויתילדו על משפחותם לבית אבותם ולעולם אב של מת קודם לאחיו של מת: וקרו לה משפחה. אלמא דמשפחת אם קרויה משפחה: כי היה לי הלוי לכהן. ואי שמיה לוי מאי חשבה איכא אלא משום דמשבט לוי הוה דיצאו ממנו כהנים להכי קאמר כי ייטיב דאית ביה צד כהונה. ומשני לא לעולם לוי שמו ומשבט יהודה היה ומשום דשמו היה לוי: ג) לשבט הדני. היינו מיכה: לע"ז תלאו הכתוב ביהודה ולעולם משבט לוי הוה ולעולם משפחת אם אינה קרויה משפחה: ואותו ילדה אחרי אבשלום. משמע דבני אם אחת היו והלא אדוניה בן חגית וכו': שפטם ביצר: שבטים

א) אולי צ"ל ונתתם נחלת וכו'. ב) צ"ל לומר לך שאין לך מי שמעביר. ג) אולי צ"ל ומשום דשמו היה לוי לסיכך קאמר והוא לוי.

מסורת הש"ס

א) [לקמן קיא:]: ב) שם קמו: ג) [שם קי: יבמות כד:]: ד) סנהדרין פב: [סוטה מג']:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא גופא קשיא אמרת ממשפחת יהודה אלמא מיהודה אתי והא כתיב והוא לוי אלמא מלוי אתי אלא לאו דאבוה: (ב) שם כהנים לשבט הדני וכי בן מנשה כו' צ"ל ותיבות א"ל וליטעמיך נמחק: (ג) שם מאי לאו מבנות יתרו שפיטם עגלים לע"ז לא מבנות יוסף שפטפט: (ד) רשב"ם ד"ה בן מנשה וכו' דבן משה הוא כצ"ל:

תורה אור

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו אי אבוה דאמיה מיתרו אמה דאמיה מיוסף דיקא נמי דכתיב מבנות פוטיאל תרתי שמע מינה. אמר רבא הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה שנאמר ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון ממשמע שנאמר בת עמינדב איני יודע שאחות נחשון היא מה תלמוד לומר אחות נחשון מכאן שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה תנא רוב בנים דומין לאחי האם ויסורו (שמה) ויאמרו מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה אמרו לו לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה אל תקרב הלום לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה מה זה בידך לאו ממשה קא אתית דכתיב ביה ואתה פה עמוד עמדי תעשה כהן לע"ז אמר להן כך מקובלני מבית אבי אבא לעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז ואל יצטרך לבריות והוא סבר לע"ז ממש ולא היא אלא ע"ז עבודה שזרה לו כדאמר ליה רב לרב כהנא נטוש נבילתא בשוקא ושקול אגרא ולא תימא גברא רבא אנא וזילא בי מילתא כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר מינהו על האוצרות שנאמר ושבואל בן גרשם בן מנשה נגיד על האוצרות וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו אמר ר' יוחנן ששב לאל בכל לבו: והבנים את האב: מנלן דכתיב איש כי ימות וגו' טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם אמר ליה רב פפא לאביי אימא אי איכא בן לירות בן איכא בת תירות בת איכא בן ובת לא האי לירות ולא האי ואלא מאן

אלא אי אבוה דאמיה כו'. אלא לעולם לאו מבת יתרו ממש נולד פנחס שהרי גם מיוסף היה כדדרשינן לקמן פוטיאל שני פיטפוטין משמע מיוסף שפיטפט ביצרו ומיתרו שפיטם עגלים והלכך אי אפשר שתהא אמו בת יתרו ממש דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף אלא ה"ק ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטיאל כלומר שאשתו נולדה מיתרו ומיוסף ומהשתא מצינן למימר שדור רביעי או דור חמישי היה פנחס לבת יתרו ולא היה קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשם ולהכי אהני מה שדבק אהרן בטובים ואותו זקינו של פנחס מצד האם שדבק ביתרו ואעפ"כ יצא ממנו פנחס ליכא לאקשויי מיניה למאי דבעינן למילף ממשה שיצא ממנו יהונתן שהרי פנחס היה רחוק מיתרו יותר מיהונתן: אבוה דאמיה מיוסף. ואמיה דאמיה נפקא מיתרו כגון מבניו של יתרו או מבני בניו וליכא למימר אמה דאמיה מיתרו בת יתרו ממש דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהונתן ולא ילפינן ממשה ומאהרן מידי: אבוה דאמיה מיתרו. מבנות יתרו *ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוה דאמיה מיוסף כו' ואאמה של אם פנחס קאי וה"ק אי אבי אמה של אשת אלעזר מיוסף כו' דהשתא הוה ליה לפנחס דור אחד רחוק מיתרו יותר מיהונתן: פוטיאל תרתי משמע. מדלא כתב פוטאל בלא יו"ד הלכך שני פיטויים דרשינן שפיטפט ושפיטם אי נמי מדכתיב מבנות דמשמע משתי בנות של פיטפוט ופיטום מדלא כתיב בת פוטיאל כן נראה בעיני: שיבדוק באחיה. שהבנים דומין לאחי האם כדלקמן: מלמד שבדק באחיה. לפי שהיתה אחות נחשון שהיה נשיא למטה יהודה מתוך חשיבותו לכך לקחה: ויסורו שם וגו'. ביהונתן בן גרשם מיירי בפרשת מיכה: ויאמרו לו. שבט הדני שבאו שם: ישכיר עצמו כו'. אלא שלא יהא לבו לע"ז: שהיא זרה לו. הוא חשוב והמלאכה נמבזה ומכוערה אלא שאין בה איסור: נטוש. הפשט: ושקול אגרא. כלומר הפשיטנה בשכר בשוק לעין כל ואין כאן חילול השם כלל ולא קרינא ביה ומשניאי אהבו מות דדרשינן ליה במסכת שבת (דף קיד') (א) בתלמידי חכמים שיש רבב על בגדו אבל לעשות מלאכה להתפרנס אין כאן גנאי: ה"ג ולא תימא גברא רבא אנא. ואית (ב) דגרסינן נמי ולא תימא כהנא אנא כהן אני וחשוב וגנאי לי הדבר: והלא יהונתן שמו. שלא היה לו לגרשם בנים כי אם זה בלבד כדכתיב בדברי הימים ובני גרשם שבואל הראש: ששב לאל בכל לבו. עכשיו שהיה לו ממון הרבה ואי משום דכתיב ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ ואמרינן בסדר עולם עד יום שגלה מטה דן ופסלו של מיכה עמו כך מפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי מתיבין ליה והכתיב עד יום גלות הארץ אמרי כיון שמת דוד עמד שלמה והחליף כל הסנקליטין והחליפו עמהן חזר לקלקולו הראשון הה"ד ונביא אחד זקן יושב בבית אל אמרין הוא הוה וקבעי התם כהן לע"ז והאריך ימים אמרי ע"י שהיתה עינו צרה בע"ז שלו כילד הוה בר נש מייתי ליה תור או אימר או גדי לע"ז והוה א"ל פייסיה עלוי והוא אמר מה מועילה לך לא חכלה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה א"ל ומה נעביד א"ל זיל אייתי לי חדא פינך דסלת ועשר ביעין עלוי והוא אפיים לה עלך וכיון דאזל ליה אכיל לון אתא חד בר פחין ואמר ליה כן אמר ליה אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא אמר ליה בגין חיי וכיון שעמד דוד כו': והבנים את האב מנלן. דהבנים קודמים לבנות מדלא קתני הבנים והבנות את האב ומיהו בנות נוטלות עישור נכסים כתקנת חכמים במס' כתובות (דף סח.): דכתיב איש כי ימות ובן אין לו וגו'. והוה ליה למכתב איש כי ימות ובן ובת אין לו אי נמי איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו: טעמא דאין לו בן. עם הבת הא יש לו בן ובת הבן קודם: א"ל רב פפא לאביי אימא. דהכי אשמועינן קרא איכא בן בלא בת לירות בן איכא בת בלא בן תירות בת איכא תרוייהו בן ובת לא האי לירות כו' כדמפרש לקמיה לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולו אלא כחדא ירתון דה"ק קרא איש כי ימות ובן אין לו עם הבת שיירשו שניהם כאחת אלא בת יחידית בלא בן יש לו והעברתם את הנכסים לבתו הא איתנהו תרוייהו ייִרתון כחדא:

אלא אי אבוה דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו. וא"ת א"כ היאך פנחס בן טובים טפי מיהונתן שהרי אימיה דאמיה דפנחס מיתרו אתיא כי היכי דאמיה דאבוה דיהונתן מיתרו אתיא וי"ל משום שיהונתן היה מצד האב שהיה אביו בן בת יתרו ופנחס מצד האם:

נשוט נבילתא גרסינן בערוך והוי כמו פשוט כי ההיא דחלק (סנהדרין דף ק:) לא תנטוש גילדנא מאוניה דלא ליזיל משכיה לחבלא פירוש דג ששמו גילדנא אל תתחיל לפשטו מאזנו פן ילך העור לאיבוד ואע"ג דהתם נטוש והכא נשוט רוב פעמים מתחלפין האותיות בענין זה כמו (פסחים דף ל:) אין טשין התנור באליה דהוי כמו אין שטין כמו וטח את הבית ומתרגם בירושלמי י) וישוטון ית ביתא (ויקרא יד): ולא תימא כהנא אנא. מפר"ת ולא תימא אני רב כהנא שאני חשוב ולא מפני שהיה כהן דלאו כהן הוה כדאמרינן בהזרוע (חולין דף קלג: ושם ד"ה רב) רב כהנא הוה אכל בשביל אשתו ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מט' ושם) אמר רב כהנא אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי אמרו לו תלמידיו והא למקום תורה גלית אמר להו לא גלאי כדגלו אינשי שגלה ע"י דשמטיה לקועיה דההוא גברא ועוד מפר"ת ההיא דערבי פסחים (דף קיג. ושם) לא תדור במתא דרישא אסי כלומר שאתה בעצמך תהיה ראש שסמך רב אסי שלא תתבטל מהמת צרכי צבור ולא כמו שפירש רבינו שמואל דרישא אסי רופא:

ושבואל בן גרשם בן משה. ה"ג משה שאין לקרותו על שם מנשה שהרי כבר שב בכל לבו ויש דגרס בן מנשה וטעמא לפי שחזר לקלקולו כדפ"ה:

טעמא דאין לו בן הא יש לו בן [בן] קודם. נראה לרשב"א דכל הסוגיא אליבא דמ"ד שלא כסדרן כתיבי מדפריך רב פפא בתר הכי ז) (ולמ"ד כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן) למה יש לנו לשנות קראי מכי היכי דכתיבי ועוד דקאמר ליה אביי אילטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא וכו' ופ"ה ואמאי כתב ובן אין לו והעברתם את נחלתו פשיטא ולשתוק מיניה והכי איבעי למכתב איש כי ימות וזרע אין לו וגו' ואי אליבא דמ"ד דכסדרן כתיבי היכי נשתוק קרא ולא ליכתוב והעברתם את נחלתו לבתו הא איצטריך למידרש במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב וליכא למימר דאביי דייק מדלא כתיב ואיש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו דא"כ מאי פריך ודלמא קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא דמ"מ הכי הוה מצי למכתב ולא ליכתוב ובן אין לו אלא ודאי אליבא דמ"ד שלא כסדרן כתיבי אתיא דלדידיה לא איצטריך והעברתם ואע"ג דמוקי והעברתם לכדרבי שאין לך מעביר נחלה כו' אין זה צורך שום דרשה ולא אשמועינן שום חידוש אלא גגבי. בת שייך לשון העברה ור"י אומר דאפילו למ"ד דכסדרן כתיבי אתיא ואביי דריש מדלא כתיב איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבנו דהוה מצי למידרש במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו' והוה ידעינן דבן ובת שוין הואיל ומגיע במקום אחר שהיא בת ירושה: ודלמא

א א ב ג מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה יח טוש"ע י"ד סי' רט סעיף א:

רבינו גרשום

דיקא נמי. דמתרווייהו אתא מיוסף ומיתרו: דכתיב פוטיאל. מלא שני פוטיאל דפוטי משמע תרתי מיוסף ומיתרו. ואית דמפקי מבנות דמשמע תרתי: מאי היא דקאמ' ליה לאותו לוי מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה כלומר כולי האי למה להו למישאל בחדא סגי אלא לאו הכי קאמרי ליה וכו': נשוט. כמו פשוט: מינהו. לאותו לוי: פיס' אלא הואיל דלא האי לירות

א) [מס' סופרים פט"ו ה"י]: ב) [צ"ל שם ויאמרו לו]: ג) פסחים קיג. ע"ש: ד) לפי גי' התוס' צ"ל נשוט: ה) [בכל הספרים איתא משה]: ו) בנוסחאות שלפנינו איתא ויטשון וכן איתא בתורגמן ולע"ק: ז) [צ"ל ואימא אי איכא בן ולמ"ד כסדרן כתיבי]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וטול וכו' בתלמיד חכם שיש: (ב) ד"ה ה"ג ולא וכו' ואית דגרסי נמי:

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

מסורת הש"ס

א) ס"א ג'. רש"ל ב) [ב"ב קלט.] ג) [שם קכ:] ד) יבמות יז. כב. ה) [לעיל קח:] ו) ס"א כו ס"ל ז) [ורשב"ם בפסחים קיא: כתב בר קפא פי' שוער ספיר]:

מאן (א) א) כו' לירות אטו בר קשא דמתא לירות הכי קא אמינא איכא בן ובת לא האי לירות כוליה ולא האי לירות כוליה אלא כי הדדי לירתו א"ל אביי ואצטריך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא ההוא °מוכל בת יורשת נחלה נפקא רב אחא בר יעקב אמר מהכא °למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם ודלמא בנות צלפחד הוא דקאמרן הכי ב) ניתנה תורה ונתחדשה הלכה אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא רבינא אמר מהכא °הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומאי קורבה דבן מבת שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה יעדה בת לאו בת יעדה היא שדה אחוזה נמי מהאי פירקא גופה הוא דהא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ואי בעית אימא מהכא °והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם אלא מעתה °למען ירבו ימיכם וימי בניכם ה"נ בניכם ולא בנותיכם ג) ברכה שאני: °והאחין מן האב נוחלין ומנחילין וכו': מנלן ד) אמר רבה אתיא אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם ולמה לי °ממשפחתו וירש אותה כתיב ה) משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה אין הכי נמי וכי איתמר דרבה לענין יבום איתמר: והאיש את אמו וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן וכל

מאן ו) כו'. אם לא קרוביו הקרובים לו יותר: בר ז) קשא. מושל העיר: א"ל אביי לרב פפא. אי איתא דאמר רחמנא דכחדא יירתון נמצא שאין הבן ראוי לירושה יותר מן הבת ובן ובת כשני בנים דמו וכי אילטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאב בתמיה ואמאי כתב ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו פשיטא לישתוק קרא מיניה והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו וגו' וממילא ידענא דאם אין לו בן הבת תירש את הכל מאחר ששניהן שוין בנחלה אלא ודאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת ואילטריך לאשמועינן דאע"ג דאין הבת יורשת במקום שיש בן וסד"א היכא דלית (ב) בן ונתתם את נחלתו לאחיו אבל לא לבתו דכי היכי דאין אמו יורשתו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה הכי נמי אין בתו יורשתו דאין משפחת נשים קרויה משפחה לא למעלה דידיה כגון אמו ולא למטה דידיה כגון בתו קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו: אמר ליה רב פפא לאביי. אימא להכי כתב רחמנא כי האי גוונא ובן אין לו והעברתם ולא כתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו דהא קא משמע לן דבת נמי בלא בן בת יורשת הויא דסד"א בן ובת יירתון כחדא אבל היא לבדה איכא למימר דלא תירות מידי קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו וכל שכן שתירש עם הבן כל רבותי מפרשין כן ולא נהירא דכיון דא"ל אביי אילטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא כו' אלמא פשיטא ליה הך סברא דכיון דכחדא יירתון היא שקולה כבן ופשיטא דתירות כל הנכסים כי ליכא בן בהדה ואין זו שיטת גמרא שיכחיש המקשה סברת המתרץ בלא טענה אחרת אלא אם כן מקשה לו מגד אחר ונראה בעיני דה"פ ודלמא הא קמ"ל האי ועברתם דבת נמי כמו בן בת ירושה הויא שישנה בכלל ירושת אב דסד"א לא תירש בת כלל לא עם הבן ולא בלא בן דבזכרים קפיד רחמנא כדכתב ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכתב נמי ממשפחתו משפחת אב קרויה משפחה קא משמע לן דיורשת הויא והלכך כי איכא בן נמי תפלוג בהדיה דמהיכא ממעטינן לה דלמא ה"ק קרא איש כי ימות ובן אין לו שיירש עם הבת והעברתם את כל הנחלה לבתו כלומר אז עוברת כל הנחלה משבט לשבט על ידי בתו כדרבי אבל היכא דאיכא בן בהדה אין כל הנחלה נעקרת משבט זה ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו: ומשני ההוא מוכל בת יורשת נחלה נפקא. דמינה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה דבבת בלא בן מיירי קרא וללשון האחרון שפירשתי שמעינן מינה דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו ולא אילטריך ובן אין לו אלא להקדים בן לבת: רב אחא בר יעקב אמר מהכא. נפקא דבן קודם לבת דקאמרי בנות צלפחד למשה למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שלא ליטול כלום בנחלה בשביל שאין לו בן ולא תעשה לנו תקנה ליטול במקום בן מאחר דליכא בן שאילו היה לאבינו בן היינו שותקות ולא היינו תובעות נחלה שהרי לא היה נגרע שם אבינו אבל עתה כי אין לו בן תנה לנו נחלה וגו': דקאמרן הכי. שהיו סבורות שיהיה הדין כן: ניתנה תורה. לאחר דברי בנות צלפחד שלאחר דבריהן נאמרה פרשת נחלות ונתחדשה הלכה דברא וברתא יירתון כחדא ולא כשהיו סבורות: כדשנין מעיקרא. מאיש כי ימות ובן אין לו: רבינא אמר מהכא. [נפקא] בן קודם לבת: הקרוב. יש מפרשין דהקרוב דריש כדאמר רבא (פסחים דף נח:) דהעולה עולה ראשונה ואמרינן נמי (חולין דף נא.) הירך המיומנת שבירך הכא נמי הקרוב קרוב קודם מי שקרוב יותר קודם לחבירו ובן קרוב מבת כדמפרש ואזיל: ופרכינן ומאי קורביה דבן לאב טפי מבת אם תאמר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת הא לאו מילתא היא דאי משום יעדה אינו קרוב יותר אלא מפני שהבת אינה בת יעדה שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת וגבי שדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה דמהך פירקא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח והכי נמי איכא למימר גבי בת כלום יש יבום אלא במקום שאין בת ואע"ג דבמס' ערכין פרק אין מקדישין (דף כה:) ממעט לה לבת משדה אחוזה מדכתב אם מכר את השדה לאיש אחר ותנא דבי ר' ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן ובת נמי במקום בן כי אחר דמיא הני מילי דחשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דדרשינן איש כי ימות ובן אין לו וגו' שהבן קודם לבת אבל אי לא הך דרשה דאיש כי ימות וגו' הוה אמינא בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הדדי ניהו: אלא מחוורתא כו'. ומהשתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאחר דמיא כדאשכחן גבי ירושה: לבניכם אחריכם. הוה מצי למכתב לזרעכם: ולא בנותיכם. במקום שיש בן: ברכה שאני. דלכל ישראל מברך ולא אילטריך למכתב זרעכם דסברא היא דבין ברכה לנאין אבל גבי ירושה אם איתא דבנות יורשות במקום בן הוה ליה למכתב זרעכם: אחוה אחוה. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב התם (בראשית מב) שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד וגו' בני איש מיותר הוא לדרוש דסתם אחין אינן אלא מן האב: למה לי. גזרה שוה גבי ירושה הא נפקא לן מדכתיב ממשפחתו ואחין מן האם אינן ממשפחתו: לענין יבום. °כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' (דברים כה) דאחיו מאביו מייבם את אשתו ולא אחיו מאמו: מה"מ. דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה דבן קודם לבת בנכסי האם דכי כתיב בן קודם לבת בנכסי האב הוא דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם וגו' אבל אשה כי תמות מנלן דירית לה בן וגם מנלן שיקדום לבת:
וכל

תורה אור

ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה. דסד"א דלאו בת ירושה היא משום דמסבת נחלה דבנה ובעלה יורשין אותה:
ושדה אחוזה נמי מהאי פירקא הוא דקיימא לן. אומר ריב"ם דל"ג כלום יש יבום אלא במקום שאין בן דהלשון משמע שהוא מודה שהבת אינה קמה לשדה אחוזה מהאי טעמא כי ההיא דלעיל גבי אח דמסיק בהאי לישנא ופ"ה דחוק הוא מאד דמפרש דה"ק ושדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה ומייתי סייעתא למילתיה (ג) דהך פירקא דכלום יש יבום כו' קיימא ליה לתנא שהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח וה"נ איכא למימר גבי בת דמה לו לתלות הטעם בפירקא שהיא גבי אח ולא היה לו לומר אלא בת נמי תיקום לשדה אחוזה ולכך נראה לו דלא גרסינן (ד) אלא הכי גרסינן ליה שדה אחוזה נמי מהאי פירקא הוא דקיימא ליה וה"פ והלא שדה אחוזה גופה מה שאין בבת כבן זהו מטעם שהבן קודם לנחלה מן הבת וכל כמה דלא קיימא לן שהבן קודם לנחלה מן הבת מעמדת הבת שדה לאביה כמו הבן דהכי אמר בפ' אין מקדישין (ערכין דף כה:) בעא מיניה רבה בר אבוה בת מהו שתעמיד שדה אחוזה לאביה כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו מוקמינן או דלמא כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמינן ופשיט ליה דכי אחר דמיא מהך טעמא: האיש את אמו מנא הני מילי כו'. אומר ריב"ם דבשאר ירושות של נשים כגון בתו או אחותו פשיטא ליה דיורשת אביה או אחיה כיון שאין הירושה נעקרת ממשפחת אב ופשיטא שהזכרים והנקבות שוין בין לירש בין להוריש דמה לי זכרים ומה לי נקבות דאטו נכסי נשים יהיו הפקר ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שניסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן:
קל

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן לירות כו"ל ותיבת כו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה א"ל אביי וכו' דלית ליה בן: (ג) תוס' ד"ה ושדה וכו' דמהך פירקא דכלום: (ד) בא"ד דלא גרסינן ליה אלא הכי גרסי' שדה וכו' מה שאין בבת כבן:

רבינו גרשום

ולא האי לירות בר קשא דמתא לירות. בלשון תמיה כלומר הממונה על העיר יירשנו: אלא כי הדדי לירתו. דהכי משמע והעברתם את נחלתו לבתו הא איכא בן ובת תרויהו לירתו. ואכתי בן קודם לבת מנלן. אמר ליה האי דכתיב ובן אין לו הא יש לו יורש וכי איצטרי' קרא לאשמועי' דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירשינהו לכולהו נכסי ודאי הא לא אתי לאשמועינן דברא ירית אלא מאי אתא לאשמועי' להיכא דאית ליה בן ובת דבן קודם לבת. ודלמא קרא לא אתא אלא משום סיפא דכתיב והעברתם את נחלתו לאשמועינן להיכא דלית בן ירתא בתו א) אימא לירתו בהדדי. ומשני היכ' דלית בן לא איצטריך לאשמועינן מהאי קרא דבת בת ירושה היא דההיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא והאי קרא ואיש כי ימות לא אתי לאשמעינן אלא היכא דאיכא בן ובת דהבן קודם: ורב אחא בר יצחק אמר מהכא. מצינן למידק דבן קודם לבת דכתיב למה יגרע וכו'. ודלמא בנות צלפחד אינהו דקאמרי הכי ולאו משום דהכי דינא ואח"כ נתנה תורה ונתחדשה הלכה ודדייקינן מואיש כי ימות דאי איכא בן ובת לא האי ירית כולה ולא האי ירית כולה ואלא תרוייהו כי הדדי והיינו חידוש הלכה: אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא. דאי אמרינן הכי איכא למיפרך כדפרכינן אמר ליה איצטריך קרא לאשמועי' דכיון דלית ליה וכו' אלא הא אתא לאשמועינן דבן קודם לבת: ומאי קורביה דבן מבת. משום דאיכא למימר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין בן בבת ב) מש"האינה קמה תחת אביה ליעדה דלאו בת יעוד היא שדה נמי איכא למימר דהיא קמה תחת אביה דאם היא פרקה אותו שדה הדרא לאביה ביובל דכגופו של אביה דמיא כבן עצמו ומהאי טעמא דקי"ל לתנא דשדה אחוזה אי פריק לי' הבן חוזר לאביו ביובל מצינן למימר נמי דאי פרקא לה איתי הוה חוזרת לאביה משום דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו וכי היכי דאיכא למיפרך כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הכא נמי איכא למיפרך מבת כלום יש ייבום במקום בת ומאי קורביה דבן מבת אלא מחוורתא כו': איבעית אימ' מהכא. איכא למשמע דבן קודם לבת: אמר ליה ברכה שאני. דכולל להו אהדדי אבל בעלמא לא אמרי' הכי: פיס' האחין מן האב נוחלין ממונן של בנים בני אחין והם עצמן מנחילין ממונם לבנים דהיינו נכדיהן: ומנלן. דבתר אחין מן האב שייכי: אמר רבא אתיא אחוה אחוה מבני יעקב. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב ביעקב שנים עשר אנחנו בני אבינו: למה לי. למשמע מהכא. ממשפחתו שלו אמר רחמנא של אב: אין הכי נמי. מהכא עיקר: לענין יבום אתמר. דאחיו מן האם אין זקוק ליבום אלא אחין מן האב חולצין ומייבמין: פיס' והאיש את אמו נוחל

א) גרסה דנ"ל אבל ליכא דאיכא בן ובת אימא דלירתו כהדדי. ב) אולי דנ"ל ופרכינן דלמא מש"ס כו' ליעדה משום דלאו פו'.

וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתן ואין לי אלא בת בן מנין אמרת קל וחומר ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת ר׳ יוסי בר׳ יהודה ור״א בר׳ יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם מאי טעמא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ותנא קמא לא דריש דיו והא דיו דאורייתא הוא דתניא א) מדין קל וחומר כיצד ויאמר ה׳ אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה ארבעה עשר אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון בעלמא דריש דיו ושאני הכא דאמר קרא ממטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת רב ניתאי סבר למעבד עובדא כר׳ זכריה בן הקצב אמר ליה שמואל כמאן כזכריה אפס זכריה רבי טבלא עבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב א״ל רב נחמן מאי האי א״ל דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הלכה כרבי זכריה בן הקצב אמר ליה זיל אהדר בך ואי לא מפיקנא לך רב חיננא בר שלמיא מאוניך רב הונא בר חייא סבר למעבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב אמר ליה רב נחמן מאי האי אמר ליה דאמר רב הונא אמר רב הלכה כר׳ זכריה בן הקצב אמר ליה ב) אשלח ליה איכסיף אמר ליה השתא כי נח נפשיה דרב הונא איתריסת לקבלי ואיהו כמאן סברה כי הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו אין הלכה כר׳ זכריה בן הקצב מיסתמיך ואזיל רבי ינאי אכתפא דרבי שמלאי שמעיה ואתי ר׳ יהודה נשיאה לאפייהו א״ל בר אינש דאתא לקיבלנא הוא יאי וגולתיה יאי כי מטא לגביה גששה אמר ליה דין שיעוריה כשק ג) בעא מיניה מנין לבן שקודם לבת בנכסי האם אמר ליה דכתיב מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת א״ל אי מה מטה האב בכור נוטל פי שנים אף מטה האם בכור נוטל פי שנים אמר

רש״י

וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו׳. סיפא דקרא לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה כדי שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ומיהו לא נהג אלא באותו הדור כדלקמן בפירקין (דף קכ׳) ולקמן (א) מפרשינן כיון דיורשת שני מטות והיא נשאת למטה אביה הרי מכל מקום נוסבת נחלת האם למטה אחר ולקמן מתרלינן לה: בת יורשת נחלה ממטות. משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות ואי אתה מוצא קרובים לה שתקבל נחלה מהם יותר מאביה ואמה וכגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון וכשנישאת אמה לאביה היו לה אחין לאמה של בת זו שיירשו נחלת אביהן דליכא הסבת נחלת אם לאב בשעת נישואין דלא קפיד קרא אלא שבשעת נישואין לא תהא ראויה לירש נכסי אביה ומיהו אחרי כן מתו אחיה ואחר כך מת אביה וירשה אותו ומתו האם והאב ולא היה להם כי אם בת זו וירשתן נמצאת יורשת שני מטות נחלת אמה ממטה שמעון ונחלת אביה ממטה ראובן: בן מנין. שיורש את אמו דאיכא למימר בהכי קפיד קרא הבן יירש את האב והבת תירש את האם: שהורע כחה בנכסי האב. דבן קודם לה: יפה כחה בנכסי האם. דיורשת את האם: אינו דין שיפה כחו בנכסי האם. שיירש כמו הבת אבל עדיין לא למדנו שיקדום לבת והיינו דקאמר וממקום שבאת וממקום שהתחלת ללמוד דהיינו מנכסי האב חזור ולמד עוד מה להלן כו׳ ולקמיה פריך לימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון: שוין. דירתון כחדא: מדין קל וחומר כו׳. ברייתא תורת כהנים תניא רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן מקל וחומר ומגזרה שוה ומבנין אב כו׳ והדר מפרש להו חדא חדא מקל וחומר כיצד באיזה ענין אנו דורשין דבר מדבר ע״י קל וחומר: ויאמר ה׳ כו׳. כלומר לא להחמיר (ב) על החמור מבקל הואיל ובא ללמוד מן הקל אלא דיו ללמד שיהא כמלמד כלומר דיו לבא מן הדין כו׳ לפיכך תסגר שבעת ימים כו׳: מקיש מטה האם כו׳. מאחר דאתא בן בקל וחומר דיורש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשינן מה מטה האב כו׳ ולקמיה פרכינן אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים כו׳: ניתאי. שם חכם: כר׳ זכריה בן הקצב. דהבן והבת יחלקו בשוה בנכסי האם: אפס זכריה. כמו כי אפס כסף (בראשית מז) כלומר בטלו שאין הלכה כמותו: מפיקנא לך כו׳. משמתינא לך ולא יסייע לך רב חיננא בר שלמיא: דאמר רב הונא אמר רב כו׳. רב הונא בר חייא מהדר הכי לרב נחמן: אמר ליה. רב נחמן לרב הונא בר חייא: אשלח ליה. לרב הונא ואודיעהו שאתה אומר כן משמו ואדע אם אמת הוא שאמר רב הונא כן: אכסיף. דשמא חזר בו רב הונא או לא היה סומך בשמועתו: איתריסת לקבלי. ולא היית חוזר בך: ואיהו. רב נחמן: רבי ינאי. זקן היה והחשו עיניו מהות: א״ל. שמעיה דר׳ ינאי: בר איניש דאתי לקיבלנא הוא יאי. אדם חשוב בא כנגדנו: וגולתיה יאי. כלומר טלית של תלמידי חכמים אי נמי נאה ממש כדמוכח לקמיה דאמר דין שיעוריה כשק: גששה. רבי ינאי לגולתיה דרבי יהודה נשיאה: דין שיעוריה כשק. בגד עב וגרוע ושיעורו לקבל טומאה ד׳ טפחים על ד׳ טפחים כשק כדתנן השק ד׳ על ד׳ הבגד ג׳ על ג׳ במסכת שבת (דף כו.) ובמסכת סוכה (דף יז:): אמר ליה. רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי (ג) בן קודם לבת כו׳: אמר ליה. רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי אי מה מטה האב כו׳: אמר

תוספות

קל וחומר לשכינה י״ד. תור״ת דלכך נקט י״ד משום דאמר בהמפלת (נדה דף לא׳) שלשה שותפין יש באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו ונותן בו הקב״ה כנגד שניהן אבל קשה קצת דאם כן אין זה קל וחומר דמן הדין יש להיות כנגד שניהן ועוד אמר בספרי בתוספתא קל וחומר למלך וכהן י״ד פירוש משה רבינו שהיה מלך וכהן גדול ששימש שבעת ימי המילואים ואמאי נקט י״ד ודוחק לומר דמלך היינו הקדוש ברוך הוא וכהן משה ד) ורבינו חיים כהן מפרש קל וחומר לשכינה יותר מעט מז׳ וכיון דאפיקתיה מז׳ דהיינו הסגר אוקמה אשני הסגרות וכן משמע (ד) באבות ה):

דין שיעוריה כשק. ואם תאמר וכי גרע ממטלניות דפרק לא יחפור (לעיל דף כ. ושם) דאוקימנא כעין ו) [רסקא] ואפילו הכי שיעורייהו בג׳ על ג׳ וי״ל דהתם לא מוקי לה כעין שקא אלא לענין דלא חזו לאומנא לקנח הדם אבל האי קשה יותר מלאי:

מקיש מטה האם למטה האב וכו׳. תימה לרשב״א אמאי איצטריך לאשמועינן דבן קודם לבת בנכסי האם מהיקשא דמטות תיפוק ליה מוירש אותה דאמר לקמן (דף קיג:) מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת דמיניה ילפינן לקמן דבני אחות קודמין לבנות אחות לירש בנכסי אחי האם ובנכסי אבי האם למה ירושה ראשונה דהיינו בנכסי האב בן קודם לבת אף ירושה שניה כגון בן הבת קודם לבת הבת בנכסי אבי האם ואומר רשב״א דבן בנכסי האם היינו נמי ירושה ראשונה הבאה מכח האם ואי לאו דנפקא לן מהיקשא דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם היכי הוה שמעינן דקודם בנכסי אבי האם דלא אתי אלא מכח היקשא דירושה ראשונה הלכך איצטריך הכא למילף מעיקרא דבן קודם לבת בנכסי האם שהיא ירושה ראשונה הבאה מכח האם ושוב נפקא לן מהיקשא דלקמן דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה בין ירושה שניה דאב בין ירושה שניה דאם ור״י אומר דאע״ג דנפקא לן לקמן דבן קודם לבת בנכסי אבי האם היינו משום דמכח אבוה דאימיה קאתי ולא שמעינן מינה דקודם בנכסי האם עצמן ואין נראה לרשב״א דהא מכח דאבוה דאם לא ירית אלא ע״י משמוש דנפלו לפני האם והוא יורש את אמו וא״ת כיון דמהכא שמעינן דמהיקש דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם אמאי איצטריך כל הנך קראי דלא תסוב נחלה דאיירי בסיבת הבן וקרא דאם אין לו בת דאמר לקמן בן הבת ובת הבת מנין ת״ל אם אין לו עיין עליו דמשמע דאתא לאשמועינן דבן יורש את אמו ומיהו הואיל דואם אין לו בת איצטריך טובא דלא הוה ידעינן שהיה בן הבת יורש כלל ע״י משמוש והא דדרשינן נמי מוירש אותה להקיש ירושה שניה לראשונה הוה מוקמינן *בבת הבן דוקא ז) ולא תסוב נמי איצטריך ללאו בסיבת הבן ולא תסוב שני בסיבת הבעל ולמאן

מסורת הש״ס

א) ב״ק כה. זבחים סט: ב) [ע״ז לו.]: ג) ג״י רש״ל אמר ליה: ד) [עי׳ תוס׳ זבחים סט: ותוס׳ ב״ק כה. ד״ה ק״ו]: ה) לא ידעתי מקומו. ודע דתוס׳ ב״ק כה. כתבו וכן מוכח בתוספ׳ דאבות וכן שפתיק התוי״ט בפ״ב מ״ס דב״ק ד״ה דיו וכו׳ לשון התוס׳ וכן מוכח בתוספתא דאבות ע״ש והנה לפנינו לא נמצא שום תוספתא על מס׳ אבות וחפשתי באבות דרבי נתן ולא מצאתי אלא בפ״ט תניא בזה״ל א״ל הקב״ה למשה אילו מלך נוף בה אילו אביה מף בה כראוי היה לה שתכלם ז׳ ימים אני שאני מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמה לא דין הוא שתכלם י״ד יום אלא למעך מחול לה שנאמר ויאמר ה׳ אל משה וכו׳]: ו) צ״ל דסקא: ז) גליון ולכתי אמאי איצטריך אין לו בת למשמוש נילף ע״י ממשמוש דבן בהיקשא דמטות:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה וכל בת וכו׳ ולקמן פרכינן כיון דיורשת: (ב) ד״ה ויאמר וכו׳ להחמיר בהמור מבקל: (ג) ד״ה א״ל רבי יהודה נשיאה לר׳ ינאי מנין לבן שקודם לבת: (ד) תוס׳ ד״ה קל וחומר וכו׳ וכן משמע בתוספתא באבות:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי׳ פ״ח מהל׳ נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש״ע ח״מ סי׳ רעו סעיף ד:

רבינו גרשום

נוחל ממון שלה ואינה נוחלת היא את ממון בנה דבתר משפחת האב רמינן נחלת הבן: מנהני מילי.דבן יורש את אמו וקודם לבת הוא : דכתב רחמנא וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך וכו׳ שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר. והיו אחין לאמה הראוין לירש את אביה דהא מציא למיעבד שפיר דליכא משום לא תסוב נחלה הואיל דאחית קיימין ולאחר שנישאת אמה של זו מת אחיה ונפלה ירושתן לאמה והיה לה בת זו ומתו אביה ואמה וירשתן בת זו שלא היה להן בן אלמא דבת יורש׳את אמה היא:ואין לי.דיורשת את אמה: אלא בת. כדכתיב וכל בת יורשת וכו׳: בן מנין אמרת ק״ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב. שבמקום בן לא ירתא בת. יפה כחה בנכסי האם. וכדאמרינן הכא דהא אשכחן מיהא מן קרא דבת יורשת נכסי האם. בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין וכו׳ : וממקום שבאת. כלומר מאותו ק״ו מצי למידרש נמי דבן קודם לבת בנכסי האם דמה להלן גבי נכסי האב בן קודם לבת כדאמרי׳לעיל טעמא דאין לו בן הא יש לו בן קודם לבת אף כאן נמי גבי נכסי האם בן קודם לבת: איכא למימר בהא ק״ו דיו לבא מן הדין של ק״ו להיות כנדון דהבן דלירת בנכסי האם מק״ו של בת קאתי ומש״ה בדין הוה דלהוי שוין בן ובת בנכסי האם: ותנא דידן דמתני׳דיליף לה מברייתא׳ ואמר דבן קודם לבת לא דרש דיו : והא דיו דאורייתא הוא דתניא מדין ק״ו כיצד.אחד מי״ג מדות שהתורה נדרשת בהן : הלא תכלם שבעת ימים. כדין מצורע שהמצורע היה מצטרע משום שהי׳ מוציא שם רע וזו דברה כלפי שכינה. ק״ו שהיא טעונה י״ד יום הסגר דכל מצורע ז׳ ימים הוה טעון הסגר : אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ושכינה מאדם ילפינן אלמא דאורייתא היא : ומשני ודאי בעלמא דריש דיו ושאני הכא דלא דרש דיו ואמר דבן קודם לבת דאמר קרא וכו׳ : אפס זכריה. כלומר אין הלכה כמותו : ואי לא תיהדר מפיק לך ר׳ חנניא ב״ר שלמיה דאמר הלכה כר׳ זכריה מאוניך.כלומר משלך אוציא בעל כרחך ואהדר ליה: אשלח ליה לרב הונא דאמרת משמי׳ הלכה כר׳ זכריה אם אמר הכי אי לא.ואיכסף

ר׳ חיננא בר שלמיא.דאיהו לא הוה אמר הכי משמיה דרב הונא אלא כדי להעמיד דבריו ותלה בגברא רבא כרב הונא : איתרסת לקבלי.כלומר היית מקנטר בדבריך כנגדי: איניהו. שמואל דאמר אפס זכריה ורב נחמן נמי . ס״ל כרב ושמואל דאמרי תרווייהו וכו׳:מסתמיך ואזיל ר׳ ינאי אכתפיה דר׳ שמלאי שמעיה. משום דמחמת שיבה הות סגי נהור וכהה מאורו: אמר ליה שמעיה בר אינש דאתי לקבלנא הוא יאה וגולתיה יאה . כלומר יפה במעשים ובגדיו נאים וטליתו נאה: גששיה . משמש ר׳ ינאי לטלית של ר׳ יהודה:אמר ליה.לשמעיה אמרת לי דגולתיה יאה דין שיעוריה כשק הוא כלומר שיעורו של טלית זו כשק הוא שאין דבר חשוב ואין מקבל טומאה עד שיהא בו ד׳

על

אמר ליה לשמעיה גוד לית דין צבי למילף וטעמא מאי אמר אביי אמר קרא °בכל אשר ימצא לו לו ולא לה ואימא הני מילי בחור שנשא אלמנה אבל בחור שנשא בתולה ה"נ דשקיל א"ר נחמן בר יצחק אמר קרא °ראשית אונו אונו ולא אונה ההוא מבעיא ליה לבא אחר נפלים דלהוי בכור לנחלה א) מי שלבו דווה עליו יצא זה שאין לבו דווה עליו אם כן לימא קרא כי הוא ראשית און מאי אונו שמע מינה תרתי ואכתי אימא הני מילי אלמון שנשא בתולה אבל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל אלא אמר רבא ב) ״אמר קרא °לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה: והאיש את אשתו וכו': מנהני מילי ג) דתנו רבנן °שארו זו אשתו ״מלמד שהבעל יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר °וירש אותה הוא יורש אותה ״ואין היא יורשת אותו והא קראי לאו הכי כתיבי אמר אביי תריץ הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו שארו וירש אותה אמר רבא ד) סכינא חריפא מפסקא קראי אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את נחלת שארו לו קא סבר ה) גורעין ומוסיפין ודורשין והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא ו) וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר °וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת וגו' בהסבת הבעל הכתוב מדבר ואומר °ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ואומר °ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ואומר °ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה ואומר °ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד וכי

ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לעבור עליו בשני לאוין ומיהו קשה לרשב"א דאמאי איצטריך הכא היקשא דמטות כיון דשמעינן מוהם אין לו בת ומלא תסוב דבן יורש את אמו תיפוק ליה מקל וחומר דבן קודם לבת והשתא לא אמר דיו כיון דמפריך ק"ו ומיהו פלוגתא היא בכילד הרגל (ב"ק דף כה:) דאיכא מ"ד אפילו היכא דמיפרך ק"ו אמר דיו ומיהו אפילו למ"ד לא אמר דיו איכא למימר דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא: לו משפט הבכורה. השתא לא שייך למיפרך אפילו בלא הנך קראי דלעיל ואימא ה"מ בבחור שנשא אלמנה מדכתיב משפט הבכורה משמע דלא שייך משפט הבכורה אלא באיש וקרא דלעיל אתי לדרשה אחריתי ח):

הוא יורש אותה. משמע ליה מיעוטא מדלא כתיב וירשה ומדכתיב אותה משמע מיעוט דאין היא יורשת אותו ועוד דלגמרי וירש אותה מיותר דמשארו שמעי' תרתי דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא שארו גם הוא יירשנה מטעם שארו ומיהו קשה דאמאי איצטריך כלל מיעוט דמקפיד בסיבת הבעל ולא קפיד בסיבת האשה משמע דאינה יורשת אותו:

מנין

אמר ליה רבי ינאי לשמעיה גוד. משוך אותי ואלך: לית דין רוצה למילף. אלא להקשות דברים שאינן נריכין כלומר דדבר קל הוא לתרץ כדלקמן: ואימא הני מילי. דאין נוטל: בבחור שנשא אלמנה. שהיו לה בנים מאיש אחר הילכך לו ולא לה דהוי ראשית אונו ולא ראשית אונה אבל בחור שנשא בתולה דהוי אונו ואונה הכי נמי דשקיל בנכסי האם פי שנים: אונו ולא אונה. דמלי למיכתב ראשית און כדלקמן והלכך אפילו בבתולה דהוי ראשית אונה לא שקיל חלק בכורה: ומקשינן האי ראשית אונו איצטריך לדרשא אחרינא לאשמועינן דהבא אחר נפלים שילדה אמו לפניו הרבה נפלים כגון נולדו מתים או בן ח' חיים וזה נולד אחריהם הוי בכור לנחלה דאע"ג דלא הוי בכור לכהן דבפטר רחם תלא רחמנא וזה לא פטר את הרחם אפילו הכי הוי בכור לנחלה דנולד ראשון שלבו דווה עליו אם ימות תלא רחמנא וזה שנולד אחר הנפלים הוא ראשון שלבו דווה עליו אם ימות דבן קיימא הוא אבל נפלים קמאי אין לבו דווה עליהן: יצא נפל שאין לבו דווה עליו. ולא יהא קרוי בכור לנחלה לעשות פשוט אותו הבא אחריו: ואימא הני מילי. דממעט קרא דקאמר אונו ולא אונה ה"ק אם הוא בחור שנשא אלמנה דראשית אונו נוטל פי שנים בכל אשר ימצא לו אבל לא אונה שאם הוא אלמון שנשא בתולה דאיכא אונה לחוד אינו נוטל בה פי שנים אבל היכא דהוי גם אונו כגון בחור שנשא בתולה אימא מגו דשקיל פי שנים בשלו שקיל נמי פי שנים. בשלה דהוי בכור לנחלה בין לאב בין לאם דליכא לאוקמי מיעוטא דאונו ולא אונה אלא במאי דדמי למעוטי טפי כגון היכא דליכא ראשית און מצי לדדין: לו משפט הבכורה.

האי לו דריש ליה לגבי אב לומר שמשפט הבכורה בנכסי האיש ולא בנכסי האשה והכא ליכא למימר הכי מילי בבחור שנשא אלמנה כדלעיל דמדקאמר משפט הבכורה כלל הוא שכלל דיני בכורה בנכסי איש ולא בנכסי אשה: והאיש יורש את אשתו. אפילו היכא דאיכא בן שהרי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו הלכך ודאי לקדם כל קרובים שלה הוא דאמרינן דבעל יורש ולא הם: מנהני מילי. דהאיש נוחל את אשתו ולא מנחיל: שארו. ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו כדכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד ולאו אדכתיב לעיל מיניה ואם אין אחים לאביו קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דמילתא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחים לאביו: יכול אף היא תירשנו. דעיקר פשטיה הכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו לאשתו ונדרשיה לקרא הכי ונתתם את נחלתו אם ימות לשארו וירש כלומר וגם הוא יירש שארו אם תמות היא: ת"ל וירש אותה. דמלי למיכתב וירש בלא אותה דהוה שמעינן מקרא דהוא יורשה והיא יורשתו כדפרישית ונתתם את נחלתו לשארו וירש קרי ביה נחלתו לשארו וקרי ביה נמי שארו יורש שהוא יורש את אשתו הלכך כתב רחמנא אותה למעוטי שהיא לא תירשנו ואתא לגלויי אריישא דקרא דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמיבעי לן לפרושי דבעל יורשה כדלקמן: והא קראי לאו הכי כתיבי. דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע שהאשה יורשת את בעלה: ונתתם את נחלתו להקרוב אליו. דהקרוב קרוב קודם: שארו וירש אותה. מילתא אחריתי היא דאשתו יירשנה בעלה: מפסקא קראי. שאתה מסרס התיבות לעשות שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם ז): אלא אמר רבא ה"ק ונתתם את נחלת שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. גרע וי"ו מנחלתו ולמ"ד מלשארו ומוסיף שתי אותיות הללו זו על גב זו לעשותו תיבה אחת והיא לו ודרוש הכי ונתתם את נחלת שארו לו ולאו דוקא מגרע ומוסיף דאם כן רבא נמי סכינא חריפא הוא אלא פשטיה דקרא איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין דהכי משמע ונתתם את נחלתו כלומר תתנוה לזה האיש שתהיה נחלתו: לשארו. כלומר על מי מגוה אני ונתתם את הירושה להיות נחלתו לשארו לאותו האיש שאשה זאת שארו כלומר נחלת האשה תתנו לבעל אי נמי איכא למימר דלא חשיב פיסוק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות להקדים הקרוב לשארו אבל בשינוי אותיות ליכא פיסוקי קראי והרי הוא כמו שכתוב ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה אהני לו לאשמועינן דיורש את אשתו ואהני אותה למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה וממילא שמעינן דצריך לגרוע ולהוסיף ולדרוש ראשו של פסוק כמו שאמרנו דלא תקשי ראשו לסופו: והאי תנא (א) דבי ר' ישמעאל: מייתי לה. לבעל שיורש את אשתו: וירש אותה. משום דעיקר דרשא נפקא לן לעיל מוירש אותה הלכך נקט ליה דהיינו מגלי עליה דרישיה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו: אינו צריך. דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין ומוקי לה בשארו זה הבעל כדאמר בריש פירקא: בהסבת הבעל הכתוב מדבר. כלומר בשביל הסבת נחלה ממטה למטה על ידי הבעל שיורש את אשתו והוא משבט אחר ונמצא שהוסבה משבט לשבט בכך דבר הכתוב והקפיד שלא תנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה כיצד אם תנשא אשה מבנות שבט ראובן לאחד משבט שמעון והיא יורשת שלא הניח אביה בן אלא אותה הבת לכשתמות יירשנה בעלה ונמצאת נחלת שבט ראובן הוסבה לשבט שמעון לפיכך הזהירה תורה שלא תנשא בת יורשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה מכאן שהבעל יורש את אשתו ולקמיה פריך ודלמא בסיבת הבן הכתוב מדבר שהבן יירש את אמו והוא מתייחס אחר מטה אביו ונמצא שעל ידו הוסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר אבל הבעל איכא למימר דלא ירית ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו ובשביל סיבת הבעל לא אזהר רחמנא להנשא לשבט שלה אלא בשביל סיבת בנה: [ואומר]. לקמיה מפרש מאי ואומר: בגבעת פנחס בנו. מכלל דלא היתה של אלעזר: מנין היה לו לפנחס שום קרקע אלא אם כן ירשה מאביו: וירשה. ולקמיה פריך דלמא זבן מיזבן: ויהי לו. ליאיר ולא לשגוב דכתיב לעיל מיניה ותלד לו את שגוב והתם הוה ליה למכתב ויהי לו וגו' אלא איאיר קאי ועוד דכתיב בתריה ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתים וגו': וכי

ח) נ"ל מנין שבן קודם לבת כלומר אף במטה כאם א"ל אי מה מטה האב וכו' אף מטה האם בכור נוטל וכו'. ג) נראה דל"ל עבור מזה שאינו רוצה ללמוד וכו':

וכי מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב מלמד שנשא יאיר אשה ומתה וירשה מאי ואומר וכי תימא בסבת הבן קא קפיד קרא אבל בעל לא ירית תא שמע ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה ת"ש לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין ועשה תא שמע ואלעזר בן אהרן מת וגו' וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה וירתה פנחס תא שמע ושגוב הוליד את יאיר וגו' וכי תימא התם נמי הכי הוא אם כן תרי קראי למה לי אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דלמא לעולם אימא לך בעל לא ירית וקראי בסבת הבן כדשנינן ויאיר דזבין מיזבן ופנחס נמי דזבין מיזבן א"ל פנחס דזבין מיזבן לא מצית אמרת דאם כן נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו אלא אימא דנפלה ליה משדה חרמים אמר אביי סוף סוף הא קא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא וממאי ודלמא שאני התם שכבר הוסבה (א)א"ל שכבר הוסבה לא אמרינן א"ל רב יימר לרב אשי *אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמא קרא בין בסבת הבן בין בסבת הבעל אלא אי אמרת לא אמרינן שכבר הוסבה כי מינסבא לאחד ממשפחת מטה אביה מאי הוה הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה

אי

רשב"ם

וכי תימא. לא מפני שהבעל יורש את אשתו אלא מפני בן שנולד והוא יורשה והוא נקרא על שבט אביו ועל סיבת הבן התורה מקפדת שהרי הוא קרוב לה מן הבעל: תא שמע. מקרא אחרינא לא תסוב וגו' הא תו למה לי אלא לאו לסיבת הבעל אתא לאשמועינן שהבעל יורש: וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה. דתרוייהו בסיבת הבן ומה ששנה הכתוב לא נתכוין אלא להתרות שלא תנשא לשבט אחר כדי להתחייב מלקות דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה דכתיב ביה לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה אבל לא למטה אחר ולאו הבא מכלל עשה עשה: וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא. ומתה בחיי אלעזר וירתה פנחס בנה ולא אלעזר דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה יורשה והאתא לאשמועינן דהבן יורש את אמו דמהני קראי דלעיל דמיירי בסיבת הבן איכא למימר דבסיבת הבת הוא דמיירי כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה ואיצטריכו הני קראי לשני לאוין ועשה כדאמרן אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פירכא דאיכא למיפרך דיו והשתא אתא האי קרא דפנחס לאשמועינן דבן יורש את אמו ולא איירי בסיבת הבעל כלל: תא שמע. מפסוק חמישי ושגוב הוליד את יאיר: וכי תימא התם נמי הכי הוא. כדאמרן גבי פנחס שהיתה לו לשגוב אשה ומתה וירשה יאיר: תרי קראי למה לי. לאשמועינן שהבן יורש את אמו כמו הבת: ויאיר דזבן מזבן. לקח בכסף הנהו עיירות ולא אתא קרא לאורויי לן מידי אלא עשרו של יאיר מראה לנו כמו שמצינו בהרבה מקומות בנביאים ולא מבעיא קאמר לא מבעיא דהם בירושות מיירי כדקאמרן דליכא למיפרך תרי קראי למה לי שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרם וסיפור דברים בעלמא הוא והיכא למילף מינייהו מיהא סיבת הבן אלא גדולה מזו יש להקשות לך דאיכא למימר דקראי לא איירי בירושה כלל ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן ולא סיבת הבעל אלא תרוייהו זבין מזבן וסיפור דברים בעלמא הוא (ב) והתנא עצמו לא נתכוין לדרוש יתור קראי אלא הכי קאמר מנין היה לו לפנחס כו' והיכא לאקשויי יכול להיות לו ממקח וממכר: ופנחס נמי דזבן מזבן. רבותא הוא דקפריך דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל כדפרכינן לעיל וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו' (ג) כלומר ואפילו פנחס נמי דסלקא דעתך מעיקרא למילף מיניה ירושת הבעל איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם: ומשני. הך רבותא דקפרכת מפנחס ליתא דליכא למימר גביה דזבן מיזבן דאם כן לא היה קובר בה את אביו דנמצאת חוזרת כו' ומיהו איכא לאקשויי הנך קושיות דלעיל דבלאו הך קושיא איכא פירכא אחריתי דלעיל דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל: משדה חרמים. כדכתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אי נמי ההוא דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם שמתחלק לכהנים והוו התם חרמים טובא ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים ולחלק פנחס נפלה ההיא גבעה: יש שגורסין כן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא כו' ולאי אפשר לייסבה ועוד מה תירוץ מתרץ אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי דברייתא לא משמע ליה ירושת הבעל דקאתי אביי ליתן טעם מגד אחר שהבעל יורש את אשתו מ"מ ברייתא לא מיתרצא וקראי לא מיתרצי שהתנא שאמר כל הני ואומר הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון וגם באותו פירכנא לעיל ואביי מה בא לפרש וא"ת לא נתכוין אביי לתרץ הברייתא אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל יורש את אשתו מקראי טובא דלקמן בשמעתין ובפירקין דלעיל אלא ה"ג וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה זצ"ל אמר אביי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ממאי דלמא שאני התם שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר אלא אי אמרת לא אמרינן שכבר הוסבה הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה:

אי

תוספות

מנין ליאיר שלא היה לשגוב. תימה לרשב"א אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב: וכי תימא לעבור עליו בשני לאוין. תימה הא איכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאוי יתירי *) וכי תימא דהכי קאמר דאפילו אי מוקמת להו בלאוי יתירי איכא למילף שהבעל יורש את אשתו דלא משמע הכי בסמוך דקאמר לעולם קראי בסיבת הבן כדשנינן: אם כן תרי קראי למה לי. אע"ג דקרא קמא נמי שלא נצרך דכבר שמעינן מתורת משה סיבת הבן מ"מ בזה אינו מקפיד אי אשמועינן יהושע נמי סיבת הבן אבל תרי זימני לית ליה לאשמועינן. רשב"א: אימא דנפלה ליה משדה חרמים. תימה לרשב"א דלמה דוחק כל כך כיון דבעא למימר דאתא קרא להראות עשרם הוה ליה למימר דפנחס ויאיר ירשו מאמם או מאבי אמם: (ד) ונראה לר"י גירסת הספרים דגרסינן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית כו' ולא גרסינן הכא בין למ"ד בסיבת הבן בין למ"ד בסיבת הבעל אלא גבי אי אמרת בשלמא דרב יימר בסמוך גרסינן ליה והאי דאקשי רב פפא דלמא קראי בסיבת הבן מהדר אביי לשנויי הכי וקאמר אי אמרת בשלמא דבעל ירית וקרא אסיבת הבעל קפיד אתי שפיר הא דמשמע דאתי קרא למיעבד תקנתא אפילו לנחלת האם שלא תסוב מדכתיב יורשת שני מטות גבי איסור הסבה אע"פ שכבר הוסבה נחלת האם מ"מ קפיד קרא שלא תסוב יותר על ידי נישואי הבת ובסיבת הבעל איכא תקנתא דמנסבין לה גברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה דהשתא לא מתעקר ע"י סיבת הבעל יותר ממה שהוסבה כבר ואע"פ כשימות בעל ויירשנו בנו מתעקרא נחלת האם משבטא דאימה לשבטא דאבא שהרי הבן אביו ואמו מתיחסים על שבט אביהן או שמא הבעל לא יירשנה כלל שתשתלמן או תתגרש ויירשנה הבן הא לא איכפת ליה לפי שאי אפשר לעשות תקנה לדבר זה אלא אי אמרת דבעל לא ירית וקראי במסיבת הבן כדקא פרכת כי קא מינסבא נמי לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה מתעקרא נחלת האם על ידי הבן כדפרי' אלא ודאי בסיבת הבעל משתעי ולהכי קים ליה נתנא דקרא דוכל בת יורשת נחלה בסיבת הבעל כתיב מדכתיב ביה ירושת שני מטות משמע דלנחלת האם נמי עבדינן תקנתא שלא תסוב יותר והכי פירושא דברייתא הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ובסיבת הבעל הכתוב מדבר דמהניא תקנתא לנחלת האם וכי תימא בסיבת הבן משתעי וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לנחלת האב תא שמע לא תסוב נחלה ומיתורא דקראי שמעינן דחד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל ואם כן ההוא דכתב ביה ירושת שני מטות דמשמע דבעי תקנתא לנחלת האם בסיבת הבעל כתב דאשכחינן ביה תקנתא: אמר ליה רב פפא לאביי דלמא שאני התם שכבר הוסבה. אע"ג דכתיב ביה ירושת שני מטות לא קפיד קרא אנחלת האם שכבר הוסבה ולעולם קאי בסיבת הבן אע"ג דליכא תקנתא לנחלת האם א"ל שכבר הוסבה לא אמרינן אין סברא לומר שלא הקפיד הכתוב אנחלת אם אע"פ שכבר הוסבה דכיון דכתיב ירושת שני מטות משמע דבנחלת האם עבדינן נמי תקנתא: אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמי קראי בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל כו'. רב יימר לא הוה יודע דאביי כי הוה מוקי לקרא בסיבת הבעל מפרש לקרא דמנסבינן לה גברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה ולהכי קבעיא ליה אמאי ניחא ליה לאוקומי בסיבת הבעל טפי מבסיבת הבן ובין הכי ובין הכי

*) [כדאיתא פסחים כה:]

כי

רבינו גרשום

מאי ואומר. דכתב הכא: וכי תימא. דליכא למישמע מהכא מוכל בת יורשת נחלה דבעל יורש את אשתו אלא משום כך הזהירה תורה שלא תנשא לשבט אחר שהבן שיהיה לה ממנו יורש אותה ובנה נחשב אחר משפחת אביו שהוא משבט אחר והיינו הסבת נחלה ת"ש דהבעל יורש אתתיה דכתיב לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה משמע דבהסבת הבעל הכתוב מדבר כי היכי דלא לירית לה בעל שהוא משבט אחר דאי בהסבת הבן הכתוב מדבר. תרתי קראי בהסבת הבן למה לי. וכי תימא להכי כתיבי תרי קראי בהסבת הבן דאי נסבה ממטה אחר עובר' עליו בלאו דכתיב לא תסוב נחלה ממטה למטה ועשה כדכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטה בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה ולא לאחר ולאו הבא מכלל עשה עשה. ת"ש דבעל ירית דכתיב ולא תסוב נחלה וגו' משמע דבסבת בעל הכתוב מדבר דאי בהסבת הבן כל הני קראי למה לי: וכי תימא לעולם בעל לא ירית אלא בהסבת הבן הכתוב מדבר. דאלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה וירשה פנחס דהיינו בהסבת הבן. ת"ש דבעל יורש את אשתו דכתיב ושגוב הוליד את יאיר וגו'. וכי תימא הכי הוה מעשה כפנחס דשגוב לקח אשה שהי' לה כ"ג ערים ומתה וירשה בנו יאיר ולעולם בעל לא ירית. אם כן תרי קראי דאתיין להא דרשה למה לי. אלא ש"מ חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: [illegible]

כתיבי ודקא קשיא לך כי מתנסבא לשבט אביה מאי הוי מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. הא לא קשיא דהא הסבה דהשתא דשבט אימא לשבט אביה על ידי בנה לא חשיבא הסבה גמורה דשאני התם דאמרינן שכבר הוסבה נחלה מתחלה מנשואין הראשונים של אביה ואמה של בת להיכא דנזדווגו מטות אהדדי אע"ג דנזדווגו בהיתר שבשעת נישואיה עדיין אחיה קיימין הראויין לירש את אביה אפי' הכי הוסבה נחלה מחמת הנהו נישואין הלכך השתא כשבנה יורשה דמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא לא חשיב [הסבה] גמורה שכבר הוסבה מתחלה: אמר ליה אביי. האי לאו תירוצא הוא דאמרת שכבר הוסבה מנשואין ראשונים דהתם הוסבה בהיתר דאחוה דאימא הוו קיימין אבל הא בת אע"ג דמנסבא לאחד ממטה אביה כשירשה בנה דשייך בתר אביה השתא הויא הסבה דאיסורא דאין לה יורש אלא (איקלא) בנה שאין לה אחין וקא מתעקרא נחלה דשבטא דאימא לשבטא אבוה הלכך לא מצינן לאיקמי בהסבת הבן כלל דאי יורשה בנה מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ולא מצינן למעבד תקנה בהסבת הבן אלא ש"מ דבעל ירית ובהסבת הבעל איכא תקנה אי נסבה לחד דאבוה משבטא דאביה ואמיה משבטא דאימה דהדרי הוא כוותה ואי ירית אכתי לא מיעקרא נחלה דאימא דהא בעל נמי אמיה משבטא דאימה ונכסים כדקיימי קיימי: אמר ליה רב יימר לרב אשי. אפי' לאביי דאמר לעיל דבעל ירית וקראי בהסבת הבעל כתיבי בעל כרחו שכבר הוסבה אמרינן דאי לאו הכי לא מיתוקמי קראי שפיר דאי אמרת בשלמא דאמרינן שכבר הוסבה היינו דמיתוקמי קראי וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל וגו' ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר וגו' מתוקמי שפיר בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל בסיבת הבן כדאמרן דההיא עקירת נחלה דאימא דהויא על ידי בן לא הוי עקירה דכבר הוסבה מנישואין קמאי וכן בסיבת הבעל הואיל דמתנסבא לאחד ממשפחת אביה אי לא אמרי' שכבר הוסבה שעל ידי בן לא הויא עקירה דכבר אכתי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא משום דבעלה בתר משפחת בית אבא שייך אלא כיון דאמרי' שכבר הוסבה ניהא דעקירת דהשתא לא חשיבא עקירה אלא אי אמרת דלא אמרינן שכבר הוסבה ובעל ירית אפי' כי מנסבא לאחד ממטה אביה מאי הוי סוף סוף קא מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבוה ואי אפשר בתוכם ולרב יימר דמקשה הכא לא הוה משמע ליה דמינסבא לבעל דאימי' משבטא דאימה

בת נחלה אבל כשתנשא למשפחת מטה אביה ליכא הסבת נחלה [דהוא] נמי הוי משבט אביה. סוף מאי הוי מועיל הא מיתעקרא נחלה משבטא דאימא דהאי אתתא דהואי משבט שמעון של זו שהוא שבט אביה (כל כך) מן ראובן דבתר אבא שייך הבן ואיכא הסבת נחלה שנופלת משבט שמעון ביד שבט ראובן. ומשני רב פפא לעולם בעל לא ירית וקראי בהסבת הבן נראה דצ"ל מלמד שחל על קדשי קדשים כעל קדשים קלים שהכל לכהן וכו'.

משום הכי מקשה ליה הכי דלא קיימי נכסים ברוכתייהו. ומשני ליה רב אשי לאביי לעולם אימא לך שכבר הוסבה לא אמרי' ואפי' הכי דבעל ירית מתוקמי קראי שפיר ודקשיא לך הא מיתעקרא נחלה תריץ הכי דמנסבינן לה בעל דמתילד אבוהי משבטא דאבוה ואימי' משבטא דאימה דהשתא קיימי נכסים כדמעיקרא בחזקת שבט ראובן ושבט שמעון וליכא סיבת נחלה כלל ואם לחשך אדם לומר כיון דבעל ירית וקראי בסיבת בעל כתיבי

הגהות הב"ח

(א) גמ' שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן: (ב) רשב"ם ד"ה ויאיר וכו' וסיפור דברים בעלמא הוא ואפי' את"ל דהתנא עצמו לא: (ג) ד"ה ופנחס נמי כו' דנסיב כו' אלא כלומר: (ד) תוס' ד"ה אימא וכו' ונראה לר"י. נ"ב זהו דיבור בפני עצמו:

אי הכי האי לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אי כתיב הכי הוה אמינא אפילו איפכא קא משמע לן תנא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל (א) תניא בסבת הבן °ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסבת הבן או אינו אלא בסבת הבעל כשהוא אומר °ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסבת הבן הכתוב מדבר תניא

תורה אור: במדבר לו · שם

כי מינסבא לשבטא דאבוה מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא כיון דלא אמר שכבר הוסבה ומשני דמנסבינן לה וכו' ועל פ"ה יש לתמוה שאין זה שיטת גמרא דרב פפא אקשי לאביי אברייתא ואביי לא מהדר מידי ועושה בעיא שלו בלשון קושיא ועוד דמסיק אביי שכבר הוסבה לא אמרינן ולפירושו הוה ליה למימר ודלמא דהא מספקא ליה ואין בספרים ודלמא ועוד דבכל הספרים גרסינן אמר ליה אביי למשמע דאקושיא דאקשי ליה רב פפא מהדר לשנויי: ה"ג ר"ת תניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה (ג) (אחר) הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכמו שזה בסיבת הבעל גם זה בסיבת הבעל דלפירוש הקונטרס לא אתי שפיר אמאי קרי הך בסיבת הבן והך בסיבת הבעל והא תרוייהו איירי בין בסיבת הבן ובין בסיבת הבעל וזהו דוחק לומר דמשום דהאי תנא פתח בקרא דסיבת הבן והאי תנא פתח בקרא דסיבת הבעל קאמר הכי ולגירסת רבינו תם אתי שפיר הא דתניא בסיבת הבעל דתרי קראי מוקי להו בסיבת הבעל ותניא בסיבת הבן דקרא קמא מוקי בסיבת הבן ועוד דלפ"ה הוה מצי למימר נמי דכ"ע מיהת קרא קמא בסיבת הבן מאי משמע: תרוייהו

אי הכי האי לאחד כו'. וה"פ אביי האי קרא דוכל בת יורשת נחלה מספקא ליה אי דוקא קאמר לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה אבל לשבט דאמה דידה לא חיישינן או דלמא בעינן נמי שיהא ממשפחת אמה והאי דקאמר משפחת אביה לאו דוקא דהוא הדין דבעינן שיהא ממשפחת אמה כדלקמן במסקנא והכי קמבעיא ליה האי קרא דוכל בת יורשת נחלה ממטות הא אוקימנא ביורשת שני מטות שהיה אביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ומתו וירשתן זו הבת ואמרה תורה לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה והוא שבט ראובן עכשיו משתנשא לאחד משבט ראובן ותלד בן ויירשנה בנה או תמות ויירשנה בעלה הלא הבן שהוא או הבעל ההוא לשבט ראובן מתייחסים למשפחת אביו והנה נמצאת הנחלה שירשה מאמה שהיתה משבט שמעון הוסבה משבט שמעון לשבט ראובן והכתוב הזהיר לנו ולא תסוב נחלה כלומר הזהרו בכל נשואי נשים שבשעת נישואין לא יוכלו לבא לידי הסבת נחלה לא שנא הסבת נחלת אב של אשה לא שנא הסבת נחלת אמה בתרוייהו איכא למימר דקפיד קרא שלא תסוב למטה אחר ולקמיה פריך הא בעל כרחך קרא קאמר למשפחת מטה אביה וגו' אבל למשפחת אמה לא חיים וכיון דלא (ב) שייך שמעינן מינה דהאי לא תסוב לא קפיד אלא אנחלה שיורשת מאב ולאביי משנינן לה לקמן דאיכא למימר דמנסבין לה גברא דדמי לה שאביו מראובן ואמו משמעון: ומשנינן דלמא שאני התם שכבר הוסבה. כלומר לעולם אימא לך דקרא לא קפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר שהרי בעל כרחך כבר הוסבה משעה שנפלה ירושת האם שמשבט שמעון לזו הבת שאביה משבט ראובן והיא מתייחסת למטה אביה נמצא שמעכשיו הוסבה הנחלה של שמעון לשבט ראובן בלא נישואי הבת הלכך כי מנסבינן לה לאחד ממשפחת מטה אביה שפיר דמי ולא קפיד קרא אלא אנחלה שהיא יורשת מאביה שלא תוסב למטה אחר דההיא שיורשת מאביה כדקיימא קיימא דאכתי בחזקת שבט ראובן איתא לנחלה שהבת על שם שבט ראובן מתייחסת ואביי פריך ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן כלומר בשביל שהוסבה קצת אין לנו לומר לא חיישי תו אי מתעקרא לגמרי ומנסבינן לה לגברא דהוא משבט ראובן מאביו ומאמו ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון אין לנו לומר כן שהרי לא תסוב כתיב דמשמע לא תסוב על ידי נישואין כלל שאע"פ שהוסבה קצת לא נוסיף להסיבה יותר ולעקרה לגמרי אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי כדלקמן לפי שהיה יודע אביי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם כדלקמן הלכך פריך הכי ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן שאפשר בתקנה או דלמא קרא לא חייש להאי הסבה דלא קפיד אלא שתנשא לאחד ממטה אביה אבל לאמה לא חייש: א"ל רב יימר לרב אשי. אמאי מספקא ליה לאביי אי אמרינן שכבר הוסבה או לא אמרינן הא ודאי מקרא שמעינן דאמרי' שכבר הוסבה דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה וגו' ולאמה לא חייש דאי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי נחלת אימא אלא אי אמרת לא אמרינן דכבר הוסבה כדקאמר אביי והלא כשניסת לאחד ממשפחת אביה כדכתב בקרא הא ודאי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אלא לאו שמע מינה דאמרינן שכבר הוסבה והלכך כי אמר רחמנא לא תסוב אירושת אב קאי אבל ירושה דאימא כבר הוסבה ולא חיישינן אם תעקר לגמרי: דמנסבינן לה כו'. אליבא דאביי קא משני דהכי קמיבעיא ליה מי אמרינן שכבר הוסבה כדמוכח קרא כדכתיב ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה דהשתא מיעקרא נחלה דאימא וכי כתיב לא תסוב אנחלת אב קא מזהר רחמנא ולא אנחלת אם או דלמא לא תסוב דוקא דאפילו בנחלת אם מזהר לן רחמנא ולא אמרינן שכבר הוסבה והאי דכתיב מטה אביה לאו דוקא אלא דמנסבינן לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל שאביו משבט ראובן כמותה ואמו משבט שמעון דוגמת האשה הזאת דהשתא ליכא עקירת נחלה כלל דבודאי נחלתה מאביה לא מיעקרא כלל דמשבט ראובן היתה והשתא נמי של שבט ראובן היא דבין בנה ובין בעלה מתייחסין על שבט ראובן ואע"ג דמעיקרא היתה משבט ראובן לגמרי והשתא נהפכה לאיש שמקצת משמעון שהרי אמו משמעון אין זו הוסבה שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש משבט ראובן אשה משבט שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבט אחר מצד אמו ואע"פ שנהפכה נחלת איש שכולו מראובן לבנו שמשבט שמעון מצד אמו ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מצד אמו ואביו מראובן או בנו נמצאת גם עתה הנחלה בחזקת איש שמקצת מאב ומקצת מאם כמו שהיתה בחזקתה שהיא מראובן ומשמעון: אי הכי. דאשה היורשת ב' מטות בעינן נמי שתנשא לאיש שנולד מהנהו ב' מטות ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אלא מדכתב מטה אביה לחוד שמעינן דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם לפי שכבר הוסבה ואכתי מאי איבעיא ליה לאביי: ומשני אי כתב. רחמנא הכי מטה אביה ואמה הוה אמינא אפילו איפכא אביו משמעון ואמו מראובן ואע"פ שאביה מראובן ואמה משמעון דסד"א לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה בין באותו ענין בין למפרע דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי דהא בהאי בעל איכא חד צד מראובן וחד צד משמעון ונמצאו שני הנחלות של שבט שמעון וראובן בחזקתן קיימי קמ"ל דוקא ממשפחת מטה אביה יהא עיקר היחס של בעלה שיהא נמי אביו משבט ראובן שאילו היה אביו משמעון אע"פ שאמו מראובן הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון שעיקר יחס הבן אחר אביו והבת אחר אביה ומדכתב לא תסוב ממילא שמעינן דמנסבינן לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של זו כדי שלא תעקר נחלת האם יותר והיינו דמספקא ליה מעיקרא סוף סוף הא קא מתעקרא כו' אם לא תרצה לומר דמנסבינן לה גברא דאימיה משבטא דאימה ואבוהי משבטא דאבוה משום דקשיא לך מטה אביה ואמה מיבעי ליה ובלא תסוב לא חיישת דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה אדרבה לא תסוב דוקא הוא ולא אמרינן שכבר הוסבה אבל מטה אביה לאו דוקא דהאי דלא כתב מטה אביה ואמה משום דהוה אמינא אפילו איפכא ולעולם מנסבינן לה לגברא דהוא נמי משבטא דאימה ולא מיעקרא נחלה דאימא וכיון דאיכא למימר הכי לא אמרינן שכבר הוסבה: תניא בסיבת הבן תניא בסיבת הבעל. כלומר אע"ג דאוקמינן להני תרי קראי לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר תרוייהו בסיבת הבן ולשני לאוי כדקתני ואומר אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסיבת הבן ולתניינא בסיבת הבעל וקדייק לה לקמן מדכתב ביה למטה אחר ובן לאו אחר הוא אלא בבעל מיירי ומדבתרא בסיבת הבעל קמא בסיבת הבן ושני הברייתות תנו בסיבת הבן ותנו נמי בסיבת הבעל דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי ומוקמי חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: ה"ג תניא בסיבת הבן ותניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבן או אינו אלא בסיבת הבעל כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי הסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר:

פניא

רבינו גרשום

נתיבי אפי' בר בריה ירית ליה לאב ואיכא סיבת נחלה משבטא דאמא לשבטא דאבא והבן שייך בתר האב לחוריה. תריץ הכי דלא מוזהר קרא דכי תסוב אלא בשעת נישואין דבשעת נישואין מוזהיר דמנסבין לה כי היכי דלא תסוב אבל מן הבן והיורשין לא מוזהיר הואיל דנישאת למשפחת אביה. ומקשי רב יימר אי הכי כדמוקמת לה האי דכתב בקרא לאחד ממשפחת אביה מטה אביה ואמה מיבעי ליה ומשני אע"ג דלא כתב בקרא ממשפחת מטה אביה ואמה משמע הכי דכי האי גוונא קיימי נכסים כדקיימי קיימי וגלי רחמנא ממשפחת מטה אביה והוא הדין למשפחת אמה דאי כתב רחמנא לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה הוה אמינא אפי' איפכא דאבא של בעל ממשפחת אמה של בת ואמו של בעל ממשפחת אביה של בת דהשתא מתעקרא נחלה משום דבעל שייך אחר אביו קמ"ל דאיפכא לא אלא אביו משבט אביה ואמו משבט אמה כי היכי דמתוקמי קראי שפיר: תנא בסבת הבן. ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסיבת הבן הכתוב מדבר כו'. ובהאי לישנא איכא למשמע בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל אבל באידך לישנא ליכא למשמע מינה כי אם בסיבת הבעל לחוד

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא בסיב הבעל ולא תסוב כנ" ותיבות תניא בסיב הבן נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה אי הכי וכו' וכיו דלא חייש שמעינן מינא (ג) תוס' ד"ה ה"ג ר" וכו' ממטה למטה בסיב הבעל כנ"ל ותיבות את הרי נמחק וכ"ג כך הי גירסת ר"ת תניא בסיב הבן תניא בסיבת הבע תניא בסיבת הבן ול תסוב נחלה ממטה וכ תניא בסיבת הבעל ו תסוב נחלה לבני ישר ממטה למטה בסי הבעל הכתוב מדבר א אומר כו' כשהוא או לא תסוב נחלה ממ למטה אחר הרי בסי הבעל הכתוב מדבר

תניא אידך °ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר °ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי הסיבת הבן אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר דכולי עלמא מיהת ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר מאי משמע א) סימן אמר רבה בר רב שילא אמר קרא איש תרוייהו איש כתיב בהו אלא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא ידבקו תרוייהו ידבקו כתיב בהו אלא אמר רבא אמר קרא ידבקו מטות רב אשי אמר אמר קרא ממטה למטה אחר ובן לאו אחר הוא א"ר אבהו אמר ר' יוחנן אמר רבי ינאי אמר רבי ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה מנין ב) לבעל אשאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר °ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב אלא מלמד שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה יאיר ואומר °ואלעזר בן אהרן מת ויקברו וגו' מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פנחס ומאי ואומר וכי תימא יאיר דהוה נסיב איתתא ומתה (א) וירתה תלמוד לומר ואלעזר בן אהרן מת וכי תימא דנפלה ליה בשדה חרמים אמר קרא בנו נחלה הראויה לו וירשה בנו: ובני אחות: ג) בתנא בני אחות ולא בנות אחות למאי

רש"י

תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי סיבת הבן אמור הא מה אני מקיים ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר ומשמעות דורשין איכא בינייהו תנא דברייתא קמייתא פשיטא ליה דקרא בתרא דהיינו ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי כדמפרש לקמיה מדכתיב ביה אחר והלכך מוקי לקמא בסיבת הבן דתרי קראי בסיבת הבעל למה לי וסבירא ליה להאי תנא כדאמרינן בעלמא (פסחים כד.) דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי ותנא בתרא לא סבירא ליה הך דרשא דאחר דלקמן ומוקי מסברא לקרא קמא בסיבת הבן דקריב ליה טפי מבעל ומתוך כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל כן נראה בעיני ועיקר: דכולי עלמא מיהת. אפילו תנא דברייתא קמייתא סבירא ליה דהאי ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי: מאי משמע. לתנא קמא קבעי ליה דבשלמא לברייתא בתרייתא קרא קמא סבירא ליה בסיבת הבן משום דקרוב לאמו טפי מבעל אייתר ממטה למטה אחר לסיבת הבעל ולאו ממשמעותא מוקי ליה הכי אלא מייתורא אלא לת"ק דאמר דהאי ממטה למטה אחר פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי ואיהו מגלי אאידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל: אמר קרא איש. דמשמע בעל כמו איש נעמי (רות א) כלומר בסיבת הבעל קפיד קרא סיפא דהאי קרא דממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל כלומר הבעל בנחלתו ידבק ולא בנחלת שבט אחר: תרוייהו נמי איש כתיב בהו. דכתיב בקרא קמא ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל ואי איש משמע ליה סיבת הבעל תרוייהו נמי בסיבת הבעל ומיהו גם המתרץ היה יודע דבהאי קרא איש כתיב דזיל קרי בי רב הוא ואמאי דבעינן לעיל ממאי משמע דהאי קרא ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי אתא איהו למימר דשפיר משמע דבסיבת הבעל מיירי דהא כתיב ביה איש ותמה על עצמך למה גם הראשון אינו מדבר בסיבת הבעל כיון דכתיב ביה איש אלא מתוך שמיותר מוקי ליה בסיבת הבן והואיל איש דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא וגם המקשה משיב תרוייהו נמי איש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא וקמא לדרשא אדרבה קמא לגופיה לסיבת הבעל ובתרא לדרשא ואכתי מאי משמע דבתרא בסיבת הבעל: ידבקו. אין לשון דבק אלא בין איש לאשה כדכתיב ודבק באשתו (בראשית ב) דכיון דמפורש כל כך דכתיב ביה לשון דביקה תהוי בסיבת בעל מיירי ומהכא הוא דהוה פשיטא ליה לתנא ואע"ג דבקרא קמא נמי ידבקו כתיב תיתי לדרשא בעלמא: מטות. משמע בעל דדביקת מטות על ידי בעל הוא: תרוייהו נמי מטות כתיב בהו לא גרס: רב אשי אמר. הכי משמע קרא לא תסוב נחלה מן האשה למטה אחר שיירשנה בעלה אם תנשא לו שהוא אחר לגבה אבל אם טוסבת הנחלה על ידי בנה שיורשה אינו אחר ממש לגבה דיורש כרעיה דאמיה הוא: בראוי. כגון שמתה אשתו ואח"כ מת אביה דנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת מנין שלא יירש אלא קרוביה מצד האב או בנה יירשנה שהבן יירש את זקנו כדכתיב ואם אין לו בת עיין עליה שבן הבת יורש אביה: כבמוחזק. ירושה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא ומנין שלא יירש דסד"א כיון דבעל קודם לבנה לירשה וה"נ כשמתה ואחר כך נפלה לה ירושה יקדים האב לבנו דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול במוחזק בראוי נמי הוא יורש ק"ו מבן שיורש בראוי: וירשה יאיר. ולא שגוב אביו לפי שאין הבעל נוטל בראוי דאילו היה נוטל בראוי הוא היה יורשה ולא יאיר בנה שהאב קודם לבנו בירושת אשתו: וירשה יאיר. לאשתו: נחלה הראויה לו וירשה בנו. מאשר ניתן לו בהר אפרים קדייק דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בבית דין לפנחס בנו לפי שאין הבעל נוטל בראוי ורבינו חננאל פירש דדייקינן מדכתיב בהאי קרא בנו וכי אילו כתב בגבעת פנחס ולא אמר בנו הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא ומפני מה כתב בנו ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר וירשה פנחס בנו דבנו מיעוט משמע בנו ולא הוא מכלל שהיתה ראויה לאלעזר והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משדה חרמים שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר כן כתוב בפירושי רבינו חננאל: ובני אחות. יוחנן לה אמן תנא בני אחות ולא בנות אחות. וכדמפרשינן לקמיה: למאי

תוספות

תרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו. פעמים שלא היו בקיאין בפסוקים וכן מצינו בסוף שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נה.) מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב כו' א"ל עד שאתה שואלני כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב או לאו כלך אצל ר' תנחום כו' ומיהו הכא תימה דמדאקשי ליה תרוייהו איש כתיב בהו משמע דידע פסוקים ולא היה לו לתרץ אמר קרא ידבקו כיון דתרוייהו נמי ידבקו כתיב ובקונטרס פי' יפה וקמא נמי ידע דתרוייהו איש כתיב בהו ואתא לשנויי הא דקא בעי מאי משמע דשפיר משתמעי תרוייהו דאיירי בסיבת הבעל מדכתב בהו איש אלא דמוקי תנא איש דקרא קמא לדרשא אחרינא והוא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע ליה מאיש מידי דדריש מידבקו וידבקו דקרא קמא דריש לדרשא אחרינא: ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה. אומר ר"י דקרחה הוא רבי עקיבא שהיה קרח כדאיתא בפרק בתרא דבכורות (דף נח. ושם ד"ה הוז) דקאמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה והיה לו בן ששמו יהושע כדאמרינן בשבועות (דף ו.) א"ל רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לר"ע ואין נראה לרבינו תם דנהי דבן עזאי הוא דקאמר ליה הכי בלשון בדיחותא חס ושלום שהיה להעלות לו שם על שום קרחות דגנאי הוא כמו עלה קרח (מלכים ב ב) ובפרק שואל (שבת דף קנב.) דאמר ליה ההוא גוזאה לרבי יהושע מהכא לקרחינאה כמה הוי כו' שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד דאמרינן בפרק בתרא דמגילה (דף כח.) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי שנותי ואי קרחה הוא ר' עקיבא הלא לא נשא בת כלבא שבוע עד שקבל עליו ללמוד ואז היה כבר בן ארבעים שנה כדתניא (ספרי פ' הברכה) ארבעים שנה עסק בפרקמטיא וארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד וכל ימיו ק"כ שנה ואפילו נולד ר' יהושע בנו מיד כשנשאה אכתי לא היה כי אם בן פ' כשנולד רבי דאמר בפרק בתרא דקידושין (דף עב:) עד שלא מת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש ופחות ממאה וארבעים לא היה ר' יהושע כשבירך את רבי דפחות משבעים לא היה מברכו וכבר היה רבי בן ששים שנה ומה ברכה היא זו לברכו בעשר שנים ועוד דסברא שלא נולד עד שחזר ר' עקיבא מבי רב אחר כ"ד שנה א"כ כשהיה ר' יהושע בן ק' וארבעים כבר היה רבי בן פ"ד שהוא יותר מחצי ימיו ועוד שפי' רבינו נסים במגלת סתרים שמלא בבראשית רבה דחוץ מן הקרח היה רבי אלעזר בן עזריה אלא אומר ר"ת דקרחה הוא שם אדם כמו קרח ד): מתה בחיי מורישיה (ב) וירשה יאיר. וא"ת דבן יורש בראוי נכסי אמו ובעל אינו יורש מנלן דבעל קודם לבן וי"ל כיון שהבעל אינו יורש מחמת קורבה אלא מחמת שאירות שהן חשובין כבשר אחד אם כן כמו שהוא קודם לשאר קרובים כך הוא קודם לבן דמאי לי האי ומאי לי האי: וירש

רבינו גרשום

וה"ג לה לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב ממטה למטה אחר הוי אומר בסיבת הבעל הכתוב מדבר. דילפינן סתום ממפורש וליכא למשמע מהכא כי אם בסיבת הבעל: דכולי עלמא מיהת. בין תנא קמא בין תנא בתרא: ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר כו': אמר קרא איש. איש כתיב ביה דכתיב איש בנחלתו ידבקו וגו' ואיש היינו סיבת הבעל. ומקשינן תרוייהו נמי איש כת' בהו דהכי נמי כתיב באידך לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת אבותיו: ידבקו כתיב. דמשמע בסיבת הבעל דכתיב ודבק באשתו: אמר קרא ידבקו מטות. דמשמע הסיבת הבעל וכדאמר לעיל וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' ודביקת מטות על ידי בעל הוא: ובן לאו אחר הוא. דשייך בתר האם: מנין לבעל שאין יורש את אשתו מה שראוי לבוא לידה. כגון ירושת אביה אם אין לו בן ומתה בחיי האב ואחר כך מת אביה שאינו יורש ירושה זו אלא מה שמוחזק בידיה בחייה הוא יורשה: ומתה בחיי מורישיה. היינו חמיו וחמותו של שגוב ואח"כ מתו הן ועכשיו ראוי היה לו לשגוב אילו מת חמיו ואחר [היתה] מתה אשתו היה מוחזק בהן שגוב לפי שבאו לו מאשתו ועכשיו שמתה אשתו ואחר מתו הן להכי חוזרת הירושה לבן אשת שגוב והיינו יאיר בנו והכי נמי יתפרש אידך דפנחס: מאי ואומר. הואיל דשמעינן מיאיר דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אמאי איצטריך קרא דפנחס להכי אצטריך דכי תימא מעשה דיאיר לא הוה כדאמרי' אלא הכי הוה שיאיר נשא אשה שהיו לה ל"ג ערים ומתה וירשה בעלה יאיר ומהכא ליכא למשמע דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ת"ש מפנחס וכי תימא פנחס נמי ירש את אשתו וא"כ תרי קראי לחד מלתא למה לי אלא ודאי פנחס ירש את אמו משום דאין הבעל נוטל בראוי וכי תימא מפנחס לא שמעינן דההיא גבעה משדה חרמים נפלה לו כדאמרי' לעיל ת"ש מלישנא דקרא דכתיב אשר נתן לו להכי כתב אשר נתן לו דב"ד כלוה באלעזר ונתנוה לפנחס בנו משום דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק כדאמרינן: פיס' ובני אחיות נוטלין כל אחד ממון אחות אמו אם אין לה לא בן ולא בת. ולא מנחילין ממון לאחות אמן משום דבאין מכח אמן כשם דאין יורשת אחותה בשאין לה בנים כך בניה יורשין ממון אחות אמן אם אין אמן קיימת בשעת מיתת אחותה אבל אם מתו בניה של זו אין אחיות אמן יורשות אותן הואיל דאין האם עצמה יורשת את בניה כך אחות האם אין יורשת א"ה אחותה. ואית דמפרשי בנ' אחיות הכי בני אחיות נוחלין ממון אחי אמן משום דאשה יורשת אחיה ואין אחי האם יורש את בן אחותו דכשם שהאם אינה יורשת את בנה כך אין אחיה יורש

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף ו':

טז ב מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

מסורת הש"ס

א) ע"ש בסוף הספר למסורת: ב) [נקיון קכה. כ"ק פב:] ג) [לקמן קטו.] ד) [ועי' תוס' זבחים קא: ד"ה ווריה"ק ותוס' בכורות נח. ד"ה מגן ותוס' פסחים קיב. ד"ה טוס]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתה וירשה תלמוד לומר: (ב) תום' ד"ה מתה בחיי מורישיה וירשה יאיר וא"ת כיון דבן יורש בראוי נכסי:

למאי הלכתא א) אמר רב ששת [א]לקדם תני רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא ויירש [ב]מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת ב) תני רבה בר חנינא קמיה דרב נחמן °והיה ביום הנחילו את בניו (דברים כא) ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה א"ל אביי אלא מעתה דשכיב ביממא הוא דירתי ליה בניה מאן דשכיב בליליא לא ירתי ליה בניה [ג]דלמא דין נחלות קא אמרת דתניא °והיתה לבני ישראל לחוקת משפט (במדבר כז) אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכדרב יהודה ג) דאמר רב יהודה [ד]שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין [ה]שנים כותבין ואין עושין דין ואמר רב חסדא [ו]לא שנו אלא ביום אבל

למאי הלכתא. ממעט להו הא ודאי יורשות אחי אמן שהרי הבת יורשת אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח כדלקמן בסמוך דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה כו': לקדם. שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן דילפינן לקמן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת: ה"ג דתני רב שמואל כו' ויירש אותה. הכי נמי הוה מצי למינקט ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו ירושה שניה אלא סיפא דכולהו נקט וכ"ש ירושה שניה ושלישית דסמיכי לירושה ראשונה ירושה ראשונה הכתובה תחלה וקודמת לכל היורשין שהבן קודם לכל יורשין שבעולם: מקיש. דכתיב ואם אין לו בת ואם אין לו אחים וכן כולם בוי"ו מוסיף על ענין ראשון: אף ירושה שניה. והוא הדין לעשירית דבן קודם לבת דאחין קודמין לאחות לירש בנכסי האח והאחות קודמת לאחי האב של מת ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות האב קודמת לבני אחי האב ובני אחי האב קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן אבל אם יש שני אחי האב ולזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהן ואלו יורשות חלק אביהן וכן הלכה: ביום הנחילו. הוה מצי למכתב בהנחילו: ביום אתה מפיל נחלות. לקמיה מפרש לה: א"ל אביי כו'. סבור היה דהאי מפיל נחלות כלומר מת ביום מפילין הנחלות ליורשין שאם מת ביום יירשו בניו נכסיו: דלמא דין נחלות קאמרת. שאין דנין אותן אלא ביום כשאר דיני ממונות דכתיב בהו (ירמיה כא) בית דוד דינו לבקר משפט דהא כל שאר נחלות נמי מיקרו משפט כדתניא דכתיב בסוף פרשת נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט מדקרי להו משפט ש"מ כל שאר נחלות נמי ביום ואי משום דכתיב ושפטו את העם בכל עת הא אוקמיה רבא בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לד:) לגמר דין אבל תחלת דין ביום דלהכי כתיב ביום הנחילו והיינו דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה: דתניא כו'. כלומר דהכי נמי אשכחן בברייתא אחריתי דמשוי להו לכל נחלות דין דסד"א חילוק נחלות הרי הוא כחלוקת שותפין בעלמא ולא חשיב דין קמ"ל ומיהו תרוייהו קראי צריכי ביום הנחילו איצטריך לתחלת דין דביום וחוקת משפט איצטריך לרבויי כל שאר נחלות דליהוו דין דהאי ביום הנחילו לא איירי אלא בבן היורש אביו לחוד: אורעה. לשון מאורע לשון ויקר מקרה (רות ב) כלומר נתקיימה להיות דין וצריך ג' וביום וילפינן נמי מינייהו לכל דיני ממונות להיות דנין תחלתן ביום כנחלות דכתיב בהו ביום הנחילו: וכדרב יהודה. אתא לאשמועינן רבה בר חנינא דצריך ג' לחלק נחלות כדין וביום: ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין כו'. נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו יעידו רצו יהיו דיינים אבל אם נכנסו להעיד שזימנום לשם והביאום לשמוע כדי להעיד הרי הם עדים ואין עד נעשה דיין דדמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים לקמן הואיל ומתחלה לא היו ראוין לדין דלילה לאו תחלת דין הוא וכ"ש הכא דאם באו לשם עדות אין עד נעשה דיין וראיה לדבר בפ"ק דמכות (דף ו) דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמהן את המעשה והן פסולין לעדות וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ותבטל עדות כולן ורבי פליג עליה ואמר מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש ואמרינן בגמ' דרבי נמי מודה דהוו להו עדים בראיה בעלמא אם באו לראות כדי להעיד דאמר רבא כי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו כלומר כשבאתם לראות את המעשה לאיזה דעת באתם לראות או להעיד אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין כו' ואמר רב נחמן התם הלכה כרבי וקי"ל הלכה כרב נחמן בדיני נמצינו למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד חשבינן ליה עד ואפילו לפסול כל חביריו לבטל עדותן אם הוא פסול וכל שכן היכא דזימנוהו לבוא לראות צוואת שכיב מרע כדי להעיד דשוב אינו עושה דין והדתנן בראש השנה (דף כה:) ראוהו ג' והם בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד התם הוא שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד דא"כ שוב אין היחיד יכול להיות דיין דאין עד נעשה דיין אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ראוהו וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מ"כ שכתב בה כן (א) ועוד מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר אתם עדי בשכיב מרע דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין ופירש רב חסדא לא אמרן אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין כיון דליליא לא חזי לדינא עדים הוא דשוינהו ואין עד נעשה דיין והאי ביום היכי דמי אי דאמר להו הוו עדים מי מצי למימר רצו עושין דין הא בהדיא סהדי שוינהו אלא לאו דלא אמר להו הוו עלי עדים וקתני רצו כותבין: רצו כותבין. את העדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו: רצו עושין דין. דהא שלשה נינהו ודנין ואומרים כך הדין שפלוני יטול חלק זה ופלוני חלק זה שדמיהן מכוונין בשוה וכותבין להם פסק דין שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום ואע"ג דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום הא פרכינן בר"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולצורך מה יעידו עדים בפניהם והני מילי דאם רצו עושין דין דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דתו לא מצי הדר ביה כדאמרן לקמן בפרק מי שמת (דף קנא:) אבל בלא קנין כיון דיכול לחזור אין עושין דין כדמוכח לקמן שאין להן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל ואם דנו אין דיניהן דין דעדיין לא קנו עד שימות האב שמא יחזור בו: רצו עושין דין. אם לא כתבו אבל אם כתבו שוב אין עושין דין שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות ואין עד נעשה דיין: לא שנו. הא דאם רצו עושין דין אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד בפניהן ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ויכולין היו לעשות דין באותה שעה דיום הוא וכיון דנתרצו להיות דיינין בדבר כששמעו את העדות מפי החולה יכולין לדון היום או למחר כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעיניהם רואות אבל אם נכנסו לבקר את החולה בלילה שבאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינין ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה לא בפני בית דין הוא דבההיא שעתא אינן יכולין להיות דיינין (ב) והאי ראיה דידהו אינה כשמיעת ב"ד ששומעין עדות מפי עדים אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה:

אפילו

ויריש אותה מקיש כו'. אע"ג דאיצטריך לכדאמר לעיל הכא לא דריש אלא מוי"ו כדפירש בקונטרס: מקיש ירושה שניה לראשונה. פי' בקונטרס ראשונה בן ובת דהך ירושה כתב ברישא ומה בההיא בן קודם לבת אף בשניה דהיינו אחין קודמין לאחות לירש בנכסי האח ואין נראה לר"י דמשמעו הכי דא"כ מירושה שניה לא שמעינן דבני אחות קודמין לבנות אחות אלא נראה לר"י דירושה שניה היינו בן הבן ובת הבן בן הבת ובת הבת דהיקשא קאי אכל הנך דכתיבי בקרא והנך דרשינן להו לקמן (דף קטו.) מאין לו עיין עליו ומה שפירש נמי בקונטרס דאחות האב קודמין לבני אחי האב (ג) אגב חורפיה לא עיין בה דהא תנן (שם) כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין: אורעה כל הפרשה כולה להיות דין. פי' בקונטרס לענין זה שצריך שלשה לחלוקת נחלה כמו בדין וקשה לפירושו דא"כ אמאי מייתי דרב יהודה והא רב יהודה לא איירי בחלוקה אלא מיירי בדבר ששייך בו דין גמור ועוד דהוה ליה למימר חלוקת נחלות קא אמרת לא דין נחלות אלא מפר"י אורעה כל הפרשה כולה להיות דין לענין שבעל כרחם של בנים נעשים דיינים אותם העומדים שם בשעת צואה ועושין דין ולא מצי האי למימר איני רוצה לדון לפניכם אלא לפני ב"ד הגדול או לפני ב"ד חשוב שבעירי אלא על כרחו מקבל אותן בדיינין ולא מיירי במתנת שכיב מרע דהא לא הוו דבריו ככתובין וכמסורין אלא מדרבנן אלא מיירי כשנותן בקנין גמור במתנת בריא מעכשיו אם ימות וקרי לה נחלה לפי שהיא כעין נחלה שאינו קונה אלא לאחר מיתה ולר' יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין דאמר במתניתין (לקמן דף קל:) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין מן התורה וא"ת הא דאמר פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לד:) ור"מ דמקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום האי ביום הנחילו מאי עביד ליה מיבעי לכדתני רבה בר חנינא והשתא אי מיירי בדבר ששייך בו דין גמור הא שמעינן ליה מהיקשא דריבים לנגעים ואמאי איצטריך ביום הנחילו ולפירוש הרשב"ם אתי שפיר דאיצטריך לחלוקה בעלמא ולא הייתי מצריך ביום דומיא דחלוקת שותפות בעלמא ואומר ר"י דלפי' נמי איצטריך דס"ד כיון דמשונה משאר דינין שדנין בעל כרחו ה"א דדנין אפילו בלילה:

אבל

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ג ד:

יח ג ד ה ו מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ה ו סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' רנג ס"א:

רבינו גרשום

יורש את בנה תנא בני אחיות יורשין אחות אמן: קא בעי למאי הלכתא. קא תני ולא בנות אחיות וכי אם אין להם אחים אמאי לא ירית בנות: אמר רב ששת לקדם קתני. כלומר ודאי יורשות בנות אחיות היכא דלית לה אחי אבל אם אית להו אחי הם קודמין לירש ולא בנות וכי היכי דגבי אמן הבנים קודמין לבנות הכי נמי גבי אחיות: ויירש אותה מקיש ירושת שניה. דכל המאוחר מן קרובים שבפרשה שני הוא לגבי חבירו שלמעלה ממנו: מקיש שניה. דהיינו ירושה של שאר קרובים לירושת ראשונה דבת דאם יש לו בן שהבן קודם לבת: ודלמא דיני נחלות. אי אתה דן בלילה: אורעה כמו מאורע. כל הפרשה כולה של נחלות להיות דין וכדרב יהודה כו' והאי קרא בסוף פרשת נחלות כתיב: שלשה שנכנסו לבקר את החולה ולא נכנסו לא על שם עדי צוואה ולא להיות דיינין כי אם לבקר: רצו כותבין. עדות צואת אותו שכ"מ שחילק נכסיו ליורשין: רצו עושין דין. שאם נתן למי שלא היה ראוי לירש או שהניח להן אביהן ירושה ולא רצה אחד מהן לחלוק עם אחיו או לא נתן לבכור פי שנים כדין תורה יכולין לעשות כדין וכופין אותו עד שיחלוק דהואיל דג' נינהו עושין דין דג' דנין [דיני] ממונות: ב' כותבין. ומקבלי עדות נינהו ואין ראשין לדין דאין בית דין פחות מג': לא שנו. דרצו כותבין רצו עושין דין: אלא באם שנכנסו לבקרו

מסורת הש"ס

א) [לקמן קטו.] ב) סנהדרין לד: ג) שם ע"ש

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שנכנסו וכו' שכתב כן מדרב יהודה כ... ותיבת ועוד נמחק... (ב) ד"ה לא שנו ו... אינן יכולין להיות די... דלא מצינו למימר ... תהא שמיעה גד... מראיה והכא רו... דידהו אינה: (ג) ת... ד"ה מקיש וכו' לבני ... האב אף כאן ... חורפיה:

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין מאי טעמא דהוו להו עדים א) "ואין עד נעשה דיין אמר ליה אין הכי נמי קאמינא: איתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין רב יוסף אמר ב"כל זמן שעוסקין באותו ענין אמר רב יוסף כוותי דידי מסתברא דאמר רב יהודה שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין ליחוש דלמא הדר ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא וליחוש דלמא הדר ביה אלא מאי אית לך למימר דיסליקו מענינא

רשב"ם

אפילו הן שלשה כותבין ואין עושין דין. למחר אפילו. לא כתבו אלא אם כן יבואו אחרים ויעידו בפניהם כדאמר בראש השנה ראוהו שלשה והן בית דין יושיבו מחבריהם אצל היחיד אחד מהשלשה ויעידו השנים בפניהן ויאמרו השלשה מקודש ופרכינן התם ולוקמו בדוכתייהו וליקדשו ומוקמינן כשראוהו בלילה הלכך הן עצמן אינם יכולין לקדש למחר שהרי בלילה עדים היו ולא דיינין ולמחר אין עד הרואה בדבר נעשה דיין על פי עדות עצמו אלא אם כן יעיד אחר בפניו דהשתא אינו עושה הדין על פי עדות עצמו והלכך אחד מן השלשה שראו החדש כשמושיבין שנים אללו להיות דיינין ושנים הרואין מעידין בפניהם יכול הוא להיות דיין אע"פ שראוהו בלילה עמהן שהרי ע"פ עדות אחרים שמעידין לפניו הוא דן את הדין ולא על פי ראיית עצמו דאין לנו לפסול דיינין בשביל שראו בדבר כל זמן שלא העידו אלא שהוא עצמו לא ידון את הדין על פי ראיית עצמו דאין עד נעשה דיין וכגון שראה בשעה דאינו יכול להיות דיין אבל אם ביום ראה דבההיא שעתא מצי לדון את הדין דלא תהא שמיעה גדולה מראייה מה לי אם ידון עכשיו מה לי אם ידון למחר והכא נמי מהאי טעמא משום דהוו להו עדים בראיית הלילה דלא מצי למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דהאי ראייה לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא דראו בשעה שיכולין לעשות הדין אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דיינין כגון בלילה ההיא ראייה ראיית עדים היא שרואין בדבר ולא ראיית דיינין היא והלכך ע"פ ראייתן דהיינו כאילו הם עדים אין יכולין הן עצמן להיות דיינים על פי ראיית עצמן דאין עד נעשה דיין ומיהו ב"ד שהעידו לפניהם עדות בלילה עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום אבל ראייה דידהו שרואין בלילה לא חשבינן כאילו הועד לפניהם בלילה דכיון דלא חזו בההיא שעתא לדינא ראייה דידהו איכא כשמיעה ממש ששמעו מפי עדים בלילה אלא הן עצמן נעשו עדים ושוב לא יהו דיינין בעדות עצמן אא"כ יעידו אחרים בפניהם והכי הלכתא וכי הא סוגיא אשכחן בב"ק בפ' החובל (דף נ:) גבי התוקע לחבירו: ואין עד נעשה דיין. המעיד על הדבר אין נעשה עוד דיין באותו דבר וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד אין נעשה עליה עוד דיין בעדות עצמו אלא אם כן מעידין אחרים בפניו ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא דכתיב ועמדו שני האנשים וגו' בעדים הכתוב מדבר (שבועות דף ל.) לפני ה' היינו לפני הדיינין אשמועינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינין אבל העדים אינן חוזרין ויושבין ודנין: ה"ג קנין עד אימתי יכול לחזור. וכ"כ בפירושי רבינו חננאל ובין מתנת בריא ובין מתנת שכיב מרע במקלא דאית ביה קנין מיירי וקבעי עד אימתי יכול לחזור בו מקנינו ולבטלו דהא לא גמר ומקני מיד אלא לדעת לקיים לו תנאים שיפרש אחרי כן או אם ירצה לחזור בו מיד שיוכל לחזור דקים להו לרבנן דאדעתא דהכי מקני איניש שיתן לבו אחרי כן וידע אם אפשר לו בקנין זה לעשותו קנין גמור: כל זמן שיושבין. דאדעתא דהכי מקני ליה ע"מ שאם לא יחזור בו בעודו מעמד אבל אם יחזור בו יבטל: באותו ענין. של אותה מתנה: שלשה שנכנסו כו'. במתנת שכיב מרע במקלא ובקנין מיירי דאינו יכול לחזור בו: ליחוש דלמא הדר ביה. ואמאי קאמר רצו עושין דין דמשמע באותו מעמד אע"פ שעדיין יושבין עושין דין גמור ואמאי הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין לא הוי דין: אמריתה לשמעתא כו'. נתווכחתי בדבר לפניו והקשיתי לו: (א) ולרב יוסף מי ניחא כו'. והכי גרסינן אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא: מעניגא

תוספות

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין. דהויא ראייה כמו עדות ואין מקבלין עדות בלילה כדמוכח פרק ראוהו בית דין (ר"ה דף כה: ושם) דקבלת עדות כתחלת דין והיום דראוי לקבלת עדות יכולין לדון על פי ראיית יום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ולא כמו שפירש הקונטרס דאמר קבלו עדות שהעידו לפניהם בלילה דנין למחר ע"פ אותו עדות ואין צריכין לחזור ולהעיד בפניהם ביום ומה שפירש הקונטרס דוקא שנכנסו לבקר אבל המזומנים להעיד שוב אין יכולין לדון אפילו יעידו אחרים דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין והביא ראיה מפ"ק דמכות (דף ו.) דרבי יוסי סבר נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולן בטלה ולרבי נמי כי אמרי לאסהודי אתינא עדותן בטלה ופסיק רב נחמן דהלכתא כוותיה דרבי וקיימא לן כרב נחמן בדיני והשתא דר"ה דמושיבין מחבריהן אצל היחיד איירי שלא הלכו מתחלה ע"מ לראות דא"כ אין שוב היחיד יכול להיות דיין והביא ראיה נמי מתשובת רש"י זצ"ל שהיה מדקדק מכאן שאין צריך לומר אתם עדי דאי אמר להו ליהוו עלי סהדי אמאי רצו עושין דין הא בהדיא שוינהו סהדי ואע"פ שפ"ה שיכול להיות דיין כשראו בלילה כיון שיש עדים מעידים בפניו כשמתכוין להעיד גרע טפי ואין להקשות כי פריך בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה דף כה:) מושיבין מחבריהן לוקמו בדוכתייהו וליקדשו דלא תהא שמיעה גדולה מראייה אמאי לא משני כגון שנתכוונו להעיד דאין יכולים להיות דיינין דהא אי נתכוונו לא היה היחיד נעשה דיין ומיהו אין נראה פי' דטעם דאין עד נעשה דיין הוי או משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה דכיון שהן עצמן פסים ודיינין לא יקבלו הזמה על עצמן או משום דבעינן ועמדו שני האנשים אלו העדים לפני ה' אלו דיינין אבל העדים עצמן אין חוזרין ויושבין ודנין ומהני טעמי אין לפסול המתכוין להעיד אלא דוקא עד המעיד ומההיא דמכות שהביא אין ראיה דהתם גזירת הכתוב הוא דמקיש ג' לשנים דאפילו הן מאה אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ועוד קשה לר"י לפירושו דמדמה אין עד נעשה דיין לנמצא אחד מהן קרוב או פסול א"כ לרבי יוסי דאית ליה דבראייה בעלמא בלא כוונת עדות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה כמו כן לא יעשה שוב דיין א"כ לית ליה שלא תהא שמיעה גדולה מראייה והשתא בר"ה פריך בפשיטות ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד קשה דרב יהודה אדרב יהודה דרב יהודה פסיק במכות (דף ו.) כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד ואין עד נעשה דיין ב) וא"ת היכי קאמר רב יהודה רצו עושין דין הלא נעשו עדים אע"פ שלא נתכוונו אלא ודאי אומר ר"י דאין לדמותו ועוד אומר ר"י דהתם נמי בכוונה לחודה שנתכוונו להעיד בשעת ראייה לא היתה עדותן בטלה אלא כשהעידו אח"כ בב"ד דאי לא תימא הכי אין לך גט כשר כשנותנין בפני קרובין או קדושין אם נתכוונו להעיד והאי דקאמר ומה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש אע"פ שאין עדותן בטלה אלא כשמעידין בפני ב"ד מ"מ פעמים שאין האח זה יודע שכבר העיד אחיו ומעיד ומיהו מעיקרא הוה בעי למימר התם דבראייה בעלמא בלא העדאה נפסלין כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול מדפריך הרוג יציל נרבע יציל הורג ורובע יצילו אבל לפי המסקנא דבעי למימר ומסיק רבא אמר קרא יקום דבר במקיים דבר הכתוב מדבר דהיינו עדים שהדבר מתקיים על ידיהן אין נפסלין עד שיעידו בבית דין ויקיימו דבר: **ואין** עד נעשה דיין. היינו עד המעיד כדפרישית ודוקא בדאורייתא אבל בדרבנן נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין (דף ה:) ובפ"ב דכתובות (דף כח: ושם) ורבי עקיבא דאמר בהחובל (ב"ק דף צ: ושם) כולן עדים הן ואפילו עד הרואה אין נעשה דיין הייטו דוקא בדיני נפשות כדמוכח בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה כו.) דמפרש טעמא כיון דחזו דקטל הו לא מצו חזו ליה בזכותיה ואם תאמר (דבפרק קמא) דמכות (דף יב. ושם) מפרש טעמא אחרינא דקאמר ר' עקיבא מנין לסנהדרין שראו כו' שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד שנאמר עד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר וי"ל דההיא דרשא דמכות עיקר וההיא דר"ה (דף כו. ושם) לא קאמר אלא דמההיא טעם לא גמרינן שאר דינים מהתם דדוקא בדיני נפשות אין עד הרואה נעשה דיין משום והצילו העדה:

ניחוש דלמא הדר ביה. קשה לר"י דא"כ כל מתנת שכיב מרע בכולה או מלוה מחמת מיתה ניחוש דלמא הדר ביה וכי תימא הכי נמי וצריך עדים שלא חזר בו עד שמת דהא בסוף פ"ק דב"מ (דף יט:) אמר קמא ובתרא בתרא קני קמא לא קני משמע ואי ליכא בתרא קמא קני

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ה:

כ ב מיי' פ"ט מהלכות מכירה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קכה סעיף ו:

רבינו גרשום

ביום אבל בלילה אפי' שלשה כותבין. משום עדות: ואין עושין דין. דאין דין נוהג בלילה כדגרסינן בסנהדרין דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה אבל אין מתחילין בלילה דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחלת דין לילה לגמר דין: מאי טעמא. כשנכנסו בלילה אין עושין דין. משום דהוו עדים ואין עד נעשה דיין: אין ה"נ קאמינא דין נחלות: איתמר קנין. שקנו משכיב מרע או מיד אחר אם רצה לחזור מאותו קנין עד אימתי יכול לחזור: רבה אמר כל זמן שיושבין. אע"פ שאין עוסקין באותו ענין: רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין אע"פ שאין יושבין: ואי סלקא דעתך כל זמן שיושבין יכול לחזור אם כן אמאי אם רצו עושין דין מיד לאלתר כשצווה ומורידין כל אחד לירושתו וליחוש דלמא הדר ביה אותו שכיב מרע מצואתו עד שהן יושבין (א) ודברי שכיב מרע אין צריכין קנין וחשוב כקנין דככתובין וכמסורין דמי כל זמן שקנין חוזר יכול הוא נמי לחזור בו אלא הואיל דכל זמן דעסוקין באותו ענין לא הדר ביה תו לא מצי הדר ביה הואיל דסלקי מההוא ענינא: אלא מאי אית לך למימר. לרב יוסף דמצי למיעבד דין משום דכבר סליק

(א) אולי צ"ל והך בדברי שכ"מ וכו' וככתובין וכמסורין דמו וא"צ כל זמן שקנין חוזר וכו'

מסורת הש"ס

א) ר"ה כו. גיטין ה: כתובות כח: ב"ק צ: סנהדרין לד: ב) ר"ה ומ"כ:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמריתה וכו' והקשיתי לו הס"ד ואח"כ מ"ה וה"ג אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא כו'

קי

מענינא לענינא ה"נ דקמו והדר יתיבו א) והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה: האשה את בנה וכו': הא תו למה לי הא תנא ליה רישא האיש את אמו והאיש את אשתו (א) הא קא משמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה ב) [א]אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה ג) [ב]אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה (ב) בן ר' שמעון דבר תורה האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה שנאמר מטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב אב יורש את בנו אף מטה האם אשה יורשת את בנה איתיביה

מענינא לענינא. שפסקו מאותו ענין ודברו בענינים ובמעשים אחרים ואז אם רצו עושין דין אבל כל זמן שעסוקין באותו ענין אין עושין דין: והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה. בפ"ק (לעיל דף יב:) אמר רב יוסף מאי אמר ליה מעליא לך כנכסי דבר מריון: ענין. הא דאמרן: ומחצה. לקמן במי שמת (דף קנג.) ההוא דאמר לדביתהו נכסי ליך ולבניך אמר רב יוסף קנאי פלגא דדריש והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו: האשה את בנה למה לי. למיתנא מנחלת ולא נוחלת היינו רישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל והאשה את בעלה נמי דקתני מנחלת ולא נוחלת היינו נמי רישא האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל וכן אחי האם דקתני דמנחילין לנכדם בני אחותם ולא נוחלין היינו נמי רישא דקתני בני אחות של איש נוחלין דודיהן ולא מנחילין ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחיות הך סיפא נמי היינו בני אחיות דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל ה"נ נוחל את דודתו ואינו מנחיל: ה"ג הא קא משמע לן דהאשה כו'. ולא גרסינן אלא כלומר להכי תנא בבא יתירה לאקושי האשה את בנה להאשה את בעלה דאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה מנחלת נמי לבנה: מה האשה את בעלה. אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה אלא במוחזק כדאמרן לעיל וילפינן מקראי דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורישיה כשהיא בקבר אלא או בנה או בתה יורשה ואם אין לה בן הקרוב למורישה יותר קודם: אף האשה את בנה. אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו כדי שינחיל הוא לקרוביו שמצד אביו ולא מצד אמו כגון שאם מת הבן ואח"כ מתה אמו אין זה הבן שהוא כבר מת ונתון בקבר מקודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו אלא יורשי אביה יורשין אותה וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דידה פקע לו כחו בירושת אמו ומיהו להכי איצטריך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו דס"ד אמינא לא תסוב תרי זימני כתיב ותרוייהו בסבת הבן חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריו דהוסבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב קמ"ל משנה יתירה דלא ירית בראוי וקראי לכדדרשינהו לעיל והאי דקתני אחי האם דלא צריך אגב גררא דהנך נקט ליה והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב והוה מצינו למשמע סיפא מרישא מיהו כיון דמיתני ליה בתרוייהו נוחלין ומנחילין קתני להו דכל נוחלין ומנחילין קחשיב אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין כולה מיותרת היא שהרי כבר נשנית בבת נוחלין ולא מנחילין: (ג) יורש את אמו בקבר. דמי להאות בקבר דלעיל שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה והכא נמי כשהבן בקבר אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחין מן האב: משום רבי יהודה ברבי שמעון. משום דלא היה רבו מובהק קאמר משום שלא הורגל ר' יוחנן לומר דברים משמו של ר' יהודה בר' שמעון אבל מרבו יאמר אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי (ד): דבר תורה. כלומר מן הפסוק יש ללמוד: האב יורש את בנו. וה"ה לבתו כדילפינן בריש פירקין: יורשת את בנה. וה"ה לבתה במקום שאין האב אבל אם אביו קיים הוא קודם דלהכי מיהא אהני משפחת אב שקרויה משפחה להקדים אחי האב לאחי האם: מטות. וכל בת יורשת נחלה ממטות וביורשת שני מטות אוקימנא:
איתיביה

קני קמא ואע"ג דלא ידעינן אי הדר ביה ואמר נמי דייתיקי מבטלת דייתיקי ומיהו בקונטרס פי' דהכי פריך כיון דיכול לחזור ויבטל הדין לא הוי דין ואע"ג דלא חזר חיישינן שמא יחזור ואין נראה לר"י דא"כ הוה ליה למיפרך והא מצי הדר ביה ונראה לפרש דאמאי שפיס דין ניחוש שמא יחזור והוי כמו אטרוחי בי דינא בכדי:

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה. אע"ג דבמחצה ליכא מאן דפליג עליה דרב יוסף מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כמותו משום דאביי מקשי עלה ואע"ג דשני ליה ד) רב יוסף שפיר סלקא דעתך משום דרב יוסף (ה) איעקר תלמודיה ולא הוי שינוי דידיה עיקר קמ"ל ומכאן אין להוכיח דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בכולי גמרא שהרי כאן פוסק אפילו בדבר דלא חלק עליה רבה דמסתברא דלא אתי למימר אין הלכה כמותו בכל מה שדבר בגמ' אלא במכילתין דהנך ג' איתנהו במכילתין אבל יש ראיה מפרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) דקאמר והא קי"ל הלכתא כרבה ה) ובהא אין הלכה כרשב"ג ומדלא קאמר והא קי"ל בהאי הלכתא כרבה כדקאמר גבי רבן שמעון בן גמליאל משמע דבכולי גמרא הלכתא כרבה ובההיא דריש הכונס (ב"ק דף נו: ושם) דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה אומר ר"י דהלכה כרבה דהוי שומר חנם ולא כמו שפוסקין כרב יוסף ושם (ד"ה בשהיא) פירשנו:

מה אשה את בעלה אין הבעל יורשה בקבר. פ"ה אינו מיושב דמפרש בקבר אאשתו קאי דאין הבעל יורשה אם נפלו לה נכסים כשהיא בקבר דהא דומיא (ו) דזה ליכא לפרושי אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו כשהיא בקבר והא ליתא שהרי הבן יורש את אמו כשהיא בקבר כשמתה בחיי מורישה כדאמר לעיל ולקמן נמי מרבינן בן הבת ואם נפרש (ז) יורש הבעל כשהוא בקבר אין יורש את אשתו להנחיל לאחיו הוה אתי שפיר דאף האשה אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל תימה דאמאי פשיטא ליה בבעל טפי מבבן דמה שפי' ריב"ם דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשאירות פקע ליה על ידי מיתה כמו ע"י גירושין אין נראה (ח) דאמר בהבא על יבמתו (יבמות דף נה:) ו) דלאחר מיתה נמי מיקריא שארו ואומר ר"י דהיינו טעמא משום דאין אדם יורש בקבר להנחיל לקרובין אלא ע"י משמוש נפקא לן לקמן מובן אין לו דהיינו הנהו דיורשין מחמת קורבה אבל בעל דלא ירית מחמת קורבה לא אשכחת משמוש וקשה לרשב"א דא"כ אמאי איצטריך קרא לעיל דאין הבעל יורש אשתו בראוי עד דיליף מפנחס תיפוק ליה משום דלא אשכחת משמוש בירושה הבאה מכח שאירות ונראה לו שזהו סברתו של רשב"ם דנקט יורש אשתו כשהאשה בקבר דודאי כשהבעל בקבר הוה ליה למימר והא דלא פירש הכי משום דהיא גופה לא נפקא לן אלא ממאי דאשכחת שאינו יורש את אשתו כשהאשה בקבר כדילפינן לעיל מקרא דפנחס דנהי דלא מבטל שאירות לגמרי כדאמר ביבמות מ"מ מכח שאירות בקבר אשכחן דאינו יורש הלכך אין לו לבעל לירש כשהוא עצמו בקבר וה"ה בן אע"ג דיורש אמו כשהיא בקבר מואין לו כתיב מ"מ אינו יורשה כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב דיליף מבעל ובסוף פ' מי שמת (לקמן דף קנט:) יליף לה מקרא אחרינא; נאמר סיבה בבן ונאמר סיבה בבעל כו' וכופר האשה דלא ירית בעל נפקא לן מקרא אחרינא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (ב"ק דף מב:) ומפרש התם טעמא לפי שהוא ראוי שאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכן נזקיה ומלוה שלה למאן דחשיב ליה ראוי ואור"י לפי שאינן ממורישי אשה (ט) הוי לכן צריך לפסוק אחר ובב"ק פי' דמכופר לא אתי שאר ראוי דה"א שאני כופר דלעולם הוה ראוי ומירושה לא שמעינן כופר לפי שמחיים נעשה החבלה:

אף מטה האם האשה יורשת את בנה. הקשה ר"י א"כ ע"י איש נמי מסבת נחלה ממטה למטה שאם ישא משבט אחר וימות ויירשנו בנו ואח"כ ימות הבן ותירשנו אמו שהיא משבט אחר ואמאי אזהר רחמנא לאשה מוכל בת יורשת נחלה טפי מלאיש ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת א"כ לא תהיה נחלה ממשמשת לקרובי האב ולקמן מקרא נפקא לן משמוש נחלה ואם שניהן יורשין יחד את הבן הא משפחת אם אינה קרויה משפחה ונראה לרבינו תם ולר"י דבגיורת קאמר דיורשת את בנה ונפקא מינה שלא יהיו נכסיו הפקר:

בן

עין משפט
נר מצוה

בא א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה יב סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

בב ב מיי' שם הלכה יג ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ה:

רבינו גרשום

מאיתו ענין ולא הדר בו והתחיל לדבר מענין אחר ומשום הכי עושין דין. שוב הכי נמי לרבה משום הכי עושין דין דקמו כבר אחר שצוה ולא הדר ביה והדר יתבי ועשו דין משום הכי לא מצי למיהדר ביה: והלכתא כוותיה דרב יוסף. בהני ג' הלכות א) דאיירינן בפירקא קמא דמעלינן לי' כנכסי דבר מריון וענין דהכא דאמר רב יוסף כל זמן שעוסקין באותו ענין ומחצה כדאמרי' באידך פירקין מי שמת ההיא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבנך אמר ר' יוסף קנאי איתתא פלגא דדרש קרא דכתי' והיתה לאהרן ולבניו זכה מחצה לאהרן ומחצה לבניו: פיס' האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ממונם האשה לבעלה והאשה לבנה ואחי האם לבני אחותו ואינם נוחלין את ממונם: האשה את בנה מורישה ממונה לבנה ואינה יורשת ממון של בנה היינו דקתני ברישא דמתני' האיש את אמו נוחל ואינן מנחילין ותרתי זימני ל"ל והאשה את בעלה מורשת ממונה לבעלה ואינה יורשת היינו דקתני ברישא האיש את אשתו נוחל ולא מנחיל ואחי האם מורישין ממון לבני אחות היינו דקתני ובני אחות נוחלין ולא מנחילין דמה לי אחי האם מה לי אחות האם ותרתי זימנא ל"ל: אין הבעל יורש את אשתו בקבר. דלאחר מיתת אשתו אם נפלה לה ירושה אין הבעל יורש אותה ירושה כי אם הבנים לפי שאינו נוטל בראוי כבמוחזק: אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר. שאם נפלה לה ירושה לאחר מיתתה אין הבן יורש אותה להכי שיהא יכול להורישה לאחין מן האב אבל הוא עצמו יכול לירש אותה עד שהוא חי ואחריו לקרובי האב ואגב דאיצטריך למיתני הני תרי נקט ואחי האם ולא משום דדרשינן לה כלום

מסורת הש"ס

א) לקמן קמג: ב) [לקמן קנט:] ג) [שם] : ד) [לפניו לקמן קמג. לא מצינו שהשיב רב יוסף כלום על קושיית אביי ע"ש וצריך לפנים] : ה) [ועי' תוס' מנחות לב. ד"ה מגעל ובתוספות מגילה כח: ד"ה והלכתא וכו'] : ו) [ע"ש בתוס' ד"ה לאחר] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' והאיש את אשתו אמר רב ששת הא קא משמע לן: (ב) שם ר' יהודה בר' שמעון: (ג) רשב"ם ד"ה אין הבן יורש את אמו בקבר: (ד) ד"ה משום וכו' אמר ר' ינאי. נ"ב לעיל בדף קיג ע"א: (ה) תום' ד"ה והלכתא כו' דרב יוסף איעקרא תלמודיה לא הוי שינוי: (ו) ד"ה מה וכו' דהא דומיא דהכי ליכא וכו' דהא ליתא: (ז) בא"ד ואם נפרש בירושת הבעל: (ח) בא"ד אין נראה דהא אמר בהבא: (ט) בא"ד שאינן ממורישי אשה סוגרכו לפסוק אחר כצ"ל

א) נ"ל בהדס דאיירינן וכו' ובערוך ערך סדוס גרס הכא בסדוס והיינו הך מימרא דרב יוסף דאמר סתם דכופין על מדת סדום

בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו. וא"ת תיפוק ליה דבני בנים הרי הן כבנים כדאמר בפ' אלמנה (יבמות דף ע.) דזרע זרעה לא צריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וי"ל דהתם דכתיב וזרע אין לה מזרע משמע בני בנים כדמשמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סד: ושם) גבי מעביר בנו ובתו באש דקאמר אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת"ל ומזרעך אלמא דמלשון זרע משמע בני בנים וליכא למימר דהתם מיתורא דריש דא"כ הוה ליה למדרש איפכא דקרא ומזרעך כתוב ברישא אבל מבנו ובתו לא משמע ליה התם בני בנים הלכך הכא דכתיב בן איצטריך לרבויי בנו ובתו וממאי דכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה אין ראיה מדאיצטריך לכתוב בת בנה דבני בנים לא הוו כבנים דאיכא למימר דאי לא כתב בת בנה הוה אסרינן עד סוף כל הדורות משום דבני בנים הרי הן כבנים וא"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנלן גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום וכי תימא דנפקא לן מאין לו הא איצטריך לרבות ממזר וי"ל דשקולים הם ויבאו שניהם אי נמי דבן הבן נפקא לן מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וקשה לרשב"א דאמאי איצטריך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחין תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו וי"ל דהכא איצטריך דבן הבן או בת הבן יורשין עם בני המת או בת הבת עם הבנות דמיבום לא הוה ידעינן (ג) אלא דעדיפא מאח ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיימא לן ולא מהנך טעמי דפרישית לעיל (דף קח:) ואם תאמר ומנלן דממזר יורש את אביו כדמשמע בקידושין (דף ד. ושם) דהא גבי יבום (יבמות ד' כב:) צריך רבוי וכן גבי בת כהן נמי איצטריך קרא לזרע פסול וליכא למימר דנפקא לן מואין לו דקולין הם או משום דיבום בנחלה תלא רחמנא וגבי יבום איכא רבויא דאי איצטריך דרשא להכי אמאי פריך בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם) יורשו ומטמא לו פשיטא ויש לומר דזרע משמע כשר לכך איצטריך גבי בת כהן רבויא אבל בן משמע נמי פסול והא דאיצטריך גבי יבום לרבויי בן פסול היינו משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב דכשרים ולא פסולים דמהאי טעמא נמי אמר התם דה"א שאח פסול אינו זוקק ליבום אי לאו משום דמליט בקרא דבן פסול פוטר ומדלענין מיפטר פוטר מזקיק נמי זקיק: [וע' תוס' לעיל קט. ד"ה כיון]:

אפילו

איתיביה רבי יוחנן לרבי יהודה (א) בן שמעון האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין אמר ליה משנתנו איני יודע מי שנאה ולימא ליה רבי זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות לא מיתוקמא מתניתין כרבי זכריה בן הקצב דקתני ובני אחות א) ותנא בני אחות ולא בנות אחות ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב ששת לקדם ואי סלקא דעתך מתני' רבי זכריה בן הקצב היא הא אמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות אשה נמי תירש את בנה אי לא דריש מטות בן דקודם לבת בנכסי האם מנא ליה לעולם דריש מטות ושאני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה יורשת ואינה מורשת:

מתני' סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ב) בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב יוצאי יריכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין ג) והאב קודם לכל יוצאי יריכו: **גמ'** תנו רבנן בן אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן או בן בת הבן מנין תלמוד לומר ד) אין לו ה) עיין עליו בת אין לי אלא בת בת הבת ובן הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו

הא

איתיביה כו'. הכי נמי מצי למפרך מרישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל אלמא אין האם נוחלת את בנה אלא דעדיפא ליה לאותוביה מסיפא דקתני בהדיא מנחלת ולא נוחלת וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר יורשת: משנתנו איני יודע מי שנאה. דאיכא עיקר דהיא גופה קשיא כדלקמן דפרכינן ותנא דידן מה נפשך כו' והלכך כיון דשמעינן ליה דדריש היקשא דמטות כדאמרינן לעיל בפירקין (ד' קיא.) להקדים הבן לבת בנכסי האם הכי נמי הוה מצי לאקושי ולמימר דיורשת את בנה: דלא דריש. היקשא דמטות כדאמרינן לעיל דאחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם דלא מקיש מטה האם למטה האב: לא מיתוקמא כרבי זכריה. דאיכא למשמע ממתני' דהבן קודם לבת בנכסי האם: ותני עלה בני אחות ולא בנות אחות והא ברייתא איכא מוספת על המשנה אלא מפרשת היא דדוקא נקט מתני' בני אחות למימר שהבנים נוחלין את דודיהן ולא הבנות כל זמן שיש בן לפי שהבנים באין לירש את דודיהן מכח אמם שהיתה אחותן כדכתיב ואם אין לו אחים ודרשינן לקמן עיין עליו דבן אחין במקום אחין קאי וה"ה דבן אחותו במקום אחותו קאי וכמי שאמם מוחזקת דמי והן באין לירש מכחה וסבירא ליה דבן קודם לבת בנכסי האם אבל כר' זכריה בן הקצב הבנים והבנות יירשו כאחד את דודיהם דמכח אמם קא ירתי וסבירא ליה דבן ובת כי הדדי ירתי בנכסי האם: ותנא דידן מה נפשך. כלומר מה הוא דעתו דסבירא ליה תרתי בן קודם לבת בנכסי האם כדקתני האיש את אמו ולהכי בת את אמה ונפקא לן לעיל מהיקשא דמטות וסבירא ליה דאין האשה יורשת את בנה דלהכי לא דריש היקשא דמטות מה נפשך דמקיש לחצאין והלא אין היקש למחצה: לעולם דריש מטות. להיקשא שיקדום הבן לבת בנכסי האם ומיהו להכי לא דרשינן היקשא לומר שתירש האם את הבן דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו' והוה מצי למכתב וכל בת נחלה וכתיב יורשת למימרא דוקא יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא אלא אחד מהם דהיינו אב דאין האם יורשת ורבינו חננאל דייק מ"ש דממטות מקלא שני מטות הוא דיורשת ואינה מורשת כגון אם שאין האם יורשת בתה והוא הדין לבנה דעל כרחך האי מ"ש לדיוקא דידיה אתא דאי לגופיה לאשמועינן דבירושת אחד משני מטות מיירי לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ש והוה אמינא דלכל אשה אזהר רחמנא שלא תנשא לשבט אחר בין שהיא יורשת מטה אחד בין יורשת שני מטות: **מתני'** בן קודם לבת. ראובן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב וכן כל יוצאי יריכו של ראובן אם מת ראובן קודמין לדינה אחותו לירש את יעקב כגון מת ראובן חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו: בת קודמת לאחין. ואם יש אב למת גם לו קודמת: אחין קודמין לאחי האב. ואם יש להן אחות הן קודמין לאחות והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב: כל הקודם בנחלה. ומת יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה: והאב קודם. לירש בנו או בתו שמתו לכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין מוהעברת דהאב קודם לאחין ודוקא מיוצאי יריכו אבל יוצאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם: **גמ'** ובת הבן. במקום שאין שם בן הבן ובן של בת הבן והוא הדין לבת של בת הבן אבל לישנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רלופין לאו לישנא קלילא הוא: אין לו עיין עליו. של מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי יריכו ויו"ד יתירא קא דריש דמצי למכתב אן בלא יו"ד כדכתיב מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (דף ד.) גבי ויצאה חנם אין כסף · עיין עליו. דהאי מת אם יש לו בת כלל (ב) וכלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא:

הא

רבינו גרשום

מנחילין ולא נוחלין. אלמא דהאשה אינה יורשת את בנה וקשיא לר' יהודה: איני יודע מי שנאה. דלא ידעינן תנאי דסבירא ליה כותיה: ולימא ר' זכריה בן הקצב היא דלא דריש מטות. כדאוקמינן לעיל: שוין בנכסי [האם]. דלא מקדמי' להו: ותנא דידן ממה נפשך. אמאי האשה אינה יורשת בנה: אי דקדריש מטות. בדין הוא דהאשה יורשת בנה כדאמר ר' יהודה לעיל אשה יורשת את בנה דבר תורה כו': ואי דלא דרש מטות בן קודם לבת בנכסי האם מנין. דהא לעיל נפקא לתנא דידן מהתם דאמרי' שני התם דאמר קרא מטות מקיש מטה כו': לעולם דריש מטות ואם כן אמאי אין אשה יורשת בנה דשני הכא דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה. דהבת יורשת ממון אמה מה שנפל לה מן אמה ואינה מורשת ממונה לאמה הוא הדין נמי לבן דאינו מוריש את אמו: פיסקא סדר נחלות כך הוא כו' והעברתם את נחלתו לבתו. הא יש לו בן הוא קודם לבת וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת. זה הכלל כל הקודם לנחלה והוא ליתיה קודמין הנחלה ליוצאי יריכו: תנו רבנן בן אין לי אלא בן דליהוי קודם לנחלה בן הבן דליהוי קודם לאבי אביו והכי נמי בת הבן ובן בת (הבת) של בן שיהא יורש אבי אמו מנין ת"ל אין לו כלומר מהאי אל"ף דאין לו עשה עי"ן כלומר עיי"ן עליו מכל צדדין הבאין מכח כחו א) לו יורשתו והכי נמי דרשי בת והוא הדין נמי לכל הני דקודמין לנחלה צריך לפשפש ולחקור ולעיין אחריהם אם יש להן יורשין מכל כחו ליתן להם נחלתו ואחיו נמי דקודמין לאחי האב צריך לעיין לכל הבאין מכח אחיו וליתן להן

א) נראה דצ"ל הבאין מכח כחו ליתן להם ירושתו

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ד:

כד ב מיי' שם הלכה א ג ג טוש"ע שם ס"א:

מסורת הש"ס

א) [לעיל קיג.]: ב) [לקמן קכב: כתובות נ.]: ג) [יבמות מ.]: ד) [יבמות כב: וש"נ]: ה) [בערוך ערך אין איתא איין ועמ"ש הסמ"ע סי' רעו ס"ק א וע"ע בערך עין]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יהודה ברבי שמעון: (ב) רשב"ם ד"ה עיין וכו' בת כלל וכיון כנ"ל ותיבת וכלל נמחק: (ג) תוס' ד"ה בן הבן וכו' דמיבום לא הוה ידעינן. נ"ב ע"ל בדף קח פרש בתוס' בד"ה כלום יש יבום:

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

נו ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ג:

הא כיצד ״נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שבטא אמר רב הונא אמר רב ״כל האומר תירש בת עם בת הבן אפילו נשיא שבישראל אין שומעין לו שאינן אלא מעשה צדוקין דתניא בארבעה ועשרים בטבת תבנא לדיננא שהיו צדוקין אומרין תירש הבת עם בת הבן נטפל להן רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים מנין זה לכם ולא היה אדם שהחזירו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומר א) ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כל שכן קרא עליו את המקרא הזה °אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה וכתיב ב) °אלה בני צבעון ואיה וענה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה ודלמא תרי ענה הוו אמר ג) רבה אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו (א) שמואל איכא דאמרי אמר רב פפא אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלכא ומנו ד) רבה אמר קרא °הוא ענה דמעיקרא אמר ליה רבי בכך אתה פוטרני אמר לו שוטה ולא

תוספות

אפילו נשיא שבישראל. שרוצה לתקן לפי שעה כעין שמצינו בבני בנימין שהתנו שלא תירש בת הבן עם אחיו אין שומעין לו משום צדוקין: מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. קשה לר"ת דאמאי אהדר ליה מענה דלמא בן הבן הוי כבנו אבל בת בנו לא תהיה כבנו אלא כבתו (ו) ונראה לר"ת דענה אשה היתה כדמוכחי קראי דכתיב ואלה בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אלמא אשה היתה וליכא למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה ועוד דמיד אחר קרא דמייתי הכא הוא ענה אשר מצא וגו' כתיב אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה והשתא אהדר להו שפיר ר' יוחנן בן זכאי דבת הבן חשובה כבן לירש עם שאר בנים שהן קודמין לבת מדקרי ליה יושבי הארץ וכך היא קודמת לבת ומכאן סותר לבסוף ק"ו שלהן והא דכתיב הוא ענה בלשון זכר היינו משום שירשה עם *אחי' צבעון כזכר וא"ת והיאך ירשה ענה והלא היה לה אח (ז) וכתיב ובני צבעון איה וענה וי"ל דמת איה תדע מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה ורש"י פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ולכך חשיב ליה(ח) בני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה ולהכי קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון:

רשב"ם

הא כיצד. כלומר (ב) ודאי כי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הכי נמי אמרינן עיין עליו למעלה שאם כלה זרעו לגמרי העבירנה ליורשי האב למעלה הא כיצד אתה מוצא בכל מקום עיין עליו: נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. שאם אין לו אב ולא אח ולא בן אח ולא אחות ולא בן אחות ולא בני בניהן עד עולם ולא אבי האב ולא אחי האב ולא בני אחי האב ולא אחות האב ולא בני אחות האב מחזירין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן ולא יתנוה לקרובי האם שבודקין אחר (אחי) אבי אביו ואם אין אבי אביו לא הוא ולא בניו ולא בני בניו בודקין אחר אחי אבי אביו או הוא או יוצאי יריכו דהיינו דוד אבי אביו או בני דוד אבי אביו אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות כדאמרינן לקמן אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו דאברהם קודם וכן יהא הולך ובודק עד ראובן דאבי אבי אב תחלה או הוא או בניו ואם אינו יבדוק אחרי כן באחין דהיינו אחי אבי (ג) האב או הוא או בניו ואם אין יבדוק באחותו או בבניה דהיינו אחות אבי אביו ואם אינו עולה עוד למעלה דור אחד ויבדוק תחלה באבות ואח"כ באחיהם ואחר כך באחיותיהם וכן לעולם עד ראובן כגון ובני ראובן חנוך ופלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל ודתן מת בנו של נמואל בלא זרע נמואל יורשו ואם אין נמואל קיים אחיו בניו של נמואל דהיינו בני נמואל יורשין אותו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו או הוא או בניו כלה דתן נותנין לאליאב אבי אביו של מת או לאחי אליאב או לאחות אליאב להם ולבניהם ולבני בניהם מת אליאב בלא אחים ובני אחים חוזרין אצל פלוא ואם מת נותנין לחנוך וחצרון וכרמי או לבניהם דהוו להו בני אחי אבי אבי אביו של מת ובענין זה אי אפשר שלא ימצא אחד בשבט הראוי לנחלה שאין השבט כלה לגמרי כללא דמילתא אבי המת קודם לאחי המת וכן אבי אבי המת קודם לאחי אבי המת אבל אחי המת קודם לאבי אבי המת וכן אחי אבי המת קודם לאבי אבי אביו של מת כדאמרינן לקמן גבי בעיות דרמי בר חמא (ד): ולימא עד יעקב. שאם מת ראובן הוא וכל זרעו חוזרין אצל יעקב ואם אין יעקב שמעון ולוי יורשין את הראוי לראובן אחיהם דהוו להו אחי אבי אב אביו: אמר אביי. אם כן נמצא שבט אחד כלה מישראל וגמירי דלא כלה שבטא וראיה לדבר במלאכי (ג) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם בפר"ח ראובן דנקט לאו דוקא אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו: אמר רב הונא אמר רב כל. דיין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת מקל עם בת הבן של מת מקל ואומר דלקמן אפילו הוא הדיין נשיא בישראל שהכל נמנין עמו לדון כמותו אין שומעין לו מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא כדמפרש לקמן ולחזק את הדבר אמר כן כעין דאמרינן (מנחות ד' לב.) אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו ויש מפרשין שכיב מרע שמצוה תירש הבת בנכסיי עם בת בני ואליבא דר' יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירקין אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין הכא אין שומעין לו משום דדמי למכח ירושה בלא צוה היא באה לירש עם בת הבן כדברי צדוקין הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו ולאו מילתא היא דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין דמתנה על מה שכתוב בתורה שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הבן דאפילו ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בבן בין הבנים או בת בין הבנות דבלאו הכי הוה ראוי לירש קצת הלכך ראוי גם לירש לו את הכל אבל בת בין הבנים והוא הדין לבת אצל בת הבן אין בדבריו כלום והכי אמרינן לקמן בפירקין: כדתניא. במגילת תענית דקחשיב אילין יומיא דלא להתענאה בהון ומיירי בטבת וקתני בעשרים וארבעה בו תבנא לדיננא שבנו למשפטנו הראשון שהודו לנו הצדוקין: עם בת הבן. ומיהו עם בן הבן מודו דלא תירות. צדוק וביתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו היו והיו שונין לתלמידיהן מה שקיבלו מאנטיגנוס אל תהיו כעבדים המשמשין כו' וטעו התלמידים בכך שהיו סבורים דהכי קאמר עבדו למקום ואל תקבלו שכר ואמרו כמו שאין בו ממש בדבר זה כן כל דברי חכמים וטעו ופקרו בדברי חכמים ונקראו צדוקין על שם צדוק וביתוסין על שם ביתוס באבות דרבי נתן (פ"ה): קרא עליו מקרא. שאנו למידין ממנו שענה בנו של צבעון היה וקרא ליה בן שעיר וקאמר נמי יושבי הארץ כלומר שענה ירש ארץ שעיר אבי אביו ונמצא שבני בנים יורשין נחלת האב כבנים עצמן והוא הדין לבת בנו והלכך לא תירש הבת עם בת הבן כי היכי דליכא יורשת עם הבן: וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו'. אלמא בנו היה ולעיל קרי ליה אחיו: אלא צבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה. נמצא שהוא אחיו ובנו ואין לומר דבנו של צבעון היה והאי דקרי ליה בן שעיר לאו משום שהיה אחיו של צבעון אלא לאשמועינן דבני בנים הרי הן כבנים א"כ לא לכתביה גבי צבעון (ה) אלא מדקאמר צבעון וענה אחים היו ומיהו מדכתיב יושבי הארץ שמעינן מהכא דבני בנים הרי הן כבנים לנחלה: אמר רבה אמינא כו' ומנו שמואל. ולפי שהלכה כמותו בדינים קרי ליה הכי והוא שם של מלך פרס: איכא דאמרי אמר רב פפא כו'. רבה נמי קרי שבור מלכא משום דהלכתא כוותיה לבד משדה ענין ומחצה דהלכתא כרב יוסף (לעיל דף קיד:): בכך אתה פוטרני. בתמיה הלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת אבל בת הבן [הוא] דאמרינן שתירש הבת עמה:
לא

רבינו גרשום

ירושתן: הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. עד בנו של ראובן חנוך או פלוא ובני פלוא אליאב ובני אליאב נמואל דתן ואבירם ועכשיו אם מת אבירם בלא יורש יורש אליאב אביו ואם היה מת אליאב יורש נמואל ודתן אחיו ואם אין שכבר מתו תחזור ירושתו א) מכח אמם ואם כולן מתו תחזור הירושה לפלוא שהוא אבי אביו של מת ואם אין פלוא תחזור הירושה לבני פלוא או לבתו ואם אין לו בנים לפלוא תחזור לאחי פלוא דהיינו חנוך חצרון וכרמי: ומקשי' ולימא עד יעקב. כלומר סמוך ליעקב דתחזור ירושה לראובן ומ"ש דקאמר עד ראובן ולא ראובן ממש גמירי דלא כלה שבטא מראובן דמצי למירש: כל האומר תירש הבת. של אב עם בת הבן היכא דליכא בן אפי' נשיא כו': תבנא לדינא. חזרנו לדינו: מפטפט. מקנתר כנגדו להשיב לו דבור ומה בת בנו הבאה מכח בנו תירשנו וכו': קרא עליו המקרא הזה. כלומר שלא היה רוצה להחזיר להם תשובה אלא מתוך דבריהם רצה לנצחן שהן מודין שממזר אינו יורש את אביו אע"פ שבא מכחו: וצבעון וענה. אלמא דאחי הוו והדר כתיב אלה בני צבעון ואיה וענה אלמא דענה בן צבעון היה אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה דאחיו ובנו הוה ומדבריהן החזיר להן תשובה דממזר אינו יורש אע"פ שבא מכחו בת האב נמי אע"פ שבאה מכחו אינה יורשת במקום בת הבן ואמר לו אותו זקן רבי בכך פוטרני ומדחני שלא תירש בת האב עם בן הבת. אמר לו שוטה בדין הוא שאפטרך בכך

א) אינו מובן ואולי דצ"ל דתחזור הירושה לאחיותיהם ואם כולן מתו וכו'

מסורת הש"ס

א) [תוספתא ידים פ"ב ע"ש]: ב) פסחים נד. ע"ש: ג) [עם איתא רבא וע"ש נכרס"ן]: ד) [עם איתא רבא]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומנו שמואל. נ"ב עי' בסוף מסכת ב"מ: (ב) רשב"ם ד"ה הא כיצד כלומר כי היכי כצ"ל ותיבת ודאי נמחק: (ג) ד"ה נחלה וכו' אח"כ באחין דהיינו אחי אבי אבי האב וכו' [illegible]

לאחר שהצדוקי א"ל רבי בכך אתה פוטרני [אבל מתחלה היה סבור] דענה זכר היה וקרא דבת ענה בת צבעון איננה ראיה דיש לפרש דענה בא [על אמו אלא דלאחר שא"ל בכך אתה פוטרני] אז השיב לו ריב"ז לא תהא תורה שלימה כו' ספי' איני צריך לדחוקך בקש: (ז) בא"ד דכתיב ובני צבעון וכו' שבא צבעון על אמו. נ"ב פי' אשת שעיר: (ח) בא"ד חשיב ליה בבני שעיר הכי נמי בא ענה על אמו. נ"ב פי' אשת צבעון שהיא אשת אביו ואמו לאו דוקא

כו א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

[illegible]

ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם מה לבת בנו שכן יפה כחה במקום האחין תאמר בבתו שהורע כחה במקום אחין ונצחום ואותו היום עשאוהו יום טוב °ויאמרו ירושת פלטה לבנימן ולא ימחה שבט מישראל אמר רבי יצחק דבי רבי אמי מלמד שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין א) אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה כתיב הכא °והעברתם את נחלתו וכתיב התם °יום עברה היום ההוא °אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר כל שאינו מניח בן וחד אמר כל שאינו מניח תלמיד תסתיים (א) רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר ב) רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן ג) והא רבי יהושע בן לוי לא אזיל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני דכתיב °בכו בכה להולך ואמר רב יהודה אמר רב להולך בלא (ב) בן זכר אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד ומדר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה: סימן הדד עני וחכם: דרש רבי פנחס בן חמא מאי דכתיב °והדד שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה וביואב נאמרה בו מיתה דוד שהניח בן נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן נאמרה בו מיתה ויואב לא הניח בן והכתיב °מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה דרש ר' פנחס בן חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות שנאמר °חנוני חנוני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי וקא אמרי ליה חבריה °השמר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' °חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה: זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא *תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא אגב

תורה אור

לא תהא תורה שלמה שלנו כו'. איני צריך לדחותך בקש ומיהו מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר דאסור לגלות להם טעמי תורה: כשיחה בטלה שלכם. קל וחומר שאתם דנין מעצמכם שיש עליו תשובה מה לבת בנו שיפה כחה במקום אחין שיורשת במקום אביה כגון בנות צלפחד שירשו בנכסי חפר אבי אביהן עם בני חפר שנאמר נתן תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהן: תאמר בבתו שהורע כחה אצל האחין. כשם שאינה יורשת עם אחיה בנכסי אביה כך אינה יורשת עם בת אחיה בוא וראה שבנות צלפחד ירשו בנכסי חפר ולא לקחו בני חפר ובנות חפר כל נכסי חפר נמצאת בת הבן קודמת לבת דהיינו בנות צלפחד שקדמו לבנות חפר: ואותו היום. שנצחום כ"ד בטבת היה: שלא תירש בת הבן עם האחין. של בן אלא האחין יורשין כל נכסי האב ואפילו חלק שהיה ראוי לאחיהן המת לפי שבאותו מעשה דפלגש בגבעה מתו במלחמה כל שבט בנימין ואפילו הנשים כדכתיב מה נעשה לנותרים לנשים כי נשמדה מבנימין אשה ולא נותר מהם כי אם שש מאות שנשאו נשים ארבע מאות מבנות יבש גלעד ומאתים שחטפו מבנות שילה ונמצא כל ארץ בנימין לשש מאות איש לפיכך באותו העת מגיע (ג) מאד מן הנחלה לאשה אחת הבאה לירש ואם תנשא לשבט אחר נמצאת נגרעת נחלת שבט בנימין לפיכך התקינו דהיכא דיש בנים יורשין את אביהם דלא מיעקרא נחלה מבני המת התנו שלא תירש בת הבן עמהן דהפקר ב"ד הפקר אבל אם לא הניח בנים אלא בנות *(לשם גם הבנות) גם בת הבת תירש עמהן דלא ניחא ליה למת שתעקר נחלתו מזרעו אי נמי היכא דאיכא בנות ובת הבן תירש בת הבן את כל הנכסים ומסתמא היו נזהרות שלא להנשא לשבט אחר פן תסוב הנחלה לשבט אחר והכי משמע קרא ויאמרו לאת הירושה לפלטת בנימין כלומר לבנים הנקראים על שבט בנימין ולא לבת הבן שיכולה להנשא לשבט אחר ונעקרה נחלה מבנימין: ה"ג מלא עליו עברה. בפירוש רבינו חננאל כלומר שונא אותו: חליפות. חליפין ממלא מקומו: דין גרמא דעשיראה ביר. נשאר אצלו שן אחד מבניו ובו היה מנחם למרי נפש האבלים שהשן של מת אינו טמא דתנן באהלות פרק ג' (מ"ג) כל שבמת טמא חוץ מן השניים והשיער והצפורן ובשעת חיבורן הכל טמא וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים לא היה אומר (ד) לבריות דין גרמא דעשיראה ביר דאמרינן בעלמא (ברכות דף לד:) חציף עלי מאן דמפרסם חטאיה כדכתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: לא הוה עייל לבי טמיא. לבית המת להתאבל עליו כדתנן (אהלות פ' טז מ"ג) בית מלא טמיא מלא מתים לפי שלא היה רוצה להתבטל מלמודו: הא דידיה. דין גרמא כו' דסבירא ליה כר' יהושע בן לוי זה שלא הניח תלמיד: הא דרביה. מאי דאמר זה שלא הניח בן ולא סבירא ליה: קשה עניות כו'. וצריך למיבעי רחמי ואגב גררא דדרשות דר' פנחס בר חמא נקט ליה הכא: כי יד אלוה וגו'. היינו נ' מכות שהרי במצרים דכתיב ביה אצבע אלהים הוא (שמות ח) לקו י' מכות נמצא ליד שיש בה חמש אצבעות חמשים מכות: אל תפן אל און. אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מצירים יותר ממך כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני והרי יש לך כסף וזהב וקרקעות ועדיין הקב"ה מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים: חמת מלך. היינו צער שבאה לו חימה מאת המקום מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות: יכפרנה. יקנחנה: בעי רמי בר חמא אבי אביו. של מת ואחי אביו של מת איזה מהן קודם ומשום דתרוייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה: בנכסי עשו. מיתה נקט בעשו שהוא רשע ולא ביעקב: האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו. נמצא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל והלכך כיון דתרווייהו מכח יצחק אתו הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו וחוזר אברהם ויורש את יצחק בנו כדאמרן בריש פירקין שהאב קודם לאחין דכי היכי דדרשינן אין לו בן עיין עליו הכי נמי דרשינן בכל קרובים וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו עיין עליו שאם יש ליצחק שום יורש דראוי ליורשו יבא במקומו והיינו אברהם שקודם לישמעאל וכן הלכה: אגב

כי על זה בחרת מעוני. טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני דעשיר היה דלא מצינו שהפסיד איוב אלא בהמות אבל קרקעות וכסף וזהב לא הפסיד אע"ג דקאמר ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה (איוב א) מתנחם היה על הפסדו שלא היה לו לחוש שבמותו לא יוליך כלום עמו כדכתיב בקהלת (ה) ומאומה לא ישא בעמלו שיולך בידו והא דכתיב (רישיה דקרא) (איוב מב) ויתנו לו איש קשיטה אחת ונזם זהב אחד לא מפני שהיה עני אלא דורון היו מביאין לו:

*אבי האב ואחיו. כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו מהו אמר רבא תא שמע האב קודם לבן ש"מ שאברהם קודם לפי טעותו לא היה בן יורש את אביו אלא אב קודם כל שעה לבן שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו ויפלו הנכסים לפני יצחק ולדבריו שהיה סבור שאברהם קודם ליעקב אין בן יורש את אביו: ושהיה

הגהות הב"ח
(א) גמ' תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר תלמיד וכו' ביר יוחנן הוא דאמר: (ב) שם להולך בלא בנים בן לוי יהושע ר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד וכו' (ג) רשב"ם ד"ה שלא וכו' מגיע הרבה מן הנחלה: (ד) ד"ה דין גרמא וכו' לא היה אומר וכו'

ריעב"ץ מ"ז

רבינו גרשום

שלא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם. אלא אותו ק"ו שאתם מבקשים ומביאין ראיה שתירש מופרך ומוקשה הוא משום דמה לבת בנו ברין הוא שתירש קודם לבת שכן יפה כחה במקום אחי אביה דהיא עומדת במקום אביה ויורשת עם אחי אביה. תאמר בבתו אע"ג דאתיא מכחו דתירשנו שכן הורע כחה במקום אחין שאינה נוטלת ירושה במקום אחיה דהבן קודם לבת. וכתיב במעשה בנימין כשנתפייסו אחיו עמו השבטים ואמרו ירושת פליטה לבנימן. מאי ירושת פליטה התקינו שלא תירש בת הבן עם האחין של אביה לפי שלא היו רוצין שלא יתמעט השבט ולא תסוב נחלתו משבט לשבט שאילמלי תירש והיתה רוצה לינשא לשבט אחר תסוב נחלתם לשבט אחר אע"פ שבהיתר היא עושה שכשהזהירה תורה לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר לאותן שעמדו על הר סיני בלבד הזהירה ולא לדורות שכתוב בפרשה זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ואמר ולא תסוב וגו' מכלל דהוראת שעה היתה ולאו לדורות והכי קאמר לקמן בהאי פירקין ועכשיו התקינו לבנימין שלא תירש בת הבן עם האחין כדי שלא תסוב נחלה אבל אם רוצה לינשא לאחד משפחתה תירש עם האחין: אשר אין חליפות למו זה שלא הניח תלמיד. תחתיו שלא רצה ללמד תורה לאחרים. דין גרמיה דעשיראה ביר. שהיה שומר (ונכנס המניהמן) [השן] של בנו הקטן ומפני עגמת נפש. ואם איתא דר' יוחנן [הוא דאמר] שלא הניח בן היינו רשע הרי איהו לא הניח בן דכולן מתו בחייו ולא הוה קרי לנפשיה רשע אלא תסתיים דהוא דאמר זה שלא הניח תלמיד: לבי טמיא. לבית אבל נפיק מאטב"ח ומאלב"ם אבל: אלא למאן דשכיב בלא בני. מפני עגמת נפש אי הוה אמר דהוא רשע לא אזיל לבי טמיא רשע: הא דידיה. כלומר משמו היה אומר שלא הניח תלמיד. ומשמיה דרביה אמר זה שלא הניח בן:

גנעה בי. דהיינו חמשים מכות דנמרי' יד דהכא מן וירא ישראל את היד הגדולה שבאצבע של הקב"ה לקו י' מכות ועל הים לקו נ' מכות דהתם ראו כל היד מתחלקת לנ' מכות. ומאי (אוהרו) [אהדרו] ליה חבריה לאיוב השמר אל תפן אל און. כלומר אם היית משמר עצמך ולא היית חוטא לא היו מגיעין לך כל זה ועל זה שעשה לך הקב"ה בחרת מעוני [illegible] חמת מלך. מלכו של עולם [illegible] בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם שהוא אבי אביו של עשו וישמעאל שהוא אחי אביו של עשו איזה מהן קודם [illegible] יצחק: אמר רבא ת"ש. [illegible] האב קודם לכל יוצאי ירכו [illegible] אברהם [illegible] ליצחק: אגב

א) ר"ל כיון דישמעאל נמי יוצאי ירכו של אברהם כמו יצחק ולפיכך אברהם קודם דהאב קודם לכל יוצאי ירכו.

א) אגב חורפיה לא עיין בה בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזה מהן קודם אמר רבא "תא שמע האב קודם לכל יוצאי יריכו ורמי בר חמא יוצאי יריכו שלו ולא יוצאי יריכו של בנו ה"נ מסתברא דקתני זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא נמי דליתיה יצחק יעקב קודם שמע מינה: **מתני'** ב) בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ג) ושהיה בכור נוטל שני חלקים:

גמ'

אגב חורפיה. חריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן דטריפא מינה: אבי האב. של מת והאחין של מת דהיינו זקנו ואחין איזה מהן קודם מי לימא כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו דהאב קודם לאח הרי הוא כאילו ירשו יצחק לעשו והלכך יבוא יעקב ויירש את יצחק אביו אבל אברהם לא ירשנו שהבן של מת קודם לאבי המת או דלמא בני בנים הרי הן כבנים ונמצא עשו בן אברהם וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו דהאב קודם לאחין: ת"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו. ויעקב יוצא יריכו של אברהם היה והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו: ורמי בר חמא. אמר לך משום הכי מספקא לי דאיכא למימר יוצאי יריכו משמע יוצאי ירך שלו דהיינו בניו מאשתו ולא יוצאי ירך בנו: הכי נמי מסתברא. דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו דקתני רישא כל הקודם בנחלה ואינו כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים השתא דליתיה ליצחק יוצאי יריכו קודמין דהיינו יעקב שיורש זכות אביו יצחק שכן הוא הדין שהרי אם מת יצחק אחר עשו היה יעקב יורש ולא אברהם דהבנים קודמין לאב כדאמרן בריש פירקין הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו יעקב יורש את זכותו ולא אברהם וכן הלכה והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא ראובן שמת חנוך ופלוא חצרון וכרמי בניו יורשין אותו ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן והניח בן הניח בן או בת או בן בת או בת בת עד מאה דורות יירש במקום אביו בנכסי ראובן ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים אז יורשות בנות ראובן את ראובן ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות אפילו בסוף הדורות אז יורש יעקב את ראובן בנו ואם אין יעקב קיים ונתתם את נחלת ראובן לאחיו בני אביו שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין ואם אינם קיימין תתנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי ואם אין להם בנים ולא בני בנים תתנו לבנותיהן או לבני בנותיהן או לבנות בנותיהן דבכ"מ הזכר ויוצאיו קודמין לנקבה כדאמרן מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה ואם אין לו אחים לראובן ולא בני בנים לאחים שמתו אחיו בלא בנים או שלא היה לו אח מעולם ונתתם את נחלתו לבת יעקב אחותו מן האב או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם ואם אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב ונתתם את נחלתו לאבי אביו דהיינו יצחק ואם אין יצחק קיים ונתתם נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים ונתתם את נחלתו של ראובן לאליפז בן עשו או לבניו ובני בניו ואם אין בנים לעשו ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיו ואם אין אחין לאביו של ראובן ונתתם את נחלתו לבנות יצחק דהיינו אחות אביו או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים לא אחות ולא בני אחות ונתתם את נחלת ראובן לאברהם אבי אבי אביו ואם אין אברהם קיים ונתתם לישמעאל אחי אבי אביו או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיו ולבני בנותיו ואם אין ישמעאל ולא בניו קיימין וגם לא אחותו ובני אחותו ונתתם נחלתו לתרח אבי אברהם ואם אין תרח תתנו לנחור ולהרן בניו או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם וכן לעולם עד אדם הראשון ד) האב קודם לעולם (א) לאחי ה) (האב) ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות האב קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי אבי האב (ולאחותו) ואחי אבי האב [ואף] אחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם וגם למדנו שהבעל יורש את אשתו ואם אין בעל קיים בנה יורשה ואם אין בנה בתה יורשתה בכל הסדר הזה עד אדם הראשון: **מתני'** בנחלה. בנחלת ארץ ישראל ומשום דאמרן לעיל (דף קטו.) כל יוצאי יריכו של בן קודם *לאחין דאשמועינן [נ"ל לצת וכן בפת'] דבת הבן נוטלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן: חלק אביהן. צלפחד שהיה מיוצאי מצרים שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ הואיל ולא יצא ממצרים כדאמר בגמ' דקסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ ונפקא לן מקראי ואע"פ שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק בארץ מיהו להכי אהני שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ונולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ וזכו בני כל אחד בנכסי אביהן וצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר לפיכך נטלו בנותיו חלקו וכל שלשה חלקים דמתני' נפקא לן בגמרא מקראי הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גוונא הוה מעשה דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים וכן חפר אביו ושהיה צלפחד בכור כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק דנתן תתן להם וגו' דילפינן מיניה בגמ' להני שלשה חלקים: וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. דחפר יצא ממצרים ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים לבד חלק עצמן שגם הם יצאו ממצרים ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן (ב) מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן ביניהן דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין כדקתני לעיל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין: ושהיה צלפחד בכור. והיה ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר ואע"ג שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמ' וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמצא צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר כי הוא ראשית אונו ואע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר כי היכי דיורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר כדתניא בהדיא בתוספתא דבכורות (פ"ו) כיצד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים (ג) מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק הרי ראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו שאם היה יעקב בכור אף על פי שמת בחיי יצחק הרי בא ראובן ונוטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק שהבן במקום אב עומד בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר וה"נ תניא בהדיא בגמרת ירושלמי ואמרינן נמי התם ריש לקיש אמר בשם אבא כהן ברדלא נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשיטה מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטות אביו אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו מפירוש רבינו חננאל גאון זכר לצדיק לברכה למדתי זאת וכן הלכה ומדאמרינן בגמרא והעברת זו חלק בכורה ילפינן דצלפחד בכור היה והאי דכתיב בדברי הימים (א ז) ושם השני צלפחד לאו שני לאחין קאמר דהא לא איירי לעיל באחין כלל אלא

בגלעד

ושהיה בכור נוטל שני חלקים. כאן לא דקדק הקונטרס יפה דפי' אע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפ"ה בנותיו נוטלות חלק בכורה של צלפחד בנכסי חפר כדתניא בתוספתא דבכורות כילד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים בנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק (ד) היה ראובן בכור נוטל פי שנים בנכסי יעקב אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי [אפילו] אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכח יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטות של אביו ע"כ ולא היה לו לפרש כן דלא קרי ראוי כי האי גוונא מה שאין ראובן נוטל פי שנים מעשו בנכסי יצחק אלא הא קרי ראוי. מה שאין ראובן נוטל פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא הוחזק בהן מעולם יעקב והוא ליה ראוי:

ומחזירין

עין משפט
נר מצוה

בח א מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

רבינו גרשום

אגב חורפיה. שהיה מחזיר תלמודו: לא עיין בה. במתני' שלא הקדק בה לפיכך היה שואל: האב קודם לכל יוצאי ירכו. ואברהם קודם משום דכל הני מכחו קאתו: ורמי בר חמא. דקא מיבעיא ליה הכי קאמר לך. הא דקתני האב קודם לכל יוצאי ירכו שלא יהא יצחק יורשו דהוא קודם מן האחין של בנו דהיינו ישמעאל אבל אין אבי האב קודם לכל יוצאי ירכו של בנו דלא מקדמינן ליה לאברהם מקמי יעקב בנכסי עשו אלא יעקב קודם: ה"נ מסתברא דקתני. סיפא דמתני' זה הכלל וכו': ואם איתיה יצחק שהוא אבי עשו יצחק קודם השתא דליתי' יעקב קודם לאברהם אע"ג דכל הני מכחו של אברהם קא אתיין הכא יעקב קודם משום דקרוב ליה טפי יעקב מאברהם שהוא אבי אביו ותו לא מידי דליכא לדקדק בדבר כלום: פיסקא בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים. דסבירא ליה לתנא דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ אע"ג דמתו בניהן יורשין חלקן: וחלקו עם אחיו. של צלפחד: בנכסי חפר. שהיה נמי מיוצאי מצרים. ולפי שהיה צלפחד בכור נטלו שני חלקים בנכסי חפר אביו דהיינו שלשה חלקים:

מסורת הש"ס

א) [עירובין ז. ב"מ נו: נדה נג:] : ב) [לקמן קכב:] : ג) [שם] : ד) האב קודם לעולם לאחי האב מבניהם ואחי אחות האב קודמים לאבי אבי האב ואחי אבי האם לאחותו ואחי האב ואחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם וגם למדנו כו' כן מצאתי נ"א ה) [נ"א סמת רש"ל]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הכי נמי וכו' האב קודם לעולם לאחין של מת ואחין ואחות קודמים לאבי האב ואבי האב לאחי האב ולאחותו ואחי האב ואחותו קודמין לאבי אבי אב וכן לעולם כצ"ל: (ב) ד"ה וחלקו וכו' בנכסי: (ג) ד"ה ושהיה צלפחד וכו' בנכסי אביו ואין נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו וכו': (ד) תוס' ד"ה ושהיה וכו' בחיי יצחק הר ראובן הבכור נוטל:

גמ' תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דתניא ר' יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא' °לשמות מטות אבותם (במדבר כו) ינחלו אלא מה אני מקיים °לאלה תחלק (שם) הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא את הטפלים ר' יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיין יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיין אמר רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת לאחד יש לו בן אחד ואחד יש לו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין אצל אביהן וחוזרין ותולקין בשוה רבי שמעון בן אלעזר אומר לאלו

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דהגלעד קאי ומאי שני נגלעד כלומר בן בנו כדכתיב בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק לצלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים והאי דלא קחשיב במתני' ד' חלקים שהיה להם לבנות צלפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבע דידהו דהוה להו חד אחא דאבא (א) ונטלו חלק בנכסיו כדאמרי' בגמ' היינו טעמא דלא הוה משמע לן מידי דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי חפר דהוא הדין דהרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי האח והאי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ הא שמעינן לה מדנטלו חלק לצלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים אבל בהני ג' חלקים דקתני אשמועינן תלתא מילי דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ובת הבן היא כבן לירש עם האחין וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים: **גמ'** ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם לפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים. נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד: שנאמר. בפנחס בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו': לשמות מטות אבותם. של אלה שנמנו ביציאת מצרים ינחלו אלו דלאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום ולקמן מפרש מנלן דהאי אבותם ביוצאי מצרים קאמר: לאלה תחלק. דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה: כאלה. שהן בני עשרים דלבני עשרים שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מורישיהן ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ולא אח שמתו במדבר בלא בנים לא נטלו חלק בארץ ובסיפרי כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ (ב) מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהן אינן זוכין בה בשביל אביהן אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים כדאמרינן לקמן בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן: לבאי הארץ נתחלקה הארץ. ולא ליוצאי מצרים דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכנסים דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין י' חלקים והאחד נוטל חלק אחד: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם ינחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י"א חלקים מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליוצאי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן י"א חלקים וחוזרין ראובן ושמעון ומורישין לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה והכי תניא בתוספתא (פ"ז) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו י' לתכין תשעה נטלו לתך לתך ט' לתכין והאחד נטל לתך החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים ומאי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים וכך היא הלשון של ברייתא בסיפרי שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים אמר רבי משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו מתים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד והכי לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונטל בן שמעון מחצה החלקים כנגד כל בני ראובן: שני אחין כהנים. והשתא ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה:

לאלו

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה. בפירוש חומש פרש"י דמחזירין אצל אבי אביהן ורוצה לפרש אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שנים והשתא כשמחזירין לאבי אביהן יש לחזור ולחלוק בשוה שמכחו באין ואין לו לירש לזה יותר מלזה שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד לאביו הלא כל אב יחזיר ויוריש לבניו ולא לבני אחיו והא דקאמר הכא משל לב' אחים כהנים ואין מזכיר אביהן לא נקטינהו אלא למשל בעלמא וקשה דלפירוש זה היה למיכתב לשמות מטות אבות אבותם דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מינה מידי בחזרה ועוד בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו ט' וכו' ולא קתני שני אחין ואביהן ונראה לריב"א דגזרת הכתוב הוא כשמחזירין אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה אע"ג דבעלמא אין הדין כך הכא גזרת הכתוב מהנך שני מקראות ודקאמר מתים יורשים את החיים לאו כדין ירושה ממש אלא כעין ירושה וא"ת מאי נפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה דהשתא כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו והאבות יחלקו בשוה הרי הוא כאילו ליוצאי מצרים נתחלקה וי"ל דדוקא כשהן אחין חוזרין וחולקין בשוה אבל אם אינן אחין לא ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד זה נוטל ט' לתכים וזה נוטל לתך אחד אבל למאן דאמר ליוצאי מצרים כולן נוטלין בשוה והא דפ"ה דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה אלא נכרים הם ור"ת מפרש דכשהבנים מחזירין לאבותיהן כל אבות ישראל חולקין בשוה ונפקא מינה בין למ"ד ליוצאי מצרים בין למ"ד לבאי הארץ לענין טפלים שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים כבנות צלפחד למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה היו נוטלין ולמ"ד לבאי הארץ לא היו נוטלים כלום או איפכא אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות וכשבאו לארץ היו בני עשרים או הם או בניהם למאן דאמר לבאי הארץ נוטלין ולמאן דאמר ליוצאי מצרים אין נוטלין וקשיא לפירושו דאמאי נקט בתוספתא שני אחין ועוד קשיא לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא דבכל מקום קוראין לאחין אבות כגון לא יומתו אבות על בנים ומפקינן (סנהדרין דף כז:) דבן אחיו פסול לו לעדות וגם מבנים לא יומתו על אבות נפקא לן (שם) דאחי האב פסול וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות ולא אצל אבי אביהן ועוד

רבינו גרשום

לשמות מטות אבותם ינחלו. כלומר על שם אותן שיצאו ממצרים מחלקין ארץ ישראל וכיצד שאם הוציא אחד ממצרים י' בנים ומתו ה' במדבר בלא בן ונשתיירו ה' אותן ה' שנשתיירו יפלו י"א חלקים אחד בשביל אביהם וה' חלקים בשביל אחיהן שמתו וה' חלקים בשביל עצמן ואם יצא [עם] ה' ושוב נולדו לו ה' במדבר ונכנסו י' לארץ לא יטלו אלא ששה חלקים חלק חמשה בנים וחלק אביהן שיצאו ממצרים: אלא מה אני מקיים. הא דכתיב בפרשת פנחס לאחר שנמנו מבן עשרים שנה לאלה תחלק הארץ וגו'. דמשמע דלהני דלא יצאו ממצרים נתחלקה הארץ דהוו מבן כ' שנה ומעלה. הא אתא לאשמועינן לאלה כאלה. כשם שאלו שנמנו הן בני כ' שנה ומעלה כך הללו שיורשין שנוטלין בשביל יוצאי מצרים צריכין שיהו מבן כ' שנה: להוציא את הטפלים. קטנים שנכנסו לארץ שאין חולקים להם ולעולם ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ יאי איתנייהו שקלי בשביל עצמן ואי אמרת היכי אמרת דאיתנייהו הא כתיב במדבר הזה יתמו יפלו פגריכם הא אמר לקמן דלא נגזרה גזירה לא על פחות מבן כ' ולא על יותר מבן ס' ואי דליתנייהו שקלי במקומן הנך דבן עשרים שנה ומעלה. ור' יונתן אמר לבאי הארץ. ממש לאותן שנכנסו לארץ נתחלקה הארץ דשקלי בשביל עצמן ולא שקלי בשביל אביהם או אחיהן שיצאו ממצרים שמתו שנאמר לאלה תחלק הארץ אלה דייק בשביל עצמו: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דבשביל אבות שיצאו ממצרים נוחלין: אלא משונה נחלה זו. כדדרש במשל לשני כהנים אחין שעדיין לא חלקו בנכסי אביהן לאחד היה לו בן אחד ולאחד היה לו ב' בנים ומתו הללו שני אחין בגורן קודם שחלקו זה שהיה לו בן אחד נטל אותו בן חלק אחד מתרומה וזה שהיו לו שני בנים נטלו ב' חלקים ומחזירין אצל אביהן ברשות אביהן הואיל והחזירום ברשות אביהם קנאם אביהם ביחד בשוה אע"פ שמתו דומה כמו שיורשים מאביהם וחוזרין ומורישין אותם להם וחולקין אותן בשוה ומי שיש לו בן אחד נוטל אותו בן חלק ומחצה ואותן שני בנים נוטלין חלק ומחצה ואף כאן אילו היו ב' אחין שיצאו ממצרים ולא חלקו עדיין נכסי אביהם והיה לאחד ד' בנים ולאחד י' בנים ובאו ובנים לארץ ונתנו להם בשביל עצמן י"ד חלקים ועכשיו כל אותן י"ד חלקים חוזרין אצל אביהן שמתו וחוזרין הבנים ויורשין אותו מאביהן מי שהיו לו ד' בנים נוטלין ז' חלקים ואידך י' בנים נוטלין ז' חלקים והיינו לשמות מטות אבותם דאף על גב דשקלו כל אחד ואחד מבאי הארץ חלקו בשביל עצמו חוזרין וחולקים כמו שירשו מאבותם: ר' שמעון בן אלעזר אומר. בין ליוצאי מצרים בין לבאי הארץ נתחלקה הארץ כדי

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (כהך שקודם) וכו' חד אחא דאבא דמת ונטלו: (ב) ד"ה כאלה וכו' תחלק הארץ לכשרים כצ"ל ותיבת מפני נמחק:

תורה אור

לאלו ולאלו נתחלקה הארץ כדי לקיים שני מקראות הללו הא כיצד היה מיוצאי מצרים נוטל חלקו עם יוצאי מצרים היה מבאי הארץ נוטל חלקו עם באי הארץ מכאן ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם מתלוננים ועדת קרח לא היה להם חלק בארץ הבנים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן מאי משמע דהאי °לשמות (במדבר כו) מטות אבותם ביוצאי מצרים כתיב דלמא לשבטים קאמר לה דכתיב °ונתתי אותה (שמות ו) לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם וליוצאי מצרים קאמר להו: סימן לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה יחשב׳ אמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב °לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו (במדבר כו) אלא

ועוד הקשה דמאי פריך לקמן אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי לוותו בני יוסף (לכן) [ולפי] פר"ת כך שפיר טוותו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים דמ"מ לא נטלו אלא כפי מה שהיו האבות שיצאו ממצרים כיון שכל אבות ישראל חולקין בשוה אבל אם אין חולקין בשוה אלא אחין אתי שפיר הא דפריך ואע"פ שהיו אבות בני יוסף מועטין הרי החזירו להן בניהן לפי מה שנתרבו וצריך לומר לפר"ת שאין מחזירין אלא לאותן אבות שבאותו שבט ולא לכל ישראל והכי משמע לשמות מטות אבותם ינחלו דוקא לאבות שבאותו מטה ורבינו תם דחק לתרץ בענין אחר ודוחק: **מכאן** ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן. באדם א' איירי שנטל ב' חלקים בשביל עצמו שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו דקתני ר"ש אומר אף נתחלקה ליוצאי מצרים כיצד היה מיוצאי מצרים ולא מערבות מואב מבאי הארץ ולא מיוצאי מצרים נוטל חלק מכאן ומכאן וכו' וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בארץ שהי' מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ונטלו חלקם של מרגלים ותימה דא"כ יהושע וכלב מחמת יציאת הארץ נמנו בערבות מואב דהא כתיב לאלה תחלק הארץ ואם כן בערבות (ג) נמנו יתרים מבני ס' דהא יהושע היה בן מאה ועשר ולא פרנס את ישראל אלא כ"ח שנה וכן כלב היה נמי בן שמונים כדכתיב (יהושע יד) בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' וגו' ולא גמרינן מערכין כדגמרינן לקמן (ד) דלא נגזרה על בן ס' מערכין אע"ג דכתיב במנין של ישראל מבן עשרים ומעלה לא גמרינן מעלה מערכין ומדנמנו בערבות מואב יתרים מבני ס' נמנו כמו כן במדבר סיני וא"כ היכי כתיב במנין של ערבות מואב ובאלה לא היה איש מפקודי משה וגו' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון וכיון דנמנו יתרים מבני ס' הלא נשאר יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו לארץ כדאמרינן לקמן דלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים ויתרים מששים ונראה לרשב"א דהכי קאמר קרא ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן שהיו ראוין שתגזר עליהם גזירה כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון:

בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו. כלומר לרב ביציאת מצרים תרבה אע"פ שהוא מועט בכניסתו לארץ ולמעט ביציאת מצרים תמעיט אע"פ שהוא עתה רב בכניסת הארץ דהכי דריש בסיפרי כמו שהביא בקונטרס דתניא בהדיא לרב תרבה הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא חמשה קורא אני עליהן לרב תרבה פירוש שנוטלין חמשה שנשארו עשר חלקים הרי נתרבה נחלתן ומיהו סיפא לא דמיא להא דקתני שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו למעט תמעיט דהשתא נחלת אותן חמשה לא נתמעטה במה שנמצאו עשר דמ"מ נוטלין ה' חלקים וחמשה

לאלו ולאלו. ליוצאי מצרים ולבאי הארץ וחזרה לית ליה להאי תנא ומתני' מתוקמא שפיר אליביה דבנות צלפחד לדידיה נמי נטלו ג' חלקים דהא אית ליה נמי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והיינו דאמרן לעיל תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא אמרינן מתניתין רבי יאשיה היא משום דמתוקמא נמי כר' שמעון בן אלעזר: היה מיוצאי מצרים (ולא מבאי הארץ) כו'. הכי פירושו אם היה מיוצאי מצרים ולא מבאי הארץ כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן כ' והוליד בנים במדבר ומת ראובן ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ ואינן יכולין ליטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים: היה מבאי הארץ. ולא מיוצאי מצרים כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים והבנים היו טפלים ביציאתן וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים נוטלין כל אחד חלקו עם באי הארץ א"נ כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים והוליד בנים במדבר ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ נוטלין חלקן בשביל שהן באי הארץ אם הם י' נוטלין י' חלקים: היה מכאן ומכאן. כגון ראובן שהיה בן כ' כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת והבנים היו בני כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן בשביל עצמן שהן באי הארץ ונוטלין נמי חלק אחד בשביל אביהן שהיה מיוצאי מצרים ויש מפרשים היה מכאן ומכאן באדם אחד מיירי שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ דאמרינן לקמן לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומבאי הארץ הלכך יטול שני חלקים ולאו מילתא היא דמשום באי הארץ לא יטול דכי כתיב לאלה תחלק הארץ אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב שלא היה בהן איש מפקודי משה ואהרן הכהן ולא איוצאי מצרים עצמן קאי ומיהו יש ללמוד דנוטל שני חלקים מדתני בתוספתא וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים בנחלה שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקם של מרגלים: מרגלים. אף על פי שהיה (א) לבניהן שבאו לארץ ליטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים אפילו הכי לא נטלו אלא יהושע וכלב נטלו חלקן כדכתיב חיו מן האנשים ההם לקמן בשמעתין שחיו בחלקן שאמרה תורה נתחייב רשע יבא צדיק ויזכה בחלקו דמקרא שמעינן שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרח חלק בארץ מדקאמרי בנות צלפחד אבינו מת במדבר (במדבר כז) והוא לא היה בתוך העדה אלו מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים עדת קרח כמשמעו למה יגרע שם אבינו מאחר דלא היה לא ממרגלים ולא ממתלוננים ועדת קרח מכלל דכל הנך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן: מתלוננים ועדת קרח. לקמן מפרש מתלוננים שבעדת קרח דהיינו חמשים ומאתים איש ולא היה להם חלק בארץ שלא נטלו בניהן את חלקן אע"פ שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים אלא כמאן דליתנהו דמו וזכו כל השבטים בחלקם כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים ונתרבה חלק כל אחד ואחד פורתא והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואיכא למימר דמסקנא דמילתא דר' שמעון בן אלעזר היא דאמר לאלו ואלו נתחלקה הארץ: והבנים. של מרגלים ומתלוננים שבאו לארץ ולא היו יכולין ליטול בשביל אביהן יטלו בזכות אבי אביהן אם היו מיוצאי מצרים אבל חלק אביהן שהיה ראוי להן ליטול בשביל אביהן עצמו שהיה מיוצאי מצרים אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים ושל מתלוננים ניתן לכל השבטים: ובזכות אבי אמותיהן אם לא היה לאמותיהן אחין ולקמן מוקי להך סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה וכגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו ע"י חזרה שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזקניהן כדכתיב לשמות מטות אבותם וחזרו והורישו לבניהן ולבני המתלוננים עמהן דבני בנים הרי הן כבנים: ממאי. דהאי אבותם על יוצאי מצרים קאמר דילפינן מיניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דלמא לשבטים קאמר י"ב בני יעקב להם נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים קאמר: וליוצאי מצרים קאמר להו. דודאי להם נאמר פסוק זה: נראה בעיני דה"ג בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו אלא

רבינו גרשום

כדי לקיים ב' מקראות והא כיצד היו מיוצאי מצרים שהוציא ממצרים י' בנים ומתו במדבר נוטל אביהן חלקו ממצרים ונוטל י' חלקים בשביל בניו שיצאו ממצרים אע"פ שמתו במדבר. היה מבאי הארץ שנולדו לו י' בנים במדבר והכניסן לארץ אע"ג דלא יצאו ממצרים נוטל חלקו וי' חלקים של בניו שהן באי הארץ היה מיכן ומיכן שהוציא י' בנים ממצרים והכניסן לארץ ישראל דבאי הארץ היה נוטל חלקו מיכן ומיכן מיוצאי מצרים י"א חלקים מבאי הארץ י"א חלקים. ומרגלים שיצאו ממצרים ומתו במדבר יהושע וכלב נטלו חלקן של מרגלים כדאמרינן לקמן חיו מן האנשים ההם שחיו בחלקן והא דתניא כר' יאשיה הוא דאמר לעיל ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והבנים של מתלוננים וכו' עדת קרח נטלו בזכות אביהן שיצאו ממצרים ובזכות אבי אמותם. ונתתי אותה לכם מורשה באותה פרשה כו' כתב בה ולא שמעו אל משה מקוצר רוח כתיב האי קרא: היינו דכתיב בין רב למעט דמשמע בין שהיה רב כשיצאו ממצרים שהיו לו י' בנים ומתו ה' אעפ"כ תנו לו י' חלקים לפי רובא שיצא ממצרים. למעט משיצא ממצרים היו לו ה' בנים ואחר כך נולדו לו ה' אחרים במדבר תנו לו כפי מיעוטי שיצא ממצרים.

ס"י ליתא:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מרגלים אע"פ שהיה ראוי לבניהן וכו' האנשים ההם והאמרי' לקמן: (ב) תוס' ד"ה מכאן וכו' וא"כ בערבות מואב נמנו: (ג) בא"ד כדגמרינן לקמן בסוף דף קכא דלא נגזרה גזירה על יתרים מבני ס' מערכין:

תורה אור

אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב תרבו נחלתו קשיא ואמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בנות צלפחד אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי צווחן הא ליתיה דלשקול אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דקא צווחן בני יוסף דכתיב °וידברו בני יוסף (יהושע יז) אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי קא צווחי כולהו שקול משום טפלים דהוו נפישי להו אמר אביי שמע מינה לא הוה חד דלא שקיל דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל איבעי ליה למצוות וכי תימא דצווח ואהני כתביה קרא דצווח ולא אהני לא כתביה קרא הא בני יוסף רצווחי ולא אהני וכתבינהו קרא התם א) עצה טובה קא משמע לן דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב °ויאמר אליהם יהושע (שם) אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע

אמרו

אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין (א) לרב למעט דמההוא לא מצי לאקשויי מידי דהא איצטריך למדרש מיניה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה כזה ע"פ הגורל שבט המועט כמרובה דהכי משמע על פי הגורל שחלק נחלתו בין שהוא רב בין שהוא מועט אותו השבט מה שיזכהו הגורל יקח לקמן בפירקין (דף קכב.) ועוד דרשינן מיניה דבשפים נתחלקה הארץ אבל מלרב תרבה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב ביציאת מצרים כדכתיב בתריה לשמות מטות אבותם ינחלו אע"פ שעכשיו נתמעט בכניסתן לארץ תרבה נחלתו ולאותו שהיה מעט ביציאת מצרים המעיט גם עתה נחלתו אע"פ שנתרבה והכי קתני לה בספרי בהדיא לרב תרבה נחלתו וגו' הרי שיצאו עמו י' בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא ה' קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיצאו עמו ה' בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעיט נחלתו דסלקא דעתך אמינא ייזול בתר השתא קא משמע לן. קשיא. לדידן קשיא דלא ידעינן לתרוצי קרא אליבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב תרבה אותו שהוא רב עכשיו תרבה נחלתו ולמעט שהוא מועט עכשיו תמעיט נחלתו דסברא הוא כדכתיב לעיל לאלה תחלק הארץ ולא צריך קרא וגם אין לשון תרבה ותמעיט משמע אלא כשזה נוטל הרבה וזה מעט שחלק איש זה מרובה וחלק חבירו מועט אבל בשכל החלקים שוים אין זה תרבה ותמעיט אלא הכי הו"ל למימר חלק כחלק ינחלו ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה דלשמות מטות אבותם שמעינן לה שפיר אליביה דהאי תנא ועוד תרבה והמעיט משמע נטילה ראשונה שנוטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בסיפיה דקרא איש לפי פקודיו יותן נחלתו: היינו דקא צווחן בנות צלפחד. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שזכה בארץ ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אביו שהיה מיוצאי מצרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא נירש את חלקו: לא הוה. לצלפחד נחלה בארץ ישראל דלישקול לא הוא ולא יוצאי יריכו בזכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נוטל כלום בשביל אביו ואפילו בשביל עצמו אם הוא פחות מכ' ומאי האי דקא צווחן בשביל שאין לו בן: אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו וחוזרין ויורשין מאבותיהן כמשפט והכי אמרי למה יגרע שם אבינו לצלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר זקנינו אילו היה לו בן כשיטלו בני חפר שהם אחי אבינו נחלה בא"י יחזירו אותה לחפר אביהן ויוריש אותה לכל בניו ויטול אבינו שהוא בכור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו עיין עליו והשתא שאין לו בן למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו ע"י חזרה שהחזירוה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בת הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין כדלקמן (דף קיט:): היינו דקא צווחי בני יוסף. שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל: כולהו שקיל. בשוה ומיהו לקמן אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג ובדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן. אלא משום דמבעיא ליה לקמן לא בעי לתרוצי הכי: משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים שיירשו ממנו על ידי חזרה: שמע מינה. מצוחת בני יוסף ובנות צלפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מלי מתרמי דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתרמי שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים ואם יצא אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דבנות צלפחד שלא היו ראוין ליטול חלק בארץ כדתניא בסיפרי איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דדמו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חזרה וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים יתומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה כבנות צלפחד ואותן שהיה להם אב ואם ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נוטל חלק בארץ מפני באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין ל. לצווק: איבעי ליה למצוח. כבנות צלפחד ובני יוסף וגם הגביה היה לו לכתוב כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף: דצווח ולא אהני. כגון בנות צלפחד: שלא יכול לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' לדרשה איצטריך כדלקמן ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן שאם מנחלת שבט אחר הן אין הרשות בידו ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידם לכרות היער (ג) ולגרסם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום: ומשני התם עצה טובה קא משמע לן. בשביל שלמדין אנו ממה שהשיב להם יהושע דמיבעי ליה לאינש להטמין עצמו לאזדהורי מעינא בישא להכי כתביה קרא לצווחת בני יוסף: ויאמר להם יהושע. להוסיף נחלה אי אפשר אך עצה טובה אני נותן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותבנה לך שם בית מושב כדכתיב ובראה אותהן בחרבותם (יחזקאל כג):

אמרו

וחמשה שנולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים ונראה לרשב"א דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע ולא נכנסו לארץ דודאי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים ומיירי רישא שמתו העשרה שיצאו עמו וחמשה בנים נולדו במדבר ובסיפא מתו חמשה שיצאו עמו ונולדו במדבר י' והשתא הוי סיפא דומיא דרישא ואתי נמי שפיר דנקט שיצאו עמו דמה לך ליציאת האב אלא משום דבעי למימר שאותן מתו ונולדו אחרים במדבר ולריב"ם קשה על פירוש הקונטרס דהא מלרב תרבה משמע שפיר טפי למי שהוא רב עתה תרבה ואי משום דהא כבר כתיב לאלה תחלק הארץ אם כן למי שהיה רב ביציאת מצרים מלשמות מטות אבותם נפקא ונראה לו דגרס היינו דכתיב בין רב למעט כמו שכתוב בספרים וה"פ בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים דאם הוו שני אחין מיוצאי מצרים והוי להו עשרה בנים מבאי הארץ ושני אחין אין להן כי אם שני בנים מבאי הארץ הרי אותן עשרה לא נטלו אע"פ שהן מרובין כי אם כמו שני בנים שהן מועטין היינו בין רב למעט אע"ג דלקמן דריש מהאי קרא דלשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה ההיא דרשא תדע דהא פריך בסמוך למ"ד לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני יוסף ואי לשבטים איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא אלא ודאי לא אסיק אדעתא ההיא דרשא ב) (וההיא דרשא ג) (דספרי) הוי לפי המסקנא):

ולמאן

אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה הארץ מאי בין רב למעט האי כל באי הארץ נוטל חלקו ולא יותר קשיא. ויש ספרים שכתוב בהן היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ומפרש נמי כדמפרש בין רב למעט: היינו דקא צווחן בנות צלפחד: משום דאבוהון מיוצאי מצרים היה ומבקשות לירש חלקו: אלא למ"ד לבאי הארץ. נתחלקה הארץ לא הוה להן למשקל מידי דהא מת במדבר: אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. צווחן כלומר דאפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה משום הכי צווחן משום חזרה ליטול בנכסי חפר אביו של צלפחד שהיו לו בנים לחפר שנולדו במדבר ובאו לארץ ונטלו חלקם ואחר כך היה להם להחזיר אצל חפר אביהן ולחזור ולהלק בשוה עם בנות צלפחד שהן תחת אביהן ואמטו להכי צווחן: היינו דקא צווחן בני יוסף. דאבוהן מיוצאי מצרים נינהו וצווחן על חלק אבוהון: הא כולהו שקלי. כל אחד חלקו: ומשני לעולם לבאי הארץ הוי ומשום טפלים דאיתא בהו טפי משאר שבטים דכתיב בן פורת יוסף שהן פרין ורבין טפי וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים ודחיקי להו דוכתייהו: אמר אביי. איכא למשמע מהא הלכה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים בו' לא הוה חד דלא שקיל. אפי' טפלים דאליבא דת"ק דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ומוציא את הטפלים (אפי' הכי לא) [דלא] שקלי בזכות עצמן אפי' הכי שקלי בשביל אביהן שיצאו ממצרים ושקלו נחלת אביהן בארץ. ולאידך תנא נמי דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ ומוציא את הטפלים אפי' הכי שקלו טפלים משום דחוזרה נחלה אצל אביהן לירת מכח אביהם עם שאר אחיהם בשוה. ואי ס"ד דלא שקלי הוה להו למיצווח כדצווחי בני יוסף על הטפלים שלהן. וכי תימא ודאי צווחו אלא הני דצווחי ואהני דיהבו להו נחלה על שצווחו כת'ביה קרא אבל צווחו ולא אהנו צווחתם לא כתב. והא בני יוסף דצווחו ולא אהני להו אפי' הכי כתביה קרא. ומשני לעולם דצווחו ולא אהנו ומשום הכי לא כתבינהו קרא. ודקא קשיא לך הא בני יוסף דצווחו ולא אהני ואפי' הכי כתבינהו התם לאו משום האי טעמא הוא

הגהות הב"ח
(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' בין רב למעט וכו' זה כזה. נ"ב ע"ל בריש דף קכב: (ב) ד"ה דצווח וכו' לכרות היער ולגור שם ועיין:

אמרו ליה א) אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב °בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא °וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם: מנהני מילי אמר עולא דאמר קרא °ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם מאי חיו אילימא חיו ממש והא כתיב קרא אחרינא °ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון אלא מאי חיו שחיו בחלקם: מתלוננין ועדת קרח לא היה להן חלק בארץ: והתניא מרגלים מתלוננים ועדת קרח יהושע וכלב נטלו חלקם לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים מר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא °אבינו מת במדבר זה צלפחד והוא לא היה בתוך העדה זה עדת מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים בעדת קרח כמשמעו מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא ב) מקיש מתלוננים למרגלים וא"ל רב פפא לאביי ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים איכפול יהושע וכלב וירתו לכולה א"י א"ל מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן וא"ל רב פפא לאביי בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב °ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה אלא למ"ד לבאי הארץ תמניא הוא דהוו שיתא דשיתא בתי אבות ותרי דידהו הא תמניא וליטעמיך ולמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ט' הוו אלא מאי אית לך למימר חד אחא דאבא הוה להו ה"נ תרי אחי דאבא הוה להו דתניא °נתן תתן להם זו נחלת אביהן בתוך אחי אביהן זו נחלת אבי אביהן והעברת את נחלת אביהן להן זו חלק בכורה רבי אליעזר בן יעקב אומר אף חלק אחי אביהם נטלו שנאמר נתן תתן ולמ"ד תרי אחי דאבא הוה להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא וא"ל רב פפא לאביי קרא מאי קא חשיב אי טפלים קא חשיב טובא הוו אי בתי אבות קחשיב שיתא הוו לעולם

תורה אור

אמרו לו [אנן] מזרעא דיוסף כו'. והייט דכתיב ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו ההר כלומר אין אנו חוששין לאותו הר הייט יער כדכתיב ההר יהיה לך כי יער הוא: עולי עין. אן עולין על העין ושולטין עליו ואין העין עולה עליהן: והכתיב קרא אחרינא. ותרי קראי למה לי: נראה בעיני דהכי גרס לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתניא כו' ולקמן מפרש לה: זה צלפחד. מילתא דפשיטא היא דהא כתיב לעיל בנות צלפחד אלא אגב גררא דהנך קאמר לה ונראה בעיני שחסר מן הספרים דהכי קתני רישא דהך ברייתא בסיפרי אבינו מת במדבר ר' עקיבא אומר נאמר כאן במדבר ונאמר להלן מדבר מה מדבר האמור כאן צלפחד אף מדבר האמור להלן צלפחד דמינה שמעינן דהייט מקושש והוא לא היה בתוך העדה כו' כי הכא: זו עדת מרגלים. דכתיב בהו עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי (במדבר יד) את השאר: אלו מתלוננים כדמפ' מתלוננים שבעדת קרח דכתיב בהו לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' והאי דקאמר עדת קרח כמשמעו מסקנא . . יתיה היא: מר מקיש. הואיל ונכתבו בפסוק אחד וכי היכי דירשו המרגלים ירשו נמי המתלוננים: ומר לא מקיש. לא חשיב ליה היקש כיון דלא כתיב ביה וי"ו בתוך העדה והנועדים: לכולה ארעא דישראל. לאו דוקא כולה אלא רובה כדכתיב וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא למ"ד דלא מקיש הרי כל שבט ושבט נחלו חלק קרוביהם מתלוננים שבשבטים אלא למאן דמקיש נגרעה כל נחלת שבט ושבט טובא ואנן קיימא לן ומקראי איכא למילף דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו: הייט דכתיב. ביהושע אשר שנטלו בנות צלפחד ויפלו חבלי מנשה עשרה דהייט שיתא דשיתא בתי אבות הכתובים למעלה וד' דידהו הרי עשרה דכתיב לעיל ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחות לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמידע אלה בני מנשה בן יוסף הזכרים למשפחותם ולצלפחד בן חפר וגו' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהן ויפלו חבלי מנשה עשרה בין נטילת ששה בתי אבות וארבעה דבנות צלפחד חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים ושני חלקים מנכסי חפר וחד אחא דאבא שהיה מיוצאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן ולקמן פריך קרא מאי קחשיב כו': ותרי דידהו. שני חלקים בנכסי חפר בתורת חזרה שנטלו בני חפר איש איש חלקו בארץ אותן שהיו באי הארץ או הם או (א) בני חפר כדכתיב לאלה תחלק הארץ וגו' והחזירו כולן נחלתן למורישׁ שלהן דהייט חפר שהיה מיוצאי מצרים דאיכן אלא שלוחיו כדכתיב לשמות מטות אבותם ינחלו ונמצא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו ובשביל חפר ירשו ממנו כל בניו בנות צלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור וכל אחיו איש איש חלק אחד הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביו בנכסי חפר וגם כשמתו בנים מאחי צלפחד כדלקמן ירשו אחי צלפחד אותן שבחיים וגם בנות צלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחין המתים וזכו בחלק שהיה להם ליטול בנכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ והוא חזר והורים להם כדפרישית אבל חלק צלפחד עצמו לא נטלו שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וחזרה לא שייך ביה שהרי לא היו לו בנים הנכנסין לארץ שיחזירו לו נחלה: תשעה הוו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלתא דידהו השנויין במשנתינו: ה"נ תרי אחי דאבא כו'. והנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן וזכו קודם מיתתן בנכסי חפר שהחזירו לו בניו שבאו לארץ כדפרישית לעיל כגון שהיו לחפר ח' בנים השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמהם והחמשה באו לארץ ונטלו ה' חלקים החזירום לחפר אביהם מת חפר ירשוהו שמונה בניו צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור וז' אחין נטלו ז' חלקים מת צלפחד נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מנכסי חפר מתו שני אחיו בלא בנים בלא חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום נמצאו בנות צלפחד נוטלות ארבעה חלקים ב' חלקים גדולים בנכסי חפר וב' חלקים קטנים בנכסי שני אחי אביהן ומיהו המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי אלא חד אחא דאבא כדאשכחן בברייתא: נתן תתן. קראי יתירי דריש דמצי למכתב ינחלו בנות צלפחד ותו לא: זו נחלת אביהן. שהיה מיוצאי מצרים וקסבר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ: בתוך אחי אביהן זו נחלת חפר. אבי אביהן שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו: והעברת זו חלק בכורה. כדכתיב והעברת כל פטר רחם (שמות יג) שנטל צלפחד בנכסי חפר חלק אחד יותר על אחיו בשביל שהיה בכור ומיהו סבירא ליה כמי להאי תנא כר' אליעזר דחד אחא דאבא הוה להו ונפקא ליה מייתור דאחוזת נחלה כדאמרינן לקמן דאי לית ליה לא משכחת לה חבלי מנשה עשרה אבל מנתון תתן אינו רוצה לדרוש מכפל המקרא כרבי אליעזר דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכה"ג הויא פלוגתא דתנאי בקידושין (דף יז:) גבי הענק תעניק לו ובכמה מקומות בגמ': מאחוזת נחלה. דמצי למיכתב נתן תתן להם נחלה בתוך אחי אביהן: קרא. דכתיב חבלי מנשה עשרה מאי קחשיב: טובא הוו. כל אחין שבמטה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו להשוב כדקחשיב חלקי בנות צלפחד: שיתא הוו. דהא בנות צלפחד על שם משפחת החפרי נקראין ככל בני חפר וכיון דקחשיב בית אב של חפר למה לי למיתני חלקי בנות צלפחד:

נעונס

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הוו להו. משמע כולה סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ שלא נטלו כלום מחמת צלפחד עצמו אלא מחמת חפר אבי אביהן ותימה אם כן מאי קאמר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים וגו' מאי נפקא מינה שלא היה בעדתם אפילו היה היו נוטלין על ידי חזרה דהא אמרינן לעיל בני מרגלים ובני מתלוננים נחלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן ואין לפרש (א) דנ"מ לענין חלק בכורה דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן ה"נ יטלו חלק בכורה ועוד קשה לרשב"א למ"ד לבאי הארץ היכי קאמר לעיל מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם והלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ וכ"ת נטלו מה שהגיע להן על ידי חזרה מבניהם שבאו לארץ הא ליתא דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמן ורשב"ם פי' דלמ"ד דלבאי הארץ לא נטלו מידי יהושע וכלב מחלק מרגלים ומפרש חיו מן האנשים ממש חיו כפשטיה: ובזכות

ולמאן דאמר תרי אחי דאבא הוו להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא. קשיא לריב"א אפילו למאן דאמר חד אחא דאבא הוה להו נמי מאחוזת נחלה נפקא לרבנן דלא דרשי נתון תתן ולר"א דדריש נתון תתן לא צריך לאחוזת נחלה אפילו למאן דאמר תרי אחי דאבא הוו דהא למאן דאמר לבאי הארץ הוא דאית ליה דתרי אחי דאבא הוו והוא לא דריש נתון תתן להם נחלה לחלק אביהם דלדידיה לא היה שום חלק ולדרוש מיניה חד אחא ואידך מנתון תתן כדדריש ראב"י:

רבינו גרשום

יוצאת למימר דלא חזו דלא שקיל דודאי הוה ולבני בני יוסף משום הכי כתבינהו דעצה שיבה קמ"ל וכו' אבל אי לאו הכי לא כתבינהו: שחיו בחלקיהן. שירשו חלקן המגיען: מאן דמקשי מתלוננים למרגלים בחד קרא סבירא ליה דהוה להו חלק בארץ דכי היכי דלבני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם כדאמרי' הכי נמי נטלו חלק [של] מתלוננים. מאן דלא מקיש מתלוננים למרגלים סבירא ליה דלא הוה להן חלק בארץ כלל. דתניא אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך כל הני וכל הני מדברייתא מקיש מתלוננים למרגלים. משום הכי יהושע וכלב נטלו חלקם כדגמרינן הכא. ותנא קמא לא מקיש: איכפול יהושע וכלב. לאורתה לכל ארץ ישראל דהא כל ישראל שמתו במדבר מתלוננים הוו: אותן מתלוננים שבעדת קרח. אותן מאתים וחמשים איש קאמרי' דיהושע וכלב נטלו חלקם ולא מאחריני: היינו דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבעה דידהו הא עשרה הכי פירושא שיתא דשיתא בתי אבות לבני אביעזר לבני חלק לבני אשרים לבני שכם לבני חפר ולבני שמידע הא שיתא דכל הני מיוצאי מצרים הוו וארבעה דידהו של בנות צלפחד שהוא היה מיוצאי מצרים ותנן במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ונטלו ב' חלקים לפי שצלפחד היה בכור. תשעה. אותו חלק עשירי מקשינן לקמן ומתרץ חד אחא דאבא הוה להו ומית ונטלו חלק אחד פירושו שהיה האח מיוצאי מצרים הרי חבלי מנשה י' חלקים: אלא למאן דאמר לבאי הארץ. נתחלקה תמניא הוו שיתא דשיתא בתי אבות שהיתה חוזרת נחלה ותרתי דידהו פי שנים של בכור שנטלו בנכסי חפר בחזרת נחלת הרי תמניא וחלק צלפחד עצמו לא נטלו לפי שמת במדבר ולא היה מבאי הארץ: אמר ליה ולטעמיך למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה ט' הוו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלת דידהו דמתני' הרי ט': אלא מאי אית לך למימר. דליהוו עשרה חד אחא הוה ליה לצלפחד דמית בלא בנים ונטלו חלקו הרי י'. תריץ לה נמי למאן דאמר לבאי הארץ תרתי אחי הוו ליה לצלפחד ומתו ונטלו בנותיו חלקן הרי י': זו נחלת אביהן. ממש: בתוך אחי אביהן. ירשו בנכסי חפר אבי אביהן: והעברת. זו חלק בכור שהעבירו מחלק אחי אביהן ונתנו להן: דכתיב נתון תתן. יתירא הוא ומיניה דייק אחי אביהן: ולמאן דאמר תרי אחי דאבא. מפיק ליה מתתן ונחלה דיתורי דלא צריך למכתב: קרא. דכתיב ויפלו חבלי מנשה עשרה אי בתי אבות נופייהו קא חשיב שיתא הוו והו לא

מסורת הש"ס

א) ברכות כ. נה: ב"מ פד. סוטה לו: ב) [עי' פרש"י דסוטה לא. ד"ה לא מקבינן ותוספות ד"ה ורבי יהודה]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ותרי וכו' או הם או בני בני חפר: (ב) תום' ד"ה ולמ"ד לבאי וכו' ואין לפרש דלענין חלק בכורה קאמרי הכי דהא כי היכי:

תורה אור

לעולם בתי אבות קא חשיב והא קא משמע לן דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה אלמא א"י מוחזקת היא אמר מר והבנים נטלו בזכות אבי אביהם ובזכות אבי אמותיהן והתניא בזכות עצמן לא קשיא הא כמאן דאמר ליוצאי מצרים הא כמאן דאמר לבאי הארץ ואיבעית אימא הא והא לבאי הארץ ולא קשיא הא דהוה בן עשרים הא דלא הוה בן עשרים: ושהיה בכור נוטל שני חלקים: ואמאי ראוי הוא א) ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב יהודה אמר שמואל ביתדות אהלים מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ד' חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה (יהושע יז) אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא מיתיבי אמר רבי חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו ב) וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ג) ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר מחלליה מות יומת (שמות לא) אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות ד) וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך שמגלגלים

רש"י

לעולם בתי אבות קא חשיב. ולא טפלים חוץ מבנות צלפחד דקחשיב ד' חלקים שלהן ואשמועינן דדרשינן האי קרא דנתן תתן דמיניה נפקא לן ד' חלקים על ידי שאנו דורשין והעברת זו חלק בכורה אלמא אשמועינן דא"י מוחזקת היא להן מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה: הא. דקתני בזכות אבי אביהן אבל לא בזכות עצמן: כמאן דאמר ליוצאי מצרים. נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ: הא. דקתני בזכות עצמן כמ"ד לבאי הארץ וכגון דהוו בני כ' כשנכנסו לארץ: הא והא לבאי הארץ. דאע"ג דרישא דהאי ברייתא דלעיל ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מצרים דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם איכא למימר מסקנא דר' שמעון בן אלעזר היא דאית ליה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ: הא. דקתני בזכות עצמן דהוו בני עשרים כשבאו לארץ: הא. דקתני בזכות אבי אביהן: דלא הוו בני עשרים. כשבאו לארץ ובבני המתלוננים קמיירי שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן שעדיין לא הגיעו לכ' ובזכות אביהן ממש בני המתלוננים אין להם ליטול שהן ממצרים לא יצאו ולארץ לא באו אלא בזכות אבי אביהן דהיינו אבות המרגלים שיצאו ממצרים וכיון דהך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה דאית ליה תרתי נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד שירשו בנכסי חפר זקנם ואע"ג דחשיבי כטפלים דעלמא דלענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מצרים לא בעינן בני כ' בכניסתן לארץ וחזרה ליכא למימר דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה דמהיכא תיתי הא משמע ליה קראי תרוייהו לגופייהו ואפילו אם תמצי לומר דהא סיפא לאו ר' שמעון היא איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן ע"י חזרה כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני כ' בשעת הגזירה ולא מתו במדבר דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן כ' וכשנטלו חלקם בארץ החזירו אצל (אבי) אביהן מה עשו האבות חזרו והורישו נכסיהן לכל יוצאי יריכן בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים דכולן יוצאי חלציהן היו וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה דאע"ג דטפלים לא שקלי באנפי נפשייהו ירושת אבות מיהא קשקלי כדאמר בבנות צלפחד דהוו נהו כטפלים שאין להן חלק לעצמן וחלקו עם אחי אביהן בנכסי חפר והבנים דקתני היינו בני הבנים דבן בנו של אדם קרוי בנו כדאמרינן לקמן במי שמת (דף קמג:) ואבי אביהן קרי ליה אבי אביהן דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוו בני עשרים דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים ותניא בסדר עולם אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח ובו ביום נשרפו המתלוננים נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוו בני ל"ח שנה שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן: (ת'. ולפי האי ליסנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים והאי קרא דחיו מן האנשים לא דריש ליה אלא כפשטיה. ת'): ראויה היה. לחפר ולצלפחד שמתו במדבר אבל לא הוחזקו בה מעולם שהרי לא באו לארץ: ואין הבכור נוטל בראוי לקמן בפרקין (דף קכד:): ביתדות אהלים. כלומר במטלטלין שהיה להם במדבר כגון יתדות שתוקעין בהן אהליהם ושאר מטלטלין שהן מוחזקין בהן ולהכי נקט יתדות אהלים דודאי לכולן היו אהלים ואין אדם במדבר בלא אהל אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה וכל שלשה חלקים דמתניתין בין במקרקעי בין במטלטלי מיירי לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי: חבלי מנשה. היינו קרקע שחולקין בחבל וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה: מוחזקת היא. ליוצאי מצרים כדכתיב ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה: יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן. כמו בן שהרי דינין נצטוו במרה כדאמרינן בסנהדרין (דף נו:) וכדכתיב שם שם לו חק ומשפט ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף המ' שנה ועוד דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כבן כדכתיב ומת אחד מהם ובן אין לו עיין עליו דהא בנות צלפחד משם למדו כדלקמן אם כבן אנו נירש ואם לאו תתיבם אמנו: וראויה היתה וכו'. ולא תאמר אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי פרשיות הללו חסרין מן התורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרים מן התורה לפי שלא אירעו המעשים: שמקושש במיתה. ואף על גב דכתיב כי לא פורש מה יעשה לו היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל: שמגלגלים

תוספות

ובזכות אבי אמותיהן. וכגון שלאבי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות דאם לא כן היו בנים יורשין וא"ת ומי החזיר להן וי"ל כגון שהיו אחים לאבי אמותיהן שהיו להם בנים והחזירום בנים לאחותיהם וחלקו בשוה: הא דהוו בני עשרים כו'. בבניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים כמו שפירש בקונטרס דבליעת קרח כמי היתה מיד אחר המרגלים כמו שהביא מסדר עולם דקתני אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח ואם לא שסמוך היה מאי קא משמע לן וכן משמע נמי מדאמרי הן גוענו (א) כולנו אבדנו (במדבר יז) ומתרגם הא מינגא קטלית חרבא הא מינגא בליעת ארעא הא מינגא מתו במותנא שלשה מעשים הללו הם רצופין מדמדכרי להו אהדדי וקטלא חרבא היינו מעשה מרגלים כדכתיב (שם יד) ויכום ויכתום וגו' ואין להקשות אמאי הוצרך לומר בזכות אבי אביהן לימא בזכות אביהן ממש דהיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן דהאי תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו מחמת עצמן שלא היו בני כ' כשבאו לארץ ולא נטלו נמי בזכות אבותיהן ממש כגון שמתו במדבר ולא נטלו נמי ע"י חזרה שלא נולדו להן שום בן שהיה בן עשרים אפילו הכי נטלו בזכות אבי אביהן אע"פ שבא להן מחמת מרגלים ומתלוננים וא"ת אמאי לא קאמר הא והא ליוצאי מצרים והא כשהיו אביהן ממש בני מרגלים ומתלוננים בני עשרים כשיצאו ממצרים דהיינו מחמת עצמן שלא בא להן מכח מרגלים ומתלוננים והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים ובשלמא אי הוה אמר דבניהן ממש של מרגלים ושל מתלוננים עצמן מיירי הכא שבאו לארץ הוה אתי שפיר דלא הוה מצי למימר הא והא ליוצאי מצרים והא (ב) והא דהוו בני עשרים כשיצאו דאם כן איך באו לארץ דבני עשרים כולן מתו במדבר ויש לומר דהשתא נמי דאיירי בבני בניהם לא מצי לשנויי הכי דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן ולא שאבותיהן נחלו והורישו להן: מתיב רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ארבעה חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה. וקרא ע"כ לא איירי ביתדות ואהלים אלא בחלוקה וליכא למימר דלמא תלתא אחי דאבא הוו להו דאז לא הוו בהו שום חדוש דהא חלק בכורה לא נטלו וא"כ לא הוה ליה לקרא לאחשוביכהו אלא דבתי אבות גרידא כדפריך רב פפא לעיל אי טפלים קא חשיב טובא הוו: יודע היה משה שבנות צלפחד יורשות הן. אע"פ שלא נאמרה פרשת נחלה דע היה משה מטעם דלקמן אם כבן אנו נירש אם כבת תתייבם אמנו: שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה נהרג. ואם תאמר למה היה מסתפק היה לו לדונו בחנק דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק ויש לומר דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז דבכל דוכתא (חולין ה.) אמר דדומה שבת לע"ז דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד ע"ז וצריך לומר דסבר כרבנן ולא כר"י דאי כר' יהודה דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פ:) עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג דלדידיה אמר התם דהוראת שעה היתה ה)(דאם) כן לא ידע משה שדינו במיתה: אילו

מסורת הש"ס

א) [לעיל נט. לקמן קכג: קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:] : ב) סנהד' ח. : ג) שם עח: [ע"ש] : ד) שם ח.: ה) [צ"ל ואם]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא דהוו וכו' הן גוענו אבדנו כולנו: (ב) בא"ד הא והא ליוצאי מצרים והא דהוו כצ"ל והיבת והא נמחק:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה א סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ג:

רבינו גרשום

לעולםבתי אבות קחשיב. ובדין הוא דלא הוה ליה למיחשב אלא שיתא ואמאי קא חשיב בנות צלפחד משום האי הידוש שנטלו חלק בכורה. אלמא ארץישראל מוחזקת היה להם ולא ראויה דאי ראויה הא קי"ל דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה. נטלו בזכות אביהן: הא דהוו בר עשרים כשבאו לארץ נטלו בשביל עצמן. אבל אי לא הוו עשרים דאכתי טפלים נינהו נטלו בזכות אביהן בתורת נחלה: ביתדות אהלים. שהיה מוחזק בידן מטלטלין שהיו רוצין לקבען לארץ מהן נטלו שני חלקים ולא בגופה של קרקע מפני שראויה היא: ויפלו חבלי מנשה עשרה. דמשמע דבארץ גופה נטלו חלק בכורה:

ל א ב מיי' פ"ס מהל' ת"ת הלכה ת סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' ימג סעיף כא [וברב אלפס קדושין פ"א דף רכא:]:

א) ומגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה היא גופה קא מסתפקא ליה דכתיב °ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורישין ואינן יורשין ופשטו ליה תרוייהו ב) ירושה לכם מאבותיכם ומורישין ואינן יורשין והיינו דכתיב °תביאמו ותטעמו בהר נחלתך תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין °ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה אפשר עמדו לפני משה כו' ולא אמרו להן דבר ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס המקרא ודרשהו דברי רבי יאשיה אבא חנן אמר משום רבי אליעזר בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן במאי קמיפלגי מר סבר ג) חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומר סבר אאין חולקין והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא הלכתא אהלכתא לא קשיא בהא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה רביה יקרא תנא בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות הן חכמניות הן שלפי שעה דברו דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר °כי ישבו אחים יחדו אמרו לו אם כבן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתיבם אמנו מיד ויקרב משה את משפטן לפני ה' דרשניות הן שהיו אומרות אילו היה [לו] בן לא דברנו והתניא בת אמר ר' ירמיה סמי מכאן בת אביי אמר אפילו היה בת לבן לא דברנו צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה איני והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים בת עשרים יולדת עד ארבעים בת ארבעים שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד דכתיב °וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי

אפשר

תורה אור: שמות ו | דברים כה | במדבר כז | שמות טו | שמות ב

תוספות

אילו היה לו בן לא דברנו. פ"ה שכבר היו יודעות פרשת נחלות וקשה דהא אכתי לא נאמרה כדאמרינן לעיל שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ועוד דאפילו יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין היאך יודעות דבן קודם לבת הא אכתי לא נאמר וכל בת יורשת נחלה ואם כן איכא למימר כדפריך רב פפא לעיל לאביי איכא בן ובת לא האי לירות כו' ועוד אם היו יודעות פרשת נחלות למה הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין ונראה לרשב"א דהיו יודעות מוהתנחלתם לבניכם ולא לבנותיכם א"נ מסברא משום דבת (ג) מסבת נחלה ולא בן אי נמי מדכתיב לאלה תחלק (את) הארץ היינו זכרים ועוד קשיא לן דקאמר אילו היה בת לבן לא דברנו והא אכתי לא נאמר משמוש נחלה ונראה לפרש לא דברנו לפי שלא היה להן אז שום כח לדבר אבל עכשיו שאין [בת] בן יש)(להן כח) מפרשת יבמין: אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה. נראה לרשב"א דסבר לה כמ"ד (שבת דף צו:) צלפחד היינו מקושש ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכחי קראי:

מתיב

רשב"ם

שמגלגלים זכות. שהבנים והקרובים יירשו את קרוביהם. על ידי זכאי · בנות צלפחד: וחובה. היינו סקילה שחמורה דטעה הוא לאדם לדון בחנק: על ידי חייב. מקושש: היא גופה. קמבעיא ליה מה דפשיטא לן השתא דארץ ישראל מוחזקת היא קמספקא ליה ואכן דפשיטא לן היינו ממאי דפשט ליה הקב"ה והעברת זה חלק בכורה: דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה והאי מורשה לשון ירושה משמע כמו למורש קפוד (ישעיה יד) מוטב מופת מולא מורד וגם לשון מוריש לאחרים מדלא כתיב ירושה וקא מיבעיא ליה האי מורשה דקאמר רחמנא פשיטא לי דמורישין ואינן יורשין הוא מדכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שהרי כבר מתו כולן במדבר אלא הכי קמבעיא ליה מי איכא למימר נמי דהכי קאמר ירושה היא לכם מאבותיכם ונוטל בה הבכור חלק בכורה דכיון דכתיב לכם מורשה ירושה היא לכם נמי בעי למימר: או דלמא מורישין ואינן יורשין. לאוד קאמר אבל אינה ירושה להם ולא יטול בה הבכור חלק בכורה: ופשטו ליה. משמיא דתרוייהו משמע מדאמר ליה רחמנא והעברת זה חלק בכורה ש"מ דירושה היא לכם מאבותיכם נמי קאמר רחמנא אבל מורישין ואינן יורשין ממילא הוה ידע כדפרישית והאי דפשט ליה תרוייהו לא קאי אמורישין ואינם יורשין אלא אירושה היא לכם מאבותיכם קאי וממילא ידע דתרוייהו קאמר רחמנא דכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שכבר מתו מתי מדבר כן נראה בעיני ועיקר: כיוצא בדבר אתה אומר. דכי היכי דהאי מורשה אתא להתנבאות עליהן דמורישין ואינן יורשין ואע"ג שלא חטאו עדיין חטא דמרגלים ולא נגזרה גזירה כך אנו מוצאים פסוק אחר שנתנבאו שלא יכנסו לארץ ואע"פ שעדיין לא נגזר עליהן שלא ליכנס: תביאמו. לאחרים משמע: אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להן כלום. והלכו אחרי כן לפני אלעזר משה לא שאלה אלעזר מנין לו ואפשר שאלעזר לא אמר כלום והלכו אחרי כן לפני הנשיאים ואח"כ לפני העדה: ה"ג והלכו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס את המקרא כו'. ולא גרסינן ולא אמרו כלום: ודרשהו. כלומר דרשהו כאילו כתוב למפרע ותעמדנה לפני משה ומקמי משה עמדו לפני אלעזר ומקמי אלעזר עמדו לפני הנשיאים ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה והאי דלא כתב ותעמדנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב אלא ראשון ראשון חשוב: בבית המדרש היו יושבין. משה ואלעזר ונשיאי העדה ועמדו לפני כולן ששאלו לכולן ביחד וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם: אבא חנן סבר חולקין. דכל זה חשיבותו של רב הוא וניחא ליה: רבי יאשיה סבר אין חולקין. הלכך מסרס המקרא: הא דפליג ליה רביה. לתלמיד יקרא ודאי ניחא ליה שיחלקו לו גם אחרים כבוד ומשה רבינו הוה פליג יקרא לכל ישראל וכן זה לזה: חכמניות הן. בדרך ארץ: שלפי שעה דברו. שכשמצאו פתח לדבריהם באו בעלילה ובטענה מעלייתא לבית דין כדמפרש ואזיל: בפרשת יבמין. ובן אין לו עיין עליו: אם כבן אנו (א). לפטור אמנו מיבום שהרי היבם קם פי' שם אחיו לנחלה כדדרשינן ביבמות (דף כד') והבן מוגעו מלייבם את אמו ומלירש את אביו ופוטר הוא את אמו ויורש את אביו ואף הבת כן וסברא בעלמא הוא: אילו היה לו בן. כדכתיב כי אין לו בן וכבר היה ידוע (ב) שהבן יורש את אביו שהרי היו יודעות פרשת נחלות כדאמרן לעיל דלא הוה מספקא להו אלא אי נוטלות חלק בכורה אם לאו ונמלא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב ובן אין לו והעברתם וגו' הא יש לו בן הוא קודם לבת ולא כדאמר רב פפא לאביי לעיל בפרקין (דף קי.) אימא בן ובת לא האי לירש בו ולא האי לירש בו' (הגה"ה. ואם לאו שאין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו לאחד מאחי אבינו והוא יירש נחלת אבינו ובן היוצא ממנו לאמנו יירש אחריו נכסי אבינו. ע"כ תוס'): והתניא. אילו היתה בת לא דברנו והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה: שאפילו היה בת לבן לא דברנו. שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן כדאמרן לעיל: שלא נישאו אלא להגון להן. כדאמרן לקמן בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו כדכתיב לטוב בעיניהן וגו' אלא מה אני מקיים למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן אלמא משפחת מטה אביהן הגונין היו ואשכחן שנישאו להם כדכתיב ותהיינה מחלה ותרצה וחגלה ומלכה ונעה לבני דודיהן לנשים דאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן לא רצו להדבק אלא בהגונים: לא נישאת פחותה מארבעים. שהיו מצפות להגון להן. שוב אינה יולדת. ואם נתעכבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן וכן נמי לא היה להן להתעכב עד ארבעים שנה מאחר שלא ילדו עוד: ומשני מתוך שצדקניות היו. בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד ולכך נתעכבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון כיוכבד שילדה אחר ארבעים ומיהו נישואיה איכא למימר דהוו קודם ארבעים:

אפשר

רבינו גרשום

ומאי קמיבעיא ליה למשה. אם נוטלות חלק בכורה אם לאו הואיל דמוחזק הוא הרי ידע דודאי נוטלות והא לא אצטריך וקשיא לרבא דאמר ארץ ישראל מוחזקת היא. ומשני לעולם מוחזקת היא ודקא קשיא לך מאי קא מיבעיא ליה. היא גופה קא מיבעיא ליה אי מוחזקת היא כי היכי דנוטלות חלק בכורה אי לאו וכהאי גוונא דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' דאמר להו ליוצאי מצרים ומשום הכי מספקא ליה האי דקאמר הכי משמע ירושה היא לכם מאבותיכם ממש ולא לבניכם ותטלו חלק בכורה (ולא לבניכם) או דלמא הכי קאמר מורשה משמע אתם מורישין אותה לבניכם דנוטלין בה פי שנים אבל אתם אין יורשין איתה משום דבמדבר יפלו פגריכם משום דמספקא ליה אי אמרי' הכי אי הכי קא (מיבעיא)[פשטו] לי'ב"ד של מעלה תרוייהו ירושה היא לכם מאבותיכם ותטלו בה פי שנים דכבר מוחזקת היא לכם מאבותיכם אבל מורישין אתם אותה לבניכם ואין אתם יורשין אותה. והיינו דקאמר בהאי לישנא מורשה כלומר להוריש ולא לירש: ומתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין. כלומר שניבאו על עצמן שלא יכנסו לארץ אלא בניהם ולא נתכוונו לכך: אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להם כלום וכו'. אם משה שהיה רבם לא היה יודע להשיב להן כל שכן אידך ומאי קא בעיין קמייהו תו: אלא סרס. הפך את המקרא הקדם המאוחר ודרוש ותעמודנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר הכהן ולפני משה: מר סבר. ר' יאשיה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. דשואלין לתלמיד תחלה אפי' במקום הרב ואבא חנן סבר אין חולקין אלא למשה שאלו הלכו ועמדו כולם לפני משה לידע מה משיב להן: הא דפליג ליה רביה יקרא. שמכבדו ונושאו כבוד חולקין: שלפי שעה דברו. כלומר המתינו עד שנזדמנה שעה טובה לדבר בשעה שפוסק משה בפרשת יבמין ואמרו אם כבן אנו נחשבין נירש כבן כדאמרינן בריש פירקין כיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי ליהוי. ואי לאו הוי כמאן דלית לאבינו יורש תתייבם אמנו ותה[...] היא זו: דרשניות היו. שהיו יודעות לדרוש דבת במקום בן אינה יורשת מדקאמרי ובנים לא היו לו מכלל דאם היו לו קודמין: והתניא בת. כלומר דאית ברייתא דאמר שאלמלי היה בת לא דברנו: סמי מכאן בת. דהאי ברי[...] לאו דוקא דהתנא גופיה בנות הוו: שאפי' היה לאבינו בת לבן והבן מת בחייו לא דברנו שהיינו יודעין שבת הבן קודמת לנו והיינו דקאמר דרשניות היו שהיו יודעין לדרוש כן: לא נישאת פחותה ממ' שנה. שהמתינו להגון [...]

אפשר

מסורת הש"ס

א) [שבת לב. וש"נ] ב) [ע"ז נג:] ג) [יומא סט. סוטה מ: מח:] ד) רש"ל להוכיח:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אם כבן אנו חשובות לפטור אמנו מייבום נירש שהרי: (ב) ד"ה אילו וכו' ידוע שהבן שהבן: (ג) תוס' ד"ה אילו וכו' דבת מעבת נחלה ולא בן וכו' דקאמר אפילו היה בת:

א)אפשר בת מאה ושלשים שנה וקרא לה בת ב)דאמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ונולדה בין החומות דכתיב (במדבר כו) °אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים והורתה שלא במצרים ואמאי קרו לה בת אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שנולדו בה סימני נערות נתעדן הבשר נתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו ויקח ויחזור מיבעי ליה אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שעשה לה מעשה לקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררים לפניה ומלאכי שרת אומרים (תהלים קיג) °אם הבנים שמחה להלן מנאן הכתוב דרך גדולתן וכאן דרך חכמתן מסייעא ליה לרבי אמי דא"ר אמי *בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה א"ר אשי ג)והוא דמפליג בחכמה והוא דמפליג בזקנה תנא דבי רבי ישמעאל בנות צלפחד שקולות היו שנאמר ותהיינה הויה אחת לכולן אמר רב יהודה אמר שמואל בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים שנאמר (במדבר לו) °לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אלא מה אני מקיים (שם) °אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן מותיב רבה (ויקרא כב) °אמור אליהם ד)לאותן העומדים על הר סיני לדורותיכם אלו דורות הבאים אם נאמר אבות למה נאמר בנים ואם נאמר בנים למה נאמר אבות מפני שיש באבות מה שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות באבות הוא אומר (במדבר לו) °וכל בת יורשת נחלה והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות הא מפני שיש באבות שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות הוצרך לומר אבות הוצרך לומר בנים קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה הוא מותיב לה והוא מפרק לה לבר מבנות צלפחד אמר מר באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה באבות אין בבנים לא מאי משמע אמר רבא אמר קרא (שם) °זה הדבר ה)דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה אמר ליה רבה זוטי לרב אשי אלא מעתה (ויקרא יז) °זה הדבר דשחוטי חוץ הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה שאני התם דכתיב (שם) °לדורותם זה

מתיב רבה אמור אליהם לדורותיכם וגו' · תימה לרשב"א דמה לריך להקשות מברייתא מקרא הוה ליה לאקשויי דכתיב לא תסוב נחלה ואומר ר"י דה"א עלה טובה קמ"ל :

ששפרת

אפשר בת מאה ול' שנה · כדלקמן וקרי לה בת אשה הוה ליה למיכתב ומנלן דבת מאה ושלשים היתה : דאמר ר' חמא בר חנינא · לקמן בפירקין דמבעיא לן דבכלן אתה מולא שבעים ובפרטן אי אתה מולא אלא שבעים חסר אחת ועל זו א"ר חמא בר חנינא זו יוכבד כו' ובת לוי דקאמר קרא הייט בת לוי ממש בתו של לוי והא דלא קחשיב לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה ולידתה בין החומות כלומר בתוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה : אשר ילדה · קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב בת לוי וישראל עמדו במצרים מאתים ועשר שנה שכן רמז יעקב לבניו רד"ו שמה ובסדר עולם יליף מקרא נאמר לאברהם בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם איזה זרעך זה יצחק שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע ביצחק הוא אומר ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם ויעקב אבינו אמר לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ס' דיצחק וק"ל דיעקב הרי מאה ותשעים ומאתים וי' עמדו במצרים הרי ד' מאות שנה שנאמרו לאברהם וכל ד' מאות שנה היו במצרים אי אפשר לומר שהרי קהת מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון קהת ומררי ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה ופ' שנה של משה הרי ש"נ א"כ מה ת"ל ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה(א) כ"ז שזרעך בארץ לא להם ת' שנה נמצאת יוכבד בתק"ל שנה שהרי בתחלת ביאת מצרים נולדה ומשה בן פ' שנה היה בצאתם כשתיירו ק"ל ממאתים ועשר : נתעדן הבשר · החליק כנער קטן : ויחזור מיבעי ליה · שהרי עברו ימים רבים שלקחה שהרי כבר נולדו אהרן ומרים אלא שפירש עמרם ממנה מפני הגזירה שהיו משליכין הזכרים ליאור ועכשיו החזירה מפני מרים שנתנבאה לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל כדנפקא לן (סוטה דף יב:) מדכתיב מרים הנביאה אחות אהרן בעוד שהיא אחות אהרן ולא אחות משה שעדיין לא נולד היתה היא נביאה שנתנבאה על משה שעתיד להוולד : משוררין · מתוך שמחה שהיה עתיד משה רבינו לצאת מהן והיינו דכתיב לדעה מה יעשה לו מה יהיה סוף נבואתה כדאיתא בסוטה (דף יג·) : להלן · כשנישאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן דכתיב ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים ומסתבר דכך נולדו כדכתיב לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה (בראשית כט) : וכאן · כשעמדו לפני משה דרך חכמתם כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה ומסברא אמרי' הכי דלא ליקשו קראי אהדדי : בישיבה · בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה משיבין את החכם למעלה מן הזקן וכדמפרש לקמיה שהחכם מופלג מכל חביריו בחכמה שחכם הוא מאד אבל בשביל שהוא חכם מעט מן הזקן אין מכבדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה : במסיבה · של משתה וה"ה לנישואין(ב) : והוא דמפליג · החכם בחכמה אז הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה : והוא דמפליג בזקנה · שזקן מאד אז חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם ואע"ג דמופלג ההוא חכם בחכמה וכגון שהזקן חכם קצת אבל אם אינו מופלג בזקנה החכם שהוא מופלג קודם לכבדו שמעינן מהכא דחכם מופלג וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור בישיבה הלך אחר חכמה להושיב החכם בראש ולדבר תחלה במסיבה הלך אחר זקנה והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה בכ"מ הלך אחר חכמה אפילו במסיבה והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה בכל מקום הלך אחר זקנה ואפילו בישיבה הואיל והזקן חכם קצת אע"פ שהבחור חכם יותר ממנו והיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה דהיכא דהוו תרוייהו מופלגין הולכים בישיבה אחר החכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל דהיכא דלא הוו תרוייהו מופלגין לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהן ומדלא פירש איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לבייש את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד : שקולות היו · ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא כדדרשינן נמי ה)(מגילה דף יג) הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן מלמד ששקולין היו ולא תסייעיה לר' אמי : ותהיינה מיותר הוא דמצי למכתב בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים : הותרו · אע"פ שאר בת יורשת נחלה נאסרה : עלה טובה · ואינה מלות עשה : אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו : אמור אליהם · הייט לאותן העומדין על הר סיני נשנה פסוק זה ומכאן תלמוד לשאר מלות האמורות בתורה סתם שנאמרו בין לאבות בין לדורות הבאין : וכל בת וגו' · ליולאי מצרים נאמר כדמפרש לקמיה אבל לדורות הבאין ליכא איסור הסבת נחלה : נלטוו בנים · מלות התלויות בארץ תרומה ומעשר חלה ערלה ורבעי לקט שכחה ופיאה וכן הרבה : הולרך לומר לאבות והולרך לומר לבנים · שאם נכתב סתם ולא פירש לא אבות ולא בנים הוה אוקימנא ליה באבות מדלא כתב כי תבואו כדכתב בשאר מלות האמורות לבנים אי נמי הוי ילפינן או בגזירה שוה או בבנין אב או בקל וחומר מאח' ממלות המפורשות לבנים או לאבות והוי אוקימנא ליה באחת מהן להכי כתיבי תרוייהו ומהשתא נילף מהכא לכל מלות הסתומות שנוהגות בין בבנים בין באבות עד שיפרט לך הכתוב כי תבואו או יכתוב לך זה הדבר להעמידו בדור הזה כדלקמן : לבר מבנות צלפחד · דהאי וכל בת יורשת נחלה לאו אבנות צלפחד קאי דהא גלי להו קרא לטוב בעיניהם תהיינה לנשים : מאי משמע · דהאי קרא לא משתעי אלא באותו הדור : זה הדבר · אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ולא תסוב נחלה ועל כרחך האי זה לאו אבנות צלפחד קאי אלא אוכל בת יורשת נחלה דכתיב בתריה ולא תסוב נחלה : זה הדבר אשר צוה ה' דשחוטי חוץ · זה הדבר אשר צוה ה' איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה דהכי נמי דלא הוזהרו על שחוטי חוץ אלא אותו דור בלבד : שאני התם · דכתיב חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם :

זה

רבינו גרשום

אפשר בת מאה ושלשים וקרי לה בת. ומנלן דבת הכי הואי דאמר ר' חמא בר חנינא לקמן (קכג:) זו יוכבד שהשלימה מנין שבעים נפש שהורתה היתה בדרך שירדו למצרים ולידתה בין החומות כלומר בתוך חומות של מצרים ישראל משעה שנכנסו למצרים ועד שיצאו רד"ו שנה ובאותו פרק נגאלו ישראל סול ממאתים ועשר שמונים שנה נשתיירו מאה ושלשים שנה ונמצא שבשעה שנולד משה היתה אמו בת מאה ושלשים : ויקח ויחזור מיבעי ליה. שקודם לכן ילדה מרים ואהרן וגרשה כשגזר פרעה כל הבן הילוד : להלן. כשנשאו לבעל בנות צלפחד: מנאן הכתוב דרך גדולתן. כדרך שנולדו כדכתי' ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה : וכאן. כשעמדו לפני משה: מנאן הכתוב דרך חכמתן. כדכתיב ותקרבנה בנות צלפחד ואלה שמות בנותיו מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה: בישיבה. בבית המדרש היו יושבין לפי חכמתן אע"פ שהוא בחור והושיבו למעלה: במסיבה. בסעודה: והוא דמופלג בחכמה ובזקנה. יותר מן האחרים: כולם שקולות. בחכמה : אלא להגון להם. שהוא חשוב במשפחת אביהן: מתיב רבא. האי קרא דכתיב גבי טומאת מקדש וקדשיו אמור אליהם לדורותיכם אלו הבנים משום הכי איצטריך למימר להו לתרווייהו מפני שיש מצות שנצטוו אבות ולא נצטוו בנים : באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה. שלא היה נוהג אלא באותו דור כדאמרי' לקמן : והרבה מצות נצטוו בנים ולא אבות. כגון חלה ותרומה ומעשר וכל מצות הנוהגות בארצמה שלא היו יכולין לקיים במדבר משום הכי הוצרך להזהיר אבות ובנים על טומאת מקדש וקדשיו: קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה וגו'. אלמא דבנות צלפחד לא הותרו לינשא אלא למשפחת אביהם ולא לכל מי שירצו וקשיא לרב יהודה : לבר מבנות צלפחד. דהותרו: אלא מעתה זה הדבר דכתיב גבי שחוטי חוץ. זה הדבר אשר צוה ה' לאמר איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור

מסורת הש"ס

א) סוטה יב·: ב) לקמן קכג:: ג) [יבמות עח.]: ד) [לקמן קכא· סעניה ג:]: ה) [לא נמצא בכל הש"ס אלא בתוספתא סוף כריתות] :

עין משפט נר מצוה

לא א ב טוש"ע י"ד סי' רמד סעי' יח [ברב אלפס קידושין פ"א ד' רכא] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אשר ילדה וכו' שנה אלא כל זמן : (ב) ד"ה במסיבה וכו' לנישואין כבנות צלפחד הס"ד :

°זה א)הדבר דראשי המטות הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה א"ל ההוא יליף זה זה מהתם האי נמי ליליף זה זה מהתם האי מאי בשלמא התם איצטרי' ב)לגזרה שוה הכא למאי איצטריך לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלדורות הוא מאי ג"ש דתניא ג)נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן °זה הדבר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות אמר מר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב לומר אשהפרת נדרים בשלשה הדיוטות והא ראשי המטות כתיב ביהו) כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה ה"נ בביחיד מומחה(א) ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות למאי הלכתא אמר רב ששת לומר גשיש שאלה בהקדש ולב"ש דאמרי ה)אין שאלה בהקדש דתנן ו) ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש וב"ה אומרים דאינו הקדש האי זה וזה מאי עבדי ליה זה הדבר דשחוטי חוץ מיבעי ליה ז)על השוחט הוא חייב הואינו חייב על המולק זה הדבר דראשי המטות מיבעי ליה ח)לחכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר ולבית שמאי דלית להו גזרה שוה הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מנא להו נפקא להו מדתניא °וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל ר' יוסי הגלילי אומר

מועדי

תורה אור
במדבר ל / ויקרא יז / ויקרא כג

רשב"ם

זה הדבר דראשי המטות · דכתיב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר וגו' ה"נ לא יהא נוהג דין הפרת נדרים אלא בדור הזה בתמיה: יליף זה · דהפרת נדרים מזה דשחוטי חוץ דכתיב ביה דורות ה"נ דורות: ופרכינן ה"נ · לענין הסבת נחלה נילף זה דידיה מזה דשחוטי חוץ לדורות: בשלמא התם · בשחוטי חוץ ובנדרים להכי כתב זה דהא איצטריך להך גזירה שוה דבעינן למימר בסמוך והלכך דרשינן ליה נמי להא גזירה שוה דאמרן דקיימא לן אין גזירה שוה למחצה: אבל הכא · בהסיבת נחלה לא איצטריך האי זה לשום גזירה שוה אחריתי דנדרשיה נמי למילף זה מזה דשחוטי חוץ לדורות ולהא גזירה שוה לחוד ליכא למימר דלהכי איצטריך למילף משחוטי חוץ לדורות דהא לא צריך קרא לישתוק קרא מיניה דלא נכתביה כלל והנא ידענא דודאי הסבת נחלה נוהגת לדורות מידי דהוה אשאר מלות דעלמא דלא גרע האי לאו משאר לאוין שבתורה שהיו נוהגין לעולם אלא מדכתביה ש"מ למעוטי אתא דאינה נוהגת אלא בדור הזה: מאי גזירה שוה · דילפי' זה דנדרים וזה דשחוטי חוץ מהדדי: מה להלן בשחוטי חוץ כתיב בהו דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל אף בנדרים אהרן ובניו כאילו כתיב בהם וכל ישראל כדמפרש לקמן למאי הלכתא: מה כאן ראשי המטות אף להלן · בשחוטי חוץ ראשי המטות ובסמוך מפרש לה: למאי הלכתא · בעינן גבי נדרים אהרן ובניו וכל ישראל: לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות · דכתיב לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו כגון שלשה דהוו בית דין כדאמרינן בסנהדרין (דף ג·) ואפי' לשמואל דאמר התם שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף הני מילי דיני ממונות אבל למישרי איסור נדר לא סגי בפחות מג' ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר לך שסקולין כל ישראל להתיר נדרים ואפי' הדיוטות כאהרן ובניו: הא ראשי המטות כתיב · דמשמע מומחין: כדאמר רב חסדא · לקמן במשנתין: ה"נ ביחיד מומחה · בקי בגמרא כלומר רב מובהק והאי דכתב ראשי לשון רבים מומחין דעלמא קאמר: למאי הלכתא · צריך ראשי המטות גבי שחוטי חוץ: שיש שאלה בהקדש · כמו שיש שאלה בנדרים דבנדרים כתיב לא יחל דברו והוא הדין לכל הקדשות שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה כהקדש טעות איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרות דאי בעי מיתשיל עלייהו ומהדרי' לטיבלן כדאמרי' בנדרים בשילהי פרק הנודר מן הירק (דף נט·):ולב"ש דאמרי אין שאלה בשום הקדש· בעולם דאפי' כשימצא לו החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו דאע"ג דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות אפי' הכי גבי הקדש לא אמרי ב"ש הכי דאפי' כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש חשבי ליה הקדש גמור כ"ש היכא דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתירו: דתנן ב"ש אומרים כו' · תחלת הפרק הוא במסכת נזיר: הקדש טעות · כדמפרש התם כילד אמר שור שחור שילא מביתי ראשון הרי הוא הקדש וילא לבן ב"ש אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש ואמרינן בגמרא מאי טעמייהו דב"ש דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי' בטעות אף הקדש אפי' בטעות ובית הלל סברי ה"מ תמורה אבל אחותי הקדש בטעות לא מחתינן: הקדש טעות הקדש · וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפי' בטעות כ"ש דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות כגון שור זה הקדש דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה דחכם נמי הקדש טעות משוי ליה והקדש שטעותו ידוע למקדיש לבית הלל אפי' שאלה אין צריך שהרי הוא עלמו יודע שלא נתכוין להקדיש את זה וכיון דחשבי ליה בית שמאי הקדש גמור אלמא שאילת חכם אין מועיל וב"ה אומרים כו' ואפילו שאלה אינו צריך: האי זה מאי עבדי ליה · זה דשחוטי חוץ וזה דראשי המטות מאי דרשי בהו דכיון דלית להו שאלה בהקדש לית להו גזירה שוה דזה זה כלל ואפי' למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל דאין גזירה שוה למחצה ולקמן בעי להו הדיוטות מנא להו: על השחיטה · בחוץ חייב כרת דאפילו השוחט עוף קדשים בחוץ כדנפקא לן בתורת כהנים ובזבחים (דף קז·) מאו אשר ישחט ואינו חייב על המליקה של עוף בחוץ (ב) משמע דזה כענין שמפורש בפרשה חייב כדכתיב כי ישחט ולא כי ימלוק: ה"ג בתורת כהנים ובנדרים בפרק נערה המאורסה על השחיטה חייב ואינו חייב על המליקה ולב"ה דדרשי ליה לג"ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בה"כ ת"ל אשר ישחט על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה: חכם מתיר · בלשון מותר לך כדכתיב לא יחל דברו הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל וטעם יש לדבר לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טענה אלא ע"י שמולא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה שהתיר לו איסור ע"י הוראה וטענה גמורה אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו והפר את בריתי (דברים לא) כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה: ואין חכם מפר · שאם אמר מופר לך לא אמר כלום דהכי משמע זה הדבר זה הדבור כמו שכתוב בפרשה מעכב לזה לשון התרה ולזה לשון הפרה והכי אמרי' בהדיא בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עז:) א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול כו' ותניא אידך זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר שיכול כו' ולב"ה נפקא להו מסברא כדפרישית לעיל דבחכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה: הפרת נדרים בג' · היינו התרת חכם דבעינן ב"ד ג' הדיוטות או יחיד מומחה דה"ל כב"ד אבל הפרה ממש סגי בבעל לחודיה ואפי' הדיוט והיינו דאמרינן בשילהי מסכת שבת (דף קמז·) דשאלה לריכה ב"ד הפרה אינה לריכה ב"ד והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה אשאר מלות דהאי זה כיון דאיכא למידרשיה למעוטי הפרת חכם והתרת בעל לא ממעטינן (ג) נמי דורות:

מועדי

תוספות

שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות · פי' ריב"ם דמדכתיב ראשי שנים משמע ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ואין נראה דאדרבה מראשי המטות דרשינן יחיד מומחה וראשי היינו ראשי דעלמא כדפ"ה והיכי נדרוש מיניה דבעינן שלשה אלא נראה לר"י דבלא קרא ידעינן דהא מדבעינן יחיד מומחה אם כן בהדיוטות לא סגי בחד ובעינן שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד:

דתנן ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש · תימה אדרבה מכאן יש להוכיח שיש שאלה בהקדש דהא מוקמינן התם מילתייהו דבית שמאי דכי אמר שור שחור שילא מביתי יהא קדוש וילא לבן (ד) כגון דאמר אילו הייתי יודע שילא לבן לא הייתי אומר שחור אלא לבן ואומרים ב"ש הקדש משום דדעתו ומחשבתו מבטלת אמירתו וה"נ כי נשאל על הקדש כי אמר אדעתא דהכי לא קדשי נתיר לו כיון דאזלי ב"ש בתר מחשבה ותירץ ר"ת כיון דאמרי ב"ש מחשבתו מבטלת אמירתו למיהוי הקדש כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו שאומר אדעתא דהכי לא נדר:

מיבעי להו חכם מתיר ואין בעל מתיר · פ"ה דלבית הלל נפקא להו מסברא תימה וכי ר' יוחנן סבר כב"ש דבפ' נערה בנדרים (דף עז:) משמע דנפקא ליה מזה הדבר דאמרינן התם א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר ולא כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין הבעל מתיר וי"ל דלר' יוחנן לא נפקא מקרא אלא מסברא ולא מייתי ראיה מדתניא אלא דלא אמר ולא כלום ולא משום דנפקא ליה מזה הדבר א"נ מזה הדבר דרישו ואע"ג דאיצטריך להכי דרשי גזירה שוה כיון דליכא למיפרך מידי:

ושבת

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף א:

לג ג מיי' שם הל' ז סמג שם:

לד ד מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' לד ופ"ע מהל' נזירות הלכה ח:

לה ה מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יח:

לו ו ז מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה ב ועיין בכ"מ [ופ"ו מהל' שבועות הל' ה] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לו [וסי' רכח סעיף ג]:

רבינו גרשום

וגו': אמר ליה . התם גבי הפרת נדרים לא מצית למימר דלא יהא נוהג אלא בדור זה דיליף זה זה משחוטי חוץמה זה דשחוטי חוץ לדורות דכתיב ביה לדורותיכם אף זה דהפרת נדרים לדורותיכם: ומקשינן האי נמי. הפרת נדרים לינמר זה הדבר מזה הדבר דבנות צלפחד דאזהרה דבנות צלפחד אינה נוהגת אלא ההוא דור ואף הכא הפרת נדרים לא יהא נוהג אלא בדור זה ולא לדורות . ומאי חזית דמקשת ליה הכי אקיש ליה הכי : האי מאי . כלומר הא לא מצית למימר דבשלמא התם גבי זה הדבר דהפרת נדרים איצטריך לגזירה שוה לאקושי לזה הדבר דשחוטי חוץ והואיל דאיצטריך לגזירה שוה להכי מדמינן ליה לדורות כשחוטי חוץ אבל הכא בבנות צלפחד מאי גזירה שוה מצינן למילף מיניה משום הכי לא ילפינן מיניה: מאי גזירה שוה. נאמר בשחוטי חוץ זה הדבר וגו' ונאמר גבי הפרת נדרים זה הדבר מה להלן בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל מוזהרין דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל זה הדבר וגו':אף כאן. גבי הפרת נדרים: אהרן ובניו וכל ישראל מצו להפר ומשום האי גזירה שוה ילפי' ליה מכל וכל משחוטי חוץ ולדורות משא"כ בבנות צלפחד: לומר שהפרת נדרים בג' הדיוטות . דומיא דכל ישראל כל דהו ישראל: והא ראשי המטות כתיב . בהפרת נדרים דמשמע דבעינן מומחין ולא הדיוטות: ומשני כדאמ' רב חסדא לקמן גבי מועדי ה' דביחיד מומחה סגיא לקדושי זמנים הכא נמי הפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין מומחה בג' הדיוטות: לומר שיש שאלה בהקדש. שאם אמר שור שחור שיצא מביתי תחלה יהא הקדש ויצא לבן מטעם שלא שלא חישב בלבו שיצא אלא שחור ובא לחכם לישאל על פעותו אם הקדיש אותו שור שיצא לבן או לא ומחלוקת בית שמאי ובית הלל היא: ולבית שמאי דלית להו האי היקשא. האי זה הדבר דשחוטי חוץ ודהפרת נדרים מאי עביד ליה: ואינו חייב על המולק בחוץ. א)דשחיטה בעינן לפנים ומליקה בכל מקום כשירה ומשום הכי אצטריך זה הדבר: לחכם מתיר שאומר לו מותר לך נדרך כדכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אבל אינו יכול לומר לו מופר לך דבבעל תלא רחמנא הפרה כדכתיב ואם הפר יפר אותם ביום שמע:

א) דהכי רכיני לריך תיקון דהא אדרבה נפסים מטעו במליקה דוקא רק דבחוץ גוס"כ פסל דאינו חייב רק על סשחיטה .

שבת

מסורת הש"ס

א) נדרים עח: ב) [זבחים קז:] ג) [נדרים עח: כל הסוגיא] ד) [לקמן קכא. יבמות כב. נדרים עח: ע"ש בכורות לא:] ה) [נזיר ט: ו) נזיר לא: ערכין כג:] ז) [זבחים קז:] ח) [נדרים עז:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ביחיד מומחה אמר מר ומה כאן: (ב) רשב"ם ד"ה על וכו' של עוף בחוץ הוא משמע כענין שמפורש בפרשה זו חייב: (ג) ד"ה הפרת וכו' לא ממעטינן מינה דורות: (ד) תוס' ד"ה דתנן וכו' וילא לבן דהוי הקדש כגון דאמר:

מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה בן עזאי אומר מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה ר' א)יוסי בר נתן (א) גמיר לה להא מתניתא ולא ידע ליה לפרושה אזל בתריה דרב ששת לנהרדעא ולא אשכחיה אזל בתריה למחוזא אשכחיה אמר ליה מאי מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה אמר ליה °מועדי ה' צריכין קידוש בית דין שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיבי גבי מועדות תיבעי קידוש בית דין כמועדות קא משמע לן מאי מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה מועדי ה' צריכין מומחין הפרת נדרים אינה צריכה מומחין והא ראשי המטות כתיב ב)אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה ג)תנן התם אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו ד)בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש °זה הדבר ה)דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה (במדבר לו) רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל דכתיב °ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר (שופטים כא) איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה מאי דרוש ממנו ולא מבנינו רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר

לא

רשב"ם

מועדי ה' נאמרו · כוליה מפרש לקמיה: מועדי ה' צריכין קידוש · שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעכבין אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין כי אם החדשים כדתנן בר"ה (דף כד·) גבי קידוש החדש שאב בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש שנאמר אשר תקראו אותם קרי ביה אתם ותרי זימני מקודש מקודש נפקא לן מדכתיב מקראי קדש (ב) שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה וזהו תיקון המועדות וקדושתן: שבת בראשית אינה צריכה קידוש · כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדשים אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש בית דין ונפקא ליה מדכתיב מועדי ה' יתירא דמצי למיכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש· שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת שבתון הלכך קרי ליה שבת בראשית שמקודשת ובאה מששת ימי בראשית דבשבת ראשונה כתיב בו ויכולו ויקדש אותו: גבי מועדות · בפרשת שור או כשב (ויקרא כג): מועדי ה' צריכין מומחין · ולא מקדשי בג' הדיוטות כהפרת נדרים ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים אלא בשלשה מומחין כדילפינן בראש השנה אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם ככם מומחין ואין בית דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד: תנן התם · במס' תענית ומשום דקאמר לקמן יום שהותרו שבטים כו' נקט לה: שאולין · שאפי' מי שיש לה היתה שואלת שלא לבייש את השואלת מחמת שאין לה כדאמרי' במסכת תענית (דף לא·) בת מלך שואלת מבת כהן גדול כו': יום שנתנו בו לוחות האחרונות · כדתניא בסדר עולם משה עלה *בששה בסיון לקבל לוחות הראשונות וירד בי"ז בתמוז דהיינו בסוף ארבעים יום עלה בי"ח ובקש רחמים בשביל עון העגל שנא' ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם (דברים ט) ובאותה שעה נתרצה הקב"ה לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וירד בכ"ח באב ופסל שני לוחות אבנים כדכתיב ויפסול שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר ועלה בכ"ט באב ועשה עוד מ' יום (ג) מל' באב עד י' בתשרי שנאמר ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים וגו' בי' בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה לישראל ואותו היום ירד משה והלוחות בידו: יום שהותרו שבטים · הכי הוה קים להו: לבא זה בזה · שהותרו השבת נחלה שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר להם השבת נחלה והשתא מיהא אם נשתיירו עדיין בני אדם שהיו באותו הדור אכתי באיסורייהו קיימי אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור מותרין ויש מפרשים יום שהותרו שבטים שהרי בט"ו באב כלו מתי מדבר כדלקמן וטעות הוא בידם שהרי לא לדור המדבר נאמר אלא לבאי הארץ בערבות מואב בסוף המ' שנה: יום שהותר שבט בנימן · כל הנך אמוראי לא פליגי אלא מר גמיר האי מרביה ומר גמיר האי מרביה: שכלו בו מתי מדבר · במדרש איכה יום שבטל בו החפר דאמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה יום לשנה יום לשנה הרי מ' שנה בשנה אחרונה עשו כן בדקו עצמן ונמצאו שלמים אמרו שמא טעינו בחשבון וכן בי' בו וכן בי"א וכן בי"ב וכן בי"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו ועשו משתה ושמחה ויו"ט: דאמר מר כו' · ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה ·

לא

תוספות

וישבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין · ואם תאמר דבסוף פרק קמא דקידושין (דף לז:) נפקא לן מדכתיב מושבותיכם דאמרינן התם מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי אילטריך ס"ד אמינא הואיל ובעינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש ב"ד כמועדות קמ"ל ויש לומר דרשא דהתם אתיא כבן עזאי דדריש הכא מועדי ה' נאמר הפרת נדרים לא נאמר אי נמי אפי' לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי דאי לא כתיב אלא חד לא הוה ממעטינן אלא מומחין כתב קרא אחרינא למעוטי אפי' הדיוטות:

יום סליחה ומחילה · פירשתי בסוף מרובה (ב"ק דף פב· ד"ה כדי):

יום שכלו בו מתי מדבר · בשנה אחרונה נמי מתו וידעו שכבר כלתה גזרה כי כבר מתו כל בני כ' ולפי שהיו אבלים עד מקצת יום של ט"ו לא חזר הדיבור שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות כדאשכחן גבי יעקב (תנחומא פ' וישב) שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף לא שרתה עליו שכינה כדאמר [בשבת (דף ל:)] ולכך כל ימי אבילתן של ישראל לא חזר הדיבור שבזכותן היה מדבר עם משה כדאמרי' בריש מכילתא לאמר ר' יעקב אומר לא ואמור להם שבזכותן אני מדבר עמך שכל אותן שלשים ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל לא היה מדבר עם משה ואהרן שנאמר ויהי כאשר תמו וכו'· וממדרש איכה שהיה רבינו שמואל מביא ראיה קשיא טובא שאם לא מתו בשנה אחרונה למה נתעכב הדיבור שנה ויותר שלא חזר ועוד ט"ו אלף ופרוטרוט היה (ד) למות כל שנה ולפי מדרש איכה היו מתים חמשה עשר אלף ופרוטרוט בכל שנה ועוד למאן דאמר בירושלמי במועד קטן שכולן בני ששים מתו חידוש גדול הוא זה שצריך לומר שחמש עשרה אלפים ופרוטרוט נולדו במצרים בכל שנה זה קודם זה ועוד שלא היתה שמחה (ה) מפני הדיבור שחזר [אלא] שאז כי איתמלי סיהרא ידעו שפסקה גזרה מעליהם ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד והכתיב (שמות כג) את מספר ימיך אמלא ועוד אם מיהרו למות מאשתקד א"כ לא מתו בני ששים אותן שהושלמו להן עשרים שנה בשעת יציאתם שלכך תלה בכ' שנה לפי שהיו בני כ' בגלגולת ונראה לר"ת (ו) לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה ונשארו מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראוין למות בשנה אחרונה כמו שמצינו בחזקיהו דכתיב (מלכים ב כ) צו לביתך כי מת אתה והאריך לו הרבה [*והא דכתיב (במדבר כו) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון היינו מאותן שראוין למות קודם שנתבטלה הגזרה דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים כדפרישית לעיל (ד' קיז: ד"ה מכאן) אי נמי בתחלה נגזר אפי' על בני כ' בגלגולת ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדאמרי' (מסכת פרה פ"א מ"ג) גבי פלגס שכל חדש שלם אינו לא שה ולא איל ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני כ' בגלגולת] הכי נמי אשכחן בדילוג קץ זכו כי גר יהיה זרעך מיצחק לא זכו ועבדום וענו אותם וכו' והשתא אתי שפיר דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה שהיו ראוין למות והיו עליבין בכך עד דאיתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"ת לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות והן היו עליבין לפי שהיו סבורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כיון שמאשתקד מתו כל אותן שהיו ראוין למות שכל אחד היה יודע בעצמו שלא היה מבן עשרים ועד ששים מפקודי משה ואהרן:

שבעה

מסורת הש"ס

א) [נדרים עח· איתא רב אשי]: ב) [לעיל קכ: וש"נ]: ג) תענית כו: ד) שם ל: [ע"ש כמה שינוים]: ה) [לעיל קכ·]:

רבינו גרשום

שבת בראשית לא נאמר'. משום הכי קרי לה שבת בראשית כדכתיב וישבות ביום השביעי ומשמה של שבת זו א)שבת בראשית ויש שבתות אחרות כדכתיב ביום הראשון שבתון ועוד כתיב והיתה שבת הארץ וגו' ושבת של יום הכפורים ועוד כמה שבתית לפי עניינן אבל שבת בראשית היתה לכל השבתות: מועדי ה' צריכין קדוש בית דין. דכתיב אשר תקראו אותם מועדי קדש שמעברין את החודש ואת השנים ומקדשין זמנים: שבת בראשית אינה צריכה קידוש. משום דבכל שבעה ושבעה ימים שבת היא: מועדי ה' צריכין מומחה. לקדשן: ביחיד מומחה. הא אין מומחה בג' הדיוטות: יום שנתנו בו לוחות האחרונות. חשוב מיום שנשתברו הלוחות הן ארבעים וארבעים יום עד יום הכפורים: מאי דרוש · והתירו לבוא זה בזה והכתיב לא תסוב נחלה: ב)קודם מתי מדבר

א) אולי צ"ל ומשמה של שבת זו נקראו כל השבתות שבת בראשית: ב) נראה דצ"ל עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה פה אל פה וכמו דכתיב פה כו':

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"א מהל' קידוש החדש הל' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוסי בר נתן הוה גמיר: (ב) רשב"ם ד"ה מועדי ה' וכו' מדכתיב מקראי קדש וזהו תיקון המועדות וקדושתן כשהיו מקדשין את החדש על פי הראייה הס"ד: (ג) ד"ה יום שנתנו וכו' עשה עוד מ' יום ומ' לילה מל"ד באב: (ד) תוס' ד"ה יום שכלו וכו' ט"ו אלף ופרוטרוט היה ראוי למות בכל שנה: (ה) בא"ד שלא היתה שמחה לפני הדיבור אלא כשחזר שאף כי לא אתמלי סיהרא ידעו: (ו) בא"ד ונראה לר"ת לפרש לפי מדרש:

לח א מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' א [טור א"ח סי' קפט]:

א)[ג"ר' הערוך פרוזדאות ועי' תענית כח]: ב) [גיטין פח]: ג) ברכות מח: תענית לא: ד) [נ"ל דתניא כך איתא בע"י]: ה) סנהדרין מד: ו) [וכן א' בגיטין פח]: ז) [ב"מ קיד: וברש"י ד"ס לאו כהן מר]:

לא היה דיבור עם משה שנאמר °ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם וסמיך ליה וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדיבור עולא אמר יום שביטל בו הושע בן אלה א)פרדסאות ב)שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל רב מתנה אמר יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה ג)דאמר רב מתנה אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה ד)תניא רבי אליעזר הגדול אומר כיון שהגיע חמשה עשר באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה אמר רב מנשה וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ושאינו מוסיף יסיף מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה תנו רבנן שבעה קפלו את כל העולם כולו מתושלח ראה אדם שם ראה מתושלח יעקב ראה את שם עמרם ראה את יעקב אחיה השילוני ראה את עמרם אליהו ראה את אחיה השילוני ועדיין קיים ואחיה השילוני ראה את עמרם והא כתיב °ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון אמר רב המנונא לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי דכתיב °במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה מי שפקודיו מבן עשרים יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים ומשאר שבטים לא והתניא יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ שנאמר °ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש ה)ותניא שלשים וששה ממש דברי ר' יהודה אמר לו רבי נחמיה וכי נאמר שלשים וששה והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין אלא אמר רב אחא בר יעקב לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן ששים לא על פחות מבן עשרים דכתיב מבן עשרים שנה ומעלה ולא על יתר מבן ששים גמר ומעלה °ומעלה מערכין מה להלן יתר מבן ששים כפחות מבן כ' אף כאן יתר מבן ששים כפחות מבן עשרים איבעיא להו ארץ ישראל לשבטים איפלוג או דלמא לקרקף גברי איפלוג

תא

תורה אור

(במדבר ב; דברים ב; במדבר יד; יהושע ז; ויקרא כז)

רשב"ם

לא היה דיבור עם משה · פה אל פה כבתחלה אבל אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים היה מדבר על ידי מלאך או באורים ותומים אי נמי לא היה נדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם: אלי היה הדיבור · דמצי למכתב ויאמר ה' אלי כדכתיב לעיל ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב אי נמי מדסמכו לויהי כאשר תמו קדריש הכי ולא ממשמעותא דקרא אלא מייתורא דויהי כאשר תמו דקרא יתירא הוא: יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות · שומרים כדתניא בסדר עולם כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב עמד והעביר פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל ו)שבכל מלכי ישראל הוא אומר וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל אבל בהושע כתיב רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו: הרוגי ביתר · במס' גיטין (דף נז·): דאמר רב מתנה כו' · ולכך שמחו שזכו לקבורה ושלא הסריחו: ברכת הטוב והמטיב · שבברכת המזון תקנו באותו היום דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות כדנפקא לן מהאי קרא (א) וברכת את ה' אלהיך על הארץ וגו': מיכן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה מכאן ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת וכדאמרינן במדרש איכה רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אומר שבו כלה זמן קצירה למזבח שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת: יום תבר מגל · שנשברו הקרדומות שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים: מט"ו באב ואילך דמוסיף · מן הלילה על היום לשנות יוסיף ימים כדכתיב כי הוא חייך (דברים ל) וכתיב (משלי ג) כי אורך ימים ושנות חיים [ושלום] יוסיפו לך מתוך שהלילות מאריכין והימים מתקצרין צריך לעסוק בלימודו גם בלילה ודלא מוסיף יסיף: מאי יסיף תני רב יוסף תקבריה אימיה · שימות בחצי ימיו כמו (אסתר ט) וזכרם לא יסוף מזרעם לשון כליה ולא גרסי' יאסף דא"כ מאי קבעי תלמודא הא מילתא דפשיטא היא דיאסף לשון מיתה כדכתיב (במדבר כ) יאסף אהרן אל עמיו: ת"ר שבעה כו' · ברייתא היא בסדר עולם (פ"א) ומשום דמיירי בכלב ויהושע לקמיה נקט ליה אי נמי משום דאיירי לעיל דמוסיף יסיף ובא להודיענו שאלו שבעה מתוך שצדיקים היו ועסקו בתורה חיו כל כך: קפלו את כל העולם · סיבבוהו והקיפוהו שנתקפל העולם ביניהם וכל אלו השבעה שמשו זה את זה כדקתני לעיל מינה בסדר עולם נמצאת אומר שימש יעקב את שם כ' שנה שימש שם את מתושלח צ"ח שנה שימש מתושלח את אדם הראשון רמ"ג שנה ומחשבון שנות הדורות הכתובין בפרשה דור אחר דור יש ללמוד כל זה מתושלח לא מת עד תיכף למבול כדאמר בחלק (סנהדרין דף קח:) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק וכבר היה שם בן צ"ח שנה כדכתיב שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ולמך נמי ראה את אדם ואת שם אלא צדיקים גמורים קחשיב כמו ששימשו זה את זה כדפרישית לעיל והאי תנא לא ס"ל חנוך זה מטטרון דהוה ליה למימר שנים קפלו את כל העולם דהאי תנא דסדר עולם הוא וס"ל דהאי ואיננו כי לקח אותו אלהים היינו שמת בחצי ימיו וכדקתני התם חנוך קבר את אדם ואת (ב)*שם וחיה אחריו נ"ז שנה מתושלח הוציא שנותיו עד המבול: עמרם ראה את יעקב · סברא הוא שהרי קהת אביו מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון וקהת (בראשית מו) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ובאותן י"ז שנה נולד עמרם לקהת שהרי בנו הראשון היה כדכתיב ובני קהת עמרם ויצהר: אחיה השילוני ראה את עמרם ואליהו ראה את אחיה · גמרא והאי תנא לא סבירא ליה אליהו זה פנחס דאם איתא לימא משה ראה עמרם ופנחס ראה משה ועדיין הוא קיים ולא איצטריך ליה אחיה כלל: והא כתיב ולא נותר מהם · ואחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם ואם איתא דראה את עמרם במצרים היאך יצא ממדבר ובא לו לארץ והלא כל ימי יעקב במצרים י"ז שנה ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות ושני חיי עמרם קל"ז שנה הרי קנ"ד ואחיה ראה את עמרם כמה פשו להו ממאתים ועשר אחר מות עמרם כ"ו שנה נמצא אחיה השילוני בן כ"ו שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות ושמא יותר כגון שנולד בחיי עמרם הרבה: אחיה השילוני · לוי היה כדכתיב בדברי הימים (א כו) והלוים אחיה על אוצרות בית אלהים: שפקודיו מבן שלשים · יום שהיו הלוים נמנין מבן חדש ומעלה לפדות עליהן הבכורות כדכתיב בפרשת במדבר סיני מבן חדש ומעלה תפקדם ולא נהירא לי דא"כ הוה ליה למימר יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן חדש אלא האי שלשים היינו שלשים שנה כדכתיב בני גרשון קהת ומררי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה וההוא חשבון נקט שאותו החשבון כנגד חשבון של ישראל הוא דביוצאי צבא קפיד רחמנא דבישראל כתיב כל יוצא צבא ובלוים כתיב מבן שלשים שנה וגו' כל הבא לצבא לעבוד וגו': ומשאר שבטים לא עייל · מיוצאי מצרים לארץ בתמיה ואמאי דחקת לתרוצי דמשום דלוי היה אחיה לכך בא לארץ: נולדו בימי יעקב · גמרא: ולא מתו כו' · לא יליף מקרא אלא חד מינייהו: סנהדרין היו ע"א נמצא רובן שלשים וששה: ולא על יתר מבן ששים · וכהי נמי דאחיה ישראל הוה הרי ראה את עמרם ה' שנים וה"ל בן ס"א בצאתו ממצרים: יתר על ששים בערכין אינו שוה לבן כ' שנה ומעלה שהרי ערכו מועט יותר כדכתיב בפרשת ערכין: כפחות מכ' · שמועט ערכו נמי מבן כ' ומעלה ואע"ג דאין ערך פחות מבן עשרים ויתר על בן ס' שוין זה לזה מיהו בהכי שוים שניהם מועטין מערך יתר מבן כ' ומוחלקין מדינו של יתר מבן כ' וה"נ כי היכי דמוחלק פחות מבן עשרים מן הגזרה של יתר מבן כ' ה"ה ליתר על בן ששים ואיכא למימר נמי דלא נמנו בההוא חשבון: לשבטים איתפלג · שנתחלקה לשנים עשר חלקים שוין ואח"כ כל שבט ושבט מתחלק לפי אנשיו שהיו יוצאי מצרים או לפי באי הארץ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: לקרקף גברי לראשי אנשים שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאשיה או לבאי הארץ לרבי יונתן היה נוטל חלקו בארץ בפני עצמו והיו כולם שוין בחלוקה:

סא

תוספות

שבעה קפלו כל העולם · האי תנא סבר דאליהו לא הוה פנחס)דאי הוה פנחס בבציר משבעה הוה מצי לאשכוחי דיתיר ראה יעקב ולאה פנחס וסבר נמי האי תנא דסרח בת אשר אינה חיה לעולם:

זבולון

רבינו גרשום

פה אל פה אדבר בו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה: תבר מגל. שהיה פוסק מגל מלכרות עצים למערכה: דמוסיף. מן הלילות על הימים ללמוד תורה: מוסיף. ימים לעולם הבא שמשם והלאה הלילות מאריכין: קיפלו. סבבו את העולם שראו זה את זה: ואחיה השילוני. שהיה משילו ראה את עמרם. משמע דעמרם ראה אחיה בשילה והכ' לא נותר מהם איש אלא לא יתכן לומר כך שעמרם לא ראה מעולם אהיה השילוני בשילה · לפי כי עמרם לא היה מעולם אלא קל"ז שנה וישראל עמדו במצרים ר"י שבע עשרה בימיו והשאר עמדו בגלותם נמצא שעמרם לא יצא ממצרים. אלא הכי מתרץ שאחיה השילוני שהיה בשילה ראה את עמרם במצרים ואחיה השילוני ממשפחת לוי הי' שפקודיו מבן שלשים שנה ומעלה כשנכנס לעבודה ולא מת במדבר וראה את עמרם במצרים: מה להלן גבי ערכין א)ערכך המשים שקלים וכי היכי דיותר מבן ששים לא יהיב נ' שקלים וה"נ לגבי מתי מדבר [כמו] דלא נגזרה על פחות מבן עשרים ולא איענש למעלה מששים נמי לא איענש: לשבטים איתפלג. שנתחלקה לי"ב חלקים אי לקרקף גברי איתפלוג. ונתחלקה לפי האנשים שהיו בישראל כל אחד ואחד היה נוטל

ז) נ"ל גבי ערכין דכתיב ואם מבן ששים שנה ומעלה יותר מבן ששים לא יהיב נ' שקלים וכו'.

פ"א מוה

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ברכת הטוב וכו' מהאי קרא ואכלת ושבעת וברכת: (ב) ד"ה קיפלו וכו' את אדם ואת חוה וחיה אחריו כצ"ל ותיבת שם נמחק:

תא שמע °בין רב למעט (במדבר כו) ועוד תניא עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים ולא נתחלקה אלא בכסף שנאמר בין רב למעט אמר רבי יהודה סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר °אך בגורל (שם) ולא נתחלקה אלא א)באורים ותומים שנאמר על פי הגורל הא כיצד ב)אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכוין ברוח הקדש ואומר זבולן עולה תחום עכו עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו וחוזר ומכוין ברוח הקדש ואומר נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן כל שבט ושבט ולא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא העולם הזה אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס שדה פרדס אין לו שדה לבן לעולם הבא אין לך ג)כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר °שער ראובן אחד שער יהודה (יחזקאל מח) אחד שער לוי אחד הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו שנאמר °ואלה מחלקותם נאם ה׳ (שם) קתני מיהת שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים שמע מינה לשבטים איפלוג שמע מינה אמר מר עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים אידך למאן אמר רב חסדא א)לנשיא דכתיב °והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל (שם) אמר ליה רב פפא לאביי אימא ד)רונגר בעלמא לא סלקא דעתך דכתיב °והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש (שם) ולאחוזת העיר ולא נתחלקה אלא לכספים שנאמר בין רב למעט למאי אילימא לשופרא וסניא אטו ה)בשופטני עסקינן אלא לקרובה ורחוקה כתנאי רבי אליעזר אומר בכספים העלוה רבי יהושע אומר בקרקע העלוה ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל תנא אך בגורל יצאו יהושע וכלב למאי אילימא דלא שקול כלל השתא דלאו דידהו שקול דידהו מיבעיא אלא שלא נטלו בגורל אלא ע״פ ה׳ יהושע דכתיב °על פי ה׳ נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרח בהר אפרים (יהושע יט) כתיב

רשב״ם

תא שמע בין רב למעט · על פי הגורל תחלק הארץ נחלתן של ישראל שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהיה מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מועט כגון שיש לו אנשים הרבה דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה שבט הקטן כשבט הגדול נמצאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול ואי לקרקף גברי מאי בין רב למעט והא נטלו כולן בשוה: ועוד תניא · בהדיא דלשבטים איתפלג ומשום דאיכא למידרש נמי האי בין רב למעט לכדלקמן בברייתא איצטריך נמי האי: ועוד תניא כו׳ · שתתחלק לעתיד לבא לי״ג שבטים כלומר לי״ג חלקים שוין ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם שער יוסף אחד נמצאו י״ב שבטים נוטלין י״ב חלקים והי״ג לנשיא כדלקמן: שבתחלה · כשבאו לארץ: לא נתחלקה אלא לי״ב שבטים · שלוי לא היה לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): בכספים · קס״ד השתא מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני ביני שנאמר בין רב למעט כלומר וצריך לדקדק בין רב למעט להוסיף דמים הרב למעט שהזיבורית קרי ליה מעט והעידית קרי רב שכך אמר ר׳ יהודה סאה ביהודה שוה ה׳ סאין בגליל והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל: הכי גרסינן אמר ר׳ יהודה כו׳ · ולא בא לחלוק מדלא קתני רבי יהודה אומר: ולא נתחלקה אלא בגורל · מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא: על פי · משמע על פי אורים ותומים: הא כיצד · אם אורים למה גורל ואם גורל למה אורים ושמא מכחישין זה את זה · אלעזר מלובש כו׳ · כדכתיב (במדבר כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה׳ על פיו יצאו וגו׳: וקלפי של שבטים · ארגז שמונחים בו י״ב פתקים שכתוב בהן י״ב שבטים וקלפי של תחומין ארגז שמונחין בו י״ב פתקין של י״ב חלקים של ארץ ישראל: והיה מכוין ברוח הקודש · כלומר באורים ותומים שבואלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרף הממונה בקלפי ובכך מתקררה דעתן של ישראל שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתנבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרננים בדבר השבטים מרובים ושני קלפי היו צריכין אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא סגי בחד דתחומין ולימא עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן דא״כ אין כל החלוקה עשויה בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו׳ בלא הוצאת דיבור מפיו: ואומר זבולן עולה · עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן והאי דנקטינהו שלא כסדר לפי שאין עולה שום גורל על הסדר אלא על ידי מקרה: טרף · עירבב הממונה לכך את השטרות יפה שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה כמו בילים טרופות בקערה (עדיות פ״ב מ״ד): שער ראובן אחד · שוה דכל מה שיש לזה יש לזה: נאום ה׳ · הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני: אידך למאן · חלק י״ג למי דהא י״ב שבטים לחוד הוא דשקלי כדכתיב ביחזקאל: לנשיא · למלך המשיח: העובד העיר · היינו נשיא דעול רבים מוטל עליו כדכתיב ברחבעם אם היום תהיה עבד לעם הזה (מלכים א יב): יעבדוהו · יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל: רונגר · שכירים בעלמא לעבוד לו כתלמידים לרב אבל לא יותן לו מנחלתם ורבינו חננאל פירש (ב) רון גר בלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום: והנותר מזה ומזה · משמע שנוטל חלק מזה ומזה: לתרומת הקדש · לבד מקומו של בית המקדש: ולאחוזת העיר · ולבד מקום העיר וכתיב בסיפיה דקרא באחד החלקים: ולא נתחלקה כו׳ · כמו אמר מר: למאי הלכתא · קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה: אילימא בשופרא וסניא · מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא: אטו בשופטני עסקינן · דמסתלקי מנחלתם בזוזי אלא ודאי בגליל נוטל ה׳ סאין כנגד סאה ביהודה: לקרובה ורחוקה · הקרקעות היו חולקין בשוה מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד כדמי היפה אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו לדאג מהן ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר דמי שנפל גורלו בגליל נוטל ה׳ סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה אי נמי משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורוחקא מחלקין בכספים אתא איהו לסיועיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל בשביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר וצריך להעלות כספין שוה ד׳ סאין לסאה שבגליל: בכספים העלוה · להוות ביני דקורבא ורוחקא וסברא הוא ומבין רב למעט לא נפקא ליה דמקרא לא שמעינן אלא העלוה לא שנא בכספים לא שנא בקרקע: דלאו דידהו · חלק מרגלים כדאמרן בפירקין דלעיל (דף קיח:):

כתיב

תוספות

זבולן עולה תחום עכו עולה [עמו] · לאו עכו ממש דעכו מחלק אשר דכתיב (שופטים א) ואשר לא הוריש יושבי עכו אלא כלומר תחום שבגלל עכו: **העולם** הזה יש לו פרדס ואין לו שדה לבן · תימה דבשלהי מרובה (ב״ק דף פא: ושם ד״ה אין) אמרינן מחלוקת ארץ ישראל אין לך מישראל שאין לו בהר ובשפלה ונגב ומיהו איכא דגרס אין לך שבט ושבט מישראל אבל הכא גרסינן אין לך אחד מישראל לעולם הבא ומשמע לו שער ראובן אחד היינו לכל אחד ואחד אי נמי בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה אלא מזה מעט ומזה הרבה אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה: **ואידך** למאן · אע״ג דכתיב שער לוי אחד הא כתיב נמי שער יוסף אחד דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד: **לא** סלקא דעתך דכתיב הנותר לנשיא וגו׳ · ובב״ר בפר״ב דריש מהכא דגבעוני אינו מתרפא לעתיד לבא מדכתיב והעובד העיר וגו׳ ואיתא להא ואיתא להא ומדאפקיה בלשון עובד דרוש ביה נמי גבעוני או שמא פליגי:

סתם

מסורת הש״ס

א) [סנהדרין טז:] ב) [עי׳ תוס׳ כסנהדרין טז: ד״ה מה] ג) ב״ק פא: ד) עי׳ יבמות עט: תוס׳ ד״ה דונגר גרסי׳ ה) [עמ״ש ב״ק פב: על לידון] ליתא לגמט:

רבינו גרשום

חלק: ת״ש בין רב למעט. בין היה השבט רב בין היה השבט מעט נוטל זה כנגון זה דאי לקרקף גברי איתפלג מישתכח דכולהו כי הדדי נסבי אלא ש״מ לשבטים איתפלג: ולא נתחלקה אלא בכספים. כדאמר לקמן בקרובה ורחוקה ודכתיב בין רב למעט כולם היו שוין בנחלתם שאותו שהיה זיבורית או במקום רחוק מירושלים הי׳ מעלין לו דמים כדי שיקח במקום רחוק או כדי שיקח בזיבורית וכדאמר רב יהודה סאה ביהודה כו׳. הנופל ביהודה מוסיף דמים לנוטל בגליל: דכתיב על פיה׳. היינו אורים ותומים דכתיב על פיו יצאו: קלפי שבה שמות השבטים וקלפי שבה שמות התחומין מונחין לפניו והיה אלעזר מכוין ברוח הקדש. ואם אמר זבולן עולה שבולטין אותיות באבני אורים ותומים תחום עכו יהא עולה לחלקו אחר שהיה בולט שם זבולן טרף בקלפי ששמות שבטים בה עלה בידו שם זבולן וטרף בקלפי תחומין ועלה בידו תחום עכו היינו על פי אורים ותומים ועל פי הגורל וכן היה עושה לכל שבט ושבט: שדה פרדס. אילנות: שדה לבן. תבואה: שנא׳ שער ראובן אחד שער שמעון אחד. שכולן יהו חלוקין בשוה בהר ובשפלה ובנגב שאין זה צריך לזה: ואידך למאן. חלק שלשה עשר למאן: לנשיא דכתיב העובד את העיר. מלך שהוא משמר את העיר יעבדו אותו כל שבטי ישראל שכל שבט ושבט מצמצמין מנחלתו עד שעושין לו חלק אחד והיינו חלק י״ג: ודלמא רונגר בעלמא. שלא יתני לו שיעור שבט כי אם עיר אחת או פלך אחד ואכתי אידך למאן: והנותר לנשיא היינו שבא מזה ומזה. כלומר אותו מותר שיהו מצמצמין משבט זה ומשבט זה ומייתרין לו כשיעור חלק אחד שלהן אותו מותר יהיה הקדש לאחוזת העיר כלומר למלך שאוחז העיר בידו: למאי אילימא כשופרא וסניא. כלומר בשביל שנטל זה עידית וזה נטל זיבורית יעלה בעל עידית לבעל זיבורית כספים עד שיהו שוים בנחלה: וכי בשופטני עסקי׳. דהניח לזה ליטול עידית והוא נוטל זיבורית: אלא בקורבא ורוחקא. שאם נטל זה ברחוק מירושלים יעלה לו זה בדמים שנפל חלקו בקרוב ויתן לזה שהוא ברחוק: בכספים העלוה. לארץ ישראל שהי׳ נותן לו דמים בשביל קריבת ירושלים. ור׳ יהודה אומר בקרקע העלוה שהיו נותנין יותר קרקע לאותו שברחוק יותר ממי שהוא בקרוב: דלאו דידהו שקלי. שנטלו חלק מרגלים ומתלוננים:

דומין

עין משפט נר מצוה

לט א מיי׳ פ״ד מהל׳ מלכים הל׳ ח:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה רונגר וכו׳ ורבינו חננאל פי׳ רוזגר רוז בלשון פרס. נ״ב עיין לעיל ד׳ ג ע״ב:

מ א מיי' פ"ה מהל' אישות הל' י' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף א :

מא ב מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ז סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ג וסי' רעז סעיף טו :

מב ג מיי' שם הל' ח סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף א :

מג ד מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א :

סתם ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם · תימה נהי נמי דלא חשיב סתם גמור מ"מ אהני הא (ד) דחשיב כרבים וחשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים ויכול להיות הלכה כמותו דהא ברים מסכת בילה (דף ב. ושם) אמרי' גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין כו' אע"ג דסתם ואחר כך מחלוקת הוא דפליג עליה רבי יהודה דקתני רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה אלמא דלכל הפתוחות חשיב הוא(ה) כרבים לגבי יחיד ושמא גרע טפי כשאין מחלוקת בסמוך דאיכא למימר דהדר ביה רבי מן הסתם ממה שסתם ,) :

סיומה

כתיב סרח וכתיב °חרס אמר ר' אלעזר בתחלה פירותיה כחרס ולבסוף פירותיה מסריחין ואיכא דאמרי בתחלה מסריחין ולבסוף כחרס כלב דכתיב °ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ויורש משם את שלשה בני הענק א)חברון עיר מקלט הואי אמר אביי פרוורהא דכתיב °ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה באחוזתו :

מתני' אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא ב)שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם א)והבנות נזונות מנכסי האב ואינן נזונות מנכסי האם : **גמ'** מאי אחד הבן ואחד הבת לנחלה אילימא דירתי כי הדדי הא תנן ג)בן קודם לבת כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת (סימן נפשם) אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת נוטלין בראוי כבמוחזק הא נמי תנינא ד)בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא הכי קאמר ב)אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בבכורה הא נמי תנינא ה)ושהיה בכור נוטל שני חלקים ועוד מאי אלא אלא אמר רב אשי הכי קאמר אחד בן בין הבנים ואחד בת בין הבנות אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין כמאן כר' יוחנן בן ברוקה הא קתני לה לקמן ו)ר' יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין על מי שאינו ראוי ליורשו אין דבריו קיימין וכי תימא קא סתם לן כרבי יוחנן בן ברוקה סתם ואחר כך מחלוקת היא וסתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם ועוד מאי אלא אלא אמר מר בר רב אשי הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב ג)אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ת"ר °לתת לו פי שנים ד)פי שנים כאחד אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים ודין הוא חלקו

כתיב סרח · ביהושע · וכתיב חרס · בשופטים : בתחלה · קודם שבאת ליד יהושע פירותיה דומין לחרס יבשין ורעים כחרס היבש בלי שומן : ולבסוף · כשבאת לידו פירותיה מסריחין מרוב שמנן כשמשמרין אותן יותר מדאי ומעליותא היא משום שומן וזכותו של יהושע גרס : ואיכא דאמרי בתחלה פירותיה מסריחין · מרוב שמנן ולא היו משתמרין וגריעותא היא ולבסוף פירותיה דומין לחרס כלומר שלא היו שמינין יותר מדאי אלא במדה שיכולין להכניסם לאוצר ומתקיימין טובא ומעליותא היא · כאשר דבר משה · והיכן דבר דכתיב ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו וזו היא חברון שדרך בה כדדרשינן באגדה ויבא עד חברון מלמד שנשתטח כלב על מערת קברי צדיקים שבחברון והתפלל שם לפני המקום שיצילהו מעצת מרגלים שלא יכשל (א) בהן עמהן: עיר מקלט הואי · כדכתיב ביהושע ולבני אהרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הרוצח את חברון ואת מגרשיה : פרוורהא · כפרים ושדות שסביב להעיר חוצה למגרש : **מתני'** אחד הבן ואחד הבת כו' · כולה מפרש בגמרא : אלא שהבן כו' · בגמ' מפרש מאי אלא : ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם · כדדרשינן לעיל (דף קיא:) לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש אבל לא לאשה : והבנות נזונות כו' · בנכסים מועטים ולא הבנים כדתנן לקמן בתחלת מי שמת (דף קלט:) מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים : ואינן נזונות מנכסי האם · לא במרובין ולא במועטין במקום בנים שהבנים יורשין את הכל · אבל גבי נכסי אב נזונות בתנאי כתובה שכך כתב לאשתו בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהון מתזנן מנכסאי עד דתלקחן לגוברין : **גמ'** דירתון כי הדדי · בת במקום בן תירש עם הבן : והתנן · דלא ירתון כי הדדי : בן קודם לבת כו' · והכא לא גרסי' ועוד מאי אלא דהא טובא קא פריך ליה ולא שייך למימר ועוד אלא היכא דפירכא בתרייתא עדיפא מקמייתא : א"ר נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת · במקום שאין בן שוין בנחלה ליטול מה שהיה ראוי לאביהן כאילו היה מוחזק לו דבן בנו או בת בתו של אדם יורשין אותו שעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הזקן כדנפקא לן מובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה אלמא הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים: הא נמי תנינא · דבנות צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי חפר ואע"ג דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן דאפי' אם מת בחיי חפר קאמרי' דנטלו בנותיו חלק הראוי לו אילו היה קיים דהא לא מפליג תנא דמתני' מידי אלמא בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן והוא הדין דהוה מצי למימר הא נמי תנינא (לעיל דף קטו:) וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת דמהתם שמעינן דאפי' בת הבן יורשת בנכסי זקן דהיינו ראוי לאביה שהרי מת אביה בחיי זקינה ואפ"ה יורשת זקינה במקום אביה אלא מעובדא דבנות צלפחד ניחא ליה לאקשויי דמעשה רב : ועוד · אפי' תאמר דמשום סיפא קתני רישא שרוצה לתת חילוק ביניהן בסיפא מאי אלא היאך מוסב על הראשון הא לא קתני ברישא דנכסי האב ונכסי האם שוין דליתני בסיפא אלא שבדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו' וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין לא היה לו לשנות בסיפא חילוק דאב ואם אלא חילוק בין בן לבת והכי ה"ל למיתני אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת והבת ניזונת מן הנכסים אבל לא הבן : ה"ג ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא כו' וכן בכולהו גרסי' תרי זימני אלא : אלא אמר רב פפא כו' · לרב פפא כו' לרב פפא נמי קשיא ליה אלא כדלקמן ואיהו לא בא לתרץ האי אלא אבל קושיא קמייתא הא נמי תנינא אתא לתרולי ולאוקמה בענין אחר דלא תקשי מההיא מתני' דלעיל ומההיא מתני' דלקמן דמקשינן לרב פפא מינה אכתי לא הוה מסיק אדעתיה וכן כולם : אחד הבן ואחד הבת · במקום שאין בן נוטלין חלק בכורת אביהן אע"פ שמת בחיי זקינם דכי היכי דירתי חלק פשיטותו הכי נמי ירתי חלק בכורתו וכדפרישית בפירקין דלעיל (דף קטז: ד"ה ושהיה) גבי מתני' דבנות צלפחד והבאתי ראיה מברייתא דבכורות ומגמרא ירושלמי : הא נמי תנינא · שהיה צלפחד בכור ואע"פ שמת בחיי חפר נטלו בנותיו חלק בכורתו עם חלק פשיטותו וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בכורה דכיון דמת הזקן תחלה מיד ירש הבכור חלק בכורתו דאין כאן ראוי כלל וכשמת הבכור אחרי כן פשיטא דירשוהו בניו הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו : ועוד מאי אלא · מי דבר עדיין למעלה בנכסי האם דקאתא לאיפלוגי בסיפא בין נכסי האב לנכסי האם : אחד בן בין הבנים · ולא אחר בין הבנים דאינו יכול לעשותו יורש דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני כדתנן בפירקין (דף קכ:) . בת בין הבנות · ובן אין לו : אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין · הואיל ובר ירושה הוא במקלת ונפקא לן מביום הנחילו את בניו שמנחיל לבניו כל מה שירצה והיינו דקתני אחד הבן ואחד הבת דינן שוה שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן האחין או לאחת מן האחיות היכא דאין בן : ופרכינן כמאן כרבי יוחנן כו' ועוד מאי אלא · דאפי' אם תאמר שהרבה יש סתם ואח"כ מחלוקת בגמרא שבתחלה ראה את דברי התנא ההוא וסתמן ואח"כ חזר בו ופירשו ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה מאי אלא: אחד הבן ואחד הבת · במקום שאין בן שוין בנכסי האם לירש חלק כחלק : ובנכסי האב · שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב בין לענין ירושת הבנים בין לענין הבנות חוץ משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האם לנכסי האב דהיינו בכורה ומזון כדמפרש ואזיל אלא שהבן הזכר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם דלענין ירושת הבן יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם אבל לענין ירושת הבת אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם דאין בת נוטלת בכורה כדדרשינן בסיפרי וילדו לו בנים הבנים בתורה הזאת ואין הבנות בתורה הזאת ועוד חילוק אחר שהבת ניזונת כו' ומיהו הבן שוה לענין מזונות בשניהן שהרי יורש הכל והיכא דאין לו מה לירש אפילו מזונות אין לו כגון בנכסים מועטין דאב . פי שנים כאחד · כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים שאם היו חמשה אחין חולקין הנכסים בששה חלקים ונוטל הבכור פי שנים (ב) מהן : בכל הנכסים · שנוטל פי שנים בכולן : ודין הוא · דפי שנים כאחד שחלקו יהא עם ה' אחין דומה כחלקו עם אחד כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים (ג) בכל הנכסים ממה נפשך דפי שנים כאחד הוא וגם פי שנים בכל הנכסים :

והיה

רבינו גרשום

דומין לחרס . שהיו יבשין: ולבסוף . בזכותו דומין לחרס והיו משתמרים ואינם נרקבים : כאשר דבר משה . ולא דבר ממש אלא כמו שכתוב בספר משה ויעלו בנגב ויבוא עד חברון זה היה כלב שפירש מעצת מרגלים והיה הולך לחברון לקברי אבות להתפלל לשם:פרוורהא. הכפרים שסביב חברון נתן לו ולא חברון ממש לפי שהיא היתה עיר מקלט : פיס' אחד הבן ואחד הבת לנחלה . כדאמר בגמ':אלא שהבן נוטל פי שנים וכו' והבנות ניזונות מנכסי האב והבנים יחזרו על הפתחים . משום דהכי כתב לה בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי וכו': אילימא דירתו כהדדי . בשוה: והתנן בן קודם לבת. ועוד קושיא אחרת דאפי' כי הדדי ירתיהא דקתני מתני' אלא שהבן נוטל פי שנים היכי מיתוקם הא אמרת אחד הבן ואחד הבת לנחלה דכי הדדי נינהו וליכא להאי ספי מהאי: אמר רב נחמן הכי מיתרצת מתני' אחד הבן ואחד הבת. במקום דליכא בן נוטלת בראוי לאביה כבמוחזק לאביה:הא נמי תנינא . במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים [ואע"ג] דאכתי חפר לא היה מוחזק בהני נכסי'ותרתי זמני למה לי. ועוד אפי' מצית למימר דאתא לאשמוע' דבת נוטלת בראוי כבמוחזק הא דקתני מתני' אלא שהבן נוטל פי שנים היכי מיתרץ והא בת במקום דלית בן נוטל פי שנים : אמר רב פפא הכי תריץ.אחד הבן של מת ואחד הבת של מת במקום שאין בן נוטלין בחלק בכורת תחת אביהן: והא נמי תנינא ושהיה בכור נוטל ב' חלקים.ובמקום דלא היה לצלפחד בן נוטלו' הבנות ועוד מאי האי דקתני מתני' אלא שהבן וכו' והא בת נמי אי לית בן נוטלת שני חלקים כבן: אמר רב אשי הכי קאמר מתני' אחד הבן בין הבנים. שאם היו לו י' בנים ואמר מאחד מהן איש פלוני בני יירש כל נכסי הכי נמי לבת בין הבנות אם אמר תירש פלונית כל נכסיי אע"פ שמונע בנות אחרות מירושתו דבריו קיימין הא היינו אחד הבן ואחד הבת שוין בהאי: כמאן. אמרת להא מילת': כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו פלוני יטול כל נכסי דבריו קיימין אבל אמר דנכרי ירש כל נכסי במקום בנים לא אמר כלום. והואיל דאמרה ר' יוחנן חדא זימנא למה לך לשנויי מילתא זימנא אחריתי: וכי תימא משום הכי אצטריך למימר דקא סתם לן תנא דמתני' אחד הבן ואחד הבת לנחלה א)וכן מוקים לה רב אשי לסתומי דהלכתא כר' יוחנן בן ברוקה והא סתם ואחר כך מחלוקת היא, דרבנן פליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה וכל סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם. ועוד אפי' מצית למימר דסתם לן תנא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה הא דקתני אלא שהבן נוטל היכי נפיל בהא מילתא: מר בר רב אשי אמר הכי קאמר מתני' אחד הבן ואחד הבת. במקום שאין בן שוין בנכסי האם ב)כדאמר לעיל בכל אשר ימצא לו ולא לה: לתת לו. לבכור: פי שנים כאחד שאם היו לו י' בנים וחלקו הנכסים בי"א חלקים נוטל הבכור ב' חלקים היינו פי שנים כאחד. אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים. דמצי למימען הבכור פי שנים בכל הנכסים של אבא הבו לי בין בקרקע בין בשאר נכסים: ודין הוא. דלא יהבינן ליה אלא פי שנים כא[חד] משום

א) נראה דצ"ל ואחד הבת לנחלה לפי מה דאוקים לה רב אשי כו'. ב) חסר כאן וצ"ל ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. כדאמר לעיל וכו'

א) מכות י: ב) [כתובות נב:] ג) [לעיל קטו:] ...

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כאשר דבר וכו' שלא יכשל עמהן נ"ב וקבר כהן נמחק : (ב) ד"ה פי שנים וכו' פי שנים כאחד מהן : (ג) ד"ה ודין הוא וכו' ושנוטל פי שנים כאחד הס"ד ואח"כ מ"ה פי שנים בכל הנכסים : (ד) תוס' ד"ה סתם וכו' מ"מ אהני הא דחשיב : (ה) בא"ד דלכל הפתוחות חשיב הוא כרבים :

חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד או כלך לדרך זו חלקו עם אחד וחלקו עם ה' מה חלקו עם אחד פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם ה' פי שנים בכל הנכסים ת"ל °והיה ביום הנחילו את בניו התורה ריבתה נחלה אצל אחין הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ואומר °ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכורה ואומר °כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו והבכורה ליוסף נאמרה בכורה ליוסף ונאמרה בכורה לדורות מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד אף בכורה האמורה לדורות פי שנים כאחד ואומר °ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי וכי בחרבו ובקשתו לקח והלא כבר נאמר °כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני אלא חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה מאי ואומר וכי תימא האי לכדר' יוחנן בן ברוקא הוא דאתא ת"ש ובני ראובן בכור ישראל וכי תימא בכורה מבכורתו לא גמרינן ת"ש והבכורה ליוסף וכי תימא יוסף גופיה ממאי דפי שנים כאחד הוה תא שמע ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך א"ל רב פפא לאביי אימא דיקלא בעלמא א"ל עליך אמר קרא °אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי: בעא מיניה ר' חלבו מרבי שמואל בר נחמני מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף מה ראה ובחללו יצועי אביו כתיב אלא מה ראה שנתנה ליוסף אמשול לך משל למה הדבר דומה לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר אותו יתום ואמר אהניהו לבעל הבית מנכסי א"ל ואי לאו דחטא ראובן לא מהני ליה ליוסף ולא מדעם אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר ראויה היתה בכורה לצאת מרחל דכתיב °אלה תולדות יעקב יוסף אלא שקדמתה לאה ברחמים ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקב"ה לה מאי קדמתה לאה ברחמים דכתיב °ועיני לאה רכות מאי רכות אילימא רכות ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב °מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא א"ר אלעזר שמתנותיה ארוכות א)רב אמר לעולם רכות ממש ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים שני בנים יש לה לרבקה שתי בנות יש לו ללבן גדולה לגדול וקטנה לקטן והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת גדול מה מעשיו ב)איש רע הוא מלסטם בריות קטן מה מעשיו °איש תם יושב אוהלים והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה והיינו דכתיב °וירא ה' כי שנואה לאה מאי שנואה אילימא שנואה ממש אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב בגנות צדיקים דבר הכתוב אלא ראה הקב"ה ששנואין מעשה עשו בפניה ויפתח את רחמה ג)ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב °ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא אמר לה מינסבת לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה מאי רמאותיה אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסבא ד)לי מקמה אמר לה אחיו אני ברמאות [א"ל] ומי שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאותא אין °עם נבר תתבר ועם עקש תתפל מסר לה סימנין כי קא מעיילי לה ללאה סברה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב °ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנים שמסר לה יעקב לרחל ומסרתה ללאה לא הוה ידע לה עד ההיא שעתא בעא מיניה אבא חליפא קרויא מר' חייא בר אבא בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחד אמר ליה תאומה היתה עם דינה דכתיב °ואת דינה בתו אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב ואת

והיה ביום הנחילו את בניו וגו' · כוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגו': ריבתה נחלה · שלא יטול פי שנים בכל הנכסים היכא דאיכא שנים וג' אחים מלבדו: ואומר · לקמן מפרש מאי ואומר הני קראי בדברי הימים כתיבי: ולא להתיחש על הבכורה · לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה דלעולם ראובן קרי בכור ישראל אלא ליטול שני חלקים כבכור כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח): בכורה לדורות · לו משפט הבכורה (דברים כא): מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד · כדלקמן: שכם אחד על אחיך · תורה אור שני חלקים כנגד שני אחין כדלקמן: זו תפלה · שהתפלל יעקב על בניו ושזכה לקטות הבכורה מעשו בתפלתו: ת"ש ובני ראובן בכור ישראל · וכתיב בהאי קרא ניתנה בכורתו וילפינן בבנין אב בכורה מבכורתו דנהי דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן גלויי מילתא בעלמא הוא דלא הייני יודעין מהו חלק בכורה ושמעי' מהתם דפי שנים כאחד כדאמרי' נמי בעלמא (מו"ק דף ה') דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ופירש וכל בן נכר וגו' לא יבא אל מקדשי וגו' ואמרינן עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא הוו גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא והוא הדין לבכורה: אימא דיקלא · קרקע מועט הוסיף לו יעקב ליוסף בשביל בכורה וה"ה דהוה מצי למיפרך פי שנים בכל הנכסים אלא משום דהא קא חזינן דלא הואי להו נחלה כולי האי דהא קאוואי בני יוסף: כראובן ושמעון · כנגד שני שבטים וכדאמרן לשבטים איתפלג דהיינו פי שנים כאחד והאי דלא קאמר בברייתא ואומר כראובן ושמעון יהיו לי היינו משום דמילתא דפשיטא ליה לתנא יותר מדאי דהאי שכם אחד על אחיך אההוא קרא קאי דכתיב לעיל מיניה כראובן ושמעון יהיו לי ופירושא דההוא קרא הוא הלכך לא חש להזכיר דזיל קרי בי רב הוא: לבעל הבית · יוסף: יתום · יעקב דכתיב ויכלכל את אביו וגו' (בראשית מז): לסוף העשיר · יעקב שבאה לידו בכורת ראובן על ידי שחילל יצועי אביו והיה יכול ליתנה לכל מי שירצה: ואי לאו דחטא ראובן לא הוה מהני ליה ליוסף · בתמיה כלומר מה נתן יעקב ליוסף שהרי מחלק שאר אחין הוסיף לו אבל משלו לא נתן לו כלום דמשלו הוה לו להטותו ולא משל אחרים אלא ודאי משלו נתן לו הן ממונו הן ברכות שבירכו (א) מכולן כגון ברכה שבירכו לאפרים ומנשה וידגו לרוב וגו' שאין עין רעה שולטת בהן וכגון מאל אביך ויעזרך וגו' תהיין לראש יוסף וגו' הלכך מה שנתן בכורת ראובן ליוסף טעם אחר יש בדבר: אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר · כדאמרי' בכל דוכתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: לצאת מרחל · שתלד רחל את יוסף קודם שתלד לאה את ראובן דליהוי יוסף ראשית אונו דיעקב: שקדמתה לאה ברחמים · בתפלה לקמיה מפרש: לניעות דרחל · לקמיה מפרש: רכות ממש · עיניה נוטפות דמעה: אפשר · לומר כן: והלא בגנות בהמה טמאה לא רלה הכתוב לדבר אלא עקם שמונה אותיות דכתיב אשר איננה טהורה דאיכא י"ג אותיות והוה מצי למיכתב הטמאה דליכא אלא ה' אותיות: בגנותן של לדיקים דבר הכתוב · בתמיה: אלא אמר רבי אלעזר כו' · אליבא דר' אלעזר לא אשכחן שקדמתה לאה ברחמים אלא אליבא דרב: ארוכות · גדולות בכהונה ולויה (ב) דלוי יצא ממנה שממנו כהנים ולוים ומלכות מיהודה: ויפתח את רחמה · היינו שזכתה לבכורה: מסר לה · יעקב סימנין לרחל שתאמר לו בלילה בשכבה: בעא מיניה אבא חליפא קרויא מר' חייא כו' · משום דאיירי לעיל בבעיא דקראי דיעקב ובניו נקט נמי להך בעיא הכא: בכללן · של ישראל כשבאו למצרים אתה מוצא כתוב כל הנפש (הבאה ליעקב) מצרימה שבעים ובפרטן כשהוא מונה אותן אחד אחד למטלה בפרשה אי אתה מוצא אלא ששים ותשע עם יוסף ושני בניו וכדכתיב בהדיא כל נפש ששים ושש ומבני לאה חסר דכתיב בכלל דידה שלשים וג' ובפרטם אי אתה מוצא אלא ל"ב: תיומה · שנולדו ללאה שתי בנות בכרס אחד: ואת

[נ"ע לבית יעקב שבאה]

תיומה היתה עם בנימין · ובעלמא) אמרינן תיומה היתה עם כל השבטים: היתה

רבינו גרשום

משום דחלקו עם אחד (א) מן האחין דכי היכי דאי הוה חלק בין ה' אחין פי שנים כאחד או כלך לדרך זו וכו' דחלקו עם אחד היינו פי שנים בכל הנכסים השתא איכא למימר הכי דנוטל פי שנים כאחד ואיכא למימר דנוטל פי שנים בכל הנכסים משום הכי אצטריך למימר והיה ביום הנחילו את בניו דמצי למימר בקרא לחוד לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו' כי את הבכור יכיר וגו' למה לי דכתב והיה ביום הנחילו את בניו וגו'. אלא התורה ריבתה נחלה אצל האחין כלומר דרוב הנחלה תהא אצל האחין ואי חוי שקיל בכור פי שנים בכל הנכסים נמצא רוב הנחלה אצל בכור השתא דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון דפי שנים כאחד בעינן: ולא להתייחש לבכורה. דאי דליהוי בכור ממש דהא לא אפשר אלא כדי ליתן לו פי שנים: ולנגיד ממנו והבכורה ליוסף נאמר בכורה ליוסף. דכתב ניתנה בכורה ליוסף: ונאמר בכורה לדורות. ולו משפט הבכורה: מה בכורה ליוסף פי שנים כאחד.. דארץ ישראל לי"ב חלקים נתחלקה וכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי היינו חלק בכורה אלמא פי שנים כאחד נקט יוסף ולא בכל הנכסים: מאי ואומר. דקאמר לעיל ואומר ובני ראובן בכור ישראל והא כבר דרשי' שפיר מוהיה ביום הנחילו דנוטל פי שנים כאחד. וכי תימא משום הכי אצטריך האי דאי הוה כתב ביום הנחילו את בניו לדרשא אחרינא הוא דאתא כדר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן מאי טעמא דר' יוחנן בן ברוקא דאמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ומשום הכי איצטריך למימר ובני ראובן בכור ישראל נאמר בכורה ליוסף וכו' וכי תימא בכורה מבכורתו לא ילפינן דבכורה לחוד ובכורתו לחוד · ת"ש והבכורה ליוסף דילפי' בכורה מבכורה וכי תימא יוסף כו' · ת"ש אמר ליה רב פפא לאביי ממאי מצית למימר דפי שנים כאחד יהיב ליה אימא דיקלא בעלמא יהיב ליה ספי מאחיו ולא פי שנים · אמר ליה עלך נאמר קרא כראובן ושמעון יהיו לי דנוטלין ב' חלקים כראובן ושמעון: אמר אהנה לבעל הבית מנכסי. הכי נמי עשה יעקב ליוסף לפי שיוסף גידל את יעקב אבינו ובניו בארץ מצרים כדכתי' ויכלכל יוסף את אחיו וגו' ולבסוף כשהעשיר יעקב שחילק נכסיו ובירך את בניו ההנהו ליוסף שנתן לו חלק הבכורה: אמר ליה ר' חלבו לר' שמואל בר נחמני ר' יונתן רבך לא אמר כן: ארוכות. בכהונה לעולם דכתיב ברית כהונת עולם. וחכי נמי לויה. וארוכות במלכות בית דוד לו ולזרעו עד עולם: ריסי עיניה·שערות עפעפיה: בכללן. של ישראל כשנכנסו במצרים כתיב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרים שבעים: ובפרטן. שמחשב כל אחד בפני עצמו אתה מוצא שבעים חסר אחד: אמר ליה שבעים שלמין הן ותאומה היתה עם דינה דכתיב ואת דינה בתו. לרבות תאומתה: אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב ואת

מסורת הש"ס

א) ס"א רבא: ב) נ"א איש יודע ציד: ג) מגילה יג: פ"ש: ד) מהגאון ר' חייקי נ"א לה מקמאי: ה) [בפרקי דר"א פרק ל"ו ובב"ר פ' ויצא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואי לאו וכו' שבירכו יותר מכולן: (ב) ד"ה ארוכות וכו' לוים ומלכות דלוי:

א) נ"ל חלקו עם אחד מן האחין ס"ג דאם הוא חולק בין ה' אחין וכו'.

תורה אור

°ואת בנימין אחיו בן אמו א)אמר מרגלית (בראשית מג) טובה היתה בידי ואתה מבקש לאבדה ממני הכי ב)אמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנאמר °אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה (במדבר כו) במצרים ואין הורתה במצרים בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני כתיב °ויהי כאשר (בראשית ל) ילדה רחל את יוסף וגו' מאי שנא כי אתיליד יוסף אמר ליה ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר °והיה בית יעקב אש ובית יוסף (עובדיה א) להבה ובית עשו לקש וגו' איתיביה °ויכם (ש"א ל) דוד מהנשף ועד הערב למחרתם אמר ליה דאקריך נביאי לא אקריך כתובי דכתיב °בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה עדנה (דה"א יב) ויוזבד וידיעאל ומיכאל ויוזבד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה מתיב רב יוסף °ומהם מן בני שמעון הלכו להר שעיר (דה"א ד) אנשים חמש מאות ופלטיה ונעריה ורפיה ועזיאל בני ישעי בראשם ויכו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה אמר רבה בר שילא ישעי מבני מנשה אתי דכתיב ג) °ובני מנשה חפר וישעי (שם ה) תנו רבנן ד) *הבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה ובמוקדשין ובשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן כיצד ה)הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל פי שנים אבל בנו בתים ונטעו כרמים אין בכור נוטל פי שנים האי הזרוע והלחיים והקיבה היכי דמי אי דאתי לידי אבוהון פשיטא ואי דלא אתי לידי אבוהון ראוי הוא ה)ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ז)הכא במכירי כהונה עסקינן ודאשתחיט בחיי דאבוהון וקסבר ו)מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו מוקדשין לאו דידיה נינהו בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא ז)דתניא °ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממון (ויקרא ה) בעלים דברי רבי יוסי הגלילי הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל בה פי שנים השתא מוחכרת ומושכרת דלאו ברשותא דמרה דידהו קיימא אמרת שקיל רועה באפר מיבעיא הא קא משמע לן דמוחכרת ומושכרת דומיא דרועה באפר מה רועה באפר שבחא דממילא קא אתי ולא קא חסרי בה מזונא
אף

ולא׳ ריבוי הוא : מרגלית טובה׳ טעם יקר בעיני כמרגלית שלא הייתי רוצה לגלות ומעיקרא לאחודי הוא דבעי : לאבדה ממני • כלומר לגלותה לאחרים ולאבד הטעם היה אומר כן : זו יוכבד • ולכך לא פרש בה שהרי עדיין לא יצאה לאויר העולם אלא עובר במעי אמה היתה בכניסת' למצרים: מאי שנא• דלא רצה לשוב לבית אביו עד שנולד יוסף: ויכם דוד• בעמלק כשפשטו על צקלג ונהגו נשי דוד מיירי בספר שמואל והלא דוד מיהודה הוה ולא מיוסף :נפל זרעו של עשו בידו דעמלק היה בן אליפז בן עשו ואתה אמרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף והלא גם ביד שאר שבטים נמסר ואמאי קאמר קרא ובית יוסף להבה טפי משבט יהודה : דכתיב • בדברי הימים בלכתו אל צקלג להלחם בעמלק : נפלו עליו כו׳ • ראשי האלפים אשר למנשה לפי שנשתתפו עמו ממנשה דהיינו משבט יוסף לכך נפלו בידו : מבני שמעון וגו׳ • ויכו את שארית הפלטה לעמלק אלמא ביד בני שמעון נמי נפלו ואתה אמרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של יוסף : בכור׳ בן כהן:נוטל(א)בזרוע פי שנים כו׳ • לקמן מפרש לה : ובמוקדשים• לקמן מפרש לה : ששבחו • מעלמן כילד הניח כו׳ : מוחכרת • למחצית שכר : מושכרת • בדבר קצוב עד זמן פלוני : באפר • אתו דלא חסרי מזוני כדלקמן : וילדה בכור נוטל פי שנים • בהאי ולד הואיל ושבחא דממילא הוא ודמי כאילו הוחזק בו אביהן : אבל בנו בתים • דהאי שבחא על ידי היתומים עצמן הוא ולאו ממילא לא קא שקיל פי שנים : ראוי הוא • דלא דמי לשבחא שהשביחו הנכסים דכיון דהוי אבוהון מוחזק בנכסים והן עצמן הושבחו כמי שהוחזקו בשבח דמי אבל הני מתנות לא זכה(ב) אביהן כלום מחיים וכולן הוו שבח : ה"ג במכירי כהונה עסקינן • שאנשי העיר קרוביו ומכיריו של כהן זה ומזכין לו זכוי גמור במתנות בהמותיהן מיד כשנשחטו קודם שהופרשו מן הבהמה : ודאשתחיט בחיי אבוהון • ודמי כמאן דאתו לידיה בטבלייהו דאמרי׳ בשחיטת חולין בפ׳ הזרוע (דף קל:) דקני להו כהן אי אתו לידיה בטבלייהו דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כדנפקא לן התם מוזה יהיה משפט הכהנים מלמד שהמתנות דינן להוליאן בדיינין אי אתו לידיה בטבלייהו כדמפרש התם וה"נ כיון דאשתחיט בחיי אבוהון והן מכירין של כהן זה ומרעיו ואוהביו אע"פ שעדיין לא הופרשו הרי הם כאילו באו לידו שאלו אוהביו גמרו ומקנו לו המתנות כשהן עדיין בתוך הבהמה ודמי כמי שהוחזק בהן בחייו דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ויטול בהן בכור פי שנים והשתא ליכא למיפרך פשיטא דהשתא אשמועינן טובא דאע"פ שלא הורמו כמי שהורמו דמיין : מוקדשין לאו דידיה נינהו • כגון תעאות ואשמות מחיים קדשי ה' נינהו ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו אבל שלמים אין בהן מעילה כדדרשינן קדשי ה' קדשים המיוחדים לשם ילאו קדשים קלים שאין מיוחדים לשם ומיהו איגם ממונו דמיקדש מיהא קדשי ולא קרינא בהו בכל אשר ימלא לו ואפילו אם נשחטו שיכול לאכלן איגם שלו כדתנן בפ"ב דקדושין המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת דמשלחן גבוה קא זכו ומשני בקדשים קלים ומחיים דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי ומיהו לאחר שחיטה לא כדאמרינן בפרק ראשון דב"ק כי אמר ר' יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה דכי קא זכו משלחן גבוה קא זכו לא אמר : דאמר ממון בעלים הם • לכל דבר אף לקדש את האשה : ומעלה מעל בה' • וכחש בעמיתו בפקדון וגו' וכחש בה ונשבע על שקר וחזר והודה והביא את אשמו : לרבות קדשים קלים להתחייב עליהם אשם גזילות אם כפר בהן ונשבע והודה כשאר גזל ממון שהרי ממונו הן שהבשר והעור שלו ואין לגבוה בהן אלא אימורים ולכהן חזה ושוק וכה' ובעמיתו קדריש דהייט שלמים שהאימורים לשם והבשר לבעלים והך מעילה דהכא איט אלא לשון שינוי וכן הוא אומר (דה"ב כו) וימעל בה' אלהיו וכן בסוטה הוא אומר (במדבר ה) איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל בתורת כהנים דהא מעילה ממש ליכא בשלמים כדפרישית דממעט להו בתורת כהנים מדכתיב קדשי ה' בנהנה מן ההקדש גבי מעילה : דלאו ברשותיה • דאב קיימא : רועה באפר • דהוי מוחזק מיבעיא : מה רועה באפר שבחא דממילא • מעשב השדה :
אף

היתה מוחכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים • לקמן מוקי לה כרבי דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אע"ג דבכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים ה"נ אי אמר הבכור או תחלקו או אטול פי שנים בשבח הרשות בידו והא דלא נקט חכרוה ושכרוה היתומין משום דהשתא אשמעינן חידוש טפי דאע"ג שהיתה חכורה ושכורה בחיי האב לא חשבינן להפרה ראוי ויטול פי שנים : הכא במכירי כהונה (ולויה) עסקינן • בכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק בפרק כל הגט (גיטין דף ל׳)המלוה מעות את הכהן והלוי והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו ואפי' בדברי' בעלמא ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מכל מקום כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק ודוקא דאשתחיט בחיי אבוהון הא לאו הכי לא כיון דמת מי יזכה : וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו׳ תימה דבסמוך מוקי לה כרבי ובסוף פ"ב דקידושין (דף נח׳) אית ליה ח) דלאו כמי שהורמו דמי וי"ל דתנא דהכא לא סבר ליה כרבי אלא בהא דבכור שקיל פי שנים בשבח אי נמי דוקא במתנות דתרומות ומעשר אית ליה לרבי דלאו כמי שהורמו דמי אבל מתנות דהכא דזרוע ולחיים שהן ניכרות אית ליה כמי שהורמו דמיין :
אף

מג א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעח סעיף ה :

מה ב מיי' שם הלכה ב ועי' בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף ד :

מו ג מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ה:

מז ד מיי' פ"ס מהל' אישות הלכה ו

רבינו גרשום

ואת בנימין אחי יוסף • א"כ היו להו ספי מן שבעים אמר ליה מרגלית היתה בידי • כלומר טעם יפה שבידי: ואתה רוצה לאבדה ממני . מידי כלומר אתה רוצה שאומר לך ויודעוהו הכל : איתיביה ויכם דוד. לאדומיים מהנשף ועד הערב אלמא דביד יהודה נמי נפלו • נפלו עליו . ונתחברו לדוד ממנשה דהוו ליה מיוסף ומשום הכי נצחום:אשר לעמלק • ועמלק מעשו היה דכתיב ותלד לאליפז את עמלק : בכור כהן שהניח להן אביהן מתנות הללו בכור נוטל פי שנים משום דכל אשר ימצא לו בשעת מיתתו אמרינן דיטול וכשהשביחו נכסי' לאחר מיתת אביהן שהוא התחיל להשביח כגון הניח להן אביהן פרה מוחכרת ששכרה אביהן לאחר לשנה בדמים קצובין • או מושכרת ששכרה לאחר שיתן לו מחצית השכר למחצה או לשליש או לרביע או שהניח להן אביהן באפר לרעות וילדה נוטל בכור באותו שבח פי שנים דדמי כמו שהשביחה ברשות אביהם אבל השביחום היתומים לאחר מיתת אביהן כגון שבנו בתים או נטעו כרמים אין נוטל פי שנים בהם : במכירי כהונה ולויה עסקי' שהיה לאבי' אוהבים מכירים שיהו שולחין לו מתנותיהם • ולא לאחרים והכי נמי מתנות לויה כגון מעשרו' ללוי מוסרן: ודאשתחיט הבהמה בחיי אבוהון ולא הספיק ליטול עד שמת • כמי שהורמו דמי • כבאו ליד אביו דמי דמכירין הן ומוחזק הוא ולא ראוי • ובמוקדשין אמאי נוטל פי שנים הא לאו דידיה דבר הקדש הוא : הכא בקדשים קלים עסקינן ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הן . במס' קדושין לקדש בהן אשה דתניא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו שאם גנב מאחד מעשר או בכור אם נהנה מהם חייב קרבן מעילה לגבוה דכתיב ומעלה מעל בה' ואם כפר לו והודה ונשבע מביא אשם גזילות דכתיב וכחש בעמיתו ממון בעלים הוא משום הכי הבכור נוטל פי שנים: רועה באפר. וברשותו קיימא מיבעי': הא קמ"ל. דלא משום דהאי פעם שקיל דברשותי' קיימא דמוחכרת ומושכרת לא קיימא ברשותי' אלא אמרינן מוחכרת ומושכרת לא חסרי בה יתמי מזוני דהוכר ושוכר יהבי להם מזוני משום הכי בכור נוטל בהן פי שנים:
ושנו

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אמר ליה]: ב) לעיל קכ׳ סוטה יב׳: ג) לא מלאתי רק בדה"א ס' יס ואלה ראשי בית אבותם ועפר וישעי ועיין רש"א בח"א : ד) [תוספ' דבכורות פ"ו ע"ש] : ה) [לעיל נה׳ קיט׳ לקמן קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נא:] : ו) [קדושין נד: נח: נדרים פה: חולין קל: בכורות יא׳ מכות כ.] : ז) קדושין נב: בכורות נג: זבחים קיד. תמורה תי ב"ק יב: : ח) [בקדושין נח: נראה להדיא דס"ל לרבי דכמי שהורמו דמי. ע"ש ועי' סוגיא דנדרים פה׳ ובפי' רש"י והר"ן והרא"ש דהתם] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה נוטל פי שנים בזרוע כו' : (ב) ד"ה ראוי וכו' לא זכה בהן אביהן :

מסורת הש"ס

א)[תוספ' בכורות פ"ו]: ב) [עיין תוס' כתובות נג: ד"ה רבי וכו'] ג) [בכורות נב:] ד) [לעיל יב:]: ה)[לקמן קלג:]:

רבינו גרשום

מני. ברייתא זו דקתני הניח להם אביהם פרה וכו' דנוטל פי שנים: ר' היא דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. אפי' שבחו מאליהם דכל אשר ימצא לו בעינן: רבי אומר הבכו' נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. הואיל דשבחא ממילא קא אתי והכי נמי קתני ברייתא: ירשו שטר חוב. שהיה אחר חייב לאביהן: בכור נוטל פי שנים. משום דמלוה בשטר קלא אית ליה ומשום דמוחזקין בשטר כמאן דגביא דמי: והואיל דנוטל פי שנים בשטר חוב. פורע נמי פי שנים בחוב שמתחייב אביו בשטר (כולו) אם אמר כו': מאי טעמא דרבנן. ת"ק דרבי: עד דמטיא לידיה. דנותן לא מצי יהיב ליה לאחריני. אף חלק בכורה עד דמטיא לידא דאבא לא מצי שקיל פי שנים: מקיש חלק בכורתו לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה. דאבא אלא ראוי לו אפי' הכי שקיל דפשוט נוטל בראוי כבמוחזק. אף חלק בכורה נמי שקיל בשבחא דממילא אע"ג דלא מטי לידיה: ורבנן נמי הכתיב פי שנים. אמאי לא דרשי כרבי. ההוא דיהבינן ליה לבכור פי שנים: אחד מצרא. במקום אחד נוחלין לו חלק בכורתו סמוך לחלק פשוט שיהו ניכרים שהב' חלקים במקום אחד: דיקלא ואלים. שהי' קטן כשמת ושוב נתגדל. והכי נמי ארעא ומסקה שירטון. שנזדבלה מאליה שהרוח הפריח שם זבל משדות אחרות או הקשין שהיו שם בלו ונעשו זבל: כולי עלמא לא פליגי. דשקיל משום דכל אשר ימצא לו קרינן ביה: כי פליגי בחפירי והוי שובלי · שהניח להם אביהם חציר ונתגדלו עד שנעשו שבלים. והכי נמי שלפופי והוו תמריי שהניח להן אביהן תמרים מפריחין במקצתן נעשים גדולים: דמר סבר. רבי שבחא ממילא אתי וכל אשר ימצא לו קרינן ביה: ומר סבר אשתני. מכמות שהניח להם אביהם ולא שקיל:

אף מוחכרת ומושכרת שבחא דממילא קא אתי דלא חסרי בה מזוני מני ר' היא דתניא א)אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן ב)רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים ב)יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא °לתת לו פי שנים ג)מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי אומר אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטא לידיה ורבנן נמי הכתיב פי שנים ההוא ?למיתבא ליה ד)אחד מצרא ורבי נמי הכתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי א"ר פפא ה)דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון דכ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי דמ"ס שבחא דממילא ומר סבר אישתני: אמר רבה בר חנא אמר ר' חייא עשה כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה מספקא

דברים כא תורה אור

רשב"ם

אף מוחכרת ומושכרת בשבחא דממילא · קמיירי דאין מעלין לה היתומים מזונות ואם תאמר ליתני רועה באפר והכא ידענא דהוה הדין למוחכרת ומושכרת היכא דלא מחסרי מזוני וי"ל למיתני מוחכרת ומושכרת כלל דאיצטריך או רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי מזונות מיירי איצטריך סד"א כל מוחכרת ומושכרת לא שבחא דממילא הוא אלא ע"י בני אדם שחורשין בה ועובדין בה ולא לישקול בה בכור פי שנים קמ"ל דכיון דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין בהן אלא אחרים שבחא דממילא חשבינן לה היכא דאין מעלין לה מזונות: הכי גרסינן מני רבי היא · ולא גרסינן ומני דלא קמהדר אתירוצא דלעיל כלל אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא: מני · הך ברייתא דקתני דנוטל בכור בשבח ששבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן רבי היא: בשבח ששבחו · ממילא אבל כשהשביחו יורשין הכל מודים דאינו נוטל פי שנים: ירשו שטר חוב · היינו מלוה בשטר בכור נוטל פי שנים דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה הרי הוא כאילו השטר השביח דהיינו נכסים ששבחו ממילא ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה דרבי היא והכי מוכח לקמן בשמעתין ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון דליכא שטרא ומצי למטען פרעתיה לך דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אפי' רבי מודה דלא שקיל פי שנים דהא אין מוחזקין מחוב זה כלל דנימא הנכסים שבחו מעצמן: יצא עליהן שטר חוב · שחייב אביהם לאחרים מילתא באפי נפשה היא ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי: בכור נותן פי שנים · כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה: ואם אמר איני נוטל · פי שנים מכל ירושת אבי שהריני מוחל חלק בכורה ואטול חלק כפשוט ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל רשאי וכשתובעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבוע את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופם מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבע"ח בקרקע עד דשמעו ב"ד טענת האחין דמה ידעינן איזה טענה יש להן דשמא יטענו פרענו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך (א) כיון דבכור הוא זכי ליה רחמנא פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם או יתנם לאחרים וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכתב לתת לו כעין מתנה אם ירצה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מזכין לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו · ויש מפרשין ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים וגם איני נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים רשאי ושיבוש גמור הוא שהרי השטר היוצא על אביהן אינו דינו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקגבי הלכך אע"ג שמחל חלק בכורה מן השטרות של אביו כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי שנים: מאי טעמייהו דרבנן · דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה: עד דמטיא לידיה · דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: מקיש חלק בכורה לחלק פשוט · דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכירם בתיבה אחת דהוה מצי למכתב חלק אחד על אחיו: מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה · דכל ראוי שבטולם הבן יורש מאביו דהא לא איקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במוחזק אף חלק בכורה נמי ומיהו ראוי גמור כגון שהשביחו יתומים לא שקיל פי שנים דלהכי אהני בכל אשר ימצא לו: אחד מצרא · שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלש שדות לא יפילו שלשה גורלות שנים לבכור ואחד לפשוט שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו דאם כן נמצא נוטל הבכור בשני מקומות אלא שני גורלות יפילו ויטילום על שני שדות החיצונות ואיזה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי שאצלו עמו ורבי איכא למימר דהך סברא נמי דחד מצרא נפקא ליה מהיקשא: שאם אמר איני נוטל כו' · ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דאתיא לידיה דנותן ומדכתיב לו שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל רשאי: שאם אמר איני נוטל ואיני נותן · האי איני נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא ילפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל ודאי לא יתן וה"פ ההוא שאם אמר איני נוטל לפי שאיני רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן: דיקלא · קטן הניח להן אביהן: ואלים · שנתעבה אחרי כן וכן הניח להן ארעא ואסקא אחרי כן שירטון וזבל ונתייפתה בכך: דכ"ע · רבי ורבנן: דשקיל · דעדיין שמו עליו: בחפורה · שאת הניח להן ונעשו אחרי כן שובלי וכן שלופפי דקלים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים בכי האי גוונא (ב) שבחא דממילא פליגי: ומר סבר · רבנן: אישתני · העשב להיות חטין והפרחים להיות תמרים דהוי דבר אחר ושם אחר: עשה · ולא נאמר טעה בדבר משנה חוזר: הדיין כדברי רבי: עשה ·

מספקא

תוספות

אף מוחכרת ומושכרת דלא חסרי בה מזוני · וא"ת אדתנא אבל בנו בתים ליפלוג וליתני בדידה במוחכרת ומושכרת גופה בד"א דלא חסרי מזוני אבל חסרי מזוני אין הבכור נוטל פי שנים ויש לומר דהוה אמינא במוחכרת ומושכרת גופה דחסרי בה מזוני דוקא אין הבכור נוטל פי שנים משום דהוי ראוי גמור דאין השבח על גוף הפרה אבל בנו בתים ונטעו כרמים שהשבח על גוף הקרקע אימא שאין זה ראוי ויטול פי שנים קא משמע לן: **ואם** אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי · אומר ר"י דנפקא מינה אם היתומין קטנים דיכול לומר הבכור איני נוטל פי שנים ויפאר הקרקע לפני היתומין ולא יטול מהן דאין נזקקין לנכסי יתומין אלא אם כן רבית אוכלת בהן ולקמן מפיק מלתא לו שיכול למחול לו בכורתו משום דעדיין לא אתיא לידיה ואפילו בלא קנין כדמשמע לקמן (ג) דאמר דויתר בכל הנכסים דמדאחיל בהא אחיל בהא אבל חלק פשיטות לא יוכל למחול ולסלק עצמו באמירה בעלמא אם לא על ידי קנין ורבינו תם מפרש דאם אמר כשילא עליו שטר חוב על הבכור עצמו ולא על האחין איני נוטל ואיני נותן רשאי ומפסיד בעל חוב ואין לו על היתומין כלום דלאו בעל דברים דידהו הוא ולא הוי דומיא דרישא דאיירי דילא על כונשטר חוב:

מספקא

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו':

מט ב טוש"ע שם ס"י:

נ ג מיי' שם הל' ח ופי"ב מהל' שכנים הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעד סעיף ב:

נא ד ה מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואם אמר וכו' דסלקא דעתך אמינא כיון: (ב) ד"ה בחפורה וכו' בכי האי גוונא פליגי כצ"ל ותיבות שבחא דממילא נמחק: (ג) תוס' ד"ה ואם וכו' לקמן · נ"ב בדף קכו ע"ב:

מספקא ליה אי א)הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו או הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו אמר רב נחמן אמר רב אסור לעשות כדברי רבי קא סבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ורב נחמן דידיה אמר מותר לעשות כדברי רבי קא סבר הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו אמר רבא (א) אסור לעשות כדברי רבי ואם עשה עשוי קא סבר מטין איתמר תני רב נחמן בשאר ספרי דבי רב °בכל אשר ימצא לו פרט לשבח (דברים כא) שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן אבל שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן שקיל ומני רבי היא תני רמי בר חמא בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכל שכן שבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקיל ומני רבנן היא אמר רב יהודה אמר שמואל ^אין בכור נוטל פי שנים במלוה למאן אילימא לרבנן השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן לא שקיל מלוה מבעיא אלא לרבי ואלא הא דתניא ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית מני לא רבי ולא רבנן לעולם לרבנן ואצטריך סלקא דעתך אמינא מלוה כיון דנקיט שטרא כמאן דגביא דמיא ^קא משמע לן שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית למאן אילימא לרבנן השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מבעיא אלא לרבי ולרבי ברבית לא והתניא רבי אומר בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית לעולם רבנן היא ומלוה כמאן דגביא דמיא אמר ליה רב אחא בר רב לרבינא איקלע אמימר לאתרין ודריש בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית א"ל נהרדעי לטעמייהו ב)דאמר (ב) רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו אמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא לרב נחמן קשיא מאי

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו · תימה דבטלי גמרא אומר דאין הלכה כרבי מחביריו והכא מספקא ליה ותו דרב נחמן דידיה אמר אפי' מחביריו וקיי"ל כרב נחמן בדיני והא קיימא לן דאין הלכה כרבי מחביריו ומפרש ר"ת דדוקא הכא מספקא ליה אבל בעלמא לא וכן לרב נחמן אבל קצת קשה דקאמר רב נחמן מותר לעשות כדברי רבי וכיון דסבירא ליה הכא שהלכה כרבי מחביריו אמאי קאמר מותר חייב לעשות הוה ליה למימר ותו דקאמר קסבר רבא מטין איתמר כלומר מטין הדבר לעשות כרבנן לכתחלה ובכל הגמרא לא קאמר מטין אלא על אותו שפסק הלכה כמותו כדאמרי' בהכותב (כתובות דף פד:) גבי הלכה כר"ע מחבירו מר סבר הלכה איתמר ומר סבר מטין איתמר והכא לא הוזכרה הלכה אלא על רבי ולא על רבנן ונראה לר"י דהכי מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו שפסקו כך בהדיא :

אין הבכור נוטל פי שנים במלוה · כרבנן מוקי לה ובמלוה בשטר מה שפירש הקונטרס לעיל גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים שהשטר הוי הגוף ומלוה הוי שבח אין נראה דא"כ אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי שנים דכיון שיחלקו שטרות ויטול בשטרות פי שנים שהן הגוף יטול גם השבח שיבא אח"כ שהיא המלוה דהא פשיטא דאחר שיחלקו כל השבח שיבוא מחלקו שהוא שלו :

נהרדעי לטעמייהו · לפירוש ר"ת דבסמוך דפי' דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו אתי שפיר הא דקאמר הכא נהרדעי לטעמייהו דאמימר נמי סתמא קאמר דנוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות אבל לפ"ה דמפרש בסמוך דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו לא יתכן הא דאמר נהרדעי לטעמייהו :

גבו מעות יש לו · פי' הקונטרס משום דמעות יהיב ומעות שקיל ואין נראה דבפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג·) דפריך אמאי דאוקי רבה ורב נחמן הא דאין בעל יורש [נזקי] אשתו לר"ע היינו דוקא ר"מ בגרושה ולוקמה לרבה כגון שגבו מעות ולרב נחמן כגון שגבו קרקע דהוה ליה ראוי למה ליה למינקט קרקע דגבו מעות נמי הוי ראוי דהא דאמר הכא גבו מעות יש לו והוי מוחזק היינו משום דמעות יהיב מעות שקיל אבל התם גבי נזק דלא יהיב מעות מודי רב נחמן דגבו מעות נמי הוי ראוי ואין לפרש דהכי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן אף בגבו קרקע דהא לרבה נמי הוה מצי למינקט בין בגבו קרקע בין בגבו מעות דהכי אית ליה בפ' גט פשוט (לקמן דף קעה:) אלא משום דלרב נחמן לא מצי למינקט אלא חדא דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חדא אלא נראה דטעמא דרב נחמן דאמר גבו מעות יש לו משום דדרך בע"ח לפרוע בחובם מעות ולא קרקע והוי מוחזק בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו אבל קרקע שאין דרך קרקע ליתן בחובם לא סמכי עלה ולא הוי מוחזק לטעמייהו

מספקא ליה · הא דאמרי' בעירובין (דף מו:) הלכה כרבי מחבירו אי אמרי' דוקא מחבירו כשחולק יחיד עליו אבל לא מחביריו דבכל מקום הלכה כחביריו והכא חביריו פליגי עליה : ואפילו מחביריו · בכל מקום וה"ה להך : אסור לעשות כדברי רבי · אסור לדון כן דקעבר אלא תטה משפט דהא אם עשה אינו עשוי כדמפ' לקמיה קסבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו והאי דקאמר אסור לעשות כן ולא קאמר אין הלכה כרבי היינו משום דאמר לעיל כי האי ליסנא עשה כדברי רבי עשה אמר איהו נמי אסור לעשות: אמר רבא ג) (הלכתא) כרבי כו' · אהא הלכתא לא סמכינן אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא לקמן בשמעתין (דף קכה:) : מטין איתמר · כך נאמר בבית המדרש מטינאת הדין אחר דברי חכמים לדון כן לכתחלה ומיהו אי עבד כרבי עבד ולא מהדרינן עובדא והכי מפרשינן לכל מטין איתמר שבגמרא והכי אמרי' בהדיא במס' [כתובות] (דף פד:) : בשאר ספרי דבי רב · ספרא דבי רב היינו תורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא שאר ספרי דבי רב קרי למדרש של ספר במדבר מוישלחו מן המחנה עד סוף הספר אלה הדברי' כו' ומכילתא דהיינו מדרש אלה שמות מהחדש הזה לכם עד סוף הספר כולהו אקרי שאר ספרי דבי רב והיינו דאמרינן בעלמא (סנהדרין דף פו·) סתם מתני' רבי מאיר סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון סתם ד) סדר עולם ר' יוסי ה)סתם תוספתא רבי נחמיה וכולן אליבא דר' עקיבא: פרט לשבח ששבחו · ממילא : שהשביחו · כגון בנו בתים ונטעו כרמים או חסרו מזוני או מעות בהוצאת נכסים להשביחן : אין הבכור נוטל פי שנים במלוה · אפי' במלוה בשטר : אליבא דמאן · כלומר כמאן סבירא ליה שהוצרך לומר כן : שבחא דממילא · כגון חפורה והוו שובלי שמוחזק קמא באותן הנכסים : מלוה · דאינו מוחזק כלל במעות אלא בשטר דהוה ניירא בעלמא מיבעיא: לעולם אליבא דרבנן · והך דקתני ירשו שטר חוב רבי היא: במלוה · של עובד כוכבים : אבל לא ברבית · אע"פ שכתוב בשטר ומלוה כמאן דגביא דמיא הואיל ונקיט שטרא אבל רבית אע"ג דנקיט שטר וכבר עבר הזמן משמת אביו לא דאין לך ראוי כזה דבר שלא היה שלו מעולם אבל מעות מלוה דקשקיל מעות (ג) הלוהו ונמצא השטר מוחזק בידו במקום מעותיו והרי הוא כמו משכון ובזה הכל מודים דמלוה שהניח משכון עליה שקיל פי שנים דבעל חוב קונה משכון וכן פסק ר"ת: הא דשלחו מתם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל דלעיל ותרוייהו אליבא דרבנן מר מחשיב ליה מוחזק כיון דנקיט שטרא ומר לא חייש לשטרא דניירא בעלמא הוא וי"מ דהא דשלחו מתם במלוה של עובד כוכבים כדקתני אבל לא ברבית והך דרב יהודה אמר שמואל במלוה של ישראל ולא פליגי והכל הוא בידם דאדרבה איפכא מסתברא דבמלוה של ישראל הוי מוחזק טפי ממלוה של עובדי כוכבים אשר פיהם דבר שוא : נהרדעי לטעמייהו · אמימר כרב נחמן סבירא ליה דתרוייהו הוו מנהרדעא כדאמר אמימר (לעיל ד' נא·) אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי כו' דתרוייהו סבירא להו דמעות שאדם חייב לחבירו הוי מוחזק בהן : גבו קרקע · בחוב מלוה אביהן אין לו לבכור פי שנים דמעות הלוהו ולא קרקע אבל גבו מעות יש לו שהרי מעות הלוהו ובמעות חשבינן ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם והיינו כאמימר דדרש בכור נוטל פי שנים במלוה דהיינו מעות ורב נחמן לפרושי אתא האי דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ול"נ דהאי דאמרי' נהרדעי לטעמייהו לא בא למעט דברי רבה דאמר גבו קרקע יש לו דהא אמימר סתמא דרש בכור נוטל פי שנים במלוה לא שנא קרקע ולא שנא מעות אלא למעוטי מדרב יהודה אמר שמואל אתא דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואמימר סבירא ליה כדשלחו מתם וכרב נחמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם : גבו קרקע · מבעל חוב יש לו לבכור פי שנים דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו וכמי שהיה לו במשכון דמי וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים : גבו מעות אין לו · דמלוה להוצאה ניתנה והני מעות אחריני נינהו וכאילו לא הוחזק בם אביהן :

מ"ש

עין משפט נר מצוה

נב א ב מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ז :

רבינו גרשום

אלמא קסבר מטין אתמר. ולא דרשי' לה בפרקא ולכתחלה לא עבדינן כותיה' אבל אי עבד לא מהדרינן : בשאר ספרי דבי' זו מכילתא וספרי דלא קרי ספרי דבי רב אלא תורת כהנים לחוד: ומני' [רבי] דהכי אמר לעיל: אמר רב יהודה אמר שמואל אין הבכור נוטל פי שנים במלוה. שאם חייב אדם לאביהן מלוה אין הבכור נוטל פי שנים משום דלא קרינן ביה בכל אשר ימצא לו: מלוה · דלא אתא לידיה מיבעיא . אלא אליבא דרבי דהאי מלוה לא אתא לידיה דאבוה:אלא הא דתניא. לעיל ירשו כו' : לא לעולם רבנן.ודקא קשיא לך השתא שבחא דממילא אתי אמור רבנן כו' . אפי' הכי אצטריך למימר דאינו נוטל דסד"א מלוה כיון דנקיט שטרא בידיה כמאן דגביא דמי ונוטל פי שנים קמ"ל דאפי' הכי אינו נוטל : שלחו מתם · מארץ ישראל לבבל : בכור נוטל פי שנים במלוה . דכמאן דגביא דמיא : אבל לא ברבית. שחייב לו עובד כוכבים משום דלא אתא לידיה : מלוה מבעיא' דהוא הדין דלא שקיל : אלא אליבא דרבי · נוטל במלוה פי שנים משום דמטא לידיה דאבוה אבל לא ברבית דלא אתא לידיה דאבוה : לעולם אליבא דרבנן . ומשום הכי שקיל פי שני' [דמלו'] כמאן דגביא דמיא: אמר ליה נהרדעי לטעמייהו' דאמימר ורב נחמן נהרדעי הוו : דאמר רב נחמן גבו קרקע. בחוב של אביהן אין לו לבכור פי שנים משום דהאי קרקע לא שבק אבוהון גבייהו אלא מעות של מלוה זו היא ברשות אביהם ושבק אבוהון גבייהו ומשום הכי בכור נוטל פי שנים במלוה והיינו (טעמא) נהרדעי לטעמייהו : רבה אמר גבו קרקע יש לו.משום דאחריות קרקע יש לו שכן כתוב בשטר דאי לא יהיב להו מעות טרפי מקרקע: אבל גבו מעות אין לו. משום דלאו הני מעות שבק אבוהון גבייהו משום הכי אינו גובה : אמר לי' אביי לרבה לדידך' דאמרת גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו קשיא · ולרב נחמן בר פלונתך קשיא : לדידך

מסורת הש"ס

א) [עירובין מו: פסחים כז· כתובות כא· נא·] :
ב) ב"ק מג · לקמן קעה: :
ג) אסור לעשות כנ"ל :
ד) [יבמות סב:] :
ה) [סנהדרין פו·] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא (אסור לעשות וכו' עשוי) תא"מ ונ"ב גירסת רשב"ם ותוס' סיא אמר רבא הלכתא כרבי ואם עשה עשוי : (ב) שם נהרדעי לטעמייהו דאמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ורבה אמר גבו מעות אין לו גבו קרקע יש לו כנ"ל : (ג) רשב"ם ד"ה אבל לא וכו' דקשקיל מעות שהלוהו :

מאי שנא מעות דלא דלאו הני מעות שבק אבוהון קרקע נמי לאו הא קרקע שבק אבוהון ועוד (א) א) (הא את הוא דאמרת) מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני לרב נחמן קשיא מאי שנא קרקע דלא דלאו הא קרקע שבק אבוהון מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון ועוד הא ב) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה מהן אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא טעמא דבני מערבא קאמרינן ולן לא סבירא לן מאי סבתא דההוא דאמר להו

נכסי

רשב"ם

מ"ש מעות דלא שקיל בהו בכור פי שנים ודאי היינו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו': לאו הא קרקע שבק אבוהון · דאי הוה בעי לוה הוה מסלק ליה בזוזי: ועוד האמר [מר]. רבה דאמר בעובדא דההיא סבתא דהוית לה בת בנכסה הנשואה לבעל ורצויה הויא ההיא בת ליורשה מתה ההיא בת ואח"כ מתה הסבתא ואתא בעל וקא תבע ירושת הזקנה כאילו אשתו קיימת ושלחו מתם דהיינו בני מערבא שאין הבעל נוטל משום דהוו הנהו קרקעות ראוין לאשתו אם תמות הזקנה בחייה והרי מתה היא בחיי הזקנה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש דהוה ליה ראוי ולא מוחזק לבת שכל זמן שהזקנה בחייה אין לבת בהן כלום שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבת מכירתה קיימת כן אלו נכסי הלוה אע"פ שראוים הן לגבות המלוה אינו מהן כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים ראוין הן דהא אי הוה בעי לוה הוה זבין להון ומסלק ליה למלוה בזוזי או בקרקע אחרת חוץ מזו הלכך הא קרקע הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי פי שנים: ועוד · קשיא אחרת לרב נחמן דחשיב מעות מוחזקות טפי מקרקעות הא איפכא הוה ליה למימר משום דקרקע של זה הוי מוחזק טפי למלוה דהא הוא דאמר משום רבה בר אבוה יתומים בני מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן בע"ח של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות חוזר וגובה אותה מהן ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחיים איך יכול בע"ח לגבותו והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שנינו בבכורות (דף נב·) שאין האשה נוטלת כתובתה בראוי ובע"ח כיוצא בו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח כן כתוב בפי' רבינו חננאל: לטעמייהו דבני מערבא אמרי' ולן לא סבירא לן · ושינויא הוא דקמשני רבה אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל אלא כרב יהודה אמר שמואל דאמר אליבא דרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכדפסקי' נמי הלכתא לקמן לא שנא גבו מעות לא שנא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים ואפי' לרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן בע"ח חוזר וגובה אותה מהן אפ"ה מודה דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחזק למלוה ולא שקיל בה בכור פי שנים כדפסקינן הלכתא לקמן והכא היינו טעמא דרב נחמן כדמפרש בפסחים בפ' כל שעה דאיתמר בע"ח אביי אמר למפרע הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה דלא חשיב מוחזק אלא משעת גבייה ואילך וכדמפרש התם טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה זוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני ומותבינן לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבי ליה מחיים דאבוהון דמי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה לא יהא אלא כזבין יתמי ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבע"ח ומשני שאני התם דאמר להו בע"ח דאבוהון כי היכי דמשעבד ליה ההוא לוה לאבוכון ה"נ משעבד לדידי מדר' נתן כו' וההוא שינויא דסמכא הוא דהא רבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי הוא משני להא דרב נחמן הכי הלכך אפי' ר"נ לא חשיב לקרקע של לוה מוחזק למלוה עד שתבא לידו משום דאי הוה בעי הוה מזבין ליה עד השתא דמכאן ולהבא הוא גובה והלכך מאי דא"ר נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו לטעמייהו דבני מערבא קאמר דאמרי אליבא דרבנן דנוטל במלוה פי שנים דחשבינן לה מוחזקת למלוה ואתא רב נחמן למימר לדידי לא שנא גבו קרקע לא שנא גבו מעות אין לו דק"ו הוא כדאמרן לעיל שבחא דממילא אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מיבעי אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי ארעא לא שבק להו אבוהון כדאמרינן לקמן שלחו מתם הלכתא כרב ענן כדפריש רבה טעמייהו דאי קדים סבתא כו' דמהתם שמעי' דלא חשבי בני מערבא לקרקע של לוה מוחזק למלוה והלכך האי שלחו מתם דלעיל מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא ומשום הכי אמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ומיהו לא סבירא ליה אלא בין קרקע בין מעות אין לו כדפרישי' ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר לדידי ל"ש מעות לא שנא קרקע אין לו כדרב יהודה אמר שמואל דהא לא היה אבוהון מוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות מיהא בני מערבא כיון דחשיבי לי' מוחזק במלוה ויטול בה הבכור פי שנים איכא למימר דבגבו קרקע הוא דקאמרי דיש לו דדמי מוחזק טפי מהיינוה דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו אבל הני מעות לא אשתעבדו ליה כלל ובגבו מעות מודו לי דאין לו והאי דשלחו מתם לקמן הלכתא כרב ענן כו' וכדמפרש רבה מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' התם ודאי בדין הוא דלא ירית בעל דה"ל ראוי לגמרי ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הני נכסי דזקנה כלל שהרי לא נוטה מן הבת ומן בעלה כלום ולא קדים סבתא וזבנא זבינה זביני אבל נכסי דלוה כיון דמשתעבדי למלוה ואי זבין לא זביני ויכול לטרוף מן הלקוחות הרי הן כמוחזק"י מיהו שקיל בהו בכור פי שנים אבל גבו מעות ודאי אין לו:

תוספות

לטעמייהו דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן. פ"ה דבין רב נחמן ובין רבה סברי תרוייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו והא דקאמר רב נחמן דבע"ח חוזר וגובה אותה מהן היינו כדפרשה *(רבה) משום דר' נתן ולפירושו הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי היינו דוקא בשבח ולא במלוה וקשה דלרב נחמן עיקר התירוץ דמשני לדידיה חסר מן הספר דלא משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת אביהן ועוד דבפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג·) ה"ל למיפרך ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן בין גבו מעות בין גבו קרקע ומיהו זה י"ל שהיה צריך להאריך דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו (ג)דבפרק גט פשוט (לקמן דף קעה:) מוכח מההוא דסבר רבה שעבודא לאו דאורייתא קאמר דסבר רבה אליבא דנפשיה דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו להכי מקשה בקולר ובפשיטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב נחמן ור"ת מפרש לטעמא דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לנהכי אלא לדידי' בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כדאמר גבי האי סבתא דאפי' גבו קרקע אין לו כ"ש גבו מעות וכן מוכיח בפ' גט פשוט דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כיון דשעבודא לאו דאורייתא והא דאמר גבו קרקע יש לו אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוה ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע ולא במעות והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהאי ראוי אע"ג דהוי קרקע היינו משום שהבעל לא היה מוחזק מעולם ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע ולכך הוי ראוי אבל גבי מלוה הוי מוחזק אפי' לא יוכל לטרוף אם מכר כגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות מ"מ היכא דלא מכר הוי מוחזק כיון שהיה משועבד לו בחובו והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא וזבנא זבינה זביני לאו אליבא דבני מערבא (ג) דלדידהו לא תלה בהכי כדפרישי' אלא טעמא דנפשיה קאמר דלדידי' אפי' במלוה הוי ראוי משום דאי זבין הוי זביני ועוי"ל דלרבה אפי' אי זבין לא הוי זביניה זביני הוי ראוי וגבי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא משום דסבר רבה כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי והוי כאילו הוא מוחזק מעיקרא אלא משום דאי קדמה וזבנא דהוי זבינה זביני הוא דהוי ראוי אבל בני מערבא לית להו כדאמר מעכשיו דמי מטעם דזבינה זביני לא הוי חשוב ראוי כדאמר גבי מלוה אלא סברי דלאו כאומר מעכשיו דמי ולא הוחזק בו מעולם ורב נחמן סבר בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו כמו שהביא אביי מההוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן ולדברי אביי קא"ל רבה ולא לפי מה שתרלה רבא משום דר' נתן דלרב נחמן אליבא דנפשיה ודאי סבר דאפי' גבו קרקע יש לו והא דקאמר גבו קרקע אין לו היינו אליבא דבני מערבא דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראוי וא"ת ומנא ליה לרב נחמן דלבני מערבא גבו קרקע אין לו דלמא בני מערבא סבירא להו נמי גבו קרקע יש לו כרב נחמן וגבי סבתא היינו טעמא דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא הוחזק בו מעולם וי"ל דסבירא ליה לרב נחמן דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות מדלא קאמר הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות מסתברא ליה לרב נחמן דטפי האי מוחזק במעות מבקרקע וא"ת בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג·) כי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולר"נ בגבו קרקע ומשני ה"מ לבני מערבא וכי קאמרי אינהו בגרושה כרבי דחשיב מלוה מוחזק לכך הוקמה בגרושה והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקומי בגרושה לר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו וי"ל דנקט כרבי משום רבה דלדידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו ז"ל לאוקמי בגרושה אלא לרבי והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וכרבנן [וקלפ"ה הוה מצי בין לרבה ובין ר"נ לאוקומי בלא גרושה וכרבנן] אלא דניחא ליה לישנא אפי' לרבי ור' יעקב דאורליינ"ש תירץ לפירוש הקונט' לא הוה מצי לאוקמי כרבנן דרבה ור"נ אליבא דר"ל דאמר לא אמר ר"ע דלא ירית לה בעל אלא בכופר שאינו משתלם אלא לאחר מיתה אבל שאר נזקין ירית לה בעל ואליבא דידיה איצטריכו ליה לשנויי האי דקתני הכא אשה וילדה ילדיה דלא ירית בעל בגרושה כו' ולא מצי לאוקמי כרבנן ובלא גרושה דא"כ שום נזקין לא ירית בעל דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו ור"ל קאמר דשאר נזקין ירית והיינו ע"כ כרבי:

ליראי

נכסי

רבינו גרשום

... ושלחו מהם בכור נוטל פי שנים במלוה לדידי הכי שמיעא לי דסבירא להו גבו קרקע יש לו ורב נחמן שמיעה ליה דסבירא להו לבני מערבא דגבו מעות יש לו ולולא סבירא לן כוותיהו דליתוי לבכור פי שנים במלוה לא בקרקע ולא במעות: מאי מעשה דסבתא · דההוא שכיב מרע דאמר להו

ל) אולי צ"ל ראויה וכו' שבע"ח דאבוהון

מסורת הש"ס

א) הא אמר מר פ"ל ... ב) פסחים לא: (ב"ק מב:) כתובות צב: ...

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"א מה' מלוה ולוה הלכה ... סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קז סעיף א:

[נ"ל רבה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד הא את הוא דאמרת מיסתבר: (ב) תוס' ד"ה לטעמייהו וכו' אין לו אלא דבפרק גט פשוט: (ג) בא"ד דבני מערבא קאמר דלדידהו לא וכו' דאי זבין זביני:

נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הויא ליה ברתא דהוה נסיבא שכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא בתר דשכיבא סבתא אתא בעל קא תבע אמר רב הונא לירתי ואפי' לירתי ירתי ורב ענן אמר לירתי ולא לירתי ירתי שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ולאו מטעמיה הלכת' כוותיה דרב ענן דבעל לא ירית ולאו מטעמיה דאילו רב ענן סבר אע"ג דהוה לי' ברא לברתיה לא ירית ולא היא דאילו הוה ליה ברא לברתיה ודאי ירית ובעל היינו טעמא דלא ירית משום דהוה ליה ראוי א)ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל בראוי כבמוחזק א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא ושבקא זבינה זביני אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ב)ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ומלוה

לירתי ולא לירתי ירתי · וא"ת הא דאמר בפירקין לקמן (דף קלז:) נכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני מת ראשון קנה שני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי הראשון ולרב ענן דהכא דאמר ולא לירתי ירתי אמאי נקט התם אחרי אחריך לפלוני הא אפי' לא היה שלישי אלא אמר נכסיי לך ואחריך לפלוני ותו לא מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון וי"ל דאשמועינן דאם מת שני בחיי ראשון לא יהא לשלישי: אמר רב פפא הלכתא דאין הבעל נוטל בראוי· אבל שבח נוטל כדפירש הקונטרס דכיון (ג) דאינו יורש אלא הוא זוכה בנכסים מיד וברשותו בא השבח ולהכי לא חשיב במתניתין בפ' יש בכור (בכורות דף נב· ושם ד"ה ולא) גבי הנהו דאין נוטלין בראוי כבמוחזק משום דבעל יש לו שבח והוא הדין נמי דלא שקיל בעל במלות אשתו אפי' במה שלוה אשתו מנכסי מלוג דהא נזק נמי הוי כנכסי מלוג כדמוכח מתניתין דמציאת האשה (כתובות דף סה:) ואפי' הכי משמע בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) דלא ירית בעל דנרבי דוקא הוצרך לאוקומי בגרושה דלא חשיב מלוה ראוי בבכור והוא הדין לגבי בעל והאי דשביק בעל דאיירי בה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה היינו משום דלגבי בכור איפליגו אמוראי בשמעתין אבל הוא הדין בעל כדפרישי' וליכא לאקשויי דאמאי לא עריב ותני להו בהדי הדדי דאין הבעל ובכור נוטלין בראוי כבמוחזק ונוטלין במלוה משום דלגבי בכור משנה שלימה היא בבכורות (דף נא:) דאין נוטל בראוי אבל בעל דאין נוטל בראוי לא אשכח לא משנה ולא ברייתא אלא מימרא דא"ר אבהו ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה לעיל בפירקין (דף קיג·): ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה · וכל שכן בשבח והא דלא נקט שבח משום דמשבח לא הוה שמעינן דמלוה הוה ראוי דהא איכא למאן דאמר דאפי' לרבנן הוי מלוה מוחזק דכמאן דגביא דמיא ולהכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים דשמעינן מינה כל שכן שבח ואע"ג דלגבי בעל ובכור חשבינן מלוה ראוי לגבי כתובת אשה חשיבא מוחזקת וגובה אשה כתובתה ממלוה אע"פ שאינה נוטלת לא מן השבח ולא מן הראוי כדתנן בבכורות (דף נב· ושם) אפי' הכי גביא ממלוה כדתנן הכותב (כתובות פד·) מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רבי עקיבא אומר ינתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לרבי עקיבא אי לא צריכה שבועה היתה גובה אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ותו לא תגבי האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי ואם גבו קרקע

נכסאי לסבתא · לזקנתי אני נותן כל נכסי אם אביו או אם אמו: ובתרה לירתאי · אחר מות זקנתי לא יירשו יורשין שלה כגון בנה או בתה או אביה או אחיה אלא יורשין שלי כגון בני או בתי או אחי הקרוב קרוב קודם: הויא ליה · להאי גברא חדא ברתא: שכיבא · ההיא ברתא: בחיי בעלה ובחיי סבתא · ואח"כ שכיבא סבתא ואתא בעלה וקתבע לפי שבשעת צוואת המת היתה בתו קיימת וכמי שאמר נכסיי לסבתא ובתרה לבתי דהיינו ירתי והיה רוצה לירש זכות אשתו: א"ר הונא · האי ובתרה לירתאי דקאמר ההוא גברא לירתאי ולירתי ירתאי קאמר (א) כיון שנתנה ליורש' והרי זכתה בהן הבת שהיתה יורשת שלה כדמפרש טעמא לקמן דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי וכיון דזכתה בהן מחייב הרי הבעל יורש את אשתו דהיינו ירתי ירתאי והכי מפרש לה לקמיה ומיהו השתא לא ידעינן אכתי טעמא דרב הונא אלא שרואין אנו שזיכה את הבעל וטעמא לא ידעינן עד דמפרש ליה לקמיה: ורב ענן אמר לירתאי ולא לירתי ירתאי · וה"ק ובתרה לירתאי לאותן יורשין שיהיו לי בעולם בשעת שתמות הזקנה אני נותן את נכסיי כגון אם היתה בתו קיימת או אחיו או אביו דכל אלו אני קורא בהן ירתאי אבל לא בן בתו כדמוכח לקמיה דהיינו ירתי ירתאי שמכח בתו הוא בא לירש אותו ולא לבעלה דאיהו נמי ירתי ירתאי דירתאי דוקא קאמר אותן הבאים מכחי ולא לירתי ירתאי הבאין מכח כחי והלכך היכא דליכא ירתאי אחר מות הזקנה אלא ירתי ירתאי נשארו הנכסים ביד יורשי הזקנה דדומה לאומר נכסי לך ואחריך לפלוני שאם מת אותו שני יירשו יורשי ראשון כדתנינן לקמן בפירקין (דף קלז:) ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון: דבעל לא ירית · הכא דראוי הוא: אע"ג דהוה ליה ברא לברתא · דהוה ליה ירתי ירתאי קאמר רב ענן דההוא ברא לא ירית כדקא דייק לישנא דירתאי משמע ולא ירתי ירתאי: ולא היא · דאילו הוה ליה ברא ודאי ירית הואיל והוא ראוי לירש את זה הנותן שהרי הבת וכל יוצאי יריכה במקום שאין בן קודמין לכל יורשי האיש דירתאי קרינא ביה הואיל והוא קודם לכל יורשיו ואע"פ שבא מכח כחו ומעיקרא כי אמר לירתאי שיהא לי במות הזקנה קאמר ובן בתו יורש אותו וקודם לאביו ולאחיו ולאחותו ואע"פ שכן קרוין ירתאי והבן ההוא קרוי ירתי ירתאי אפילו הכי קודם דליורשיו הראוין ליורשו מן התורה רגיל לקרות ירתאי וטעמא דבעל לא ירית לא משום דהוי ירתי ירתאי דאילו היה ראוי לירש נחלה זו מן התורה ירתאי הוה קרינא ביה אלא משום דאינו ראוי ליורשה דהוה ליה האי ממון ראוי לאשה ולא מוחזק שעדיין לא נפל בידה ובעל אינו נוטל בראוי אבל אי איכא בן דחזי למירתה ודאי ירית דבן ירית בראוי: ומקשינן מכלל דרב הונא סבר כו' · מדאוקימנא טעם דבני מערבא דבעל לא ירית היינו משום דחשבי להני נכסי ראוי אם כן רב הונא דאמר ירית בעל ס"ל דבעל נוטל בראוי: א"ר א · לפרושי טעמא דרב הונא קאתי: נפתח · התחיל: בגדולים · רב הונא: בקטנים · רבי אלעזר ועצמו קרי קטן לגבי רב הונא: כאומר מעכשיו · וכיון דאמר ובתרה לירתאי דהיינו לבת הייט נמי כמו שאמר מיד אני נותן את גוף הקרקע לבתי אלא שזקנתי תאכל פירות בחייה ואחר כן תקח בתי או הבא מכחה את הנכסים דחשיב לה רב הונא לגבי בת כמתנת מהיום ולאחר מיתה והלכך הויא לה זו הבת מוחזקת בחייה בהני נכסים וכי קא ירית בעל שפיר קא ירית במוחזק: מסתברא טעמייהו דבני מערבא דחשבי להו ראוי לגבי בת ולא מוחזק דליכא למימר כאומר מעכשיו דמי דהא אם קדמה הזקנה בחייה ומכרה לאחרים זבינה זביני וכשתמות הזקנה אפי' אם תהיה הבת קיימת לא תטול כלום כדאמרינן בכתובות ולקמן בפרקין (דף קלז·) נכסי לך ואחריך לפלוני אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם לא שייר כלום לא שקיל מידי והלכך בעל לא ירית דאשתו לא הויא הוחזקה כלל בהני נכסים בחייה שהרי היתה הזקנה יכולה למכרן לגמרי מה שאין כן במתנת מהיום ולאחר מיתה ונמצא שאף גוף הקרקע לא הוחזק לבת בחיי הזקנה וגם כשמתה הזקנה אין הבת בחייה להורים המוחזק לה לבעל: א"ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק · בראוי ממש כגון לירש את אשתו בקבר בנחלה שנפלה לה לאחר מיתה אתא רב פפא לאשמועינן דלא ירית (ב) דהא כולי עלמא מודו דלא ירית כדילפינן מקראי בפירקין דלעיל (ד' קיג·) מדכתיב בגבעת פנחס בנו דרב הונא לא פליג אלא באחריך וכדפרים ר"א דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אבל בראוי דפליגי ביה רבי ורבנן כגון חפורה והוי בובלי שלופפי והוו תמרי לא אתא לאשמועינן דאין הבעל נוטל אלא ודאי הבעל נוטל שהרי כשמתה יורש את כל נכסים שהיתה מוחזקת בהן וכי גדלי פירי ברשותיה גדלי דנהי דפליגי רבנן בבכור דהתם היינו טעמא כדאמרן לעיל (ד' קכד·) לתת לו מתנה קרייה רחמנא אבל גבי בעל ליכא למימר הכי ועוד דאפילו בכור אע"ג דליכא יורש אחר אלא הוא יורש כל נכסי אביו הכל מודים שיירש הכל ואפילו שבח הראוי דהא כי אשבוח ברשותיה אשבוח: ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק · כרבנן כגון דהוי שלופפי והוו תמרי שנשתנה שמן על ידי שבח שבשבחו אחר מיתת אביו אבל דיקלא ואגים ארעא ואסקא שירטון שעדיין שמן הראשון עליהם הכל מודים דשקיל חלק בכורה אבל ענבים ובגרוס לא שקיל בכור פי שנים אפי' לרבי ואע"פ שעדיין לא נשתנה שמן משום דשבח שהשביחו יתומים הכל מודים דלא שקיל ומיהו היכא דמת בכור בחיי אביו בניו של בכור יורשין חלק בכורתו עם אחי האב דומיא דבנות צלפחד וכדפרישית לעיל בפירקין (ד' קטז: ד"ה ושהיה) כדתניא בתוספתא דבכורות וכדאמרינן בהלכות גדולות ובגמרת ירושלמי יליף לה ריש לקיש נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשוטה כו' כדפרישית לעיל: ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה · ואפילו בשטר בין שגבו קרקע בין שגבו מעות דלאו האי קרקע ולאו הני מעות שבק להון אבוהון והוה ליה ראוי ואי תפיס עלה משטן אפי' לרב פפא בכור נוטל פי שנים דקיימא לן (גיטין דף לז·) בעל חוב קונה משכון:

נמטה

נג א ב ג מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה יב טוש"ע ח"מ סימן רמח סעיף ט:

נה ד מיי' פ"א מהל' נחלות הל' יא סמג עשין צו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף א:

נו ה מיי' שם פ"ג הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סימן רעח סעיף ג:

נז ו מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו גרשום

נכסי לסבתא. זקינתי ובתרה לירתאי. לא הוה ליה אלא חד בת אתא בעל לאחר מיתת הזקינה וקא תבע ירושת אשתו שהיתה ראויה לירש: אמר רב הונא.בדין הוא דיהבינן ליה דהכי משמע צוואת ההוא גברא כמאן דאמר ובתרה לירתאי אי ליכא ירתאי תיהוי לירתי ירתאי דהיינו בעל דיורש את אשתו: ורב ענן אמר לירתאי. פקיד ולא דייקי' מינה לירתי ירתאי ואין לבעל כלום אלא לאחי אשתו: והל' כוותיה דרב ענן. חדא דהואיל שמתה אשתו קודם שהיתה מוחזקת לא ירית בעל: מכלל דרב הונא.דאמר לירתאי ולירתי ירתאי סבר דבעל נוטל בראוי כבמוחזק בתמיה: אמר ר' אלעזר דבר זה. כלומר דין זה נפתח בגדולים כלומר רב הונא שהיה גדול אמר תחלה דבעל ירית: ונסתיים בקטנים. כלומר אם שאני קטן לגבי רב הונא אני אסיימו ואפרשו טעמא דרב הונא כל האומר אחריך כגון זה שאמר ובתרה לירתאי כאומר מעכשיו יהא בכח אחריך הלכך היא כמוחזקת ויורש אותה הבעל: אמר רבא מסתבר טעמייהו דבני מערבא. דקבעו הלכתא כרב ענן משום דלא היתה מוחזקת ביד אשתו לפיכך אי קדמא סבתא וזבין קודם מיתת אשתו זבינה זביני הואיל דראוי לבת ואינה מוחזקת: ואין הבכור נוטל פי שנים. במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות משום דלא מטא לידי'.

א) [לעיל קיג· ב"ק מב:]
ב) [לעיל קכב: וש"נ]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא וכו' דכיון שנתנה לבת ליורשה והרי זכתה: (ב) ד"ה א"ר פפא וכו' דלא ירית דהא כ"ע מודו וכו' דאין הבעל נוטל דודאי הבעל כל"ע ותיבת אלא נמחק: (ג) תוס' ד"ה אמר רב פפא וכו' דכיון דליכא יורש אחר אלא הוא זוכה בנכסים וכו' ולהכי לא חשיב בעל במתני' וכו' דאין נוטלין לשבח ולא בראוי כמשמע:

מסורת הש"ס

א) [ל"ל רב עוקבא] : (כאן שייך מ"ש לעיל י"ז דאתא כו' רס"ל): [ברכות ט' וש"נ] :

[נ"א איסו]

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ז :

נט ב ג מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט :

ס ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

במלוה שעמו · שהבכור נתחייב לאביו : פלגי · חלק בכורה יחלקו ביניהן איהו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין דאין ידוע אי חשיב מוחזק לאביו שהרי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני נכסיו לאביו כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה *אותן פי שנים או דלמא לא שנא משאר מלוה הלכך פלגי · יש לשונות אחרים ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים והא דאמרי' כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו מילתא היא אלא כשלאו מתם דאמר רבה · מסתבר טעמא דבני מערבא כו' וכל היכא דאמר נכסיי לך ואחריך ליורשיי מת ראשון קנו יורשי הנותן או יורשי יורשין הקודמין ליורשו אבל בעל לא דאין הבעל נוטל בראוי ואם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה : אמר רב הונא אמר רב אסי · אע"ג דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן מיהו אם מיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד ואשביח אני שני חלקים שלי ואטול כל שבחן והן נתייאשו מלחלוק והשביחו הנכסים הרי מיחה בהן ויטול פי שנים דהא פסקינן לקמן יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה משעה שחפץ לזכות בבכורתו והרי הפקליטול חלקו לאלתר וזוכה בחלק בכורתו מיד כל מקום שהוא הלכך נכסין דידיה אשבח: אמר רבה מסתברא מילתא דרב אסי · דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשביחו יתומים בשביל מחאתו כשמיחה בענבים מחוברים ובצרום היתומים שלא מדעתו א"כ מדעתו ובעל כרחו שלא רצו לחלוק או זיתים היו מחוברין כשמיחה בהן ומסקום והשביחום יתומים בבצירה ומסיקה בהאי שבח שקיל בכור פי שנים שנוטל שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים ולא יתן להם שבח בצירה דענבים היו ואכתי ענבים נינהו וענבים של בכור הוא דאשבות והרי זה דומה לגוזל פרה והוקירה דמשלם אותה כמות שהיא הואיל ולא נשתנית : אבל דרכום · ע"מ לזכות הן בשבח דריכה לא שקיל בכור פי שנים כדתנן הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה דקנייה בשינוי ה"נ קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי כך נראה בעיני ורבינו חננאל פירש בכור שמיחה ואמר איני מוותר חלק בכורה דיו וא"צ למחות פעם אחרת ואמר רבה ה"מ כשמיחה בענבים ובצרום זיתים ומסקום הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת אבל אם דרכום וחלקו ולא מיחה ויתר ולא נהירא לי חדא דאפי' לא מיחה לא הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוט כדלקמן ולאו ויתר חלק בכורה בכל הנכסים ועוד הא אכתי לא איירינן לעיל בשום ויתור דנימא מכיון שמיחה מיחה ולא יוותר עוד : ורב יוסף אמר אפי' דרכום · קס"ד השתא דאפי' דרכום שקיל בשבח היין פי שנים והייני דקא מתמה גמרא דרכום אמאי שקיל פי שנים הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא וקנייה בשינוי כדפרישית ומשני כדאמר רב עוקבא כו' לקמן ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו כלומר האי דאמר רב יוסף אפי' דרכום לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים אלא הכא במאי עסקינן שפחת היין ונספך או נתקלקל שאין שוה כדמי ענבים ואתא רב יוסף למימר דאפי' דרכום ופחתו בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים דכיון דמיחה בהן לא הוו להו לדרוך ענבים שלו ומשלמים לו דמי ענביו הכל כשעת הגזילה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רבה איירי דאין נוטל בשבח היין ורב יוסף אתא למימר דה"נ לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים : דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו' נוטל פי שנים · וכגון שמיחה : אמר רב עוקבא כו' · וה"ק ואפי' דרכום נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה : בכור שנטל חלק · באחת מן השדות כאחד מאחיו חלק פשיטות : ויתר כלומר הרי מחל חלק בכורה כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים וטעמא כדאמרן לעיל אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי דכיון דמתנה קרייה רחמנא ואיהו לא בעי לה לא הויא מתנה ולא יזכה בה עוד : קסבר אין לו לבכור · חלק בכורה לא לתת ולא למכור קודם חלוקה כדכתיב לתת לו עד דאתיא לידיה דמקבל מתנה הלכך האי שדה שבא לידו חלקו ממנה והיה לו לזכות בו חלק בכורה דהא בעת חלוקה הוא וקרינן ביה לתת לו (ב) הלכך מצי מחיל אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דעד שעת חלוקה לא זכי בהו וכ"ש בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה שלא הוברר חלקו ומיהו אם מת קודם חלוקה ל"ש בכור ול"ש פשוט בנו יורש עם האחין ונוטל חלק אביו כשיבאו לחלוק דלא גרע היכא דמת האב ואח"כ מת הבן דבן הבן יורשו מהיכא דמת הבן בחיי האב דבן בנו יורשו כדכתיב ובן אין לו עיין עליו אבל קודם חלוקה אין יכולין למכור את האב ולא הבן : יש לו לבכור קודם חלוקה · ואע"ג דחלק פשוט אין לו דהא כתיב לתת משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירצה יזכה בחלקו וכדאמרן לעיל בכור שמיחה מיחה והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה דהיינו דבר שבא לעולם ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בהא שדה אחיל בכולהו וכיון דיש כח בידו לזכות יש כח נמי בידו ליתן ולמחול והויא מחילה: בנכסי דידיה ודפשוט· יש מפרשין בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון גמרא ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו ולצורך אחיו לתת לו מעות של חלקו : למיכל תמרי · מאותו שדה בשביל חלק אבוהון : מחונהו הכוס : אמרו להו · ללקוחות קרובייהו דיתמי : דזבנתינהו לנכסייהו · שלא מדעתם ושלא מדעת אבוהון דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור : לא עשה · הבכור ולא כלום במכירה זו :

מר

קרקע בחוב אביהן היא חוזרת וגובה מהן בשבועה כדין בעל ה׳ או אם פטרה מן השבועה גובה ממלוה שהיא ביד אחרים אפי' לר"ע ודלא כאבא שאול בן אימא מרים ואין לומר דההוא כרבי אתיא אבל לרבנן הוי מלוה ראוי דהא לא משתמיט התם שום אמורא לאוקומי כרבי משמע דליכא מאן דפליג אלא כ"ע אית להו מלוה מוחזקת לגבי כתובה ובזמן הזה דתקינו גאונים דגבית אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי כמו ממקרקעי יתומין שגבו בחובת אביהן בין מקרקעי בין מטלטלי חוזרת אשה וגובה מהן כי היכי דבמקרקעי משום דר' נתן חשיב כאילו גבאן אביהן מחיים הכי נמי במטלטלי וצריך עיון דרב פפא סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו אם כן סבר שעבודא לאו דאורייתא דשילהי גט פשוט(לקמן ד' קעה:)מדמי להו אהדדי ובפרק קמא דקדושין (ד' יג:) סבר רב פפא שעבודא דאורייתא : ובמלוה שעמו פלגי · לא משום דקי"ל ממון המוטל בספק חולקין דהא לא קי"ל כסומכוס כדפרישית לעיל(ד' לה· ד"ה ומ"ש)אלא תקנת חכמים היא הכא ובמקום שמפורש בהדיא דחולקין : אבל דרכום לא · לפי' הקונט' דטעמא משום דקנאום בשינוי קשיא דהיכי פריך מעיקרא ענבים והשתא חמרא הא איכא למ"ד בהגוזל קמא(ב"ק ד' סה·)שינוי במקומו עומד:

לא

ומלוה שעמו פלגי אמר רב הונא אמר רב אסי בכור שמיחה מיחה אמר רבה מסתבר טעמיה דרב אסי בענבים ובצרום זיתים ומסקום אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא כדאמר רב עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו היכא איתמר דרב עוקבא בר חמא אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח להן אביהן ענבים ובצרום זיתים ומסקום בכור נוטל פי שנים אפילו דרכום דרכום מעיקרא עינבי השתא חמרא אמר א)מר עוקבא בר חמא ליתן לו דמי היזק ענביו : אמר רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה (א) רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה (ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל) ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים כולן קא סבר יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו ב)והא דרב פפי ורב פפא ל"א בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא בכור דאזיל זבין נכסי דידיה ודפשוט אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי [מהנהו לקוחות מחונהו] אמרי להו קרובים לא מיסתייא דזבנתינהו לנכסייהו אלא מימחא נמי מחיתו להו אתו לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום

מר

רס"ע

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי ויתר רב פפא וכו' באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל רב פפי משמיה דרבא וכו' כולן קא סבר יש לו : (ב) רשב"ם ד"ה קסבר וכו' לתת לו מצי מחיל כצ"ל ותיבת הלכך נמחק

רבינו גרשום

רבא : ובמלוה שעמו פליגי ישאם הבכור לוה מאביו ונשאר אותה מלוה בידו יטול ממנה חלק כפשוט והחלק של הבכורה יטול המחצית בלבד וחצי האחר יחלוקו ביניהן האחים מאי טעמא ימ"ל מחצית ימנת חלק בכורה משום דלא דמי הא מלוה שעמו למלוה שישנה אצל אחרים התם לאו מוחזק הכא מוחזק והואיל ויש לה שם מלוה בדין הוא דלא שקיל מינה חלק בכור · אבל הואיל דמוחזק הוא מהני ליה דשקיל פלג דבכורה : ל"א במלוה שעמו פליגי. כלומר אע"ג דפסיק רב פפא הלכת' הני מילי במלות שישנה אצל אחרים אבל במלוה שעמו פליגי עליה בני מערבא א) דשקיל מיניה פי שנים: בכור שמיחה. ליתומים ואמר אינרצוני שתשביח נכסים של אבא עד שתתנו לי חלק בכורתי ולא רצו אלא השביחו אע"ג דאמרן לעיל אבל בנו בתים כו' השביחו נוטל פי שנים אף בשבח משום דמהאתו היה מחאה: בענבים ובצרום. הואיל שהיו משובחין בחיי אביהן ולא דרכום אלא בצרום בלבד ומיחה על הבצירה בצירה לא חשיב שבח כל כך אע"פ שטרחו ובצרום שקיל בכורה מענבים מובצרים ואינו מנכה להם כלום הואיל דמיחה וכן נמי בזיתים ומסקום אבל דרכום שכבר נשתנו שעכשיו הוא יין שטרחו בהן הרבה אע"פ שמיחה אינו נוטל פי שנים ביין : רב יוסף אמר אפי' דרכום אם מיחה מיחה ונוטל : ומקשי' הא הוו השתא חמרא שהשביחו יתומים ולא משא לידא דאבוהון . ניתן לו דמי היזק ענבים שאם דרכום הרבה איבדות מהם והרבה מתפזרות מהן אותו היזק ישלמו ליה ולא נוטל פי שנים : והא דרב עוקבא ב) דאמר בכור ופשוט שהניח כו' מיקים לה במיחה: חלק כפשוט . שלא נטל פי שנים : ויתר באותה שדה . ולא יהבינן ליה שפי באותה שדה כי אם כפשוט אבל בשאר [הנכסים] לא ויתר: ויתר בכל הנכסים . דבשאר נכסים נמי לא שקיל פי שנים. אין לבכור בנכסי אביו כלום קודם חלוקה כלומר לא ליתן ולא למכור . הלכך מה דאתא לידיה אותה שדה בלבד שחלק עם אחיו ולא נטל ממנה אלא כפשוט באותה שדה שכבר באתה לידו ויתר · אבל בכל הנכסים שעדיין לא באו לידו לא מחל חלק בכורה: זבין נכסיה דידיה ודפשוט. אהוה קידם שחלקו אתו לקמיה דרבא לדינא ואמר להו לא עשה ולא כלום

א) לשון זה של רבינו עולה שפיר לפי גירסתו ז"ל שגרס פליגי אבל לגי' הרשב"ם ז"ל דגרס פלגי בלא יו"ד אינו מיושב כ"כ . ונראה דלזה כוון הרשב"ם ז"ל במש"כ ויש כו' ולא נתיישבו בספרים ודו"ק . ב) נ"ל והא דרב עוקבא דאמר ליתן לו וכו' : דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט שהניח וכו' .

עין משפט
נר מצוה

סא א מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ו סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רפח סעיף א :
סב ב מיי' פ"ו שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף א :
סג ג ד מיי' שם הלכה ה ו ועיין במגיד משנה טוש"ע שם ס"ז :
סד ה מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ו ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה וסי' סט סעיף ז :
סה ו ז ח מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' טו יז סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יג ·
סו ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ד :
סז י מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה יב סמג לאוין רב

תורה אור

מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בכולהו שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה והלכתא יש לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהדי אחין בשוה אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה הואיל ויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: **מתני'** האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה המחלק נכסיו (א) על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אפי' תימא ר' יהודה התם ידעה וקא מחלה הכא לא קא מחיל אמר רב יוסף אמר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים איש פלוני בכור הוא אינו נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דהוה קרי ליה אבוה בוכרא סכלא דלמא בוכרא דאמא הוא דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר ליה מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה מנא ידעת אמר ליה דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודלמא בוכרא דאמא הוא גמירי בוכרא דאבא מסי ריקיה בוכרא דאמא לא מסי רוקיה אמר ר' אמי טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא והיה הבן הבכור לשניאה עד (דברים כא) שיהא בן משעת הויה רב נחמן בר יצחק אמר אף אינו נידון כבן סורר ומורה דאמר קרא כי יהיה לאיש בן סורר ומורה עד שיהא בן משעת הויה אמימר

מר סבר · רב פפי : לא עשה כלום בפלגא · בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו אבל בחלק בכורה יפה מכר דיש לו לבכור קודם חלוקה : בכולהו · אפי' בחלק בכורה : והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה · ואם מכר או מחל או נטל חלק אחד כפשוט ויתר בכל הנכסים כולן משום דמתנה קרייה רחמנא ומשמע אב נתונה לבכור : צנא · סל מלא פלפלין : **מתני'** האומר איש פלוני בני · שהוא בכור לא יטול פי שנים או נמי איש [פלוני] בני פשוט לא יירש עם אחיו : לא אמר כלום · שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה ובעל כרחו של זה יירש עם האחין ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו או שיאמר שאר בניי ירשו כל נכסי ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא : המחלק נכסיו על פיו · דלוותא שכיב מרע אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא בדבור פיו בעלמא וכגון שמצוה מחמת מיתה כדאמר לקמן בפרק מי שמת : וריבה לאחד · נתן לו במתנה כפליים או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה : דבריו קיימין · שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להוריש לבניו בתורת ירושה שיטלו הפשוטים בשוה והבכור פי שנים : ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום · אם ריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש אותו שדה בית כור ופלוני בני יירש שדה לתך ועל בנו בכורו אמר פלוני בני יירש שדה פלוני ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל חבירו לא אמר כלום דמתנה על מה שכתוב בתורה שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב ודלא כר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן במתניתין (דף קל·) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והך משנה דרבנן היא ורבותא הוא דנקט ריבה לאחד ומיעט לאחד משום ירושה לא אמר כלום וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האחין והוריש לאחד מהן לא עשה ולא כלום : כתב בין בתחלה כו' דבריו קיימין · דכיון דאיכא לשון מתנה בהדה מהני ליה דאף לשון ירושה קונה : **גמ'** לימא מתני' · דקתני אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן כרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה : שאר · מזון : עונה · תשמיש : ותנאו בטל · דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי : בדבר של ממון . שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא וצערא דגופא הוא : תנאו קיים · הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות ומתני' נמי של דבר ממון הוא : התם קא מחלה · שעל מנת כן קבלה קדושין ובההיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אבל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לבן שימחול ואע"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רוצה להכעיס את אביו ולא גרסינן מי ידע דמחיל : האומר איש פלוני · הנה הוא בני בכורי מהימנינן ליה לאב ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדר' יהודה לקמן בשמעתין ואמרי אינו נאמן הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל בדלא מוחזק לן הי מינייהו בכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך היכרא : אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור · ולא אמר בכורי אז לא יטול פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר והוי בכור לכהן אבל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו דידיה ומספיקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מיניה דלא קרינא ביה יכיר לאחרים דהכתי מספקא לן : מוחזק אני בו · ועד אחר עמו (כו') : בוכרא סכלא . בכור שוטה : דכל בוכרא דאמא בוכרא סכלא קרי ליה · ולא משום שטותו אלא לפי שאינו בכור גמור כמו אדם שוטה שאינו כשר : מוחזק אני בזה שהוא בכור · והיה עד אחד עמו והאי בכור היה שמו שכחת כדלקמיה : דכי הוו אתו · החוששין בעיניהן : שכחת ברי · שם הבכור ולאו היינו בריה דר"ח דאמרי' בלא יחפור (לעיל דף כו·) אמר ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה : מסי רוקיה · לעין : אמר ר' אמי · בכור הנולד טומטום שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר שהיה גיד שלו וביציו טמונין בגוף ורבותא נקט דאף על גב שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוודע : והיה · קרא יתירא הוא : הויה · לידה :
אמימר

לא עשה כלום בפלגא · פירש הקונטרס בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשיטות אחין ואין נראה דחלק פשיטותו פשיטא דמכר כדקאמר לעיל מה חלק פשוט אע"ג דלא אתי לידיה אלא נראה דלא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין אבל חלק בכורה מכר וכל שכן חלק פשיטותו ומר סבר לא עשה ולא כלום בכולהו לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין אך תימה דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא היינו בחלק פשיטות אחין מאי קא משמע לן רבא וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל :
והלכתא יש לבכור קודם חלוקה · אע"ג דקיימא לן כרבנן כדפסק רב פפא ג) דאין בכור נוטל פי שנים במלוה כרבנן דאמרי חלק בכורה עד דאתי לידיה מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה כפ"ה דהוי שפיר ראוי לתת לו שמשעה שמת האב היה ראוי לתת לו ומיהו מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח דלא מלתת לו ממעטינן לה אלא מימצא לו ממעטינן דבעי מצוי ומוחזק למעוטי ראוי מלוה ושבח ומלתת לו גלי לן מדקרייה מתנה דרשינן מימצא לו מצוי ומוחזק ואי לא ימצא לו לא הוה דרשינן מלתת לו פרט לראוי וכן משמע ההיא דספרי דבי רב ד) דמימצא לו ממעטינן שבח ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה והא דאמרינן ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי לא הוי טעמא משום דיש לו (ג) קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור יכול לומר איני נוטל ואיני נותן דלא משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר אלא הכי קאמר להו איני נוטל וכל זמן שלא נטלתי לא תוכלו לתבעני כלום :
הרי זו מקודשת ותנאו בטל · מפורש בריש אע"פ (כתובות דף נו· ד"ה הרי) :
מדדרש

רבינו גרשום
מר סבר. רב פפי דאמר יש לבכור קודם חלוקה לא עשה ולא כלום בפלגא בחלק פשוט ומכל שכן חלקו של אחיו שלא מכר משום דבג' חלקים צריך למיפלג ותרי חלקים [הוי] דידיה ורב פפי אמר שלא עשה ולא כלום בההיא פלגא שלו דמגיע בפשוטו משום דאכתי לא פליג אבל חלק בכורה דזכי ליה רחמנא מצי למיזבן: ומר סבר. רב פפא דאמר אין לבכורה קודם חלוקה סבירא ליה לא עשה ולא כלום בכולהו נכסים ומשום הכי לא מזדבן אפי' חלק בכורה : מדרישבא · מקום: בצנא דפלפל. סל מלא פלפלין וחלק עמו בשוה והיה בכור : פיס' האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר ולא כלום. מפני שעוקר נחלה מן התורה מכל וכל ומתנה על מה שכתוב בתורה לתת לו פי שנים : המחלק נכסיו על פיו. שכיב מרע שאינו צריך קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא מה שאמר בפיו זה ינתן לפלוני וזה ינתן לפלוני קיים : ריבה לבן אחד מנכסיו ומיעט לאחר והשוה להן את הבכור. שלא נתן לו כי אם כאחד מבניו דבריו קיימין משום דבלשון מתנה הוא נותן ומתנה יכול ליתן לכל מי שירצה. אבל אמר משום ירושה.פלוני יירש שדה פלוני וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור לא אמר ולא כלום משום דהשתא עוקר ירושה דאורייתא. ואם אמר משום מתנה דבריו קיימין דמתנה מצי למיהב לכל מאן דבעי : כתב מתנה בין בתחלה בין בסוף וכו' כדפיר' לה בגמ': לימא מתני' דקתני דהרי מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום ר' מאיר היא דאי ר' יהודה א) היינו דמתנה על מה שכתוב בתורה : ר' יהודה אומר בדבר של ממון תנאו קיים אבל עונה לא הואיל דלאו ממון הוא. עד כאן לא אמר ר' יהודה גבי אשה דבדבר של ממון תנאו קיים משום דידעה היא איתתא דלא בעי למיתן לה מזון וכסות אפי' הכא מקדשה ליה ומחלה ליה בההיא הנאה דמקדש לה ואית לה עונה ומחלה בממון וניחא לה בהנהו קדושין אבל הכא גבי מתנה מי ידע האי יורש דהוה בער שמעט ליה חלקו דלימחול ליה משום הכי אפי' ר' יהודה מודה דתנאו בטל : בכורי הוא נוטל פי שנים.דכיון דאמר בכורי משמע בכור של ראשית אונו. אבל אמר פלוני בכור לא יטול דדלמא בוכרא דאמו קאמר:בוכרא סכלא. כלומר בכור שוטה שאינו כל כך עיקר בכור כי הוא מן האם: בוכרא סכלא קראו ליה.דלא בכור ממש הוא ואינו נוטל: דכי הוו אתו אינשי דהוי להו שחין או מכה אתא לקמיה להתרפאות ומסי רוקו. כלומר שרוקו יפה לרפואה
משום

א) יבמות לו: ב) קדושין יט: כ"מ נא: נדה' כתובות נו: ג) [לעיל קכו:] ד) [לעיל קכד:]

הגהות הב"ח
(א) במשנה המחלק נכסיו לבניו על פיו : (ב) תוס' ד"ה והלכתא וכו' משום דיש לו לבכור קודם חלוקה דאפי' אין לו לבכור קודם חלוקה יכול לומר איני נוטל :

א) נ"ל דאי ר' יהודה האמר בדבר של ממון תנאו קיים : ר"י [illegible]

עין משפט
נר מצוה

סח א מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ג סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעי' ד: [א ש"ע י"ד סי' רסו סעי' י בהג"ה]
סט ב מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סי' קצד סעיף ח:
ע ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יא:

מסורת הש"ס

א) [צ"ל וילדו]: ב) צ"ל גורס רב שרביא קודם: ג) נדה כח.: ד) [כתובות מז:]: ה) [שבת סג: וש"נ]: ו) [צ"ל מתנה]: ז) [צ"ל במתנה]: ח) רש"ל: ט) [צ"ל פפא]:

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מנים והן שלשה בניה בכור ופשוט וטומטום חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטום כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן ב' חלקים לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט נמצא חלק בכורה שלשה מנים חוזרים וחולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתן נמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטום והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים פי שנים כנגד כל אחד דנהי דאינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט מיהא ממעט מכולן: מאי טעמא וילדו לו בנים. והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה נוטל הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דהכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשב טומטום עמהם שלא יטול הבכור אלא כנגד בנים מהם דכשהן מרובין ממעטין חלק בכורה: אף אין אמו טמאה לידה. שבעה אם נקרע ונמצא זכר וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה דכתיב וילדה זכר וטמאה והכי נמי כתיב ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים יולדת טמאה היא אע"פ שאינה רואה דם: אף אינו נימול לשמנה. לדחות שבת כדדרשינן (שבת דף קלג.) וביום השמיני ביום אפילו בשבת: המפלת טומטום. וכל זמן שלא נקרע מספקינן ליה בזכר ובנקבה: אנדרוגינוס. שיש לו זכרות ונקבות: תשב לזכר. ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה שתטמא שבועיים משעת לידתה אפי' אם לא תראה דם ומשבועיים ואילך תשב על דמי טהרה אם תראה דם עד ארבעים ללידתה דהיינו ל"ג ימי טוהר דזכר חסר ז' ימים שמנתה שבועיים לטומאה מספק: תיובתא דרב שרביא. דכלל כלל לא חשיב לה יולדת לא לטומאה ולא לטהרה: לימא תיהוי נמי תיובתא דרב שיזבי. דהיכו נמי דריש לענין מילה עד שיהא זכר משעת לידה והוא הדין לגבי טומאת לידה ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה דקתני תשב לזכר: תנא. דמסכת נדה ספוקי מספקא ליה אי האי וילדה זכר להכי בעינן דליהוי זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה ואזיל לחומרא ליתן עליו חומרי זכר דשמא לא דרשינן האי וילדה זכר להכי דבעינן דליהוי זכר אלא כדאמרינן במסכת נדה (דף לא.) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ורב שיזבי נמי לחומרא קאמר דלא דחיא מילתו שבת דדלמא דרשינן וילדה זכר שיהא זכר משעת לידה אבל רב שרביא לקולא דריש דקא פטר לה מטומאת לידה הלכך אי לאו דפשיטא ליה לא הוה דריש לקולא הלכך הויא ו)(ברייתא) תיובתיה: אי הכי. דמספקא ליה היכא דנקרע ונמצא זכר אם אמו טמאה לידה אי לאו א"כ אמאי יהבינן ימי טוהר דזכר כדקתני לזכר ולנקבה דהיינו ימי טוהר דזכר וימי טומאה דנקבה והלא שמא אם יקרע ימצא זכר ושמא איכא למידרש וילדה זכר לטהר את אמו מדין לידה ובין ימי טומאה בין ימי טהרה לית לה ואמאי יהבינן לה ימי טוהר כלל הכי הוה ליה למיתני תשב לזכר ולנקבה ולנדה וה"פ תשב לנקבה ימי טומאה דנקבה שבועיים אפי' בלא ראיית דם דלמא נקבה היא ולנדה לאחר שבועיים מיד אם תראה דם הויא טמאה נדה (ג) מספיקא דלמא זכר הוה ואית לן למידרש עד שיהא זכר משעה לידה ולית לה ימי טוהר כלל במסכת נדה מקשינן למה הוזכר זכר כלומר בכל מקום דקתני לנקבה ולנדה למה לי למיתני לזכר בהדייהו אם ליתן לה ימי טומאה דזכר הא קתני תשב לנקבה וצריך שבועיים ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר הא קתני ולנדה דמשמע דלא ניתיב לה ימי טוהר כלל ומשנינן נפקא מינה שאם תראה יום ל"ד ללידתה ותחזור ותראה יום מ"א הויא מקולקלת למנינה שמא לא הוה לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראיית יום ל"ד ובראייה מ"א הויא תחלת זיבה ואם תראה שלשה רצופין צריכה ז' נקיים וקרבן או שמא זכר ילדה וראיית יום ל"ד היו ימי טוהר ועתה בראיית מ"א הויא תחלת נדה הרי היא בספק זבה ונדה (ד) עד שתשב י"ז ימים נקיים כדמפרש במס' ערכין (דף ח.) ואם ישבה לה י"ז נקיים (ה) וראתה יום י"ח הרי היא תחלת נדה וזו היא דינה שאם תראה כל ז' ימים הללו או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה ואחר ז' ימים הללו באין י"א יום של ימי זיבה שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין הויא זבה גדולה וצריכה ז' נקיים וקרבן ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר ז' נקיים ואם לא ראתה בכל י"א יום הללו עד י"ב הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי ולכך נקראו י"א יום שבין נדה לנדה: קשיא. אבל תיובתא ממש איכא בשביל שחסר מן ז)(הברייתא) דמאי למימר תני לזכר ולנקבה ולנדה: (הגה"ה. לכך הוזכר זכר שאם תראה יום ל"ד ללידתה אמרינן טמאה היא ואע"ג דהכתי משבי ימי טוהר דזכר דמספקינן ליה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא ח' לראייתה וראויה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה וזכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר הוה והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא שמיני לראייה אחרונה ואי לאו משום ספיקא דזכר הוי טבלה למחר ביום מ"ב ממה נפשך אי לאו ולד הוא הרי היא שומרת יום כנגד יום ואי ולד הוה ונקבה הוה אכתי הוי דם טוהר עד שמונים וספיקא דזכר מקלקלא לה וכן לענין נקבה כלומר וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד פ"ח דלא טבלה עד פ"ח ח) [אי ראתה ביום ע"ד] ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוא הוה טבלה למחר ביום [פ"ב] דראיית פ"א בי"א יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקינן דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה דם טוהר אמרינן דהשתא הוא דהויא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה ז"ל (נדה דף ל:) ע"כ הגה"ה): בן. והיה הבן שיהא בן משעת לידה: ולא טומטום. ואע"פ שנקרע אחרי כן ונמצא זכר: כדרבי אמי. דטומטום שנקרע אע"פ שנמצא זכר אינו נוטל פי שנים: אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי. אי לאפוקי ספק בכור פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אא"כ מייתי ראיה שהוא הבכור: לאפוקי מדדרש רבא. דמסברא אית ליה ואתי קרא למעוטיה: שתי נשים. של אדם אחד: במחבא. ואין ידוע איזה קדם להיות ראשית אונו: כותבין הרשאה זה לזה. ואתי חד מינייהו ותבע חלק בכורה מן האחין אם בכור אני תנו לי בשביל עצמי ואם לאו תנו לי בשביל אחי שהרי נתן לי חלקו ופסקינן לעיל יש לו לבכור קודם חלוקה ויכול למכור וליתן חלק בכורתו לכל מי שירצה והך מילתא אתא קרא למעוטי דאע"ג דמדינא אית ליה גזירת הכתוב הוא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק: אמר ליה רב פפא לרבא. כשדרש כן: הוכרו. בשעת לידה אע"ג דלבסוף נתערבו כו' דהוה ליה בכור ודאי שעה אחת וקרא לא אתא למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל דהוה ליה ספק בשעת לידה דהכי משמע והיה הבן הבכור שיהא בן משעת לידה ולא טומטום ושיהא בכור משעת הוייה ולא ספק ושמעינן מהכא דהכי הלכתא דאם הוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרשאה: היו מוחזקין. לאו בעדים שמעידין שראו שנולד קודם לאחיו דאם כן אין האב נאמן אלא בקול בעלמא כעין שאמרנו למעלה דהוו קרי ליה בוכרא: על אחד. מן הבנים מהו מי מהימנינן לאב במקום חזקה שמכחשת דבריו או לא:

גמ' אמימר אמר א) אף אינו ממעט חלק בכורה שנא' א) וילדו לו בנים עד שיהא בן בשעת לידה [א] רב(פ) ב) שיזבי אמר אף אינו נימול לשמנה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים עד שיהא זכר משעת לידה מיתיבי ג) המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה תיובתא דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה קשיא אמר רבא תניא כוותיה דר' אמי בנולא טומטום(ג) בכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר' אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדה"ש רבא דדריש רבא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה א"ל רב פפא לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום ד) ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה הדר אוקי רבא אמורא עליה ה) ודרש דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה שלחו ליה בני אקרא דאגמא לשמואל ילמדנו רבינו היו מוחזקין בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא מהו שלח להו כותבין הרשאה זה

מדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה. ואם תאמר הא רב ט) (פפי) מסמיה דרבא אמר דאין לו לבכור קודם חלוקה והיאך יבא ליטול בכורה מכח אחיך ואור"י דאין זה בא אלא מכח עליות דהלכתא(ו) שלא שוויה:

רבינו גרשום

משום דבכור הוא טומטום בכור. שנקרע עד שיהיה בכור בשעו הויי' משעת לידה וזה היה ספק קודם לכן אם זכר הוא אם לאו: אמימר אמר אף אינו ממעט בחלק. בשעה שאם היו שני אחים בכור ופשוט וזה טומטום שלישי כשיבואו לחלק בין נכסים כמאן דלית' דמי יחלוק עם אחיו פי שנים בכל הנכסים. אבל אותן שני חלקים חלק פשוט של בכור וחלק אחיו פשוט יחלקו לג' ויקח טומטום חלק השלישי. מ"ט לא ממעט דכתיב וילדו לו בנים הנך דהוי' בנים בשעת לידה ממעטי והוא לאו בן הוא משעת לידה: רב שזבי אמר אף אינו נימול לשמנה. שאם חל שמיני שלו בשבת לא מחללינן עליה שבת דמחמרינן גבי שבת: רב שרביא אמר אף אין אמו טמאה לידה. משום דכל זכר מטמא שבעה ימים כימי נדתה אבל הוא אינו מטמא כלל: מיתיבי. קא תנא במס' נדה המפלת טומטום ואנדרוגינוס זה הוא זכר ונקבה. וטומטום הואיל דלא ידעינן מה הוא מחמרינן ותשב לזכר ולנקבה. כיצד יהבינן לזה ימי טהרה כזכר ארבעים יום ותו לא ומתוך אותן ארבעים תהא טמאה י"ד יום כדין יולדת נקבה אלמא דמחמרינן גבי טומאה. תיובתא דרב שרביא דאמר דאין אמו טמאה לידה כלל והא הכי מחמרי' בה לזכר ולנקבה: ולימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי דאמר לעיל דלא דיינינן כזכר ודאי ואינו נימול לשמונה בשבת אע"ג דנקרע ונמצא זכר והא הכא דאמרינן דתשב לזכר ארבעים אף על פי שלא נקרע. ומשני לרב זביד לא הוי תיובתא משום דהאי תנא דאמר תשב לזכר ולנקבה ספוקי מספקא ליה אי זכר הוא או נקבה היא משום הכי אזיל לחומרא דתשב לתרווייהו לזכר ולנקבה והם הכי נמי אזיל רב שיזבי לחומרא הואיל דבשעת לידה מספקא ליה אם זכר אם נקבה אזלינן לחומרא ולא מחלינן לי' בשבת משום דבן ודאי בעינן משעת לידה והאי לאו הכי הוא ומשום הכי לא קשי' ליה דהכא נמי מחמיר: אי הכי הוא. דמשום חומרא הוא אמאי לא מחמרינן בה כל תוספות דמצינן

[...] למימר וניזיל [...] דתשב לזכר ולנקבה ולנדה. הכי פירושא אם ילדה זכר מטמא ז' ימים ומכאן ואילך לאחר מ' ימים כל דם שהיתה רואה סמוך לטהרה יושבת עליו ז' נקיים ואם ראתה באותן ל"ג (אפי' הכי) דם טוהר הוא. אבל אם הזרה וראתה יום שמיני יושבת יום כנגד יום ואם ראתה ג' ימים רצופין בתוך י"א יום הרי זו זבה גמורה וצריכה נקיים. והאי דקאמרינן הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה כדאמר לא יהבינן לה ימי טוהר אלא אי חזי' ליום ט"ו הויא טמאה נדה. ומקשינן במס' נדה למה הוזכר זכר כיון דתני לנקבה למיתני זכר דאי לענין טמאה לידה הא קתני תשב לנקבה ולנדה לא איצטריך לטמאה לידה דזכר דהוי בכלל י"ד דנקבה. ואי לענין טהרה ימי טוהר קאמר לזכר הא קתני נדה כיון דקתני לנדה וש"מ דלית לה ימי טוהר אלא אי חזיא (ליום נ"א) הוי טמאה נדה אלא להכי תנא לזכר לחומרא דאע"ג דאין לה ימי טוהר יהבינן ליה דין דזכר להכי שאם תראה יום ל"ד ללידתה ביום ארבעים שלמו ז' ימי נדתה ואם תחזור ותראה ליום [...]

[...]לת עד מ"ח דר"ל ביום מ' שלמו ימי טוהר דזכר וכיון שראתה למחר יש לה שוב דין נדה ואינה טהורה עד פ"ח דאי לא תנא לזכר אמרינן בסוף מ' שלמו ימי נדתה ומה שראתה ביום [...] יום כנגד יום וטובלת ביום מ"ב ומשמשת אלא להכי תנא לזכר דאסורה עד מ"ח. וכן לענין נקבה אם תראה ליום ע"ד ותחזור ותראה ליום פ"א תהיה מקולקלת עד פ"ח ומשום [...] משום חומרא הוא ליתני לזכר ולנקבה ולנדה אלא ש"מ מדלא קתני הכי [ש"מ] דלאו משום חומרא הוא. וקשיא לרב שיזבי דמחמיר: שילדו שני זכרים במחבא. בלילה בהחבא בלא נר או [...] להם בעל אחד בחור והיו מבכירות ואין ידוע אי זה מהן בכור איזה נולד קודם ונולד לו שוב בנים אחרים כשיגדלו ויבואו לחלק ירוש' אביהן עם אחיהם יכתבו אחד מאלו שני ספי[...] פי שנים ויאמר לאחיו אם אני בכור תנו לי פי שנים בשבילו שהרי בידי הרשאה שהרשני על חלק בכורתו ויחלקו הבכורה [...] לשני זכרים שנולדו במחבא והוכרו מעיקרא איזה מהן בכור ולבסוף נתערבו ולא הוכרו כותבין הרשאה זה לזה משום דכתיב יכיר והרי הוכר מתחלה: בני אקרא דאגמא. כפר שעומד באג[...] בכור ואמר אביו על אחר מאחיו שהוא בכור מהו. מי אזלינן בתר דמוחזק לן שהוא בכור או בתר אביו אזלינן דאמר קים ליה בגויה: שלח להו כותבין הרשאה זל"ו משום ספיקא דלא אזלינן [...]

ח) צ"ל דאבוה מכחיש ליה לחזקה

הגהות הב"ח

(א) גמרא רב שרביא צ"ל קודם רב שזבי: (ב) שם בן ולא טומטום בכור ולא ספק. נ"ב נראה דרבא קודם חזרה היה מפרש ברייתא דה"ק בן ולא טומטום כלומר אילו נכתב בן ולא נכתב והיה הבן הייתי אומר אפי' טומטום השתא דכתיב והיה הבן שיהא בן משעת הויה ולא טומטום [בכור ולא ספק פירוש ואילו] נכתב והיה הבכור ולא נכתב והיה הבן הבכור הייתי אומר אפי' טומטום נמי וק"ל דוהיה הבכור לא אתא אלא ללמד שיהא בכור משעת הויה דהיינו הוכרו ולבסוף נתערבו לאפוקי היכא שלא הוכרו כלל נ"ק כתב לך והיה הבן הבכור לאורויי דוהיה קאי אבן למימרא דבעינן בן משעת הויה ולא טומטום אבל לא בעינן בכור משעת [...]

עין משפט
נר מצוה

עא א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יב :

עב ב מיי' פט"ו מהלכות איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קטז טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף כט :

עג ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' יד סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעיף יב :

עד ד מיי' פ"ד מהלכות נחלות הל' ג סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רעט סעיף ג :

עה ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ד :

עו ו מיי' שם הל' ג טור ח"מ שם סעיף ג

זה לזה מה נפשך אי כרבנן סבירא ליה לישלח להו כרבנן אי כרבי יהודה סבירא ליה לישלח להו כרבי יהודה מספקא ליה אי כרבי יהודה אי כרבנן מאי היא דתניא א)°יכיר יכירנו (דברים כא) לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן ב)יכיר למה לי בצריך היכרא למאי הלכתא למיתבא לו פי שנים לא יהא אלא אחר אילו בעי למיתבא ליה במתנה מי לא יהיב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר"מ דאמר ג)אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס : ת"ר היו מוחזקין בו שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן רישא ד)רבי יהודה וסיפא רבנן א"ר יוחנן אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כעבדא קאמר וחילופיה אבית המכס היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי הוא וח"ר ואמר בני הוא אינו נאמן אר"נ בר יצחק התם דקארו ליה עבדא מצר מאה מאי מצר מאה עבדא ק' זוזי שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי

אתה

זה לזה. המוחזק ואותו שאמר אביו עליו שהוא בכור וטעמא מפרש ואזיל: [מה נפשך]. כמאן סבירא ליה שמואל: אי כר' יהודה. לקמן: יכיר. קרא יתירא הוא: יכירנו לאחרים. רבי יהודה קאמר לה: נאמן אדם לומר. ואע"פ שמחזיקין אחר בבכור: כך נאמן לומר זה בן גרושה הוא. לאחר שגרשתיה החזרתיה וילדה לי זה או שנשא אשה גרושה ושברא הוא. מדכתיב יכיר מה לי בכור מה לי לדבר אחר: בן גרושה. וחלל הוא בן חלוצה חלל מדרבנן גזירה חלוצה אטו גרושה ואע"ג דנפקא לן ביבמות (דף כד.) מדכתיב ואשה גרושה הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא: וחכ"א אינו נאמן. לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקין באחר שהוא בכור וקרא ה) מוקי בצריך היכרא כגון שבאו מחדש בכאן ואין מוחזקין באחד מהן מי הבכור ומי הפשוט התם ודאי אב מהימן: למאי הלכתא. אדרבנן קפריך דאוקימנא בצריך היכרא דבשלמא לרבי יהודה טובא אשמועינן קרא דמהימנינן ליה לאב אפילו במקום חזקה ויהבינן ליה פי שנים דסד"א ניזיל בתר חזקה וניתיב פי שנים למוחזק לנו דליכא למימר גבי אב מגו דאי בעי יהיב ליה במתנה פי שנים כי אמר נמי עליו שהוא בכור נאמן דהא קיימא לן דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן אלא לרבנן למאי הלכתא כתב יכיר לצריך היכרא שהאב נאמן להכירו לאחרים דאי למיהבא ליה פי שנים אמאי צריך קרא סברא הוא דנאמן על ידי מגו דלא יהא האי בכור הלא אדם נכרי ואעפ"כ יכול היה ליתן לו במתנה כל נכסיו הלכך מה לו לשקר במאי דאמר שהוא בכור הא בלאו הכי יכול ליתן לו פי שנים שיאמר הבו ליה במתנה מנכסי: לא צריכא. הא דאשמעינן קרא דמהימנינן לאב אלא בנכסים שאינו יכול ליתן לו בלותה שעה שאמר עליו שהוא בכור כגון בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן לאחר שאמר בני זה בכורי הוא דליכא למימר בההיא שעתא מגו דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : ולרבי מאיר דאמר כו'. דהא רבנן דרבי יהודה היינו ר"מ דאמר אדם מקנה גבי אומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר כו': בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. דתנן במסכת שמחות (פ"א ה"א) הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכבר ירושה הוא ולהנהו נכסים איצטריך יכיר שיטול בהן הבכור פי שנים דבהנהו ליכא מגו דאפי' לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כגון נכסים שנופלים לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן והלכך לא מצי לאקנוייהו מקמי דאתו לידיה דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותן וכל שכן מקודם לכן ובלאחר מיתה לא מצי לשנויי דאין בכור נוטל בראוי : הכי גרסינן היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן . כרבנן דבמקום חזקה לא מהימנינן ליה לאב : ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן . כר' יהודה : רישא ו) ר' יהודה וסיפא רבנן . בניחותא : וחזר ואמר עבדי הוא . בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר כן על אותו שאמר עליו מתחלה בני : אינו נאמן . במאי דאמר השתא עבדי וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרוא לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהואיל וזאת האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה אין לנו לילך אחר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד : וחזר ואמר בני נאמן . במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל ברישא לא שייך לפרושי הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה מעיקרא בני לפי שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרותו בנו בשביל שום חיבה : אבית המכס. לפי שם רגיל לקרוא לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורם לעצמו הפסד על חנם : ואמר בני. אל המוכסים : וחזר ואמר עבדי . כשעבר משם והלאה : נאמן. במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל יראת המכס: וחזר ואמר בני אינו נאמן. אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה בנו לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו : ה"ג מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן . ומסיפא קפריך ליה לר' יוחנן וה"פ היה משמשו כבן מלבים ומנעיל מכניס ומוציא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע"ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי' הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף אלא נלך אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפי' היכא דמשמש ליה כבן שאין האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו : היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן . במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא וקשיא לר' יוחנן דאמר אמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן דר' יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו ברייתא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכ"ש היכא דלא חזינן היאך משמשו דאינו נאמן וקשיא לר' יוחנן דאמר נאמן : התם. בברייתא : דקרי ליה עבדא מצר מאה . כלומר עבד גמור הוא לי שסמוכים לי עליו מאה דינר במצר שלו כלומר ששוה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מצר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה בנו לא הוה קרי ליה עבדא מצר מאה ואע"ג דמשמש ליה כעבדא דאין קורין כן אלא לעבד : עבדא מאה זוזי : שלח ליה ר' אבא . כל הני שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא נקט הכא משום דבחד מינייהו קא פסיק הלכתא כר' יהודה ובכולהו הלכתא כדשלח ר' אבא כדפסקינן בסיפא דמתני' :

אתה

כך נאמן לומר זה בן גרושה כו'. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול ולומר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ויש לומר כיון שנאמן לבכר בכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו הגדולים ממזרים שמאים אחר הם והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרושה ורבינו אליהו מפרש דיכיר נמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה דהיינו שנואה בנישואיה כדמפרש בפ"ב דיבמות (דף כג. ושם) כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה ומיהו כשם שנאמן לומר משמע דמינה שנאמן לבכר יליף אבל בירושלמי בפ' עשרה יוחסין משמע כפירוש רבינו אליהו ופוסק בה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר' יהודה כדשלח ר' אבא היינו דוקא בפסול ע"י הכרת בכורה אבל אין הלכה כר' יהודה שיהא נאמן לומר זה בן גרושה ואין נראה לר"י דאמר בפ' החולץ (שם דף מז.) ההוא דאתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך ופריך והתניא ר' יהודה אומר יכיר ומשני אמר רב נחמן בר יצחק דהכי קאמר לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק משמע דאי לאו דאין עדות לכותי היה נאמן לפסול אע"ג דליכא הכרת בכורה : **בנכסים** שנפלו כשהוא גוסס . הכי נמי הוה מצי לשנויי (א) בנכסים דלא עבידי דאתו אלא חדא מתרי טעמי נקט :

הכי

רבינו גרשום

יכיר יכירנו. האב לאחרי': וחכמים אומרים אינו נאמן. דבתר חזק' אזלינן. אלא רבנן דאזלי בתר חזקה יכיר למה לי דהא משמע יכיר דאביו יכירנו לאחרים ונאמן ומשני לעולם בתר חזקה אזלינן ולמאי הלכתא כתיב יכיר בצריך הכרה. שאם אין מוחזק לן מהאי אי בכור הוא או לא צריך אביו להכירו לאחרים אבל אי מוחזק הוא לן בתר חזקה דרבים אזלינן ולא בתר האב : למאי הלכתא . צריך להכירו למיתן ליה פי שנים לא יהא האי בן אלא אחר אם רוצה האב ליתן מתנה לאחר ואומר הבו ליה מי לא יהבינן ליה לאחר הא נמי מאי שנא: לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן. שאם אמר תנו לאחר פלוני נכסים שאני עתיד להרויח לא יהבינן ליה כלל לאחר מכאן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל אי עביד הכרה להאי בכור תנו לו פי שנים בנכסי שארויח יהבינן ליה מה שאין כן באחר : ולר' מאיר הא אמר אדם מקנה וכו' אפי' לאחר יכיר למה לי. אכתי איכא למפרך לא יהא אלא אחר : לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס . דאפי' ר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא מודי הואיל דבגסיסתו נפלו לו לא יהבינן ליה . דלהכי אמר ר' מאיר [...] מקנה דבר שלא בא בעולם הכא מודי דאיהו [לא] מצי למיתן אבל גבי בכור אף על גב דאידו גוסס יהבינן ליה היכא דהכי מחיים ומשום הכי צריך הכרה להיכא דלא מוחזק לן אבל אי מוחזק לן בתר חזקה דידן אזלינן: רישא רבנן. דבתר חזקה דידן אזלינן: וסיפא ר' יהודה. דבתר אבוה אזלינן : מאי טעמא להיכא דאמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן . דהאי דקאמר עבדי משום דמשמש ליה כעבדא : וחילופיה אבית המכס. היכא דנותנין מכס מן העבדים וחזר ואמר עבדי נאמן . דהאי דקאמר בני כדי להבריח מן המכס קאמר . אמר עבדי לבית המכס הואיל דלאו להבריח קאמר וחזר ואמר בני אינו נאמן הואיל ... מכס . מיתיבי היה משמש כעבד א) ובא משמש והולך ואומר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן ולא אמרינן משום הכי קרי ליה עבדא מעיקרא דמשמשו כעבד.וקשיא לר' יוחנן: לעולם נאמן והתם מ"מ אינו נאמן משום ד... ליה אינשי עבדא מצר מאה משום הכי אינו נאמן כשחזר ואמר בני . מצר מאה כלומר מצרו של עבד זה מאה זוזי . כלומר בשוה אדונו של זה שיכול ליקח ממנו מאה זוז שמאה זוזי סמוכין לו בבל שייב' שט...

א) אולי צ"ל כעבד הבא ומשמש והולך וכו' .

מסורת הש"ס

א) יבמות מז. קדושין עד. [עיין כל הסוגיא] : ב)[עיין תוספות בכורות מו: ד"ה מ"ט] ג)[לעיל עט: וש"נ] : ד) רבנן וסיפא ר"י כצ"ל רש"ל : ה) נ"א מבני:) צ"ל רבנן וסיפא ר"י. רש"ל :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בנכסים וכו' בנכסים דלא עבידי. נ"ב בדף עט ע"ב :

א) סנהדרין כד: ב) [ב"ק יא.] ג) [ערכין יז: פ"ש] ד) [וע"ע תוס' גיטין כג. ד"ה שהרי]

אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול ונשבע [א]אינו יכול לחזור בו מאי קא משמע לן תנינא א)אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים [ב]אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דבאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא ב)הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר [ג]אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא [ד]הלכה שלישי בשני כשר רבא אמר [ה]אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא [ו]ולית הלכתא כמר בר רב אשי שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפי' גלימא אפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפי' נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו מיתיבי ג)[ז]היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול [ח]אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל [ט]כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול תחלתו וסופו בכשרות כשר תיובתא

רשב"ם

אתה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו ואע"ג דאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ה"מ לאלתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לאלתר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה: רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל האי מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם דקי"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מרצונו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול: ונשבע. זה התובע: אינו יכול. זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בך שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונוטל ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובלוואתו צריך לתת לו העבד דכיון דהטיל עליו שבועה הא הימניה בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי והאי דנקט עבדי גנבת רבותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפ"ה כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה: נאמן עלי אבא. להיות דיין אבא פסול מן התורה לדונו לא לזכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (דף כז:) מלא יומתו אבות וגו': שלשה רועי בקר שאינן בקיאין בדין ורועי צאן לא נקט משום דרשעים נינהו דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו ופסולין לכל דין שבעולם אבל אבא ואביך כשרין מיהא לדינין של אחרים: יכול לחזור בו. דדברים בעלמא בלא קנין הוא דקא"ל: וחכ"א אינו יכול לחזור בו וה"ה לגבי שבועת התובע שנשבע על העבד ונוטל דבתרוייהו אע"ג דלא הוי דינא הכי כיון דקיבל עליו אינו יכול לחזור בו ומשני הא קמ"ל ר' אבא דאמר השבע ואתן לך דאין יכול לחזור בו דהתם נמי באתן לך פליגי שהנתבע אומר לתובע נאמן עלי אבא שאם יחייבוני אתן לך ואפ"ה אמרי רבנן דאינו יכול לחזור ויתן דהיינו דומיא דר' אבא דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו אלא יתן דכרבנן דהתם ס"ל וכ"ש היכא דקאמר תובע נאמן עלי אבא ואביך שאם יפטרוך מחול לך דכ"ע מודו אפי' ר"מ דאין יכול לחזור בו שהרי מוחזק ועומד ומחילה דאידך כקנין דמי ואיכא למ"ד התם במחול לך מחלוקת אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו הלכך אצטריך ר' אבא לאשמועינן דבאתן לך פליגי והלכה כדברי חכמים אע"ג דמסתבר טעמא דר"מ: גובין מן העבדים. בעל חוב שמת גובה מעבדי יתומים דכמקרקעי דמי ובהא לחוד הוא דלית הלכתא כר' אבא ולקמן מתרצינן לה ואמרי' הכי קתני אין גובין וכן אמר ר"נ: ור"נ אמר אין גובין. דנהי דאתקש לקרקעות כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם ה"מ לדברים הכתובים בתורה כגון לקנותן בכסף בשטר ובחזקה ושלא לישבע עליהן ושאין בהן אונאה אבל לענין ב"ח כמטלטלי דמי דאין ב"ח סומך אלא על קרקעות שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן אבל אעבדים לא סמכא דעתיה הלכך לא משתעבדי ליה: שלישי כשר. להעיד בקרובו שני כגון בן חנוך (א) שכשר להעיד בימואל בן שמעון דבנו של חנוך שלישי לראובן וימואל בן שמעון שני הוא לראובן ושמעון ראשונים אבל שני בשני פסול כגון בן ראובן לבן שמעון כדנפקא לן בסנהדרין מלא יומתו אבות על בנים דבנים להדדי נמי מיפסלי אבות היינו ראובן ושמעון ובנים היינו חנוך וימואל אבל שלישי בשני לא אשכחן דפסול ומשום דאיכא למ"ד בפרק זה בורר בסנהדרין דשלישי בשני פסול להכי אצטריך למימר הכא דכשר: רבא אמר אף בראשון. כגון בנו של חנוך בן ראובן מעיד לשמעון אחי דראובן והכי הלכתא מדאמרי' לקמן מוסיף הוא ומדפסיק לקמיה ולית הלכתא כמר בר רב אשי מכלל דהלכתא מיהא כרבא: באבא דאבא. שיעיד הבן לאבי אביו כגון בן חנוך מעיד לראובן דהיינו שלישי (ב) בראשון: ולית הלכתא כמר בר רב אשי. דבני בנים ובני בני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם דבן ירך אביו הוא: היה יודע. אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו והשיגו את גבולו והביא את זה ועוד אחר עמו להעיד עליו אע"פ שהיה יודע יפה בעדות זו קודם שלא נסתמא בעיניו שעדיין לא היה סומא ועכשיו בשעת עדות נעשה סומא שכהה מאור עיניו פסול להאי עדות דמאומד הדעת אינו יכול להעיד עד כאן תחום פלוני ולא נחוש לעדותו ויש לשונות אחרים בהאי נסתמא דלא מפרשי לשון עורון עינים וכולן הבל: דמכוין מצרנהא. שיודע לכוין המצרים שיש לו סימנין בשאר שדות הסמוכין לד' רוחותיה: אבל גלימא. טלית או בגד אינו יכול להעיד עליה אחר שנעשה סומא דאמדה לא סמכינן שהרבה טליתות מדתן שוות: נסכא. חתיכת כסף או זהב: ונעשה חתנו ונעשה פסול לעדותו בכך כדאמרינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כז:): פיתח. עיניו פקוחות שרואה יפה: שפוי. חכם: ונשתטה. מחמת חולי היינו נמי נשתטה דחרש דומיא דשוטה א"נ נשתתק מחמת חולי והתורה אמרה מפיהם ולא מפי כתבם וראשון נראה בעיני עיקר דאי בנשתתק מיירי פשיטא כיון דאינו יכול להעיד בפיו אין עדותו עדות ולא הוה ליה למיתנייה בהדי הנך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר והאי לאו פסול עדות אית ביה אלא שאין בו כח להעיד: ומתה בתו. דהיינו קרוב ונתרחק וכגון שאין לו בנים הימנה כדתנן בפ' זה בורר (שם): וחזר ונתפקח. שחזר מאור עיניו: כל שתחלתו ראיית המעשה: או סופו. שעת הגדת עדות: בפסלות. כלומר כל שתחלתו בפסלות שעת ראיית העדות והשתא סופו בכשרות פסול דמעיקרא לא היה ראוי לעדות וקרא כתיב (ויקרא ה) והוא עד או ראה דבשעת ראיית המעשה יהא ראוי לעדות: או סופו. אע"פ שתחלתו בכשרות: תיובתא

תוספות

הכי גרסינן ונשבע אינו יכול לחזור בו. פירוש אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כדאמרי' בזה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) מחלוקת לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין דברי הכל (ג) היה יכול לחזור בו והכא אע"ג דאמר השבע וטול יכול לחזור כיון שעדיין לא נשבע הוי (ד) קודם גמר דין וכן משמע בריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמר מיהדר ביה אלמא דיכול לחזור בו דהוי כמו קודם גמר דין והא דאמר בריש שבועת הדיינין (שבועות דף לט. ושם) ואם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אומר רבינו תם היינו שמסלקין אותו כדי שיתביים מלחזור בו אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו אבל קצת קשה מנא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת אבל אחר גמר דין דברי הכל אינו יכול לחזור בו אבל רש"י פירש אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד דשוב אינו יכול לחזור בו והכא גרס נשבע בלא וי"ו שישבע בעל כרחו וההוא דריש המפקיד (ב"מ דף לד: ושם) דקאמר מי אמרי' מיהדר קא הדר ביה אע"ג דאינו יכול לחזור בו מ"מ כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרוחי בי דינא לא מקני ליה כפילא דכה"ג אמר התם אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסיק בשמעתין ככל הני דשלח ר' אבא וא"כ אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור ובזה בורר מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו אם לא שנאמר הכא אפי' קודם שבועה חשיב גמר דין כי אמר רצונך השבע וטול:

מר בר רב אשי מכשר באבא דאבא. וא"ת והלא אפי' שני בשני אמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כח. ושם ד"ה רב) דפסול וכ"ש זקנו וי"ל דאבא דאבא כשר טפי דאיתפלג דרא: לית הלכתא כמר בר רב אשי. פירש בקונטרס דאפי' עד סוף כל הדורות פסול ואין נראה לר"י כיון דאתפלג דרא כ"כ: פיתח ונסתמא פסול. ואע"ג דגבי גט מכשירין שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר שנסתמא שאני התם דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרובים): נשבע

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ג ועי' בכ"מ סמג עשין לו טור וש"ע חו"מ סי' כב סעיף ג:

עח ב מיי' שם הלכה ב ועי' בכ"מ טוש"ע שם סעיף א:

עט ג מיי' פי"א מהל' מלוה הל' ח [ופי"א מהל' זכיה הלכה יג] סמג עשין לה טור ש"ע חו"מ סי' קז סעיף א [וטור ש"ע חו"מ סי' רמח ס"י]:

פ ד ה ו מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ד ה סמג לאוין ריד טור ש"ע חו"מ סי' לג סעיף ב [וברב אלפס עוד בסנהדרין פ"ג דף רסג]:

פא ז ח ט מיי' שם פי"ד הלכה ב סמג לאוין רטו טוש"ע שם סעיף יג וסימן לה סעיף יג [וברב אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שלישי וכו' כגון בן חנוך בן ראובן כשר להעיד בימואל: (ב) ד"ה באבא וכו' שלישי לראובן הראשון ס"ד: (ג) תוס' ד"ה הכי גרסי' וכו' דברי הכל יכול לחזור בו והכא נמי אע"ג כצ"ל ותיבת היה נמחק: (ד) בא"ד שעדיין לא נשבע הוי כמו קודם וכו' מיהדר קא הדר ביה אלמא:

רבינו גרשום

רצונך השבע שלא מכרת לי וטול אינו יכול לחזור בו. המחזיק אע"פ שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין מאחר שזה קיבל עליו שישבע התובע ויטול אין יכול לחזור בו: מאי קמ"ל תנינא נאמן עלי אביך בעדות זו נאמן עלי אבא אע"פ שאין כשרין להעיד עליו ונאמן עלי ג' רועי בקר לדין זה אע"פ שאין מומחין הואיל שקיבל עליו. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו האי מוחזק אע"פ שרצה הואיל שאין ראויין. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו משעת שאמר ועשו מעשה. אלמא דהאי נמי מאחר שנשבע זה אינו יכול לחזור בו ומאי קמ"ל: הא קמ"ל. דקא מיבעיא במסכת סנהדרין על מחלוקת דר' מאיר ורבנן באתן לך פליגי. אבל השבע ויהא מחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דלמא איפכא. ומסקינן הלכתא באתן לך מחלוקת. והלכתא כדברי חכמים דאמרי אינו יכול לחזור בו ה"נ להיכא דאמר השבע וטול כאתן לך הוא. ואצטריך למימר דהלכה כחכמים: הלכה גובין מן העבדים. שאם הניח אביהן של יתומים עבדים גובה בעל חובו של אביהם את חובו מן העבדים כי היכי דהוי עביד מן הקרקע ולא מצי למטען ליה ממטלטלי שבק אבון גבן משום דעבדא כמקרקע דמי: הלכתא שלישי בשני כשר. כגון ראובן ושמעון הם בניהם היינו ראשונים ובני בניהם היינו שניים ובני בני בניהם היינו דור שלישי של בן ראובן ודור שלישי של בן שמעון ודור שלישי של בן ראובן מותר להעיד לדור שני של בן שמעון: ורבא אמר אף שלישי מעיד בראשון. בבן שמעון עצמו דהיינו ראשון אע"פ שהוא קרוב לאביו. ובאבא דאבא שאדם יעיד לאחי אביו: ולית הלכתא כותי' דקרוב ליה טפי: ונסתמא פסול. להעיד לו משום דעכשיו אינו יודע להראות עדותו באיזה מקום מגיע תחום קרקע שלו: ושמואל אמר כשר. אפשר דמכוין במצרנא מצר פלוני כך וכך סימן מצר פלוני כן: אבל גלימא לא. אם היה מכיר בגד של חבירו קודם שנסתמא ואחר שנסתמא אינו יכול להעיד זה בגדו של פלוני: אפשר דמכוין מדת ארכו ורחבו. שאמר אני יודע שכך היה ארכו ורחבו ונמצא כדבריו. וכן נמי אם נמצא משקל הנסכא כמו שהוא אמר כשר: מיתיבי היה יודע כו' קא תני מיהת פיתח ונסתמא פסול להעיד שום עדות ותיובתא דכולהו תנאי דלעיל שמואל ורב פפא ורב ששת תיובתא: ומתה בתו. דרחוק ונתקרב ונתרחק הוא:

בר'

תיובתא דכולהו תיובתא שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים נאמן ורבי יוחנן אמר אינו נאמן מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן מתקיף לה רבא האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה אלא אמר רבא הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאין לאחר מכאן: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרע כולו הרי זה נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל ממשועבדין לא דאמרי אנן אעדים סמכינן ואפי' לר' עקיבא דאמר א)משיב אבדה הוי הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתותי אירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר' שמעון בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוי דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא אמר ליה רבינא לרב אשי דר"נ מאי א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אר"נ ואלא הלכתא לאפוקי מאי

אי

נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין. נראה לר"י דלהכי נאמן בשבועה משום דחשיבא כמלוה על פה שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע ואע"ג דלדבריו העדים פסולים שהרי מכחישם ואומר שחייב מחצה מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא ע"י הודאתו והא קאמר דפרע מחצה ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין צריך לקיימו ואינו נאמן לומר פרעתי וגובה מנכסים משועבדים אף ע"ג דאינו מקויים אלא על פיו דהתם הוי שטר גמור דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלא רבנן הוא דאצרכוהו קיום כי טעין בהדיא מזויף אבל כשקיימו הוי שטר גמור ואין נאמן לומר פרעתי:

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי. אומר ה"ר יעקב דאורלינ"ש דלא גרס רבי עקיבא אלא רבי יעקב גרס ואין להאריך:

אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת. תימה לר"י אמאי תלי טעמא משום מירתת במה שיש עדים שירא שמא יכחישוהו הלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעיז פניו דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו שהרי מביאן והגידו לו דעתן ותו ליכא עזות אם יכפור הכל ואי לאו שירא שמא יחזרו בהן ויכחישוהו היה לו מגו טוב אבל לפי שירא שיכחישוהו אין נוח לו לכפור הכל שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו:

הלכתא בכל הני שמעתתא. וא"ת והא קיימא לן דהילך פטור כדפסק ר"ח בריש בבא מציעא (דף ד. וסם) והכא פסקינן דנשבע וגובה מחצה והא הך שטרא כיון דקא מודה ביה הילך הוא ויש לומר דלא חשיב שטר הילך אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי:

אי

תיובתא דכולהו. שמואל ורב ששת ורב פפא דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר ותנא זה הכלל כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול ולמה לי למהדר ולמתני בזה הכלל אי לאו לאתויי כל הני: האומר על תינוק בין הבנים נאמן. לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק: כרבי יוחנן בן ברוקה. במתניתין אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים ופסקינן לקמן הלכתא כוותיה: נאמן. כר' יהודה ואע"ג דמוחזק לן באחר שהוא בכור אפילו הכי אב נאמן והכי הלכתא דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בכולהו כדשלח רבי אבא ואמרינן דלאפוקי (א) רבי יוחנן אצטריך למיפסק הלכתא כותיה דרבי אבא וש"מ אם הוחזק אחד מן הבנים בבכורה בחיי האב אף שלא אמר האב כי בני בכורי הוא נוטל פי שנים שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוחזק שאחר בכור ואמר אביו על המוחזק בפשוט שהוא בכור והתם אמר רבי יהודה נאמן האב לבטל החזקה אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור התם אפילו רבי יהודה מודה שהחזקה קיימת דאי לא תימא הכי הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי רבי יהודה אומר כל בכור שלא הכירו אביו ואמר זהו בכורי אינו נוטל פי שנים אלא מדלא תני הכי שמע מינה כדאמרינן: אינו נאמן כרבנן. הואיל ומוחזק לן באחר שהוא בכור: האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים. וקבלה שנתרצית כדלקמן בפירקין אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו ובשכיב מרע מיירי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא ועל ידי קנין: ובנכסים של עכשיו. שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה הני מילי במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו אלא לדבר שהוא מוחזק בו והלכך הך אשה ידה על התחתונה דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה: ובבנים הבאין לאחר מכן. כלומר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה ונראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוון דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא נוטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא: ולוה אמר פרעתי מחצה. ומחצה אני חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע כדמפרש לקמיה וכגון דמקמי דאסהידו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: והעדים מעידין. אחר דהודה מחצה: נשבע. הלוה שפרע ויפטר מלשלם מחצה ומחצה ישלם לפי שכבר הודה דהודאת בעל דין שוה יותר מהעדאת עדים וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה אבל לא ממשעבדי דיכלי לקוחות למימר אתון קנוניא עבידתו אהדדי אנן אעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל: פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת שנים אוחזין שטר שכתוב בו סלעין או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור משבועה דסלעין לא משמע טפי משנים דתפסת מרובה לא תפסת ויד בעל השטר על התחתונה ועל השלישי שהודה הוה משיב אבדה ותנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם: ואפילו לר' עקיבא דאמר. התם משיב אבדה הוא בסלע השלישי דאי הוה בעי הוה אמר אינן אלא שנים דסלעין תרי משמע והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם משום דקא מסייע ליה שטרא: הני מילי. דחשבינן ליה משיב אבדה היכא דליכא עדים כי התם שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו דסלעין כתבו סתם ופחות סלעים שנים אבל היכא דחזינן לבסוף דאיכא עדים כאחד מהם איכא למימר דזה הלוה היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה ולפיכך הודה מחצה ולאו משיב אבדה הוי. ואף על גב דלא אתו עדים אלא בתר הודאתו והך אתקפתא לא חיישינן לה כדלקמן: דרב נחמן מאי. דפליג עליה גבי עבדים ואמר אין גובין מן העבדים וקיימא לן כרב נחמן בדיני והלכתא אהלכתא: אין גובין מתנינן. כדרבי אבא: ואלא הלכתא לאפוקי מאי. כיון דלא פליג פשיטא דהכי הלכתא:

אי

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' יד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף יב:

נג ב ג ד מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הלכה י וי"א סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קח סעיף א:

נד ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' פב סעיף יג:

רבינו גרשום

ר' יוחנן בן ברוקה דאמר כשאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת לא אמר כלום לדברי הת"ק וא"ר יוחנן אם על מי שראוי ליורשו אם אותו פלוני שאמר יירשני במקום בת אם הוא ראוי ליורשו אם לא היה לו בת כגון שהוא אחיו כיון דהוה יורשו בשאין לו בת יורשו נמי במקום בת הכי נמי כשאמר על תינוק בין הבנים הואיל וראוי ליורשו אותו תינוק הכי מצי יהיב ליה כל נכסי' דהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו כחפצו: ור' יוחנן אמר אינו נאמן. כרבנן ת"ק דר' יוחנן בן ברוקה: מתקיף לה רבא. לדברי' דמפרשת ליה הכי האי נאמן ואינו נאמן יירש ולא יירש מבעיא ליה. כר' יהודה דאמר לעיל יכיר יכירנו לאחרים: כרבנן דאמרי בתר חזקה אזלינן: תטול אשתי ירושה בין הבנים לבר מכתובתה נוטלת כאחד מן הבנים משום דמצי למיתן מתנה לכל מאן דבעי: אמר רבא ובנכסים שיש לו עכשיו. שהוא מוחזק בהן ונוטלת בהן כאחד מן הבנים הילדים לאחר מכן אבל מכל הנכסים הבאים לאחר מיכן אינה נוטלת לפי שאין אדם מקנה לגבי אשתו דבר שלא בא לעולם והיכי נוטלת חלקה מבנים שיולדו לאחר מיכן שנתן לה הבעל מתנה. משום דעם בניו ראשונים לחודייהו לא מציא למימען תנו לי חלק עם הבנים שהי' באותה שעה בלבד דהא בשעת ירושה יש עוד בנים אחרים שיורשים אלא בעל כרחה אינה נוטלת חלק אלא באותן הנכסים שהיה לה באותה שעה ופלגי להן בין כל הבנים ונוטלת בהן חלק כאחד מן הבנים. והיינו בבנים הבאין לאחר מיכן דאית להו אחים הרבה ואינה יכולה לומר איני רוצה שיחלוקו אותן נכסים אלא לבנים שהי' לו באותה שעה ונוטלת אני כאחד מן הבנים לרבות חלקה אלא יחלקום בין כולם משום דכולהו יורשים הוו ונוטלת כאחד מהםבאותן נכסים בלבד שהיו לו באותה שעה. אבל נכסים שבאו לו לאחר מיכן יורשין בנים ראשונים ואחרונים בלבד בשות חוץ ממנה: והעדים מעידים אותו שפרעו כולו. הואיל והוא מודה שהוא חייב מחצה לא אזלינן בתר סהדותייהו דעדים אלא א)נשבע המלוה שלא נפרע וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים שמכר או שמשכן אחר שלוה לא מצי למיגבי משום דמצו למימר לקוחות אנן כי זבינן אעדים דמסהדי דפרע כולו סמכינן ולית לך גבן כלום. וזה כלל גדול בדין בכל אותו ענין שהלוה רוצה לפטור את עצמו מן המלוה כשתבעו במלוה שבעל פה באותו ענין עצמו שיהיה לחייבו המלוה בשיש לו שטר חוב עליו כגון אם תובעו מלוה על פה וזה אמר אין לך בידי כלום דפטור אפי' משבועה דאין מודה לו כלום כך אחרי שכפר זה אם הוציא עליו שהוא חייב לו גובה ממנו אפי' בלא שבועה. ואם תבעו במלוה על פה וכפר במקצת והודה במקצת פורע לו מה שהודה ונשבע לו על מה שכפר כך כשכפר לו מקצת והוציא זה עליו שטר חוב שחייב לו וישבע המלוה על מה שכפר לו ונוטל על פה שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין נשבע זה שהשטר בידו ונוטל. הלכך אמרינן הכא נשבע המלוה וגובה מחצה שכופר לו הואיל והוציא עליו שטר. ואפי' לר' עקיבא דאמר בב"מ היכא דהוציא מלוה שטר על הלוה וכתוב ביה סלעים סתם מלוה אומר חמש הלויתי לו ולוה אומר שלש ר"ש אומר הואיל והודה במקצת הטענה דמודה עכשיו בסלע אחד יותר שהשטר משמע דבשטר כתב סלעים סתם ושנים נמי משמע סלעים השתא דאמר שלש מודה במקצת הטענה וישבע על השאר שטענו מליה יותר ר' עקיבא אומר מאותו שליש שמודה לו על הכתוב בשטר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור מן השבועה על השאר הואיל דמצי פטר נפשיה משנים האי נמי דאמר לא פרעתי אלא מחצה כמשיב אבידה הוא וכיון דעדים מעידין שפרע כולו והיינו להיות פטור משבועה והואיל וזה פטר עצמו משבועה בדין הוא שהמלוה שמוציא עליו שטר שצריך לגבות בלא שבועה הואיל והלוה רוצה הוא לפטור את עצמו משבועה ומאי טעמא מחייב שבועה למלוה משום דאמרינן היכא אמר ר' עקיבא דהוה כמשיב אבידה ופטור הלוה היכא דליכא עדים כגון בשטר שכתוב בו סלעים סתם דלא ידעי' אי כדאמר מלוה אי כדאמר לוה אבל הכא דאיכא עדים על האי שטרא מירתת לוה מקמי עדים [illegible] עליה דלא פרעו כלל משום הכי קאמר לא פרעתי אלא מחצה ומודה במחצה הלכך לא הוי כמשיב אבידה אלא מודה במקצת הטענה הוי וחייב שבועה והואיל ויש שטר למלוה נשבע וגובה מחצה: מתקיף לה מר בר רב אשי. היכי מצית לחייבו שבועה על המלוה אדרבה אפי' לרבי שמעון בר פלוגתי' דר' עקיבא דאמר מודה במקצת הטענה ישבע הני מילי היכא דליכא עדים גבי לוה דקא מסייעי בהדיה אבל היכא דאיכא עדים דמסייעי בהדיה כי הכא בעדים מעידים אותו שפרע כולו ודאי הא דקאמר לא פרעתי אלא מחצה משיב אבידה הוי ופטור משבועה שכנגדו גבי מלוה אמאי נשבע וגובה מחצה תא ברין הוא דבלא שבועה יגבה: הלכתא בכל הני שמעתתא דאיירן לעיל כדשלח ליה רבה לר' יוסף בר חמא. הא דר"נ דאמר לעיל. אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן. דיין מובהק הוה והלכתא כוותיה:

אומר

א) נ"ל דברי רבינו בכאן צריך ביאור והגהה ובסוף המסכת יבואר ביאור לדבריו א"ס.

מסורת הש"ס

א) [ב"מ ד:] : ב) [ועי' תוס' ב"מ ה: ד"ה אין נשבעין הכ' ותוס' שבועות ד: ד"ה ר' עקיבא] : ג) [ועי' תוס' ב"מ ד. ד"ה ורב ששת] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה נאמן וכו' דלאפוקי מדר' יוחנן:

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ז ועיין בש"ך בח"מ ובהג"ה:

פו ג ד מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' כג ופי"ב הלכה ו סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמח סעי' ג:

מסורת הש"ס

א) יבמות לט: ב) כתובות סט: תענית כה. [תוספ' כתובות פ"ו]:

גמרא

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא אי (א) דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אלא לאפוקי מדרבי יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי: המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד כו': היכי דמי מתנה בתחלה היכי דמי באמצע היכי דמי בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ר' אלעזר אומר אפי' אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית רבי יוחנן אומר קנה רבי אלעזר אומר לא קנה אמר ליה אביי לרבין אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא בשלמא דר' אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא כאן באדם אחד ושתי שדות כאן בשני בני אדם ושתי שדות אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן קשיא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן א)וריש לקיש אמר (ב) לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום בפלוגתא אמר רב המנונא לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורב נחמן אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא ורב ששת אמר אפי' שתי שדות ושני בני אדם אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא ב) האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע נותן להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו יירשו

רשב"ם

אי לאפוקי מדרבא. דאמר אף בראשון והלא מוסיף הוא על דברי ר' אבא דאמר שליסי בשני כשר ואתא איהו למימר דאף בראשון ואיכא למימר דאפי' ר' אבא מודה והיא גופה אצטריך לר' אבא לאשמועי' דשליסי בשני כשר דאיכא למ"ד בסנהדרין פסול בפרק זה בורר (דף כח.) ולאו למידק מינה הא שליסי בראשון פסול דדלמא עובדא הוה בשליסי בשני ושאלו ליה דכשר: אי מדמר בר רב אשי. דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיק דלית הלכתא כוותיה כדאמרי' לעיל והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הואי והכי נמי הוייל דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: לאפוקי מר' יוחנן. דאמר אינו נאמן כרבנן: ומאתקפתא דמר בר רב אשי. דאתא למימר ודאי משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהודה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מינייהו שאינו יודע מה בלבם כרבי אבא: המחלק נכסיו כו'. כבר פירשתיה למעלה: כתב בין בתחלה כו'. אדם הנותן מתנה לאחר או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה דבריו קיימין דהכי דלא תפיס לשון ירושה לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וכמו שלא אמר כלום דמי לשון מתנה מיהא תפיס והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד דקני ובגמ' מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף: תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה. כלומר ויירש אותה לישנא דקרא (ג) וירשוה (ישעיה לד) יירשנה ותנתן לו: ודוקא באדם אחד ושדה אחת. דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה: אבל באדם אחד ושתי שדות. כגון יירש ראובן שדה פלונית שבמזרח ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב ההוא דלשון מתנה קני אבל ההוא דלשון ירושה לא קני דמתנה דהיאך לא מסייע להאיך אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו ובההיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא אמר כלום וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון ראובן יירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה ראובן לא קנה וכ"ש ב' שדות וב' בני אדם כגון ראובן יירש שדה פלונית ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת: אפי' אדם אחד (ד) ושתי שדות. דכי היכי דנתכוין לזה ליתן במתנה הכי נמי נתכוין להאיך הואיל ובדבור אחד נתן לשניהן: אבל שתי שדות ושני בני אדם. דהוו אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים לא מהניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו להאיך גברא ולהאיך שדה ובסברות בעלמא פליגי: כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'. היינו שתי שדות ושני בני אדם ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': לא קנה. ההוא דירושה: אנחתת לן חדא. אחד מדבריך נוחה לנו דלא קשיא לן מידי בגוה: ואתקפת (ה) חדא. אחד מדבריך קשה לנו: כאן באדם אחד ושתי שדות. היא דלעיל והיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר דא"כ אמאי הולכך לומר דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: אמוראי נינהו. אבא ורב דימי: וריש לקיש אמר לעולם לא קנה. בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשניהן ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשוה דכיון דגופין מוחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלמאן תרמייה והלכך צריך לומר כן ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום דעל כרחך יירשו קמא עולה על ראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמיעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשום הוה אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה ראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף אכתי הוה אמינא לראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: בפלוגתא. דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"א ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן: האומר תנו שקל כו'. כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: נותנין להם סלע. דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום שלא יתנו יותר מכדי צרכן: אל תתנו. היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל בשילהי מציאת האשה במס' כתובות מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אתרנייתא אבל בהא מינח ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד:

תוספות

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ואפשר דר' אבא נמי מודה לרבא (ו) כדפי' בקונטרס שליסי בראשון כשר דלא ממעט הלכתא מילתא דרבא ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ודרב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר חמא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מלינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב כדשמואל והוי כהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשליסי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי מאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שליסי בשני כשר ולא שליסי בראשון א"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי כלומר הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדידיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שליסי בשני כשר וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שליסי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן:

והלכתא

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם וריש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקרא וירשוה נ"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא בישעיה וירשוה קאת וקיפוד בסי' ל"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה א' ושני בני אדם דכי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (ו) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' לרבא דהוי שליסי בראשון כשר ודפי' בקונטרס דלא ממעט וכו' אבל ר' אבא דפליג לרב יוסף בר חמא לא איתותב:

רבינו גרשום

אימור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כלום לגרועי ממילתא דרבה בריה דרב יוסף אלא מוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי ממאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כוותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן לזכור לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכת' כוותי' אלא מלוה ישבע וגובה מחצה וכדמתרצי' אליבא דר' עקיבא: פיסקא המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו היא מתנה בתחלה. דקאמר תחלה תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמסייע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. בשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג דקאמר יירשה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנת ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמרי' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומדהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מתני לישני אתי בניחותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוני על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת דמשום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה וירושה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להי מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושת ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבת. לשבוע הואיל וראוין לתת להם סלע על שסיפולן מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין דיי להם בזה תנו להם יותר. ואם אמר אל תתנו להם כל עיקר אלא שקל. או שאמר תנו להם שקל ואם מתו בני

יירשו

יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל והא הכא דכשתי שדות וכשני בני אדם דמי וקתני דקני הוא מותיב לה והוא מפרק לה בראוי ליורשו א)ור' יוחנן בן ברוקה היא אמר רב אשי תא שמע ב)*נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקנה וכי תימא הכא נמי בראוי ליורשו ור' יוחנן בן ברוקה היא אי הכי מת שני קנה שלישי הא ג)שלח רב אחא בר' דרב עויא לדברי ר' יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק תיובתא ד)דכולהו תיובתא לימא נמי תיהוי תיובתיה דריש לקיש ותסברא ה)והא אמר רבא הלכתא כותיה דריש לקיש בהני תלת לא קשיא כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור ו)והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי לבר מעבודת כוכבים

וקדושין

תוספות

והלכתא דתוך כדי דבור כדבור דמי. פי' ר"ת דלכך אמר כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב היינו שלום עליך רבי לפי שכשאדם עושה סחורה עם חבירו ויראה רבו או גדול הימנו בחכמה לא יתן לו שלום שאם יתן לו שלום לא יוכל לחזור בו ממקחו לכך תקנו חכמים שבשיעור זה יכול לחזור וקשה לר"י בפ' בתרא דנדרים (דף פז.) תניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלף כמדומה לו שמת וקרע ואח"כ מת לא יצא ידי קריעה ואמר ר"ש בן פזי אמר ר"ש בן לוי לא שנו אלא אחר כדי דבור אבל תוך כדי דבור אינו חוזר וקורע והתם לא שייך האי טעמא וי"ל דלא פלוג רבנן): **חוץ** מעבודת כוכבים וקדושין. פי' רשב"ם שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה נאסר ואין נראה לר"י דהתפסה לא שייכא בעבודת כוכבים דאמרי' בפ' כל הצלמים (ע"ז דף מב:) האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואמרינן נמי בפ' כל האסורין (תמורה כח:ושם) דאין מוקצה לעבודת כוכבים אלא שבע שנים שנא' (שופטים ו) ואת הפר השני שבע שנים ועד שימסרנו (ב) לעבודת כוכבים ויאכילה כרשיני עבודת כוכבים והתם לא שייך תוך כדי דבור ויש לדחות דאם ימכרנו לכהנים של עבודת כוכבים ע"מ לפטמו שבע שנים הוי מוקצה ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני ור"י פי' עבודת כוכבים שא"ל אלי אתה וחזר תוך כדי דבור דלא מהני מידי ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב ובפ' בתרא דנדרים (דף פז.) קאמר והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי לבר מעבודת כוכבים ומגדף ומקדש ומגרש פירוש מגדף שאם גידף וחזר בו תוך כדי דבור לא מהני מידי וגמרא קילר כאן מבוס דמגדף הוי בכלל עבודת כוכבים ומגרש בכלל מקדש כי טעם אחד להם:

הלכה

רשב"ם

יירשו אחרים פלוני ופלוני ולא בני ב. י גלי אדעתיה דניחא ליה בגמלום טפי כי היכי דלישתיור מהנהו נכסי להנהו אחרים ודוקא קאמר שקל: והא הכא. דקאמר לשון מתנה לבניו כדקתני תנו שקל לבני ולשון ירושה לאחרים כדקתני יירשו אחרים וקתני דקנו הנהו אחרים דמשום הכי קאמר בסיפא אין נותנין להם אלא שקל כדי לשייר מן הנכסים להנהו אחרים ואע"ג דכשתי שדות ושני בני אדם דמי דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מורים לאחרים תחתיהן והיינו כעין ב' שדות וב' בני אדם שאין זוכין זה בחיי זה כלל הלכך שתי שדות נינהו ואפ"ה קנו אחרים דמהני לשון מתנה דהאי (א)ולשון ירושה דהיאך כרב ששת: הוא מותיב לה והוא מפרק לה. דלא תקשי לחביריו בראוי ליורשו דהאי דקנו אחרים בלשון ירושה לאו משום דמהני ליה לשון מתנה דאידך אלא משום דהני אחרים הוו ראויים ליורשו כגון בניו והיכי דמי כגון דלשנים מבניו צוה לתת שקל בשבת ואם מתו יירש אחד מאחר בניו כל המותר ואע"ג דאיכא עוד בנים אחרים ואיכא נמי בנים להני שמתו וכרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן דאם אמר על בן בין הבנים יירש כל נכסיי דבריו קיימין והלכך אין נותנין להם אלא שקל דניחא ליה דישתייר קלא לזה שהוא אוהב ומתכוין להורישו הכל ולמאי דאמרי' לקמן דפליגי רבנן עליה דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת ובת במקום בן דלר' יוחנן בן ברוקה יכול להוריש כל נכסיו להנהו הראוי ליורשו אחר מיתת בנו וה"נ בראוי ליורשו כגון אחר במקום בן מיירי וה"ק דאם מתו בניי יירשו אחיי הראויים ליורשי ז)תחתיהן: ה"ג נכסיי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון. והכי פירושו נכסיי לך היינו לשון מתנה כלומר נכסיי נתונים לך ואחריך יירש פלוני הרי לזה במתנה ולזה בירושה וכשתי שדות דמי שאין לשני בחיי ראשון כלום הרי מתנות מוחלקין ומקבלי מתנות מוחלקין ואפ"ה קתני קנה שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני: יחזרו נכסים ליורשי ראשון. דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנא ליה: וכ"ת ה"נ. האי שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר' יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה הואיל וראוי ליורשו במקצת: אי הכי. דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון ירושה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו: הא שלח רב אחא כו'. דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה באו לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשיו לתתה להאי שלישי אלא יחזרו נכסים ליורשי שני דכיון דעשאו להאי שני יורש כי אמר נמי בתריה דהא יורש אני נותן לשלישי ה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה דכתיב ובן אין לו עיין עליו דאשמועינן קרא דלכל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין וכ"ש היכא דהוא עצמו יורש את הנחלה שאין כח בידינו להעבירה מבניו: לדברי ר' יוחנן בן ברוקה. דס"ל דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו: אם אמר לאחד מהם נכסי לך. כדמפרש לקמיה וראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה אין לשני במקום ראשון או יורשי ראשון כלום שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון אלא מסתמא ללשון ירושה איכוין הנותן במאי דאמר נכסיי לך הואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו וכיון דירושה הויא להאי ראשון אינו יכול להפסיקה דאין ירושה לחלאין ולקמן בפרקין פרכינן הא אפסקה כו' ודוקא לר' יוחנן בן ברוקה אבל לרבנן כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל ודאי מאי דאמר נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפסיקה ויקנה שלישי: תיובתא דכולהו. בר מרבין אליבא דר' יוחנן ורב ששת: תיובתיה דר"ל. דאמר לשון מתנה לזה לא מהני ללשון ירושה לזה · האמר רבא. בפרק החולץ הלכתא כו' וזו אחת מהן ואם איתא דהויא ברייתא תיובתיה לא פסקינן הלכתא הכי: לא קשיא. הא דקתני מתנה לזה וירושה לזה דקנו שניהן לא קשיא לר"ל דאמר לא קנה ברייתא דקאמר ואחריך יירש פלוני תוך כדי דבור הראשון דקאמר נכסיי לך הלכך מהני מתנה דראשון גם לשני והאי דקאמר ר"ל לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דבור ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאידך וה"ק ר"ל לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני כו' והלכך כיון דקאמר לשון מתנה אתרווייהו אפילו לאחר כדי דבור שפיר דמי ומיהו רב דימי ור"א איתותבו לגמרי דאמרי לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד אבל שתי שדות ושני בני אדם לא דלדידהו אפילו תוך כדי דבור אמרי לא קנה דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור לישמעינן דקנה וכ"ש שדה אחת ואדם אחד לרב דימי ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לר"א אפילו לאחר כדי דבור אלא מדלא ידעו למצוא דליהני לשון מתנה ללשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור: תוך כדי דבור. היינו כדי שאילת תלמיד לרב כדאמר בפ"ק דמס' מכות (דף ו.) א"ל רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דבור היכי דמי כדי שאילת תלמיד לרב כו' ושאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדאמרי' בפרק מרובה (ב"ק דף עג:) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כו': והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי. כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון לא חשבינן ליה כמלך אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד ואם שניהם יכולים לתפוס כגון ח)הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים תמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים דהא לשניהן איתכוין אלא שאין יכול להוציא שני דברים כאחד ואם האחד יש בו כח לתפוס והאחד אינו כלום יתפוס האחד והאחד כמאן דליתיה כגון ירושה ומתנה לאחד לשון ירושה בטל ולשון מתנה קונה ואם שניהם סותרין זה את זה כי היכי דאמר בפ' בית כור (לעיל דף קד:) כגון מדה בחבל הן חסר הן יתר וכגון ט)איסתרא מאה מעי וכגון י)מעשה דשכירות מרחץ בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון ויש שאומר שתפוס לשון אחרון ויש שמספקא ליה ואומר יחלוקו ויש שהולך אחר המוחזק ושם פירשתי דיניהן והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור דאמר חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה: לבר מעבודת כוכבים. שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה נאסרה משום חומרא דעבודת כוכבים וכדאמרי' נמי בעבודת כוכבים שקן תשקלנו דאע"ג דאתי מדינא להיתרא אסור:

וקדושין

רבינו גרשום

יירשו אחרים נכסי תחתיהן ולא בניהן משמע השתא דבעין רעה ניתן להם. אין נותנין להם אלא שקל משום עין רעה ואחרים יירשו תחתיהן: והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי. דלבניו אמר תנו להם שקל ולאידך אמר יירשו תחתיהן מה ששייר להן הויא לה לזה במתנה ולזה בירושה דומיא דשתי שדות ושני בני אדם וקתני דקנו בניו ואחרים וקשיא לר' יוחנן ור' אלעזר דסברי דשני בני אדם ושתי שדות לא קנו: בראוי ליורשו. שאותו שאמר יירשו אחרים תחתיהן אותם אחרים אי אחיו או בתו היו דראיין הן ליורשו במקום שאין בנים אבל היכא דאין ראוי ליורשו לא קנה ור' יוחנן בן ברוקה הוא. דאמר במתני' אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: ת"ש. שכיב מרע שאמר לאחד נכסי נתונות לך ואחריך יירש פלוני ואחריך כו' אין לראשון אלא פירות של קרקע ולאחרים יהי' הגוף לו והפירות. מת ראשון קנה שני כדאמר המצוה ומת שני בחיי ראשון דלא באו נכסים ברשות שני וכשימות הראשון אין נותנין הנכסים לשלישי דשלישי היה לו לירש השני אם באו ליד שני והואיל ולא באו ליד שני אין נותנין לשלישי כלום אלא יחזרו נכסים ליורשי ראשון כדקיימי: והא הכא כשתי שדות ושני בני אדם דמיין. מאי דיהיב לראשון פירות יהיב ליה בלשון מתנה ולאידך יהיב גוף הקרקע בירושה דקאמר ואחריך [יירש] היינו יורש ודומיא דב' שדות ושני בני אדם הן ואפי' הכי קתני דקנו: וכי תימא בראוי ליורשו האי שני להכי קני. אי הכי אם מת שני אמאי קני שלישי והא שלח רב אחא כו'. שאין חשוב לשון מתנה מה שנתקלו אלא לשון ירושה חשיב הואיל וראוי ליורשו הוא וירושה אין לה הפסק כלומר מי שראוי ליורשו אחרי שנתן לו בירושה שוב אינה פוסקת אותה ירושה מזרע זרעו ואין לאחרים במקום יורש כלום ולא יורש אחר. אלא לאי ש"מ האי ואחריך לא' בראוי ליורשו הוא וקתני דקנו: תיובתא דכולהו תנאי. דאמרי לעיל להיכא דאמר להאי שדה זו בירושה ולאידך שדה זו במתנה לא אמר כלום משום דהויא ירושה מודעא לחבירתה למתנה והכא איכא למישמע דקני: ולימא תהוי תיובתא דריש לקיש. דמהכא איכא למישמע מינה להיכא דאמר נכסיי לך ואחריך לפלוני מת ראשון קני שני [מת שני] קנה שלישי אע"ג דלא אמר מתנה אלא לחד מינייהו לראשון ולשני ולשלישי בירושה ואפ"ה קני וריש לקיש דאמר לעיל דלא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם דמשמע דלכל חד וחד צריך נתינה: בהני תלת. הרא דלעיל . אידך דקאמר פירות לאו כקנין הגוף דמי . ואידך אשה מעוברת א) אם חלצה כשרה אם לאו שמת בנה והלכתא כוותיה כי היכי דתניא במתני' דיבמות (דף לו.): לא קשיא הכא. בנכסיי לך ואחריך לפלוני ואחריך לפלוני כיון בתוך כדי דבור כללו עם אחריך לפלוני אמאי קנו כולם אע"ג דלא אמר מתנה א"א לראשון בלבד היינו טעמא דקנו בתוך כדי דבור דאמר נכסיי לך אמר נמי מיד ואחריך לפלוני ואחריך לפלוני כיון בתוך כדי דבור כללו עם זינה דראשון (דמי בניין) דשייכי הני תרי בנתינה דראשון להכי קנו כולן אבל אם אמר אחר כדי דבור ושהא ואמר אדריך לפלוני לא קנו דהויא חדא מודעא לחברתה: לבר מעבודת כוכבים וקדושין

א) נראה דצ"ל אשה מעוברת שחלצה אינה חלוצה ואפי' הפילה. אח"כ.

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הלכה ז ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג:
פח ב מיי' שם הלכה ו ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ה:
פט ג מיי' פ"ו מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ז:
צ ד מיי' שם ופ"ב מהלכות שבועות הל' יז ופ"כ מהל' עדות הל' ג ועי' בהשגות ובכ"מ ופ"ה מהל' אבל הלכה ח ופ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג עשין לו וקז ולאוין רנח טוש"ע שם וסי' כט סעיף א וטוש"ע יו"ד סי' רלד סעיף לא לב לג וסי' שמ סעיף כד כה:
צא ה מיי' פ"ג מהל' עבודת כוכבים הל"ד:

מסורת הש"ס

א) [לקמן קל.]: ב) שם קלו: ג) [שם קלג.]: ד] [עי' תוס' כתובות מח: ד"ה תיובתא] ה) יבמות לו. חולין עו.: ו) נדרים פז.: ז) פי' של בני בניורשים"ע:ח)[תמורה כה:]: ט) [לעיל קה:]: י) [שם.]: כ) [ועי' בתוס' ב"ק עג: ד"ה כי וכו' ובר"ן נדרים פז. ד"ה והלכתא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה והא הכא וכו' לשון מתנה דהאי ללשון ירושה: (ב) תוס' ד"ה חוץ וכו' שימסרנו לכומרי ע"ז:

וקדושין. שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור לאו מתנה ולא להוו קדושין אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת וחומרא דרבנן היא משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט: **מתני'** האומר איש פלוני יירשני אפי' אחיו במקום שיש להוא מלווה בת: או בתי תירשני. ויש לו בן: לא אמר כלום. שעקר את הירושה ממקומה ודייקינן בגמרא הא בן בין הבנים דראוי לירש קנה קנה גם הכל ולפום הך דיוקא לא מתוקמא הך סיפא אליבא דההוא תנא דלעיל דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו תורה אור

(א)[א]וקדושין: **מתני'** [ב]האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה א)ר' יוחנן בן ברוקה אומר [ג]אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין: **גמ'** טעמא דאחר במקום בת ובת במקום בן הא בן בין הבנים ובת בין הבנות דבריו קיימין אימא סיפא רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא וכי תימא רבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן קאמר והתניא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכמים אומרים לא יירש איבעית אימא מדקאמר לא נחלקו מכלל דתנא קמא סבר נחלקו איבעית אימא כוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא וחסורי מחסרא והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום הא בת בין הבנות ובן בין הבנים אם אמר יירש כל נכסיו דבריו קיימין שר' יוחנן אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וכן [ג]אמר רבא הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר רבא מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא [ד]והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה אמר ליה אביי הא מלא יוכל לבכר נפקא ההוא מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן אמר משום רבי אליעזר מה

דברים כא

הלכה כר' יוחנן בן ברוקה. נראה דדוקא בן בין הבנים ובת בין הבנות כפירוש רבינו שמואל: **האי** מלא יוכל לבכר נפקא. פירוש מדקאמר רחמנא דחלק בכורה אין יכול לשנות מכלל דחלק פשיטות יכול לשנות ולמה לי קרא דביום הנחילו את בניו והוה מצי למימר ולטעמיך לרבנן נמי יקשה אמאי אינו יכול לשנות חלק פשיטות הא כיון דכתיב לא יוכל לבכר מכלל דחלק פשיטות יכול: **שיכול**. (ד) נ"ג והלא דין הוא: *שייך לע"ב

תלמוד

בן בין הבנים ואפ"ה קתני רישא דלא קני ובגמרא מתרלינן לה: אם אמר על מי שראוי ליורשו. השתא משמע לן כגון שהוא ראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש הכל ועל מי שאין ראוי ליורשו כגון אחיו במקום בתו או בתו במקום בנו **גמ'** טעמא. דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דקמורים לאחר במקום בת דלא חזי השתא למירת מידי: אימא סיפא אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו תנא קמא דהכי משמע על מי שראוי ליורשו עכשיו דהיינו בן בין הבנים או בת בין הבנות במקום שאין בן: וכי תימא. קפליג ר' יוחנן עליה דת"ק אפי' אאחר במקום בת דשמעי' לת"ק דחשיב ליה מתנה על מה שכתוב בתורה אפי' בנו בין הבנים או בת בין הבנות כדקתני רישא גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום וכ"ש באחר במקום בת כדקתני סיפא האומר איש פלוני יירשני כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני א"נ להכי תנייה להך סיפא לאשמועינן דאפי' באחר במקום בת אתא ר' יוחנן לאיפלוגי עליה דת"ק ולמימר דבריו קיימין ורישא נמי רבותא קתני דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין ונמצא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן דאפילו בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום וסיפא מיתניא להשמיענו כח דר' יוחנן בן ברוקה דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין ולא למידק מינה כדדייקינן לעיל טעמא דאחר במקום בת כו' דהוא הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נסבית דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר אם אמר על מי שראוי היום ולמחר ליורשו אחר שתמות בתו דבריו קיימין ואע"ג דהשתא מיהא לא חזי ליורשו ואם אין ראוי ליורשו אחר בתו כגון דודו ויש לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו לא אמר כלום הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו: ומשנינן מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חביריו עליו ואמרין נחלקו. ומתני' רבנן היא דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת ומתני' כולה כדפרישית: ואיבעית אימא. לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל אלא דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת דודאי לא אמר כלום אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה והאי דקאמר רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין היינו בבן בין הבנים דראוי השתא ליורשו ודקאמר רבי יוחנן בן ברוקה היינו ת"ק תריץ כולה מתני' דהך בבא בתרייתא רבי יוחנן בן ברוקה היא (ג) דשמעי' לת"ק דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואתא איהו למימר דירית והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שרבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ובת בין הבנות הוא דדבריו קיימין אבל אמר על מי שאינו ראוי ליורשו כגון שאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת או בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. וכדמשמע סתמא דמתניתין דמשמע דבבן בין הבנים קאמר כדדייקינן לעיל וכדאוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא ואיכא נמי למידק מדלא קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפי' אחר במקום בת ובת במקום בן וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשי' לקמן מביום הנחילו את בניו משמע נמי דבבן בין הבנים קאמר ולעיל נמי הכי אמרינן אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסיי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה מכלל דהוה סבירא להו דלא פליג אלא בבן בין הבנים הלכך ל"ש אם אמר פלוני בני יירש חצי נכסיי לא שנא אם אמר יירש כל נכסיי דבריו קיימין ואפי' אם כתב בן דלא שנא אם אמר ל"ש כותב כדמוכח לקמן בפירקין (דף קלג.) א"ר הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רוהין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וא"ל ר"נ גנבי גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכתא כר' יוחנן בן ברוקה דשמעתך כר' יוחנן בן ברוקה קא אזלא והא דאמרינן לקמן אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואמרינן הוא הדין נמי לבנו דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא ה"מ כותב לשון מתנה או אומר לשון מתנה דלכבודו היכוין להקנות לו נכסיו אבל לשון ירושה קנה הכל כדין תורה כדנפקא לן מביום הנחילו את בניו דבשלמא לשון מתנה איכא למימר דהקנה לו הני נכסים להיותן בחזקתו כדין אפוטרופא שגם כשעשאו אפוטרופוס נתקיימה מתנתו שיש נותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפוטרופוס אבל ירושה אינה יכולה להיות אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור דלשון ירושה משמע שקם תחת המורים לקנות נכסיו לגמרי ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמורישו אבל אם אינו אלא אפוטרופוס נמצא שלא הורים לו כלום וגם בהלכות גדולות מצאתי שייג לדבריי והני מילי כשאין בכור אז יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן אבל אם יש בכור אינו יכול להנחיל חלקו לאחד מהן כדנפקא לן לקמן מלא יוכל לבכר: ביום הנחילו. והוה מצי למכתב ביום שינחלו בניו: לכל מי שירצה. מבניו כן להרבות לו מאחיו הן להורישו הכל ולשטיא קמא דמשנינן לעיל דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפי' באחר במקום בת איכא למימר נמי דמהכא נפקא ליה ובניו לאו דוקא אלא יורשיו (ג) ואפי' הראוי ליורשו יורש קרינא ביה: מלא יוכל לבכר נפקא. דהכי משמע בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה יכול להנחיל אחד מבניו: לא

עין משפט
נר מצוה

צב א מיי' פ"ו מהלכות אישות הלכה כב סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סי' מט סעיף ג

צג ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף א:

צד ג מיי' שם ופי"ב מהל' זכיה ומתנה הל"א סמג שם טוש"ע שם:

רבינו גרשום

וקדושין. שאם חישב על בהמה להקריב לעבודת כוכבים ואמר להקריבה וחזר בו לאלתר בתוך כדי דבור לא הויא חזרה ואסורה בהנאה וקדושין נמי אם קידש אשה ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה תיפסין בה קדושין וצריכה גט: פ"ס' ר' יוחנן [בן ברוקה] אומר אם איתו איש פלוני שאמר יירשני במקום שיש בת אם ראוי ליורשו הוא אם לא היתה בת כגון שהוא אחיו דבריו קיימין ויורש אפי' במקום בת: טעמא דאחר במקום בת. משום הכי אמר ת"ק דלא אמר כלום דמתעקרא נחלה מן הראוין לשאינם ראויים: הא בבן בין הבנים. כלומר אם רצה ליתן לבן אחד כל נכסיו ולא לשאר בנים הואיל וניתנו למי שהוא יורש גמור דבריו קיימין והוא הדין אם לא הי' לו בנים אלא בנות ורצה ליתן לבת אחת בין שאר הבנות: אימא סיפא וכו' וכי תימא בהא קמפלגי ר' יוחנן [בן ברוקה] מיקל טפי מתנא קמא דאפי' אמר על אחר דראוי ליורשו במקום שיש בת דקרובה ליה טפי דבריו קיימין. וכן בת במקום בן: והא תניא כו'. וכיון דקאמר ר' ישמעאל דלא נחלקו אבא וחכמים על דבר זה הדרן קושין לדוכתיה דדייקינן טעמא דאחר במקום בת כו' דר' יוחנן היינו ת"ק. איבעית אימא תריץ הכי מדקאמר ר' ישמעאל לא נחלקו מכלל דת"ק דר' ישמעאל סבר דנחלקו ור' יוחנן לאו היינו ת"ק. ואיבעית אימא תריץ הכי כולה מתני' ר' יוחנן בן ברוקה היא וחסורא מחסרא מתני'. והכי קתני לה האומ' איש פלוני יירשני וכו': התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה מבניו. כלומר הנחילו לרצונו משמע: הא מלא יוכל לבכ' נפקא. דסגי ליה כי את הבכור בן השנואה יכיר מאי האי דכתיב לא יוכל לבכר וגו' כלומר בכור אי אתה יכול ליתן חלקו לאחר הא לשאר בנים יכול ליתן חלקם לאחר: אלא ההוא לא יוכל לבכר מיבעי ליה לכדתניא אבא חנן כו' שיכול

מסורת הש"ס

א) לעיל קכו קכט: לקמן קלג. קמא: ב)[עי' תוס' יבמות לו: ד"ה ואמר]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לגבי מעבודת כוכבים וקידושין. נ"ב כג"ס לענין מהדר קא אמרי' דאי בעי למהדר הדר לגבי מקדושין דאי בעי למהדר בתר דקדיש או הוא או היא לא יכלין ואע"פ שעוסקין בלותו ענין אע"ג דקיימין עדים והקרובה עבודת כוכבים נמי כיון דאיתפס דבר לעבודת כוכבים לאלתר איחייב ליה ואסור בהנאה עכ"ה: (ב) רשב"ם ד"ה ואיבעית אימא וכו' ר"י בן ברוקה היא דשמע לת"ק: (ג) ד"ה לכל מי וכו' ואפי' הראוי ליורשו. נ"ב ולפענ"ד נראה שזה פירוש דחוק דאי בניו לאו דוקא אלא יורשיו כל יורשיו במשמע אלא נראה דבניו דוקא ומ"מ מדכתב את בניו את מרבה נמי אחר הראוי ליורשו אבל שאינו ראוי ליורשו דליכא רבוי לא וק"ל: (ד) תד"ה שיכול וכו'. נ"ב בפ"ק דחולין כתבו התוס' וז"ל בדף כ"ב בשום דוכתין ל"ג תרווייהו דשיכול משמע דאי לאו האי קרא לא הוה אמינא הכי אבל והלא דין הוא משמע דבלאו האי קרא הוה לו לומר כן עכ"ל ושרי ליה שלפי' נמחק"ל ע"ש כאן:

עין משפט
נר מצוה

צה א מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ד :

(א) מה תלמוד לומר °לא יוכל לבכר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו א)שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן "תלמוד לומר לא יוכל לבכר ויאמר לא יוכל לבכר מה ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו שיכול והלא דין הוא ומה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמרה תורה לא יוכל לבכר פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק לא כל שכן ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה א"ר זריקא א"ר אמי א"ר חנינא (ב) אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה אמר ליה ר' אבא הורה איתמר במאי קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר ב)מעשה רב ג)תנו רבנן אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו ד)הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה מאי ובלבד שלא ידמה והא כל התורה כולה דמויי מדמינן לה אמר רב אשי הכי קאמר ובלבד שלא ידמה בטרפות דתניא ה)אין אומרים בטרפות זו דומה לזו ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה א"ל ר' אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה הכי נעביד מעשה אמר לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פסקא דדינא דידי לקמייכו והזיתו ביה פירכא לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא בי לאחר מיתה לא מיקרע תקרעוהו ומגמר נמי לא תגמרו מיניה לא מיקרע תקרעיניה דאי הואי התם דלמא הוה אמינא לכו טעמא מגמר

תורה אור: דברים כא

רשב"ם

לא יוכל לבכר מה תלמוד לומר והלא כתיב בתריה הבכור בן השנואה יכיר: לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו. דמשמע שיכול לתת לכל אחד מבניו מה שירצה ויכול אני לדון שאף הבכורה יעביר מן הבכור לתת לכל מי שירצה עם שאר נחלה דמה פשוט שיפה כחו כו' שנוטל בראוי דבחלק פשוט לא כתיב בכל אשר ימצא לו : ויאמר לא יוכל לבכר. ולא אצטריך ביום הנחילו כאביי דהוה דייקינן בכורה לא יוכל לבכר אבל חלק פשוט ינחיל למי שירצה : הורה. כר' יוחנן בן ברוקה איתמר : במאי קא מיפלגי. נהי דמר שמיע ליה הכי ומר שמיע ליה הכי מאי בינייהו : הלכה עדיפא. שפוסק הלכה לעשות כן אבל כי אמרינן הורה איכא למימר דטעה הרואה דשמא אותו הדין לא נפסק כרבי יוחנן בן ברוקה אלא על ידי טענות אחרות זיכה את כל הנכסים לאחד מן הבנים כגון שאמר האב לשון מתנה עם לשון ירושה דלדברי הכל דבריו קיימין וכדאמרינן (לעיל דף קכו.) נמי לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דההוא בכור דאזיל וזבין בנכסי דידיה כו' דסבר הרואה דמשום האי טעמא נפסק כן והמעשה משום טעמא אחרינא אבל כיון דקבע הלכה אז אין לפקפק בדבר : ומר סבר מעשה רב. כשמורין לעשות מעשה אז יש לסמוך ולעשותו אבל כשאומר הלכה כפלוני אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלכה למעשה כדלקמן דהאי אמר הלכה איכא למימר דדרך למודו אמר הכי אבל אם בא מעשה לידו הוה מדקדק יותר כדאמרי' בסמוך אין למדין הלכה מפי למוד אבל מסורה לעשות שוב אין לפקפק אחריו : אין למדין הלכה. כלומר אין למדין לעשות : לא מפי גמרא. שאם לומד הרב דרך לימודו ואמר מסתבר טעמא דפלוני הכא אין תלמידיו למדין מהם הלכה דשמא אם יבא לידו מעשה ידקדק יותר ויראה טעם אחר בדבר : ולא מפי מעשה. אם יראה רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך דשמא טעה בטעם של פסק דין של אותו המעשה דהרבה טועין בדבר הלמוד כדאמרי' והא דפלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר וטעה בסברא : עד שיאמרו לו הלכה למעשה. דכיון ששאל ע"י מעשה ואינן יודעין בדבר אלא מה שהוא אומר להם אין לומר טעם חזו ביה דלא ידע (ג) ובמקום אחר ו)אמרי' אין למדין הלכה מתוך משנה כגון זה שכתב במשנה והלכה כדבריו כגון הא דתנן במסכת נדה (דף ז.) רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתן כו' ז)והמשפה כמה תשפה והאי זבה גבי יולדת בזוב מעת לעת דברי ר' אליעזר (נדה נג:) וזב וזבה שבדקו יום ראשון ומצאו טהורה וכו' (שם סח:) ובשלשתן תנן במשנה הלכה כדבריו ואפ"ה קבע שמואל הלכה כמותו בגמ' ואשמעי' דאין מורין הלכה מתוך משנה אי לאו דקבע הלכה כמותו וביבמות (דף מט.) (ד) תנן איזהו ממזר שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת והלכה כדבריו ואי לאו דפסיק בגמרא הלכה כמותו לא סמכינן אפסק דמתניתין אבל בהלכות הפסוקות בדברי האמוראין ודאי סמכי' דכיון שפסקום וכתבום רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה ודאי עלייהו סמכי' מצינו למדין היכא דפליג יחיד אבל רבים כי הני לא סמכי' אפסק הלכה של משנה אלא א"כ פוסק בגמ' אבל אפסק דגמ' סמכי' דכולהו הוו הלכה למעשה אלא שר' יוחנן לבדו היה מחמיר לעצמו ואמר לתלמידיו כדלקמן שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלכה למעשה והיינו טעמא דדלמא הדר ביה מההוא פסק הלכה שפסק ויראה לו טעם אחר בעיניו ומיהו לאחר פטירתו יש להם לעשות מה שפסק להם דהא כל ימי חייו לא הדר ביה וכל שכן שיש לנו לסמוך על הלכות הכתובות בגמ' כמו שסידרן רב אשי דהא קיימא לן בבבא מציעא (דף פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה ולמי נשאל עוד בשעת מעשה אם לא נסמוך על ההלכות הפסוקות בגמ' כמו שסדרן רב אשי דקתני עד שיאמר לו הלכה למעשה הא אין אדם רשאי לחדש דבר מעתה אלא ודאי כמו שפסקו האחרונים כך נעשה והכי אמרי' ח)(בתחלת פאה) ירושלמי ר' זעירא בשם שמואל אמר אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמ' כלומר מדברי האמוראין ולא מפי מעשה הכתוב במשנה וברייתא כגון דפליגי רבים עליה עד שיאמרו הלכה למעשה כלומר כן הלכה לך ועשה כן אי נמי שיאמרו לו הלכה כדי לעשות מעשה כגון שבא ושאל לחכמים מעשה בא לידי היאך הלכה כדי לעשות כך ואמרו לו הלכה כפלוני אע"פ שאמרו סתם זהו הלכה למעשה : ילך ויעשה מעשה. כל ימיו יעשה עוד כן ולא יהא צריך עוד לשאול לכל מעשה ומעשה שבא לידו : ובלבד שלא ידמה. לדון דבר מתוך דבר : הא כל התורה כולה וכו'. כדאמרי' בעירובין (דף כא:) גבי שלמה ואסברא בדדמי : בטרפות. ללמד זו מזו כגון טרפות הכבד מן הריאה כדאמרי' ט)וחילופא בכבדא שאין חיות האיברים שוה אין אומרים בטרפות זו דומה לזו שהרי חותכה מכאן בצומת הגידין ומתה דמיטרפא בכך חותכה מכאן למעלה מצומת הגידין וחיתה שחתך הבשר עד העצם כשרה כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף עו.) ומקל וחומר היה לנו לומר שהיא טריפה: אי אמר מר הלכה הכי. בשעה שאנו למדין לפניו מי עבדינן עובדא ע"פ אותה הוראה: עד דאמינא לכו הלכה למעשה. שאומר לכם הלכה בשעה שתשאלו לי על ידי מעשה דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוין לבו יותר כדאמרן לעיל אין למדין הלכה מפי גמרא עד שיאמרו לו הלכה למעשה: פסקא דדינא. שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות ראיה בידו אל תקרעוהו לבטל דבריי : דאי הוה וכו'. ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושייתכם : ואל

תוספות

תלמוד לומר לא יוכל לבכר. וא"ת ולרבנן למה לי לא יוכל לבכר דמהי תיתי שיוכל לשנות חלק בכורה דאצטריך קרא למעוטי ולר' יוחנן בן ברוקה נמי למה לי ביום הנחילו דעל כרחך ליכא למימר דמקל וחומר ילפי' שלא יוכל לשנות חלק פשיטות דא"כ ליסתוק מלא יוכל לבכר וממילא ידעינן שאין יכול לשנות לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ואם כן ע"כ לא יבכר לא אצטריך אלא למעוטי חלק פשיטות ויש לומר דאי לאו לא יבכר הוה אמינא דיכול לשנות חלק בכורה משום דהורע כחו שאינו נוטל בראוי והשתא אצטריך שפיר ביום הנחילו לרבי יוחנן בן ברוקה דלא נילף חלק פשיטות בקל וחומר מחלק בכורה דאין יכול לשנות : שהרי חותכה מכאן. אין לפרש כפי' רבינו שמואל חותכה מכאן וחיה דהיינו למעלה מצומת הגידין דהא בפרק י)אלו טרפות (חולין דף נו) אצומת הגידין גופא קאמר תדע שהרי חותכה מכאן כו' אלא יש לפרש כגון בטחול דקיימא לן (שם דף נה:) ניקב בסומכיה טריפה בקולשיה כשרה : ושמע

רבינו גרשום

שיכול והלא דין הוא. שיהא האב רשאי להנחיל א)בין בבכור לפשוט: ויאמר לא יוכל לבכר. בלבד ולישמע מינה תרתי דלבכור לא יוכל לבכר אחר במקומו הא לפשוט יכול ליתן לאחר חלק חבירו. אצטריך למכתב והיה ביום הנחילו את בניו (תאמר הריני דן אחר) שיכול והלא דין הוא דאינו רשאי להנחיל לאחרים אפי' במקום פשוט : ומה בכור כו' : הורה אתמר. שהורה הלכה למעשה (שהתורה נתנה רשות וכו') : מר סבר הלכה עדיפא (נוקים) שפוסק הלכה בתלמוד בבית המדרש עיקר ומר סבר הוראה על ידי מעשה עיקר: אין למדין הלכה לא מפי תלמוד. שאם רואה אדם בתלמוד הלכה כי האי תנא או כי האי ולא מפי מעשה שרואה כתוב בתלמוד דשמא יחידאה הוא עד שישאל בבית המדרש ויאמרו הלכה כן לעשות בו מעשה: ובלבד שלא ידמה. מדעתו מעשה אחר למעשה זה שהורו לו: וכל התור' כולה דמויי מדמינן לה. דמפיק דומה לדומה : שלא ידמה בטריפות. שלא יאמר כשם שאם נשברה למטה מן הארכובה כשירה כך נשברה למעלה מן הארכובה כשירה לפי שאין בטריפות זו דומה לזו : ואל תתמה. מפני מה שאין אומרין כן. לפי שחותכה מיכן למעלה מן הארכובה ומתה ולמטה מן הארכובה חיה. ואיכא דמפרש שכל אדם בטפחות שנא' טפחות נתתה ימי מתחיל לחשב ממעלה למטה אם חותך טפח העליון מן גולגלת חי שלא נגע במוח וטפח שני כנגד מוחו ומת וטפח שלישי למטה מן המוח חי וטפח רביעי כנגד הגרון ומת וטפח חמישי הוא למעלה מן הלב וששי כנגד הלב וכן כל הגוף : שאין

א) אולי צ"ל שיהא האב רשאי להנחיל חלק בכורה לפשוט:

מסורת הש"ס

א) [שיכול ומה פשוט שיפה כצ"ל ח"א] : ב) [שבת קלד: ע"ש] ג) נדה ז: : ד) [ברכות כד. וש"נ] : ה) חולין מח: נה: נו. עו. : ו) [נדה ז: ע"ש וברש"י שם] : ז) נ"א והמקשה : ח) [צ"ל בפ' שני דפאה]: ט) [לא נמצא מקומו] : י) [צ"ל בהמה המקשה עו.] :

פירוש רשב"ם העקרי

ד"ה עד שיאמרו לו הלכה למעשה כו' זב וזבה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור כו' עד והלכה כדבריו וא"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר בארבע והני תלתא מינייהו ואקשינן מאי אתא לאשמעינן בכולהי תנא הלכה כדבריו במתני' ופרקינן אין למדין הלכה מפי תלמוד ולולי שאמר שמואל הלכה כר"א בהני לא הוה מיתוקמא הלכתא ממתני' כיוצא בהן ביבמות איזהו ממזר שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמי' והלכה כדבריו ולולי שאמרו בגמ' הלכתא כוותיה לא סמכינן אמאי דפסיק הלכה כדבריו במשנתינו נמצאו למדין דהיכא דפליג יחיד כו' (כבדפוס) : הא כל התורה כו'. כדאמרי' בעירובין ואסברה בדדמי בשלמה המלך מיירי : בטרפות. ללמד טרפות הכבד מטרפות הריאה דהא אמרינן וחילופיו בכבדא שאין חיות האיברים דומה זה לזה יש כשר בזה ופסול בחבירו : שהרי חותכה מכאן למעלה מן הארכובה מעט במקום צומת הגידין : ומתה. דמיטרפא ביה כדאמרי' בפ' בהמה המקשה : וחותכה מכאן. למעלה מצומת הגידין חותך הבשר עד העצם כשרה כדאמרינן התם ומק"ו היה לנו לומר שהיא טרפה : כי אמר לן מר הלכה. כפלוני : עד דאמינא לכו הלכה. כשיבא מעשה לידכם דבשעת מעשה אדם ירא לדון אלא הברור לו ומכוון את לבו יותר : והדר חזיתו. טעם אחר בדבר: פסקא דינא. שדנו הדין כך וכתבוהו להתקיים כן והלכה למעשה למילף מיניה : ולא תקרעוה. לבטל דברי : דאי הוה אנא וכו'. ושמא גם אתם היום או מחר תמצאו תירוץ לפרכא דידכו : ומיגמר לא תגמרו מיניה. לדון אלא כפי מה שנראה לכם : שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. כדתניא במס' נדה בשילהי פרק שני רבי ראה דם וטמא וראהו ביום וטהרו המתין שעה אחת וראהו וחזר וטמאו אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן הא ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה כן לא היה מטמא אלא אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כו' והוא הדין לגבי התלוי בסברא אלא מה שעיניו רואות :

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יוכל לבכר מה ת"ל לפי שנאמר והיה: (ב) שם אמר ר' חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי הלכה כרבי יוחנן : (ג) רשב"ם ד"ה עד שיאמרו כו' ובמקום אחר. נ"ב נראה דדעתו דכאן ודאי פי' לא מפי תלמוד כשפוסק הלכה דרך למודו אלא שבמקום אחר דאמרי' נמי אין למדין הלכה מפי תלמוד ולשם הוא פירושו מתוך משנה כו' ומביאו הרב כאן כדי לחלק בין משנה לאמוראים ולקבוע הלכה כמ"ש מצינו למדין כו' דלפסק שפסקו האמוראים יש לנו לסמוך על כל פנים אלא שר' יוחנן החמיר כו' ואין זה אלא כשפוסק הלכה כפלוני בפירוש אבל דרך למודו שיאמר מסתבר טעמא דפלוני הכם אין תלמידיו למדין מהם ואין חלוק בזה בין התנאים לאמוראים דבכל זמן נוהג דבר זה וק"ל ומהרש"ל בהגהותיו פירש דהרב ז"ל כוונתו לומר דמאחר דבמקום אחר אמרינן דאין למדין הלכה מתוך משנה כו' א"כ לפי זה גם כאן פי' אין למדין הלכה מפי התלמוד היינו הלכה שכתוב בתלמוד במשנה או בברייתא : (ד) בא"ד וביבמות נמי תנן :

א) סנהדרין ו: נדה כ: ב) כתובות נב: ג) [שם נה.]: ד)[שם]: ה) [לעיל עט: וש"נ]: ו) [ב"מ ו:]: ז) כתובות נב: ח) נ"א לא: ט) [גי' רש"א ומ"מ]: י) אינו כפי' שלנו:

צו א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה ב ועי' בה"מ ופ"ו מהלכות נחלות הל' ד ועי' בה"מ סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רפא סעיף ה:

צז ב ג מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה ב ופי"ט הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף א וסעיף ב וסי' קיא סעיף א:

צח ד מיי' שם פי"ט הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיא סעיף יג:

צט ה מיי' שם ופי"ט הל' י וסמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף א וסעי' ב וסי' קיב סעיף א:

מגמר נמי לא תגמרו מיניה א)דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא בבריא היאך כי קא"ר יוחנן בן ברוקה בשכ"מ דבר אורותי הוא [א]אבל בבריא לא או דלמא אפילו בבריא נמי אמר ליה רב משרשיא לרבא תא שמע דאמר לו רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה ב)דתנן [ב]לא כתב לה בנין דיכרין דיהוין ליך מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דעם אחוהון חייב (א) [ג]שתנאי ב"ד הוא ואמר לו רבי ג)יסבון תנן ואמר רבי ילדות היתה בי והעזותי פני בנתן הבבלי אלא [ד]דקיימא לן ד)בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי אי סלקא דעתך יסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי אלא ש"מ ירתון תנן מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יוחנן בן ברוקה ושמע מינה אפי' בבריא אמר ליה רב פפא לאביי בין למאן דאמר יסבון ובין למאן דאמר ירתון הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה) ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא תנאי בית דין שאני הכא נמי תנאי בית דין שאני א"ל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון ו)הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי ז)דתנן [ה]לא כתב לה בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי יהוויין יתבן בביתי ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד והוה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפי' רבנן מודו אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאביי ממאי

פירוש רשב"ם

ואל תגמרו. לדון מיניה אלא כפי שדעתכם נוטה דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כדתניא במס' נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטהרו המתין שעה אחת (ב) וראהו חזר וטימא אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן ודאי טעה דתניא לא יאמר חכם אילו היה ח)(לא) היה טמא אלא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות (ג) והוא הדין לדבר התלוי בסברא דאין לו אלא מה שלבו רואהו ובפרק קמא דסנהדרין נפקא לן מוטעמים בדבר המשפט עמכם בדבר עמכם במשפט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות: בבריא היאך. בריא שאמר פלוני יירש שדה פלונית מי אמר ר' יוחנן בן ברוקה דקני כיון דראוי ליורשו: בר אורותי. ראוי להורים מיד שהולך למות וקרינא ביה ביום הנחילו את בניו: דאמר ליה ר' נתן לרבי. שסידר המשנה: שניתם משנתכם. אתם שבארץ ישראל: כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: ר' נתן. בבלי היה: שניתם. בכתובות לא כתב לה לאשתו בכתובתה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך בניי הזכרים שתלדי לי הם יירשוה לאחר מותי יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחרת: שהוא תנאי בית דין. שבית דין תקנו כתובת בנין דיכרין כדאמרי' בכתובות כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו דאם נותן לבתו אינו יוצא מזרעו אם בתו מתה קודם בעלה שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם והוא שיהא שם מותר דינר שלא תעקר נחלה דאורייתא כדאמרינן התם אלמא מוריש האב לבן בין הבנים כר' יוחנן בן ברוקה והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל ולא אליבא דיחידאה: ואמר ליה רבי יסבון תנן. ודברי הכל היא הדר אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהעזותי פני בנתן הבבלי ודחיתיו בדבר שאינו דודאי ירתון תנן דהא קיימא לן דכתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן דמשמע לשון מתנה הוה משמע מעכשיו ואם מכר לאחד (מכאן) הוי טרפא ממשעבדי שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמן ואי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי אלא משום הכי אמרינן לשון ירתון דלשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה על כרחין ירתון תנן ויפה הקשה לי ר' נתן: מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא. יתור לשון הוא דלא צריך: ושמע מינה אפילו בבריא קאמר. ואפילו תנינן יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן איכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי ור' נתן דהוה מקשה לרבי איכא למימר דתני יסבון וסבירא ליה דטריף ממשעבדי ורבי שסתם כריב"ב משום דהכי סבירא ליה כדאמרינן לעיל אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' חנינא א"ר ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: האי סברא. דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא שיורשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין: אמר ליה רב פפא לאביי. רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן והכי קאמר למה ליה לרבי למימר לרבי נתן יסבון תנן לאוקומי מתני' לדברי הכל וכי תנינן נמי ירתון דברי הכל היא דהא בין למ"ד יסבון תנן בין למ"ד ירתון תנן איכא לאקשויי אמאי קניא האי מתנה כלל הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה כו' הני מילי לדבר שישנו בעולם דכיון דהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו אבל הכא לא מצי משעבד נפשיה: אלא תנאי בית דין. דאלים תנאי ב"ד משום דהפקר ב"ד הפקר להקנות אפי' לדבר שלא בא לעולם והכא נמי אלים תנאי ב"ד ואע"ג דאמרי רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני הכא קני ואפילו כרבנן אתיא מתניתין: א"ל משום דמפיק לה בלשון ירתון. הא דלא קאמר ליה הכי משום דהוה א"ל ר' נתן ומפני מה הנחת' לשון יסבון ותנית' לשון ירתון אלא משום דלבך נוטה אחר ר' יוחנן בן ברוקה ומשום הכי א"ל יסבון תנן והדר מתחרט רבי בעצמו משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שנית' ירתון מצי אמר ליה משום הכי שנינן ירתון לומר דלא טרפא ממשעבדי: לאו מלתא היא דאמרי. דודאי לא היה צריך רבי לומר יסבון תנן דבלא שום דיוק מתני' אפי' כרבנן אתיא דהא קתני בסיפא דההיא משנה דכתובות אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבן וכו' ומיתזנן מנכסיי אחר מיתתי כדא"ר אלעזר בן עזריה לקמן וזה לשון מתנה בסוף אפילו רבנן מודו כדתנן במתניתין כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף דבריו קיימין ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות ובלבד שיהא תוך כדי דבור והכא שתי תקנות הללו כיון דבבת אחת תקנו הוי כמו תוך כדי דבור והאי דקתני לשון ירתון לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות:

ממאי

תוספות

ושמע מינה אפי' בבריא נמי. אפי' בלא תנאי ב"ד דהכי משמע המשנה לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אבל כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד חייב דבבריא נמי קאמר אמר ליה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואם כן אפי' כתב לה ע"כ לא קנו אלא משום תנאי ב"ד וה"נ אע"ג דבבריא לא קנו הכא קנו משום דהוי תנאי ב"ד ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה דאית לי' דמהני ירתון בשכ"מ ולהכי הכא אפילו בבריא קנו משום תנאי ב"ד דאילו לרבנן כיון דבעלמא לא מהני לישנא דירתון אפילו בשכ"מ לא ה"ל למתני הכא ירתון אפילו משום תנאי ב"ד אלא יסבון מבני חרי א"ל אביי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון פירוש אע"ג דלא קנו אלא משום תנאי ב"ד לפי שאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מ"מ יש להוכיח דבבריא נמי אמרינן דאי לא אמר בעלמא בבריא לא הוה ליה לתנא לאפוקי בלשון ירתון משום תנאי ב"ד כיון דלא מהני בעלמא אלא הוה ליה למיתני יסבון וליתקנו דליטרוף ממשעבדי או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי אלא ודאי בבריא נמי אמר הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי דתנן כו' והוה ליה לזה בירושה ולזה(ד) במתנה אפי' רבנן מודו ולעולם ר' יוחנן בן ברוקה לא אמר בבריא בעלמא ט)וא"כ שפיר קאמר[ר' נתן]לרבי שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה דלדידיה כיון דירתון לחודיה מהני בשכ"מ בבריא נמי תנן ליה במתנה וירושה אבל לרבנן דאמרי לא מהני ירתון לחודיה בעלמא כלל אפי' בשכ"מ א"כ היכי תני ירתון אף ע"ג דמהני ירתון משום דאיכא מתנה בהדיה מ"מ לא הוה ליה למיתני (ה) דלא מהני כלל לחודיה אלא עם המתנה אלא יסבון מבני חרי הוה ליה למיתני ולעולם בבריא לא אמר י)ובקונטרס פי' משום דמפיק בלשון ירתון ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם כיון שאין המתנה באה אלא לאחר מיתה והא הבנים כבר בעולם ובלא תנאי בית דין קנו ואין נראה דבריש מי שמת (לקמן דף קמא:) אמר אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כו' לדבר שאין בעולם מי אמר אף על גב דכשילדה כבר העובר בעולם:

דלמא

פירוש רשב"ם העקרי

בבריא היאך. מי אית ליה לר"י בן ברוקא בין בבריא בין בשכ"מ שמנחיל לבניו כל מה שירצה (המקום תלק כדי לכתוב בו שתי מלות וצ"ל [או רק בשכ"מ]) כדמורית קרוב למות וקרינא ביה ביום הנחילו את בניו שראוי להורישם לאלתר: דאמר לי' ר' נתן לרבי. שסידר את המשנה: שניתם משנתכם. אתם שבארץ ישראל ההיא מתנה דכתובות דלקמיה ושתמתם כר' יוחנן בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו שיירש נכסיו דבריו קיימין ויפסיד שאר בניו את הלקם ולא יפה עשיתם דשבקיתון רבנן ועבידתון כריב"ב ולפי שר' נתן עלה מבבל קאמר לרבי משנתכם: לא כתב לה. לאשתו בכתובתה בין ראשונה בין שניה: בנין דיכרין כו'. בנים זכרים שתלדי לי ירשו לאחר מותי את כתובתיך שאירש ממך אם תמותי בחיי והם ירשוה ממני לבד חלק נחלה שירשו בנכסי הנותרים עם אחיהם שיש לי [נ"ל להם] אז שיהיו לי מאשה אחרת והיינו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבני שהרי אפי' תמות בחיי בעלה יירשוה בניה אחר מות אביהם: חייב שהוא תנאי ב"ד. דתנאי ב"ד כאילו כתוב בשטר הכתובה דמי אלמא מוריש האב לבן בין הבנים יותר מכדי חלקו כר' בן ברוקא דהא משום ירושה אמר כלום ובכאן ירתון תנן: וא"ל. לר' נתן: אמאי יסבון תנן. דהויין לשון מתנה ומשום הכי דבריו קיימין אבל ירתון לא תנן והיינו כרבנן: הדר אמר רבי ילדות ושטות היתה בי שהעזותי פני. להשיב תשובה שאינה לר' נתן שאמרתי לו יסבון תנן אלא ודאי ירתון תנן: דהא קי"ל כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי. משום דהך ירושה לא נפלה קמייהו עד לאחר מיתת אביהם ואינן יורשין מה שמכר אביהן בחייו: ואי ס"ד יסבון תנן. הא מתנה משעת נתינה הוא דקניא ואמאי לא טרפא ממשעבדי הא קדמא לכל מאן דזבין ויהבן: אלא ש"מ ירתון תנן. ויפה הקשה ליה ר' נתן ואיכא למימר דר' נתן דהוה מקשה לרבי הוה הני יסבון וס"ל דטריף ממשעבדי ור' שסתם כריב"ב הא סבר דבלשון ירוש' ירבה לאחד וימעט לאחד כי הכא שיורשין כתובת אמם והמותר על שתי כתובות חולקין ביניהן דאילו היכא דליכא מותר דינר על שתי הכתובות לא תקינו כתובת בנין דיכרין כדאמרינן בכתובות משום דמיעקרא נחלה דאורייתא מיהו להכי אהני כתובת בנין דיכרין שאפילו אם הכתובה האחת כפלים בחברתה וגם לזו בן אחד ולזו בנים הרבה יירש היחיד אמו הגדולה ואלו בין כולם יירשו כתובת אמם הקטנה והמותר יחלקו חלק כחלק וש"מ אפי' בבריא נמי דהאי בריא הוה כי כתב לה ירתון דמשעת נשואין הוא דאתני ליה הכי: א"ל רב פפא לאביי. לעולם לא תפשום מהכא דאמר ריב"ב אף בריא דבין למ"ד כו' ובין למ"ד יסבון. ר' נתן: הא אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם. והני בנים עדיין לא באו לעולם דהא בתחילת נשואין הוא דמתני לה הכי: הני מילי לדבר כו'. כדקתני הרי את מקודשת על מנת שאתגייר כו' דהאשה והאיש באו לעולם: אלא. להכי ירתי הנהו בנים בתנאי זה הקודם ללידתן: דתנאי ב"ד שאני. הפקר ב"ד גבי ממון הפקר: ה"נ. אפי' רבנן מודו דאע"ג דאמר ירתון והוא בריא קנו דתנאי ב"ד שאני וכ"ש ר"י בן ברוקה אבל היכא דליכא תנאי ב"ד לא מהני לשון ירושה אלא בשכ"מ והאי דקאמר ר' נתן שניתם משנתכם כר' יוחנן ב"ב [נ"ל לאו] משום דריב"ב ס"ל דמהני לשון ירושה

רבינו גרשום

שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. כלומר לפי מה שנראה לי באותה שעה חתכתי שמא בשעה אחרת היה נראה לי בענין אחר: בעי רבא. הא דקאמר ר' יוחנן בן ברוקה אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין בשכיב מרע קאמר דבר אורותי הוא אבל בריא דלא בר אורותי הוא דאין נוהג ליתן ירושה כל זמן שהוא בריא לא אמרינן דבריו קיימין אלא על יורשו ממש: אמר ליה ר' נתן לרבי שניתם במשנה כר' יוחנן בן ברוקה. דבריא מורית מי שראוי ליורשו דתנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוון ליכי מינאי אינון ירתין כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דאית להון (מאם אחרת)[דעם] אחוהון וקאמר אינון ירתון. יותר: אמר ליה רבי לר' נתן מהא תשמע דאין ירתון תנן אלא יסבון תנן. דמשמע במתנה ומתנה מצי למיתב לכל מאן דבעי אפי' לנכרי אבל בלשון ירושה לא: והדר אמר רבי ילדות היתה בי כשהעזותי פני בנתן הבבלי. דאיתא ליה ירתון תנן. משום דלא מצינן למימר יסבון דהא קי"ל דאינו טורף ממשעבדי: בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי לא טרפא ממשעבדי דהא היה קודם שטר שעבוד לקוחות מהאי ירושה דאינו אלא לאחר מיתה. דאי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ דירתון תנן וש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כי האי סברא. אע"ג דלא כתב לה בנין דיכרין אינון ירתון יותר דמצי מורית בשכיב מרע ר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וש"מ אפי' בבריא קאמר: הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כגון הני בנין דכרין. דאכתי לא באו לעולם. אלא מאי איך לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ושאני הכי מבעלמא דבית דין אית להו א)בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני בנין דיכרין ירתון או יסבון יותר על חולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא אחר לא ומהכא לא תפשוט עדיין דהלי' כר' יוחנן בן ברוקה אפי' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכא דהלכתא כותיה מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון וקתני ירתון ש"מ אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אפי' הבריא בלא כתובה והל' כר' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי הא דבעינא לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין כר' יוחנן בן ברוקה דאפי' כרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מתוקמי מתני' דבנין דיכרין משום דקתני סיפא לא כתב לה בנן נוקבן כו': הוי ליה לזה לבנין דיכרין ביורשה דקאמר אינון ירתון ולבנן נוקבן במתנה דקאמר להו אינון יתבון בביתי ומיתזנן מנכסיי ב)דהאי מתנה הראוי' אפי' לרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מודו דדבריו קיימין הואיל דקא יהיב נמי בהוא כתובה מתנה לבנתיה ולא הוה

א) אולי צ"ל דב"ד אית להו [illegible]. ב) [illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמ' חייב שהוא תנאי ב"ד ואמר לו: (ב) רשב"ם ד"ה ואל תגמרו וכו' המתין שעה אחת [illegible]: (ג) בא"ד [illegible]: (ד) תוס' ד"ה ושמע מינה וכו' [illegible]: (ה) בא"ד לא הוה ליה למיתני [illegible]:

עין משפט נר מצוה

[illegible]

מסורת הש"ס

א) כתובות מט.: ב) לקמן קמד. קנ. גיטין יד: ג)[ע"ל ס"ו לפני רשב"ם] ד)[ו פירוש אחר] [illegible]

פירוש רשב"ם העיקרי

[illegible] הבנות דהוו לשון ירושה לזה ולשון מתנה לזה ומוקמינן לעיל דאפילו בשתי שדות ושני בני אדם בתוך כדי דבור קני: ומיתזנן מנכסי. לאחר מיתתי ולשון מתנה הוא זה שהרי אינן ראויות ליורשו אלא

ממאי דבחד בי דינא איתקון דלמא בתרי בי דינא איתקון לא סלקא דעתך דקתני רישא א)זה מדרש דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה הבנים יירשו והבנות יזונו מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם אאף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן אי אמרת בשלמא בחד בי דינא איתקון היינו דילפינן תקנה מתקנה אלא אי אמרת בתרי בי דינא איתקון היכי ילפינן תקנה מתקנה ממאי דלמא לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון ובי דינא בתרא תקון כבי דינא קמא כי היכי דלא תקשה תקנתא אתקנתא: ב)אמר רב יהודה אמר שמואל בהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא גפשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי איתמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל דאפילו בנו קטן המוטל בעריסה הפשיטא בנו ואחר אחר במתנה ובנו אפוטרופוס ג)(ואשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופוס) ואשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחים ואשה אצל בני הבעל מהו אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא (א) קנה לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה רב עוירא משמיה דרבא אמר חבכולהו קני טלבר מהאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל

בעי

דלמא בתרי בי דינא איתקון. פירוש דספיקא הוי אי אמר בבריא אי לא ולר"י נראה דבבריא נמי אמר מדאמר רבי נתן שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה: למתנה

ממאי דבחד בי דינא איתקון. דליהוו בתוך כדי דבור דלמא בתרי בי דינא איתקון ולא קאי האי אהאי כלל ולא מהני לשון מתנה דזה אזה: לא ס"ד. דבתרי בי דינא איתקון: אף הבנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהם. ובחייו אין כופין אותו לזון את בניו כדאמרי' בכתובות אלא כפינן ליה אסיתא בציבורא וליקו ולימא עורבא בעי בני והוא גברא לא בעי בני: דילפי' תקנה מתקנה. דכיון דבחד בי דינא תקון להו ולא מפורש בתקנות חילוק בין זו לזו מסתמא בחד ענין תקנינהו אבל אי בתרי בי דינא איתקון דלמא חד בי דינא קאי אמחיים וחד אלאחר מיתה והיכי יליף האי מהאי: לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון. ואין כאן תוך כדי דבור ומשו"ה אצטריך למימר לר' יסבון תנן ומיהו תקנתא מתקנתא ילפינן דבי דינא בתרא מעין בי דינא קמא תקינו דלא תקשי תקנתא אתקנתא דלא לימרו מ"ש תקנה זו דכתובת בנין דיכרין דלאחר מיתה דכתב בה ירתון ומ"ש זו דאיתקנא מחיים ומיהו בעיא דהכא איפשיטא ממילתיה דר' נתן כדפרישית ואע"ג דרבי כר' יוחנן בן ברוקה ס"ל כדאמרינן לעיל א"ר זריקא אמר ר' חנינא א"ר ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן אפ"ה קאמר יסבון לאוקומי מתניתין דברי הכל: הכותב כל נכסיו לאשתו. בלשון מתנה: לא עשאה אלא אפוטרופא. דאומד הדעת הוא דאין אדם מניח את בניו ונותן את הכל לאשתו ולא נתכוין אלא לעשותה אפוטרופא כדי שיחלקו לה בניו כבוד משום דאוקי אבוהון נכסי ברשותה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה ולקמן מני לה מהני תלת מילי דשויוהו רבנן כהלכתא בלא טעמא דדברי נבואה הם בפ' מי שמת לפי שאנו מניחין מה שכתוב בשטר בהדיא שנתן לה הכל ניזיל אחר אומד דעתו ובשכיב מרע מיירי ורבא בעי לקמן בבריא היאך ומשו"ה נקט לה הכא וכן הא דתנן התם דלקמן נמי משום דרבא בעי עלייהו נמי בבריא היאך ודוקא כל נכסיו דליכא שיור לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל אי איכא שיור קנתה ומיהו הכותב נכסיו לאחר שאין בו אומד הדעת שאינו חש כל כך לכבודו אמרי' לקמן דאם כתב לו כל נכסיו אם מת קנה הכל דכיון דלא שייר מידי גוסס שכיב מרע היא זו שהיה ירא למות והוו דבריו ככתובין וכמסורין: ה"ג לה לכולה פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי א"ר חנילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפוטרופא אשתו ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה ורב עוירא משמיה דרבא אמר בכולהו קנו לבר מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל בעי רבא בבריא היאך וכו'. והכי פירושו פשיטא בנו גדול שכתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא דרוצה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד שהרי חייבין בכבודו כדאמרינן (כתובות קג.) ואת לרבות אחיך הגדול ואומד הדעת הוא שלכבודו נתכוין בנו (ב) קטן מי אמר כיון דקטן הוא אינו חש לכבודו ולמתנה איכוין או דלמא אף בנו קטן רוצה לכבודו: אפילו קטן המוטל בעריסה. רוצה הוא בכבודו ולא עשאו אלא אפוטרופא: פשיטא בנו ואחר כו'. כלומר פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורוצה בכבודו יותר או הכותב כל נכסיו לאחר דלא חש לכבודו כלל בהני שני פנים פשיטא לי דאחר במקום בנים משום מתנה דלכבודו לא חיים אלא להקנותו לתת לו במתנה דאם לעשותו אפוטרופא נתכוין בשביל שאין בניו יודעין בטיב משא ומתן היה לו לומר בפירוש אני עושה אותו אפוטרופא ולא היה לו לכתוב לשון מתנה ובנו במקום הבנים משום אפוטרופא ולא גרסי' אשתו ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפוטרופא דהא שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ובאשה במקום בנים הוא דמיירי והא דלא קאמר נמי אשתו פשיטא משום אפוטרופא היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא אבל בנו ואחר וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא הדר נקיט לפרושינהו כן נראה בעיני וי"מ בנו ואחר שנתן להם ביחד לשניהן כל נכסיו ואין נראה בעיני דא"כ אמאי בנו משום אפוטרופא והלא הוא נוטל מחצה לזה ומחצה לזה והאי אחר היאך יזכה בכל הנכסים ובנו אמאי יהיה אפוטרופא והלא לא כתב לו כל נכסיו ואם יש לפרשה במתנה לשניהן ביחד הכי מפרשינן אחר משום מתנה וזכה בחצי הנכסים שכתב לו ובנו משום אפוטרופא לאחיו בההוא חצי נכסים שכתב לו דכיון דליכא שיור לבנים שהרי לאחר נתן חצי הנכסים ולא נשאר לפניו כי אם החצי שכתב לבנו הרי הוא כמו שכתב לו כל נכסים שיש לו דמי ולא עשאו אלא אפוטרופא ומיהו לא נהירא לי כלל דלא דמי לסיפא דקאמרי' אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה דהסיא ודאי או או קתני וה"ה לגבי רישא: בנו ואשתו לא גרסי' ומיהו הדין כך נראה בעיני כתב לאשתו במקום בנו בההיא קאמר שמואל בהדיא לא עשאה אלא אפוטרופא כתב לבנו במקום אשתו חזינן אם יש לזה הבן אחין לא עשאו אלא אפוטרופא כדי שיכבדוהו אחין כדאמרי' לעיל אפילו קטן המוטל בעריסה ואפילו במקום אשתו דהיינו אמם קאמרינן ואם אין לו אחין ודאי משום מתנה כתב לו דליכא למימר משום אפוטרופסות דאינו רוצה שתכבד האם את הבן דאדרבה הוא רוצה שהבן יכבדנה כדאמרי' הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא אשתו ארוסה או אשתו גרושה מודה שמואל דבמתנה יהיב לה דכיון דלא גייס בהו לא חשש בכבודן אלא מתנה הוא רוצה ליתן להן: ד)(ג) (הג"ה. בנו ואחר כגון בנו ובן בנו שמת שהוא ראוי ליורשו כמו בנו והוא אחר אצל בנו או כגון שקיבל עליו לזון את בן אשתו אם כתב נכסיו לבנו פשיטא דלא עשאו אלא אפוטרופא דרוצה שיכבדו אותו בן בנו או בן אשתו אבל אם כתב לבן בנו או לבן אשתו וכל שכן לאחר בעלמא אמרי' דלא חש לכבודו ונתכוין למתנה אשתו ואחר שהן בביתו אם כתב לאשתו משום אפוטרופא דרוצה הוא שיכבדוה אחרים אבל אם כתב לאחר ודאי למתנה נתכוין דאינו חש שתכבדנו אשתו נ"ל בנו ואשתו אשתו משום אפוטרופוס ובנו משום מתנה דאדם רוצה שיכבדו בניו את אשתו אפילו אינה אמם שהן חייבין בכבודה דדרשינן (שם) את אביך לרבות אשת אביך וכ"ש זו שהיא אמם אבל אשתו אינו רוצה שתתבזה לכבד את בניו: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה. דאינו חושש לכבודן זו מפני שגירשה וזו מפני שלא הכניסה עדיין. ע"כ): בת אצל הבנים. כיון דאנו רואין דחוששין לענין נכסים מועטין דאמרי' הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים אלמא דחיישינן ליקרא דבנות מיקרא דבנים ואיכא למימר דעשאה אפוטרופא או דלמא הני מילי לענין חזרת פתחים אבל כי האי גוונא שיכבדוה בניו לא חש לכבודה: ואשה אצל האחין. שאין לו בנים ואב אלא אחין וכיון דאחיו אינן חייבין בכבוד אשתו כלל אינו חושש שיכבדוה ומתנה הוא דיהב לה או דלמא כיון דאשתו כגופו דמיא רוצה שיכבדוה ואפוטרופא שויה: ואשה אצל בני הבעל. דלא הוו ליה בנים ממנה דנימא אפוטרופא שויה כדי שיכבדוה בניה שחייבין בכבודה אבל יש לו בנים מאשה אחרת ואינן חייבין בכבודה כל כך אלא מיתורא דקרא את אביך לרבות אשת האב וכל מי שאינן חייבין בכבודו אינו מקפיד אם אין מכבדין אותו וגם היא לא תקפיד אם לא יכבדוה אלו והלכך גם הבעל אינו חושש ולמתנה איכוין: אמר רבינא משמיה דרבא כולהו. הנך חמש נשים לא קנו לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה: ורב עוירא משמיה דרבא אמר כולהו. הנך חמש נשים קנו לבד מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל ובסברות בעלמא פליגי ובת אצל הבנים לבדה איכא בינייהו לרבינא לא קניא לרב עוירא קניא:

בעי

רבינו גרשום

[illegible]

דעתו אצלו עשאו אפוטרופא לאחר לשום מתנה הכי נמי מפרשי' גבי אשתו ואחר: אשתו ובניו משום דאינו קרוב דעתו אצלו יותר ה) מאותו: אשתו ארוסה ואשתו גרושה אשתו ארוסה לא קרובה דעתו גבה כולי האי דאכתי אין לבו גס בה. ואשתו גרושה כבר נתרחקה אם כתב לה כל נכסיו ודאי משום מתנת הוא וקני': אבעיא להו אי כתב כל נכסיו לבתו במקום שהיו לו בנים מהו. מי אמרינן משום חביבותא הוא דכתב לה כדי שיחלקו לה בנים כבוד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה או דלמא משום מתנה מעליא הוא דיהבה ניהלה וקנתה והכי נמי אשה אצל האחין אם כתב לה כל נכסיו מהו. מי אמרינן אפוטרופא עשאה כדי שיחלקו לה האחים כבוד או דלמא הואיל ואין חייבין בכבודה משום מתנה יהיב לה: ואשה אצל בני הבעל דלאו אמן היא. מהו מי אמרינן הואיל דאין חייבי בכבודה כולי האי משום מתנה הוא יהיב לה וקנתה או דלמא הואיל וכל דהו שייכי בה דכתיב כבד את אביך ואת אמך לרבות אשת אביך ודאי משום דינהגו לה יקרא עבד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה: אמר רבא כולהו. הני נשי לא קנו משום דעשאן אפוטרופא משום שיש להן חביבות וקורבית לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. דלא יהיב דעתיה לגביהו כולי האי: ורב עוירא אמר משמיה דרבא בכולהו קנו. לשום מתנה: לבר מאשה אצל הבנים. דחייבים בכבוד אמן ואיכא למימר משום אפוטרופא הי"א והכי נמי אשה אצל בני הבעל דשייכי כל דהו בכבודה:

ה) נ"ל דצ"ל אשתו ובנו אשתו לשום מתנה ובנו משום אפוטרופא משום דאינו קרוב דעתו אצלה יותר מבנו וכו'.

הבנים והבנות יזונו כדתנן לקמן במי שמת אבל מחיים אינו חייב לזון את בניו ואין כופין אותו אלא הכי אמרינן ליה ידור [נ"ל לירוד] ילדה אבני מתא שדייה בכתובות: [נ"ל לזה בירושה]. כתובת בנין דיכרין כדקתני ירתון: ולזה במתנה. לבנות: אפי' רבנן מודו. כדקתני מתני' כתב בין בתחלה בין בסוף בין באמצע וכו' ואוקמה רב ששת אפי' בשתי שדות ושני בני אדם ואוקמן כוותיה לעיל והלכך הך משנה דכתובת בנין דיכרין דבריא הוא ולעולם לא פשטינן מינה אי אמר ריב"ב בבריא או לא ור' נתן דהוה אמר שניתם משנתכם כריב"ב איכא למימר דאלישנא דירתון קא קפיד דכיון דבע"כ מתנה היא דהא איכא בהדיה לשון מתנה למה לי למיתני ירתון דדמיא מילתא דאליבא דריב"ב אתיא ומיהו לעולם אפי' ר' נתן מודה דדברי הכל היא דהאי ירתון לשון מתנה איכא בהדיה ומכל מקום אהני לשון ירתון לכמה דברים שלא יטלו כי אם לאחר מיתת האב ולא לטרפי ממשעבדי כדין ירושה: *) מאי דבחד בי דינא. הנך תרי תנאי ב"ד כתובת בנין דיכרין ומזון הבנות דנימא דמהניא מתנה דהאי להאי דלמא בתרי בי דינא איתקון ומעיקרא איתקון כתובת בנין דיכרין בי דינא דמיתניא ברישא במתני' דכתובות ואע"ג דלא הוה בהנהו כתובות של אותו ב"ד הראשון אלא לשון ירושה אפ"ה הוו קנו וש"מ דר' יוחנן אפי' בבריא דבר וכדתרצת לעיל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון: בכרם. בבהמ"ד היו יושבין שורות שורות כגפנים בכרם: הבנים יירשו והבנות יזונו. כלומר הני שתי תקנות התקינו חכמים הראשונים שהבנים ירשו

בנין

*) ע"כ שייך לע"א

הגהות הב"ח (א) גמ' בכולהו לא קנו נ"ב: (ב) רשב"ם ד"ה ה"ג לה וכו' בנו הקטן מאי מי אמר: (ג) ד"ה הג"ה פריסה אחרת מצאתי ויפה בעיני בנו ואחר כגון וכו' שתכבדנו אשתו ס"ג בנו ואשתו:

בעי רבא בבריא. שכתב כל נכסיו לאשתו ולכל הני דאיירי שמואל אם כתב להם במתנה מהיום לגמרי אי נמי מהיום ולאחר מיתה מי אמרינן מתנה גמורה היא דאי משום כבודה הא קאי הוא ויכבדוה מאימתו: דלישתמעון מלה מהשתא. לפי שיודעין שעתידין להיות כפופין לה: הכותב. במתנה: פירות נכסיו. שעכשיו בעין אי נמי דאקני לה קרקע לפירותיה דאקני לה בגופא דארעא דקנייה: גובה. (ג) כל כתובתה מן הקרקע דבשביל מתנה זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע ואם כתב לה קרקע ופירות לגמרי מחליתן או שליש או רביע גובה כתובתה מן השאר ולא זו אף זו קתני כתב לה פירות ואפי' קרקע ומיהו האי דקתני למחצה לשליש ולרביע בזו ואין צ"ל זו מיפרש' ולאו דוקא נקט כי האי סידרא הכא אלא משום דבכל דוכתא רגיל לומר כן: כתב כל נכסיו לאשתו. וקא סלקא דעתך השתא אפי' במקום בנים דאמר שמואל לעיל לא עשאה אלא אפוטרופא והכא קאמר דקניא: ויצא עליו שטר חוב. שקדם למתנה זו ומיהו לכתובתה לא קדם: תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה. דליפות כחה נכתבה מתנה זו לזכות במותר נכסים אבל היא לא מחלה שעבוד כתובתה שעל נכסים הללו בשביל מתנה זו שאם תיבטל מתנה זו בשביל בעל חוב הקודם תחזור עליהם מכח שעבוד כתובתה והלכך רוצה היא שתקרע מתנתה: תקרע כתובתה. לאו דוקא שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנותן לה בעל דאי קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרינן לקמן בשמעתין שהרי כך כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אבל מהנהו נכסים דיהיב לה מחלה שעבוד כתובתה דמינייהו לא תגבי כתובתה הואיל ובמתנת חנם באו לידה דהיינו נותנת אל לבה שמא יבא בעל חוב ויטרפם בהיכו הלכך תקרע כתובתה לגבי הני נכסים שלא תטרוף: ותעמוד על מתנתה. אם אפשר לה להתקיים הלכך כיון דלא הויא מתנה

בעי רבא בבריא היאך בשכ"מ הוא דניחא ליה דלישתמעון מלה אבל בבריא הא קאי איהו או דלמא [א]בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא תא שמע הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א [ב]תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ואמר רבי יהודה הנתתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכ"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע ורב עוירא מוקי לה בכולהו רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן למימרא דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא א)והתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר' שמעון בן מנסיא אומר [ג]אין מתנתו מתנה (א) שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא [ד]שאני התם דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים תנן התם ב)[ה]הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אמר באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך ומקולי

למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר. תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י דרבותא קמ"ל דכשנותן לה פירות שדה אחת שתי שנים או שלש לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שתטול כתובתה מאותה שדה שיש לה פירות אלא גובה כתובתה משאר שדות שאין לה בהן כלום לפי שרוצה ליטול כתובתה מיד ובשדה שיש לה פירות אינה יכולה ליהנות מכתובתה עד שתי שנים או שלש שהן זמן פירותיה: מכלל

נמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דהסיא מתנה גמורה היתה בשעה דהא אי בעי בעל מלי מסלק ליה בזוזי וכדאמר רבא בפסחים בפרק כל שעה (דף לא:) דבעל חוב מאחר ולהכא הוא גובה: בבת אחותי כלה. כלתי אשת בני שכתב לה בני כל נכסיו ואח"כ בא בעל חוב דבני לגבות חובו שקודם למתנה ומאוחר לכתובתה: קניא. ולא אמרינן עשאה אפוטרופא: אלא לאו בבריא. ושמע מינה דבבריא קניא דליכא למימר אפוטרופא עשאה דהא קאי הוא ובשכיב מרע איירי שמואל ולא בבריא: רב עוירא מוקי בכולהו. כדאמרינן לעיל כולהו קנו דהיינו בת אצל הבנים ואשתו גרושה ואשתו ארוסה וה"נ הך אשתו דקתני היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה ומיהו בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני ואי קשיא הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה כדמפרש לקמיה וא"כ מאי קאמר גמרא רב עוירא מוקי לה בכולהו לימא נמי רב עוירא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה דהא ליכא בינייהו אלא בת אצל הבנים לחוד כדפרישית לעיל ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני תריץ משום דאמרן לעיל רב עוירא משמיה דרבא אמר כולהו קנו כו' הילכך נקט נמי הכא כי היכא ליסנא דלעיל: הכי גרסינן רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה: אמר ר"נ הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה. דלא תטרוף כתובה מהני נכסים אע"פ שקדמה לבעל חוב שהרי מחלה שעבוד [illegible] משום דבאו לידה במתנה ומיהו אם קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרי' לקמן בשמעתין והא דאיצטריך ר"נ לפסוק הלכה כחכמים היינו משום דאיכא לאקשויי דידיה אדידיה כדמקשי ואזיל ואשמועינן ר"נ דשינויא דקא משנינן דלא תקשי דידיה אדידיה שינויא הוא ואם לא אמר הלכה כחכמים הוה אמינא דס"ל כר"א כדמוכחא הך מילתא דלקמן: ומתמהינן ור"נ לא אזיל בתר אומדנא. דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה שעבוד הני נכסים בשביל המתנה: מתנתו מתנה. שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו: יודע. היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי: ומשני. ה"נ בתר אומדנא אזיל ר"נ דקאמר תקרע כתובתה דניחא לה בהך מתנה משום דתיפוק קלא דהוי מהימנא וחשובה גבי בעלה ומשום הכי כתב לה כל נכסיו ובהאי הנאה מחלה שעבוד כתובתה ואמרה אי אתי בעל חוב וטריף להני נכסי לא הייטינא: תנן התם. במס' פאה בסוף פ"ג (משנה ז) ומשום דבעי עלה רבא בבריא היאך נקט לה נמי הכא: הכי גרסי' לה הכותב נכסיו לבניו ולא גרסינן כל: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא. ולא פירש אם לפרעון כתובתה אם לשם מתנה דאי לפרעון כתובתה הרי הוא כמו שפרע לה קצת כתובה וכ"ע מודו דמה שנתן לבניו אינו כלום דמשועבד היה לכתובתה: אבדה כתובתה. לא אבדה אבדה ממש שאם יקנה נכסים אח"כ תגבה מהן המותר כדלקמן דהא כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אלא אבדה כתובתה מהני נכסים שאם לא יקנה הבעל נכסים אחרים הרי הפסידה שמאלו שנתן לבניו לא תגבה עוד דנתרצית להם במתנה זו הואיל ונתן גם לה קרקע כל שהוא וכדמפרש טעמא ואזיל וכגון שחלק להן ולה כל נכסיו אבל שייר אפילו חד דיקלא שלא חלק אותו אמרינן לקמן מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו: וקא פריך משום דכתב לה קרקע כל שהוא כו'. בתמיה: אמר רב במזכה להן על ידה. עסקינן שנתנה לו סודר שלה להקנות לבנים כדקיי"ל (ב"מ דף מז:) בכליו של קונה דמוכחא מילתא מדקא משתדלא בזכיית הבנים וגם נתן לה קרקע כל שהוא ואינה מערערת כלום כיון דאיכא תרתי ודאי נתרצית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו שלא תוכל לטרוף מהן כתובתה ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות: ושמואל אמר. אפילו אין מזכה להו על ידה אלא שהיתה לשם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת דכיון דכתב לה קרקע כל שהוא נתרצית ושתיקה כהודאה דמיא אבל אם לא נתן לה כלום שתיקה אינה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה: רבי יוסי ברבי חנינא אמר. אפילו לא היתה שם ולא חלק בפניה אלא שאמר לשון זה כשכתב לה הוא קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך והיא לא ערערה ודאי מחלה שעבודה מאחר הנכסים ואחרון אחרון מיקל: ומקולי

רבינו גרשום

בעי רבא. הא פשיטא לי דהאי דקאמר עשאה אפוטרופא בשכיב מרע הוא. אבל בבריא שכתב לה היאך. מי אמרינן שכיב מרע הוא דעשאה אפוטרופא משום דניחא ליה דלישתמעין מלה בתר דימות עלייהו דבנים דלינהגון בה יקרא אבל בריא הואיל דכתב לה ודאי משום מתנה הוא דכתב דאי משום דאפוטרופא הא קאים איהו בחיים ואי חזא דלא נהגו בה יקרא מצי לאכוחינהו אמאי לא תנהגו לה יקרא לאמכון. או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא מחיים כי היכי דניחא ליה דלאחר מיתתו ינהגו לה כבוד ועשאה אפוטרופא מעכשיו: ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו. במתנה גובה מן הקרקע ששייר דהני פירות לא יהיב לה משום כתובתה אלא משום מתנה: כתב לה הני פירות למחצה או שליש אי רביע. יהב לה במתנה גובה כתובתה מן שאר פירות: והכותב כל נכסיו קרקע ופירות לאשתו במתנה ויצא עליו שטר חוב ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וכתובתה קודמת לשטר חוב ואמאי [לא] תעמוד על מתנתה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דהאי דיהיב לה כל נכסיו משום הנאתה עבד. ולהרווחה סבר אי מציא למינקטינהו כולהו הרי מוטב ואם יבואו בעלי חובות שלי איני רוצה שיאמרו לה מחלת כתובתיך בשביל מתנתיך ושטרינו קודם למתנתך משום דהא נתכוון להרווחה (א) כולה כשנתן לה מתנה ולא להפסידה הלכך אינה מועלת לה מתנה משום בעלי חובות של בעלה ולא תפסיד בשביל מתנתה. אלא תקרע מתנתה ותעמיד על כתובתה ותגבה כתובתה מן הנכסים משום דשטר כתובתה קודם לשטר חובו. וחכ"א לא אזלינן בתר אומדנא אלא תקרע

כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה לבעל בשביל המתנה. ג) ואח"כ הוציא בעל חוב שטר חובו שקדם שיעבודו לשיעבוד מתנתה הוציא מידה הנכסים ונמצא קרחת מכאן ומכאן מכתובה ומתנתה: מעשה ואירע דבר. כענין הזה בבת אחותו של ר' יהודה שהיתה כלה ועשה לה ארוס כתובה מן האירוסין ואחר כך כתב לה כל נכסיו במתנה ומת ובא מעשה לפני חכמים שהוציא בעל חוב של ארוס שטר חובו ואמרו חכמים תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה [illegible]

א) אולי צ"ל להרווחה דילה. [illegible]

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קמו: [תוספתא דכתובות פ"ד] ב) פאה פ"ג [לקמן קנו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מתנתו מתנה [illegible]

פי' הרשב"ם העקרי

[illegible]

עין משפט נר מצוה

[illegible]

עין משפט
נר מצוה

קיג א ב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' ט ועי' במ"מ סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף א :
קיד ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם ס"ב :

א)ומקולי כתובה שנו כאן תנן ב)ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה מכלל דת"קסבר כתיבה וקבלה בעי וכי תימא כולה ר' יוסי היא והא תניא אמר רבי יהודה אימתי שהיתה שם וקבלה עליה אבל היתה שם ולא קבלה עליה ולא היתה שם לא אבדה כתובתה תיובתא דכולהו תיובתא אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב הא שמואל הא ר' יוסי בר' חנינא מר מאי סבירא ליה א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה איתמר נמי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה בעי רבא בבריא היאך מי אמרינן בשכיב מרע הוא דידעה דלית ליה וקמחלה אבל בבריא סברה הדר קני או דלמא השתא מיהת לית ליה תיקו ההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתת בפירי איקלע רב נחמן לסורא עול לגבי רב חסדא אמר ליה כי האי גוונא מאי אמר ליה הכי אמר שמואל אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אבדה כתובתה אמר ליה אימור דאמר שמואל התם דאקני לה בגופה דארעא הכא פירא(א) הוא אמר ליה מטלטלי קא אמרת (ב) מטלטלי ודאי לא קא אמינא ההוא דאמר להו תלתא לברת ותלתא לברת ותלתא לאיתת שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפי למימר לא שקלא אלא תלתא

אמר

מכלל דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי . ובקבלה גרידא מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ואם תאמר מנא ליה דבעי תרווייהו דלמא דבכתיבה גרידא סגי וי"ל דאם כן מאי אע"פ דקאמר ר' יוסי דמשמע שבא להקל על דברי תנא קמא דהא קבלה עדיפא מכתיבה וא"כ רבי יוסי מחמיר טפי אלא ודאי ת"ק תרווייהו בעי וקשה דאי קבלה עדיפא מכתיבה אמאי איצטריך ר' יהודה למימר היתה שם ולא קבלה כיון דאמר קבלה ולא היתה שם ורשב"ם נמי שפירש דרב נחמן כשמואל אלא שמואל אליבא דרבנן ורב נחמן אליבא דר' יוסי קאמר דמהניא כתיבה לחודה בלא קבלה אם כן אמאי נקט רבי יוסי קבלה אע"פ שלא כתב לה הוה ליה למימר כתב לה אף על פי שלא קבלה דהוי חידוש יותר ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן הוה אתי שפיר ודייק (ה) תנא קמא כתיבה וקבלה בעי דאי מהניא כתיבה גרידא מאי אף על פי דקאמר רבי יוסי דמשמע דאתא להקל הלא הן שוין :

עיליתא

ומקולי כתובה שנו כאן . אכולהו קאי דשאר בעלי חובין לא אבדו בכך עד שיאמרו בפירוש אנו מוחלין השעבוד שעל הנכסים הללו אבל בכתובה הקלו כדאקילו גבה נמי לענין זיבורית וכדמפרש טעמא בכתובות (דף פו.) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא דניחא לה בכל דהו כדריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל שאר בעל חוב שעושה טובה ללוה לא מקילינן גביה דבשביל שהוא עושה טובה אין לו לאבד בחנם : ה"ג תנן רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה . וסיפא דקך היא במס' פאה כתב לה אע"פ שלא קיבלה לא גרסינן קבלה עליה שמחלה להם השעבוד בפירוש: מכלל. דשמעיה רבי יוסי לת"ק דבעי קבלה גמורה עם הכתיבה דאם איתא דכתיבה לחוד קאמר הכי הוה ליה לרבי יוסי למימר אף על פי שכתב לה לא אבדה כתובה אלא אם כן קיבלה עליה וקשיא לכל הני דלעיל דמוקי למילתיה בשותקת שלא נתרצית בפירוש דהכי הוה ליה לתרוצי הכא במאי עסקינן בשקיבלה עם הכתיבה דיקא נמי דקתני סיפא רבי יוסי אומר כו' : וכי תימא כולה ר' יוסי היא . ואשמעינן רישא דבכתיבת קרקע כל שהוא לחוד אבדה כתובתה ואשמועי' נמי בסיפא דאם קבלה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובה דאו הא או הא בעי ומשום דבכתיבה לחוד מיירי רישא איצטריכו לתרוצי מה שתירצו :

אמר רבי יהודה אימתי כו' . דברי תנא קמא אתא רבי יהודה לפרושי בברייתא היכי דמי האי כתב לה קרקע כל שהוא דקאמר ת"ק אבדה כתובתה ומוקי לה ר' יהודה בדאיכא קבלה והיתה שם בשעה שחלק לבניו דכיון דהיתה שם וקיבלה חזקה אין אדם רוצה שנותנין ממונו בפניו ומחזיק את המתנה לקיימה אא"כ עושה בלב שלם וכדאמר בסנהדרין (דף כה.) אימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים : אבל היתה שם ולא קיבלה עליה. אלא היתה שותקת: קיבלה עליה ולא היתה שם . מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אלמא מדרבי יהודה שמעינן דת"ק כתיבה וקבלה בעי : שותף בין הבנים . שכתב לה נמי קרקע כל שהוא מחלה ולא מצרכינן לכל הנך כתות דאמרי הנך אמוראי לעיל אלא בכתיבה בעלמא אבדה כר' יוסי דסגי לה בחדא או קבלה או כתיבה ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני זצ"ל דרב נחמן קאי בשיטת שמואל רבו דאוקמה במחלק לפניה והיא שותקת ואע"ג דאותביניה לעיל ה"מ משום דת"ק קבלה נמי בעי מיהו לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחדא בכתיבה בלא קבלה איכא למיפרך נמי כדלעיל משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה וצריך לשנויי לרבי יוסי במחלק לפניה והיא שותקת ורב נחמן כר' יוסי ס"ל דסגי ליה או בכתיבה או בקבלה וכיון דמחלק לפניה והיא שותקת לפיכך מוחלת שהרי עשאה שותף להלקה חלק בפני עצמה בין הבנים ומיגו דחשיבא ליה כאחד מבניו לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו מתרצה לו ומוחלת השעבוד מן הנכסים ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא : בבריא היאך . בריא שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא ועשאה שותף בין הבנים מי אבדה כתובתה או לא מי אמרינן בשכ"מ הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר וגם לא יהיו לו עוד שהרי ימות והלכך הוה לה לערער במתנה זו וכיון דשתקה ודאי נתרצית וקנו אבל בבריא לפיכך שותקת סברה הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם כדכתיב בשטר הכתובה ודעתיד אנא למיקני ומה לי להכעיסו עכשיו עד שאראה אם יקנה עוד נכסים וכיון דמשום הכי שתקה לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכסי ותטרוף מהן היום או למחר : או דלמא השתא מיהא הא לית ליה . ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני וכיון דלא מסקא אדעתה היה לה למחות אלא ודאי מדאישתיקא אודויי אודיא ליה ונתרצית וגמרה ומחלה להו שעבודה ומיהו אם יבואו לו נכסים היום ולמחר תגבה מהן כדלקמן שהרי חוב כתובתה לא מחלה אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה והני מחילה דידה דלא תטרוף עוד מהן כן נראה בעיני ועיקר דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מינייהו כדלקמן והיא דמפרשי דמבעיא (ג) אי גביא מנכסים דקני למחר או לא וטעות דמילתא דמיפשטא לקמן לרב כהנא לאו אורחא דגמרא למימר תיקו והכי הוה ליה למימר מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא דההוא דאמר להו תילתא לברת כו' כדלקמן דכה"ג אמר בפ' הגוזל עצים (ב"ק קה:) בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי' כו' מילתא דמיבעיא ליה לרבה פשיטא ליה לרבה דאמר רבה שורי גנבת כו' : ההוא . שכיב מרע : דאמר להו פלגא לברת כו' . שמי בנות היו וחלק להן כל נכסיו מקרקעי ותילתא דפירי נתן לאשתו קס"ד השתא פירות מחוברין ולקמיה מוקי לה בתלושין : כה"ג . דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלא פירות מאי מי מחלה שעבוד שיש לה על הנהו מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הבנות בחלוקת הפירות שהבנות נטלו שני חלקים והיא חלק שלישי או לא הואיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע ותחזור ותטרוף מותר הכתובה מן הבנות ומיהו כל כתובתה לא תחזור ותטרוף דהני פירות חשבינן לה בכתובתה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף קנח.) תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה ומפרשינן התם דמשום לישנא יתירא דקאמר כראוי לה נוטלתן לבד כתובתה אבל לא אמר כראוי לה ידה על העליונה שאם אותן מאתים הוו יותר נוטלתן בכתובתה ואם כתובתה יתירה נוטלת כתובתה בין הכל : אלא דקל אחד . לאכול פירותיו עד שייבש האילן ושוב אין לה בקרקע כלום והיינו דבר שבא לעולם אפי' לרבנן דפליגי אדר"מ דהא אקני לה בגוף האילן : אבדה כתובתה . שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע דהא יניקת קרקע אקני לה וה"ה לפירות מחוברין והאי דקאמר אילן לפירותיו לא למעט פירות מחוברין בלא אילן אלא רבותא הוא דאע"ג דגוף האילן אינו שלה לכשייבש והשתא לית ביה פרי אפ"ה כקרקע דמי וכ"ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שנדלו כבר ומחוברין לקרקע : והכא פירא בעלמא . (ד) דהא פירות תלושין מיבעי לן : מטלטלי לא קאמינא . דאבדה בכך דודאי לא אבדה כתובתה דלא חשיבי לה ובמתני' קתני קרקע כל שהוא ולא מטלטלי אבל הייתי סבור דמחוברין בעית מינאי : ההוא . ש"מ : דאמר לאו תילתא לברת ותילתא לבתי השניה ותילתא לאשתי . דהייתי עשאה שותף בין הבנות ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן הכל לבנות שהרי מחלה להו שעבודה ולא תטרוף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה ואיתרמי מילתא דלא קנה נכסים אחרים אלא מהני נכסים עצמן חזר וקנה דשכיבא חדא מבנתא בחייו וחזר וירש את שהאב יורש את בתו : סבר רב פפי למימר . לית לה לאיתתא אלא תילתא דיהב לה בעלה דמהא תילתא דהדר וקנה לית לה מידי שהרי לא ממקום אחר בא לידו אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם והלכך לא הדרי משעבדי לה :

א"ע

רבינו גרשום

ומקולי כתובה שנו כאן. דכולהו הני תנאי מקילין בכתובה וכולהו הני תנאי סברי אע"ג דלא קבלה עליה קבול גמור איתה קרקע אפי' הכי אבדה כתובתה: מכלל דת"ק סבר כתיבה וקבלה מעליא בעי וכי תימא כולה. הא משנה דתנן התם ר' יוסי היא ומשום הכי דסגי בקבלה כל שהוא : והתניא א"ר יהודה אימתי . אבדה כתובתה בזמן שהיתה שם וקבלה עליה כו'. אלמא דלאו כולה ר' יוסי היא ואתי הדר קושיין לדוכתה דאמרי' לעיל מכלל דת"ק כתיבה וקבלה מעליא בעי וקשיא לכולהו דאמרי דלא בעינן קבלה מעליא לדברי הכל:כיון שעשאה שותף בין הבנים.דבהדי כתיבה נכסיו לבניו כתב לה קרקע כל שהוא וקבלה עליה אבדה כתובתה : בעי רבא בבריא.אי כתב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא מהו.מי אמרינן שכיב מרע הוא דידעה דלית ליה נכסים אחרים לחוד מההיא קרקע קא מחלה על אותו קרקע אבל דבריא לא מחלה דסברה הדר קני נכסים אחרים ומצינא למגבא כולה מיניה או מיורשין. או דלמא השתא מיהת הא לית נכסים ומחלה מכל זכל תיקו : ההוא דהוה אמר תרתי ברתא אית לי ואמר פלגא מנכסי לחדא ברתא ופלגא לאידך ותילתא לאינתת בפירי כי האי גוונא מאי. מי אמרינן הואיל דלא יהיב לה בגוף של קרקע לא אבדה כתובתה או דלמא לא שנא: מי דמי התם היכא דהוא הקנה לה דקל חד לפירותיו מקנה לה בגופא דארעא דהא דקל כגופא דארעא הוא הכא תילתא לאיתת בפירי פירא בעלמא הוא א) כלומר מטלטלי לא אמינא דודאי לא איבדה כתובתה: תלתא . בריא הוה תלתא לברת תלתא לברת . היא מחלן להן גוף הקרקע : שכיבא חדא מבנתית . בחיי אבוה : סבר רב פפא למימר.לית להא איתתא אלא דמעיקרא אע"ג דהדר קנה בעלה שירש את

א) נראה דצ"ל אמר ליה מטלטלי לא אמינא וכו' .

מסורת הש"ס

א) [כתובות קי: בכורות נב:] : ב) פאה פ"ג מ"ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא פירא בעלמא הוא : (ב) שם מטלטלי ודאי . נ"ב עי' פ' מי שמת דף קנ"ב : (ג) רשב"ם ד"ה או דלמא וכו' דמיבעיא ליה אי : (ד) ד"ה והכא פירא בעלמא הוא דהא: (ה) תוס' ד"ה מכלל וכו' ודייק דתנא קמא .

עין משפט נר מצוה

קטו א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש״ע אה״ע סי׳ קו סעיף א וסי׳ קו סעיף ג :
קטז ג מיי׳ שם הלכה י וסמג שם טוש״ע שם סי׳ קו סעיף ב :
קיז ד ה מיי׳ פ״ט מהל׳ זכייה ומתנה הלכה ה ו ועיין בהשגות ובמ״מ סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעיף ו :
קיח ו מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ צג סעיף כ וטוש״ע ח״מ סי׳ רנב סעיף א :
קיט ז מיי׳ פי״ב מהל׳ זכייה ומתנה הלכה ד סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעיף ...

מסורת הש״ס

א) [יבמות לא. כתובות יט.] : ב) [עי׳ תוס׳ כתובות מט: ד״ה הוא ואשתו] : ג) לעיל קכט :

אמר ליה רב כהנא ״אילו הדר קני מי לא שקלא וכיון דאילו הדר קני שקלא ״השתא נמי שקלא ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא חד דיקלא אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה חד דיקלא נמי לית לה אלא ״מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי אמר רב הונא ״שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה רב נחמן א)גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה דהא שמעתיך כר׳ יוחנן בן ברוקה הוא דאזלא דלמא כי הא קאמרת דההוא דהוה קא שכיב ואמרו ליה נכסיה למאן דלמא לפלניא ואמר להו אלא למאן ואמרת לן עלה אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה אמר ליה ״אין הכי (א) קאמינא למאי הלכתא סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו נזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו נזונית מנכסיו אמר ליה רבא ״מיגרע גרעא השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו נזונית מנכסיו ב)במתנה דרבנן לא כל שכן אלא אמר רבא ג)״כדשלח רב אחא בר רב עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין (ב) לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק ההוא

רשב״ם

א״ל רב כהנא אילו · קנה נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיה הא ודאי אית לה דנהי דמחלה שעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהן חוב כתובתה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב ודעתיד אנא למיקני שנכסים העתידין לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או ממורישיו אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן אית לה דמה לי אותן נכסים עצמן מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות וכן הלכה : ההוא דפלגינהו . כל נכסיו חילק לבניו ולאשתו ובצוואת שכיב מרע דהיינו עשאה שותף בין הבנים אלא ששייר דקל אחד שלא פירש למי : סבר רבינא למימר לית לה · ממותר כתובה אלא ההוא דיקלא דהא אי לא שייר דיקלא אבדה כתובתה מן הבנים שמחלה להם שעבודה משום דנעשית שותף ביניהן והשתא נמי זכו הבנים והיא תטרוף את הדקל : א״ל רב יימר לרבינא אי לית לה . כתובתה מחלק הבנים משום דידעה דלית ליה נכסים אחריני ומחלה להו בשביל שעשאה שותף ביניהם ה״ה דיקלא נמי לית לה דהא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו ליורשיו דכל כתובתה מחלה מהני נכסים דאית ליה משום דעשאה שותף דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק לבנים ומה לי מן אותו דקל שלא חלק אלא מאי אית לן למימר מאיזה טעם נחתא אדקל לטרוף ממנו היינו משום דלא מחלה כתובתה שהרי הניח לה מקום קצת לגבות הימנו כגון האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו ומגו דנחתא אדקל נחתא נמי אחלק הבנים דהאי דשתקה ולא ערערה היינו לפי שהיה מניח לה הדקל וסברה למה אערער עכשיו עד שישומו ב״ד את הדקל ואטרפנו והדר אערער על הבנים ואטרוף מהן המותר דלא הויא שתיקה דידה מחילה אלא היכא דמחלק כל הנכסים ולא שביק לה מידי דמשום האי טעמא מספקא לן לעיל (דף קלב:) גבי בריא דדלמא כיון דאיכא למימר הדר קני סברה למה אערער עכשיו עד אשר אראה אם אמצא מקום לגבות מצד אחר וכיון דמשום הכי שתקה לא הויא שתיקותה הודאה אלא תלויה ועומדת אם תערער על אלו אם לאו וה״נ כיון דשבק לה מידי למיטרף לכי שתקה ואח״כ תלעוק על המותר . והשתא שמעינן מהכא דשכיב מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו בפני אשתו וגם לה נתן קרקע כל שהוא ושתקה ולא ערערה והוא הדין אם כתב כל נכסיו לאחרים בפניה ולה כתב קרקע כל שהוא קנו שהרי מחלה להן שעבודה ולא תטרוף מהן כרב נחמן דאמר הואיל ועשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה דבעשאה שותף תליא מילתא ל״ש עם בניו ול״ש עם אחרים והנ״מ כשחלק כל נכסיו לאשתו וליורשיו אבל שייר אפילו דקל אחד דהייט קרקע כל שהוא שלא פירש למי מגו דהדרא אדיקלא הדרא ונחתא למגבי מכולהו נכסי ולא מחלה מידי ודוקא בשכתב לה קרקע כל שהוא אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע לא מקריא שותף בין הבנים ולא מחלה מידי ונחתא אכולהו נכסי כדאמר רב נחמן מטלטלי לא קאמרי׳ וה״מ דאבדה כתובתה מהנהו נכסי שכתב לבניו אבל אי הדר בתר הכי וקני נכסי אחריני ואפי׳ מהנהו נכסי עצמן שחלק לבניו כגון שמת אחד מבניו בחייו הדרא וגביא מינייהו מותר כתובתה שכך כתב לה דעתיד אנא למיקני ודוקא שכיב מרע כדאמרן לעיל אבל בריא שחלק נכסיו לבניו וכתב גם לה קרקע כל שהוא הא איבעיא ליה לרבא אי מחלה להו שעבודה שעל אותן נכסים אם לאו ואוקימנא בתיקו והלכך כיון דמספקא לן אמרינן המוציא מחבירו דהייט אשה עליה להביא הראיה דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס ומיהו אי הדר קני אית לה : אמר רב הונא שכיב מרע (ג) שאמר כו׳. משום דהלכתא דר׳ יוחנן בן ברוקה מיירי כדלקמן נקיט שכיב מרע דהא בבריא מיבעיא לן לעיל אי איירי ביה ר׳ יוחנן בן ברוקה אי לא : שכתב כל נכסיו . סתם ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה אלא סתמא נכסי לפלוני : רואין אם . אותו מקבל מתנה ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים נוטלן בתורת ירושה כר׳ יוחנן בן ברוקה דכיון דראוי ליורשו מסתמא להורישו נתכוין הואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי יג ושה א״ל לפרש דממילא קא ירית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא : ואם לאו . דאינו ראוי לירש בעל כרחך נכסי נתונין לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה איכוין ולא לירושה ולכך נוטלן משום מתנה ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה : גנבא גנובי למה לך . לסתום דבריך ולמימר רואין כו׳ : אי סבירא לך כר׳ יוחנן בן ברוקה . דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ולפיכך אתה אומר רואין אם ראוי ליורשו כו׳ אימא בהדיא דהלכתא כוותיה ולא תסתיר דבריך לומר כר׳ יוחנן בן ברוקה בענין שלא יבינו בני אדם : דלמא כי הא אמרת . כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא שמא אתה לא לכך נתכוונת לומר דבריך בסתם ולהשמיענו כר׳ יוחנן אלא עובדא הכי הוה בסתם כדמפרש ואזיל ועיקר דבריך באת להשמיענו חילוק בין נטילה משום מתנה לנטילה משום ירושה כדמפרש ואזיל ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כר׳ יוחנן ומיהו עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה דא״כ היה לך לומר בפירוש הלכה כר׳ יוחנן בן ברוקה : דהוה קא שכיב . היה נפטר לבית עולמו : אלא למאן . כלומר מאן קא שקיל נכסיי אלא הוא והוי כמאן דא״ל נכסיי לך והייטו שכתב דקאמרת דמה לי כתב מה לי אמר : ואמרת לן עלה . דמכל מקום שקיל מיהו אם קרובו וראוי ליורשו הוי ירושה ואי לאו הוי מתנה דאלא למאן וכן נכסיי לך שתי לשונות משמע כשהוא יורש משמע לשון ירושה וכשאין ראוי לירש הוי לשון מתנה ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה למאי אתא להשמועינן : אין ה״נ קאמינא. על הכותב נכסיו סתם באתי להורות דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה : סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא . לפרושי למאי נפקא מינה ומה בא רב הונא ללמדנו אם ראוי ליורשו להכי אמר רב הונא דהוי לשון ירושה שתהא אלמנתו של מת ניזונת מנכסיו שהורים לזה כדתנן (כתובות דף נה:) אלמנה ניזונת מנכסי יתומים כלומר יורשין : ואם לאו . נוטלן משום מתנה ושוב אין אלמנתו ניזונת מהן כדתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה ואין יכולין לקוחות להזהר ובין מתנה ובין מכר הוו משועבדים : א״ל רבא . וכי בשביל שנתנו במתנת שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן שהרי אין מתנה לאחר מיתה אלא תקנת חכמים היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שלא תטרף דעתו עליו : מיגרע גרעה . בתמיה וכי הורע כחה של אלמנתו בכך השתא בירושה דאורייתא דאלימא כח יורש . אם ראוי ליורשו שהתורה זיכתה לו כדכתיב ביום הנחילו את בניו אפ״ה אמרינן אלמנה ניזונת מנכסי היורש : מתנה דרבנן . כי הך מתנת שכ״מ שאין בה קנין אלא מדרבנן כדפרישית לא כ״ש דניזונת מהן ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי ה״מ מתנה גמורה בקנין או מכר גמור אבל מתנת שכ״מ אלמנתו ניזונת מנכסי מקבל מתנה וה״ה לבנות : אלא אמר רבא . להכי נפקא מינה בין מתנה לירושה : כדשלח רב אחא כו׳ . שאם אמר האי שכ״מ ואלא למאן ואחריו לפלוני רואין אם היה ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קאמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וגם אפי׳ אם פירש אני מורישך ע״מ שיטול האי שני אחריך הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל דהא ירושה אין לה הפסק . אלא ממשמשת עד ראובן כדנפקא לן מקראי בפירקין (דף קטו:) : לדברי ר׳ יוחנן כו׳. לעיל (ד) במתניתין פרישית לה : והא אפסקה . דעל תנאי שיטול שני אחריו הורים לראשון : ורחמנא אמר אין לה הפסק. והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מעשה מעשה והתנאי בטל והכי הלכתא כדשלח רב אחא דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה : ההוא

הגהות הב״ח

(א) גמרא הכי קאמינא : (ב) שם שאין זה לשון מתנה : (ג) רשב״ם ד״ה אמר רב הונא שכיב מרע כו׳ נ״ב ותיבת שאמר נמחק : (ד) ד״ה לדברי ר׳ יוחנן כו׳ על ר״נ דף קכ״ט ע״ב :

רבינו גרשום

את כתו: כיון דאילו הדר קנה לאחר שכתב לו ההוא תילתא בכתובתה אית לה שטר כתובת ה״נ כשירש בתו אית לה ההוא תילתא נמי לאחר מותו: שייר. לעצמו חד דקלא וסבר רבינא למימר לית לה. ליטול כתובתה אלא מאותו דקל: אי לית לה. מחמת כתובה משאר נכסים שהניח לבניו . באותו דקל ששייר נמי לית לה משום כתובה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על ההיא פלגא נכסים דיהיב לה בעלה עם בניה: אלא מגו כו׳: רואין אם ראוי ליורש׳ . כגון אחיו: נוטל משום ירושה ואם לאו נוטל משום מתנה . דרבותה קמ״ל דהזיין בין במתנה בין בירושה : דשמעתיך כר׳ יוחנן בן ברוקה אזלא. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: אמרו ליה נכסיה [לפלניא] אלא למאן . כלומר אם לא אתנה לזה לפי אתנה שלא היה לו בנים : אין הכי קאמינא . שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר בשלא היו לו בנים: ואמרו ליה נכסי למאן ולא כר׳ יוחנן בן ברוקה: דאיהו אמר אפי׳ במקום: בת או בן : אם ראוי לירושו זה שנכתבו לו: אלמנתו. שלכותבו: ניזונת מנכסיו. כשם שהאלמנה ניזונית משאר יורשין גמורין ואם לאו אינה ניזונית משום דמתנה קיבלה: אמר ליה מגרע גרעה. אלמנה זו שאינה ניזונית במקום מתנה בנכסים ירושה: השתא בירושה דאורייתא. היינו דבנים יורשין אביהן שקלה מזוני. מתנה דרבנן היא מתנת שכיב מרע דיהיב לאחרוני לא אשכחן מדאורייתא דרבנן תקנה כדי שלא תטרף דעתו עליו (א) או אינו יכול לעשות חפצו כל שכן דאית לה מזוני: אלא אמר רבא. הא דקאמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם ראוי ליורשו כו׳ כדשלח רב אחא בר רב חנא לעיל אם ראשון ראוי ליורשו הוא נוטלו משום ירושה ואין לשני כלום דלא השני מתנה עיקר ...

... שהן ראוין לו עיקר וירושה אין לה הפסק מורשו לעולם : והאי אפסקה , להיכא דאמר ואחריך לפלוני אפסקה מראשון : אמר ליה . לאו כל כמיני׳ ... דאמר הכי סבר יש לה

א) אולי צ״ל דיאמר אי׳ יכול לעשות כו׳:

עין משפט
נר מצוה

קב א מיי' פ"ו מהלכות נחלות הל' יא סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רפב:
קבא ב מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה א טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף יג:
קבב ג מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יא סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רפב:

ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו הוה שכיב ראשון אתא שני קא תבע סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר שני נמי שקיל א"ל דייני דחצצתא הכי דייני לאו היינו דשלח רב אחא בר רב עויא אכסיף קרי עליה °אני ה' א)בעתה אחישנה: מתני' הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו רשב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגים כשורה זכור לטוב: גמ' איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא ת"ש דיוסף בן יועזר היה לו בן שלא היה נוהג כשורה הוה ליה עיליתא דדינרי קם אקדשה אזיל נסיב בת ב)גאדיל כלילי דינאי מלכא אולידה דביתהו זבין לה ביניתא קרעה אשכח בה מרגליתא אמרה ליה לא תמטייה למלכא דשקלי לה מינך בדמי קלילי זיל אמטייה לגבי גזברי ולא תשיימה את ג)דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אלא לשיימוה אינהו אמטייה שמוה בתליסרי עליאתא דדינרי אמרי ליה שבע איכא שית ליכא אמר להו שבע הבו לי שית הרי הן מוקדשות לשמים עמדו וכתבו יוסף בן יועזר הכניס אחת ובנו הכניס שש ואיכא דאמרי יוסף בן יועזר הכניס אחת ובנו הוציא שבע מדקא אמרי הכניס מכלל דשפיר עבד אדרבה מדקא אמרי הוציא מכלל דלאו שפיר עבד ד)אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש ה)דאמר ליה שמואל לרב יהודה ו)שיננא לא תיהוי בי עבורי אחסנתא ואפילו מברא בישא לברא טבא וכ"ש מברא לברתא ת"ר מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגין כשורה עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עוזיאל מה עשה יונתן בן עוזיאל מכר שליש והקדיש שליש והחזיר לבניו שליש בא עליו שמאי במקלו ותרמילו א"ל שמאי אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי
אם

ההוא דאמר לחבריה. הראוי ליורשו כדמפרש לקמיה: שני נמי שקיל. שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו ומתנה אינה מתקיימת כי אם לדעת הנותן: דייני דחצצתא. דייני פשרה שאין בקיאין בדין וחולקין מחצה לזה ומחצה לזה כדין ממון המוטל בספק ורבינו חננאל פירש חצלתא בית הקברות: לאו היינו דשלח כו'. וכיון דראשון ראוי ליורשו אין לשני אחריו כלום: איכסיף. רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכן כל דינין שהוא דן שלא בפני: קרא עליו. רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה בעת שהצדיקים צריכין לישועה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באת (א) דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת: מתני' מה שעשה עשוי. מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה דאסור לעשות כן: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא חרון אף גורם להן שכועסין עליו דקא עקר נחלה דאורייתא רשב"ג. בגמרא מפרש לה אי לפרושי אתא אי לפלוגי: גמ' מי פליגי כו'. דאפילו אין בניו נוהגים כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו דדלמא נפקא מיניה זרעא מעליא כדלקמן: בת גדיל כלילי דינאי. בת מי שמקלע עטרות דינאי המלך: זבין לה ביניתא דג לצורך אחיו שילדה: לא תמטייה לבי מלכא למכרו לצורך עטרות המלך: בדמי קלילי. בזול לגזבר. של הקדש ויקחנה לאבני אפוד דנהי דבטלי אורים ותומים לישאל בהן כדכתיב (עזרא ב) עד עמוד כהן לאורים ותומים כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח אפוד וחשן מיהא לא בטלו דאין כהן משמש בלא שמונה בגדים: ולא תשיימה את. שלא תפתח לומר בכך וכך אתננה להקדש דכיון דשיימת לה בדמי קלילי תו לא מצית למישקל מינה טפי דאמירתו לגבוה כו' כדכתיב (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש [וגו'] (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור [וגו'] אלא הגזבר שהוא בקי ישיימנה לך וירא שמים הוא ולא יסוס אותה בזול: שבע איכא. מן הי"ג יש שבע להקדש אבל השש אינן: הרי הן מוקדשות. כלומר מה ששוה האבן יותר אני מקדיש ממנה לגבוה: עמדו וכתבו. נראה בעיני שהיו כותבין חשבונות של הקדש כמה מכניסין וכמה מוציאין ומיהו מלשון שכתבו דייקינן ואיכא למימר נמי דלמילף מינה כתבו כן: הכניס אחד. חדא עיליתא דדינרי ובנו שהיה סבור שלא ינהוג כשורה הקדיש שש עליות בזכות אביו שהקדיש אחת בשביל שלא היה בנו נוהג כשורה גרס לבנו שהוכשר להקדיש שש ומהכא דייקינן לקמן מכלל דשפיר עבד יוסף בן יועזר אלמא לא פליגי רבנן עליה דהא עמדו וכתבו קתני דהיינו כל חכמי הדור: איכא דאמרי. לגנאי ובנו הוציא שבע שלא היה לו לקבל כל (כך) ממון ההקדש להתרוקן מכל וכל והיה לו להניח בהקדש שתים או אחת אך הוא גלה דעתו שאם היו כל העולם עשרה עליות בהקדש היה נוטל את כולן: וקדייק מדקתני. ברישא ובנו הכניס שש שמשבח את הבן מכלל דהאב שפיר עבד כרבן שמעון וכדפרישית ולאיכא דאמרי לא מסיק השתא אדעתיה ואורחיה דגמרא לאתויי ראיה בכל דוכתא מרישא ומהדר ליה מסיפא: אדרבה. לאיכא דאמרי איכא למידק דרבנן פליגי עליה מדכתבו (ב) כן ובנו הוציא הכי קאמר לפי שיוסף בן יועזר הכניס אחד שלא כדין שלא היה לו להקדיש כל נכסיו כרבנן דפליגי על ר"ש לפיכך נתגלגלה חובה והוציא בנו שבע שהריקן כל אוצרות הקדש: אלא מהא ליכא למשמע מינה. דהא תנאי היא דפליגי בהכי תנא דרישא ס"ל דלא פליגי ותנא דא"ד ס"ל דפליגי הלכך אכן אמאן נסמוך: ת"ש דא"ל שמואל כו'. אלמא פליגי רבנן עליה מדקאמר שמואל הכי דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן והכי הלכתא כרבנן דקם שמואל כוותייהו ואע"ג (ג) דא"ר יוחנן ז)הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתנו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה שמואל לית ליה האי כללא וגם רבא דקאמר במסכת ע"ז בפרק חמישי (דף סט:) הלכה כרשב"ג לית ליה נמי האי כללא הלכך כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה הלכה כר"ע מחבירו כר' יוסי מחבירו כרשב"ג במשנתנו ר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע ר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכן ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא דלית הלכתא הכי: בי עבורי אחסנתא. מקום שמעביר האב נחלה מן הראוי לה ואפילו להרבות לאחד ולמעט לאחד: ה"ג וכ"ש מברא לברתא: מכר שליש. לצרכו: והקדיש שליש. ואיכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו משלו הוא מחזיר כדאהדר ליה לשמאי כדלקמן: במקלו ובתרמילו. כלומר להתווכח עמו על שעבר דברי המת שנתכוין לתת לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דכמאן דא"ל הריני נותן לך נכסי ע"מ שתמכרם לצרכך דתהני בדמיהן ולא ע"מ שתתנם לבני דאיכא אומדן דעתא דלהכי יהיב ליה ואע"פ שלא פירש והכי קאמר ליה שמאי ליהונתן חזרה שהחזרת לבניו אינה כלום דא"כ לא הויא מתנה והוי כמי שהפקיד לך נכסיו ע"מ שלא יהנו בהן בניו וחזור וקח אותן דקי"ל מצוה לקיים דברי המת ושמאי היה טועה במעשה דבית חורון דלקמן דקאמר לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים ואמרו חכמים דלא הויא מתנה הואיל
ועבר

עיליתא דדינרי. נראה לר"ת דאין לפרש עיליתא עליה ממש וגוזמא קאמר כי ההיא דתליסר גמלי ספיקי דטריפות (חולין נה:) כמו שפי' בקונטרס התם דמדקאמר הוא הכניס אחת ובנו הכניס שש ש"מ דלאו גוזמא קאמר אלא דוקא לכך נראה לו עיליתא כלי שנותנים בו יין ושמן כדאמרינן בכילד מעברין (עירובין דף נג: ושם ד"ה עלת) עלת נקפת בכדה): ולא תשיימה את דאמירה לגבוה כו'. וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף כט. ושם) משך הקדש במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש דמן ההדיוט קונה כיון שמשך והשתא אפי' לא משך נמי כיון שאמר לפדותו במאתים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ויש לומר דהתם היינו טעמא שאינו מתחייב מאתים באמירה משום דלא אמר לתת כלום להקדש ואין כאן נדר כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה אבל אם ויתר כלום משלו להקדש צריך לקיים דאמירה לגבוה כו'(ס): בא עליו שמאי במקלו ותרמילו כו'. נראה לרשב"א דההוא גברא דכתב נכסיו ליהונתן בן עוזיאל הדיר נכסיו מבנו (ד) בחייו ובמותו והיה סבור שמאי שנתן ליהונתן ע"מ שיתן לבניו והיה סבור שהחזיר הכל ועל כן בא עליו לומר שע"י מתנה זו לא הותרו בהן הבנים כמו מעשה דבית חורון שלא הותר האב ע"י מתנת הבן והשיב לו יהונתן איני כמו שאתה סבור דהתם לא היתה מתנה גמורה אבל זו מתנה גמורה למכור ולהקדיש וכן משמע בירושלמי בנדרים דקאמר יהונתן בן עוזיאל הדירו אביו מנכסיו עמד וכתבו לשמאי מה עשה שמאי מכר מקצתם והקדיש מקצתם ונתן לו את השאר אמר כל מי שיבא ויערער על מתנה הזאת יוציא מן הלקוחות ומיד ההקדש ואחר כך יוציא מיד זה ושמא זה המעשה עצמו היה והירושלמי מהפך לה:
כל

רבינו גרשום

שני נמי שקיל. כלומר דיחלוקו בין ראשון לשני: אמר ליה רבא דייני דחצצתא. שאין יודעין עיקר הדין אלא עושין פשרה ומחצצין ביניהן לזה חצי ולזה חצי דייני הכי. ולאו היינו דשלח רבא בר עולא אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום: איכסיף. רב עיליש: קרא עליה. רבא: אני ה' בעתה אחישנה. כלומר אל תתבייש הואיל שלא עשית עדיין מעשה כי בעתה של מעשה החשתי והקדמתי והזכרתיך: פיס' והניח את בניו. שלא הוריש כלום אלא נתנן לאחרים במתנה: מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. דאפילו אין נוהגין כשורה פליגי דאין רוח חכמים נוחה הימנו: בת גדיל כלילי. בתו של אותו שהיה מתקן כתרי דינאי ואשתו היתה חכמה הרבה. אמרה ליה זיל אמטייה לגזבר של בית המקדש דאיהו שמייה לך כמה היא שוה ולא תשמייה את דאת שמייה בציר משוטתיה ולא מצית למיהדר בך דאמרינן לגבוה קונה באמירה כמסירה להדיוט: אמרו ליה הגזברים שב. עיליתא דדנרי איכא השתא בלשכה ושית ליכא השתא דעדיין לא נגבו. א"ל הואיל וליכא ליהוי מוקדשין. עמדו הגזברים וכתבו יוסף בן יועזר שהכניס אחת. שהקדיש עיליתא דדנרי אחת כדאמרן ובנו הכניס שית שהקדישן: ובנו הוציא שבע. מן הלשכה אותם שנתנו לו: מדאמר יוסף בן יועזר הכניס אחת מכלל דשפיר עבד. דהכניסן משום דבנו לא היה נוהג כשורה ובשביל אותו זכות שהכניס יצא ממנו בן שהכניס שש אלמא דלא פליגי רבנן אר' שמעון בן גמליאל: אדרבה מדקאמר. באידך לישנא בנו הוציא שש מכלל דלאו שפיר עבד אע"ג דלא היה נוהג כשורה שהקדישן דמשום עון שנטל מבנו ירושתו והקדיש אירע לו שיצא ממנו בן שהוציא שבע אלמא דלאו שפיר עבד דהקדיש אביו: ובא עליו שמאי. הזקן במקלו ובתרמילו לקנתרו להתרים כנגדו על שהחזיר את השליש לבניו משום דאביו לא נתכוין אלא להבריח נכסים מבניו והשתא חזרת לבנים ועברת על דעת הנותן ונמצא דמתנה שנתן לו אינה מתנה: אמר ליה. יונתן שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי ומה שהקדשתי ולא משלי מכרתי והקדשתי הכי נמי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי דלא ממון שלי החזרתי להם אלא ממון של אביהם וא"כ הוא עברתי ודאי על דברי הנותן ואם

מסורת הש"ס

א) [כלומר עדיין לא הגעת להוראה בעתה תמצאנה. ערוך ערך חצלתא]: ב) גי' הערוך גדל: ג) קדושין כט: תמורה כט: ב"מ ו. [ע"ש סג. נדרים כט:] [תוס' דקדושין פ"א תוספתא ב"ק פ"ד תוספתא דערכין פ"ד]: ד) [ברכות כה. וש"נ]: ה) כתובות נג.: ו) [ברכות לו. וש"נ עמ"ש חגיגה טו:]: ז) [כתובות עז.]: ח)[ועי' רש"י ותוס' שבת קיט. ד"ה בתליסר]: ט)[וע"ע תוס' קדושין שם כט. ד"ה משכו ותוס' ב"מ מז. ד"ה יצא]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה קרא וכו' לא באת. תקלה על ידך בדין שהרי: (ב) ד"ה אדרבה וכו' מדכתבו ובנו כצ"ל ותיבת כן נמחק: (ג) ד"ה ת"ש וכו' דא"ר יוחנן. נ"ב לקמן בדף קע"ד: (ד) תוס' ד"ה בא וכו' בחייו ובמותו. נ"ב דהל"ל יהיו זוכים לאחר מותו משום ירושה:

אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל הטיח עלי בן עוזיאל (א) מעיקרא מאי סבר משום מעשה דבית חורון דתנן א)מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא בנו ואמר לחבירו הרי חצר וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך [אלא כדי] שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה: ב)תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה ג)כמשה רבינו שלשים מהן ראוים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגזרות שוות ותקופות וגמטריאות ומשלות כובסים ומשלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת והדבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר (משלי ח) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר דקטן שבכולם כן גדול שבכולם על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף: **מתני׳** ד)האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן ה)ויטול עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: **גמ׳** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ו)ולפטור את אשתו מן היבום

ליורשו

רשב"ם

ועבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה"נ כיון שעברת על דברי האת המתנה אינה מתנה והחזרה אינה חזרה כי התם דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס ומיהו לא דמו דהתם פריש ליה בהדיא ואינן לפניך אלא ע"מ שיבא אביו ויאכל בו אבל הכא סתמא קיהיב ליה ליונתן ולא פירש תורה אור ע"מ שתהנה בהן אתה ולא בני הלכך לגמרי יהב ליה לעשות בה כרצונו והיינו דקאמר ליה כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שמכרתי דהתם מיהא מודית לי דהא ע"מ ליהנות אני בהן נתנם לי אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרתי דבע"כ אין מתנה לחלאין דאם איני יכול ליתנה לבניו א"כ גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן כדאמר גבי מעשה דבית חורון דכיון דנתנה לו ליהנות ע"מ שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל ה"נ אם היתה דלדעת כן עשה שלא יהא לי רשות ליתן נכסיו או לכל מי שארצה א"כ גם אני לא אוכל למכור לאחרים או להקדיש אלא מאי אית לך למימר אמאי הויא מכירתי מכירה והקדשי הקדש משום דלא פירש מידי וה"נ גבי חזרה הא לא פירש מידי אבל גבי מעשה דבית חורון כיון דפירש פירש ושמאי לא הוה דייק מעיקרא אמכירה והקדש דמכר יהונתן והקדיש: הטיח עלי. כמו הטיח דברים כלפי מעלה (תענית דף כה.) כלומר הסיבני דרך בזיון וגלחני ומלתא דבדיותא הוא: והוא סבור. שמאי כדפרישית לעיל כן נראה בעיני וי"מ דאיונתן קאי שמכר והקדיש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו ולא נהירא ואיכא ספרים דכתב בהו ד)מעיקרא סבר: והיה משיא את בנו. והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו: ואינן לפניך. ובמסכת נדרים מתרצינן אפי' היכא דקא אמר ליה הרי הן לפניך ויבא אבא ויאכל עמנו כמי איירי ואפ"ה לא הויא מתנה דמ"מ מוכיח דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתכוון לתת לו מתנה גמורה וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לאתויי דקתני כל מתנה שאינה כו': ויהא עון תלוי כו'. שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה כמאלהם חוטאין ונהנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל: הכי גרסינן אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה הואיל וגילה דעתו שע"מ כן נתנה לו שלא יקדישנה ולעיל נמי גבי ההוא שכתב נכסיו ליהונתן כיון שלא היה בנו נוהג כשורה ע"מ שלא יחזיר לבניו נתן לו ויונתן סבר כיון דסתמא יהב הויא מתנה לעשות בה ככל אשר יחפוץ: ראוים שתשרה. אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך: שתעמוד להם חמה כיהושע. ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע"ז (דף כה.) אחל אחל אלא משום דאין חשובין כל כך כמשה תלאן ביהושע: גמרא. סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' חסורי מחסרא כו': הלכות. הלכה למשה מסיני: הגדות. מדרשי פסוק כגון תנחומא וב"ר ויקרא רבה: דקדוקי תורה. וי"ו דוזה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מיניה ה)דס הסרך: דקדוקי סופרים. כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה: וקלים וחמורים. שאדם דן מעצמו: גזירות שוות. כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (קדושין דף ב.): תקופות. מולד הלבנה: וגימטריאות. כגון אנכי אנא נפשי כתבית יהבית ירעא יראה ראתה נטתה (שבת דף קה.): ומשלות כובסין. לורך יש בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי א): שיחת שדים. להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה: ושיחת דקלים. שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים א ה): ושיחת מלאכי השרת. להשביעם: מעשה מרכבה. שביחזקאל: הויות דאביי ורבא. שהקשו משניות וברייתות טובא ותירצום: להנחיל אוהבי יש. עולמות וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה: גדול שבכולם על אחת כמה וכמה. להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר: **מתני׳** האומר זה בני נאמן. בגמרא מפרש למאי הלכתא: זה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו שהרי אין מכירין אותו כדמפרש בגמרא: ויטול עמו בחלקו. כגון אם שניהן לבד הספק ויש להן לחלוק ג' שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו החצי שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי השדה שיש לי מחלקך אתן לך וחצי האחר ביד אחי הוא הבא לך ראיה וטול: מת. הספק: יחזרו הנכסים. שנתן לו מחלקו: למקומן. כלומר למי שנתכנס לו אבל שאר אחין אין יורשים עמו דאמר להו האי הרי החזקתם בנחלה הראויה לו לספק מאביגו אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם חלקו והכתי עד השתא בתורת גזל ישנה בידכם ועתה תירשו אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו כמו כן דנמליטו כולנו שוין בנחלתו: נפלה לו ירושה. לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להו שאחיהם הוא: **גמ׳**

תוספות

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת כו'. ואם תאמר דאמר לקמן בפירקין (דף קלז:) הא לך אתרוג במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא אע"פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דאמר לי מידי דחזי לי קאמר כדקאמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יהנו אחרים ממנו אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל ולר"י נראה דלא תליא מתנה בהקדש דאפילו אינו יכול להקדיש הויא מתנה והכי פי' כל מתנה שאינה כו' כלומר שגרועה כזאת שלא נתנה אלא ע"מ שיאכל אביו ולאו דוקא נקט שאם הקדישה אינה מקודשת שהרי לא היה יכול לעשות ממנה כלום ולא נתנה כלל אלא ע"מ שיאכל אביו כדאמרי' בנדרים (דף מח.) לחד לישנא דסעודתו מוכחת עליו ולא נקט שאם הקדישה אלא משום דמעשה הכי הוה אי נהוה לישנא דמפרש [התם] משום דויתור אסור במודר הנאה ובעלמא אע"פ שאינו יכול להקדישה הויא מתנה וכן משמע בירושלמי דקאמר אההיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' ר' ירמיה בעי מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה כו' וקאמר (ב) במתני' כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בה ערמה אינה מתנה:

ליורשו

רבינו גרשום

ואם אין אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי משום דממון שלי הוא דלהכי מכרתי והקדשתי תחלה כדי שתהא מוחזקת המתנה בידי כך אינך יכול להחזיר מה שנתתי להם דמאחר שהייתי מוחזק מה שנתתי להם משלי נתתי ולא משל אביהן ולא עברתי על דעת הנותן דכי היכי דהקדשתי ומכרתי משלי ה"נ החזרתי משלי: הטיח עלי. כלומר נצחני יונתן בן עוזיאל: מעיקרא מאי סבר. הכי בעי מאי שנא מכר והקדיש קודם שהחזיר. משום דחשש למעשה בית חורון: ויהא עון. ביטול הנדר דכתיב לא יחל דברו: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. וה"נ הכי סבירא ליה ליונתן בן עוזיאל אי הממון שלי שאני יכול למוכרן ולהקדישן כך מה שאני מחזיר משלי אני מחזיר להכי מכר והקדיש תחלה כדי שתהא מוחזקת בידו המתנה: גדול שבכולם. שבבינונים: תלמוד. זו הלכה: הלכות. אלו ברייתא כגון ספרי וספרא: הגדות. מדרשים: דקדוקי תורה. כגון חסרות ויתרות ומסורות: דקדוקי סופרים. כל חשבון שמנו חכמים כגון חמש עשרה נשים פוטרות כו' וחשבון השניות וכגון חמשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שיחת שדים. שהיה יודע ללוחשן ולהשביען בשם: ושיחת דקלים. שהיה יודע ללחוש דבר שתתמלא השדה דקלים ושיתעקרו: ושיחת מלאכי השרת. שהיה יודע להשביען בשם: הויות דאביי ורבא. היו יכולין לתרצן: פיס' האומר זה בני נאמן לפטור את אשתו מן היבום כדמפר' בגמ': וזה אחי אינו נאמן. שאם היו י' אחין ובא אחד ממדינת הים ואמר אחים אנחנו ואמר אחד מן האחים אני מכיר שאחינו הוא ויטול עמנו

נחלה אינו נאמן הואיל ושאר אחים אינם מכירים אותו לא ימעט להם בנחלה שלא יהיו מצמצמין לו מנחלתן. אבל אותו שמכירו ומודה שאחיו הוא יטול עמו בחלקו חצי: ואם מת. בלא יורש אותו אח שבא: יחזרו נכסים למקומן. לזה האח בלבד שנתן לו חלקו: נפלו לו נכסים ממקום אחר. אותו אח שבא ומת: יירשו אחיו עמו. עם זה שהודה בו שהוא אחיהן הואיל והוא מודה שאחיהן היה: למאי הלכתא. קא תני האומר זה בני נאמן:

יש

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הל' טז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ט:

קכד ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' א סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רעט סעיף א:

קכה ג מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רב סעיף ג:

קכו ד מיי' פ"ג מהלכות יבום הל' א סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ו:

מסורת הש"ס

א) נדרים מח: ב) סוכה כח: ג) [עי' סנהדרין יא. פרש"י מוחק זה] ד) פירוש והיא ישנה וכ"ה ה)[מעילה יח.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בן עוזיאל (מעיקרא מאי סבר) תא"מ וכ"ב ס"א וכן פי' רשב"ם והוא סבר: (ב) תוס' ד"ה כל וכו' וקאמר כיני מתניתין:

ליורשו פשיטא לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא ליה הא נמי תנינא א)מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן איש לי אחים אינו נאמן התם דלא מוחזק לן באח הבא באף על גב דמוחזק ליה באח אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ב)א"ר יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא אלא אי אתמר הכי איתמר (א) א"ר יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה אמר רב יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה ג)כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי גאינו נאמן ד)מנפח רב ששת בידיה אזל ליה הואיל דרב יוסף איני והא ה)א"ר חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן לא קשיא כאן למפרע כאן להבא איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא מי פלגינן דבורא או לא פלגינן דבורא רב מארי ורב זביד חד אמר פלגינן וחד אמר לא פלגינן מאי שנא מדרבא ו)דאמר רבא דאיש פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו ולא להורגה בתרי גופי פלגינן בחד גופא לא פלגינן

ההוא

ליורשו פשיטא. דמגו דאי בעי יהיב ליה במתנה כי אמר נמי בני הוא ויירשני נאמן ואי משום נכסים הבאים לאחר מיכן אתא לאשמועינן דאע"ג דאין יכול להקנותן נאמן הא לאו מלתא היא דודאי אינו נאמן דהא ליכא למימר מגו ואע"ג דדרשינן לעיל (דף קכז:) יכיר בצריך היכרא ואוקמינן דהאב נאמן אפילו לנכסים הבאים לאחר מיכן אי נמי שנפלו לו כשהוא גוסס ה"מ גבי חלק בכורה דידעינן שהוא בנו אך אינו ידוע אם בכור הוא אם לאו ואתא קרא למימר דכיון דידעינן דבנו הוא נאמן לומר בכורי הוא אבל היכא דלא ידעינן אי בנו הוא או לאו לא מהימנינן ליה אלא לנכסים שיש לו עכשיו משום דאיכא למימר מגו: לפטור אשתו מן היבום אצטריכא ליה. למתניתין למיתני האומר זה בני נאמן דסד"א לא תנשא לשוק בלא חליצה כדלקמן: הא נמי תנינא. בקדושין פרק האומר: בשעת מיתתו. אורחא דמלתא נקט: יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם נאמן ותנשא לשוק ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: יש לי אחין. וזקוקה ליבם: אינו נאמן. לאסרה וטעמא מפרש' לקמיה: ומשני התם דלא מוחזק לן. האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם דספק ספיקא הוא שמא יש לו בנים ואת"ל אין לו שמא גם אחין אין לו ומותרת לשוק דהכי מוקמי' לה התם בקדושין משום דבעי לאוקמה אפי' כר' נתן דאמר נאמן לאסרה שאם אמר יש לי אחין נאמן והיא דר' נתן מוקמינן לה התם במוחזק לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני אבל מתני' דהתם דקתני יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני כדפרישית הלכך אמר יש לי בנים אחזקה קמייתא הוא דמוקי לה הלכך נאמן וכ"ש דאפי' אי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוה דמיתנא הוינא (ג) לא כל כמיניה דהאי דבוריה [לאחזוקי] לחזקה אמר יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה: הכא. אתי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים אפ"ה אי אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מה לי לשקר ומרע ליה לחזקה קמ"ל נאמן והאי דקתני זה בני נאמן ה"ה דאי אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני זה אחי אינו נאמן לאשמועינן דלתת לו מחלקו הוא נאמן ולא לירש עם שאר אחין תנא נמי רישא זה בני ומיהו סיפא דקתני זה אחי אינו נאמן לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי דהא ודאי אפי' שתק אסורה כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני אלא לענין לירש עם אחיו קאמר דאינו נאמן א"כ איכא למימר דהכי קאמר האומר זה בני נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי זה אחי אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני: הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. והלכך מגו דאי בעי אמר גרשתי ותפטר מהיבום כי אמר נמי יש לי בנים נאמן וטעמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן היינו משום דאי בעי מגרש לה השתא בפניו: א"ר יוסף מריה דאברהם כו'. רב יוסף חלה ושכח תלמודו כדאמרי' במסכת נדרים (דף מא.) ושמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו ועכשיו מתקשה בהן היה נותן אל לבו ותמה אם שמע כן והיה מתרגן מדעתו וה"ק רבש"ע אפשר ששמעתי מרב יהודה שיבוש גדול כזה דתלי תניא המשנה דקתני זה בני נאמן תולה טעמא בדלא תניא בדבר שאינו במשנה ובברייתא הך דבעל שאמר גרשתי את אשתי דמימרא בעלמא היא וגם היא צריכה טעם אחר ותולה את העיקר בטפל לו: אלא אי. אמר לי רב יהודה הכי אמרה: אמר שמואל הואיל ובידו לגרשה. דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה בגיטא מיבום כי אמר נמי זה בני נאמן. ה"ג אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל הואיל וכו': בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. לפטרה מיבום: אינו נאמן. דאם איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר דכמה לי לשקר במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה: מנפח בידיה. דרך שחוק כאדם שמנפח קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד כלומר כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף: הואיל דרב יוסף. דאמר בעל שאמר גרשתיה ומיהו הואיל דשמואל איתיה דהא ודאי מצי מגרש לה: למפרע. אם עמד לפנינו באחד באייר ואמר גרשתי את אשתי מאחד בניסן אינו נאמן להחזיקה כמו מגורשת למפרע שאם יבואו עדים אחרי כן שיאמרו אנו ראינו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כדין אשת איש דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע שהרי אינו יכול עכשיו באחד באייר לעשות לה גט שתתגרש בו למפרע מקודם זנות: כאן להבא. אם אמר גרשתי את אשתי שאם אח"כ עכשיו גרשתי דאינו מעיד עליה למפרע ולא נפקא מינה אלא לפטרה מכאן ולהבא בין לזנות בין ליפטר מיבום וגם להנשא לכל מי שתרצה בחיי בעלה דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה בפניו ואכתי לא אזל לה הואיל דרב יוסף לגמרי דלהבא מיהא אמרינן הואיל: איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא. כלומר הא פשיטא לן דהיכא דאמר למפרע לא מהימן לגבי זנות דמפרע דהא ליכא מגו ואם אמר עכשיו גרשתי דלא נפקא מינה אלא להבא ודאי מהימנינן ליה דהא אי בעי מצי מגרש לה ומה לו לשקר אבל הא קמבעיא לן היכא דקאמר למפרע כלומר זה ל' יום שגרשתי את אשתי מהו להימוניה לפטרה מזנות דלהבא דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע הא אי בעי מצי מגרש לה השתא: מי פלגינן דבורא. דבמאי דאמר גרשתי מהימנינן ליה ותפטר אשתו מכאן ולהבא ובמאי דאמר זה ל' יום דהייט למפרע לא מהימנינן ליה דליכא מגו: או לא פלגינן דבורא. אלא כיון דלא מהימנינן ליה בגירושי מפרע משום דאין בידו לעשות וליכא מגו נמצא שלא גירש אשתו למפרע והשתא כמי לא גירש דאיהו לא טעין אלא גירושי מפרע אנן טענינן ליה בתמיה והלכך כל היכא דאמר בעל גרשתי אתמול לא מהימנינן ליה כלל דמגו דלא מהימן לגבי מפרע לא מהימן להבא דלא פלגינן דבורא ולא משכחת לה דמהימן אלא היכא דאמר סתמא גרשתי את אשתי דמהימנינן אכוליה דבוריה דכיון דלא נפקא לן מעשה דלשעבר כלל אלא אהניהו דלהבא מה לו לשקר הרי יכול לגרשה כן נראה בעיני: דאמר רבא. בעל שאמר בפני ב"ד פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו. לבועל ולא להורגה דאצל אשתו פסול הוא לעדות אלמא פלגינן האי עדות דלבועל מהימן לאשה לא מהימן: בתרי גופי. בועל ואשה פלגינן דלגבי בועל אנו מאמינין כל העדות: בחד גופא. למפרע ולהבא באשה אחת:

ההוא

ליורשו פשיטא. דאנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס לא (ג) יהא נאמן אע"ג דלענין בכורה נאמן היינו משום שראוי ליורשו שהרי בידוע שהוא בנו אבל הכא דלא ידעינן אם הוא ראוי ליורשו או לא אינו נאמן:

הואיל ובידו לגרשה. אע"ג דהאי מגו לא חשיבא שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה והשתא שאומר זה בני לא פסיל לה מ"מ חשיב מגו לפטרה מיבם:

אזל ליה הואיל דרב יוסף. ולא אמרינן הואיל ובידו לגרשה דס"ד השתא דאין נאמן לומר גרשתי אשתי עתה דאפי' להבא אין נאמן לומר גרשתי אשתי וא"ת א"כ מ"ט דמתני' דזה בני נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי לא אמר מגו הואיל ובידו לגרשה משום דאם איתא דגרשה אית לה קלא ולכך אינו נאמן אבל זה בני נאמן במגו דהואיל ובידו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם:

למפרע אין נאמן. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאין נאמן לומר למפרע גרשתי אשתי שאם היה נאמן מה הועילו חכמים בתקנה שתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו אם תזנה תחתיו (גיטין דף יז.) דלעולם יחפה שיאמר גרשתיה קודם הזנות ויהיה נאמן בשלמא למ"ד בסמוך דלא פלגינן דבורא אתי שפיר דאצטריך לאשמועינן דאפי' מכאן ולהבא אין נאמן כשאומר גרשתי מקודם אבל למ"ד פלגינן דבורא ונאמן מכאן ולהבא אלא למפרע דוקא אין נאמן קשה דמלתא דפשיטא היא:

פלוני בא על אשתי. מילתיה דרבא היא בפ"ק דסנהדרין (דף י. ושם) וקאמר התם מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אבל אצל אשתו לא אמר קמ"ל וקשה לר"ר חיים דפשיטא הוא דאדם קרוב אצל אשתו כדתנן בזה בורר (שם דף כח:) ויש לומר דאף על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו כשאומר פלוני בא על אשתי הוה אמינא מתוך שנאמן על פלוני נאמן נמי עליה:

חזית

קכז א ב מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ב ועי' במ"מ ובלח"מ סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנז סעיף ו:

קכח ג מיי' פי"ג מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף א:

קכט ד מיי' פי"ב מהל' עדות הל' ב ועי' בהשגות ובכ"מ סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף כו:

יש לי בנים. במדינת הים: נאמן ומותרת אשתו להנשא: יש לי אחים אינו נאמן. לאוסרה לעלמא: התם. משום הכי איכא למימר דנאמן דלא מוחזק לן בגויה דאית ליה אח: הכא. במתני' אע"ג דאתחזק באחי ואיכא למימר משום הכי אמר זה בני דלא בעי דנפלה איתתיה קמייהו ליבום אפי' הכי נאמן: מריה דאברהם. מתמיה: תלי תניא בדלא תניא. דהא דקא תני במתני' האומר זה בני נאמן ושנוייה היא תלי במימרא דהא דקאמר בעל שאמר גרשתי כו'. כלומר דלא תיהוי זקוקה ליבום מימרא בעלמא היא ולא משנה. והיכי תלי מימרא במשנה משים דרב יוסף חולה היה ושכח תלמודו באונס היה מתמיה בעצמו היאך תלה רב יהודה רבו תניא בדלא תניא. א"א ודאי לעולם לא אמר לי כי הא מלתא דלא תלה משנה במימר'. אלא הכי אתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כו' הואיל ובידו לגרשה. בפנינו ראינה זקוקה ליבם להכי אמר מתני' זה בני נאמן דאמרינן הואיל ובידו לגרשה ולפוטרה מה לו לשקר היכא דאמר זה בני וטעם של משנתנו משום הואיל הוא ולאו משום מימרא כשאמר בעל גירשתי דלא ידעי דקושטא קאמר. אי לאו משום דאמרי' הואיל ובידו לגרשה לפנינו: והואיל וטעם משנתנו דבאומר זה בני [נאמן] משום האי טעמא הואיל ובידו לגרשה. בעל נמי שאמר גרשתי דנאמן מטעם דמשנתנו הואיל ובידו לגרשה: מנפח רב ששת. מפיח בידיה: אזל ליה הואיל דרב יוסף. דאמר הואיל ובידו לגרשה אינה עיקר השתא דרב יצחק ב"ר שמואל קתני דאינו נאמן: לא קשיא כאן למפרע כאן להבא. הכי פירושא אם זינתה אשתו ובתר הכי קאמר גירשתיה קודם שזינתה כדי לפוטרה ממיתה אין נאמן דאיכא למימר מחפה הוא עליה. אבל אם קודם שזינתה אמר גרשתי את אשתי נאמן. אבל הא מיבעיא לן זינתה למפרע ואחר כך אמר גירשתי והזרה וזינתה אחר כך מהו להימוניה להבא. לזנות קמא אינו נאמן דאיכא למימר כדי לחפות עליה קאמר אבל מי מהימנינן ליה דאמרינן דבזנות שני כבר היתה פטיה הואיל ואמר קודם לכן גירשת. א)אבל בזנות ראשון דשוב אמר גירשתי אינו נאמן. או לא פלגינן דבורא הואיל ואין נאמן מזנות ראשון דלחפות קאמר כך אינו נאמן לפוטרה מיטני: הוא. הבעל עצמו: ואחר. עד עמו: מצטרפין להורגו. לאותו נואף דהבעל רחוק הוא לגבי נואף ונאמן להעיד עליו עם עד שני: ואין מצטרפין להורגה. לאשתו דקרוב לאשתו אלבא [...] פלגינן דבורא לגבי נואף נאמן ולגבי אשתו אינו נאמן: ומשני נואף ואשתו תרי גופי נינהו. ומשום הכי פלגינן דבורא אבל בחד מלתא כי האי מלתא דלעיל דזינתה וזינתה לא פלגינן ואינו נאמן להבא הואיל ואינו נאמן למפרע ואמרי [...]

א) עלה דל"ל ודוקא על זנות ראשון דשוב אמר וכו'

א) קדושין סד. ב) כתובות ב. שבת כב. [עירובין עה:] ג) [לקמן קלה. ע"ש] ד) [סנהדרין מג.] ה) [גיטין סד.] ו) סנהדרין י.

(א) גמ' הכי אתמר אמר שמואל כצ"ל ותיבות אמר רב יהודה נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה ומשני התם וכו' לאו כל כמיניה דהאי דבוריה לאחזוקי. נ"ב פי' דבוריה דהאיך שאמר יש לי בנים: (ג) תוס' ד"ה ליורשו וכו' גוסס לא היה נאמן:

ס"א לאחזוקי

ההוא דהוה קא שכיב אמרו ליה אתתיה למאן אמר להו חזיא לכהנא רבה אמר (א) רבא מאי ניחוש לה הא אמר רב חייא בר אבא אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן א"ל אביי והא א)כי אתא ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן א"ל ולאו מי לא שנינהו כאן למפרע וכאן להבא ב)ואשנויי ניקום ולסמוך א"ל רבא לרב נתן בר אמי *חוש לה ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי אמר רב יוסף מאי ליחוש לה חדא דמוחזק לן דלית ליה אחין ועוד הא אמר בשעת מיתה דלית ליה אמר ליה אביי ג)הא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי השתא מיהת הא ליתנהו קמן לאו היינו דר' חנינא ג)דאמר רבי חנינא עדים בצד אסתן ותאסר אמר ליה אביי אם הקלנו בשבויה(ב) (משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי) נקל באשת איש א"ל רבא לרב נתן בר אמי ד)חוש לה: זה אחי אינו נאמן: (ג) ואידך מאי קאמרי אי קאמרי אחונא הוא אמאי יטול עמו בחלקו ותו לא אלא דקא אמרי לאו אחינו הוא אימא סיפא נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו ה)הא אמרי ליה לאו אחונא הוא לא צריכא ו)דקא אמרי אין אנו יודעין אמר ז)רבא זאת אומרת ח)מנה לי בידך ט)והלה אומר איני יודע פטור אביי אמר לעולם

רש"י

ההוא דהוה קא שכיב. והיו לו אחין ולא בנין דמוחזק ליבם: אמרו ליה אתתיה למאן. זקוקה ליבום או מותרת לשוק: חזיא לכהנא. לאו דוקא אלא שמותרת לכל אדם ואינה זקוקה ליבם ומיהו לכהנא אסירא דהא ע"י (ד) מגו דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מהימנינן (ה) כדמפרש ואזיל:

למאי ניחוש לה. לאסרה לשוק: הא"ר חייא בר אבא כו'. והאי נמי הכי קאמר גרשתי את אשתי וחזיא לעלמא ומיהו לכהנא אסירא דהא לא פטרינן לה אלא בטענת גרשתי את אשתי וגרושה פסולה לכהן שהרי אינה נפטרת בטענת יש לי בנים דהא מוחזק לן בגויה דאין לו בנים ואיהו לא טעין יש לי בנים דניהמניה ע"י מגו דמצי פטר לה בגט הלכך הכי קאמר גרשתי את אשתי ונאמן הוא דאי בעי מגרש לה: ואתן אשינויי כו'. דלמא אמוראי נינהו דפליגי אליבא דר' יוחנן ואיכא למאן דאמר אינו נאמן אפילו להבא דלא אמרינן מגו שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה דאם גירשה קלא הוה ליה למילתא כדאמרינן בהאשה שנתארמלה: חוש לה. כאביי ותיאסר לשוק ומשום דאמר לעיל למאי ניחוש קאמר הכא דודאי איכא למיחש ומהכא שמעינן דבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן: ההוא דהוה מוחזק לן. בגויה דלית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים ויודעין היו בודאי דאין לו בנים ואי לא דמוחזק לן דלית ליה אחי היה לנו לאסרה לשוק מספק כיון דודאי אין לו בנים: ועוד האמר בשעת מיתה כו'. ואע"פ שאין לו בנים כיון דאמר אין לי אחים נאמן להתירה ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן להתירה מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ומה לו לשקר כדאמרי' נמי לעיל דאף על גב דמוחזק לן באחי ואמר זה בני נאמן להתירה משום מגו דאתי מגו ומרע ליה לחזקה: אמר ליה אביי הא אמרי. בני העיר הזאת דאיכא עדים וצריכין אנו לחוש לדבריהם ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים: ומשני השתא מיהת הא ליתנהו. ואין לנו אלא מה שעינינו רואות: לאו היינו. דמקשינן בכתובות בפ' האשה שנתארמלה גבי בנתיה דמר שמואל דאשתביין ואסקינהו לארעא דישראל ואמרו נשביתי וטהורה אני ושרינהו רבי חנינא להנשא לכהנים ואמרי' והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו ואמר ר' חנינא עדים בצד אסתן רוח לפונית ותאסר בתמיה ומפרש התם דעדי טומאה קאמר: אם הקלנו בשבויה. דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות דאפי' אשה ועבד אחד נאמנין לומר טהורה וטעמא דבשביל שנתייחדה בין השבאין אין לנו לאסרה שהרי סתם אשה משמרת עצמה מזונות ואוקמה אחזקתה והאיסור קל הוא אם ניסאת לכהן: נקל באשת איש. בתמיה דאיכא (ו) איסור חנק והרי היא בחזקת איסור עד עתה ואל תתירנה מספק כיון דאמרי איכא דאיכא עדים במדינת הים שזקוקה ליבם: דמנוולא נפשה לגבי שבאי. לא גרסינן ופירוש הוא בספרים: חוש לה. כאביי ולא תנשא בלא חליצה: דקאמרי אחינו הוא. ומשום הכי קתני גבי נפלו לו נכסים ממקום אחר דכולן יורשין אותו: ותו לא. הלא עם כל אחיו יש לו ליטול: דקאמרי אין אנו יודעין. הלכך לא שקיל מינייהו מידי דאמרי ליה אייתי ראיה וכשמת הן יורשין אותו מכח אחיהן האחי שמודה להן שאותו הספק אחיהן היה: זאת אומרת כו'. ופלוגתא היא בכמה מקומות בגמ' (ב"ק דף קיח.) דרב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"נ ור' יוחנן אמרי פטור וקיימא לן דפטור דהלכתא כרבי יוחנן מחבירו וכרב נחמן בדיני אלא שישבע שבועת היסת שאינו יודע ומתניתין נמי האח האחד טוען בשביל אחיו הספק ממון יש לאחי בידכם והן אומרים אין אנו יודעין ואמרי' פטורין דאוקי ממונא בחזקת מריה:

לעולם דאיתמר (לעיל דף נב.) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלינן

תוספות

חזיא לכהנא רבה. יש מוחקים רבה משום דלכל הפחות אלמנה היא ולא חזיא לכהן גדול ואומר ר"י דשפיר גרס רבה דהא אף לכהן הדיוט אסירא דהא מטעם שאמר גרשתיה היה מתיר ולא שהיה אומר שהיו לו בנים דא"כ היה נאמן כדתנן במתניתין דזה בני נאמן ומאי הוי מייתי עלה מילתא דר' יוחנן אלא הכי פירושו דחזיא לכהנא רבה כלומר אינה זקוקה ליבום שגרשתיה דמותרת לכל העולם ואפי' לכהן גדול מטעם זיקת יבמין וה"ר מנחם גרס חזיא לכהונה כלומר אינה זקוקה ליבם וחוזרת לכהונה כי כנא לאכול בתרומה:

ה"ג הא אמרי דאיכא סהדי במדינת הים דידעי דאית ליה אחי. וה"פ הא יצא קול הכא שאומרים דאיכא עדים במדינת הים ול"ג והא איכא סהדי במדינת הים דאי ודאי דאיכא עדים במדינת הים א"כ מאי קאמר השתא מיהא הא ליתנהו ואי בעי למימר שיש לנו לחוש שמא יש עדים הא ודאי ליכא למיחש דהא תנן יש לי בנים נאמן וה"ה אין לי אחים נאמן דמגו דאי בעי פטר לה בגיטא וכן בפרק שני דכתובות (דף כג. ושם) על בנתיה דמר שמואל דאישתביין ופריך הא אמרי איכא עדים במדינת הים אבל אי ליכא קול אין לנו לחוש מאלינו שמא יש עדים דהא תנן התם נשביתי וטהורה אני נאמנת:

אביי אמר לעולם חייב. (ז) וקשה דרב יהודה אדרב יהודה דברים שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו. ושם) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה ומפרש התם דזה כלל גדול אפי' ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלמא לרב יהודה ברי ושמא לאו ברי עדיף וי"ל דוקא גבי מלוה אית ליה לרב יהודה דברי עדיף דהוי ברי חשוב דאם לא הלוהו לא היה מעיז פניו לומר מנה לי בידך שהרי הלוה יודע שלא הלוה ממנו כלום ושמא של לוה גרוע שהיה לו לידע אם הלוה או לא הלוה ולכך חייב אבל גבי שור שנגח את הפרה דלא חשיב ברי של ניזק משום דיודע שהמזיק אינו יודע מתי ילדה קודם נגיחה או לאחר נגיחה לכך טוען ברי שיודע שלא יכחישנו המזיק ושמא של מזיק אינו גרוע כי אין לו לידע כי לא היה שם אבל קשה הא דאמר בפ"ק דכתובות (דף יב: ושם) אמר ליה אביי לרב יוסף הא דרב יהודה אמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשמואל היא דפסיק התם כרבן גמליאל דנאמנת כשאמרה משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והשתא הא אפילו רב יהודה מודה לשם דאינה נאמנת לפי שהבעל אינו יודע מתי נאנסה לא חשיב ברי שלה כי ההיא דניזק ומזיק (ומיהו י"ל (ח) דהוה מצי למימר וליטעמיך) וכן ברים הבית והעלייה (ב"מ דף קיז: ושם) גבי אם היה מכיר מקום אבניו נוטלן ומוקי לה דקאמר איני יודע וקאמר לימא תיהוי תיובתא דר"נ ור' יוחנן דאמרי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור והשתא הא לרב יהודה נמי הוי תיובתא דמודה התם דפטור דהוי ברי גרוע משום דאידך אינו יודע אם היו שלו לפי שהרבה אבנים דומות זו לזו וי"ל דאביי דהכא לא מסוי חילוק בין ברי חשוב דמלוה לברי גרוע דהא קאמר הכא לעולם חייב ושאני הכא דכי מנה לאחר בידך דמי משמע דאם הוא עצמו היה אומר אחיך אני והוא אומר איני יודע יטול בחלקו אע"ג דהוי ברי גרוע דהם אינן יודעים אם יש להם אח במדינת הים או לאו והשתא אתי שפיר דההיא דכתובות אביי אמר לה וההיא דהבית והעלייה (שם) נמי דקאמר לימא תהוי תיובתא דר"נ משום דלאביי לא הוי תיובתא דרב יהודה וזה כלל גדול בדין דרים פרק הפרה לא מוקי אביי לאיתויי אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא אלא מוקי להכי דאמר התם א"נ לכי הא דאזלינן בתר רובא ואפילו כנגד רובא ואין להאריך כאן: כל

רבינו גרשום

ואמרי ליה איתתא למאן. כלומר דלא הוה ידעי אי היה[לו] בן כדי שלא תהיה אשתו זקוקה ליבום אי לאו: אמר להו חזיא לכהנא רבא. לאו משום דוקא קאמר לכהנא רבא משום דאיהו דאסור באלמנה אלא לכל כהנא הדיוטות דאינה זקוקה ליבום דאית ליה בני: חוש לה. להתירה דנאמן דנסמוך אשנויי. ואיכא דאמרי חוש לה דאינו נאמן: לאו היינו דר' חנינא דאמר. במסכת כתובות האשה שאמרה נשבתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שאין עדות אחרת אלא היא. ואמרי' והלא שמא יש לך עדים במדינת הים שנשבית ולא תהא נאמנת שאומרת טהורה אני. אמר להו ר' חנינא עדים בצד אסתן. עדיה בצד דרום לסוף העולם דליתנהו קמן ואנן אסרין לה. הכא נמי הואיל דליתנהו הני עדים לקמן דאסהדי דאית ליה אחי והוא אומר אין לו אחין וגם מוחזק לן דלית אחי נאמן: נקל באשת איש. לפוטרה בלא חליצה ויבום: חוש לה. להיתר ואיכא דאמרי חוש לה לאיסור: ותו לא. הא בכל הנכסים ראוי ליטול כאחד מהן: יירשו אחיו עמו. הואיל דקאמרי דלא הוי אחיהון ואמאי יירשו: לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעין אם אחינו הוא אם לאו. ומשום הכי ירתי בנכסים שנפלו לו לאחר מיכן ומצו למימר להאי אנת מיהא מודה דאחינו הוא משום הכי נירות כותך. והאי דלא יהיבנא ליה מהלקן משום דאנן לא ידעין דאחינו היה: זאת אומרת. דיטול עמו בחלקו דהאי דמודי לו ולא בחלקן דהני דאמרי אין אנו יודעין. הכי נמי בעלמא כשאמר אחד לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אפי' משבועה: אין

עין משפט נר מצוה

קל א מיי' פי"ב מהלכות גירושין הל' ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנב סעיף א:
קלא ב ג מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ח:
קלב ד מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ח ועי' במ"מ סמג עשין לו טור שו"ע חו"מ סי' רפ ס"ד:
קלג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
קלד ו מיי' פ"א מהל' טוען הל' ז ועיין במ"מ סמג עשין צה טור ש"ע חו"מ סי' עה ס"ט:

מסורת הש"ס

א)[לעיל קלד:] ב)[יבמות לה:] ג) כתובות כג. קדושין יב: ד) [לפמ"ש תוס' גיטין כו. ד"ה התם וכו' צ"ל רבה] ה)[ב"ק קיח. ב"מ לז: קטז: כתובות יב:] ו) [ושמא של מזיק]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מאי ניחוש: (ב) שם אם הקלנו בשבויה נקל כצ"ל ותיבות משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי נמחק: (ג) שם ואידך מאי קאמרי אי קאמרי אחונא הוא: (ד) רשב"ם ד"ה חזיא וכו' על ידי שאמר כצ"ל ותיבות מגו דבעל נמחק: (ה) בא"ד מהימנינן ליה כדמפרש: (ו) ד"ה נקל באשת איש וכו' איסור חנק. נ"ב אע"ג דעכשיו אינה א"א וליכא חנק כי אם לאו דלא תהיה אשת המת החוצה מ"מ מאחר דקודם שמת בעלה היתה בחזקת א"א עדיין בחזקת אותו איסור עומדת והוה איסור חנק לא חנק ממש רק איסור חנק שהיה בה לא נסתלק ממנה עד שנפטרה מזיקת יבמה: (ז) תוס' ד"ה אביי וכו' חייב וא"ת וקשה דרב יהודה: (ח) בא"ד ומיהו י"ל התם דהוה מצי:

עין משפט
נר מצוה

קלה א ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ה סמג עשין נו טוש"ע חו"מ סי' רפ סעיף ג וע"ש :

קלו ג ד מיי' פ"ט מהל' זכיה הלכה כד כה טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף כה :

קלז ה מיי' שם פי"ב הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמ סעיף ו :

קלח ו מיי' שם פ"ח הלכה יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יח :

קלט ז מיי' שם פ"ט הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יג :

קמ ח מיי' שם פ"ח הל' יג סמג עשין פב טוש"ע שם סעיף יח :

קמא ט י טוש"ע שם סעיף כג ·

לעולם אימא לך חייב ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי: (א)מת יחזרו נכסים למקומן: א)בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהם מהו ב)בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון ב)דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון מאי ג)תיקו:

מתני' ג)מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום ד)זיכה בה לאחר בין מן היורשין בין שאינן מן היורשין דבריו קיימין:

גמ' תנו רבנן איזה היא דייתיקי ג)כל שכתוב בה דא תהא למיקם ולהוית ואיזה היא מתנה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה אמר אביי הכי קאמר ה)איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה יתיב רבה בר רב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן ד)שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת ו)אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אמר להו רבי אלעזר ה)איזדהרו בה רב שיזבי אמר רבי אלעזר אמרה ואמר להו רבי יוחנן איזדהרו בה אמר רב נחמן בר יצחק כותיה דרב שיזבי מסתברא אי אמרת בשלמא רבי אלעזר אמרה אצטריך רבי יוחנן לאסהודי עליה דר' אלעזר אלא אי אמרת רבי יוחנן אמרה אצטריך רבי אלעזר לאסהודי עליה דר' יוחנן רביה ועוד תא שמע דר' אלעזר אמרה ו)דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הוו יודעים ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ור' יוחנן אמר תיבדק מאי תיבדק כי אתא רב דימי אמר ז)דייתיקי מבטלת דייתיקי שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת ח)רואין אם במיפה את כחו כותבין ואם לאו אין כותבין מתיב ר' אבא בר ממל ט)בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הא שכיב מרע כותבין ונותנין הוא מותיב לה והוא מפרק לה י)במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו כדאמר

כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה. פירש בקונטרס דהוי כמתנת בריא שאין יכול לחזור בה וקשה דתנן בפרק קמא דב"מ (דף יח.) מצא דייתיקי מתנות ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר ס' ודייק בגמרא הא אמר תנו נותנין ומוקי לה בשכיב מרע דליכא למיחש שמא נתנו לאחר דאפי' נתנו לאחר מצי הדר ביה והשתא הא קתני מתנה דהיינו מהיום ולאחר מיתה דהוי כמתנת שכיב מרע דלא קני עד לאחר מיתה ואי אינו יכול לחזור בו אמאי אם אמר תנו נותנין ומפרש רבינו תם מהיום ולאחר מיתה היינו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ומיירי כגון שפירש בפירוש מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה דמסתמא אם אמר מהיום ולאחר מיתה הוי מהיום קני גופו ולאחר מיתה קני פירות כדמשמע במתני' בסמוך ואע"ג דנקט הכא כלישנא דלקמן מכל מקום לא איירי בחד גוונא וה"נ אשכחנא בפרק כל הגט (גיטין דף כו: ושם ד"ה לכשאכניסנה) אמר ללבלר כתוב (ד) לאשתי לכשאכניסנה אגרשנה אינו גט משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וביבמות פ' ר"ג (דף נב: ושם ד"ה לכשאכניסנה) כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה הרי זה גט וי"ל דבגיטין איירי שכתב זמן שעומד בו וביבמות איירי שכתב זמן שלאחר נשואין אע"פ שהלשון שוה מיהו התם י"ל דהיינו גט לכתחלה כלומר מדרבנן אבל מדאורייתא הוי גט:

אקנייה

לעולם חייב. דהרי ושמא הרי עדיף ושאני הכא דהספק עלמו אינו יודע ואינו יכול לטעון טענת ודאי וספק וספק הוא והלכך אוקי ממונא בחזקת מריה אבל האח טוען בשביל הספק מנה לאחי בידכם הלכך אמרי ליה לאו בעל דברים דידן את: בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך. שנתן זה לספק קרקע ריקנית וטרח בה זה הספק לחרוש ולזרוע והרי היא עתה כשחוזרת לו לנותן מלאה פירות לא תיבעי לך דהא ודאי כולהו חולקים בהאי שבח דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי דהא לא קרינא ביה יחזרו נכסים למקומן שהרי לא נתן לו פירות אלא קרקע ריקנית: ואלים. דלא נשתנה שמו מכבתחלה: ואסקא שרטון. מעלמה שלא זיבלה הספק ולא טרח בכך: **מתני'** דייתיקי. שטר צוואת שכיב מרע כדדרים ליה בגמרא דא תהא למיקם ולהוית: על יריכו. רבותא נקט דליכא למימר אחר כתב ונתנה לשם כדי לזכות בנכסי המת: הרי זו אינה כלום. שאפי' אם החזיק אחר מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה לא קני דאע"ג דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה הני מילי (ב) כדי שלא תטרף דעתו עליו אבל כח השטר לא עדיף כצוואתו שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה: זיכה בה. השכיב מרע: לאחר. מחיים אע"פ שלא נכתב לשם אותו האיש אלא כך אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני הרי זה קנה דלא גרע מצוואת פיו ורבותא קתני (ג) לאחר גרסינן בסדר המשנה: דבריו קיימין. אע"ג דאין ראוי ליורשו קני לאחר מיתה בלא קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: **גמ'** איזו היא דייתיקי. איזו היא מתנת שכיב מרע שגובה לאחר מיתה אע"ג דלא כתב בה מהיום: דא תהא למיקם ולמיהוי. אחר מיתתי והיינו לשון דייתיקי: ואיזו היא מתנ. בריא שתקנה כל שכתוב בה מהיום כו'. דמשמע הכי גופה קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה אבל אי לא הוה כתב בה מהיום אינו קונה דאין מתנה לאחר מיתה שהרי אין כח לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת ונקבר: ומתמהינן טעמא דהוית מתנה משום דכתב לאחר מיתה בהדי מהיום אבל אם כתב מהיום גרידא לא הוית מתנתו מתנה והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום: דלא קני. פירות אלא לאחר מיתה דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפא משכיב מרע דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו וליתן לאחר כדלקמן דייתיקי מבטלת דייתיקי אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות: כתבו ותנו מנה. מנכסי לפלוני ומת השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו לו את השטר למקבל מתנה שוב אין כותבין ונותנין לו את המנה: שמא לא גמר כו'. והאי דנקט כתבו ותנו לאו דוקא דהוא הדין אם אמר תנו וכתבו כדמוכח לקמן דלא חשיב ליה מיפה את כחו לקנות בלא שטר עד דאמר להו תנו אף כתבו כדלקמן: אזדהרו בה. שכן הלכה: אצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה דרבי אלעזר. תלמידו שיאמינו בו: אצטריך רבי אלעזר. בתמיה והלא דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין: משום רבינו. רב: ורבי יוחנן אומר תיבדק. לאו לאיפלוגי עליה דרבי אלעזר אתא דהא אסהיד רבי יוחנן עליה דרבי אלעזר כדאמרינן לעיל אלא לפרושי אתא שצריך לבדוק היאך צוה האי שכיב מרע לכתוב שטר זה משום דזמנין דכותבין ונותנין אף לאחר מיתה כגון במיפה שכיב מרע כחו של מקבל מתנה כדמפרש ואזיל דאמר תנו אף כתבו וכו': כי אתא רב דימי אמר. שני דברים והשניה מפרשת להך בדיקה: דייתיקי מבטלת דייתיקי. שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לאחר שני קנה ראשון לא קנה שהרי שכיב מרע יכול לחזור במתנתו כדאמרינן בפרק מי שמת וכיון שכתב לשני חזר בו מן הראשון ודוקא בכתיבה בלא זיכוי כדאמרינן לקמן בפרקין דמי שמת פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה כו' אבל גבי מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו ראשון קנה ולא שני: אם במיפה את כחו כו'. אם כדי ליפות כחו של מקבל מתנה צוה השכיב מרע לכתוב לו את השטר להיות לו לעדות על מתנה זו ולא לעכב המתנה נתכוין דלא יקנה אלא בשטר כותבין ונותנין אפי' לאחר מיתה ולקמן מפרש היכי דמי והיינו תיבדק דלעיל: הא שכיב מרע כותבין ונותנין. דכי היכי דאמרינן גבי צוואת שכיב מרע דדבריו ככתובין וכמסורין דמו משום דלא תטרף דעתו עליו ה"נ אמרינן גבי שטר שלו דיש שטר אפילו לאחר מיתה דכנכתב מחיים דמי: והוא מפרק לה. להך דוקיא במיפה את כחו ומיהו בריא אע"ג שמיפה את כחו כענין זיכוי שכיב מרע דקאמר תנו אף כתבו אפילו הכי אין כותבין ונותנין לאחר מיתה דבבריא אמרינן משום דדבריו אינן ככתובין הולך לזכות לו בשטר ולא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:

כדאמר

מסורת הש"ס

א) [פי' תוס' לעיל מב. ד"ה שבח] : ב) [לעיל קכד.] : ג) ב"מ יט. : ד) לקמן קנג. גיטין עב: ה)[לעיל סב.] : ו) גיטין ע. לקמן קנג. : ז) לקמן קנב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאחר בידך דמי ונפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו כמו רבא שבח : (ב) רשב"ם ד"ה הרי זו אינה וכו' הני מילי צוואת פיו כדי שלא תטרף : (ג) ד"ה לאחר מהיום וכו' לאחר הס"ד ואח"כ מ"ה לאחר גרסי' : (ד) תד"ה כל וכו' כתוב גט לאשתי וכו' וביבמות אמרי' באומר כתוב גט לארוסתי :

רבינו גרשום

אין. חייב לשלם ושאני הכי אמאי לא יהבי ליה בחלקי דדמי האי כמי שאמ' לחבירו מנה לפלוני בידך ואותו אחר פלוני עצמו אין יודע אם מחויב לו אם לאו ואמר ה"ה איני יודע שאני חייב לו פטור מכל וכל דאף הכי כמו זה אומר על זה אחיכם הוא וזה עצמו אינו יודע אם אחיהם הוא והללו אומרים אין אנו יודעין פטורין מליתן לו כלום: בשבח שהשביחו נכסים הללו. שנטל מחלקו של אח והשביחו מאליהן ומת מהו מי אמרינן דכי היכי דנפלי לו נכסים ממקום אחר דמי וירשו אחיו עמו בשוה או דלמא הואיל דהנהו נכסים הן שנטל מחלק האח שהיה מודה ליה ולא יירשו הני אחריני אלא יחזרו נכסים למקומן ליד זה בלבד שחלק לו: המגיע לכתפים. כגון תבואה לקציר וענבים לבציר: פיס' ונמצאת דייתיקי קשורה על ירכו. להכי קאמ' קשורה שאילו נמצאת על המטה בלבד שמא איכא למימר שמא אחר זרקה על המטה. ונמצא כתוב באותו דייתיקי מתנה מכל נכסיו לאחד מן היורשים הרי זה אינה כלום ואיכא למימר הואיל ולא נתנה מחיים חזר בו: זיכה בו לאחר בין היורשין כו': דייתיקי. שטר צואת שכיב מרע: מתנה של בריא כל שכתוב בה מהיום כו'. הא לאו הכי לא קנה והא כל מתנה איבעי למיתן ליה מעכשיו הרשות בידו: כל שכתוב בו מהיום. יתחיל מתנה זו שיהא ברשותך ומגמר לא תגמר אלא לאחר מיתה: באכסדרה דבי רב. בבית המדרש: ומת. קודם שהספיקו לכתוב: ר' שיזבי אמר ר' אלעזר אמרה. להא מלתא ואמר להו ר' יוחנן הזהרו בה דהכי עיקר דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: היינו דאצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה. לומר הזהרו בה כדי לקיים דברי ר' אלעזר תלמידו : אלא אי אמרת כו' ועוד ת"ש דר' אלעזר אמרה כו' : שלח ר' אלעזר לגולה כו' משום רבינו.רב. אלמא דר' אלעזר אמרה: ור' יוחנן אמר תבדק. בודקין אמר אותו שכיב מרע כדמפרש רב דימי: כי אתא רב דימי אמר תרתי דייתיקי מבטלת דייתיקי. שאם כתב לאחד שטר מתנה מכל נכסיו וחזר ונטלן מזה וכתבן לאחר זו מתנה שכתב לשני מבטלת מתנה של קנה ראשון לא קנה: רואין. והיינו דקאמר תבדק: אם במיפה את כחו. כדאמר לקמן דאמר להו תנו אף כתבו וחתמו דהיינו יפוי כח דאמר תנו אף כתבו דבנתינה לחוד סגי וכתיבה לא הוי אלא יפוי כח ולא משום להוד יקנה כותבין : ואם לאו. דלא אמר הכי אין כותבין משום דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה : בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין . דבריא בעי קנין ושטר ואין שטר לאחר מיתה : הא שכיב מרע . שאמר הכי כותבין ונותנין משום דבלאו הכי באמירה בעלמא קנה שכיב מרע : הוא מפרק לה . אם אמר שכיב מרע במיפה את כחו כותבין ונותנין כדאמר

א)כדאמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ה"נ *דאמר אף כתובו והתומו והבו ליה איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין וכן אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כותבין ונותנין:

מתני' ב)הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר *אינו צריך ג)*הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב *מכר האב מכורים עד שימות *מכר הבן אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב:

גמ' וכי כתב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי הא תנן ד)*מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת התם *מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה: רבי יוסי אומר אינו צריך: ה)רבה בר אבוה חליש על לגביה רב הונא ורב נחמן אמר ליה רב הונא לרב נחמן בעי מיניה הלכה כרבי יוסי או אין הלכה כר' יוסי אמר ליה טעמיה דרבי יוסי לא ידענא הלכה איבעי מיניה אמר ליה את בעי מיניה אי הלכה אי לא וטעמיה אנא אמינא לך בעא מיניה אמר ליה הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בתר דנפקו אמר ליה היינו טעמיה דרבי יוסי דאמר ו)*זמנו של שטר מוכיח עליו תניא נמי הכי רבי יוסי אומר אינו צריך מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו אמר ליה בהקנאה אינו צריך רב פפי אמר איכא אקניתא דצריך ואיכא אקניתא דלא צריך אקנייה וקנינא מיניה לא צריך קנינא מיניה ואקנייה צריך מתקיף לה רב חנינא מסורא ז)מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי ידעי שאלינהו לספרי דאביי וידעי ולספרי דרבא וידעי רב הונא בריה דרב יהושע אמר *בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך ובדוכרן פתגמי דהוי באנפנא פליגי אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה אמר רבא אמר רב נחמן בהקנאה אינו צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה לא צריך בדוכרן פתגמי דהוו באנפנא פליגי: הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו: ח)איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב אמר

כדאמר רב חסדא כו'. לקמן בפרק מי שמת דאמר רב יהודה אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ומשמע הא אם מת מקבל מתנה קנה ואע"פ שכתוב קנין בכך מתנת שכיב מרע לא אמרי' שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומקשינן מינה התם לשמואל דאמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין לא ידענא מאי אידון בה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ושטר של שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה ומשני התם במיפה את כחו ההוא דרב יהודה אמר שמואל ואין הקנין מגרע כח השטר של שכיב מרע שלא הקנה לו אלא ליפות את כחו ואמרינן היכי דמי מיפה את כחו אמר רב חסדא וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא כלומר אינו אלא תוספת בעלמא ליפות את כחו: הלכה כותבין ונותנין. לאחר מיתה במיפה את כחו כרבי יוחנן דאמר תבדק והכי מוקמינן ליה בהדיא להא דשמואל במיפה את כחו לקמן במי שמת:

מתני' הכותב נכסיו לבניו. בריא שרוצה ליטא אשה ואינו רוצה לשעבד נכסיו לאשתו פן יפסידו בנים שיש לו מאשתו ראשונה ורוצה לכתוב להם נכסיו לאחר מותו אלא שיאכל פירות בחייו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דמשמע מהיום יהא קנוי לך הגוף לבדו ולאחר מיתה תהא נגמרת המתנה שתאכל גם הפירות לאחר מיתתי אבל בלא מהיום לא נתן להם כלום דאין מתנה לאחר מיתה דבההיא שעתא אין לו חלק בהן שיוכל להקנותן: ר' יוסי אומר אינו צריך. לכתוב מהיום וטעמא מפרש בגמרא:

גמ' גט ואינו גט. דשמא כך אמר מעכשיו יהא גט אם אמות או דלמא מהדר קא הדר ביה ואין גט לאחר מיתה הלכך הויא ספק מגורשת ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם: חולצת. דלמא לא הוי גט: ואינה מתייבמת. דלמא הוי גט ונמצא נוקח גרושת אחיו וחייב כרת והכא נמי הוה לן למימר דמתנת ספק היא ולא קנו ומשני התם גבי גט לא שייכי בה שתי מתנות כי הכא דנימא מקנא הגט מהיום ומקנאו לאחר מיתה כדאמר גבי מתנת קרקע הלכך מספקא לן אי תנאה הוי כו' כדפרישית אבל הכא איכא לאוקמי תרוייהו שפיר דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי: זמנו של שטר. שכתב בתחלתו בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי: מוכיח עליו. שמאותו זמן התחילה המתנה דאי לא תימא הכי זמן שנכתב בשטר בחנם נכתב אלא ודאי להקנות מאותו היום נכתב והכי הלכתא כרבי יוסי דאם כתב לאחר מיתה קנה אע"ג דלא כתב מהיום דהא אמר רב הלכה כר' יוסי ואע"ג דאמר בפרק המגרש (גיטין דף פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הואיל ולא איתמר בהדיא התם בגיטין הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין אית לן למימר לגבי גט אשה הואיל ואין בו דבר קנין משום הכי הוא דאתקין לרווחא דמילתא משום חומרא דעריות אבל גבי ממונא הלכה כר' יוסי כי י"ל כי לא אמר רב הלכה כר' יוסי אלא בשטר שיש בו קנין וראיתי בדברי הגאונים ז"ל שאמרו הכי נהיגי במתיבתא כר' יהודה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין ואילו היתה קבלה בידם כי הלכה כר' יהודה לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג (ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין אלא נהגו וי"ל דכיון דחזו דסוגיא דשמעתא לקמן כר' יהודה נהגו כוותיה כן פי' רבינו חננאל גאון ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון דהא ר"נ דהלכתא כותיה בדיני הוא דבעא מרבה בר אבוה אלמא סבירא ליה לר"נ הכי: בהקנאה מהו. בשטר שכתוב בו קנין מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב מהיום ומשום הכי קמבעיא ליה דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קנין פליגי כגון שכתב שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסר לו את השטר ודקיימא לן דקרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה: אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קניינין אחד בתחלת השטר וכך אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני וכתבו וחתמו והיינו אקנייה שהקנה לעדים בקנין סודר לזכות לו למקבל מתנה ואחד בסוף השטר וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל כו' כדאמר לקמן בגט פשוט (דף קסא:) צריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה והלכך אם כתוב בראש השטר אקנייה ובסיפא כתוב וקנינא הייני ייפוי כח דמשמע שני קניינין הוא הקנה וגם אנו קנינו ממנו וקנין יתירא הוא ייפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בראש השטר וקנינא ובסופו אקנייה משמע קנין אחד דפרושי קא מפרש וקנינא מיניה והיאך שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נותן לפלוני כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים הללו ביחד דאקנייה וקנינא מיניה דא"כ אמאי מהוי חילוק בין אקנייה וקנינא מיניה לקנינא מיניה ואקנייה ליהוי חילוק בין היכא דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד: דאנן לא ידעינן. אין רוב חכמים בקיאין בחילוק לשון זה: וספרי ידעי. בתמי' דאמרי לכך נתכוונו ולא צריך למכתב מהיום: ובדוכרן פתגמי. היינו שטר עדות בלא קנין זכרון קנין ולא זכרון דברים והיינו כר"נ דאמר הקנאה אינו צריך: אתון הכי מתניתו לה. בלשון בעיא כדאמרן לעיל בעי רבא מר"נ כו' והכי קיימא לן דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב מהיום בשטר שיש בו קנין:

מתני' הכותב נכסיו לבנו. הוא הדין לאחר: לאחר מותו. היינו מהיום ולאחר מיתה: האב אינו יכול למכור. לאחר הגוף והפירות לגמרי מפני שכתובין לבן הגוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה: הבן אינו יכול למכור. לגמרי בחיי האב: מפני שהן ברשות האב. לאכול פירות אלא בין שניהן יכולין למכרן לגמרי מעכשיו שהאב ימכור פירות והבן ימכור הגוף: מכר האב. סתמא מכורין לפירותיהן ללוקח עד שימות האב אבל לכשימות האב יטול הבן גם גוף גם פירות או הוא או הבא מכחו ל"ש מת האב בחיי הבן ול"ש מת הבן בחיי האב שהפירות מכר האב אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב וכשמת הבן ואח"כ האב ויש לו בנים לאותו הבן הן יורשין את כחו: מכר הבן. בחיי האב אין ללוקח פירות עד שימות האב שהרי הוא כבן אבל כשימות האב יש לו מיהא ללוקח גוף ופירות וכגון שהבן קיים אבל מת הבן ואח"כ מת האב פלוגתא היא בגמרא אם קנה לוקח אם לאו: **גמ'** לא

אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. פי' בקונטרס אחד בראש השטר ואחד בסוף השטר כדאמר דצריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה וקשה דהא אין למדין משיטה אחרונה והא (א) ס)א"כ למדין דמשום הכי לא מצריכין לכתוב מהיום:

רבי

רבינו גרשום

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי' פ"ח מהל' זכיה הל' יב סמג עשין פ: טוש"ע ח"מ סי' רנ ס' יף יח:

קמג ב מיי' שם פ"ב הלכה טו סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנח סעיף ה:

קמד ג מיי' שם הלכה יג וסמג שם טור שו"ע חו"מ סי' רנז ס"ה:

קמה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קמו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קמז וז מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ג:

קמח ח ט מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנח ס"א:

מסורת הש"ס

א)לקמן קנג: ב)[תוספ' כתובות פ"ח] : ג)[יבמות לו: ב"ק פח:] : ד)גיטין עב קדושין נט: ס. [תוספ' דגיטין פ"ס] : ה) גיטין עב. ו)[תוספ' דכתובות פ"ח גיטין עב. וש"נ]: ז) [סנהדרין כט.]: ח) ב"ק פח: יבמות לו: ט) ס"א ככא:

רבינו גרשום

כדאמר רב חסדא. בפרקין דלקמן היינו יפוי כח דכתב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא כלומר לבר מן המתנה שאני נותן מקנה אני בקנין כדי ליפות כחו: הכי נמי להכי כותבין דאמר אף כתובו כלומר ליפות כחו בעלמא כתבו לו שטר: הלכה כותבין ונותנין. גבי שכיב מרע אפי' לאחר מותו הואיל דבאמירה מקנה: הכותב. בריא כל נכסיו לבנו בין הבנים או לבניו וריבה לאחד ומיעט לאח' דבלשון מתנה ריצאי ואינו רוצה שיהא שלו אלא לאחר מיתה צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה דאסלא כתב מהיום הוי שטר לאחר מיתה: ר' יוסי אומר אינו צריך. כדמפרש בגמ': והא תנן האומר לאשה הרי זה גט מהיום ולאחר מיתה אינו גט. דאין גט לאחר מיתה: ואם מת חולצת. דאינו גט: ולא מתייבמת. דאיכא למימר נפל עליה ריח גט. אלמא דכי האי גונא לא הוי גט מתנה נמי הואיל דאמר ליה מהיום ולאחר מיתה אמאי קונה הא משתכח דההוא שטר מתנה אינה נגמרת אלא לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה: אמר אביי לעולם הוי מתנה היכא דא"ר מהיום כו' והתם גבי גט משום הכי אינו גט לאחר מיתה מש"ה דמספקא לן אי ההיא אמירה דקאמר (מהכי) מהיום אי תנאה גמור הוי כלומר מדקאמר מהיום את מותרת לכל אדם והוי גט. או חזרה הוי דאיכא למימר הואיל שאמר לאחר מיתה כלומר מהיום אני נותן לך גיטך כדי שתהא מותרת לאחר מיתתי, ואיכא למימר קודם מיתה חזר בו מאותו גט ואין גט לאחר מיתה ומשום דמספקא לן הכי גבי גט אזלינן לחומרא ואינו גט אבל הכא גבי מתנה גופה של קרקע ושל נכסים קני ליה מהיום ופירא לאחר מיתה והשתא גובה מיהא מחיים הוי וחשיבא מתנה: שזמנו של שטר מוכיח עליו. שכתב בו כך וכך לבריאת עולם בכך בחודש נתן פלוני לפלוני מתנה זו הואיל שהזמן מחיים הוא כתוב מוכיח על השטר וכמאן דיהיב מחיים דמי ולא צריך למכתב מהיום ולאחר מיתה: בעא מיניה רבא מרב נחמן אליבא דר' יהודה דאמר צריך למיכתב מהיום ולאחר מיתה בהקנאה מהו. כלומר אם הקנה לו בקנין מהיום מהו. מי אמרינן הואיל דהקנה לו מחיים קנה ולא צריך למיכתב ליה מהיום ולאחר מותה. או דלמא אע"ג דהקנה לו מחיים

רבינו גרשום

לא סגי דלאו הכי: אמר ליה אם הקנה לו מחיים לא צריך למיכתב ליה מהיום ולאחר מיתה: אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. אקנייה שנתנה לו ושוב וקנינא מיניה משמע שתלה המתנה בקנין. כלומר כי היכי דקנינן מהיים מתנה נמי מחיים אי כתב הכי לא צריך למיכתב מהיום אבל אי כתב בה וקנינא מיניה ואקנייה שתלה הקנין במתנה דמשמע דאחר הקנין היתה המתנה אי לא כתב ליה מהיום הוי משמע דמתנה היתה לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה: מי איכא מידי דאנן לא ידעינן. מה בין אקנייה וקנינא מיניה ומה בין וקנינא מיניה ואקנייה וספרי דכתבי שטרות ידעי. והא שום ספרא לא בקיאי בהני מילי: לא צריך. למיכתב מהיום ולאחר מיתה הואיל דכתב ביה קנין כל קנין מחיים הוא לדברי הכל. אלא אי לא כתב ביה קנין וכתב ביה דוכרן פתגמא דהוה באנפנא בכך וכך פליגי ר' יהודה ור' יוסי דר' יהודה סבר הואיל דלא כתב קנין אע"ג דכתב בשטר כמנהג כל השטרות שכתוב בהן זכרון עדות לא סגי אי[לא] כתב בהו מהיום ולאחר מיתה משום דהוה שטר מתנה לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה. ור' יוסי סבר הואיל דכתב ביה זכרון עדות בהדיא סגי משום דזמנו של שטר מוכיח עליו דמחיים הוה: אתון הכי מתניתו לה. בלשון בעיא בעא מיניה רבא מר"נ: אנן בלשון מימרא מתנינן ליה. אמר רב נחמן אם הקנה לו אינו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה: כתב נכסיו לבנו. שיהא שלו לאחר מיתה הגוף והפירות ועד שהאב חי הפירות של אב מכר האב מכורים הפירות ללוקח עד שימות האב: מת הבן בחיי האב. דלא באו ליד הבן לא קרקע ולא פירות:

הגהות הב"ח (א) תוס' ד"ה אקנייה וכו' וקשה וכו' משיטה אחרונה והא על כרחך למדין דמס"ס:

אמר רבי יוחנן לא קנה לוקח וריש לקיש אמר א) קנה לוקח רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח א)קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אמר קנה לוקח ב)קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והא איפליגו בה חדא זימנא ב)דאיתמר המוכר שדהו לפירות רבי יוחנן אמר מביא וקורא וריש לקיש אמר מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אמר ג)מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אמר לך ר' יוחנן אף על גב דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סלקא דעתך אמינא אבא לגבי בריה אחולי אחיל קא משמע לן ורבי שמעון בן לקיש אמר אף על גב דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הכא אצטריך סלקא דעתך אמינא כל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה נפשיה עדיפא ליה קא משמע לן איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש ג)ד)נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחריו יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי מת שני בחיי ראשון ה)יחזרו נכסים ליורשי ראשון ואם איתא ליורשי נותן מיבעי ליה אמר ליה כבר תרגמה רב הושעיא בבבל אחריך שאני וכן רמי רבה בר רב הונא קמיה דרב ואמר אחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן תנאי

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח. תימה אם כן אמאי אצטריך תקנת אושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דלא עשתה ולא כלום (לקמן דף קלט:) וי"ל דמיירי כגון שכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסיך ובפירות פירותיך ולא כתב בנכסיך דא"כ היה מכרה קיים כדאמר בהכותב (כתובות דף פג. ושם) אי נמי התם קנין פירות דבעל דלא הוי אלא מדרבנן ולא מצרכי לכתוב מהיום ולא הוי כקנין הגוף לכך אצטריך תקנת אושא ד) :

לא קנה לוקח. פי' ריב"ם ויחזרו ליורשי הבן ולא יוכלו לקוחות לומר אביך זבין ואת מפקת כדאמרינן בסוף מי שמת (לקמן דף קנט. ושם ד"ה ולימרו) דאף על גב דהכא לא שייך טעמא דלקמן משום שיאמר הבן אנא מכח אבא דאבא קאתינא דא"כ יקחו אחי האב חלקם כיון שאינו בא מכח אביו אלא מכח זקינו אלא היינו טעמא שיחזרו ליורשי הבן משום דבמיתת הבן נפלו נכסים לפני בנו וכשמת זקינו קנאם הבן בקבר ממילא ואחר כך ירשם בן הבן וקשה דאמר בסמוך מהו דתימא אביו אפילו לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה ולא יקחו הלקוחות במיתת האב והלא אם המקח בטל לא יחזרו לאב כי אם ליורשי הבן ויש לומר דשפיר קרי ליה בן בנו נפשיה לגבי לוקח ולא דמי לנכסיי לך ואחריך לפלוני ואחרי אחריך לפלוני דאם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא אמר כיון שהקנה הגוף לשלישי לבסוף הוי כנופל לפניו במיתת השני שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שיזכה שני ואפי' לרב ענן דאמר לעיל (דף קכה:) לירתיי ולא לירתי ירתיי דלדידיה אם אמר נכסיי לך ואחריך לפלוני אם מת שני (א) לא יחזרו ליורשי שני לא דמי להכא דיותר יש לו לראשון בנכסים מלאב דהתם אם מכר ראשון כל הנכסים מכורים לעולם דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אבל הכא אין האב יכול למכור אלא עד שימות לכך יחזרו ליורשי הבן והתם ליורשי ראשון :

מביא ואינו קורא. פי' בקונטרס מביא משום דאדמתך קרינא ביה ואינו קורא דלא קרינא ביה מן האדמה אשר נתתה לי ותימה דאי קרינא ביה אדמתך קרינא ביה נמי מן האדמה אשר נתתה לי ונראה שתקנו מדרבנן להביא משום קנין פירות אבל קריאה לא מדאמרינן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פב.) משום דמיחזי כשיקרא או משום דאתי לאפקועי מתרומה ומעשר :

והתניא יחזרו נכסים ליורשי נותן. פירש בקונטרס וקשה לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומשני תנאי היא דפליגי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף או לא ואין נראה דהרבה תנאים מצינו דפליגי בקנין פירות בהדיא יותר מאלו גבי מוכר עבדו על מנת שישמשנו שלשים יום בחזקת הבתים (לעיל דף נ. ושם) ועוד (ב) דלדבריו לא גרסינן אלא אחריך תנאי היא ונראה דלר"ל פריך דשני אחריך שאני והכי פריך אי אמרת בשלמא דאחריך לא שאני אלא ההיא דיחזרו ליורשי ראשון הוי טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי כר"י (ג) א"ש דמצינו הרבה תנאים דפליגי בהכי אלא אי אמרת דההיא דיחזרו ליורשי ראשון סברא נמי בעלמא דלאו כקנין הגוף דמי והכא משום דאחריך שאני והתניא יחזרו ליורשי נותן והא אין סברא לומר דסבירא ליה דאחריך לאו כלום דלא מצינו פלוגתא בהכי ומשני אלא אחריך תנאי היא כלומר לעולם קמייתא נמי כריש לקיש ואחריך נמי תנאי היא כדמייתי דפליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל באחריך דרבי סבר אחריך לאו כלום היא ולא הקנה לו אלא פירות ורשב"ג סבר אחריך שאני והשתא הוי כולהו כריש לקיש והלכתא כותיה : (גליון. נראה דמייתי שפיר תנאי דע"כ באחריך פליגי אפי' לר"י ולא בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף אי לאו דהא טעמא דרשב"ג אין לו לשני אלא מה ששייר הראשון ע"כ משום דאמר אחריך דמשום קנין פירות גרידא פשיטא דלא היה יכול למכור כמו האב דאינו יכול למכור. ע"כ) : (רש"א)

אבל

לא קנה לוקח. אפילו לכשימות האב אחר כך שמעולם לא היו ראוין לבא לידי הבן אלא יחזרו לאחר יורשי האב ומיהו אם לא מכרן הבן בחיי האב היה מודה רבי יוחנן שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב אפילו הכי יורשי הבן יורשין את מתנתו ולא יורשי האב אבל גבי מכירה הרי סילק נפשו משעת מכירה וגם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו ובפרק החובל בבבא קמא מפרש לפלוגתייהו הכי רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח אמר לך כי קתני מתניתין מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב הא כי מיית אית ליה ללוקח דלא מת הבן בחיי האב דאתו להו לידיה דבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן כי מיית אב נמי לית ליה ללוקח אלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי וכי זבין לאו דידיה זבין ריש לקיש אמר קנה לוקח אמר לך כי קתני מתני' מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב כי מיית מיהא אית ללוקח לא שנא לא מת הבן בחיי האב דאתו לידיה דבן לא שנא מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה דבן קנה לוקח אלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכי זבין דידיה זבין : קנין פירות. שיש לו לאב כאילו הגוף קנוי לו דמי ולא היה הבן יכול למכור אלא ע"מ דאתו לידיה וכיון דלא אתו לידיה לא קני לוקח ומיהו אם לא מכרן הבן ולא סילק נפשו מהם ומת הבן בחיי האב לכשימות האב יירש בן הבן את זכות אביו שהיה לו בקרקע : וקורא. מקרא בכורים דקרינא ביה האדמה אשר נתתה לי ה' (דברים כו) : מביא ואינו קורא. שאינו יכול לקרות האדמה אשר נתתה לי ומיהו בהבאה חייב דכתיב אשר תביא מארצך שהרי שיעבד לו יניקת הקרקע לפירותיו : אחולי אחיל ליה. גופא לגמרי וקנין פירות דאית ליה לא ליהוו קנין הגוף וה"נ הוה מצי למימר דאי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי משום דכל לגבי נפשיה אפילו במקום בריה נפשיה עדיפא ליה וכיון דעכב לעצמו פירות שייר בקנין הגוף לעצמו אבל לגבי מוכר שדהו לפירות מודי רבי יוחנן לריש לקיש דקנין פירות שמקנה לאחרים לאו כקנין הגוף דמי דבכל דוכתא נפשיה עדיפא ליה ומשום דשמעינן לה מתירוציה דריש לקיש לא חשש הגמרא לפרש כן ולר"ל נמי אי איתמר בהא בהא קאמר ריש לקיש משום דאבא לגבי בריה אחולי אחיל אבל לגבי מוכר שדהו לפירות אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי קמ"ל : מת השני. אחרי הראשון קנה שלישי : יחזרו נכסים ליורשי ראשון. כלומר כשימות הראשון יורשיו יורשין מכחו שהרי לא זיכה לשלישי אלא מכח השני דהא לא קאמר לראשון נכסיי לך ואחריך לפלוני ואם אין פלוני יתנו לפלוני השלישי וכיון דשני לא זכה שלישי נמי לא יקנה אלא יורשי ראשון יירשו להני נכסים ואע"ג דלא היו קנוין לראשון אלא לאכול פירותיהן כל ימי חייו דהא קאמר ליה ואחריך לפלוני אפי' הכי כיון דאין אחריך קיים זכו יורשי ראשון בגוף ופירות אי אמרת בשלמא קנין פירות הוי חשוב כקנין הגוף הלכך איכא למימר יחזרו ליורשי ראשון שהרי הפירות קנוין לו וכקנין הגוף דמי דאע"ג דהמוכר שדהו לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום קנין פירות כקנין הגוף היינו משום דבהדיא פירות מכר לו ולא גוף והרי הוא כמי שאמר לו ואחר אותו זמן יהא הגוף והפירות שלי אבל הכא לא שייר לעצמו כלום אלא לשלישי נתן את הגוף ולראשון ולשני נתן את הפירות וכיון דאיכא תרתי שיש לראשון קנין פירות דכקנין הגוף דמי וגם סילק הנותן עצמו מגוף ופירות הלכך יחזרו ליורשי ראשון אלא אי איתא דלאו כקנין הגוף דמי מאיזה טעם יחזרו לראשון : יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה. שהרי לראשון נתן פירות ואין אחריו איש שיקבל לא הגוף ולא פירות הלכך יחזרו לנותן או ליורשיו : אחריך שאני. דמשמע דגוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פריש אחריך יירש פלוני והא ליתיה דלירש הלכך ישארו ביד יורשי ראשון דהכי קאמר ליה כל ימי חייך יהא הכל שלך הפרי והגוף ומה שישתייר אחריך יקבל פלוני ואם היה רוצה ראשון יכול למכור הגוף כדלקמן : והתניא יחזרו ליורשי נותן. לר' יוחנן פריך אע"ג דאיכא למימר אחריך שאני אפילו הכי יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי וכ"ש קנין פירות דעלמא דלאו כקנין הגוף דמי כריש לקיש וקשיא לרבי יוחנן :

ה"ג

עין משפט
נר מצוה

קמט א ב מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רמ ס"ס:

קנ ג מיי' פ"ד מהלכות בכורים הלכה ו סמג עשין קמ :

קנא דה מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג :

רבינו גרשום

קנין פירות שיש לאביו עד שהוא חי דמי כמו שגוף הקרקע יהא שלו ולא בא ליד בן הואיל שמת בחייו לפיכך לא קנה לוקח : לאו כקנין הגוף דמי. והגוף ברשות הבן היה להכי קנה לוקח : המוכר שדהו לפירות. ללוקח עד אותו זמן שהתנו : ר' יוחנן אמר מביא בכורים וקורא. מן האדמה אשר נתתה לי אע"ג דפירות בלבד שלו איתו קנין פירות כקנין הגוף של קרקע הוא שלו עד אותו הזמן דמי ויכול לקרות: ריש לקיש אמר מביא וכו'. ולמה להו לאפלוגי תרי זימנא בהכי : אמר לך ר' יוחנן אע"ג דגבי בכורים קנין פירות כקנין הגוף דמי אפ"ה אצטריך הכא לאשמועינן דלא קנה לוקח דסד"א ודאי קנה לוקח דאבא לגביה בריה מחיל ליה למכור אפילו בחייו וקנה לוקח קמ"ל דלא מחיל ולא קנה. וריש לקיש אמר דאע"ג לגבי בכורים בעלמא כו' הכא אצטריך דסד"א דלא קנה לוקח דבקנין הגוף דמי דכל לגבי נפשיה אפי' לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה מבריה ולא ניחא ליה למיזבן בחייו ולא קנה לוקח קמ"ל הכא דלגבי בריה מחיל ליה לזבוני שיהו מכורין במיתת האב וקנה לוקח: איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש. אם אמר שכיב מרע נכסיי לך ואחריך לפלוני ואחריו לפלוני משמע שנתן לראשון ושני הפירות בחייהן והשלישי יהא יורש גוף הנכסים : מת שני. בחיי ראשון כיון שלא באו ליד השני אין לשלישי כלום ושלישי הוא בא מכח שני אלא יחזרו הנכסים ליורשי הראשון הואיל דליתא לאחריך ולשלישי לא מצינן למיתן ליה דהכי לא פקיד המצוה . ואם איתא לריש לקיש דקנין פירות שיהא לראשון לאו כקנין הגוף דמי . אמאי יחזרו ליורשי ראשון כיון דלא הוה ליה קנין הגוף הקרקע כשמת ראשון יחזרו אותו ליורשי אותו שנתן מתחל' מיבעי ליה. אלא מדקאמר ליורשי ראשון ש"מ דקנין פירות שיש לראשון כקנין הגוף דמי וקשיא לריש לקיש: תרגמא רב אושעיא. לעולם אימא לך בעלמא לאו כקנין הגוף דמי . והכא מאי טעמא יחזרו ליורשי ראשון דהיכא דאמר ליה נותן לראשון ואחריך לפלוני שאני דמשמע ואחריך לפלוני אחריך הן שלו ולא בחייך לפי שבחיים הכל שלך הגוף והפירות . והשתא דמת אחריך בחייך הכל שלך הוא . להכי יחזרו ליורשי ראשון ולא ליורשי נותן דנותן סליק נפשי' מהן הואיל ואמר אחריך לפיכך קאמרינן הדעתו דלא יחזרו עולמית לעצמו . ולעולם מהא לא תפשוט : והא תניא יחזרו ליורשי נותן . דמשמע דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקשיא לר' יוחנן דאמר כו' .

אלא

מסורת הש"ס

א) [שבת קלה. וש"נ] : ב) ב"מ נו. גיטין מז: ג) [לעיל קכט:] ד) [ועי' תוס' ב"ק פט. ד"ה באושא ותוס' כתובות נ. ד"ה הבעל ותוס' יבמות לו: ד"ה קנין] :

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא קנה וכו' אם מת שני בחיי ראשון לא יחזרו ליורשי שני : (ב) ד"ה והתניא וכו' דלדבריו לא גרסי' . נ"ב כלומר וסוף תימה למחוק הגירסא שהיא ברוב הספרים: (ג) בא"ד כקנין הגוף דמי כר"י וההיא דיחזרו ליורשי נותן סבר לאו כקנין הגוף דמי כר"ל א"ש דמצינו הרבה תנאים :

תנאי היא דתניא א)נכסי לך ואחריך לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אאין לשני אלא מה ששייר ראשון ורמינהי נכסי לך ואחריך לפלוני יורד ראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר באין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי ודרשב"ג אדרשב"ג דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא דרשב"ג אדרשב"ג לא קשיא גהא לכתחלה הא דיעבד ב)אמר אביי דאיזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל הומודה שאם נתנן במתנת שכיב מרע לא עשה כלום מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קנה ואלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך ומי אמר אביי הכי והא איתמר מתנת שכיב מרע מאימתי קנה זאביי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר יםלאחר גמר מיתה הדר ביה אביי מההיא ממאי דמההיא הדר ביה דלמא מהא הדר ביה לא סלקא דעתך דתנן ג)חזה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום אמר רבי זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג טואפילו היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא (א) א"ל למיעבד איסורא לא יהבינן לך קא משמע לן אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל יואפי' עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשוינהו איסורי הנאה לא יהבי לך קא משמע לן דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני נטלו ראשון ויצא בו באנו למחלוקת רבי ורשב"ג מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ע"כ לא פליגי רבי ורשב"ג התם אלא דמר סבר ד)קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא הבא

אי

רשב"ם

ה"ג תנאי היא. ולא גרסי' אלא אחריך נמי תנאי היא דמשמע דתירוצא דתרצינן לעיל לריש לקיש אחריך שאני לאו תירוצא הוא דהא ודאי לריש לקיש מתרצינן אחריך שאני כדמתרצי רב ורבי הושעיא לעיל דהשתא קיימי כולהו ברייתות כריש לקיש בין למאן דאמר יחזרו ליורשי נותן בין למאן דאמר יחזרו ליורשי ראשון כולהו סבירא להו דקנין פירות דעלמא לאו כקנין הגוף דמי דאפילו הך דקתני יחזרו ליורשי ראשון היינו משום דאחריך שאני אלא לרבי יוחנן הוא דמתרצינן הכי תנאי היא כלומר איכא תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי כקנין הגוף דמי או לא והכא סבירא לי כמאן דאמר כקנין הגוף דמי: דתניא כו'. דרבי ס"ל לאו כקנין הגוף דמי והך ברייתא דקתני יחזרו ליורשי נותן רבי היא ור"ש ס"ל כקנין הגוף דמי והך דקתני יחזרו ליורשי ראשון ר"ש היא והלכה ס"ל כר"ש והיינו דפסיק ר' יוחנן כר"ש ומיהו לר"ל לאו בקנין פירות כקנין הגוף דמי פליגי אלא לכ"ע לאו כקנין הגוף דמי ובהא פליגי רבי סבר אחריך נמי קנין פירות בעלמא הוא דאית ליה לראשון והלכך שני מוציא מיד הלקוחות והיכא דמת שני יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ורשב"ג סבר בעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא אחריך שאני וגוף ופירות אקני לראשון הלכך אין לשני אלא מה ששייר ראשון והיכא דמת שני יחזרו ליורשי ראשון וכן עיקר דהשתא לא תקשי הלכתא אהלכתא דהא פסקינן הלכתא כריש לקיש בפ' החולץ דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובהא דאחריך לפלוני קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא מה ששייר ראשון כדפסקינן הלכתא לקמן ולא פליג ריש לקיש על ההוא פסק דפסיק רבי יוחנן לקמן ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן דאמר אביי איזהו רשע ערום כו' ולקמן נמי בההיא אתתא דהוה לה דיקלא באחריות דרב ביבי בר אביי אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרבן שמעון כו' עד אפי' רבן שמעון לא קאמר כו' דמהתם נמי שמעינן דהלכתא כרבן שמעון והלכך בעינן לפרושי דרבן שמעון ס"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשי הלכתא אהלכתא: וירד הראשון ומכר ואכל. אורחא דמילתא נקט שמכר והוציא המעות בהוצאה: השני מוציא מיד הלקוחות. אחר מיתת הראשון דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי ואחריך שאני לא אמרינן אליבא דרבי: אלא מה ששייר ראשון. ואם לא שייר כלום לא יטול השני כלום דקנין פירות דראשון כקנין הגוף דמי לר' יוחנן ולריש לקיש טעמא משום דאחריך שאני: אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד. קס"ד השתא פירות יכול לאכול ולמכור אבל לא הגוף ואם מכר השני מוציא מיד הלקוחות: הא לגופא. הא קמייתא דקאמר רבי השני מוציא הני מילי היכא דמכר הגוף שאין לו לראשון אלא פירות והך ברייתא דקאמר יורד ראשון ומוכר אפירות קאי: הא לכתחלה. קאמר ר"ש אין לו למכור לכתחלה הגוף אלא אכילת הפירות כדי שיתקיים דעתו של נותן דהא גלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני אם יתרצה הראשון לשייר אחריו כלום והכי קתני יורד ראשון ומוכר ואוכל מסתמא דברי רבי שהרי אינו יכול למכור כ"א פירות רשב"ג אומר אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא שהרי הכל מכור ולא נתקיימה דעת הנותן אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לכתחלה או למכרן אבל גופא דיעבד אין לכתחלה לא והא קמייתא דיעבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון: איזהו רשע ערום. (ב) גורם לעבור על דברי הנותן: ערום. דאהנו מעשיו הרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות כן דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות בהן כרצונו: זה המשיא עצה. לראשון

נמכור

למכור בנכסים דהא קי"ל כר"ש דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר אחריך לפלוני דהוה ניחא ליה אם ישתייר ומיהו לא אקפיד קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכרן אם ירצה: ומודה. ר"ש אע"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אם נתנו אותו ראשון במתנת שכיב מרע כגון דאמר מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום והשני מוציא אי נמי כשהיה שכיב מרע נתנה דשתי מתנות הללו שוות כדאמרן לעיל איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כו': ה"ג בהלכות גדולות ובפירוש רבינו חננאל מ"ט אמר אביי מתנת שכיב מרע אימת הויא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך. האי שני דקאמר עליה הנותן אחריך לפלוני קדם לזה שנתנו לו הראשון דמשעה שהתחיל האי ראשון לטרוף קנה השני דאחריך עם גמר מיתה משמע דמשעה דאין הראשון צריך לנכסים הללו זיכה הנותן לזה השני אחריו מיד אבל האי מקבל מתנה מראשון לא קנה עד לאחר גמר מיתה דסתם אדם הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכחו עד שתגמר מיתתו אבל לעיל דנותן סליק נפשיה מהני נכסים שהרי נתנו לראשון חפץ הוא שיזכה השני עם גמר מיתתו של ראשון: ומי אמר אביי הכי. דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה: עם גמר מיתה. אלמא בהדי הדדי קא ולאשמועינן אתא דחולקין בשוה: מההיא. דעם גמר מיתה: לא ס"ד. דמההיא דלאחר מיתה הדר ביה דהא ודאי סתם שכיב מרע הנותן לאחרים ממון שלו אין בדעתו להוציאו מרשותו עד לאחר גמר מיתתו דאשכחן נמי כה"ג גבי אשתו כשהוא מגרשה ומתירה לאחרים דלא גמר להוציאה מכחו עד לאחר גמר מיתתו: דתנן הרי זה גיטך אם מתי. כלומר אם אמות אז יהא גט: זה גיטך מחולי זה. לאחר גמר חולי דהיינו לאחר מיתה: זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום. דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ודלא כר' יוסי מוקמינן לה בגיטין בפ' מי שאחזו קורדייקוס דאי כרבי יוסי האמר זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דאמר לה מהיום ולאחר מיתה דמי דקתני התם חולצת ולא מתייבמת וגבי אם מתי נמי דמי כמאן דאמר מהיום אם מתי דקתני התם הרי זה גט מיהו שמעינן מינה דלאחר מיתה קמגרש לה וה"ה למתנתו דאי עם גמר מיתה א"כ הוי גט ואמאי קתני לא אמר כלום: היו בהן עבדים כו'. כלומר ורבן שמעון קאמר דמה שמכר ראשון הכל הוי מכור ואפי' עבדים והוציאם לחירות וקפריך פשיטא דכיון דאקני גוף לראשון מצי למעבד ביה כל מה דבעי: למיעבד איסורא. דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו (ויקרא כה): תכריכי המת אסורין בהנאה ובפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) נפקא לן מקראי: לשוינהו איסור הנאה לא יהבינהו ניהליה. אלא ע"מ ליהנות בהן בני אדם דניחא ליה לאינש דליהנו איניש ממימוניה ולא ילך לאיבוד: אתרוג זה נתון לך במתנה. כל ימיך: ואחריך. אחר מיתתו: לפלוני. לצאת בו וגם לאכלו אם ירצה דהא לא קאמר ואחריו לפלוני: נטלו ראשון ויצא בו. כלומר נטלו לצאת בו ובירך עליו: באנו למחלוקת כו'. דלרבי לא יצא ראשון דהא לית ליה בגויה אלא קנין פירות שהרי אינו יכול למכרו ולא קרינא ביה לכם ולר"ש ראשון יצא דהא אי בעי הוה אכיל ליה או מזבין ליה דהא אחריך קאמר מה שישתייר אחריך: עד כאן לא פליגי. רבי ור"ש בפירות דראשון דודאי פירות אית ליה אלא בהכי פליגי דר"ש סבר קנין פירות שיש לו לראשון כקנין הגוף דמי אפי' לר"ל דאחריך שאני ורבי סבר לאו כקנין הגוף דמי ואם מכר את הגוף לא עשה ולא כלום אבל בפירות הכל מודים דאית ליה הלכך גבי אתרוג נמי יציאת ידי חובתו ניטלו היינו פירותיו דאפילו לרבי יצא:

דאי

מסורת הש"ס

א) סוטה כה: ב) לקמן קנ: כתובות נה: סוטה כה: ערכין כג. ג) גיטין עב. כתובות נג: ד) [שבת קלג: וש"נ]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהו דתימא מלי ליה למיעבד איסורא לא יהבינהו לך: (ב) רשב"ם ד"ה איזהו רשע ערום יפה גורס:

עין משפט נר מצוה

קנב א ב ג ד מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' ח ס סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ג:

קנג ה ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם ס"ד.

קנד ז מיי' שם ופ"ח שם הל' ח סמג שם טוש"ע חו"מ שם וסי' רנב סעיף א:

קנה ח מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף א:

קנו ט י מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמח סעיף ג

רבינו גרשום

אלא אחריך נמי אי דמי קנין פירות שלו כקנין הגוף או לא תנאי היא: השני. שהוא אחריך: מוציא מיד הלוקח. גוף הקרקע: דברי רבי. דס"ל דהראשון אין לו אלא הפירות וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא מצי זבין הגוף. ורבי סבירא ליה כריש לקיש: ורבן שמעון בן גמליאל אומר אין לשני. מן הגוף: אלא מה ששייר ראשון. שלא מכר לפי שהיה רשאי למכור משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי: (א) והכא קאמר יורד ראשון מוכר ואוכל משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי: (ב) אכילת פירות בלבד ואינו רשאי למכור הגוף: דר' אדר' לא קשיא. הא דאמר ראשון מוכר ואוכל פירי קאמר אבל גופה של קרקע אם מכר ואכל השני מוציא מיד הלוקח דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: [הא] לכתחלה. אין לראשון אלא אכילת פירות דלאו כקנין הגוף דמי. אבל דיעבד אם מכר ואכל אין לשני בגוף קרקע אלא מה ששייר ראשון: איזהו רשע ערום. שהוא עושה רשע (ג) מרשעי זה המשיא עצה שמתייעץ ומוכר נכסים שנתנו לו על מנת שאחריך לפלוני כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דאי עבר אין לשני אלא מה ששייר ראשון דהכי קאמר הנותן נכסיי לך ולכל צרכך ואם תשאר כלום יהא אחריך לפלוני: ומודה. רבן שמעון בן גמליאל: שאם נתן ראשון במתנת ש"מ. כלומר מה שנתן במתנת בריא נותן אבל אם נתן במתנת שכיב מרע וכו': לאחר מיתה קונה וכבר קדמו אחריך. שהוא יורש וקנה בגמר מיתה עם שיצא נשמתו של ראשון: אביי אמר עם גמר מיתה: ודלמא הדר ביה [מהא] דאמר אחריך קונה בגמר מיתה: לא ס"ד. אלא ודאי סביר' דמתנת שכ"מ אינ' קונה אלא לאחר מיתה כדתנן הרי זה גיטך אם מתי הרי גיטך אם לא אהיה מחולי זה הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום. משום דהאי גט כמתנה הוא דקא יהיב ליה ומתנה אינה אלא לאחר מיתה נגמרת וקי"ל דאין גט לאחר מיתה. אלמא דלא הדר ביה:

עין משפט נר מצוה

קנז א ב מיי' פ"ח מהל' לולב הלכה יא ועי' בכ"מ סמג עשין מד טוש"ע או"ח סי' תרכח סעיף ח:

קנח ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ד וסעיף ה:

קנט ד מיי' שם ופ"ג מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג שם וסי' פב טוש"ע שם וטוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ו:

קס ה מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלכה י ועי' בה"ה ובכ"מ סמג בבין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ד:

קסא ו מיי' שם פ"ט הלכה י סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמא סעיף ז:

קסב ז מיי' שם פ"ט הלכה יג סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רמה ס"ו:

אי מיפק לא נפיק ביה למאי יהביה ניהליה אלא מיפק דכולי עלמא לא פליגי דנפיק ביה (א) מכרה או אכלה באנו למחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל אמר רבה בר רב הונא [א]האחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא [ב]ודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד (ב) אבל פריש או רמון לא [א]אמר רבא [ג]אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא קא משמע לן [ד]דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי כל אימת דהות אזלא למיגזריה הוה קפיד עילוה אקניתיה ניהליה כל שני חייו אזל איהו אקנייה ניהליה לבנו קטן אמר רב הונא בריה דרב יהושע [ב]משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מוליאתא [ה]אפילו רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא אמר רבא אמר רב נחמן שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר אמר ליה רבא לרב נחמן מאי אהדריה (ג) אמר ליה ומאי חסריה אלא אמר רב אשי [ו]חזינן אי אמר ליה על מנת שתחזירהו הא אהדריה אי א"ל על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר ליה [ג]אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפילו עומד וצווח ורבי יוחנן אמר [ז]לא קנה אמר רבי אבא בר ממל ולא פליגי כאן

תוספות

אבל פריש או רמון לא. פירש בקונטרס לא גרסינן לה ויש לפרש בדוחק דוקא דכי יש לנותן אתרוג מלבד אותו שנטל מקבל מתנה ואינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג אבל אי לית ליה לנותן אלא פריש או רמון לא יצא דמסתמא יקפיד אם יאכל הלה את האתרוג ודוחק: **לא** החזירו לא יצא. וא"ת אמאי לא יצא אפילו כי כפליה לתנאי והא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד ואין זה כתנאי בני גד ובני ראובן כדאמרינן במי שאחזו (גיטין דף עה. ושם) ה"ז גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שהנייר שלי מגורשת ופריך מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ולכך התנאי בטל ומגורשת ופריך רב אדא בר אהבה טעמא דהוי מעשה קודם לתנאי הא לאו הכי לא מכדי כל תנאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד כו' אלא אמר רב אדא בר אהבה משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד ומיהו יש לומר דרבא דהכא סבר דלא בעינן תנאי (ו) ומעשה בדבר אחד דהא התם נמי לא בעי אי נמי רב אדא ס"ל דכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד שאינו מגרשה אלא כשתחזיר לו הנייר ואיך תתגרש כשהגט בידו ולהכי הוי מעשה ותנאי בדבר אחד ולא חשיב תנאי אבל רבא סבר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ויכולים המעשה והתנאי להתקיים ומגורשת מיד ואחר כך תקיים התנאי אי נמי התם כרבי מאיר והכא כרבנן):

רשב"ם

דאי מיפק לא נפיק. ראשון לרבי למאי יהביה ניהליה שהרי אין בו פירות אחרות והגוף אינו יכול למכור ולאכול ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה ולכם קרינן ביה דאין לשני כח בו כל זמן שראוי לזה הראשון ליטול בו דהא אחריך קאמר ולא דמי לאתרוג השותפין שאין יוצא בו כדלקמן דהתם כולהו מיהא הוו שותפין ביחד אבל הכא אינו משועבד לשני כלל כל ימי חיי הראשון: (ד) מכרה או שאכלה. דלרבי צריך לשלם דמי אתרוג לשני ולרבן שמעון אין לשני אלא מה ששייר ראשון ולאשמועינן אתא דכי היכי דפליגי בקרקעות פליגי באתרוג דלרבי יורד הראשון ומוכרו לגאת בו דלפירי יהביה ניהליה והיינו פירותיו ולרבן שמעון אין לו לכתחלה אלא אכילת פירות דהיינו לנאת בו ואם מכר (ה) מכור ומשום דסד"א מכור דאפי' רבי מודה דלגופו יהביה לראשון דהא ליכא פירות קא משמע לן דליטלו ולנאת בו היינו פירות שנתן לראשון והגוף נתן לשני: שקנו אתרוג. ירשו מאביהן או לקחו במעות ירושת אביהן בתפוסת הבית כל זמן שלא חלקו ונטלו אחד מן האחין בלא דעת חבירו ויצא בו רואין אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכלו בלא רשותם כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית או שימצאו הרבה אתרוגים בעיר או שכבר יצאו ואין צריכין לו עוד: יצא. דקרינא ביה לכם שהרי כולו שלו הוא: ואם לאו לא יצא. דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא שמקצתו שלו דאע"ג דדרשינן בשחיטת חולין בפ' ראשית הגז (דף קלה: קלו.) בגדיכם עריסותיכם תרומותיכם לרבות טלית של שותפין ועיסת השותפין ותבואת השותפין שחייבין בציצית ובחלה ובתרומה ה"ה נמי אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם אפי' של שותפות אבל כיון דכתיב לכם צריך שיהא כולו שלו והאי דלא כתיב ולקחת לך היינו למדרש מיניה שתהא לקיחה לכל אחד ואחד כדדרשינן במס' סוכה (דף מא:) ובתורת כהנים ומנהג שלנו שנהגו לברך כל הקהל באתרוג אחד דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו כדאמרינן גבי רבן גמליאל ור' יהושע במסכת סוכה (שם) ואע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי דלא גרע ממתנה ע"מ להחזיר דלהכי מיהא דעת כל הקהל שוה שינתן לכל אחד עד שיברך עליו ואח"כ יחזיר והני מילי ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני אמרי' מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול ומה שכתוב בספרים ודוקא אתרוג אבל פריש ורמון לא אריכות פירוש של שוטים הוא ואינו מן הגמרא כן נראה בעיני וכשר: החזירו יצא. איגלאי מילתא למפרע דהויא מתנה מעיקרא שהרי קיים עתה תנאי שהמתנה היתה תלויה בתנאי ונתקיים: ואם לאו. אלא מכרו או אכלו לא יצא דאיגלאי מילתא דלא הויא מתנה ואע"ג דלגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמר בפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע כו' הני מילי לענין גיטין וקדושין הוא דבעינן תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן מיהא לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול אלא גלויי דעתא בעלמא וכיון דאמר ע"מ שתחזירהו לי ואע"ג דלא כפליה למימר ואם לא תחזירהו לא תהא מתנה אפ"ה לא הוי מתנה אא"כ נתקיים התנאי דהא אפילו היכא דלא פירש כלום ואיכא למיתלי באומדן דעתא אזלינן בתר אומדן דעתא בפירקין לעיל גבי דינים הרבה כגון הכותב נכסיו לאשתו (דף קלא:) ולקמן בפרק מי שמת (דף קמח:) גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וגבי מי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דאמר בפרק מי שמת (לקמן דף קמו:) דלא הויא מתנה: אקניתיה ניהליה כל ימי חייו. דרב ביבי ואחריו יחזור לה וליורשיה: אקנייה לבנו קטן. כרבן שמעון דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואע"ג דרבן שמעון לכתחלה אסר הני מילי כשאמר לו נותן אחריך לפלוני דבעינן שישתייר לאותו פלוני אחריו קנת אבל הך איתתא כיון דיהבה ליה עגמרי כל ימי חייו ולא פירשה לו לתת אחריו לאדם אחר אלא לעצמו לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה ואפי' ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה והאי דאקני לבנו קטן היינו כדי שלא תוכל האשה לחזור ולקנות ממנו א"נ לפי שסמוך על שלחנו ויאכל רב ביבי הפירות תחת מזונות בנו ונראה בעיני דלא גרס לבנו קטן אלא לבנו גרידא וכן כתב בפירושי ר"ח ואגב שיטפא דכתב הכי בגמרא בשאר מקומות כתבו כמו אף בכאן: ממולאי. כדאמר בר"ה (דף יח. ע"ש) רבא ואביי מדבית עלי קאתו ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי כדאמר בבראשית רבה בתחלת פרשה נ"ט ואברהם זקן עטרת תפארת שיבה וגו' ר"מ אזל לממלא ראה אותם שחורי ראש אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אמרו רבי התפלל עלינו אמר להם לכו וטיפלו בצדקה ואתם זוכין לזקנה כו' וה"נ אמר בר"ה (שם) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח: אמריתו מילי מוליאתא. דברים כרותים שאין בהם ממש לשון ימל קצירו (איוב יח) א"נ כגון מוליא במוליא בחזקת הבתים (לעיל דף נב.) גבשושיות כלומר דברים בעלי מומין ועל שם מקומם מגדפם כדכתיב בתי אכזיב לאכזב ועקרון תעקר (מיכה א): אפי' רבן שמעון לא קאמר. דמה שמכר ראשון הוי מכור אלא כשאמר נכסי לך ואחריך לאחר אבל כשאמר ואחריך לעצמי כי הך איתתא דלא אקניתיה לך אלא לימי חייך ורוצה היא שאחריך יחזור לה אפילו רשב"ג מודה דלא אקנייה לך אלא פירות ומאי דאקנית לברך לא אהני מידי אלא לפירות כל ימי חייך: אמר רבא אמר רב נחמן שור זה כו'. נראה בעיני דמקמי הא עובדא דרב ביבי גרס לה דדמיא להך דאמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי שור זה נתון לך במתנה עד זמן פלוני לעבות בו מלאכתך: על מנת שתחזירהו לי. אחר הזמן: הרי זה מוקדש ומוחזר. כלומר הרי זה מוקדש שהרי מוחזר הוא ונתקיים התנאי דאיגלאי מילתא דהויא מתנה למפרע ונראה בעיני דאם מת בתוך הזמן דפטור מלשלם דלא הוה שואל להתחייב באונסין ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה אלא מקבל מתנה הוא ולא נתחייב אלא בפשיעה: מאי אהדריה. ע"מ שתחזירהו לי קאמר ליה שיהא חוזרתו לעצמו אבל כיון שהקדישו אין זו כי אם חוזרה להקדש: ה"ג הכותב נכסיו לאחר. ולא גרס כל: קנה ואפי' עומד וצווח. איני חפץ במתנה זו וטעמא מפרש לקמיה: כאן

רבינו גרשום

למאי יהביה נהליה אלא למיפק ביה. ולהכי חשיב שלו ונפיק ביה והדר ביה לאחריך אלא אי דמי מחלוקת להא דמי. מכרו ראשון או אכלו. להאי אתרוג: באנו למחלוקת רבי ורשב"ג דר' סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. סבירא ליה דלא הקנה לו אלא הפירות לברכה והואיל שמכר הגוף השני מוציא מיד הלקוחות. ואם אכלו משלם ליה. ר' שמעון בן גמליאל סבר אכלו או מכרו אין לשני כלום דקנין פירות כקנין הגוף דמי ומצי זובין: בתפוסת הבית. שממון של אביהן קודם שנחלקו. נטלו אחד א) יכול ליקח לו אתרוג בזה יצא דדידיה הוא: ואם לאו לא יצא. משום דלולב הגזול הוי ופסול: ודוקא. אם נשתיירו שם כדי לקנות אתרוג לכל אחד. אבל אם אין שם אלא כדי לקנות פריש או רמון לכל אחד ואחד לא יצא: והחזירו יצא. לפי שקיים התנאי ולא הוי גזל: למיגזרא. בירי דקל: הוי קא קפיד עליה. אמר לה דורשת עלוי הורעים שלי את דורסת: אקניתה נהליה כל שנותיו דרב ביבי. אקנייה לבן קטן. משום דקטן קונה ואינו מקנה כדי שלא יוציאנה אדם מידו לא במתנה ולא במכר עד שיגדיל כדי שתהא תחת ידו עד זמן מרובה. משמע משום דסבר רב ביבי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לשני כלום אלא מה ששייר ראשון והא אתתא גופא דאקניתיה לפירא דיקלא או לקציץ ממנה ענפים לר' ביבי כל ימי חייו איקנא ליה ואחריו של רב ביבי תחזור לידה דקל שלה וקדם רב ביבי עד שהוא בחיים והקנהו לבניו להוציאו מידה: אמר ליה רב [הונא בריה דר"י] משום דאתו ממולאי. מבית עלי: אמריתו מילי מוליאתא. מק"צצי ומקולקלי. ואפי' רשב"ג לא אמר דאם קדם ראשון ומכר מכור אלא להיכא דאמר לו הנותן ואחריך ב) לי לעצמי כמו זו האשה שלא נתן אלא לימי חייו ומשמע דאחרי' תחזור דקל שלו לעצמה מי אמר ר' שמעון בן גמליאל דמצי יבין והאי דרב ביבי נמי לא מצי לאקנויי לבנו דהיא לא סילקה עצמה לגמרי אלא בחייו בלבד: הרי זה מוקדש ומוחזר. דאע"ג דמוקדש הוי מוחזר דאין חייב להחזיר לו אחר: מאי אהדריה. הא אסרו עליו בהנאה: אמר ליה ומאי חסריה. שור נתן לו שור חוזר לו ולעולם מוקדש ומוחזר הוא: אי א"ל ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר ליה. והאי לאו ראוי לו שמוקדש הוא וחייב להעמיד לו אחר: ור' יוחנן אמר לא קנה. הואיל שאינו רוצה

א) ירא"ה דצ"ל נטלו אחד. אם יכול ליקח האתרוג ולאוכלו יצא דכדידיה הוא. ב) נ"ל דאמר לו הנותן ואחריך לפלוני אבל אם אמר לו הנותן דאחריך לי לעצמי כמו זו האשה שלא נתנה לו אלא וכו'.

מסורת הש"ס

א) קידושין ו: סוכה מא. ב) ערכין כח: ב"ק קט. לקמן קנא. יבמות עה: עו. כתובות פה. ג) כריתות כד. גיטין לב. ד) [ועי' תוס' סוכה מא: ד"ה הילך ותוס' קדושין ו: ד"ה לא ודף מט: ד"ה דברים ותוס' גיטין עה: ד"ה דתנאי]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכרו או אכלו באנו למחלוקת: (ב) שם אתרוג לכל חד וחד אמר רבא. כצ"ל ותיבות אבל פריש או רמון לא נמחק: (ג) שם מאי אהדריה (אמר ליה ומאי חסריה) תא"מ ונ"ב ס"א אינו: (ד) רשב"ם ד"ה מכרו או אכלו וכו' ומוכרו לגאת בו דלפירי יהביה. נ"ב כלומר אבל גופו אינו מכור: (ה) בא"ד ואם מכר גופו מכור ומשום דסד"א גופו מכור לר"ש דאפילו רבי מודה: (ו) תוס' ד"ה לא וכו' סבר דלא בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה.

עין משפט
נר מצוה

קסג א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמה סעיף י:

קסד ב מיי' פ"ט מהל' תרומות הלכה ו:

קסה ג מיי' בסופ"ד מהל' זכיה ומתנה הל"ג ועי' במ"מ סמג עשין פב טור בו"עחו"מ סי' רמהס"ח:

קסו ד ה מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' יג ויד סמג עשין פב לד טוש"עחו"מ סי' רנג ס"ט:

קסז ו ז מיי' שם פי"א הל' טז יז יח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ח:

א) כריתות כד. חולין לט: ב) גיטין כ: ג) בס"י יהוור כו: ד) [עי' תוס' מנחות כח. ד"ה ואיכא]:

א כאן בצווח מעיקרא כאן בשותק מעיקרא ולבסוף צווח אמר רב נחמן בר יצחק זיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת רבן שמעון בן גמליאל ורבנן דתניא א)הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבן שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה ב רבן שמעון בן גמליאל אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין והוינן בה ות"ק אפילו עומד וצווח אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן בצווח מעיקרו דכולי עלמא לא פליגי דלא קני שתק ולבסוף צווח דכולי עלמא לא פליגי דקני ג כי פליגי שזיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח דתנא קמא סבר מדשתיק קנינהו והאי דקא צווח מהדר הוא דקא הדר ביה ורבן שמעון בן גמליאל סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא צווח עד השתא דסבר כי לא מטו לידי (א) מאי אצווח ב תנו רבנן ד שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבע מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זוכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולם ה אבל אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרין כל הקודם בשטר זוכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו תנו רבנן ו שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני בכור כראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו אם אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה נוטלן רצה נוטל בכורתו ז ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת את כתובתה אם אמר בכתובתה ידה

רש"י

כאן בצווח מעיקרא. מתחלה כשמסר לו זה את השטר התחיל צווח הלכך לא קנה שאין מזכין לו לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו דכתיב (משלי טו) שונא מתנות יחיה וכדאמרינן [באלו טריפות] (חולין ד' מד:) והנותן עצמו לא:) תחזור לו שהרי סילק עצמו מהם אלא הפקר הם וכל המחזיק בהן זכה בהן כדאמרינן בכריתות בתחלת פרק המביא אשם תלוי (דף כד.) אמר ר"ש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי (ב) כל המחזיק בה זכה בה ואסקינן התם כר"ש לקיש: כאן בשתק ולבסוף צווח. קנה כיון דקיבל השטר בשתיקה נתרצה לזכות במתנה ומאחר שזכה אין מועיל כלום להוציאה מרשותו (ג) מה שאמר אי אפשי במתנה זו עד שיתנה בלשון מתנה לאחרים או שיפקירם: זיכה לו ע"י אחר. בפניו והוא שתק כשמסרו את השטר או הקנו בקנין סודר לאחרים לצרכו וכשבאו למסור לו השטר התחיל צווח: באנו למחלוקת. אם קנה אם לאו: והיו בהן עבדים. ומתוך כך צווח שאינו רוצה לזון העבדים דאפי' למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה (ד) ואיני זנך אפ"ה לא ניחא ליה לעשות כן: רבן שני. מקבל מתנה: אוכלין בתרומה. מחמת השני דודאי קנה וכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו (ויקרא כב): יורשין. כלומר ראשון או יורשין (ה) ולרבן שמעון לא סבירא ליה האי דריש לקיש דאמר בכריתות בפרק המביא הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה דסבירא ליה לרבן שמעון דאדעתא דהכי יהיב ליה דאי לא בעי מקבל מתנה תיהדר ליה והכי מפרש בכריתות ומיהו הלכתא כריש לקיש ובהך פלוגתא נמי הלכתא כרבנן דהא דקי"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו היינו משנה אבל ברייתא לא אלא הלכה כרבנן דמשנתנו מתני' משמע אבל היכא דאמרי' משנה היינו נמי ברייתא כדאמרי' בעלמא (גיטין דף סו.) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ומשו"ה קי"ל כותיה בין במשנה בין בברייתא: הוכיח סופו. שצווח על השתיקה שבתחלה דלא נתרצה במתנה אלא להכי שתק דגלאי הוא לצווח כל זמן שלא הגיע מתנה לידו: תנו רבנן שכיב מרע כו'. להכי נקט שכיב מרע דבדידיה איכא לאיפלוגי בין היכא דאמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דראוי לחלק כל נכסיו בדבור פיו לזה כך ולזה כך אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו והדבר ידוע למי מקנה תחלה ולמי לבסוף: שאמר תנו מאתים זוז כו'. וכגון דלא שייר אחריהן כלום דאי שייר מידי שלא חלק להם אע"ג דמית לא קנו אא"כ הקנה להם בקנין סודר כדפסקינן לקמן במי שמת (דף קנו:) מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואע"ג דמית: אם יצא עליו שט"ח. קודם שקבלו המעות אי נמי כגון דהני מאתים זוז ושלש מאות זוז (ו) שדות ששות כך וכך דמים הלכך אפי' לאחר שגבו גובה בעל חוב מהן דמקבל מתנת שכיב מרע *כיורש שויוה רבנן לקמן במי שמת ומקרקעי דיתמי משתעבדי לבעל חוב: גובה מכולן. שהרי לכולם נתכוין ליתן ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד וכגון שלא שתק בינתים דהיינו נמלך לקמן במי שמת הלכך גובה מכולן מן המעט ימעיט ומן הרב ירבה כגון אם בא בעל חוב לטרוף תשע דינרין גובה מן המאתים ב' דינר ומן השלש מאות שלש דינר ומן הד' מאות ארבע דינר והא דנקט האי סידרא רבותא הוא דנקט ומשום סיפא דהיכא דאמר אחריו ואחריו לאחרון אחרון נפסד ואע"פ שאוהבו השכיב מרע יותר ליתן לו מתנה מרובה: אין לו. כדי החוב גובה המותר משלפניו: לפלוני בכורי כראוי לו. אמרי' לקמן דהאי כראוי לו לישנא יתירא הוא ליפוי כח שנתן לו הני מאתים זוז לבד בכורתו הלכך נוטלן וגם את בכורתו ואי לא הוה אמר כראוי לו היה נוטלן בבכורתו רצה בכורתו נוטל רצה מאתים זוז נוטל דידו על העליונה כדאמרי' נמי לקמן גבי היכא דאמר בבכורתו בהדיא: רצה בכורתו נוטל. אם היא יותר ממאתים שהרי אינו יכול לגרוע מבכורתו אפי' לרבי יוחנן בן ברוקה כדנפקא לן בפרקין לעיל (ז) מלא יוכל לבכר: רצה מאתים נוטל. אם בכורתו פחות ממאתים זוז וה"ה אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני סתמא ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן ודלמא כראוי לו בחובו קאמר ומשנינן רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא (ח) אם לא אמר כראוי לו הוה אמרינן דבחובו או בבכורתו קאמר דיטול מאתים והא דנקט הכא בבכורתו אתא לאשמועינן דאף על גב דפריש בהדיא בבכורתו אפ"ה יטול כל בכורתו אם היה יותר ממאתים זוז דידו על העליונה:

תוספות

כאן בצווח מעיקרא. פי' בקונט' צווח מעיקרא לא קנה ומ"מ הנותן סילק עצמו והם הפקר כר"ל דאמר בהמביא אשם תלוי (כריתות דף כד.) הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו ואע"ג דרבן שמעון בן גמליאל בסמוך בזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח עביד ליה כצווח מעיקרא אפ"ה קאמר יחזירו ליורשי נותן ולא הוי הפקר ריש לקיש לא סבר כותיה אלא כרבנן ובכריתות (שם ושם) דפריך אמילתיה דריש לקיש דאמר אי אפשי בה כל הקודם זכה מרב ששת דאמר מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תבטל אי אפשי בה לא אמר ולא כלום בטילה היא דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה לפירושו הכי פריך כי היכי דבטילה היא דמהני אף לאחר שבאה לידו והדרא למרה הכי נמי הוה לן למימר באי אפשי קודם שבאה לידו הדרא למרה וריש לקיש אמר כל הקודם בה זכה ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למרה וקשה לר"י על פירושו דהיכי פריך התם לריש לקיש מדין ודברים אין לי על שדה זו דלא אמר כלום ליסני למילתיה דריש לקיש בקודם שבאה לידו ולכך הוי הפקר בסילק עצמו אבל גבי דין ודברים שהנכסים שלו אין יכול להסתלק בהאי לישנא ועוד קשה דהיכי פריך התם לריש לקיש מרבנן דהכא דאמרי הרי אלו אוכלין בתרומה הא אוקמי' הכא מילתייהו דרבנן בשתק ולבסוף צווח ומילתיה דריש לקיש בצווח מעיקרא והדרבה מרשב"ג הוה ליה למיפרך ועוד קשה דעד כאן לא פליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל הכא אלא דהאי משוי ליה כשתק ולבסוף צווח והאי משוי ליה כצווח מעיקרא אבל אי צווח מעיקרא לכולי עלמא כבר זכו יורשין ולא הוי הפקר וריש לקיש קאמר דהוי הפקר ועוד קשה להר"ר פטר דאמר בהגוזל (ב"ק דף קטז.) גבי חמרא דרב ספרא דאדעתא דהריא אפקריה אדעתיה דכ"ע לא אפקריה וא"כ לריש לקיש קודם שבאה מתנה לידו אמאי הוי הפקר הוה ליה למימר שיחזירו לנותן דאדעתא דליקבל מיניה קא יהיב ולא שיהיה הפקר לכל לכך נראה לפרש דר"ל נמי איירי אחר שבאה מתנה לידו דהיינו שתק ולבסוף צווח והא דקאמר הכא דבשתק ולבסוף צווח קנה היינו שלא יחזרו לנותן אלא הפקר יהן ובצווח מעיקרא דלא קנה יחזרו לנותן דלא יהיב ליה אלא אדעתא דליקבל מיניה והתם בכריתות גרס איפכא במילתיה דרב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאה לידו מתנה זו בטילה לא אמר כלום אי אפשי בה תבטל דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה אע"פ שבאה לידו מתנה ומשני דלא הדרא למרה והשתא פריך נמי שפיר מדין ודברים דאין יכול להסתלק הואיל והנכסים בידו וכן ממילתייהו דרבנן דאמרי אוכלין בתרומה ואיירי בשתק ולבסוף צווח כמילתיה דריש לקיש ומיהו ברים השולח (גיטין דף לב: ושם) גרסינן במילתיה דרב ששת להיפך דלא אפשי לא אמר כלום בטילה היא דבריו קיימין כדמוכח התם והויא כאיכא דאמרי וכהנה רבות בגמרא ד):

רבינו גרשום

שותק ולבסוף צווח קנה. דכיון דשתק בשעת מתנה אודויי אודי ליה לקבל: זיכ' לו. המתנה על ידי אחר: אם רבן שני כהן. זה שנכתב לו הנכסים: כבר זכו בהן יורשי נותן: והוינן בה ות"ק אפי' עומד וצווח. המקבל סבירא ליה דאוכלי' בתרומה אמאי הא צווח דלא בעי להו: מיהדר קא הדר ביה. דלא בעי להו אבל כיון דשתק מעיקרא קננהו: הוכיח סופו על תחלתו. דמעולם לא היה דעתו לקבלו. והאי דלא צווח בשעה שזיכה לו על ידי אחר דסבר מאי איכפת לי שזיכה אותו ע' יאחר כל זמן שלא בא לידו מאי אצווח: תנו מאתים זוז לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני אין אומרי' כל הקודם באותו שטר מתנה זכה תחלה אלא כולם זכו כאחת שלא היה יכול להוציא שני שמות כאחד אם לא שיקדים זה לזה לפיכך זכה זה בזה. ולפיכך אם יצא עליו. על זה הנותן שטר חוב שהיה חייב ממון גובה בעל חובו מכולן. דאין יכול לומר הראשון כי בעת שזכיתי אני במתנתי עדיין הנחתי לך מקום לגבות ממנו ולא השני יכול לומר לו כן לפי שכולם זכו כאחת: אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני. מדקאמר ואחריו הכי משמע דאם ישתייר כלום אחרי שיתנו לראשון יתנו לשני [ואם ישתייר משני] יתנו לשלישי, כל הקודם בשטר מתנה כעין שהן כתובים זכה תחלה. לפיכך אם יצא שטר חוב גובה מן האחרון שכל אחד מן הראשונים יכול לומר לו הנחתי לך מקום עדיין לגבות הימנו: אם אין לו. השלמת כל חובו מן האחרון: חוזר וגובה מן שלפניו. היינו אותו שזכה קודם האחרון: אין לו. עדיין השלמה: גובה משלפני פניו. מהראשון: [כראוי לו]. האי דקאמר כראוי לו לשפויי מילתא קאתי דבלאו הכי היה נוטל בכורתו. אבל מדקאמר לישנא יתירא נוטלן ונוטל את בכורתו כדקאמר לקמן הא מני ר"ע היא דדייק לישנא יתירא: אם אמר תנו לו. מאתים זוז בבכורתו ידו על העליונה. אם בכורתו יותר על מאתים יטול בכורתו ואם מאתים זוז יותר יטול מאתים. וכי אי נמי פירש גבי אשתי וגבי בעל חובו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמאי אצווח: (ב) רשב"ם ד"ה כאן בצווח וכו' אי אפשי בה כל: (ג) ד"ה כאן וכו' במה שאמר: (ד) ד"ה והיו וכו' עשה עמי ואיני: (ה) ד"ה יורשין וכו' יורשין ש ו ולרבן: (ו) ד"ה אם יצא וכו' ושלש מאות זוז בן שדות: (ז) ד"ה רצה בכורתו וכו' לעיל יוכל. כ"ב דף קל: (ח) ד"ה לא אמר כראוי לו וכו' לישנא יתירא אלא דאם לא אמר:

מאי

קסח א מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל"ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ח:
קסט ב טוש"ע חו"מ סי' רנה סעיף א:
רצתה. יעב"ץ
קע ג מיי' פ"ו מהל' עדות הל"ד טוש"ע חו"מ סי' מו ס"ח:
קעא ד מיי' פ"ד מהל' יבום הל' כט סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעיף נו:
קעב ה מיי' פ"א מהל' גירושין הל' י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף ח:
קעג ו מיי' פ"ד מהל' יבום הל' כט סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' נו ופי' סדר חליצה סעיף לה בהג"ה:
קעד ז מיי' פ"א מהל' גירושין הל' י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה ס"ח:
קעה ח מיי' פ"ו מהל' עדות הלכה ה:
קעו ט מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הלי"ג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ג:

דה על העליונה *רצה נוטלתן *רצה נוטלת כתובתה א)ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ואם אמר בחובו נוטלן בחובו משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר אמר רב נחמן אמר לי הונא הא מני רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא דתנן ב)ולא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו הדרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מלתא קאתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מלתא קא אתי: ת"ר שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני ג)העדים כותבין אף על פי שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה דברי ר' מאיר וחכ"א אין כותבין אא"כ מכירין לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה אמר רב נחמן אמר לי הונא תנא רבי מאיר אומר אין כותבין וחכמים אומרים כותבין ואף רבי מאיר לא אמר אלא ג)משום בית דין טועין אמר רב דימי מנהרדעא ג)הלכתא אין חוששין לבית דין טועין ומאי שנא מדרבא ד)דאמר רבא ד)אין חולצין אלא אם כן מכירין ה)ואין ממאנין אלא אם כן מכירין ו)לפיכך כותבין גט חליצה ז)וגט מיאון ואע"פ שאין מכירין ה)(מ"ט לאו) משום דחוששין לב"ד טועין לא ח)ב"ד בתר בית דינא לא דייקי בית דינא בתר עדים דייקי: **מתני'** ט)האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של י)ירשין: **גמ'** תלוש אין מחובר לא והא

מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דחיישינן לבית דין טועין. פירוש אם היו חולצין אע"פ שלא הכירום היו סבורין בית דין אחר שהכירום בית דין ראשון ויתירוה לשוק על ידי אותה חליצה ולא גרסי' מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה ואי גרס הוי כמו וכו' וממילתיה דרבא קפריך כפירוש רבינו שמואל והכי איתא בפרק מצות חליצה (יבמות דף קו. ושם) בספרים ישנים אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין מכירין ואין חוששין לבית דין טועין כשיעידו בבית דין אחר שחלצה או שמיאנה שיתירוה ע"י חליצה ומיאון זה שידעו שבית דין הראשון לא הכירום ורבא דידיה אמר אין חולצין אלא אם כן מכירין דחוששין לבית דין טועין כדפרישית ורש"י גרס בפרק מצות חליצה (שם) איפכא בההיא דרב סחורה דחוששין לבית דין טועין ובההיא דרבא אין חוששין ופירש דקאי אלפיכך אין כותבין שאם כתבו לה עדים גט שחלצה או מיאנה ולא כתבו ואשתמודעינהו דאחוהי דמיתנא הוא חוששין שמא תראה גיטה לבית דין אחר ויטעו ויסברו שבית דין ראשון לא חלצו אלא אם כן הכירו לכך אין כותבין ואין להקשות דכי לא יכתבו נמי ניחוש שמא יעידו בב"ד אחר ויטעו דהא אם יבאו עדים עצמן יוכלו ב"ד שני לברר על ידם אם הכירום ב"ד הראשון ורבא אמר כו' לפיכך כותבין ואין חוששין לב"ד טועין פי' הואיל ואין חולצין אא"כ מכירין כותבין עדים שראו שחלצה (ד) אע"פ שאין מכירין ולא חוששין שמא טעו בית דין הראשון בהלכה וחלצו ואע"פ שלא הכירו וקשה דהשתא לא הוי ב"ד טועים דרב סחורה ודרבא שוין דבית דין טועין דמילתיה דרב סחורה היינו ב"ד אחר ודרבא היינו ב"ד הראשון ועוד דלפי גירסת רש"י צריך למיגרס הכא מאי שנא מדרבא אמר רב סחורה דממילתיה דרב סחורה פריך ומיהו יש ספרים דגרסי הכי אבל אין נראה לר"י אלא כמה שפירש וכגירסת הספרים ישנים דמצות חליצה: והניח

יהא על העליונה. וכגון (א) שלא מחלה לו בכך: לא את הבור. שבבית: ולא את הדות. שבבית אינן מכורין בכלל בית (ב) דאף על פי שכתב לו עומקא ורומא של בית דתשמיש הן בפני עצמן ולא אהני עומקא ורומא אלא למקני עומקא ורומא כדאמרן בפרק המוכר את הבית דמסתמא לא קני אינים עומקא ורומא: וצריך למוכר ליקח לו דרך לבורו ולדותו שסייר לעצמו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך: שאין צריך. דהא חוץ מאלו לא הוה צריך למימר למעוטי בור ודות דהא מסתמא לא קני להו לוקח אלא לטפויי לו שיור דרך לבור ודות עצמו נתכוין ומיהו רבנן נמי מודו דכל לישנא יתירא לטפויי אתי היכא דאיכא מידי לטפויי כי הכא בהך ברייתא והא דאמרן הא מני רבי עקיבא היא לאו דוקא דהוא הדין לרבנן אלא משום דאשכחן ברבי עקיבא בהדיא דדריש לישנא יתירא מוקי לה כר' עקיבא: העדים כותבין. מה ששומעין זכרון עדות שהיתה בפנינו שאמר פלוני שכיב מרע שפלוני חייב לו מנה ומה ששמעו כתבנו וחתמנו: אע"פ שאין מכירין. את הלוה או אם נתחייב לו כלום אם לאו: לפיכך. שנתנו חכמים רשות לעדים לכתוב מה ששמעו אף על פי שאין יודעין אם אמת אם שקר צריכין היתומים להביא ראיה לגבות מאותו פלוני דעדים הללו מה ששמעו מפי השכיב מרע כתבו והם לא ידעו אם ממש בדבריו אם לאו: וחכמים אומרים אין כותבין וכו'. דחיישינן לבית דין טועין שיראו שכתבו העדים ויהו סבורים שהעדים לא כתבו צוואת שכיב מרע עד שחקרו תחלה היטב וידעו שדבריו אמת כדאמר ריש לקיש בכתובות (דף יט.) אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול ואמר נמי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד הלכך אין כותבין אלא אם כן מכירים שדבריו אמת: אינו צריך כו'. שהרי לא כתבו אלא אם כן הכירו (ג) ואינו צריך להביא ראיה אחרת אלא שטר זה יתקיים בחותמיו: ואף ר' מאיר. מן הדין היה לו להודות לדברי חכמים ולומר כותבין משום דאין פגאי לשכיב מרע לתבוע לגוה אלא דהיים רבי מאי לבית דין טועין שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא אם כן הכירו ולא יצריכו ליורשין להביא ראיה: הלכתא אין חוששין לבית דין טועין. אלא כותבין אע"פ שאין מכירין כרב נחמן אליבא דרבנן: ה"ג מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו'. ול"ג דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא דאיכהו חולצין וממאנין אע"פ שאין מכירין קאמרי בפרק מצות חליצה אבל רבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואי גרס להו הכי גרס ומאי שנא מדרבא דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין כו' ורבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואדרבא קאי גמרא ופריך מ"ש האי דפסקינן הלכתא אין חוששין מדרבא דס"ל חוששין: אין חולצין אא"כ מכירין. יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו יודעין שהוא יבמה אין נזקקין להם ב"ד לחלוץ כדמפרשי טעמא לקמן דחיישינן לב"ד טועין שאם הבא ליגשא לב"ד אחר ע"י חליצת ב"ד ראשון שחלצו לה בלא הכרה יתירוה ב"ד שני לפי שיהו טועין לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא"כ הכירו שזה יבמה ולא ידעו הלכה זו שחולצין אע"פ שאין מכירין הלכך תקנו דאין חולצין אא"כ מכירין וכה"ג איכא למימר נמי אין ממאנין אין בית דין נזקקין למיאון עד שיכירו שניהם מהאי טעמא גופיה: לפיכך. כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין כותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אע"פ שאין מכירין דהא ודאי ב"ד הכירו כשחלצו ומיאנו והלכך אם כתבו לה עדים ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני אפילו לא כתבו בו ואשתמודעינהו ניכת בעדות זו: מאי טעמא. אין חולצין אלא אם כן מכירין לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרישית שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה שיהו סבורין לא חלצו אלא אם כן הכירו שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אע"פ שאין מכירין) ולעיל נמי ניחוש לבית דין טועין ולימא אין כותבין כרבי מאיר: ומשני בי דינא בתר בי דינא לא דייקי. כלומר גבי חליצה ומיאונין לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין התם ודאי חיישינן לב"ד טועין שיטעו ב"ד שני לומר כי יפה הכירו ב"ד ראשון כשחלצו דב"ד שני בתר ב"ד ראשון לא דייקי דכיון דחליצה ומיאונין בג' כדתנן בסנהדרין (דף ג.) קמו ב"ד במילתא ושפיר עבוד חליצה ומיאונין: בי דינא בתר עדים דייקי. כגון הכא גבי צוואת שכיב מרע לא יטעו ב"ד לומר לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו והלכתא אין חוששין לב"ד טועין כדפסיק רב דימי: **מתני'** האב תולש ומאכיל. אהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו קאי דאקני ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה והלכך מאכיל האב בחייו פירות שתלש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו אע"פ שעומד לתלוש הרי הוא של בנו מקבל מתנה ודוקא בנו אבל הכותב נכסיו לאחר אפי' מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הן של יורשים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר והכי מוכח בגמרא: הרי הוא של יורשין. ולא למקבל מתנה לבדו: **גמ'** ומקשינן תלוש אין מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין אבל המחובר הרי הוא של מקבל מתנה דכגופה של קרקע דמי ואקנייה ניהליה לאחר מיתה:
ה"ג

רבינו גרשום

ודלמא בראוי לו בחובו קאמר ליה. והכי נמי בראוי לה בכתובתה והכי נמי בראוי לו בבכורתו ואמאי נוטלן ונוטל את חובו: דתנן המוכר את השדה סתם לא מכר לו את הבור לא את הדות שבתוכה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו מן הקונה דרך לילך לבור ולדות. שכשמכר לו את השדה לא שייר לעצמו שום דרך בשדה דמוכר בעין יפה מוכר דברי ר' עקיבא: וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר: ומודה ר"ע בזמן שאמר לו. הריני מוכר לך עומקא ורומא חוץ מאלו בור ודות שאין צריך ליקח לו דרך. דאפילו לא אמר חוץ מאלו לא היו מכורין בור ודות. וכיון דאמר חוץ מאלו לטפויי מילתא אתא. דשייר לו דרך בורו. אלמא כל לישנא יתירא לטפויי מילתא קאתי: העדים. ששמעו הצואה: כותבין בלשון עדות. שכך צוה פלוני: אע"פ שאין מכירין. גוף המעשה אם אותו פלוני חייב לו מנה או לא: לפיכך. הואיל ויכולין לכתוב אע"פ שאין מכירין עיקר הדבר לפיכך כשבא היורש לגבות חובו אותו מנה מאותו פלוני. צריך להביא ראיה עדים שהיה חייב לאביו שאלו עדים אינה ראיה שאין מעידין א"א על מה ששמעו מפי שכיב מרע: אינו צריך להביא ראיה. אחרת לפי שלא היו כותבין אלא אם היו מכירין שהוא חייב לו לפיכך אין צריך להביא ראיה אחרת אלא הן: אמר רב נחמן אמר לי הונא ר' מאיר אומר אין כותבין אלא אם כן מכירין וחכ"א כו'. והיינו איפכא מלישנא קמא: ואף ר' מאיר לא אמר. דאין כותבין אא"כ מכירין אלא משום דחוששין לב"ד טועין. דשמא יביאו היורשין כתב עדות הצואה לפני ב"ד ולא ידקדקו ב"ד אם עדים הללו שחתומים על אותה צואה אם לשום עדות צואה בלבד חתמו או משום שהיו יודעין באת שפלוני היה חייב לו יטעו ב"ד ויאמרו ודאי לא היו חותמין אא"כ היו יודעין שהוא חייב לו והם לא ידעו אלא עדות הצואה בלבד ויחייבוהו ליתן בלא ראיה אחרת והיינו שלא כדין ומשום הכי אמרינן אין כותבין אא"כ יודעין החוב. ורבנן לא חיישי דליטעי ב"ד בהכי הלכך אין חוששין לב"ד טועין אלא כותבין אע"פ שאין מכירין וב"ד ידקדקו בדבר ולא יחייבו לו ליתן בלא שטר ראיה אחרת: ומאי שנא. מילתא דרב דימי מהא דרב דאמר רבא אין חולצים. ב"ד ליבם אלא [א"כ] מכירין שזו יבמתו של זה. ומכירין נמי שזו ממאנת היא ארוסה של זה שממאנת בו לפיכך הואיל ואמרן דאין חולצין ולא ממאנין אא"כ מכירין אם לא כתבו אותו ב"ד שחלצו [בפני] גט חליצה או גט מיאון שלא הספיקו. ובאו עדים שהיו באותה חליצה לפני ב"ד אחר ואמרו ב"ד לא הספיקו לכתוב גם חליצה כתבו לה אתם גט חליצה או גט מיאון כותבין לה זה ב"ד שני גט חליצה ומיאון אף שאין מכירין היבם. מאי טעמא. אין חולצין ב"ד ראשון אא"כ מכירין לאו משום דחוששין לב"ד טועין. דאיכא למיחש דאי לא היו מכירין ב"ד ראשון סברי הללו ב"ד שני שלעולם לא היו נזקקין לחלוץ להם ב"ד אלא דמכירין אותן ויטעו בכך והיו כותבין גם חליצה. והכא נמי לרב דימי ליחוש לב"ד טועין. ומשני רב דימי בי דינא בתר בית דינא לא דייקי. הללו ב"ד שני לא ידקדקו על ב"ד ראשון אלא סבורין הן שלא חלצו אא"כ היו וסומכין הללו עליהן וכותבין [והלכך] אין חולצין אא"כ מכירין כדי שלא יטעו ב"ד שני אבל להיכא דאמר שכיב מרע יש לי מנה אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מכירין דאין חוששין לב"ד טועין דבתר כל עם מדקדקי ב"ד עליהם אי ידעי גוף החוב אי לא ולא יוציאו האי מנה בלא ראיה גמורה הלכך אין חוששין כאן לב"ד טועין: **מתני'** האב תולש. מן פירות הקרקעות הללו שכתב לבנו אותן כל ימי חייו [ומאכיל] לכל מי שירצה. ה שהניח תלוש בשעת מיתה. הרי הוא ליורשים כולם: ומקשינן מה שהניח תלוש בשעת מיתה הוי ליורשין. אבל פירות מחוברין שהניח בקרקע לא הוי יורשין כולן אלא דהאי בן בלבד שכתב לו גוף הקרקע. כלומר ולא...
בבא

א) כתובות צז: ב) לעיל סו: סה. ערכין יט. [מיר:] ג) לקמן קסד. יבמות קו. כתובות כא. סנהדרין ל. : ד) יבמות קו. : ה) [מלשון תוספות ד"ה מ"ש מדרבא וכו' אא"כ מכירין משום דחיישינן לב"ד טועין ולא העתיק מ"ש לאו נראה יפה דל"ג והדין עמהם כמבואר להמעיין] :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ידה וכו' שלא מחלה. נ"ב כלומר לאפוקי היכא דעשאה שותף בין הבנים ושתקה דמחלה לו כתובתה בכך כדלעיל בדף קלב: (ב) ד"ה ולא את הבור וכו' ואע"פ: (ג) ד"ה אינו צריך וכו' אא"כ הכירו והלכך אינו צריך (ד) תוס' ד"ה מאי שנא וכו' שראו שחלצה גם חליצה אע"פ שאין מכירין

מסורת הש"ס

א)[תוספ' כתובות פ"ח]: ב)[לקמן קמב:]: ג)[עי' תוס' ב"מ קד. ד"ה הכי גרסינן]: ד)כתובות מט.: ה)[צ"ל ברבי]: ו)בכורות נב: ז)[ועי' תוס' ב"ק לב: ד"ה דשכי]:

עין משפט נר מצוה

קעז א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמ סעיף ב:

קעח ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' יב ופי"ט מהל' אישות הל' כב סמג עשין מ טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף א:

קעט ג ד מיי' מהלכות נחלות שם טוש"ע שם סעיף ג:

קפ ה ו מיי' שם הל' טו טוש"ע שם ס"ב:

קפא ז מיי' שם הל' יג טוש"ע שם ס"ג:

קפב ח מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ב ופי"ב מהל' זכיה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיב סעיף ה וסי' קלב סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' צא ס"ב וס"ד:

קפג ט י מיי' פ"כ מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעיף ד [וברב אלפס עוד בכתובות פד:]:

קפד כ מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' כ והלכה כא:

והא תניא א)שמין את המחוברין ללוקח אמר עולא לא קשיא ^אכאן בבנו כאן באחר ב)הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו: **מתני'** ^בהניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים ולא הקטנים נזונין על הגדולים אלא חולקין בשוה ^גנשאו הגדולים ישאו הקטנים ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם ^דאין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם נתן הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות ולא הקטנות נזונות על הגדולות אלא חולקות בשוה נשאו גדולות ישאו קטנות ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן זה חומר בבנות מבבנים שהבנות נזונות על הבנים ואין נזונות על הבנות: **גמ'** אמר רבא ^ההאי גדול אחי דלבש ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד והא אנן תנן אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים מתני' ^ובשרכא פשיטא מהו דתימא ניחא להו דלא נינוול קמ"ל: נשאו גדולים ישאו קטנים: מאי קאמר אמר רב יהודה ^זהכי קאמר נשאו גדולים לאחר מיתת אביהן ישאו קטנים לאחר מיתת אביהן אבל נשאו גדולים בחיי אביהן ואמרו קטנים לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן: הניח בנות גדולות וקטנות: שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא ילמדנו רבינו ג)לוותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי ^חלוקח הוי ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות או דלמא יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשין אמר ליה תנינא נשאו גדולות ישאו קטנות מאי לאו נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל לא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות לבעל איני והא תני ר' חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל דלמא שאני פרנסה דאית לה קלא א"ל רב פפא לרבא לאו היינו דשלח רבין באגרתיה ד)מי שמת והניח אלמנה ובת ^טאלמנתו נזונת מנכסיו נשאת הבת אלמנתו נזונת מנכסיו מתה הבת אמר רב יהודה בן אחותו של ר' יוסי ה)(בן) חנינא ע"י היה מעשה ^יואמרו אלמנתו נזונת מנכסיו אי אמרת בשלמא יורש הוי משום הכי אלמנתו נזונת מנכסיו אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת מנכסיו אמר אביי אי לאו דשלח רבין אנן לא ידעינן והא ו)תנן ^כאלו הן שאין חוזרין ביובל הבכורה והיורש

ה"ג והתניא שמין את המחוברין ללוקח. ובתוספתא דכתובות היא שנויה מכר הבן ומת האב אם יש בנכסים מחוברים לקרקעות שמין לו ולעיל מינה קתני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ופירושה הכותב כל נכסיו מהיום ולאחר מיתה לבנו והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו בחיי אביו ואחר זמן מת האב זכה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע ואם יש בנכסים פירות מחוברין לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע אבל בפירות אע"ג דמחוברים הן ליורשין הן לפיכך שמין אותן ללוקח ונותן דמיהן ליורשין: ומשני כאן בבנו. מתני' שכתב לבנו ולא מכרן לאחר בחיי האב דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כדמפרש לקמיה דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתה עם פירות המחוברין דליזכי בהו איהו גופיה ולא לדעת כן שיזכה בהן הלוקח מבנו בחייו אי נמי הבן עצמו לא אקני ללוקח דהוא אחר אלא הגוף ולא הפירות אע"ג דמחוברין: כאן באחר. שמכרו הבן לאחר בחיי האב וה"ה אם כתבו האב לאחר מהיום ולאחר מיתה שאין לו חלק במחוברין: **מתני'** הניח בנים גדולים וקטנים. בדלא כתב נכסי' מיירי: מתפרנסין. לבוש וכסות: נזונין. מזונות ממש ולפי שפרנסת הגדולים מרובין מפרנסת הקטנים ומזון הקטנים וטפולן מרובה משל גדולים לכך הוצרך לומר שהקטנים מעכבין על הגדולים מלהתפרנס והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון מתפוסת הבית אלא חולקין בשוה ויתפרנס ויזון כל אחד מחלקו: נשאו גדולים. נשים ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית לאחר מיתת אביהן קודם חלוקה ישאו גם הקטנים כמו כן קודם חלוקה: ואם אמרו קטנים. לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאים עתה כמו שנשאתם אתם בחיי אבינו: אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם. בחייו נתן והכי מפרש לה בגמ': הניח בנות. ולא בנים: גדולות וקטנות כו'. הכי מיפרשא כולה כדפרשינן גבי בנים: נשאו גדולות. לאחר מיתת האב ישאו נמי קטנות: וזה חומר בבנות. היכא דבנות יורשות מהיכא דבנים יורשין ואיכא נמי בנות בהדייהו שהבנות נזונות מן הבנים בנכסים מרובין כדתנן בריש פירקין דלקמן הבנים יירשו והבנות נזונות דהכי הוא תנאי כתובה בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי איהון מתזנן מנכסי כו': ואין נזונות (א) מן הבנות. הקטנות מן הגדולות דבמקום שהן יורשות כל הנכסים ליכא תנאי כתובה דמזון בנן נוקבן: **גמ'** גדול אחי. שנושא ונותן בנכסים ואיכא הנאה ליתמי כי מיכסי מלבושים נאים כי היכי דליסתמעו מיליה: מאי דעבד עבד. ולא יטלו כנגדו ומיהו לכתחלה אין לבזבז בממון אחיו כל כך: בשרכא. אדם בטל שאין להם ריוח בדבר: מאי קאמר. דמתני' לפי משמעותה קשיא רישא לסיפא דקתני רישא נשאו גדולים ישאו קטנים והדר תני אם אמרו קטנים דמשמע לא ישאו קטנים: ועמדה וניסת. והכניסה כל נכסיה לבעלה כדרך נשואה: בעל לוקח הוי. מי שוויהו רבנן בנכסי אשתו בין בחייה בין לאחר מיתה כדין לוקח או כדין יורש ונפקא מינה לכל דינין החלוקין בין מקח לירושה כי הנך לקמן במתניתין: ישאו קטנות מבעל. חלקם המגיעם אלמא יורש הוי: ישאו קטנות לבעל. מממון אביהן המונח ועומד עדיין בתפוסת הבית כנגד אותו ממון שנטלה הגדולה: ומקשינן והתני ר' חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל. אלמא מיד הבעל מוציאים מכלל שהכניסה לו כל הממון ואפי' חלק הקטנות ושמע מינה מדמוציאין מידו דיורש הוא דאי לוקח הוא מלוה על פה הוא ולא טריף ממשעבדי ומשני לעולם לוקח הוי מיהו מלוה בשטר היא האי פרנסת הקטנות דשאני פרנסה נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא הלכך טריפא ממשעבדי ומוציאין אפי' מיד הלקוחות דגרסינן בפ' מציאת האשה האחין שעיבדו מוציאין אפי' מיד הלקוחות לפרנסה ואין מוציאין למזונות וכל שכן מן היורשין ולעולם אימא לך לוקח הוי ולענין לוותה ואכלה וניסאת לא גבינן מבעל: אמר ליה רב פפא לרבא. דבעי למפשט מדרבי חייא יורש הוי: לאו היינו דשלח רבין כו'. ומהא איכא למפשט שפיר דיורש הוי: אלמנתו נזונת. בתנאי כתובתה שכך כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסיי כל ימי מיגר ארמלותיך: ניסת הבת. והכניסה הנכסים לבעלה אלמנתו נזונת מנכסיו: מתה הבת. וירשה בעל: אמר רב יהודה כו'. אמורא הוא: ואמרו אלמנתו נזונת. דלעולם היא נזונת עד שתנשא או שתתבע כתובתה או שירצו היורשין ליתן לה כתובתה כדאמרינן בכתובות: אי אמרת בשלמא. בעל בנכסי אשתו אפילו בחייה יורש הוי משום הכי קתני ניסאת הבת אלמנתו נזונת מנכסיו דאע"ג דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי דהיינו לקוחות מיורשין מיהא גביא. אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת. והתנן בהנזקין (גיטין ד' מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם: והא תנן. בבכורות: שאין חוזרין. לבעליהן שאין חוזרין אלא ממכר: הבכורה. חלק בכורת הבכור כדמפרש התם מתנה קרייה רחמנא לתת לו פי שנים: והיורש

והתניא שמין. גרסינן דברייתא היא בתוספתא דכתובות כמו שפירש ר"ש: **מתני'** בשרכא. בכל הספרים כתוב שרכא בריש ובערוך גרס שדכא בדלית והוא לשון שקט כמו ותשקוט הארץ ומתרגמינן ושדיכת ארעא (שופטים ה) כלומר אדם בטל ושקט אינו עוסק בכלום וכן יודע ציד איש שדה ומתרגמינן נחשדכן (בראשית כה) שהיה נח ושקט ובהחובל (ב"ק דף לב: ושם) מטייל ואזיל דיקלא בישא לגבי קיני דשדכא ז): והיורש

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואין נזונות הבנות כצ"ל ותיבת מן נמחק:

רבינו גרשום

בכח האב שיהא יכול להוריש לשאר בניו אע"ג דגדלו הפירות בחייו: והתנן שמין את המחובר ללוקח. אדם שמכר שדה לחבירו. לסוף י' שנים ולא בתוך י' וכשהשלימו י' שנים היה תבואה של מוכר מחוברין לקרקע ועדיין לא נגמר בישולן אין אומרים דכגוף הקרקע דמיין ומכורין ללוקח אלא שמין אותן מחוברין ללוקח והוא קונה אותם משום דברשותיה דמוכר גדלו. ה"נ האי אב דהניח פירות מחוברים בחיי אביהן גדלו ואמאי לא הוה ברשותן אלא דהאי בן לחוד: כאן בבנו. הואיל ודעתו של אב קרובה אצל בניו כשכתב לו כל נכסים לאחר מותו מחל לו הפירות שבשעת מותו. אבל מוכר לאחר לא מחל לו הפירות לפיכך שמין. ואמר לן רבית)דמשנה זו שמין את המחוברין ללוקח אין ידוע היכן הוא: פיס' הניח בנים גדולים וקטנים. והניח נכסים וקודם שחלקו הממון אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים. כלומר אין קונין הגדולים מלבוש מתפושת הבית מפני שלא יתמעט חלקן של קטנים מפני שלגדולים צריכין יותר מלבוש מקטנים וקטנים צריכין יותר מזונות שאוכלין בכל שעה ביום לפיכך לא יזונו מחלקן של גדולים אלא חולקין הנכסים בשוה ויעשה כל אחד בחלקו מה שרוצה: האי גדול אחי שלבש וכסה עצמו. מתפושת הבית. מאי טעמא דמתני' דקתני דאין מתפרנסין מאי דעבד עבד: בשדכא פשיטא. דאין מתפרנסין הואיל דלית להו הנאה מיניה לא מחלי ליה: מהו דתימא. מחלי ליה משום דלא תולול שלא ילך ערום ויחף וקמ"ל דלא: נשאו גדולים מן הנכסים לצורך לישא נשים ינשאו קטנים מן הנכסים: אם אמרו קטנים כו': מאי קאמר. כלומר היכי מתרצי מתני' רישא קתני נשאו גדולים ישאו קטנים משמע דשוין אהדדי וסיפא קתני אם אמרו קטנים הרי אנו נושאין כדרך שאתם נשאתם אין שומעין להם דמשמע דלא שוין אהדדי: אמר ר' יהודה ה"ק נשאו גדולים. אשה מתפושת ישאו קטנים נמי כנגדן מן הממון אבל אם נשאו בחיי אביהן ונתן להם אביהן ממון אם אמרו הקטנים לאחר מיתת אביהם הרי אנו נושאין עכשיו מתפושת הבית כדרך שנשאתם אתם בחיי אביהן אין שומעין להן אלא מחלקין הירושה: הניח בנות גדולות וקטנות כו'. כדמפ' גבי בנים הכי נמי מפרשינן גבי בנות. וכי היכי דמקשי' ומתרצי' גבי בנים ה"נ גבי בנות: וזה החומר בבנות מבנים. שהבנות נזונות מממון הבנים בנכסין מועטין והבנים ישאלו על הפתחים: ילמדנו רבינו. בתולה או אלמנה שלוותה ממון מאחרים ואכלה ואח"כ עמדה ונישאת לבעל קודם שתשלם והביאה לבעל נכסים מאי: בעל בנכסי אשתו (יש לו דין) לוקח הוי או יורש הוי. [לוקח הוי] ולא יפרע כלום משום דמלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא למלוה על פה. או דלמא יורש הוי וגובה כו': מאי לאו נשאו גדולות לבעל שלוו ונתפרנסו מממון הקטנות ונישאו לבעל הגדולות ישאו קטנות מה שלוו ואכלו אחיותיהן משלהן ישאו מממון הבעל אלמא בעל בנכסי אשתו יורש הוי ויש לו דין יורש ומלוה על פה גובה מן היורשין. לא לעולם אימא לך לוקח הוי ומתני הכי נשאו גדולות לבעל מתפושת הבית הכי נמי כשנשאו קטנות לבעל יטלו כנגדן: והתני ר' חייא. בפירוש קתני דאמן מעיקרא ומשמע דיורש הוי: לעולם לוקח הוי. והכא מ"מ גובות הקטנות מן הבעל הא לאו יורש [הוא] משום הכי גובה שאני פרנסה שנוטל ממון מן הקטנות דקלא אית ליה וכמלוה בשטר דמי ומלוה בשטר גובה מן הלקוחות: א"ל רב פפא לרבא לאו היינו דשלח רבין באגרתיה. דבעל יורש הוי: מי שמת והניח. אשתו ובת שיהא של שניהם ואין לה יורש אלא היא אלמנתו נזונת מנכסי בעלה לפי כי על היורשין ליתן לה לאלמנה מזונות: נישאת הבת. והכניסה הנכסים לבעלה שירשה מאביה שאלמנה זו ראויה ליזון מהן. אע"פ שנישאת לבעל אפ"ה אלמנה נזונת מנכסים של התנה שהכניסה לו הבת: מתה הבת דהשתא לאו ברשותה נכסים קיימו: אמר רב יהודה על ידי היה מעשה. שאירע כן ובאו לפניו לדין ואמרו חכמים דאפ"ה דמתה הבת הואיל שהנכסים שהכניסה לו בידו הן דין הוא דנזונת: אי אמרת בשלמא דהאי בעל יורש הוי. בנכסי אשתו משום הכי נזונת אלמנה דקדמה שפר כתובתה שנתחייב לה בעלה במזונותיה מקמי דנפלה ליה האי ירושה לבעל משום דאין יורש אלא לאחר מיתת אשתו ומשתכח דקדמה שעבוד אלמנה קודם שעבודו של בעל אלא אי אמרת לוקח הוי [illegible]

עין משפט נר מצוה

א ב מיי' פי"ט מהל' אישות הל' יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף יא:

והיורש את אשתו אמר ליה רבא והשתא דשלח מי ידעינן א)האמר ר' יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה(א) נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אמר רב אשי בעל שויוהו רבנן כיורש ושויוהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה. גבי יובל שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דידיה גבי דר' יוסי בר' חנינא שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויוהו רבנן כיורש והא גבי דר' יוסי בר' חנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושויוהו רבנן כלוקח התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי ב)שמת והניח בנים ובנות ג)בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: גמ' וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש כי אמריתא קמיה דשמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים ג)כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכאן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו

שקלי

רשב"ם

והיורש את אשתו. מפרש התם קסבר ירושת הבעל דאורייתא ואי לוקח הוי מעשה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל: באושא התקינו. שגלתה סנהדרין לשם כדמפרש בר"ה (ד' לא.): האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה. שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש: אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו. רבנן משעה שנשאה מש"ה מפיק דלוקח ראשון הוי אלא אי אמ"ת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא כך היה עיקר תקנת אושא שיהא הבעל לוקח בנכסי' משעה שנשאה והלכך מוציא שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות: אלא אמר רב אשי כו'. לתרץ על כל אלו הדברים שיש מקומות שעשאוהו כיורש ויש מקומות שעשאוהו כלוקח: והיכא דטבא ליה כו'. כדמפרש ואזיל: גבי יובל כו' משום פסידא דידיה. דלא תהדר ביובל למשפחת אשתו: גבי דרבין. אע"ג דאיכא פסידא דידיה חיישי' לפסידא דאלמנה שמאחר שקדם תנאי מזונותיה לנשואין לא טוב לנו להפסידה בידים: דאיכא פסידא ללקוחות. אמאי לא חיישינן כי היכי דחיישינן לפסידא דאלמנה: דיתבא תותי גברא. ורואי ליורשה כשתמות ואלו הערימו להוציאם מידו הלכך יפסידו ולענין שאילתא דשאילנא פי' רבינו חננאל ורואה אני את דבריו לווה ואכלה ועמדה וניכת מסתברא דכיורש הוי משום פסידא דמלוה וכן סוגיא דשמעתא דכל היכא דאיכא פסידא כגון פסידא דאלמנה דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה שויוהו רבנן כיורש:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: מרובין. מפרש בגמרא: והבנות יזונו. מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין כדתנן בכתובות (ד' נב: נג:): ישאלו. יחזרו על הפתחים: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה (ב) ובגמ' מפרש מאי קאמר אלא לא אפסיד ונזונים יחד: אמר רבן גמליאל כו'. והכי הלכתא כאדמון דאמר בפ' בתרא דכתובות כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו: גמ' כדי שיזונו. פרנסה ומזונות: אלו ואלו. בנים ובנות: כי אמריתא. אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל: עד שיבגרו. שכך התנה להן אביהן עד דתבגרן או תנסבן כדאמר בכתובות ואיך מועטין ויזונו הבנות עד שיבגרו והמותר לבנים כדמפרש ואזיל:

שקלי

תוספות

והיורש את אשתו. פי' בקונטרס ואי הוי לוקח מחיים נמי לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לר"י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחיים בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הבת אלמנתו נזונת מנכסיו אע"פ שהבעל יורשה אבל מחיים אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אע"ג דקאמר נשאת הבת אלמנתו נזונת ד אפילו הוי לוקח מחיים קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא"ל אביי ואי לאו דשלח רבין לא הוה ידעינן דהוי יורש לאחר מיתה והתנן אלו שאין חוזרים ביובל הבכורה והיורש את אשתו אלמא דיורש הוי לאחר מיתה: גבי יובל שויוהו רבנן כיורש. לאו דוקא נקט שויוהו רבנן דהא כיון דאית ליה דאינה חוזרת ביובל אית ליה דירושת הבעל דאורייתא דהכי אמר בבכורות (ד' נב:) וכן פי' בקונטרס אלא שויוהו רבנן בעי למימר הניחוהו להיות יורש ולא עשאוהו לוקח: התם אינהו אפסידו אנפשייהו כו'. תימה דבפרק מי שהיה נשוי (כתובות ד' צה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ואוקימנא בידא דלוקח ופריך התם מאי שנא מהא דתנן דיעשו פשרה ביניהם ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא פי' וכיון דאיכא פסידא דלוקח שויוהו רבנן (ג) בעל כיורש ואין מוציא מיד לוקח והשתא אמאי אמר הכא דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא ה"ל למיזבן מאתתא דיתבא תותי גברא לפי שהבעל יוציא מידו וכ"ת התם לא אפסיד אנפשיה שהוא סבור שלא יטול הבעל ממנו לפי שאחריך יוציא מידו מ"מ הרי יודע דיחזרו חלילה ויצטרכו לעשות פשרה ויורוח הבעל ואור"י דהתם לא אפסיד אנפשיה לפי שסבור שיעשה פשרה עם אחריך ולא יגבה הבעל כלום וא"ת מ"ש מהא דאמר התם לעיל נכסי לך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום אלמא אע"ג דאיכא פסידא לאחריך אי בעל לוקח וי"ל דמתנה שאני דאין כל כך פסידא אם לא יקבל במתנה וא"ת דאמר בריש המפקיד (ב"מ ד' לה. ושם) שמו לה לאשה ואגסיבא או שמו מינה (ד) ואנסיבא בעל לוקח הוי ולא מיהדר כו' אע"ג דאיכא פסידא ללוה לא מיהדר ליה ארעא אע"פ דשומא הדרא לעולם וי"ל כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כל כך פסידא עוד מקשים דאמר בהחובל (ב"ק ד' פט. ושם) כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרו תקנת אושא מתני' היא העבד והאשה פגיעתן רעה אחרים שחבלו בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורין ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותיתיב ליה ולא מידי ואמאי הא לא תקנו רבנן דהוי לוקח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני אבל הכא איכא פסידא דנחבלים וי"ל דהוה מצי למפרך ולטעמיך אלא דבלאו הכי פריך שפיר ולרשב"א נראה דלא קשה מידי דהא כיון דתקינו רבנן דבעל מוציא מיד הלקוחות לטובתו היכא דליכא פסידא לאחריני לא פלוג ותקנו דבכ"מ שאשה מוכרת הבעל מוציא אפילו במקום שחבלה באחרים דאיכא פסידא דאחריני לכך לא פלוג רבנן ובכל מקום מוציא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: והבנות יזונו. מה שהזכיר רשב"ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לריב"ן דהא מזונות היינו אכילה ושתיה ופרנסה היינו מלבושין ולרכי הנשואין ותרי מילי נינהו כדאמר [בפ' מציאת האשה] (כתובות ד' סח:) מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וקתני נמי הבנות נזונות ומתפרנסות וכן בכמה דוכתי משמע דתרי מילי נינהו: אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. בכתובות (ד' קט.) אמר כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא כו' מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון ותימה דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון ודלא כהלכתא דא"ר ג)(יוסי) א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ובעיא נמי דר' ירמיה מר' אבא(ה) הויא אליבא דרבנן ואמר נמי בסוטה(ד' כא:) היכי דמי רשע ערום א"ר ג)(יוסי) א"ר יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין ור"ח וה"ג ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון משום דשמעתין דהכא כוותייהו אולא ור"ת אומר דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו נכסים מועטין אבל מ"מ כרבנן ס"ל ולא משמע הכי מדקאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: [ועיין תוספות כתובות קח: סד"ה אדמון]

יתומים

רבינו גרשום

אלמא בעל בנכסי אשתו יורש הוי: נכסי מלוג. להכי קרי נכסי מלוג שכיון שלא קבל עליו הבעל אחריות מתחסרין והולכין כמו שמולגין את הראש שמתחסר השער להכי מקרי נכסי מלוג. אי אמרת בשלמא לוקח הוי משום הכי מפיק דקדם שעבוד לקיחתו משעה שהכניסה לו והלקוחות לא קנו עדיין אלא אי אמרת כיורש הוי הלא הוא אינו יורש בנכסי אשתו אלא לאחר מיתת אשתו והלקוחות קדם שעבורן קודם מיתתה אלא לאו ש"מ משום הכי מוציא הבעל בנכסי אשתו דלוקח הוי. אלמא אע"ג דשלח רבין באגרתיה דבעל יורש הוי ליכא למשמע מיניה דהשתא מצינן למשמע דלוקח הוי: משום פסידא דידיה דלא תיפוק מידיה ביובל ירושת אשתו דאי דיינינן ליה בלוקח נפקא מיניה ביובל משאר לקוחות. לגבי רבי יוסי ב"ר חנינא טבא עבדי ליה לבעל. דשוינהו כלוקח משום פסידא דידיה הוי דאי אמרת יורש הוי אם כן קדמה קניית לקוחות מירושתו שאין ירושה אלא לאחר מיתה אבל כי משוינן ליה לוקח קדמה קנייתו לשפיותה משום הכי מוציא מיד הלקוחות גמי רבין דשלח באגרתיה דיורש הוי משום פסידא דאלמנה דתהוי נזונת מנכסי יורשין שויוה רבנן כירש כי תיפי דתיקום שטר שעבוד כתובתה מירושתו של בעל שיורש הבת של זו דאי אמרינן דבעל כלוקח הוי אינה נזונת דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ללוקח מפני תיקון העולם. ומקשי' משום דפסידא דאלמנה אמרת שויוהו רבנן כיורש הא גבי שילתא דרבי יוסי ב"ר חנינא דאיכא פסידא ללוקח דבעל מוציא מידו ושויוהו רבנן לבעל כלוקח. ואי משום חששא דפסידא איבעי רבנן לשויוהו כיורש דהשתא לא קא מפסדי לקוחות דשעבודן הוי קדים מירושת הבעל. התם שאני הוא ובדין הוא דליפסדו מדידהו דהלקוחות הוא דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למזבן כו'. אבל גבי אלמנה מאי הוי לה למיעבד משום הכי שויוהו רבנן כיורש דלא תפסיד אלמנה במזונותי':

הדרן עלך יש נוחלין

פ"ט מי שמת כו' בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו. שיהא הממון בחזקתם: והבנות יזונו. מן הנכסים עד שינשאו ונטלות עישור נכסים: כדי שיזונו אלו ואלו כל סיפוק בין בפרנסה בין במזונות עד שיבגרו עד שיביאו שערות הבנות לי"ב שנה ויום א' והבנים לי"ג שנה ויום א' ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אלא יש בהם כדי מחנות של י' שנים שקלי

מסורת הש"ס

א) כתובות נ. עת: ב"ר פח: ב"מ לה. לו: לעיל נ. ב) כתובות קח: ג) [גי' אס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בנכסי מלוג: (ב) רשב"ם ד"ה בשביל וכו' בתמיה אלא לא אפסיד ונזונים יחד ובגמ' מפרש מאי קאמר הס"ד: (ג) תוס' ד"ה התם וכו' לבעל כיורש וכו' האמר הכא דאינהו דאפסדו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן: (ד) בא"ד או שמו מינה דאשה ואנסיבא ומתה בעל לוקח: (ה) ד"ה אמר וכו' מר' אבא נמי הויא אליבא:

שקלי להו בנות לכולהו אלא אמר רבא [א]מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים [א)]פשיטא מרובין ונתמעטו [ב]כבר זכו בהן יורשין מועטין ונתרבו מאי [ג]ברשות יורשין קיימי הלכך ברשות יורשין שבוח או דלמא סלוקי מסלקי יורשין מהכא תא שמע [ב)]דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [ד]יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי אבהו וקא בעי מיניה אלמנתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא או דלמא כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה [ה]אם תמצא לומר כיון דאילו מנסבא לית לה השתא נמי לית לה בת אשתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מנסבא נמי אית לה וממעטא או דלמא כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא ואם תמצא לומר כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא בע"ח מהו שימעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מיית נמי אית ליה ממעט או דלמא כיון דמחסרי גוביינא [ו]לא ממעט ואיכא דבעי לה לאידך גיסא בע"ח מהו שימעט בנכסים

בת

רש"י

שקלי להו בנות לכולהו. בתמיה דכיון דקרית להו מועטין א"כ לא יטלו בהן כלום הבנים דהא תנא במתני' גבי נכסים מועטין הבנים ישאלו על הפתחים: והשאר לבנים. והאי דקתני ישאלו על הפתחים היינו משהוליאו אותו השאר בהוצאת מזונות מכאן ואילך הבנות יזונו עד שיבגרו והבנים ישאלו על הפתחים: פשיטא מרובין ונתמעטו. בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיבגרו: כבר זכו בהן יורשין. בשעת מיתת אביהן וקרינא בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקן המגיעם כפי שומא של שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד כפי חלקו הראוי לו: ונתרבו. שהוזלו מזונות: מהו. מי מטי רווחא לבנים ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיבגרו: יתומים שקדמו. קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובין כדאמר בכתובות האחים שמעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת: אלמנתו מהו שתמעט בנכסים. מי שמת והניח בנים ובנות והניח נמי אלמנתו וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר ארמלותה ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו מי אמרינן כיון דאית לה מזוני ממעטא ולא מיקרו נכסים מרובין ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיבגרו והמותר לבנים דהא מועטין נינהו ולאחר שיוציאו המותר ישאלו על הפתחים או דלמא כיון דאילו מינסבא לבעל לית לה מזוני לא ממעטא וכמאן דליתא דמיא ומוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזונן עד שיבגרו וכל השאר יירשו הבנים כדין נכסים מרובין דהא אלמנה לא ממעטא להו וקרינן בהו הבנים יירשו והבנות יזונו ומחלק הבנות לא תזון האלמנה עמהם והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא דאי ממעטא הבנים ישאלו והאלמנה תזון ואי לא ממעטא יזונו יחד האלמנה והבנים אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל בין ממעטא בין לא ממעטא דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן הבנות יזונו אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו נכסים מרובין ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מליגשא הרי הוא כמרובין ונתמעטו דאמרינן כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה כן נראה שיטה זו בעיני: בת אשתו. מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון בת אשתו מאיש אחר חמש שנים ומת ומוטל על היורשין לזונה: כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני. עד חמש שנים מן היורשין שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן ממעטא ויזונו היא והבנות והבנים ישאלו: לא ממעטא. ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר ואותה הבת תזון עמהן: בעל חוב מהו שימעט. אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות מי אמרינן דממעט והבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ואם לאו יפסידו:

בת

תוספות

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. פי' בקונטרס שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין לגבות לבנות נכסים מועטין ומיהו לר"י נראה דאפי' כבר תפסו הבנות או הגבו להם ב"ד אם מכרו אחים מכור וכן משמע ביבמות בפרק אלמנה (דף סז:) דקאמר התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת והבן אינו מאכיל מ"ש בן דאין מאכיל מפני חלקו של עובר בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר א"ר אסי הכא בנכסים מועטין עסקינן וכגון דאיכא בן בהדה דהאי בת דממ"נ אי הויא דמיעברא ביה בן הוא לא עדיף מהאי דקאי ואי בת היא אמאי קא אכלה בתקנתא דרבנן כל כמה דלא נפקא לאויר העולם לא תקינו ליה רבנן ופריך במאי אוקימתה בנכסים מועטין והאמר רבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין כו' ומאי קושיא ולוקמה כגון שתפסו כבר הבנות או שהגבו להם ב"ד דאין יכולין למכור אלא משמע דלעולם יכולין למכור וקצת יש לדחות דנהי דיכולין ב"ד לגבות חלק של בת עומדת חלק של עובר שיש לחוש שמא היא בת אין יכולין לגבות כיון שלא יצאת לאויר העולם ואותו חלק יכולין האחין למכור ומיהו אין נראה לדחות כן ועוד ראיה דאמר בפ' הנושא (כתובות דף קג.) אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור האלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפס' מחיים הכא תפסה מחיים משמע כיון דלא תפסי מחיים אע"ג דתפסי לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו והא דאמר בפ' נערה (שם דף נא.) רשב"א אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות כו' אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין מ"מ אע"ג דאין מוציאין אם מכרו מכרו והשתא אתי שפיר דבכל ענין משמע דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשין אפילו כבר תפסו וגבו להם ב"ד דאי לאו הכי אכתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו או הגבו להם ב"ד מאי ואם תאמר כיון דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו אפילו כבר תפסו מה חילוק יש בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דבנכסים מרובין נמי נראה שאין מותרין למכור ולהפקיע מזונות וי"ל דיש חילוק דבנכסים מרובין יכולין למכור לצורך גדול אבל בנכסים מועטין אין יכולין למכור כלל לכתחלה ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות ובנכסים מועטין לא יזונו כלל: **מה** שמכרו מכרו. וא"ת דהכא אמרינן דבין מרובין ונתמעטו ובין מועטין ונתרבו זכו בהם היורשים ובפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צא. ושם) גבי כתובת בנין דכרין אמר פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין פירוש יורשי כתובה הגדולה מועטין ונתרבו מאי ת"ש דהנהו בני צרור מועטין ונתרבו הוו אתו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסינהו ואי לא כו' עד דאתו לקמיה דר"נ אמר כשם שמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין ופירש בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג ר"נ אדרב עמרם דאמר זילו פייסינהו דמשמע לבני קטנה אמר לפייס בני הגדולה דאי לבני הגדולה אומר לא הוה שייך לשון פיוס כיון דמן הדין שקלי בני הקטנה בנחלה גמורה דאורייתא ולא קשיא מידי דהכא יד הבנים לעולם על העליונה כדי להעמיד נחלה דאורייתא ועוד דהכא לא פקע כח היתומים מעולם כדקאמר מה שמכרו מכרו ולר"י נראה דהא דקאמר התם ר"נ כו' מועטים ונתרבו זכו בהם יורשין היינו יורשי כתובה הגדולה ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמם מדלא קאמר כבר זכו בהן יורשין וקשיא דא"כ התם אזלינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנין דכרין והכא אזלינן בתר מעיקרא וי"ל דהתם לא מיעקרא כולי האי נחלה דאורייתא דהרי מ"מ נוטלין יורשין אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי: **מי** אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעטא. תימה לר"י היאך טועה לומר כן והא בת נמי אי מינסבא לית לה כדתנן ג) דהוון מתזנן עד דתלקחן לגוברין ומאי קאמר נמי בע"ח מיחסר גוביינא בת נמי מיחסרא גוביינא ואי מתה נמי לית לה כמו בת אשתו ועוד אי באלמנה שייך נכסים מועטין מה שיעור יהיה דבשלמא בבנות יש שיעור למ"ד עד שיבגרו אבל באלמנה לא שייך בגרות ועד מתי יהיו נכסים מועטין ונראה לפרש דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל הבנים שניהם שוין בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו (א) נכסים מועטים אלא לבנות שהן יוצאי יריכו והם בנות ירושה במקום שאין בנים ואע"ג דמיחסרא

מסורת הש"ס

א) כתובות נא. ב) סוטה כה: כתובות קג. יבמות סז: ג) [כתובות נג:]

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף א:
ג ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף יג:
ד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
ה ה ו ז מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מי אמרי' כו' דלא תקנו דין נכסים:

רבינו גרשום

שקלי להו בנות. מיד בתמיה ולית לבנים כלום והא יש בנכסים הללו הרבה יותר משיעור מזונות לבנות עד שיבגרו: אלא אמר רבא מוציאין מהן. מיד שיעור מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר יהיו לבנים למזונות: יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. ואין גובין מהן השתא מה שמכרו בנכסים מועטין זכו בהן כל שכן במועטין ונתרבו: שוב יתיב קבעי אלמנתו שהיורשין חייבין לזונה ואי ליכא אלא סיפוק הבנות וסיפוק אלמנה: דאסלא הוי מינסבא איכא מיעוט נכסים דלית בהו עד שיבגרו וממעטא לגבייהו ואמרינן נכסין מועטין הן. והבנים ישאלו על הפתחים: מי אמרינן כיון דאית לה מזונות ממעטא. וישאלו על הפתחים. או דלמא כיון דבידה לאינסובי אימת דבעי. וכי מנסבא לית לה מזוני מיורשין ה"נ השתא חשבינן לה כמאן דמינסבא ולא ממעטא: בת אשתו. שקבל עליו לזונה ה' שנים כשנשא אמה והשתא מת הבעל ויורשין חייבין במזונותיה עד סוף ה' שנים מהו שתמעט בנכסים. דלא הויין מרובין: מי אמרינן. אע"ג דאי מינסבא אית לה ה' שנים מזונות כמו שקיבל ממעטא או דלמא כיון דאלו מתה לית ליה מזונות השתא נמי לא ממעטא: בעל חוב של אביהן מהו שימעט. כשמחשבין החוב שיש לו לקבל הוו נכסים מועטין. מי אמרי' אע"ג דאילו מת בעל חוב אית ליה יורשין שגובין במקומו וממעט. או דילמא כו': איכא דבעי להך גיסא. שמקדים במאוחר תחלה: בעל חוב מהו שימעט בנכסים. מי אמרינן כיון שמחוסר גוביינא לא ממעט או דילמא כיון דאילו מת נמי אית להיורשין נמי

עין משפט
נר מצוה

ו א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נג סעיף ד וסימן קיב סעיף טז:
ז ב מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף ח וע"ש בהג"ה וסעיף ט:
ח ג מיי' פ"ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א וסי' רנג סכ"ו וסכ"ז:
ט ד מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין צו טור שו"ע סי' רפ סעיף ט:
י ה מיי' פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל"ח:

בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו ובת אי זה מהן קודמת אמר ליה זיל האידנא ותא למחר כי אתא אמר ליה פשוט מיהת חדא א)דאמר רבי אבא אמר רבי אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין מה בת אצל אחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת ״אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים: אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי וכו': ב)מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי אמר ליה רבא אלא מעתה מאן דעסיק בתורה הוא דירית דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין:

מתני' ״הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים ״האומר אם ג)תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה (א) נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: גמ' דוחין אותו ושקיל כבת הא קתני סיפא ילדה טומטום אינו נוטל אמר אביי דוחין אותו ואין לו ורבא אמר ״דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרבן שמעון בן גמליאל ד)(דתניא) ה)ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר ״אין קדושה חלה עליהן מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטין וניזון כבת בנכסים מרובין
אלא

בת אשתו מהו. את"ל בעל חוב ממעט ה"מ דאע"ג דאילו מיית אית ליה אבל בת אשתו דל"ל אי מייתא מי ממעטא: אלמנתו ובת. ואין כאן אלא מזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה הלכך כיון דתרווייהו בתקנתא דרבנן אכלי איזו תקדום: תפשוט מיהא חדא. אלמנתו ובת: מאי קאמר. מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה דקאמר בשביל שאני זכר וזכותי גדול הפסדתי: מאן דעסיק כו'. כלומר מי שיש לו שני בנים אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק: (ב) ויפה כחי בנכסים מרובין. שאני יורש הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות: מתני' וטומטום. אטום אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות וספק זכר ספק נקבה הוא (ג) ואיכא למ"ד כמי ספק בריה הוא ודוחין אותו ואין לו לא כזכר ולא כנקבה: הזכרים דוחין אותו. ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ותירש עמנו לך אצל נקבות ומיהו איכא למ"ד בגמרא דאפילו כנקבות לא שקיל דאינו לא זכר ולא נקבה והאי דנקט לישנא דזכרים דוחין היינו משום דבעי למישקל בזכרים להיות ידו על העליונה ואינהו דחו ליה מינייהו לומר לך אצל נקבות אע"פ שגם (ד) הנה ידחוהו: האומר אם ילדה כו'. מחלק נכסיו היה ומצוה לקיים דברי המת א"כ בריא וזיכה לו ע"י אחר ואע"ג דאמר רב הונא המזכה לעובר לא קנה הא פרכינן לה ממתני' בגמרא ולא מתרץ ליה: האומר ילדה אשתי זכר יטול מנה. אותו הזכר לכשיולד ואירע המעשה שילדה זכר נוטל כדקאמר אביו: נקבה מאתים. ובגמ' פריך למימרא דברתא עדיפא ליה מברא: ה"ג אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים. יש מפרשים שילדה שניהן ביחד הזכר והנקבה ויטול הזכר מנה והנקבה תטול מאתים כדקאמר הכא אם זכר מנה אם נקבה מאתים ולאו מלתא היא שהרי לא אמר הכא אם ילדה זכר ונקבה ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים אלא הכי קאמר אם זכר מנה אם נקבה מאתים דמשמע אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר וכיון דהכי הוא לא יטול כלום הבן והבת אם נולדו תאומים כדאמרינן בגמרא והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים א"נ אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה אלא ה"פ האומר אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה אם נקבה ילדה אשתי תטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה כדקאמר הכא זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה נוטלת מאתים אם יהיה העובר נקבה ולאשמועינן אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני רישא או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר וילדה אשתו מה שלא אמר לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים לא יטלו כלום כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל כן נראה בעיני ועיקר: ילדה טומטום אינו נוטל. דבריה בפני עצמה חשיב ליה לא זכר ולא נקבה כדמפרש בגמרא: ה"ז יטול. הטומטום: ואם אין שם יורש אלא הוא. אותו הטומטום: יורש את הכל. ואף על גב דבריה הוא ה"מ היכא דאיכא בנים ובנות ודוחין אותו בנים אצל בנות והבנות אצל בנים ואין לו לא כבן ולא כבת כדאמר אביי בגמרא משום דבריה הוא אבל היכא דליכא יורש אלא הוא לא נפיק מכלל בן אין לו עיין עליו אם אין לו בת עיין עליה א"נ משום דקרינא ביה הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה: גמ' ושקיל כבת. בתמיה דקתני דוחין אותו אצל נקבות ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה: והא קתני סיפא. גבי האומר אם ילדה אשתי כו' ילדה טומטום אינו נוטל לא כבן ולא כבת דבריה הוא ואינו לא זכר ולא נקבה וה"ה לענין ירושה: אמר אביי דוחין אותו. אצל נקבות ואין לו עם נקבות שגם הן ידחוהו אצל זכרים: רבא אמר דוחין אותו ויש לו. ממה נפשך דספק זכר ספק נקבה הוא ויטול כפחות שבהן דלאו בריה הוא וסיפא דקתני נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אצל זכרים על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר וסיפא דמקשת לי מינה דחשיב ליה בריה אתאן לרשב"ג דתנן במסכת תמורה בפרק כיצד מערימין כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה אם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ז)ודמיהן חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא דאינו לא זכר ולא נקבה והלכך לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן ולא קדושת בכור בפטירת רחם דלא קרינא ביה הזכר תקדיש ומתניתין נמי דקתני ילדה טומטום אינו נוטל לרשב"ג הוא דחשיב ליה בריה: מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת. מי שמת והניח נכסים: יורש כבן כו'. כדמפרש ואזיל: בשלמא לרבא. דחשיב ליה ספק הכי פירושה בזמן שהנכסים מועטין יורש כבן כאחד מן הבנים שלא יטול כלום דכיון דספק הוא לא עדיף מבנים דשואלין על הפתחים שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים ואין לו דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ושקול כמותנו: וניזון כבת בנכסים מרובין. ממה נפשך שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות ויש לו מזונות ממה נפשך כרבא:
אלא

דמיחסרא גובייכא ואי מינסבא לית לה אבל לאלמנה אלא הבנים או אלא בנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אלא באלמנה שלא רצו לעקר (ה) דין ירושה מן הבנים אלא האלמנה והשתא מיבעי ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אם ממעטא נמי אלמנה (הג"ה. וכן כתוב בתוס' ותיזון האלמנה עם הבנות או דלמא כיון דאי מינסבא לית לה מזוני השתא נמי לית לה אלא הכל יהיה לבנות ואי ממעטא מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא(ו)עד שיבגרו הבנות. ע"כ הג"ה) והא דקאמר בסמוך דאלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסי' מועטים אלא בנות אבל אי ליתנהו לבנים לא תטול האלמנה כלום יותר [מהבת] (הג"ה. ולכאורה היה נראה לפרש דאי ממעטין אין לבנים כלום כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיבגרו הבנות אבל אי לאו ממעטין ניזונות שלשתם אבל בתוס' כתוב כאשר כתבתי בפנים. ע"כ הג"ה) ואור"י שכן משמע בירושל' כדקאמר התם אלמנה ובנות שתיהן שוות אלמנה ובנים שניהם שוים פירוש לענין מזונות אין האלמנה דוחה את הבנות ולא בנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע"י הבנים וכשם שדוחה האלמנה את הבנות ע"י הבנים כך דוחה את הבנים על ידי בנות כו' ויש לדקדק על לשון הירושלמי ומ"מ משמע שרולה לומר כן:
אלא מעתה מאן דעסיק באורייתא הוא דירית. ואף על פי דאמרינן לקמן (דף קמא.) מצוה לזון את הבנות וק"ו הבנים העוסקין באורייתא היינו לענין מצוה אבל לענין דינא אין לחלק בין עסקי באורייתא ללא עסקין):
אלא

רבינו גרשום

ממעט: אם תמצא לומר [בת אשתו] כיון אף על גב דאינסבא אית לה וממעטא. אלמנתו מהו שתמעט מי אמרינן כיון דאילו אינסבא לית לה מזוני לא ממעט. או דלמא כיון דהשתא אית לה מזוני ממעט. אם תמצא לומר כיון דאית לה מזוני (לא) ממעטא [אלמנתו]: ובת אם אין שם אלא כדי שיעור מזונות של אחת איזו קודמת. מי אמרינן הואיל ובת אע"ג דמינסבא אית לה קודמת לאלמנה. או דלמא כיון דהשתא כי הדדי נינהו. וכ"ז שלא נשאו קרובה דעתו דבעל טפי לאשתו מבתו: בדין הוא דקדמה: פשוט מינייהו הדא. מכל הני בעיין דלעיל: אלמנתו תזון. משום דניחא לבעל שלא תזול אלמנתו והני נכסין מועטין נינהו: מאי קאמר. כלומר מאי חשיבות לבן כאן הכא בנכסים מועטין יותר מבת שהבן מתרעם כלומר מפני חשיבותי הפסדתי. אמר אביי לא בשביל שיהא לו כח בנכסים מועטין יותר מבת קאמר אלא מפני שראוי לעסוק בתורה קאמר: פיס' זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. שלא יירש עמהן דאיכא למימר נקבה היא: נקבות דוחות אותו אצל הזכרים. שלא יזון אלא ישאל על הפתחים כשאר אחין דאיכא למימר זכר הוא: מדקתני רישא דמתני' דזכרים דוחין אותו אצל נקבות מכלל דשקיל במזונות כבת. והא קתני בהא מתני' האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה כו' ילדה טומטום אינו נוטל כלום. אלמא דלא שקיל כלל: אמר אביי הא דקתני זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. לאו משום דשקיל מזונות אלא דוחין אותו אצלן ולא יהבי ליה כלום דכי אזיל הכא מדחי ליה ואי אזיל הכא מדחי ליה ואין לו כלום: לעולם אימא לך רישא דוחין אותו לנקבות ויש לו מזונות. וסיפא דקתני ילדה טומטום אין לו כלום אתאן לרשב"ג דתנן במס' תמורה בפ' כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ואם נקב' יבואו שלמים ילדה זכר ונקבה הזכר יקרב עולה ונקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמי' חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמ' ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ולא יתן כלום. הכי נמי משום הכי אינו נוטל כלום. מאי טעמא מצי להתנות על בכור כל זמן שהוא במעי אמו משום דאין הבכור מתקדש אלא בשעת לידתו בפטר רחם. בשלמא רבא דאמר דוחין אותו ויש לו משום הכי קתני הכא דיורש כבן בנכסים מועטין. והבן בנכסי' מועטין אין לו אלא ישאל על הפתחים ה"נ האי טומטום יורש באותה ירושה של בן דישאל על הפתחים

מסורת הש"ס

א) כתובות מג. פ"ש: ב) שם קח: ג) נ"ל ילדה רש"ל: ד) [נ"ל דתנן ועי' תוס' יבמות פג: ד"ה לא לכן]: ה) תמורה כד: ו) [ודמיו חולין]: ז) [וע"ע תוס' כתובות קח: ד"ה אמר רבא]:

הגהות הב"ח

(א) במשנה יטול מנה אם נקבה: (ב) רשב"ם ד"ה מאן וכו' שאינו עוסק הס"ד ואח"כ מ"ה בשביל שאני זכר ויפה כחי בנכסים: (ג) ד"ה וטומטום וכו' ספק נקבה הוא ודוחין אותו ויש לו כנקבה ואיכא למאן דאמר לאו ספק הוא אלא בריה הוא: (ד) ד"ה הזכרים וכו' שגם הם ידחוהו: (ה) תד"ה (בע"א) מי וכו' דין ירושה מן הבנים. נ"ב פי' אלא שניהם מוזונים יחד: (ו) שם בהג"ה עד שיבגרו הבנות. נ"ב כך היה כתוב פי' בגליון וכך כוונת בעל הה"ג שמלא כך הפירוש בתוספות ישנים ואח"כ כתב ולכאורה היה נראה כו והוא מן ההג"ה שלאחריו

אלא לאביי מאי ניזון כבת ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן אלא ראוי לירש ואין לו ה״נ ראוי לזון ואין לו: האומר אם ילדה אשתי זכר וכו׳: למימרא דבת עדיפא ליה מבן והא א)אמר ר׳ יוחנן משום רשב״י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב״ה מלא עליו עברה שנאמר °והעברתם את נחלתו לבתו (במדבר כז) ואין העברה אלא עברה שנאמר °יום עברה היום ההוא (צפניה א) לענין ירושה בן עדיף ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושמואל אמר הכא במבכרת עסקינן וכדרב חסדא דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמרביא לאחהא ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפן לי מבני ואיבעית אימא הא מני ר׳ יהודה היא הי רבי יהודה אילימא רבי יהודה דבכל ב)דתניא °וה׳ ברך את אברהם בכל (בראשית כד) רבי מאיר אומר שלא היה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת ובכל שמה אימור דשמעת ליה לרבי יהודה ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מבן מי שמעת ליה אלא הא רבי יהודה ג)דתניא *מצוה לזון את הבנות וק״ו לבנים דעסקי בתורה דברי ר״מ רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק״ו לבנות דלא ליתזלן אלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה דינרין והנקבה נוטלת שני דינרין ד)במאי אמר רב אשי *אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא במסרס דאמר זכר תחלה מאתים נקבה אחריו ולא כלום נקבה תחלה מנה זכר אחריה מנה וילדה זכר ונקבה ולא ידעינן הי מינייהו נפק ברישא זכר שקיל מנה ממה נפשך אידך מנה הוה ה)ממון המוטל בספק וחולקין והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא ו)מנה היכי משכחת לה אמר רבינא במבשרני דתניא

רשב״ם

אלא לאביי. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות מאי ניזון כבת: וליטעמיך מאי יורש כבן. דקתני רישא והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שנא: למימרא דבת עדיפא ליה מברא. דיהיב לה °לנקבה מאתים זוז דהיינו שני מנין: שנאמר. ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: לענין נחלה בן עדיף לי׳. דיקרא שם המת על נחלתו אבל הבת מסבת נחלה ממטה למטה אחר: בתו עדיפא. שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר: ושמואל אמר. מתני׳ במבכרת דבת עדיפא ליה כדמפרש טעמא לקמן ואזיל: דמרביא. מגדלת: א״ר חסדא לדידי בנתן עדיפן לי. אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתין אך הלשון מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות לכך מתאוה היה לבנות ולא נתיישב לי יפה דעתו של רב חסדא: הא מני ר׳ יהודה היא. מתניתין ר׳ יהודה שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה דלא ליתזלו: ה״ג דתניא מצוה לזון את הבנות כו׳. ברייתא היא בכתובות בפרק נערה שנתפתתה מצוה לזון משום ומבשרך לא תתעלם ומיהו חובה הוא דליכא כדתנן התם אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן התם דאמרינן ליה יארוד ילדה ואבני מתא שדיא: דעסקי באורייתא. ולא ליתזלו פירוש הוא ואינו מן הברייתא: זכר נוטל ששה דינר. של זהב דהיינו מנה וחצי לפי שהמנה כ״ה סלעים שהן מאה זוז דינרי כסף ודינר זהב נמכר בכ״ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (דף לו׳) במשנה נמצא הששה דינר מאה וחמשים זוז שהן מנה וחצי: נוטלת שני דינר. של זהב דהיינו חצי מנה: במסרס. שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם יצא הזכר תחלה ואח״כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה תחלה מנה ואחר כך זכר מנה: זכר נוטל מנה ממה נפשך. אפי׳ נולד אחרון: המוטל בספק. אם זכר נולד תחלה יטלנו כו׳ ואם נקבה תחלה תטלנו הלכך חולקין נמצא הזכר נוטל ששה דינר זהב: היכי משכחת לה. דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא (א) דאף על גב דאמר יטלו שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי: במבשרני. התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למבשר כדמפרש ואזיל:

תוספות

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא״ת מאי קושיא היא לאביי נימא דברייתא סברה דטומטום לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי׳ כבת לא שקיל משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי״ל דגמרא רוצה ליישב דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בבכורות (דף מא: ושם) דטומטום הוי ספק לדברי הכל והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו היינו דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) וטעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטום והא דקאמר התם עלה בגמרא אפילו בקדושה אימא לא מיתפיס משום דקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהוייתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהוייתה ההיא סוגיא כרבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו וראוי לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואביי גופיה איירי בבכורות (דף מב: ושם) על מלתא דריש לקיש דאמר טומטום דאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטום אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני׳ רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא מזה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר דלישנא דמתני׳ דקתני דוחין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטום הוי בריה וא״ת מכל מקום מאי פריך לאביי מברייתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית וברייתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דנראה לגמ׳ דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי ודוקא גבי הקדשה הוא דפליגי כיון דטומטום ראוי להקדשה דעתו נמי אטומטום דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני׳ לפרש דוחין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ודאי סבר אביי דכ״ע מודו הכא ורבא פליג עליה וסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי רישא כרבנן אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא רישא דדוחין אותו ויש לו אפי׳ כרבן שמעון בן גמליאל אע״ג דאין דעתו של אדם אלא על זכר ידוע ועל נקבה ידועה מ״מ רישא דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לחלק בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק דחכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע לישנא דמתני׳ (כתובות דף נא.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה והכי משמע בריש נערה (שם דף מג.) דלפי דעת אדם יתקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן. תימה מאי קושיא היא לרבא לימא דיורש כבן היינו מה שיותר על מזון הבנות עד שיבגרו ואותו המותר יהיה לטומטום כמו לבנים כדאמר לעיל, בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטים וי״ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: לדידי בנתן עדיפן לי מבני. פי׳ בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה דהרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ז.) ר״נ בר ר״ח (לעיל ז:) מר ינוקא ומר קשישא בני ר״ח (ע״ז יא:) רב חנן בר ר״ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר״ח בהגוזל בתרא (ב״ק דף קיז.)ז) אלא נראה לר״י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור ח) רבא ט) (ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: בת היה לו ובכל שמה. וא״ת ולמה לא השיאה ליצחק למ״ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי״ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: זכר נוטל ששה ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר נוטל ששה ונקבה שנים דא״כ הוה ליה למנקט כמו במתניתין ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה: אידך מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב״ק מו.) המוציא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

נכסי

עין משפט נר מצוה

יא א מיי׳ פ״י מהלכו׳ מתנות עניים הלכ׳ טז ופי״ב מהלכות אישות הלכה יד טו סמג עשין מח טור ושו״ע יו״ד סי׳ רנא סעיף ג וטוש״ע אה״ע סי׳ עא סעיף א:

מסורת הש״ס

א) לעיל קטז: ב) [תוספ׳ קדושין פ״ה] לעיל טז. [ושם לא אמר רבי יהודה ובכל שמה וכן בע״י ליתא להך שתי תיבות]: ג) כתובות מט. [תוספתא כתובות פ״ד ע״ש]: ד) ס״א היכי משכחת לה: ה) [ב״ק לה: וש״נ]: ו) [דינרין היכי משכחת לה כ״ה בס״א]: ז) [ושם איתא רב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא ועי׳ קדושין לב:] ח) [כדאיתא לעיל יב: וברכות מד.]: ט) [נ״ל ורמי בר חמא]:

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה היכי משכחת וכו׳ דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וקמ״ל דאע״ג דאיכא למימר יטלו שני מנין: (ב) תוס׳ ד״ה אלא וכו׳ וטעמא משום דסבר. נ״ב פי׳ רשב״ג: (ג) בא״ד ועוד איכא למימר. נ״ב תור׳ קושיא דלעיל:

רבינו גרשום

הפתחים וניזון כבת בנכסים מרובין כדרבא דיש לו: אלא לאביי. דאמר אין לו מאי ניזון כבת הא משמע דשקיל. אמר לך אביי ולטעמיך דרבא מי ניחא מאי יורש כבן דמשמע דשקיל והא לא שקיל מידי. אלא כי היכי דמתרצת לרבא ראוי לירש הוא האי טומטום כדקתני מתני׳ ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל ואין לו במקום יורשין משום דספיקא הוא ועוד דנכסים מועטין. לדידי נמי ראוי היה ליזון ואין לו. במקום בנות שדוחות אותו אצל הזכרים: מדקתני אם ילדה נקבה יטול מאתים מכלל דבת עדיפא ליה מברא והאמר ר׳ יוחנן כו׳ אלמא דברא עדיף. ומשני לענין נחלה ברא עדיף שקם תחתיו אבל לענין הרווחה כשנותן מתנה הרווחה דבת עדיפא ולא יהיב טפי משום דיתבה בבית דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אבל בן מצי למיזל ולמרווח בכל מקום משום הכי יהיב לבת טפי מבן: ושמואל אמר. משום [הכי] יהיב לה מאתים דאמה מבכרת היא וניחא ליה שתלד בת יותר מבן כרב חסדא כו׳: דמרביא אחי. כלומר שגדלתן: ואיכא דאמרי דלא שלטה בה עינא [בישא]. הואיל דאי׳ לה בת מעיקרא לא לימרו אינשי כמה בנין אתילדו ליה לחאי: ואי בעית אימא מתני׳ דקתני דברתא עדיפא ר׳ יהודה היא. א) ר׳ יהודה דעסקי באורייתא. לאו מן הברייתא אלא מפרש לברייתא. ה״ג כי [היכי] דלא ליתולי לחזר אחר מזונות: אלא הא דתניא ילדת אשתו זכר ונקבה. זכר נוטל ו׳ דינרים של זהב דהיינו ק״נ דינרי׳ של כסף לפי שהדינר של זהב קונין בכ״ה דינרין של כסף ומשקל דינר זהב שקול כשני דינרי׳ של כסף. לפי שדינר של זהב שקול ה׳ פשוטי׳ למשקל הברזל ודינר של כסף הוא ב׳ פשוטים וחצי למשקל ברזל לפי חשבון זה היה הזהב נמכר בי״ב משקלות של כסף שהן כ״ד דינרין של כסף ואותו דינר (של) כ״ה שמותר נכנס בהכרע המשקלות ומותיר ונישום ו׳ דינרי של זהב הן ק״נ של כסף ועוד מן הפסוקים של מלכים ודברי הימים מקניית דוד לארונה אנו למידים שהזהב היה נמכר בימי דוד בי״ב משקל של כסף: ונקבה נוטלת ב׳ דינרין. זהב דהיינו נ׳ דינרין: היכי משכחת לה. כלומר היכי מיתרצי האי מלתא דעבדין הכי והיכי מפרשי׳ לה לאו משום קושיא מתנינן לה אלא משום דקא בעי פירושא: במסרס. כלומר שמהפך דבריו כי האי גוונא דליכא למישמע מאי קאמר שמערב דבריו זו בזו דאמר הכי אם ילדה אשתי נקבה אם זכר תחלה יטול מאתים. ונקבה אחרי׳ ולא כלום ואם ילדה אשתו נקבה תחלה תטול מנה ואחריה זכר יטול מנה. ואי התרמי מלתא בילדה תאומים זכר ונקבה ולא ידעו הי מינייהו אתיליד ברישא דאי בבריא לן דזכר אתיליד ברישא היה נוטל מאתים כדאמר מעיקרא. ואם נקבה נוטלת מנה השתא דמספקא לן זכר יטול מנה ממה נפשך דהכי קאמר אפי׳ ילדה זכר אחר נקבה יטול מנה. ואידך מנה מהנהו מאתים דזכר הוו להו ממון המוטל בספק. דמספקא לן דאם נקבה תחלה נוטלת מנה כמו שאמר. ואם נקבה אחר זכר אינה נוטלת כלום ואם זכר תחלה היה נוטל כל המאתים הלכך חד מנה יטול זכר ממה נפשך ומאידך מנה שקיל פלגא משום חצי מנה מספק דהיינו ב׳ דינר של זהב שהן ג׳ דינר של כסף: ואלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה היכי משכחת לה. והיכי מתרמי והיכי מפרשי לה דלא קשיא להך דלעיל אמר רבא משכחת לה במבשרני כו׳.

המבשרני

א) נ״ל אלא הא ר׳ יהודה דתניא מצוה לזון וכו׳ דעסקי באורייתא וכו׳

דתניא המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אב זכר ונקבה נמי יטול מנה אלא למעוטי מאי למעוטי נפל ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי להאי דמעברת אמר רב הונא הוי מזכה לעובר א)והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אמר ליה משנתינו איני יודע מי שנאה (א) ולימא ליה רבי מאיר היא דאמר א)אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אימור דשמעת ליה לרבי מאיר לדבר ב)שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה ולימא ליה רבי יוסי היא דאמר עובר קני דתנן ג)עובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי שאני ד)ירושה הבאה מאיליה ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא דאמר לא שנא ירושה ולא שנא מתנה דתנן ה)רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אימור דשמעת ליה לרבי יוחנן בן ברוקה לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי אמר ולימא ליה רבי יוחנן בן ברוקה היא וסבר לה כרבי יוסי מי יימר דסבר לה ולימא ליה במבשרני אי הכי דקתני סיפא ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל אי במבשרני יורש מאי עבידתיה ולימא ליה בשילדה אי הכי דקתני סיפא ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול כל שתלד כל שילדה מיבעי ליה ולימא

רשב"ם

ה"ג המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם ילדה זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מנה ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא קאמר דאמר נמי זכר ונקבה יטול מנה ואלא למעוטי מאי למעוטי נפל. והכי פירושו המבשרני מה תלד אשתי אם יבשרני שילדה זכר יטול המבשר מנה לפיכך אם ילדה זכר יטול המבשר מנה כדאמר האב אבל על בשורת הבת לא יטול כלום דהא לא קאמר ואם כה יאמר אם נקבה מנה כלומר אם יבשרני שילדה אשתי נקבה יטול מנה ואירע מעשה שילדה נקבה נוטל המבשר מנה אבל על בשורת זכר לא יטול כלום דהא לא קאמר אב מידי ונראה בעיני דגרסינן בה הכי אם זכר מנה אם נקבה מנה ילדה זכר נוטל מנה ילדה נקבה נוטל מנה והשתא אתי שפיר הך דפרכינן לבסוף אלא למעוטי מאי לפי שכל עניני בשורת לידה פירש בין לידת זכר בין לידת נקבה בין לידת תאומים ואם אירע מעשה שילדה זכר ונקבה תאומים אין לו למבשר אלא מנה ופרכינן והא זכר ונקבה לא אתני אב ועל לידת תאומים לא אסיק האב אדעתיה ולא אמר שיטול המבשר כלום אלא על זכר לבדו או נקבה לבדה ומשני דאמר נמי אם יבשרני זכר ונקבה ביחד ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל: ואלא למעוטי מאי. כיון דבכל בשורות יטול המבשר מנה לא ו)(פירש) לא זכר ולא נקבה ולא תאומים ז)(הוה)ליה למימר המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי יטול מנה: למעוטי נפל. מה שפירש האב אם זכר אם נקבה למעוטי אם יבשר הפילה אשתך דלא יטול כלום דסתם זכר ונקבה היינו בר קיימא ולא מת: והמזכה לעובר. על ידי אחר לא קנה עד שיולד ואפילו היכא דאמר נכסיי להאי עובר כשיולד דאמר רב הונא לקמן אף לכשתלד לא קנה: איתיביה ר"נ לרב הונא. ממתני' דתנן האומר אם ילדה אשתי כו' דהיינו מזכה לעובר: איני יודע מי שנאה. לא מצינו לא יחיד ולא רבים: ולימא ליה ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואמאי קאמר רב הונא איני יודע מי שנאה הא איהו גופיה ס"ל כר"מ כדאמר ביבמות בפרק האשה שהלך בעלה למדה"י (דף צג.) דאמר ר"נ בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כרבי ורבי כר"מ ור"מ כר"א בן יעקב ור"א בן יעקב כר"ע דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומפרש התם רב הונא דאיתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ור"נ אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו כו' רבי מאיר דתנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' אינה מקודשת רבי מאיר אומר מקודשת ומתניתין נמי קס"ד דה"ה גבי עובר דכי היכי דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"נ מקנה לעובר שלא בא לעולם: אימור דשמעת ליה לר"מ ח)בדבר שישנו בעולם. בשעת קנין אלא שעדיין לא הגיע זמנו לקנות כדקתני הרי את מקודשת לאחר שתתגיירי כו' האשה הנקנית לו הרי היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה ולא הגיע זמנה לקנות אבל עובר אינו בעולם ולא קני מידי ולהכי איני יודע מי שנאה: ולימא ליה ר' יוסי היא. ואנא דאמינא כרבנן ואמאי קאמר איני יודע מי שנאה: ר' יוסי היא דאמר עובר קנה. חלק בעבדי אביו: דתנן. בפרק אלמנה ביבמות בת ישראל שנישאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כדמפרש התם דעובר במעי זרה זר הוא שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו דאינו ילידו של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעיברתו מכהן דקי"ל התם שאוכלת בתרומה בשביל בנה כהן כאילו בעלה כהן חי כדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו אבל עובר לא דס"ל לרבי יוסי עובר במעי זרה זר הוא כדמפרש התם שמעינן מיהא דעובר יש לו חלק במעי אמו בעבדי אביו שמת מדפסיל להו באכילת תרומה אלמא מזכה לעובר קנה הואיל ויורש ממילא בנכסי אביו: ומשני ירושה הבאה מאיליה שאני. ויש לה כח לתפוס אבל להקנות לו אדם לא קנה: דתנן. ביש נוחלין רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר איש פלוני יירשני על מי שראוי ליורשו במקצת כגון בן בין הבנים וקס"ד דבעובר בין הבנים קאמר דהיינו ראוי ליורשו לכשיולד דבריו קיימין אלמא המוריש לעובר קנה דהיינו מזכה לעוברו ולעיל נמי במזכה לעובר שלו מיירי שהוא ראוי ליורשו: במי שישנו בעולם. כגון בן בין הבנים אבל עובר בין הבנים לא: וסבירא ליה כרבי יוסי. דעובר יורש ואיכא למימר דאיירי רבי יוחנן בעובר בין הבנים דהיינו ראוי ליורשו במקצת כרבי יוסי דעובר יורש: מי יימר דס"ל. לרבי יוחנן בן ברוקה כרבי יוסי והלכך לא ידע מי שנאה: ולימא ליה. דמתני' איירי במבשרני כי המבשר ישנו בעולם וטקי למתני' שהמבשר יטול מנה ולא העובר דהמזכה לעובר לא קנה: מאי עבידתיה. דמבשר לירש כלום: ולימא ליה בשילדה. כשאמר האב אם ילדה זכר תנו לו מנה כבר נולד בשעת אמירה הלכך יטול מנה דלא איירי במזכה לעובר:

ולימא

תוספות

נכסי להאי דמעברת. בשכיב מרע איירי מדקאמר עלה ולוקמה כר' יוחנן בן ברוקה ורבי יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע איירי מדקא בעי לעיל (דף קל.) עליה בבריא היאך ואע"ג דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לא מהני מידי כיון דבבריא לא מהני אפילו ע"י קנין ואע"ג דאמר לקמן (דף קמח.) שכ"מ שאמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני אע"ג דליתיה בבריא אפילו בקנין דאי איתיה בבריא בקנין אם כן הוי שכיב מרע ובריא שוין מ"מ הכא ליתא בשכ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דכולהו לא בחדא מחתא מחתינהו:

איתיביה רב נחמן לרב הונא. ואם תאמר אדפריך רב נחמן לרב הונא תקשי ליה לנפשיה דאית ליה לקמן המזכה לעובר לא קנה וי"ל דהוא מוקי מתניתין לכשתלד דסבירא ליה לקמן לכשתלד קנה אי נמי רב נחמן איירי בעובר שאינו בנו ומוקי מתניתין בבנו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כר' יוחנן לקמן וכן פסקו רבינו חננאל ורשב"ם וה"ג דבבנו המזכה לעובר קנה:

דתנן העובר פוסל ואין מאכיל. פירש רשב"ם פוסל עבדי אביו מלאכול בתרומה דעובר במעי אמו זר ואינו מאכיל את אמו דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל ורש"י פירש ביבמות (דף סז.) בענין אחר פוסל את אמו כהנת אם הוא זר ואינו מאכיל את אמו אם הוא כהן במעי זרה דעובר במעי זרה זר הוא ולהאי פירוש לא מוכח הכא מידי אבל אין לפרש כלל פוסל עבדי אביו אם הוא זר במעי כהנת ואינו מאכיל עבדי אביו אם הוא כהן במעי זרה דחדא מילתא היא דהא פשיטא דכיון דאם הוא כהן אינו מאכיל כ"ש אם הוא ישראל ולא הוה ליה למיתני פוסל אלא אינו מאכיל:

ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא. תימה דאמאי נקט רבי יוחנן בן ברוקה דאפילו רבנן מודו דבלשון מתנה מועיל ויש לומר דכיון דראוי ליורשו והוא לא הזכיר לשון מתנה אם כן בירושה קאמר:

בן

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' י ופ"ח מהל' זכיה ומתנה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א:

יג ב מיי' פ"ח מהלכות תרומות הלכה א ב:

רבינו גרשום

המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי. כלומר מי שיבא לי לבשר מה ילדה אשתי מבכרת אם יאמר שילדה זכר יטול המבשר מנה וכן יעשה ילדה זכר יטול מנה. ואם יאמר לי ילדה נקבה יטול כמו כן מנה ילדה נקבה נוטל מנה. ואי איתרמי דילדה זכר ונקבה ביחד ואמר לו אשתך ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה אע"ג דהתנה לו לזכר ונקבה מנה ואמאי יהיב ליה בבשורת לידת זכר ונקבה ביחד [והא זכר ונקבה] לא קאמר דיטול המבשר כלום ואמאי נוטל מנה. אי' דאמר נמי אם בשרני דילדה זכר ונקבה ביחד יטול מנה משום הכי מיתוקמא הך ברייתא כי האי גוונא. אי הכי כדאוקמת דאמר לזכר ולנקבה יטול מנה. אי הכי למעוטי מאי. כלומר מה הניח הברייתא במשמע שהמבשר לו שלא יטול. למעוטי נפל. דאם מבשר לו דהפילה אשתו אין לו כלום דסתמא דהמבשרני בבן של קיימא קאמר: איתיביה רב נחמן לרב הונא. ממתני' דקתני האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה אלמא דהמזכה לעובר קנה: אמר ליה רב הונא לעולם המזכה לעובר לא קנה. ומתני' איני יודע מי שנאה דסתמא היא ולא סבירא לן כוותיה: ולימא ליה ר' מאיר שנאה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: למי שאינו בעולם. כגון עובר זה לא אמר ר' מאיר: ולימא ליה ר' יוסי שנאה במס' יבמות דתנן העובר פוסל. כגון בת כהן שנישאת לישראל ונתעברה ממנו ומת בעלה לאחר שנתעברה לא קרינן ביה ובת כהן כי תהיה אלמנה וגו' מלחם אביה תאכל דהא יש לה זרע ופוסל עבדיה שלא יאכלו בתרומה משום דעובר זה שהוא ישראל יש לו חלק בעבדים אלמא דעובר שלא בא לעולם קנה עבדים. אלמא המזכה לעובר קנה: ואינו מאכיל. בתרומה כגון בת ישראל שנשאת לכהן ונתעברה ממנו ומת בעלה לאחר שמת אינה אוכלת משום דיצאה מרשותו ואע"ג דנתעברה ממנו לא אמרינן שתהא זכה לאכול כמו שנולד הבן ואין מאכיל לעבדים משום דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל. ומשני לעולם משנתינו. איני יודע מי שנאה והכא לגבי דר' יוסי שאני דירושה הבאה מאיליה היא שאין מזכה לו אדם אלא מעצמה נופלת לו ירושת אבות הלכך קנה בעבדים אבל היכא דאביו קיים וא"ל נכסיי להאי דמעברת לא קנה דמזכה לעובר הוא: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא דאמר. אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והאי עובר נמי ראוי ליורשו הוא: ולימא ליה ר' יוחנן בן ברוקה היא וסביר' לי' כר' יוסי. ולהכי קאמר סביר' ליה ר' יוחנן ב"ב כר' יוסי דאם תקשי אימר דא"ר יוחנן ב"ב במי שישנו בעולם במי שאינו בא לעולם לא אמר איכא לתרוצי דסבירא ליה כר' יוסי דאמר דעובר פוסל אע"ג דליתיה בעולם דעובר קנה. ואם תאמר נחלה הבאה מאיליה שאני איכא לתרוצי דר' יוסי סבירא ליה כר' יוחנן דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים אע"ג דלאו נחלה הבאה מאיליה היא. ומשני לעולם משנתינו אינו יודע מי שנאה ודקאמר ולימא כר' יוחנן וסבירא ליה כר' יוסי מי יימר דסבירא ליה דלמא לא סבירא ליה. והדרא קושיא לדוכתה אימר דאמר ר' יוחנן בן ברוקה כו': ולימא ליה ר' הונא לרב נחמן הא דמותבת לי ממתני' האומר אם ילדה אשתי כו' לא קשיא לי דהאי דקאמר מתני' ילדה זכר יטול מנה לא אמר לעובר אלא המבשרני יטול מנה דלמבשר זוכה ולא לעובר והאי תנא דהמבשרני היא ואמאי אמר איני יודע מי שנאה: לא מיתוקמא מתני' כתנא דמבשרני דכי אוקמת רישא במבשרני הכי איבעי לאוקמי סיפא ולא אפשר משום דקתני סיפא אם אין שם יורש אלא הוא אותו טומטום יורש את הכל ואי במבשרני מיתוקמא מאי עבידתיה דמבשר גבי ירושה אלא ש"מ לא מתוקמא רישא כי אם בעובר דכי היכי דסיפא לא מיירי אלא בעובר רישא נמי בעובר. וש"מ דעובר קנה ולהכי אמר איני יודע מי שנאה: ולימא ליה רב הונא לרב נחמן משנתינו לא משמע כדקסברת עד הכא אלא הכי; משמע אם ילדה אשתו זכר הוא יטול מנה ומשמע דבשעת זכייה כבר בא לעולם לא מצית למימר הכי דאם כ[ן] סיפא דקתני כל מה שתלד אשתי משמע להבא ואם כדבריך כל מה שילדה מיבעי לתתני כדמסקת לרישא אלא משום קושיא לא מצי למימר הכי. ולהכי קאמר איני יודע מי שנאה.

ומקשי'

מסורת הש"ס

א) [לעיל פט: וש"נ]: ב) [גיטין יג. לעיל עט:]: ג) יבמות סז.: ד) [לקמן קמב.]: ה) לעיל קל.: ו) [צ"ל יפרש]: ז) [צ"ל והוה]: ח) בס"י אית' כמי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא ליה ר"מ היא. נ"ב ר"מ גופיה ס"ל אף לדבר שאינו בעולם דהיינו לאחר שאתגייר אלא דרב הונא לא פסק כר"מ אלא לדבר שישנו בעולם [ולהכי פריך] ולימא ליה ר"מ היא ומשני דר"מ נמי לא ס"ל אלא לדבר שישנו בעולם דלאחר שאתגייר נמי דבר שישנו בעולם היא וכ"כ מהרש"ל:

א) [לעיל קמא.] ב) ערכין ז. נדה מד. ג) [לאויר העולם] ד) [צ"ל ובן יום אחד]

ולימא ליה דאמר לכשתלד רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא אף לכשתלד לא קנה דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת ובזזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה ואי סלקא דעתך עובר לא קני למה להו אחזוקי בשניה הא אחזיקו להו חדא זימנא אמר אביי א)ירושה הבאה מאיליה שאני רבא אמר שאני התם דרפוי מרפיאן בידייהו מעיקרא מאי בינייהו איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת תא שמע ב)תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא הא אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא

דהוא

רש"י

ולימא (א). רב הונא מתני' דאמר אם תלד אשתי זכר תנו ליה מנה לכשתלד דלא זכי ליה כלום עד שיוולד ואין זה מזכה לעובר דאמרינן לעיל דלא קנה ומשני רב הונא דאמר איני יודע מי שנאה ולא אוקמה כשתלד לטעמיה דאמר רב הונא אף המזכה לעובר בכה"ג דאמר לכשתלד כלומר נכסיי להאי דמיעברא לכשיולד לא קנה דכיון דבשעת הקנאה עובר הוא ואינו יכול לזכות לא יקנה לכשיולד ע"י אמירה דאמר לכשתלד: לכשתלד קנה. אע"ג דפליג ר"נ בהמוכר פירות דקל לחבירו דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הכא גבי עובר מודי דחשיב ליה כישנו בעולם וגם הנכסים שנותן לו הרי הן בעולם אלא שצריך לתקן לשונו ולומר נכסיי להאי עובר לכשתלד דאז ראוי לקנות לגמרי: ובזזו. החזיקו כל איש ואיש מה שמצא בזזו איש לו: חייב להחזיר. כיון דאשתו מעוברת עובר יורש הוי אלמא המזכה לעובר קנה: או שהפילה אשתו. וחזרו ישראל והחזיקו בנכסיו: החזיק בשניה. אחר שמת הבן או העובר קנה דהשתא ליכא עוד שום יורש: בראשונה לא קנה. דאיגלאי מילתא שהיה לו בן או עובר ואע"ג דסוף מת העובר בבטן ולא יצא לאויר העולם כיורש גמור חשיב ליה ומרע לחזקת מחזיקי ראשונה אלמא עובר יורש כרב ששת: ורבא אמר. לעולם אימא לך לא שנא המזכה לעובר לא שנא ירושה הבאה מאיליה לא קנה כלל ושאני התם גבי המחזיק בראשונה האי דלא קנה לאו משום עובר הוא דהא אין עובר יורש אלא מעיקרא כשהחזיקו רפויי מרפיין בידייהו כשמת הגר ובזזו נכסיו והחזיקו לא נתכוונו להחזיק לגמרי דהא מספקא להו אם יש לו יורשין אם לאו כמו שהוכיח סופו על תחלתו ששמעו לבסוף שהיה לו בן או אשתו מעוברת ושמא לא תפיל ולכך לא הויא חזקתו חזקה אח"כ חזרו והחזיקו אחר מיתת הבן והעובר ולעולם אימא לך עובר אינו יורש וגם המזכה לו לא קנה: מאי בינייהו. בין לאביי בין לרבא חזקה ראשונה לאו כלום היא מה לי משום דעובר יורש לאביי מה לי משום דרפויי מרפיא לרבא מאי נפקא לן מינה: איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואח"כ מת. לשונות רבים שמעתי ולא ישרו בעיני אמנם כן צריך לפרש איכא בינייהו בין אביי לרבא בכה"ג גר שמת ובזזו ישראל נכסיו והחזיקו ואח"כ שמעו שאשתו מעוברת ושמעו אחרי כן שמת העובר ועדיין היו מוחזקין א"כ שהחזיקו אחר ששמעו בו שמת ולא היה מת כששמעו אלא אח"כ מת לאביי דאמר עובר יורש משום דהויא ירושה הבאה מאיליה המחזיקים ראשונה קודם מיתת עובר לא החזיקו אלא מחזיקי אחר מיתתו ולרבא דתלי טעמא ברפויי המחזיקים ראשונה ששמעו בו שמת הויא חזקתן חזקה ואע"פ שנודע לבסוף שעדיין לא מת מ"מ לא מרפיא בידיהם כיון ששמעו בו שמת והעובר לא יצא לאויר העולם ולא זכה לירש דלרבא אינו יורש עד שיצא לאויר ג) והמחזיק בשניה אחר מיתת העובר לא הוי חזקתן חזקה כן נראה בעיני ועיקר: לשון קצרה איכא בינייהו ששמעו בו שמת העובר ואח"כ החזיקו והוא לא מת אלא אח"כ מת ובאו אחרים להחזיק לרבא חזקתו ראשונה לא מרפיא שהרי שמעו שמת ונתכוונו להחזיק לגמרי וקנו דסוף סוף העובר לא יצא לאויר העולם ולא יירש מידי ולאביי אחרונים קנו: ת"ש. דתנן במס' נדה בפ' יוצא דופן (דף מג.) תינוק בן יום אחד מטמא בנגעים כו' עד נוחל ומנחיל ופרכינן בגמרא נוחל ממאן מאביו מנחיל למאן לאחין מן האב אחין אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאביהם לירתו ומאי נפקא לן מינה בהאי תינוק אפי' כי לא בא לעולם היתה ירושה נופלת לפני אלו האחין: ומשנינן אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. דמיניה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף ומתה רחל ביום שנולד יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח"כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמיניה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמם הכי איתא במסכת נדה והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ירושה דממילא וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א"ר ששת נוחל כו' והאי שינויא במסכת נדה איתיה משום קושיא אחריתי כדפרישית לעיל ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו' הלכך כיון דההוא יומא דאתיליד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ויצא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה

להנחיל

תוספות

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת כו'. הקשה רבינו אפרים דלפרוך ליה מרישא דהך מתני' דקתני רישא בפרק יוצא דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אלמא המזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת דהשתא לא מצי לשנויי כדמשני אסיפא ועוד קשה לר"י על ההיא דיוצא דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן ד)אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ולמה לי למנקט ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף סז. ושם) ונראה לר"י דסבר רב ששת דלרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחיים רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכרים כדפרישית אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן לית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפרישית ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלבסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף סז. ושם) אמרינן דזכרים הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דהתם תלינן שמא כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי תקשה ליה דהאחים אי בעו מיניה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יוצא דופן וי"ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא ברישא ורב ששת משני דהוא מיית ברישא ולא הוצרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי שלא פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ"ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מיית ברישא הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהכא דהיא מייתא ברישא אע"ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ"מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעט בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י"ל דמעיקרא ס"ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה"נ הוה מצי לשנויי בפרק יוצא דופן (נדה דף מד. ושם) א"נ י"ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעט בחלק בכורה בלא דרשה דוילדו לו דדוקא בן יום אחד ממעט בכורה אבל עובר לא:

דהוא

עין משפט נר מצוה

יד א טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף א ועי' בהגהות מיי' פ"ב מהל' מכירה סי' ח:

טו ב מיי' פ"ב מהלכות זכיה ומתנה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ערה סעיף ג:

טז ג מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה יג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צו טור ושו"ע חו"מ סי' רעו סעיף ח [וכרב אלפס פרק דמכלתין דף ריא]:

יז ד שם בהג"ה [וכרב אלפס שם]:

רבינו גרשום

ומקשי' ואכתי לוקים ליה לסיפא בעובר ואימא דאמר לכשתלד אשתי. כל מה שתלד יטול דמשמע לכשתלד דכבר ילדה יטול שוב יזכה בו ולא עכשיו ואמאי לא תירצה רב הונא הכי לסיפא דמתני'. ומשני רב הונא נמי סבירא ליה דאפי' אם אמר לכשתלד לא קנה כיון דהוה קנין במתנה קודם שיבא לעולם ומשום הכי אמר משנתינו איני יודע מי שנאה: מנא אמינא לה. דהמזכה לעובר לא קנה: או שאשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל. אע"ג דאכתי לא בא עובר לאויר העולם יקנה בנכסי אביו אלמא המזכה לעובר קנה: מי שהחזיק בשניה. לאחר שאין לו בן קנה משום דנכסי הגר הרי הן כמדבר מי שהחזיק בהן זכה: אמר אביי. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא משום הכי בראשונה לא קנה דנחלה הבאה ליה לעובר מאיליה שאני דזוכה בה דיורש הוא: רבא אמר. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא אמאי החזיק בראשונה לא קנה משום דמעיקרא כשהחזיקו בהן חזקה רעועה הואי ורפוי הוה מרפי בידייהו דלא הוו ידעי אם אית ליה בן או לא להכי מי שהחזיק בשניה כשידעו ודאי שאין לו בן החזיק: מאי בינייהו. בין אביי לרבא מכדי בין למר בין למר עובר לא קנה והתרוייהו סברי דמי שהחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה: איכא בינייהו. דאותם שהחזיק בשניה שמעו בו בבנו שמת והחזיק בנכסים ועדיין לא היה מת ואחר כך מת ובאו אחרים לאחר שהחזיקו אלו והפשו הנכסים קודם שמת זה והושוב מת. אביי סבר הואיל ששמעו בו שמת אע"ג דלא מת והחזיקו בהם אחרים כיון דאחר כך מת אותה חזקה של אחרים לא הויא חזקה משום דקמאי חזקה גמורה החזיקו. א)ורבא ס"ל כיון דבשעתא שהחזיקו בהן אחרים אכתי לא מית והחזיקו אחרים אע"ג דשוב מת הני בתראי קנו קמאי לא קנו משום דמעיקרא אע"ג דשמעו בו שמת כיון דלא מת חזקה רעועה היתה ורפוי היתה מרפיא בידייהו אע"ג דשוב מת קנו בתראי. ובחזקה שניה פליגי בין אביי ובין רבא אבל בחזקה ראשונה לדברי הכל חייבין להחזיר הואיל ששמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת: ת"ש. אי מזכה לעובר קנה אי לא קנה: תינוק בן יום אחד נוחל. ממון של אבותיו ומנחיל דהרי הוא כגדול לכל ירושתו: אבל עובר לא. אינו נוחל ומנחיל וקשיא לרב ששת. אמר לך רב ששת לעולם קנה והכא מתני' הכי מיפרשא בן יום אחד נוחל בנכסי האם להנחיל ממון לאחים מן האב דוקא כשהיה התינוק בן יום אחד שנולד בשחרית ומתה אמו בערבית דהוי חי יום אחד. אבל עובר שבמעי אמו אם מתה אמו לא אמרינן דהוא חי במעי אמו בתר מיתת אמו ונוחל את אמו להנחיל את האחין מן האב משום דעובר מיית ברישא מן אימיה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולימא ליה רב הונא וכו' ולא אוקמה לכשתלד:

א) נראה דעת רבינו דהיכא דהפילה אח"כ מודה אביי דלמפרע לא הוי בר ירושה כיון שלא הוי עומד להוולד והלכך אותם שהחזיקו בהם אז קנו.

דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב למימרא דהוא מיית ברישא והא הוה עובדא ופרכס תלתא פרכוסי אמר מר בר רב אשי א)מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא דברים כא דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מאי טעמא וילדו לו אמר רחמנא והא ליכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מאי טעמא יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר והלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו ב)הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ג)אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה ואימר לך באפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה ההוא דאמר לדביתהו נכסי לבני דיהוו לי מיניך אתא בריה קשישא אמר ליה ההוא גברא מאי תיהוי עליה אמר ליה זיל קני כחד מברא הנך ודאי לא קנו דאכתי ליתנהו האי אית חולק לטליא במקום בניא או לית ליה חולק לטליא במקום בניא רבי אבין ורבי מיישא ורבי ירמיה דאמרי אית חולק לטליא במקום בניא רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא דאמרי לית חולק לטליא במקום בניא אמר ליה רבי אבהו לרבי ירמיה ד)הלכתא כוותן או הלכתא כוותייכו אמר ליה פשיטא דהלכתא כוותן דקשישנא מינייכו ולאו הלכתא כוותייכו דדרדקי אתון אמר ליה מידי בקשישותא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא וטעמא מאי ה)זיל לגביה דרבי אבין דאסברתה ניהליה

וכרביש

תוספות

דהוא מיית ברישא. והיינו טעמא כדאמר בפ"ק דערכין (דף ז.) דאיידי דזוטרא חיותיה עיילא ליה טיפתא דמלאך המות ומחתכא ליה לסימנין והא דאמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עד.) השוחט הבהמה ומצא בה בן תשעה חי כו' היינו דוקא כששחטה או הרגה שאז היא מתה תחלה כדאמרי' בפ"ק דערכין ז)(דף ז. ושם) והא דאמר (א) בהשוחט (חולין דף לח:) דמתה אמו והדר ילדתה היינו מתה על ידי אדם אי נמי על ידי מלאך המות וכגון שנעקר הולד לצאת דאז אין הולד מת כדמשמע בפ"ק דערכין (דף ז. ושם) וא"ת כיון דבהריגה או נעקר לצאת היא מייתא ברישא ולא הולד א"כ אמאי נקט בן יום אחד עובר נמי נוחל ומנחיל וי"ל דבן יום אחד פסיקא ליה אבל בעובר לא פסיקא ליה למיתני נוחל ומנחיל: ופרכס תלתא פרכוסי. ואית דגרס עד תלתא פרסי פירוש מהלך שלש פרסאות: בכור שנולד אחר מיתת האב אין נוטל בחלק בכורה מאי טעמא יכיר בעינן. קשה לר"י דאמאי לא מפיק ליה מוילדו לו דלעיל דבפ' יש בכור (בכורות דף מז: ושם ד"ה וילדו) דריש ליה נמי גבי בכור דדריש מיניה בכור שילא דרך דופן אין נוטל בחלק בכורה ויש לומר אי לא דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקי האי קרא בפשוט אלא בבכור וכן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכז.) דמפיק מוילדו לו בנים דטומטום אין ממעט בחלק בכורה ומוהיה הבן הבכור מפיק דבכור טומטום אין נוטל פי שנים התם נמי אי לאו דידעינן בכור מקרא אחרינא לא הוה מוקמי קרא דוילדו לו בנים בפשוט אלא בבכור והשתא אתי שפיר דלא תקשי אמאי לא נימא דיוצא דופן אינו ממעט בחלק בכורה מוילדו לו כדממעטינן בבכורות מיניה דאין בכור יוצא דופן נוטל פי שנים אלא ודאי כל כמה דליכא תרי קראי לא מוקמי אלא אבכור ולא אפשוט: והלכתא המזכה לעובר לא קנה. פירש ריב"ם דבירושה הבאה מאיליה יכול להיות דהלכה כר' יוסי דאמרינן בפרק אלמנה (יבמות דף סז. ושם ד"ה אוכלין) דהודו לו חכמים לרבי יוסי דמסתבר טעמיה אף על פי שלא חזרו בהם נראה דהלכתא כוותיה כיון דמסתבר טעמיה:

רשב"ם

להנחיל ממונו לאחיו מן האב ולא בהדיא תנן לה אלא מדוקיי' דהך דתנן לקמן (דף קנח:) נפל הבית עליו ועל אמו כו' דמשמע דאם מת קודם אמו אין יורשי הבן יורשין ממון האם וב"ש נוחלין כמי דייקינן לה ממתני' דהאשה את בנה והאשה את בעלה מה האשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל אילו מתה אם תחלה ואחר כך מת עובר היה מנחיל לאחין מן האב דלעולם אימא לך דעובר יורש: ופרכס. העובר אחר יציאת נפשה: ומשני מידי דהוה אזנב הלטאה. שמפרכסת אחר שחתכוה מן הלטאה ואין בה חיות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר. לעולם אימא לך זימנין דהיא מייתא ברישא ואחר כך עובר ומנחיל העובר לאחין מן האב דעובר יורש הוא ואע"ג דתירץ רבא לעיל שאני התם דמעיקרא רפויי מרפיא בידייהו ואתא למימר דעובר אינו יורש שיטת גמרא הוא זה אזיל הכא וקא מדחי ליה ואזיל הכא וקא מדחי ליה ולעולם הך משנה דבן יום אחד נוחל ומנחיל לאו למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק בכורה וכדמפרש ואזיל שבא לומר דבן יום אחד ממעט בחלק בכורה כגון יעקב שמת והניח שני בנים ראובן ושמעון והניח שנים עשר מנה ראוי הבכור ליטול פי שנים כאחד מן אחיו ויטול ראובן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים נולד לוי בחיי יעקב ומת יעקב בו ביום אחרי לידת לוי כמלא נוטל ראובן ששה ושמעון שלשה ולוי שלשה ומת לוי בו ביום אחרי מיתת אביו דהוה ליה בן יום אחד ומנחיל לאחיו שלשה מנים הראוין לו ובאלו לא יטול ראובן חלק בכורה כנגד שמעון שהרי מכח אחיו לוי הוא יורש כמלא ראובן נוטל שבעה מנין וחצי ושמעון ד' מנין וחצי נמצא שמעטו לידת לוי לראובן חצי מנה מחלק בכורתו ודוקא בן יום אחד אבל אם היה לוי עובר כשמת אביו יעקב ואח"כ נולד לוי אינו ממעט בחלק בכורה אלא בחלק פשיטות כיצד מת אביו נוטל ראובן מן השנים עשר מנים ארבעה מנים בחלק בכורה כאילו אין העובר בעולם שהרי לא הניח יעקב בנים ילודים אלא ראובן ושמעון ושמנה מנים הנותרים יחלקו בין שלשתן ראובן ושמעון ולוי כל אחד יטול שלש מנים חסר שליש וגם אם יחזור וימות לוי יטול אחיו בחלקו כמלא ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה ושלשה מנים חסר שליש חלק פשיטותו ומחצית של חלק לוי דהיינו מנה ושליש סך הכל ח' מנין ואם היו עשרה אחין יחלקו חלק לוי לעשרה חלקים וחלק בכורה לא יזוז מקדמותו: וילדו לו בעינן. כשנולדו לאב בחייו אמר רחמנא לתת לו פי שנים חלק בכורה על אחיו שכם אחד אבל עובר הנולד לאחר מיתתו של אב לא קרינא ביה וילדו לו ולגבי חלק בכורה כמאן דליתא דמי ויטול הבכור חלק בכור גדול לפי חשבון אותן אחין הנולדים בחיי אביו: בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון ילדה תאומים או היו ליעקב נשים הרבה ונולד ראובן אחר מיתתו מלאה ויוסף מרחל: יכיר בעינן. וכיון דנולד בחייו אפילו לא ראהו אביו ולא הכירו מימיו הואיל וראוי להיכרא אין היכרא מעכבת בו כדר' זירא דכל הראוי לבילה כו' (לעיל דף פא:) בפר"ח: וא"ת משנתינו. דאיתיביה רב נחמן לרב הונא דלעיל האומר אם ילדה אשתי כו': קרובה אצל בנו. וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה: בגדתאה. דמן בגדד עיר שנולד בה ובכתבי רב שרירא היא נזכרת: בי עשרה. לפרסומי למילתא: והלכתא המזכה לעובר לא קנה. כרבי יוחנן וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שבמעי אשתו קנה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו: נכסי לברי דיהוי ליך מינאי. ולא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה כדלקמן דה"ג לא אמרינן דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא דמזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר וכוב מצאתי כן בפר"ח: בריה קשישא. מאשתו ראשונה: יקנה כחד ברא כו'. יקנה כאחד מן הבנים העתידים להולד מאשה זו: אית חולק לטליא במקום בניא. דאף על גב דבניא לא קנו בכח מתנה זו אפילו חלק אחד דהא ליתנהו אפילו עובר דנימא דעתו של אדם קרובה אצל בנו ולא יקנו אלא בתורת ירושה במיתת אביהם אפ"ה בריה טליא קנה בכח מתנה זו חלק אחד מלבד חלקו שיורש עם אחיו: אית חולק לטליא כנגד אחד מהן. אילו קני דה"ק ויקנה כחד מברא דיהוי לה מינאי ואף על פי שלא יקנו רואין כמה בנים יהיו לה אם הן שלשה בנים מלבד הקשיש חולקין בארבעה חלקים ויטול זה חלק אחד מהן וחוזרין וחולקים שלשה חלקים הנותרים לארבעה ויטול כל אחד חלק אחד בתורת ירושה: טליא. תינוק גדול כדאמר בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף עג:) דאמר ז) רב נחמן נהירנא כי הוו מטיילין טליא וטליתא כבר שב סרי בשוקא ולא הוו חטאו: במקום בניא. כשירשו הבנים את אביהן אית חולק לטליא עמהם לבד ירושתו כדפרישית: לית חולק לטליא. אלא חלק ירושה בלבד כדמפרש לקמיה דקני כחמור הוא דקאמר ליה קני כאחד מן הבנים שיהיו לו וכי היכי דאינהו לא קנו שהרי לא היו עדיין אפילו עובר בשעת מתנה איהו נמי לא קנה שנתלית מתנתו במתנת הבנים:

וכרכים

רבינו גרשום

והא הוה עובדא. דמיתה א״ז ואח״כ פרכס העובר ג׳ פרכוסי אלמא דבתר הכי חיי: [מידי דהוה]. שיוסף חיותו לזנב הלטאה שמחותכת ומת בנת וההוא חיותי אינו חיות: מר בריה דרב יוסף משמיה דרב׳ אמר. הא דקתני מתני׳ תינוק יום אחד נוחל ומנחיל הכי מפרש לה לומר שממעט בחלק בכורה. שאם היו ט׳ אחין וזה התינוק נחלק הנכסים בי״א חלקים ונוטל הבכור פי שנים דאי ליתא להאי לא היו מחלקין אלא לי׳ חלקים ונוטל הבכור ב׳ חלקים ואם מת האי תינוק יחלקו חלקו בשוה ביניהן: אבל עובר אינו ממעט. שלא היה כלום ולעולם המזכה לעובר קנה: מאי טעמא. אינו ממעט: וילדו לו בנים. בחייו ממעטי: בכור הנולד לאחר מיתת האב. כגון שילדה תאומים וניכר הבכור שיצא תחלה: כהני תלת לישני דרבא. חדא לומר שממעט בחלק בכורה והני תרתי: ואם תאמר משנתינו. האמר אם ילדת אשתו זכר יטול מנה ילדה נקבה נוטל מאתים דמשמע המזכה לעובר קנה. משנתינו היינו טעמא הואיל ואדם קרוב אצל בנו: אייתי לי עשרה. כדי לפרסומי מילתא דידיה: אמר ליה זיל קני כחד מינייהו. כשנולדו וירשו את אביהן ויחלקו את ירושתן אי האי נסיב טפי אי לאו ולדברי הכל המזכה לעובר לא קנה: ר׳ אבין ורבי מיאשה ורבי ירמיה אמרו אית חלק לטליא. לבחור זה במקום בניא דיהוי ליה כלומר מעכשיו זיכה לו חלק אחד מנכסיו כאחד מן הבנים שיהי׳ לו ויחלקו המותר ויטול גם הוא חלקו עמהן ומתחלה יטול אחד קודם הלוקח שאם יהי׳ לו הבנים ג׳ לבד מטליא יטול הוא א)רוב הנחלה תחלה ומן המותר יטול כאחד שהם: ר׳ אבהו ור׳ יצחק נפחא ור׳ חנינא לית חולק טפי לטליא. האי בר קשישא לית ליה שום חלק טפי במקום בניא אלא יטול כאחד מהן ולא שום חלק יותר: אמר ליה ר׳ ירמיה: פשיטא דהל׳ כוותן דאנו קשישן מנייכו. אלא מאי קא סברת דהלכתא כוותיכו לא דרדקי אתון: מידי בקשישא תליא בטעמא תליא מילתא. וטעמא דילן מסתבר טפי. וא"ל ר' ירמיה ואימא לי טעמא מאי לית חלק לטליא. אמר ליה ר' אבהו זיל לגבי דר' אבין כו'

קרקש

עין משפט נר מצוה

יח א ב ג מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ה סמג עשין כז טור וש"ע חו"מ סי' רעז סעיף ה [וברב אלפס דמגילתין פ"ח דף ריא:]:

יט ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג [וברב אלפס שם]:

כ ה מיי' פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י ופ"ח מהל' זכיה הלכה ס סמג עשין פב טור ש"ע חו"מ סי' רי סעיף א וסי' רנ סעיף כו:

כא ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' י סמג שם טור וש"ע חו"מ סי' רי סעיף א:

מסורת הש"ס

א) [ערכין ז. נדה מד: חולין כה.]: ב) [לעיל קמב.]: ג) יבמות סז: כתובות ז. [זבחים לב:] ד) [לעיל קמ.]: ה) [נדה מג.]: ו) [צ"ל ר' יוחנן] ז) [ע"פ ספר' שבתוב' תוס' נדה מד. ד"ה ואי' פ"ט]:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דהוא וכו' והא דאמר בפרק השוחט דמתה אמו:

א) סדנר נ"ם דמאי רוב ויהא אמר. ואולי דצ"ל חלק אחד בנחלה תחלה וכו'.

וכרכיש בה רישיה בי מדרשא אזל לגביה א"ל אילו א"ל קני כחמור מי קני דאיתמר קני כחמור [א]לא קנה [א)]את וחמור רב נחמן אמר [ב]קנה מחצה ורב המנונא אמר לא אמר כלום ורב ששת אמר קנה הכל אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא רבי יוסי אומר אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו לפיכך כשהוא תורם מוסיף על החיצון שבו ותורם אמאי את וחמור הוא שאני התם דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא [ב)]דאמר רבי אילעא מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה שנאמר °ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואם אינו קדוש נשיאות חטא למה מכאן לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה אמר ליה רב מרדכי' לרב אשי מתיב רב אויא תיובתא [ג)]מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ושלהן היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכן מקודשות לי בכלכלה זאת וקבלה אחת מהן ע"י כולן אמרו חכמים [ג]אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאין מקודשות הא נכריות מקודשות [ד]ואמאי את וחמור היא אמר ליה היינו [ד)]דחזאי רב הונא בר אויא בחלמא דמותיב רב אויא תיובתא לאו מי אוקימנא [ה]דאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ההוא דאמר לה לדביתהו נכסיי ליך ולבניך אמר רב יוסף [ו]קנתה מחצה ואמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא[ה)] רבי אומר °והיתה לאהרן ולבניו [ז]מחצה לאהרן מחצה לבניו אמר ליה אביי בשלמא התם אהרן בר חלוקה הוא להכי פרט ביה רחמנא למשקל פלגא אשה לאו בת ירושה היא דיה שתטול כאחד מן הבנים איני והא עובדא הוה בנהרדעא ואגביה שמואל פלגא בטבריא ואגביה רבי יוחנן פלגא ותו כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר [ח]ההוא דמי כלילא דשדו דבי מלכא אאבולי ואאיסטרוגי אמר רבי ניתבו אבולי פלגא ואיסטרוגי פלגא הכי השתא התם מעיקרא כי הוו כתבי אאבולי הוו כתבי ואיסטרוגי הוו מסייעי בהדיהו וידע מלכא דהוו קא מסייעי השתא [מאי דקא כתבי] אאבולי ואאיסטרוגי למימרא דהני פלגא והני פלגא מתיב רבי זירא [ט]האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביא בשני כלים מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד ואם

במדבר יח | ויקרא כד | רס"ג

וכרכיש. הודה לדבריו: קני כחמור מי קנה. כמו שהחמור לא קנה כן הוא לא קנה הכא נמי כי היכי דבנים העתידים לבא בעולם לא קנו איהו נמי לא קנה: את וחמור. את ובהמה זו תקנו נכסיי: קנה מחצה. דהכי אמר ליה אתה וחמור תקנו שניכם הוא מחצה ואתה מחצה ולא אבד האיש חלקו בשביל החמור שלא חלאן זה בזה: לא קנה ולא כלום. דכיון דקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום וכיון דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה: רב ששת אמר קנה הכל. אדם יודע שאין חמור קונה וגמר בדעתו שמי שיוכל לקנות משניהם יקנה: כשהוא תורם. קישות אחד מחמשים איכא למיחש דלמא איכא מר בפנימי שבזה טפי מאידך ואין כאן אחד מחמשים במתוק ונמצא תורם מן המר על המתוק הלכך כשהוא תורם מוסיף על המתוק כבילה מקישות אחרת ותורם קישות וכבילה על הארבעים ותשע ואיכא השתא מתוק בתרומה טובא ונמצא תורם מן המתוק על המתוק: ואמאי את וחמור הוא. שאמר קישות זה יהא תרומה על אלו וכיון דיש בה מר ומתוק כי היכי דמר לא חייל בה תרומה ולא מבטל שם טבל מן המ"ט הכי נמי המתוק לא יחול עליו שם תרומה אלא מאי אית (א) למימר המתוק קנה הכל ופטר מטבל את המ"ט ולעיל נמי את וחמור אף על גב דחמור לא קנה הוא קנה הכל כי היכי דהכא דמר לא קנה ומתוק קנה הכל: ומשני שאני תרומה. דמר נמי תרומה מעלייתא הוא כמתוק ואין כאן את וחמור ושניהן קונין זה כזה: לא תשאו. על התרומה חטא אם תרימו את חלבו מן היפה הא אם תרימו מן הרע תשאו עליו חטא שלא עשית מלוה מן המובחר: נשיאות חטא למה. אלא יחזור ויתרום מן היפה: מעשה בחמש נשים. בפ' האיש מקדש והתם מפרש לה רב ספיר אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבעה ונקט בידיה תלת שמע מינה המקדש בפירות שביעית מקודשת וש"מ קדשה בגזל אינה מקודשת ואפילו בגזל דידה מדקתני שלהן היתה ושל שביעית היתה טעמא דשביעית דהפקר הוא הא דשאר שני שבוע לא וש"מ אשה נעשית שליח לחבירתה ואפי' במקום שנעשית לה צרה שהרי קבלה אחת על ידי כולן ונתקדשה היא וחברותיה בכלכלה זו ונעשו צרות זו לזו: אין אחיות מקודשות. דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוו קדושין כלל ואפי' בחדא מינייהו: ואמאי. נכריות מקודשות והא את וחמור הוא הרי מקדש בכלכלה זו כולן חמש נכריות ואחיות וכי היכי דאחיות לא קנו נכריות נמי לא יקנו אלא שמע מינה מה שיש בידו כח לקנות יקנה הכל כרב ששת: היינו דחזאי רב הונא בר אויא בחלום. ומשום דאמרת לי דמותיב רב אויא תיובתא נתקיים חלומי מיהו לאו קושיא הוא דלאו מי אוקימנא כו' בתמיה: הראויה מכם. ואין אחיות בכלל ואביי הוא דמוקי לה הכי בקדושין וקי"ל כרב נחמן דאמר דאת וחמור קנה מחלה והמזכה לעובר לכשתלד קנה כרב נחמן בפירוש רבינו חננאל: קני פלגא. כנגד הבנים היא מחלה והם מחלה: והיתה לאהרן וגו'. בלחם הפנים כתיב אהרן זה כהן גדול מחלה לכהן גדול ומחלה למשמרת כהנים והך ברייתא במסכת יומא בפרק ראשון (דף יז:) דתנן התם גבי כהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ותניא בגמרא ונוטל חלה אחת משתי חלות של עצרת ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר לעולם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחלה לאהרן ומחלה לבניו והתם מפרש למה אינו נוטל שש דהאיכא י"ב חלות שתים מעורכות שם המערכת ומכאן אנו למדין דהמזכיר יחיד אצל מרובין לענין מתנה נוטל כנגד המרובין: חלוקה הוא. בכלל שאר כהנים אע"ג דלא גלי ביה קרא שלא כתב אהרן אלא והיתה לכהנים היה חולק עמהן: דמי כלילא. כתר מלכות: דשדו בי קיסר. הטילו על אלו לעבותה: אבולי ואיסטרטיגי. עשירים ושרים כדגרסינן (במגילה דף טו.) במרדכי והמן זה בא בפרוזבולי וזה בא בפרוזבוטי גליבים ומגב פלשתים מתרגמינן איסטרטיגי (שמואל א יד מלכים א ד) : ואיסטרטיגי פלגא. אע"ג דאבולי עשירים יותר: אבולי הוו כתיבי. בכתב של מלך ליתן הכל אלא שאיסטרטיגי מסייעי להו פורתא: השתא דקא כתבי כו'. להוסיף על מה שהיו רגילין ליתן נכתבו עתה: מתיב ר' זירא. לרב יוסף: האומר הרי עלי מנחה מאה עשרון להביאם בשני כלים מביא ששים בכלי אחד ומ' בכלי אחד כו'. הרי

רב נחמן אמר קנה מחצה. והלכתא כרב נחמן והא דאמר בפ"ב דקדושין (דף נא.) וליטעמיך אימא סיפא מעשה בחמש נשים כו' עד את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה לאו משום דהלכתא הכי אלא הכי בעי למימר ותקשה למאן דאמר לא קנה וכי היכי דלדידיה צריך לתרצה הכי נמי צריך לתרצה לרבא:

אין לך מר בקישות אלא פנימי שבו. תימה כיון דבכל קישואין הפנימי מר והחיצון מתוק למה לא יתרום מזה על זה והלא החיצון יפטור החיצון והפנימי יפטור הפנימי ולמה צריך להוסיף על החיצון ונראה לר"י דר' יוסי דהכא לא איירי בסתם הקישואין מרים אלא אותה שתורם נמצאת מרה וקאי אהא דתנן במסכת תרומות (בפ"ג משנה א) ומייתי לה בהאשה רבה (יבמות דף פט. ושם) התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום ור' יוסי פליג וסבר דאין צריך לחזור ולתרום אלא מוסיף מן החיצון על החיצון דאפי' אותה שנמצאת מרה אין החיצון מר כל כך שלא יהא עליו תורת אוכל והכי משמע בהדיא בירושלמי על ההיא משנה דהתורם קישות דקאמר בשלמא אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום דספק גמור הוא אם היה סרוח בשעת הפרשה אם לאו אלא קישות ונמצאת מרה אמאי הוי תרומה הא ודאי דהיתה מרה גם בשעת הפרשה ולמה היא תרומה כלל ומשני עשאוה ספק אוכלין דאוכל גמור הוא מן התורה ולכך היא תרומה והכי נמי אמרינן הכא דמדאורייתא תרומה מעליא הוא אלא דקנסי ליה משום דהוה ליה למטעמיה כדאמרי' בהאשה רבה (שם) ועשאוה ספק אוכל ולכך יחזור ויתרום ובתר הכי מייתי בירושלמי ההיא דר' יוסי דהכא דאין לך מר בקישות אלא פנימי שבו וקא בעי התם וכי בדבר שיכול ליבדק נחלקו ומשני על עיקר בדיקתה נחלקו דתנא קמא סבר יש מרירות הרבה בחיצון וראוי לעשותו ספק אוכלין ור' יוסי סבר אין בו מרירות כל כך ואין ראוי לעשותו ספק אוכלין ולכך לא יחזור ויתרום הרי משמע בהדיא דרבי יוסי פליג אמתניתין דהתורם קישות: אס

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה יג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רי סעיף ב:

כג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

כד ג ד ה מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מא סעיף ג:

כה ו מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמז סעיף ה:

כו ז מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה יד:

כז ח עי' בטוש"ע חו"מ סי' קסג סעיף ו בהג"ה וסי' קכח סעיף ב בהג"ה מענין מסים:

כח ט מיי' פי"ז מהל' מעשה קרבנות הל"ז:

מסורת הש"ס

א) [קדושין נא.]: ב) לעיל פד: ב"מ נו. יבמות פט: קדושין מו: [תמורה ה.]: ג) קדושין נ: ד) [מנחות סו. פד: בכורות ה. ע.]: ה) ע"ז י: סנהדרין כא. [יומא יז:]:

רבינו גרשום

קירקיש בה רישא. כלומר דהכי עיקר דלית חולק לטליא: אמר לו זהו הטעם דאילו אמר לו קנה כחמור. ממון שלי מי קני כחמור הא חמור לאו בר קניה הוא וכי היכי דחמור לא קנה איהו נמי לא קנה הכי נמי להיכא דאמר ליה זיל קני כחד מינייהו ואינהו לאו בני קניה נינהו דאכתי לא אתו לעלמא דקיימא לן המזכה לעובר לא קנה האי בר קשישא נמי לא קנה להכי דישול לחודיה בלא דידהו ויחלוקו בשוה והיינו טעמא דלית ליה חולק: אי אמר ליה קני את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה. דהכי קאמר את דבר קנין את קנה חצי וחמור לאו בר קנין הוא אינו קונה: ורב המנונא אמר לא קנה ולא כלום. דדימה קנינו לחמור כלומר כי היכי דחמור לא קנה כלום הכי נמי את לא תהא קונה כלום: רב ששת אמר קנה הכל. הכי קסבר בשלמא חמור לאו בר קנין הוא ואינו קונה כלום אבל את דבר קנין את קנה הכל חלקך וחלק חמור: אמר רב ששת מנא אמינא לה. דקנה הכל: דתניא ר' יוסי אומר אין לך בקישות מר אלא פנימי שבתוכו לפיכך כשהוא תורם מוסיף על התרומה חצי קישות אחד בלבד הואיל ויש מר בתוכו ואינו כולו מתוק נמצא תורם מן הרע על היפה דאין ברירה לפיכך מוסיף עליו עוד חצי קישות כדי שיהא זה חצי חיצון במקום המר שבאותו קישות של תרומה דחשיב כאילו כולו מתוק. ואמאי מתוקנין לדבריך דאמרת את וחמור לא קנה כלום הכא נמי האי מר שבתוך קישות זה של תרומה כחמור הוא מה חמור אינו קונה האי מר נמי אינו פוטר כלום. ולימא כי היכי דהאי מר אינו פוטר כלום החיצון המתוק נמי לא פטר ולא תהא תרומה אלא מדקא מוסיף ותורם והוי תרומה אע"ג דיש מר בתוכה ש"מ דאת וחמור קנה הכל. ומשני לעולם אימא לך

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואמאי וכו' אית לך למימר:

[א]את וחמור לא קנה כלום והכא מאי טעמא מתוקנין בתוספת דמדאורייתא אפי' תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה כדר' אילעא וכו' אבל החמירו רבנן משום חביבת המצוה דלא יתרום אלא מן היפה על היפה ולא דמי כלום לאת וחמור: הא מותיב רב אויא תיובתא. דאת וחמור קנה הכל: וליקט איש אחד כלכלה של תאנים ושלהן. של נשים הללו היו תאנים: ושל שביעית היתה. דהפקר הוו וכל המחזיק בהפקר קנה להכי הוי יכול לקדש בהן: הא נכריות שהיו בין חמש נשים מקודשות. ואמאי מקידשות אפי' הנכריות והא את וחמור הוא כי היכי דאחיות לא הוי מקודשות (ביחד) לאותו איש הכי נמי נכריות לא ליהוי מקודשות אלא ש"מ מדמקודשות נינהו ש"מ דאת וחמור קני הכל ותיובתא דר' המנונא: אמר ליה היינו דחזאי לרב אויא אמש בחלום. משום דמשתעי השתא במאי דאותיב רב אויא. ולא אוקימנא בהא דמשום הכי נכריות מקודשות כגון דאמר הראויה מכם לביאה תתקדש למעוטי אחיות דאינן ראויות לו לביאה דלא דמיין [ב]את וחמור דלא קנה הכל דמגו דחמור לא קנה איתו נמי לא קנה: ר' אומר והיתה לאהרן ולבניו. גבי לחם הפנים כתיב דמצי למכתב והיתה לכהנים והוי שקל א"ה כאחד מבניו אלא מדגלי ביה קרא והיתה לאהרן ש"מ למפויי מילתא הוא דמחצה לאהרן ומחצה לבניו: אבל האי איתתא לאו בת חלוקה. לירות עם בניו השתא דקאמר נכסיי לך ולבניך דיה שתטול כאחד מבניה [ג]לא שקלא פלגא והא הוה עובדא דאמר לה ש"מ נכסיי לך ולבניך ואגבי שמואל פלגא לאתתא: אבולי ואאסטרטיגי. שהשליך על בני העיר ועל בני חצר סתם שיקנו לו כתר. אבולי בני העיר. אסטרטיגי הצרנים. ואמר רבי ניתבו אבולי פלגא ואאסטרטיגי פלגא ה"נ לגבי הא אתתא מאי שנא: דמי התם. גבי אבולי ואסטרטיגי מעיקרא אבולי להודייהו שהן עשירים הוי כתיבי ליתן הטס ואסטרטיגי סיוע בסקצת בעלמא הוו מסייעי בהדייהו השתא וכו': ששים בכלי אחד. דהכי דינא דקי"ל לוג

ואם הביא חמשים בכלי אחד והמשים בכלי אחד יצא אם הביא אין לכתחלה לא ואי סלקא דעתך כל כי האי גוונא פלגא ופלגא הוא אפילו לכתחלה נמי הכי השתא התם אנן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול קא מכוין והאי דקאמר בשני כלים דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד כמה דאפשר לאיתויי מייתינן א)והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה אמר רבי אמי ב)הראויין לבנים לבנים ראויין לבנות לבנות ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא ג)לכלתיה שדר ואי בנתיה לא נסיבן ד)לא שבק בנתיה ומשדר לכלתיה ההוא דאמר להו נכסיי לבניי הוה ליה ברא וברתא מי ה)קרו אינשי לברא בניי (ולסלוקי לברתא מעישור קאתי) או דלמא לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי אמר אביי ו)ת"ש °ובני דן חושים א"ל רבא דלמא כדתנא דבי חזקיה שהיו מרובין כחושים של קנה אלא אמר רבא °ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר °ובני איתן עזריה ההוא דאמר להו נכסאי לבנאי הוה ליה ברא ובר ברא קרו אינשי לבר ברא ברא או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לבר ברא ברא מר בר רב אשי אמר ז)לא קרו אינשי לבר ברא ברא תניא כוותיה דמר בר רב אשי ח)המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים:

מתני' ט)הניח בנים גדולים וקטנים השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלים השביחו לעצמן °וכן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: **גמ'** אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא י)לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן איני והא אמר ר' חנינא אפילו לא הניח להם אביהם אלא אודייני

רשב"ם

הרי זה שפירש מאה עשרון בשני כלים כגון זה שאמר לך ולבנייך ולא קתני חמשים בכלי (א) וחמשים בכלי אלא דיעבד אבל לכתחלה לא אלא מביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד וקשיא לרב יוסף דאמר מחצה: ופריק התם אנן סהדי דלקרבן גדול קא מכוין. לאתויי בכלי אחד והאי דקאמר שני כלים ולא קאמר מאה עשרון להביא בכלי אחד משום דידע דלא אפשר לאתויי בכלי אחד יותר מששים עשרון דתנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קג:) מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד ואם אמר הרי עלי ס"א מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחד שכן הצבור מביאין ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ששים ואחד דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד א"ר שמעון והלא אלו לכבשים ואלו לפרים ואינן נבללין זה עם זה אלא עד ששים יכולין לבלול כו': והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה כו'. משום דבכולי גמרא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה איצטריך למימר דהלכתא כרב יוסף בהני תלת: בשדה. בפרק השותפין (לעיל דף יב:) גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא ותלת מילי קאמר רב יוסף התם: ענין. בפרק יש נוחלין קנין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין ואית דגרס קנין: ומחצה. היינו הך דא"ר יוסף קנאי פלגא: פיסקי דשיראי. חתיכות מעיל ושסם שלח לחלק לבני ביתו: הראוין לבנים. מלבושי זכר: לכלתיה שדר. ולא לבנותיו ודוקא דאינסיבא בנתיה שאינה מוטלת עליו (ב) ירושלמי בפ' שני דייני גזירות מי ששלח למדינת הים ואמר יתנו אלו לבניו בנותיו בכלל ואם בשעת מיתה אמר אלו לבניי אין הבנות בכלל: ההוא דאמר להו. בשעת מיתה: נכסיי לבניי. ולא היה לו אלא בן אחד זכר וגם בנות היו לו ובעי גמרא מי קרו אינשי לברא יחידאה בניי לשון רבים וא"כ כל נכסיו נתן לבנו ואין הבנות בכלל או לא ויחלקו הבנות עמו: ובני דן חושים. אלמא בן אחד קרי לשון רבים: כחושים של קנה. שגדלים הרבה ביחד בלע"ז טרוק"ש אי נמי עלי קנים או קשרי הקנים קרוין כן: ובר ברא. בן של אותו בן או של אחר שמת: מי קרו אינשי לבר ברא ברא. ולפיכך אמר נכסיי לבניי לשון רבים ויחלקו ביניהם או לא קרו ליה ברא והאי דקאמר לשון רבים היינו כדאמרן לעיל ובני פלוא אליאב: מותר בבני בנים. אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב:): **מתני'** השביחו הגדולים את הנכסים. ששם בעודן בתפוסת הבית: השביחו לאמצע. ויטלו קטנים כגדולים וכדמפרש בגמרא ששבחו הנכסים מחמת נכסים: ואם אמרו גדולים לקטנים. בפני עדים או אמרו לבית דין או בלבור ראו מה שהניח לנו אבא ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו ונתעצלו ב"ד לחלוק אז השביחו לעצמן: וכן האשה. שמת בעלה ובגמרא מוקי לה באשה יורשת: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת (ג) השביחה לעצמה. והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן אלמנה נזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן (כתובות דף נד:): **גמ'** לא שנו. דהשביחו לאמצע: אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים: מחמת עצמן. שחפרו ונטעו ושכרו משלהם ולא משל אביהם אז השבח לעצמן:

אודייני

תוספות

אם הביא דיעבד אין לכתחלה לא. תימה לר"י דמאי קשיא ליה וכי אין פשוט לו באומר נכסי לשני בני אדם שיהיו שוים ואפי' הכי במנחה לכתחלה לא וא"כ ע"כ משום דלקרבן גדול קא מכוין ואור"י דהכי פריך דהא סברא היא שלא תטול אשתו אלא כאחד מן הבנים ואפ"ה קאמר רב יוסף דנוטלת מחצה א"כ ה"נ אע"פ שמסברא יש לנו לומר דלקרבן גדול קא מכוין לא היה לנו ללכת אחר הסברא: **תא** שמע ובני דן חושים. וא"ת דכיון דקרו אינשי לברא בניי א"כ למה הוצרך לומר נכסיי לבניי פשיטא שהוא לבנו וי"ל דאצטריך שאם מלא דייתיקי או מתנה שלא יהיה בה כלום: **שהיו** לו בנים כחושים של קנה. ואע"פ שכשירד למצרים עדיין לא היו לו בנים כל כך מ"מ נקרא כן על שם העתיד כדדרים אשר שם שמות אל תקרי שמות אלא שמות (ברכות דף ז:):

והשביחו גדולים השבח לאמצע. פירש ריב"ם דה"ה גדולים וגדולים אלא אורחא דמילתא נקט ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות (ד) [או] לשותף שהוא כיורד ברשות דשותף אינו מוחל טרחו לחבירו אבל אחין מחלי אהדדי: **ואם** אמר ראו מה שהניח כו'. פירש רבינו שמואל ראו מה הניח לנו אבינו ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו משמע שרוצה לומר שאינו משביח אלא מחלקו המגיעו ואין לו אלא שבח המגיע לחלקו ואין נראה מדאמר רב ספרא שבק אבוה זוזי שקלינהו רב ספרא משמע דשקלינהו לכולהו ועוד אם לא נקח אלא המגיע לחלקו מה היה יכול לתבעו הא אמר באיזהו נשך (ב"מ דף סט. וסם) דזוזי כמאן דפליגי דמי ועוד כשיחלקו אם מגיע חלק האחד לחלקו אם כן נמצא שלא היה השבח שלו על כן נראה לר"י כפירוש ריב"ם דשבח שהשביח מכל הנכסים הוי שלו ולא דמי ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות שאין לו אלא שכר טרחו עם הוצאה או [שותף] דהוי כיורד ברשות ונוטל כאריס היינו משום] דיכולים להרויח זה כמו זה ולא מחלי אבל הכא אם הגדולים לא ירויחו (ה) הקטנים לא ירויחו בהם וכן צריך לומר באחי דרב ספרא דקטנים היו ולא היו יכולין להרויח ולהכי כיון דגברא רבה הוא ולא שבק גירסי' וטרח לאחריני אע"פ שלא אמר ראו כאילו אמר ראו ומחלי ליה הקטנים והא דאמר בריש אלו מציאות (שם דף כב:) גבי תמרי דזיקא דיתמי לאו בני מחילה נינהו הכא דאין מפסידין ולא בא בידם הריוח מחלי שפיר: (ו) **בתוספתא** גרסינן אם אמרו יתומים [בפני ב"ד] ראו מה שהניח כו'. ולא ידע ר"י אמאי נקט גבי בנים בפני ב"ד הי משום דגלי אדעתיה דלא מחל להם אפי' בפני עדים נמי גלי דעתיה ושמא להכי צריך בפני ב"ד כדי שיתעצלו בדבר לתקן להם שיטריח בשבילם ומדלא תקנו להם ודאי לא מצאו להם תקנה לחלק ומחלו הכל ורב ספרא נמי ידוע היה לב"ד אף על פי שלא אמר ומיהו רשב"ם פי' דה"ה בפני עדים: **השביחו** לעצמן. ואע"ג דבהמפקיד (שם דף מ' ושם) בעובדא דמרי בר איסק אמרינן דכיון דשלא ברשות נחת דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן השבח לאמצע הכא לית לן למימר הכי דהתם איכא למיחש שמא יחזיק הקרוב בנכסי קטן שאינו כאן אבל הכא ליכא למיחש שהקטנים עם הגדולים ביחד אין יכולין להחזיק זה על זה: **לא** שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. פירש בקונטרס שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהם שכרו פועלים ומחמת עצמם היינו שכרו פועלים משלהם משמע שרצה לומר דטעמא דכיון דשכרו משל אביהם הוי לאמצע

דאי

עין משפט
נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמז סעיף א:

ל ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לא ד ה ו מיי' שם פי"א הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לב ז מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל' כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריז סעיף מו:

לג ח ט י מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ב ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף א:

רבינו גרשום

לוג אחד בס' עשרון נבללין בס"א אין נבללין: לכתחלה לא יצא. והא הכא כיון דאמר הרי עלי מנחה להביא בשני כלים ומשמע דכולן אין מחזיקין בכלי אחד ויתן חציין בכלי אחד וחציין בכלי אחר ואפ"ה לא יצא לכתחלה אלא א"כ הביא ס' בכלי אחד הכא נמי להיכא דאמר סתם נכסיי לך ולבניך אמאי תטול פלגא ותיובתא דרב יוסף: הכי השתא התם. כיון דאמר הרי עלי מנחה עשרון להביא בשני כלים משום קרבן גדול איכוין ואילו אפשר להביא כולן בכלי שרת אחת כך היתה רצונו והאי דקאמר בשני כלים כו'. בשדה. דאמר מעלינן ליה כנכסי דבי מריון: ענין. דאמר מענין לענין א) ומחצה הכא. דשדר פסקי שיראין לביתיה. חתיכות של מעיל לאנשי ביתו ולא היה לו אשה. מה שיש בהם הראוי לבנים לבנים כו': לכלתיה שדר. שמכבד אדם כלתו משום חביבות בנו: לברא יחידא בניי אי לא. או דלמא לתרויהון בשוה: ובני דן חושים. דאפי' לחד ברא קרי בניי: שהיו מרובים כחושים של קנה. כלומר רוב בנים היו לו כאותן שרטוטין של קנים שיש בקנים שהן ארוכות. ואית דאמרי כחושים של קנים כעלים של קנה שהן קליפות הרבה זו ע"ג זו: מותר בבני בנים. דלא נקראו בני בנים בנים: פיס' הניח בנים גדולים וקטנים. והניח להם נכסים: השביחו גדולי' את הנכסי'. שלקחו מתפוסת הבית שמן הנכסים עצמן השביחו האחרים השבח לאמצע הוא שעדיין לא חלקו את נכסיהן. אבל אם אמרו הגדולים לקטנים שהודיעום ואמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ומשביחין לעצמנו ואוכלין השבח לעצמן: לא שנו. דהשביחו לאמצע: אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים. שנפלו מתפוסת הבית ושכרו פועלין להשביחן אבל שבחו מחמת עצמם שהם שבחו וחפרו משלהן אין השבח לאמצע אלא לעצמן: איני. דאם השביח מחמת עצמן אין השכר לאמצע: והאמר ר' חנינא אפי' לא הניח להן אביהן אלא אודייני

א) נ"ל שעסוקין באותו ענין לעיל דף קיד.

מסורת הש"ס

א) לעיל דף קיד.
ב) בבא מציעא נט.

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בע"א) שאומר וכו' בכלי אחד וחמשים בכלי אחד אלא דיעבד: (ב) ד"ה לכלתיה וכו' ירושלמי. נ"ב גם הרי"ף הביאו: (ג) ד"ה ואם אמרה וכו' השביחה לעצמה. נ"ב רשב"ם ז"ל לשיטתו אזיל שפירש בגמ' דאשה יורשת כגון שנשא ראובן כו' דלפי זה הא דתנן אם אמרה ראו כו' לאו באשה יורשת קמיירי אלא מילתא באנפי נפשה היא והכי פירושו ואלמנה שאמרה בב"ד ראו כו' ומיירי בהניח לה נכסים מועטים ואמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' אפי' השביחה אלף ככר השביחה לעצמה והיינו דוקא דלא שקלה מזוני כו' אבל באשה יורשת ודאי כשפירשה השביחה לעצמה אע"פ שמזונת מתפוסת הבית ומה שלא פירש רשב"ם דהך בבא מיירי נמי באשה יורשת היינו משום דתני ראו מה שהניח לי בעלי: (ד) תוס' ד"ה והשביחו וכו' שלא ברשות ולא לשותף: (ה) ד"ה ולאו וכו' הקטנים לא ירויחו. נ"ב עיין בהאשר"י שנתן טעם בגדולים וגדולים: (ו) ד"ה בתוספתא גרסינן אם אמרו בפני ב"ד ראו מה כו' כצ"ל:

אודייני השכר לאמצע והא אודייני דמחמת עצמו *[הוא] א)שאני א)אודייני דלנטירותא הוא דעבידא ואפילו קטנים נמי מצו מנטרי לה: אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן: רב ספרא שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא אתו אחי תבעוהו בדינא קמיה דרבא אמר להו ב)רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני: האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע: אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה אמר רבי ירמיה ג)באשה יורשת פשיטא מהו דתימא כיון דלאו דרכה למטרח אף על גב דלא פריש כמו דפריש דמי קמשמע לן: ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה: פשיטא מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי אחולי אחלה קא משמע לן ב)אמר רבי חנינא ד)המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ה)ודוקא גדול ודוקא ו)בתולה ודוקא אשתו ז)ראשונה ודוקא ח)שהשיאו ראשון ט)פשיטא ייחד לו אביו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה י)בית ואכסדרה מהו כ)שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי ייחד לו אביו בית וכלי בית ל)כלי בית קנה בית לא קנה אמר רבי ירמיה מ)כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובבא דיוני רב יהודה ורב פפי אמרי אפילו נ)עציצא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי נסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא ג)אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן ד)כהלכתא בלא טעמא חדא הא אידך ה)דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא אידך ו)דאמר רב ס)מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה:

מתני'

אודייני. בור וכיסויו ושוכרין אותו להשקות שדות ממימיו: מחמת עצמו הוא. שמשמרין אותו הגדולים וצריכין לעמוד על גביו פן יהיה הפקר לכל שואבי מים: דלנטירותא עבידא. אינן צריכין לשאת משלהן כלום עליו אלא לשמרו וגם הקטנים יכולין לשמרו: עבד (א) בהן עיסקא. ותשיב ליה שבח נכסים מחמת נכסים הוא ואין צריך טורח כל כך אלא לקנות ולמכור: לא שביק גירסיה וטרח לאחריני. וכמי שאמר ראו מה שהניח לנו אבא דמי ושמעי' מהכא דכל היכא דמאן דהוא כמו רב ספרא אע"ג דלא אמר לעצמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביח לעצמו: אשה מאי עבידתה. או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהיה ניזונת ומעשה ידיה שלהן ואין לה להשתכר בממון היורשים: באשה יורשת. כגון שנשאת לראובן בת שמעון (ב) ומתו וירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן או כגון בת בין הבנות או בת הבן בין הבנים דינה כדין האחין או שאמר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים אם השביחה את הנכסים פירשה לעצמה לא פירשה השבח לאמצע ואלמנה שאמרה בב"ד ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה והוא דלא שקלא מזוני דאי שקלא מזוני הא תנן ז)אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשין ואע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה: אחולי אחלה. ומזרה בה ממה שאמרה תחלה הריני עושה ואוכלת קא משמע לן: קנאו. הבן לאותו הבית תקנת חכמים היא והלכתא בלא טעמא כדלקמן ובמס' גיטין[א] מוקמינן לה ח)כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו: ודוקא גדול כו'. דבכי האי גוונא חביב ליה טפי וגמר ומקני ליה: ייחד לו בית ועלייה. כלומר ייחד לו האב לבנו בית שיש עלייה על גביו: אכסדרה. לפני הבית ופותחין בו חלונות ודרך אכסדרה נכנסים לבית: שני בתים כו'. אם תמצא לומר בית ואכסדרה קנה היינו משום דאכסדרה משועבד לבית אבל שני בתים זה לפנים מזה מהו: אוצרו בתוכו. הלכך בית לא קנה דכיון דמשתמש האב בבית לא הוציאו מחזקתו ולא מקני ליה לבנו: עציצא דהרסנא. כלי מלא דגים מטוגנים בשמן: אשישא דמשחא. כוס מלא שמן: שוינהו רבנן. הם תקנו את הדברים כך אף על פי שאינו דין תורה כי (ג) מדה ומדה הם: חדא הא. המשיא אשה לבנו ותקנת חכמים היא לכבוד ההתן שגנלאי הדבר לשאת אשה ואין מקום לדור בו: אפוטרופא. דאנן סהדי דלא עקר נחלת הבנים ולא נתכוין אלא שיכבדוה הבנים מתוך שאוכלין על ידה: במעמד שלשתן. נפקד ומפקיד ומקבל מתנה: קנה. כך תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים:

כהלכתא בלא טעמא. קצת טעם יש דכיון שפינה את הבית סמכא דעתיה דבן וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנו לו וכן הכותב כל נכסיו לאשתו או לבנו מסתמא לא ליתן לה נתכוין אלא לכבדה שלא היה מניח בניו בולא כלום ובמעמד שלשתן לא רצו חכמים להטריח להביא עדים ולעשות קנין דמסתמא כיון שאמר לו במעמד שלשתן הקנה לו לגמרי ונראה לר"י דבמעמד שלשתן אם חזר ומחלו אינו מחול ומפורש בכמה מקומות: **הניח** בנים גדולים עד במעמד שלשתן קנה. עד כאן שיטת הר"ח ז"ל:

דאי הוו אמרי גדולים ראו מה שהניח לנו אבינו היו אוהבי הקטנים או קרוביהם משכירים להם פועלים משל אביהם בשבילם ומדלא אודעינהו אחולי אחילו גבייהו ובעובדא דמרי בר איסק (ב"מ דף לט:) דא"ל אחוה לפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל ואמר ליה רב חסדא שפיר קאמר לך י)תנן הניח גדולים וקטנים כו' השבח לאמצע לא תקשה בעצמו אלא השכיר פועלים ממעות הירושה ואותו האח נמי היה מוגא קרובים דהוי שתלי ליה וכן אחי דרב ספרא היו מוגאין שישתכרו במעותיהן דאין טורח למכור ולקנות אי לאו דהוי כאומר להן ראו ופריך מאודייני דמחמת עצמו הוא שלא היו מוגאין שיעשה להם אותה שמירה לפי שצריך לעמוד שם זמן מרובה ומשני דקטנים גופייהו מנטרי ואם היו מודיעין להם היו עושין ועוד יש פירוש רבינו תם ופירוש ריב"ם ולא ישרו בעיני ר"י: **אודייני**. פי' בקונטרס בור וכסויו ואין נראה לרבינו תם אלא מפרש שהוא כלי גבוה שעומדים עליו שומרי שדות וכרמים לראות מעליו למרחוק וגם הוא ראוי לישן עליו כדאמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (דף כז.) ישן על גבי מטה או על גבי ספסל או על גבי אודייני ויש ספרים שכתוב בהן אידווני כמו דוי להכא ולהכא (תמיד דף כו: ובשבת לה.): **באשה** יורשת. פירש בקונטרס כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת יעקב אביהם ואחר כך מתו ראובן ושמעון שאז יורשין בני ראובן ובת שמעון מאביהן וקשה ליה דראו מה שהניח לי בעלי דמשמע דירשה מבעלה ולא מיעקב ופירש ריב"ם אשה יורשת שנשאת ראובן בת שמעון אחיו ומת והיו לו לראובן אחים קטנים או בני אחים קטנים דהוו יתמי והרי היא יורשת את בעלה עם הקטנים שהיא במקום אביה ומיהו קשה (ד) דקאמרי' בסמוך דטרחא קמי יתמי דמשמע בני בעלה על כן נראה לר"י כפירוש הקונטרס דכיון שבעל אוכל פירות ירושתה כל ימי חייו כדין שייך שפיר ראו מה שהניח לי בעלי אי נמי כלשון אחר שפירש בקונטרס שאמר הבעל תטול האשה כאחד מן הבנים:

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי. פירש בקונטרס וכיון דאמרה הכי לית לה מזוני ואין נראה לרשב"א דדוקא אם מכרה כתובתה או ט)לקחה כתובתה בבית דין אין לה מזונות אבל זו שלא לקחה כלום מכתובתה אלא נכסי מלוג שלה או מה שירשה או מה שנתן לה בעלה כאחד מן הבנים לא הפסידה מזונות דאפי' מכרה מקצת כתובתה אמרינן בפרק אלמנה (כתובות דף נח.) דלית דחש ליה לדר' שמעון דאמר מקצת כסף ככל כסף ולא הפסידה מזונות כ"ש נכסי מלוג דלא שייכי כלל לכתובתה וגם מה שפירש שאם נתעצלו בית דין להשביעה מה שהשביחה לעצמה לא ידע רשב"א מנליה דלעולם הויא בחזקת יורשים עד שישביעוה ב"ד דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בבית דין והכא איירי דוקא באשה יורשת: **בית** ואכסדרה מהו. דנהי דעלייה לא קנה אכסדרה שייכא טפי לגבי בית ואם תמצא לומר לא קנה משום דאין בו תשמיש בית שני בתים זה לפנים מזה מהו דכבית אחד דמי ולפירוש הקונטרס הוה ליה להקדים בעיא דשני בתים לבית ואכסדרה:

ברכת

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ט מהלכות נחלות הלכה ב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צב טוש"ע חו"מ סי' רפו סעיף א ועי' מ"מ כ"מ ל"מ:

לה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:

לו ג מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף א:

לז ד ה ו ז ח מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' נח סעיף א:

לח ט י מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ג [ולא קנה]:

לט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד [וקנה אחד]:

מ ל מ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:

מא נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

מב ס מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה ז ופ"ג מהל' זכייה ומתנה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף יט וסי' קנו סעיף א:

רבינו גרשום

אודייני. בור וכסויו השכר לאמצע. והאי אודייני דמחמת עצמן הוא. שצריך תמיד לנקות הבור ולכסותו שלא יפול בו זבל כדי שיקנו בני אדם מים נקיים יותר ברצון ואעפ"כ שהגדולים טורחין בו הן בעצמן ומנקין אותו ומשמרין אותו השכר לאמצע: שאני אודייני. משום הכי השכר לאמצע דלנטורי עבידא אפי' קטן מצי מנטר בהן ולכסותו שיהא נקי ומצו למימר להו קטנים לגדולים מלאכה כזאת אנו יכולין לעשותה אבל שאר נכסים אם שבחו מחמת עצמן השכר לעצמן: ואמר רבא רב ספרא גברא רבה הוא לא שבק גרסתיה וטרח לאחריני. ומסתמא אע"ג דלא אמר להו ראו מה שהניח לנו אבינו למשמע מינה דלצרכו קא טרח ילא אחריני וסתמא כמאן דפריש להו דמי וכל השכר שלו: מדקתני מתני' וכן האשה שהשביחה השביחה לאמצע. ש"מ דיורשת היא עם הבנים או עם הבנות כאחד ואמאי וכי אשה מאי עבידתה להיות יורשת נכסי בעלה. אמר ר' ירמיה באשה יורשת עסקינן כגון שנשא שמעון בת ראובן אחיו ולא היו לראובן כי אם בנות ושמעון שנשאה לא היה לו יורש ומת ראובן ואח"כ מת שמעון בלא יורש ונמצא שנפלה ירושת שמעון לבנות ראובן וגם אשתו יורשת עם אחיותיה בנכסי בעלה מפני שבעלה דודה הוא. ואם אמרה לאחיותיה ראו מה שהניח (לנו אבינו) [לי בעלי] הריני משבחת לעצמי השביחה לעצמה: פשיטא. הואיל דיור' היא לאמצע השביחה דדינה כדין אחים. אצטריך סלקא דעתך אמינא לאו אורחא היא למיטרח לאחריני ואע"ג דלא פירשה דהוא לעצמה אלא בסתמא עשתה כמאן דפירשה דמי קמשמע לן דלא:

מסורת הש"ס

א) כתב בה"ח בלגירסת הרמב"ם פ"ט מהלכות נחלות ל"ג שאני אודייני וכו' אלא ה"ג אלא אביפא איתמר והכי איתמר לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת עצמן אבל שבחו נכסים מחמת נכסים השבח לאמצע: ב) [גיטין יד.] ג) [שם] ד) [עי' פרש"י שם] ה) [עיל קלא:] ו) [לקמן קנ:] גיטין יד. [illegible]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה עבד בהן עסקא [illegible] (ב) [illegible] (ג) [illegible] (ד) תוס' ד"ה באשה [illegible]

הגהות הגר"א

[א] רשב"ם ד"ה קנאו. [illegible]

ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו'. פשיטא. א) מה לי היא משאר יורשין דמפרשי' הואיל דיורשת היא: מהו דתימא אחולי אחלה גבייתו. אע"ג דקאמרה ראו מה שהניח לי כו' קמ"ל הואיל דאמרה ראו כו' דלא אחילה והשביחה לעצמה: בבית קנאו. לאותו בית דאיכא למימר משום דהשיאו לשם גמר ונתנו לו אע"ג דלא כתב ליה מתנה דהלכה למשה מסיני הוא כדאמר לקמן: ודוקא כשנשא בנו גדול. משום דקרוב ליה דעתיה ספי ודוקא בתולה משום דאיכא שמחה ספי מאלמנה ובההיא שמחה גמר למיתן ליה: הא פשיטא לי ייחד לו בית ועלייה היתה על גבי בית בית קנה עלייה לא קנה. משום דבית לחוד ועלייה לחוד דעלייה לא משתעבד לבית כלל. ואם תמצי לומר עלייה לא קנה דלא שייכא גבי בית. בית ואכסדרה מהו. מי אמרינן כיון דשייכא בהדי בית קנה דדרך אכסדרה נכנסין לבית וקנה או דלמא בבית אשתמש באכסדרה לא אשתמש ולא קנה. וכן נמי שני בתים זה לפנים מזו משום דחיצון משיעבד לפנימי מהו מי אמרינן כיון דבפנימית ישתמש בחיצונה לא ישתמש בחיצונה לא קנה או דלמא כיון דיש דרך לפנימית על החיצונה כמאן דאשתמש בה ובתרווייהו קנה תיקו: וכלי תשמישי בית: כלי בית קנה בית לא קנה. וקשיא לר' חנינא דאמר לעיל דבית קני: כגון שהיה אוצרו של אביו. צבורין באותו בית ולא מייחד ליה לאמרי משום הכי לא קנה: ותלא ליה סנדלא. בבית שיהא בחזקתו ומשום דלא ליקני לביתיה: אשישא דמשחא. פך של שמן דלא ליקני נמי: עציצא. כלי שמשימין ציר לקרבי דגים: שוינהו רבנן כהלכתא. שיהו עיקר כהלכה למשה מסיני. ולא מטעמא שלא נתנו טעם בדבר למה: הדא האי דאמרן. המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו לא ידעי' מאי טעמא קנאו בלא שטר מתנה ובלא קנין: לא עשאה אלא אפטרופא. שיהו נודגין לה בנין כבוד ולא ידעינן טעמא מאי לא תקנה כיון דכתב

א) נראה דצ"ל פשיטא הואיל ויורשת היא מה לי היא משאר יורשין דמסני אם פירש

תורה אור

מתני' אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: **גמ'** תנא האי אומנות לאומנות המלך תנו רבנן אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין אם מחמת עצמו לעצמו אם מחמת אחין לאחין פשיטא לא צריכא דהריף טפי מהו דתימא חורפיה גרים ליה קא משמע לן תנו רבנן אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליתבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא א)דאמר רב הונא ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית (א) הכי נמי: חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: שלח רבין משמיה דר' אלעא לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה כדרבי חנינא ב)דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר °צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: (משלי כב) **מתני'** האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חוזרה לאמצע שהשושבינות נגבית בבית דין אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים: **גמ'** ורמינהי שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע אמר רבי אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן והא אחין שעשו מקצתן שושבינות קתני תני למקצתן והא חזרה שושבינות קתני ה"ק חזרה לגבות נגבית מאמצע רבי אסי אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן ג)שאינו נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דאידך משלם (ב) לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו מי לא תניא ד)מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מ"ט יכולה היא שתאמר

תנו

מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות. אומנות המלך שמחמת אביו נפל לאומנות זו שכן מנהג המלך מעמיד מבית זו מוכס חדש אחד ומבית זו חדש אחד וכן מכל בתי העיר: נפל לאמצע. כל זמן שקטו בתפוסת הבית הריוח לאמצע שהרויח זה באומנותו: חלה. בפשיעה כדמפרש בגמרא: **גמ'** תנא אומנות המלך. וטעמא כדפרישית אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו הריוח שלו: או פולמוסטוס. שוטר ורבינו חננאל פי' פולמוסטוס שוטר מלחמות בלשון יון: מחמת אחין. כמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע או לחדש או לשנה: מחמת עצמו. מחמת חשיבותו ומחמת חריפותו: ברכת הבית ברובה. שאילו היה דר עמהן היה הבית מתברך בגללו: וליתבו ליה. קצת מזונות ויפחתו לו לפי חסרון ברכת הבית בגללו שאין דר עמהם: צנים פחים. לישנא דקרא צנים פחים בדרך עקש הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה ויש מפרשים צנים פחים קור וחום: **מתני'** ה"ג האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב. ששלח האב את אחד מבניו לשמוח את החתן ובידו דורונות שכן דרך שושבינות נוטל דורון לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשישא אשה כדתניא לקמן (דף קמה.) ה' דברים נאמרו בשושבינות רעה דוד (ש"ב טו) מתרגמינן שושבינא דדוד: חזרה שושבינות. כשיחזור זה הבן וישא אשה וזה יחזיר שושבינותו חוזרה לאמצע: נגבית בב"ד. כדין מלוה אביהם ובגמ' פריך עלה ומשני לה נגבית בבית דין כדין מלוה: אבל השולח לחבירו. בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינה נגבית בב"ד: **גמ'** ורמינהי שלח לו אביו שושבינות. כלומר שלח על ידו ולצרכו שהוא יאכל וישמח עמו דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות: חוזרת לו. לאותו הבן ולא לאמצע כדקתני מתניתין וקשיא למתניתין דסבירא ליה להאי תנא דכיון דשלח האב על יד זה הבן חפץ הוא שלו לבדו יחזיר שושבינות ולא לשאר בניו: חוזרת מן האמצע. דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן: נשתלחה לאביו תנן. כדמתרץ לה ואזיל (ג) וחוזרת לאמצע דמתניתין היינו חוזרת מן האמצע כדמפרש ואזיל אבל היכא דשלח אביו שושבינות ע"י בנו לאחרים מודה תנא דמתני' דחוזרת לאותו הבן לבדו כברייתא: חזרה. לגבות: רבי אסי אמר. לעולם מתני' כדקתני שהאב שלח שושבינות לאחרים וכשהיא חוזרת חוזרת לאמצע וכו' וברייתא דקתני חוזרת לאותו הבן לבדו לא קשיא מתני' בסתם ששלח סתם ע"י אחד מבניו ולא פירש לדעת בן זה שלח הלכך חוזרת לאמצע אבל הברייתא במפרש השושבינות תחזור לאותו הבן הלכך חוזרת לו והיינו חוזרת לאמצע: כדתניא שלח לו אביו שושבינות. כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אף על פי שעל ידי אחד מבניו שלח אינה חוזרת לו לבדו אלא לאמצע: ושמואל אמר. לעולם כדקתני ברייתא דהאב השולח שושבינות על יד אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתניתין דקתני חוזרת לאמצע בנשתלחה שושבינות על ידו (ד) ורוצה היה להזור לו אלא שמת וייבם אחד מן האחים את אשתו ורחמנא נחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור כדכתיב והיה הבכור וגו' ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואמרינן לקמן דאין בכור נוטל פי שנים הלכך חוזרת לאמצע לכל האחין: ומקשה גמרא מכלל דאידך. אותו שנשתלחה לו שושבינות על ידי זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשי שושבינו שמת והלא יכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו: מקום שנהגו להחזיר קדושין. אחר מיתת האשה בימי אירוסין כדמפרש ואזיל:

תנו

ברכת הבית ברובה. פי' רבינו חננאל נר לאחד נר למאה ויש מפרשים דמזלא דבי תרי עדיף ה)וקשה מדפריך בסמוך ליתבו לפי ברכת הבית וכי ידעינן כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו ואומר רבינו תם אין הכי נמי יטלין לידע כמה הוציאו בשנה ראשונה וכמה הוציאו בזו ואין נראה לר"י שהרי אין כל השנים שוים במזל אחד ו): **חלה** ונתרפא כו'. ותניא בתוספ' (פ"י) במה דברים אמורים ברפואה שיש לה קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה הרי היא בכלל מזונות ויתרפא מן האמצע וכן בכתובות (דף נב:) גבי אלמנה אומר רפואה שיש לה קצבה הרי היא בכלל כתובה ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות (ה) ובאונס דהכא אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה כן תירץ הר"י: **אבל** חלה באונס נתרפא מן האמצע. ולא דמי להא דתנן לעיל (דף קלט.) אין הקטנים זונים על הגדולים (ו) הכא הוי באקראי בעלמא אבל התם לעולם כן הוי שהקטנים מפסידים יותר מזונות: **הכל** בידי שמים חוץ מצנים פחים. פירוש אריא וגנבי הבאים על האדם הכל נגזר בידי שמים אבל צנים פחים מזה לא נגזר עליו כלו' יכול לשמור אבל ודאי אם רוצה לאבד עצמו באש או בנהר יכול לאבד עצמו אע"פ שלא נגזר כלום ולא דמי להא דאמר ז) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים דהתם מיירי במדות של אדם מה יהיה גבור או חלש עשיר או עני ארוך או קצר [חכם או טפש] כדאיתא בנדה בפרק כל היד (דף טז: ושם) אבל הכא מיירי במאורעות הבאות על האדם: **חוץ** מצנים פחים. דהיינו קור וחום כדמשמע בריש מסכת ע"ז (דף ג: ושם) והא דאמרינן בהמקבל (בבא מציעא דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זו צינה הכי פירושו שיתן לך דעת לשמור מן הצינה ליתן לך בגד ללבוש ח)ובירושלמי אמר שאנטונינוס היה לו לילך בדרך אמר ליה לרבי צלי עלי אמר ליה יהא רעוא דתשתזיב מן צינתא אמר ליה דא צלותא בתמיה יתיר חד כסו וצינתא אזלא א"ל יהא רעוא דתשתזיב מן שרבא אמר ליה הא ודאי צלותא דכתיב ואין נסתר מחמתו: **האחין** שעשו מקצת שושבינות. שכך היה מנהג כשהאב היה עושה חופה לבנו היו שושבינים מביאין דורונות לכבוד החופה ונותנין לבנו ועל האב היה לפרוע כשהיו טפלים גם הם נשים ולכך חוזרת מן האמצע שהרי היה על האב לפרוע:

ורבי

רבינו גרשום

דכתב לה: במעמד שלשתן. הנותן והמקבל ובעל חוב: קנה. בלא שטר ובלא משיכה ולא ידעינן טעמא מאי: פיס' האחין השותפין. שלא חלקו ירושת אביהן שנפל אחד מהן לאומנות המלך: נפל לאמצע. מה שמרויח באותו אומנות יחלק עם אחיו וזו היא אומנות המלך שהיו מתחילין מבית שבראש המבוי למנות בעל הבית גבאי מנת המלך מן בני העיר ומה שמרויח באותו ממון הוא שלו בשכר שמקבצו והקרן נותן לאוצר המלך וחודש או שנה יהיה זה גבאי וחודש אחר שכנו הקרוב הסמוך לו וכן הולכין כסדר הבתים לכל בית חודש וכשהגיע לבית זה של אחין הללו ומינו אחד מהן השכר לאמצע: חלה ונתרפא. אין מתרפא מתפוסת הבית בשחלה בפשיעה אלא מחלקו מתרפא: תנא לאומנות המלך כדאמרן: פולמוסטוס. שוטר: אם מחמת אחין. שהזמן בא על בית אביהן ודאי מחמת הבית של אחין מינוהו והשכר לאמצע שהבית גורם וכתפוסת הבית רמי. ואם מחמת עצמו שהיו יודעים שיש באחד מן האחין זריז מאד על כמה בתים ונתנוהו לזה בשביל חריפותו השכר לעצמו: מהו דתימא חורפיה הוא דקא גרים ליה, שבירוהו מן האחים ודמי כמאן דרלנו בשביל קמ"ל דהשכר לאמצע הואיל דמן דבית הוא: שנטל מאתים זוז. מתפוסת הבית ומבקש שיתנו לו מזונות מתפוסת הבית יכולים לעכב בידו ולומר לו אם את כו'. אמאי ליתבו ליה מזונות כל היכא דאית ליה. מדלא יהבינן לו. מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה. כלומר נר לאחד נר למאה שאם היו ח' אחין והיו מופרשין זה מזה כל אחד ואחד להוצאתו מסתפקים בי' פשיטים ליום ועכשיו כשהם בהוצאה אחת דיו להם ח' פשיטים ומשום הכי אין נותנין לו הוצאתו בכל מקום שהוא דנמצאו מפסידין שאר אחין. ומקשי' וניתבו כל היכא דאיתא. כפי ברכת הבית שיתן כפי חלקו המגיעו מאותן ח'. ומשני אין הכי נמי דליתבו ליה: צנים פחים. שלא שימר עצמו מן הצנה הנופחת: פיס' האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי אביהן. ששיגר אביהן ב' או ג' מהן ועמהן דורונות לחתן ואוכלין עמו ושמחין עמו היינו שושבינות וכן נמי כשישאו הן נשים זה שהוא עכשיו חתן יביא כן לחופתן להם דורונות וישמח עמהן ואם עשו אחין הללו מקצתן שושבינות בחיי אביהן ששלח אביהן על ידן דורונות לחתן ואחר מיתת אביהן נשאו נשים שני אחין הללו ובא זה לשלם להם דורונות ששלחו לו אעפ"י שלהם שילם בעד הדורונות חזרה לאמצע. שיש בהן חלק לכל האחין מפני שאלמלא לא החזיר זה אלו הדורונות היו נגבות על פי בית דין. דדמי כמי שהיה חייב לאביהן מלוה מה מלוה נגבית בבית דין והיא של כל האחין בשוה אף אלו דורונות שמחזיר יחלקו בשוה לפי שאותו אחין ממון אביהן יטלינו אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן לא לשם חתן אלא לשם סבלונות ולא הספיק להחזיר לו עד שמת המשלח אין נגבין בבית דין מפני שלשום גמילות שילחו לו ולא לשום תשלומין ואם מחזיר לא' מן היורשין לא יחלקו בשוה אלא כל הקוד' זכה דראינה כמלות: ורמינהו שלח לו אביו שושבינות. דאמר לאחד מבניו לך תהוי שושביני של פלוני והולך לו דורונות ולא הספיק להחזיר לו זה עד שמת האב כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע. וקשיא למתני' דקתני יחלקו לאמצע: נשתלחה לאביו שושבינות. שהשיא אשה לבנו ושיגרו לו אחרים דורונות או שנשא האב אשה אחרת ושילחו לו ולא הספיק לשלם להם עד שמת האב וצריכין היורשין לפרוע שהרי נגבית בבית דין כשהיא חוזרת כשפורעין היתומים פורעין בשוה. קתני מיהת כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע וקשיא למתני': כי תנן נמי מתני' חוזרה לאמצע כשנשתלחה לאביו תנן לפי שכשהן חוזרין ופורעין בשביל אביהן חוזרין לאמצע ופורעין בשוה ולעולם כדקתני ברייתא: והא עשו מקצתן שושבינות קתני. דמשמע שהן עשו לאחרים ושלחו דורונות ועכשיו כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ואכתי קשיא ברייתא למתני'. אימא הכי לעולם כדקתני ברייתא ומתני' תריץ ליה הכי שעשו שושבינות למקצתן שמקצת אחין נשאו אשה ועשו להן אחרים שושבינות דהיינו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת נגבית מן האמצע. ולעולם מתני' כברייתא ולא קשיא ברייתא למתני': והא חזרה שושבינות קתני מתני'. דמשמע דאחין הללו עשו שושבינות לאחרים ועכשיו שילמו להן שושבינות והוי לאמצע. אימא חזרה לגבות מהן שהן משלמין נגבית מן האמצע ולעולם כברייתא: ורב אשי אמר. לא צריך לתרוצי מתני' כדמתרצת ולא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. שלח לו אביו שושבינות (דלא) אמר בפירוש את תהא שושבינות לפלוני משמע שמה שיחזור לו שלך יהא ובהכי מיירי ברייתא דכמתנה מחיים דמי משום הכי כשהיא חוזרת חוזרת לו. (בסתם לא גרסי' לו) אלא מתני' מיירי ששלח אביו שושבינות סתם דלא אמר לאחד את תהא שושבינות ולכן כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע: ושמואל אמר לעולם הכי עיקר כדקתני בברייתא והכא במתני' ביבם עסקינן משום הכי חזרה לאמצע כגון ששלח אביו בשבילו שושבינות ומת אביו ונשא הבן אשה לאחר כך ולא הספיק אידך להחזיר לו עד שמת ונפלה ארוסתו לפני אחד מן האחין ליבום ואותו המשלם חייב להחזיר לו דורון אע"פ שמת וכשיחזיר חורה לאמצע ולא ליבם בלבד לפי שיבם אינו נוטל בראוי כבמוחזק ושושבינות זה ראוי היה לבא לאחיו שמת ולא החזיק בה בחייו: ומקשי' מכלל דאידך המשלם בעי שלומי אע"פ שמת שושבינו ואמאי חייב הא מצי למימר להו תנו לי שושביני שמת ואשמח עמו ואחזור לו שושבינות ואי לא לא אחזיר לשום אדם אחר תחתיו: מי לא תניא. דהכי מצי טעין: דתניא מקום שנהגו להחזיר קדושין. כשמת אחד מהן הארוס או הארוסה מחזירין:

ואמר

עין משפט נר מצוה

מא א ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף [illegible]:
מב ג מיי' שם הלכה [illegible] טוש"ע שם סעיף [illegible]:
מג ד מיי' שם [illegible]
מד ה מיי' פ"ט מהלכות נחלות הלכה [illegible] סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף ד:
מה ו [illegible]
מו ח מיי' [illegible] מהלכות זכיה ומתנה [illegible] ועי' בהשגות ובמגיד משנה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' [illegible]
מז [illegible] מיי' [illegible] מהלכות זכיה ומתנה הלכה [illegible] סמג עשין [illegible] טוש"ע [illegible]
נ כ מיי' שם הלכה [illegible] טור אה"ע סי' [illegible]
נא ל מיי' [illegible] מהלכות נחלות הל' [illegible]
נב מ מיי' שם הל' [illegible] ועי' בהגה"ל טוש"ע שם סעיף ד:

מסורת הש"ס

א) [כתובות קז.] ב) [illegible] ג) [illegible] ד) [תוספ' [illegible]] ה) [illegible] ו) [illegible] ז) [illegible] ח) [illegible]

הגהות הב"ח (א) גמ' ברכת הבית אין הכי נמי: (ב) שם לימא תנו לי שושביני: (ג) רשב"ם ד"ה נשתלחה וכו' ואזיל ותורה לאמצע: (ד) ד"ה ושמואל וכו' על ידו והאי היה לחזור לו וכו' דאין הבכור נוטל בה פי שנים: (ה) תוס' ד"ה חלה וכו' ובאונס דהכא אין חילוק. נ"ב פי' לא דמחלק בתוספתא בין יש לה קצבה לאין לה מיירי באונס דהכא במתני' דמוקי לה רבין בפשיעה אין חילוק בין אין לה קצבה ליש לה קצבה דהכל [illegible] משל עצמו והכי איתא בפסקי תוספות ועי' בטור חו"מ סימן קע"ז: (ו) ד"ה אבל וכו' דהכא הוי באקראי וכו' כן הוא שהקטנים:

תנו לי בעלי ואשמח עמו הכא נמי א)נימא תנו לי שושביני ואשמח עמו אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן ב)כגון ששמח עמו ז' ימי משתה ולא הספיק לפורעו עד שמת לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא דתניא המארס את האשה ג)בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר קדושין אין מחזירין דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין רבי יהודה הנשיא היינו תנא קמא אלא לאו תנו לי בעלי ואשמח עמו איכא בינייהו וחסורי מחסרא והכי קתני המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה בד"א דהדר ביה איהו אבל מתה מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודוקא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ואתא רבי יהודה הנשיא למימר באמת אמרו בין מת הוא ובין מתה היא מקום שנהגו להחזיר מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ולא מציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו לא דכולי עלמא יכולה שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו ודמית הוא כ"ע לא פליגי כי פליגי שמתה היא והכא בקדושין לטיבועין ניתנו קא מיפלגי רבי נתן סבר א)קדושין לאו לטיבועין ניתנו ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין ניתנו והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני הכי קאמר וסבלונות ודאי מקום שנהגו להחזיר מחזירין והני תנאי כהני תנאי דתניא קדשה בככר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה ומהזרת לו את השאר רבי יוסי אומר קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין במאי עסקינן אילימא שמתה מי אית לה כתובה ואלא שמת הוא אמאי מחזרת לו את השאר ונימא תנו לי בעלי ואשמח עמו ואלא באשת ישראל שזינתה ובמאי אי ברצון מי אית לה כתובה ואלא באונס מישרא שריא ליה ואלא באשת כהן שנאנסה ובקדושין לטיבועין ניתנו קמיפלגי רבי מאיר סבר קדושין לטיבועין ניתנו ור' יהודה סבר לאו לטיבועין ניתנו ורבי יוסי מספקא ליה אי לטיבועין ניתנו אי לא והלכך קדשה בעשרים נותן לה שלשים חצאין קדשה בשלשים נותן לה עשרים חצאין אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין ותרגומא נהרדעא שאר בבל מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מוהרי הדרי קדושי לא הדרי אמר רב פפא הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא ב)והדר ביה הוא ד)מוהרי הדרי קדושי לא הדרי הדרא בה איהי אפי' קדושי נמי הדרי אמימר אמר ה)קדושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה רב אשי אמר גיטה מוכיח עליה והא דרב אשי ג)בדותא היא דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא: שהשושבינות נגבית בב"ד: ת"ר ו)חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בבית דין וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית

ואין

רשב"ם

תנו לי בעלי. כלומר אני מזומנת להשלים תנאי קדושי דהיינו נשואין ואין העיכוב תלוי בי: אמר רב יוסף. בעלמא אמרי' תנו לי שושביני ואשמח עמו כדקאמרת אבל הכא במאי עסקינן כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפרעו אחרי ששמח עמו אלא שמת וייבם אחיו את אשתו ושושבינות זו כלווה היא ותחזור לאמצע דרך שושבינות אוכל עמו ואח"כ מביא הדורון: לימא תנו לי בעלי ואשמח עמו תנאי היא. למר מחזירין קדושין אם מת הארוס ולמר אין מחזירין: בתולה גובה מאתים. אם מת או גירשה ובדכתב לה מן האירוסין דהיכא דלא כתב לה בעיא היא בכתובות (דף פט:) ולא איפשיטא: מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין. לקמיה מפרש לה ואזיל: ר' יהודה הנשיא אומר כו'. לקמן פריך עלה: דהדר ביה איהו. חוזר בה ורוצה לגרשה הלכך תטול כתובתה מלבד קדושין והוא הדין אם מת הוא כדמפרש ואזיל ומשום דמיבעי ליה לפרושי באנפי נפשיה טעמא דמת הוא משום תנו לי בעלי ואשמח עמו נקט הכא לישנא דהדר ביה איהו: דמית הוא כולי עלמא לא פליגי. דאינה מחזרת קדושין דמציא אמרה תנו לי בעלי ואשמח עמו כדאוקמה רב יוסף בר אבא לברייתא דלעיל: לטיבועין ניתנו. שאם תמות ולא יזכה לישאנה יהיו אבודין ולא יחזרו לו: ופרכינן והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני. במילתיה דר' יהודה הנשיא והיכי מוקמת לה לדידיה דלטיבועין ניתנו: הכי קאמר. רבי יהודה: סבלונות ודאי. בההוא מודינא לך דבמנהגא תליא מילתא והוא תכשיטים ששולח לארוסתו לאחר שקדשה אבל קדושין ודאי לטיבועין ניתנו: והני תנאי. דלקמן כי הני תנאי דלעיל דפליגי בקדושין לטיבועין ניתנו: בככר. כסף היינו כ"ה מנה: בתולה גובה כו'. לקמן מיפרשא כולה: בתולה גובה מאתים זוז. דהיינו שני מנין והיינו חמשים שקל כמוהר הבתולות מלבד קדושין תטול כתובתה: ככר. כ"ה מנים מנה כ"ה שקלים שקל ד' דינר דהיינו ד' זוזים: ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים. מן הככר של קדושין ומחזרת השאר לארוסה: רבי יוסי אומר. לקמיה מפרש לה: אילימא שמתה. היא ומשום הכי קאמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר דקדושין לאו לטיבועין ניתנו: אלא שמת הוא. והלכך גובה כתובתה כדין אלמנה ואמאי קמחזרת לר' יהודה את השאר והא אוקימנא לעיל יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו: שזינתה. תחת ארוס [שלה] ובאה לגבות כתובתה כשיגרשנה בעלה: מישרא שריא ליה. כדנפקא לן בסוטה (דף ב:) מוהיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ואם בא לגרשה שלא כדין למה תחזיר [לו] את השאר: שנאנסה. ואסורה לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה הא יש לך אחרת אע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן וכיון דלא פשעה לא הפסידה כתובתה לד"ה אבל בקידושיה פליגי: ר' יוסי מספקא ליה. והוו קדושין ממון המוטל בספק וחולקין ומחזרת לו את החצי או חושבת בכתובתה ותטרוף ממנו מותר כתובתה הלכך קידשה לאלמנה בכ' שקלים דהיינו שמונים זוזים המ' זוזים צריכה להחזיר לו ותושבת בכתובתה והוא נותן לה ל' חצאי שקלים דהיינו ס' זוז הרי נתקבלה האלמנה ק' זוז דהיינו מנה בכתובתה: קדשה בל' שקלים. דהיינו מאה ועשרים זוז חציים תחשוב בכתובתה דהיינו ס' זוז והארבעים החסרים לה הוא יתן עשרים חצאי שקל דהיינו מ' זוז: נראה בעיני דה"ג אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין. היכא דמתה אשה: מוהרי הדרי. ששולח אחר קדושין והן סבלונות הדרי במיתת האשה ונראה בעיני דתרי גווני נינהו מוהרי וסבלונות דהא גבי סבלונות נמי הכי פסקינן לה לקמן גבי מתני' דסבלונות ותרי זימני למה לי וי"ל דמוהר הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין שיהא כותב בכתובתה כשתנשא לו ולהכי מיקרי מוהר: גזירה שמא יאמרו. קדושי טעות היו ולכך חזרו וגמלאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו: איכא דשמע. בהחזרת קדושין: ולא שמע בהא. בגט הלכך קדושין לא הדרי: וחוזרת בעונתה. כשישא זה אשה יחזיר לו שושבינותו ולא קודם: ואין בה משום רבית. אם הרבה לו בדורון יותר:

ואין

תוספות

ורבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר קדושין כו'. ל"נ הכא קדושין דלקמן מוקי לה בסבלונות:

ד)ורבי יהודה סבר באמת אמרו כו'. ואין לומר דלמא ר' יהודה סבר (דבמת) היא יכולה לומר כו' דתנא בתרא לטפויי קא אתי:

נותן לה שלשים חצאים. שכך היו רגילין לעשות חשבון מחצאי סלעים כדקאמר לקמן בפ' גט פשוט (דף קסו:) ספ"ל מלמעלה וקפ"ל מלמטה כו' ומפרש רבינו יעקב ספ"ל ס' פלגי קפ"ל ק' פלגי:

ורבי יוסי מספקא ליה קדושין אי לטיבועין נתנו אי לאו לטיבועין נתנו. וא"ת ולמה חולקין הוה ליה למימר המוציא מחבירו עליו הראיה כדין כל ממון המוטל בספק כרבנן דסומכוס ולעיל בהמוכר את הבית (דף סב: ד"ה איתמר) פירשתי לה:

רבינו גרשום

ואמר רב יוסף לא שנו. דמחזיר אלא כשמתה היא אבל מת הוא דהיא תפסה אין מחזירין ליורשיו מאי טעמא יכולה היא כו' הכי נמי יכול לומר האי תנו לי שושביני שאשמח עמו ואם לאו לא אחזיר: הכא במאי עסקינן. דלא מצי למטען הכי בשכבר שמח עמו האי דמת ולא הספיק לפורעו עד שמת והואיל דכבר שמח עמו מחזיר אע"ג דמת: המארס את האשה. וכתב לה עיקר כתובה מן האירוסין: במה דברים אמורים. דנביא: דהדר ביה הבעל. מן הקדושין ונתן גם בדידה מותרינן למימר תנו בעלי ואשמח עמו הא לאו הכי לא אחזיר הקדושין. אבל בדידיה לא איתרינן למימר תנו ' אשתי ואשמח עמה הא לאו הכי לא אחזיר הקדושין משום דהוא לא תפיס ברשותיה הקדושין: ואתא ר' יהודה למימר כו' ולא מציא אמרת תנו לי בעלי ואשמח עמו. אלמא דבפלוגתא דתנאי היא: א)וכשמת הוא כולי עלמא לא פליגי דיכולה לומר תנו לי בעלי כו' אפי' לר' יהודה ואין מחזירין. כי פליגי (בין) ר' נתן ור' יהודה הנשיא שמתה היא ובקדושין לטיבועין נתנו אי הדרי אי לא הדרי הוא דמיפלגי. ר' נתן סבר קדושין לאו לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו להחזיר מחזירין דלא נתנו לטיבועין. ור' יהודה הנשיא סבר קדושין לטיבועין נתנו משום הכי מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין. משום דאכתי לאו תירוצא מקשינן ליה לאלתר אכתי איכא למיפרך לתרוייהו והא מקום שנהגו כו' ור' יהודה היינו ת"ק דר' נתן. ומתרץ לעולם ר' יהודה סבירא ליה קדושין לטיבועין נתנו מפיק טעמא מסיפא מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ודקא קשיא רישא והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין. רבי יהודה רישא מתרץ לה בסבלונות. מתנות שמשגר לה חתן זולת הקדושין והכי קאמר סבלונות ודאי באמת אמרו מקום שנהגו להחזיר סבלונות מחזירין אזלינן בתר מנהג אבל קדושין לא הדרי ואי קשיא לך הא סיפא נמי דמוקמת בקדושין לר' יהודה קתני מקום שנהגו כו' הא לא קשיא הדוא שנהגו לאו דוקא אלא דאיידי דאצטריך למתני רישא דסבלונות מנהגא תנא בסיפא נמי מנהגא. ור' נתן נמי דאמר קדושין לאו לטיבועין נתנו מפיק טעמא מרישא מקום שנהגו להחזיר מחזירין וסיפא מוקי לה בסבלונות ונהגו דרישא לאו דוקא: והני תנאי. דפליגי בקדושין אי לטיבועין נתנו: כי הני תנאי דתניא קדשה בככר. ששים מנה וכתב לה כתובה מן האירוסין: בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. לבר מן הככר שנתקדשה [דר"מ]. אלמא דסבר ר' מאיר דקדושין לטיבועין ניתנו: ר' יהודה אומר בתולה גובה מאתים. מן ההוא ככר והנשאר מן הככר מחזרת. אלמא דסבר דקדושין לאו לטיבועין נתנו לפיכך פורע לה מן הקדושין עצמן. טעמא דר' יוסי מפרש לקמן: במאי עסקי'. ברייתא דנביא כתובה: אי בשמתה. והא הבעל יורש את אשתו: אלא שמת

שמת הוא ואמאי אמר ר' יהודה מחזרת לו את השאר והא מציא למימר תנו בעלי ואשמח עמו. אלא ודאי דלא מת הוא ובמאי עסקי' דנביא כתובה בשזינתה: משרא שריא ליה. ואמאי גובה כלום הואיל דהיא תחת בעלה: אלא באשת כהן שנאנסה. דאפי' באונס אסיר לי' דעשאה זונה: ר' מאיר סבר קדושין לטיבועין נתנו. וגובה כתובתה לבד הקדושין: ור' יהודה סבר כו'. אלמא דפלוגתא דתנאי היא: ור' יוסי מספקא ליה אי לטיבועין נתנ' אי לא. הלכך ממון המוטל בספק הוא וחולקין דאי פשיטא לן דלטיבועין נתנו היכא דקדשה בעשרים צריך לפרוע לה עוד לאלמנה בכתובה מנה לבד מן הקדושין ואינמי פשיטא לן דלאו לטיבועין נתנו להיכא דקדשה בכ' סלעים צריך שיתן לה עוד חמש על אותם עשרים דהיינו מנה כתובת אלמנה והכי נמי מפרש להיכא דקדשה [בל' סלעים] דאי לטיבועין נתנו נותן לה עוד לגבי מקדושין כתובה מנה אי לאו לטיבועין נתנו תחזיר לו היא ה' סלעים שהן על כ"ה של כתובה. אבל השתא דמספקא ליה אי לטיבועין אי לא חולקין הקדושין בשוה בינו ובינה דאי קדשה בכ' סלעים תעכב י' בידה חצי קדושין וי' שנשתיירו הן שלו לפיכך נותן לה עוד ל' חצאי סלע שהן ט"ו סלעים על י' סלעים שלו שנשתיירו בידה הרי כ"ה סלעים והיינו שיעור כתובה מנה. וה"נ להיכא דקדשה בל' סלעים הציין תטול היא לעצמה משום ספק וחצין הן של בעל ועוד צריך שיתן לה עוד כ' חצאי סלעים דהיינו י' סלעים על איתן ט"ו סלעים של קדושין שנשארו לו בידה הרי כ"ה סלעים שיעור כתובת מנה: א"ר נחמן ב)בכל מקום שנהגו להחזיר קדושין דמי. כלומר סתם עיירות של בבל שאין ידוע אם שלא נהגו בהם להחזיר אם לאו אם עומדות הן אותן עיירות וסמוכות לעיר שנהגו בה להחזיר מחזירין כמו כן אותן עיירות: ותרגומא נהרדעא. הן סתם עיירות אם סמוכה לנהרדעא עיר שמחזירין בה תדין כל נהרדעא כמוה: שאר בבל חוץ מנהרדעא מאי. כלומר היאך נדעין: מוהרי הדרי. היינו סבלונות תכשיטין שנותן לה לאחר קדושין נהגו להחזיר אם מתה או שגירשה. קדושי לא הדרי: אמימר אמר אפילו הדרא בה היא קדושי לא הדרי. דאי הדרי דמי להו לבני אדם (דחשיב) כאילו מעולם לא קדשה ויאמרו בני אדם מותר לו לישא אחותה. וטעו הואיל דקדשה אסור לו אחותה משום ואשה אל אחותה לא תקח אבל השתא כל זמן שקדושיה בידה לא אתו למיטעי: רב אשי אמר אפי' אי הדרי קדושי לא אתי למטעי דמכל מקום אף על גב דהדרי קדושי גם היא צריכה מפני הקדושין. וגט מוכיח עליה שהיתה אשתו ואסור באחותה: ודרב אשי בדותא היא. דאי מהדרא קדושי. איכא דשמע דמהדרי קדושי וסבר דדמי כאילו לא נתקדשה כלל. ולא שמע בגט שנתן ואתי למטעי: וחוזרת בעונתה. בעת שישא זה אשה יפרע לו ולא קודם מפני שהיא כמלוה דכי היכי דמלוה לא מצי תבע בבי דין

מסורת הש"ס

א) [כתובות טז:] ב) פ"ז דף סז: [עי' מ"ש נ"ל מגלון פסחים יא.] ד) גי' רש"ל מס"ד ולא גלה לתמס:

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' ט טוש"ע אה"ע סי' ס:

נד ג מיי' פ"ו מהלכות אישות הל' יח ופ"ח סלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן נ סעיף ו וסי' סו סעיף ו:

נה ד מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הל' כה סמג עשין מח טוש"ע חו"מ סי' ... אה"ע סי' נ סעיף ג:

נו ה מיי' שם הלכה ... טוש"ע שם סעיף ד:

נז ו מיי' פ"ו מהלכות זכייה הל' יג טוש"ע אה"ע סי' ס:

א) נראה דצ"ל לא דאם מת הוא דכולי עלמא כו'. ב) נ"ל בכל מקום כו' וכן הגיה הת"ה נפים וכ"ס כדפו"י ועי' נד"ס.

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ז מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז טור אה"ע סי' ס :
נט ב מיי' שם הלכה ז טור שו"ע שם :
ס ג מיי' שם הלכה ד טור שו"ע שם :
סא ד מיי' שם הלכה ג :

גמרא

ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים: נגבית בב"ד מאי טעמא כמלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא ביה לא יגוש ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב כהנא א)כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתא (ה) שמע קל טבלא איבעי ליה למיתא לא שמע קל טבלא איבעי ליה לאודועיה (ב) תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי ב)נהגו בני גננא עד זוזא (ג) אייתא א)בכפיה אכליה בכרסי' עד ארבעה משלם פלגא מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה תנו רבנן ג)עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעא יכול לומר לו בפומבי אעשה עמך כדרך שעשית עמי ד)עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי תנו רבנן עתיר נכסין עתיר פומבי זה הוא בעל הגדות עתיר סלעים עתיר תקוע זהו בעל פלפול עתיר משח עתיר כמס זהו בעל שמועות ב)הכל צריכין למרי חטיא גמרא ג)אמר רבי זירא אמר רב מאי דכתיב °כל ימי עני רעים זה בעל גמרא וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא מאי דכתיב °מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בם מסיע אבנים יעצב בהן אלו בעלי משנה בוקע עצים יסכן בם אלו בעלי גמרא רבי חנינא אמר כל ימי עני רעים זה שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה רבי ינאי אמר כל ימי עני רעים זה איסטנים וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה רבי יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמן וטוב לב משתה תמיד זה אכזרי ורבי יהושע בן לוי אמר כל ימי עני רעים זה שדעתו קצרה וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה ואמר

תורה אור: משלי טו | קהלת י

תוספות

ואין השביעית משמטתה. דלא קרי ביה לא יגוש מכאן היה מביא ר"ת ראיה דקיימא לן כלישנא בתרא דפרק קמא דמכות (דף ג: ושם ד"ה א"ד) דאמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש דהכי נמי משמע הכא דכיון דלא קרינא ביה בשושבינות (ח) לא שייך ביה למימר דשביעית משמטתה ועל ידי כן מגיה ר' יעקב מה שיסד הפייט ר' אליעזר הזקן זמן עשר כסף כי ילוש בחצי ימיו יעזבנו (ט) ולישנא קמא דפרק קמא דמכות (שם) אית ליה דהמלוה לחבירו לי' שנים שביעית משמטתו ואין ר"ת פוסק כן אלא כלישנא בתרא דאית ליה אין שביעית משמטתו (י) ומגיה זמן עשר כסף כי ילוש ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ואין נראה לר"י ראיה מכאן דלא שייכא כלל שושבינות למלוה שהרי מכמה דברים הם חלוקים זה מזה כדמשמע הכא והכא הכי פירושו אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש ושמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש שיכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך או שמא לא ישא אשה אבל מלוה שלבסוף בא לידי לא יגוש שביעית משמטתה :

ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי כו' · ואפילו למאן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין (דף קכד:) מלוה לא הוי ראוי שושבינות מיהא הוי ראוי כי שמא לא יפרע לו לעולם :

עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים. פי' שיפרע לו בשתי נשים בכל אחת חצי שרוצה ליקח זו אחר זו יכול לומר באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי ולא אטרח בשתים והר"ר יצחק בר מרדכי פירש דגרסינן איפכא עשה עמו בשושבינות בשתי נשים ובקש שיעשה עמו באשה אחת יכול לומר לו כשתשא אשה אחרת אביא לך בשתים פי' ולא אתן לך הכל בזאת האשה ומיהו גירסת הספרים אתי שפיר כדפרישית:

סבלונות

רשב"ם

ואין שביעית משמטתה. אם עברה שביעית בינתיים קודם שחזר זה ונשא גם הוא אשה: ואין בכור נוטל פי שנים. היכא דחוזרת לאמצע כדתניא לעיל: נגבית בב"ד מ"ט מפני שהיא כמלוה. ה"ג לה ובספרים כתוב נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה מ"ט מפני שהיא כמלוה דלדעת כן הלווהו שיחזיר לו בעונת שמחתו ופרעון הולך אחר קביעות זמן שקבע לו המלוה: דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה. שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון: דלא קרינא ביה לא יגוש. שאינו יכול לדחקו בב"ד בשביעית שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז דאיכה נגבית אלא בב"ד בעונתה כדאמרינן במסכת מכות (דף ג:) המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו אף זה לא הגיע זמנו עד לאחר שביעית הלכך בשביעית אכתי לא מטא זמניה שיוכל לנוגשו דעדיין לא נשא אשה: דהוי ליה ראוי. ופסקינן הלכתא בפרק יש נוחלין (לעיל דף קכה:) אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות: הוה במתא. אותו שעליו להחזיר שושבינות הוה בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בב"ד: קול טבלא. (ד) אסקלנ"א בלעז שהיו משמיעין קול לבא לשמוח עם החתן: איבעי ליה לאודועי. ומדלא אודעיה תרעומות אית ליה עליה כדמפרש ואזיל אבל שלומי מיהא משלם: עד כמה. דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו שהרי לא אכל עמו: עד זוזא (ה) כו'. זוזא היה אוכל הלכך זוזא פוחת מדמי שושבינותו אית דגרסי עד זוזא אייתיה בכפיה אכלי בכסיה בבטנו כמו בית הכוסות אי נמי בכרסיה: עד ארבע. אם נתחייב ד' זוזים משושבינותו: משלם פלגא. דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריוח יעד שני זוזים וכיון דלא אכל יפחות שנים מן הד': כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילין (ו) לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שהיה אוכל: עשה עמו בפומבי. בגלוי שמחה מפורסמת וזה שחזר ונשא גם הוא אשה בקש לעשות חופתו בצניעות או לפי שעת צרה היא או שרוצה לנמנם סעודתו ואינו חושש להרבות אוכלין: בפומבי אני עושה עמך. בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתי לך וכן כל הנך דמפרש ואזיל: לכשתשא אשה אחרת. לא אשמחך יותר ממה ששמחתני שאיני חפץ בשמחה יתירה: ת"ר עתיר בנכסין. עשיר משדות וכרמים וזיתים הנראין לבריות וגם עתיר פומבי עושר הגלוי כגון רוב בהמות שהכל יודעים בהן: זהו בעל אגדה. שדורש בכל מקום ברבים בבתי משתאות שדורש בימים טובים והכל נאספין לשמוע ויש לו קול חכמה ובא להשמיעו שמתוך שאין אגדות צריכות עיון יכול לדרוש בכל מקום: עתיר סלעין. שולחני שמשתכר תמיד במיני מטבעות: עתיר תקוע. יש מפרשין שיש לו בתים הרבה ומשתכר בהן תדיר ומיקרי הכי על שם ויעקב תקע את אהלו (בראשית לא) ולי נראה כדאמרינן במנחות (דף פה:) תקוע אלפא לשמן עיר היא ומשם היו מביאים שמן למנחות ודימה למטבעות ולשמן את הפלפול על שם שמרויח יום יום תדיר בפלפולו טעמים הרבה כשאר המטבעות וטעמי השמן שמביאין מתקוע: עתיר משח. אנשי מדות (במדבר יג) מתרגמינן אינשי משחן עתיר בדבר המדוד כגון תבואה שאין משתכרין בה תדיר אלא מכניסין אותה לאוצר ולכשתגיע עת מכירה אז ימכרנה וישתכר והיינו נמי עתיר כמס כמו כמוס עמדי חתום באוצרותי (דברים לב) דבר שמכניסין לאוצר: זהו בעל שמועות. שיודע הלכות ומימרות האמוראין ולכשיגיע עת הוראה יגלה שמועותיו: גמרא. סוגיית גמרא ותרוצי משניות וברייתות וזהו עיקר הגמרא שאם לא הגמרא אין למדין הלכה מתוך משנה כדאמרינן התנאים מבלי עולם (סוטה דף כב.): זה בעל גמרא. שממית עצמו לכוין הלכות ולתרץ הוויות: רבא אמר איפכא. כל ימי עני רעים זה בעל משנה שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו וגם כי כשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ וטוב לב זה בעל הגמרא שיודע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח להורות הלכה למעשה: יעצב. לשון בעצבון תאכלנה (בראשית ג): זה בעל משנה. ששונה משניות כל היום ואין לו אלא צער שמתקשה בטעמיהן ואינו יודע לפרש: יסכן. לשון חמימות כמו ותהי למלך סוכנת (מלכים א א) כלומר שנהנה מהן: זה איסטנים. מי שדעתו קצה ולבו ד)נמאס בכל דבר מגונה שהוא רואה: יפה. שסובל הכל דאינו מזיק לו שום לכלוך ושום דבר מיאוס: קצרה. כמו עצרן וקפדן עינו רעה בשלו ובשל אחרים: זה רחמן. כמה (ז) עניים הוא רואה וכמה מאורעות שלבו בוכה תדיר עליהן:

רבינו גרשום

קודם זמן שושבינות נמי : ואין בה משום רבית . אם החזיר לו זה יותר דלאו לשם רבית יהיב ליה אלא לשם מתנה : דלא קרינן ביה לא יגוש . דהיכא דמצי למתבעיה כל זימנא אם לא קבע לו זמן קרינן ביה לא יגוש ושביעית משמטתו. אבל הא הואיל ואין נגבית אלא בעונתה לית ביה משום לא יגוש . ואין הבכור נוטל פי שנים בה . בשושבינות שחזרה לאחר מיתת האב שהיו חייבין לאביו : הוה במתא . כשנשא חבירו אשה והיה חייב להחזיר לו שושבינות ואיבעי לי' למיתי לחופתו והלכך אף דלא אתא אפי' הכי חייב לשלוח לו סבלונות משום דנגבית בב"ד . ואי לא ידע דעבד חופה כגון דהוה בשוקי בראי אך דשמע קל טבלא שמקרקשין בזוג סימן שיתקבצו לחופה איבעי ליה למיתי. ואי לא אתא אפי' הכי חייב להחזיר לו : לא שמע. שהוא רחוק הרבה משכונתו : איבעי ליה שיודיעו. שיבא: תרעומת אית ליה . גביה שלא זימנו לסעודתו אבל מיהו שלומי לישלם סבלונותיו. אבל הואיל שלא אכל שם צריך לנכות לו מן השושבינות: ועד כמה . צריך שינכה לו : אמר אביי נהגו בני גננא עד זוזא שוה בכריסיה. כלומר שוה זוז אוכל אדם כשהוא אוכל לחופה ואם נתן לו זה ד' זוזי לשושבינותו ועכשיו כשמחזיר לו סבלונותיו ולא אכל לחופתו משלם פלגא ב' זוזין וב' זוז ינכה לו משום שאם היה מאכילו לשובע לא היה אוכל פחות מב' זוזין והאי דאמר עד זוזא אתא בכריסיה היינו היכא דלית מאכל כל כך כי אם לצמצם: מיכן ואילך. כלומר יתר על כן שאם שושבינו זה אדם חשוב ולא זמנו לסעוד בחופתו והיה חייב לזה בשושבינו ד' זוז ינכה לו מאותו דורון ג' זוז משום דאם היה הוא שם היו משימין לפניו כפי חשיבותו (ד' זוזי ינכה לו מאותו) . ולא היה שוה פחות מג' זוז והרביעי יחזור לו: עשה עמו. בשושבינו: בפומבי. בפרהסיא דכולה עלמא הביא עמו לשמחו. ועשה עמו אידך חופתו בצנעא מפני (שהוא למד או מפני) אימת בני אדם ובקש שיפרע לו שושבינות בצנעא בלא קול יכול לומר לו זה לא אשלם כי אם בפומבי אני רוצה לשמוח עם אנשים הרבה בחופתו כמו ששמחתי עמו דבצניעות לא הוי שמחה כלום . וכל הני דלקמן מצי למימר הכי : באחת . כשנשא אשה אחת בקש שיפרע לו כשהוא נושא שתים כאחת לא תריא כל כך שמחה בשתי צרות אלא יכול לומר כשתשיא לבנך או לאחיך בתולה אחת או אשה ראשונה אפרע לך שאני רוצה לשמוח עמך כמו ששמחתני אתה: עתיר נכסי. זה הוא עשיר נכסים וכרמים שבחוץ : עתיר פומבי . זה שיש לו רוב בהמות ויוצאין לרעות בחוץ ויש להן קול עושר. זהו בעל אגדה שיכול לדרוש בכ"מ בפני רבים בבית הכנסת ובבית המשתה ויש לו [שם] שהוא חכם: עתיר סלעין . שיש לו כסף וזהב ומשתכר בה : עתיר תקוע . זה שיש לו בתים הרבה ומשכירן ומביאין לו שכירותו ואין לו קול עושר כל כך : זהו בעל פלפול . שיושב בביתו ומוסיף מפלפולו על שמועתו ששמע דתקוע היינו בתים כדכתיב ויעקב תקע את אהלו : עתיר משח . שהוא עשיר בדבר המדוד כגון איפות של חטים ואינו מרויח בהן אלא בביתו אצורין : עתיר כמס . זהו שיש לו פקדונות של כסף וזהב ואינו מרויח בהם אלא בבית אצורים . ששומע מפי רבו ויודע מה ששומע ואינו מחדש כל כך שידע לחדש דבר מדעתו: הכל צריכין למרי חטיא. שאין אדם יכול לחיות בלא חטה. זה בעל גמרא שאין אדם יכול להורות איסור והיתר ולא לדין כי אם בעל גמרא שיודע לפרש ולחקור הכל: זה בעל תלמוד. שעוסק כל היום בהויות ותירוצים ובעל משנה אינו פורח שאין בה קושיות : רבא אמר איפכא. ימי עני רעים זה בעל משנה שהכל סתום במשנה . בעל תלמוד פשוט לו הכל שרואה הקושיות ותירוצים וראיות שמסייעות זו לזו: יעצב בהן זה בעל משנה . שאינו יודע לפרש סתומות שבמשנה : יסכן בם . מתחמם בהם ומתהנה; זה בעל תלמוד שמאזין ומבין מה שבתוכו : שדעתו קצרה . רתן : הרחמני . שדואג בצער כל אדם: אסתנים. דאנינא דעתיה שינוי

מסורת הש"ס

א) ס"א בכיסי' : ב) [ברכות סד.] הוריות יד. ג) סנהדרין: ד) [נ"ל נפש . יעבץ] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמע קל טבלא כ"ב פירוש שהיה קרוב לעיר : (ב) שם איבעי ליה לאודועיה לא אודעיה תרעומת אית ליה עליה שלומי : (ג) שם אייתיה בכפיה . נ"ב ס"א אייתי בכיסי' אכליה בכריסיה : (ד) רשב"ם ד"ה קול טבלא שתולין בקרש אחד זוג עגול אסקלנ"א בלע"ז: (ה) ד"ה עד זוזא אכליה בכרסיה זוזא היה אוכל: (ו) ד"ה כחשיבותיה וכו' ורגילין מפום חשיבות לכבדו במיני : (ז) ד"ה זה רחמן כמה עניים הוא רואה : (ח) תוס' ד"ה ואין השביעית וכו' בשושבינות לא יגוש לא שייך ביה למימר: (ט) בא"ד בחצי ימיו יעזבנו דפסק כלישנא קמא דפ"ק דמכות דאית ליה וכו': (י) שמוגיה זמן עשר . נ"ב פי' שלא במשפט הוא שיעזבנו בחצי ימיו והמשפט היא שאין השביעית משמטתה ונקט לישנא דקרא אבל לא היתה כוונת ר"ת להגיה ולתקן את דברי רבינו אליעזר :

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה כא:
סג ב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה כא כב טור וש"ע אה"ע סי' נ סעיף ג:
[עי' גירסת ר"ח שכתב הרשב"ם ד"ה מצאתי]

מסורת הש"ס

סנהדרין קא.
כתובות קי: נדרים לז:

*ואמר ר' יהושע בן לוי כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים *כדשמואל דאמר שמואל [א]שנוי וסת תחלת חולי כתיב בספר בן סירא כל ימי עני רעים בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ממטר גגים לגגו ברום הרים כרמו מעפר כרמו לכרמים:

מתני' השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין [ב]שלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אין נגבין:

גמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא פשיטא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא קתני קא משמע לן אבל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגר לו מאי תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה שמעת מינה אפילו פחות מדינר אמר רב אשי מאן לימא לן דלא שחקי ליה מרגניתא דשויא אלפא זוזי ואשקיה שמעת מינה אפילו שגרו לו דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי איבעיא להו מהו *שישלש שבח סבלונות מהו כיון דאי איתנהו לדידיה הדרי ברשותיה שבוח או דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה ברשותא דידה שבוח תיקו בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין מאי לאו אע"ג דלא בלו לא [ג]דבלו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין תרגמה רבא בייבא וסבכתא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת מאי קא משמע לן איבעית אימא חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל ואיבעית אימא דאי טעין טענתיה טענה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל

אמרה

רשב"ם

ואמר ר' יהושע בן לוי. כתיב כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים שיש לו מנות ומזונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא כשמואל אתא קרא לאשמועי' וכולה ר' יהושע קאמר לה: שינוי ווסת. (א) חוק כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר הכי גרסי' תחלת חולי מתוך כך מתחיל לחלות ואית דגרסי חולי מעיים: כתיב בספר בן סירא. שלמה כתב כל ימי עני רעים אבל בלילות כשישן יש לו מנוחה ובן סירא אומר אף הלילות אין לו מנוחה כי בשפל גגים גגו ונמלא דלף טורדו ביום סגריר: מעפר כרמו לכרמים. זבל (ב) ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים במקום שאין עשיר חפץ בו נופל למטה בכרמים של עשירים שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן: מתני' השולח סבלונות. מנהג התנים לאחר קדושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן ופעמים אוכל שם עמה: אינן נגבין. אם מת הוא או שמתה היא או שחזר בו ורוצה לגרשה שמחמת חיבת שמחת אכילה שאכל ושתה ושמח עמהן מחל סבלונות העשוין ליבלות אבל אין עשוין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהן כדתניא בגמ' ובסבלונות סתם איירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבאו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשתמש בבית אביה והנהו לא תלו באכילת חתן מכלל דרישא בסתם סבלונות והנהו תלויין בסעודת חתן אם אכל עמהן מחולין ואם לאו נגבין: שלח סבלונות מרובין. ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וה"ה למועטים אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשתמש בהן בבית אביה: גמ' אמר רבא דוקא. אכל שם סעודת חתן בדינר תנן אין נגבין אבל פחות מדינר לא מחל מידי: אורחא דמילתא קתני. שיעור אכילת אדם בדינר כדאמרן* עד זוזא אכלי בכרסיה: הוא תנן. דקתני אם אכל שם דמשמע הוא עצמו: שיגרו לו. לחתן מן סעודתם בביתו מאי: ורכב בשמחתו. מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שתה על כוסו ומת אח"כ קודם נשואין: באושא. כשהיתה סנהדרין לשם דאושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא במס' ראש השנה (דף לא.): סבלונות העשוין ליבלות. קודם נשואין אין נגבין דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר כדפרישית במתני': ושאין עשויין ליבלות. כגון תכשיטי זהב וכסף: ה"ג ש"מ אפי' פחות מדינר. ותקשי לרבא: מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא. בכוס החמין שכן דרך השרים שותין אותו לרפואה: אפי' שיגרו נמי. שהרי שתה כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו: כבית חמיו דמי. אבל שגרו לו בביתו איבעיא לן: שבח סבלונות מהו. היכא דהדרי סבלונות מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו צאן ובקר וילדו: בעי רבא סבלונות העשוים ליבלות. דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא: תא שמע סבלונות מועטין שתשמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין. בשלמא הך קמייתא כיון דקתני עשויות ליבלות מצית לאוקמה בדבלו אבל הכא מילתא דפסיקא קתני שתשתמש בהן בבית אביה אע"פ שישנן בעין ומיהו הוה מצי לתרוצי (כשאין עשוין ליבלות או) כשעשוין ליבלות ובלו אלא רבותא אשמועי' אפי' כשעשוין ליבלות ולא בלו: כגון בייבא וסיבכתא. מיני צעיפים וקישורי נשים שהן דבר מועט ומחיל להו לגמרי לא שנא בלו ולא שנא לא בלו אבל תכשיטין חשובין תיבעי לך: מצאתי גירסא בפר"ח* שאינה בספרים שלנו הא דאמר רבא דוקא דינר כלומר שאם אכל בבית חמיו מה ששוה דינר או שתה יין אבל פחות מדינר לא ועלה אמרי' מהו שישלש בסבלונות ועלתה בתיקו פירוש אם שלח סבלונות בק' מנה ואכל בבית חמיו בדינר זכו בבית חמיו בכל הסבלונות והשתא דאכל בחצי דינר יזכו לחצי הסבלונות והוא הדין לשליש ולרביע וזהו פירוש מהו שישלש בסבלונות ועלתה בתיקו: וכלי פשתן. כלים מפשתן חדש: שבחא דא"י. שממהרת לבשל פירותיה בעצרת: דאי טעין טענתיה טענה. אי הדרי סבלונות וטעין יין ושמן שלחתי לך בעצרת לא הוחזק בדאי בכך והדרי ליה: שאמרו לו אשתו תותרנית היא. חולי הוא שאינה יכולה להריח ומום שבסתר הוא ותנן בהמדיר בכתובות (דף עב:) המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה כו' עד וחכ"א במה דברים אמורים במומין שבסתר כו'. וזה האיש לא קבל עליו את המומין ואם קדשה סתם וכנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא בלא כתובה ומיהו גט בעיא כדמפרש בגמרא בפרק המדיר: נכנס אחריה לחורבה לבודקה. שם ונשא עמו בתוך חיקו צנון לנסותה אם תריח ויש מפרשים כותבת נטל בתוך חיקו ולא צנון וקרוב לגליל היה מעשה: אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל. לנסותה אם תריח שמתוך דבריה ניכר אם תריח ועל הצנון שבתוך חיקו אמר ולישנא דמפרש שכותבת היה עמו לכך אמר לה ריח צנון לדעת אם תשיבנו דבר לאמר ריח כותבת אני מריחה ולא ריח צנון:

אמרה

תוספות

סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין. והא דתנא מרובין שתביא עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין היינו אין עשוין לבלות ומועטין היינו עשוין לבלות א"נ במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות אבל במרובים אפי' בבלות נמי נגבין:

איבעיא להו מהו *שתשלש. פי' אמילתא דרבא קאי דאמר דוקא אכל דינר אבל פחות מדינר לא וקא אמר אם אכל פחות מדינר מהו שתגבה לפי מה שאכל אם אכל חצי דינר תגבה החצי ולישנא דתשלש כמו משלשין בממון ואין משלשין במכות (מכות דף ה.). מ"ר:

תרגמה רבא בייבא. פי' רבינו שמואל דה"ה דהוה מצי לשנויי לא והוא דבלו ור"י אומר דבשלמא בברייתא איירי בבלו אלא מתני' דלא איירי בבלו לא מיתוקמא בבלו:

נכנס

רבינו גרשום

שינוי ווסת. שאוכל יותר ממה שהוא רגיל מזיק לו למעיו: א)אותו שגגו נמוך משאר גגות וכרמו גבוה משאר כרמים ימיו רעים: פיסקא השולח סבלונות לבית חמיו. כעין שרגילין לעשות חתנים למחרת של קדושין שולח החתן סבלונות שלו דורון לבית חמיו כגון בהמות וכדי יין וכדי שמן ועושה סעודה ואוכל עמהן. אם שלח שם אפי' שוה מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' שוה דינר בלבד ומתה היא או הדרא בה אין נגבין שעל דעת סעודה שלח ואגב שאכל שם סעודת חתן בדינר מחל לו הכל. לא אכל שם סעודת חתן בדינר לא חשיב ונגבין הכל: שלח שם סבלונות מרובין. מלבושים ותכשיטין כסף וזהב על מנת שתביאם עמה לבית בעלה בשעת חופה: הה"ז אלו נגבין. אפי' אכל שם בדינר דלא עביד איניש דמחיל כולי האי: סבלונות מועטין. מלבושין שאין יקרין שתשמש בהו בעודה בבית אביה: אין נגבין. אפי' לא אכל שם בדינר דמחיל לה הואיל דמועטין: אמר רבא דוקא כשאכל שם שוה דינר אין נגבין אבל פחות מדינר נגבין המותר: אורחא דמילת' היא דעד דינר רגילי אינשי למיכל בסעודה כדאמרי' לעיל עד זוזי אתי בכרסיה והוא הדין דאפי' פחות מדינר קמ"ל דוקא דינר דבדינר מחיל ולא בבציר: אכל בדינר תנן. אין נגבין: שתה בדינר ולא אכיל מאי. מי אמרינן שתיה בכלל אכילה וכאכל דמי או דלמא כמו שלא אכל דמי ונגבין: אכל שם סעודת חתן[תנן]אכל שם שלוחו ולא הוא מאי. נגבין או אין נגבין: אם אכל שם בבית חמיו תנן שיגרו לו בביתו מסעודתם שוה דינר מאי. מי אמרי' בבית חמיו דוקא דאין נגבין אבל בבית לא או דלמא לא שנא: כוס של חמין. מוזג בחמין: שתה ומת. הכי אירע לו ולא משום כישוף: זו הלכה של מעשה העלה ר' אחא כו' סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין כגון בהמות וכדי יין דלמישהם ומיכל קיימי דאסוחי אסח דעתי' מינייהו: שאין עשויין ליבלות. כגון כלי כסף וכלי זהב וכלי מילת נגבין. דהכי אמרי' לעיל: ש"מ אפי' פחות מדינר. דהאי כוס של חמין לא היה שוה דינר ואפ"ה אמרו חכמים דאין נגבין: אמר רב אשי. מהא ליכא למשמע מינה דמאן לימא לן דלא שחקו בההוא כוס מרגניתא שויא אלפא זוזי דהכי מרגניתא במשקה משום רפואה: ש"מ אפי' שגרו לו. נמי אין נגבין משום דהוציאו לו לחוץ כוס של חמין: איבעיא להו. הא פשיטא לן דסבלונות העשוין ליבלות אם אכל שם בדינר אין חוזרין. שבח אכל שם בדינר דנגבין הסבלונות העשוין ליבלות אם השביחו כגון ששלח בהמות לבית חמיו וילדו מהו חוזר אותו שבח או לא. מי אמרינן אותן עצמן ששלח הדרי אבל שבח דלא שלח הוא כגון הוולדות כיון דמכח אותן ששלח באין הדרי: בעי רבא. אם אכל שם בדינר ונשתיירו שם מסבלונות העשוין ליבלות ולא בלו כגון שנשתיירו עדיין בהמות בחיים מהו חוזר או לא מי אמרינן הואיל דלא בלו יין או דלמא הואיל ועשוין ליבלות כמאן דבלו דמיין ואין חוזרין: ת"ש סבלונות מועטין שתשמש בהן בבית אביה. כגון מלבושין שאין יקרים כל כך ולובשת אותן תדיר בכל יום הרי אלו אין נגבין. ין ליבלות אע"פ שלא בלו אין נגבין: תרגמה רבא. לעולם אימא לך סבלונות העשוין ליבלות אע"ג דלא בלו (אין) נגבין והכא טעמא מאי בייבא וסבכתא עסקי' בקישוריה ובמפה שעל ראשה ולאו דבר יהב לה: מעשה כו' מאי אתא לאשמועי'. אם שגר אם לא שגר: שבחא דארץ ישראל. שמבכרת פירותיה כל כך בעצרת: ואי בעית אימא. הא קמ"ל דאי טעין ואמר החתן בעצרת שלחתי סבלונות יין לאו נוזמא היא דארץ ישראל מבכרת פירותיה היא: אשתך תותרנית. מטומטמת שאינה מריח שום ריח ומום שבסתר הוא דמותר לגרשה. איכא דאמרי ארוסה תיתה.

אמרת

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שינוי ווסת וכמו עני כצ"ל ותיבת חוק נמחק: (ב) ד"ה מעפר וכו' זבל שהביא כצ"ל ותיבת ואשפה נמחק וא"צ אשפה הוא המקום שמניחים הזבל לשם כדלעיל דף פה ע"ב:

[פרי"ף והרא"ש איתא שישלם]

[לעיל צ"א:]

רש"ל מ"ז

[וכן גירסת הערוך ערך תות.]

א) נראה דצ"ל אף לילות שגגו נמוך וכו' משאר כרמים ולכן ימיו ולילותיו רעים.

סד א טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף ב בהגה"ה :
סה ב ג ד ה מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הלכה כא כב כג טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג :
סו ו מיי' שם פ"ח הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ד :
סז ז מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ג :
סח ח ט מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף טז :

אמרה ליה (א) מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה נפל עלה חורבה ומתה אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה : סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה וכו' : יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה היא ובין שמת הוא הדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדר הדרא בה איהי הדרא. אפילו כישא דירקא אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין *להן דמי בשר בזול עד כמה בזול עד תילתא :

מתני' *שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים *ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת : **גמ'** מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא אמר רב נחמן רבי שמעון בן מנסיא היא דתניא *הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה *(שאלמלא) היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן רב ששת אמר ר' שמעון שזורי היא *דתניא *בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן ורב נחמן מאי טעמא לא מוקים לה כרבי שמעון שזורי שאני התם דאמר כתבו ורב ששת מ"ט לא מוקים לה כרבי שמעון בן מנסיא אומדנא דמוכח שאני מאן תנא להא דתנו רבנן *הרי שהיה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיך למי ואמר להן
דומה

נכנס אחריה לאורבה לבודקה. פי' רבינו יעקב דבארוסה מיירי (ו) ובא לראות אם היא תותרנית אם לאו ואם אינה תותרנית ישאנה ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשם נישואין נכנס ולכן אם מתה לא יירשנה אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה היה יורשה וכגון שהאורבה שלו כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מח: ושם) לעולם היא ברשות האב היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו יורשה דחצר דידיה לנשואין ולפירוש זה לא היתה תותרנית אלא כותבות היו בחיקו כמו שאמרה או היתה יודעת שלגון היה ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הלגון ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת תותרנית שהיה בדעתו לגרשה ומיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הוה ליה למימר הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפי' רבינו שמואל מכא סך דהכא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות לאו ראיה היא כדפרישית שהרי לאו נשואה היתה ומההיא דגיטין (דף יח.) כמי אין ראי' דהא בין ר' יוחנן ור"ש לקיש דפרק שני דגיטין (דף יז:) לא סבירא להו הכי אלא לרבי יוחנן מוליאין פירות משעת *[נתינה ולר"ש לקיש משעת כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם] אית ליה לר"ש לקיש משעת חתימה דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה : **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי. מוהרי הדרי והיינו סבלונות ותרי גווני מוהרי כדפי' רשב"ם לעיל : **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא כו'. נ"ע אי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ובפרק שני דקדושין (דף מט: ושם) הארכתי בה : **רבי** שמעון שזורי היא. וה"ה היה יכול לומר רבנן דידיה אלא לרבי שמעון ומחלוקתו קאמר אי נמי משום דר' שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן דידיה להכי נקט ר' שמעון שזורי :
מכין

אמרה ליה. דרך שחוק : מאן יהיב לן מכותבות דיריחו. שאן מתוקים ונאכל עם הלגון שהוא חד שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הלגון שזה חד וזה מתוק ומתקן זה את זה ולפי שהבינה שלנסותה נתכוין השיבתו דרך שחוק כך ולישנא דאמרי' שנטל עמו כותבת אמרה כותבות דיריחו אני מריח ולא לגון. יריחו נקראת עיר התמרים והיינו כותבות : נפלה עליה חורבה ומתה. ובא הבעל לפני ב"ד והיה רוצה לירש את אשתו ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודקה ולגרשה ומתה בתוך כך אינו יורשה אית דגרסי הכי ומוקי לה בארוסה ולא נהירא לי דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה לא ירית לה כדתני *אונן בר אמי אשתו ארוסה לא אונן כו' מתה אינו יורשה דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה כדנפקא לן (לעיל דף קט:) ירושת הבעל משארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה דהיינו לאחר שנכנסה לחופה הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי' ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרי' במס' גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות : ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה. איהו ומגרש לה : סבלונות הדרי. כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות שלא שתם אבל אוכלא ומשתיא שלא בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר דהיינו עשוין ליבלות הלכך מחולין כדתניא לעיל* אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין כדמפ' במתני' אבל אי הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי' לעיל גזירה שמא יאמרו כו' : ושמין להן הבשר בזול. כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם ישומו בזול כדמפ' לקמיה לפחות שליש מדמיו שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו בזול מיהא מחזיר וה"נ אמרו (ב"ק דף כ.) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי שעורים בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול ומהכא פסקינן לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שליש כל זוזא חשבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהיינו שני חלקי דינר שהרי שש מעה כסף דינר ודנקא היא מעה : **מתני'** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. וה"ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסיי לפלוני (ב) כדתניא לקמן (דף קנו:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כד קציר ורמי בערסיה כדאמרי' לקמן בגמרא : שייר קרקע כל שהוא. כשיעור המפורש בגמ' : מתנתו מתנה. דמתנת שכיב מרע במקצת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין אע"ג דמית ומצוה מחמת מיתה (ג) במקצת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדאגת מיתה צוה מתנה זו : מתנתו מתנה. הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדאגת מיתה נתן : לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה. ואם עמד חוזר ואפי' קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי' (ד) לאו אדעתא דהכי יהיב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב ויצטרך לבריות אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכנסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא צוה מחמת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צואה אבל מצוה מחמת מיתה אפי' שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא וכדפרישית : **גמ'** מאן תנא. דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות תתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו ולא תתקיים המתנה : ועמד וכתב נכסיו לאחרים. כששמע שמת בנו אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן : מתנתו מתנה. אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא דקתני (ה) הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו : היוצא בקולר. ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע"מ לתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו : המפרש. מיבשה לים : אף המסוכן. קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו דלפטור את אשתו מן הייבום נתכוין : שאני התם דאמר כתבו. גלי דעתיה שרוצה לתת גט דאי לאו לגרשה כתיבת גט מה צורך : אומדנא דמוכח שאני. שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא צוה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי :
דומה

רבינו גרשום

אמרה ליה. אין ודאי אני מריחה כמוך : מאן יהיב לן מכותבות של יריחו. תמרים ואכילנא מיניה אותו צנון. ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה ולא לדבר אחר לא אמרינן בא עליה שוב ואשתו גמורה היא ואינו יורשה. ואיכא דאמרי נשואה היתה הואיל ונכנס אחריה לבודקה על דעת כן [נכנס] שדעתו נוטה בה לגרשה אם היא תותרנית אינו דין שיורשה הואי דגמר בלבו בחייה לגרשה ומתה לאלתר דיינינן ליה כמאן דגרשה ואינו יורשה : סבלונות הדרי. וכל תכשיטין ששלח לה כדי להביאם עמה : מאכל ומשתה. ששגר למחר מקדושין לא הדרי הואיל ואכל שם בדינר : הדרא בה היא. אע"פ שאכל שם בדינר הדר כל מאכל ומשתה ואפי' כישא דירקי אגודה של ירק : ושמין לו דמי בשר בזול. כלומר אם אכל שם אין מחזירין לו כל הבשר והמאכל כשיעור אותן דמים שהיה שוה כששילה לשם אלא כל זוז שנתן לה במאכל מחשבין ליה ד' דנקי, הזוז מחלקין לו' חלקים ד' חלקים תחזור לו וב' חלקי' מנכה לו היינו שליש מנכה : פיסקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא. לעצמו שלא כתב כולו אע"פ שעמד מתנתו מתנה דאמרינן הואיל ששייר קרקע אמדינן דעתיה למימר דלהכי שייר דלסמוך עילויה שיתפרנס ממנה אי קאים ולא תחזור לו עולמית מה שנתן. אבל לא שייר קרקע כלל אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר במה שנתן. ובתר אומדן דעתא אזלינן במתני' : מאן תנא דמתני' דאזיל בתר אומדנא : רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. דאומדן דעת הוא שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ומתני' ר' שמעון בן מנסיא היא : רב ששת אמר מתני' ר' שמעון שזורי היא. דאזיל בתר אומדנא. היוצא בקולר ליהרג ואמר כתבו גט לאשתי שלא תפול ליבם אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי זה יכתבו ויתנו מה שאין כן בשאר אינש דעלמא אמר כתבו לחוד אין כותבין ונותנין משום שמא משחק הוא בה אבל זה שהוא בסכנה גמר ומקנה לה אע"ג דלא אמר תנו דהאי דלא אמר תנו משום שהיה בהול בצרתו ולא הספיק לומר שהיו מוליכין אותו בקולר וכן במפרש בים שאמר כתבו והיוצא בשיירא במדבריות בארץ מרחקים שאינו יודע אם יחזור אם לאו אע"ג דלא אמר תנו יהבינן לה דגמר בדעתי' למימר ומשום טרדא לא אמר : ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן. שמסוכן בחליו שאין יודע אם יחיה אם לאו אם אמר כתבו כותבין ונותנין לאלתר דאזיל בתר אומדנא דהאי לא רצה לשחק בה והאי דלא אמר תנו שהוא טרוד בחליו. ר' שמעון מוסיף על ת"ק הוא פליג עליה אלמא דר' שמעון שזורי אזיל בתר אומדנא ורב נחמן דמוקי מתני' כר' שמעון בן מנסיא מ"ט לא מוקים כר' שמעון שזורי שאני התם דלאו אומדן דעת הוא אלא בפירוש גלוי דעת הוא דכיון דאמר כתבו ודאי רוצה שיתנו לה. והאי דלא אמר תנו מרוב פחד וטרוד ולאו אדעתיה. אבל גבי ר' שמעון בן מנסיא ודאי איכא אמדות דעת שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו. ורב ששת דמוקי כר"ש שזורי מ"ט לא מוקי לה כר"ש בן מנסיא. אמר לך רב ששת אומדנא דמוכח שאני כלומר התם מוכחא מלתא ומפורסמת היא להיכא דשמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו אין מתנתו מתנה דודאי מוכחא מלתא ולא אומדן היא שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן והתם שאני. אבל הכא גבי ר' שמעון שזורי דקאמר כתבו גט לאשתי דמסוכן הוא ולאו מוכחא מלתא כולי האי האי דאמר כתבו דלדעת בן אמר כתבו דליתנו דאי

[יבמות כט:]
[כתובות לה: ב"ק כ. קי ב"מ מב.]
[פאה פ"ג מ"ז לקמן קנ:]
לעיל קל: [תוספ' כתובות פ"ד]
[נ"ל שאלמלי עי' תוס' מגילה כח.]
גיטין יג: סו. חולין עה: [מנחות עגול יום פ"ד מ"ז]
[דף קמו.]
[תוספתא דכתובות פ"ד]
לקמן קנא:
[גי' רש"ל וגי' רש"א כתיבה ולר"ל משעת נתינה ולמאי דמפכת אית ליה]
נ"ל דתנן

הגהות הב"ח

(א) גמרא מאן יהיב לן עליה תורבה : (ב) רשב"ם ד"ה שכיב מרע וכו' כדתניא לקמן : (ג) ד"ה מתנתו מתנה ... (ד) ד"ה לא שייר ... (ה) ד"ה מאן תנא ... (ו) תוס' ד"ה נכנס וכו' ... דבארוסה ... היא תותרנית ...

מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה כו'. לאו מן התורה דוקא קאמר דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאיכא כשל תורה ועשאוה כשל תורה אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מוהעברתם הכי פי' מאי טעמא לא מפיק אסמכתא דידיה מן והעברתם וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (דף ה.) גבי ציון שהוא מדרבנן ופריך התם והא ה) (מהכא נפקא) והא מיבעי ליה לכדתניא כו' ועל כרחך ציון מדרבנן היא כדאמר בפ' דם הנדה (נדה נז.):

הכל צופין לעשן המערכה כו' בפרק קמא דיומא (דף כא:) פריך לה מדתנן לא נצחה הרוח עשן המערכה ומשני לה שפיר:

לא קשיא הא לן והא להו. פי' רבינו שמואל דרוח מזרחית מונעת את המטר וקשה דאמר לעיל בפרק לא יחפור (דף כה:) ורחב מים במוצק זו רוח מזרחית משמע שמביאה מים על כן נראה לפרש דמביאה מים אלא שבא"י יפה ובבבל קשה שהארץ מלוחלחת מליאה מים ומה שפי' כלפי מערב הכל עצבין לפי שמזרחית מונעת מטר לא היה לו לפרש כן אלא לפי שמביאה מים יותר מדאי:

דומה שיש לי בן עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיו למי אמר להן דומה שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת [א]אין מתנתו מתנה לימא ר' שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן אפי' תימא רבנן דומה שאני ודקארי לה מאי קארי לה מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר קא משמע לן א"ר זירא אמר רב מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה שנאמר והעברתם את נחלתו לבתו יש לך העברה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכיב מרע רב נחמן אמר רבה בר אבוה מהכא ונתתם את נחלתו לאחיו יש לך נתינה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכיב מרע ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מוהעברתם ההוא מיבעי ליה לכדרבי דתניא [א]רבי אומר בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה ור' זירא מאי טעמא לא אמר מונתתם אורחיה דקרא הוא רב מנשיא בר ירמיה אמר מהכא בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה בצואה בעלמא רמי בר יחזקאל אמר מהכא ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק בצואה בעלמא ת"ר שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו אל תהיו במחלוקת ואל תמרדו במלכות בית דוד ויום טוב של עצרת ברור זרעו חטים מר זוטרא אמר בלול איתמר אמרי נהרדעי משמיה דר' יעקב לא ברור ממש ולא בלול ממש אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו זה הוא ברור אמר ליה רבי אבא לרב אשי אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה [ב]דאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה נטה כלפי צפון עניים שמחים ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי שנה מרובין ופירות מרקיבין נטה כלפי דרום עניים עצבים ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירות משתמרין נטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהי מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטים בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בשעה שיניצו ורוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בשעה שיניצו ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא ואיתימא רב נחמן בר יצחק [ג]וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבי דידיה והאי מרבי דידיה לא קשיא [ד]הא לן והא להו תניא אבא שאול אומר יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה אמר רב זביד האי יומא קמא דריש שתא אי חמים כולה שתא חמימא אי קריר כולה שתא קרירא למאי נפקא מינה לתפלתו

רשב"ם

דומה. כלומר כמדומה הייתי שיש לי בן עכשיו שנודע לי שאין לי בן: אין מתנתו מתנה. דאילו היה יודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת לא היה נותן: דלמא לצריה קמדכר. ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו אלא כמתאונן על בנו שמת ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו וזה אין לו בן לירש ומתוך כך נזכר לצער מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו וליכא אומדן דעתיה כל כך דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך קמ"ל דדוקא קאמר וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי ודברי הכל היא: מנין למתנת שכיב מרע. שקונה בדבור בלא קנין סודר כגון מצוה מחמת מיתה דפסקינן לקמן (דף קנא:) דלא בעי קנין אפילו במקצת והוא דמית אי נמי שכיב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור ומית: שנאמר והעברתם את נחלתו. דהוה מצי למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו וכו' והעברתם יתירא הוא ורבינו חננאל פי' מדכתיב את נחלתו את רבויא הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן ההוא מיבעי ליה לכדתניא ר' אומר כו' (א) והעברתם דריש ולא דריש את אלמא לעיל נמי דריש אידך מלשון העברה ואית דמפרשי מדשני קרא בדבוריה דמצי למכתב ונתתם כדכתיב באידך ולא נהירא נמי האי לישנא דהא ונתתם נמי חשבינן מיותר באותה סוגיא דהכי הוה ליה למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולם הלכך כל והעברתם ונתתם מיותרים הם כן נראה בעיני: שהיא כזו. *ברשות הבת שהיא בלא קנין: ונתתם את נחלתו כו'. קרא יתירא הוא דמצי למכתב ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו לאחיו וכן כולן: הואיל ובנה או בעלה. שהן משבט אחר יורשין אותה והכי אתא קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתירשנו ושמא תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר ותמות ויירשנה: צו לביתך. אלמא צוואת שכיב מרע בעלמא קונה: שלשה דברים צוה אחיתופל. הכי הוה קים להו: ואל תמרדו במלכות בית דוד. שלא אירע לו יפה: ויום טוב של עצרת. דהיינו שבועות אם תראהו ברור צא ולא יום המעונן זרעו חטים שמצליחין באותה שנה כעצם השמים לטוהר (שמות כד) מתרגמי' לבירו: בלול. מעורב יום המעונן: ורוח צפונית מנשבת בו. שמפזרת את העבים כדכתיב (איוב לז) מצפון זהב יאתה רוח צפונית מאיר את היום כזהב: אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה. סימני תבואות הם יצליחו אם לאו אדרב יצחק סמיכנן ולא אסימני עצרת בשביל שבחג נידונין על המים: כלפי צפון. רוח דרומית מנשבת בו ומטהו כלפי צפון: ופירותיהן מרקיבין. ומתוך שאינן יכולין להשמר נמכרין בזול. כלפי דרום. רוח צפון מנשבת בו: מפני שגשמי שנה מועטין. ובאותם הגשמים מתברכין הפירות הנזרעין ושבאוצרות משתמרין ונמכרין ביוקר הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים: למזרח כולן שמחים. שמערבית ממטרת במדה ופירות אינן ביוקר: כולן עצבין. שמזרחית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול ופירות קרקע אינן נוצחים אלמא מזרחית קשה ומערבית יפה: ורמינהי. מהך ברייתא דקתני איפכא: בשעה שהביאו שליש. דאין צריכין למטר: שולחן בצפון. כדכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על צלע צפון והמנורה בדרום כדכתיב (שם) ואת המנורה נכח השלחן: האי מרבי דידיה כו'. כל אחד מגדל את שלו לחם חטין על השלחן בצפון וצפונית יפה לחטים שמן זית מדליקין במנורה שבדרום ודרומית יפה לזיתים: הא לן. לבני בבל השוכנים במצולה וארצנו מלוחלחת ואינה צריכה למטר כל כך לדידן מיתנייא ברייתא בתרייתא שמערבית קשה לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל ומזרחית יפה וברייתא קמייתא דמתניא איפכא להו לבני א"י שארץ גבוהה וצריכין למטר הרבה: כולה שתא חמימא. כלומר רוב השנה:

רבינו גרשום

בתר אומדנא והאי דקאמר כתבו דלכתבו ויתנו לה ולאו משום מוכחא מלתא כי התם: אמר להם דומה שיש לי בן. במדינת הים שיירשני ועכשיו שאין לי שמת נכסי לפלוני: לימא ר' שמעון בן מנסיא היא. דאזיל בתר אומדנא משום הכי אין מתנתו מתנה הכי נמי אומדן דעתו הוא (שאילו היה יודע) שאילו היה לו בן לא היה נותנו לו ולהכי אין מתנתו מתנה: ולא רבנן. דפליגי עליה דר' שמעון בן מנסיא: אפי' תימא רבנן. אע"ג דאמרי לעיל מתנתו מתנה הכא מודו דאין מתנתו מתנה דשאני התם דקאמר דומה. כלומר דומה לי עד עכשיו שיש לי בן ועכשיו שאתם שואלין נכסי למי לדבריכם כמדומה שאין בן ועכשיו אם כן הוא נכסי לפלוני. והואיל דלא שמע בפירוש שמת [אלא] לפי דבריהן אמר נכסי לפלוני. לא עקר נכסיו מבנו דלא הקנה לפלוני אלא לפי דבריהם להכי אין מתנתו מתנה. אבל הכא דשמע בפירוש שמת ומעצמו כתבן לו יש לומר ודאי מתנתו מתנה דיש לומר קודם לכן גמר בדעתו ליתנם לזה. אבל הכא דקאמר דומה לא נראה שבדעתו היה ליתנם לו קודם לכן ולא מסיק א) ולא גמר: ודקארי לה. דקאמר ולא רבנן: מאי קארי לה. וכי לא היה יודע להיכא דקאמר דומה שאני דאפי' רבנן מודו דלא הויא מתנה. לעולם אימא לך כדמעיקרא דרבי שמעון ולא רבנן דלא שאני הכא דקאמר דומה דהא דקאמר דומה לאו משום דלא מקני ליה דודאי היה יודע דלית ליה בן וגמר ומקני ליה והאי דקאמר הכי דומה צעריה הוא דקא מדכר. כלומר כמדומה הייתי שכשאצא מן העולם שהייתי מניח בן שיירשני ועכשיו שגרם עון שהוא יודע שאין לו בן נכסי לפלוני ולא לפי דבריהן קאמר ולהכי אין מתנתו מתנה דאזלינן בתר אומדנא שאילו היה יודע שהיה לו בן לא היה נותן ור' שמעון היא ולא רבנן כדאמרי' מעיקרא ולהכי קארי לה. ולא היא לא אמרינן צעריה מדכר אלא שאני היכא דקאמר דומה ואפי' רבנן היא: מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה. דבלא קנין וכתיבה ומשיכה קנה בדבור בעלמא: שנאמר והעברתם את נחלתו לבתו. דאיבעי ליה למימר ונתתם את נחלתו כדכתב באידך אלא מאי קמ"ל הא קמ"ל דיש לך העברה אחרת לאיניש דעלמא שהיא כזו כלומר והעברתם יורשת באמירה בעלמא ומעברת לנחלה משאר קרובים בלא קנין וכתיבה ולא משיכה ה"נ מתנת שכיב מרע דאפי' במקום בת ובן דרשאי ליתן מתנה לאחר באמירה בעלמא: ונתתם את נחלתו לאחיו. דמצי למימר ותהיה נחלתו: שהיא כזאת. כי היכי דהא סגי באמירה לזה כך ולזה כך ה"נ שכיב מרע באמירה סגיא אפי' במקום אחים: אורחיה דקרא הוא. דקאמר ונתתם דבלאו הכי אי אפשר ולא אתי לדרשא: צו לביתך. בצואה בדבור בעלמא: אל תמרדו במלכות בית דוד: שלא אירע לו יפה: של עצרת. של שבועות: ברור. שאינו יום מעונן: זרעו חטין. אותה שנה שמצליחין: בלול אתמר. כלומר יום מעונן: ורוח צפונית מנשבת בו. שמפזרת את העבים ושותה המטר הרי זה ברור ואותה שנה מצליחין החטין: אמר ליה ר' אבא לרב אשי. אותו סימן של שנה שאתם שונין בעצרת של שבועות אינו סימן. ב) של גשמי שנה כו"ר' יצחק מתנינן לה דאמר מוצאי יו"ט האחרון צופין לעשן המערכה. נטה תמרתו כלפי צפון דרוח דרומית מדחה אותו כל[illegible]זה אותו כלפי צפון קשה לחטים: עניים שמחים. כלומר משום שלא יכולין העשירים לאצר פירותיהן מפני שמרקיבין ונותנין אותו בזול לעניים: נטה כלפי דרום. שרוח צפונית שכנגדו מדחה אותו שהוא יפה לחטים כדאמר באידך ברייתא דלקמן: פירותיהן משתמרין. שלא ירקבו: נטה למזרח. שרוח מערבית יפה לחטין מדחה אותו כולם שמחין. מפני שגשמי שנה מרובין ויהיה שובע גדול ופירותיהן משתמרין שלא ירקבו: למערב כולן עצבין. מפני שרוח מזרחית שקשה לחטים מנשבת בו יהי' גשמי שנה ג)מועטים ופירותיהן מרקיבים: מדקתני למזרח כולן שמחים אלמא דרוח מערבית מנשבת בו ויפה להן ומדקתני נמי למערב כולן עצבי' אלמא דרוח מזרחית מנשבת בו דקשה היא. ורמינהי רוח מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה. אלמא דאיפכא מסתברא וקשיין אהדדי: רוח צפונית יפה לחטין. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי דרום עניים עצבין דהתבואה מועטת ומשתמרת: רוח דרומית קשה לחטים. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי צפון עניים שמחים דהתבואה מרובה ומרקיבין: שולחן בצפון. דרוח צפונית יפה לחטין שעושין מהן לחם הפנים שמניחים על השולחן: ומנורה בדרום. דרוח דרומית יפה לזיתים שמשמן זית עושים נרות: רוח צפון שהשולחן שם מרבה חטים. רוח דרומית שהמנורה שם מרבה זיתים: לא קשיא הא לן. לבני בבל דיתבי במצולה דלא צריכי מים הוי כדקתני בברייתא שניה ורוח מזרחית שאינה (מנשבת)[מגשמת] כל כך יפה להם ורוח מערבית שהגשמים מרובין קשה להן: והא להו. סימן דברייתא ראשונה יפה להן שא"י גבוהה מכל הארצות ויבישה היא להכי נוטה למזרח כולן שמחין שרוח מערבית שולטת שגשמין מרובין. נוטה למערב כולן עצבין לפי שרוח מזרחית שולטת שגשמים מועטי': הלכך

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף [illegible]:

מסורת הש"ס

א) לעיל קס: ב) יומא כא: ג) [לעיל כה: מנחות פו:] ד) [ברכות ה: וש"נ] ה) [צ"ל להכי הוא דאתי]: ו) [ועי' תוס' סוטה לג: סד"ה וכו'].

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שנאמר והעברתם וכו' ר' אומר כו' ונתתם והעברתם דריש:

(ורש"ל [illegible])

א) נראה דצ"ל ולא מסיק אדעתיה ולא גמר בלבו להקנות. ב) נראה דצ"ל אלא אנן סימן של גשמי שנה בדרב יצחק וכו'. ג) לבון זה צ"ע ואולי דצ"ל מפני שגשמי שנה מרובין יותר מדאי ופירותיה מרקיבים כנ"ל ועי' בתוס' ד"ה לא.

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' יא ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' סו סעיף כג:

עא ב מיי' פ"י מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע חו"מ שם סעי' כז וסי' רנג סעיף כ [וברב אלפס כתובות דף קט:]:

עב ג מיי' שם הלכה ג ועיין בכס"מ ופ"ח הלכה ב סמג שם [וברב אלפס שם]:

עג ד מיי' שם פ"י הל' טו טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף כא:

לתפלתו של כהן גדול ורבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא שמא תטרף דעתו עליו ומי אמר רב נחמן הכי והא (א) אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל א)המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ב)מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע דאינו יכול למוחלו אי אמרת בשלמא דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן היא אמאי אינו יכול למחול ג)אינה של תורה ועשאוה כשל תורה אמר רבא אמר רב נחמן ד)שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו למימרא דסבר ר"נ מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע והא אמר רבא אמר רב נחמן שכיב

רשב"ם

לתפלתו של כהן גדול. שהיה מתפלל ביום הכפורים שתהיה שנה זו גשומה ושחונה ועתה לפי הענין שיראה ברוח הקדש יתפלל ביוה"כ: מתנת שכיב מרע. שקונה באמירה בעלמא אינה מן התורה וקראי דלעיל עצה טובה קמ"ל שיצוה לביתו בשעת מיתתו מה שיש לו לצוות הן על ידי קנין הן ע"י דבור כגון דברים שאין צריכין קנין שאדם מודיע לבני ביתו מי חייב לו כלום וממונו וחפציו ביד מי (ב) והיכן מונחין אלא מדרבנן בעלמא קונה גזירה שמא עד שיבאו עדים לקנות תטרף דעתו של חולה קודם שיבאו ולא יוכל להקנות ונמצאת צוואתו בטלה וקשיא לי מה בכך אם תבטל מאחר שאינו קונה באמירה תבטל ותבטל ולישנא אחרינא מפרשינן ונראה בעיני דלהכי תקון רבנן שיקנו דבריו באמירה שאם אין דבריו נקנין חיישינן שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו: מי אמר רב נחמן הכי. דמדרבנן היא ולא מדאורייתא: המוכר שטר חוב. שחייב לו לוה למלוה ממון ומסר לו המלוה את השטר ליד לוקח ומכרו לו וכתב לו קני לך (ג) וכל שעבודיה אי נמי כדפסקינן התם הלכתא אותיות נקנות במסירה בפרק המוכר את הספינה (לעיל עו.): וחזר. המוכר ומחל ללוה: מחול. דלא מכר לו ראשון לשני אלא כל זכות שתבא לידו ולא עדיף האי לוקח ממלוה דאתי מחמתיה דמלוה ומיהו מעותיו יחזיר לו מוכר ללוקח דהא הלכתא היא דדיינינן דינא דגרמי וזה הפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו דקיימא לן ב) דחייב מההוא עובדא דכפייה רפרם לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לגלמי: ואפילו יורש של מלוה מוחל וסברא הוא דלא אלים כח של לוקח במה שנמסר לו שטר המלוה אלא לזכות בחוב הכתוב (ד) במקום המלוה או היורש אך לא נעקר שעבודו מן המלוה וקרינא ביה עבד לוה לאיש מלוה ויכול למחול שעבודו: מודה שמואל שאם נתנו. המלוה לאיש אחר במתנת שכיב מרע וכגון שחלק כל נכסיו אי נמי על ידי קנין כדין כל מתנת שכיב מרע במקצת אי נמי בלא קנין דכיון דמסרו לו בחייו אין לך קנין גדול מזה ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת שכיב מרע (ה) במקצת הוא כדפסקי' לקמן דאינו יכול למחול דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואלימי ממתנת בריא ואין היורש יכול למחול: ומשני אינה של תורה. אלא מדרבנן היא: ועשאוה כשל תורה. ומשום טירוף דעתו כדאמרן לעיל: א"ר נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום. שהדירה אין בה ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכיון דמתנת בריא אפי' בקנין סודר לא קני דמילי לא מיקנו אלא א"כ הקנה לו החפץ כגון דקל לפירותיו ובית לדור מתנת שכיב מרע נמי לא קניא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע שאין שכיב מרע חמור מן הבריא אלא דאמירתו במקום קנין של בריא הוא והיכא דאין קנין (ו) מועלת בבריא אמירה בשכיב מרע לא מהניא מידי הלכך אין מועיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני כו': למימרא דסבר רב נחמן כו' לא אלים כח השכיב מרע יותר מן הבריא אלא שאמירתו קונה כקנין סודר דבריא:

הלואתי

תוספות

לתפלתו של כהן גדול. שיתפלל שאם חמה לא תהיה חמה יותר מדאי ואם קרירה לא תהיה קרירה יותר מדאי:

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול כו'. פי' רבינו שמואל דלמאן דדאין דינא דגרמי הוי מוחל צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו ואור"י א"כ להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות ולא כל השטר וראיה לדבר מדאמר בפרק החובל (ב"ק פט: ושם) אלא הא דתניא וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ואמאי לא הפסידה תזבין לה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה דהאי חבלה דאי מחלה לה (ז) גבי בעל ליכא קפידא ומוקי לה כרבי מאיר ומשמע דוקא גבי בעל יכולה למכור אבל לגבי אחריני לא תוכל למכור כי האי גוונא פן תמחלנה לבעלה והילך תמחלנה לרבי מאיר דאית ליה בהגוזל קמא (שם ק.) דינא דגרמי ע"כ נראה אפי' למאן דאית ליה דינא דגרמי היינו דוקא לענין שיש לה לשלם מה שנתנו בה הלקוחות ולא כל דמי הכתובה שהפסידתם והא דאמר בהגוזל קמא (שם דף צח:) מאן דדאין דינא דגרמי מגבי שטרא מעליא גבי שורף שטרותיו של חבירו וכן בפ' הכותב (כתובות דף פו.) על הך מלתא דשמואל לאו דוקא נקט שטרא מעליא שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו בה הלוקחין אלא משום דנקט לעיל התם ניירא בעלמא קלאי מינך נקט בתר הכי שטרא מעליא ועוד ראיה מרב נחמן דאית ליה בהגוזל בתרא (ב"ק קטז:) דינא דגרמי גבי ההוא גברא דאחוי אתכריא דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן חייביה כו' ואילו בפרק הכותב (כתובות פה: ושם פו. ד"ה תיזיל) אמר קריבתיה דרב נחמן זבינתה לכתובתה בטובת הנאה ואיגרשה ושכיבא אתו לקוחות וקתבעי לה לברתה כו' אמר רב נחמן מאן לימא לה דתיזיל ולימחלה לכתובתה לגבי אבוה והדר תירתה מיניה ומה תרויח לרב נחמן והא איהו גופיה אית ליה בהגוזל בתרא דינא דגרמי ואם כן צריכה להחזיר לו כל הדמים ומה תרויח בזה אלא שמע מינה שתרויח בזה שלא היתה צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה ג) ואם תאמר מכל מקום הפסידתם הרבה שהרי גרושה היתה והיה להם ללקוחות אז לגבות כתובתה מן הגרושה ואומר רבי דשמא קטנה היתה ולא היו יכולים אז לגבות ממנה כלום ומכל מקום מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות כדאמר בהנזקין (גיטין דף נט.) דמתנתה מתנה עוד קשה לי רב נחמן איך השיאה עצה למחול כתובת אמן והא אמר בפרק לא יחפור (לעיל כב: ושם) דגרמא בנזקין אסור פי' אע"ג דפטור הוא איסורא מיהא איכא וכל שכן למאן דדאין דינא דגרמי כמו רב נחמן דאיכא איסור יותר כשמורה לה למחול דאפילו בגרמא בניזקין שפטור לגמרי אסור וכ"ש דינא דגרמי שיש מחייבין שאסור ואומר ר"י דכיון שהיה לה הפסד לדבר שרי וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר שמחזרת להם מה שנתנו בה ועוד ראיה מדאמר בפרק שני דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים ד)(וקדשה) עלייהו רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומסקנא דמילתא דפליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מאן דאמר אינה מקודשת אית ליה דשמואל דלא סמכה דעתה כי שמא ימחול ואם צריך להחזיר כל הדמים למה ימחול ושפיר סמכה דעתה ועוד דקאמר התם בתר הכי דסמכה דעתה דלא שביק נפשה ויהיב לאחריני הוה ליה למימר שיתחייב לשלם הכל אם ימחול ומיהו יש לדחות כי שמא היה לה בושת לבוא לב"ד ולתבוע מבעלה מה שמחלה ולכך לא סמכה דעתה בכך יותר ועוד ראיה ממה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף יט: ושם) גבי מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה אלא עד תשרי ואזלה וזבנתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואמר רבה שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו כו' פי' ואם כן לא טריף שלא כדין שהרי יכולה היא למחול לבעלה ותימה למאן דדאין דינא דגרמי איך (ח) יטרוף שלא כדין והלא אם תמחול לבעלה יחזרו עליה הלקוחות ויגבו ממנה הכל על כן נראה שאין צריכה להחזיר להם אלא מה שנתנו בה ומיהו קשה לי מ"מ יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר ר"י דבדבר מועט כזה אין לחוש דאין כאן טריפה שלא כדין ועוד הוה קשיא לי דהא הוה מצי התם למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבנא לכתובה דמניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין וכיון שהיא גרושה א"כ מוכרת כתובתה בדמים יקרים ואם כן הפסידה הרבה ללקוחות וטורף בעלה שלא כדין שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם ואי הוה מוקי לה להאי ברייתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי הוה אתי שפיר אך לא הוו יכולים עוד להביא מיהו ממנה ראיה לפי מה שפי' ר"י בפ"ק דבבא מציעא דבגרושה ליכא למיחש הכי הוה א"ש וכן הוא עיקר כמו שפי' שם דלא הוי מצי למיפרך מגרושה וא"ת מאי האי דקאמר בפ"ק דבבא מציעא (דף כ.) ש"מ איתא להא דשמואל דאמר המוכר שטר חוב כו' ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי והלכה והכניסתה לבעלה שאז אינה יכולה למחול דידו כידה כדאמר בהכותב (כתובות פה:) וי"ל דמיירי שיודעין שאין לה בעל: אלא אינה כשל תורה כו'. מה שפירש רבינו יעקב שאין להוכיח מכאן דמכר שטר חוב ה)אל מן התורה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עו: ד"ה קני):

שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום למימרא דסבר רב נחמן מילתא דליתא בבריא. שאינו יכול להקנות הדירה דדבר שאין בו ממש הוא ופירות הדקל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

שכיב

רבינו גרשום

הלכך לא קשיין אהדדי: לתפלתו של כהן גדול. דאי חמים ההוא יומא בידוע שכל השנה מחוממת וצריך לבקש רחמים שתהא גשומה ואי קריר צריך לבקש רחמים שאם גשומה תהא שחונה: אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן היא. דקניא באמירה וכל מתנה דאשכחן באורייתא בבריא מיירי. ומה שיכול ליתן למי שאינו יורש באמירה רבנן תקינו להו למיעבד כל רעותיה דאי לא מצי למיעבד שמא תטרוף דעתו עליו מחמת צער. איכא דאמרי להכי לא בעי לא קנין ולא כתיבה ולא משיכה אלא באמירה בעלמא דזימנין דמתרמי דמית כשבת ולא מצי למיעבד קנין ולא משיכה ולא כתיבה ותטרוף דעתו עליו ושכיב וא"ג פקיד להכי תקינו דבאמירה סגי: ומי אמר רב נחמן הכי. דמדרבנן היא מתנת שכיב מרע: והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר לאחר מכיר' ומחלו. לבעל חובו [מחול] דנייר בעלמא הוא דזבין ליה ומלוה ליתה בעינה דלהוצאה נתנה. אבל זוזי דיהיב לוקח בשביל שטר מהדר ליה ללוקח: אפי' יורש של מוכר מצי מחיל החוב. הואיל דיורש הוא: מודה שמואל שאם נתנו. לשטר חוב במתנת שכיב מרע לשום אדם שאין יורש יכול למחול דמתנה אלימא ממכר: אי אמרת בשלמא [דאוריית'] משום הכי. אלימא מתנה ממכר: אלא אי אמרת מדרבנן. אמאי אלימא מתנה ממכר. ש"מ מדאורייתא וקשיא דרב נחמן אדרב נחמן. ומשני לעולם אימא לך מדרבנן ולא מדאורייתא ומשום הכי אינו יכול למחול דעשאוה רבנן ואלמוה רבנן (כתיבתי') [מתנתו] כמדאורייתא משום גזירה שמא תטרוף דעתו עליו: לא אמר כלום. דאין זו זכיית מתנה כדאמר לקמן יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הם. אבל היכא דאמר ידור ויאכל פירותיו לא עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו. והאי דאמר ידור ויאכל לאו דוקא הוא דכיון דאמר תנו לחוד קנה קאמר אלא אגב דאמר ברישא ידור ויאכל קתני סיפא נמי ידור ויאכל: למימרא דקסבר רב נחמן. דאמר ידור ויאכל אין לשון קנית מתנה היא משום דמלתא דלשון קניה הוא (דאיתא) בבריא איתיה בשכיב מרע. דבריא דאמר תנו הייתו לשון מתנה (היינו) ה"נ שכיב מרע אבל אמר בריא ידור לא הוי לשון מתנה וליתיה נמי בשכיב מרע:

מסורת הש"ס

א) ב"ק פט. ב"מ כ. כתובות פה: פו. קדושין מח: ב) [כתובות פו.] ג) [רש"ל מחק ול"ש וגרס ומ"מ וכו'] ד) [ג"ע וכו'] ה) ר"מ גורס [illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמרא אמר רב נחמן אע"ג. נ"ב גי' רשב"ם א"ר נחמן אמר שמואל כו' ומודה שמואל כו' אבל התוס' בפרק ספינה גורסין אע"ג כו' ע"ש סוף דף ע"ו: (ב) רשב"ם ד"ה מתנתו וכו' והיכן וכו' ולישנא אחרינא מפרשין וכו' [illegible] באמירה: (ג) ד"ה וכך [illegible] בדרך קנין [illegible] דקאמר ולא [illegible] ר"ל אלא שמא תטרוף דעתו: (ד) ד"ה ואפילו יורש [illegible] מודה שמואל [illegible] מתנת שכיב מרע [illegible] (ה) ד"ה [illegible] (ו) [illegible] (ז) תוס' ד"ה המוכר וכו' דאי מחלה לה [illegible] (ח) בא"ד ותימה למאן [illegible] איך לא יטרוף [illegible]

מרע: והאמר רב נחמן שכיב

אשכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתיה בבריא רב פפא אמר הואיל ויורש יורשה רב אחא בריה דרב איקא אמר הלואה איתא בבריא וכדרב הונא אמר רב א) דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי או לא שייר אם תמצי לומר לאחר בלא הוי שיור (א) לעצמו חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו גשייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר אמר ליה ר' אבא לרב אשי אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה ב) דאמר רבי שמעון בן לקיש המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו

איבעיא

רש"י

הלואתי לפלוני. ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעם לו הלוה במקומי נתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוני ואע"ג דבבריא ליתיה דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דהלואה להוצאה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר א"נ במעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יג.): ומשני הואיל ויורש יורשה. לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן הלכך כיון דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע: במעמד שלשתן קנה. מתלת הלכתא בלא טעמא הוא ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנונים תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפ"ה אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא דהלואתי לפלוני: איבעיא להו דקל לאחד כו'. איכא דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דא"כ (ג) מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי לן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פא.) ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם כנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיור אבל קמאי דהוה בה שיור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות ענפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתן לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר כקרקע דמי וקורא אני עליו שייר קרקע כל שהוא והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקינן לקמן (דף קנג:) במתנת שכיב מרע במקצת: או לא הוי שיור. וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן וליכא שיור קרקע ואמרינן לקמן כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו: שייר לעצמו. הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשייבש האילן יקוץ ענפיו כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום (ג) דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדריש לקיש מתנינן ליה הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש (ד) ג)והיינו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיור קרקע כל שהוא או לא וכשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום נימוח פירות הא"ל לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה: א"ר נחמן אם תמצי לומר כו'. חוץ מפירותיו הוי שיור דכל לשון מיותר לשייר קאת מן המתנה לעצמו בא והאיכא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו נמי דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעכב בעל החצר על המוכר והאיכא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשיורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן: אנן אדריש לקיש מתנינן. להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצי לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולאו גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל: דיוטא. היא עלייה העליונה שעל גג הבית:

איבעיא

תוספות

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוני אע"ג דליתא בבריא. בקנין (ה) שאין הלואה בעין וגמי דיכול להקנות אגב קרקע אי גרסינן מסיק מדרב פפא (לעיל דף עז: ושם) מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות [בלא] דבר אחר עם ההלואה לא חשיב איתא בבריא דהא דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית ופירות דקל ע"י הדקל שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים אלא בעינן שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יוכל בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה והלואה אין יכול למכור כי אינה בעין ומשני הואיל ויורש יורשה ומתנת שכיב מרע כירושה ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] היינו לפי שיורש גם הבית והדקל אי נמי במעמד שלשתן אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע לא חשיב איתיה בבריא דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל כדפרי' ותימה לי לימא איתא בבריא בהודאה כדמוכח לקמן (דף קמט.) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקני בגר (ו) ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא כיון דליתא כעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנין והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר מטעם דאיתא בבריא אלא כיון שיורש יורשה יש כח לשכיב מרע ליתן דברשותו הויין דמתנת שכיב מרע כיורש ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש לא נקט איתא בבריא הואיל ויורש יורשה ועל מעמד שלשתן נקט איתא בבריא במעמד שלשתן כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה. שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ואע"ג דליתא בבריא. ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף עז: סד"ה ר"פ) וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (דף נה: ד"ה מתנת ושם) (ז) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין וגם אין נראה עוד לפרש כפי' ה"ר חיים דליתא בבריא שיכול למחול שטר חוב אם מכרו משא"כ בשכיב מרע כדאמר לעיל (דף קמז:) כל זה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה: תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף פה. ד"ה ה"ג) וגם מה שמפרש שמעמד שלשתן (ח) אין בעכו"ם פירשנו בפרק שני דקדושין (דף מח.) ד): איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו'. פי' רבינו שמואל לאשיור דשכיב מרע קאי דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואין נראה לר"י דהא לקמן על משנת שייר קרקע כל שהוא הוה ליה למיבעי הך בעיא ועוד דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו כדאמר בסמוך ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע הא אפילו (ט) מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על כן נראה לר"י דהלעיל קאי ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דהוי דבר שלא בא לעולם וקא מיבעיא ליה כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר ושייר מקום נימוח הפירות מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום נימוח הפירות וא"כ זכה במקום נימוח הפירות ולא הוו הפירות דבר שלא בא לעולם שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מאי פי' ששייר לעצמו מי אמרינן שזה לא היה עושה שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל ולגבי דידיה הוו הפירות דבר שבא לעולם או דלמא אפילו הכי הוו (י) דבר שלא בא לעולם שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו וכן תניא לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סג.) בן לוי שאמר לישראל שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ופריך והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפי' לעצמו ואע"ג דאמר לעיל דכתם מוכר או נותן אילן דמשייר קרקע הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי ומסיק דלעצמו הוי שיור דמאן דלנפשיה משייר בעין יפה משייר ויש ספרים דגרסי חוץ מפירותיו מהו והיא היא היינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע ושייר פירותיו לעצמו: אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו. ואע"ג דר"ל איירי לעצמו מ"מ כיון דבחוץ מיירי הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה דבעל מנת פשיטא ליה ודאי דמשייר אבל בהא קא מיבעיא ליה:

הייסינן

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"י מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כ:

עה ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סימן רט סעיף ז וסעיף ט:

עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני. כלומר חוב שחייב לי פלוני תהא של פלוני הרי הוא שלו וקנה לאלתר: אע"ג דליתא בבריא. דבריא שאמר כן לא קנה כו' אלא במעמד שלשתן: אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא נמי בשכיב מרע. והכא כשאמר הלואתי לפלוני טעמא מאי קנה הואיל ויורש שלו יורשה לאלתר בלא אמירה אם לא נתנה לזה הואיל וכל כך היא בחזקתו הלואתו שיורש שלו יורשה אע"ג דהיא ברשות לוה משום הכי יש לו כח לומר הלואתי לפלוני וקנה אבל בבריא ליתא דאין ירושה אלא לאחר מיתה: רב אחא בריה דרב איקא אמר. הא מילתא דשכיב מרע דאמר הלואתי לפלוני איתא בבריא ענין הלואה כרב הונא וכו' קנה. אלמא דאיתא בבריא: איבעיא לן. הא מילתא פשיטא לן שכיב מרע שכתב כל נכסיו ושייר קרקע כל שהוא אף על גב דעמד מתנתו מתנה דסמיך נפשיה על ההוא קרקע וגמר ומקנה. אבל הא קמיבעיא לן דקל נתן לאחד ופירותיו לאחר מי אמרינן להיכא דנתן דקל לזה ושייר הפירו' ואמר תנו לאידך הפירות מי אמרי' הואיל שכשנתן הדקל שייר הפירות וקנה ראשון דבההוא שיור דשייר הפירות סמכה דעתיה א) דאין חוזר ועמד שיחזור על הפירות שנתן לאחרון דבההוא שעתא שנתן ב) הפירות לא שייר לו הפירות ומש"ה מתנתו שנתן לראשון מתנה מעליא היא. או דלמא הואיל דלא שייר בגוף הדקל לא הוי שיור ואין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר בעל המתנה אפי' בדקל שנתן לראשון: אם תמצי לומר לא הוי שיור. הואיל דלא שייר בגוף הדקל ואפי' ראשון לא קנה. הא קא מיבעי לי אם אמר דקל לפלוני חוץ מפירותיו מהו. מי אמרינן אע"ג דאי אמר בסתמא דקל זה לפלוני לא קא יהיב ליה פירי והשתא דקאמר חוץ מפירותיו למפויי מלתא קא אתי ובדקל גופיה קא משייר מקום הפירות ומתנת שנתן לראשון מתנה מעליא היא הואיל ששייר בגוף הדקל. או דלמא לא שנא דאין זה שיור ואין מתנתו מתנה: חוץ מפירותיו ודאי הוה שיורו שיור ומתנתו מתנה אליבא דרב זביד דאמר בפרק המוכר את הבית אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא העליונה שלו שייר לעצמו דיוטא העליונה. אמר רב זביד למאי הלכתא דאע"ג דלא אמר הכי על מנת לא מכר את דיוטא משום דלא שייכא כלל לבית ואמאי אמר חוץ למפויי מלתא קאתי שאם רצה להוציא בה בחצר (זיזין) שמכר לו עם הבית זיזין וגזוזטרא לדיוטא שלו יוציא. הכי נמי להיכא דקאמר דקל זה לפלוני ודאי לא קנה פירות בסתמא לא קנה ולא נתנו לו אלא לקצוץ ממנו נופין יבשין וכיון דהוסיף ואמר חוץ מפירותיו ודאי למפויי מלתא קאתי דבגוף דקל שיורי שייר ומתנתו מתנה. ל"א איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר לעצמו מקום פירי בגוף הדקל ומתנתו מתנה (שיור) או לא. אם תמצא לומר לא שייר ואין מתנתו מתנה הואיל דלא שייר בגוף הדקל משום דנותן בעין יפה נותן. הא קא מיבעי לי נתן דקל לאחד ושייר פירותיו לעצמו מאי אמרי' כל לגבי נפשיה כי משייר לעצמו בעין יפה משייר הואיל ושייר פירות שייר בדקל מקום פירות ומתנתו מתנה או לא: אמר רבא אם תמצי לומר כו': א"ל ר' אבא. הא מילתא דרב זביד דפשיטא לכו הא אנן בלשי' בעיא

א) נראה דצ"ל דאי יחזור ויעמוד שיחזור וכו'. ב) נ"ל דבההיא שעתא שנתן הדקל לא שייר לו הפירות וכו'

מסורת הש"ס

א) לעיל קמד. [וש"נ]: ב) לעיל סג. סד.: ג) [עי' ברשב"ם גירסא אחרת ורשב"ם בזה]: ד) [ליתא בפנים אלא בתוס' גיטין יג: ד"ה במעמד]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו (חוץ מפירותיו מהו) תא"מ וכ"כ גירסת בספרים א"ל לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו אמר רבא כו' ורשב"ם גורס דקל לאחד ופירותיו לאחד מהו א"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא א"ר נחמן א"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דדיוטא שייר מקום זיזין נמי שייר הכי נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירות שייר: (ב) רשב"ם ד"ה איבעיא להו וכו' דא"כ מפני מה קבעה לבעיא זו בזו השמועה וכו' קמאי דהוה בהו שיור וכו' כשנתן הדקל לראשון וכו' המחובר בקרקע כקרקע דמי: (ג) ד"ה שייר לעצמו וכו' דלא מיתני עליה סך סוגיא דלקמן. נ"ב נראה דקשיא ליה דלפי גירסא זו גם בססוף סוגיא דלקמן גרסינן וא"ת לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו מאי קא מיבעיא ליה הא ריש לקיש מיירי בלעצמו וכמו שהקשו התוספות ומה שתירצו דקא מיבעיא ליה מה יאמר ר"ל בחוץ כו' לא נתיישב לרשב"ם דא"כ אמילתא דר"ל ה"ל לקבוע בעיא זו דמה יאמר ר"ל בחוץ בלאו בעיא[קמייתא] ולכך נ"ל עיקר דגרסי' חוץ מפירותיו מהו דהשתא גם הך בעיא איירי בלאחריני אלא דקמייתא מיירי בלאו לישנא יתירא ובתרייתא [בלישנא יתירא וכן לקמן] בכה"ג דהרהי קא מיבעיא ליה בבית לאחד ודיוטא לאחר חדא בלאו לישנא יתירא ואחריני בלישנא יתירא: (ד) בא"ד דומיא דרב זביד ור"ל והכי פירוש לשון:(ה) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' בבריא בקנין כיון שאין הלואה וכו' כדרב פפא מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין גרידא דלא מצי להקנות אלא ע"י דבר אחר: (ו) בא"ד מדקני בגר ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה ונראה לי דהא לא חשיב וכו' כיון דליתא בעינן שהוא בשכיב מרע וכו' דהואיל ויורש יורשה לא נקט וכו' ובפי' ר"ח הס"ד: (ז) ד"ה שכיב מרע וכו' דהטעם משום וכו' דליתא בבריא מפני שיכול: (ח) ד"ה תנהו וכו' במעמד שלשתן אינו בעכו"ם: (ט) ד"ה איבעיא וכו' אפילו במטלטלין אמרינן לקמן דהוו שיור: (י) בא"ד אפילו הכי הוו הפירות דבר שלא וכו' אפי' לעצמו והכי מכמע לעיל בפרק המוכר את הבית דהגיא בן לוי וכו' שדה זו אני:

איבעיא להו בית לאחד ודיוטא לאחד מהו מי הוי שיור או לא אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור חוץ מדיוטא מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור [א]חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר [א)]שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דשייר דיוטא מקום זיזין נמי שייר (הכא נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירי שייר) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים [ב]רואין אם במחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן אם בנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון (א) ודלמא עיוני קא מעיין והדר יהיב סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר רב אחא בר מניומי אמר רב נחמן [ג]שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואלא מתני' דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא (ב) [ד]באומר כל נכסי מר בר רב אשי אמר (ג) [ה]במוחזק לן דלית ליה איבעיא להו חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא תא שמע כולן לראשון ומקצתן לשני [ו]שני קנה ראשון לא קנה מאי לאו בשמת לא בשעמד הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא [ב)]מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אי אמרת בשלמא בשעמד משום הכי שני לא קנה אלא אי אמרת בשמת תרווייהו ליקנו א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי בשעמד אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה היינו דשני מיהת קנה אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ניהוי כמחלק ולחד מינייהו לא ליקנו [ז]והלכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה רישא משכחת לה [ח]בין שמת בין שעמד סיפא לא משכחת לה אלא כשעמד [ט]איבעיא להו [ג)]הקדיש כל נכסיו ועמד מהו מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני הפקיר כל נכסיו מהו מי אמרינן כיון דאף לעניים כעשירים גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני חילק כל נכסיו לעניים מאי מי אמרינן צדקה ודאי מגמר גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני [י]תיקו (ד) (ל"א הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו [כ]חילק כל נכסיו לעניים מהו תיקו) אמר רב ששת [ל]יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא [מ]אף יחסין וירת בראוי ליורשו [נ]ור' יוחנן בן ברוקא היא איבעיא להו יהנה

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר. ואע"ג דאמרי' לעיל איפכא להקל וניחוש דלמא עיוני עיין והדר יהיב הייט טעמא דמסתבר למימר עיוני עיין הואיל וכבר חלקם: שכיב

איבעיא להו בית לאחד. במתנת בריא ודיוטא לאחד (ה) הוי מקום שיור מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא אם תמצי לומר לא הוי שיור לאחריני אבל לעצמו הוי שיור כגון דאמר ליה בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה או דלמא ליכא שיור: ואליבא דרב זביד. דכי א"ל סתמא בית זה אני מוכר לך לא קנה דיוטא העליונה כדתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהייט דיוטא וכי א"ל חוץ לטפויי מילתא קאתי ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח: אם במחלק. שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולא לשייר כלום: אם מת קנו כולן. כדין כל מתנת שכ"מ שאין צריכה קנין אם מת: אם בנמלך. שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר: אלא באחרון. בלבד דלא הוי בה שיור אבל קמאי קנו כדקתני מתניתין שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה: ניחוש. דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה לא הוי כנמלך אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל ויחזור בו כשיעמוד מחליו ואמאי קנו קמאי: סתמא דשכיב מרע. עיוני קמעיין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו ואין לו לשתוק בין זה לזה ומדשתק נמלך הוי: אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו. הידועין ולא נמצא לו שיור ועמד אינו חוזר כו': באומר כל נכסיי לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו אלא לשון זה כתב כל נכסיי אני נותן לפלוני ופלוני דכל היכא דאיתנהו נתונין הן (ו) במתנה ואין כאן שיור ובפר"ח גרס כל נכסיי אלו הן ולא נהירא: במוחזק. שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים: איבעיא להו חזרה במקצת. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצת ונתן [רס"ל] שוב לאחר שהרי יכול לעשות כן [מ"ז] כדאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (דף קנה:) מי הויא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון דגלי דעתיה שמתחרט בראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דהיכא שיור והויא מתנה ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר או לא הויא חזרה אלא מה שנתן לשני קנה שני והנותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור בשניהן שהרי לא שייר לעצמו כלום: ת"ש דתניא כולן לראשון. במתנת שכ"מ ומקצתו נתן לשני שחזר במקצת: שני קנה. מה שנתן לו ממה נפשך ל"ש מת ול"ש עמד דהא מתנת שכ"מ במקצת היא והויא מתנה שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי ראשון לא קנה: מאי לאו כשמת. וקתני הראשון לא קנה אלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו דאי לא הויא חזרה תרווייהו ליקנו בכל הנכסים: ומשני לא. לעולם לא הויא חזרה ובריית' כשעמד הלכך שני קנה דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה כדקתני מתני' אבל בראשון שניתנו לו כל הנכסים בלא שיור אם עמד חוזר כדתנן במתני' ולקמן פרכינן אי כשעמד תרווייהו לא ליקנו ואפי' שני דכיון דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולהו גבי שני ליכא שיור דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני ובין שניהן נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום ומהכא פשטינן במסקנא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה הלכך בין שמת בין שעמד שני קנה שהרי חזר בו מראשון לגמרי ושייר לעצמו שיור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מהן ומתנה במקצת שמה מתנה: ה"נ מסתברא דבשעמד עסקינן דקתני מקצתן לראשון (ז) וחזר בו ונתן כולו לשני ראשון קנה שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שכ"מ במקצת מתנה גמורה היא שני לא קנה כלל דלא שייר לעצמו כלום והלכך אם עמד חוזר: אי אמרת בשלמא בשעמד הייט דשני מיהא לא קנה. כדתנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה: אלא אי אמרת בשמת תרווייהו נמי ליקנו. כדין מתנת שכ"מ שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיור ואם עמד חוזר דאינו מתנה במקצת בין מת בין עמד מתנה גמורה היא אלא להו בשעמד ומדסיפא בשעמד רישא נמי בשעמד: א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי. רישא בשעמד אפ"ה תפשוט דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה (ח) הייט דשני קנה דאיכא שיור נכסים לשכ"מ שחוזר בו ממה שנתנו לראשון וראשון לא קנה אלא אי אמרת לא שמה חזרה אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון תרווייהו נמי לא ליקנו שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא: בין שמת בין שעמד. שני קנה דהא הדר ביה מראשון ואיכא שיור טובא ראשון לא קנה דהא הדר ביה ואפי' מת לא יקנה ראשון דהא קי"ל דייתיקי מבטלת דייתיקי מה לי חוזר בו מראשון ונותן לשני מה לי חוזר בו ומעכב לעצמו וליורשיו: סיפא לא משכחת לה אלא בשעמד. הלכך ראשון קנה דמתנה מקלת הוא ואיכא שיור שני לא קנה דלא הוה במתנתו שיור דאי בשמת תרווייהו ליקנו: איבעיא להו. שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיור ואח"כ עמד מחליו מי מצי הדר ביה מי חמיר ממתנת הדיוט דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות ואת"ל דגבי הקדש הכל מוקדש ואפילו עמד: הפקיר כל נכסיו מהו. מי לימא כוונתו לשמים ואקני לגמרי לכל מי שיבוא ויזכה או לא א"כ כיון דהפקיר ממונו הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו ואת"ל גבי הפקר דאינו חושש בזה הממון הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו: חילק נכסיו לעניים מהו. מי לימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד אינו חוזר או לא תיקו: א"ר ששת. שכ"מ שאמר יזכה פלוני בנכסיי או יטול או יחזיק או יקנה כולן לשון מתנה וקנה דלשון מתנה בעינן כדאמרינן לעיל (דף קמז:) ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו או יטול ויקנה או יחסין וירת אם הוא ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים: ור' יוחנן בן ברוקה היא. דאמר בפירקין דלעיל (דף קל.) דבריו קיימין וקי"ל כוותיה דפסקינן התם הלכה כמותו: יהנה

א) [לעיל סג: סד.] ב) נדרים מג: ג) [עי' תוס' לקמן קנד: ד"ה שכיב] ד) [לעיל קל.]

הגהות הב"ח

(א) גמרא אלא באחרון ניחוש דלמא עיוני: (ב) שם באומר כל נכסי. נ"ב ס"א באומר נכסי אלו: (ג) שם במוחזק לן דלית ליה. נ"ב גם מכאן ראיה למה שכתבו תוספות לעיל דף מד ע"ב דאפשר שיש אדם שאין לו קרקע ע"ש: (ד) שם לא גמר ומקני תיקו איבעיא להו הקדיש כל נכסיו כצ"ל ותיבת ל"א נמחק: (ה) רשב"ם ד"ה איבעיא וכו' לאחד הס"ד ואח"כ מ"ה מי הוי שיור כצ"ל ותיבת מקום נמחק: (ו) ד"ה באומר וכו' במתנת שכיב מרע ואין כאן: (ז) ד"ה ה"נ וכו' וחזר ונתן כולן לשני. נ"ב פי' וכולן מה שנשייר ולא נתן לראשון נתן הכל לשני וכן פירשו הרי"ף והרא"ש לסדיא: (ח) ד"ה א"ל רב יימר וכו' הוזרה בכולה היינו דשני:

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו ועי' במ"מ טוש"ע ח"מ סי' ריב סעיף ג.

עח ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הל' כא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יא:

עט ג ד ה מיי' שם הל' כ ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם ס"י:

פ ו ז ח מיי' שם פ"ט הל' יז סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יב:

פא ט י כ מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ג וחוזר בכולן:

פב ל מ מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כ:

רבינו גרשום

בעיא מתנינן לי' ואדריש לקיש דאמר ריש לקיש כו' משום דלטפויי מלתא קאתי: איבעיא להו מכר בית לאחד ודיוטא לאחר מהו. מי אמרינן דהוי שיור בחצר ומצי האי שני להוציא בה זיזין וגזוזטראות: אמר לראשון חוץ מדיוטא אני מוכר לך. הוי שיור בגוף החצר דלטפויי קאתי: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. ולא שייר כלום: רואין אם כמחלק. שיהיה שדה זו לפלוני א) וכן מכל נכסיו ואם מת קנו כולן ואם עמד מחליו חוזר בכולן אפי' מראשון דלא אמרי' מה שנתן לאחרון הוי שיור לקמאי משום דאמר מעיקרא הוה סדור בלבו מה שיהא נותן לכל חד ואילו היה יכול לומר לכולן בדבור אחד היה עושה אלא שאי אפשר לקרות שתי שמות כאחת ולא הוי אחרון שיור יותר מראשון דלכולן רצה לומר כדבור אחד אלא שאי אפשר הלכך אם עמד חוזר בכולן אפי' מראשון: אם בנמלך. שנתן שדה אחת לפלוני וקודם שהיה נותן לאחר היה ממתין ומימלך מעצמו ואחר כך נותן וכן בכולן. ודאי הוי שיור ואם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר מאחרון כלום. ומקשי' ואמאי קנו כולהו לבר מאחרון וניחוש דלמא האי דמימלך השתא עיוני מעיין ומחשב האיך סידר בלבו מעיקרא לכל אחד איזו שדה לזה ואיזו לזה ולהכי שתק עד דאידכר ולא משום דמשייר הלכך ליהוי חוזר בכולן. ומשני לעולם אינו חוזר אלא באחרון בלבד וכל אחרונה הוי שיור לראשונה הואיל דנמלך. ודקא אמרת ניחוש דלמא עיוני מעיין ודאי לא מעיין השתא בשעת דבור דסתמא שכיב מרע מידק דייק ברישא מאי דבעי למיעבד והדר יהיב בשעה אחת לכל מאן דבעי אלא האי כיון דמתמלך וממתין שעה בין נתינה לנתינה ש"מ שיורי שייר ואינו חוזר אלא באחרון בלבד ד"א שייר לו כלום: שמא יש לו נכסים במדינת הים. ושייר לעצמו: היכי משכחת לה. הא מצינן למימר שמא נכסים יש לו במדינת הים ושיירו ואמאי אין מתנתו מתנה: באומר כל נכסי לו. דהשתא לא משייר ליה כלום בעולם. והא דאמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו עמד אינו חוזר משום דכל נכסין שבכאן משמע שכתב לו ולא אותן שבמדינת הים: ומר בר רב אשי (משמיה) אמר מתני' במוחזק. שמוחזק הוא שאין לו נכסים במדינת הים שלא היה שם מעולם ומשום הכי לא שייר ואין מתנתו מתנה. ולעולם כדקאמר רב נחמן: איבעיא להו. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר וכתב מאותן הנכסים עצמן מקצתן לאחר שרשאי הוא לעשות כן כדאמר דייתיקי מבטל דייתיקי: מאי. מי אמרינן כיון דחזר במקצת כמאן דחזר בכולהו דמי ואין לו לראשון כלום. או דלמא במאי דחזר חזר במאי דלא חזר לא חזר וקני במאי דלא חזר: ת"ש כתב כולן נכסים לראשון ומקצתן של אותן נכסים כתב לשני. דחזר במקצת מראשון. שני קנה דלא חזר במתנתו: ראשון לא קנה. אפי' במאי שלא חזר: מאי לאו בשמת. אותו שכיב מרע עסקינן ושמעת מיניה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: לא בשעמד. לעולם לא הויא חזרה בכולה והכא מאי טעמא ראשון לא קנה הואיל שכתב לו כל נכסיו דלא שייר לעצמו כלום וכיון דעמד לא קנה ושני קנה משום דלא כתב לו אלא מקצת אבל אם מת לא הויא חזרה בכולה: הכי נמי מסתברא. דברייתא בשעמד הוא: מדקתני סיפא. דהך ברייתא כתב מקצתן לראשון וכולן הנכסים שנשתיירו לשני ראשון קנה משום דשייר. שני לא קנה דלא שייר לעצמו כלום: אלא אי אמרת בשמת תרווייהו ליקני. כדאמרינן לעיל אם כמחלק מת קנו כולם והא מחלק הוא. אלא ש"מ בשעמד ואכתי לא שמעת מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אמר ליה רב יימר לרב אשי ותיהוי נמי ברייתא זו בשעמד. ואפ' הכי איכא למידק מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אי אמרת בשלמא כו' היינו דשני מיהת קונה. דהואיל דחזרה במקצת הוה כחזרה בכולה וברשותיה דנותן קיימי והוא לא נתן לשני אלא מקצתן הרי שייר מקצת שלא נתן לעצמו משום הכי קנה שני: אלא אי אמרת לא הויא חזרה בכולה. תרווייהו לא ליקני ראשון לא ליקני שכתב לו כל נכסיו ולא שייר לעצמו כלום ושני לא ליקני הואיל דחזרה במקצת לא הויא חורה בכולה ולא נשתייר לעצמו כלום דאותו מקצת מראשון נתן לשני והשאר היו ברשות ראשון ולא ברשות נותן. אלא לאו ש"מ משום הכי קתני רישא שני קנה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה ונשתייר לו מקצת. והכי הלכתא דחזרה במקצת הוי חזרה בכולה. ורישא דהך ברייתא מתוקמא שפיר בין בשמת בין בשעמד. דאם מת הואיל שנתן כולן לראשון ומקצתן לשני ודאי קנה ראשון לא קנה. דכי היכי דחזר במקצת שנתן לשני הדר נמי בכל מה שנשתייר לו לראשון בין בשעמד ראשון. לא קנה דהא כתב לו כל נכסיו בלא שיור ושני קנה שכשחזר במקצת מראשון חזר בכולן וכשנתן מקצת לשני שייר לעצמו מקצת האחר: סיפא לא משכחת לה. דראשון קנה שני לא קנה: אלא בשעמד. ולא משום טעמא דחזורה אלא משום דלראשון שייר ולשני לא שייר דאי בשמת תרווייהו ליקני: הקדיש כל נכסיו מהו מי אמרינן הואיל דלא שייר כלום חוזר בו כדין מתנת הדיוט. או דלמא אינו חוזר ולא דיינינן ליה כהדיוט וכך מפרשי' הפקיר והילק: אם תמצי לומר הפקיר לא ידע ממאן ליתבע. חילק מהו: כולן לשון מתנה הוא. וקנה. בראוי ליורשו דיחסין

א) נראה דצ"ל אם כמחלק שיהיה שדה זו לפלוני וזה זו לפלוני וכן מכל נכסיו וכו'

מסורת הש"ס

א)[ב"מ מו.] ב)[כתובות כג. ועוד טובא] ג)[לעיל נח: חולין נב.] ד)מהרש"א כתב דט"ס הוא וצ"ל ר"י ר"ל ר"י בעל התוספות: ה)[נ"ל וכלוה] ו)[וע"ע תוספות קדושין יח. ד"ה כאן]:

גמרא

יהנה בהן מהו דניהוי כולהו מתנה קאמר או דלמא ליתהני מינייהו מידי קאמר יראה בהן מהו יעמוד בהן מהו ישען בהן מהו [א]תיקו איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו אמר רב יהודה אמר רב [ב]אם עמד אינו חוזר וזימנין אמר רב יהודה אמר רב אם עמד חוזר ולא פליגי [ג]הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו הא דפרעינהו בחובו איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו ת"ש דאיסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הואי ובי רב הוה אמר רבא היכי ניקנינהו רב מרי להני זוזי אי בירושה [ד]לאו בר ירושה הוא אי במתנה מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן [ה]כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה אי במשיכה ליתנהו גביה אי בחליפין א)[ו]אין מטבע נקנה בחליפין אי אגב קרקע לית ליה ארעא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי אמאי [ז]ולודי איסור דהלין זוזי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא אדהכי נפק אודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי

שייר

רשב"ם

יהנה. יראה: הא דאיתנהו בעינייהו. חוזר דלהכי שבקינהו (א) אם אעמוד מחליי אחזירם: דפרעינהו בחוביה. אם עמד אינו חוזר: איבעיא להו שכיב מרע שהודה. ואמר בחליו שדה ומעות הללו של פלוני הן ואע"פ שהייתו מוחזקים בנכסים הללו שאינן של אותו פלוני שהייתו יודעין שהן של זה המודה בהם לאחרים מי אמרינן שהוא אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי: ת"ש כו'. ומסקנא דהודאתו הודאה ואע"ג דאמרינן בסנהדרין בפרק דיני ממונות תניא (דף כט:) ההוא דהוו קרי ליה עכברא דשכיב אדינרי כי קשכיב אמר פלניא ופלניא מסקו בי זוזי אתו תבעינהו ליורשים כו' ומסקנא אדם עשוי שלא להשביע את בניו ופטורין מלשלם והכא אמרינן דאזלינן בתר הודאת פיו נראה בעיני דהתם היינו טעמא כיון שעושה עצמו עבד לוה לאיש מלוה ודאי להחזיק עצמו כעני היה עושה אבל כיון שהממון בעין והוא מודה של פלוני הוא י"ל שהפקידו אצלו מקודם לזה השכיב מרע או הקנה לו השכיב מרע ע"י אחר והרי הוא חפץ שיבא לידו: דאיסור. הוא איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר ונתעברה הימנו בגיות את רב מרי בר רחל ובתוך כך נתגייר ואח"כ נולד רב מרי והוה ליה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והיא מבנות שמואל שנשבו כדאיתא בכתובות (דף כג.): אמר רבא במאי קני להו כו'. והלכך אני זוכה בהן דנכסי הגר דינן כהפקר והרי הן בידי והנני קודם וזוכה: גר לאו בר ירותי הוא. דרחמנא אפקריה לזרעיה דעובד כוכבים: דליתיה בירושה. כגון רב מרי ליתיה נמי בדין מתנת שכיב מרע: ליתנהו גביה. אין המעות בביתו של איסור שיוכל ליתנם לו בידו: אין מטבע נקנה בחליפין. בבבא מציעא בהזהב (דף מו.): אי אגב קרקע. כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כו.) ונפקא לן מקרא דלכסף ולזהב וגו' עם ערי מגורות אשר ביהודה: אם במעמד שלשתן. אני ואיסור ורב מרי ביחד נפקד ומפקיד ומקבל מתנה: לא אזילנא. בתר איסור פן אפסיד: אמאי. לא תמצא ענין שיוכל רב מרי לזכות (ב) והלא יודה איסור שהן של רב מרי ויזכה בהן: אדהכי והכי נפק אודיתא. מתוך שנאמר בבית המדרש יצא הקול ולימדוהו לטעון כן כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן:

כמה

תוספות

שכיב מרע שהודה מהו. פירש רבינו שמואל דמיבעיא ליה אם אומר כן שלא להשביע את בניו או דלמא כיון דאודי אודי והא דאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כט:) דאדם עשוי שלא להשביע את בניו התם מיירי שמחזיק עצמו עבד לוה לאיש מלוה עשוי שלא להשביע את בניו אבל גבי פקדון אינו עושה ודאי [שלא] להשביע את בניו אלא מודה ואין נראה לומר דאדרבה כ"ש הוא שיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה כיון שמשעבד עצמו אבל גבי פקדון עושה שלא להשביע את בניו ועוד איזו ראיה מביא מאיסור גיורא שהודאתו היתה ודאי אמת כדי ליתן דלא שייך כאן מידי שלא להשביע את בניו ונראה לר"י לפרש (ג) כן שכיב מרע שהודה מהו מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו אע"פ שאנו מוחזקים בו שאין לו מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד חוזר או דלמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר ופשיט מההוא מעשה דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו דאי במתנת שכיב מרע היאך קנה והא אמרינן כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו' א"כ במתנת בריא היא ואם עמד אינו חוזר וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש לודי איסור דהנהו דמים דרב מרי בריה וקני להו באודיתא דאבוה ועוד יש מפרשים שכיב מרע שהודה מהו פי' שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לזה מי מהני להקנותו באמירה בעלמא או לא ופשיט ליה מעובדא דאיסור דקני באמירה בעלמא וה"ה נמי בבריא הוה מצי למיבעי אלא אפילו בשכיב מרע דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא ליה אי קני אי לא מיהו אי קני בשכיב מרע לא הוה שמעינן דקני בבריא אבל אי לא הוה קני בשכ"מ כ"ש בבריא מ"ר והראשון עיקר:

רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה כו'. וביבמות פרק החולץ (דף מה: ושם) אמרינן אכשריה (ד) לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל ואע"ג דכתיב מקרב אחיך כו' כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וזה ודאי היה גר ויוכל להיות שהוא אותו שבכאן בנו של איסור מיהו בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה ואמרי) רב מרי בר רחל ישראל גמור היה דקאמר התם רבה אבוה דרב מרי בר רחל וצ"ל דתרי רב מרי בר רחל הוו מיהו מה שפירש רבינו שמואל דרב מרי בר איסור גיורא שבא על בת שמואל קודם שנתגייר והורתו שלא בקדושה שנשבית כדאמרינן בכתובות (דף כג.) אין נ"ל דהא אמרינן בירושלמי שאמרה אמת במה שאמרה נשביתי וטהורה אני וה"נ משמע בגמרא שלנו דאמר ליה ר' יוחנן לרב שמן בר אבא זיל איטפל בקרובתך על כן נראה דהא דאמרינן בעלמא ב)רב מרי בריה דבת שמואל אחר הוה ושמא הוא שנזכר אביו בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד.) ומה שקורא אותו על שם אמו לפי שרוצה ליחסו אחר שמואל כדאשכחן ג)רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב וכן רבי שמעון בן פזי ואבא שאול בן אמא מרים (כתובות פז.):

כל (ה) דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע. נראה לי דאם היו לגר בנים איתא במתנת שכיב מרע אע"ג דהמקבל גר דליתיה בירושה דעל הנותן הוא דאיכא קפידא ולא על המקבל וראיה לדבר בפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף נט.) שיש בן מוכר את אביו דמוקי ד) [רבי יוחנן] בשכיב מרע וכן [משכיב מרע] שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד ואם מת ולא חזר קנה העבד הכל כדאיתא בפ"ק דגיטין (דף ט.) ועבד ליתיה בירושה:

ואי אגב קרקע לית ליה ארעא. וה"ה הוה יכול איסור להודות שיש לו קרקע כדפרישית לעיל בפרק חזקת הבתים (דף מד: ד"ה דלא) אלא שפיר קאמר לקמן דליקנינהו ניהליה באודיתא שהודה שהמעות שלמן של רב מרי:

מגמרי טענתייהו לאינשי ומפסדי מנאי. ואם תאמר הא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יז: ושם) הלוה מעות מן העובד כוכבים שנתגיירו בניו לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו והא תניא רוח חכמים נוחה הימנו ל"ק כאן שהיתה הורתו ולידתו שלא בקדושה כאן שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ואם כן היה לו לרבא להחזיר ותירץ ר"ת דהתם כיון שעשה לו העובד כוכבים חסד שהלוה לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו והר"ר יצחק ב"ר מאיר פי' דכיון דלא קתני בהדיא בברייתא ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו לא הוה חייש לה רבא ואין נראה כלל דהא מדקתני אם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו מכלל דאם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו וקתני לה לכולהו בבי במסכת שביעית (פ"י משנה ט) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו ה) והמלוה מעות מן הגר והחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו וקתני נמי התם כל המטלטלין נקנין במשיכה ואם קיים דבריו שלא במשיכה רוח חכמים נוחה הימנו ואמר עלה בהזהב (ב"מ דף מח. ושם) דאם לא קיים דבריו אין רוח חכמים נוחה הימנו מכלל דבכולהו בבי שמעינן מכלל הן לאו ו):

דקא מגמרי טענתא לאינשי כו'. יש תימה למה לא קיים רבא את דבריו והא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת ועוד הא דקיימא לן לקמן (דף קמט:) ובכל דוכתי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו תיפוק ליה דמצוה לקיים דברי המת למאן דאית ליה דהיינו ר' מאיר ומתנת שכיב מרע נמי לא קניא אלא לאחר מיתה ותירץ הר"ר יצחק ב"ר מאיר דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאמר תנו מנה זה לפלוני אבל היכא דאמר מנה זה לפלוני ולא אמר תנו כל כי האי גוונא לא הוה אמרי' מצוה לקיים דברי המת מיהו קשיא מדמייתו חכמים ראיה לר' אליעזר דדברי שכיב מרע נקנים באמירה מההוא דאמן של בני רוכל שקיימו חכמים את דבריה (לקמן דף קנו:) אלמא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ו) ואין ראיה היא דלמא היינו טעמא דמצוה לקיים דברי המת ואין לחלק בין היכא דאמר תנתן כבינתי לבתי להיכא דאמר תנו ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפ' התקבל (דף סה: ושם) גניבא יולא בקולר הוה כי נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לר' אבינא מחמרא דנהר פניא כו' ולא אמרינן התם מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דאפי' באומר כשהיה בריא אמרי' ליה הכי כדמוכח בפרק קמא דגיטין (דף טו.) ועוד קשה מהא דפרק השולח (שם דף מ.) גבי פלונית שפחתי עשיתי לה קורת רוח כו' דאמרינן התם מצוה לקיים דברי המת מיהו מזה אין קשיא כלל כמו שאפרש בסמוך ור"י תירץ דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא היכא שהוא ביד שליש כי הא (ז) דתנן שקל לבני כו' וכי הויא דמס' כתובות פרק מציאת האשה (דף סט: ושם) המשליש מעות לבתו יעשה שליש מה שהושלש בידו

ומוקי

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף ב ולא קנה:

פד ב ג מיי' שם הלכה כא סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג:

פה ד מיי' פ"א שם הל' ו ופ"ט הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ ופ"ו מהל' נחלות הלכה י סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנו סעיף א וסי' ערה ס"א וסי' רפג ס"א:

פו ה מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז ועי' בכנ"ל סמג שם טור ש"ע חו"מ סי' רנו ס"א:

פז ו מיי' פ"ו מהלכות מכירה הלכה א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רג סעיף א:

פח ז מיי' פ"ט מהלכות זכייה ומתנה הל' ט סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ג וסי' רנה סעיף ג:

רבינו גרשום

דיחסין וירש לשון ירושה הן. אם אמר שכיב מרע יהנה מהם. דמשמע דמתהנה בהן בכל ענין כמו בנכסיו של עצמו. מי אמרי' דלשון מתנה הוא או לא והכי נמי יראה דמשמע יראה בנכסיו ממש וה"נ ישען כלומר יסמך בהן בנכסיו וה"נ יעמוד דמשמע יעמוד בנכסיו: מכר כל נכסיו ולא שייר כלום ועמד מהו. מי אמרי' דמצי למיהדר בהו דלהכי זבנינהו מחמת מיתתו דאי מיית ליה הוו מכורין אבל השתא כשעמד אין מכירתו מכירה. או דילמא מכירה שאני ממתנה ואינה חוזרת: הא דאיתנהו זוזי בעינייהו. שלא הוציאן על דעת כן מכרן שאם יעמוד יחזור בהן. אבל פרעינהו לזוזי בחובו על דעת כן מכרן דגמר ומקני ליה מיד ומכירתו מכירה ולא יחזור: שכיב מרע שהודה. שאמר כך וכך אני חייב לפלוני ומת מהו. מי אמרי' דודאי חייב להן וקנו בעלי חובין שהודה להם או דילמא להכי קאמר הכי שאם יעמוד מחליו שלא יחשבו בני אדם שהוא עשיר שמשל אחרים הוא ולא קני: ת"ש דאיסור הוה גר. ונכסי הגר כשמת ואין לו יורש כל המחזיק בהן זכה: והורתו שלא בקדושה. דאכתי לא הוה גר אביו: ולידתו בקדושה. לאחר שנתגייר וגזרינן לידתו [בקדושה] אטו הורתו שלא בקדושה ולא יורש הוא שלא היתה הורתו בקדושה: ליתנהו גבי איסור הני זוזי. דמצי לממשכינהו: לית ליה קרקע. לאיסור. אי שלח לי לא אולינא ליה. כי היכי דליקני במעמד שלשתנו: אדהכי והכי נפק אודיתא מבי איסור. שהודה שאותן זוזין דרב מרי הן. ותפשוט לך מהכא שכיב מרע שהודה קני מדאתקיף רב איקא הכי: אמר גמרינהו טענתא לאינשי ומפסדי לי. דהשתא החזקתי בהן ושלי הוא אלמלא לא לימדו לעשות הודאה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה הא וכו' שבקינהו אמר אם אעמוד מחליי אחזירם הס"ד: (ב) ד"ה אמאי וכו' לזכות בהו והלא: (ג) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' ונראה לר"י לפרש שכיב כצ"ל ותיבת כן נמחק: (ד) ד"ה רב מרי וכו' אמרינן אכשריה דרב מרי: (ה) ד"ה כל דליתיה וכו' דמוקי רבי בשכיב מרע וכן מי שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר: (ו) ד"ה דקא מגמרי וכו' וכמסורין דמו ומאי ראיה היא: (ז) בא"ד כי הא דתנן שקל לבני וכו' בסיפא:

שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת וכמה כל שהוא אמר רב יהודה אמר רב קרקע כדי פרנסתו ורב ירמיה בר אבא אמר מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה מכוונן שמעתתא דסבי קרקע טעמא מאי דאי קאי סמיך עליה "מטלטלי נמי אי קאי סמיך עילויהו מתקיף לה רב יוסף ומאי כוונתא מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן מאן דאמר כדי פרנסתו [ב]כל שהוא תנן אמר ליה אביי וכל היכא דתני קרקע קרקע דוקא והא תנן א)[ג]הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ואמר

רשב"ם

כמה מכוונן. כמה יפה כוונו שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו למר במקרקעי ולמר אפי' (א) במטלטלי: דמקרקעי. כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיור להקנות המתנה שנתן מקלא משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו והלכך נתן לדעת כן שאפילו אם יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלי נמי כו': מאי כוונתא. והלא אינן מכוונות יפה דלמ"ד מטלטלי כו': קרקע דוקא. בתמיה והתנן במסכת פאה: הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין. שהרי העבד בכלל נכסים ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים: שייר קרקע כל שהוא. כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שהעבד הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה) והאי קרקע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמצא שאינו בן חורין וגם הנכסים לא קנה וה"ה אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כדמפ' ר' אלעזר לקמיה שעשו המטלטלין שיור אצל העבד דדלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר דעבדא מיטלטל אבל אם אמר כל נכסיי נתונים לך חוץ משדה פלוני הרי הוא בן חורין שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש: רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. אם שייר קרקע כל שהוא דשייר קרקע ולא עבד עד שיהיה השיור ששייר סתם ויאמר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן שהוא אחד מרבוא אעבד קאי ואינו משוחרר ודרך כבוד כתב לעבדו כך ומ"מ לא קנה כלום: ואמר

תוספות

ומוקי התם טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת ומיירי שהושלש מתחלה לכך כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דהוה ביד שליש אלא הייט טעמא משום דלא הושלש לו מתחלה לכך וקשה על זה הפירוש מהא דאמרינן בגיטין פרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את היורשים כו' משום דמצוה לקיים דברי המת והתם לא הושלש ביד שליש מידי וצריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים והשתא נמי אתי שפיר דלא תקשה מהא דאמרי' לקמן (דף קמח:) האומר תנו גט לאשתי כו' אבל האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ודייק מינה מתנת שכ"מ במקצת לא בעי קנין דלא הוה מצי למימר טעם משום דמצוה לקיים דברי המת דלא אמרי' הכי אלא כשהושלש מתחלה לכך וא"ת על הך משנה דגיטין (דף יג.) דמייתי לקמן אבל אמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אמר רב עלה בסוף פ"ק (שם) בגמרא והוא שמונחין בקרן זוית איכא דמוקי לה התם למשנה בבריא ובמעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע ואמאי לא מוקי לה למתני' התם כשהושלש מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת ואי משום דכיחידאה לא הוי מוקמי התם ואע"ג דקי"ל הכי כדאמר בפ"ק דגיטין (דף טו.) וכדאשכחן נמי בפ' כל הגט (שם דף ל.) דלא מוקי שמואל מתני' דפרק כל הגט דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כר' יוסי משום דכיחידאה לא מוקמי אע"ג דס"ל בפ"ק דבבא מציעא (דף יב.) כוותיה ורבנן פליגי עליה דר"מ (ב) דמצוה לקיים דברי המת בספ"ק דגיטין (דף יד:) אע"ג דר' יוסי פליג עליה בכתובות (דף סט:) מ"מ חולקין רבנן על ר"מ בספ"ק דגיטין (שם) גבי הולך מנה לפלוני אך מההיא דר' יוסי בפ"ק דבבא מציעא אין ראיה כל כך דאיכא לדחויי דכיחידאה לא מוקמינן משום דר' יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (דף יח.) ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פ"ק משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם (ג) ולהכי מודה נמי אי"ז במתני' דכל הגט ויש שהם מתרצים שם בשם ר"ת דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי לינתן מחיים ולא לינתן לאחר מיתה להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת תדע דהוי דומיא דגט ושטר שחרור שאינו ראוי לינתן אלא מחיים ואין נראה לר"י דהא אפי' בדבר דשייך מחיים אמרי' בסוף פ"ק דגיטין בברייתא דהולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך לינתן מחיים קאמר מצוה לקיים דברי המת מיהו יש לדחות ולומר שהמשלח צוה ליתנם לו לאחר מותו דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע שעיקר נותנו אינו אלא לאחר מיתה א"כ י"ל דלא ס"ל לרב התם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המת אלא ס"ל כשמואל דמסיק התם בכתובות פרק מציאת האשה כר' יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת ולא פריך עליה דרב הכי משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל התם דברי שכ"מ כו' משום (ד) דליכא מאן דפליג בה ועוד י"ל דלא משתמע לי' לאוקמא מתני' דהתם שהושלש מתחלה לכך מדקתני תנו מנה לפלוני ולא קתני תן מנה זה לפלוני דהוה משמע שהושלש מתחלה [לכך] ואע"ג דבגמ' בסוף פרקין דגיטין גבי הולך מנה לפלוני קתני סתם מצוה לקיים דברי המת ולא קתני זה היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלש בלא זה דבאותה שעה אמר לו להוליך. מ"ר. ועוד היה מפרש ר"ת דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת משום דכל דאיתיה בירושה איתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת* וכל דליתיה בירושה כו' כדאמר גבי מתנת שכיב מרע מיהו לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה דיש לנו יותר לדמותה לירושה כדאמר לעיל ועוד דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכ"מ איכא בגר ה"ל למימר נמי טעמא דמצוה לקיים דברי המת אינו בגר מיהו יש לדחות דפשיטא ליה דלא שייך בגר כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת בטל ואין לו שום זכות להורים ואיך יקיימו דבריו מיהו כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מ"ר. ועוד היה אומר ר"י דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה ורבא לא אזל לגביה וחזר בו ר"י כדקאמר בהשולח (גיטין דף מ:) עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' א"ר יוחנן וכולן בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי אעשנו בן חורין רבי אומר זכה וחכ"א לא זכה אלא כופין את היורשים כו' מיירי נמי בשטר ולא פה אל פה דאי ה"ל [ליורשים לעשותו בן חורין] למה לי שטר* וכן פי' ר"ח: **שייר** קרקע כל שהוא. ולא פירש איזו קרקע אלא חוץ מקרקעי סתם כל שהוא וי"ל גופו של עבד שייר דעבדא כמקרקעי דמי ומטלטלין נמי עשו שיור דאם אמר נמי חוץ ממטלטלין כל שהוא שייר בגופו של עבד וקרקע דתנן איידי (ה) כדקאמר גמרא ובגמרת א"י בפ"ג דפאה ור' יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אני אומר גופו של עבד שייר ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו שייר קרקע לעצמו לא הקנה לו שטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה ספר כריתות וטעמא דר"ש דאמר לעולם הוא בן חורין משום דחשיב ליה כרות גיטא בהכי כיון שלא שייר בגוף העבד מיהו מתחלה היה סבור דטעמא דת"ק משום דשייר בגוף העבד וכן בפ"ק דגיטין (דף ח:) דמוקי פלוגתייהו בפלגינן דבורא מתחלה היה סבור כן דלת"ק משום שייר בגוף העבד ולר"ש לא שייר דפלגינן דבורא והעבד קנוי לעצמו וגם פירש רבינו חננאל מתחלה סובר ת"ק כיון ששייר קרקע כל שהוא שהם אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים דאמר יד בעל השטר על התחתונה וכיון שבנכסים לא קנה עצמו נמי לא קנה ור"ש סבר אע"ג דלא קנה בנכסים עצמו קנה דפלגינן דבורא עד שיאמר חוץ מאחד מרבוא דאיכא למימר גופו של עבד שייר וכן פירש בגמרת א"י לשון רבינו חננאל* והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא דמאי בא ר"ש להשמיענו דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלונית וכי בשביל שהזכיר מה שמוליא יש לו להיות פחות בן חורין דכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם דיד בעל השטר על התחתונה וכמו תוספתא מקמי ירושלמי ומיהו אין נראה לשבש התוספתא (ו): (ז) **שייר** קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין *ור"ש אומר אפילו אמר כל נכסיי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין. פירוש אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד אפ"ה קנה נכסים ונשתחרר דפלגינן דבורא דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלגינן דבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"כ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ובפ"ק דגיטין (דף ח:) מייתי לה נמי להך דהכא למימרא דפלגינן דבורא ולא כפרש"י דהתם אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה ובפלוגתייהו בפ"ק (שם.) גבי ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי מדאמר עשו מטלטלים שיור אצל עבד דהא ודאי אמת הוא דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מ"ר:

קרקע

* בנכסים וקנה עצמו בן חורין וכו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסי וקנה עצמו לחורין בכל ענין כן פי' רבינו שמשון בפ"ג דפאה ומדאמר ר"ש כתוך מעיר פלונית או תוך מסדה מכלל דשמע לרבנן דלא כה"ג לא יצא לחירות ורבנן פליגי בכ"ל והשאר עד לשבש התוספתא הוא הג"ה:

עין משפט נר מצוה

צט א ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ד:

צ ג מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה א סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף פ:

רבינו גרשום

כדי פרנסתו שאם יעמוד מחליו שיהא לו על מה להסמך: אפי' אם (אמר) שייר מטלטלי. כדי פרנסתו קני: כמה מכוון שמעתתא דסבי. ר' יהוד' ור' ירמיה: מקרקעי מאי טעמא): אמר שייר קרקע כל שהוא תנן ולא כדי פרנסתו קרקע דוקא ולא מטלטלי: והתנן הכותב כל נכסיו לעבדו. במתנה יצא בן חורין משום דהעבד עצמו בכלל נכסיו הוא וכתבו לעצמו מתנה. אם שייר קרקע כל שהוא ב) כתב לעבד לא יצא בן חורין. דאיכא למימר אותו עצמו שייר דעבדים הוקשו לקרקעות דכתי' והתנחלתם וגו': חוץ מאחד מרבוא שבהן. הואיל ושייר בסתמא איכא למימר דעבד שייר. אבל אי שייר קרקע איכא למימר קרקע ממש

א) נראה דחסר כאן וצ"ל מקרקעי מ"ט אמר דמתנתו קיימת וכו': שייר קרקע וכו'. ב) אולי צ"ל אם שייר קרקע כל שהוא במתנה שכתב להעבד וכו'

ור"ש אומר וכו' ופי' רבינו שמואל דלמא הוא העבד שייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אומר אפי' אמר כל נכסי וכו' כצ"ל וכ"ה ר"ש. רש"א

מסורת הש"ס

א)[לקמן קנ.] גיטין ח: מב. פאה פ"ג מ"ח:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כמה וכו' במטלטלי דמקרקעי וכו' שנתן במקלא וכו' סמיך עליה והלכך כצ"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) דקא כו' פליגי עליה דר"מ דאמר מצוה לקיים וכו' לא מוקמינן היינו משום וכו': (ג) בא"ד ולהכי מודה נמי. נ"ב פירוש שמואל מודה כו': (ד) בא"ד דליכא מאן דפליג. נ"ב פי' באמוראים ליכא מאן דפליג משא"כ במצוה לר"מ דפליג שמואל אבל בתנאים ודאי איכא רבי אליעזר דפליג בדברי ש"מ לקמן בדף קנו במשנה: (ה) ד"ה שייר וכו' דתנן איידי דרישא כדקאמר: (ו) בא"ד אין נראה לשבש התוספתא אלא כמו שפי' בפנים עכ"ה סה"ד: (ז) ד"ה שייר נמחק התחלת הדבור וצריך להתחיל ור' שמעון אומר וכו' אבל מן העבד לא הדר ביה אבל רבנן פליגי עליה ואית להו דלא פלגינן וכו' ובפ"ק דגיטין גבי ר"מ אומר עכו כארץ ישראל מייתי לה נמי להך דפלגינן דבורא אליבא דרבי שמעון ולא כפי' רש"י דהתם דלא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה כדפרישית אבל אין להקשות על פי' כצ"ל

רש"ל כ' דהך לקיים דברי המת הוא סוף דבור והקוכל דליתי' בירושה הוא דבור חדש [לא נמצא במהרש"ל]

מהרש"א כ' דהך נ"ל שטר הוא סוף דבור והכן פי' ר"ת הוא שייך לתחלת דבור הסמוך

לשון ר"ח ור"י פי' דלא מתחלה סבר דת"ק לא איירי דוקא בשייר סתם דשמא שייר בגוף העבד אלא אפי' שייר דבר מבורר ופירש מה שייר אפ"ה פליג ת"ק וכן מוכח מהתוספתא ר"ש אומר כל נכסיי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית משדה פלונית אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה העבד חוץ משדה פלונית דינא בו להיר

ואמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר
אעשו מטלטלין שיור אצל עבד בולא עשו
מטלטלין שיור אצל כתובה התם בדין הוא
דלא ליתני קרקע ואיידי דתנא רישא א) רבי
עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה
ובבכורים ולכתוב עליהם פרוזבול ולקנות
עמהם נכסים שאין להם אחריות בכסף
ובשטר ובחזקה משום הכי קתני קרקע
גוכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא
והא תנן גרבי דוסא בן הרכינס אומר חמש
רחלות גוזזות מנה (א) מנה ופרס חייבות
בראשית הגז וחכמים אומרים החמש רחלות
גוזזות כל שהן ואמרינן ווכמה כל שהן
אמר רב זמנה ופרס ובלבד שיהו מחומשות
התם בדין הוא דלא ליתני כל שהוא ואיידי
דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמר איהו
נמי שיעורא זוטרא קרי לה כל שהוא:
פשיטא אמר (ב) מטלטלי לפלניא חכל מאני
תשמישתיה קני לבר מחטי ושערי טכל
מטלטלי לפלניא אפי' חטי ושערי ואפילו ריחים העליונה קנה לבר
מריחים התחתונה יכל דמטלטל אפי' ריחים התחתונה קני איבעיא
להו עבדא כמקרקעא או כמטלטלא דמי אמר ליה רב אחא בריה דרב
אויא לרב אשי תא שמע יההמוכר את העיר מכר בתים שיחין ומערות
ומרחצאות ובית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן
שאמר היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה או עבדים הרי
כולן מכורין אי אמרת בשלמא כמטלטלא דמי משום הכי לא מיזדבן
ברישא אלא אי אמרת כמקרקעא דמי אמאי לא מיזדבן ואלא מאי
כמטלטלא דמי מאי אפי' [אלא] מאי אית לך למימר שאני מטלטלא
דנייד ממטלטלא דלא נייד אפי' תימא כמקרקעא דמי שאני מקרקעא דנייד
ממקרקעא דלא נייד א"ל רבינא לרב אשי תא שמע יההכותב ז)(לעבדו
כל נכסיו) יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון
אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי
חוץ מאחד מרבוא שבהן ואמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר
עשו מטלטלין שיור אצל עבד ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה ואמר
ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא עבדא מטלטלא הוא ומטלטלא למטלטלא
הוי שיור וכתובת אשה מקרקעא הוא ומטלטלא למקרקעא לא הוי שיור
אמר

ואמר רב דימי אמר רבי אלעזר עשו כו'. אע"ג דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין הוא הדין אם שייר מטלטלין כל שהוא דעבדא נמי כמטלטלי דמי שהרי אינו מחובר לקרקע וקרו ליה בני אדם מטלטלי אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא אלא הוא הדין למטלטלי ומתניתין נמי מטלטלי כדי פרנסתו כמקרקעי כדי פרנסתו דמי: ולא עשו מטלטלי שיור אצל כתובה. דתנן גבי דההיא במס' פאה ובפרקין דלעיל (דף קלג.) מייתינן לה ופרשינן לה הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ואית דמוקי לה התם בשותקת ופירש רב נחמן כיון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה דבההיא קרקע כל שהוא ששייר לה שלא נתן לבניו מחלה כתובתה ודוקא קרקע כל שהוא אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה דכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי (ג) במסכת כתובות הלכך אמקרקעי סמכה דעתה ולכך לא עשו מטלטלין שיור לכתובתה דאם שייר לה הבעל מטלטלין ונתן לה כשחילק נכסיו לבניו וכתב לאשתו מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה: אמר ליה רב יוסף לאביי. לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע דוקא הוא והכא גבי עבד היינו טעמא דלאו דוקא דבדין הוא דלא איבעי ליה למיתני מקרקעי אלא מטלטלי הוה ליה למיתני בהדיא: ואיידי דקתני רישא. במסכת פאה ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה דהני כולהו דוקא מקרקעי ולא מטלטלי תנא נמי סיפא קרקע אף ע"ג דהוא הדין בסיפא למטלטלי ומשום סידורא דכל שהן מתנו גבי הדדי. ובוידוי לא גרסי' בסדר המשנה דבשלמא גבי פאה פאת שדך כתיב קרקע כל שהוא גבי בכורים כתיב ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ולכתוב עליה פרוזבול הכי תקון רבנן אם יש לו ללוה קרקע כותבין פרוזבול למלוה לגבות חובו בשביעית דדמי כמאן דאית ליה משכון דמקרקעי דלוה משתעבד ליה וגבי משכון לא משמטה שביעית דלא קרינא ביה לא יגוש הואיל ואית ליה משכון ולא רצו בית דין לעקור תקנת שביעית מן התורה. ולקנות עמהן נכסים שאין להם אחריות מקראי נפקא לן בקדושין אלא וידוי מעשר אע"ג דכתיב ביה (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך וגו' ואת האדמה אשר נתתה לנו [וגו'] אפי' אין לו קרקע יתודה דהאי לנו אכל ישראל קאי כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה מי"ד) מכאן אמרו ישראל וממזרים מתודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים שאין להם חלק בארץ אלמא אפי' אין לו קרקע אלא שיהא ראוי הוא ואבותיו ליטול חלק בארץ: ואמר ליה אביי לרב יוסף. דאקשי לעיל למ"ד כדי פרנסתו כל שהוא תנן וכל היכא דתנן כל שהוא מי לא בעינן שיעורא: והתנן. בפרק ראשית הגז: חמש רחלות גוזזות כל אחת ואחת משקל מנה ופרס. ליטרא וחצי ליטרא חייבת בראשית הגז דברי ר' דוסא ומחמש לאן עשויות נפקא להו לבית הלל דבעינן חמש וחכמים אומרים ה' רחלות וכו': אמר רב מנה ופרס. בין חמשתן ובלבד שיהו מחומשות כל אחת יש בה למר חומש של מנה ופרס אבל בציר מהכי כמאן דליתיה דמי: שיעורא רבה. מנה ופרס לכל אחת תנא סיפא נמי שיעורא זוטא אבל מתני' דקתני כל שהוא דוקא הוא והלכך לא מכוון שמעתא דסבי: אמר. שכיב מרע מטלטלי לפלניא והוא הדין לבריא על ידי קנין: לבר מחטי ושערי. והוא הדין לבר מבהמותיו כן נראה בעיני: אפי' ריחים העליונה. שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה אבל ריחים התחתונה במקומה מתקנין אותה: כל דמטלטל. כל שיכולין לטלטלו שאינו מחובר לקרקע ממש ואע"פ שאין רגילין לטלטלו: איבעיא להו עבדא כמטלטלי דמי. נהי ודאי דעבדא כמקרקעי דמי לענין שבועה וקנין בכסף ובשטר ובחזקה (ד) דכל מילי דאורייתא דין מקרקעי יש להם מוהתנחלתם אבל לענין לשון בני אדם מיקרו להו מטלטלי ויש בכלל מתנת מטלטלי שהרי מטלטלי הוא או לא: היינו דלא אזדבן ליה ברישא. במאי דקתני ברישא דמתניתין היכא דמכר את העיר סתמא ולא אמר לו היא וכל מה שבתוכה לא קחשיב אלא מקרקעי אבל עבדים ומטלטלין לא נמכרו אלמא עבדא כמטלטלי דמי: ופרכינן אלא מאי עבדא כמטלטלי דמי א"כ מאי אפי' דקתני סיפא מכר את המטלטלין ואפי' עבדים ואי כמטלטלי דמי אמאי קאמר אפילו דמשמע דאינו דומה כל כך למטלטלין: אלא מאי אית לך למימר. אמאי קמפלגי בינן למטלטלין למיתני אפי' משום דשאני בין מטלטלי דניידי דהיינו עבדים למטלטלי דלא ניידי והלכך קתני בהו אפילו ה"נ ברישא איכא למימר דעבדא כמקרקעי דמי והאי דלא מיזדבני בכלל העיר דשאני להו לבני אדם בין מקרקעי דנייד למקרקעי דלא נייד וכיון דעיר מכר דהיינו מקרקעי דלא נייד לא אסיק אדעתיה למכור אלא מקרקעי דלא נייד דהיינו דומיא דעיר אבל היכא דאמר סתמא מקרקעי לפלניא עבדים בכלל והיכא דאמר סתמא מטלטלי לפלניא לעולם אימא לך דאינו בכלל: עשו מטלטלי שיור. דכי היכי דקתני שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות הכי נמי אם שייר מטלטלי כל שהוא לא יצא לחירות: ואמר ליה רבא לרב נחמן מאי טעמא. והשיב לו רב נחמן עבדא מטלטלי דכיון דשייר מטלטלין לעצמו איכא למימר דעבדו שייר לעצמו שהוא מטלטלין ולא יצא לחירות אלמא כמטלטלי דמי: א"ל רב אשי לרבינא. לעולם אימא לך כמקרקעי והאי עשו מטלטלין שיור אצל העבד לאו היינו טעמא כדרב נחמן דאמר עבדא מטלטלי הוא אלא כדפרישית טעמא:
דאכן

קרקע כל שהוא חייבת בפאה כו'. לעיל בשלהי לא יחפור (דף כו.) פירשתי לה: וכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והא תנן כו'. ואע"ג דקרקע כל שהוא חייב בפאה היינו כל שהוא דוקא כדאמרינן לעיל בפרק לא יחפור (דף כו. ושם: ד"ה בחטה) היינו משום דמסתבר טפי הכי ובקדושין פ"ק (דף כו.) הארכתי שם בדיני כל שהוא: וכמה כל שהוא אמר רב מנה ופרס. ואם תאמר מאי מקשה ליה והלא ודאי הוא חולק על רב דלעיל וי"ל דהכי קאמר מי פליג על רב בכל הני: מנה ופרס. שיעור דרבנן ור' דוסא לא ידעינן מנא (ה) ליה: ואיידי דקאמר תנא קמא שיעורא רבה אמרי אינהו שיעורא זוטא. והא דתנן (כלים פ"ה מ"א) תנור תחלתו ארבעה וסופו כל שהוא ואמרינן (חולין דף קכד.) מאי כל שהוא טפח איכא (ו) למימר דאיידי דנקט שיעורא רבה נקיט נמי שיעורא זוטא: עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי. לענין מילי דרבנן מיבעי ליה אבל במלתא דאורייתא פשיטא דאיתקוש לקרקעות כדפי' לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סח.) על כך מילתא:
אמר

טעמא מאי משוה ליה שיעורא איידי דתנא ליה רישא שיעורא רבה חמש רחלות גוזזות מנה ופרס תנא נמי סיפא שיעורא זוטא ולא משום דוקא: שכיב מרע שאמר מטלטלי נתונין לפלוני יהבינן ליה כגון כל תשמישי הבית: לבר מחטי ושערי. דלאו לתשמישי הבית דמיין: אבל אי אמר כל מטלטלי. כל מה שיש לו המטלטל: אפי' ריחים העליונים. דמטלטלי הוא. לבר מריחים התחתונה הוא ולאו מיטלטל. אבל אי אמר כל דמיטלטל כלומר כל דמצי למיטלטל אפי' ריחים התחתונה משום דאפשר לחופרה מן הקרקע ותהא מיטלטל: איבעיא להו עבדא כמקרקע. ואי אמר כל מקרקע אפי' עבדא: אי כמטלטלי דמי. ואי אמר כל מטלטלי לפלוני יהבינן ליה עבדא: ת"ש כו'. הנהו כולהו כקרקעות הוו: בית השלחין. מקוה מים שמשקה ממנו בית השלחין: מאי אפי'. הכי צריך ליה למי[...] וכל מה שבתוכו היו בה בהמה ועבדים הרי אלו מכורים אלא לאו מדקאמר אפי' מכלל דלאו כמטלטלי דמי: אלא מאי אית לך למימר. הא דקתני ליה גבי מטלטלי וקתני אפי'. משום דשאני מטלטלי דניי[...] דניידי ממטלטלי דלא ניידי משום הכי קתני (כו') אפי' מטלטלי דניידי כגון עבדים: אפי' תימא כו' מקרקעי דלא ניידי. ומשום הכי לא קתני גבי מקרקעי דמקרקעי דנייד הוא ומשום הכי קתני א[...]

עין משפט
נר מצוה

צא א מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה א סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף נז:

צב ב מיי' פ"ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' ק סעיף ב:

צג ג ד מיי' פ"ו מהל' בכורים הלכה יג סמג עשין קמג טוש"ע יו"ד סי' שלג סעיף ט:

צד ה ו ז ח מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה הלכה יב יג יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף ו:

רבינו גרשום

שייר: אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל העבד דאי שייר מטלטלין כל שהן איכא למימר דהעבד שייר ולא יצא בן חורין אלמא אע"ג דקתני קרקע לאו דוקא קרקע ואם שייר מטלטלין ה"נ דהוי שיור כקרקע. והא משנה הכותב כל נכסיו לעבדו בפאה היא: ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה. דקיי"ל כתובה ממקרקע גביא ותנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה דחלק לפניה לבניו והיא שותקת. אם שייר לעצמו קרקע שלא כתב הכל לבניו ואע"פ שכתב לה עם בניו קרקע כל שהוא לא אבדה כתובתה דהאי דשתקה סמכה דעתה לגבות מההוא קרקע דשייר לעצמו. אבל אי לא שייר לעצמו אלא מטלטלין אבדה כתובתה דלא מצי למימר האי דשתקי דאהנהו מטלטלי סמכה דעתאי דאין כתובה נגבית אלא מן הקרקע והיינו דקאמר ר' אלעזר לא עשו מטלטלי שיור אצל בניו כדי שתהא גובה מהן: אמר ליה לעולם אימא לך כל היכא דתני קרקע הכי דוקא ולא מטלטלי נינהו. ודקשיא לך ממשנה זו ומדרב דימי בר יוסף הא לא קשיא דבדין הוא דלא ליבעי ליה למיתני קרקע גבי עבד כלל אלא איידי דאיצטריך ליה לייתני בסיפא קרקע דלא סגי בלאו הכי תנא ליה ברישא ולא משום דוקא. דתנן ר' עקיבא אמר כו'. ולעולם מתני' דקתני קרקע הכי דוקא ולא הוי ממטלטלי שיורי. ומקשי' אליבא דרב יוסף דמתקיף לעיל (מאי שנא) למאן דתני כדי פרנסתו כל שהוא לית ליה שיעורא רבה והתנן חמש רחלות גוזזות מנה ופרס. כלומר כל אחת גוזזת משקל מנה ופרס דהיינו משקל ליטרא וחצי חייב בראשית הגז. וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהוא. ואמרי' מאי כל שהוא ואמר רב מנה ופרס דבין כולן גוזזות משקל ליטרא ומחצה ובלבד שיהו מחומשות שלא תהא בהמה ובהמה גוזזת פחות מחומש של מנה ופרס אלמא אע"ג דקתני כל שהוא אית ליה שיעורא כדאמר מנה ופרס וגבי מתני' אע"ג דקתני קרקע כל שהוא אית ליה שיעורא וקש"א לרב יוסף. ומשני לעולם כל היכא דקתני קרקע כל שהוא הכי דוקא והכא

מסורת הש"ס

א) קדושין כו. לעיל כז. פאה פ"ג מ"ו: ב) [עי' תוס' מנחות לט. ד"ה פירי גרדומין]: ג) חולין קלה.: ד) [חולין קלז: ערכין יח: וש"נ]: ה) לעיל סח.: ו) [לעיל קמט: וש"נ]: ז) [צ"ל כל נכסיו לעבדו]:

הגהות הב"ח

(א) גמרא גוזזות מנה ופרס מנה ופרס חייבות: (ב) שם פשיטא אמר מטלטלאי לפלניא וכו' כל מטלטלאי לפלניא וכו' כל מטלטלאי דמטלטל אפי' ריחים התחתונה קני: (ג) רשב"ם ד"ה ולא עשו וכו' ולא ממטלטלי כדאמר במס' כתובות: (ד) ד"ה איבעיא להו וכו' דלכל מילי דאורייתא: (ה) תוס' ד"ה מנה וכו' מנא להו בס"ד: (ו) ד"ה ואיידי וכו' איכא נמי למימר דאיידי:

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה אמר רבא אמר רב נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת שכיב מרע דתנן[א] שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת עבדו דתנן [ב]הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אשתו דאמר רב יהודה אמר שמואל [ג]הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא בניו דתנן [ד]הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה מברחת [ה]דאמר מר מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה ובכולהו (א) מטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דאמקרקעי תקינו רבנן ממטלטלי לא תקון רבנן אמימר אמר מטלטלי דכתיבי בכתובה ואיתנהו בעינייהו הוי שיור אמר נכסי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן[ו] הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין ארעא איקרי נכסי דתנן [ז]נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה גלימא איקרי נכסי דתנן [ח]ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה זוזי איקרי נכסי דתנן [ט]ושאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כי הא [י]דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך שטרא איקרי נכסי [כ]דאמר רבה בר יצחק שני שטרות הן אמר זכו בשדה (ב) זה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הני דאמרן אידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה ששנינו כותבין

דאנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. עבד גמר לה לה מאשה דבעינן גט כריתות וכיון דיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו ששייר קרקע ומטלטלי לעצמו לא הקנה לו השטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה גט כריתות. כענין זה פירש רבינו חננאל ורבותי שבלותי"ר וגם יש לפרש כך לעולם עבדא כי מקרקעי דמי (ג) וגבי גט אמאי חשבינן אפי' מטלטלין שיור אלא עבד היינו טעמא משום דכריתות גמור בעינן וכיון שזה שייר מטלטלין מאן לימא לן דלא היה בדעתו לשייר העבד בכלל המטלטלין אחרי שלא פירש מה הן המטלטלין ששייר ואע"ג דבדוכתא אחרינא עבדא כמקרקעי דמי מיהו גבי כריתות לאו כריתות הוא: אמר רבא א"ר נחמן חמשה. נותני מתנה הן שאין דינן חלוק מנותני מקלת עד שיכתבו כל נכסיהם ואז דינן חלוק ממשייר קלת ממנו וכגון שלא שיירו כלום אפי' במטלטלין כדמסיק בסיפא לבר מכתובת אשה במקרקעי הוי שיור ולא מטלטלי: ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו מברחת. והשתא מפרש להו ואזיל שכיב מרע כו' וכולהו כבר מפורשים בפרק זה וביש נוחלין לבד ממברחת ולקמן בסמוך אפרשנה: בניו דתנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. אבל שייר לא אבדה דמגו דנחתא אהאי שורתא בשביל כתובתה נחתא נמי אכולהו נכסי כדאמר ביש נוחלין ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא וכו' ואסקי' התם מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו נכסי: מברחת דאמר מר כו'. כלומר אשה אלמנה שיש לה נכסים ודעתה ליגשא ורוצה להבריח נכסיה מבעלה שלא יהא זכאי בנכסיה ואם תתאלמן או תתגרש יחזרו לה נכסיה ואם לא הוציאתן מרשותו קודם נשואין יזכה בהן בעל ואמרינן בכתובות צריכה שתכתוב כל נכסיה לאחר כתם כיון דלא שיירה מידי אנן סהדי דלא נתנה לזה אלא בשביל שרוצה ליגשא ולכשתרצה יחזרו לה אבל אם שיירה כל שהוא קנה המקבל מתנה ולא יחזרו לה כל הנכסים עולמית וזה הדבר אינו כתוב בגמרא כך אלא מכללא שמעינן לה דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל אני מורה הוראה אם יבא שטר מברחת לידי אקרענו ויהיב טעמא דלא שביק איניש לנפשיה ויהב לאחריני מיתיבי הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה משחק בה עד שתכתוב מהיום ולכשתרצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה הכי קנייהו לוקח אמר ר' זירא לא קשיא הא בכולן הא במקצתן שמעינן מהכא היכא דכתבה כולן לא קנה לוקח ואף בעל לא קנה כדמשני התם עשאום כנכסים שאינן ידועין לבעל אליבא דר"ש אבל היכא דלא כתבה כולן צריכה שתכתוב מהיום ולכשתרצה לא קנה לוקח: ובכולהו. הני חמשה ממטלטלי הוי שיור שאם שייר מטלטלין כשייר קרקע דמי: ואיתנהו בעינייהו הוי שיור. שהרי אשה גובה כתובתה מהם כדאמר אמימר בפרק אע"פ בכתובות (דף נה.) מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ואיכא למימר דאזדא אמימר לטעמיה דהא הכא אמימר נמי קאמר לה: אמר נכסי לפלניא. פסקי הלכות הן שפוסק הגמ' שכיב מרע שאמר נכסיי לפלניא א"נ בבריא שהקנה בסודר ואמר נכסיי לפלניא ובא הגמרא לפרש איזו דבר קרוי ממון והוא הדין אם אמר בלשון לע"ז אוי"ר או בלשון שמכנין הממון דין נכסיי לפלוני נוהג בו: עבדא מקרי נכסי. כמו כסף וזהב והרי הוא בכלל המתנה: דתנן. בקדושין: נכסים שיש להם אחריות. והקרקעות אחריות כל מלוה וחוב וכתובה נסמכין עליהן לפי שאין דליקה שולטת בהן ואינן אובדין וקתני בהן לשון נכסים: ושאין להם אחריות. היינו מטלטלין ואריפא קאי דמיקרו נכסים וכמאן דמיתני נכסים שאין להם אחריות: נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. שאם מכר אדם או נתן לחבירו מטלטלין וקרקעות החזיק בקרקעות קנה מטלטלין: כי הא דרב פפא. כלומר ומניין לנו דנכסים שאין להם אחריות הנקנין עם נכסים שיש להן אחריות מיירי נמי במעות (ד) ומנלן דמעות נמי נקנו על ידי קרקעות והלא אין מטבע נקנית בחליפין ועל ידי קרקעות מנלן כי הא דרב פפא כו' אקנינהו ניהליה לרב שמואל ההולך שם בקנין סודר: אגב אסיפא דביתיה. שהקנה לו בסודר קרקע כניסת ביתו ואגבו הקנה לו המעות בתורת הרשאה המפורשת בבבא [קמא] (דף ע.) או נמי הלך והחזיק הקרקע והקנה לו המעות כל מקום שהן אלמא מעות מיקרי נכסי: עד (ה) תוך. מקום ויש מפרשין אלי הדרך ומפרשין נמי שלא יחזיק בהן לעצמו ולא היא דכיון דכתב בהרשאה וכל מאן דמתעני ליה מן דינא קבלתי בין לזכות בין לחובה מינה שמעינן דשליח שוייה הכי מפרש בבבא [קמא] (שם): זכו בשדה זו. הקנה להן בסודר לצורך פלוני: חוזר בשטר. מייפוי כח דשטר יכול לחזור בו כל זמן שלא נמסר השטר לאותו פלוני: ואינו חוזר בשדה. אחרי שכבר זכו בקנין או בחזקה וזכין לאדם שלא בפניו: שלשה. עניני שטרות הן ולא בא לחלוק אלא להוסיף: אם קדם מוכר וכתב שטר. מכירה להיות מזומן ללוקח כל שעה שירצה למכרו לשדהו לא יהא עיכוב במעותיו בשביל כתיבת השטר ולכך קדם והכתיבו והוא יכול לעשות כן כאותה ששנינו כותבין

אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. שכן השיב רב נחמן לרבא אבל רב אשי לא היה אומר מסברא דנפשי' וה"נ משמע בפ"ק דגיטין (דף ט. ושם) דפריך התם דרב נחמן אדרב נחמן ומשני משום דלאו כרות גיטא אלמא משמע דרב נחמן גופיה הוא דקאמר הכי. ר"ת: ואלו הן שכ"מ וכו'. והא דלא חשיב הא דתניא לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלב.) הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא (ו) עליה שטר חוב ר' אליעזר אומר תקרע כתובתה כו' וכל נכסיו קאמר התם וקאמר התם נמי בתר הכי דניחא לה דתיפוק קלא עלה דכתב ניהלה לכולהו נכסי היכא למימר דכולהו נכסים לאו דוקא שאין צריך אלא יותר מכתובתה א"נ בפלוגתא לא קא מיירי ואע"ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא בכתובות (דף עט.) כמו שהביא רבינו שמואל מכל מקום היכא דגליא דעתה דמשום אכסובי הוא מודו כולי עלמא כדקאמר לקמן: מטלטלין ואיתנהו בעינייהו הוי שיור. פירוש שייחדם לכתובה כדאמר אמימר בפ' אע"פ (שם נה.) כדפי' רבינו שמואל ולא דמיא להא דאמר לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלב:) מטלטלי קאמרת מטלטלי לא קאמינא פי' דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה דהכא מיירי במטלטלין שייחדם לכתובה וכדפירש רבינו שמואל ואותו ודאי הוי שיור: כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי כו'. פירשתי לעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עז:) וגם ההיא דשני שטרות הם פירשתי שם:

איבעיא

רבינו גרשום

כממטלטלי הוא. אלמא דבהדיא היא דכממטלטלי דמי: אמר ליה לעולם מהא ליכא למשמע מינה דכממטלטלי דמי. דהכא מאי עשו ממטלטלי שיור שלא יצא לבן חורין לאו משום הואיל דשייר ממטלטלי איכא למימר איהו הוא. אנן כרות גיטא בעינן כלומר גט שחרור כרות בעינן וספר כריתות שכרות לגמרי ולא משייר כלום וכיון דשייר משום הכי קתני ולא יצא בן חורין ולאו משום דאתי למידק מיניה דלהוי כממטלטלי ולעולם אימא לך כמקרקעי דמי: אמר רב נחמן ה' דברים הן. שאין מעשיהן מעשה עד שיכתבו כל נכסיהן: אלו הן כו' לא עשאה אלא אפטרופא. שיחלקו לה כבוד ואם שייר קרקע כל שהוא שלא כתב לה הכל שלה דאיכא למימר מדשייר הקנה לה הכל והאי שיור לצורך היורשין שייר: אבדה כתובתה. במחלק לפניה והיא שותקת דכיון דלא שייר לעצמו כלום וכתב לה קרקע כל שהוא והיא שתקה אבדה כתובתה: מברחת. כגון בתולה או אלמנה שרצתה להנשא והיו לה נכסים וכתבתן לאחר כדי להבריח מבעלה שלא יקנה אותן עמה על מנת כן אם תנשא שיהיו כולן שלו ואם לאו שיחזרו לה הנכסים לצרכה ולא לאותו מקבל מתנה. שהיא תכתוב לו כל נכסיה דאי שיירה כלום וניסאת יגבה בעלה מידו דאיכא למימר מדשיירה הא שיירה נמי כל הנכסים ולא נתנתן לו. ואיכא דאמרי אי נתנה כל נכסיה לו אם תתאלמן יכולה לחזור בהן דכידוע דלא נתנה לו אלא כדי להבריחן מבעלה. ואי שיירה שלא כתבה הכל אמרינן דקנה האי דכתבה לו הואיל דשיירה. ובכולהו הני חמשה דאמר אי שיירי ממטלטלי הוי שיור ואיבדו לבר מכתובת האשה דאע"ג דשייר ממטלטלי לא הוי שיור ולא כלום היא ולא אבדה כתובתה. ה) הואיל וכתב לה קרקע כל שהוא דמחלה. אפי' שייר ממטלטלי ואיתנייהו בעינייהו כמקרקעי דמי והוי שיור הואיל ואיתנייהו בעינייהו ולא אבדה כתובתה דהאי דשתקה דסמכה דעתה למיגבי מינייהו: שכיב מרע שאמר כל נכסיי לפלוני. עבדא איקרי נכסי דתנן כו': אסיפא דביתיה. בקצת סוף ביתו: עד תוך. עד אותו מקום מרוב שמחה שהביא לו: ב' שטרות. כלומר משני ענינים הן השטרות. אם אמר זכו בשדה ולפלוני: ואינו חוזר בשדה. משום דהשתא לא תלי הזכיה בשטר דמעיקרא קאמר זכו וזכין לו לאדם שלא בפניו. ואם אמר על מנת שתכתבו לו את השטר זה דהשתא תלי הזכיה גם בשטר חוזר בזה ובזה. כל דלא אתא לידא דמקבל מתנה

ה) נראה דחסר כאן וצ"ל דאמקרקעי תקינו רבנן: הואיל וכתב לה וכו'

עין משפט נר מצוה

צה א ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' יב סמג עשין פב ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' צ ס"ז:

צו ג ד ה ו ז ח מיי' שם פי"א הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמה סעיף יא:

מסורת הש"ס

א) [לעיל קמו:] פאה פ"ג מ"ז: ב) [לעיל קמט: וש"נ]: ג) [לעיל קלא: קמד. גיטין יח.]: ד) פאה שם. לעיל קלב.: ה) כתובות עט. [עי' רשב"ם]: ו) [לעיל קמט: וש"נ]: ז) קדושין כו.: ח) שם: ט) שם: י) לעיל עז: ב"מ מו. ב"ק קד: ע"ש: כ) קדושין כו. ע"ש לעיל עז. ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובכולהו ממטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דמקרקעי תקינו: (ב) שם זכו בשדה זו לפלוני: (ג) רשב"ם ד"ה דאנן משום וכו' כי מקרקעי דמי וכ"ת לגבי גט אמאי: (ד) ד"ה כי הא דרב פפא וכו' מיירי נמי במעות דמעות כצ"ל ותיבת ומנלן נמחק: (ה) ד"ה עד תוך מקום. נ"ב והכי איתא בפרק בנות כותים דף ל"ג רב פפא איקלע לתוך כו': (ו) תוס' ד"ה ואלו וכו' ויצא עליו שטר חוב ר' אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכמים אומרים תקרע כתובתה כו' וכל נכסיו

א)כותבין שטר למוכר ואע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר כל מקום שהוא וזו היא ששנינו נכסים שאין להן אחריות נקנין עם הנכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה א)בהמה איקרי נכסי דתנן ב)המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח זכרים (א) עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ג)עופות איקרי נכסי דתנן ג)המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראויין לגבי מזבח יינות שמנים ועופות ד)תפלין איקרי נכסי דתנן ד)המקדיש נכסיו ה)מעלין לו תפלין איבעיא להו ספר תורה מאי (ב) כיון דלא מזדבן ו)דאסור לזבוניה לאו נכסי הוא או דלמא ה)כיון דמזדבן ז)ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא ח)תיקו (סימן זוטרא אימיה דעמרם מתרתי אחוותא רב טובי ורב דימי ורב יוסף) אימיה דרב זוטרא בר טוביא (ג) כתבינהו לנכסה לרב זוטרא בר טוביא דבעיא לאנסובי ליה לרב זביד אינסיבא וגרשה אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אנסובי והא אינסיבא אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע ו)משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו למאן דאמר מברחת קני הני מילי היכא דלא גליא דעתה ט)אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא ואיגרשה ז)אימיה דרמי בר חמא ח)באורתא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא ח)בצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אזל רב עוקבא בר חמא קמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן אמר ליה מאי טעמא אוקמיה מר לרב עוקבא בר חמא אי משום דהדרא בה והא שכיבא אמר ליה הכי אמר שמואל י)כל שאילו עמד חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי אמר אמר ליה בפירוש אמר שמואל כ)בין לעצמו בין לאחר אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטראי כי קא שכבא אמרה ליהוי לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן אמרו ליה י)והא לא משך אמר להו כ)דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אחתיה דרב טובי בר רב מתנה כתבתינהו לנכסה לרב טובי בר רב מתנה בצפרא לפניא אתא רב אחדבוי בר רב מתנה בכה לה אמר לה השתא אמרי מר צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן כתבתינהו ניהליה אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר במתנתו אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקתא דפרדיסא כל אימת דהות חלשא הוה מקניא ליה ניהליה וכי

רשב"ם

כותבין שטר למוכר אף על פי שאין כו'. דאינו חוב אלא למוכר וכיון שהוא רוצה (ד) יכתוב לו: כיון שהחזיק זה בקרקע כו'. מסקנא דמילתא דרב הונא היא אם קדם מוכר וכתב לו את השטר ואח"כ מכר לזה את השדה כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום (ה) דאין אדם יכול לעכבו דלדעת כן מכר לו את השדה שיזכה הלוקח בשטר הנכתב לו לשמו וכשהחזיק בשדה נקנה לו השטר כדתנן נכסים שאין להן אחריות כו' אלמא שטר מיקרי נכסים שאין להן אחריות: דתנן. במסכת שקלים בפ"ד (משנה ז) המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה הראויה על גבי המזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהם יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית ר' יהושע אומר זכרים עצמן כו' ובמס' תמורה (דף לא:) מפרש פלוגתייהו: יינות שמנים כו'. גם זו שנויה במסכת שקלים: דתנן. במס' ערכין המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין כלומר אף תפלין הקדש ומעלין לו בדמים ופודן בשוויהן אלמא מדחל עלייהו הקדש מיקרי נכסי שהרי נכסיו הקדיש: ספר תורה. מי מיקרי נכסי כתפילין דמו או דלמא תפילין הייינו טעמא דהוי מלבוש אבל ספר מצוה היא ולא נכסי ואע"פ שיכול למכרו לא מיקרי נכסי תיקו: משום דקבעי לאינסובי לרב זביד וכן פירשה לו בהדיא כדמוכח בסיפא דגליא דעתה משום דבעיא לאינסובי היא נותנתן לזה דאין זה אלא להבריח מבעלה: ואיגרשה ותבעה נכסה מבנה: והא אינסיבא. והפסידה דקנה בנה ולא אהני גלויי דעתה אלא להכי שאילו לא היתה ניסת לרב זביד לא תתקיים המתנה אבל השתא דאינסיבא נתקיימה המתנה: ממולאי. דאביי אביו ממשפחת בית עלי כדאמרינן (ר"ה דף יח.) אביי ל)ורבא ממשפחת בית עלי קאתו וזהו שם מקומן (ו) בברא"שית רבה ר' מאיר אזל לממלא ראה אותן שהם שחורי ראש כו': מילי מולייתא. בעלי מומין שאין בהן ממש כמו שקל מוליא ושדא בגלא גבשושית (לעיל דף כח.): אפילו למאן דאמר מברחת קני יש מפרשים היינו גבי ההוא מעשה דאימיה דרב שמואל בר אבא מאקרוקנא בפרק החובל (ב"ק דף פח.) ולאו מלתא היא דהתם בחיי בעלה כתבה נכסי מלוג שלה לבנה לזכות בהן אחר מיתת בעלה והכי מפרשינן לה אפי' לרבנן דפליגי ארשב"ג בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עח.) ואמרי רלה משחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה הכל ולעיל פרישית לה: הני מילי. דאמרי רבנן רלה משחק בה וקנה היכא דיהבה סתמא ולא גליא דעתה המשום אינסובי הוא ולא נודע שלהבריח מתכוונת: אבל הכא גליא דעתה דמשום אינסובי. מברחת מבעלה ולדעת כן שיחזרו לה אחר גירושין והרי אינסיבא ואיגרשא הכא מודו רבנן דלא קני אלא יחזרו לה נכסים כדאמרינן נמי התם עד שתכתוב מהיום ולכשארצה דכיון דגליא דעתה כמאן דכתבה ליה הכי דמי: אימיה דרמי בר חמא כו'. ומסקנא אחרון קנה משום דהדרא בה מראשון ובפרק מי שהיה נשוי בכתובות (דף צד:) איכא (ז) מעשה אחריני אימיה דרמי בר חמא בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא לאורתא כתבתינהו לרב עוקבא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי אתא רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסי ומסקנא שודא דדייני ולהקדמה לא חיישינן הואיל וביום אחד נכתבו מיהו ההוא מיבעיא לן לאוקמה במתנת בריא והא דהכא בשכיב מרע ובשכיב מרע לא שנא ביום אחד לא שנא בשני ימים אחרון קני דהא הדר ביה מקמייה והא מתה. דבשלמא אם לא מתה הכן לא שייך קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה וכמו שחוזרה מן הראשון כשנתנה לשני תחזור בה מן השני נמי אם תרצה אבל עתה שמתה תתקיים מתנה דהשונה ויקנה הראשון שהרי היא נתנה במתנת שכ"מ ודבריה ככתובין וכמסורין כשמתה ולא אמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי והכי סבירא ליה: כל שאילו עמד כו'. וזאת האשה מאחר שאם עמדה היתה חוזרת הועילה חזרתה מן הראשון אע"פ שמתה וקנה שני וכן הלכה: אימור דאמר שמואל לעצמו. היכא דחזר בו החולה ושייר לעצמו ולא נתנה לאחרים הויא חזרתו חזרה אע"ג דמית אבל הכא דחזר בו מראשון ונתן לאחר שמא לאו חזרה גמורה היא: מלוגא דשטרי. כרך של שטרות אי נמי נרתק מלא שטרות: הוי נעמרם בני. כגון שקנו מידה אי נמי בלא קנין וכגון דלא שיירה מידי: והא לא משך. רב עמרם הוי מלוגא דשטרי בחייה: השתא אמרי. כולי עלמא שאחי שנתת לו מתנה הוי צורבא מרבנן: הכי אמר שמואל כל שאילו עומד חוזר כו'. ובתרא קני: פיסקתא. כמו פיסקא (ח) חתיכת קרקע:

כי

תוספות

איבעיא להו ספר תורה מאי. והא תאמר מאי קמיבעיא ליה על כרחך הוא בכלל נכסים שאין להם אחריות דנקנין במשיכה או (ט) נכסים שיש להם אחריות שנקנין בכסף בשטר בחזקה דמי נפיק מכיניה ואומר ר"י דאע"ג דהוי לענין קנייה כנכסים שאין להם אחריות מ"מ לא הוי בכלל נכסים לפי שאינו יכול למכרו אלא ללמוד תורה ולישא אשה כדאמר בפרק בתרא דמגילה (דף כז.). מ"ר:

אפילו למאן דאמר מברחת קנה כו'. צריך לומר דמיירי במקצת נכסים דאי בכל נכסים פשיטא דלא קנה כדמוכח בפרק האשה שנפלו (כתובות דף עט.) דלא פליגי אלא במקצת נכסים אבל בכל נכסים לא פליגי:

גליא דעתה דמשום אינסובי הוא והא אינסיבא ואיתגרשה. וכן גורס ר"ח ואינו נראה לר"י דהא משמע דהוי טעמא משום דמיגרשא אבל אם היתה תחת בעלה קנה ואילו בפ' האשה שנפלו (שם וע"ש) משמע דאפי' כשהיא תחת בעלה לא קנהו (י) לוקח דפריך התם וכי מאחר דלא קנהו לוקח ליקנינהו בעל ומשני תקנתא דרבנן שעשאוהו כגון שמכרתם מיהו י"ל דמכל מקום נהי דלא קני בעל ולוקח מכל מקום ברשות המקבל מתנה הם עד שתתגרש. מ"ר:

מתה

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:

צח ב מיי' פ"ט מהלכות ערכין הלכה ז סמג עשין קלא:

צט ג מיי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הל' א סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:

ק ד מיי' פ"ט מהלכות ערכין הלכה ח סמג עשין קלא:

קא ה מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:

קב ו מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה ג סמג עשין קלב:

קג ז ח מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע יו"ד סי' ער סעיף א:

קד ט מיי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמח סעיף יא:

קה י מיי' פ"ו שם הלכה יב ועי' במגיד משנה סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ז:

קו כ ל מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יג:

קז מ מיי' פ"ט מהלכות זכיה ומתנה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף כ:

רבינו גרשום

מתנה: וזו היא ששנינו נכסים שאין להם אחריות. כגון השטרות כו'. אלמא דשטר איקרי נכסי: דתנן המקדיש כל נכסיו והיה בהן בהמה הראויה לגבי המזבח זכרים ונקבות. ר"א אומר זכרים ה) יקרבו עולות ונקבות ימכרו לזבחי שלמים והשאר יהיה לבדק הבית. ר' ו)יהודה אומר אלו ואלו ימכרו בדמים ויפלו עם שאר בדק הבית. אלמא דבהמה איקרי נכסי: ויינות שמנים ועופות. ר' אליעזר אומר ימכרו לחייבי אותו מין ויפלו עם שאר נכסים לבדק הבית: מעלין לו תפילין. נוטלין אותן ממנו ויהיו (אותו) הקדש: ספר תורה. ולא אמר בהדיא אי איקרי נכסי: כתבתינהו לנכסה דהיתה מברחת מבעלה דקא בעיא לאנסובי לרב זביד. ובסוף אינרשה והיתה רוצה להחזיר בהן: אמר משום אנסובי. דקא בעיא הברחה והא אנסיבא ולא מציא למהדרה בהו: אפי' למאן דאמר מברחת שכתבה כל נכסיה קני. המקבל הני מילי דקני היכא דלא גליא דעתה דמשום אנסובי הוא דכתבן לו: הא אנסיבא ואינרשה וכיון דאגרשה דמי כמאן דלא אנסיבא דלהיכא אמרינן דקני היכא דלא מינרשה אבל הא דאינרשה הדרא בה: הדר כתבתינהו לנכסה לרב עוקבא.

...ניה. אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי. דאוקמת להו ביד שני: אי משום דכיון דהדרא. ודהבתינהו לרב עוקבא אהדרה מראשון ושני קנה: והא מתה. וכיון דמתה אינה חוזרת דלהיכא אמרינן דהויא חזרה היכא דלא מתה ולא הויא מתנה אבל הואיל ומתה נמרה בלבה לראשון וקנה: חוזר במתנתו. ואע"ג דמתה הא איתתא נמי מצי למיהדר בה. אימר דאמר שמואל דמצי למיהדר. היכא דלעצמו הדר כלומר לצרכו לכדי... אבל דיהבתינהו לאחריני לא הוי חזרה וראשון קנה: א"ל כו'. בין לאחר אע"ג דמתה שני קנה ולא ראשון: מלוגא דשטרות. כריכות הרבה של שטרות: מר לאו צורבא מרבנן הוא. דלא יהבא ליה מידי: חוזר במתנתו. ושני קנה: לא

מסורת הש"ס

א) לעיל עז: לקמן קסז: ב) שקלים פ"ד מ"ז זבחים קג. תמורה ל: לא: ג) שקלים פ"ד מ"ח: ד) ב"ק קב: ערכין כג: ה) [מגילה כז.]: ו) לעיל קלז: ב"מ קט. יבמות עו. כתובות פה. [עירובין כה:]: ז) כתובות צד: [ע"ש בתוס']: ח) [בשאלתות פ' ויחי איתא בצפרא]: ט) [שם איתא באורתא]: י) [עי' תוס' לעיל סו. ד"ה אבל]: כ) [לקמן קנה. גיטין יג. טו.]: ל) ר"א ורבה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו: (ב) שם ס"ת מאי (כיון דלא וכו' נכסי הוא) תא"מ ונ"ב ס"א נמחק כל זה: (ג) שם כתבתינהו לנכסה לרב זוטרא וכו' אינסיבא ואיגרשה אתיא. (ד) רשב"ם ד"ה כותבין כו' וכיון שהוא רוצה כותבין לו: (ה) ד"ה כיון וכו' בכל מקום שהוא דאין: (ו) ד"ה ממולאי וכו' שם מקומן כדאיתא בבראשית: (ז) ד"ה אימיה וכו' מעשה אחריני אימיה דרמי בר חמא. נ"ב ע"ל בפרק חזקת דף לה בפי' ר"ש: (ח) ד"ה פיסקתא כמו פיסקא. נ"ב ע"ל בדף סח ע"ב ודף קמג ע"ב: (ט) תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' במשיכה או בכלל נכסים שיש להם: (י) ד"ה גליא וכו' לא קנהו לא בעל ולא מקבל מתנה דפריך התם וכו' ומשני תקנתא דרבנן שעשאוהו בנכסים שאין ידועים לבעל מיהו י"ל:

(א) לפנינו הגי' שם במשנה זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. ב) שם הגי' ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהן (?) עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית

וכי קיימא הות הדרא בה זימנא חדא חלשא שלחה ליה תא קני שלח לא בעינא שלחה ליה תא קני כל היכא דבעית אזל שיירה וקנו מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה תא לא אתא אמר מאי איתי הא שיירה וקנו מינה שלח ליה אי לא אתית א)מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא אמר להו לסהדי היכי הוה מעשה אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מיתה הך איתתא אמר להו א"כ הוה מצוה מחמת מיתה ומצוה מחמת מיתה חוזר איתמר מתנת שכיב מרע במקצת (א) אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכ"מ דלא בעיא קנין אמר להו ב)רבא לאו אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר רב נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא לר"נ ג)שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה אמאי אין מתנתו קיימת א"ל הכי ד)אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו עמד חוזר בידוע שלא היה(ב) מצוה אלא מחמת מיתה איתיביה רב משרשיא לרבא מעשה ה)באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו (ג) דבריה התם במצוה מחמת מיתה איתיביה רבינא לרבא ו)האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה וממאי דלא קנו מיניה דומיא דגט מה גט לאו בר קנין אף האי נמי דלא קנו מיניה התם נמי במצוה מחמת מיתה רב הונא בריה דרב יהושע אמר מצוה מחמת מיתה בעלמא בעיא קנין וכי תניא הני מתנייתא ז)במחלק כל נכסיו דההיא מתנת שכ"מ שויוה והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמת מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמת עמד חוזר ואף על גב דקנו מיניה

איתמר

כי הות קיימא הדרא בה. כדתנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה: תא וקני כל היכא דבעית. בא עתה אלי וקנה השדה בקנין גמור בכל ענין שתרצה שלא אוכל לחזור: אתא ושייר וקנו מינה. לא רצה לקבל כל השדה אלא שייר לעצמה מעט דהוה ליה מתנה (ד) מקצת וע"י קנין דקים לן לקמן דלא מצית הדרא בה אא"כ מצוה מחמת מיתה דמגלי דעתיה דמחמת מיתה קיהיב ואי קאי הדר ביה: בסילוא דלא מבע דמא. קוץ שמכאיב ואין יציאת דם ניכר בו דהיינו נידוי: אמרו ליה. העדים: אמרה. (ה) כששילחה בשביל אחיה: ווי כי מיתה הך איתתא. ולא תראה את אחיה שאינו רוצה לבא אלי: אם כן מצוה מחמת מיתה היא. וכל מצוה מחמת מיתה חוזר בין במתנה מקצת בין במתנה בלא שיור ואפילו קנו מידו אי קאי מחליו הדר בכולהו בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה הואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת צוואתו והכי פסקינן לקמן: איתמר מתנת שכיב מרע במקצת שלא היה בה קנין והיא אותה מתנה ששנינו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה שאם עמד אינו חוזר דכיון דהוי בה שיור כך היה דעתו שאם יעמוד לא יחזור ולכך שייר לעצמו מה ששייר: והרי היא כמתנת שכיב מרע. שאין בה שיור דלא בעיא קנין ואם מת קנה ואם עמד אינו חוזר: ובעיא קנין. וכיון דקנו מיניה אם עמד אינו חוזר דאיכא קנין ושיור וכ"ש דאם מת קנה אבל בלא קנין אפי' מת לא קנה וכ"ש אם עמד חוזר והכי פסקינן לקמן: איתיביה רבא לר"נ ממתני' שייר קרקע כל שהוא כו' דהיינו מתנת שכיב מרע במקצת: אימא סיפא אם לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה. אם יעמוד מחליו ואם מת קנה: ואי דקנו מיניה אמאי לא הויא מתנתו מתנה. שאם יעמוד לא יחזור: בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הואיל ולא שייר ואע"פ שלא צוה מחמת מיתה בהדיא: רוכל. שם אדם: כבינתי. בית נפש נוסק"א בלע"ז והוא לשון כביות דרחלות במס' שבת (דף נז.) שמכבנין אותן למילת: וקיימו חכמי' את דבריה. אע"פ דמתנה מקצת בלא קנין הואי דמדקתני דבריה משמע דברים בלא קנין הואי: התם במצוה מחמת מיתה. שהזכירה דמדאגת מיתה היא מחלקת דמצוה מחמת מיתה לא בעי קנין היכא דמת בין איכא שיור בין ליכא שיור והכי פסקינן לקמן:

מתנת

מתה וקיימו חכמים את דבריה. פי' אלמא מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין וא"ת לפי סברתו של מקשה אמאי נקט מתה אפילו בלא מתה נמי כיון דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות בהך דלקמן דתנו מנה לפלוני ומת כי לפי סברת המקשה אמאי נקט ומת כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר הרי היא (ו) מתנת בריא ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר אלא דבעי קנין דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאית ליה לעיל (דף קמח:) דמתנת שכיב מרע במקצת אינו יכול לחזור גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת כו' וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך ובהרבה מקומות בגמ' (ז) י"ל וליטעמיך ואינו אומר ועוד יש לומר כיון דסובר המקשה דלא בעי קנין הוא הדין נמי שסובר שיכול לחזור בו אי הוה כמתנת בריא הוי כמתנת בריא לגמרי ומנין לנו לחלק בזה: תנן גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה. ה"ג תנו גט ולא גרסי' תן גט זה דתן גט זה משמע שנתנו לו כבר אבל תנו משמע שעדיין לא נתנו אלא שמצוה להם ליתנו לו על ידי שליחות ואי גרסי' תן כתם לן תנא כר' מאיר דאמר בפ"ק דגיטין (דף יב:) חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות הלכך לא (ח) קנה לו השליח אי נמי י"ל דמתוקמא כרבנן דאמרי זכות הוא לו ומיירי כגון שמראה לו ליתנו לו ולא נתנו עד לאחר מיתה אי נמי נתנו לאלתר ולא זכה בשביל העבד דהא דאמרינן בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם ד"ה האומר) כל האומר תנו כזכי היינו כשנתנו מיד ליד והא דקתני תן גט זה אשמועינן חדוש שאע"פ שעשאו מחיים והגט בעין ומינה שלוחים כבר לתת הגט כיון שניתן לאחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה מיהו אין נראה לר"י לגרוס זה דא"כ היכי מצי דייק בגמרא דבפ"ק דגיטין (שם:) על הך משנה דלא מיתוקמא הך משנה בשכיב מרע דאי בשכיב מרע לא הוה ליה למיתני תנו אלא כתבו ואי תנא זה לאשמועי' חידוש דלא יתנו לאחר מיתה אפילו הוה מתוקמא מתניתין בשכיב מרע [לא ה"ל (ט) למיתני כתבו] כיון דמיירי שהגט הוא בעין ואין נראה לומר דדייק מדהוה ליה למיתני כתבו גט זה לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי דהוי שמעי' דבשכיב מרע איירי מדתני כתבו ומדתני תנו שטר שחרור זה לעבדי אשמועינן חידוש דהא אין לו לתנא להשמיענו חידוש במה שהיה לו לשנות שני ענינים שהרי יש לו לקצר ולשנות ולערב הכל יחד ולא להאריך וא"ת מאי קא משמע לן דאין גט לאחר מיתה הא כבר תנן ליה בפרק מי שאחזו (גיטין דף עב.) דאין גט לאחר מיתה ואמרי' נמי בריש כתובות (דף ב: ושם) אי אשמועינן דאין גט לאחר מיתה הא תנא ליה כו' וי"ל דמתניתין דהכא איצטריך שאע"פ שמינה שליח בחייו ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו (י) ויכול לגרש שלוחו של אדם כמותו קמ"ל דלא ידעינן הא ממשנה דמי שאחזו (גיטין שם) ומההיא דמי שאחזו שמעינן שאע"פ שנתן לה גט מחיים אין גט לאחר מיתה וא"ת (כ) על הך דדייק בגיטין על הך משנה דהכא איירי בבריא מדקאמר תנו ולא אמר כתבו ומניין לנו לדקדק דמיירי בבריא מדלא קאמר כתבו דלמא הא דתנן תנו לאשמועינן דאפ"ה אין כופין היורשין לשחרר ולא אתא כרבנן דפליגי עליה דרבי בברייתא דירושלמי בפ"ק דגיטין דקתני התם תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת אמר ר' זירא בשתם חולקים מה אנו קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה ואם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא כן אנו קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו רבנן אומרים האומר תנו כאומר שחררו וי"ל דלא נחתא מתניתין לאשמועינן דמצוה לקיים דברי המת דתשמע אם כופין היורשים אם לאו דלא נחתא אלא לאשמועינן שלא יתנו שלוחים שבמקומו גט לאחר מיתה: תנן מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. אומר ר"י דלמאן דמוקי בגמ' הך משנה בשכיב מרע אתי שפיר (ל) והוי סיפא דומיא דרישא והשתא מיירי כולה מתני' בענין אחד [ומחלק] בין צוואת שכיב מרע בשטר לצוואת ממון דבשטר אין מועיל צוואתו לאחר מיתה כמו בממון ואע"פ שלא דמו לגמרי לפי שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם והמנה בעולם מכל מקום כיון דבשעת מיתה שניהם בעולם דמו אהדדי קצת אבל למאן דמוקי לה התם בבריא ובמעמד שלשתן קשה דהשתא לא הוי רישא דומיא דסיפא (מ) דאין

דאין

אבל אינם דומות לגמרי אהדדי כנ"ל ועל הינות דאין נראה לומר ג"כ פי' אין נראה לומר דקמ"ל [illegible] שלשתן מועיל בשטר כשהוא בעין דלמה לא יועיל כשהשטר בעין אם לא שתאמר דאף למאן דמוקי נמי תנו דמתני' לא מיירי דהגט בעין אלא שמצוה להם לכתבו וליתנו דתנו גט הכי משמע כמ' [illegible] בתחלת ד"ה תנו גט דהשתא אתי שפיר דקמ"ל ברישא דלא יועיל מעמד ג' כיון שאין השטר [illegible] דהשתא נמי קשה א"כ רישא למה לי הא בסיפא דלא יועיל מעמד ג' בכה"ג דכיון שלא נת[illegible] מעמד ג' ועל כרחך וכו' דאע"ג כו' כמו שהגהתי לעיל וכמו שכתבו התוספות תירוץ זה בפ"ק ועי"ל כו' ואח"כ כתבו מיהו אין נראה כו' שסתרו תירוץ זה מגד אתר עד אלא ודא' בסיפא [illegible] סיפא דומיא דרישא] מכל וכל כדפי' לעיל והוא התירוץ שהגהתי לעיל: בא"ד ולהכי [illegible]

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ח מהלכות זכיה ומתנה הלכה כג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ז':

קט ב מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

קי ג מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' כח ופ"ט הל' ג יב יד כב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף נח:

קיא ד מיי' פ"ו מהלכות עבדים הל' ה סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רמז סעיף עו:

קיב ה ו ז מיי' פ"י מהל' זכיה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנג סעיף יח:

קיג ח מיי' שם פ"ח הל' יד סמג שם טוש"ע חו"מ ס' רנ סעיף ד:

קיד ט מיי' שם הלכה כג כד טוש"ע שם סעיף ז:

רבינו גרשום

לא בעינא. שאת חוזרת בך כשאת עומדת: אתא. רב דימי עביד לה דשיירה וקנו מינה לרב דימי: כי קמת. ההיא איתתא הדרא בה ותבעתיה לדינא: הא שיירא הא קנאי. כלומר החזקתיא)בחופהשעשית לי ששיירה לעצמה כי היכי דתסמוך עלה והקנתה לי בקנין: בסילוא דלא מבע דמא. כלומר בנידוי: ווי דקא מתה ההיא איתתא. מחמת חוליה הקשה וכסבורה היא למות להכי מקנת לו: א"ל א"כ [הוי] מציה מחמת מיתה וכל היכא דמצוה מחמת מיתה חוזר אע"ג דשייר דהא דקתני במתניתין דשייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה היכא דיהיב ליה סתמא ולא היה סבור למיתה דאיכא למימר דמתנת בריא הוא אבל היכא דמצוה מחמת מיתה דסבורה היתה למות ועמדה אע"פ ששיירה חוזרת: שנתן מנכסיו מקצתן. ומקצתן שייר שאם יעמוד יסמוך עליהן: דלא בעיא קנין. משום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: הכי אר"נ הרי היא כמתנת [בריא] ובעיא קנין אע"פ ששייר במקצת ועמד דלהיכא אמרינן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי אע"פ בלא שייר היכא דמית אבל היכא דעמד אע"פ ששייר בעיא קנין: מאי לאו דלא קנו מיניה. ואפילו הכי קתני מתני' דמתנתו מתנה וקשיא לרבה דאמר משמיה דרב נחמן בעי קנין: לא. מתני' בדקנו מיני' משום הכי מתנתו מתנה: אי הכי. דמוקמת למתני' בדקנו מיני' אימא סיפא כו' ואי דקנו מיני' אמאי אין מתנתו מתנה והא קנו מיניה אלא ש"מ בדלא קנו מיניה עסקי' מתני' ואכתי קשי' לרבה: אמר ליה. לעולם מתני' בדקנו מיניה היא ולגבי סיפא משו"ה אין מתנתו מתנה דהכי אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ולא שייר כלום אע"פ שקנו כו': איתיבי' רב משרשיא לרבה. דאמר היכא דשייר קרקע כל שהוא אפ"ה קנין בעי: האומר תנו גט זה לאשתי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה. האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. אלמא דכיון דשייר קנה וקשיא לרבה דאמר בעי קנין: אמר ליה. לעולם בעי קנין ואם עמד חוזר להיכא דלא קנו והכא טעמא מאי יתנו לאחר מיתה אע"ג דלא קנו. דמצוה מחמת מיתה הוא ומת אבל היכא דלא מצוה מחמת מיתה הוא בעי קנין: כבינתי. בתי נפש והוא (מס"ז) [בי"ב] מנה משקלה: וקיימו חכמים את דבריה: הואיל דשייר אע"ג דלא קנו מיניה. אמר ליה ה"נ כו' אבל עמד חוזר [illegible] (לא) בעי קנין. אע"פ ששייר ואם עמד לא קני וחוזר: והא דתניא כל הני מתני' דקתני שייר [illegible] מתנתו מתנה אע"ג דלא קני והא נמי דקתני באומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה [illegible] וההוא מעשה באמן של בני רוכל דבלא קנין קיימו חכמים את דבריה במחלק את נכסיו שאמר [illegible]ני כך וכך. ומשום הכי ודאי לא בעי קנין דלא שייר כלום וכדאמר לעיל אם כמחלק אם [illegible] אבל אם עמד ולא קנו אע"ג דשייר חוזר. והלכך מתנת שכיב מרע שנתן מקצת נכסיו ומקצת שייר בעי קנין: ג) מיניה מצי יורשין למיכתבינהו ולמימר במתנה דמתנת בריא ב[illegible]

מסורת הש"ס

א) [כתובות נא.]: ב) [לעיל ז. וש"נ]: ג) לעיל קמח: ד) [לקמן קנג.]: ה) לקמן [illegible]: [גיטין יה:]: ו) גיטין יג.: ז) [גיטין סו.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' איתמר מתנת ש"מ במקצת אמר רבא אמר רב נחמן ה"ס כמתנת בריא ובעיא קנין אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא: (ב) שם בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה (ג) שם וקיימו חכמים את דבריה: (ד) רשב"ם ד"ה אתא ושייר וכו' במקצת וכו' דמגלי דעתיה דמדאגת מיתה: (ה) ד"ה אמרה כששלחה: (ו) תוס' ד"ה מתה וכו' כי אין נראה לומר שיחלוק רבא במה שאומר הרי היא כמתנת בריא. נ"ב וא"כ שפיר קתני מתה ומת בהני מתני' הא ליתא דהא שמעינן ליה לר"נ כו' ולפחות מיירי היכא דליכא קנין ויש להקשות לאיזה צורך דתו תוספות סברא [זו מהא דר"נ ממתני' דשייר קרקע] כל שהוא מתנתו מתנה שמעי' שפיר דבמקצת אם עמד אינו חוזר לפחות היכא דליכא קנין וי"ל דמתני' איכא למדחי ולמימר דקא מיירי במת והיכא דאיכא קנין ובמקצת מתנתו קיימת טפי מבכולה ואין להקשות היכי ס"ד לפרש כן אליבא דרבא שלא מדפריך [רבא לר"נ מהא דשייר] קרקע כו' וממאי דאסדר ליה ר"נ שמעי' דמתני' איירי בעמד ואינו חוזר במתנת מקצת די"ל דרב מכרסי' [והשאר הסר]: (ז) בא"ד ובהרבה מקומות בגמ' הוה מצי למימר וליטעמיך ואינו אומר וכו' דהוי כוה: [illegible]

א) נ"ל במתנה שעתה לי ששירה לעצמה וכו'. ג) אולי צ"ל ואם לא קנו מיניה מצי יורשין ליורשינהו ולהחזיק במתנה דכמתנת בריא וכו'.

א) איתמר מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה בי רב משמיה דרב אמרי ארכביה אתרי ריכשי הרי היא כמתנת בריא הרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני הלואתו לפלוני ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה ^א^שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ורמי דרב אדרב ודשמואל אדשמואל דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הוו ידעי ששלח ר' אלעזר לגולה משום רבינו ב) שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא כותבין ונותנין קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל דרב אדרב לא קשיא הא דקנו מיניה הא דלא קנו מיניה דשמואל אדשמואל לא קשיא ^ב^במיפה את כחו יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן קא בעי מיניה מי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והא ג) אמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו עמד חוזר

בידוע

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין בי רב אמרי ארכביה כו'. על כרחך בכותב כל נכסיו פליגי רב ושמואל דאי במתנת שכיב מרע במקלת שכתב בה קנין פליגי בהדיא הו"ל למימר מתנת שכיב מרע במקלת כו' ועוד הא תנן מתני' סתמא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ולא מפליג (א) בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו והיאך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה הא כיון דכתיב בה קנין ומתנת מקלת היא על כרחך קתני מתני' הרי היא מתנה וכן פר"ח ועוד הא פסקנא לדברי הכל הלכתא דמתנת שכיב מרע במקלת בעיא קנין והרי היא מעתה כמתנת בריא לגמרי ואינו יכול לחזור בו אפילו כשעומד ואם אין בה קנין אינה כלום ואפילו אם מת לא קנה ולא הוה ליה לגמרא לקובעה אחר הפסק ועוד מדרמינן עלה לקמן מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' מכלל דהא נמי בכותב כל נכסיו מיירי: שכתוב בה קנין. והוא הדין אם אין כתוב קנין בתוך השטר או אפילו אין כאן השטר כלל אלא שכיב מרע שהזכיר צוואת שכיב מרע כשחלק כל נכסיו וגם הקנה אותם בקנין סודר למקבל מתנה אבל אורחא דמלתא נקט שדרך לכתוב הצוואות והקניינין בשטר כדי שלא תשתכח הצוואה ואפי' לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ה"ה אם לא נכתב הקנין בתוך השטר וכדבעינן לפרושי בסמוך וראיה לדבר מהא דרמינן עלה בסמוך מהא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו כו' והיינו בקנין בעלמא בלא כתיבה בשטר מיירי: ארכביה אתרי ריכשי. כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) המרכבה לרכש (מיכה א) כלומר הטיל שתי כוחות לנורך מתנה זו ע"י שכתב בה כדקאיר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע כדמפרש לקמיה וע"י קנין שכתוב בה שאינו נריך בצוואת שכיב מרע אלא במתנת בריא נתן לו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא נריך קנין הלכך לייפות כחו של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו: שאם אמר הלואתו לפלוני. בזאת המתנה אם נתן לו הלואה שחייב לו איש אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה דקיימא לן [גיטין] (דף יג.) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שנא מלוה ולא שנא פקדון והכא קני בצוואת שכיב מרע ואע"ג דליכא במעמד שלשתן: לא ידענא מאי אידון בה. דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת דכיון דהוה קני באמירה בעלמא בצוואת שכיב מרע הואיל וליכא שיור נכסים למה לי תו לאקנויי בסודר הלכך איכא למימר מיהדר הדר ועקר ממנה כח מתנת שכיב מרע ואינו רוצה שיקנה באמירה בעלמא אלא בקנין סודר ומה הוא מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה לו דהיינו לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן *הקנה לו מחיים א"כ אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא בנוה ונתן מחיים כל נכסיו בצוואת שכיב מרע ומקנה בסודר אין קנין תופס שלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה דמיד כשמת כפלו נכסים קמי יורשין ותו לא חיילא מתנתו: אין כותבין ונותנין. לאחר שמת שמא לא גמר להקנות לו בעל פה אלא עד שיכתוב השטר ושטר שנכתב לאחר מיתה לאו כלום הוא דלענין שטר לא אמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא לענין מתנת ממון דאי אמר תנו נותנין אף לאחר מיתה: הלכתא כותבין ונותנין. דלייפות כחו של מקבל מתנה נוה לכתוב: קשיא דרב אדרב קשיא דשמואל אדשמואל. דלעיל אמר רב בתר אומדנא דייפוי כחו של מקבל מתנה אזלינן ושמואל אמר אין שטר לאחר מיתה והכא קאמר איפכא: הא דקנו מיניה. כדאמרן שכתוב בה קנין וה"ה לקנין בלא כתיבה וכיון דאתקני בקנין לייפות כחו הוא דעבד: במייפה את כחו. כדלקמן וקנינא מיניה מוסיף על מתנה דלא ייחור לשון לייפות כחו הוא וה"נ בצוואהו באמר כתבו ותנו פירש שיכתבו בשטר ההוא ייפוי כח דקנין דמוסיף על מתנתא:

דאין נראה לומר דקמשמע לן ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר אם ד) (לא תימא דתנו במתני' היינו כתבו וכו') האי גוונא שלא בא השטר לעולם לא ה) מהני מעמד שלשתן ועל כרחך נריכין אנו לומר הא כדאיתא והא כדאיתא רישא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה וסיפא קמ"ל דין של מעמד שלשתן בממון ואע"ג דדייק התם בגמרא דסיפא איירי בבריא דומיא דרישא אלמא משמע שיש לנו לדמות אהדדי היינו טעמא בבריא דבעי לאוקומא בחד גוונא דאיירי בחד גברא אבל אינס דומות לגמרי אהדדי *[הגה"ה] ועוד י"ל דמני לאוקומא רישא דגט שחרור במעמד שלשתן כיון דאוקי מתניתין בהכי ואשמועינן ברישא דאע"ג דאמר תנו גט לאשתי במעמד שלשתן שאשתו רולה בכך וכן העבד לא קנו בכך אפילו אם תמצי לומר שלענין זכות נייר השטר הוי ממון ואהני ליה מעמד שלשתן לענין שכתוב בתוכו לא מהני ואע"ג דתן כזכי דמי הכא לא יזכה בו העבד דאיכא לאוקמא דמיירי שאינו באותה שעה ברשות הנפקד ואכן בעינן מיד ליד א"כ שאין הנפקד רולה לזכות לעבד וזוכה בעל כרחו במעמד שלשתן במתנה אבל לא בגט שחרור כדפרישנא לעיל בהמוכר את הספינה (דף עו.) שמועיל מעמד שלשתן בעל כרחו של נפקד מיהו אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא דאמוראי דאיכא דמוקי לה במעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה בכתבו ותנו אלא ודאי בסיפא הוא דפליגי ולא הוי סיפא דומיא דרישא מכל וכל כדפרישית לעיל ולא גרסי' נמי בהך סיפא זה דאפילו בסתם מנה מיירי מתניתין כדאיתא בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם): מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. פירש רבינו שמואל דמיירי בשכתב לו כל נכסיו וה"ה בלא שטר אלא שהקנה לו (ב) אמרי' דאין קנין לאחר מיתה לשמואל והביא ראיה מדפריך לה לקמן מהא מילתא דשמואל דאמר שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו לו כו' ואין נראה לרבינו יצחק בר מאיר דא"כ מתני' דקתני שכיב מרע ששייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה במאי מיירי לרב אי שלא בקנין אמאי מתנתו מתנה והא קי"ל לעיל דבעי קנין ואי בקנין א"כ סיפא דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה והא אית ליה לרב הכא דמתנתו מתנה בקנין ועוד דלשמואל דאמר אין גט לאחר מיתה הוא הדין נמי דאין קנין לאחר מיתה א"כ מתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה היינו בקנין איך יועיל לשמואל כלום הלא שמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה ודוחק הוא להעמיד מסקנתו במייפה כחו וכגון שאמר (ג) דבסמוך לא משמע הכי ועוד קשה מדפסיק גמרא דהלכתא מתנת שכיב מרע במקלת בעיא קנין ואם עמד אינו חוזר משמע הא בכולה אם עמד חוזר ואפילו ע"י קנין והא ליתא לרב דאית ליה דקנין הליס כל כך בכל נכסיו כמו במתנת בריא ועוד קשיא דוחק גדול הוא שהגמרא אינו אומר אלא שטר והוא אמר דה"ה נמי קנין בלא שטר ועוד דלספרים דגרסינן לקמן וכגון דכתב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דמשמע שבתוך השטר כתב לו כן מיהו יש ספרים דגרסי' לקמן כגון דא"ל וקנינא מיניה כו' ונראה לר"י לפרש דמיירי בשטר דוקא והיינו טעמא דרב שסובר שלכך כתב לו קנין בתוך השטר לאלומי כחו יותר שאפי' בכל נכסיו אם עמד אינו חוזר כיון שכתב לו בתוך השטר ושמואל סבר דשטר זה אינו אלא מגרע כחו כי אע"פ שיש בו קנין אין בו בכך ייפוי כח אלא יש לנו לומר שלא גמר להקנותו אלא בשטר כו'

ורמי

בידוע

עין משפט
נר מצוה

קטו א ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יוד יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף ט וסעיף יז:

רבינו גרשום

שכתוב בו קנין כו'. קרקע וו נתן לפלו' ולפלו' והקנה לו. ארכביה אתרי ריכשי. כלומר כוחות וחזוקין מחזקין ליה: שאם עמד אינו חוזר. הואיל שכתוב בו קנין: שאם אמר הלואתי לפלו' וכתבו קנין אע"ג דלא הוה במעמד שלשתן קנה. אבל בבריא בעינן מעמד שלשתן: ושמואל אמר לא ידענ' היכי אידון בה. הואיל שכתב בו קנין דשמא לא גמר להקנותו אלא באותו שטר שכתוב בו קנין ואין שטר כו': משום רבינו. זה רב: ואין שטר לאחר מיתה ורב אמר לעיל ארכביה אתרי ריכשי. דרב אדרב לא קשיא הא דקנו מיניה משום הכי ארכבוה אתרי ריכשי. משום דקנין מחיים הוא ולא לאחר מיתה ולא הוי שטר לאחר מיתה דקנין מחיים הוה אבל אי לא קנו מיניה אלא אמר כתבו ותנו מנה לפלו' ולא הספיקו לכתוב וליתן עד שמת אין כותבין ואין נותנין ומשום דאין שטר לאחר מיתה: והכא דקאמר דנותנין במיפה את כחו קאמר להו אף כתובו והבו. מדקאמר אף כתובו משמע דמתנה מחיים הואי ולהכי אמר אף כתובו כדי ליפות את כחו שיהא נמי שטר אבל היכא דלא מיפה את כחו לא קנה דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: מי אמר שמואל הכי שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והא אמר רב יהודה אמר שמואל כו':

מסורת הש"ס

א) כתובות דף נה: ב) לעיל דף קכה: גיטין דף עו: ג) לעיל דף קנא: ד) גי' רש"ל וגי' רש"א א"כ אף לדידיה תנו דמתני' היינו כתבו ותנו דכס"ג: ה) גי' רש"ל אין:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מתנת ש"מ וכו' בין כתב בשטר קנין. נ"ב פי' אע"פ דמיירי בדקנו מיניה מ"מ לא מפליג בין כתב הקנין בתוך השטר בין לא כתבו בתוך השטר: (ב) תוס' ד"ה מתנת וכו' אלא שהקנה לו נמי אמרינן: (ג) בא"ד וכגון שאמר וקנינא כו' דבסמוך לא משמע וכו' דדוחק גדול וכו' על מתנתא דא דמשמע:

עין משפט
נר מצוה

קמז א מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יז:
קיז ב ג ד מיי' שם פ"ט הלכה טו עז סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת המיתה ואחוי ליה בידיה ואשתיק כי קם אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי אחוי לך אמר ליה במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו א) אמר רב חסדא [א]וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר ג) דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה כתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר [ב]שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה [ג]הרי היא כמתנת שכיב מרע והא אפליגו בה חדא זימנא במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דקנו מיניה אבל בהא דלא קנו מיניה אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו שלח להו [ד]אין אחר קנין כלום

סבור

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. הלכך חוזר בו הא אם מת קנה המקבל מתנה ולא אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה וקשיא אדשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה במתנת שכיב מרע שיש בה קנין דהיינו הך והכא אמר קנה אחר מיתה: אחוי ליה בידיה. שיודע פירוש בדבר א"נ רמז לו כעין ייפוי כח לומר דמוקמי' לההוא דאמר קנה במייפה את כחו: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא. ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה שריר וקיים כלומר וקנינא מיניה קנין גמור להוסיף ולייפות כחו לבד המתנה שנתן בעל פה ולישנא יתירא לייפות כח הוא: כתב לזה וכתב לזה. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לראובן במתנת שכיב מרע ל"ש בעל פה ול"ש בכתב לברר מתנתו וחזר וכתבו או נתנו לשמעון אבל לא מסר להן את השטר: דייתיקי. של שני מבטל דייתיקי של ראשון דשכיב מרע יכול לחזור בו הלכך אחרון קנה שהרי חזר בו מראשון דייתיקי לשון מתנת שכיב מרע דאמרי' דא תהא למיקם ולמיהוי דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו: כתב וזיכה לזה. כתב כל נכסיו לראובן ומסר לו את השטר לראיית זכותו ויש לשונות אחרים ולא ישרו בעיני: רב אמר ראשון קנה. דהא זיכה כקנין חשיב ליה והרי היא כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דארכביה אתרי ריכשי ואפי' אם עמד אינו חוזר: ושמואל אמר שני קנה כדין מתנת שכיב מרע בכל נכסיו שאין בה קנין ואם עמד חוזר ואמרי' לעיל כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו והלכך שני קנה: והא איפליגו בה חדא זימנא. לעיל במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דרב אמר ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' דסבר רב דאפי' לעצמו נמי לא קנה דאינו יכול לחזור בו הלכך הכא ראשון נמי קנה: אבל בהך. בתרייתא דלא קנו מיניה סד"א דלא הוי זיכה ייפוי כח כקנין ואימא מודה (א) לשמואל (דשני קונה דאין כאן לא ייפוי כח) ולא הורעת כח דשמואל דנימא לא ידענא מאי אידון בה כדאמר לעיל דהא אין כאן קנין דנימא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: בסורא מתנו הכי. אית דמפרשי אדלעיל קאי אפלוגתא קמייתא דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ואמר רב ארכבה אתרי ריכשי ושמואל אמר כו' ואתא למימר בסורא מתנו הכי כדלעיל וקשיא להו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל אבל בפומבדיתא מתנו הכי וכו' ולא קשיא להו מידי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל דהשתא נמי מודי שמואל דאם מת הוי קנין כדדייקינן נמי ממילתיה דרב יהודה ולאו מילתא היא דהשתא נמי קשיא הך אדרב יהודה דהכא קאמר אין לאחר קנין כלום בין לאחר בין לעצמו ואפי' אם עמד אינו יכול לחזור ולעיל אמר רב יהודה אמר שמואל בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ויכול לחזור בו אלא אהך דסליק מיניה קאי דפליגי רב ושמואל בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה וכן פר"ח בסורא מתנו הכי לפלוגתא דרב ושמואל דכתב וזיכה לזה כדאמרן בפומבדיתא מתנו שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו כתב וזיכה לראשון וקנו מידו מאי שלח להו כיון שזיכה לו וקנו מיניה קנה ואין יכול לחזור במתנתו וכ"ש להקנותו לאחר ואין אומרים בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דהא זיכה לו וקנו מיניה כיון דכולי האי [עבד] לא הוי אלא לייפות כחו וקנה:

סבור

ורמי דרב אדרב כו' ומשני דרב אדרב לא קשיא התם דקנו מיניה פי' דקנו מיניה בתוך השטר ולכך יש ייפוי כח יותר אבל לא קנו מיניה בתוך השטר אין כאן ייפוי כח יותר ומה שהביא רבינו שמואל ראיה דה"ה בלא שטר מדפריך עלה בסמוך מדרב יהודה אמר שמואל שכיב מרע כו' לאו ראיה היא דאיכא למימר דהכי פריך ומי אמר שמואל שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והא אמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר אבל אם מת אינו חוזר ואע"ג דליכא קנין בשטר מ"מ היה לנו לחשבו לשמואל גרעון כח דהא אפי' לרב דאית ליה דקנין בשטר הוי ייפוי כח היה סבור כאן שהוא גרעון כח שיוכל לחזור בו אם עמד כל שכן שמואל שסובר לעיל דקנין בשטר גרעון כח שהיה לו לסבור גם כאן גרעון כח יותר ממה שהוא סבור לעיל ואפי' לא עמד יחזור בו כמו רב שסובר כאן גרעון כח יותר ממה שסובר למעלה [קל וחומר לשמואל דלא גרע] אבל דוחק הוא לומר דשמואל לא מפליג בין הקנה לו לכתב קנין בשטר וטעמא דמתני' משום ייפוי כח כדפרישית לעיל ולפי זה נראה לי דכל הך שמעתתא אין צריך להעמיד כלל בכתב כל נכסיו כפי' רבינו שמואל וכפי' רבינו חננאל אלא יכלו להעמידה בטוב במתנת שכיב מרע [בין] במקצתה בין בכולה דעל כרחך בכולה נמי איירי מדפריך עלה משכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וכו' וכל קושיות שפירש רבינו שמואל להעמידה במתנת שכיב מרע בכולה אינם קושיות לפי זה אלא יש לפרש דבמתנת שכיב מרע בכולה ובמקצת מיירי שפיר (ב) ומאי דקיימא לן כשמואל יש ללמוד שאין לכתוב במתנת שכיב מרע קנין ומה שכתב הגאון בתקון שטרות קנו מיניה בכל לשון של זכות נראה שהיה צריך לכתוב שם שום ייפוי כח או אף קנו ממנו דמשמע טפי ייפוי כח או שמא צריך לכתוב וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ג): כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה. פירש רבינו שמואל זיכה שמסר לו את השטר וקשה לרבינו יצחק בר מאיר דא"כ הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה היינו בלא מסירה והיכי קאמר עלה דייתיקי מבטלת דייתיקי והתנן לעיל בפרק יש נוחלין (דף קלה:) כמלאת דייתיקי קשורה לו על יריכו וזכה בה אחד מן היורשים אינה כלום ועוד דאי במסירה [לא] היה אמר רב שאינו יכול לחזור בו משכיב מרע דא"כ תקשה לך מדאמר בסוף פ"ק דבבא מציעא (דף יח.) דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ודייק בגמ' (דף יט.) טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהי דייתיקי ואפותיקי אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומוקי לה למתני' התם דבשכיב מרע יהבינן ניהליה [דקאמר הא אמר תנו נותנין] לית ליה פסידא דבתרייתא זכי דהא הדר ביה מקמייתא ולמה אין לנו לחוש דילמא יהבה לזה מתחלה ומסרה דהשתא לא מצי תו הדר ביה על כן נראה לפרש כתב וזיכה דלאו היינו מסר שאפי' מסר לו יכול לחזור בו אלא זיכה היינו שזיכה בו את הנכסים וכתב לו בשטר שזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלים הם ואם מקרקעי א"ל חזק וקני והזכות כתב בתוך השטר ופריך והא איפליגו בה חדא זימנא שהרי הזיכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד ואית ליה לרב לעיל דהוי כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו ומיהו משמואל לא קשיא מידי שהרי הוא אומר כאן דשני קנה ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מיתה ולא קנה כלל אבל מרב פריך שפיר ומשני אי איתמר בההיא בההיא קאמר רב משום דקנו מיניה פי' הקנין כתוב בתוך השטר אבל בהא דלא קנו מיניה וכו' ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל וכו' למילתא דשמואל אין צריך כאן שום צריכותא דודאי שמואל לא סבירא ליה הכא כמו לעיל דהא לרב גרידא הוא דצריך לאקשויי הכי:

*שלחו ליה מבי רב כו' קנו מידו מהו. פי' שכתבו קנין בשטר עם הזיכוי שלח (ג) ליה אין אחר הקנין כלום ואין יכול לחזור בו ואפי' לעצמו נמי אינו יכול לחזור בו כדמפרש רב הונא ורבינו יעקב פירש סוגיא זו בענין אחר ומיירו רב ושמואל אפי' היכא שאין כתוב הקנין בשטר אלא קנין בעלמא ומתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה היינו בקנין וסיפא דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה מיירי בלא קנין ולא מיירי סיפא דומיא דרישא והשתא דכתב וזיכה היינו *מסתמא כפי' רבינו שמואל שזיכוי זה במקום קנין עומד והא דקאמרי' לעיל דייתיקי מבטלת דייתיקי בכתב לזה ולזה היינו כשלא כתב לו לשם שטר אלא לשם צוואה בעלמא והשתא לא תקשה מידי מההיא דסוף פ"ק דבבא מציעא דהתם איירי בדייתיקי של צוואה דצוואה היא ואין נראה דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנתנו לשם שטר של אותה מתנה דהכי משמע לישנא דכתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם

ועוד

א) לעיל דף קנו.: ב) שם דף קלה: ג) גי' רש"ל והא דכתב וכד"א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אבל בהך וכו' מודה ליה לשמואל וכו' לא ייפוי כח דרב ולא הורעת כח דשמואל: (ב) תוס' ד"ה [בא"ד] מתנת כו' ולמאי דקיימא לן כשמואל: (ג) ד"ה שלחו וכו' שלח להו אין אחר הקנין:

רש"ל מ"ז

רש"ל סד"א

גי' רש"ל מסר כפי' ר"ח

רבינו גרשום

שלא היה קנין אלא מחמת מיתה. וטעמא דעמד משום הכי חוזר הא לא עמד אלא מת הוי קנין וקנה אלמא דסבירא ליה דשטר לאחר מיתה [הוי] שטר וקשיא דשמואל אדשמואל: ואחוי ליה. רמז לו שישתוק שהוא יתרצה לו: אמר ליה. האי אחוי לי בידו משום הכי אמר שמואל דקנה לאחר מיתה במיפה את כחו אבל היכא דלא ייפה את כחו אין שטר לאחר מיתה: וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא. היינו דאמר אף כתובו כלומר דמשמע דמחיים הקנה לו: כתב לזה שדה זו וחזר וכתב לזה אותה שדה עצמה היינו דייתיקי מבטלת דייתיקי. כלומר שני קנה ראשון לא קנה שחזר בו: כתב וזיכה לזה. שא"ל לך וזכה בה לפני: וכתב וזיכה איתה שדה עצמ' [לאחר] מהו מי אמרינן דבקנין דמי אותה זכות וקני אי לא קנה: רב אמר ראשון קנה. דארכביה אתרי ריכשי מאחר שכתב וזיכה לזה אין לשני במקום ראשון כלום: ושמואל אמר שני קנה. משום דשמא ראשון לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והואיל דכתב לשני וחזר מראשון לא הוי מתנה ולא קני ראשון: והא אפליגו בה חדא זמנא לעיל (בין) רב ושמואל א) בההיא דלעיל קאמר רב ארכביה אתרי ריכשי. משום דקנו מיניה וכתבו לו קנין אבל בהא דכתב וזיכה לו דלא קנו מיניה דההיא זכי' לאו כקנין דמי אימא מודה ליה לשמואל דשני קנה ולא ראשון קמ"ל דלא: בהא קאמר שמואל. דשני קנה משום דלא קנו לראשון: בסורא מתנו הכי כדאמר לעיל: קנו מידו בלא כתיבה וחזר ונתנו לאחר מהו. מי אמרינן דחזר מראשון וקני שני ולא ראשון או דילמא הואיל דהקנה לראשון אין לשני כלום: שלח ליה אין לאחר קנין כלום. וראשון קנה שני לא קנה דהא דקאמר לעיל לא ידענא מאי אידון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ב). אבל הקנה לו בעל פה דקנין מחיים הוה אין לאחר קנין כלום:

א) [נראה דצ"ל דאי איתמר בהא. בההוא דלעיל בהא קאמר רב וכו'. ב) נראה דצ"ל ואין שטר לאחר מיתה היינו היכא דצוה לכתוב שטר ג"כ אבל הקנה לו בע"פ וכו'.

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יב :

וגי' רב"א ר"ח ע"ש

קיט ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ב :

קכ ד מיי' שם פ"ט הל' כב סמג עשין פב טור (וש"ע) ח"מ סי' רנג (ס"ג) :

סבור מיניה הני מילי לאחר אבל לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מכופרי פירשה [א]בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי [ב]הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמימר [ג]לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיא אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה *שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארביה אטעויי קא מטעית לי אמשינהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: **מתני'** לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היית צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה דברי ר"מ וחכ"א [ד]המוציא מחברו עליו הראיה: **גמ'** ההוא מתנתא דהוה כתב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה

אמר

רשב"ם

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכגון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: אמר להו רב חסדא. בין לאחר בין לעצמו ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דהתם כתב וקנו אבל הכא זיכה וכתב וקנו דכל כך ודאי לייפות את כחו: ההוא דקנו מיניה. כתב וזיכה וקנו מיניה ורצה לחזור בו כשעמד מחליו: כדמקנו אינשי. שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי בין לעצמו בין לאחר והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל בשמעתין דקיימא לן כוותיה בדיני מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי' מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בלוואה דכתב בה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא קני המקבל מתנה שבזה לא נאמר ל"ג גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה לזא ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני נמי קנה דהדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קמא לגמרי בין לעצמו בין לאחר ואם עמד אינו חוזר: ההיא מתנתא. מתנת שכיב מרע במקצת שכתוב בה קנין וקונה לדברי הכל בין עמד בין לא עמד: דהוה כתוב בחיי ובמותי. מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות וליכא לאוקמה במתנת בריא דהיכי לימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה והלא אין שטר לאחר מיתה: רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע. למיקני לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא בלא שיור דלא קני אלא עד לאחר מיתה: סימנא לחיים. כלומר במות דוקא הוא ומחיים לאו דוקא אלא לסימן טוב לפי שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר המקום יצילני מחולי זה ולא אמות: הרי היא כמתנת בריא. כאילו לא כתב בה במות ואפי' אם עמד אינו חוזר ואפי' במתנה בלא שיור דהכא לא לימא שמואל לא ידענא מאי אידון בה דנימא אין שטר לאחר מיתה דהא כתב בה מחיים: מחיים קנה. דמשמע דוקא מעתה התחיל לקנות: דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב. גבי בחיים ובמות וה"ה היכא דכתב מחיים: קא משמע לן. דלא שאני לרב בין בחיים למחיים סימנא לחיים: ההוא דאתא לקמיה דר"נ. דהוה כתוב בשטר דידיה בחיים ובמות: לשום טמיא. מקום: אתריה דשמואל. ואע"ג דהלכתא כרב לאו (א) אורחא למידן כרב באתריה דשמואל זיל עביד ליה התם כרב: כשמעתיה. דהוה כתיב ביה מחיים וקנה בעל השטר והאשה הפסידה: וקטרדא ליה. לומר לא יפה דנתני: א"ל לספריה זיל כתוב לה. שהדין עמה וכתוב בסוף השטר מנהג השנויה בב"מ בהשוכר את האומנין (דף עה:) שוכר עליהן או מטען וסימן היה בתוך השטר שלדחות האשה ולהטעותה נתכוין להיפטר ממחלוקתה והיא הבינה בדברים וקללתו: ליטבע ארביה. תיטבע ספינתו (ב): אטעויי קמטעית לי. בתמיה: אמשינהו למניה. שרחוס במים להתקיים קללתה בכך: לא איפרק מטובעה. דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך ומהא שמעינן דבין בחיים בין מחיים סימנא לחיים: **מתני'** לא כתוב בה שכיב מרע. כדקציר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כד מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרינן בגמרא ובמתנה בלא שיור מיירי דאמרן ביה דאינה מתנה שאם עמד חוזר: הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי: בריא היית. ולא תחזור: צריך. הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה באותה שעה וכל זמן שלא יביא ראיה זכה המקבל מתנה דברי ר' מאיר ובגמרא מפרש ראיה במאי וטעמא מאי: וחכמים אומרים כו'. בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא: המוציא מחבירו עליו הראיה. דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים: **גמ'** מגו מרעיה איפטר כו'. כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבת לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בלוואת שכיב מרע ומתוך אותו חולי נפטר שלא עמד בינתים ולא חזר בו:

אמר

תוספות

ועוד דמה שפירש דסיפא דמתני' לא מיירי כעין רישא אין נראה כלל דא"כ (ג) דקתני רישא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אפי' לא שייר נמי כיון דע"י קנין ובסיפא דקתני לא שייר אין מתנתו מתנה אפילו שייר נמי כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפרישית וגם מה שפירש *ר"ת דמסקנתו מיירי אליבא דרב בלא קנין משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין הייתו אפילו בקנין לחוד וגם פירש דהא קיימא לן כרב כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני וקשה אמאי דפסיק לעיל דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ומשני מתניתין בדקנו מיניה א"כ מאי איריא שייר אפי' לא שייר נמי דאין נראה כלל שיחלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל מתנה דשכיב מרע במקצת בעיא קנין ועוד דאמרי' בגיטין פ' התקבל (דף סו.) מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה זה וסבר ליה כרב רביה דהכא דהא בשבת פ' מפנין (ד' קכח.) פריך על רב הונא מרב רביה דקאמר התם והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב אית ליה מוקצה ועוד דאמרי בי רב הכא ואמרי בי רב הייתו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז: ושם ד"ה אלא) וגם רש"י סובר כן דהייתו רב הונא היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא:

לא כתב בה שכיב מרע כו'. וה"ה נמי דלא כתב בה לשון בריא כדמהלך על רגלוהי בשוקא אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע נקט האי לישנא:

ולא כתב ביה מגו מרעיה איפטר לבית עולמיה. והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו טוענין שחזר בו דודאי כיון שעמד מסתמא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש והכי משמע בגיטין פרק מי שאחזו (דף עב: ושם) דאמר רב הונא התם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו חוזר ופריך ליה מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי זה עמד ומאי קושיא דנהי דעמד והלא לא חזר בו אלא ש"מ דאפי' לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחוזר בו ועוד קאמר התם (דף עג.) א"ר אלעזר שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא חזר בו:

השתא

רבינו גרשום

הני מילי. דאין לאחר קנין כלום היכא דיהיב לאחר שהקנה לראשון: אבל לעצמו. דבעי מיהדר ביה לא דודאי מצי למיהדר ביה: פירשה בין לעצמו בין לאחר. אין לאחר קנין כלום: ההוא. גברא שכיב מרע דיהב מתנה לחד וקנו מיניה ולאחר קנין בעי למיהדר ביה: דלא אקנית כדקני אינשי. דלא איבעי לך לאקנויי בקנין והשתא אין לאחר קנין כלום אפי' לעצמו כדאמ' לעיל: האי מתנה דהוה כתוב בה בחיי ובמותא מקנינא ליה האי מתנתא כלומר בין יחית בין ימות לאחר מיתה הוא דקני אבל אי עמד חוזר והאי דכתב בה בחיים כדאמר לחיים שלא רצה להזכיר את עצמו מיתה שלא יפתח אדם פה לשטן ולא משום דליקני ליה מחיים. מחיים הוא דקאמר ליה דתיחול למיקני והאי דכתוב ביה כו': הלכתא כותי' דרב. דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים: אמר רבא אי כתב בה מחיים א)סימן לחיים. אי כתב בה בחיים ובמות קנה: (והכי) דהכי משמ' מחיים מתחיל להגמר למיקנה אבל אי כתוב בה מחיים ודאי סימן לחיים קאמר. פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כותיה דרב דממילא איכא למישמע מינה דלית הלכתא כותי' דרבא. מהו דתימא בחיים ובמות מודי רב דקנה קמ"ל דלא: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן. דהוה כתיב מתנתא בחיים ובמות: הכא אתרא דשמואל היא. ולא בעינא להתיר דבריו דגברא רבא הוא: לשום טמיא. מקום דליעבד ליה התם כדרב. דלא קנה [אלא] לאחר מיתה דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים הוא: עבד ליה כשמעתיה. דאי כתוב בה בחיים קנה: הוה קא טרדא ליה. דקאמרה לי' והא הלכתא כרב דלא קנה והיתה רוצה שיכתוב לה פסק דין שלא קנה: זיל כתוב לה. בקלף אחד: שוכר עליהן או מטען. כלומר כתוב לה דברים בעלמא הואיל דמיטרדא לי כדי שתהא סבורה

ב"ב פט:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אתריה וכו' לאו אורח ארעא למידן: (ב) ד"ה ליטבע וכו' ספינתו בנהר הס"ד: (ג) תוס' ד"ה (כדף קודם) שלהו וכו' דא"כ קשה מדקתני רישא שייר קרקע כצ"ל והד"א עם ד"ה כתב וד"ס מתנת:

חוטתה אתה כותב לה כדי שתדחה מעלינו משום דהוה עסוק בההיא משנה בבבא מציעא משום הכי נקט האי לישנא דמטען משום דמטעה לה בדברים בעלמא. והרגישה שמטעה אותה וקללתו שתטבע ספינתו וממונו: אמשינהו. שדא מלבושיו במיא כדי שתתקיים בם קללתה ולא הועיל: [מתני'] לא כתב בה. באותה מתנה: שכיב מרע היה שנתנה לה. הוא אמר שכיב מרע הייתי. כשנתתי לך וברשותי לחזור: והוא. המקבל אמר בריא היית ומתנת בריא נתתה ואי אתה רשאי להחזיר: צריך להביא ראיה לנותן. ששכיב מרע היה דברי ר' מאיר. ואין מתנתו מתנה. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ועל המקבל להביא ראיה שבתורת בריא יהבא ניהליה: כדקציר ורמי בערסיה. יהב פלוני שכיב מרע לפלוני והיו היתומים אומרים לאחר כך עמד מחליו וחזר בו והמקבל אומר מאותו חולי נפטר. ושלי היא דבמתנת שכיב מרע נתנה:

אמר

א) מלשון רבינו כאן משמע שהיה גורס בדברי רבא להיפך דאי כתיב בה בחיים ובמות ופלוגתא דרב ושמואל הוא אם כתוב בה מחיים והדבר צ"ע.

(א) אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אביי א)השתא ומה ספינה שרובן לאבד נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים חולין א)שרוב חולין לחיים לא כל שכן אמר רב הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן דתניא ב)מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידיהן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו אלא בראיה דברי רבי יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע אם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שבריא היה אמר רבי אלעזר ולטומאה במחלוקת דתנן ג)בקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן (ב) אמר רבא ד)לא שנו אלא שלא עברו (ג) עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן: וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה וכו':

השתא ומה ספינה שרובן לאבד כו'. הקשה הר"ר יצחק בר' מאיר אמאי לא פריך ליה מדתנן בגיטין (דף כח. ושם) הניחו זקן או חולה (ח) בחזקת שהוא קיים ואוכלת אשתו בתרומה ולא אמרי' דלמא מת ואיכא קושיא דהתם לא מת לבסוף אבל הכא מת לבסוף ולא הוי לנו לומר שעמד אי לא משום דמדמינן ליה לספינה המטורפת בים דהוי כמו שסופן לאבד במים ואפ"ה חשבינן להו בחזקת שהם חיים עדיין א"כ מההיא משנה לא היה יכול להוכיח אלא שהוא בחזקתו כמו שהניחו אבל מהך משנה יש להוכיח שניצול מחליו כמו בני הספינה (ט) המטילים בים שנצלו מן המים: כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן. וא"ת אמאי לא קאמר כר"מ דרבה גופיה מוקי לקמן ר' נתן כר"מ דמתני' וי"ל דמשום דר' נתן) דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ומטעם זה פי' רבינו שמואל דהלכה כרבה אי נמי דמתני' לא מוכחא בהדיא (י) שהוא בחזקת בריא עתה אבל ממילתיה דרבי נתן משמע הכי בהדיא: והן אין מוציאין מידו אלא בראיה. וא"ת פשיטא כיון שהוא מוציא מידם בלא ראיה שהן אין מוציאין מידו בלא ראיה וי"ל דהא קמ"ל דהא בראיה מוציאין אע"פ שאין השטר מוכיח שהיה בריא: רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה כו'. אומר ר"י דהך סוגיא דהכא לית לה כההיא סוגיא דפ' בתרא דקדושין (דף עט.) דקאמר התם קדשה אביה בדרך ונתקדשה היא עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חוששין לקדושי שניהם וקאמר התם לימא כתנאי מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידם בלא ראיה כו' לימא רב דאמר כרבי נתן ושמואל דאמר כרבי יעקב אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' כרבי נתן עד כאן לא קאמר ר' נתן התם אלא דכולי עלמא בחזקת בריאים קיימין [והאי] דמפיק נפשיה מחזקת בריאים עליו להביא ראיה אלא הכא מי מפיק נפשיה מחזקה וא"כ ה"נ איזו ראיה מייתי מר' נתן לרבה התם היינו טעמא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי אבל הכא אין לנו לומר שהיה בחזקת שכיב מרע שלא עמד דשמא עמד ומסיפא נמי דקתני אם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה שהיה בריא אינו ראיה דהתם היינו טעמא דאוקי ממונא אחזקיה ובדרבה דהכא איכא חזקת ממון לגבי יורשים אלא לאו ש"מ דלית לה להך סוגיא סברא דהתם: בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן. פי' רבינו חננאל דבימות הגשמים אין בני אדם נכנסין בתוכה מפני רוב הגשמים ואין נראה שאין זה מחמת מילוי מים אלא מפני התבואה כדקתני בתוספתא (פ"ז דטהרות) שהביא רבינו חננאל (כ) דקתני אלו ימות החמה משתעקר התבואה ממקומה והא דקתני סיפא (ל) את ימי הגשמים משתרד רביעה שניה לאו היינו מפני רוב המים אלא שמשם ואילך גדלים הזרעים ודריסת הרגל מזקת להם כדתניא בס"פ מרובה (ב"ק דף פא.) מהלכים בשבילי הרשות משתרד רביעה שניה שמשם ואילך דריסת הרגל מזקת לזרעים ולתבואה: רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. בפ"ק דשבת (דף ו:) פליגי בה אמוראי איכא מאן דמוקי לה בבקעה שהוקפה מארבע (מ) רוחות רה"ר לטומאה שאפי' חצר שנכנסים בה בזו ויוצאין בזו אמרי' בעירובין (דף ח.) דהוי רשות הרבים לטומאה כ"ש בקעה שהולכים בה תדיר ואיכא דמוקי לה בלא הוקפה והוי כרמלית ואמאי קרי לה רשות היחיד לפי שאינה רה"ר:

אמר רבא לא שנו אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים. פי' רשב"ם שעברו עליה ימות הגשמים משנגדרה הבקעה (נ) ואפ"ה בימות החמה חשיבא רשות היחיד ואין נראה כלל כי איזו סברא היא דכיון שנגדרה ועברו עליה ימות הגשמים הויא רשות היחיד אפי' בימות החמה וקודם שעברו ימות הגשמים לא תהיה רשות היחיד ועוד דלא מצי לאוקומא למילתיה דרבא דהכא אלא למ"ד בפ"ק דשבת (שם) והוא שיש לה גדר מד' רוחותיה ועוד אמאי קאמר רבא למילתיה הכא יותר מכל שאר מקומות שבגמרא שהביא הך משנה ופי' רבינו חננאל דלענין טומאה קאי וה"ק לא שנו אלא שלא עברו על טומאה זו ימות הגשמים ואז אם נכנס בימות החמה הוי רשות הרבים אבל אם עברו על טומאה זו ימות הגשמים אפילו נכנס בה בימות החמה ובא לשאול בימות החמה הוי רשות היחיד גם על פירוש זה (קשה) תמיה גדולה היא למה יחשב רשות היחיד כיון דנכנס בימות החמה ובא לשאול בימות החמה ודוחק לומר דחומרא דרבנן היא ועוד תקשה למה אומר רבא דבריו בכאן יותר מבשאר מקומות דמייתי הך משנה וי"ל דהא נמי לא קשיא היא כדפירש רבינו חננאל דרבא חולק אדר"א ולא כתב יותר ונראה (ס) *דחולק בענין זה מדאמר רבא אם עברו עליה ימות הגשמים הוי רה"י אפילו בא לשאול בימות החמה ונכנס בימות החמה א"כ לא אזיל בתר שעת שאילה וטמא כדברי ר' יוחנן רוצה לומר כדאיתא בירושלמי עלה בפרק מי שמת אמר ר' יוחנן נטמא בספק בקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים מחלוקת ר"מ וחכמים בא לשאול בימות [החמה נשאלין לו בימות החמה בימות הגשמים נשאלין לו בימות הגשמים א"ר יוחנן (ע) ובלבד ימים הסמוכים לגשמים] *ותנן בתוספתא ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה ימות הגשמים משתרד רביעה שניה

ונראה

אמר רבה הרי. אנו רואין שהוא מת ובתר השתא אזלינן (ד) והעמדנו על חזקת מיתתו ויש לנו לומר שמתוך אותו חולי מת וקנה המקבל מתנה: א"ל אביי. מאן לימא לך דמההוא חולי איפטר לבית עולמיה והלא רוב חולים לחיים וחזר בו ואחרי כן חלה ומת: השתא ומה ספינות. הטובעות בים שרובן ליאבד ואפ"ה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדתנן בפ' כל הגט (גיטין ד'כח:) אבל עיר שכבשה כרכום וספינה שאבדה בים נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל בת ישראל לכהן שתיהן אין אוכלות בתרומה: חולים שרוב חולים לחיים. כדתנן (גיטין שם.) המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה (ה) נותנין לה בחזקת שהוא קיים לא כל שכן דנימא עמד וחזר בו ומיהו (רבא) [רבה] לא הדר ביה וקי"ל כוותיה דשמעתיה כרבי נתן אזלא דקי"ל כוותיה כדאמרי' בעלמא (ב"מ ד'קיז:) ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא: מי מוציא מיד מי. מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע כי מתני' זה אומר בריא היית וזה אומר שכיב מרע הייתי: הוא מוציא מידיהן. ונותן עומד בנכסיו וזוכה בהן דהעמד נכסים על חזקתן ויד בעל השטר שבא לתבוע נכסיו של זה על התחתונה דלא אזלינן בתר השתא (ו) כדאביי דרוב חולים לחיים דאיכא למימר דהדר ביה: והם אין מוציאין מידו. אא"כ מביאין ראיה בעדים שבריא היה: אם בריא הוא. בשעת העמדה בדין עליו וכו' דאזלינן בתר השתא: אמר ר"א ולענין טומאה. דקי"ל ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא וברה"ר ספיקו טהור וקי"ל נמי דבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה ובימות הגשמים רשות היחיד לטומאה כדתנן כו': כמחלוקת. כי היכי דנחלקו ר' יעקב ור' נתן במתנה שהם אי אזלינן בתר השתא או בתר חזקת נכסים הכי נמי אפליגו גבי טומאה שאם בא אדם לב"ד ונשאל על שנכנס לבקעה ואין יודע מתי נכנס אי בימות החמה וטהור אי בימות הגשמים וטמא חזינן אם עתה כשנשאל ימות החמה הן טהור הוא דאזלינן בתר השתא לר' נתן ואם ימות הגשמים הוא טמא דבתר השתא אזלינן ולרבי יעקב דאזיל בתר חזקה העמד טהור על חזקתו וטהור עד שיבאו עדים ויעידו שבימות הגשמים נכנס: דתנן בקעה כו'. מסוייגת בגדר סביב ורה"י היא לשבת ואפי' היא קרפף יותר מבית סאתים (ז) לזרוק בתוכו מרה"ר חייב ולטלטל אסור: רה"ר לטומאה. דלאו מקום סתירה הוא אבל בימות הגשמים שיש שם זרעים אין נכנסים לתוכה והוי מקום סתירה וספק טומאה טמא: אמר רבא לא שנו כו'. מילתא באפי נפשה היא והמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי אינו אלא טועה דרבא בתרא הוא וא"ל לדחוק מילתיה דרבי אלעזר ולהעמידה על פירוש רבא: לא שנו. דבקעה בימות החמה רה"ר לטומאה: אלא שלא עברו. על בקעה זו ימות הגשמים משנגדרוה אבל עברו עליה ימות הגשמים תו לא פקע מינה שם רה"י אפילו משיגיעו ימות החמה ותיהוי לעולם רה"י לכאן ולכאן וסברא מעלייתא היא או חומרא דרבנן הוא ור"ח פירש דרבא פליג אדר' אלעזר והכי כתב ורבא חולק על רבי אלעזר ופי' נמי לא שנו דבקעה כו' אלא בזמן שלא עברו על זו הטומאה שהיתה עתה בבקעה ימות הגשמים אבל עברו על זו הטומאה ימות הגשמים רה"י היא לכאן ולכאן:

ראיה

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פ"ה מהל' זכיה ומתנה הלכה כז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ג:

קכב ב ג מיי' פ"כ מהל' אבות הטומאה הלכה ו:

רבינו גרשום

אמר רבא. בתר השתא אזלינן דמסתבר כדאמר מקבל והרי מת והרי קברו מוכיח עליו שלא עמד מחליו: אמר ליה אביי. היכי מצית אזל בתר השתא: ומה ספינה. שטבעה בים שרובן של אנשים שהיו בה לאיבוד ואפי' הכי נותנין עליו חומרי חיים שאין משיאין נשותיהם דחיישי' שמא השליכן לחוץ במקום רחוק כשהן חיים. וחומרי מתים שאם כהנים היו אותן שטבעו נשיהן ועבדיהן אין אוכלין תרומה בחזקת שהן חיין דאיכא למימר מתו: חולים שרוב חולין לחיים לא כ"ש. שנותנין עליו חומרי חיים ואיכא למימר דנתרפא וקם מחליו וחזר מאותה מתנה: כמאן אזלא הא שמעתא דרבא דאזיל בתר השתא: כר' נתן כדתניא. לא כתב בה בשטר מתנת שכיב מרע הוא. הוא אומר שכיב מרע היה ועמד וחזר והיא אומר בריא היה: מי מוציא מיד מי. הוא שכיב מרע מוציא מידן בלא ראיה שנכסין הן ברשותו ובחזקתו ונכסים בחזקתן קיימי והן אין מוציאין בלא ראיה שבריא היה כשנתן לו דברי ר' יעקב: ר' נתן אומר אם בריא היה כו'. אלמא דבתר השתא אזלינן ודיינינן לי' שבריא הוא אי לא מייתי ראיה דשכיב מרע הוה: אמר ר' אלעזר א)מחלוקת ר' יעקב במחלוקת ר' יעקב ור' נתן כדאיירינן לענין טומאה. דתנן הבקעה מסויגת סביב. בימות החמה רשות היחיד לשבת אם יותר מבית סאתים אין מטלטלין בה אלא בארבע והזורק מרשות הרבים הייב חטאת מפני שיש לה מחיצות. רשות הרבים לטומאה הואיל והתבואה בימות החמה כבר היא קצורה אין מונעין בני אדם לעבור דרך עליה. ודמיא כרה"ר לענין טומאה דכל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. דכתיב ונסתרה והיא נטמאה. אף ספק טומאה שיש בבקעה ספיקו טהו'. ובימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן בין לשבת בין לטומאה. לפי שהיא זרועה ומונעין ממנה דריסת רגל. ואמר רבא לא שני דבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה שוב ימות הגשמים. ב)אע"ג דהשתא ימות החמה רשות היחיד לכאן ולכאן בין לגבי טומאה בין לגבי שבת דלא אזלי בתר השתא. וכר' יעקב סבירא ליה דלא אזיל בתר השתא ות"ק כר' נתן: וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה הואיל דנותן (דבעל מתנה) מוחזק הוא על המקבל להביא ראיה שבריא היה:

ראיה

מסורת הש"ס

א) [קדושין עט: גיטי' כח.]: ב) קדושין עט: ג) טהרות פ"ו מ"ז שבת דף ו:: ד) [ב"ק פא. ב"מ קיז:]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה הרי מת. נ"ב כך הוא גירסת התוס' והרא"ש ודלא כאלפסי דגורס רבא עי' בהשר"י: (ב) שם אמר רבא לא שנו. נ"ב ל"ג ואמר רבא אלא אמר רבא ואותו שמפרש דמילתיה דר"א אדרבא קאי גורס ואמר רבא ורשב"ם דחה אותו: (ג) שם שלא עברו עליה וכו' אבל עברו עליה ימות הגשמים: (ד) רשב"ם ד"ה אמר רבה וכו' והעמדנוהו על חזקת: (ה) ד"ה חולין וכו' נותן לה בחזקת שהוא קיים לא כ"ש דנימא דלמא עמד וחזר בו: (ו) ד"ה הוא מוציא וכו' וכדאביי וכו' ואיכא למימר: (ז) ד"ה דתנן וכו' לזורק לתוכו מרשות הרבים: (ח) תוס' ד"ה השתא וכו' זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים ואוכלת אשתו בתרומה בחזקת שהוא קיים ולא אמרינן וכו' ולא היה לנו לומר: (ט) בא"ד בני הספינה המטולטלים בים: (י) ד"ה כמאן וכו' בהדיא דהוא: (כ) ד"ה בימות וכו' שהביא רבי' חננאל אלו הן ימות כצ"ל ותיבת דקתני נמחק: (ל) בא"ד והא דקתני סיפא ימות כצ"ל ותיבת את נמחק: (מ) ד"ה רשות וכו' מארבע רוחותיה ורשות הרבים: (נ) ד"ה אמר וכו' משנגדרה הבקעה ולהכי אפי' בימות החמה חשיבא: (ס) בא"ד ונראה לפרש דחולק: (ע) בא"ד ובלבד ימים הסמוכים לגשמים ונראה לר"י כצ"ל ותיבות ותנן בתוספתא ואלו הן ימות החמה מתוכה ימות הגשמים משתרד רביעה שניה נמחק:

דמדמחלק בענין זה א"כ כו' כצ"ל רש"א

[נ"ל ותניא בתוספתא דטהרות פ"ז].

א) נראה דצ"ל מחלוקת ר' יעקב ור' נתן כאן במחלוקת ר' יעקב ור"נ דאיירינן לענין טומאה כצ"ל ועי' היטב במ"ק כאן שנדפס בדפוס ווין בסוף ס' הרב המאירי על מס' שבת.
ב) צ"ל אבל עברו עליה ימות הגשמים אע"ג דהשתא וכו'.

ראיה במאי

ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר [א]ראיה בעדים קא מיפלגי בפלוגתא דר' יעקב ורבי נתן (סימן מניח) רבי מאיר כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר קא מיפלגי א) במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דר"מ סבר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ורבנן סברי [ב]מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והא איפליגו בה חדא זימנא ב)דתניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ג]נאמנין צריכא דאי איתמר ההיא בההיא קאמרי רבנן משום דאלימי עדים ומרעי שטרא אבל הכא הוא דלאו כל כמיניה אימא לא ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' מאיר אבל בהך אימא מודה להו לרבנן צריכא וכן אמר רבה ראיה בעדים א"ל אביי מאי טעמא אי נימא מדכולהו כתיב בהו כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא ובהא לא כתיב בה שמע מינה שכיב מרע הוי אדרבה מדכולהו כתיב בהו כד קציר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה שמע מינה בריא הוי איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ג) אוקי ממונא בחזקת מריה ובפלוגתא דרבי יוחנן אמר ראיה בעדים ור' שמעון בן לקיש אמר ראיה בקיום השטר איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש ד) [ד]מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת (א) ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם [ה]אי אתם רשאים לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא

רשב"ם

ראיה במאי. בין לרבנן בין לר"מ קבעי ומשום דאיכא לפרשה בתרי גווני כדלקמן קבעי הכי: ראיה בעדים. כדמפרש לקמיה: ר"מ כר' נתן ורבנן כר' יעקב. ר"מ אזיל בתר השתא כר' נתן ומתניתין כגון שהוא בריא עכשיו והכי קאמר מתני' אמר שכ"מ הייתי ועכשיו אני בריא וחוזרני בי והן אומרים בריא היית עליו להביא ראיה בעדים שכיב מרע היה וחכ"א הנותן מוחזק הוא בנכסים ועל המקבל מתנה שהוא מוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שיביא שבריא היה: ראיה בקיום השטר. ראיה שאמרו חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה בקיום השטר קאמרי רבנן שצריך לקיים שטרו שלא יוכל נותן לטעון ולומר מזויף הוא וכיון דנתקיים שלא ע"פ הנותן דאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר שהרי לא נתקיים ע"פ הנותן דנימא מיגו יבא בעל השטר ויזכה במתנתו דכ"ע אזלינן בתר השתא כרבה ורבי נתן וכיון דבריא הוא עכשיו זכה בעל השטר אך יקיים שטרו שלא יוכל נותן לפסלו אבל ראיה דר"מ ראיה בעדים היא כדמפרש עליו להביא ראיה שש"מ היה דברי ר"מ: במודה. לוה בשטר שכתבו ואינו מזויף אלא שטוען פרעתיו או שכ"מ הייתי או שטר אמנה או שטר פסים הוא: צריך המלוה לקיימו. ע"פ אחרים שלא יוכל לוה לפסלו במיגו קמיפלגי: ר"מ סבר א"צ לקיימו. דשם שטרות הרי הם כשרים ובשטרות לא נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר לפסלו והכי קאמר מתני' צריך להביא ראיה בעדים שכ"מ היה דברי ר"מ מאחר שמודה הוא בשטר שכתבו ונתקיים השטר בכך דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן וחכ"א המוציא מחבירו שהוא בעל השטר צריך להביא ראיה קיום השטר שיתקיים בחותמיו דהודאת נותן שטוען כתבתיו לא מהניא מידי דהא קאמר שכ"מ הייתי והפה שאסר הוא הפה שהתיר והלכך צריך בעל השטר לקיימו ויזכה במתנתו דאזלינן בתר השתא שהוא בריא כר' נתן ומתרי לישני ומתרי אמוראי שמעינן דאזלינן בתר השתא כרבה ור' נתן כדפרישית: והא איפליגו בה חדא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו: דתניא. בפרק ב' דכתובות: אין נאמנין כו'. דתנן התם העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולים היינו הרי אלו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ותניא בגמרא אין נאמנין לפסלו דברי ר"מ ופליג אמתני' דלא חיים להפה שאסר גבי שטרות דלא נחשדו ישראל על כך ומפרש התם במסקנא טעמא דקסבר ר"מ מודה בשטר שכתבו לוה שא"צ מלוה לקיימו (ב) וכיון שאמר לוה אני כתבתיו תו לא מהימני עדים למפסליה שהרי אין לך קיום גדול מזה שהלוה מודה שכתבו דמסתמא לא נעשה בפסלות וכמו שכתב ידו יוצא ממקום אחר דמי דתנן התם אין נאמנין דאין כאן הפה שאסר: וחכ"א נאמנין. דאע"ג דמודה לוה שכתבו צריך לקיימו וכיון שאינו מתקיים כי אם ע"פ עדים הללו שאומרים כתב ידינו הוא זה הא קאמרי נמי קטנים היינו ונאמנים דהפה שאסר הוא הפה שהתיר: בההיא קאמרי רבנן. דאע"ג שמודה לוה שכתבו לא חשיב כקיום כיון דעדים עצמן פוסלין התימתן משום דאלימי עדים לאורועי שטרא ולא מהניא הודאת לוה אבל במתני' אימא לאו כל כמיניה לאורועי שטרא ולמימר שכ"מ היה כיון דמודה שכתבו ועדים לא קא פסלי התימתן: אילימא. היינו טעמייהו דרבנן מדכולהו מתנות בריא כתיב בהו כד מהלך על רגלוהי בשוקא והאי לא כתיב ביה ש"מ שכ"מ היה והלכך אמרי רבנן המוציא מחבירו דהיינו מקבל מתנה עליו להביא ראיה שבריא היה דמסתמא י"ל שכ"מ היה: איכא למימר הכי כו'. רבה הוא דקא משני לאביי הכי היינו טעמייהו דרבנן משום דאיכא למימר הכי והכי ומספקא לן אם מתנת בריא הוא אם מתנת שכ"מ הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה בחזקת נותן והלכך המוציא מחבירו דהיינו בעל השטר עליו להביא ראיה בעדים שבריא היה להוציא הממון מחזקת הנותן: ובפלוגתא. דרב הונא ורב חסדא פליגי ר' יוחנן ור"ל: בבני ברק. מקום: ועמדו עליו בני משפחה. וקס"ד השתא נכסי בחזקת יורשין קיימי ולא באו עדיין ליד לקוחות ואתו לקוחות וקא מערערו להוציא מן היורשין לפי שקנאום מן המת והיורשין עוררין ומסיבין דבר ללקוחות ואומרים קטן היה קרובנו בשעת מיתה וקי"ל לקמן (דף קנה.) דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ולא טוליא הנכסים מחזקתו והלקוחות לא מצאו עדים שיאמרו גדול היה ולכך הוצרכו לבודקו וכשלא יוכלו לבודקו וגם העדים לא מצאו הפסידו דר"ע כדרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה בעדים שבריא היה וה"נ על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה: באו. לקוחות ושאלו את ר"ע: עשויין להשתנות. ואפי' אם דומין עתה לסימני גדול י"ל אילו היה קיים הוה שומא: בשלמא

תוספות

*ונראה לר"י לפרש ל"ש דבקעה (ג) רה"ר לטומאה אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים פי' על הטומאה שנודע שלא עברו עליו ימות הגשמים משעבר שם ולא ידע אם בימות החמה נכנס או בימות הגשמים נכנס שאם בא לשאול לפנינו יש לנו לחושבה רה"ר דבתר השתא אזלינן אבל אם עברו עליה בימות הגשמים פי' שלא נודע לו אם בימות החמה או בימות הגשמים נכנס ומשבאה ספיקא עברו עליה ימות הגשמים אפילו הוא בא לשאול בימות החמה הוי רה"י לטומאה דליכא למימר בתר השתא אזלינן כיון שקרוב היה לימות הגשמים יותר ורשות היחיד לכאן ולכאן הכי פירושא לגבי (ד) שם טומאה כמו לגבי שבת והשתא ניחא דמייתי הכא הך מילתא אי אזלינן בתר השתא דאיירי בה בהך שמעתא:

ראיה במאי כו'. רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר. פירש רבינו שמואל דבין לר"מ ובין לרבנן בעי ראיה במאי ואין נראה דהא פשיטא לר"מ דהוי ראיה בעדים וכן פירש רבינו שמואל אחר כן דלר"מ הוה ראיה בעדים:

וכן אמר רבה ראיה בעדים. תימה אמאי מוקי רבה למתני' ראיה בעדים דמוקי רבנן כר' יעקב ור"מ כר' נתן והא איהו גופיה ס"ל כר' נתן ולוקמא בקיום שטרות וכולהו כרבי נתן מיהו אי אשכחן בשום מקום דאית ליה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו הוה אתי שפיר דאי הוה מוקי לפלוגתייהו נמי בקיום שטרות הוה להו רבנן דלא כוותיה א"נ יש לומר דמשמע ליה ראיה דרבנן דומיא דראיה דר"מ דהיינו בעדים:

ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה. וא"ת למאי דס"ד שהלקוחות היו בודקין אותו אם היה גדול אם לאו היאך יכול להיות שאם נראה קטן בחייו שיראה גדול לאחר מיתה ופירש ר"ת שבחייו היו השערות לבנות והוו שומא ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים ואין נראה דלא אשכחן בשום מקום (ה) בשערות שהם סימן חילוק בין לבנות לשחורות ואומר ר"י דשמא בחייו לא היו גומות ומחמת מיתה יש שם גומות כדאמרי' בנדה גומות אע"פ שאין שערות בפ' בא סימן (דף נב. ושם) ואם

רבינו גרשום

ראיה בעדים. שיעידו שבמתנת בריא היתה: ראיה בקיום השטר. שיביאו עדים שיכירו חתימת עדים הללו החתומים על השטר לפי שזה הנותן מרע ליה לשטרא דקאמר שכיב מרע הוה ומשוי ליה כחספא בעלמא להכי מייתי הני ראיה דמקיימי לשטרייהו אע"ג דהנהו לא מסהדי אי בריא הוה אי שכיב מרע הוה א)בדבר דמקיימי לי' לאו כל כמיניה דנותן דמצי מרע לשטרא: רב הונא דאמר ראיה בעדים. קסבר קמיפלגי ר' מאיר ורבנן דמתני' בפלוגתא דר' יעקב ור' נתן. ר' מאיר דאמר צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה ומאי ראיה בעדים דאי אמרינן ראיה בקיום השטר האי לאו ראית היא דהנהו עדי' דמסהדי על חתימת ידייהו דסהדי לא ידעי אי בריא הוה אי שכיב מרע היה. וחכ"א המוציא ע"ח הראיה על מקבל מתנה להביא ראיה בעדים שבריא היה קסברי כר' יעקב דאמר הן אין מוציאין מידו בלא ראיה בעדים דבריא הוה: קמיפלגי במודה בשטר כו'. ר' מאיר דאומר עליו להביא ראיה ששכיב מרע היה ס"ל הואיל דאותו נותן מודה באותו שטר מתנה שכתבו אין צריך למקבל מתנה לקיימו עוד לפי שמקויים ועומד הוא להכי איצטריך ליה לנותן לאתויי עדים כמו שהוא אומר שיעידו עליו ששכיב מרע היה. ורבנן דאמרי עלייהו להביא ראיה למקבל קא סברי אע"ג דנותן מתנה מודה באותו שטר שכתבו צריך למקבל מתנת לקיימו והואיל דהאי בעי לאורועי דאמר שכיב מרע הוה ובפל הוא להכי צריך למקבל מתנה לקיימו בעדים המכירים חתימותייהו ולאו כל כמיניה של זה לפוסלו שוב: והא איפלגו בה חדא זימנא. במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא מאי קאתי לאשמועינן. דתניא עדים החתומין על השטר ורצו לפוסלו ואמרו כשחתמנו עליו קטנים היינו או אנוסים היינו אין נאמנין לפוסלו אותו שטר דודאי איכא למימר דמשחתמו דייקי שפיר דכשרין הוו דלא הוו קטנים ואין נאמנין דהואיל שהן מודים שהן כתבוהו והתמוהו אין צריכין לקיימו וכשר הוא: וחכ"א נאמנים לפוסלו. לפיכך צריכין שיהיו מקיימין אותו: צריכי. דאי אשמועינן בהך פלוגתא דהא ברייתא לחוד בהא קאמרין רבנן דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו משום דעדים נופייהו דחתימו עליה מרעי שטרא ואמרי קטנים היינו משום הכי ברין הוא דצריך לקיימו לאידך למקבל: ואי אתמר. במתני' בההיא קאמר ר' מאיר דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו משום דלאו כל כמיניה לאורועי שטרא אבל בברייתא הואיל ב) דקא מרעי ליה לשטרא אימא דקא מודי לרבנן דצריך לקיימו קמ"ל דבין הכא ובין הכא פליגי: א"ל אביי. לרבא טעמא מאי אמרי' ראית בעדים: אילימא משום דכולהו שטרי מתנות בריא כתוב בהו כד הוי מהלך על רגלוהי בשוקא יהבה ניהליה ובה לא כתיב הכי ש"מ שכיב מרע היה ומשום הכי איצטריך לאייתי ראיה בעדים דאי בקיום השטר לא דייקא: אדרבה. אימא איפכא כיון דכולהו שטרי שכיב מרע כתיב בהו כד הוי קציר ורמי בערסיה יהבה ניהליה ובהאי שטרא לא כתיב ביה הכי ש"מ בריא הוה ואמאי איצטריך ליה לאתויי עדים כלל: אלא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי משום הכי אוקי ממונא בחזקת מריה. דהיינו נותן המתנה ואיצטריך מקבל להביא ראיה שבריא היה בשעה שנתן לו המתנה: בפלוגתא. דרב הונא ורב חסדא לעיל הכי פליגי ר' יוחנן ור"ל: ועירערו לומר קטן היה. ואין סבירא מכירה דאין מעשה קטן כלום: מהו לבודקו. כשהוא מת אם הביא ב' שערות וגדול הוא אי לא: אמר להם אי אתם רשאים לנוולו. מאחר שמת: ועוד. אפ"ה דאתם רשאים לבודקו אין ראיה לאחר מיתה דסימנין עשוין להשתנות: בשלמא

א) נ"א דה"ל מאחר דמקיימי ליה וכו'. ב) נ"ל הואיל ועדים גופייהו קא מרעי וכו'

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומת ועמדו עליו בני משפחה: (ב) רשב"ם ד"ה אין נאמנין וכו' דכיון שאמר וכו' וכמו שכתב ידו יוצא: (ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אמר כו' ונראה לר"י לפרש לא שנו דבקעה ביהח"מ רה"ר לטומאה אלא וכו' שלא ידע וכו' שאם בא לשאול לפנינו בימות החמה יש לנו לחושבה כצ"ל ונ"ב כלומר לא שנו אלא היכא שהספק הוא אם נכנס ביהח"מ שעומד בו עכשיו כשבא לשאול על ספיקו או שמא נכנס ביה"ג שלפניו דהשתא נודע שלא עברו עליה יה"ג מששבר לשם ביהח"מ והלכך כיון שבא לפנינו לשאול ביהח"מ יש לנו לחושבה רה"ר דקרוב הוא לימות החמה ובתר השתא אזלינן אבל אם כשבא לשאול ביהח"מ הספק אינו ביהח"מ שעומד בו אלא ספק לו אם נכנס ביה"ג שלפניו או ביהח"מ שלפני פניו דהשתא נודע דאע"פ שנכנס ביהח"מ כבר עברו על הטומאה יה"ג התם אפילו הוא בא לשאול ביהח"מ הוי רה"י לטומאה דכיון שקרוב הוא ליה"ג יותר מביהח"מ תלינן בימות הגשמים שהרי הספק הוא בימות החמה שלפני יה"ג וז"ש ר"י ובלבד ימים הסמוכים לגשמים פי' לא דאמר בא לשאול ביהח"מ כשאין לו ביהח"מ אינו אלא כשהספק הוא ביהח"מ שעומד בו דהם הימים הסמוכים לגשמים לאפוקי כשהספק הוא ביהח"מ שלפני הגשמים דהתם ודאי כיון שקרוב הוא ליה"ג יותר הוי רה"י לטומאה ומהרש"ל הביא הירושלמי לדרך אחר ושרי ליה מארי [והשאר חסר]: (ד) בא"ד הכי פירושא לגבי טומאה כצ"ל ותיבת שם נמחק: (ה) ד"ה ועוד וכו' דלא אשכחן בשום מקום שום חילוק בשערות שהם סימן בין לבנות לשחורות. נ"ב ולי נראה דלמאי שמפורסם שהשערות יאריכו לאחר מיתה בקבר א"כ יש לומר שמא בשעת מיתה לא היה בהן כדי לכוף ראשן לעד עיקרן ולאחר מיתה הגדילו והאריכו:

מסורת הש"ס

א) ב"מ דף ז. עב: לקמן קע. [כתובות יט. שבת עת:] ב) כתובות דף יח: ג) [קדושין מה: וש"נ]: ד) [כעין זה שמחות פ"ד הלכה יב לקמן קנה.]:

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל' כב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ"ה סעיף ד ועיין במ"מ ובכ"מ:

קכד ב מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ס סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' פב סעיף א:

קכה ג מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לג:

קכו ד ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יב [וב"י סוף סי' בס:]

קבז א טוש"ע ח"מ סי' פב סעיף ג :

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בעדים כיון דאמר ללקוחות אייתו עדים ולא אשכחו היינו דקא אתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר למה להו לבודקו לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי מי סברת נכסי בחזקת בני משפחה קיימי וקא אתו לקוחות ומערערי נכסי בחזקת לקוחות קיימי וקא אתו בני משפחה וקא מערערי הכי נמי מסתברא מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואישתיקו אי אמרת בשלמא בני משפחה קא מערערי משום הכי אישתיקו אלא אי אמרת לקוחות קא מערערי אמאי שתקי לימרו ליה אנן זוזי יהבינן ליה לינוול ולינוול אי משום הא לא איריא הכי קאמר להו חדא דאי אתם רשאים לנוולו ועוד וכי תימרו זוזי שקל לינוול ולינוול סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה (ת"ש) שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן זו ששנויה במשנת בר קפרא הרי שהיה אוכל שדה ובא בחזקת שהיא שלו וקרא עליו אחד ערער לומר שלי היא והוציא זה את אונו לוכר שמכרתה לי או שנתתה לי במתנה אם אמר איני מכיר בשטר זה מעולם יתקיים השטר בחותמיו אם אמר שטר פסים הוא זה או שטר אמנה שמכרתי לך ולא נתת לי דמים אם יש עדים הלך אחר עדים ואם לאו הלך אחר השטר לימא ר' מאיר היא דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ולא רבנן אמר ליה לא שאני אומר דברי הכל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו והא מיפלג פליגי א)דתנן ב)אין נאמנין לפוסלו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נאמנין אמר ליה אי עדים אלימי ומרעי שטרא איהו כל כמיניה אמר ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אמר ליה זו אלעזר אמרה אני לא אמרתי דבר זה מעולם אמר רבי זירא אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו יכפור ברבי ינאי רבו דאמר רבי ינאי אמר רבי מודה בשטר שכתבו (אינו) צריך לקיימו ואמר ליה רבי יוחנן רבי לא משנתנו היא זו וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה אין ראיה אלא בקיום השטר ברם נראין דברי רבינו יוסף דאמר רבינו יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי חכמים אבל רבי מאיר אומר מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו (א) ומאי דברי הכל דרבנן לגבי רבי מאיר דברי הכל היא והא איפכא תנן וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה איפוך והא תניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נאמנין איפוך והא רבי יוחנן ראיה בעדים קאמר ליפוך נמי תיובתא לא הכי

רשב"ם

בשלמא לדידי דאמינא ראיה. דאמרי רבנן במתני' המוציא מחבירו עליו הראיה היינו ראיה בעדים שבריא היה ויגבה מתנתו מיד היורשין ה"נ בקשו לקוחות לעשות כך ולבקש עדים כדי לטרוף מקחן מיד היורשין וכיון דלא אשכחו כו': לקיימו שטרייהו. ומסתמא אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול: בחזקת לקוחות הוו קיימי. והחזיקו בהן קודם ערעור: ואתו יורשין וקא מערערי. ואמרי קטן היה ושלא כדין תפסתם דהתם גבי יורשין לא שייך קיום שטריה: היינו דשתקי. כדי שלא לינוול קרובם: לינוול ולינוול. אין אנו חוששין בבשתו שאינו קרובנו והפסדנו מרובה: ה"ג זו ששנויה כו'. ואסיפא קאי לימא ר"מ היא כו': שטר פסים. שפייסת ממני לכתוב לך שטר מכירה להחזיקך בעשיר לוקח קרקעות: שטר אמנה. האמנתיך למכור לך שטר מכירה קודם שקבלתי הדמים: שאני אומר לדברי הכל כו'. כדמפרש לקמיה דכי פליגי רבנן ואמרי מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו הני מילי היכא דאיכא עדים דמרעי ליה לשטרא ופוסלין חתימת עצמן ה"ז פסול גדול הלכך אע"ג דמודה לוה שכתבו צריך לקיימו אבל בהך דבר קפרא דלוה גופיה קפסיל ליה ולא עדים כיון דמודה שכתבו לאו כל כמיניה למימר שטר פסים הוא והכל מודים שא"צ לקיימו: אי עדים אלימי כו'. דהתם אמרי עדים פסולי עדות היינו: איהו כל כמיניה. בתמיה וכי יש כח ביד הלוה לומר איני חייב כלום והנא לא אמרי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר דכיון דאמר לוה כתבתי שטר זה אפס שטר פסים או שטר אמנה הוא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן דאנן סהדי דלאו שטר אמנה הוא דעדים אשטר אמנה ופסים לא חתמי דלא ניתן ליכתב כדאמר בפרק ב' דכתובות (דף יט.) והלכך לא מהימן למימר שטר אמנה הוא: והלא אמרו משמך כו'. ריש לקיש קא"ל לר' יוחנן היכי מצית למימר דלדברי הכל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו אף על גב דאיהו נמי פסיל ליה משום שטר אמנה או שטר פסים דלאו כל כמיניה להורעיה איהו כל זמן דעדים גופייהו לא מרעי ליה והלא משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה אע"ג דמודו בני משפחה בשטר שכתב נותן מתנה כיון דאמרי קטן היה נאמנין עד שיתקיים השטר בחותמיו אלמא מודה בשטר שכתבו לדידך צריך לקיימו: ויכפור בר' ינאי. בתמיה והלא לר' ינאי רבו א"ר יוחנן בהדיא צריך לקיימו: ברם נראין דברי רבינו יוסף. ר' זירא קא"ל ואתא לתרוצי דמאי דא"ר יוחנן לריש לקיש לעיל שאני אומר לדברי הכל א"צ לקיימו היינו טעמא דס"ל לר' יוחנן דמהפכינן מתניתין ר"מ לרבנן דס"ל לרבנן א"צ לקיימו כדמפרש ואזיל והאי דקא"ר יוחנן לדברי הכל א"צ לקיימו לאו דוקא אלא משום דהלכתא דרבנן קאמר דא"צ לקיימו חשיב ליה כדברי הכל: זו דברי חכמים. מתני' דמוכח א"צ לקיימו: נמי תיובתא. דאמר לעיל איתיביה ר' יוחנן לר"ש בן לקיש וכו' ליפוך והשתא צריך לומר איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן דמהא שמעינן דמתניתין ראיה בעדים קאמר:

תוספות

ואם תאמר למה יש לנו לומר שהוא קטן כיון שהגיע לכלל שנותיו והא אמרינן בנדה פרק בא סימן (דף מח.) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים וי"ל שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו ולא היו לו סימני גדלות ולהכי איכא לספוקי שמא קטן היה עדיין: **אלא** לדידך דאמרת (ג) בקיום השטר לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסייהו. דמסתמא כיון שאמת היה שמכר היו מוצאים עדים לקיים שטרם אלא ש"מ שהיו צריכין לבקש עדים שהיה גדול בשעת המכר וכרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה וא"ת ומאי קושיא עד כאן לא קאמרי רבנן ראיה בקיום השטר אלא משום דסבירא להו כרבי נתן דאמר דאזלינן בתר השתא דאם בריא הוא עתה יש לנו לומר שאז היה בריא אבל הכא לא שייכא שום חזקה וי"ל דאיכא למימר חזקה שאין עדים חותמים על השטר אא"כ נעשה גדול מהניא כי ההיא חזקה דבתר השתא אזלינן: **בחזקת** לקוחות הוו קיימי. והיורשים היו רוצים להוציאן מידן והיו רוצים לבודקו אם הוא קטן והשתא ניחא הא דקאמר להו סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה שאפילו לא תמצאו לו סימנים איכא למימר שנשרו לאחר מיתה: **זוזי** יהבינן לינוול ולינוול. אבל יורשים אינם רשאים לנוולו בשביל הירושה דלא מידי יהבי ועוד שהוא קרובם: **אי** עדים אלימי ומרעי שטרא כו'. לעיל בפ' חזקת הבתים (דף מח: ושם ד"ה אמר) הבאתי שם הך מילתא גבי מודעא היו דברינו וכו': **והלא** משמך אמרו יפה ערערו בני משפחה. מטעם קיום השטר ולא מטעם עדים:

ברם נראין דברי רבינו יוסף כו'. (ג) והא דפריך לעיל ריש לקיש לר' יוחנן ממשנת בר קפרא וא"ל ר' יוחנן שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו לא אמר דבר זה מעולם וכולה סוגיא דלעיל ליתא לפי מסקנא זו וכה"ג איכא ביבמות בפ' החולץ (דף לה: ושם ד"ה כ"ע) דפריך ליה ר' יוחנן לריש לקיש ולמסקנא מעמיד מחלוקתם בענין אחר גבי החולץ למעוברת וכן בפ"ק דחגיגה (דף ז.) גבי הראיון ובנדה פ' המפלת (דף כז.) גבי פניו מוכמסים וכי א"ל ר' יוחנן לר' ינאי לעיל רבי לא משנתנו היא זו לא הקשה ממילתא דרבנן אלא הזכיר לו המשנה דפלוגתא דרבנן ורבי מאיר היא בהא [וע"ע תוס' בכורות ד: ד"ה אלא] :

רבינו גרשום

בשלמא לדידי דאמינא. דמייתי ראיה בעדים הכא נמי עבדי הני דבדקו בתר עדים אם כשמכר קטן היה אי לא ולא אשכחן משום הכי אולו ושאילו מהו לבידקו: א"א לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר. אמאי אזלי לקוחות למישאל מהו לבודקו יקיימו שטרייהו דבידייהו דליתו סהדי דמכירין חתימת ידי העדים ובודאי אותן החתומין על השטר לא חתמי אא"כ היה גדול ובתר הכי לוקמי לקוחות בנכסייהו אלא ש"מ מדלא עבדי הכי דלא אזלינן בתר קיום השטר אלא בתר עדים וקשיא לר"ל. אמר לך ר"ל לעולם בתר קיום השטר אזלינן ודקא קשיא לך הכא אמאי לא אזלינן בתר קיום השטר אלא בתר עדים. מי סברת דנכסים שמכר שעדיין בידא דמשפחה הוו ואתו לקוחות וקא מערערי אי הוי עובדא הכי מצית למפרך שפיר. לאו הכי הוי עובדא אלא נכסי הוו כבר ביד לקוחות (דלקוחות הוה) ולא מצו בני משפחה למיזל בתר קיום השטר ומאי הוי זכותייהו קיום השטר. ובני משפחה אינהו קא מערערי דקטן הוה ומשום הכי אזלי מעיקרא בתר עדים כי לא אשכחו אמרי מהו לבודקו: ה"נ מסתברא. דבני משפחה הוי מערערי ולא לקוחות: מדקאמר להו אי אתם רשאים לנוולו ואשתיקו. משום דמשפחתו הוה לא היו רוצים לנוולו: לקוחות אמאי משתקי. מצי למימר ליה הואיל דזוזי יהיבנא ליה בהא ארעא לינוול ולינוול אלא ש"מ דנכסים בידא דלקוחות הוו ובני משפחה מערערי. אמר לך ר' יוחנן לעולם אכתי קשיא ליה לר"ל ונכסים בידא דיורשין הוי קיימי והא דקא מייתי ראיה מהכא. אי משום הא לא אריא דהכי קאמר להו: במשנת בר קפרא. שהיה שונה בה: והוציא זה. המוחזק בשדה: את אונו. כח שלו שטר מכירה שהיה בידו: יתקיים השטר בחותמיו. שיעידו שנים עליהן שהוא כתב ידן ולא מחזקינן לעדים בשקרי דחתימי מילי דשקר: ואם אמר. המערער: שטר פסים הוא. שפייסתני בשעה שהיית רוצה לישא אשה שאכתוב לך שטר ששדה מכורה לך בעבור אותו [שטר] יהיו סבורין כך שאתה עשיר וקונה נכסי' ומעולם שוב לא החזרתה אותו לי ולא שלך היא [illegible]

א) [נ"ל דתניא] : ב) [כתובות יט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שצריך לקיימו (ומאי דברי הכל דרבנן לגבי ר"מ דברי הכל היא) תא"מ ונ"ב לפי פי' התוספות לא גרסי' ליה: (ב) תוס' ד"ה אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום וכו' וי"ל כיון דאיכא למימר הכא חזקה שאין: (ג) ד"ה ברם וכו' והא דפריך. נ"ב נראה דקשה להו מאי פריך ר"ל לר"י לימא ר"מ היא כו' הלא למאי דמיתהפכא רבנן היא ולא ר"מ וא"כ למה השיב ר"י שאני אומר ד"ה מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וקאמר נמי אי עדים אלימי וכו' לימא דלרבנן בכל דוכתא אמרי' דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו מ"כ צריך לפרש דכולה סוגיא דלעיל ליתא ואה"נ דלרבי יוחנן בכל דוכתא א"צ לקיימו כחכמים דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו והא דהוצרך הלמודא לספך דברי ר"י ולא קא משני דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר קאמר אלמא דס"ל לתלמודא דרבי יוחנן [אליבא דחכמים קאמר] א"כ אף למאי דמיתהפכא נמי קשיא היאך אמר רבי יוחנן ראיה בקיום השטר [illegible]

[illegible]

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לר' שמעון בן לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר היינו דמשכחת לה דנחתי לקוחות לנכסים אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתי לקוחות בנכסים אמר ליה מודינא לך בערער דבני משפחה *דלאו ערער הוא מאי קאמרי קטן היה *חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול איתמר קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן (א) מבן עשרים שנה (ב) (והא דרבא *לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר) מתיב ר' זירא *מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה שנה היינו

רש"י

הכי קאמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר. ואפכינא נמי מתני' דלרבנן אין צריך לקיימו כיון דמודה שכתבו היינו דמשכחת להו נכסי בידא דלקוחות ואתו יורשין וקמערערי כדאמר לעיל הכי נמי מסתברא מדקתני דאמר להו אי אתם רשאין לנוולו כו' הלכך שמא קיימו שטר או אפילו לא קיימו כיון דמודו בני משפחה בשטר שכתבו נותן אין צריך לקיימו והוחזקו לקוחות בנכסים: אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים. ולדידך לא מתהפכא מתני' וכיון דאמרי רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו מקבל מתנה נכסי בידא דלקוחות היכי משכחת לה הא לית להו עדים שגדול היה: לאו ערעור הוא. ומן הדין הוחזקו לקוחות בנכסים: נעשה גדול. נותן ומקבל ועדים כולם גדולים וכשרים. ומסקנא דשמעתא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כדשמואל וכר' יוחנן לא שנא היכא דאיהו מרע ליה לשטרא למימר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא לא שנא היכא דעדים מרעי ליה לומר אנוסין היינו דהא אפיכנא נמי הכא להא דכתובות לעיל דאין נאמנין לפסלו כו': קטן. היורש נכסי אביו שמת: מאימתי מוכר בנכסי אביו. בקרקעותיו ותהוי מכירתו מכירה דאילו גבי מטלטלי תנן (גיטין דף נט.) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ומפרשינן התם כבר שית כבר שב כל חד לפום חורפיה ומשום כדי חייו תקינו ליה רבנן במטלטלין דתהוי מכירה למזונותיו אבל במקרקעי לא: בן שמנה עשרה. ויום אחד דפסקינן לקמן תוך זמן כלפני זמן ואע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה כדמוכח לקמן בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מוכרת וכגון שהביאה שתי שערות כדמוכח לקמן:

תוספות

אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים נכסי ביד לקוחות היכי משכחת לה. דיבילא היורשין עדים שהיה קטן (ג) ואם לא יוכלו למצוא מאי מערערים היורשין פסק רבינו שמואל דקי"ל כרבי יוחנן ושמואל דאית להו הכא מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואין נראה לר"י אלא נראה לו דקי"ל כרב נחמן דאית ליה בפרק שני דכתובות (דף יט. ושם) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו דכוותיה קיימא לן בדיני וכן פסק רבינו חננאל:

איתמר קטן אימתי מוכר בנכסי אביו. הכי גרסינן בספרים ישנים וגם רבינו תם גריס כך רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה רב הונא בר *חיננא אמר רב נחמן בן עשרים וגרסינן בתרה והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא (ד) דפחות מבן עשרים דזבין בנכסי דאבוה כו' עד אמר להו רבא מדאסברוהו וסבר מידע הוי ידע והא דעבד הכי חולפא יתירא הוה ביה פירוש הגיע זמנו למכור בנכסי אביו ומתחלה היה סבור רבא שהיה שוטה ולכך לא הוה מקחו מקח וממכרו ממכר ולבסוף כיון דראה דאסברוהו וסבר אם כן אינו שוטה לגמרי כיון שהגיע זמנו למכור יכול למכור וא"ת תקשה דרבא אדרבא דהכא קאמר בן שמנה עשרה ואילו בגיטין פ' התקבל (דף סה.) גבי ג' מדות בקטן כו' קאמר רבא ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ואומר ר"י דנראה דגרסינן בההיא דהתקבל רבה חבירו של רב יוסף שהיה רגיל לעשות מדות כמו ההיא דסוף המצניע (שבת דף צה:) דחמש מדות בכלי חרס דגרס התם רבה מדאמר ליה *(רב אסי רבי) אתה אומר כן דאינו רבא לא עלה לארץ ישראל כמו רבה ומיהו אין זו ראיה כל כך כי גם רבא מצינו שהיה עושה מדות דאמר רבא בגיטין פ' הזורק (דף עט.) שלש מדות בגיטין ואמר רבא נמי פרק קמא דחולין (דף יז:) שלש מדות בסכין אך לכאורה משמע דגרסינן התם רבה מכח הך קושיא דהכא כדפרישית (ה) ואי גריס התם רבה א"ש טפי בהכי הא דקאמר בג' מדות בקטן הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת ואם כן משמע דאית ליה לרבא קטנה חולצת ואילו בפ' יוצא דופן (נדה מו. ושם) אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים ומסיק התם דוקא קאמר רבא לענין מיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה ואי גרס התם רבה אתי שפיר ורבינו שמואל תירץ שם וכנגדו בקטנה חולצת דהיינו בת (ו) שנים עשרה שנים ויום אחד שהקטנה היא אז גדולה ולא נהירא דאם כן לא הוה ליה למימר וכנגדו בקטנה אלא וכנגדו חולצת אלא משמע שכנגדו קטנה שהגיעה לעונת נדרים שהיא בת עשתי עשרה שנה ויום אחד ורבינו תם תירץ דודאי רבא סבר לה כדפסיק בפ' מצות חליצה (יבמות קה: ושם) ולקמן בשמעתין דלחליצה בעי גדולה ובגיטין איירי רבא אליבא דר' יוסי דאמר קטנה חולצת דאמרינן בפ' מצות חליצה לדברי ר' יוסי קטנה חולצת משהיא כפעוטות רבא אמר משתגיע לעונת נדרים משמע דלדברי ר' יוסי קאמר ואיהו סבירא ליה התם כמ"ד התם והלכתא משתביא שתי שערות ולספרים דגרסי כן בדרבא עד שיהא בן עשרים הוי אתי שפיר ההיא דגיטין פ' התקבל (דף סה.) אך אותה גירסא אינה נראית כלל שצריך למחוק הספרים דגרסי והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר שהרי הוא כתוב אחר שלח גידל בר מנשיא כו' ופירש רבינו שמואל (ז) היינו טעמא דאסברוהו ליה וסבר אם כן חכם גדול היה וידע בטיב משא ומתן משום דחייש לעובדא דגידל בר מנשיא הייתי ליה בתר הכי ואין נראה כלל וכי בשביל שהוא היה יודע לסבור זה היה חשוב חכם יודע בטיב משא ומתן על כן נראה יותר גירסת ספרים ישנים:

מוכר בנכסי אביו. פי' רבינו שמואל* דדוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שקנה ושנתנו לו במתנה יוכל למכור וכן פי' רב אלפס דבנכסים שקנה אין אנו חוששין אם מוכרן והא דאמרינן לקמן למקרקעי אין עדותן עדות פירוש לשום קרקעות כמו שאפרש בסמוך דהיינו (ח) דדעתיה מיקרבא לגבי זוזי ואינו בקי בשומא ורבינו תם פירש דהוא הדין נכסים שקנה אינו יכול למכור מטעם דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי ומה שהקשה ר"י שמא כשהוא שוטה זבין וכשהוא שוטה זבן לאו קושיא היא דטעמא לא משום שטות הוא אלא משום דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי:

מתיב רבי זירא מעשה כו' באחד שמכר בנכסי אביו. פירוש בזמן שהיה לו למכור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דמסתמא קודם לכן לא מכר והא סוגיא כמ"ד לעיל נכסי ביד לוקח הוו קיימי ולהכי קאמר כי בדקי ליה מאי הויא כו' אבל למ"ד בחזקת יורשים הוו לא הוה ליה למימר כי האי לישנא אלא הוה ליה למימר אמאי צריך בדיקה פשיטא דגדול הוה ולפי זה אין הוכחה גמורה דבזמן מכירה מכר וריב"ס פירש בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה ונכסי ביד לקוחות הוו קיימי ואתו יורשים וקא מערערי לומר קטן היה והיו צריכים להביא ראיה שהיה קטן ולא מצאו עדים שהיה פחות משמנה עשרה שאם מצאו לא היו צריכים יותר אפילו הביא שתי שערות לא עשה ולא כלום אבל מצאו עדים שהיה פחות מבן עשרים והיו רוצים לומר שמא לא הביא שתי שערות עדיין ועודנו קטן אבל אם לא מצאו עדים שהעידו שהיה פחות מבן עשרים שנה היינו מחזיקין אותו כגדול דחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה גדול בן כ' דליכא למימר דלא היו מחזיקים ליה בן כ' לפי שהיה סריס הא ליכא למימר דאם כן מאי פריך אלא למאן דאמר בן כ' כי בדקי מאי הוי טובא וטובא הוי שאם אינו יודע בן כמה שנים הוא דע"י חזקה דאין עדים חותמים אלא אם כן נעשה גדול בן עשרים לא הוה משוינן ליה סריס אלא שמע מינה דעל ידי אותה חזקה משוינן ליה סריס והשתא פריך שפיר בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה היינו דקאמרי מהו לבודקו אלא למאן דאמר בן עשרים כי בדיק ליה כו' והאי קושיא אתיא להאי דאסיקנא לעיל נכסי ביד לקוחות הוו קיימי כדפרי' לעיל מיהו למאן דאמר בחזקת היורשים הוו קיימי מאי למפרך שפיר בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה היינו (ט) דקאמר מה לי לבודקו שלאחר שהביא עדים שהוא בן שמנה עשרה היו היורשים טוענים שלא הביא שתי שערות עדיין וקטן היה אפילו בן שמנה עשרה ואין המכר כלום אלא למאן דאמר בן עשרים אפילו לא הביא שתי שערות היה גדול ואין היורשים יכולים לטעון כלום אבל הגמרא נקט לישנא למאי דאסיקנא דנכסי בחזקת לקוחות קיימי:

לאו

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף ג:

קכט ב מיי' שם הלכה ט ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' מו סעיף לח:

קל ג מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף ט:

רבינו גרשום

בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר. דאע"ג דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו היינו דמשכחת דנכסי בידא דלקוחות ובני משפחה היו מערערין להחזיק בהן והלקוחות קיימו שטרן ונחתו בנכסי: אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים היכי משכחת לה דנחתי לקוחות לנכסי. והא אולי בתר עדים ולא אשכחן אלא ש"מ ראיה בקיום השטר. וריש לקיש אמר לעולם ראיה בעדים והכא טעמא מאי אזלינן בתר קיום השטר דמידינא לך דערער דבני משפחה לאו ערעור הוא. דמאי קאמרי קטן הוה לאו מילתא היא דחזקה אין עדים חותמין על השטר אא"כ נעשה המוכר או הנותן גדול: אתמר קטן אימתי מוכר בנכסי האב. דאמרי' מכירתו מכירה: [רבא] אמר רב נחמן בן כ' שנה ורב הונא אמר בן י"ח שנה. קס"ד מאן דאמר בן י"ח שנה צריך שיביא שתי שערות ולמאן דאמר בן כ' אע"ג דלא הביא ב' שערות מכירתו מכירה. בשלמא למאן דאמר מבן י"ח מכירתו מכירה בנכסי אביו ולא קיים האי קטן נמי דבני ברק מבן י"ח שנה הוה ואיצטריך לבודקו בשעתו.

מסורת הש"ס

כתובות יט. סנהדרין כט:

[ברכות ט. וש"נ]

[לעיל קנד.]

[לקמן קנו. סוף ד"ה והלכתא כר"נ ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בן עשרים כנ"ל ואות מ"ם נמחק: (ב) שם תיבות והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר נמחק: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' שהיה קטן וגם כשלא יכלו למצוא למה היו מערערים היורשים לבודקו כו' פסק: (ד) ד"ה אתמר וכו' דההוא פחות מבן עשרים חבין וכו' וכיון שהגיע: (ה) בא"ד כדפרישית ותו דאי גריס התם רבה א"ש טפי בהכי והא דקאמר ג' מדות: (ו) בא"ד דהיינו בת שתים עשרה: (ז) בא"ד ופי' רבינו שמואל נמי היינו טעמא דכיון דאסברוהו ליה וכו' ומשום דשייך לעובדא דגידל בר מנשיא: (ח) ד"ה מוכר וכו' דהיינו מטעם דדעתיה מיקרבא: (ט) ד"ה מתיב וכו' היינו דקאמרי מהו לבודקו שלאחר שהביאו ללקוחות עדים:

עין משפט נר מצוה

קמ ל מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף י :

*נ"י במטלטלי *במקרקעי

לאו מי איתמר עלה כו'. הכא נמי הוה מצי לשנויי בפחות מזמן מכר והיה יודע בטיב משא ומתן והיו רוצים לבודקו אם הביא שתי שערות אם לאו שאם הוא קטן הרי כפעוטות שאין ממכרן ממכר במקרקעי כדאמרינן בסמוך אלא שפיר קא משני: **הכי** גרים ר"ת. דזימנין דאתו מחמת בריאותא וזימנין דאתו מחמת כחישותא. והכי גרסי' בהלכה רבה (יבמות דף נז.*) בכל הספרים וכך נראה יותר דכי אתו לקמיה דרבי חייא משמע שעדיין לא הביאו שתי שערות ולכך אמר להבריאם או להכחישם כדי להביא שערות ולא כספרים דגרסי זימנא דנתרי מחמת בריון: **מקחה** מקח וממכרה ממכר. לאו דוקא נקט מקחה מקח דהא פשיטא אלא איידי דנקט ממכרה ממכר נקט נמי מקחה מקח: **לא** אמרו אלא במטלטלי אבל מקרקעי לא. אין לפרש לעדות קרקע דמאי שנא למטלטלי ועוד דהכא לא שייכא שום שטות אלא נראה לפרש דהיינו עדות שיאמרו כך וכך היתה שוה זו הקרקע דכיון דמיקרבא דעתיה לגבי זוזא (ד) ישום אותה *יותר משוויה אבל מטלטלים לא ישום אותם *יותר משווים דמיקרבא דעתיה נמי לגבי מטלטלי וגם אין הפסד *במקרקעי כמו *במטלטלי:

וליטעמיך

הייתו דאמרו ליה מהו לבודקו. שאם לא ימצאו בו שערות יחזיקוהו כקטן עד עשרים כדמפרש ואזיל ודוקא לענין למכור בנכסי אביו תרתי בעינן שמנה עשרה שנים ושערות אבל לענין עונשים ומצות מבן י"ג חשיב גדול אם הביא שערות: יביאו ראיה. קרובי האלמנה כדי לפטרה מזה היבם להתירה לשוק בלא חליצה ויבום: והוא הסריס כו'. והרי הוא סריס ולא חולץ ולא מיבם כדאמר ביבמות דלא קרינא ביה להקים לאחיו שם וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה אלמא מבן עשרים והילך אע"ג דלא אייתי שערות כגדול מחזיקין ליה ומפני שהוא סריס לא אייתי שערות: והוא שנולדו בו סימני סריס. סימנין המפורשין ביבמות (דף פ:) דכיון דאיכא תרתי חשבינן ליה כגדול אבל בן עשרים שלא הביא שערות ואין בו סימני סריס חשבינן ליה כקטן עד רוב שנותיו כדמפרש ואזיל ואי נולדו בו סימני סריס מקמי דליהוי בן עשרים ושערות נמי לא אייתי אכתי לא סמכינן למיחשביה סריס עד דליהוי בן עשרים ויהא בו סימני סריס דאיכא תרתי: וכי לא נולדו בו סימני סריס. ושערות נמי לא הביא עד כמה נחזיקהו כקטן: רוב שנותיו. ל"ו שנים שהן רוב שבעים כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ): הני סימנים זימנין כו'. פירוש הוי ואדלקמיה קאי כי אתו לקמיה דר' חייא כו': כחישותא. כשהנער כחוש בבשרו: כי אתו לקמיה. המתעכבין יותר מדאי להביא שערות: אכחשוהו. דלמא מחמת בריאותא נתרו להו: תוך זמן. שנת שמנה עשרה גופיה למר ושנת עשרים גופיה למר והביא שערות: כלפני זמן. שאין מכירתו מכירה בנכסי אביו: דההוא תוך זמנו. שמכר בנכסי אביו: ולא היא. מהכא לא פשטינן ליה: דקא משחרר להו לעבדיה. וזהו איבוד ממון בחנם שאין לו בה הנאה: אית דגרסי מקחה מקח וממכרה ממכר במטלטלין. ולא מבעיא בת ארבע עשרה אלא אפי' כבת שב וכבת שית כדתנן הפעוטות כו' ומוקים להו בגיטין כבר שית וכבר שבע אלא מעשה שהיה כך היה ולא נהירא דמאי אתא לאשמועינן מתני' היא הפעוטות מקחן מקח כו' ואפילו אין יודעין יפה בטיב משא ומתן דהא כבר שית כבר שבע מוקמית לה ונראה בעיני דבמקרקעי מיירי ולא גרסינן במטלטלין והכי מפרש לה שלח ליה רב גידל בר מנשיא לרב ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת עשרים מהכא שמעינן דעד השתא איירינן בשאין יודע כל כך בטיב משא ומתן ואפילו הכי מבן עשרים והילך מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל בפחות מבן עשרים בעינן חכמה יתירה למכור בנכסי אביו: ה"ג שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בתינוק כו': והא דרבא לאו בפירוש כו'. לא גרסינן הכא כלל וה"ג ההוא פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו כגידל בר מנשיא בחזקת יודע בטיב משא ומתן: אתא לקמיה דרבא. כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן: אמרו ליה קרוביה. לאותו יתום: זיל אכול תמרי. והשלך גרעינים לפני רבא ויהיה סבור שאתה שוטה ויחזיר לך נכסיך: כי כתבו ליה שטרא. פסק דין שיחזירו לו נכסיו: אמרו ליה לקוחות כו'. הורוהו דבר חכמה שיאמר לפני רבא ויחשב חכם בעיניו ויודע בטיב משא ומתן ולא יפסידו לקוחות מקחם: מגילת אסתר. שהוא דבר גדול רגיל סופר לכתוב בזוזא ובשביל שטר קטן שכותב לי שואל לי זוז בתמיה: אמרו ליה. קרובים לרבא: לקוחות אגמרוהו. לומר כן להאי אך אינו יודע כלום: אמר להו כיון דמסברי ליה. דבר חכמה ויודע להבין חכם הוא וממכרו ממכר והאי דשדא קשייתא חוצפא בעלמא הוא דעבד ולא מתוך שטות: א"ר (זירא) [הונא] ולעדות מעיד. אע"פ שאמרנו בפחות מכ' שאינו יודע בטיב משא ומתן אינו מוכר בנכסי אביו אבל לעדות נאמן הוא להעיד מה שראה ושמע מבן י"ג ואילך שהביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה: אלא במטלטלי. בעדות מטלטלי: מ"ש עדות מטלטלי דנאמן: משום דזביניה זביני. במטלטלי אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן דהיינו פעוטות ה"נ דעדותו במטלטלי הויא עדות: אלא מעתה הא דקתני הפעוטות כו'. ומוקמינן לה בגיטין כבר שית כבר שבע: ועמדו שני האנשים. בעדות מוקמינן לה במסכת שבועות (דף ל.) ובעינן אנשים ולא קטנים: אמר אמימר ומתנתו. של בן י"ג ויום אחד הויא מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירת קרקעותיו מכירה: השתא ומה זביני דקשקיל זוזי. דדרך חכמה היא זאת אפילו הכי תקינו רבנן דלא ליהוי זביני עד שיהא בן עשרים הואיל ואינו בקי בטיב משא ומתן מתנה שהוא דרך שטות מיבעי דתקון רבנן דלא ליהוי מתנה:

א"ל

תורה אור

היינו דקאתו ואמרו ליה מהו לבודקו אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו ליה מאי הוי והא א)תנן בן עשרים שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מיבם לאו איתמר עלה אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סריס אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסריס שמע מינה וכי לא נולדו לו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו (א) כי אתא לקמיה דרבי חייא אי כחיש אמר להו ליברי ואי אברי אמר להו ליכחוש דהני סימני זמנין דאתו מחמת כחישותא זמנין דאתו מחמת בריותא ב)איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן (אמר) רבא אמר רב נחמן תוך זמן כלפני זמן רבא בר רב שילא אמר ר"נ תוך זמן כלאחר זמן והא דרבא ג)לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא תוך זמן (ב) דאזיל זבין נכסי ואתא לקמיה דרבא אמר להו לא עשה ולא כלום מאן דחזא סבר משום דתוך זמן כלפני זמן ולא היא התם שטותא יתירתא חזא ביה דהוה קא משחרר להו לעבדיה שלח ליה גידל בר מנשיא ד)לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן מהו שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה תינוק ה)מעשה שהיה כך היה ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה (והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ד) ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי [אבוהו כגידל בר מנשיא] אתא לקמיה דרבא אמרו ליה קרוביה זיל אכול תמרי ושדי ביה קשייתא בי רבא עבד הכי אמר להו זביניה לאו זביני כי קא כתבו ליה שטרא אמרו ליה לקוחות זיל אימא ליה לרבא מגלת אסתר בזוזא שטרא דמר בזוזא אזל א"ל אמר להו זביניה זביני אמרו ליה קרוביה לקוחות אגמרוהו אמר להו מסברי ליה סבר (ג) כיון דמסברי ליה וסבר מידע ידע והאי דעבד הכי חוצפא יתירא הוא דהוה ביה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולעדות עדותו עדות אמר מר זוטרא לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא א"ל רב אשי למר זוטרא מ"ש מטלטלי דזביניה זביני אלא מעתה הא דתנן י) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ה"נ דעדותן עדות א"ל התם בעינא ועמדו שני האנשים וליכא אמר אמימר ומתנתו מתנה א"ל רב אשי לאמימר השתא ומה זביני דמקבל זוזי אמרת דלא דלמא מוזיל ומזבין כל שכן מתנה דלא מטי ליה ולא מידי א"ל

ולטעמיך

רבינו גרשום

אלא למאן דאמר בן כ' מצי זבין בנכסי אביו ולא קודם לכן. ואי האי דבני ברק היה בן כ' למה ליה לבודקו בשערות והתנן בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות וקנו ממנו כלום בנכסי אביו יביאו ראיה שהוא מבן כ' ומכירתו מכירה אלמא אי הוה בן כ' אע"ג דלא הביא ב' שערות מכירתו מכירה. ומסיים (הברייתא) [המשנה] והוא סרים. כלומר מאחר שלא הביא עד כ' סרים היא ולא חולץ ולא מייבם משום דכל העולה לייבום עולה לחליצה והא סרים אינו עולה לייבום משום אשר לא יבנה את בית אחיו כתיב. וקשיא לרבא דאמר מבן כ' דאי בר הכי הוא לא צריך ליבדקיה בשערות. לעולם אימא לך דצריך למיבדק בן כ' אם הביא שתי שערות אי לא והכא טעמא מאי קתני הכי יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא לאו מי איתמר עלה דההיא (ברייתא)[משנה] אמאי דתנא והוא סרים לא חולץ. א) ואמאי קאמר יביאו ראיה שהוא בן כ' ותו לא. אמר שמואל והוא שנולדו לו סימני סרים קודם כ' שנה מאותן סימנים דקאמרי' במס' יבמות (דף פ ע"ב) אין בשרו מעלה הבל ואינו עושה כיפה ומשום הכי אינו צריך לבדוק בתר סימנים ומכירתו מכירה. אבל [לא]נולדו לו סימני סרים צריך למיבדק בתר סימנים אע"ג דאיהו כ'. דיקא נמי(דהא ברייתא) דבנולדו לו סימני סרים מיירי מדקתני והוא הסרים ש"מ דבסרים קא מיירי ומש"ה לא בדקינן בסימנים. וכי לא נולדו לו סימני סרים ולא הביא ב' שערות והוא כבן כ' עד כמה שנים מצפין לשערות דאמרי' קטן הוא דאין מכירתו מכירה. תני ר' חייא עד רוב שנותיו דהיינו ל"ו שנה כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'. אבל כשיגיע רוב שנותיו מכירתו מכירה אע"ג דלא הביא והכי דייקינן הלכך אליבא דרבא עד כ' בעי דיביא ב' שערות והוא מבן כ' מכירתו מכירה. אבל אי לא הביא אפי' עבר כ' אין מכירתו מכירה עד רוב שנותיו. והכי נמי פחות מבן כ' אם הביא אין מכירתו מכירה עד שיהיה בן כ'. ואם נולדו לו סימני סרים עד כ' אין מכירתו מכירה למעלה מכ' מכירתו מכירה. וה"נ דריש אליבא דרב הונא לפי ענין מילתא כי האי גוונא אם הוא בן י"ח והביא ב' שערות מכירתו מכירה, אם לא הביא עד רוב שנותיו נ) ואם הביא קודם י"ח אין מכירתו מכירה.ואם הביא סימני סרים קודם י"ח מכירתו מכירה לאחר י"ח: כי אתא לקמיה דר' חייא. האי יותר מבן כ' עד שלא הביא שערות.אמר להו כו':איבעיא להו. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אם הביא ב' שערות בתוך הזמן בשנת כ' או בי"ח ומכר מהו מי אמרי' תוך זמן כלפני זמן. כי היכי דלפני זמן אע"ג דהביא אין מכירתו מכירה ה"נ האי או דלמא כלאחר זמן דמי כי היכי דלאחר כ' אם הביא מכירתו מכירה ה"נ האי בתוך הזמן הואיל והביא מכירתו מכירה. וה"נ איבעיא להו אליבא דמ"ד בן י"ח: (רבה ב"ר שילא)[רבא]אמר תוך זמן כלפני זמן ואין מכירתו מכירה אע"ג דהביא ב' שערות דההוא תוך זמנו שמכר בנכסי אביו נ) לא עשה כלום משום דתוך זמן הוא. והיינו מכללא ולא

בפירוש

יתירא דהויא ביה. השתא דייקינן מהא הלכתא. דפשיטא דמקחו מקח וממכרו ממכר [illegible] במקרקעי שלו. אע"ג דהביא ב' שערות שוטא הוי.והוא דידעי פעוטות בטיב משא ומתן.ב[illegible] והביא שערות ויודע בטיב משא ומתן מוכר במקרקעי שלו ובמטלטלי של אביו.מן י"ח ש[illegible] הביא ב' שערות ויודע בטיב משא ומתן מוכר בנכסי אביו. ואם הוא בן עשרים ולא הביא [illegible] בטיב משא ומתן אין מוכר בנכסי אביו. ואם לא נולדו לו סימני סרים והוא בן כ' ולא [illegible] שיודע בטיב משא ומתן אין מוכר בנכסי אביו עד רוב שנותיו. והכי נמי מפרשי' אל[illegible] י"ח לפי ענינו: אמר רב הונא בריה דרב יהושע. אע"ג דפחות מבן כ' אם הביא שערות ו[illegible] ומתן אינו רשאי למכור בנכסי אביו לענין עדות עדותו עדות לכל דבר. ולא אמרו דעדותו [illegible] דמצי נמי לזבוני במטלטלי אביו [פחות] מבן כ'. אבל למקרקעי לא מצי לזבוני עד שיבי[illegible] משא ומתן לא מצי לאסהודי לאחרינא במקרקעי: אלא מעתה.דאמרת שמשום הכי מצי לאסה[illegible] א"כ פעוטות דמצי זביני כדתנן ה"נ דעדותן עדות. הא לא הוי אלא בן (תשיסר)[שית ושבע].ה[illegible] עדות אנשים בעינן כדכתיב ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר וליכא דתינוקות הן. ול[illegible] עדות במטלטלין אבל לא במקרקעי:אמר אמימר.אע"ג דאינו יכול למכור בנכסי אביו עד כ' ש[illegible] אפ"ה אי יהיב מתנה מנכסי אביו מתנתו מתנה: ומה זביני דמקבל זוזי אמרת לא. מתנה דבו[illegible]

א) נראה דל"ל ולא קאמר יביאו וכו'. ב) ל"נ עד רוב שנותיו אין מכירתו מכירה. ג) ל"ל ואתא לקמיה דרבא ואמר דלא עשה כלום.

הגהות הב"ח (א) גמ' עד רוב שנותיו (כי אתא לקמיה דרבי חייא וכו' מחמת בריותא) תא"מ ונ"ב ע גירסת ר"ת אבל גירסת רשב"ם כך הוא הני סימנין זימנין דנתרי מחמת כחישותא וזימנין דנתרי מחמת בריותא [illegible] חייא אי כחיש א"ל ליברי ואי איברי א"ל לכחוש איבעיא להו כו': (ב) שם דההוא תוך זמן דאתא לקמיה דרבא כצ"ל ותיבות דאזיל זבין נכסי נמחק: (ג) שם וכיון דמסברי ליה סבר: (ד) תוס' ד"ה [illegible] כ"ב נראה דעיקר הטעם כיון דמקרבא דעתיה לגבי זוזא אינו בקי בשומת קרקע כיאינו נותן דעתו כי אם [illegible] אותה ביותר משוויה או בפחות משוויה [illegible] הוא לפי שכתבו עוד וגם אין הפסד כו' דנותם מהמת [במטלטלים נהכרין] מדי יום יום לא [illegible] אותם יותר משוויים מבא"כ במקרקעי דכיון שאין בהם [הכרון אפשר דישום אותם יותר משוויי]

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא הכי נמי דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני [א]זמנין דמקרקשי ליה זוזי אזיל מזבין לכולהו נכסי דאבוה אבל גבי מתנה אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה [ב]אמרו רבנן תיהוי מתנתו מתנה (א) דלעבידו להו מילי אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין [ג]לקדושין לגרושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וכיון דבדקנא לקדושין לגרושין למה לי לא נצרכא אלא ליבום דתנן א) [ד]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואין נותן גט עד שיגדל [ה]לחליצה לאפוקי מדר' יוסי ב)דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה קא משמע לן [ו]דמקשינן אשה לאיש דלא כר' יוסי [ז]ולמיאונין לאפוקי מדרבי יהודה ג) דאמר עד שירבה שחור קא משמע לן [ח]דלא כרבי יהודה ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים לאפוקי ממאן דאמר בן שמנה עשרה והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידל בר מנשה והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו: **מתני׳** ד) המחלק נכסיו על פיו ר' אלעזר אומר אחד [ט]בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה (ב) אמרו

רשב"ם

ה"ל ולטעמיך. דתלית טעמא במידי דאית ליה רווחא והפסדא: זבין שוה ה) ארבעה בחמשה. דאית ליה רווחא טובא: ה"נ דזביניה זביני. בתמיה והא לא פלוג רבנן במכירת פחות מבן עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מידי אלא (ג) כולהו תקון דלא ליהוי זביני: אלא. הייננו טעמא דמכירה קים להו לרבנן כו' זימנין דמקרקשי כו' הלכך בכולהו מכירות תקון דלא ליהוי זביני: אי לאו דאית ליה הנאה גדולה מיניה לא הוה יהיב ליה כו': דליעבדן מילי. לגמול לו חסד ולהיטיב לו בכל ענינו. בודקין לקדושין אע"פ שהוא בן י"ג שנים ויום אחד והאשה בת י"ב שנים ויום אחד לא סמכינן אשנים לאחזוקינהו כגדולים ובני שיער להחשב קדושיהן והאי אף להקל כגון לבטל קדושי שני שקידש אחריו בלא גט אלא בודקין אחריו אם הביא שערות אז יחשבו קדושי ודאי: ולגירושין. לקמיה מפרש: ולחליצה. כדמפרש לקמיה דמשום אשה נקט לה שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא סימני שיער: ולמיאונין. אם הביאה שערות לא תמאן: עד שיהא בן עשרים. אע"ג דאייתי שערות מי"ג: וכי מאחר דבדקנא ליה. להאי גברא בשעת קדושין ונמצא גדול למה צריך בדיקה בשעת גירושין: אלא ליבום. דמבן תשע קנאה בביאה ואין יכול לגרש עד שיביא שתי שערות: לאפוקי מדר' יוסי דמשום חליצה אים לא איצטריך דמגירושין שמעינן לה: ה"ג עד שירבה השחור קמ"ל דלא כרבי יהודה. ובמסכת נדה מפרש עד שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כמו שהרבה השחור ולא גרס על הלבן ולר' יהודה אין בודקין דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד שירבה ויהיו שוכבות: והלכתא כגידל בר מנשה. דבן י"ג היודע במשא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' מקרקעי דאילו מטלטלי אפילו פעוטות כבר שיה מוכרין: כמר זוטרא. דלעדות מטלטלי מעיד בן י"ג שאינו יודע בעדות קרקע לא: והלכתא כאמימר דמתנת בן י"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן הויא מתנתו מתנה ואע"ג דמכירת נכסיו לא הויא מכירה: והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. קדושין וגירושין חליצה ומיאונין דלא סמכינן אשנים עד שנבדוק סימנין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סימנים מי שאינו יודע בטיב משא ומתן דטפי מעשרים לא [*]המתינו רבנן להמתין לחכמתו ואם לא הביא שיער בעשרים נחזקינן כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סריס ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה מטלטלין שאינם ירושת אבותיו הנהו מוכר פחות מבן עשרים כדין מטלטלין: **מתני׳** ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'. ר' אלעזר סבירא ליה (ד) לענין שכיב מרע אינם ככתובין וכמסורין כלל אלא כבריא בעלמא וצריך קנין כשאר מתנת בריא ואע"ג דמית לא קנה מקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה נמי לר"א בעי קנין שהרי מעשה של אמן של בני רוכל אוקימנן לעיל (דף קמט:) במצוה מחמת מיתה ואפ"ה פליג ר"א ואמר להו לחכמים בני רוכל תקברם אמם ושלא כדין קיימו דבריה כי אם לקונסן: ואחד מסוכן. ואף על גב דלא שייר מידי לא מיקני באמירה כלל ונראה בעיני דכיון דלא מפליג ר"א בין שכיב מרע לבריא לענין היכא דמית (ה) הוא הדין היכא דעמד איטו חוזר אם קנו מידו לר' אלעזר: בני

ולא משיכה אלא בדבור עלמא: ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן. המחלק על פיו: נכסים שיש להן אחריות. כלומר ר' אליעזר לא סבירא ליה דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי וצריכין כל חיזוקין כבריא: אמרו

תוספות

ולטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא. וא"ת גם בגדולים נמי אין ממכרו מכר בכה"ג דהוי ליה בטול מקח ומחזיר אונאה וי"ל דלאו דוקא נקט חמשא בשיתא אי נמי דוקא ואתי שפיר למה שמפרש ר"ת דאין אונאה לקרקעות אי נמי כגון שאמר בפירוש יודע אני שאינו שוה כל כך אי נמי לא יתבטל לגמרי כיון דליכא יותר משתות:

בודקין לקדושין ולגירושין. הך בדיקה אחר שהגיע (ו) לכלל שנים אבל מקמי שנים הוו שערות שומא בעלמא כדאמרינן בנדה פרק ו) (בא סימן) (דף נב ושם) וגם מהניא הך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אי משכחינן בתר הכי סימנים בתראי לא הוו קדושין ואי לא משכחי סימנים הוי ספיקא דחיישינן שמא נשרו בספיקא דאורייתא כי הכא כדאמר בפ' בא סימן וליכא למימר (ז) דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר חיישינן לקדושי [שניהם] וכדשמואל דאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עט:) קדשה אביה בדרך וקדשה היא עצמה בעיר חוששין לקדושי[שניהם] דהתם לא קאמר הכי אלא ביומא דמשלם שית שאתו יום בגרה אבל הכא שהגיע כבר לגדלות מזמן גדול לא:

ולגירושין. שאם לא ימצאו שערות לא יהיו גירושין דלא סמכינן אחזקה להקל וכן לחליצה ולמיאון ואע"ג דגבי מיאון אמרי' בפ' בא סימן (דף מח: ושם) קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה דחזקה הביאה סימנין היינו היכא דלא בדקנא אבל היכא דבדקנא ולא אשכחינן יכולה למאן ולא חיישינן שמא נשרו כיון שלא בעל כדאמרי' בפ' בא סימן (ד' נב.) מיהו בזמן הזה לא בקיאינן בהכרת גומות ז):

וכי מאחר דבדקנוה לקדושין לגירושין למה לי כו'. וא"ת ומאי קושיא וכי חובה הוא לבדוק לקדושין אבל לגירושין צריך הוא לבדוק אם הוא גדול לגרש ועוד דהוה ליה למימר האי ליסגא למאי הלכתא בדקינן לגירושין דממה נפשך היא מגורשת שאם היה קטן בשעת קדושין אפי' גירושין לא בעי ואם היה גדול עכשיו הוא (ח) גדול בשעת גירושין ואם היה ספיקא הא ספיקא דאורייתא לחומרא דחיישינן שמא נשרו כדאמרי' בפ' בא סימן (שם) ודוחק לומר דבודקין לקדושין דהיינו אם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת דלא חיישינן שמא נשרו דהויא אז מילתא דשמואל בהכי דלא כהלכתא:

לחליצה לאפוקי מדר' יוסי. וא"ת אימא דלענין אים מיירי דהתם אפי' ר' יוסי מודה וי"ל דמשמע לי' דמיירי בין באיש בין באשה דומיא דלגיטין ולקדושין דמיירי בין באיש בין באשה:

לאפוקי מדר' יהודה כו'. ואם תאמר מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה דלמא בבדיקה דרבי יהודה איירי ויש לומר דומיא דבדיקות דלעיל דהוי ב' שערות מיהו צריך עיון אי קאמר ר' יהודה למילתיה גבי מיאון דוקא או לא: **עד** שירבה שחור על הלבן. פי' רבינו שמואל דלא גרסינן על הלבן ור"י אומר דגרסינן שפיר דעל הלבן היינו על הבשר שהוא לבן ואיידי שהזכיר שחור בשיער הזכיר בשר בלשון לבן ח):

רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'. הכי גרים רבינו תם ר' אלעזר ולא ר' אליעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע דאי גרים ר' אליעזר היה קשה מדתני בתר הך בבא פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע גבי קנין דשכיב מרע בבבא אחריתי ואי גרס ר' אליעזר בתרוייהו א"כ ליערבינהו וליתנינהו המחלק נכסיו על פיו רבי אליעזר אומר אחד בריא כו' בד"א בחול אבל בשבת דבריו קיימין ר' יהושע אומר כו' אלא מדפלגינהו לתרי בבי שמע מינה הראשון הוא ר' אלעזר בן שמוע ועוד ראיה דקאמר בגמרא א"ר לוי קונין מש"מ ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר' אלעזר כו' ואי גרס ר' אליעזר הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנין ועוד מאי האי דקאמר

אמרו

רבינו גרשום

ולטעמיך. דמקשת הכי מי מצי זבין שפיר בנכסי אביו. דזבן שוה ד' בה' ה"נ דזביניה זביני. אלא לא אזיל כלל משום האי טעמא דזבין שפיר ולא משום דלא אתו לידיה דלא מצי למיהב מתנה אלא מאי טעמא אין מכירתו מכירה אע"ג דזבין שפיר דגזרינן האי דזבין שפיר אטו האי דלא זבין שפיר דכי היכי דהאי אין מכירתו מכירה הכי נמי אידך דקים להו לרבנן כו': מילי. הנאה וגמילות חסד: אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין. אי הוה בן י"ג שנה ויום אחד: (ולמכור בנכסי אביו. לא מצי למיזבן): ואם בת היא לחליצה ולמיאונין בודקין אם היא בת י"ב שנה ויום אחד: ולמכו' בנכסי אביו. לא מצי למזבן עד שיהא בן עשרים והביא שתי שערות: וכיון דבדקינא. ליה לקדושין דגדול היה כשקדשה כל שכן דלגירושין הוי גדול: לא נצרכה אלא לקדושי יבם. דבן תשע קנאה והויא אשתו ואם דעתו לגרשה אינו רשאי עד שיגדל: איש כתיב בפרשת יבמים. ככה יעשה לאיש ומקשי' אשה לאיש דזה וזה עד שיגדילו: לאפוקי מדר' יהודה דאמר. עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות. ר' יהודה אמר עד שירבה שחור כו' קמ"ל דהלכה כת"ק דר' יהודה: תוך זמן כלפני זמן. ואין מכירתו מכירה: והלכתא כגידל בר מנשה. כדשלח ליה רבא: והלכת' כמר זוטרא. דאמר לא אמרינן דעדותו עדות אלא במטלטלין: והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. דאמר בודקין לגירושין כו': פיסקא המחלק נכסיו על פיו. כגון שכ"מ שאינו צריך לקנין ולא כתיבה

מסורת הש"ס

א) נדה דף מה. סנהדרין דף נה: : ב) נדה דף נב. יבמות דף קה: : ג) חולין דף כו: נדה דף נב. יבמות דף יב: כתובות דף לו. : ד) גיטין דף יד: ה) צ"ל חמשא בשיתא: ו) [צ"ל יוצא דופן (דף מו.) : ז) [ועי' תוס' נדה נב: ד"ה הלכה ותוס' שם מט. ד"ה ואבל"א ר' שמעון] : ח) [וע"ע תוס' חולין כו: ועי' תוס' כתובות לו. ד"ה עד] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתנתו מתנה כי היכי דלעבידו להו מילי: (ב) שם במשנה אלא במשיכה וחכמים אומרים אלו ואלו נקנין באמירה אמרו לו מעשה: (ג) רשב"ם ד"ה ה"נ וכו' אלא בכולהו תקון: (ד) ד"ה רבי אלעזר וכו' ר' אלעזר ס"ל דדברי שכיב מרע: (ה) ד"ה ואחד מסוכן כו' ס"ה היכא דעמד. נ"ב ותימה א"כ אמאי נקט במעשה דמרוני ומת הא אפילו בלא מת נמי כמו שהקשו תוס' דף קנא ע"ב ודוחק לומר דנקט מת לאורויי דשכיב מרע היה דאין זה ראיה וכמו שהשיבו לו מכם ראיה מרוני בריא היה ונראה בעיני דנקט ומת לאורויי דמצוה מחמת מיתה היה ולכך אם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה ואשמועינן דבעי קנין אפילו במצוה מחמת מיתה וכדאוקימנא לעיל בגמ' דמעשה דבני רוכל מצוה מחמת מיתה הוי ומה שפי' רשב"ם בסמוך איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה אינו אלא לפי תשובת אמרו לו [דלא הוה סלקא] אדעתייהו דר"א מצריך קנין אפי' במצוה מחמת מיתה כל כמה דלא השיב ר"א ממעשה דמרוני לפי זה ודאי [יש להקשות מאי ראיה] ממעשה דבני רוכל הלא ר"א מוקים לה במצוה מחמת מיתה וצריך לפרש דאף לפי זה שפיר השיבו דמדנקט והוא בניס [עשר מנה ומאי נפקא מינה אם] לא להודיע דמתנת ש"מ בלא שיור היתה דהשתא אי אפשר לומר דהמעשה היה במצוה מחמת מיתה דא"כ [אין חילוק בין] מתנה בלא שיור או בשיור אלא בע"כ דמתנת שכיב מרע [לא בעי קנין]: (ו) תוס' ד"ה בודקין וכו' שהגיע כבר לכלל שנים וכו' ומהניא הך בדיקה כנ"ל ותיבת וגם נמחק: (ז) בא"ד וליכא למימר לשמואל דאם פשטה וכו' דהתם לא קאמר שמואל הכי: (ח) ד"ה וכי מאחר וכו' עכשיו הוא נמי גדול:

עין משפט נר מצוה

קמא א ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה הל' יג יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה ס"י:
קמב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ז ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מג סעיף ג:
קמג ד מיי' פ"א מהל' יבום הל' טז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסו סעיף א ב:
קמד ה ו מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעי' ג ד:
קמה ז ח מיי' פ"ד מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קנה ס"ב:
קמו ט מיי' פ"ג מהל' זכיה ומתנה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף א:

א)אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה (א) תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמן: **גמ'** ב)תניא אמר להן רבי ג)אליעזר לחכמים (ב) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ג) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו ד)משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו': (ד) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי ה)אליעזר לטעמיה דתנן ו) המקיים קוצים בכרם רבי ז)אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים ל)לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (ה) ח)בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' ט) אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר' י)אליעזר אלא שמא תטרוף דעתו עליו:

מתני' רבי כ) אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע אומר

בני רוכל. שם אביהן: שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי לבתי. אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין והוא דמית דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה כדאוקימנן לעיל דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה ואם כן ע"כ פליג ר"א אפילו במצוה מחמת מיתה: אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל. דרשעים היו והנואי שתקברם אמם כדמפרש טעמא בגמרא וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין: **גמ'** במרוני. על שם מקומו: וביקש ליתנם. שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה כדמפרש בקדושין והתם פריך עלה טובא: אמרו ליה אין להם תקנה. לזכות בהן המקבל מתנה לפוס מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו' הכי מפרש בפ"ק דקדושין והתם מפרש שפיר: ולקח בית סלע. שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות (ו) לו: מרוני בריא היה. בשעת מתנה ואח"כ מת: מקיימי קוצים. קרדונ"ש: בכרם. דקה"ג אשכחן במסכת כלאים דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום לא תזרע כרמך כלאים ואפילו מקיים לוקה דדרשי' במועד קטן (דף ב:) כלאים שדך לא: שכן בערביא כו'. ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי שאינן מקיימין שדות לגמליהן: קונין משכיב מרע אפי' בשבת. לא שנא היכא שצריך קנין כגון ששייר לא שנא במחלק כל נכסיו דכיון דתלי טעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו בין ששייר וצריך קנין בין בלא שייר ובאמירה סגי ואע"ג דקנין דמי למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה: ולא לחוש לדברי ר' אליעזר. מה שקונין לאו דצריך קנין כר"א דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין אלא להפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה: **מתני'** רבי אליעזר אומר אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת: אבל לא בחול. שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו: בשבת אמרו. שדבריו קיימין אע"ג דליכא למימר מגו דיכול (ז) לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: זכין לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו: ואין זכין לגדול. שהרי יכול לזכות בעצמו: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי והלכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו: **גמ'** קל וחומר לשבת. דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרוף: מתני'

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו' לימא להו דשבת הוה ע"כ דברי ר"ת ועוד הקשה ר"י מדאמרי' בגיטין בסוף פ"ק (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני כו' ומוקי לה התם בשכיב מרע וקאמר ר"י הנשיא משום ר' יעקב שאמר משום רבי מאיר כר' אליעזר (ח) דבחול צריך קנין ואי גרסי' הכא רבי אליעזר הא אית ליה לר"מ בגמ' דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין ולא הצריך קנין והתם בחול מיירי מדקאמר הולך מנה לפלוני דמשמע בחול אלא ש"מ דגרס רבי אלעזר ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך וגרסי' ולא לחוש לדברי רבי אלעזר וכן בפ"ק דקדושין (דף כו:) גבי בעיא דגבורין ולקמן בגמ' גבי המקיים קוצים בכרם גרס רבי אלעזר וכן בשבת פרק חבית (דף קמד:) דמייתי לה ההוא דהמקיים קוצים בכרם והר"ר יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פ"י) דקתני התם המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד (ט) שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה אמר ר' אליעזר מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה כו' במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי ר' יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי ר"מ ורבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר במה דברים אמורים בשבת אבל בחול לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול אלמא משמע דכולה רבי אליעזר קתני לה ואור"י דלא קשיא מידי דבמה דברים אמורים דתוספתא אמתני' דהכא קאי ולא אמילתא דרישא דר' אלעזר דתוספתא אלא אמילתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה דכיון שאין יכול לעשות אלא בקנין מודו כ"ע שיועיל זה הקנין לאחר מיתה והוי כאילו פירש מהיום אם לא יחזור בו לאחר מיתה וה"ק לא יעשה בלא קנין ואם עשה בקנין מה שעשה עשוי ולכתחילה נמי יכול לעשותה בקנין: **כבינתי** לבתי. פי' רבינו שמואל י) טסק"א בלע"ז שחוגרת בה מותנה ואין נראה לר"י מדאמר בשבת פרק במה אשה יוצאה (דף סג.) ולא הלא בכוליאר וקאמרי' בגמרא מאי בכוליאר אמר רב מכבנתא (י) הייט כבינתי דהכא ופי' רש"י התם טוסקא ולמה אסור לצאת בו בשבת והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה כיון שתגלה בשרה ועוד אמרי' ביומא פרק *אמר להם הממונה (דף כה.) גבי כהנים הנה היו עומדים בכוליאר פירוש עומדין בעיגול ע"כ נראה לר"י כפירוש הערוך ט) שפירש בכוליאר הוא כעין עטרה ומ"מ יש בה שום דבר חד כדאמרי' בשילהי דשבת (דף קנו:) דסקלה למכבנתא ויהבא בעיני דחויא וכבינתי דהכא אין לפרש טוסקא אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא דהא כתיב בישעי' (ג) ובתי הנפש והלחשים ופי' רש"י שם בתי הנפש טוסקא שהיא כנגד (כ) שהנפש נתון שם וכהוב נמי והרדידים ומתרגמינן כבינתי ועוד תנן במס' כלים (פכ"ט מ"א) והסגוס והרדיד כו' ופירש בערוך ל) דהייט רדידים וקרוי בלשון ישמעאל ריד"א והוא צעיף דק שהאשה מתכסה בה ראשה ותכס בצעיף ותתעלף מתרגם בתרגום ירושלמי רדידא (בראשית לח): **קונין** מש"מ ואפי' בשבת. במצוה מחמת מיתה או בכותב כל נכסיו אתי שפיר דשייך התם טירוף דעת כי אע"פ שהקנין אינו מעלה ומוריד מ"מ מצטער על הדבר וה"ה נמי בכותב מקצת אע"פ שסבור הוא עדיין לחיות שהרי אינו יכול לחזור בו ומשייר לנפשו מ"מ שייך ביה טירוף דעת כדפי' רבינו שמואל ואפי' בשבת נמי מותר להקנות כדאמר בהזורק (גיטין עז: ושם) ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו למחר תקיף ליה עלמא טובא אמר רבא מי איכא דוכתא מ) דלינסבה גיטא והיזל איהי ותיחוד ותפתח כו' והיכי קא קניא ליה הא אקנייה רשותא בשבתא אסור אלא ש"מ בש"מ הקילו וא"כ מותר להקנות גם הכא ותדע דבש"מ הקילו דהא תקשה היכי הוה מצי נגרש בשבת והתניא בתוספתא דבילה ע) אין מגרשין בשבת אלא בש"מ הקילו פ): *זכין לגדול ואין זכין לקטן. וה"ת למה אין זכין לקטן הלא זכין לאדם שלא בפניו וי"ל כיון דזכיה מטעם שליחות מאן דמצי משוי שליח יש לו זכיה ומאן דלא מצי משוי שליח אין לו זכיה צ) ומאן דאית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול ס"ל כיון דגדול יכול לקנות לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקטן כפל

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:
קמח ב מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' יח סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף יד:
קמט ג ד מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ:
קנ ה מיי' שם הל' כט וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ג:
קנא ו מיי' שם פ"ד הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף יח:

רבינו גרשום

אמרו לו כו' וקיימו את דבריה. אלמא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו דבאמירה בעלמא קיימו את דבריה: אמר להו ר' אליעזר. לעולם צריך חיזוק וקנין כבריא והכא שלא כדין עשו להם לבני רוכל לפי שהיו רשעים תקברן אמן ואין מביאין ראיה מהם שמוטב שתירש הבת יותר מהם לפיכך קנתה הבת: במרוני אחד. מאותו מקום היה ששמו מרון ושכיב מרע היה והיו לו מטלטלין הרבה ולקח בית סלע שקנהו בזול שאינו ראוי לחרישה ולא קנאו אלא להאי צורך להקנות בו וקיימו חכמים את דבריו. אלמא דצריך חיזוק מעשה כבריא: בריא היה. להכי צריך חיזוק: מקיימי קוצים בכרם היו. וחשוב זרע וכלאים בכרם הוי הואיל דאינהו מקיימי בידים הן: וחכמים אומרי' לא קידש אלא בדבר שכמוהו מקיימין. הואיל שרוב בני אדם אין מקיימין אותו לא חשוב כלאים ולעולם משום האי טעמא לא קיימו חכמים את דבריה כי אם דדברי [illegible] צריכת קנין לא סמיך דעתיה. ואי מונען ליה קנין משום שבת אתא לטרוף דעתו דלא פקיד כלל. אלא הואיל דההוא קנין א)אפי' בבריא הוא דבאמירה בעלמא סגיא שבקינן ליה למעבד קנין כדי שיחלק: ר' אליעזר אומר. אע"ג דבחול צריך ב)קנין שכיב מרע כתובה לקנין כדאמר בקנין בשטר ובחזקה: בשבת דבריו קיימין. בלא כתיבה דהואיל ואין יכול לכתוב אין הכתיבה מעכבת: אבל לא בחול. אין דבריו קיימין בלא כתיבה דהואיל דראוי לכתוב כתיבה מעכבת: ור' יהושע אומר בשבת אמרו. כלומר דכתובין וכמסורין דמו דאין ראוי לכתוב כל שכן בחול דראוי לכתוב דכתובין דמי ואין כתיבה מעכבת כדאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: כיוצא בו (אין) זכין לקטן. דמצי למ[illegible] דאע"ג דלית ליה יד לעצמו למקני אין ידו מעכבת בו וקני על ידי אחר: ואין זכין לגדול. על ידי אחר הואיל דאית ליה יד ומצי זכי איהו לנפשיה: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. דאע"ג דלית ליה יד[illegible] כל שכן דזכין לו על ידי אחר: לגדול. דאית ליה יד למיקני לא כל שכן דזכין לו על ידי אחר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: מתני' מני ר' יהודה היא. דקאמר אליבא דר' אליעזר ור' יהושע: ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין. בלא כתיבה משום דראוי לכתוב וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אבל לא בשבת. הואיל דאין ראוי לכתוב וכל שאין ראוי לבילה בילה מ[illegible]

א) אולי צ"ל אינו צריך בשכ"מ דבאמירה בעלמא וכו'. ב) צ"ל צריך שכ"מ כתיבה וקנין כדאמר לעיל בכסף ובשטר וכו'.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' גיטין יד:] ב) קדושין דף כו: [ע"ש] [illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קנט:] יבמות דף לח: ב) לעיל דף מב. לקמן דף קעה. ג) [לעיל דף עט: וש"נ] ד) כתובות דף קי. ה) [ב"ק יא:] ו) לעיל ד' מה: ז) [כתובות לא:] ח) קדושין דף יג: לעיל דף מב. לקמן דף קעה. ט) [ערכין ו: ז. כ. בכורות מח: ב"ק קד:] י) לרש"א הד"א וגי' וסורים מידו: כ) רש"ל ולגי' רש"א הוא ד"ה אלא כי: ל) רש"ל. וגי' רש"א מדפריך: מ) גי' רש"א משתעבד·

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ה מהל' נחלות הל' ח סמג עשין צב טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יב:

קנג ב מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעי' א ועי' בכ"מ:

קנד ג מיי' שם פי"א הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קז ס"א·

גמרא

אומר בחול אמרו וקל וחומר לשבת כיוצא בו זכין לגדול ואין זכין לקטן דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר בגדול אמרו קל וחומר לקטן רבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **מתני'** א)נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים *נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם ב)המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני וקנה מהו אליבא דרבי מאיר ג)דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יוסף תא שמע ד)וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מיניה קאמר ה)מיניה *אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא לן ו)דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מאי אמר רב חנא תא שמע נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון כו' ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד נהי נמי דאב מית ברישא דאיקני הוא אמר להו רב נחמן זעירא חברין תרגמה ז) *מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן מתקיף לה רב אשי מלוה על פה הוא ח)ורב ושמואל דאמרי תרוייהו ט)מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא

רש"י

מתני' נפל הבית עליו ועל אבי'. על ראובן ועל יעקב אביו ואין ידוע מי מת קודם: עליו ועל מורישיו. על ראובן ועל מורישיו כגון אחי ראובן או אחי יעקב אביו שאין להם קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשן: והיתה עליו. על ראובן כתובת אשה או בעל חוב ואין לו ממה לפרוע: יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. בנפל הבית עליו ועל אביו קאי שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן או אפילו חנוך ופלוא בני ראובן שגם הם יורשי יעקב אומרים הבן מת ראשון דהיינו ראובן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאתינא כדאמרינן בגמרא ולא זכה ראובן בהני נכסי כלל ונירש אנו כל נכסי יעקב ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אומרים הבן מת ראשון: ב"ש אומרים יחלוקו. כדמפרש טעמא ביבמות בהחולץ דאע"ג דיורשי האב ודאי יורשין בהאי ממון ובעל חוב ספק וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חשיבי: וב"ה סברי נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב שהרי הם יורשים ודאי או מיעקב או מראובן וכמוחזקין דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **גמ'** תנן התם. לקמן בגט פשוט: המלוה את חבירו בשטר. אפילו לא נכתב בו אחריות גובה מנכסים משועבדים אם אין ללוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות דאמר בשנים אוחזין (ב"מ דף יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי דלא שדי איניש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא ששכח הסופר וטעה וכהאי שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא שיירו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו: בעי שמואל. הכותב לחבירו משעבד אני לך בחובך כל נכסים שאקנה מהו והיינו שכותבין בשטרות דקנאי ודעתיד אנא למיקני: מהו. מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת השטר ומכרן לאלו: אליבא דר"מ. גבי האומר לאשה הרי את מקודשת (א) לכשימות אישך לכשתמות אחותך לאחר שתתגיירי כו' לא תיבעי לך דודאי קנה דכיון דפירות דקל דעדיין לא באו לעולם קנה כ"ש דמשתעבדי ליה קרקעות דאתו לעלמא אלא שעדיין לא קנאן לוה בשעה ששעבד: אלא כי תיבעי לך אליבא דרבנן. מאי מי שאני שעבוד מקנין וטעמא כדפרישית א"כ אלמוהו רבנן לשעבוד יותר מקנין דלא תנעול דלת בפני לוין או לא: א"ר יוסף ת"ש. דתנן בפ' שני דייני גזירות בכתובות (דף קי.) המוציא שטר חוב על חבירו והלה הוציא שטר שכתוב בו שמכר לו את השדה מלוה ללוה אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו אדמון אומר יכול הלוה לטעון אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות: וחכמים אומרים זה. המלוה היה פיקח שמכר לו ללוה את הקרקע שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו ולא יכול לדחותו ולומר אין לי לפרוע כלום (ב) והנה זה הקרקע דאיקני הוה שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה והנה זה המלוה חוזר וגובה בחובו אלמא דאיקני וקני משתעבד למלוה: אמר ליה רבא מיניה. בתמיה מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם היאך אתה מביא ראיה מיניה פשיטא שיגבה המלוה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דהא לא קמבעיא לן אלא היכא דכתב דאיקני וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר או במכירה או שהורישו לאחר מיבעיא לן אי אלים תנאיה שכתב לו דאיקני לטרוף מלקוחות או מיורשין שאחר כתיבת שטרו שקדם להן או לא: נהי נמי דאב מיית ברישא. וירש הבן כדקאמר בעל חוב דאיקני הוא שקנאו הבן אחר כתיבת השטר והורישו ליורשיו ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב אלמא דאיקני וקנה והוריש משתעבד: מלוה על היתומין כו'. ולא משום שכתב לו דאיקני הוא וגבי קנה ומכר לא משתעבד אלא גבי יורשים משום מלוה ואפילו לא כתב לו דאיקני משתעבד יורש למלוה משום מלוה על היתומים: א"כ מלוה על פה הוא. ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי: והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו. לקמן בגט פשוט מלוה על פה אינו גובה מן היורשין וכי אמרינן מלוה על היתומין הנ"מ מלוה בשטר ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא ואם כן קשיא דידיה אדידיה ומיהו לקמן פסקינן הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין· אלא

תוספות

נפל הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. דסבירא להו לבית הלל כיון דמחוסר גוביינא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת היורשין ובית שמאי לטעמייהו דאית להו כל העומד לגבות כגבוי דמי ולכך הוי כאילו הוא מוחזק בכך: **אמר** רב יוסף ת"ש זה היה פיקח כו'. לא הוה מלי להביא ראיה מרב נחמן דאמר (לעיל קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם דהיינו טעמא מדרבי נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה מתני' עדיפא ליה: י) **דאיקני** קנה ומכר מהו. אליבא דר"מ דקאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא קמבעיא ליה כדמפרש בסמוך וא"ת אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות דקל דעבידי דאתו הכי לא עבידי דאתו שיקנה נכסים וימכור ויש לומר דמודי ר' מאיר בהא שהשעבוד חל ממילא אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן (ג) דהא גבי דאיקני נמי אמרינן לעיל דמהני אפילו לרבנן דרבי מאיר אף על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משום דאלים כח השעבוד הכי נמי אלים לרבי מאיר לענין דמהני אע"ג דלא עבידי דאתו: כ) [**דאיקני** קנה ומכר] כו'. (ד) הקשה רבינו שמואל תיפשוט ליה מדידיה מדאמר שמואל בפרק קמא דב"מ (דף יד:) בעל חוב גובה את השבח פירוש (ה) שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפי' דאליבא דרבי מאיר איירי דהא שמואל לית ליה דר' מאיר דהא פסיק בפ' אע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר דשמואל דסבירא ליה כר' מאיר הכא דאלים כח השעבוד שיועיל אע"פ שלא בא לעולם אע"ג דבקנין לא סבר ליה כוותיה מטעם דפי' לעיל דהכא מיבעיא ליה לרבנן: **מצוה** על היתומים לפרוע חובת אביהן. וכופין (ו) כאן ומיהו אין כופין במקום שלא הניח להם אחריות נכסים אבל הניח להם כופין דהא נזקקין ליתומים ובמלוה בשטר והכי נמי משמע בסמוך ל) כדפרישית מדקאמר מלוה על פה אינו גובה מן היורשים משמע דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב לפרוע ומלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן (ז) והך דהכא אינו כי הסיא (כתובות דף לא:) דגבי קטינא דארעא דהתם מלוה בעלמא בלא כפייה דמיירי בדלא שבק להון אחריות נכסים והכא בדין בעי למימר דאף על גב דלא מ) משתעבי בשטר כיון דמנכסי דידיה מיפרע כופין היתומים למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים מיהו

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אליבא דר' מאיר וכו' מקודשת לי לכשימות: (ב) ד"ה וחכמים וכו' לפרוע כלום והלא זה הקרקע: (ג) תוס' ד"ה דאיקני וכו' כאן יועיל דהא גבי דאיקני וקנה נמי אמרינן: (ד) ד"ה דאיקני וכו' הקשה רבינו שמואל. נ"ב בסוף דף זה ממש וע"ש: (ה) בא"ד פירוש השבח שהשביח הלוקח ואין לומר כמו שפירש הוא דאליבא: (ו) ד"ה מצוה וכו' וכופין כדמוכח כאן: (ז) בא"ד חובת אביהן דהכא כצ"ל ותיבת וכך נמחק:

רבינו גרשום

אומר בחול אמרו. הכמים דדבריו קיימין דמצי למיכתב אין כתיבה מעכבת קל וחומר לשבת דאין יכול לכתוב דאין כתיבה מעכבת: כיוצא בו זכין לגדול. הואיל ואית ליה יד אין יד מעכבת בו: ר' יהושע אומר לגדול אמרו וכו' כשם דבחול אמרו: נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו. אותן שאר קרובים שמורישין לו ירושתן כגון דודו או אחיו או אשתו: והיתה עליו. על אותו בן שנפל עליו כתובת אשה ובעל חוב: יורשי האב. כגון בניו של אב או אחיו של אב: אומרים הבן מת ראשון. ואין לו בנים לבן והוה יורשו לאביו ואחר כך מת האב: ובעלי חוב אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ועליכם לפרוע חובות מנכסים המגיעין לחלקו של בן: ב"ש אומרים הואיל וספקא הוא בספק הוא יחלוקו ויפרעו החצי: וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב ולא יפרעו כלום: תנן התם כו' גובה מנכסים משועבדים. מה שמכר או מה שמשכן שוב [אחר] שלוה משום דמלוה בשטר אית ליה קלא וידעי דמשתעבדי ליה נכסים: בעי שמואל הא ודאי פשיטא ליה דהנהו נכסים דישנן תחת ידו שלוה בשעה שלוה מן המלוה כולן משועבדים לו. אבל הא מיבעיא ליה אי כתב ליה בשטרו וכל אותן נכסים דאיקני עדיין כל זמן שהחוב בידו משתעבדי ליה מהו מי אמרינן כיון דלא הוו בידיה בשעת הלואה לא משתעבדי או דילמא כיון דאתני ליה משתעבדי ליה נמי: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מי אמרי' כי אמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דליתנייהו בעולם והוא מקני ליה השתא ומשום הכי לא קנה אבל מקרקעי איתנהו בעלמא ולהכי דכתב [דאקני] וודאי קנה משום כשאקנם יהיו משועבדים לך השתא לא מקני ליה מעכשיו: אמר רב יוסף ת"ש. דתנן במס' כתובות מי שהוציא שטר על חבירו חוב והלה מוציא לו מנה והלה מוציא שטר שמכר לו שדה אדמון אומר יכול לומר אילו הייתי חייב לך שוב שדה ונתתי לך

דמים היה לך לתופשן בשביל חובך שאתה אומר ולא היה לך ליתן לי השדה ולא שטר מכירה אבל כשנתת לי שטר מכירה והשדה הדבר מוכרח שלא הייתי חייב לך כלום שכבר פרעתי לך קודם לכן. והכמים אומרים אין יכול לטעון כך דזה פיקח היה שמכר לו קרקע להכי מכר לו את הקרקע שאם יאמר זה אין לי ממה לפרוע חובך יכול למשכנו הקרקע שמכר לו לתפשו עד שיגבה חובו אלמא דסבירא להו לרבנן דמה שקנה שוב אחרי ההלואה יכול למשכנו ותפשוט לך מיהא אפי' לרבנן דאי כתב לו דאקנאי ודקנינא דמשתעבד נמי מאי דקני שוב: אמר ליה רבא. אי משום הא לא איריא: מיניה. דבעל חוב גופיה קאמרת דיכול למשכנו שוב שקנה שוב הא פשיטא לי דמיניה גבה אפי' מגלימא דעל כתפיה אע"ג דלא כתב ליה דאיקני. אלא כי קמבעיא לן היכא דכתב ליה דאיקני קנה שוב ומכר או שקנה שוב והוריש מאי. מצי בעל חוב לטרוף מלקוחות מן הלוקח שקנה ממנו לאחר מכאן או מן היורשין שירשו ממנו הואיל וכתב ליה דאיקני אי לא: ת"ש מתניתין נפל הבית על אביו ועליו כו' בעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן וקנה הבן נכסים ויש לנו להיפרע מנכסיך ואי ס"ד דאיקני וקנה והוריש לא משתעבד לבעל חוב מאי קטעני בעלי חוב והא נמי דבדקאמרי דאב מת ברישא ג"כ לא ינבו כלום דהאי דאיקני וקנה והוריש [הוא] דבאותה שעה שקנאה שנפלו לו מאביו

עין משפט
נר מצוה

קנה א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף ז:
קנו ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' יג:
קנז ג מיי' שם פי"ח הל' א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיב סעיף א:
קנח ד מיי' שם הל' ד ופכ"א הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קד סעיף ו:
קנט ה ו מיי' שם פכ"ב הלכה א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קטז סעיף א:

רבינו גרשום

[illegible]

אלא הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא תא שמע א)שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד מאוחרין אמאי כשרין דאיקני הוא הא מני רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אמר רב משרשיא משמיה דרבא תא שמע ב) לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואי סלקא דעתך דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד בעל חוב אמאי גובה שבחא הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש לא משתעבד הא לא משתעבד אם תמצא לומר משתעבד לוה ולוה וחזר וקנה מהו (א) לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד אמר רב נחמן הא מילתא איבעיא לן ושלחו מתם ראשון קנה רב הונא אמר יחלוקו וכן תני רבה בר אבוה יחלוקו אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא דרב אשי אמר לן יחלוקו והלכתא יחלוקו מיתיבי לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואם איתא חצי שבח מבעי ליה מאי גובה נמי דקתני חצי שבח:

מתני'

רש"י

אלא הא מני ר"מ כו'. וכי מיבעי לן לרבנן הוא דמיבעיא לן כדאמרן לעיל: המוקדמים. שנכתבו ביום ט"ו בניסן וכתב בתוך השטר באחד בניסן: פסולין. דאתי למיטרף לקוחות של ט"ו ימים ראשונים דניסן שלא כדין שהרי ההלואה היתה בט"ו בניסן והוא יטרוף לקוחות דט"ו קודם ומיהו אם ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים וקנו מידו להשתעבד נכסי לוה למלוה ולא כתבו את השטר עד ט"ו בניסן וכתבו בו באחד בניסן כי האי מוקדם כשר כדאמר להו רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא אי ידעיתו ההוא יומא דאקניתו בו לחיי ואי לא כתיבו יומא דקיימיתו ביה לקמן בגט פשוט (דף קעב.): המוקדמין פסולין. כדפרישית שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו א"נ שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו באחד בניסן לוה פלוני מפלוני והוא לא לוה ממנו כלום עד ט"ו בניסן גם זה מוקדם ופסול שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך ודלא כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו בשנים אוחזין (ב"מ דף יג.): והמאוחרים כשרין. לוה בניסן ולא נכתב עד תשרי אי נמי כתבוהו ביום שלוה אך איחר הזמן בתוך השטר וכתב בו בתשרי כשרין שמחל לו השעבוד עד תשרי ולא יטרוף לקוחות אלא מתשרי ואילך: מאוחרין אמאי כשרין. כשלוה בניסן ונכתב בתשרי והלא שמא קנה זה (ב) אלו נכסים בין ניסן לתשרי ולא אשתעבדו למלוה דהא דאיקני הוא בשעת הלואה והטורף יבא לטרוף מתשרי ואילך שלא כדין מן הלקוחות שקנו מן הלוה נכסים הקנויין לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה דאיקני משתעבד והלכך מאוחרים כשרים דליכא למיחש להכי: הא מני ר"מ היא. והלכך מאוחרים כשרין שאם כתב בתוך השטר שום אחריות (ג) כתב דקנאי ודעתיד אנא למיקני שאין כותבין אחריות לתנאין וליכא למיחש למידי וגם אם לא נכתב בו אחריות ליכא למיחש כלל דהא לר' מאיר לא טריף ממשעבדי בשנים אוחזין ומיהו אם כתב בהו דקנאי ולא כתיב בהו דאקני בהא ודאי מודה ר' מאיר דמאוחרין פסולין כקושיין דלעיל דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדין מיהו לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לתנאין והלכך לא חש לאקשויי טפי: לשבח קרקעות כיצד. במס' גיטין (דף מח:) תנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד ובשנים אוחזין (דף יד:) מיתנייא הרי שגזל שדה מחבירו כו' ומשני לא תרוי' קא מתלת ליה תרין נמי בבעל חוב וכדמתרצא התם מיתנייא הכא: ובא בעל חוב וטרפה. כשהיא משובחת בזיבול וחרישה וזריעה: כשהוא גובה. הלוקח מן המוכר: בעל חוב שבח מנא ליה. והלא זה השבח הלוקח שלקח שדה זו אחר הלואת המלוה השביחו ודאקני קרינא ביה בשעת הלואה: והא"ל כו'. בעיא באפי נפשה היא: הא לא קנה. וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני כדלקמן שהרי לא קנה לא זה ולא זה: ואם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד. לוה וכתב למלוה שעבדתי לך כל נכסיי דקנאי ודאיקני וחזר ולוה מאחר וכתב לו כמו שכתב לו לראשון ואח"כ קנה נכסים ומכרן או שמת והורישם ליורשים ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים הדין עם מי לקמא משתעבד שהרי כתוב בשטר מוקדם או לבתרא משתעבד דלא אלים דאיקני לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם וכי קנה הני נכסים אחרי כן הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא: יחלוקו. כל אחד לפי מעותיו דבבת אחת נשתעבדו להם שהרי אחר ב' ההלואות קנאה ובאותה העת שקנאה מיד נשתעבדו לשניהן שאין קדימה לאחד מהן: מהדורא בתרא. כשחזר לימודו פעם שניה כמו בתשובת רב האי ובפר"ח רב אשי היה ששים שנה ובכל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה ניסן ותשרי ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל לימודו וכן עשה בשלשים שנים אחרונים ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים: ואם איתא חצי שבח מיבעי ליה. שכיון שמכר הלוה שדהו וכתב לו אחריות עליו ואחרי כן השביחו הלוקח נמצא המלוה והלוקח שניהן נושין בלוה ונמצא השבח קנוי ללוה אחר שעבוד שניהן למלוה בחובו וללוקח בכסף מקנתו לפיכך חולקין השבח כדין לוה ולוה וחזר וקנה הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח: ומשני מאי גובה נמי (ד) חצי שבח. ושינויא דחיקא הוא מהא שמעינן דהא דאמר שמואל בשנים אוחזין (ב"מ דף יד:) בעל חוב גובה את השבח לא סבירא לן כוותיה אלא גובה חצי שבח וכן הלכה ואי קשיא דהכא בעי שמואל דאיקני מהו והתם קאמר בעל חוב גובה את השבח דהיינו דאיקני איכא למימר דאליבא דר' מאיר קאמר אי נמי מיבעי לן לרבנן מאי ואיהו פשיט מנפשיה דאיקני קנה וסברא דנפשיה קאמר:

מתני'

תוספות

מיהו למ"ד אין גובה אע"ג דמצוה לפרוע מדידהו אין כופין כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו.) אבל כי שבק להון אחריות נכסים אע"פ דפריעת בע"ח מצוה כופין כדמוכח בכל מקום דנזקקין ליתומים גדולים (ה) והיכא דאמרי לא ניחא לן למעבד מצוה אמרינן בכתובות (שם) דמכין אותו עד שתצא נפשו כמו במצות עשה כגון עשה סוכה ועשה לולב:

המוקדמים פסולים. אומר ר"י דפסולים הוו לגמרי דאפי' מבני חרי לא גבי אע"פ שלוה מודה וראיה מדקאמר ריש לקיש באיזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם ד"ה שטר) דהך משנה מתוקמא כר' מאיר דאמר שטר שיש בו רבית קונסין (ו) ואין גובה בו לא את הקרן ולא את הרבית היינו אפי' לוה מודה ואפי' מבני חרי לא גבי התם דהא תניא בתוספתא (פ"ה דב"מ) המוציא שטר חוב שיש בו רבית יקרענו בא לב"ד יקרעוהו והדר תני הך משנה(ז) דהכא משמע פסולים לגמרי אך י"ל דשאני התם דמשעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא אבל הכא לא עבד ליה שומא וכי האי גוונא דחי בפרק המניח את הכד (ב"ק דף ל: ושם) מיהו לישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי שלא לגבות מבני חרי: גובה את הקרן מנכסים משועבדי' ושבח מבני חורין. וא"ת כיון שיש לו נכסים ללוה שיגבה ממנו הלוקח א"כ לא יקח הבעל חוב ממנו לימא ליה לוקח מקום הנחתי לך לגבות ממנו וי"ל דאיירי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים ולכך טורף הימנו המשועבדים ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין יחזור זה לוקח ויטרוף מבני חרי ג) ואפי' דאיקני קנה ומכר משתעבד (ח) משתעבד כבר לוקח לב"ח כל שעבודו א"כ י"ל כגון שעשאו לוה למלוה קרקע זה אפותיקי דהשתא לא מצי למימר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו): אם תמצי לומר משתעבד לוה ולוה כו'. וה"נ הוה מצי למיבעי (ט) היכא דאמר איקני ולא מכר והוריש לוה ולוה ואפי' תמצא לומר דאיקני קנה ומכר לא משתעבד אלא מדסליק מיניה נקט בעיא: מאי גובה דקתני נמי חצי שבח. בתר הכי גרסינן בכל הספרים ישנים שלחו מתם בן שלוה כו' עד סוף הסוגיא להו יורשי האב אחי (י) הבן כו' ואחר כך משנה דנפל הבית עליו ועל אמו וגמרא דיליה ואחר כך בעו מיניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר וכן הגירסא בפירוש רבינו חננאל וכן גרס רבינו תם וכן הגירסא ישרה דגמרא דשלחו מתם שייכא על המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו דמייתי עלה ההיא מתנה לבסוף וגמרא דבעו מיניה מרב ששת היא שייכא על משנה דנפל הבית עליו ועל אמו דמייתי לה עלה אבל בספרים שלנו גרסינן ההיא דשלחו מתם על משנת נפל הבית עליו ועל אמו כמו שפירש רבינו שמואל והוא פי' (כ) גר' ר"ח נראה לו יותר וכן גרס רבינו תם:

כפל

מסורת הש"ס

א) ב"מ יג. עב. סנהדרין דף לב. ר"ה ח: לקמן ה. ב. שביעית פ"י מ"ה. לקמן דף קעב: ב) [ב"מ יד: ע"ש] גיטין מח: ג) [ב"מ יד: ע"ש] ד) [ועי' היטב תוס' ב"מ יד: ד"ה תרין וכו' מה שכתבו סוגיא דספק בקושיא]

הגהות הב"ח

[illegible]

ח ואמאי גובה. אלא ש"מ דאיקני קנה ומכר משתעבד משום הכי גובה עם השבח ותיפשוט לך מיהא כו'. הא מני ר"מ היא כי תיבעי לך אליבא דרבנן: הא לא משתעבדי אליבא [illegible]
קא מיבעי לי לוה ממון מזה וכתב לו דאיקני וחזר ולוה משני וכתב ליה דאיקני ואחר שלוה משני חזר וקנה ומכר מאי לקמא משתעבד הואיל דהקנה לו מעיקרא ואין לשני במק[illegible]
הואיל דסמוך לקניה קנה ומכר: מהדורא קמא דרב אשי. כשהיינו למדין לפניו בבחרותו והיינו יושבים סביב לו: מהדורא בתרא. בזקנותו כשהחזיר לו תלמודו: אמר לנו יחלוקו. [illegible]
קנה ומכר: מיתיבי. למאן דאמר יחלוקו לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו שטרפה בעל חוב של מוכר דכתב ליה דאיקני ולזה הלוק[illegible]
ני שאם טורף ממנו השדה א) שישתעבד לו דאיקני דהיינו כגון לוה וחזר ולוה ושוב קנה ומכר דהרי השבח שהשביח לוקח דמי כאילו השביחו לוה ומכרו ללוקח שברשות המלוה השביחו
א גובה הלוקח מן המוכר גובה הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דמשמע דכל השבח יגבה ממנו ואם איתא דהיכא דכתב לתרוייהו מלוין יחלוקו אי הכי
ר הצי שבח בלבד היה לו לגבות ממנו דהאי שבח שהשביח לוקח דמי כמו שהשביחו מוכר ומכרו ללוקח והיינו דאיקני ומכר. ולוקח גופיה כמלוה הוא דהא כתב לו דאיקני [illegible]
ה מכר הוא ואם איתא דיחלוקו אמאי טורף האי בעל חוב השבח כולו הציו בלבד היה לו לטרוף מן השבח והלוקח דכמלוה הוא היה לו לתפוש נמי הצי מן השבח לעצמו והצי הא[illegible]
א) גה"ה דנ"ל כבדב והשבח שישתעבד לו דאיקני כוא דהיינו וכו'

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה *ראשון ואחר כך מת הבעל יורשי (א) אשה אומרים בעל מת ראשון ואחר כך מתה אשה בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים [א]נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב:

גמ'

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו: יורשי הבעל. אביו או אחיו או בניו מאשה אחרת: אשה מתה ראשונה. ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו: יורשי האשה. קרוביה ממשפחת אביה (ואחרי כן מתה היא וירשנו בכל נכסיה): נכסי צאן ברזל. והיא נדוניא דהגעלת ליה ונכתבה בכתובה ומנה ומאתים ותוספת ונכסי מלוג שלה: ב"ש אומרים יחלוקו. שהרי ממון מוטל בספק הוא וי"מ ביבמות בהחולץ (ד' לח:) דאכתובה לא פליגי ב"ש אלא אשארא: וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. בגמ' מפרש בחזקת מי הלכך לאו לקמיה קאי אלא ה"ג וכתובה בחזקת יורשי הבעל והני נכסים דקאמרי ב"ה הן נכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה ושמאן בכתובתה ואחריותם עליו אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו: וכתובה בחזקת יורשי הבעל· מנה ומאתים ותוספת *שממון הבעל ראוי ליתן א) לה הלכך מספק לא תוציאנו מחזקת הבעל ומחזקת יורשים: נכסים הנכנסים ויוצאים עמה. הן נכסי מלוג שנפלו מבית האב ואין אחריותן עליו: בחזקת יורשי האב. שמאביה באו לה:

נפל הבית עליו ועל אשתו כו' ב"ה אומרים נכסים בחזקתן. תימה למ"ד בגמרא בחזקת יורשי האשה אמאי לא חשיב להו בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה ולמ"ד בחזקת יורשי הבעל. אמאי לא תני לה בהדי כתובה ואיכא למימר דלא שוו בטעמייהו (ב) כדפרישית בסמוך: **ובית** הלל אומרים נכסים בחזקתן. קשיא לר"י מ"ש דהכא אמר נכסים בחזקתן ומפרש בגמ' בחזקת יורשי האשה ואילו בסיפא תנן נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואמאי הוה ליה למימר (ג) כמו התם נכסים בחזקתן דהיינו בחזקת יורשי האם כדפי' בגמרא ותירץ דהאי תנא ס"ל ירושת הבעל דרבנן ולכך לא הוי אלא בחזקת יורשי האשה ואפילו ס"ל נמי דאורייתא יש לחלק ולומר כיון דירושת הבעל אינה משום קורבה הוי בחזקת האשה אבל גבי נפל הבית עליו ועל אמו הוו נמי בחזקת הבן משום קורבה מיהו קשה לר' אלחנן דהא ר"ע איירי בסמוך בהאי דנפל הבית עליו ועל אמו ואילו ר"ע אית ליה ירושת הבעל דאורייתא לעיל בפ' יש נוחלין (דף קיא:) וגם בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) מיהו מצי למימר (ד) ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו לאו ר"ע קאמר לה והא דקאמר מודה אני היינו אפי' סבירא להו כב"ש אבל מ"מ לא קתני לה ברישא ועוד קשה לו לטעם דמחמת קורבה (ה) לא למה יהא יותר בחזקת הבן מבחזקת שאר יורשי האם והלא הם באים מחמת קורבה אלו כמו אלו ור"י תירץ דגבי הבעל יש לחשוב יותר בחזקת האשה לפי שכמו שדרך האשה (ו) מתה קודם בעלה כך דרך הבעל למות קודם האשה ולא יירשנה ואין זה פורענות ולכך לא סמכה דעתה כולי האי אבל גבי בן ואם דאם מת לפני האם הוי פורענות להכי תקינו הכא גבי נפל הבית עליו ועל אמו שיהיו (ז) בחזקתה לפי שהוא עתיד ועומד לירש את אמו יותר ממה שהוא עתיד הבעל לירש את אשתו: **ובית** הלל אומרים נכסים בחזקתן. קשיא לר"י למ"ד בגמרא בחזקת יורשי הבעל למה ליה טעמא דחזקתן תיפוק ליה שאינם יכולין להיות בחזקת יורשי האשה לפי שהיא צריכה שבועה על כתובתה ואין אדם מוריש שבועה לבניו כדאמרי רב ושמואל בס"פ כל הנשבעין (שבועות דף מח.) וקי"ל כוותייהו ובשלמא לב"ש דאמר יחלוקו (ח) שחלי בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אית להו לב"ש כל העומד לגבות כגבוי דמי והוי כמו שמוחזקין בממון ולא אדם מוריש שבועה לבניו כדאמרינן בפרק כל הנשבעין (שם:) וגם לר"ת [דאמר] בחזקת יורשי האשה ליכא לאקשויי מידי דהא אית ליה בפרק כל הנשבעין (שם.) דאדם מוריש שבועה לבניו ופליג אדרב ושמואל אבל ר' יוחנן דהכא מסתמא לא פליג אדרב ושמואל דהתם ומלינו למימר כגון שפטרה משבועה אבל לא משמע הכי אבל ל דהיא הנותנת (ט) משום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה לא (י) יוכל להוריש שבועה לבניה ולא יטלו יורשי האשה כלום אבל אם היו בחזקת יורשי האשה אז הוה אמרי' שיש לה הכל דהא כיון שהיו מוחזקין בממון שבועה כזו יכולה להוריש לבניה כממון ולא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו דהא לב"ש נמי הואיל והיא מוחזקת בממון מטעם דכל העומד לגבות וכו' לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי כגון שיחד לה קרקע בד' מלרנהא דפטורה משבועה כדאמרי' בריש אע"פ (כתובות דף נה.) דא"כ כי מקשה מכמה *(ברייתות) בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח.) ופריך נמי מברייתא דמוקי (כ) כב"ש לישני ליה כגון שיחד לה ארעא בד' מצרנהא מ"ר ובשם הר"ר שמשון מ"כ שמעתי דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אין טענה שבועה אלא משום דחיישינן דלמא מתפיס לה צררי והיינו כגון שהלך למ"ה דאז מתפיס לה צררי אבל נפל עליו כו' שהוא לפתע פתאום ליכא למיחש להתפסת צררי ואין נראה לר"י כי למה אין לחוש שתפסה מחיים כדאמרי' באלמנה ניזונית (כתובות צו. ושם) אלמנה שתפסה מטלטלין למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרינן דהיינו למזונותיה אבל לכתובה מפקינן מינה ומיירי כגון שתפסה מחיים דאמרי' בפרק הכותב (שם פה.) (ל) שתפיסה לאחר מיתה לאו כלום היא ולמה אין לנו לחוש לתפיסה מחיים ואמרינן נמי בהשולח (גיטין ד' לה. ושם) רב לא מגבינן כתובה לארמלתא דחיים לצררי: **נכסים** בחזקתן. ביבמות פרק החולץ (דף לח.) ובכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ: ושם) (מ) מתה מה יעשו בכתובה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן ופי' רש"י כי היכי דפליגי הכא אמוראי בגמרא הוו פליגי התם ובחזקתן היינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין נראה לר"ת דלא דמיא כלל מתני' דהתם להך דהכא דהא התם לא פליגי ב"ש אלא אנכסי מלוג ולא אכתובה כדדייק התם בגמרא מדקתני יורשי הבעל עם יורשי האב א"כ יורשי האב ודאי דהיינו בנכסי מלוג אבל בכתובה ב"ש מודו לב"ה ואילו הכא פליגי ב"ש אפי' בכתובה מדקתני יחלוקו סתמא ולא קתני עם יורשי האב כי התם והיינו טעמא דלא דמיא כלל דהכא להתם (נ) דבהא ודאי אין כח ליורשי הבעל דהא מיד כשמת הויא לה כמו שגבתה כבר כתובתה והויא לה ספק דאימור מתה ראשונה ולכך יחלוקו אבל התם כשמת הבעל קם היבם תחתיו וזקוקה לו ולא הויא כמי שגבתה כתובתה דעד אחר חליצה אין לה כלום ולהכי יש להו כח ליורשי הבעל ומודו כולי עלמא שהנכסים שלו בחזקת יורשי הבעל דלא פליגי אלא בנכסי מלוג אבל בכתובה ובנכסי צאן ברזל לא שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים אבל הכא אית להו דיחלוקו מטעם דשטר העומד לגבות כגבוי דמי ולכך אין לחלק בין נכסי צאן ברזל לכתובה ועוד אמר דע"כ לא פליגי התם בחזקת מי כי הכא דא"כ תקשה לך למ"ד הכא בחזקת יורשי האשה א"כ התם נמי הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת יורשי האשה לב"ש דלא פליגי בהא ונכסי מלוג יחלוקו א"כ הוו נכסי צאן ברזל יותר בחזקת האשה מנכסי מלוג ואדרבה יותר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג כדתנן ביבמות ריש פרק אלמנה לכהן גדול (דף סו.) עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה עבדי נכסי מלוג לא יאכלו בתרומה אלמא מוחזקין יותר נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג א"כ היכי מצי למימר דבשל מלוג יחלוקו יורשי הבעל ובשל צאן ברזל יהיו כולם לגמרי בחזקת יורשי האשה וליכא לאקשויי למאי [דפרישית] (ס) דהתם הוו נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עריב ותני להו נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכן למ"ד בגמ' נכסים בחזקת יורשי הבעל אמאי לא עריב ותני נכסים (ע) וכתובת אשה בחזקת יורשי הבעל דאיכא למימר דלא שווינהו בטעמייהו דנכסי צאן ברזל אינם כל כך בחזקת יורשי הבעל כמו כתובה לפי שנכסי צאן ברזל הביאה מביתה אבל כתובה מנה ומאתים הוא נותן ואפי' כשאינה זקוקה ליבם הכתובה בחזקת יורשי הבעל ולמ"ד (פ) בחזקת יורשי האשה בגמרא לא שייך הכא למיתני בהדי נכסי מלוג דלא שוו לגמרי בטעמייהו דאלו בחזקת הבעל יותר ואלו בחזקת האשה כדפרי' לעיל בסמוך. מ"ר: *נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו. שאלו לרבינו שמואל למה יחלוקו הוה לן למימר שיורשי האם הם ודאי בחלקו האחד (צ) שיש לה בנים אחרים והבן זה הוא ספק כי שמא מת קודם אמו והוה ליה ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאמר ביבמות פרק החולץ (ד' לח. ושם) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא בא ספק ואמר ההוא גברא בר מיתנא ופלגא דידיה ויבם אמר את ברא דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ופירש רש"י שם דלהכי קרו ליה ליבם ודאי לפי שהוא ודאי בפלגא אחד יש להיות ודאי בכל הנכסים וא"כ ה"נ אמאי לא אמרינן הכי ותירץ רבינו שמואל דהכא מיירי שאין לה לאם בנים אחרים אלא יורשי האם היינו אחיה שאם *מת הבן אחריה אין להם כלום ולכך הם ספקות אלו כמו אלו ואין נראה לר"י ולר"ת ולריב"א דהא אפי' יש לה בנים אין לנו לחשוב זה (ק) ספק ודאי מדקאמר לקמן (ד' קנט:) גבי נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב כו' מאי לאו יורשי האב (ר) כו' ופירש רבינו שמואל בני מורישיו אחי יורשי האב אחי הבן אלמא אע"ג דיש בנים אחרים לאב לא הוי אמרי' (ש) ספק ודאי שאין לנו לחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא ודאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי מדתנן בפ"ק דב"מ (דף ב.) זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי מי שאמר חציה שלי ישבע שאין לו פחות [מרביע ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג' רביעים] ויטלנו אמאי לא הוי הכל שלו כיון שהוא ודאי בזה החצי יטול הכל דהוי ספק וודאי ואין ספק כו' ועוד קשה לר"י מדאמר לעיל פרק בית כור (דף קז.) שני אחין שחלקו

א) פי' לקמן בסוגיא וצ"ע ואולי דצ"ל על מי שהיה מחזיק בכן: וכתובה. דהיינו מאתים או מנה ותוספת בחזקת יורשי וכו'

עין משפט
נר מצוה

קס א מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ו סמג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף ו:

רבינו גרשום

היה לו לגבות מן המוכר ולא יותר. ומשני מאי גובה נמי חצי שבח ולעולם יחלוקו: נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשון. ואין לה כתובה דהבעל יורש אשתו וממונא בחזקת בעל קאי. ויורשי האשה אחיה אומרים הבעל מת ראשון. ב"ש אומרים יחלוקו בין עיקר הכתובה מאתים או מנה ובין התוספת דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל עליו באחריות ובין הנכסים הנכנסים והיוצאין עמה כגון נכסי מלוג הכל יחלוקו שמוטל בספק הוא אם הוא יורש או היא: וב"ה אומרים נכסים בחזקתן. כלומר העמד הנכסים על מי שהיה מחזיק בהן העיקר א) כתובה מאתים או מנה וכתובה דהיינו תוספת בחזקת יורשי הבעל משום דבחזקת הבעל קיימי קודם דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים: ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב של אשה משום דבחיי הבעל היתה אשתו מוחזקת בהן בנכסי מלוג שלה שהבעל לא קבלן באחריותו:

נ"ל מסניום

עיין נע"ב

גי' רש"ל מתה שאם אחיה אין

מסורת הש"ם

[נ"ל ליתן לכם הלכך ספק לא תוציאם מחזקת כו'. יעב"ץ]:

רש"ל מותק זה

נ"ל ראשונה

הגהות הב"ח

(א) במשנה יורשי האשה: (ב) תוס' ד"ה נפל וכו' על אשתו וכו' בטעמייהו כדאפרש בסמוך: (ג) ד"ה בית הלל וכו' הוה ליה למימר נמי התם: (ד) בא"ד מיהו מצי למימר דרישא: (ה) בא"ד לטעם דמחמת קורבה למה נ"ל ותיבת לא נמחק: (ו) בא"ד שדרך האשה בתמות קודם וכו' הוי פורענות. נ"ב הכי איתא ר"פ י"נ: (ז) בא"ד בחזקתו לפי שהוא עתיד: (ח) ד"ה ובית הלל וכו' שחצי בחזקת יורשי האשה אין להקשות כלום מההיא דאין אדם: (ט) בא"ד אבל י"ל דהיא הנותנת דמשום. נ"ב תימה לפי דעת התוס' א"כ לרים לקיש משום בר קפרא דיחלוקו קשה מההיא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דמסתמא לא פליג אדרב ושמואל וכמו שכתבו התוס' אליבא דר' יוחנן ועוד דהא אנן קי"ל כריש לקיש משום בר קפרא דיחלוקו וקי"ל כרב ושמואל דאין אדם מוריש כו' וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא ולפי' הר' שמשון אתי שפיר: (י) בא"ד לא תוכל להוריש שבועה וכו' הוה אמרינן שיש להם הכל דהא כיון וכו' יכולה להוריש לבניה דהא לבית שמאי נמי הואיל והיא מוחזקת בממון לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל ליכא לשנויי: (כ) בא"ד ופריך נמי מברייתא דמוקי לה כב"ש. נ"ב כלומר אמאי דחיק נפשיה לשנויי בכמה גווני ולבסוף משני נמי על ברייתא אחת הא מני ב"ש היא דאמר שטר העומד לגבות כו' לישני לכולהו בשינויא חדא כגון שייחד כו' אלא בע"כ דלא ניחא כלל לשנויי כגון שייחד כו': (ל) בא"ד דתפיסה דלאחר מיתה לאו כלום היא וכו' לא מגבי כתובה: (מ) ד"ה נכסים וכו' האשה שנפלו בניו מתה מה יעשו בכתובתה: (נ) בא"ד הכא להתם דהכא ודאי אין כח וכו' מיד כשמת הבעל הויא לה: (ס) בא"ד למאי דפרישית התם אי הוו: (ע) בא"ד נכסים וכתובה בחזקת יורשי הבעל דאיכא למימר דלא שוו בטעמייהו וכו' שנכסי צאן ברזל הביאה האשה מביתה: (פ) בא"ד ולמ"ד בגמרא בחזקת יורשי האשה לא שייך הכא למיתני בהדי נכסים הנכנסים והיוצאין עמה דלא שוו לגמרי: (צ) ד"ה נפל וכו' שיש לה בנים וכו' דלפי שהוא ודאי: (ק) בא"ד להחשיב זה ספק וודאי דהא קאמר לעיל גבי נפל. נ"ב זהו לפי גירסת ר"ת

קסא א מיי׳ פ״ה מהל׳ נחלות הל׳ ו סמג עשין נו טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעיף ו:
קסב ב ג מיי׳ שם וסמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רפ סעיף י:

גמ׳ בחזקת מי ר׳ (א) יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ור׳ אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ור׳ שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר יחלוקו וכן תני בר קפרא *הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו: **מתני׳** *נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודין שיחלוקו אמר ר״ע [ב]מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן אמר לו בן עזאי על (ב) חלוקין אנו מצטערין אלא שבאת לחלק עלינו את השוין: גמ׳ בחזקת מי ר׳ אילא אמר [ג]בחזקת יורשי האם ר׳ זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק רבי זירא קם בשיטתיה דרבי אילא (ג) קם רבה בשיטתיה דרבי זירא אמר רבי זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט: אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין וכו׳: אמר ר׳ שמלאי עדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה דקאמר ליה שבאת שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות לוה מאי מפיק ועוד לקוחות מאי עבידתיה אלא *אי איתמר הכי איתמר

רשב״ם

גמ׳ בחזקת מי. הנכסים דקאמרי בית הלל נכסים בחזקתן בחזקת מי קאמרי בית הלל: בחזקת יורשי האשה. הוא דקאמרי לה דהיא הנעלת ליה מבית אבוה: בחזקת יורשי הבעל. שאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו ויכול היה למוכרן הלכך לא דמי לנכסי מלוג: יחלוקו. כדמפרש לקמן הואיל והללו באין לירש הכל והללו באין לירש הכל יחלוקו שהרי לשניהם יש טענת חזקה כדפרישית היא הנעלת ליה מבית אבוה והוא מתוך שקיבל אחריות עליו קנאן והרי הן כממונו והאי דאמרי בית הלל נכסים בחזקתן היינו בחזקת שניהן ויחלוקו: **מתני׳** נפל הבית עליו ועל אמו. כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב באלמנותה ועל יוסף בנה מיעקב ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מאיש אחר שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם כגון אחיה מאביה (ד) אומרים הבן מת ראשון והיא מתה אחרונה וירשנו כל נכסיה ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה טוען כל הנכסים ואומר רחל מתה תחלה וירש יוסף את כל נכסיה ואח״כ מת הוא וירשנו כל הנכסים: אלו ואלו מודים שיחלוקו. דשניהם באין מכח טענת ירושת נכסים שהוחזקה בהן האשה לבדה בחייה באלמנותה בלא בעל ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אביו דלעיל דהתם זה בא מכח ירושה וזה בא בטענת שטר חוב וגם נפל הבית עליו ועל אשתו יש שם נכסים שמוחזק בהן בעלה ויש שם נכסים שמוחזקת האשה בחזקת אביה אבל הכא כל הנכסים הוחזקה בהן וקנאתן לאחר מות בעלה ואבד כח בעלה וזכותו מהן וכיון ששניהן באין בחזקת ירושה ותובע כל אחד כל הנכסים הוו ספק וספק וחולקין הלכך לא מיתוקמא אלא כגון שלא נשאר לרחל שום זרע אבל אם יש לה עוד בן כגון שיש לה שני בנים לרחל יוסף מיעקב ובנימין בנה מאיש אחר שהוא אחי יוסף מאמו וראובן בן יעקב מלאה אומר רחל מתה תחלה וירש יוסף חצי נכסיה ואתה החצי ואחר כך מת יוסף וירשתי חלקו ובנימין אומר לא כי אלא יוסף מת תחלה ואחר כך מתה אמי וירשתי כל נכסי׳ על זאת נשאלתי מרבותי שבלותי״ר ותשובותיי להם בסוף הפרק לרופות ובחוטות ואומר אני שאין לראובן כאן כלום משום דהוי בנימין יורש ודאי במקצת וראובן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי שבכל מקום ששנים באים מכח ירושה ויודעין לטעון (ה) מכח מי הן באין לירש וכל אחד תובע כל הנכסים יחלוקו דהוי ספק וספק וחולקין כגון במתני׳ שנפל הבית עליו ועל אמו ואין לרחל עוד בן אחר אלא זה המת בלבד וכל היכא שהאחד תובע את הכל והאחד תובע החצי הנה זה שתובע הכל קרוי ודאי הואיל והוי ודאי במקצת ואידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי והנני מביא ראיה מן השמועות הפסוקות בפרק החולץ (יבמות דף לה:) דתנן ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין עליו אשם תלוי ואמרינן בגמרא (שם דף לח.) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא שהוא אביו של יבם ספק אמר אנא בר מיתנא אנא ופלגא דידי ויבם אמר ליה את ברא דידי את ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי מינה שמעינן דכ״מ שהאחד יורש במקצת והשני ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא דודאי יורש את הכל הלכך מתני׳ דנפל הבית עליו ועל אמו דאמרי׳ יחלוקו לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן אחר אלא זה המת שעכשיו טענותיהן שוות שיורשי האם תובעין כל הנכסים ויורשי הבן תובעין כל הנכסים הוו להו ספק וספק וחולקין דומיא דסבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם שחולקין כדאמרינן בהחולץ אבל אם יש לה בן שני קיים יזכה בכל הנכסים דהוי איהו ודאי במקצת ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: אמר ר״ע מודה אני בזו כו׳. משום דנקט תנא קמא לישנא דמודים אמר איהו נמי מודה אני כלומר ואני מודה וחולק עליך דלדברי ב״ה נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתם ובגמרא מפרש בחזקת מי וטעמא נמי מפרש: אמר ליה בן עזאי על חלוקין [וכו׳]. דבית שמאי [ובית] הלל דלעיל אנו מצטערין על שלא הושוו לדעת אחת ואתה באת לחלוק ולומר חולקין היו בית שמאי ובית הלל במה שחבירך אומרים שהן שוין: **גמ׳** בחזקת מי. אדר׳ עקיבא קאי: בחזקת יורשי האם. (ו) כדמפרש לקמיה הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט שכל ימי חיי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממונה בחזקתה והרי היא משבט אביה ואפילו כתובתה ותוספתה שגבתה מבעלה משבאו לידה הרי הן בחזקת שבט אביה שהיא מתייחסת אחר שבט אביה: בחזקת יורשי הבן. דמשמת בעלה היה בן ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב: קם רבה בשיטתיה דרבי זירא לא גרסינן ליה ובפר״ח נמי לא גרס ליה: אמר ר׳ זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים. שמשעליתי לא״י נתתי את לבי ללאת משיטתי הראשונה ולעמוד על אמיתת דברים: (ז) מאי טעמא. הדר ביה ר׳ זירא: באותו השבט. של אם: יש גורסין כאן בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש כו׳ ולקמיה מפרשינן לה: עדא אמרה. זאת אומרת עדא כמו הדא: תלמיד חבר. פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו והדא אמרה דלבסוף היה חבירו דקאמר ליה שבאת ולא קאמר שבא רבינו: שלחו מתם בן שלוה כו׳. משבשתא היא ולקמן מתרץ לה ומשום דבמסקנא דייק לה ממתניתין דנפל הבית עליו ועל אביו נקט ליה הכא ונראית גירסת רבינו הגנאל דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוקבעה בגמרא דמינה מייתי לה ראיה להך מילתא: ומתמה גמרא לוה מאי מפיק. וכי בשביל שלוה ממון בחיי אביו יוציא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא: אלא אי איתמר הכי איתמר בן שמכר בנכסי אביו כו׳ כגון ראובן שמכר חלקו הראוי (ח) לירש בנכסי יעקב אביו ומת ראובן בחיי יעקב אביו ואח״כ מת יעקב בא חנוך בן ראובן ומוציא הנכסים שמכר ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלקוחות מפני שהן ראוי ולא באו ליד ראובן מעולם שיזכו בהן לקוחות מכחו וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף קכ:) ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותם ולא היבם כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק וכן הלכה ולא חיישינן להאי דדחי במסקנא ומוקי למתני׳ ביורשי אחוזה דההיא קשיא והאיא פירוקא אינו אלא להקשות על מה שאמר וזו היא שקשה בדיני ממונות והתלמוד מפרק דלא תסייעיה ממתניתין ולעולם קשה בדיני ממונות ומכל מקום אע״פ שקשה בדיני ממונות כן הלכה כדשלתו מתם קשה היא וכן הלכה כמותה אפס דין קשה הוא בלא טעם כדמפרש ואזיל: ולימרו

תוספות

שחלקו ובא בע״ח ונטל חלקו של אחד מהם ט׳ (פ) כי אמר רב אסי נוטל רביע בקרקע ורביע במעות ומסיק דמספקא ליה אי הוו כלקוחות שלא באחריות (י) פי׳ דאי כיורשים הוו אז יחזרו על האחין אי כלקוחות [שלא] באחריות הוו אז [לא] יחזרו על האחין ולכך נוטלין רביע ואמאי נוטלו הא הוו להם אחיהם ודאי בפלגא והם ספק בחלקם ואין ספק מוציא מידי ודאי וע״ק דהלכתא בלא טעמא הוא שבשביל שהוא ודאי בחלק זה יהא ודאי בחלק אחר ע״כ נראה לר״י כמו שתירץ ריב״א דהכא מיירי שפיר שיש לה בנים אחרים לאם והא דקרי ליבם ודאי לפי שהוא יורש הסבא ודאי אבל הספק אינו יורש ודאי הסבא אבל הכא הוי אלו ספק כמו אלו בחלק המגיע לבן ולא שייך כאן כלל ספק וודאי: **אמר** ר״ע מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן. אין לפרש כמו שפירש״י בב״מ פרק המפקיד (דף לז: ושם) דר״ע שמותי הוה מתלמידי ב״ש דהא הלכה כמותו מחבירו וגם בפ״ק דיבמות (דף טז.) פליג ר״ע בצרת הבת על בית שמאי ועוד מאי באת (כ) נט לחלק את השוין הלא כיון דב״ש מודו בהא דנכסים בחזקתם כ״ש ב״ה ע״כ נראה לפרש מודה אני בזה למאן דמפרש בגמרא בחזקת יורשי האם הוו מודה אני בזה אע״ג דס״ל כבית הלל דכתובה הוי בחזקת יורשי הבעל אלו הוי בחזקת האם ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבן הוי מודה אני בזה אע״ג דנכסי מלוג הוו בחזקת יורשי האשה הכא מודינא דהוו בחזקת יורשי הבן:

הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. וא״ת בנפל הבית עליו ועל אשתו אמאי לא אמר בחזקת יורשי האשה מהאי טעמא וי״ל כיון דהכניסתם לו אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו הוי כמוחזק ולמ״ד בחזקת יורשי האשה סובר כיון דתטלם כשתלא וגם הכניסתם לו הוו (ל) בחזקתן. מ״ר:

לוה מאי מפיק. הלא לא לקחו מאביו כלום ואיכא בחזקתן: ולימרו

רבינו גרשום

בחזקת מי. אמרי ב״ה דהיינו צאן ברזל מה שהכניסה לו בכתובה דקבל עליו הבעל אחריות: א)אמר ר׳ אילא בחזקת יורשי הבעל הואיל דבאחריות הבעל קיימי: ור׳ זירא אמר בחזקת יורשי האשה. הואיל והיא הכניסתן לו: אמר ר׳ זירא אוירא דארעא דישראל מחכים. כלומר מאחר שעליתי לארץ ישראל תבנתי בדעתי שכן הוא עיקר כדאמר ר׳ אילא בחזקת יורשי הבעל: ומעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. של בעל כלומר מאחר שהיא הכניסתן לו והוא קבל עליו אחריותן דמי כמו שלו הן הנכסים שאם נאבדו עליו לפורעו הרי הן חשובין כמו משבט אביו היו שעליו אחריותן: נפל הבית עליו ועל אמו. יורשי הבן כגון אחין מן האב אומרים האם מתה ראשונה ואחר כך הבן ונפלו הנכסים ביד הבן והרי אנו יורשים. ויורשי האם אומרים הבן מת ראשון ולא באו נכסים לידו והרי אנו יורשין של אם: אלו ואלו. ב״ש וב״ה: מודים שיחלוקו. הואיל דהללו באין בכח ירושה והללו באין בכח ירושה. אבל התם הללו באין לירש והללו בעל חוב וכתיבת אשה באין בתורת חוב פליגי בה דנכסים בחזקתן: אמר ר׳ עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן שאין כאן אלא ממון אחד בלבד ולא בעלי חוב: בחזקת מי. ר׳ אלעזר אומר בחזקת יורשי האם. שברשות האם היו תחלה: ר׳ יוחנן אמר בחזקת יורשי הבן. משום דמה מצינו בכל מקום הבן קודם לשאר יורש אף כאן יורש הבן קודם והרי הן בחזקתן: אמר לו בן עזאי על החלוקים. במקום שחולקין ב״ש וב״ה: אנו מצטערין. דאיכא מחלוקת דלא מצינן למיקם אליבא דהלכתא מפני מחלוקתם אלא שבאת לחלוק עלינו את השוין דלא סבירא לך כוותייהו דיחלוקו: אמר ר׳ שמלאי מדקאמר ליה בן עזאי כך לר׳ עקיבא בלשון המוח ולא אמר ליה בלשון כבוד ש״מ דבן עזאי תלמיד חבר היה של ר׳ עקיבא משום הכי לא חלק לו כבוד כל כך שהלכו שניהן ללמוד תורה לפני ר׳ אליעזר הגדול ולפי שהיה בן עזאי בחור לא היה יכול לסבור סברא כר׳ עקיבא בתלמוד וגמר גמרא והדר הלך בן עזאי לפני ר׳ עקיבא להסביר סברא: שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו. כלומר על נכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת האב: בנו של בן. מוציא מיד הלקוחות. ומקשי׳ בן שלוה בנו ממאן מפיק. מי היה כאן לוקח. אלא הכי שלחו מתם.

ב״מ דף לה ע״ש [לקמן קנט.]

[עי׳ תוס׳ לקמן קנט. ד״ה אלא אי קשיא]

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בחזקת מי ר׳ אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה רבי יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל ורבי שמעון: (ב) שם במשנה על שחלוקין: (ג) גמ׳ בשיטתיה דרבי אילא אמר רבי זירא כצ״ל ותיבות קם רבה בשיטתיה דרבי זירא נמחק: (ד) רשב״ם ד״ה נפלו וכו׳ כגון אחיה מאביה לבן אומרים הבן: (ה) ד״ה ״ אלו ואלו וכו׳ מכח מי הן באין. נ״ב כלומר לאפוקי ספק ויבם ויבם דפ׳ החולץ ע״ש: (ו) ד״ה בחזקת יורשי האם כדפריש אביי הואיל: (ז) ד״ה ומעמא מאי הדר: (ח) ד״ה אלא אי איתמר וכו׳ שראוי לו לירש וכו׳ ומוקי למתניתין יורשי האב אחי דספיא: (ט) תוס׳ ד״ה (בע״א) נפל כו׳ של אחד מהם כו׳ אמר (רבא) [רב אסי] כצ״ל ותיבת כי נמחק: (י) באו״ד שלא באחריות אם לאו פירוש דאי כיורשים וכו׳ אי כלקוחות שלא באחריות הוו אז לא יחזרו: (כ) ד״ה אמר וכו׳ מאי באת לחלק עלינו את השוין דאמר בן עזאי שלא כיון דב״ש וכו׳ ולמאן דמפרש: (ל) ד״ה הואיל וכו׳ בחזקתה מ״ר:

א) כדברים נראים לעין שרבינו היה גורס מחלוקת דר׳ אילא ור׳ זירא של משנה ראשונה דנפל הבית עליו ועל אשתו ועי׳ בשמ״ק כאן שכ׳ דעיקר הגירסא הוא כגירסא דידן ואף שרשב״ם ז״ל לא גרס כן ע״ש ונראה שגם ז״ל [גרס] ק״ן דגמ״ס לא גרס כן וכוון לדברי רבינו כאן.

איתמר *בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות ולימרו ליה אבוך מזבין ואת מפיק ומאי קושיא ג'דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא תדע דכתיב °תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ אלא אי קשיא הא קשיא בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו ומת בחיי אביו בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין איהו מפיק וכי תימא הכא נמי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא אי מכח אבוה דאבא קא אתיא בחלק בכורה מאי עבידתיה ומאי קושיא דלמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא ובמקום אב קאימנא אלא אי קשיא הא קשיא ג'היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים *מעידין השתא איהו לא מהימן אחריני מהימני וזו היא שקשה בדיני ממונות מאי קושיא דלמא ד'כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד אלא אי קשיא הא קשיא היה יודע לי עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה הוא אינו יכול לקיים כתב ידו אבל אחרים יכולין לקיים כתב ידו (א) ומאי קושיא דלמא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד אלא אי קשיא הא קשיא *ה'היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין הוא לא מהימן אחריני מהימני וכי תימא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ו'אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין ומאי קושיא דלמא גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחריני מהימני ולאו משום דמשקר דאי לא תימא הכי משה ואהרן לחותנם משום דלא מהימני הוא אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם ה"נ ז'גזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך תחת אבותיך יהיו בניך ההוא בברכה כתיב ומי מצית אמרת בברכה כתיב אבל

ולימרו ליה. לקוחות אבוך זבין ואת מפקת שאתה יורש ממנו והלא אין אדם יורש מה שמכר אביו: דלמא. דאמר להו חנוך בן ראובן מכח יעקב דהוא אבוה דאבא קא אתינא דבני בנים הרי הן כבנים וכי היכי דראובן אבי היה יכול לירש את יעקב אביו אילו [היה] חי אחרי מות אביו כך אני יורש את יעקב מגזירת הכתוב ולא מכח ראובן אבי אני יורש ואין בנכסים הללו שום זכות לראובן ומכירתו אינו כלום היא: תדע. דחנוך בן ראובן יורש את יעקב זקנו שלא מכח ראובן דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך לראובן קאמר תחת אבותיך דהיינו יעקב יהיו בניך דהיינו חנוך מדלא כתיב תחתיך יהיו בניך: אלא אי קשיא הא קשיא. אי איכא למימר דשלחו מתם זו היא שקשה בדיני ממונות לאו כי האי גוונא שלחו כדלעיל דהא לאו קשה הוא אלא הכי שלחו מתם בכור שמכר חלק בכורתו בחיי אביו ומת הבכור כגון ראובן שמכר חלק בכורתו הראוי להגיעו בנכסי אביו ומת ראובן ואחר כך מת יעקב בא חנוך ומוציא מיד הלקוחות חלק בכורת ראובן אביו ונוטלה לעצמו כאילו לא מכרה ראובן שחנוך יורש חלק בכורת אביו בנכסי זקנו אביו ואע"פ שמת הבכור בחיי אביו כדתנן לעיל (דף קטז:) בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים חלק שהיה ראוי לאביהן שהיה מיוצאי מצרים (ב) ושהיה בכור ונוטל שני חלקים: (ג) חלק בכורה מאי עבידתיה. והלא אינך בכור: ומאי קושיא. בדיני ממונות: דלמא מצי אמר. חנוך מכח יעקב אבי אבא קאתינא כדכתיב תחת אבותיך יהיו בניך ויעקב אני יורש כאילו אני ראובן דבמקום ראובן אבי אני עומד כאילו אני בכור מגזירת הכתוב וכדתנן בנות צלפחד כו': אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא. והכי שלחו (ד) ליה מתם: היה יודע לו בעדות. ראובן לשמעון עד שלא נעשה ראובן גזלן והיה שמו חתום בשטר הלואתו של שמעון: ואחר כך נעשה גזלן ונפסל לעדות כדכתיב (שמות כג) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ואע"פ שנאמן אדם לומר זה כתב ידי כדתנן בכתובות (דף כ:) מעתה אינו מעיד על כתב ידו שהרי כל דבריו אנו מחזיקין שקר משנעשה גזלן ושמא עד אחד פסול זייפו או(ה) עצמו כתבו וחתם בו היום שקר: אבל אחרים מעידין. כדמפרש במסקנא והשתא לפום מאי דקס"ד הכי קשה בדיני ממונות דאיהו לא מהימן אחריני מהימני בתמיה והלא שמא הוא עצמו חתם בו היום שקר שהרי גזלן הוא וכשמכירין חתימתו מה אנו מרויחין בכך והלא שמא פסול הוא: כגון שהוחזק. בהנפק בבית דין בטרם היותו גזלן דהשתא ליכא למימר הכי אלא אלו מעידין שחתמו בהנפק זה וקיימו השטר מקמי דהוי האי גברא גזלן והיא שעתא היה הוא עצמו נאמן לומר זה כתב ידי והשתא ליכא למיפרך איהו לא מהימן אחריני מהימני דהא הני אחריני אכתב ידן הן מעידין ולא אכתב ידו ושטרא מקיימא וקאי ממילא: אע"פ שלא הוחזק כו'. דגזירת הכתוב היא דחתנו אינו נאמן ולא משום דמחזיקין ליה כמזייף וכותב הלכך אחריני מהימני דליכא למימר משנעשה חתנו זייף וכתב: לעולם כדאמרן מעיקרא. בן שמכר בנכסי אביו כו': בברכה הוא דכתיב. שהצדיקים יש להם בנים ובני בנים ליורשם כדכתיב בסיפיה תשיתמו לשרים בכל הארץ:
אבל

ולימרו ליה אבוך זבין ואת מאי מפקת. ותימה למה לא יוכל להוציא מיד הלקוחות אפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו דמים קודם שמת האב אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס אמרו לעיל (דף קמז:) דאפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא מהני מידי לקנות בנכסים (ו) כשהוא גוסס ופי' הר"ר יצחק בר' מאיר דודאי המכר אינו מכר אלא לענין חזרת מעות איירי הכא שבנו מוציא השעבוד שהיה להם ללקוחות מן הדין מהם כי אין להם אפי' שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם ולפי זה צריך לומר דס"ל אדם משעבד דבר שלא בא לעולם דאי לא משעבד מאי מקשי לימרו ליה אבוך זבין ואת מאי מפקת והלא אין אדם משעבד דבר שלא בא לעולם ואע"ג דאמרן לעיל דאיקני קנה והורים לא משתעבד היינו משום דשמואל לטעמיה דאית ליה מלוה על פה אינו גובה מן היורשין אבל לדידן דאית לן גובה מן היורשין הויא כמו (מלוה) ומשתעבד אע"פ שלא בא לעולם ואם תאמר אכתי מאי פריך ולימרו ליה אבוך זבין ואת מאי מפקת דלמא היינו טעמא משום (ז) דאין בעל חוב נוטל בראוי כמו כתובת אשה דתנן בבכורות פרק יש בכור (דף נב.) דאינה נוטלת בראוי ושמא יש לומר דוקא כתובת אשה אבל בע"ח נוטל בראוי מיהו קשה דא"כ כי קא חשיב בכתובות ריש פרק אע"פ (דף נד: ושם) דתנאי כתובה ככתובה דמי לענין כמה דברים אמאי לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה ככתובה ואיתא בבע"ח אבל אי ליתא בבעל חוב אתי שפיר אבל אין להביא ראיה מדאמר בסמוך* מאי לאו יורשי האב בנים מורישין אחין פירוש בני הבן וקאמר אין בע"ח נוטל לאו היינו משום דאינו נוטל בראוי אלא טעמא משום דאמרי מכח (ח) דאבי אבא קאתי אבל אין להביא ראיה מדאמר ר"נ יתומים שגבו בחובת אביהן בע"ח חוזר וגובה אותה מהם אלמא נוטל בראוי שהרי אין זה ראוי אלא משעבדי ליה מדר' נתן* מיהו קשה דהל"ל בן שלוה ולא בן שמכר ולא לימא בנו מוציא מיד הלקוחות ועוד קשה למה יש לו להיות ללקוחות שעבוד על אביו מי עדיף ממלוה על פה דאין לך מלוה על פה גדול מזה על כן נראה לר"י דאלו נכסים כתב האב לבנו מהיום ולאחר מיתה דהיינו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה כמו ששנינו לעיל בפרק יש נוחלין (דף קנו.)(ט) מכר האב או הבן בחיי האב וסבירא להו לשלחו מתם דהלכה כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין דלא קנה לוקח מ"מ זו היא שקשה בדיני ממונות דלימרו ליה אבוך זבין כו': *אלא אי קשיא הא קשיא בן שמכר כו' ולא גרסי' (י) אי איתמר הכי איתמר שהרי כל הדברים הללו שלחו מתם ומה שלחו זו היא שקשה בדיני ממונות ולא ידעו על איזה דבר שלחו כו': כגון שהוחזק כתב ידן בב"ד. פירש רבינו שמואל שכתוב בו הנפק ואין נראה לר"י דאינך דיינים גופייהו מי לא מצי למיטעי בההוא גברא אי גזלן הוא אי לא שהרי אין חותמין אלא על חתימת העדים ואפי' מה שבשטר אין צריכין הדיינים לקרות אלא ה"פ הוחזק כתב ידו בב"ד שראו ב"ד כתב ידו קודם שנעשה גזלן דליכא למימר שלאחר כך חתם כמו הוחזק שטר כתובה בשוק דבפ"ב דקדושין (דף ט:) וכגון הואיל דאיתחזק בב"ד לא אמרי' בפ' זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם ד"ה וכיון) דהיינו שראו ב"ד את השטר כבר וכדפרישית בספ"ק דב"מ (דף יח:): ואע"פ שלא הוחזק כתב ידו בב"ד. מכאן יש ללמוד שאם היו שנים מעידים ואח"כ נעשו קרובים שאחר מעיד על כתב ידן שמכירין אותו ולא חיישינן שמא היום חתם: ההוא בברכה הוא דכתיב. דאשמועינן קרא שיזכה הצדיק לבנים כמותו דכתיב בתריה תשיתמו לשרים בכל הארץ:
אמר

עין משפט נר מצוה

קסג א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ריא סעיף ג:
קסד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
קסה ג ד מיי' פי"ד מהל' עדות הלכה ה סמג לאוין ריד טוש"ע חו"מ סי' מו סעיף לד [וברב אלפס סנהדרין פ"ג דף רס.]:
קסו ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה:
קסז ז מיי' שם פי"ג הל' טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף י:

רבינו גרשום

בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת אביו והחזיק הלוקח כמו שמכר לו הבן. בנו של בן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה [בדיני ממונות] שדבר תימה הוא: אבוהו מזבין ואיהו אמאי מצי מפיק. מאי קושיא להכי מוציא מיד הלקוחות דמצי למימר כשמכר נכסים הללו לא היה עדיין מוחזק בהן לפי שאביו היה קיים והוא מת קודם לאביו ולא באו נכסים לידו ואנו יורשין מכח אבי אבינו להכי מוציא מיד הלקוחות דאבוה לא מזבין: ומאי דמצי למימר הכי דמכח אבות דאבא אתינא. דהכי כתיב קרא תחת אבותיך יהיו בניך אלמא דבמקום אבי אביו מצי מפיק דכי היכי דאבי אביו מוציא מיד הלקוחות הכי נמי מוציא הבן: אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא. בן שמכר בחלק בכורה בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו דלא הוה מוחזק בנו מוציא כו'. אי מכח אבוה דאבא קא אתי האי בן הבן בחלק בכורה מאי עבידתיה הא אבי אביו לא היה בכור דלירית האי חלק בכורתו: והיינו קשה בדיני ממונות אמאי מוציא מיד הלקוחות. ומאי קושיא כלומר אמאי לא קשה הא מצי למימר מכח אבוה דאבי' קא אתינא בכולהו נכסי דאיהו היה יורש את בנו ובמקום אב קא אתינא לירש בכורתו ולתבוע מה שמכר בחלק בכורתו דלא מצי מזבין דראוי הוה ולא מוחזק ומשום הכי מוציא מן הלקוחות: אלא אי קשה בדיני ממונות. גופיה לא מהימן להעיד על כתב ידו עצמו ואחריני מהימני על כתב ידו להעיד. ומאי קושיא דלמא אחריני נמי לא מהימני להעיד על כתב ידו. ומאי האי דקאמר אבל אחרים מעידים כגון שהוחזק כתב ידו של שטר זה בבית דין שהעידו אחרים לפני בית דין שזה כתב ידו והללו אומרים יודעים אנו שזה השטר הוחזק בעדים לפני בית דין שזו חתימת של פלוני. או שאמרו יודעים אנו שחתימה כזו הוחזקה לפני ב"ד שהיא של פלוני הואיל דאתחזק בבית דין יכולין להעיד מכח בית דין אבל מחמת עצמן אינן נאמנין להעיד הואיל דאיהו לא מהימן: והאמר רב יוסף בר מניומי אע"פ שלא הוחזק כתב ידו

שלוח התן בב"ד נאמנים להעיד על חתימת ידו וזו היא קשה. מאי קושיא משום הכי הוא אינו מעיד מפני שגזירת מלך הקב"ה הוא שפוסל קרוביו להעיד עדות ולא משום דלא הוי נאמן דודאי נאמן לגזלן דפסול לכולי עלמא. הלכך הואיל ונאמן הוא לכולי עלמא אע"ג דהוא אינו נאמן מחמת קריבות אבל אחרים מעידין. דאי לא תימא הכי דגזירת מלך היא אלא קבעית למימר דכל קרוב פסול הוא בגין אהבת קרובו. אלא מעתה משה ואהרן דפסילי אהדדי או לקרובים מי לא מהימני בדיבורם אצל קרוביהן והא קי"ל דצדיקים גמורים הוו ולא משקרי אבל חללי דעלמא אלא גזירת מלך היא דפסולי לקרובין הכי נמי גזירת מלך היא דכיון דנעשה חתנו דאין מעיד לו ולא משום דלא מהימן וכיון דנאמן א) אבל אחרים מעידים לו ואכתי אין זו קושיא: לעולם כדאמרינן מעיקרא בן שמכר בנו מוציא מיד הלקוחות זו היא קשה בדיני ממונות ודקא קשיא לך מאי קושיא כו' מתרצת תחת אבותיך יהיו בניך התם בברכה הוא כדכתיב תשיתמו לשרים בכל הארץ. ומקשינן מי מצית אמר
א) נראה דצ"ל וכיון דנאמן הוא אינו מעיד אבל אחרים וכו'.

[תוספתא סנהדרין פ"ה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחרים יכולין לקיים כתב ידו השתא איהו לא מהימן אחריני מהימני ומאי קושיא: (ב) רשב"ם ד"ה אלא אי קשיא וכו' שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה בכור נוטל ב' חלקים: (ג) ד"ה בחלק וכו' והלא אינו בכור: (ד) ד"ה אלא וכו' שלחו מתם כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ה) ד"ה ואח"כ וכו' או הוא עצמו: (ו) תוס' ד"ה ולימרו וכו' בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס וכו' ואת אמאי מפקת: (ז) בא"ד דאין בעל חוב נוטל. נ"ב כלומר הני לקוחות שהוא מוציא מהן בלא דמים לא הוו אלא כבע"ח: (ח) בא"ד מכח אבוה דאבא קאתי וכו' מדאמר רב נחמן לעיל דף קכה יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן: (ט) בא"ד כמו ששנינו לעיל בפרק יש נוחלין וסבירא להו לשלחו מתם הלכה כר' יוחנן דאמר לעיל בפ' יש נוחלין מכר בכור בחיי האב ומת הבן בחיי האב דלא קנה לוקח מ"מ: (י) ד"ה אלא וכו' ולא גרסי' אלא אי איתמר וכו' שלחו מתם אלא שמם שלחו זו היא:

קמח א מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ב סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יא:

אבל לענין דינא לא. בתמיה מי לא אשכחן במתני' דין זה ולמה' לאמרינן וזו היא ספקה דמספקא שאין מוצאין ראיה לדבריהם ומתוך כך מקבין על סברת שמועתם: ה"ג מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי דאבוה [וכו'] לא יורשי האב אחי מורישיו אחי דאבוה. ופירוש מאי לאו יורשי האב היינו בני דהשתא בן שנפל הבית עליו ועל אביו כגון שנפל הבית על ראובן ועל יעקב אביו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב כגון חנוך בן ראובן אומר ראובן מת ראשון ואחר כך מת האב דהיינו יעקב ומכח יעקב אני בא לירש ולא מכח של ראובן אלמא לענין דינא אמרינן מכח אבוה דאב: ומשני לא יורשי האב אחיו. של ראובן שאומר ראובן מת ראשון ואחריו מת יעקב אביו וירשנו כל נכסיו של אבינו ואין לראובן אחינו חלק בהן שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו דהכא ודאי לאו מכח ראובן באין לירש שהרי גם הם ראויין לירש את יעקב כמותו ומורישיו אחי דאבוה אחי יעקב עשו דוד ראובן וכשנפל הבית עליו ועל מורישיו דהיינו עשו אחי יעקב אביו יורשי מורישיו כגון אחי עשו אומרים ראובן מת תחלה ועשו מת אחרון ואנו יורשין כל נכסיו כי לא יירש ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב (*אביו) שמת כבר שהרי ראובן מת תחלה ואחר כך מת עשו ובעל חוב אומר עשו מת תחלה ורלובן מת אחרון והרי יירש ראובן נכסי יעקב אביו שמת בנכסי עשו עמכם (ג) ונטל חלקו דהשתא ליכא הכא תחת אבותיך יהיו בניך דלענין דינא לא אשכחן במתני' שום ראיה למילתא דשלחו מתם והלכך קשה הוא בדיני ממונות ומיהו הכי הלכתא כדשלחו מתם דהכי סבירא להו אלא דלא אשכחן ראיה מפורשת וכן כל הני דלאמרן לעיל הכי הלכתא: בעו מיניה מרב ששת. יוסף בן רחל שמת בחיי אמו ואחר כך מתה רחל אמו מהו שיירש את אמו כשהוא בקבר כאילו הוא חי להנחיל לאחיו שלו מן אביו כגון לראובן בן יעקב מלאה שהוא אחיו מאביו: במדינה. בארץ מולדתו: הי ניהו יורשי האב כו'. והלא אם אין לו בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשין את שניהם או אם יש בנים ללאותו בן הרי הן יורשין את האב ואת הבן: ומת בן בתו במדינה. ויורשי הבן הם קרובי אביו שהוא בעל אמו והם איתא.

אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא נפל הבית עליו ועל אמו כו'. תימה רב ששת אמאי לא מייתי לה למתני' והלא פשוט הוא ועוד דלוהו גופיה אמר לעיל בפרק יש נוחלין (דף קיד:) האשה את בנה הא בנה הא קמ"ל אשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה כו' אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ואומר רבי דמשום דקך בברייתא מסבכתא היא הביאה והיא רוצה לתרלה. מ"ר:

אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו כשהיא בקבר. לעיל בפ' יש נוחלין (דף קיד: ד"ה מה אשה) פי' להך מילתא מנין דבעל אינו יורש את אשתו כשהיא בקבר:

ההוא דא"ל לחבריה נכסי דבר סיסין כו'. משום דאיירי הכא בנכסים בחזקת מי הם אייתי ההיא עובדא דמיירי בה נמי לאוקומה נכסי בחזקת לוקח ובחזקת מוכר מיהו תימה היא שמביאו הגמרא שני פעמים במסכת אחת כאן ובחזקת הבתים (לעיל דף ל.):

רבינו גרשום

אבל לענין דינא לא דיינינן הכי דמצי אמר להו מכח אבוה דאבא קא אתינא. ולא ותתנא נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובה ובעל חוב יורשי האב וכו'. מאי לאו יורשי האב בני בניו של מת כגון שנפל הבית על אליפז ועל עשו אביו והיו טוענים יורשי האב בני אליפז על אליפז נפל תחלה ולא באו הנכסים לידו ואנו מכח אבוה דאבא אתינן בנכסים ולא מכח אליפז אבינו ואין עלינו לפרוע מחובו כלום אלמא דלגבי דינא אמרינן תחת אבותיך יהיו בניך דאמרי' מכח אבוה דאבא אתינן. עליו ועל מורישיו אחיו. שהיו ראובן ושמעון אחים ולא הוי' לשמעון בנים אלא לראובן היה יורש שלו ולא היה לראובן נכסים כלל והיה על ראובן כתובת אשה ובעל חוב ולשמעון הוי' נכסים ונפל הבית על ראובן ועל שמעון ושמעו יורשי מורישיו דהיינו בני ראובן ואמר ראובן מת תחלה ולא אתו נכסי ליד ראובן אתינן אלא מכח שמעון אחי דאבא אלמא דלגבי דינא אמרינן תחת אבותיך דהוה לך לירש יהיו בניך. ומשני לעולם (לא) איתא לך דלא אמרי' תחת אבותיך יהי' בניך לגבי דינא. ומתני' לא שמעי' לה כפרושיה אלא הכי פירושא יורשי האב הן אחיו. כגון שנפל הבית על עשו ועל אליפז ולא הוו לאליפז בנים והיה על אליפז כתובה ובעל חוב ומענו אחי אליפז על אליפז נפל תחלה ולא בא נכסי אבינו ליד אליפז ואנו מכח אבינו אתינן. ובעלי חוב אמרו על עשו נפל תחלה ואית ליה לאליפז חלק בנכסי אביו והייבין אתם לפרוע שאתם יורשי' אליפז כפי חלקו המגיעו בירושת אביו. וה"ג מפרשי' מורישיו אחי דאבוה כגון שנפל על ראובן ועל עשו ולא היה לעשו בנים ויעקב היה מת וראובן לא היו לו בנים ועשו היה לו עוד אחים ובעלי חוב אומרים עשו מת תחלה וראובן ירש במקום יעקב בנכסי עשו והיו לו נכסים לראובן ירושת דודו עשו ויורשי מורישיהן אחי עשו אומרים לא כי אלא ראובן מת תחלה ולא ירש כלום מעשו ואנו יורשין של ראובן ולא של עשו ואין לכם עלינו כלום [illegible]

[לעיל קט.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובן שנשבה ומת אבי אמו כצ"ל ותיבת בתו נמחק: (ב) שם לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא הכא: (ג) רשב"ם ד"ה ומשני לא וכו' בנכסי עשו עמכם ולשמול חלקו דהשתא וכו' ולענין דינא: (ד) ד"ה אין הבעל וכו' כשהיא בקבר כצ"ל ותיבת מפנ נמחק:

אבל לענין דינא לא *והתניא *נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואחר כך מת הבן מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי ואי סלקא דעתך לא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא דכי כתיב תחת אבותיך יהיו בניך בברכה כתיב כי מת הבן ואח"כ מת האב מאי הוי נימא להו בע"ח ירושת אבוהון קא שקילנא לא יורשי האב אחיו מורישיו אחי דאבוה בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר להו רב ששת תניתוה האב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דמי אילימא כדקתני הי נינהו יורשי האב והי נינהו יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר *אב שנשבה ומת בן בתו במדינה ובן (א) בתו שנשבה ומת אבי אמו במדינה ולא ידעינן הי מינייהו מית ברישא יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מת ברישא לירתיה לאבוה דאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה אלא לאו שמע מינה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מאב אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא *נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מת ברישא לירתיה לאמיה בקבריה ולירתו אינהו לאחי מאבוה אלא לאו שמע מינה *אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב שמע מינה וטעמא מאי אמר אביי נאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל *אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב *ההוא דאמר ליה לחבריה נכסי דבר סיסין מזבנינא לך הואי חדא ארעא דהוה מיקריא דבי בר סיסין אמר ליה הא לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתא לקמיה דר"נ אוקמה בידא דלוקח אמר ליה רבא לרב נחמן דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה ורמי דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן *דההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתה ואכלית שני חזקה אמר ליה אנא בשכוני גואי הואי אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך אמר ליה רבא לרב נחמן דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא ודרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא הכא מוכר קאי בנכסיה התם לוקח קאי בנכסיה דרב נחמן אדרב נחמן לא קשיא הכא כיון דאמר ליה דבי בר סיסין ומיקריא דבי בר סיסין עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא (ב) הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בנכסי:

הדרן עלך מי שמת

[לעיל קנח:] [לעיל קנח.] [לעיל קיד:] [סה] [לעיל ל.] [לעיל כט:]

דבן יורש את אמו בקבר: כיון נמי דבן מיית ברישא. אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן את הכל שהרי יירש הוא לה אבי אמו מתחת אמו אף על פי שהוא בקבר ולירתינהו לאחיו מן האב שהן יורשי הבן ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב: לירתיה לאמיה בקבר. דכמי שמת אחרון דמי: אמר אביי נאמר סיבה בבעל כו'. המקראות מפורשים ביש נוחלין (לעיל דף קיד:): אין הבעל יורש את אשתו. כשהיא בקבר: אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר כו'. הכי בקבר לא דמי להוה קבר דבעל: ההוא דאמר ליה לחבריה כו'. כבר פירשתי בחזקת הבתים ברלשו ולגב גררה דמיירי במתניתין בנכסים בחזקתן נקט ליה הכא:

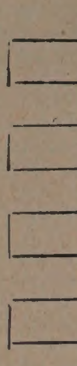
הדרן עלך מי שמת

[illegible]

לא אמרי מיתה הבא מעשה דבי בר סיסין הדרן עלך מי שמת

*גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו מקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולין רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה גט פשוט עדיו בשנים ומקושר בשלשה פשוט שכתב בו עד אחד ומקושר שכתב בו שני עדים שניהם פסולין: **גמ'** מנהני מילי אמר ר' חנינא דאמר קרא (ירמיה לב) °שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים שדות בכסף יקנו וכתוב בספר זה

רשב"ם

גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר כדלקמן וכל שטרות קרויין גט כדאמרי' בעלמא (ב"ק דף לה.) וגט חוב שאין בו אחריות ובין בגיטין ובין בשאר שטרות מיירי כדאמרינן בגמ' כדי שלא תחלוק בין גיטין לשטרות: עדיו מתוכו. בסוף השטר כמו שאנו נוהגין לחתום בתוכו: מקושר עדיו מאחוריו. כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומין מבחוץ כענין שפירשו אמוראי בגמרא ובלבד שלא יהיו קשריו מרובין מעדיו כדתנן במס' גיטין (דף פא:) דהוה ליה קרח וטופס של שטר כתוב כולו כענין פשוט וזהו הנקרא לפנינו הפשוט שבמקושר ואלו הכפילות כל כפל וכפל בפני עצמו ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כענין קסת הסופר כזה* וכן מוכח בגמרא שהעדים החתומין על כל קשר וקשר נקראין ונראין מבחוץ: שניהן פסולין. שלא נעשו כתיקון חכמים ואם שט"ח הוא אינו גובה בו מן הלקוחות ואם גט אשה אינה מתגרשת: שיכול. לפשוט ולעשותו פשוט שיקרע התפירות ויפתח השטר (א) ויהיה פשוט: הכל כמנהג המדינה. בגמ' מפרש וטעמא דמקושר מפרש בגמרא: גט פשוט עדיו שנים. מי שרוצה לעשות שטר פשוט אינו צריך להחתים בו אלא שני עדים והרוצה לעשות מקושר צריך להחתים בו שלשה שכך תקנו חכמים: פשוט שכתוב בו עד אחד כו'. בגמרא פריך פשיטא: **גמ'** מנה"מ. שיש שני מיני שטרות חלוקין זה מזה בעדים ובקישור: זה

תוספות

גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו. כל שטר חוב קרוי גט כדאמר גט חוב שאין בו אחריות פ' הגוזל קמא (ב"ק דף לה.) ובפ"ק דגיטין (דף י.) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים והאי מילתא שייך למיתני (בהאי פירקין ולא במסכת גיטין והתם שייך למיתני) פרק הניזקין ולא [בסדר] נזיקין דהכא אגב דתנא פרק מי שמת בכותב שטר שכתב כל נכסיו בבריאות ובשכיב מרע תנא הכא גט פשוט דאיירי בשטרות ואגב דאיירי התם בפרק השולח בתיקון העולם תנא בתריה פרק הניזקין דאיירי בהכי: **מקושר** עדיו מאחוריו. תימה לרב ירמיה בר אבא דאמר בגמרא מלמטה למעלה חתמו ומאחורי הכתב כנגד הכתב ליחוש דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי דהתם שטר יש בו גליון מן הצד ומחיק ליה לשטר הראשון ויעשנו פשוט ואע"ג שהשטר יהיה נגד העדים שחותמין בו שחור מ"מ אינו יכול להזדייף דהכי משמע בכתובות (דף כא. ושם) דשחור שלהם אין יכול להזדייף דאמר התם האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספא ואי איתא ליחויה בשחור של קלף אלא ודאי אינו יכול להזדייף וא"כ היכי כשר שטר מקושר וי"ל דגייז ליה לגליון שבצד השטר וא"ת בגמרא כי מותיב ליה לרב הונא דאמר בין קשר לקשר מהבראי ניחוש דילמא זייף (ב) ליה וכתב מאי דבעי בפנים בסוף השטר וסהדי של אחוריו (ג) מסהדי אכל השטר והשתא אמאי לא משני דגייז לקלף היתר על השטר ומתרץ ריב"ם דלא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא שרוצה לעשות בסוף אבל מן הצדדין מצי גייז ליה לכך ליכא למיחש למידי א"כ דאימטוייט ליה לגד שחור החלק שהוא על העדים שלא יוכל לזייף אותו בתוכו ואע"ג דאמר (לקמן דף קסג.) עדים אטיוטא חתמי ה"מ היכא שהשטר והעדים לצד אחד ואיכא טיוטא בין העדים לשטר אבל הכא דסהדי חתימי מבחוץ ואיכא טיוטא (ד) בפניהם לא אמרינן אטיוטא חתימי וא"ת ליחוש דכתב מאי דבעי אגליון שבין העדים עד סוף השטר למ"ד מלמטה למעלה ויהא השטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת דהא לא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא וי"ל דמטייט ליה אבל בלא טיוטא מצי זייף כדפרי' ואפי' חתימי סהדי זה תחת זה דהשתא ליכא בהוא שיטה של שטר שיזדייף כי אם עד אחד מ"מ יכול לכתוב על אותו עד אחד שחייב לו מאה מנה והוה ליה כתב ידו ולכך צריך לפרש דמטייט ליה והכי נמי לרב הונא דאמר בין קשר לקשר איכא למיחש דלמא ימחוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים (ה) בגליון או מן הצד כנגד העדים ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר אי לא גייז או יטייט כל מה שלמעלה מהן ושמן הצד ה"נ איכא למיחש בין למ"ד מלמטה למעלה בין למ"ד בין קשר לקשר בכל השטרות פשוטים דחתימי שלשה עדים ליחוש שיחתוך כל השטר לבד העדים ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים וכתב מאי דבעי כיון דכשר משני לדדין (ו) וי"ל דמטייט ליה מבחוץ כנגד העדים ודוחק גדול הוא דמשמע שכשר בלא טיוטא מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי ור' פירש דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבלאו הכי מצי (ז) לפרש למימר אריבא דמגילתא כדלקמן (דף קסו.) אלא להכי נקט חספא דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב וגם צריך עיון אם מקושר התום בכתב ידו מצד שני מהני דא"כ אי הוה מחוי אשחור דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו אבל בקלפין שלנו שיכול להזדייף מצד שחור אין ראיה לקלפין שבימיהם: **פשוט** שכתבו עדיו מאחוריו פסול. טעמא משום שמא יעשנו מקושר ויהיה השטר מוקדם ואפי' לא חתימי כי אם שני עדים גזרי שנים אטו שלשה וא"ת והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה א"כ פשוט שאין בו חלק היאך יעשנו מקושר (ח) שלא היה בו חלק וי"ל שהיה כתוב כסדר פשוט והכי מוכח מר' חנינא בן גמליאל שאומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם יש במקושר חלק היאך יכול לעשות פשוט הלא יכירו שהיה מקושר אלא ודאי לא היה בו חלק ותימה למ"ד בגמרא בין קשר לקשר (ט) סלקא דעתא מגואי ואם אין בו חלק היאך יחתמו וי"ל דמ"מ בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא א"כ טעמא דפסול כדפי' בקונטרס משום שלא נעשה כתיקון חכמים שנעשה פשוט ולא נחתם מתוכו כדפסלינן בהמגרש (גיטין דף פז.) בכמה ענינים אפי' (י) מצד הכתב כיון שאין נקראין העדים עם הגט ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שמא תוסיף על הגט מה שתרצה לפי שאין עדים תחתיו ולכך פוסלין אותו הא ליכא למימר שהרי לא משוינן שום חילוק אלא אפי' כתוב בו שריר וקיים או שלא נשאר חלק מלמטה או שחתם אחד מעדיו למטה והשני למעלה או מן הצד פסול והכי נמי הכא: **מקושר** שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. תימה א"כ כל השטרות פשוטים שחתומים בהם שלשה עדים יהיו פסולים שיעשם מקושרים ויהיו מוקדמין ואם נאמר *כאן שנדון בפשוט מאי קא פריך (כ) בגמ'* לדברי ר' חנינא ב"ג אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר ר"י דבמתני' איפליגו היכא דידוע לנו שהוא עושה ההלואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך שפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר ההלואה א"כ מאוחר הוא (ל) שלא ימנה אלא מזמן הכתוב וזימנין דזייף ביה וכשירצה לפרוע ויאמר אירכס לי שטרא ויכתוב שובר ביום פלוני פרעתי לו מנה ואח"כ יעשה אידך שטר פשוט ויהיו סבורין שעתה שעת הלואה ומשני קסבר ר' חנינא אין כותבין שובר ומ"מ קצת קשה אם דינו כפשוט שבא לפנינו מאי קאמר וכי מטא זמניה מטוי ליה שטר פשוט בלאו הכי נדון כפשוט כדפרישית (מ) בשטר מקושר שעדיו מתוכו מגבי' בו כדין פשוט ואומר ר"י דהי לא מטוי ליה פשוט אלא כמו שהוא הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר שפרעו ולא מגבין ביה אבל כי מטוי ליה פשוט לא יוכלו להרגיש שהוא רמאות וא"ת אמאי לא הוה קשה לר' על מתני' דשטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים דאיכא למימר כדקאמר הכא ואמאי כשרים וי"ל דסבירא ליה כמאן דאמר* דמאוחרין נמי פסולין אי נמי כשיעשה שובר יכתוב בו פרעתי הלואה שכתוב בו זמן פלוני דהשתא ליכא למיחש למידי אי נמי (נ) שובר בלא זמן ולכך מאוחרין כשרים אבל הכא במקושר שעדיו מתוכו הוי *(המיוחד) ולא מסיק אדעתיה לכתוב כנגדו שובר בלא זמן או זמן שכתוב בשטר [שכיון] שהיה מקושר לא מסיק אדעתיה שאינו מזמן הכתוב אלא שנה לפני הזמן אבל מאוחרין שבשעת כתיבת השובר ידוע שהיה מאוחר ומסיק אדעתיה לכתוב שובר שלא יבא לידי זיוף (ס) ונראה לי שאם יעשה שובר מקושר תו לא אתי לידי חששא כלל ולא היה צריך למימר דלא כתבי שובר: **שדות** בכסף יקנו. עלה טובה קמ"ל והכי קאמר וכתוב זה (ע) טופס וחתום זה תורף מוכר ולוקח זמן ושדה דתורף איקרי חתימה כדאמרינן בגיטין (דף כא:) (פ) תלשו וחתמו ונתנו לתורף כו' (דתורף) והעד עדים כמשמעו והכי נמי אידך קרא ואקח את ספר המקנה טופס ואת החתום תורף ואת הגלוי זהו העדים שהוא גליון של שטר מגלת וחוקים בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך ליזהר שלא יחתמו לא מלמעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת וכיון דמצי למימר דאתי לפשוט ולפרשו כמו שפירש לית לן למימר דאתי לדרשה:

תקנו

רבינו גרשום

גט פשוט. שטר פשוט. כגון שטרות שלנו והאי גט אפילו בשאר שטרות מיירי דכל שטרות איקרו גט כדאמרינן [כתובות נא] וגט חוב שאין בו אחריות: עדיו מתוכו. במקום הכתיבה תחת הכתיבה: מקושר. הוא עשוי כקישורין תפורות וכך היו רגילין לעשותו תחילת הקלף היו כותבין שיטה אחת זכרון עדות שהיתה בפנינו ואחר כך היו מניחין חלק כשיעור שיטה אחת והיו מקפלין שיטה ראשונה הכתובה על שיטה שניה שאינה כתובה והיו תופרין אותה שיטה הכתובה על שיטה שאינה כתובת ואח"כ כותבין בשיטה השלישית בירח פלוני בכך וכך ימים ביום פלוני ומניחין שיטה רביעית חלק וחוזרין ומקפלין שיטה הכתובה על החלק ותופרין אותו ביחד ושוב כותבין בשיטה חמישית בשנת כך וכך לבריאת עולם ומניחין שיטה ששית חלק והיו מקפלין ותופרין הכתוב על החלק וכך היו רגילין לעשות מן ו' שיטין עד שיכתוב הזמן ומאריך באותו ענין שאמרנו והיו תופרין אותן ושאר כתיבת השטר כותבין כשאר השטרות פשוטין וזה פשוט שבמקושר ומפרש בגמ' טעמא מאי הוו עבדי מקושר והיינו א) של גט מקושר שיהיו עדיו חתומין מאחר הכתיבה כדמפרש בגמ'. מפני שיכול לעשותו פשוט שיקרע התפירו' ויתפשט על הכתיבה: מנא הני מילי. דקתני מתני' דאיכא גט מקושר וצריך עדים היכן רמז מן הפסוק: יכתוב בספר.

א) נ"ל והיינו דתקון גט מקושר שהיו עדיו חתומין מאחר הכתיבה כשר וכדמפרש בגמרא וכו' ויתפשטו על ידי הכתיבה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שיכול כו' ויהיה פשוט. נ"ב עיין בתוס' דקדושין דף מט ע"א דהקשו דא"כ יהיה אויר בין השיטות וקי"ל גט קרח פסול ע"ש: (ב) תוס' ד"ה מקושר עדיו וכו' דלמא זייף וכתב כצ"ל ותיבת ליה נמחק: (ג) בא"ד וסהדי של אחוריו קא מסהדי: (ד) בא"ד ואיכא טיוטא לפניהם וכו' ואפי' חתימי סהדי זה תחת זה. נ"ב פי' אליבא דמר זוטרא דס"ל דחתמי זה תחת זה: (ה) בא"ד למעלה מן העדים או יכתוב בגליון וכו' וה"נ איכא: (ו) בא"ד דכשר משני לדדין וצריך לומר דמטייט לי': (ז) בא"ד דבלאו הכי מצי למימר לכתוב אריבא כצ"ל ותיבת לפרש נמחק: (ח) ד"ה פשוט וכו' היאך יעשנו מקושר כיון שלא היה וכו' והכי מוכח מדאמר ר' חנינא בן גמליאל מקושר: (ט) בא"ד בין קשר לקשר קא סלקא אדעתי' מגואי: (י) בא"ד בכמה ענינים אפילו חתמו העדים מצד הכתב: (כ) ד"ה מקושר שכתבו וכו' מאי קא פריך רבי בגמ' לדברי ר' חנינא בן גמליאל הלא אינו דומה וכו' בהאי מקושר אין דינו כשאר מקושרים: (ל) בא"ד מאוחר הוא ולא ימנה אלא מזמן הכתוב בו וזימנין דזייף ביה וכשירצה לפרוע יאמר: (מ) בא"ד כדפי' דשטר מקושר: (נ) בא"ד אי נמי יכתוב שובר בלא זמן וכו' שעדיו מתוכו הוי כמאוחר ולא מסיק וכו' שכתוב בשטר דכיון שהוא מקושר לא מסיק אדעתיה שאין ההלואה בזמן הכתוב בו אלא שנה: (ס) בא"ד ונראה לי. נ"ב האי וכו"ל הוא חוזר לתרץ הקצת קשה דמאי קאמר וכי מטא זמניה מטוי ליה שטר פשוט בלאו הכי נידון כפשוט ועל זה מתרץ וקאמר שאם יעשה מקושר כלומר שלא יעשהו פשוט אלא יניחהו מקושר תו לא אתי לידי חששא כלל דודאי השובר מרע לכל השטרות המקושרין ושוב לא היה צריך למימר דלא כתבי שובר ולפי פר"י כתב בתירוצו הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר כו' על כן כתב דה"ל שיכתוב בשובר שפרע מ"ש בשטר שהוא מקושר אלא כל שהם שובר אע"פ שיש בו זמן מרע לכל השטרות המקושרין הואיל והזמן שכתוב במקושר מאוחר: (ע) ד"ה שדות וכו' וכתוב זה טופס וחתום זה תורף שם מוכר וכו': (פ) בא"ד כדאמרי' בגיטין כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר והעד עדים:

מסורת הש"ס

קדושין דף מט.

רש"א מ"ז

כ"א כגון [לקמן קסד.]

[לקמן קסא.]

גי' רש"א מאוחר

זה פשוט וחתום זה מקושר והעד שנים עדים שלשה הא כיצד שנים לפשוט שלשה למקושר ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו רפרם אמר מהכא °ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי ואקח את ספר המקנה זה פשוט את החתום זה מקושר ואת הגלוי זה פשוט שבמקושר המצוה והחקים אלו דברים שבין פשוט למקושר הא כיצד זה עדיו שנים וזה עדיו שלשה זה עדיו מתוכו וזה עדיו מאחוריו ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו רמי בר יחזקאל אמר מהכא °על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר אם תתקיים עדותן בשנים למה פרט לך בשלשה לומר לך שנים לפשוט שלשה למקושר ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו והני להכי הוא דאתו כל חד וחד למילתיה הוא דאתא לכדתניא °שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום א)עצה טובה קא משמע לן ואקח את ספר המקנה הכי הוה מעשה על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים ב)להקיש שלשה לשנים בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אלא מקושר מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהני הוו והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו ועבדי רבנן תקנתא אדהכי והכי מיתבא דעתייהו התינח גיטין שטרות מאי איכא למימר כדי שלא תחלק בין גיטין לשטרות היכן עדים חותמין רב הונא אמר בין קשר לקשר ורב ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קא סלקא דעתין בין קשר לקשר מגואי והא ג)ההוא מקושר דקאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה אמר ליה רבי שמעון ברבי לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה ואם איתא אין זמן בזה ואין עדים בזה מיבעי ליה אמר ליה מי סברת בין קשר לקשר מגואי לא בין קשר לקשר מאבראי וניחוש דלמא זייף וכתב מאי דבעי והתימי סהדי דכתיב ביה שריר וקיים וניחוש דלמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים אחרינא *חד שריר וקיים כתבינן תרי שריר וקיים לא כתבינן וליחוש דלמא מחיק ליה לשריר וקיים וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים הא אמר ר' יוחנן ג)תלויה מקויימת כשרה מחק

תורה אור

זה פשוט. כעין ספר: וחתום. משמע גלול וחתום ומקושר: והעד שנים. כדאמר בעלמא (סוטה דף ב:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד כמו שפרט לך לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' מכלל דעד סתם הרי כאן שנים: מתוך שנתרבה בקשריו. שהחמיר בו הכתוב והצריך לעשות קישורין החמיר נמי בריבוי עדים: זה פשוט שבמקושר.(א) התופס שכתוב כעין שלנו: מצוה וחוקים. משמע שיש (ב) מיני חלוקי דינין בינייהו: עצה טובה קמ"ל. כדמפרש בריש חזקת הבתים (לעיל דף כט.) כדכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו וגו': בפלוגתא דר"ע ורבנן. במס' מכות להקיש שלשה לשנים כו': אלא מקושר מדרבנן הוא. כדמפרש טעמא לקמן: ומגרשי נשייהו. מתוך כעס שהגט פשוט נכתב מהרה וכשנחים מרגזם אינם יכולים להחזיר גרושותיהן כדכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא): היכן עדים. דמקושר חותמין: רב הונא אמר בין קשר לקשר. וקא (ג) סלקא דעתך השתא מבפנים: אחורי הכתב. כנגד כל הכתב מבחוץ הכי ס"ל לרבי ירמיה בר אבא כדמוכח לקמן דלדידיה מחזיקין חתימת עדים כנגד כל (ד) סוף הכתב ולדידיה אינו צריך לכתוב שריר וקיים שמקום חתימת העדים מקיים כל הכתב כנגדו מבפנים: ואמר רבי אין זמן בזה. בתמיה: ואם איתא. דבין קשר לקשר חתמי עדים מגואי והרי הן מובלעין בין קשריו כמו הזמן אמאי לא קפיד אלא אזמן אעדים נמי הוה ליה למיבעי אמאי אין עדים: בין קשר לקשר מאבראי. ונראין העדים בין תרילי הקשרין כדפרישית במתני': וניחוש דלמא זייף וכתב מאי דבעי. בסוף השטר שבמקושר שהרי חתימי סהדי בראש השטר בין הקשרים הואיל ואין העדים חתומים בסוף השטר: ומשני דכתב בו. בסוף השטר שריר וקיים דהיינו הוכחה של סוף השטר ואין יכול עוד להוסיף אחריו: וניחוש דלמא זייף וכתב. אחר הוא שריר וקיים מאי דבעי וכתב שריר וקיים אחרינא בסוף מה שהוסיף: תרי שריר וקיים לא כתבינן. והרואה יודע שהוא זיוף: ופריך דלמא זייף ומחיק. ומשני האמר ר' יוחנן תלויה מקויימת כשרה. טעה הסופר והגיה ותלה תיבה או שתים בין שיטה לשיטה ואחר כן קיימה בסוף השטר כמו שאנו כותבין תיבה פלונית דביני חטי שריר וקיים:

תקנו רבנן מקושר כו'. מספקא לן בזמן הזה כשכהן מגרש אשתו אם צריך לעשות מקושר כי מתוך התקנה משמע שאין לגרש כי אם במקושר אך לפי שאין אנו בקיאין בו בטוב נכון יותר לעשותו פשוט שהוא קל יותר אי נמי לא תקינו רבנן כי אם באותו מקום ור"י היה אומר (ס) דתקינו רבנן מקושר לא שיהא חובה לעשותו כן אלא כדי שלא יפסידו נשותיהן התקינו לעשותו כן: שלא תחלוק בין גיטין לשטרות שאם תפסלנה בשטרות אתי למיפסל אף בגיטין אי נמי אי לא עבדי שטרי חוב מקושר אתי שינהו (ו) לעשותו גם בגיטין אלא מתוך שהורגלו לעשותו מקושר יעשו בגיטין ולפירוש קמא אין להקשות משטרות שאנו פוסלין בעד כותי וגיטין מכשירין ולא גזרינן גיטין אטו שטרות דהתם היינו טעמא משום דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה ומדכותי חתים בישראל ש"מ חבר הוא אבל עדי שטר חותמין זה בלא זה: רב ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ. אי לא אמר אלא אחורי הכתב כנגד הכתב ולא אמר מבחוץ הוה אמינא כנגד הכתב היינו כלפי הכתב ואחורי הכתב היינו למעלה מן הכתב שאינו למטה כשאר חתימות ואי [הוי] אמר אחורי הכתב מבחוץ (ז) ה"א אפי' בין קשר לקשר קמ"ל כנגד הכתב ולא כנגד הקשר ואי הוה אמר מבחוץ כנגד הכתב הוה אמינא לגרדין: לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קס"ד מגואי. ואע"ג דתנן מקושר עדיו מאחוריו איכא למימר דשפיר קרי אחוריו בין שיטה לשיטה לפי (ח) (שאין) בעד אחורי השיטה שתחתיו: ואם איתא אין זמן ואין עדים בזה מיבעי ליה. וא"ת לר' ירמיה נמי קשה דכיון שהיו (ט) אחוריו דרך אורך *השיטה והיה סבור בו שהוא פשוט היה לו לפסלו נמי משום עדים שהיו מאחוריו דתנן גט פשוט שכתוב עדיו מאחוריו פסול וכ"ת לא ידע מתני' כלל דהא לא ידע שיעשו שטר מקושר (י) עד ששמעה לקמן אבל קודם לכן לא ואפי' פשוט שפסול כשעדיו מאחוריו לא היה יודע שהרי במתני' דפסלינן ליה היינו משום שלא יעשו מקושר ויהיה מוקדם וכיון שלא היה יודע כלום במקושר לא היה יודע בפשוט שפסול כשעדיו מאחוריו הא ליכא למימר הכא שאין סברא לומר שרבי לא היה בקי בשטר פשוט ועוד קשה דא"ל ר"ש בריה (כ) בין קשריו מובלע מנא ליה רבי לא שנאה ר"ש מנא ליה ועוד אע"פ שלא היה יודע דפסול פשוט שעדיו מאחוריו משום דמקושר מיתני בהדי פשוט ואיכא למימר כמו שלא היה יודע מתני' במקושר לא היה יודע גם בפשוט מ"מ היה לו לידע מתני' דגיטין (דף פז:) דתנן התם העדים התומים בראש הדף מן הצד מאחוריו בגט פשוט פסול וי"ל דהיה יודע רבי מתני' דפשוט ודמקושר (ל) ולא היה יודע דמקושר שנה מונין שתים עד ששמעה מזונין וכאן היה סבור שלא היו כותבין בין הקשרים שום עיקר השטר לכך היה מתמה אין זמן בזה דלא היה סבור שהיה כתוב בין הקשרים אבל לר' ירמיה ניחא שהיה יודע שעדיו מאחוריו וכן יש להקשות ולתרץ לבתר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה קשה דמאי פירכא (מ) הא דהעדים לא קפיד כיון שדינם להיות בין קשר לקשר שהרי היה יודע בטיב מקושר וי"ל דהכי קא פריך דאם איתא לעדים נמי היה לו להקפיד שהם עיקר השטר ולא היה לכותבם אלא בפשיטות השטר והוקף

וכשיעור

עין משפט נר מצוה

א א טוש"ע א"ה סי' מד סעיף ס:

ב ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח ועיין בכ"מ שם: טוש"ע שם ס"ס:

רבינו גרשום

זהו פשוט שכתוב פשוט כספר: וחתום זה מקושר. כלומר שצרור וחתום תפור וקשור(א) ביני: והעד שנים. כדכתיב לא יקום עד אחד באיש ממשמע שנאמר עד איני יודע שהוא אחד ומה ת"ל אחד ללמדך כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוש לך הכתוב אחד ה"נ האי והעד שנים הן הואיל דלא כתב אחד: עדים שלשה. דמדקאמר והעד שנים מכלל דעדים שלשה הן: איפוך אנא. ואימא ג' לפשוט וב' למקושר. ומשני לא ס"ד דמתוך שנתרבה הפשוט בקשריו כדקאמרי' נתרבה נמי בעדים דליהוי משונה מן הפשוט: ורפרם אמר מהכא. דפשוט ומקושר מן התורה דכתיב ואקח את ספר המקנה וגו' ספר זה פשוט כמו ספר: החתום זה מקושר. שקשור וחתום ותפור בינו ועדיו: גלוי זה פשוט שבמקושר שאר כתיבת כל השטר הוי פשוט וגלוי מדקאמר מצוה מכלל דאיכא בהאי דליתא בהאי: רמי בר יחזקאל אמר מהכא. איכא למשמע דאיכא שני מינים: ע"פ שנים עדים או שלשה עדים עיין לקמן. וצריך למקושר ג' עדים ולפשוט ב'. ומקשינן לר' חנינא ולרפרם ולרמי בר יחזקאל וכי כל הני קראי דמוקמת להו לפשוט ולמקושר להכי הוא דאתא: עצה טובה קמ"ל. ירמיה הוא דאזהר להו לישראל כשתקנו שטרות צריך לכם לכתוב שטרות ולהחתים עדים ויהא שמור בידכם לפי כשתלכו בגלות שמא יהרגו העדים או יוליכום בשם למקום רחוק ולא ימצאו העדים לפניך צוה להם לכתוב שטרות ולשומרן שלא יכפרו בהם המוכרין. והא נמי דאמר רפרם ואקח את ספר המקנה לאו משום דלהכי אתא אלא מעשה שהיה כך היה ולאו משום דילפינן מיניה כלום. כך אמר המורה ששמע מרבו שכך מצא כתוב שמו א)כן דכתיב המצוה והחוקים מיכן סמכו חכמים לתיקון כל השטרות מן התורה. והאי דרמי בר יחזקאל דעל פי שנים עדים וגו' לאו להכי הוא דאתא אלא להקיש ג' עדים לשנים בפלוגתא דר' עקיבא ורבנן כל חד וחד כדאית ליה כדתנן במס' מכות בפרקא קמא על פי שנים עדים או שלשה וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להקיש ב' לג' מה ג' מזימין את השנים אף שנים מזימין את השלשה ור' עקיבא אמר לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר וכו' אלא גם מקושר מדרבנן הוא דתקנו הכי והא דקא מפיק ליה מוחתום בספר והעד עדים קרא לאו להכי אתא אלא כדאמרן לעצה טובה אלא הסמך וראיה בעלמא אסמכו למילתייהו: ומאי טעמא תקינו רבנן גם מקושר. אתרא דכהני הוו דקפדי. דהוו כעסנים ומגרשין נשותן מתוך כעס ושוב היתה אסורה לחזור לו דכתיב גרושה לא יקחו ולהכי תקנו רבנן מקושר דאדהכי והכי שכותבין אותו כן וממתינים הקישורים ומקפלין אותו ותופרין אותו ההורין ועושין כן עד ג' פעמים מיתבא דעתייהו. ויש לך כעסם ויבטלו הגט קודם שינתן לה: שאר שטרות דליכא למימר בהו הכי אמאי עבדי להו מקושרין. ומשני שלא תחלוק בין גיטין לשטרות שיהו שוין בכל מעשיהן הואיל וכולהו איקרו גם כדאמרינן לעיל: והיכן עדים חותמין. במקושר: רב הונא אמר בין קשר לקשר, קסבר באותו חלק שבפנים שהניח בין שיטה לשיטה ואותן ג' עדים באותן ג' שיטות של חלק וסבר כר' חנינא בן גמליאל דמתני' ואחר כך היו מקפלין ותופרין הקישורין שבתוך הזמן והחתימה: ואמר רבי אין זמן בזה. לפי שהיה מקפל ותפור הזמן בתוך הקשורין ולא הוה חזאהו וקרע רבי את התפירות וחזייה: ואם איתא. דעדים חותמין בין קשר לקשר ואינן נראין מאי האי דקאמר רבי אין זמן בזה: אין זמן ועדים מיבעי ליה. דהא לא הוי עדים מפני כן הזמן: אלא בין קשר לקשר במקום חלק מאבראי. כי הא גוונא שיטה אחת היה כותב ומניח אחת חלק וכנגד אותו חלק מבחוץ היה חותם ראובן בן יעקב וכותב שיטה שלישית ומניח רביעית חלק ובאותו חלק מבחוץ כנגדו חותם שמעון בן עמרם ובחלק של שטה ששית חותם חצרון בן שאלתיאל ומשום הכי כשהיה מקפל ותפור היה נראה הצדין ומש"ה אמר רבי אין זמן בזה ולא אמר אין עדים משום דחזי חד מינייהו אלא הוה מפספס בתר אחריני: והואיל דאמרת דעדים בין קשרים חתומים ליחוש דילמא כתב המלות בסוף כתיבת השטר דבתר הכי הוסיף והלוה אותו עוד ומזייף וחתמי סהדי בין הני עדים ומסתברא דעל כל כמה דכתיב בשטר חתימי ומזייף שלא כדין. ומשני דכתב ביה שריר וקיים מקמי החתים עדי: וליחוש כו' והרי כתיב שריר וקיים אחריני. ומשני חד שריר כו'. וליחוש כו'. ומשני והאמר ר' יוחנן תלויה מקויימת כשירה כגון תיבה או שנים שהשמיט הסופר ותלאה וכתבה בין השיטות במקום שהשמיט ובמ:

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט: ע"ש וצ"ע] ב) מכות ה: סנהדרין ט.: ג) [לקמן קסה:]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה זה פשוט שבמקושר כצ"ל: (ב) ד"ה מצוה וכו' שיש שני חלוקי דינין: (ג) ד"ה רב הונא וכו' סלקא דעתים כצ"ל: (ד) ד"ה אחורי הכתב וכו' כנגד כל הכתב עד סוף השטר ולדידיה אינו צריך: (ה) תוס' ד"ה תקנו וכו' ור"י היה אומר דמאי דתקינו רבנן מקושר לא שיהיה חובה: (ו) ד"ה שלא וכו' שיניחו מלעשותו מקושר גם בגיטין אלא מתוך שהורגלו לעשות מקושר יעשו גם בגיטין וכו' בעד כותי ובגיטין: (ז) ד"ה רב ירמיה וכו' ה"א אפי' בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדרב הונא דאמר בין קשר לקשר דוקא אלא בכל ענין: (ח) ד"ה לרב הונא וכו' לפי שהשטר אחורי השיטה כצ"ל ותיבת שאין נמחק: (ט) ד"ה ואם איתא וכו' דכיון שהיו העדים אחוריו דרך אורך השיטה: (י) בא"ד עד ששמעה. נ"ב פירוש מזונין כדלקמן דף קסד ע"ב: (כ) בא"ד ר"ש בריה שמא בין קשריו: (ל) בא"ד דפשוט ודמקושר אלא שלא היה יודע: (מ) בא"ד לבתר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה קשה דמאי פירכא מהא דהעדים וכו' וי"ל דהכי קא פריך דאי איתא. נ"ב פי' שרבי היה יודע ממקושר אלא שהיה סובר דהאי השטר שבו התורף הוא מקושר והטופס הוא למטה בסוף השטר כפשוט שבמקושר והוא מקושר דהאי לקמיה דרבי היה פשוט וטופו מקושר ולכן תמה ואמר אין זמן בזה כי לא עלה על דעתו שהזמן כתוב בסוף השטר בתוך הטופס שהרי הזמן הוא בכלל התורף וכן [צריך לפרש למאי דסלקא דעתיה לרב הונא] דאמר בין קשר לקשר מגואי דלפי סברי רבי אליבא דרב הונא דגם העדים צריכין להיות בראש השטר שבמקושר בין קשר לקשר שפיר קאמר [הוה] ליה למיבעי נמי אמאי אין עדים שהרי שניהם צריכין להיות בראש השטר במקושר לפי סברת רבי אליבא דרב הונא:

א) אולי צ"ל עשר וקשר כיש ועדיו כצ"ל וכ"כ לקמן בד"ה התם. ב) כלומר צריך ספון נכלל קמא ול"ש.

א) גיטין דף פז: ב) שם: ג) לק"א:

ג א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ח:
ד ב ג (מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יב) סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף יא:

מחק פסול ואע"פ שמקוים [א]ולא אמרו מחק פסול אלא במקום שריר וקיים וכשיעור שריר וקיים ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ ליחוש דלמא כתיב מגואי מאי דבעי (א) ומחתים סהדי יתירי מאבראי ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי א"ל מי סברת עדים כסדרן חתימי עדים ממטה למעלה חתימי וליחוש דלמא מתרמיא ריעותיה בשיטה אחרונה וגייז ליה לשיטה אחרונה וגייז ליה לראובן בהדיה ומתכשר בבן יעקב עד דתנן[א] [ב]בן איש פלוני עד כשר דכתיב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד עלוויה וליחוש דלמא גייז ליה לראובן בן ומתכשר ביעקב עד דתנן [ב] [ג]איש פלוני עד כשר דלא כתיב עד ואיבעית אימא לעולם דכתב עד דידעינן בה דהא חתימות ידא

לאו

רש"י

מחק פסול. אף מה שהגיה עליו אע"פ שמקוים וכו' מפרש ואזיל שאותו המחק בסוף השטר במקום (ג) שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו שריר וקיים כגון בתר במנא דכשר למיקניא ביה ומחקו והגיה מה שרצה ואחר כך כתב שריר וקיים אבל באמצע הכתב אין לחוש שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקיים בזה השטר נמחק ונתקיים: וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן אם שיעור המחק יותר מזה: ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד כל הכתב מבחוץ. חותמין העדים וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר ולא צריך שריר וקיים: ניחוש דלמא זייף. וכתיב מאי דבעי מגוואי בסוף השטר ואע"פ שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ ויאמר לא הנחתי זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה אלא להרבות עדים גם בזו השיטה כנגדה מאחוריה ולא נזדמן לי כן פירש רבינו חננאל ובספרים שלנו כתוב ומפיס בעדים מאבראי כלומר נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ כדי למלאות כל השטר עדים לקיים כל הכתוב בתוכו מצד שני כנגדו ויאמר כדי לרבות עדים הוא דעבדי אע"פ שמקושר דיו בג' עדים אני נתכוונתי לפרסם הדבר והרביתי עדים הרבה וכהא דתנן (גיטין דף פא:) גט קרח הכל משלימין עליו כו' איזהו גט קרח כל שקשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי: א"ל. רב חסדא לרמי בר חמא: מי סברת. אליבא דר' ירמיה בר אבא: עדים כסדרן (ג) כתיבי. מאחורי הכתב שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חותמין שתי ואם הכתב כתוב ערב שגם העדים חותמין ערב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו כו' וכולן זה תחת זה א"כ ודאי יכול להוסיף ולזייף ולהחתים כדקאמרת: אלא מלמטה למעלה חתימי. מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה זה (ד) תחת זה והולכין וחותמין לארכו של שטר ואם השטר כתוב ערב הן חותמין שתי וכן מפורש בגמרת ארץ ישראל גט פשוט עדיו לרחבו ומקושר עדיו לארכו וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה אין יכול להוסיף עוד ולזייף עוד מצד אחר שאין השטר מתקיים אלא מכנגד התחתונות ולמעלה: ריעותא בשיטה אחרונה. (ה) שיש כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר וגייז לה להאי שיטה אחרונה ואף על גב דגייז ליה לראובן בהדיה החתום כנגדה מבחוץ הרי משתייר ביה בן יעקב עד ותנן דכשר בכך: בן איש פלוני עד כשר. מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני: ומשני דכתב ביה ראובן בן בחד דרא. בשורה אחת ואי גייז ליה לראובן גייז ליה נמי לבן בהדיה ולא נשאר בלתי יעקב לבדו: וקא מתכשר ביעקב עד. דאמרינן יעקב עצמו חתם את שמו:

לאו

תוספות

וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן יותר שימחוק שני שיטין או ג' כדי להעביר וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים לכך פסול כל מקום שנוכל לומר בכאן היה יכול להיות כתוב שריר וקיים אבל בפחות משריר וקיים ליכא למיחש מידי:

וליחוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים סהדי מאבראי. אבל אי לא מחתים להו היה פסול שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר וליכא למימר דמטייט ליה מצד אחר דשמא יעשה שם האשרתא: **אנא** לרבות עדים קא עבדי. ויקיים בשלשה שלמעלה דמ"מ תלתא מקיימים כדאמרי' בפרק הזורק (גיטין פא:) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן אין מקיימים אלא מעדים של מטה דפריך לקמן וניחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות בעדים הוא דעבדי ואמר כל כי האי גוונא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה (ו) ה"נ ליטני כאן אין מקיימין אלא מעדים של מטה וי"ל דהא מתני' בשילהי הזורק (שם) שמע מינה מכל בי תלתא מקיימין אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין:

מלמטה למעלה חתימי. וא"ת בין לרב הונא בין לרב ירמיה מתניתין דקתני מאחוריו ומפרש לה שחותמין בין קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלא (ז) שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ ולא יצטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיוכלו לשנותו מפשוט היו משנים לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו לאדהכי מייתבא דעתיה:

וניחוש דלמא מתרמי ריעותא בשיטה אחרונה וגייז לה. וא"ת והא אין למדין משיטה אחרונה דהא מהדר הוא מענינו של שטר והיכי גייז הא יהא פסול אם חתכה כיון דלא מהדר וי"ל דבמקושר לא נהגו חזרת השטר והיו למדין משיטה אחרונה דבפשוט ודאי אין למדין לפי שהעדים חתומים מבפנים ולא דייקי וחותמין רחוק מן הכתב שיטה ויכול לזייף באותה שיטה אי לאו משום דאמרינן אין למדין אבל במקושר שעדיו מאחוריו מלמטה למעלה מכווני שפיר לחתום כנגד שיטה א'.. וגם והשתא נמי כי למדין משיטה אחרונה (ח) יכול להזדייף מבפנים לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה שזייף וא"ת והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזייף מבפנים ויקיים באידך תלתא סהדי וי"ל שלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו [ב]חתום שני פסולים א"כ העדים שחתמו בראשונה הם טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ שלא יבא אדם אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו וא"ת לרבי חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מתוכו היאך יעשנו פשוט הלא בפשוט איכא חזרת השטר ובמקושר ליכא וא"כ כשיעשנו פשוט ולא ירא חזרת השטר יפסלוהו וי"ל ההיא דר' חנינא ב"ג על כרחך (ט) במקושר דמהדר כיון שעדיו מתוכו: **וגייז** ליה לשיטה אחרונה. וא"כ לר' ירמיה לא הוה כתיב ביה שריר וקיים במקושר דאי הוה כתיב ביה היכי הוה גייז ליה הלא לא ירא שריר וקיים ויפסלוהו ולרב הונא היה כתוב בו כדמשני לעיל אבל בפשוט בין למר ובין למר לא היה כתוב בפשוטים שלהם שריר וקיים: **דכתב** ראובן בן בחד דרא ויעקב עד בחד דרא עלויה. כלומר (י) כתוב ראובן בן בשיטה אחרונה והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן בראש ראובן וא"כ יעקב הוה מצי גייז לשיטה אחרונה עד ראש של ראובן ועם בן שתחתיו וישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם (כ) כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא פי' שראובן למעלה ובן יעקב למטה דהשתא ליכא חששא למידי ועוד אמאי תירץ גמרא דלא כתיב ביה עד לישני כגון שכתב בו עד וכגון שיעקב למטה ומעט מיעקב תחת ראש ראובן כדפרי' ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה (ל) שהקשיתי לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ויעקב עד גרידא כשר אלא ודאי לא הוה מצי לתרוצי הכי דאפילו כשראובן למעלה ובן יעקב למטה ומעט מיעקב תחת ראובן גייז לשיטה אחרונה עם ראש ועם בן שתחתיו ומתכשר בבן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים (מ) טועים שאינו כשר בהכי אינו מפני תשובות חבילות מעולות שפירשנו ואין להעלילו בלשונו כי זדונו שוגג אלא בן היה גדול ביותר והיה מחזיק כנגד כל שם ראובן שעליו ואחר כן יעקב דהשתא לא מצי גייז אלא ראובן [עם בן] ביחד ולא ישאר אלא יעקב [עד] והשתא ניחא הא דפריך דלמא גייז ראובן בן ומתכשר ביעקב עד ולא הוה מצי לשנויי שבן תחת ראש ראובן ומעט מיעקב תחת ראש ראובן דהשתא לא מצי גייז לראובן בלא מעט מיעקב הכי לא הוה מצי לשנויי כדפרישית דגייז לראו ולבן שתחתיו וישאר בן של שם ראובן (נ) ג) [וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן כנגד כל ראובן א"כ בן תחת בן של שם ראובן] ואי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר בן ראובן וזה לשון ריב"א ראובן בן בחד דרא ויעקב עילויה וצריך שיכתוב בן תחת בן של שם ראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן למטה בן כנגד ראו נמצא שהיה נשאר בן של ראובן עם בן של יעקב וגם בן של מטה מראו עמו ובן של ראובן היה נשאר והיה קשה כבתחלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון של ראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה ויהיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו ימחקנו לאותו של מטה יהא ניכר המחק ויכירו בית דין שהוא עשה אי נמי צריך שיכתוב בן באותיות גדולות שיחזיקו כל ראובן בתחתיתו וזהו עיקר כי אז יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה הקלקול אלא בראובן לבדו אבל בשאר שמות לא: **ומתכשר** (ס) (בבן) יעקב עד. תימה היאך יתכשר והלא מכירים אנו שיעקב לא חתם זה ומה סבור לומר דבשלמא ההיא דתנן התם (גיטין דף פז.) שני גיטין שכתוב זה בצד זה את שהעדים נקראו עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו אחרי כן אלא הכא היכי מתכשר ואי בחתימת יונית שחותמים אביהן תחלה ואיכא למימר (ע) שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפי' הוי ראובן בנו יעקב זה דוחק דא"כ ה"ל כחתימת יונית ויש

רבינו גרשום

יבסוף השיטה כשבא לסיימו קיימו דכתב אכי אות או תיבה פלונית דביני חיטי כשירה: מחק פסול אע"פ שמקוים. אם יש מחק באותו שטר ונכתב כלום על גבו אע"פ שמקוים לבסוף דכתב מ"ם פלוני דעל המחק פסול השטר: ולא אמרינן מחק פסול. אע"פ שמקוים: אלא במקום שריר וקיים. דאיכא למימר ודאי זייפיה בהחוא שטרא: ולרב ירמיה בר אבא דאמר. לעיל: אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ ליחוש דילמא כתיב מגואי. תחת בגליון: מאי דבעי. אחר שחתמו העדים מאחריו והכי שמעי' האידנא [דהעדי'] התחילו לחתום מאחרי השטר כנגד כל כתיבת השטר ויכתבו כל חתימתן בשיטה אחת והתחילו לחתום מלמעלה עד למטה וכוונו כך שהאחרון סיים את חתימתו כנגד שיטה אחרונה כדי שלא יכתוב בעל שטר יותר שיטה למטה מחתימת האחרון שאם כתב שיכולין בית דין לידע שזייף. והאי רב ירמיה בר אבא וכולהו הני דלקמן לא בעי סימן של שריר וקיים אלא סיום חתימת עדים כנגד שיטה אחרונה ומש"ה מקשי וליחוש דילמא מחתים כנגדו עד רביעי מבחוץ ויכתוב מבפנים כנגד חתימתו ויזייף מאי דבעי ומכוין שיסיים שיטה אחרונה של שטר כנגד סוף החתימה של אותו עד רביעי ואם ישאל לו בית דין למה חתמת עליו עד רביעי יאמר אנא כדי לרבות בעדים הוא דעבדי כדי שיתפרסם הדבר יותר. ומשני מי סברת דעדים כסדרן כתיבי. מלמעלה למטה בשיטה אחת דמצי לזייף כדמפרש. לא עדים מלמטה כנגד שיטה אחרונה מתחילין לחתום ומסיימין חתימתן כנגד שיטה העליונה. ואי אמרת אכתי ליחוש דילמא כתב מגואי לתחת מאי דבעי ויחתום עד רביעי מאבראי ליכא למיחש להכי משום הואיל דצריך לחתום ממטה למעלה כשאר החתומין לא מצי לצמצם ולכוון שלא תהא חתימות אותותיו קצרות או ארוכות האחרונות יותר מן הראשונות כדי שיגיע למקום העדים אי מזייף [א]איכא הכירא בהכי. ואכתי אע"ג דאוקמת דעדים ממטה למעלה חתימי הא אכתי מזייף ליה דאיכא לטיחש דילמא איתרמי דנכתב ריעותא בשיטה אחרונה. כגון שלא הספיק הלבלר לסיים השטר עד שפרע הלוה מקצת החוב ואותו מקצת שפרע נכתב בשיטה אהרונה שפרע לו כך וכך מן

החוב שכתוב למעלה ועכשיו גייז ליה לשיטה אהרונה שיש בה ריעותא וגייז עמה ראובן שנכתב כנגדה מבחוץ ומתכשר עדיין העדות בבן יעקב עד שנשתייר מחתימת הראשון דתנן בן איש פלוני עד כשר ואתי טריף כל החוב שכתוב בו כתחילה: ומשני דכתב הכי דלא מצי לזייפי דכתיב ראובן בן בחד דרא כגון ראובן ותחת ראובן כתב בן וכתב יעקב עד סמוך לראובן דאי גייז ליה לראובן לא מצי גייז ליה בלא בן ולא מתכשר החתימה ביעקב עד ולא אתי למיגז. וליחוש דכשר הוא ביעקב עד בלבד ואתי למיגז: ומשני דלא כתב עד והשתא ליכא למיחש דאי גייז לראובן בן לא מתכשר ביעקב לחוד: ואיבעית אימא. אפי' אי כתב יעקב עד ליכא למיחש דגייז דאמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ולא של יעקב. [ודלמא] אמרי ב"ד שמא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי דבעי (ומחתים סהדי יתירי מאבראי) תא"מ ונ"ב לר"ת ל"ג ליה: (ב) רשב"ם ד"ה מחק וכו' במקום שיכול לומר כצ"ל ותיבת שהיה נמחק: (ג) ד"ה עדים כסדרן חתימי מאחורי: (ד) ד"ה אלא מלמטה למעלה וכו' כנגד שיטה אחרונה זה אחר זה. נ"ב פי' לרב חסדא אי אפשר לומר דחתימי זה תחת זה דא"כ לא קשה כל עיקר דלמא גייז ליה לראובן כו' אלא זה אחר זה קאמר ולמר זוטרא הוא דקאמר דחתמי זה תחת זה: (ה) ד"ה ריעותא בשיטה אחרונה שכתב שם תנאי או פרעון. נ"ב פי' על שטר אחר: (ו) תוס' ד"ה הכא וכו' והכא נמי וכו' וי"ל דהא ממתני' דבשילהי הזורק שמע מינה דמכל בי תלתא: (ז) ד"ה מלמטה וכו' אמאי התקינו הכי אלא היה להם לתקן שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבפנים ולא יצטרך כמו כן: (ח) ד"ה וניחוש וכו' כי למדין משיטה אחרונה אינו יכול לזייף מבפנים לפי שאין העדים חתומים כנגד וכו' וא"ת והלא יחתום וכו' וי"ל שלא היה בשיטה אחת כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו יחתום עד שני השטר פסול אי נמי וכו' ויכתוב שטר באותו גליון ויחייב את העד דזה כתב ידו וא"ת: (ט) בא"ד דר' חנינא ב"ג על כרחך צריך לפרש במקושר דמהדר: (י) ד"ה דכתב ראובן וכו' כלומר דכתוב וכו' ופירש ריב"ם דבן גדול ומחזיק כנגד שם ראובן דאי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב וכו' וישאר בן יעקב הס"ד וי"ב שמכאן עד סוף הדבור היא הג"ה: (כ) בא"ד וקושיא של ריב"ם היא כשנפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן וכשר בהכי שאם לא היה כשר בהכי א"כ בבן למעלה ויעקב עד למטה נמי לא ליתכשר ומאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא שפירושו שראובן למעלה: (ל) בא"ד ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה שהקשה ריב"ם לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ובן יעקב עד גרידא כשר. נ"ב כלומר הלא כמו שבבן יעקב עד לא מתכשר אלא כשבן למעלה ועד למטה תחתיו הנה כמו כן בראובן בן יעקב עד מתכשר כשבן למעלה מיעקב התחת ראובן ודו"ק: (מ) בא"ד ולא כטועים בטועים ואומרים שאינו כשר בהכי דאינו וכו' זדונו שוגג אלא צריך לפרש בן היה גדול: (נ) בא"ד כדפרישית דגייז לראו ולבן שתחתיו וישאר בן של שם ראובן וזה לשון ריב"ם ראובן בן בחד דרא ויעקב עלויה וצריך שיכתוב בן תחת בן של (ראובן) ראובן בן יעקב דהשתא אי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר ראובן שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת ראובן כצ"ל: (ס) ד"ה ומתכשר ביעקב עד וכו' שני גיטין שכתבן זה בצד זה את שהעדים הראשונים נקראים עמו וכו' ביעקב עד אתי שפיר כמו שפרשנו ספירוש הוי לראובן

(ג) בא"ד והיכא למימר בהאי יעקב עד שנשאר הוי לראובן בנו של יעקב זה דוחק דא"כ הוה ליה לפרש כחתימת יוונים:

לאו דיעקב הוא ודלמא בשמיה דאבוה חתם לא שביק איניש שמיה דידיה וחתים בשמיה דאבוה ודלמא סימנא בעלמא הוא דשויה דהא רב צייר א)כוורא ר' חנינא צייר חרותא רב חסדא סמ"ך רב הושעיא ע"ן ב) רבא בר רב הונא מבותא לא חציף איניש לשוויה לשמיה דאבוה סימנא מר זוטרא אמר למה לך כולי האי כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פסול א"ר יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן אכל המחקין כולן צריך שיכתוב ודין קומיהון בוצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא אמר

לאו דיעקב הוא. אין בזה המלכות שום אדם ששמו יעקב שיכתוב כך: ודלמא בשמיה דאבוה. יעקב חתם ראובן וכן מנהגו לחתום לכבוד אביו: ודלמא סימנא שויה. לא בשביל שיהא שם החותם כך אלא נהוג היה זה האיש לכתוב אותיות הללו לשם סימן כמו צורת חותם שבטבעתו שממנה מכירים שזה שלא חותם זה: רב צייר כוורא. צורת הדג היה עושה בשטרות במקום חתימתו וכבר ידוע לעולם שזה הוא חתימתו ומועיל כחתימת שמו והמפרש טעם אמאי צייר כוורא וחרותא אינו אלא טועה ושמא על שם מעשיהם זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים וסימנא בעלמא היו עושים: חרותא. חריות של דקל וענפים היה צר במקום חתימת שמו: חתים סמ"ך. משמו: חתים ע"ן. משמו: מבותא. תורן של ספינה משט"א בלע"ז: מר זוטרא אמר למה לך. כל הני שינויי דחיקי לרבי ירמיה בר אבא הכי סבירא ליה שכל שטר מקושר (א) ועדים חתומים מבחוץ אחורי הכתב לארכו מראשו לסופו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה ואין עדיו כלין בשיטה אחת פסול שצריך שיתחילו לחתום בשוה זה תחת זה ולסיים בשוה הלכך בין שמתחילין לחתום שלשתן כנגד שיטה אחרונה דהיינו מלמטה למעלה בין שמתחילין לחתום כנגד שיטה ראשונה ומסיימין בשיטה אחרונה אינו יכול לא להוסיף בסוף השטר שהרי אין חתימתם כנגד ההוא תוספת ולא למיגז ולקצר ריעותא דבסוף השטר דאי גייז חד מן העדים גייז כולהו כתב בפירוש רבינו חננאל ואע"ג דפריק ר' ירמיה כל מה דאקשו עליה מתני' כרב הונא דייקא דקתני רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר שיכול לעשותו פשוט ואליבא דרב ירמיה דאמר מקושר עדיו מלמטה למעלה חותמין לא יתכן להעשות המקושר פשוט ואי קשיא לך אי הכי אפי' לרב הונא אפי' פשוט שכתבו עדיו מאחוריו יהא כשר שיכול לעשותו מקושר הא ל"ק דהא תנן פשוט עדיו שנים ואם תעשהו מקושר המקושר בשני עדים פסול הוא אבל המקושר שעדיו שלשה אם יש עדים בתוכו אפי' אלף כשר הוא ועוד המקושר אם תעשהו פשוט נמלא מאוחר כדלקמן וכשר ואם תעשה הפשוט מקושר יהיה מוקדם והמוקדם פסול: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל כל המחקין כולן צריך שיכתוב קומיהון. ולא גרס ודין ופירוש כל המחקין שאינן במקום שריר וקיים דאמרי' לעיל דכשרים צריך לקיימן בסוף השטר לפני שריר וקיים שאם אינן מקויימין איכא למימר שמחק וזייף והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ולאחר שחתמו העדים: וצריך שיחזור כו'. זהו שאנו כותבין בסוף השטר וקנינא מן פלוני בר פלוני לפלוני ככל מה דכתב ומפרש לעיל כו' דהיינו שמפרש וכופל הענין הכתוב למעלה והאי וצריך שיחזור הכי מפרשינן לה וצריך שלא יהא כתוב בסוף השטר בשיטה אחרונה שום דבר חידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו שאינו כתוב למעלה לפי שלא נלמד משיטה אחרונה כדמפרש לקמן ונמלא שיתקיים השטר העליון בלא התנאי ויגבה בו שלא כדין אע"פ שלא נתקיים התנאי אלא בדברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו יסיים שטרו כגון מעניינו של שטר ומעתה לא נפסיד כלום אם לא נלמד משיטה אחרונה שהרי כבר מפורש למעלה מה שכתב בשיטה אחרונה:

ויש לומר דהכי פריך וליחוש דלמא גייז לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהא עדיו (ב) כמו שכתבו לו וכל כמה שלא יצריכו הלוה לקיימו לא נקיימנו אי לא טענינן ליתמי (ג) ללקוחות ומלוה טענות זיוף אתי שפיר שבלא שום שכחה יוליא מהם נחזור למסכת גיטין דתנן התם פ' המגרש (דף פו.) שני גיטין (ד) שכתוב זה בלד זה את שהעדים נקראים עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דתנן איש פלוני עד כשר השתא משמע דפשיטא דקמא כשר בראובן גרידא מדלא מייתי ראיה דכשר כמו מבן יעקב עד והא אינו כשר בראובן ועוד לאחר שתירץ דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא ופריך ליתכשר האי בראובן [בן] והאי ביעקב עד דתנן איש פלוני עד כשר והשתא נמי היכי פשיטא ליה דקמא כשר בראובן בן גרידא(ה)ופירש רש"י דבראובן בן כשר דמשמע אני בן של ראובן כדרך חתימת היוונים והוי כמו בן איש פלוני והאי ביעקב עד שאותו עד אחר הוא ששמו יעקב ופירוש זה אינו נראה חדא דהמאי אית לן למימר דראובן בן יווני הוא כיון שהכתב כתוב עברי ועוד כי נמי הוי יווני והוה כמו בן פלוני לא הוי כשר כיון דלא כתב עד ועוד פירכא קמא לא (ו) תבא שפיר ויש לפרש הכי התם מעיקרא פריך וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד כלומר ראובן נתכוין להעיד על שני גיטין וכתב על שתחתון בן יעקב עד ולהכי מתכשר כדתנן בן איש פלוני עד כשר וגם חתם שמו ראובן על הראשון ובהכי כשר כדתנן את (ז) שעדים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא [בן] יעקב עד שראובן קאי אבן יעקב ופשיטא דכשר ולכך לא הביא ראיה להכשיר ומשני דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא והשתא (ח) ידעינן דהאי יעקב דבתרא לא חתם ראובן דלא חתם שמא דאבוה ופריך וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב [עד] דתנן איש פלוני עד כשר כלומר יש לנו לומר שיעקב חתם בשני יעקב עד ובהכי כשר ואח"כ בא ראובן בנו וחתם על ראשון ראובן בן וחשב שחתימת יעקב עד נקראת עם אותה שלו ובהכי כשר כדתנן את שהעדים נקראים עמו כשר ומשני דלא כתב עד דהשתא ודאי יעקב לא חתם על השני דהא לא כתב עד א"כ דכתב עד ויודעים דהאי חתימת ידא לא דיעקב הוא: *דלא כתב עד. משמע הא אם כתב ראובן בן יעקב עד יהיה פסול וזה קשה דפסלינן פלוני בן איש פלוני עד ומכשרינן בן איש פלוני עד או איש פלוני עד (ט) שאם חתמו מעיקרא איש פלוני עד שלא היה בא לידי זיוף או בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כמו כן יהא כשר אדרבה הוה לן למימר דאם חתמו מעיקרא איש פלוני בן איש פלוני עד יהא כשר והכי (י) הוה לן למימר אי גייז שיטה אחרונה עם ראובן דחתים עליו יהא פסול והכי הוה לן למימר ויש לומר דהא תנן בן איש פלוני עד כשר איש פלוני עד כשר ולא משוי חילוק בין פשוט למקושר ואית לן למימר דכשר הכא (כ) אבל פלוני בן פלוני עד לא תנן דכשר אע"ג דפלוני בן פלוני כשר וכל שכן כשנכתב עד מכל מקום כיון דלא תנן דכשר בהדיא משוינן חילוק דבפשוט כשר במקושר דאתי לידי זיוף פסול ויש שנותנין טעם שיותר יש לנו להכשיר איש פלוני עד דהא איכא כמה גרים שאין להם אב ואין יכולין לחתום שם אביהן אלא פלוני עד: ודלמא סימנא בעלמא שויה דהא רב צייר כוורא כו'. ואם תאמר שאני התם דאתחזק מעיקרא בדיסקי כדאמרינן פרק השולח (גיטין דף לו.) אבל הכא לא מ"מ אית לן למימר אי חתים איניש שמיה דאבוה שמא זה רגיל לחתום כך: כל מקושר שאין עדיו (ל) מאחוריו בשיטה. פי' ר"י כשחותמין עליו מלמטה למעלה שיהיו כולן מתחילין בשיטה אחרונה ואין כי אם עד אחד חתום לארכו של שטר וחתומין זה אחר זה לפיכך אי גייז שיטה אחרונה יחתוך כל ראשי העדים ולא ישאר כי אם בן פלוני עד וניכר הרמאות כיון שכל העדים חתוכין ואי מלמעלה למטה חתימי צריך שיהיו כולם כלים בשיטה אחרונה ולא נהירא דמהדר לתרולי אפי' כתב עד א"כ כשחותמים מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה אחרונה וגייז לשיטה אחרונה גייז בהדיה עד של כל החתומין ופי' ריב"א לעולם כסדרן חתימי וכי תימא יזייף מגולי ויחתום מאבראי ויאמר כדי להרבות עדים הוא דעבדי הכי יהא פסול דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה(מ) אחרונה יהא פסול לכך כיון שכל העדים חתומים בשיטה אחרונה תו לא יבא לידי זיוף דתו לא מצי חתים מאבראי שכולם צריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה וקשיא לן מהא דאמרינן בירושלמי מקושר לארכו של שטר חתים ויש לפרש כל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן בשיטה אחרונה ותחתיו בן ותחתיו יעקב ותחתיו עד וכן כולם לכך אי גייז ליה לשיטה אחרונה יחתוך כל החתימות. אמר רבי יוחנן כל המחקין כולן צריך שיכתוב ודין קומיהון. בפי' רבינו חננאל לא גרס ודין אלא אי נמחק דבר אחד ואח"כ כתב על המחק צריך שיכתוב בסוף שטר תיבות פלוני דעל המחק ואפי' לספרים שלנו דגרסינן ודין לא קשיא מידי אם אין כותבין ודין דלא הוי אלא שופרא דשטרא ועוד שאנו כותבין שריר וקיים: וצריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. ואם תאמר אם בא שטר לפנינו שחתימת העדים רחוקה מן השטר שיטה אחת ולא החזירו מעניינו של שטר בשיטה אחרונה יהא כשר דלמאי איכא למיחש אי משום דאי הוה בעי (נ) מזייף בההיא שיטה חלק הא אין למדין משיטה אחרונה ולהא ליכא למיחש

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ה :
ו ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף א :

רבינו גרשום

שמא, ראובן חתם שם אביו במקום שמו וכשר הוא. ומשני לא לימרו בית דין הכי אלא לימרו הכי לא שביק אינש שמא דידיה והתים שם אבות וש"מ מזויף היא. ואכתי ליחוש דאי אמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ואמרי בית דין מה בכך דלמא שם אביו כתב לקיים הילוף חתימתו דהא רב לא הוה מחתים שמו אלא במקום שמו היה מצייר דמות דג והכל היו מכירין שזו היא חתימתו: חרותא. כמין דקל היה מצייר: רב חסדא סמ"ך. בלבד היה כותב במקום שמו: מבותא. כמין תורן של ספינה. הכא נמי איכא למימר דכתב אבוה סימן. ומשני לא הציף אינש כו': מר זוטרא אמר למה לך לשנויי כל הני. דשינויי דחיקי הוי אלא האי דקאמר ר' ירמיה בר אבא אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ הכי קאמר. כל מקושר שאין עדיו [כלין] בשיטה אחת פסול. כגון ששלשתן התחילו לחתום בג' שיטות זה על גב זה והתחילו חתימתן כנגד שיטה אחרונה וחתמו ממטה למעלה וסיימו חתימתן בשיטה א) אחרונה של עדות הוי גייז לכולהו וליכא למיחש משום זיוף: כל המחקין כולם. העשוין בשטר שלא במקום שריר וקיים: צריך לכתוב. בסוף השטר: ודין קומיהון. דהכתב כך וזה מחק פלוני שבמקום פלוני שריר וקיים כדי שלא יאמר שוב נכתב ונמחק וזייף: וצריך שיחזור מעניינו של שטר. מע"ה בשיטה אחרונה:

א) נראה דצ"ל וסיימו חתימתן בשיטה אחרונה ולא גייז לשיטה אחרונה הוי גייז לכולהו וכו'.

מסורת הש"ס

א) גיטין דף לו. ודף פו: ב) נ"ל רבה :

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מר זוטרא וכו' מקושר ועדיו חתומים : (ב) תוס' ד"ה (בע"א) ומתכשר ויהיה הלוה סבור שלא זייפו ויהיו עדיו. נ"ב ותימה א"כ מאי קא מקשי תלמודא דידעינן דהא חתימה לאו דיעקב היא וי"ל דקא מקשי דכיון דמפורש דלאו דיעקב היא תו לא חיישינן להכי : (ג) בא"ד אי לא טענינן ליתמי וללקוחות ומלוה בטענות זיוף בלא שום שכחה יוליא ממנו נחזור למסכת כצ"ל ותיבות אתי שפיר נמחק : (ד) בא"ד בפ' המגרש שני גיטין שכתבן זה בלד זה את שהעדים כראשונים נקראים וכו' דתנן בן איש פלוני וכו' דפשיטא ליה דקמא כשר וכו' כמו מבן יעקב עד ותימה והא אינו כשר בראובן גרידא ועוד לאחר שתירץ : (ה) בא"ד בן גרידא ורש"י פירש דבראובן בן כשר : (ו) בא"ד ועוד פירכא קמא לא אתי שפיר ויש לפרש התם הכי מעיקרא:(ז) בא"ד כדתנן את שהעדים נקראים עמו כשר ועם הראשון נקרא ראובן בן עד שראובן קאי אבן יעקב עד ופשיטא דכשר : (ח) בא"ד והשתא מסתמא תלינן דהאי יעקב עד דבתרא לא חתם ראובן דלא חתם שמיה דאבוה ולהכי פריך וליתכשר האי וכו' עם אותה שהוא שלו: (ט) ד"ה דלא כתב וכו' פלוני עד לפי שאם חתמו מעיקרא איש פלוני עד לא היה : (י) בא"ד והכי נמי הוה לן למימר דאי גייז שיטה וכו' וה"נ הוה לן : (כ) בא"ד דכשר הכא וסכא אבל פלוני וכו' אע"ג דתנן פלוני בן פלוני כשר וכו' כיון דלא חילוק וכו' ובמקושר דלאתי:(ל) ד"ה כל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פי' ר"י כשחותמין מלמטה למעלה וכו' צריך שיהו כלים וכו' ותחתמין זה תחת זה לפיכך: (מ) בא"ד דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחת פירוש בשיטה אחרונה : (נ) ד"ה וצריך כו' דאי הוה בעי הוה מזייף כו' :

אמר רב עמרם אלפי שאין למדין משיטה אחרונה אמר ליה רב נחמן לרב עמרם מנא לך הא אמר ליה דתניא בהרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שיטה אחת כשר מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף וכתב שיטה אחת נמי מזייף וכתב אלא לאו שמע מינה אין למדין משיטה אחרונה שמע מינה איבעיא

אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה. מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כ"כ בסמוך בסוף השטר ומניחין ריוח בין השטר לחתימתן ויכול אדם לזייף ולהוסיף בינתים שיטה אחת והלכך תקון רבנן לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה לבלתי שיכתב בה דבר הצריך (א) שהרי אם זייפו והוסיפו לאחר זמן אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמד הימנה שהרי כבר כתוב כל זה למעלה וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת החלק שאחר ענינו של שטר שבשיטה אחרונה בין השטר לעדים לא מעלה ולא מוריד שהרי אין למדין משיטה אחרונה ובשאין כתוב בשטר שריר וקיים מיירי כן נראה בעיני טעם הדבר ופירושו ועיקר:

הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול. אם אין כתוב בו שריר וקיים אפי' יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף מכל מקום האי שטרא חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתקון חכמים וכמלוה על פה דמיא: אלא לאו ש"מ אין למדין משטה אחרונה. הלכך הרחיק שני שיטין פסול שיכול לזייף שני שטין ונלמוד מן הראשונה: הלא

למיחש שהניחו שני שיטין חלק והוא המלוה זייף בו שיטה אחרונה ויש לומר דודאי (ב) כן הוא שהוא כשר ובגיטין פרק המביא תניגא (דף יט:) משמע שיהא פסול דקתני התם האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל גבי ביה ממשעבדי ופריך והא בעינן שיחזור מעניגו של שטר בשיטה אחרונה וליכא ומשני במהדר והשתא אמאי לא משני כשהעדים רחוקים שיטה אחת מן השטר אי איתא דהוה כשר ויש לומר דעדיפא מינה משני דאפי' לא הרחיקו כלום כשר במהדר אבל מצינו להביא ראיה דפסול מהאי דפרק קמא (ג) (דף יא.) האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל גבי ביה מבני חרי ופריך רבא והא בעינא כתב שאין יכול לזייף וליכא בדאפילן והא בעינא שיחזור מעניגו של שטר בשיטה אחרונה וליכא במהדר והשתא מאי פריך דבעינן חזרת השטר למה אי משום דלא לכתוב מאי דבעי הא כיון דאיכא עדי מסירה מדכר דכירי אי הוה תגאה וזייפיה אפי' לאחר כמה ימים מדכר דכירי כדאמר ר' יוחנן פרק שני (שם דף כב:) על(ד) מילתא דאין כותבין על נייר מחוק כו' וחכמים מכשירין ואמר רבי יוחנן אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר ר' אליעזר דאי הוה תגאה וזייפיה מדכר דכיר ואם כן מאי קפריך הא ליכא חזרת השטר אלמא אע"פ שאין יכול לזייף פסול כי ליכא חזרה ואע"ג דר' (*אליעזר) פליג על ר' יוחנן ופוסל בר מלאלתר מ"מ הלכה כר' יוחנן רבו ועוד ברים חזקת הבתים (לעיל דף כט.) אמר אביי שדות בכסף יקנו עלה טובה קמ"ל וזהו כסברת ר' יוחנן דהתם והא לאו ראיה היא דע"כ לא פריך אליביה דר' יוחנן (ה) דהא ליכא חזרת השטר דלדידיה היכי פריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא דהא אמר ר' יהודה בן בתירא אין כותבין (ו) על נייר מחוק ולא על דיפתרא וחכמים מכשירין ואמר ר' יוחנן כשהכשיר ר"א אפילו מכאן ועד עשרה ימים דמדכר דכירי אלא אליבא דר' אלעזר פריך דאמר לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא וה"נ פריך שפיר והא בעינן חזרת השטר וליכא ויוכל לזייף ולא דכירי לימים רבים אבל לר' יוחנן ה"נ דכשר כיון שאין יכול לזייף מדכר דכירי [מיהו מצינו למימר דאף לר"י פריך] *)ולא הכשיר ר' יוחנן אפי' מכאן ועד י' ימים אלא בגיטין דליכא רוב תגאים הלכך מדכר דכירי (ז) אבל בשאר שטרות מכאן ועד י' ימים לא דרוב עניני תגאים הם בשטר ולא דכירי לזמן מרובה מיהו מסתבר דפסול גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת דלא מבחמיט לאפלוגי בהן אלא בין הרחיקו (ח) ללא הרחיקו בעינן חזרת השטר: **לפי** שאין למדין כו' בימיהם לא היו כותבין שריר וקיים בפשוטין שלהם כדאמר גבי מקושר לעיל דכתב (ט) שריר וקיים מכלל דבפשוטים לא היו כותבין שריר וקיים ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים והיו כותבין חזרת השטר בשיטה אחרונה ולא שום דבר עיקר (י) שאין למדין הימנה ואם אירע בהן מחק היו כותבין אותו והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה דאחרי כן לא היו למדין כל עיקר הימנה ויש לתמוה א"כ היאך הורגלנו לכתוב קיום מחקים אחר וקניגא מיניה (כ) והא אין למדין משיטה אחרונה ואין לך למדין גדול מזה ולא היה לנו ללמוד לפי שיכול לבא לידי זיוף כיון שהשטר כשר בלא שריר וקיים שפעמים לא יכתוב מתחלה שריר וקיים ויבא זה וימחוק מה שירצה ויגיה ויקיים המחק בסוף ויכתוב שריר וקיים וי"ל כיון שהורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן אפילו כשאין בו מחק והשתא לא יוכל לבא לידי זיוף לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר וקניגא מיניה ולמדין הנו (ל) היטב משיטה אחרונה כיון שאנו כותבין שריר וקיים והא דכותבין וקניגא מיניה וכו' לא הויא חזרת השטר אלא לפי שעדיין עדות הקנין הוא שבתחלה כתב ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואחר כן וקניגא מיניה והוא הדין שיכול לכתבו באמצע השטר ולפי האי פירוש דלא נריך חזרת השטר אם כן הא דכתבינן בגיטין ודין (מ) דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין לא הויא משום חזרת השטר דלא נריך למכתב חזרה כיון דכתבינן שריר וקיים ובגיטין כדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ובעיא היא בהמגרש (גיטין דף פה: ושם) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיט ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין ודין ואין אנו נריכין חזרה משום טעם שפי' ויכולים לכתוב ודין בשיטה אחרונה דכדת משה וישראל הוי במקום שריר וקיים ויש תימה למה שינו הקדמונים לכתוב שריר וקיים וללמוד משיטה אחרונה ולקיים מחקים אחר וקניגא מיניה כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין שריר וקיים מדקאמר אין למדין משיטה אחרונה ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה וי"ל שחששו שפעמים שיטעו העדים שאינן בקיאין וירחיקו שני שיטין ואפילו לא יהא אדם חגוף לעבות שטר חדש בשני שיטין כי ידאג שיכחישוהו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם מכל מקום לא ידאג מלהוסיף שני שיטין וילמדו מן העליונה כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין וכיון דכתב שריר וקיים למדין בטוב משיטה אחרונה וזה שאל ר"י לר"ת על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה והשיב כמו שפירשתי שאנו סומכין על שריר וקיים וקשה על האי פירוש שמשום שריר וקיים וכדת משה וישראל שהורגלנו לכתוב לא כתבינן חזרת השטר והלא גם הם היו כותבין כדת משה וישראל כדמוכח במס' ידים (פ"ד משנה ח) אמרו נדוקים קובלים אנו עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט ה"ג במשניות ולא גרסינן את המושל עם השם כמו שכתוב במקלת משניות כי מה ענין השם בגט דודאי כשגלתו בית חשמונאי היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון מקמי דאתבטילת (נ) אזכרת מן [שטרייא] כדאיתא בפ"ק דר"ה (דף יח:) אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את השם אלא ודאי עם משה גרסינן אלמא כותבין כדת משה וישראל בגיטין וי"ל שמתחלה היו כותבין כדת משה וישראל באמצע הגט ואחר כן תקנוהו לכתבו בסוף הגט במקום שריר וקיים ולכך אין כותבין חזרת השטר ולאחר פטירתו של ר"ת מלא ר"י בה"ג שהיה לר"ת בתיקון הגט שעשה (ס) כל דבר שלמדין הימנו אם מחק או תלה צריך לכתוב דעל המחק או דביני חטי קודם שיטה אחרונה לפני וקניגא מיניה אך בדברים ששנה עליהם שכתב פעמים ושלש בתוך השטר אז אין עיקר הגט תלוי בו בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה א"כ ש"ל דאין למדין משיטה אחרונה וקניגא מיניה הוה חזרת השטר ושריר וקיים דכתבינן על חנם הוא ונריך ליזהר בגיטין שלא לכתוב ודין דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אלא מתירוכין ואילך שהוא כפל לשון מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אע"ג שאנו כותבין שריר וקיים בשטרות וכדת משה וישראל בגיטין שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה ומבעיא לן בהמגרש (גיטין דף פה:) אי בעינן ודין או לא ולא איפשיט וקשיא לר"י על האי פירוש שפירש ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר וקניגא הייגו בדברים שאין עיקר השטר תלוי בו א"כ יבא לידי זיוף שימחוק בשטר דבר (ע) ויכתוב עליהם דבר שסנוי בשטר ויקיימנו בסוף השיטה אחר וקניגא מיניה וכמו שאומר ר"ת מתחלה דלמדין משיטה אחרונה וכן נראה לר"י מדנהגו לכתוב שריר וקיים בשטרות ובגיטין כדת משה וישראל מ"מ נהי שאנו למדין משיטה אחרונה הרחיק שני שיטין פסול דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא בשני שיטין ועדיו הם בשיטה שלישית ור"י פירש שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב שריר וקיים דפעמים בחזרה גופה היה מחק והיה נריך לקיימו ולחזור פעם אחרת דגהי שאין למדין משיטה אחרונה זכות לבעל השטר חובתו מיהא למדין שבחובתו אין לחוש שמא יזייף לכך היה נריך לקיים המחק של חזרה שלא יאמר הלוה או המוכר זכות היה לי שם ומחקתו:

[נ"ל אלעזר]

רש"א *) נ"א ואפשר דלא

נר מצוה

ז א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף א:

ח ב מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו:

רבינו גרשום

שום חידוש ממון שלא נכתב בעניגו של מעלה אין למדין מאותה שיטה. דאיכא למימר אחר שנכתב ונחתם זייף הוא ולהכי כתבי בכל שטרי בשיטה אחרונה ככל מה דכתיב ומפורש לעיל דהיינו מעניגו של שטר: מאי שנא שני שיטין דלמא מזייף. ומוסיף וכותב יותר ממון ומקיים ליה בשיטה אחרונה בשיטה אחת יכול לכתוב בה זיוף ומקיים בסופה אלא לאו ש"מ משו"ה שיטה אחת כשר דאי כתב ומזייף באות'[שיטה]אין למדין מכל אותה שיטה מה שאין כן בב' שיטין דילפינן מינייהו מש"ה פסול דמצי לזויפי ליה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב עמרם וכו' לבלתי שיכתב בה דבר הצריך דהשתא אם לא יזייפו ויוסיפו לאחר זמן אין אנו: (ב) תוס' ד"ה (בדף הקודם) וצריך וכו' ויש לומר דודאי בדין הוא שיהא כשר אלא דבגיטין פרק המביא תניגא משמע שהוא פסול: (ג) בא"ד דפרק קמא דגיטין האי שטרא: (ד) בא"ד ר' יוחנן פרק שני על מתניתין דאין כותבין לא על נייר מחוק: (ה) בא"ד אליביה דר' יוחנן מהא דליכא חזרת השטר: (ו) בא"ד אין כותבין לא על נייר: (ז) בא"ד אבל בשאר שטרות. נ"ב עיין בתוס' פ"ב דגיטין בד"ה אבל בשטרות לא פירשו להדיא דר' יוחנן מודה בשטרות דבעי לאלתר: (ח) בא"ד בין הרחיקו בין לא הרחיקו: (ט) ד"ה לפי וכו' לעיל דכתב ביה שריר וקיים וכו' משיטה אחרונה כדי שלא: (י) בא"ד דבר עיקר לפי שאין למדין וכו' והיו כותבין על אותו המחק היו מקיימים אותם קודם שיטה אחרונה: (כ) בא"ד אחר וקניגא מיניה קודם שריר וקיים והא אין למדין: (ל) בא"ד ולמדין אנו בטוב משיטה אחרונה: (מ) בא"ד דכתבינן בגיטין ודין די יהוין ליכי מנאי: (נ) בא"ד מקמי דאתבטילה אדכרת מן שטריא כדאיתא: (ס) בא"ד לר"ת בתיקון הגט שעשה שכתב כל דבר וכו' ששנה עליהם פעמיים ושלש בתוך השטר או אין עיקר הגט תלוי בזה הורגלו כצ"ל ותיבת שכתב נמחק: (ע) בא"ד שימחוק בשטר דבר שעיקר השטר תלוי בו ויכתוב עליה דבר ששנוי וכו' כן נראה לר"י וכו' דלפעמים בחזרה גופה:

איבעיא להו שיטה ומחצה מאי תא שמע הרחיק את העדים שני שיטין (א) פסול הא שיטה ומחצה כשר אימא סיפא שיטה אחת כשר שיטה אחת הוא דכשר הא שיטה ומחצה פסול *אלא מהא ליכא למשמע מינה מאי הוי עלה ת"ש דתניא *הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול *פחות מכאן כשר *היו ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה *מלאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי *אויר סוכה פוסל בשלשה *סכך פסול פוסל בארבעה איבעיא להו שני שיטין שאמרו

הן

איבעיא להו שיטה ומחצה מהו. לא בעי היכא דמסיים (ג) השיטה באמצע השיטה והניחו העדים אותו חצי שיטה הנשארת גם שיטה אחרת מהו דפשיטא דפסול דכתב מאי דבעי באותו חצי ויחזור בשיטה אחרונה אבל יש לפרש היכא דסיים השטר בסוף השיטה והניחו השיטה שלימה (ד) וכתבו באמצע שיטה מהו מי אמרינן שפסול לפי שיזייף בשיטה שלימה ובתחלה יכתוב חזרת השטר ואין למדין מן התחלה שהיא שיטה אחרונה אבל מן השלימה למדין או דלמא שכשר שנס מן השיטה ימה אין למדין בשיטה אחרונה מן השטר מיהו (ה) פשיטא דכשר דאין למדין משיטה אחרונה היינו טעמא שעדים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת אם כן כשמרחיקין שיטה וחותמים באמצע שיטה כיון דליכא כי אם רוחב שיטה אחת בין העדים לשטר אין למדין ממנה ולכך לא יוכל לזייף וכשר ועוד דומיא דהרחיק שני שיטין והרחיק שיטה אחת דמיירי בעובי (ו) כזה [בעי] מהו מי אמרינן לא יוכל לזייף כלום בשיטה ומחצה או דלמא בדוחק יכתוב שני שיטין ופסול:

*אלא מהא ליכא למשמע מינה. ולי רישא דוקא סיפא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשיטה אחת (ז) דקאמר כשר דמי ולי סיפא דוקא רישא לאו דוקא ושיטה ומחצה כשני שיטין דפסול דמי:

*דאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר. אהרחיק שני שיטין קאי וכן מוכח בהמגרש (גיטין דף פז: ושם) דקאמר ואי משום (ח) שני שיטין פסול האמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר לפירוש רבינו חננאל שגורס בברייתא (ט) נמצא מן הראשונים קרוב או פסול מסייע ליה שפיר לחזקיה דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים אלא לגירסת ספרים דלא גרסי ראשונים א"כ היכי מסייע ליה דלמא הברייתא לא נכשרת אלא כשנמצאו (י) בסוף עדים כשרים אבל מצאו למעלה במקום שאויר פסול אימא הקרוב נמי פסול וי"ל מדלא קבע ליה מקום וקאמר סתמא (כ) נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו כגון הא דאמר בשילהי הזורק (שם דף פב.) ש"מ אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר ממאי מדלא קבע מקום וא"ת היכי מסייע ליה הא בברייתא מכשיר בין קרוב בין פסול וחזקיה לא מכשיר אלא קרוב מדלא קאמר פסול ומ"מ דחזקיה וי"ל דחזקיה סבר לה כר' עקיבא דאמר בהזורק (שם פא:) גט קרח הכל משלימין עליו אפי' קרוב אבל פסול לא אבל ברייתא כבר' כבן ננס דמכשר בגט קרח להשלים אפילו עבד וסבר כחזקיה בחדא בקרוב ונראה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר' עקיבא אלא כבן ננס דמכשיר אפילו פסול דאמרי' התם כי אתו לקמיה דר' אמי אמר לא והשלים עליו עבד מן השוק והיא דר' אמי עיקר טפי דקבע גבי פלוגתא (ל) אבל ההיא דחזקיה לא הובאה לשם ועוד דסתמא דגמרא כבן ננס דאמרי' בהמביא תניין (שם דף יח: ושם) אי חתים בתחלה קרוב או פסול (מ) ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול משום תנאי כשר אי לא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן ננס והא דאמר מלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים לרווחא דמילתא קאמר דלדברי הכל בכי האי גוונא כשר: (הג"ה. שיטה ומחצה. נראה ליישב כגון שחתומים עדים באמצע שיטה ומספקא ליה שמא יכתוב מה שירצה בחצי (נ) השלמה. ע"כ הג"ה):

אלא מהא ליכא למשמע מינה. חדא דוקא או סיפא או רישא ותנא הא אטו הא: פחות מכאן כשר. דהיינו שיטה ומחצה: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל היו ארבעה או חמשה עדים חתומים על השטר (ב) ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר מלאהו בקרובים כשר. פירוש אם היה בין הכתב לעדים חלק כשיעור שני שיטין ומילא מקום החלק בקרובים השטר הוא כשר ומקיימין אותו משאר העדים שבו ולא נמצאו דברי חזקיה בפירוש בגמרא וי"ל בגט קרח מדבר חזקיה ונראין דברי חזקיה כדברי ר' עקיבא דתנן במסכת גיטין (דף פא:) גט קרח הכל משלימין עליו כדברי בן ננס ר"ע אומר אין משלימין אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר כך פירש רבינו חננאל ולי נראה לשון הראשון שסוף הברייתא דקתני היו עליו ארבעה או חמשה כו' ודאי מעין תחלתה מיירי במילוי שני שיטין הפוסלים את השטר כדקתני רישא ובא לומר שמילוי קרובים מכשירו והיינו דקאמר מסייע ליה לחזקיה דאיירי נמי במילוי שני שיטין של חלק דאי ברייתא בעלמא מיירי בלא מילוי שני שיטין ולאורויי דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר ליתנייה במסכת מכות (דף ו.) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו וחזקיה נמי אם בגט קרח מיירי מה צריך סייע מן הברייתא ממתני' דגיטין דבן ננס ור"ע יכול לסייעו והו קיה מתני' דגיטין אתא לאשמועינן בתמיה: ואל תתמה. מזה החלוק כי בהיותו חלק השטר פסול ואם מילאו בפסולין לעדות כשר: שהרי סוכה. בהיות בה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילאו בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב חתים ברישא כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן דאמר במסכת מכות אפילו בדיני ממונות נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה דהיכא דחתים קרוב ברישא מוכחא מילתא דלכבוד עביד ולא לעדות חתמיה ובהא כ"ע מודו והכי תניא בתוספתא (פ"ז דגיטין) שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלשה הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר:

קן

פחות מכאן כשר. בתוספתא* מסיים כאן וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר כדי שיהיו נקראים עמו דברי רבי רשב"ג אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי ברבי ינאי אומר מלא חתימת שני עדים. שטר שחתום עליו [ה' עדים] ונמצאו ג' הראשונים קרובים או פסולים התקיים העדות בשאר ונראה לר"מ ולר"ת דמן הצד מיירי: ואל תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה. וא"ת אמאי לא מייתי ראיה מגט קרח* שאויר פוסל וקרוב משלים וי"ל משום דההיא גופא תקנתא דרבנן היא והיא גופא צריכה ראיה ממילתא דאורייתא וה"ת מה שייך טעם פסול אויר סוכה לפסול אויר הגט וי"ל (ס) ה"ק מלאהו בקרובים כשר ואע"ג דאויר פסול אין לגזור מילוי קרובים אטו אויר שהרי אויר פסול בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסלי ולא גזרינן אטו שלשה דאויר פסול ועוד י"ל דלא מייתי ראיה מגט קרח דלא גזרינן השלמת קרובים אטו אויר משום דהתם דין הוא דלא גזרינן דטעמא דאויר (ע) פסול לא הוי אלא משום דקשריו מרובין מעדיו ולא משום שיוכל לזייף אפי' היכא ארבעה שיטין חלקים בין עדים לעדים כשר בטיוס בעלמא דתו ליכא למיחש לזיוף ולא אמר סהדי אטיוטא חתימו כיון שאין השטר מצד שהעדים חתומין (פ) כדאמרי' במשנה ולכן לא גזרי קרובים אטו אויר שני שיטין דאפילו יש בו אויר בטיוטא בעלמא סגי אבל הכא דטיוטא לא מהני מידי לפי שהעדים בצד השטר כתובים ואי טייס ליה אמרי אטיוטא חתימי ולכך נגזור מילוי קרובים אטו אויר משום דבאויר אין לו תקנה ולהכי מייתי ראיה מסוכה שאויר פוסל בה ואין לו תקנה ופסול כשר ולא פסלינן ליה אטו אויר: שהרי אויר פוסל בשלשה. לא מיירי בסוכה גדולה (צ) שמכשיר שיעור סוכה ושלש דפנות לכל צד דאותה למה תהיה פסולה וגם לא איירי לישב תחת האויר דא"כ מאי איריא שלשה אפילו פחות נמי אמר במסכת סוכה (דף יז.) שאין ישנים תחתיו אלא הכי פירושא סוכה גדולה ויש לה שלשה דפנות ויש לה אויר שלשה לכל אורך הסוכה פסולה שאויר שלשה מפסיק ועתה אין נשאר בו כי אם שני דפנות לכל צד וסכך פסול לא הוי הפסק כי אם בארבעה טפחים אי נמי כגון שיש לה לסוכה ארבעה דפנות והיא אינה גדולה כל כך שישאר הכשר סוכה מכל צדי האויר: נמצא אחד מהם כו'. יש תימה מהא דאמר הכא נמצא אחד מהן קרוב או פסול כשר ולר"ע קרוב מיהא כשר ובין בתחלה ובין בסוף בין באמצע כשר מדלא קביע ליה מקום ואפילו לר"ח דגרס בראשונה לאו לאפוקי בסוף דכ"ש הוא היכא שאין אויר פסול דכשר והכי נמי בגט קרח לר"ע קרוב כשר ובפ"ק דמכות (דף ה:) אמר ר"ע אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה וי"ל דהתם מיירי בעדים בעל פה והיכא דלאסהודי אתו עדותן בטלה דשיילינן להו אי לאסהודי אתו אי למיחזי אתו דרב נחמן פסיק התם הלכה כרבי אבל הכא לאו לאסהודי חתימי אלא למילוי והיכא שחותמין באמצע או בסוף אמרינן משום תנאי חתימי ולאו לאסהודי קאתו וכמו כן גבי גט קרח לא חתימי אלא להשלים הקרח שיהא עדים כמו הקשרים ואע"פ דלעדות אחר על פה שיילינן אי למיחזי אתו אי לאסהודי אתו היינו משום שלא נחקרה עדותן בב"ד אבל בשטר א"צ לחקור אמאי חתימי דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו ורב יהודאי פסק על שטר שיש בו ד' עדים או יותר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול בתחלה

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף י:

י ב מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יג ופי' נא סעיף ד:

יא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נה סעיף יד:

יב ד מיי' פ"ה מהל' סוכה הל' כ סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרלב סעיף ב:

יג ה מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף א:

רבינו גרשום

פחות מכאן כשר. אלמא שיטה ומחצה כשר: מילאהו. אותן ב' שיטין שהרחיק העדים מן הכתב אם מילא אותן בקרובין כשר. אע"ג דאי לא הוה כתב בהו פסול להיכא דמילאהו בקרובין שהן פסולין לעדות דדמיין כמאן דליתנהו אפי' הכי כשר: ואל תתמה. על דבר זה שהרי אויר סוכה פוסל לסוכה בג' טפחים: סכך פסול שסיככה בשפודין או בדבר המקבל טומאה פוסל בד' טפחים דאי איכא ד' טפחים סכך פסול פסולה ואי ליכא אלא שיעור ג' טפחים נין סכך פסול כשר אע"ג דאי הוי אויר ג' טפחים היה פסול לא אמרינן סכך פסול כמאן דליתא אלא סכך פסול בג' מכשיר דבר הפסול אם היה אויר הכא נמי קרובין אע"ג דכמאן דליתנהו דמי כשר: איבעיא להו ב' שיטין שאמרו. דפסולין מי בעינן הן ואוירן לאותו אויר שבין כתיבת שיטה לשיטה דכל כך ליהוו מרווחין הן ואוירן או הן בלא אוירן אפ"ה פסול:

מסורת הש"ס

[גיטין פז. וש"נ]

[תוספתא גיטין פ"ז]

[תוספתא שם]

[גיטין פא:]

[סוכה יח.]

[גיטין פא:]

[גיטין פא:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שני שיטין מן הכתב פסול הא שיטה: (ב) רשב"ם ד"ה הכי גר' וכו' ונמצאו שנים: (ג) תוס' ד"ה איבעיא להו וכו' היכא דמסיים השטר באמצע השיטה והניחו העדים אותה חצי: (ד) בא"ד והניחו השיטה שלימה ותחמו באמצע: (ה) בא"ד מיהו נראה דהא נמי פשיטא דכשר דהא דאין למדין משיטה: (ו) בא"ד והרחיק שיטה אחת דמיירי בעובי קא מיבעי ליה נמי בהרחיק שיטה ומחצה בעובי כזה מהו וכו' או דלמא בדוחק יכתוב: (ז) ד"ה אלא וכו' כשיטה אחת דכשר דמי כצ"ל ותיבת דקאמר נמחק: (ח) ד"ה דאמר וכו' ואי משום דמופלג שני שיטין פסול: (ט) בא"ד שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים מסייע ליה: (י) בא"ד כשנמצאו הקרובים בסוף עדים כשרים אבל נמצאו למעלה: (כ) בא"ד וקאמר סתמא היו ארבעה או חמשה ונמצאו קרובים או וכו' ש"מ אי חתים קרוב בין בתחלה בין באמצע וכו' קבע ליה מקום: (ל) בא"ד גבי פלוגתא דר"ע ובן ננס אבל ההוא דחזקיה: (מ) בא"ד קרוב או פסול אמרי לה פסול ואמרי לה כשר ומוכח התם דלכ"ע וכו' אלא דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא: (נ) בא"ד מה שירצה בחצי השיטה עד כאן הג"ה: (ס) ד"ה ואל תתמה וכו' וי"ל דהכי קאמר וכו' שהרי אויר פוסל בשלשה ופסול לא פוסל אלא בארבעה אבל בשלשה לא פסל ולא גזרינן פסול אטו שלשה דאויר ועוד יש לומר כצ"ל: (ע) בא"ד דטעמא דאויר פוסל לא הוי וכו' דאפילו היכא: (פ) בא"ד שהעדים חתומים כדפי' במשנה: (צ) ד"ה שהרי וכו' בסוכה גדולה שיש לה ד' דפנות שמכשיר שיעור סוכה.

הן ואוירן או דלמא הן ולא אוירן א"ר נחמן בר יצחק מסתברא דהן ואוירן דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן (א) שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא אלא ש"מ הן ואוירן שמע מינה רבי שבתי אמר משמיה דחזקיה שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא כתב ידי סופר מ"ט דכל המזייף לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף וכמה אמר (ב) רב יצחק בן אלעזר כגון לך לך זה על גבי זה אלמא קסבר שני שיטין וארבעה אוירין רב חייא בר אמי משמיה דעולא אמר כגון למ"ד מלמעלה וכ"ף מלמטה אלמא קסבר שני שיטין ושלשה אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת קא סבר שיטה אחת ושני אוירין אמר רב לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא אפילו טובא נמי כשר מאי שנא בין עדים לכתב דלמא מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי בין עדים לאשרתא נמי מזייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי דמטייט ליה א"ה בין עדים לשטר נמי מטייט ליה אמרי סהדי אטיוטא הוא דחתימי בין עדים לאשרתא נמי אמרי בי דינא אטיוטא הוא דחתימי בי דינא אטיוטא לא חתימי וליחוש דלמא גייז ליה לעילא ומחיק ליה לטיוטא וכתב מאי דבעי ומחתים סהדי ואמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר

הניחא

רש"י

הן ואוירן. שיעור כתיבת השיטין ואויר חלק בינתים נפסל אבל פחות מיכן אינו נפסל: ה"ג דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן למאי חזיא. והלא ניכר הזיוף לפי שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר כדי לתת חלק בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה גסה גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כשאר שיטות שבשטר: שני שיטין שאמרו. בשיעור כתב ידי עדים שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר: מאי טעמא כל דמזייף לאו לגבי סופר אזיל. אולי לא יאבה לו ולא ישמע אליו לאורועי נפשיה אלא עושה בצינעא בתוך ביתו ואינו יודע לכוין ידו בכתיבה דקה כמו הסופר: כגון לך לך זה על גב זה. לא אתא לאיפלוגי אדחזקיה אלא ודאי בכתב ידי עדים משערין כתיבת שני השיטין חלק ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עובי הכתיבה כדי שאם יהיו שני לך בשני השיטין זה בעליונה וזה בתחתונה צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של לך התחתון להגיע בך' של לך העליון דהא זימנין (ג) דמיכהדרי בהדי הדדי ך' דשיטה עליונה ולמ"ד דשיטה התחתונה: אלמא קסבר שני שיטין וד' אוירין. שני אוירות בין שני השיטין משום כ' דעליונה ולמ"ד דתחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל גובה למ"ד של לך העליון ואויר למטה מן השניה בשביל (ד) לך התחתון ולך לך זה על גב זה לאו דוקא שתהא למ"ד כנגד למ"ד וכ' כנגד כ' אלא כדפרישית שזה למעלה בעליונה וזה למטה בתחתונה: ושלשה אוירין. דבין שני השיטין די לנו באויר אחד שיכול לאמן את ידו להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ' העליונה: ברוך בן לוי. שני אוירין איכא הכא אחד למעלה בשביל למ"ד דלוי וחד למטה בשביל כ' דברוך: אמר רב לא שנו. שני שיטין דפסול אא"כ הרחיק בין העדים לשטר אבל אם הוא בין העדים לקיום הנקרא אשרתא על שם ואשרנוהו וקיימנוהו הכתוב בו כגון שטר שכתב בו הנפק דהיינו אשרתא אפילו הרחיק יותר משני שיטין כשר כדמסיק ואזיל במטשטשו בדיו וסתם ב"ד אטיוטא לא חתימי אלא אעיקרו של שטר: ומשני דמטייט ליה. כלומר מלכלכו בדיו ואין יכול לכתוב בו שום זיוף אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו שני שיטין חלק בלא טיאוט פסול הוא שלא נעשה כתיקון חכמים: אטיוטא חתימי. ולא אעיקר של שטר כדאמרי' בגיטין (דף פז.) ב)חיישינן שמא אשאילת שלום שכתב בשטר חתמו ולא אעיקרו של שטר הכא נמי כך מעידין בפנינו אטייט בדיו ונמחק כדי שלא יחשדו בבעל השטר: ומשני בי דינא אטיוטא. אין דרכן לחתום אבל עדים הכל מצויין לחתום ואפי' עמי הארץ ואתי למיחתם אטיוטא: וניחוש דלמא גייז ליה. לשטר העליון לגמרי ומחיק ליה לטיוטא וכתב הוא (ה) והלוואתו ועדיו מזוייפין על המחק: דאמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר. דמה לי אם חתמו עדים על קלף חלק או על הקלף שחור הואיל ואנו מכירין חתימת ידיהן וגם העליון לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום שהעדים חותמין בו (ו) וגבי אשרתא אע"פ שאין אנו מכירין ידי עדים שלמעלה שעל המחק נסמך על אשרתא שאחריו שמתקיימת עדותן והלכך יכול למחוק הטיוטא ולזייף עדים:

הניחא

תוספות

בתחלה כשר כדאמרינן לכבוד חתמו אבל אי חתימי בסוף פסול ואין נראה לר"ת דאמר בהמביא תניין (גיטין דף יח: ושם) למאן דאמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי (ז) ולכך נמצא בסוף אחד מהם קרוב או פסול כשר אבל אי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול אמרי לה כשר מאן דאמר פסול דאתי לאחלופי בשאר שטרות דעלמא (ח) ולא יאמרו משום תנאי חתמו כיון שהפסולים חתמו לכתחלה אלמא אפילו למאן דמכשיר בסוף פסול לכתחלה [וא"כ הכא] בין בתחלה בין בסוף כשר וראשונים דגרס רבינו חננאל לאו דוקא אלא כל שכן הוא אע"ג שאויר פסול וא"ת א"כ אמאי כשר (ט) ולא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא כדהתם וי"ל התם מדרבנן דפסלי בתחלה משום דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ואי חתים בתחלה קרוב או פסול יאמרו איך העדים העומדים שם קרובים לשם עדות חתמו שיכולים לחתום בתחלה אותם עדים כשרים שהיו שם וחתמו קרובים ואתי לאכשורי קרובים אבל בסוף יאמרו ב' לשם עדים ואינך משום (י)תנאים אבל בשאר שטרות שחותמין זה שלא בפני זה אם נמצא פסול בתחלה כשר דלא אתי לאכשורי בעלמא שידעו שלא לשם עדות חתמו אלא כמו שמלאם החתימו ובשעה שחתמו אלו הראשונים לא מלאו אחרים עד אחרי כן והקשה לו ר"י אם כן אמאי כשרים כשנמלאו בסוף הא אמרינן לקמן כל כי האי גוונא אין מקיימין מעדים שלמטה (כ) מכלל דבעלמא אין מקיימין אלא מעדים שלמטה וא"כ כשירא פסולין לבסוף במקום קיום השטר יאמרו קרוב או פסול כשר וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כי אם בתחלה ולא בסוף מפני שקיום השטר בסוף כדפסיק רב יהודאי אבל קשה מגט קרח (גיטין דף פג.) שאנו מכשירין בין בתחלה בין בסוף וי"ל דשאני התם דמכל תלתא מקיימין ולא סגי בקיומא דהכא כדמפרש התם אבל בפשוטים שאנו מקיימין משלמטה בתרי פסול לבסוף:

שיטה אחת למאי חזיא. (ל) אי מזייף ביה וכתב ביה שני שיטין דקות יהא ניכר שהוא מזויף שהנך שני שיטין דקות משאר השטר ועוד דלא אזיל לגבי ספרא לכתוב כתיבה דקה ואפילו אי בעי גייז ליה ויש מפרשים שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא אין יכול לכתוב בה כלום ואמאי אצטריך למימר הרחיק שיטה (מ) כשר אבל לא בעי למיפרך שני שיטין למאי חזיין דטובא חזיין לכתוב בו שיטה אחת וגימא דלמדין משיטה אחרונה דהא דאמר לעיל אין למדין היינו למסקנא (נ) הכא דמסיק הן ואוירן דחזו לכתוב שני שיטין דאחת ואוירה חזיא לכתוב אחת ולכך אין למדין אבל מקמי דמסיק הן ואוירן יש ללמוד אדרבה דלמדין מדפסול הרחיק שני שיטין בלא אוירן:

כגון לך לך זה על גב זה. א"ל לפרש שרגל הכ"ף על ראש הלמ"ד אלא אפי' לא הוי רגל הכ"ף נגד ראש למ"ד אפ"ה הוי ד' אוירין שאויר אחד צריך להיות בין ב' שיטין בלא רגל כ"ף וראש למ"ד כדאמר כגון ל' למעלה וכ"ף למטה וקסבר ב' שיטין וג' אוירין אלמא צריך להיות אויר בין שיטה לשיטה ועוד אויר אחר מפני רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או מפני ראש למ"ד שבשיטה שניה הוי ב' אוירין בין שיטה לשיטה ולאו ראיה היא דא"כ למה צריך אויר שני באויר ראשון יכולין להיות ראש למ"ד ורגל כ"ף כיון שאינן זה כנגד זה אלא צריך לפרש שהן זה כנגד זה לך לך דלא יתחיל לזייף אם אין בינתים ריוח שאם יארע לך לך זה כנגד זה בזיופו שיוכל לעשותו בריוח (ס): *שיטה אחת ושני אוירין והוי יותר משני שיטין בלא אוירן דא"כ שיטה למאי חזיא כדפריך לעיל: דמטייט ליה. פי' ר"ת בנקודות או שורות שניכר (ע) בחלק מעט ניכר שלא מחק מעיקרא שאם היה מטשטשו בדיו ואין ניכר אם היה שם מחק אם לא ואפ"ה מכשר לשטרא א"כ יטשטש כל השטר לגמרי וגם העדים שלמטה ויכתוב שטר בגליון של מעלה ויזייף עדים והאשרתא של מטה (פ) מקיימן ואם אין גליון למעלה ויש שיטה אחת בין העדים לכתב יכתוב השטר ועדים באותה שיטה והעדים הראשונים יטשטש בדיו והאשרתא מקיימת בעדים שזייף להכי צריך לפרש טיוט אנקודות או שורות: שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר. (צ) דהא דפסלינן בגיטין (דף כא:) שטר הבא על המחק היינו כשעדיו על הנייר: *ר' יוחנן אומר כו'. תימה דמשמע דאתא לפלוגי ובמאי פליג דהא לא פסיל אלא בלא טיוט דאי בטיוט אמאי פסול וכ"ת איכא בינייהו דרבי יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שני שיטין בין עדים לאשרתא משום דימתקם ויכתוב הוא שטר ועדים על המחק והאשרתא מקיימן דסבירא דמקיימין מן האשרתא שבו הא ליכא למימר דא"כ כל שטרות שיש

בהן

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ט:

טו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ח:

טז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

יז ד מיי' שם הל' ו וסמג שם טוש"ע שם סי' מו סעיף לב:

יח ה מיי' שם הל' י וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו:

יט ו מיי' שם הל' ו וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לב:

רבינו גרשום

שיטה אחת דאמרו. הרחיק שיטה אחת כשירה. פשיטא דכשר דלמאי חזיא הא לא מצי לזיופי דניכרת הואי הכתיבה שהיא דקה יותר מן האחרת: ב' שיטין שאמרו. פסול צריך שיהיו רחבות ככתב ידי עדים דלא בקיאי בכתיבה דצריך הרווחה טפי מסופר אומן דיודע ליישב ולצמצם כתיבתו אבל הני שיטין מקמי דליהוי פסולות צריך הרווחה טפי מאי טעמא משום דכל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל דמזייף ליה דסופר לא מזייף אלא הוא עצמו מזייף בצנעא בביתו ולמי שאינו מומחה בכתיבה צריך הרווחה טפי: כגון לך לך זה על גב זה. דאיכא במשך ל' מלמעלה אויר אחד ובמשך כ' מלמטה אויר אחד והכי נמי לאידך לך דהיינו ב' שיטין וד' אוירין והואיל דאיכא הרווחה כולי האי מצי מזייף ליה בכתב ידי כל אדם א) דפסול: כגון ל' מלמעלה וכ' למטה. בשני שיטין: קא סבר ב' שיטין וג' אוירין. משך ל' מלמעלה דשיטה ראשונה דהיינו אויר א־חד ומשך כ' למטה משיטה שניה ב) אין תופשין אלא באויר אחד לפי שצוארו של למ"ד הוא משוך אחר כרעיה דכ' ולא מתחת רגליו: כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת. היינו שיטה אחת וב' אוירין משך כרעיה דכ' מלמטה ול' של לוי למעלה דהשתא מצי מזייף ומשום הכי פסול: אמר רב לא שנו. אם הרחיק העדים מן הכתב ב' שיטין דפסול: אלא בין עדים לשטר. דהשתא איכא הרווחה ומצי מזייף וכיון דעדים חתימי מלמטה אתי וגבי שלא כדין: אבל אי שבק הרווחה בין חתימת העדים לאשרתא. שאם כתב למטה בגוילין אשראי קום בית דין שטרא דקא נפק לקרמנא ואשרנוהו וקיימנוהו אפי' נמצא נמי שהניח בין עדים לאשרא שיעור ד' או ה' שיטות כשר: מאי שנא בין עדי' לשטר. שיעור ב' שיטין דפסול: דילמא מזייף וכתב. בין עדים לשטרא וגבי מכח אותו קיום בית דין של מטה דמשמע דקיימו כל מה שכתוב בשטר. ומשני [משום] הכי כשר דאותו חלק שבין העדים לאשרא דמטשטשו ליה מטשטשו

מסורת הש"ס

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הן ולא אוירן (שיטה אחת בלא אוירה) [illegible]

ולי בדיו שאין יכול לכתוב בו על גביו שום זיוף. ומקשי' בין עדים לשטר אמאי בב' שיטין פסול הא מצי מטייט ליה לאותו חלק בדיו דאינו יכול לזייף באותו מקום כלום. ומשני אי מטייט ליה בדיו בין כתב לעדים אמרי אינשי עדים אטיוטא מסהדי על מה שעל גבי חת מתן ולא על מה שכתוב בשטר ופסול השטר וכדאמר בדוכתא אחריתי אשאילת שלום חתימי כגון אם כתב בשטר פלוני אמר לנו כתבו וחתמו לפלוני שאני חייב לו מנה וכתבו בו שאני שואל בשלומו פסול השטר דאיכא למימר עדים אשאילת שלום חתימי ולאו אאותו מנה הכא נמי איכא למימר עדים לאו אשטר חתימי אלא אההוא טיוטא ופסול ומשום הכי לא מטייטינן ליה. ומקשינן בין עדים לאשרא נמי אמאי מצי לטיים הא איכא נמי למימר בי דינא אטיוטא הוא דחתימי ולא קיימו שאר השטר. ומשני הא ליכא למימר דודאי גבי עדים דיש מהם עמי הארץ ולא דייקי חתמי אבטלה ואפי' אטיוטא אבל גבי בי דינא ליכא למימר הכי דאינהו אטיוטא שאינה כלום לא חתמי אלא אגופו של שטר קיימי וחתמו ומשום הכי מצי לשיורי אפי' טובא ובלבד דמטיים ליה. ומקשי' ואכתי אמאי מצי לשיורי בין עדים לאשרא אפי' טובא אע"ג דמטיים ליה וליחוש דילמא גייז מלות השטר עם העדים ושדי ליה ומחיק ליה לטיוטא שעל גבי אשרא וכתב מאי דבעי במקום שהיה בו הטיוטא ויכתוב כפלים ממה שהיה בשטר ומחתים איהו גופיה סהדי אחרינא על מה שכתוב בטיוטא. ואמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר ועוד שכתוב תחתיו אשרא שקיימו השטר וחתימת עדים וגבי ביה שלא כדין:

הניחא

א) ומשו"ה פסול. ב) נראה דצ"ל ובשיטה שניה אין תופשין אלא כאויר אחד וכו'.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף לג:

כא ב ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף לא:

כב ד מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יט:

כג ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יח:

כד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט:

כה ז מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף כ:

הניחא לרב כהנא דמתני לה משמיה דשמואל שפיר אלא לרב טביומי דמתני לה משמיה דרב מאי איכא למימר קסבר כל כי האי גוונא אאין מקיימין אותו מן האשרתא שבו אלא מן העדים שבו ורבי יוחנן אמר לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא באפילו שיטה אחת (א) פסול מאי שנא בין עדים לאשרתא גדלמא גייז לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת וקסבר דשטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר אי הכי בין עדים לכתב נמי דלמא גייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי הקא סבר שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי וקסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין איתו מן העדים זזלמיה זלא מן העדים שלמעלה גופא אמר רב חשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר ואם

בהן אשרתא פסולין שיכולין למוזקו ויכתוב הוא ועדיו על המחק אלא ודאי סבירא ליה דאין מקיימין בכי האי גוונא מאשרתא אלא מן העדים ויש לומר דסבר ר' יוחנן אי מטייט ליה פסול משום דבי דינא אטיוטא חתמי אי נמי איכא למימר דלא פליגי אלא רב מיירי בטיוטא ורבי יוחנן מיירי בלא טיוטא (ד) א"כ שיטה אחת בין עדים לאשרתא לרב כשר דכל כה"ג אין מקיימין אותו מאשרתא אלא מעדים שבו. עד כאן: **הניחא** לרב כהנא (ה) משמיה דשמואל קאמר ליה. קשה דלדידיה מי ניחא א"כ כל שטר מקוים ימחקנו ויש לומר דהא לא קשה כולי האי דכיון שהיה כתוב מתחלה לא יוכל למחקו שלא יהיו ניכרים האותיות אבל מחק דטיוטא אינו ניכר וימחקנה ויכתוב כמו שירצה ואע"ג דבסמוך פריך ואם תאמר חוזר ומוחק אע"פ שהיה מחוק לפי האמת פריך דאין חילוק בין טיוט לכתב: **שיטה** אחת נמי פסול. שיכתוב הוא ועדיו בשיטה אחת והאשרתא (ו) מקיימן וא"ת כי היכי דפסלינן שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת משום שדרך עדים להרחיק חתימתן מן הכתב שיטה אחת הכי נמי הוה לן למיפסל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת משום שבית דין מרחיקין השיטה אחת מן העדים ויכול לזייף באותה שיטה ויש לומר דסהדי לא דייקי לסמוך חתימתם אבל ב"ד דייקי וחתמי סמוך לעדים וכשהרחיקו שיטה אחת פסול שיכול לכתוב בה שטר הוא ועדיו בשיטה אחת והאשרתא (ז) מקיימן השתא דאתינן להכי דפסלינן אותן שטרות שיכול לזייפינהו א"כ צריך ליזהר באותן שטרות וכתובות שיש להן גליון שלא יחתמו העדים זה אלל זה שיכול לבא לידי זיוף ולכתוב בגליון שבאורך העדים מה שירלה והוי שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר ויחתוך כל השטר אלא יחתמו זה תחת זה דהשתא ליכא למיחש (ח) דאי משום שיכתוב בגליון שטר לפני העד אני פלוני החתום חייב לפלוני מנה והוי שטר הבא הוא והלוה בכתב ידו בשיטה אחת משום הא לא פסלינן לשטרא דאיהו העד הוא דאפסיד אנפשיה כשהוא חתם במקום שיכול לזייף ולכתוב על עלמו מה שירלו ואין לפסול השטר אלא כשיש חלק לפניהם והן חותמין זה אלל זה שעתה יכול לעשות שטר שיש (ט) שני עדים להוליא מאחרים אבל משום עלמו לא דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה וכן נמי אם אין גליון בשטר לא יחתמו בסוף שיטה זה אלל זה כיון שיש חלק לפניהם משום ההוא טעמא (י) שפירשתי אלא זה תחת זה אי נמי מליגו למימר דאפי' יש גליון מרובה ברחב (כ) השטר והעדים חתומין זה אלל זה ברחב שיטה של שטר כשר אע"פ דמלי כתיב מאי דבעי ברחב גליון דלא פסלינן שטר אלא כשיכול לזייף בחלק שהוא אורך השטר שאינו יכול לחתכו ואם היה חתוך היה השטר פסול כגון שני שיטין לפני העדים או (ל) לפני האשרתא ביט לעדים וכגון חלק שהוא אחר השטר במקושר בסופו שגם הוא לריך לשטר משום אשרתא ולכך פריך לעיל וניחוש דלמא זייף מאי דבעי כו' אבל בחלק שאין אורך השטר שאם היה נחתך לא היה השטר פסול אע"ג שיכול לזייף בו מה שירלה אין השטר פסול בכך כגון חלק שבגליון וגם רוב פעמים ששושבינין חותמין בכתובות זה תחת זה ומניחין חלק שני שיטין לפניהם אלא ודאי אין בכך כלום כיון שאין (מ) אורך השטר (וגם קושיות שהקשו במשנה יש מהן מתורלין בתירוץ זה. עכ"ה) מיהו אם חתמו בשטר בסוף שיטה זה אלל זה והניחו חלי שיטה חלק לפניהם פסול לפי שיכולים לזייף בהותו חלק והוא אורך השטר שאם היה נחתך יהיה השטר פסול דאמרינן חלק היה *בשטר כתוב שהיו אלו העדים חתומין עליו והוא חתכו ועשה זה *השטר (נ) לפני העדים שיכולים להניח חלק לפניהם כיון שאינו אורך השטר אלא יש להן לחתום זה תחת זה וא"ת זה אינו אורך השטר אותה חלי שיטה שלפני העדים שאפי' חתוכה אין לנו לחוש ששם היה השטר שא"כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב שטר אחר כך ולחתוך זה ויש לומר שמא יש לנו לחוש שבאותו חתך היה שטר אחר והניח הלוה חלק הרבה לפני העדים לפי שחשב שאם יכתוב בו המלוה שטר אחר ויחתוך זה יוודע זיופו (ס) ויהיה ניכר בחתוך שיש בסופו מכל מקום אורך השטר הוא ויש להם לעדים לחתום זה תחת זה אם חותמין בסוף שיטה ומניחין חלק לפניהם ומ"מ יש לומר שאין אורך הסטר שאפילו תהיה אותה חלי שיטה חלק חתוכה יהא השטר כשר ולא ניחוש שמא היה שם השטר שאלו העדים חתומין עליו והמלוה כתב זה השטר לזה אין לחוש לפי שהלוה לא היה שוטה כל כך שהניח חלק למעלה מן העדים שיוכל המלוה לחתוך השטר הזה וגם כל החלק שלמעלה בשוה לשטר זה ולא ישאר חלק כי אם כנגד העדים ויכתוב שם מאי דבעי ולא יהא ניכר זיופו ולכך אינו [אורך] השטר ויכולים לחתום זה אלל זה אע"פ שמניחין חלי השיטה לפניהם שיכול לזייף בהן בשביל כך אין לנו לפסול השטר כיון שאינו אורך השטר שאם היה חתוך לא נפסל השטר בכך שאין לחוש כלום כדפרישית ורבינו תם פסק כמו שפי' תחלה שהעדים לריכין לחתום או ארישא דמגילתא אפילו זה אלל זה או (ע) באמלע שיטה וכ"ש שיחתמו זה תחת זה ויש ליתן טעם בשושבינים שאין שייך באלו כלל דהתם לא נפסל השטר בשביל השושבינים שחתומים רחוק שני שיטין שאינם מן העדים ואינם שייכין לשטר כלל: **גופא** אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר. ואם תאמר וניחוש שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק (פ) *דפסול ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי על המחק ויש לומר להא ליכא למיחש שאם מעיקרא הוה הוא על הנייר ועדיו על המחק הוה כתוב בין סהדא לסהדא אנחנא סהדי

הניחא לרב כהנא דמתני לה. להא דהוא ועדיו על המחק משמיה דשמואל איכא למימר דלרב הוי פסול ולא תקשה לרב: אלא לרב טביומי כו'. והך קשיא בכל השטרות שיש בהו הנפק יכול להקשות ואפי' היכא דליכא שני שיטין חלק בין עדים לשטר אשרתא שהרי יכול לזייף כל שטר העליון עם העדים ולכתוב ולחתום על המחק מה שירלה: ומשנינן קסבר רב כל כי האי גוונא. כלומר כל שטר שיש בו הנפק והוא ועדיו על המחק לא סמכינן אאשרתא ולא תתקיים אלא בהכרת ידי עדים הכתובים על המחק והלכך הרחיק שני שיטין את האשרתא מן העדים מלמעלה וטייטו כשר וסמכינן אאשרתא דהא לא כתיבי הוא ועדיו על המחק דנימא כי האי גוונא אין מקיימין ובית דין אטיוטא לא חתימי אלא אעיקר השטר הלכך כשר השטר והאשרתא: ור' יוחנן אומר לא שנו. הרחיק את העדים כשיעור שני שיטין פסול: אלא בין העדים לשטר אבל בין העדים לאשרתא אפי' שיטה אחת פסול. ואע"ג דמטייט ומפרש טעמא דרבי יוחנן דקסבר שטר שכתוב כולו בשיטה אחת וגם העדים חתומין באותה שיטה כשר ויכול לחתוך את העליון ויכתוב שטר ועדים (ב) פסולים באותה שיטה ואנו נסמוך אאשרתא לקיימן ואם השטר כולו בשיטה אחת והעדים בשיטה אחרת פסול ונראה בעיני טעמו של דבר הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דלא פלוג רבנן בין שטר גדול לשטר קטן שיהא קטן פסול יותר מן הגדול אבל אם כולו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול והיינו טעמא דאמרינן לעיל הרחיק שיטה אחת חלק בין שטר לעדים כשר וטעמא כדמסקינן אין למדין משיטה אחרונה ואם אתה אומר כשר היכא דהשטר בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת איכא למיחש דגייז ליה לעילאי וכתב בההיא שיטה חלק מאי דבעי וחתמי סהדי: הוא ועדיו. השטר והעדים: ומשני קסבר ר' יוחנן. שטר הבא לפנינו בשיטה אחת ועדים בשיטה אחרת תחתיה פסול כדפרישית טעמא משום דאין למדין משיטה אחרונה כדאמרינן לעיל: (ג) ודלמא. היינו הך פירכא דגייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי והכי פריך וניחוש ודלמא הך חלק שהיתה בין שטר לעדים זייף בה וחתך את השטר מלמעלה ודלמא כתיב בההיא שיטה חלקה שהכשרנו בין השטר לעדים כל מאי דבעי וחתים נמי סהדי בההיא שיטה ונמלא שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר והעדים שלמטה של שיטה ההיא אומר הוספתים על הראשונים לפרסם את הדבר יותר: ומשני כל כי האי גוונא כו'. כלומר כשיולא לפנינו שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויש בה עוד תחת אותה שיטה עדים אחרים אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים עמו בשיטה אחת: וא"ת

רבינו גרשום

הניחא לרב כהנא דמתני להא משמיה דשמואל. שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר: שפיר. דהשתא לא קשיא דרב אדרב דאמר לעיל לא שנו אלא בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשרא אפי' טובא נמי כשר משום דמטיים ליה ולא חיישינן דלמא גייז ליה לעילאי ומחיק לטיוטא כו' משום דרב לא סבר כשמואל דאמר שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר אלא פסול ומשום הכי לא מחיק ליה מלוה ואפשר בתקנה דמטיים ליה ומיתוקמא מילתא דרב שפיר. אלא לרב טביומי דמתני לה משמיה דרב שטר הבא על המחק הוא ועדיו כשר השתא קשיא דרב אדרב הואיל דאמר בין עדים לאשרא אפילו טובא כשר אמאי הא אע"ג דמטיים ליה איכא למיחש דלמא גייז ליה. ומשני אפי' לרב טביומי מיתוקמא מילתא דרב שפיר והיכא דמטיים ליה ליכא למיחש דמחיק לטיוטא דקסבר רב כל כי האי גוונא דשטר הבא הוא ועדיו על המחק א) כשר משום דאין מקיימין אותו שטר על מחק מן האשרא שבו שכתוב תחתיו אלא מן העדים שבו החתומים על המחק מקיימין אותו שאומרים לבעל השטר הבא עדים שיעידו על החתומין במקום מחק שהוא כתב ידן ואם לא יעידו עדים מזויף הוא. והואיל דאיצטריך לאיתוי עדים לקיימו לא אתי למיגז ואמטו להכי אפי' שייר טובא נמי אי מטיים ליה כשר דליכא למיחש דלמא מחיק ומזייף ליה: ור' יוחנן אמר לא שנו. דשיטה אחת כשר אלא היכא דשביק ב) בין עדים לאשרא. אפי' שיטה ומחתים נמי עדיו באותה שיטה עצמה. וקא סבר ר' יוחנן שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר. ועוד שיש קיום השטר מלמטה משום הכי קאמר אפי' שיטה אחת בין עדים לאשרא פסול דלמא מזייף כי האי גוונא. אי הכי בין עדים לשטר אמאי בשיטה אחת כשר הא איכא למיחש דלמא גייז לעילאי כל כתיבת השטר וכתיב מאי דבעי בההיא שיטה כך חייב פלוני לפלוני והא חתימי סהדי בשיטה שניה שהיו חתומין ועומדין. וגם קיום השטר שתחתיו. ומשני קסבר ר' יוחנן שטר הכתוב בשיטה אחת כשר (והאי) דאיכא למימר הכי מתרמי עובדא אבל להיכא דאיהו בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול. ג) ואי אמרי' ליה אמאי חתימת העדים נמי בשיטה שניה אמר לרבות בעדים אנא עבדי כדי שיהא הכתוב מפורסם ואמאי כשר. קסבר ר' יוחנן כי האי גוונא אין מקיימין אותו שטר אלא מן העדים שלמעלה החתומין באותה שיטה של השטר אם יש עדים שמכירין שהיא כתיבת ידם כשר ואם לאו פסול: ואם

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפי' שיטה אחת נמי פסול: (ב) רשב"ם ד"ה אלא בין וכו' שטר ועדים באותה שיטה כצ"ל ותיבת פסולים נמחק: (ג) ד"ה וניחוש דלמא כו' היינו וכו' והכי פירושו וניחוש דלמא הך שיטה חלק: (ד) תוס' ד"ה (בע"א) ר' יוחנן וכו' מיירי בלא טיוטא הס"ד ואח"כ מתחיל הג"ה אי נמי וכו' דכל כה"ג נמי אין מקיימין וכו' ע"כ הג"ה: (ה) ד"ה הניחא וכו' דמשמיה דשמואל קאמר ליה שפיר ק' וכו' אע"פ שהיה כתוב על מחוק: (ו) ד"ה שיטה וכו' והאשרתא מקיימת אותם וא"ת: (ז) בא"ד והאשרתא מקיימת אותם השתא דאתינא. נ"ב ז"ל המרדכי כתב ר"י השתא דאתית להכי כו': (ח) בא"ד ליכא למיחש למידי דאי: (ט) בא"ד שיש בו שני עדים: (י) בא"ד ההוא טעמא גופיה שפירשתי: (כ) בא"ד גליון מרובה ברחב השיטה והעדים: (ל) בא"ד שני שיטין לפני העדים או שיטה אחת לפני האשרתא וכו' אבל בחלק שאין בו אורך: (מ) בא"ד שאין זה אורך השטר: (נ) בא"ד ועשה זה השטר לפניהם שהרי העדים יכולין להניח חלק לפניהם כיון שאינו אורך השטר אלא יש להם לחתום זה תחת זה וא"ת זה אינו אורך השטר שאפי' תתוכה אותה חלי שיטה שלפני העדים אין לנו לחוש ששם היה השטר שא"כ היה הלוה שוטה שעשה שטרו והניח חלק לפני העדים שהמלוה היה יכול לכתוב בו שטר אחר ולחתוך זה השטר יש לומר כצ"ל: (ס) בא"ד יוודע זיופו שיהיה ניכר וכו' ומניחין חצי שיטה חלק לפניהם ומ"מ יש לומר שאין זה אורך השטר: (ע) בא"ד או אפילו באמלע שיטה בלבד שיתתמו זה תחת זה ויש ליתן טעם בשושבינים שאין לחוש באלו כלל דהתם לא נפסל השטר כצ"ל: (פ) ד"ה גופא וכו' ועדיו על המחק דכשר ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי הוא ועדיו על המחק וי"ל:

רש"ל למעלה בשטר כו' זה שטר

רש"ל דכשר

א) נ"ל על המחק אין מקיימין אותו שטר וכו'. ב) נראה דנ"ל היכא דשביק בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרא אפי' שיטה אחת פסול: דלמא גייז ליה לעילאי. ומחתים נמי עדים באותה שיטה וכו'. ג) נ"ל וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואי אמרינן ליה וכו'.

גמרא

ואם תאמר מוחק וחוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב אין העדים חותמין על המחק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר וניחוש דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי והוי ליה הוא ועדיו על המחק דכתבי הכי אנחנא סהדי חתמנא על מחקא ושטרא כתב על ניירא דכתבי היכא אי מלתחת גייז ליה אי עילאי מחיק ליה דכתבי בין סהדא לסהדא אי הכי אימא סיפא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי פסול הכא נמי נכתבו הכי אנחנא סהדי חתמנא על ניירא ושטרא על מחקא [השתא נמי] מאי אמרת מוחק חוזר ומוחק הא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים הני מילי היכא דחתימי סהדי אמחקא היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע וליתי מגילתא אחריתי ולמחוק ולידמי לא דמי מחקא דהא מגילתא למהקא דהא מגילתא ולקבלה לחתימות ידא דסהדי בבי דינא ולמחוק ולידמי אמר רב הושעיא אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים ולישהייה אמר רבי ירמיה א)חיישינן לב"ד טועין: רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר וכו': השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל והלא

רשב"ם

וא"ת. והלא חוזר הוא ומוחק את השטר וזייף ותחמי סהדי ומשני אין דומה חתימת העדים שחתום על המחק שנמחק פעם אחת לכתיבת השטר הכתוב על נמחק שתי פעמים ויהא ניכר הזיוף: וניחוש דלמא שדי. בעל השטר דיותא בקלף במקום חתימת העדים קודם שחתמו ומחקו וחזר וכתב על כל הקלף ומחקו כולו וחתמו העדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ליה כדי לכתוב עליו זיוף הוה ליה נמחק שתי פעמים כמו שנמחק מקום חתימת העדים שתי פעמים: אא"כ נמחק בפניהם. ואם יראו מקום התימתן מבונה במחיקה מן העליון לא יחתומו: עדיו על המחק כשר. אם מכירין לחתימתן או שהיה כתב ידם (א) במקום אחר: הוא על המחק כו' פסול. שמא מחק את השטר וזייפו: השתא נמי. חוזר עוד ומוחק ומזייף [ומקשינן והא אמרת אינו דומה כו'] ומשני הני מילי היכא דחתמי סהדי על המחק כיון שיש שני מיני מחקים בשטר אחד זה אצל זה יכול להכיר מי נמחק יותר מחבירו: למחקא דהא מגילתא. זה עב וזה דק ומחק של קלף עב אינו ניכר כל כך: ונקבל חתימת ידייהו בבי דינא. שלא יפסיד בעל השטר עדות של עדיו ואחר כך נמחוק ונכתוב בההיא מגילתא גופא ונדמייה: אית ספרים דגרסינן בהו ונשהייה אמר רבי ירמיה חוששין לב"ד טועין (ב) ולא ידעו לדקדק כל כך ב) או להשהותו להכשיר שטר פסול הלכך פסקוהו למילתיה ופסלו כל שטר שעל המחק ועדיו על הנייר ואית דלא גרסי ונשהייה וגרסי רבי ירמיה אומר חיישינן לב"ד טועין ואין נותנין לב לדמות ולמחוק ובמקום תירוץ רב הושעיא תירץ רב ירמיה כך: השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל. שאמר מקושר יכול לעשותו פשוט: והלא

תוספות

סהדי חתימי על המחקא ושטרא אניירא כדמפרש בסמוך ואין לחוש שמסר לו שטר פסול (ע"כ) וא"ת שמא מחק אנחנא סהדי וכל השטר שלמעלה בר מן העדים וכתב מאי דבעי וי"ל דלא מכשרינן הוא ועדיו על המחק אלא כשאין ריוח בין עד לעד כדי לכתוב אנחנא סהדי וריב"ם פירש דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כיון דמעיקרא הוה כתב על המחק ואם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים והשטר שכתוב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פעם אחת ויהיה ניכר הזיוף דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ונראה לי דהיינו כשכותב על המחק אז ניכר איזה נמחק פעם אחת ואיזה נמחק שתי פעמים אבל הנייר מחוק גרידא שאין כתוב עליו כלום אותו אינו ניכר וכן מוכח בסמוך דפריך וניחוש דלמא שדי ליה דיותא אמקום עדים ומחיק ליה והדר מחיק ליה והוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים כשימחוק אחרי כן השטר ומאי פריך הלא בשעה שירצו לחתום יראו (ג) מחוק פעם אחת ומקום שלמטה מהתימם מחוק שתי פעמים אלא ודאי אינו ניכר עד שיהא כתוב ויהא יבש מיהו הא לאו ראיה היא דמצי למימר דלעדים אינו ניכר דלא דייקי אבל שטר הבא לפני ב"ד ניכר דב"ד דייקי ולכך אי מחיק אנחנא סהדי יראוהו ב"ד שנמחק שתי פעמים וחתימת העדים לא נמחק כי אם פעם אחת כדינא מיהו קשה לרבי דלדברי ריב"ם תינח היכא דנכתב אנחנא סהדי על המחק כמו העדים אלא היכא דנכתב אנחנא סהדי על הנייר ימחקנו וגם (ד) השטר שהוא על הנייר ויהא שטר הבא הוא ועדיו על המחק ואמאי כשר וכ"ת הוא על הנייר ועדיו על המחק לא הוי כשר אלא כשמחק בין עד לעד במקום שיכתבו אנחנא סהדי אבל אי כתבו אנחנא סהדי על הנייר לא אדרבה זה ראוי להכשיר יותר דודאי לא עשה שום זיוף אבל כשנמחק השטר ונמחק הריוח בין סהדי (ה) ג) ומחק וזייף אז ראוי לפסול יותר וגם לא אשכחן חילוק בין כתוב אנחנא סהדי על הנייר בין כתוב על המחק וי"ל דלא חיישינן שמא מחק אנחנא סהדי (ו) שאם כן יש ריוח בינתים בין סהדא לסהדא ומסתמא אין כותבין (ז) ד) בזה הדיבור כנגד חתימה בפחות משני שיטין וכמו שבשני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את השטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב (ח) ה) ב' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן בשני עדים בשני שטרות מצטרפין להוציא ממון ואין לומר שיחתום ו) בשבילו דלענין אפוקי ממונא חשוד דלא מהימן אלא בשבועה והיכן יש לחוש שמא מחק אנחנא סהדי היכא שהעדים חתומים זה אצל זה בחד שיטה זה בראש השיטה וזה בסוף השיטה והנהו סהדי בנייר בינתים בזה אין רגילות (ט) דאנחנו סהדי על הנייר ועדים על המחק דלמה יעשו שטות זה לכתוב אנחנא סהדי על הנייר והם חתומים על המחק יחתמו על הנייר ודיו וא"ת ולמה לא תקנו (י) שטרא על הנייר ועדיו לא יהא כשר אם לא כתבו בו אנחנא סהדי כתיבי אמחקא ושטרא כתיבא אמחקא דהשתא ליכא למיחש שמתחילה היה השטר על הנייר ומחקו וזייפו שיותר היה להם לעשות תקנה כשהשטר עשוי ז) [על המחק] דאיכא למיחש ביה שנעשה זיוף מבאותו שעדיין לא נעשה בו זיוף וי"ל הוא ועדיו על המחק שכיח טפי שיש לכופר כמה טופסי שטרות שלא כוון בהן המעשה ומחקם אבל הוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח כולי האי ולכך תקנו אנחנא סהדי לנו להכשיר אנחנא סהדי כשכתוב על הנייר שלא נעשה בו שום זיוף יש ליתן טעם (כ) זה שפיר דאנחנא סהדי על הנייר לא שכיח אלא ח) רשב"ם שפירש בשטר הבא הוא ועדיו על המחק שאם יש ריוח מחוק בין היה כתוב על הנייר ומחקו א"כ הא דקאמר דכתבי אנחנא (מ) בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור אנחנא סהדי ודי ריוח בין עד לעד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אנחנא סהדי אלא כשיש עסקינן שהניחו הנייר וכתבו על המחק ומיהו איכא למימר באין להקפות (ס) וזה אינו שאם לא נצריכו לכתוב לא יניחו בין זה לזה ולא יחושו כי יאמרו

ולמיחש שנעשה בו זיוף שעתה יש סהדי והשתא מיתרלא שפיר מה שהקשה ר"י על פי' ריב"ס שיותר יש שום זיוף יותר משכתוב על המחק דאיכא למיחש שנעשה בו זיוף שעתה שכיח אלא אדרבה יהתמו על הנייר ויהיה הכל על הנייר (נ) וקשה לפי' מחוק בין עד לעד פסול דאיכא למיחש שהיה כתוב בו אנחנא סהדי והשטר בין עד לעד היינו כשיש נייר בין עד לעד שאם כבר מחוק בין עד לעד סהדי ודי בכך שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק יהא פסול כדפרישית כיון שיש סהדי אלא כשיש נייר בין עד לעד דהוה ליה לגמ' לפרש ועוד א"כ (נ) בשופטני להקפות כשיש מחק בין עד לעד למה יכתבו אנחנא סהדי יניחו חלק ודיו כי יאמרו למה אניחנו ואדחיק חתימתי מחבירי כיון שאינו כתוב בינתים:

וניחוש דלמא שדי דיותא אמקום עדים. פירשתי לעיל: **אי** נעילאי מחיק. לפירוש ריב"ס שפירש כשנמחק שתי פעמים ניכר (ע) שאין כתוב עליו השתא קשה ליעדי דיותא בין עדים לכתיבה ולמחוק ליה והדר לכתוב אנחנא סהדי וכו' דהשתא לא מצי מחיק ליה לפי שיהא נמחק שתי פעמים ויהא ניכר, אבל לפי' רבי ניחא שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום ומיהו עדיפא מינה משני דבלא דיותא מצי עביד בין סהדא לסהדא: **לישהייה**. מאן דלא גריס ליה (פ) סבר דכמו כן אינו דומה נמחק בן שני ימים לנמחק בן שלשה: השתא

רבינו גרשום

ואם תאמר. אמאי כשר הא מצי מלוה לחזור ולמחוק כתיבת השטר וחוזר וכותב מאי דבעי הואיל והעדים נמי חתימי על מחק. הא לא מצי למיעבד דניכר הוא דאין דומה מקום עדים שאינו נמחק אלא פעם אחת למקום השטר שנמחק ב' פעמים. לפי שנגרר הקלף ביותר ויש היכר. ואכתי אמאי כשר ליחוש דלמא שדי מלוה בתחלה נמי [קודם] דנכתב השטרא על גבי כתב מחוק זה שדי דיותא אמקום עדים להיכא דמשער דחתימי עדים ועבד הכי מעיקרא קמי דנכתב השטר ונטל אותו קלף ואשדיה דיותא א) דבמקום עדים והדר כתיב השטר על אותו שטר שלא נמחק אלא פעם אחת וחתמו העדים במקום שהיה הדיו דנמחק ב' פעמים ולפי שהשטר הוא כבר כתוב לא יכלו להבחין אם נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים ואחר שהתמו העדים במקום שנמחק ב' פעמים חוזר ומחק כתיבת השטר והדר וכתב מאי דבעי: והוה ליה אידי ואידי. מקום השטר ומקום העדים נמחק ב' פעמים ומזייף הכי וליכא היכרא ואמאי כשר: אמר אביי. מש"ה כשר דקסבר רב אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נמחק בפניהם שיראוהו קודם שיכתוב על גבי השטר ויראוהו היאך נמחק דאי הדר תו ומחק במקום שהעדים חותמין הן שראוהו תחלה נמחק מכירין בין נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים: מיתיבי. הוא. כתיבת השטר: על הנייר. שאינו מחוק: ועדיו על המחק כשר. ואמאי לרב דאמר שטר הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דלמא מחיק לנייר שכתוב בו השטר והדר וכתב מאי דבעי והוה אידי ואידי נמחק פעם אחת. ומשני משום הכי כשר דכתבי עדים הכי אנחנא סהדי כו'. אי לתתאי מן חתימות העדים גייז ליה ומחיק ליה לגוף של שטר או לעיל מן העדים מחיק ליה וליכא היכרא למלתא. ומשני דכתבו בין סהדי לסהדי דאי גייז ליה גייז לסהדי ואי ליכא עדים פסול. ואי מחיק ליה הא נמחק תרי זימני ואינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול משום דאיכא למימר דהדר מחיק ליה ומזייף ליה. והאמרת אינו דומה נמחק כו'. והאי נמחק ב' פעמים וניכר ואמאי פסול: הני מילי היכא דכתבי סהדי אמחוקה ושטר אמחק איכא היכרא בין מחיקת מקום העדים שהוא פעם אחת ובין מחיקת מקום השטר שהוא ב' פעמים. ואכתי אמאי פסול וליתו מגילתא אחריתי ולמחוק חדא זימנא ולידמי אי דמיא מגילתא דהאי שטר. ומשני לא דמי מחקא דהא מגלתא למחקא דהא מגלתא לפי דקליש ספי או דעבי ספי. ואכתי אמאי פסול ליקבליה לחתימת ידיה דסהדא דחתימי בהאי שטרא דמחיק יבואו עדים ת דין יודעים אנו שזו היא כתיבת העדים החתומין ובתר דקבלו לסהדותייהו למחוק מקום חתימותייהו ולידמי אי דמי מחיקת העדים שנמחק פעם אחת למחיקת מקום השטר. וכי האי גוונא אפשר בתקנה בן שני ימים דמחיק מחיקתו וליכא למיקם עלה דמלתא. ולשהייה לשטר ג' ימים או ספי לאחר מחיקת העדים וניחזי דהשתא אידי ואידי מכמה ימים הוא ואכתי אמאי פסול והא אפשר למבדקיה הכי. להכי קא פסיק דפסול דחיישינן לבית דין טועין דכיון דהזור דכתבו עדים הכי ושטרא על מחקא סמכי עדים ולא בדקו ליה אי נמחק פעם אחת או שתי פעמים. הלכך גזרי דפסול אע"ג דאפשר בבדיקה ן טועין דלא בדקי אלא נבו לאלתר: רבי חנינה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט. יפתח קשוריו והוי פשוט אע"פ שיש בו אויר ג' שיטות למעלה אין בכך כלום והרי

עין משפט נר מצוה

כו א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף כ:
כז ג ד מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף כא:
כח ה ו מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף כב:
כט ז [illegible]

מסורת הש"ס

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

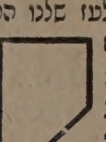
הגהות וציונים

(מ) בא"ד אנחנא סהדי בין וקשה לפי' רשב"ם. נ"ב הוא פי' שכתבו התוס' בתחלת הדבור: (ס) בא"ד יניחו חלק ודיו דזה אינו: (ע) ד"ה אי עילאי וכו' ניכר שאין כתוב עליו: (פ) ד"ה לישהייה מאן דלא גרס ליה היינו משום דכמו כן:

א) לכאורה צ"ל ומזר ואשדי דיותא אכולה שטרא והדר כתב השטר על אותו שטר וכו'. ב) נראה דצ"ל אי דמיא מחיקת הא מגילתא למחיקה דהאי שטר.

כ' א מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הלכה
לא ב מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ב סמג לאוין ט:
לב ג מיי' שם הלכה ה:

והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה
פשוט מלך שנה מונין לו שנה שתים מונין לו
שתים מקושר מלך שנה מונין לו שתים שתים
מונין לו ג' וזימנין דיזיף מיניה זוזי במקושר
ומיתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה וא"ל הב
לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה
תברא וכי מטי זמניה משוי ליה פשוט וא"ל
(א)הני השתא דיזפת מינאי קא סבר אין כותבין
שובר ומי בקי רבי במקושר והא ההוא
מקושר דאתא לקמיה דרבי ואמר רבי שטר
מאוחר זה וא"ל זונין לרבי כך מנהגה של אומה
זו מלך שנה מונין לו שתים שתים מונין לו
שלש בתר דשמעה מזונין סברה ההוא שטרא
דהוה כתב ביה בשנת פלוני ארכן א"ר חנינא
יבדק אימתי עמד ארכן בארכנותיה ודלמא
דאריך מלכותיה אמר רב הושעיא כך מנהגה
של אומה זו שנה ראשונה קורין לו ארכן
שניה קורין לו דיגון ודלמא עבורי עברוהו
והדר אוקמוהו אמר ר' ירמיה ההוא ארכן
דיגון קראו ליה א)ת"ר הריני נזיר (הינא)
סומכוס אמר הינא אחת דיגון שתים טריגון
ג' טטריגון ארבע פנטיגון חמש ב)תנו רבנן
בית עגול דיגון טריגון פנטיגון אינו מטמא
בנגעים טטריגון מטמא בנגעים מנא הני
מילי דתנו רבנן למעלה אומר °קיר קירות (ויקרא יד)
שתים למטה אומר קיר קירות שתים הרי
כאן ארבע ג)ההוא מקושר דאתא לקמיה
דרבי ואמר רבי אין זמן בזה א"ל ר' שמעון
ב"ר לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה
והזייה הדר חזא ביה רבי בבישות א"ל לאו
אנא כתבתיה ר' יהודה חייטא כתביה א"ל
בלך מלשון הרע הזה זימנין הוה יתיב
קמיה וקא פסיק סידרא בספר תהלים אמר
רבי כמה מושר כתב זה אמר ליה לאו אנא
כתבתיה יהודה חייטא כתביה א"ל בלך
מלשון הרע הזה בשלמא התם ד)איכא לשון
הרע אלא הכא מאי לשון הרע איכא משום
דרב דימי דתני ה)רב דימי אחוה דרב ספרא
לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו
שמתוך טובתו בא לידי רעתו אמר רב
עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם
ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון
תפלה ולשון הרע סלקא דעתך
אלא

והלא אין זמנו של פשוט כזמנו של מקושר. דאילו זמנו של פשוט אם
נכתב בשנה ראשונה שעמד המלך אין מונין לו אלא שנה שתים מונין
לו שתים אבל מקושר אם מלך שנה כותבין בשטר שתים שתים מונין
לו שלש כלומר מקדימין לו שנה שהרי מנהג האומה כדלקמן להקדים
הורה אור למלך שנה ושמא לכבוד המלך היו
עושין כלומר כבר החזיק במלכותו
שתי שנים וחכמים תקנו לכתוב
במקושר כמנהג האומה כדי לתת
חילוקים הרבה וחומרות במקושר
משום תקנת הכהנים הקפדנים
כדאמרי' לעיל כדי שלא יהא נוח לגרש
נשותיהן (ב) : ומקשינן דלמא יזיף
ליה במקושר. דמוסיף ליה שתא
ופרעיה בתוך שנתו וא"ל אירכס לי
שטרא וכתיב ליה שובר ובתר הכי
משוי ליה פשוט וא"ל בתר דכתבית לך
האי שובר הדרת ויזפת מינאי ושטר שלי
מוכיח דזמנו בתר זמן השובר ופרקינן
אין כותבין שובר ולעולם לא פרע
ליה עד דקרע (ליה) לשטרא ופלוגתא
היא לקמן בפירקין בכתיבת השובר :
ומי בקי רבי במקושר. דאמר זמנו
של זה לא כזמנו של זה : והא ההוא
דאתא לקמיה דרבי. בשנה ראשונה של
מלך וכתוב בו שתים ואמר רבי מאוחר
הוא זה. זונין. שם חכם : כך מנהגה
כו'. דרבנן תקון במקושר כי ההוא
מנהג להפריד מלות וחוקים בין פשוט
למקושר כדאמרן בריש פירקין : ומשני
בתר דשמעה מזונין. אותיב לרבי
חנינא (ג) : ההוא שטר. פשוט: דהוה
כתב ביה בשנת פלוני ארכן. לוה
פלוני מפלוני ולא הוה כתב ביה כמה
שנים למלכותו של אותו מלך או
ראשונה או שניה או שלישית ארכן זה
מלך ובשנה ראשונה קורין לו ארכן
כדלקמן לפי שעתה מתוקן הוא כמו
אריך או לא אריך (סוכה דף מד:)
וכמו וערות מלכא לא אריך לנא למחזא
(עזרא ד) לא נאה ויפה לנו לראות
ערותו של מלך וחרפתו : יבדוק
אימתי עמד ארכן במלכותו. כי
בשנה ראשונה של מלכותו נכתב שטר
זה ומהיא שתא טרפי בעלי חובות
ללקוחות : דאריך במלכותו. כלומר
לאחר שהאריך ומלך כמה שנים לוה
פלוני זה מפלוני ולא יטרפו לקוחות
אלא מיכן ולהבא : שנה ראשונה קורין
לו ארכן. מתוקן למלכות מחדש :
דיגון. לשון שנים וקרוב ללשון לעז
שלנו : ודלמא עבורי עברוהו.
ממלכותו והדר המלכוהו לסוף שנתים
ושלש ומיקרי נמי ארכן ושמא השטר
נכתב כשמלך בשניה ואמאי יגבה
מזמן ראשון : ארכן דיגון קרו ליה.
לפי שהחזירוהו למלכותו אחר שהעבירוהו : ת"ר הריני נזיר הינא סומכוס אומר הינא אחת. כלומר אם לא פירש כמה נזירות
נזר ואמר הריני נזיר הינא היינו נזירות אחת לשלשים יום וכולם הינא דיגון טריגון כולן לשון לעז שלנו הם : דיגון שתים. ויהיה
נזיר ששים יום : בית עגול. העשוי ככבשן שאין לו שום פינת קרן זוית : דיגון. פיות שתים

מגד אחת עגול ולדו
אחת יש לו שתי פיות : טריגון. דעביד *כחולבא ויש בה שלש פיות: פינטיגון. יש לו חמש פיות [כזה] :
טטריגון. מרובע : (נ"ל כחובנא. יעב"ץ)
מגא ה"מ. דאין מטמא בנגעים אלא מרובע : למעלה. הוא יכול לומר והנה הנגע בקיר הבית וכתב
קירות: הרי כאן ארבע.
והיינו מרובע אבל בית עגול כולו קיר אחת ומראהו שפל מן הקיר לגופיה אחת. ובפירוש רבינו חננאל כיוצא בו
אמור ה) אין לו להקב"ה
בעולמו אלא יראת השם שנאמר (איוב כח) הן יראת ה' שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ושמא בכפריהם כהוגה : חזא ביה בבישות. כסבור
שהוא כתבו וברצונו לא היו עושין מקושר אלא פשוט לפי שטועים בו א"נ לפי שהיה מובלע בין קשריו יותר מדאי שרבי עצמו טעה
בו : יהודה חייטא. כן שמו : בלך. מלשון הרע הזה. כלומר לא היה לך להטיל אשמה עליו היה לך לומר אני כתבתיו : מאי לשון
הרע איכא. והלא בשבחו של ר"י חייטא דיבר כשאמר יהודה חייטא כתביה : בא לידי רעתו. לידי גנותו מתוך שמרבין בשבחו מזכירין
גם גנות שבו : עיון תפלה. יש מפרשין שלאחר שהתפלל דן בלבו שישלם לו הקב"ה שכרו ויעשה הקב"ה צרכיו וישמע תפלתו לפי שהתפלל בכוונה:
הבק

השתא הוא דאוזפת מינאי. פירוש ומפסדי הלקוחות שלא כדין
אבל משום פסידא דלוה לא איכפת לן דאיהו הוא דאפסיד
אנפשיה כשלוה בהאי שטרא כדפרישית לעיל גבי עדים דלית לן
למיפסל לשטרא משום שיוכל לזייף על העדים עצמן להוציא עליהם
כתב ידן דאינהו דאפסדו אנפשייהו אי
נמי י"ל דאין לנו הפסד ללקוחות כגון
דכתב זה השטר בלא אחריות ואפ"ה
חיישינן לפסידא דלוה שאין זה הפסד
שיהא הלוה יודע ליזהר כל כך ולא
מסיק אדעתיה שיבא לידי זיוף :
בשנת פלוני. נראה לר"י דהאי
ארכן לאו היינו מלך אלא
ממונה שמסירים אותו משררתו לאחר
שנה ואין ממונה עולמית והיינו דפריך
דלמא עברוהו ואמלכוהו ואע"ג דקרי
ליה מלך כן דרך לקרות שררה לשון
מלוכה כדאמר מלך רבי יוחנן (תענית
דף כא.) מלך רבה (ברכות דף סד.)
אבל אי ארכן היינו מלך אינו דרך
שיעבירוהו ממלכותו : הינא אחת.
לשון יווני הוא כדאמר (ד) (שבת דף
לא:) בלשון יווני קורין לאחת הינא
וקשה דמאי קמ"ל דאם אמר הריני
נזיר שתי נזירות דהוא חייב שתי נזירות
הא פשיטא מה לי לשון עברי ומה
לי לשון יווני מה לי לשון לעז וי"ל
דאם אינו יודע מהו לשון דיגון טריגון
ואמר הריני נזיר דיגון טריגון ואינו
ו) משמע בלשון הקדש כמו דיגון (ה)
שתים כו' דהאי הוי לשון לועז והא
קמ"ל דהוי כלשון חכמים וחייב אם
אמר דיגון שתי נזירות וכי האי גוונא
אמרינן [בנדרים] (דף י.) הריני נזיק
נזיח פזיח איכא דאמרי לשון נכרים
הכי וא"ד לשון חכמים [שבדו] להיות
נזיר בו : עיון תפלה. הוא רע
כשמהרהר בתפלתו כדאמרינן
בברכות (דף נה.) המעיין בתפלתו בא
לידי כאב לב כדאמרינן התם אלו דברים
המזכירים עוונותיו של אדם קיר נטוי
ועיון תפלה והשתא הוי דומיא דהרהור
עבירה ולשון הרע שאינו מלוה אבל
אינו נראה דלמה אינו ניצול בכל יום
הרבה בני אדם אינם מלפים מתי יבא
תפלתם שאינם מכוונים כל כך שילפו
(ו) תפלתם ונראה לרבי דעיון תפלה
שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם
כדאמרי' (שבת קכז.) באלו דברים שאדם
אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה ומזה
אין אדם ניצול בכל יום שאין שום אדם
יכול לכוין בתפלתו היטב והכי אמר
בירושלמי (ברכות פ' היה קורא הל' י) אמר
(ז) ר' מתניה מחזקנא טיבותא לרישא
דכי מטי למודים כרע מגרמיה ו) :
בהתרא

רבינו גרשום

והרי הוא פשוט ופשוט עדיו מתוכו. השיב ר' לר' חנניה בן גמליאל והיאך יכול לעשות ממקושר פשוט והלא אין זמנו של זה דומה לזה ואתי למטרף לקוחות שלא כדין דאילו פשוט אם מלך המלך שנה אחת כותבין בפשוט בשנת אחת למלך פלוני ואם מלך שתים מונין בו שתים ואילו בשטר מקושר אם מלך שנה אחת כשהוא עדיין בשנה ראשונה מונין שתים במקושר שכותבין בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני כך וכך דרכן לכתוב במקושר שנה אחת יותר מחשבון שנים שמלך והשתא מצי אתי לידי תקלה דיזיף מיניה ממלוה זוזי משנה ראשונה למלך (בשטר פשוט) ועשה לו שטר מקושר וכתב בו שתים למלך פלוני ואינה אלא שנה ראשונה ומתרמי ליה זוזי ללוה ופרע לו באותה שנה ראשונה שלוה ממנו ואמר לוה למלוה החזיר שטרי שכבר פרעתיך ואמר ליה המלוה אירכס ומערים ומעכבו תחת ידו וכותב לו שפרעו וכי מטי זימניה של (א)מקושר שטר שכתוב בו בשנת שתים למלך פלוני לוה פלוני מפלוני הוה מפתחו ומשוי ליה פשוט לאותו מקושר ואמר ליה הכי ב)דכתב דמהאי שטר פשים יזפית מינאי תו השתא בשנה שניה למלך. והא גבי תרתי זימני בההוא שטרא אי אמרינן דיכול לעשותו פשוט. ומשני משום הכי אמר ר' חנינא במתני' שיכול לעשותו פשוט ולא חיישינן לכולי האי דקא סבר אין כותבין שובר אלא כשפורע לבעל חובו אינו פורע לו אא"כ מחזיר לו את שטרו וכשמחזיר לו שטרו ליכא למיחש למידי. רבי היאך הוה מקשי הכי לדברי ר' חנינא ומי בקי רבי במקושר והא ההוא מקושר כו' ואמר רבי שטר מאוחר הוא זה משום דהוה חזי ביה יותר שנה אחרי חשבון שנות המלך שמלך. ואמר לו זונין לרבי כך מנהג אומה זו שמלך שנה מונין לו שתים ושטר מקושר הוא זה שנהגו לכתוב בו כדרך מנהג אומה זו שנה תירא אלמא דלא בקי במקושר. ומשני בתר דשמעה מזונין הוה בקי דזמנו של מקושר אינו כזמנו של פשוט: בשנת פלוני ארכן לוה פלוני מפלוני וזה משמע ערכן כלומר בשנה שהיה ערוך ומתוקן במלכות שבשנה ראשונה שמלך קורין לו ארכן. ואמר ר' חנינא יבדק כמה שנים הן שעמד ארכן. ובאותה שנה שהיה ארכן נכתב השטר. ודלמא ארכן דאריך במלכותיה כלומר דהכי משמע שלאחר כמה שנים שהאריך במלכותו כתב השטר שלוה ממנו (ולא מחפש) ואין יכול לטרוף לקוחות שקנו מבעל חובו באותן שנים שעברו. אמר רב אושעיא לא ציכא הכי אלא ארכן קורין לו בשנה ראשונה ויכול לטרוף לקוחות מאותה שנה ואילך. ודלמא עברוהו לאחר י"ח שנים או לאחר כ' שנה והדר אוקמיה וקראוהו נמי ארכן כשהחזירוהו וזה השטר נכתב בפעם שנית כשהחזור ולא טרף בדין עד השתא. ליכא למימר הכי דא"כ שתי פעמים המליכוהו ארכן דיגון מיקרי ליה. אלא מדלא כתב בשטרא אלא ארכן סתם אינו אלא משנה ראשונה שמלך ובדין טורף. סומכוס אומר אם אמר הריני נזיר הינא קיבל עליו נזירותו ל' יום. ואם אמר הריני נזיר דיגון קיבל עליו ב' נזירות ששים יום וכן כל הני. והאי לשון פלטין של יוני היא. בית עגול שאין לו זויות כלל. דיגון שאין לו אלא ב' זויות. טריגון ג' זויות. פנטיגון של ה' זויות. טטריגון שיש לו ד' זויות. כרוב בתים מטמא בנגעים: למעלה בפרשת נגעים כתיב ביה והיה הנגע בקירות הבית. ומצי למימר בקיר הבית מה ת"ל קירות אלא הרי כאן ב'. וכתב למטה בקירות דמצי למימר בקיר וכתב בקירות הרי ד' קירות. והכי הוי חשוב בית דמטמא בנגעים ולא בית אחר: אין זמן בזה. משום דהוה מכוסה תחת קשריו. הדר חזא ביה רבי בבישות. דקסבר שהוא כתב להאי שטר מקושר דאיכא סירחא ומעי ביה. כלומר מוטב היה לכתוב פשוט שמגולה הכל: אמר לו בלך מלשון הרע. כלומר לא היה לו לומר מי כתבו אלא היה לו לומר אני לא כתבתיו: וקא פסיק סדרא. היה גומר אחד מחמשה ספרים שבתהלים: כמה מיושר כתב זה. הרבה כתוב בדקדוק: בשלמא התם גבי שטר מקושר איכא לשון הרע. שמשליך עליו פשיעה. אבל הכא גבי ספר תהלים שאמר כו' מאי לשון הרע איכא אדרבה שבח לו שכתבו כל כך מיושר: בא לידי רעתו. כשמשבחו כל כך מפשפשין אחריו עד שאומר ממנו דבר גנאי: ועיון תפלה. שמחשב בדעתו איכון בתפלתי שיעשו לי רצוני. והיינו שדומה שמגנה לבורא ברוך שמו: לשון הרע ס"ד. וכי כל אדם ספרי

א) נראה דל"ל וכי מטי זימניה של שטר מקושר שכתוב בו וכו' יפתח אותו ומשוי ליה פשוט וכו'. ב) נראה דל"ל ואמר ליה הכי דנהאי שטר פשוט יזפית מינאי וכו'.

מסורת הש"ס

א) נזיר דף ח: ע"ש [תוספתא נזיר רפ"א ע"ש] : ב) ג"ז שם ע"ש [תוספתא דנגעים פ"ו] : ג) [לעיל קס:] : ד)[ערכין טו.] : ה)[שבת לא:] : ו) רש"א מסמע בלה"ק כמה: ז)[וע"ע תוס' ברכות לב: ד"ה כל ובשבת קיח: ד"ה עיון ותוס' ר"ה טז: ד"ה ועיון] :

הגהות הב"ח

(א) גמ' משוי ליה פשוט וא"ל השתא הוא דיזפת מנאי : (ב) רשב"ם ד"ה והלא וכו' נגרש נשותיהן ואקשי ליה רבי ודלמא יזיף ליה כצ"ל והד"א: (ג) ד"ה ומשני וכו' לרבי חנינא כ"ג בס"ד : (ד) תוס' ד"ה הינא אחת לשון יווני הוא כדאמר בפ' הנשרפין דף ע"ו שכן בלשון יווני קורין : (ה) בא"ד כמו דיגון טריגון כו' דהאי הוי וכו' לשון נכרים הן ואיכא דאמרי לשון שבדו להן חכמים להיות בו נזיר כס"ד : (ו) ד"ה עיון וכו' שילפו לתפלתם : (ז) בא"ד בירושלמי א"ר יוחנן מחזקנא טיבותא :

אלא אבק לשון הרע אמר רב יהודה אמר רב רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע בלשון הרע סלקא דעתך אלא אבק לשון הרע: רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה: ותנא קמא לית ליה מנהג מדינה אמר רב אשי באתרא דנהיגי (א) פשוט וא"ל עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר קפידא נהיגי מקושר וא"ל עביד לי מקושר ואזל עבד ליה פשוט קפידא כי פליגי באתרא דנהיגי בפשוט ומקושר וא"ל עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' אלעזר כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב"ג הא דאמרן ר"ש דתנן ר"ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת ר' אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקיבלו לה ממקום אחר פסול ור' אלעזר מכשיר מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו: [פשוט שכתוב בו עד אחד כו']: בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ובעלמא כשר הכא נמי כשר קמ"ל דפסול אלא פשוט שכתוב בו עד אחד פשיטא אמר אביי לא נצרכא דאפי' עד אחד בכתב ועד אחד בפה אמימר אכשר בעד אחד בכתב ועד אחד על פה א"ל רב אשי לאמימר והא דאביי מאי א"ל לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי אלא קשיא מתניתין

רשב"ם

אבק לשון הרע. כגון דאמרי נורא בי פלניא בערכין (דף טו:): רוב בגזל. רוב בני אדם חשודין על הגזל כעין גזל שמורין להתירא במשא ובמתן לעכב איש מריוח הראוי לו לחבירו: ות"ק לית ליה מנהגא דמדינה. בתמיה אם רבן שמעון בן גמליאל בא לומר שדיני פשוט ומקושר המפורשין לתנא קמא אם יש מדינה שנהגו לשנות דינם בענין אחר הכל כמנהג המדינה והלא תנא קמא נמי מודה בהא: אמר אביי באתרא דנהיגי כו'. (ב) אתא לפרש אביי באיזה מנהג המדינה מצו לפלוגי תנא קמא ורבן שמעון: קפידא. ואם גט אשה פסול נגרש בו: מר סבר קפידא. ואע"ג דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר כיון דאמר ליה בפשוט קפידא הוא ויפסל המקושר ורבן שמעון (ג) סבר הכל כמנהג המדינה כלומר מראה מקום הוא לו שאם טורח לו לכתוב מקושר יכתוב פשוט ומיהו אם יכתוב מקושר טפי ניחא ליה שהרי מנהג המדינה בשניהם: אם הטעה לשבח. בקדושין האומר התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב אבל בשבח יוחסין על מנת שאני לוי והוא כהן לא אמר ר' שמעון מקודשת דהא מגיא היא למימר מסאנא דרב מכרעי לא בעינא הטעה לשבח היינו מראה מקום מהרצה בשל כסף וכ"ש בשל זהב ובמתקדשת על ידי שלוחה מוקמינן לה התם: פסול. שהיא אינה רוצה להתגיים במקום אחר: ור"א מכשיר. דסבר מראה מקום הוא לו לטרוח וללכת בשבילה עד אותו מקום ואם יחפוץ ללכת יותר תבוא עליו ברכה: אמר אביי לא נצרכא. למיתני עד אחד בפשוט פסול אלא היכא דקמסייע ליה עד אחד בעל פה והאי מתני' לאשמועינן דלא סמכינן אשטרא לטרוף מלקוחות דשני עדים הכתובים בשטר הוא דמפקי ליה לקלא והיינו אלא כמלוה על פה ועדיפה מבני חרי כדין המלוה את חבירו בעדים בלא שטר וגם הלוה יכול לומר פרעתי ולא יכול המלוה לטעון ללוה היה לך לקרוע שטר שבידי מכיון שלא נעשה כתיקון חכמים לא חשבו הלוה ולא נזכר לשואלו למלוה: אמימר אכשר בעד אחד בכתב. וכתב ידו מקויים ממקום אחר בעדים ועד אחד נמי בעל פה מסהיד על אותה מלוה ונראה בעיני דלגמרי מכשיר אפילו לטרוף מלקוחות כאילו נחתמו שני עדים דעד אחד בשטר ועד אחד בעל פה מפקי ליה לקלא ונראים הדברים כן דסתם מכשיר לגמרי משמע: אי הכי קשיא מתניתין. דפרכינן פשיטא: ומשני

תוספות

באתרא דנהיגי בפשוט וא"ל זיל עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר. משמע משום דא"ל עביד לי פשוט אבל אי א"ל סתמא זיל עביד לי גיטא ועביד ליה מקושר כשר אע"ג דבאתרא דנהיגי בפשוט ובקדושין אמר אע"ג דלא אמר כי אם עביד לי גיטא דהכי איתא בגירסא התם באתרא דנהיגי בפשוט ועבד ליה מקושר: אמר אביי לא נצרכא אלא בעד אחד כו'. הכא משמע דוקא אחד בכתב ואחד בעל פה הא שנים בכתב כל אחד בפני עצמו מצטרפין ואליבא דרבי יהושע בן קרחה וכמאן דאמר (סנהדרין דף ל:) הלואה אחר הלואה מצטרפין א"כ למאן דאמר לא מצטרפין (ד) שני שטרות של עד אחד כגון הודאה אחר הודאה שמפרש בכל אחד ואחד מנה דאודי לן בהאי שטרא אודי נמי קמי פלניא מצטרפין דאי לא מצטרפין נמי בכי האי גוונא ליקשו הא וכל שכן אחד בכתב ואחד בעל פה ומיהו יש לדחות דעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לא מיירי בכה"ג דהוה שייך למינקט ביה שניהם בכתב (ה) וכגון ששנים מעידים שראו שלוה או שמעו שהודה דכי האי גוונא הוי שייך למינקט שניהם [בכתב] אין מצטרפין אם אינו מצטרף שם אלא מיירי כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה שראה אותה ושבעל פה מעיד שראה שמסר (ו) השטר הזה לו שהעד חתום בו דבכי האי גוונא לא הוה מצי למינקט שניהם בכתב ולהכי קשה נמי לאמימר שהרי יש במסירת שטר זה שני עדי מסירה שהעד (ז) חתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו מלוה שהוא לא היה חותם אלא בצווי של לוה והעד שבעל פה מעיד שמסרו לוה למלוה הלכך כשר אף על פי שלא חתם עליו אלא עד אחד שהרי על מסירתו יש שני עדים וקי"ל כר"א אבל שניהם בכתב יחידין פסולין לכ"ע שאין על כל שטר ושטר אלא עד אחד וסברא הוא דלא אשכחן בשום מקום שטר בעד אחד לבד שיועיל והכי משמע נמי מדחשיב עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה בזה אחר זה ואי הוי כשניהם מעידין על ראיית המלוה או על שמיעת הודאה אמאי קרי להו זה אחר זה והלא יכולין להיות כאחד כגון שכתב בשטר בפני פלוני אני החתום ובפני פלוני לוה פלוני מפלוני מנה ובבע"פ מעיד בפני פלוני ובפני פלוני החתום לוה פלוני מפלוני ולפי מה שפירש' דעד אחד שבעל פה היינו שמעיד על מסירת שטר שחתום בו העד אתי שפיר הא דבעי לקמן כת"א בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה אי מצטרפי דמשמע סתמא בלא פי' שלא ראו שניהם כאחד שההלואה והמסירה לא היו כאחד שלא היה יכול למצוא שניהם מעידין על ההלואה אלא כענין זה שאם מעידין כל אחד על ראיית המלוה ושמיעת ההודאה אין השטר מועיל כלל והוי לגמרי כמאן דליתיה כיון שאין עד מעיד על מסירתו כדפרישית ומיהו קצת קשה כי נראה שהעד החתום חשוב כעד בשעת מסירה שעל ידו ידוע לנו שמסר לוה למלוה ב) ועי"ל דהאי דלא מסקחי' ליזרוף בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לת"ק דרבי יהושע בן קרחה היינו משום (ח) שבשניהם מעידין ראיית המלוה או שמיעת ההודאה אין מוכיח בשטר שראו או שמעו כאחד שראיית העד בעל פה היתה בשעת ראייה או בשעת שמיעה אבל ראיית העד שבשטר חשבינן לה כאילו היתה בשעת מסירה לפי שהרבה פעמים היתה בלא ראות המלוה כלל כדתנן (לקמן דף קסז:) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ונזקי לה אביי (ב"מ יג.) כמאן דאמר אפילו בשטרי ל)[דלאו] אקנייתא דעדיו בחיתומיו זכין לו הלכך אע"פ שאינו מוכיח (ט) השטר שלא ראה המלוה לא חשבינן ראייתו כאחד שאין חשוב עד בראיה זו מאחר שאין ראייתו ידוע לנו ע"י השטר אלא עיקר עדותו אינה אלא (י) לבדה שזה השטר מסר לוה למלוה להכי לא חשבינן עדותו כראיית המלוה אפילו אם ראה אותו ובירושלמי (פרק ב דכתובות) גרסינן [זעירא בעי] עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מהו [שיצטרפו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך] צריכא כשהיו שנים מלו לקיים כתב ידו של ראשון ולא מלו לקיים כתב ידו של שני: מה

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' יט

לד ג מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' לד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף מט:

לה ד מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ג טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף י

רבינו גרשום

מספרי לת"ר הן: אבק לשון הרע. ולא ממש: רוב עונות הן בגזל. שמכובין במשא ומתן ומשקרין: הכל כמנהג המדינה. שאם נוהגין לעשות פשוט ועשאו מקושר פסול או מקושר ועשאו פשוט פסול. מדקתני רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה מכלל דת"ק לית ליה מנהג המדינה. א)מדקתני פשוט שכתבו עדיו מאחריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהן פסולין אלא כל אחד צריך להיות כתיקונו. כך ס"ל דבכל מקום צריך להלך אחר מנהגו ואם שינה פסול: אמר רב אשי. ודאי לתרווייהו סבירא להו הכל כמנהג המדינה ובאתרא דנהיגי פשוט ואמר ליה לסופר עביד למלוה פשוט כו' קפידא הוא ופסול הוא לדברי הכל והוי כמלוה על פה ואינו טורף בו לקוחות: ת"ק סבר. אע"ג דנהיגי התוא אתרא כתרווייהו אי האי אי האי ואמר ליה עביד לי פשוט ועבד ליה מקושר מקפיד הוא שאינו רוצה שישנהו וכשישנהו פסול. ומר סבר רשב"ג כיון דנהיגי כתרווייהו מראה מקום הוא לו דהאי דקאמר ליה לעשות פשוט לאו משום דוקא קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה עביד ליה פשוט קסבר משום דליה ליה טירחא ואם עבד ליה מקושר הכי נמי דניחא ליה הואיל והיינו נמי מנהג המדינה: אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת. המקדש ואמר לה על מנת שאני לוי ונמצא כהן על מנה שאני עני וקבלה עליה ונמצא עשיר היינו מטעה לשבח הרי מקודשת היא משום דמראה מקום הוא לה דכיון דנתרצתה להתקדש לו בכל דהו כל שכן דנתרצתה לשבח: וקבלו במקום אחר פסול. משום דלא שויא שליח לקבלה אלא בההוא מקום פלוני דקפידא הוא רבההוא אתרא לא איכפת לה. אם תתול דידעי דהיא גרושה ובדוכתא אחריתא לא ידעי

מסורת הש"ס

א) רש"ל אביי: ב) קדושין מט: ג)[לעיל טו:]: ד) [קדושין מח:]: ה) [עי' תוס' לעיל טו: ד"ה ומר סבר]: ו) קדושין מח: ז) גיטין סט. ח) רש"ל: ט)[עירובין דף קב: וש"נ]: י) ל"א כשר וגי' רש"ל נמי קשה. כ) רש"ל ומיהו י"ל: ל) רש"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנהיגי בפשוט וכו' נהיגי במקושר וא"ל: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' אביי אתא לפרש באיזה: (ג) ד"ה מר סבר וכו' ורבן שמעון בן גמליאל סבר: (ד) תוס' ד"ה אמר וכו' אי נמי למ"ד לא מצטרפין מ"מ שני שטרות כ"א של עד אחד: (ה) בא"ד בכה"ג דהוה שייך למינקט ביה שניהם בכתב ובשני שטרות דלא מיירי כגון ששניהם מעידים שראו שלוה: (ו) בא"ד שראה שמסר לו השטר הזה שהעד: (ז) בא"ד שהעד החתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו לוה למלוה שהוא לא היה חותם: (ח) בא"ד היינו משום דכשניהם מעידין על ראיית המלוה או שמיעת ההודאה אין השטר מוכיח שראו כצ"ל: (ט) בא"ד שאינו מוכיח מן השטר שלא ראה המלוה לא חשבינן ראייתו שאין חשוב כצ"ל ותיבת כאחד נמחק: (י) בא"ד אינה אלא כלבד שזה השטר וכו' אפי' אם ראו אותה ובירושלמי גרסינן עד אחד בכתב מהו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכה כצ"ל ותיבות ועד בפ' פה נמחק:

א נידא לה להוזות לפני בית דין. ור' אליעזר דמכשיר סבר דמראה מקום היא לו דכסבורה היא שימצאנו לבעלה באותו מקום להכי אמרה ליה במקום פלוני ואם מצאו במקום אחר הכי נמי דניחא לה: הואיל ובעלמא כשר. דכל גט פשוט בשני עדים כשר: הכא נמי. במקושר בשני עדים כשר קמ"ל דפסול. פשוט דבעד אחד פסול מאי קמ"ל במתני' למיתני. יעד אחד על פה אפי' וכי פסול למימרף ביה לקוחות דכמלוה על פה דמי: אמימר מכשר למיטרף

ל) נראה דל"ל מנהג המדינה בתמיה והא מדקתני וכו' אלמא ר"ס ת"ק ס"ל דבכל מקום וכו'

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יא :
לז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב :
לח ג מיי' שם פ"ו הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף כט :
לט ד מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ה :
מ הטוש"ע שם סעיף יא :
מא ו מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יד טוש"ע שם סעיף ה :
מב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו :
מג ח ט י כ ל מ נ מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף יג :

מתניתין הא קא משמע לן דשנים במקושר כעד אחד בפשוט מה התם פסולא דאורייתא אף הכא נמי פסולא דאורייתא תדע דשלחו מתם חברייא לר' ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו אליבא א)דתנא קמא דרבי יהושע בן קרחה לא תיבעי לך דאפילו שנים בכתב ושנים על פה לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה שנים בכתב ושנים על פה הוא דמצטרפי אבל עד אחד בכתב ואחד על פה לא מצרפינן או דלמא לא שנא שלח להו אני איני כדיי ששלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו אמר ליה אנן הכי מתנינן לה דשלחו ליה חברייא לרבי ירמיה שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה מהו שיבואו בית דין אצל בית דין ויצטרפו ב)אליבא דתנא קמא דר' נתן לא תיבעי לך דאפילו בחד בית דינא נמי לא מצטרפי אלא כי תיבעי לך אליבא דר' נתן בחד בי דינא הוא דמצטרפי אבל בתרי בי דינא לא מצטרפי או דלמא לא שנא ושלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו מר בר חייא אמר הכי שלחו ליה שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד זה מהו שיבוא אחד מכל ב"ד ויצטרפו אליבא דר' נתן לא תיבעי לך השתא עדים מצרפינן דייני מיבעיא אלא כי תיבעי לך אליבא דת"ק דר' נתן עדים הוא דלא מצרפינן אבל דייני מצרפינן או דלמא ל"ש שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכי למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי או לא שלח להו אני איני כדיי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שצריכין למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ועל דא עיילוהו לרבי ירמיה בבי מדרשא: **מתני'** כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזין מאה דאינון תלתין סלעין אין לו אלא מנה כסף זוזין דאינון ונמחק אין פחות משתים כסף סלעין דאינון ונמחק אין פחות משתים דרכונות דאינון ונמחק אין פחות משתים כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון שאם תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון: **גמ'** תנו רבנן (א) אמר כסף אין פחות מדינר כסף כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרין דהב כסף אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף ואימא נסכא אמר רבי אלעזר דכתוב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב פפא באתרא דלא סגי פריטי דכספא תנו רבנן דהב אין פחות מדינר דהב דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין דהב דהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף דהב אמר מר דהב אין פחות מדינר דהב אימא נסכא אמר רבי אלעזר דכתב מטבע ואימא

ומשני הא קמ"ל. מתני' דקתני פשוט שכתוב בו עד אחד פסול שילמד מקושר ממנו (ב) ולהכי תנייה לעד אחד למימרא מה עד אחד פסול דאורייתא כדכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש כו' אף שנים שבמקושר הטילו עליו חכמים פסולא דאורייתא ואם גט הינה מגורשת ואם שטר מלוה הוא אינו טורף ממשעבדי אבל אם יש שם עד אחד בעל פה עם עד אחד החתום בשטר אז יהיה השטר כשר לגמרי דמצטרפין: תדע דשלחו ליה כו' ושלח להו דמצטרפין דשלחו ליה חכמים לר' ירמיה לבתר דאפקוהו מבי מדרשא כדאמר בפרק לא יחפור (לעיל דף כג:) אפקוה לר' ירמיה מבי מדרשא ועל דא עיילוהו כדאמרינן במסקנא: מהו שיצטרפו. דנימא כמאן דחתימי תרוייהו בשטרא דמי: אליבא דת"ק דר' יהושע בן קרחה כו'. פלוגתייהו בסנהדרין בפרק זה בורר (דף ל.) דתניא (ג) אין עדותן מצטרפת בב"ד עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה אין עדותן מתקיימת עד שיעידו שניהם כאחד רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו והני שני מחלוקות של ר"י בן קרחה ורבנן ודרבי נתן ורבנן התם מפרש טעמא איבעית אימא קרא ואב"א סברא: הש"ס. השנים החתומים בשטר ורוצין אנו לקיים עדותן בשטר שהן חתומין בו או שנים בעל פה לענין לגבות ממון בעדותן בלא שטר אין מצטרפין אם לא ראו שניהם כאחד את עדותן ואע"ג דממה נפשך תרוייהו אחד מנה קא מסהדי: אליבא דר' יהושע (ד). שנים בכתב ושנים בעל פה מצטרפין אפי' אם בזה אחר זה ראו עדותן אבל אם עד אחד בכתב כו': אמר ליה. רב אשי לאמימר אנן הכי מתנינן לה כו' ולא תקשי מיניה לאביי דאמר אין מצטרפין: מהו שיבואו ב"ד. זה אצל ב"ד אחר לצרף עדותן ששמעו וישפטו לפי העדות: אליבא דת"ק דרבי נתן. למעלה פירשתיהו ובשראו שניהם כאחד אפס לא העידו בבית דין כאחד בהכי פליגי רבי נתן ורבנן: ומת אחד מהן. לאחר שהעידו העדים על חתימת ידם בפני שלשה ואין קיום השטר אלא בג' דבעינן ב"ד לקבל העדות: וחד ליתוהי. דלא מתחזי כשיקרא מאי דכתיב ברישא במותב תלתא הוינא ובסופו לא נחתמו אלא שנים: על דא עיילוהו. שהשיב להם כהוגן דהא דאפקוהו משאל שלא כהוגן רגלו אחת חוץ לתחום ורגלו אחת בתוך התחום ועל דא אפקוהו מבי מדרשא בפרק לא יחפור והשתא הוא דעיילוהו: **מתני'** כתוב בו. בשטר מלוה זוזים מאה דאינון עשרים סלעים לוה פלוני מפלוני ואף על פי שמאה זוזי הרי הן (בכלל) כ"ה סלעים אין למלוה אלא (מנה) כ' ו) זוזים דיד בעל השטר על התחתונה והמוציא מחבירו עליו הראיה ושמא כך פי' מאה זוזים גרועים וחסירים שאינן שוין אלא כ' סלעים: אין לו אלא מנה. מאה זוזים שיש לפרש כך זוזים מאה דאינון תלתין סלעים קלים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים דיד בעל השטר על התחתונה הסלע ארבעה דינרין המנה כ"ה סלעים: ונמחק. המנין שכתוב בו אחר דאינון: דרכונות. בלע"ז קינג"ש והם דרכמונות שבספר עזרא (ב): ומלמטה מאתים. כשכפל דבריו בשטר: הכל הולך אחר התחתון. אלא שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה: למה כותבין את העליון. הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל את דבריו שכותבין ושונין אחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי ועל ירתיי כו': **גמ'** ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף. כסף לוה פלוני מפלוני: כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף. לוה דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני: כסף בדינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף. דכסף בדינרין משמע כסף לוה פלוני מפלוני שוה שני דינרין של זהב וכדמפרש לקמן שכתוב כסף בדינרי משמע בדינרי זהב אבל בדינרין הייתו שני דינרין של כסף ז) (אין פחות מכסף בשוה שני דינרין של זהב): זהב בדינרין אין פחות משוה שני דינרין של כסף. אותו זהב שלוה וכדמפרש לקמן דדינרין משמע של כסף:
פריטי

מה התם פסולא דאורייתא. למאן דאמר בפרק המגרש (גיטין פו.) גבי יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הולד כשר בכתב ידו ועד דוקא אבל כתב סופר ועד פסול לגמרי אתי שפיר אבל למ"ד נמי התם כתב סופר ועד נמי כשר הולד ואפי' בסופר דלא מובהק קשה אמאי קרי ליה הכא פסול דאורייתא וי"ל דהיא כאביי דהכא סבירא ליה אי נמי הכא מיירי שהסופר בעצמו חתם או שכתבו קרוב או פסול: **הכא** נמי פסולא דאורייתא. ולאו דאורייתא ממש דגט מקושר מדרבנן הוי כדאמר לעיל אלא מה שהולד ממזר מדרבנן כי היכי דהוי ממזר בפסול פשוט קרי ליה דאורייתא ולאו דוקא ורשב"ם פירש פסול דאורייתא דלא גבי מגבי חרי ואין נראה לרבי דאפי' (ה) כי הוי פסולא דרבנן לא היה גבי מגבי חרי: **אימא** נסכא. תימה לרבי מאי קושיא תפשת מועט תפשת (ו) והכי הוי מצי לדחויי דנסכא פחות מדינר מיהו עוד קשה דבכתובות פרק בתרא (דף קי:) אמרי' כתוב בו בבל מגבהו ממעות שבבבל כתוב בו כסף סתם כל מה שירצה לוה מגבהו פירוש מטבע פחותה של כסף ופריך ואימא נסכא ותימה (ז) וכי נסכא פחותה מאיסר שאין בה רק ח) [שמונה] פרוטות ומאי שנא נסכא ממיני פרוטות דהא מה שירצה קאמר התם היינו מטבע פחות של כסף מדפריך עלה ואימא פריטי ומשני פריטי דכספא לא עבדי אינשי מכלל דמטבע פחותה של כסף דעבדי אינשי נותן לו והכא נמי בשמעתין משמע הכי דגריעי מאיסר אם נפרש דמנה גריעותא מקשה אימא נסכא דאי לא גריע טפי מאיסר ברישא הוי ליה לאקשויי ואימא פריטי [illegible]

רבינו גרשום
למיסרך [מלקיחות].אלא קשיא מתני'. לאמימר א"כ מאי קמ"ל מתני' פשוט שכתב בו עד אחד פסול פשיטא. ומשני הא קמ"ל דשני עדים החתומין על השטר מקושר כעד אחד דחתום בפשוט דמי:מה התם. בפשוט אי ליכא אלא עד אחד חתום איכא פסולא דאורייתא. דאפי' תפיס מלוה מחמת ההוא שטרא מפקי' מיניה. אף הכא במקושר דחתימו ביה תרי סהדי בלבד הוי פסולא דאורייתא ואי תפיס מפקינן מיניה דלא סגיא בלא ג' סהדי:תדע. ודאי דעד אחד בכתב ועד אחד על פה מצטרפין לעדות אחת וכשרין דשלחו ליה חברייא לר' ירמיה: אליבא דת"ק לא תיבעי לך. דאפי' שנים בכתב ושנים על פה שלא ראו זאת העדות ביחד אלא זה ראה מחלון זה שלוה פלוני מפלוני מנה והכי נמי אידך ולא היו מכירין זה את זה ודאי לא מצטרפי הואיל ולא ראו עדותן יחד: כי תיבעי לך אליבא דר' יהושע בן קרחה.דאמר בזה אחר זה מצטרפי הואיל דעל מנה אחד מסהדי ומצטרפי שנים בכתב ושנים בעל פה הכי נמי מצטרפי הואיל דמסהדי עדות אחת. אבל עד אחד בכתב ועד אחד על פה אע"ג דתרוייהו הוו לעדות אחת אהדדי לא מצטרפי הואיל דאחד בכתב ואחד על פה.או דלמא לא שנא ומצטרפי: שיצטרפו. אלמא דמצטרפי: א"ל לעולם לא מצטרפי.והאי דאמריתו דמיבעי לר' ירמיה לא הכי קא מיבעיא ליה כלל.כלומר [לא] מש"ה שלחו ליה דאנן ההיא בעיא הכי מתנינן לה. שנים שהעידו עדות אחת והעיד עד אחד עדותו בב"ד אחד ואחד העיד בב"ד אחר והלכו למדינת הים.מהו שיבא בית דין אצל בית דין ויצטרפו דכעדים דמי:
אליבא דת"ק דר' נתן לא תיבעי לך דאפי' בחד בי דינא לא מצטרפי. אם מסהיד זה שלא בפני חבירו וזה שלא בפני חבירו אפילו בב"ד אחד כ"ש בשני בתי דינין לא מצטרפי: כי תיבעי לך אליבא דר' נתן. דאמר שו[מעין] דבריו של זה היום ולכשיבוא חבירו למחר שומעין את דבריו: שנים שהעידו בב"ד על חתימת יד שני עדים והלכו להם שנים מאותן ג' בתי דינין למדינת הים והשתא לא מצי הוי חד ב"ד וחזרו והעידו בב"ד אחר ו[...] להן שנים מהן וחזרו העדים והעידו בב"ד והלכו להם שנים ונשתייר אחד מהן מכל בית דין ובית דין מהו שיבוא אותו אחד שנשתייר מכל בית דין ובית דין דהוין ג' בתי דינין ויצטרפו לקיים השטר בעדותן. אליבא [דר'] נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבוא חבירו למחר שומעין לו. לא תיבעי לך דודאי מצטרפי. דהשתא עדים דלא בקיאי כולי האי מצטרפי. דייני דבקיאי ומובהקים לחקור ולדרוש לא כ"ש דמצטרפי. [...] פלוגתא דר' נתן ור' יהושע במס' סנהדרין בפ' דיני ממונות זה בורר לו שלשה: ב"ד שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן. קודם שחתמו וקיום השטר צריך ג' ב"ד וצריכי למיכתב במותב תלתא הוינא כו': ועל דא עיילוהו לר' ירמיה בבי מדרשא. לכל חד וחד כדאית ליה משום דשפיר פשם [דהא] דאפקוהו (לעיל בפ' לא יחפור) משום דאיבעיא ליה רגלו אחת של ניפול בתוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים מהו: כתוב בו. בשטר זוזין מאה חייב פלוני לפלוני: ונ[מחק] [...] אותו סכום ואינו ניכר. ודאי אין זוזי דאינון פחות משנים: דרכונות. של זהב שלועזין מוקוסי: ת"ר כתוב בשטר כסף. סתם לוה פלוני מפלוני בודאי אין פחות מדינר כסף שהוא חייב לו. ואי כתב לו כסף דינרים או די[נרים כסף] [...] כסף לוה פלוני מפלוני אין פחות משני דינרין של כסף, דינרין אין פחות משנים. אבל אם כתב כסף בדינרי חייב פלוני לפלוני משמע כסף חייב לו שהוא שוה ב' דינרין (דינרים) של זהב. אין פחות מב' דינרי של [...] מכסף חייב לו: ואימא נסכא. חתיכה של כסף קטנה חייב לו: ואימא פריטי. קטנים של כסף, דאית ביה מטבע: דלא סגיא פריטי דכספא. ומטבע שלהם אין פחותה מדינר ומשום הכי היכא דכתב כסף סתם משמע דינר: [...] אי כתב בשטר זהב סתם לוה פלוני מפלוני אין פחות מדינר זהב ח' פשיטים למשקל ברול. ואי כתב זהב דינרין או דינרי זהב אין פחות משני דינרים של זהב. ואי כתב זהב בדינרין אין פחות מבשני דינרין כסף ו[...]
כלומר

מסורת הש"ס
א) [לעיל דף לב. וש"נ]: ב) [שם וש"נ] סנהדרין ל. : ג) כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש וסגי' סנכונה שאם לא כתב אות אחת. ת"ח : ד) מנחות דף קז. ע"ש כתובות דף קי: ע"ש : ה) [כתובות שם מנחות שם] : ו) רש"ל סלעים : ז) רש"ל מ"ז : ח) רש"ל מיני :

הגהות הב"ח
(א) גמ' תנו רבנן כסף כצ"ל ותיבת אמר נמחק : (ב) רשב"ם ד"ה ומשני וכו' ולהכי תנן לעד אחד למימרא מה עד אחד פסול : (ג) ד"ה אליבא וכו' דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד וכו' ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו : (ד) ד"ה אליבא דרבי יהושע בן קרחה שנים בכתב : (ה) תוס' ד"ה הכא וכו' דאפילו אי הוי פסולא : (ו) ד"ה אימא נסכא וכו' והכא הוי מצי לדחויי : (ז) בא"ד ותימה דוכי נסכא פחותה מאיסר שאין בו רק שמונה פרוטות מאי קושיא אה"נ דפחות משמונה פרוטות קאמר דהא שירצה קאמר התם דהיינו מטבע פחותה כצ"ל :

ואימא פריטי א)פריטי דדהבא לא עבדי אינשי זהב בדינרין אאין פחות מבשני דינרין כסף זהב ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה ב)(רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות משני דינרין זהב כסף אמאי אימא כספא נסכא בתרי דינרי כספא קאמר) א"ר אשי ברישא דכתב דינרי סיפא דכתב דינרין ומנא תימרא דשאני בין דינרי לדינרין ג)דתניא ד) גהאשה שהיו עליה ספק חמש לידות ספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה היו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרי זהב אמר רבן שמעון בן גמליאל המעון הזה אם אלין הלילה עד שיהו בדינרין נכנס לבית דין ולימד האשה שהיו עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה ועמדו

רשב"ם

פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. בשום אתרא: ודלמא בתרי דינרי זהב בדינרין תרוייהו בזהב מיירי דהבא פריכא קאמר ליה. כלומר זהב בדינרין פריכא והכי קאמר דהבא פריכא אלא שזה מטבע ואידך הוי דהבא פריכא ו בשוה שני דינרין זהב לוה פלוני מפלוני: אי הכי רישא נמי. בין דאידך ברייתא קמייתא דקתני כסף בדינרין אין פחות משני דינרין דדהב כסף נימא יד בעל השטר כו' והוה לנו לפרש גרוטאות כסף בשני דינר כסף ובין דהך מתניתא דקתני דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב נימא אין פחות משוה שני דינרין כסף זהב: רישא דכתב דינרי. דמשמע דינרי זהב אבל דינרין סתם משמע של כסף: ומנא תימרא דשאני לן בין דינרי לדינרין. שזה דינרין של כסף וזה של זהב: דתנן. בשילהי פרק קמא דכריתות האשה שיש עליה ספק חמש לידות חמש פעמים הפילה ספק רוח ספק ולד: ספק חמש זיבות. כגון מקולקלת למניינה וראתה חמשה חדשים שלשה ימים רצופים בכל חדש ספק בימי נדה ספק בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם ימי זיבה וחייבת בקרבן: מביאה קרבן אחד. ליטהר מטומאתה תור לעולה ותור לחטאת ואינו נאכל דחטאת העוף באה על הספק ואינו נאכל כדנפקא לן ממתני' דרבי יוסי בר' חנינא במסכת נזיר (דף כט.): ואין השאר עליה חובה. שבקושי התירו להביא חטאת העוף על הספק כדי לטהרה מספק טומאתה משום דהביא חטאת אזלא לקבורה וכיון דמיטהרא בקרבן אחד כדאמרינן במסכת כריתות דומיא דאשה טמאה דמיחייבא חמש טבילות ובטבילה אחת מטהרת תו לא מייתי חטאת מספק להביאו לבית הפסול: והשאר עליה חובה. וכגון שילדה לאחר מלאת אבל על הלידה שבתוך מלאת נפטרת בקרבן אחד על שניהם ומזאת תורת היולדת נפקא לן בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט:): המעון הזה. בבית המקדש נשבע: עד שיעמדו בדינרין. של כסף כלומר שיהא בזול: ואין השאר עליה חובה. טעמא דר' שמעון ור' עקיבא דאמרי התם תאמר על אחת ותיפטר מפרש התם בפרק קמא:

ועמדו

תוספות

ורבינו תם פירש בתשובתו דנסכא גריעא ובין הכא ובין בכתובות (דף קי:) (א) פריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה וקשה כדפרישית ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא כיון שכתב סתם אימור דהיינו נסכא דמסתמא כך רצה לומר כיון שלא פירש המטבע ושיעור הזה לנסכא פחותה [אפשר] שהיו יודעים כמה הוי ולא תקשה הא דקאמר התם פריטי דכספא לא עבדי אינשי והכא קאמר באתרא דלא סגי פריטי דכספא (ב) התם הכי פריך ואימא פרוטות של נחושת ומשני פריטי דכספא לא עבדי אינשי וכסף הכתוב בשטר משמע שכסף ממש הלוה לו ולא שוה כסף אבל הכא פריך ואימא פריטי פירוש מעות ופונדיונין ואיסרין וכל שאר מטבע של כסף הפחותים מדינר קורין פריטי ולא פריטי ממש ומשני דמיירי הא תנא באתרא דלא סגו פריטי דכספא שאין הולך מטבע של כסף פחותה מדינר באותה מדינה והך סוגיא איתא נמי במנחות ה): **אי** הכי רישא נמי. פירש רבינו חננאל רישא נמי היינו ברייתא קמייתא כסף בדינרין אין פחותין משני דינרי זהב כסף וכן נראה לי ואע"פ שהגמרא רצה לחלקו לשתי ברייתות שאמר בכל אחת תנו רבנן אע"פ שבתוספתא שלנו ברייתא דזהב אין פחות מדינר זהב שנויה תחלה קודם ההיא דכסף נראה דההיא איכה שבתוספתא והגמרא היה יודע שכן היא מברייתא אחת שנויה וכעין זה נ"ל בתחלת ר"ה (דף ב:) שמחלק הגמרא ברייתא דתנו רבנן ואע"פ שהיא אחת (ג) והכי פריך אימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא (ד) כיון שהזהב דינרין ודינרין זהב הן דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כיון שבזהב משתעי שטר כי למה י"ל שלא יהא הדינרין זהב מאחר שכתב (ה) בשטר ועוד כמו כסף בדינרין שהן דינרי זהב א"כ סתם דינרין הן של זהב אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה לכך יש לנו לומר שהדינרין של כסף אע"פ שיש זהב בשטר אבל רישא דברייתא בתרייתא (ו) אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף והתם דינרין של כסף הן כל כמה דלא אמר דינרין אין לומר שם שיהיו של כסף דזהב דינרין ודינרין זהב מוכח בהדיא שהדינר של זהב ופריך רישא נמי דקתני כסף בדינרין יהיו של כסף בשלמא אי לאו סיפא הוה אמינא טעמא דרישא [דסתם] דינרין הם של זהב עד שיפרש דינרין של כסף או זוזים אבל כיון דאמר דדינרין הם של כסף אפי' כשמזכיר בשטר של זהב משום דיד בעל השטר על התחתונה (ז) ולא גרסינן נמי ברישא נמי נימא הכי: **אמר** רב אשי רישא דכתב דינרי. דדינרי אינו משמע אלא זהב אבל דינרין משמע בין כסף ובין זהב ולהכי מוקמינן ההוא דסיפא בשל כסף משום דיד בעל השטר על התחתונה כדמשני אביי ולא גרסינן בספרים אלא אמר רב אשי דלא קאתי לשנויי דאביי ונראה לומר דהכולה ברייתא קמייתא קאמר רב אשי דכתב דינרי אפי' הכי כסף דינרי ודינרי כסף מוכיח דדינרי כסף קאמר שאין לפרשו בענין אחר מדלא קאמר בדינרי דאי מודה רב אשי דברישא דקמייתא לא מיירי בדכתב דינרי אמאי י) [מפליג בין בי"ת ללא בי"ת ליפלוג בין דינרי לדינרין אבל אין נראה לומר כן כי] כסף דינרי ודינרי כסף לא היו דינרי כסף כי זה לא היה דיבור ואין שום אדם כותב כן א"כ דינרי כסף וכסף דינרי בלא בי"ת איכא לספוקי ויחלוקו אע"פ שיש לנו לומר המוציא מחבירו עליו הראיה בכל ספק ממון שהרי יש ספק שתיקנו חלוקה כי ההוא דרב אשי דאמר בבכורות (דף מח.) (ח) מחלה יורשין ומחלה לקוחות ואפילו לא היו חולקים היכא דלא תפס היכא דתפס לא מפקינן מיניה ז) לשון ר"י: **לפי** הספרים שגורסים עד שיהיו בדינרין ולא גרסינן בדינר של כסף לא ידענא היכי פשיט מינה דדינרי של זהב ודינרין של כסף דלמא האי דקאמר דינרי (ט) של זהב גבי זהב מחמת הדביקות היא אבל בלא דביקות (י) יאמר לעולם דינרין ולא דינרי וסתם דינרי של כסף עד שיפרוש דינרי זהב ולכך שנה גבי זהב דינרי [זהב] שהוצרך לפרש שהן של זהב ולבא בדביקות אבל גבי כסף לא הוצרך לפרש שהן של כסף ושנה דינרין סתם לפי שאינו דבוק אפי' אם נפסך לומר כי כמו שיאמר זוזי בלא דביקות בלשון גמרא במקום זוזים בלשון משנה [א"כ] בלשון גמרא אי אפשר שיהו דינרי של כסף שלאותם קורא זוזי בלשון גמרא ולהכי קים ליה שדינרי הם (כ) לשון זהב הא ליכא למימר שאם מטעם זה רוצה להוכיח למה הביא מתניתין דכריתות (דף ח.) ועוד כיון שהביא ראיה ממנה א"כ רוצה לומר שבלשון משנה שהיא עברי היו דינרי של זהב ומלאתי בתורת כהנים עד שיהיו בדינרין של כסף ולפי גירסת תורת כהנים מוכח שפיר כיון ששנה דינרי גבי זהב ודינרין גבי כסף אע"פ שכולהם דבוקים ונראה לספרים דגרסי' ברישא בדינרי לחוד אין צריך לגרוס בסיפא כסף דהא לשון בדינרי הוא של זהב: ה"ג **נכנס** לב"ד ולימד האשה שיש (ל) חמש לידות עליה ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. וכן כתוב בכל הספרים הכא ובכריתות בפ"ק (שם) והכי איתא בתורת כהנים אבל יש תימה מאי ליהוי הכא טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסא זו אבית שמאי ואבית הלל דתרווייהו מודו במפלת יום פ"א שחייבת על כל לידה ולידה ורבי יוחנן בן נורי ור"ע פ"ק דכריתות הכי אית להו שישאר עליה חובה אלא שר' יוחנן בן נורי אומר תאמר על האחרונה ותהא מותרת בקדשים פירוש ותו ליכא למיחש שתהא סבורה ליפטר (מ) דודאי האחרון אינו פוטר את הראשון אבל אם לא תאמר על האחרון איכא למיחש שתהא סבורה שהראשון פטור אפילו לידה דלאחר מלאת כמו במלאת ואתי למפשע שלא להביא יותר ור"ע לא חייש לפשיעה ועל איזה שתאמר מותרת בקדשים אבל לתרווייהו תשאר עליה חובה כרישא דהא משנה דהכא ועוד היכי מייתי מעשה לסתור אי משום דמעיקרא הוו קיימי בדינרי זהב דהיינו מעשה לסייע דהא משמע שזה היה טעות שהיו מחמירין כמו שמוכיח והולך שרשב"ג ביטל אותה חומרא ועוד כיון שהיתה מותרת לאכול בקדשים למה היו עומדים בדינר זהב כיון שיכולות לאכול בקדשים מיהו יש לומר משום בל תאחר היו דוחקות ובספר

מסורת הש"ס

א) [במנחות קז. איתא אמר רב פפא פריטי דדהבא וכו']: ב) כל זה מוחק רש"ל וכן צ"ל אי הכי רישא נמי אמר רב אשי כו': ג) צ"ל דתנן: ד) כריתות ח. [טהרות פ"ד מי"ג]: ה) וע"ש בתוס' קז. ד"ה ודלמא]: ו) רש"ל וגי' רש"א אמאי לא מפליג בין בי"ת ובין לא בי"ת בין דינרי לדינרין אבל כסף: ז) נגי' רש"א מס"ד לשון ר"י:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אימא וכו' ובין בכתובות דפריך ואימא נסכא מכח דיד בעל השטר על התחתונה פריך וקשה כדפרישית ואומר רבי דנסכא חשיבא טובא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כו' כיון שכתב סתם אימור כצ"ל: (ב) בא"ד דהתם הכי פריך ואימא פריטי ממש ומשני פריטי דכספא לא עבדי וכו' אבל הכא הכי פריך: (ג) ד"ה אי הכי וכו' והכי פריך. נ"ב כלומר מה שקשה לפי' זה ליסנא דאי הכי כו' ע"ש כו': (ד) בא"ד בתרי דינרי דהבא קאמר כיון שזהב דינרין: (ה) בא"ד מאחר שכתב זהב בשטר ועוד: (ו) בא"ד רישא דברייתא בתרייתא זהב דינרין ודינרין זהב אע"פ שיש בה נמי דינרין דמשמע נמי של כסף וסתם דינרין של כסף הן מ"מ כל כמה דלא אמר זהב בדינרין אין לומר שם כצ"ל: (ז) בא"ד דיד בעל השטר על התחתונה אי הכי רישא נמי ולא גרסי' נמי ברישא. נ"ב משום דאי גרסינן [הכי משמע] דפריך מהך דינרין כו' דהיינו ברייתא בתרייתא: (ח) ד"ה אמר רב אשי וכו' דאמר בבכורות האחין שחלקו מחלה יורשין: (ט) ד"ה לפי הספרים וכו' דלמא האי דקאמר דינרי זהב כצ"ל ותיבת של נמחק: (י) בא"ד יאמר לעולם דינרין ולא דינרי וסתם. נ"ב פי' אין צריך שיאמר דינרי אלא לעולם יכול לומר דינרין גבי זהב כמו גבי כסף וה"ה שיכול לומר גבי כסף דינרי [ולא דקאמר] וסתם דינרין כשאינו מפרש מיירי בשל כסף לאו דוקא אלא ה"ה דינרי נמי סתמא מיירי בשל כסף אלא דבדביקות לא יוכל לומר דינרין כי אם דינרי: (כ) בא"ד קים ליה שדינרי הם של זהב וכו': (ל) ד"ה ה"ג נכנס וכו' האשה שיש עליה חמש לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת: (מ) בא"ד ליפטר מהראשון ודאי האחרון אינו וכו' שהראשון פוטר אפי' לידה ולאחר מלאת כמו בתוך מלאת:

עין משפט נר מצוה

מד א ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף יג ע"ש בהג"ה:

מה ג מיי' פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ו:

רבינו גרשום

כלומר צריך ליתן לו זהב ששוה שני דינרים של כסף מזהב: אימא נסכא. חתיכה קטנה: פריטי דדהבא לא עבדי אינשי. א) ואותו מטבע של זהב הוא ומשקל דינר: זהב בדינרין כו'. אמאי יהיב שוה שני דינרין של כסף מזהב ותו לא: ואימא דהכי משמע דהבא פריכא. זהב שחוק שאינו טבוע חייב ליתן לו בשוה שני דינרין של זהב ואמאי אמר אין פחות מבשני דינרי כסף זהב: אמר אביי. משום הכי אין גובה אלא שוה ב' דינרין של כסף מזהב דיד בעל השטר על התחתונה: אי הכי. דיד בעל השטר על התחתונה רישא דקתני כסף בדינרין אין פחות מבשני דינרי זהב כסף דמשמע שוה שני דינרין של זהב יתן לו מכסף אמאי. הכא נמי נימא נותן כסף נסכא שאינו טבוע בשוה שני דינרין של כסף ואמאי נותן לו שוה שני דינר זהב מכסף דהיינו יד בעל השטר על העליונה: אמר רב אשי רישא משום דכתב ביה כסף בדינרי. דמשמע דינרי של זהב ומשום הכי גובה שוה שני דינרין של זהב מכסף, וסיפא משום הכי אינו גובה אלא שוה ב' דינרי של כסף מזהב. דכתב בשטר דינרין דמשמע דינר של כסף: ומנא תימרא. דדינרי היינו דזהב ודינרין הן של כסף: ספק ה' לידות. שהפילה ה' פעמים ואינה יודעת אם ולד הפילה דחייבת קרבן או אם רוח הפילה דפטורה מקרבן. והכי הוא ספק ה' זיבות שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בתוך י"א יום ראתה והיא זבה וצריכה קרבן או בתוך ז' ימי נדה ראתה ואינה צריכה קרבן. הואיל דמספקא לן בקרבן אחד סגיא ואוכלת בו ביום דהיינו קדשים קלים כדאמ' הביא כפרתו אוכל בקדשים ואין השאר ד' קרבנות עליה חובה להביא: אם ילדה ה' לידות ודאות או [היו עליה] ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים דאמרי' שם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא והשאר קרבנות עליה חובה להביא קרבן אחד על כל לידה ועל כל זיבה וזיבה הואיל דודאי הוא ומביאה אימתי שתרצה: מעשה שעמדו קינין בירושלים. קרבן יולדת וקרבן זבה שהן קינין תורין ובני יונה ועמדו בדינרי זהב אלמא דדינרי היינו זהב: המעון הזה. נשבע בבית המקדש: עד שיהיו בדינרים. כלומר אני אזלזלם עד שיעמדו בדינר של כסף אלמא דדינרין היינו של כסף: ולמה מביאה קרבן אחד שמלמדין אותה לומר שהיא מביאה קרבן על לידה אחרונה או על זיבה אחרונה ופוטרת את הראשונות דשם לידה אחת היא ושם זיבה אחת היא ואוכלת בזבחים דטהורה היא ואין השאר עליה חובה משום דאחרון פוטר את כולן ונתזלזלו קינין עד שעמדו בריבעתן היינו חצי דינר כסף ולא משום הכי קרי ריבעתן דליותי

א) אולי צ"ל ולכן אותו מטבע של זהב בודאי הייתו משקל דינר.

ועמדו קינין בו ביום ברבעתים: כתוב מלמעלה וכו': תנו רבנן ילמד התחתון מן העליון באות אחת אבל לא בשתי אותיות כגון חנן מחנני וענן מענני מאי שנא שתי אותיות דלא דלמא מיתרמי שם בן ארבע אותיות והוה ליה פלגיה דשמא אי הכי אות אחת נמי דלמא מיתרמי שם בן שתי אותיות והוה ליה פלגיה דשמא אלא שתי אותיות היינו טעמא דלמא מיתרמי שם בן שלש אותיות והוה ליה רובא דשמא אמר רב פפא פשיטא לי ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון בעי רב פפא קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי חיישינן לזבוב או לא תיקו ההוא דהוה כתב ביה שית מאה וזוזא שלחה רב שרביא קמיה דאביי שית מאה איסתירי וזוזא או דלמא שית מאה פריטי וזוזא אמר ליה דל פריטי דלא כתבי בשטרא דאסוכי מסכן להו ומשוי

רשב"ם

ועמדו קינין. שני תורים או שני בני יונה קרויין קן: ברבעתים. ברביעית דינר שני תורין ברובע דינר דהיינו מ"ח פרוטות דקל"ב פרוטות יש בדינר בפ"ק דקדושין (דף יב.) והכי מפרש בד' מחוסרי כפרה (כריתות י:) ודכוותה אשכחן במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ט ע"ש) ב"ש אומרים בריבעא כסף ובריבעא מעות דהיינו ריבעא דינר: ת"ר ילמד תחתון מן העליון באות אחת. שחסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מענני: אבל לא בשתים. כגון חן מחנני ען מענני: והוה ליה רובא דשמא. דכולי האי ודאי לא ילפינן מעליון ששתי אותיות לא חיסר הסופר ויתן הממון למי ששמו כך כמו שכתוב בתחתון: ספל מלמעלה. ספל אדירים (שופטים ה) הפקיד פלוני לפלוני: קפל מלמטה. טליתות שראויין לקפל ויש פותרין גימטריא הוא ספל וקפל והכל הוא והוא הדין לכל הכלים דעלמא אלא (א) הכי נקט משום דבעי עלה במסקנא קפל מלמעלה וספל מלמטה כו': מי חיישינן לזבוב. שחיסר רגלה של קו"ף ונעשית סמ"ך ובהא נמי ילמד מעליון: תיקו. והמוציא מחבירו עליו הראיה דכיון דמספקא דינא לבי דינא היאך יוציאו מיד המחזיק ולא דמי לממון המוטל בספק דקיימא לן חולקין דהתם עיקר המעשה אין ידוע לנו היאך היה כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה (לעיל דף נג.) וכגון נפל הבית עליו ועל אמו (שם דף קנח:) הלכך פוסקין להן ב"ד את הדין שיחלוקו אבל כל מקום שעלתה ההלכה בתיקו הואיל ואין הדיינין יודעין לפסוק את הדין היו שותקין והמחזיק יחזיק במה שבידו: דאסוכי קא מסכי להו. (ג) סומכין אותן בדינרין במקום קל"ב פרוטות כותבין דינר: איסתרי

תוספות

ובספר רבינו תם מצאתי במשנה כריתות במילתיה דרבן שמעון בן גמליאל והשאר עליה חובה ומתחלה היה כתוב ואין השאר עליה חובה ומחק ואין וכן היה נראה עיקר אבל יש תימה שבכל הספרים (ג) הוא כתוב [ואין] בין בכריתות בין בתורת כהנים בין בכאן עוד יש לדקדק דלא גרסינן ואין דאי גרסינן ליה כי מוקי טעמא דר"ע לפסיעה לוקי טעמא (ד) דסבר כרשב"ג ולא שייך פסיעה לדידיה מיהו יש לדחות דמדקאמר תאמר על אחת מהן משמע שכולן חובה עליה: (הג"ה. ובפירוש האשכנזים ראיתי כתוב רשב"ג ורבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא מדמי להו לטבילתה ופליגי אבית שמאי ואבית הלל. עד כאן): רבעתים. היינו רובע דינר כדפירש בקונטרס והכי מוכח בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף י: ושם) דקאמר עשירית האיפה בפרוטה מנלן דת"ר האומר הרי עלי (ה) סלע יביא כבש שאין לך דבר שקרב בסלע אלא כבש ותנן עמדו קינים בו ביום ברבעתים ומדחס רחמנא עליה דדל להוי חד משיתסר בסלע כו' ומדרבעתים חד משיתסר בסלע שמע מינה דהיינו רובע דינר ונראה דגרס רבעתים ולא רבעתיים מאחר שהוא רובע דינר כדפירשית דאי גרסי' רבעתיים א"כ צריך לפרש דהיינו שתי רבעי חלי דינר דהיינו נמי רובע דינר וזה לא היה שום חשבון ועוד דאמרינן לעיל (ו) בההוא פירקא (דף ח.) [תגר] בזמן הזה צריך שיפרוש רובע לקינו אע"ג שמביא קן שלם שתי פרידין כדאמר התם אלמא כל הקן ברובע הוא ובפרק קמא דכריתות (דף ח.) מפרש רש"י (ז) שני קינין ברבעתים ולפי זה יוכל להיות רבעתיים אבל אינו מיושב דא"כ למה נקט שני קינין בשני רבעים היה יכול לומר שלשה א) (או שני) קינין בשלש רבעים אלא נראה דגרסינן ב) ברבעתי ופירוש קן ברובע ובדינרי זהב נמי קן בדינר זהב אבל בתורת כהנים מלא רבי רבעתיים בשני יודין וקשה לרבי מהא דאמרינן בפ' הוציאו לו (יומא דף נה: ושם ד"ה ונברור) במתני' ר' יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד של זהב בלבד ותני רבי יהודה אומר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ופריך וניסקול ארבע זוזי ונשדי במים והנך ליסתרו משמע דדמי שני פרידין היינו ג) שמונה זוזי והתם משמע חד משיתסר בסלע ואומר רבי דהיינו ארבע זוזי פשיטי דהיינו איסתירא סלע מדינה דהויא פלגא דזוזא ד) אע"ג דהכתי הוה ליה למימר תרי זוזי דהיינו ריבעא דזוזא לא דק (ח) ה) ונקיט לה שמא לפי היוקר שהיה בימיהם ואכתי קשה לר"י דהתם קאמר כבש חטאת דקרב בסלע והא אמרי' בפרק בתרא דכריתות (דף כז.) מפני מה לא נתנה תורה שיעור למחוסרי כפרה שמא יוזלו הטלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים ופריך והא חטאת חלב דלא נתנה תורה שיעור משמע (ט) התם דלא בעי סלע ויש לומר דמלוה מן המובחר להביא בסלע דבעינן מבחר נדריך מיוחד שבעדרו ולהכי הוי דבר הגון להביא סלע בתחלה אע"פ שכשר בפחות כדאמרי' בפרק ו) בתרא דכריתות (שם) מדאמר רחמנא איל (י) בכסף שקלים מכלל דכבש בן שנה בסלע ועוד קשה לר"י דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף מח. ושם) אמר חטאת בת דנקא והיינו מעה שהוא דינר והוא חד מכ"ד בסלע ומשמע דדנקא דוקא כגון הראיה שתי כסף וחגיגה מעה כסף דבחגיגה פ"ק (דף ו. ושם) ובפ"ק דבכורות (דף יא. ושם) אמרינן פטרוזא בת דנקא על שה של פדיון פטר חמור והיינו מעה ושמא דנקא (כ) לאו דוקא אי נמי לכל הפחות דנקא דהכי אמור רבנן עין יפה סלע עין רעה דנקא ועוד יש להקשות מהא דאמר במנחות בפרק בתרא (דף קז: ושם ד"ה כבש) הרי עלי שור כו' כבש יביא הוא ונסכיו בסלע וליכא לתרוצי הא דקאמר בחטאת בת דנקא והכא סלע שהנסכים משלימין לסלע שהרי עשירית האיפה שיביא למנחת הכבש בפרוטה כדקאמר התם והיאך ישלים מן הנסכים בשלשה ועשרים חלקים של סלע ועוד אומר רבי דשיבוש הוא דחטאת אינה טעונה נסכים כדאמר בעלמא (מנחות דף נ:) אלא הכי איכא לשנויי כדפרישית: אם כן למה כתוב (ל). פירש ר"י דבשלמא אם צריך שיכתבו בשני מקומות קודם שיטה האחרונה שאין ללמוד מן השטר עד שיכתבו שתי פעמים אתי שפיר מה שכותבין פעמים מענין הראשון של שטר דהיינו הלואה ובענין השני שמדבר באחריות אבל מאחר שלמדין מן התחתון לבדו למה כותבין העליון באחד מהן דיו: ו) אם כן למה כתוב העליון שאם תמחוק כו'. האי טעמא לא שייך בהא דאמר הכל הולך אחר התחתון (מ) (כדאמר) ואין למדין מן העליון כלום ואם כתב למטה מנה אין למדין מן העליון מאתים אם נמחק קצת מן התחתון ועוד דאות אחת לא שייכא כלל להני גווני אלא מילתא באפי נפשיה היא וקאי אהא דאמר כותבין (נ) שטר שכוס המלוה פעמים וקאמר מה שרגילים לכפול בדברים בשטר כגון שמות האנשים כדאמרינן בגמ' כגון חנן מחנני שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמוד מן העליון שלומדין חנן מחנני והיינו באות אחת ובפירוש רבינו חננאל כתוב א"כ למה כותבין את העליון משמע כדפרישית והא דלא קאמר א"כ למה כותבין את (ס) התחתונה לפי שהתחתונה עיקר וכן פירש רבי שלא הוצרך ליתן טעם למה כותבין התחתונה שהרי בכל טעות שיטעה בעליון יתקן ע"י התחתון אפי' בדבר שאין לומר שכן רצה לכתוב בעליון ולכך כותבין התחתון שאם יטעה יתקן מתחתון כי בשניהם לא יאותו שיטעה: אבל לא משתי אותיות. פירש רשב"ם אלא יתן למי ששמו כך ששתי אותיות לא חסר הסופר ומשמע שלא היה מעמידו בנמחק האות ואתא שפיר לספרים דגרסי במתני' שאם לא כתב אות אחת כו' אבל לספרים דגרסי במתניתין שאם תמחק אין לפרש כן דהא משמע דקאי אמתניתין דקתני שאם תמחק אות אחת כו' ואות אחת דמתניתין נמי אין לפרש אלא כפי ברייתא זו ואומר רבי דבגירסא זו צריך לפרש דבנמחקו שתי אותיות מיירי דכולי האי לא גמרינן מעליון ולא יגבה כלל ואע"ג דאי לאו אהדר לדיבוריה לא הוה פסלינן ליה במאי דלא כתב אלא חדא זימנא מכל מקום (ע) נמחק ונכתב גרע מהיכא דלא נכתב כלל דכיון דשתי אותיות שבעליון אין ניכרות בו שמא לא החזיר דבריו אלא לשנות השם מאחר דחזינן ביה ריעותא בשתי אותיות: (הג"ה. בתוספתא תניא לעולם התחתון ילמוד מן העליון במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות ונראה לר"י דבחזרת וקנינא מיניה מיירי דמתלקין במקושר וצריך עיון. ע"כ הג"ה): דלמא מיתרמי שם בן שלש אותיות. תימה היכא דלא הוי רובא מיהא אמאי לא ילמוד (פ) ומדקאמר דלמא מיתרמי כו' משמע דמשום הך חששא פסולין בכולהו ותימה הוא ליגזור באחריני ולהפסידו משום הך חששא: ספל וקפל. פירש רבינו תם ספל ס' פלגי כמו שלשים אגאין דלעיל במי שמת (דף קמה.) אגאי סלעים קפל ק' פלגי ורבינו חננאל מפרש שתי לשונות ספל ספל ממש כדפירש הקונטרס קפל כלי אחד ששמו כן ועוד לשון אחר פירש ספל סאה ופלגא קפל קב ופלגא: אסוכי מסכי. לשון מגין כמו סך מקרי דרדקי (לעיל דף כא.) סך קירי פלסתר (ע"ז דף יח:): ומשוי

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יד סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ו:

מז ב ו מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם ס"ו:

מח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

רבנו גרשום

דליהוי רביעי אלא חצי קרי ריבעתן דהשתא נתזלזלו בפחות ממה שאמר ולהכי נשבע ותיקן כך שלא יתאחרו שם היולדות ושלא יתבטלו מפריה ורביה: פים' היה כתוב בשטר מאתים מלמעל' ומלמטה מנה או מנה מלמעלה ומאתים מלמטה הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהא בשיטה אחרונה דאמרינן דהאי דחזר וכתבו למטה משום דלמעלה לא דק והשתא מלמטה דק. וכיון דהכל הולך אחר התחתון א"כ למה כותבין את העליון כו'. הא סיפא ע"כ מיירי בהיכא דממון שוה בין מלמעלה בין מלמטה: שאם תמחק אות אחת מן התחתון. מפרש בגמ' במאי מיירי: ת"ר האי דקתני מתני' ילמד התחתון מן העליון. באות אחת אם תמחק מן התחתון שילמד מן העליון אבל נמחקו שתי אותיות בתחתון אין למדין מן העליון. והיכי דמי ילמד תחתון מן העליון באית אחת כגון דכתב מלעיל חנני לוה כך וכך ולמטה כתב חנן דהשתא נמחק אות אחת מלמטה וילמד מלמעלה דהאי חנן היינו חנני של מעלה. והכי נמי ענן מענני אבל אי כתב למעלה חנני ולמטה דן או למעלה ענני ולמטה ען דהשתא נמחק ב' איתיות אין למדין מן העליון לתחתון דלא חדא מילתא היא: מאי שנא ב' אותיות. אם נמחקו מן התחתון דאין למדין מן העליון משום דלמא מיתרמי למעלה שם בנך ב' אותיות כגון נחור והאי נח דכתב בתחתון דנמחק הוה ליה פלגא דשמא ואין למדין מן העליון: דלמא איתרמי שם בן ב' אותיות. דלוה. כגון דן נח שם וכי נמחק מהן אות השתא צריך למילף חצי השם מן העליון: אלא להיכא דנמחק ב' אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון דלמא מיתרמי שם בן ג' אותיות כגון משה או דוד ולהיכא דנמחקו ב' אותיות מן התחתון היינו טעמא דאין למדין מן העליון משום דנמחק רובא דשמא וגזרינן ב' אותיות דהן פלגא דאין למדין אטו ב' אותיות דהוי רובא אבל היכא דנמחק אות אחת למדין מן העליון דודאי אות אחת אי נמחקת ליתא רובא דשמא: אמר רב פפא הא פשיטא לי. אי כתב מלמעלה ספל שחייב פלוני לפלוני ולמטה בשטר כתב קפל כלומר דבר מקופל וכפול כמו מקטורן שהוא מכוסה מן בגד מבחוץ או שאר בגד כפול ודאי הכל הולך אחר התחתון וגבי נמי בעל השטר קפל. אבל הא קא מיבעיא לי קפל מלמעלה וספל מלמטה מהו. מי חיישינן לזבוב ואיבא למימר בת יתנן נמי שא[illegible] ושה אלא זבוב דיבק האות דרגל של ק' ועשאו ס' ונבה קפל דילמד מעליון אי לא: ההוא שטרא דהוה כתב ביה שית מאה סתם ווזא. חייב פלוני לפלוני: אסתירי היינו סלע: ווזא. היינו דינר: פריטי לא מצית אמרת דאסוכי מסכי להו

מסורת הש"ס

א) [בתו"א או ב' קינין בג' רבעים ולמה איצ לו ליקח שימכר גיתר ב' קינים בג' רבעים אלא]: ב) רש"א רבעתי: ג) רש"א ד"ה: ד) ונקט שיעור דכל קן דהיינו ב' פרידות אף שלא צריך אלא נגד פרידה אחת דהיינו חטאת ומשום חטאת שמתו בעליה ואע"ג רש"ל: ה) כמו עוד י"ל רש"ל: ו) [נ"ל בפרק קמא דף י"ד:] ז) עיין למתני' דלעיל קסה:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה קפל וכו' אלא נקט הכי משום: (ב) ד"ה דאסוכי קא מסכי להו סומכין אותן: (ג) תוס' ד"ה (בע"א) ס"ג נכנס וכו' שבכל הספרים היה כתוב ואין בין בכריתות: (ד) בא"ד לוקי טעמא דר"ע דסבר: (ה) ד"ה רבעתים וכו' דת"ר האומר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש וכו' ומדחס רחמנא עליה דדלות למהוי חד משיתסר בעשירות כו' ומדרבעתי: (ו) בא"ד לעיל מינה בההוא פירקא גר בזמן הזה צריך שיפרוש רובע לקינו: (ז) בא"ד ובפרק קמא דכריתות מפרש רש"י קינין בדינרי זהב שני קינין בשני זהובים קן לדינר זהב קינין בריבעתים שני קינין בשני רביעי דינר כסף ולפי זה יכול להיות וכו' היה יכול לומר שלשה או ארבעה קינין בד' רבעים אלא נראה דגרסינן קן ברבעתים ופירוש קן: (ח) בא"ד לא דק ושמא נקיט לה הכי לפי היוקר: (ט) בא"ד משמע דחטאת לא בעי סלע ויש לומר: (י) בא"ד מדאמר רחמנא איל שתי שנים בכסף שקלים: (כ) בא"ד ושמא דנקא דחטאת לאו דוקא: (ל) ד"ה א"כ למה כתוב העליון פי' ר"י וכו' שכותבין פעמיים בענין הראשון של שטר: (מ) ד"ה א"כ וכו' אחר התחתון דהא אין למדין וכו' מן העליון מאתים אפי' אם נמחק: (נ) בא"ד כותבין בשטר שכוס המלוה פעמיים: (ס) בא"ד כותבין את התחתון לפי שהתחתון עיקר וכו' התחתון שהרי בכל: (ע) ד"ה אבל וכו' מ"מ נכתב ונמחק גרע מהיכא: (פ) ד"ה דלמא וכו' ומדקאמר דלמא וכו' יתימה הוא דליגזור:

ומשוי להו זוזי מאי אמרת שית מאה איסתירי ווזא (א) א)(שית מאה זוזי וחד זוזא) יד בעל השטר על התחתונה ב)אמר אביי ג)האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא לא לחוי בסוף מגילתא דלמא משכח לה אחר וכתיב דמסיק ביה זוזי ותנן ד)הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ההוא בזבינא דאתא לקמיה דאביי אמר ליה ניחזי לי מר חתימות ידיה דכי אתו רבנן מחוו לי מעברנא להו בלא מכסא אחוי ליה בריש מגילתא הוה קא נגיד ביה א"ל ה)כבר קדמוך רבנן אמר אביי מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה דלמא מזייף וכתב ואי איתרמי ליה ניהדריה לדבוריה תרין תלתא זימני אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה ההוא דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה ו)לגגיה דבי"ת וכרעיה ושויה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאי טעמא רויח ליה עלמא להאי וי"ו ז)כפתיה ואודי ההוא דהוה כתב ביה מנת ראובן שמעון אחי הוה להו אחא דשמיה אחי אזל כתב ביה וי"ו ושויה ואחי אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאי טעמא דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי ההוא שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא אמר ליה דין חתימות ידא דידי היא מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימי לי מעולם כפתיה ואודי א"ל בשלמא דידי זייפת אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת אמר אנחי ידאי אמצרא ואמרי לה קם אזרנוקא וכתב: **מתני'** כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכיר, והבעל נותן שכר

כותבין

רשב"ם

איסתרי. סלעים: יד בעל השטר על התחתונה. ולית ליה אלא איסתרי דאינון כל אסתירא פלגא דוזא כך פירש ר"ח ונראה לי דזוזי יקבל דאסתירי הוו סלעים ויש בכל אחד ארבעה דינרין אבל אסתירא פשיטי נינהו ודאי הוו פלגא דוזא דהיינו סלע מדינה כדאמרי' בבבא קמא (דף לו.) גבי התוקע לחבירו בעובדא דההוא בישא: אמר אביי לא לחוי איניש חתימת ידיה כו'. אדם שצריך לכתוב חתימת ידו על קלף ולהוליך לבית דין כדי שיכירו בית דין חתימתו כי ההיא דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף כא.) כגון ראובן ושמעון שהיו חתומין בשטר ומת שמעון ואין מי שיכיר חתימת שמעון אלא ראובן ואחד מן השוק (ב) ואמרינן התם שיכתוב ראובן כתב ידו ויוליכהו לבית דין ובית דין מקיימין חתימת ידי ראובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהוליך בב"ד ואין צריך ראובן להעיד על כתב ידו שבשטר זה כתב ידי ובאין ראובן ואחד מן השוק ומעידין על חתימת שמעון ואמר אביי כשיחתום ראובן להוליך לב"ד לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק מלמעלה שמא ימלאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה מחתימתו אני החתום לויתי מפלוני כך וכך ממון ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' והיינו חתימת ידו כדתנן (גיטין דף עא:) כתב סופר ועד כשר ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו: בזבינא. מוכס וישראל היה: כי חלפי רבנן. ותשלח כתב ידך למחול המכס אמחול להן: הוה נגיד. מושך בקלף כדי שיחתום אביי מלמטה: אמר אביי מתלת ועד י' לא לכתוב בסוף השיטה. דמזייף וכתב לתלת תלתין ולארבע ארבעין ולחמש חמשין וכן עד עשר יכתוב לעשר עשרין אבל אחד עשר אינו יכול לזיופי דצריך למכתב אחד ועשרים וכי כתב בין אחד עשר וי"ו נראה דחוק ומינכר: ואי איתרמי ליה. ארבע או חמש בסוף שיטה: ליהדר. ולדכריה להאי סכומא עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה דאפי' אם יזייף וכתב אין למדין אלא מן התחתון כדקתני מתניתין: ההוא דהוה כתב ביה תילתא בפרדיסא. כך היה כתוב בשטר זבינית לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח מחקיה לגגיה דבי"ת מכאן ומכאן ושוייה ופרדיסא וא"ל מכרת לי תילתא דגינתא וכל הפרדס כולו והא שטרא: ההוא שטרא דהוה כתוב ביה מנת ראובן ושמעון אחי. דאית להו בארעא פלונית מנת חלק קרקע שיש לשני האחין והוו להון אחא אחרינא ששמו אחי והוה ליה מנתא בהדייהו ואזל הלוקח ושדא ביה וי"ו ושוייה ואחי וטען דמנתא דתלתא זבינית: דרתיתא ידיה. ידיו רותתות ואותיות חתימתו פורחות: אמצרא. על חבל הנטוי משפת הנהר אל שפתו שניה והעוברים (ג) גשר קצר נשענים בו ועוברים והוא נע ונד כל שעה: אזרנוקא. שגויז"א בלע"ז שבו דולין מים מן הבור: קם אזרנוקא. עלה עליה וחתם וכל גופו נע ונד וידיו רותתות: **מתני'** כותבין גט לאיש. כותבין וחותמין לו והוא יגרש בו את אשתו כשירצה אע"פ שאין אשתו עמו בשעה שכותבין לו הגט כתוב וחתום דהא לא בעינן דעתה שהרי היא מתגרשת בעל כרחה: ושובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה. דלדידה חוב הוא ולבעלה הוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו והיא צריכה להזהר בו שלא יבא ליד בעלה עד שתקבל כסף כתובתה: ובלבד שיהא מכירן. בגמ' מפרש לה: והבעל נותן שכר. (ד) הגט טעמא מפרש בגמ' ושכר השובר דזכותו הוא דלא תהדר ותגבה כתובתה זימנא אחריתא:

כותבין

תוספות

ומשוי (ה) ליה זוזי. תימה זוזי נמי משוי איסתרי דמסקי להו באיסתרי א"כ לית לן למימר מהאי טעמא שית מאה זוזי אלא שית מאה איסתרי שגדולים יותר וי"ל דזוזי רגילים לכתוב בשטרות אע"פ שיש מטבע גדול ממנו (ו) כדאשכחת בזוזי צורי דקאמר בכ"מ ארבע זוזי ולא חשבינן להם בסלעים ופירוש רבינו חננאל שפירש דאיסתרי יהבינן ליה והן פחותין מזוזי כדאמר איסתרא פלגא דזוזא לא נהירא דמאי אמרת אינו מתקיים בשום מקום אלא נראה לרבי כרשב"ם מתוך הלשון דקאמר מאי קאמרת דמשמע דהא ליכא למימר כמו מאי אמרת לסטים מזוין כו' (קדושין דף יא.) ולספרים דגרסי אלא מאי איכא למימר אי שית מאה איסתרי ווזא אי שית מאה זוזי ווזא יד בעל השטר על התחתונה לפי אותן ספרים יכול לפרש דאיסתרא בציר מזוזא והוו הכי זוזי זוזא צורי מיהו רבינו חננאל גרים מאי אמרת שית מאה איסתרי ווזא יד בעל השטר על התחתונה ור"ת היה גורס בסוכה (דף כב: ושם ד"ה כזוזא) זוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת ומפרש זוז שעומד בראש ההר שהוא גדול דומה לאיסתרא שהוא קטן לעומד למטה:

לא לכתוב בסוף שיטה. פירוש אי כתב לשון נקבה דכתב תלת ולא כתב תלתא:

אף על פי שאין אשתו עמו. וא"ת וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וטרפה (ז) מלקוחות שלקחו הפירות מן הבעל עד תשרי למאן דאמר דאף לאחר שנתן עיניו לגרשה אוכל פירות עד שעת נתינה (ח) שלא כדין דהכי פרכינן סוף פ"ק דבבא מציעא (דף יט.) על מלא גיטי נשים דקאמר בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשני התם דאמרינן לה אייתי ראיה נאמנת מטא גיטא לידך וה"מ בכפל דאיתרע הוא דמצריך הכי אבל הכא דלא נפל אמאי לא חיישינן להכי ואור"י דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה הלכך היכא דאיתיליד ריעותא דוקא חיישינן והכי אמרינן ח)בפ"ק דגיטין (דף יח.) דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה שיכתוב לה גט קודם שירצה לגרשה וגיטין הבאים ממדינת הים קלא אית להו:

ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה. וא"ת וניחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא (ט) נתנו עד תשרי ומזבנא לכתובתה בטובת הנאה ואזיל בעל וטריף לקוחות שלא כדין הא פריך הכי בפ"ק דב"מ (דף כ.) על מלא שובר ומשני ס"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה ואביי משני עדיו בחיתומיו זכין לו והא דשביק מתני' ופריך אברייתא משום דמתני' מצי לאוקמי (י) בשטר דאית ביה הקנאה אבל התם קתני אין האשה מודה כו' דמשמע שאומרת שלא נתנתו לבעל עדיין ומה בכך אם בהקנאה איירי אע"ג דמצי לפרש דאומר מזוייף הוא משמע דמיירי בכל ענין אין האשה מודה בין שאמרה מזוייף בין שאומרת לא נתתיו עדיין לבעל:

כותבין

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' טז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף טו:

נ ב טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ג:

נא ג מיי' פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין צד לה טוש"ע ח"מ שם סעיף א וסי' נט בטור:

נב ד ה מיי' שם פכ"ג הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ד:

נג ו ז ח מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ג:

נד ט מיי' פ"ב מהלכות גירושין הל' ג ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נ וסימן צד טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג:

נה י מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א:

נו כ ל מיי' שם הל' ב ועי' במ"מ ופ"ב מהל' גירושין הל' ג סמג שם טוש"ע שם וסימן קכ סעיף ג:

מסורת הש"ס

א) רשב"ל מ"ז: ב) כתובות כא. ע"ש: ג) (עי' תוס' כתובות כא: ד"ה האמר): ד) קמן קטב: ה) [שבת יט. חולין קה.]: ו) [בערוך ערך כלא ג' גרס לכביה פי' מחק השינים של בי"ת של מעלה ושל מטה]: ז) [ב"מ כד.]: ח) נ"ל כפ"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שית מאה איסתרי ווזא (שית מאה זוזי וחד זוזא) הא"מ וכ"כ ר"ח לא גרס ליה: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' דאמרינן התם: (ג) ד"ה אמצרא וכו' והעוברים על גשר: (ד) ד"ה והבעל נותן שכר שכר הגט: (ה) תוס' ד"ה ומשוי להו ואי תימה זוזי נמי משוי להו איסתירי: (ו) בא"ד כדאשכחן בזוזי וכו' ולא חשבינן להו בסלעים: (ז) ד"ה אע"פ שאין וכו' ולא נתן עד תשרי וטרפה שלא כדין מלקוחות: (ח) בא"ד עד שעת נתינה דהכי פרכינן כצ"ל והיבות שלא כדין נמחק: (ט) ד"ה ושובר וכו' ולא נתנה עד תשרי ואזלא מזבנא לכתובתה: (י) בא"ד מצי לאוקמי בשובר דאית ביה הקנאה:

רבינו גרשום

להן לפרושות בסכום חשבון היו מצטרפין אותן ומשווי להו זוזי בשטרא ולא כתב פרוטי: יד בעל השטר על התחתונה. ולא מגבי שית מאה זוזי ווזא: מתלת ועד עשר לא ליכתוב איניש בסוף שיטה. של שום שטר דאי כתב בסוף שיטה תלת מצי זיופי המלוה וכתב תלתין והכי נמי מארבע מצי למכתב ארבעין וכן כל החשבון עד עשר מצי לזייף אבל אי כתב אחד עשר בסוף שיטה לא מצי לזיופי ולמכתב אחד ועשרים משום דצריך למכתב ו' בין אחד ועשרים ואי מזייף להאי ו' איכא היכרא ודחיק משאר אותיות. ומשום הכי נקט מתלתא דקודם תלתא לא כתבי בשטר חשבון אלא לוה סלע כותב פלוני לוה סלע וכן לשנים כותב סלעין ולא שנים ומעוט סלעים שנים. ואי קשיא לך היכא דכתב סלע בסוף שיטה יכול לכתוב סלעין הא לא קשיא דכיון דסלעין סתם לא הוי אלא שנים משום ההוא פורתא לא מזייף אלא מתלת ולעיל דזיוף גדול הוא מזייף: ואי מתרמי ליה. בסוף שיטה חד מכל חשבון זה מתלת ועד עשר: ניהדריה לדיבוריה. בההוא שטר תרי תלת זימני כך וקיבל עליו פלוני אחריות של כך וכך סלעין ואי אפשר בחד מתלת דלא מתרמי החשבון באמצע [illegible] סוף נלמוד מההוא דאמצע שיטה: ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא. זבן פלוני לפלוני: אזל. הלוקח בעל השטר ומחק ב' מלמעלה ומלמטה ושויה ו' ופרדיסא דמשמע תלתא בשרה זבן ליה וכוליה [illegible] לתא ופרדיסא: רויח ליה עלמא להאי ו' דופרדיסא: ההוא שטר דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון [אחי]. כלומר שראובן ושמעון שהן אחין מכרו לי מנת שלהן חלקן שירשו מאביהן: אזל וכתב ו' ושויה ואחי. [illegible] י זבינן לי מנת שלהם: האי מאן דמחוי אחתימות ידיה בבי דינא. [illegible] שזיוף הוא: לא ליחוי בסוף [illegible] אביי חתימתו בריש מגילתא. [illegible] ל גבי חתימתו שיהא חייב לו: אין חתימות ידי הוא. שהיה דומה לכתיבתו: בשלמא חתימת ידי מצית לזיופי שפיר. משום דבחור אנא וכוונת כתיבתי: דרתית ידיה. מחמת שהיה זקן היו ידיו רותתות היכי [illegible] אנחי ידא אמצרא. במעבר הנהר היה גשר קטן קצר כמו גשר ומזה בשפת הנהר קבוע יתד ובעבר האחר יתד האחר וקשור חבל מזה לזה וסומכין שם ידיהן כשעוברין על גבי אותו גשר צר ומירתת מכח [illegible] הנחתי ידי והיתה מרתת כיד של זקן וזייפתי: זרנוקא. שקורין ציקוניא שדולין בבור דרתת ועליה הנחתי ידי: **מתני'** כותבין גם לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. מפני שהאשה מתגרשת בעל כרחה: והשובר [illegible] אשה לב"ד ואמרה כתבו לי שובר מכתובתי שאתן לבעלי שגרשני כשיפרע לי כתובתי כותבין לה אע"פ שאין בעלה עמה: ובלבד שיהא. הסופר ובית דין מכירין האשה והאיש שלצורך עצמן הן מבקשין: והבעל

נותן

א) כותבין שטר ללוה ב) אע"פ שאין מלוה עמו ואין כותבין למלוה עד שיהא לוה עמו והלוה נותן שכר ג) כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו והלוקח נותן שכר ד) אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן שכר אין כותבין שטר אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן שכר אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר רשב"ג אומר ה) לשניהם כותבין שנים לזה לעצמו ולזה לעצמו: **גמ'** מאי ובלבד שיהא מכירן אמר רב יהודה אמר רב ובלבד שיהא מכיר שם האיש בגט ושם האשה בשובר יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חיננא ויתיב אביי גבייהו ויתבי וקמיבעיא להו שם האיש בגט אין שם האשה לא שם האשה בשובר אין שם האיש לא וליחוש דלמא כתב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהיאך (א) וזמנין אזלא כתבה אשה שובר ויהבה לגברא דלאו דילה אמר להו אביי הכי אמר רב שם האיש בגט והוא הדין לשם האשה שם האשה בשובר והוא הדין לשם האיש וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלמא כתיב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהיאך אמר להו רב אחא בר הונא הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה וליחוש דלמא אזיל למתא אחריתא ומחזיק ליה לשמיה ביוסף בן שמעון וכתיב גיטא וממטי ליה לאיתתיה דהיאך אמר להו רב הונא בר חיננא הכי אמר רב כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו לא איתחזק מאי אמר אביי דקרו ליה ועני רב זביד אמר רמאה ברמאותיה זהיר ההוא תברא דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא אתיא לקמיה ההיא איתתא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר אנא נמי אמרי להו לאו איהי היא ואמרו לי מיקש הוא דקשא לה ובגר לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן
כיון

כותבין שטר ללוה. להיות מזומן בידו לתת למלוה כשילוה לו מעות אע"פ שאין מלוה עמו · והלוה נותן שכר. בגמרא פריך פשיטא דהלוה נותן שכר שהרי כל הנאה שלו: אין כותבין שטרי אירוסין · מפרש י) באלו מגלחין (מו"ק ד. יח) שטרי פסיקתא כדרב גידל כמה אתה נותן לבנך כך וכך כו': אלא מדעת שניהם. אבי חתן ואבי כלה: ונשואין. כתובה: שטרי אריסות. מקבל שדה למחצה לשליש ולרביע: וקבלנות · חכירות כך וכך כורין לשנה: שטרי בירורין. בגמ' מפרש: כל מעשה בית דין. כגון אדרכתא דמודעינן ללוה ואזיל ופרע בטרם שיכתב: ושניהם נותנין שכר. בשטרי בירורין ובגמ' מפרש פלוגתייהו: שניהם. העדים כותבין שני שטרות לזה אחד ולזה אחד: **גמ'** שיהא מכיר שם האיש בגט. הסופר והעדים צריכין שיכירו שזהו שמו דאיכא למיחש אין גט זה אלא לאיש אחר ויבא לרמות ולהגבות כתובה לשום אשה כדתנן (כתובות דף פט.) הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה: ושם האשה בשובר. שלא תרמה ליתנו לאיש שגרש אשתו ותפסיד כתובתה על ידה: ומגרש לה. ומתכוין להתירה לינשא שלא כדין: אלא זה בפני זה. דליכא למיחש תו מידי: וניחוש. דלמא נפיק לו לעיר אחרת כו' לתנא דמתני' דבעי (ג) מכירין למה כותבין שום גט לשום אדם אף על פי שאנו מכירין שמו והלא שמא יוסף בן שמעון זה מעיר אחרת בא לכאן והיה שמו ראובן בן יעקב ועתה הרגיל והחזיק שיקראו לו כאן ראובן לפי שרוצה לגרש אשת ראובן בן יעקב שבמקום פלוני: אין חוששין לו. דכל כך לא היה מחליף שמו זמן מרובה פן יוודע הדבר: ברמאותיה. ידע ויזהר לעות הלכך אין תקנה עד דליתחזק: ההוא תברא דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא. לאחר זמן אתאי ההיא איתתא לקמיה לתבוע כתובה ואמרה לו לאו אנא הואי אותה אשה שאתה אומר שחתמת על שוברה ושמא אשה אחרת ששמה כשמי ושם בעלה כשם בעלי אבל אני לא התקבלתי כתובתי עדיין: אמר לה אף אנא אמרי להו. לסהדי החתומים עמי על השובר שאיך אותה האשה שחתמנו על שוברה והדין עמה והם השיבו לי שטעיתי במה שנשתנה והוחלף קולה והדין עמהם וכבר התקבלת כתובתך: מיקש קשיא. הזקינה וכבר נשתנה ונעשה קולה עבה:
כיון

כותבין שטר ללוה. בהא נמי פריך (ג) התם וניחוש שמא כתב ללוות כו', ומוקי לה בשטרי אקנייתא ואביי אמר עדיו בחיתומיו זכין לו: **וליחוש** דלמא כתביה לאתתא דלאו דיליה ומגרש לה. פירש רשב"ם ומתכוין להתירה להנשא שלא כדין ותימה לי והא בפני עדים יתנו לה והם יקראו את הגט כדאמרינן בגיטין (דף יט:) דמיבעי להקרויי גיטא ויראו העדים (ד) שאין זה שם ז) האיש ועוד בלאו הכי ליחוש דלמא כתביה לאיתתא דלאו דיליה כיון שאין מכירין האשה ויכתוב הגט לאיש אחר (ה) כשמו ויתן הגט לאיש אחר ששמו כשמו ויתן הגט לאשת האיש להוציא מבעלה כתובתה וכן כ"ל דמוקשה ול"ג ומגרש לה: **שם** האיש בגט וה"ה לשם האשה. תימה אמאי נקט שם האיש בגט ושם האשה בשובר וי"ל דלא חש לפרש כולהו אלא נקט שם הוא דמכתיב הכתב דעלייהו קתני במתני' והוא שיהי' מכירן שהרי הזכירן ולהכי נקט להו רב ומתניתין גופה לכך דברו באלו לפי שכבר הוצרכו להזכירם וה"ה ודאי שם האחר משום חששא אחרת: **וליחוש** לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת. ותימה אי בהוחזקו ואליבא דמאן אי לר"מ דאמר דעדי חתימה כרתי ליכא למיחש למידי שהגט לא יהיה גט מאחר שאין מוכיח מתוכו שהוא (ו) שלא כדאמר בכל הגט (גיטין דף כד:) כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה ודייק בגמרא הא גדולה מצי לגרש ומוקי לה משום הכי כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולא כרבי מאיר ומאי קאמר נמי שמגרשין נשותיהן זה בפני זה אפילו הכי לא מגרש אם לא יכתבו דורות ואי אליבא דר' אלעזר פריך לדידיה נמי לאו גיטא הוא שהרי צריכה להביא עדי מסירה שנתנו לה בעלה כיון שעדי חתימה אינם מוכיחין שבעלה נתנו וצריכה היא עדי מסירה להביאם לפניו שבעלה נוסר לה ותבקשם ולא תמצא ולמאי ניחוש לה ואי בדלא הוחזקו איירי דהשתא כרתי שפיר עדי חתימה שאין יודעים בעיר אלא בעלה (ז) ומאי משני זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה מה תיקן הלא אין ידוע שיש שנים בעיר ולעולם יגרשנה זה בשם בעלה שלא בפניו כיון שלא הוחזקו ואור"י דבהוחזקו מיירי ואליבא דר"א דקי"ל כוותיה פריך ואף על גב דעדי מסירה כרתי וצריכה להביא עדי מסירה ליחוש מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו אז לא יעשו הגירושין בפניהם דלמא כתב גיטא כו' והעדים שידעו המסירה ויכירו אותו כי שמו יוסף בן שמעון כשם הכתוב (ח) בשטר וגם יכירו שם האשה המקבלת אותו בשם שכתוב בשטר ולא יתנו לב לדעת אם יש עוד יוסף ב"ש אחר לבד מהותו ואם נשותיהם שוות כמו כן ואולי זאת אשת חברו וכשתבא לב"ד תביא עדי מסירה שתאמר אלו העדים ראו דיוסף ב"ש בעלי נתן לי הגט והן אומרים כן כדפרישית ואח"כ לא יתקרעו ב"ד ודאי לומר שמא טעיתם כך וכך כדפרישית ומשני הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ומאחר שנתקן כך לעולם חוקרין ב"ד ודאי אם שני יוסף היו שם ואם היו שם שנים אין הושבין שם כלל וכמו שפירש רבי וליחוש לשני יוסף בן שמעון דאיירי שהוחזקו צריך לפרש כמו כן קושיא ראשונה דפריך וליחוש דלמא כתב כשהוחזקו דוקא דאי לא הוחזקו לא הוה מיבעיא ליה לרב למימר וה"ה לשם (ט) האיש ואע"ג דאביי חייש לשני יצחק בפ' האשה (יבמות קטו: ושם) אע"ג דלא הוחזקו רבא לא חייש התם ורבה נמי לא חייש היכא דלא הוחזקו כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף יח: ושם ד"ה נפק) (ובכל הגט) ולמאי דפרישית דמוכח בכל הגט (גיטין כד: ושם ד"ה בעדי) דלר"מ אין יכולין שני יוסף בן שמעון לגרש נשותיהן עד שיכתבו דורות כיון דעדי חתימה כרתי אין גט אלא אם כן מוכיחין עדים הכתובין בו שבעלה נתנו לה קשה עלה דמדאוקמי פרק המגרש (שם דף פו: ושם) מתני' דשני גיטין ובנותיהן שוין כר"מ דוקא ודחי אפי' תימא ר' אלעזר ומיהו כר' מאיר משמע דאתיא לה שפיר והיכי ניחא ליה לר' מאיר הא מוכח בכל הגט דלר' מאיר אין שני יוסף בן שמעון יכולין לגרש נשותיהן אלא אם כן יכתבו דורות ויש לומר דכי מוקי לה כר' מאיר סבר שאינם שוין לגמרי שהרי שלשה בדורות או סימן דעכשיו העדים החתומים מוכיחין שמיד בעלה בא הגט אם הוא בידה ומה שקורא אותם שוין לפי שבמקום נתינתו אין מי שיכיר הדורות: **ומחזיק** ליה לשמיה יוסף בן שמעון. תימה מה בכך הלא צריך שיכיר שם האשה בגט ואשתו לא יכירו בשמה ולא שייך למימר שיחזיק ויש לומר שגם אשתו באה עמו אי נמי מכירין את אשתו ח) [שלו על ידי פלוני ופלוני שאמרו] שהיא אשתו של זה אבל לא שנשא איך הוא שמו שיאמרו שפלונית היא אשת ראובן שאם כן יודעים שאין שמו יוסף בן שמעון:
כיון

הגהות הב"ח

רבינו גרשום

כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה איברא אנת הות אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה: והבעל נותן שכר וכו': מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן והאידנא דלא עבדינן הכי שדיוהו רבנן אאשה כי היכי דלא לשהייה: כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וכו': פשיטא לא צריכא בעיסקא: כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח וכו': פשיטא לא צריכא במוכר שדהו מפני רעתה: אין כותבין שטרי אירוסין וכו': פשיטא לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן דניחא ליה לחמוה לקרוביה: אין כותבין שטר אריסות וקבלנות וכו': פשיטא לא צריכא בבורה: אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם וכו': מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: ר"ש בן גמליאל אומר לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו: לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין והכא היינו טעמא דר"ש בן גמליאל דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי דדמית עלאי כי אריא ארבא: **מתני'** מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא (נתתי) לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן: **גמ'** במאי קמיפלגי ר' יוסי סבר אסמכתא קניא ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי אני מה אעשה ואין הלכה כרבי יוסי: **מתני'** מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני בית דין ועושין לו קיום איש פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני ופלוני

רשב"ם

כיון שהגיד. נפקא לן במסכת שבועות (דף לב.) מאם לא יגיד: צורבא מרבנן. כגון רב ירמיה בר אבא לאו דרכיה למידק ולהכיר בנשים כל כך והגדה קמייתא שאמר דלאו איהי היא לאו כלום היא ולא מיקרי חוזר ומגיד במה שאמר לבסוף את היא אלא שנשתנה קולך דכיון דאמר השתא דקדקתי יפה סמכינן עליה ומהימנינן ליה: אע"ג דאמור רבנן צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כגון רב ירמיה שטען תחלה שלא הכירה אפי' הכי כיון דאמר דקדקתי יפה עתה ומכירה סמכינן עליה כדאמרי' גבי רב ירמיה שסמכינן על מה שאמר לבסוף דכיון דדק דק: נידבר. לנהוג: עם הארץ. שמסתכל ומכיר בנשים: ה"ג מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן: והאידנא דלא עבדינן הכי כו'. אלא נהגו שהאשה נותנת שכר: דלא נשהייה. בשביל השכר שאינו רוצה ליתן ותתעגן: איידי דתנא רישא כו' לא גרסינן ושיבוש הוא ויש מפרשים דאשוכר קאי ולמימרא דאיהי יהבה השכר ולא הבעל ואיידי דתנא רישא בדידיה משום גט שהבעל נותן שכר תנא נמי בדידיה גבי שובר ולאו דוקא ואין זה שיטת גמרא למיתניה בדידיה שיקרא משום רישא: עיסקא. מעות למחלית שכר: מפני רעתה. מום גדול שבה או רחוקה ממנו וסד"א יתן הוא שכר (א) דהנאה דידיה הוא ובדכתיב הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל (יחזקאל ז) וכדאמרי' איכשי (בבא מציעא דף נא.) זבנת קנית זבין אוביד: אפי' צורבא מרבנן. החתן סד"א חמיו יתן כל השכר שהרי משיא בתו לתלמיד חכם: בבורה. שצריך להובירה שנה או שנתים ואין ריוח עתה למקבל: הכא תרגימו. בבבל: שטרי טענתא. שני סופרי הדיינין היו כותבין טענות אנשי הריב כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין ועל פי אותן טענות פוסקין הדיינין את דינם: זה בורר לו. דיין אחד כו' והיו כותבין בשטר פלוני בירר לו דיין פלוני ופלוני בירר לו את פלוני: לימא בכופין על מדת סדום קמיפלגי. מדת סדום כדתנן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום לימא ת"ק סבר שניהם נותנין שכר (ב) ונותנין שטר אחד בין שניהם ואם יאמר אחד מהם לא אתן השכר כי אני חפץ שיהא לי שטר אחד לבדי ולך שטר אחר ויהיה שלי שלי ושלך שלך כופין אותו ועושין אחד כי מה שאמר מדת סדום היא ור"ש [ב"ג] סבר אין כופין: ומשנינן לא דכ"ע כופין. וטעמא דר"ש משום דקסבר אין זו מדת סדום שהרי חסר הוא הרבה בדבר אם יכתבו שטר אחד לשניהם דאמר לא ניחא לי דתיהוי זכותי בשטר אחד אצל זכותך: דדמית עלאי כאריא ארבא. כל שעה שתראה הכתב תבא עלי בעלילות טענותיך הכתובים בו ושם תראה טענותיי נבא לידי מריבה כי איש מריבות אתה: **מתני'** והשליש את שטרו. המלוה והלוה מסרוהו ביד שליש שהרי טורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש: **גמ'** אסמכתא. המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים: לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך ודיני אסמכתא מפורשין בב"מ בפ' איזהו נשך (דף סו:) ובפ' המקבל (שם קד:): כי אתו לקמיה דרבי אמי. דיני אסמכתא: וכי מאחר שפעם ראשונה ושניה. כלומר כמה פעמים לימדנו רבי יוחנן הלכה כר' יוסי אני מה אעשה והילך אומר לא קניא: ופסיק גמרא ואין הלכה כר' יוסי אף על פי שנימוקו עמו דאסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בבית דין חשוב ובדלא אנים כדאמר במסכת נדרים (דף כז:): **מתני'** מי שנמחק שטר חובו. מעצמו שנשטשט או שנפלו עליו מים: מעמיד עליו עדים. היודעים מאימתי נכתב ומה (ג) כתוב בו והם עושין לו קיום בפני בית דין וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו השטר והזמן והמעות: נמחק שטרו. שהיה כתוב ביום פלוני ופלוני היו עדים שהיו חתומים בו כל זה כותבין אלו המקיימין ואחר כך חותמין את שמותם בסוף:
גמ'

תוספות

כיון דדק דק. וא"ת היאך דאמר מתחלה לאו איהי היא אמאי שיכול (ג) להחזיר כ"ש כשאומר מתחלה זאת היא דנאמן אע"פ שאין דרכו להסתכל בהן תריץ ה"ק כיון דדק דק ואם רוצה לחזור אינו חוזר ומגיד: (ד) **אמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה גרסינן אין הלכה ולא גרסינן הלכה. והכי משמע בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כז.) ההוא דאזיל ואתפיס זכוותיה בב"ד אמר אי לא אתינא עד ל' יומי ליבטלו זכותיה ולא אתא אמר רב הונא בטילן זכותיה ופריך מרב נחמן דאמר אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ואמאי בטילן זכותיה וכן הגירסא כתובה ברוב ספרים (ה) תימה דאמרי' באיזהו נשך (ב"מ דף סו. ושם) אברייתא אמר רב נחמן אפי' בשעת מתן מעות לא קנה על ההיא דהלוהו על שדהו וא"ל אם (ו) לא נתן לך כו' איתיביה רבא כו' [אומר אני] אסמכתא קניא ומניומי אומר אסמכתא לא קניא ופירש רש"י ומניומי החזירני מדברי אבל הייתי רגיל לומר קניא כדמשמע מתני' (ז) דפריכא ליה מינה ומאי קאמר מניומי החזירני אדרבה רבה בר אבוה רבו החזירו ועוד הקשה רבינו תם דרב הונא אדרב הונא דהתם קאמר אסמכתא קניא דבשעת מתן מעות קנה הכל והיכי פריך *ברים נדרים (דף כז:) מהא דאמר רב נחמן אסמכתא לא קניא והא סבירא ליה קניא ומתרץ ר"ת אפילו לא קניא אסמכתא בעלמא התם באיזהו נשך (שם) קניא טפי משום דעשה לו טובה שהלוה לו וגומר בדעתו להקנותו יותר ועוד דתפיס מלוה ואין אני מבין בזה דבהא דרב נחמן (ח) עשה לו כמו כן טובה ומיהו מה שנתן הטעם דתפיס אתי שפיר דבהא דרב נחמן לא תפיס אלא שליש אלא בדרב הונא דבבא מציעא דתפיס המלוה הקרקע במשכון ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן דאמר אף לאחר מתן מעות קנה הכל וגם שהולך מניומי להחזירו אע"פ שהיה יודע מילתיה דרבה בר אבוה ועוד י"ל לרב הונא שכל אסמכתא שאין דעת כל אחד ואחד (ט) שתהיה האסמכתא ואין אומרים כלל אלא להסמיך חברו על דבריו אבל התם אין זה להסמיכו על דבריו אלא לגמרי הלוהו על מנת שתשקע בידו אם לא יפרעהו עד שלש שנים ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן: **מעמיד** עליו עדים. נראה שמועיל לענין זה שעושין אותו מלוה בשטר בעדות דבשביל החתומים הבאים אחרי כן לא היה אלא מלוה ע"פ וקיום הסטר עושין ב"ד ולא כפי' רשב"ם שהעדים עושין אותו: **ובא** לפני ב"ד. ודוקא נקט ב"ד דאלימי לאפקועי ממונא ולקמן נמי מיירי שמביא עדים על ההיא דמי שפרע קצת חובו בגמרא מקרעין את השטר כו':

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ס סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כט סעיף ח:
עב ב טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א בהג"ה:
עג ג עי' בהשגות הראב"ד פ"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ג [וברב אלפס יבמות פ"ד דף מ:]:
עד ד מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ג ופ"ה מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין נ וסי' ג טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף א:
עה ה מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נח סעיף ג:
עו ו מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' יג סעיף ב:
עז ז ח מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רז סעיף א וסי' רח סעיף יג:
עח ט מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה יב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף א וס"ב:

רבינו גרשום

בימי בחרותה ומשו"ה אין אתה מכיר אותה: ובגר לה. כמו בגרת שנתחלפה לה ימי נעוריה ונכנסת בימי בגרות: כיון שהגיד. שלא היא ואיני מכירה: [אינו חוזר ומגיד]. אפ"ה במזכירין אותו ונזכר חוזר ומגיד שצורבא מרבנן לאו אורחיה למבדק להסתכל באשה כדי שיכירה יפה ויכול לסמוך על אחרים שמכירין: כיון דדק דק. ונאמן: דלמא מחלפו להמיניה. משום דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ולא להסתכל משום צניעות אבל עם הארץ מסתכל ודייק שאינו ביישן ולא מחלפו ליה שהוא מכירה יפה: והאידנא דלא עבדינן הכי. דליתן בעל שכר משום דבעל מאחר שנכתב הגט אינו חושש אם מגיע לידה כל כך מהרה בשביל הכתובה שצריך לפרוע לה הלכך שדיוהו רבנן שכר מסופר על האשה דהיא תתן: כי היכי דלא לשהייה. שתוציא גיטה מיד הסופר כדי שלא ישהה לה פרעון כתובתה. והשובר לאשה והבעל נותן את השכר והאשה נותנת את השכר מיבעי' ליה הואיל דאיהי מקבלת א) הפרעון מכתובתה. ומשני איידי דתנא רישא הבעל נותן תנא סיפא בעל נותן ולאו משום דוקא דודאי האשה נותנת שכר: אע"פ שאין מלוה עמו. משום דזכות הוא למלוה וזכין לאדם שלא בפניו: שיהא לוה עמו. משום דשטר חוב הוא לו ואין חבין לאדם אלא בפניו: והלוה נותן שכר לסופר. משום דריוח שלו הוא שהוא מקבל ונצרך הוא: פשיטא. דלוה נותן שכר דריוח שלו הוא: לא צריכא דיהיב ליה בעסקא. שנותן לו ממון שיהא חצי הריוח שלו מהו דתימא הואיל ומלוה נוטל חצי הריוח יתן שכר לסופר קמ"ל דלא אלא הלוה יתן השכירות הואיל ונהנה מממון שלוה: אע"פ שאין הלוקח עמו. דזכות הוא לו שקונה: עד שיהא המוכר עמו. דחוב הוא לו: והלוקח נותן את השכר. בשביל שהוא זוכה שקונה: פשיטא. דלוקח נותן שכר שהוא זוכה: לא צריכא בטוכר שדהו מפני רעתה. שמם שלה גדול מהו דתימא זכות הוא לו שמוכר והוא יתן השכר קמ"ל דהלוקח נותן דכל קנייה זכות הוא: פשיטא. דאין כותבין אלא מדעת שניהן עד שיתרצו שניהן: לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן. ס"ד אמינא כותבין שלא מדעתה דכיון דצורבא מרבנן הוא ונתרצה בהנהו קרושין כשיגיע לידה קמ"ל דאפי' הכי אין כותבין אלא מדעת שניהן. והחתן נותן שכר: אין כותבין שטרי אריסות. כגון שנתן פלוני לפלוני את שדהו למחצה לשליש ולרביע. או שטר קבלנות שמקבל שדהו בכך וכך בזמן לשנת אלא מדעת שניהן והמקבל נותן את השכר לכותב השטר משום דאיהו משתכר: פשיטא. דמקבל נותן שכר דנהנה: לא צריכא בבורה. בשדה שהיתה בורה מזמן גדול מהו דתימא ריוח דנותן הוא שמתקן שדהו הרבה והוא יתן קמ"ל דלא: הכא. בבבל: תרגימו שטרי טענתא. שזה בורר אחד נאמן שמקבל טענותיהן וכותבן וזה בורר לו אחד שמקבל טענותיו וכותבן כדי שלא יתחלפו טענותיהן ונותנין לכל אחד טענותיו ואותן של חבירו והולכין לב"ד: רב ירמיה בר אבא אמר. היינו שטרי בירורין שכותבין שזה בירר לו דיין פלוני וזה בירר לו דיין פלוני ולהכי כותבין שאם יתחייב האחד שלא יוכל לומר אני לא קבלתי עלי פלוני להיות ב"ד: רשב"ג אומר לשניהן כותבין לזה בפני עצמו. טענותיו ולא טענותיו של חבירו והכי נמי לאידך שלא יתחלפו טענותיהם: דמר סבר. ת"ק: כופין על מדת סדום. שאם אמר האחד איני רוצה ליתן אלא מחצית שכירות הסופר לפי שיכולין כל טענותיו להיכתב בשטר אחד ויתן בעל דיני חצי השכר וחבירו יאמר איני רוצה שיכתבו טענותי עם טענותיו אלא יכתבו לו טענותיו לבד בשטר אחר ויתן הוא כל שכירות כתיבת שטרו ואני אתן כל שכירות כתיבת שטר טענותי אין שומעין לו דזה מדת סדום שלי ושלך שלך אלא יכתבו לשניהן כל טענותם בשטר אחד או שטר בירור ב"ד ויתנו שניהן שכירות של שטר אחד בלבד: ורשב"ג אומר אין כופין. אלא להכי לשניהם כותבין לזה טענותיו לעצמו ולזה לעצמו וכל אחד יתן שכר שטרו: לא דכ"ע כופין והכא היינו טעמא דרשב"ג דא"ל לא ניחא לי שיהו זכיות טענותיך עם זכיות טענותי. בשטר אחד שאיני רוצה להשתתף עמך: דדמית עלי כאריא ארבא. כארי אורב: פיס' והשליש את שטרו. שאמר למלוה תנהו ביד שליש ביד נאמן אם לא אשלים לך הפרעון עד יום פלוני תן לו שטרו ויגבה כדמעיקרא כל חובו וילך לאיבוד מה שכבר נתתי: ב) ואם לא נתתי אסמכתא הוא שסומך בדעתו שיכול לפורעו עד הזמן ועל כן מקנה לו. ר' יוסי סבר אסמכתא קניא: שר' יוחנן למדנו. במקומות אחרים: אני מה אעשה. אפסוק כמו שלימדני. ואפ"ה אין הלכה כר' יוסי אלא אסמכתא לא קניא: פיס' מי שנמחק מקצת שטר חובו. ומתירא שמא ימחק כולו: מעמיד עליו על השטר עדים. שיקראוהו וידעו מה כתוב בו ומי הן עדיו ויביא אותן לפני ב"ד שיעידו בפניהם מה שראו בשטר. והן ב"ד עושין לו קיום. שיכתבו לו על גבי אותו שטר מחוק. איש פלוני בן פלוני
א) נכ"ט היה לו לכתוב הג"י שהוא נרשב"ם ד"ה איידי. ב) אולי צ"ל ר"י סבר אסמכתא קניא. אם לא נתתי וכו'.

מסורת הש"ס

א) [כתובות יח: סנהדרין כט. מכות ו.], ב) [כתובות נה. ...], ג) [...], ד) [...], ה) [...], ו) נדרים כז: [illegible], ז) [illegible], ח) [illegible], ט) [illegible], י) [נדרים כז:] [illegible]

תורה אור

וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה. דברים כד

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מפני רעתה וכו' יתן הוא שכר קצ"ל דלא דהנאה דידיה הוא: (ב) ד"ה לימא וכו' שכר [illegible]: (ג) תוס' ד"ה כיון וכו' [illegible]: (ד) ד"ה אמר רב נחמן [illegible]: (ה) [illegible]: (ו) [illegible]: (ז) [illegible]: (ח) [illegible]: (ט) [illegible]

ופלוני ופלוני עדיו: **גמ'** ת"ר איזהו קיומו במותב תלתא הוינא אנו פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ביום פלוני ופלוני ופלוני עדיו ואם כתוב בו הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואינו צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר ה"ד נקרע ה"ד נתקרע אמר רב יהודה נקרע קרע של בית דין נתקרע קרע שאינו של ב"ד היכי דמי קרע של בית דין א"ר יהודה מקום עדים ומקום הזמן ומקום התורף אביי אמר שתי וערב הנהו ערבאי דאתו לפומבדיתא דהוו קא אנסי ארעתא דאינשי אתו מרוותיהו לקמיה דאביי א"ל ליחזי מר שטרי' ולכתוב לן מר שטרא אחרינא עליה דאי מיתנים חד נקיטנן חד בידן אמר להו מאי אעביד לכו דאמר א)רב ספרא אין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא טריף והדר טריף הוו קא טרדי ליה אמר ליה לספריה זיל כתוב להו הוא על המחק ועדיו על הנייר דפסול אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי ודלמא רישומו ניכר ותניא נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר אמר ליה מי קאמינא שטרא מעליא אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא תנו רבנן הרי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין לו את השטר בד"א בשטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו

רבן

גמ' הוציא. שטר מחוק לפניו שהיה כתוב ביום פלוני: ופלוני ופלוני. היו עדים שחתומים בו: ומפרש גמרא אם כתוב בו הוזקקנו כו'. שעמדו אלו בית דין המקיימין וחקרו עדים החתומים בו להעיד על חתימתן ונמצאו דבריהם מכוונין: גובה. מזמן ראשון הכתוב בשטר ואין צריך ראיה אחרת ואם לאו צריך להביא ראיה אחרת על הזמן ועל סכום המעות ועל כל מה שהיה כתוב בשטר: נקרע. על ידי אדם: נתקרע. מעצמו: ערבאי. ישמעאלים: וקאנסי לארעתא דאינשי. ומתוך שהיו בעלי זרוע כופין בעליהן לתת גם השטרות שלא יוכלו לערער: ליחזי מר שטרא. מה כתוב בו קודם שיאנסו ממנו וכתוב לנו אחר תחתיו שאם יאנס אחד ישאר לנו שני ולזמן מרובה אם תהיה ידינו תקיפה נערער על שדותינו ונקחם מיד הלוקחים אותם מיד הערביים: דאמר רב ספרא. לקמן בשמעתין: דלמא טריף והדר טריף. זה הלוקח שקנה שדה באחריות זמנין דטריף ליה מיניה בעל חוב דמוכר ואתי איהו וטריף מלקוחות ומחזיר להם אחד מן השטרות כדי לגבות בו מן המוכר והדר טריף מלקוחות אחריני על ידי השטר השני ואומר עתה טרפו ממני ואחזור ואטרוף מלקוחות והרי שטר מכירתי עדיין הוא בידי: קא טרדי ליה. מפצירין בו: אמר ליה לספריה זיל כתוב להו. שטר ומחוק אותו ואחר כך כתוב על המחק והעדים יחתמו על הנייר ואלו לא יתנו לב שהוא פסול ואיפטר מהם: אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי כו'. (א) לי נראה דרב אחא בר מניומי הוה סלקא דעתיה דהכי אמר אביי לספריה דנכתוב להו שטרא מעליא והדר נמחקיה והדר נכתביה על המחק ונחתמו סהדי על הנייר והכי קשיא ליה ודלמא לא מחקי ליה שפיר משום דבעי למיכתב עליה והוי רושם ראשון ניכר ואזלי ומחקי ליה להאי כתבא בתרא ומוקי ליה אקמא והוה ליה רושם ראשון ניכר וכשר וראשון לא על המחק נכתב והוה ליה כנטשטש דאמרן לעיל רישומו ניכר כשר: אמר ליה מי סברת שטרא מעליא קאמינא. דנכתוב ונמחקיה: אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא. דברים בטלים אמרתי לכתוב ולמחוק: אבד שטר חובי. וכתבו לי אחר תחתיו ככל הכתוב בראשון וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו: כתבנו ונתננו לו. דליכא למימר שמא כתב ללוות ולא לוה: בשטרי הלואה. אפילו אם באו לכתוב חוץ מאחריות שבו אין כותבין דאתו למיטרף ביה מבני חרי ושמא לא אבד הראשון אי נמי דלמא חזר ומלאו וטריף והדר טריף: אבל בשטרי מקח וממכר. אם אמרו עדים כתבנו ונתננו לו כותבין לו אחר חוץ מאחריות שבו מאחר שאמת הדבר שזה הקרקע קנוי לו והוא ירא פן יתקע הדבר ויערערו עליו שלא כדין כותבין לו שטר מקח בלא אחריות כדמפרש לקמן (דף קסט:) שטרא דנן דכתבנוהי דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי כו':

רבן

ופלוני ופלוני עדיו. החתומים בשטר כך פירש רשב"ם ונראה לר"י (ב) שמזכיר ב) (הוא הדין) נמי העדים שהעידו שראו אותו השטר שאם ירצה הלוה היום או למחר לפסלן שיוכל לפסלן ותימה אם צריך לכתבן (ג) שאין הגמרא מזכירן וצריך עיון בתיקון שטרות: **אבל** בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו. וכותבין מזמן ראשון דאי מזמנא דהאידנא שמא חזר ומכרה למוכר ויוציא אח"כ שטר עליה ויאמר האידנא הוא (ד) דזבינתה מינך והדר טריף שלא כדין ורשב"ג אומר אין כותבין אפי' בשטרי מקח וממכר פי' דשמא אחר שקנאה החזיר שטרו למוכר וחזר המכר והשתא אי לא עבדינן ליה שטרא להאי מהימן מוכר לומר הוא החזיר לי השטר וחזר המכר שהרי אין לזה שטר אבל אם עושין לזה שטר איך יוכל לומר שלי היא כשיוציא שטר שלו הלא הלוקח תופס השטר שהוא שלו ויאמר למוכר שטר שבידך לא החזרתיו לך אלא כשמכרת לי הקרקע כתבת לי כמה שטרות דכותבין שטר למוכר (ה) והאחד בידך עדיין וחכמים אומרים מתנתו קיימת וא"כ גבי מקח וממכר ליכא למיחש למידי אפי' אין שטר לזה הלוקח שלא נכתב שום שטר לא יוכל המוכר ליטול קרקע שאפילו החזיר לו שטרו אינו שלו דהא לא חזרה מתנתו ואפילו יש לו ראיה שנתנו לו שכתב לו שטר שיקנה אותה ואותיות נקנות במסירה ובשטר לכולי עלמא או יש לו שטר מכירה שמכרה לו השתא נמי ליכא למיחש למידי שאם כן לא יכול זה להזיקו כלום ואפילו יש לו שטר שנכתב לו מחדש שהרי כתוב מאותו הזמן ותימה קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך איהו וכל שעבודיה למה אין לחוש שמא יפסידנו הלוקח על ידי שטר (ו)שכתב לו מזמן ראשון שאע"פ ששני השטרות יהיה כתוב בהן יום אחד מ"מ לא יהיה מוחזק בה המוכר יותר מן הלוקח מאחר שיהיה גם ללוקח שטר ושמא הוא החזירו למוכר באותו יום עצמו שהקנה לו השטר מכר שאז אין ג) (כותבין זמן ואומר שאחר כך) חזר ומכרה לו באותו היום עצמו ואומר ר"י דכולי האי לא חיישינן וגם לא יהא לו פנים לומר שבו ביום החזיר לו השטר ובו ביום חזר ומכרה לו ותימה לרשב"ג למאן דאמר לקמן (דף קעג.) צריך להביא ראיה כהי דנקנות במסירה מ"מ צריך המוכר להביא ראיה שהוחזר לו השטר אפילו הוא בידו ואור"י דהכא אין צריך לכולי עלמא דלנכפילה לא חיישינן ולפקדון נמי לא חיישינן הכא שירא הוא להפקיד שטרו למוכר דלמא כבש ליה ויביא עדים שהשדה היתה שלו עד עתה תימה לר"י שכל מוכר שדה יכול להזיק ללוקח דכיון שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו דזימנין דכתב שני שטרות ונותן האחד ללוקח ולאחר שלש שנים או ארבע שיפסיד הלוקח את שטרו יבא ויאמר החזיר לי השטר ויביאהו לב"ד ויגבה בלא ראיה למאן דאמר אין צריך להביא ראיה ואותו לא יוכל לומר לו מתחלה כתבת שכתבת אז הרבה שטרות מאחר שהוא אין לו שטר ואין יכול להוכיח שלא החזירו לו ויש לומר דאיכא למימר שכיון שהחזיק שלש שנים בקרקע עומדת החזקה במקום השטר ויכול לומר כל מה שיכול לטעון אם היה השטר בידו כי יאמר מה שאין לי שטרי לא בשביל שהחזרתיו לך אלא שלא נזהרתי לשמרו לאחר שלש שנים ד) ותימה לרבן שמעון בן גמליאל שמכל מקום יכול המוכר לעשות שני שטרות כגון ראובן דכתב ב' שטרות שמכר שדה לשמעון ויתן האחד לשמעון ואחד ללוי ויעשה קנוניא בינו ובין לוי ויוציא לוי אותו השטר לאחר ג' שנים שהפסיד שמעון שטרו ויטעון כי שמעון מסרו לו ונתן לו השדה ולא יצטרך הוא להביא ראיה למ"ד אין צריך להביא ראיה וצ"ל דכי האי גוונא צריך להביא וכה"ג אמרינן לקמן (דף קעג.) דאחין הואיל ה) ושמעי להדדי צריך להביא ראיה ואפי' אמרי' בעלמא א"צ ובענין אחר יש לפרש ולא תקשה לרשב"ג (ז) ו) [ולא תצטרך] לכל זה רשב"ג אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין כדמפרש לקמן שיש לחוש שמא החזיר הלוקח למוכר וחזר המכר ואם לא נכתב שטר שני ללוקח יוציא המוכר הקרקע מיד הלוקח על ידי השטר שהחזיר לו אבל אם נכתוב לו שטר שני ללוקח אפילו יוציא המוכר על הלוקח השטר שהחזיר לו לא יועיל כלום שיאמר הלוקח שני שטרות היו לי ולא החזרתי לו אלא אחד וכיון שהאחד עדיין בידו לא חזר המכר ז) והשתא אין להקשות אפי' כשיש שטר ביד המוכר מה יש לו להועיל והלא הלוקח יכול לומר לו קודם שמכרת לי השדה כתבת שנים או שלשה שטרות וכתבו לך כאשר חפצת כי כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ומה שאין שטר בידי לפי שאבד ממני הא לא קשה מידי דודאי אין מועיל למוכר אלא אם כן יש עדים שזה השטר שבידו הוא אותו שנתנו ללוקח ועתה חזר לידו אי נמי יבררו עדים שהחזיר לו הלוקח את

השטר

עין משפט
נר מצוה

עט א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' יג סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' מא ס"א:
פ ג מיי' שם הל' יד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' נב סעיף א:
פא ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
פב ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם ס"א:
פג ח מיי' שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מא סעיף ג:
פד ט מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע שם בהג"ה וסי' רלט סעיף א:

רבינו גרשום

פלוני נמחק שטרו שנכתב ביום פלוני ופלוני ופלוני עדיו. שראו שם כתוב בו כך או אם הכירו השטר לפני ב"ד שיראוהו קודם שימחק כולו וראו ב"ד מה שכתבו בו דאי כפי חתימת העדים יכתבו לו איש פלוני וכו' ופלוני ופלוני עדיו שהיו חתומין בו אנו ב"ד פלוני ופלוני ופלוני שצריכין להיות שלשה הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו שנכתב ביום פלוני כלומר באותו זמן: ואם כתוב בו. באותו קיום: הוזקקנו לעדותן של עדים. שראו מה שהיה בכתב: ונמצאת עדותן מכוונת. שאמרו שהיו מכירין אף חתימת ידי העדים: גובה בעל השטר. ואין צריך להביא שום ראיה עוד: ואם לאו. שלא כתבו הוזקקנו יכול הנתבע לומר שטר מזויף מחוק הראה לעדים או לב"ד הלכך צריך עדים שיקיימו כתיבת העדים לעדות: ואם לאו. שלא נמצא מכוון שלא העידו אלא על כתיבת השטר בלבד ולא העידו שהכירו חתימת העדים צריך להביא ראיה קודם שיתבע עדים שהכירו חתימת ידי עדים שהיה על השטר שהשטר ישר הוא: נקרע. בכוונה כדמפרש לקמן: פסול. דמשמע שאחרים קרעוהו שמצאו בו דופי או פרוע היה: נתקרע. מעצמו: ומקום התורף. כתיבת הממון להכי קרי טורף שבו טורף לקוחות: הנהו ערבאי. ישמעאלים שהיו מסייעין למלך כשהיה הולך למלחמה והיו רגילין לעכב עמו במלכותו זמן גדול ושוב חוזרין למקומן ובאו עמו לפומבדיתא ונתן להם רשות לאנס קרקעות של בני אדם שסביב העיר שיתפרנסו מהן כל ימות שהן שם: אתו מרוותיהו. בעלי הקרקע: לקמיה דאביי. ואמרו ליחזי מר שטרי' שיש לנו על אותן שדות שתופשים הערביים שהן שלנו שאנו קנאום מן בעליהן ולא הספקנו להחזיק בהן ג' שנים עד שנפלום הערביים וכשילכו להן נחזיק בשדותינו השתא לכתוב לנו מר ג"א חד מיננא שטר אוחרן עליה דארעא דאי מתנים או מתביד שטרא דאית לן כדאמר התם עד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר וכי מתביד נקטינן מיהא חד שטר בידן: דלמא טריף. בשטר זה לקוחות ותו לאחר זמן מפיק שטר אוחרן והדר טרפי לקוחות אחריני: הוו קא טרדי ליה. היו מפצירין עליו שיכתוב להם: כתוב להם כי האי שטרא הוא על המחק ועדיו על הנייר דפסול. למטרף ממנו לקוחות אבל לכך יועיל להם שכל זמן שזה שטר בידם אין יכול המוכר לכפור שלא מכר: ודלמא. אע"ג דכתב על המחק ועדיו על הנייר מחק נמי לעדי קיום עד שיהא רשומו ניכר והוה ליה אידי ואידי על המחק ניטשטש אם רשומו ניכר כשר. ואתו למיטרף נמי זימנא אחרינא: אל"ף בי"ת בעלמא קאמינא. כלומר חצי התיבות של כל השטר כותב כגון ז"ב ע"ד וכן כולו הואיל ויש בו בשטר תרי ריעותא חדא דהתיבות אינן שלמות ועוד דהוא על המחק פסול ולא מצי למטרף ביה: ת"ר וכו' ונתננו לו. שטר שאבד: אין כותבין ונותנין לו את השטר אחר. דלמא מכזב ולא נאבד ואיערומי מיערם ובעי טריף והדר טריף: במה דברים אמורים. דאין כותבין: בשטרי הלואה. כגון בעל חוב שלוה והיו קרקעותיו משועבדין למלוה ואי כתבי למלוה שטרא אחרינא טריף והדר טריף לקוחות וכל שטרי הלואה אע"פ שאין כתוב בו אחריות הרי הוא כמו שכתוב בו דכל לוה חייב באחריות החוב: אבל שטרי מקח וממכר. שמכר לו שדהו ואמר נאבד שטרא של מכירה: כותבין לו אחר חוץ מאחריות שבו. דלא כתבי בהאי שני אחריות דכיון דלית ביה אחריות לא מצי טריף ביה לקוחות ואי אמרת אם כן מה מועיל לו כיון דלא מצי למטרף ביה להכי אהני ליה דכי נקיט האי שטרא לא מצי למטען מוכר הא ארעא לא מכרתיה מעולם לך דהאי שטרא מוכיח דזבנה לו אבל לגבות לא מהני הואיל דאין בו אחריות אבל בשטר הלואה

מסורת הש"ס

א) [לקמן דף קסט.]: ב) רש"א מ"ז: ג) ס"א כתוב בו זמן ואח"כ. רש"א: ד) נ"א ועוד תימה. רש"א: ה) ס"א דשמעי מהדדי. רש"ל: ו) גי' רש"ל: ז) נ"א ואית אפי'. רש"א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר ליה וכו' לאביי כו' נראה לי דרב אחא בר מניומי הוה סלקא אדעתיה דהכי וכו' והכי קא קשיא וכו' וכשר דראשון לא: (ב) תוס' ד"ה ופלוני וכו' שמזכירין נמי העדים וכו' השטר שנמחק שאם ירצה: (ג) בא"ד לכתבן מאחר שאין הגמרא: (ד) ד"ה אבל וכו' ויאמר האידנא הוא דהדרי' וזבינתה מינך וטריף שלא כדין כצ"ל: (ה) בא"ד דכותבין שטר למוכר ואע"פ שאין לוקח עמו והאחד בידך וכו' דאפי' אין שטר לזה הלוקח שלא נכתב לו שום וכו' ליטול הקרקע: (ו) בא"ד שטר שנכתב לו מזמן ראשון: (ז) בא"ד ולא תקשה לרשב"ג מכל זה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף שטרי מקח וממכר אין כותבין וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחברו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכמים אומרים מתנתו קיימת אמר מר חוץ מאחריות שבו מאי טעמא א)א"ר ספרא "לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא אזיל בעל חוב טריף ליה להאי ואזיל האי ומפיק חד וטריף לקוחות ואמר ליה לבעל חוב שוף לי דאיקום בה והדר תא טירפן ומפיק אחרינא והדר אזיל טריף לקוחות אחריני וכיון דקרעניה לשטרא דמלוה במאי הדר' טריף לה וכי תימא דלא קרעניה והא אמר רב נחמן ג)כל טירפא דלא כתיב ביה קרעניה לשטרא דמלוה לאו טירפא הוא ד)וכל אדרכתא דלא כתיב בה קרעניה לטירפא לאו אדרכתא הוא ה)וכל שומא דלא כתיב ביה קרעניה לאדרכתא לאו שומא היא לא צריכא דקאתי מכח אבהתיה אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולמה ליה למימר ליה לבעל חוב שוף לי בהאי ארעא ואיקום בה תיפוק ליה דכיון דנקיט תרי שטרי טריף והדר טריף אם כן נפישי עליה בעלי דינין ולכתוב להאי שטרא מעליא ולכתוב תברא למוכר כל שטרי דיפקון על ארעא דא פסולין לבר מן דיפוק בזמנא דא אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה קמיה דרב אשי זאת אומרת ב)אין כותבין שובר

אמר

רשב"ם: רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בשטרי מקח וממכר אין כותבין. דס"ל אותיות נקנות במסירה כדלקמן גבי מתנה דחיישינן דלמא לאחר שכתבו ונתנו לו שטר המכירה החזיר לו לוקח זה למוכר את השטר וחזר לו מקחו כדאמרינן גבי מתנה: חזרה מתנתו. כדמפרש לקמיה טעמא: מתנתו קיימת. אלא אם כן חזר ומכרה או נתנה לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר: אמר מר חוץ מאחריות שבו מאי טעמא. אין כותבין לו אחריות: אמר רב ספרא לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת. שאם יכתוב לו שטר אחר חיישינן דלמא אתי בעל חוב וטריף ליה להאי שדה דאמר הקונה אותה כי אבד שטרי שהיה לי על שדה זו וכתבו לו שטר אחר עליה וכיון דנטרפה מידו אזיל בהאי שטרא דכתבו ליה וטריף ללקוחות שקנו אחר שקנה הוא ויעשה קנוניא עם הבעל חוב שטרפה ממנו: ואמר ליה שוף לי דאיקום בארעא. כלומר אל תערער עלי עתה כלום פי' שוף בשופי כדגרסינן (כתובות דף כ.) והוא שאכלום בעליהם שלש שנים ובשופי כך אמר ליה שוף לי דאיקום בארעא ארבע או חמש שנים עד דיתיישן הדבר והדר תא ותערער עלי זימנא אחריתי ועביד הכי ובתר זמן מערער עליה וטריף לה מיניה והדר אזל הקונה שאמר אבד שטרי וכתבו לו אחר ומפיק ליה לההוא שטרא [קמא] דכתבו ליה על שדה זו ואזיל וטריף ללקוחות: ומקשינן עלה וכיון דקרעטוה לשטרא. דבעל חוב בזימנא קמייתא דטריף במאי קטריף כי אתי השתא וטריף: והאמר רב נחמן כו' כך הוא הסדר מלוה בא לב"ד וצועק על הלוה שיפרע לו חובו ומזמינין ליה ללוה בדינא כדאמרי' ואי לא אתי משמתינן ליה וכותבין שטר טירפא למלוה שילך ויפשפש אחר קרקעותיו של לוה וכל מקום שימצא מנכסיו או מלקוחות שקנו ממנו אחרי כן יראה שטרו לב"ד של אותה העיר וימסרו לו קרקעותיו למלוה ויכתבו לו שטר אדרכתא שיהא שליט ודורך על נכסיו של זה לגבות חובו מהן כדמפרש בהגוזל בתרא ושטר הטירפא יקרעו פן יחזור ויטרוף בב"ד אחר וישומו הנכסים כדין שומת בית דין כדמפרש בב"ק וכפי השומא יקחם בחובו ויכתבו לו ב"ד שטר שומת הנכסים לדעת בכמה קבלם ומשום דשומא הדרא לעולם כשיהא לו מעות ללוה כדאמרי' [בב"מ](דף טז: ודף לה.) וכשיתנו לו בית דין שטר השומא יקרעו האדרכתא פן יחזור ויטרוף בה פעם שניה שלא כדין:

תוספות: רבן שמעון בן גמליאל. הוא הדין מתנה ורבנן דפליגי עליה דרבן שמעון בן גמליאל סבירא להו אין אותיות נקנות (א) כדמפרש לקמן וצריך לכתוב קני לך האי שטרא וכל שעבודיה וכיון שכותבין שמקנה לו מה שכתוב בשטר אין לחוש אם השטר השני ביד הלוקח שאפילו יש בידו אלף שטרי מכר קנה המוכר בחזרת השטר כיון שכתב לו הלוקח שחזר ומקנה לו (הגה"ה. וקשה לפי פי' [*ענין בתרא זה] אמאי לא נעשה לו שטר שני שנכתב לו פלוני בן פלוני אמר לנו אבד שטרי שכתבתם ושחתמתם ועתה כתבו אחר לראיה שלא יוכל המוכר לכפור המכר כשלא אמצא עדי מסירה וזה השטר לא יזיק כלום למוכר שכיון שכותבין בשטר השני שמחמת שאבד הראשון כתבו השני לא יזיק למוכר כלום (ב) כשיוציא השטר שחזר לידו או יביא עדים שהחזיר לו הלוקח את השטר כדי שיחזור המכר לא יכול לומר שני שטרות היו לי וכל זמן שהאחד בידי לא חזר המכר שהרי מוכיח מתוך השטר השני שלא כתב לו המוכר אלא העדים עשאוהו אחר שהחזיר הראשון למוכר ושיקר להם לומר שנאבד וי"ל דחיישינן לב"ד טוענין שכשיוציא הלוקח השטר שכתוב בו שעשאוהו העדים לפי שאמר רש"ל (ג) [שנאבד] השטר הראשון שכתבנו וחתמנו ונתננו לו יטעו ב"ד לומר אם לא שחקרו עדים שאבד הראשון לא כתבו לו שני שאפילו לרבנן דאמרי לעיל בשלהי יש נוחלין (דף קלח:) דבי דינא בתר עדים דייקי הכא איכא למימר דמודו דכיון שהעדים מעידים על תחלת שטר המכר בעדות ברורה וגם עתה באים לגמור הדבר לפי שאמר שנאבד השטר הראשון לא היו כותבין לו אלא דבר ברור. עכ"ה) רש"א וקלא קשה לפי [ענין בתרא] זה הא משמע ממילתיה דרשב"ג דחיים שמא חוזר המכר אבל לאינים דעלמא שמא נתן לו הלוקח השטר כדי לקנות השדה לא חייש מדקאמר וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחבירו כו' עד חזרה מתנתו וי"ל דלאינים דעלמא אם נתן לו הלוקח שטר מכר שלו כדי לקנות השדה קנה במסירה אע"פ שיש עדיין שטר שני בידו ולכן לא יועיל להזיק לאינים דעלמא שטר השני שהרי לא יכול לחזור מאחר שמסר לו ד) שטר אחר ודוקא למוכר לא תועיל חזרת השטר אחר כיון שבשטר שני הנשאר ביד הלוקח כתובה חובת המוכר:

לכתוב לאידך כל שטרי דליפקון בזמנא דא כו'. וא"ת והא מיירי שאין המוכר לפנינו כדפרישית לעיל על מילתא

אמר להו בעלמא כותבין שובר והבא היינו טעמא דדלמא אזיל בעל חוב וטריף מיניה דלוקח ואזיל איהו וטריף לקוחות ושובר גבי לקוחות ליכא סוף סוף לקוחות לאו אמרי דארעא הדרי אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי אי נמי ללוקח שלא באחריות אי הכי שטרי הלואה נמי התם דזוזי מסיק אמרי פייסיה בעל חוב בזוזי הכא דארעא מסיק מידע ידעי דמאן דמסיק ארעא בזוזי לא מפייס אמר מר חוץ מן האחריות שבו היכי כתבינן אמר רב נחמן דכתבי הכי שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוקח אמר רפרם זאת אומרת א) אחריות טעות סופר הוא טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי גבי רב אשי אמר ב) אחריות לאו טעות סופר הוא ומאי חוץ מאחריות שבו דלא כתיב ביה אחריות ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה שלא באחריות אתיא לקמיה דרב נחמן אמר ליה ג) לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל זבנה מיניה שלא באחריות והדר זבנה ניהלה באחריות: רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת: מאי טעמא דרשב"ג אמר רב אסי נעשה כאומר לו שדה זו נתונה לך כל זמן שהשטר בידך מתקיף לה רבה אי הכי נגנב או אבד נמי אלא אמר רבה ד) באותיות נקנות במסירה קמיפלגי רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ת"ר ה) הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי רשב"ג אומר בחזקה במאי קמיפלגי כי אתא רב דימי אמר באותיות נקנות במסירה קא מיפלגי
רבן

אמר להו. רב אשי לעולם אימא לך גבי מלוה שאבד שטרו שכתוב לו שטרא או פרע מקצת חובו דכותבין שובר ללוה ויפרע חובו למלוה והכא גבי מקח וממכר היינו טעמא דאין כותבין שובר למוכר כדי ללכתוב שטרא מעליא ללוקח משום דזימנין דאזיל בע"ח דמוכר [שהוא רש"ל לוקח ראשון שנאבד שטרו] וטורף הקרקע מיניה דלוקח [שני] ותברא אינו ביד הלוקח אלא ביד המוכר ובתוך כך שילך אל המוכר ויראה לו השובר שמיט ואכיל פירי כדמסיק ואזיל וקשה גזל הגזל אבל גבי שטרי מלוה כותבין שובר דליכא למימר הכי כדמפרש לקמן ואזיל: ומקשינן סוף סוף לקוחות. לאו לגבי מוכר אזלי בתמיה לצעוק על שדהו שטרף בע"ח דמוכר ויראה לו השובר ויחזיר לו קרקעו: א"כ. זימנין דהוי לוקח שלא באחריות דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה ולא יחוש הלוקח לחזור אצל המוכר שהרי אין עליו אחריות ויפסיד קרקעו שלא כדין: אי הכי. דאיכא למיחש להכי והלכך בשטר מקח אין כותבין שובר: בשטרי הלוואות נמי. אמאי אמר דכותבין שובר הא איכא למיחש נמי דטריף המלוה לקוחות שלקחו מן הלוה ותברא בידא דלקוחות ליכא אלא ביד הלוה: ומשני התם. גבי הלוואות כיון דזוזי מסיק ביה מלוה ללוה לא שבקי ליה לקוחות קרקע שלהם למלוה עד שילכו אצל הלוה לדעת אם פרעוהו זוזי משום דמימר אמרי לקוחות אימור פיוסי פייסיה ולא אתי למישמט ולמיכל פירי אבל הכא גבי מקח וממכר כשיבא לוקח זה לטרוף קרקע מלקוחות שלקחו מן המוכר יניחו לו הלקוחות לטרוף דאמרי לקוחות זה המוכר קרקע חייב לו ללוקח זה תחת שדהו שאבד וכל מאן דמסיק ארעא בחבריה לא מפייס בזוזי עד זמן מרובה כשירצה שלא יוכל להעמיד לו שדה והלכך מניחין לו לטרוף עכשיו ולאחר זמן הדר לגבי מרא דארעא ובתוך כך שמיט ואכיל פירי והלכך אין כותבין: היכי כתבינן. האי שטרא להעיד שהשדה קני בידו אך שלא יגבה לא ממשעבדי ולא מבני חרי דחיישינן דלמא שטרו הראשון עדיין בידו הוא: דתיקו ארעא בידיה. שלא יוכל המוכר לטעון לא מכרתי לך מעולם: אמר רפרם זאת אומרת. ממילתיה דרב נחמן שמזקיק לפרש בתוך השטר שאין בו אחריות · אחריות. שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר סתם טעות ושגגת הסופר הוא וכמי שכתב בו אחריות דמי ופלוגתא הוא בבנים אוחזין (ב"מ דף יד.) והכי מסקינן התם (טו:) דטעות סופר הוא בין בשטרי מקח בין בשטרי הלואה: דלא כתב ביה אחריות. ורב נחמן לא קמתרץ שפיר: זיל זבניה. מן המוכר שלא באחריות וכתוב השטר בסמך ואח"כ מכור את הקרקע לאשה באחריות: מ"ט. חזרה מתנתו: אמר רב אסי. קסבר רבן שמעון בן גמליאל נעשה כאומר כו': נגנב או שאבד נמי. נימא דאבד שדהו ובטלה מתנתו: רבן שמעון בן גמליאל סבר אותיות. בין דשטרי מקח בין דמתנה נקנות למקבל מתנה וללוקח במסירת השטר כלומר אע"פ שדברים אינם נקנין כיון דכתובין בשטר נקנין עם קבלת הקלף וכיון שהחזיר לו את השטר חזרה מתנתו ופלוגתא היא בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו.) ואע"פ שפירש רבינו חננאל דלית הלכתא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים אפילו הכי הלכתא כרשב"ג דאותיות נקנות במסירה ואף על פי שלא כתב לו בשטר אחר קני לך הוא וכל שעבודיה דקיימא לן כרבי דס"ל אותיות נקנות במסירה בהמוכר את הספינה (שם דף עו.) דאמרינן התם במסקנא *אמר רב פפא הלכתא אותיות נקנות במסירה בלא שטר אחר וקאי רב אשי התם כוותיה דאמר סברא הוא כו' ולקמן בפירקין (דף קעג.) נמי אמרינן אותיות נקנות במסירה לאביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר כו' גם שם מוכח דאביי ורבא סברי דאותיות נקנות במסירה וגם שם דחק ר"ח וכתב שאין הלכה כמותו אלא במסירה ובשטר והכל הוא: ת"ר הבא לידון. כנגד המערער על שדה שבידו בשטר ובחזקה שטוען קרקע זה קניתי ממך ועדיין השטר בידי וגם יש לי עדים שאכלתי שני חזקה נדון בשטר דברי רבי לקמן מפרש לה ואזיל ועל מקומה אפרשנה לפי פי' המורא"ס: רבן שמעון בן גמליאל אומר בחזקה. לפי פירוש המוראים שלפנינו יש מהם שצריך לפרש לר"ש דקאמר בחזקה ולא בשטר ויש שצריך לפרש אף בחזקה וכל שכן בשטר הלכך מה שכתוב בספרים בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה נראה דלא גרסינן ליה כו': במאי קמיפלגי. ומתוך כך נדע פירוש הברייתא: רבי סבר אותיות נקנות במסירה. כדקאמר נמי רבי בהדיא בפרק המוכר את הספינה (לעיל דף עו.) שהמוכר שטר חוב לחבירו כיון שמסר לו את השטר בידו קנה החוב ונשתעבד לו לוה לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו כדאמר שמואל *(במסכת גיטין) (דף יג) וה"ק הבא לידון בשטר ובחזקה וטוען ראובן כנגד המערער שדה זו שלי היא שהרי שמעון שקנאו מלוי מסר לו שטר מכירה הכתוב בשמו וקניתי השדה במסירת השטר כאילו נכתב בשמי וגם החזקתי בשדה שלש שנים נידון בשטר דברי רבי ועל ידי השטר שמסר לו הלוקח קנוי לו השדה דאותיות נקנות במסירה ולא צריך תו עדי חזקה
רבן

בעלמא כותבין שובר כו'. וא"ת כיון דמסיק דבשטרי הלואה אימור פייסיה בעל *הבית בזוזי וילכו הלקוחות אצל המוכר א"כ מאי למידק מהכא דאין כותבין שובר דאי כותבין אם כן אמאי י) [אין כותבין שני] שטרי הלואה ולכתוב שובר לאידך כדפריך הכא גבי מקח ואומר ר"י דבשטרי הלואה לא מצינן למכתב שובר משום שאם כן יפסיד כל הלוואותיו שיעשה מכאן ואילך שלא יהא זכור מן השובר ואיכא נעילת דלת בפני לוין אבל בשטרי מקח וממכר אם יפסיד יפסיד ואין לנו להפסיד לזה משום חששא שמא יפסיד י)[האחר לאחר זמן] ותימה [דסוף סוף] למ"ד כותבין שובר [מאי שנא הלואה] ליכתוב בר מזמנא דא ולהלן ושמא אנו גוזרין:

דמאן דמסיק ארעא בזוזי לא מיפיים. ותימה לר"י אם יכול המוכר לדחותו בזוזי למה יניחו קרקעם אפילו היו יודעין שלא פרע לו השטר עדיין [אלא שיכולין] לומר שיתן או קרקע או מעות ואם אין לו אז יחזור עליהם וקצת רפיא אם יכול לדחותו בזוזי אם לאו ונראה דמצי לסלוקי בזוזי:

בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה. פי' בקונט' דלא גרסינן ליה ומיהו הייטו יכולין לקיימו והוי אליבא (א) דמסקינן לקמן דמוקי לקמן פלוגתייהו בצריך לברר ואפי' לא גרס הכא לא היה צריך למחקו בסנהדרין (דף כג: ושם) דקאמר והוינן בחזקה ולא בשטר אימא אף בחזקה(ב) וקי"ל דבצריך לברר קא מיפלגי דאפי' ליתיה הכא מצינן למימר התם הוינן בה כדאשכחן בר' אחין (יבמות דף לא.) דקאמר גמרא על ספק קרוב כו' ואמרי' למאי הלכתא דאי כהן אסירא ליה ואי ערוה היא נרתה בעיא חליצה ואף על גב דליתיה בהזורק (גיטין דף עח.) על ההיא משנה ח):

ט) ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי. יש מקשים דבפ"ק דגיטין (דף יא. ושם) תניא א"ר אלעזר בר' יוסי לא נחלקו על שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים דאע"פ דחותמיהם עובדי כוכבים כשרים לא נחלקו אלא כו' דרשב"ג אומר אף כן כשרין אלמא ס"ל עדי מסירה כרתי ואור"י דס"ל כר' אלעזר בגיטין ולא בשטרות כי הנהו אמוראי דהמגרש בגיטין (דף פו: ושם י) (ודוחק הוא דהא אף אלו קאמר דמשמע דבשאר שטרות נמי ס"ל הכי) וצריך לומר דאליבא דרבנן דפליגי עליה קאמר להו דאף אותם היו להם להכשיר כיון דסברי עדי מסירה כרתי:
אלא

עין משפט
נר מצוה

פז א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' י סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' רלט סעיף א:
פח ב מיי' פי"ח מהל' גזלה ואבדה הל' א ופי"ט מהל' מכירה הל' ג ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין פב ונד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסימן רכה סעיף א וסי' קיא סעיף א:
פט ג מיי' פ"ה מהל' שלוחין ושותפין הל' ג ועי' בהשגות ובכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף ו:
צ ד טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף ט:
צא ה מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' א סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמ סעיף ד:

רבינו גרשום

ולא מצי לוקח למטרף עוד אפי' אי כתבי ליה אחריות: אמר להו רב אשי מהא לא תפשוט דאין כותבין שובר אלא בעלמא גבי הלואה כותבין שובר והכא היינו טעמא דלא כתבי למוכר כל שטרי כו' דאי כתבי ליה להאי לוקח האי שטר שני באחריות כי טריף יתיה בעל חוב דראובן אזיל איהו וטריף לקוחות דבתריה בהאי שטר דכתב בו אחריות והדר קאמר ליה לבעל חוב שוף לי פירתא והדר טירפן ואזיל איהו וטריף לקוחות אחריני בשטרא קמא ואע"ג דכתבינן ליה למוכר שובר כל שטרי דיפקין כו' מ"מ ההוא שובר גבי לקוחות ליכא אלא גבי מוכר איתיה להכי מצי טריף ללקוחות. ומקשינן אע"ג דליתא לשובר גבי לקוחות סוף סוף כי טריף האי ללקוחות לאו לגבי מרית דארעא דזבן להו הדרי בשביל זה שטרפן ומראה להן השובר דשלא כדין טרפן: אין ודאי כיון דאיכא שובר גבי מוכר יחזיר הקרקע למריה בעל כרחו אבל איכא למיחש דאדהכי והכי דהדרי לקוחות למרית ארעא בין כך ובין כך שמים האי פירי דההוא קרקע דטריף יאכיל להו וקשה גזל הנאכל להחזיר אי נמי דחני לקוחות שניים שטריף מינייהו שלא באחריות קנו דלא מצי הדרי למריה דארעא והוו אבדין ש"א כדין הלכך לא כתבי אחריות בשטר שני דלוקח דאע"ג דכתב שובר למוכר דנפיק מיניה חורבה כדאמרן דשמים פירי או ללוקח שלא באחריות אבל בעלמא בשטרי הלואה כותבין שובר. ומקשי אי הכי כדאוקמת דכיון דליתיה שובר הלואה נמי אמאי כותבין שובר וניחוש נמי דאי שבקינן לשטר גבי מלוה טריף ביה לקוחות ושמים ואכיל פירי או טריף לקוחות שלא באחריות ליכא למיחש להכי דהתם גבי מלוה דזוזי מסיק ביה בלוה אמרי אני לבעל חוב כדבעי למפרפינהו ליה זוזי חייב לך ולא קרקע שמא כבר פייסך בעל חוב שלך בזוזי וכתבת לו שובר ושטר חוב זה פסול הוא ואזלי ובדקי במילתא. אבל הכא גבי מקח וממכר דלוקח בשביל ארעא מסיק ויהיב זוזי ומאן דידעי דמוכר לא שייר לעצמו קרקע מידע ידעי נמי דמי שקונה קרקע לא מיפיים בזוזי ולא פייסו מוכר בזוזי ולא אתו למיבדק מן מוכר ואבדין קרקע שלהם שלא כדין הילכך לא כתבינן להו אחריות בהאי שטר שני דתיקי ארעא בידיה דלוקח כדי שלא יהא מוכר יכול למימר לו לא מכרתיה לך מעולם: זאת אומרת. מדכתבינן הכי שטרא דנן כו' שמעי' מיניה דאחריות טעות סופר הוא. שאם בא לפנינו שטר שאין כתוב בו אחריות אפי' הכי גבו ממשעבדי דאמרי' סופר שכח ולא כתבו מהכא דייקינן הכי טעמא דכתב ליה הכי שטרא דנן כו' הא לא כתב ליה הכי אע"ג דלית ביה אחריות גבי דאמרינן סופר טעה שהיה לו לכותבו ואע"פ שלא כתב דיינינן ליה כמו שיש בו אחריות: רב אשי אמר. לעולם אחריות לא אמרינן טעות סופר הוא ומאי חוץ מאחריות שבו לא דכתבי ליה שטרא דנן אלא דלא כתבי ביה אחריות ממש ולא מצי גבי בית: זיל זבנה מיניה שלא באחריות. כמו שהתניתה עם המוכר והדר זבנה ניחלה את באחריות דלתקני שדרתיך ולא לעוותי: מאי טעמא דרשב"ג כו': אי הכי נגנב או שאבד השטר. דאינו בידו ה"נ דחזרה מתנתו: רבנן דאמרי דמתנתו קיימת דלא חזרה קסברי אין אותיות נקנות במסירה שיחזור לו המתנה כלומר השטר אינו נקנה במסירה דלא דמי כמו שמסר להחזיר לו הקרקע גופה אלא כל זמן שלא מסר והחזיר לו קרקע גופה לא חזרה מתנתו: ר"ש בן גמליאל סבר אותיות נקנות במסירה. דכיון שמסר והחזיר לו השטר חזרה הקרקע לבעלים דשטר אספרה דארעא הוא: הבא לידון בשטר ובחזקה. שאם אמר לו אחד לפני ב"ד מה אתה עושה בתוך שלי והוא דן עמו ואמר לו אתה מכרתה לי ויש לי שטר ותמרתי בה שני חזקה · שדין בשטר. שצריך
להראות

מסורת הש"ס

א) [ב"מ יד. וש"נ] ב) [כתובות] ג) קדושין מב: ד) לעיל [illegible] ה) סנהדרין [illegible] [illegible]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בחזקה וכו' והוי אליבא דמסקינן לקמן דמוקי לקמן פלוגתייהו וכו' ואפי' לא גרסינן ליה הכא [illegible]: (ב) בא"ד אף בחזקה כיון דקיימא לן [illegible]

מסורת הש"ס

א) [גיטין פו: וש"נ] : ב) [שם כח: וש"נ] : ג) שם י: ד) לעיל קנד. ב"מ דף ז. עב: כתובות דף יט. [שבת עח:] ה) ב"מ ז. : ו) שם ב. : ז) שבועות מא: [כתובות יח. עי' קדושין מג:] : ח) רש"ל : ט) נ"א הלכה כרבי ואף רבי :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותפלוג (אמר ליה הכי קאמינא כו' קביה) תא"מ ונ"ב גי' רשב"ם א"ל א"כ קשיא כו' : (ב) רשב"ם ד"ה אלא וכו' ורבן שמעון כ"נ לא כו' לרשב"ג אותיות כו' שכתב מוכר כצ"ל והיבת בו נמחק : (ג) ד"ה אי מקיים כו' יגבה מהם חצי חוב .

[נ"ל מסרתיו]

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' טו ופ"ד הל' ב סמג עשין נד וסי' ג טוש"ע ח"מ סי' נא סעיף ז וטוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ו וסי' קלג סעיף א

צג ב מיי' שם פ"א הל' יא וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' נא סעיף וסעיף ז וטוש"ע אה"ע סי' קל סעיף יז :

צד ג מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין נד טוש"ע ה"מ סי' סה סעיף טו :

צה ד מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ט סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף א :

צו ה מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו :

צז ו מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף א :

צח ז מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הל' ס ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף ג :

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה ורבי סבר אותיות נקנות במסירה אמר ליה אביי א"כ פלוגתא לדמר אמר ליה ותפלוג (א) אמר ליה הכי קאמינא לך מתניתא לא מיתרצא אלא כדמתרצא מר ואם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרשב"ג אלא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ובפלוגתא דר' מאיר ור' אלעזר קא מיפלגי רבי סבר לה כרבי אלעזר דאמר א) עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה ב) כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי והא ג) אמר רבי אבא מודה היה רבי אלעזר במזויף מתוכו שהוא פסול אלא אמר רבי אבינא הכל מודים שאם כתוב בו הוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מזוייפת שהוא פסול כדרבי אבא לא נחלקו אלא בשטר שאין עליו עדים כלל דרבי סבר לה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ורבן שמעון בן גמליאל סבר לה כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי ואיבעית אימא במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו קא מיפלגי דרבי סבר ד) מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ורבן שמעון בן גמליאל סבר צריך לקיימו והא איפכא שמעינן להו דתניא ה) שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתו ולוה אומר שלך הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו והוינן בה ולית ליה לרבי הא דתנן ו) שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו ואמר רבא אמר רב נחמן במקויים דכולי עלמא לא פליגי דיחלוקו כי פליגי בשאינו מקויים רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה גבי פלגא ואי לא חספא בעלמא הוא ורבן שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ויחלוקו איפוך ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך אלא הכא בלברר קמיפלגי כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אמר ליה רבי יצחק יבואו פלוני ופלוני ויעידו אמר ליה אי לא אתו לא מהימנינא והא קיימא לן ז) המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרעו בעדים אמר ליה אנא בההיא כשמעתא דמר סבירא לי דאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו ח) [א"ל] והא אמר רב גידל אמר רב ט) הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל ואף רבי לא אמר

רבן שמעון בן גמליאל סבר אין אותיות נקנות במסירה. והלכך צריך עדי חזקה דכיון דא"ל אידך לך חזק וקני ויש לו עדים שהחזיק בה קנה דקרקע נקנית בכסף או בשטר מכירה ומתנה או בחזקה והכי קאמר רשב"ג נדון בחזקה ולא בשטר: א"ל אביי. לרב דימי: א"כ פלוגתא. דצריך לדמר שאמר רבה למעלה לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה ואתה אומר לרבן שמעון אין אותיות נקנות במסירה: א"ל. רב דימי לאביי ותפלוג כלומר איני חושש: א"ל א"כ קשיא דר"ש בן גמליאל כו'. דהא על כרחך הוזקקנו לפרש הברייתא דלעיל כדמר: אלא אמר אביי. מאי שטר דפליגי ביה רבי ורבן שמעון (ב) לאו בשטר הכתוב בשם אחר ומסרו לזה פליגי דהא בין לרבי בין לרבן שמעון אותיות נקנות במסירה כדאמרי' לרבי בהמוכר את הספינה (לעיל דף עו.) ולרבן שמעון לעיל במתניתין כדמר אלא בשטר מכירה שכתב בו מוכר ללוקח זה כדין קרקע הנקנית בשטר פליגי וכגון שנמצא אחד מהעדים קרוב כו': רבי סבר כרבי אלעזר. דאמר בגיטין בפרק המגרש (דף פו.) אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם דעדי מסירה גורמין לכריתות גט ונמצא גט כשר בכתיבה בלא עדים אלא שיהא מוסרו לאשתו להתגרש בפני עדים דהא כתיב וכתב לה בכתיבה לחוד בלא חתימה מיירי ומיהו עדים בעינן שיראו שנתגרשה וה"נ כאילו אין עדים בשטר דמי הלכך נדון בשטר בלא עדי חזקה אלא שיביא עדים שנכתב ונמסר לו בפניהם שהשדה נקנה לו בשטר אע"פ שאין בו עדים: ורבן שמעון בן גמליאל. אומר בחזקה הוא קונה אי א"ל לך חזק וקני שהשטר בלא עדים אינו קונה כר"מ דעדי חתימה עיקר דהאי דכתיב וכתב אחתימת עדים קפיד קרא: מודה ר' אלעזר כו'. דדוקא גט שאין בו עדים כשר דאעדי מסירה קפיד רחמנא ומיהו אם חתמו שקר או עדים פסולים בתוך הגט הרי הוא פסול: אלא אמר רבינא הכל מודים. רבי ורשב"ג מודים שאם מזויף מתוכו שהוא פסול כדר' אבא דמודה ר' אלעזר כו': ואיבעית אימא במודה. מערער שכתבו לשטר שביד זה פליגי וקאמר מערער לא *מכרתיו לך וממני נפל השטר ומצאתו: אין צריך לקיימו. דלא דמי לשאר דיינים שהפה שאסר הוא הפה שהתיר שאפילו אם היה זה מערער ואומר לא כתבתיו לא היה לנו לחשוד את זה הלוקח בכך שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזוייפים אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום היכא דמערערי עליה הלכך כי אמר כתבתיו נהמניה למי שהשטר בידו: צריך לקיימו. והכי קאמר רבן שמעון נדון בחזקה ולא בשטר שהשטר אינו מועיל לו כל זמן שלא נתקיים ע"י אחרים אע"פ שזה המערער מודה שכתבו דאיהו אמר כתבתי וקאמר נמי

לא מסרתיו לו : והא איפכא שמעינן להו. בפרק שנים אוחזין דתניא שנים אדוקים בשטר כו': יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. וגובה ליה מלוה כוליה וכדמפרשינן טעמא לקמן : והוינן בה. הכי קאמרינן בפ' שנים אוחזין אמר מר יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי וגובה לו מלוה כוליה בתמיה ולית ליה לרבי כו' יחלוקו וה"נ יגבה חצי חוב הכתוב בשטר ולא יותר: א"ר נחמן במקויים. בהנפק כולי עלמא לא פליגי דפלגי בין שניהם כדין משנתנו דשנים אוחזין: אי מקיים ליה פליג. כלומר אז יש ממש בדבריו ויגבה (ג) מהם חצי חוב שבשטר ואידך פלגא יפסיד בשביל תפיסת הלוה שאדוק עמו בשטר: אלא הכא בלברר קא מיפלגי. אדם שטוען למערער שני מיני חזקות יש לי אחת שיש בידי עדיין שטר מכירה שעשית לי על זה השדה ועוד שיש לי עדי חזקת שלש שנים וקאמר רבי נדון בשטר שצריך לברר ולאמת את דבריו ולהביא את השטר כמו שטען ועדי חזקה בלא שטר לא יועיל לו כאן מאחר שזה עומד ומערער לא מסרתי לך שטר מעולם ולא מכרתי לך ושלא כדין החזקת והלה טוען שטר יש עדיין בידי ואילו לא טען כך היה די לו בעדי חזקה כדאמר בחזקת הבתים (לעיל כח.) דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר ורבן שמעון סבר נדון אף בחזקה לבדה כאילו בא לידון בחזקה לבדה בלא שטר וכל שכן שאם הביא שטר מכירה לא בעי תו עדי חזקה דאין אדם צריך לברר ריבוי טענות שטען שאין צריכים לו וכי היכי דאילו טען מעיקרא אבד שטרי ויש לי חזקה שלש שנים די לו בכך כי טען נמי יש לי שטר עם החזקה די לו בחזקה בלא שטר : תבעיה לדינא. ר' חייא לרבי אבא: אתו לא מהימנינא. לומר פרעתי אפי' בלא עדים : והא קיי"ל. בפרק שבועת הדיינין : כשמעתך. דאמרת משמיה דרב צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו ומיהו אי אתו הכי סהדי ואמרי לא היו דברים מעולם הא אמר רבא בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מא:) כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש וכו' והלכתא כרבא ונשבע הלוה שפרעו ופטור : א"ל. ר' אבא : והאמר רב גידל אמר רב הלכה כרשב"ג. שאמר נדון אף בחזקה לבדה דכיון דלא היה צריך לטעון שטר יש בידי מאחר שאכלה שני חזקה אין צריך לברר את דבריו שהרבה לטעון מה שאין צריך ואנא נמי כיון דבלא עדים מהימנינא איני צריך לברר ולהביא עדים שאמרתי : ואף רבי לא אמר אלא לברר. כלומר מן הדין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאף רבי לא נחלק אלא משום דסבירא ליה דצריך לברר את דבריו אחרי שטען יש לי שטר ורבי מודה שאם לא טען לא היה צריך אלא חזקה לבדה וכיון דלא הויא פלוגתייהו אלא כדי לברר נראין דברי רבן שמעון בן גמליאל שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר:
אמר

רבינו גרשום

להראות השטר ואם לא הראה השטר אלא עדי חזקה חיישינן דשמא החזיר לו השטר והחזרה מכירתו: איפוך אבחזקה. כלומר דשטר הוי עיקר ואם אין לו שטר אלא חזקה מועיל לו: רבי סבר אותיות נקנות במסירה. דכיון שמסר לו הלה את השטר קנה להכי אמר נידון בשטר דהיינו עיקר קניה: ורשב"ג סבר אין אותיות נקנות במסירה. אא"כ החזיק נמי הקרקע להכי אמר אף בחזקה: ואמר לי' אביי. לרב דימי את מוקים פלוגתייהו איפוך במאי דאוקי רבה. לרבה קרי אביי מר. א"כ פליג אדמר: אמר ליה ותפלוג. ומה בכך אנא אמינא טעמא דידי והוא אמר טעמא דידיה: אמר ליה אביי אם כן קשיא דרשב"ג אדרשב"ג. דהכא אמר איפכא כדאמר לעיל לטעמא דרב דימי: אלא אמר אביי. לא קשיא הכא אמאי אמר רשב"ג אין אותיות נקנות במסירה כגון שנמצא אחד מן העדים שבשטר קרוב או פסול. ורבי דאמר נידון בשטר סבר לה כר' אלעזר דאמר לענין גט עדי מסירה כרתי. כלומר אותן שמוסר לה הגט בפניהם היינו עיקר כריתות ות"נ קא סבר דאע"ג דעדי השטר אחד קרוב או פסול נידון בשטר בעדי מסירה שאם יש לו עדים שמסר לו את השטר שכתב לו מכירה בפניהם מועיל לו השטר: ורשב"ג סבר כר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי. היינו עיקר כריתות הלכך קסבר כיון דעדי חתימה דהאי שטר פסול נידון בחזקה ולא בשטר: והאמר רבא. התם במס'

מודה ר' אלעזר בגט מזויף מתוכו . שאחד מן העדים קרוב או פסול פסול הגט ולא מועיל עדי מסירה. ת"ל מה נחלקו כגון על אות: ג' גיטין כגון כתב הגט ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו ...ד אחד לא תינשא ואם נשאת הולד כשר דההוא לאו מזויף מתוכו וכי הא' טונא נמי בשט' מקח במזויף מתוכו בקרוב או פסול לא פליגי: אלא בדר' אבינא פליגי דאמר ר' אבינא הכל מודים. ר' ורשב"ג ...אמרו בית דין או כתבו הוזקקנו לעדות של עדות ונמצאת עדותן מזויפת ונמצא אחד קרוב או פסול היינו מזויף מתוכה ואם בא לידון באותו שטר אין מועיל לו כלום עדי מסירה ועל מה נחלקו בשאין עליו ...כלל דההוא לא הוי מזויף מתוכו רשב"ג סבר עדי חתימה כרתי וכיון דאין עליו עדים ידון בחזקה בלבד : ואיבעית אימא במודה בשטר כר' רבי סבר. כיון שמודה זה ההוכ' בשטר שהוא כתבו לו אין ...לקיימו לא בחותמיו ולא להביא עדי חזקה. ורשב"ג סבר אע"פ שמודה שכתבו לו צריך לזה לקיימו להביא עדי חזקה ואם לא יכול לומר לו זה שמודה בשטר שטר אמנה הוא או שטר פסול. הלכך קאמר רבן ...בן גמליאל נידון בחזקה ולא בשטר: ולוה אמר שלך הוא. ברור ששלך היה שכתבתי לך ופרעתי לך והחזרת לי ונפל ממני: יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. כלומר יביא עדים שמכירין חתימת ידי עדים וכשר וגובה ...הכי צריך לקיימו לדברי רבי לפי שהודע כתו שנפל: רבן שמעון בן גמליאל אומר יחלוקו. הואיל דשניהן אדוקין בו האי ממון המוטל בספק ויחלוקו יפרע לו הלוה החצי בלבד: והוינן בה לרבי אמאי לא יהא ...סבר ה' כדין שנים שאדוקין בטלית שלדברי הכל יחלוקו: אלא במקיים השטר כולי עלמא לא פליגי דגובה המלוה פלגא דהיינו כ"א ישבע שאין לו פחות מחציו ויחלוקו: רבי סבר אע"פ שמודה הלוה בשטר שכתבו ...למלוה לקיימו ואי מקיים ליה גבי פלגא כדין הטלית ואי לא מקיים ליה חספא בעלמא הוא הואיל ואינו יוצא כולו מתחת ידו. ורשב"ג סבר הואיל דאדוק בחצי יחלוקו. אלמא דאיפכא שמעינן להו ולא מצית מוקמת ...: אלא הכא בלברר קמיפלגי. קס"ד השתא דתרוייהו סברי דחזקה עיקר והאי דקאמר נידון בשטר לא משום דצריך אלא קסבר הואיל וטען לפני בית דין דיש לו שני כחות חזקה ושטר צריך לברר טענתו ...שטר לפי קמפר נידון בשטר עם החזקה. ורשב"ג סבר אין צריך לברר אלא בחזקה בלבד: מאי לברר. כי הא דרב יצחק בריה דרב יוסף הוה מסיק זוזי כו' : אמר ליה. ר' אבא לר' יצחק נפחא : והא אמר רב גידל אמר רב
הלכה

אמר *אלא לברר א"ל אנא נמי [ג]לברר קאמינא : **מתני'** [א]מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר [ב]יכתוב שובר אמר רבי יהודה נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים אמר לו רבי יוסי כך יפה לו ולא ירע כחו של זה : **גמ'** אמר רב הונא אמר רב אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי אלא [ג]ב"ד מקרעין השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון אמר ליה רב נחמן לרב הונא ואמרי לה רב ירמיה בר אבא לרב הונא אי שמיעא ליה לרב הא רש"ל[ברייתא] דתניא עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון הוה הדר רש"א ביה אמר ליה שמיע ליה ולא הדר ביה

בשלמא

אמר ליה אנא נמי לברר קאמינא. כלומר כרבי סבירא לי ואם לא בירר דבריו הפסיד וכן פירש רבינו זקני מ"כ בפרק זה בורר אליבא דרבי שצריך לברר ואם לא הביא שטר הפסיד ויש לשון אחר ואין בו ממש ואע"פ שהלכה כרבי מחבירו בהא הנכתא כרבן שמעון שאין צריך לברר כדאמר רב גידל אמר רב : **מתני'** מי שפרע מקצת חובו. במלוה בשטר מיירי ואיכא למיחש פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו : רבי יהודה אומר יחליף. יקרע אותו השטר ויכתוב לו שטר אחר לפי חשבון הנשאר מזמן ראשון כדמפרש בגמרא: יכתוב שובר. וישמרהו הלוה לשמור שוברו. שאם אבד שוברו יחזור המלוה ויגבה כל חובו : א"ל ר' יוסי כן יפה לו. למלוה שיהיה הלוה בדאגת שימור שוברו ולא המלוה דעבד לוה לאיש מלוה כדאמרינן בגמרא : ולא ירע כחו. של מלוה להחליף שטרו (א) כדאמר ר' יהודה כדי שיכוף לפרעו : **גמ'** אין הלכה לא כרבי יהודה. שאמר יחליף ואפילו לכתוב לו מזמן ראשון על ידי עדים בלא בית דין כדמפרש ואזיל דלא אלימי עדים לקרוע שטר ולהחליף ולגבות מזמן ראשון : ולא כר' יוסי. דאמר כותבין שובר וצריך לשמור שוברו מן העכברים : וכותבין לו שטר אחר. לפי סכום המעות שחייב לו עדיין ורב תנא הוא ופליג : אי שמיע ליה לרב הא דתניא. לקמן בשמעתין במילתיה דר' יהודה בפורע חצי חובו שמקרעין עדים כו' (ג) : הוה הדר ביה. רב והיה מודה שהלכה כר' יהודה דהא רב נמי ה"ק דמה לי ב"ד מה לי עדים : שמעה ולא הדר ביה. דברייתא תני עדים מקרעין ואיהו אמר ב"ד דוקא ולא עדים :

בשלמא

אלא לברר. פירש רבינו תם לברר אמיתת הדברים ולהעמיד על האמת ואי ימצאו ויאמרו לא ראינו מעולם מיחייב אבל אם לא ימצאם לא אבד בכך שאין סברא שיהא מחייבו לשלם על זה אם לא יוכל למצאן כי מה דין הוא זה שיפסיד בחנם אם לא יוכל לאמת דבריו שלא היה צריך לטעון ועוד דהכי משמע אנא נמי לברר קאמינא ולא לחייב שאם היה מחייבו (ג) לברר מה תשובה היא זו אנא נמי לברר מכל מקום היה מחייבו ולהדבה מה שמזכיר לברר אינו כי אם קושיא על טעמו כמו שפירש רשב"ם ואף רבי לא אמר אלא לברר הלכך לא מסתבר טעמא לחייבו משום הכי ובשבועות פרק שבועת הדיינים (דף מא:) דקאמר אתו פלוני ופלוני ואמרו לא היו דברים מעולם ואמר רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ולאו אדעתיה תימה דאמר הכא צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו וי"ל דרבא כרשב"ג ס"ל כדפסיק רב (פסחים) א"נ אפי' [לרבי] וכדפי' ר"ת דמפרש הכא אם לא בירר לא הפסיד דיש לו לברר כל מה שיוכל ומ"מ אי לא משכח להו או אומרים להד"מ י"ל דלא מפסיד אבל תימה שרשב"ם הביאה על זה שצריך שיבאו פלוני ופלוני ויעידו משמע שרוצה להעמידה כרבי אפילו לפי' שלו (ד) ושמא היה רוצה לומר דגרע היכא דלא הביאם מהיכא דאייתינהו ואמרו להד"מ ולא הבנתי כלל ויש מישבים דבריו אליבא דרבן שמעון בן גמליאל וסובר שהלכה כוותיה ואפי' למ"ד התם הוחזק כפרן אתי שפיר כרבן שמעון בן גמליאל די"ל דלא אמר ר"ש בן גמליאל אלא דא"צ להביא :

אין הלכה לא כר' יהודה כו'. פירש רשב"ם דאמר עדים מקרעים את השטר דהכי משמע יחליף אפילו בעדים וכן הוא לפי המסקנא דשמיע ליה ברייתא ולא הדר דאיהו מכשר בעדים ואיהו מצריך ב"ד אבל רב נחמן לא היה סובר מילתיה דרב הכי דא"כ מאי הא דקאמר לרב הונא אי שמיע ליה כו' הוה הדר ביה ממה שהיה אומר אין הלכה כר' יהודה מי אלימא ממתני' דמשמע נמי בעדים ואפ"ה פליג עליה וא"ת במתני' לא תני עדים בהדיא מ"מ איהו ס"ל דעדים קאמר ופליג עליה דתנא הוא ופליג ונראה לר"י דרב נחמן סבר לה למילתיה דרב הכי אין הלכה כרבי יהודה דאמר יחליף וכותבין ליה מזמן שני דס"ל דרבי יהודה מזמן שני קאמר מדלא פירש במשנה וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון וממאי דהדר ליה ר' יוסי וכן יפה לו ולא יגרע כחו של זה משמע (ה) דר' יהודה מזמן שני קאמר דאי מזמן ראשון מה הורעת כח היכא והשתא קאמר שפיר אי הוה שמיע ליה הא דתניא עדים מקרעין לו את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון הוה הדר ממאי דמצריך ב"ד כדי לכתוב מזמן ראשון ולא הוה פליג אברייתא בהכי שכל עצמו לא בא אלא לאפוקי (ו) ממה שהיה סבור שר' יהודה לא היה מכשיר מזמן ראשון בלבד כלל אפי' בב"ד מדלא קאמר ליה במתניתין ובא רב לומר שאע"פ שבעדים י"ל שאין להכשיר מזמן ראשון בב"ד מיהא ראוי להכשיר ואי הוה ידע דר' יהודה הוה מכשיר אפי' בעדים מזמן ראשון לא הוה פליג עליה ותימה דלעיל (דף קסח.) בנמחק כותבין לו מזמן ראשון כן פירש רשב"ם התם וביום פלוני דקאמר התם הייט שהיה כתוב (ז) זמן ביום פלוני והכי משמע קצת מדבעי ב"ד ואמאי לא כותבין הכא מזמן ראשון כי התם לרבי יהודה אליבא דרב דהוה ס"ד דמזמן שני כותבין לר' יהודה ומצינן למימר דרב נחמן ס"ל דרב הוה מוקי לה ההיא דנמחק בכתיבת זמן ראשון אליבא דנפשיה ואליבא דר' יהודה מזמן שני דמגופה דההיא משנה לא מוכחא לר' יהודה אי מזמן ראשון אי מזמן שני אף על גב דמצרכי בית דין איכא למימר מזמן שני דאפי' מזמן שני איכא למימר שאין לעדים לכתוב שלא מדעת לוה ואפילו אותם עדים שעשאוהו אין רשאין לעשות אחר שכיון שעשו שליחותן אין חוזרין ועושין שליחותן דומיא דגט שאם לוה לכתוב גט וליתן לשלוחו שנעשה שליח להולכה וכתבו ונתנו לו ונמחק או אבד שאין יכולין לעשות אחר כדמוכח בפרק התקבל (גיטין דף סג:) ואע"פ שיש לחת חילוק שבדין (ח) שבגט לא יעשו גט שני דבעינן שיאמר לסופר כתוב ולעדים לחתום ומן השני לא אמר להם כלום אבל הכא בלא לוי יכול להיות כשר שאינו אלא לראיה לגלות שנשתעבדו נכסיו על ידי השטר הראשון ואחרי שנשתעבדו לא יפקע השעבוד ומ"מ אע"פ שאין דומה לגמרי לגט טוכל לומר שאין להם לכתוב עליו שעבוד שלא מדעת כיון שנאבד מן המלוה אותו שכתבו ונתנו לו על פי לוה אין רשאין לעשות אחר כ"ש עדים אחרים שזה השטר מזיק לו אפילו לא יכפור כלום שאע"פ שגם אם לא נכתב היה גובה מלקוחות שלקחו אחר שנמחק הראשון כאילו היה קיים כיון דאית ליה קלא להאי מלוה כדמשמע בחזקת הבתים (לעיל דף מב.) אי לא משום דמאן דזיף בצנעא יזיף היתה מלוה על פה גובה מן הלקוחות אף על גב דמצי לאשתעוייהו ללקוחות ולומר להן בשעת מכר פרעתי ושטרא ליכא לאפוקי עלייהו מ"מ מזיק השטר השני ללוה שאם יפרע לו ואין לו שטר אין לו לדאוג כלום ואם יש שטר זימנין דמשתמיט ולא יהיב ליה ואמר יהיבנא לך למחר או ליומא אוחרא והדר גבי זימנא אחריתי ועוד יש לומר דרב נחמן ס"ל דמודה רב היכא דנמחק שעושין לו בית דין שטר אחר מזמן ראשון משום דהתם אין לחוש אם זה דומה למוקדם כיון שבית דין בעצמם כותבין אותו דבית דין אלימי לאפקועי ממונא ולא יבא לחתום בשטר מוקדם על ידי שנכשיר זה אבל הכא כותבין ליה עדים הלכך אין להם כח לחתום מזמן ראשון שדומה למוקדם שלא יבאו לחתום בשטרי מוקדמין ועוד יש לומר דגבי נמחק אין דומה כל כך למוקדם מאחר שזהו שטר ראשון אלא שמעתיקין אותו אבל הכא שטר חדש שהיו כותבין בו זמן ראשון היה דומה למוקדם וקצת היה משמע דבנמחק נמי (ט) זמן שני והכי משמע לישנא קצת דקאמר הוציא שטר מחוק ביום פלוני ומיהו הוה קשה איפכא לרב דאמר זמן ראשון ולר' יהודה דבסמוך דאמר אפילו בעדים מזמן ראשון ואין לומר שבנמחק אין ראוי כל כך זמן ראשון (י) שאינו מדעת שניהם כי כמו שפירש ר"י ורבינו שמואל נראה עיקר תדע דהא בהגוזל קמא (ב"ק דף נח:) גבי שורף שטרות אי דאיכא סהדי כו' ומשמע שאז לא יפסיד כלום ועוד תימה דלעיל בנמחק בעי ב"ד לכ"ע והכא קאמר ר' יהודה עדים ובזה אומר ר"י דהכא דכתיבי מדעת שניהם לא בעו אלא עדים אבל בנמחק כותבין שלא בפני הלוה וכיון שמזיק לו נראה (כ) אין לעדים לעשותו שלא מדעתו :

הלא

עין משפט
נר מצוה

בט א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הלכה א ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סימן קמ סעיף ד :
ק ב מיי' פ"ו שם הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף ג :
קא ג מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' טו סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נד סעיף א :

רבינו גרשום

הלכה כרשב"ג. דאמר בהוקה בלבד נידון ואין צריך לברר שיראה השטר: ואף רבי לא אמר. דנידון בשטר: אלא לברר. קאמר דמטרחינן ליה לאיתויי שטרא ואי לא מייתי לא מעכב ונאמן אף אנא נמי אע"ג דלא אתו סהדי מהימנא : אמר ליה אנא נמי לברר קאמינא לך. דיבואו פלוני ופלוני ויעידו כדי שיתבררו דבריך ובלאו הכי מהימנת. ואמר לן רבי דאמר ליה ר' יצחק נפחא אנא נמי לברר קאמינא לא כדקאמרת דרבי לא אמר דנידון בשטר אינו אלא כדי לברר ולא משום דוקא קאמר אנא סבירא לי דהאי לברר משום דוקא קאמר וצריך תרתי אף את אי לא מבררת (דצריך) לא מהימנת : פיס' ר"י אומר יחליף. שטרו ויכתוב שטר אחר מן המותר בלבד ויקרע שטר ראשון ויכתוב זמן שטר ש[ני] מן אותו יום שיפרע לו המקצת ואל יכתוב מזין כתיבת שטר הראשון לפי שכיון שנקרע לא מצי טריף למפרע מן זמן ההלואה אלא מן יום כתיבת שטר שני טריף לקוחות: ר' יוסי אמר לא יקרע שטר הראשון אלא יכתוב לו המלוה ללוה שובר ממה שפרע לו ויתן לו: אמר ר' יהודה. אם כן צריך הלוה שישמור שוברו מן העכברים שאם אכלוהו עכברים יוציא' מלוה שטרו ויגבה ממנו כל חובו בבתחלה : א"ל ר' יוסי וכן יפה לו. שיהא שומר שוברו : ואל ירע כחו של זה. ונכתב לו זמנו משעת פריע' מוטב שירע כחו של לוה משום דעבד לוה לאיש מלוה : אין הלכה כר' יהודה. דמתני' דסבירא ליה דיחליף ויכתוב מזמן שני: ולא כר' יוסי. דאמר יכתוב שובר: אי שמיעא ליה לרב הא דתניא. דבקריעת עדים סגי הוה הדר ביה ממאי דאמר דבית דין מקרעין: אמר ליה ודאי שמיעא ליה ולא הדר. דקסבר טריף האי מלוה לקוחות בהאי חצי שטר מזמן ראשון כמו שהיה עושה כשהיה כל חובו

שלם

מסורת הש"ס

א) [כתובות ע.]
ב) [שם עו: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ולא ירע וכו' וכדאמר ר' יוסי בברייתא כדי שיכוף לפרעו : (ב) ד"ה אי שמיע הד"א עם ד"ה הוה וכו' נמי ס"ק שמקרעין כו' ומה לי ב"ד: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' שיה מחייבו מה תשובה כצ"ל ותיבת לברר נמחק : (ד) בא"ד אפילו לפירוש שלו וי"ל דרבינו שמואל היה רוצה לומר : (ה) ד"ה אין וכו' משמע נמי דרבי יהודה מזמן : (ו) בא"ד אלא לאפוקי בלבד ממה שהיה סבור וכו' מזמן ראשון כלל אפי' כצ"ל: (ז) בא"ד הזמן ביום פלוני וכו' כי התם לר' יהודה אליבא דרב למאי דהוה סלקא אדעתיה דרב נחמן דמזמן שני כותבין לר' יהודה : (ח) בא"ד שבדין הוא שבגט : (ט) בא"ד דבנמחק נמי כותבין זמן שני : (י) בא"ד כל כך זמן ראשון כיון שאינו : (כ) בא"ד נראה שאין לעדים

בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא *אלא עדים שעשו שליחותן חוזרין ועושין שליחותן ולא והא אמר רב יהודה אמר רב עדים כותבין אפילו עשרה שטרות על שדה אחת רב יוסף אמר בשטר מתנה ורבה אמר [ב]בשטר שאין בו אחריות מאי ברייתא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז ופרע מהן חמש מאות זוז עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר שטר זה יהא מונח במקומו ויכתבו שובר ומפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחת כדי שיכוף לפורעו ואחת כדי שיגבה מזמן ראשון והא רבי יהודה נמי מזמן ראשון קאמר הכי קאמר ליה ר' יוסי לרבי יהודה אי מזמן ראשון קאמרת פליגנא עלך בחדא אי מזמן שני קאמרת פליגנא עלך בתרתי תנו רבנן א) [ג]שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר דברי ר' יהודה רבי יוסי פוסל אמר לו רבי יהודה והלא מעשה בא לפניך בצפורי והכשרת אמר לו כשהכשרתי בזה הכשרתי והא רבי יהודה נמי בזה קאמר אמר רבי פדת הכל מודים שאם הוזקקנו לעונתו של שטר ונמצאת עונתו מכוונת בשבת או בעשרה בתשרי ששטר מאוחר הוא וכשר

לא

בשלמא בי דינא. מקרעין ומחליפין אחר וכותבין אותו מזמן ראשון לטרוף שלא כדין מזמן ראשון דמן הדין לא הוה שטרא למיטרף אלא מיום שנכתב ואילך אלא ב"ד אלימי ומפקעי ממונא דהפקר בית דין הפקר כדנפקא לן מאלה הנחלות (גיטין דף לו:): אלא עדים שעשו שליחותן. לכתוב ולהעיד בשטר הראשון היאך חוזרין ועושין שליחות אחרת (א)ומי נתן להם כח זה: ולא. בתמיה וכי אין עדים חוזרין ועושין: והאמר רב יהודה אמר רב. מי שאבד שטרו ואמר לעדים כתבו לי אחר חוזרין וכותבין אפי' עשרה שטרות אם אבדו זה אחר זה: ומשני רב יוסף אמר. לעולם אין כח בידם של עדים לחזור ולכתוב שטר אחר לגבות מלקוחות וכי קאמר רב יהודה אמר רב ה"מ בשטר מתנה שאין בו אחריות (ב) וכיון דהכל יודעין שנותן לו השדה למה לא יכתבו לו שטר מתנה להיות בידו לעדות דתיקו ארעא בידיה: ורבה אמר. אפי' בשטר מכירה קאמר רב יהודה דכותבין עשרה וכגון דלית ביה אחריות וכדאמרן לעיל (דף קסח:) חוץ מאחריות שבו וכדאמר רב נחמן לעיל (דף קסט:) שטרא דנן דכתבנוהו לא למיגבי ביה כו': כדי שיכוף לפורעו. המלוה יכוף ללוה לפורעו שדואג פן יפסיד שוברו וזה יוציא שטרו ותובעו כל חובו: ופרכינן (ג) ור' יהודה נמי מזמן ראשון קאמר. כר' יוסי ומה תשובה היא זו שאמר רבי יוסי כדי שיגבה מזמן ראשון: הכי קאמר ליה רבי יוסי כו'. דרבי יהודה לא פירש דבריו כל כך אלא יחליף סתמא קאמר ליה לר' יוסי כדתנן במתניתין: בחדא פליגנא. דכותבין שובר כדי שיכוף לפורעו: בתרתי פליגנא עלך. (ד) כי כותבין שובר וגובין מזמן ראשון: ת"ר שטר שכתב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי. כגון במקומות שמונין לחדשי החמה וכתב בשטר בט"ו לירח פלוני וכשאנו נזקקין לכוין מתי אירע יום ט"ו של אותו חדש נמצא עונתו ביום שבת או ביום עשירי לתשרי דהיינו יוה"כ והכל יודעין שלא נכתב לא בשבת ולא ביוה"כ ונמצא שלא נכתב באותו יום המוכיח בשטר אלא או מוקדם הוא ופסול או מאוחר וכשר: שטר מאוחר הוא וכשר דברי ר' יהודה. דס"ל לרבי יהודה כל שטר מאוחר כשר ואפילו אותו שאין להוכיח מתוכו של שטר אם מאוחר הוא ואם לאו וכ"ש זה שזמנו ביום השבת וביום הכפורים שהזמן מוכיח שהוא מאוחר ואפי' רבי יוסי מודה ביה דלא נפיק מיניה חורבא מהאי כדמפרש ואזיל והא ליכא למימר שמא מוקדם הוא ופסול כמו שפירש רבינו חננאל הלא תרא"ה דרמינן עלה דמתניתין (סנהדרין דף לב.) דתנן אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר (ויקרא כד) משפט אחד יהיה לכם הא דתניא בתוספתא בתחלת מסכת מכות שטר שכתוב בו זמנו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה שנמסרה לכם עדות זו במקום הזה והלא באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני שטר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו ושקלו וטרו ר' חנינא ורבינא לאוקמי תרוייהו מתני' ומתניתא ולא דחו חדא מנייהו וקי"ל דלא מותבי' תיובתא אלא ממשנה או ברייתא שהיא הלכה ותו הא בהדיא אמרי' קיום שטרות מדרבנן הוא דאי מדאורייתא לא בעינן דקי"ל כריש לקיש דאמר (כתובות דף יח:) עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצרכינהו קיום ש"מ שבעל הבא לפסול את השטר עליו הראיה הלכך מעמידין שטר זה בחזקת מאוחר והטוען כי מוקדם הוא כדי לפסלו עליו הראיה: ור' יוסי פוסל. שטר מאוחר דעלמא שאין בתוכו הוכחה כלל כדמפרש לקמיה: והלא מעשה בא לפניך בצפורי. בשטר מאוחר והכשרת: א"ל כשהכשרתי בזה. שכתוב זמנו בשבת וביוה"כ הכשרתי שמתוכו מוכיח שלא נכתב בזמנו שהרי אין ישראל כותבין שטרות בשבת וביום הכפורים והכל יבינו שהוא מאוחר ולא נפיק מיניה חורבא כדלקמן אבל במאוחר בעלמא שזמנו כתוב ביום ראוי לכתיבה ולא יוודע אם מאוחר הוא אם לאו בההוא פליגנא עלך ופסילנא וטעמא לקמן: אמר ר' פדת הכל מודים. ר' יהודה ור' יוסי בכל שטרות מאוחרין בענין זה שכשאנו נזקקין למנות למתי מגיע עונתו של שטר ונמצאת עונת הזמן הכתוב בו מכוון ביום השבת או בעשרה בתשרי. שטר מאוחר הוא זה וכשר לדברי הכל דדמי כמי שכתוב בתוכו שטרא דנן דכתבנוהו לאו בזמניה כתבנוהו אלא אנן שהדי איחרנוהו וכתבנוהו שהרי הכל יודעים שלא נכתב בשבת וביום הכפורים ויכירו שהוא מאוחר ולא אתי לידי חורבא כדמפרש לקמן (ה) וה"ק ר' פדת הכל מודים בההוא שטר דקתני כדאתא שטר שכתוב זמנו בשבת כו' דכשר והיינו דקאמר ליה ר' יוסי בזה הכשרתי:

לא

אלא עדים שעשו שליחותן כו'. תימה קצת על הלשון דמשמע (ו) שעשו שליחותן כבר גורם שלא יעשו כי היכא דהתקבל (גיטין דף סג:) דכתבי תפוותא ושמא היה נפוותא וקאמר עשו עדים שליחותן ולא יכתבו עוד התם ניחא אבל הכא אין ליישב כלל דכ"ש אם לא עשו שליחותן מעולם דהויא לה מלוה על פה שאין יכולין לכתוב מזמן ראשון דא"כ ה"ל מוקדם גמור ועוד דהתם בגיטין מה שאין יכולין לעשות שליחותן זהו משום ששליחותן פסקה מעתה שעשו את הראשון ואם יעשו אחר אין זה שליחותו של הבעל שלא צוה לכתבו אבל אם מצוה לכתוב שני יכולין לעשות והכא אע"פ שלוה מצוה להם לכתוב לעשות שטר ראשון לא יעשו דאל"כ מאי דוחקיה דמלוה לקרוע שטר הראשון אם אין הלוה כופהו לכך ואם כן רוצה הלוה בכך דאין לומר כי הלוה אינו רוצה אלא מזמן שני כי מה טענה היה לו בזה וע"כ צריך כאן לפרש כנוכי עדים אע"פ שעשו שליחותן וכבר חלה שעבוד על ידן יכולין לעשות בשביל כך שטר אחר כיוצא בראשון מאחר שדומה למוקדם ואפי' אם מצוה להם הלוה אין זו סברא שאם כן יאמרו כל שטר מוקדם כשר ואתי למיחתם בשטר מוקדם אבל במה שיכתבו לו ב"ד מזמן ראשון לא יבא לחתום בשטר מוקדם כי ידעו שהוא פסול ובזה יתלו הכשרו שב"ד אלימי לאפקועי ממונא והלשון מגומגם ביותר: **כותבין** אפילו עשרה שטרות. ואם תאמר למאי דס"ד דבאחריות מיירי תקשי הא דאמר לעיל (דף קסח:) אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו וי"ל דלעיל הכי פירושו דהוא אמר אבד שטר חובי וחיישינן דלמא טריף והדר טריף אבל הכא מיירי בידוע לנו שנאבד או דאיגוהו שנשרף: **מזמן** ראשון. ר' יהודה לא פירש לר' יוסי מזמן ראשון אבל ברייתא היא שנויה במילתיה דרבי יהודה לפי האמת: **שאם** הוזקקנו (ז) לעדותו של שטר. הא לישנא משמע שאין כתוב להדיא כך אלא ב) ג' בניסן ג) והוא חל ביום חמישי ועתה נמצאת ג' בניסן מכוונת בשבת וכן ביום שני בשבת שניה של תשרי ד) והוא חל בשבת נמצאת עונתו מכוונת ביום הכפורים ותימה נימא דטעה בקביעא דירחא ויהיה כשר לרבי יוסי והאי פסול ולר' יהודה נמי ניחא טפי למימר הכי ממה שנאמר שנכתב ה) (לחוכא) בעלמא בשלמא ליום הכפורים לא קשיא מידי כיון שמזכיר באיזה יום לשבוע שאותו יום היה ידוע שהיה יום הכפורים שבזה לא היה טועה אלא משבת קשה ואומר ר"י דמיירי אחר רובו של חדש כדאמר בהיו בודקין (סנהדרין דף מא:) דאי אפשר דלא שמע:

מתקיף

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' יב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נד סעיף א:

קג ב טוש"ע ח"מ סי' רלט סעיף א בהג"ה:

קד ג מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף יד:

רבינו גרשום

שלם דבית דין יש להם כח לעשות כן: אלא עדים שעשו שליחותן. בפעם ראשונה שחתמו כשהיה כל החוב שלם כשטורף מאותו זמן מי יש להן כח לחזור ולעשות שליחות אחרת לקרוע ולכתוב שטר שני ולחתום בו שיטרוף מזמנו של ראשון והא נפרע לו החצי והאי שטרא אחרינא הוא: ומקשי' ולא. ואין כח לעדים לחזור ולעשות שליחות אחרת: והאמר רב יהודה כותבין העדים אם רצו אפי' עשרה שטרות על שדה אחת. היינו כמה שליחות: ומשני רב יוסף אמר בשטר מתנה. יכולין לעשות אפי' עשר' שטרות לפי שבשטר מתנה אם יוציא בע"ח ממנו המתנה (אינן) יכולין העדי' לכתוב אפי' י' שטרות שלא באחריות דכיון שאין בהם אחריות לא מצי טריף בהו לקוחות. אבל בשטרי הלואה שיוכלו לטרוף בהן אין כח לעדים לחזור ולעשות שליחות אחרת לקרוע ולכתוב אלא בית דין אלו ולא עדים: מאי ברייתא. דאמר רב נחמן ואי שמיעא ליה לרב. זו היא עיקר הברייתא דתניא הרי שהיו נושין כו'. ומפני ב' דברים אמרו כותבין שובר. שניהן תקנת המלוה אחד כדי שיכוף ללוה לפורעו שמפחד שמא יאבד שוברו ונמצא זה מוציא שטרו וגובה חובו משלם. ואחר ששטרו קיים יכול לטרוף הלקוחות מזמן ראשון אע"פ שיפרע לו מקצת חובו: ומקשי' והא ר' יהודה נמי מזמן ראשון אמר. אם כן במאי קא פליג ר' יוסי עליה: הכי קאמר ליה ר' יוסי לר' יהודה אי מזמן ראשון קאמרת. כדאמינא אנא: פליגנא עלך בחדא. דאמינא דכותבין שובר ואת אמרת דליחלף: ואי מזמן שני קאמרת. כדאוקימנא לטעמא במתני': פליגנא עלך בתרתי. דסבירא לי דגובה מזמן ראשון וכותבין שובר: שזמנו כתוב בשב' או בי' בתשרי. שהוא יום הכפורים לוה פלוני מפלוני והוא הדין נמי בשאר מועדים בידוע ודאי שהלואה לא היתה באותו היום אלא להכי כתבו כך להודיע שזמן השטר מאוחר הוא וכשר: ור' יוסי פוסל. דמחזי כשיקרא: והלא מעשה בא לפניך. בשטר שכתב בו והכשרת אמר לו כשהכשרתי בזה הכשרתי. שנכתב זמנו בשבת ור' יוסי הוה פוסלו: הכל מודים. בין ר' יהודה בין ר' יוסי שאם כתב שכתבו העדים הוזקקנו לידע עונתו של שטר ונמצא כו' דידוע לפי שהואיל שבכונה דקדקו העדים וכתבו כן בידוע כדי ללמדנו ששטר מאוחר הוא [illegible] ובההוא אמר בזה הכשרתי:

לא

מסורת הש"ס

א) [תוספתא דמכות פ"א ע"ב]: ב) לפי האמת צ"ל י"ו בניסן. רש"ל: ג) פי' ר"ח ניסן: ד) פי' ר"ח תשרי: ה) [צ"ל להוכח]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אלא וכו' דמי נתן: (ב) ד"ה ומשני וכו' דכיון דהכל: (ג) ד"ה ופרכינן והא רבי יהודה: (ד) ד"ה בתרתי פליגנא עלך דכותבין כצ"ל ותיבת כי נמחק: (ה) ד"ה אמר רבי פדת וכו' כדמפרש לקמן הס"ד ואח"כ מתחיל הג"ה והכי קאמר: (ו) תוס' ד"ה אלא וכו' דמשמע דלפי שעשו וכו' שלא יעשו עוד כי היכא: (ז) ד"ה שאם הוזקקנו לעונתו של שטר וכו' אחר רובו. נ"ב ולפי זה צ"ל שהיה כתוב בשטר י"ז בניסן:

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא דרבי יהודה לטעמיה דאמר א)אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא ורבי יוסי לטעמיה דאמר כותבין שובר ונפיק מיניה חורבא אמר רב הונא בריה דרב יהושע אפילו למ"ד כותבין שובר הני מילי אפלגא אבל אכוליה לא ולא היא (א) *אפי' אכוליה כתבינן ב)כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי חנינא בר פפי אמר ליה הב לי זוזיי אמר ליה הב לי שטראי ושקול זוזך אמר ליה שטרך אירכס לי אכתוב לך תברא אמר ליה הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין כותבין שובר אמר ג)מאן יהיב לן מעפריה דרב ושמואל רמינן בעיינין הא רבי יוחנן והא ריש לקיש דאמרי תרווייהו כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר ר' אילעא כותבין שובר ומסתברא ג)דכותבין שובר דאי סלקא דעתא אין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי ואלא מאי כותבין שובר אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא ד)אין עבד לוה לאיש מלוה ה)תנן התם שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין א"ר המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר אפילו מאוחרין נמי פסולין מ"ט זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה(ג) בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה וכי מטי תשרי מפיק ליה ואמר ליה הדר זבנתה מינך אי הכי שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטראי וא"ל אירכס לי וכתיב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה וא"ל(ג) הני השתא הוא דיזפת מינאי קסבר אין כותבין שובר אמר ליה רב יימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא (ד) והאידנא ו)דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא (אמאי קעבדינן הכי א"ל) בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כי כתביתו שטר מאוחרי כתבו הכי שטרא דנן לא בזמניה כתבניה אלא אחרנוהו וכתבנוהו א"ל רב אשי לרב כהנא (ה) והאידנא דלא קא עבדינן הכי בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו אי לא כתבו סתמא ז)דכל אימת דנפיק לרעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי לה רב אשי לרב כהנא והא

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא. שמגיע עונתו ביום חול ולא יודע אם מאוחר אם לאו : ונפיק מיניה חורבא. אליבא דר' יוסי כדמפרש והזיל ויש מפרשים א"ר פדת הכל מודים שאם הוזקקו כו' שכך כתוב בתוך השטר הוזקקו לעונתו של שטר ונמלאת כו' וכל זה דכתב בשטר לדעת כן נכתב שיביטו שאין ישראל כותבין בשבת וידעו שהוא מאוחר לא נחלקו אלא בשטר מאוחר בעלמא שכתוב בו זמנו בשבת או בעשרה בתשרי ולא חזר וכתב בו הוזקקו לעונתו של שטר ס' וכל זה הכל ולישנא הוא חדא דהכי הוה ליה למימר אמר ר' פדת הכל מודים שאם כתב בו הוזקקו כו' ועוד כיון דכתב זמנו בשבת למה לי למכתב הוזקקו כו' הא ממילא אנו יודעין שלא נכתב ביום השבת וביום הכפורים ומאוחר הוא כדפי' לעיל : דרבי יהודה. דמכשיר לטעמיה דאמר אין כותבין שובר הלכך לא חיים בין מאוחר לשנכתב בזמנו לעולם אינו פורע עד שיקח השטר ויקרענו וכיון שנקרע השטר לא חיים למידי : ור' יוסי. דפוסל המאוחר: לטעמיה דאמר כותבין שובר. היכא דפרע מקצת חובו וה"ה היכא דפרע כל חובו וטוען מלוה אירכס שטרי כדמפרש לקמן כותבין שובר ונותנין ללוה לאודיע שפרע כל חובו והלכך האי שטר מאוחר פסול הוא כו' (ו) : ואמר ליה אירכס לי. וה"ה בלא אירכס היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר ללוה יכול המלוה להוציא אחרי כן שטר חובו שכתוב זמנו אחר זמן השובר ויאמר ממון אחר הוא זה שלוית ממני אחרי כן ויגבה כל חובו משלם שהרי אין ידוע שהוא מאוחר אבל שטר שכתוב זמנו בשבת ועשרה בתשרי לא מצי למימר השתא הוא דיזפת מינאי : אמר רב הונא בריה דרב יהושע כו'. מלתא באפי נפשיה היא הני מילי פלגא פן יחזור המלוה ויתבע כל חובו אבל אכוליה חוביה לא דמלוה אפסיד אנפשיה שלא נזהר לשמור את שטרו: ומסתברא דכותבין שובר. אכוליה חוב היכא דאירכס שטרא : יאכל הלה וחדי. בתמיה ישמח באכילת ממון אחרים חנם : עבד לוה לאיש מלוה. מוטב שיהא טורח ודאגת שמירת שטר מוטל על הלוה יותר מן המלוה : תנן התם. בסדר זרעים בפרק אחרון דמסכת שביעית : המוקדמים פסולין. שכתבוהו באחד באייר ובתוך השטר הקדימו וכתבו בו באחד בניסן פסולין דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואפי' מזמן שני לא גובה כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עב.) ר' יוחנן אמר אפי' תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון אבל מוקדמין בענין זה שנכתב בו באחד בניסן ובאחד בניסן כתבוהו ולא לוה עד תשרי דאתא למיטרף לקוחות שלא כדין דמניסן ועד תשרי בזה נחלקו בפרק שנים אוחזין רב אסי מוקי לה בשטרי הקנאה ואביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו ומיום כתיבת השטר שיעבד נפשיה והלכך כשר : והמאוחרים כשרין. שכתבוהו באחד בניסן וכתבו בתוך השטר באחד באייר וכ"ש אם לוה בניסן ולא נכתב עד אייר דכשר שהרי מחל לו שעבוד של חדש שעבר : אמר רב המנונא לא שנו. דמאוחרים כשרים אלא בשטרי הלואה כדאמרן לעיל ר' יהודה לטעמיה דאמר אין כותבין שובר ולא נפיק מיניה חורבא ורב המנונא ס"ל אין כותבין שובר כדמתרך לקמן הלכך ליכא למיחש למידי: אבל בשטרי מקח וממכר אפי' מאוחרים פסולים. דזמנין דמזבן ראובן ארעא לשמעון בניסן על מנת שאם יגיע לדמים יחזירנה לו וכשכתב שטר מקנה כתב בו ראובן מכר שדה לשמעון בתשרי וחזר ראובן ולקח שדהו משמעון בתמוז וכשאל שטר מקנה אמר ליה שמעון אירכס לי ואפילו למ"ד אין כותבין שובר הכא מודה דמה יפסיד שמעון אם לא יפדה ראובן שדהו הלכך אפילו אם יכתוב לו שמעון לראובן שובר שפדה שדהו בתמוז יחזור שמעון ויוציא שטרו הכתוב בתשרי ויאמר אחר שפדית חזרתי ולקחתי ממך והא שטרא : ה"ה שטרי הלואה נמי כו'. כדאמרן לעיל אליבא דר' יוסי דפסיל שטר מאוחר משום הך חורבא קסבר רב המנונא אין כותבין שובר. הלכך מאוחרין כשרין כדאמרן אליבא דר' יהודה : (ז) האידנא כתבינן שטרי מאוחרין וכתבינן תברא - ולא חיישינן לחורבא דנפיק מיניה לר' יוסי לעיל: אמר ליה בתר דאמר להו ר' אבא לספריה כו'. ליכא למיחש מידי דכיון דכתוב בתוך השטר שהוא מאוחר הרי הוא כשטר שכתוב בו זמנו בשבת ועשרה בתשרי דאכשרנא לעיל בין לר' יהודה בין לר' יוסי דכיון דידעינן ביה בשטר שהוא מאוחר לא אתי לידי חורבא ושוברו מוכיח עליו שהוא פרוע והאי דקדים ליה שובר היינו משום דשטר מאוחר כתבוהו כמו שכתבו בתוכו אנן סהדי איחרנוהו ואפי' ר' יוסי בזה מכשר : א"ל רב אשי לרב כהנא (ח) האידנא לא עבדינן הכי . אלא כתבינן שטר מאוחר וכתבינן תברא ולא כתבינן בתוך השטר איחרנוהו וכתבנוהו ואפ"ה לא חיישינן לחורבא דר' יוסי : אדכרתון זמנא דשטרא כתובו . בתוך השובר פלוני פרע לפלוני חוב פלוני כך וכך של אותו השטר שכתוב בו זמן פלוני ואז לא יוכל לרמות שאפי' כתב את השטר מאוחר הרי השובר מוכיח עליו דהוא פרוע : ואי לא . אדכרתון זמן הכתוב בשטר כתבו השובר סתמא שלא יהא כתוב שום זמן בשובר אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כותבין בשובר דכי היכי דכל אימת דנפק השטר שכתוב בו סכום ממון כזה לורעיה השובר לא שנא אם השטר קודם לשובר לא שנא מאוחר הימנו דהא תברא סתמא כתוב ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה הזה כסכום ממון הכתוב בשובר דהא תברא מרע ליה ואם הלוהו כסכום ממון ההוא הוא ניהו דאפסיד אנפשיה :

והאידנא

מתקיף לה אביי. (ט)נראה לר"י דקבלה מרבא וכן הא דאמרי' בסוטה (דף ז: ושם ד"ה אמר) על משנה שוברת כתובתה ויוצאת ש"מ כותבין שובר אמר אביי תני מקרעת נראה דדיחויא הוא דמההיא ליכא למשמע מינה דהא בשמעתא דהטוען אחר מעשה ב"ד פרק שנים אוחזין (ב"מ דף יז: ושם ד"ה הוניאה) משמע דס"ל דכותבין שובר :

בתר דאמר ליה רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברא כו'. שמא היו *שוכחין לכתוב האי שטרא כו' ע"כ כתבו זה :

קה א ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה יז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' נד סעיף ב : קו ג מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף ז : קז ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יג: קח ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' י"ז קט ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ...:

רבינו גרשום

לא נחלקו אלא בשטר מאוחר העלמא. דאין כתוב בו כן : ר' יהודה למעמי' דאמר אין כותבין שובר. אלא מחליף השטר או מחזירו כשנפרע כולו כיון דאין כותבין שובר אע"ג דמאוחר הוא השטר לא נפיק מיניה חורבה. משום דמחזיר השטר עצמו ללוה בשעת פרעון: ורבי יוסי למעמיה דאמר כותבין שובר.ולא מחזיר השטר עצמו הלכך האי שטר מאוחר פסול הוא משום דנפיק חורבה דפרע ליה זוזי ביני ביני בבתרייהו: הני מילי אפלגא. דשלא פרע לו אלא פלגא מחצית הממון כותבין שובר ומניחין השטר שלם ביד המלוה מאי טעמא כדאמרינן לעיל מפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחד כדי כו':אבל אכוליה.אי פרע ליה כל השטר לא כתיב שובר אלא מחזיר לו השטר עצמו : ואתא לקמיה דר' חנינא בר פפי. לדינא : אמר ליה. ר' אבא שהיה לוה: הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר . ואם לא תחזיר לי שטר עצמו לא אתן הפרעון : אמר ליה ר' חנינא בר פפי לר' אבא הא דמייתית ראיה מרב ושמואל כל כך מה חביבין עלינו דמאן יהיב לן מעפרייהו ומליין עיינין מינייהו מרוב חביבות. ברם הא ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי כותבין ומצינו למיסמך עלייהו וזיל פרע ליה. ואי ס"ד אין כותבין שובר . אלא אם אינו יחזיר לו את השטר לא יפרע (אלא) אם כן אבד שטרו של זה שאינו יכול להחזירו לו. יאכל הלה. הלוה ממונו של מלוה וחדי : מתקיף לה אביי. ואם כותבין שובר ואבד שוברו יוציא הלה את שטרו ויחזור ויגבה ממנו לפי שנאבד שוברו ויאכל ממונו [של] לוה פעם שניה וחדי : א"ל רבא אין . ודאי כותבין שובר שאם נאבד השטר שיפרע שאע"ג דאיכא למיחש דלא נאבד (ומעידין) אפ"ה כותבין משום דעבד לוה לאיש מלוה דבין כך ובין כך צריך לפרוע לו: ומתרמי לי' זוזי ביני ביני.בתמוז וזבין ליה מיניה. כלומר פריק לארעיה מיניה . לענין הלואה קסבר אין כותבין שובר אלא צריך להחזיר לו השטר עצמו ושוב שהחזירו אין יכול להוציאו אבל בשטרי מקח וממכר אין נוהג שובר דלא מצי למימר ליה אי לא כתבת לי שובר לא פרקנא לארעאי דלוקח מה איכפת לי אם לא פרענה : והא האידנא . גבי שטר הלואה כתבינן מאוחרין וכתבינן תברא ולא חיישינן לדלמא מפיק לשטר והדר טריף : אמר ליה. היינו בתר דתיקן ר' אבא הא תקנתא דאמר לספרא כי כתביתו שטרא מאוחר כתבי הכי וכו' דכיון דכתיב ביה דלא בזמנא איכתב אלא מאוחר הוה להכי לא מצי גבי ביה זימנא אחריתי דאמרינן שמא זמנו נכתב אחר הפרעון הלכך כותבין שובר דליכא למיחש מידי : אי ידעיתו זימניה דההיא שטרא כתבו. בתברא שטר פלוני זמנו בכך וכך נפרע ואי לא ידעיתו זמן השטר כתבו לתברא בלא זמן סתם דכל אימת דמפיק הא שטרא בתר הכי ודאי מפיק ליה לתברא מרע לשטרא דכיון דאין בו זמן י"ל אחר זמן של שטר זה פרע לך ג

מסורת הש"ס

א) [שבת קט.] : ב) [ע"ש נג: חולין סח:] ועי' ערוך ערך עפר א' : ג) [כתובות טז: וש"נ] : ד) [עי' תוס' כתובות טז: ד"ה כותבין] : ה) ב"מ יג. עב. סנהדרין לב. ר"ה ב. ח. שביעית פ"י מ"ה לעיל קמ: ו) רש"א דלא עבדינן הכי ומ"ז :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא היא אלא אפילו : (ב) שם ארעא בניסן וכתב ליה שטרא בתשרי : (ג) שם וא"ל השתא הוא דיזפת כנ"ל ותיבת הני נמחק : (ד) שם ר' ירמיה מדיפתי לרב כהנא והא האידנא דלא קא עבדינן הכי דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבינן תברא אמר ליה בתר דאמר להו ר' אבא כנ"ל : (ה) שם רב אשי לרב כהנא והא האידנא דלא קא עבדינן הכי אמר ליה בתר דאמר להו רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי אדכרתון זימנא : (ו) רשב"ם ד"ה לטעמיה וכו' מאוחר פסול הוא כו' דיכול המלוה להוציא אחר כן כנ"ל ותיבות ואמר ליה אירכס לי וה"ה בלא אירכס היכא דפרע חצי חובו וכתבו שובר ללוה נמחק מכאן ושייך לקמן קודם ד"ה קסבר רב המנונא : (ז) ד"ה והא האידנא : (ח) ד"ה א"ל וכו' לרב כהנא והא האידנא : (ט) תוס' ד"ה מתקיף לה אביי וכו' נראה לר"י דקבלה מרבא וכא כנ"ל ותיבת וכן נמחק :

והא האידנא דלא קעבדינן הכי אמר ליה רבנן תקוני תקיני מאן דעביד עביד מאן דלא עביד איהו הוא דאפסיד אנפשיה אמר להו *רבא בר רב שילא להנהו כתבי שטרא אקניאתא כי כתביתו שטרי אקניאתא אאי ידעיתו יומא דקניתו ביה כתבו ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשקרא א)אמר להו רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה בכי קיימיתו בשילי כתבו בשילי ואע"ג דמסירן לכו מילי בהיני כי קיימיתו בהיני כתבו בהיני ואף על גב דמסירן לכו מילי בשילי * אמר רבא גהאי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שויה ניהלי תרי בני חמשין חמשין לא משוינן להו מאי טעמא עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפורעו וניחא ללוה כי היכי דניפגם שטריה ואמר רבא דהאי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשין ואמר שוינהו ניהלי חד בר מאה לא משוינן ליה עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ניפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי ההאי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שוונהי ניהלי חד בר חמשין לא משוינא ליה מ"ט אמרינן האי מיפרע פרעיה ואמר ליה הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתיב ליה תברא ומפיק ליה האי ואמר ליה האי אחרינא הוא: **מתני'** ב)שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד ושנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ג)ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב ד)נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היו מסומנין ה)יכתבו כהן: **גמ'** ההוא שטרא דנפק (א) לבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בר פלוני לויתי מנה ממך

אמר

(ג) והאידנא לא עבדינן הכי. אלא כתבינן שטר מאוחר סתמא דלא כתיב איחרטוהו וכתבנוהו וכתבינן תברא עלייהו בשעת פרעון וכתבינן זמן בשובר ולא כתבינן ליה סתמא ולאורכא דרבי יוסי לא חיישינן: להנך דכתבי אקניאתא. כותבי שטר מתנה שאין כתוב בהן אחריות ולא אתי למיטרף מלקוחות אי נמי שטר מכירה שכתב בהן אחריות שדינו לטרוף לקוחות משעת מכירה דעדים נפקי ליה לקלא בלא שטר כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף מא:) אמר רב המוכר שדהו בעדי' גובה מנכסים משועבדים וכדמפרש התם טעמא מלוה אזביני קא רמית כו' הלכך אי ידעיתון ההוא יומא דאקניתון ביה מן הנותן מתנה או מוכר מכירה כתבו שכשיו אותו היום שנהגה המתנה והמכירה דאיכא למיחש שמא אחרי כן נתנה לאחר שלא כדין (פסק) והוקא שטרי אקנייתא אבל שטרי הלואה שיש בו אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד בו עכשיו דא"כ הוה ליה מוקדם ופסול דאתי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בשטר שלא כדין דלעולם אין לקוחות משועבדים לבוס אדם כל זמן שלא נכתב שטר עד שיקחו מן הלוה קרקעות אחר שנכתב השטר המשעבד נכסיו הלכך אי כתבי יומא שנעשית ההלואה בשטר זה פסול הוא דאתי למיטרף לקוחות שלקחו בין ההלואה לכתיבת השטר והם לא נשתעבדו עד לאחר כתיבת השטר דעדים החתומים על השטר אינהו מפקי ליה לקלא כדאמרי' לענין הלואה בחזקת הבתים ולקוחות שלקחו אחרי כן אינהו הוא דאפסידו אנפשייהו אבל מקמי כתיבת השטר שפיר זבון ואפילו נכתב ביום ונחתם בלילה חשבינן ליה מוקדם ופסול דהא לא אשתעבוד לקוחות אלא מיום חתימה ואילך ואיהו אתי למיטרף מיום כתיבתו שלא כדין והכי תנן בהמביא גט (גיטין דף יז.) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ורבי שמעון מכשיר שהיה ר' שמעון אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים והתם מפרש טעמא לענין גיטי נשים מיהו לענין שאר שטרות לכ"ע פסולין (ג): פסק. אבל רבינו חננאל פירש דהא דרבה בר שילא שמעינן מינה דשטרא דכתיב בההוא יומא דקנו מיניה ובתר כמה יומי אסהידו עליה הנהו סהדי קמאי שפיר דמי מדקאמר אי ידעיתו יומא דאקניתו כתבו ההוא יומא ואף על גב דחתמי עליה האידנא שפיר דמי דלא אשכחן דבעו חתימת ההוא יומא אלא גט אשה בלבד דתנן בגט נכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכן הלכה הוא כך פר"ח אך לא יתכן אלא כמו שפירשתי וכדפי' מתניתין דגיטין: כי יתביתו בשילי. ואתם כותבין שם אותה העיר בשטרי מכירה או שטרי הלואה או שטרי מתנה או זכרון עדות כתבו בתוך השטר מקום שאתם יושבים שם בשעת כתיבה כלומר במקום פלוני כתבנו אף מה שראינו במקום פלוני: בהיני. מקום: האי מאן דנקיט. מלוה דנקיט שטר מלוה בר מאה זוזי ואמר להם כתבו לי תרי בני חמשים שכשיפרע לי הלוה חמשים זוזי אקרע שטרא של חמשים ולא יהיה צריך לכתוב שובר לא כתבינן שלא מדעת הלוה: מ"ט עבוד רבנן מילתא. שתקנו שלא ישתנה שטרו מכמות שהיה דניחא ליה כו': כי היכי דליכוף ולפרעיה. כשיפרענו לוה למלוה חצי חובו יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי ידאג הלוה פן יפסיד שוברו ויתבעהו מלוה כל חובו: כי היכי דליפגום שטרו. כשיפרע חמשים זוז הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום ותנן (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לכל השטרות כדאמרי' במסכת שבועות וכי מה בין זה לפוגם שטרו כו' בפ' שבועת הדיינין (דף מא.): כי היכי דלא ניפגום שטרו. אך כשיפרענו חמשים זוז יחזיר לו שטר של חמשים ונשאר בידו שטר של חמשים שני שלם: אמר רב אשי האי מאן דנקט שטר. מלוה בר מאה זוזי ואמר להו לספרי כתובו חד בר חמשים מההוא זמן ראשון שהרי פרע לי המותר וקרעו שטר זה לא כתבינן ליה שטר אחרינא לא מזמן ראשון וכל שכן מזמן זה של יום כתיבה ואילך שמא שטר פרוע הוא זה ויש לו שובר ללוה עליו ויוציא המלוה עליו שטר של חמשים ויאמר חוב אחר הוא זה שהלויתי לך פעם אחרת: **מתני'** הרי עשיר אומר לעני כו'. ואפי' למאן דאמר בפרק קמא (לעיל דף יג.) דאית דינא דגוד או אגוד שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא והכי מתרץ לה התם: קח לך עבדים. דבההיא חזקה שהניחו אביו יהיה לעולם ולא יניחו לו להרבות ולהביא בני אדם במרחץ אלא מבני ביתו: אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. שיכול הלה לטעון שטר זה שבידך אני החזרתיו לך כשהחזרת לי ממון שלוית בו ממני: ולא אחר יכול להוציא. על אחד מהם דכל חד מני מדחי ליה אצל חבירו אא"כ יש עדים בדבר שמעידין זה לוה מזה אבל מן השטר אין יכולין להביא ראיה: נמצא לאחד בין שטרותיו כו'. בגמ' פריך עלה מרישא ומפרש לה שפיר: כיצד יעשו. אם רוצים ללוות זה מזה או מאיש אחר או לקנות קרקע: ישלשו. אבי אביו ויכתוב יוסף בן שמעון בן יעקב וזה יכתוב יוסף בן שמעון בן נפתלי: משולשים. שמותיהן ושמות אביהן ושמות אבי אביהן שוין: יכתבו סימן. יוסף בן שמעון שהוא גוץ או לבן או גיחור לוה מיוסף בן שמעון שהוא ארוך או שחור: ואם היו (ד) סימניהן. שוין: יכתבו כהן. אם אחד מהן כהן יכתבו יוסף כהן לוה מיוסף ישראל: **גמ'** ההוא שטרא דנפק (ה) לבי דינא דרב הונא. והיה מוחזק בו אדם אחד שהיה טוען פלוני בן פלוני הכתוב בזה השטר כתבו וחתמו ומסרו לי לפי שהלויתיו כך וכך ממון וכדתנן מתניתין בפירקין (דף קסח:) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ואת שמי לא הוצרך לכתוב שהרי מסרו לי וכתב לי ממך כלומר ממני שמוחזק בשטר:

הגוד

אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו. בשטרי אקנייתא דוקא אבל בהלואות לא איירי כך פירש רשב"ם ואומר ר"י דלא שנא במכר לא שנא במתנה איירי דאפילו בשטרי מקח וממכר משכחת לה כגון דכתבי מדעתו) עדים דללקוחות ליכא הכא פסידא כלל דיש קול למקח וממכר וליכא למיחש למידי: **כתבו** בשילי. היני ושילי קרובות זו לזו להכי נקט להו שאפילו בשתי עיירות קרובות זו לזו כתבו על שם העיר שעומדו בה בשעת כתיבה וגם היו רגילין תדיר להיות בהיני ושילי והכי אמרינן בבילה (דף כה: ע"ש) הוי מכתפי (ו) לה בשבתא דריגלא משילי להיני ומהיני לשילי: **עבידו** ליה תרי שטרי כו' מאי טעמא כו'. תימה אמאי לא קאמר דפרוע הוא כדאמר רב אשי בסמוך ואומר ר"י דהכא מיירי אפי' ידעינן שאינו פרוע:

מיק

רבינו גרשום

והא האידנא. דעבדינן שטר מאוחר וכתבי תברא ולא כתבי בסתמא אלא כתבי בהו זמן ולא חיישינן: אמר ליה רבנן תקוני תקיני. כנגד הרמאי ולכתוב שובר בסתם מאן דעבד הכי עביד. אין יכול המלוה לחזור ולגבות ממנו כלום ומאן דלא עביד הכי שוברו בסתם אם המלוה רמאי הוא יכול לחזור ולגבות דאיהו דאפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למכתב שוברו בסתם כדתקינו רבנן: כי קיימיתו בשילי שם מקום ואתם רוצים לכתוב באיזה מקום נכתב השטר כתבו שנכתב בשילי: ואע"ג דמסירן לכו מילי בהיני. כלומר אע"ג דבהיני היתה ההלואה ושם מסרו לכם המעשה שתהיו עדים בדבר ואם לא הספקתם לכתוב שם השטר כתבו שנכתב בשילי ולא בהיני דלא מיחזו כשיקרא וכן כי קיימיתו בהיני כו': שטרי אקנייתא. שום שטר שיש בו קנין: ואי לא. דלא בעיתו למכתב מיומא דקיימיתו ותרצו לכוון באומדן דעתא את הקנין ולא ידעיתו בברור אימת הוה ותכתבו בתר אומר מיחזו כשקרא: ניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. דלא ליהוי אלא חד שטרא ניחא ליה ללוה דליפגום שטרא דמלוה דכיון דלית ליה אלא חד שטר ופרע ממנו חציו נמצא השטר פגום דאין יכול המלוה ליפרע ממנו עוד אלא בשבועה כדתנן הפוגם את שטרו לא נפרע אלא בשבועה: וניחא ליה למלוה. שיהא לו שטר אחד גדול שאם פרע לו הלוה חציו וזה כותב לו שובר על חציו וכיון דיש ביד המלוה עדיין שטרו שלם יכוף הלוה את עצמו וימהר לפרוע לו הכל שמתירא שמא יאבד שוברו ויוציא הלה את שטרו ויאמר שלא פרע לו עדיין כלום: ניחא ליה למלוה דלא ליפגום שטריה. שאם פרע האחד השני לא יפרע ממנו כלום ולא יפגום וגובה ממנו בלא שבועה: וניחא ליה ללוה. הואיל שאין החוב שלו

[illegible]

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ... סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף יט: [illegible]

שם סעי' ט:

מסורת הש"ס

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנפק לבי דינא דרב הונא: (ב) רשב"ם ד"ה והאידנא לא עבדינן וכו' דלא כתיב ביה איחרטוהו: (ג) ד"ה להנך וכו' פסק והוקא שטרי אקנייתא וכו' לכ"ע פסולין: (ד) ד"ה ואם היו סימניהן: (ה) ד"ה ההוא וכו' לבי דינא: (ו) תוס' ד"ה כתבו וכו' מכתפי ליה בשבתא:

עין משפט
נר מצוה

קטז א מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכו סעיף ז:

קיז ב מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' ג וסי' סה סעיף ו:

קיח ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ו:

רס"א

אמר רב הונא ממך אפילו מריש גלותא ואפילו משבור מלכא א)אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר אם כתוב בו גרשתיה היום כשר אלמא היום ההוא יומא דנפיק ביה משמע הכא נמי ממך מההוא גברא דנפיק מתותי ידיה משמע אמר ליה אביי ודלמא אבא שאול כרבי ב)אליעזר סבירא ליה ג)דאמר עדי מסירה כרתי אבל הכא ליחוש לנפילה אמר ליה לנפילה לא חיישינן ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן שנים שהיו בעיר אחת שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב הא הם על אחרים יכולין ואמאי ליחוש לנפילה אלא לאו שמע מינה לנפילה לא חיישינן ואביי לנפילה דחד לא חיישינן לנפילה דרבים חיישינן ואלא

מינך אפי' מריש גלותא. לשון שאלה הוא וכן ההיא דאמר רב הונא חיישינן לשני סורי בכל הגט (גיטין דף כז.) ובשנים אוחזין (ב"מ דף יח: ושם) ד) [וה"פ] אפי' מריש גלותא שאין רגיל להלוות נאמר אפילו באותו דגבי אי תפיס ביה ה) אבל רשב"ם אין תופס בו עיקר ואין נראה לר"י מה שמפרש אפילו מריש גלותא שאנו חוששין שמא אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאו (ב) לזה מה לי לתלות בריש גלותא אותו אדם אחר וליסגא נמי לא משמע כלל הכי ומה שהקשה למה ליה למימר ההוא [גברא] דנפק מתותי ידיה משמע נראה דלא קשה כלל דלרב הונא הוה מספקא ליה ודרך שאלה היה אומר אם נתחייב אותו כלל דמשמע אפילו מריש גלותא אף על פי שאינו רגיל להלוות (ג) לו כלל אלא ש"מ מינך לא חשיב משמעות והבל הוא ומשום אדם לא יגבוהו ו) [או לא]: עדי מסירה כרתי. והא ז) דכתוב ביה היום לא משום דצריך זמן אלא שאם מתנה בעל פה שום תנאי אם ימות מחולי זה או כשימות שתהא אז מגורשת מעכשיו וכדפסיק לעיל (דף קנו.) כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום אבל היכא דלא מתנה שום דבר לא צריך כלל מהיום והא דפירש רשב"ם דבעי למיכתב מהיום משום דבעי אבא שאול ידים מוכיחות אין נראה לר"י דהא אמרי' (גיטין דף יז.) זמן לא תקנו אלא משום פירות או משום בת אחותו ור' אלעזר לא[הוה] בעי זמן ח) [כלל]דס"ל עדי מסירה כרתי כמו שסובר רשב"ם עצמו וגם זהו תימה להוסיף טעם חדש לאבא שאול דבעי היום משום הוכחה: אבל הכא ליחוש לנפילה. תימה מאי שייכא הכא פירכא דר"א בהלואה הוה מצי למימר נהי (ד) נמי דמשמע מההוא גברא כו' מ"מ ליחוש לנפילה ואפילו הוה סובר כר"מ הוה מצי למיפרך הכי ואומר ר"י דהכי פירושה אלמא מהיום מההוא יומא דנפק ביה משמע ה"נ ממך מההוא גברא דנפק מתותי ידיה משמע שרוצה לומר לכל אדם שימצא בידו כי משמעות חשוב הוא ולא הבל ולינצות וכן משמע שיגבה כל מי שימצא וכן דעת הכתיבה היתה ובשטרי אקנייתא אתי שפיר שמשעבד עצמו מה שלא לוה עדיין מש"ה שעבד לו אפילו לא ילוה לעולם כדאמרי' בשנים אוחזין (ב"מ דף טז:) מנא שטרי הקנאה בשוק יחזירם לבעלים מאי אמרת שמא כתב ללוות ולא לוה הא שעבד ליה נפשיה הלכך לא שייך למיחש לנפילה הכא ואפילו בלא אקנייתא הוה מצי לאוקומי לפי' ר"ת דהנושא (כתובות דף קב. ד"ה אלימא) דמפרש התם שיכול אדם להשתעבד לחבירו אפילו לא לוה ממנו כגון שיכתוב (ה) השטר אני חייב לך מנה ויכתבנו ויתננו לו לשם כך ופריך דלמא אבא שאול כר' אלעזר ס"ל ולא בעי זמן כו' והיום משמע יומא ט) דנפק מבעל הבית ולא דנפק מב"ד ולא הוצרך מהיום אלא אם התנה אם מתי כדפרישית לעיל אבל הכא ליחוש לנפילה דממך נמי לא משמע אלא (ו) שנתנו לו כי היכי דמהיום משמע סתם משמעותו משעת הגירושין ולחפות על בת אחותו לא יוכל דהא עדי מסירה צריך וה"נ משמע הכא אותו שנתנו לו דוקא ולא למוצאו א"כ איכא למיחש לנפילה ומשני לנפילה לא חיישינן ותחלת שאלה דרב הונא נראה לר"י לפרש כן ממך אפילו מריש גלותא אע"פ שאין רגיל להלוות כלל וגם אפילו אנו ידעינן בבירור שלא הלוהו וגם אין רגילות להקנות לו וליתן לו שטר הקנאה כלל אפ"ה מקנה לו מטעמא דפרישית או לא דשמא אין לנו לתלות אלא באותו שנתנו לו הלכך חיישינן לנפילה דלא קני אם לא מסרו לו ועוד יש לפרש אבל הכא ליחוש לנפילה כלומר לא מיבעיא דלא משמע (ז) ההוא גברא כו' והבל הוא ואפי' הוה משמע ליחוש לנפילה ומשני לנפילה לא חיישינן וקושיא ראשונה לא חשש לתרץ משום דכר' אלעזר לא מתוקמא דהא מצריך מהיום וטעמא שפירשתי למעלה הוא דחוק ולא סבירא ליה לרבה ההוא דיחויא וכן מצינו בשאר מקומות בגמ' שאין חושש לתרץ קושיא ראשונה כלל: לנפילה דחד. פירוש (ח) שאין לתלות שנפל הנה מאחד, לבד כי היכי דמתרמי שמזה נפל לנפילה דרבים פירוש דיש לחוש מכל בני אדם שבעולם שנפל מזה או מזה יש לתלות בנפילה: י) ואלא הא דתניא כו'. לנפילה דחד חיישינן ומתני' באין בהרשאה ובריית' במוציאין זה בלא זה:

והכא

אמר רב הונא. ממך משמע אפילו מריש גלותא כלומר שמא ריש גלותא או אדם אחר הלוהו ונפל ממנו ומצאתו ואין לפרש שבא רב הונא לומר שיגבה שטרו זה המוחזק דמשמע כל מי שמוחזק בשטר ואפילו ריש גלותא מוחזק בו שאין רגיל להלוות יגבה לו בו דא"כ הוה ליה למימר (א) כדלקמן ממך ההוא [גברא] דנפיק מתותי ידיה משמע: ואין בו זמן. והוא אחד משלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר בפ' המגרש (גיטין דף פו.): אני היום גירשתיך כשר. קס"ד השתא כיון דעדים קא חזו ליה בידיה וכתוב בו היום הרי כתב בו זמן: ההוא יומא דנפיק. בב"ד להתגרש האשה משמע וחשבינן ליה כזמן גמור: ה"נ משמע ממך כו'. דהא חזו ליה ב"ד בידו וכמי שנכתב שם המלוה בשטר דמי: דלמא אבא שאול. לא חייש לשום זמן בגיטין בדיעבד וכדר' אלעזר ס"ל דתנן בפ' המגרש (שם) שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וכי היכי דרבי אלעזר מכשיר ליה בלא עדים משום דעדי מסירה כרתי ה"נ מכשיר ליה בלא זמן משום האי טעמא גופיה כדקתני יש עליו עדים ואין בו זמן בהאי משנה דשלשה גיטין פסולין ועלה קאי ר' אלעזר ואמר אע"פ שאין עליו עדים בהאי שטר שאין בו זמן כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וה"נ אין כותבין בו זמן אלא מפני תיקון העולם דבת אחותו ופירות כדמפרש בפ' (כל הגט) [המביא תניין] (שם דף יז.) וכיון שנתנו לה בפני עדים הם יעידו על הזמן ועל הגט והאי דמצריך אבא שאול לכתוב בו אני היום גירשתיך לאו משום זמן דהא אין זה זמן ולזמן לא חייש כר' אלעזר אלא דבעי אבא שאול ידים מוכיחות דמשעה שקבלה הגט נתגרשה מיד שאם לא נכתב מהיום בגט זה שאין בו זמן מנין לנו שיהיה גט שמא אין בדעתו לגרשה מיד בגט זה עד סוף שנה או שנתיים לאחר קבלתה הלכך בעי אבא שאול שיכתבו היום אחרי שאין זמנו כתוב בו שיוכיח עליו כר' יוסי דאמר (לעיל דף קנו.) זמנו של שטר מוכיח עליו והאי דאמר אבא שאול היינו דכתבינן בגט מן יומא דנן ולעלם: אבל הכא ליחוש לנפילה. וכדרב הונא דאמר ממך אפילו מריש גלותא ושמא מאחר נפל ומצאו זה: הא הן על אחרים מוציאין. אחד מהן שיש לו שטר על אחר שיגבה ממנו ולא יכול זה לטעון מחבירך נפל ומצאתו נמצינו למדין שמי שמוחזק בשטר יכול לגבות מלוה מאיש אחר הכתוב בתוכו ואע"פ שהשטר אין מוכיח מי המלוה וה"ה לויתי ממך: ואביי לנפילה דחד לא חיישינן. כגון שטר שביד יוסף בן שמעון שיש לו על אחד מן השוק דהיינו נפילה דחד ומילתא דחד היכי איתרמי מילתא דמיוסף בן שמעון נפל ויוסף בן שמעון מצאו הלכך לא חיישינן אבל גבי לויתי ממך מנה דהיינו נפילה דרבים שיש לחוש מאיש אחר בעולם נפל ואיש אחר בעולם מצאו כגון זה שמוחזק בו התם ודאי חיישינן ולא יגבה בו (הג"ה. חיישי' לנפילה דיחיד ואשכחו רבים. ע"כ): עיקר הלשון כן הוא לנפילה דרבים חיישינן. כלומר שמצאו שום אדם בעולם אבל לשמצאו יחיד יוסף בן שמעון לא חיישינן ורבינו חננאל פירש ואביי לנפילה דחד ואשכחיה האי דשמיה כשמיה דהאי לא חיישינן שאילו מן האח' נפל היה צועק ומבקש וכיון שלא צעק נתברר כי נזה שמצאו הוא אבל לנפילה דרבים דלא ידעינן מי הוא חיישינן:

ואלא

רבינו גרשום

אמר רב הונא. אין אדם יכול לגבות בזה השטר כלום שכשמוציאו זה המלוה אע"פ שהוא כתב ידו של לוה אומר הלוה מה אתה מבקש ממני והלא כתבו ממך סתם משמע אפי' מריש גלותא או משאר כל אדם היאך אתה יכול לגבות ממני: פוק עיין ביה. שתמצא ראיה שדומה למעשה דלאורתא בעי לה רב הונא ממך. שתאמר לו ראיה שדומה למעשה זה: ואין בו זמן כו' אבא שאול אומר אם כתוב בו. אפי' זמן כזה שגירשתיה היום אע"ג דאין יודע איזה יום קאמר כשר הגט אלמא באיזה יום שיביא הגט לבית דין יש לומר היום משמע ההוא יומא דקא שקיל ביה משמע שבאותו יום נירשה וכשר. הכי נמי ממך משמע מההוא גברא דנפיק שטרא מתותי ידיה משמע דנאמן ולא מצי למימר ממך אפי' משבור מלכא: אמר ליה אביי לרבה דלמא אבא שאול. דאמר דכשר הגט משום ההוא טעמא קאמר דגירשתיה היום סתם כשר דאע"ג דלא ידעי' באיזה יום נכתב הגט אלא שידע באיזה יום מסרו לה כשר דס"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי: אבל הכא. דכתב ממך ניחוש לנפילה דיכול לומר לו אין אתה המלוה שמא מן המלוה אחר נפל השטר ומצאת אותו: אמר ליה רבה לעולם ראיה שלי [ראיה] ודקא פרכ' ליחוש לנפיל'. לנפילה לא חיישינן: ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה דתנן. במתניתין שנים שהיו בעיר אחת [ששמותיהן שוות] שניהן אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה שזה יכול לומר לזה אתה חייב לי וממני נפל השטר ואתה מצאתו וזה יכול לומר לזה אתה חייב לי וממני נפל השטר ואתה מצאתו או יכול לומר לו פרעת לי והחזרתי לך השטר: ולא אחר יכול להוציא שטר חוב על אחד מהן. שיכול כל אחד לומר לו איני חייב לך אלא חבירי. נמצא למלוה שטר אחר דין שפרעתיו ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע אע"ג שיש לו שטר אחר על יוסף בן שמעון שאינו פרוע שפרות שניהן פרועין שכל אחד יכול למימר לו שטר שלי הפרוע: כיצד יעשה אם אחד [רוצה ללוות] מחבירו: ישלשו. יכתוב כל אחד שמו ושם אביו ושם זקנו שמא שמות זקנים אינם שוין ובכן יחקר הדבר: ואם היו משולשין יכתוב לו סימן המשפחה. ואם היה סימנם שוה יכתוב כהן אם אחד מהן כהן יכתוב פלוני כהן. ואם יש באחד מהן סימן אחר או ארוך או שחור יכתוב אותו סימן. קתני מיהת מתני' ולא אחר יכול להוציא שטר חוב על אחד מהן הא אחד מהן על אחרים יכול להוציא ואמאי ליחוש לנפילה. ולימא ליה לוה לא ממך לויתי אלא מחבירך ונפל ומצאת אותו וכן נמי נימא לאידך אלא ש"מ מדהן על אחרים יכולין להוציא ולא מצי ליה למימר מחבירך נפל ש"מ דלנפילה לא חיישינן: ואביי מעיב לנפילה דחד. כגון מלוה אחד ששמו יוסף בן שמעון לא חיישינן, דמוהר זהיר ביה והכא ליכא ספיקא אלא דחד גברא בלבד של חביריו ששמו כשמו. אבל לנפילת דרבים חיכא דכתב לויתי ממך איכא לספוקי דרבים דלכל חד מעלמא משמע ממך הלכך חייש לנפילת -

במאי

מסורת הש"ס

א) [ב"מ יח: כ גיטין כז:] ב) [צ"ל אלעזר] ג) [גיטין פו. וש"נ] ד) רש"ל. וגי' רש"א אפי' וכוה דבור הדסה: ה) רש"א אבל רשב"ם שתופס כו' אין נראה: ו) רש"ל: ז) רש"א דאמר היום: ח) רש"א: ט) רש"א דנפק מידו ולא דנפק מב"ד: י) [בח"י סג"ה. אלא הא דתניא כו' א"כ לנפילה דחד חיישינן ומתניתין בבא בהרשאה ומברייתא דמוציאין זה על זה ניחא ע"כ] ועיין רש"א:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב הונא וכו' כדלקמיה ממך: (ב) תוס' ד"ה מינך וכו' ונפל ממנו ומצאו זה דלמה לו לתלות בריש גלותא: (ג) בא"ד להלוות כלל כ"ל ותיבת לו נמחק: (ד) ד"ה אבל וכו' נהי דממך משמע מההוא גברא: (ה) בא"ד שיכתוב בשטר אני חייב: (ו) בא"ד לא משמע אלא אותו שנתנו לו: (ז) בא"ד דלא מבעיא מההוא: (ח) ד"ה לנפילה דחד פירוש דאין לתלות שנפל אלא מאחד בלבד כי היכי דאתרמי אבל לנפילה דרבים פי' דיש לחוש מכל בני אדם שבעולם שנפל מזה או מזה יש לתלות בנפילה וכו' דמכל בני אדם:

ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שטר חוב זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קמיפלגי באותיות נקנות במסירה קמיפלגי תנא דידן סבר א)אותיות נקנות במסירה ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה ואי בעית אימא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה והכא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי תנא דידן סבר אין צריך להביא ראיה ותנא ברא סבר ב)צריך להביא ראיה דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר אינו צריך להביא ראיה אמר אביי מנא אמינא לה דתניא אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה מאי לאו הוא הדין לאחריני ורבא אמר שאני אחין דשמטו מהדדי איכא דאמרי אמר רבא מנא אמינא לה דתניא אחד מן האחין שהשטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה אחין הוא דשמטו מהדדי אבל אחריני לא ואביי אחין איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כיון דשמטו מהדדי אימא מיזדהר זהירי ולא צריכי להביא ראיה קמ"ל ואלא הא דתניא כשם שמוציאין הן שטר חוב על אחרים כך מוציאין זה על זה במאי קמיפלגי בכותבין שטר ללוה ואע"פ שאין מלוה עמו קמיפלגי תנא דידן סבר ג)כותבין שטר ללוה ואף על פי שאין מלוה עמו זימנין דאזיל לגבי ספרא וסהדי ואמר להו כתבו לי שטרא דבעינן למיזף מיוסף בן שמעון חברי ובתר דכתבי וחתמי ליה נקיטא ליה ואמר ליה הב לי מאה דיזפת מינאי תנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו: נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין וכו': טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והאנן ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב תנן אמר רבי ירמיה במשולשין ונחזי תברא בשמא דמאן דכתיב אמר רב הושעיא במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר אביי אמר הכי קאמר (א) נמצא ללוה בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהם פרועין: כיצד יעשו ישלשו כו': תנא אם היו שניהם כהנים יכתבו דורות: **מתני'** האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע אי זהו שטרות כולן פרועין נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע: **גמ'** אמר רבא שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע שטרות כולן פרועין אמר ליה רבינא ד)לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו שדה שיש לי מכורה לך כל שדותיו מכורין לו התם יד בעל השטר על התחתונה: **מתני'** ה)המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם

ואלא הא דתניא כו'. לכ"ע פריך דהא אפילו אביי מודה דלנפילה דחד לא חיישינן וא"כ אמאי תניא בברייתא שאין יכולין להוציא על אחרים: במאי קא מיפלגי. כיון דלאו בחיישינן לנפילה פליגי: תנא דידן סבר. לנפילה דחד לא חיישינן מאי איכא למימר דלמא איהו יהיב ליה אותיות נקנות במסירה ועל כרחו יפרע לו למי שהשטר בידו: ותנא ברא סבר אין אותיות נקנות במסירה. ומתוך כך ידחה הלוה לזה ויאמר פקדון הוא אצלך ולזה יאמר אין השטר בידך ומיהו אם כתבו הרשאה זה לזה על כרחו ישלם לו: ולב"ע דכ"ע אותיות נקנות במסירה. בלא שטר מכירה [אחר] כדפסקי' הלכתא בפ' המוכר את הספינה (לעיל עז.) כרבי וכדאמר רב אשי אותיות מילי נינהו ומילי במילי לא נקנו היכא שמסרו לו ונתנו אך ראיה ועדים צריך שמסרו לו לזה בפניהם דלא נימא פקדון הוא אצלו או השמיטו ממנו ובהכי פליגי מתני' ותנא ברא בפלוגתא דאביי ורבא: ורבא אמר אין צריך. אלא העמידהו בחזקת המוחזק בו: אחד מן האחין ששטר חוב יוצא מתחת ידו. או בשם אביהם או בשם מלוה אחר וטוען אחיו נתנוהו לי והם אומרים אתה חטפתו: מיזהר זהירי. ולא יכול להשמיט מיד אחיו כי נזהר איש מאחיו וסד"א אין צריך המוחזק בו להביא ראיה קמ"ל: אלא הא דתניא כו'. ג' מחלוקות בדבר: זימנין דאזיל לגבי ספרא כו'. כסבור הוא לרמות בו חבירו ולגבות ממנו בשטר זה והוא אינו יודע מה שכינו שאין יכול להוציא על חבירו ששמו כשמו: אא"כ מלוה עמו. ומסתמא שניהם היו במעמד מקום שנכתב וכיון דאינהו ידעי ואין מקפידים זה על זה לא חיישינן תו לשום רמאות כיון דלנפילה לא חיישינן: נמצא לאחד. מלוה שטרו של יוסף בן שמעון שחייב לי ממון פרוע שטרות שניהם פרועים ואע"ג דאמרן בשילהי שנים אוחזין (ב"מ כ:) סימפון היוצא מתחת ידי מלוה אינו אלא כמשחק ופסול הא אוקימנא להך משנה: התם כגון שנמצא השטר בין שטרותיו (ב) קרועין הלכך השובר כשר: במשולשין. פירוש בשטר שלשה דורות יוסף בן יעקב בן יצחק ובאידך כתב יוסף בן יעקב בן דוד ובשובר כתב סתם יוסף בן יעקב כדמתרץ לקמן הלכך איתרע כחם והם בחזקת פרועים שכל אחד טוען שלי פרוע והמלוה אינו יכול להכחישו הואיל ונמצאו השטרות בין השטרות קרועים:

אביי אמר. מתני' כשנמצאו בבית לוה מיירי והכי קתני נמצא ללוה אחד בין שטרותיו שובר שהשטר שהיה נושה בו יוסף בן שמעון פרוע הוא והיו שני יוסף בן שמעון נושים בו ואילמלא זה השובר היו שניהם נפרעין ממנו שטרותם כדאוקמינן שהם יכולין להוציא שט"ח על אחרים ועכשיו בזה השובר הורע חזקתם דקיי"ל יד בעל השטר על התחתונה וכשיוציא כל אחד מהם שטרו אומר לו הנה השובר עליו ומיהו נראה בעיני שאם שניהם באים בהרשאה זה מזה על הלוה יכולין לגבות אחד מן השטרות ממנ"כ מן הלוה שהרי מודה הוא בע"כ בשני השטרות אלא שפרע אחד מהן ומיהו אי טוען לוה ואומר לשניהם פרעתי והשובר נכתב סתם על שניהם נראה בעיני דטענה מעלייתא היא אבל היכא שלוה מדעת שניהם אלא שפרע אחת נהי נמי דהורע כח המלוין לגבות כל אחד חובו אבל יעשו שטר ביניהם ויגבו בין שניהם מן הלוה שטר אחד ע"י שיכתבו הרשאה זה לזה: עלי. שאני חייב לו: תנא אם היו שניהם. משולשים וכהנים: יכתבו דורות. מרובעים יוסף בן יעקב בן יצחק בן אברהם יוסף בן יעקב בן יצחק בן דוד דכולי האי לא יהיו שמות אבותיהן שוין: **מתני'** האומר לבנו מלוה בשעת מיתתו: ואיני יודע איזהו. ואלו הזהירתני ולא החזרתי שטרו ואיני רוצה ליטנם: שטרות כולן פרועין. חוץ מאותן שיאמרו עדיין לא פרעתו: נמצא ללוה אחד שם בבית המת שני שטרות שלוה ממנו שני הלואות הקטן איננו פרוע דשטר בין שטרותיו קאמר דמשמע אחד ולא שנים: **גמ'** חוב לך בידי. משמע מה שאתה חייב לי ואפי' כתוב החוב בהלואות דקות בשטרות הרבה: א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה שדי מכורה לך. שדהו הגדולה מכורה לו: שדה שיש לי מכורה לך. מי נימא כל שדותיו מכורין לו קאמר כמו שדה אלוס קנפייג"א (כתיב) וכמו ובהמה רבה (יונה ד): ומשני התם יד בעל השטר על התחתונה. דהמוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו לוקח ומילתיה דרבא דלעיל נמי משום האי טעמא דיד בעל השטר על התחתונה דהיינו מלוה הלכך חוב לך בידי פרוע כל השטרות שיש לו עליו פרועין: **מתני'** לא יפרע מן הערב תחלה עד שיתבע את הלוה לדין ויתחייבוהו ב"ד והם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב הכי מוקמינן לה בגמרא במסקנא.

ואם

והכא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי. ופלוגתא דמתני' וברייתא ליתא בפלוגתא דאביי ורבא דאביי דמצריך ראיה מודה דלא חיישינן לנפילה ופקדון היכא דשמיה כשמיה כדקאמר בפרק (בתרא) [ט"ו] דיבמות (דף קטו. ושם) דקאמר אביי לנפילה לא חיישינן אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה אבל הך ברייתא (ג) חיישי' לנפילה או לפקדון דיוסף בן שמעון דאפילו בשני יוסף בן שמעון מצרכי ראיה ורבא אמר א"צ להביא ראיה ולעיל בפרק המוכר את הספינה (דף עז. ד"ה אמר) פירשתי: **אביי** אמר הכי קאמר נמצא כו'. והא דמוקי לה בשנים אוחזין (ב"מ ד' כ:) כגון שנמצא השטר בין שטרותיו פרועין לאו היינו אליבא דאביי דאיהו מוקי לה בשובר היוצא מתחת יד הלוה כשאר שוברין אלא אליבא דר' ירמיה אתיא: **שטרו** של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהם פרועין. אע"ג (ד) דבשטר אחד שיש לו עליהם אין יכול להוציא עליהם משום דחיישינן בכל אחד שמא חבירו של כל אחד כתבו (ה) אע"פ [דחד] ודאי לוה [הכא לא אמרינן] חיישינן שמא חבירו של כל אחד ואחד כתבו והחתימו אע"ג דודאי אחד פרע וטעמא משום דמספיקא לא מפקינן ממונא: **שניהם** כהנים ה"ה שניהם ישראלים אלא משום דתני' לעיל היה אחד מהן כהן תני כהנים:

הסו"י

רבינו גרשום

במאי פליגי. מתני' וברייתא: באותיות נקנות במסירה פליגי מר סבר. תנא דמתני' דדייקינן מתני' הא הן על אחרים יכולין להוציא משום דקסבר אותיות נקנות במסירה שאם טוען הלוה איני חייב לך אלא לחבירך יכול לומר לו נהי כדאמרת דלחברי' אתה חייב ולא לי הרי השטר בידי וקניתיו ממנו וחבירי נתנו לי במסירה ואותיות נקנות במסירה ונפל ממנו לא מצית אמרת דהא אמרן לנפילה דחד לא חיישינן הלכך יכולין להוציא על אחרים: ומר סבר אין אותיות נקנות במסירה. ויכול לומר לו לחבירך אני חייב ולא לך והוא לא יכול לקנות לך החוב במסירת השטר דאין אותיות נקנות במסירה ולא בעל חוב דידי את ולחבירו נמי מצי אמר לאו בעל דברים דידי את ואין בידך השטר: והכא בצריך להביא ראי'. עדי מסירה דתנא דברייתא סבר צריך להביא ראיה עדי מסירה ואם אין לו עדי מסירה אינו יכול להוציא שטר על אחרים: עליו להביא ראיה. עדי מסירה שאביו מסרו לו ונתנו לו לבדו: מאי לאו הוא הדין לאחריני. לשני יוסף בן שמעון שמוציא האחד שטר על אחרים שצריך להביא ראיה עדי מסירה שחבירו נתנו לו בפניהם: ורבא אמר לך. לאו הוא הדין לאחריני אלא שאני אחד מן האחין אמאי צריך להביא ראיה דאחין משמטי אהדדי. יד כל אחד גונב מאחיו דמורה היתרא לעצמו לפי שיורש הוא להכי צריך להביא ראיה אבל בעלמא אותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראיה: ואביי. אמר לך לכולי עלמא צריך להביא ראיה ומאי שנא דנקט ברייתא אחד מן האחין דאחין אצטריכא ליה. סד"א כיון דאחין משמטי אהדדי אימא מיזהר זהיר ומעיין כל אחד שלא ישמוט אחיו כלום מירושת אביו קודם חלוקה והואיל דזהירי אימא היכא דיוצא שטר חוב מתחת ידי אחד לא יהא צריך להביא ראיה דודאי אביו נתנו לו שאם היה מחזיק בו לאחר מיתת אביו היו מרגישין וסד"א דאין צריך ראיה קמ"ל דצריך וכל שכן אחריני דלא זהירי דצריך להביא ראיה: ותנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו. הלכך כיון דבפניו נכתב מהימן אידך כל אימת דמפיק ליה להכי מוציא שטר זה על זה: טעמא דנמצא. בין שטרותיו דשטר יוסף בן שמעון פרוע דמשום הכי לא מצי מפיק הא לא מצא מפיק: (משום) במשולשין. שכתוב בשטר יוסף בן שמעון בן לוי דניכר איזה יוסף חייב לו: ומקשי' אי הכי כיון דמיירי במשולשין אם כן אמאי קתני נמצא לאחד בין שטרותיו כו' שטרות שניהן פרועין ואמאי שניהן פרועין וכיון דמשולשין ששם זקנם אינו שוה וניחזי תברא שכתב יוסף בן שמעון בן לוי בשמא דמאן יוסף כתב. כיון דניכרין בשם זקנם ואידך דלא כתב תברא על שמיה ליפרע מעשטריה: אמר רב אושעיא במשולשין בשטר להכי מצי מפיק. ואין משולשין בשובר להכי שניהן פרועין דלא ידעי תברא דמאן כתב: אביי אמר כו'. לעיל מהדר אמאי לעיל טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והא אנן תנן כו'. וקא מתרץ אביי דוקיא דמתניתין באידך גיסא דלא קשיא מידי והכי קאמר מתני' נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון שיש לו עלי פרוע הוא ואית לאידך יוסף שטרא נמי עלי' השטרות שניהן פרועין והשתא דייק טעמא דנמצא משום הכי לא מצי מפיק הא לא נמצא מצי מפיק יוסף בן שמעון מיניה היינו כדדייקי' ברישא הא הן על אחרים יכולין להוציא אבל אחרים אין יכולין להוציא עליהן והשתא ליכא למפרך והאנן תנן ולא אחר כו': יכתבו דורות. ירבעו או יחמשו עד שלא יהו שוין: פיס' נמצא לאחד. לוה: שם שנים. שטרות כיון דהוא אמר לבנו שטר א' פרוע ולא שנים מכלל דזה לוה שיש לו שם שני שטרות האחד אינו פרוע ואפי' הכי אמרינן שטר גדול הוא דפרוע והקטן אינו פרוע משום דיד בעל השטר על התחתונה: שטר לך בידי פרוע. ויש לו ב' שטרות עליו אמרינן הגדול פרוע ולא הקטן ויד בעל השטר על התחתונה: ואם אמר חוב לך בידי פרוע. כלומר חוב הוית חייב לי ופרעת כיון דאמר חוב סתם ויש לו כמה שטרות עליו כולן פרועין: אמר ליה רבינא לרבא. לרישא מקשי למאי דאמר הגדול פרוע. אלא מעתה אם אמר שדי מכורה לך והיה לו ב' שדות גדולה וקטנה הכי נמי דאמרינן שדה גדולה מכר לי אם אמר לו כל שדה שיש לי מכורה משמע דמודה כל שדותיו מכורין לו. ומתרץ רבא לא סלקא דעתיך דשדה גדולה מכורה לו (לא כי היכי) דאמר בעשר יד בעל השטר על התחתונה ואמרי' קטנה מכורה ולא גדולה: לא יפרע. כדמפרש

מסורת הש"ס

א) [לעיל עו. וש"נ]: ב) [עי' תוס' יבמות קטו. ד"ה אמאי]: ג) [לעיל קמו:]: ד) לפי גי' רבינו ל"ל לרב אשי: ה) כתובות דף מח.:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אביי אמר הכי קאמר על אחרים מוציאין נמצא ללוה: (ב) רשב"ם ד"ה נמצא וכו' הקרועין: (ג) תוס' ד"ה והכא כו' אבל הך ברייתא ס"ל דחיישינן לנפילה: (ד) ד"ה שטרו וכו' דבשטר אחד שיש לו עליהם: (ה) בא"ד חבירו של כל אחד כתבו אע"ג דחד ודאי לוה הכא לא אמרינן שמא חבירו כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

קיט א מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ז ופ"ו מהל' מכירה הל' יא ועי' בכסף משנה סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף יא:

קכ ב מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף יא:

קכא ג טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ט:

קכב ד ה מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ז:

קכג ו מיי' פ"ו שם הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף ז:

קכד ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כב:

קכה ח מיי' פכ"ו מהל' מכירה הלכה יט טוש"ע ח"מ סימן ריד סעיף יב:

קכו ט מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ח:

רס"ל ועי' רב"ש

ואם אמר לו על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב. רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב וכן היה א)רבן שמעון בן גמליאל אומר ב)הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו : גמ' מאי טעמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו גברא אשלימת לי גברא אשלימי לך מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי ארבה בתר ערבא אזלי אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב ג)לא יתבע ערב תחלה תניא נמי הכי ד)המלוה את חבירו על ידי ערב לא יתבע ערב תחלה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יתבע ערב תחלה א"ר הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב °אנכי אערבנו מידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא דכתיב ג)°תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אלא ד)אמר רבי יצחק מהכא °לקח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו ואומר °בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך ה)אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים אמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי (א) לרבי יוסי דאמר ו)אסמכתא קניא ערב משתעבד לר' יהודה דאמר אסמכתא לא קניא ערב לא משתעבד אמר ליה רב אשי לאמימר ז)הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד אלא אמר רב אשי בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר משתעבד נפשיה : ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה כו' : אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה (ג) לא יפרע מן הערב מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב במה דברים אמורים בשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקבלן אף על פי שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן

רבן

תורה אור: אנכי אערבנו. בראשית מג. תנה. שם מב. לקח בגדו. משלי כ. בני אם ערבת. שם ו.

ואם אמר לו על מנת כו'. בגמרא אמרינן חסורי מיחסרא והכי קתני כו' ומפרש לה: בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב. תחלה: הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים והיה בעלה מגרשה וצריך הערב לפרעה כתובתה מכיסו: ידירנה. הבעל הנאה על דעת רבים נדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה דחיישינן שמא דעתו להחזיר את אשתו ולאכול כתובתה לאחר שנתקבלה כתובתה מן הערב וקנוניא בעלמא הוא דעבדי בעל ואשתו על נכסיו של ערב: גמ' מאי טעמא. לא יפרע מן הערב דקסלקא דעתך השתא לא יפרע כלל קאמר מתני' דלגו מהני ערבות אלא להכי שאם מת לוה או ברח אז יפרע מן הערב אך אם הלוה בפניו בשעה שתובע מלוה את חובו כיון שהעמידו ערב ללוה בפניו פטור: גברא אשלמת לי. הפקדתני הלוה על מנת שאם ימות או יברח שאפרע ממוני והרי אני מחזירו לך ותתבענו בדין ואני פטור: מתקיף לה רב נחמן האי דינא. דמתניתין שלא יפרע הערב כלום דינא דפרסאי הוא וקס"ד השתא דהכי קאמר שמנהג פרסיים לדון כן דאמר ליה גברא אשלמת לך: בתר ערבא אזלי. אף כשיש נכסים ללוה: דלא יהבי טעמא למילתייהו. שגם זה דבר שאינו הגון הוא לומר שלא יפרע מן הערב כלל א"כ מאי אהני ערבות אלא ודאי להכי נכנס בערבות שאם אין נכסים ללוה שישלם לו ערב תחתיו את הממון: לא יתבע ערב תחלה. דלא נעשה ערב אלא על מנת אם ימות הלוה או ימאן לבא לדין או שיחייבוהו בית דין ולא יהיה לו מה לפרוע אז יפרע מן הערב: ואם אמר לו על מנת כו' יתבע מן הערב תחלה. וכגון שאין נכסים ללוה דהכי מפרשי' לה מתני' לקמן: מנין לערב שמשתעבד. באמירה בעלמא בלא קנין: קבלנות. לקמן מפרש תן לו ואני קבלן ובאמירה בעלמא הוי קבלן והכי מוכח לקמן בשמעתין אבל אם נשא ונתן ביד אמרינן לקמן דאין למלוה על הלוה כלום: תנה אותו על ידי. כלומר כאילו (ג) מקבלו בידי אחזירנו לך: לקח בגדו. למלוה קאמר קרא קח בגדו של ערב כי ערב בשביל איש זר דהיינו אמירה בעלמא דלא כתיב הכא קבלנות: בני אם ערבת לרעך. ממון או נוקשת באמרי פיך שחרפתו וגדפתו עשה זאת אפוא בני והנצל משני דברים הללו על כי באת בכף רעך דהיינו ממון שיש לו עליך לך התרפס התר לו פיסת ידך ותן לו מעותיו ורהב רעך על שחרפתו הרבה עליו ריעים ובקש מחילה: רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא. והיינו אסמכתא אם לא יפרע לך אני אשלם לך וכל דאי הוי אסמכתא סומך ובוטח בלבו שהלוה יפרענו ואילו היה יודע שלא יפרע הלוה לא היה נכנס בערבות: דאסמכתא לא קניא. דפסיקא הלכה כרבי יהודה: גמר (ד) ומשתעבד. בלב שלם ושליחותא דערב קא עביד מלוה כאילו הוא עצמו הלוה: לא שנו. אפי' דאמר על מנת כו': אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן. אם ירצה המלוה:

רבן

חסורי מחסרא והכי קתני. פירש ר"ת בכתב ידו חסורי מחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב הכי פירושו והכי הלכתא לא יתבע מן הערב תחלה אע"פ שאין לו נכסים (ה) ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע מן הלוה תחלה ואם הוא רחוק ימתין לו או ילך לשם לתבעו ולבסוף דלא מחתינן לנכסי דערב (ו) דלמא אי איתיה הכא ללוה הוה יהיב ליה מטלטלי למלוה ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה כו' ולא יצטרך להמתין ולחזור אחר הלוה דמשום דלמא פרע ליה מטלטלין לא מטרחינן ליה למלוה כיון דאתני וכגון שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות כדמסיק ואזיל בד"א כו' אבל יש נכסים ללוה דהיינו קרקעות יתבע הלוה תחלה ויכופו ולא נטריח את הערב כיון דאיגלאי מילתא שיכול להפרע מהלוה אבל כשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארצה אפרע מספיקא לא מטרחינן לחזור ולהמתין ללוה אלא יפרע מן הערב כדפרישית וקבלן אף על פי שיש נכסים כו' ותמה מדות בערבות א' המלוה על ידי ערב ולא אתני ממי שארצה אפרע תובע הלוה תחלה בב"ד בין שיש לו ובין שאין לו נכסים ללוה ואם לא יוכל לכופו ללוה ולא לייתי דינא נכנס לביתו של ערב ב' אם התנה ממי שארצה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פי' אם ירצה לדון עם הערב תחלה ואם ירצה יתבע מן הלוה תחלה כדאמרינן אם אמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ש"מ דברצון המלוה תליא מילתא ג' ואם יש לו נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוה תחלה ד' וקבלן דהייט תן לו ואני נותן לך בין יש לו נכסים ללוה בין אין לו נפרע מן הערב תחלה ה' נושא ונותן ביד יפרע מן הערב ולא מן הלוה שאין למלוה על הלוה כלום ואם לא מצא שום (ז) להפרע מן הערב חוזר על הלוה מדר' נתן דקיימא לן כוותיה אפילו בבעל חוב דעלמא וכולהו ערבין בעי קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן דהיינו תן לו ואני אתן לך אי נמי שאינו מזכיר לשון הלואה ח)אלא לשון פרעון דקאמר ט)ייט"י דוכראי ולא קאמר י)ייפט"י דיברא"י דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלש על שלש דבציר מהכי לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין עור לשק כדאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ז:) כיון דנקט ביה שלש על שלש לשון רבינו תם ואם היה כתוב בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן אומר ר"י דהוי קבלן דאע"ג דלא כתב בו תן לו ואני נותן לך שלא פירש היאך אמר מכל מקום קבלן קאמר דהוי:

מקמי

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יד:

קכח ב מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טור וש"ע אה"ע סימן קב סעיף ו:

קכט ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ה:

קל ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

קלא ה ו מיי' שם הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יד עיין בטור:

א)[ערכין כג.]: ב)[לקמן קעד.]: ג) [עך מילתא] תנה אותו תני' לאו סוא דאמר אבל יהודה אמר אנכי אערבנו. ומהרש"א כת"א נדמך לייבב הפליאה זו אמנם דע שטחת באלתות פרשת מקן סי' ל"א כוה"ל א"ל רב חסדא התם יהודה גופיה לוה הוא דכתיב שלחה הנער אתי אלא א"ר חסדא מהכא בני אם ערבת לרעך וכו']. ד) ב"מ קטו.: ה) [יומא פז. ב"מ קטו.]: ו) [לעיל קסח. וש"נ]: ז) [ב"ק לב: וש"נ]: ח) רש"א וגי' רש"א ולא לשון: ט) פי' אני רוצה ליתן לך: י) פי' אני רוצה לפרוע לך:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לר' יוסי דאמר אסמכתא. נ"ב ע"ל דף קסח ע"א: (ב) שם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק: (ג) רשב"ם ד"ה תנה אותו כו' כאילו קבלתיו בידי: (ד) ד"ה גמר ומשעבד נפשיה בלב שלם: (ה) תוס' ד"ה חסורי וכו' אע"פ שאין לו נכסים ידועים ללוה: (ו) בא"ד לנכסי דערב דדלמא אי הוה איתיה ללוה הכא הוה יהיב וכו' שארצה תחלה אינו צריך להמתין ולחזור: (ז) בא"ד לא מצא שום דבר להפרע וכו' בבעל חוב דעלמא וכ"ש הכא וכולהו ערבין בעו קנין וכו' וקבלן היינו תן לו וכו' אי נמי אינו מזכיר:

רבינו גרשום

כדמפרש בגמ' לא יתבע ע"י בתחלה: ואם אמר. בשעת הלואה: על מנת שאפרע ממי שארצה. וקיבל עליו הערב: יפרע מן הערב. וכיוצא בו אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה בשביל בעלה והיה בעלה מגרשה. ואין לבעל נכסים לפרוע כתובתה ידירנה הנייה. שלא יחזירנה לעולם ויפרע לה הערב כתובתה שאם אינו מדירה איכא למימר קנוניא עשו ביניהן על נכסיו של זה הערב ושוב כשיפרע לו הערב כתובתה יחזיר לו זה את אשתו ויאכל נכסיו של ערב: מאי טעמא. לא אפקת מן הערב: דאמר לו ערב גברא אשלימת לי. כלומר לוה הפקדת בידי שאהיה ערב שלא יברח וגברא אשלימי לך אותו אדם עצמו אני אחזירו לך ושוב אינו נזקק לך: האי דינא דפרסאי הוא. דדיינו בגיותא שאין יורדין לעיקר הדין אלא פוסרין לאלתר הנתבע כמו שנראה להם לפי שעה: אדרבה פרסאי בתר ערבא אזיל א) דבר תימה הוא היאך יכול ערב לסלק עצמו ולומר לו גברא אשלמת לי וכו' והלא יכול לומר לו המלוה אי לא את לא הוה נפקי זוזאי מתחת ידאי. ואלא מאי לא יפרע מן הערב תחלה אלא ללוה יתבע תחילה ואם אין (יפרע) נכסים ללוה יפרע מן הערב: תניא נמי הכי. כדאוקימנא דהאי לא יפרע לא יתבע הוא: לקח בגדו כי ערב זר. אלמא דמשתעבדי ב) ולמה קרא נמי דכתיב ערבת לזר כפיך וגו' לך התרפס ורהב רעיך או תפרע לו או הרבה עליו רעים לפייסו שיתן לך זמן עד שתפרע לו על יד על יד: ולר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד. דערבות נמי אי הוו כמו אסמכתא שהוא דאי כלומר דאי לא פרע לך לוה פרעי לך. אנא וגמר ומשעבד נפשיה בלב שלם: לא שנו. דהיכא דאמר על מנת שאפרע ממי שארצה שיפרע מן הערב אלא בשאין נכסים ללוה: מכלל דתנא קמא סבר לא שנא יש לו לא שנא אין לו. יגבה מן הערב וקשיא לר' יוחנן: ואמר לך חסורי מחסרא והכי קתני כו'. והא דקא דייקת מכלל דתנא קמא סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי דיפרע מן הערב בקבלן קאמר. דקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה הפרעון מן הקבלן: ורשב"ג סבר אחד זה ואחד זה אחד ערב ואחד קבלן ביש נכסים ללוה לא יפרע מהם

חז

א) נראה דיתבר כאן וצריך לציין על הגמ' אלא בי דינא דפרסאי דלא יהבי טעמא למילתייהו. דבר תימה הוא וכו'. ב) אולי צ"ל ולמד מכן קרא נמי וכו'.

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה אחד זה ואחד זה לא יפרע מהן א)אמר רבה בר חנה אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני ב)(נותן) כולן לשון ערבות הן תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני ב)(נותן) כולן לשון קבלנות הן איבעיא להו הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי אמר ר' יצחק לשון ערבות ערבות לשון קבלנות קבלנות רב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן בר מהלוהו ואני ערב רבא אמר כולן לשון ערבות הן בר מתן לו ואני נותן א"ל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד ההוא דיינא רס"נ דאחתיה למלוה לנכסי[דלוה] מקמי דלתבעיה ללוה סלקיה רב חנין בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אי לאו רב חנין בריה דרב ייבא קסבר ג)נכסיה דבר איניש אינון מערבין יתיה ותנן ד)המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ההוא ערבא דיתמי דפרעיה למלוה מקמי דלודעינהו ליתמי א"ר פפא ה)פריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צררי אתפסיה

מאי

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה. אחד ערב ואחד קבלן לא יפרע אלא מן הלוה: במשנתנו. ולא בברייתא: חוץ מערב. משנה זו אלא יפרע מן הקבלן ואע"פ שיש נכסים ללוה כרבנן: וצידן. במי שאחזו במסכת גיטין: וראיה אחרונה. בסנהדרין בפ' זה בורר שני משניות של ראיה (א) זו כל זמן שמביא ראיה כו' בראשונה הלכה כמותו באחרונה אין הלכה כמותו: כולן לשון ערבות הן. דהא לשון הלואה קאמר הלווהו הוא יהיה לוה ואני פורע אם לא יפרע לך: תן לו. מסור הממון בידו ואני אפרעגו לך אין כאן לשון הלואה אלא שליחותיה דהאי דקאמר תן לו עביד מלוה: לשון ערבות. לא שנא קאמר הלווהו ול"ש קאמר תן לו: ורב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן. ואפי' תן לו ואני ערב אפי' הלווהו ואני פורע הלווהו ואני חייב הלווהו ואני נותן לך: בר מהלווהו ואני ערב. דכיון דנקט לשון הלואה ולשון ערבות אז מוציא מכלל קבלנות: ורבא אמר כולן לשון ערבות הן. אפילו הלווהו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב דמשמע אני אפרע בשבילו אם לא יפרע הוא: בר מתן לו ואני נותן לך. וכ"ש תן לו ואני קבלן וקיימא לן כרבא דהוא בתרא ודוקא תן לו ואני נותן דשניהם לשון מתנה (ב) משמע קבלנות שבאותו לשון שליוהו למסור לזה קבל עליו לפרעו דמשמע כאילו קבל הוא עצמו מיד המלוה בערבות לא יפרע מן הערב תחלה אלא מן הלוה ובקבלנות מאיזה שירצה יפרע כרבנן דמתניתין אבל אם נשא ונתן ביד אין למלוה על הלוה כלום: אינון ערבין ביה. כדכתיב (משלי כב) אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וכתיב (דברים כד) יוציא אליך העבוט החוצה: וקיימא לן לא יתבע מן הערב תחלה. אין נכון להטריח את הערב חנם דלמא מפלי ליה לוה והוא הדין לנכסי דאיכא למה נזלזל בנכסיו להוריד בהן את המלוה חנם שמא יסלקנו לוה במעות ולא יצטרך לירד בנכסיו: ההוא ערבא דיתמי. אביהם לוה בחייו וזה נעשה ערב למלוה בשבילו ולאחר מותו פרע הערב תחלה מקמי דנתבעינהו ליתמי כלומר משלו פרע ולא משל יתומים שלא הספיק לתבעם ועתה חוזר עליהם ותובעם: פריעת בע"ח מצוה. הערב עתה נעשה בע"ח ומלוה על פה הוא ומלוה לפרעו ואם יתומים פחותים מי"ג (ג) דלאו בני מיעבד מצוה נינהו וכי גדלי ליפתעי דינא בהדייהו כדאמר בחזקת הבתים (לעיל נג.) גבי [ג"א דרבא] טובא *דרבה בר ברשום: רב הונא בריה דרב יהושע אמר. לעולם יתמי בני מיעבד מלוה נינהו כדאמר בערכין בפרק שום היתומים (דף כב.) יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שיבקייהו אלא היינו טעמא דלא גובה ערב מיתמי עד דגדלי וידעו לטעון ולחזור אחר דינם דאיכא למימר אימור צררי אתפסיה אביהם למלוה בחייו לפטור את הערב [ב"ש כג] והלכך *על מלוה על פה איכא למיחש דלמא פרעיה אבוהון בחייו ואע"ג דקיי"ל לקמן בפירקין מלוה על פה גובה מן היורשין הכי מילי כגון דשמתוהו ומית בשמתיה אי נמי כשחייב מודה ופסקינן לקמן הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דלא חיישינן למימר יתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו אלא בכל חוב שאנו יודעין שלא פרעו אביהן בחייו או שאין אנו יודעין אלא שאמר אביהן תנו נותנין כדפסקינן בערכין ואין ממתינין עד דגדלי כדשלחו מתם דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ורבא נמי דפסק בערכין (שם:) הלכתא דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן ואם אמר תנו נותנין נראה בעיני דלא פליג אדרב הונא (ד) כיון דחייב מודה כמאן דאמר תנו דמי ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רב הונא איירי בחייב מודה אף על גב דלא אמר תנו ורבא איירי באומר תנו אף על גב דאין חייב מודה וכל הני גבייתן ממקרקעי דיתמי ונראה בעיני דבזמן הזה דליכא מקרקעי כל כך אע"ג דקיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח בזמן הזה דינם לגבות ממטלטלי דשבק להון אבוהון כמו שתקנו הגאונים בכתובת אשה דפסקינן הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי ואפילו הכי נהגו לגבות ממטלטלי ומביא ראיה מההיא דכתובות (דף סז.) דארנקי דמחוזא דאשה גובה כתובתה מהם משום דאסמכתייהו עלייהו והוא הדין לבעל חוב לגבי מטלטלי דיתמי היכא דידוע לנו שאביהן היה חייב לזה וכן הלכה למעשה דהא אמרינן לקמן מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואי ממטלטלי דשבק להון אבוהון לא גובה אין לך נעילת דלת גדול מזה דהא לא שכיחי לן מקרקעי:

מאי

מקמי דלודעינהו ליתמי כו'. מיהר לפרוע ולא הודיעם אם ירצו לפרוע לו כלום שאם היה מודיעם שמא היו פורעין מיהו אם לא היו רוצים לפרוע נפרע מן הערב דהיינו אין לו נכסים ללוה דודאי אם אין לו נכסים י) (שאין) יכול הערב לדחותו עד אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים מה לי אם ידחה אותו עד שיגדלו היתומים מה לי אם ידחה אותו עד שישכיר עצמו: *ואם כתב בו התקבלתי. שכתב בעל חוב כן גובה בשלמא לרב הונא משכחת לה בשחייב מודה דליכא למיחש לצררי אלא לרב פפא היכי משכחת לה וא"ת אי בשחייב מודה אפי' לא כתב התקבלתי ויש לדחות דכי לא כתב התקבלתי להכי לא גבי מיתומים דחיישי' שמא לא גבה המלוה ממנו ומשני שאני התם דלהכי כתב ליה התקבלתי דליהוי כחיה אלים וליהוי כמלוה בשטר וכן גרס רבינו חננאל משכחת לה בשחייב מודה ומפרש כדפרישית דאלים משום דהוי (ה)בשטרא וקשיא לן דבערכין פ' שום היתומים (דף כב: ושם) מוכח דאיירי רב הונא ורב פפא במלוה בשטר דפריך התם שום היתומים ל' יום בשלמא לרב הונא מוקי לה בשחייב מודה אלא לרב פפא במאי מוקי לה אמר לך רב פפא איבעית אימא בכתובת אשה משום חינא אבל בבעל חוב בשטר לא מלי מוקי לה אלא מיירי ודאי אפילו בשטר ועוד קשיא כיון דמוקי מילתיה במלוה על פה א"כ אפילו בני מיעבד מלוה נינהו נמי אין לגבות מהן דטוענין ליורש שפרע שהאב היה נאמן לומר פרעתי ואפילו גדולים נינהו פטורין מהאי טעמא ועוד מאי משני דלהכי כתב ליה התקבלתי דהוי כמלוה בשטר מה יש לו לכתיבת המלוה להועיל לערב לגבות מיתמי מאחר שהלוה לא כתב כלום והיה נראה לפרש דאם כתב בו התקבלתי גובה היינו אם כתב בשטר התקבלתי מן הערב שכך כתב הלוה גם לערב בתוך השטר ליפות כחו לדוחקו ולפטרו לשלם חובו למלוה אף אם לא יתבענו המלוה עדיין גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע ניחא דאיהו חייש לצררי והכא ליכא למיחש לצררי דכיון שכתב גם לערב התקבלתי ועשאו כמלוה לתבעו מעצמו אין רגיל להתפיס צררי למלוה אבל ברישא איצו גובה משום דחיים לצררי דלמא אתפסיה למלוה ואע"פ שיש ערב וזה אין לחוש בכתב לו התקבלתי דלמא אתפסיה צררי לערב שאין רגילות להתפיס ליה צררי כדאמרינן לקמן דבעובד כוכבים ליכא למיחש לצררי אלמא אין מתפיס לערב דאם כן ניחוש שמא התפיס לערב ואפילו למאן דפריך אדרבה כו' (ו) אי לאו דאתפיס צררי לערב לא הוה מקבל לערב כדפי' בקונטרס הכא מיהא לא מתפיס לא למלוה ולא לערב אלא לרב פפא קשיא הא לאו בני מיעבד מלוה נינהו שאני התם דלהכי כתב לו התקבלתי שיהא לו כח לגבות מן היתומים

ושעבד

רבינו גרשום

חוץ מערב. הא דקאמר במתני' דבין כך ובין כך לא יפרע מן הערב: צידן. במס' גיטין מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתביא אצטליתי ואבד אצטליתי אינו גט: רשב"ג אמר נותן דמיה והרי הוא [גט] ולית הלכתא כוותיה: וראיה אחרונה. במס' סנהדרין אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים ולא היה יודע שיש לו ראיה והביא לו ראיה כו': כולן לשון ערבות הן. כיון שאמר לו בלשון הלואה: כולן לשון קבלנות הן. כיון שאמר לו בלשון נתינה דנתינה היינו קבלנות כדאמרי' לעיל תנה אותו על ידי דהיינו קבלנות: איבעיא להו הלוהו ואני קבלן. וכן כי אמר ליה תן לו ואני ערב מאי מי אזלינן בתר תן לו דהיינו קבלנות או בתר ואני ערב דהיינו ערבות: אמר רב יצחק. תפוס לשון אחרון להיכא דאמר ליה לבסוף ואני ערב היינו לשון ערבות ולהיכא דאמר לבסוף ואני קבלן היינו לשון קבלנות אע"ג דאמר מעיקרא הלויהו: בר מתן לו. דהיינו תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך היינו קבלנות גמורה: ולא היא לא מפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא מיד המלוה ליתן ללוה דהשתא לא קיבל הלוה מיד מלוה כלום להכי אין לו עליו כלום אלא הקבלן אפי' יש נכסים ללוה: מאן היה לסלוקיה ההוא דיינא אלא רב חנן בראבא. דקסבר נכסותי דברנש אינון ערבין ליה ולא היה לו ליפרע מן הנכסים דהיינו הערב עד שיתבע מן הלוה תחלה דשמא אילו תובע הוה היה פורעו ממקום אחר: ההוא ערבא דיתמי. שהיה א' ערב של אביהן במלוה שעל פה ומת האב והיה הערב ליתומין פורע החוב למלוה מנכסיו של עצמו מקמי דלודעינהו ליתמי והיה רוצה הערב לגבות מן היתומין מה שפרע למלוה: רב פפא אמר פריעת בעל חוב. למלוה במלוה שבעל פה ואין בה קנין לא חיוב הוא לפורעו כיון דאין לו שטר ולא עדות וקנין אלא מצוה היא שיפרע לו הוראת מלוה על פה ואילו היה הלוה קיים ולא היה רוצה לקיים מצוה זו היו בית דין חובטין אותו עד שיאמר רוצה אני ויפרע והשתא שמת ובניו יתומין קטנים הן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו עד דגדלי והלכך לית עליהו לפרוע לא למלוה ולא לערב כלום ולא פריעי ליה להאי ערב כלום אבל אי היה בשטר היו מחייבין לפרוע: ורב הונא בריה דרב יהושע. אמר להכי לא פרעי יתמי כלום לערב דאימור אביהן קמי דמת שמא אתפסיה צררי למלוה כשיעור חובו

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף יז יח:
קלג ב ג מיי' שם פכ"ו הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יט:
כמן לע"ב
קלד ד ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קל סעיף ז:

מסורת הש"ס

א) ב"ק סט. כתובות עז. סנהדרין לא.: גיטין לח. עה. [ב"מ לח: בכורות כה.]: ב) [נ"ל אתן]: ג)[בכורות מה.]: ד)[לעיל קעג.]: ה) [כתובות פו. ערכין כב.]: ו) צ"ל נ"ז [ועי' רפ"ש]:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וראיה וכו' של ראיה כל זמן נ"ב ותיבת זו נמחק: (ב) ד"ה בר מתן וכו' ומשמע קבלנות: (ג) ד"ה פריעת וכו' מי"ג לאו נ"ב ואות ד' נמחק: (ד) ד"ה רב הונא כו' דכיון דחייב מודה וכו' וכל הני גביות היינו מקרקעי וכו' דבזמן הזה כיון דליכא: (ה) תוס' ד"ה ואם וכו' דהוי בשטרא וקשיא: (ו) בא"ד למאן דפריך אדרבה כו' וכדפי' בקונטרס דאי לאו להתפיס גררי לערב לא הוה מקבל ליה לערב כצ"ל:

ושעבד נכסיו לזה ויש לו כח לזה מיהו קשה לר"י מן התוספתא דקתני ואם כתב בו בע"ח ולשון בו משמע כפירוש ר"ח ויש לפרש קלת לפירוש ר"י כי הלוה מכל מקום כתב לו כך אבל הבעל חוב לוה לכתוב לו כדי שיהא הערב קבלן גמור והא דאמר מלוה על היתומין לפרוע חובת אביהן פירש ר"י דהייט במלוה על פה ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כי אם מטלטלין ולא כייפינן ליתמי עבור כן אפי' היו גדולים כדמוכח פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף נא:) גבי קטינא (ו) דאביי דמדקטריף בעל חוב אלמא גדולים היו והא דפסקינן לקמן מלוה על פה גובה מן היורשים הייט במקרקעי דומיא דאיט גובה מן הלקוחות: **אטו** כל דמגרש כו'. שמא יפרע שלא בב"ד ושלא הדרה: **בר** מערב דכתובה. דאף על גב דאית ליה לא משתעבד ומילתיה דרשב"ג מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נפשיה (הג"ה. ותימה ת"י למורי אמאי לא פריך ממתניתין): **שכיב** מרע שאמר מנה לפלוני בידי כו'. קשה לר"י הא דבעי פ' מי שמת (לעיל דף קמח:) שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דהם עמד איט חוזר דאי חוזר חוזר (נמי) [כמו] במתנתו וא"כ פשיטא דנאמן ומאי קנוניא שייך והלא היה יכול לחזור בו מיד ונראה לר"י דמיירי בשכיב מרע שהקדיש כשהיה בריא את נכסיו ואמר השתא נמי מנה לפלוני בידי נאמן והאי דנקט שכיב מרע משום דדוקא השתא מהימן כדאמרינן בפרק שום היתומים (ערכין דף כג.) ובפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) דאין אדם חוטא ולא לו אבל בבריא ודאי חיישינן:

אדם עשוי שלא להשביע את בניו. והייט בשלא תבעוהו ואמר מעצמו אבל תבעוהו והודה חייב כדאמר לקמן בשמעתין דטעמא דלהשביע את בניו לא שייך התם ומשטה אני בך נמי לא טענינן (ז) אף על גב דבריא אי לא טעין טענינן ליה דאין אדם משטה בשעת מיתה כדאמרינן בסמוך והא דאדם עשוי כו' אמר רבי דמשמע אפי' לא טעין טענינן ליה דאמר בזה בורר (סנהדרין דף כט: ושם) ההוא דקרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא פלניא ופלניא תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן אמר אדם עשוי כו' משמע דרב נחמן הוה טעין ליה הכי:

מאי בינייהו איכא בינייהו [א]כשחייב מודה אי נמי [ב]דשמתוהו ומת בשמתיה א)שלחו מתם שמתוהו ומת בשמתיה [ג]הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע מיתיבי [ד]ערב שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו אינו גובה [ה]ואם כתוב בו התקבלתי ממך גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע משכחת לה כשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא שאני התם (א) להכי טרח וכתב ליה התקבלתי [ו]ההוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה לעובד כוכבים מקמי דלתבעינהו ליתמי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למ"ד חיישינן לצררי ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצרוי הני מילי ישראל [ז]אבל עובדי כוכבים כיון דדינייהו בתר ערבא אזלי אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה: וכן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה [וכו'] : ב)מעשה בר עצרי ערבא דכתובתה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א"ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא אמר אביי היינו ג)דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי והא ד)אמר אביי [ח]איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסי' כרשב"ג [ט]בנו שאני וצורבא מרבנן שאני והא ערב הוא [וקיימא לן] ערב דכתובה [י]לא משתעבד ^{רש"ג} [כ]קבלן הוה הניחא למ"ד קבלן דכתובה אע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואישתדוף ואיבעית אימא [ל]אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה דאיתמר ה)ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי מר סבר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד ומר סבר בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד ו)והלכתא (ב) [מ]ערב בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד [נ]בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לבעל לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה ז)אמר רב הונא [ס]שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו [ע]שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא ח)אדם עשוי שלא להשביע את בניו הכא

מאי בינייהו. כיון דבין למר ובין למר אין הערב גובה עכשיו מיתמי: כשחייב מודה. בשעת מיתתו דליכא למיחש לצררי לרב הונא גבי מיתמי לרב פפא לא גבי עד דגדלי: דשמתוהו ומית בשמתיה. שלא רצה לפרוע בחיין: שלחו מתם. היכא דשמתוהו ומית בשמתיה הדבר ידוע שלא פרעו וכמי שחייב מודה דמי: הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. דגבי מיתמי ולא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו הלכתא גרסי' ולא גרסי' והלכתא: היוצא מתחת ידי ערב. ותובע את היתומים ואמר פרעתי חוב של אביכם והשטר מוכיח שהרי החזירו לי המלוה: אינו גובה. עד דגדלי יתמי ומשתעי דינא בהדייהו ואז ישבע ויפרע מהם כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים: ואם כתב בו. המלוה התקבלתי ממך מן הערב: דלהכי כתב ליה התקבלתי. דהוי ערב מוחזק בשטר שיש לו עליהם ולא חשיבא מלוה על פה ובמלוה בשטר מודה רב פפא דגבינן מיתמי דלא אמרינן הכא מלוה אלא חוב ומוטלת עליהם לפרוע בעל כרחם: אפילו למ"ד חיישינן לצררי. ה"מ במלוה שהוא ישראל שדינו של לוה לפרוע למלוה שהרי המלוה לא יתבענו לערב תחלה: אבל. היכא דהוי המלוה עובד כוכבים אין הלוה מתפיסו לעובד כוכבים צררי דהא ידע ישראל דעובד כוכבים הדר תו וגובה זמנא אחריתי מן הערב: מעיקרא. כשנעשה היהודי ערב לעובד כוכבים אי לאו צררי אתפסיה לערב לא הוה מקבל ליה ליכנס בערבות שהרי זה יודע בודאי שהעובד כוכבים יחזור עליו ולא על הלוה והלכך לא גבינן מיתמי עד דגדלי: עצרי. כהן הוה ואי מגרש תו לא מצי מהדר לה: והאמר אביי. בפ' יש נוחלין: איזהו רשע ערום.(ג)המתעבר על ריב לא לו ומבטל מחשבת הנותן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וברצונו לא היה ראשון מוכר לאחרים להפסיד אחריך ערום דמכל מקום מלניה הוא ומה שעשה עשוי שהנותן לא מיחה בשעת המתנה כרשב"ג דאמר אם קדם ראשון ומכר מה שעשה עשוי כי אין לאחריך אלא מה שישייר ראשון והרי לא שייר לו כלום: (ד) והא קיימא לן. לקמן בשמעתין: מאי איכא למימר. דהא לא הוו ליה נכסי לרב הונא ולא נשתעבד אביו: אי בעית אימא (ה) הוו. לרב הונא בשעה שנעשה אביו ערב וגמר ומקנה מתוך שהיה סבור שלא יפסיד: דברי הכל לא משתעבד. כדמפרש טעמא לקמן מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה: כי לית ליה נכסי לא משתעבד. דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה ואינו אלא פטומי מילי שירא להפסיד ואיכא למימר אמוראי פליגי בהא מילתא ושמעתייהו לא איתפרשו בגמ': בכולהו משתעבד. אע"ג דלית ליה נכסי: מצוה הוא דעבד. המשדך בזיווגן אין דעתו לפרוע הערבות אבל מתכוין לזווגן שע"י ערבות זו מתרצין ולא מידי חסרה לאשה דהא טב למיתב טן דו ולטובתה נתכוין: מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו. להנחיל לאחרים ולהפסיד את בניו ואפ"ה אמרי רב ושמואל אם לא אמר תנו אין נותנין לאותו פלוני אע"ג דהודה שיש לו מנה משל פלוני בידו אלא מאי אית לך למימר אמאי אין נותנין לו דאדם עשוי שלא להשביע כו' נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו: הכא

שטר על שם המלוה נכתב ולא על שם הערב להכי אינו גובה הערב דלגבי ערב מלוה על פה הוא דאין לו שטר על היתומין שחייבין לו: ואם כתב בו. בשטר כתיבת המלוה שכתב לערב התקבלתי ממך חובי. גובה מן היתומים דהשתא ליכא למיחש לנפילה וכיון דכתב ביה התקבלתי דמי כמאן דאית ליה שטר על היתומין: בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע. דחייש לצררי וכל היכא דודאי פשיטא לן דלא אתפסיה צררי מיחייבי יתמי לשלומי הכא נמי כיון דהכא מלוה בשטר הוא איכא למימר לא הוה מתפים ליה צררי אלא אם כן מהדר ליה שטרא וכיון דלא אהדר ליה שטרא פשיטא דלא אתפסיה לצררי ומשום הכי גובה ערב בשכתב לו התקבלתי דדמי כמאן דאית ליה שטרא על יתמי: אלא לרב פפא. דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו במלוה על פה סוף סוף אע"ג דמלוה הוה ליה שטרא מעליא הא התקבלתי דאית ליה לערב עלי' יתמי לאו שטר גמור הוא והוה לענין ערב כמלוה על פה ואמאי גבי מיתמי: אמר לך רב פפא. להכי טרח וכתב לית התקבלתי דליהוי ליה האי התקבלתי כמאן דאית ליה לערב שטר גמור על יתמי ומש"ה גובה מינייהו. ההוא ערבא דעובד כוכבים שהיה ערב לעובד כוכבים בשביל שהלוה לראובן ומת ראובן ופרעיה ערב לעובד כוכבים: הני מילי למלוה ישראל. איכא למיחש דלמא אתפסיה לוה צררי קודם מיתתו משום דמלוה תובע ללוה: אדרבה. הכא איכא למיחש דדילמא לערב גופיה אתפסיה צררי דכיון דידע האי ערב דעובד כוכבים בתר דידיה אזיל ולא בתר לוה לא הוה מקבל למהוי ליה ערב אי לאו דאתפסיה צררי לערב הלכך לא גבי הערב כלום מיתמי: אמר ליה אביי אטו כל דמגרש בבי דינא רבא מגרש. אפי' לפני בית דין הדיום יכול לגרש דלא ידעי [דמצרכה] לידור הנאה ולא אדרי ליה: איגלאי מילתא דכהן הוה. רב הונא ולית ליה תקנה לגרשה דאי מגרש לה לא מצי לאהדורה: והיכי הוה אביי משיא עצה. למיעבד קנוניא והא אמר אביי כו': שאני הכא. דבנו היה רב הונא וליכא העברת ירושה כדאמ' (לעיל דף קל) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים. ועוד משום צורבא מרבנן ודחקא ליה מלתא שאני מאינש דעלמא: ואכתי מאי עצה הואי. והא ערב דכתובה לא משתעבד למיפרע כדאמר לקמן דמצוה עבד דזוונן (מאי) [ולאו מידי] חסרה: קבלן הוה. דמשתעבד: אלא למאן דאמר אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר. הא רב הונא לא הוה ליה נכסי כשנעשה אביו ערב בשבילו: אבא לגבי בריה. כשנעשה קבלן בשבילו משעבד נפשיה אע"ג דלית ליה לבן נכסי לבן מפני חיבת הבן: מר סבר. איכא למאן דאמר אי אית ליה נכסי כו': מצוה עבד. כלומר דלא גמיר ושעבד נפשיה אלא האי דנעשה לו ערב משום מצוה נתכוון כדי שיזדווגו שניהם ולא מידי חסרה שלא נתנה לו כלום על ידו: נאמן. ונותנין מנה לפלוני: לא אמר תנו אין נותנין. אע"ג דאיכא למימר אין אדם עושה קנוניא על בנו דניחא ליה לבנו יותר מבאחר ואי לאו דהוה חייב לאחר מנה לא הוה אמר ואפי' [הכי] אם לא אמר תנו אין נותנין. ודאיכא למימר כי לא אמר תנו האי דאמר הכא מנה לאחר בידי להכי

קאמר

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלהכי טרח: (ב) שם והלכתא בכולהו משתעבד בר מערב דכתובה כצ"ל ותיבות ערב בין אית ליה ובין לית ליה נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה איזהו רשע ערום רשע המתעבר: (ד) ד"ה וקיימא לן כצ"ל ותיבת והא נמחק: (ה) ד"ה איבעית אימא מיהוי הוה לרב הונא: (ו) תוס' ד"ה(בע"א) ואם וכו' גבי קטינא דארעא דקטריף בעל חוב: (ז) ד"ה אדם וכו' לא טענינן ליה אע"ג:

מסורת הש"ס

א) [ערכין כג. ובפירש"י ע"ש]: ב) שם כג.: ג) שם ב"ק נג. [חולין קה:]: ד) לעיל קלז. כתובות נג: סוטה כא: ערכין כג: ה) גיטין מט:[ערכין כג:]: ו) רש"ל והלכת' אכולהו משתעבד בר: ז) שבועות מב: [ערכין כג']:ח)[סנהדרין כט:]:

רבינו גרשום

הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו כי קאמר רב הונא התם דנקיט שטרא מכלל דרב ושמואל דלא נקיט שטרא אמר תנו נותנין מלוה על פה הוה א)ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא אמר רב נחמן אידי ואידי דנקיט שטרא ולא קשיא ב)הא דמקויים הא דלא מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אמר רבה שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין פרענו נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין פרענו אין נאמנין כלפי לייא איפכא מסתברא אמר תנו מנה ג)כיון דפסקה אבוהון למילתא איכא למימר דפרעיה ד)מנה לפלוני בידי כיון דלא פסק אבוהון למילתא ב) איכא למימר דלא פרעיה אלא אי איתמר הכי איתמר ה)שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מ"ט אדכורי מידכר ו)תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר אתם עדי או אין צריך לומר אתם עדי (א) ג)צריך שיאמר כתובו או אין צריך לומר כתובו אדם משטה בשעת מיתה או אין אדם משטה בשעת מיתה בתר דבעיא הדר פשטה ד) ז)אין אדם משטה בשעת מיתה ה) ח)ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו: **מתני'** ו) י)המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ט)על ידי עדים (ב) גובין מנכסים בני חורין הוציא

רש"י

הכא נמי. גבי הקדש איכא למימר לכך נתנין ואמאי קאמר רב הונא נאמן ונותנין לו המנה: כי קאמר רב הונא דנקיט שטרא. ההוא מלוה וזה הודה לו: ופרכינן מכלל דרב ושמואל מיירי בדלא נקיט. והלכך אין נותנין לו כי לא אמר תנו אי הכי כי אמר תנו אמאי נותנין מלוה על פה היא כו' ואי ז)(לאו) משום טעמא דמלוה לקיים דברי המת לא היה להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו: אלא אמר רב נחמן. בין זה שאמר שכ"מ מנה לפלוני בידי והוא בא ליפרע מן ההקדש ובין זה הבא ליפרע מבניו כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי שכיב מרע מנה ולא קשיא: הא. דהקדש במקויים דליכא הנפק: אמר תנו קיימיה לשטריה. ולא צריך מלוה לקיומיה: לא אמר תנו. חיישינן דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבי עד דמקיימי לשטריה: דכיון דפסקה אבוהון. שגמר דבריו ונווס לפרוע: מ"ט ח)(ג)[דלא] דלמא אידכורי מידכר והלכך לא רצה לומר עדיין תנו: שכיב מרע שהודה. בעל חובו טוען לו מנה לי בידך ואמר לו הן דכה"ג אמרינן בסנהדרין בפ' זה בורר (ד' כט:) דצריך שיאמר אתם עדי ואי לא מצי א"ל משטה אני בך: צריך שיאמר כתובו. דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל מ.) הודאה בפני שנים צריך שיאמר כתובו: ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין. וא"צ לומר כתובו: **מתני'** המלוה את חברו בשטר. אפי' אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשנים אוחזין (ב"מ טו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי: משועבדים. מכורין: הוציא

תוספות

ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה וכו'. וא"ת והא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ד) מאחר דאם כתבו ונתנו היו נותנים השתא אמאי אין נותנים כמחלק כל נכסיו וי"ל לא דמי דהיכא דנותן מטעם מתנה בודאי תקנו שיהיו ככתובין וכמסורין שמא תטרף דעתו עליו אבל מלוה להן ליתן מכח מלוה ולא מטעם אחר אין לו אלא מכח מלוה כאשר בתחלה והלכך אין נותנין: **הא** דמקויים. וא"ת (ה) הא דנקט שטרא מקויים נריכין למימר דנאמן ועוד מה אנו נריכין לנאמנות ממילא גבי ע"י שטר שבידו ועוד למה לי הקדש ועוד מאי איריא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו כדמפרש בפ' שום היתומים (ערכין דף כג. ושם)אפי' בריא נמי וי"ל דכולהו אילטריך לגבות בלא שבועה דאי לא הוה אלא שטרא הוה בעי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הקדש אי לא (ו) שכ"מ ואי לא נאמנותו הוה [בעי] שבועה דמה לי משתעבד לגבוה מה לי משתעבד להדיוט והכי מפרש בהדיא בפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) על הא דקתני (ברייתא) אבל נשבעים לקטן ולהקדש ליפרע מנכסי הקדש (ופריך) תניא (כו') מנכסים משועבדים כו' סד"א הנ"מ הדיוט אבל הקדש לא חיישינן לקנוניא קמ"ל ופריך והא א"ר הונא שכ"מ כו' ומשני דוקא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו ומכאן נראה לרבי הא דמבעיא לן פ' הניזקין (גיטין דף נ:) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית במתנה מאי בההיא דמנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה הוי ודאי ה"ה מתנה דנשבעין כשבאין ליפרע ממנו דפשיטא ליה נמי הכא דמה לי משתעבדי לגבוה מה לי משתעבדי להדיוט אלמא להדיוט בכה"ג בעי שבועה: **הא** דלא מקויים. וא"ת כי היכי דאי לא מקויים ט)[אמרינן] שהוא מזוייף והאב אמר שלא להשביע את בניו בהא נמי לימא (ז) שלא להשביע את בניו ופרוע הוא ומדברי האב אין ראיה ואין לומר דא"כ היו נותנים על ידי שבועה אם היה מקויים שא"ל אלא ליסבע שלא נפרע וזה יכול הוא לעשות ולא שייך לומר אין נותנים אבל בלא מקויים דבעי קיום י)[קודם שיפרע] שייך לומר אין נותנים דהא גבי הקדש אמרו נאמן במקויים ולא טענינן ליה פרוע ויצטרך שבועה אלא נאמן בלא שבועה כדמוכח ההיא דשבועות (דף מב:) שהבאתי לעיל אלא נראה לרבי דהיכא דנקט ההוא מלוה שטרא (ח) ומקויים אין הלוה רגיל לעולם לומר שלא להשביע שחייב לו מנה כמו שכתב בשטר היכא דפרעיה שלא יהא סבורים העולם שלא פרעו: **אלא** אי איתמר כו'. לא בעי למימר אלא איפכא איתמר דידע גמרא שאמר על מנה לפלוני בידי דנאמנים: **חזר** ואמר לנו אבא פרעתי נאמנים דלמא אדכורי מדכר. היינו פרעתי קודם לכן כ)[כדקאמר דלמא] אדכורי מדכר [היינו] באותה שעה כדמוכח בסמוך [דקאמר] אי איתא דפרעיה כו' והכא נאמנים משום שהוא (ט) היה נאמן לומר פרעתי קודם לכן מגו דנאמן לומר פרעתי אחרי כן כדתנן מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אלא דמשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן ואף הם יכולים לומר פרעו אחרי כן והא דקאמר אין נאמנים כיון דלא פסקה למילתיה היינו דעפי מסתבר לומר שם אין נאמנין מתנו מנה לפלוני ואומר רבי הא דאמר סוף פ"ק דגיטין (דף יד.) הנהו גנאי דעבוד חוסבנא בהדי הדדי כו' לסוף לא פש גביה ולא מידי ומסיק דהאי דאקני למריה ארעא זוזי דפשו גביה קנין בטעות הוא וחוזר ומפרש ר"ת ורבינו חננאל שהיו הן מודים שטעו תחלה בחשבון שאם לא כן לא היה נאמן שא"כ אין לך קנין מועיל (י) לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר היאך טעה הא לאו הוכחה היא דודאי הוא יכול להיות נאמן בכמה מקומות מגו דהוה מצי למימר פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא אלא נראה דלא מיבעיא שנאמן לומר שטעה כשאמר מנה לפלוני בידי אלא הוא נאמן לומר פרעתי כבר מגו דמצי למימר פרעתי אחרי כן ומ"מ יכול הוא להיות. דהתם צריך שיהו מודים שטעה אחרי כן משום דקנין חשוב כתנו דהכא דאי פרעיה לא הוה אמר תנו ומה לי לשקר במקום עדים הוא ה"נ התם אי איתא דטעה דלא פש גביה מידי לא הוה מקני וי"מ דדוקא בשכ"מ שייך למימר אדכורי מדכר שאין דעתו מיושבת עליו אבל בריא לא:

ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו כו'. האי ככתובין לא הוי ככתובין דלעיל פ' מי שמת (דף קנא.) דהתם קאמר שהם ככתובים וכמסורין כבר דלא בעי קנין אבל הכא לא בעי למימר דדוקא ככתובין וכמסורין אלא אלימו טובא כדברים הכתובים הלכך הוי כאילו אמר כתבו והרבה יפוי כח עשו חכמים בשכיב מרע בלא ההוא דלעיל דלא בעי קנין כי ההיא דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יד:) דהולך כזכי בשכיב מרע אפילו לא הוי בבריא כזכי:

המלוה את חבירו בשטר כו' [על ידי] עדים גובה מנכסים בני חורין. הכא תנן בהדיא דמלוה על פה לא גבי ממשועבדים ל) [מדרבנן] והא דפרש"י פרק הניזקין (גיטין דף נא. ושם) דמזון האשה והבנות גובין מנכסים בני חורין לפי שאין קצובים אבל היו קצובים היו גובין אע"פ שאין כתובים משום דהוה כמלוה ע"פ ליתא ותגב ריהטא לא עיין בה אלא טעמא דאכילת פירות למזון האשה והבנות דגבי אם היו קצובים אפילו אין כתובים משום דקלא אית להו מ) והקשה ה"ר יעקב מקורבי"ל אם כן היאך נשבעין במודה מקצת הטענה והא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ואומר רבי כגון שמחל שעבודו א"נ בדליכא עדים דהא דשעבודא דאורייתא היינו על פי עדים אבל על פי עצמו לא ובפרק קמא דבבא מליעא (דף ד: ושם) האלכתי יותר מכאן:

מסורת הש"ס

א) לעיל מב. וש"נ: ב) רש"ל ליכא למימר דפרעיה: ג) רש"ל מספך הגי' בתחלה אדם משטה וכו' ואח"כ הבעיא דצ"ל כתובו: ד) [ועיין תוס' סנהדרין כט: ד"ה כך]: ה) [לעיל קנא. וש"נ]: ו) לעיל מב. קנז.: ז) רש"ל מ"ז: ח) רש"ל: ט) רש"א: י) רש"ל: כ) רש"ל. וגי' רש"א לכן דלאו אדכורי מדכר נאותה: ל) רש"ל: מ) רש"א להו סה"ד אח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' או אין צריך לומר אתם עדי אדם משטה וכו' בשעת מיתה צריך שיאמר כתובו או א"צ לומר כתובו בתר דבעיא: (ב) שם ע"י עדים גובה: (ג) רשב"ם ד"ה מ"ט דלמא אידכורי: (ד) תוס' ד"ה ורב וכו' מאחר וכו' כמחלק כל נכסיו: (ה) ד"ה הא דמקיים וא"ת כיון דנקט הכא שטרא מקוים מה צריכים למימר: (ו) בא"ד אי לא הוה שכיב מרע: (ז) ד"ה הא דלא וכו' נמי לימא שהאב אמרו שלא להשביע: (ח) בא"ד ומקוים אין הלוה כו' היכא דפרוע שלא יסיו: (ט) ד"ה חזר כו' משום שהוא נאמן כצ"ל ותיבת היה נמחק: (י) בא"ד מועיל לעולם יאמר טעיתי כו' לא הוה מקני ליה ויש מפרשים:

עין משפט נר מצוה

קמג א מיי' פ"ז מהל' עבדים הל' יט סמג עשין קלא טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ג:

קמד ב ג מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' י' ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ד:

קמה ד ה מיי' שם הל' ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו מיי' שם פ"ח הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן פא סעיף ג:

קמז ז מיי' שם הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ח מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קמט ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' א:

רבינו גרשום

קאמר (באדם) שלא להשביע את בניו שלא יאמרו בני אדם כמה ממון מניח להם ונותנין בו עין: הכא נמי. בשכיב מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי כיון דלא אמר תנו לו איכא למימר אינו חייב לו ואלא להכי קאמר הכי דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו שאם יקום מחליו שלא יאמרו עליו בני אדם מזל גדול של עושר יש לפלוני שקיבץ ממון כל כך ואמאי אמר רב הונא נאמן: כי קאמר. דנאמן כגון דנקים האי בעל המנה שטר חוב על אותו שכיב מרע [שאמר] שיש לו מנה בידי. מכלל דרב ושמואל אע"ג דלא נקים בעל המנה שטר: לא קשי' התם גבי הקדש נקים בעל המנה א) שטר ולא מקויים הלכך אי אמר תנו מנה לפלוני קיימי' שכיב מרע לשטריה בהאי דהודה דישר הוא ונותנין לו: דפסקה למילתי' דאמר תנו איכא למימר דפרעוה וקיימוה צואת אביהן: מאי טעמא. נאמן כיון דלא אמר תנו משום דלא אדכר בדיוקא דחייב ובתר הכי אידכר דפרע ליה: ב) וצריך למימר שכיב מרע שמודה ליה לעדים אתם עדי או כתבו לו[כמו] בבריא איצטריך לומר כן ואי לא אמר כן (כבריא) יכול לומר משטה אני בך ה"נ אם לא אמר שכיב מרע אתם עדי מצי יתמי למימר פשטה היה בו משחק היה בשעת מיתה ואי לא מצי למימר:

א) נ"ל ולא קשיא התם גבי הקדש נקיט בעל המנה שטר מקויים אבל רב ושמואל מיירי בדנקיט שטרא ולא מקויים וכו':

ב) נ"ל צריך שכ"מ שהודה למימר לעדים אתם עדי וכו':

א)*הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ב)*ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה ובא לפני ר' ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר לו הרי *החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו [ואני אתן לך] פטור שלא על אמונתו הלוהו אלא איזה הוא ערב שהוא חייב הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו ג)ואמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה (א) יותר מהן והן כמעיין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס: **גמ'** אמר עולא *דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה ע"פ גובה מנכסים משועבדים מאי טעמא *שעבודא דאורייתא ואלא מה טעם אמרו מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסין בני חורין משום פסידא דלקוחות אי הכי מלוה בשטר נמי התם אינהו נינהו דאפסידו אנפשייהו ורבה אמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מ"ט שעבודא לאו דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אי הכי מלוה על פה נמי התם לית ליה קלא ומי אמר רבה הכי והא ד)אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו (ב) וכי תימא איפוך דרבה לעולא ודעולא לרבה והא ה)אמר עולא *דבר תורה בעל חוב דיניה בזבורית (אלא) רבה טעמא דבני מערבא קאמר וליה לא סבירא ליה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ו)מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות מ"ט שעבודא לאו דאורייתא ז)ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין ובין מן הלקוחות מ"ט שעבודא דאורייתא מיתיבי ח)*החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא *שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו אמר ר' אלעא אמר רב בשעמד בדין והא הרגו קתני ט)אמר רב אדא בר אהבה שעשאו טרפה והא אר"נ תני י)תנא מת וקברו התם דיתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו

אמר

הוציא עליו. מלוה: כתב ידו. של לוה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת: גובה מנכסים בני חורין. דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים דכיון דליכא תרתי שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא חקרו בדבר ויניחו בני חרי למוכר לגבות מהם: ערב היוצא כו'. שכתב בתוך השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב: גובה מנכסים בני חורין. מן הערב בערבות שבעל פה דמלוה ע"פ היא כיון דלא חתימי עדים על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות: אמר ליה בן ננס אינו גובה. דכל ערב שלאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונתו והבטחתו של ערב זה הלוהו: **גמ'** שעבודא דאורייתא. יוציא אליך העבוט (דברים כד) וה"ה למקרקעי: לאו דאורייתא. וקרא במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ (דף קיד:): (ג) משום פסידא דלקוחות. שלא יוכלו להזהר בדבר שאין ידוע לעולם: ומי אמר רבה. שעבודא לאו דאורייתא והא אמרינן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכד:) שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ואמר רבה עלה גבו קרקע בחובת אביהם יש לו דכמאן דמשעבד בחיי אבוהון דמי וקרינא ביה בכל אשר ימצא לו אלמא שעבודא דאורייתא: ב) איפוך גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו. דמעות הלוהו ומעות משלם ודמי טפי לאשר ימצא לו: בע"ח דיניה בזיבורית. ונפקא ליה בפ"ק דב"ק (דף ח.) מוהאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו' מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים אלמא שעבודא דזיבורית דאורייתא: ומשני לטעמייהו דבני מערבא קאמר. דאמר התם נוטל פי שנים במלוה במקרקעי אמור ולא במעות ומיהו לדידיה סבירא ליה דבכור אינו נוטל פי שנים ולא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות דשעבודא לאו דאורייתא: יורשי בעל הבור חייבין לשלם. אלמא מלוה ע"פ גובה מן היורשים וקשיא לרב ושמואל: כשעמד בדין. דמעשה ב"ד כמלוה בשטר דמי: שעשאו. השור טריפה ועמד בדין קודם שיצתה נשמתו: וקברו. השור דחפו וקברו בתוך קרקעית הבור: אפומא דבירא. לפני מותו:

אמר

גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו. אע"ג דמיניה (ד) מיירי מ"מ מעות אין לו דלאו הני מעות שבק אבוהון אע"ג דהייט מיניה קרקע אמאי יש לו ל)אלא ודאי עיקר שעבוד הוא על קרקע אלמא שעבוד קרקע לקוחות דאורייתא: **דבר** תורה ב"ח דינו בזבורית. תימה היכי מוכח מהכא דשעבודא דאורייתא דלמא היינו מיניה דמיניה פשיטא דגבי בין קרקע ובין סובין ושמא עולא אמרה על הא דפ' הניזקין (גיטין דף מח:) דאין נפרעין מנכסים משועבדי' במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דמשום פסידא דלקוחות אוקמוה אדאורייתא ומדקאמר אוקמוה אדאוריית' משמע דהתם נמי דאוריית' הוא מיהו לא אשכחן דקאמר איהו בהדיא הכי אבל הגמרא קאמר התם בהניזקין (שם נ.) כדעולא דאמר עולא כו' ומשום פסידא דלקוחות כו' ואפילו (ה) אומר בהדיא הכי לא הוה דוקא דספיר משמע אוקמוה אדאורייתא דמיניה הוא ונראה שמא מדקאמר בזבורית משמע קרקע זבורית מדלא הזכיר סובין ואין נראה לפרש דהאי דמ"ד לאו דאורייתא היינו אפי' מיניה דהא פשיטא שחייב לשלם ואם אין לו מעות פשיטא דאינו פטור בכך אלא יתן לו סובין או קרקע (או) ימכר ויתן לו מעות אלא בשעבוד לקוחות מיירי שמשועבדים אע"פ דכתב ליה אחריות בהדיא לאו דאורייתא הוי האי קנין דמדאוריית' לא יוכל לשעבד בחובו את נכסיו מן הלקוחות אע"פ שיכול למכרן ומה שפי' רשב"ם גבי שעבוד דאוריית' הוי האי קנין דכתיב יוציא אליך את העבוט וגבי לאו דאורייתא פי' והא דכתיב יוציא אליך העבוט במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ (דף קיד:) (לא) משמע דבשעבוד דמיניה פליגי ולא ידע רבי מאי קאמר וגם לא הבנתי מה שאומר למ"ד לאו דאורייתא דקרא במשכנו (ו) בשלא בשעת הלואתו כ"ש דהוי דאורייתא דבשלא בשעת הלואתו הוא גבייה מחוב: **אינו** גובה לא מן היורשים. תימה כיון דמלוה בשטר גובה מן היורשים אע"ג דשעבוד לאו דאורייתא שלא בשטר נמי מ"ט לא גבי מה לי היכא דאית ליה קלא מה לי היכא דלית ליה קלא וי"ל (ז) מי שמלוה בעדים אינו חושש לקלא ולגבייה דלקוחות לא תקנו חכמים לגבות מן היורשין: **לא** מן היורשין. וקשה לר"י דבארבעה אבות (ב"ק דף יא: ושם) גבי הלכה גובין מן העבדים אמר ר"א אפילו מיתמי לא מיניה מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה ומשני שעשאו אפותיקי ומכרו משמע אבל מיתמי לא גבי ותימה דפסקינן לקמן דמלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות אלמא גובה טפי מן היורשין ממן הלקוחות והתם גבי טפי מלקוחות ותירץ רבי דודאי מלקוחות גבי טפי מדגבי מיורשים אע"ג דעדיפי לקוחות הכא כדאשכחן גבי מוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דקאמר לעיל בחזקת הבתים (דף מא: מב.) אפסודי אפסדי אנפשייהו ואע"ג דאינו גובה מן היורשין וטעמא משום שעשו חולפא לקנות דבר שיש עליו קול שהיה משועבד והאי טעמא לא שייך ביורשין ומהאי טעמא גבי נמי מלקוחות התם ולא מן היורשין מיהו אין נראה לרבי שמוכר שדהו בעדים גובה מן היורשין כמו מן הלקוחות מאחר דאית להו קלא כמו שמלוה בשטר גובה מן היורשין לרב ושמואל אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה הואיל ואית להו קלא ומטעם תקנה כמו שתקנו במלוה דגבי משום נעילת דלת והכי נמי אשכחן בסנהדרין (דף לב.) ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ואפילו בכל דיני ממונות שבעולם אנו דנים בלא דרישה וחקירה משום תקנת השוק בין בדיני ירושה בין בדיני מקח ה"נ טעמא משום דנעילת דלת לאו דוקא והוא הדין במקח וממכר כדפרישית וכן בעמד בדין דבסמוך ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תפתח דלת הלווים ובההיא דארבעה אבות (ב"ק דף יא:) נראה דבעי למימר כדפרישית התם אלא כגון שעשאו אפותיקי ועמד בדין דבסמוך מספקא לרבי אי משום קלא אי משום תפיס למוחזק דכל מעשה ב"ד אין משמיטין ואי הוה מעשה ב"ד הוה טעמא דעמד בדין משום דהוי כמוחזק בכך ואי לא מיירי אלא בכתובה הוי טעמא דעמד בדין משום דאית ליה קלא והלכך גבי מן יורשין משום פתיחת דלת בפני הגזלנין וכ"ש [מן] הלקוחות וזה נראה עיקר דעמד בדין משום קלא הוא ולא משום דתפיס דאונס ומפתה גופייא בעמדה בדין נעשה כמלוה ומשמיטין לברייתא דתניא כוותיה דשמואל בהמביא תניין (גיטין דף יח.):

דיתבי דייני אפומא. ותימה אמאי תני ר"נ וקברו מאחר דפרשינן לה הכי וסבירא ליה אינו גובה מן הלקוחות ואומר רבי דאיכא למימר דקמ"ל שאע"פ שקרוב זה החופר למיתה מיד שהשור היה ממיתו והכהו מועיל דין שדנים שם ולא אמרינן גברא קטילא דייני:

גובה

רבינו גרשום

שעבודא. שמשועבדין לו נכסים שללוה למלוה מדאורייתא הוא דכתיב עבד לוה לאיש מלוה: אי הכי מלוה בשטר נמי. לא נטרוף ממשעבדי משום פסידא דלקוחות: התם אינהו. לקוחות אפסדי אנפשייהו דכיון דידעי דהוי חייב ממון למלוה בשטר דשטר קלא אית ליה לא הוה לי' למזבן מיני': שעבודא לאו דאורייתא. וקרא אסמכתא בעלמא הוא: לית ליה קלא למלוה על פה ולא ידעי לקוחות דלוה מיניה ולא גבי מינייהו: ומי אמר רבה הכי. דשעבודא לאו דאורייתא: והאמר רבה. בפרק יש נוחלין גבו יתומים מבעל חוב קרקע בחובת אביהן יש לבכור פי שנים בה דכיון דמשעבדי לאבוהון דמי כממון שלו ונוטל בה בכור פי שנים. מדקאמר שקיל בכור פי שנים בה אלמא שעבוד' דאוריית': וכי תימא איפוך. והאמר עולא דבר תורה בע"ח בזיבורית אלמא דקסבר עולא דשעבוד' דאוריית' ולא מצית אפכית ליה: אלא לעולם קסבר רבה דשעבודא לאו דאוריית' והא דקאמר רבה גבו קרקע יש לו לטעמא דבני מערבא קאמר. דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה וקאמר רבה מסתבר טעמייהו בקרקע וליה לא ס"ל דשקיל בה פי שנים דקסבר שעבודא לאו דאורייתא: ונפל עליו שור. בתוך הבור: והרגו. לחופר: פטור. בעל השור לפי שהוא עצמו גרם לו תקלה שחפר ברה"ר: ולא עוד אלא שאם מת השור. והחופר יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעלים והא הכא האי חוב דיורשי בעל בור משלמים אינו בשטר אלא בעל פה אלמא דמלוה על פה גובה מן היורשין וקשיא לרב ושמואל. ומתרץ ר' אילעא בשעמד בדין ונתחייב החופר קודם שמת וכל פסק דין מב"ד דמי כמלוה בשטר להכי יורשי בעל הבור משלמין דמלוה בשטר גובה מן היורשין: והא הרגו. השור קתני אלמא דלא עמד בדין ואפ"ה משלמין יורשין אע"ג דהוה מלוה על פה: ומתרץ רב אדא לא הרגו לאלתר אלא עשאו טריפה. דאינו יכול לחיות וחייבוהו בית דין קודם שמת והוי כמלוה בשטר: והא תני תנא והרגו ומת בבור וקברוהו ואפ"ה יורשין חייבין לשלם אע"ג דלא עמד בדין. ומתרץ לעולם חייבוהו ב"ד קודם שמת והיה כמלוה בשטר

עין משפט נר מצוה

קנ א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ג ופכ"ו הל"א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן סט סעיף א ובטור סי' לט:
קנא ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א ועי' במ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קכט סעיף ד:
קנב ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף א:
קנג ד ה מיי' פי"א שם הלכה ד סמג שם:
קנד ו מיי' שם פי"ט הל' א סמג שם:
קנה ז ח מיי' שם ופי"ב מהל' נזקי ממון הל' כב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לא:

מסורת הש"ס

א) לעיל קסז. כתובות כא.: ב) גיטין כא. כתובות קב.: ג) ברכות סג:: ד) ב"ק מג. לעיל קכד:: ה) [ב"ק ח. גיטין מט:]: ו) [לעיל מב. קנז. קדושין יג: ב"ק קד: ערכין ו: ז.]: ז) [קדושין שם]: ח) [ערכין ז. כל הענין]: ט) [גיטין מג.]: י) [בערכין ז. אי' חנא]: כ) [עי' רש"ל שהיה לרשב"ם גירסא אחרת]: ל) רש"ל לו כ"ש דלמא לא הני קרקע שבק אבוהון וגם לאו מיניה הוא שהרי מעות הלוהו אלא ודאי כו':

הגהות הב"ח

(א) במשנה מקצוע בתורה גדול מהן: (ב) גמ' גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו איפוך דרבה לרב נחמן ודרב נחמן לרבה והא שמעתא לא אזלא הכי כדאמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא כו' וכי תימא איפוך כנ"ל: (ג) רשב"ם ד"ה משום נ"ל קודם ד"ה לאו: (ד) תוס' ד"ה גבו כו' אע"ג דמיניה הוא מכל מקום מעות אין לו דלאו הני מעות שבק אבוהון ופריך קרקע אמאי יש לו אע"ג דהיינו נמי מיניה כיון דלאו הני קרקע שבק אבוהון שהרי מעות הלוהו אלא ודאי עיקר שעבוד כצ"ל. (ה) ד"ה דבר כו' ואפי' אמר בהדיא כו' דבמיניה הוא ושמא נראה מדקאמר כו' דהאי מאן דאמר: (ו) בא"ד דקרא במשכנו כו' דבשלא בשעת הלואתו כ"ש: (ז) ד"ה אינו כו' וי"ל כיון דמי שמלוה:

א)אמר רב פפא *הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ב)ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין וכו': בעא מיניה רבה בר נתן מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מאי אמר ליה ג)אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מתיב רמי בר חמא ב)שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר ואלו הן ד)כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ה)יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר רבי אלעזר אומר ו)אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאני התם (א) דמשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות וכו': אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין זמנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין קשיא דרב אדרב לא קשיא ז)הא דכתב ביה פלוני ערב הא דכתב ביה ופלוני ערב ור' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ואף על גב דכתב ביה ופלוני ערב מתיב רבא ג)ח)עדים החתומין על שאילת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו ואמר רבי אבהו לדידי מיפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן ט)שאילו פסול ושאילו כשר הכא נמי דכתב פלוני ערב אי הכי היינו דרב אימא וכן אמר רבי יוחנן: מעשה ובא לפני רבי ישמעאל וכו': אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אף על פי שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כמותו איבעיא להו בחנוק מה לי אמר רבי ישמעאל תא שמע דאמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק הלכה כמותו או אין הלכה כמותו תא שמע דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק והלכה כמותו אף בחנוק אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקנו מידו משתעבד מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן ערב

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

רשב"ם

אמר רב פפא הלכתא כו'. לעיל פירשתי גביית מלוה מן היתומים וגם בפרק שום היתומים בערכין (דף כב:) אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים כו': בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מהו. לאחר זמן שמסר לו הלוה למלוה כתב ידו שהוא חייב לו ממון ובא בב"ד והודה בפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו ב"ד הנפק הוא הנקרא אשרתא וקיום השטר: מאי. מי אמרינן הרי הוא עכשיו כשטר שיש בו עדים ויגבה ממשעבדי דאחריות טעות סופר הוא דכל שטר מלוה ומכירה שחותמים בו עדים גובין ממשעבדי כאילו כתוב בהן אחריות או דלמא קיום שטר אינו מועיל לשום שטר אלא להחזיקו בב"ד לכמות שהיה מקודם לכן שאילו ימותו עדים או לוה לא יוכל לטעון שטר זה מזויף הוא דב"ד קיימוהו ויגבה בו המלוה וגם זה לא יגבה אלא מבני חורין ולהכי אהני ב"ד שלא יוכל לוה לומר אין זה כתב ידי: פסולין. ליכנס בו: ואין עליו עדים. אלא שנמסר לה בפני עדים דעדי מסירה כרתי ליה בדיעבד: הרי אלו כו'. בגיטין מפרש הרי אלו דרישא והרי אלו דסיפא למעוטי מאי והתם מפרשא כולה: כשר. לכתחלה דסבירא ליה עדי מסירה כרתי: וגובה מנכסים משועבדים. כלומר ואם שטר מלוה הוא אותו השטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שמסרו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים והכי מפרש התם ר' יוחנן אליבא דר' אלעזר בפ' [המביא תניינא](גיטין כג:) שאפי' בשאר שטרות גובה מנכסים משועבדים בעדי מסירה בלבד אלמא הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ומסרו בפני עדים גובה ממשעבדי וכל שכן הוחזק בבית דין: ה"ג שאני התם דבשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה. כשנכתב השטר נכתב כדי למסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה הלכך כיון דלר' אלעזר עדי מסירה כרתי כאילו נחתמו בתוך השטר דמי אבל אנו מיבעיא לן בהוציא כתב ידו בעלמא שעשו של לוה התוס בו שזה מסר לו במקום הודאה שלא יוכל לחזור ולכפור בו ולומר פרעתי כל זמן שחתימתו ביד מלוה (ג) שלא נעשה השטר בלשון של שטר שעדים חתומים בו ולאחר זמן החזיקו בב"ד וכשהלוהו כמלוה על פה הוית ותו לא מצו ב"ד בקיומן לעשותו שטר שיש בו אחריות נכסים שהרי לא לדעת כן נכתב מתחלה כן נראה בעיני שמועה זו וכן עיקר ואית דגרסי משעת הכתובה ולא ירדו לסיפת השמועה: פלוני ערב. הפסיק הענין ודלמא לא אסהדי עדים אלא אשטרא דלעיל לחוד: ופלוני ערב. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ועל השטר ועל הערבות חתימי סהדי: ושאילו כשר. שעל הכל העידו עדים: הלכה כמותו. כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: חנוק מה לי אמר רבי ישמעאל. דלמא משום יערא דחבריה שנחנק נמי גמר ומקנה או דלמא מתכוין הוא להצילו מחניקה ומלוה הוא דקא עביד ולאו מידי חסריה ולא הוי ערב:

ערב

תוספות

גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. הכא מוקי לה מילתא אליבא דכולי עלמא בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר לאו דאורייתא ובפרק קמא דקדושין (דף יג: ושם) אמרינן גובה מן היורשים שעבודא דאורייתא ואינו גובה [מן הלקוחות כו'] ויש לפרש דרב פפא לא אמר אלא מלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות וגמרא מפרש לה הכא למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא והתם למאן דאמר שעבודא דאורייתא והוי כמו איכא דאמרי מילתא דהכא ודהתם וכעין זה מליטו בהמקבל (ב"מ דף קיב. ושם) דבעו מיניה מרב ששת קבלן עובר בבל תלין או לא אומן קונה בשבח כלי או לא ד) ובהגוזל קמא (ב"ק דף לט.) משמע שלא שאלו ממנו אם אומן קונה בשבח כלי או לא ובשם ה"ר אליהו מ"כ מפרש דהא דפסיק רב פפא התם דשעבודא דאורייתא הייט לענין קרבן כגון האשה שמתה יביאו היורשים עולתה דאיירי התם לעיל במשנה וכן משמע התם מתוך פירוש רבינו חננאל וכן עיקר ה):

משעת כתיבה שעבד נפשיה. ו)כדפירש בקונטרס ולא גרסינן משעת כתובה דהוי משמע לעדי חתימה כרתי בכתובה לרבי אלעזר וזה אינו דהא אפילו אין בכתובה עצמה אלא עדי מסירה כשר כדאמרינן דאמר ר"א בין בגיטין בין בשטרות וקיימא לן כוותיה בין בגיטין בין בשטרות מההיא דזה בורר (סנהדרין דף כח: ושם) ז)(הג"ה) [הכא] נמי דכתב ביה אני פלוני ערב ותימה דאם כן ליהוי כשאילו ותירץ מורי ר' דשאני שאילו שדומה שסותר הגט ולעיל (דף קסב:) נמי אמרינן מילתיהו בקרובין כשר:

והלכה כמותו אף בחנוק. קשה לר"י על ההיא דהנושא (כתובות דף קא: ושם קב. ד"ה אליבא) דאמר ר' יוחנן באומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר דאלימא מילתא דשטרא וכמאן דאמר להו אתם עדי דמי ומוקי נפשיה כר' ישמעאל *דלא פליג עליה ר' ישמעאל אלא משום דסבר דערב לאחר מתן מעות משתעבד כדאמר דהלכה כמותו אף בחנוק ורבי יוחנן גופיה [אפשר דס"ל] כשאמר לו בשוק הנח לו ואתן לך פטור דליכא אלימות דשטר כלל ומגלן דסבר אלימא מילתא דשטרא ונראה לרבי דחנוק נמי דהכא בשטר טעמא דאלימא מילתא דשטרא *גמר ומשעבד נפשיה ופי' בקונטרס דלא גרסינן בתר הכי הנך כולהו בעו קנין וכן נראה כי כבר פירש דין כולם ובפירוש רבינו חננאל הוא משמע לפרשו כך בין בחנוק בין בלא חנוק בין בשטר ובין בעל פה בעי קנין ויש ספרים שאין כתוב בהן כלל ונחת לזה מזה:

רבינו גרשום

בשטר ולהכי משלמין יורשין: הוחזק כתב ידו בב"ד. שהעידו לפני ב"ד שזו כתיבת יד לוה מאי. מי אמרינן כיון דהוחזק בבית דין דמי כמלוה בשטר וגובה מנכסים משועבדים או דלמא כיון דלא חתימי עליו עדים הוה כמלוה על פה וגובה מבני חורין: אמר ליה אף על פי שהוחזק כו'. הואיל דלא חתימי עליו עדים: ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים. אלא הואיל שכתב בכתב ידו ונתנו לה בפני עדים כשר וגובה כתובתה מנכסים משועבדים. אלמא אף על גב (בלא חתימת) [דלא חתימי] עדים עליה גבי ממשעבדי וקשי' לר' יוחנן. ואי קשי' לך היכי מצית מקשי גברא מגברא מר' אלעזר לר' יוחנן. תריץ הכי א) ברייתא היא ומברייתא מצי מקשי. ואמר לך ר' יוחנן הא לא קשיא לי דהתם אמאי גבי ממשעבדי דאיכא כתובתה בידה דאיכא שטרא מעליא דמשעת כתובה שעבד נפשי' אבל הכא דלא שטר מעליא הוא דאין עליו עדים במאי מצי גבי ממשעבדי: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. שכתב מתחת חתימת העדים ופלוני ערב גובה המלוה מאותו ערב מנכסים בני חורין לפי שהואיל שנכתב לאחר חתימת העדים כמלוה על פה דמי שיש לו על הערב: ב) מעשה בא לפני ר' ישמעאל בע"ב היוצא אח' חיתום שטרות: שלא על נ' אמונתו הלוהו. פירוש רבי שלא על אמונתו של ערב הלוהו לפי שלא היה בשעת מתן מעות והכא איכא למימר כיון דנכתב הערב לאחר החיתום איכא למימר לא הל"ה בשעת מתן מעות ולא על אמונתי הלוהו דלא אמר בשעת מתן מעות על מנת שאפרע מסי שארצה להכי אינו גובה אפי' מבני חורין: ישמש את שמעון בן ננס. שבקי הוא בדיני ממונות: הא דכתב ביה בשטר קודם [ופלוני ערב] ואח"כ חתמו העדים משמע זו מוסיף על ענין ראשון דכי היכי דחתמי על מה שכתוב בשטר חשבו נמי על מאי דכתב ביה ופלוני ערב: אבל אי כתב קודם חתימת העדים פלוני ערב משמע דהיינו מילתא אחריתא ועדים לא חתמו ד) אלא אפילו לרב והוי שטר גופיה על פה וערב ב מלוה על פה לא טרף מלוה מערב אלא מבני חורין אעיקר שטרא ולא אפלוני ערב הלכך אינו גובה אלא מנכסים בני חורין: לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן. היכא דמי דקתני ברייתא דפסול ושוב חתמו עדים איכא למימר על שאילת שלום חתמו שאלו עדים שזה שואל בשלום פלוני אבל אעיקר הגט אין מעידין ואי כתבו בסופו ושאילו בשלום פלוני ושוב חתמו כשר. משמע דאשאילת שלום ועל כל מאי דכתב גם חתמו גובה כתובה מנכסים משועבדים ואמאי קאמר ר' יוחנן אחד זה ואחד זה אין גובה אלא מבני חורין היכא דכתב ביה פלוני ערב אבל אי כתב ביה ופלוני ערב גובה מנכסים משועבדים ומקשי' היינו דרב ומשני לא התם נמי בחתוא קאמר ר' יוחנן כרב: אע"פ שקילס ר' ישמעאל את בן ננס. דאמר ישמש את בן ננס: הלכה כמותו. כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: חלוק היה ר' ישמעאל. על בן ננס אף בחונק דגובה מן הערב מנכסים בני חורין: חנוק וקנו מידו. אחד שהיה חונק חבירו בשביל חובו ומצאו חבירו ואמר ליה הנח לו ואני אתן לך וקנו מן זה הערב שיפרע בשבילו משתעבד. מכלל דערב דעלמא משתעבד בלא קנין והלכתא

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף א:

קנז ב מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קנח ג מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף ב:

קנט ד מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יד ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ב:

קס ה מיי' שם הל' כה ועי' בהשגות ובמ"מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכו סעיף א:

קסא ו מיי' שם הל' טו וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קלג סעיף א:

קסב ז מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ז:

קסג ח ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ג:

קסד י מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף א

מסורת הש"ס

א) קדושין יג: בכורות מח: ב) גיטין ג: פו: ג) שם פו. [תוספתא גיטין פ"ז]: ד) [ועי"מ תוס' מנחות נג: ד"ה ואיכא דאמר]: ה) [ועי' תוס' קדושין יג: ד"ה אמר ר"נ]: ו) ועי' רש"י ז) [ועי' תוס' ג"ק צ: ד"ה וגוכס]:

הגהות הב"ח

(א) גמרא שאני התם דבשעת: (ב) רשב"ם ד"ה הכי גרסינן וכו' ביד מלוה ולא נעשה:

א) לכלורס ז"ל מתניתין היא. ועי' בגיטין פז ע"ב. ב) מכאן עד ד"ה הא דכתב ביה שייך במתני'. ג) עי' בערוך השלם ע' מנת בי' שהגי' שם מ כ פ ו וכן בסמוך ובתן שמן שם נגוה שמערבה קף יש. בו ז"ל נא אלא אעיקר שטרא ולא אפלוני ערב וכוי כערב ע"פ וערב וכוי אלא מבני חורין:

קסה א מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה ה"ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ב:
קסו ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם ס"ה:
קסז ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ס"ב:

ערב דבית דין הוא דלא בעי קנין הא בעלמא בעי קנין והלכתא ערב [א]בשעת מתן מעות לא בעי קנין [ב]אחר מתן מעות בעי קנין [ג]ערב דבית דין לא בעי קנין דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד ליה:

ערב דבית דין לא בעי קנין. דבההיא הנאה דקא מהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד נפשיה: הכי גרסינן והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין ואם כתב בתוך השטר לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים: שלא בשעת מתן מעות בעי קנין. ואפי' חתום בתוך השטר ואי חתום לאחר חיתום בעי קנין וגובה מבני חורין:

ערב דבית דין לא בעי קנין. ולא גרסינן הנך כולהו בעי קנין:

מעות לא בעי קנין. כך אמר המורה משום רבו א) דהנך כולהו בעי קנין לא מתרצתא היא משום דאין עוד ערב אלא הני דקאמר

א) נראה דצ"ל כך אמר המורה משום רבו דמאן דגרס כאן והנך כולהו בעי קנין לא מתרצתא היא וכו':

והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין. ומשתעבד דמצי אמר ליה אי לאו את לא נפיק זוזי מתחת ידי. דלאחר מתן מעות. כגו[ן] חנוק בעי קנין. וערב דב"ד לפני בית די[ן] דהיינו נמי לאחר מת[ן]

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך.

*)הדרן עלך מסכת בבא בתרא והדרך עלן דעתן עלך מסכת בבא בתרא ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת בבא בתרא ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי; יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל יראי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך. אא"א סלה ועד:

מודים אנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלין שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי עולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת בבא בתרא כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך; כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים; אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו':

*) [פי' הגון ע"ז תמלא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג]: **) [בסיומא בסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו]:

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת בבא בתרא

דף ג ע"ב רש"י ד"ה הדרי הודרי מסופין כו' קיברונ"ש (דאַבשפאררען), מסטן אשר הגג נשען עליו:

דף ד ע"א ד"ה אהדר ליה כלילא דיילא כו' הרלי"ן (שטאַבעלאיגעל), קפוד, קפוז (שוויינאיגעל) א:קה. ועיין בהמתרגם שבת ל"ד ע"ב ד"ה קופר וד"ה דלא למנויה יאלי: **שם** ד"ה שישא סים ירוק שקורין ביי"ש (ברוינראַטה), ועי' המתרגם סוכה כ"א ע"ב ד"ה סישא: **שם** ד"ה ודפנא ענפי עץ ערמונים שקורין לו"ר (לאָרבעער בוים), ופרי שלו קורין ביי"ש, עי' המתרגם ר"ה כ"ג ע"א ד"ה ערי:

דף ז ע"ב ד"ה פותחות דידיה מאברא"י כו' פותחות סירו"ר בלע"ז, כל"ל (שלאָס אן איינער טהירע), מנעול על הדלת, מסגר:

דף ט ע"א ד"ה מרודים קונפלייג"ש בלע"ז כו' (דיא וועהקלאַגען), יללה, ספוד: **שם ע"ב** ד"ה קליפה מייל"א בלע"ז (איינער פֿאן דען אייזערנען רינגען, אוים וועלבען דער פאנצער בעשטעהט), טבעת אחת אשר בשריון ותחרא:

דף יא ע"ב ד"ה בית שער בית קטן מו' וקורין לו פורקא בלע"ז (זיילענהאַללע), אולם, תא, ועי' במתרגם ברכות כ"ב ע"ב ד"ה בקילעא: **שם** ד"ה מרפסת אלויי"ר (טרעפפע, שטופֿע), מעלה, שלבים, מדרגה. ועי' מנחות ל"ג ע"ב:

דף יג ע"ב ד"ה פילבא וכוולא למוות ולארוג שקורין טפי"ד (טעפפיך) דוק. יריעה מרוקמה ועי' המתרגם תענית כ"א ע"ב ד"ה ומך כו':

דף טז ע"ב ד"ה דכמשי פלטיי"א (וועלק), נבל, מולל, קמל:

דף יז ע"א ד"ה הסלעים אבנים שהאור יוצא מהן שקורין קיליי"ש (קיעזעל שטיינע), חלמיש:

דף יח ע"א ד"ה טירייא איטויני"ר בלע"ז (ערשיטטערן, ערשיטטערונג); להחריד, חרדה: **שם** ד"ה ואת הכריסין כרתי פוריל"ש (לויך, שניטטלויך), חציר:

דף יט ע"א תד"ה משום דמשתכי כו' שקורין קיילו"ש. פירשנו לעיל דף י"ז ע"א. **ע"ב רש"י** ד"ה מבריך כמו ויברך את הגמלים כו' וקורין בלע"ז פרונ"יי"ר, עי' המתרגם ר"ה דף ט' ע"ב ד"ה מבריך:

דף כ ע"א ד"ה הברד גלס"א (אייז), קרח, קפאון: **שם** ד"ה הכפור גרייסלא"ן (האגעל קערנער, שלאָססען), גרעיני ברד, חנמל: **שם ע"ב** אצטרובלא כו' שקורין לרק"א (רייף), חסוק, חסור, ענול, ועי' לקמן דף ס"ה ע"א ד"ה אצטרוביל: **שם** ד"ה קלת כו' שקורין מרוימוריי"ר (מיהל טריבטער), ועי' המתרגם חגיגה דף ג' ע"ב ד"ה עשה אזנך כאפרכסת ועי' לקמן דף ס"ה ע"א ד"ה הקלת: **שם** ד"ה עד שיהא תחתיו מעזיבה אסטרי"ך בלע"ז (דעקקע איינעם ציממערס), ועי' המתרגם ב"מ קי"ו ע"ב ד"ה מעזיבה:

דף כב ע"ב ד"ה מזחילו, כו' קנעל"א (רינגע, קאנאל), רהט, ברכה, תעלה:

דף כד ע"ב ד"ה שאינו זורם כו' רחת פל"א בלע"ז (וואורף שויפֿעל) יעה, מגרפה:

דף כה ע"א ד"ה אוריה אני שמעתי כו' ולי נראה שכך קורין למזרח בלשון לע"ז (אָריענט), קדם:

דף כז ע"א ד"ה גץ אשנציל"א כו' (פֿונקען), שביבים, זיקות, בני רשף:

דף לח ע"א רשב"ם ד"ה כורכמא דריסקא כו' קרו"ג אונרייטי"ל (מאר-גענלענדישע זאפֿרען), כרכום הגדל בארץ המזרח, ועי' המתרגם ב"מ ק"ז ע"ב ד"ה כרכמא ריסקא:

דף נב ע"א ד"ה כיפי אנור"ש (רינגע), טבעת:

דף נט ע"א ד"ה חווקין שליבות אשקלויג"ש (לייטער שפראססען, שטופֿען) מדרגות שלבים. ועי' המתרגם עירובין ע"ז ע"ב ד"ה שליבותיו:

דף ס ע"ב ד"ה בת לדעא שנפ"ל (שלעף, שלעפֿע), רקה, ועי' במתרגם שבת דף פ' ד"ה כלכול לדע' כו':

דף סא ע"א ד"ה אפתא אפנטמ"ן בנין נמוך אצל הבית מצדו או מאחוריו ונקרא (שירמדאַך), ועי' רש"י מ"א ו' ה' וביחזקאל מ"א ה' בבאור מלת יציע. ועי' המתרגם פסחים דף ח' ע"א: **שם** ד"ה בדקא חלילה איהו נמי כו' לודר"ש בלע"ז (דיא פֿענסטערשייבען), גליני חלון:

דף סה ע"א ד"ה איצטרוביל כו' לרקיי"א בלע"ז עי' לעיל דף כ' ע"ב: **שם** ד"ה הקלת האפרכסת טרדמויי"א בלע"ז (מיהל טריבטער), של אשר בו יתנו התבואה וממנו תרד תוך הרכב והרחים. ועי' המתרגם חגיגה דף ג' ע"ב:

דף ...ז ע"ב ד"ה טלפחא היא עריבה שקורין מיי"ט כו'. עי' רש"י פסחים מ"ו ע"א ד"ה חבית של תרומה ובמתרגם שם, ובמסכת טהרות פ"י משנה ה' העדשות כו' ובמתרגם שם. **שם** ד"ה כלונסות אותן שנועצין כו' ובלע"ז קורין יומיילי"ן תאומים (דיא אוים צוויא גלייבען מיט איינאנדער פֿערבונדענען שטיקקען בעשטעהענדען וואַנדע איינער קעלטער) שני קרשים שוים הקשורים יחד אשר מהם יהיו כותלי הגת. ואה"ז ויש מקומות שקורין שרו"ש אחיות, (שוועסטערן), ונקראים כן בשביל הבדים הדומים זה לזה: **שם** ד"ה הומרתא וויי"ן בלע"ז כו' (ווינדע, בלאָקראללע), גלגל,

והוא מכונס להריס ולהוריד את הקורות המכבשים את הזגגים:

דף סח ע"ב ד"ה חוצת הקנים שרו"ק בלע"ז (בישעל. מעהרערע אין איינעם הויפטשטענגעל וואכסענדע צווייגע), אגודת עפאים הצומחים על הוטר אחד. וכן הוא לועז לקמן קמ"ג ע"ב ד"ה כחושים של קנה. ועי' בנדרים כ"ה ע"ב ד"ה כחיזרא לדיקלא: **שם** ד"ה בתולת השקמה בבחרותה כו' שרונ"ש שרא"ק בלע"ז (שטאם), גזע, שורש, מצבת.

דף סט ע"א קנים המהולקין מפוללין כו', וקורין לו פאשיל"ש (פֿאַהל, פפֿאַהלע), יתד, עמוד. ועי' בב"מ ק"ג ע"ב ד"ה בקנים: **שם** בסיכי יתידות קביל"ש כו' (פפֿלאָקע), ועי' המתרגם מנחות מ"א ע"א ד"ה דנקטה בסיכי:

דף עג ע"ב ד"ה אדרא הוא סוילון כו' ווייל"א בלע"ז (דאם זעגעל אם שיפֿפֿמאסטע), מפרש אשר בראש התרן. ועי' רש"י יחזקאל כ"ז ז': **שם** ד"ה עוגינין א קר"ש כו' מלה ידוע בכל השפות (אנקער): ד"ה משוטות שקורין רימ"א (רודער): ד"ה ביצית ודוגית היינו ספינה קטנה כו' קוקיי"ש בלע"ז (נאַבען, קאהן), סירת דוגה והרשב"ם מוסיף עוד ויש לועזים בוצ"א (שיף, וואססער-פֿאהרצייג), אניה, ספינה, צי. ומ"ש קרוב ללשון עברי כי הוא קרוב למבטא למלת בינית והרשב"ם קורא ללשון התלמוד לשון עברי:

דף עד ע"א דגני אפרקיד פניו למעלה סיפינ"ש בלע"ז (ריקקען), גב, גיו, אחורים:

דף עה ע"א ד"ה אקדח קרבונקל"א בלע"ז (קאַרפֿונקעל) אבן יקרה אשר לד"ק נקראת אודם ולד"ק נופך או ברקת:

דף עח ע"א ד"ה קלקל ציינגל"ש לקשור האוכף כו' (גורט), אזור, חגורה. ועי' המתרגם ב"מ דף ל' ע"א ד"ה בית פאגי: **שם** ד"ה חבק פוטרי"ל (ברוסט גורט), חגורה על החזה, ועי' במתרגם שבת ס"ד ע"א ד"ה חבק:

דף פ ע"ב ארזא קיד"א בלע"ז נ"ל פיל"א (ראָטהאנגע), כי יש הבדל בין ארז סתם ובין הארז אשר בלבנון: **שם** ד"ה תורניתא פי"ן בלע"ז (פֿיבטע), לבנה, ועי' בהמתרגם שבת ל' ע"א ד"ה שיש לו עיקר, ובר"ה כ"ג ע"א ד"ה תורניתא: **שם** ד"ה ברתי בויי"ש (בוקסבוים) תאשור, ועי' ר"ה דף כ"ג: **שם** ד"ה אפרסמא ש"ף כו' (פֿעבטאננע) ברוש, עץ שמן: **שם** ד"ה בלוטו קייסנ"א שמשון גלונ"ץ (אייבע), אלה, אלון, וגלונ"ץ הוא פריו שנקרא (אייבעל). וכן תרגם רש"י בר"ה שם ע"ש:

דף פא ע"א ד"ה בסיתא אילן שגדל בים כו' וקורין קוריי"ע (קאראללענבוים), אלמוגים: **שם** ד"ה ערי אילן שגדלין ט ביי"ש וקורין לריי"ר (לאָר-בעער בוים) ועי' לעיל דף ד' ד"ה ודפנא: **שם** ד"ה ודולבי קייסטניי"ר, עי' בתוס' ד"ה ערמונים, ובאמת יש מין ערמון שהוא קלוע כמ"ש רש"י בסוכה ל"ב ב' ד"ה דולבא:

דף פח ע"ב ד"ה לא יגדוש קונבליי"ר בלע"ז (אנהייפֿען, איבער פֿיללען), לקבץ יחד למרבה, למלא:

דף פט ע"ב ד"ה בעץ בדיל אשטיי"ן (צינן), ועי' ר"ה כ"ד ע"ב ד"ה בבעץ: **שם** ד"ה אבר פלומב"א (בלייא), עופרת: **שם** ד"ה מחק רשטויי"ר בלע"ז (שאבען שטרייבער), להחליק הגודש מהמדה, מרוח: **שם** ד"ה אשכרוע בויסבי"ל (בוקס בוים), ועי' לעיל פ' ע"ב ד"ה ברתי וכצ"ל גם כאן: **שם** ד"ה שלא ירתיח שלא יספוך כו' אשקומ"א בלע"ז (שוים), בעבוע, ותוח:

דף צה ע"א ד"ה דאקרים איינר"א בלע"ז (פֿערזויערט), החמיץ, ועי' במתרגם ברכות דף מ' ע"ב רש"י ד"ה שהקרים ובב"מ ל"ה א' ד"ה הדנים: **שם ע"ב** שעברו לורתו שהחמיץ שקורין טורני"ר (אומשלאגען, פֿערדערבען), להחליף, לקלקל:

דף צט ע"א לנקוט פיזרא מקל או רחת שקורין פורק"א (גאבעל, גארבענגאבעל), מזלג, ועי' במתרגם שבת קכ"ב ע"ב ד"ה מלגו:

דף קז ע"א ד"ה חריץ פוסיי"ר בלע"ז (גראבען), פחת, תעלה, חפירה:

דף קמג ע"ב ד"ה כחושים של קנה כו' שרוק"ש בלע"ז, עי' לעיל ס"ח ע"ב ד"ה חיצת הקנים:

דף קמה ע"א ד"ה קול שבלא אשקלנ"ש בלע"ז (גלאָקקע), פעמון, מצלה, מנענע:

דף קנ ע"א ד"ה אמר נכסי לפלוני כו' אויי"ר (גאלד, גאלדמינצע), זהב, מטבע של זהב:

דף קנא ע"א כבינתי בית נפש נושק"א בלע"ז (מעדאלליאָן), ועי' במתרגם מו"ק י"ג ד"ה סירין:

דף קנו ע"א ד"ה מקיימי קוליס קרדונ"ש בלע"ז (דיסטעלן), דרדר:

דף קסא ע"ב ד"ה מבותא הורן כו' משת"א (דער מאסט-בוים), חבל על ראש הספינה:

דף קסה ע"א ד"ה דהבמונות בלע"ז קינוג"ש (ציננאָבער), והוא הגניסית מנה:

דף קסו ע"א ד"ה אזרנוקא שגויל"א בלע"ז (ציהע איימער), דלי אשר על הבור:

דף קעג ע"ב תוד"ה הסורי נוהסרי כו' דקאמר יים"י דונרא"י (אנכי אתן לך) ולא קאמר יים"י דינרא"י (אנכי אחייב לך): סליק

הגהות על מסכת בבא בתרא מהגאון בעל הלבוש ז"ל

עם הגהות ותיקונים מאת הגאונים בעלי מפרשי הים ז"ל

דף ב ע"א גמ' מאי מחיצה גודא. (נדרים מא ע"ב) בתוס' ישנים ד"ה סברוה: מחיצת הכרם שנפרצה וכו'. (בכורות כב ע"ב) תוס' ד"ה יתיב: ע"ב כדי שלא יציץ ויראה. (שבת נג ע"א) תוס' ד"ה אסתכת (עירובין מה ע"א) תוס' ד"ה גופו (יומא לא ע"א) תוס' ד"ה אמה: גג הסמוך לחצר חבירו וכו'. (ב"ב נט) תוס' ד"ה אפי':

דף ג ע"א נ"ל אבני דלא משפיין. (שבת עט ע"ב) תוס' ד"ה קלף (ב"ב יד ע"א) תוס' ד"ה נגויל: ע"ב הא דמטנה ליתיביה ליצרית. (יבמות נה ע"ב) תוס' ד"ה לאחר:

דף ד ע"א אהדר ליה כלילא דיילי. (שבת נד ע"ב) תוס' ד"ה דלא: בנין הורדוס. (תענית כג ע"א) רש"י ד"ה הורדוס:

דף ה ע"א הלואי שיפרע בזמנו. (גיטין לא ע"ב) תוס' ד"ה אין: ע"ב מי אמרי' במקום חזקה וכו'. (כתובות ט ע"ב) תוס' ד"ה לא (יט ע"א) תוס' ד"ה חזקה:

דף ו ע"א כל האומר לא לויתי וכו'. (גיטין יד ע"א) תוס' ד"ה ולא: אחזיק לתודרי. (ב"ב כג ע"א) תוס' ד"ה וכא:

דף ז ע"א אספלידא. (מנחות לג ע"ב) תוס' ד"ה אספלידא:

דף ח ע"א איפרא הורמיז. (סנהדרין לט ע"א) תוס' ד"ה דהורמיז: ע"ב רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי. (ערכין ו ע"א) תוס' ד"ה מסגאת': ולהסיע על קיצתן. (ב"ב קטז ע"ב) תוס' ד"ה רבאין:

דף ט ע"ב ואינו מטמא אדם. (נדה כב ע"ב) תוס' ד"ה למימרא:

דף י ע"ב אלא הרוגי לוד. (תענית יח ע"ב) רש"י ד"ה בלודקין: אמר לית ליה ביבוש קצירה תשברנה. (ב"ב ח ע"א) תוס' ד"ה יתיב:

דף יא ע"א ב"ק ס' קג. א"ה לא נמצא שמה דבר ואולי ט"ס וצ"ל (ב"ב ס' קג) והוא מדף ס' א' ברשב"ם ד"ה סבר וסייך היה לזה פתח רוחב שמונה וכו' וקג ב' הוא ברשב"ם ד"ה ה"ג וסייך למתניתין בדף זה ולא את השדה וכו':

דף יב ע"ב אמרו ליה תרוייהו. (יבמות לד ע"ב) תוס' ד"ה דעתא: כופין על מדת סדום. (ב"ק כ ע"ב) תוס' ד"ה הא:

דף יג ע"א חד גיסא נינרא. (ב"ב לט ע"ב) תוס' ד"ה ואמה: שאני אומר עובר את זה יום אחד. (כתובות מט) (נ"ל נג ע"ב תוס' ד"ה הותירו): ע"ב בין חומש לחומש של תורה ארבעה שטין. (גיטין ג ע"א) תוס' ד"ה המביא:

דף יד ע"ב שברי לוחות שמונחים בארון. (עירובין סג ע"ב) תוס' ד"ה כל (מנחות לג ע"א) תוס' ד"ה הא: ואבתי תרי בתרי היכא יתיב. (עירובין יד ע"א) תוס' ד"ה והיכא:

דף טו ע"א שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן. (ר"ה כז ע"א) תוס' ד"ה אבל (א"ה עיין במרדכי בה"ק ועיין בשו"ת זקינו הגאון מ"ה ז"ל סי' יג ועיין בכלבו דף יא): ע"ב ר"נ אומר וכו' וי"א איוב בימי יעקב היה. (ב"ב נג ע"ב) תוס' ד"ה מאן:

דף טז ע"א הוא שטן הוא יצה"ר הוא מה"ה. (שבת סט ע"א) תוס' ד"ה תורה: בין איוב לאויב נתחלף לי. (ע"ז יז ע"ב) תוס' ד"ה מעות: ע"ב אצטגנינית היתה בלבו. (יומא כח ע"ב) ברש"י ד"ה אצטגנינות: שם אידלי יומא אידלי קצרי. (נדרים יז ע"ב) תוס' ד"ה חירגי:

דף יז ע"א בת מי שמת בעטיו של נחש. (יבמות עז ע"א) תוס' ד"ה אם:

דף יח ע"א היה נדר בינתים. (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה אחד:

דף יט ע"א לא שנו אלא מן המחמצין. (מ"ק ה ע"ב) תוס' ד"ה גיהא: ליתני חדא מינייהו באידך. (יבמות לא ע"ב) תוס' ד"ה אי: ע"ב אימא ביטולי מבטל ליה וכו'. חולין קכה ע"ב) תוס' ד"ה שלא: קופה מלאה תבן וכו'. (שבת מד ע"ב) תוס' ד"ה ואין: רואין כל שאילו ינטלו וכו'. (חולין קכז ע"א) תוס' ד"ה אם:

דף כ ע"א עשבים שתלשן והניחן בחלון. (סוכה יג ע"ב) תוס' ד"ה ירקות: כעין ריסקא. (ב"ב קיא ע"א) תוס' ד"ה דין: ע"ב כלי חרס חזי ליה דמיטניף. (שבת מד ע"ב) תוס' ד"ה ואין: אם היתה רפת קודמת וכו'. (ב"ב כה ע"ב) תוס' ד"ה עני:

דף כא ע"א סך מקרי דרדקי. (ב"ב קמב) (נ"ל קסו ע"ב תוס' ד"ה אסוכי): ע"ב דכתיב ארור עושה מלאכת וכו'. (גיטין סח ע"א) תוס' ד"ה כתיב: מרחיקין מצודת הדג וכו'. (גיטין ס' ע"ב) תוס' ד"ה מצודת (קדושין נט ע"א) תוס' ד"ה עני:

דף כב ע"א רנב"י ריש כלה הוה. (שבת קיד ע"א) תוס' ד"ה אפילו: איהכי נפיק קלא דנח נפשיה וכו'. (קדושין עב ע"ב) תוס' ד"ה היום: במשנה כנגדן ד' אמות. (חגיגה א. (א"ה נ"ל י"א ע"א תוס' ד"ה כרוס): ע"ב גמ' שלא יעמוד ויראה. (ב"ב נט ע"א) תוס' ד"ה למטה: וכמה אמר ייבא וכו'. (יומא ע"ו ע"א) תוס' ד"ה הני: גרמא בנזקין אסור. (ב"ב קמז ע"ב) תוס' ד"ה המוכר:

דף כג ע"א אפיקו לי קורקור. (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה זיקא: שלשים רים (חולין קכב ע"ב) תוס' ד"ה לגבי: זאת אומרת. טוענ' ללוקח וליורש. (גיטין נח ע"ב) תוס' ד"ה כגון:

דף כד ע"א אמר אביי אף אנן נמי תנינן. (נדה יד) נ"ל י"ז ע"ב תוס' ד"ה מן).

דף כה ע"א ורוח צפונית עם בולו. (ברכות ג ע"ב) תוס' ד"ה רוח: שם מאי אוריי' אויר יח. (קדושין יב ע"ב) תוס' ד"ה הא: ע"ב לאכסדרה הוא דומה: (עירובין כה ע"א) תוס' ד"ה אכסדרה (לד ע"א) תוס' ד"ה שתי (ר"ה כד ע"א) תוס' ד"ה אכסדרה (סוכה יח ע"ב) תוס' ד"ה אכסדרה (ב"ב יא ע"ב) תוס' ד"ה הכא (ע"ז מג ע"א) תוס' ד"ה אכסדרה (מנחות כה ע"ב) תוס' ד"ה אכסדרה: ורוחב מים במוצק וכו'. (ב"ב קמז ע"א) תוס' ד"ה ולא: דבבל לצפונה דא"י קיימי. (בכורות נה ע"ב) תוס' ד"ה מצרא. (א"ה עיין בשו"ת יד אליהו סי' א מה שפלפל הגאון מו"ה משה בן הגאון מו"ה זיסקינד מרוטנבורג):

דף כו ע"א ד"א שאמרו כדי עבודת הכרם. (ב"ק ק ע"ב) תוס' ד"ה אומר (ב"ב כ ע"א) תוס' ד"ה אומר: האי דיקלא דטעין קבא. (ברכות לו ע"א) תוס' ד"ה אין: ע"ב ג' אילנות כו'. (ב"ב לו ע"ב) תוס' ד"ה היה:

דף כז ע"ב מביא וקורא שע"מ כן הנחיל כו' (ב"מ קז ע"א) תוס' ד"ה אילן: במשנה אילן סרק (יבמות פו ע"ב) רש"י ד"ה סריקי:

דף כח ע"א והעבדים. (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה ת"ש: ר"י אומר ג' חדשים בראשונה. (פסחים קטז ע"ב) תוס' ד"ה ותותם (זבחים פג ע"א) תוס' ד"ה המזבח: ע"ב גמרא כגון תאנת. (שבת סח ע"א) תוס' ד"ה ואלו:

דף כט ע"א א"כ נתת דבריך לשיעורין. (קדושין יא ע"א) תוס' ד"ה שכן: הנהו נוגעין בעדותן נינהו. (שבועות מה ע"ב) תוס' ד"ה בעדים: ע"ב אבל כתב עיסרא כו'. (גיטין כח ע"א) תוס' ד"ה והניחו:

דף לב ע"ב נחין ולחיש ליה לרבה כו'. (ב"מ ב ע"א) תוס' ד"ה וזה: דהיכא דקיימא ארעא תיקום. (ב"ב סב ע"ב) תוס' ד"ה אמר:

דף לג ע"א לקיח בידי לא מצית אמרת. (שבועות לב ע"ב) תוס' ד"ה הוה: ע"ב אביי ורבא לא ס"ל הא דר"ח. (בכורות לו ע"א) תוס' ד"ה ואמר: נסבא דר"א. (גיטין נא ע"ב) תוס' ד"ה בכולי (ב"ק לד ע"ב) תוס' ד"ה בימי: אין חטפי ודידי חטפי. (ב"ב ל ע"א) תוס' ד"ה לאו:

דף לד ע"א אמר ליה אביי. (כתובות יב ע"ב) תוס' ד"ה ר"ה: ע"ב כל דאלים גבר. (ב"ב ב ע"א) תוס' ד"ה לפיכך:

דף לה ע"א ומ"ש מהא דתנן המחליף וכו'. (כתובות כ ע"א) תוס' ד"ה ואוקי (ב"ק מו ע"א) תוס' ד"ה המוציא (ב"ב קס ע"א) תוס' ד"ה אבל: ע"ב אית ליה דררא דממונא. (ב"מ כ ע"ב) תוס' ד"ה ומה: ואי טען ואמר לפירות כו'. (ב"מ קי ע"א) תוס' ד"ה א"ל:

דף לו ע"א לא חציף אינש למגזר כו'. (שבועות מו ע"א) תוס' ד"ה עביד: אכלה ערלה ושביעית. (מנחות נח ע"ב) תוס' ד"ה וא"ד: שם הגודרות אין להם חזקה. (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה ת"ש (ב"ב כ' ע"א) תוס' ד"ה לפיכך: שם הנהו עיזי דאכלו חושלי. (ב"ק קו) (נ"ל קז ע"א) תוס' ד"ה עירוב (ב"ב נב ע"ב) תוס' ד"ה דברים: שאני עיזי דמסירי לרועה. (ב"ק עט ע"ב) תוס' ד"ה אין: ע"ב פירי רבה ופירי זוטא א"ב. (ב"ב כח ע"א תוס' ד"ה שלשה:

דף לח ע"א במשנה שלש ארצות לחזקה. (מגילה י ע"א) תוס' ד"ה דכ"ע: ע"ב גמרא לדידי מפרשת מיניה דמר שמואל. (ב"ב מא ע"א) תוס' ד"ה כמאן:

דף מ ע"א קנין בפני שנים כו'. (קדושין סה ע"ב) תוס' ד"ה לא (סנהדרין ו ע"ב) תוס' ד"ה צריכא: וקיום שטרות בשלשה. (סנהדרין ג ע"א) תוס' ד"ה כגא: דסתם קנין לכתיבה עומד. (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתובו:

דף מא ע"א במשנה והבא משום ירושה א"צ טענה. (ב"ב נב ע"א) תוס' ד"ה ומודה: ע"ב בגמרא ואפילו חד יומא כו'. (ב"ב ל ע"א) תוס' ד"ה לאו: המוכר שדהו בעדים. (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה וכותב (גיטין לג ע"א) תוס' ד"ה בי תלתא (לא ע"א) תוס' ד"ה או (ב"ב עז ע"א) תוס' ד"ה חוזר (קנה ע"ב) תוס' ד"ה לא (סנהדרין כט ע"ב) תוס' ד"ה הודה:

דף מב ע"א מלות כי קא יזיף כו'. (גיטין כ ע"ב) תוס' ד"ה וכותב (לג ע"א) תוס' ד"ה בי תלתא: במשנה נעל וגדר ופרץ כ"ש. (כתובות נג ע"א) תוס' ד"ה ומאימתי (ב"ק ט ע"א) תוס' ד"ה מכחזיק: ע"ב גמרא שותף כיורד ברשות. (ב"ק לד ע"א) תוס' ד"ה הכא: בשבח המגיע לכתפים. (ב"ק נה ע"ב) תוס' ד"ה שבח (ב"מ כט מז כ נג נז). (א"ה תמהת אלו בקשנו ולא מצאנו במקומותם למושבותם ואולי נ"ל במקום אשר כתוב ב"מ יאמר ב"ב ומשם תראנו ותמצאנו): במשנה השותפין. (ב"ב כט ע"ב) תוס' ד"ה ולא: ולא לאיש חזקה וכו'. (ב"ב מז ע"א) רשב"ם ד"ה בן: בגמרא אכלה בפני האב שנה. (ב"ב נ ע"ב) תוס' ד"ה כגון: במשנה נעל וגדר וכו'. (ב"ב נג ע"ב) רשב"ם ד"ה כמה: והשותפין. (ב"ב נז ע"ב) תוס' ד"ה השותפין:

דף מג ע"א גמ' ואם איתא לסלקו בי תרי. (שבועות לג ע"א) תוס' ד"ה קרובים (נדה נ ע"א) תוס' ד"ה ור"מ: ע"ב מכר לו פרה כו'. (סוכה ל ע"ב) תוס' ד"ה וקרקע:

דף מד ע"א מפני שמעמידה בפני בע"ח (ב"ב מו ע"ב) תוס' ד"ה ליקח: ע"ב שורו וחמורו אפותיקי כו'. (כתובות מט ע"ב) תוס' ד"ה סוף: דלא הוה ליה ארעא מעולם. (ב"ק קד ע"ב) תוס' ד"ה אגב: נמצאת שאינה שלו חוזר עליה. (כתובות נג ע"א) תוס' ד"ה מכחזיק:

דף מו ע"א רמאי דפומבדיתא. (כתובות סב ע"א) רש"י ד"ה פומבדיתא (ב"ב נה ע"ב) תוס' ד"ה ר"א:

דף מז ע"א אי אתו בטענתא דאבא כו' (ב"ב נב ע"א) תוס' ד"ה ומודה: ע"ב תלויה וזבין. (יבמות סג ע"א) תוס' ד"ה המלוה:

דף מח ע"א תלויות וזבין. (חגיגה ב ע"א תוס' ד"ה זה (סנהדרין ט ע"ב) תוס' ד"ה והמלוה:

דף מט ע"ב נחלת הבאת לו לאדם כו'. (ב"ב מג ע"א) רשב"ם ד"ה וידי: הא ראיה יש. (ב"ב נג ע"א) תוס' ד"ה אין:

דף נ ע"א קנין פירות כקנין הגוף כו'. (ב"ב קלו) (א"ה נ"ל ב"ב קלו ב' תוס' ד"ה ופטנים):

דף נא ע"ב קנתה ואין הבעל אוכל פירות. (קדושין כד ע"א) תוס' ד"ה ור"ש (סנהדרין עא ע"א) תוס' ד"ה ע"מ:

דף נב ע"ב אונות ושטרות יוצאין ע"ש. (כתובות קט ע"א) תוס' ד"ה ל"ש: נעל וגדר כו'. (ב"ק נב ע"א) תוס' ד"ה כיון:

דף נג ע"א צריך לומר לו לך חזק וקני. (ב"ב ג ע"א) תוס' ד"ה רב אשי: האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא. (ב"ק נח ע"א) תוס' ד"ה א"נ (ב"מ לא ע"ב) תוס' ד"ה אם:

דף נד ע"א צר צורה בנכסי הגר. (יומא נד ע"ב) תוס' ד"ה כרובים: לא קנה אלא מקום מכושו. (ב"ק יב ע"ב) תוס' ד"ה למה לי: ע"ב נכרי מכי מטא זוזי לידיה. (יבמות לג ע"א) תוס' ד"ה קנין (ב"ב כא ע"ב) תוס' ד"ה מרחיקין: מאן דיהיב ססקא וכו'. (ע"ז נט ע"א) תוס ד"ה נכר:

דף נה ע"א אפילו שערי דכרא כו'. (חולין נח ע"ב) תוס' ד"ה סני:

דף נו ע"א מתו חצובא (ע"ז יד ע"ב) רש"י ד"ה קשבא: אסיא ואספסיא. (יבמות קטו ע"א) תוס' ד"ה אמר: ע"ב דבר ולא חצי דבר. (גיטין סג ע"ב) תוס' ד"ה ואפילו:

דף נז ע"א כל שאילו בנכסי הגר ל"ק. (ב"ב נג ע"א) תוס' ד"ה נעל: ע"ב איכא דקפדו וכו'. (ב"ק כא ע"ב) תוס' ד"ה זה: אפי' ויתר אסור כו'. (גיטין מח ע"א) תוס' ד"ה אי לאו (נדרים נט ע"ב) בתו"י ד"ה ריב"ל:

דף נח ע"א הוה קא מציין מערתא. (יבמות סא ע"א) תוס' ד"ה קברי (נדה ע ע"א) תוס' ד"ה ואין. (א"ה עיין במשנה למלך הלכות אבל פ"ג הלכה ו ועיין ברדב"ז חלק ג סי' תקמח ועיין מה שכתבנו לעיל בב"מ קיד): שרה בפני חוה כקוף בפני אדם. (מגילה טו ע"א) תוס' ד"ה ארבע:

דף נט ע"ב במשנה לקח בית בחצר אחרת כו'. (ב"ב יא ע"ב) תוס' ד"ה אחד:

דף ס ע"ב בגמרא מוטב שיהיו שוגגין. (ע"ז דף עא) תוס' ד"ה שהיה:

דף סא ע"א צלע תא. (יומא נב ע"ב) תוס' ד"ה כותל: ע"ב ואי אמר ליה ויהרא. (ב"ב נה ע"א) רשב"ם ד"ה זהרורי:

דף סב ע"ב שודא דדייני. (כתובות לד ע"ב) תוס' ד"ה לימא:

דף סג ע"א ע"מ שהדיוטא העליונה שלי. (ב"ב ע ע"א) רשב"ם ד"ה ואית:

דף סד ע"ב מוכר בעין רעה מוכר. (כתובות מד ע"א) תוס' ד"ה משום (ב"ב ז ע"א) (גיטין מח ע"א). (א"ה כל אלו סגר עליהם בדף סד ויבוקש הדבר ולא נמצא ואולי נ"ל עליהם הכו המוסגר לדף סה ושם יבואו הדברים על מכונם):

דף סה ע"א א"ש הלכה כר"ע (ב"ב ז ע"ב) תוס' ד"ה אין. אין להן לא דרך זה על זה. (גיטין מח ע"א) תוס' ד"ה אי: ורב אמר יש להן וכו'. (ב"ב עא ע"א) תוס' ד"ה האתין: במשנה אבל לא את המטולטלת. (ב"ב סז ע"ב) רשב"ם ד"ה מכר:

דף סו ע"א גמרא דף של נחתומין. (חגיגה כד ע"ב) תוס' ד"ה לא (סוכה כ ע"א) תד"ה תנן: מכלל דשאיבה דאורייתא. (חולין כה ע"ב) תוס' ד"ה ופוסל: ע"ב מי גשמים שחשב עליהם כו'. (חולין ו) (נ"ל טז ע"א תוס' ד"ה אמר):

דף סז ע"א חולסית. (ערכין לב ע"א) תוס' ד"ה חולסת: ע"ב ים שלפחא. (נדה סה ע"א) תוס' ד"ה הדפין:

דף סח ע"א שמעת מינה עבדי כמטלטלי דמי. (ב"ק יב ע"א) תוס' ד"ה הנא:

דף סט ע"ב דאמר קרא ויקם שדה עפרון. (ב"ב עב ע"א) רשב"ם ד"ה פודס: יהיב ליה תרי דיקלי. (ב"מ קג ע"א) תוס' ד"ה פרדיסא: כל שעלין לו בחבל. (ב"ב פב ע"א) רשב"ם. ד"ה אלא:

דף ע ע"א אמר ליה מהימן. (ב"ב לד ע"א) תוס' ד"ה הוה: ע"ב נאנסו לאו שבועה בעי. (ב"מ לה ע"א) תוס' ד"ה משכחת: נאמן בשבועה. (שבועות לב ע"ב) תוס' ד"ה הוה: נשבע וגובה מחצה (גיטין ג ע"ב) תוס' ד"ה ואם (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה הא: אם איתא דפרע מימר הוה אמר. (ב"ב מז ע"א) תוס' ד"ה פעמים:

דף עא ע"א במשנה ולא את הגת. (ע"ז נו ע"א) תוס' ד"ה אע"פ: בר"א במוכר כו'. (ב"ב נא ע"א) תוס' ד"ה למה: הקדיש את כולו. (קדושין סא ע"א) תוס' ד"ה אין (ב"ב קג ע"א) תוס' ד"ה אין:

דף עב ע"א בגמרא הקדיש ג' אילנות ממטע כו'. (ב"ב לה) (נ"ל לו ע"ב תוס' ד"ה ממטע): פודה את האילנות בשוויהן. (ב"ב לח ע"א) תוס' ד"ה קנה:

דף עג ע"א הורמין בר לילית. (ב"ב ח ע"א) תוס' ד"ה איפרא: ע"ב תלת מאה גרבי משחא. (שבת כו ע"א) תוס' ד"ה א"ב:

דף עד ע"א וגני אפרקיד (פסחים קח ע"א) תוס' ד"ה פרקדן: פסקי חדא קרנא דתכילתא. (נדה סא ע"ב) תוס' ד"ה אבל: ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי. (בכורות לז ע"א) תוס' ד"ה מפירין. (א"ה עיין במשנה למלך פ"ו משבועות הלכה ד אמנם חסר יביאנו המעתיק שם ובגליון הרמב"ם שם כתבנו דכוונתו אמאי לא התירוהו הרבנן עצמם שלא בפניו לדעת הר"ם ועיין בשו"ת יכין ובועז ח"א סי' נח בטעם התמיהי נראה שלא כדברי המ"ל ועיין בחבורינו על טור וש"ע א"ח סי' נג ועיין במשנה למלך עוד שם הלכה ז) כבשר בקלחת. (חולין נח ע"א) תוס' ד"ה דנפל:

דף עה ע"א מרלג על דברי חכמים כו'. (חולין נו ע"א) תוס' ד"ה אינו: ע"ב ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך כלו. (ב"ב פו ע"ב) רשב"ם ד"ה והא:

דף עו ע"א אותיות נקנית במסירה. (ב"ב קסט ע"ב) רשב"ם ד"ה רשב"ג (קע ע"א) רשב"ם ד"ה אלא:

דף עז ע"א חוזר בשטר כו'. (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתובו: ע"ב נקנה השטר בכל מקום. (יבמות קטז ע"א) תוס' ד"ה אותיות: הוית לית תריסר אלפי זוזי וכו'. (ב"ק ע ע"א) תוס' ד"ה המטלטלין: במשנה הדבר ידוע שאין הצמד כו'. (ב"ב סט) (נ"ל סא ע"ב תוס' ד"ה ש"מ): וחכ"א אין הדמים ראיה. (ב"ק כז ע"א) תוס' ד"ה והיכא (מו ע"א) תוס' ד"ה ונחזי:

דף עט ע"א בגמרא מועלין בהן. (סנהדרין טו ע"א) ד"ה אין: נראין דברי ר"י לר"י כו'. (ע"ז נג ע"א) תוס' ד"ה או (חולין קט ע"א) תוס' ד"ה נראין:

דף פ ע"א במשנה מפריח בריכה ראשונה (ר"ה טו ע"ב) תוס' ד"ה שתי: ע"ב בגמרא גבי שביעית עבדינן מידי כו'. (סנהדרין כו ע"א) תוס' ד"ה לעקל:

דף פא ע"א במשנה ואם מתו אין לו קרקע: (ב"ק לא ע"א) תד"ה קנו: קנה קרקע. (ב"ב לו ע"ב) תוס' ד"ה מכר: ע"ב בגמ' וקא מעייל חולין בעזרה. (פסחים סו ע"ב) תוס' ד"ה מביאה: דמקרייש לתו כו'. (זבחים עו ע"א) תוס' ד"ה יכולין: כל הראוי לבילה כו'. (זבחים עט ע"א) תוס' ד"ה והא ס"ב פ'. (א"ה למעלה כתב זבחים ובזבחים שם אין אומר ואין דברים לכאן ואולי נ"ל מנחות ס"ב פ' ושם ס"ב הוא בתוס' ע"ב ד"ה וכן וסייך להא דכל הראוי לבילה ופ' הוא בתוס' ע"ב ד"ה וכי וסייך להא דמקדיש להו). (חולין ט'). א"ה גם שם לא נמצא דבר ואולי אחת מאלה הוא או דף פג והוא בתוס' שם ע"ב ד"ה אין וסייך להא דכל הראוי לבילה או ק"ל והוא בתוס' שם ע"ב ד"ה או וסייך להא דקא מעייל חולין בעזרה ועיין במשנה למלך פ"ב משחיטה הלכה ג:

דף פב ע"א תחתיהן וביניהן כו'. (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה לא (עא ע"ב) תוס' ד"ה ואם"ד (ערכין יד ע"א) תוס' ד"ה פחות: ע"ב וכמה יהא ביניהם. (ב"ב לז) (נ"ל לו ע"ב תוס' ד"ה ממטע):

דף פג ע"א ברורא דרעותא. (ב"ב כו ע"א) תוס' ד"ה אבל: ע"ב במשנה חטין יפות ונמצא רעות. (ב"ב לב ע"א) תוס' ד"ה למאי. (א"ה עיין שו"ת זקינו הגאון בעל שער אפרים סי' קס"א והו"ק): יין ונמצא חומץ. (ב"ב לו ע"א) רשב"ם ד"ה אמר:

דף פד ע"ב בגמרא יין וחומץ מין אחד הוא. (נדה ב ע"ב) תוס' ד"ה היה: איכא דניחא ליה בחלא. (ב"מ ס"ד ע"א) תוס' ד"ה אי: במודד לתוך קיפתו. (קדושין ח ע"ב) תוס' ד"ה אם: משיכה קונה בסימטא. (כתובות לא ע"ב) תוס' ד"ה בר"ה (ב"ק עט ע"א) תוס' ד"ה או:

דף פה ע"א כליו של אדם קונין לו בכ"מ. (ב"מ נט ע"א) תוס' ד"ה כיון: ע"ב משך חמריו ופועליו. (ב"מ ט ע"ב) תוס' ד"ה משוך:

דף פו ע"ב שנתות היו בהין (ב"ב ל ע"א) רשב"ם ד"ה כיון

דף פז ע"א אחוי ר"י בר אבדימי. (כתובות ס ע"א) תוס' ד"ה אמר (מנחות פז נ"ל לג) ע"ב תוס' ד"ה ור"מ: ע"ב צלוחית אבירה מרעת היא. (ב"מ כה ע"ב) תוס' ד"ה ואם: הנוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו. (ב"מ פא ע"א) רש"י ד"ה ונאנסו: הכא בחנוני מוכר צלוחית עסקינן. (ב"ק כד ע"א) תוס' ד"ה רבה:

דף פח ע"א אימור דאמר רבה בבע"ח. (ב"מ כה ע"ב) תוס' ד"ה ואם: שם אבל לא קייצי דמיהו. (שבועות לג ע"ב) תוס' ד"ה היכא (בכורות מט ע"א) תוס' ד"ה ה"מ: הלוקח ירק מן השוק. (יומא ח ע"ב) תוס' ד"ה תנן: ע"ב במשנה נותן לו גירומיו. (זבחים סב ע"ב) תוס' ד"ה כאמה: בגמרא צדק משלך ותן לו. (קדושין ח ע"ב) תוס' ד"ה לצדקה:

דף פט ע"א אלא שוקל לו כולן בב"א. (בכורות ג ע"ב) תוס' ד"ה דמזדבנא: ע"ב חוט מאזנים וכו'. (נדה כו ע"א) תוס' ד"ה ותו:

דף צ ע"א וחצי תימן ועוכלא. (פסחים קט ע"א) תוס' ד"ה תמניתא: אל ישתכר יותר משתות. (ב"ב נא ע"א) תוס' ד"ה חד: כל דבר שבמדה ושבמשקל כו'. (מנחות סט ע"א) תוס' ד"ה והאמר:

דף צא ע"ב טליא וטלייתא. (ב"ב קמב ע"ב) רשב"ם ד"ה טליא: כל מילי עתיקי מעלי. (פסחים קח ע"ב) תוס' ד"ה אחד (ב"מ ס ע"א) תוס' ד"ה ואין:

דף צב ע"א המוכר שור לחבירו כו' (ב"ב סא ע"ב) תוס' ד"ה ארעתא (קלה ע"א) תוס' ד"ה אביי: אי לרדיא לרדיא. (ב"ק כו ע"א) תוס' ד"ה והיכא: ע"ב אי דליכא לאשתלומי כו'. (ב"מ יד ע"א) תוס' ד"ה עד: בממונא לא. (סנהדרין ג ע"ב) תוס' ד"ה דיני ממונות (א"ה דברי התוס' שם לג ועי' בב"ח בח"מ סי' רל"ב ובשו"ת מוהר"א ששון ז"ל סי' רז ובסוף ספר גט פשוט למהר"ל בן חביב ז"ל): קוביוסטוס (בכורות ה ע"א) תוס' ד"ה קוביוסטוס: מוכתב למלכות אומר לו השי"ל. (גיטין פו ע"א) תוס' ד"ה מן (ב"מ פ ע"א) תוס' ד"ה שפחה:

דף צג ע"ב לאו משום דרובה הכי אתנייהו. (כתובות נח ע"א) תוס' ד"ה הכהו: ע"ב מר אזיל בתר רובא דארעא. (יבמות סז ע"א) תוס' ד"ה אין: כל תנא בתרא לטפויי כו'. (שבת כג ע"ב) תוס' ד"ה א"ב (ב"ק נט ע"ב) תוס' ד"ה א"כ:

דף צד ע"א כל סאה שיש בה רובע כו'. (ב"ק פא ע"א) תוס' ד"ה כאן:

דף צו ע"ב חמרא אכתפיה דמאריה שוואר. (ב"מ קו ע"ב) סד"ה עבדי פד לג. א"ה אינו רואים את כל מאומה בבב"מ בשני הציונים האלו ואולי נ"ל ב"ב ושם הוא (בדף פד כ) תוס' ד"ה יין וסייך להא דאמרו כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק ונ"ז ב' הוא ברשב"ם ד"ה למעוטי וסייך להא דפליגא ר"י וריב"ל בריחא חלא וטעמא חמרא:

דף צז ע"א המתמד ונתן מים במדה. (חולין כה ע"ב) תוס' ד"ה התמד: ואם הביא כשר. (נדה ח ע"א) תוס' ד"ה ועל: ע"ב היליסטן. (מנחות פו ע"א) תוס' ד"ה היליסטן: אל תרא יין כי יתאדם. (פסחים קח ע"ב) תוס' ד"ה אל:

דף צח ע"א לא שנו אלא בקנקנים דלוקח . (ב"מ סד ע"א) תוס' ד"ה אי : ע"ב משפת כרובים ולמעלה . (יומא נב ע"א) תוס' ד"ה ועשרים :

דף צט ע"א ארון שעשה משה כו' . (יומא נב ע"ב) רש"י ד"ה הגיע : ולמ"ד פניהם איש אל אחיו . (חולין נב ע"א) תוס' ד"ה בכרוב :

דף ק ע"ב במשנה המוכר מקום לחבירו כו' . (מ"ק ח ע"ב) תוס' ד"ה אין : כיבין ארכן ד"א . (עירובין מה ע"א) תוס' ד"ה גופו (יומא לה) (נ"ל לא ע"א תוס' ד"ה אמה) :

דף קא ע"ב קבורת חמורין היא זו . (ב"מ קב ע"א) תוס' ד"ה כגובתא (מנחות לג ע"א) תוס' ד"ה סא :

דף קב ע"ב והכא במאי עסקינן בנפלי . (ב"ק ה) . [א"ה לא נמצא ואולי נ"ל נזיר סס וסס הוא בתוס' א' ד"ה בודק ועיין בשו"ת חות יאיר בסופו מ"ש הגאון מו"ה דוד אופנהיים] :

דף קג ע"א ואמאי לקדשו באנפי נפשייהו . (קדושין סא ע"א) תוס' ד"ה נקדשו :

דף קד ע"א כבית כור כו' . (מ"ק כב ע"ב) תוס' ד"ה ולמחת : ע"ב במשנה מדה בחבל אני מוכר לך וכו' . (ב"ב קכט ע"ב) רשב"ם ד"ה והלכתא :

דף קה ע"א בגמרא זו דברי בן ננס כו' . (פסחים ס ע"א) תוס' ד"ה שלא : בבא באמצע חודש . (ב"מ ו ע"ב) תוס' ד"ה פוטר : אבל בא בתחלת החודש . (כתובות עו ע"א) תוס' ד"ה על :

דף קו ע"ב רב אמר בשלה מחלוקת . (גיטין מח ע"א) תוס' ד"ה אי : אלא מעתה הני בי תלתא . (גיטין לד ע"א) תוס' ד"ה ב"ד :

דף קז ע"א ר"א מספקא ליה אי יורשין הוו . (ב"ב קנח ע"ב) תוס' ד"ה נפל : ע"ב תנו דייני גולה כו' . (ב"ב ק ע"א) רשב"ם ד"ה פ"ג : במשנה חצי שדה אני מוכר לך . (גיטין ט ע"א) תוס' ד"ה לעולם ק"ח מ"ק ה יבמות לח . [א"ה עקבותיה לא נודעו ואולי חסר פה קו המוסגר על ק"ח והוא התחלת הגיון דף קח כאן אסר אחריו כלם ימשכו] :

דף קח ע"א בגמרא אתחולי בפירענותא לא מתחלינן . (מ"ק ה) (נ"ל כח ע"ב) תוס' ד"ה בלע . (יבמות לח ע"א) תוס' ד"ה ב"ס :

דף קט ע"ב מלמד שהבעל יורש את אשתו . (סנהדרין כח ע"ב) רש"י ד"ה באחרו כ"ב [א"ה למעלה מזה כתוב סנהדרין וגם לא נמצא ואולי חסר המסכתא ונ"ל יבמות כ"ב ע"ב תוס' ד"ה בן ועייך על מה דאמרו כאן א' כיון דלענין יבום בן ובת כו'] :

דף קי ע"א לא האי לירות ולא האי לירות . (ב"ב קיט ע"ב) רשב"ם ד"ה אלו : ע"ב אטו בר קשא דמתא לירות . (ב"ב קח ע"ג) תוס' ד"ה יכול :

דף קיא ע"ב גורעין ומוסיפין ודורשין . (זבחים לז ע"ב) תוס' ד"ה לטטפת. מנחות לג (נ"ל לד ע"ב) תוס' ד"ה לטטפת :

דף קיג ע"א מנין לבעל שאינו נוטל בראוי . (בכורות נב ע"א) תוס' ד"ה ולא (ערכין כה ע"ב) רש"י ד"ה א"ד :

דף קיד ע"א ג' שנכנסו לבקר את החולה (ב"ק ל' ע"ב) תוס' ד"ה כגון: ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה כו' . (ב"ב קטו ע"ב) רשב"ם ד"ה א"ד

דף קטו ע"א במשנה האב קודם לכל יוצאי יריכו . (יבמות לח ע"א) רש"י ד"ה סבא : בגמרא אין לו עיין עליו (ב"ב קמג ע"ב) תוס' ד"ה מקים :

דף קטז ע"ב במשנה בנות צלפחד נטלו ג' חלקים. (ב"ב קנט ע"א) רשב"ם ד"ה הגה : ושחית בבור נוטל שני חלקים . (ב"ב קכה ע"ב) רשב"ם ד"ה והין :

דף קיז ע"ב בגמרא מכאן ומכאן נטלו חלקם . (ב"ב קכא ע"ה) תוס' ד"ה יום :

דף קיט ע"ב ירושה לכם מאביתיכם (ב"ק פה ע"ב) תוס' ד"ה ככא (בכורות נב ע"ב) תוס' ד"ה אמר : מר סבר חולקין כבוד לתלמיד . (יומא סו ע"ב) תוס' ד"ה מאי : הא דפליג ליה רביה יקרא . (סוטה מ ע"ב) תוס' ד"ה שמעינן :

דף קב ע"ב בש"א הקדש טעות הקדש . (מנחות קג ע"א) תוס' ד"ה הא : ובה"א אינו הקדש. (סוטה ו ע"ב) תוס' ד"ה כי :

דף קכא ע"א יום שכלו בו מתי מדבר . (תענית ל ע"ב) תוס' ד"ה יום . [א"ה עיין מ"ש הגאון מוהר"ר דוד אופנהיים ז"ל והיא נדפסה בשו"ת הגאון בעל חות יאיר בסופו בביאור דברי התוס' האלו אשר הוא מוקשה] :

דף קכד ע"א אומר אני בכור נוטל פי שנים . (כתובות לג ע"ב) תוס' ד"ה רבי : יצא עליהם שט"ח . (ב"ק ט ע"א) תוס' ד"ה וטריף (ב"ב ק"ז ע"א) תוס' ד"ה וכא : מתנה קריא רחמנא . (ב"ב יב ע"ב) תוס' ד"ה כגון : מקיש חלק בכור להלק פשוט . (ב"ב יב ע"ב) תוס' ד"ה הלק : כי פליגי בחפירה והוות שובלי. (ב"ב מב ע"ב) תוס' ד"ה שבח : ע"ב הלכה כרבי מחבירו. (נדה מה ע"ב) תוס' ד"ה אלו : בכור נוטל פי שנים במלוה . (ב"ב קמה ע"ב) תוס' ד"ה ואין :

דף קכה ע"א בע"ח חוזר וגובה מהם . (ב"ק ח ע"ב) תוס' ד"ה בדיתמי : ע"ב אמר ר"פ הלכתא וכו' . (ב"ב קכד ע"ב) רשב"ם ד"ה אמר :

דף קכו ע"א בכור שנטל חלק כפשוט ויתר . (סנהדרין ו ע"א) תוס' ד"ה צריכא : ע"ב טומטום שנקרע כו' . (בכורות מז ע"ב) תוס' ד"ה וילדו :

דף קכז ע"ב א"א לרבנן יכיר למה לי . (בכורות מו ע"ב) תוס' ד"ה מ"ט :

דף קכח ע"א הלכה גובין מן העבדים . (כתובות פד ע"ב) תוס' ד"ה ויתיב : מר בר ר"א אבשיר באבא דאבא . (יבמות ג ע"א) תוס' ד"ה מקמי : ע"ב א"ל אין גובין מתנינן ליה . (יבמות סז ע"ב) תוס' ד"ה מועטים :

דף קכט ע"ב תיובתא דכולהו כו' . (כתובות מח ע"ב) תוס' ד"ה תיובתא :

דף קל ע"א במשנה אם אמר על מי שראוי ליורשו . (יבמות לו ע"א) תוס' ד"ה משום (ב"ב קיג ע"ב) תוס' ד"ה אורעס :

דף קלא ע"א בגמרא בבריא היאך . (ב"ב קמא ע"ב) תוס' ד"ה נכסי :

דף קלב ע"א בבריא היאך . (ב"ב קלג ע"א) רשב"ם ד"ה א"ל : כתב כל נכסיו לאשתו . (ב"ב קנ ע"ב) תוס' ד"ה ואלו : ע"ב מטלטלי ודאי לא קאמינא . (ב"ב קנ ע"ב) תוס' ד"ה מטלטלין :

דף קלג ע"א השתא בירושה דאורייתא וכו' . (כתובות מט ע"ב) תוס' ד"ה הוא (פא ע"ב) תוס' ד"ה ר"מ : ע"ב ראמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט . (ב"מ נו ע"א) תוס' ד"ה יצא :

דף קלד ע"א במשנה זה אחי אינו נאמן . (ב"מ לט ע"ב) תוס' ד"ה שלא : ע"ב גמ' בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן . (ב"מ יח ע"ב) תוס' ד"ה אפילו : כאן למפרע . (גיטין כז ע"ב) תוס' ד"ה בזמן . [א"ה עיין ברשב"ם כאן ד"ה אינו נאמן ועי' במים חיים להגאון הפר"ח בכתובות דף פ"ג הקשה מהא דאמרו שם ודמגרשו בגטא ול"ק דעכ"פ רובא קלא אית לה נמלתא וכמו דאמרו שם ודו"ק] :

דף קלה ע"א אמר רבא ז"א מנה לי בידך וכו' . (ב"מ לד) (נ"ל נז ע"ב תוס' ד"ה ר"ה) : ע"ב וכמנה לאחר בידך דמי . (כתובות יב ע"ב) תוס' ד"ה ר"ה (עו ע"א) תוס' ד"ה רשא : בשבת המגיע לכתפים . (ב"ב מב ע"ב) תוס' ד"ה שבח :

דף קלו ע"א אף כתובו והתומו והבו ליה . (כתובות נה ע"ב) תוס' ד"ה מתנה : במשנה ר"י אומר אינו צריך . (ב"ב קעב ע"ב) תוס' ד"ה עדי : בגמרא בהקנאה מאי . (גיטין עו) (נ"ל עב ע"ב תוספות ד"ה לרבא) : ע"ב לא קנה לוקח . (ב"ב קנט ע"א) תוס' ד"ה ולימרו :

דף קלז ע"ב מיחזי דחזי ליה קאמר . (נדרים מח ע"א) בהר"ן ד"ה כל :

דף קלח ע"א והאי דקא צווח מהדר הדר ביה . (ב"מ לד ע"ב) תוס' ד"ה וחזר : ומ"ש מדרבא וכו' (יבמות קו ע"א) תוס' ד"ה ורבא: ב"ד בתר עדים דייקו . (ב"ב קסט ע"א) תוס' ד"ה אבל :

דף קלט ע"א בגמרא בעל לוקח הוה או יורש הוה . (נדרים עג ע"א) בתו"י ד"ה מכיא (ב"מ קד ע"א) תוס' ד"ה ה"ג: ע"ב באושא התקינו . (ב"ב קלו ע"ב) תוס' ד"ה ר"י : שם במשנה הבנות יזונו וכו' . (כתובות קח ע"ב) תוס' ד"ה אדמון: בשביל שאני זכר . (סוטה כא ע"ב) תוס' ד"ה יתומים : בגמרא עד שיבגרו . (כתובות מג ע"א) תוס' ד"ה עשו :

דף קמ ע"ב רבא אמר דוחין אותו ויש לו . (יבמות סג ע"ב) תוס' ד"ה לא :

דף קמא ע"ב והמזכה לעובר לא קנה . (יבמות לג ע"ב) תוס' ד"ה לאחר :

דף קמב ע"א אף לכשתלד לא קנה . (גיטין יג ע"ב) תוס' ד"ה לדבר :

דף קמג ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה וכו' . (ב"ק נו ע"ב) תוס' ד"ה כהאי : קרי אינשי לבר ברא ברא . (ב"ב קיט ע"א) רשב"ם ד"ה דלא :

דף קמה ע"א המארס את האשה (ב"ב יז ע"ב) תוס' ד"ה מן : ורי"י מספקא ליה אי לשבועין נתנו . (ב"ב סב ע"ב) תוס' ד"ה אתמר (בכורות מח ע"א) תוס' ד"ה דאמר :

דף קמו ע"ב במשנה שייר קרקע כ"ש וכו' . (כתובות נה ע"ב) תוס' ד"ה מתנת : בגמרא ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה . (כתובות ל) (נ"ל נז ע"א תוס' ד"ה זכין) :

דף קמז ע"א דומה שאשתו מעוברת . (קדושין ו ע"ב) תוס' ד"ה לא : ע"ב בשלמא דאורייתא וכו' . (כתובות יט ע"א) תוס' ד"ה כגון :

דף קמח ע"א הואיל ויורש יורשה . (כתובות נה ע"ב) תוס' ד"ה שאם (ב"ק ע ע"א) תוס' ד"ה אמטלטלין:ע"ב עמד אינו חוזר אלא באחרון. (נדרים (מז) [מג] ע"ב) תוס' ד"ה (מתיב) [ראשון] :

דף קמט ע"א רב מרי בריה . (ב"מ עג ע"ב) תוס' ד"ה רב: לית ליה ארעא.(ב"ק ק"ס נ"ל קד ע"ב) תוס' ד"ה אגב : נפיק אודיתא וכו' . (ב"ב מד ע"ב) תוס' ד"ה דלא :

דף קנ ע"א וכל היכא דקתני כ"ש וכו' . (מנחות לט ע"א) תוס' ד"ה סיורי . [א"ה עיין בתוס' כאן ד"ה ואיידי ולפי דבריהם ל"ק קושית התוס' שם דשם ג"כ נזכר סעורא רבה וצ"ע ועיין בתבורנו על או"ח סי' י"ב] : כל מאני תשמישתיה קני . (ב"ב סה ע"ב) רשב"ם ד"ה סרי : הרי כולן מכורין . (ב"ק יב ע"א) תוס' ד"ה אגא :

דף קנא ע"א והא לא משך . (ב"ב עו ע"א) תוס' ד"ה אי (עז ע"א) תד"ה אמר (פו ע"א) תוס' ד"ה אבל : דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו . (ב"ב קמט ע"א) תוס' ד"ה דקא (קעה ע"א) תוס' ד"ה ודברי :

דף קנב ע"א ארכביה אתרי ריכשי . (ב"ב עז ע"ב) תוס' ד"ה ר"פ :

דף קנג ע"א במשנה צריך להביא ראיה ששכ"מ היה . (יבמות לא ע"ב) תוס' ד"ה והרעה (כתובות כ ע"א) תד"ה ואוקי : ע"ב בגמרא ל"ש אלא שלא עברו וכו' . (סוטה כח ע"ב) תוס' ד"ה ברס"ר :

דף קנד ע"ב אבל ר"מ אומר וכו' . (גיטין ג ע"ב) תוס' ד"ה ואם (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה הא :

דף קנה ע"א מבן עשרים שנה . (ב"ב קנד ע"א) רשב"ם ד"ה ועמדו :

דף קנו ע"א ולחליצה וכו' . (נדה מט ע"א) תוס' ד"ה והב"א : ולמיאונין לאפוקי מדר"י . (נדה נב ע"ב) תוס' ד"ה הלכה . [א"ה עיין במשנה למלך פ"ב מאישות הלכה ב' מה שפלפל הוא והמהר"ם הלוי ז"ל בדברי התוס' הלז ובתשובה הארכנו] : קמ"ל דלא כר"י . (יבמות ב ע"ב) תוס' ד"ה ואי : ע"ב קונין משכ"מ ואפילו בשבת . (ב"ק נב ע"א) תוס' ד"ה כיון : ולא לחוש לדברי ר"א . (עירובין עא ע"א) תוס' ד"ה ומקנה : במשנה וכין לקטן וכו' . (גיטין לט ע"א) תוספות ד"ה קטן :

דף קנז ע"א בגמרא ואין זכין לקטן . (סנהדרין סח ע"ב) תוס' ד"ה קטן : מיניה אפי' מגלימא וכו' . (כתובות כד ע"ב) תוס' ד"ה הע"פ: מלוה ע"פ אינו גובה וכו'. (ב"ק קד ע"ב) תוס' ד"ה מלוה : ע"ב חצי שבח . (ב"ק לה ע"א) תוס' ד"ה דאתא .

דף קנח ע"א במשנה נכסים בחזקתן . (סוטה נה ע"ב) תוס' ד"ה ב"ה : ע"ב בגמרא אוירא דא"י מחכים . (פסחים נא ע"א) תוס' ד"ה כיון :

בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה . (יבמות סס ע"א) תוס' ד"ה ר"י (נדה יד ע"ב) תוס' ד"ה מאי :

דף קנט ע"א תחת אבותיך יהיו בניך . (ב"ק קס ע"ב) תוס' ד"ה לבניו . [א"ה עיין בשו"ת מכן זקננו הגאון מוהרמא"י ז"ל בתשובה סי' ג'] :

דף קס ע"א במשנה גט פשוט עדיו מתוכו . (יבמות לא ע"ב) רש"י ד"ה גט : מפני שיכול לעשותו פשוט . (גיטין יז ע"א) תוס' ד"ה ריש לקיש :

דף קסא ע"ב בגמרא וצריך שיחזור מעניטו וכו' . (גיטין יא ע"א) רש"י ד"ה מעניטא (ב"ב קלו ע"א) רשב"ם ד"ה אקיים :

דף קסב ע"א שטה אחת כשר . (גיטין פח ע"א) תוס' ד"ה הכא : ע"ב מלאוהו בקריבים כשר . (ב"ב קטו ע"א) תוס' ד"ה מטעת :

דף קסג ע"א סהדי אטיומא חתמי . (ב"ב קס ע"א) תוס' ד"ה מקושר :

דף קסד ע"א אינו דומה נמחק פ"א . (גיטין כב ע"א) תוס' ד"ה לא : ע"ב מלך שנה מונין לו שתים . (גיטין פ ע"ב) תוס' ד"ה זו : ועיון תפלה (ברכות לב ע"ב) תוס' ד"ה כל (שבת קיח ע"ב) תוס' ד"ה עיון (ר"ה טז ע"ב) תוס' ד"ה ועיון :

דף קסה ע"א מר סבר מראה מקום הוא לו . (ב"ב עו ע"ב) תוס' ד"ה מ"ס : ע"ב לא מצרפין; (כתובות כ ע"ב) תוס' ד"ה ור"י : במשנה כתב בו מלמעלה מנה . (ב"מ ז ע"ב) תוס' ד"ה דהיה :

דף קסו ע"א בגמרא יד בעל השטר על התחתונה . (ר"ה ג ע"ב) תוס' ד"ה דאימנו :

דף קסז ע"א אחוי ליה בריש מגילתא . (כתובות קא ע"ב) תוס' ד"ה דאמר : קם אזרנוקא וכתב . (כתובות נב ע"ב) תוס' ד"ה דינא (גיטין ג) תוס' ד"ה ואם : ע"ב במשנה כותבין שטר ללוה כו' (ב"ב קסח ע"א) תוס' ד"ה אמר : בגמרא אין מגרשין נשותיהן כו' . (גיטין כד ע"ב) תוס' ד"ה בעדי :

דף קסח ע"א נידבר ע"ה בחדיה . (יבמות קכ ע"א) תוס' ד"ה מצאו (גיטין כז ע"ב) תוס' ד"ה ודוקא : ר"י סבר אסמכתא קניא . (עירובין פב ע"א) תוס' ד"ה אמר : במשנה מי שנמחק שט"ח (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתיב (ב"ק לח ע"ב) תוס' ד"ה וכתיב :

דף קסט ע"ב בגמרא לא למגבי ביה לא ממשעבדי וכו' . (ב"ב קסח ע"ב) רשב"ם ד"ה אבל .

דף קע ע"א רשב"ג סבר לה כר"מ וכו' . (גיטין יא ע"א) תוס' ד"ה רשב"ג :

דף קעא ע"א כדי שיכוף לפורעו. (כתובות נו ע"א) תוס' ד"ה ר"י:ע"ב אין כותבין שובר. (סוטה ז ע"ב) רש"י ד"ה ש"ת : ור"י לטעמיה דאמר כותבין שובר . (כתובות פה ע"ב) תוס' ד"ה הוציאה : וכתבינן תברא . (כתובות פט ע"א) תוס' ד"ה ש"מ :

דף קעב ע"א כי קיימיתו בהיני. (כתובות כא ע"ב) תוס' ד"ה והאמר : במשנה יכתבו כהן . (כתובות כד ע"ב) תוס' ד"ה אמנה . [א"ה עיין שו"ת מוהר"א ששון סי' כב] :

דף קעג ע"א בגמ' אביי אמר צריך להביא ראיה . (יבמות קטז ע"א) תוס' ד"ה אמאי (ב"ב עז ע"א) תוס' ד"ה אמר (קסח ע"ב) תוס' ד"ה אבל : ע"ב במשנה ידירנה הנאה . (ב"מ כ' ע"א) תוס' ד"ה ש"מ :

דף קעד ע"א בגמרא תן לו ואני נותן כו' . (ע"ז סג ע"א) תוס' ד"ה ואינו : אימר צררי אתפסוהו (ב"ק לט ע"א) תוס' ד"ה ור"י (ב"ב לג ע"א) תוס' ד"ה אמר :

דף קעה ע"א אמר תנו קיימי' לשטריה . (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה הא : במשנה גובה מנכסים משועבדים (בכורות מח ע"א) תוס' ד"ה דכ"ע . ע"ב בגמרא גבה קרקע יש לו . (ב"ב ס') נ"ל קכס ע"א תוס' ד"ה לטעמייהו מ"מ שעבודא לאו דאורייתא . (ב"ק יד ע"ב) תוס' ד"ה ביתמי : מ"מ שעבודא דאורייתא . (שבועות לו ע"ב) תוס' ד"ה ואף : בשעמד בדין . (ערכין ז ע"א) תוס' ד"ה אמר :

דף קעו ע"א מלוה ע"פ גובה מן היורשין (יבמות לט ע"א) תוס' ד"ה כה (כתובות מט ע"ב) תוס' ד"ה הוא : כדי שלא תנעול דלת . (ב"ק קד ע"ב) תוס' ד"ה מלוה :

הגהות וחדושים מאת הגאון כו' מהור"ר יחזקאל לנדא זצ"ל

דף כ ע"ב גמרא אפילו מלח איסתרוקנית נ"ל אפילו מלח סדומית . רש"י ד"ה מלח סדומים מלח איסתרוקנית ועיין ברש"י מס' נדה דף לט ע"א ד"ה סדומים

נ"ל דף כז ע"ב מתני' אבל לא מכר את בעו"ריס . נ"ב עיין במהרש"ל : דף פו ע"ב רשב"ם ד"ה מלאתי גירסא ע כו' נבט"ד לפי ל' הספרים דלא מפרשי דהכי מיירי. נ"ב עיין מהרש"ל

☞ הפסקי ותוספות למסכת זו הצגנו בסוף הרא"ש בצד 422 .

השותפין פרק ראשון בבא בתרא

א [דף ב ע"א] **השותפין** שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסים לבינים בונין. הכל כמנהג המדינה. מקום שנהגו לבנות פי' לבנות (א) כותלי חצירות [א] דומיא דקתני וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. ואינו תלוי במנהג שאר בנייני העיר שאף אם נהגו לבנות בנייני הבתים בגזית אין צריך כל כך בנין חזק למחיצה החולקת ודי בכפיסים או בלבינים. בגויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים. בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה. בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים. בלבינים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה. לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. *תימה (ב) מה הוצרך לפרש שיעור גויל גזית כפיסים לבינים הא תנא כבר הכל כמנהג המדינה. וליחזי היכי נהוג בעובי בנין החומות של גויל גזית כפיסים ולבינים וליזיל בתר מנהגא. על כן נראה לפרש דהכל כמנהג המדינה לא קאי אלא אעיקר המחיצה כמנהגן לבנותה אם בגויל או בגזית או בכפיסים או בלבינים ואפילו בהוצא ודפנא כדקאמר בגמרא. אבל שיעור עובי החומות לאו במנהגא תליא מילתא אלא בשיעור המפורש במשנתינו. ואם נהגו ביותר לא כפינן ליה דקים להו לרבנן דלא בעי טפי. ואם נהגו בפחות מנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה. דקים להו לרבנן דבציר מהכי לא קאי כדמוכח בגמרא דקאמר למימרא דכל דבגזית ד' אמות בגובה אי הוי חמשה טפחים קאי ואי לא לא קאי. ומדקאמר ש"מ כל ביני אורבי מדבעיא ליה הן וסידן או הן בלא סידן אלמא האי שיעורא דוקא הוא ואין לשנותו: **גמ'** [דף ג ע"א] מאי מחיצה פלוגתא כדכתיב ותהי מחצת העדה וגו'. וכיון דרצו (ג) בונין את הכותל בעל כרחו אלמא היזק ראיה שמיה היזק. ואי היזק ראיה לאו שמיה היזק מאי איריא רצו אפילו לא רצו נמי. אמר רבי יוחנן משנתינו כשאין בה דין חלוקה אבל יש בה דין חלוקה אע"ג דלא בעי למיפלג אלא חדא מינייהו פליג דהיזק ראיה שמיה היזק. וכי תימא אמאי תנא מתניתין רצו וכשאין בה דין חלוקה [ב] ליתני השותפין שחלקו. וי"ל דרבותא קמ"ל דמהו דתימא דמצי למימר כי איתרצאי לחלוק על מנת שלא לעשות מחיצה קמ"ל. רב אלפס ז"ל הביא לישנא בתרא דחשיב ליה עיקר משום דפריך פירכי טובא אלישנא קמא. ואף ע"ג דשני ליה שינויי דחיקי נינהו. ועוד דרבי יוחנן ורב אשי איירו לשנויי האי לישנא בתרא ובכל דוכתא קי"ל דהיזק ראיה שמיה היזק:

ב **ושותפין** שחלקו את החצר ולא בנו כותל בינייהו ואחר כמה שנים תבע האחד לבנות כותל ביניהם ושכנגדו טוען הנה מחלת לי על היזק ראיה שאני מזיקך ונתת לי או מכרת לי והחזקתי בו כמה שנים אין טענתו טענה. ולא שייך כאן חזקה [ג] דטעמא דחזקה היינו כיון דשתק ולא מיחה הפסיד היינו דוקא היכא שהמחזיק הוא מזיק ואינו ניזק כגון מי שיש לו חלון פתוח לחצר חבירו והחזיק בו שלש שנים. אבל הכא מצי למימר למה היה לי למחות יותר ממך והלא הייתי מזיק כמו שהיית מזיקני והייתי מצפה אולי תפתח אתה לתבוע. ועוד דלא דמי האי היזק להיזקא דחלון דהתם לאו היזק תדיר הוא שהחלון עשוי לאורה ולא להסתכל בו לחצר חבירו ואסור לו להסתכל במעשה חבירו כדאמרינן גבי גינה אבל חצר שמשתמש בכניסה ויציאה ואי אפשר שלא יסתכל בתשמיש חבירו דמי האי היזקא (ד) לקוטרא ובית הכסא דאמרינן לקמן (דף כג.) דלית להו חזקה הלכך צריך לסייעו בבנין הכותל. אבל אם יש עדים שמחלו השותפין זה לזה על היזק ראיה שוב אין יכולין לחזור בהן. [ד] אע"פ שהאומר לחבירו קרע כסותי ושבר כדי יכול לחזור בו ויתחייב חבירו בהיזקו אחר שחזר בו. שאני הכא דתביעת ממון יש ביניהן שנתחייב כל אחד לחבירו לסייעו בבנין הכותל והוי כמו שנתחייב לו מנה ומחל לו עליו שזכה במחילתו בלא קנין:

ג **וכי** רצו מאי הוו ליהדרי בהו. אמר רבי יוחנן כשקנו מידן וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא *למ"ד מחיצה גודא ניחא [ה] דכיון דקנו ושיעבדו נכסיהם לבנין הכותל לאו קנין דברים הוא אבל למ"ד מחיצה פלוגתא שלא נתרצו אלא לחלוקה אין כאן שיעבוד נכסים ולא מכר ולא מתנות ואין לו לקנין על מה שיחפים. כשקנו מידן ברוחות פלוני לוקח לו לחלקו רוח מזרחית ופלוני רוח מערבית. רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו. לא שיהו שניהם צריכין להחזיק אלא כיון שהחזיק אחד מהם נסתלק מחלק האחר ונקנה לחבירו כדרך ששנינו (קדושין דף כח.) במטלטלין [ו] כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. וכן שנינו בתוספתא המחליף קרקע בקרקע או מטלטלין במטלטלין או מטלטלין בקרקע או קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין [ז] אלא או זה או זה קאמר [ח] *תימה מאי קמ"ל רב אשי (ה) אכתי לא שמעינן דקרקע נקנית בחזקה. וי"ל דאשמעינן אע"ג דלא אמר לך חזק וקני [ט] אלא שנתרצה לחלוק והלך והחזיק (ו) שלא בפניו הויא חזקה [י] ואף ע"ג דבעלמא (לקמן דף נג.) אמר דחזקה שלא בפניו צריך לומר לך חזק וקני ה"מ בדבר שאין לו חלק בו אלא בקנין זה. אבל הכא שהקרקע היא של שניהם מועלת חזקה מדעתו שלא בפניו [כ] אפילו לא א"ל לך חזק וקני: מקום שנהגו לבנות גויל גזית וכו'. גויל אבני דלא משפיין. גזית אבני דמשפיין דכתיב כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגוררות במגירה. כפיסים ארחי. לבינים ליבני. [דף ג ע"ב] איבעיא להו הן וסידן או הן ולא סידן. ואסיקנא הן וסידן:

ד **אמר** רב חסדא לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבנו בי כנישתא אחריתי. איכא דאמרי משום פשיעותא. ואיכא דאמרי משום צלויי. מאי בינייהו. איכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי. מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קייטא בסיתוא ובי סיתוא בקייטא. אינהו סברי משום צלויי והוה להו דוכתא לצלויי. א"ל רבינא לרב אשי גבי זוזי ומנחי מאי וכו'. אינהו סברי משום פשיעותא להכי שקלי וטרו היכא שהכל מזומן אי איכא למיחש לפשיעותא. והלכתא כוותייהו דאפילו אי איכא דוכתא לצלויי אסור משום פשיעותא. וה"מ דלא חזא ביה תיוהא אבל היכא דחזא ביה תיוהא סתר ובני. וכן כל בנין שאי אפשר לבנותו בלא סתירה כגון להרחיב את הבנין. כי הא דרב אשי חזא תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתריה ועייליה לפורייה להתם ובני ולא אפקיה לפורייה עד דתקין לה [ל] ספכי *לאו דעייליה ממש לגו בי כנישתא דאמר במגילה בפרק בני העיר (דף כח.) אין אוכלין ושותין וישנים בבית הכנסת. אלא סמוך לבית הכנסת מקום שאורחים רגילים לאכול ולישן שם כדאמר בערבי פסחים (דף קא.) לאפוקי אורחים ידי חובתם דאכלי ושתו וגנו בבי כנישתא* ולפרש"י שפי' בפ' בני העיר (שם:) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין ואפילו בישובן יכולין לעשות בהן כל צרכם מצינו לפרושי הכא אף בבהכ"נ ממש מיהו לא נהירא פרש"י מדאמר התם אין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים* כי הא דרב פפא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתתא אתא זילחא דמיטרא עלו לבי כנישתא ולאו משום מיטרא אלא משום שמעתתא דבעיא צילותא ואי כפרש"י מאי איסורא איכא אלא נראה לפרש על תנאי הן עשויין לאחר חורבנן מותרין אבל בישובן אסורין [מ] והא דקאמר התם רבינא הוה ליה תילא דבי כנישתא ובעי למיזרעיה א"ל (ז) זבנה משבעה טובי העיר ואמאי והא בהכ"נ של בבל הוה וי"ל דאפי' הכי אין לעשות בו קלות ראש כל כך לזרוע בתוכו כדאמר התם דאע"ג דעל תנאי הן עשוין אין נוהגין בהן קלות ראש:

הגה"ה

*והראבי"ה פירש דבבית הכנסת ממש היה ישן דלצורך מצוה מותר והביא ראיה כשהיו מעברין את החדש היו אוכלין וישנים בבית הכנסת א"כ השתא בשביל מצוה אחרת מותר כל שכן לצורך בהכ"נ עצמה ומטעם זה היה מתיר לישן בבית הכנסת בערב יום הכפורים. מהרי"ח:

הגה"ה

*הלכך מי שצריך לקרות אדם בבית הכנסת כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה דכתיב אשרי יושבי ביתך שלא תהא הכניסה לצורך דבר הרשות. מס"ה. מהרי"ח:

ה [דף ד ע"א] **הכל** כמנהג המדינה הכל לאיתויי מאי לאיתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא. הקשה ר"ת מאי בעי לאיתויי (ח) לימא לאיתויי כל המקומות כפי מה שנהגו ופי' דאתא לאשמועינן דדוקא הוצא ודפנא דקצת חשוב הוא אבל אם נהגו בפחות מנהג שטות הוא ולא עבדינן לי'. וכן משמע הלשון הכל לאיתויי מאי כלומר איזה דבר ראוי למחיצה חוץ מאותם המפורשים במשנה וקאמר לאיתויי באתרא דנהיגי בהוצא ודפנא דאף זה נמי קרוי מחיצה במקום שנהגו בו אבל בפחות מכאן אין ראוי למחיצה אף אם נהגו בו כגון אם נהגו לחלוק במחצלות כופהו לעשות בהוצא ודפנא. י"מ הא דכייפי אהדדי לבנות כותל של גויל וגזית והכל כמנהג המדינה היינו דוקא כשמעמידין הכותל על הקרקע של שניהם ואין אחד מהן רוצה להיות כונס בתוך שלו ולבנות משלו דמצי כל חד למימר איני רוצה לוותר קרקע ולא לבנות בבנין אם לא בבנין בר קיימא אבל אם רצה האחד לכנוס בתוך שלו ולעשות מחיצה בתוך שלו בהוצא ודפנא כיון שמסלק היזק ראיה מחבירו דיו. תדע שלא הוזכר חיוב בבנין אבנים או לבינים אלא במקום שמגיע היזק ראיה לשניהם וחיוב הבנין על שניהם ועל יסוד שניהם אבל במקום שמגיע לזה ולא לזה כגון גג הסמוך לחצר חבירו שבעל הגג לבדו חייב לעשות מעקה לא הוזכר שם בנין אבנים או לבינים אלא עושה מעקה כמו שירצה בין לבינים בין הוצא ודפנא דקאמר א"ר נחמן אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות והא דקאמר (לקמן דף ו:) בענין שני גגין משני צידי רה"ר דלא ניחא לי [נ] דתיתרע אשיתאי דמשמע בבנין אבנים הוא מכביד על הגג לא מתורת חיוב אומר כן אלא לפי שאין רוצה לבנות בשלו בהוצא ודפנא לפי שאין מתקיימת זמן מרובה וקשה עליו לטרוח תמיד בבנין שמחיצה וי"מ שאפי' אם רוצה לכנוס לתוך שלו ולגדור בהוצא ודפנא חבירו מעכב עליו לפי שאומר לו אינה מחיצה של קיימא ואצטרך לצעוק עליך תמיד כשתפול המחיצה לסלק מעלי היזק ראייתך ונראה כפירושא קמא שלא נתנו חכמים גבול וקצבה למי שיש לו לסלק היזקו מחבירו שיעשה דבר קיים לדורי דורות אלא מספיק מה שמסלק היזקו ממנו לפי שעה ואם אחר זמן יזיקנו יש שופטים בארץ דאי לא תימא הכי מחיצת הכרם אם תפרוץ תיאסר תבואת חבירו [ס] ויצטרך בעל הכרם לבנות גזית אלא ודאי לא נתנו חכמים גבול לבנין אלא במקום שיציאת הבנין על שניהן שיכול האחד לומר אי אפשי לעשות מעותי [ע] אגפרות ולהוציא הוצאות בכל יום:

הגה"ה

*ומוכיחין מכאן שיש מנהג שאין לסמוך עליו אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה ולא ידענא איזה מנהג הוא שאין סומכין עליו אלא (ט) נ"ל דאפילו פחות מכאן הוי מנהג דהולכין בממון אחר המנהג כדפירש' בפרק המקבל גבי אריס אומר למחצה ירדתי והכא קמ"ל שאם נהגו לבנות ולחוץ בהוצא ודפנא שאין יכול לכוף את חבירו בכפיסים ולבינים וכל גדר הזק יותר ממה שנהגו:

ו **לפיכך** אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. כלומר הואיל ומתחילה חיוב הבנין מוטל על שניהן ועל יסוד שניהן מסתמא בשתוף בנאוהו ואע"ג דמתניתין איירי בשאין בו שיעור חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים ברשותו לא רצית לחלוק כי ידעת שאם תחלוק אכוף אותך לבנות הכותל ולא נתרצית אלא על מנת שאבנה הכותל על חלקי ומשלי דמסתמא כיון שהיזק ראיה שמיה היזק שניהם נתרצו לסלק ההיזק מעליהם. פשיטא אפי' לא היה מתחלה מוטל על שניהם לבנותו היו חולקין בשוה שהרי ברשות שניהם מונחין ויד מי מהן תגבר. לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו מהו דתימא כיון שהוא מוחזק באבנים ניהמניה קמ"ל. אי נמי דפנינהו חד לרשותיה שלא בעדים מהו דתימא להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל כיון דמסתמא מחזקינן ליה דלתרווייהו הוי אע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפקא מחזקה דאידך [פ] דשותפין לא קפדי אהדדי ואפי' (י) נשתהה ברשותו ואין לו ראיה אלא בעדים: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו

הגהות הב"ח א כותלי חצרות דומיא דקתני. נ"ב הרמב"ן בחדושיו בריש פרקין לא פי' כן: ב מה הוצרך. נ"ב כך הם דברי הרמב"ן בחדושיו: ג וכיון דרצו לחלוק בונין וכו' לא רצו נמי פלגי: ד לקוטרא וביה הכסא. נ"ב וכ"כ הרמב"ן בחדושיו ע"ש רב אלפס שכ"כ בתשובה: ה רב אשי וכי אכתי: ו שלא בפניו הויא חזקה. נ"ב והרמב"ן ז"ל בחדושיו השיג על זה וכתב שאינו נכון ע"ש: ז א"ל רב אשי זבנה: ח מאי בעי לאתויי מאי לימא: ט בהגה"ה ד"ה ומוכיחין וכו' אלא נ"ל. נ"ב וכך היא דעת הרמב"ן בחדושיו ריש פרקין וכתב על דברי ר"ת שאינו נכון ע"ש: י ואפי' נשתהה ברשותו אין לו חזקה אלא בראיה בעדים:

פלפולא חריפתא

פרק ראשון [א] **דומיא** דקתני וכן בגינה מקום שנהגו לגדור. דבגינה ודאי לית לן למימר שיכופו זה את זה כמנהג בנייני הבתים ועוד דהא קתני לגדור משמע גדר שבין הגינות ולא בנין אחר והשתא אית לן למימר דהה"נ גבי חצר אע"ג דקתני לבנות לא קאמר אלא בנין שהנהיגו בין חצרות ולא כבנייני בתים ומשום דגבי חצרות מקרי כותל להכי קאמר לבנות משא"כ גבי גינה דמקרי גדר קתני לגדור ומ"מ בשניהם א"ל כבנייני בתים ואפילו בחצר דיגיד עליו ריעו: [ב] **ליתני** השותפין שחלקו. והכל בכלל בין יש בו דין חלוקה בין אין בו דין חלוקה ומשני דה"א השותפין שחלקו דוקא ביש בה דין חלוקה אבל כאין בה דין חלוקה אפילו רצו מצי למימר כי אתרצאי כו' ומלשון רבינו נראה דל"ג בגמרא הדאשמועינן באין בה וכו' עד אף על פי ששניהם רוצים לא יחלוקו וכן ליתא בס"א: [ג] **דטעמא** דחזקה היינו כיון דשתק ולא מיחה הפסיד. פי' הא דמהני ליה חזקת ג' שנים ומצי טעין מחלת לי או מכרת או נתת לי ואע"ג דלית ליה שטר היינו כיון דהג' שתק ולא מיחה כל הג' שנים הפסיד הוא את זכות חזקתו והרי הוא בחזקת הטוען ונשבע על טענתו ואילו היה מוחה בתוך הג' לא היה הטוען נאמן בשבועה אלא בחזקת הג' שנים עדיין היה עומד זהו פירוש דברי רבינו וכן מבואר בדבריו ריש פ' דלקמן והב"י בסימן קנ"ז אגב ריהטיה לא דק והניחו בצ"ע ואין כאן מקום עיון כלל: [ד] **אע"פ** שהאומר לחבירו כו'. לר"י מקשה מכך אבל לר"ת דס"ל בקוטרא ובית הכסא דיכול לחזור ה"מ למפרך מיניה וביה ומ"מ גם לר"י איכא בינייהו דקוטרא ובית הכסא לדהכא לפי מה שכתב הטור סימן קנ"ה סעיף ס"א דקנין צריך ולא במחילה בלא קנין ואילו הכא כתב רבינו דמחילה בלא קנין מהני וכך כתב גם כן בטור סימן קנ"ז סעיף פ': [ה] **דכיון** שקנו ושיעבדו נכסיהם. הב"י חולק על הטור סימן קנ"ז שכתב הטור שרבינו סובר דלבנות לא הוי קנין דברים וכתב ב"י דמאריכות לשונו נראה דבעינן שיקנו מידו שיעבוד נכסיו ע"כ. ולי ראיה מריש פרק אע"פ בדברי רבינו דלא ס"ל שצריך שיקנה בהדיא שיעבוד נכסיו אלא דמכי נתחייב לבנות ממילא חל שיעבוד נכסיו: [ו] **כיון** שזכה זה נתחייב זה בחליפים. מא"כ בקנין רוחות דחליפי דרות הוה השודר שקנה בו: [ז] **אלא** או זה או זה קאמר. והגה"מ פ"ב מהל' שכנים הקשו דס"ל לרב אשי למימר כגון שהלך אחד מהם והחזיק בחלקו ופירשו דהאי והחזיק לאו חזקה ממש קאמר כגון נעל ופרץ וגדר אלא הילוך לאורך ורוחב חלקו כדמשמע לישנא והלך והחזיק כלומר על ידי הלוך החזיק וקמ"ל דאע"ג דבעלמא לא קני בהלך כי אם דוקא בשביל של כרמים וכו': [ח] **תימה** מאי קמ"ל רב אשי. כיון דמתניתין שפיר מתרצא בשינויא דרבי יוחנן ולשון התוס' מה בא רב אשי להוסיף: [ט] **אלא** שנתרצה לחלוק. ואמר אתה תקח רוח צפונית ואני רוח דרומית. תוספות: [י] **ואע"ג** דבעלמא אמרינן כו'. לקמן בפרק חזקת בפיסקא בד"א במחזיק כו': [כ] **אפילו** לא אמר לך חזק וקני. והב"י סימן קנ"ז כתב דהרמב"ן כתב שאינו נכון כי רב אשי סתם אמר והחזיק ואי לאשמעינן האי דינא פרושי הוה מפרש ליה אלא רב אשי לא שמעיה לדרבי יוחנן אלא פריק לה לקושיא בחזקה דרוחות ורבי יוחנן פירקה בקנין דרוחות וגמרא סברינהו לתרווייהו דחד אורחא הוא ע"כ: [ל] **שפכי**. וכן העתיק בפ' בני העיר פירש רש"י מרזבין. ובנ"י איתא שוברים: [מ] **והא** דקאמר התם וכו'. אמימרא גופה דעל תנאי הן עשוין מקשה ולא תלי בחד מן הפירושים: [נ] **דתתרע** אשיתאי. והתם קאי כשהאחד אינו רוצה לעשות כל המחיצה על גג שלו לבדו: [ס] **ויצטרך** בעל הכרם לבנות גזית. ולא אשתמיט הנה והמורה בשום דוכתא למימר דדינא הכי: [ע] **אגפרות**. הפסד פירש רש"י פ"ד דגיטין דף מ"ד: [פ] **דשותפין** לא

קפדי

אבל אם רצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית מבחוץ* לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו ואם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע [צ] ועושין חזית מכאן ומכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. ומסקינן פירושא דמתניתין וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבין אותו ודוקא סתם גינה אבל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו. *וי"מ דה"ה בחצר במקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו דהא חזינא לעיל דנפיש היזקא דראיה בגינה טפי מבחצר דלישנא דמחילה גודא דלית ליה היזק ראיה בחצר בגינה מודה וא"כ מתני' איירי בעיר חדשה שאין לה מנהג ידוע

הגה"ה

*ואם אחד א עושה חזית מבחוץ ואם לאו יכול לומר שבינו עשיו ויחלוקו שניהם אפילו נפל לרשות דחד מינייהו לא הוית חזקה אם לא שהה ברשות האחד זמן גדול אבל אם שהה זמן גדול נאמן במגו דאי בעי אומר לקוחין הן בידי כי אמר נמי עשיתי הכל נאמן ובגינה ובחצר ב חייבין לעשות שניהם לעולם ואין אחד נאמן לומר אני עשיתי אפילו נפלו לרשותו ושהו זמן גדול אבל ספדי דשניהן עשו כיון שחייבין שניהן והוי כמגו במקום עדים אם אם טוען בהדיא לקוח הוא בידי נאמן כיון ששהו ברשותו זמן גדול אבל אם לא שהו אפילו לקוח הוא בידי אינו נאמן לומר כיון שקודם שבא לרשותו היה בספק והיו אז חולקין לכולי עלמא ולא דמי למחליף פרה בחמור וילדה ובית ועלייה של שנים שנפלו דפריך התם וניחזי ברשותא דמאן קיימא וניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה דהתם ברשותו נולד הספק . מהרי"ח :

*וכן כתב מהרי"ח ומיהו מסיפם וכדי שלא יתפס עליו כגנב משמע לעיל ולקמן דחייב לעשות. מהרי"ח :

וי"מ דבחצר אפילו במקום שנהגו שלא לגדור מחייבין אותו משום דבחצר נפיש היזקא וכן משמע מדלא תני מתניתין מנהג בחצר אלא בגינה. והא דאמר לעיל דהיזק דגינה נפיש הייני למאן דאית ליה דהיזק ראיה לא שמיה היזק ומ"מ בגינה שעומדת בקמותיה שליט ביה עינא בישא אבל למ"ד דאית ליה היזק ראיה שמיה היזק בחצר דתדירי ביה בתשמיש לנוע וגם ג משמשים בה בכניסה ויציאה נפיש היזקא מהיזק גינה וכן עיקר : מאי חזית אמר רב הונא דכייף ליה ד קבנא מלבר ר' יוחנן אמר [דף ד ע"ב] דשיע באמתא מלבר לכאורה נראה דלא פליגי אהדדי ור"ח כתב דפליגי ופסק [ק] כר' [א] [יוחנן] ולדבריו בהא פליגי ר' יוחנן סבר גיוזא לא ידיע ורב הונא סבר [ר] קולפא לא ידיע. הולא אמר רב נחמן דסניף ליה [ש] דצי לבר. כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל דלא תקנו חכמים חזית אלא בבקעה לפי שאין יכול לכופו לבנות הכותל עמו אבל בחצר לא תקינו רבנן חזית שמתחלה יכול לכופו ולבנותו עמו ואפילו בחצר שאין בו דין חלוקה ולא נתרצה הא' לחלוק אלא ע"מ שיבנה הא' הכותל משלו לא תקנו חכמים חזית ולית ליה תקנתא אלא בשטרא דכיון דבחצר שיש בה דין חלוקה לא הוצרכו להתקן משום חצר שאין בה דין חלוקה לחוד לא עבוד תקנתא ולא מהני חזית אבל אם הא' בנה עליו בנין ולא חבירו הוי חזקה לדידיה ובמקום שנהגו שעושה בעל הכותל [ת] חלונות מבפנים לראיה שהכותל שלו אם יש עדים שעשה כן בשעת הבנין הרי זו ראיה ואם לאו יכול לטעון לאחר הבנין עשאו ולא הרגשתי בדבר וכגון שאין להבחין שנעשה בשעת הבנין כדאמר גבי חזית ליפופא מידע ידיע ולא ידענא מהיכן אית ליה דלא תקינו רבנן חזית בחצר כיון דסימן טוב הוא ולא שייך ביה רמאות אמאי לא מהני בכל דוכתא והלא אפילו חלונות שלא הוזכרו בשום מקום מהני אם יש להבחין שנעשה בשעת הבנין סימן שאמרו חכמים דלא שייך ביה רמאות לכ"ש ואם בשביל שלא שנה חזית ברישא אף בסיפא נמי לא הוי תני ליה אי לאו דהכא דינא ואגב דינא תני תקנתא ואף בהולא דלא מיתניא במתניתין מהני חזית כיון דלא שייך בו רמאות. [א] וכיון דבבקעה [ב] דיכול ליכנס לשדה חבירו ולעשות גם הוא חזית מבחוץ מהני כ"ש בחצר אם עשה חזית מבחוץ דמהני :

ז **מתני'** המקיף את חבירו מג' רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו . ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל : **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ולא שנא עמד ניקף ול"ש עמד מקיף . איתמר רב הונא אמר הכל לפי מה שגדר וחייא בר רב אמר דמי קנים בזול . [דף ה ע"א] רוניא אקפיה רבינא מד' רוחותיו א"ל הב לי מאי דגדרי א"ל לא א"ל הב לי דמי קניא בזול א"ל לא [ג] הב לי אגר נטירא א"ל לא אתא לקמיה דרבא א"ל זיל פייסיה ואי לא דיינינא לך כר' יוסי ואליבא דרב הונא וכן הלכה. ואע"ג דבקעה הוא מקום שנהגו שלא לגדור ה"מ גדר שביניהו לבין חבירו משום היזק ראיה אבל אם הקיפו מארבע רוחות ומנע ממנו רגל אדם ורגל בהמה חייב לשלם ומיהו אם מתחלה א"ל הניקף אם תקיף לא אתן לך כלום דלדידי סגי לי בנטירא בר זוזא לא יהיב ליה אלא אגר נטירא . אבל כיון ששתק וראה שחבירו היה גודר מסתמא ניחא ליה שאם יקיפנו מארבע רוחות שיתן חלקו :

ח **מתני'** כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן . מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. סמך לו כותל אחר [ד] אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל* . בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן* יראה האי דקתני אין מחייבין אותו אין לפרש חיובי הוא דלא מחייבינן ליה אבל יכול לבנותו בעל כרחו . דהא ליתא שהרי אויר שעל גבי הכותל חציו של חבירו ואינו יכול למעט אוירו . לפי שיכול לומר אני רוצה להשתמש על חצי הכותל שהוא שלי. או היום או מחר אבנה ואסמוך הקורות על

הגה"ה

*אף על גב דזה נכנס וזה אינו חסר ה מ"מ בשבילו הוצרך להגביהו שלא יזיקנו בראיה בשום ענין והרי גורם לו הגבהה יתירה . מהרי"ח :

*דלא עביד איניש דפרע ו דאמר מי יימר דמחייבין לי רבנן וכגון שעשה חזית למעלה מארבע אמות או שהוא ידוע דארצי לחבריה וזה היה מסרב . פר"י מהרי"ח :

הכותל ואעשה מחילה דקה של נסרים ואעמידנה על חצי הכותל שהוא שלי אלא ה"ק אם שתק ולא מיחה אין מחייבין אותו. דלא תימא כיון ששתק והניחו לבנות ולמעט אוירו ודאי ניחא ליה ודעתו לסמוך לו כותל אחר וליתן עליו תקרה. קמ"ל דאין מחייבין אותו עד שיסמוך לו כותל אחר. משום דכ"ע לאו דינא גמירי ולא היה יודע שיכול למחות בידו כיון שתחתית הכותל משועבד לשניהם : ט **גמ'** אמר ר"ל הקובע זמן לחבירו [ה] וא"ל פרעתיך בתוך זמנו אין נאמן* ולואי שיפרע אדם בזמנו *ודוקא בקובע זמן אבל בסתם הלואה אע"ג דאמרינן בפ"ק דמכות (דף ג:) סתם הלואה שלשים יום לא חשבי' ליה תוך זמנו בתוך שלשים יום. דעביד איניש דפרע בתוך שלשים יום ומילתיה דר"ל איירי כשקבע לו בפני עדים. דאי לאו הכי נאמן לומר פרעתיך בתוך זמנו במגו דלא קבעת לי זמן . או תפשוט מהכא דלא אמר מגו במקום חזקה . [דף ה ע"ב] והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי . ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. חזקה דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה. *ואפי' מיתומים קטנים. דכי היכי דלא פרע איניש בגו זימניה ה"נ לא מיתפיס צררי בגו זימניה . וה"ר יונה ז"ל כתב דאע"ג דלא חיישינן לפרעון בגו זימניה לצררי חיישי' אף בגו זימניה* דמשום עביד איניש דמתפיס אף בתוך הזמן ואף בשעת הלואה [ו] ולהכי לא פי' טעמא דאין נזקקין משום פרעון אלא משום צררי לאשמועי' דאף בתוך הזמן אין נפרעין ולא נהירא לי [ז] דלא שכיח כלל להתפיס צררי בתוך הזמן. ואפי' לאביי ורבא דאמרי אם יזדמנו מעות ללוה תוך הזמן זמנין דפרע לפי שירא שמא יוציא המעות וכדאמי זימניה טריד ליה .

הגה"ה

*ודוקא שאמר פרעתי תוך זמנו אבל אם אמר פרעתי ביומא דמישלם זימניה נאמן. מהרי"ח :

הגה"ה

*וכיון דאי הוה אבוהון ז קיים לא הוה נאמן לומר פרעתי אנן נמי לא טענינן ליתמי ודוקא מיתומים גדולים אבל מיתומים קטנים אין גובין ולא מיבעיא היכא דבעי. קבולי סהדי דאין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד אלא אפילו אם קבלו כבר עדות בחיי אבוהון ונתנו לו זמן ומת בתוך הזמן אין גובין מן היתומים עד שיגדלו אא"כ רבית אוכלת בהן או לכתובת אשה משום מזוני דלגבי קטנים חיישינן טפי דלמא אתפיס להו צררי אפילו תוך הזמן כך פר"י . מהרי"ח :

אבל מה צריך להקדים וליתן לו אחד מחפציו בתוך הזמן . אם יגבנו בזמנו עוד יש שהות ליתן לו אחד מחפציו. אבל לצררי חיישי' גבי יתמי אחר הזמן דמלתא דשכיחא היא כשהמלוה נוגש ללוה הוא מרויח לו זמן ע"מ שיתן לו משכון שיהיה בטוח ממעותיו. הלכך לא גבי מיתמי עד דגדלי שמא ימצאו עדים שהתפיס אביהן צררי ולהכי נמי אמרינן טעמא משום צררי ולא משום פרעון דחשש פרעון אי' מספיק אלא לענין שבועה ולא לדחות הפרעון עד שיגדלו . משום דאם איתא דפרע אבוהון הוה מהדר ליה שטרא. ולא חיישינן שמא יבואו עדים שפרע והניח השטר בידו דמלתא דלא שכיחא היא. וכי תימא אי מגבי מיתמי קטנים הוה ליה למימר אע"ג דאמר מר אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן דאיירי בקטנים אבל ההיא [ח] דהבא ליפרע מנכסי יתומים איירי אפילו בגדולים. וי"ל דאי הוה נקיט ח דאין נזקקין הוה אמינא דגבי בשבועה כדין הנפרע מן היתומים. להכי נקט הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לאשמועי' דהכא לא צריך שבועה. וא"ת והא אשכחן גבי אלמנה דחיישינן לצררי אפי' בתוך הזמן דתנן בפ' השולח (דף לד:) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומין אלא בשבועה וטעמא משום דחיישי' להתפסת צרר. אע"פ שלא הגיע זמן הכתובה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים . וי"ל דשאני אלמנה כיון דבתנאי ב"ד אית לה חיישי' לצררי אפי' בתוך הזמן כדאמרי' בכתובות פרק הנושא (דף קב:) בנותיו כיון דבתנאי ב"ד קאכלי אימור לצררי אתפסה. בת אשתו כיון דלאו בתנאי ב"ד קאכלה לא חיישינן לצררי. ורילב"א תירץ דבכתובה נמי לא חיישינן לצררי תוך זמנו אלא ט בשכיב מרע סמוך למיתתו אורחיה להתפיסה צררי כדי שלא התבזה אלמנתו בב"ד. ובזה מתורץ מה שמקשה ר"י בפרק מי שמת (דף קנח.) אהך מתני' דנפל הבית עליו ועל אשתו למ"ד נכסים בחזקת יורשי האשה היכי גבו דאף אם מת הבעל תחלה לא היתה גובה כתובה בלא שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו . ולהאי שינויא ניחא דכיון דנפל הבית עליו ולא מת מתוך ישוב הדעת לא חיישינן שמא התפיס צררי כשהיה בריא לכך אינה צריכה שבועה . [ט] ושטר בתוך זמני הבא לגבות מן הלקוחות כתב הרמב"ן בשם רב האי גאון דבעי שבועה. ואפשר הא דחיישינן לפרעון טפי מביתמי משום דאי איתא דפרע הוה פקיד בעידן דמית ואי טעין פרעתיך בתוך זמני אע"ג דאין נאמן יראה שצריך לישבע *שבועת היסת כיון שטוען טענת ברי [י] אבל ביתמי לא משבעינן ליה מספק . איבעיא להו תבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו מהו מי אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה [דף ו ע"א] או לא* ולא איפשיטא ולא מפקינן ממונא אלא משתבע שבועת היסת ומיפטר . הא דאמר במתני' בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן פי' רש"י עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן . ותימה היא דמשום שלא נתן מיד בשעה שתבעו הוי לעולם בחזקת שלא נתן . ואפילו אם אמר בפני עדים איני רוצה ליתן לך דלמא אשתמוטי מישתמיט עד דהוו ליה זוזי ואז נתן לו . ורש"י לטעמיה שפי' בפ"ק דב"מ (דף יז.) גבי לא תן לו ואמר פרעתיך והעדים מעידים אותו שלא פרע כגון שאמרו עדים בפנינו תבעו פרע לי ע"פ ב"ד ולא פרעו בפנינו הואיל ובפניהם העיז לעבור ע"פ ב"ד שוב אינו

הגה"ה

*ומהרי"ח כתב שאין צריך לעשות שבועה דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו אא"כ אומר אישתבע לי דלא פרעתיך בזימניה אז צריך שבועת היסת . פר"י מהרי"ח :

*מיהו כשבא י ביומא דמישלם זימניה ואמר פרעתיך תוך זמני ליכא מיגו דאי בעי אמר פרעתיך היום דהולפה הוא דודאי אם פרע היום היו יודעין בני אדם אבל רגיל לומר פרעתיך אתמול ושכחת אבל בו ביום אין רגילות לומר כן . פר"י מהרי"ח :

הגהות הב"ח א בהגה"ה המתחיל ואם אחד עשה הכל עושה חזית מבחוץ . ונ"ב פי' בבקעה דאין חייבין כך הדין ועיין בתוס' דף ב' בד"ה לפיכך : ב שם בהגה"ה ובחצר דחייבין לעשות : ג וגם משתמשין בה בכניסה וכו': ד דכייף ליה לקרנא : ה בהגה"ה ד"ה אע"ג . אינו חסר פטור מ"מ. נ"ב כ"כ תוס' בד"ה אע"פ : ו בהגה"ה ד"ה דלא עביד איניש דפרע נ"ב כ"כ תוספות בד"ה מד' אמות : ז בהגה"ה ד"ה וכיון דאי. נ"ב כ"כ התוס' בד"ה ואפי' מיתמי סוף דף ה': ח וי"ל דאי הוה נקיט הסיפא דאין נזקקין : ט אלא בשכיב מרע סמוך למיתתו דאורחיה להתפיסה : י בהגה"ה ד"ה מיהו כשבא . נ"ב כ"כ תוס' בד"ה וכא בזמנו דף ה' ע"א :

הגהות הגרי"פ | עב"י ח"מ סימן קנח אות ד' העתיק כרב הונא . אבל כמעיין שם יראה דטעות דמוכח הוא וצ"ל כר' יוחנן :

פלפולא

קפדי אהדדי. וכן כתב בפרק הבית והעליה : [צ] ועושין חזית מכאן ומכאן. בגמרא מפרש טעמא מאי : [ק] ה"ג ופסק כרבי יוחנן וכ"כ בנמוקי יוסף : [ר] קלופא גרסינן : [ש] דצי. כמו דעצי והעין נבלעת במבטא והם ראשי קנים שנועצים אותם לבר ובפרק איזהו נשך שלוף דוץ . [ת] חלונות מבפנים . שקורין בלשון אשכנז שווייג בוגין : [א] וכיון דבבקעה כו'. טעמא באפי נפשיה הוא וכאילו כתב ועוד כיון כו'. וכהאי גוונא בפ' חזקת גבי שדה המסוימת במצריה וכן בפרק ד' וה' בבבא קמא גבי שור של תם"ז כו' וכן בפ' ד' מיתות ושאר דוכתי : [ב] דיכול לכנוס כו'. מהני דלא חיישינן לרמאי שיכנס לתוך של חברו כדפרכינן והנא תקנתא לרמאי אתא לאשמועינן אף על גב דבשלו חיישינן כדמשני אדפריך וליעבד מלגאו עביד חבריה נמי מלבר מ"מ לשיכנס בתוך של חבירו ויעשה רמאות להא לא חיישינן : [ג] ה"ג הב לי אגר נטירא א"ל לא יומא חד הוה קא נדר דקלי א"ל לאריסא זיל שקול מיניה קיבורא דאהינא אזל. לאתויי רמא ביה קלא א"ל גלית אדעתיך דניחא לך לא יהא אלא עיזי בעלמא אתי לקמיה דרבא וכן העתיק הרי"ף ונפקא מיניה דלא מחייבינן ליה אלא היכא דניחא ליה דהא רבינא לא אתי לקמיה דרבא לתבעו אלא בתר דגלי אדעתיה דניחא ליה ומיהו הרמב"ם פ"ג מהל' שכנים כתב הדין על חורבה שבין חורבת חבירו משמע דלא בעינן דניחא ליה ולפי זה כדין השמיט וטעמא דאע"ג דלא אתי רבינא לקמיה דרבא אלא בתר דניחא ליה לאו משום דינא עביד הכי דהא רבי יוסי סתמא קאמר דמגלגלין אלא איהו לפנים משורת הדין הוא דעבד הכי דאי לא הוה ניחא ליה לא היה תובעו אף על גב דמדינא היה מתחייב : [ד] אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלים עליו את הכל . וא"ת כמה קנאו דמחייבינן ליה י"ל דכיון שיש לו חצי כותל בד"א ס"ל כחבירו וקונה לו ואע"פ דלא א"ל אידך תקנה לך חצר ברור לך שעל דעת כן בנאו שיהיה לו כל זמן שירצה וא"ת ואמאי מגלגלים עליו שמא כשיקרה את ביתו לא יסמוך קורותיו באותו כותל י"ל דמ"מ כיון שנעשה כותל זה מחיצה לביתו חייב והכי תניא בתוספתא היתה סמוכה לביתו כו'. נימוקי יוסף : [ה] וא"ל פרעתיך בתוך זמנו . ותבעו בתוך הזמן או בתחילת היום שכלה בו

דרישה

זמן טור סימן ע"ח והביא הב"י לשון ספר התרומות בשער ע"ז וזהו ומסתברא דמילתיה דר"ל אפילו בשתבעו ביומא דמישלם זמניה מיירי והוא שתבעו בתחילת היום שנשלם בו הזמן אבל אם תובעו בסוף היום מגו דאי בעי אמר פרעתי בתחילת היום ומהימן כדמוכח בסוגיא דהשואל דעביד איניש דפרע ביום דמישלם זמניה כי אמר פרעתיך בתוך זמנו מהימן ותו מדקא מבעיא ליה בגמרא תבעו לאחר זמנו ש"מ דר"ל בתבעו בזמנו מיירי והיכי דמי כגון שתבעו בתחילת היום שנשלם בו זמנו וכך כתב בעל העיטור עכ"ל : [ו] ולהכי לא פירש. בגמרא בשילהי מכילתין ופ' שום היתומים דף כ"ב : [ז] דלא שכיח כלל להתפיס צררי בתוך הזמן. דבשעת הלואה מתפיס משכון שאם אין נותן לו משכון חיים שידתהו ולא ילוה לו אבל תוך הזמן מה צריך להקדים וכו' כדלקמן : [ח] ה"ג בתוספ' דהבא ליפרע מנכסי יתומים דלא איירי אלא דוקא בגדולים : [ט] ושטר בתוך זמנו הבא לגבות מן הלקוחות כו'. ומשמע דאפילו הלוה לפנינו וקאמר דלא פרעיה דאי אמר דפרעיה הא מסיק בסמוך דאפילו לגבות מעצמו צריך שישבע דל"ש לן בין מלוה על פה לזמן בעדים למלוה בשטר לזמן אלא ודאי הכא אף כאומר שלא פרעו אפ"ה לא מהני משום דחיישינן לקנוניא כיון שהוא בתוך הזמן ויש חזקה ואפילו לדסברי בפרק הכותב דנאמנות מועיל לגבי לקוחות הכא שאני דאיכא חזקה וחיישינן לקנוניא טפי והטור סימן ע"ח העתיק ואם מת בתוך הזמן ובא לטרוף מלקוחות כו' ונראה דלרבותא נקט מת דלא תימא כיון שמת אי איתא דפרע הוה מפקיד קמ"ל דלגבי לקוחות לא אמרינן הכי כמ"ש מהר"ו כ"ץ דאיכא למימר שלוה ולקוחות לא ידעי משא"כ ביתמי דאינהו או אפוטרופוס שלהן הוו ידעי והיו טוענין כן ע"כ אך לפי זה אי ידעינן שמת בלא צוואה א"כ טורף בלא שבועה אפילו מלקוחות . ובעיר שושן כתב שהטעם דשאני לקוחות מיתמי משום דאביהן אינו חש לטובת הלקוחות ע"כ לדבריו ניחא אבל מהר"ו כ"ץ כתב שאינו נראה ואפשר דלדידיה אה"נ כי ידעינן שמת בלא צוואה דטורף בלא שבועה וא"כ י"ל דאפ"ה בעי שבועה שלא להלק בטריפת לקוחות : [י] אבל ביתמי לא משבעינן ליה מספק . הואיל וחזקה אין אדם פורע כו' אבל בלאו הכי משבעינן מספק דטענינן ליתמי אפילו בשמא כדמסיק

אמן לומר פרעתי שלא בעדים ושם כתבתי שאין נראין לי דבריו גם כאן נראה לי כמו שכתב ה"ר ז"ל כגון שבאו עדים ואמרו עמנו היה שמעון במקום פלוני מיום שהחל ראובן בנין כותל זה ויודעין אנו שלא פרעו. אי נמי כגון שעמד שמעון בדין וחייבוהו ב"ד לבנות עד ד' אמות [כ] וסרב על לווי ב"ד הרי הוא בחזקת שלא נתן כדין גזלן. [ל] אבל אם סרב בעדים ולא עמד בדין יכול לומר שוב נמלכתי ופרעתי*: **י סמך** לו כותל אחר אמר רב הונא סמך לפלגא סמך לכולה. ורב נחמן אמר למאי דסמך סמך ולמאי דלא סמך לא סמך והלכתא כרב נחמן ומודה רב נחמן באפריזא ובאקבועי דכשורי* א"ר נחמן בי כוי לא הוי חזקה ג אע"ג דמנח הימלטי דא"ל אמינא כי מפייסת לי לא תתרע אשיתאי: **יא יב אמר** רב נחמן אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי. פי' בכותל שידוע שהוא של ראובן שהוא בנאו לבדו ושמעון שכנו סמך עליו הורדי שהן קורות דקות וטוען שקנה ממנו או שנתן לו כח לסומכן עליו והחזיק ג' שנים אין לו כח לסמוך עליו קורות גדולות ולהכביד על הכותל יותר מאותו בנין שהחזיק בו כבר [אחזיק לכשורי אחזיק להורדי] ורב יוסף אמר אפי' אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. ובספרי ספרד מצאתי איכא דאמרי א"ר נחמן אחזיק להורדי אחזיק לכשורי ופסקו הלכה כהאי לישנא. ואפי' לספרים דלא גרסי האי לישנא מסתברא דהלכתא כרב יוסף לפי שהקונה מחבירו ליתן לו רשות לבנות בכותלו לא שכיח שיקנה לחצאין ולפי שעה לא הולך אלא להורדי. וכתב ה"ר יונה ז"ל הא דאמר פרק הבית והעלייה (דף קיז:) עליון שבא לשנות בשקמים שומעין לו בארזים אין שומעין לו אלמא אין לחדש ולהכביד על הכותל יותר על חזקה ראשונה [מ] התם מיירי כגון שלקחו הבית והעלייה בטיין או שירשוהו והיה סיכוך העלייה בשקמים שלא זכה מתחלת מקחו בעלייה אלא בסיכוך שקמים אבל אם לקחו שניהם חורבה ובנו זה בית וזה עלייה אע"פ שלא סיכך עלייה כי אם בשקמים כיון שאם היה רוצה היה מסכך בארזים אין אומרים הפסיד דינו מפני שלא רצה לסכך בארזים פעם ראשונה אלא אם נפלה העלייה יכול לסכך בארזים כמו שהיה דינו בתחלה וכן אחזיק להורדי דשמעתין דכיון דהחזיק בכותל שלש שנים ונאמן לטעון שלקחו כדי לבנות עליו, ויכול לטעון כשלקחתיו מתחלה הייתי יכול לסמוך עליו כשורי ולא הפסדתי דיני לפי שלא הייתי צריך לאותה שעה אלא להורדי ונראה שחזקה זו מועיל אף לאבני החומה אם נפלו דמסתמא כשקנה ממנו רשות לסמוך על כותלו קנה ממנו כל הכותל להיות חצי שלו ולא אמרינן שהקנה לו רשות תשמיש בעלמא ולא בנין הכותל אבל אין לו בקרקע של מקום הכותל דאותו לא אמרינן שהקנה לו כל זמן שלא פירש: **יג ואמר** רב נחמן אחזיק לספכי לא אחזיק לנטפי לנטפי אחזיק לספכי ורב יוסף אמר אפי' אחזיק לספכי אחזיק לנטפי אבל לצריפא דאורבני לא. ואיכא דאמרי אמר רב נחמן אחזיק לספכי אחזיק לנטפי לנטפי אחזיק לספכי אבל לצריפא דאורבני לא ורב יוסף אמר אפי' לצריפא דאורבני. עבד רב יוסף עובדא אפי' בצריפא דאורבני כשמעתיה וכן הלכתא והכא נמי איירי בחזקת שלש שנים וחזקה שיש עמה טענה:

יד אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו [דף ו ע"ב] בבירה גדולה משתמש בזיזים ובכותלים עד ד' אמות [נ] ובעובי הכותל במקום שנהגו אבל בהורבן אפדני לא ור"נ דידיה אמר אפי' בהורבן אפדני אבל ברחבה שאחורי הבתים לא ורבא אמר אפילו ברחבה שאחורי הבתים והלכתא כרבא. אמר רבינא האי כשורא דמטללתא עד שלשים יום לא הוי חזקה לבתר תלתין יומין הוי חזקה *לא בחזקת קנייה איירי אלא אמתני' קאי מארבע אמות ולמעלה בחזקה שלא נהן כההיא דא"ר נחמן בי כוי לא הוי חזקה אלא דאייתי בתר הכי כל מימרי דרב נחמן והך מלתא *)דרב הונא קיימא אמתני' אבל [ס] בחזקה דקנייה אפי' אי חבריה בטינא בעי חזקה שלש שנים* ואי סוכה דמצוה היא [ע] עד שבעה יומי לא הוי חזקה לבתר שבעה יומי הוי חזקה ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה*: **טו אמר** אביי שני בתים משני צידי רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף* מאי איריא רה"ר אפילו רה"י נמי [פ] דכיון דלא סמיכי אהדדי אפי' אין מפסיק ביניהם אלא רשות היחיד איכא היזק ראיה לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא רשות היחיד דודאי עביד אלא אפי' רה"ר דסד"א א"ל סוף סוף (בטינא) [בעית] אילטעוי מבני רה"ר קמ"ל דא"ל בני רה"ר ביממא חזו לי בליליא לא חזו לי את בליליא נמי חזית לי בני רה"ר כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזו לי את כי יתיבנא נמי חזית לי בני רה"ר כי מעיינו חזו לי כי לא מעיינו לא חזו לי את כי לא מעיינת נמי חזית לי. אמר מר שני בתים משני צידי רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו ומעדיף וזה עושה מעקה לחצי גגו ומעדיף פשיטא לא צריכא דקדים חד מינייהו ועביד דידיה מהו דתימא מצי א"ל אידך שקול אוזינקא ועבדיה כוליה דאילו נמלכת בי קודם שהתחלת הייתי אומר לך אני אעשה הכל על גגי ותן חצי ההוצאה או אתה תעשה על גגך ואתן לך חצי ההוצאה ודין הוא שהיית צריך לעשות כן שהיינו משתכרין העדפה וגם שהיתה היזק ראיה מסולקת מכל וכל השתא נמי שעשית החצי על גגך הגמור ואתן לך ההוצאה קמ"ל דא"ל אמאי אישתהית כולי האי עד שהתחלתי שאילו אמרת לי תחלה הוה יהיבנא לך אוזינקא ומה ששתקת דסברת לא תתרע אשיתך אנא נמי לא אתרע אשיתאי: **טז אמר** רב נחמן אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות על כותל ביתו ומשלו ואין בעל החצר מסייע לו בהוצאה אבל בין גג לגג לא ורב נחמן דידיה אמר אינו זקוק לד' אמות אבל זקוק למחילה עשרה למאי אי להיזק ראיה ד' אמות בעי ואי למיהפס עליו כגנב בפחות מכאן סגי לעולם למיהפס עליו כגנב בעשרה לא מצי מישתמיט ליה בציר מעשרה מצי מישתמיט ליה אמר ממצורי קממצירנא ד: **יז איתמר** שתי חצירות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה מכנגדו ועולה [צ] ועליון בונה מכנגדו ועולה ורב חסדא אמר עליון מסייע ח מלמטה ובונה שאם אין יסוד אין בנין ואין העליון יכול לסלק היזק ראייתו אלא ע"י בנין התחתון אם לא יבנה כל הכותל על חלקו וזה אינו רוצה הלכך צריך לסייע את התחתון ומקליע עפר חצרו כשיעור חצי עובי הכותל ובונה הכותל על קרקעות של שניהם עד שיהיה הכותל גבוה ד' אמות למעלה מחצר העליונה ואע"פ שהתחתון נמוכה הרבה מן העליונה צריך התחתון לסייע לעליון בכל הבנין *אע"פ שאין יכול להסתכל בכל חצר העליון מ"מ כשהעליון עומד בשפת חצירו ומשתמש אז רואהו התחתון ואפי' בכה"ג מיקרי היזק ראיה כדאמר לעיל בני רה"ר כי קאימנא חזו לי כלומר לא קמזקי לי אלא דוקא כי קאימנא ואיני יכול לכופך להרחיק היזקך שאתה רואה אותי בשעה שאני עומד [ק] דבלאו הכי בני רה"ר חזו לי וצריך אני ליזהר מהם הלכך צריך התחתון לסייע לעליון עד השלמת ארבע אמות למעלה מחצר העליונה כדי שלא יוכל להסתכל בו כלל וכן אם חצרו למעלה מגגו של חבירו אין בעל החצר זקוק למחילת ד' אמות דאין היזק ראיה מחצר לגג אבל זקוק למחילת עשרה [ר] שלא יהא נתפס כגנב אבל בעל הגג צריך לבנות על שלו מחילה גבוה ד' למעלה מקרקעית החצר שלא יראוהו כשהוא עומד בשפת חצרו ומשתמש ואם הגג נמוך מן החצר עשרה טפחים אין בעל החצר מסייע לבעל הגג בבנין כלום אבל אם אין הגג נמוך מן החצר עשרה אחר שיבנה בעל הגג עד כנגד קרקעיתה של החצר אז נותן בעל החצר לבעל הגג כמו שהיה צריך לעשות מחילה י' שלא יהא נתפס כגנב כגון אם היה הגג נמוך מן החצר ו' טפחים כמלא שבעל שניהם מוטל להוסיף על אותו הבנין ד' טפחים שלא יהו נתפסין זה על זה כגנב הלכך נותן בעל החצר [ש] הוצאת שני טפחים לבעל הגג. תניא כוותיה דרב חסדא שני חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה. אלא מסייע מלמטה ובונה ואם היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו:

יח הנהו ו תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי *איפחת תתאי א"ל לעילאי תא וניבני א"ל אנא שפיר דיירנא [דף ז ע"א] אבנייה אנא לית לי דוכתא דדיירנא ביה אוגרנא לך לא מלינא דאיטרח לא קא מיתדר לי שוף אכריסך ועול ושוף אכריסך ופוק א"ר חמא דינא קאמר ליה וה"מ דלא מטו כשורי למטה מעשרה אבל מטי כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה מעשרה רשותא דידי הוא ולא משתעבד לך ויסתרו כל הבנין ויבנוהו ביניהם כאשר היה בתחלה וה"מ דלא אתנו אהדדי אבל אתנו אהדדי סתרי ובנו וכי אתנו אהדדי עד כמה א"ר הונא בריה דרב יהושע כדנקיט איסורייתא דמחוזא וליהדר:

יט ההוא גברא דבנא אשיתא אחוריה כוותא דחבריה א"ל קמאפלת עלי א"ל סכרנא לך הכא ועבידנא לך כוי מלעיל מרעת לי לאשיתאי סתרנא לך עד הכא ובנינא לך ועבידנא לך כוי מלעיל אשיתא פלגא חדתא ופלגא עתיקא לא קאי סתרנא לכולה אשיתא ובנינא ועבידנא לך כוי מלעיל אשיתא חדתא בביתא עתיקא לא קאי סתרנא לכולה ביתא ובנינא לה ועבידנא כוי מלעיל לית לי דוכתא דדיירנא ביה אוגרנא לך לא מלינא דאיטרח א"ר חמא דינא קאמר ליה הא תו למה לי הייתו הך לא צריכא אע"ג דדייר ביה בתיבנא וליבי: **כ הנהו** תרי אחי דפלגו' חד מטייה איספלידא וחד מטייה הורבילא אתא ההוא דהורבילא וקא בני אשיתא אפומא דאיספלידא א"ל קמאפלת עילואי א"ל בדידי קבנינא א"ר חמא דינא קאמר ליה כי לא היה לו חזקת אורה א"ל רבינא לרב אשי ומ"ש מהא דתניא שני אחין שחלקו אחד נטל שדה לבן ואחד נטל שדה כרם יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שעל מנת כן חלקו. א"ל התם דעלו אהדדי. אטו הכא דלא עלו אהדדי. וכי בשופטני עסקינן. דעלו באשיתא והורדי ולא עלו באוירא פי' העלוי והשומא שעשו ביניהם זה בשביל הבנין ולא בשביל האויר. אבל בשדה וכרם השומא והעלוי היה גם בשביל הארבע אמות כי אי אפשר לכרם בלא הם. ולימא ליה איזדור ביה כדדרי ביה אבהתאי. א"ל [דף ז ע"ב] מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי לטעמייהו דא"ר נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה *ר"ת ז"ל פי' הא דקמאפלת עלי דקאמר לאו משום אורה אלא משום שמאותה אספלידא היה רואה בעד ההורבילא שדותיו הרחוקים* (י') דאי כפרש"י שמפרש שהיה מאפיל שלא היה אור בטרקלין מאי קאמר באוירא לא עלו פשיטא דעלו באוירא דבית שאין בו אורה מה הוא שוה. וכן ההיא דאין להן חלונות זה על זה איירי כגון שהיה רואה בעד חלונות של אחיו כל שדותיו ויכול אחיו לסותמם והשתא ניחא דהוה דומיא דאין להן דרך זה על זה ולא אמת המים והאי דקרו ליה אנדרונא לפי שאין יכול להביט מרחוק. והקשה עליו ר"י דא"כ מאי פריך מהא דתניא דיש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן שאני התם שהכרם צריך להם לעבודת הכרם אבל הכא אין האיספלידא צריכה לאותה הבטה מרחוק* ופי' דעדיין היתה אורה לאיספלידא מצד אחר ולא היה לה אור גדול כמו שצריך לאכסדרא ומשום הכי קרו ליה אנדרונא דלגבי אכסדרא הוי אנדרונא והשתא נמי ניחא דלא עלו באוירא כמו שצריך לאכסדרא והשתא אפילו לפי דברי ר"י אם אין לבית אורה מצד אחר יש לו חלון על של חבירו דמסתמא כי עלו אהדדי ושמו הבתים והעליות זה כנגד זה היה דעתם גם על עלוי האורה כי מה שוה בית אפל אבל אם יש שם אורה יתירה כמו אכסדרא יכול למעט האורה ובלבד שישאר בו אורה שיהא ראוי לדירה כי אדעתא דהכי לא עלו אהדדי אלא שיהא בית ראוי לדירה. כתב הראב"ד ז"ל נהי דאין יכול לערער על סתימת החלונות אם רוצה לבנות לפניהם ומיהו כל זמן שלא בנה לפניהם אינו יכול לומר סתום חלונותיך אע"פ שיש בהן היזק ראיה ואין דבריו נראין כלל דכיון דאין לו חזקה באורה היכי מצי נמיעבד ליה היזק בראייתו [ת] ועוד דאיכא למיחש דלבתר תלת שנין טעין בחזקה ועוד דאין להן דרך זה על זה משמע דאע"ג דאביהן היה עובר דרך שדה זו לשדה אחרת מוחה הוא באחיו לעבור דרך שדהו וכן בחלונות מוחה הוא בו מלראות דרך החלון ולהחזיק

הגה"ה

* א מנה לי בידך ואמר ליה אין למחר אמר תניהו לי נתתיו לך פטור א"ל אין לך בידי כלום נעשה כאומר לו לא לויתי וכל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי ולא מצי לתרוצי דבריו לומר האי דאמרי לא לויתי לאו שלא לויתי כלל אלא שאני אומר כאילו לא לויתי לפי שפרעתי וחייב לפי שהודה כבר שלוה. פר"י מהרי"ח:

*ואפילו לא סמך עתה כותל כי אם היה לו כותל ישן סמוך לאותה כותל ועשה לו אקבועי כשורי גלי דעתיה דניחא ליה בהגבהת מחילה וחייב לשלם לו ב חצי הוצאתו. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל מהרי"ח כתב כפרש"י דאיירי בחזקה גמורה דעד ל' יום עביד איניש דמחיל טפי הואיל ולא מיחה הרי זה החזיק דלא שייך חזקת שלש שנים אלא בקרקעות שמחזיק בשדה חבירו אבל בחזקת תשמיש קביעות בפעם אחת שמשתמש לפניו ושותק הוי חזקה וכגון שטען מכר לי תשמיש זה או אומר נתנה לי במתנה אבל אם טוען כשתמשתי בפניך ושתקת אינה חזקה. מא"ז: ואי סוכה דמצוה מיד לאחר שבעה אם לא מיחה הויא חזקה לפי שדרך לסתור מיד וי"א דסוכה דמצוה [דמטללתא] עד שלשים יום ושבעה דמצוה לא הוי חזקה ובא"ז הביא שני הפירושין: *וכן מחזיק להורדי ונטפי הויא לאלתר חזקה. מהרי"ח:

*אבל בבי' גגין שהם זה בצד זה לא הוי היזק ראיה שמיה היזק כדפי' באורך פר"ת ורבינו ברוך מארץ יון אומר דאם נהגו לקבוע תשמישן בגגין כההיא אתרא שמיה היזק. מא"ז:

הגה"ה

*וכגון שלא שעלו אהדדי בשביל אותה אורה אבל שעלו אהדדי ששמו בשעת חלוקה שזה שבית שוה יותר בשביל האורה ושעלו מעות כנגד זה לא מצי להאפיל. מהרי"ח:

ובא"ז הקשה דלעיל גבי ההוא דקא בני אשיתא אחורי כוי דחבריה ואמר ליה קמאפלת עלואי וקאמר רב חמא דין קאמר ליה וקשיא רב חמא אדרב חמא דקאמר הכא בשלו הוא בונה. מא"ז:

הגה"ה

*ועוד הקשה ריב"ם דקמאפלת עילואי משמע אאורה ועוד דמסיק ולימא ליה עד האידנא איספלידא והשתא אנדרונא משמע בחדר שאין בו אורה ועוד מ"ש אויר מאורה ונראה לו כפרש"י דלענין אורה קמיירי וכן הא דאמר רב נחמן אמר שמואל ולא חלונות זה על זה היינו שיכול לסתום החלונות והיינו טעמא דאחין או שותפין שחלקו חשבי' להו כאילו מוכרין ולוקחין זה מזה וחזקת אביהן לא מהני דלא סבירא לנהרדעי הך טענה אנא דיירנא בה כדדיירי בה אבהתי והכי הוא כאילו עתה בא להחזיק וס"ל דיכול לסתום ולבנות כותל כנגדו משום דמוכר בעין יפה הוא מוכר וכל אחד לא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו ואינו יכול למונעו מלבנות כותל בחלקו בכ"מ שירצה והיינו טעמא דכולהו דאין להן דרך זה על זה ולא סולמות זה על זה דאין לכל אחד ואחד שום תשמיש בחלק חבירו כלל ועוד האריך ומאד נראין דבריו מא"ז:

*) נ"א דרבינא

הגהות הב"ח א בסג"ה ד"ה מנה לי. נ"ב כ"כ תוס' דף ו' בד"ה כל האומר: ב בסג"ה ד"ה ואפי'. חצי הוצאתו. נ"ב וכ"כ במרדכי בארוך ע"ש פר"ת וכ"כ בערוך ערך לפתא ע"ש כי בא"ד : ג ואע"ג דמנח בי"ש סימלטי דא"ל אמינא לכי: ד ממצורי קממצירנא עשרה טפחים לא קא משתמיט איסמר : ח מסייע לו מלמטה : ו הנהו בי תרי דהוו דיירי ג

פלפולא

כדמסיק רבינו בפ' חזקת גבי עובדא דרבה בר שרשום : [כ] **וסרב** על לווי ב"ד. פירוש בפני הב"ד ולפי זה גבי לא תן לו נמי דינא הכי אלא דהתם לא מצי לפרש כך דהתם אמרינן והעדים מעידים כו' : [ל] **אבל** אם סרב בעדים ולא עמד בדין. כלומר שלא עמד בדין כשסירב : [מ] **התם** מיירי כגון שלקחו כו'. ובפרק הבית והעליה כתב דברי הראב"ד ותרווייהו איתנהו להלכה וכן בב"י סימן קסד תשובת הרשב"א סימן תתקל"א כתב דברי הראב"ד וכתב תירוץ אחר בלשון ואני מוסיף על דבריו : [נ] **ובעובי** הכותל כראשו כגון אם השכיר לו בה עלייה. רש"י : [ס] **ה"ג** בחזקה דקנייה אפילו : [ע] **עד** שבעה יומי. לאו דוקא שבעה דבשמיני עצרת לא יוכל לסתור. תוספות : [פ] **דכיון** דלא סמיכי אהדדי. דאי סמיכי איכא

חריפתא

פלוגתא לקמן : [צ] **ועליון** בונה מכנגדו. פירש רש"י בסיוע התחתון וכדבריו משמע מלישנא דברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא דלקמן : **ה"ג** ואע"פ שהתחתון : [ק] **דבלאו** הכי בני רה"ר חזו לי. ומשמע ודאי דהיכא דבני רה"ר לא חזו ליה מחוייב לסלק היזקו : [ר] **שלא** יהא נתפס כגנב. פירוש שאם אין מחילה עשרה לא היה נתפס כגנב ויותר היה נכון לגרום שיהא נתפס כגנב אבל משום דגירסת הספר נתקיים כך תלתא זימני לכך אין להגיה וגם בקיצור הגי' שלא יהא כו' בסימן דלעיל ודהכא : [ש] **הוצאת** שני טפחים. כלומר מה שיצטרך להוצאת השני טפחים ואם צריכים ליסוד קצת ודאי דצריך גם כן ליתן חלקו : [ת] **ועוד** דאיכא למיחש. צריך עיון ריש פ"ב גבי כה ליכא טתל האמיך שכתב רבינו דהם אין יכול למחות

*וכן כתב הרמב"ם ז"ל שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו :

כא ההוא שטרא דיתמי דנפיק תברא עילויה א"ר חמא לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא מגבינן ביה לא מגבינן ביה' דהא נפיק עליה תברא ולא מיקרע קרעינן ליה דלמא כי גדלי יתמי מייתי ראיה ומרעו לתברא שלחה רב אחא בר רבא לקמיה דרבינא הלכתא מאי שלח ליה בכולהו הלכה כרב חמא לבר מתברא דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן. מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בהא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה בחיי אבוהון ש"מ זיופי זייפיה. כתב ה"ר יוסף ז"ל לא תימא דוקא היכא דמטא זימנא דההוא שטרא בחיי אבוהון וקתבע ליה בגויה אלא אפילו בתר דמית אבוהון הוא דמטא זימנא דשטרא כיון דמידע הוה ידע דאיכא עליה האי שטרא אכתי איכא למימר אם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון [א] ולאזמוני לבי דינא ולכפויי למיקרע לההוא שטרא: **כב מתני'** כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר רשב"ג אומר לא כל החצירות ראויות לבית שער. כופין אותו לבנות לעיר חומה דלתיים ובריח רשב"ג אומר לא כל עיירות ראויות לחומה כמה יהא בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חודש ואם קנה שם בית דירה הרי הוא מיד כאנשי העיר : **גמ'** בעי מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי נפשות הן גובין . אמר ליה לפי שבח ממון הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות דכל מילתא דלית ביה סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון והכי נמי אמרינן בפרק הגוזל בתרא (דף קיז:) שיירא המהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה מחשבין לפי ממון וכן נראה כל מה שמחדשין עכומ"ז גזירות ופורענות על ישראל אפי' מענין אותן ביסורים ובמניעת מאכל ומשתה גובין הכל לפי ממון . דעיקר כוונתם על הממון . ואיכא דאמרי בעי מיניה רבי אלעזר מר' יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי קירוב בתים הן גובין א"ל לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות . כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל אשתכח השתא בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא אין גובין לפי נפשות אלא לפי שבח ממון מיהו ללישנא בתרא עפויי הוא דמטפי דהא שבח ממון גובין אותו לפי קירוב בתים תדע שהרי אם יש שני בתים שוין כאחד כלום גובין מהן אלא לפי שבח ממון . וכן אם יש בית קרוב ואין בו ממון כלום וכי עולה על הדעת שגובין ממנו כלל כיון שאין בה ממון למאי חיישי' הא למדת דשבח ממון הוא עיקר ומאי לפי קירוב בתים דקאמר אף לפי קירוב בתים ומחלקין תחלה לפי הממון ואח"כ לפי קירוב בתים . ב' בתים שיש בהן ממון בשוה אחד קרוב ואחד רחוק הקרוב נותן יותר מן הרחוק ודברים אלו בזמן שיש שלום בעולם ואיכא אימת מלכות ואין לחוש אלא לאותם שבאין דרך לסטיות ובאקראי בעלמא אבל בזמן שיש מלחמה והמלכים מתגרים זה עם זה מסתברא דבכה"ג לא איכפת לן בקירוב בתים כלל דלגבי כרכום שסובב העיר קירוב בתים וריחוק בתים חדא הוא [ב] הלכך אין גובין אלא לפי שבח ממון ואם באין על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות והאי שבח ממון דקאמר דוקא ממון המטלטל דאיכא למיחש עליה אבל ממון שאינו מטלטל אין גובין עליו כלל דליכא למיחש עליו מידי ואם יש לחוש לגזילות חצירות וקרקעות ולשריפת בתים ולכיוצא בהן גובין אף לפי כולן הואיל ועל עסקי הכל הן באין: **כג** [א] **תוספתא** [פי"א דב"מ] מי שיש לו פתח במבוי [ג] אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי עד פתחי מי שיש לו בית בחצר אחרת בני חצר משעבדין אותו לעשות עמהן דלת ונגר ומנעול לחצר . ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו . ואם היה שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו על הכל . ומי שיש לו חצר בעיר אחרת בני אותה העיר משעבדין אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו . ואם היה שרוי עמהם בעיר משעבדין אותו על הכל . כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי . וכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ : **כד כופין** בני העיר זה את זה לקנות להן בהכ"נ ס"ת נביאים וכתובים: **כה** [דף ח ע"א] **רב** נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן . א"ל רב נחמן בר יצחק עבר מר אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי . אדאורייתא דכתיב אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה רבינו ע"ה לפני הקב"ה אף בשעה שאתה מחבב עמים יהו כל קדושיו בידך . והם תכו לרגליך ישא מדברותיך . אמר רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהן מעיר לעיר וממדינה למדינה לישא וליתן בדבורו של מקום . אדנביאי דכתיב גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם וגו' ואמר עולא פסוק זה בלשון ארמי נאמר אם כולם יתנו בגוים עתה אקבצם ואם מעט מהם ויחלו ממשא מלך ושרים. אדכתובי דכתיב מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך . בלו זו כסף גולגלתא. והלך זו ארנונא כגון תשורה או ארוחה שעושין למלך כשעובר עליהן : **כו רב** פפא רמא כרייא חדתא פי' באר מים חיים איתמי. א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא ודלמא לא מידויל. א"ל מישקיל שקילנא מינייהו ואי מידויל מידויל ואי לא מהדרינן להו ניהלייהו . וא"ר יהודה הכל לגלא גפא ואפי' מיתמי . אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא. הכל לכריא דפתיא שהוא תקון רחובה של עיר ואפילו מרבנן. ואי נפקי בכלוזא פי' המון עם . רבנן לאו בני מיפק בכלוזא ניהו שאין דרכן של תלמידי חכמים להזדלזל בפני עם הארץ . ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא אתו לקמיה דרבי אמרו ליה ליתבו רבנן בהדן . אמר להו לא . ערקינן ערוקו . ערקו פלגא *דליוה לפלגא אתו לקמיה דר' א"ל ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא . ערקינן ערוקו . ערוק כולהו פש ההוא כובס שדיוה אכובס ערק כובס פקע כלילא. א"ר ראיתם שאין פורעניות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ . כתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל שמעינן מהאי עובדא ומהא דאמר רב נחמן בר יצחק לר"נ בר ר"ח קא עבר מר אדאורייתא וכו' דכל מיני מסין [ד] ותשחורת המוטלין על הצבור בין קבועין ובין שאין קבועין אין ת"ח חייבין לסייע בהן את הצבור . ודוקא ת"ח שתורתן אומנותן אבל אין תורתן אומנותן חייבין והכי קאמרי רבנן ז"ל [ה] ונראה שת"ח שיש לו אומנות או קלת משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה הוא הנקרא תורתו אומנותו: **כז כמה** יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר. שנים עשר חדש . ולכל מילי מי בעינן שנים עשר חדש ורמינהי שלשים יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר חדש לפסי העיר . א"ר אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתני' לפסי העיר . ושמעינן 'דכל הני מילי חיובא ומפקינן מיניה דומיא דפסי העיר :

כח תניא המודר הנאה מבני העיר 'כל ששהה שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו מיושבי העיר כל ששהה שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו פחות מכאן מותר ליהנות ממנו : **כט אמר** רב אסי אמר רבי יוחנן הכל [ו] לפסי העיר ואפי' מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא . אמר רב פפא לשורא ולפרשא ולטורזינא אפילו מיתמי . כללא דמלתא כל מלתא דאית להו נטירותא ליתמי רמינן עלייהו . כתב ה"ר יוסף כל מלתא דאית להו נטירותא ליתמי כגון מיני פורעניות . אבל ארנוניות לא רמינן איתמי ונראה לי דכל מיני מסים מידי דנטירותא נינהו כי הם השומרים אותנו בין העכומ"ז. כי מה תועלת [ז] יש לקלת עכומ"ז בנו לשומרנו ולהושיב אותנו ביניהם אלא בשביל הנאה שניאותין מאת ישראל לגבות מהן מסין וארנונות . רבה רמא לדקה איתמי. א"ל אביי והא אמר רב שמואל בר יהודה אין פוסקין לדקה על היתומין אפי' לפדיון שבויים . א"ל אנא לאחשובינהו קעבידנא . [דף ח ע"ב] ת"ר קופה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים [ח] שאין עושין שררה על הצבור בממון פחות משנים . ומתחלקת בשלשה מפני שהוא כדיני ממונות תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה מפני שגיבויו וחלוקו שוה [ט] והקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד ואין הגבאין לא מוסיפין ולא גורעין לכך נגבית בשנים . אבל תמחוי אין דבר קצוב אלא לפי צורך השעה הוא נגבה לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד כפי הראוי לו ונמצא שהוא כדיני ממונות לפיכך צריך שלשה. תמחוי נגבת בכל יום. קופה מערב שבת לע"ש. תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר . ורשאין בני העיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי ולשנותן לכל מה שירצו ורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן . *פי' ר"ת ולשנותן לכל מה שירצו אפי' לדבר הרשות והתיר ליתן מעות הקופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנין אותה . ויש להביא ראיה לדבריו מהא דגרסינן (בערכין דף ו:) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה . סבר רב חייא בר רבין למימר ל"ש לדבר הרשות ול"ש לדבר מצוה . א"ר אמי הכי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה . והני מילי עד שלא נשתקע שם בעליה ממנו (א) אבל נשתקע שם בעליה ממנו אפי' לדבר הרשות מותר לשנותה והטעם לפי שהמתנדב להביא ליד צבור על דעת הצבור הוא מתנדבו. והא דאמרי' בערכין האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה. ה"מ גבאי אבל צבור יכולין לשנות וגבאי נמי דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה. כדאמר בערכין דקאמר התם שעזרק טייעא אנדיב שרגא ושנייה חזנא איקפד רחבה משום דעכומ"ז מיפעא פעי . משמע דבישראל כי האי שרגא וכי האי גוונא שרי. אלמא אף על גב דבא ליד גבאי מותר לשנותה לדבר מצוה. ואין לומר דשאני מילי דבי כנישתא דשל צבור ניהו וצבור מותרין לשנות אפילו לדבר הרשות דהכא חזנא הוא דשנייה דהיינו גבאי ולא צבור. ותימה כיון שמפרש משבאת ליד גבאי אסור לשנותה היינו דבר הרשות א"כ היכי מצי למימר עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה לדבר הרשות הא אמרי' (ר"ה דף ו.) בפיך זו צדקה ואי אפשר לחזור בו . וי"ל דה"ק עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה פירוש ללוות ע"מ לפרוע . משבאת ליד גבאי אסור ללוותה לדבר הרשות אפילו לחזור ולפרוע . אבל לשנותה לדבר מצוה מותר אפי' לא יפרענה עוד . וכן מוכח בערכין דקאמר התם יזיף ופרע . וה"ר יוסף הלוי ז"ל כתב דהא דקאמר ולשנותן לכל מה שירצו דוקא לדבר שהוא לורך עניים כגון כסות ובית לינה וקבורה אע"פ דקופה ותמחוי מזון הן יכולין לשנותן לדברים אחרים ובלבד שהוא לצורך עניים אבל לדברים שאין לורך עניים אין להם רשות לשנותן דהוה ליה כגוזל עניים והביא ראיה מהא דתנן במס' שקלים (פ"ב מ"ה) מותר עניים לעניים מותר שבוים לשבויים מותר עני לאותו עני מותר שבוי לאותו שבוי . והיא דישראל שהתנדב מנורה או נר שאני התם דכל המתנדב לצורך בהכ"נ על דעת הצבור מתנדב דבהכ"נ עצמו יכולין למוכרו ואפי' למישתי ביה שכרא [י] וליפי דבי כנישתא [כ] שינו אותן מבהכ"נ לבית המדרש . וג"ל דאין ראיה ממה שהביא מהאי דשקלים דהתם לא איירי במעות של קופה אלא ע"י מקרה שהוצרכו לגבות מעות לצורך עניים כגון מלבושים או שבאו שם עניים הרבה [ל] דומיא דשבויים ובהא הוא דאמר דמה שהגבו לשם לא ישנה ליתנו לעניים אחרים . [מ] אבל בני העיר שעשו קופה בסתם לדעתם עשאוה . ולשנותן לכל מה שירצו ולכשיצטרכו מעות לעניי עירם יגבו פעם אחרת . וכן משמע לישנא דלכל מה שירצו . דאי לאשמועי' דלצורך עניים דוקא יכולין לשנותה כיון דאשמועי' כבר דיכולין לשנות תמחוי שהוא לעניי עולם ליתנן לעניי העיר וקופה שהיא לעניי העיר ליתנו לעניי עולם ואין בו משום גזל שנותן מה שנגבה לעני זה לעני אחר כ"ש מה שנגבה לאותן עניים שיכול לשנותן ממעשה למעשה . וגרסינן בירושלמי דשקלים מותר עניים לעניים מותר שבויים לשבויים ואין ממחין ביד הפרנסים . כלומר אם ראו שיש לורך בדבר ובאו לשנות אין ממחין בידן על כן נראה לדברי ר"ת : **ל אמר** מר אין עושין שררה על הצבור פחות משנים מה"מ א"ר נחמן בר נתן

הגה"ה

*מכאן אומר ר"ת אם השר הטיל מס או מתנה על בני העיר וברחו מקצת שפטורין מן המס ואין אלו הנשארים יכולין לדוחקם לתת עמהם . ע"כ ה שמלא בשם ר"ת . מיהו אי הדרי ודרים בעיר כבראשונה אפשר שחייבין ליתן עמהן דהא איכא למימר ערקו ולא חזרו לשון התולעת . ושוב מצאתי תשובת ר"י בר שמואל דנראה לו דאם היה הכובס תובע הנהו דערקו לדינא היו חייבין לסייע אלא שאר לא רצה לכופם ולפי שלפי דבריו היו פטורין לגמרי אפילו אי לא ערקו ובאותה תשובה עצמה יש שמס שלוקח השר מיקרי דינא דמלכותא אף על גב שאין להן קצבה לפי שדרך השר לקחתם בעת המלחמה לצורך אכסניא וכן לכל שאר צורכי גדולים . מהרי"ח :

הגהות הב"ח א וכן כתב הרמב"ם ז"ל שצריך לסתום. נ"ב כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות שכנים אבל הרמב"ן כתב דאין לכן חלונות דין חלונות שלא יאפיל קאמר והיינו דיכול לבנות כנגדן ולהאפיל עליו למעט אורה אבל יכול למחות עליו שלא יאפיל עליו לגמרי וכשאינו בונה כנגדן אינו יכול למחות בחלונות לסתמן כ"כ להדיא בחידושיו : ב מי שיש לו וכו' בחבילתו עד פתחי כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי ולא כל אחד מבעלי אומניות ולשכנו אינו כופהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופהו מי שיש לו בית בחצר אחרת : ג נביאים וכתובים ר' יהודה נשיאה רמא שורא ארבנן א"ל ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא : ד דליוה לפלגא רמו אידך פלגא אפלגא אתו לקמיה דר': ה בהגה"ה ד"ה מכאן וכו' עמהם ע"כ מה שמלא וכו' היו חייבין לסייעו אלא שאר רצה לכופס: ו ושמעינן מינה דכל הני מילי חיובא ניכהו ומפקינן מינייהו בע"כ דומיא דפסי העיר: ז תניא המודר הנאה מבני העיר ובא אדם ונשתהה שם כל ששהה שם : ח איתמי דבר מריון א"ל אביי והא : ט מפני שגיבויו וחלוקו שוה ומפני מה קופה נגבית בשנים ותמחוי נגבית בשלשה שהקופה דבר קצוב הוא :

הגהות הגרי"פ [א] הרי"ף העתיק תוספ' זו קצת בנוסחא אחרת ע"ש ודע בתוספתא שלפנינו לא מצאתי אלא מקצת דמקצת ממה שהעתיקו הרי"ף והרא"ש :

פלפולא חריפתא

למחות אין חזקה: [א] ולאזמוני לבי דינא. קשה לי דהא איכא למימר דמש"ה לקח שובר לפי שהלה אמר לו. שאבד בטרו וי"ל דכיון שאין זה ברור לא קרעינן ליה ומהרש"ו כ"ץ סימן ק"ח כתב שהיה מוליאו בחיי אביהן פירוש היה מראהו בב"ד או בין סבריות לברר שכבר נפרע השטר שביד המלוה ע"כ : [ב] **הלכך** אין גובין אלא לפי שבח ממון. דאין באין על עסקי נפשות כי נוח להם להחיות את נפשם ושיהיו להם למס עובד וכ"כ מהרש"ו כ"ץ סימן קס"ג : [ג] **אין** בני מבוי כופין אותו לעשות דלת כו'. עיין לקמן גבי אמר רב ענן מבואות המפולשות לרה"ר וכו': [ד] **ותשחורת**. לשון שחור דבפרק חזקת והוא לשון ארמית לא חמור אחד מהם נשאתי מתרגם לא חמרא דחד מנהון שחרית : [ה] **ונראה** שת"ח שיש לו אומנות כו'. לאפוקי שתורתו אומנתו דפ"ק דשבת גבי מפסיקין לתפלה דבעינן דוקא כרשב"י וחביריו והר"י הלוי דנקט תורתו אומנתו ליסנא מעליא נקט לשון המוזכר בדברי החכמים ז"ל : [ו] **לפסי** העיר. הם הבקעות שסביב החומה כך כתב נימוקי יוסף ולשון הערוך קרשי העץ לחזק שערי העיר כמו פסי ביראות (דעירובין) : [ז] יש לקלת עכומ"ז . ובדפוס ישן יש לעכומ"ז : [ח] **שאין** עושין שררה על הצבור בממון וכן גי' הרי"ף גם הרמב"ם בפ"ט מהלכות מתנות עניים אבל בספרים דידן בגמרא ל"ג בממון וכן בטור י"ד סימן רנ"ו ולקמן גבי אמר מר לא העתיק רבינו גם כן בממון : [ט] **והקופה**. נ"ל דגרסינן דהקופה והיינו כפירוש הרי"ף דלא כפירוש רש"י וכן נ"כ דעת התוספות וכן מוכח בטור י"ד סימן רנ"ו : [י] **וציפי** דבי כנישתא. דלקמן בסמוך : [כ] **שינו** אותן מבהכ"נ לבהמ"ד. כלומר ודלא כפרש"י דמן הקופה היו נעשין גם הרי"ף כתב כהר"י הלוי דמבהכ"נ לבהמ"ד נשתנו ומחדש נדפסו ספרי הרי"ף בקראקא והוגה בגלדו בשם הכס א' שתמה על הרי"ף דלא פי' כפרש"י והרא"ש ונמהילה מכבודו דלא דק כלל בזה דטעמייהו דרש"י והרא"ש דס"ל כפי' ר"ת דשאין נשעת מהקופה אפילו לדבר הרשות אבל הרי"ף ס"ל כהר"י הלוי וזה פשוט : [ל] **דומיא** דשבוים. שבאים במקנה : [מ] **אבל** בני העיר שעשו קופה בסתם. וה"ס תמחוי וכן הוא בהדיא בטור י"ד סימן רנ"ו :

תפארת שמואל

פרק ראשון (א) **אבל** נשתקע שם בעלי' וכו'. אין מפורש התם אלא דיקא מדפריך התם מאי איריא עכומ"ז אפי' ישראל נמי ר"ל בדבר הרשות אסור בלא נשתקע ובנשתקע מותר ודלא כמשמעות לשון התוספות (כאן והתום) שכתבו דס"מ למפרך אי בדבר הרשות מאי איריא לא נשתקע אפי' נשתקע אסור ודו"ק:

ואמר קרא והם יקחו את הזהב שררה הוא דלא עבדינן הא סימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דא"ר חנינא מעשה ומינה רבי שני אחין לקופה מאי שררותא דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והכתיב ופקדתי על כל לוחציו ואמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אלו גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד והא דלא אמיד [נ] כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה. ת"ר גבאי צדקה [ס] אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק אבל זה פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין:

לא מצא מעות בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם כיוצא בו היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא יתנם לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם. ת"ר גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן כיוצא בו גבאי תמחוי בזמן שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן. ת"ר מעות של צדקה אין מונין אותם שנים שנים אלא אחד אחד אמר אביי מרים לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא [ע] שנקנו מן הקופה אכיון דשמע להא דתניא ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו הוה יתיב: לב אמר אביי מרים הוה עביד מר תרי כיסי. חד לעניי מתא וחד לעניי עולם כיון דשמעה להא דאמר בשמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד [דף ט ע"א] ואתני איהו נמי עביד חד ומתני. א"ר אשי אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דאתו אדעתא דידי אתו מאי דבעינא עבידנא ביה: לג הנהו טבחי דאתנו בהדי הדדי כל דעביד ביומא דחבריה ליקרעיה למשכיה. אזל חד מינייהו עבד ביומא דחבריה קרעוה למשכיה אתא לקמיה דרבא וחייביה איתיביה רב יימר בר שלמיא לרבא והתניא ולהסיע על קיצתן ולא אהדר ליה. א"ר פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו. מכאן דכל בעלי אומנות יכולין להתנות ביניהם והם הנקראין בני העיר בענין מלאכה ואדם חשוב היינו דוקא כגון רבא שהיה ראש ומנהיג בעיר ואפילו כל בני העיר לאו כל כמינייהו להתנות אם לא מדעת אדם חשוב: לד ת"ר אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם גזברין [פ] ואע"ג שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר גאך לא יחשב הכסף אשר ניתן על ידם כי באמונה הם עושים. א"ר הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות איבעית אימא סברא ואב"א קרא סברא דהאי מיבזי והאי לא מיבזי וקרא דהכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס והדר הב ליה והתם כתיב כי תראה ערום וכסיתו לאלתר ורב יהודה אומר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא סברא האי מלטער והאי לא קמלטער קרא דכתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר והתם כי תראה ערום וכסיתו לכשיראה לך בעדים. תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו: לה תנן התם אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מד' סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה. א"ר פפא פוריא ובי סדיא. ואם היה עני מחזר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו מן הקופה מתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת: לו אמר רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל לשנה שנאמר והעמדנו עלינו מצות לתת שלישית השקל לשנה. ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות מצוה אין כתיב כאן אלא מצות. אמר רבי אלעזר [צ] גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום. [דף י ע"א] ר"א יהיב פרוטה [לעני] ומצלי אמר [דכתיב] אני בצדק אחזה פניך מאי אשבעה בהקיץ תמונתך. א"ר נחמן בר יצחק אלו ת"ח שמנדדין שינה מעיניהן בעוה"ז והקב"ה משביען מזיו שכינתו בעוה"ב [דף י ע"ב] איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ד' מאה דינרין לקמיה דר' אמי ולא קבלינהו *שדרתה לקמיה דרבא [ק] וקבלינהו משום שלום מלכות עבד ור' אמי אומר אי משום שלום מלכות איבעי ליה למיתבינהו לעניי עובדי כוכבים ורבא נמי לעניי עובדי כוכבים יהבינהו ורבי אמי דאיקפד לא שמיע ליה [ר]: לז [דף יא ע"א] מתני' אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לזה וד' אמות לזה ולא את השדה עד שיהו בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר דתשעה חצאי קבין לזה ותשעה חצאי קבין לזה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר"ע אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא [ש] את בית הבד העד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה אימתי בזמן שאין שניהם רוצים אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן יחלוקו ובכתבי קודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: גמ' א"ר אסי א"ר יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תנ"ה אין חולקין את החצר עד שיהא ח' אמות לזה וח' אמות לזה והא אנן ד' אמות תנן אלא לאו ש"מ כדרב אסי אמר ר' יוחנן ש"מ וטעמא דלא פלגי בכל הני פחות מכשיעור המפורש במשנתנו לפי שאין ראוי לכל אחד להשתמש בחלקו המגיעו וכל אחד יכול לומר אני רוצה להשתמש בכולו. אבל אם כל אחד מכיר חלקו ואין לו רשות להשתמש בשל חבירו חולקין ואפילו בפחות משיעור המפורש במשנתנו [ת] ומלתא דפשיטא היא: לח אמר רב הונא חצר לפי פתחיה מתחלקת ורב חסדא אמר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה פרש"י דמיירי בראובן ושהיתה לו חצר ובה שני בתים ואחד מהן פתוחים לו שני פתחים לחצר ולשני פתח אחד וחלק נכסיו על פיו ונתן האחד לשמעון בנו והאחד ללוי בנו אם באו לחלוק את החצר זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים והשני חלק אחד וכו'. וכן כתב ריב"א בשם הגאונים דבהכי איירי אבל שנים שירשו חצר או קנו בשותפות חולקין החצר והבתים הכל בשוה ולא יטול אחד מהן בחצר יותר מחבירו ואם קדמו וחלקו הבתים קודם שחלקו החצר והגיע לחלק ראובן בית שיש לו שני פתחים ולחלק שמעון בית שאין לו אלא פתח אחד אין אומרים שזכה ראובן בארבע אמות בחצר לכל אחד מפתחיו אלא חולקין את החצר בשוה דהא קי"ל אחין שחלקו אין להן דרך וחלונות וסולמות זה על זה וכמו שאין החלון זוכה לו בהרחקת ד' אמות מכנגדו כך אין פתחו זוכה לו בד' אמות בחלק המשותף לחבירו וכדאסיקנן נמי בשני אחין שחלקו אחד נטל כרם ואחד נטל שדה לבן דאין לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן אלא היכא דעלו אהדדי אע"פ שצריכות לו לבעל הכרם ד' אמות כמו שצריכות לו לכל פתח ארבע אמות והקשה עליו ה"ר יונה ז"ל מהא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף ס.) גבי הא דתנן קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לשוויה תרי בר תרתי דקשקיל שמנה אמות בחצר אע"ג דהנך שני פתחים איהו פתח להו ולא אבוה זכי ליה בד' אמות בחצר הכא נמי היכא דפלוג ומטא לחד מינייהו בית שיש לו שני פתחים אית לן למימר שזכה בכל פתח בד' אמות ותירץ דהכי פירושו לקמן דשקיל שמנה אמות בחצר כלומר [א] שמא יחזיק זה בפתח שלש שנים ויטעון ויאמר ברשותך פתחתי ומכרת או נתת לי ד' אמות לאותו פתח לפרק משא והחזקתי בו שלש שנים ויראה לי שמה שפרש"י דאיירי בנותן מתנה לבניו דוקא בשביל רב הונא פי' כן דאחין שירשו או שותפין שחלקו פשיטא שאין חולקין את החצר לפי הפתחים אבל דברי רב חסדא מתוקמא שפיר אף באחין ושותפין שחלקו שני בתים שבחצר בשומא שאותו שהגיע לחלקו בית שיש לו שני פתחים נוטל שמנה אמות לשני פתחיו והאחד ד' אמות לפתחו מידי דהוה אשני אחין שחלקו אחד נטל שדה לבן ואחד נטל כרם וחלקו בשומא ובעילוי דכרם עדיף משדה לבן וצריך בעל הכרם ליתן דמים לבעל השדה או להוסיף לו בשטח הקרקע ואז יש לו ד' אמות בשדה לעבודת הכרם משום דצריכי לכרם ומסתמא גם בשבילו עלו אהדדי וכן נמי כשחלקו הבתים [ב] מסתמא לא היו לגמרי שוין בדמים זה כזה וחלקו בשומא ובעילוי ואז אמרינן דארבע אמות שלפני פתחו היתרים על של חבירו היו בכלל העילוי שהם צריכין לו לפרק משאו כמו שצריך הכרם לד' אמות ולא דמי לחלון שאינו זוכה לו בהרחקת ארבע אמות מכנגדו דהנהו ארבע אמות של הרחקה אינם כל כך מעיקר הבתים הביא כמו ד' אמות שלפני הפתח שצריכות לפרק משאו וד' אמות הצריכות לכרם לעבודתו. ועוד התם יש לבית אורה הראויה להשתמש מצד אחר כדפרישית לעיל. אמנם מטעם אחר היה נראה שאין נוטל ד' אמות לכל פתח דגרסינן בירושלמי. א"ר יוחנן ד' אמות לא שהן לו לקנין אלא כדי שיהא מעמיד בהמתו לטעון ופורק חבילתו לטעה ובתוספתא נותנין לו מכנים ומוציא ארבע אמות בחצר הלמא אינם שלו לגמרי וחבירו משתמש שם כשהוא אינו פורק שם משאו ואין בהמתו עומדת שם וא"כ למה יהיו שלו אחר חלוקה לגמרי נמצא מפסיד האחד מה שהיה משתמש בהן מתחלה וכיון שהחצר חציה שלו ומשתמש בכולה למה יפסיד כשיחלוקו ומיהו י"ל דאין הכי נמי שיפסיד דכיון דעלו בדמים כל צרכי הבית הם בכלל העלוי וקודם שחלקו אין מקפיד אם חבירו משתמש בהו בשעה שאין צריך להם: תניא כוותיה דרב חסדא פתחים שבחצר יש להן ד' אמות לכל אחד ואחד היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ד' אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמנה אמות היה לו פתח אחד ברוחב שמנה אמות נוטל שמנה אמות כנגדו באורך הפתח וד' אמות בחצר ואם לא היה הפתח רחב כי אם שתי אמות מ"מ נוטל ארבע אמות על ארבע אמות דלא הוה חלפרק משאו בצליר מהכי מדאמרינן לקמן לא לישוי תרי בר תרתי דקא שקיל תמני בחצר: לט ואע"ג דאמרינן דכשנותן הבתים לבניו יפה כחו של אותו שיש לו שני פתחים מיהו אם נתן הבתים לשמעון והחצר ללוי [ג] אין לשמעון חלונות על לוי דלשניהם נתן בעין יפה ומהאי טעמא קי"ל דהאחין שחלקו אין להן דרך וחלונות וסולמות זה על זה משום [ד] דמוכר בעין יפה מוכר ולא דמי להא דאמרינן הכא דמי שיש לו שני פתחים נוטל לכל פתח ד' אמות דהכא לאו בחלק לוי הוא זוכה אלא מחלק אביו שהורישו שהרי לא פירש שיחלוקו החצר מחצה על מחצה אלא חלוקת הבתים ובאותה חלוקה נתפרשה גם חלוקת החצר ה"ר יונה ז"ל [ה] ולפי טהגאונים אם יש בחצר של שותפין שמנה על שמונה ולאחד יש לו שני פתחים אינו יכול לומר איני רוצה לחלוק עד שיהא לי לכל פתח ד' אמות לפרק משא ועוד ד' אמות לשיעור חצר [ו] נמצא שיצטרך שיהיה בחצר ששה פעמים ארבע אמות על ארבע אמות אלא כיון שיש לו לפתח אחד שיעור פירוק משאו ארבע אמות ועוד ארבע אמות לחצר צריך לחלוק. וכתב הר"ר יוסף הלוי ז"ל ידהכי ארבע אמות על שמונה אמות דקאמרינן דוקא ארבע על שמנה דלא סגי לכל חד בצליר מד' אמותכ [ז] ואע"ג דאיכא עשר אמות באורכא אי ליכא בפותיא ד' אמות לית בה דין חלוקה כיון דליכא בפותיא ד' אמות לא חזי לתשמישתא. אמר אמימר לפירא דסופלי יש לה ד' אמות לכל רוח ולא אמרן אלא דלא יחד לה פיתחא [דף יא ע"ב] אבל יחד לה פיתחא אין לה אלא ד' אמות לפני פיתחא כיון שאין משתמש בה אלא דרך אותו פתח אותו צד שהוא כנגד הפתח הוא פתחו של הפירא ויש לה ד' אמות כנגד אותו הפתח:

מ אמר רב הונא אכסדרה אין לה ד' אמות פי' בית שיש לפניו אכסדרה אין לבית ארבע אמות לפי שאכסדרה כולה פרוצה מרוח אחת ואפשר דעייל לגוה ומפרק ואם אין לה [ח] ארבע אמות משלים עליה מן החצר ד' אמות מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא באכסדרה רומיתא דלא אפשר למיעל לגוה ומפרק: ת"ר בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות היו מחמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות ולול של תרנגולים אין לו ארבע אמות דמטפסין ועולין ומטפסין ויורדין ובית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה אפילו קרויו כלפי חוץ אין לו ד' אמות דאפשר דעייל לגיו ומפרק. גרסינן בסוכה (דף ג.) בית שאין לו ארבע אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה ואין האחין והשותפין חולקין בו עד שיהא לכל אחד ארבע אמות על ארבע אמות דלא חזי לדירה בפחות מהכי. בעא מיניה רב הונא מרב אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או לא. פי' רבינו מאיר דלא מיבעיא ליה בני מבוי אחר אם יכולין לעכב עליו דהא מלתא דפשיטא היא כיון שאין לו דריסת הרגל במבוי שאין מפולש היאך יחזיר פתחו לשם ועוד דהוה ליה למימר בני אותו מבוי כדאמרינן לקמן בשמעתין בני אותה העיר אלא אבני מבוי דידיה קאי אם יכולין לעכב עליו בטענת שמרגיל דריסת הרגל של בני מבוי אחר ליכנס

הגה"ה

*שאלתי מ"ש צדקה אין מקבלין מהן ומ"ש נדרים ונדבות דמקבלין מהן ודרבי' היא היא אדרבה נסמוך אדאורייתא וכמו שמקבלין נדרים ונדבות כך נקבל צדקה ופי' לי מו"ר אברהם הטעם לפי שנדרים ונדבות אין באין לכפר. מהרי"ת:

הגהות הב"ח א שנקנו מן הקופה דבי מדרשא כיון דשמע: ב דאמר ליה שמואל לרב תחליפא: ג זכר לדבר שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים: ד רבי יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חצאי קבין: ה ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין אימתי בזמן שאין שניהם: ו בראובן שהיה לו חצר: ז בר תרתי תרתי דקשקיל: ח דלא הוה ליה לפרק וכו' בר תרתי תרתי דקא שקיל: ט ולפי דעת הגאונים וכו' שיצטרך שיהיה בחצר חמשה פעמים ארבע אמות: י דהכי ארבע. נ"ב וכ"כ האלפסי: כ בצליר מד' אמות על ד' אמות ואע"ג דאיכא עשר: ל אמר אמימר האי פירא וכו' לכל רוח ורוח ולא אמרן: מ היו ד' או חמשה בתים:

פלפולא

[נ] כי הא דרבא אכפייה כו'. עם אחד שהיה עמו שאין עושין שררה על הציבור בפחות משנים ולא חשיב ליה משום כבודו של רבא כך כתבו התוספות: [ס] אינם רשאין לפרוש זה מזה בשוק. במקום שהרבים מצויים שם ולכך יוציא עצמו מחשדא דשכיחא בין המון העם אבל ודאי דאנן מהימנין ליה כדלעיל ר' מינה שני אחים והיינו דפי' רש"י בדבור הא סימוני כו' להיות גזבר וכלומר שיהא המעות תחת ידו לבדו אבל לגבות בשוק צריך שיוציא עצמו מחשד של ההמון עם: [ע] שנקנו מן הקופה. כך פירש רש"י וכדמסיק רבינו לעיל דנראה כדברי ר"ת: [פ] ואע"ג שאין ראיה לדבר. דדלמא אינהו היו צדיקים גמורים וכ"כ התוס' ואין נראה מה שפירש רש"י דאגבאי צדקה להוד קאי: [צ] גדול המעשה יותר מן העושה. רגילים לקרות מעשה בשוא ופתח וראיתי בספר ערוגות הבשם בבינוני מפעל הדגוש שכתב שקריאתו כאשר הוא בפתח ושוא ג"כ יוצא לצליפי שכן הוא הבינוני בהפעיל אלא שכל מעשה שבכתוב הוא שם ואינו פעל לכך משנין הקריאה עכ"ד והוכרחו לדרוש כן כדי שלא יהיה הפסוק כפל לשון דבסיפיה כתיב ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם ודרשו דמעשה גדול לפי שבו כתיב שלום ואין לך כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום כדתנן בסוף עוקצים. אבל השקט ובטח אף על פי שעניינם גם כן מענין שלום יש הפרש ביניהם ומשום כך בא הלשון כפל השקט ובטח לומר שאם יהיה בשקט אבל יקרה מקרה לבא חרב של שלום וכיוצא בזה פן ירך לבבו ויירא לנפשו לכך אמר ובטח שיהא בטוח כי לא יאונה לו כל און אף כי יעבור חרב או יקרה שאר התרגשות של רעה בעולם אבל שלום הוא מחזיק כל הברכות שאפילו שום חרב או רעה לא יעלה ולא יבא כלל: [ק] ה"ג וקבלינהו שמע ר' אמי ואיקפד אמר לית ליה ביבוש קצירה תשברנה ורבא דעבד משום שלום מלכות הוא דעבד

חריפתא

ור' אמי סבר אי משום. [ר] כאן כתב הרי"ף הא דבפרק (זה בורר) אוכלי דבר אחר כו'. אע"פ שגם במקומו כתבו אפילו הכא כתבו בכאן דהתם לענין עדות והכא לענין צדקה ובקצור כתב גם כאן: [ש] את בית הבד גרסינן. ובי"ס גרסי' גם כן את בית השלחין קודם בית הבד: [ת] ומלתא דפשיטא היא. כלומר ואין צריך להראיה שכתב הרי"ף: [א] שמא יחזיק זה כו'. עיין בר"פ דלקמן ומ"ש שם: [ב] מסתמא לא היו לגמרי שוין וכו' ואז אמרינן כו'. אבל להגאונים ליתא משום דסברי דד"א דפתחים הן כמו חלונות וכן משמע לקמן דגאונים חלוקים בזה שכתב ולפי הגאונים וכו': [ג] אין לשמעון חלונות על לוי. וה"ה ד"א לפתחו דמרא דהך שמעתא הר"ר יונה הוא כדמסיים רבינו ולדידיה ד"א דפתחים וחלונות דין א' להם ולא נקט חלונות אלא לפי שמביא ראיה מהא דאחין שחלקו אין להם חלונות וכו': [ד] דמוכר בעין יפה מוכר. והאחין שחלקו כלקוחות הן כמ"ש רבינו לקמן בפרק בית כור ובאותה חלוקה נתפרשה גם חלוקת החצר דלמי שחלק בית שיש לו שני פתחים בכלל זה נתן לו ב' פעמים ד"א בחצר דלכך לא חלק החצר: [ה] ולפי הגאונים. דסברי שנים שירשו או שקנו בשותפות לעולם חולקים החצר בשוה והא דאף על גב שחולקים בשוה צריך שיהא לכל פתח ד"א ועוד ד"א שיעור לכל אחד ואחד כ"י ס"ס קע"ב: [ו] נמצא שיצטרך בחצר ששה פעמים ד"א וכו'. שאם לאחד יש לו ב' פתחים צריך שיגיע לו ג' פעמים ד"א ב"פ לב' פתחים ואחד לשיעור חצר לסברת הגאונים שחולקים החצר בשוה א"כ צריך שיהא גם לבעל פתח אחד ג"פ ד"א כדי שתהא חלוקת החצר בשוה: [ז] ואף על גב דאיכא עשר אמות בארכא. שהחצר ארוך וקצר: [ח] ד"א. פי' ד' על ד' וכן משלים עליה מן החצר ד"א הייט נמי ד' על ד' וכן הוא נבדיא

מבוי זה דרך ביתו. אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים א"ל לפי בני אדם מתחלקת ובני מבוי מעכבין עליו*: **מא תניא** נמי הכי זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים והאכסניא מתחלקת לפי בני אדם יש מפרשים זבל של בני אכסניא שדרך האכסנאים להניח [ס] גולפא ושדיא אוקין אותן בעלי האכסניא לפני בני אדם וי"מ אכסניא של מלך או של עבדים כשגובין אותן לפי בני אדם גובין ולא לפי פתחים : **מב אמר** רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהן הדרך . פירש רבינו חננאל הפנימי שהוא עומד באותו צד שהמבוי סתום ובקש לעשות מחילה לרוחב המבוי ולסתום עד החצר הסמוכה אלו ומעכבין עליו מפני שמרבה עליהן הדרך פירוש דריסת הרגל כי עד הנה כשהיו רבים נכנסין במבוי היו מתפשטין עד סוף המבוי ועתה היצר להם המקום מיתיבי חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת הפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפתחו אין בני מבוי מעכבין עליו חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת עם החיצונה ומשתמשת לעצמה נמצאת פנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי . וקס ליה רב הונא כרשב"א *וליתא לדרב הונא דהא רבי פליג על ר"ש בן אלעזר [י] וקי"ל הלכה כר' מחבירו ואע"ג דאמורא יכול לפסוק אפי' כיחיד במקום רבים ואפי' דלא כסתם משנה היינו היכא דידע האמורא פלוגתייהו. אבל הכא רב הונא דלא ידע פלוגתייהו ואדעתא דנפשיה קאמר ואפשר אי הוה ידע פלוגתייהו לא הוה פליג אכללא דקי"ל הלכה כרבי מחבירו הלכך שמעינן אכללא. היה סתום ובקש לפתחו אין בני מבוי מעכבין עליו . אמר רבא לא שנו אלא שלא פרץ פצימיו אבל פרץ פצימיו בני מבוי מעכבין עליו :

הגה"ה

*כתב רב אלפס הא דאמרינן בני מבוי מעכבין עליו הני מילי בני מבוי שאין מפולש מפני שמרבה עליהן הדרך אבל מבוי מפולש אין מעכבין עליו דהוה ליה רשות הרבים . מא"ז :

הגה"ה

*כל פירוש זה תמוה מאד דכיון דרב הונא סבר כרשב"א דאמר כולן משתמשין במבוי וליכא אמורא אחר דפליג עליה היה נראה לפסוק הלכה כוותיה ותו אפילו לרבי דאמר אין החיצונה משתמשת עם הפנימית . מ"מ אין כח בפנימית לגרוס מבוי דרך הרבים על החיצונות ותו ק"ל ותיפוק לי דמיצר שהחזיקו בו הרבים אסור לקלקלו ובני [רבוי] שרצו להעמיד דלתות בני רה"ר מעכבין עליו ונראה לי כפירוש רש"י דאחד מבני מבוי שביקש לסתום כנגד פתחו פירוש להקיף מחיצה סביב ארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שצריך להקיף אותה סתימה ואפשר דלא מזיק מידי לבני רה"ר ג דקוו וקיימי בההוא סתימה והשתא אתיא בפשיטות דלא כרבי וכגון שביתו פתוח למבוי דאית ליה ד"א במבוי לפני ביתו כמו בחצר והשתא לא קשה מידי מה שהקשה ר"י כך נראה לי . מהרי"ח :

מג [דף יב ע"א] **אמר** אביי תניא דמסייע לך בית סתום יש לו ד' אמות פירץ פצימיו אין לו ד' אמות משום דהנך ארבע אמות אין קנויים לו להיות לגמרי שלו כשאר ממונו שאין יוצא מתחת ידו עד שימכרנו או יתננו לאחר אלא לתשמיש בעלמא הם קנויות לו כשהוא צריך להן וכיון שגילה בדעתו שאין צריך להם פקע זכותיה מינייהו . בית סתום אינו מטמא כל סביביו פירץ פצימיו מטמא כל סביביו דהוה ליה כקבר סתום דמטמא במגע : אמר רבה בר רב הונא מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני מבוי לסותמן בני אותה העיר מעכבין עליהן ולא מיבעיא היכא דלית להו דירכא אחריתי אלא אפי' אית להו דירכא אחריתי מעכבי כדרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו כיון שהחזיקו בו ברשותו : **מד אמר** רב ענן מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבוי להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן סבור מינה הני מילי בארבע אמות דא"ר זירא אמר רב נחמן ארבע אמות הסמוכות לרה"ר הרי הן כרה"ר ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא זימנין דדחקו בני רה"ר ועיילי להתם והא דקי"ל כרבי דפנימית יכולה לסתום כנגד פתחה והוא הדין כולן אם נתרצו שלמעלה מהם [כ] התם במבוי הפתוח [ל] לכרמלית והכא במבוי הפתוח לרה"ר והא דתניא נמי בתוספתא אין כופין בני מבוי זה את זה לעשות דלת למבוי מפני שיכול לומר רצוני שאכנס וחבילותי על כתיפי הא אם רצו כולן עושין לו דלת התם נמי דפתוח לסימטא או לכרמלית ונראה לי דאין חילוק בין כרמלית וסימטא לרה"ר לענין דין זה כיון שעוברים רבים לפני פתח המבוי דלענין שבת שייך לחלוק לפי שתלוי בבקיעת רבים כגון דגלי מדבר ונראה דהיא מיירי במבואות קטנים המפולשין למבוי המפולש לרשות הרבים דאפי' כי דחקי רבים ומתפשטין למבוי הסמוך לרשות הרבים כולי האי לא דחקי למבוי הפתוח לאותו מבוי :

מה ולא את השדה עד שיהא בה כו' ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה בבבל מאי אמר רב יוסף בי רדו יומא באתריה דתנא דמתני' היו הקרקעות חשובין והיו ראוי ליטפל אפי' בפחות מכדי עבודת יום אחד אבל בבבל שאין הקרקעות חשובים כל כך אין חולקין עד שיהא לכל אחד כדי מלאכת הפועלים ליום אחד :

מו [דף יב ע"ב] **פשיטא** חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מיצרא ולא מצי למימר פשוט נחלוק השדה לשלשה חלקים ונטיל גורל ואם יפול לי חלקי באמצע ולך משני צדדים תטול אלא חולקין את השדה לשלשה חלקים ומטילין גורל על שני חלקים החיצונות והאמצעי הוא של הבכור ממה נפשך דשני חלקים של בכור כחלק אחד שווינהו רחמנא כדדרשינן פרק יש נוחלין (דף קכד.) מדכתיב פי שנים ודוקא שהוא עדית או בינונית או זיבורית [מ] אבל יש להן [שלש שדות] בינונית ועדית [וזיבורית] לא אמרינן שיטול הבכור מן העדית [נ] בשומא [כנגד] הבינונית שתפול לו מצד אחד כדי שיטול חלקו במקום אחד אלא יטול חלקו בכל שדה ושדה דלא עדיף כחו מפשוט דשני פשוטין חולקים בעדית ובינונית . יבם מאי אמר אביי היא היא ורבא אמר אמר קרא והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור כלומר [ס] על החלק שנתחדש לו נקרא בכור . אבל חלק שהיה לו כבר לא יתעלה בשביל חלק בכורה שניתן לו חלק הראשון אצל חלק בכורה . ההוא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשא כי קא מפלגי אמר הבו לי אמיצראי אמר רבה [ע] כגון זו כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף מלי אמרי מעלינן לך

כנכסי דבי בר מריון . פרש"י לנו היא חשובה כקרקעותיו של בר מריון שהם חשובות . *ופירש דמיירי בשדה הבעל ופעמים שזו מתברכת וזו אינה מתברכת משום דקשיא ליה אמאי איצטריך רב יוסף לקמן לומר האי מידויל והאי לא מידויל לימא משום דמעלינא לך כנכסי בר מריון אלא בשדה הבעל שייך למימר האי טעמא שפעמים שזו מתברכת וזו אינה מתברכת כי פעמים שהגשמים יורדין על זו יותר מעל זו [פ] מה שאין כן בבית השלחין וקשה דבבית השלחין נמי פעמים שזה לוקה בשדפון ובירקון וזו אינה לוקה . ופירש רבינו תם דמעלינן ליה אנכסי דבר מריון כלומר בני מריון היו עשירים ולא היו מוכרין קרקעותיהן אלא בדמים יקרים כך לא ניתן זכות שיש לנו באותה שדה אם לא בדמים יקרים ואין בזה משום מדת סדום שהרי יש לנו זכות בגורל זה שאם יפול לנו הגורל בין שתי שדות הרשות בידינו שלא נחליף עמך אם לא בדמים יקרים גם עתה נמי אין כאן מדת סדום אם אין אנו מבטלין חלקינו בשבילך ורבה סבר ליה דכופין על מדת סדום ואינן יכולים לעלות אותה שדה לפי שהיום או למחר אם נבא למכרה תקחנה ביוקר או תחליף בשלנו בעלוי דמים דכיון שאין חלק זה שוה יותר משאר חלקים אלא מחמת מצרנותו של זה אין להם להעלותה מטעם זה דמדת סדום היא והלכתא כרב יוסף דמעלינן ליה אנכסי דבר מריון . כתב ה"ר יונה ז"ל אם פקח הוא כשבאין לעלות לו השדה יותר מדאי יפחות מכדי עלוייה ויאמר או אני אתן בה שומא זו או אתם תקנוה וכיון שהם לא ירצו בה יעלנה הוא בלא גורל באותו עלוי לפי שהעילוי בכל מקום מבטל הגורל וכשחולקין האחין ושמין החלקים ובאו לחלוק בגורל יכול אחד מהן לעלות אחד מן החלקים ולומר אני אתן בה כך וכך יותר מן השומא או אתם תתנו בה כסך הזה ואם אינם רוצים בה באותו עילוי נוטלה בלא גורל . וכן כתב הראב"ד ז"ל ומסתבר הכי שכולן מרויחין בעילוי הנכסים ויש מפרשים בסגנון זה הא דקאמר מעלינן ליה כנכסי דבר מריון שמעלין אותה ואומר תן כך וכך יותר על שומתה או אני נותן כשיעור הזה ונוטל בלא גורל ולא שדעתו ליתן כך אלא שדעתו לעלותה עליו [צ] ואין לשון עילוי מתפרש בסיגנון זה אלא שמעלין אותו בשביל שחביב עליו בלא טעם וטענה : **מז חדא** אסאי נגרא וחדא אסאי נגרא אמר רבה כופין על מדת סדום מתקיף ליה רב יוסף זימנין דהאי מידויל והאי לא מידויל [ק] לפי' ר"ת לא קאי אההוא דזבן ארעא אמיצרא אלא מלתא באפי נפשה היא ומיירי באחין שבאו לחלוק שתי שדות שיש לכל אחד נהר ורוצה האחד ליטול חצי שדה זו וחצי שדה זו והאחד אומר לחלוק שדה כנגד שדה שומעין לו דמדת סדום היא לחלוק כל שדה ושדה ובלבד שיהא שתיהן שוות עדית או בינונית או זיבורית ורב יוסף אומר אין שומעין לו דזימנין דהאי מידויל והאי לא מידויל ולא שייך הכא טעמא דמעלינן כנכסי דבר מריון כיון שאין לאחד מהן שדה במצר האחת והלכתא כרב יוסף . תרווייהו אחד נגרא א"ר יוסף כגון זו כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי ולימא בעינא לאפוסי אריסי והלכתא כוותיה דרב יוסף דאפושי אריסי לאו מלתא היא דקדק ה"ר יונה ז"ל מדקאמר רב יוסף טעמא משום כופין על מדת סדום ולא קאמר משום עיקר דין חלוקה אלמא שאין עיקר דין חלוקה לחלוק שתי שדות שדה כנגד שדה אלא לחלוק לכל אחד בכל שדה ושדה והיינו דקאמר אביי והא בעינא לאפושי אריסי כלומר כיון דאין עיקרי חלוקה כך ליטול כל אחד שדה שלימה אלא משום דכופין על מדת סדום אין כאן מדת סדום כיון דאפשר דקא מטיא ליה הנאה במה שיחלוק כל אחד ויפלו חבליו באמצע וישתמר שדהו יפה מתוך שיזוק חברו לפני אריסין מזה אחד ומזה אחד ואילו היה עיקר דין חלוקה לחלוק שדה כנגד שדה היאך היה אומר אביי שנשמע לזה לבטל דין חלוקה כדי שיקר מקריהו חלקת השדה באמצע לאפוסי אריסי : **מח והא** דדרשינן מדכתיב בבכור פי שנים דיהבינן שני חלקים אחד מצרא וכל שכן פשוט דשקיל אחד מצרא ה"מ בשדה אחת . אבל בשתי שדות אי לאו דכופין על מדת סדום הוו פלגי בכל חדא וחדא הלכך אם האחד מצרן לאחת מן השדות יכול לומר או תתן חלקי על המצר שלי בלא גורל או אחלוק בכל שדה ושדה כדי שיהא חלקי סמוך יותר למצר שלי ואין זו מדת סדום כיון שיש לו הנאה במה שיחלוק בכל אחת ואם יש שם שתי שדות ואחת גדולה שתי ידות והפשוט מצרן לגדולה יכול לומר אחלוק בה [ר] אע"פ שלא יטול הבכור חלקו כאחת : **מט ונקטינן** מהך שמעתתא דשנים שקנו שדה בשותפות האחד שליש והשני שני שלישין כשחולקין נוטל שני שלישין במקום אחד כיון שקנה שני שלישין כאחד מידי דהוה אבכור ופשוט . אבל שלשה שקנו שדה בשותפות ושוב קנה אחד מהם השליש מחבירו כשבאין לחלוק אינו יכול לכופו ליתן לו שני חלקים כאחד כיון ששני השלישין לא היו מתחלה שלו והוא בא מכח אותו שקנה ממנו השליש ודומה ליבם הבא מכחו ומכח אחיו . [דף יג ע"א] חד גיסא אנגרא וחד גיסא אנהרא פלגי בקרנזול : **נ ולא** את הטרקלין ולא את המורן ט' אין בה כדי לזה וכדי לזה מאי . א"ר יהודה אית דינא דגוד או איגוד . פרש"י קוץ דמים וקנה לך חלקי או אקוץ דמים ואקנה חלקך משמע אפי' שוה מנה במאתים וי"מ שמין את הנכסים בב"ד ומי שרוצה ליתן דמיו נוטל כאותה ששנינו כתובות (דף נא:) אבל אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד ולא היא התם אית להו [ש] פסידא ליתמי אבל הכא לית ליה פסידא דהא א"ל או תן לי או קח ממני . וכך כתבו מקצת הגאונים ז"ל [ת] ולשון מעלין אותו בדמים מוכיח כדברי רש"י וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מהלכות שכנים) וכן עיקר ודינא דגוד או איגוד קאי אכולה מתני' זולתי אחצר לפי שאינו דבר העומד לעצמו אלא משמש הוא לבית ואין בית בלא חצר וכיון שהבתים מספיקין לשניהם צריכין הן להשתמש בשותפות בחצר . ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או איגוד [דף יג ע"ב] אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד או איגוד ותניא נמי הכי כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים . תניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רבן שמעון בן גמליאל אומר אין שומעין לו מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל משום דאמר ליה אי בדמי לית לי למיתב לך ואי מתנה לא ניחא לי דכתיב שונא מתנות יחיה וקפסקי רבנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל משום דמסתבר טעמיה . כך כתב רב אלפס ז"ל ורבינו חננאל כתב דאיכא מאן דאמר הלכה כתנא קמא והכי מסתבר טפי דכיון דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים לית לן לאכרועי טעמא דיחידאה מסברא דנפשין ואדרבה שיטת גמרא כתנא קמא דקמתמיה גמרא בטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ודחיק למימר חסורי

הגהות הב"ח א ולסתום עד החצר הסמוכה לה בני מבוי מעכבין עליו : ב רב הונא לא ידע וכו' ואפשר דאי הוה ידע : ג בהגה"ה ד"ה כל פי' זה . לבני רשות הרבים דדחקי וקיימו : ד על החלק שנתחדש לו נקרא בכור . נ"ב פי' נפקא מינה יעקב שמת [והניח ג' בנים] ושם שדות ומת ראובן וייבם שמעון אשת אחיו [ויש לשמעון] ד' שדות אותן ב' שדות שנותנין לו בשביל אחיו טתנין לו במקום אחד דבאותו חלק נקרא בכור : ה בשדה הבעל דפעמים : ו לימא משום דמעלינן לך : ז שזו לוקה בשדפון וכו' כנכסי דבר מריון : ח והלכתא כרב יוסף דמעלינן ליה כנכסי דבר מריון : ט טעם וטענה פרתי ארעא חדא אכאי נגרא : י דאין עיקר דין חלוקה כך :

פלפולא חריפתא

בהדיא בטור סימן קע"ב : [ס] **גולפא ושדיא.** חביות ושמרים נמוקי יוסף וערוך וכן מוכח בהמפקיד דף מ' דאמרינן הא איכא גולפא ושמרים : [י] **וקי"ל** הלכה כר' מחבירו. כ"כ הרי"ף ועיין בהגהה שבעמוד דפוסק כרשב"א מטעמים וכו' ונימוקים וכן בקצור פוסק כרשב"א ומשום כך כתב גם כן לפי' רש"י על שבקש לסתום ומ"מ בטור סימן קס"ב כתב כדברי אביו רבינו ז"ל ועכשיו בא לידי קצור כתיבת יד ושם כתוב כמו בכאן ועיין לקמן גבי מבואות המפולשין לרה"ר : [כ] **התם** במבוי הפתוח לכרמלית. והא דלא משני הכי לעיל אדמותיב לרב הונא משום דמשמע דרב הונא מיירי נמי בכה"ג מדלא קאמר בני רה"ר מעכבין : [ל] **לכרמלית.** ובסמוך כתב לסמטא או לכרמלית ונלאה דהכא אגב ריהטא לא דק למנקט נמי או לסמטא : [מ] **ה"ג** אבל יש להן בינונית ועידית לא אמרינן וכן הוא בקצור ולגירסת הספר שלש שדות וזיבורית בכדי נקט : [נ] **ה"ג** בשומא כנגד הבינונית כדי שיטול וכן הוא בקצור ובטור סימן קע"ד : [ס] **על** החלק כו'. נקרא בכור לענין שאינו נוטל בראוי כבמוחזק ושאר חילוקי דיני בכור : [ע] **כגון זו** כופין על מדת סדום. הקשו התוספות אם כן קרא בבכור למה לי ותרצו בשם ר"י דבכור שאני וכו'. ובשם ריצב"א תירצו דמדין תורה ודאי יכול למחות דאיכא קפידא ברוחות וכו'. אלא מתקנת חכמים הוא : [פ] **משא"כ** בבית השלחין. ולקמן מיירי בבית השלחין מדצריך להשקותה ; [צ] **ואין** לשון עלוי מתפרש בסגנון זה אלא שמעלין וכו'. כלומר דלסגנון זה מתפרש שמעלין בלא טעם וטענה משא"כ לפירוש רש"י וכן לפירוש ר"ת דיש טעם בדבריהם למה מעלין : [ק] **לפיר"ת** לא קאי וכו'. דלא הקשה אמאי לא קאמר הכי נמי מעלינן כו' דלפי' רש"י מיתרץ לעיל אבל ליש מפרשים ודאי דקשיא שהרי לפירושם מעליק בלא טעם וטענה : [ר] **אע"פ** שלא יטול הבכור חלקו כאחת. דמסתמא לא אמר הכתוב שיטול חלקו ביחד כשיש לפשוט טענה וטעם וכבר כתב הב"י סימן קע"ד דלהרמב"ם ורבינו לעולם יש לנו לקיים גזרת הכתוב למיתן ליה תרווייהו אחד מצרא : [ש] **פסידא** ליתמי. דאותן שאין כתובת אמן גדולה כשלהם רוצים להעלות יפה דינר : [ת] ולישנא מעלין אותם בדמים. דברייתא דלקמן :

מחשרא משום דלא מסתברא כלל דפליג רבן שמעון בן גמליאל כלל אטול אתה שיעור ואני פחות. וכהי דדחיק לפרוקי שמעתא מיהו לא מסתבר כלל דהלכתא כוותיה ומיהו אם אמר טול אתה שיעור בדמים אין שומעין לו ודמיא להא דאמרינן גוד איכא איגוד ליכא ואי נמי קאמר טול אתה שיעור בדמים ואני פחות או אתה פחות ואני שיעור אין שומעין לו ולא דמיא לגוד או איגוד דהתם שתי הטענות נכוחות הן ושוה לשניהן. אבל מה שטוען זה טול אתה פחות אין זו טענה משום דפחות לא חזי. כתב ה"ר יונה ז"ל אם אמר טול אתה שיעור בדמים ואני פחות [א] או אטול את הכל בדמים אע"ג דלא שביק ליה לחבריה למיגד הכל שומעין לו דכיון דאילו אמר טול אתה את הכל בדמים או אטול אני שומעין לו השתא נמי דקאמר ליה טול אתה שיעור בדמים שומעין לו משום דקאמר ליה אם יש את נפשך לקנות מחלקי קנה עד השיעור ודייך כי מה לך לקנות את כל חלקי ואם אין דעתך לקנות הרי אני קונה הכל או עד השיעור אם חפצך לעכב את הפחות וי"א דלא אמרי' גוד או איגוד אלא היכא דיד שניהם משגת לקנות אבל אם אחד מהן אין ידו משגת לא. ודייק מדפריך גמרא לרב יהודה ממתניתין דשני אחין ומשני שאני התם דגוד איכא ואיגוד ליכא אלמא ליתא לדינא דגוד או איגוד אלא היכא דיד שניהם משגת. ורב אלפס ז"ל כתב שהכל תלוי בתובע ולא חיישינן אי לית ליה לנתבע והיא דשני אחין לא מצי תובע דהיינו העני למימר איגוד הלכך לא מצי דחיק לעשיר לקנות. אבל עשיר מצי למימר לעני גוד או איגוד אע"ג דלית ליה לעני למיגד. *רבין בר חיננא ורב דימי בר חיננא שבק להו אבוהון תרתי אמהתא חדא ידעא מיפא ובשולי וחדא ידעא פילכא וטוולא אתו לקמיה דרבא אמר להו לית דינא דגוד או איגוד משום דלמר מיבעי ליה האי והאי ולמר מיבעי ליה האי והאי. ואפי' אם דמיהן שוין אין יכול האחד לומר טול אתה זו ואני זו או להפך כיון שאין מלאכתיהם שוות וכל אחד צריך לשתיהן ולא שייך גוד או איגוד אלא בדבר שתשמישן שוה ואין בו כדי לזה ולזה [ב] אבל בכל אחת מן השפחות יאמר האחד לחבירו גוד או איגוד וכן הדין אם נפל להן שדה וכרם ואין בכל אחד כדי חלוקה ואפי' דמיהן שוין לא יחלוקו שדה כנגד כרם בגוד או איגוד אלא על כל א' יאמרו גוד או איגוד אבל אם נפלו להן שתי שדות עידית וזיבורית או שדה גדולה וקטנה ואין בכל אחת לזה ולזה מאחר שתשמישן שוה יכול האחד לומר לחבירו טול אתה בשומא מן העידית כשווייה של הזיבורית [ג] ואני נוטל מן העידית מקצת בשווייה כפי מה שדמיה עודפין על הזיבורית אע"פ שאין מקצת ההוא ראוי לעשה כן:

נא **כתב** ה"ר יוסף הלוי ז"ל דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשין או מקבלי מתנה. אבל אם לקחו שנים בית שאין בו כדי לזה ולזה אין אחד מהן יכול לומר גוד או איגוד שהרי לדעת שיהו שותפין בו לקחוהו שניהם ולא למכרו איש אל אחיו ונראין דבריו אם לא היה להם בית דירה ולקחוהו לדור בו או אם היה להם בית דירה ולקחוהו להשכירו לאחר. אבל אם היה להם בית דירה ונפל או נשרף דירתו של אחד מהן או הוצרך למכור מחמת דוחקו יכול לומר לחבירו גוד או איגוד כיון שצריך לדור בו ואינו רוצה לדור עם אחר וכן נמי אם הוצרכו שניהם ליכנס לדור בו. וכן כתב דדינא דגוד או איגוד אין בשדה. או היא סברתו דדוקא בדבר שמשתמשין בו בשותפות כגון בית דירה ומרחץ ובית הבד וטלית וסובך ואין נוח לאדם להשתמש בשותפות עם חבירו יכול לומר גוד או איגוד אבל בשדה אפשר לעובדה בשותפות או למוסרה לאריס. ואין דבריו נראין לי בזה*:

נב **ת"ר** הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים *מדבק יחד ועושה לו כדי (לגול) היקף מתחלתו וכדי לגול עמוד בסופו. [דף יד ע"א] תניא כל הספרים נגללין לתחילתן וס"ת לאמצעיתו נגלל ועושה עמוד אילך ואילך. ת"ר אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על היקפו ולא היקפו יותר על ארכו. שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה אמר להו בגויל ששה טפחים. בקלף בכמה אמר להם איני יודע לקמן בשמעתין מוכח דהיקפו ששה בהדי עמודין קאמר גבי ס"ת שמונחת בארון דמסתמא היו העמודים בתוכה כשמונחת בארון והיה עוביה שני טפחים. וצ"ל שיש שיעור לעובי העמוד דאל"כ מאי האי דקאמר רב כהנא כתב שבעים ספרי תורות ולא איתרמי ליה אלא אחת אמאי ירבה או ימעט עובי העמוד עד דמתרמי ב ואי אמרת [ד] דעמודים המונחים בארון הן הן העמודים של ספר וכשהיו מוציאין הספר לקרות בו היו גוללין הספר סביב לעמודים וכשהיו מחזירין אותו לארון מסירין אותן העמודין כדי שיכנס בארון שני טפחים שבצד הלוחות אז ניחא דעוביין שני טפחים היו בלא עמודים:

נג [דף יד ע"ב] **ת"ר** סדרן של נביאים יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי עשר. סדרן של כתובים רות ספר תהלים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל מגלת אסתר עזרא דברי הימים: הדרן עלך השותפין

הגה"ה

ג וכתבי הקודש. אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד משום בזיון כתבי הקדש מיהו בשתי כריכות חולקין אם שניהן רוצים אבל אם אין רוצים אין אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך אחד טוב מחבירו וכן כל הדברים דתרווייהו צריכי למר ותרווייהו צריכי למר דבכי האי גוונא לית דינא דגוד או איגוד אלא דוקא כשאמר גוד אתה הכל או איגוד הכל ע"כ. ודוקא ספרים שלהן שעשויין כעין ס"ת ונגללין יחד הוא דאיכא בזיון בכרך אחד לחלוק אבל השתא שאנו קושרין הספרים בקונטריסין ואין נגללין יחד ליכא בזיון וכן משמע מפירוש רש"י שהזכיר ספרים ד:

ה וכרך אחד אין חולקין משום בזיון פירוש כשאותבין לשנים בשביל החלוקה אבל אדם אחד אם בא לחתוך חותך ואין בו משום בזיון. פר"י מהרי"ח:

* ו מדביק אדם תורה נביאים וכתובים יחד דברי ר"מ דאע"ג דאי אפשר שלא ישכבו ז פעמים נביאים וכתובים על התורה ובמגילה פרק בתרא משמע דאסור להניח ה"מ כשהן שתי כריכות אבל כרך אחד אין גנאי רבי יהודה אומר תורה בפני עצמה וכו' לא מפני שכיבת זה על זה דהא נביאים על גבי כתובים או להפך לא אשכחן דאסור אלא היינו טעמא שלא יראה הכל תורה או הכל נביאים והיינו נמי טעמא דרבנן דאמרי כל אחד ואחד בפני עצמה פיר' ר"י ח תימה על מה סמכו עכשיו להדביק הכל ביחד והא קי"ל רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ותו קי"ל הלכה כרבים א"כ כחכמים היה לנו לפסוק. מהרי"ח:

נותן בין חומש לחומש ארבעה שיטין וכו' ומתחיל מלמעלה ט ומסיים מלמטה וא"צ להניח אותו ארבע שיטין ודוקא בין נביא לנביא דאיכא טעמא שאם בא לחתוך חותך אבל בין חומש לחומש לא וכן בין פרשה לפרשה פתוחה צריך להניח שיטה אחת אע"ג דמסיים בסוף העמוד. מהרי"ח:

פרק שני

א ב [דף יז ע"א] **לא** יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת הכובסין אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו שלשה טפחים וסד בסיד. מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסלעים מכותלו של חבירו שלשה טפחים *וסד בסיד. מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים. מרחיקין את הרחים שלשה טפחים מן השכב שהן ארבעה מן הרכב ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבע מן השפה:

הגה"ה

*ומ"מ מותר להטמין בהם תמין בשבת או משום דאין מוסיפין הבל או משום שמשברים את הקדירה או משום שמקלקלין שהתבשיל הוה ליה מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בהו רבנן. פר"י מהרי"ח:

[דף יז ע"ב] **גמ'** פתח בבור וסיים בכותל ליתני אא"כ הרחיק מבורו ג' טפחים. אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וכמה מרחיק מחלל הבור ששה טפחים והא קמ"ל דכותל בור ג' טפחים ונפקא מינה למקח וממכר כדתניא האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים. ומתני' איירי בין בשדה שעשויה לבורות בין בשדה שאינה עשויה לבורות בשדה העשויה לבורות קמ"ל [א] אליבא דרבא שהראשון הוצרך להרחיק שלשה טפחים והשני מרחיק מכותלו שלשה טפחים ובשדה שאין עשויה לבורות והראשון סמך למיצר קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים והשני מרחיק מכותלו שלשה טפחים נמצא כונס לתוך שלו ששה טפחים דכיון דסמך הראשון ברשות מוטל על השני לעשות כל ההרחקה. וא"ת הא דפריך גמ' תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבור כו' בשלמא לאביי ניחא ולפי מאי דסלקא דעתך דמחלל בורו קאמר [ב] לאביי נמי תקשה כיון שהראשון סמך ברשות א"כ השני צריך להרחיק ששה טפחים מחלל בורו. ותירץ ה"ר משה מאיבר"א דלפי מאי דסלקא דעתך דמחלל בורו שנינו הוה סלקא דעתך נמי דשיעור הרחקת שתי בורות שלשה טפחים זה טפח ומחצה וזה טפח ומחצה אבל בתר דשנינן דמכותל בורו שנינו ולמדנו דשיעור הרחקת שתי בורות ששה טפחים מעתה אם סמך הראשון למיצר צריך השני להרחיק ששה טפחים. איתמר הבא לסמוך בצד המיצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה שאין עשויה לבורות דברי הכל סומך והשני אם בא לחפור בור ירחיק ששה טפחים. כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך ואפילו לרבנן דאמרי מרחיקין האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם בעידנא דקנטע איתיה לבור אבל הכא בעידנא דקחפר ליתנהו לבור. רבא אמר אין סומך ואפי' לרבי יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו התם בעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דקא מזקי ליה. אבל הכא מאי א"ל כל מרא ומרא דקמחית מרפית לארעאי וקי"ל כרבא ואע"ג דקי"ל כר' יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו. הא קי"ל דמודה רבי יוסי בגירי דיליה והא גירי דיליה הוא. ת"ש מרחיקין את הגפת ואת המלח וכו' [דף יח ע"א] טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך. תימה מאי פריך הכא ודאי מותר לסמוך כשאין שם כותל [ג] שאין מזיק לו כלום עתה וכשירצה זה לעשות כותל יסיר את הגפת. ותירצו התוס' דהנך מקלקלין נמי את הקרקע וכשירצה זה לעשות הכותל כבר הקרקע מקולקלת אי נמי יש טורח בסילוקם ויש לחוש שמא יתעצל מלסלקם כשיבנה הכותל. וה"ר יונה ז"ל תירץ דחיים שמא יחזיק בסמיכת דברים הללו שלש שנים ויטעון חזקה והיינו נמי טעמא דרבא דאמר אין סומך בשדה העשויה לבורות ולא אמרי' יסמוך עתה וכשיבא חבירו לחפור בורו סמוך לו יסלק בורו וירחיק שלשה דחיישי' שמא אחר שלש שנים יטעון חזקה ויאמר שברשות סמך ואין לומר משום דכל מרא ומרא כו' דהאי טעמא לא צריך לרבא אלא לר' יוסי [ד] אבל לרבנן בלא האי טעמא מרחיק ומתוך זה דקדק דאין אדם רשאי לפתוח חלון לחורבתו של חבירו לפי שיכול לומר לו שמא תחזיק עלי וכשאמלך לבנות חורבתי כמלא חלונך פתוחה לחצירי ותחזיק בהיזק ראיה וגם תזקיקני להרחיק ארבע אמות מכנגד חלונך. ואין דבריו נראין לי דאם איתא דמותר לסמוך גפת כשאין שם כותל ובור סמוך למיצר לא יוכל לטעון חזקה לעולם כיון דאין מזיק לו עתה ואין יכול למחות [ה] דכל מקום שאין יכול למחות אין חזקה כדמוכח לקמן בפרק חזקת הבתים (דף נט.) דתנן הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: ג **הלכך** אם כמלא חלון פתוח לחורבה אין לו חזקה אם לא שיביא עדים שהחזיק בו שלשה שנים קודם שנעשה החורבה. ואדם שיש לו חלון פתוח לרשות חבירו ונחרב המקום טוב הוא שיעמיד עדים שהחזיק בחלון שלש שנים ויכתוב עדותו להיות בידו לזכות ולראיה שמא לאחר זמן יבנה זה חורבתו בפני חלונו ויאמר פתחת חלונך אחר שנעשה חורבה ולא הייתי יכול למחות כי לא הזקתני וגם אין לך חזקה. וכן בנגין שלנו שהן מכוסים ברעפים ואין עליהן תשמיש יכול לפתוח עליו חלון ואם אחר זמן יסתור זה גגו ויכול לראות מאותו חלון לחצר כופהו לסותמו ואין לו חזקה. הלכך חלון הפתוח לחצר חבירו והוא במקום גבוה ובא חבירו לבנות תחתיו ולעשות על הבנין גג שלי רעפים ואותו הבנין מונעו מלהסתכל בחצר יכול למחות בידו מלעשות הבנין והגג. כ יאמר לו היום או למחר תסתור הבנין שלך ותכפיני לסתום חלוני כי תאמר אין לך חזקה כי היה פתוח על גג [ו] ואני לא אוכל למצוא עדים שהחזקתי בו שלש שנים בעוד שהייתי יכול להסתכל בחצירך: ת"ש מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישים מן הבצלים וכו' [דף יח ע"ב] אמר רב פפא בלוקח. פרש"י שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח בא להעמיד דבורים או בלוקח כי איכא ירק אמאי ירחיק ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירק נמי. אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ואע"פ שקדם החרדל בהיתר גמור צריך להרחיקו כיון שהוא מזיק הדבורים והדבורים אינם מזיקים לחרדל ואע"ג דבאילן הנסמך [ז] בהיתר (הלוקח) לא יקוץ שאני אילן דהפסד מרובה הוא וזו היא גירסת רש"י ופירושו. ורב אלפס נמי העמיד מתני' בחרדל בלוקח *וקשה לגירסא זו ולפי' דלא מסתבר כלל שירחיק בעל החרדל מאחר

הגהות הב"ח א ועושה לו כדי היקף כצ"ל ותיבת לגול נמחק: ב ואי אמרת דעמודים המונחים בארון. נ"ב נקט ליישנא דמשמע הכי והכי דאליבא דר' יהודה שעמודים נפקא הארון היו מונחים ולר"מ אצל הארון מאחריו היו מונחים: ג בהגה"ה ד"ה וכתבי הקודש. נ"ב תלמוד ערוך הוא בדף יג ע"ב: ד מפרש"י שהזכיר ספרים שעשויין בגליון הס"ד: ה בהגה"ה ד"ה וכרך אחד. נ"ב תוס' דף יד בד"ה שאם בא: ו בהגה"ה ד"ה מדביק. נ"ב תוס' דף יג בד"ה מדביק: ז שלא ישכבו לפעמים: ח תימה על מה סמכו. נ"ב ולפע"ד דעכשיו שקושרין בקונטרס אינו נראה כלל הכל תורה או הכל נביא אחד אלא נראה להדיא כל נביא ונביא בפני עצמו: ט בהגה"ה ד"ה נותן וכו' ומסיים מלמטה. נ"ב תוס' דף יג בד"ה ומסיים

פלפולא

[א] או אטול את הכל בדמים. אם לא תרצה ליקח לך הפחות ולהמשיך הרי אני קונה הכל או עד השיעור אם תפלך וכו': [ב] אבל בכל אחת מן השפחות יאמר כו'. לכאורה כ"ש בב' השפחות ביחד שיכול לומר גוד או איגוד וקמ"ל דאפי' באחת יכול שיאמר כן ולא תימא דהוי כמו שאומר גוד אתה את זו ואני את זו. אך הטור בסימן קע"א כתב בשם הרמ"ה שאם יאמר לו גוד או איגוד בשניהם כאחד אין שומעין לו שיאמר כאחד מספיק לי שהרי כל אחד תשמישו בפני עצמו ע"כ ומסיים מהרש"ו כ"ך פירוש שאין האחד צריך להשני לסייע במלאכתו כמו קרקע שיש בו ד"א שאין התשמיש נעשה בו ונגמר בלא כל הד"א וכל כיוצא בו ע"כ: [ג] ואני נוטל מן העידית וכו'. וז"ל הטור סימן קע"א ומה שישאר מן העידית יותר על שווי הזיבורית אני אטלנו ואתן לך דמיו אע"פ שאין בו שיעור או תעשה אתה כן ע"כ. ופשוט דדמיו דקאמר שיתן לו היינו שתי המגיע לחלקו: [ד] דעמודים המונחים בארון. ליישנא דרבי יהודה דס"ל דס"ת לא היתה בארון אבל ר"מ ס"ל דהיתה ס"ת בארון וביה אנן קיימין להוכיח דיש שיעור לעמודים וקאמר השתא דאי אמרת דאותן עמודים דקאמר ר"י שהיו מונחים בארון ונימא דלר"מ היו הן העמודים של הס"ת המונחת בארון אבל לא היו עמודים בארון וכשהיו מוציאין וכו': הדרן עלך השותפין

פרק שני [א] אליבא דרבא. דהלכתא כוותיה: [ב] לאביי נמי תקשה. כלומר אלא ודאי דלא אמרינן שצריך לכנוס שם ולא דבעי רבינו לפרוקי הא דלאביי דלית הלכתא כוותיה אלא שבא לומר דעל דפי' שמפרש אליבא דרבא תקשה מן הסוגיא דקאמר לאביי ניחא ודו"ק: [ג] שאין מזיק לו כלום עתה. דאפילו לרבנן לא אמרן דאסור לסמוך אלא כשיש כאן הדבר הנזוק והיינו בבור יש כאן שדה העשוי לבורות שמתקלקל מיד שלא יוכל לעשות בור עד שירחיק וי"ע וכן טעמו כרחקום חזקה כשיש

חריפתא

כאן אותו דבר הנזוק וכאן שאין שם הכותל עדיין ודאי דמותר ומ"מ משני אפילו בדליכא נמי ועיין לקמן במסקנא ובתוספות ל"ג עתה וכן עיקר דהיזקא דעתה מיד לא בעו רבנן דדוקא לר"י צריך שיהא ההיזק עתה מיד והפירכא הא ליכא כותל סמיך אליבא דרבנן פריך דאליבא דר"י ודאי דלא פריך ולא מידי דהא אמרן דטעמיה משום דכל מרא ומרא כו' וכן משקי התוספות בהדיא דלא פריך אלא לרבנן וכיון דלא פריך אלא לרבנן אם כן סתימה דרבא להתוס' דוקא דדרבנן היא ולדידהו א"כ שיזיק עתה ולכך העיקר כלשון התוספות דל"ג עתה: [ד] אבל לרבנן בלא האי טעמא כו'. היינו כם גיא דהכא ולמסקנא לא קאי כדמסיק רבינו לקמן לר"ת ולר"ת: [ה] דכל מקום שאין יכול למחות אין חזקה. ובפרק קמא גבי לא לגוייה תרי כר תרתי שכתב רבינו בשם הר"ר יונה נמי דטעמא דחיים שמא יחזיק ולא סתר דבריו משום דהתם יכול למחות שבשותפות תרתי מחזיק בתשמיש ד' אמות לשני פתחים אך קשה דלעיל מינה גבי אספלידא שכתב הרא"ש דאין יכול למחות בחלונות והשיגו רבינו חדא דהילך יזיקו בראייה ועוד דאיכא למיחש שיטעון חזקה והשתא קושיא שניה אינו קושיא דאי אמרינן דאין יכול למחות הרי אין כאן חזקה: [ה] דכל מקום שאין יכול למחות וכו'. ואין זה משפט המתהפך דלא בכל מקום שיכול למחות יש חזקה כדאיתא בפרק חזקת גבי חלון למעלה מד' דהלכה כר' אילעאי דאין לו חזקה ויכול למחות ועוד שם סברת רבינו מדנפשיה גבי ולא מסתבר לי וכו': [ו] ואני לא אוכל למצוא עדים. פירוש בזמן ששוא כשתבא בדין לטפוני לסתום ואע"פ שעכשיו יכול להעמיד עדים ולהתוס בשטר יש לחוש לספסד השטר וזה רוצה לבנות לכך יכול למחות שלא יבנה משא"כ לעיל שנחרב המקום אין שלא עושה כלום שיכול למחות בו ולכך לא יוכל לעשות בענין אחר אלא שיעמיד עדים: [ז] הה"ג בהיתר לא יקוץ וכן הוא בלשון בתוספות:

מקום בשיטה גמור בלוקח דמאי שנא מאילן. ועוד קשה למה המתין להקשות ממשנה השנויה ראשונה במשנה עד סוף הסוגיא. ועוד קשה דקתני בתוספתא ר' יוסי מתיר בחרדל מפני שאומר לו כדרך שאתה עושה בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי אלמא שהדבורים קדמו. על כן נראה כגירסת ר"ח ור"ת ז"ל. אלא אמר רבינא לעולם לאו בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק עצמו כלומר כשישנו שם דבר הניזק דבענין אחר לא מיקרי מזיק וחזר בו עכשיו מכל הני שינויי דלעיל דהני כי ליכא נמי לא סמיך. ורבא מודה לאביי דמותר לסמוך היכא דליתיה לדבר הניזוק. ולא מיקרי מזיק אלא כדאיתא לדבר הניזוק בשעה שסומך ולא אסר לסמוך אפילו לרבנן אלא בור דוקא משום דה"ל כל מרא ומרא מרפית ליה לארעאי ומיקרי מזיק אע"ג דלית ליה לבור. והא דקאמר רבא טעמא דכל מרא ומרא אליבא דר' יוסי לאו דוקא ר' יוסי קאמר אלא הכי קאמר אפי' ר' יוסי דלא אסר אלא בגירי דיליה הכא מודה משום דכל מרא ומרא. והוא הדין לרבנן נמי מהאי טעמא אסרי בבור ולא בשאר היזקות* והשתא ניחא דנטר להקשויי מהך משנה עד לבסוף נ"ד הנה דהם לו כל המשניות ומזו המשנה הוצרך לחזור בו והודה רבא דמותר לסמוך כל במה דלא הוי דבר הניזוק חוץ מבור [ח] ובהא פליגי רבנן סברי בעל החרדל ירחיק שהוא מזיק והדבורים קדמו בהיתר. ורבי יוסי סבר תרוייהו מזקי אהדדי הלכך מתיר בחרדל ולא ירחיק לא זה ולא זה דמצי אמר ליה בעל החרדל לבעל דבורים לא דייך שסמכת אצל מצר שלי אלא שהכופיני להרחיק. נהי דבהיתר סמכת ולא הייתי יכול לעכב עליך. מ"מ שלא כהוגן עשית לקרב היזקך אצל מצר שלי. דאיבעי לך לאסוקי אדעתך שמא היום או מחר אזרע חרדל ויזיקו לי דבוריך. ומתוך שסמכת שלא כהוגן גם אני לא ארחיק. אסבול היזקך וגם אתה תסבול היזקי. ואע"ג דגבי בור כשהראשון סומך ברשות השני עושה כל ההרחקה. שאני בור שאם לא הרחיק מקלקל בורו של ראשון ומזיקו בידים אבל הכא לא מזיקו בידים: ד [דף יח ע"א] ולא את נברכת הכובסין. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא מן המחמלן אבל מן הניידן ד' אמות היכא דרמו *מירמא דתניא עד שירחיק ארבע אמות והא אנן תנן שלשה טפחים [ט] אלא לאו ש"מ כדרב נחמן שמע מינה. איבעיא להו וסד בסיד תנן או דלמא או סד בסיד תנן ולא איפשיטא הלכך אם עשה אחד מהן אין כופין אותו לעשות יותר* [דף יח ע"ב] והא מי רגלים מן הכותל וכו' תניא לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו אא"כ הרחיק ממנו שלשה טפחים במה דברים אמורים בכותל לבינים אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ושל צונמא מותר [דף כ ע"ב] ומרחיקין את הרחים וכו' מ"מ משום טריא והא דתניא ושל חמור שלשה מן האיצטרובל שהן ארבע מן הקלת התם מאי טריא איכא. משום קלא: ה מתני' לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית [ג]שלו אא"כ יש לו על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא אמרו כל השיעורין הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם *וליתא לדרבי שמעון דהא אוקמה אביי בשיטה בפרק הבית והעלייה (דף קיח:) [י] ולא הוצרך לראיה זו דבלאו הכי הלכתא כרבים: ו לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר בשמת ביין התירו אבל לא רפת בקר: גמ' תניא אם [ד]רפת בקר קודם לאוצר מותר [כ] אע"פ דהוו גירי דיליה משום דדירה שאני. בעי אביי כיבד וריבץ מהו. [ל] ריבה בחלונות מהו בנה עלייה על גבי ביתו מהו תיקו. בעי רב הונא בריה דרב יהושע תמרי ורמוני מהו תיקו. וכיון דלא אפשיטו לא מזקיקנא ליה להרחיק. תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו. אמר רב יוסף חמרא דידן [מ] אפילו קוטרא דשרגא קשי ליה: מתני' חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן מקול הנכנסים ומקול היוצאים ומקול התינוקות* אבל עושה כלים ויוצא ומוכרן בשוק ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות: גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא [דף כא ע"א] [א] א"ר פפא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך שתיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש וכבן שבע כי הא דא"ל רב לרב שמואל בר שילת עד בר שית לא תקבל מכאן ואילך תקבל וספי ליה כי תורא ואמר ליה רב לרב שמואל בר שילת כי מחית לינוקי לא תמחי אלא בערקתא דמסאנא דקרי קרי ודלא קרי ליהוי צוותא לחבריה: ז אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא והוא שיש בעיר עשרים וחמשה נערים ואז כופין זה את זה להושיב ביניהם מלמד ואין אחד מהן יכול לומר להוליכו לעיר הסמוכה להן שיש בה חמשים נערים ויש בה שני מלמדים [נ] ויחלוקו אלו העשרים וחמשה לשניהם אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי פסיק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן. ואי איכא גמלא לא ממטינן. אמר רבא סך מקרי דרדקי עשרים וחמשה ינוקי אי איכא חמשין מותבינן תרי ואי איכא מ' מותבינן ריש דוכנא ומסייעין ליה ממתא. אבל עד מ' א"ל ריש דוכנא ומארבעים עד נ' יספיק בריש דוכנא: ח אמר רב דימי מנהרדעא האי מקרי דרדקי דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה מסלקינן ליה דמזדהר בנפשיה למיגרס טפי משום קנאת סופרים: ט אמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד דייק ולא גריס וחד גריס ולא דייק מותבינן ההוא דגריס ולא דייק דשבשתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן ההוא דדייק ולא גריס דשבשתא כיון דעל על. והלכתא כרב דימי דבתרא הוא. ועוד דמייתי גמרא סייעתא למילתיה ממילתא דיואב: י [דף כא ע"ב] אמר רב מקרי דרדקי שהלא טבחא ואומנא וספר מתא כולן כמותרין ועומדין הן. כללא דמלתא כל פשיעה דלא הדר כמותרה ועומד הוא*: יא תניא אחד מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן גרדי מלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו *ודוקא תינוקות של עובדי כוכבים וכן שנים השרויין בחצר אחד היחיד מעכב על היחיד וכן היחיד מעכב על הרבים וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי *והאי דקאמר ולא לסופר ארמאי דמשמע לארמאי שאינו סופר יכול להשכירו היינו כשאינו מועד להשכירו ליהודי [ס] בדמים הראוין אבל אם היה מועד יהודי אין יכול להשכירו לעובד כוכבים כדאיתא בהגוזל בתרא (דף קיד.) האי מאן דזבין ארעא לעובד כוכבים אמצרא דישראל היו משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דאתייליד ואין חילוק בין שכירות למכר: יב אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה חבריה ואוקי גביה דינא הוא דמעכב עליו דאמר ליה קפסקת לחיותאי* מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחץ של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי. תנאי היא דתניא כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן חייט בורסי ולא אחד מבעלי אומנות ולשכינו אין כופין ורשב"ג אומר אף לשכינו כופין וליתא לדרב הונא הדא דקם ליה כיחידאה והוא לא ידע מחלוקתם דפסק הלכתא כרשב"ג. ועוד דר"ה בריה דרב יהושע *[דהוא בתראה] סבר כרבנן דאמר רב הונא בריה דרב יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא *לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב: בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחרינא מהו מספקא ליה אי מיקרי שכינו כיון שדר בעיר או דלמא לא מיקרי שכינו אלא הדר עמו במבוי תיקו וכיון דלא איפשיטא לא מצי מעכב עליה. אמר רב יוסף מודה רב הונא במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר [דף כב ע"א] קנאת סופרים תרבה חכמה. אמר רב יוסף ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכבי דאמר מר עזרא תיקן להן לבנות ישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל. וה"מ לאהדורי אבל לאקבועי לא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי כי הא דרבא שרא להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי [ע] דלא כהלכתא מ"ט כיון דרבנן נינהו לא ליטרדו מגירסייהו. הנהו דקולאי דאייתו דקולא לבבל אתו בני מתא וקמעכבי עלייהו אתו לקמיה דרבינא. אמר להו מעלמא אתו ולעלמא ליזדבנו וה"מ ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרן אלא לזבוני בשוקא אבל לאהדורי במתא לא וכן בני עיר אחת דלא שייכי בכרגא בעיר אחרת שבאין שם ביום השוק יכולין להלוות ברבית לבני העיירות המתקבלין שם. הנהו עמראי דאייתו עמרא לפום נהרא אתו בני מתא וקמעכבי עלייהו אתו לקמיה דרב כהנא ואמר להו דינא הוא דמעכבי עלייהו פירוש [פ] אם רוצים למכור על יד על יד כדרך חנוונים אבל למכור סחורה בבת אחת אין יכולין לעכב עליהן. וה"ר יוסף הלוי ז"ל כתב ובלבד שמוכר כשער שאר תגרים

הגה"ה

*ודוקא בבור קי"ל כוותיה אבל בכל איך דמתניתין בנפת וזבל וכל דכוותייהו כי ליכא כותל סומך כי ליכא אוצר סותח וכי ליכא בור סומך אילן. כך פוסק ר"ת ור"י. מהרי"ח: והיכא דאיכא שני דברים המזיקים זה את זה וסמך האחד תחילה גם השני יכול לסמוך אצלו ממש כיון דעשה הראשון קצת שלא כהוגן ואע"פ שלא היה יכול למחות בידו מ"מ לא היה לו לסמוך על המיצר לגמרי על כן גם הוא לא יוכל לעכב עליו מלסמוך אם רוצה לסבול היזקו ובחרדל ובדבורים הוא דפליגי דרבי יוסי מתיר בחרדל דסבר תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן סברי דבורים לחרדל לא מזקי הלכך לרבא כיון דדבורים קדמו בהיתר גמור צריך בעל החרדל להרחיק כל הרחקה מיהו אם סמך בהיתר גמור כגון דהשיא בעתא שהעמיד דבורים היתה כל השדה שלו ואחר כך מכר חצי השדה מודה רבי יוסי דחייב שלוקח להרחיק החרדל אם רוצה לזרוע אע"ג דתרוייהו מזקי אהדדי כיון שבהיתר גמור העמיד דבורים. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*ב כפה זמורה של גפן באמצעית' אם אין על גבה שלשה טפחים לא יביא זרע עליה לפי שהוא נשרש בגפן ממש ואסור משום סרכבה דמשום יניקה אין להוש כדתנן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן אע"ג שהשרשים יונקין תחת הנ"י ודוקא בגפן יחידי די לו בשלשה טפחים שלא יתערבו למעלה אבל אם היו שתים כנגד שתים ואחת יוצא זנב שנקרא כרם צריך להרחיק ממנה הזרעים ארבע אמות ודוקא על גבה אבל מן הצד מותר ובלבד שירחיק מן הגפן היוצא מן הקרקע שלשה טפחים משני הצדדין ודוקא גפן דרכיך אבל שאר אילנות דקשין מותר לזרוע על גבן דאין הזרע נכנס באילן ובלבד שירחיק מן היוצא שלשה טפחים. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*נראה דכל אלו שאמרו יכול לעכב עליו אם פתח רוצה להחזיק באותה אומנות מתחלה דהא דאמר רבא לקמן דאין חזקה לנזקין מוקי לה רב זביד בקוטרא ובית הכסא דוקא אבל לשאר נזקין יש חזקה:

הגה"ה

*ה ומקרי דרדקי נמי פשיעה דלא הדר הוא דשבשתא כיון דעל על פירוש רש"י אבל ר"י פי' משום דאותה שעה שהוא מלמד להם טעות כבר מבטלין ואין יכולא להזור להם לעולם. מהרי"ח:

הגה"ה

*ומרחיקין מצודות הדג מן הדג כמלוא ריצת הדג וכן עני המהפך בחררה להשתכר ובא אחר ונטלה סימנו נקרא רשע. והקשה ר"ת מההיא דראה את המציאה ונפל לו עליה מעבירין אותו סימנו מאי שנא מעני המהפך בחררה ואומר ר"ת דכל מידי דהפקירא דהאי לא זכי ליה הכא לא שכיח למיזבני במקום אחר לא מקרי רשע והיא דהזקת הבתים דנכסי העובד כוכבים ואפילו נתן ישראל שכר מעות לעובד כוכבים על המקח ובא ישראל אחר ולקחו אפילו רשע לא מיקרי. מהרי"ח:

הגה"ה

*י"ע אי מיירי דלא יהב כרגא עם בני מתא אבל אם רוצה לבוא לעיר וליתן כרגא שמא אז יתחשב כבני מתא או שמא מצו מעכבי שלא יהיה כבני מתא. מהרי"ח: ובא"ז כתב דרש"י ור"ת פליגי בהכי ו ופסיקא כרש"י דמצו מעכבין שלא יהא כבני מתא. וכל אלו הדינין נוהגין גם לענין להלוות ברבית ואם יש חרם הישוב ע"פ תקנת רבינו גרשום מאור הגולה הרי הם מעכבין עליו אי שייך בכרגא ואם הוא תלמיד חכם וצריכין בני אדם לתורתו אף שבא ממלכות אחר ובני עירו אינם נותנים מס לזה המושל אפ"ה אין יכולין למחות בידו ולעכב עליו ואע"ג דאיכא ת"ח בעיר משום דקנאת סופרים תרבה חכמה דודאי לא הסכים רבינו גרשום מעולם לאסור שום מקום לת"ח ואם אין יודע להשתכר אלא לומד תדיר בני העיר מצווין לעשות מלאכתו ואם הוא עשיר התורה פטרתו מליתן מס ורבינו אבי"ה כתב דלצורבא מרבנן דוחקין אותן להתיר לו דיש לנו לומר שתחילת גזרת הקדמונים לא גזרו אצורבא מרבנן דלא כהלכתא ואם גזרו בטעות יש לכופן בדין להתיר לו הגזרה שהיו חכמי רו"ם שאם התירו הקהל חרם הישוב לאחר שנה כן הסכ יתר דבטלה גזירתם לגמרי דה"ל עוד התרה דנדר שהותר מקצתו הותר כולו ואין נראה לרבינו אבי"ה כי כשגוזרין חרם גוזרים על דעת המקום ועל דעת הקהל ואין תלה תחילה אלא לפי הפנים כן להתיר לגמרי הן לזמן מועט ולא בטלה לעולם אלא כפי התרתם וכפי ניהוג העיר והקנתם ואם בורחים מחמת פחד וסכנה ליישב אין בני הישוב יכולין לעכב בידם מלהלוות ולהרוית שיעור חיותם וכדי טיפול ביתם עד יעבור זעם וכפי מיעוט ממונם שנושאים ומהנים בו ישאו ז עמם בעול מושל העיר בכל דבר התלוי בו תקנת ישוב תלוי במנהג המקום כמו שביאר בפנים ואם לא ישב בשופי שנים עשר חדש שהיו תמיד מערערים עליו הרי הם מוחזקין בישובם ולא הוא ואם נאמנים בדבריהם בשבועת היסת אבל אם ישב בשופי שנים עשר חדש שלא ערערו עליו לומר העברת על חרם עליהם הראיה. תיקן רש"י בגזרת שמי שיש לו מעות של אחרים בחצי ריוח יתן מס מן החצי. ומשל עובדי כוכבים אינם נותנים כלום ובמקום שאין תקנה זו השיב ר"ת שמן הדין אין לו ליתן כלל משל אחרים שהלוהו לחצי ריוח ואם רוצים לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה וממעות מעכב הדין עמו אם הוא מיושב אבל

הגהות הב"ח א דרמו לה מירמא: ב בהגה"ה ד"ה כפה. נ"ב תוס' בדף יט בד"ה שמנריך: ג לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ: ד תניא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר וכו' אמר ר"י כאי תמרה וכר קשי ליה א"ר ששת והשפשתא כי רפת בקר דמיא הנות: ה בהגה"ה ד"ה ומקרי. נ"ב תוס' דף כא ד"ה ומקרי: ו בהגה"ה ד"ה ובא"ז כתב וכו' בהכי ופסק כרש"י וכו' מעכבין עליו אי לא שייך בכרגא: ז ישאו עמהם בעול מושל העיר דכל דבר:

הגהות הגרי"פ [א] לפנינו בש"ס אי' רבא פ"ס וכן נכון וכ"ה בר"ף:

פלפולא חריפתא

[ח] ובהא פליגי כו'. דהשתא דאף לרבנן טעמא דכל מרא ומרא כו' צריך לומר במאי פליגי: [ט] אלא לאו ש"מ כו'. בגמרא אמר רב נחמן וכי קאמר כן לישנא גרסינן מעיקרא תכ"ס סו': [י] ולא הוצרך לראיה זו וכו'. וכבר השבתי על זה בתוספות יום טוב שהרי"ף הוצרך לראיה זו דבפרק הכונס פסקינן בגמרא כר"ש דאמר התם הכל לפי גובה הדליקה ושיעורה ואם הלכה יותר משיעורה פטור והלכך אי לאו דאוקמוה בשיטה הוה פסקינן מסברא ס"ל כוותיה דמאי שנא הך מהך וא"ת השתא דאוקמוה נמי דהכא בשיטה ואינה הלכה קשיא אהלכתא דכונס כבר הקשה זה להרי"ף עצמו בהכונס שכתב ואי קשיא לך ע"ש התם גבי תנור דקא יהבי רבנן שיעורא ואפ"ה אם הזיק משלם מה שהזיק ומ"ש הכא דפטור לא תקשה לך הכא דלפי צורך שעה קא מדליק וקא מרחיק כשיעורה וקא עברה הדליקה יתר משיעורה וקא מזקה אנוס הוא דמאי ה"ל למעבד הלכך מכה בידי שמים היא ולפיכך פטור דלא יכול לאהדורי והתם גבי תנור כיון דתדיר הוא מדליק אבעי ליה לעיוני אי איכא היזקא לחבירו לסלק היזקא וכיון דלא עביד הכי פושע הוא ולפיכך חייב תדע דהא רבנן פליגי עליה דר"ש בתנור דקא יהיב שיעורא לפטור ואינהו גופייהו קא יהבי שיעורא לפטור ע"כ ומשום קושיא דרבנן אדרבנן בלחוד לא הייתי מחלקים בדברי ר"ש אלא הייתי אומרים שהלכה כמותו הכא כמו התם הלכך הוצרך הרי"ף לגבית ראיה מדאוקמיה בשיטה: [כ] אע"פ דהוה גירי דיליה. דכיון שכשפת מסריח (ענייני לג על גג) דשדיין אין כאן דבר הנזוק שהוא האוצר ולעיל אמרן דאפילו לרבנן לא מקרי מזיק אלא כשיש כאן דבר הנזוק בשעה שהוא בא שהאוצר נסרח מיד הוה גירי דיליה ודמיא להא דאמרן דכל מרא ומרא וכו' וכיוצא בזה בהגה"ה לקמן גבי פאסי יונאי: [ל] ריבה בחלונות מהו. בגמרא איתא תו אכסדרא תחת אוצר מהו ורש"י לא פירש כלום ש"מ דל"ג ליה וגם בטור סימן קנ"ה ליתא והרמב"ם בספ"ט מהל' שכנים כתב או שעשה בעל החנות מחיצה על גבה וכתב המגיד שהוא פירוש להא דבנה עלייה כו' ושכן פירשה ר"ח ורבנו ז"ל ע"כ ואני אומר לולי עדותו שהעיד על ר"ח ורבנו ז"ל היה נ"ל דהרמב"ם נתכוין להא דאכסדרא כו' ול"ג לבנה עלייה ובאי גרסאות יש חד גרס לבנה עלייה ול"ג להא דאכסדרא והיא גי' רש"י ורבינו והטור וחד גרס לאכסדרא ול"ג לבנה עלייה והיא גי' הרמב"ם ובספרים דידן גרסינן לתרוייהו: [מ] אפילו קוטרא דשרגא קשי ליה. אמר רב ששת והשפשתא כרפת בקר דמיא כ"ג בגמרא והעתיקו הרי"ף וכן הוא בטור: [נ] ויחלוקו אלו הכ"ה לשניהם. ולא יגיע לאחד מהם עד מ' וא"צ לריש דוכנא: [ס] בדמים הראוין. עיין מה שכתבתי בפרק הגוזל בתרא: [ע] דלא כהלכתא. דכיון שדינים הללו דמצו מעכבי מדרבנן בעלמא הוא מפני תקון העולם בצורבא מרבנן רצו לעשות לפנים משורת הדין כדפירש רש"י כלומר שלא להחמיר עליו כמו בעם הארץ. ב"י סימן קנ"ו: [פ] היינו שלא למכור סחורתם על יד על יד כו' אבל למכור סחורתו בבת אחת ש"י. וכ"ל שלמד כן מדמצו בני העיר לעכב עליהם ואלו נמוכרים סחורתן בבת אחת מי מצו

[צ] אבל אם מוכר יותר בזול אין מעכבין עליו כיון שהוא טוב לבני העיר. אמרו ליה לית לן אסרא במתא אמר להן זילו זבינו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אסרא דידכו ואזליתו פירוש תמכרו כדי פרנסתכם עד שתגבו וכן היוצא מעירו לדור בעיר אחרת דלא סייך בכרגא של הראשונה וצריך לחזור כדי לגבות שטרי חובותיו יכול להלוות ברבית כדי פרנסתו כל ימי היותו בעיר לגבות חובותיו יג ותלמיד חכם המביא סחורתו לעיר מונעין כל בעלי סחורה שלא ימכרו עד שימכור את סחורתו כדי שלא יתבטל מלימודו כעובדא דרב דימי מנהרדעא דאייתי גרוגרות בספינה אמר ליה ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא לינקטו ליה שוקא: יד מתני' מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ד' אמות החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות: גמ' וקמא היכי סמיך ומפרש לה רבא [דף כב ע"ב] מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ד' אמות אם נפל הכותל לא יסמוך כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות כאשר היה מרוחק הראשון שנפל מאי טעמא דוושא דהכא מעני' להתם פי' ההילוך שדשים הקרקע ברגליהן אצל הכותל הנסמך עד ארבע אמות מהני להתם לכותל האחר ורבותא קא משמע לן אע"פ שזה ימים רבים [ק] היה מקום צר בין אלו שני הכתלים ונתקרבו העוברים אצל הכותלים ונדוש הרבה אפילו הכי צריך להרחיק כשנפל ובא לסמוך אחר: אמר רב לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך ורב הושעיא אמר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר רבי יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר חדשה והא בעיר ישנה *רבינו תם ז"ל כתב דדוקא בחצר הוא דמפלגינן בין עיר חדשה לעיר ישנה משום דבעיר ישנה רבו ההולכין אצל הכותל ונדוש הרבה אבל בבית דרך להעמיד תיבות וספסלים אצל הכותלים ואין דשין אצל הכותלים וצריך להרחיק אף בעיר ישנה. תנן החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות ותני עלה מלמטן שלא יעמוד ויראה מלמעלן שלא יציץ ויראה מכנגדן שלא יאפיל טעמא משום לא יאפיל אבל משום דוושא לא הכא במאי עסקינן מן הצד [וכמה כמלא רוחב החלון] וכמה טפח* והלא מציץ דכיון דבא [ר] מן הצד אפילו גבוה ארבע אמות יכול לעמוד מרחוק עליו ולהציץ אמר רב זביד במרדד כותלו והא אנן תנן ד' אמות ועל כרחך מתניתין נמי צריך לאוקמי מן הצד דאיכא לאקשויי ממתניתין כי היכי דפריך מברייתא [ש] טעמא דאיכא חלונות הא לאו משום דוושא לא וצריך לאוקמא מן הצד לא קשיא כאן מצד אחד כאן משתי רוחות ברייתא מצד אחד ושני בטפח ומתני' בשתי רוחות החלון יש שתי כתלים וצריך שיהיה בין שני הכתלים ד' אמות [ת] מלבד רחב החלון טפח מצד אחד וארבע אמות פחות טפח מצד אחר וכל היתר על טפח מצד אחד ימעט מצד אחר ואף על גב דאוקמא למתניתין מן הצד ולא איירי בכנגדן מ"מ נראה דה"ה מכנגדן צריך להרחיק ד' אמות [א] דפשטא דמתני' הכי משמע אלא משום קושיא דדוושא צריך לאוקמא בבא מן הצד ועוד דמעיקרא דפריך טעמא דשלא יאפיל הוה פשיטא דכשכנגדו צריך ארבע אמות ומסברא זו לא חזר בו הגמרא: טו מתני' מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם פירוש אם קנה ממנו להעמיד סולם בחצירו כדי לעלות למזחילה שלו שיערו חכמים דשיעור זקיפת סולם ארבע אמות: טז גמ' לימא מתניתין דלא כרבי יוסי דאי כרבי יוסי האמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו פירש רש"י טובא מילי איכא במתניתין דלא כרבי יוסי אלא לימא דאף זו בשובך וסולם דלא כרבי יוסי וקשיא לן לפירושו דבכל כמה דלא ידע טעמא דזימנין דמנח ליה וכו' מלתא דפשיטא היא דבכל הרחקות דמתני' יש שייכות נזק יותר מבהרחקת סולם מן השובך ואמאי מספקא ליה לגמרא אי איכא לאוקמא כרבי יוסי טפי מבכל אינך. *הילכך נראה לרבינו חננאל ורב אלפס ז"ל דבכל הרחקות דמתני' פשיטא ליה לגמרא דרבי יוסי מודה בהו דהוו גירי דיליה לפי שבאותו דבר שהוא סומך מזיק לחבירו אבל בסולם אין מזיק אם לא שתבא הנמיה וכן אילן לא יזיק עד שיגדלו השרשים וסמיכת כותל לכותל נמי חשיב גירי דיליה דמיד כשסומך מונע דוושא. אפילו תימא רבי יוסי כי הא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן מודה רבי יוסי בגירי דיליה והכא נמי זימנין דבהדי דמנח ליה קפלא: יז והא גרמא הוא אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור *אע"ג דאם הזיק בגרמא פטור מ"מ לכתחילה יכול למונעו שלא יגרום לו היזק ומיהו קיימא לן דדינא דגרמי חייב כר"מ דמחייב במסכך גפנו על גבי תבואת חבירו ובנפרצה אומר לו גדור ובדן את הדין וזיכה את החייב דמחייב רבי מאיר אפילו לא נשא ונתן ביד ומראה דינר לשולחני ושורף שטרות של חבירו ומוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו ואחוי אחוויי בהגוזל בתרא (דף קטז:) וצריך ליתן חלוק בין כל הני דמחייבין ובין דבר הנקרא גרמא בנזקין דפטור כגון ההוא דכילד הרגל (דף כו:) זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קדם הוא וסילקן פטור וכן ההיא דשור שנגח את הפרה (דף מז:) דתנן הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמה של בעל הבית פטור ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב ואמר רב עלה בגמרא ל"ש אלא שהוחלקה בהן אבל אכלה והוזקה פטור והנותן סם המות לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם ובפרק הכונס (דף נט:) תנן השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וכל הני דחשיב בריש הכונס פורץ גדר בפני בהמת חבירו כופף קמת חבירו בפני הדליקה עושה מלאכה במי חטאת והטביעית את חבירו. ובפרק [החובל] (דף נו.) תקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם דאיהו הוא דאבעית אנפשיה ושיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש ובפ' הכונס (דף ס.) ליבה ולבתו הרוח ויש לחלק דכל היכא דהוא בעצמו עושה ההיזק לממון חבירו וברי היזיקא מיקרי דינא דגרמי וחייב. שורף שטר או מוחל הוא בעצמו מזיק לממון חבירו וכן מראה דינר לשולחני כי במה שיאמר לו שהוא טוב הוא פיטר את הנותנו לו וכן אחוי אחויי ברי היזיקא דכיון דמראה ממון ישראל לעובד כוכבים הנה ברור הוא שיטלנו העובד כוכבים דאקשי' רחמנא להוא מכמר ואין לך מעשה גדול מזה וכן נתייאש ממנה ולא גדרה דכיון דמעורב ממונו בממון חבירו ואוסרו ונתייאש מלגדור ברי היזיקא וחשיב מעשה וכן דן את הדין ומחייב את הזכאי ליתן לו או פטר את החייב או הנכיל את הטריפה לכלבים על ידו הוי פעוסה מעשה אבל כל הני הוו גרמא בעלמא דההיא דשיסה בו כלב ונחש לא ברי הזיקא כולי האי כמו מסור דשמא לא ישוך הכלב והנחש וההיא דזרק את הכלי מראש הגג כשזרק לא עשה מעשה הראוי להזיק שהרי היו תחתיו כרים וכסתות וכשסלקו נמי לא עשה מעשה בגוף הממון אף על גב דברי היזיקא ולא דמי למסור שמראה על גוף הממון [ב] וכמאן דקלייה דמי ושולח את הבעירה אין עושה מעשה בגוף הממון אלא החרש הוא שעשה את המעשה [ג] וכן פורץ גדר ממילא היא יוצאה ונותן סם המות לפני בהמת חבירו אין מאכילה ומבעית חבירו איהו הוא דמבעית אנפשיה [ד] ועוד יש לחלק דכל היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה נקרא דיני דגרמי כמו שורף שטר ומוחל וכן מראה דינר לשולחני כי מיד הוא פוטר אותו שנותנו לו ומסור בעידנא דאחוי כמאן דקלייה דמי וכן נתייאש מיד בשעת יאוש נעשה כלאים אלא שאין אוסר עד שיוסיף מאתים וכן דין והוראה ההיזק בא מיד אבל המסלק את הכרים בשעת סילוקו עדיין לא נשבר הכלי עד שיגיע לארץ וכן שיסה עד אחר שיסוי לא ישוך וכן השולח את הבעירה בשעה שנותנה לחרש אין מזיק וכן פורץ גדר עד שתאבד הבהמה והמבעית [ה] אחר שהבעיתו הוא מתפחד והולך [ו] וההיא דהעושה מלאכה במי חטאת חייב לרבי מאיר: יח רב יוסף הוו ליה הנך תאלי דהוו [דף כג ע"א] אתו אומני ויתבי תותייהו אתו עורבי ואכלי דמא וסלקי אבי תאלי ומפסדי להו אמר להו רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא. אמר ליה אביי והא גרמא בניזקין הוא אמר ליה הכי אמר רב טובי בר מתנה זאת אומרת גרמא בניזקין אסור אמר ליה והא אחזיקו* להו כלומר הם יטענו עליך חזקה אמר ליה הכי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין. *רבינו תם ז"ל היה אומר אפילו הקנה בעדים יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא דסבור היה שיכול לסבול ועתה אינו יכול לסבול ואין נראה לר"י מדקאמר אין חזקה לנזקין איכא למידק הא ראיה יש כדדייקינן לקמן (דף מט:) גבי ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו אלא ודאי ראיה מהניא אבל חזקה לא מהניא ולא אמרינן חזקה במקום שטר עומדת משום דאיבעי ליה למחויי דסבר לא בעינן למחויי דכולי עלמא ידעי דאין אדם מוחל על היזק כזה ולאו איתמר עלה רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא *רבינו תם אומר דוקא קוטרא דכבשן שהוא רב ומזיק ביותר כדאמר במרובה (דף פב:) אין עושין כבשונות בירושלים משום קוטרא וכן מצאתי בירושלמי שמזיק אין לו חזקה. אמר רבי יהושע בן לוי בהיי דרבנן בעשן הדיר כהדא איתתא הוה [ז] מדלקא *קלא תחות רבי אלעזר בעא למחויי בידה ההוא עובדא קמיה דרבי נסא אמר לא אמרו אלא בעשן תדיר וכן פירש רש"י בבית הכסא דוקא שלהן שהיו על גבי קרקע אבל שלנו שהן מכוסין לא *(ורב זביד אמר בבית הכסא) א"ל הני לדידי כקוטרא ובית הכסא דמו

יכולין לומר למלך שמעון יש בידו משל אחריב שאין נותן ממנו ויראה לו פנים וידים מוכיחות. פר"י מהרי"ת:

ביניהם אם תצרו של שמעון גבוה משוט ורוחבו באתרא דלא שכיחי רוכבי גמלים דהשתא לא בעי שמעון לאיצטנועי מבני רשות הרבים כופהו לסתום חלונותיו אפילו אם יכול שמעון להצטנע בחצירו בשום ענין משום דאמר ליה לא ידענא בהי עידנא אתית דאיצטנע מינך וכן הדין אם חצירות של אחרים מפסיקין: מי שיש לו חלונות על חצירו ובקש לסותמן ולפתוח אחרים למעלה אם הכותל של בניהם חבירו מעכב עליו ואם היו שנים לא יעשה שלש קטנות לא יעשה גדולות ראובן שסתם פתחו או חלונו ולא פרץ פצימיהן ובא שכינו לבנות לפניהן צריך להרחיק ארבע אמות ואם שתק ראובן עד שבנה שמעון בפניו שוב אין יכול למחות. מא"ז:

הגה"ה

*חלון שבין בית לחבירו מביא טומאה אם יש מת באחד מהן והחלון העשוי להשתמש שיעורו בפותח טפח ובשיתמעט מטפח אפילו משהו אין מביא את הטומאה ואם הוא עשוי לאורה ובידי אדם א כסלע נירוני' דהוא כמלא המקדח הגדול שבלשכה והיא יתירה על סתם סלע ואינו מתמעט בכל שהוא אלא עד שלא ישאר רוחב אצבעים על רוחב גודל ומאור שלא נעשה בידי אדם כגון חררוהו מים או שרצים שיעורו כמלוא הגרוף של בן אבטיח שהוא כראש כל אדם היושב עליו למאור שיעורו מלא מקדח לתשמיש שיעורו פותח טפח ואם הוא חלון העשוי לאויר שאין לאורה ולא לתשמיש אלא אויר לשמור גנות ופרדסים אותו שיעורו כמלוא מקדח בינוני. פר"י: וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה וכל דבר דחזי ליה אי נמי לא חזי ליה אך דלא מבטל ליה אינו ממעט בחלון. ודוקא למעט אבל אם כלי רחב סותם לגמרי אע"ג דלא מיבטל ליה ב אינו חוצץ מפני הטומאה ובלבד שיהא דבר שאין מקבל טומאה וצריך שיוכל לעמוד שם בחלון בלא סמיכת דבר אחר אבל אם אי אפשר להיות שם בלא סמיכה אין חוצץ וכן דלת שהגיפה וסמכה במפתח אם יכולה הדלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא ואפילו מפתח שאין מקבל טומאה וכלי עץ העשוי לנחת *נמי לא בטיל. פר"י: וכלי מתכות הנוגעת בכל טומאות הבאות מן המת הרי הן כמותן שפוד שנוגע במת עצמו או תחוב באהל המת הרי הוא אבי אבות הטומאה ומטמא באהל ואם נגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כטמא מת ודוקא באהל או במת אבל כלי מתכות בכלי מתכות לא הוי כיוצא בו אלא כמו כלים אחרים הנוגעים בהן ואוסר רבינו תם לכהן ליכנס באותו הבית שיש בו מתכת שנטמא באהל המת והביא דמסכת שמחות דהביא כל טומאה שהנזיר מגלח עליה כהן מוזהר עליה משכבתא היא אבל רבינו חיים זכרונו לברכה מתיר מכח ההיא ברייתא חרב הרי הוא כחלל ואין הנזיר מגלח עליו א"כ אין הכהן מוזהר עליו ורבינו יצחק מסימפונט פירש דוקא שנתחלל בו המת הוי כחלל ולאו דוקא כלי מתכות והוא הדין כלי עץ וכל דבר שנתחלל בו המת הוי כחלל ואין נראה. פר"י מהרי"ת: חלון שהוא עשוי לאורה איך שהוא קטן וכל מקום שהוא עומד אפילו למעלה מארבע אמות החזיקו שלש שנים וצריך טענה עם חזקתו בטוען שמכר לו או נתן לו חלון העשוי להביט דרך שם לשמור פרדיסתו וגינתו אם הוא כל כך גדול שיכול להכניס ראש אדם בתוכה ועמד למטה מארבע אמות מקרקע הבית יש לו חזקה ואם בא שכינו לבנות כנגדו אחר שהחזיק בו שלש שנים דינו להרחיק כדתנן החלונות מלמעלן כו' ולמעלה מארבע אמות בקרקע הבית אין לו חזקה ואעפ"כ כשבא לבנותו בתחילה שכינו מעכב עליו אם ירצה והחלון מצרי דהיינו שאין ראש אדם יכול נכנס לתוכו בין למעלה מארבע אמות בין למטה איך לו חזקה ואם יש משקוף לחלון למעלה ולמטה מימין ומשמאל אע"פ שאין ראש של אדם יכול ליכנס לתוכה הרי הוא חזקה. וראובן שפתח חלונות בעלייתו ומביט דרך שם לחצר שמעון כשירצה אע"פ שרשות הרבים מפסיק

הגה"ה

*ודוקא בחזקה שיש עמה טענה וכן ההיא דאחזיק לשפכי אחזיק לנטפי בפ"ק בעינן טענה בפירוש אבל אי ליכא טענה לא ודלא כפירש ריב"ם דפירש דכיון דאין רוצה להחזיק בגוף הקרקע לומר דשלו היא אלא לתשמיש בעלמא לא בעי טענה וכן ההיא דלעיל אחזיק להורדי לא בעי טענה מדלא מיחה שלש שנים ודאי מחל לו כך פירש ריב"ם ואין נראה לר"י ומהרי"ת וכן פסק בא"ז: שמעון שבא לחפור בית הכסא סמוך לבאר חבירו צריך להרחיק (אפילו) חמשים אמות כדי שלא יזיק את מי הבאר מריח בית הכסא ואפילו החזיק אין חזקה לנזקין: ראובן ושמעון אחין או שותפין ויש להם בתים בחצר אחד או בשכונה אחת ולשניהם חפירה אחת לבית הכסא שלהן אך למעלה חלוקין הבתי כסאות לנקיות ונופלין בגומא אחת ועתה בא ראובן לחלוק ומתוך כך ראוי ביתו לתוספת דיורין אין שמעון יכול לעכב עליו ולומר שיתמלא בית הכסא מהרה. מא"ז:

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה חלון. ובידי אדם שיעורו כסלע וכו' שלא ישאר רוח אצבעים על רוחב גודל: ב בהגה"ה ד"ה וכל דבר. אע"ג דלא מבטל ליה חוצץ כצ"ל ותיבת אינו נמחק:

פלפולא חריפתא

מעכבו והלא דרך העולם להוליך סחורתו ממקום למקום ואם אתה אומר כן נמצא משא ומתן של עולם בטל אלא ודאי במוכר על יד דוקא הוא דמצו מעכבו: [צ] אבל אם מוכר יותר בזול אין מעכבין עליו. ואיכא למידק באומן נמי נימא הכי ויש לומר דבסחורה כי לא מוזיל מעכבין אבל באומן דלמא כי נמי מוזיל אינו עושה מלאכתו יפה ואין הכל מרגישין משא"כ בסחורה ונמצא דאומן המוזיל ואינו עושה יפה לא מתעכב ושקלי לעיבותה דזילא ועיין בב"י שהאריך בענין אחר לדקדק דברי הר"י הלוי בשם הפוסקים: [ק] היה מקום צר. ומיהו יותר צר מן ד"א לא יעשה שאז אין בני אדם הולכין לשם כלל ומסבבין את דרכם ואל תתמה שבד' אמות הולכין ובפחות מעט אין הולכין שכך כל מדת חכמים: [ר] מן הצד. לי רש"י שראש עוביו כנגד החלון ומאפילו ע"כ כלומר והכי קתני בברייתא שצריך להרחיק שלא [יאפיל דהיינו שירחיק מכנגדו ויעשה הכותל מצד החלון שלא] יהיה כנגד החלון ואמרי' עלה וכמה ירחיק מן החלון לצדו אמר רב ייבא כו' כמלא רוחב החלון ורבינו כ' וכמה טפח והרי"ף גורס לתרוייהו וצ"ל להגיה כן בדברי רבינו כלשון הרי"ף: [ש] טעמא דאיכא חלונות. והא דפריך אברייתא דהתם מפורש טעמא דלא יאפיל ולא קאמר טעמא משום דוושא: [ת] מלבד רחב החלון. סברא דנפשיה ותימה שלא כתב מנליה הא ומה שנראה לי בטעמו הוא דאמיכא דהא דקאמר מלבד רוחב החלון לאו בכל חלון קאמר אלא בחלון דביה אנן קיימין דמפרשינן עלה וכמה טפח כדלעיל בהא קאמר שצריך שירחיק ד"א מלבד רחב החלון דהיינו רוחב טפח והשתא טעמא רבה איכא דהא בכותל אחד שהוא מן הצד שצריך שירחיק טפח היינו טעמא שלא יהא הכל נוטה לתוך החלון ויאפיל כלשון נמוקי יוסף ה"נ בשני כתלים אע"פ שיהיה בין שתיהן רוחב ד"א מ"מ יש כאן לעולם צל טפח דקודם הגוף מכותל שמצד זה ואחר חצות לכותל שמצד זה ואם כן אין כאן ד"א בלא צל ואכן בעינן הרחקה טפח מחמת הצל כשאין כאן כותל אלא מצד א' וס"ל לרבינו דה"ה בשני כתלים שצריך שיהיה ד"א ביניהן בלא צל ולכך קאמר שאלו ד"א הן מלבד רוחב החלון והיינו חלון דביה אנן קיימין שמיעורו טפח כדאמרן ולפי זה לא קאמר רבינו שצריך שיהא בין שני הכתלים אלא טפח וד"א יהיה החלון טפח או יותר גדול כך נ"ל שיטת רבינו אבל ספוקים לא כתבו כדבריו (של המיי') [שלא התנו] מלבד רוחב החלון כמ"ש הריב"ש בתשובותיו סי' רכ"ה: [א] דפשטא דמתני' הכי משמע אלא כו' צריך לאוקומה מן הצד. ומ"מ כיון דלא קתני הרחקות דמכנגדן ממש היינו טעמא דכיון דמשום דוושא כבר קתני שצריך ד' אמות איכא למשמע דה"ס להרחקה דשלא יאפיל מדלא קתני לה לאותה הרחקה וקתני נמי תנא לפשטא דמתני' דמשמע בכה"ג דהרחקה שכנגדו משום האפלה נמי בד' אמות היא. [ב] וכמאן דקלייה דמי כדאיתא בהגוזל בתרא דף קי"ז וכ"ש המוסר ומוחל השטר שמכר דהוה כמאן דקלייה: [ג] וכן פורץ גדר ממילא היא יוצאה. וכ"ש טומן קמת חבירו בפני הדליקה דלא עביד מידי כ"כ רבינו בהגוזל קמא ושם כתבתי למה לא כתב גם כן לכופף קמתו כו': [ד] ועוד יש לחלק כו'. וכבר כתבתי בהגוזל קמא דשני החילוקים גם שניהם כאחד אינם מתישבים על הלב והעתקתי דברי המרדכי בזה: [ה] אחר שהבעיתו הוא מתפחד והולך. וכ"ש טומן כופף וליבה כמו שכתבתי בהגוזל קמא: [ו] וההיא דהעושה מלאכה במי חטאת חייב לר"מ. עיין מה שכתבתי בזה בהגוזל קמא: [ז] מדלקא קלא. בירושלמי איתא הגרסא קולין ותרגמו של שלהם יהי לפניהם לפח לקלא. ובארץ אשכנז שהרבה מקומות מהן במדינת וועסט פולין יש פרכיא נקראת וואלרעק בגליל שתחתון בהפרכיא

רב יוסף איסמניס הוה כדאיתא בערבי פסחים (דף קיג:) שלשה חייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת אמר רב יוסף וכולהו איתנהו בי מכאן משמע דכל נזק שידוע שאין המצטער יכול לסובלו אף על פי שסובלין אותו שאר בני אדם אין לו חזקה נגד מצטער זה : **יט מתני'** מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבע כורין כמלא שגר היונה ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: **גמ'** אמר רב פפא ואיתימא רב זביד זאת אומרת טוענין ליורש וטוענין ללוקח* יורש תנינא הבא מחמת ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא לקח חצר ובה זיזין ונזוזטראות הרי זו בחזקתה צריכא דאי אשמועינן גבי רשות הרבים אימור כונס לתוך שלו הוא אבל גבי שובך אימא לא ואי אשמועינן גבי שובך כיון דיחיד הוא אימור פיוסי פייסיה אי נמי אחולי אחיל גביה אבל גבי רשות הרבים מאן פייס ומאן מחיל צריכא : הרי זו בחזקתה והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא : **כ** [דף כג ע"ב] **נפול** הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו : **כא א"ר** חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף וכן הילכתא *ומילתא דפשיטא הוא [ח] דתניא ובנמצא הלך אחר הרוב אפילו נמצא קרוב לנבילה אלא רבי חנינא אפילו קורבא דמוכח אתא לאשמועינן דאזלינן בתר רובא* ואף על גב דאותביה רבי זירא לאו משום דפליג עליה אלא לישא וליתן כדי לברר דבריו תדע דהא מברייתא דתני רבי חייא קאמר [דף כד ע"א] ש"מ תלת ש"מ רוב וקרוב הלך אחר הרוב כו' [ט] וש"מ איתא לדר' זירא : **כב איתמר** חבית שצפה על פני הנהר אמר רב נמצא כנגד עיר שרובה עובדי כוכבים אסורה כנגד עיר שרובה ישראל מותרת ושמואל אמר אפילו בעיר שרובה ישראל אסורה אימורא מההיא דקירא אתאי [י] לימא בדרבי חנינא קא מיפלגי לא דכולי עלמא אית להו לדרבי חנינא והכא בהא קא מיפלגי [כ] מר סבר אם איתא(ב) דמההיא דקירא אתא עקולי ופשורי הוו טבעי לה ומר סבר חריפותא דנהרא נקט ואתאי והילכתא כרב באיסורי . ואם נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל מותרת אפילו נמצאת קרוב לבית העובד כוכבים [ל] דאזלינן בתר רוב העיר . ההוא חבלא דחמרא דאשכח בפרדיסא דערלה שרייה רבינא דאזלינן בתר רובא אע"ג דהוי קורבא דמוכח והוא הדין אפילו ענבי נמי שרי* והא דלא אזלינן בתר רובא דעלמא לאוסרו משום יין נסך [מ]משום דרובא דגנבי ישראל נינהו כדאיתא פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף ע.) : **כג הנהו** זיקי דחמרא דאשתכח בי קופאי שרא ליה רבא אע"ג דרובא דעלמא עובדי כוכבים נינהו רובא [דף כד ע"ב] דשפוכאי ישראל נינהו וה"מ רברבי אבל זוטרי אימור מעוברי דרכים נפול ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוה מנחי* : **כד מתני'** מרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר כל אילן סרק חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים . ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים . מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ יש לו חמשים אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו(ג) ומניח בכדי שלא יזיק [דף כה ע"א] מרחיקין את הנבילות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר נ' אמה אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה חוץ מן המערב ומרחיק חמשים אמה : **כה ומרחיקין** את המשרה מן הירק ואת הכרישים מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים רבי יוסי מתיר בחרדל* : **גמ'** [דף כה ע"ב] תניא רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מדבוריי הרחק דבורך מחרדליי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדליי תוספתא תניא רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו כדרך שאתה עושה בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי [נ] וכן היה רבי יוסי אומר מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה כדי שלא ישכו את האדם רבי אליעזר אומר מגדל דבורים כמגדל כלבים רבי נתן אומר מרחיקין את הכבשונות מן העיר חמשים אמה [ס] לעיל (דף יח:) אסיקנא דהא דקאמר רבי יוסי מתיר בחרדל לאו דוקא חרדל דהוא הדין במשרה וירק נמי שרי דקסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק עצמו כדתנן רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו משרה וירק נמי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק עצמו תינח משרה וירק דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא לא משכחת ליה אי בטרפא הדר פארי וקי"ל כרבי יוסי והני לאו גירי דיליה נינהו דבשעה שזורע הכרישים אכתי לא מזקי לבצלים עד שיגדלו וכן כשזורע את החרדל ומכסס בעפר לא משכחי ליה דבורים עד אשר יצמח ויגדל וכן כשסומך את המשרה ומרחיק כדין הרחקת בור שיח ומערה אין מזיק לירק עד שישהו זמן מרובה ויסריחו וכולהו דמו לבור ואילן : **מתני'** מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה והחרוב והשקמה חמשים אמה בין מלמעלן בין מלמטן בין מן הצד אם הבור קדם לאילן קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ רבי יוסי אומר אף על פי שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו : **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמר מודה רבי יוסי בגירי דיליה : **כו פאפי** יונאה [ע] עני והעשיר הוה בנה אפדנא הוו הנך עצרי בשיבבותיה כי הוו דייקי שומשמי הוה נידא אפדנא אתו לקמיה דרב אשי אמר להו כי הוינן בי רב כהנא הוינן אמרי' מודי ר' יוסי בגירי דיליה וכמה [דף כו ע"א] כדנייד כתמא אפומא דחלבא ואם הוחזקו בהשמים זה שלש שנים לא הוי חזקה דאם החזיק קודם שבנה האפדנא לא הוי חזקה* לפי שלא היה בידו למחות כל זמן שאין מזיק לו כדפרישנא לעיל דחזר בו רבא והודה לו שמותר לסמוך כל זמן שאין הניזק לשם חוץ מבור משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי וכיון שלא היה יכול למחות לא הוי חזקה כדפרי' לעיל ואם החזיק אחר שבנה נמי לא הויא חזקה דדמי לקוטרא ובית הכסא דאין הדעת סובלת היזק כזה שיפול כותלו ואם הזיקו בנדנוד והפילו את הכותל ושברו את הכלים חייבין לשלם דחשיבי כמזיק בידים. הרמב"ם ז"ל : **כז דבי** בר מריון בריה דרבי אבין כי הוו נפצי כיתנא אזלא רקתא ומזקא לאינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה הני מילי היכא דאזלא מכחו אבל הכא זיקא הוא דקממטי ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מ"ש מזורה ורוח מסייעתו אמרוה רבנן קמיה דאמימר אמר היינו זורה ורוח מסייעתו וכן הילכתא והני מילי לענין איסורא דאסור למיגרם הזיקא לאינשי כדאמר גרמא בנזקין אסור אבל לענין תשלומין פטור דגרסינן בפרק הכונס (דף ס.) אמר רב אשי כי אמר זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור* : **כח מתני'** לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשים יוצאים לתוך שדה חבירו מעמיק לכן שלשה טפחים היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו : **גמ'** תניא ארבע אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל ל"ש אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ד' אמות אלא שמע מינה כדשמואל שמע מינה רבה בר רב חנן הוו ליה הנך תאלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוו אתו צפורי ויתבי בתאלי ונחתי בפרדיסא ומפסדי ליה אמר ליה זיל קוץ אמר ליה והא ארחיקו ליה אמר ליה ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעי טפי [פ] וכל שכן בשדה לבן* והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן ומשמע ליה דהכי קאמר אחד מקום גפנים ואחד מקום כל האילן צריך להרחיק ממנו נטיעת האילן ארבע אמות דאי האילן הנסמך קאמר פשיטא דאחד נוטע גפנים ואחד נוטע כל אילן צריך להרחיק ארבע אמות. ה"מ אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי ואף על גב דקיימא לן הלכה כרבי יוסי הא אמרי' מודה רבי יוסי בגירי דיליה והאי נמי גירי דיליה היא [צ] דכשרואה בעל האילן עופות יושבין על האילן מפריחן והולכין ויושבין בגפן וצריך להרחיק לפי האומד כאשר יפריחו העופות מן האילן כדי שיטהם קודם שינוחו וכן אמר רב יוסף אפיקו לי קורקור מהכא משום דמפסדי בפירות אמר ליה אנא לא קיילנא דאמר רב האי דיקלא דטעון קבא אסור למיקלייה ואמר רבי חנינא לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זימניה מר אי ניחא ליה ליקוץ ולדחייה בעלמא קא מיכוין דהא תנן במתניתין אם הבור קדם קוצץ אי נמי לא מסתבר ליה האי סברא דרב יוסף והיה לו שום טעם לחלק בין הך דהכא [ק] ובין ההוא דלעיל דאפיקו לי קורקור מהכא ונראה דהילכתא כרב יוסף מדאמר ליה זיל קוץ [ר] וכיון דבשלו אמר לעשות מעשה כ"ש בשל אחר ותימה לי למה לא הביאה רב אלפס ומסקינן הא דתנן במתני' קוצץ ויורד והעצים שלו ה"מ חוץ לשש עשרה אבל תוך שש עשרה לבעל האילן : **מתני'** [דף כו ע"ב] אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ מלוא המרדע

הגה"ה

*מכיון שיברר בעדים שהמוכר או המוריש דר בו יום אחד טענינן ליה שקנאה המוריש או המוכר מן המערער או מאבותיו של מערער ואוקמינן ליה ביד יורש או ביד לוקח ואע"ג דלא אחזקו בה שלש שנים ודייקא דטעין ללוקח ואוקמא בידיה ואע"ג דלא בירר הלוקח דדר בה המוכר יום אחד לא מהדרינן עובדא דלא שדי איניש זוזי בכדי ודוקא היכא דלא ערערו בה היורש או הלוקח מחמת הודאת דמוכר או המוריש התם ודאי טוענין ללוקח וליורש אפילו מאי דהוה בעי המוכר או המוריש לברר בעדי מכירה או בעדי חזקה שלוקח והיורש אין צריך שום בירור אלא אנן טענינן להו אבל בעינן שהלוקח או היורש יחזיקו שלש שנים כדפירש רשב"ם בפרק חזקת הבתים גבי ישראל הבא מחמת עובד כוכבים . מא"ז :

הגה"ה

*דאזלינן בתר רובא דעלמא וכהא דאמרינן אין הולכין בממון אחר הרוב היינו היכא דאידך מוחזק אבל היכא דליכא מוחזק אזלינן בתר רובא מיהו באבידה שיש בו סימן אע"ג דבעל האבידה אין מוחזק בה תקנו חכמים להכריז אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים כדי שיתקיים מצות השבת אבידה ולא אזלינן בתר רובא לרבנן ורשב"א. פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*נראה לי דלדידן דלא אזלינן בתר קורבא אלא בתר רובא אפילו ענבים שרו דלא אמרינן מה ערלה כן דלכל הפחות הוה ליה ספק ערלה דשרייה בחוצה לארץ ותמרא דוקא בהנאה מותר אבל בשתיה אסור האידנא דרוב עובדי כוכבים גנבים נינהו ובימיהם דרוב גנבי ישראל נינהו אפילו בשתיה שרי . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*והאידנא בין רברבי בין זוטרי אסירי דרוב עוברי דרכים ורוב שפוכאי עובדי כוכבים נינהו . מהרי"ח :

הגה"ה

*אמר ליה רבי חנינא לרב אשי כגון אתון דיתביתון בצפונה דארץ ישראל אדרימו סבר לה כההיא ברייתא דברכות דקתני שחייב אדם להתפלל כנגד ירושלים שנאמר והתפללו אליך דרך ארצם פר"י א"כ אנו יש לנו להתפלל לצד מזרח ומכל מקום צריך לצדד לצד דרום דהרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין וסימן שולחן בצפון ומנורה בדרום ואמר רבי יהושע בן לוי לעולם ידרים אדם שמתוך חכמתו מעשרו מהרי"ח :

הגה"ה

*אע"ג דהנך עצרי בהיתר סמכו דהשתא שעתא לא הוה אפדנא ואמרינן לעיל אם היה רפת בקר קודמת לאוצר מותר אע"ג דחשיב גירי דיליה הכא היינו טעמא דלא קביע תשמישא וליכא טורח בסילוקו כל כך עוד יש לפרש דהכא הוי כמו בור דכל מרא ומרא דקמחית קמרפית לארעאי . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*ומפרש רבינו הא דהכא איירי ברוח שאינה מצויה אלא רקתא אבל ברוח מצויה חייב וכן משמע מלשון ריב"ם דברוח מצויה חייב . מא"ז :

הגה"ה

*וכ"ש אילנות או גפנים לזרעים ודוקא כשנוטע אילנות כשהן גבוהין אבל אם נטע גרעין לא דממילא קא רבו ולא גיריה דיליה הוא . פר"י : ומיהו בעל האילן יכול לומר אנא לא קיילנא אלא את אי ניחא לך קוץ דאמר רב (שבת) דיקלא דטעין קבא אסור למיקלייה מיהו אם מפסידין יותר הרבה כגון ההוא דטעם בהו טעמא דתמרא ואמר ליה למחר אייתי לי מקורייהו מותר . מהרי"ח :

הגהות הב"ח א אימור מאיסי דקירא אתאי : ב אם איתא דמאיסי דקירא אתא : ג מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק :

פלפולא

הענגויא שחופרין בקרקע ומוציאים אבנים שמשתמשין בהן במקום גחלים לכל מלאכה ולעשות בהם כל צרכי בית כמו בגחלי עץ ומריק בעלמא שדא ביה קלא : [ח] ה"ג דתניא ובנמצא כו' . והוא בפרק גיד הנשה דף צ"ה : [ט] וש"מ איתא לדרבי זירא. דא"ר זירא אע"פ שדלתות מדינה נעולות גבי הטבח הגויות : [י] לימא כדר"ח קא מיפלגי. ורב דאמר בעיר שרובה ישראל מותרת לית ליה לדר"ח דאף על גב דמיירי אפילו נמצאת סמוך לבית עובד כוכבים דלגבי קורבא בביתו של עובד כוכבים הוי קורבה דלא מוכח כיון שדרים ישראל באותה העיר אבל אותה העיר כנגד איסי דקירא הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה תוספות בד"ה רוב וקרוב : [כ] מר סבר אם איתא דמההיא דקירא כו'. כלומר ואין כאן רוב כלל אלא רוב העיר : [ל] דאזלינן בתר רובא כו' . ואפילו ענבי כו' צריך לומר דהא דאמרינן בגמרא לימא רבינא ס"ל כר"ח ודחינן שאני התם כו' דיחויא בעלמא הוא וקשה מר"פ המניח דדייק רבינו מדאמרינן לימא רבא כשמואל דס"מ דליתא לדשמואל. וכבר הקשיתי כיוצא בזה בסוף פרק כיצד הרגל ולפי זה דאמרינן דשינויא דהכא דחוי בעלמא הוא ניחא דלא תקשה אדפסקינן לעיל הלכתא כרבי חנינא ואי רבינא לא ס"ל כרבי חנינא הוי ליה למידחי [לדר"ח] מקמיה דרבינא דבתראה ומרא דתלמודא הוא אבל בטוי"ד סי' רנ"ד כתב חבית של יין הטמונה בכרם של ערלה מותר שאין הגנב גונב בכרם זה וטומן בתוכו אבל ענבים שנמצאו סמוכים בו אסורים שקרוב הדבר שנגנבם ממנו וטמנם בתוכו ע"כ והתימה לי טובא דשבק לדאבוה דלא פסק הכין ועוד דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהכא פסק כשינויא והיינו דרבינא לא ס"ל לדר"ח. ובי"ד סימן קכ"ט פסק לדרבי חנינא דהולכים אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכח להחמיר ולהקל . וראיתי שהרמב"ם פוסק בפ"ו מהל' מאכלות אסורות כדברי הטור גם ראיתי בנימוקי יוסף שסובר כן ומיהו להרמב"ם ונימוקי יוסף יש לתרץ דסבירא ליה לדרבי חנינא ודשינויא דהכא דיחויא בעלמא הוא ומכל מקום

חריפתא

בהך דענבים סבירא ליה דמודה רבי חנינא משום דמגנבי הוי כעין ודאי כי הא דלעיל אם איתא דמההיא דקירא כו' אלא שאין כן במשמע לשונו של הרמב"ם שכתב שמא משם נלקטו כו' ובטור שכתב שקרוב הדבר וכו' גם כן לא ניחא כולי האי דהכתי משמע דלא הוי אלא הוכחה ולא בודאי שויא לשו ועוד היאך פסק דלא כאבוה ומן התימה על הב"י שלא העיר בכל זאת : [מ] משום דרובא דגנבי ישראל נינהו כדאיתא כו' . כך כתבו התוספות ורבינו מפרש אדהתם דמיירי בפומבדיתא לפי שהיו שם רמאים וגנבים רוב מישראל ה"נ מיירי דבדוכתא דעובדא דהכא הוי רוב גנבי ישראל ודלא כלישנא דהסג"ה שבעמוד דבימיהם רוב גנבי ישראל נינהו משמע בכל מקום ומקום ורבינו בפרק אלו מציאות ובפ"ק דחולין גבי אבדו לו תרנגולים ומאן שחוטין דייק לכתוב רוב גנבי העיר ישראל : [נ] וכן היה ר"י כו' . דדבורים מזיקין הן : [ס] לעיל דף י"ח ע"ב. וע"ש בדברי רבינו : [ע] ה"ג עני הוה והעשיר. וכתבו התוספות רבותא נקט שהיה עני ולא בעי לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא אפ"ה הוזקקו להרחיק משום דהוי גירי דידהו ע"כ . ואילו היה עשיר היה בידו למחות דה"כ הוי כמו בור דמרפי לארעא ולא יסבול בנין אפדנא כדמסקי התוספות ובהסג"ה שבעמוד . אבל מ"ש התוספות מאם היה רפת בקר קודם כו' ליתא לרבינו שהוא כתב לעיל דדירה שאני [פ] וכ"ש בשדה לבן. לפי שההיזק מן העופות יותר בשדה לבן : [צ] דכשרואה בעל האילן עופות וכו' . ולפיכך אפילו נוטע גרעין אסור דבשעה שרואה כו' מפריחן וכו' גירי דיליה דלא כהסג"ה שבעמוד כ"כ בית יוסף סימן קנ"ה : [ק] ובין ההיא דלעיל דאפיקו לי' וכו' . דהתם אביי פריך עלה ומסיק לה בשינויא כרב יוסף א"כ הלכתא כוה : [ר] וכיון דבשלו אמר טי' ולא מחל דבשל עצמו רשאי למחול : הדרן עלך לא יחפור

מעל גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת אילן שהוא נוטה לרשות הרבים קוצץ כדי שיעבור גמל ורוכבו רבי יהודה אומר טעון פשתן או זמורות רבי שמעון אומר כל האילנות לפי המשקולת מפני הטומאה : הדרן עלך לא יחפור

פרק שלישי

א [דף כח ע"א] **חזקת** הבתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות ובית הבדים ובית השלחין והעבדים וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום . שדה אהבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום . והא דבעינן חזקה היינו היכא דאיכא עדים למערער שהקרקע היה שלו . אבל אי לית ליה עדים לא בעי חזקה · דנאמן לומר שלך היתה ולקחתיה ממך במיגו שלא היתה שלך מעולם . דתנן בפרק שני דכתובות (דף טו:) ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר . ואמרי' עלה (שם דף יז:) וליתני ומודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך שנאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר . וקאמר משום דקבעי למיתני עלה ואם יש עדים שהיא שלו ואמר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן [א] ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן אלמא אי לית ליה עדים אפילו לא אכלה שני חזקה מהימן : **גמ'** חזקתן שלש שנים מאי טעמא [דף כט ע"א] אמר רבא שתא קמייתא מזדהר איניש בשטריה תרתי מיזדהר תלת מיזדהר טפי לא מיזדהר ותקנו חכמים שאם יביא עדים שאכלה שלש שנים בשופי שאין צריך להראות שטרו יותר אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה דאמר ליה אי מחית באפאי מזדהרנא בשטרי דא"ל חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ואם עדי המחאה מעידים שלא אמרו המחאה לשום אדם אפילו הכי הויא מחאה דכיון דאמרו חכמים מחאה שלא בפניו הויא מחאה וסמכו על זה דמסתמא יאמרו לאחרים שמיחה פלוני על קרקע שפלוני מחזיק בו דמילתא דתמיה הוא דאדם מחזיק בקרקע של חבירו ורגילות לפרסם הדבר אפילו אם אירע שלא אמרוהו לשום אדם הויא מחאה כיון שמיחה כמאמר חכמים ולא הזקיקוהו לילך אצל המחזיק למחות לפניו :

ב **אמר** רב הונא שלש שנים שאמרו והוא שאכלן רצופין אמר רב חמא ומודי רב הונא באתרא דמוברי באגי ואף על גב דאיכא דמוברי ואיכא דזרעי מצי למימר הכי ניחא לי דעבדא טפי הנן חזקת הבתים והא בתים דביממא ידעי ובליליא לא ידעי נמצא שצריך להביא בעל שש שנים ומעידים העדים על דירת הימים כי על הלילות אינם יכולים להעיד אלמא מהניא חזקה בפיזור . אמר אביי מאן קמסהיד אבתים שיבבי שיבבי מידע ידעי ומעידין שלא הרגישו שהיה יוצא משם ומוציא כלי תשמישו בלילות אלא כפי נהוג העולם ראוהו נכנס בערב לביתו ויוצא ממנו לבקר ולא שיהו צריכין להעיד שידעו בודאי שדר בביתו כל הלילה גאטו צריכים שיהו נעורים כל הלילה אם כן לא משכחת חזקת הבתים בדרך זה ומאי האי דקאמר אביי שיבבי מידע ידעי דמשמע דסתם שיבבי יכולין להעיד לפי מנהג דירת השכנים רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרו אנן אגירנא מיניה ודרנא ביה תלת שנין ביממא ובליליא. לפי שהזכיר המקשה בדבריו ביממא ידעי ובליליא לא ידעי הזכיר גם רבא בדבריו ביממא ובליליא כלומר על ידי השוכרים שדרו בו תוכל למצוא עדות על יממא וליליא מיהו אם העידו שדרו בו שלש שנים בסתם ולא הזכירו ימים ולילות והלכו להן מהני עדותן . דסתם שלש שנים הוי ימים ולילות . דאם היה להן בלילה דירה אחרת לא היו מעידין שלש שנים בסתם ורבא אית ליה נמי שינויא דאביי דעדות השכנים מועיל כפי נהוג העולם . אלא שהשיב על דברי המקשה ואמר דאף בלא עדות שכנים משכחת עדות יומם ולילה על פי השוכרים אמר ליה רב יימר לרב אשי הני נוגעין בעדותן הן דאי לאו אמרי הכי אמרינן להו הבו ליה אגר ביתא להאי כדאמרינן פרק כיצד הרגל (דף כא.) השוכר בית מראובן ונמצא של שמעון מעלה שכר לשמעון ואע"ג דאי זכה המערער בדינא יוליאו מיד המשכיר מה שנתנו לו אפילו הכי לא בעי למיקם בדינא בהדיה או שמא יכפור שלא קבל מהן כלום אמר ליה דייני דשפילי דיינו הכי מי לא עסקינן דנקיטי אגרא בהדייהו ואמרי למאן ניתביה אמר מר זוטרא אי טעין ואמר לייתי סהדי דדר ביה תלת שנין ביממא ובליליא כלומר ודאי אי לא טען המערער להעיד על ימים ולילות והעידו העדים בסתם שדר בו שלש שנים מסתמא העידו על ימים ולילות ואין אנו זקוקין לדרוש ולחקור העדים אם העידו על ימים ולילות דמסתמא הוי כאילו חקרנום כל זמן שאין המערער טוען אבל אי טעין המערער טענת ברי אני ראיתיו שלא היה דר בו בלילות טענתו טענה וצריך להביא עדות על ימים ולילות על פי עדות שכנים כדאביי או ע"פ שוכרים כדרבא ואי טעין ראיתיו יוצא זמן גדול בלילה אחר שהלכו השכנים לישן אז אין מועיל אלא השוכרים. [דף כט ע"ב] ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירים בעיירות פירוש אם המערער הוא רוכל אף על גב דלא טעין איהו טענת ברי שלא דר בו בלילות צריך להביא עדים גם על הלילות . כי מחמת שלא היה תדיר מצוי בעיר אין יכול לטעון טענת ברי הלכך טענינן ליה אנן דחיישינן דשמא כשנכנס הרוכל היה נטמן ויוצא *ורבינו חננאל ז"ל גורס ומודה רבא פירוש רבא דקאמר בעינן עדות יומם ולילה אי הכי עדים רוכלין המחזירין בעיירות אף על גב דלא אמרי דיירנא ביה תלת שנין ימים ולילות אלא בידינו היה זה הבית שלש שנים רצופות אע"פ שימים רבים היו מחזירין בעיירות ולא היו באין ולנים בבית עדותן עדות פירוש ואע"ג דלא טעין איהו יש לי עדים על ימים ולילות כיון שעדיו הם רוכלים אנן טענינן ליה שהם מעידים על ימים ולילות ויביאם אע"פ שהוא היה סבור שלא יועילו לו אם יביאם אנן טענינן ליה שיביאם ויועילו לו ומדבריו למדנו שאם המחזיק יוצא מן העיר לעיסקא ושוהה מקצת ימים וכשהוא חוזר לעיר תמיד נכנס לאותו בית הויא חזקה שכן מנהגו של עולם ולא מצי איידך למימר לא החזקת כדמחזקי אינשי וגם אין צריך להשלים מה ששהה חוץ לעיר אלא בתלת שני הוי חזקה ולא דמי לאתרא דמוברי באגי דבעינן שש שנים וכן בחנותא דמחוזא דליממא עבידן ולליליא לא עבידן ובעינן שש שנים דהתם זמן הביטול ידוע וצריך להשלימו אבל הכא אין קבע לבטול דירתו פעמים הרבה ופעמים מעט ואם לא יזדמן לו עסק לא יצא הלכך אין צריך להשלים . וכן נמי מקומות של בית הכנסת אם מעידים העדים שישב שם שלש שנים בכל עת שנכנס לבית הכנסת ולא ישב במקום אחר זולתי אם שינה מקומו מחמת אבילות שלו [ב] או של אחרים [ששינו מקומם וישבו על מקום שלו] אף אם היה טרוד בעסקיו ולא נכנס בכל עת לבהכ"נ הויא חזקה שכן מנהג העולם שלפעמים אין נכנסין לבית הכנסת מחמת טירוד עסקיהם ור"ת פירש דמר זוטרא קאי אמילתייהו דאביי ורבא ולפרש דבריהם ולומר דלא בעו שיעידו העדים מנהם על דירת יומם ולילה דמילתא דלא אפשר הוא [ג] דאטו בכפא תלו ליה ולא ניימי נמי פורתא ביממא ובליליא ולא יצאו העדים מן העיר לפעמים יום או יומים אלא די בעדות מקצת ימים ומקצת לילות . דומיא דחזקת קרקעות שראוהו מכניס פירות ומוציא פירות מכניס פועלים ומוציא פועלים והיינו דקאמר אביי שיבבי מידע ידעי ביממא ובליליא כמנהג שרגילין השכנים לידע אע"ג שלפעמים יוצאין מן העיר לעסקיהם אלא שהן מעידים כשיצאו מן העיר הניחוהו דר בבית וכשנכנסו מצאו דר בו ורבא החמיר בתירוצו ואמר דאפילו כל שעה ושעה יכול למצוא רצופין יותר מבחזקת שדות ולא קאמר הכי אלא לאפוקי מסברת המקשה ולאו לפלוגי אאביי וקאמר מר זוטרא אם אומר המחזיק העידו בסתם שדרתי בו שלש שנים בחזקת ימים ולילות אע"פ שאינם יודעים שדר בו כל השנה ימים ולילות אלא שראו שדר בו מקצת ימים ומקצת לילות טענתיה טענה ומספיק עדותן אם העידו כדבריו ומודה רבא והוא הדין מר זוטרא ואביי אלא נקט רבא משום דאיהו אחמיר טפי בעדות רצופין דברוכלין המחזירין בעיירות אף על גב דלא טעין אנן טענינן ליה דחזקתן אינה יכולה להיות ברציפות ימים ולילות שהרי הן מחזירין בעיירות לפיכך אין צריכים אלא שיעידו שבחזקת דירתו היה הבית שלש שנים . ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דלימא עבידי ולליליא לא עבידי דמהני בהו חזקה בפיזור אם החזיקו בהן שש שנים כמו באתרא דמוברי באגי ואיצטריך לאשמועינן דלא תיסק אדעתין למימר כיון שאם היו דרין בהן בני אדם שאין חנונים היו דרים בהם ביום ובלילה ולא מהניא להו חזקה מפוזרת לחנונים נמי לא מהניא להו חזקה מפוזרת ולא דמי לאתרא דמוברי באגי דהנך שדות רגילין רוב העולם לשובירן קמ"ל דמהני חזקה המפוזרת לחנונים :

ג **רמי** בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא מר אישתמיש בה ראשונה שלישית חמישית ומר אישתמיש בה שניה רביעית ששית לסוף נפק עלה ערער והוה להו סהדי [ד] דההוא דזבנוה מיניה [ה] אישתמיש בה חד יומא אתו לקמיה דרבא אמר להו מאי טעמא עבדיתו הכי כי היכי דלא תיחזקו אהדדי *ואף על גב דתנן לקמן (דף מב.) השותפין אין להן חזקה זה על זה היו יראין שמא ישתכח השותפות אחר שלש שנים לעלמא נמי לא הוי חזקה וכיון דלא אחזיקו בה לא טענינן להו דההוא דזבנא להון קנאה מן המערער וה"מ דלא כתבי עיטרא [ו] אבל כתבי עיטרא קלא אית ליה והוי חזקה בתלת שני קמייתא : אמר רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע קנאה כולה חוץ מבית רובע אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא דבר זריעה היא אבל לאו בר זריעה היא קני ליה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה לוגמא במאי קני ליה באוקמי בה חיותא ומישטח בה פירי ה"נ איבעי ליה לאוקומי בה חיותא ומישטח בה פירי וכן הלכתא וירא דבית רובע דוקא קאמר אבל פחות מכאן קני לה אגב ארעא כיון דלא הוי דבר חשוב :

ד **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבנית ואכלת שני חזקה אמר ליה אנא בשוקי גואי הואי* פירש רשב"ם שהיה דר בבתים פנימים והיה עובר דרך עליו וכיון שהיה משתמש עמו בדריסת הרגל לא היה חושש למחות אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך שלא היה עובר דרך עליך *ומיירי שהיה ידוע שהיה שרוי בשוקי גואי אבל לא היה ידוע איזה דרך היה יוצא דאילו לא היה ידוע כלל שהיה בשוקי גואי אמאי קאמר ליה רב נחמן זיל ברור אכילתך אטו צריכין העדים להעיד שלא היה המערער באותו בית כל שלש שנים ואם אמר המערער אני הייתי עמך שבוע או שבועיים ואין לך עדיין שלש שנים שלימים והעדים אינם יודעים תבטל חזקתו. אמר ליה רבא דינא הכי המוליא מחבירו עליו הראיה. ורמי דרבא אדרבא ורמי דרב נחמן אדרב נחמן . דההוא [דף ל ע"א] דאמר ליה לחבריה נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך הואי ההיא ארעא דמתקריא דבי בר סיסין אמר ליה האי לאו דבר סיסין ומיקריא הוא דמיקריא לה דבי בר סיסין אתא לקמיה דרב נחמן אוקמא בידא דלוקח אמר ליה רבא דינא הכי המע"ה קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא התם מוכר קאי בנכסי והכא לוקח קאי בנכסי דרב נחמן אדר"נ לא קשיא התם כיון דכולי עלמא קרו לה דבי בר סיסין והוא אומר דלאו דבי בר סיסין היא עליה דידיה רמיא לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא אבל הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וחות בניכסך והלכתא כרב נחמן בהני תרי עובדי [ז] דרבא בהני עניני תלמיד הוה ויתיב קמיה דרב נחמן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב [ח] כתב רב אלפס ז"ל דאמר ליה היאך זבנת מינאי והא בשוקי גואי האי ולא הוינא בהדך במתא בההוא עידן דאת טעין זבנת מינאי וא"ל רב נחמן לאיתויי סהדי דקיימת את והמוכר במתא ואפילו חד יומא דאמר אפשר דזבנת מיניה בההוא יומא ואי לא הויא חזקה דידך כחזקה שאין עמה טענה ומילתא דתמיה היא כיון דחזקה במקום שטר עומדת היכי מהימן המערער לומר בדיבורו לא הייתי בעיר באותו זמן שאתה אומר שמכרתיו לך ולפי זה לא היה מהניא חזקה לעולם דהיאך ימצא עדים שראוהו בעיר באותו היום ועוד עיקר כח משא ומתן של המעשה חסר מן הספר דהוה ליה למימר מינך זבנת בההוא יומא כדי שתהא התשובה על דבריו באותו יום שאתה אומר שלקחת ממני בשוקי גואי הוינא ואפשר דמיירי כגון שהדבר ידוע שזה המערער כבר הרחיק נדוד זמן גדול זה ימים רבים ולכך אמר ליה רב נחמן זיל ברור אכילתך ומיהו גם זה אין מתיישב על לבי דמעשים בכל יום שאדם מוכר נכסיו על ידי שליח הבא בהרשאתו ואם היה במקום שהשיירות מצויות אמאי לא הוי חזקה ועוד ליסנא דשוקי גואי אינו מורה על שום פירוש אלא על פירוש רשב"ם :

הגה"ה

*מכאן פוסק מהר"ר מאיר אדם שבא לייסוב חבירו והחזיק בו שלש שנים לא הוי חזקה מטעם בשכוני גואי כי יכול לומר לו מה שלא מחיתי לך עד שנה כי ברשותי ישבת . מהרי"ח :

ו **ההוא** דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מינך זבינתא ודרי ביה שני חזקה אמר ליה בשוקי ברלאי הואי אמר ליה והא אית לי סהדי דכל שנה תלתין יומין קא אתית לשוקא אמר ליה כל תלתין יומין אשוקא הוה טרידנא ולא הייתי יודע שהיית דר בביתי וכשהייתי בחוץ הייתי בארץ מרחקים שלא היו שיירות מצויות אמר רבא עביד איניש דכל תלתין יומין טריד בשוקיה

הגהות הב"ח א שדה בית הבעל : ב להביא העדים על שש שנים ומעידין על דירת כצ"ל: ג דאטו צריכים : ד טפי בעדות רצופין אפ"ה מודה ברוכלין המחזירין בעיירות אע"ג :

פלפולא חריפתא

פרק שלישי [א] ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן. דאי גבי אביו משכחת לה באכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי בנו וכדרב הונא דאמר רב הונא אין מחזיקים בנכסי קטן אפי' שגדיל גמרא דכתובות : [ב] או של אחרים ששינו מקומם וישבו על מקום שלו: [ג] דאטו בכפא תלו ליה. האי ליסנא איתא בפרק קמא דסוטה דף ו' ע"ב ופירש רש"י בכפה שעל ראשה והערוך פירש נכתף : [ד] דההוא דזבנוה מיניה. דהא אמרן דזבון : [ה] אשתמיש בה חד יומא. כדלקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעליתא: [ו] אבל כתבי עיטרא קלא אית ליה. וכתבו התוספות והא דאמר בהמפקיד גבי אין מורידין לנכסי קטן ל"ש עביד עיטרא כו' אין מורידין ביתמי התמירו עד כאן כלומר ולא סמכו על קלא דעיטרא : עיטרא כמו נטרא ותרגום כמות לא סרו לא פטרו ומכאן נראה שבשטר זה מזכיר החלוקה לזה שנה ומסיר אותם ממנו ומניחו לחבירו שנה ומיהו נוכל לומר כי מפני שמכר בשטר מרשות המוכר נקרא עיטרא . נימוקי יוסף : [ז] דרבא בהני עניני תלמיד הוה כו' . כ"כ הרי"ף וכתב נימוקי יוסף מדלא אמרינן רבא אמר אלא אמר ליה ע"כ כלומר אע"ג דקי"ל כבתראי מאביי ורבא ואילך ה"מ היכא דפליג ואתי לאורויי דלא כקמאי אבל הכא לאו לאפלוגי ולאורויי עובדא דלא כרב נחמן אלא כתלמיד היושב לפני רבו ושואל הוא דהוה ובכי הכי לעולם אין הלכה כתלמיד במקום הרב אפילו מאביי ורבא ואילך וכן צריכים למימר בפרק אע"פ בדינא דמורדת עי"ש וכיוצא בזה נמצא בדברי רבינו עצמו בפרק פי שאחזו גבי נתינה בעל כרחיה והרי"ף מסיים וכל שכן דקי"ל דמעשה רב בהנך תרי עובדי : [ח] כתב רב אלפס ז"ל. צ"ל לכתוב ורב אלפס ז"ל כתב :

ולא הוי חזקה* ויש מביאין ראיה מכאן שאם המערער אמר לא הייתי במדינה כל אותן שלש שנים שהחזקת בו נאמן וצריך המחזיק להביא ראיה שהיה במדינה ונראה לי שאין ראיה מכאן דאפשר שהיה הדבר ידוע שהיה בשוקי ברא ויותר נראה [שאין צריך להביא ראיה] כיון שזה החזיק בשופי שלש שנים והחזקה נשמעת אפילו במדינה אחרת כדמוכח לקמן עליו לברר שהיה במקום שלא היתה מחאתו נשמעת אם היה מוחה ולכך נמנע מלמחות :

הגה"ה
*אבל אי טוען ידעתי שאתה מחזיק אך לא הייתי שנוי למחות אין נאמן והויא חזקה. רשב"ם. מהרי"ח :

ז ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא שהיא שלי ועדים לא היו לו שהיתה שלו מדקאמר ליה לאו קא מודית לי דהאי ארעא דידי הוא אלמא היה צריך להודאתו . אמר ליה מפלניא זבנתה דאמר לי דזבנה מינך ואי הוה טעין מינך זבנתה או קמאי דידי זבנה מינך ההוא דזבינתא מיניה מהימן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר כיון דליכא עדים למערער שהיתה שלו אבל עכשיו שטען דאמר לי דזבנה מינך אמר ליה מי לא קא מודית [דף ל' ע"ב] דהאי ארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבנת אם כן לאו בעל דברים דידי את אמר רבא דינא קאמר ליה שהרי אינו ידוע שהיתה של אותו שמכרה לו אם לאו והוה ליה כהכיר בה שאין שלו של מוכר ויחזירנה למערער ויגבה מעותיו מן המוכרה לו כדאיתא פרק קמא דב"מ (דף טו:) ואף על גב דליכא עדים למערער שהיתה שלו לא מהימנינן ליה במיגו דאי בעי אמר [ט] מינך זבנתה ואכלת שני חזקה דלא שייך מיגו אלא בשתי טענות שבכל אחת מהן יכול לזכות אלא שאחת יותר טובה מן האחרת אבל הכא אפילו אי מהימנת ליה במאי דקאמר מפלניא זבנית דאמר לי דזבנה מינך אין לו בקרקע כלום שהרי הודה שהיתה של המערער וגם הודה שאין יודע שלקחה ממנו אותו שמכרה לו דהא לא טעין דזבנה מינך קמאי דידי הלכך יחזיר קרקע למערער דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי* . כך פירש רשב"ם ותמיה לי דלא מוכח לישנא כלל שהודה המחזיק שהקרקע היתה של המערער אלא שאמר מפי המוכרה לו שהוא אמר לו שקנאה ממנו ואילו היה עומד בפניו אותו שמכרה לו היה נאמן לומר שלך היתה ולקחתיה ממך במיגו שלא היתה שלך מעולם ואם כן זה הבא מכחו אמאי לא מהימן נמי בטענה זו ומצאתי שכתב ה"ר יונה ז"ל דמיירי כשהודה המחזיק שידע שהיה הקרקע של המערער אף בלא דברי המוכרה לו הלכך אמר ליה כיון דידעת בודאי שהקרקע שלי היתה ואינך יודע שהיתה של אותו שמכרה לך אלא על פיו אין לך לסמוך על דבריו ולהניח הודאי מפני הספק . ולי נראה דאע"ג דאותו שמכרה לו היה נאמן במיגו דלא היתה שלך מעולם אין מיגו זה טוב לגבי אותו שלקחה כי ניחא ליה טפי למימר שלקחה מאותו שמכרה לו כי הוא סבור שימצא עדים שהמערער מכרה לו אבל לא בעי למיטען לא היתה שלך מעולם [י] כי הוא ירא שהוא ימצא עדים שהיה שלו :

הגה"ה
*ואפילו שהחזיק בה שלש שנים כיון דלא טעין בדרי לי וגם אין עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד מוקמינן ביד המערער ואם לא החזיק בה שלש שנים וגם המוכר אין לו שטר מכירה מן הבעלים אפילו באו עדים שהחזיק בה שמוכר יום אחד אך אינם יודעים אם לקח אותה אם לאו אינו מועיל כלום אבל רשב"א אומר אע"ג דלא החזיק בה שלש שנים אם אין עדים למערער שהיתה שלו נאמן לומר קמי דידי זבנה מינך או דר בה יום אחד מיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם אבל הכא דמעיקרא לא טעין הכי מיגו למפרע לא אמרינן . תא"ו ומהרי"ח שהאריך יותר :

ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתא ואכלתיה שני חזקה והוה ליה סהדי [כ] דדר ביה המוכר חד יומא אמר לו פלניא גזלנא הוא כלומר שהוחזק בגזלנות על שדה זו וגזלן אין לו חזקה אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי ואימלכי בך ואמרת זיל זבנה ואילו היתה גזולה ממך היה לך לומר לי ואע"ג דאמרינן לקמן (דף מז.) אפילו אי אודי ליה לגזלן אינו מועיל דאמר ליה אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמרא לשחור מ"מ ביני לבינך היית רשאי לומר שגזלה ממך ולא היה לך להשיאני עצה לקנותה . אמר ליה (דאמר) השני נוח לי והראשון קשה ממנו אמר רבא דינא קאמר ליה כמאן כאדמון דתנן העורר על השדה וחתום עליה בעד אדמון אומר יכול הוא שיאמר הראשון קשה לי והשני נוח לי וחכמים אומרים איבד את זכותו אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן אלא בחותם דקא עביד מעשה אבל דיבורא עביד איניש דמיקרי ואמר . ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא שהיתה שלי ויש לי עדים א"ל מפלניא זבינתיה ואכלתיה שני חזקה והוה ליה סהדי דההוא דזבנא ליה דר ביה חד יומא אמר ליה פלניא גזלנא הוא אמר ליה והא אית לי סהדי דאתית באורתא לגבאי ואמרת לי זבנה ניהלי [ל] ואם קנית כבר מפלניא כמו שאתה טוען למה רצית לקנותה ממני אמר ליה דאמינא אזבין דינאי לפי שיש לך תרעומות עלי רציתי לפייסך כי לפעמים שאדם קונה מה שמן הדין הוא שלו לפי שאין אדם יודע אם יזכה בדין וגם לסלק מעליו מריבות אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה וטענתו טענה :

ח ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית ליה בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינת' ואכלתיה שני חזקה א"ל והא [א]נקיטי שטרא דזבנא לי מארבע שנין א"ל מי סברת שני חזקה תלת שנין קאמינא שני חזקה טובא קאמינא אמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה ואי מייתי סהדי שהחזיק בה שבע שנין מחזקינן ליה בגוה ולא מיקרי טוען וחוזר וטוען וה"מ דאכלה ז' שנין דקדמה חזקה דהאי לשטרא דהאי [דף לא ע"א] אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו מה שמכרה לאחר קודם שנגמרה חזקתו והיה לו ליזהר בשטרו והוא שהמכר היה בשטר דאית ליה קלא אבל בעדים בלא שטר לית ליה קלא [מ] כמו מחאה [נ] ואע"ג דאמר לקמן (דף לט:) צריך למחות בסוף כל שלש ושלש התם היינו טעמא שאם ישתוק שלש שנים נראה כחוזר בו מן המחאה אבל הכא כיון שמכרה לאחר אי אפשר לחזור מן המחאה שאפילו אם יודה שהיתה מחאתו שלא כדין והשדה של המחזיק אין בדבריו כלום לחוב ללוקח כדתניא בתוספתא [ס] הלוקח מן הלוקח אע"פ [שהלוקח הראשון] אומר גזולה היתה בידי לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה ועוד ה"ט שצריך למחות בסוף כל שלש [ע] דעיקר המחאה מאי היא למחר תבענא ליה בדינא וכיון דעברו שלש שנים אחרי המחאה ולא תבעיה בדינא ומימחא נמי לא מחי מתייאש מתביעתו ולא מזדהר בשטרא ותולה מחאתו בדברי הבאי אבל כשעושה מעשה ומכרו לאחר אין להתיאש ולתלות המכירה בדברי הבאי ויש לו ליזהר בשטרו *ואם תאמר ואפילו לא הביא עדים אלא על שלש שנים יהא נאמן לומר לקחתיה קודם ממך במיגו דאי בעי אמר ממך זבינתא ויש לומר דאין זה מיגו טוב דבשעה

שטען מפלניא זבינתא לא ידע שהיה ביד זה שטר קנייה [פ] והיה ירא שאם יאמר שלקחו ממנו יתבענו המוכר לדין : ט זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רבה מה לי לשקר אי בעי אמר מינך זבנת ואכלת' שני חזקה . אמר ליה אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ואיפסיק דינא כוותיה וכשראה שהפסיד בטענה זו חזר ותיקן דבריו ואמר אין דאבהתך היא ומינך זבנתה ואכלת' שני חזקה והא דקאמרי דאבהתי דאסמכינן עלה כדאבהתי טוען וחוזר וטוען טענה כזאת שאינה סותרת לגמרי טענה הראשונה אלא מתקן ומיישב טענה ראשונה או אפילו בזה אין חוזר וטוען עולא אמר טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען ומודה עולא היכא דאמר של אבותי ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען* והיכא דהוה קאי בב"ד ולא טעין ונפק לברא והדר אתא לבי דינא וטוען דאינו טוען וחוזר וטוען מ"ט טענתא אגמרוהו ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דטוען וחוזר וטוען :

הגה"ה
*ודוקא כשהוכחש בעדים בראשונה ואז אינו יכול לחזור ולטעון טענה אחרת אבל אם לא הכחישוהו עדים בראשונה אלא מעצמו רוצה לחזור בו לפטור עצמו בטענה אחרת הואיל שבראשונה לא הודה לחייב עצמו אלא בטענה אחרת היה פוטר עצמו ועתה מודה שבשקר היה פוטר עצמו אלא בזו טענה שהיה אומר באמת פוטר עצמו בה לכולי עלמא דיכול לחזור ולטעון דמה לו לשקר אם היה רוצה היה עומד בכפירת טענה ראשונה . מא"ז :

י והיכא דאשתעי מילי אבראי ולא טעין והתא לבי דינא ימעין דטוען וחוזר וטוען אפילו סותר כל דבריו הראשונים מ"ט עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא בבי דינא כדי שלא יחשוב שכנגדו תשובה על דבריו ובמזיד טוען טענות אחרות להטעותו אבל אם הודה בפני עדים ואמר הלא אתם עדי ושתק לאו כל כמיניה לסתור הודאתו שלא היה לו לשתוק כשאמר אתם עדי אלא היה לו להשיב לא נתכוונתי אלא להשטות בך . אמר אמימר אנא נהרדעא אנא,וס"ל דטוען וחוזר וטוען והלכה דטוען וחוזר וטוען [צ] והיינו כדפרישית : יא זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה . אמר רב נחמן אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתא* [ק] אמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאהכחש באכילה [דף לא ע"ב] באבהתא מי אתכחש ואפסיק דינא כדרב נחמן . הדר אתא אייתי סהדי דאבהתי' היא . אמר רב נחמן אנן אחתינ' ליה ואנן אסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן ושבקינן להו כל דאלים גבר והלכתא כרב נחמן :

הגה"ה
*דסבירא ליה כרב הונא דשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו דזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ולאו דוקא בעדות אחרת אלא אפילו באותה עדות כי הכא נאמנים במילתא דלא מכחשי להו כך פסק רשב"ם מיהו אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין להעיד דחד מינייהו ודאי פסול רשב"ם וכל היכא דאיכא תרי ותרי מדאורייתא אמר אוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה אך מדרבנן הוי ספיקא ופסלי' ליה כמו גבי ינאי לעבוד עבודה או אפילו לגבי עירוב ומ"ד תחומין דאורייתא אפילו עירב בתרומה דרבנן אבל לאכול בתרומה דרבנן אמרינן אוקי גברא אחזקה וכן בבת אחת הוי ספיקא דרבנן. פר"י מהרי"ח :

יב ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעי' בהאי ארעא אמר ליה מינך זבנתה והא שטרא [דף לב ע"ב] א"ל האי שטרא זייפא הוא* רב האי גאון ז"ל פירש וכן ר"ח וכן כתב רב אלפס דלא שטרא זייפא ממש קאמר אלא שטר אמנה הוא דאי בעי אמר שטר מעליא הוא מאי אמר ומאי לקיומיה בבי דינא ומש"ה מוקמינן ליה לארעא בידיה אבל שטרא זייפא ממש מודה רבה דהספא בעלמא הוא ולא אמר ביה מה לי לשקר ורשב"ם פירש דה"ה נמי שטרא זייפא ממש ומאי לקיומיה ע"י העדים שחתמו לו שקר וגם הם יקיימוהו או הוא בעצמו זייף אותו עד שהעדים סבורים שהוא חתימת ידם ומסתבר טעמא דשטר אמנה פסול כמו שטר מזויף וכשאמר שטר אמנה הוא אומר רבה אם יקיימנו נאמן לומר שטר מעליא הוה לי ואירכס במיגו דהוי בעי אומר שטר מעליא. דבלא קיום לא מזכי ליה רבה כיון דקאמר אידך שטרא זייפא הוא ואע"ג דמודה שכתבו נאמן לומר שטר אמנה הוא במיגו דמזויף כל כמה דלא קיימיה וכיון דקיימיה אפילו מזויף ממש נמי . נחין ולחיש לרבה ואמר אין שטרא זייפא הוא אבל שטר מעליא הוה לי ואירכס ואמינא איתקע מיהת בידי שטרא כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטר מעליא הוא . א"ל רב יוסף אמאי קסמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא . פירש רשב"ם ולא דמי לשאר מיגו שבגמרא שבשתי הטענות יכולות להיות אמת אותה שטוען ואותה שיכול לטעון אבל הכא הוי כמיגו במקום עדים דכל כחו וחזקתו בקרקע זו ע"י שטר זה והרי הודה שהוא פסול ואילו היו מעידים עדים שהוא פסול לא אמרינן מיגו וה"ה נמי כיון שהודה . ודעת רשב"ם דמחשב ממך זבנתה והא שטרא חד טענה כיון דאין לו כח בקרקע כי אם ע"י השטר ואותה טענה נתבטלה בהודאתו כאילו עדים מבטלין אותה . ודמי לעובדא דלעיל זה אומר של אבותיו דלא מהימן למימר של אבותיו במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתא ואכלית שני חזקה כיון דאיכא לאידך עדים שהיתה של אבותיו. וליתא להאי טעמא דעיקר טענתו היינו הא דקאמר מינך זבינתא והשטר אינו כי אם לראיה בעלמא וטענתו יכול לקיים במאי דקאמר שטרא מעליא הוא או בטענה אחרת ע"י מיגו ואין הודאתו מכחשת טענתו כלל דהוה ליה למימר מיגו :

יג ותיריץ הריב"ם דלא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא ואע"ג שהוא מוחזק בקרקע אין זו חזקה דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואין לו ראיה עליה לא שטר ולא חזקה אלא שטר מזויף זה הלכך אין להוציא הקרקע מיד הבעלים ע"י מיגו . דלא אמרינן מיגו אלא לאוקמי ממונא כגון שבא חבירו להוציא ממנו בשטר והוא יכול לפטור עצמו על ידי מיגו וכן אם יש לו ראיה בשטר או חזקה ושכנגדו בא לפוסלו והוא יכול לקיימו על ידי מיגו כגון אם אמר קמאי דידי זבנה מינך במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה . וכגון זה אומר של אבותיו וזה אומר של אבותיו ואייתי חד מינייהו סהדי דאכלה שני חזקה מהימנינן ליה להאי דאית ליה שני חזקה במיגו דאי בעי אמר מינך

פלפולא

[ט]מינך זבנת'.וכן הא"ל לא היתה שלך מעולם אלא נקט טענה הדומה לטענתו הראשונה: [י]כי הוא ירא שמא ימצא עדים שהיתה שלו.מה שאין כן המוכר אם ירא שימצא עדים שהיתה שלו אם כן גם בטענת מכרת לי לא יזכה דהא מיירי שאין לו חזקה ולכך שתי הטענות שוות לגבי המוכר . מה שאין כן לגבי לוקח אינן שוות שטענה זו שטוען טובה היא כי הוא סבור שימצא כו' מאי אמרת אנן טענינן ללוקח אותה טענה שהיה יכול המוכר לטעון . הני מילי היכא דלגבי לוקח היא טענה והיה יכול לטעון אותה אלא שאינו יודע שכך היא ומשום הכי אינו טוען אותה הלכך טענינן אנן שמא בך היתה אבל היכא שיש טעם בדבר שאינו טוען אותה לא טענינן ליה דהא מפני טעם לא טעין לה ואיך טענינן ליה אנן כי הכא שיש טעם בדבר כי ירא כו' אבל הא קשיא דגם במוכר יש לומר שהוא ירא שימצא עדים ויהא מוכחש מעדים מה שאין כן בטענת אתה מכרת לי אינו יכול לבא לידי הכחשה ויש לומר דהא אפשר שיבואו עדים ויאמרו לא זזה ידינו מתוך ידי המוכר ולא מכרה מעולם : [כ] דדר ביה המוכר חד יומא. כדלקמן גבי הכוה דדר בקטתא דעליתא : בלומר שהוחזק בגזלנות כו' פירשו התוספות ע"ש עדים : [ל] ואם קנית כבר

חריפתא

כו' . לפי גירסא שבגמרא ובריי"ף המערער רצה לקנות ולא נ"מ מידי לענין דינא : [מ] כמו מחאה. שאם שתק ולא מיחה בסוף כל שלש דהוית חזקתו חזקה : [נ] ואף על גב דאמר לקמן וצריך למחות כו'. וא"כ בשטר נמי מאי מהניא ומשני התם וכו':כדתניא בתוספתא פ"ב : [ס] הלוקח מן הלוקח.שנו חכמים בלשון קצר דהא בכך מובן יפה שיש שלישי שהקרקע בראשונה היתה בידו : [ע] דעיקר המחאה מאי היא למחר תבענא כו' . לא שלשון המחאה צריך שיהיה כך דהא מסיק לקמן דליתא אלא ה"ק דעיקר המחאה שע"י זה צריך שיהא נזהר בשטרו היינו משום דע"י המחאה יודע שמחר יתבענו לדין ולכך יזהר בשטרו : [פ] והיה ירא כו' . מתא"כ לעיל גבי לאו קא מודית לי כו' דמקשה פרשב"ם שיהא נאמן במיגו דמינך זבני' כו' דהתם אין לו לירא כו' דהא מיירי שלא נודע שהיתה של המוכר דהא אכלה שני חזקה ואילו נודע יום אחד שהיתה ביד המוכר היה זוכה בדין ומיהו בתוספת ליתא להא דוהיה ירא כו': [צ] והיינו כדפרישית. ועיין לקמן גבי ערער וחזר וערער : [ק] א"ל רבא והא עדות מוכחשת היא. דכי אתכחש אאכילה אתכחשא נמי אתכחש דאבהתא בלא אכילה לא מהניא כמ"ש תוספות בשם ריב"א:

זבנתיה ואכלתיה שני חזקה מהימן נמי למימר דשל אבותיו היא. ומיהו אע"פ שדברי הריב"ש אמת אין לשון הגמרא מורה על פירוש זה. הלכך נראה לפרש דהיינו טעמא דרב יוסף דסבר דלא אמרינן מיגו כי האי כיון דליכא מיגו אם לא שישקר תחלה כי הכא שהוצרך לשקר תחלה ולומר שטרא מעליא הוא. והיינו דקאמר רב יוסף אמאי קסמכת אהאי שטרא כלומר במה אתה רוצה לזכותו בשטר זה האי שטרא זייפא הוא והואיל וכן הוא אין לנו להאמינו במה שהיה יכול לשקר יותר ממה שהוא משקר שהוציא שטר מזוייף בב"ד. ונראה לי ליישב ליסנא דגמרא לפי תירוץ הריב"ש והכי קאמר אמאי קסמכת אהאי שטרא כלומר אמאי סמכת להיות יותר מוחזק בזו הקרקע להאמינך במיגו להעמיד הקרקע בידך אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ונמצא שאינך מוחזק וקרקע בחזקת בעליה עומדת והאה בא להוציא מידם ע"י מיגו ולא אמרינן מיגו להוציא: ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפיתך והא שטרא. אמר ליה שטרא זייפא הוא גחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אנקוט מיהת בידי כל דהו. אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא. א"ר אידי הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כוותיה דרבה בארעא דהיכא דקיימא ארעא תיקום. דכיון דקאמר שטרא מעליא הוא זכה בקרקע שהוא מחזיק בו ואע"ג דבתר הכי קאמר שטרא זייפא הוא אמרינן מיגו להעמיד הקרקע בידו והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי היכא דקיימי זוזי טקמי. ואע"ג דזכה בתביעתו כי אמר שטרא מעליא מ"מ אכתי מיחסר גוביינא הלכך כי קאמר בתר הכי שטרא זייפא הוא לא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא:

יד ההוא ערבא דאמר ליה ללוה הב לי ק' זוזי דפרעתי למלוה עילווך והא שטרא. פירוש שטר שהיה לו למלוה עילווך וכתוב לי כשפרעתיו כדי שאגבה ממך וערב קבלן הוה דממי שירצה המלוה יפרע. פרשב"ם והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו וצ"ל שנזכר הערבות בשטר דאל"כ מהיכן אנו יודעין שהוא ערב או שמא מיירי שמודה לו שגם אותו ערב או שיש לו שטר ערבות עליו ושטר מלוה שבידו מוכיח שפרע למלוה. וה"ר יונה ז"ל פירש דמיירי שכתב לו המלוה התקבלתי דאי לאו הכי היה יכול הלוה לטעון שמא לא פרעת למלוה כלום ושטר זה אצלך בפקדון או שמא הוא מסר לך שטר זה ואין אותיות נקנות במסירה:

טו אמר ליה ולאו פרעתיך אמר ליה הדרת ושקלתינהו מנאי. שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי אמר כה"ג מאי. אמר מאי תיבעי ליה [ר] הא איהו אמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי וה"מ היכא דא"ל הדר אוזפתינהו מינאי אבל הי א"ל אהדרתינהו ניהלך מחמת שופי וסומקי הכתי איתא לשיעבודא דשטרא: **טז רבה** בר שרשום נפיק עליה קלא דקאכיל ארעא דיתמי *קול היה יוצא שאביהן משכנה לו וכלו שני המשכנתא והיה מחזיק בה שלא כדין. אתא לקמיה דאביי א"ל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה א"ל האי ארעא משכנתא הות גבאי מאבוהון דיתמי והוו לי [דף לג ע"א] זוזי אחריני גביה ויש לי בהן שטר. ואמינא אי מהדרנא ארעא ליתמי ואמינא הבו לי זוזי אמרו רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואע"ג דאלו יתומים קטנים היו מדקא א"ל אביי לכי גדלי יתמי וא"כ אפילו בשבועה אין נפרעין דאין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן רבה בר שרשום לא היה חושש על המתנה פרעון אלא על השבועה אלא אמינא [ש] אכבשיה לשטר משכנתא שאם היה ידוע שבתורת משכנתא באתה לידו לא הוה מצי למימר לקוחה היא בידו לעולם מידי דהוה אאומן שאין לו חזקה בדבר שהוא אומן ואריס דאין לו חזקה בשדה שידוע שירד לתוכה בתורת אריסות וכן דברים העשויין להשאיל ולהשכיר וגודרות וגזלן כיון דידעינן שבתורת גזלנות באתה לידו. ואוכלה שיעור זוזאי:

יז וצ"ל דרבה בר שרשום סבירא ליה כרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש בשילהי מכילתין *טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום זררי ואיהו קים ליה בגויה דלית ליה זררי הלכך מצי למיפרע מהם דאי סבר כרב פפא דאמר משום פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו. היאך היה רוצה לעכב הקרקע בידו אפילו יהא אמת כדבריו כיון שאין מחויבין לפרוע חובת אביהן נמצא גוזל היתומים וכדרב הונא נמי פסקינן לקמן. מיגו דאי בעינא אמרי לקוחה היא בידי פירש רשב"ם דמהימנינא בלא שבועה דאין נשבעין על הקרקעות. וקשה נהי דאין נשבעין שבועה דאורייתא מדרבנן מיהא נשבעין. כמו שמדקדק רב האי גאון מההיא דכתובות (דף פז:) אהא דפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה דאין נפרעת אלא בשבועה סבר רמי בר חמא שבועה דאורייתא אמר רבא שתי תשובות בדבר. חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ועוד דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות הלכך ליתא להך שבועה אלא מדרבנן. ועוד דמסתמא על חזקת קרקעות נשבעין כמו שנשבעין על חזקת מטלטלין כדאמר בשבועות (דף מ:) ההא דאמר מנה לי בידך וכו' [ב]ואמר רב נחמן עלה דמשביעין אותו שבועת היסת וכמו שתקנו שבועה על כפירת מטלטלין ה"ה על כפירת קרקעות דלא מסתבר לחלק [ג]שאני מטלטלין דשייך בהן שבועה דאורייתא במודה מקצת הלכך הבא מחמת חזקה צריך שבועה נהי דהזקה במקום שטר עומדת היינו לענין זה שאין מוציאין הקרקע מתחת ידו משום דלא מצי לאיזדהורי בשטרו לעולם ושבועה מיהא בעי. וא"ת א"כ מאי אהני לרבה בר שרשום טענה זו מה לי שבועה זו מה לי שבועה דהבא ליפרע מן היתומים. וי"ל דלא מצרכינן שבועת היסת אלא היכא דטעין טענת ברי והכא ליכא טענת ברי שאין ודאי ליתומים שקרקע זו אינה לקוחה בידו א"נ רבה בר שרשום ה"ק אי מהדרנא ליתמי ואמתין מליפרע עד שיהו גדולים ואפרע מהן בשטר שיש לי על אביהן הא אמור רבנן הבא ליפרע וכו' ולא ארויח בהמתנה זו ליפטר מן השבועה הלכך טוב לי לכבוש שטר המשכנתא ואגבה ממוני מהן לאלתר ובשבועה ממה שאמתין עד שיגדלו וגם אז לא אוכל לגבות מהן אלא בשבועה. אבל אי לאו דאמור רבנן הבא ליפרע וכו' היה מחזיר להן הקרקע והיה גובה מהן בשטרו בלא שבועה לכשיגדלו והירוץ זה נוח לי מן הראשון דכל דמצי

אבוהון למיטען ולהשביע טענינן ליתמי [ת] ומשביעין אפילו בשמא. **כי** קא אמינא נמי אית [ד]ליה זוזי יתירא בהדייהו מהימנינא [א] משמע [אפילו] לפי תירוץ הראשון שגם לאחר שיאכל הפירות צריך לפטור עלמו במיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי ואלמלא מטעם המיגו היה נשבע גם לאחר שאכל הפירות ואע"פ ששטר בידו:

יח ושמעינן מהא הא דאמר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אם נטל שלא בשבועה מחייבין ליה לישבע ומשמתינן ליה עד דמשתבע. ומיהו אי לא בעי אשתבועי לא נהתינן לנכסיה אלא משמתינן ליה עד דמשתבע כדין מי שחייב לישבע שבועת היסת. וכן כתב רב אלפס בהלכות שבועות: אמר ליה לקוחה היא בידי לא מלית אמרת דהא נפיק עליה קלא דארעא דיתמי היא. פירשו התוספות ודאי אי הוה טעין לקוחה היא בידי מהימן כיון דאכלה תלת שנין בחיי אבוהון. גם אין ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה. משום קלא בעלמא לא יפסיד חזקתו אלא הכי קאמר לא מלית אמרת כלומר לא היית ברצון אומר כך ולא היית יכול להעיז פניך ולומר כן מפני הקול ואין זה מיגו והכי אמר בפרק האיש מקדש (דף נ.) גבי דברים שבלב דקאמר (היה לך) [הוה ליה] למימר מזיד הייתי ומשום דאין אדם משים עצמו רשע אין כאן מיגו אע"פ שאם היה אומר מזיד הייתי היה נאמן מכ"מ אין זה מיגו ורב האי גאון ז"ל כתב דאי הוה טעין לקוחה היא בידי לא היה נאמן כיון דנפק עליה קלא דארעא דיתמי היא ופירש ה"ר יונה ז"ל דבריו דמיירי שילא הקול בחיי האב בתוך שני חזקה שהיתה אלו במשכנתא לשנים ידועות [ב] וכלו השנים ההם אחר מיתת אביהן ומתוך כך יצא הקול דאכיל ארעא דיתמי כי כלו שני המשכנתא ולא החזיר להם הקרקע הלכך לא היתה החזקה שהחזיק בחיי אבוהון חזקה דאין לך מחאה גדולה מזו דהוה ליה לאזדהורי בשטריה כיון דנפיק קלא דבמשכנתא איתיה גביה ומחמת הקול לא נזקק אביהם למחות או שמא מיחה בפני עדים ואינן מצויין והוא הקול כי [ה]נשמעת מחמת מחאת האב ועדות הוא על המחאה דכל מחאה אינה אלא הוצאת קול דאמרינן חברך חברא אית ליה וכו' ומפני הקול היה לו ליזהר בשטרו כי כל מחאה אינה באה מיד למחזיק אלא הקול נשמע אליו ואם תאמר והיאך היה יכול לומר לקוחה היא בידי והלא היתומים קטנים וידוע היה שהקרקע היה מתחלה של אביהם והיאך יביא עדי חזקה שאכלה שלש שנים בחיי אביהן והא אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ובפני היתומים קטנים היינו כמו שלא בפני בעל דין [ג] והכי אמר בריש הגוזל בתרא (דף קיב.) בר חמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפיה דרבי ירמיה אתו לקמיה דרבי אבא אמר ליה שלו הוא תובע והא אית ליה סהדי דאבוה יהבה ניהליה אמר ליה וכי מקבלין עדות שלא בפני בעל דין דבר חמוה קטן הוה והכא נמי היאך יביא עדי חזקה להוציא הקרקע מחזקת היתומים וי"ל דשאני הכא שכבר אכלה שלש שנים בחיי אביהן [ד] וגם אין ידוע שבתורת משכנתא באתה לידו וכבר היה מוחזק בחיי אביהם [ה] ולהחזיק מה שבידו מקבלין עדות בפני יתומים קטנים דאם לא כן לא שבקת חיי ללוקח קרקע ומת המוכר ויבואו הקטנים ויחזיקו ולא יוציאו מידן עד שיגדלו ודמיא להא דאמרינן התם תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו אין אומרין נמתין עד שיגדיל אלא מוציאין אותה מידו וכו'. אלא זיל אהדר ניהלייהו וכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדייהו:

יט קריביה דרב אידי בר אבין שכיב ושביק דיקלא רב אידי בר אבין אמר אנא קריביה טפי והוא גברא אמר אנא קריביה טפי והחזיק בו ההוא גברא בדינא כל דאלים גבר אייתי רב אידי בר אבין סהדי [ו] דאיהו קריב טפי א"ד לסוף אודי ליה דאיהו קריב טפי אוקמיה רב חסדא בידיה אמר ליה ליהדר לי פירי דאכיל מההיא שעתא **עד** האידנא אמר ליה זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא אמאי קא סמכת אהאי הא איהו אמר דאנא קריבנא טפי* אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא [דף לג ע"ב] דכיון דאודי אודי והלכתא כוותייהו: **כ זה** אומר של אבותי וזה אומר של אבותי [ז] האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר רב חסדא מה לו לשקר אי בעי אמר מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן ומהדרינן ארעא למאן דאית ליה סהדי דאבהתיה ופירי דאכל נמי מהדר ואע"ג דליכא סהדי דאכל פירי אלא שהודה שאכלה ולא מהימן לומר דידי אכלי במיגו דלא אכלי דהוי מיגו במקום עדים דהא איכא סהדי דאבהתא לאידך והוא לא קאמר דזבנה מיניה ואי אפשר שיאמר דידי אכלי

אם לא בהכחשת העדים דכיון שהעידו שהיתה של אבותיו גם הפירות הם שלו: ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינת' ואכלתיה שני חזקה אייתי סהדי דאכלה תרתין שנין אמר רב נחמן הדרא ארעא והדרי פירי אמר רב זביד אי טעין ואמר לפירות ירדתי נאמן אבל כי טעין מינך זבנתיה אין נאמן על הפירות במיגו דאי בעי טעין לפירות ירדתי לפי שחפץ יותר לומר מינך זבנתי ולזכות בגוף הקרקע. מי לא אמר רב יהודה האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר איזיל [ח] ואגדור לדיקלא דפלניא דזבינתה מיניה מהימן *מ"ט לא חציף איניש דגדר דיקלא דלאו דידיה הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה אי הכי ארעא נמי פירוש אי טעין זבינתה מינך לא נוציא ממנו הפירות מהאי טעמא. ארעא אמר ליה אחוי שטרך. אי הכי פירי נמי. שטרא לפירי

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה פי' שעדיין וכו' פר"י. נ"ב בתוס' סוף דף ל"ב: ב ואמר רב נחמן עלה דמשביעין אותו שבועת היסת וכמו. נ"ב תימה דהדרבה משמע התם דדוקא בחזקת מטלטלין דאע"ג דחזקה היא דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל איכא למימר אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה תדע וכו' וכיון דאיכא חזקה דאין אדם תובע אא"כ יש לו עליו משביעים ליה היסת אבל בקרקע דלא שייך אישתמוטי לא נתקנה ע"ש סוף דף מ' וכך הקשה הסמ"ג בעשה נ"ה תחלת דף קפב אלא שתירץ הואיל והתחילו התקנה תקינו בכל דבר ואפי' בחפץ שהוא בעין ואמר חבירו שלי הוא חפץ זה שבידך דנשבע היסת וי"ל דעיקר הראיה מפרק הכותב הוא אלא דבמרדכי פ' שבועת הדיינין כתב דראיה זו נמי יש לדחות ע"ש: ג לחלק דשאני מטלטלין: ד אית לי זוזי יתירי בהדייהו: ה והוא הקול כי נתפשט מחמת מחאת האב וכו' כדאמרי' חברך: ו בהגה"ה אע"ג דאיכא וכו' גם הפירות חוזרין ודוקא וכו' ג"כ לא ישלם ואע"ג וכו' ומ"מ וכו' פר"י. נ"ב תוס' דף לג סוף ע"א בד"ה ה"גאוע"ש בעמוד ב' בד"ה ואי טעין: ז בהגה"ה מיהו וכו' פר"י. נ"ב בג' דיבורים בדף לג ע"ב:

פלפולא חריפתא

דלא תקשה אדרבא דס"ל בפרק מרובה דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל גבי כוזמו על שטיחתה ולא הוזמו על הגניבה: [ר] **הא** איהו אמר כו' והלכתא כרב יוסף. ומשני הרי נמי לא גבי ומכאן שהירה לדברי רבי מרדכי יפה ז"ל שכתב בס' הלבוש בסימן נ"ז דשטר שנמחל שעבודו יכול לחזור וללוות בו ולגבות מבני חרי ובספרי מלבושי יום טוב אאריך בזה בס"ד. (ובסימן מ"ת פסק הלבוש בעצמו דאינו גובה מב"ח והסכים עמו הש"ך והט"ז ע"ש ודו"ק. אמר המדפיס מ"כ על הגליון): [ש] **אכבשיה** לשטר משכנתא. דלא היה ידוע דבתורת משכנתא אתא לידיה דאי הוה ידעי כו'. תוספות והא דאמר נפק עלה קלא כו' קול בעלמא והינה ידיעה ברורה וכדלקמן: [ת] **ומשביעין** אפילו בשמא. עיין בפרק קמא גבי שטר בתוך זמנו הכא לגבות מן הלקוחות: **יתירא** בהדייהו גרסינן: [א] **נ"ל** דס"ג משמע אפילו לפי תירוץ הראשון: [ב] **וכלו** השנים ההם אחר מיתת אביהן. שאם כלו בחיי אביהן לא פסיקא מילתא שאם החזיק אחר כך בחיי אביהם שלש שנים הוי חזקה שכך היא סברת הר"ר יונה כמ"ש בשמו הטור ר"ס ק"מ: [ג] **וכדאמר** בריש גרסינן: [ד] וגם אין ידוע כו'. כי אם קול בעלמא שילא: [ה] **ולהחזיק** מה שבידו כו'. כמ"ש בריש הגוזל בתרא בהגה"ס: [ו] **דאיהו** קריב טפי. פירוש מכל אותן שהיו העדים מכירים אבל לא היו מעידים שהוא בודאי קרוב יותר מההוא גברא תוספות: [ז] **האי** אייתי סהדי דאבהתיה היא. עד יוש מותם ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני. רשב"ם: [ח] **ואגוד** לדיקלא. בגמרא ואגדריה לדיקלא ופירשו התוספות לגדור תמרים שעל הדקל דפירות עבדי אינשי

לא עבדי אינשי: ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שנין סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דרבי אבא דההוא גברא דחטיף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב רבי אבא קמיה אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה אמר ליה הילך אין חטפי ודידי חטפי אמר רבי אמי [דף לד ע"א] היכי לידיינו דייני להאי דינא לשלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא לשתבע כיון דאמר חטפי הוה ליה כגזלן אמר ליה רבי אבא הוה ליה מחויב שבועה ואין יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם אמר ליה אביי מי דמי התם חד סהדא לאורועי קאתי אי איכא סהדא אחרינא בהדיה מפקינן לה מיניה הכא חד סהדא לסיועי קאתי אי איכא סהדא אחרינא בהדיה מוקמינן לה בידיה הלכך ליכא לחוביה אפומא דהאי סהדא דאי מהימנין ליה מוקמינן לארעא בידיה אלא אי איכא לדמויי לדרבי אבא לחד סהדא ולתרי שני ולפירי והלכתא כרבי אבא דמחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם* ובפרק כל הנשבעין הארכתי: כא [דף לד ע"ב] ההוא ארבא דהוו מנצו עליה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא אתו לבי דינא אמר חד מינייהו תפסוה* עד דאזלנא ומייתינא סהדי דדידי הוא תפסינן או לא תפסינן רב הונא אמר תפסינן רב יהודה אמר לא תפסינן אזל לא אשכח סהדי אמר אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב יהודה אמר לא מפקינן ר"פ אמר מפקינן והלכתא לא תפסינן ואי תפסינן לא מפקינן

הגה"ה

*ובמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים לא ידענא אמר נמי מתוך שאין יכול לישבע משלם ובכל שני שכנגדו נוטל בלא שבועה ובבניהם תשודים קי"ל כרב נחמן דאמר יחלוקו דקיסינן לתובע ויתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב שבועה לבניו ורבי אלעזר אמר יורשים נשבעין שבועת יורשין ונוטלין וקי"ל דעבד כרב [א] עבד ודעבד כרבי אלעזר עבד. מהרי"ח:
*שלא ימכרה לאחר אבל מתפיסה ליכא למיחש דתפיסה דלאחר שזה טען שלי היה לא מהניא מידי. רשב"ם. מהרי"ח:

והא דלא אמרינן יחלוקו כמו גבי טלית פירשתי בריש בבא מציעא:

כב זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמר רב נחמן כל דאלים גבר. האי כל דאלים גבר דינא הוא דכל מי שנגבר ידו בפעם ראשונה הוא שלו עד שיביא חבירו ראיה וכל זמן שלא יביא ראיה אף אם תגבר ידו לא שבקינן ליה לאפוקי מיניה דלא מיסתבר שיתקנו חכמים שיהיו כל ימיהם במריבה ומחלוקת היום יגבר זה ומחר חבירו אלא חכמים פסקו כל דאלים בפעם הזאת גבר וסמכו על זה דכל מי שהדין עמו קרוב להביא ראיות ועוד מי שהדין עמו [ט] ימסור נפשו להעמיד שלו בידו ממה שימסור האחר לגזול ועוד יאמר מה בלע שאמסור נפשי והיום או למחר יביא ראיה ויוציאנה מידי: כג [י] ומ"ש משטרות היוצאין ביום אחד [דף לה ע"א] דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני* פירש רשב"ם רואין למי דעתו קרובה יותר *ור"ת מפרש דבלא טעם ובלא ראיה יתנהו הדיין [כ] למי שירצה ובלבד שלא יתנה הדיין דאי שקיל אגרא לאו דיינא הוא והביא ראיה מהא דאמרינן שילהי פ"ק דגיטין (דף יד:) גבי הולך מנה לפלוני ומת משלח מה שירצה [ב]שליח יעשה וקרי ליה התם שודא דדייני ועוד ראיה מפ' בתרא דקדושין (דף עד.) נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי וכו' אבל אם אין בעלי דינין עומדין לפניו אין נאמן ופריך וליהדר ולידייניה ומשני בשודא דדייני ואם הדבר תלוי בסברות ובראיות ניהדר ונידייניה אלא ודאי תלוי ברצון הדיין בלא טעם ושמא מתחלה היה בדעתו ליתנה לזה ושוב יעלה בדעתו ליתנה לאחר ועוד ראיה מדאמרינן שילהי מי שהיה נשוי (דף לד:) גבי אימיה דרמי בר חמא דאקנתה כתבה לנכסי לרמי בר חמא לאורתא כתבה לרב עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסי וכו' עד קאמר ליה רב ששת ומר מ"ט עבד הכי שודא דדייני אמר ליה אנא נמי שודא דדייני א"ל חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא ואם הדבר תלוי בראיות וסברות וכי רב ששת לא היה יכול לדון דין התלוי בראיות אבל אם הדבר תלוי ברצון הדיין ניחא שרב נחמן שהיה דיין מומחה מפי ריש גלותא היה כח בידו להתן למי שירצה והכי איתא בירושל' שודא לאיזה מהן שירצו בית דין מחלטין ורבינו חננאל פירש במי שהיה נשוי קבלה היא בידינו דשודא דדייני דוקא במקרקע ודוקא דיין מומחה כגון רב נחמן בדורו דהא רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה רב נחמן אינך דיין לעשות שודא דדייני* ומיהו נראה דשייך שודא אמטלטלין [ל] דגבי מטלטלין קאמר ליה בסוף פ"ק דגיטין (דף יד:) גבי הולך מנה לפלוני. התם ליכא למיקם עלה דמלתא הכא איכא למיקם עלה דמלתא ומאי שנא מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו* התם להאי [דף לה ע"ב] אית ליה דררא דממונא ולהאי אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר אמרי נהרדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן דרבים לא שמיה גזלן רב [ג]אשי אמר לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן שלא נתן להישבון איתו יוצא ידי השבון עד שישיב לכל אחד ואחד: חזקתן שלש שנים מיום ליום אמר רבה אי דלי ליה לנא דפירי לאלתר הויא חזקה אמר רבא אי טעין ואמר לפירות הורדתיו נאמן והני מילי תוך שלש אבל לאחר שלש לא דאי לפירות אחתיה איבעי ליה למחויי ואי לא מחה איהו דאפסיד אנפשיה: כד אמר רב

הגה"ה

*ואף על גב דעדי מסירה כרתי ואינו יודע לא נמסר תחילה אפילו הכי עבדינן שודא אבל אם יודע למי נמסר תחלה השטר הוא זוכה אף על גב דלזה נכתב תחלה ודוקא שיוצאין ביום אחד דלא בירושלים יתבינן דכתבי' שעות אבל אם זה קדם יום אחד בכתיבה אף על גב [ד]שנמסר לו באחרונה ההוא דקדים בכתיבה קני דעדיו בחותמיו זוכין לו ובלבד שיבא השטר לידו אפילו לאחר זמן זכה למפרע משעת חתימה ודוקא בשטרי מכר או מתנה אבל בשטרי שעבוד תנן היו כולן יוצאין בשעה אחת ואין שם אלא מנה אחת חולקין בשוה ולא עבדינן שודא דאין שעבוד חל אלא מיום [ה]המחרת. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל בזמן הזה נראה דחלוקה עדיף כרב ולא עבדינן שודא. מהרי"ח:

הגה"ה

*והיינו אליבא דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל קיימא לן כרבנן דמוקמינן אחזקת מרא קמא מיהו מילתא דלית בה חזקת מרא קמא מודים רבנן דיחלוקו. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*[ו]ודוקא להורע כחו של ישראל אבל ליפות כחו של ישראל כגון עובד כוכבים שהיה דר בשכונת ישראל והחזיק עליו בחלונות שלש שנים ושוב קנה ישראל מאותו עובד כוכבים לא אמרינן הרי הוא כעובד כוכבים להחזיק באותן חלונות דמה שהחזיק העובד כוכבים שלא כדין ישראל החזיק לפי שבדיניהם אין אדם יכול למחות שלא יפתח חלונות עליו אבל ראובן ושמעון שקנו מן העובד כוכבים ושניהם באין מכח העובד כוכבים התם ודאי הרי הוא כעובד כוכבים בין ליפות כחו בין להורע כחו. מא"ז:

ישראל הבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים* מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת העובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר [דף לו ע"א] אמר רבא ואי אמר ישראל קמי דידי זבנה העובד כוכבים מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך וכן נמי אם אמר הישראל הראני העובד כוכבים השטר שקנאה ממך נאמן במגו:

כה [מ] אמר רב יהודה האי מאן דאחזיק [ז]אגודא דערודי ולבר לא הוי חזקה מימר אמר כל מאי דזרע ערודי אכלי ליה אמר רב יהודה אכלה ערלה [נ] הרי זו חזקה והוא שנהנה בחבילי זמורות אבל אם אכל הפירות לא הוי חזקה דלא אחזיק כדמחזקי אינשי כיון שאכל דבר איסור: תניא נמי הכי אכלה ערלה ושביעית וכלאים הרי זו חזקה אמר רב יוסף אכלה שהת לא הוי חזקה ובגואר מחוזא הרי זו חזקה אמר רב נחמן הפתיחא לא הוי חזקה אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינן בהו*:

הגה"ה

*ודוקא שלא מיחה שום פעם מלי למימר מפני שירא לא מחיתי אבל אם מיחה פעם אחת פירש ראבי"ה שצריך למחות בסוף כל שלש ושלש ושוב אין נאמן לומר יראתי למחות. מא"ז:

כו והעבדים וכו' ועבדים יש להם חזקה והאמר ריש לקיש [ס] הגודרות אין להן חזקה אמר רבא אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים אמר רבא קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו דתימא אימיה עייליתיה להתם קא משמע לן אימא לא מנשיא (את) ברא. הנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא אתא מרי דחושלא ותפיס בהו הוה קטעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן והא אמר ריש לקיש הגודרות אין להן חזקה שאני עיזי דמסירן לרועה והא איכא לפרא ופניא בנהרדעא שכיחי טייעי דמידא לידא משלמי: מתני' רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי אלו שמונה עשר חדש ר"ע אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר [חדש] באמצע הרי אלו י"ד חדש אמר רבי ישמעאל במה דברים אמורים בשדה הלבן אבל בשדה האילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו שלש שנים: גמ' [דף לו ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים עד שיבצור שלש בצירות ויגדור שלש גדירות וימסוק שלש מסיקות אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים שלש שנים מיום ליום מאי בינייהו אמר אביי דקל נער איכא בינייהו פירש רב האי גאון דקל המשיר פירותיו דלשמואל לא הוי חזקה עד שיגדור בידים והלכתא כשמואל בדיני. ולשמואל נמי בעינן שלש שנים שלימות מדלא קאמר איכא בינייהו מקוטעות ואע"ג דאיכא נמי חרפי ואפלי וזימנין דאיכא שלש בצירות בפחות משלש שנים שמואל אמר שלש שנים שלימות בעי ולא הזכיר שלש בצירות אלא לאפוקי דקל נער. ת"ר ניר אינה חזקה וי"א הרי זו חזקה והלכתא לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר כל שיבי דכרבי ליעול בה. אמר אביי מדרבי ישמעאל נשמע לרבנן. הי' שלשים אילנות ממטע י' לבית סאה ואכל עשרה בשנה זו וי' בשנה זו וי' בשנה זו הרי זו חזקה* [דף לז ע"א] לאו מי אמר רבי ישמעאל חדא פירא הוי חזקה לכולהו ה"נ הני הוי חזקה להני והני הוי חזקה להני והני מילי דלא אפיקו[ח] כגון בנות שוח שעושין פירות לשלש שנים אבל אפיק ולא אכיל לא הוי חזקה והוא דבזייה בזויי שאכל בכל שנה שלשה מפוזרים בכל בית סאה. ולהכי לא קאמר אביי תשע אילנות ממטע שלשה לבית סאה דבכה"ג אוכל בכל שנה בכל בית סאה אחת ואין נקרא פיזור הלכך לא הוי חזקה וחזקת בנות שוח נראה אם התחילו שני חזקה בשנה ראשונה שחנטו ונעל וגדר השדה כל שלש שנים [ע] ותיקן צרכי האילנות ואכל הפירות בשנה השלישית הויא חזקה דאחזיק כדאחזקי אינשי: [פ] זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא וכי מאחר שאין לו לבעל האילנות בקרקע כלום לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא [צ] זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע *והלכתא כרב פפא: כז [דף לז ע"ב] אמרי נהרדעי* אכלה רצופין אינה חזקה מתקיף לה רבא אלא מעתה מיסרא דאספסתא במאי קנה לה אלא אמר רבא מכרן רצופין אין לו קרקע. אמר רבי זירא כהנאי כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות ר"ש אומר אינו כרם. וחכמים אומרים כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן. ופסק רב אלפס הלכתא כרבא ואע"ג דרבי זירא מוקי מלתא דרבא כר"ש [ק] רבא הוא דאמר הנא דאמרי אפילו לרבנן דעד כאן לא קאמרי רבנן אלא לענין כלאים דעבידי אינשי דנטעי הכי דמימר אמר הי מינייהו דספר לי ספר ודלא ספר ליהוי לציבי אבל לענין קניית קרקע כיון דאין עומדים להתקיים אין לו קרקע וה"נ מפליג לקמן [ר] בשילהי המוכר פירות (דף קב:). אמרי נהרדעי האי מאן דזבין דיקלא לחבריה קני ליה משיפולא עד תהומא ומוקי לה בבא מחמת חזקה:

הגה"ה

*[ט]לענין חזקה ביניקה תליא מילתא וצריך שהאילנות יהו נטועין כדין ממטע עשרה לבית סאה או שלשה אילנות גדולים בבית סאה אבל אם הם מפוזרין יותר משיעור [י]יניקתו לא קנה קרקע כל עיקר דלגבי מכר דאמר ליה קנה שלש קנה קרקע הוי שיעור משמנה ועד שש עשרה אמות. מהרי"ח:

הגה"ה

*ומפר"י [כ]דלאו דוקא חצי הקרקע אלא לענין דלאחר שיתייבש האילן יכול ליטע אחר במקומו ול"ש אילן אחד ולא שנא שלש אילנות קנה יניקה ליטע אחרים במקומם [ל] ולא קנה בקרקע גופה מידי לא שנא במחזיק שלש שנים ולא שנא במכר לשנים לזה אילנות ולזה קרקע. מהרי"ח:
*אכלה רצופין הרי הוא חזקה וכגון שאכל כולן בין מאותם העומדים להיעקר ובין אותם העומדים להתקיים מיהו לגבי אילן גופיה אם אכלן שלש שנים נראה דהוי חזקה אפי' באותן שעומדין ליעקר. מהרי"ח:

מתני' [דף לח ע"א] ג' ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן וגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה ובמנה כו' דעבד כרב ושמואל עבד: ב מה שירצה שליח יעשה וקרי: ג רב אשי אמר לעולם שמיה: ד בהגה"ה ד"ה ואע"ג דעדי וכו' שנמסר לו באחרונה. נ"ב תוס' דף ל"ה ד"ה ושמואל: ה המחרת פר"י. נ"ב סוף דף לד ד"ה ומאי שנא: ו בהגה"ה ד"ה ודוקא להורע. נ"ב עי' בח"מ סי' קנ"ד סעיף כ"ט שהביא דעת הגאון בזה: ז דאחזיק מגודא דערודי: ח דלא אפיקו אחריני כגון בנות שוח וכו'. אבל אפיקו אחריני ולא אכיל: ט בהגה"ה לענין חזקה. נ"ב תוס' בשני דיבורים המתחילין ממטע: י משיעור יניקתן לא וכו' ולגבי מכר דאמרי קנה כצ"ל ותיבת ליה נמחק: כ בהגה"ה ד"ה ומפר"י דלאו. נ"ב עיין בתוס' בד"ה זה החזיק דף ל"ז: ל אחרים במקומם אבל לא קנה: מ בהגה"ה ד"ה אכלה וכו'. אותם שעומדין ליעקר. נ"ב עי' בתוס' דף ל"ו בד"ה ממטע:

פלפולא

איכא דמזבני אבל דקל אין דרך למכור לקוץ דאמרינן פרק השואל נטיעותי קצצת אתה אמרת לי לקוצצו פטור ופריך אם כן לא שבקת חיי וכו' משמע דאינו נאמן במגו דאי בעי אמר מכרת לי לקוצצו ע"כ: [ט] ימסור נפשו. דכל דאלים היינו בין בראיות בין בכח כמ"ש ברים ב"מ: [י] ומאי שנא משטרות כו'. עיין בפרק המוהב גבי ידענא ביה דשטרא פרוע הוא: [כ] למי שירצה גרסינן: [ל] דגבי מטלטלים קאמר לה כו'. ואיכא למידק דאי מהתם אם כן דלאו מומחה נמי דהא התם יעשה שליח קאמר מאי אמרת שליח שאני שהרי בידו הוא ומה יעשה אם כן אף אנו נאמר דכן דוקא התם במטלטלי אבל שלא בשליח מנלן דשודא במטלטלי וי"ל דס"ל לרבינו דאי לאו דבעלמא היינו כמומחה אמרינן שודא במטלטלי לא הוינן עבדין הכין בשליח ומיהו התם בפרק מי שהיה נשוי כתב רבינו דנ"ל דרבינו חננאל מחלק דדוקא בשליח כו' משמע דס"ל דאפ"ג דמטלטלי ליתנהו אלא בשליח ולא במומחה: [מ] אמר רב יהודה האי מאן דאחזיק כו'. צריך לי עיון דלא העתיק הא דמקמיה דאמר רב יהודה אמר רב האי מאן דנקיט מגלא ותובילא ואמר בעינא למגדרייה לדקלא דפלניא דזבנא ניהליה מהימן לא חציף איניש למגזר

חריפתא

דיקלא דלא דיליה והרי"ף כתבו גם הטור בסימן קל"ז לכך הקרוב אלי דס"ס יש כאן שהשמיט מן מה א"ר יהודה א"ר עד השני עיין בר"פ הנשבעין: [נ] הרי זו חזקה. הכי גרים ר"א כמ"ש התוספות: [ס] הגודרות. פירש הרשב"ם גודרות צאן וכל דבר המהלך בדרכים ושווקים כו'. סברא הוא ומוכרח נמי דלאו דוקא גודרות צאן מסוגיא דההוא בקרא דבפרק הכותב: [ע] ותיקן צרכי האילנות. ולעיל דאמרי' וה"מ דלא אפיקו כו' מיירי שלא תיקן כו': [פ] זה החזיק באילנות וכו'. מפרשים התוספות בחזקת שלש שנים דלא כהרשב"ם: [צ] זה קנה אילנות וחצי קרקע. פירוש לא שיקנה בגוף הקרקע כלום שהרי זה החזיק בכל הקרקע אלא לענין שאם יתייבשו יטע אחרים במקומן ומיירי בין בג' אילנות בין בב' כן כתבו התוספות וכן כתב בקצור: [ק] רבא אמר הנא דאמרי כו'. ולקמן בפרק השפינה דף פ"ג תניא כוותיה דרבא וגם זו ראיה דהלכתא כרבא דהא גמרא מסדר למייתי תניא כוותיה: [ר] בשילהי המוכר פירות. בגמרא:

אחת אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת : **גמ'** מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפילו יהודה וגליל נמי ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא אמר רבי אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשנתנו בשעת חירום שנו . ומאי שנא יהודה וגליל דנקט [דף לח ע"ב] דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי אמר רבה הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח ומחאה שלא בפניו הויא מחאה הרתי לא קשיא כאן בבורח מחמת ממון כאן בבורח מחמת מרדין :

כח ואפילו מיחה בפני עדים שאין יכולין לומר לו הויא מחאה מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ואע"ג דשמואל הוא דקאמר מיחה בפני עדים שאין יכולין לומר לו דלא הויא מחאה והלכתא כוותיה בדיני היכא דפליג עליה רב . בהא מלתא אמוראי בתראי סברי כרב דרב פפא הוא דאמר לדידיה הוא דלא אמרי ליה לאחריני אמרי וחברך חברא אית ליה וכו' אע"ג דאיכא למימר דשמואל נמי אית ליה דרב פפא כיון שיכולין לילך לעיר שהמחזיק שם ולומר לאחרים באותה העיר והם יאמרו למחזיק · אבל זקן או חולה שאין יכולין לילך שמא אפשר דרב פפא מודה דלא הוי חזקה אפילו הכי מסתבר שאין לחלק כיון דחברך חברא אית ליה והם יאמרו לאחרים אין חילוק בין אותה העיר לעיר אחרת לענין מחאה דאחרים ישמיעו הקול במקום שדר המחזיק* היכי דמי מחאה שלא בפניו א"ר זביד דאמר פלניא גזלנא הוא לא הויא מחאה פלניא גזלנא דקאכיל לארעאי בגזלנותא [דף לט ע"א] ולמחר נקיטנא ליה בדינא הויא מחאה *נראה הא דקאמר ולמחר נקיטנא ליה בדינא סיומא דמלתא היא דאורחא דאינשי למימר הכי כשמוחה ומודיע הדבר לרבים לומר להם דברים הנשמעים ואל תתמהו אם הוא כדברי למה איני תובעו לדין להוציא הקרקע מידו לכן הוא אומר אין השעה נותן עתה שאוכל להוציא מידו אלא היום או למחר אתבענו לדין ואוציא מידו לכן אני מודיע לכם הדבר עתה שלא יוכל לטעון חזקה והוא הדין נמי אם לא אמר למחר תבענא ליה בדינא הויא מחאה דאם תמצי לומר דדוקא קאמר אם כן הוה ליה לרב זביד למימר פלניא גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא לא הויא מחאה פלניא גזלנא הוא דאכיל לארעאי בגזלנותא למחר תבענא ליה בדינא הויא מחאה והוא הדין נמי אי לא קאמר פלניא גזלנא הוא אלא פלניא קאכיל לארעא דידי בגזלנותא הויא מחאה ורבינו חננאל פירש דכל כמה דלא קאמר למחר תבענא ליה בדינא איהו אלא כנותן פנס לחבירו ואין השומעים חוששין להגיד למחזיק ולא מסתבר . אמר להו לא תימרו לו אמר רב זביד הא קאמר לא תימרו ליה רב פפא אמר לדידיה לא תימרו ליה לאחריני אמרו [ב]וחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קאמרי לא אמרינן ליה רב פפא אמר לדידיה לא אמרינן ליה לאחריני אמרינן (ליה) וחברך חברא אית ליה וכו' . אמר להו לא תפיקו שותא [ג]הא קאמר להו לא תפיקו שותא אמרו ליה לא מפקינן שותא אמר רב פפא הא קאמרי' לא מפקינן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש אמר ולאו אדעתיה הלכך בכולהו הוי מחאה בר מלא תפיקו שותא :

הגה"ה

*ודוקא באותה מדינה הויא מחאה שלא בפניו אבל במדינה אחרת לא הויא מחאה וגם חזקה לא הויא חזקה . מהרי"ח :

כט [דף לט ע"ב] **גידל** בר מניומי הוה ליה מחייתא למחויי אסכחינהו לרב הונא ולחייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי קמייהו אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות . פירוש בתוך ג' אמר ר"ל משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל ג' וג' תני בר קפרא ערער וחזר וערער וחזר וערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה פירוש ואם לאו שאמר במחאה שעשה בסוף שלש ראשונות דבגזלנותא קאכיל לה ובמחאה שנית שעשה בסוף שלש שניות אמר שבתורת משכנתא היא בידו הרי הודה שמחאה ראשונה יהיתה שקר וחזקת שלש שנים הראשונות היה חזקתו בלא מחאה ופרשב"ם ה"ה אם מיחה ב' מחאות בתוך ג' שנים המכחישות זו את זו דלא הוי מחאה לא ראשונה ולא אחרונה והויא חזקה לסוף שלש שהרי במחאה שניה הודה שהראשונה היתה שקר ובטלה וכ"ש זו השניה דהוחזק כפרן וכמו שלא מיחה כלל דמי ולא נהירא לי דאין אדם מוחזק כפרן אלא על פי עדים אבל אם טוען שתי טענות לפני בית דין המכחישות זו את זו [ש] לא נתבטלו אותן טענות אלא בוחר איזה מהן שירצה ויכול הוא לומר טעיתי במחאה ראשונה והאי דנקט בר קפרא הלכתא ערעורין לאו דוקא ולא כדברי המפרשים ששינה ערעורו שלש פעמים והוחזק בדברי שקר ולעיל (סימן ח) פירשתי דלא קשה מהך דלעיל כיון דאכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו :

ל לא אמר רבה אמר ר"נ מחאה בפני שנים [דף מ ע"א] ואין צ"ל כתובו מודעא בפני שנים ואין צריך לומר כתובו הודאה בפני ב' (ואין) צ"ל כתובו קנין בפני ב' ואין צ"ל כתובו* בפ"ק דסנהדרין כתבתי דלאו דוקא בפני שנים דאפילו בינו לחבירו מועיל קנין דלא איברו סהדי אלא לשקרי *והא דנקט בפני שנים משום דבעי למימר ואין צריך לומר כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד כל זמן שלא חזר בו . [ת] ומיהו יכול לחזור בו ולמחות בידם שלא יכתבו כדאמרינן לקמן בפרק המוכר את הספינה (דף עז.) זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והא דאמרינן בכתובות [א] פרק אף על פי (דף נה.) אמר לעדים כתובו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאמלוכי ביה לאו דוקא משום דאמר כתובו דאפילו לא אמר נמי כדמוכח הכא אלא משום דבעי למימר לא קנו מיניה צריך לאמלוכי אף על גב דאמר להו כתובו [ב] ויש מפרשים דאפילו אם עומד וצווח אל תכתבו כותבין בעל כרחו ולא מסתבר כך אלא [ג] כמו שכתבנו : קיום שטרות בשלשה דמעשה בית דין הוא* ואף על גב דרב נחמן אית ליה (בסנהדרין דף ה:) דשנים שדנו דיניהם דין בקיום שטרות מודה דבעינן

הגה"ה

* ואפילו אם כתבו פלוני אמר לנו לכתוב והוא לא נוה אותן לא מיהני כבקרא וכשר השטר . פר"י מהרי"ח :

*מיהו גבי ליתנא ביתא אם אומר בפני שלשה דוקא לית ביה משום ליתנא ביתא דאז מסתמא איננו חושש אם יבוא לאזנו . פר"י : והשומע דבר שנאמר בפני שלשה יכול להגיד למי שאומר אותו עליו :

הגה"ה

*כתב הרמב"ם קיום ב"ד צריך שיהא סמוך לכתיבת ידי עדים או יסמוך לגד השטר או מאחריו כנגד השטר ואם היה בין הקיום ולשטר ריוח שיטה אחת פסול שמא יחתוך השטר שנתקיים ויזייף באותה

שיטה שטר ושני עדיו ונמצא הקיום על שטר מזויף ואם מילא כל הריוח שריטות דיו כשר ואפילו הרחיק יותר על שתי שיטות . מא"ז :

תלתא דהוו בבי תרי הוי כעד מפי עד וירא הא דקאמר מחאה בפני שנים היינו לאפוקי ממ"ד שלשה דלא חיישינן לגלויי מילתא כשמיחה שלא בפניו אבל אם מיחה בפניו אף בלא עדים והוא מודה במחאה לא הוי חזקה דהרי לסהדותא בעינן והרי הוא מודה ודלא כמ"ש הרמב"ן דאפילו אם מיחה בפניו ובפני עד אחד לא הוי מחאה משום מיגו וליתא דלא שייך להזכיר כאן מיגו דהיה לו ליזהר בשטרו כיון דידע שזה מיחה והראב"ד ז"ל כתב דהודאה בפני שנים דוקא אבל הודאה בפני עד אחד לאו הודאה היא כלל ואפילו אמר לו אתה עד דמילי דכדי ניננהו הואיל ואי כפר לא מיחייב ממונא אפומיה הלכך משטה הוא בו ואי כפר לא משתבע והא דקאמר (סנהדרין דף ל:) הודאה אחר הודאה מצטרפין כגון שכל אחד אומר בפני ובפני אחר הודה לו ולא מסתבר דכיון דאמר לו אתה עד והלא שתק נתכוונו שניהם שיהיה עד והרמב"ן ז"ל הביא ראיה מן הירושלמי דסנהדרין אההיא דתנן הוא אמר לי איש פלוני אמר לי לא אמר כלום וקאמרינן עלה אם היה מתכוין למסור לו [ה]עדותו עדות פירוש אם אמר לו אתה עד :

לב רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפילו עלי ועלך אמרי נהרדעי כל מודעא [דף מ ע"ב] דלא כתיב בה ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה גילוי מילתא בעלמא הוא פירוש הרי הוא מגלה דעתו במסירת המודעא שאינו נותן מתנה זו בנפש חפצה ולא ניחא ליה דליקני והמתנה בטילה *בכך וכן הגט *דהא אפילו מתנה טמירתא אמרינן דבטלה אלמא בגילוי דעתא כל דהו בטל המתנה כ"ש כשמסר המודעה ואפילו אם ידוע הדבר שאותה מודעא שמסר בפני העדים דברי שקר הן [ד] הויא מודעא לבטל המתנה ולא דמיא לזביני כיון דמקבל זוזי גמר ומקני ומה שמסר מודעא כדי שיוכל לבטל המכר כשיהיו לו מעות וכן כתב הרמב"ם ז"ל . אלא מודעא דזביני והאמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני [ה] מודה רבא היכא דאנים וכמעשה דפרדיסא דההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שנין אמר ליה אי מזבנת ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כי האי ודאי כתבינן מודעא [ו] אלא שצריך שיכירו העדים האונס : **לג אמר** רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא מגבינן ביה ואפי' אם תפס מפקינן מיניה שאנו אומדין דעתו שלא גמר לתת לו בנפש חפצה אלא שהוצרך לפניס לתת לו הלכך לא קנה ולא שיהיה הדבר מסופק אם קנה אם לא קנה ואפילו אי הויא ספיקא דדינא לא מהניא תפיסה דתפיסת ספק לאו תפיסה היא דאוקי ממונא בחזקת מריה כדאמרינן בפרק קמא דמציעא (דף ו:) תקפו כהן מוציאין מידו . היכי דמי מתנתא טמירתא אמר רב יוסף דאמר להו זילו אטמרו וכתובו ליה ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקי ברייתא וכתובו ליה זו היא גירסת רשב"ם ור"ח גורס דאמר להו לא תיתבו בשוקי ברייתא [ז] מאי בינייהו סתמא אמר רבא והוי מודעא לחברתה אמר רב פפא הא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאזל לקדושי איתתא אמרה אי כתבת לי כולהו נכסיך הוינא לך [ו]ואי לא לא הוינא לך אמר להו זילו כתבו ניהלה לכולהו נכסאי אזל בריה קפיצא וקצווח קמיה ואמר ליה ההוא גברא מה תהוי עליה אמר להו לסהדי זילו איטמורו בעיבר ימינא וכתובו ליה אתו לקמיה דרבא אמר להו לא מר קני ולא מר קני מאן דחזא סבר משום דהוי מודעא לחברתה ולא היא התם מוכחא מלתא דמשום אונס הוא דכתב לה הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני . אבעיא להו [דף מא ע"א] סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן והאידנא דלא חיישינן לסתמא משום דנהיגי למכתב בכל שטרי מתנתא וכך אמר לנו כתובו בשוקא וחתמו בברא הלכך כשמצוה לכתוב שטר מתנה בסתם דעתו שיכתבו כמנהג הסופרים הלכך הוי כאילו אמר כתבוה בשוקא וחתמוה בברא וכן כתב רב האי גאון ז"ל דהאידנא לא חיישינן לסתמא :

לד ועוד כתב שכיב מרע שאמר לא תגלו הא תפקידתא אלא לאחר מיתה לא הויא מתנתא טמירתא דלכי מתקיימא לאחר מיתה הויא שעתא לא טמירתא היא דהא אמר להו לסהדי לאחר מיתה גליוה : **לה מתני'** כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה [ז]אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי שלא אמר לי אדם דבר אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה הרי זו חזקה והבא מחמת ירושה אין צריך טענה : **גמ'** פשיטא מהו דתימא האי גברא מזבן זבנה ליה ושטרא ה"ל ואירכס [ח]וסבר אי אמינא מזבן זבנה לי אמר לי אחוי שטרך הלכך נימא ליה אנן דלמא שטרא הוה לך ואירכס כגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ"ל דאנן לא טענינן ליה הכי ומיהו משמע דאי איהו גופיה טעין הכי מהדר דבוריה הוי ולא [הוי] כטוען וחוזר וטוען : **לו רב** ענן שקיל בדקא בארעא אזל אהדר גודא בארעא דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל אהדר אמר ליה והא אחזיקי אמר ליה כמאן כרבי יהודה וכרבי ישמעאל ברבי יוסי דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו והא קאחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות היא* את גופך אי הוה ידעת מי הוה עבדת כי היכי דאת לא ידעת איהו נמי לא הוה ידע רבי יהודה מאי היא דתנן אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת דשמעת מינה דבפניו לאלתר הוי חזקה . רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי היא דתניא מעשה באחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני רבי ישמעאל ברבי יוסי אמר ליה החזקת בני החזקת בא לפני רבי חייא אמר ליה יגעת בני ופתחת לך יגע וסתום : **לז רב** כהנא שקיל בדקא בארעיה אזל אהדר גודא

הגה"ה

*פירש ר"ת דכל מחילה בטעות לא הויא מחילה לבר ממוכר פירות דקל לחבירו שיכול לחזור בו אף משבאו לעולם לרב נחמן ומודה רב נחמן דאי שמיט ואכל לא מפקינן מיניה משום דאפילו ידע שיכול לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנותיה ור"י אומר דכל מחילה בטעות כעין אונאה שאין יודע הנתאנה לא הויא מחילה דלא ידע דמחיל אבל פירות דקל שיודע ששוים יותר ממה שמכרם לו ולא חשש לדקדק אם יכול לחזור בו אם לאו הויא מחילה . מא"ז :

הגהות הב"ח א אמר רב זביד אמר פלניא : ב אמרו להו וחברך חברא : ג לא תפיקו שותא אמר רב זביד הא קאמר : ד בסגה"ה ואפי' אם . נ"ב תוס' דף מ' סוף ד"ה מחאה : ה למסור לו עדות עדותו עדות : ו הוינא לך לאיתתא ואי לא : ז אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי והוא א"ל שלא אמר לי אדם דבר מעולם אינה חזקה : ח נאבוס ליה ואירכס והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זבנה לי הכי ארעא א"ל אחוי שטרך :

פלפולא חריפתא

[ש] **לא** נתבטלו אותן טענות כו'. וכן פסק בס' שבועת הדיינין: ולעיל גבי שני חזקה טובא קאמינא: [ת] ומיהו יכול לחזור בו כו' כדאמרי' לקמן בפ' המוכר את הספינה. ושם פירש רבינו הטעם דאית ליה קלא [לשטר] יותר מלקנין ולא ניחא ליה דליפשו שטרי עליה וכו': [א] **פרק** אע"פ . ועיין שם: [ב] וי"מ דאפילו אם עומד וצווח כו'. נראה דהיינו פירוש ר"ת שכתב רבינו בהספינה ומוקי לה להאי דזכה בשדה דדוקא בשטר מתנה איירי וע"ש : [ג] **כמו** שכתבתי גרסינן : [ד] **הויא** מודעא . ובענין בטולה עיין בגיטין ריש פרק השולח : [ה] **מודה** רבא היכא דאנים. כתב הב"י סימן ר"ה דיש לדקדק דמשמע דמאן דפליג עליה סבר דאע"ג דלא אנים כתבינן מודעא וזה לא עלה על הדעת וכ"ל דלא כתבינן מודעא אליבא דרבה אפילו היכא דאנים אלא כי הוו בגוונא דפרדיסא שהיה בידו לעשות כמו שאמר אבל כי גזים ליה בדבר שאין בידו לעשות אף על פי שהמוכר אומר מחמת זה אני מוכר לא כתבינן מודעא והיינו דקאמר מודה רבא היכא דאנים וכמעשה דפרדיסא כלומר היכא שהאונס הוא כעין מעשה דפרדיסא דבריר לכ"ע שהיה בידו לעשות כאשר דבר ומאן דפליג עליה סבר דאפילו בכה"ג כתבינן משום דאף על גב דאנן בריר לן דאין בידו לעשות מאי דגזים ליה דילמא המוכר לא בריר ליה או הוא ירא וכך הלבב א"כ כי אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני באונסא דנפשיה קאמר כלומר שאם אמר לעדים פלוני רוצה שאמכור לו שדה פלונית ואיני מוכר לו ברצוני ועתיד אני לתובעו בדין בזביני לא כתבינן כו' ומודה באונסא דאתי מאחריני כו' וכן נזכר פירוש זה בטעור וכו' והאריך עוד ע"ש : [ו] **אלא** שצריך שיכירו העדים האונס. כדפירש הרשב"ם בשם ר"ח דקמי סהדי קאמר זבנית ניהלי' ולית לך עלי' ולא מידי' ואחר כך קודם שיכתוב לו שטר מכירה מוסר מודעא' לסהדי' וכך הם דברי הרמב"ם בפ"י מהל' מכירה וכתב הב"י סימן ר"ה דלהכי צריך שימסור מודעא אף על גב דעדים שמעו דטעין זבנית ניהלי' אפ"ה אי לאו דמסר מודעא דילמא בשעת מכירה גמר והקנה מפני שהיה צריך למעות והאריך לפרש דברי רשב"ם במראין כסותרין זה : [ז] **מאי** בינייהו סתמא. לפירוש רשב"ם כמשמעו וקשו התוספות מאי קא בעי מאי בינייהו הא בהדיא מולקים

בארעא דחבריה [דף מא ע"ב] אתא לקמיה דרב יהודה אזל אייתי תרי סהדי חד אמר תלת אולייתא עייל וחד אמר תרי אולייתא עייל א"ל זיל ואהדר ליה תרי מנו תנא א"ל כמאן כרבי שמעון בן אלעזר דתניא אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כתי עדים שאחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מאתים ואחד אומר מנה [שב"ש אומרים נחלקו עדותן ובית הלל אומרים יש בכלל מאתים מנה] והא אזלנא ומייתינא אגרתא ממערבא דאין הלכה כרשב"א אמר ליה לכי תיתי. ההוא גברא דדר בקטתא בעיליתא ארבע שנין אתא מריה דביתא אשכחיה אמר ליה מאי בעית בהאי ביתא אמר ליה מפלניא זבינת' דאמר לי דזבנה מינך אתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אי אית לך סהדי דדר בה איהו אפילו חד יומא אוקימנא לה בידך ואי לא לא אמר רב הוה יתיבנא קמיה דחביבי ואמינא ליה וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתא לדעתיה דאי אמר קמיה דידי זבנה מינך מהימן במיגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך פירוש אי אמר מעיקרא קמאי דידי זבנה מינך קודם שאמר מפלניא זבינתה דאמר לי דזבנה מינך אבל כיון שכבר אמר דאמר לי דזבנה מינך [ח] תו לא מהימן לומר זבנה מינך קמי דידי ונראה דאם אמר בסתם מפלניא זבינתה דזבנה מינך והו קאמר הא דאמרנא דזבנה מינך קמי דידי הוא דקאמינא מתרץ דבוריה הוי ולא טוען וחוזר וטוען אמר רבא כוותיה דרבי חייא מסתברא דקתני הבא מחמת ירושה אין צריך טענה טענה הוא דלא בעי הא ראיה בעי* וכן הלכתא איבעיא להו נראה בו מהו אמר אביי היא רבא אמר עביד איגם דסייר ארעא ולא זבין והלכתא כרבא:

הגה"ה
*ורבינו ברוך מארץ יון פסק דלוקח לא בעי ראיה דלא שדי איניש זוזי בכדי. מא"ז:

לח **שלשה** לקוחות מצטרפין אמר רב וכולן בשטר שמכר הלוקח הראשון לשני והשני לשלישי בשטר דאית ליה קלא הלכך מצטרפת אכילת שלשתן להיות חזקה [דף מב ע"א] ת"ר אכלה האב שנה והבן שתי שנים האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שנה ולוקח שנה הרי זו חזקה [למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי] אכלה בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני הבן שתים ובפני האב שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו חזקה* ואמאי כיון דזבנה אין לך מחאה גדולה מזו ואוקמה רב פפא במוכר כל שדותיו סתם דלית ליה להאי לוקח קלא דלא מנכרא זביני דהאי ארעא דאזדבנא בכלל א[ארעא] אבל אי זבנה מרא קמא באפי נפשה כיון דאית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו: אמר רב המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים* כתב ה"ר יונה ז"ל דמיירי דמסהדי סהדי שלא חתמו על שום שטר וגם לא היו שם עדים אחרים כי אם הם דאי לאו הכי דלמא טריף בעדים והדר טריף בשטר ומכבש הוא דכבים ליה השתא ואפילו [לא] פירש לו בפני עדים את האחריות דלא עביד איניש דזבין ארעא ליומיה והדעתא דמקבל עליה אחריות הוא דזבין מיניה דלא שדי איניש זוזי בכדי [ט] ואפילו למ"ד אחריות לאו טעות סופר הוא ה"מ כשנזקק לשטר ולא פירש בו אחריות אימור כך היה התנאי ביניהם:

הגה"ה
*וכגון שהבן היה כבר גדול כשמת אביו אבל אם היה קטן כשמת אביו לא הויא חזקה דאין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל ודלא כמפרשים אפילו הגדיל בחיי אביו דהתם ודאי הויא חזקה. מהרי"ח:

הגה"ה
*משום דלקוחות איניהו דאפסידו אנפשייהו דהוה להו לדקדק יפה יפה. מהרי"ח:

לט **מתני'** האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להן חזקה אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב: **גמ'** [דף מב ע"ב] אמר שמואל השותפים מחזיקים זה על זה ומעידין זה על זה ונעשים שומרי שכר זה לזה. מחזיקים זה על זה בדאית ביה דין חלוקה וקא נחית לכולה ואכיל לה שני חזקה ולא ממחי ביה שותפיה אבל אי לית בה דין חלוקה שותף אין לו חזקה: ומעידין זה על זה [דף מג ע"א] ואמאי נוגעין בעדותן הן הכא במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב לו מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידו* וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני ב"ח דאמר רבין בריה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני ב"ח הב"ע דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אילימא אחריות דעלמא כ"ש דניחא ליה אלא אחריות דאתי ליה מחמתיה הלכך לאו נוגע בעדות הוא [דף מב ע"ב] אמר שמואל *שותף כיורד ברשות דמי למאי הלכתא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים ובשדה שאין עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע:

הגה"ה
*לפירוש רש"י ולרשב"ם מהני כשקנו מידם אפילו אם כתב לו בזה הלשון דין ודברים אין לי על שדה זו אבל לפר"ת ורב אלפס ור"י ברבי שמואל וריב"ם לא מהני בזה הלשון עד שיקנו מידו בפירוש מגופה של קרקע. מא"ז:
אבל אי לא קנו מידו מאי אמר מדין ודברים סליק נפשיה ולא סליק נפשיה משדה ונוגע בעדות הוא ואפילו הפקר לא הוי בלשון דין ודברים ב דדוקא גבי עבד מועיל האי לישנא. מא"ז:

הגה"ה
*שותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל כדין אריסי העיר אפילו ג בשבח המגיע לכתפים כגון קמה לקצור וענבים לבצור ואפילו בשדה שאין עשויה ליטע ונטעה הוא נוטל כל דינו כאילו עשויה ליטע ורבינו תם אומר דדוקא בדבר הבא על ידי טורח נוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע אבל בדבר הבא בלא טורח כגון דיקלא ואלים אע"פ שהארים נוטל הוא אין נוטל לפי שהארים ירד ברשות וזה ירד שלא ברשות. מא"ז:

מ **תניא** בני העיר שנגנבה ס"ת שלהן אין דנין אותה בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר* ואמאי [י] וליסלקו נפשייהו בי תרי מינייהו ולדייני שאני ס"ת דלשמיעה קיימא ולא מצו לסלוקי נפשייהו אבל מידי דמצו לסלוקי נפשייהו מסלקי ודייני ומסהדי וכן הלכה ואף ע"ג דבעינן תחלתו וסופו בכשרות (לקמן דף קכח.) ה"מ בפסול הגוף אבל בפסול ממון לא בעינן רק סופו בכשרות: ונעשין שומרי שכר זה לזה [דף מג ע"ב] אמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר:

הגה"ה
*משמע מתוך פירוש רשב"ם אם יצאו מן העיר יכולין להעיד אפילו על ס"ת. והאומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין וכו' ואפילו בעניים דלא רמו עלייהו ואפילו דקין להו דכיון דרווח רווח ולא יתנו הקופה דלמא יתנו כיון דרווחו מעלמא. בתוספתא דהגוזל תנן האומר תנו מאה דינר לבית הכנסת יתנו לבית הכנסת הרגיל בו אם היה רגיל בשנים יתנו לשניהם האומר מאה דינר לעניים יתנו לעניי אותה העיר ר' אחא אומר יתנו לעניי כל ישראל והאוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קונה ונותן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים. רשב"ם ומהרי"ח: אורחים הנכנסים אצל בעל הבית אינן רשאין ליתן מלפניהם כלום לא לבנו של בעל הבית ולא לעבדו ולא לשלוחו אלא אם כן יטול רשות מבעל הבית. מא"ז:

מא **ת"ר** מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו עליו מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב ששת רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקמערער עליה [כ] לא ליזיל שמעון לאסהודי ליה ללוי דניחא ליה דתיקו בידיה כי היכי דתיהדר ליה וכיון דאסהיד דארעא דלוי היא במאי מפיק ליה מיניה כמלא דלאו נוגע בעדות הוא דאמר ידענא בה בהאי ארעא דלאו דיהודה היא ובהסיא זכותא דמפיק ליה מלוי לפקה מיהודה ומה לו להעיד שקר בשביל זה דאמר [ל] השני נוח לי והראשון קשה ממנו ואי בעית אימא כגון דאית ליה סהדי למר ולמר [מ] ואין עדי שמעון מזומנין עתה ואמור רבנן היכא דקיימא ארעא תיקום הלכך אם יוציאנה יהודה מלוי ואחר כך יביא שמעון עדיו אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי [נ] ואוקי ארעא בחזקת יהודה היכא דקיימא הלכך ניחא ליה לשמעון לפסול עדי יהודה ולבטל זכותו ואחר כך יביא שמעון עדיו ויוציא [מלוי] [ס] ואפילו אם יביא יהודה אחרי כך עדים אחרים כבר נכנס הקרקע בחזקת שמעון בשופי בלי ערעור ונתבטלו זכיותיו של יהודה ולא מפקינן ליה תו מחזקת שמעון הלכך נוגע בעדות הוא [דף מד ע"א] ולוקמה בגזלן משום דקבעי למיתני סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית דדוקא מכר דלא הדרא ליה דהוה ליה יאוש ושינוי רשות אבל לא מכר ד לה דהדרא ליה לא תנא רישא נמי מכר *ואע"ג דבקרקע נמי שייך יאוש כדתנן במסכת כלאים (פ"ז מ"ו) האנס שזרע כלאים בכרם ויצא מלפניו קוצרו ואפילו במועד וקאמר עלה בירושלמי נשתקעו בעליו ולא נתייאשו איסורו מדברי תורה נתייאשו בעליו ולא נשתקעו איסורו מדברי סופרים ופריך וכי יש קרקע נגזלת אמר ר' אילא אעפ"כ יש יאוש להם וגבי עבד נמי משמע דיש יאוש בפרק השולח (דף לט:) גבי נתייאשתי מפלוני עבדי ועבד אתקש לקרקע וכן בהניזקין (דף נח:) בשמעתין דסיקריקון מוכח כך וי"ל דאע"ג דיש יאוש בקרקע מ"מ לא שכיח בה יאוש לפי שאינה דבר הכלה ואינו מתייאש שאם לא יוכל להוציאנה מידו יוציאנה מיד בנו אבל בפרה וטלית שכיח בהו יאוש ואורחא דמילתא נקט וסיפא נמי הכי דמגופה מייאש מדמי מי מייאש לא צריכא דמית גזלן דתנן הגוזל ומאכיל את בניו והמניח לפניהם פטורין מלשלם קשיא ליה לאביי מפני שאחריותה עליו ושאין אחריותה עליו מפני שחוזרת לו ואין חוזרת לו מיבעי ליה אלא כדרבין בר שמואל ואע"ג דשני אביי להך ברייתא בשינויא אחרינא משום דלישנא דברייתא לא משמע כשינויא קמא מכל מקום הלכתא כשינויא קמא דפסלינן ליה לעדות משום הך חששא:

מב **דאמר** [רבין בר שמואל משמיה] דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה [ע] מפני שמעמידה בפני ב"ח *אבל פרה וטלית לא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא [דף מד ע"ב] סתמא דלא הדרא ליה אלא אפילו עשאו אפותיקי נמי לא הדרא ליה כדרבא:

הגה"ה
*אפילו אי אית ליה ארעא אחריתי דשמא שויה אפותיקי או שמא יש ב"ח גדול כנגד שני הקרקעות שמעמיד לפני ב"ח אבל משום דלא ניחא ליה דתיהוי ללוקח תרעומות עליו לא מיפסיל לעדות וכל היכא דהשתא אין נוגע בעדות משום דלית ליה אע"פ שאם יתעשר יהנה בעדותו שלא יצטרך לפרוע משום הכי לא הוי נוגע בעדות. מא"ז:

מג **דאמר** רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בעל חוב גובה הימנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא וניחוש דלמא מטלטלי אגב מקרקעי אקני ליה דאמר רבה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי מטלטלי וגבי מקרקעי וא"ר חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא הכא במאי עסקינן כגון שלקח ומכר לאלתר וניחוש דלמא דאיקני אמר ליה שמעינן מינה דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והורים לא קנה לא צריכא דקאמרי עדים ידעינן ביה בפלניא [פ] דלא הוה ליה ארעא מעולם *והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא בעל חוב וטרפה אינו חוזר עליו נמלאת שאינה [שלו] חוזר עליו במכיר בה שהיא בת חמורו:

הגה"ה
* ה ונראה לי דבזמן הזה אפילו אי איכא עדים דלא הוה ליה מקרקעי מעולם חיישינן דלמא אודי כמו שרגילין בזמן הזה לכתוב והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצירי אע"ג דקים לן דלית ליה שום חצר ובימי הגמרא דלא הורגלו לכתוב אם אין לו קרקע לכך לא הוו חיישי. לשון מהרי"ח:

מד **רב** זביד אמר אפילו נמלאת שאינה שלו אינו חוזר עליו דאמר ליה להכי זבני לך שלא באחריות והלכתא כוותיה דרב זביד:

מה [דף מה ע"א] **מבריז** רבא ואיתימא רב פפא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דזבין ליה חמרא מישראל חבריה ואתו עובדי כוכבים ואנסי ליה מיניה דינא הוא דמפצי ליה מיניה ולא אמרן אלא שאין מכיר בה שהיא בת חמורו אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דקאנים ליה בלא אוכפא אבל אנים ליה ולאוכפא לא אמימר אמר אף על גב דליכא כל הני לא איבעי ליה לפלויי מ"ט מידע ידוע דשם עובד כוכבים אנס הוא דכתיב וימינם ימין שקר:

מו **אומן** אין לו חזקה אמר רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם כי אמר נמי לקוח הוא בידי נאמן [דף מו ע"א] מתיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו

הגהות הב"ח א דאיזדבנא בכלל ארעתיה אבל אי זבנה: ב בהגה"ה אבל אי וכו'. דדוקא גבי עבד. נ"ב עיין בתוס' דף מג ד"ה אין לי עסק: ג בהגה"ה ד"ה שותף וכו' אפילו בשבח המגיע. נ"ב לשון זה הביאו הרמב"ן בחדושיו על שם רשב"ם וכתב עליו וז"ל ומשמע דפירות שהגיעו לכתפים כשירד בה קאמר שליורד שלא ברשות היה יכול לומר כיון שהגיעו לכתפים איני צריך לאריסותך שהרי עומדין ליתלש אבל ליורד ברשות נוטל כיון שצריכין כלל לקרקע עכ"ל אבל הוא ז"ל כתב פירוש אחר דדוקא בשבח המגיע לכתפים קאמר וז"ל שבח שמגיע לכתפים תבואה העומדת ליקצר וענבים העומדים ליבצר נוטל בהן כמה שהן שוין לפי תשבון שעדיין צריכין לקרקע אבל אם לא הגיעו לכתפים הם צריכים לארים אחר ושמין לו כי היכי דלא לפסוד בעל הבית ואינו נוטל כל שבחו עכ"ל: ד אבל לא מכר דהדרא כצ"ל ותיבת לה נמחק: ה בהגה"ה ד"ה ונראה לי. נ"ב עיין בתוס' דף מד ד"ה דלא הוה:

פלפולא

חולקים בסתמא. ולגרסת ר"ת פי' בתוספות דקרי סתמא שאינו אומר להם להטמין עצמן והאומר שלא לפרסם והיינו סתמא כלומר לא פרסם ולא הטמינם: [ח] **תו לא** מהימן כו'. דלאו מתקן דיבוריה הוי אלא סותר דבריו הוי: [ט] **ואפילו** למאן דאמר אחריות לאו ט"ס הוא כו'. וקשה דלמאי נ"מ צריך לזה דהא קי"ל כמ"ד דט"ס הוא בפרק קמא דב"מ וכיוצא בזה הקשיתי גם כן בפ"ק דב"מ גבי ראה את המציאה ונפל לו עליה כו' וכן ברים המוכר פירות: [י] **וליסלקו** נפשייהו בי תרי מינייהו. פירוש ויעידו ולא תם למיקשא הו בי תלתא ולדיינו דממילא משמע דהא כדאיתא והא כדאיתא וסגיא ליה הא דנקט תרי גבי סהדי ורבי' בפרק זה בורר אפיקא דרבי יהודה אומר אפילו מתה בתו כו' כתב לגמרין דהכא בהך לישנא וליסלקו בי תרי מינייהו ולסהדו: [כ] **לא ליזיל** שמעון לאסהודי כו'. וכתב הרי"ר יונה אפילו אם אין אנו יודעין שנוגע בעדות אלא על ידי שנתרעם על ראובן בב"ד יש לנו לפוסלו על פי דבריו שיש לנו לחוש שמא נוגע הוא בעדות אבל ר"י פירש שמשום תשבא שנתרעם עליו בב"ד שגזלה ממנו אין לפוסלו לעדות אלא אם כן ידוע לנו שיש לו עדים שיכול לזכות בדין טור סימן ל"ז: [ל] **השני** נוח לי והראשון קשה ממנו. הפכא ה"ל למימר אבל לשון המשנה כך היא בכתובות כ"כ הרשב"ם ור"ב בפרק בתרא: [מ] **ואין** עדי שמעון מזומנים עתה. אין לפרש דמשום הכי קאמר שאינם מזומנים עתה דאי היו מזומנים לא הוי נוגע בעדות שהרי יבואו ויעידו שהוא של שמעון דכיון דגם ליהודה סהדי אוקי תרי לבהדי תרי וכל דאלים גבר כדבעי' גבי עדי אבות ועדי חזקה ויחוש פן תגבר יד יהודה ולכך מעיד שאינו של יהודה אלא הכי קאמר שאין עדיו מזומנים שאם הם

חריפתא

מזומנים יבואו ויעידו שאינה של יהודה ואוקי תרי לבהדי תרי דליהודה וארעא היכא דקיימא בידו דלוי קיימי ובתר הכי מסהדי דאינו של לוי אלא של שמעון ויוציאנה מיד לוי: [נ] **ואוקי** ארעא בחזקת יהודה. דכשהיה דן מתחלה לא היה דן עם שמעון אלא עם לוי ומיניה אפק' הקרקע לחזקתו הלכך לא דמיא להיא דלעיל הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא אמר רב נחמן אנן אתתינן אנן אסקינן כו' דהתם שניהם יחד באו לדין ולשניהם עדים לא היה לב"ד להחזיק לאחד יותר מחבירו אלא כל דאלים גבר הלכך הדר מסלקינן וכו' כך כתב הרשב"ם ואף על גב דהב"ד החזיקוהו לדאית ליה סהדי דאבהתיה מ"מ טענותיהם לפני הב"ד היה שניהן טענו דאבהתי והיה לשניהם עדים נמי אלא דבחדא מלתא אתכחשו הלכך אף על גב דלפום זימנא מוקמינן בחזקת דאבהתא אפ"ה כי הדר הך ומייתי נמי סהדי דאבהתי הרי זה דומה ממש לכל זמן שמביא ראיה סותר את הדין מה שאין כן הכא דכשהחזקנו ליהודה בקרקע לא היה דן עמו שמעון אף על גב דאית ליה סהדי ואנן ידעינן בהכי לדעת ר"י שכתבתי לעיל מכל מקום לא היה דן שמעון עם יהודה בפנינו כלל והלכך כי הדר מייתי סהדי שבקינן לארעא היכא דקיימא שאין כאן סתירת הדין על ידי הראיות אחרי שמעולם לא היה כאן שום דין על קרקע זו בין שמעון ויהודה: [ס] **ואפילו** אם יביא יהודה כו' כבר נכנס הקרקע בחזקת שמעון כו'. כלומר שלא היה דן עם יהודה כלל וכדפי' לעיל: [ע] **מפני** שמעמידה בפני ב"ח. מפרש הטור סימן ל"ז דמיירי שהמערער אינו טוען שהמוכר גזלה אלא שטוען שהוא קנאה ממי שגזלה ממנו דאי טענין דאיהו גזלה פשיטא דאינו מעיד שודאי נוגע בעדותו הוא דניחא ליה דלא לקרוהו גזלנא: [פ] **דלא** ה"ל ארעא מעולם. עיין מ"ש רבינו בפרק הזהב גבי אין

חזקה ה"ד אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה תיובתא דרבה תיובתא הלכך אבין מסר ליה בסהדי בין מסר ליה בלא סהדי לית ליה חזקה אבל אחר מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה ולא יכול למימר הדרית זזבנית מינך ואי אפקיד גביה בלא סהדי אית ליה חזקה ואי אמר זבינתה ניהלי מהימן והא דאמרינן לית ליה חזקה בין אומן בין אחר הני מילי היכא דראה כדתניא ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס ואמר ליה מה טיבו אצלך אמר ליה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום אבל אי לא ראה אע"ג דמסריה ניהליה באפי סהדי מיגו דאי בעי אמר אהדרית ניהליך מהימן [כי אמר נמי זבנתה ניהלי מהימן] והא דאיכא בין אומן לאחר הייני היכא שמסר לו שלא בעדים אלא שיש עדים שזה החפץ היה שלו וראה עתה בידו בעדים. אומן לית ליה חזקה בדברים שהוא רגיל לתקן מידי דהוה אדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ויש לו עדים שאלו הכלים היו שלו וראה ביד אחר שאין נאמן לומר לקוחין הן בידי אבל דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר וראה ביד אחר נאמן לומר לקוחין הן בידי אם לא שמסר לו בעדים אבל כי מסר לו בעדים וגם ראה בעדים בידו לא מהימן לומר לקחתיו ממך כיון שבתורת פקדון בא לידו אבל אם לא ראה בידו אע"פ שמסר לו בעדים נאמן לומר לקוחין הן בידי במיגו דהחזרתיו לך דקי"ל המפקיד לחבירו בעדים אין צריך להחזיר בעדים* ונשבע שבועת היסת שלקחו במיגו דהחזרתיו לך שגם באותה טענה היה נשבע שבועת היסת ואם אמר אל תחזירהו לי אלא בפני עדים ואמר החזרתיו לך שלא בעדים הרי זה נשבע שבועה דאורייתא שהחזירו במיגו דאי בעי הוה טעין נאנסו ומשתבע שבועת שומרין שהיא דאורייתא. ואי טעין החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן בלא שבועה אבל משתבע שבועת היסת ולא מהימן בשבועה דרבנן כשטוען החזרתיו לך שלא בעדים במיגו דהחזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים לפי שירא לטעון כן פן יבואו ויכחישוהו ואע"פ שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני שמתו מ"מ אין זה מיגו טוב כי יאמרו ניכר שהוא משקר לכך הוא מזכיר עדים שמתו כבר. ועוד יש חילוק בין אומן לאחר שהמוסר לאחר בפני עדים בסתם אף על פי שראה בידו יכול לטעון במכר או במתנה בא לידי אבל המוסר לאומן בסתם כלי שהוא רגיל לתקן אין יכול לטעון במכר או במתנה בא לידי אלא אנו תולין שבתורת תיקון בא לידו ואם הטלית יוצא מתחת ידי אחר ואמר האחר בפני אמרת לאומן למוכרו וליתנו במתנה ולקחתיו הימנו נאמן במיגו דאי בעי אמר לקחתיו ממך. וכתב רב אלפס הדין סברא דרבוותא ואנן קשיא לן האי סברא דהא רבה דאית ליה מיגו איתותב וסלקא בתיובתא ושמעינן מיניה דהאי דינא לא אמרינן ביה מיגו הלכך בין לא ראה אע"ג דיכול אומן למימר לא היו דברים מעולם היכא דליכא סהדי אי נמי החזרתיו לך בדאיכא סהדי כי אמר זבינתיה ניהלי לא מהימן והא דאמר רבא ספיר עביד ראה תניא לאו למימר דאי לא ראה ואמר זבינתיה ניהלי מהימן אלא דאי אמר לא אפיק ליה לא אמרינן ליה אפקיה דליחזאה ולהכי תניא ראה [צ] והגאונים פסקו כאשר כתבתי למעלה:

הגה"ה

*ואפילו הפקיד בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים. מהרי"ח:

מז ת"ר נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו. בבית האבל או בבית המשתה ה"ז לא ישתמש בהן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבי חייא וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי והלינו שראובן אמר לאומן למכור טליתו וטעה האומן ונתן ללוקח טליתו של שמעון וכשתבע שמעון טליתו ידע האומן שטעה ונתן לו מדעתו טליתו של ראובן הלכך ישתמש בו שמעון כמו שהלוקח משתמש בטליתו וא"ת היאך משתמש בו שמעון על ידי מסירת האומן [ק] והלא אם לא יאות הלוקח בטליתו של ראובן יכול לחזור הטלית לראובן ונמצא שמשתמש בטלית של ראובן שלא מדעתו וי"ל כיון שראובן היה דחוק למעות ומכר טליתו אינו מקפיד אם ישתמשו בו אחרים שגם הוא משתמש במעות. אמר רבי חייא בריה דרב נחמן לא שנו אלא הוא אבל אשתו ובניו לא ואיהו נמי לא אמרן אלא דאמר ליה טלית סתם אבל אמר ליה טליתך האי טלית לאו דידיה הוא*:

הגה"ה

*ראה טליתו ביד אומן אף על פי שלא היתה ראיה של טביעת עין רק שעדים ראו סימנין כמו שהיתה בשלו אין נאמן לומר לקוח הוא בידי מיגו דאי בעי אמר החזרתיו לך והשתא שראו עדים אחרינא הוא דהואיל ויש עדים שראו אותו טלית שהוא דומה לטלית שלו הויא לה מיגו דהעזה אבל אם טען החזרתיו לך או לא היו דברים מעולם נאמן דמאי אמר ההוא שראו העדים אחרינא הוה ואין חייב להראותו אולי יכירוהו בטביעות עין דיכול לומר וכי מפני טענותיך של הבל אראה לך ממון אחרים. פר"י מהרי"ח:

מח [דף מו ע"ב] אריס אין לו חזקה אמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה אמר רבי יוחנן באריסי בתי אבות א"ר נחמן אריס שהוריד אריסים תחתיו יש לו חזקה מ"ט לא עביד איניש דנחתי אריסים לארעיה ושתיק אמר רבי יוחנן אריס שחלק לאריכין לא הויא חזקה אימור הרמנא שויה:

מט שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר *יצחק אריס מעיד או אינו מעיד הוה יתיב רב יוסף קמיה אמר ליה הכי אמר שמואל אריס מעיד והא תניא אינו מעיד לא קשיא הא דליכא פירי בארעא והא דאיכא פירי בארעא. ת"ר ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא כנגד החוב מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא כנגד חובו ואפילו אי האי ארעא אחריתא זבורית והאי של ערער בינונית לא חשדינן ליה להעיד שקר משום חלוף דבין בינונית לזיבורית אחרי שמולא לגבות כל חובו. לוקח ראשון מעיד ללוקח שני [ר] והוא דאית ליה ארעא אחריתא ללוקח שני או למוכר לסמוך עליה אם תמצא (לומר) שלו גזולה ויטרפה מידו*. [דף מז ע"א] קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה אין מעיד אמרי לה מעיד כי אית ליה ארעא אחריתא כדין ערב ואמרי לה אין מעיד דניחא ליה דליקומו תרוייהו בידיה דכי אתא בעל חוב מאי דניחא ליה שקיל *ומתוך כך לא יחזור על הקבלן:

הגה"ה

*מיהו שמא יבא בעל חוב אחר ויוציאה ממנו לא חיישינן דמה הוא יודע אם יש לו שום בעל חוב ללוה או למוכר דאי חיישינן לב"ח אפילו אית ליה ארעא אחריתא נמי לבעל חוב גדול דדוקא לעיל גבי המוכר שדהו שלא באחריות אין מעיד לו עליה דחיישינן שמא דעתו להעמיד בפני בעל חוב כי המוכר יודע שיש לו ב"ח הלכך אפילו אי אית ליה ארעא אחריתא אין מעיד דחיישינן לבעל חוב גדול. מהרי"ח:

*אע"ג דקבלן אינו מפסיד בזה שהרי יחזור על הלוה אפילו הכי לא ניחא ליה שלא יצטרך למיקס עליה בדינא. מהרי"ח:

נ אמר רבי יוחנן אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה אריס אין לו חזקה בן אריס יש לו חזקה גזלן ובן גזלן אין לו חזקה בן בנו של גזלן יש לו חזקה ה"ד אי דאתו בטענתא דאבוהון אפילו הכך נמי לא ואי דאתו בטענתא דנפשייהו אפילו בן גזלן נמי יש לו חזקה לעולם דאתו בטענתא דאבוהון וכגון דאמרי [ש] בפניו הודה לו. הכך איכא למימר קושטא קאמרי ומהימני במיגו דאי בעי אמר מיניה זבינתה. גזלן אפילו דאודי ליה נמי לא כדרב כהנא דאמר רב כהנא אי לאו דאודי הוה ממטי לדידיה ולחמריה לשחור וכן בן גזלן אם אמר בפני הודה שמכרה לאבי לא מהניא הך הודאה שבשביל מורא הוצרך להודות גם בפניו אבל אי טעין בן בן גזלן בפני הודה שמכרה לאבי אבי מהניא הך הודאה דבולי האי אין מטיל מורא בשביל בן בנו. אמר רבא פעמים שאפילו בן בנו של גזלן אין לו חזקה היכי דמי דאתי בטענתא דאבא דאבוה *היכי דמי גזלן אמר רבי יוחנן כגון שהוחזק בגזלנות על אותה שדה ורב אמר כגון של בית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון ועל כל השדות מוחזקין גזלנים ואין להן חזקה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אהדדי.

הגה"ה

*אף על גב דמצי למימר אילו הוה אבא קיים הוה טעין זבנה מינך אנן לא טענינן ליה דמלתא דלא שכיחא היא שהיה קונה בן הגזלן מן המערער כל זמן שלא הוציא המערער מידו של גזלן בבית דין. מהרי"ח:

ת"ר אומן אין לו חזקה ירד מאומנותו יש לו חזקה *ואפילו בכלים שנתנו לו בשעה שהיה אומן והוא שנשתהא אצלו כ"כ אחרי שירד מאומנותו שאין רגילות להניח כלים כ"כ בבית האומן אחרי שנודע שירד מאומנותו וכן הא דאמרינן בן אומן יש לו חזקה כי אמר בפני הודה היינו כששהה אחרי מות אביו כשיעור הזה דאי לאו הכי אין נראה שיהא נאמן (לומר) במיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן. אריס אין לו חזקה ירד מאריסותו יש לו חזקה בן שחלק [ת] ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם [דף מז ע"ב] ואפילו מגורשת ואינה מגורשת שיש לה עדיין חיוב מזונות יש לה חזקה דכיון דשני לה לא מייחד לה ארעא לפירי אמר רב נחמן אמר לי הונא וכולן שהביאו ראייה ראייתן ראייה *ומעמידין שדה בידו. גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראייה ואין מעמידין שדה בידו ורב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו מעות יש לו במה דברים אמורים שאומרים עדים בפנינו מנה לו אבל אומרים בפנינו הודה לו לא כדאמר רב כהנא דאי לאו דאודי ליה הוה ממטי לדידיה ולחמריה לשחור והני מילי בדמסר מודעא אזביני אבל אי לא מסר מודעא אזביני אע"ג דאניס זביניה זביני מ"ט [דף מח ע"א] סברא הוא דאגב אונסיה גמר ומקני:

הגה"ה

*ואכן שלא חלק ואשה שלא נתגרשה נמי קאי ואף על גב דאמרינן לקמן לגלויי זוזי הוא דבעי הא אוקמה בהודאה דלא צייך למימר (לומר) לגלויי זוזי בעי. פר"י. מהרי"ח:

נא ואמר רבה הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני *ולא אמרן אלא [דף מח ע"ב] בשדה סתם אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי זוזי אבל ארצי זוזי לא ולא אמרן אלא דלא ה"ל לאישתמוטי אבל הוה ליה לאשתמוטי לא והלכה בכולהו זביניה זביני דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר מר תליוה וקדיש קדושיה קדושין רב אשי אמר אשה ודאי קדושיה לאו קדושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן וכן הלכתא ואמר נמי טבי תלי לפפי אכנדרא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא מאן דחתם אמודעא ספיר חתים ומאן דחתם אאשקלתא ספיר חתם מה נפשך אי מודעא לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו מודעא הכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא ספיר חתם רב הונא לטעמיה דאמר תלאוהו וזבין זביניה זביני שמעינן מכל הלין דתלאוהו וזבין זביניה זביני היכא דלא מסר מודעא ולאו דוקא תלאוהו דאנסי' יסורין גדולים ואגבייהו גמר ומקני אלא אפילו בלא יסורין כגון אונס ממון כי ההוא עובדא דפרדיסא חשיב אונס וזביניה זביני אי לא מסר מודעא ואי מסר מודעא בכולהו זביניה לאו זביני ודוקא תליוהו וזבין אבל אי תליוהו ויהיב לא הויא מתנה [א] ואפילו אי לא מסר מודעא אי ידעי עדים באונסיה ומיהו אי מסר מודעא אמתנה אפילו לא ידעו עדים באונסיה כתבינן וכן בגיטין דגלוי דעתו מבטל הדבר והיכא דביטל המודעא בשעת זביניה מהני הביטול כדאיתא בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא:) עלה דהך משנה וכן אתה אומר בגיטי נשים א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא. פשיטא לא צריכא דעשיוהו ואירלי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל עד דאמר בטלתי ואימא ה"נ א"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעיה ומשמע אם כפו אותו עד שביטל המודעא דמהני בטול ולא הויא מודעא ואע"פ שאמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהא בטול אינו מועיל דמ"מ לבסוף כשיכופו אותו לבטל כל מה שאמר קודם הכל בטל דאגב אונסיה גמר ומבטל ומיהו במתנה היכא דידעי באונסיה אפילו בטול לא מהני דכיון דאנים הוא אפילו לא מסר מודעא לא הויא מתנה אבל אם מסר מודעא ולא ידעינן באונסיה ואחר כך בטלה מדעתו מהני הביטול כיון שלא הכירו באונס ולהכי נהיגי לכתוב בטול מודעא במתנה [דף מח ע"א] מיתיבי גט המעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך *יש מפרשים דקאי אמאי דסליק מיניה כלומר כילד בעובדי כוכבים פסול כגון אם חובטין אותו וכו' ולא נהירא דא"כ אדפריך ליה מסיפא לסייעיה מרישא דקתני בישראל כשר משום דאגב אונסיה גמר ומקני ואין לומר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים דאם כן בעובדי כוכבים אמאי פסול הא חובטין אותו לשמוע דברי חכמים הלכך נראה לפרש ובעובדי כוכבים כילד כשר כשאומרים לו עשה מה שישראל אומר לך וכן מפרש בהלכות גדולות וכן מוכח בתוספתא דקתני ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל פלוני אומר לך משמע דפלוני שם חכם הדיין ועל פיו חובטין אותו העובדי כוכבים ליתן גט כשר כתיקון חכמים וכן מוכח נמי בירושלמי דקאמר התם (סוף פרק המגרש) רב אשי אמר ישראל שעשו כמעשה העובדי כוכבים כשר באומר איני זן ואיני מפרנס ומהניתין אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך (ולא מה שאני אומר לך) ואע"ג דאמרינן בגיטין (דף פח:) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים היינו כשהוא מעושה ע"פ דייני עובדי כוכבים:

הגה"ה

*היכי דמי גזלן ...

נב אמר רב נחמן אמנה היו דברינו [דף מט ע"א] [ב] אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנים מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנים* מודעא היו דברינו נאמנין *מאי טעמא האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב והלכתא כמר בר רב אשי:

הגה"ה

*אפילו אין כתב [ידם] יוצא ממקום אחר משום דלא ניתן ליכתב דאין אדם משים עצמו רשע ואם מעידין שהוא פרוע הוי מילתא אחרינא לגמרי ונאמנין אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר ואפילו אם אתנים הוהמין על השטר ואלו מעידים שפרוע הוא נאמנין ואם השטר אינו מקוים אפילו הלוה יכול לומר פרוע הוא במיגו דאי בעי אמר מזויף כיון דמילתא אחרינא הוא לגמרי. מהרי"ח:

*אפילו בעל פה דלא חשיב ליה כולי האי עקירת

הגהות הב"ח א הלכך אומן בין מסר וכו' למימר ליה הדרית:

פלפולא

אין מטבע נעשה חליפין: [צ] והגאונים פסקו כאשר כתבתי למעלה. לפי דלא אותוב רבה אלא במאי דקאמר דאית ליה מגו כי לא מסר לו באפי סהדי אבל בדין ראה לא אותוב כלל ושפיר אית ליה לרבה כן סברא דבעינן דוקא ראה דהא בהדיא קאמר הדרי כי במאי דאמרי המפקיד בעדים צריך להחזיר בעדים: [ק] והלא אם לא יאות הלוקח בטליתו של ראובן. פירוש בטלית שהיה סבור שהוא טליתו של ראובן. וכב"י סימן קנ"ו העתיק בטליתו של הלס: [ר] והוא דאית ליה ארעא אחריתא ללוקח שני. שלקחה גם כן מהמוכר כדפירש רשב"ם: [ש] בפנינו הודה לו. כך היא גירסת התוספות:

חריפתא

[ת] ואשה שנתגרשה גרסינן והכי נמי מייתי לה רבינו לקמן בפיסקא ולא לאב כו': [א] ואפילו אי לא מסר מודעא אי ידעי עדים באונסיה. וכך העתיק בקצור וכן בטור סימן ר"ס אבל בסימן רמ"ח כתב תשובה לרבינו ושם כתב דאי לא מסר מודעא אפילו ידעי באונסיה הויא מתנה והב"י גם מהרי"ו כ"ן לא העירו בזה ומ"מ כדברי רבינו דהכא כתוב נמי בב"י סימן ר"ס בתשובה למהרי"ק שורש קי"ח וכן בב"י בש"ס י"ב בשם תשובת הרשב"א: [ב] אין נאמנים מודעא וכו'. דף מ"ט ע"א ועיקרה דהני מילי בפרס

נג **אין** לאיש חזקה בנכסי אשתו. *ומסיק דמיירי כשסילק עצמו מנכסים שאין אוכל פירי נכסי מלוג שלה ואפילו הכי אין לו חזקה לפי שאין האשה מקפדת אם הבעל אוכל פירות נכסיה אף על פי שסילק עצמו מהם לפיכך לא מחתה [דף מט ע"ב] ופריך הא ראיה יש בשטר מכר או מתנה ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה [ג] מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ה"נ תימא נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא באותן ג' שדות [ד] *אחת שכתב לה בכתובתה [דף נ ע"א] ואחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דהוה לה איבה דאמר לה עייך נתת בגירושין ומיתה אלא למעוטי נכסי מלוג והאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר כגון דזבין איהו ומית דאתיא איהי ומפקא אי נמי זבנתה איהי ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו שהאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות דשויוהו רבנן כלוקח ראשון. לכאורה משמע מדקאמר דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא אלמא דהמקח קיים כל ימי חיי הבעל אף על פי שהיא מעכבת על מכירת הפירות משום רווח ביתא כדאיתא בכתובות (דף פ:) מ"מ אינה יכולה לבטל לגמרי מכירת הגוף ואם מתה איהי אינגלאי מילתא שהמכר קיים מתחלתו דבעל לוקח ראשון הוי אבל כשמת הוא נתבטלה מכירת הגוף ואתיא איהי ומפקא ומיהו בירושלמי קאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל ופירש ה"ר יונה ז"ל הטעם דאע"ג דהבעל לוקח ראשון הוי לכל דבר שהוא זכות לו אפילו הכי משום שבח בית אביה [ה] בטלו המכר לאלתר שאין כבוד לאשה שיהיו נכסיה מכורין מעכשיו [ו] ולא מכר גמור אלא מכר על תנאי אם תמות היא בחייו הלכך המכר בטל מעכשיו תדע שהרי בנכסי צאן ברזל [ז] אפילו מכרו שניהם לפרנסה מוציאין מן הלקוחות משום שבח בית אביה כל שכן בנכסי מלוג דאיכא טפי שבח בית אביה שתמיד הקרן שלה קיים דבטל המכר לאלתר. והא דקאמר בירושלמי מכר הוא ומתה היא מכרו בטל הוא הדין דלאלתר בטל אלא לרבותא נקט אע"פ שלא ערערו על המקח עד שמתה היא וסלקא דעתך אמינא דבעל לוקח ראשון ויתקיים המקח קמ"ל והאי דנקט גמרא דידן דזבין איהו ומת אתיא איהי ומפקא אף על גב דהוא הדין היכא דמתה היא דאיהו מפיק [ח] ואפילו לאלתר מכרו בטל [ט] משום דעיקר חידוש דברי אמימר לאשמועינן דאשה שמכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות והתם דוקא כשמתה אבל כשמת הוא מכרה קיים ואיידי דנקט אשה שמכרה נקט נמי איש שמכר אע"פ שאין בו חידוש הלכך מפרש לה גמרא דומיא דאשה שמכרה אבל זבינו תרווייהו לעלמא לא שנא זבן איהו ברישא והדר זבנא איהי ולא שנא זבנא איהי ברישא והדר זבין איהו אי נמי זבנא איהי לדידיה זבינייהו זביני ולא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל נכסי הבעל בין צאן ברזל בין שאר נכסי הבעל אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. [דף נ ע"ב] אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש. [דף נא ע"א] ודייני גולה אמרו מחזיקין בנכסי אשת איש אמר רב מסתבר טעמייהו דדייני גולה אמר ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מסתבר טעמייהו אמרינן. דזימנין צריכה למחות כגון שהכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים אחר מיתת הבעל דמיגו דאי בעי אמר לה מינך זבינתה והכלה שני חזקה כי אמר נמי אגת זבינתה ניהליה ואגת זבינת' מיניה מהימן* :

השטר וכגון שאין כתב ידו יוצא ממקום אחר דנאמנין במיגו דאי בעי אמרי לא תתמנו על זה השטר אבל אי כתב ידו יוצא ממקום אחר אין נאמנין ולא אמרינן מוסיפין על עדותן הן ומילתא אחריתא הוא וכוו להו תרי ותרי מיהו אם נכתבה המודעא ונחתמה קודם שנכתב השטר נראה דנאמנין דהא אפילו רב נחמן דתפיס ליה עקירה ממש קאמר מאן דחתים אמודעא כשיר חתים. מהרי"ח :

*ואם חפר בה הבעל בורות שיחין ומערות בשדה שאינה עשויה לבורות יש לו חזקה ואפילו אי משעבדי ליה לפירי משום דלפירי הוא דאישתעבד ליה ולא לקלקל הקרקע ולכך צריכה למחות. מא"ז :

הגה"ה

*והכולן יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכשהבוא לטרוף כתובה טרפה אי ליכא בני חרי מיהו אם מכרה בשטר שיש בו אחריות קנה ולדידן דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא אע"ג דלא כתבה ביה אחריות כדפירש ה"ר אלעזר מסכ"ז פרק מי שהיה נשוי ובפרק הניזקין. פר"י. מהרי"ח :

נד [דף נא ע"ב] **אמר** רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ורבי אלעזר אומר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות תרתי לא קשיא כאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין במעות טמונין לא קנתה דאמר לגלויי זוזי הוא דבעי במעות שאין טמונין קנתה והבעל אוכל פירות *וקשה מהא דאמר בגיטין פרק הזורק (דף עז:) ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו אתא לקמיה דרבא אמר לקנייה להוא דוכתא דמנח ביה גיטא אמר ליה רב עילים מה שקנתה אשה קנה בעלה אוסיף רבא* ואמאי אוסיף יהא במתנה אין הבעל אוכל פירות וא"כ לא קנה בעלה. ויש מתרצים דשאני התם שלא היתה מתנה גמורה אלא שאלה בעלמא עד שתתגרש ולא מסתבר לי שהרי יתן לה מקום הגט במתנה גמורה עד שתתגרש ורבינו תם תירץ דזכיית הבעל אין תלויה באכילת הפירות [י] דהא רבא סבר כריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי א"כ אפילו יש לבעל פירות אין מפקיע קנין הגוף של האשה אלא בהא תליא אזכיה כיון דאם מכרה ונתנה בטל דהכי מסתבר דאע"ג שנתן לה בעין יפה שאפי' הפירות לא יאכל מ"מ אינו רוצה שיצא הקרקע מלפניו אלא נתן לה בעין יפה שתהנה מן הפירות כל ימיה ואחר מיתה יחזור לידו. ועוד מטעם אחר חשוב קנוי לבעל דנהי דאין הפירות הגדילים בשדה שלו מ"מ נכסי מלוג הוא (א) כמו [כ] נפלו לה (נכסים) [כספים] ממקום אחר [ל] וילקח בהן קרקע ויאכל הבעל פירות וכיון דיש לו שייכות בשדה לפירי פירות חשיב קנוי לו ויש מקשים כיון שהפירות שלה אמאי אינו קונה לה [מ] שהרי חצר שאולה ושכורה קני לה וי"ל דגרע מחצר שאולה שאין הבעל נמנע מעשות כל תשמישו במקום זה למשטח בה פירי ולאוקמי בה חיותא ואין האשה מקפדת בכך :

הגה"ה

*ולא דמי לאריס דאין קנינה לאריס אלא כל הימים באריסות עומד הלכך לא מהימן לומר לקחתיה אחרי כן אבל גבי אשה מיד כשמת בעל פקע אריסות' ויכול לומר ממנו קניתי פירות (ואחריו) (ואח"כ) מיד כשנסתלקתי והזרתי וקניתי ממך הגוף והפירות משם ואילך נאמן. רשב"ם. אבל שנה בפני הבעל ושתים בפני האשה לא הויא חזקה דשנים דלפני הבעל אין מצטרפין כמו שנים שלפני האב משום דהתם אם אכל שלש שנים בפני האב הויא חזקה פר"י. מהרי"ח :

הגה"ה

*כתב על הנייר ועל החרס ואף על גב שהוא דבר שיכול להזדייף שדי מכורה לך או נתונה לך או בתך מקודשת לי קנה ובתו מקודשת וכרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי וכגון שאין כתובין לראיה אלא לקיים המקח או הקדושין אבל בשטרות דקיימי לראיה אין יכול לכותבו על הנייר ועל החרס ועל כל דבר שיכול להזדייף. פר"י מהרי"ח :

ובמקום דלא קני בזוזי עד שיכתוב שטר ונתנה לו מעות ואח"כ כתב לה השטר קנתה בשטר דהא קודם גמר קניה נתנה לו זוזי. פר"י. מהרי"ח :

נה **ת"ר** אין מקבלין פקדונות מן הנשים [ולא מן העבדים] ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה *ואם אמרה תנהו לפלוני שהוא שלו נותן לו דנאמנת במיגו דאי בעיא שקלה איהי ויהיבתא ליה דהא דמפליג בדביתהו דרב"ח בין אי מהימנת ליה בין אי לא מהימנת ליה ה"מ כששוכבת על ערש דוי ואין כאן מיגו שאין יכולה ליקח מן הנפקד וליתנו לפלוני ונראה דאפילו אם יאמר הבעל שלי הם אעפ"כ [נ] לא יחזירהו לו הנפקד דאם איתא שיחזירהו לבעל אם יאמר שלי הם הוה ליה למיתני יודיע לבעל כיון דמסתמא הנמצא ביד האשה מבית הבעל בא היה צריך שיודיע לבעל אולי יאמר שלי הוא ויגתן לו אלא ודאי אפילו אם יאמר שלי הוא ינתן לאשה [ס] ואם תקף הבעל מידה אין מוציאין מידו בבית דין ואין נאמנת לומר של פלוני הוא מדאמר נטיל ליה מן האשה וגירשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת להוציא מידו דבר שהוא בחזקתו ולומר של פלוני הוא תהא גם נאמנת לומר שלי הוא במיגו דאי בעיא אמרה אחרים הפקידו בידי דאין צריכה לומר מי הם האחרים וישאר לעולם בידיה כך פירש ר"י. והקשה רבינו שמשון א"כ במעות שאינן טמונין אמאי קנתה כי היכי דאמר בטמונין לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי ה"נ באינן טמונין להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה בענין אחר ותירץ דבמעות שאין טמונין אפילו תקף הבעל האשה מוציאה מידו בב"ד אבל במעות טמונין אם תקף הבעל אין מוציאין והשתא דליה במעות טמונין איירי. ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אין נאמנת לומר שלי הן ולא של פלוני הן דהא אמרינן לקמן (דף נב:) וכן האשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ואמרה שלי הן עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במיגו דאי בעיא אמרה שהיא נפקדת משל אחרים ואף אם אינה נושאת ונותנת בממון אלא הבעל הוא נושא ונותן בממון אלא שמפקיד בידה כל אשר לו דינה כנושאת ונותנת ועליה להביא ראיה ואם מתה יחזיר לבעלה דאף אם נותנין לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה הרי הבעל יורשה. קבל מן העבד יחזיר לעבד דתלינן שמא הופקד בידו או ניתן לו ע"מ שיצא בה לחירות. ואם מת יחזיר לרבו דמה שנמצא ביד העבד מסתמא הוציא מבית האדון אלא שבחייו נאמן העבד לומר הופקד בידי או ניתן הלכך אפילו נשתחרר העבד ומת יחזיר לרבו. אבל האשה שנתגרשה ומתה יחזיר ליורשיה. [דף נב ע"א] קבל מן הקטן יעשה לו סגולה* מת יחזיר לאביו מאי סגולה [ע] רב חסדא אמר ספר תורה רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן יעשה כפירושן ואי לא [פ] יעשה פי' לפירושן [ה"ג] הלכות גדולות ורשב"ם דפירש בהך עובדא דרב ואי לא מהימנא או דלא אמידא יעשה פירוש לפירושן ויחזיר לבעלים ורב אלפס ז"ל גרים ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושן ופליגי הני תרי לישני באמידה לישנא קמא סבר כיון דאמיד מהימנינן ליה. ורב עביד כלישנא קמא או בלא אמיד פליגי רב עביד כלישנא בתרא [צ] ולפי מה שהגאונים פוסקים (ב) דבכל איכא דאמרי לישנא קמא עיקר [ק] כי כך היה שגור בפי רוב העולם אלא שמקצת החברים היו אומרים בענין אחר נכון הוא להעמיד פלוגתייהו בדאמיד כדי להעמיד עובדא דרב אליבא דלישנא קמא. דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא בר ברתא אתא לקמיה דרב אמר ליה אי מהימנא לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה איכא דאמרי הכי אמר ליה אי אמיד' לך עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה :

נו **תוספתא** [בפ' הגוזל בתרא] האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת יתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו [שנים והיה] רגיל בשניהם יתנו בשניהם האומר תנו מאתים דינר לעניים יתנו לעניי אותה העיר :

הגה"ה

*ולא יחזיר לקטן שמא יאבד ובהגבהה בעלמא נתחייב בשמירה מספק שמא אבידה היא בידו ונתחייב בהשבתה אבל בתחלה אינו חייב ליטול מידו דשמא מדעת נתנו הבעלים בידו ויחזרו ויטלו ממנו וכן אמרינן גבי ספק הנוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר דבהגבהה בעלמא נתחייב בהשבת' מספק אבל זקן ואינה לפי כבודו אף על פי בודאי אבידה היא אין חייב בהשבתה ולא מיחייב בהגבהה לגבי אלא בבעלי חיים ובהכישה דאנקטינהו ניגרי ברייתא דוקא ויש מפרשים דספק הנוח לא יחזיר רק בנטלה והוליכה לביתו משום דאיכא למיחש שמא באו בעלים תוך כך ולא מצאו מה שהניחו ושוב לא יחזרו לבקש אבל בשלא זז משם שרואה שלא באו הבעלים לא מיחייב בהשבתה בהגבהה לחודא ולא נהירא לומר כן אלא דוקא בדבר שאין בו אבידה כגון מנא קדום בצד גדר במקום המשתמר או מצא כלי טמון באשפה ולהכי לא נעשה בנטילתו שומר אבידה והיה יכול לחזור אם לא הוליכו לביתו ואפילו בדבר שיש בו סימן אבל בספק אבידה בהגבהה גרידא מתחייב ודוקא בדבר שאין בו סימן אמר בתחלה לא יטול ואם יש בו סימן יטול ויכריז ואפשר דאפילו בספק אבידה לא מיחייב בהגבהה גרידא אלא במקום שמכיר הבעלים ויודע למי להשיבו. פר"י. מהרי"ח :

נז **ולא** לאב בנכסי הבן אמר רב יוסף ואפילו חלקו רבה אמר חלקו לא והלכתא חלקו לא. תניא נמי הכי בן שחלק והאשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם :

נח **איתמר** אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אימא רב אמר עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה אמר שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה ואע"ג דלא טענינן ליתמי מאי דלא מצי למטען אבוהון דהא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר *בהא מילתא טענינן ליתמי מאי דלא מצי למיטען אבוהון משום דכיון דיוצאים על שמו מסתבר לאוקמי בחזקתייהו אלא דבחייו מחמיר רב להזקיקו להביא ראיה לפי שבידו להביא ראיה אבל אחר מותו שאין ביד היתומים להביא ראיה סמכינן אהא שנכתבו על שמו ומוקמינן להו בחזקתייהו [ר] וקי"ל בהא כוותיה דרב דרבה ורב ששת דפליגי ראיה בעדים או בקיום השטר אליבא דרב פליגי ותניא כוותיה דרב אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואומר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אימא עליו להביא ראיה וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת

הגה"ה

*ואין נאמן לומר לקוחין הן בידי והוא הדין כל עניני ספרים הוו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר ודוקא באיכא *דגרים ביה דמצי למימר השאלתיו לך אבל לא גרים ביה לא. פר"י :

ואם הכיר ספריו ביד אינים דגרים ביה נאמן לומר נגנבו לי ואפילו לא יצתה לו שם גניבה בעיר מיגו דאי בעי אמר השאלתיו לך אף על גב דהשתא מודה שחייב ליתן לו מעות שהוציא משום תקנת השוק וכשאומר לו השאלתיו לך מחזיר לו בחנם דהוה ליה כמו כופר הכל דאיכא העזה וגם עכשיו כשטוען גנובים לי אין שנגנבו יודע אם משקר אבל השאלתיו יודע הוא שמשקר אפילו הכי נאמן במיגו והראיות ראה בתוספות וגם ליכא למימר אחזוקי בגנבי לא מחזקינן אלא כשאומר אתה גנבת לי כי הסיא דפרק כל הנשבעין אבל כשאומר דגנבו ליה אחרים נאמן במיגו דכמה גנבים איכא בעלמא. פר"י. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א אלא בהא תליא זכות הבעל כיון דאם מכרה :

תפארת שמואל

פרק שלישי (א) כמו נפלו לה. עיין ר"פ הכותב שחזר הרא"ש מסברא זו : (ב) דבכל היכא דאמרי לישנא קמא עיקר וכו'. ותימה הלא הרא"ש כתב המסקנא בפ"ק דדרכו של הרי"ף לפסוק כל"ב וכן דרך הרמב"ם בפסקיו ודרך הרא"ש עצמו וצ"ע :

פלפולא חריפתא

בפרק האשה שנתארמלה : [ג] **מקחו** בטל. עיין בפרק הניזקין דכי קבלה אחריות המקח קיים : [ד] **אחת** שכתב לה בכתובתה כו'. עיין בדברי רבינו בפרק אלמנה לכ"ג שמפרש כדברי התוספות : [ה] **המכר** בטל לאלתר שאין כבוד לאשה כו'. עיין בפרק אלמנה לכ"ג בנכסי צ"ב דיהבינן טעמא אחרינא ושייך נמי הכי הכא. וכן מביא בכאן ראיה מנל"ב : [ו] **ולא** מכר גמור. כלומר אף על פי שאינו מכר גמור אלא וכו' אם המות כו' כל זה אינו שוה ואינו כבוד לאשה כלל : [ז] **אפילו** מכרו שניהם לפרנסה. ביבמות בר"פ אלמנה לכ"ג ופירש רש"י מכרו שניהם או זה או זה וכו' ע"ש בדברי רבינו : [ח] **ואפילו** לאלתר מכרו בטל. עיין בפרק נערה שנתפתתה מה יעשו בדמים שקבלה האשה : [ט] **משום** דעיקר חידוש דברי אמימר כו'. כלומר הכי ס"ל הגמרא ודו"ק : [י] **דהא** רבא סבר כר"ל כו'. בפרק יש נוחלין דף קל"ו : [כ] נ"ל דה"ג נפלו לה כספים ממקום אחר. ונתכוין למשנה שתנה בפרק האשה שנפלו דף ע"ט : [ל] **וילקח** בהן קרקע כו'. דוקא כשנתן מתנה קרקע גופה אבל נותן פירותיה לאשתו אין מחייבין אותה שתמכרם וילקח בהן קרקע כדמסיק רבינו בריש פרק הכותב : [מ] **שהרי** חצר שאולה ושכורה קני לה. לא איתמר בפירוש אבל הרמב"ם בפ"ה מה"ג כתב כן והטור ר"ס קל"ט והב"י מביא ראיה לדבריו : [נ] **ה"ג** יחזירהו לה הנפקד : [ס] **ואם** תקף הבעל כו'. ולענין להשביע להאשה עיין ס"פ הכותב : [ע] **רב** חסדא אמר ס"ת. וכיוצא בזה פליגי בפרק החובל ושם פסק כרב חסדא וכתבתי בזה בקצור פרק החובל סימן ח' : [פ] **ה"ג** יעשה פירוש לפירושו הכי גירסת הלכות גדולות ורשב"ם ופירושו כהך עובדא : [צ] **ולפי** מה שהגאונים פוסקים כו'. דלא כהרי"ף שכתב רבינו בשמו בפ"ק דב"ק ובפרק מי שאחזו דפסק כאיכא דאמרי בתרא ולקמן בפרק המוכר פירות כתב רבינו כדבריו : [ק] **כי** כך היה שגור כו'. ואם כן בין לממונא בין לאיסורא לישנא קמא עיקר ולא כתב כן בשם מקצת הגאונים בריש מסכת ע"ז אלא דבממונא לקולא ובאיסור לחומרא אבל בשם ריב"א כתב דלעולם לשון ראשון עיקר וע"ש ועיין בריש מסכת מכות : [ר] **וקיימא** לן בהא כוותיה דרב. עיין מ"ש בריש כרים

בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אימא עליה להביא ראיה[ש] והראיה היא בעדים כרבה* [דף נב ע"ב] אמר רב חסדא לא שנו אלא שאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקין בעיסתן אימור מעיסתו קימץ ועל האחין להביא ראיה וכן הלכה ואם מת נמי על האחין להביא ראיה (וכן הלכה) [ת] דמודה בה רב לשמואל:

הגה"ה

*כתב ריב"ם הוא הדין אם יש עדים שמצא שום מציאה אי נמי שנפלה לו ירושה כל דהו מבית אבי אמו ורבינו ברוך כתב דצריך ראיה שנפלה לו ירושה כשיעור ההוא וכריב"ם מסתברא דהא אמר אם חלוקין בעיסתן אימור מעיסתו קימץ אף מה שכתב שמציאתו לעצמו השיב ה"ר ברוך מריג"בפורק שאין השותפין חולקין עמו ואפילו אם באה לידו על ידי הדחק וכן נראה בעיני הלכה למעשה. מא"ז: ומהרי"ח ובא"ז פסקו דעל היתומים להביא ראיה דלא קיימא לן כשמואל אלא כרב. מא"ז:

נט **במה** דברים אמורים במחזיק וכו' אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו. אמר רבא הכי קאמר בד"א בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אמר לא מכרתי ולוקח אמר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון הנותן מתנה והאחים שחלקו והמחזיק בנכסי הגר דלמיקנא בעלמא הוא דקבעי. נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה ופירש רשב"ם דנעל דמתניתין היינו תיקון מנעול שקבע מנעול בדלת לנעול בו אבל סגר דלת ונעלו במפתח בנכסי הגר לא הוי חזקה דאין זה אלא [א] כמבריח ארי מנכסי חבירו *וליתא דהא אמרינן בגיטין בפרק הזורק (דף עז:) גבי גט דשכיב מרע וליקני לה דוכתא דמנח ביה גיטא ותיזול איהי ותיחוד ותפתח אלמא משמע דבנעילת דלת לחודיה קני דאי אפשר לתקן מנעול בשבת דנהי דהתירו לקנות משכיב מרע בשבת כדי שלא תטרף דעתו עליו תיקון מנעול שהוא איסור דאורייתא [ב] לא התירו אפילו ע"י אמירה לעובד כוכבים ולא דמי נעילת דלת למבריח ארי משום שהוא חייב להציל ממון חבירו אבל כשנועל הדלת בפני כל אדם ומונע הכל מליכנס לבית מוכחא מילתא שהבית שלו וקני בנעילה לחודא וכן מוכח לקמן (דף נג.) גבי הא דתנן אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה ופריך בגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומשני כל שבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו נמי קנה וכל שבנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו נמי לא קנה וא"כ הא דקתני סיפא הכנים התרנגולים לבית הרי זו חזקה בנכסי הגר נמי קנה והיינו טעמיה דמסתמא [ג] כשנתן התרנגולין לבית נעל הדלת בפניהם ואע"ג דהאי שינויא לא קאי דפריך עליה והרי ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי הגר לא קנה מ"מ מדפריך ליה ממילתא אחריתי ולא פריך ליה מגופא דמתניתין מהכנים תרנגולין לבית אלמא דניחא ליה דבנכסי הגר קנה משום נעילת דלת מיהו איכא למימר דהיינו בכלל אכילת פירות דהא דהמכנים תרנגולין לבית הוי חזקה היינו בשביל דהוי השמים חשוב דאין אדם מניח שיכניסו תרנגולין לביתו ושותק דהוי בכלל אכילת פירות ות"ת והא אמרינן לקמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד בה דלתות קנה דמשמע דבנעילה לחודא לא קנה אם לא שגם הדלתות העמיד דאין נראה לפרש דקני בהעמדת דלתות לחודייהו בלא נעילה דמאי טעמא לא קני קמא משום דליבני בעלמא הוא דאפיך לפי שיכול אדם ליכנס דרך הפתח וא"כ העמיד דלתות לא יועיל מהאי טעמא דמה עשה עדיין יכולין ליכנס כל זמן שלא נעל ונראה לי דיש לומר דהוא הדין נמי דבנעל בלא העמיד נמי קנה והא דנקט והעמיד להו דלתות אורחיה דמילתא נקט דהמעמיד דלתות הוא הנועל ואם איתא דקמא העמיד *הוא נמי נעל וקנה ומתוך פירוש רשב"ם משמע שתיקון מנעול כדי לנעול אע"פ שלא נעל קנה כיון שאין מחוסר אלא נעילה הכי נמי בהעמדת דלתות קני בלא נעילה ויש אומרים שגם פתיחת הדלת נמי קונה לפי שאין דרך בני אדם לפתוח בית שהוא נעול אם לא שיהא שלו ומביאין ראיה מההיא דגיטין (דף עז:) תיחוד ותפתח [ד] אלמא דפתיחה קונה כמו נעילה ולא מסתבר לי דלא דמי לפרץ דהתם תיקון פתח הוא ליכנס ולצאת בו אבל פתיחה לחודא שמניח ליכנס בו אינה נראית חזקה אלא דוקא נעילת דלת הוי חזקה לפי שמונע כל אדם מליכנס בו וההיא דתיחוד ותפתח הומר אני שהדלת היה סגור והוצרכו לפותחו ואחר כך לסוגרו ולנועלו והוה ליה למימר ותפתח ותיחוד אלא אורחיה דגמרא לאישתעויי הכי [ה] כמו מטפס ועולה מטפס ויורד עירובין (דף כח.) וכמו יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב פסחים (דף ב.) וכמו כהרף עין זה נכנס וזה יוצא שבת (דף לד:) ועוד כתב רשב"ם דמסירת המפתח קונה במכר ובשכירות והביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ד.) דמשמסר לו המפתח הוי בחזקת השוכר לבדוק וליתא דהא אמרינן בשור שנגח את הפרה (דף נב.) אמר רבי יהושע בן לוי המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה ופריך עלה אי בכספא ליקני בכספא ואי בחזקה ליקני בחזקה ומשני לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני וכיון שמסר לו המפתח כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי אלמא במסירת המפתח לחודי' לא קני עד שיחזיק ולענין בדיקת חמץ דוקא הוא דתלי במסירת המפתח דמי שהמפתח בידו הוא יכול ליכנס לבית לבודקו. ובמכר נמי קניא חזקה כדמוכח ההיא דשור שנגח את הפרה דהמוכר את הבית קני ליה בחזקה וכן מתני' דקדושין (דף כו.) נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה והא דלא תני במתני' והמוכר משום דבד"א במחזיק איירי במוכר ולוקח ולהכי לא הזכיר בסיפא מוכר.[ו] תני רב שרביא בקדושין דבי לוי נעל גדר ופרץ בפניו כל שהוא הוי חזקה. בפניו אין שלא בפניו לא. אמר רבא בפניו לא בעי למימר ליה לך חזק וקני [דף נג ע"א] שלא בפניו בעי למימר ליה לך חזק וקני. אמר שמואל לא שנא מכר לא שנא מתנה בעי למימר ליה לך חזק וקני. ודוקא גדר ונעל ופרץ כל שהוא אבל בהילוכא לא קנה דתניא לקמן (דף ק:) הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הלוכו דברי ר"א וחכ"א אין הלוך קונה ומודים חכמים לר"א בשביל של כרמים הואיל ונעשה להלוך נקנה בהלוך פירוש אם מכר לחבירו שביל של כרמים ואמר לו לך חזק וקני והלך בו קנאו הואיל ונעשה להלוך כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי אמר להו הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבשתא וסדר ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחילתא [ז] אבל מסיימי מחילתא כי היכי דשקל כרעא ומנח כרעא. וכמה. כל שהוא. כדשמואל דאמר שמואל גדר גדר והשלימו לעשרה פרץ פרצה כדי שיכנס בה ויצא בה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוי סלקי בה והשתא נמי לא סלקי בה מאי עבד אלא דמעיקרא הוי סלקי בה והשתא לא סלקי לה טובא עבד לא צריכא דמעיקרא הוו סלקי לה ברווחא והשתא סלקי לה בדוחקא האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד והלא דמעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד אלא דמעיקרא עיילי בדוחקא והשתא עיילי ברווחא:

ס **אמר** רבי יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל הרי זו חזקה מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן צרור דסכר מיניה מיא נטל צרור דאפיק מיניה מיא האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא אלא נתן צרור דצמד ליה מיא נטל צרור דפתח ליה מיא: ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן שתי שדות בנכסי הגר ומיצר ביניהם החזיק באחת מהן לקנותה קנאה. [דף נג ע"ב] לקנות אותה ואת חבירתה אותה קנה ואת חבירתה לא קנה לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה בעי רבי זירא שהחזיק באחת מהן לקנות אותה ואת המיצר ואת חבירתה מהו מי אמרינן מיצר דהאי ארעא ודהאי ארעא הוא וקני או דלמא הא לחודיה קיימא והא לחודא קיימא תיקו. בעי ר"א החזיק במיצר לקנות שתיהן מהו אפסרא דארעא הוא או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו. ויראה הואיל דסלקי הנך בעיות בתיקו אם בא אחד והחזיק קנה כיון דמספקא לן אי קנה קמא אי לא נשאר הקרקע כמו שהיה [ח] ולא מחזקינן ליה ברשות קמא מספק ואחר שקנאו בחזקה בריאה מוקמינן ליה בידיה ודוקא בנכסי הגר אבל במכר אם נתן דמי כולן [ט] אפילו בעשר מדינות קנה כולן *ובמתנה *יראה דהוו כמו מכר ולא נתן דמי כולן אבל אם אמר לו החזק באחת מהן וקנה כולן קנה כולן והאחין שחלקו הוו כמו מכר ונתן דמי כולן כיון דהותו שכנגדו זוכה בשלו שנוטלה [י] בחזקתו של זה. תוספתא (פ"ב) המחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה. היו לו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן. עשרה עבדים אע"פ שהחזיק באחד מהן לא קנה כולן כו' לקח הימנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן שכר הימנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולן שכר מקלת [כ] ולקח מקלת והחזיק בין בלקוחה בין בשכורה הרי זה חזקה וקשה מה בין נכסי הגר למכר דבתרוייהו קתני החזיק באחת מהן קנה כולן ונראה דגרס בסיפא גבי לקח בעשר מדינות והיא הברייתא השנויה בקדושין (דף כז.) הניא כוותיה דשמואל וכו' וגבי גר [ל] איירי בסמוכות כך כתב הרמב"ן ומיהו קשה אמאי קרי להו עשר שדות כיון דאין מיצר וחלב מפסיק ביניהם ושמא כדאזל תיירא דתורי יהדר נקרא שדה וקנה כולן [מ] אם פירש לקנות כולן ואם לא פירש קונה במקום אחד כדאזל תיירא דתורי והדר:

הגה"ה

*וריב"ם אומר דבגא נתן מעות איירי. מא"ז:
*ובמתנה לא הוי חזקה כמו מכר. כך פירשו התוספות:

סא **אמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה שתי בתים זה לפנים מזה והחזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות את הפנימי אף חיצון לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות איתו ואת החיצון קנה שתיהן לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה זו היא גירסת רשב"ם וטעמא כיון דחיצון משועבד לפנימי לדריסת הרגל נקנה עמו בכוונה [נ] ורב אלפס ז"ל גרים לקנותו ואת החיצון פנימי קנה וחיצון לא קנה ומסתברא כגירסת רשב"ם וכטעמיה. ולגירסת רב אלפס ז"ל קשה כיון דדין פנימי וחיצון שוין אמאי פלגינהו לתרי בבי ליתני המחזיק באחד מהן וכו' או ליתני שני בתים זה אצל זה: ואמר רב נחמן הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר [ס] והעמיד בהן דלתות קנה מאי טעמא קמא ליבני בעלמא הוא דאפיך ואף על גב דרפק בה פורתא כשבנה היסוד. לא מהני אלא בקרקע העומד לחרישה ואע"ג דרשב"ם פירש גבי מוליא בצלא לקמן (דף נד.) דאם תקן הקרקע לגורן קבוע קנה שאני התם שגמר תיקון הקרקע למה שהוא רוצה לעשות בו אבל הכא חופר היסוד כדי לבנות הבית ועדיין לא נגמר למה שהוא רוצה לדור בו. אמר רב חייא בר יוסף אמר ר"א המוצא פלטרין בנויין בנכסי הגר וסייד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנאו וכמה אמר רב יוסף אמה וכנגד הפתח אמר רב עמרם הא מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתניתא המציע מצעות בנכסי הגר קנה אם שכב עליהן *אבל אם ישב בבית או מלא מצעות מוצעות ושכב עליהם לא קנה דהשמים חשוב בעינן ויראה דאם ערך שולחן ואכל דקני ואנהרינן לעיינין ממתניתא דתניא כיצד בחזקה נעל לו מנעלו או התיר לו מנעלו או שהוליך לו כליו אחריו לבית המרחץ הרחיצו הפשיטו שכו גרדו הלבישו [ע] הנעילו הגביהו קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר או שהגביה את רבו קנאו הגביהו איהו לדידיה לא קנאו ר' שמעון אומר לא תהא חזקה וכו':

סב **אמר** רב ירמיה בירא אמר רב יהודה האי מאן [דף נד ע"א] דשדא ליפתא בפילי דארעא דגר לא קנה מ"ט בעידנא דשדא לא שבחא וכי קמשבח ממילא קא משבח:

סג **אמר** שמואל האי מאן דפסח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני היכי דמי שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדקלא כולה מחד גיסא אדעתא דחיותא. אמר שמואל האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דליבי לא קני היכי דמי שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקיל רברבי ושביק זוטרי אדעתא דליבי. ואמר שמואל האי מאן דתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי שקיל מוליא ושדא בגלא אדעתא דארעא מוליא במוליא וגלא בגלא אדעתא דבי דרי. ואמר שמואל האי מאן דפתח מיא לארעא אדעתא דארעא קני אדעתא דכוורי לא קני היכי דמי אי עבד תרי בבי [פ] חד אפיק וחד מעייל אדעתא דכוורי עבד חד בבא אדעתא דארעא כללא דמילתא צריך שיעשה מעשה הנראה לעינים שעושה לתקן הקרקע הלכך שקיל רברבי ושביק זוטרי אע"פ שהקרקע מתקנת בכך וגם הוא אומר שכוון לתקן וכן מוליא במוליא וגלא בגלא מתקן הוא קצת לחרישה בכך וכן פתח תרי בבי כיון דלכאורה אין נראה שעושה לתקן אפי' הוא אומר שעשה לתקן וכוון לקנות לא מהני. ההיא איתתא דאכלה דיקלא בהפשיחא דחד גיסא הליסר שני אתא ההוא גברא רפק פורתא תותיה אתו לקמיה דלוי ואמרי לה קמיה דמר עוקבא אוקמיה

הגהות הב"ח א ואם איתא דקמא העמיד הוי נמי:

פלפולא

בריש פרקין גבי אבל עיטרא קלא אית ליה : [ש] **והראיה** היא בעדים כרבה. דהא אפילו רב ששת מודה דראיה בעדים שום יותר מקיום השטר הרשב"ם בשם רבינו חננאל : **ה"ג** להביא ראיה דמודה וכן הוא לשון הרי"ף : [ת] **דמודה** בה רב לשמואל. אף על גב דקאי בקשיא כמו שאכתוב בפרק יש נוחלין גבי טומטום שנקרע וכו'. עיין מה שכתבתי שם דדברי רבינו קשין אהדדי : [א] **כמבריח** ארי כו'. דלקמן גבי נתן צרור וכו' : [ב] **לא** התירו אפילו על ידי אמירה לעובד כוכבים. עיין בפרק מרובה גבי הלוקח בית בארץ ישראל : [ג] **כשנתן** התרנגולין לבית נעל הדלת וכו'. וברישא דמגדל תרנגולים בחצר לא הוי חזקה משום דבחצר מגדלים תרנגולים קטנים לכן תני מגדל ולקטנים א"צ שמירה בנעילת דלת וכשיגדלו מכניסן לבית כדי שישמרם בנעילת דלת מה שבחצר לא היה יכול לשמרן בנעילת דלת מפני רוב כניסה ויציאה של דרי בתי החצר : [ד] **אלמא** דפתיחה קני כמו נעילה. דאין לפרש שצריך שיפתח אחר שסגר דאין זו סברא דנעילה הוא דקני' ליה דבהכי מחזיק שהוא שלו ושומרו מכל אדם וזהו לי עוד לפתוח אחר כך. אלא ודאי חדא חדא קאמר דאו תיחוד או תפתח דפתיחה נמי קניא דבהכי מחזיק שהוא שלו ומרשה לכל אדם שיכנס בו ורבינו בגיטין כתב דאפשר שצריך שיפתח אחר כך דבנעילה לחודא לא מוכחא שיהא לשום קנין כיון שהיא דרה בבית בעלה : [ה] **כמו** מטפס ועולה דפרק עושין פסין דף כ"ה : [ו] **תני** רב שרביא בקדושין. אמתניתין דהתם נכסים שיש להן אחריות כו'. אבל לא

חריפתא

קאי אמתני' דהכא דהא מתנינן בה האחין שחלקו ולעיל ברפ"ק אמרינן דאחין החולקים כיון שהחזיק הלה אפילו בלא שא"ל הלה לך חזק וקני נתקיימה החלוקה : [ז] **אבל** מסיימי מחילתא. מסיק ב"י סימן קצ"ב דמיירי שאין השביל רחב יותר משיעור דשקל כרעא כו'. הלכך אמרינן מסתמא לא מכר לו שיסתור מחיצותיו והרשב"ם גירסא אחרת דגרס בהפך וכה החזיק הטור : [ח] **ולא** מחזקינן ליה ברשות קמא מספק. וקשה מפ"ק דב"מ גבי משוך בהמה וכו' וכן גבי זרק ארנקי וכו'. וכמו שכתבתי כבר שם בס"ד : [ט] **אפילו** בעשר מדינות. דהכי איתא בפ"ק דקדושין דף כ"ז : [י] **בחזקתו** של זה. כדכתב רבינו ברפ"ק שכשהחזיק אחד בחלקו זכה השני גם בחלקו : [כ] **ה"ג** ולקח מקלת והחזיק בין בלקוחה בין בשכורה הרי זו חזקה משמע דאין חילוק בין נכסי : [ל] **איירי** בסמוכות. שאין ביניהם שום מיצר דהא ל"ג בריש' גבי גר בעשר מדינות ואי בדאיכא מיצר ביניהם הייתו חילוק מדינות דמה לי חילוק מיצר מה לי חלוק מדינות ומ"מ לא תידק מהכא דלא צריך נתינת דמי כולן בסמוכות דהטור סימן קצ"ב פסק דאין חילוק וטעמא כ"ל דמסתבר ליה דהא דנקט י' מדינות לומר דאפ"ה שהן הלוקות קנה כולן כשנתן דמיהם : [מ] **אם** פירש. כשסמוך גבי בתים : [נ] **ורב** אלפס ז"ל גרס כו'. לא כן בספרי הרי"ף שבידינו : [ס] **והעמיד** בהן דלתות. עיין לעיל בפיסקא בד"א במחזיק כו' : [ע] **הנעילו**. היינו דריסא והגב שיטפא דהלבישו נקטיה כמ"ש הרשב"ם. : [פ] **חד** אפיק וחד מעייל. וכן לשון הרי"ף אבל

בגמרא

בידיה אתיא ולוותא קמיה אמר לה מאי אעביד ליך דלא מחזקת כדמחזקי אינשי. אמר רב [צ] הצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קנה לגינתא דבי רב אלא בצורתא :

סד **איתמר** שדה המסוימת במצריה אמר רב הונא א"ר כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד.

[דף נד ע"ב] ושאין מסוימת במצריה עד כמה אמר רב פפא כדאזיל תיירי דתורי והדר. פירוש קנה במכוש אחד כשיעור מענה לאורך השדה ולרחבו אם נכש [ק] בגבולי השדה באמצע השדה קנה מלא מענה לימינו ומלא מענה לשמאלו ומלא מענה לפניו מרובע כגון אם המענה מאה אמה קנה [ר] מאתים אמה על מאה. ואם נכש באמצע השדה קנה [ש] מאתים על מאתים והלכתא כוותיה דרב דהא דבעי גמרא ושאינה מסוימת במצריה עד כמה הייני [ת] אליבא דרב נחמן דהלכתא כוותיה דעבד עובדא כרב :

סה **אמר** רב יהודה אמר שמואל נכסי הכנעני הרי הן כמדבר *) כל המחזיק בהן זכה בהן מאי טעמא כנעני מכי מטי זוזי לידיה איסתלק ליה *וישראל לא קנה עד דמטא שטרא לידיה הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן. פירש רשב"ם אית דאמר דמהדר זוזי ללוקח ולא נהירא לי מדקאמר הרי הן כמדבר משמע דזכה לגמרי ורבינו חננאל ז"ל פירש שהמחזיק משלם דמים ללוקח אף על פי שאין חייב מהורת דינא דגרמי כלום שהרי מן ההפקר הוא זוכה דנסתלק המוכר והלוקח לא קנה מכל מקום חלה זכיית הלוקח על השדה למשכנתא בשעת מתן מעות אע"ג דמיקני לא קני לגמרי[ב] אפילו בכסף היינו לקנות גוף השדה אבל תורת משכנתא לא פקע מיניה כאותה ששנינו בפרק הפרה (דף מט:) משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה המותר ונראה לי דלאו ראיה היא דהתם בא משכונו של גר ליד ישראל מתחלה בתורת משכנתא [אבל הכא][ג] כיון דלא קנה משכנתא נמי לא הוי ונראה דברי רשב"ם דהפקר גמור הוי ואפילו דמי לא יהיב [א] ורשע נמי לא הוי דלא הוה עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דנקרא רשע אלא במכר או בשכירות הנמצאים במקום אחר אבל במציאה והפקר לא ואחר שקבל הכנעני הכסף נסתלק ואם יכתוב שטר אחר כך אין בו ממש אלא צריך שיכתוב השטר קודם קבלת המעות [ב] ואם נתן המעות יחזיק בו מיד קודם שיקדמנו אחר. כתב רשב"ם ואם יוכל הלוקח הראשון לדון עם הכנעני להוציא מעותיו יעשה *ואם לאו יפסיד ודבריו אינם מובנים דהיאך יוכל להוציא מעות מן הכנעני כיון דבדיניהם קני ואף בדינינו נגמר הקנין על ידי נתינת הכסף שוב אין חייב להעמיד מקחו בידו אם בדיני ישראל זכה המחזיק. ולעסוק בתחבולה עם הכנעני שיבא באלמות וכח על המחזיק לכופו להחזיר הקרקע לאשר קנהו מאתו יראה שעבירה היא בידו ודין מסור אית ליה מאחר שזכה בו בדין תורה. וה"מ באתרא דלית בה הרמנא דמלכא אבל באתרא דאית בה הרמנא דמלכא ואמר לא ליכול ארעא אלא באיגרתא לא קני דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא

[דף נה ע"א] שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מן הכנעני ובא אחר והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו וכן היה רבי אבין ורבי אילעי וכל רבותינו שוין בדבר :

הגה"ה

*שכל קנינו בכסף ודוקא בקרקע אבל במטלטלי אם ישראל קנה מטלטלין מן הכנעני ונתן לו מעות ועדיין לא משך המטלטלין ובא אחר להחזיק אין יכול דהלוקח קנה במעות דלא בעיא משיכה אלא מיד עמיתך דהכי אמר ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם אע"פ שלא משך קנה. מא"ז :

הגה"ה

*ואע"פ שנחוק שי יהזור הכנעני ויגזול הקרקע מיד הזוכה לא הוי בזה מסור דכי קתבע ישראל לכנעני בדין קתבע דהא הכנעני שלא נתן לכנעני מעות אלא על מנת שתשאר הקרקע בידו וכיון דקרקע לית ליה שנסתלק הכנעני בקבלת המעות והמחזיק בה זכה מן ההפקר חייב הכנעני להחזיר המעות לישראל ואם ישראל הזוכה יכול ליתמע מן הכנעני ישמע ואע"פ שהלוקח מפסיד ואם ישראל הזוכה בה נותן מעות ללוקח כדי שלא יתבע את הכנעני והוא אינו רוצה לקבלן אלא תובע את הכנעני ויש בידו להפקיע את הקרקע מיד הזוכה על ידי הכנעני הוי ליה מסור ממש. פר"י מהרי"ח :

סו **אמר** *רבא הני תלת מילי אישתעי לי עוקבא ברבי נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל דינא דמלכותא דינא. כל משפט חרוץ שתקן והכניס המלך על כל בני מדינתו דינא ואין בו משום גזל המחזיק בממון ע"פ המלך. ואריסא דפרסאי ארבעין שנין הקונה שדה מן העכו"ם ארבעים שנה הרי היא שלו והני זהרורי דזבני ארעא לטסקא זבינייהו זביני *וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקפתא דגברא מנח. אמר רב אשי פרדכת מסייע מהא וה"מ דהללו ליה בני מתא ובדבורא הקילו מעליו והכבידו עליהן אבל אנדיסקי סייעתא דשמיא הוא* :

הגה"ה

*מיהו אם אמרו בעלי הקרקע לבני העיר שיפרעו בשבילם המס וכל אותו הזמן יאכלו הקרקע ויתרצה להם מהזירין להן הקרקע כשיחזרו והסיכה דמית ולא יהיב טסקא דהסיא שהא אין הבכור נוטל פי שנים מאותן קרקעות דמשועבדות למלך והוה ליה ראוי ודוקא ע"י שיעבוד המלך נעשו ראוי אבל על ידי שיעבוד כתובה ובעל חוב לא חשיב ראוי משום דמחוסרי גוביינא שעדיין צריכין שיכתבו להן אדרכתא ואכרזתא ושקיל פי שנים. מהרי"ח :

*ואם השר פוטר את אחד מן הקהל מן המס לפי שבקש אותו [אינו] פטור ואם לא בקש אותו אלא השר פוטרו מחמת שאוהב אותו פטור ואם הקהל אינם מאמינים לו ואומרים בקשת מן השר יקבל בחרם ויפטר. במעתי מרבי. מהרי"ח:

מעשה בשני שותפין שהלוו על המשכון ד' אנס אחד והלך אחד מהן לדור בעיר אחרת והניח המשכון ביד חבירו ובא האנס בגיזומים להחזיר המשכון בלי דמים והשיב לאנס אתה יודע שאני ופלוני חבירי הלוינו לך ואיני רשאי למחול חלקו ונתפשר עמו בחצי דמים להחזיר לו משכון ולמחול חלקו ולתת לו חלק חבירו ופסק רבינו שמחה שהציל לאמצע וחולקין המעות שנתן האנס בין שניהם. מא"ז :

סז **אמר** ר' אסי אמר רבי יוחנן המילר והחלב מפסיקין בנכסי הגר.

[דף נו ע"א] אין שם לא מלר ולא חלב מאי פירש ר' מריטום משמו כל שנקרא על שמו היכי דמי אמר רב פפא כגון דקרי ליה בי גרגותא דפלניא *וי"מ דקאי אפלא והטומאה אבל אנכסי הגר לא קאי דהא אמרינן לעיל כדאזיל תיירא דתורי והדר וי"ל דקאי אפיל אקניה דנכסי הגר ולעיל מיירי בשדה הבעל והכא מיירי בשדה בית השלחין מדקאמר דקרו ליה בי גרגותא דפלניא וכן סברת רב אלפס ז"ל מדהביא זה לפסק הלכה וכן הסיה דלעיל [ג] ומיהו פירוש קמא עיקר כדמוכח

*) לפי שנהגו הכנעניים מנהג הפקר בקניני אחרים לכן מדדו להם במדתם.

בתוספתא דטהרות דקתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים אמר רבי אליעזר הרי היא רה"י פירש ר' מריטום משמו כל שיש לו שם בפני עצמו ואלו הן ימות החמה וכו' :

סח **מתני'** היו שנים מעידים אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין [ה]הכל שנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית

[דף נו ע"ב] משלשים ביניהן* שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה. משלמין לו את הכל כלומר דמי הקרקע שרצו להפסיד לו וגם דמי הפירות של שתי השנים אם יש למערער עדים [ד] כמה פירות אכל : **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין הרי זו חזקה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית חמישית ואחד אומר שניה רביעית וששית הכי נמי דהוי חזקה אמר ליה מי דמי התם בשתא דמסהיד האי הא לא מסהיד האי הכא תרוייהו בחדא שתא קמסהדי. מאי איכפת בין חטין לשעורין *בין חטין לשעורין לאו אדעתייהו דאינשי ודוקא בין חטין ושעורין אבל בין חטין לקיטנית מידע ידיע :

הגה"ה

*ולא חשיב חצי דבר כיון שראו כל מה שהיה לכן לראות דכשהעידו בשנה ראשונה לא יוכלו לראות משנה שניה ועוד דשנים שמעידין על שנה ראשונה אע"ג שאין עדות זו מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה לשלומי פירי ולא קרינא ביה דבר ולא חצי דבר ולא דמי לשנים ו אומרים אחד בכריסה וכו'. מהרי"ח :

הגה"ה

*אף על גב דבין מנה שחור ובין מנה לבן דייקי אינשי התם צריכי למידק לפי שהוא גוף העדות שאותו מנה שלוה צריך לשלם אבל חזקה לא איכפת לן בין שערי ובין חיטי והויא חזקה. פר"י. מהרי"ח :

סט **שלשה** אחין ואחד מצטרף עמהן

[דף נז ע"א] ההוא שטרא דהוו חתימי עליה תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי ואחד מן השוק לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתניתין שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי מי דמי התם לא נפיק כלי ריבעא דממונא אפומי דאחי הכא נפיק כלי ריבעא דממונא אפומי דאחי והילכתא כרב אשי ותקנתא כדאמר בפרק שני דכתובות (דף כא.) דהוא סהדא דקאי לכתוב חתימת ידיה אאיספא ושדי ליה בבי דינא וחזו ליה ומקיימי ליה ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל אחוה והוא מן השוק ולאסהדי אחתימת ידיה דאידך :

ע **מתני'** אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה. אלו דברים שאין להם חזקה היה מעמיד בהמתו בחצר ומעמיד תנור וכירים וריחים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אין זו חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוהה עשרה טפחים וכן לתנור וכירים וריחים הכניס תרנגולים לבית עשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה : **גמ'** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו נמי קנה כל שבנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו נמי לא קנה וכללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי הגר לא קנה ובנכסי חבירו קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה

[דף נז ע"ב] הכא בחצר השותפין עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי ואמחילה קפדי *ואהעמדה כדי לא קפדי והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר *בנדרים מפרש [ה] ואפי' אין בה דין חלוקה אסורים ואע"פ שאין יכול לעכב עליו מליכנס לחצר כיון שאין בו שיעור חלוקה מ"מ יכול לאסור עליו מידי דהוה אמשכיר בית לחבירו שיכול המשכיר להקדישו *אע"פ שאין יכול למחות ביד השוכר מליכנס כדאיתא בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא.) אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ברחבה שאחורי הבתים עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי ואמחילה קפדי* :

הגה"ה

*והוי חזקה וכגון דהוי חזקה לשותף כדאמר לעיל הא דנחית לכולה והא דנחית לפלגא ועוד נראה היכא שבתי שניהם פתוחין לחצר זה והוא יוצא ונכנס דרך החצר הויא חזקה בכל ענין ולעיל איירי בבדה. פר"י. מהרי"ח :

*מיהו גבי בעל חוב אם הקדיש הלוה כל נכסיו מוסיף המלוה דינר ופודה הנכסים וגובה משום דר' אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון אבל בדין אפי' פדייה לא היה צריך והאי בע"ח דלכשגובה יוצא גוף הקרקע מתחת ידי המקדיש אבל שוכר אין גוף הבית יוצא מתחת יד המשכיר לעולם. פר"י מהרי"ח :

*ורבינא אמר אפילו גבי איסור הרי חצר השותפין דבהעמידה כדי לא קפדי והא דקתני אסורין ליכנס לחצר לר' אליעזר היא דאמר אפילו ויתור אסור ולא קי"ל כוותיה פי' רבינו חננאל ושאין שותפין אפילו רבינא מודה דקפדי אדריסת הרגל ואסור במודר הנאה מחבירו ודוקא בחצר אבל בבקעה לא קפדי. פר"י מהרי"ח :

עא **אמר** רבי יוחנן משום ר' בנאה בכל שותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר ועוצם עיניו מראות ברע א"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחרינא ואפ"ה איבעי ליה לנטורי נפשיה ואזיל. בעא מיניה רבי יוחנן מרבי בנאה חלוק של ת"ח כיצד כל שאין בשרו נראה מתחתיו. טלית של ת"ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח [דף נח ע"א] [ו] מטה של תלמיד חכם כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים* :

הגה"ה

*כל דיין דמיתקרי לדין ומפקינן מיניה ממונא כגון אם כפר והוציא ממנו בעדים לאו דיינא הוא אבל אם חייבו שבועה ולא רצה לישבע ושלם לא מיפסיל. פר"י. מהרי"ח :

עב **מתני'** [דף נח ע"ב] המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה : **גמ'** מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה אמר רב יהודה אמר שמואל המרזב אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות רבי חנינא אומר המרזב אין לו חזקה שאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אין עוקרו רבי ירמיה בר אבא אומר המרזב אין לו חזקה שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אין עוקרו. יראה כיון דפליגי הני אמוראי ולא איפסק הילכתא כמאן וזה החזיק במרזב אזלינן בתר המיקל ולא יגע במרזב [ז] אך יכול לבנות תחתיו כרבי ירמיה בר אבא *וגם יראה הא דאמר רבי חנינא דאין יכול לשנותו מרוח לרוח [ח] וכן הא דאמר [רבי ירמיה בר אבא] שאם היה ארוך אין מקצרו

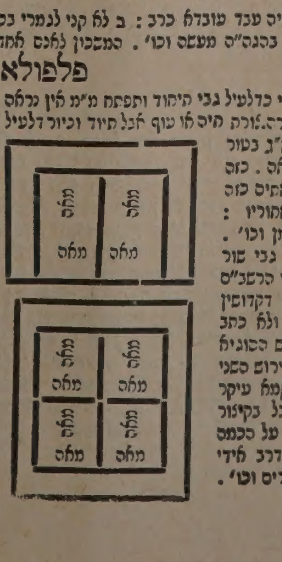
הגה"ה

*ורבינו חננאל פסק כרבי חנינא שאם היה ארוך מקצרו אבל לשנותו אפילו באותו רוח עצמו אין צריך. מהרי"ח. ופרשב"ם בחצר השותפין. מא"ז :

הגהות הב"ח א הייני אליבא דרב הונא ורב הונא דהלכתא כוותיה עבד עובדא כרב : ב לא קני לגמרי בכסף כצ"ג ותיבת הפי' נמחק : ג מתחלה בתורת משכנתא אבל הכא לא בא לידו מתחלה בתורת משכנתא אלא כתורת מכירה וכיון דלא קנה משכנתא נמי לא הוי : ד בהגה"ה מעשה וכו'. המשכון לאנס אחד: ה זוממין משלמין לו את הכל: ו בהגה"ה ולא חשיב וכו'. ולא דמי לשנים א' אומר בכריסה :

פלפולא

בגמ' גרסינן ליפכא וכן עיקר אע"ג די"ל דאורחא דגמ' לאשתעויי הכי כדלעיל גבי תיהוד ותפתח מ"מ אין נראה דא"כ ה"ל לרבינו להביא ראיה מהכא הדמייתי ממרחקים: [צ]הצר צורה. צורת היה או עוף אבל תיוד וכיור דלעיל לאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא וכו' הרשב"ם : [ק] ה"ג בטור סימן רע"ר בגבולי השדה באמצעיתן קנה: [ר] מאתים אמה על מאה. כזה ומרובע לאו דוקא אלא מרובע ארוך קאמר : [ש] מאתים על מאתים כזה ומטעמא דכשנכש באמצע השדה יש לו גם כן מלא מענה לאחוריו : [ת] אליבא דרב גרסינן : ורב נחמן וכו'. ועוד דרב נחמן וכו'. וכה"ג איתא ברפ"ק בפיסקא מאי חזית כו' וכן בב"ק בפ' ד' וה' גבי שור של חש"ו כו' . [א] ורשע נמי לא הוי כו'. אין זה מדברי הרשב"ם שהרי רשב"ם כתב דמקרי רשע כו' וכ"כ רבינו בעצמו בשמו ברפ"ק דקדושין אלא המדפסים כתבו רבינו לכאן : [ב] ואם נתן המעות. כלומר ולא כתב השטר קודם לכן : [ג] ומיהו פירוש קמא עיקר. היינו לענין פירוש הסוגיא אבל לדינא קמה ליה פירוש שני וכן בטור סימן ער"ס פסק כפירוש השני וכתב עליו הב"י דמשמע להטור שלא כתב הרא"ש דפירוש קמא עיקר להוות פירוש שני אלא היינו לומר דאף פירוש קמא עיקר ע"כ אבל בקיצור משמע ודאי דס"ל דפירוש קמא דוקא הוא : [ד] כמה פירות אכל. על כרחם צריך עדים אבל לא על מנין השנים דהא אמרן לעיל גבי קריביה דרב אידי בר אבין כיון דאודי אודי : [ה] ואפילו אין בה דין חלוקה אסורים וכו'.

חריפתא

אלו הן תחלת דבריו דבפרק הפרה ושם שם הארכתי ע"ש גם שם כתבתי דלהלכה כאין בה דין חלוקה מותרין ומ"מ מייתי הכא משום דבשכרת דשותפים קפדי לא פליגי דטעם המתיר הוא משום דיש ברירה : [ו] מטה של ת"ח כיצד כו'. נ"ע דהשמיט שלחן של תלמיד חכם כיצד כו' ואפשר משום דשלחנות דידן אינן כמו שהיו נוהגים אצלם בזמניהם וגם הרי"ף השמיטו אבל מ"מ כתב לסיפא ושל ע"ה דומה למדורה וקדירות מקיפות אותה ודרך ארץ זה שייך בכל מקום ובכל זמן ובקצור השמיט כולה בעא מיניה ובטור א"ח ס"ס קס"ה כתב לרישא ולא לסיפא : [ז] אך יכול לבנות תחתיו. ולפי זה מזחילה דקתני יש לה חזקה היינו שאין יכול לבנות תחתי' וקשיא דה"ל להעתיק אוקימתא דבגמרא דדוקא בשל בנין משום דלא ניחא ליה דתתרע אשיתאי אבל בשל עץ אין כאן טענה ורשאי לבנות תחתיו וכבר תמה כן הטור סימן קנ"ג למה לא הביאה אך גם הרי"ף שכתב לכל הג' פירושים ולא כתב להך ובעקבותיו הלך גם הרמב"ם ולכך כתב הב"י דס"ל דגם במרזב אי הוי דבנין יש לו חזקה שלא יבנה תחתיו אלא דמרזב סתמא של עץ ומזחילה סתמא דבנין והאי נמי שכתב הרשב"ם וכיון שכן לא הוצרכו להזכיר לפי שטענת לא תתרע אשיתאי פשיטא היא וא"צ להזכירה : [ח] וכן הא דאמר רבי חנינא ט"ס הוא ויש להגיה דאמר רבי ירמיה בר אבא דכיון דמפרש אין לו חזקה לבנות תחתיו אם כן ממילא דאין רשאי לקצרו דמהיכי תיתי לן (חזקה) [שיהא] רשאי לקצרו ואולי שזהו דקאמר רבי ירמיה בר אבא ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אין עוקרו דה"ק שאם בא לעקור אותו הן כולו הן מקצתו אין יכול לעוקרו ולכאורה יש פנים לזה דהלת"ם למאי כ"מ מפרש רבי ירמיה בר אבא ליש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו כו' דהא רבי חנינא כבר פירש כן ומ"מ אינה ראיה גמורה די"ל דמסיים לפרש גם הסיפא ואולי רבי ירמיה בר אבא לא שמיע ליה לדר' חנינא ולכך הוצרך לפרש גם הסיפא והתלמוד קבע דבריו כלשונו ולכך יש להגיה וכן

היינו דוקא שיש קצת טענה לבעל המרזב שאין המים מקלחין יפה כאשר היו עושין ואע"פ שאין לו מזה היזק אבל בלא טענה [ט] כופין על מדת סדום רק שיקלחו מימיו יפה. [דף נט ע"א] אמר רב יהודה אמר שמואל צנור המקלח מים לחצר חבירו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דאמר ליה כי היכי דלדידך קני לך חצר דידי למישדי ביה מייך לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך :

עג סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה ה"ד סולם המצרי אמרי דבי רבי ינאי כל שאין לו ד' חווקין. חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה איזהו חלון המצרי כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בו רבי יהודה אומר אם יש לו מלבן אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בו יש לו חזקה אמר רבי זירא למטה מארבע אמות יש לו חזקה ויכול למחות למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ואין יכול למחות רבי אילעי אומר אפילו למעלה מד' אמות אין לו חזקה ויכול למחות מאי טעמא דא"ל זימנין דמייתית סרסיפא וקיימת וקא חזית כי ההוא דאתא לקמיה דר' אמי שדר ליה לקמיה דרבי אבא בר ממל וא"ל עביד ליה כרבי אילעאי וכן הלכתא. פירש רשב"ם דאחלון צורי קאי וכן משמע ליסנא מדקאמר למטה מד' אמות יש לו חזקה והכי פירושא הא דאמרן צורי יש לו חזקה היינו דוקא למטה מד' אמות והא דלא קאמר לא שנו אלא למטה מד' אמות [י] משום דאז הוה משמע דאתא רבי זירא לאשמועינן דלמעלה מד' אין לו חזקה והא ליתא דעיקר חדוש רבי זירא דלמעלה מארבע אין יכול למחות דבהא פליג רבי אילעי עליה. *ורבינו תם פירש דאחלון מצרי קאי אבל בחלון צורי שהוא דבר קביעות אפילו למעלה מד' יש לו חזקה ואע"ג דאין עשוי לאורה ובחלון מצרי כשהוא למטה מד' אמות אע"פ שאין יכול להוציא ראשו מכל מקום דרך הילוכו שהוא מהלך בבית רואה תשמישו של חבירו בחצר ואיכא היזק ראיה והביא ראיה מהא דתנן החלונות מלמטן ארבע אמות שלא יעמוד ויראה אלמא שהחלון הוא למעלה מד' אמות ויש לו חזקה ולאו ראיה היא דמיירי [כ] שאותן חלונות בעליה או שיש לו בטר לחזקה אורה וה"ר יוסף ז"ל פירש נמי דאמצרי קאי וכן מסתבר דלמטה מד' אמות איכא היזק ראיה דרך הילוכו וה"ר יונה ז"ל הביא ראיה לפירוש זה מדסידר רב אשי מילתא דשמואל דקאמר ולאורה כל שהוא הוי חזקה בתוך הך מילתא דרבי זירא ואם איתא דרבי זירא איירי בחלון צורי הוי ליה לאקבועי מילתא דשמואל קודם מילתא דרבי זירא כי היכי דליהוי קאי אחלון מצרי לאשמועינן דאע"ג דחלון מצרי עשוי לשמור גנות דאין לו חזקה לאורה יש לו חזקה ועוד נ"ל דאי אחלון צורי קאי [א"כ] הוה ליה לרב אשי לקבוע בגמרא מתניתין דחלון צורי קודם מילתא דרבי זירא ולא קבע רב אשי בגמרא [ל] אלא מתניתין דחלון המצרי ועלה קבעי מאי שנא גבי סולם וכו'. ורבי זירא ורבי אילעי קיימי עלה וכן שמואל וראיתי מפרש דכל הני דאמרי דאין לו חזקה היינו לענין זה שאין נמנע מלבנות כנגדו [מ] אבל אין יכול לכופו לסתור מפני היזק ראיה כיון שכבר החזיק [נ] ולא מיסתבר לי כיון דאין לו חזקה למה לא יאמר לו סתור כיון דזימנין אית ליה היזק מיניה. אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה פירש רבינו חננאל חלון העשוי להכניס בו אורה במקום אפל דהשמים קבוע הוא לו ומסתבר דאפילו למעלה מארבע אמות :

עד מתני' הזיז עד טפח יש לו חזקה [דף נט ע"ב] ויכול למחותא: **גמ'** אמר רב אסי אמר רבי מני החזיק בטפח החזיק בארבע. מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר החזיק בטפח במשך ארבע החזיק ברוחב ארבע. משום דארבע על ארבע חשוב מקום בכל דוכתא הילכך כיון שהניחו להוציא זיז לחצירו רוחב טפח במשך ארבע והחזיק בו וטוען שקנה ממנו שיוציא זיז ד' על ד' מהימן. אבל אי הוציא זיז רחב טפח במשך י' לא מהימן להשלים רחבו למשכו אלא עד ד' וכן אם הוציא זיז טפח במשך שלשה לא מהימן להשלים רחבו למשכו אלא כדקאי קאי ומה שכתב רב אלפס ז"ל שיש לו גם ארבעה טפחים למטה מן הזיז לא מסתבר לי דזיז רחב [ס] משתמשין עליו ומה צריך לאויר שתחתיו: [פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות] אמר רב הונא לא שנו אלא בעל הגג בבעל החצר אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות בו שלא יתלה בכלום בו שלא יציץ ויראה מה שבחצר בשעה שהוא תולה ורב יהודה אמר אפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות דאמר ליה כי תלינא מהדרנא אפי והליגנא ורב הונא סבר זימנין דבעיתת והלכתא כוותיה. והא דקתני בזיז טפח ויכול למחות צריך לומר [ע] בין בעל החצר בבעל הגג בין בעל הגג בבעל החצר דאל"כ לרב הונא דאמר דבפחות מטפח יכול למחות בעל החצר בבעל הגג מאי איכא בין פחות מטפח לטפח והכי פירושו עד טפח יש לו חזקה אם החזיק שלש שנים דמילתא דקביעות הוא והיבעי ליה לבעל החצר למחויי שיסירנו כדי שלא יחזיק עליו וגם יכול למחות בבעל הגג בתוך שלש שלא ישתמש בו ואפילו לרב יהודה דלית ליה ביה היזק ראיה מאי טעמא דאמר מהדרנא אפי והליגנא בשעה שאני משתמש בו ואי לא מהדרנא אהיה נתפס כגנב ה"מ בפחות מטפח דלא חזי אלא למיתלי ביה מידי ומצי למיעבד באהדורי אפי אבל כשהוא רחב משתמשין על גבו ומסדרין עליו כלים ולא מצי למיעבד באהדורי אפי ואיכא היזק ראיה אבל בעל הגג בבעל החצר אין יכול למחות דלא מפסיד ביה מידי דאפילו להסירו מתם יכול ואחר שלש בעל הגג בבעל החצר יכול למחות דאמר ליה החזקתי בו ושלי הוא להשתמש בו תדיר ואיני רוצה שתשמש בו כדי שאמצאנו פנוי בכל עת שאני רוצה להשתמש בו ופחות מטפח בין תוך שלש בין אחר שלש אין יכול למחות בעל הגג בבעל החצר להשתמש בו :

עה מתני' לא יפתח אדם חלונות לחצר השותפין לקח בית* בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין לא מיבעיא לאויר החצר דלא משום דקא שקיל ד' אמות בחצר אלא אפילו לתוך ביתו אסור משום שמרבה עליהן הדרך בנה עליה על גבי ביתו לא יפתחנו לחצר השותפין אלא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ובונה עליה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו : **גמ'** מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא. לא מיבעיא קאמר לא מיבעי' לחצר חבירו דלא אלא אפילו לחצר השותפין מהו דתימא אמר ליה סוף סוף הא בעית לאיצטנועי מינאי בחצר קא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר בעינן לאיצטנועי מינך השתא אפילו בבית בעינן לאיצטנועי מינך : תנו רבנן מעשה באחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני רבי ישמעאל ברבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת בא לפני רבי חייא אמר לו ינעת בני ופתחת לך יגע וסתום [פ] והלכתא כוותיה [צ] : [א"ר נחמן [דף ס ע"א] ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק] : לקח בית בחצר אחרת וכו'. מאי טעמא מפני שמרבה עליהן את הדרך אי הכי אימא סיפא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ופותח לתוך ביתו הא מרבה עליהן את הדרך אמר רב הונא מאי חדר שחלק חדרו לשנים. מאי עליה אפותא :

עו מתני' לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון : **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחיהן מכוונים אלו כנגד אלו אמר ראויין הללו שתשרה שכינה עליהן [ק] ותהי עליו רוח אלהים : קטן לא יעשנו גדול. סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא יעשנו בר תמני דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תרתי לשוייה בר ארבע שפיר דמי אמר ליה רבי אבא מאי אמר ליה בפתחא זוטא מצינא לאיצטנועי מינך בפתחא רבה לא מצינא לאיצטנועי מינך : אחד לא יעשנו שנים. סבר רמי בר חמא למימר בר ארבע לא לשוייה תרי בר תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לשוייה תרי בר ארבע שפיר דמי אמר ליה רבא מאי אמר ליה בחד פתחא מצינא לאיצטנועי מינך אבל בתרי לא : אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח וכו'. דאמר ליה סוף סוף קבעית איצטנועי מבני רשות הרבים רוכבי בהמות ורואין דרך חלונות אבל בעליות לא חזו בני רה"ר. ואסור לפתוח חלון כנגד חלון. תוספתא אבא שאול אומר לא יפתח אדם חנותו כנגד חצר של חבירו כדי שלא יהא יושב ורואה מה שבחצר חבירו :

עז מתני' אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת טעונה אבנים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה : **גמ'** רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה וכו'. ורבנן זמנין דמיפחת ולאו אדעתיה : אין מוציאין זיזין וכו'. איכא מאן דאמר דוקא למטה מגמל ורוכבו אבל למעלה מגמל ורוכבו מוציאין : ר' אמי הוה ליה ההוא זיזא דהוה מפיק למבואה והוה ההוא גברא דהוה ליה זיזא מפיק לרה"ר [והוו קא מעכבי עליה בני רה"ר] אתא לקמיה דרבי אמי אמר זיל קוץ אמר ליה ומר נמי הא אית ליה אמר ליה דילי למבואה קא מפיק ומחלי בני מבואה גבאי דידך לרה"ר מפיק מאן מחיל גבך. רבי ינאי הוה ליה אילן נוטה לרה"ר והוה ההוא גברא דהוה ליה אילן נוטה לרה"ר הוו קא מעכבי עלויה אתא לקמיה דרבי ינאי אמר ליה [דף ס ע"ב] זיל האידנא ותא למחר שדר ר' ינאי וקלייה לדידיה למחר אתא לקמיה אמר ליה זיל קוץ אמר ליה והא מר נמי אית ליה אמר ליה זיל חזי אי קייץ קוץ ואי לא לא תיקוץ. מעיקרא מאי סבר ובסוף מאי סבר מעיקרא סבר ניחא להו לבני רשות הרבים למיתב בטוליה כיון דחזא דקפדי קלייה ולימא ליה זיל קוץ דידך ואקוץ דידי משום דריש לקיש דאמר התקוששו וקושו קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים : ואם רצה כונס לתוך שלו. איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ומסיק דחוזר ומוציא אבל להחזיר כתלים למקומן פליגי רבי יוחנן וריש לקיש *רבי יוחנן אומר אין מחזיר דסבר כרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש אמר מחזיר דהא דרב יהודה היכא דליכא רווחא אבל הכא איכא רווחא וקיימא לן כרבי יוחנן : לקח חצר ובה זיזין וכו'. אמר רב הונא אם נפלה חוזר ובונה אותה* :

הגה"ה

*ומיהו אם ישאר שם עשרה אמה מותר לכולי עלמא כדאיתא בפרק לא יחפור. מהרי"ח :

*הנח להן לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ודבר שאין אנו יודעין אם יקבלו ממנו כשנמחה בידם אם לאו צריך למחות כדמוכח בפרק במה *(בהמה) דאמרה מדת הדין לפני הקב"ה אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ונענשו אבל בדבר שאנו יודעין בודאי שלא יקבלו אין למחות דאדרבה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ואפי' באיסורא דאורייתא אין למחות כדאמרינן בריש המביא כדי יין דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא ואכלי ושתי עד חשיכה ולא אמרינן להו ולא מידי. מהרי"ח :

הדרן עלך חזקת הבתים

פרק רביעי

א [דף סא ע"א] **המוכר** את הבית לא מכר את היציע אע"פ שהיא פתוחה לתוכו ולא את החדר שלפנים ממנו ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים רבי יהודה אומר אם יש לו צורת הפתח אע"פ שאין גבוה עשרה טפחים אין מכור : **גמ'** מאי יציע הכא תרגמו אפותא ורב יוסף אמר [א] ברקא חלילא מאן דאמר אפותא כל שכן ברקא חלילא ומאן דאמר ברקא חלילא אבל אפותא מזדבן [ב] וסוגיין כרב יוסף. אמר מר זוטרא והוא דהויא ארבע אמות אבל אי לא הוי ארבע אמות לא חשיבי ומזדבן איכא לאסתפוקי אי בעינן נמי בחדר ארבע אמות מדאמר מר זוטרא למילתיה איציע מכלל דבחדר לא בעי ד"א או שמא מדפריך מבור ודות ומשני משום דהא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד משמע דוקא בור ודות דתשמישן חלוק לגמרי מתשמיש הבית הוא דלא בעינן ארבע אמות אבל חדר שתשמישו שוה לתשמיש הבית אינו נבדל מן הבית אם לא שיהיו לו ארבע אמות : ולא את החדר השתא יציע אמרת לא חדר מיבעיא [דף סא ע"ב] לא צריכא דמצר לה מצרי ברא *איכא לאיסתפוקי אי אמר ביציע הכי דאיכא למימר משנה יתירא דחדר הוא דשמעינן אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים והוא הדין נמי ביציע או שמא דוקא בחדר דחשיב טפי אמר מצרים הרחיב לו אבל יציע קנה ומסתברא דלא שנא : **ב וכדרב** נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו המצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו לבירה בירה ולבית בית פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה ואלא דקרו לבירה נמי בית כולה זבין ליה לא צריכא דרובא קרו לבית בית ולבירה בירה ואיכא נמי דקרו לבירה בית *מהו דתימא כולה זבין ליה קא משמע לן מדהוה ליה למכתב ולא שיירית בזביני אלין קמאי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר אבל אי כתב ליה ולא שיירית בזביני אלין כלום

הגה"ה

*ודמים אין מודיעין דקיימא לן כרבנן דאין הדמים ראיה ופירש ר"י דהא דפליגי רבי יהודה ורבנן בדמים מודיעים גבי צמד היינו היכא דקרו רובא לצמד צמד ולבקר בקר והיכא נמי דקרו לבקר צמד התם אמור רבנן דאין הדמים ראיה להוציא מיד המוכר אבל אם

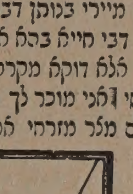
הגהות הב"ח א יש לו חזקה ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות אמר ר' אסי וכו' החזיק ברוחב טפח במשך ארבעה : ב שלא יתלה בו כלום שלא : ג מהדרנא אפאי ותלינא :

פלפולא חריפתא

וכן הא דאמרן וקאי אדברי עצמו שאמר דאזלינן בתר המיקל [ט] כופין על מדת סדום רק שיקלחו מימיו יפה. תמיהא לי הואיל ואע"פ שאין מימיו מקלחין יפה אין לו מזה היזק כמו שכתב אם כן אמאי לא הוי בכלל דכופין על מדת סדום כיון דאין לו מזה היזק ואף על גב דבקצור לא הזכיר שאין לו מזה היזק הנה בטור סימן קנ"ג כתבו וצ"ע : [י] משום דאז הוה תשמע כו'. שאם היה אומר בלשון לא שנו לא הוי שייך לומר ויכול למחות : [כ] שאותן חלונות בעליה. שיכול לעמוד על מעזיבה בעליונה בלא ברסיפא וקא חזי דהוי כמו בבית למטה מד"א. [ל] אלא מתניתין דחלון המצרי כו'. ואף על גב דבעל ברחין קביעותו זאת דחלון המצרי כולל גם כן לחלון צורי דקביעות זו קאי עד איזהו חלון המצרי כו'. דמינה הוא דקשי' עלה מ"ש גבי סולם כו' וא"כ חלון צורי כלול בו מ"מ ס"ל לרבינו דכיון דכל קביעות זו משום חלון מצרי הוא אי איתא דר' זירא קאי אחלון צורי לא הוי סגי לן דלא לקבוע בפני עצמו קודם מילתא דר' זירא מתניתין דחלון צורי ולא תסגי ליה במאי דכלול הוא בקביעות דחלון המצרי משום דאותו קביעות לא נקבע אלא משום חלון המצרי בלבד ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שזכו לשונו וגמרא ודאי אפיסקא דחלון המצרי קא מייתי לה ולא מהדרי פיסקא דסיפא ולצורי יש לו חזקה : [מ] אבל אין יכול לכופו וכו'. ורבי אלעי דאמר יכול למחות היינו לכתחלה : [נ] ולא מסתבר לי פירוש דהא דמפרש דכל הני כו'. לא מסתבר דהא דרבי אלעי דזמנין כו'. למה לא יאמר כו' : [ס] משתמשין עליו. כלומר ואינו עשוי שיהו תולין בו עיין לקמן בסמוך : [ע] בין בעל החצר בבעל הגג. פירוש בתוך שלש בין בעל הגג בבעל החצר פירוש לאחר שלש עיין לקמן: [פ] והלכתא כוותיה. כדלעיל גבי רב ענן שקל בידקא בארעיה : [צ] ה"ג והלכתא כוותיה אמר רב נחמן ולסתום לאלתר הוי חזקה שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק לקח בית ככ"ל לגרוס אע"פ שבקצור נשמט גם כן זו הוראה שלא היה כתוב בספר הרא"ש עכ"ז טעות סופר הוא דהא ליכא דפליג אדרב נחמן ובטור סימן קנ"ד כתבו ג"כ לפסק הלכה : [ק] ה"ג כרי"ף עליהן מיד ותהי : הדרן עלך חזקת הבתים

פרק רביעי [א] ברקא. בגמרא גרסינן כדקא בדלי"ת אבל ברי"ף גם כן ברי"ש : [ב] וסוגיין כרב יוסף. וכ"כ הרי"ף ואולי מדתני רב יוסף ג' שמות כו'. אבל אין זה במשמע ליבני.

מכר לו כל הבירה ודוקא דאיכא דקרו לבירה בית אבל באתרא דקרי לבית בית ולבירה בירה אע"פ שכתב לו ולא שיירית בזביני אלין כלום בית זבין ליה בירה לא זבין ליה דכיון שאין בירה בכלל בית נמצא שאין בירה בכלל זביני אלין וכן אם יש לבית בור ודות ומחילות וגג גבוה עשרה טפחים אע"פ שמצר לו מצרי הבית וכתב [א]ולא שיירית בזביני אלין לא קנה אחד מכל אלו כיון דאינן בכלל מכירת הבית גם אינו בכלל זביני אלין שדע דאמרינן לקמן (דף סג:) האי מאן דזבין ביתא לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה קני לך מארעית תהומא ועד רום רקיע ומשיק דלמיקני בור ודות ומחילות הוא דבעי למכתב הכי ולא אמרי' דהכי ולא שיירית בזביני אלין [ב]למיקני בור ודות ומחילות דהא ודאי רגילין לכותבו כדאמרינן הכא האי מאן דזבין מידי לחבריה צריך למכתב ליה ולא שיירית בזביני וכו': ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה המוכר שדה לחבירו בבקעה גדולה וכו' וכגון שיש מיצר מפסיק בין כל שדה ושדה ועמד באחת מן השדות ואמר שדה זו מכורה דומיא דלעיל דכל בית ובית חלוק במחילות דאי אין מיצר מפסיק בין שדה לשדה כיון דאמר שדה זו כולה זבין דכל מה שסובב במצר אחד הכל נקרא שדה [ג] ולא מסתבר לומר דלא מכר אלא תשעה קבין: אמר רב מרי ברה דבת שמואל משמיה דאביי האי מאן דמזבין מידי לחבריה צריך למכתב ליה ולא שיירית בזביני אלין כלום: ההוא דאמר ליה לחבריה ארעא דבי (רבי) חייא מזבינא לך הוה ליה תרין ארעתא דמתקריין דבי (רבי) חייא אתו לקמיה דרב אשי אמר להו חדא ארעא אמר ליה תרתי ארעא לא אמר ליה ואי אמר ליה ארעתא [ד] מיעוט ארעתא [ג]שנים ואי אמר ליה כל ארעתא כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי ואי אמר ליה זיהרא אפי' בוסתני ופרדיסי לבר מבתי ועבדי. [דף סב ע"א] ואי אמר ליה נכסי אפילו בתי ועבדי אבל מטלטלי לא *ואע"ג דאמר לקמן בפרק מי שמת (דף קנ:) כל נכסיי לפלוני גלימא איקרי נכסי לשון נכסיי משמע רבוי טפי מנכסי ואין לחלק בין נכסי לכל נכסי דא"כ [ה] לפלוג (לקמן כדפליג) התם בין מטלטלי לכל מטלטלי ועוד יש לומר דלקמן איירי בנותן דבעין יפה נותן והכא במכר. וה"ר יונה ז"ל הירץ דהכא איירי בלומר נכסי דבי חייא בהא אמר אבל מטלטלי לא לפי שאין המטלטלין נזכרין על שם המוכר אלא דוקא מקרקעי ועבדי [ו] כדאמר נכסי דבי בר סיסין [ז] אבל האומר [ד]כל נכסי אני מוכר לך גם המטלטלין בכלל: מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר. פירש רשב"ם מצר מזרחי ארוך ומצר מערבי קצר [ח] ומצר צפון ודרום כולו כזה*

*דאי לא מצר לו צפון ודרום כלל היכי קאמר רב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור אדרבה ה"ל למימר לא ליקני אלא תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב והכי קאמר רב אסי כשמצר לו מיצר ראשון שני ושלישי ולא מצר לו רביעי דלא קנה אלא תלם אחד על פני כולו ומיהו י"ל דיותר טוב כשלא מצר לו אלא שני מצרים מזרח ומערב דאז ודאי קונה כל מה שבין שני המצרים כי נתכוין לקצר ולא כתב מצרי הצדדין אבל [ט] היכא דמצר לו מצר אחד מן הצדדין ודאי נתכוין לשייר ומדשייר בה שייר נמי בכ לא וכן מסתבר [י] דכשמצר לו מצר מזרח ומערב לכולי עלמא קנה הכל והאומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ולא מצר לו מצרים קנה כל השדה ואפי' כאנטוכיא [כ] כל זמן שאין מצר מפסיק. אמר רב לא קנה בארוך אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא [ל] מדה"ל למכתב שמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה ש"מ כנגד ראש תור קא"ל. פירש רשב"ם ומודה רב קודם ששתק והודה להם *אע"ג דלקמן בשמעתין שתיק רבה ולא הודה לאביי התם תלמיד היה ולא חש להשיב לו אבל רב כהנא ורב אסי גדולים היו ותלמידי חבירים היו לרב כדאמרינן בסנהדרין (דף לו:) דלגמריה צריכין ולסבריה לא צריכין לא שתק להם בשביל שלא חש להשיבם אלא בשביל שלא מצא מענה והודה להן וכן הוא ברוב מקומות בפרק קמא דבבא קמא (דף יא.) דאמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא למזיקין ואני אומר אף לשואל והבא מודה לי היבעיא להו אף לשואל שמין והבא מודה לי או דלמא אף לשואל אין שמין והבא מודה לי תא שמע דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה תברה אתא לקמיה דרב ואמר ליה זיל שלים ליה נרגא מעליא שמע מינה אין שמין (לגנב) אדרבה מדאמרו רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ואישתיק שמע מינה דשמין ולא אמר דשתק בשביל שלא חש להשיבם וכן בפ"ק דיום טוב (דף ו.) אמר רב אפרוח שנולד [ה]בקליפתו ביום טוב אסור אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה ביום טוב שתיק רב אמר רב יוסף מ"ט שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ואי שתק משום דלא חש להשיבם א"כ מאי בעי רב יוסף מאי טעמא שתיק רב [א] ועוד מאחר שבאו להקל ולהתיר האסור לא היה לו לשתוק שלא יבואו לידי תקלה וכן בפרק איזהו נשך (דף סט:) גבי הא דאמר רב ספינה אגרא ופגרא אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא ואי פגרא לא אגרא ושתיק רב אמר רב ששת אמאי שתיק רב לא שמיע ליה הא דתניא אלמא שלא שתק רב מפני שלא חש להשיבם ומה שהביא רב אלפס ז"ל הסיא דמודה רב כתב ה"ר יונה ז"ל כדי להשמיענו דפליגי כשמצר הארוך של אדם אחד ואפ"ה אמרו רב כהנא ורב אסי דקני כנגד ראש תור ולא תלינן דלהכי מצר לו מצר הארוך לפי שלא היה רוצה לכתוב מצר חצי שדה של ראובן וסמך על הקצר שכנגדו שמוכח בו. מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום [מ] צריך למכתב לו מצר ראובן רוחין תרין ומצר שמעון רוחין תרין איבעיא להו שייס לו את הקרנות [נ] [ו]ד' קרנות בד'

ר"נ מסייע לדמים אזלינן בתר הרוב ואפי' להוציא מידי חזקת ממון וכן אם הדמים מסייעים לחזקת ממון אזלינן בתרייהו ולא אזלינן בתר רובא וכי פליגי רב ושמואל היינו היכא דהדמים שוים וקי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב ומכל מקום אי קרו לבירה נמי בית קאמר גמרא דכולה זבין ליה משמע בכל ענין אע"ג דלא נתן אלא דמי בית ואף על גב דמסתמא נמי קרו לבית בית ולבירה בירה ואפילו דעמד באחד מן הבתים ואמר ליה בית זה אני מוכר לך דמכר הכל ואמאי והא דמים מסייעין לחזקה וגם ליכא רובא אעפ"כ מכר הכל ואפילו כנגד הרוב היה לנו לילך אחר דמים וחזקה ושמא היינו משום דמצר לו מצרים מאברא. לשון מהרי"ח:

שדות כזה* מהו מי אמרינן לא מכר לו אלא מה שהוא כנגד הקרנות כמו שתי וערב [ס] ובלבד שיהיו לו ט' קבין באלו הרצועות דכיון דמכר לו שדה לא יפחות לו מתשעת קבין או דלמא אין דרך למכור כנגד הקרנות לבד ולקצר נתכוין ולא רצה להאריך ולכתוב לו מצר כל אורך הרוחות ואמר בלבו שמצר הקרנות יספיק למצרי כל השדה. כמין גאם מהו כמין שני גמין אחד במקצוע מזרחית צפונית ואחד במערבית דרומית מי אמר הרי יש כאן מצר של ארבע רוחות וקנה הכל או דלמא לא קנה אלא רצועה אחת בין שני המצרים ובלבד שיהא בה תשעת קבין ויתנו לו אף שלא כנגד המצרים עד שלום תשעת קבין [דף סב ע"ב] בסירוגין מהו *ועלו בתיקו ויהבינן ליה הפחות. מצר לו מיצר ראשון ושני ושלישי ומיצר רביעי לא מצר לו רב אמר קנה הכל חוץ ממיצר רביעי ושמואל אמר קנה אף מיצר רביעי אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממיצר רביעי ולא אמרן אלא דלא מיבלע אבל מיבלע קני וכי לא מיבלע נמי לא אמרן אלא בדאיכא עליה ריכבא דדיקלא או הוי ט' קבין אבל ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי ט' קבין קנה ואיכא דאמרי אמר רבא קנה הכל ואפי' מיצר רביעי ולא אמרן אלא דמיבלע אבל לא מיבלע לא קנה וכי מיבלע נמי לא אמרן אלא דליכא עלייהו ריכבא דדיקלא ולא הוי ט' קבין אבל אי איכא עליה ריכבא דדיקלא או הוי תשעה קבין לא קנה ושמעינן מהני תרתי ליסני דרבא דבשדה לא שייר ולא מידי ושמעינן נמי דהיכא דמיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעה קבין דקני לא מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא או ט' קבין לא קני. מיבלע ואיכא עליה לא מיבלע וליכא עליה אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא שודא דדייני *הכי קים ליה לבעל גמרא דלא נאמר שתי הלשונות לחלוק זה על זה אלא שניהם אמרן רבא כדי לעשות שודא דדייני לפי שפעמים ראוי לעשות כך ופעמים ראוי לעשות כך לפי מה שיהיה דעת הלוקח ודעת המוכר ולפי מנהג המדינה [פ] ולפי הדמים ולא כאמר בדא דדייני [ע] שפי' ר"ת כפי מה שירצה הדיין יעשה בלא טעם ובלא ראיה: ג אבל בכל שאר מקומות היכא דלא איתברר לן כמאן נעביד אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה ולא מיבעיא היכא דמיספקא לן בגופא דעובדא היכי הוה כגון לעיל (דף לג:) דאמר דאית ליה סהדי למר ואית ליה סהדי למר דאמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום והא נמי דאמרי' לעיל (דף נז:) דהיכא דקפיד והיכא דלא קפיד ספק ממונא לקולא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא אפילו ידעינן עובדא היכי הוה אלא מספקא לן דינא היכי הוה אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה כדאמרינן פרק השואל (דף קב:) באחד שמכר מרחץ לחבירו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ורבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור ומוקי לה שמואל בבא באמצע החדש אבל בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר דמספקא ליה אי אמרינן תפיסת לשון ראשון או לשון אחרון ואמר המוציא מחבירו עליו הראיה ורב נחמן קאמר התם קרקע בחזקת בעליה עומדת והמשכיר מוחזק לעולם וקשה מהא דאמרי' פרק מי שמת (דף קמה.) א"ר יוסי קדשה בעשרים סלעים נותן לה [צ] ל' חצאי סלעים דהיינו כ"ה סלעים כתובה אלמנה קדשה בשלשים נותן לה כ' חצאין ומפרש טעמא דר' יוסי דמספקא ליה אי קדושין לטבועין ניהנו או לא הלכך מספיקא מנכה לה חצי כסף הקדושין בכתובתה ואמאי כיון דמספקא לן היה לו לנכות כל כסף הקדושין בכתובתה דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכן הא דאמר בפ"ק דבבא קמא (דף ט.) האחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן אמר רב בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר רב אסי אמר נוטל רביע בקרקע או רביע במעות דמספקא ליה האחין שחלקו אי כיורשין דמו ובטלה מחלוקת או כלקוחות דמו וויתר הלכך נוטל רביע בקרקע או רביע במעות ואמאי ולימא ליה אידך אחין שחלקו כלקוחות דמו אייתי ראיה דכיורשין דמו ושקול ויש לומר שכך היתה תקנת חכמים בכמה מקומות שאמרו יחלוקו מספק כדאמרינן (ב"מ דף פג.) הנהו דדרו בחבית ואיתבר משלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לפשיעה וקרוב לאונס. וכן לקמן פרק יש נוחלין (דף קכד.) גבי בכור שאין נוטל פי שנים במלוה דהוה ליה ראוי ובמלוה שעמו אמר (שם קכו.) דפלגי משום דמספקא לן אי גמיר ומשעבד נכסים כל כך שיהיה אביו מוחזק בהן כדי שיטול הוא פי שנים או לא וחולקין מספיקא והכי נמי גבי קדשה בעשרים [ק] והאחין שחלקו תקנת חכמים היתה שיחלוקו. ויש מחלוקת שנראה להן להקן שודא דדייני כי כך דשמעתין והיכא דלא מפרש גמרא ולא איפסיק הלכתא לית ליה לדיינא לאפוקי ממונא מספיקא ולא יאמר הדיין כיון דלא איפסיק הלכה כמאן אעשה מה שארצה אלא יעמיד ממון אחזקתו ולא יוציא ממון מספיקא. עוד הוספתי לבאר בפרק אחד דיני ממונות: ד אמר רבה פלגא דאית לי בארעא פלגא. פלגא בארעא דאית לי ריבעא*: ה אמר רבא מצר ארעא דמינה פלגא פלגא מצר ארעא דמינה פסיקא תשעת קבין: [דף סג ע"א] אמר רב יימר בר שלמיא לדידי מפרשא לי מיני' דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא בין מצר ארעא דמינה פסיקא אי אמר ליה אלין מצרנהא פלגא ואי לא אמר ליה אלין מצרנהא תשעת קבין: ו פשיטא יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני מהו. והא דתניא בתוספתא האומר תנו חלק לפלוני יטול כאחד מן הבנים התם מיירי בשכיב מרע שחילק נכסיו והכא בבריא *אמר [רבינא] בר קיסי ת"ש דתניא האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע. לחבית אין פחות משמינית. לקדירה אין פחות מי"ב. לטפיח אין פחות מט"ז *פירש רשב"ם דמספקא לן אי חלק חצי

הגה"ה

*כתב רבינו ברוך בר שמואל שטר שכתב כל המצרים רק שכתב להפך מצאתי בשם ריצב"א דכשר מטעם דתלינן בטעות סופר ואין לומר כמין גאם מצר לו. מה"ז:

הגה"ה

*מסקא שמעינן דיכול שותף למכור קודם חלוקה וממכרו ממכר. מה"ז:

הגה"ה

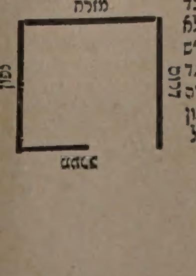
*אי נמי מיירי בשכיב מרע וכגון שאין לו בנים אי נמי שאומר תנו חלק לפלוני בנכסי והשאר לפלוני ומספקא לן אי כל שהוא קאמר או פלגא אם כן לסומכוס יהבינן ריבעא ולדידן דקי"ל המע"ה לא יהבינן ליה ולא מידי עד שיביא ראיה. מהרי"ח: *וכתב רבינו חננאל דהני שמעתא דרבה והני מתני' דסומכוס בהקניית מתנה דוקא ואין למידין מהן לדינים

הגהות הב"ח א וכתב ולא שיירית בזבינא אלין כלום לא קנה אחד מכל אלו דכיון דאינן: ב בזבינא אלין כלום למיקני בור: ג מיעוט ארעתא שתים ואי: ד אבל האומר נכסי אני מוכר לך אע"פ שלא אמר כל נכסי אני מוכר לך גם המטלטלין בכלל: ה אפרוח שנולד מקליפתו ביו"ט: ו שייס לו את הקרנות פי' שייס ד' קרנות:

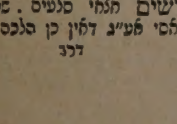
הגהות הגרי"פ [א] דברים הללו צריכין ביאור ושוב מצאתי שיכין שמועה בין כלל רנ"א וכלל רנ"ב דפוס ווינעציא דף נ"ח ע"א שנית זה שכתב הרא"ש ועוד מאחר וכו' בצע"ג:

פלפולא חריפתא

ליישנא דסוגיא: [ג] ולא מסתבר לומר דלא מכר אלא ט' קבין. כדלקמן גבי מצר ארעא דמינה פסיקא משום דט' קבין שיעור שדה קטנה וכן נמי לא מסתבר דלא מכר אלא כדאזל תיירא דתורי והדר כדאיתא בפרק דלעיל גבי קנין בנכסי גר דאין שם דעת אחרת מקנה כך נ"ל לפרש: [ד] מיעוט ארעתא שתים גרסינן ועיין בס"פ השואל: [ה] ה"ג לפלוג התם וכן הלשון בתוספות: [ו] כדאמר נכסי דבי בר סיסין. כפ' דלעיל גבי שכוני גווהי: [ז] ה"ג אבל האומר נכסי וכן הלשון בטור ס"ס רי"ח: [ח] ומצר צפון ודרום כולו כזה*: [ט] היכא דמצר לו מיצר אחד מן הצדדין. פירוש מלבד מצר מזרח ומצר מערב: [י] דכשמיצר לו מצר מזרח ומערב. פירוש ולא מזכיר אחד ארוך ואחד קצר: [כ] כל זמן שאין מצר מפסיק. עיין לעיל מ"ש גבי ולא מסתבר כו' אלא ט' קבין: [ל] מדה"ל למכתב שמעון כנגד יהודה. וכן הלשון ברי"ף ונראה לפרש דכתב לו מצר שמעון ומצר לוי ויהודה ואי איתא דלא מכר לו בארוך אלא כנגד הקצר לא ה"ל לכתוב אלא שמעון כנגד יהודה ואע"ג דקשיא לגירסא זו מה שהקשו בתוספות עיין שם מכל

מקום כך צריך לפרש: [מ] צריך למכתב ליה מצר ראובן רוחין תרין וכו'. שאם לא כתב כן אלא כתב השדה שבין ראובן ושמעון לא קנה אלא חציה באלכסון טור סימן רי"ט וכן כתבו התוספות: [נ] ארבע קרנות בארבע שדות כזה*: [ס] ובלבד שיהיו לו ט' קבין באלו הרצועות. ולקמן כתב ויתנו לו אף שלא כנגד המצרים וכו'. וכן בטור סימן רי"ט מוכח דאכולהו קאי: [ע] ולפי הדמים. ואף על גב דאין הדמים מודיעין כחכמים דבפ' דלקמן גבי מכר את הבקר לא מכר את הצמד הכא אמרו חכמים לעשות כך ועיין בר"פ המוכר פירות ובפירוש הרשב"ם ליתא אלא כפי מה שירצו הדיינים ויכירו המוכר עינו יפה או רעה הכל לפי אומד דעתן ע"כ גם דברי הרמב"ם בפרק כ"א מהל' מכירה סתומים אבל בנימוקי יוסף כתב גם כן לא דמים: [פ] שפירש ר"ת. בפרק דלעיל גבי מ"ש מאני שטרות היוצאים ביום אחד: אבל בכל שאר מקומות כו'. ועיין בריש פרק החולץ גבי ספק ויבם כו': [צ] שלשים חצאי סלעים. שכן היו רגילים לעשות חשבון מחצאי סלעים כו'. תוספות: [ק] ואחין שחלקו. לרב אסי אע"ג דאין כן הלכה;

דרב

כל הבור משמע או חלק כל דהו הלכך חולקין מספק וקי"ל כסומכוס דממון המוטל בספק חולקין דהתם מתניתין כוותיה בפרק שור שנגח את הפרה (דף מו.) ובפרק השואל (דף ק.) המחליף פרה בחמור ור"י ז"ל פסק הלכה כרבנן דהמע"ה [ר] דרב נחמן סבר כוותייהו גבי הא דתנן בפרק השואל (דף קב.) מעשה באחד שסכר מרחץ מחבירו בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ורבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור ואמר רב עלה אי הואי התם הוה יהבינן כולה למשכיר דאמר תפוס לשון אחרון ושמואל מספקא ליה אי אמר תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון ומוקי לה בבא באמצע החדש אבל בבא בתחלת החדש כולו למשכיר ובסוף החדש כולו לשוכר ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ופריך מאי קסבר אי קסבר תפוס לשון אחרון היינו דרב ומשני אע"פ דאפיך מיפך והשתא לרב נחמן תקשי ליה מתניתין דקתני יחלוקו אלא על כרחך מתני' מוקי לה כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ואיהו סבר כרבנן וקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני דהכי פריך סתמא דגמ' בפרק המקבל (דף קי.) גבי ההוא שטרא דהוה כתב ביה שנין סתמא ומסיק הלכתא כרב הונא ופריך והא קי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני ושמואל נמי סבר כרבנן מדקאמר בא בתחלת החדש כולו למשכיר בא בסוף החדש כולו לשוכר ואי סבירא ליה כסומכוס הוה ליה למימר חולקין כיון דמספקא ליה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון וכן מוכח בריש שור שנגח את הפרה דשמואל לית ליה דסומכוס דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה [ש] ומשמע זו ולא סבירא ליה ועוד מדקאמר בתר הכי למה לי למימר זה כלל גדול בדין וכו' לכי הא דאיתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן וכו' ושמואל אמר יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך ופרש"י משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה ומשמע זה כלל גדול בדין כלומר אפי' בזה דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דהוה ליה למימר חולקין אמר המוציא מחבירו עליו הראיה אלמא סבירא ליה כרבנן ואע"ג דרב פליג עליה דשמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן (ב"ק דף מו.) קיימא לן הלכה כשמואל בדיני. ותימה למאי דפרישית לרב נחמן דמתני' דהשואל דקתני יחלוקו כסומכוס אם כן הלכתא כוותיה דהא רבן שמעון בן גמליאל הוא דאמר יחלוקו וכל מקום ששנה רשב"ג כו' ויש לומר הני מילי בסתמא אבל היכא דפליג אמורא אההיא פיסקא לא אזלינן בתריה כדמוכח בכתובות בשילהי המדיר (דף עז.) גבי הא דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים במומין גדולים וכו' אמר רבה בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ופריך מי א"ר יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו פירוש ולמה הוצרך כאן לפסוק כמותו [ת] ומשני אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן ומשמע הא אי הוה אמר הלכה כחכמים כדאמר רבה אמר רב נחמן התם הוה ניחא שאע"פ שפסק בכל מקום כמותו הני מילי בסתמא אבל היכא דמפרש בהדיא שאין הלכה כמותו לא והוא הדין נמי אם אמורא אחד אומר דלא כוותיה (א) ואין נראה לי ראיה דהתם פריך אמאי הוצרך לפסוק כוותיה ואי הוה פסיק כחכמים כל שכן דהוה פריך שפיר טפי דקביל מדרבי יוחנן אדרבי יוחנן וכן פסק רב אלפס ז"ל בריש שור שנגח את הפרה כרבנן דסומכוס והא דפשיט גמרא בעיין ממילתא דסומכוס כתב רב אלפס ז"ל לאו מטעם ספק אלא משום דחלק שהם משמע רביע לפי [שאין] דרך בני אדם [לומר חלק שהם על פחות מרביע] וטעם דחבית וקדירה וטפיח לא נתברר לן הלכך נראה טפי פירוש רשב"ם שפירש כולן משום ספק ומכל מקום אין ראייה מכאן דהלכה כסומכוס דגמ' מייתי מלתא דסומכוס לאשמעינן דהאומר תנו חלק דמספקא לן אי חלק כל דהו קאמר אי פלגא ולהכי קאמר סומכוס דנוטל רביע וממילא שמעינן דלרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה : ז ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שמעשר ראשון שלו מעשר ראשון שלו *אמאי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. פי' [א]כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם משייר לו זכות בדבר שלא בא לעולם. וא"ת ונהי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אדם מתנה על דבר שלא בא לעולם שאם אומר אדם לחבירו שדי מכורה לך על מנת שתתן לי סאה חטין מהיוצא מן השדה שנה שנה ודאי תנאו קיים ואם קיים תנאו כל שנה מכרו קיים ואם לא קיים מכרו בטל וי"ל דעל כרחך האי תנא סבר דע"מ שיורא הוי ולא תנאה דאי סבר דתנאה היא ה"ל למיתני אם נתן לו מעשר ראשון בכל שנה קנה ואם לאו לא קנה אלא מדקתני מעשר ראשון שלו ש"מ דס"ל דשיורא הוי ולהכי פריך שפיר היאך משייר דבר שלא ב"ל וטעם דהוי שיורא ולא תנאה דבתנאי לא מלי לאהנויי דלא שקיל לוי חלף עבודתו אלא בשביל תנאי. אר"ל זאת אומרת המוכר בית לחבירו וא"ל ע"מ שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו [דף סג ע"ב] למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא. רשב"ם פירש להוציא ממנה זיזין לחצר שמכר עם הבית. ור"ת פירש [א] שאם יעשה בנין בחצר [ב] יוציא ממנו זיזין על הדיוטא רב פפא אומר שאם רצה לבנות על גביו בונה. בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת דהוצרך ללמוד מן הברייתא דשייר מקום בחצר להוצאת זיזין. לפירוש רשב"ם דאפי' התנה על מנת שאוציא זיזין בחצר אין בדבריו כלום [ג] וכמו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם מקנה לחבירו האויר דמי שהיה כותלו סמוך לחצר חבירו והקנה לו בעל החצר שיוציא זיזין מכותלו לאויר חצירו לא עשה ולא כלום שאין האויר נתפס בקנין אלא צריך שיאמר לו אני מקנה ומשעבד לך חצירי להוצאת זיזין דאדם מקנה לחבירו קרקע לאויר [ד] כמו שמקנה קרקע לפירותיו הלכך הוצרך ריש לקיש ללמוד מברייתא זו דכי היכי דאמר גבי האומר על מנת שמעשר ראשון שלי ששייר מקום המעשר משום דבעין יפה משייר ואע"ג דלא הזכיר המקום הכי נמי [ה] אמר במשייר דיוטא לתשמישו להוציא בה זיזין שייר דשייר בחצר להוציא בה זיזין כדי שלא יהא כמשייר אויר אע"פ שלא הזכיר החצר כלל גבי נפשיה בעין יפה משייר ואתיא הא דריש לקיש כהא דתניא בתוספתא ומייתי לה בירושלמי בפרק חזקת הבתים המוכר עובר שפחתו לחבירו לא עשה ולא כלום המוכר [ב]ולד בהמתו לחבירו לא עשה ולא כלום המוכר מעפרות שדהו לחבירו לא עשה ולא כלום המוכר אויר חורבתו לחבירו לא עשה ולא כלום אלא מוכר לו בהמה ומשייר עוברה ומוכר לו שפחה ומשייר [ג]עוברה ומוכר לו שדה ומשייר מעפרותיה [ד]ומוכר לו חורבה ומשייר אוירה משום דאמר בעין יפה משייר וחורבה לאוירה שייר ושדה למעפרות וזהו שלמד ריש לקיש דין שיור אויר מדין שיור מעפרות כמו שהן שנויים בתוספתא וכן פירש ה"ר יונה ז"ל [ו] לפירוש רשב"ם. אלא לרב פפא מאי זאת אומרת. קשיא. והלכתא כרב זביד דגרסינן בפרק מי שמת (דף קמח:) אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחר לא הוי שיור. חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר אם רצה להוציא בה זיזין מוציא: ח אמר רב דימי מנהרדעא האי מאן דזבין ביתא לחבריה. פירוש ומכר לו בור ודות ומחילות וגג גבוה עשרה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה מתהום ארעא עד רום רקיע מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני אהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא אהני מארעית תהומא עד רום רקיע למיקני בור ודות ומחילות וכל שכן גג ואי כתב מארעית תהומא עד רום רקיע ולא כתב ליה עומקא ורומא מסתברא דאהני: מתני' [דף סד ע"א] ולא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך : גמ' יתיב רבינא וקא קשיא ליה היינו בור היינו דות אמר ליה רבא תוספאה אחד בור ואחד דות בקרקע אלא שבור בחפירה ודות בבנין במאי קמיפלגי [דף סד ע"ב] רבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר וחכמים סברי מוכר בעין רעה מוכר. איתמר אמר רב הונא אמר רב [דף סה ע"א] הלכה כדברי חכמים ושמואל אמר הלכה כרבי עקיבא א"ל רבינא לרב אשי [ז] רב ושמואל אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו לקוחות הן ואין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא אמת המים ולא סולמות זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן ורב אמר יש להן א"ל רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותין או [הלכתא] כוותייכו א"ל הלכתא כוותייכו דמקרביתו לבי ריש גלותא דשכיחי דייני : ט איתמר שני בתים זה לפנים מזה שנכנס במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה וכל שכן חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה מאי סבור מינה דאין להן דרך זה על זה ולא היא מי לא תנן בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן אלמא מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב : מתני' המוכר את הבית מכר את הדלת אבל לא את המפתח מכר את המכתשת הקבועה אבל לא את המטלטלת מכר את האיצטרובל אבל לא את הקלת ולא מכר לא את התנור ולא את הכירים ולא את הרחים ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו [דף סה ע"ב] הרי כולן מכורין : גמ' ת"ר המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את האיצטרובל אבל לא את הקלת ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע : ת"ר נטור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה *קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה. דין נטור הפוסל ודיני שאיבה כתבתי בפרק מרובה (סימן ג) : י מתני' [דף סז ע"א] המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ובין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה ר' אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא את האויר : גמ' ת"ר המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימיים ובתי החולסאות חנויות הפתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאינן פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה רבי אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא את מילואה של חצר. אמר מר פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה והתני רבי חייא אין נמכרות עמה לא קשיא הא דרוב תשמישייהו לגיו והא דרוב תשמישייהו לבר :

יא [דף סז ע"ב] אמר רבא אמר רב נחמן מכר לו חולסית ומצולה החזיק בחולסית קנה מצולה במצולה קנה חולסית פשיטא דהאמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן *קנה כולן מהו דתימא התם סדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתיה לחוד והא תשמישתיה לחוד קמ"ל*: מתני' המוכר בית הבד מכר את הים ואת הממל ואת הבתולות אבל לא מכר לא את [ח] העביטים ולא את הגלגל ולא את הקורה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ר' אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה : גמ' [ט] ים טלפחיה *וממל אמר רבי אבא בר ממל מפרכתא. בתולות אמר רבי יוחנן כלונסות של ארז שמעמידים בהן את הקורה. *עביטים כבשי גלגל תומרתא. קורה קורה. תנו רבנן המוכר את בית הבד מכר את הנסרים ואת היקבים ואת המפרכות מכר את רחים התחתונה אבל לא את העליונה

אחרים אבל במקח וממכר בענין זה הדמים מודיעים והיא דרבה פי' רשב"ם במוכר וכן פירש רשב"ח ורב אלפס כתב הני שיעורי דמפרשינן בהאי מתני' לענין הבית וקדירה וטפיח לא קיימא על טעמא הך שפירש הלכך לא גמרינן מינייהו לדינא אחרינא. מא"ז :

הגה"ה

*דשייר מקום מעשר וכן מוכר דקל חוץ מפירות שייר מקום פירות וכל מלתא דשייר מחמת יתור לשון לא שייר כי אם לעצמו אבל אם מת אין לבניו כלום בזה עד שיפרש לו ולבניו ואם אמר ליה כל זמן שהיא בידך ומכרה לאחר וחזר ולקח ממנו אין לו עליו כלום דהאי לוקח שני מכר לו כל זכות שתבוא לידו. מהרי"ח :

הגה"ה

*וכגון שהוא סתום מכל צדדין ואם מצד אחד פתוח סילון מיקרי ואין שם כלי עליו ואין פוסל את המקוה ואם חקק בו בית קבול צרורות אפילו כל שהוא פוסל את המקוה אפילו פתוח משני צדדין ודוקא שנופל ממנו למקוה אבל אם נפל לקרקע ומן הקרקע נמשך למקוה כשר אם יש כבר כ"א סאין במקוה מי גשמים אז מועיל המשכה ומקוה שכולו שאוב פסול מן התורה ומכל מקום הניחו ריקם ומצאו מלא כשר דחזקת המקוואות כשרות כלומר סתמא דמלתא כשאדם עושה מקוה לטבול בו עושהו א"כ מסתמא מים הראוין לטבילה נינהו אבל כל ספיקות דאין להן חזקה להכשיר פסול דספיקא דאורייתא לחומרא וקודם שיהא רוב מים כשרין שלש לוגין פוסלין את המקוה אבל לאחר שיש בו רוב מים כשרים לא פסלי אלא מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא ולאחר שיהיה המקוה שלם אפי' כל שאובים שבעולם אין פוסלין אותו ולא מיבעיא כשמתערבין יחד אלא אפילו כולו שאוב בצד מקוה כשר והגיפו עד שנגעו זה בזה לפי שעה נכשר הפסול ויכול לטבול בו מיהו מי פירות פוסלין ברוב או בשינוי מראה מיהו יכול למלאות בכתף עד שיחזרו מראיהן כמראה מים אם היה מקוה שלם וגם מטבילין בשידה תיבה ומגדל שהם נקובים כשפופרת הנוד ובור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה סימנו לעולם הוא בפסולו עד שיחשוב שלא נשתייר מן הראשונים שלשה לוגין וכגון שלא היה במי האמה ארבעים סאה קודם נשיקתו לבור דכיון דליכא ארבעים סאה לא מכשרינן בהשקתו לשאובין לטבילת אדם ואע"ג שהמעיין מטהר בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה לטבילת אדם צריך ארבעים סאה אפילו במעיין כדאמר פרק חומר בקדש דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן ארבעים סאה במקום אחד ואמת המים שעובר לכלי ומן הכלי לבור פסול לטבול בו דכשנכנסו לכלי נעשו שאובין כיצד יעשה נוקב הכלי עד שיתבטל מתורת כלי ואז הכל יהיה כשר וכגון שאין מן המעיין לכלי ארבעים סאה אבל מן המעיין לבור יש לו ארבעים סאה הלכך כשנוקב הכלי שנתבטל מתורת כלי נטהרין מי הבור שהן כולן שאובין אפילו הן אלף שאין על ידי השקת המעיין לבור אע"פ שאין בהן אלא ארבעים סאה. פר"י מהרי"ח : תקנו הגאונים לגבות כתובה ומזוני אפילו ממטלטלי והני מילי מזוני דתנאי כתובה ככתובה דמי אבל פרנסה דהיינו עישור נכסים שהבת נוטלת מנכסי אביה בשביל פרנסת הבעל להנשא בו אינה מתנאי כתובה וגביא ממקרקעי ולא ממטלטלי ומגבינן לה אפילו מאיצטרובלי ומשכירות הבתים שהשכיר אביהם לשנה ומת תוך (הני) שנתו. מא"ז :

*ומיירי באתרא דכתבי שטרא דלא קנו בכספא לחודיה אלא או בשטר או בשאר קניות או בחזקה עם הכספא. רשב"ם. מהרי"ח :

*וכן פסק בא"ז אבל מהרי"ח פסק כלישנא קמא דהחזיק בחולסית לא קנה מצולה. מא"ז מהרי"ח :

*לפרשב"ם גת של עובדי כוכבים צריך ניגוב אך רש"י פירש דסגי בהדחה. מהרי"ח.

הגהות הב"ח א דכמו שאין אדם: ב המוכר עובר בהמתו לחבירו לא עשה: ג ומוכר לו שפחה ומשייר ולדה ומוכר:

תפארת שמואל

פרק רביעי (א) ואין נראה לי ראיה וכו'. פי' ראיה אין כאן אבל הסברא נותנת דיכול התלמוד לפסוק נגד הכלל וכי הכי אמרינן בעירובין גבי ר"מ ור"י הלכה כר"י וכו' והיכא דאיתמר איתמר וכו' ע"ש וכן הוא דעת הרא"ש גופיה פרק בית כור :

פלפולא חריפתא

[ר] דרב נחמן סבר כרבנן גרסינן. וכן הלשון בתוס' פרק חזקת דף ל"ה: [ש] ומשמע זו ולא ס"ל. עיין בס"פ אלו נערות שהאריך רבינו בזה: [ת] ומשני אמוראי נינהו. עיין בפרק הפרה גבי רשב"ג אומר א"כ משהאשה יולדת מסבחת: [א] שאם יעשה בנין בחצר. שלא מכר עם הבית: [ב] יוציא ממנו זיזין על הדיוטא. אע"פ שמכביד על הכותל. תוס': [ג] ה"ג דכמו שאין אדם: [ד] כמו שמקנה קרקע לפירותיו. כדאיתא בפ' מי שמת דף קמ"ז :

[ה] ה"ג אמר במשייר דיוטא כו'. לא שדקדק לומר במשייר כלומר דלא הוה תנאה דהא דאמרינן דע"מ לאו תנאה היינו בבן לוי דאי אמרת תנאה אם כן לא יהיה לו המעשר חלף עבודתו והא לא שייך גבי ע"מ שהדיוטא כו' אלא ודאי תנאה הוא ועיין בפרק הזרוע סימן ח' ומיהו דייקינן דלהוצאת זיזין שהתנה לומר כן משום דלא הוצרך לזה שהתנאי דבלאו הכי נמי הרי הוא בכל מוכר שלא נמכרה הדיוטא בכלל מכירת בית וצריך לקיים דבריו שלא יהו לבטלה ולמדין מההוא דמעשר שמקיימין נמי את דבריו ששייר לו מקום למעשר ה"נ מקיימים ששייר לו מקום כו' : [ו] לפירוש רשב"ם. דלפירוש ר"ת הזכיר המקום שעליו יוציא זיזין באמרו הדיוטא שהיא היא המקום ולר"ת זאת אומרת כמו שמקיימים ליטנא דע"מ שהמעשרות שלו שיתקיים הדבר ולא יהיה לבטלה כך תנאה דע"מ שהדיוטא כו' מיותר וללא צורך התנה מקיימין נמי שהתנה לענין הוצאת זיזים עליה כמתחלה אף על פי שמכביד על הכותל וא"ל לר"ת לשיור מקום שלא הוזכר דהא לדידיה הוזכר המקום בהדיא: [ז] רב ושמואל אזדו לטעמייהו. פירש רשב"ם דלרב בעין רעה כו'. וקשה דבפרק בית כור אמרינן האחין שחלקו וכו' רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחין שחלקו יורשין הוו ואם כן לא שייך לרב טעמא דעין רעה ומיהו למאי דמסיק רבינו שהם ובפ"ק דב"ק דפסקינן בטלה מחלוקת לא מטעם דיורשים הוי וכו' איכא למימר דגם רב סברתו כך היא דדוקא גבי פריעת ב"ח או כיורשים ולא לענין אחר וא"כ יש ראיה לזה מדהכא ודו"ק וכיוצא בזה מצאתי בנימוקי יוסף פ' בית כור בשם ר"ת דרב ס"ל דלקוחות הן וגבי חלקו הוא דס"ל דעל דעת כן חלקו שאם יבא ב"ח וכו' ע"ש ובתוספות ס"פ השואל כתבו גם כן בשם ר"ת דרב ס"ל דלקוחות באחריות הן ויורשין דקאמר לאו דוקא אלא כיורשין וכ"כ רבינו בפרק כ' דנדרים : [ח] גיר' המשנה העבירים ואני כתבתי בתוספת יו"ט שהגי' היא העבירים בכ"ף : [ט] ים טלפחיה. עיין בפרק בתרא דע"ז גבי

ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את *השבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ולא את הסקין ולא את המרצופים ר"א אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה שלא נקרא בית הבד אלא על שם הקורה כך כתובה הגירסא בספרים וכן הביא רב אלפס ז"ל ותמיה לי דבמתניתין לא מתניא הכי [י] ומתניתין היא עיקר ואם אמר בין כך ובין כך כולן מכורין: **מתני'** המוכר את המרחץ לא מכר את הנסרים ולא את הספסלים ואית דגרס ולא את הספלים ולא את הוילאות ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את מגורות המים ולא את אוצרות העצים: **גמ'** ת"ר המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרים [כ] ואת בית היקבים ואת בית הספסלים ואת בית הוילאות ולא נסרים עצמן ולא יקבים עצמן ולא ספסלים עצמן ולא וילאות עצמן ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לו את הבריכות המספקות לו מים בין [דף סח ע"א] בימות החמה ובין בימות הגשמים ולא את בית כיסוי העצים ואם אמר לו מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי כולן מכורים. ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך הוו הנהו חנוותא אבראי דהוו שטחו בהו שומשמי אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו הניחא בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי כולן מכורין אמר ליה אביי והתני רבי חייא אין כולן מכורין אמר רב אשי חזינן אי אמר ליה בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך ואילין מזרנא קני ואי לא לא קני: **יב מתני'** המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות ובית הבדים ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רבן שמעון בן גמליאל אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר. כתב רב אלפס וליתא לדרבן שמעון בן גמליאל ותמיהני דבפרק מי שאחזו כתב רב אלפס על הניא משנה אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב ולידן וראיה אחרונה הלכך אילטלית דוקא בעיא למיתב ליה ואי אבדה אע"ג דיהיב ליה דמי דידה לא הוי גיטא אלמא סבירא ליה כהכיא פיסקא דרבי יוחנן ואם כן למה פסק כאן הלכה דלא כרבן שמעון בן גמליאל [ל] ושמא לא הביא התם מילתיה דר' יוחנן שיהא הלכה כרשב"ג בכל מקום [מ] דהא אמרינן בעלמא כתובות (דף עז.) אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן אלא להכי מייתי מילתיה דרבי יוחנן משום דאשמועינן מינה דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אע"ג דבמתניתין ליכא מאן דפליג עליה. [דף סח ע"ב] המוכר את השדה מכר את האבנים שהן לצורכה ואת הקנים שבכרם שהן לצורכו ואת התבואה המחוברת לקרקע ואת חילת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה העשויה בטיט ואת החרוב שאין מורכב ואת בתולת השקמה אבל לא מכר את האבנים שאין לצורכה ואת הקנים שבכרם שאין לצורכו ולא את התבואה התלושה מן הקרקע ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין ובין כך ובין כך לא מכר לו את חילת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שאין עשויה בטיט ולא את חרוב המורכב ולא את סדן השקמה:

[דף סט ע"א] **גמ'** אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא חילת הקנים בלבד אמרו אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה היכי דמי אמר רב פפא דקרו לה בי ורדי דפלניא ולא את חרוב המורכב [דף סט ע"ב] מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב מי שצריך לגבול סביב יצאו אלו שאין צריכין לגבול סביב. אמר רב משרשיא מכאן למצרים מן התורה. פירוש שהמוכר את השדה מכר את המצר וכל אילנות שעומדין עליו. אמר רב יהודה האי מאן דזבין ליה ארעא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך דיקלי ותאלין והוצין [נ] ואילין ואע"ג דאי לא כתב ליה קני אפ"ה שופרא דשטרא הוא. אמר ליה לבר מדיקלא פלניא חזינן אי דיקלא טבא הוא שיורי שייריה ואי דיקלא בישא הוא כל שכן הנך. מיהו כל דיקלי בישי מיזבן זבין להו. ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה דיקלי [ס] יהיב ליה תרי דיקלי ואי לא ליזבין ליה תרי דיקלי. פי' כדי לעמוד בדבורו ולא שיהא מחויב לקנות לו שני דקלים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכל דבר שאין ברשותו מיקרי דבר שלא בא לעולם כמו מה שאירש מאבא מכור לך ואי משעבדי פריק ליה תרי דיקלי. ארעא בדיקלי. חזינן אי אית בה דיקלי קני ואי לא מקח טעות הוא דעבד ביה. ארעא בי דיקלי [לית ליה דיקלי] דחזי לדיקלי קאמר ליה. אמר ליה לבר מאילני אי אית ביה אילני לבר מאילני אי אית ביה דיקלי לבר מדיקלי אית ביה גופני לבר מגופני אילני ודיקלי לבר מאילני אילני וגופני לבר מאילני דיקלי וגופני לבר מגופני. אמר רב כל שעולין לו בחבל הוי שיור ואידך לא הוי שיור [דף ע ע"א] ודייני גולה אמרו כל שהעול כובשו לא הוי שיור ואידך הוי שיור ולא פליגי הא בדיקלי והא באילני [ע] וכן האומר לחבירו [פ] חוץ מחרוב פלוני או חוץ מחצי חרוב פלוני [צ] לא קנה שאר חרובים ולא חצי חרוב האחר: **יג בעא** מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך מהו מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן או דלמא אמר ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל מהימן ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי א"ל [וליטעמיך וכי אמר ליה] נאנסו מי מלי אמר ליה שטרך *בידך מאי בעי אמר ליה [דף ע ע"ב] סוף סוף [כי א"ל נאנסו] לאו שבועה בעי [ה"נ] מאי נאמן נאמן בשבועה: **יד ושטר** כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחלה דעיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון הלכך פלגא דמלוה גבי כדין מלוה בשטר [ק] שנפרעים מן היתומים בשבועה* אבל פלגא דפקדון לא גבי דטענינן ליתמי שמא אביהם החזיר ואף שבועת יורשין שלא פקדנו אבא אין צריכין לישבע דלא נאמרה שבועת יורשין אלא כשהניח להן אביהן שטרות על אחרים ובאין לגבותם צריכין לישבע שלא פקדנו אבא ששטר זה פרוע אבל בממון שהן מוחזקין בו ואביהם היה צריך לישבע הן פטורין מן השבועה*:

הגה"ה

*פירוש בשבועה דאורייתא ולפר"ת הוי שבועה דרבנן אבל אותה שבועה ניתקנה קודם שבועת היסת. מהרי"ח:

ודוקא שטר כיס אבל עיסקא בלא שטר לא גבי מידי אפי' חצי המלוה דדלמא פרע ככר ומלוה על פה אין גובה מן היורשין אלא כשחייב מודה ומית אי נמי דשמתוהו ומת בשמתיה ולא אמר דאם איתא דפרעיה מימר הוה אמר דלאו אדעתא דאיניש להודיע לבניו מה שנשא ונתן בחייו דכמה הלואות עשה שכבר עברו וכי כולן היה לו להודיע לבניו. פר"י. מהרי"ח:

*ובה"ז וכן מהרי"ח כתב דיתומים נשבעין שבועת יורשין כגון שבועה שלא פקדנו אבא ששטר זה אין פרוע הע"פ שאביהם לא היה פטור מחצי פקדון אלא בשבועה דאורייתא ורב ושמואל דאמרי תרוייהו בשבועות דאין אדם מוריש שבועה לבניו הני מילי בממון שאין מחזיק ותבע על אחרים ויש להם לישבע וליטול אם מת אין מורים שבועה ופטור אבל בממון שהוא מוחזק בו ויכול ליפטר בשבועה אותו ממון מורים לבניו והע"ג דבניו לא מצו משתבעי ההיא שבועה ולא אמרי' ביתומים מתוך שאין יכול לישבע משלם דנשבעים שבועת יורשין ופטורין. מהרי"ח:

*פירוש כל הנהו דקתני לעיל לא מכר במתנה קנה כולם מיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה ואינה צריכה לקרקע וכל דבר דלא צריך תנא דמתני' למיתני גבי מכר לא מכר גם במתנה לא קנה. רשב"ב. מהרי"ח:

טו מתני' [דף עא ע"א] לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חריבין בין ישובין וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך *[ומודה ר"ע בזמן שא"ל חוץ מאלו שא"צ ליקח לו דרך מכרן לאחר ר"ע אומר א"צ ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך] בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן* [ר]האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולן המקדיש את השדה הקדיש את כולן ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה: **גמ'** מ"ש מכר ומ"ש מתנה פירש יהודה בן נקוסא לפני רבי זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש: **טז ההוא** דאמר הבו ליה לפלניא ביתא דמחזיק מאה גולפי אשתכח דהוי מחזיק מאה ועשרים אמר מר זוטרא מאה א"ל מאה ועשרים לא א"ל רב אשי מי לא תנן בד"א במוכר אבל הנותן מתנה נתן את כולן אלמא מאן דיהיב בעין יפה יהיב ה"נ בעין יפה יהיב: **יז אמר** רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות בתוך של חבירו לא קנה קרקע מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע [ש] ואפילו לר"ע דאמר בעין יפה מוכר ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא אבל אילנות דקמכחשי בארעא שיורי שייר [דף עא ע"ב] דאי לא אמר ליה עקור אילנותיך שקול וזיל ואמר נמי לעיל בפרק חזקת הבתים (דף לז.) פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפי' לר"ע וכו' והא דרב הונא עדיפא דאי מההם ה"א הלהא אבל תרי לא קמ"ל רב הונא אפי' תרי. מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית ליה לרבנן לית ליה [ת] וכבר איפסיק הלכה כר"ע דאמר בעין יפה מוכר:

הדרן עלך המוכר את הבית

פרק חמישי

א [דף עג ע"א] **המוכר** את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי. פי' רשב"ם והוא הדין בנותן מתנה שלא נתנו מדלא קתני להו לעיל מקמי דליתנייה בד"א במוכר אבל בנותן וכו' והייתו טעמא דלעיל איירי במוכר קרקע ובנותן בטילי אגב הקרקע אבל הכי מטלטלין נינהו ואין חילוק בין מוכר לנותן ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין: **גמ'** תורן איסקריא וכן הוא אומר ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך. נס אודרא וכן הוא אומר שש ברקמה ממצרים היו מפרשך להיות לך לנס. את העוגין תני ר' חייא אלו עגונין שלה וכן הוא אומר הלהן תעגנה. ואת כל המנהיגין אותה א"ר אבא אלו המשוטות. וכן הוא אומר אלונים מבשן עשו משוטיך ואיבעית אימא מהכא וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט: ת"ר מכר את הספינה מכר את האסכלה ואת בור המים שבתוכה. ר' נתן אומר מכר את הספינה מכר את הבילית [א] סומכוס אומר המוכר את הספינה מכר את הדוגית ולית הלכתא כוותיה:

ב [דף עה ע"ב] **איתמר** ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר עד שימשוך את כולה י"מ דהכי נמי במשיכת כל המטלטלין ונקט ספינה לאשמועינן רבותא דשמואל דאע"ג שיש טורח למשוך את כולה אפ"ה קאמר שמואל דבעי שימשוך את כולה ולי נראה דספינה דוקא נקט דלא אשכחן כי הא פלוגתא אלא בספינה ובעלי חיים משום דספינה אי משיך לה כל דהו אזלא וכן בעלי חיים ולהכי אין משיכה כל דהו מהני בה לשמואל בספינה ולרבי אחא בבהמה אבל בשאר מטלטלין שמשיכתם מכח אדם המושכן כ"ע מודו דמשיכה כל דהו סגי *לימא כהנאי כיצד במסירה אחזה בטלפה. *פי' הריב"ס ז"ל דלא מיקרי מסירה אלא כשמוסר המוכר החפץ מידו ליד הלוקח והביא ראיה מהא דאמר בפ"ק דמציעא (דף ח:) דאמר ר' אבא בר כהנא מוסירה מחבירו קנה מה לשון מוסירה כאדם המוסר דבר לחבירו וקאמר התם מוסירה בנכסי חבירו קנה במציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני אלמא משמע דבעי מסירה מיד ליד. ולא נהירא דאחזה בטלפה משמע דאחזה מעצמו ועוד אמר לקמן בסמעתין גבי מסירה כל היכא דא"ל לך חזק וקני כו"ע לא פליגי דקני ואי בעי מסירה מיד ליד לא ה"ל למימר לך חזק וקני אלא תא וחזק וקני וכן *פרש"י אחזה בטלפה במצות המוכר והוא דמציעא ה"פ מוסירה מחבירו קנה כשא"ל לך חזק וקני דקנה לה באחיזה בעלמא והיינו כמוסר דבר לחבירו שמוסרו לו לאוחזו בו במצותו. במציאה ובנכסי הגר לא קנה דמאן מסר ליה דליקני. פי' מי יאמר לו לך חזק וקני שיקנה באחיזה בעלמא. אחזה בשערה בזוכף בשליף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה קנאה. כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל וה"ה נמי אם הנהיגה בקול מידי דהוה אקורא לה והיא באה אלא אורחא דמלתא נקט כיון שעקרה יד ורגל קנאה. ורבי אחאי ואמרי לה רבי אחא אומר לא קנה עד שתלך מלא קומתה היינו עקירת שתי ידים ושתי רגלים. מדקאמר עד כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל אכתי בדוכתא קיימא משמע הא עקרה שתי ידים ושתי רגלים קנה נימא רב דאמר כת"ק ושמואל דאמר כר' אחא אמר לך רב הנא דאמרי אפי' כר' אחא ע"כ לא קאמר ר' אחא התם אלא בבעלי חיים דאע"ג דעקרה יד ורגל אכתי בדוכתא קיימא אבל [ב]הכא כיון דניידא פורתא ניידא לה כולה ושמואל אמר הנא דאמרי אפי' כת"ק עד כאן לא קאמר ת"ק אלא בבעלי חיים דכיון דעקרה יד ורגל אידך נמי למיעקר קיימא אבל ספינה אי ניידא כולה אין אי לא לא והלכתא

הגה"ה

*וכן כתב רשב"א דבשאר מטלטלין סגי במשיכה כל דהו אפי' לשמואל:

הגהות הב"ח א תא וחזק וקני וכן פרשב"ם אחזה בטלפה: ב אבל ספינה כיון דניידא פורתא:

פלפולא חריפתא

כמה מגנבן דרבינו מפרש לה התם: [י] ומתני' היא עיקר. ונימוקי יוסף כתב שראה כתוב שגם הרי"ף ס"ל כמתניתין ולא הביא הברייתא לומר דהלכה היא אלא ללמוד ממנה אותם שנשנו בברייתא ולא נשנו במשנתנו ע"כ: [כ] ואת בית היקבים. וכן הלשון ברי"ף גם בטור העתיק כן סימן רט"ו וכתב שנוטלין בהן המים אבל בגמרא גרסי' בית היקמים וכן הוא בקצור וכתב הרשב"ם שכן הגי' בתוספתא ופירש שני פירושים והסכים לפרש יקמין סודר שמעטפים בהן ראשן מפני חום המרחץ ע"כ ולשון הרמב"ם בספכ"ה מהל' מכירה בית היקמים וכתב המגיד בשם ר"י מגא"ש יקמים הם ספסלאות של עץ שמשתמשין בהן בבית המרחץ ונותנים בהן מים לפני כל אחד ואחד ע"כ וגי' הרמב"ן בית הספסלין ומפרש שיושבין עליהן בחצר המרחץ כשהן לבושין: [ל] ושמא לא הביא כו'. מלתא דמספקא ליה לרבינו הכא פשיטא ליה בפרק גט פשוט דהתם כתב רבינו דברי הרי"ף שכתב שם דליתא להאי כללא דלית הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא וה"נ פשיטא ליה לרבינו דהרי"ף לית ליה וכו' בפרק ספרה גבי א"כ משהאשה יולדת משבתת ועיין מה שכתבתי שם שכן גם דעת רבינו עצמו: [מ] דהא אמרינן בעלמא. בפרק המדיר והביאו רבינו בפרק דלעיל: [נ] וציייני גרסי' בס"א וכן גי' הערוך וכן משמע מפי' הרשב"ם: [ס] יהיב ליה תרי דיקלי. פי' רשב"ם לבד אותן שבשדה המכורין בכלל שדה דמכירה אחרת היא זו ומיעוט דקלי שנים: [ע] וכן האומר כו'. ליכנא דוכן לא ניחא: [פ] חוץ מחרוב. פי' רשב"ם במורכב: [צ] לא קנה ולא שייריה לכן אלא שא"צ ליקח לו דרך. כרשב"ם: [ק] שנפרעים מן היתומים בשבועה. פירוש כשהן גדולים כדלעיל בפרק קמא גבי והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי: [ר] האחין שחלקו וכו' זכו בכולן. בתוספות הקשו וא"ת לרב דאמר יש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר וכו' ותירצו דהכא לאו משום עין יפה הוא אלא משום שרוצין להסתלק זה מזה וכו' ע"כ אבל אדשמואל לא קשיא דס"ל בעין יפה מוכר ואין להן דרך זה על זה היכי זכו בכולה דלא קשיא כלל דאיכא למימר דלא קאמר שמואל דלקוחות הן למעוטי שלא יהו כמקבלי מתנה דסגי ליה בהא דלקוחות הן דהא"ה אין להן דרך זה על זה ואי כמקבלי מתנה הן כ"ש דכל אחד זכה בכולה ואין להן זה על זה כלום כ"ל: [ש] ואפי' לר"ע כו' דהכא דשייר שני אילנות והיינו שאמר חוץ לא הוי כמו באומר חוץ מבור כו' דר"ע מודה ביה דשייר לו דרך ולא שייך בכי הא למימר ואפי' לר"ע דהתם כי אמר חוץ מבור כו' לטפויי אתא דהא בלאו הכי אינן מכורין אבל הכא מאן דזבין ליה ארעא קני דקלי ותאלי כו' אפי' כי לא כתב ליה כדאיתא לעיל וא"כ כי שייר שני אילנות היה צריך למימר הכי והוי השתא כמו בור ודות כשלא אמר חוץ הלכך שפיר קאמר ואפי' לר"ע כו': [ת] וכבר איפסק הלכה כר"ע דאמר בעין יפה מוכר. ומסיים הרי"ף והוא דאיכא תלתא ורבינו נראה שסמך על המשנה דבפ' דלקמן ועל מה שכתב שם ומדברי הב"י סי' רט"ז נראה שגם בס' הרי"ף לא היה כתוב כן שהרי לא הביאו לראיה כדדייק דהרי"ף ס"ל דדוקא תלתא ובקצור יש טעות: הדרן עלך המוכר את הבית פרק חמישי [א] ה"ג מכר את הספינה מכר את הבילית סומכוס אומר מכר את הספינה מכר את הדוגית. ועיין לקמן גבי אמר אביי ר"א ורשב"ג ור"מ וכו'

שמואל כפסקיה וכת"ק במשיכת בהמה ואע"ג דלכאורה משמע דשמואל כר' אתא ודיחויא בעלמא הוא הא דקאמר נמי אמר לך רב אנא דאמרי וכו' אפ"ה *כיון דקאמר גמרא נימא רב דאמר כת"ק וכו' אלמא מספקא ליה [ב] הלכך הלכה כשמואל :

[דף ש ע"א] **אי** כרבי ספינה נמי תיקני במסירה *לכאורה משמע[ג] דמסירה דאותיות הוי כמסירה *דספינה דלשון מסירה הכל אחד הוא ועוד מדקאמר ספינה נמי תקני במסירה משמע תיקני נמי כמו אותיות [ד] מיהו אי אפשר לומר כן דלא מסתמע בשום מקום בגמרא להזכיר מסירה במטלטלין אלא בספינה ובעלי חיים משום דמסירה דידהו הוי כמו מש"כ דכשאוחז ספינה בחבל ומנענעו כל דהו הולכה מכח על פני המים הלכך אפי' לא הלכה כלל קני לה במסירה וכן בבעלי חיים אבל שאר מטלטלין לא מקנו במסירה דהכי תנן בפ"ק דקדושין (דף כו.) נכסים שאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ומשמע אבל לא במסירה דאיירי בה נמי בבהמה מקמה וה"ה לקנות הגזיר לגור על פי לצוחיתו לא היה קונה במסירה בעלמא והשעבוד שבתוכו יקנה בתמיה [ה] *ומדקאמר עד שיכתוב וימסור משמע דבעינן באותיות קנין שטר מבשאר דברים ועוד הא דקתני ספינה נקנית במסירה ואותיות ומוקמינן לה בסימטא דמשיכה לא קניא בסימטא אלא ספינה ניקנית אף במסירה אם היא עומדת ברה"ר א"כ מאי קתני ספינה ניקנית במשיכה ליתני נקנית במסירה וכל שכן במשיכה כדבעי למימר לקמן אבל השתא דקתני נקנית במשיכה משמע דאתא למעוטי מסירה והא ליתא אלא ודאי לאו הכי תנא משיכה לאשמועינן [ו] דאיירי בעומדת בסימטא ואפ"ה קתני ואותיות במסירה ואמאי והא אין מסירה קונה בסימטא אלא ע"כ האי מסירה דבעינן הכא היינו כי היכי דמייתי שטרות דרכו להגביה כדמוכח לקמן בפרק מי שמת (דף קנב.) גבי מלוגא דשטרי דקאמר והא לא מסך והא דקרי ליה מסירה אע"ג דבעינן משיכה או הגבהה משום דבעיא מסירה מיד ליד אע"ג דבשאר דברים לא בעי כדפרישית לעיל משום דבעי קנין חשוב לקנות שעבוד השטר אי נמי אפילו לא בעי מיד ליד נקט לשון מסירה משום דבעינן דעת אחרת מקנה כמו שאר מסירות שחבירו מוסר לו לאפוקי המפקיר שטרותיו שאין המחזיק קונה המלוה הכתובה בהם [ז] (על ידם) כיון דליכא מסירה שאין דעת אחרת מקנה :

ד **תניא** ספינה נקנית במסירה דברי רבי . לאו למעוטי משיכה קאתי אלא אפי' במסירה קאמר וכל שכן במשיכה כדמוכח מילתייהו דרבנן דקאמרי עד שימשכנה למעוטי מסירה מכלל דלרבי משיכה נמי קונה וכן משמע הלשון ספינה תקני נמי במסירה [ח] כלומר עם המשיכה וכמו דמסירה דהכא לאו למעוטי משיכה קאתי כן גם הוא בכל המקומות כל היכא דתני דקנה במסירה היינו אף במסירה וכל שכן במשיכה וכן מוכח מתוך דבריו של רשב"ם שפי' הא "דבמסירה קונה ברשות הרבים היינו משום דלא אפשר התם במשיכה דאין משיכה אלא היכא שמושך לרשותו ומשיכה קונה בסימטא דהוי רשותו שיש רשות לכל אדם להניח שם חפציו וכיון דאפשר בקנין חשוב לא קניא שם מסירה שהוא קנין גרוע ועוד אם יש דבר שקינו במסירה ולא במשיכה למה לא יקנה אותו דבר במסירה בסימטא כיון שאי אפשר לו לקנותו במשיכה ועוד דתנן בפ"ק דקדושין (דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה ואמר בגמרא דרש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה ופריך שמואל והא אנן במסירה תנן ועל כרחך הכי פריך והא אנן אף במסירה תנן ורב במשיכה דוקא קאמר דאם תמצא לומר דרב אף במשיכה קאמר ושמואל פריך והא אנן במסירה דוקא תנן אם כן מאי פריך הכי נמי במשיכה תנן בפ"ק דמציעא (דף ב.) היו שנים רוכבים על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' שניהם יחלוקו משום דכל אחד קנה מחצה ואמר נמי התם אמר רב יהודה שמעית מיניה דמר שמואל תרתי רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מינייהו קני היכי דמי אילימא רכוב לחודיה ומנהיג לחודיה מי איכא למ"ד דלא קני אלמא דפשיטא ליה לשמואל דהנהגה דהיינו משיכה קונה וב' ראיות הללו יחה רבינו שמשון ז"ל דהאי מילתא דלא מלי למיקני במסירה דמאן מסר ליה דליקני הלכך קני במשיכה : וחכמים אומרים לא קנה [דף ש ע"ב] עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה ואוקמינן ברשות הרבים וכגון דאמר ליה לך משוך וקני רבי סבר מרא מקום הוא לו וקני במסירה ורבנן סברי קפידא ולא קני אלא במשיכה והלכתא כרבנן *אבל אמר ליה לך חזק וקני כולי עלמא מודו דקני במסירה ומאי עד שימשכנה מרה"ר לסימטא דמשיכה ברשות הרבים לא קניא דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה

הגה"ה
*והיכא דאמר ליה לך אחוז וקני לא הכריע ר"י אי הוי קפידא שלא לקנות במשיכה בקנים דחשיב מינים . מהרי"ח :

קונה ברה"ר ובחצר שאינו של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהוא של שניהם והגבהה קונה בכל מקום . ופרשב"ם דמסירה קונה ברה"ר משום דלא אפשר התם במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו והאי לאו רשותא דידיה הוא ומשיכה קונה בסימטא דשפיר הוי רשותו להניח שם חפציו וכיון שאפשר במשיכה שהוא קנין חשוב לא קנה במסירה שהוא קנין גרוע *והקשה עליו ר"ת ז"ל וכי משיכה ומסירה מלות הן שמבטלות זו את זו ואין לו לעשות אלא מן המובחר ועוד מאי דפריך גמרא לקמן (דף פו.) על ההיא דהגבהה הוה ליה למיפרך הכא דמהכא נמי יש ללמוד דברים שדרכן להגביה אין נקנין [ט] אלא בהגבהה שהיא חשובה יותר ועוד הא דפריך בקדושין (דף כה:) אהא דאמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן במסירה תנן לישני ליה כאן ברה"ר כאן בסימטא ופר"ת דמסירה עדיפא ממשיכה משום דמסירה מיד ליד ובפניו ומסירה קונה ברה"ר שאין ראוי למשיכה וכ"ש בסימטא . והא דתנן בקדושין (שם) בהמה גסה נקנית במסירה דוקא במסירה קאמר [י] ולא במשיכה והא דמשיכה מועלת אפי' שלא בפניו ומסירה דוקא בפניו לאו משום דמשיכה עדיפא אלא משום דלשון מסירה הכי משמע ומה שפירש דמסירה מיד ליד הא ליתא כדפרישית לעיל ומה שפי' דבעינן מסירה בפניו לא ידענא מנא ליה הא [כ] לישנא דלך חזק וקני לא משמע הכי והא דפירש דבהמה גסה נקנית במסירה דוקא ליתא כדפרישית לעיל והא דמפרש דמסירה קונה בסימטא קשה דא"כ מאי דוחקיה לשנויי הני הרי ברייתות כאן ברה"ר כאן בסימטא וצריך לדחוק ולפרש עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא לוקמינהו תרוייהו בסימטא ובקפידא פליגי בברייתא כדמסיק נמי השתא הלכך נראה פירוש רשב"ם עיקר וכן כתב בשערים דרב האי גאון ז"ל דעדיף קנין משיכה ממסירה. ומה שהקשה ר"ת על פי' רשב"ם אם מלות הן שמבטלות זו את זו לא קשה דהכי נמי אמר דהגבהה שהיא חשובה מבטלת שאר קניינין ומה שהקשה מההיא

דקדושין דלישני כאן ברשות הרבים כאן בסימטא לא קשה מידי למאי דפרישית דכל היכא דתני מסירה כל שכן משיכה וכי קתני משיכה משיכה דוקא ולא מסירה דלא הוה ליה לרב למינקט ההיא לישנא בהמה גסה נקנית במשיכה דמשמע למעוטי מסירה ואי בעי לאשמועי' דמסירה לא קני בסימטא לימא הכי בהדיא מסירה קונה ברה"ר ולא בסימטא כדקאמר אביי ולא לימא דבהמה גסה נקנית במשיכה דמשמע דאתא לפלוגי אמתני' והא דקתני בברייתא דלעיל דספינה נקנית במשיכה משום דאיירי בסימטא אע"ג שגם במסירה נקנית היינו כדי להשמיענו דמסירה דאותיות לאו מסירה ממש היא כדפרישית לעיל דהא אין מסירה קונה בסימטא : אמר רב פפא *מאן דזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני לך איהו וכל שיעבודא דאית ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמרית ליה ואי לא כתב ליה הכי לא קני וכי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך ואמר לי אין לצור ולצור. [ל] ומקח טעות הוי והדמים חוזרים. [דף עז ע"א] אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה הכי גרסי רשב"ם *ורב יהודאי גאון. [מ] ור"ת ורב אלפס ז"ל גורסין אין אותיות נקנות במסירה והביא ראיה מההוא עובדא דשילהי זה בורר (דף לא.) ההוא איתתא דנפיק שטרא מתותי ידה ואמרה דפריע הוא והימנה רב נחמן וא"ל רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה א"ל לא משום [נ] דאי בעיא קלתיה ואי הלכה כרבי אמאי דחייה ועוד קאמר התם איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן א"ל רבא הא אי בעיא קלתיה ואי ס"ל דאותיות נקנות במסירה וללישנא קמא לדחוי קא"ל אי בעיא קלתי' א"כ ללישנא בתרא נמי הוה ליה למימר כמאן דלא כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה אלא ודאי לא סבירא לאו כרבי הלכך ללישנא קמא היה תמיהת רבא היאך פסק כרבי וללישנא בתרא הוה ניחא ליה שפסק דלא כרבי לכך הקשה לו דבר אחר והא אי בעיא קלתיה ועוד מדקבל רבא מה שהשיב לו רב נחמן כיון דאיתחזק בבי דינא אי בעי קלתיה לא אמרי' ולא הקשה לו נהי דאי בעי קלתיה לא אמרי' במסירה מיהא איקני אלמא בין לרבא בין לרב נחמן אין אותיות נקנות במסירה ועוד הביא ראיה מדאמר לעיל אמר רב פפא האי מאן דזבין ליה שטרא לחבריה צריך למיכתב ליה קני לך איהו וכל שיעבודיה ואי לא כתב ליה לא קני אלא לצור על פי צלוחיתו ומיהו אינה ראיה כל כך דאיכא למימר דלאו דוקא נקט צריך למיכתב אלא למ"ד בעי כתיבה צריך למיכתב הכי ולמ"ד אותיות נקנות במסירה צריך למימר הכי וה"נ אשכחן לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סח:) האי מאן דזבין מידי לחבריה צריך למיכתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי אע"פ שאין הוב לכתוב ואם מוכר בלא כתב אומר בעל פה וכ"ת שאני התם שדרך לכתוב שטר על מכירת קרקע ה"נ אימור ס"ל לרב פפא אותיות נקנות במסירה [ס] וצריך להביא ראיה לפיכך דרך לעשות שטר ומיהו אם אמר רב פפא למלתיה לכ"ע דאף לרבי דאמר אותיות נקנות במסירה צריך למימר ליה קני לך איהו וכל שעבודיה אכתי יש להביא ראיה דאין הלכה כרבי מהא דתניא בפ' האיש מקדש (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומפרש דפליגי בפלוגתא דרבי ורבנן באותיות נקנות במסירה מר אית ליה דרבי ומר לית ליה דרבי ואיבעית אימא דכו"ע לית להו דרבי והכא בדרב פפא קמיפלגי דאמר רב פפא האי מאן דזבין ליה שטרא לחבריה וכו' ומדלא קאמר דכו"ע אית להו דרבי ש"מ אין הלכה כרבי הלכך ממה נפשך יש להביא ראיה מכאן דאין הלכה כרבי דאי רב פפא אמר למלתיה דוקא אליבא דרבנן דבעו כתיבה אבל לרבי דמיקל בקניית השטר דלא בעי כתיבה מיקל נמי בזה דלא בעי למימר ליה בעל פה קני לך איהו וכל שעבודיה א"כ רב פפא וגם רב אשי דשקיל וטרי אמלתא דרב פפא סברי כרבנן. ואי בעי למימר בעל פה אליבא דרבי אז ראיה מההוא דקדושין מדלא קאמר דכו"ע אית להו דרבי ובדרב פפא קמיפלגי והא דאמר בפרק מי שמת (דף קמח.) אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי אמרה ליהוו לעמרם ברי אתא לקמיה דרב נחמן אמרי ליה אחוה והא לא משך מכלל דאי משך קנה אף בלא כתיבה איכא הוו סברי דבמתנת שכיב מרע דיו במשיכה לפי שאין יכול לכתוב ובמשיכה סגיא והויא משיכה דידיה ככתיבה ומסירה דבריא והשיב להן רב נחמן דאף משיכה לא בעי דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו והא דאמר בפרק הכותב (דף פה.) ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי ואמר לה רב נחמן אית לך סהדי דתבעינהו מינך מחיים ולא יהבת להו וכו' משמע דאי אית לה סהדי קניא בתפיסה בלא שטר וי"ל דהיא לא היתה רוצה לקנות המלוה אלא היתה רוצה לעכב השטרות בתורת משכון מחמת הפסיה שתפסתן מחיים ולדחוק את היתומים לפרוע חוב אביהם והא דאמר בפרק גט פשוט (דף קעג.) אתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר אין צריך להביא ראיה לאו משום דאינהו סברי אותיות נקנות במסירה אלא פליגי אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה אי צריך להביא ראיה אי לא והכי מוכחא שמעתא [דאיתמר] אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ולא קאמר איתמר אביי ורבא דאמרי תרוייהו אותיות נקנות במסירה אביי אומר צריך להביא ראיה ורבא אמר אין צריך להביא ראיה אבל רבא אליבא דנפשיה סבירא ליה דאין אותיות נקנות במסירה כדמוכח עובדא דההיא איתתא דשילהי זה בורר שהבאתי לעיל דמוכח דרבא ורב נחמן סבירא להו דאין אותיות נקנות במסירה וכן מוכח [ע] בפרק האשה שלום (דף קטו:) בענין יצחק ריש גלותא הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב ומוכיח רבא התם דלא חיישינן לתרי יצחק מהנהו שטרי דנפקי במחוזא וכתב בהו חבי בר ננאי ונכי בר חבי ובמחוזא שכיחי טובא ומגבי בהו רבה בר אבוה ודחי ליה אביי ואמר למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהירי ביה ואי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ורבא [פ] חזינן ליה דלא חייש לנפילה ופקדון אפי' היכא דלא שמיה כשמיה דהא קאמר אין צריך להביא ראיה על המסירה ואי סבר אותיות נקנות במסירה היכי מייתי מינה דלא חיישינן לתרי יצחק דמה חששא שייך כאן אי מסר ליה קני ולנפילה ולפקדון לא חיישינן אלא ודאי סבר רבא דאין אותיות נקנות במסירה הלכך מוכח מינה דלא חיישי' לתרי יצחק דאי חיישינן הוה ליה למיחש בהנהו שטרי דלמא מסר ליה האי שטרא ואין אותיות נקנות במסירה וכן משמע מינה דדחי אביי דקאמר מאי קאמרת דלמא מסר ליה וכו' אלמא דעיקר חששא דהוה לן למיחש אי חיישינן לתרי יצחק משום דס"ל לרבא דאין אותיות נקנות במסירה נמלא היה דגט פשוט רבא אליבא דרבי דאמר אותיות נקנות במסירה קאמר מיהו אביי סבר אותיות נקנות במסירה מדמהדרן להא דרבה בר אבוה כי היכי דלא תקשי ליה אלמא מודה לרבה בר אבוה כדמהדרן למלתיה. מכל הלין קיימא לן דאי

הגהות הב"ח א כיון דקאמר גמרא נימא. נ"ב כלומר דאי ליכא ספיקא אלא רב כת"ק לא הוה הלכה כשמואל בדיני כיון דאתיא כיחידאה אבל כיון דמספקא ליה השתא נקטינן הלכה כשמואל בדיני דלא דחינן נגמר הלכה מקמי ספיקא : ב כמסירה דספינה : ג ומדקאמר עד שיכתוב . נ"ב כלומר ועוד מדקאמר וכו' וכן הוא להדיא בתוס' : ד רשב"ם שפירש הא דמסירה : ה אמר רב פפא האי מאן :

פלפולא חריפתא

[ב] הלכך הלכה כשמואל. דאי לאו הכי ורב כת"ק ליתא בכלל הלכתא כשמואל בדיני כיון דגמרא מוכח דרב כת"ק ושמואל כיחידאה : [ג] דמסירה דאותיות. כדלקמן : [ד] מיהו א"א לומר כן. ודקדוק לשון נמי כדלקמן כלומר עם המשיכה וכמו שאפרש שם : [ה] ומדקאמר כו'. לשון התוס' ועוד מדקאמר וכו'. ומיהו אשכחן כהאי גוונא והוי כמו ועוד כדכתבתי בפרק חזקת גבי כיון שהכיש בה כו' : [ו] דאיירי בעומדת בסמטא ואפ"ה קתני ואותיות במסירה. פי' דלהכי לא קתני ספינה נקנית במסירה והיינו ברה"ר ולא היה כאן מקום לטעות משום דא"ה ה"א סך דאותיות נקנות נמי במסירה היינו נמי ברה"ר ולהכי לא דייק מעיקר תלמודא דמוקי בסמטא וכמו שהוא בתוספות משום דנ"ל לרבינו דליכא למידק דאיכא למימר הא כדאיתא והא כדאיתא ריבא בסמטא וסיפא ברה"ר כדאשכחן דמוקמינן הא דקתני עד שישכור מקומו ברשות המוכר אע"ג דעד שימשכנו היינו מרה"ר לסמטא הלכך דייק רבינו הכי דאמאי לא תני מסירה והיינו ברה"ר כו' אלא להכי קתני משיכה לאשמעינן דהיינו בסמטא ואפ"ה קתני ואותיות במסירה דשמעינן דעיקר מלתא לאשמועינן דאותיות במסירה מיירי בסמטא וכן מפורש בדברי רבינו עצמו לקמן : [ז] על ידם . ל"ג וכ"נ ליתנהו בתוס' :

[ח] כלומר עם המשיכה. פירוש כמו שקונה המשיכה ה"נ קונה המסירה : [ט] אלא בהגבהה שהיא חשובה יותר. כיון דמשיכה מבטלת מסירה כ"כ תוספות ומיהו תירצו לזה דאטו בחדא מחתא מחתינהו אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה משיכה החשובה לא הבטל מחמת הגבהה ע"כ : [י] ולא במשיכה. ואפילו בסמטא והשתא פריך לרב שפיר תוספות. דאי דוקא ברה"ר קאמר מאי קמ"ל פשיטא דמשיכה לא מהניא התם ומסירה עדיפא א"כ ודאי מהניא : [כ] לישנא דלך כו' לא משמע הכי. דהל"ל תא חזק כו'. [ל] ומקח טעות הוי דמוכר שטרותיו לגבס יש לו אונאה כדאיתא בהזהב אמתני' דאלו דברים שאין להם אונאה וכו' : [מ] ור"ת. לכאורה נראה דצ"ל ור"ת וכמו שכתב בתוספות בשמו וכן הוא לקמן בדברי רבינו אך בתשובה לרבינו הביאה הטור ס"ס רמ"ח כתוב דר"ח ור"ת סברי דאין אותיות כו' : [נ] דאי בעיא קלתיה. כתבי עיין לקמן בפרק בתרא גבי מאי קא מיפלגי באותיות נקנית במסירה : [ס] וצריך להביא ראיה. כתבי דלקמן : [ע] בפרק האשה. דף קט"ו וע"ש בתוספות : [פ] ה"ג חזינן ליה דלא חייש לנפילה דהא קאמר א"צ להביא ראיה. וא"ת לאביי דלא חייש נמי לנפילה אמאי קאמר דצריך להביא ראיה פירש תוספות דהתם דלא

אותיות נקנות במסירה לחודה אלא במסירה ובכתיבה [צ] ועד דכתב ליה קני לך איהו וכל שעבודא. ואפי' היכא דכתב ומסר אין מכירת השטר מן התורה כדמוכח לקמן פרק מי שמת (דף קמז:) אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא ומי א"ר נחמן הכי והאמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחל לו מחול ואפי' יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא הייט דאין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אלמא מוכר שטר [חוב] מדיכול למחול דרבנן הוי [ק] אע"ג דקרקע נקנה בשטר אינו יכול להקנות שעבוד קרקעות שיש לו על הלוה ללוקח כל זמן שלא נגבו בחובו כדאמר בפרק כל שעה (דף לא.) דאינו יכול להקדישו אלא חכמים תקנו שיחול עליהם מקח לפי שפעמים צריך המלוה למכור חובו מפני דוחקו . ור"ת ז"ל היה אומר דמכירת שטר חוב דאורייתא [ר] ומפרש בתוספות: א"ל רב אשי לאמימר גמרא או סברא א"ל גמרא רב אשי אמר סברא נמי איכא אותיות מילי נינהו ומילי במילי לא מקנו [ש] ופרשב"ם דשטר הייט מילי הלכך לא מקני ולא מידי ובמסירה שהוא מעשה שני. ולפי' ר"ת הכי פי' מילי במילי לא מקנו דהא דא"ל קני לך שטר זה הייט מילי ואע"ג שמסר לו האותיות לא הסיכא המסירה מעשה אלא לגוף הנייר ועיקר קניית השעבוד אינו אלא במאי דא"ל קני לך איהו וכל שעבודיה ואינו מועיל אלא אם כן כתב לו לשון זה והיינו מעשה ואותיות דקרו ליה מילי לגבי לוקח קרו ליה מילי לפי שלא נכתב השטר על שמו ולא נתחייב לו הלוה בשטר [ת] אבל בשטר שכותב המלוה ללוקח לא נקרי מילי והאומר אי שזה מוכיח על גרסת ר"ת ז"ל דאין אותיות נקנות במסירה דהשתא ניחא דיהיב רב אשי טעמא למה אין מסירה לבדה מועלת עד שתהא כתיבה עמה משום דמילי במילי לא מקנו אבל אי גרסי' אותיות נקנות במסירה הא לא יהיב רב אשי טעמא למה מסירה לבדה מועלת אלא שנתן טעם למה אין צריך גם שטר ומפרש לפי שאין הועלת בשטר ואין זה טעם מספיק דאיכא למימר דאע"ג דעיקר הקנין במסירה ואין הועלת בשטר מ"מ בעינן גם שטר עם המסירה משום דליהוי קנין אלים למיקני השעבוד כי היכי דלמ"ד אין אותיות נקנות במסירה ועיקר הקנין בכתיבה דהוי מעשה ואפ"ה בעינן גם מסירה: ה ומילי במילי לא מקנו והאמר רבה בר יצחק אמר רב שני שטרות הן אמר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואין חוזר בשדה [א] ואע"ג דאמר לעיל (דף מ.) דסתם קנין לכתיבה בשטר עומד וזכו בשדה זו משמע בקנין סודר אפ"ה מלי למיהדר ביה דהא דסתם קנין לכתיבה עומד הייט דכל כמה דלא הדר ביה לא בעי לאימלוכי ביה ואע"ג דלא אמר כתובו אבל אם מיחה בידם שלא לכתוב לא יכתבו חובתו בעל כרחו *וא"ת ומה חובה יש לו בדבר אם שטר מתנה הוא אין מפסיד כלום דאין עליו אחריות ומלוה לכתוב כדי שלא יכפור הנותן ואם מכר הוא נמי אינו מפסיד דאי משום אחריות אפילו בלא שטר נמי דאמר בפרק חזקת הבתים (דף מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואי טעין *(לוה) ואומר לא ימלא העדים בכל פעם לגבות על ידם ממשעבדי וע"י השטר יגבה בכל עת כ"ש שאין לשמוע לו כיון דמן הדין גבי ממשעבדי וכוונת המוכר להפקיע דינו אנן מחויבין לרדוף אחר הצדק שלא יפיק זממו לעוות הדין וי"ל דמשום [ב] דאית ליה טענה לנותן ולמוכר דאית ליה קלא לשטר יותר מלקנין ולא ניחא ליה דליפשו שטרי עלויה משום דזילי ניכסיה ולא יוכל לא למכור ולא ללוות שסבורין העולם שכל נכסיו משועבדים ואע"פ שגם הלוקח יכול לחזור בו ולומר אדעתא דלא כתבו לי שטר לא זבני מיהו גם המוכר יכול לחזור בשטר או יקבלנו הלוקח בלא שטר. ור"ת פי' [ג] דבשטר מתנה דוקא איירי דלא ניחא ליה דליפשו שטרי עלויה כדפרישית אבל בשטר מכר כשזכו לו בשדה מסתמא [ד] אדעתא דלכתבו ליה שטרא זכו ליה ואין יכול לחזור בו* . ואין דבריו מובנים לי דהא דקאמר מסתמא אדעתא דלכתבו ליה שטרא זכו [ה] האי מסתמא לא עדיף מתנאי גמור ואפילו אמר בפירוש על מנת שתכתבו לו את השטר מלי למיהדר ביה: ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה יש מקשין אמאי חוזר בזה ובזה יכתבו השטר בעל כרחו ויתקיים המקח מידי דהוה אשאר תנאים דעלמא דאילו אמר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שתתנו לו מאתים אז לא מלי למיהדר ביה ולומר לא תתנו לו ולא יתקיים המקח אלא בעל כרחו יתנו לו ויתקיים המקח למפרע דקי"ל כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ומתרצין דשאני הכא שהתנאי זה הוא חובתו ואינם יכולים לכתוב חובתו בלא רשותו הוא שאין שלוחין לכתוב השטר והוא יכול לבטל השליחות. ולי נראה דאפילו אמר זכו בשדה זו לפלוני על מנת שתתנו לו מאתים אז יכול הוא לבטל התנאי והמעשה ולא אמרינן יקיימו התנאי בעל כרחו ויתקיים המעשה למפרע משום דתנאי זה אינו אלא פטומי מילי בעלמא שהוא טובתו של לוקח ועליה דידיה רמיא לאתנויי ולא על המוכר ואמר בפרק איזהו נשך (דף סו.) דתנאי כזה לאו תנאי הוא אלא פטומי מילי בעלמא הוא הלכך לטובת הלוקח לאו תנאי הוא ויכול המוכר לבטל התנאי והמעשה בטל ממילא ואין לומר כיון דלאו תנאי הוא אם כן המעשה קיים ואפילו לא נתקיים התנאי דלטובת המוכר ודאי תנאי הוא ואם חזר מן התנאי גם המעשה בטל:

הגה"ה

*וכן הורה רשב"א הלכה למעשה ויש לסמוך על דבריו והטעם דגם פשוט שהביאו התוספות אינה ראיה שככר נתרצה בכתיבת השטר ונכתב השטר ולא מיחה בהם מלכתוב הרי גילה בדעתו דלא חייש לאפושי שטרות וריב"א אומר דבשטר מכר דוקא מיירי דחוזר בשטר וכשחוזר בו המוכר מלכתוב יד לוקח על העליונה אם רצה יעמוד במקחו בלא אחריות ואם רוצה לחזור בו חוזר אבל בשטר מתנה אף בשטר אין חוזר . מא"ז :

ו ואמר ר' חייא בר אבין ג' שטרות הן . תרי הא דאמרן ואידך אם קדם המוכר, וכתב את השטר [דף עז ע"ב] כהוהה שמניט כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזו היא שמניט (בפ"ק דקדושין) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה *תימה היכי מוכח מהכא דמילי במילי מקנו לענין מוכר שטר שיש לו על אחרים דהכא לא איירי דמהני אלא בשטר שכתוב בשם המוכר ללוקח ובההוא ודאי מהניא מסירה בלא כתיבה ועוד מאי איצטריך לשויי אגב שאני דמשמע דאגב מהני באותיות לימא אגב הוא כמסירה דמסירה מהני בשטר מכר שכתב בשמו אבל אותיות שכתובין בשם אחרים אין נקנין במסירה ונראה לפרש דהוה ס"ד אגב מילי נינהו וקנין גרוע הוא ואפ"ה מהני [ו] בלא מסירה לקנות שעבוד של שטר הכתוב בשמו וא"כ גם בשטר שאין כתוב בשמו תועיל מסירה לא כתיבה [ז] דקנין חשוב הוא ומשוי דאגב קנין חשוב הוא ואלים כמו מסירה דהא מסיבת דאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע כמו במשיכה ובהגבהה ומיהו אותיות לא מיקנו אגב קרקע בלא שטר וכן בקנין בלא כתיבת השטר כ"כ ר"ח ז"ל דאותיות לא מיקנו אגב קרקע אבל רב אלפס ז"ל כתב דמיקנו אגב קרקע ומסתברא דלא מיקנו דלא דמי כלל קנין אותיות לקנין שטר שכתב המוכר בשם הלוקח*.

הגה"ה

*יכול אדם להרשות אפי' על הלואתו שביד פלוני אע"פ שאין יכול להקנות אפי' ע"י קרקע ולא על ידי שום קנין בעולם כי במעמד שלשתן הרשאה בעלמא יכול לעשות . פר"י. מהרי"ח :

ולא את האנתיקי מאי אנתיקי אמר רב פפא עיסקא דהיה בה : ז מתני' מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון אבל שכר את הקרון שכר את הפרדות דבמכר אדם קונה קרון מאחד ופרדות מאחר אבל אין דרך שוכר בכך מכר את הבקר לא מכר את הצמד מכר את הצמד לא מכר את הבקר ר' יהודה אומר הדמים מודיעים כיצד אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכמים אומרים אין הדמים ראיה : גמ' מכר את הקרון וכו' תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו מכר את הקרון מכר את הפרדות אמר ליה והא אנן לא מכר תנן אמר ליה איסמייה אמר ליה לא תתרגם מהניתך בשאדוקין בו . מכר את הבקר וכו' היכי דמי אילימא דקרו לצמד צמד ולבקר בקר פשיטא צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה אלא דקרו נמי לצמד בקר טליה זבין ליה לא צריכא דאיכא דקרו לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרו לבקר צמד רבי יהודה סבר הדמים מודיעים וחכמים אומרים אין הדמים ראיה. ונהוי ביטול מקח [דף עח ע"א] וכ"ת (בכה"ג) לית להו לרבנן ביטול מקח והתנן רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגליות אין להם אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו . מאי אין דמים ראיה דקאמרי רבנן דהוי בטול מקח ואיבעית אימא כי *קאמר בטול מקח בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה לא: ח מתני' המוכר את החמור לא מכר את כליו נחום המדי אומר מכר את כליו רבי יהודה אומר פעמים מכורין ופעמים אין מכורין כיצד חמור לפניו וכליו עליו אמר לו חמורך זה כליו מכורין חמורך הוא אין כליו מכורין :

גמ' אמר עולא מחלוקת בשק ודיסקיא וכומני דת"ק סבר סתם חמור לרכיבה עומד ונחום המדי לומר סתם חמור למשוי עומד אבל באוכף ומרדעת דברי הכל מכור . מאי כומני אמר רב פפא בר שמואל מרכבתא דנשי איבעיא להו בעודן עליו מחלוקת אבל כשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי לרבנן דאין מכורין *ובמאי דפליגי דהייט שק ודיסקיא וכומני מודה להו אבל באוכף ומרדעת אע"פ שאין עליו קנה דאפשרי' דחמור מינהו וקני להו כל היכא דאיתנהו או דלמא כשאין עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו מודו רבנן לנחום המדי דמכורין [ח] או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת ולא איפשיטא הלכך בין בזו ובין בזו [ט] אינן מכורין : [דף עח ע"ב] אמר אביי רבי אליעזר ורבי שמעון בן גמליאל ור"מ ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כל דמזבין איניש איהו וכל תשמישתיה זבין רבי אליעזר מאי היא דתנן רבי אליעזר אומר מכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן רשב"ג אומר מכר את העיר מכר את הסנטר רבי מאיר דתניא רבי מאיר אומר מכר את הכרם מכר כל תשמישי הכרם ר' נתן וסומכוס בילית ודונית נחום המדי הא דאמרן הני כולהו שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו : מתני' המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה : גמ' היכי דמי אי דא"ל היא ובנה אפי' פרה נמי ואי דלא א"ל היא ובנה אפי' חמור נמי לא אמר פפא דא"ל חמור מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך בעלמא פרה איכא למימר לחלבה קאמר ליה אלא חמור מאי קאמר ליה שמע מינה היא ובנה קא"ל: ט תוספתא (פרק ד') המוכר שפחה לחבירו מכר לו כלים שעליה ואפילו הן של ק' מנה אבל לא את השירים ולא את הנזמים ולא את הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אע"פ שיש עליה כלים של ק' מנה הרי כולן מכורין שפחה מעוברת אני מוכר לך [פרה מעוברת אני מוכר לך] מכר את הולד שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך [י] לא מכר את הולד . תמיה לי הא דקתני שפחה מעוברת אני מוכר לך מכר את הולד דמשמע הא לא קאמר שפחה מעוברת [כ] אלא שפחה [ז] סתם לא מכר לו את הולד [ל] ולא מסתבר כלל :

מתני' מכר בור מכר מימיו *מכר אשפה מכר זבלה מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים. בתוספתא קתני מכר דבורים מכר כוורת מכר יונים מכר שובך לפי שאין דרכן של בני אדם למכור כל הדבורים כשדעתו לשייר את הכוורת כדמוכחא מתניתא דקתני הלוקח פירות כוורת נוטל ג' נחילין וזה שפירש שמכר כל הפירות בלא שיור מכר גם את הכוורת וכן נמי בשובך תנן הלוקח פירות שובך [ב]מחבירו וכו' וזה שפירש שמכר הכל מכר גם את השובך : מכר בור מכר מימיו [דף עט ע"ב] אמר רבא מתני' יחידאה היא דתניא מכר בור לא מכר את מימיו רבי נתן *(בר"ש) אומר מכר בור מכר מימיו וכיון דיחידאה היא [מ] לא סבירא לן כוותיה . ורשב"ם פי' דהלכה כמתני' דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני'. ודאי כשהאמורא אומר דבר מדעתו ומקשה ליה ממתני' ומשני ליה יחידאה היא לא סבירא לן כההיא משנה דסמכינן עליה דאמורא דפסיק הלכתא דלא כמתני' אבל הא דקאמר הכא יחידאה היא לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה אלא לאשמועינן דר"א בר' שמעון כרבנן וכן מסתבר :

הגה"ה

*אם לגבי הקדש בור כתמא הקדיש מימיו וכן כולהו ומיהו אם הקדישו ואח"כ נתמלא אין מועלין במה שבתוכו דאין חצר של הקדש זוכה להקדש וגם אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מיהו הקדיש שדה ואילן ואח"כ נתמלא פירות איכא למאן דאמר יש מעילה בגידולים . פר"י. מהרי"ח :

י [דף פ ע"א] מתני' הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה והתניא מפריח בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא לא קשיא הא דקתני בריכה ראשונה ושניה בה והא דקתני בריכה ראשונה באמה משום דמצוותא אברתא ואזוגא דשבקין לה. פירות כוורת נוטל שלשה נחילין ומסרס. במתניתא תנא נוטל שלשה נחילין בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחד ומניח אחד. חנות דבש מניח שתי חלות. זיתים לקוץ מניח שתי נרוקיות.[דף פ ע"ב] ת"ר הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ. בתולת השקמה שלשה טפחים. סדן השקמה שני טפחים. בגפנים ובקנים [נ] מן הפקק ולמעלה. בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף:

הגהות הב"ח א קאמרי רבנן בטול מקח : ב הלוקח פירות סובך מחבירו וכו' תא"ס אפי' :

פלפולא

אמר אביי דלא חיים לנפילה אלא כי הא דניהוש שנפל . מתבי בר נני ומנלא תבי בר נני אבל באחר שטרות דעלמא דשמא נפל מזה ומנלאו מאן דהו להא חיישינן ולכך צריך להביא ראיה : [צ] ועד דכתב כו'. כלומר שאי כתיבה לא סגי עד דכתב ליה דוקא הכי קני לך וכו' : [ק] אע"ג דקרקע נקנה בשטר. פי' מן התורה ככתוב בס' ירמיה ל"ב ואקח את ספר המקנה כדילפינן מניה בפ"ק דקדושין דף כ"ו והרי"ף מייתי לה לקמן בפירקין : [ר] ומפורש בתוס' גרסי' והוא כד"ס קני לך וכו' : [ש] ופי' רשב"ם דשטר . ר"ל שטר קני לך וכו' : [ת] אבל בשטר שכותב כו'. כלומר בשטר קנייה שכותב לו בו קני לך וכו' : [א] ואע"ג דאמרי' גרסי' והוא בפרק חזקת קנין בפני שנים והנ"ל כהוגו : [ב] דאית ליה טענה לנותן . עי' ת"ש כדברי ר"ת : [ג] דבשטר מתנה דוקא איירי דלא ניחא ליה כו'. דהעולם לא ידעו שהוא מתנה אלא יסברו שהוא ש"ח או שטר מכר ושיעבד קרקעותיו ולא יקנו ברצון ממנו לפי שיראים שיטרפו מהן. תוספות . ועיין עוד בתוספות שהקשו מהא דפ' גט פשוט דתניא מי שבא ואמר אבד ש"ח וכו':[ד] אדעתא דלכתבו ליה גרסי' ועוד להלן גרסי' נמי הכי : [ה] האי מסתמא לא עדיף מתנאי גמור ואפי' אמר בפירוש ע"מ וכו' . כדבסמוך וקשיא דהא דע"מ בסמוך לרבינו פה היינו במתנה ומש"ה הוא דמצי מיהדר ביה אי משום דיכול לבטל השליחות אי משום דתנאי זה אינו אלא פטומי מילי כדלקמן אבל במכר אנן פסדי דכל הקונה אדעתא דלכתוב שטר הוא שקנה ושוי כאילו התנה הלוקח ולא הוי פטומי מילי וגם אין ביד המוכר לבטל אצליתם כיון שמיביים ארעתא דשרי הוב דבסמא כפירושו ולגן פסדי נסבי וא היא סברת ר"ת ז"ל וכבר

חריפתא

דבריו מובנים יפה : [ו] ה"ג בלא מסירה לקנות שעבוד שטר הכתוב בשמו אם כן גם וכן של' בתוס' : [ז] דקנין חשוב הוא . תימה מנלן דקנין חשוב הוא גם לא צריך שיהא חשוב ולשון התוספות כיון דשעבוד כל כך קל לקנות : [ח] או דלמא בין בזו כו' . וכן כתב הרי"ף : [ט] אינן מכורין דהמע"ה . הרי"ף : [י] לא מכר את הולד . משום דדרך בני אדם לקנות שפחה מניקה להניק לו את הולד ב"י סימן ר"ך בשם הר"ן : [כ] אלא שפחה סתם . בטור סימן ר"כ כתוב שפחה זו סתם והיה נ"ל להגיה כן אלא שראיתי בהגהות מהרמ"א שכתב שפחה סתם ומ"מ מהר"ו כ"ן שסכים דדוקא כאומר זו : [ל] ולא מסתבר כלל . ומסתברא לי להביא ראיה גמורה שכדבריו כן הוא שא"נ שיאמר מעוברת ממתני' דבפרק השואל המחליף פרה בחמור כו' זה אומר קודם שמכרתי ילדה וכי תימא באומר מעוברת א"כ אע"פ שקודם שמכר ילדה כיון כשאמר מעוברת נתכוין להקנות לו הולד ואין לומר שיכול לטעון דדוקא אילו היתה מעוברת הקניתיה לך משום שהיתה בחזקת סכנה א"כ אף על הפרה עצמה יטעון כן וזה לא אמרה מכנתו ועוד מאילה מבבחת שאמרו בפרק הפרה על אבה אמרו אבל על פרה זו לא שמענו אלא ודאי באומר פרה זו סתם ומחלוקתם אם כבר ילדה אם לא : [מ] לא ס"ל כוותיה . כ"כ הרי"ף ואע"ג דכר' נתן פסקינן אפילו כנגד רבנן בפרק הפרה משום דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא הכא דאמר רבא מתני' יחידאה היא משמע דכדי לדחותה מהלכה אמר כן : [נ] מן הפקק ולמעלה . פי' כתום' מן הפקקין דאי מפקק שאינו תהתון הא מתגלי יותר הוא בב"ס פרושה :

א [דף פא ע"א] **מתני'** הקונה אשתי אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה העולה מן הגזע שלו מן השרשים של בעל הקרקע ואם מתו אין לו קרקע. הקונה ג' אילנות יש לו קרקע [הגדילו ישפה והעולה מן הגזע ומן השרשים שלו ואם מתו יש לו קרקע]:

[דף פב ע"א] **גמ'** *היכי דמי מן הגזע היכי דמי מן השרשים. א"ר יוחן בהרואה פני החמה זהו מן הגזע שאינו רואה פני החמה זהו מן השרשים. וליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון וקא מתחזיא כתלת וא"ל תלתא אילנות זביני ואית לי ארעא אלא אמר רב נחמן יקוץ. אמר רב נחמן נקטינן דקל אין לו גזע אמר רב פפא אין לו גזע לבעל הדקל לפי שאין לו גזע. קנה שלשה קנה קרקע. וכמה אמר רבי יוחנן הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן [דף פב ע"ב] כמלוא אורה וסלו. תנ"ה הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו וזה וזה אין רשאים לזורעה וכמה יהא ביניהן אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מד' אמות ועד שמונה; רבא אמר רב נחמן משמונה אמות ועד שש עשרה. [דף פג ע"א] אמר רבא הלכתא מד' אמות ועד שש עשרה תנ"ה כמה יהו מקורבין ד' אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה אמה הרי זה קנה את הקרקע ואת האילנות שביניהם לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע פחות מיכן או יתר על כן או שלקחו בזה אחר זה ה"ז לא קנה "את הקרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע. ונראה לפרש נקצץ דומיא דיבש מה יבש בזמנו אף נקצץ בזמנו כלומר שהזקין ונקצץ ואין גזעו מחליף והכי דייק בפרק המקבל (דף קט:) אבל אם גזעו מחליף אין זה אילן אחד והוי כיוצא מן הגזע. ה"ר יונה ז"ל. בעי ר' ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא נודד א"ל רב גביהה מבי כתיל ית"ש הרכובה שבגפן אין מודדין אלא מעיקר השני. מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו או שמפסיק ביניהם בור או אמת המים או ריכבא דדיקלא כולן בעיות הן ועלו בתיקו וכיון דמספקא לן לא קנה קרקע. בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש דתנן המבריך שלשה גפנים ועיקריהן נראין ר"א בר צדוק אומר אם יש ביניהן [ס] מד' אמות ועד שמונה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. [דף פג ע"ב] כילד הן עומדין רב אמר כשורה ורבי יוחנן אמר כחצובא מ"ד כשורה כל שכן כחצובא ומאן דאמר כחצובא אבל כשורה לא והלכתא כרבי יוחנן. ומדבעי כחצובא אלמא קונה שני אילנות אין לו קרקע אפילו לרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה הוא מוכר דבשני אילנות לא משכחת כחצובא ועוד דשקלו וטרו הני אמוראי בתרתי בשנים בתוך שלו[ע]ואחד על המצר: יב **מתני'** המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה *בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה*:

יג *ארבע מדות במוכרין מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות המוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהן יכול לחזור בו שחמתית ונמצאו לבנות ונמצאו שחמתית עלים של זית ונמצאו של שקמה של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולים לחזור בהן:

יד **גמ'** אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקרו ועמדו על שמנה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר משום [דף פד ע"א] דאמר ליה אי לאו דאוניתן לא מלית הדרת בך השתא דאוניתן מלית הדרת בך ולא קיימא לן כרב חסדא בהא דאמר לוקח יכול לחזור דאיהו סבר כמתני' דפרק הזהב (דף נא.) דתנן מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני והאיא מתניתין אתיא כר' יהודה הנשיא ואנן קיימא לן כרבא דפסק הלכה כרבי נתן דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה. ומיהו קי"ל כעיקר מלתיה דרב חסדא דאתא לאשמועינן דאין מוכר יכול לחזור אע"פ שהוקרו מדחזינן בסוף שמעתי' [פ] הוה אמינא הא דרב חסדא תרוייהו מלי הדרי בהו [צ] אלמא אי לאו דרב חסדא ה"א דאפילו מוכר יכול לחזור בו ואע"ג דכ"ע באונאה אין המאנה יכול לחזור בו שאני הכא שחזר המקח להיות בטול מקח לגבי המוכר קודם שנתקיים המקח לגבי לוקח דהיינו בתוך בכדי שיראה לתגר או שיאמר רוצה אני במקח הלכך גם המוכר יכול לחזור בו כיון שלא קיים הלוקח עדיין את המקח קמ"ל רב חסדא דאין יכול לחזור בו משום דא"ל אי לאו דאוניתני וכו' ואע"ג דלדידן דקי"ל דשתות קנה לא שייך האי טעמא שהרי נתקיים המקח אצל הלוקח. כתב רב אלפס ז"ל דה"מ לענין ביטול מקח כגון שמכר לו שוה ד' בחמש ולא הספיק בכדי שיראה לתגר או לקרובו עד שהוקרו ועמדו בשבע לא מצי מוכר הדר ביה דא"ל אי לאו דאוניתן וכו' וכן מוכר שמכר שוה חמש בד' והוזלו ועמדו על שלש לא מצי לוקח הדר ביה משום דאמר ליה אי לאו דאוניתן וכו' [ק] ואע"ג דחזינן ואמרינן דלמא הא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרי בהו ומתני' היינו טעמא משום דרע יאמר הקונה לא בטילה להא דרב חסדא דלא דחינן מימרא בדלמא וטעמא דרב חסדא טעמא דמסתבר הוא [ר] וא"ת בביטול מקח דאמר בפרק הזהב (דף נ:) דשניהן חוזרין אמאי לא קאמר מתאנה למאנה אי לאו דאוניתן כו' כמו דאמר בשתות. וי"ל לפי שרחוק מן המקח יותר ואין דרך בני אדם לטעות לא נקרא עליו שם מקח ונתבטל המקח מעיקרא. והריב"ש פירש דביתר משתות אין המאנה חוזר אלא אם כן המתאנה תובע אונאתו אבל אם המתאנה רוצה לעמוד במקחו ופוטר את המאנה מדמי אונאתו אין המאנה יכול לבטל המקח משום דא"ל אי לאו דאוניתני כו'. דאי לא תימא הכי נמצא יפה כח המאנה לפי שאינהו ביותר משתות יותר מבשתות ואע"ג שגם עכשיו יפה כחו [ש] דבשתות ידו על התחתונה וביתר ידו כיד המתאנה שאם המתאנה תובע את אונאתו יכול הוא לבטל את המקח בזה אין כל כך תימה דאונאת שתות אין חשוב כל כך כמו מקח טעות הלכך אפילו כשתובע המתאנה את אונאתו אין המאנה יכול לבטל המקח אבל ביתר משתות דהוי אונאה מרובה כשבא המתאנה להתרעם על אונאתו חשיב כמקח טעות ויכול אף המאנה לחזור ואין חשוב מקח כלל אבל כשלא בא המתאנה להתרעם על המקח אלא רוצה להעמיד מקחו ולמחול על אונאתו היאך יתכן שהמוכר יערער ויאמר איני רוצה שיתקיים המקח הואיל והלוקח משך מקחו ונתרצה וכו'. ונראה שרב אלפס סובר כן מדמפרש דלדידן נפקא מיניה במילתיה דרב חסדא לענין בטול מקח דלא מצי מוכר הדר ביה משום דא"ל אי לאו דאוניתן וכו' אלמא דבטול מקח ליתא חזרה לגבי מוכר אם אין המתאנה תובע אונאתו. והקשה ה"ר יונה ז"ל דהא דקאמר גמ' בפרק הזהב דאילו יותר משתות שניהן חוזרין אי אפשר לפרש כן דשניהן חוזרין סתמא קאמר וסתמא לאו בתובע אונאתו מיירי *שהרי אין יכול לתבוע אונאתו ביותר משתות אלא או יבטל המקח או יתרצה בו דבאונאת שתות דוקא הוא דיכול לתבוע אונאתו הלכך אין להעמיד חזרת המאנה כשתובע המתאנה מה שאין יכול מן הדין לתבוע ועפי הוי מסתבר דהיכא דתובע אונאתו הרי גילה בדעתו שחפץ בקיום המקח אלא שתובע להחזיר לו דמי אונאתו וכיון שחפץ בקיום המקח לא מסתבר שהמאנה יבטל המקח. ופירש ה"ר יונה ז"ל דהא דקאמר דשניהם חוזרין היינו כל זמן שהמתאנה יכול לחזור גם המאנה יכול לחזור בו וה"ט דלא מצי א"ל אי לאו דאוניתן וכו' משום דאין חזרת המאנה אלא משום דהא דחזרת המתאנה דמקח שיש בו טעות ביתר משתות מסתמא יחזור בו המתאנה דכיון שאין יכול לתבוע אונאתו ודאי יבטל המקח שאין אדם מוחל על אונאה יותר משתות ואפילו על אונאת שתות אין אדם מוחל הלכך כיון דמסתמא מקח טעות הוא גם המאנה חוזר דהא לא שייך למימר אי לאו דאוניתן וכו' שהרי כנושא ונותן בלא מסיכה דמי אבל אם נתרצה המתאנה במכר אין המאנה יכול לחזור בו אחרי כן וכן אם נתאנה הלוקח ביתר משתות ושהה בכדי שיראה אע"ג דאמור רבנן מוכר לעולם חוזר הכא אין המוכר יכול לחזור בו כיון שנתקיים המקח לגבי הלוקח שנתאנה דכיון דאמור רבנן דהלוקח שנתאנה אין יכול לחזור בו אפילו בביטול מקח אחר בכדי שיראה אלמא שנתקיים המקח הלכך אין המאנה יכול לחזור בו דהא ליכא למימר מקח טעות הוא כיון דאותו שנתאנה אין יכול לחזור בו ודואי לא תיקנו רבנן חזרה לגבי המאנה משום דא"ל אי לאו דאוניתן וכו'. והשתא לא צריכינן למימר דרב אלפס ז"ל סבר שאין המאנה יכול לבטל המקח אלא כשהמתאנה תובע אונאתו דלמאי דפרישנא דהיכא שנתרצה המתאנה במקח עד שלא חזר בו המאנה שוב אין המאנה חוזר ניחא נמי הכא דמסתמא כיון דהוקרו אין הלוקח עומד לחזור בו ומכל מקום לוקח יכול לחזור בו אע"פ שאין כאן עוד אונאה ולא אמר לאלתר כשהוקרו כמי שנתרצה בפירוש דמי דכיון דנתנו חכמים כח בידו לחזור עד זמן ידוע אין רוצה לקיים המקח לגמרי וטוב לו שיהא בידו לחזור [הלכך] אם ירצה לוקח יכול לחזור ולא מוכר [ת] ואם אין הלוקח רוצה לחזור בו אלא תובע אונאתו מן המוכר יש אומרים שצריך להחזיר לו אונאתו דכיון שאם תבע קודם שהוקרו היה צריך להחזיר לו אונאה גם עתה נמי כשהוקרו ברשותא דידיה אייקור. וה"ר יונה ז"ל כתב שאין יכול לתבוע אונאתו [א] דכיון שהיה יכול לחזור בו לא נתקיים המקח עד עתה ואין המתאנה יכול לתבוע אונאתו אלא כשיש שם אונאה בשעה שהמקח מתקיים. ועוד דקדק מלשון הטעם שנתן רב חסדא לדבריו דאם איתא דסבר רב חסדא דכל זמן שהלוקח חפץ במקח איגלאי מילתא שנתקיים המקח מתחלה ולעלמו הוקר א"כ למה ליה דדחיק וסיב טעמא משום דא"ל אי לאו דאוניתן וכו' דה"ל למימר כיון דהשתא איתגלאי במקח ברשותי אייקר דאיגלאי מילתא למפרע שחל המקח מתחלה וחייב נמי ליתן דמי אונאתו אלא ודאי לא חל המקח אלא בשעה שמקיים אותו מי שנתאנה וע"כ למאי דבעי למימר דהא דרב חסדא תרוייהו מלי הדרי בהו לא אמרינן דחל המקח למפרע כשמקיים אותו עכשיו ורב חסדא לא פליג על סברא זו אלא בהא דקאמר שהמקח קיים לגבי מוכר שאין יכול לחזור אבל במאי דלא פליג לא פליג:

טו [דף פד ע"ב] **מתני'** המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה ואם היה פקח שוכר את מקומן. הלוקח פשתן מחבירו ה"ז לא קנה עד שיטלטלו ממקום למקום: **גמ'** אמר רב אסי אמר ר' יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה ואסיקנא במדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח אבל מדד וכתן ע"ג קרקע לא דסימטא לא הויא כחצירו שיקנה לו המקום אלא כליו קונין לו כיון שיש לו רשות להניח שם. רב ושמואל דאמרי תרוייהו [דף פה ע"א] כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרשות הרבים ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אפילו ברשות הרבים אמר רב פפא ולא פליגי כאן ברה"ר וכאן בסימטא ואמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינו רשות היחיד וה"כ מסתברא דא"ר אבהו אמר רבי יוחנן כליו של אדם קונין לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו שם. יש לו רשות להניחו שם אין אין לו רשות להניחו שם לא ס"מ *וא"ת והא לעיל קאמר ר' יוחנן מדד והניח על גבי סימטא קנה ואוקימנא בכליו של לוקח ומשמע דדוקא מדד ונתן לתוכו אבל לא מדד לא קני ליה כליו וי"ל דאם הניח בכליו של לוקח בלא מדידה בעי למימר ליה זיל קני ואי לא א"ל לא קני דלא הוה דעתיה דליקני ליה כליו כיון דמחוסרין מדידה אלא לדעת [ב] שימדדם ואח"כ ימשכם ויזכה בהן אבל כשמדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח לא בעי למימר ליה זיל קני והשתא ניחא דלריכי הני תרי מילי דר' יוחנן הך דלעיל כדפרישית והך דהכא לאשמועי' "בכ"מ שיש לו רשות להניחו שם והא דאמר ר' יוחנן אפילו ברה"ר ואוקימנא בסימטא והך דהכא חדא מכללא דחבירתה איתמר. ת"ש ד' מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהם אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד"א ברה"ר ובחצר שאין של שניהם אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או שיוליכנה מרשותו ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או שישכור את מקומו קתני מיהא ברה"ר [דף פה ע"ב] מאי לאו ברה"ר ממש לא [ג] בסימטא. והא דתניא אם היתה מדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ואע"פ שלא נתמלאת המדה [ד] אוקימנא (דף פו:) כשהיו שנתות במדה. בעי מיניה רב ששת מרב הונא [ה] כלי של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא אמר רבא ת"ש משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין

פלפולא חריפתא

[ס] מד' אמות ועד שמונה. ולדידן עד שש עשרה. וכן מוכח בטור סימן רע"ז והרי"ף לא הביא לבעיא זו לא משום דפשטינן לה מר"א בר לדוק דאמר עד שמנה דודאי דלדידן עד ט"ז אלא דהמרכה שמעינן מר"א בר לדוק והא דלא הביאה משום דשמעינן לה מדאמרינן לעיל דלמא מסקא ארעא שירטון: [ע] ואחד על המצר וכו'. כך נ"ל דגרסינן: [פ] ה"א הא דרב חסדא כו'. זו היא גירסת גמרא שבידינו דלא כגי' הרי"ף בהעתיק לקמן: [צ] אלמא אי לאו כו'. נמצא שזהו עיקר מילתיה דרב חסדא: [ק] ואע"ג דחזינן ואמרינן דלמא כו'. זו היא גי' הרי"ף דלא כגי' ספרים שלנו כדלעיל: [ר] ואם תאמר בבטול מקח גרסי' ולא קאי על דברי הרי"ף אלא אדינא דרב חסדא כמו שהוא בגמרא וכן מסיים לקמן ונראה שרב אלפס כו': [ש] דבשתות ידו על התחתונה. לא דהמתאנה ידו על העליונה דהא לא קי"ל כמתני' דהזהב אלא יד המאנה על התחתונה קאמר שלא יוכל לחזור משא"כ יד המתאנה שיכול לתבוע אונאתו אע"פ שגם הוא אינו יכול לחזור: [ת] ואם אין הלוקח רוצה לחזור בו. אמילתיה דרב חסדא קאי דס"ל דבשתות ידו על העליונה ויכול לחזור וכ"ש לדידן נמי לענין אם יכול לתבוע אונאתו: [א] דכיון שהיה יכול לחזור בו. היינו לרב חסדא אבל לדידן דאין יכול לחזור ונתקיים המקח מודה ה"ר יונה דיכול לתבוע אונאתו שהרי בשעה שנתקיים המקח היה אונאה וזה נ"ל טעמו של הטור בסימן רכ"ז דכתב כסברת יש אומרים ונדחק ב"י בטעם למה לא כתב כסברת רבינו יונה ולהנס דחק לפי שהטור כתב דבריו לדידן דקי"ל דבשתות אינו יכול לחזור המתאנה ונמצא שהמקח קיים מיד ויש בו אונאה ובזה אף ה"ר יונה הכי ס"ל וזה פשוט בעיני ויש בקצור ג"כ דבר בלתי מדוקדק בזה כמו שאכתוב שם בס"ד: [ב] שימדדם ואח"כ ימשכם ויזכה בהן. משמע דתרתי בעי שימדוד וגם ימשוך ואין נראה כן בסמוך גבי ד' מדות במוכרין וכן לקמן במסקנא דמלתא וגם הטור סימן ר' לא הזכיר המשיכה: והך דהכא לאשמועינן בכל מקום וכו'. וצריך לומר דהך דהכא אמרה מעיקרא דאלת"ה הא דאשמועינן בכל מקום וכו' שמעינן לה מדאמר והניח ע"ג סימטא דהיינו מקום שיש לו רשות כו' אלא דהכא איתמר מעיקרא: [ג] בסימטא. ובגמרא מפרש מאי בחצר שאין של שניהם דלא דהאי כולה כו' אלא דתרוייהו: [ד] אוקימנא כשהיו שנתות במדה. וא"ל כל רושם בכך וכך טור סימן ר' וכן בגמרא: [ה] בלין של לוקח ברשות מוכר. ובדמוגה אארעא דאי בידיה קני כדאוקמינן בגמרא בקלתה

הגה"ה

*גר מביא בכורים ואין קורא משום דלא מצי אמר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו ומכח זאת המשנה לא היה מביא ר"ת לגרים לזמן וקתני נמי כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אבותינו ור"י אומר דלא קי"ל כההיא משנה אלא כרבי יהודה דאמר בירושלמי דגר מביא וקורא מ"ט דכתיב אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב (לאדם א') מכאן ואילך לכל גוים והריב"ל הלכה כר' יהודה וכן פוסק הזהיר ור"ת אומר דהסיא דירושלמי משבשתא היא ובה"ג פוסק כר"ת ורבינו שמשון אומר אע"ג דאמו מישראל נמי דמלי למימר לאבותינו מ"מ אין חייב מן התורה בברכת המזון ואין יכול להוציא את אחרים דכתיב וברכת על הארץ הטובה אשר נתן לך ולא היה לו חלק בארץ ומהאי טעמא מספקא ליה לגמרא אם נשים חייבות בברכת המזון מן התורה ולא נסירא דלגבי נשים הוי טעמא לפי שאין ברית בנשים ולאו משום דכתיב אשר נתן לך. פר"י. מהרי"ח:

הגה"ה

*ותניא בתוספתא [פ"ד] מכר את הראש לא מכר את הלחי ואם היה עבת כהן הרי זה מכור. מא"ז: *ואפילו לרבא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה הכא מודה דיכול לחזור בו דהוי מקח טעות טפי למתאנה. רשב"ם ומהרי"ח:

מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן [דף פו ע"א] פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק
עד שלא מדד שניהם אין יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן
[ו] ומדכליו דמוכר ברשות לוקח ^א^קנה כליו דלוקח ברשות מוכר לא קנה [ז] ודחי ליה
במסבלי דתומי שמניחן ע"ג קרקע ואין כלי מפסיק [ח] ומעיקרא נמי מייתי מתני' דגיטין
זרקו לתוך חיקה למפשט מינה דקני ודחי לה והדר הו קאמר פשוט מהא ברשות מוכר
לא קנה עד שיגביהנה או ^ב^שיוליאנה מרשותו מאי לאו בכליו של לוקח לא בכליו של מוכר.
מכאן משמע דמשיכה מועילה בכליו של מוכר דקתני דקנה כשמוליאה מרשותו ומשמע
שהוליא מרשותו כמות שהוא עם הכלי וכן מוכח בפ"ק דמליעא (דף ט:) מהא דבעי
ר"א משוך בהמה ^ג^וקני כלים שעליה מי מהניא משיכה דבהמה לקנות כלים שעליה או
לא . ומשמע דדוקא בבהמה הוא דמיבעיא ליה [ט] משום דבהמה אין נעשית בסיס לכלים
אבל כלים פשיטא ליה דמהניא משיכתן למיקני כלים שבתוכן ואע"פ שלא אמר ליה [י] משוך
הכלי לקנות הפירות אלא שמשך בפניו [כ] ומוקי רישא בכליו של מוכר וסיפא בכליו של
לוקח וחשיב להו תרי מדות אע"פ דכליו של לוקח [ל] קנה אף ברשות מוכר משום דהכתי
יש חילוק ביניהן דברשות לוקח קונה ליה כליו אף בלא מדידה דכליו חשיב כמו משיכה
ותנן משך ולא מדד קנה אבל ברשות מוכר לא קנה עד שימדוד המוכר לתוכו דהא אפי'
בסימטא אמר לעיל דבעינן מדד ונתן לתוך קופתו ובמסקנא בעי למיפשט רבינא
מהא דאמרי רב ושמואל כליו של אדם קונין לו בכ"מ לאו לאיתויי רשות מוכר ודחי
ליה רב אשי שאני התם דא"ל זיל קני שהקנה לו מקומו דהשתא הוי כליו של לוקח ברשות
לוקח וכי תימא מאי איצטריך לאיתויי הא פשיטא דכליו של לוקח ברשות לוקח קנה . וי"ל
דהא קמ"ל דלא תימא דלא מהני האי שאילת מקום להיות קנוי ללוקח בדברים בעלמא שיקנה
לו כליו דהשואל קרקע או שוכר מחבירו לריך לקנותו בכסף או בחזקה כדאמר (מעשר שני
פ"ה מ"ט) גבי עובדא דר"ג וזקנים עישור שאני עתיד למוד נתון (לר"א בן עזריה) [ליהושע]
[מ] ומקומו מושכר לו ובפרק השואל (דף לט:) קאמר [א] (ר"א) כשם שקרקע נקנית בכסף
ושטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בשטר כו' קמ"ל דדבור מהני הכא דודאי לענין
שיקנה לו המקום בלא כליו כההוא עובדא דר"ג בעי קניית מקום אבל לענין קניית הכלי
בדבור בעלמא שנתן לו רשות להניח שם כליו קני והשתא לא איפשיטא הך בעיא אי
כליו של לוקח ברשות מוכר קני אי לא היכא דלא א"ל זיל קני נמלא דמספקא לן אם הכלי
בטל לגבי הרשות או הרשות בטל לגבי הכלי הלכך כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה וכן
נמי כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה . אבל רב אלפס גורס בעי מיניה רב ששת מרב
הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה או לא קנה אמר ליה לא קנה ומתוך שהשיב לו דלא
קנה אלמא שהכלי בטל לגבי הרשות פסק נמי דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה וגירסא זו
לא ראיתי בשום ספר אלא ה"ג בכל הספרים א"ל תגינא זרק לתוך חיקה וכו' ובעי למיפשט
דקני ודחי לה רב נחמן ולא מלינו כזאת בגמרא דבתר דפשיט ליה הבעיא [נ] שיביא
בגמרא ת"ש לפשוט הבעיא הוה ליה למימר מיתיבי או לימא מסייע ליה הלכך נראה כיון
דלא איפשיטא דלא קנה לא לזה ולא לזה. ומסקנא דמלתא מדד המוכר ונתן לתוך כליו של
לוקח בסימטא ובחלר של שניהם קנה כדאמר רב אסי ^ד^אמר ר' חנינא לעיל מדד והניח על
גבי סימטא קנה ואוקימנא במודד לתוך קופתו ואם לא מדד לא קנה עד דא"ל זיל קני .
ברה"ר לא קנה אע"פ שמדד ואע"פ שא"ל זיל קני. ברשות מוכר אי אמר ליה זיל קני קנה
ואע"פ שלא מדד דכיון דאמר ליה זיל קני הוי כרשות לוקח ואי לא א"ל זיל קני לא קנה אע"פ
שמדד . ברשותו של לוקח קנה אע"פ שלא מדד דלא גרע רשותו ממשיכה ותנן משך ולא
מדד קנה ותנן נמי פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד קנה. כליו של מוכר
ברשות לוקח לא קנה לוקח אע"פ שאמר ליה זיל קני דבלשון זה אין הכלי שאול לו ולא
דמי לכליו של לוקח ברשות מוכר דכשאמר ליה זיל קני נתן לו רשות להכניס כליו שם ואע"פ
שאין המקום קנוי לו קנה כליו : טז מדת סרסור עד שלא נתמלאת המדה למוכר ואפי'
יש בה שנתות. משנתמלאת המדה היא מושאלת ללוקח וקנה כדרך שקנה לוקח בכליו . כי כן
דעת הסרסור שתהא מושאלת ללוקח כשנתמלאה. וכשאמר אדם יזכה כלי שלי לחבירי או
תזכה חצירי לחבירי במקח שהוא לוקח מחבירו קונה חבירו דחצירו כידו והרי הוא יכול
[ס] לזכות לחבירו שלא ע"י אחרים והיינו דתניא ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד
שיקבל עליו או שישכיר את מקומו אלמא בקבלה לחודא זכתה חצירו ללוקח וברשות מוכר לא
מהני קבלה מדלא עירב רשות המוכר ורשות המופקדין וליתנינהו כחדא [ע] משום דמוכר
לא מצי אקנויי חצירו ללוקח לזכות לו בנכסי המוכר אם לא בשכירות או בקנין כדאשכחן
בעובדא דר"ג דאמר ומקומו מושכר לו אבל בדבור בעלמא לא היה יכול להקנות לו המקום
כדי לזכות במה שנתן לו ר"ג וה"נ אמר בפ' (*כילד משתתפין) (דף פב) גבי עירוב ומזכה לו
ע"י בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים אלמא [פ] אינו יכול לזכות רשותו לאחר ע"י
עלמו . א"ל הונא בריה דמר זוטרא לרבינא מכדי פרקן קתני מה לי פסק מה לי לא פסק
א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה ובדבר שדמיו קלובין אע"פ שלא פסק קני
ואי א"ל הריני מוכר לך ע"פ שישומו שלשה אע"פ שאין דמיו קלובין קני . ומשיכה קונה
בכליו של מוכר כדתניא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או שיוליאנה מרשותו.[צ] משם
משמע אפילו הוליאו כמו שהוא בכליו של מוכר : יז תנן התם נכסים שיש להן אחריות
נקנין בכסף ושטר וחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה . אמר רבה לא שנו
אלא דברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין אבל במשיכה לא
ודברים שאין דרכן להגביה אי אגבהינהו קננהו אע"פ שאין דרכן בכך דהא אוקימנא להאי
דהגונב כיס בשבת במידי דבעי מיתנא ואפ"ה קני לה בהגבהה דהא קתני הגונב כיס בשבת
חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת שקנאו בהגבהה קודם שהוליאו :
[דף פו ע"ב] רב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו
בסאה אחרונה כור בשלשים שאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה . ואפ"ג דאמר
במתני' משך ולא מדד קנה שאני הכא שפירש כור אני מוכר לך שגילה בדעתו שלא רצה
שיגמר המכר אלא בבת אחת כי היה צריך לדמי כור שלם : [דף פז ע"א] ואם היה מתכור
וכו' ומשום דהלם ממנו כל שהוא קני אמר רב ששת הב"ע דאמר ליה יפה לי קרקע לך
שהוא וקני כל מה שעליה: יח מתני' המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו · עד שלא
נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח אם היה סרסור ביניהם נשברה החבית
נשברה לסרסור. ^ה^רישא איירי במדת סרסור ואין הסרסור שם אלא השאיל להם מדתו וסיפא
ניירי בישנו שם ומודד להן בשכר וקמ"ל שהוא שומר שכר אף על החבית אע"פ שאין מקבל
שכר אלא על המדידה: יט וחייב להטיף לו שלש טיפין הרכינה ומילתה הרי היא של
מוכר והחנוני אינו חייב להטיף שלש טיפין רבי יהודה אומר ע"ש עם חשיכה פטור:
כ [דף פז ע"ב] ^ו^השולח בנו אצל חנוני[*ופונדיון בידו](למוד) [ומדד] לו באיסר שמן ונתן
לו את האיסר ושיבר את הצלוחית ואיבד את האיסר חנוני חייב ר' יהודה פוטר
שעל מנת כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק ומדד חנוני לתוכה
החנוני פטור : גמ' בשלמא בשמן ואיסר בהא פליגי דרבנן סברי לאודועיה שדריה ורבי
יהודה סבר לשדוריה ליה שדריה אלא [ק] צלוחית אבידה מדעת היא [דף פח ע"א] תרגמוה
*רבה ורבי זירא כגון שנטל חנוני למוד בה לאחרים ובשואל שלא מדעת קמיפלגי רבנן סברי
גזלן הוי הלכך קמה ליה ברשות זה ואע"ג דאהדריה לתינוק לא מיפטר מיניה עד דמיהדר
למרה ורבי יהודה סבר שואל הוי : כא אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן על מנת
לבקרו ונאנס בידו חייב וה"מ דקיילי דמיה. היה נראה לפרש דחייב משום דחשיב כשואל
כדאמרינן במציעא בפרק האומנין (דף פא.) אהא דאמר רב חסדא לא שנו אלא שהחזירה
בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור. איבעיא להו פטור משואל וחייב כשומר שכר
או דלמא שומר שכר נמי לא הוי אמר אמימר מסתברא פטור משואל וחייב כשומר שכר הואיל
ונהנה *ממנה . ותניא כוותיה דאמימר הלוקח כלים מבית האומן ע"מ לשגרן לבית חמיו
ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אתן לך דמיהן ואם לאו אתן לך כפי טובת הנאה שבהן
ונאנסו בהליכה חייב בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר ומדמייתי מינה סייעתא להליכה
דהחזירה אחר ימי שאילתה משמע ^ז^הא דקתני נאנסו בהליכה חייב הוי מטעם שואל וא"כ
מילתיה דשמואל נמי מתמת שואל הוא כשנאנס דהא מהיא ברייתא מייתי סייעתא בנדרים
לדשמואל. ומיהו רש"י פי' בההיא דהשוכר את האומנין נאנסו בהליכה חייב משום דהוי
כלוקח ומ"מ מייתי שפיר ראיה להא דאמימר דכי היכי דחשיב ליה בברייתא נושא שכר
בשעת חזרה אע"פ שבטל המקח משום שהיה עד הנה כלוקח הכי נמי שואל לאחר שכלו ימי
שאילתה אית לן לאחשוביה שומר שכר כיון שנהנה בשאלה עד עכשיו . וכן נראה טעמא
דשמואל דחשיב ליה בנדרים הנאת לוקח דודאי יקחנה דאיירי בזבינא חריפא כדאיתא התם
וכן נראה לדקדק מההוא עובדא דלקמן דאייתי קרא לפום נהרא ומסיק דאין אדם מקדיש
דבר שאין שלו ובשלמא אי הוי לוקח משום הכי הוי דבר שאין שלו אלא אי שואל הוי מאי
אין משאיל יכול להקדיש אטו אין משאיל יכול להקדיש מה שהוא שאול ביד אחרים מ"מ
משוכר דאמר בערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף כא.) המשכיר בית לחבירו והקדישו
משכיר הבית קדוש. ואין לומר האי עובדא דלקמן דשקלי קרא לא ע"מ לבקר נטלו אלא ע"מ
לקנות לגמרי ^ח^א"כ מה מייתי האי עובדא על מילתיה דשמואל אלא ודאי לבקר נטלו ואם
לא יכשר בעיניהם יחזירו לו [ר] הלכך נראה
דלוקח הוי* : ההוא גברא דאייתי קרא לפום
נהרא אתו כולי עלמא שקיל קרא קרא אמר
ליהוויין מקודשות לשמים אתו לקמיה דרב
כהנא אמר להו אין אדם מקדיש דבר שאינו
שלו וה"מ דקיילי דמייהו אבל לא קיילי
דמייהו ברשותיה ^ט^קיימי וקדשי :
כב מתני' הסיטון מקנח מדותיו פעם
אחת לשלשים יום ובעל הבית

הגה"ה

*וכן כתב ר"י דלוקח הוי ורבינו שמשון כתב דשואל הוי וכ"מ שיכול להקדיש האומן דבכל ענין הם שוין ואם בעל הבית מוכר צלוחית ושלח ביד תינוק להביא לו שמן ונטל החנוני ע"מ לבקרה והחזירה לתינוק ושברה חייב החנוני דחשיב ליה שואל לדעת וצריך דעת בעלים . רב ספרא הוה מקיים בנפשיה ודובר אמת בלבבו כשגמר בלבו לקנות לא היה חוזר אם לא שהיה מבקש את המוכר שיחזור ויקח ממנו את המקח וכן כשהיה מוכר דבר וגמר בלבו ליתן בכך וכך והלוקח לא ידע והוסיף לו בדמים לא היה מקבל רק כמו שגמר בלבו . מהרי"ח :

פעם אחת לי"ב חדש רשב"ג אומר חלוף הדברים. החנוני מקנח מדותיו פעמים בשבת וממחה
משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל אמר רשב"ג בד"א בלח
אבל ביבש אין צריך [דף פח ע"ב] וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין נותן לו
גרומיו אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש. הא דתנן חייב להכריע לו טפח היינו במקום
שנהגו אבל אם היה שוקל לו עין בעין נותן לו גרומיו אחד מעשרה בליטרא לעשרה
ליטרא [דלא] *^י^דלא הוי אלא חד ליטרא
למאה ליטרין ואחד מעשרים בליטרא לעשרים

הגה"ה

*ולפחות מליטרא לא בעי הכרע טפח . מא"ז :

ליטרין דיבש דהוי חד ליטרא לארבע מאה ליטרין : גמ' מדאורייתא מנלן אמר ר"ל דאמר
קרא אבן שלמה וצדק אמרה תורה צדק משלך ותן לו א"ר לוי קשה עונשן של מדות יותר
מעונש עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל ומאי עודפייהו
[ש] הני אפשר בתשובה והני לא אפשר בתשובה : מתני' מקום שנהגו למוד בדקה לא
ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק :
[דף פט ע"א] גמ' ת"ר מניין שאין גודשין במקום שמוחקין ואין מוחקין במקום שגודשין
ת"ל איפה שלמה [ת] וצדק . ומניין שאם אמר הריני מוחק במקום
שגודשין ולפחות לו מן הדמים או הריני גודש במקום שמוחקין ולהוסיף על הדמים שאין
שומעין לו ת"ל איפה שלימה וצדק רישא מיירי דקנה ממנו שתי מדות גדושות במקום
שגודשין וא"ל תן לי ג' מחוקות דהיינו שתי גדושות דגודשא תילתא ואפ"ה אסור [א] דאין
לו רשות לשנות מנהג המדינה שבעיר ולא מיבעיא זה דאסור אלא אפי' במקום שקונין

הגהות הב"ח א ומדכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה כליו דלוקח ברשות מוכר נמי לא קנה ודחי לה במתאכלי דתומי וכו': ב או עד שיוליאנה . ג משוך בהמה זו וקנה . ד כדאמר רב אסי א"ר יוחנן ה רישא איירי במדת סרסור · נ"ב כך פי' התוס' על פי הגמרא וכגון שלא היה שום אונס אלא ע"י שלא נזהר יפה במדידה כתב בנמוקי יוסף ואם אינה של סרסור אלא שהוא מודד ונותנין לו שכר על המדידה נעשה כש"ש על החבית וחייב במירתה ואם נשברה נשברה לו ובלבד שלא יהיה נמי באונס גמור אלא כעין גנבה ואבדה עכ"ל : ו השולח בנו אצל חנוני למוד לו באיסר שמן ונתן . נ"ב כך הוא גי' אלפסי דלית בידו אלא מיירי דלא מסר לתינוק אלא איסר בלבד ונתן לו התינוק את האיסר לחנוני קאמר ואבד את האיסר הוא השמן הלקוח באיסר ובגמ' גורס בשלמא באיסר בשמן בהא פליגי וכו' אבל רשב"ם דהם כפי' המשניות להרמב"ם דלא היה גורס ג"כ ופונדיון בידו : ז משמע דהא דקתני · ח דא"כ מה מייתי : ט ברשותיה דמרייהו קיימי וקדשי : י לעשרה ליטרא דלא דהוי חד ליטרא כצ"ל ותיבת אלא נמחק :

הגהות הגרי"פ [א] ליתא בב"מ פרק השואל דף לט: וכן בב"ק עט. אלא סתם ברייתא היא כשם שקרקע נקנית בכסף וכו' :

פלפולא חריפתא

תלויס בה ואיתא נמי בפרק בתרא דמסכת ע"ז דף עא ע"ב דנקיט ליה עובד כוכבים לכלי בידיה דמכי מטא לאוירה דכלי קנה ליה עובד כוכבים : [ו] ומדכליו דמוכר ברשות לוקח קנה. שמעינן מינה דכלים בטלים אגב הרשות הלכך כליו דלוקח וכו' : [ז] ה"ג ודחי לה במסבלי דתומי . ופי' מסבלי לשון משאוי וסבל: [ח] ומעיקרא נמי . דף פה ע"ב : [ט] משום דבהמה אין נעשית בסיס לכלים.כדמפרש רבינו טעמא שם בפ"ק דמליעא : [י] משוך הכלי לקנות הפירות. לישנא דלקנות לאו דוקא דבפ"ק דמליעא כתב רבינו דלא מהני כשאומר לקנות אלא כשמקנה לו גוף הכלי עלמו גם כן וכך מלאתי למה"ר ואלק כ"ץ שכתב כן בסימן ר'. ועיין מה שכתבתי שם בפרק קמא דבבא מליעא: [כ] ומוקי רישא כו'. סיומא בברייתא דארבע מדות: [ל] קנה אף ברשות מוכר . לסוף מאי דדחי לא בכליו של מוכר אבל למסקנא דלא אפשט איבעיה אכתי מספקא לן דלמא רישא בכליו של לוקח ואפילו הכי לא קנה עד שיגביהנה או שיוליאנה מרשותו : [מ] ומקומו מושכר לו. ונתקבלו שכר זה מזה כדתנן בהדיא בפרק ה' דמסכת מעשר שני : [נ] שיביא בגמרא ת"ש וכו' . אבל בספר הרי"ף שבידינו איתא הכי איכא דאמרי אמר ליה רבינא לרב אשי ת"ש וכו' לפי זה יש לומר דהיינו דאיכא לאיכא דאמרי דלדידהו לא השיב לו דלא קנה אלא השיב תגינוה כו' ות"ש כו' והרי"ף לא הוצרך להביא הך תגיתוה כיון דלא נ"מ לפסק הלכה ורבינו הבין דרכו של הרי"ף דאיכא דאמרי לא מיירי אלא לענין זה דוה"מ דאמרינן לגירסא קמא דליתא אלא על ידי המשא ומתן של רבינא ורב אשי ויותר מסתבר דרבינו היתה לו גירסא אחרת בדברי הרי"ף דל"ג איכא דאמרי וגרס דאמרינן ולפי זה

קאי אדאמר הרי"ף וה"מ וכו' אהא קאמר דאמרינן כו' ואם כן אין כאן בגמרא אלא גירסא ליה לא קנה ולכך מקשה עליה דלא מלינו כזאת כו' וגירסא זאת נכונה מאוד בדברי הרי"ף כו' שכתב הרי"ף ליתא בגמרא אלא דמתוך משא ומתן של רבינא ורב אשי שמעינן הכי והוא דאמרינן וכו' אלא דקשיא עליה קושית רבינו דלא מלינו כזאת כו' : [ס] ה"ג לזכות לחבירו אם הוא מונח ברשות המוכר ואמר יזכה חצירי ללוקח במקח שקנה ממני לא קנה לו שאין בשל עלמו לחבירו שלא על ידי אחרים כך העתיק טור סימן ר' : [ע] משום דמוכר חצירו כו' . אא"כ בפירות בכליו של לוקח : [פ] אינו יכול לזכות רשותו כו'. דאי יכול עירוב על ידי רשותו ולמה לי דוקא על ידי בנו ובתו הגדולים : [צ] משם משמע אפי' הוליאו דהא דמשני בכליו של מוכר אפשר דלא קאי כל שכן לגמרי דמסיק דכלי של לוקח ברשות מוכר סברא זו דאליבא הך שינויא דמשמע מינה דמשיכה בכליו של מוכר קונה הכיא סברא [ק] צלוחית אבידה מדעת היא. משא"כ פונדיון שלא החזיר לתינוק אותו הפונדיון . תוס' נראה דלוקח הוי. וכ"מ שיכול להקדיש וכו' ככתוב בהגה"ה (שבעמוד דלקמן) : [ש] הני אפשר עיין בתוס' שפירשו דאפילו הוליד ממזר כו' והכא לאו תשובה מעלייתא אע"ג דאמרי' בפרק לד) דיעשה בהן צרכי רבים : [ת] ה"ג בגמרא איפה שלמה ומניין ומיהו הרשב"ם כתב דבס מוגדק שהוא מיוהר גם בס' הרי"ף גרס הכא וצדק: [א] דאין לו רשות לשנות כו' . כדמפרש

שאה גדושה בג' דינרין וא"ל תן לי שאה מחוקה בג' דינרין דס"ד ליהוי [ב] בקונה חאי המדה קמ"ל דאסור *אמר רמי בר אבא א"ר יוחנן מעמידין אגרדמין למדות ולשערים מפני הרמאין: כג ת"ר המבקש נשקול לו ליטרא שוקל לו ליטרא חאי ליטרא שוקל לו חאי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל דמתקנינן מתקלי עד הכי. היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר לו שקול ג' רבעי ליטרא פירוש כל רביע ליטרא לבדה אלא שוקל לו ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר. היה מבקש לקנות עשרה ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת אחת והכרע לי אלא שוקל לו כולן בבת אחת והכרע אחד לכולן: כד ת"ר נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים וגבוה מן הארץ ג' טפחים [ג] וקנה ומיתנא שלה י"ב טפחים של למרים ושל זגגים תלויה באויר שני טפחים וגבוה מן הארץ ב' טפחים וקנה ומיתנא שלה תשעה טפחים ושל חנוני ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וגבוה מן הארץ טפח וקנה ומיתנא שלה ששה טפחים ושל תורטני תלויה באויר ג' אצבעות וגבוה מן הארץ ג' אצבעות וקנה ומיתנא שלה איני יודע והך קמייתא דמאי [דף פט ע"ב] דגרדומאי: כה ת"ר אין עושין משקלות לא של (עץ) [בעץ] ולא של אבר ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות אבל עושה של טונמא ושל זכוכית *היה אומר ר"ת דוקא משקלות ששוקלין בו בשר ושמן לפי שהלחות נדבק בהן ומתייבש ומכביד אבל משקלות ששוקלין בהן כסף וזהב ודבר יבש מותר לעשות של מתכת כדתניא פי"ב דכלים ומייתי לה בפרק הזהב סלע שנפסלה והתקינה להיות שוקל בה משקלות:
כו ת"ר אין עושין המחק לא של דלעת מפני שמיקל ולא של מתכת מפני שמכביד אבל עושה הוא של זית ושל שקמה ושל אשכרוע. ת"ר אין עושין המחק לדו אחד עב ולדו אחד קצר ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפחית ללוקח ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחית למוכר ועל כולן א"ר יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומרה אוי לי אם לא אומרה אם אומרה שמא ילמדו הרמאין ואם לא אומרה שמא יאמרו אין ת"ח בקיאין במעשה ידינו. אמרה או לא אמרה (ת"ש דאמר) [אמר רב] שמואל [בר ר"י] אמרה ומהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם: כז ת"ר לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה שלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים ושש בלוג הקפידה תורה עליו. ק"ו הין וחצי הין שלישית ההין רביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית הלוג א"ר יהודה אמר רב אסור לאדם שישהה מדה יתירה וחסירה בתוך ביתו ואפי' יהדה לעביט של מי רגלים. אמר רב פפא לא אמרן אלא באתרא דלא חתימי אבל באתרא דחתימי אדחזי חותמא לא שקלי:
כח [דף צ ע"א] **אמר** שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר משתות והמשתכר לא ישתכר יותר על שתות [ד] ובלבד שלא יוקר השער: כט [דף צ ע"ב] ת"ר אוצרי פירות ומפקיעי שערים ומקטיני איפה ומלוי רבית עליהם הכתוב אומר לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה מה כתיב אחריו נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם: אמר רב עושה אדם את קבו אוצר. פי' רשב"ם הא דאין אוצרין פירות היינו בעיר שרובה ישראל דוקא: ל [דף צא ע"א] ת"ר אין מפטירין פעמים בבילים פליגי בהו רב ושמואל חד אמר על חד תרתין וחד אמר תגר לתגרא:
לא ומתריעין על פרקמטיא ואפי' בשבת אמר ר' יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל משום דמינייהו רובא דחיותייהו. אמר רב יוסף והוא דזל וקם עשרה בשיתא: הדרן עלך המוכר את הספינה

פרק ששי

א [דף צב ע"א] **המוכר** פירות לחבירו ולא צמחו אפי' זרע פשתן אין חייב באחריותן רשב"ג אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן:
גמ' ת"ר המוכר זרעוני גינה לחבירו זרעים שאין נאכלים זרען ולא צמחו חייב באחריותן[א] הנאכלין אם התנה עמו מתחלה לזרע חייב באחריותן [דף צג ע"ב] מהו נותן לו. דמי זרע וי"א אף ההוצאה והלכה כת"ק [א] וה"מ דלא צמחו מחמת עצמן אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד או בכיוצא בו אין חייב באחריותן משמע מתוך דברי רב אלפס [ב] דכל היכא שאין הלקוי ידוע כגון ברד וכיוצא בו תלינן בגריעותן דזרעים. וקשה מהא דפרק המקבל (דף קה:) דתנן המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו וקאמר עלה בגמ' (דף קו:) אמר ר"ל ל"ש [ב]שזרעה ולמחה ואכלה חגב אבל זרע ולא למחה מגי א"ל כל בי זרע ליזרע וליזיל ומה שלא למחה לפי שעדיין לא הגיע זמן הזריעה.ואמאי ואפי' אם זרעה (קודם) כל זמן הזריעה נימא ליה מה שלא למחו לפי שלא היו ראוין לזריעה וי"ל דלעולם תלינן ריעותא בזרעים לפי שידוע שכל זרעים טובים לומחים והתם היינו טעמא דאם לא למחו דתלינן ריעותא בזמן הזרע לפי שכל בני הבאגא זרעו ולא למחו ואי אפשר שכל בני הבאגא זרעו זרע שלא היו ראויים לזריעה אבל של אדם אחד תלינן ודאי בזרעים [ג] אפילו לשלם ההולאה אליבא די"א דמלתא דפשיטא היא:
ב [דף צב ע"א] **איתמר** המוכר שור לחבירו ונמלא נגחן רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך. ולחזי ההוא גברא אי לרדיא זבין [ד] והכירו המוכר אי לשחיטה זבין: בגברא דזבין להכי ולהכי. ולחזי דמי היכי הוה [ה] דאפי' רבנן דלעיל (דף עז:) מודו הכא [ו] כיון דאין הדמים מכחישין את עיקר הלשון לא צריכא דאייקר בשרא וקם בדמי רדיא. [דף צב ע"ב] ואי דליכא לאשתלומי מניה לשקול תורא בזוזי דאמרי אינשי ממארי רשותך פארי איפרע. דאיכא לאשתלומי מניה רב אמר ה"ז מקח טעות זיל בתר רובא ורובא לרדיא זבני. ושמואל אמר כי אזלינן בתר

רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא והלכה כשמואל בדיני ודיני פריעה כתבתי בפרק קמא דקמא (סימן ה): ג גרסינן בפרק אלו טרפות (דף נ:) תנו רבנן מחט שנמלאת בעובי בית הכוסות מלד אחד כשרה. משני לדדין טריפה [ז] נמלא עליה קורט דם בידוע שהוא קודם שחיטה לא נמלא עליה קורט דם בידוע שהוא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע שהוא שלשה ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המע"ה [ג]מנ"מ למקח וממכר לידע דמקח טעות הוי: ד וש[נ]ינן בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין (דף לז.) השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו לחכם מה שאכלו אכלו ויחזיר להן [ד]הדמים ומה שלא אכלו יקבר ויחזיר להן הדמים השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להן הדמים ומה שלא אכלו יחזירו לו [ה]הבשר ויחזיר להם הדמים. מכרוהו לעובדי כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו לו דמי הטרפה ות"ר המוכר בשר לחבירו ונמלא בשר (טריפה) [בכור] פירות ונמלאו טבלים יין ונמלא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להן הדמים: ה ת"ר המוכר עבד לחבירו ונמלא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזוין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך:
[דף צג ע"ב] **מתני'** המוכר פירות לחבירו ה"ז מקבל עליו רובע טינופות לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתליעות למאה מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פטסאות למאה: **גמ'** [דף צד ע"א] תניא המוכר פירות לחבירו חטין מקבל עליו רובע קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נשובית לסאה עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה הני שעורי כולהו באתרא דליכא מנהגא אבל באתרא דאיכא מנהגא עבדינן כמנהגא דקי"ל [ו]כל כה"ג הכל כמנהג המדינה. אמר רב הונא אם בא לנפות מנפה כולה. אם מלא יותר מרובע. אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא אמרי לה דינא דמאן דיהיב זוזי אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש ביותר מרובע טרח וכיון שטרח טרח ואי בעי למטרח ברובע לא שבקינן ליה דבטלה דעתו אגל כל אדם ואמרי לה קנסא רובע שכיח יותר מרובע לא שכיח ואיהו הוא דעריב וכיון דעריב קנסיהו רבנן בכוליה ולישנא דקנסא אי אשתכח טפי מרובע [ח] וידיע דאיהו לא עריב לא קנסינן ליה ומסתבר דאי ליכא אלא רובע וחזינן דעריב חצי רובע או שליש רובע דקנסינן ליה בכולה רובע ואפילו ללישנא דדינא דלית ליה קנסא דכיון דודאי עריב מקלא ואיכא למימר דכולה רובע עריב הכא מודה דקנסינן ליה וכן מוכח סוגיא דשמעתין דקאמר לתרוצי ללישנא דדינא הכא מי יימר דערובי עריב מכלל דהיכא דודאי עריב מודה דקנסינן ליה וכיון דאיכא תרי לישני עבדינן כלישנא דקנסא לקולא ואי ידעינן דלא עריב לא קנסינן ליה. [דף צג ע"ב] אמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבהבורר לריר מתוך גורנו של חבירו [דף צד ע"א] נותן לו דמי חטים משום דינא דגרמי דאי שביק להו הוו מזדבני אגב חיטי: ו [דף צה ע"א] ת"ר המקבל שדה מחבירו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בורות למאה יותר מכאן מגלגלין עליו את הכל:
ז **מרתף** של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה והני מילי בדלא אמר ליה למקפה אבל א"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה דתני רב זביד בר אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה [דף צה ע"ב] וזהו אולר ששנו חכמים ותניא בברייתא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו קשיין אהדדי ומשנינן דרב זביד דא"ל למקפה ודברייתא בדלא א"ל למקפה הלכך מרתף של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה מרתף זה של יין ולא אמר לו למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה ולא אמר לו של יין אפילו כולו חומץ הגיעו ומרתף של יין סתם ולא קאמר זה ולא אמר ליה למקפה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מקבל וחד אמר אין מקבל וקיימא לן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וקיימא לן כמי דכל ספק ממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע הלכך מקבל ומוקמינן למתניתין כדברי המיקל על המוכר שהוא הנתבע ולא לריכא לאוקמא למתניתין [בדא"ל] זה ולא מפקינן לה מפשטה:
ח **אמר** רב יהודה יין הנמכר בחנות מברכין עליו בפה"ג רב חסדא אמר בהדי חמרא דאקריס למה לי ומודה רב יהודה בפרלומא דמזדבן אקרנתא א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה הא רב חסדא מר כמאן ס"ל א"ל הנא מתני' ידענא [דף צו ע"א] דתניא הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואח"כ נמלא חומץ כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק מאי קאמר. א"ר יוחנן ה"ק כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק מ"ט חמרא מעיקרא עקר והאי טעמיה ולא עקר ואת"ל בתר דטעמיה עקר ה"ל ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא. וריב"ל אמר כל ג' ימים האחרונים ודאי חומץ מכאן ואילך ספק מ"ט חמרא מתתאי עקר ואימור ולאו אדעתיה ואת"ל מעילאי עקר והאי טעמיה ולא עקר דלמא בתר דטעמיה עקר והוה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וכל ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא. דרומאי מהתו משמיה דריב"ל ראשונים ודאי יין אחרונים ודאי חומץ אמצעים ספק הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא הלא לא קשיא כאן דאשתכח חלא סופתקא דאי לאו דאייקור תלתא יומין לא הוה משתכח חלא סופתקא. איבעיא להו כמאן פסט ליה פליגי בה רב מרי ורב זביד חד אמר כר' יוחנן וחד אמר כריב"ל ופסק רשב"ם הלכה כרבי יוחנן משום דרומאי משמיה דריב"ל סברי כוותיה ואביי ורבא פליגי ביה כמי בפרק [השוכר] (מסכת ע"ז דף סו:) אביי סבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא ורבא סבר חמרא וקי"ל הלכתא כרבא לגבי אביי: ט [דף צו ע"ב] ת"ר אחד שכר תמרים [ט] ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו אחרים אומרים שמרים שיש בהן טעם יין

הגהות הב"ח א חייב באחריותן זרעים הנאכלין זרען ולא צמחו אינו חייב באחריותן ואם התנה עמו מתחלה: ב אמר ר"ל ל"ש אלא בזורעה: ג סמע"ס למנ"מ למקח וממכר: ד להן את הדמים כצ"ל וכן בסמוך: ה יחזיר לו את הבשר: ו בכל כה"ג וכו' ואם בא לנפות מנפה את כולה:

פלפולא

זה יכול לבא לידי רמאות דאיכא דחזי במדידה ולא ידע לא בפחות ולא בתוספת: [ב] **בקונה** חאי המדה. לאו דוקא אלא כלפי שאינו קונה כל המדה קאמר חאי המדה כי הא דאמרי' לעיל אמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינו רה"י ולשון הטור סימן רל"א שני שליסית מדה: [ג] **וקנה** ומיתנא שלה י"ב טפח. הרשב"ם מפרש קנה ד"ט ומיתנא דמאזנים של כף אחת ד"ט וכן של כף שניה והקשה בעל חכמת שלמה דא"כ א"ל לנפש מאזנים שתהא תלויה באויר רק ב"ט לתלי קנה שמוכרע דהא מפרש הרשב"ם דטעמא דתלויה באויר שלא יגע הקנה בגג ע"כ לכן נראה כפי' הטור שכתב קנה יב"ט ומיתנא יב"ט ומפרש נפש מאזנים תלויה באויר שהוא החוט שהנפש תלויה בו צריך שיהיה ארוך ג"ט והכי מסתבר דהשתא נפש תלוי מרוחק מהגג ג"ט והוי דומיא דגבוה מן הארץ כו' והב"י כתב ג"כ דנראין דברי הטור אבל מטעם דהל"כ ה"ל לברייתא לפרש ולא לסתום: [ד] **ובלבד** שלא יוקר השער. וז"ל הרשב"ם אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפלים כפי שהשער הולך: הדרן עלך המוכר את הספינה

פרק ששי [א] וה"מ דלא צמחו כו'. כ"כ הרי"ף: [ב] **דכל** היכא שאין הלקוי ידוע כו'. מדהוצרך לכתוב וה"מ כו' אבל מחמת דבר אחר כו' דפשיטא הוא דמהיכא תיתי שיתחייב באחריות לקוי ברד וכיוצא בו אלא הא קמ"ל דבעינן שיהא נודע בודאי שמחמת הברד לקו אבל היכא שאין הלקוי ידוע כו': [ג] **אפי'** לשלם ההוצאה אליבא די"א. וקצת קשה כיון דאין הלכה כי"א למאי כ"מ מהדר אסברתייהו וכי תימא דמן הי"א נשמע לת"ק דהוציל והי"א מתייבין אפי' בהוצאה ש"מ דפשיטא להו דבזרעים יש לתלות הלכך גם לת"ק טעמא משום דפשיטא לתלות בזרעים כי אמרת הכי הויא סייעתא דא כתדע מן הקושיא דעל הי"א עצמן קשיא מה שרצה לתרץ ועפי עוכא קשה אדידהו ובתוספות יש שני תירוצים הך תירוץ שכתב רבינו ולא הזכירו בו לסברת הי"א כלל ואח"כ כתבו תירוץ שני וז"ל אי נמי הכא מיירי דאיגלאי מלתא למפרע שלא היו ראויין לזריעה כלל וכן משמע בגמרא דאיכא למאן דמחייב לשלם אפילו הוצאה ואין סברא לחייבו כלל כל

חריפתא

ההוצאה אלא כשלא היו ראוין כלל לזריעה וידע המוכר שלא היתה ראוים לזריעה עכ"ל וזה ניחא להוכיח מן הי"א באיזה ענין איירינן משא"כ ללשון רבינו היינו מוכיחים סברא לחייב ממאי דשמעינן לי"א דמחייבים ביותר והיא גופה תקשה דלא לחייבו ואפילו כת"ק נמי לא ולכן אפשר להגיה בדברי רבינו שכך צ"ל אי נמי הכא מיירי דאגלאי מלתא למפרע שלא היו ראויין לזריעה כלל וכן משמע מדמחייבינן אפילו לשלם ההוצאה כך נראה להגיה אלא דמאי דמסיק דמלתא דפשיטא הוא אין לו משמעות לפי זו ההגה"ה לכן נניח הלשון כמו שהוא והע"ג דלא ה"ל למהדר אסברת י"א מצאתו לו בפ' חזקת גבי המוכר שדה בעדים ובפ"ק דב"מ כמ"ש שם: [ד] **והכירו** המוכר. כ"כ הרשב"ם בכאן וברי"פ הפרה לא כתב כן דגם שם לא פי' רש"י כך ומ"מ נ"ל כמ"ש בכאן עיקר וכמו שכתבתי בטעם נכון שם בר"פ הפרה: [ה] **דאפי'** רבנן דפרק דלעיל גבי מכר למד וכו': [ו] **כיון** דאין הדמים וכו'. ובר"פ הפרה כתב דהרשב"ם נתן ג"כ טעם: [ז] **נמצא** עליה קורט דם כו'. כלומר הא דאמרי' טרפה היינו נמצא כו'. ולכך לריך בדיקה אבל מלד אחד כשרה וא"צ בדיקה ואם אירע שבדקה ומלא קורט דם אפ"ה דטריפה כמבואר בדברי רבינו במקומו: [ח] **וידוע** דאיהו לא עריב לא קנסינן ליה. כ"כ הרשב"ם דהיינו דאיכא בין דינא לקנסא ובנמוקי יוסף כתב דנ"מ דאי קנסא לא קנסינן ביה בבבל ותו אי קנסא לא ילפינן מיניה לעלמא ע"כ ולי נראה דה"ג נ"מ דאי קנסא לא קנסו בנו אחריו ושוב מצאתי במקצת ספרי נמוקי יוסף שכתוב בהן לא קנסינן ביה בנו והכי מסתבר להגיה באותן ספרים שכתוב בהן בבבל דאי איתא דבבבל לא קנסינן אמאי מייתי להו הרי"ף ורבינו להך מימרא כלל אלא ודאי אף בבבל קנסינן דמלתא דשכיחא ואית ביה חסרון כיס קנסי' בבבל כדאיתא בפ' החובל ויש מי שרצה לומר דנ"מ נמי אי קנסא דמודה בקנס פטור וליתא דלא מיפטר אלא כשמתחייב כלום בהודאתו כדאיתא בפרק שור שנגח ד' וה' והכא לא מתחייב מידי דמאי דמשכח יותר מרובע בלא הודאתו שעירב מחייב לשלומי דאין הלוקח מקבל עליו אלא רובע: [ט] **ואחד** שכר שעורים כו' מברכים עליהם שהכל. עיין בדברי רבינו בפרק

מברכין עליהם בפה"ג אמר רבא דכ"ע רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום רמא תלתא ואתו ארבעה חמרא מעליא הוא רבא לטעמיה דאמר [י] כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא כי פליגי דרמא תלתא ואתו תלתא ופלגא רבנן סברי תלתא מיא עול תלתא מיא נפק פש ליה פלגא ופלגא בשית מיא לאו כלום הוא ואחרים סברי תלתא עול ותרי ופלגא נפיק פש ליה כוזא וכוזא בתרי ופלגא חמרא מעליא. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין הלכה כאחרים. [דף צז ע"א] בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין שמרים שיש בהן טעם יין מהו א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא ותמד שרגילין לעשות [כ] שנותנים מים על החרצנים דינם כסך תמד של שמרים שמברכין עליהם שה"כ אלא אם כן רמא תלתא [ל] ואתא ריבעא דרוכח בפסחים בריש פרק אלו עוברין (דף מב:) דתמד של חרצנים גרוע משל שמרים דקאמר התם וסבר ר' יהודה תמד לאו בר עשורי הוא ופריך עלה מהא דהמתמד ונתן מים במדה דמחייב ר' יהודה ומשני [מ] הא בדרוקא והא בדפורצני וליכא למימר דהמתמד מוקי בדפורצני ועדיף מדרוקא דא"כ מאי פריך הכא וביותר מכדי מדתו מי פליגי דלמא הא דפליגי רבנן ואמרי הכא ביתר מכדי מדתו משום דאיירי בדרוקא אלא ע"כ הסיא דהמתמד בדרוקא איירי והסיא דאלו עוברין דפטר ר' יהודה בדפורצני דגריעי מדרוקא ולענין מגע עובד כוכבים כתב ר' אברהם אב בית דין ז"ל שאין מגע עובד כוכבים אוסר בתמד אלא א"כ ראוי לברך עליו בפה"ג כגון דרמא תלתא ואתו ארבעה. והראב"ד ז"ל היה אומר כיון שאנו רואים שהתמד מסובח לשתיה מיחלף ביין גמור ואין להתיר במגע עכו"ס ועוד יש לחוש שמא מנסכין אותו לעבודת כוכבים הואיל והוא מסובח לשתייה ודנין בו כדרך שאמרו בתרומה ראשון ושני אסור או שמא יש לדמות מגע עכו"ס בתמד למה שאמר ושל הקדש לעולם אסור. וה"ר יונה ז"ל כתב דתמד של שמרים כל זמן שלא מצא יותר מכדי מדתו שמותר דכיון שהתירו תמד שני במעשר למדנו שנתבטל טעם היין במים ואין מגע עכו"ס אוסר בו וגם אין דרכו לנסכו אלא שהחמירו חכמים בתרומה ובהקדש ואין ללמוד משם להחמיר במגע עכו"ס בתמד דשאני תרומה והקדש דכיון שנאסרו השמרים שהחמירו שלא להפקיע איסורן וה"ה בשמרים של נסך שכבר נאסר בהנאה התמד שלהן אסור לעולם ואין לדמות להביא התמד לכלל איסור שיאסר בו מגע עכו"ס אבל בתמד שמשימין מים בחרצנים שנדרסין ברגלים [נ] ולא נעצרו בגלגל וקורה יש להחמיר בתמד ראשון ושני בין לענין מגע עכו"ס בין לענין מעשר ואפילו של דמאי ואפילו לא מצא אלא כדי מדתו או אפי' פחות מכדי מדתו דבתמד של שמרים דוקא אמר תלתא עייל תלתא נפק לפי שאין השמרים בולעים המים אבל בתמד של חרצנים אע"פ שלא מצא יותר מכדי מדתן מוציאין משם יין משובח ועל כרחך יצא מן היין הרבה ובלעו הרבה מן המים ועוד אם הסחוט את החרצנים בידים יצא מהן יין הרבה ואע"פ שנותנין שם מים אין מוציאין יותר מכדי מדתן והרי זו הוכחה גדולה שהחרצנים בולעים הרבה מן המים וכיון שכך הוא אין יכולין לעמוד על הדבר כמה יין יש שם והפשר שיש שם [ס] בתמד ראשון חלק רביעי מן היין ויש בו משום יין נסך כדין יין מזוג דקי"ל יין מזוג יש בו משום יין נסך אלא דלענין ברכה כיון שיש בו ספק בדבר כמה יין יש בו מברכין עליו שה"כ אבל לענין מגע עובד כוכבים יש (לו) [לנו] להחמיר עד שיהא כל כך גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו:

י **אמר** רב זוטרא בר טוביה אין אומרים קדוש היום אלא על היין שראוי לנסך על גבי המזבח ואסיקנא לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת אפילו הכי הקריבהו נא לפחתך אבל יין מגתו מקדשין עליו דתני רבי חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליו [דף צז ע"ב] דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום [ע] ויין מזוג נמי אחשובי אחשביה דאמר רב יוסף בר חנינא מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים הלכך מקדשין עליו ויין של מרתף ושל צמוקים לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליו [פ] מיהו אמרי רבוותא לא כל הצמוקין שוין לקדושי עלייהו אלא כגון דמכמשן בגופייהו ולא דיבישין [צ] וכדעצרת להו נפקא מינייהו ליחלוחית הגי הוא דשרינן במים ומעצרינן להו ומקדשינן עלייהו אבל אי כי מעצרת להו לא נפיק מינייהו ליחלוחית לא מקדשין עלייהו. ויין מבושל היה אור"ת ז"ל דמברכין עליו בפה"ג וגם מקדשין עליו [ק] ואע"ג דאמר גבי שלקות הואיל ואישתני אישתני דוקא תומי וכרתי דאישתני לגריעותא כשבשלום דמעיקרא הוה בהו קיוהא והשתא לית בהו קיוהא אבל שאר ירקות הואיל ואישתני לעילויא לא אישתנו מברכתן ראשונה הכי נמי יין מבושל אישתני לעילויא *ואין לדקדק מדלא קאמר הכא אי נימא למעוטי יין מבושל אלמא דמקדשין עליו דדלמא לא איצטריך למעוטי דשמא אפילו בפה"ג אין מברכין עליו דאישתני לגריעותא ואי למעוטי יין מבושל אתא הוה ליה למימר שאין מברכין עליו בפה"ג כ"ש שאין מקדשין עליו ובענין זה פרשב"ם לקמן הא דקאמר אילימא למעוטי יין קוסס פלוגתא דרבי יוחנן וריב"ל ויש להביא ראיה ממסכת תרומות (פרק י"א מ"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ורבי יהודה מתיר מפני שמשביחו אלמא דכ"ע עלויי עלייה דאפילו רבנן לא קאמרי אלא מפני שממעיטו אבל מודו שמעליהו בכך ואמר בירושלמי דפסחים ושקלים יוצאין ידי ארבע כוסות ביין מבושל וקשה מהא דאמר בפרק שני דתרומות תורמין יין שאין מבושל על מבושל אבל לא מבושל על שאין מבושל זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה לזה ואפי' מן היפה על הרעה שאינו כלאים תורם מן היפה על הרעה אבל לא מן הרעה על היפה אלמא מבושל הוי רע דאישתני לגריעותא בירושלמי פריך מההיא מתני' אההיא מתניתין דפרק בתרא דתרומות ומשני כאן בכהן וכאן בבעלים הא דאמר אבל לא מבושל על שאינו מבושל היינו בבעלים לפי שהן הורמין לפי מדה שהיה מן היין קודם שבשלו והכהן חפץ יותר ברבוי יין בלא בישול לכך חשיב ליה רע לגבי כהן וגם יש אנשים שאינן יכולין לשתות יין מבושל לפי שמחמת חוזקו כואב לו בראשו הלכך חשיב רע לכהן אם אין דרכו לשתותו והא דפרק בתרא בכהן רבנן אסרי אע"פ שמשביחו משום הפסד תרומה ור' יהודה שרי מפני שמשביחו ורש"י כתב בתשובה אחת שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. וכן כתב רב צמח גאון ז"ל ואמר דמשום הכי לא קאמר הכא דלמעוטי מבושל אתא לפי שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. וליתא דאיכא למימר דסבר דמקדשין עליו משום דאישתני למעליותא ואע"ג דתנן במנחות (דף פז.) יין מבושל לא יביא ואם הביא פסול הא מסקינן הכא דלא נאמר כלל זה אלא ביין דמאיס (ומפני דמאיס) מפני ריחו או שנתגלה או דאישתני טעמיה לגריעותא אבל יין מבושל אשתני למעליותא ומה שאין מנסכין ממנו משום שנשתנה מברייתו ובבכורות (דף יז.) קאמר דגפן שגדלה על גבי האנה פסול לנסכים לפי שנשתנה [ר] דבעינן דומיא דכבש שלא נשתנה בו כבש מעולם:

יא **קנקנים** בשרון וכו'. הנא פטסאות נאות ומגופרות פי' הכי מקבל אבל לא שבורות. תוספתא יותר על כן מחזיר לו השאר ונוטל הימנו דמים דלא שייך הכא טעמא דקנס דאין דרך לערבן עם שאר החביות וגם לא שייך טעמא דשכיח ולא שכיח אלא דבר הווה שמתקלקלין עשרה בתוך מאה כשמצרפן בכבשן [ש] הלכך מקבל עליו עשרה לעולם: יב **מתני'** המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות אמר לו יין [דף צח ע"א] מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת יין ישן משל אשתקד מיושן משל שלש שנים: **גמ'** א"ר יוסי ברבי חנינא ל"ש אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר א"ל הא חמרך והא קנקנך *וא"ת הא דקתני במתניתין יין מבושם חייב להעמיד לו עד עצרת לימא ליה קנקנים דידך גרמו וי"ל דאין ה"נ אם נתן לו והחמיץ אין חייב באחריות והא דקתני חייב להעמיד לו עד עצרת ה"ק דחייב ליתן לו יין שראוי להתקיים עד העצרת וכי קנקנים דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא דא"ל למקפה ממאי מדקתני אם ידוע שייני מחמיץ הרי זה מקח טעות ואמאי ולימא ליה לא אבעי לך לשהויי אלא לאו ש"מ מתני' בדא"ל למקפה ש"מ. ופליגא דר' חייא בר יוסף דא"ר חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרם שנאמר ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה [ת] והלכה כרבי יוסי בר' חנינא. אמר רב יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה כתיב הכא לא ינוה וכתיב התם אל נוה קדשך. [דף צו ע"א] אתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל שלשה ימים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר המרא אכתפה דגברא שוור עבד רב יוסף עובדא בבכרא כוותיה דרב ובחמרא כוותיה דשמואל. הא דשמואל אי בקנקנים דמוכר קאמר בדלא א"ל למקפה ואי בקנקנים דלוקח אפילו א"ל למקפה כי היכי דלא תיקשי אדרבי יוסי ב"ר חנינא דתרווייהו הלכתא כוותיה. [דף צח ע"א] ואמר רבא האי מאן דזבין הביתא דחמרא לחבריה אדעתא [א] לסבויי ותקף אפלגא או אתלתא דינא הוא דמקבל ליה מיניה דהוי כאילו א"ל למקפה ולא אמרן אלא דלא שני בברזא אבל שני בברזא לא ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא אבל מטא יומא דשוקא לא. ואמר רבא האי מאן דמקבל חמרא מחבריה אדעתא דממטי ליה לאפרוותא דזלספט ואדמטא התם זיל דינא הוא דמקבל ליה מיניה איבעיא להו הוה חלא מאי א"ל רב הלל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא א"ל חלא לא כמאן כרבי חייא בר יוסף ואיכא דאמרי אפילו חלא נמי מקבל כמאן כר' יוסי בר חנינא מהא שמעינן דהלכתא כרבי יוסי בר חנינא [ב] דלישנא בתרא עיקר. ישן משל אשתקד [דף צח ע"ב] תנא מתיישן והולך עד החג: יג **מתני'** המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית וכן המקבל [מקום] מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו עושה ד' אמות על שש דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' אמות על שש בית קטן שש על שמנה גדול שמנה על עשר טרקלין עשר על עשר רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל: **גמ'** מאי טרקלין בי ורדי הגא וקנתינר שתים עשרה על שתים עשרה מאי קנתינר הורבן אפדני: **מתני'** [דף צט ע"א] מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאים ואין מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ זה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: **גמ'** פותחת להיכא אמר ר' יוחנן שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאשתמורי מיא דבוריה אלא בעה"ב למה ליה א"ר אלעזר [דף צט ע"ב] משום חשד אשתו:

מתני' מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואין מכניס לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת והחיצון זורע את הדרך [ג] נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה ומכניס לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת וזה וזה אין רשאין לזורעה: יד **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל אמה בית השלחין אני מוכר לך [ד] נותן לו שתי אמות לתוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה אמה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה. ואותן אגפיים מי זורען. אמר רב יהודה אמר שמואל בעל השדה [ה] נוטען ואמרי לה זורען מ"ד זורען כ"ש נוטען ומ"ד נוטען אבל זורען לא דמחלחולי מחלחלי. ואמר רב יהודה אמר שמואל אמת המים שקלו אגפיה מתקנה מאוהה שדה מאי טעמא אמר רב פפא שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה: טו **מתני'** מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ד' אמות ודרך הרבים שש עשרה אמה דרך המלך אין לו שיעור דרך הקבר אין לו שיעור המעמד דייני צפורי אמרו בית ארבע קבין: **גמ'** [דף ק ע"א] דרך היחיד ד' אמות תניא אחרים אמרו כדי שיעבור חמור *במשא אמר רב הונא הלכה כאחרים ודייני גולה אמרו שני גומדים ומחצה אידי ואידי חד שיעורא הוא: טז **ת"ר** [דף ק ע"ב] המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו בית הספידו באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה ומחזירין לו הדמים: **מתני'** המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן המקבל מחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש ופותח לתוכה שמנה כוכין שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים מכנגדו [דף קא ע"א] ר' שמעון אומר עושה תוכה של מערה שש על שמנה ופותח לתוכה שלשה עשר כוכין ארבע מכאן וארבע מכאן וג' מכנגדו ושנים אחד מימין הפתח ואחד משמאל הפתח הכוכין ארכן ארבע אמות ורומן שבע ורחבן שש ועושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלוא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן ר"ש אומר ארבע מארבע רוחותיה רשב"ג אומר הכל לפי הסלע: הדרן עלך המוכר פירות

פרק שביעי

א [דף קב ע"ב] **האומר** לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים אין נמדדין עמה פחות מכן נמדדין עמה ואם אמר כבית כור עפר אפי' היו שם נקעים עמוקים עשרה

פלפולא חריפתא

בפרק כיצד מברכין סימן י"ב: [י] כל חמרא דלא דרי כו'. אבל כי דרי על חד תלת הוה חמרא וה"נ ודאי דכי יש בו טעם יין מיירי דאל"כ פשיטא דלא הלכך כיון שיש כאן טעם יין כי נמי הוה תלתא מיא מקרי חמרא: [כ] שנותנים מים על החרצנים. שנעצרו בגלגל וקורה. ועיין לקמן וכן מבואר בב"י טוא"ח סימן ר"ד בשם הרמב"ן והרשב"א: [ל] ואתו ארבעה גרסינן: [מ] הא בדרוקא והא בדפורצני. פי' רבינו בפרק שני דמסכת ע"ז גבי החרצנים והזגים כו': [נ] ולא נעצרו בגלגל וקורה. דאילו נעצרו כך דינא מפורש לעיל דלא מקרי יין אלא כדרמא תלתא ואתא ארבעה וכן מפורש בטוי"ד סימן קכ"ג: [ס] בתמד ראשון ושני חלק רביעי ה"ג בטוי"ד סימן קכ"ג: [ע] ויין מזוג כו'. עיין בפ"ב דמס' ע"ז גבי אמר רבא יין מזוג כו': [פ] מיהו אמרי רבוותא כו'. כ"כ הרי"ף בפרק ערבי פסחים: [צ] וכדעצרת להו. כלומר אלא כדעצרת להו וכו': [ק] ואע"ג דאמר גבי שלקות כו'. מילתא דשלקות בפרק כיצד מברכין דף לח אך לא נמצא שם לישנא דהואיל ואשתני אשתני: [ר] דבעינן דומיא דכבש דלא נשתנה בו כבש מעולם. הכי אמרי' התם זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו ופרש"י זבח לא נשתנה דהא נדמה פסול לקרבן ע"כ ומסקי' התם דיין הנגלה כו' נשתנה ריחו ולכן תמיהני אהא דקאמר רבינו משום שנשתנה מברייתו:

[ש] הלכך מקבל עליו עשרה לעולם. כיון דהווה הוא שעשרה מתקלקלין בתוך מאה מסתמא"כ כרובע טיפופות שאינו בודאי שנתערב בשאה וכשמוציא יותר מרובע יש לחשדו בכל שעירב הכל גם הרובע: [ת] והלכתא כו'. כדלקמן גבי איבעיא להו הוה חלא: [א] לסבויי. למכור יין בחנות כמו זולל וסובא כו'. רש"י בפרק השוכר במס' ע"ז על ההיא מסובאתא כ"כ התכמת שלמה: [ב] דלישנא בתרא עיקר. כדעת הרי"ף שכתב רבינו בפ"ק דב"ק אבל בפרק חזקת הבתים גבי יעשה פירוש לפירושן כתב דעת הגאונים לפסוק כלישנא קמא ועיין מ"ש שם גם עיין בפ"ב דמס' ע"ז גבי שתיתא: [ג] נתנו לו. בקצור ובטור סימן קס"ע העתיק נתן לו אבל בפירוש רשב"ם דפ"ה דף פ"ב נתנו לו ומפרש הב"ד וכו': [ד] נותן לו שתי אמות לתוכה אמה מכאן. כך היא הגי' השניה שבפירוש הרשב"ם וכתב שהיא עיקר ומפרש דנותן לו שתי אמות לתקן אגפיה אמה מכאן כו' ע"כ ולפי זה אין ברוחב אמת בית השלחין אלא אמה אחת ועל שם זה נקראת אמה ומן התימה על הב"י שכתב בריש סימן רע"ז שלא מצא חבר להטור שפסק אמה רוחב ושאין גי' הרא"ש כן: [ה] נוטען. נראה לי דהיינו נטיעות קטנות אבל לא אילן דהא מרחיקים את האילן מן הבור כ"ה אמה כדתנן בסוף לא יחפור: הדרן עלך פרק המוכר פירות

טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים נמדדין עמה. פרשב"ס דוקא דאמר בית כור עפר דכיון דהזכיר עפר משמע דראוי לזריעה אבל אם לא אמר עפר [א] אפילו כולו סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למשטח בה פירי זבין ליה וכן נמי אם אמר בית כור קרקע אפי' כולו סלעים הגיעו *ור"י פירש דאפי' בית כור סתם נמי דכיון דהזכיר בית כור סתמא לזריעה ונקט עפר לרבותא דאפ"ה פחות מכאן נמדדין עמה והכי מסתבר דאין דרך להזכיר בית סאה ובית כור אלא בשדה העומדת לזריעה: **גמ'** היו שם נקעים וכו' אין נמדדין עמה. מ"ט [דף קג ע"א] אמר רב פפא אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראוהו כשנים ושלשה מקומות הלכך אפילו אינם מלאים מים וראוין לזריעה כי אינו רוצה שירד למטה ויחרוש ואח"כ יעלה למעלה ויחרוש אבל קרקע השוה ימדוד לו ואינו יכול לומר איני רוצה קרקע שתהא מופסקת בסלעים ונקעים וכן משמע לישנא דאין נמדדין עמה דמשמע דשאר השדה נמדד חוץ מסלעים ונקעים ובלבד שלא יהו סלעים ונקעים מפסיקין כל השדה מעבר לעבר אלא שנשאר ריוח ביניהם שיוכל להעביר המחרישה ביניהם דאי לאו הכי שייך למימר אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויראוהו כשנים ושלשה מקומות: א"ר יצחק טרשים שאמרו בית ד' קבין. ברוב הספרים כתוב לפני רבי יצחק פסקא דמתני' פחות מכאן נמדדין עמה ועלה קאי מילתיה דרבי יצחק. ורב אלפס לא כתב הפסקא בהלכותיו ואע"פ שדרכו תדיר להביא הפסקא תמיד ורמז לנו דרבי יצחק קאי אבל נמדדין עמה דקתני במתניתין גם אסיפא דקתני ואם אמר כבית כור עפר אפילו היו שם סלעים גבוהים י' טפחים או נקעים עמוקים עשרה נמדדין עמה וקאמר דדוקא בית ד' קבין. (א) וכן פרשב"ס. אמר מר עוקבא והוא שמובלעין בחמשת קבין וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שמובלעים ברובה של שדה בעי רבי חייא [ב] רובו במיעוטן ומיעוטן ברובו מהו תיקו. בעי ר' ירמיה [דף קג ע"ב] [ג] כשיר מהו [ד] כשורה מהו [ה] כאיצטדנין מהו עקלתון מהו תיקו. וכיון דסלקו בתיקו נמדדין עמה דמתני' איירי שכבר קבל המוכר המעות [ו] מדקתני מהו מחזיר לו מעות. תנא אם היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדד עמה ואם היה סמוך למיצר אפילו כל שהוא אין נמדד עמה: **מתני'** בית כור אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה יתר כל שהוא יחזיר ואם א"ל הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר על כן יעשה חשבון: **גמ'** איבעיא להו בית כור סתמא מאי. [דף קד ע"א] ופשט רב אשי דסתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי וא"ת הא דאמר ר' יצחק לעיל טרשין שאמרו בית ד' קבין אבל יתר משמע דאין נמדדין עמה ואמאי והא מתני' בית כור עפר סתמא קתני וכהן חסר הן יתר דמי ואפילו לא היו שם אותן טרשין כל עיקר אלא היה הקרקע חסר הוה אמר הגיעו וכ"ש השתא. ותירץ רבינו שמשון דהכא מיירי בעומד בתוך השדה ורואה אותה הלכך מסתבר לומר דעד רובע הוי מחילה דאם אינו רואה השדה והתנה עמו למכור לו בית כור פשיטא דלא מצי למיתב ליה בית כור שחסר ממנו שבעה ומחצה קבין ומסתבר דאפי' ע"י נכוי אין חייב לקבלו דמצי לוקח למימר לא היה דעתי לקנות אלא בית כור שלם. והכי איירי רישא דמתני' דהאומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והיו שם נקעים וסלעים מש"ה א"ר יצחק בית ארבע קבין אבל טפי חזינן ליה כדליתנהו ואפילו אם לא היה חסר אלא קב חייב להשלים דלא קני אלא בית כור שלם. **מתני'** מהו מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות ליפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעת קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע מחזיר לו קרקע. ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: **גמ'** ליפות כחו של מוכר אמרינן ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והתניא פיחת שבעה ומחצה קבין לכור או הותיר שבעה ומחצה קבין לכור הגיעו יותר על כן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם כגון דהוו יקרא מעיקרא וזל השתא דא"ל אי ארעא יהבת ליה הב ליה כזולא דהשתא: שאם שייר בשדה בית תשעת קבין וכו'. אמר רב הונא תשעת קבין שאמרו אפי' בשדה גדולה רב נחמן אמר נותן ז' ומחצה קבין לכל כור וכור [דף קד ע"ב] ואי איכא יתירא למלאות התשעה קבין [ז] דהיינו כל דהו הדרי והלכתא כרב נחמן. תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע. בעי רב אשי שדה ונעשית גינה גינה ונעשית שדה מאי תיקו ומחזיר לו מה שירצה: ולא את הרובע בלבד וכו' כלפי לייא תני רבא בר רב יצחק לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא את כל הרבעים כולן: **מתני'** מדה בחבל הן חסר הן יתר ביטל הן חסר הן יתר מדה בחבל הן חסר הן יתר מדה בחבל [דף קה ע"א] ביטל המדה בחבל הן חסר הן יתר דברי בן ננס. בסימניו ומצריו פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא ס"ל מ"ט ספיקא הוא ומספיקא לא מפקינן מיניה ממונא ורב סבר כבן ננס דאמר תפוס לשון אחרון דאמר רב הונא אמרי בי רב איסתרי מאה מעי וכו' וקי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל בדיני הלכה כותיה דשמואל והיא דשוכר מרחץ לחבירו כתבתי בפרק השואל (סימן כד) דהלכה כרב נחמן דאפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר דקרקע בחזקת בעליה קיימת: [דף קו ע"א] בסימניו ומצריו פחות משתות הגיעו. רב הונא אמר שתות כפחות משתות והגיעו ורב יהודה אמר שתות כיתר משתות וינכה והלכתא כרב הונא דתניא כותיה פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשוה הדיינין והגיעו ואע"ג דקפסיק רב האי גאון בספר מקח וממכר כרב יהודה הלכתא כרב הונא ומהאי טעמא דכתב. רב פפא זבן ארעא מההוא גברא [דף קו ע"ב] א"ל הואי עשרים גריוין [ח] מישחא ולא הויא אלא תמסר אתא לקמיה דאביי א"ל סברת וקבלת א"ל והא אנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה א"ל הנ"מ היכא דלא קים ליה בגויה מר קים ליה בגויה והא עשרין א"ל דעדיפא כעשרין אמר לך. **ב תניא** רבי יוסי אומר האחים שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן מ"ט אמר רב אסי בההיא הנאה דקא ציותי להדדי [ט] גמרי ומקנו להדדי. איתמר שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמה הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלגי ה"נ דבטלה מחלוקת א"ל הכי השתא התם נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא. שמעינן מהא דתרי אחי או תרי שותפי דאזיל חד מינייהו ואיצטריך אידך למנתיה דידיה דפלגינן ביניהם ויהבינן ליה מנתיה ולא נטרינן עד דאתי היאך וה"נ אמר רבה [ב"ר הונא]

בי רב ספרא דפלג בלא דעתיה דאיסור בפרק אלו מציאות (דף כג:) ומהנהו תרי כותאי דפרק איזהו נשך (דף סט.) ומהכא שמעינן דאין חילוק בין מקרקע למטלטלי ואי תקשה לך מהא דאמר בכתובות פרק אלמנה ניזונית (דף ק.) יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להן חלק יפה וקאמר התם דאי לאו מה כח ב"ד יפה ה"א אע"ג דלא טעו הגדילו יכולין למחות ברוחות אע"ג דפלוג בגורל דאף בגורל שייך למימר ברירה שיברר האפוטרופוס שיהא חלקו של כל אחד ביחד וא"כ הכא דלא שייך מה כח ב"ד יפה למה לא יוכל למחות ברוחות כשחלקו בלא דעתו וי"ל דשאני התם דכל היתומים קטנים ואין שום אחד מהן תובע לחלוק אבל אם היה אחד מהן גדול ותובע לחלוק בלא כח ב"ד חולקין כי הכא. וה"ר יונה ז"ל כתב דכי אמר התם הגדילו יכולין למחות ברוחות מן הדין אי לאו משום כח ב"ד יפה מיירי שבא כל אחד לעלות הרוח שנוטל אחיו ואומר שאותו הרוח שוה לו יותר ויוסיף בדמיו הלכך דין הוא שתבטל החלוקה שאילו מתחלה קודם חלוקה ירצה אחד מן האחין לעלות אחד מן החלקים בדמים ואין האחין חפצים להוסיף דמים ולעלות על שאר חלקים שומעין לזה שבא לעלות ואין מפילין גורל על אותו החלק עם שאר החלקים לבטל העילוי אבל אם יאמר אחד מן היתומים אחר שהגדילו אני רוצה שנפיל גורל שמא יעלה חלק פלוני לחלקו פשיטא דאין שומעין לו [י] והיינו דפשיטא ליה הכא שאם חלקו השנים שלא בפני השלישי שלא בטלה מחלוקת ואין השלישי יכול לומר שיחזרו ויטילו גורל בפניו דכיון שנעשית החלוקה [כ] בשומת ב"ד ובגורל מאי נפקא מינה בפניו או שלא בפניו אבל אם בא השלישי ואמר הריני מוסיף דמים על חלק פלוני שהרי אם הייתי שם בשעת חלוקה הייתי יכול לטעון כך ולברור אחד מן החלקים ע"י עילוי בלא גורל שומעין לו וכן כתבתי לעיל (פ"א סימן מו) בשם הראב"ד ז"ל: [דף קז ע"א] איתמר האחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן. ובפ"ק דבבא קמא (סימן ו') כתבתי היאך היה יכול לגבות חלקו של אחד מהן כי מן הדין היה לו לגבות מכל אחד כפי חלקו. רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחין שחלקו יורשין הוו ושמואל אמר ויתר קסבר לקוחות הוו וכלקוחות שלא באחריות דמו [ל] ורב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו [מ] אי לקוחות הוו הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתא מקמצין אמימר אמר בטלה מחלוקת והלכה בטלה מחלוקת. פרשב"ס מהכא שמעינן דאחין שחלקו כיורשין הוו ולא כלקוחות וכן היה ר"ת רגיל לפסוק דיש ברירה מדפסקינן הכא הלכה כרב דאמר יורשין הוו ועוד דבנדרים פרק השותפין (דף מה:) קאמר ר"א בן יעקב השותפין שנדרו הנאה זה מזה מותרין ליכנס לחצר ופסקינן התם הלכה כראב"י וטעמא דר"א בן יעקב משום דיש ברירה כדאמר בפרק שור שנגח את הפרה (דף נא:) ועוד ראיה מתמורה פרק כל האסורים (דף ל.) השותפין שחלקו אחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה וכלב שכנגד הכלב אסורין שעם הכלב מותרין ופריך עלה סתמא דגמרא וניפוק חדא להדי כלבא ואינך כולהו ליםתרו והשתא פירכא ליתא אלא למאן דאית ליה ברירה כדמוכח פרק בתרא דבכורות (דף נז.) והא דפליגי בפ"ב די"ט (דף לח.) רבי יוחנן ור' הושעיא דסבר ר' יוחנן דאף בדרבנן אין ברירה ורבי הושעיא סבר דבדרבנן יש ברירה בדאורייתא אין ברירה ופסיק מר זוטרא הלכה כרבי הושעיא לאו משום דהלכה כמותו בהא דאמר דבדאורייתא אין ברירה אלא בדאורייתא [נ] נמי יש ברירה אלא במאי דפליג ארבי יוחנן פסק כוותיה דבדרבנן יש ברירה. ושוב חזר בו ר"ת [ס] ופסק דבדאורייתא אין ברירה מההיא די"ט דמשמע דפסק לגמרי כר' הושעיא ומדאמר רבא א"ר נחמן בתחלת האיש מקדש (דף מב:) האחין לקוחות הן וקי"ל דהלכתא כרב נחמן בדיני ופסקינן נמי לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סה.) דאין להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין [יפה] מוכר אלמא דלקוחות הן והא דפסקינן הכא דבטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום [ע] דלהך מלתא כיורשים הוו דמשוינן להו כלקוחות באחריות שאם יטרפו ממנו שיחזור ויחלוק [פ] ומצינו למימר שיסלקנו בדמים. והאי דקאמר בטלה מחלוקת משום [צ] שרוצה לכלול בפסק אחד ב' אחין שבא להן אח ממדינת הים ואחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן. והא דפסיק בנדרים הלכה כר"א בן יעקב היינו כוותיה ולא מטעמיה דאיהו סבר מטעם ברירה כדמוכח בשור שנגח את הפרה וכן הלשון מוכיח דזה נכנס לתוך שלו [ק] ורב הונא פסיק כוותיה [ר] משום דחשיב ליה ויתור כדאיתא לעיל בפרק חזקת הבתים (דף נז:) ואע"ג דמסקנא דראב"י קב ונקי היכא דמוכח גמרא דלא כוותיה לא סמכינן אהא והא דפריך סתמא דגמ' וניפוק חד מינייהו להדי כלבא ואינך ליםתרו אין הוכחה מזה דהכי אשכחן בפרק שני דכתובות (דף טז.) דפריך סתמא דגמרא לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים בתולות ניסאות אע"ג [ש] דקי"ל כשמואל דאמר (לעיל דף צב.) אין הולכין בממון אחר הרוב:

ג ת"ר שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה בטל יחיד במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר בעשרים סלע ואחד אומר בשלשים סלע נידון במנה ר' אלעזר בן צדוק אומר נידון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשים. והלכתא כת"ק ואע"ג דאמר רב הונא הלכה כאחרים לית הלכתא כוותיה דהא דחי ליה רב אסי דהוא בתראה וקאמר טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו: **ד מתני'** [דף קז ע"ב] האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ונותן לו חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהם ונוטל חציה בדרום ומקבל עליו מקום הגדר וחריץ ובן חריץ וכמה חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה טפחים: **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ולוקח נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן והא אנן משמנין ביניהם תנן א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום קאמר אלא לדמי הכא נמי לדמי. תנא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר מבחוץ [דף קח ע"א] שלא תהא חיה קופצת וכמה בין חריץ לבין בן חריץ טפח: הדרן עלך בית כור

פרק שמיני

א יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא מנחילין ולא נוחלין. אלו נוחלין ומנחילין האב את הבנים והבנים את האב והאחין מן האב נוחלין ומנחילין. האיש

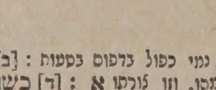
תפארת שמואל

פרק שביעי (א) וכן פירש הרשב"ם. לא ראיתי ברשב"ם שמפרש כן שקאי ר' יצחק אכולה מתני' כן אלא אפיסקא ־ן שבמתניתין פסק דיותר מד' קבין אפי' אמר כבית כור עפר לא הגיע:

פלפולא חריפתא

פרק שביעי [א] ה"ג כולה סלעים הגיעו. וכן אפי' כו' עד וכן נמי כפול בדפוס בטעות: [ב] ה"ג רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה: [ג] **כשיר** מהו. וזו צורתו א: [ד] **כשורה** מהו לשון הטור סימן רי"ח כשורות הרבה זו אצל זו: [ה] **כאיצטדנין.** זו צורתו ב עקלתון זו צורתו ג: [ו] **מדקתני** מה הוא מחזיר לו מעות. ואפיתא קאי ותמיהא דאדדייק ממחזיר מעות איכא למידק איפכא ממחזיר לו קרקע: [ז] **דהיינו** כל דהו. פי' אם היתה המכירה בענין שאם תתחלק המותרות יהיה אפי' כל דהו יותר מרובע לסאה וע"י כן נתמלאו הט' קבין הדרי בעינייהו וא"ל שיתן לו דמים: [ח] **מישחה.** גרסי' ופי' רשב"ם מדתה. ובגמרא שלנו כתוב ויש לפרש מדדה: [ט] **גמרי** ומקנו להדדי. משמע דקני לגמרי וא"צ לדרך אחר מדרכי הקניות. אבל בטור סימן קע"ג כתב תשובה לרבינו דהגורל אינו קונה כי אם לברר החלקים ולפי זה צריכין אנו לומר דבירור שחלקין כשמחלקים ומתרצים שחלק פלוני יהיה לפלוני וחלק פלוני לפלוני עדיף מכשמחלקים ומתרצים ע"י גורל דהא בפ"ק לא צריכא לטעמא דגמרי ומקני כשמבררים החלקים שחלק פלוני לפלוני וחלק פלוני לפלוני וטעמא דגורל הוא כעין אסמכתא וס"ד דאפי' לברר החלקים לא תסגי: [י] **והיינו** דפשיטא ליה לרבא: [כ] **בשומת** ב"ד. של הדיוטות הבקיאין בשומא: [ל] **ורב** אסי מספקא ליה. עיין מ"ש ברפ"ג דגיטין: [מ] **אי** לקוחות הוו ובאחריות: [נ] **נמי** יש ברירה. אע"ג דר' יוחנן ור' הושעיא לתרוייהו אין ברירה בדאורייתא מ"מ מהכא דלעיל מוכח דיש ברירה: [ס] **ופסק** דבדאורייתא אין ברירה. וכ"פ בפ"ק דב"ק ועיין בפרק הפרה ומ"ש שם ועוד בנדרים פרק השותפין: [ע] **דלהך** מלתא כיורשים הוו. ובנדרים פרק השותפין כתב דברוב ספרים בפ"ק דב"ק כתוב ליורשים ועיין מ"ש לעיל גבי רב ושמואל כו' האחין שחלקו בפרק המוכר את הבית: [פ] **ומצינו** למימר שיסלקנו בדמים וכו'. ובפ"ק דב"ק לא כתב נסח וכן סתם בטוח"מ בסימן קע"ה אע"פ שבקצור בכתן ק"צ לסה: [צ] **שרוצה** לכלול. פירוש אמימר וסתמא דתלמודא דקאמר והלכתא בטלה מחלוקת: [ק] **ורב** הונא פסק כוותיה. בנדרים פרק השותפין: [ר] **משום** דחשיב ליה ויתור. בר"פ אין בין המודר פסק רבינו דויתור אסור וכן בפרק השותפין מסיק בשם רבינו יצחק כפסק הראבון דרבינו תם: [ש] **דקי"ל** כשמואל. בריש פרק הפרה ופרק המוכר פירות: הדרן עלך בית כור

א ב ג

את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין. האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין. האחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין:

גמ' האב את הבנים [דף קח ע"א] דתניא את זו דרש ר' ישמעאל ברבי יוסי איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין [דף קי ע"א] והבנים את האב מנלן דכתיב ואיש כי ימות ובן אין לו טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם לבת [דף קי ע"ב] ואבע"א מהכא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם. והאחין מן האב מנלן דאמר קרא ממשפחתו וירש אותה משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם. האיש את אמו מנלן דת"ר [דף קיא ע"א] וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתן אין לי אלא בת בן מנין אמרת ק"ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת. בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מר' אמי מנין לבן שיקדים לבת בנכסי האם אמר ליה דכתיב ממטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים אף מטה האם בכור נוטל בה פי שנים [דף קיא ע"ב] אמר קרא לו משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה. והאיש את אשתו מנלן [א] דת"ר שארו זו אשתו מלמד שהאיש יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו ת"ל וירש אותה הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו [דף קיג ע"א] [ב] ותניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בהסבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בהסבת הבעל או אינו אלא בהסבת הבן כשהוא אומר ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה וגו' הרי הסבת הבן אמור הא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה אל מטה אחר בהסבת הבעל הכתוב מדבר דבן לאו אחר הוא. אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן אמר ר' ינאי [ג] ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה מנין לבעל שאין נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש עיר בארץ מנין היה לו ליאיר שלא היה לו לשגוב אלא מלמד שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה [ומתו מורישיה] וירשה יאיר ואומר ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים ומנין לפינחס שלא היה לו לאלעזר מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פינחס מאי ואומר וכי תימא יאיר דהוה נסיב איתתא ומתה וירשה הא שמע ואלעזר בן אהרן הכהן מת וכי תימא דנפלה ליה בשדה חרמין אמר קרא בנו נחלה הראויה לו וירשה בנו. ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין תנא בני אחיות ולא בנות אחיות [דף קיג ע"ב] למאי הלכתא אמר רב ששת ליקדם אמר רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא וירש אותה מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת*:

ב תניא והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל דין נחלות ואי אתה מפיל דין נחלות בלילה ותניא אחריתי כמי והיתה לבני ישראל לחוקת משפט הורעה כל הפרשה כולה להיות דין *וכדרב יהודה דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין. ודייק לה רב יהודה מדקריית רחמנא חוקת משפט מה שאדם מנחיל את בניו אלמא שהעומדים שם ב"ד הן. *אם רצו לעשות דין כאילו הוה תחלה שיהו אלו בית דין על דבריו לכל דבר ודבר שיסתפק אדם בלשון הצואה [ד] ואין אחד מן היורשין יכול לערער ולומר לב"ד הגדול קאזלינא או לב"ד חשוב שבעיר ולהכי נקט ג' שנכנסו לבקר את החולה דלא מיבעי אם טוה החולה שיבואו שם ג' ויצוה בפניהם דאיכא למימר דלהכי צוה שיבואו שם שלשה כדי שיהו דיינים על צואתו ואפי' בבריא שהודה בפני שלשה איכא למ"ד בפרק זה בורר (דף כט:) האי אודיתא זימנין כתבינן וזימנין לא כתבינן מכנפי ויתבי לא כתבינן כנפינהו איהו כתבינן אלא אפילו נכנסו מעצמן לבקר נעשו דיינין [ה] ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר במתני' אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ודריש ליה מדכתיב והיה ביום הנחילו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה והלכתא כוותיה והיינו דקאמר ביום נגמרה הנחלה בדבורו של מת על פי העומדין שם לפי שנעשו דיינין ולא בלילה. וכתב ה"ר יונה ז"ל דמסתברא דכיון דאמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אף בצואה שהוא מצוה ליתן לאחרים שאין ראוין ליורשו כך הוא הדין *לג' העומדין לשם נעשו דיינין דמתנת שכיב מרע כירושה שויה רבנן והרי אינה חלה אלא לאחר מיתה כעין ירושה וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ורב יהודה סתמא קא"ל למילתיה דשלשה שנכנסו לבקר את החולה לא שנא במחלק לבניו ול"ש במחלק לאחרים. ורשב"ם פירש דלהכי נקט ג' שנכנסו לבקר את החולה שאם זמנום שם כדי לשמוע דברי החולה ולהעיד על דבריו כבר נעשו עדים בכך ואין עד נעשה דיין וכדאמרן אבל בלילה כותבין ואין עושין דין הואיל ומתחלה לא היו ראוין לדון והביא ראיה מהא דאמר בפ"ק דמכות (דף ה:) מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ופליג עלה רבי דאמר ומה יעשו ב' אחין שראו באחד שהרג את הנפש וקאמר התם רבא אליבא דרבי דאמרינן להו אי למיחזי אתיתו ואי לאסהודי אתיתו ואי לאסהודי אתו מודה רבי דבטלה העדות ואמר רב נחמן הלכה כרבי אלמא כיון שבאו שם להעיד נעשו עדים לפסול שאר העדים כ"ש זימנן להעיד. וקשה לפירושו דהא דאין עד נעשה דיין הוי טעמא משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה. ובירושלמי פרק שבועת העדות קאמר הגע עצמך שלא יהו הדיינין קרובים לעדים דהוי לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל שכן שהעדים עצמם לא יהו דיינין. ורשב"ם פירש הטעם משום דדרשי' פרק שבועת העדות (דף ל.) ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר לפני ה' הייני הדיינין הלכך בעינן שיעמדו העדים לפני הדיינין להעיד ולא שיהו העדים עצמן חוזרין ודנין ולפי אלו הטעמים אם זימנם כדי להעיד יכולין לדון אם יש עדים אחרים מעידים בפניהם שהרי יש כאן ועמדו שני האנשים לפני השופט והויא עדות שאתה יכול להזימה וכיון שיכולין לדון כשמעידים בפניהם [ו] יכולין נמי לדון ע"פ ראייתם כששמעו צוואת שכיב מרע דכל היכא דמהניא העדאת עדים חשיבה ראיה כמותה [ז] שלא תהא שמיעה גדולה מראיה ומה שהביא ראיה ממכות אין ראיה דלפסול העדים גזירת הכתוב הוא דמקיש שלשה לשנים ואפילו הם מאה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה וכיון שבא להעיד נעשה עד ופוסל האחרים אבל הכא אע"פ שהן עדים אין טעם לפוסלן מלהיות דיינין כדפרישית:

ג ועוד נראה דהתם נמי בראיה לחודה שבאו להעיד בשעה שראו המעשה לא נתבטלה העדות אם לא שהעידו כולן בפני ב"ד כי תימה הוא לומר אם ראו כמה בני אדם דבר אחד והיה שם קרוב או פסול ולא בא לב"ד להעיד שתבטל כל אותה עדות בשביל שכוון אותו הפסול להעיד. נמצאת פוסל כמה קדושין וגיטין שנעשין בפני המון עם וכוונת כולן להעיד על המעשה אם יצטרכו להעיד ואי אפשר שלא יהו קרובין או פסולין אלא ודאי נראה דאין פוסלין אלא אם כן העידו בפני ב"ד וקודם לכן אין נקראין עדים והא דקאמר רבי מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש מאי קשיא ליה לא יעיד אלא אחד מהן י"ל דהא קשיא ליה כי כל הרואין המעשה [ח] חייבין להעיד ופעמים שכבר העיד אחד מן האחין ואחר כך בא השני ומעיד ואין יודע בעדות אחיו ומיהו מעיקרא הוה בעי למימר התם דבראיה בעלמא אף כי לא העיד בב"ד פוסל את כולן דפריך התם הרוג יציל כרבע יציל אבל למאי דמסיק התם דמשני רבא *אמר יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר היינו דוקא עדים המעידים שעל ידם הדבר מתקיים. ורשב"ם כתב שאם קבלו עדות בלילה יש לכן לדון ע"פ אותה קבלה והכי נמי איתא בירושלמי (פרק אחד דיני ממונות) אם טעו ודנו בלילה דיניהם דין והרמב"ן ז"ל כתב [ט] דגמרא דידן פליגא מדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) אין מקדשין החדש אלא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש ויליף לה ממשפט מה משפט ביום אף קדוש החדש ביום שמעינן מינה שאם עשו תחלת דין בלילה אין כלום וה"ה קבלת עדות דאמר בר"ה בפרק ראוהו בית דין (דף כה:) [י] דקבלת עדות כתחלת דין ועוד אמר ביבמות (דף קד.) חליצה בלילה כשירה ור"א פוסל ומפרש עלה בגמ' מ"ס חליצה כתחלת דין ומ"ס חליצה כגמר דין:

ד ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום [דף קיד ע"א] אבל בלילה אפילו ג' כותבין ואין עושין דין מ"ט דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין *ודוקא עד המעיד אבל עד הרואה נעשה דיין [ודוקא בדאורייתא אבל בדרבנן נעשה דיין] כדמוכח בפ"ק דגיטין (דף ה:) ובפ"ב דכתובות (דף כא:) גבי קיום שטרות ובדיני נפשות עד הרואה אין נעשה דיין כדאיתא בפ"ב דמכות (דף יב.) אמר ר"ע מנין לסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט ודוקא בדיני נפשות דאמר קרא ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזו דקטיל תו לא חזו ליה זכותא אבל בשאר דינין מודה רבי עקיבא דנעשה דיין כדמוכח בר"ה פרק ראוהו ב"ד (דף כו.):

ה איתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעסוקים באותו ענין ודוקא בקנין הוא שנתנו חכמים זמן לחזרה כי כן דרך לקיים כל דבר פתאום מקיימין אותה בקנין סודר שלא יחזרו בהן לכך נתנו לו שעה להתבוננות אבל בכל שאר קינין הגבהה ומשיכה ומסירה כסף שטר וחזקה אין בהם חזרה אחר כדי דבור [דף קיד ע"ב] והלכה כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחלה ובכל שאר דוכתי הלכתא כרבה כדפרישית בפלוגתא דרבה ורב יוסף דשומר אבידה (בב"מ פרק ב' סימן יז):

ו האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין. משנה שאינה צריכה היא דשמעי' לכולהו מכללא דרישא אלא הא קמ"ל דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה [כ] אין הבעל יורש את אשתו בקבר להנחיל אף האשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב. ואע"ג דדרשינן מטות ומקשינן מטה האם למטה האב מה מטה האב הבן קודם לבת אף מטה האם הבן קודם לבת לא מקשינן להו לענין זה לומר מה מטה האב האב יורש את בנו אף מטה האם האם יורשת את בנה משום דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה (נחלה) יורשת ואינה מורשת:

ז [דף קטו ע"א] מתני' סדר נחלות כך הוא בן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין וכל יוצאי ירכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב וכל יוצאי ירכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין והאב קודם לכל יוצאי ירכו: גמ' ת"ר בן אין לו אין לי אלא בן בן הבן בת הבן ובן בת הבן מנין ת"ל ובן אין לו [ל] עיין עליו בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין ת"ל אין לו עיין עליו [דף קטו ע"ב] הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב גמירי דלא כליא שבטא. [דף קטז ע"א] זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו כו'. בעי רמי בר חמא אבי האב ואחי האב כגון אברהם וישמעאל בנכסי עשו איזהו מהן קודם אמר רבא ת"ש האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא [דף קטז ע"ב] אגב חורפיה לא עיין בה. בעי רמי בר חמא אבי האב ואחין כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזהו מהן קודם. אמר רבא ת"ש האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא יוצאי ירכו שלו ולא יוצאי ירכו של בנו וה"נ מסתברא דקתני בסיפא כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא דליתיה ליצחק יעקב קודם ש"מ וכן הלכתא:

ח מתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה בכור ונוטל שני חלקים:

גמ' [דף קיט ע"א] ואמאי ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק. אמר רבה א"י מוחזקת היא. שמעינן מהא מתני' לא שנא בן ולא שנא בת כי הוי אבוהון בכור שקלי חלק בכורה בהדי אחי אבוהון. ירושלמי כיצד יורש במוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים בנכסי אביו ולא בנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור נוטל פי שנים גם בנכסי אבי אביו אמר ריש לקיש משום אבא כהנא ברדלא נאמר משפט לענין פשוטה ונאמר משפט לענין בכורה מה [ב]כאן אתה דן הבן כאילו אביו קיים לענין פשיטות אף משפט האמור לענין כפילה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים לענין בכורתו*:

ט מתני' [דף קכב ע"ב] אחד הבן ואחד הבת לנחלה אלא שהבן

הגה"ה

*אבל אם יש שני אחי האם לזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהם ואלו יורשות חלק אביהן וכן פסק רשב"ם. מא"ז:

*פי' רשב"ם בענין זה שצריך ג' בחלוקת נחלה כמו בדין ואין נראה לר"י דאם יש מחלוקת בין היורשין פשיטא ואם מודים כולן ל"ל שלשה ומפרש לענין שאותן העומדים שם עושין את הדין בעל כרחן של יורשין ולא מצו למימר לב"ד הגדול קאזלינן ולא לב"ד היפה שבעיר. מהרי"ח:

הגה"ה

*וחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ונשאלין מפניהם

הגהות הב"ח א הוא כדין דג' שעומדין: ב מה לענין פשוטה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים ליטול פשיטותו וכו' קיים ליטול בכורה.

פלפולא חריפתא

פרק שמיני [א] דת"ר שארו זו אשתו. ומשמע דהוה דאורייתא. וכן לשון רבינו בפרק מי שמת גבי מעשה דתותרנית וכן נראה ג"כ לשון הרי"ף בס"פ אע"פ דקרי ליה ירושת אשתו נחלה דאורייתא וע"ש שכתבתי דנ"ע כרפ"ט דכתובות: [ב] ותניא אידך לא תסוב וכו'. אע"ג דלענין דינא לא נ"מ בין הברייתות אשכחן נמי לרבינו הרי"ף שהביא כמו כן שתי ברייתות דלא נ"מ ביניייהו לדינא בר"פ השואל: [ג] ומטו בה. יש מטים בדבר זה לומר משמיה כו'. רש"י פ"ג דקדושין דף ס"ז: [ד] ואין אחד מן היורשים כו'. עיין מה שכתבתי בפ' דיני ממונות תניין: [ה] ואליבא דר"י בן ברוקא כו'. דאל"ה אלא במתנת ש"מ הא לא הוית אלא מדרבנן: שאם זמנם שם כו' פי' בפ' דיני ממונות תניין שאף לא זמנם לא יאמר אתם עדי כו': [ו] יכולין נמי לדון ע"פ ראייתם וכו' שלא תהא שמיעה כו'. דראיה שראו הם בעצמם היא גדולה כאילו שמעו העדות ואין צריכין לשום עדות כלל לכך נעשו דיינים בדבר ולא שייכא טעמא דהזמה ולא דהעמדה לפי שאין כאן עדות כלל וז"ל התוס' בפ"ב דכתובות דף כ"א אבל עד שאי"צ כגון שיש אחרים שיעידו או כגון שראוהו ביום שאינו צריך להעיד דלא תהא שמיעה גדולה מראיה נעשה דיין ע"כ: [ז] שלא תהא שמיעה כו'. הכי פריך בגמ' בפשיטות בפרק ראוהו ב"ד: [ח] חייבין להעיד. לקיים מה שנאמר ובערת הרע מקרבך כ"כ רבינו בפ"ק דמכות: [ט] דגמרא דידן פליגא. עי' בפרק מצות חליצה שם כתב רבינו דעל כרחין גי' ירושלמי משובשת ומתקנה דס"ל כגמרא דידן: [י] דקבלת עדות כתחלת דין. קשיא לי דבר"פ שבועת העדות בגמרא אמרו דכגמר דין ד"ה בעלי דינין בעמידה אמרי' בלשון אחר דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו. ויש לתרץ דלגבי הדין עצמו שהוא שייך לבעלי הדינין ודאי דקבלת עדות לאו היינו גמר דין אבל גבי עדים עצמן העדאתן זו היא גמר דין שלהן ובפ' זה בורר כתוב בתוס' דף ל"ד וכן בדברי רבינו קבלת עדות בתחלת הדין דין ולא כתבו כתחלת אפשר דלומר דודאי כגמר דין חשבינן להו אלא שהוא בתחלת הדין היינו לגבי הבעלי דינין ואין נראה זה דודאי דהתוס' ורבינו שם לישנא דגמ' דר"ה נקטי וכן הגהתי שם גם לבי טקסי בתירוץ שהזכרתי דמה לגם לעדים ולא באו אלא לצורך הבעלי דינין וא"כ הכל בתר דידהו גריר אי הוי תחלת דינן או גמר דינן דידהו לכן נראה לי דקבלת עדות ודאי דמי בין לתחלת דין בין לגמר דין דמי לתחלת דין שעדיין לא נשאו ונתנו ולא גמרו הדבר ודמי לגמר דין לפי שעל פי העדאתן יהיה הדין נגמר הלכך אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא דלענין שיעידו ביום מדמינן להו לתחלת דין ולענין שיהיו בעלי דינין בעמידה לפסות כנגמר דין מדמינן להו לגמר דין: [כ] אין הבעל יורש את אשתו בקבר להנחיל. בגמ' ל"ג להנחיל ואף הרשב"ם לא פי' אלא שהבעל בחייו אינו יורש את הראוי לאשה כשמתה ונפלו לה כשהיא בקבר והקשו התוס' דלא הוה דומה לזה הא דאף הבן אין יורש את אמו בקבר דהכונה כשהבן בקבר וכתבו דאם נפרש אין הבעל יורש את אשתו בקבר להנחיל לאחיו הוה אתי שפיר אלא דקשה וכו' ומיישבים לדברי הרשב"ם לפיכך לא הגהתי להנחיל לאחיו ויותר נראה למחוק מלת להנחיל ואתם תבחרו

[ל] עיין עליו. עיין בתוס' פיו"ט פ"ב דיבמות משנה ס':

וליטא

שנוטל פי שנים בנכסי האב ואין נוטל פי שנים בנכסי האם והבנות ניזונות מנכסי האב ואין ניזונות מנכסי האם: גמ' מאי אחד הבן ואחד הבת אילימא דירתי כי הדדי והתנן הבן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת ומסקינן אמר מר בר רב אשי הכי קאמר אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם כו':

והוא דפליג ליה רבים יקרא אבל לא פליג ליה אין הולכין: אמר רבי אמי בישיבה הלך אחר חכמה ובמסיבה והוא הדין לנשואין הלך אחר זקנה והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה פי' רשב"ם דאי חד לא מופלג וחד מופלג או בזקנה או בחכמה הלך אחר המופלג להושיב בראש לדבר הלכה ואי תרוי הו לא מופלג הלך אחר זקנה הפרת נדרים בשלשה הדיוטות חכם מתיר ובעל מפר ואין זה אומר בלשון זה : מהרי"ח :

בת הבכור אין לה עשור נכסים אלא בנכסי אבא ואי בעי מסלקינן לה בזוזי ויהבינן לבעל כדמיכסבא . מא"ז :

י ת"ר לתת לו אפי' שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים ודין הוא [דף קכג ע"א] חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד או כלך לדרך זו חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם חמשה פי שנים בכל הנכסים ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה ריבתה נחלה אצל אחין הא אין עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון : יא [דף קכד ע"א] תניא אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן [אבל לא שבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן] ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אומר איני נוטל ואיני נותן רשאי. מ"ט דרבנן אמר קרא לתת לו מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטי לידיה אף חלק בכורה עד דמטי לידיה ורבי מ"ט אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטיא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטיא לידיה ורבנן נמי הא כתיב פי שנים ההוא למיהב ליה אחד מילרא ורבי נמי הא כתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי . אמר רב פפא דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון כולי עלמא לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורי והוו שובלי שלפופי והוו תמרי מ"ס שבחא דממילא ומ"ס השתני: [דף קכד ע"ב] תני רמא בר חמא בשאר ספרי דבי רב בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכ"ש שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקל ומני רבנן היא. ומיירי בחפורי והוו שובלי שלפופי והוו תמרי כי היכי דלא ליפלוג אדרב פפא : תנן בבכורות (דף נא: ונב.) הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואין נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק . ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אין נוטלין לא בשבח ולא בראוי ואמר עלה בגמ' ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח . אמר רבא מקולי כתובה שנו כאן. ולא היבם בכור קרייה רחמנא אמר אביי לא שנו אלא שבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל בין יבום לחלוקה שקיל יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפילו בין יבום לחלוקה לא שקיל . מ"ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף יבם אין לו קודם חלוקה [מ] (וליתא לדרבא דהא איפסיק הלכתא בהדיא דיש לו לבכור קודם חלוקה להכי ליתא לדרבא) . [דף קכה ע"ב] א"ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל בשבח נוטל שהרי כל הנכסים הם שלו וברשותו השביחו נכסים. וגם אין נוטל ממלוה אשתו ואפי' מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיתה תחתיו כדמוכח פרק שור שנגח ד' וה' (דף מב:) דאין הבעל יורש נזקי אשתו לרבנן משום דהוה כמלוה ואע"פ שאם היו באין לידיה בחייה היה בהן דין נכסי מלוג כדקתני במתניתין דמציאת האשה (דף סה:) והא דשביק הכא בעל דאיירי ביה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה לאו משום דסבירא ליה דבעל שקיל במלוה אלא להכי נקט בכור בפיסקא דמלוה משום דפליגי ביה אמוראי אליבא דרבנן כך פירשו התוס'. ולי נראה דאם הלותה האשה מנכסי מלוג שלה כשהיתה תחת בעלה ומתה ירית בעל ההיא מלוה שהרי שלא כדין הליתה קרן של נכסי מלוג שלה שהקרן ברשותו הוא ליטול הימנו פירות כדתנן כתובות (דף עט.) נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ולא עדיף ממכרה [נ] שהתקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות (לעיל דף נ.) אע"פ שלא מכרה כי אם הגוף אחרי מותה והבעל היה אוכל פירות בחייה אפי' הכי הוא מוציא הגוף מיד הלקוחות משום דכלוקח ראשון שויוהו רבנן וכל שכן אם הלותה ממון שהיה בידה שהבעל מוציא מידו ויורש אותה מלוה אבל אם מתו מורישי האשה והניחו מלוה ביד אחרים ומתה האשה קודם שגבתה האשה המלוה או אם היה לה מלוה ביד אחר [ב]כשלקחה ומתה קודם שגבתה האשה המלוה בכך מלוה ודאי לא ירית לה בעל והיינו דומיא דנזקי אשתו. ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות *וכ"ש שאין נוטל בשבח דהא איכא מאן דאמר דלרבנן נוטל במלוה ואינו נוטל בשבח ומשום הכי לא איירי רב פפא לעיל גבי פלוגתא דאמוראי דפליגי אם הלכה בשבח כרבי או כרבנן משום דאי הוה פסיק כרבנן בשבח לא הוה שמעינן מיניה מלוה [ס] והא דלא עריב ותני להו אין הבכור והבעל נוטלין בראוי ובמלוה משום דאיבעי ליה למתני פי שנים גבי בכור לא שייך לערובינהו.[דף קכו ע"א] ובמלוה שעמו פלגי מאי המלוה יקח פי שנים . ואע"פ שהורע כח הבכור והבעל לענין מלוה דהוי ראוי לגבייהו לגבי כתובת אשה הויא כמוחזק וגובה כתובתה ממנה כדתנן פרק שכותב (דף פד.) מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן ומפרש בגמרא דהיינו כתובת אשה ואפי' למ"ד לכושל שבראיה מודה דאם היתה האשה כושל שבראיה נותנין לה ואפי' ר' עקיבא לא פליג אלא משום שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה [ע] אבל אי לאו הכי [פ] היתה גובה כתובתה מן המלוה ומיהו אין ראיה דלעולם אם גבו היתומים את המלוה בין גבו מעות בין גבו קרקע [ג]אינו גובה מהם משום דהוי ראוי אבל בעוד שלא גבו יפה כחו לגבות [צ] אע"פ שהוא ראוי כי היכי דיפה כח המלוה והאשה לגבות אע"פ דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב וה"ה לענין ראוי נמי כיון שהן ביד אחרים יפה כחן לגבות וקצת יש להביא ראיה מהא דאמר רב נחמן לעיל (דף קכה.) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן לרבא דמפרש טעמא בפרק כל שעה (דף לא.) משום [ד]דאמר ליה כי סיכי דמשתעבדנא לאבוכון ה"נ משתעבדנא ליה לדיליה מדר' נתן והאי טעמא נמי שייך בכתובת אשה אע"ג דלא נהגה לגבות בחיי הבעל מ"מ ה"ל שעבוד על כל בעלי חובין ומצינו למימר דיש חלוק בין כתובת אשה לבעל חוב משום דאקילו רבנן בכתובת אשה כדאמר בפרק יש בכור (דף נב.) גבי הא דתנן אין הבכור נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ופריך עלה בגמ' והאמר שמואל בע"ח גובה את השבח . א"ר אבא מקולי כתובה שנו כאן ומיהו מאי דאמור רבנן דאקיל כמו גבי שבח אמור ובמאי דלא אמור לא אמור . ועוד ראיה מהא דאמר בפרק האשה שנפלו (דף פא:) הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלמא אע"פ שכבר המלוה ביד היורש גובה ממנו כתובה והאידנא דתקינו גאונים דבע"ח וכתובה גבו ממטלטלי דיתמי אם גבו מטלטלין בחובת אביהם הרי הן כקרקע ובע"ח וכתובת אשה גובה מהם וכן עמא דבר ואפי' ממלוה דעובדי כוכבים והיינו טעמא דלענין בעל חוב וכתובת אשה לא חשיבא מלוה ראוי משום דמשתעבדא להו בחיי אבוהון מדר' נתן* :

הגה"ה

*ומלוה שיש על מבכורות של מטלטלין הבכור נוטל הימנו פי שנים וגם הבעל יורשה מיהו משכנתא דמקרקע באתרא דמסלקי אין הבכור נוטל פי שנים ואין הבעל יורש מטלטלי אפי' משכנו בשעת הלואתו . היתה לו פרה מוחכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים ודוקא בשטר אבל בעל פה אין הבכור נוטל פי שנים היינו לרבי אבל לרבנן אין הבכור נוטל פי שנים מה שמשכנתא אבל מושכרת בלא שטר מספקא ליה אליבא דרבנן אם נוטל פי שנים מפרה עצמה כיון שיכול לכפור בו ומדרבי נשמע לרבנן כמו דלרבי לא שקיל מלוה בלא שטר וכן בשבח הפרה הוא הדין מפרה לרבנן וכרבנן קי"ל . מהרי"ח :

הגה"ה

*יצא עליהם שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אמר איני נוטל עכשיו חלק בכורה עד פעם אחרת כשאראה ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים רשאי וכ"מ אם אין יכול לכוף את אחיו שהלכו למדינת הים שאין מורידין לבע"ח בקרקע עד דשמעינן טענתייהו או שהיתומין קטנים ואין יכול שבע"ח לדון עמהם . בכל מקום שיעלה לו הגורל בחלק פשוט שם יטול חלק בכורה בלא גורל . מא"ז :

יב [דף קכה ע"ב] ההוא דאמר נכסאי לשבתא ובתרא לירתאי הוה ליה ברתא דהות נסיבא שכיבא בחיי שבתא בתר דשכיבא שבתא אתא בעלה וקא תבע אמר רב הונא לירתאי ואפי' לירתי דירתאי רב ענן אמר לירתאי ולא לירתי ירתאי שלחו מתם הלכתא כותיה דרב ענן ולא מטעמיה הלכתא כותיה דבעל לא קא ירית ולאו מטעמיה דאילו אית לה ברא ירית וה"ט דבעל לא ירית משום דה"ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל בראוי כבמוחזק אמר ר"א דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי . אמר (רב) [רבא] מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדמה שבתא וזבנה זביניה זביני ודייקי מינה טעמא דאמר אחריך הא אמר מעכשיו מוחזק הוה וירית לה בעל: יג [דף קכו ע"א] אמר רב אסי בכור שמיחה מיחה אם מיחה שלא ישביחו עד שיתנו לו חלקו מועלת מחאתו ונוטל פי שנים בשבח אמר רבה מסתברא טעמא דרב אסי בענבים ובצרום זיתים ומסקום אבל דרכום לא ורב יוסף אמר אפי' דרכום . ומסיק לענין ליתן לו דמי שיזק ענביו קאמר רב יוסף ולא פליג אדרבה : יד אמר רב אסי בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותו שדה ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר כל הנכסים [ק] קסבר יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו רב פפא אמר ויתר באותו שדה קסבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומאי דאתא לידיה אחיל אידך לא אחיל [דף קכו ע"ב] שלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה ולא כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה *ותימה הא פסקינן לעיל דאין נוטל פי שנים במלוה והיינו כרבנן דרבנן סברי אין נוטל פי שנים בשבח דמתנה קרייה רחמנא ועד דמטי לידיה אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה וי"ל דטעמייהו דרבנן מבכל אשר ימצא לו כדתניא לעיל [ה]פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן והא דמייתי לעיל קרא לתת לו פי שנים משום דתרוייהו קראי צריכי דאי לא כתב אלא לתת לו ה"א דאתא למימר שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי ואי לא כתב נמי אלא בכל אשר ימצא לו הוה מוקמינן ליה בשבח שהשביחו יורשים ומגלו השתא תרוייהו אהדדי וממעטינן דבר שאינו מצוי כגון שבח דלענין דבר שאינו מצוי קרייה רחמנא מתנה אבל דבר המצוי לא ממעטינן דשפיר הוי ברשותו קודם חלוקה כדאמר לעיל דדיקלא ואלים ארעא ומסקא שרטון לא מיקרי ראוי. והא דויתר בדבור בעלמא בלא קנין משום דמתנה קרייה רחמנא ובאמירה בעלמא אם אמר אני רוצה לבטלה יכול להסתלק וזכו אחין בחלקו . וכ"כ רב אלפס ז"ל דלא אמרינן יש לו לבכור קודם חלוקה אלא במאי דאתאי לידיה דאבוה ואיתיה השתא ברשותו אבל מלוה דליתיה ברשותיה לא שייכא בהאי מילתא . וכן כתב רב האי גאון ז"ל כי האי סברא : מר זוטרא מדרישבא פלג בהדי אחוה בלגא דפלפלי בשוה אתו לקמיה דרב אשי א"ל הואיל ויתרת במקצת ויתרת בכל הנכסים : טו מתני' האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים [ו]פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה* : גמ' אמר רב יוסף האומר איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים בכור הוא אין נוטל פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר* . ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא אמר מוחזקני בזה שהוא בכור אמר ליה [ז]במאי ידעת דכי הוו אתו איינשי לגבי דאבוה הוה אמר להו זילו לגבי שכחת ברי דבוכרא ומשי רוקיה דלמא בוכרא דאמיה הוה גמירי דבוכרא דאבא משי רוקיה בוכרא דאמיה לא משי רוקיה :

הגה"ה

*אבל אם מחל הבכור בפירוש הויא מחילה משום דמתנה קרייה רחמנא ובירושלמי אפי' מחל בפירוש לא הויא מחילה דבע"כ הוא שלו אבל בעלמא דידע דמחיל ויש בידו למחול כדבר שבממון תנאו קיים . מא"ז

*אפי' תפס מפקינן מיניה דתפיסה מספיקא לא מהניא אלא אם תפס בעוד שהיה הדבר ודאי קודם שנולד הספיקא או שטוען ברי לי שהוא חייב לי . מא"ז :

טז אמר רבי אמי טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים מאי טעמא דאמר קרא והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה.[דף קכז ע"א] אמימר אמר אף אין ממעט בחלק בכורה דאמר קרא וילדו לו עד שיהא בן משעת לידה רב שיזבי אמר אף אינו נימול לשמונה דאמר קרא אשה כי תזריע וילדה זכר וכתיב ביום השמיני וגו' עד שיהא זכר משעת לידה. תימה לי אמאי הייתי רב אלפס ז"ל הך דרב שיזבי [ר]הא אותיב רב שרביא לרב שיזבי ממתני' המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה ומכמה משניות בפ' המפלת סנדל ושליא טמאה לידה אלמא לא דרשינן אשה כי תזריע וילדה זכר עד שיהא זכר משעת לידה. אמר רבה תניא כוותיה דר' אמי בן ולא טומטום הבכור ולא ספק בשלמא בן ולא טומטום כדר' אמי אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי לאפוקי מדרבא :

הגהות הב"ח א פי שנים לאחד או אינו : ב או אם היה לה מלוה ביד אחר כשנשאה ומתה קודם שגבתה : ג אינה גובה מהם משום וכו' לגבות פקדון אע"פ דמטלטלי דיתמי : ד אמר לגו כי סיכי : ה כדתניא לעיל בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו : ו לא יטול פי שנים איש פלוני : ז במאי ידעת א"ל דכי הוו וכו' דבוכרא הוא ומשי :

פלפולא חריפתא

[ם] וליתא לדרבא וכו'. עד להכי ליתא לדרבא. משתברא לי דהך לאו דמרן רבינו היא אלא הג"ה מהתלמיד טועה דהא לקמן כתב בהדיא כדברי הרי"ף דבשבח אמרינן דאין לו קודם חלוקה ובפרק יש בכור כתב רבינו בהדיא להדכלא דאף על גב דפסקינן דיש לו כו' דוקא במאי דאיתא בידא דאבוה כו' ולא בשבח ע"ש גם הטור אה"ע סימן קס"ג פסק לענין יבום כדרבא ולכן גם בקצור יש טעות : [נ] שהתקינו באושא . כדלעיל פרק חזקת גבי אין לאיש הזקס בנכסי אשתו : [ס] והא דלא עריב כו'. אליבא דהתוספות כתב להא : [ע] אבל אי לאו הכי. כגון שפטרה משבועה ועיין בפרק יש בכור: [פ]היתה גובה כתובה מן המלוה.וכן מן הפקדון ויש לתמוה דבפ' האומר בקדושין סי' יד ובפ' אע"פ סי' א מוכיח רבינו דלרבנן דר' מאיר אפילו מיניה אין כתובה נגבית ממטלטלי והביא דנדרים דמביא לראיה ר' עקיבא היא ובפ' הכותב כתב רבינו דלירושלמי דאפי' פטרה אינה גובה דנכסי כל היכא דאיתנהו ברשותא דיתמי איתנהו משמע הא מן הבעל גובה האשה ולכך צריך לפרשו דר"ע דהכא לדבריו דר"ט דס"ל כר"מ הוא דקאמר וליה לא סבירא ליה אלא בכל ענין אינה גובה ממטלטלי אפי' מיניה ומיהו ה"מ בפקדון אבל במלוה י"ל דמקרי קרקע כיון דשעבודו גבי נוס על קרקעות ג"כ ועוד י"ל במתנה עצמה דששום ב"ה בו"רך נומר שצריך שבועה אבל משום כתובה לא הוצרך דבלאו הכי אינה נגבית מיניה ממטלטלי : [צ] צ"ל דס"ג לגבות פקדון אע"פ : [ק] קסבר יש לו לבכור כו'. עיין לקמן בסמוך שכתב רבינו ותימה הא פסקינן וכו' : [ר] הא אותיב רב שרביא כו' לרב שיזבי ממתניתין כו'. ולי נראה ליישב דהרי"ף סובר כיון דלא מסיק בתיובתא אלא בקשיא לא אדחו דבריו דאמרי' לא הוה ברירא להן דבטלה שמועה זו לגמרי אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא דס"ג פסק הרי"ף לעיל פרק חזקת גבי א' מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית כו' אמר שמואל ומודה לי אבא כו' וקאי שמואל בקשיא ואפ"ה פסק כמותו וגם כתב הרשב"ם שרבינו חננאל פוסק כמותו ומחלק בין תיובתא לקשיא כי הא דכתבתי וכ"כ רש"י בפ' בן סורר דף ע"ב דקשיא לא אדחי ואיכא לשנויי בדוחקא וכן ראיתי לרבינו שכתב החילוק שבין קושיא לתיובתא בפ' תפלת השחר בשם רבינו האי גאון ז"ל . ושוב מצאתי כן להרי"ף בעצמו דמחלק בין קשיא לתיובתא דבקשיא מניחו לפסוק כמותו כ"כ בפרק מי שאחזו גבי ע"מ שתשמשי את אבא ומיהו גם שם כתב רבינו דכיון דקושיא תוקפה היא ומתני' לא דייקא כוותיה לית לן לפסוק כמותו אבל מיהת איכא לתמוה על רבינו מדהכא דדחה לדרב שיזבי משום דקאי בקשיא וגם בפ' חזקת פסק כשמואל אע"ג דקאי בקשיא וגם על הרשב"ם יש להקשות דהתם דוא

יז **דדריש** רבא שתי נשים שילדו שני זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה אמר ליה רב פפא לרבא הא שלח רבין באגרתיה דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום רבי ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה אבל לא הוכרו לא הדר אוקי רבא אמורא עליה [ודרש] דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משמיה דר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה: יח **וגרסינן** בפרק מי שמת (דף קמב.) תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל. אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב איני והא הוה עובדא ופרכס תלתא פרכסי. אמר מר בר רב אשי מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרבא משמיה דרב יוסף אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט וילדו לו אמר רחמנא (שם)

יט **אמר** מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מ"ט וילדו לו אמר רחמנא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והא ליתיה דיכיר והלכתא ככל הני לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: כ **תנן** בבכורות (דף מו.) יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור* לכהן ולנחלה אינו בכור לא לכהן ולא לנחלה איזהו בכור לנחלה ולא לכהן הבא אחר נפלים ואע"פ שיצא ראשו (מת) [חי]. ובן ט' שיצא ראשו מת. והמפלת מין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם. והמפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: כא [דף קכז ע"ב] **תניא** יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה או בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן והלכתא כרבי יהודה ואפי' היו מוחזקים בזה שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן: גרסינן בפרק עשרה יוחסין (דף עד.) אמר רב נחמן שלשה נאמנין על הבכור חיה אמו ואביו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם *כתוב בה"ג הלכה כרבי יהודה ודוקא היכא דאיכא בכור כשעושה קטן בכור א"כ פסיל ליה לגדול ומינו דהימניה רחמנא לאב לענין בכורה כדכתיב יכיר יכירנו לאחרים הימניה נמי לעשות הגדול ממזר אבל האומר בני זה ממזר ולא לענין בכורה לא מהימן לשוויה ממזר ואפי' אשתו פרוצה ביותר דרוב בעילות אחר הבעל ונראה דהלכה כר' יהודה לגמרי ואפי' בלא הכרת בכור נאמן לומר שהוא ממזר *כדמוכח פרק החולץ (דף מז.) ומעשה באחד שבא לפני רבי יהודה א"ל נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך ופריך והבנים לא מהימן והתניא יכיר יכירנו לאחרים וכו' אמר רב נחמן בר יצחק ה"ק ליה לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים ופסיק התם הלכתא כרב נחמן בר יצחק משמע [ח] הא אם יש עדות לעובד כוכבים נאמן לפוסלו ואע"פ שאין הכרת בכורה וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת וארא (סוף סימן מא) והיא דיבמות יש לדחות דים שם הכרת בכורה דאם נתגייר בינו לבין עצמו אין דין בכורה לעובד כוכבים ומה שנאמן לומר בן גרושה היינו נמי על ידי הכרת בכורה דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ואמר מאי שנואה [א] שנואה בנשואין ומהיא דפרק בתרא דקדושין משמע דאפי' בלא הכרת בכורה קאמר רבי יהודה דנאמן דתנן האומר זה בני ממזר ואפי' שניהן אומרים על העובר שבמעיה אינן נאמנין ר' יהודה אומר נאמנין [ב]וגם מלשון ה"ג משמע דר' יהודה אית ליה דבכל ענין מהימן אלא דלא קי"ל כוותיה אלא על ידי הכרת בכורה ונראה דדייקין מדשלח ר' אבא [ב] האומר על תינוק בין הבנים נאמן ולא מסתבר טעמייהו אלא בכל ענין נאמן הוא: א"ר יוחנן אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אין נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש ליה כעבדא ותלופא אבית המכס אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אין נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אמר רב נחמן בר יצחק התם דקרו ליה עבדא מילר מאה*:

הגה"ה

*ואלמון שנשא בתולה וילדה ממנו בכור חייב לפדותו דבפטר רחם תליא מלתא אבל פי שנים אין נוטל בבכורה דכתיב ראשית אונו ולא אונס. מא"ז :

הגה"ה

*וכן פסק כאן. והגוסס שדעתו מיושבת עליו ומלולו נכון בפיו ה"ז נותן מתנה ומגרש את אשתו. מא"ז .

כב [דף קכח ע"א] **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה דלונך השבע וטול [ג]ונשבע *אינו יכול לחזור בו מאי קמ"ל הגינא נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר. ר' מאיר אומר יכול לחזור בו וחכ"א אינו יכול לחזור בו הא קא משמע לן דאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים. שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא הלכה גובין מן העבדים [ד] ורב נחמן אמר אין גובין מן העבדים: כג **שלח** ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא הלכה שלישי בשני כשר רבא אומר אף בראשון מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי. פי' רשב"ם והאב ליואלאי יריכו פסול עד סוף כל הדורות ומלתא דתמיה היא דאף באבא דאבא אכשר מר בר רב אשי ואנן ניקום ונפסול עד סוף כל הדורות אלא דור רביעי כשר וכן משמע לשון רב אלפס ז"ל שכתב קסבר מר בר רב אשי דאבא דאבא שלישי בראשון הוא ומש"ה קמכשר ביה ולית הלכתא כוותיה דהוא ובנו ראשון בראשון הוא כמו אח ואחיו שהן ראשון בראשון וה"ל אבא דאבא שני בראשון ומכלל דבריו משמע דדור ד' הוי שלישי בראשון ודברי ה"ג ורבינו תם בשלישי בראשון כתבתי בסנהדרין בפרק זה בורר: כד **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נעשה סומא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמיכוון מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפילו גלימא אפשר דמיכוון מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא רב פפא אמר אפילו נסכא אפשר דמיכוון מדת משקלותיו. מיתיבי היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר [דף קכח ע"ב] תיובתא דכולהו תיובתא דבעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות אבל אין תחלתו וסופו בכשרות פסול אע"ג דידענא דקושטא קמסהיד [ה] דבעינן שיהא ראוי להעיד בשעת ראיה ובשעת הגדה וסומא פסול דכתיב או ראה פרט לסומא כדפסלינן (גיטין דף עא.) אלם משום לא יגיד אע"פ שיכול להעיד בכתב דבעינן שיהא ראוי להגיד בפיו ה"נ בעינן שיהא ראוי לראות בעיניו ואע"פ דקושטא קמסהיד פסול והא דנקט לעיל היה יודע לו בעדות קרקע לאו דוקא הוא הדין נמי פלוני לוה מפלוני מנה והאי דנקט קרקע משום שמואל דקאמר אפשר דמיכוון מצרנהא. שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' יהודה רבי יוחנן אומר אין נאמן כרבנן:

הגה"ה

*מעשה בראובן שהיה לו שתי בנות ונישאו ותפסה אלמנתו הנכסים והיתה מעוברת בעובר ואח"כ המירה דת הבת האחת ושוב מתה. האלמנה ולא נשבעת על כתובתה ונתנה הכל במתנת שכיב מרע לבת שבישראל ושוב מתה המומרת ובעל המומרת תבע לאחות אשתו על דבר הירושה לדין והשיב ראבי"ה שהבעל יורשה דעובד כוכבים יורש אביו דבר תורה ורבינו גרשום מאור הגולה פסק דאין מומר לעבודת כוכבים יורש את אביו וכן כתב מר רב צדוק גאון אבל ריב"א אומר שהמומר יורש את אביו וכן כתב ראבי"ה וסיים אך יש כח ביד חכמים להפקיע ממונו ואפילו לפי דברי הגאונים נ"ל שאב ישראל יורש בנו המומר לעבודת כוכבים וכ"כ הראב"ן ורבינו שמחה אומר אפי' לפי דברי הגאונים פן המומר יורש את זקינו מן התורה ורבינו שלמה דן על הנפקד מן המומר אם שלח בו יד בחיי המומר או שיש לו עדים שתבעו הימנו והאמר הני זוכה בו אין לך שליחות יד גדול מזה ואין כח בדיינין להוציא ואם לא שלח בו יד בחיי המומר ואין כאן זכייה יתנן ליורשי המומר. מא"ז :

בזמן הזה גובה אשה כתובתה וב"ח מיתמי ואפי' דלא כתבינן אגב בכתובתה לשוינהו כמטלטלי שלא תטרוף מן הלקוחות וספרים נמי כמטלטלי ויכול למוכרם וליתנם שלא ברשות אשתו: אין נזקקים לנכסי יתומים קטנים אלא בידוע לנו שאביהם היה חייב כגון דשמתיה ומת בשמתיה או כשחייב מודה או שאמר תנו ואפילו אין ידוע לכן מעמידין לכן אפוטרופוס ולברור לכן חלק יפה אבל נמצאת שדה ביד היתומים שלא היתה של אביהם אלא גזלה נזקקין להוציא גזילה מידם ואין מעמידין אפוטרופוס ויתום שהוא בן י"ג שנה ויודע שטיב משא ומתן נזקקין לנכסיו ואפילו מלוה שאין ידוע ויורד עמו לב"ד ואפי' מלוה בשטר אין נפרעין מנכסיו אא"כ בשבועה וכ"ש מלוה על פה שיש עליה עדים. מא"ז :

*אבל כל זמן שלא נשבע מצי הדר ביה. מא"ז ומהרי"ת :

כה **שלח** ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא שכיב מרע האומר תטול *אשתו כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים שבאין לאחר מיכן בין נתרבו בין נתמעטו כדפי' רשב"ם ויראה דאם מתו כל הבנים דשקלה כבנים דהשתא והשאר ליורשים דאפי' נתרבו הבנים הוא מסתבר למימר דשקלה כבנים דהשתא אלא דאמידנא דעתיה דדעתו של אדם קרובה אצל בניו [ו] ואינו רוצה לפחות חלק הבנים שיולדו לו אבל היכא דמתו כל בניו מסתברא דאזלינן בתר בנים דהשתא: כו **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אמר לא נפרעתי ולוה אמר פרעתי מחצה והעדים מעידין אותו שפרע כולו [ז] נשבע וגובה מחצה מן הנכסים בני חורין [ח] אבל מנכסים משועבדים לא דאמרי לקוחות אנן אעדים קא סמכינן ואפילו לר' עקיבא דאמר משיב אבידה הוי ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים אירתותי מירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפי' לר"ש בן אלעזר דאמר מודה מקצת הטענה הוי ה"מ היכא דליכא עדים דקמסייעי ליה *אבל היכא דאיכא עדים דקמסייעי ליה משיב אבידה הוי. דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא א"ל רבינא למר זוטרא הא דרב נחמן מאי א"ל אנן אין גובין מתנינן וכן אמר רב נחמן אין גובין ואלא הלכתא לאפוקי מאי [דף קכט ע"א] אי לאפוקי מדרבא [ט] מוסיף הוא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי הא לית הלכתא כמר בר רב אשי קאמרי ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא אהותבו א"ל לאפוקי מר' יוחנן דאמר האומר על התינוק בין הבנים בכור הוא אין נאמן ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דפריך על רבי אבא במוציא שטר חוב: כז **מתני'** המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין: **גמ'** ה"ד מתנה בתחלה היכי דמי מתנה באמצע ה"ד מתנה בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלוני לפלוני וירשנה זו היא מתנה בתחלה ירשנה ותנתן לו וירשנה זו היא מתנה באמצע ירשנה ותנתן לו זהו מתנה בסוף. ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות או שדה אחת ושני בני אדם לא ור' אלעזר אומר אפילו אדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא. כי אתא רבין אמר ירש פלוני שדה פלוני ותנתן שדה פלוני לפלוני רבי יוחנן אמר קנה ר"א אומר לא קנה ור"ל אמר לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להן במתנה וירשום ואותיב [דף קכט ע"ב] רב אשי לכולהו מהא דתניא נכסי לך ואחריך ירש פלוני ואחרי אחריך ירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקני. וסלקא להו בתיובתא ואמרינן לימא תיהוי תיובתא דריש לקיש והסברא והאמר רבא [י] הלכה כוותיה דריש לקיש בהני תלת לא קשיא ברייתא בתוך כדי דבור ור"ל לאחר כדי דבור והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי [כ] לבד מעבודת כוכבים וקדושין: כח [דף קל ע"א] **מתני'** האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה* רבי יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין: **גמ'** תניא אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת בין הבנים שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ועל בת בין הבנות שאבא אמר יירש וחכמים אומרים לא יירש ומתניתין כולה רבי יוחנן בן ברוקה היא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן ברוקה וכן אמר רבה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אמר רבא מ"ט דרבי יוחנן בן ברוקה אמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ודוקא בחלק פשיטות אבל בחלק בכורה לא דתניא אבא חנן אמר משום ר"א [דף קל ע"ב] מה ת"ל לא יוכל לבכר וכו' לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה יכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאין נוטל בראוי כבמוחזק לא כ"ש ת"ל לא יוכל לבכר. א"ר זירא א"ר אמי אמר רבי חנינא אמר רבי הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה א"ל ר' אבא הורה איתמר במאי קמיפלגי מר סבר הלכה עדיפא ומר סבר מעשה רב:

הגה"ה

*ובספר חפץ גרסי' האומר תטול בתו כאחד מן הבנים כו' והא נמי הלכתא היא. מא"ז :

הגה"ה

ב *וכמו דמקמי דאסהידו עדים דפרע כולו הודה לו דלא הוי משיב אבידה ואפילו היה יודע שיבואו עדים שפרע הכל כל זמן שלא העידו לא הוי משיב אבידה. מא"ז :

הגה"ה

*אם אמר בלשון מתנה מתנה. מהרי"ת :

הגהות הב"ח א ובן תשעה שיצא ראשו מת : ב וגם מלשון ס"ג הכי משמע : ג בהגה"ה וכמו דמקמי צריך להתחיל וכגון דמקמי דאסהידו :

פלפולא חריפתא

דחה לדברי ר"ה וכתב דאין חילוק בין תיובתא לקושיא אלא תיובתא שייכא כי מותיב ממשנה או מברייתא וקושיא שייך כי פריך מאמורא וכאן כתב וז"ל קושיא אבל תיובתא ממש אינה כו' דמצי למימר תני וכו' ע"כ הא קמן דהכא הפס לשטת ר"ת לחלק בין תיובתא לקושיא דקושיא לא נדחה לגמרי משום דקושיא משמע דאפשר לתרוצי: [ח] הא אם יש עדות לעובד כוכבים נאמן ודכוותה בישראל נאמן . ועיין בפרק עשרה יוחסין סימן ע"ז דדוקא כשאין לבנו בנים : [א] שנואה בנישואין . ואשה קאמר קרא כי יכיר ויאמר שהוא בכור הע"ג דאגלאי מלתא דהוא בן שנואה בנשואין:[ב] וגם מלשון ס"ג הכי משמע דהא אמר והלכה כר"י ודוקא כו' משמע דהע"ג דהלכה כמותו לא בכל דבריו אלא דוקא כו' : [ב] האומר על תינוק בין הבנים. ולא שלח ליה הלכה כרבי יהודה דהא ודאי דהשואל ידע מתני' דכולהו אמוראי הוי ידעי לכולהו משניות אבל אין לפרש דדייק מדלא קאמר בקצרה נאמן על תינוק ולמאי קאמר בין הבנים אלא והאי דדוקא ע"י הכרת בכורה הוא דנאמן דהא איכא למדחי דלכך שלח לו הכי משום דעובדא דנשאל עלה הכי הוה וכדלקמן אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא . אך התוס' לא פי' לקמן כן . וכתב רבינו לדבריהם בפ' זה בורר : [ג] ונשבע . ובפ' שבועת הדיינים גרים נשבע וע"ש : [ד] ורב נחמן אמר אין גובין כו'. עיין מ"ש בזה בפרק קמא דקמא : [ה] דבעינן שיהא ראוי כו'. ולענין פסול ממון לא בעינן כדלעיל בפרק חזקת גבי ס"ת שנגנבה כו' : [ו] ואינו רוצה לפחות כו'. אבל כשלא נפחת לא איכפת ליה כסברת הרשב"ם דבין נתרבו בין נתמעטו : [ז] נשבע. שהעדים פסלו לשטרא כמ"ש התוס' והוסיף הר"ן לפרש דנפטר בשבועה ופי' לפי שהעדים הוכחשו מפיו ומ"מ אפשר שהם זוכרים מן הענין יותר ממנו לכך לא נחשבינהו כמאן דליתנהו הלכך אין סומכין לא על עדות לגמרי ולא על השטר לגמרי אלא מספיקא נדון כאילו לא היו לא עדים ולא שטר ומודה מקצת הטענה ישבע ע"כ : [ח] אבל מנכסים משועבדים לא. ולכך לא הוי הילך כמ"ש התוס' בד"ה הלכתא כו' : [ט] מוסיף הוא. ואף ר' אבא איכא למימר דס"ל הכי אלא עובדא הויא בשלישי ושלח ליה דכשר כ"כ הרשב"ם ולר"ת פירוש אחר כתבו רבינו בפרק זה בורר : [י] הלכה כוותיה דר"ל בהני תלת. ומפורשים הן לקמן גבי אתמר מכר הבן בחיי האב וכו' : [כ] לבד מעבודת כוכבים כו'. ובפרק מרובה כתב שפ-
וכן

כט ת"ר אין למדין הלכה לא מפי הגמרא ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה הא כל התורה כולה דמויי מדמינן אמר רב אשי ובלבד שלא ידמה בטריפות דתניא אין אומרים בטריפות זה דומה לזה [ל] שהרי הותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיה. א"ר אשי לרבי יוחנן כי אמר לן מר הלכה ניעביד מעשה א"ל [ם] עד דאמינא לכו הלכה למעשה א"ל רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פיסקא דדינא דידי קמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תקרעוניה עד דאתיתו לגבאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא ביה לאחר מיתה לא מקרע תקרעוניה ולא מיגמר תגמרו מיניה לא מקרע תקרעוניה דאי הוה הנא אמינא לכו טעמא. [דף קלא ע"א] ולא מגמר תגמרו מיניה דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות: ל בעי רבא בבריא היאך כי קאמר ר' יוחנן בן ברוקא בשכיב מרע דבר אורותי הוא אבל בבריא שלא הגיע עדיין זמן להנחיל לבניו לא איירי ביה קרא או דלמא בבריא נמי דקרא איירי בכל אדם שרוצה להנחיל נחלתו לבניו דבדבורו יכול להנחיל למי שירצה. ושקיל וטרי ביה גמרא בלשון ודלמא ולא איברירא לן פשיטותא הלכך לא עבדינן ביה עובדא וכן כתב רב האי גאון דלא איפשיטא. אבל ר"ח כתב כיון דמסיק דבי דינא בתרא כבי דינא קמא תקון אם כן איפשיטא בעיא *ונראה כדברי רב האי וכדברי רב אלפס ז"ל כיון דשקלא וטריא דגמ' בלשון ודלמא לית כאן פשיטותא: לא [דף קלא ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו *לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופא בנו הקטן מאי אמר רב חילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. וא"ת והא פסקינן כר' יוחנן בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין. ורשב"ם תירץ דבלשון ירושה והאי קני כדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו ובלשון מתנה אזלינן בתר אומדנא דנתכוין לאפוטרופא דשייך ביה נמי לשון מתנה. ור"ח תירץ דהתם באומר והכא בכותב ולא מסתבר וכי הורע כחו בשביל הכתיבה וקצת יש ליתן טעם דבכתיבה מכוין לאפוקי קלא לאחשוביה כדי שיכבדוהו ועוד תירץ דהכא מיירי בכל הנכסים ור' יוחנן לא אמר אלא כשריבה לאחד ומיעט לאחד וקשה מהא דאמר לקמן (דף קלג.) אמר רב הונא שכיב מרע שכותב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואמר ליה רב נחמן אימא הלכה כר' יוחנן וכו' אלמא בכל הנכסים ובכותב נמי אמר דלא עשאו אפוטרופא ולתירוץ רשב"ם ניחא דכיון דראוי ליורשו אע"ג דאמר נכסי לך [נ] הוי כאילו הזכיר ירושה ומלינו למימר דרב הונא איירי בבת בין הבנות ובאח בין האחין אבל בן בין הבנים עשאו אפוטרופא וכן אוקמא רב אלפס ז"ל ומה שכתב בת בין הבנות הוי מתנה לא ידענא מנא ליה דמשמע [ס] מדמיבעי' ליה בבת אצל הבנים אלמא דבת בין הבנות פשיטא ליה דהוה כבן בין הבנים ועוד מלינו למימר דהא דקאמר ר' יוחנן בן ברוקא דקני בלשון ירושה מיירי דפירש בהדיא שאינו עושהו אפוטרופא אלא רוצה שיירש. פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו אפוטרופא ולא מיבעיא אם כתב מקצת נכסיו לאחר תחלה והשאר לבנו דהוי אפוטרופא דבשעה שכתב לבנו [ע] הוי כל נכסיו אלא אפי' כתב כל נכסיו לבנו ואחר בבת אחת מבינן ליה שכותב כל נכסיו לבנו כיון דלא שייר בנכסים כלום אחר מתנת בנו ודוקא שכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני אבל אם כתב חצי נכסיו לבנו וחצי נכסיו לפלוני מדהו"ל למכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני ולא עשה כן אלא הקדים בנו במתנתו לבנו נמי מתנה הוי דהו"ל כנותן לבנו מקצת תחלה ואח"כ השאר לאחר ואם כתב שני שלישי נכסים לבנו ושליש לאחר הוי כנותן כל נכסיו לבנו ולאחר בבת אחת אע"פ שהקדים בנו תחלה משום דלא הוה מצי למכתב כל נכסי לבני ולפלוני דאז הוי משמע חצי לפלוני וחצי לבנו ואם כתב כל נכסיו לשני בניו הוו שניהם אפוטרופסים ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לבני פלוני הראשון מתנה והשני אפוטרופוס מדלא כתב כל נכסי לפלוני ופלוני בניי וכן הדין בכותב לשתי נשיו ואם כתב כל נכסיו לאשתו *אולבנו יראה דלאשתו הוי במתנה ולבנו אפוטרופא דאשתו לגבי בנו כאחר דמיא וכן משמע לישנא דגמרא דקאמר פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופא משמע מתוך דברי שמואל דאמר הכותב לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא דכ"ש בן. וכן אמר שמואל במימרא אחת אשתו ובמימרא אחרת בנו הקטן אבל בנו הגדול לא הוצרך לומר. וכך היא הגרסא בהרבה ספרים אשתו ובנו לאשתו במתנה ובנו אפוטרופא. ורשב"ם מחק ואין צריך למוחקם. אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופא [פ] אשתו ארוסה ואשתו גרושה *בפי' אשתו ארוסה או אשתו גרושה ולא כבנו ואחר ואשתו ואחר אלא כהנך [צ] דמבעיא ליה (א): איבעיא להו בת [בין הבנים ואשה] אצל האחין ואשה אצל בני הבעל. מהו רב אלפס ז"ל לא גריס בת אצל הבנים ולפי גרסתו כתב דבת בין הבנים הוי מתנה. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. רב עוירא אמר משמיה דרבא בכולהו קני לבר מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל והלכתא כרבינא. ורב אלפס גרים לבר מאשה אצל הבנים ואשה אצל בני הבעל. ואין גירסא זו נכונה דלא הוצרך לפסוק באשה אצל הבנים דזו היא עיקרא מימרא דשמואל: לב [דף קלב ע"א] בעי רבא בבריא היאך בשכיב מרע הוא דניחא ליה דלישתמעון מליה אבל בבריא הא קאי הוא או דלמא בבריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מליה מאשתו. ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה ולשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב. ר' אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה. וחכמים אומרים [ק] תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אמר ר' יהודה הנחתום מעשה שאירע בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא אלא לאו בבריא לא לעולם בשכיב מרע. ורב עוירא מוקי לה בכולהו ורבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה ולא איפשיטא [ר] הלכך לא קנתה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן. מאי טעמא אומדן דדעתא הוא דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו לה לכולהו נכסיה אפילו חד יומא דאמרי אינשי נהוי חד יומא במגא יקירא וליתבר: לג תניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה. ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו ידע שבנו קיים לא היה כותבן אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא דאזלינן בתר אומדן דעתא:

הגה"ה

*וכן כתב בא"ז דמי שתפס תפס:

*ודוקא שלא שייר כלום לא במטלטלי ולא במקרקעי. מא"ז:

ודוקא שיש לו בנים ואפי' מאשה אחרת. מהרי"ח:

לד תנן התם הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לאשתו קרקע כל שהוא אובדת כתובתה. אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק להן בפניה והיא שותקת. ר' יוסי בר חנינא אמר באומר טלי קרקע זו בכתובתיך. [דף קלב ע"ב] ומקולי כתובה שנו כאן אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב והא שמואל והא ר' יוסי בר חנינא מר כמאן ס"ל אמר ליה שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה. פרשב"ם וסבירא ליה [ש] כשמואל רביה דאמר במחלק בפניה והיא שותקת ואע"ג דאיתותב היינו אליבא דרבנן וכדמפרש רב יהודה ורב נחמן אמר אליבא דר' יוסי דאית ליה דקבלה מהניא והוא הדין כתיבה. וכן דעת רב אלפס ז"ל שכתב איתמר נמי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכל שכן הנך משמע הא דרב נחמן קילא טפי מכולהו *ואע"פ שלא חלק בפניה ולא אמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך אלא ידעה שכתב נכסיו לבניו וכתב לה קרקע זו וכשנודע לה שתקה אנן אמדינן דעתה דכיון שחלק לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים מחלה שעבוד כתובתה מאלו הנכסים. ור"ח ז"ל פי' דוקא כשעשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק כאחד מן הבנים אז ודאי מחלה כתובתה בקבלה לחודה דחשיבא לה מילתא שהשוה לאחד מבניו אבל כתב לה קרקע כל שהוא כתיבה וקבלה בעינן כת"ק דר' יוסי ואין לשון כיון מורה על פירוש זה אלא משמע שבא להקל הלכך נראין דברי רב אלפס: בעי רבה בבריא היאך שכיב מרע הוא דידעה דלית ליה וקמחלה אבל בבריא סברה הדר קני או דלמא השתא מיהת הא לית ליה תיקו [ת] ולא מפקינן מיתמי*:

הגה"ה

*וכן כתב רשב"ם ורבינו ברוך מארץ יון כתב דמספקא לא מפסדינן כתובה:

ההוא דאמר פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתתא בפירי איקלע רב נחמן לסורא עאל לגביה רב חסדא א"ל כהאי גוונא מאי אמר ליה הכי אמר שמואל אפי' לא הקנה לה אלא דקל א' לפירותיו אבדה כתובתה מי דמי התם אקני לה בגופא דארעא הכא פירי הוא דאקני לה א"ל מטלטלי קאמרת מטלטלי ודאי לא קאמינא: ההוא דאמר תילתא לברת ותילתא לברת ותילתא לאיתתא שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפא למימר לית לה אלא תילתא. [דף קלג ע"א] אמר ליה רב כהנא אילו הדר קני נכסי אחריני מי לא שקלה השתא נמי שקלה. ההוא דפלגינהו לנכסיה לבניה ולאיתתיה שייר חד דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא דיקלא אמר ליה רב יימר לרבינא אי לית לה דיקלא נמי לית לה הלא מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי אכולהו נכסי. מכל הלין עובדי שמעינן דוקא שכתב כל נכסיו לאשתו ולבניו אבל שייר כל שהוא לא אבדה כתובתה ודוקא כתב לה קרקע אבל מטלטלי לא *ודוקא מאותן נכסים אבדה כתובתה אבל לא מנכסים שיקנה או אם ירש מאותם נכסים מבניו. וכתב רשב"ם ולאו דוקא כתבם לבניו אלא ה"ה לאחר ודברים הללו קשין לאומרם בלא ראיה דלישנא שעשאה שותף בין הבנים אינו מורה כן דמשמע דדוקא בשביל כבוד שעשה לה שחלק לה מנכסיו עם בניו שתקה ומחלה אבל אם חלק נכסיו לאחרים מה לה לערער ומה כבוד עשה לה דאית לן למימר שמחלה כתובתה ודשתיקה לא הפסידה כתובתה דמלי למימר נחת רוח עשיר. לבעלי וגם מתני' מוכח כן דקתני הכותב נכסיו לבניו ולא קתני המחלק נכסיו סתם:

הגה"ה

*נ"ע בזמן הזה דגבי כתובה ממטלטלי אי חשיבי כמקרקעי לענין זה מיהו לקמן בפרק מי שמת מפרש רב נחמן משום דכתובת אשה כמקרקעי וכן משמע דהאידנא דכתובת אשה כמטלטלין הוו מטלטלי שייר וגם מלשון רשב"ם דהכא שמעתא מבמע כן. מהרי"ח:

לה ההוא דהוה שכיב מרע אמרו ליה נכסי למאן דלמא לפלוני אמר להו ואלא למאן. אמר רב הונא אם ראוי ליורשו נוטל משום ירושה ואי לאו נוטלן משום מתנה סבר רב אדא בר אהבה למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו ניזונית מהן ואם לאו אין אלמנתו ניזונית מהן אמר *ג רבא מיגרע גרע השתא ומה ירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנה דרבנן לא כל שכן פי' מתנת שכיב מרע שאינה אלא מדרבנן כדאמרינן לקמן בפרק מי שמת (דף קמז.) אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע דרבנן היא שמא תטרף דעתו עליו. והא דתנן (גיטין דף מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים היינו במשועבדים בחיים כגון נתנם במתנת בריא ומכירה אבל במתנת שכיב מרע אינו קונה אלא לאחר מיתה ומדרבנן הלכך כירושה שויוה רבנן ומוציאין ממתנת שכיב מרע למזון האשה והבנות הוא הדין למלוה על פה כיון דהוי כירושה ואית ספרים דגרסי אטו יורש מיגרע גרע ולית להו השתא ומה ירושה דאורייתא וכו' ותרווייהו חד טעמא נינהו אלא דחד לישנא אריכא *ד ויש מן הגדולים דסמכי אההיא גירסא קצרה ומפרשי אטו יורש מיגרע גרע אלא בין משום ירושה בין משום מתנה אין אלמנתו ניזונת מנכסיו דכיון דאמר *ה לא נכסיי לך דהוא לשון מתנה אלא דאמרי' משום שראוי ליורשו מפרשינן ליה בלשון ירושה היינו דוקא ליפות כחו כדמפרש בתר הכי דאין לה הפסק אבל לא גרע כחו שתהא אלמנה ומלוה על פה גובה מאותה ממה שנתן לו *ו יורש יותר על שאר היורשין דהוי כאילו נתנו לאיש נכרי דלא גרע יורש בין היורשין משאר מקבלי מתנות אבל במה שראוי לירש אע"פ שנתן לו בלשון מתנה הוי דינו כשאר היורשין ומביאין ראיה לדבריהם מהא דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים והנה ראיה דההיא מיירי במתנת בריא ומכירה כדפרישית והא מתניתין דאיסתייעי *ז מינה עלייהו תיובתא דאי מתני' פליגי עליה דרב אדא בר מתנה הוה רבא מותיב מינה [ומדלא אותיב מינה] ש"מ דלא הוי מתני' תיובתא אלא טעמא דמתני' לחוד ודרב אדא בר מתנה לחוד וליכא עליה דרב אדא פירכא אלא מדרבא [אלא אמר רבא כדשלא] רב אחוה בר עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום *שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק א"ל רבא לרב נחמן והא הפסקא הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק: לו [דף קלג ע"ב] תניא האומר תנו שקל לבניי בשבת וראויין לתת להן סלע נותנין להן סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא

הגה"ה

*ואפי' פירש בפירוש אני מורישך על מנת שפלוני יירש אחריך הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל ומעשה קיים אבל אם אין ראוי לירש או שאמר בפירוש בלשון מתנה מת ראשון קנה שני מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי שני אחרי מות ראשון כך פי' ר"י לעיל גבי ההוא דפסק כרב ענן ולאו מטעמיה אבל אם אומר נכסי לך ואחריך לפלוני מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון לפי שלא עתיד לישאר ביד יורשי שני ואם מת שלישי בחיי שני יחזרו ליורשי שני אם בא ליד שני והראשון אם מכר (אבל) אין לשני כלום וכן השני אם מכר כשבא לידו אין לשלישי כלום אבל בתחלה אסור למכור ואם אמר

הגהות הב"ח א לאשתו ובנו יראה דלאשתו וכו' אלא אפוטרופא והכי משמע מתוך דברי שמואל: ב ואשתו גרושה קנו פי' אשתו: ג אמר ליה רבא מיגרע וכו' ומה בירושה וכו' במתנה דרבנן: ד דחד לישנא אריכא וחד לישנא קצרה ויש מן הגדולים: ה דכיון דאמר ליה נכסיי לך הוי לשון מתנה אלא דהא דאמר דמשום דראוי: ו ממה שנתן לו מוריש יותר על שאר: ז דאיסתייעי מיניה איכא עלייהו תיובתא:

תפארת שמואל

פרק שמיני (א) איבעיא להו בת וכו'. נ"ל דס"ק לא איירי דומיא דבנו ואחר או אשתו ואחר דהיינו כתב לשניהם יחד אלא איירי שכתב לאשתו גרושה או ארוסה כל נכסי. דומיא דהנך דאיבעי דאיירי כולם בכותב לאחד לבד וכן משמע באשר"י כמו שפירשתי:

פלפולא חריפתא

וכן בפרק שבועת העדות גבי כפר אחד ושודה אחד כו' ושם אכתוב לשון הר"ן בזה: [ל] שהרי הותכה כו'. עיין מ"ש בזה בפרק אלו טרפות סי' כ"ו: [ם] עד דאמינא לכו הלכה למעשה. עיין בפרק גט פשוט אמתני' דמי שפרע מקצת חובו: [נ] הוי כאילו הזכיר ירושה. ודקאמרינן פשיטא בנו גדול כו' מיירי דאמר לשון מתנה בהדיא: [ס] מדמבעיא ליה בבת אצל הבנים. ולקמן כתב רבינו דהרי"ף לא גרים הכי:

[ע] הוי כל נכסיו. דלא הוי אפוטרופא אלא כי הוה בכל נכסיו כדלקמן בפרק מי שמת תמהה עד שיכתבו כל נכסיהן וכו' ופו וגתייהו אי דוקא כתב או שצריך שיהא דוקא לשון מתנ: או אי מיירי דוקא בבן בין הבנים: [פ] ה"ג ואשתו ארוסה קנו: [צ] דמבעיא ליה. דלא מיירי אלא בכותב לאחד: [ק] תקרע כתובתה. לא לגמרי אלא לגבי אלו נכסים בלבד כדמסיק רבינו לקמן: [ר] הלכך לא קנתה. ולא הוי אלא אפוטרופוס ולא תקרע כתובתה טור סימן ק"ז: [ש] כשמואל רביה ס"ל. ומ"מ מיקל טפי כדדייק רבינו בסמוך בשם הרי"ף וכתב דהרי"ף כרשב"ם: [ת] ולא מפקינן מיתמי. דכל היכא דלית ליה לשטרא שעת הכושר מקרי

בפל

שקל וגרסינן בפרק מציאת האשה (דף עט.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן והא קיימא לן כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת הני מילי באחרנייתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד:

לז **מתני'** הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו. רשב"ג אומר אם אין בניו נוהגין כשורה זכור לטוב: **גמ'** איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא. תא שמע דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי [א] כי עבורי אחסנתא ואפי' מברא בישא לברא טבא דלא ידעינן מאי זרעא נפיק מינייהו. *ירושלמי א"ר אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו [ב] עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם:

ואחריהם לעצמי אם מכרו לא עשו כלום הכי איתא לקמן ומיהו אם לא מכרו ומת שני בחיי ראשון או שליפי בחיי שני יחזרו ליורשי נותן ולא ליורשי שני ולא ליורשי ראשון כיון דלא הקנה להן בגופם כלום דהא אם מכרו לא עשו כלום וה"ה אם א"ל נכסי לך ואחריך לפלוני ואחריו יחזיר לי אם מכר ראשון ומת אם חוזר ליורשי נותן כיון שמכרו שאמר ואחריך לפלוני לא היה להוציא מן הלוקח אם לא מכר מה שאמר ואחריו יחזיר לי ואם יחזיר הנותן יוציא אחריו ממנו כי הוא זיכה לו קודם לעצמו ושמא יחזרו תלילה ונראה כיון שהנותן לא סליק עצמו מגוף הקרקע א"כ מכירה הראשון לא הוי מכירה דדבר שאין שלו מכר א"כ לא זיכה ולא דמי להא דאמרינן פרק מי שהיה נשוי (דף נה.) נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה דהבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל והלוקח מיד אחריך ומוקמינן ליה בידיה דלוקח דהתם הנותן נסתלק לגמרי ומכירת האשה מכירה גמורה היא דהא גם הגוף שלה ומה שהבעל מוציא היינו משום דהוי לוקח ראשון ומסתברא דאף אחריך לא היה זוכה דהא הבעל קננהו אי לאו משום כיון דההיא שעתא נשואה כבר הות ואפ"ה אמר ואחריך לפלוני ליקנהו בעל לא ליקני אבל אם היתה פנויה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כדאיתא התם. מהרי"ח:

*וקי"ל כרבנן וכן כל כללות שבגמרא כגון הלכה כסתם משנה וכר"ע מחבירו וכרבי מחבירו וכרבי יוסי מחבירו וכרשב"ג במשנתנו רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר' יהודה ור"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כולהו קי"ל הכי בר מהיכא דמפרש גמרא דלית הלכתא הכי כי הכא. מא"ז:

לח [דף קלג ע"א] **תנן** מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו והיה אומר לחבירו הרי החצר והסעודה נתונים לך במתנה ואינן לפניך אלא שיבא אבא ויאכל בסעודה אמר ליה אם שלי הן הרי הן מקודשות לשמים אמר ליה לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים א"ל לא נתת לי את שלך אלא על מנת שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין זה עם זה ומרצין זה לזה. ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ולאו דוקא להקדיש אלא הוא הדין נמי אם אין יכול ליהנה במתנה ולמוכרה דאינה מתנה אם לא שיוכל לעשות בה כל חפצו דאל"כ מאי קמדמי שמאי הך עובדא דיונתן בן עוזיאל למעשה דבית חורון ורצה להוכיח ממנו דמתוך שלא יוכל לחזור לבניו התבטל המתנה אלא ודאי אין חלוק בין הקדש לשאר דברים ואינה מתנה עד שתהא ברשותו לעשות בה כל צרכי חפצו והיינו דוקא כשנותן לו בסתם אבל אם פירש דבריו אפילו נתן שלא ליתן ושלא למכור ושלא להקדיש [ג] ושלא יעשה בו דבר כי אם דבר אחד הויא מתנה לאותו דבר וכן מוכח בנדרים בפרק השותפין (דף מח:) גבי ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי דכיתנא אסריכהו לנכסי עליה אמרו ליה אי הוה בר בריך צורבא מרבנן מאי אמר [להו] ליקני הדין ואי הוה בר ברי צורבא מרבנן ליקנייה ליה אמרי פומבדיתאי קני על מנת להקנות הוא (ורבא אמר) ולא קני ורב נחמן אמר קני דהא סודר דקני על מנת להקנות הוא וקני ורבא פריך ליה התם [ממתני'] ממעשה דבית חורון דקני על מנת להקנות הוא ולא קני ומשני משום דסעודתו מוכיח עליו שלא היתה כי אם הערמה בעלמא אי נמי ר' אליעזר היא דאמר אפילו ויתור אסור במודר הנאה וכן משמע נמי בירושלמי דקאמר התם בעי רבי ירמיה מעתה אין אדם נותן מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישנה לשמים כיני מתני' כל המתנה שהיא כמתנת בית חורון שהיתה בה ערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והכי נמי אמר לקמן (דף קלז:) אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי אע"פ שאין יכול להקדישו הוי מתנה רק שיחזירהו לבסוף*:

לט **מתני'** האומר זה בני נאמן זה אחי אין נאמן ונוטל עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן *נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אחיו עמו: **גמ'** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום. [דף קלד ע"ב] ליורשו פשיטא. פי' רשב"ם ולא מצי לאוקמי בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן דלא מהימן כיון דליכא מיגו. וכתב ר"מ ז"ל פליאה גדולה היא לומר כן שאם בא אדם ממדינת הים הוא ובנו ואמר זה בני שלא יירש אותו הבן בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן אלא שאר בניו או שאר קרוביו הקרוב קרוב קודם ופי' הוא ליורשו פשיטא דמכה מתני' דפ' האומר דמייתי לקמן פריך פשיטא מדתנן יש לי בנים נאמן דלכל הפחות מתוקמא בליורשו דהפי' אם תמצא לומר דלענין היתרא לא מהימן לפוטרה מן היבום ולכל הפחות מוקמינן להך מתני' בממון. אלא לפטור את אשתו מן היבום אילטריכא ליה דלא שמעינן ליה ממתני' דהתם דאיכא לאוקמי בליורשו ופריך הא נמי תנינא התם מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן וע"כ לפטור מן היבום קאמר דאי ליורשו מ"ש דאי אמר יש לי בנים נאמן ואם אמר יש לי אחין אין נאמן וליטנא דהא נמי תנינא משמע כדפרי' מדלא אמר תנינא משמע הא נמי תנינא התם כמו ליורשו דהוה פריך מיניה מעיקרא ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן הואיל ובידו לגרשה ובעל שאמר גרשתי את אשתי [ד] אין נאמן ואם מת חולצת ולא מתיבמת דאמרינן. [דף קלה ע"א] ההוא דהוה שכיב א"ל איתתיה למאן א"ל חזייה [ה] לכהנא רבה אמר רבא למאי ניחוש לה האמר רבי חייא בר אבין אמר ר' יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן א"ל אביי והא כי אתא רבי יצחק אמר ר"י בעל שאמר גירשתי את אשתי אין נאמן א"ל ולאו קמשנינן להו כאן למפרע כאן להבא א"ל [ו] ואשינויי ניקו ונסמוך א"ל רבא לרב נתן בר אמי חוש לה. ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה

הגה"ה

*אם אומר חפץ פלוני אני נותן להקדש או לצדקה בכך וכך אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אע"פ שהוה יותר אין יכול לחזור אבל אם הוה שעתא לא היה שוה יותר ואח"כ הוקר יכול לחזור בו כיון שלא משכו ולא נתנו את הכסף. כך פר"י. מהרי"ח:

*כתב ריב"ם והשתא מה יהא בחלקו אם אמרו אחין לאו אחינו הוא נראה שמונחים עד שיבא אחד מיורשים שלו מן האב ולאותו אח שאמר אחינו הוא לא יהבינן ליה אלא חלקו שהוא מודה שאין לו בהם יותר וגם הפקר לא הוי שאין לך אדם בישראל שאין לו גואלים ואינו כגר לפיכך כשיבא אחד מקרובים לבד מקורבת אחוה שקודם אחר האח יתנו לו אבל מספקא לי אם יבא אחד מקרובים בודאי בראיה ואפי' הוא שלא ע"י קורבת אחוה אם לא נוציא מיד זה שאמר אחי הוא וגם את חלק שנטל דלאו כל כמיניה לאמר אחי הוא במקום שיש קרובים אחרים בראיה. מא"ז:

אחי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דמוחזק לן דלית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתה לית ליה אחי א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחין א"ל השתא מיהא ליתנהו קמן ולאו היינו דר"ח דאמר עדים בצד אישתן ותיאסר א"ל אביי אמי הקלנו בשבויה דמנוולא נפשה לגבי שבאי [ז] נקל באשת איש. אמר רבי אבא לרבי נתן בר אמי חוש לה: מ **זה** אחי אין נאמן ואיך מאי קאמרי אי דאמרי אין אחינו הוא אמאי נוטל בחלקו ותו לא ואי דקאמרי לאו אחינו הוא נפלו לו נכסים ממקום אחר אמאי ירשו אחיו עמו מכאן דקדק רבינו מאיר ז"ל אם ראובן אומר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר איך חייב לי אע"פ שאין שמעון מוחל לו פטור ראובן אע"פ שיודע בודאי שהוא חייב לו כדאמר הכא דאע"פ שאומר ראובן לשמעון אחינו הוא ויש לך ליטול עמי ושמעון אומר אינו אחי לא יתן לו ראובן כלום [ח] דהוי כאילו מוחל לו ולא הוי כמו מחילה בטעות דכיון שהלה אומר אני חייב לך היה לו להשים על לבו ולדקדק ולא עשה כן אלא אומר בודאי אינך חייב לי מחל לו בלב שלם לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעין*. [דף קלה ע"ב] וכפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אחיו עמו. בעי רבא שבח שבחו נכסים מאליהן מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים כגון דיקלא ואליס ארעא ואסיק שרטון *תיקו:

הגה"ה

*מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אלא שישבע שבועת היסת שאינו יודע דקי"ל כרב נחמן בדיני. מא"ז

מא **מתני'** מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינה *כלום זיכה בו לאחר בין מן היורשין בין שאין מן היורשין דבריו קיימין*: **גמ'** ת"ר דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות מתנה שכתוב בה מהיום* ולאחר מיתה אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה. אמר אביי ה"ק איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה:

הגה"ה

*ואפילו החזיק בה אחר מיתתו זה שנכתב לו לא זכה דאין שטר לאחר מיתה:

*אע"פ שלא נכתבה לו ואמר לנכסי הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר הרי זה קנה דלא גרע מצוואות פיו. מא"ז:

*פרשב"ם הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה ור"ת פי' מהיום אם לא אחזור בו עד אחר מיתה ויכול לחזור מגוף המתנה אם ירצה והשתא הוי דומיא דמתנת שכיב מרע. מא"ז:

מב **יתיב** רבה בר ר"ה באכסדרה דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני אין כותבין ונותנין. שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. ורב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין. ואוקימנא לה במיפה את כחו *דאמר [יטול מנה פלוני] אף כתובו וחתומו והבו ליה. ואי לא אמר הכי חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:

הגה"ה

*אבל בריא אע"פ שאמר אף כתבו ותנו ומת אין כותבין ונותנין .. וכן כתב מהרי"ח אבל ה"ר ברוך מארץ יון כתב דיפוי כח מועיל אף בבריא. מא"ז:

[דף קלו ע"א] **מתני'** הכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה צריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מיתה דברי ר"י רבי יוסי אומר אינו צריך: **גמ'** וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת התם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא ה"ק גופה קני מהיום ופירות לאחר מיתה ר' יוסי אומר אין צריך קסבר זמנו של שטר מוכיח עליו. א"ר הלכה כר' יוסי וקשה דאמרי' בפ' המגרש (דף פה.) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. [ט] ותירץ רשב"ם כיון דלא קאמר הדר ביה רב מהיא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין משמע בגט אתקין משום חומרא דעריות וגם אין בו דבר קנין אבל בממון דשייך ביה קנין הלכה כר' יוסי. בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פי' שטר שיש בו קנין מהו פר"ח ז"ל דהכי נהגו במתיבתא כר' יהודה דהא רבא קא מיבעיא ליה אליבא דר"י ואי לית הלכתא כוותיה מנ"מ *ונראה דאין ראיה מכאן דאפילו לרבי יוסי מיבעי ליה היכא דאין כתוב זמן בשטר אי מצריך רבי יוסי בהקנאה מהיום ולאחר מיתה ואסיקנא אמר רבא אמר רב נחמן בהקנאה אין צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה בדוכרן פתגמא דהוה בהנפקא פליגי:

הגה"ה

*ור"י בר שמואל פי' דהלכה כר' יוסי בין באיסור בין בממון כדמוכח פרק מי שאחזו וכו' והא דצריך אלא מאי דאתקין בגיטין היינו לשופרא ולרווחא דמלתא תיקן הכי והלכה למעשה כר"י אבל בעל פה אם אמר הרי זה גיטך אם מתי או אם לא יחזור עד ל' יום ומת בתוך כך מספקא ליה לר"י אי קי"ל כרבותינו שהתירוה לינשא. מהר"י ומהרי"ח:

מג *__הכותב__ נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב *מכר האב מכורין עד שימות האב מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים וה"ה נמי מה שהניח מחובר ועומד ליתלש דהא בפרק הכונס (דף נט.) פסיק רב כר' שמעון דאמר אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורין [י] דכל העומד ליתלש כתלוש דמי והא דתנא ומה שהניח תלוש לאשמועינן פירות שתלשן קודם זמנן ולא היו עומדין ליתלש בשעת שמת האב ואפי' הכי כיון שנתלשו הרי הן של יורשין: **גמ'** איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב [דף קלו ע"ב] ר' יוחנן אומר לא קנה לוקח ור"ש בן לקיש אמר קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר קנה לוקח קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והלכתא כרים לקיש בהני תלת חדא הא ואידך דכי אתא רבין אמר תנתן שדה פלוני לפלוני ויירש פלוני שדה פלוני ר' יוחנן אמר קנה ור"ל אמר לא קנה [כ] עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להם במתנה וירשום: מד **ואידך** דאיתמר החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אין צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת שמה חליצה ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת לא שמה חליצה: מה [דף קלז ע"א] **תניא** נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל. הב' מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ורמינהי נכסי לך ואחריך לפלוני יורד הראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי קשיא דרשב"ג אדרשב"ג רבי

הגה"ה

*הכותב נכסיו לבנו וחזר וקנה נכסים אחרים כל שלא היה בכלל המתנה הרי הוא של יורשין. מא"ז:

*וכשימות חוזרין הנכסים לבנו אפי' מת הבן בחיי האב. מהרי"ח:

הגהות הב"ח א ואסיק שירטון מאי תיקו:

פלפולא

בעל השטר מוציא וה"ג היא כמוציאה. וכן פי' הר"ש ז"ל כ"כ הר"ן. ורמיתי לב"י שכתב בטוח"מ סי' ק"ו וז"ל ובספרי הרי"ף שבידי כתב אחר התיקו הלכך מוקמינן כתובה אחזקתה ועל הבעל להביא ראיה שמחלה ויש לתמוה היאך לא הביא הרא"ש דבריו עכ"ל ויראה לי דבספרי הרי"ף שבידי רבינו הרא"ש לא היה כתוב כן וכן נראה מדהרמב"ם בפ"ו מהל' זכייה פסק גם כן בבריא דאבדה כתובתה והרי דרכו של הרמב"ם לפסוק בכל מקום כהרי"ף ומיהו בפירושו למשניות במסכת פאה פ"ג כתב דדוקא בש"מ וזו הוראה שהיתה לו גיר' ספרי הרי"ף של הב"י וכך היא הגירסא בספרים שלנו ומ"מ הואיל ובחבורו לא פסק כן נראה מזה שגיר' אחרת נזדמנה לו דליתא הכין בדברי הרי"ף ובחבורו בתרא לפירושו לכך העיקר כאותה גירסא דלא גרים ליה והיא היתה גירסת רבינו גם כן: [א] ה"ג כי עבורי. ואע"ג דהרשב"ם העתיק כי נ"ל דגם שם הוא ט"ס שהרי מפרש מקום שמעביר כו' אבל בפי' הנדפס בספר הרי"ף כתוב כי עבורי כמעביר וכן נראה דעת הר"ן גם בכתובות ס"ד דף נ"ג גרסינן בגמרא כי עבורי בכ"ף: [ב] עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. כלומר בעבור בניהם שהם עצמותם נושאין עונות הרבה. הר"ן: [ג] ושלא יעשה בו דבר כי אם דבר אחד. עיין לקמן בסמוך: [ד] אין נאמן. דהוה כמגו במקום עדים דהא איתא דגרשה קלא אית ליה. אבל זה בני נאמן הואיל דיכול להיות שיש לו בן ואין ידוע לעולם. כ"כ התוס': [ה] לכהנא רבה.

חריפתא

מפורש כרשב"ם ותוס' דלאו דוקא: [ו] ואנן אשינויא כו'. דדלמא אמוראי ניניהו כו' כמ"ש הרשב"ם: [ז] ניקל באשת איש. לאו דוקא אשת איש דאיסור חנק שאין כאן אלא לאו דלא תהיה אשת המת החוצה שהוא במלקות והרשב"ם דחיק נפשיה וכתב נקיל בא"ה בתמיה דאיכא איסור חנק וכו' ולעניות דעתי לא היה לו לפרש כן אלא ה"ל לפרש דלאו דוקא וכדפרישית: [ח] דהוי כאילו מחל לו ואע"ג דכשאומר אינו אחי אכתי לא נפלו לו נכסים ולא אמר איני אחי אלא כשבא לירש בנכסי אביהן מ"מ ממילא משמע ובכלל זה הוא שכשיפלו לו נכסים שאין לו ליטול ג"כ חלק מהן ואפילו לסר"מ סלוי שכתב רבינו בסוף המניח דס"ל בטענו חטין והודה לו בשעורין דמני הדר תבע ליה דיתן לו מיהת השעורין משום דהתם אע"ג דתבע חטין ולא שעורין לא הויא כמחילה על השעורין מכ"מ הכא דכשאומר אינו אחי אע"ג דכדי שלא יירש עמו אמר כן מ"מ בכלל זה הוא שכשיפלו לו נכסים שאינו כלום שאף הוא לא יירש מהנו כלום שאינו אחיו קאמר: [ט] ותירץ רשב"ם כו'. וכפ"ק דמסכת ע"ז בדיני שמיטה כתב דאע"ג דאמר לאפוקי לאו למימרא דלית הלכתא כוותיה וכ"כ בפ"ק דכתובות וכן הם דבריו בפרק המגרש וכ"כ התוספות דמסכת ע"ז אבל הכל עולה בקנה אחד דה"נ משום חומרא הוא דאמר: [י] דכל העומד ליתלש כתלוש דמי. ובפרק שבועת הדיינים גבי יש דברים שהן כקרקע לא משמע כן וע"ש וכבר כתבתי בזה בכהן כהכור תיו"ט: [כ] עד שיאמר פלוני ופלוני כו'. ואע"ג דלשון אבקי'

הדרכי לא קשיא הא לגופה הא לפירי: רשב"ג אדרשב"ג לא קשיא הא לכתחלה והא בדיעבד. אמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג כי אתא רבין א"ר יוחנן ואמרי לה רבה בב"ח א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ומודה רשב"ג שאם נתנו במתנת שכיב מרע לא עשה ולא כלום. מ"ט אמר אביי מתנת ש"מ לא קנה [אלא] לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך וגרסי' לעיל בפירקין (דף קכה:) בענין ההוא דאמר נכסי לשיבתאי ובתרא לירתאי הוה ליה ברתא דשיבתא ושכיבא בחיי שיבתאי ומשיק עלה אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדמה שיבתא וזבנה זבינה זביני. דשמעת מינה דהלכתא כרשב"ג דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ואע"ג דקי"ל כר"ל דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. אחריך שאני דאין לשני לא גוף ולא פירות אלא אחריו של ראשון ולא אמרינן פירי לחד וגופא לחד אלא היכא דאמר מעכשיו. ובהא מודה רשב"ג שאם מכר הראשון השני מוציא מיד הלקוחות דהיינו מתני' דתנן מכר האב מכורין עד שימות ולא פליג רשב"ג. והא דקאמר רב נחמן בר יצחק ע"כ לא פליגי רבי ורשב"ג אלא דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי פי' רשב"ג סבר קנין פירות דהכא כקנין הגוף דמי ואף למכור ומשום אחריך. ורבי סבר קנין פירות דהכא כקנין [הפירות] דעלמא דלית ליה טעמא דאחריך. א"ר זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפי' היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא אמר ליה למיעבד בה איסור לא יהיבנא לך קמ"ל א"ר יוסף א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפי' עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשווייה איסורי הנאה לא יהבית לך קמ"ל:

מו דרש רב נחמן בר רב חסדא אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני בירך בו ונתנו לפלוני [דף קלז ע"ב] אף לרבי יצא. אע"ג דבכה"ג לא קנה לרבי אלא פירות יצא מאי נפיק [ל] אא"כ היה הגוף שלו. אפ"ה נפיק ביה משום דאפילו פירות הראשון היינו לצאת בו דאין כאן פירות אחרים דכל עיקרו לא נתנו לו אלא לצאת בו ואם לא נתנו לו ע"מ שיהא גם הגוף שלו בשעה שנטלו לצאת בו א"כ לא נתן לו כלום שהרי בענין אחר אין יכול לצאת בו ומה שאמר אחריך הוי כאילו אמר הרי הוא נתון לך ע"מ שתתנהו אחריך לפלוני והוי כמתנה ע"מ להחזיר דאע"פ שהוא עתיד להחזירו השיב שלו ויוצא בו מכאן הבאתי ראיה דהשואל טבעת כדי לקדש בו את האשה שהיא מקודשת כיון שאמר ליה שלקדש בו אשה הוא שואלו דעת המשאיל היתה שתהא קנויה לו בהותו ענין שיועילו הקדושין ואם לא תועיל ללשון שאלה שתהא מתנה ע"מ להחזיר החפץ או דמיה ועוד הארכתי בראיות [מ] בתשובה שאלה [א] אבל אם מכרו או אכלו לרבי לא יצא שהרי לא נתקיים התנאי ולא היתה המתנה מתנה [נ] לרשב"ג יצא דאין לשני אלא מה ששייר ראשון:

מז אמר רבה בר רב הונא האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו *יצא ואם לאו לא יצא.

הגה"ה

*פי' דבכיוצא אתרוגים לקנות ואם לאו לא יצא אע"פ שכנגד זה יכולין לקנות פירות אחרים שאמא דמלתא לא ניחא להו. מהרי"ח:

ומה שיוצאין לפעמים כל הקהל באתרוג אחד דעבן מסכמת שיהא כולו לאותו שיוצא בו כל זמן שהוא בידו:

מח אמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי. נטלו ויצא בו החזירו יצא. לא החזירו לא יצא. וקמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ואע"ג דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד רבא לטעמיה דפליג במי שאחזו (דף עה.) על רב אדא בר אהבה וסבר רבא דתנאי ומעשה בדבר אחד [ס] הוי שפיר תנאי ואע"ג דליכא תנאי כפול פירש רשב"ם דלא בעיא כפול אלא בגיטין וקדושין משום חומרא דעריות אבל בממון בגילוי דעת בעלמא סגי דהא אזלינן בממונא בתר אומדן דעתא. וכן כתב ה"ר שמשון הזקן והביא ראיה מירושלמי פרק האומר בקדושין א"ל ר' יוסי בן בון בבל אתר אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והכא לית ליה א"ר מתנה חומר הוא בעריות ואי אפשר לומר כן דבכמה דוכתי שמעינן ליה לר' מאיר דבעי תנאי כפול במילי דלאו עריות בסוף השוכר את הפועלים (דף לד.) ובסוף שבועת העדות (דף לו.) ובנדרים (דף יג.) גבי לחולין לא אוכל לך ומפרש רבינו תם דלאו משום חומרא דעריות דוקא ולאפוקי תנאי ממון אלא חומר הוא בעריות מבשאר איסורין [ע] כגון שתויי יין ופרועי ראש דאמר בסוף שבועת העדות דאפי' ר' מאיר אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ועל הירושלמי קשה דקולא הוא בגיטין הא דבעי' תנאי כפול דאי לא כפליה לתנאי אפי' לא נתקיים התנאי הוי גט ובירושלמי היה כתוב אית ליה בשניהן ועל כרחך האחד מהן טעות והוגה באחרון לית ליה וגראה דגרסי' איפכא בכל אתר לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן [פ] והכא אית ליה וקאמר חומר הוא בעריות דאי לא כפיל נמי תנאיה הקדושין והגירושין אינם בטילין לגמרי אלא חולץ מספק הלכך צריך לכפול כל תנאי שבממון ואי לא כפליה התנאי בטיל והמעשה קיים והכא נמי מיירי שנעשה התנאי כהלכתו תנאי כפול והתנאי קודם למעשה וזהו קודם ללאו [צ] והספר לא חש להאריך דמלתא דפשיטא הוא שהתנאי נעשה כהלכתו דאי לאו הכי לא הוי תנאי וכן בכמה דוכתי במי שאחזו קתני הרי זה גיטך ע"מ וכו' ולא פיר' דכפליה לתנאיה ושלשה חלוקים ישנו בענין ממון. *יש דברים שהדעת מכרעת כל כך דאזלינן בתר אומדנא דדעת ואפילו גילוי דעתא לא בעי [ק] כגון שטר מברחת ובמתנת שכיב מרע ובידוע שבנו קיים והכותב כל נכסיו לאשתו ויש דברים דבעיא גלוי דעתא כי ההיא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל דאם לא גילה בדעתו אמרינן דברים שבלב אינם דברים ומיהו סגי בגילוי דעת ואפילו תנאי לא בעי אבל בכל שאר מילי דבעינן תנאי בעי תנאי כפול ואי לא כפליה לתנאי בטל והמעשה קיים:

מט ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דבי רב ביבי בר אביי כל אימת דהות אזלא למיגזריה קפיד עלה ואמר קא דשה לי ארעאי. אקנייתיה ניהליה כל שני חייו אזל איהו אקנייה לבנו קטן. א"ל רב פפא משום דאתית ממולאי אמרת מילי מולייתא אפי' רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא וגרסינן בפרק מי שהיה נשוי (דף נה.) אמר אביי [ר] נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כמאן כי הא תנא דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לה בידא דלוקח. ומאי שנא ממי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך ומת השניה מוציאה מיד הלוקח וראשונה מיד השניה ולוקח מיד הראשונה וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם התם אית להו פסידא לכולהו. הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא. ואי קשיא לך הא דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת הבעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום והכא קאמר אחריך מוציא מיד הבעל התם דאמר לה כשהיא פנויה הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני:

נ אמר רבא א"ר נחמן שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו הרי זה מוקדש ומוחזר א"ל רבא לרב נחמן ומאי אהדר ליה אלא א"ר אשי חזינן אי אמר ע"מ שתחזירהו הא אהדריה. ואי אמר ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר: **נא אמר** רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפי' עומד וצווח. ורבי יוחנן אמר לא קנה. א"ר אבא בר ממל ולא פליגי [דף קלח ע"א] כאן בצווח מעיקרו כאן בשותק ולבסוף צווח. פרשב"ם בצווח מעיקרו לא קנה דהיינו קונה בעל כרחו. ומיהו לא תחזור המתנה לנותן שהרי סילק עצמו מן הנכסים והפקירן וכל הקודם בהן זכה *כדאמר בריש פרק בתרא דכריתות (דף כד.) אמר ר"ל הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה [*אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו]. *ולא נהירא דבצווח מעיקרא ולא רצה לקבל המתנה

הגה"ה

*ואם היה שני כהן ויש ביניהם עבדים אוכלין בתרומה מיהו ר"ל פליג בכריתות ואמר דהוו להו הפקר והוו זרים וגם כל הקודם בשאר נכסים קנה. ומיהו מתוך סוגיא [ו] נראה דאין הלכה כר"ל. מהרי"ח:

אמאי הוי הפקר והלא לא יצאה מרשות הנותן מעולם הוא סילק עצמו מן הנכסים אדעתא שיקבלם הלה ואם לא רצה לקבל איסתכח דלא נפקא מרשותיה כדאמר בהגוזל בתרא (דף קטז.) גבי חמרא דרב ספרא אדעתא דהריא אפקריה אדעתא דכולי עלמא לא אפקריה הלכך נראה דבצווח מעיקרו הדרא מתנה למרה אבל שתק ולבסוף צווח לא הדרא למרה דכיון דשתק קנה לה וכשצווח ואמר אי אפשי בה הפקירה וכל הקודם בה זכה והכי מוכח בכריתות דמלתא דר"ל בשתק ולבסוף צווח איירי דפריך התם לר"ל מהא דאמר מקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה המתנה לידו מתנה זו מבוטלת תבטל אי אפשי בה דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרי' [ש] אלמא הא דר"ל איירי נמי אחר שבאתה המתנה לידו. ועוד יש להוכיח מהא דפריך התם הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים כו' עד דקאמר אלא לת"ק כיון דאמר אי אפשי בהן כל המחזיק בהן זכה בהן הוה להו עבדים זרים וקאכלי תרומה והך ברייתא מוקי הכא בשתק ולבסוף צווח אלמא דר"ל איירי נמי בשתק ולבסוף צווח. הא דינא בשכיב מרע הוא דדבריו ככתובים וכמסורין דמו וכיון ששתק כמו שנמסרו לו דמי* אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידיה. א"ר נחמן בר יצחק זיכה לו על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן דתניא הכותב כל נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבן שני כהן הרי

הגה"ה

*וכה"ז כתב דהוא הדין בבריא אם קבל השטר ואחר כדי דבור צווח ואמר אי אפשי בה קנה ואין מועיל כלום להוציא מרשותו מה שאמר אי אפשי בה עד שיחזור בלשון מתנה או עד שיפקירם ואי אמר תוך כדי דבור לקבלת השטר אי אפשי בה לא קנה וכל הקודם בהן זכה בהן. מה"ז:

אלו אוכלין בתרומה ורשב"ג אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן זכו בהן היורשין ותנא קמא אפי' עומד וצווח אמר רבה ואיתימא ר' יוחנן בצווח מעיקרו דכ"ע לא פליגי דנא קני שתק ולבסוף צווח כ"ע לא פליגי דקני כי פליגי שזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח ת"ק סבר מדשתק קנהו והאי דקצווח מיהדר קהדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא קא צווח עד השתא סבר כי לא מטא לידי אמאי אצווח*:

נב ת"ר שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני* אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן ודוקא בכה"ג מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני שאין יכול לכוללן כאחת אבל אם היה נותן להם בשוה כל הקודם זכה ואפי' בלא *אחריות כיון שהיה יכול לכוללן ואומר תנו להנו לכל אחד מאתים או תנו לשלשתן שש מאות זוז ש"מ דוקא קאמר תחלה לזה ואח"כ לזה. וכי תימא ליפלוג בדידיה הכל בלא *אחריות וי"ל דרבותא קמ"ל כדפרשב"ם אע"ג דאחרון חביב ליה שריבה ליתן לו אפ"ה גובה מן האחרון אבל אם אמר תנו מאתים לפלוני ואחריו ג' מאות לפלוני ואחריו ד' מאות לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה משל אחרון אין לו גובה מפלפניו אין לו גובה משלפני פניו הא דקתני יצא עליו שט"ח גובה מכולן [ת] היינו לפי הממון בעל המאתים שתי תשיעיות ובעל השלש מאות ג' תשיעיות ובעל הד' מאות ד' תשיעיות: **נג ת"ר** שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לבני בכורי כראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו. בבכורתו ידו על העליונה רצה מאתים זוז נוטלן רצה חלק בכורה נוטלו ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת כתובתה בכתובתה [דף קלח ע"ב] ידה על העליונה *רצתה נוטלתן רצתה כתובתה נוטלת ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו [א] בחובו ידו על העליונה [רצה נוטלן רצה נוטל את חובו] ומשום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר א"ר נחמן אמר לי הונא הא מני ר' עקיבא היא דדייק לישנא יתירא דתנן ולא את הבור ולא את הדות ואע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אין צריך ליקח לו דרך ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך ואמר לטפויי מלתא קאתי ה"נ כיון דלא צריך ואמר לטפויי מלתא קאתי וכן הלכתא. פרשב"ם הא דקאמר בבכורתו ידו על העליונה [ב] דהוא הדין נמי אם אומר

הגהות הב"ח א רצתה נוטלת מאתים זוז רצתה כתובתה נוטלת:

הגהות הגרי"פ [א] [ועי' בקדושין סי' פא ועי' בהרא"ש פרק א' דקדושין סימן כ' המתחיל על כי ראיתי בא"שכנז וכו']:

פלפולא

פסקי' הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה מ"מ נ"מ דהלכה כריש לקיש לענין שאין ראוי ליורשו תוס' פרק החולץ דף ל"ו ע"ב: [ל] אא"כ היה הגוף שלו. דבעינן לכם שלכם: [מ] בתשובת שאלה. וכן האריך בפ"ק דקדושין גבי הכיא איתתא דהות זבנה וורשכי: [נ] לרשב"ג יצא. עיין בפרק לולב הגזול: [ס] הוי שפיר תנאי. ולפי המסקנא לא קיימא הכי כמ"ש לקמן: [ע] כגון שתויי יין ופרועי ראש. דכתיב בהו ולא תמותו ודרשינן בהו דאי עבדי ימותו דמכלל לאו כו': [פ] והכא אית ליה. ואע"ג דבמשנה דהתם קאמר ר"מ דוקא תנאי כפול מ"מ כי בון שמע דקאמר ר"מ נמי בקדושין דמכלל לאו וכו': [צ] והספר לא חש להאריך. גם רבינו בעצמו ובכבודו לא חש להאריך שיש עוד דברים הנצרכים לתנאי דהיינו תנאי כד"א ומעשה בדבר אחר ואפשר לקיימו וע"י שליח נמי אפשר לקיימו ובפרק מי שאחזו הזכיר קצתם. ועיין שם מה שכתבתי על תנאי ומעשה בד"א דנראה כסותר להלכה: [ק] כגון שטר מברחת כו'. בפרק אלמנה ניזונית קהשיב הרבה יותר: [ר] נכסי לך גרסינן וכן לקמן: [ש] אלמא הא דר"ל איירי נמי אחר שבאת המתנה לידו. ותמיהא דלמא לעולם ריש לקיש איירי בקודם שבאת המתנה לידו ואפ"ה פריך שפיר דכיון דאפילו אחר שבאת המתנה לידו הדרא למרה כ"ש קודם שבאת לידו ואין לומר דדייק מדאיצטריך למימר מאי לאו כו' והדרא למרה לוקמה דכל המחזיק בה זכה ואפ"ה תקשה אדר"ל מדבברייתא קתני לאחר שבאת לידו דהוי הפקר משמע הא קודם שבאת לידו לא וקשיא לר"ל ומדלא פריך הכי אלמא דריש לקיש נמי באחר שבאת לידו מיירי ומש"ה א"ל נאוקמא דהדרא למרה דתקשה לר"ל הא מלתא ליתא דאי מוקמת לה לברייתא דדבריו קיימים והוי הפקר לא קשיא לר"ל ולא מידי דלא מצית למידק דברייתא דקתני לאחר שבאת לידו דשמעינן מינה דדוקא בכה"ג הוי כהפקר הא קודם שבאת לידו לא דדלמא קודם שבאת לידו נמי וברייתא דקתני לאחר שבאת לידו משום דקמ"ל

הריפתא

דהני ליתני דמבוטל תבטל וכו' סגיין למעבד לה הפקר יוה איכא גרסאות דאיכא כלום ורבינו דתופס גירסא זו א"כ לא שמעת מינה למידק הא קודם שבאת לידו דוה שוי הפקר דאדרבה בהני ליתני הוי רבותא לאשמועינן דמהני לאחר שבאת לידו וכן נמי מה שמוכיח מהא דפריך התם אלא לת"ק כי אמר אי אפשי כו' אלמא דר"ל איירי נמי בשתק כו' לאו הוכחה היא דהכי נמי ר"ל איירי בצווח מעיקרו קודם שבאת לידו אפ"ה פריך שפיר דכיון דאמרת דמאי מפקיר לה קודם שבאת לידו כ"ש לאחר שבאת לידו לכך נראה בעיני דחסורי מיחסרא בדברי רבינו דאחר מלתא דריש לקיש קודם ולא נהירא צריך לגרוס אבל בשתק ולבסוף צווח כיון ששתק לא הוי הפקר וזכה בה בעל כרחו ולא נהירא כו' דהשתא דייק שפיר מדאיצטריך למפרך מאי לאו כו' והדרא למרי' לוקמה דבריו קיימין והוו הפקר ואפ"ה תקשה לר"ל דהא לר"ל זכה בה בעל כרחו וליטנא דאי אפשי לא שני להפקירם וכן מוכיח שפיר מדפריך אלא לת"ק מדאמר אי אפשי בה כו' דשמעת מינה דר"ל בהא דקאמר כל המחזיק זכה בה איירי נמי בשתק ולבסוף צווח דאלת"ה אלא בשתק ולבסוף צווח ס"ל דזכה בעל כרחו לא פריך לת"ק ולא מידי דאדרבה רבן שני כהן זכה בהו בעל כרחו ולא הוו זרים ומ"מ יש לרבינו גירסא אחרת בהך מימרא דכריתות דפריך מינה לר"ל כמו שכתוב לרבינו בגיטין ר"פ השולח ולאותה גירסא ליכא למידק כלל מאותה פירכא דמאותה מימרא: [ת] היינו לפי הממון וכו' דאזלינן בתר דעת הנותן דכיון דיהיב לחד מינייהו ד' מאה ולחד ג' מאה ולחד מאתים הרי אתברר דעתיה דנותן למשקל בעל ד' מאה תדא ותילתא (פי' חלק אחד ועוד שליש) במאי דשקיל בעל תלת מאה ותרתי במאי דשקל בעל מאתים וכו' ולא דמי להא דפרק מי שהיה נשוי כמ"ש הרי"ף: [א] בחובו ידו על העליונה. ולא מיתני כרבית מאותרת טו' בשם כרמ"כ סימן רכ"ז: [ב] דה"ה נ אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני שמתה כו'. והאי דנקט הכא בבכורת לאשמועי׳

תנו מאתים זוז לפלוני בני סתמא ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן ודלמא כראוי לו בחוזו קאמר ומשנינן ר' עקיבא היא דדייק לישנא יתירא אלמא אם לא אמר כראוי הוה אמינא דבחוזו או בבכורתו הוא דיטול מאתים זוז ולי נראה דודאי אם אמר תנו מאתים זוז לבני בכורי נוטלו בבכורתו מדהזכיר בכורה וכן לפלוני בחוזו *אבל אם אמר [תנו מאתים זוז] לפלוני בני סתמא או לפלונית אשתי מתנה נתן להם יתר על הראוי להם : נד ת"ר שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני העדים כותבין אע"פ שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה* דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין כותבין אלא אם כן מכירין לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה א"ר נחמן א"ל

הגה"ה
*או ישבע זה שהוציא עליו שטר שלא הודה ויפטר אבל אם אין לו עדים שכך אמר שכיב מרע אפילו להשביעו אינו יכול. מא"ז:

הונא תניא ר' מאיר אומר אין כותבין וחכמים אומרים כותבין ואף ר' מאיר לא אמר אלא משום דחוששין לבית דין טועין אמר רב דימי מנהרדעא [ג] הלכה אין חוששין לב"ד טועין ומ"ש מדרבה דאמר אין חולצין אלא אם כן מכירין ואין ממאנין אלא אם כן מכירין לפיכך כותבין גט חליצה ומיאונין אע"פ שאין מכירין מאי טעמא לאו משום דחוששין לב"ד טועין בי דינא בתר בי דינא לא דייקי בתר עדים דייקי. ומה שהניח תלום אחרי הן של של יורשין תלום אין מחובר לא [דף קלט ע"א] והתניא [ד] שמין את המחוברים ללוקח אמר עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו :

נה מתני' הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים ואין הקטנים ניזונים על הגדולים אלא חולקין בשוה נשאו גדולים ישאו קטנים ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להם אביהן נתן הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות על הקטנות ואין הקטנות ניזונות על הגדולות אלא חולקות בשוה נשאו גדולות ינשאו קטנות ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתן אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן זה חומר בבנות מבבנים שהבנות ניזונות על הבנים ואינן ניזונות על הבנות* : גמ' אמר רבא האי גדול אחי דלבים ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד לפי שנושא ונותן בנכסים ואיכא רווחא ליתמי כשהוא [לבוש] במלבושים נאים כי היכי דליסתמעון מיליה. ופרשב"ם דוקא דיעבד אבל לכתחלה אין לזלזל בממון אחיו ורבינו שמעון ז"ל פירש דאפי' לכתחלה מותר כדמשמע בגיטין פרק הניזקין (דף נב:) עמרם לבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קריביה קמיה דרב נחמן ואמרי קלבים ומיכסי מדיתמי אמר להו כי היכי דלשתמעו מיליה [ה] משמע דלכתחלה קאמר רב נחמן דהרי דגדול אחי שנושא ונותן בממון לא גרע מאפיטרופא והא דנקט הכא לשון דיעבד לאשמועינן דשאר אחי אפי' בדיעבד צריכים לשלם והתנן אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים מתני' בשרכא : נו שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא ילמדנו רבינו לותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי לוקח הוי ומלוה על פה אין גובה מן הלקוחות או יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים ולא איפשיטא הלכך מלוה על פה לא גבו מיניה דבעל דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי* :

הגה"ה
*מיהו היכא דנשאו גדולות לבעלים מחלקן של קטנות הקטנות מוציאות מבעלן הראוי להן לפרנסת הבעל דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא. מסרי"ת :

נז שלח רבין באיגרתיה מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנה ניזונית מנכסים נשאת הבת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתה הבת אמר רבי יהודה בן אחיתו של רבי חנינא על ידי היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונית מנכסיו דשויה רבנן כיורש משום פסידא דאלמנתו [דף קלט ע"ב] והא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות שוינהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה ולא חשו לפסידא דלקוחות דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא : הדרן עלך יש נוחלין

הגה"ה
*וכן כתב רב אלפס דבעל לוקח הוי אבל ר"ח ורשב"ם ורבינו ברוך מארץ יון פסקו דבעל כיורש שויוה רבנן כי היכי דלא לפסוד מלוה ושלא תנעול דלת בפני לווין ומסתבר טעמא וכן הלכה. מא"ז :

פרק תשיעי

א מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות נזונות. ובזמן שהנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. והיינו דאיכא בין נכסים מרובין לנכסים מועטין. דבנכסים מרובים הנכסים בחזקת הבנים *ומתפרנסים הבנות [א] ואין מזקיקין הבנים להפרים מזון הבנות עד שיבגרו. ואינם מחויבים לגמלם במזונות אלא אם ירצו יוותרו במזונות ומיהו אם יראה לב"ד שאין הבנים מסגיחין בישוב העולם ומכלים ממונם [ב] באנפרות [ג] כמאכל יורשים מחויבים להשגיח בתקנת הבנות ולהפרים חלק הבנות אף בנכסים מרובין ובנכסים מועטים מוציאים חלק הבנות והשאר לבנים אדמון אומר מפני שאני זכר הפסדתי א"ר גמליאל רואה אני את דברי אדמון פרשב"ם דהלכה כאדמון משום דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קט.) כ"מ שאר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו. ורב אלפס ז"ל פסק דלית הלכה כאדמון משום דסוגיא דשמעתין כת"ק אזלא ושלא לסתור כלל דהתם איכא למימר דאדמון אינו אלא כמתמיה בעלמא. ונראה לר"ג דבריו דיפה היה תמיה: גמ' וכמה הן מרובין אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שיזונו מהן אלו ואלו יב"ח כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל זו דברי ר"ג ברבי אבל חכמים אומרים כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו. איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן הן מרובין פחות מכן מועטין ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו [דף קמ ע"א] שקלי להו בנות לכולהו אמר רבא מוציאין מזונות לבנות והשאר לבנים וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי כיון דבתקנתא דבתרא הוא דקמיתזני אע"ג דמועטין ניניהו נזונין מהן אלו ואלו דלא תקינו להו רבנן אלא למהוי כבנים אבל למהוי יותר מבנים ולמישקל הכל לא והכי סדר ממתיבתא גאון כדכתבינן ואם יש מקרקעי ומטלטלי והמקרקעי היו מועטין וע"י המטלטלי נעשו מרובין הבנים ירשו ולא מצו בנות למימר כיון דעיקר שעבודו על המקרקעי יפרישו לנו מהן למזונותינו אלא המטלטלין מצטרפין עם המקרקעי לעשות מרובין אע"פ שאין להן דין מקרקעי בנכסים מועטין [ד] ורב האי ז"ל כתב בתשובה אההיא דיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו והאידנא כיון דתקינו מזוני לבנות ממטלטלי מה לי קרקע כדהוה מה לי שקלי דמים דיליה אי שקלי דמים יהבי מזונות לבנות. וכן כתב הרמב"ן ז"ל דרב האי לית ליה מה שכתב רב אלפס דנכסים מועטים לא שייך במטלטלים ול"נ דלא פליג עליה דודאי אם ירשו מטלטלין מאביהן אית ליה שפיר דלא תקנו רבנן בתראי שידחו הבנות את הבנים דמלתא דמסתבר הוא דלא אלימא לתקנתייהו כולי האי דדי לנו בזה שתקנו שיזונו יחד אבל אם הניח אביהן מקרקעי נכסים מועטים ומכרום [ד] לפי התקנה חזרו דמיהן לדין מקרקעי אע"פ שנעשו עתה מטלטלי : ב פשיטא מרובין ונתמעטו זכו בהן יורשים ויזונו יחדיו עד שיכלו הנכסים *מועטים ונתרבו מאי יפרישו חלק הבנות כדין מועטים או יזונו יחדיו ת"ש דא"ר אסי אר"י יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ואין חייבין לזון את הבנות מן הדמים

הגה"ה
*כך פי' ריב"ם ורשב"ם פי' שיקנו בנות חלקן המגיע כפי שומת שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיע בלאותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנים ולבנות לכל אחד לפי חלקו הראוי לו. מא"ז :

ואין לתמוה מה לי דמים מה לי נכסים משום דמזון האשה והבנות דוקא ממקרקעי ולא ממטלטלי וכשמכרו הקרקעות נעשו הדמים מטלטלים. מידי דהוה איתומים שמכרו נכסי אביהן דאין מחויבים לפרוע מלוה אביהן מן הדמים וכן משמע מתוך דברי רב האי גאון שכתב דבתר דתקינו רבנן מזוני ממטלטלי חייבין ליתן מן הדמים משמע הא קודם לכן לא וגם דברי רב האי תמוהין דהני זוזי לא אשתעבדו לבנות אלא שעבודייהו אנכסי אבוהון וכיון שמכרו ואין יכולין לטרוף הפסידו [ה] למה הדבר דומה למלוה על פה שילאתה על היתומים ומכרו נכסים שאין בעל חוב גובה מן הדמים שבידם דלאו הני זוזי שבק אבוהון ותדע שאין הבנות נזונות מדמי נכסים מועטים שקדמו ומכרו הבנים דאת"ל דנזונות מהן היכי מוכיח מהכא מדרב אסי שיש זכות ליתומים בנכסים מועטים מהא דקאמר שאם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו [ו] והלא צריכין לפרנס הבנות מן הדמים ועוד דאמר בסוטה פרק היה נוטל (דף כא:) איזהו רשע ערום זה המסיא עלה למכור בנכסים מועטים. ואם היו חייבין לפרנס הבנות מן הדמים למה הוא רשע ערום מאי קעביד ומאי אהנו מעשיו אלא ודאי הדמים שלהן : יתומים שקדמו ומכרו *פרשב"ם קודם שהעמידו' בנות בדין וכן פרש"י בכתובות פרק הנושא (דף קג.) וכן מסתבר דאם יכולין למכור אף אחר שהעמידום בדין קודם שמכרו (הבנות) [הבנים] [ז] א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם שמא הבנות אינן רוצות למכור כי רוצות להתפרנס בשבח הקרקע [ח] ומיהו (ביבמות) [בכתובות] מוכח דאף אחר שעמדו בדין אם מכרו מכור אע"פ שזיכו ב"ד הבנות בגוף הקרקע להתפרנס ממנה אכתי ברשות היתומים קאי דאם נשאו הבנות חוזר המותר לבנים כדאיתא בכתובות בס"פ נערה (דף נג:) דאי אינסיב ולא בגר כ"ע לא פליגי דאין נזונות יותר וכן מוכח ביבמות פרק אלמנה (דף סז.) דקתני התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר הבת מאכיל והבן אינו מאכיל ומוקי לה התם בדאיכא בנים ובנות ונכסים מועטין ואמן מעוברת בן אינו מאכיל את עבדי אביו משום חלקו של עובר והבת מאכלת דממה נפשך אין לעובר זכיה דאם זכר הוא לא עדיף מבנים דקיימי קמן ואם היא בת לא עבוד לה רבנן תקנתא כיון דלא יצאה לאויר העולם ופריך והא אמר רב אסי יתומים שקדמו ומכרו וכו' אלמא יש כח לבנים בנכסים מועטים ואם איתא שאין יכולין למכור אחר שעמדו בדין ליסני הא דאמר רבי ישמעאל דבת מאכלת היינו אחר שעמדו בדין. ועוד ראיה מהא דאמר בכתובות פרק הנושא (דף קג.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ופריך מ"ש מהא דאמר רב אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ומשני הכא תפיסה מחיים התם לא תפסי בנות מחיים משמע אע"ג דתפסי לאחר מיתה מכרן קיים וכן משמע נמי בשמעתין דאם איתא דאין יכולין למכור אחר שעמדו בדין אכתי תיבעי ליה מועטין ונתרבו אחר שעמד בדין מאי ומיהו איכא למימר דהא פשיטא ליה דכבר זכו הבנות ואין לבנים בהן כלום. ונראה לקיים דברי רש"י ורשב"ם דאחר שהעמידו ב"ד נכסים ביד הבנות פקע כח הבנים ואין ממכרן מכר והא דלא מוקי מילתא דרבי ישמעאל לאחר שעמדו בדין משום דאכתי יש ליתומים תפיסת יד בהן אם ינשאו הבנות קודם בגרות כדפרישית ובזכייה מועטת שיש לעובר בהן לא אכלי עבדים בתרומה ומהאי טעמא נמי איכא למימר בשמעתין [ט] שברשות היתומים נתרבו כיון שאין הפסד לבנות במזונותיהן והא דמייתי הכא ובפרק אלמנה מילתא דרבי אסי אע"פ שאין זה טעם מספיק אחר שעמדו בדין מ"מ מייתי לה [י] משום דמימרא מפורשת היא שלא יצאו מרשות הבנים כל זמן שלא עמדו בדין ומהאי טעמא דפרישנא אף אחר שעמדו בדין לא יצאו מרשות הבנים והיא דכתובות נ"ל לדחות דהכי פירושו הכא תפיסה מחיים ולא שייך בה קדימה כי מחיים היתה דרה בבית וכשמת בעלה הרי היא מוחזקת ועומדת התם לא תפסי בנות מחיים ושייך בה קדימה קודם שהחזיקום ב"ד : ג איבעיא להו ב"ח מהו שימעט בנכסים [דף קמ ע"ב] בת אשתו מהו שתמעט בנכסים. אלמנה מהו שתמעט בנכסים. אלמנתו ובת איזה מהן קודמת [כ] *פירש הרמב"ם דפשיטא ליה שאם הניח אלמנה ובנים בלא בנות דאין שייך לומר באלמנה נכסים מועטין לומר האלמנה תזון והבנים ישאלו על הפתחים וכן נמי אם לא הניח אלא אלמנה ובת לא אמרינן האלמנה תזון והבנות ישאלו על הפתחים והיינו טעמא לפי שאין שיעור קצובה לאלמנה לפי שפעמים נשאת ברחוק זמן ופעמים בקרוב ואין לדבר קצבה עד אימת הוו מרובין ואימת הוו מועטין הלכך לא תקנו לעקור מן התורה דבר בשביל מזונות האלמנה אבל בנות יש להן קצבה עד שיבגרו. והך בעיא מיירי כשיש בנים ובנות והאלמנה ואין מזון לבנים ובנות עד שיבגרו הלכך בלא האלמנה נעשו הנכסים מועטים ונסתלקו הבנים. ומיבעיא ליה כיון דאלמנה ובנות באות מכח תנאי כתובה איזה מהן קודמת ואיפשיטא מינייהו חדא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטים מה הבת אצל האחים הבת ניזונית והבנים יחזרו על הפתחים אף אלמנה

פלפולא חריפתא

לאשמועינן דאע"ג דפרים בהדיא בבכורתו יטול כל בכורתו אם הוא יותר מר' זוז דאינו יכול לגרוע מבכורתו אפילו לר"י בן ברוקה כדנפקא לן לעיל מלא יוכל לבכר. הרשב"ם : [ג] הלכה אין חוששין לבית דין טועין. ולאו כללא הוא דבפרק זה בורר גבי הסיא אודיתא דהוה כתב בה דוכרן פתגמי כו' אמרי' כל כה"ג חוששין לב"ד טועין וכתבו שם רבינו ואיתא נמי חוששין לב"ד טועין במכילתין בפרק גט פשוט גבי הוא ע... המחק ועדיו על הנייר והעתקתיו שם : [ד] שמין את המחוברים ללוקח. פי' שלקח מן הבן כ"פ הרשב"ם וכ"כ הטור סימן רנ"ז : [ה] משמע דלכתחלה קאמר רב נחמן דהרי. נ"ל לפרש דלכתחלה היינו כל זמן שלא מיתו ולא פליג אהרשב"ם אלא דלרשב"ם אי עביד ולבים ומכסי מאי דעבד עבד ולכתחלה לא יבזבז והכא פליג רבינו שמעון וס"ל דאף לכתחלה רשאי והרשות בידו לעשות שכך משמע ליה הא דרב נחמן אבל אם בא שאר אחי ומיחו וקאמרי לא ניחא לן אע"ג דמיליה משתמעין בכך ודאי דיכולין למחות ובכך לא קשיא מדברי רבינו דהכא משמע דס"ל כרבי שמעון דהביאו לאחרונה ובפ"ק דב"ק גבי מה שעל נשיהם כו' כתב דיכולין למחות בגדול אחי ועוד דהא דהתם דברי התוס' הן והביאו הא דהניזקין אלא ודאי הך דהניזקין ליכא למשמע מינה אלא שהרשות ביד גדול אחי לעשות כן לכתחלה אבל ודאי אם יבואו האחין וימחו בו מהאתן מחאה ואינו רשאי לעשות כן והא דאתו התם בהניזקים הקרובים היינו קודם שמשמעו להא דא"ל רב נחמן כי היכי דלשתמעון מיליה וכי שמעי לא מיחו דסברא זו היתה טובה בעיניהם וטענו טענה אחרת דאכיל ושתי ולא אמיד וכו' : הדרן עלך יש נוחלין

פרק תשיעי [א] ואין מזקיקין הבנים להפרים מזון הבנות כו'. וטעמו מדאמרי' בנכסים מועטים מוציאין לבנות עד שיבגרו (לקמן ואי ליכא כדי שיזונו כו' אמר רבא מוציאין יט') משמע דבנכסים מרובין אין מוציאין כ"כ ב"י אה"ע סימן קי"ב : [ב] באנפרות. הפסד כו' פרש"י בגיטין דף מ"ד : [ג] כמאכל יורשים. פי' הא דאמרינן בשבת פ"ק דף י' ע"א שעה שלישית מאכל יורשין ופרש"י יורש הון רב שלא טרח בו ואין עסוקין ודואגים לשוט אחר מזונותיהן ולעסוק במלאכה : [ד] ורב האי ז"ל כתב וכו' והאידנא כו'. מסדר אדלעיל שכתב הרי"ף דלא תקינו רבנן וכו' ולא קאי אדסמיך ואם יש מקרקעי ומטלטלי וכו' : [ד] לפי התקנה חוזרין דמיהן לדין מקרקעי כו' היינו לרב האי ומ"מ רבינו מתמיה לקמן בסמוך על סברתו זאת : [ה] למה הדבר דומה למלוה ע"פ כו'. מרא דאכרכס תלי תניא בדלא תניא דרב האי סובר דאה"נ דמלוה ע"פ גובה והטור סימן ק"ז כתב כן בהדיא דלרב האי גובה : [ו] והלא צריכין לפרנס הבנות מן הדמים. תמיהא מילתא דמאי ראיה מדר' אסי דקודם תקנת הגאונים לדברי רב האי דבתר תקנת הגאונים וכן נמי מהא דסוטה לא מייתי כלל דדברי רב האי דוקא בתר התקנה אמורין וכמ"ש רבינו בעצמו לעיל דמדברי רב האי משמע דקודם לכן לא ולכן נראה דהאי ותדע כו' אפסק שכתב ואין חייבים כו' קאי מ"מ דוחק הוא דמאי בא ללמד ממה שכבר למוד : [ז] א"כ מה הועילו כו' שמא הבנות כו'. קצת קשה דהא ודאי הועילו שאם ירצו הבנות שיכולין למכור : [ח] ומיהו ביבמות מוכח. ובספרים אחרים כתוב בהאשה ולי נראה דלא הא ולא הא איתא אלא גרסינן בכתובות והיינו דמסיים כדאיתא בכתובות בסוף פרק נערה ולא הוי כפל לשון כיון דבסיומא מוסיף להראות מקום הפרק : [ט] שברשות היתומים נתרבו. אף לאחר שעמדו בדין הואיל ויש עדיין לבנים תפיסת יד ואין הפסד לבנות כו' : [י] משום דמימרא מפורשת היא. דבהדיא קאמר מה שמכרו מכור ש"מ דברשותייהו דבנים קיימי אבל משום דאנסיב ולא בגר דהדרא לבנים לאו מתורש מינה דברשותייהו דבנים קיימי דאיכא למימר דברשות הבנות קיימי אחר שעמדו בדין וכי אנסיב ולא בגר הדרו לבנים : [כ] פי' הריב"ם. וכן נמצא זה בדין בתוספות וידוע דהריב"ם הוא מבעלי תוספות ובני א"ב"ע

אגל הבת אלמנה ניזונית והבת השאל על הפתחים והנך כולהו לא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא ממעטי'* דנכסים בחזקת בנים קיימים ולא מפקינן מינייהו הנא ברשיה והא ולא איבעיא ליה בכתובת האלמנה אי ממעטא דמשום דפשיטא ליה כיון דתנאי ב"ד אית לה דכמאן דגביא דמי וממעטא. ותימה דאמאי לא מיבעיא ליה פרנסה מהו שתמעט אי בעינן שיהא מרובין בלא ציבור נכסים או דלמא אפ"ה נקראים מרובים [ל] ומסתברא כיון שלא הגיע זמנה לגבות לא ממעטא. ירושלמי אלמנה ובנים בניהם שוין אלמנה ובנות שתיהן שוות אין האלמנה דוחה את הבנות ולא הבנות דוחות האלמנה. פעמים שהאלמנה דוחה את הבנות [מ] על ידי הבנים. [נ] כשם שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי הבנים כך תדחה את הבנים דראויה היא לתבוע כתובתה ולא מזונותיה פירוש [ס] כיון שראויה להתפרנס מכתובתה לא ראו חכמים לעקור נחלה דאורייתא בשביל מזונותיה ירושלמי הדא דאיתמר והוא שיהא מזון לאלו ולאלו יב"ח חוץ מכתובת אשה [ע] וחוץ ממזון *אמנה חוץ מפרנסות בנות [פ] חוץ ממלוה בעדים חוץ ממלוה בשטר חוץ מקבורה. [צ] משמע דפליגי אגמרא דידן דסלקו בתיקו: ד מתני' הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובים הזכרים דוחין אותו אצל הנקיבות ובזמן שהנכסים מועטים הנקיבות דוחין אותו אצל הזכרים. האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה. ילדה נקיבה תטול מאתים ילדה נקיבה נוטלת מאתים. ילדה זכר יטול מנה ואם נקיבה תטול מאתים וילדה זכר ונקיבה הזכר נוטל מנה והנקיבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אין נוטל כלום ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול. ואם *אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל והא דתנא ילדה טומטום אין נוטל אוקמא רבא כרשב"ג דתניא ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן. ולית הלכתא כרשב"ג אלא אם ילדה טומטום נוטל בפחות שבשניהם. טומטום ובן בנכסי *אביהן הבן יורש וטומטום ניזון. טומטום ובת בנכסים מרובין טומטום שקיל פלגא רבעי ממון פלגא שקיל ממה נפשך ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין אפילו לרבנן דסומכוס כיון שאין אחד מהן מוחזק. בנכסים מועטים [טומטום] יחזור על הפתחים כמו שאין יורש עם הבן דהוי כמו ספק ויבם בנכסי סבא (יבמות דף לח:) דהוי ספק ספק ויבם ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי: ה [דף קמא ע"ב] **ההוא** דאמר לדביתהו נכסי להאי דמעברא* אמר רב הונא הוי מזכה לעובר והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה א"ל משנתנו איני יודע מי שנאה* [דף קמב ע"ב] ור' יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה וא"ת משנתנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו אמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה [ק] לכשתלד קנה כדרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני והוא שלא מת המזכה וגם המזכה לא חזר בו קודם שנולד הולד דאם חזר בו או מת ונפול נכסי קמי יתמי מודה ר"נ דלא קנה דלא נגמר הקנייה עד שיולד. ומיירי שלא הקנה לו בקנין סודר דלכשיולד הדר [ר] סודרא למאריה [ש] וגם לא בחזקה אלא במשיכה ויהנו ברשות הזוכה כשנולד העובר או דקאי באגם או קרקע בשטר והשטר ביד הזוכה כשנולד: ו **ההוא** דאמר לדביתהו נכסי לבנייך די יהוון ליך מגלי אהא ברי' קיבלא אמר והוא גברא מה תיהוי עליה אמר ליה זיל קני כחד מינייהו הנהו ודאי לא קנו דהא* ליתנהו. האי קנה או לא קנה ואיסיקנא דלא קנה מ"ט אי [דף קמג ע"א] אמר ליה קני כחמור מי קני ה"נ לא קני דאיתמר קני כחמור לא קנה את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה ורב המנונא אמר לא קנה כלום ורב ששת אמר קנה הכל [ת] וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני *ואע"ג דהמזכה לעובר לא קנה היינו דוקא מתנה אבל בירושה הבא מאליה [א] פסק *הרמב"ם דהלכה כרבי יוסי דהכי מוכח ביבמות בפרק אלמנה (דף סז.) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי יוסי אבל חכמים אומרים כו' ומסיק זו ולא ס"ל מאי קא משמע לן דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי ומי פליגי עליה והתנן זו עדות העיד ר' יוסי מפי שמעיה ואבטליון והודו לו אמר רב מי קתני וקבלו ממנו והודו לו קתני דמסתבר טעמיה והארכתי יותר ביבמות בפרק אלמנה לכ"ג: ז **ההוא** דאמר לדביתהו נכסי לך ולבניך. אמר רב יוסף אשתו קנה פלגא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אומר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו והלכה כרב יוסף. וכן הדין אם היו הנפרטין מרובין והנכללין מועטין נוטלין הנפרטין מחצה. ואף אם מגיע לאחד מן הנפרטין פחות מלאחד מן הנכללין כגון אם אמר נכסי לפלוני ולפלוני ולפלוני ולבני ראובן (א) ולא היו לו כי אם שני בנים: ח [דף קמג ע"ב] **ההוא** דשדר פיסקא דשיראי לביתיה א"ר אמי הראוי לבנים לבנים הראוי לבנות לבנות. ולא אמרן אלא דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא לכלתיה שדריה ואי בנתיה לא אינסיבו לא שביק איניש בנתיה ושדר לכלתיה: ירושלמי בפ' שני דייני גזירות מי שסלא ממדינת הים ואמר יכתבו אלו לבניי בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבניי אין הבנות בכלל: ההוא דאמר נכסי לבניי הוו ליה ברא וברתא מי קרו אינשי לברתא בניי או לא [ב] אמר אביי ובני דן חושים רבא אמר ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר [ג] ובני איתן עזריה: ההוא דאמר להו נכסאי לבניי ה"ל ברא ובר ברא מי קרו אינשי לבר ברא בני או לא רב חביבא אמר קרו אינשי לבר ברא בני מר בר רב אשי אמר לא קרו אינשי לבר ברא בני תניא כוותיה דמר בר רב אשי המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים לכאורה משמע הא דמספקא ליה משום דלא הוה ליה אלא חד ברא אבל אי הוו ליה תרין בנין פשיטא ליה דלא קרו אינשי לבר ברא בני וקשה דא"כ מה מייתי מהנודר מן הבנים דהנודר הנאה מן הבנים משמע דאית ליה בני טובא וצריך לומר דמשמע ליה דמתניתין איירי בכל ענין אפילו לית ליה אלא בן אחד ובן הבן ונדר מן הבנים מותר בבני בנים ור"ת מפרש דמבעיא ליה בכל ענין בין אית ליה חדא ברא ובין אית ליה בני טובא ומיבעיא ליה אי בלשון בני אדם קרו אינשי לבר ברא בני ומייתי ראיה ממתניתין דהנודר משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

ט **מתני'** הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואם אמרו גדולים ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושין ואוכלין השביחו לעצמן.
וכן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה פירש הריב"ם דלאורחא דמילתא נקט גדולים וקטנים דה"ה נמי גדולים וגדולים [ד] דאחוה דרב ספרא גדולים הוו ולא היה דדלמא קטנים הוו מיהו נ"ל דמילתא דפשיטא היא ואף ראיה אין צריך דברישא כיון דלקטנים מחיל כ"ש לגדולים דמימר אמר איטרחנא השתא וגם הם יטריחו היום או מחר ועוד אין דרך שירד אדם לנכסי גדול שיש בו דעת לחלוק [ה] וחולק בלא ידיעתו אי לאו דמחיל ליה אבל אקטן אפשר דיורד אדעתא להשביח לעצמו והאי דלא אודעיה דמימר אמר אף אם אודיעו אין בו דעת לחלוק ואפ"ה אמר דמחל כ"ש לגדולים ובסיפא כיון דלגבי קטנים אמר כיון דאודעיה הוי מחילה כ"ש לגדולים דבני מחילה נינהו וגם היה בהן דעת לחלוק ולא חלקו: השביחו לאמצע [ו] ואף שכר עמלן לא יטלו ולא דמו לשאר שותף דאמר (לעיל דף מב:) שותף כיורד ברשות דמי ונוטל כדין אריס משום דשותפין לא מחלי אהדדי אבל אחין מחלי אהדדי ובסיפא כי "אמר ראו מה שהניח השביחו לעצמן ויטלו כל השבח ואע"ג דבשאר שותף אין לו בשבח אלא כאריס [ז] ואפילו אמר ראו [ח] הריני עושה לעצמי דשאני שותפין דלהשתכר נשתתפו ומקפידין זה על זה [ט] שחבירו ישתכר ולא הוא הלכך לא מחלי כלל אהדדי אבל אחין שירשו מאביהן ולא נשתתפו יחד אדעתא להשתכר מה יפסידו הקטנים אם ישביחו הגדולים לעצמן ה"ל זה נהנה וזה אינו חסר וכן הגדולים נמי כיון שהם אינם רוצים להשביח וכי היכי דברישא הוי השבח לאמצע ולא יטלו אף שכר טורחם דמסתמא מחלו כיון דלא אמרו ראו הרי אנו עושים ואוכלין ה"ה בסיפא כיון שאמרו ראו ולא חששו להשביח עמהם שמחלו להן כל השבח *בפירוש ר"ח גרסי' אם אמר בבית דין ראו וכן איתא נמי בירושלמי דכיון שאמר בב"ד ולא חששו הב"ד לחלוק והניחו להם להשביח כל הנכסים ראו ב"ד שיש תועלת ליתומים בדבר אבל אמרו בפני עדים לא יטלו אפילו כאריס דהוה כשדה שאינה עשויה ליטע דידו על התחתונה דאם היה אומר לפני ב"ד גם הם היו מעמידין פועלים להשביח ובגדולים אין חילוק בין בית דין לעדים. ראו מה שהניח לנו אבינו פרשב"ם ומזומנים אנו לחלוק ומה שנשביח נשביח מחלקנו ומתוך לשונו משמע שלא השביחו כל הנכסים אלא לפי המגיע לחלקם ובגמרא לא משמע הכי דאמר רב ספרא שבק אבוהי זוזי שקלינהו משמע שנטל כולן ועוד דאי לא נטל אלא חלקו אפילו איכא אחריגא נמי [י] דזוזי כמאן דפליגי דמי (ב"מ דף סט.) וגם מתוך הסברא נראה דאין לחלק בין כל הנכסים למקצתן דמאן פלג ליה: **גמ'** אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא לא שנו אלא ששבחו נכסים *מחמת נכסים אבל שבחו נכסים [כ] מחמת עצמן השביחו (לאמצע): [דף קמד ע"א] רב ספרא שבק אבוהי זוזי שקלינהו ועבד בהו עיסקא אתו אחוהי קתבעו ליה בדינא קמיה דרבא אמר להו רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני. והוי כאילו אמר להן ראו והשביח לעצמו: י **וכן** האשה שהשביחה אשה מאי עבידתה אמר רב ירמיה באשה יורשת פרשב"ם אשה שמת בעלה והיא (ג) ניזונית מנכסי

הגה"ה
*אלמנתו אין ממעטת ואם אין מן הנכסים כדי שיזונו הבנים והאלמנה עד שיגדלו הבנות מוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזונות עד שיגדלו וכל השאר ירשו הבנים ומהם תזון האלמנה וריב"ש פירש שיהיו כולם ניזונים יחד כל זמן שלא יכלו וכן בת אשתו וכן בע"ח לא ממעט ויזונו הבנים והבנות עד שעת טריפת בע"ח לכשיטרוף אם יש שם מותר יזונו הבנות עד שיגדלו וריב"א פי' דאף אחר שיטרוף אם יש שם מותר יזונו הבנים עמהם. מה"ז:

הגה"ה
*ומצוה לקיים דברי המת א"נ בבריא וזיכה לו ע"י אחר: שמסברני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה אם נקיבה יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה נקיבה נוטל מנה תאומים או נפל לא יטול כלום אא"כ התנה כמו כן. מהרי"ח:

הגה"ה
*בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע וקנין לכשתלד קנה כרב נחמן מיהו לגבי פירות דקל להו דאף משבאו לעולם יכול לחזור כרב נחמן דפרק איזהו נשך וה"ה אם מוכר העובר של בהמה מעוברת דלא קנה אף כשבאת לעולם לר"י דחמיר ליה מוכר דבר שלא בא לעולם מלדבר שלא בא לעולם איפכא מדרב הונא כך נראה לר"י ורשב"ם פי' דטעמא דרב נחמן דחשיב עובר כאילו הוא בעולם לענין זה לכשתלד קנה א"כ היה משמע דקנה לענין מכירת עובר *) אבל ר"י אין אופס כך וגם פי' רשב"ם היינו שאמר שיקנה לכשתלד וזהו לפי שיטתו דפי' בפרק יש נוחלין גבי הא משום דקמפסיק ליה תנא בלשון ירתון אבל ר"י אין סובר כן א"כ הוי כאן פי' לכשתלד אם לא יחזור בו עד שתלד דומיא דהסיא דאיזהו נשך גבי פירות דקל. מהרי"ח:
*גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו ושמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת והחזירו ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו המחזיק בבנים קנה בראשונה לא קנה שמעו שמת העובר והחזיק ולא מת וא"כ מת לאביי החזיק בראשונה לא קנה בבניה (לא) קנה ולרבא החזיק בראשונה קנה ובבנייה לא קנה לדברי ריב"ש הלכה למעשה כאביי ולדברי ר"י אלפס הלכה כרבא. מה"ז:

הגה"ה
*כתב רשב"ם משום שלא היתה אשתו מעוברת הלכך לא קנה דכה"ג לא אמר דעתו של אדם קרובה אצל בנו אלא היכא שמזכה לעובר שבמעי אמו כבר. מה"ז:

הגה"ה
*וכן כתב ריב"ש ור"י אבל ר"ת אומר, דלא קני אלא כאריס נחלק הקטנים. מהרי"ח

הגה"ה
*פרשב"ם מחמת נכסים לא טרחו ולא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהם שכר פועלים. והשביחו הנכסים מחמת עצמן היינו שחפרו ונטעו ושכרו משלהן ולא משל אביהם ואפי' אם טרחו טורח שהיו הקטנים יכולין לטרוח אם הוא אומר להן ה הוי מחמת נכסים עצמן:
*וריב"ם מפרש מחמת נכסים פי' שהשביחו הנכסים כמו שדה בור שהעלה שרטון ע"י עידור וזיבול אפילו טרחו בגופן רק שלא הוציאו משלהן אלא מתפיסת הבית ומחמת עצמן כגון שהנכסים הם כמו שהיו מעולם אלא שעל ידם נשתכרו כגון שהיו בתים ולא היו שוכרים והם טרחו אחר השוכרים והקטנים לא היו יכולין לעשות זה והא דקתני

*) עי' בהגר"א יו"ד סי' שכ ס"ק י'.

הגהות הב"ח א חוץ מכתובת אשה וחוץ ממזון אלמנה חוץ מפרנסות: ב טומטום וכן בנכסים מרובים הבן יורש וטומטום ניזון: ג פסק הריב"ש דהלכה כר' יוסי: ד ובסיפא כי אמרו ראו מה שהניח לנו אבא השביחו לעצמן: ה בהגה"ה בתחלת פרשב"ם מחמת וכו' אם הוא אומר להו ראו מה שהניח לנו אבא אפי' הוי מחמת נכסים השביחו לעצמן הס"ד:

תפארת שמואל

פרק תשיעי (א) ולא היו לו כי אם שני בנים. ותימה גדולה בעיני נהי שכל א' מהכלל יטול חלקו כ"ס למה יטלו יותר מן הפרטים וע"כ לא פסק רמב"ם שהכלל יטול החצי אלא כשאומר לפלוני ולפלוני ולבני ראובן דקי"ל יקחו בני ראובן מחצה אבל בג' מודה וכ"כ הרב הרמב"ן שאי אפשר שהכלל יטלו יותר מן הפרט. ויותר נראה סברא שהכלל לא יטול יותר אלא כא' מן הפרט והראב"ד חולק עליו בלי' עי' פי"א דזכייה: (ב) ניזונית מנכסי יתומים וכו'. פי' דס"ל דמה שמחלק בין אשה יורשת לאינה יורשת היינו דוקא באינה ניזונית אבל באשה ניזונית לעולם אינה נוטלת אפילו שכר טרחה שהכל ליתומים וק"ל:

פלפולא חריפתא

אה"ע סי' צ"ג העתיק כרמב"ן: [ל] ומסתברא כו' לא ממעט'. ומיהו בירושלמי דלקמן איתא בהדיא דממעטא אך נדחה בכל דבריו כדלקמן: [מ] ע"י הבנים. כדאיפשיטא חדא מינייהו בגמרין לעיל: [נ] כשם שהאלמנה כו'. בעיא ופשיט דראויה היא וכו': [ס] כיון שראויה להתפרנס מכתובתה. ואפילו לאנשי גליל דס"פ נערה שנתפתתה דס"ל שהדבר תלוי ביד האלמנה שכל זמן שלא תתבע כתובתה חייבין במזונותיה וכוותייהו פסק רבינו שם מ"מ הואיל ויכולה היא להתפרנס מכתובתה והא דמזונות להאלמנה אינו מן התורה אלא תנאי ב"ד לא ראו חכמים לעקור נחלה דאורייתא כו': [ע] ה"ג וחוץ ממזון אלמנה: [פ] ה"ג חוץ ממלוה בשטר חוץ ממלוה בעדים: [צ] משמע דפליגא אגמרא דידן דסלקא בתיקו. ומש"ה נמי לא פשיט מהירושלמי לעיל לפרנסה אי ממעט משום דיש לדקדק מגמרא דידן דס"ל דלא ממעט וכן נמי פליג הירושלמי דאמר עד י"ב חדש אדברי חכמים דרים פירקין דאמרי עד שיבגרו: [ק] לכשתלד קנה. קשה לי בפרק האומר בקדושין דכתב לירושלמי לענין קדושין דבת יום א' מתקדשת ושם הארכתי בס"ד: [ר] סודרא למאריה. גרסינן והכי ליתא דגמרא ספ"ה דנדרים: [ש] וגם לא בחזקה. צ"ע חזקה אמאי לא שכרי כיון שהחזיק בליווי שמקנה הוי כמו דקאי תו ברשותיה דמחזיק וכן צ"ע נמי הי קני בכסף אמאי לא כתב דינו ומיהו י"ל דרבינו לא כתב בזה כלום משום דהכא מיירי בנותן מתנה וכי יהיב במתנה אין דרך למקבל לקנות ע"י כסף ועוד דלא פסיקא דלדוכתא דדרך לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב השטר כדאיתא בפרק קמא דקדושין בפסקא בכסף דהמתני' נכסים שיש להן אחריות וכו': [ת] וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני. ועיין בפרק האיש מקדש בפלוגתא דקדושין שאין מסורין לביאה: [א] פסק הרמב"ם דהלכה כר"י. כתב הב"י סימן ר"י וז"ל ואני לא ידעתי היכן מצא כן בדברי הרמב"ם ז"ל שאע"פ שתחלת דבריו בפ"ח מהל' תרומות משמע לכאורה שס"ל כר"י שכתב שאינו יכול להאכיל הלא תכף כתב לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל את העבדים וזה כדברי חכמים וכו' והגם כי דבריו באותה בבא יש בהן קושיות והוויות יצטרך נגר לסולמן וליישבן ע"פ סוגית הגמרא ודברי התנאים לא האריך בזה עכ"ל אבל בספרו כסף משנה מישבו להרמב"ם שפיר ומסיק דדעתו כרבינו ועיין בדברי רבינו דבפרק אלמנה גם שם בספרי תוספות יו"ט: [ב] אמר אביי ובני דן חושים. והא דאמר לבני הא בלא"ה הן לבני לבטל דייתיקי אמר כן. כ"כ התוס': [ג] ובני איתן עזריה. וא"ת אמאי לא הביאו נמי ובני אלה קנז ואלה בני בתים דכתיב נמי בד"ה א' ד' וי"ל דכיון דמייתי קרא דבסיי ב' דקדים לא הוי איכך אלא כיצדה ועוד לקרא מסה"כ ובני פלוא אליאב דבספר אחד מהחומשין כתיב ולי נראה ע"פ הדקדוק דהני תרתי דשמותייהו בוי"ו הוה כאילו המקרא חסר מאחרים שלא זכרום שכן כתוב במדקדקים על ואיה וענה ותומיהם: [ד] דאחוה דרב ספרא. לקמן בסמוך: [ה] וחולק. אליבא דמ"ד לקמן דאין השבח לעצמן אלא כמה שמגיע להלקם ולמאי דמסיק רבינו אפי' בכל מלינן למימר דאין דרך שירד להשביח ולא יודיע לגדול שגם הוא ישביח עמו אי לאו דמחיל ליה: [ו] ואף שכר עמלן. גרסינן ופי' הטור סימן רפ"ז בטרחו בשבירת פועלים: [ז] ואפי' אמר הריני. כן גורס טור שם: [ח] הריני עושה לעצמי ואין שותף הוגן שלא חבירו ולכן אין בדבריו כלום: [ט] שחבירו ישתכר. כלומר אהכי מקפידין שחבירו ישתכר והוא לא ישתכר וכולם שישתכרו שניהם: [י] דזוזי כמאן דפליגי.. כדאיתא בפ' איזהו נשך גבי הנהו תרי פותאי: [כ] ה"ג מחמת
עצמי

יתומים והשביחה את הנכסים אף שכר טרחה אינה נוטלת כיון דניזונית משל יתומים מעשה ידיה שלהן ואם אינה ניזונית כגון שתבעה כתובתה בב"ד דשוב אין לה מזונות והניח בעלה נכסים מועטין שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו בית דין או היורשים מלהשביעה ולהגבותה כתובתה אפילו השביחו נכסים ועמדו על אלף דינרים השביחה לעצמה אבל השביחה הנכסים בשתק נוטלת כתובתה והמותר ליורשים [ל] ומתוך לשונו משמע [מ] דאין נוטלת בשבח כלום* ולא נהירא דדוקא אשה יורשת דאהיל הוא דמהלי אהדדי אבל אשה שאינה יורשת הוי אגל הבנים כיורדת בנכסי אחר ונוטלת שכר טירחה אך שידה על התחתונה ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע את ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מעות אינה נוטלת רק שכר טרחה דבר מועט כיון שלא קבלה עליה אחריות וגם מה שפירש אם לא היה בנכסים כדי כתובתה אם השביחתן [נ] שגובה כתובתה מאותו שבח לא נהירא דכיון שהשבח ליתומים משום דלא אמרה ראו אינה גובה כתובתה ממנו דתנן בפ' יש בכור (דף קכ:) דאין אשה גובה כתובתה מן השבח ואף על פי שגובה עכשיו כתובתה ממטלטלין היינו מתקנת הגאונים שגובה ממטלטלי כמו ממקרקעי אבל שבח אפילו ממקרקעי לא גביא גם מה שפירש אם אמרו ראו שהשביחה לעצמה לא נהירא לי דלא מצינו שע"י ראו יהא השבח לעצמו אלא למי שיש לו חלק בגוף הנכסים אבל בעל חוב ואשה בכתובתה [ס] אין להם לירד לנכסים אלא על פי ב"ד ואמרי' בכתובות פרק אלמנה (דף נח.) אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום ואפילו עשו לה ב"ד הכרזה ולא אייקור ברשותא דיתמי אייקור : יא אמר רבי חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ואפילו קדמוהו בנות ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון לזכרים: פשיטא יחד לו בית ועלייה בית קנה עלייה לא קנה בית ואכסדרה מהו שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי יחד לו אביו בית וכלי בית בית לא קנה כלי בית קנה אמר ר' ירמיה כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובלא דיוני רב פפא אמר אפילו מוניינא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי אנסביה לבריה ותלא ליה אשיתא דמשחא : אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך הא דא"ר הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה* :

א ואם אמר ראו כו' אפילו השביחו הנכסים מחמת עצמן הואיל ולא רצו לטרות אלא ע"מ שיהא שלהן הרי הוא לעצמו ור"ת מפרש מחמת נכסים כגון בוסתני ופרדיסי דהתל ומחמת עצמן היינו שהניח להן אביהן מתכת ועשה מהן כלים ועורות ועבדו ואין נראה לר"י חלוק הזה . מא"ז : ווזי ועביד עיסקא השיב שבחו מחמת נכסים וגברא רבה דלא שבק גירסיה וטרח לאחריני וכל דכוותא אע"ג דלא אמר לעצמי אני עושה כמאן דאמר דמי והשביחו לעצמן . מא"ז :

הגה"ה

*וריב"ם אומר שתנכה שיעור בטול מעשה ידיה ושאר השבח תטול אפי' אי שקלה מזוני . מא"ז :

הגה"ה

*ואפי' בע"כ של נפקד והני בין במלוה בין בפקדון ואפי' אין הפקדון ביד הנפקד קנה ואפילו במתנה מועטת בעי' מעמד שלשתן ואם הנפקד עובד כוכבים לא קנה ואם המקבל מתנה עובד כוכבים לא קנה ואם אינו יכול ליתמע הימנו יתנהו לו ואם הניתן עובד כוכבים קנאו המקבל ישראל והנותן במעמד שלשתן אין יכול למחול לא ללוה ולא לנפקד ולא לחזור בו ולא תקנו מעמד שלשתן בכתובה כשהאשה עדיין תחת בעלה ואם מכרה כתובתה בעודה תחת בעלה בלא מעמד שלשתן דהשתא מכרה בדמים מועטים דשמא לא תבוא לידי גבייה לעולם אפ"ה אם מחלה אחר שנירושין היא תשלם כל הכתובה ללקוחות . מא"ז :

יב מתני' [דף קמד ע"ב] [ע] האחין והשותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע מפרש בירושלמי בין לריוח בין להפסד . חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו : גמ' תנא לאומנות המלך. ת"ר אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין ואם מחמת עצמו לעצמו ת"ר אחד מן האחין [ע]שנטל מאתים זוז והלך ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר אם אתה אצלנו יש לך מזונות ואם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליהבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית . אין הכי נמי : חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו שלח רבין משמיה דרבי אילעי לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל חלה באונס [פ] מתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה כדרבי חנינא דאמר הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים . שנאמר צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם . תוספתא אמר רשב"ג במה דברים אמורים ברפואה שיש לה קצבה אבל ברפואה שאין לה קצבה מתרפא מן האמצע : יג מתני' האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינות נגבית בב"ד אבל שלח לו חבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים : גמ' והתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת לו אמר רבא לא קשיא מתניתין בסתם ברייתא במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת לאמצע שמואל אמר מתני' ביבם דהו"ל ראוי ואין היבם נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דהאיך משלם לימא ליה תנו לי שושביני ואשמח עמו [דף קמה ע"א] אמר ר' יוסף הכא במאי עסקינן כגון ששמח עמו שבעת ימי המשתה ולא הספיק לפורעו עד שמת אמר רב פפא הלכתא בין שמת ארוס בין שמתה ארוסה בין דהדר ביה איהו מוהר הדרי קדושין לא הדרי הדרא בה איהי אפילו קדושין הדרי אמימר אמר קדושין לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה וכן הלכתא : יד תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית [דף קמה ע"ב] ואין שביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה דכמלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא ביה לא יגוש ואין הבכור נוטל בה פי שנים דהו"ל ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב כהנא כללא דשושבינות הוה במתא איבעי ליה למיתי הוה קרוב למתא כדשמע קל טבלא איבעי ליה למיתי הוה באתרא דלא מצי שמע איבעי ליה לאודעיה לא אודעיה הרעומות אית ליה ושלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהוג בי נגנא עד זוזא אייתיה בכריסיה אכלה בכריסיה עד ארבע משלם פלגא מכאן ואילך איהו כחשיבותיה ת"ר עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בלנעה יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו כשתשא אשה אחרת אני עושה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי :

טו [דף קמו ע"א] מתני' השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם במאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין [לא אכל] שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין : גמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא פשיטא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא [קתני] קמ"ל . אכל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגרו לו מאי ת"ש דאמר ר' יהודה אמר שמואל מעשה באחד ששיגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן וכלי זהב וכלי כסף [ב]וכלי מילתא ורכב בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה ר' אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשויין לבלות אין נגבין ושאין עשויין לבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה אבל שגרו לו או שאכל שלוחו לא איפשיטו ואינן נגבין. איבעיא להו [צ] מהו שישלם שבח סבלונות תיקו בעי רבא סבלונות העשויין לבלות ולא בלו מהו ולא איפשיטא :

טז אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו הותרגיתא [היא] ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח לנון אני מריח בגליל [דף קמו ע"ב] אמרה לו מאן יהיב לן מבוהבת דיריחו ואכילנא ביה נפיל עליה חורבה ומתה . אמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה אם מתה אין יורשה . פרשב"ם דבנשואה איירי וכיון דנכנס אחריה לבודקה היה בדעתו לגרשה אם ימלאנה בעלת מום ומתה קודם שנתפייס עמה הלכך אין יורשה . ומהכא שמעינן מי שמתה אשתו מתוך קטטה שהיה בדעתו לגרשה אין יורשה וכדאמרי' בגיטין (דף יח.) כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין הבעל אוכל פירות *ויש גורסין הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדקה [ומוקי לה בארוסה] וקשה להך גירסא דאפילו בא עליה קיימא לן דאינו יורשה [ק] כדתניא כתובות (דף נג.) אשתו ארוסה אם מתה אינו יורשה ונראה דלא קשה דאמרי' בכתובות (דף מח:) נכנס עמה לחצר שהם חצר דידיה לנישואין וזו החורבה שלו היתה ונכנס עמה לבודקה והוא טוען שנכנס עמה [ר] לשם נישואין באם לא ימלאנה הותרגית ולא מלאה בעלת מום והרי היא אשתו וזכה בירושתה ואמרו חכמים הואיל וכניסתו היתה לבודקה לא חשבינן להך כניסה נישואין ואין יורשה והשתא אין ראיה לפסק רשב"ם שאם מתה מתוך קטטה אין יורשה והיא דנתן עיניו לגרשה אין ראיה חדא דר' יוחנן פליג עליה דר"ל ואמר דיש לבעל פירות עד שעת כתיבה לר' שמעון ועד שעת חתימה לרבנן ועוד אפילו משעת כתיבה וחתימה לא הפסיד הבעל פירות אלא כשנתגרשה לבסוף ועוד תמיה לי מה ענין אכילת פירות שהוא תקנת חכמים ואפשר שלא תקנו לו כשנתן עיניו לגרשה [ש] אבל ירושה דאורייתא מי הפקיע ירושתו אם הוא שונאה הטו אב שבנו שונאו לא יירשנו ועוד אי הא עובדא בנשואה איירי מה הוצרך ליכנס אחריה לחורבה כדי לבודקה למה לא בדקה בתוך ביתו : יתיב [ג]רבא סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמת הוא ובין שמתה היא ואפילו הדר ביה איהו סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי הדרא ביה איהי אפילו כישא דירקא הדרא אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין להו דמי בשר בזול :

יז מתני' שכיב מרע שכתב נכסיו לאחרים שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת*: גמ' מ"ט דאזלינן בתר אומדנא דאי הוה ידע דחיי [ת] לא הוה כתיב לכולהו ניכסי לאחריניה : יח ותניא נמי הכי מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא ת"ר* מי שהיה חולה ומוטל על המטה ואמרו לו נכסיו למי ואמר להן [דף קמז ע"א] דומה לו שיש לו בן ועכשיו שאין לו בן נכסיו לפלוני כמדומה לו שאשתו מעוברת עכשיו שאין אשתו מעוברת נכסיו לפלוני ונודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת אין מתנתו מתנה . מניין למתנת שכיב מרע מן התורה אמר רמי בר יחזקאל מהכא ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויצו אל ביתו וגו' בצוואה בעלמא ומכאן משמע [א] דיוצא בקולר יש לו דין שכיב מרע וכן בגיטין (דף סה:) גבי גניבא יוצא בקולר הוה [ב] ורב אלפס ז"ל כתב דיוצא בקולר ומפרש ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו בצוואה דידהו [ג] כמצוה מחמת מיתה נינהו ולא מסתבר טעמיה במפרש ויוצא בשיירא דודאי יוצא בקולר הוי יוצא ליהרג ואין לך מצוה מחמת מיתה גדול מזה כדחזינן באתקיה דרב דימי דאמרה ווי ווי דמייתא ההיא איתתא קרי ליה מצוה מחמת מיתה אע"ג דלא הזכירה מיתה בשעת המתנה דבגלוי מילתא בעלמא סגי וכן מסוכן שתקף עליו החולי ונטוי למות כל צוואתו חשבינן מחמת מיתה אפילו לא הזכיר מיתה והכי איתא בירושלמי דפיאה איזהו שכיב מרע כל שלא קפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסין אצלו מיד והרחוקים אחר שלשה ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד אלמא משמע דאחר שלשה ימים [ד] נקרא שכיב מרע וכל צוואתו מחמת מיתה הוא אבל מפרש ויוצא בשיירא נהי דלענין גט מדמינן להו ליוצא בקולר היינו לענין בהלה דמחמת טרדת הדרך הם בהולים ואין דעתן מיושבת עליהן לגמור דבריהם ולומר תנו ובהילי טפי ממסוכן אבל לענין נתינת ממון לא דמו כלל ויוצא בקולר ומסוכן כשנתנו כל ממונם ודאי אדעתא שהן סבורין למות נתנו אבל מפרש ויוצא בשיירא מדעתם ילאו ודעתם לחזור וכן כתב ה"ר יונה ז"ל :

יט [דף קמז ע"ב] אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן היא שמא תטרף דעתו עליו ומי אמר רב נחמן הכי והא אמר רבא אמר רב נחמן אף על גב דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל *מודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ [ה] שאין היורש יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא משה"ה אין יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אין יכול למחול אינה של תורה ועשאוה כשל תורה :

כ אמר רבא אמר רב נחמן ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני

הגה"ה

*מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמית בכולה או מצוה מחמת מיתה אפילו במקצת לא בעיא קנין והוא דמית אבל עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה . מא"ז :

הגה"ה

*כתב ריב"ם דגבי מתנה דברים שבלב דברים הן דהיכא דגלי אדעתא דלא יהיב מדעתיה לא הוי מתנה כגון גבי מתנתא טמירתא ובשטר מברחת והכא הואיל ובחנם יהיב אי גלי דעתיה דלא ניחא ליה אפי' לא אמר בפירוש לא קנה אבל גבי מכר וקדושין אמרי' אינן דברים דלאו כל כמיניה לומר לא היה בדעתי אפי' איגלאי בדעתיה אם לא אמר בפי' אמרי' אגב דשקיל זוזי גמר ומקני . מא"ז :

הגה"ה

*ואפי' פעוטות מחילתן מחילה מיהא המוחל אם הוא גדול חייב לשלם ללוקח הדמים שנתן לו מיהו כל השטר אין חייב לשלם . פר"י . ואי קרקיש ליה זוזי וכתב ליה שטרא בשמיה נמי אין יכול למחול והכי איתא בכתובות . מהרי"ח :

הגהות הב"ח א בהגה"ה במתחלת וריב"ם וכו' ואם אמר כאו וכו' אפילו השביחו הנכסים וכו' ועורות ועבדום ואין נראה : ב וכלי מילת ורכב בשמחתו : ג יתיב רבין סבא

פלפולא חריפתא

גזמן השביחו לעצמן : [ל] ומתוך לשונו . ר"ל בתחלת לשונו : [מ] שאין נוטלת בשבח כלום . ר"ל אפי' שכר טרחה: [נ] שגובה כתובתה. כשהשביחה בשתק:[ס] אין להן לירד כו'.וי"ל לשון שכר טרחן וידן על התחתונה . כדלעיל כך כתוב בטור אה"ע סימן ל"ה : [ע] האחין והשותפין . וכך כתב בטור חו"מ סימן קע"ז דבין אחין בין שאר שותפין : [ע]שנטל מאתיים זוז.בטור השמיט זה: [פ] מתרפא מן האמצע. משום דהוי כמזונות וכמ"ש התוס' וכתב הרמב"ן ואע"ג דאיכא לפלוגי בינייהו בטעמא הכא לא פלגינן עליה דרשב"ג מסברין וכו' ב"י שם : [צ] מהו שישלם שבח סבלונות . וכן היא גי' הרי"ף אבל בקילור כתיב כגי' הרשב"ם והתוס' וכמו שהוא בספרים שלנו : [ק] כדתניא . כמדומה לי בס"ק דקדושין : [ר] לשם נשואין אם לא .

כך העתיק הב"י אה"ע סימן נ' : [ש] אבל ירושה דאורייתא.וכך קרי לה נחלה דאורייתא בס"פ אע"פ תמיהא לי דבגמרא רפ"ט דכתובות מסקינן דירושת בעל מדרבנן ושמא משום דאמרי' נמי שעשו לה חיזוק כשל תורה: [ת] לא היה כותב לכולהו נכסי לאחריני . מסיים הרי"ף אבל אם שייר קרקע כל שהוא אמרינן למסמך עליה שיירה : [א] דיוצא בקולר יש לו דין ש"מ . וכדמסיק במצוה מחמת מיתה: [ב] ורב אלפס ז"ל כתב. גבי אתקיף דרב דימי בשי' התקי"ג : [ג] במצוה מחמת מיתה. ואפי' שייר חוזר כדלקמן בפירקין וצ"ל קנין אפי' שייר כדאיתא בדברי רבינו גבי דגניבא בפרק שתקבל : [ד] נקרא ש"מ וכל צוואתו מחמת מיתה . כלומר שנקרא ש"מ לענין שכל צוואתו כו' מדלאמר ג' ימים אף הרחוקים נכנסים : [ה] שאין היורש יכול למחול

פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו ותנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו דכל מידי דליתיה בבריאה בקנין ליתיה בשכיב מרע באמירה. אמר רבא אמר רב נחמן [דף קמח ע"א] שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתיה בבריא ואפילו* בקנין הואיל וישנו בבריא במעמד שלשתן. איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי או לא ואת"ל פירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו מהו אמר רב נחמן את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר [דף קמח ע"ב] ואליבא דרב זביד דאמר (ג) אם רצה להוציא בו זיזין וגזוזטראות מוציא ובמוכר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי הילכך קנה מי שניתן לו הדקל [ו] גם הפירות: **כא אמר** רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן[ז] ואם כנמלך* מת קנו כולן ואם עמד אין חוזר אלא באחרון ודלמא עיוני קמעיין סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר ר' יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינת הים והא דחיישינן מספיקא לאפוקי ממונא היינו טעמא משום דיש כאן מתנה גמורה בקנין אלא דמחמת אומדנא הוא דאמרינן אם עמד חוזר והאי אומדנא לא אמרינן אלא היכא דבריר לן בודאי דהוי מתנה בכל נכסיו אבל היכא דמספקא לן לא אמרינן אומדנא וכי תקשי לך דהכא מספיקא אמר דקני ולעיל פריך ודלמא עיוני קמעיין ולא קני וי"ל משום דאיכא רגלים לדבר שאינו נמלך שהרי חלק כל נכסיו אלא ששתק בינתים לעיין כמה יתן לזה וכמה יתן לזה והריב"ם פירש דהא דפריך לעיל ודלמא עיוני קמעיין ארישא קאי דקאמר אם כמחלק אם עמד חוזר בכולן ופריך ודלמא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לאחר ועיוני קא מעיין ונמלך ונתן לאחר ומתניתין דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה ולא חיישינן לנמלך מיירי כגון דאמר כל נכסיו לפלוני ופלוני ואח"כ פירש מה יתנו לכל אחד ואחד. ואלא מתניתין דקתני לא שייר קרקע כל שהיא אין מתנתו מתנה היכי משכחת לה אמר רב נחמן [ח] באומר [ט] כל נכסי אלו הן מר בר רב אשי אמר במוחזק:

הגה"ה
*מיהו לענין הרשאה מועיל אפילו בהלואה דשליח שויה. מהרי"ת:

הגה"ה
*פי' אם שהה בין אחד לאחד יותר מכדי דבור רק שלא יהא נראה כממתין וחושב מה לעשות במותר קנו כולן. מא"ז:

כב איבעיא להו חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא ת"ש כולן לראשון ומקצתן לשני שני קנה ראשון לא קנה מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה ושני לא קנה. פירש וכולן מה ששייר ולא נתן לראשון ומשכחת לה לרישא בין כשמת בין כשעמד ראשון לא קנה דחזרה במקצת הוי חזרה בכולה ושני קנה אפילו עמד דהויא לה מתנת שכיב מרע במקצת בקנין וסיפא לא משכחת לה אלא בשעמד דאי כשמת [י] שני נמי קנה: **כג איבעיא** להו המקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו חלק כל נכסיו לעניים מהו תיקו וכיון* דסלקי בתיקו מספקא לן אי שייך הכא אומדנא או לא יראה שאין מבטלין ההקדש וההפקר והחילוק שחילק [כ] שאין מבטלין מעשיו [ל] אלא היכא דבריר לן אומדנא כדפירשתי לעיל: **כד אמר** רב ששת יטול ויזכה יחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן בשכיב מרע וכ"ש בבריא שיש עמו קנין במתניתא תנא אף יחסין וירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקה היא: [דף קמט ע"א] **איבעיא** להו יהנה בהן מהו [ירצה בהן מהו יעמוד בהן מהו] ישען בהן מהו תיקו ולא קנה. איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו זימנין א"ר יהודה אמר רב אם עמד חוזר וזימנין אמר אם עמד אינו חוזר ולא פליגי הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו והא דפרעינהו בחובו. איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו מי אמרינן שלו הוו מקודם לכן ואע"פ שמוחזקין ועומדין הנכסים בחזקת שכיב מרע עד היום הזה מ"מ בתר הודאתו אזלינן דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והרי הודה שהיה שלו ואם עמד אינו חוזר או דלמא כיון שהודה על כל נכסיו נראה שאין זה אלא מתנה שיהו שלו אם ימות ואם עמד חוזר: **כה ת"ש** דאיסור גיורא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה. אמר רבא היכי ליקני רב מרי להני זוזי אי בירושה גר לאו בר ירושה הוא ואי במתנת שכיב מרע מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנת שכיב מרע אי במשיכה ליתנהו גביה אי בחליפין אין מטבע נקנה בחליפין אי אגב ארעא [מ] לית ליה ארעא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא. מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי ולודי איסור דהני זוזי דרב מרי ניהו ולקנינהו בהודיתא *אדהכי נפקא הודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר מגמרו טענתא לאינשי ומפסדי לי אלמא הודאה לא הויא כמתנה ואם עמד אין חוזר דאי הויא כמתנה גר דליתיה בירושה ליתיה במתנה במתנת יורש [נ] הא דאמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן ודליתיה בירושה [ס] ליתיה במתנה במתנת יורש בלחוד הוא דקאמר [א] ועיקרא דהא מילתא משום דקי"ל לגבי יורש לשון ירושה ולגבי שכיב מרע לשון מתנה ולשון ירושה חד טעמא ניהו כדאמרינן במתניתא תנא אף יחסין וירש בראוי ליורשו ורבי

הגה"ה
*וכתב ס"ה כרוך מארץ יון הלכתא לא קנה דמספיקא לא מפקינן ממונא. מא"ז:

הגה"ה
*ומשמע אפילו בלא קנין רק בהודאה ודוקא כעין הודאת איסור גיורא דקים לן דלזכותו נתכוון אבל בעלמא לא קני מידי בהודאה היכא דשייך למימר אדם עשוי שלא להשביע את בניו כדאיתא לקמן בפרק גט פשוט ובזה בורר ודלא כפירוש רשב"ם דפירש דאין שייך רק בהלואה שאמר מנה לפלוני בידי אבל אם אמר חפץ פלוני של פלוני לא שייך אלא דרך פקדון נמי שייך. פר"י מהרי"ח: אבל בא"ז כתב שאם המנה הוא בעין ואמר זה המנה שהפקדתי ביד פלוני של ראובן הוא זכה ראובן באותו המנה ודוקא בשכיב מרע מהניא הודאה ולא בבריא. מא"ז:

יוחנן בן ברוקה היא ואמר נמי שלח רב אחא בר רב איקא לדברי רבי יוחנן בן ברוקה נכסיי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה אמר ליה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק ושמעת מינה דלשון מתנה ולשון ירושה לגבי יורש חדא מילתא היא ומכאן אמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן אבל מתנת שכיב מרע למי שאין יורש ואפילו לגר [ב] בעלמא קני דקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי והכי סדר מר רב האי גאון ז"ל. גם כי נתלה באילן גדול דברים תמוהין הן דמאי נפקא מינה בהא דרב מרי בנו של איסור גיורא היה מאחר שהיתה הורתו שלא בקדושה ואין ראוי ליורשו מה לי איסור גיורא שנתן לרב מרי בנו ומה לי אדם אחר אי מהני לאדם אחר [ע] אמאי לא מהני נמי לרב מרי בנו ואין אלו אלא דברי נביאות:

כו [דף קמט ע"ב] **שייר** קרקע כל שהוא כו'. וכמה כל שהוא רב יהודה אמר קרקע כדי פרנסתו ורב ירמיה אמר מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה מכוון שמעתא דשבי קרקע מאי טעמא דאי קאי סמיך עלה מטלטלי נמי סמוך עלייהו אמר רב יוסף מאי כוונתא איכא מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן ומ"ד כדי פרנסתו כל שהוא תנן וכתב רב אלפס ז"ל וליתא לדרב יהודה מדרבא אר"נ חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן ואלו הן שכיב מרע עבדו אשתו ובניו ומברחת ושמעת מינה דשייר מידי בכולהו הוי שיור ולא בעינן כדי פרנסתו והמיהני על פיסקא הדין דלא אשכחן מאן דפליג אדרב יהודה ורב ירמיה בר אבא ור' זירא ששיבח דבריהם אלא רב יוסף שתמה על ששיבח ר' זירא דבריהם ולא מלאו לבו לחלוק על דבריהם וגם אביי הקשה יפה לרב יוסף על שתמה על דבריהם ורב יוסף דחה דברי אביי בדברים שאין בהן ממש ומה שהלה רב אלפס להשוות כל חמשתן ביחד דשייר מידי בכולהו הוי שיור אין בראיה זו ממשות לדחות דברי אלהים חיים דלאו כולהו בחדא מחיתא מחתינהו דרב נחמן לא קאמר אלא הדין שאמרו חכמים באלו חמשה אין נוהגין במקצת נכסים ולאו דוקא שיהא שיור כולן שוה דלכולהו מטלטלין הוו שיור לבר מכתובה משום דכתובה ממקרקעי תקינו רבנן וכן לענין שיור נמי מסתבר דשכיב מרע בעינן כדי פרנסתו דמידי הוא טעמא אלא משום אומדנא דלא יהיב איניש כל מה דאית ליה וימות ברעב אלא אדעתא דמית קא יהיב והאי אומדנא לא בטלה אם לא כשייר כדי פרנסתו ומסתבר כי היכי [פ] דבטילא תמיהין דרב יוסף על קרקע הכי נמי איתבטלא על כל שהוא ושיעור כדי פרנסתו יראה אם הוא עובד אדמה שישייר לו קרקע כדי פרנסת בני ביתו וכן אם מתעסק בסחורה או ברבית ששייר כדי שיוכל להתפרנס [צ] מן הריוח:

כז [דף קנ ע"ב] **חמשה** עד שיכתבו כל נכסיהן אלו הן שכיב מרע דתנן ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים [ק] שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת עבדו דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אשתו דאמר ר' יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא בנו דתנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה מברחת דאמר מר מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה ובכולהו מטלטלי הוי שיור לבר מכתובה דמקרקעי תקינו לה רבנן ממטלטלי לא תקינו לה רבנן ואמרינן נמי (לעיל ע"ה) א"ר דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל העבד ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה והשתא דתקינו רבנן בתראי למיגבה כתובת אשה ממטלטלי אפי' לכתובת אשה הוי שיור*:

הגה"ה
*ואפילו מטלטלי דלא איתנהו בעינייהו כגון מלוה הוי שיור. מא"ז:

כח אמר מטלטלאי לפלוני כל מאי תשמישתא איקרו מטלטלי לבר מחיטי ושערי פירש רשב"ם וה"ה לבר מבהמות כל מטלטלאי אפילו חיטי ושערי ואפילו ריחים העליונה לבר מריחים התחתונה כל המטלטל אפילו ריחים התחתונה איבעיא להו עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי והלכתא כמטלטלי דמי דגרסי' בפ' יש נוחלין (דף קכח.) אמר ר' נחמן אין גובין מן העבדים ואיפסיק הלכתא כוותיה [ר] אלמא עבדא כמטלטלי דמי:

כט אמר נכסיי לפלוני. עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין ארעא איקרי נכסי דתנן נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה גלימא אקרי נכסי דתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה זוזי איקרו נכסי דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר וחזקה כי הא דרב פפא הוו ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפיק לאפיה עד הוך בטרי איקרו נכסי דאמר ר' נחמן בר יצחק אמר רב שני שטרות הן זכו בשדה זו לפלוני וכו' לעיל בפרק הספינה (דף עז.) [דף קנא ע"א] בהמה איקרי נכסי דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה הראויה למזבח עופות איקרו ניכסי דתנן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראוין ליקרב על גבי מזבח יינות שמנים וסלתות ועופות תפילין איקרו נכסי דתנן המקדיש את נכסיו מעלין לו תפילין איבעיא להו ס"ת מאי תיקו:

ל אמיה דמר זוטרא בר טובי כתבינהו לנכסי לרב זוטרא בר טובי דבעיה לאינסובי לרב זביד ואינסיבה ואיגרשה אתאי לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסבה אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו למ"ד מברחת קני ה"מ היכא דלא גליא דעתה הכא גליא דעתה רשב"ם גרים אבל הכא גליא דעתה משום אינסובי והא אינסיבה ואיגרשה ומשמע דאי לא איגרשה לא היה מחזירם לה ולפי זה הא דאמר מברחת לא קנה היינו דוקא לאחר שתתאלמן או תתגרש אבל כל זמן שהיא תחת בעלה לא יחזירם לה אבל לפי הספרים דגרסי הכא גליא דעתה והו לא [ש] לא נצטרך לומר כן וכן מוכח בכתובות (דף עט.) דלא קננהו לוקח כלל ואפילו בעודה תחת בעלה דפריך

הגהות הב"ח א ודליתיה בירושה ליתיה במתנה במתנת יורש בלחוד הוא דקאמר הכי ועיקרא וכו' דלגבי יורש לשון ירושה לגבי שכיב מרע לשון מתנה חד טעמא כצ"ל : ב ואפילו לגר דעלמא :

תפארת שמואל

(ג) אם רצה להוציא בו זיזין וגזוזטראות מוציא. זה לא יכולתי להבין היך בא רב זביד לפי גירסא שגורס כל לגבי נפשיה כו'. והא רב זביד אין שייך כאן כ"א לגי' רשב"ם ע"ש. וע"כ נראה דטעות הוא:

פלפולא חריפתא

אבל הוא עצמו מוחל מידי דהוה שחוזר וכ"כ הרי"ף : [ו] גם הפירות. דלא נתרוקנו לנותן דהא איהו לא היה בדעתו לשייכן לעצמו הלכך הכל יהיה לבעל הדקל דאית ליה קנין בגוף. הר"ן : [ז] ואם נמלך קנו כולן כו'. בקנין ויפוי כח כדלקמן גבי מתנת ש"מ במקצת וכ"כ הר"ן ומיהו באחרון א"צ קנין כלל ולראשונים בעי בקנין בלא יפוי כח וקנין בעי : [ח] באומר כל נכסי כו'. ולא קנה א"כ במיפה כחו כדלקמן : [ט] כל נכסי אלו הן. וכן גי' הרי"ף ואע"ג דהרשב"ם כתב בשם ר"ת ודחאה משום דהשתא יש לחוש יותר שיש לו נכסים אחרים במקום אחר דאי לא מאי אילו מ"מ גם הר"י בן מיגא"ש גרסתו כן כמו שכתב המגיד במו בפ"ה מהל' זכייה וצ"ע בקצור שלו לא העתיק אלו הן משמע דס"ל כהרשב"ם אך בטור סימן ר"ן חזר בו וכתב גם דברי ר"ת וכן פי' ר"י : [י] ששני נמי קנה. אפי' בלא קנין טור סימן ר"ן ומיהו מדמוקי לראשון בקנין נוקמא לשני נמי בקנין ובמיפה את כחו : [כ] ה"ג שאין מבטלין מעשיו. וכן העתיק הטור סימן ר"ן : [ל] אלא היכא דבריר לן אומדנא. וכתב הב"י דדבריו תמוהין הם דהכא ודאי איכא אומדנא ברורה דלא עביד איניש דיהיב כל נכסי' לאחריני והוא יחזור על הפתחים אלא דמשום דלדבר מצוה ניהו מספקא לן דלמא גמר ומקני הלכך מספיקא אין מוציאין מידו וכדברי הרמב"ם והרמ"ה ז"ל וכן דעת הריב"ש בסימן ק"ס עכ"ל וכן בהגה"ה שבעמוד פוסק דלא מפקינן ומהרי"ו כ"ן כתב שדעת רבינו דכמו דלעיל כשנתן כל נכסיו וקנה עליהן אמרינן שזכה המקבל משום דשמא יש לו נכסים במקום אחר וה"ה מתנת ש"מ במקצת שבקנין דאם עמד אינו חוזר ה"נ ההקדש והעניים באמירה זכו כמו במסירה דלהדיוט וכן בהפקר דמפקירו גם לעניים הרי הוא כמסור לידם בפועל דמי ואינו יכול לחזור מספק עכ"ד ועל ההפקר יש לפקפק דהא ברפ"ו דפאה תנן ב"ה אומר אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים וכיון שאין ההפקר לעניים בלבד אין כאן זכייה בפועל אף לעניים דאין כאן עניים ידועים הזוכין שיאמרו אנן זכינן בהו דדלמא יקדמו עשירים ויזכו ומיהו הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים והעתיקו בטור סימן רי"ג כתב ז"ל ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו ע"כ : [מ] לית ליה ארעא. עיין בפרק הזהב סימן ג' : [נ] הא דאמר רבא כו'. הרי"ף : [ס] ה"ג ליתיה במתנה במתנת יורש : [ע] אמאי לא מהני נמי לרב מרי בנו. אלא טעמא דאמרן דליתיה בירושה היינו דליתיה בתורת ירושה והלכך ליתא במתנת ש"מ שאינה אלא לאחר מיתה וגר דלא מצי להורים לאחר מיתה לא מזכי נמי במתנת ש"מ כיון שאינה אלא לאחר מיתה כמ"ש הב"י בסי' רנ"ו בשם הרשב"א וכתב על דברי רבינו כמאי דדחי לדברי הרי"ף ורב האי וז"ל תמיהני היאך הפריז על מדותיו לדחות דברי הני רבוואתא בגילא דהיעותא דהא טעמא רבה איכא במלתא דאי הוי מהני מתנתא לרב מרי בנו מאן דחזי סבר דמטעם ירושה הוא נוטלן ואתי למימר דגר יורש את אביו ומש"ה אמור רבנן דמתנת גר ש"מ למי שהוא ראוי ליורשו לא הועיל אבל במתנתו למי שאינו ראוי ליורשו לא חיילו בינו לבאר כל אדם עכ"ל : [פ] דבטילין תמיהין דרב יוסף על קרקע. דאמרינן לקמן בכולם מטלטלי הוי שיור : [צ] מן הריות. כמו בקרקע שהארץ לעולם עומדת והוא מתפרנס ממנה שגדל גם שנה שנה : [ק] שייר קרקע כל שהוא. פירשו הרשב"ם בדף דלעיל והקשה עליו רביט ברפ"ק דגיטין ע"ש : [ר] אלמא עבדי כמטלטלי דמו. עיין מה שכתבתי בס"ק דב"ק גבי ב"ח אינו גובה הונו מן פירות מעבדים כו' : [ש] לא נצטרך לומר כן. תמיהא לי דבמסכת כתובות לא פסק כן ומאי דמוכית הכא מכתם ממאי דפריך ואי לא קננהו לוקח ט' מפורש כתם בסוף הבטב שכתב דכיון שכם נרשות בהשם למזור

יאי לא קנהו בעל ליקניהו לוקח ואי קנהו לוקח בשודה תחת בעלה א"כ דין הוא דלא קנהו בעל. אמיה דרמי בר חמא באורתא כתבתינהו לנכסה לרמי בר חמא ובצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא אזל רמי בר חמא לקמיה דרב ששת ואוקמיה בנכסי אזל רב עוקבא לקמיה דרב נחמן אוקמי' בידיה אמר ליה רב ששת מ"ט עביד מר הכי אי משום דהדרא בה הא שכיבא אמר ליה הכי אמר שמואל כל שאלו עמד חוזר חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי אמר א"ל בפירוש אמר שמואל בין לעצמו בין לאחר. אמיה דרב עמרם חסידא הוו לה מלוגא דשטרי כי קא שכיב' אמרה ליהוו לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן אמר ליה והא לא משך אמר ליה דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו*

הגה"ה

*אבל בריא שכתב שטר על נכסיו בבקר לראובן ולערב לשמעון עדיפין שודא ולהקדמה לא חיישינן הואיל וביום אחד נכתבו וכתב רב אלפס וכגון שהקנו לו בשטר בלא קנין אבל בקנין הוה קיימא בידא דההוא דקדים אפילו שעה אחת ור"ת כתב דאי הוה מתכריך כל הקודם אפילו שעה אחת זכה. מא"ז:

אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה קרנא דפרדיסא כל אימת דהוה חלשה הות מקניא ליה ניהליה [דף קנא ע"ב] וכי קיימא הדרא בה זימנא חדא חלשה שלחה ליה תא קני שלח לה לא בעינא שלחה ליה תא קני כל היכי דבעית אתא שייר וקנה. מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה דליתי אמר ליה אמאי אתינא הא שיירית וקנאי מינה שלח ליה אי לא אתית מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא אמר להו לסהדי היכי הוה מעשה אמר ליה אמרה [הכי] ווי דקא מייתא היא איתתא אמר להו א"כ מלוה מחמת מיתה הות ומלוה מחמת מיתה חוזר: **לא איתמר** מתנת שכיב מרע במקצת* אמר רבא א"ר נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה

הגה"ה

*בין במתנה מקצת בין במתנה בלא שיור ואפי' אי קנו מיניה אי עמד מחולייו הדר שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ואם עמד והלך על משענתו בין חולי לחולי אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ואם הלך בשוק בלא משענתו אין מתנתו מתנה ואין צריך אומד. מא"ז:

אמאי לא אמר ליה הכי אמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אף על פי שקנו מידו אם עמד חוזר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואע"ג דמית ואם עמד אין חוזר מלוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמית ואם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה [דף קנב ע"א] הא דאמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אע"ג שקנו מידו אם עמד חוזר [דף קנב ע"ב] בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דשמעת מינה טעמא דעמד הא לא עמד קנה אוקימנא במיפה את כחו והיכי דמי מיפה את כחו אמר ר' חסדא דכתב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ואי לא לא קני משום דכיון דקני מניה חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה והיינו דוקא היכא דלא מטא שטרא לידיה מחיים אבל אם מסר לו השטר מחיים לא בעי יפוי כח אם נכתב השטר בלשון צוואה כדרך שכיב מרע שמצוה אל ביתו דאינו עומד אלא לראיה דאיכא למימר משנמסר לו השטר היתה דעתו שתתקיים צוואתו ולא אמר שמא לא גמר להקנותו וכו' אלא כשלא בא לידו השטר מחיים אע"פ שגם עתה נוכל לומר שצוה לכתוב לראיה בעלמא וגמר להקנות בלא שטר מ"מ יש לחוש אחר שאמר כתבו ותנו לא רצה שתתקיים הצוואה עד שיבוא לידו כתב ראייתו אבל אם לא נכתב השטר בלשון צוואה אלא בלשון מתנה שכתב בו שדי נתונה לך ומסר השטר לידו אז הוי מסירת השטר כמו קנין דקרקע נקנה בשטר והוי כמו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין ובעי יפוי כח ובלא יפוי כח לא קנה מידי דהוה אקנין אע"פ שנעשה הקנין מחיים לא אמרינן שיחול הקנין למפרע כיון דאחר גמר מיתה אינו ראוי להקנות והיינו טעמא דשמואל דכיון דמתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והוא הקנה לו היה בדעתו שלא תקנה מתנת שכיב מרע בזמנה אלא בקנין ואז הוא אין ראוי לקנין הלכך לא קני והאי טעמא נמי שייך אם השטר כתוב בלשון מתנה ומסרו לידו מחיים הלכך בעי יפוי כח. פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי דאמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב ומסר לזה כתב וזיכה לזה מהו רב אמר ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת שכ"מ *פירש רשב"ם כתב לזה היינו שלא מסר לו השטר וכתב וזיכה היינו שמסר לו השטר וקשה לפירושו היכי מצי רב למימר דראשון קנה הא מוכח בהדיא בשילהי פרק קמא דבבא מציעא דאפילו כתב ומסר דייתיקי מבטלת דייתיקי דתנן התם (דף יח.) מצא דייתיקאות ומתנות הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנם ודייק עלה בגמרא (דף יט.) טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהי מצא דייתיקי אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר ומשני מתניתין דאמר' הא אמר תנו נותנין בשכיב מרע דבר מהדר הוא [דאמרינן] *)מאי איכא למימר דלמא כתבינהו מעיקרא להאי ואימליך ולא יהבה ליה והדר כתבה ויהבה לאינים אחרינא והשתא הדר ביה בההוא בתרא [וכו'] אי במתנת שכיב מרע יהבה ניהליה כי נפקי תרי שטרי בתרא קני דהא הדר ביה מקמא (שמעי') [משמע] בהדיא דהיכא דנפקי תרוייהו מתותי ידייהו שמסר לשניהם שני קנה ופירש הריב"ם כתב לזה וכתב לזה פירוש כתב ומסר לזה וכתב ומסר לזה דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה פירוש שכתב ומסר לו השטר וגם זיכה לו הנכסים על ידי אחר אם מטלטלין הן מסרן לאחר שיזכה לו בהן ואם מקרקעי הן אמר לך חזק לצרכו וכתב לו הזיכוי בתוך השטר והיינו ממש מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין [ח] דאיפליגו בה לעיל ולכך אמר רב ראשון קנה ושמואל אמר שני דהוי כמתנת שכיב מרע דקני שני לאחר מיתה כדין דייתיקי מבטלת דייתיקי ומיירי אביפה כחו דבלא יפה כח אף שני לא קנה כדאמר שמואל במתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין והלכתא כשמואל. בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר ר' ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו שכיב מרע שכתב וזיכה וקנו מידו מה פירוש שכתב ומסר וזכה לו הנכסים על ידי אחר וקנו מידו אמר להו [א] אין לאחר קנין כלום [דף קנג ע"א] לא מצי למיהדר ביה בין לעצמו בין לאחר ההוא דכתב לכולהו ניכסי וקנו מיניה פירוש אחר הכתיבה והזיכוי אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעביד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי: **לב ההוא** מתנתא דהוה כתיב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתב בה ובמות לאחר מיתה קאמר והאי דכתיב בה מחיים סימני דחיי בעלמא ושמואל אמר הרי הוא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים הוא דקאמר והאי דכתיב בה ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתב בה מחיים קנה אמר אמימר לית הלכתא כרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכה כרב מהו דתימא מחיים מודה רב קמ"ל: **מתני'** לא כתב בו ש"מ והוא אומר ש"מ הייתי והן אומרים בריא היה צריך להביא ראיה שש"מ היה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים המע"ה: **גמ'** ההיא מתנתא דהוה כתיב בה כדהוה קאיר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומינו מרעי' איתפטר לבית עולמיה איכא למימר שמא נתרפא מאותו חולי קודם שמת *ומיד כשעמד מן החולי נתבטלה המתנה אפילו לא שמעינו שחזר בו כדמוכח בפרק מי שאחזו (דף עג.) דאמר התם ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ומיירי שלא חזר בו [ב] דהא כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנה ומשמע דוקא שניתק מחולי לחולי ולא עמד בינתיים הא עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא שמענו שחזר עוד ראיה דפריך התם לרב הונא דאמר גט שכמא אם עמד חוזר מהא דתניא ה"ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואי אמרת אם עמד חוזר אומדנא למה לי הא עמד והתם לא חזר בפירוש ואפ"ה פריך והא עמד: [דף קנג ע"ב] אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכיח עליו אמר ליה אביי השתא ומה ספינה שרובן לאיבוד נותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים חולים שרוב חולים לחיים לא כ"ש ורבה לא חשש לתשובת אביי דלא דמי התם לא ראינו אותם מתים ולכך אית לן למימר שמא נצולו אבל הכא ודאי מת ואית לן למימר שלא נתרפא אלא מת מתוך אותו חולי ופסק רשב"ם דהלכה כרבה משום דאזלא שמעתא [דרבה] כרבי נתן דדייקא הוא ונחית לעומקא דדינא ורב אלפס ז"ל פסק דלא כרבה כמו שאפרש א"ר הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבה כר' נתן דתניא מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידן בלא ראיה וכן אין מוציאין מידו אלא בראיה דברי ר' יעקב ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שש"מ היה ואם ש"מ הוא עליהם להביא ראיה שבריא היה [ג] וחכמים אומרים המע"ה [דף קנד ע"א] ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר ראיה בעדים *קא מיפלגי בפלוגתא דר' יעקב ור' נתן רבי מאיר כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב וכן אמר רבה ראיה בעדים אמר ליה אביי מ"ט אילימא מדכולהו כתיב בהו כדהוה מהלך על רגלוהי בשוקא והא לא כתיב בה הכי שמע מינה שכיב מרע היה. אדרב' מדכולהו כתיב בהו כדקאיר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה הכי ש"מ בריא היה איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי ממונא בחזקת מריה *והא טעמא טפי עדיף ומסתבר מדרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי ראיה בקיום השטר הלכך לדברי רב הונא ורבה דאמרי ראיה בעדים קם ליה ר' נתן כר' מאיר ור' יעקב כרבנן הילכך ליתא לדרבה דאמר הרי מת והרי קברו מוכיח עליו דשמעתיה כר' נתן אזלא [ה] ולית הלכתא כוותיה ונראה מתוך דברי רב אלפס ז"ל [ו] דגריס רבא בההוא עובדא דלעיל ואי אפשר דע"כ גרס רבה שהיה רבו של אביי ובא המעשה לפניו והשיב אביי תלמידו על דבריו ואי אפשר לגרוס רבא דאביי מלך תחילה ובימיו לא בא הוראה ומעשה לפני רבא שהיה צריך אביי להשיב עליו אלא לפני אביי היו באין כל ההוראות ורבא היה משיב על דבריו הלכך נראה דרבה חזר בו מהסיא דלעיל דסבר כר' נתן דאל"כ הוה אמר ראיה בקיום השטר כי היכי דליתוקים מילתייהו דר"מ ורבנן כר' נתן:

הגה"ה

*מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת וערערו עליו בני משפחה ושאלו את ר"ע מהו לבודקו ואמר להן אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה ואוקמה ר' יוחנן דבני משפחה היו מוחזקין בנכסים ולקוחות באו להוציא מידם ולא היו להם עדים שהיה גדול ואין ראיה בקיום השטר אבל אם הלקוחות היו מוחזקין לא היו מוציאין מידם בלא ראיה. מעשה בא לפני ר"ת בראובן שהיה חייב לשמעון מנה ומת ראובן ורוה שמעון שלא לקוברו עד שיפרע לו המנה שהיה חייב לו והשיב רבינו שמחה [ד]דיכול מן הדין לעכב את קבורתו עד שיפרע לו. וקבל ר"ת את דבריו ואם שמעון היה קרובו של ראובן בני משפחה מוחין בידו שלא לעכב את קבורתו שלא לנוולו. מא"ז [ועי' בחלקת מחוקק סימן קי"ח ובתשובת ח"ל סימן סח]:

לג [דף קנה ע"א] **איתמר** קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו ומיירי שאינו יודע בטיב משא ומתן וגם אינו שוטה ונראה דדוקא מכירתו אינה מכירה בפחות מעשרים אבל מקחו מקח במקרקעי משעה שנעשה גדול דהא טעמא דאין מוכר מפרש לקמן משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ומזבין לנכסי דאבוה ובלקוחות לא שייך האי טעמא *ומהאי טעמא נראה נמי דדוקא נכסי אביו אבל אם קנה קרקע יכול למוכרה דכיון שקנאו אם כן לא מקרבא דעתה לגבי זוזי שסרי בזוזי קנאם ואוהבם יותר מזוזי [ז] וכן פירש רב אלפס דדוקא בנכסי אביו קאמר ור"ת פירש דאורחא דמילתא נקט אביו [ז] וה"ה נמי אם קנה קרקע אין יכול למוכרו וקצת משמע כן מדקאמר דאין עדותו עדות במקרקעי כיון דאין מכירתו מכירה ואם היה בשום מקרקעי מכירתו מכירה היה נמי יכול להעיד ורבא אמר ר' נחמן בן שמנה עשרה ורב הונא בר חיננא אמר ר"נ בן עשרים וכן הלכה והוא דאייתי שתי שערות ואי הוה בר עשרים ולא אייתי שתי שערות אכתי קטן הוא כדתנן אחד בן ט' שנים ואחד בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות ובדקינן ליה עד רוב שנותיו ואם נולדו בו סימני סרים כדהוי בר עשרים אע"ג דלא מייתי שתי שערות גדול הוא וזבינייה דתנן *) (יבמות דף ל.) בן עשרים שנה שלא הביא ב' שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מיבם [דף קנה ע"ב] ואיתמר עלה אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סרים ואמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים ש"מ ואמרי' כי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה הני ר' חייא עד רוב שנותיו כי הוו אתו לקמיה דר' חייא אי כחישי אמר להו זילו אברינהו ואם בבריא אמר זילו אכחשוהו דהני סימנין זימנין דלא אתו מחמת כחישותא וזימנין דלא אתו מחמת בריותא: איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן [או כלאחר זמן] אמר ר' נחמן תוך זמן כלפני זמן. רבא בר שילא אמר תוך זמן כלאחר זמן: שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת ארבע עשרה ויום אחד ויודעת בטיב משא ומתן מהו לפי שמע גידל מרבא בסתם הבן אין מוכר בנכסי אביו עד שיהא בן י"ח שנה שאל ממנו אי איירי נמי בקטן שהוא פיקח ויודע בטיב משא ומתן והשיב לו דהא דבעינן שיהא בן י"ח שנה היינו בקטן שאינו שוטה וגם אינו פיקח אבל אם הוא פיקח ויודע בטיב

*) עי' בב"מ דף יט שהוא קצת בשינוי לשון

*) נ"ל נדה מו:

הגהות הב"ח א ומיירי במיפה כחו דבלא מיפה כחו אף:

פלפולא חריפתא

לחזור בה בכל עת שתרצה כו' כפי מה שכתב רבינו שם כן פסק הטור באה"ע סימן נ': [ח] דאיפליגו בה לעיל. בגמרא: [א] אין לאחר קנין כלום. כדלקמן בסמוך דלא אקנית כו': [ב] דהא כל שאילו עמד כו'. כדלעיל: [ג] וחכמים אומרים כו'. פיסקא דמתני' היא: [ד] בהגה"ה שבעמוד כתב דיכול בע"ח לעכב קבורתו של הלוה וצ"ל דהיינו שיש כאן כדי צרכי קבורה ולא יותר ועל זה יכול לעכב שהנכסים משועבדים למלוה ועל כל ישראל לקוברו ולכך אם המלוה קרובו אין לו לנוולו כדמסיק ולפי שמהרר"ו כ"ן סי' קז סעיף ב כתב בזה פי' אחר במפרש דלענין אם טוען המלוה כדי הוא ואין לזה כפי' טעם דא"כ אם יעמדו בכפירתן מה תהא על שמה הוזהק לומר שהוא ביד הדיין ולפי ראותו שאין כל זה במשמע ומה שסמך פירושו על שהרמ"א ז"ל סמך לדין זה בדיני שבועת היורש אינה ראיה דמאי דסמך להתם משום שהוא סוף דיני חיוב היורש בתשלומין לכך ז"ל מ: שהבנתי ואע"פ שאין מדרכי לפרש הגהות הואיל וזו נאמר בה פי' מה שאין נ"ל לכן כתבתיו כאן

ואתה תבחר: [ה] ולית הלכתא כוותיה. אע"ג דדיינא הוא ופסקי' כוותיה בפ' הכית והעלייה לגבי רבי"י לא פסקינן כוותיה כמו שכתב רבינו בפרק אע"פ: [ו] דגריס רבה. דאי גריס רבה לא ה"ל למתליה פיסקיה משום דשמעתיה כר"נ אלא לפי שחזר בו וכדמסיק רבינו לקמן בסמוך: [ז] וכן פי' רב אלפס דדוקא בנכסי אביו קאמר. קצת קשה דרב אלפס עדיפא מהכי קאמר דלמאי דאמרן טעמא שסרי בזוזי קנאם ליכא למשמע אלא היכא דקנאם הקטן בעצמו אבל כשהאפוטרופוס שלו קנאם זו לא שמענו ואילו רב אלפס שפי' דדוקא בנכסי אביו קאמר הא מה שקנה לו האפוטרופוס רשאי הקטן למכור וכמפורש בהדיא בדבריו: [ז] וה"ה אם קנה קרקע אין יכול למוכרו. כתבו התוס' ומה שהקשה ר"י כשהוא בוטה ובן כו' לאו קושיא הוא דטעמא לאו משום טעות כוח אלא משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ע"כ פי' דפ"ב דכתובות דף כ' בר בטיא דזבין נכסי כו' אוקי ממונא בחזקת בר בטיא ומסיק דבקרקעות אביו אבל מה שקנה הוא כשהוא בוטה ובן ט' וא"ב

ב"ג

משא ומתן מוכר בנכסי אביו [ח] כשהוא בן שלש עשרה שנה אם הביא שתי שערות ולעיל דפריך מעובדא דבני ברק אלא אי אמרת מבן עשרים כי בדקו מאי הוי ה"מ לשנויי דמיירי שיודע בטיב משא ומתן אלא דניחא ליה לתרץ האמת ורב אלפס ז"ל לא כתב כן ויותר נראה כמו שכתבתי*:

לד אמר רב הונא בריה דרב יהושע לעדות עדותו עדות אמר מר זוטרא לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא אמר אמימר מתנתו מתנה אמר ליה רב אשי לאמימר מאי שנא זביני דלא דלמא מוזיל ומזבין כ"ש מתנה דלא מטי ליה ולא מידי [דף קנו ע"א] וליטעמיך זבין שוי חמשא בשיתא הכי נמי דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דיותא מקרבא דעתיה לגבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני מזבין להו לכולהו נכסי וגבי מתנה אי לאו [ט] דהות ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה ואמור רבנן מתנתו מתנה כי היכי דליעבדו ליה מיליה:

הגה"ה

*בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות מתנתו מתנה וכן עדותו עדות אפילו במקרקעי לשיטת ר"י אבל רשב"ם פי' שאין עדותו עדות למקרקעי אלא למטלטלי ושומתו אינה שומא למקרקעי עד שיכול למכור. פר"י:

והפעוטות כבר שית כבר שבע ממכרן ממכר במטלטלין דוקא. זה אומר קטן וזה אומר גדול היה בשעת מכירה נאמן לומר גדול היה כיון דהשתא גדול בפנינו ואפילו אינו בפנינו אלא מת סתמא דמלתא אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה בגדול וכר מכירה ואפילו בן עשרים והביא שתי שערות ועביד מילי דשטות כגון ההוא דאכל תמרי ושדי קשייתא בכיתא ומסברי ליה ולא מסבר אין ממכרן ממכר. פר"י. מהרי"ח:

אע"ג שהגיעו לכלל שנותיהן אינם בחזקת גדולים עד שיביאו ב' שערות ואי לא אשכחן שתי שערות הוו ספק גדלות והיכא דאיכא חומרא דאורייתא חיישינן שמא נשרו ומיהו אם לא הגיעו לכלל שנותיהן אפי' אייתו שערות לאו כלום הוא וקטן הוא לכל דבריו ולענין מיאון אמר פרק בא סימן קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אין צריכה בדיקה ואינה יכולה למאן מיהו אם בדקוה ולא נמצאו בה שערות יכולה למאן וכגון שלא בעל משהגיעה לכלל שנותיה כדמוכח התם וכן לחליצה בעיא בדיקה דבזמן הזה לא בקיאין בהכרת גומות. מהרי"ח:

הלכתא מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. מא"ז:

לה אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין [י] לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וכיון דבדקינן לקדושין למה לן למבדקיה לגיטין ביבם דתנן בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל. לחליצה לאפוקי מר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה קמ"ל דמקשינן אשה לאיש. למיאונין לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שירבה השחור קמ"ל דלא. ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים לאפוקי ממאן דאמר בן י"ח והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידל בר מנשיא והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו:

לו מתני' המחלק נכסיו על פיו ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה [דף קנו ע"ב] אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה וקיימו חכמים את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמם רבי אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול ר' יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול ר' יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול*: **גמ'** אמר ר' לוי קונין משכיב מרע אפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר' אליעזר [הלא] שמא תטרף דעתו* פירש רשב"ם ואפילו במתנה במקצת ונראה דבמתנה במקצת לא חיישינן לטירוף דעת דכיון דדעתו לתת בכל ענין אף אם יעמוד ואינו נותן (אלא) משום דאגת מיתה ומהאי טעמא אמרו חכמים דאין קונה באמירה כיון דליכא למיחש לטירוף דעת אע"פ שהוא תובע קנין ומיהו מתנה בכולה קונין ואפילו מפרש שלא יחזור בו אם יעמוד דאז מועיל הקנין מ"מ קונין דחיישינן לטירוף דעת כיון שנותן כל נכסיו אע"פ שפירש שלא יחזור אם יעמוד מ"מ דאגת מיתה איכא ולא כדברי המפרש דבמקום שמועיל הקנין אסור לקנות בשבת אפילו מש"מ שלא התירו אלא היכא שהקנין אינו לא מעלה ולא מוריד ולא נהירא שהרי ניחא יותר שקונין אליבא דר' אליעזר מאליביהו דחכמים מדקאמר ולא לחוש לדר' אליעזר משמע דלר' אליעזר פשיטא שקונין כיון שאין מועיל בלא קנין אלא אפילו לחכמים דאין צריך קנין סלקא דעתך אמינא נימא ליה הינך צריך קנין קמ"ל אפילו הכי כיון שהוא תובע קנין איכא למיחש לטירוף דעת ועוד ראיה מדאמר בגיטין פרק הזורק (דף עז:) גבי ש"מ ליקני לה דוכתא דמגח ביה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ושבת היה ואמרינן בעירובין (דף עה:) דאפילו בטול רשות הוי כמו אקנויי רשותא [כ] ואסור ושכיב מרע התירו:

הגה"ה

*וקונין בין לקטן בין לגדול וכן מעשים בכל יום וכמה סוגיות אומרות כן אבל זאת הסוגיא משמע דליכא מאן דאמר דזכין בין לקטן בין לגדול ותימה כמאן קי"ל השתא. מהרי"ח:

*וכן כתב בא"ז וכן כתב מהרי"ח וגם להשכיר כן בשבת לבלוע אחרי אוהבו שהיר רבינו שמחה מהאי טעמא שמא תטרף דעתו עליו:

לז [דף קנז ע"א] **מתני'** נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב ובעל חוב אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים הנכסים בחזקתן. תנן התם המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני מהו אליבא דר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תבעי לך דודאי קני כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומיניה לא קמיבעיא *לי דאפי' מגלימא דעל כתפיה כי קמיבעיא לן דאיקני קנה ומכר [דאיקני] קנה והוריש מאי ומסקנא [דף קנז ע"ב] [ל] ואת"ל קנה לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא מישתעבדא או לבתרא מישתעבדא אמר רבינא [מ] מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה ומהדורא בתרא אמר לן יחלוקו והלכתא יחלוקו* והא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין [נ] חצי שבח הוא גובה דלא טריף מיניה בעל חוב אלא חצי שבח ב והאי שבח דאיקני הוא והוה ליה ב"ח ולוקח לגבי [ע] האי שבח כלוה וחזר ולוה וקנה דקי"ל יחלוקו וכן הלכה:

הגה"ה

*מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן וכופין והמוקדמים פסולין ואפי' מבני חורין לא גבי ואע"פ שחייב מודה ובאיזהו נשך הארכתי. מהרי"ח:

לח שלחו מהם בן שמכר בנכסי אביו בחיי האב ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות ואף המעות [פ] שקבל (עליו) אביו אינו מחזיר וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין [צ] ואיהו מפיק*:

הגה"ה

*דיכול לומר אנא מכח אבוה דאבא קאתינא ואע"ג דמסיק דנברכה הוא דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך היינו לענין דלהוי קשה בדיני ממונות מ"מ כך הלכה כך פרשב"ם ואע"ג דרשב"ם לא פי' לענין שיעבוד גביית מעות כי אם לענין מכר מ"מ ה"ה לענין גבייה והיכא שנפלו לו נכסים לאחר מיתה מאבי אמו שאחיו מן האב אינן יכולין לירש אם לא מכחו בע"ח גובה מכן אם בע"ח גובה כהאי כמוחזק ור"י מסופק בדבר: עדים החתומים על השטר וראוהו קודם שנעשו אותן עדים החתומין גזלנין אחרים מעידים על כתב ידם ולא הם אבל אם לא ראוהו מתחלה לא אבל נעשו קרובים מעידים אע"ג דלא ראוהו מתחלה ולא חיישינן שמא לאחר שנעשו קרובים כתבו והקדימו דלא נחשדו על כך וכא דאינם נאמנין להעיד גזירת מלך הוא. מהרי"ח:

*ואפי' אם ידוע שהבעל מת תחלה נמי הוי דינא הכי ולא ירשו יורשי האשה אלא נכסי מלוג אבל מנה ומאתים ותוספת לא היכא דחייבת שבועה ולא נשבעת על כתובתה דקי"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכן נכסי צאן ברזל לר' יוחנן ולבר קפרא יחלוקו דחשיב אשה מוחזקת בהאי ובדבר דקרוי מוחזק בו מוריש שפיר אע"ג דהיא חייבת שבועה ולא נשבעה ושומרת יבם שמתה לכ"ע שגם נכסי צאן ברזל בחזקת יבם ויורש לה יבם רק נכסי מלוג בלבד ירתי יורשיה ר"ת ור"י מהרי"ח:

*ואפי' כתובה ותוספת שגבתה מבעלה משבא לידה הרי הם בחזקתה (שבע אביה) ומיירי כגון שאין לה שום זרע יותר אבל אם יש לה עוד בן מאיש אחר שהוא אחיו מן האם וגם יש לו אח מן האב מאשה אחרת ואח מן האב אומר האם מתה תחלה ויורש אחי חצי ואתה חצי ואחר כך מת אחי וירשתי חלקו ואח מן האם אומר לא כי אלא אחי מת תחלה ואח"כ מתה אמי וירשתי כל הנכסים הרי הוא של אח מן האם הכל דהוה ליה ודאי ואח מן האב ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כפרשב"ם ונחלקו עליו ריב"א וריב"ם ור"ת ור"י ואומרים דגם בזה יחלוקו כמו שהם טוענים. מא"ז. וכן ר מסיק מהרי"ח:

לט [דף קנח ע"א] **מתני'** נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים האשה מתה ראשונה ואח"כ מת הבעל ויורשי האשה אומרים הבעל מת ראשון ואחר כך מתה האשה בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל *ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה [ק] בחזקת יורשי האשה: **גמ'** בחזקת מי ר' אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ור' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש [ר] יחלוקו והלכה כבר קפרא חדא דהא מסקנא דשמעתין כוותיה ועוד דהא [ש] ר' יוחנן תלמידו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:

מ מתני' נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו אמר ר' עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן א"ל בן עזאי על החלוקין אנו בושים אלא שבאת לחלק עלינו את השוין: **גמ'** בחזקת מי ר' אילעא אמר בחזקת יורשי האם* ור' זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' אילעא קם רבה בשיטתיה דר' זירא אמר ר' זירא שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט מדהביא רב אלפס ז"ל דברי אלו האמוראים המפרשים דברי ר' עקיבא מכלל דסבירא ליה הלכה כר"ע ואע"ג דאין הלכה כר' עקיבא אלא מחבירו ולא כנגד רבו נראה הכא מדקאמר בן עזאי על החלוקים אנו בושים וכו' מכלל דת"ק היינו בן עזאי וכרבי אילעא וכרבי זירא דאמרי בחזקת האם וגם אביי מפרש דבריהם ועוד ראיה מנפל הבית עליו ועל אשתו דקי"ל כב"ה דאמרי נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה משום שהיו בחזקתה עד היום הזה ואע"פ שהבעל אוכל פירות מ"מ הגוף היה בחזקתה כ"ש בנפל הבית עליו ועל אמו שיש גלוי להעמיד הנכסים בחזקת יורשי האם הואיל והוחזקה נחלה לאותו השבט:

מא [דף קנט ע"ב] **בעו** מיניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב אמר להו רב ששת תניתוה אב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דמי אילימא כדקתני היינו יורשי האב היינו יורשי הבן אלא לאו הכי קאמר אב שנשבה ומת בן בתו במדינה ובן שנשבה ומת אבי אמו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מיית ברישא לירתיה לאבוה דאמיה בקיברא ולירתינהו לאחוהי מן אבוה אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מית ברישא לירתיה לאמיה בקיברא ולירתינהו לאחיו מן אבוה אלא לאו ש"מ אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב ש"מ וטעמא מאי אמר אביי נאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב: **הדרן עלך פרק מי שמת**

פרק עשירי

א [דף קס ע"א] **גמ'** פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולין רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתב עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט רבי שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה: [דף קס ע"ב] **גמ'** וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהנים הוו והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו תקינו רבנן מקושר דאדהכי מייתבא דעתייהו. והיכן העדים חותמין רב הונא אמר [א] בין קשר לקשר מבחוץ רבי ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב [ב] כנגד הכתב מבחוץ והלכתא כרב הונא: **ב** [דף קסא ע"ב] *(**אמר** רב הונא) אמר רב יצחק בר יוסף כל המחקים טלן צריך לכתוב [ודין] קיומיהן* וצריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה מ"ט [דף קסב ע"א] אמר רב עמרם לפי שאין למידין משיטה אחרונה לפי שאין העדים מכוונים לחתום מיד בקרוב לשטר ופעמים מרחיק חתימתו מן השטר שיטה אחת ושמא בההיא שיטה זייף וכתב מאי דבעי לכך תיקנו שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה מה שכתוב כבר למעלה ואין בו צורך *וכן היה אומר ר"ת ז"ל שיש לכתוב קיום מחקים והגויין קודם שיכתוב וקיימנא לפני שיטה אחרונה והאידנא נהיגי לכתוב קיום מחקים והגויין אחר וקיימנא בשיטה אחרונה לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים ואי אפשר לזייף ולמידין משיטה אחרונה* ואין צריך להחזיר מעניינו של שטר ומיהו קשה על מנהג שלנו כיון דשטר כשר בלא שריר וקיים כדמוכח הכא אם כן ליחוש שמא בא ליד בעליו בלא שריר וקיים ומחק למעלה חובתו וכתב על המתחק מאי דבעי ומקיימיה בשטה אחרונה *וי"ל כיון

הגה"ה

*דהיינו שריר וקיים ובמקום הראוי לחתום שריר וקיים פסול המתק אע"ג דמקויים אבל תלויה כשירה ומתק דפסול היינו כשיעור שריר וקיים וכל שכן יותר. מהרי"ח:

הגה"ה

*ואין נראה לריב"ם אלא אפילו דכתב שריר וקיים אין למידין משיטה אחרונה וצריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ומתק במקום תורת השטר ובשיעור תורת השטר אין לקיימו כמו מתק דבמקום שריר וקיים. מא"ז:

הגהות הב"ח א לא קמבעיא לן דאפילו: ב דהאי שבח דאיקני: ג שיש לנו להעמיד: ד בסוף הגה"ה ד"ה ואפי' וכו' וכן אסיק מהרי"ח: ה ומקיימים בשיטה אחרונה ויכתוב שריר וקים וי"ל כיון שהורגלו:

פלפולא חריפתא

ס"נ נימא כשהוא קטן קנה כו' ותירצו דהתם משום שטות והכא לאו משום שטות כלומר התם טעמא שלא ימכור משום שטות והלכך כי קנה בשטות יכול למכור בשטות אבל הכא טעמא דלא ימכור משום דמקרבא דעתיה כו' הלכך לא נ"מ היאך קנה והיינו דהתם במטלטלי נמי אין מכירתו מכירה כדדייק התם רבינו דתלי טעמא משום דמוחזק הקונה במטלטלי ויכול לומר כשהוא תלים זכין ש"מ דהתם משום שטות הוא: [ח] **כשהוא בן** שלש עשרה שנה. דהא דנקט בת י"ד לאו דוקא אלא מעשה שהיה כך היה כדאיתא בגמ': [ט] **דאית ליה** הנאה גדולה. לשון הרשב"ם: [י] **לגיטין ולקידושין** וה"ג בסידורן של המסכתות גיטין וקדושין ובתוס' כתבו הטעם: **ה"ג** ואינו נותן משום. וכן העתיקו טור וב"י סימן רכ"ד: [כ] **ואסור**. פי' אקנויי רשותא אסור לכ"ע אבל בטול רשות לב"ה אסתלוקי בעלמא הוי ושרי: [ל] **ה"ג** את"ל משתעבד לוה: [מ] **מהדורא** קמא ומהדורא בתרא. לשון הר"ן בשם ר"ת רב אשי היה [illegible] גולה וט' וכן נ"ל להגיה כפירוש הרשב"ם: [נ] **חצי** שבח הוא גובה. בפ"ק דב"מ האריך

בזה פס"ד: [ע] **דהאי שבח**. גרסי'. [פ] **שקבל** אביו גרסי'. וכן הוא בקמ"ר: [צ] **ואיהו מפיק**. ואמרי' בגמרא דמאי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא. עיין פרק מי שהיה נשוי מ"ט לא אמר דאינו מוכר דבר שלא בא לעולם גבי דזכין כתובתם דאימא בטובת הנאה: [ק] **בחזקת** יורשי האשה. עיין בפ"ק גבי והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי דמתכן והא לא נשבעת: [ר] **יחלוקו**. עיין בפרק החולץ גבי ספק ויבם: [ש] **רבי יוחנן** תלמידו. כדלעיל בגמרא דף קנ"ד ע"ב: הדרן עלך מי שמת

פרק עשירי [א] **בין קשר** לקשר מבחוץ. לשון הרמב"ם בפי' המשנה מקושר שטר מקופל כמין אותר כלים המקופלים העשויים אצליני כמערב והם מקלף שמנשבים בהם להסיר הזבובים ע"כ ותחלת הקיפול נקרא קשר וכן סופו נמצא שעל הקפול חותם והיינו על החלק שהקיפול הוא שיעור הכתב על החלק: [ב] **כנגד** הכתב. גרסינן ופי' שהוכשפוה שחותם אחורי שכתב ולא אחורי החלק דלא פרי

שהורגלו לכתוב שריר וקיים יהיה השטר פסול אם לא נכתב בו ואם כן לא יחתמו העדים עד שיראו שכתוב בו שריר וקיים . ומה שנהגו לכתוב שריר וקיים וללמוד משיטה אחרונה שמא הייט משום שחששו שמא יטעו העדים וירחיקו שני שיטין ולא נראה לי האי טעמא דאם הרחיקו העדים שני שיטין אפילו אם נכתב שריר וקיים בסוף השטר פסול דאיכא למיחש דגייז לשטר ויכתוב שטר בשיטה אחת ויחזור מעניינו של שטר בשיטה שניה אלא היינו טעמא דנהגו לכתוב שריר וקיים משום דלפעמים צריכין למחוק ולתלות אחר שנגמר כל השטר וכבר כתוב וקנינא מקיימין המחקים והתליות בסוף השטר וכותבין שריר וקיים ולפי זה יכול לכתוב ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין בשיטה אחרונה אע"ג דשמה עיקר הגט הוא *דהא איבעיא לן בפרק המגרש (דף פה:) אי בעינא ודין או לא ולא איפשיטא דהא כיון דאין כותבין בסוף הגט כדת משה וישראל היא במקום שריר וקיים . ולמידין שפיר משיטה אחרונה ומיהו קשה דבימי התנאים נמי היו כותבין כדת משה וישראל כדתנן במס' ידים (פ"ד מ"ח)

הגה"ה

*מיהו בגט נהגו שלא לקיים כלל ואפי' קודם שטה אחרונה וגם צריך ליזהר שלא לכתוב תרוכין בשיטה אחרונה מיהו הני תומרי היינו בגט שהיא מביאה לינשא שם יש לחוש שמא הוסיפה הא בשיטה אחרונה אבל בגט שהבעל נותן בפנינו אפילו אין עליו עדים מגורשת דקי"ל כר' אליעזר דליכא למיחש לזיופא אך לכתחלה יש לדקדק לעשותו כשר גמור כיון שחותמין עליו עדים מפני תיקון העולם . מהרי"ח :

שאתם כותבין המושל עם משה בגט ואעפ"כ קאמר גמרא שאין למידין משיטה אחרונה בין בגיטין בין בשטרות ויש לומר שבימיהם היו כותבין אותו באמצע הגט אבל עתה שתיקנו לכותבו בסוף הגט למידין משיטה אחרונה ולכאורה נראה שאם בא שטר לפנינו שחתימת עדים רחוקה מן השטר שיטה אחת דכשר בלא חזרת מעניינו של שטר בשיטה אחרונה . דהיכא שחתימת העדים סמוכין לשטר צריך שיחזור מענייני של שטר דאם היה דבר שיש בו צורך אלא חתימת העדים לא היינו למידין הימנו אבל אם שיטה אחת חלק אלא חתימת העדים ליכא למיחש למידי ולא חיישינן שמא הרחיקו העדים שני שיטין וזייף שיטה אחת והא דפריך בגיטין (דף יט:) גבי שטרא פרסאה דהוו חתימי עליה סהדי ישראל דגבי ממשעבדי והא בעינן שיחזור מעניינו של שטר וכו' הוה מצי לשנויי כשהרחיקו העדים שיטה אחת מן השטר אלא דעדיפא מינה קמשני בדמהדר . ומיהו משמע בפ"ק דגיטין (דף יח.) דאפילו היכא דליכא למיחש לזיופא פסול בלא חזרה גבי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל דפריך והא בעינן שיחזור וכו' והתם איירי אליבא דרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולדידיה אמאי בעי חזרה אי משום שמא זייף בשיטה אחרונה הא כיון דאיכא עדי מסירה מידע ידעי אם זייף ואפילו לאחר כמה ימים *[א]דכירי כדאיתא בפ' שני דגיטין (דף כב:) אמר ר' יוחנן אפילו מכאן ועד עשרה ימים מידכר דכירי אם היתא דהוה ביה תגאה אלמא כי ליכא נמי למיחש לזיופא בעי חזרה וה"ה נמי הרחיקו שיטה אחת דליכא למיחש לזיופא [ג] בעי חזרה משום דגזרינן הרחיקו אטו לא הרחיקו דכיון דתקנו רבנן חזרה לא פלוג . וכן כתב רשב"ם גבי הרחיק שני שיטין פסול [ד] אפילו יש עדים שלא נוסף דבר זיוף שטרא חספא בעלמא הוא הואיל ולא נעשה כתיקון חכמים . וכן מוכח בכולה שמעתא דכל שטר שיוכל לבא לידי זיוף אע"פ שלא נזדייף פסול משום שלא נעשה כתיקון חכמים [ה] הילכך צריך ליזהר בשטרות ובכתובות שאם יש גליון קודם חתימת העדים שלא יחתמו עדים בזה אחר זה בשיטה אחת שמא יכתוב בגליון שלפני התחלה חתימת העדים מה שירצה ויחתוך השטר העליון וישאר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר אלא צריך שלא יהא גליון לפני חתימתן או יטייטנו בדיו . ולא אמרי' עדים אטיוטא חתימי אלא היכא שהטיוטא בין השטר לעדים דומיא דשאילת שלום דלקמן (דף קטו.) או יחתמו זה תחת זה בשני שיטות ואע"ג דהשתא נמי יכול לכתוב לפני חתימת העד אני החתום חייב לפלוני מנה מיהו אין לפסול השטר אלא כשיכול לזייף ולעשות שטר שיש עליו שני עדים להוציא ממון מאחרים . אבל משום שיכול לעשות שטר שהעד עצמו חייב לו לא פסלינן ליה לשטרא דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שחתם במקום שיכולין לעשות שטר עליו . מיהו [ו] אם שני עדים בשני שטרות מצטרפין *אפילו אם חתומים בזה [ב]אחר זה פסול אם יש גליון מן הצד ויש לתמוה על השושבינין שחותמין על הכתובה זה תחת זה ומרחיקין מן הכתובה שני שיטין ושמא כיון שאין חותמין אלא לכבוד ולא לשום עדות אין לפסול הכתובה בכך ואם מתחיל חתימת העדים באמצע השיטה וחתכו החלק שלפני חתימתן השטר פסול דשמא היה כתוב שם הגאי או דבר חובתו וחתכו ומיהו אם כתוב בסוף השיטה של מעלה שריר וקיים כשר ובלבד שיהו העדים חתומים זה תחת זה אבל אם היו חתומים [ז] זה אחר זה שמא היה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וחתכו והיה חלק מלמעלה וכתב עליו שטר זה :

ג תניא הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול שיטה אחת כשר [דף קסו ע"ב] איבעיא להו שיטה ומחצה *מהו לא קא מיבעיא ליה אם סיים השטר באמצע השיטה והניח אותה חצי שיטה *ועוד שיטה אחרת דפשיטא דפסול. שיכול לכתוב באותה חצי שיטה מה שירצה ויחזור מענייני של שטר בשיטה אחרונה וגם נמי אם סיים השטר [ג]באותה השיטה והרחיק שיטה שלימה וחתמו העדים באמצע שיטה שניה לא מיבעיא ליה . דהא ודאי אם חתמו העדים בזה אחר זה באותה חצי שיטה פסול שיכתוב בחצי שיטה החלק פלוני לוה מפלוני מנה ויהיה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויחתוך כל השטר העליון ואם חתמו בזה תחת זה כשר אם שני עדים בשני שטרות אין מצטרפין אבל הא ליכא למיחש דלמא כתב מאי דבעי בשיטה השלימה ויחזור מעניינו של שטר בחצי שיטה דפשיטא דגם מן השלימה אין למדין [ד]כיון דליכא אלא חצי שיטה בין כתיבת השטר לחתימת עדים [ח] משום דאיכא למיחש שמא התחילו העדים לחתום באמצע השיטה והרחיקו שיטה אחת מן הכתיבה אלא הכי קמיבעיא ליה כגון שסיים השטר בסוף השיטה והרחיקו העדים מן הכתיבה כרוחב שיטה ומחצה וקמיבעיא ליה אי חיישינן שמא יכתוב שם שני שיטין בדוחק הא שמע הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול פחות מכאן כשר היו ארבע או חמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו [ה]הראשונים קרובים או פסולים התקיים העדות בשאר . מסייע ליה לחזקיה דאמר מילתאו בקרובים כשר ואל תתמה [ט] שהרי אויר פוסל בשלשה ככך פסול פוסל בארבע *ואית ספרים דגר' בברייתא ונמצא אחד מהן קרוב או פסול התקיים העדות בשאר ומשמע דמיירי בהחתים קרוב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף מדלא קבע ליה דוכתא וכה"ג דייק בשילהי הזורק (דף פב.) אי חתים

הגה"ה

*ועכשיו שרגילין לכתוב שריר וקיים אין לחוש אם סיים חצי שיטה אבל בגט נוהג ר"י לכתוב כדת משה וישראל בסוף השיטה כי מספקא ליה אם הוא חשוב כגון שריר וקיים או לא. מהרי"ח .

קרוב בין באמצע בין בתחילה בין בסוף כשר מדלא קבע ליה מקום וקשה מהא דאמר בפרק הזורק (דף פה:) גבי גט מקושר דלא הכשירו בו אלא עד אחד פסול אבל תרי לא דילמא אתי לקיומיה בתרי קרובים וחד כשר וקאמר נמי (שם דף פב:) דהאי קרוב חתים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ואם כן [י]נמי בשטר פשוט נמי כי נמלא אחד מהן קרוב או פסול היכי אמר התקיים העדות בשאר נגזור דילמא אתי לקיומי בחד קרוב וחד כשר וליכא למימר דבשטר פשוט צריך לקיים חתימת כל העדים שיש בו ואע"ג דבמקושר אמרינן מכל תלת מקיימינן שאני התם כיון דאטרחוהו להחתים עדים בכל הקשרים שיש בו לא אטרחוהו להצריך קיום בכולן אבל בפשוט דמהתים מאי דבעי צריך לקיים כולן הא ליתא דאמרינן לקמן (דף קסג:) גבי בין עדים לאשראתא אפילו שיטה אחת פסול ופריך בין עדים לכתב נמי דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר להרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כה"ג אין מקיימין מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה משמע דבכל תרי דאית ביה מקיימים דאי כולהו בעי לקיומי מאי פריך וליחוש על כן נראה לרבינו תם כגירסת ר"ח דגרס ונמצאו שנים הראשונים וכו' ודוקא בשנים הראשונים הוא דאמר התקיים העדות בשאר דהלינן דלמלוי חתמו ולכבוד *אבל אי חתמו בסוף ודאי לשם עדות חתמו והעדות בטלה וכן פירש בה"ג ולפי זה אין מקיימין את השטר אלא מעדים שלמטה הילכך אם נמלאו קרובים בסוף פסול ואם נמלאו בתחילה התקיים בעדים שלמטה והיינו דאמר לקמן כל כה"ג אין מקיימין מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה מכלל דבעלמא אמר איפכא שאין מקיימין אלא מעדים שלמטה ולכך לא חיישינן דילמא אתי לקיומי בחד קרוב וחד כשר דהא אין מקיימין אלא מעדים שלמטה והן כשרים ואם תאמר והא [ז]דאמרינן בפרק שני דגיטין (דף יח:) גבי האומר לעשרה כתבו גט לאשתי דהוו שנים משום עדים והשאר משום תגאי ואפילו אם השאר קרובים או פסולים וקאמר התם אי חתים קרוב או פסול בתחילה דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא הכא נמי כשנמלאו הראשונים קרובים או פסולים אמאי לא חיישינן דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ותירץ ר"ת ז"ל דהתם מיירי כגון שאנו רואים שהתם ראשון דאז ודאי אתי לאיחלופי שיאמרו מדחתם ראשון לשם עדות חתם ואתי למימר קרוב כשר להעיד אבל אם בא לפנינו שטר שחתומין עליו קרובים בתחלה אמרינן עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין דמי ובודאי אחר שחתמו העדים למטה באו העדים הקרובים וחתמו למעלה לשם מילוי או לשם תגאי או לכבוד [י] והא דקאמר בגיטין אי חתים קרוב בתחלה פסול לא אתי לאפוקי לבסוף דה"ה דפסול שכן עיקר העדות ולא אתי לאפוקי אלא היכא שחתמו באמצע דאין לחוש כיון דחתמו הכשרים למטה מהן כתב ה"ר יונה ז"ל הא דאמר מילאהו בקרובים כשר מיירי קודם שנתנו ליד המלוה או ליד הלוקח א"כ אפילו אחר שנתנו ליד המלוה וביד הלוקח וכגון שמילאהו בקרובים במלות המוכר או הלוה אבל אם המלוה מילאהו בקרובים מדעתו לא מהכשר בהכי כיון דפסלי רבנן האי שטרא שהרחיק [ח]שני שיטין נמלא שהלוה שטר פסול נתן וכי משוי ליה מלוה שטר כשר שלא במלות הלוה לא נשתעבד הלוה באותו השטר ודוקא שמילאהו בקרובים ביום שנכתב ונחתם אבל מילאהו בקרובים למחר וליומא אוחרא אפילו במלות הלוה פסול דהא לא מהכשר להשתעבד אלא משעה שמילאהו בקרובים וה"ל מוקדם ופסול דאי לא תימא הכי הנא אפילו מילאהו בקרובים לאחר זמן כשר משום דשטר כשר הוא אלא שהיה בו חשש זיוף וכיון שנסתלק ממנו אותו חשש הוכשר למפרע אם כן היכי משכחת לה דתניא הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול הרי כשיבוא לב"ד יאמרו לו למלאותו בקרובים ולהכשירו לשעבר ויש מפרשים אם יביאו לבית דין קודם שמילאהו בקרובים פסול כיון שבא לבית דין בעוד שיש בו חשש זיוף שוב אין לו תקנה ומילתא בלא טעמא הוא ונ"ל דסברא מעליותא היא דחכמים פסלו שטר זה לעשותו עיקר משום חשש זיוף ואם בא לפני ב"ד ולא נעשה בו זיוף היה ראוי להכשיר אלא דאלמוה חכמים לתקנתא ואמרו דכיון דלא נעשה כתקון חכמים חספא בעלמא הוא ומ"מ הכשירוהו אם מילאהו בקרובים ואם הובא לפני ב"ד בלא מילוי קרובים צריכין ב"ד לפוסלו לחזק תקנתן אבל אם הוכשר בקרובים קודם שבא ליד ב"ד אפילו עשאו מלוה מדעתו כשר : [דף קסג ע"א] רבי שבתי משמיה דחזקיה אמר שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר מ"ט כל דמזייף לאו לגבי סופר [ט]אזיל איבעיא להו שני שיטין שאמרו הן ואוירן או הן ולא אוירן אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא הן ואוירן רב יצחק ב"ר אלעזר אמר כגון לך לך זה על גב זה אלמא קסבר ש"ש שיטין וארבע אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בר לוי בשיטה אחת אלמא שיטה אחת ושני אוירין ונפים משני שיטין בלא אוירן רב חייא בר אמי אמר כגון למ"ד וכ"ף בשני שיטין אלמא קסבר [כ] שני שיטין [י]ושני אוירין וכן הלכה דמילתא דמסתברא היא :

ד אמר רב לא שנו אלא [ל] בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשראתא אפילו טובא נמי כשר [דף קסג ע"ב] ור' יוחנן אמר לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשראתא אפי' שיטה אחת פסול *מאי שנא בין עדים לאשראתא [כ]טעמא מאי דילמא כתביה הוא ועדיו בשיטה אחת וקא סבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר *אי הכי בין עדים לכתב נמי דילמא [ל]כתב מאי דבעי והא חתימי סהדי קסבר שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת והאמר הנא כדי לרבות בעדים הוא דעבדי קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימים אותו מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה ויראה הא דקאמר רבי יוחנן דבין עדים לאשראתא פסול הייט לפסול האשראתא שאין מקיימין השטר על ידי קיום אלא ע"י עדים דכיון דאין ריעותא בין השטר לעדים אין לפסול אלא מן הריעותא ולמטה :

הגה"ה

*ואע"ג דקי"ל כר' אפי' בדיני ממונות נמלא אחד מהן קרוב או פסול כולן פסולין היכא דלאסהודי אתו הכא חשיב כלמחזי . מהרי"ח :

הגה"ה

*וסיכא דאיכא דיוטא בין עדים לכתיבה לכתחלה פסול דאיכא למימר עדים אדיוטא חתימי אבל דיינין אינם חתימי אדיוטא ואי היכא דיוטא ב אשראתא לעדים כשר אבל חלק אפילו שיטה אחת פסול ודיוטא נמי צריך שיהו נקודות שיהא ניכר שלא היה שם מתחלה שום שטר אחר אבל לגמרי מטייט בדיוטא דאיכא למימר שטר הוה ונמחק פסול ומספקא לר"י אי פליג ר' יוחנן ומסתבר ליה דודאי פליג ואמר דבי דינא נמי חתימי אדיוטא הלכך אפי' שיטה אחת בין חנקה בין מטוייטת פסול דקי"ל כרבי יוחנן . מהרי"ח :

*מכאן דקדק ריב"ם שצריכין העדים ליזהר כשחתמו שניהן זה בצד זה בשיטה אחת שלא יתחילו התימתן אלא מתחלת הקלף שאם יתחילו מאמצעית הקלף איכא למיחש לזיופא דגייז ליה מעילאי וכתיב בתחלת הקלף נגד מקום העדות מאי דבעי ושום ליה הוא ועדיו בשיטה אחת [מ] ושטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר והרבה בעדים והתם עוד יותר עדים בשיטה אחרת כי האי גוונא אין מקיימין אותו מעדים שלמטה אלא מעדים של מעלה ואם טייט ולכך כדיו בשיטין שבגיה חלק פסול יאמרו עדים אטיוטי חתימי מא"ז :

ה אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על ודוקא כגון שאין הפרש בין עד לעד כשיעור למכתב

הגהות הב"ח א כמה ימים מדבר דכירי וכו' וה"ה נמי בהרחיק שיטה . ב בזה תחת זה פסול אם יש גליון : ג אם סיים השטר בסוף השיטה והרחיקו שיטה שלימה : ד כיון דליכא אלא רוחב שיטה בין כתיבת : ה ונמלאו ב' הראשונים : ו ואם כן בשטר פשוט כצ"ל והיבת נמי נמחק · ז וא"ת והא אמרינן וכו' בתחלה פסול דאתי לאיחלופי : ח הכי שטרא שהרחיק את העדים שני שיטין נמצא · ט לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף איבעיא להו : י שני שיטין והלכה אוירין וכן הלכה : כ מאי שנא בין עדים לאשראתא דלמא גייז ליה לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת כצ"ל ותיבת טעמא מאי נמחק : ל בין עדים לכתב נמי דלמא גייז ליה לעילאי וכתב מאי דבעי : מ בהגה"ה ד"ה מכאן דקדק וכו' בשיטה אחת כשר ושטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת והרבה בעדים ותתם :

פלפולא

כרב הונא וכנגד הכתב ממש לא למעלה ולא מנדדיו : [ג] בעי חזרה לאו אהידנא דנהיגי בשריר וקיים. וכן מבואר בהדיא בטור סימן מ"ד : [ד] אפי' יש עדים שלא נוסף דבר זייף . נ"ל דר"ל דהכן ידעינן ע"ג סהדי קא מסהדי שהרחיקו עדים שני שטין כשבא עכשיו לפנינו נהמלאת שיטה שלא הורה אבל יש עדים שלא נוסף כו' דהא"כ הלא שכך בא לפנינו מרוחק שני שיטין מאי אפי' יש עדים הא אכן סהדי שהרי שני שיטין כן חלק שלא כתב : [ה] וכן צריך ליזהר . גרסינן וכן הוא בקצור · [ו] אם שני עדים בשני שטרות מצטרפין . עיין זה לקמן גבי עד אחר בכתב ועד אחד בעל פה . [ז] זה אחר זה פסול שמא סיים

חריפתא

גרסי' . וכן הוא בקצור ובטור סימן מ"ה : [ח] משום דאיכא למיחש שמא התחילו העדים לחתום באמצע השיטה. לפי שהשטר אינו נפסל בכך אם חתומים זה תחת זה ועדים בב' שטרות אין מצטרפין · [ט] שהרי אויר פוסל . וכן העתיק הרי"ף ובגמ' דידן שהרי אויר סוכה פוסל . [י] והא דקאמר בגיטין. מלתא באפי נפשיה ולאו אדלעיל ליה אלא אדלעיל קאי : [כ] ה"ג שני שיטין ושלשה אוירין וכן העתיק בטור סימן מ"ה : [ל] בין עדים לשטר . וכן גי' רי"ף ואע"ג דר"י קאמר לכתוב מר נקט ליה ומר נקט ליה אבל בגמ'

שנמחק כשר [דף קסד ע"א] ואם באמר מוחק והוזר ונמחק ליטו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וניחוש דילמא שדי "דיוטא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה וכי הדר מחיק ליה הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר רבא קסבר רב אין העדים חותמין על השטר מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם מיתיבי הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר ואמאי דלמא מחיק ליה וכתיב מאי דבעי וה"ל אידי ואידי נמחק פעם אחת דכתבי הכי אגהגא שהדי אתיבנא המחקא ובטרא הניירא דכתבים היכא אי התאי נייז ליה אי לעילאי מחיק ליה דכתבי ליה בין סהדא לסהדא א"ה אימא סיפא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול ואמאי נכתבי הכי אגהגא בהדי התימנא אניירא ובטרא המחקא "סיף סוף מחיק ליה והא אמרת אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים ה"מ היכא דחתימי סהדי אמחקא אבל היכא דלא חתימי סהדי אמחקא [ט] לא ידיע : ו [דף קסה ע"א] רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה כגון אתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר ואמר ליה עביד לי מקושר ואזל ועביד ליה פשוט או אמר ליה עביד לי פשוט ואזל ועבד מקושר ת"ק סבר קפידא ורשב"ג סבר מראה מקום הוא לו אמר אביי רשב"ג ור"ש ורבי אליעזר כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב"ג הא דאמרן ר"ש דתנן ר"ש אומר אם הטעה לשבח מקודשת ר' אליעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבל לה במקום אחר פסול ור"א מכשיר והני כולהו שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו :

לאשנא כסדי שמא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק ובין עד לעד הוה כתב אגהגא וכו' ומחקום וכתב בשרא אחריני. פר"י: לא דכבר אפילו יש כפרים בין עד לעד אין מקיימין מאשרתא אלא מעדים דאם לא כן כל שטרי דכתב בהו אשרתא יכול לזייף וימחוק השטר והעדים ויכתוב מה שירצה ויחתום עדים ואשרתא ג קיומא : אם היה דבר נעשה שלא ברצון הכם ושמור בזה עשה אין לו להגיד מי עשה משום לשון הרע אך יאמר אני לא עשיתי וכן אם אדם מגנה הכתיבה אין לומר פלוני כתב שמא מתוך כך יבא לידי רעתו : שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה בכוונת הלב ואבק לשון הרע וכה"ג פירש עיון תפלה היינו שמחשב בדעתו איכוין בתפלתי כדי שיעשה לי רצוני א"כ שמכוין בבקשותיו לצרכו ובברכה אין מגריה עצמו לכוין ואבק לשון הרע כגון דאמר היכא איכא נורא אלא בי פלניא דשכיחי בשרא וכוורי . מא"ז :

ז מתני' גט פשוט עדיו שנים מקושר שלשה גט פשוט שכתוב בו עד אחד מקושר שכתוב בו שני עדים פסול : גמ' בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול איצטריכא סד"א הואיל ובעלמא כשר ה"נ כשר קמ"ל דפסול אלא פשוט שכתוב בו עד אחד פשיטא אמר אביי לא נצרכא אלא לעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה. פרשב"ס דפסול למיגבי ביה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי . אמימר אכשר בעד אחד בעל פה ועד אחד בכתב למיגבי ביה ממשעבדי והרמב"ן ז"ל כתב וכן ה"ר יונה ז"ל דלא מסתבר כלל האי פירושא דאין זה מלוה בשטר דלית ליה קלא כיון דבשטר ליכא תרי סהדי שלקוחות לא כשמע להן עדות של העד שמעיד בעל פה ובשביל השטר שחתום עליו אחד לא ימנעו מליקח ועוד דלא עדיף קלא דעד אחד מקלא דכתב ידו דתנן לקמן (דף קעה:) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ועוד הא דבלחו לר' אמי עד אחד בכתב ועד אחד בע"פ מהו שיצטרפו משמע דמספקא להו אי מודה בהא רבי יהושע לת"ק ואין מצטרפין כלל ועדותן בטילה והשיב להן דעדותן עדות [נ] ולגבות מבני חרי אבל לא להיות כמלוה בשטר ובהא* פליגי נמי אביי ואמימר אביי סבר דאין מצטרפין ועדותן בטילה ואמימר סבר דעדותן עדות וגבי מבני חרי אבל אם העד מעיד שנמסר השטר בפניו גבי ממשעבדי דחשיב כאילו יש שני עדי מסירה שהעד שהוא חתום על השטר אמרינן שגם בפניו נמסר הדע [ס] דלר"א שטר הבא לפניך ועדים חתומים עליו גובין בו [ע] אע"פ שאין אנו יודעים שנמסר בפניהם אלא שאנו תולין כיון שביניהם חתומין עליו גם נמסר בפניהם והפשר דהכי פירושא דשמעתין עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה שמעיד על הכתב שחתום בו העד שנמסר בפניו ואפ"ה לאביי לא מצטרפין למיגבא ממשעבדי ועד אחד בכתב [זה ועד אחד בכתב אחר] אפשר אפילו לאמימר לא גבי ממשעבדי דדוקא עד אחד בכתב ועד אחד בע"פ דהיכא תרי סהדי אחד בטרא שנמסר בפניהם אית ליה קלא [פ] אבל תרי שטרי וכל חד מינייהו נמסר באפי חד סהדא לית ליה קלא לא לזה ולא לזה שאין הלקוחות נמנעין בשביל שטר שיש בו עד אחד והילכתא כאמימר :

הגה"ה

*וכא"ז כתב עד אחד בכתב וכתב ידו יוצא ממקום אחר בעדים ועד אחד בעל פה נמי מעיד על הוהם מלוה אין מצטרפין לטרוף מלקוחות ומבני חרי גבי וגם הלוה יכול לטעון פרעתי אבל אם אין כתב ידו יוצא ממקום אחר אלא הוא אומר זה כתב ידו אפי' מבני חרי לא גבי . מא"ז :

ירושלמי בפרק האשה שנתארמלה ר' חגי אמר זעירי בעי עד אחד בפה ועד אחד בכתב מהו שיצטרפו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כשהיו שנים ומאלו לקיים כתב ידו של ראשון [צ] ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני רבי מנא בעי עד אחד בכתב מהו לזקקו לשבועה ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כשהיו שנים ומצאו לקיים כתב ידו של זה ולא מצאו לקיים כתב ידו של זה וה"ר יונה ז"ל כתב טעם הירושלמי דלא חשוב כלום עד אחד בכתב משום דקרינא ביה מפיהם ולא מפי כתבם אבל שטר שחותמין עליו שני עדים במלות המוכר והלוה [ק] גלי ביה קרא דכתיב ולקח את ספר המקנה וגמרא דידן פליגא על הירושלמי בסברא זו כיון דקאמר עד אחד בכתב שהם משמע שאין חתום בו אלא עד אחד דאילו איירי כשחותמין בו שנים ולא מצאו לקיים אלא עד אחד אם כן הוה ליה לפרושי כמו שביאר אותו בירושלמי ועוד ליתא דמתניתין דקתני פשוט שכתוב בו עד אחד משמע שאין כתוב בו אלא עד אחד ומוקי לה אביי בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה ועוד מדאמר אלא קשיא מתניתין ולא מתרצינן דמתניתין אצטריך לעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה ואין בשטר חתום אלא עד אחד וקמ"ל דעד אחד בכתב לאו כלום הוא משום דאמר מפיהם ולא מפי כתבם ואמימר אכשר כשהיו חותמים בו שנים ולא מצאו לקיים אלא האחד ומדלא מפני הכי ש"מ דאמימר אכשיר אפילו אין חתום בו אלא אחד להצטרף עם עד שבעל פה ושמעינן מינה [ר] דעד אחד בכתב מזקיק הוא לשבועה וכן כתב בהלכות גדולות קאמרי רבנן דשטרא דחתימי עליה סהדי ואשתכח דחד מינייהו קרוב או פסול כהי דממונא לא מפקינן מיניה אבל שבועה משבעינן ליה אפומא דהאי עד כשר והאי דלא מיפסיל עד כשר בצירופא דעד פסול דאמר רווחא שביק למאן דקפיד מיניה והאי פסול והתם : [דף קסה ע"ב] מה התם פסולא דאורייתא אף ה"נ פסולא דאורייתא וכתב רב אחא משבחא* דאפילו הכא מפקינן מיניה : ח שלחו ליה חברייא לרבי ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד בע"פ מהו שיצטרפו. שנים שהעידו אחד בב"ד זה ואחד בב"ד זה מהו שיבואו ב"ד אצל ב"ד ויצטרפו שנים שהעידו בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד אחר מהו שיבוא אחד מכל ב"ד וב"ד ויצטרפו. שלח לנא אני כדאי שאתם שולחים אלי אלא כך דעת כלמידכם שיצא מצטרפין וכן *הלכתא : ט רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהן צריכים למיכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי או לא ושלח להו דצריכי למיכתב הכי וכן הלכתא :

הגה"ה

*אבל עד ודיין לא מצטרפי דהאי דקא מסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא וכן אם העיד עד אחד בב"ד זה ואחד בב"ד זה אין אחד מב"ד זה ואחד מב"ד זה מצטרפין. מא"ז : *מכאן אמר ריב"ם שהמחק שאין כתוב עליו כלום אין פוסל את השטר ואפילו מפסק קריאת השטר אם יכול לקרות מה שהיה כתוב ונמחק בדבר שאין בו פסול כל השטר כולו לא פסלינן ליה והכל לפי הענין שיתראה לב"ד . מא"ז :

י מתני' כתוב בו זוזי מאה דאינון סלעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דאינון סלעין תלתין אין לו אלא מנה כסף זוזי דאינון ונמחק *אין פחות משנים כסף סלעין דאינון ונמחק אין פחות משנים דרכונות דאינון ונמחק אין פחות משנים : גמ' ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף. כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף. כסף בדינרין אין פחות משני דינרי זהב כסף. אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף ואימא נסכא . אמר רבי אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא פריטי באתרא דלא סגיין פריטי דכספא ת"ר זהב אין פחות מדינר זהב זהב דינרין ודינרין זהב אין פחות מב' דינרין זהב . זהב בדינרין אין פחות מב' דינרין כסף זהב [דף קסו ע"א] ואימא דהבא פריכא בתרי דינרין דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה א"ה ריבא נמי אמר רב אשי רישא דכתב דינרי סיפא דכתב דינרין : יא מתני' כתב בו מלמעלה מנה ולמטה מאתים מלמעלה מאתים ולמטה מנה הכל הולך אחר התחתון* א"כ למה כותבים את העליון שאם נמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון* : גמ' [דף קסו ע"ב] ת"ר ילמד תחתון מן העליון אות אחת אבל לא שתי אותיות כגון חנן מחנני ענן מענני אמר רב פפא פשיטא ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון בעי רב פפא קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי חיישי' לזבוב או לא תיקו :

יב ההוא שטרא דהוה כתוב ביה שית מאה וזוזי בלחם רב שרביא לקמיה דאביי שית מאה איסתרא וזוזי או דילמא שית מאה זוזי וזוזא או דלמא שית מאה פריטי וזוזא אמר להו דל פריטי מהכא דלא כתבי בשטרא דאסוקי מסקי ליה [דף קסז ע"א] ומשוי להו זוזי מאי אמרת שית מאה זוזי הו שית מאה איסתרי יד בעל השטר על התחתונה :

הגה"ה

*ונלכד שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה. מא"ז : *ואם נמחק כמוה של מטה כל השטר פסול דהיכא למיתם שמא לא היה כתוב כי אם דינר אחד. מא"ז : *ויש ספרים שכתוב בכן שאם לא כתב אות אחת מלמעלה ולפי זה הוי פי' בגמרא דקאמר אין למידין התחתון מעליון אלא באות אחת אבל לא בשתי אותיות כגון חנן מחנני וענן מענני אלא יתן למי שטמו כך דשתי אותיות לא חסר בסופר כדפירש רשב"ם אבל לפי הספרים דגרסי שאם נמחק אין לפרש כן דמשמע דאמתני' קאי אלא צריך לומר דבנמחק שתי אותיות מיירי דכיון שנמחק כל כך תו לא מגרינן ביה ואע"ג דאי לא כדר לדבוריה לא פסלינן מ"מ היכא דנמחק גרוע טפי דכיון דשתי אותיות אינן נכרות בו היכא למימר דלא המזיר דבתו אלא לשנות את השם. פר"י. מהרי"ח : *וכתב ריב"ם אבל לכתחלה לא הייבינן אם יכתוב בסוף בטה שמא יכתוב אנלו בראש בשיטה אני לויתי מפלוני מנה והוא יהיה חתום בסוף בשיטה דהוציא עליו כתב ידו משמע דוקא שחתם למטה כעין חתימת העדים מיכו אם כתב בכתב ידו אני פלוני לויתי מנה מפלוני אפילו לא לוה ממש משתעבד . מא"ז

יג אמר אביי מתלת ועד עשר לא לכתוב אינים בסוף שיטה דלמא מזייף וכתיב יאי איתרמי ליה נהדריה לדבוריה תרי ותלתא זימני אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה :

יד ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא אזל מחקיה לגגיה דבי"ת וכרעיה וסוייה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאי טעמא רווח ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי הסוא דהוה כתיב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו חד אחא דשמיה אחי אזל כתב ביה וי"ו ושוייה ואחי אתא לקמיה דאביי אמר ליה מ"ט דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי :

טו אמר אביי האי מאן דמתי חתימת ידיה בבי דינא לא ליהוי בסוף מגילתא דלמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עלה מאי דבעי והך הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין : ההוא שטרא דהוה חתים עלה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא א"ל חתימת ידאי הוא ומיהו קמיה דר"א ב"א לא חתימי מעולם כפתיה ואודי אמר ליה בשלמא דידי זייפת אלא רב אחא דמירתת ידיה היכי זייפת . אמר ליה אנחי ידאי אמיגרא ואמרי לה קם אזרנוקא וכתביה :

טז מתני' כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהו מכירין והבעל נותן את השכר : [דף קסז ע"ב] כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו והלוקח נותן שכר : גמ' מאי ובלבד שיהו מכירין אמר רב יהודה אמר רב ובלבד שיהו מכירין שם האיש והאשה בגט ושם האיש ושם האשה בשובר *וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת דלמא כתיב גיטא ואזיל וממטי לאתתיה דחבריה אמר להו רב אחא בר הונא הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה וניחוש דלמא אזיל למדינה אחריתי ומחזיק לשמיה יוסף בן שמעון וכתיב גיטא וממטי לאתתיה דהאיך אמר להו רב הונא בר חיננא הכי אמר רב כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו* :

הגה"ה

*ושמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי לא חיישי' דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. מהרי"ח : *אבל קודם שלשים יום חיישינן א"כ איש ואשה בבלו נעיר אחרת אין כותבין להן גט אא"כ מכירין אותן ומה שמם וה"ה כל השטרות. מהרי"ח :

ההוא תברא דהוה חתים עליה רבא בר חנן אתאי ההיא איתתא לקמיה אמרת ליה לאו אנא הואי אמר לה אנא נמי אמרי להו דלאו איהי היא ואמרו לי מיקם הוא דקשיא ובגר לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק "ושמעי' מינה דלהיכר איש ואשה סומכין על עד אחד ואפילו אשה או קרוב דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא מידי דהוה ביבמות (דף לט:) להכיר שהוא אחיו מן האב דסגי על פי קרוב דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא . ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה איברא אנת הוית אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ

הגהות הב"ח א שדי דיוקא אמקום עדים : ב ובטרא המחקא וכו' אמרת סוף סוף : ג נ"ב ד"ה דוקא וכו' ואשרתא בקיימת הותם. אם בזה דבר וכו' : ד ושמעי' מינה דלהיכר. נ"ב עיין בש"ע דבבב כיאך שמעינן מינה :

פלפולא חריפתא

בגמ' גרס כדרב נמי לכתוב : [ט] לא ידיע *איתי מגילתא אחריתא תמחוק ולידמי ומסיק בגמרא דהייבינן לב"ד סועין ועיין מ"ש בסוף פרק יש נוחלין . [נ] ולגבות מבני חרי. דאילו ממשעבדי מאי לך : [ס] דלר' אליעזר דס"ל דדוקא עדי מסירה כרתי וכוותיה קי"ל בפרק בתרא דגיטין : [ע] אע"פ שאין אנו יודעים שנמסר בפניהם כמו שכתב רבינו בפ' בתרא דגיטין ואפ"ה לאביי לא מצטרפין למגבא ממשעבדי ולהכי קשה לאמימר (דאמר דלא שמיע ליה לדאביי כלומר לא סבירא ליה) בהרי יש במסירת שטר זה שני עדי מסירה שהעד חתום הוא כעד מסירה דאמרי' שגם בפניו נמסר : [פ] אבל תרי שטרי וכל חד מינייהו נמסר באפי חד סהדא. מסיק ב"י סימן נ"א ע"ש לי הטור דה"ק שע"א החתום על כל אחד וידענו שלא נמסר בפניו אלא בפני עד אחד דעד דהתימה שלא נמסר בפניו לא מצטרף בהדי עד דמסירה מדכתב הרא"ש דטעמא דע"א חתום וע"א שבפניו נמסר במצטרפין משום דאמרי' שגם בפני שהחתום נמסר ע"כ : [צ] ולא מצאו לקיים כתב ידו של שני. כתב הרמב"ן בחדושיו והביאו נ"כ בעל התרומות בשער ט' סימן ב' וז"ל תמיהני כיון שלא מצאו לקיים כ"י כרי ע"א הוא ולמה מועיל כלום ואע"פ בקיום שטרות דרבנן מ"מ כל זמן שלא נתקיימו כמי שלא נחתמו ולא מצאתי לגאונים ז"ל שכתבו דבר זה בירושלמי ובמה כן פירשו מהו שיצטרפו אם מעיד אני ראיתי אותו בלוה ביום פלוני כו' שכתוב בשטר מי אמרינן כיון שזה מוכח מעצם השטר ומצטרף חתימה ס"ל שעבוד קרקעות ועד ע"פ לא עביד שעבוד אינן מצטרפין ולפיכך הקשו וכי כלום הוא לגבות בו ממשעבדי ולמה לא יצטרף ומפריק לכך צריכא לישאל כשהיו שנים חתומים שהוא שעבוד קרקעות מטעם התימה עכ"ל והני איידי כדאי לפרש מ"מ לדרוש ולקבל שכר יש לי לומר דהא דמקשה וע"א בכתב כלום הוא משום מפיהם ולא מפי כתבם הוא דפריך והא מבני כשהיו שנים כו' והואיל ומדאורייתא בשטר מעליא הוא דגלי ביה קרא דכשר כמ"ש כה"ר יונה לקמן אלא שהחכמים הזקיקו לקיימו וצריכה בהתא דנימא בעד א' שנתקיים מועיל קיומו להצטרף עם עד שבע"פ או דלמא כיון שלא נתקיים אלא ע"א הכתי קרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם ולא יצטרף כש' העד א' ור' מנא בעי נמי בכה"ג אי מהני קיומו מיזקיק לשבועה או דלמא קרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם ולא יזקיק לשבועה ולפי' הרמב"ן נפרש בעיא דר' מנא דכיון שכיון שנים בהוא שעבוד קרקעות אין נשבעין על שעבוד קרקעות : [ק] גלי ביה קרא דכשר. עיין לקמן גבי הזרה מתנתו : [ר] דע"א בכתב מזקיק הוא לשבועה . עיין בפ"ק דמכות משמע קצת דלהרי"ף דוקא כשמעיד בעל פה וכן יש לדקדק שלשון הלכות גדולות

דבשמור

בהדיה דלמא מחלפו לה מניה : והבעל טחן את השכר *מ"ט וכתב ונתן. והאידנא דלא עבדינן הכי [ש] שדיוה רבנן על האשה [ת] כי היכי דלא נשהייה : והלוקח נותן את השכר. פשיטא לא צריכא במוכר שדהו מפני רעתה :

הגה"ה
*וגם מן השוכר הבעל נותן בסבירות אבל לא בשביל פשיעותא שאשה כתובתה מולכך לשוכר נוהגת היא שכר הסופר מיהו לרבי יוחנן דאמר הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום לעולם צריך לשוכר. פר"י :

יח מתני' כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואין כותבין למלוה עד שיהא לוה עמו והלוה נותן את השכר : גמ' [דף קסח ע"א] פשיטא לא צריכא אפילו בעסקא : אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן והחתן נותן השכר פשיטא לא צריכא אפילו בת"ח : אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן את השכר פשיטא לא צריכא בבורה : אין כותבין שטרי בירורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהן ושניהן נותנין השכר רשב"ג אומר לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו* מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד :

הגה"ה
*אע"ג דאית לי' כופין על מדת סדום הכא אין כופין לכתוב לכל יחד דכל שעה תאמר לי הראיני השטר שיתברר לי זכותי ולא דמיא עלי כאריא ארבא. פר"י. מהרי"ח:

יט מתני' מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר ליה אם לא אתן לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו והגיע הזמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן : גמ' במאי קמיפלגי רבי יוסי סבר אסמכתא קניא ר' יהודה סבר אסמכתא לא קניא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דר' אמי אמר ליה וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי [א] אני מה אעשה ולא היא אין הלכה כרבי יוסי : גרסינן בפ' ארבעה נדרים (דף כז:) ההוא גברא דאתפיס זכוותיה לבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין בטלין הלין זכוותאי איתניס ולא אתא אמר רב הונא בטלין זכוותיה אמר ליה רבא והא אונסא דאורייתא הוא דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא והתנן (שם) נדרי אונסין כיצד הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין וכו' ואמרינן ולרב הונא מכדי אסמכתא היא והאסמכתא לא קניא שאני הכא דמיתפסן זכוותיה לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר ליה אם לא (נתתי) [אתן] לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו והגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כרבי יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר ליה לבטלי זכוותיה והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס פירוש כגון חולה וכיוצא בו והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וקאמר גאון דהאי דינא ליתא אלא במתפיס זכוותיה בלחוד ומסתברא כוותיה והתוספות פסקו דאפילו בלא מתפיס זכוותיה קניא אסמכתא בב"ד חשוב והכי נהגי עלמא וב"ד חשוב היה אומר ר"מ ז"ל שיהו בקיאין בדיני אסמכתא :

כ מתני' מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד ועושין לו קיום איך פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני [דף קסח ע"ב] ופלוני ופלוני עדיו פירוש כגון שנפלו עליו מים ונטשטש ועוד רישומו ניכר וירא שמא ימחק לגמרי מעמיד עליו עדים שמכירין החתימות ובאין לפני ב"ד ומעידין שרא שטר ביד פלוני שהתחיל למחק והכירו החתימה ועושין לו קיומו [ב] פלוני ופלוני עדיו הן העדים החתומים על השטר וה"ה נמי שצריך להזכיר שם העדים המעידים על מחק השטר שמא ירצה הלוה לפוסלן ותימה שלא הזכירם ושמא פלוני ופלוני עדיו הכל בכלל כל העדים הצריכין לדבר : גמ' ת"ר איזהו קיומו אנו פלוני [ג] ופלוני [ופלוני] הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ופלוני ופלוני עדיו אם כתב בו הוזקקנו לעדותן ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואין צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה :

כא נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר היכי דמי נקרע ה"ד נתקרע אמר רב יהודה נקרע קרע של ב"ד נתקרע קרע שאין של בית דין. ה"ד קרע של בית דין אמר רב יהודה מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף אביי אמר שתי וערב* :

הגה"ה
*כתב מהרי"ם ואפי' אינו במקום עדים והזמן ואם לא יהיה שתי וערב אפילו נקרע מקום העדים והזמן והתורף לא הוי קרע ב"ד לאביי וכשר. מא"ז :

כב *מי שבא ואמר אבד שטר חובי אף על פי שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין כד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו [דף קסט ע"א] רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין :

כג ובן היה אומר רשב"ג הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת וקמיפלגי באותיות נקנות במסירה. רשב"ג סבר אותיות נקניה במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה והלכתא כוותייהו ולרשב"ג דסבר אותיות נקנות במסירה יש לחוש שמא החזיר לו השטר וחזר המכר ואם נכתוב שטר אחר ללוקח אפילו יוציא המוכר השטר שהחזיר לו לא יועיל לו מאומה כי יאמר הלוקח שני שטרות היו לי ממך ולא החזרתי לך אלא אחד וכל זמן שהאחד בידו לא חזר המכר אבל לרבנן דסברי אין אותיות נקנות במסירה וצריך לכתוב לו קני לך האי שטרא וכל שעבודיה וכיון דכתב ליה הכי אפילו יצא שטר אחר מתחת ידו חזר השדה למוכר ויראה לי הא דאמר השטר מכר נקנה לרשב"ג במסירה ולרבנן בכתיבה ומסירה אם מכרו לו וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה היינו דוקא בשטר קנייה שכתב [ב] שדה קנויה לך ואם מכרו לוקח ראשון ללוקח שני קנה אע"פ שלא נכתב השטר בשמו ומדרבנן לדברי רב אלפס ז"ל שפירש מכירת שטר חוב מדרבנן אע"פ שבמכירת שטר חוב יש טעם לתקנה שאם יצטרך המלוה למעות ולא יוכל לגבות חובו מן הלוה שימכרנו לאחר ובשטר מכר לא שייך האי טעמא שהרי יכול למכור הקרקע שבידו למי שירצה מ"מ כיון שתקנו שתועיל מכירה בשט"ח תקנו גם בשטר מכר ואלים מכירת שטר מכר שנסתלק לוקח ראשון לגמרי אבל מכירת שטר חוב לא נסתלק המלוה שהרי עדיין בידו למחול ללוה אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו השטר לראיה אם מכר אותו השטר לאחר וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודיה לא קנה השדה שהרי גם הראשון לא קנה באותו השטר והיאך נייפה כח השני לקנותו באותו שטר ואע"פ שכתבו בו הקנין והאחריות מכל מקום לאו שטר של קנין הוא ולא דמי לשטר חוב דהתם לא שייך בה קנין אלא ממון שהלוהו נתחייב לו בעל פה והשטר נכתב לגבות ממשעבדין [ד] ובמסירת שטר חוב קונה את שעבוד הנכסים וגם החוב בתקנת חכמים וכיון שקנה החוב קנה גם שעבוד הנכסים הכתוב בשטר אבל בקניית שדה לא אלים כח לוקח שני לקנות בשטר שגם הראשון לא קנה בו :

כד אמר מר חוץ מאחריות שבו מ"ט אמר רב ספרא לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דלמא אזיל בעל חוב וטריף ליה להאי ואזיל האי וטריף לקוחות והדר אמר ליה לב"ח שוף לי פורתא ואיקום בהאי ארעא והדר תא וטרפה מנאי והדר אזיל וטריף לקוחות. וכיון דקרעיניה לשטרא דמלוה במאי טריף ליה וכי תימא דלא קרעיניה והאמר רב נחמן כל טירפא דלא כתיב בה וקרעיניה לשטרא דמלוה לאו טירפא היא וכל אדרכתא דלא כתיב בה וקרעיניה לטירפא לאו אדרכתא היא וכל שומא דלא כתיב בה וקרעיניה לאדרכתא לאו שומא היא לא צריכא דאתי מכח אבהתיה ולכתוב ליה להאי שטרא מעליא ולכתוב ליה לאידך שטרי דנפיק על ארעא דא פסילי לבר מאן דנפיק בזמנא דא. אמרוה רבנן קמיה דרב אשי זאת אומרת אין כותבין שובר [דף קסט ע"ב] אמר להו. בעלמא אימא לכו כותבין שובר והכא היינו טעמא דלא דלמא אזיל בעל חוב וטריף ליה מניה ואזיל איהו וטריף מלקוחות ושובר גבי לקוחות ליכא סוף סוף לקוחות לאו לגבי מריה דארעא הדרי אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי אי נמי בלוקח שלא באחריות אי הכי אפילו שטרי הלואה נמי התם זוזי הוא דמסיק ביה הימר פייסיה בעל חוב וכו' :

כה שמעינן מהכא שהמלוה או הלוקח שטרפו ממנו מקחו ובא לו אצל הלקוחות יכול לכופם בדין לדון עמו ובית דין מזקקין לטענותיהם ומחייבי אותן ואין הלקוחות יכולין לומר לך אצל לוה וכשיתחייב בדין ויהיה בידך טירפא שכתבו לך על הלקוחות שלו הרי אנו פורעין אלא ילכו הם אם ירצו ויזקיקוהו לבוא לבית דין דאי לא תימא הכי היכי אמר שמיט ואכיל פירי והלא אין בית דין מחייבין ללקוחות עד שיעמוד מוכר בדין ויתחייב אלא ש"מ הלקוחות כלוה וכן הלקוחות כולם מדאקשינן אי הכי שטרי הלואה נמי ומהדרינן אמרי פייסי בעל חוב בזוזי והם מחזירין אחריו מיהו היכא דאיתיה ודאי מודעינן ליה כגון דאתי שליח בתלתא בשבתא ואתא בד' וקאי בחמשא בבי דינא כדעבדינן מקמי אדרכתא כדאיתא בהגוזל בתרא (דף קיב.) ואי מלטרכי לקוחות זמן יהבינן להו עד תלתין יומין שהוא זמן ב"ד ובלבד להוציא הדין לאמיתו ולא לבא בעקיפין שכל זמן בית דין אינן מן הדין אלא מדת רחמים נהגו חכמים על בעלי דינין שלא לדחוק אותם יותר מדאי מנימוקי הרמב"ן ז"ל. אמר מר חוץ מאחריות שבו היכי כתבינן אמר רב נחמן דכתבי הכי שטרא דנן דלא למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי דתיקו ארעא בידיה :

כו ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי לההוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה שלא באחריות אתאי לקמיה דרב נחמן אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל* זבנה מיניה שלא באחריות וזבנה ניהלה באחריות. לכאורה משמע שאמר למוכר שהיה קונה השדה לאשה פלונית דקאמר אזל זבן לה ועוד מדקאמר זיל זבנה מיניה שלא באחריות ואם איתא שלא פירש שקנאו לאשה מה היה צריך לקנות שנית מן המוכר כיון שקנאו בדבר שלמו קנאו. אלא ודאי מיירי בפירש שקנאו לאשה וכיון ששינה בשליחותו שסתם קונה שדה אין קונה אלא באחריות דלא שדי איניש זוזי בכדי בטלה שליחותו ואין כאן מקח לכך* הוצרך לקנותו שנית מן המוכר ומיהו אם ירצה השליח יחזיר לה המעות אלא אם אין בידו מעות להחזיר לה קאמר שצריך לקבל עליו אחריות :

הגה"ה
רב אליקום ורב אלפס פוסקים דאחריות (בשטר) טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר ורשב"ם ורבינו ברוך מאהרן יון פוסקים דבשטרי מקח וממכר אחריות לאו טעות סופר הוא כרב אשי. מא"ז :

הגה"ה
*ולריב"ם מספקא ליה אי איירי שהודיע למוכר שהוא שלוחה ואע"פ שלא עשה כמו שאמרה ליה לא בטל המקח מה שאין כן בשליח של מכירה שאם שינה מדעת שמשלה לא עשה כלום או אין לחלק בין מכירה לקנין והכא מיירי שלא אמר למוכר שהוא שלוחה. מא"ז :
*אין כותבין שמא יחזור וימכור לו השדה ויוציא זה השטר ויאמר חזרתי ולקחתי הימנו. פר"י. מהרי"ח:

כז ת"ר הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בחזקה ושקיל וטרי במאי קמיפלגי רבי ורשב"ג [דף קע ע"א] ואסיק דבלברר קמיפלגי דרבי סבר אע"פ שיש עמו החזקה צריך לברר את שטרו ורשב"ג סבר הואיל ויש כאן חזקה אין צריך לברר את שטרו. אמר רב גידל אמר רב הלכה כרבי ואף רבי לא [דף קע ע"ב] אמר אלא לברר כלומר כיון שהביא שטרו אומר לו ברר שטרך ואע"פ שיש עמו חזקה ואם אי אפשר לו לברר כגון שמתו עדיו [או הלכו למדינת הים] נדון בחזקה ורשב"ג סבר אין צריך לברר כלל אלא נדון בחזקה בלבד ומשמע דוקא אם נפלה חסרון הברור במיתת העדים או שהלכו למדינת הים אבל אם ישנן לעדים צריך לברר וכן כתב ר"ח שאם טען ואמר אבד שטרי אין נאמן לדברי רבי וכספר המקח נמי כתב שאם לא הביא שטר נמצאו דבריו בטילין או שהביא ונמצא בטל נתבטלה נמי החזקה והכי משמע בפ' זה בורר שאם נמצאו קרובים או פסולים לא בירר ורשב"ם גורס גירסא אחרת והגאונים ז"ל גורסים כמו שכתבתי* :

הגה"ה
*האומר מנה לי בידך ואמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך לברר פי' ר"ח דהיינו ה לעמוד על אמיתתו של דבר ועיקרו ואם רוצה לצאת ידי שמים יש לו להביא אותם מיהו אם לא הביאם לא הפסיד ואפי' באו אותם עדים והכחישום לא הפסיד דכל מלתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה שהיה שגור בפרע בפניהם ובפני אחרים הוה ולא רמי עליה להביא עדים. פר"י : בפירוש רבינו חננאל פוסק כך כי זה שדין דאמר ביה לברר אין נוהג אלא בטוען פרעתיך בפני פלוני ופלוני בלבד ולא גמר מיניה לדינים אחרים. מהרי"ח :
*וזה לשון מהרי"ח מי שפרע מקצת חובו ב"ד מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון ודוקא בב"ד אבל עדים שלא בפני ב"ד לא אפי' שלוה אומר לכתוב דהוה ליה מוקדם ופסול וב"ד דוקא אלימי לאפקועי ממונא. פר"י לעיל. פר"י לשון אחר דעדים אפי' מזמן שני אין כותבין בלא צווי שלוה דכיון דעשו שליחותן אין חוזרין ועושין. כמו גבי גט. מהרי"ח :

כח מתני' מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר אמר רבי יהודה נמצא זה צריך לשמור את שוברו מן העכברים אמר ליה רבי יוסי וכן יפה לו ואל ירע כחו של זה : גמ' [דף קעא ע"ב] *ומסקינן דכותבין שובר דאמר רב הונא בריה דרב יהושע אפילו למ"ד כותבים שובר ה"מ אפלגא אבל אכולה לא ולא היא אפילו אכולה נמי כתבינן כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרב חנין בר פפי אמר ליה הב לי זוזאי אמר ליה הב לי שטרי ושקול זוזך אמר ליה שטרא אירכס לי אכתוב לך תברא אמר ליה הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר אמר ליה מאן יהיב לן מעפרה דרב ושמואל ומלינן בעיינין הא רבי

הגהות הב"ח א ה"ד מי שבא ואמר אבד שטר חובי וכו' אין כותבין לו את השטר כד"א בשטרי הלואה: ב בשטר קנייה שכתב שדי קנויה לך: ג דכיון שקנה החוב: ד בהגה"ה ד"ה אין כותבין וכו' לו השדה ויוציא זה השטר: ה בהגה"ה ד"ה האומר וכו' פי' ר"ח דהיינו כדי לעמוד וכו' והכחישום לא הפסיד וכו' דלא רמיא עליה דאינש שהיה שגור בפרע בפניהם ולא רמי עליה להביא עדים לאו אדעתיה ובפני אחרים הוה כצ"ל:

פלפולא חריפתא

וכסמוך מבעיא ליה אפומא כו' ומ"ש להכתוב שם דים לדחות ע [ש] שדיוהו רבנן אאשה. והקשו ליה רבנן כהוא עולא ומתקיים וכתב ונתן ... כמאן דיכיב איטו דהפקר ב"ד הפקר הכי מסקינן בפ"ב דגיטין דף כ': [ת] כי היכי דלא נשהייה. וא"ת אמאי בדיורו אאתתא דמשמע שכך תקנו שהאשה היא לא לתקנו וכי אתא האי גברא לשהויי התן היא וצ"ל דמש"ה כתב הטור בסדר הגט להרא"ש ס"ס קנ"ד וז"ל והשכר בסופר יתן הבעל ואם נתנה האשה הגט כשר דש"מ דלכתחלה נמי לעולם הבעל נותן השכר והיינו טעמא דלא הקנו רבנן אאשה ... אלא היכא שהבעל ... ויכא קפי' לבעל נגעים וכתב ונתן [א] אני מה מעשה. ואע"ג דר' יוחנן אמר לא העבידו עד דאמינא הלכה למעשה לעיל כפי' יש מהלין גבי אין למדין הלכה מפי תלמיד וכו' היינו אם ירצה לו לתלמיד לחלוק על דבריו מפני טעם ונימוק בטעמו ראשי עד שיאמר הלכה למעשה אבל אם התלמיד לא ירצה לו לחלוק על הלכה שאמר אע"ג דלא אמר למעשה הרשות בידו והיינו דאמר בכאן אני מה אעשה כי אין רצוני לחלוק: [ב] פלוני ופלוני עדיו. פיסקא היא: [ג] פלוני פלוני ופלוני. כ"ג בטור סימן מ"ה הגהה זימני: [ד] ובמסירת שטר חוב קונה את שעבוד נכסים. דשעבודא דאורייתא כדלקמן סוף פירקין וכלא ש"ח נמי נשתעבד בכלוה פ"פ אלא דבש"ח אפי' לא כתובו משלם משתעבד כדלקמן לגוי

יוחנן א"ע דאמרי תרוייהו טותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר רבי אילעאי כותבין שובר ומסתברא דכותבין שובר דאי ס"ד דאין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף ליה אביי אלא מאי כותבין שובר אבד שוברו של זה יאכל הלה ויחדי אמר ליה רבא אין עבד לוה לאיש מלוה: כמ תנן התם שטרי חוב המוקדמים פסולין והמאוחרים כשרין אמר רב המנונא לא שנו אלא שטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר אפילו מאוחרים פסולים מ"ט זמנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני וביני וזבין ליה מיניה. וכי מטי תשרי מפיק ליה לשטרא ואמר הדר זבנתה מינך אי הכי אפי' שטרי הלואה נמי זמנין דיזיף מיניה בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמא ליה זוזי ביני וביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטרא וא"ל אירכס וכתיב ליה תברא וכי מטי זמניה מפיק ליה ואמר ליה השתא הוא דיזפתא מנאי קסבר רב המנונא אין כותבין שובר *אמר ליה רב דימי לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדיפתי לרב כהנא והאידנא דלא עבדינן הכי דכתבינן שובר ומכשרינן שטרי מאוחרין. אמר ליה בתר דאמר להו רבי אבא לספריה כי כתביתו שטרי מאוחרי כתובו הכי שטרא דנן לאו בזמניה כתבנוהו אלא איחרנוהו וכתבנוהו אמר ליה רב אשי לרב כהנא והא האידנא דלא כתבינן הכי. אמר ליה בתר דאמר להו רב ספרא לספריה כי כתביתו תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתובו ואי לא כתובו סתמא כל אימת דנפיק לירעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי לה רב אשי לרב כהנא [דף קעב ע"א] והא האידנא דלא עבדינן הכי אמר ליה רבנן תקוני תקון מאן דעבד עבד ומאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשיה: ל אמר ליה רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה כי קיימיתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמימסרו לכו מילי בהיני וכי קיימיתו בהיני כתובו בהיני אף על גב דמימסר לכו מילי בשילי [ה] משום דמחזי כשקרא: לא אמר להו רבא בר שילי להנהו דכתבי שטרי אקנייתא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה* [ו] ומוקדם לא הוי דכיון דנכתב השטר עדים מפקי לקלא משעת הקנין דסתם קנין לכתיבה עומד כדאמר בפרק חזקת הבתים ואע"ג דכי יזיף איניש [לעיל מב.] בצנעא יזיף. מכל מקום כיון דבעין יפה שיעבד יש קול לקנין והא דאמר בגיטין (דף יז.) דשטר שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול היינו כשלא הקנו ביום אבל הקנו ביום אפילו נחתם לאחר כמה ימים כשר: לב אמר רבא האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שיוה ניהליה תרי בני חמשים לא משוינן ליה מ"ט עבדי רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה ללוה כי היכי דנפגום שטריה וניחא ליה למלוה שיכוף לפורעו. ואמר רבא האי מאן דנקיט תרי שטרי בני חמשין ואמר שיוה ניהליה בר מאה לא משוינן ליה מ"ט עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ליפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטרא בר מאה ואמר שוייהו ניהליה חד בר חמשין לא משוינן ליה מאי טעמא האי מפרע פרעיה ואמר ליה הב לי שטראי ואמר ליה אירכס לי וכתב ליה תברא והשתא מפיק ליה להאי ואמר האי אחרינא הוא:

הגה"ה

*ואי מפיק המלוה שטר מאוחר מאי אמר שטרא אחרינא הוא וגם צריך ליזהר הסופר כשכותב שטר מאוחר שיפרש בשטר שהוא מאוחר ומאן דלא עביד הכי איהו דאפסיד אנפשיה ואם הוזקקו לעונתו של שטר ונמצא עונתו מכוונת בשבת או בעשרה בתשרי אימר אחרוהו וכתבוהו וכגון שכבר עבר רובא דירחא דלא טעו בעיבור ירחא אבל אם לא עבר רובא דירחא קלינן דטעו בעבור דירחא. פר"י. מהרי"ח:

הגה"ה

*ומפרשי דשטר מאוחר הוא דאי לא מיחזי כשיקרא ומעינן מינה שטר דכתב ביה בהשוא יומא דקנו מניה יכולין העדים לחתום אפילו אחר כמה ימים דלא אשכחן דבעו אחימת ההוא יומא אלא גבי גט אשה בלבד. פר"ת מהרי"ח. ופירש רשב"ם דוקא בשטר אקנייתא אבל שטרי הלואה שיש בהן אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד בו עכשיו דאין לקוחות משתעבדין לטרוף מהן אלא משעת כתיבת השטר נמצא אם יכתבו יום הקנין יטרפו מהן משעת הלואה קודם נתינת השטר והוו שלא כדין ורבינו חננאל פירש דמשעת הקנין משתעבד. מא"ז:

לג מתני' שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד. *איידי דתנא רישא מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר יכתוב שובר [ז] דסבר רבי (יהודה אין) כותבין שובר ואם אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי תנן נמי שני אחין אחד עני ואחד עשיר דדמיא לה [דאי] לית ליה לעני לא עבדים ולא זיתים יאכל הלה וחדי. וכן נמי מתניתין שנים שהיו בעיר אחת דמיא ליה בהאי ענינא. התוספות פירשו לאו דוקא עשאן לשכר הוא הדין נמי אם מוצא להשכיר בעיר אפילו עשאה אביהם שהיה עשיר לעצמו. עשאן לעצמו כלומר שאין מוצא להשכיר. ואפשר לקיים דברי רב אלפס על דרך זה דאם אינו מוצא העני להשכירם ולא עבדים ולא זיתים יאכל הלה וחדי: לד שנים שהיו בעיר שם האחד יוסף בן שמעון ושם האחר יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא שטר עליהם נמצא* לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועים כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היו מסומנים יכתבו כהן: לה גמ' ההוא שטרא דנפיק בבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה [דף קעב ע"ב] א"ר הונא ממך אפילו מריש גלותא ממך אפילו משבור מלכא. אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך. נפק דק ואשכח דתניא יש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר כתוב בו היום גירשתיה כשר אלמא ההוא יומא דנפק ביה משמע הכא נמי ממך ההוא דנפק מתותיה ידיה משמע ולנפילה לא חיישינן:

הגה"ה

*ואפילו הם אינם מוציאין שטר חוב על אחרים אע"ג דמסקינן דלא חיישינן לנפילה ולרבא אפילו לנפילה דרבים לא חיישינן מ"מ במסקנא משמע דלמאן דאמר אין אותיות נקנות במסירה אין מוציאין על אחרים דחיישינן לפקדון. מהרי"ח:

לו [דף קעג ע"א] ואלא הא דתניא כשם שאין מוציאין זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קמיפלגי באותיות נקנות במסירה מר סבר אותיות נקנות במסירה ומ"ס אין אותיות נקנות במסירה ואיבעית אימא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה ובצריך להביא ראיה קמיפלגי דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אין צריך להביא ראיה ואע"ג דאמר הכא דכ"ע בין תנא דמתניתין בין תנא דברייתא סברי אותיות נקנות במסירה [ח] ואביי ורבא אית להו תרוייהו אותיות נקנות במסירה לא סמכינן אהא דהא אמימר ורב אשי דאינון בתראי פסקו הלכתא בפרק המוכר את הספינה דאין אותיות נקנות במסירה והא דאמר הכא דכ"ע אותיות נקנות במסירה אוקימתא בעלמא היא ולאו דסמכא היא והכי פסקו רבנן קשישי כדכתיבנא וקי"ל כתנא דמתניתין דמוציאין שטר חוב על אחרים דאמר בפרק האשה שלום (דף קטו:) מי חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן: לז אמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקו בנהרדעא וכתוב בהו חבי בר נאני ונאני בר חבי ומגבי בהו רבה בר אבוה והא חבי בר נאני ונאני בר חבי בנהרדעא שכיחי טובא אלמא לא חיישינן ואביי התם למאי ניחוש אי לנפילה מיזהר זהירי בה אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה אלמא בין לאביי בין לרבא מוציאין שטר חוב על אחרים והא דקאמר הכא אביי דצריך להביא ראיה היינו באותיות דלאו שמיה כשמיה דחיישינן אבל תנא דברייתא סבר אפילו בשמיה כשמיה צריך להביא ראיה וה"ר יוסף הלוי ז"ל כתב דלרבא דאמר אין צריך להביא ראיה אפילו למאן דבעי כתיבה ומסירה יכול לומר שטר היה לי ואבד ור"י לא כתב כן אלא כיון דבעי שטר לא מהימן עד שיראה שטרו וראיה לדבר מדמייתי רבא ראיה מחבי בר נאני ונאני בר חבי דלא חיישינן לתרי יצחק וקשיא מאי ראיה מייתי מינה אפילו אי חיישינן לתרי יצחק הכא למאי ניחוש אי לנפילה אפילו דרבים ולפקדון אפילו לאו שמיה כשמיה לא חייש רבא מדקאמר אין צריך להביא ראיה [ט] אלא ודאי רבא סבר אין אותיות נקנות במסירה הלכך אי חיישינן לתרי יצחק הוה לן למיחש דלמא מסר ליה דאי חיישינן לתרי יצחק בעלמא כיון דאין אותיות נקנות במסירה מודה רבא דצריך להביא ראיה ולא מהימן למימר מסר וכתב לי דא"כ היה לו להיות השטר בידו כיון שדרך לעשות שטר על אותיות ולא מהימן נמי למימר אגב קרקע הקנהו לי לדברי רב אלפס ז"ל דכתב (בריש פרק הספינה) השטר נקנה אגב קרקע בלא שטר דכיון שדרך לכתוב שטר על אותיות איכא ריעותא והוכחה שלא הקנהו לו כיון שאין שטר בידו ועוד הביא הרמב"ן ז"ל [י] ראיה מפרק זה בורר (דף לא:) ההיא איתתא דנפיק שטרא מתותי ידה והימנה רב נחמן אמר ליה רבא כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה אמר ליה אפי' תימא רבנן שאני הכא דאי בעיא קלתיה אלמא לרבנן כיון דבעי כתיבה לא מהימנא למימר שלי הוא: נמצא לאחד בין שטרותיו וכו' טעמא דנמצא הא לא נמצא מאי מפיק והתנן ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם אמר אביי ה"ק נמצא לאחד שובר בין שטרותיו ששטרו של יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות של שני יוסף בן שמעון (שעליו) פרועים אבל אם יכתבו הרשאה זה לזה גובה האחד ואם טען פרעתי לשניהם וצויתי לכתוב שובר אחד כי יספיק לי להראותו לכל מי מהם שיתבע חובו לא תועיל ההרשאה. הגה אם היו כהנים יכתבו דורות:

לח מתני' האומר לבנו שטר בין שטרותיו פרוע ואין ידוע איזהו שטרות כולן פרועין נמצא לאחד שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע: לט גמ' אמר רבא שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע כל שטרות שעליו פרועין אמר ליה רבינא אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו שדה שיש לי מכורה לך כל שדותיו מכורות לו אמר ליה התם יד בעל השטר על התחתונה:

מ מתני' המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב [דף קעג ע"ב] ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב כיוצא בו אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו: גמ' לא יפרע מן הערב מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו גברא אשלימת לי וגברא אשלימי לך מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא דלא יהבי טעמא למלתייהו אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב לא יפרע מערב תחלה. תנ"ה המלוה את חבירו על ידי ערב לא יתבע את הערב תחלה ואם אמר לי על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה אמר רב אשי הא דאמר דערב משתעבד בלא קנין היינו משום דבההיא הנאה דקמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה: ואם אמר לו ע"מ שאפרע ממי שארצה וכו'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וא"ת ואם אין לו נכסים ללוה אפילו ערב גרידא נמי צריך ליפרע ממנו ופירש ר"ת אין נכסים ללוה פירוש נכסים ידועים כגון קרקעות הלכך ערב גרידא אפילו אין לו קרקעות ללוה לא יפרע מן הערב אלא יתבע הלוה לדין אולי יתן לו מטלטלין ואם אינו כאן מודיעין אותו וממתינין לו כדין המפורש בהגוזל (דף קיב:) ואם הוא במדינת הים או שהוא גברא אלמא דלא לייט דינא יפרע מן הערב ואם אמר ממי שארצה אפרע אם יש לו קרקע ללוה ואפילו זיבורית לא יפרע מן הערב אלא כותבין אדרכתא על נכסי הלוה ומורידין אותו לנכסיו ואם אין לו קרקע ללוה יפרע מן הערב ואין צריך לחזר אחר הלוה אולי יתן לו מטלטלין דכיון דאתני ממי שארצה אפרע לא מטרחינן ליה למיזל אחר הלוה והיכא דמית הלוה והניח יתומים קטנים לא יפרע מן הערב אפילו אמר ליה ממי שארצה אפרע [כ] דנכסי דאינש אינון ערבין ביה כאילו אומר על מנת שאפרע מן הנכסים אם ארצה ואפי' הכי אינו גובה מנכסי יתומים קטנים כיון שאינו יכול לתובען לדין בעודן קטנים הוא הדין נמי אם אמר ממי שארצה אפרע כיון שיש נכסים ללוה וצריך לתבוע מן הלוה תחלה לא יפרע מן הערב אבל קבלן כיון שאפילו אם יש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן ה"נ יפרע מן הקבלן והוא יפרע מן היתומים לכשיגדילו. והא מדקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק סבר לא שנא הכי ול"ש הכי חסורי מיחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ליה על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב בד"א כשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן: [דף קעד ע"א] רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מהן וליתא לדרשב"ג דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון ב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה [ל] *והדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמר הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא:

מא אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן כולן לשון ערבות הן תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני נותן כולן לשון קבלנות הן. איבעיא להו הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי אמר רבי יצחק לשון ערבות ערבות לשון קבלנות קבלנות רב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן חוץ מהלוהו ואני ערב רבא אמר כולן לשון ערבות הן חוץ מתן לו ואני נותן וכ"ש תן לו ואני קבלן דלשון קבלן עדיף מאני נותן דהא רב הונא קאמר דהלוהו ואני נותן הוי ערב ומיבעי ליה לגמרא אי הוי אמר הלוהו ואני קבלן אי הוי קבלן אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין לו למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד שישא הערב מיד המלוה ויתן ביד הלוה מכלל דקבלן דאמר רבא אי בעי מלוה למתבעיה ללוה מצי מיתבעי אבל נשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוה כלום ומיהו אם אין לערב לשלם גובה מן הלוה מדרבי נתן דקיימא לן כוותיה בבעל חוב דעלמא וכ"ש

פלפולא

לויתי ממך מנה וכו' ומ"ש רבינו וגם החוב בתקנת חכמים כלומר דדבר תורה אין עדי השטר כלום דמפיסם בעינן כדלעיל אלא חכמים תקנו שיהו עדי השטר עדים מעלי' על החוב ולפי זה הא דלעיל קראי דירמיה דגלי בהו דעדי שטר מפיק מכלל מפיסם וכו' אינן אלא מדברי קבלה ולא דאורייתא מקרו והלכך כיון שקנה ר"ל קונה שטר חוב מהמוכרו כיון שקנה החוב ר"ל ראיית החוב בכתיבה ומסירה קנה גם שעבוד הנכסים דבלאו הכי אין כאן מקום כלל שיקנה השעבוד: [ה] משום דמיחזי כשיקרא. עיין בפרק מרובה גבי לא כתבינן אדרכתא וכו': [ו] ומוקדם לא כו'. כשכותבין יום שקנין: [ז] ה"נ דסבר ר' יוסי כותבין שובר: [ח] ואביי

חריפתא

ורבא אית להו כו'. דברי הרי"ף כן ורבינו חולק בסמוך על זה: [ט] אלא ודאי רבא סבר אין אותיות כו'. עיין בפרק הספינה: [י] ראיה מפ' זה בורר בסופו. ועיין בפרק הספינה: [כ] דנכסי דאיניש אינון ערבין ביה כאלו אומר על מנת שאפרע כו'. לא ידעתי מנא ליה הא ואדרבה לקמן גבי ההוא דיינא דאתתיה למלוה לנכסי דלוה מקמי דלתבע ללוה לא משמע כן כמו שאכתוב שם בס"ד והרמב"ם בפרק כ"ז מהלכות מלוה פסק דנפרע מן הערב אע"פ שהיתומים קטנים: [ל] והדין כללא לאו דוקא כו'. בוא לבון בהרי"ף

הכא האי דינא דערבות וקבלנות היינו כשיתבע הלוה מן המלוה פירעון [ם] ונכנס הערב עמו בדברים או בלשון ערבות או בלשון קבלנות אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלוה מעות ללוי ואני פורע הלואתו ואני חייב בלואתו ואני נותן אפילו הלוה שמעון ללוי מיד ליד אין לו לשמעון על לוי כלום אלא על ראובן שה"ל הלואתו ואם אמר המלוה ממי שארצה אפרע תחלה כל תנאי שבממון קיים ואפילו יש נכסים ללוה יפרע מן הערב. והלכתא כרבא דאמר כולן לשון ערבות חוץ מתן לו ואני נותן תן לו ואני קבלן* :

מב ושטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני קבלן אף על פי שאין מפורש בו שאמר תן לו ואני קבלן כיון שכתב שהוא קבלן משתמע בלשון המועיל להיות קבלן אמר :

הגה"ה

*וכולהו ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות דהיינו דאמר ליה תן לו ואני נותן לך ולא לימא ואני קבלן והלכתא כרבא וקונין בכליו של קונה וכגון דנקיט ביה שלשה על שלשה דבציר מהכי לא מקרי דאינו כלי ואין חילוק בין עור ומפץ ושק כדקאמר בבנים אוחזין אם יש שלש על שלש • לשון ר"ת מיהו בקונטרס פירש דה"ה תן לו ואני קבלן. מהרי"ח :

וכתב הרמב"ם הערב או הקבלן וכל התולה שעבוד שאין חייב על תנאי אם יהיה כך וכך ואם לא יהיה פטור לא משתעבד דלא גמר והקנה קנין גמור : שנים שלוו בשטר אחד או שלקחו מקח אחד וכן השותפין שלוה אחד מהן או לקח בשותפות הרי הן ערב זה לזה אע"פ שלא פירש שנים שעירבו יחד כשבא המלוה ליפרע מן הערב יפרע מאיזה שירצה ואחד שעירב לשנים כשיפרע למלוה יודיעו איזה החוב משניהם הוא פורע : האומר לחבירו ערוב זה לפלוני ואני ערב לך משתעבד מי שלא פירש קיבל הדבר אלא אמר כל מה שתלוה או תמכור לו אני ערב אין זה הערב חייב כלום שכיון שאין יודע הדבר שנשתעבד עצמו בו לא סמכה דעתיה ולא שיעבד עצמו. אמר הלויהו ואני ערב לגופו של לוה זה לא שיעבד עצמו לממון אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך ואם אמר שהלוהו תבעו ואמר הביאנו כל זמן שתתבע אותו אביאנו לך וקנו מידו על זה ואפילו אם התנה ואמר אם לא אביאנו לך או בימות או שיברח אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד. מלוה שלא מצא נכסים ללוה אין יכול לפרוע מן הערב עד לאחר ל' יום מיום שנתחייב החוב לשלם ולא יהיה כח של זה פחות מן הלוה. ואם התנה עמו הכל לפי התנאי: היה הלוה במדינה אחרת שאין יכול להודיעו ולא לילך אליו או שמת הלוה והניח בנים קטנים הרי זה תובע את הערב תחלה שהרי אין הלוה מצוי ואם העני הלוה אין המלוה נפרע מן הערב עד שישבע הלוה כתקנת אחרונים שאין לו כלום. מי שהיה ערב עבור מלוה על פה והיה הלוה במדינת הים אומר הערב למלוה הבא ראיה שלא פרעך הלוה ואשלם לך. מא"ז :

*ואפילו מלוה על פה ולא אמרי' מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וכ"ש דאם אמר תנו נותנין ובזמן הזה גבי מיתמי אפי' מטלטלי. רשב"ם : ואם כתב המלוה לערב שתקבלתי לא גבי הערב מן היתומים אלא כשחייב מודה ואז גובה אפילו לא כתב התקבלתי ובלבד שיהיה ידוע שפרע בשבילו אך אם מתחלה כתב מלוה לערב שתקבלתי ממך מעות כדי ליפות כחו כדי שיוכל הערב לתובעו אפי' לא יתבענו המלוה גובה אפילו כשלא חייב מודה דבשתא לא חיישינן לצררי ולא מיתפיס לא למלוה ולא לערב. פר"י. אך רבינו שמשון הקשה עליו. מהרי"ח :

ורבינו ברוך מארץ יון כתב דפטירי יתמי. מא"ז :

מג ההוא דייני דאחתיה למלוה לנכסיה דלוה מקמי דליתבע ללוה סלקיה רב חנן בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למיעבד הא מילתא אי לאו רב חנן בריה דרב ייבא דקסבר נכסי דאינש אינון ערבין ביה ותנן המלוה את חבירו לא יפרע מן הערב [נ] וקי"ל לא יפרע מן הערב תחלה: ההוא ערבא דאבוהון דיתמי דפרעיה למלוה מקמי דליתבעינהו ליתמי רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אימור צררי אפסיה [דף קעד ע"ב] מאי בינייהו איכא בינייהו כשהחייב מודה אי נמי דשמתוה ומית בשמתי' לרב פפא לאו בר מיעבד מצוה נינהו לרב הונא דאמר מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם אלא דחיים לצרר היכא דליכא למיחש לצררי גבי מיתמי. שלחו מהתם שמתוה ומת בשמתיה *הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. ההוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה מקמיה דליתבעינהו ליתמי אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למאן דאמר חיישינן לצררי ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דדיניה דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי (והיכא דאמר) [א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי] ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים לא כיון דדיניה בתר ערבא אזיל אי לאו דאפסיה לצררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה :

מד איתמר ערב דכתובה ד"ה לא משתעבד קבלן דב"ח ד"ה משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי איכא מאן דאמר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד ואי לית ליה לא משתעבד ואיכא מאן דאמר בין אית ליה בין לית ליה משתעבד והלכתא בין אית ליה בין לית ליה משתעבד ואפילו קבלן דכתובה אבל ערב דכתובה אף על גב דאית ליה לא משתעבד מ"ט מצוה עבד ולא מידי חסריה ואי ערב כתובה דבריה הוא משתעבד *דאבא לגביה בריה שעבודיה משעבד נפשיה: מה כיוצא בו הערב לאשה בכתובתה וכו' גרסינן בערכין (דף כג:) ההוא גברא דזבינהו לניכסיה ונירשה לדביתהו שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו אמר ליה תנא כי רוכלא ליחשב וליזיל נהרדעי אמרי דתנן תנן ודלא תנן לא תנן אמר רב משרשיא מ"ט דנהרדעי בשלמא מקדיש משום רווח' דהקדש ערב דכתובה נמי מצוה הוא דעביד ולאו מידי חסריה אבל לוקח מכדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל ונזבין איהו דאפסיד אנפשיה וקיימא לן כוותייהו :

הגה"ה

*ואמר נמי משה בר עצרי ערבא דכתובה דכלתיה וכו' וכגון דקנו מיניה וערב דעלמא דכתובה לא משתעבד ואע"ג דקנו מיניה אבל אם נתערב מאיש לאשה בנדוניא שנדרה ה"נ דמשתעבד וכן מסיק. מא"ז :

מו אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה [ס] אין אדם עושה קנוניא על ההקדש מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ומת אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין *אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו [דף קעה ע"א] ה"נ אדם עשוי [ע] שלא להשביע את עצמו ומסקינן דהא דרב הונא בדנקיט שטר מקויים והא דרב ושמואל בדנקיט שטר שאין מקויים [פ] אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה והוא הדין בלא שטר נמי אי אמר תנו נותנין דקיימא לן מלוה על פה גובה מן היורשין וכיון דאמר תנו לא אמר אדם עשוי שלא להשביע את עצמו :

הגה"ה

*ואע"ג דאמר מנה לפלוני בידי וזהו שלא להשביע את בניו ודוקא ש"מ שאין עושה קנוניא אבל בריא איכא למיחש שמא עשה קנוניא ולא גבי על פי הודאתו אלא בשטר מקוים ובשבועה ואם הקדיש בשעה שהיה ש"מ איבעיא לן לעיל אם עמד חוזר או אין חוזר ולא איפשיטא. פר"י. מהרי"ח :

מז [צ] אמר רבה ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מ"ט מדלא פסקא אבוהון למילתיה אימור אידכורי אידכר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי *אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ושמעינן מיניה דאי לא אמרו חזר ואמר לנו אבא פרעתי דנותנין ואע"ג דלא אמר תנו *ואי קשיא לן הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו דאמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין התם דלא אמר בתורת הודאה פירוש שלא תבעו אדם שיהא נראה כמודה לדבריו אלא מעצמו אמר מנה לפלוני בידי הלכך אמרינן דשלא להשביע את עצמו אמר כן כי ההיא דפרק זה בורר (דף כט:) ההוא דהוו קרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא פלניא ופלניא אתו לקמיה דר"נ אמר אדם עשוי שלא להשביע את עצמו הכא דאמר בתורת הודאה פירוש שתובעו אדם והודה לדבריו דאין דרך אדם להודות כשתובעין אותו בשביל שלא להשביע את עצמו אבל משטה אני בך שייך ע"י תביעה שכן דרכן של בני אדם כשאדם תובע את חבירו דבר שאינו חייב לו כן כדי להשטותו וכיון שהוא שכיב מרע [ק] אין אדם משטה בשעת מיתה הלכך אע"ג דלא אמר תנו נותנין :

הגה"ה

*ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני ואח"כ אמרו היתומים פרענו נאמנין דכיון דפסק אבוהון למילתיה היכא למימר דפרעיה אמר מנה לפלוני בידי ואמרו היתומים פרענו כיון דלא פסקיה אבוה למילתיה ואמרו פרענו אין נאמנים. מהרי"ח :

*ובדליכא חששא דלמא פרעיה כגון דהוו קיימי יורשים משעה דאודי עד שמת. מא"ז :

מח בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צ"ל אתם עדיי או לא אדם משטה בשעת מיתה או לא צ"ל אתם כתובו או לא בתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו :

מט מתני' המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין [דף קעה ע"ב] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ערב היוצא לאחר חתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר ליה בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר ליה הרי שהיה חונק את חבירו בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני נותן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו ואיזהו ערב שהוא חייב אמר לו הלוהו ואני נותן שעל אמונתו הלוהו אמר רבי ישמעאל הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע והרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס : גמ' אמר עולא דבר תורה אחד מלוה על פה ואחד מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים מ"ט שעבודא דאורייתא ומ"ט אמרו מלוה על פה אין גובה מן הלקוחות משום פסידא דלקוחות אי הכי כי לוה בשטר נמי איכא דאפסיד אנפשייהו [ר] וקיימא לן כעולא דהא רב פפא דהוא בתראה פסק הלכה הכי בפרק האשה נקנית (דף יג:) דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא ואין גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא והא דקפסק רב פפא הכא [דף קעו ע"א] ואמר הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואין גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין ואין גובין מן הלקוחות דלית ליה קלא לאו דפליגא דידיה אדידיה אלא הא קא משמע לן דהיינו טעמא דאוקמוה רבנן אדאורייתא וגובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין *הוציא עליו כתב ידו וכו' בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מהו אמר ליה אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אין גובה אלא מנכסים בני חורין פירוש מ"ט דכמלוה בעדים דמי הלכך אי קמודי דלא פרע ליה גובה מנכסים בני חורין ואי קטעין שפרע משתבע שבועת היסת ומיפטר ואי כפר ואמר לא יזיפנא מיניה והאי לאו כתבא דידי הוא אי הוחזק כתב ידו בב"ד א"כ איכא סהדי דכתב ידו הוא אז הוחזק כפרן ומשלם דקיימא לן כל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי דמי :

הגה"ה

*מיהו שטר גמור שנכתב כדי לגבות בו אע"פ שאין עליו עדים אלא שמסרו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים דקי"ל כר' אלעזר דאמרי עדי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשאר שטרות. מהרי"ח :

*וכן כתב הרמב"ם לוה שכתב שטר בכתב ידו והעיד בו עדים ונתנו למלוה הרי זה שטר כשר וכן אם כתב שטרא אע"פ שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זה מלוה בשטר והוא שיהא כתב שאין יכול להזדייף ויקראו אותו בנמסר בפניהם ויש מן הגאונים שאמרו שצ"ל לעדים שמסרו בפניהם חתומו והעידו בנמסר בפניהם עכ"ל. מא"ז :

נ ערב *היוצא אחר חיתום שטרות וכו' זימנין אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין וזימנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אין גובה אלא מנכסים בני חורין ולא קשיא הא דכתיב ביה פלוני ערב דלא שייך ביה ערב בשטרא והא דכתיב ביה ופלוני ערב דשייך ערב בשטרא. וכן אמר רבי יוחנן : מעשה בא לפני רבי ישמעאל וכו'. א"ר יוחנן אע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כרבי ישמעאל אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקנו מידו משתעבד מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן ערב דב"ד הוא דלא בעיא קנין אבל ערב בעלמא בעי קנין והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין לאחר מתן מעות בעי קנין ערב דב"ד לא בעיא קנין בההיא הנאה דקא מהימנין ליה גמר ומשעבד נפשיה ואידך כולהו בעו קנין :

הגה"ה

*וכן אם כתב בסוף השטר או בסוף הגט שאלו לבלים פלוני ותתמי סהדי פסול דהא הפסיק בין גט לשאילת שלום אבל אי כתב ושאלו והדר ערביה הכולה מלתא מסהדי. מהרי"ח :

ואם כתוב בתוך השטר לאחר חיתום שטרות גבי ממשעבדי. מא"ז :

ואפי' חתום בתוך השטר לאחר חתום שטרות בעי קנין וגובה מבני חרי. המלוה את חבירו ע"י שני ערבים לא יפרע מאחד מהן ואם אמר על מנת שאפרע מאחד מהן יפרע מאחד מהן. מא"ז :

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

פלפולא

ארי"ף ופי' מה שכתבתי בפרק הפרה גבי רשב"ג א"כ משכחת יולדת משכחת: [ל] ונכנס הערב עמו בדברים. בטור סימן קכ"ט העתיק בדבר. [נ] וקי"ל דלא יפרע מן הערב תחלה. מכאן קשיא לי אדלעיל דכתב דנכסי דאינש ערבין כאלו אמר ממי שארצה אפרע וכיון שכל הנכסים הם ערבים הוי ודאי כאילו אין לו נכסים שהרי הנכסים כולם ערבים הם והטו מי לא איירי' נמי בלוה שנתחייב כנגד כל נכסיו ובלאו הכי כי כייכו מהנכסים מפקא מהערבות ואי חשבת לערבות דממי שארצה אפרע א"כ היה יכול לפרוע תחלה מהנכסים ואמאי סלקיה רב חנן אלא ודאי דערבות דנכסים הם כערבות סתם וכן מוכח ג"כ בפרק יש בכור לנחלה דמסיק מכך דהכא דב"ה לא' מב' יוסף בן שמעון שלקחו שדה בשותפות דאין שבע"ח יכול לגבות כמו"כ משום דכיון דלדידיה לא מצי תבע לערב נמי לא מצי תבע וכ"כ גם רבינו בפרק הכותב גבי קריבתיה דרב נחמן דזבנתה לכתובתה ע': [ס] אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. בערכין בגמרא רמי עולא מדתנן

חריפתא

בהקדש דידיר כולה פ"ס : [ע] שלא להשביע את עצמו. הלי' קשיא קצת שהל"ל שלא להשביע את היורשים אבל י"ל דהכא נקיט שפיר שלא להשביע את עצמו שלא יאמרו העולם בודאי הוא עשיר שהרי הקדיש כל נכסיו ובודאי עדיין ממון בידו שהרי אוכל ושותה וקי"ל כך כתב בספר חכמת שלמה: [פ] אמר תנו קיימיה לשטריה. דהל"ס שעינן ליתמי תזויף וכמו שכתב בסוף פרק שני דייני : [צ] אמר רבה. גרסינן וכמו שהוכיח לקמן בס"ד: [ק] אין אדם משטה בשעת מיתה. מכאן מוכח דגרסינן אמר רבה בס"ה דהא בתר הכי בעי רבא ש"מ שהודה כו' אדם משטה כו' : [ר] וקי"ל כעולא. וכ"כ בפרק קמא דב"מ המהגיתין דמלא ב"ח ועיין מה שכתבתי כתם אהלכתא כרב נחמן דאין גובין מעבדים דיתמי מאי דקשיא אדרבא ומה שם ובפ' שנים קמא ועיין בש"ס שבועת הפקדון :

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

השותפין פרק ראשון

א השותפין שיש להם חצר בשותפות אם יש בו דין חלוקה כל אחד יכול לכוף חבירו שיחלוק במחיצה המונעת היזק ראיה דהיזק ראיה שמיה היזק ואם אין בו דין חלוקה והתרצו לחלוק אפילו בקנין יכולין לחזור בהן דקנין דברים הוא אבל אם ברר כל אחד חלקו וקנו על זה או שהחזיק אפילו אחד מהם בחלקו אין יכולין לחזור בהן וצריך לחלקו בכותל וזה הכותל יבנוהו על מקום שניהם והוצאת שניהם ויבנוהו כפי שיש מנהג בעיר לבנות כותל החולקת בין שתי חצרות אם גויל או גזית או כפיסים או לבנים וגויל שיעורו ששה טפחים עם הסיד וגזית חמשה וכפיסים ארבעה ולבנים שלשה [א] ואם נהגו לפחות או להוסיף מאלו השיעורין אין הולכין אחר אותו מנהג ב שותפין שחלקו ונשאר זמן רב בלא כותל ואחר כך תבע אחד [ב] לחבירו לעשות כותל והשיב לו מחלת לי [ג] שלא לעשות והחזקתי בו אינה טענה אבל אם יש עדים שמחלו זה לזה היזק ראיה אינם יכולין לחזור בהן : ג שותפין שנתרצו לחלוק והלך אחד והחזיק בשלו אפילו שלא בפני חבירו הוי חזקה אפילו לא אמר לו לך חזק וקני ואין יכולין לחזור בהן : ד אסור לסתור בית הכנסת עד שיבנו אחרת אפילו אם יש להם מקום להתפלל אלא אם כן הוא מסוכן ליפול או בענין שאי אפשר לבנותו עד שיסתרו אותו תחלה : אסור לאכול ולישן בבהכ"נ אפילו בנו אותו על תנאי אינו מועיל תנאי אלא לאחר שיחרב אבל בעודו קיים אין מועיל בו תנאי : ה כותל החולק בין שתי חצרות אפילו אם נהגו (לעשותו) בהוצאה ודפנא הולכין אחריו [אבל נהגו בפחות אין הולכין אחריו] והא דכופין זה את זה לעשות גויל וגזית וכמנהג מדינה דוקא כשבונין אותו על קרקעות שניהם ואין אחד רוצה לבנות על שלו אבל אם אחד רוצה לכנוס תוך שלו ולעשות מחיצה בהוצאה המונע מחבירו היזק ראיה דיו : ו דבר הידוע שהוא של שני שותפין או אפילו אינו ידוע אלא שיש מקום לתלות שהוא של שניהם אין לאחד מהם בו חזקה על חבירו אפילו הוא ברשותו . שנים שותפין בגינה ובאין לחלוק סתמא מחייבין אותו לגדור אבל אם נהגו שלא לגדור אין מחייבין [אבל בחצר אפילו במקום שנהגו שלא לגדור מחייבין] ובבקעה סתמא אין מחייבין אלא אם ירצה כונס לתוך שלו ובונה ועושה נראה הכותל שיש אמה על אמה לצד חוץ לסימן שהוא עשאו ואם עושה גדר מהוצין [ד] ישים ראשי הקנים לצד חוץ לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו ואם עשו מדעת שניהם יעשו כל אחד סימן כזה . כתב הרב רבי יוסף הלוי ז"ל דבחצר אפילו עשאו לבדו כגון שאין בו דין חלוקה לא מהני האי סימן אבל אם האחד בנה עליו לבדו או שיש בו חלונות *[מבפנים] שניכר שנעשו בתחילת הבנין הוי סימן ולדעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל מהני נמי בחצר האי סימנא . ז מי שיש לו ג' שדות סביב לשדה חבירו והקיפן גדר אין הפנימי חייב לסייעו בהן כלום גדר גם הרביעית בין מקיף בין ניקף אז חייב לשלם לו חלקו בכל ארבעתן כפי מה שהוציא עליהם אבל אם מתחילה אמר לו אם הקיף לא אשלם לך כלום שדי לי בשומר בעלמא אין נותן לו אלא דמי שומר ח כותל שבין שני חצרות של שני שותפין שנפל חייב לבנותו עד ארבע אמות שבזה מסלק היזק ראיה אם לאחר זמן אמר אחד שבנאו לבדו וחבירו אומר שסייעו נאמן אפילו יש עדים שתבעו ולא רצה לסייעו עד שיביא עדים [ה] שחייבוהו ב"ד לבנות ושב ולא רצה לעשות ציווי ב"ד מד' אמות ולמעלה אפילו אם רצה אחד לבנות חבירו מעכב עליו שלא יבנה על חלקו בנה אין השני צריך לסייעו בנה השני כותל אחר כנגדו אע"פ שעדיין לא נתן תקרה מכותל לכותל חייב בחצי הוצאת כותל הראשון [ו] כפי מה שיבנה כנגדו בגובה ובאורך ואם יש הוכחה שרוצה להגביה ותלו כגון שעושה בו מקום לראשי קורות צריך לסייע בכל בנין כותל הראשון ואם אחר ובנה כנגדו אומר שכבר פרע [בהוצאת כותל הראשון וחבירו אומר שלא פרע] אינו נאמן לומר שפרע עד שיביא עדים שפרע : ט המלוה לחבירו לזמן אינו נאמן לומר פרעתיך בתוך זמני [וגובה] אפילו מיתמי שיכול שמת הלוה תוך הזמן גובה מהיתומים אפילו קטנים אפילו בלא שבועה . אבל מיניה כיון שזה טוען פרעתי בודאי צריך לישבע וסתם הלואה אע"ג שהיא שלשים יום נאמן לומר פרעתיך תוך זמני [ז] [ואם תבעו לאחר זמנו ואמר ליה פרעתיך תוך זמני] נשבע היסת ונפטר . שטר בתוך זמנו הבא לגבות מן הלקוחות צריך לישבע : י ראובן שהגביה כותלו שבינו לבין שמעון למעלה מד' אמות והניח לצד שמעון מקום לקורותיו אינו חזקה לשמעון לומר שסייעו בבנין : יא כותל הידוע לראובן ושמעון החזיק בו שלש שנים לסמוך עליו קורות דקות יכול לסמוך עליו אפילו גדולות וגם חצי האבנים שלו אם יפול אבל לא חצי המקום : יב שנים שלקחו או ירשו בשותפות בית ועליה אין יכולין לשנות [ולהכביד הבנין יותר] ממה שמצאוהו אבל אם בנאום יחד יכולין לשנותו אחר כך [ולהכביד בבנין כל אחד כרצונו] : יג ראובן שהחזיק בחצר שמעון לקבל מי גגו אפילו אם היו מימיו מקלחין דרך צנור יכול לשנות בענין שינטפו באורך גגו אפילו אם הגג מעובה שמטיפין סמוכין זה לזה : יד השוכר בית מחבירו בבירה גדולה יכול להשתמש אף שלא כנגד ביתו בחוץ באורך הכותל ובזיזין עד ד"א [ובעובי הכותל] במקום שנהגו וכן בגינה שבחצר ורחבה שמאחורי הבית : ראובן שהגביה כתלו שבינו לבין שמעון וסמך עליו שמעון קורה מסיכה העשויה לגלל עד שלשים יום לא הוי חזקה לשמעון לטעון שסייעו בבנין לאחר שלשים יום הוי חזקה . ואם הכרה בטיט הוי חזקה מיד . ואם סוכה של מצוה היא מיד לאחר ז' ימים הוי חזקה : טו שני בתים ורה"י או ר"ה מפסיק ביניהם כל אחד [ח] עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומוסיף מעט לבנות כנגד תחימת חבירו ואין אחד יכול לומר לחבירו עשה הכל ואתן לך חצי ההוצאה [ט] אפילו התחיל כבר : טז גג הסמוך לחצר חבירו בעל הגג צריך לעשות מעקה גבוה ד' [אמות] משלו ואין בעל החצר מסייע לו אלא בחלק המגיע למחיצת י' משום [שלא יהא] נתפש עליו כגנב ושני גגין זה אצל זה אין צריכין מחיצת ד' שאין בהן היזק ראיה אלא מחיצת [משום] שלא יהו נתפסין זה על זה כגנב : יז שתי חצירות שקרקעית האחת גבוהה משל חברתה [העליון צריך לסייע לתחתון מלמטה] והתחתון צריך לסייע לעליון למעלה עד שיעלה הכותל ארבע אמות למעלה מחצר העליונה היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו בעל הגג צריך לבנות על שלו מחיצה גבוהה ד' אמות למעלה מקרקע החצר [שלא יראהו כשעומד ומשתמש] ואם הגג נמוך מן החצר עשרה טפחים אין בעל החצר מסייעו בכלום ואם אינו נמוך עשרה אחר שיבנה [בעל הגג עד כנגד קרקעותו של בעל החצר או נותן] בעל החצר לבעל הגג חצי מה שצריך להשלים לעשרה שלא יהו נתפסין זה על זה כגנב : יח שני אחין שחלקו זה נטל בית וזה עלייה אפילו הושפלה התקרה שאין התחתון יכול ליכנס אלא כפוף אין העליון צריך לבנות ואפילו אם התחתון רוצה לבנות הכל משלו וליתן לעליון מקום לדור בו בינתים יכול לומר איני רוצה לטרוח לפנות ביתי אפילו אינו משתמש [י] אלא בעצים ואם ירדה לתוך י' טפחים התחתונות אז צריך לסייע לסתור הכל ולחזור ולבנות אם התנו מתחלה לסייע כשתשפול אם לא נשאר גובה כדי שיוכל ליטול משוי של קנים על כתפו ולהחזיר עצמו צריך לסייעו : יט הבונה כותל כנגד חלון חבירו יכול לעכב עליו אפילו אם אמר לו אסתור לך כל הבית ואעשה לך חלון אחר לפי רצונך : כ האחין שחלקו אחד נטל ש . צ ואחד כרם יש לו לבעל הכרם ד' אמות לעבודתו בשדה חבירו אבל אין להם דרך ולא סולמות ולא אמת המים ולא חלונות זה על זה אלא צריך לסתום חלונותיו משום היזק ראיה וה"מ שהיה בו אורה יתירה כמו לאכסדרה אז יכול לומר לו סתום מחלונותיך עד שישאר בו אורה שיהא ראוי לדירה אבל אינו יכול לומר לו סתום לגמרי : כא שטר של יתומים שיצא עליו שובר אין גובין בו וגם אין קורעין אותו עד שיגדלו ואפילו לא הגיע זמן גבייתו בחיי אביהן : כב כופין בני חצר זה את זה לבנות דלת ובית שער לחצר ובני העיר כופין זה את זה לעשות לה חומה דלתים ובריח ולכל מי ששהא שם י"ב חדש ואם קנה שם בית דירה הרי הוא מיד כאנשי העיר וכשגובין לצורך החומה גובין לפי הממון וממון זה מחלקין אותו לפי קרוב הבתים לחומה דשני בתים שיש בהם ממון בשוה הקרוב לחומה נותן יותר מן הרחוק ודוקא ממון המטלטל שיש לחוש עליו אבל הקרקעות אין גובין עליהם כלל ואם יש לחוש לגזל הגירות ושריפת בתים גובין אף לפי כולן ודוקא כשיש שלום בעולם ואין לחוש אלא לאותם שבאים דרך לסטיות ואקראי בעלמא אבל אם הוא עת מלחמה שהמלכים מתגרין זה בזה אין גובין לפי קרוב הבתים שכשהמלך כובש העיר כובש הכל ואין גובין אלא לפי ממון ואם באו על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות ובכל מה שמחדשין עובדי כוכבים על ישראל מסים גזרת ופורענות אפילו מענין ביסורין אין גובין אלא לפי ממון : כג מי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי יכולין לכופו לעשות דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי עד פתחי . מי שיש לו בית בחצר אחרת בני חצר משעבדין אותו לעשות עמהם דלת נגר ומנעול לחצר ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהם בחצר משעבדין אותו על הכל מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני אותה העיר משעבדין אותו לחפור עמהם בורות [כ] שיחין ומערות ושאר כל הדברים אין משעבדין ואם היה דר עמהם בעיר משעבדין אותו על הכל כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי בני בקעה כופין זה את זה לעשות ביניהם חריץ ובן חריץ : כד כופין בני העיר זה את זה לקנות להם בית הכנסת וס"ת נביאים וכתובים : כה מי שתורתו אומנותו פטור מכל מיני מסין בין קצובין [ל] בין שאינם קצובין ומכל דבר שעושין לשמירת העיר [מ] ואם יש לו אומנות או משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר וכל שעה שהוא פנוי מעסקו חוזר על למודו נקרא תורתו אומנותו ובתיקון צורכי העיר גם הוא חייב בהן אבל אם כל אדם עושה בעצמו אז הוא פטור : כו ויתומים חייבין בכל ומיהו אם כרו באר ולא מצאו מים צריכין להחזיר להם מה שגבו מהם : כז מי שדר בעיר שלשים יום חייב ליתן לתמחוי . ג' חדשים לקופה ו' חדשים לצורך כסות עניי העיר יב"ח [נ] [נ"א ט' חדשים] לצורכי קבורה : כח המודר הנאה מבני העיר אינו אסור אלא במי ששהה שם י"ב חדש מיושבי העיר אסור במי ששהה שם שלשים יום : כט מסין וכל צורכי העיר מטילין גם על היתומים ואין מטילין עליהם צדקה אם לא כדי להחשיבם . תמחוי נגבה בכל יום בג' ומתחלק בג' ולעניי עולם . קופה נגבית בשנים ואפילו כן אחין מע"ש לע"ש ומתחלקת בג' ולעניי העיר . ורשאים בני העיר להתנות על השערים שלא ימכר כל דבר אלא בשער ידוע ולקנוס מי שעובר על דבריהם ולעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו ואפילו לדבר הרשות [ישראל שהתנדב נר או מנורה לבית הכנסת גזבר יכול לשנותה אפילו לדבר הרשות] אם נשכח שם בעליו מעליו אבל אם לא נשכח אין יכולין לשנותו לדבר מצוה ולא לדבר הרשות והני מילי גזבר אבל גבאי אפילו נשכח שם בעליו מעליו אינו יכול לשנותן לדבר הרשות אפילו לגוות ולפרוע אבל לדבר מצוה יכול לשנות אם הקדישו ישראל אפילו לא נשכח שם בעליו מעליו ואם הקדישו עובד כוכבים אפילו לדבר מצוה לא ישנה ובעלים בעצמם שהקדישו עד שלא יצא מתחת ידם מותרין לשנות אפילו לדבר הרשות ולפרוע וכל שכן לשנות לדבר מצוה והא דבני העיר יכולין לשנות דוקא קופה שהוא דבר ידוע אבל אם עשו נדבה לצורך עניים או לפדיון שבויים אין יכולין לשנות לדבר אחר : ל ממשכנין על הצדקה אפילו בע"ש וה"מ בעשיר גבאי צדקה אין רשאין לפרוש זה מזה בשוק לגבות אלא בכדי שיראו זה את זה : לא מצא מעות בשוק או פרעו חבירו חובו לא יתנם לכיסו אלא לכיס של צדקה ויטלם כשיגיע לביתו ואין מונין מעות של צדקה ב' ב' אלא אחד אחד לא היו להם עניים לחלק וצריכין להחליף הפרוטות או למוכרן אין מחליפים ולא מוכרין לעצמן הכל משום חשד : לב גדול העיר הממונה על הצדקה יכול לחלקה לפי דעתו : לג בעלי אומנות אחת יכולין להתנות בענין מלאכתם ולקנוס העובר על תנאם והוא שאין בעיר אדם חשוב אבל אם יש ראש ומנהיג בעיר אפילו כל בני העיר אין יכולין להתנות זולתו : לד אין מדקדקין אחר גבאי הצדקה הנאמנים עני האומר כסוני בודקין אחריו אם הוא צריך אמר פרנסוני אין בודקין אחריו : לה אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר של רובע הקב לן מתנין לו מטה לשכב ואם הוא מחזר על הפתחים אין נותנין לו כל כך מקופה אלא דבר מועט : לו הצדקה מצוה גדולה עד מאד ושקולה כנגד כל המצות ואל יפחות אדם משלישית השקל לשנה וטוב לתת קודם התפלה . אין מקבלין צדקה מן העובדי כו' אם לא שאי אפשר שלא לקבלה ואפילו קבל אותה אין מחלקין לעניי ישראל אלא לעניי עובדי כוכבים . אוכל צדקה של עובדי כוכבים בפרהסיא ואיפסל ליה לאתזוני בגנבא [ע] פסול לעדות : לז אין שותף יכול לכוף את חבירו שיחלוק עמו בחצר עד שיגיע לכל אחד ד' אמות על ארבע אמות לתשמישו ועוד ד' על ד' לפני פתחו ומיהו אם יש לו ב' פתחים [פ] אינו יכול לומר לא אחלוק עד שיגיע לכל פתח ד' אמות . ולא את השדה עד שיגיע ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וכן לזה ולא טרקלין ומורן ושובך וטלית ומרחץ ובית הבד עד שיהא בהם כדי לזה וכדי לזה וה"מ בשאין חלק כל אחד ואחד מבורר אבל אם כל אחד ואחד מכיר חלקו ואין לו רשות להשתמש בשל חבירו אפילו בפחות מזה חולקין ואם שניהם רוצים חולקין [ובעולם ואפילו בכל שהוא משא"כ בכתבי הקודש שאין חולקים אפילו שניהם רוצים] : לח ראובן יש לו חצר ובה ב' בתים מהא' ב' פתחים לחצר ומהב' פתח אחד וחלק נכסיו על פיו ונתן בית אחד לשמואל בנו והב' לבנימין בנו אותו שיש לו פתח אחד נוטל לפניו בחצר ד' על ד' אפילו אין הפתח רחב ד' ואם הוא רחב הרבה נוטל כנגד כל רחבו וד' אמות לתוך החצר ולפני כן כנגד שני פתחים ושאר החצר חולקין בשוה אבל שנים שירשו או קנו בשותפות חולקין הבתים והחצר הכל בשוה אפילו קדמו וחלקו הבתים קודם שחלקו החצר לאותו שהגיע בית של ב' פתחים לא זכה בשביל זה בד' אמות [יתרים] בחצר . וה"מ כשהיו הבתים שוים ולא חלקום בשומא אבל אם לא היו שוים והעלום בשומא אותו שיש לו שני פתחים זכה בד' אמות יתרים בחצר : לט ראובן שנתן בית לשמעון וחצר ללוי אין לשמעון חלונות על לוי . מי שיש לו בחצר חפירה שמשתמשין בה אין חולקין החצר עד שיהא לו ד' אמות כל סביבה [צ] וכן אם נתן אביהם לאחד מבניו החפירה יש לו ד' אמות כל סביבה ואם אחד מפתחי הבתים מיוחד לה שדרך שם משתמשין בה אין לו אלא ארבע אמות כנגד אותו פתח . מ בית שאכסדרה לפניו אין לו ד' אמות ואם יש לאכסדרה מחיצות אף על פי שהן נמוכות יש לו . בית שער אכסדרה ומרפסת כולן יש להן ד' אמות היו חמש עליות פתוחות למרפסת אין לכולן אלא ד' אמות . לול של תרנגולין אין לו ד' אמות [בית שחציו מקורה אפילו קירויו כלפי חוץ אין לו ד' אמות] בית שאין לו ד' אמות על ד' אמות אינו נקרא בית לא לענין מעקה ולא לענין מזוזה . ולא אחין חולקין בו עד שיהא לכל אחד ד' על ד' . חצר שבין שני מבואות ופתוחה לאחד מהן ורצה לפתוח גם לשני . בני שני המבואות מעכבין עליו : מא הזבל שבחצר מתחלק לפי פתחי הבתים הפתוחים לה . והכסניא של המלך המוטלת על בני העיר חולקין אותה לפי אנשי העיר : מב חמש חצרות הפתוחות למבוי ובקש אחד מהם [ק] לעשות היקף מחיצה לפני פתחו אפילו הפנימי

פלפולא חריפתא

פרק ראשון [א] ואם נהגו לפחות עיין בסימן כ [ב] ה"ג חבירו לעשות כותל והשיב : [ג] ה"ג שלא לעשות כותל והחזקתי : [ד] ישים . ראשי הקנים . בקלור כ"י ישים כל ראשי הקנים וכן הוא בטור סימן קנ"ח : [ה] שחייבוהו ב"ד בפנים סימן ט' : [ו] כפי מה שיבנה בפנים סימן י' : [ז] בקלור כתב יד מצאתי לשון זה נאמן לומר פרעתיך תוך זמני שלשים יום תבעו לאחר זמנו ואמר ליה פרעתיך תוך זמני נשבע היסת ונפטר עכ"ל וצריך לומר שמ"ש שלשים יום שהוא טעות סופר וצ"ל ואם : [ח] עושה מעקה . בקלור כ"י מסיים גבוה י' טפחים ואין נראה בעיני אלא גבוה ד' אמות בעינן : [ט] אפילו התחיל כבר . בטור סימן קס"ט מסיים הכי אבל יכול לומר לו תן לי חצי ההוצאה ואני אעשה הכל או אתה תעשהו כולו ואני נותן לך חצי ההוצאה :

[י] אלא בעצים בפנים סימן דלקמן : [כ] שיחין ומערות . בפנים ואמת המים וכן גירסת הרי"ף והרמב"ם אך בטור סימן קס"ג השמיט גם כן : [ל] בין שאינן קבועין . בפנים סימן דלקמן : [מ] אם יש לו כו' . בפנים שם : [נ] נ"ל דה"ג תשעה חדשים לצרכי קבורה וכן הוא ביו"ד סימן רנ"ו : [ס] אוכל צדקה כו' . הרי"ף בעצמו העתיקו גם שמה : [ע] פסול לעדות . בפנים אינו כ"ז רק כתב במקומו בפ' זה בורר אך הרי"ף מייתי גם כן הכא : [פ] אינו יכול לומר לא אחלוק כו' בפנים סוף סימן ל"ט אבל לא כתב כן אלא לפי הגאונים דסברי דלעולם חולקין השותפין לחצר בשוה וכבר השיגו הב"י בזה בס"ס קע"ג ע"ש : [צ] ובן אם נתן כו' . סברה דנפשיה ולא מהרא"ש : [ק] לעשות היקף מחיצה

[ר] שלן מעכבין עליו שטלן יש להם רשות להשתמש בכל המבוי : מב בית הפתוח לחצר [וסתמו] יש לו ד' אמות בחלוקת החצר כאלו היה פתוח עד שיסתום מזוזיו ומשקופיו . מבואות המפולשין לדרך של עיר אחרת ובקשו בני המבואות לסותמן בני עיר אחרת מעכבין עליהם : מד מבואות המפולשין לר"ה או לכרמלית ובקשו בני מבוי להעמיד להם דלתות אפילו לפנים הרבה בני ר"ה מעכבין עליהם אבל מבואות קטנים המפולשין למבואות המפולשין לרשות הרבים יכולין בני המבוי לסתמן : מה אין שותף יכול לכוף חבירו לחלוק בשדה עד שיהא בה כדי עבודת יום בחרישה לכל אחד ואחד : מו בכור שבא לחלוק עם אחיו צריכין ליתן לו ב' החלקים [ביחד כגון אם יש להם שדה אחת יפילו גורל על שני חלקים] התחתונים והאמצעי שלו ממה נפשך ודוקא שטלן שוות אבל [אם] יש להם עדית ובינונית לא אמרינן שיפול הבכור עדית בשומא כנגד הבינונית כדי שתפול לו חלקו מצד אחד אלא יחלקו כל שדה ושדה ויגם אין צריכין ליתן לו ב' חלקים ביחד . הבא לחלוק עם אחיו ויש לו שדה אצל אחת מהשדות אינו יכול לכופם שיתנו לו השדה שאצל שדהו בלא גורל אלא יעלוהו לו כפי מה שירצו . ומיהו אם באים להעלותה לו הרבה יכול לפחות מעילויין ולומר אני אתן בה כך וכך [או קבלוה אתם והם לא ירצו בה ותאמר לו בכך וכך] וכן כל אחין [ש] שחולקין אם אחד חפץ באחד מהחלקים יכול לעלותו ולומר ארץ בה כך וכך יתר על השומא או אתם ואם אינן רוצין אותה באותו עילוי יטלנה בלא גורל : מז שני אחין שבאים לחלוק שתי שדות ורוצה אחד שיחלקו כל שדה ושדה אם יש לו שום טענה כגון כל אחד יש לו נהר בפני עצמו [ת] או שהוא מצרן לאחד מהשדות ואומר תן לי חלקי על מצר שלי בלא גורל או תחלוק כל שדה ושדה כדי שיבא חלקי סמוך למצר שלי שומעין לו אבל בלא טענה אין שומעין לו והולקין שדה כנגד שדה ואם אומר יחלקו כל שדה ושדה שאולי יבא חלקי באמצע ויהא שמור יותר אינה טענה · מח הא דבכור נוטל שני חלקים ביחד דוקא בשדה אחת אבל בשתי שדות אם יש לפשוט טענה כגון שיש להם שתי שדות והאחת גדולה מחברתה שתי ידות והפשוט מצרן לגדולה יכול לומר אחלוק בה אע"פ שלא יטול הבכור שני חלקים ביחד : מט שנים שקנו שדה בשותפות אחד שליש ואחד שני שלישים כשבאין לחלוק נוטל שני חלקים במקום אחד אבל שלשה שקנו שדה בשותפות ושוב קנה אחד מהם חלק חבירו ובאים לחלוק אינו יכול לכופם שיתנו לו שני הלקים במקום אחד . אחין או שותפין שבאים לחלוק שדה שמזרחו נהר ולפונו נהר חולקין אותו לשמונה חלקים באלכסון : נ כל דבר ששנים שותפין בו ואין בו כדי לשניהם אפילו שדה יכול אחד לומר לחבירו אקנה חלקך בכך וכך אפילו ביותר משויו או אתה קנה חלקי בכך וכך חוץ מבחצר של שותפין אבל אם אין בכולו די לאחד כגון [שיש להם שתי שפחות שמלאכתן שוות וכל אחד צריך לשתיהן או] שיש להם שדה וכרם ובכל אחד אין בו כדי חלוקה אפילו דמיהם שוות אינו יכול לומר טול אתה אחת או השדה או הכרם ואני השניה אלא בכל אחד ואחד יאמר גוד או איגוד וכן (כל) [על] השדה והכרם אבל אם (נפלו) [נפל להם] שתי שדות עידית וזיבורית או גדולה וקטנה ואין בכל אחד כדי לזה ולזה כיון שתשמישן שוה יכול האחד לומר לחבירו טול אתה בשומא מן העדית בשווי הזיבורית ואני אטול מקצת מן העדית כפי מה שדמיה עודפין על הזיבורית אע"פ שאין מקצת השיא ראוי וטול אתה שדה גדולה ואני קטנה ותן [לי] העודף בקרקע אע"פ שאינו ראוי או אני אעשה כן ואם אמר לו טול אתה שיעור בחנם ואני פחות שומעין לו אבל אם אמר טול אתה שיעור בדמים ואני פחות או אני שיעור בדמים ואתה פחות אין שומעין לו אבל אם אמר לו טול אתה שיעור בדמים [א] או אטול הכל בדמים שומעין לו · יש אומרים דלא אמרינן גוד או איגוד אלא בכיד שניהם משגת לקנותו ורב אלפס כתב שהכל תלוי בתובע ולא חיישינן אי לית ליה לנתבע [ב] וכן עיקר : נא [ג] כתב הר"ר יונה דדינא דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשין או מקבלי מתנה אבל אם לקחו שנים בית שאין בו כדי לזה וכדי לזה אין אחד מהם יכול לומר גוד או איגוד שהרי לדעת שיהו שניהם שותפין בו לקחוהו ולא למכרו איש לאחיו וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ונראין דבריו אם לא היה להם בית דירה [ולקחוהו לדור בו או אם היה להם בית דירה ולקחוהו להשכירו לאחר אבל אם היה להם בית דירה] ונפל או נשרף דירתו של אחד מהם או הוצרך למכרו מחמת דחקו יכול לומר לחבירו גוד או איגוד כיון שצריך לדור בו ואינו רוצה לדור עם אחר וכן נמי [אם] הוצרכו שניהם לדור בו : נב הרוצה לדבק תורה נביאים וכתובים מדבק [ומניח] ובלבד שיניח בסוף הספר כדי לגול סביב העמוד שהוא נגלל עליו ובתחלתו מניח כדי לכרוך בו כל הספר שהוא נגלל מסופו לתחלתו וס"ת לאמצעיתו הוא נגלל ועושה לו שני עמודין אילך ואילך וצריך שלא יהא חוט המקיפו לאחר שיגלל יתר על ארכו ובגויל מדה בינונית שלו ששה ספחים בלא עמודים : נג סדרן של נביאים יהושע שופטים שמואל מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי עשר · סדרן של כתובים רות תהלים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל מגלת אסתר עזרא דברי הימים

לא יחפור פרק שני

א הבא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למצר חבירו אם [שדה חבירו] עשויה לבורות צריך להרחיק מן המצר ג' טפחים אפילו אם אין לו שם לחבירו בור וכשירצה גם חבירו לחפור ירחיק גם הוא ג' טפחים [ד] ואם לא הרחיק וסד הכותל בסיד אינו חייב לעשות יותר ואם אינה עשויה לבורות חופר ממש על המצר וכשיבוא חבירו לחפור צריך להרחיק ששה טפחים אבל החופר בור בתוך שלו ומכר חצי שדהו ואפי' עשויה לבורות ובא הלוקח לחפור בור סמוך למצר הוא צריך לעשות כל ההרחקה וכן שיח ומערה ואמת המים ובריכה ששורין בה בגדים כולן צריכין להרחיקן מכותל בור חבירו ג' טפחים : ב [ה] מרחיקין גפת מלח סיד וסלעים מכותל חבירו ג' טפחים וסד בסיד · מרחיקין זרעים ומחרישה ומי רגלים מהכותל ג' טפחים ומרחיקים הרחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב ואת התנור ג' מן הכליא שהן ד' מן השפה [ו] וכל אלו אסורין לסמוך אפילו קודם שיבנה חבירו כותלו לרש"י [ז] ולר"ת מותר לסומכן כל זמן שאין לחבירו שם כותל : ג חלון הפתוח לחורבה או על גג משופע שאין עליו תשמיש אין לו חזקה ואין בעל החורבה והגג יכולין למחות בו מלפתחו וחלון הפתוח לחצר חבירו ממקום גבוה ובא חבירו לבנות תחתיו ולעשות על הבנין גג משופע בעל החלון יכול לעכב עליו : ד בריכה של כובסין [ששורין בה את הבגדים צריך להרחיקה מכותל ג' טפחים ובריכה של כובסין] שמשפשפין בה בגדים צריך להרחיקה מהכותל ד' אמות . לא ישתין אדם מים אצל כותל לבנים של חבירו אלא א"כ הרחיק ג' טפחים . ובשל אבנים טפח ואם כותל אבנים בנוי ע"ג סלע מותר קרוב ממש . ה לא יעמיד אדם תנור בתוך ביתו אלא א"כ יש על גביו בינו לתקרה ד' אמות היה מעמידו בעליה צריך שיהיה תחתיו מעזיבה עובי ג' טפחים ובכירה דיו במעזיבה טפח ואם הזיק אף על פי שהרחיק כשיעור חייב לשלם : ו לא יפתח אדם חנות של נחתומין וצבעין ולא רפת בקר ולא ישים שחת תחת אוצר יין ושמן של חבירו ואם קדם הוא לאוצר מותר אפילו גלה דעתו שרוצה לעשות אוצר כגון שכיבד וריבץ או ריבה בחלונות ואפילו בנה עליה לכך וקדם זה ופתח מתחתיו אין צריך לסלקו אחד מבני חצר שבקש לפתוח חנות בחצר בני חצר מעכבין עליו אבל אם בקש ליעשות מלמד תינוקות או לעשות מלאכתו בביתו ולמכרה בחוץ אין מעכבין עליו : ז עיר שיש בה כ"ה תינוקות כופין זה את זה להשכיר להם מלמד ואחד יספיק להם עד שיהיו מ' ואז מעמידין ריש דוכנא משל בני העיר וכזה יספיק להם עד שיהיה חמשים ואז צריכין להשכיר שנים [ח] ומכניסין אותם כבן שש וכבן שבע ואין מייסרין אותן יותר מדאי ואף אם אינו רוצה ללמוד יושיב אותו שם עם האחרים ואין מוליכין אותן מעיר לעיר כדי שלא יצטרכו כל כך מלמדין אם יש בעיר כ"ה אבל בעיר מוליכין אותן מבי כנישתא לבי כנישתא ואם נהר מפסיק אין מוליכין אותן אלא אם כן יש עליו גשר : ח מקרי דרדקי דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה מסלקינן ליה ומוקמינן לאחרינא : ט תרי מקרי דרדקי חד דייק ולא גרים וחד גרים ולא דייק מוקמינן האי דדייק ולא גרים : י מקרי דרדקי שתלא אומנא וספר העיר וכן כל פסידא דלא הדר אם קלקלו מסלקין להו בלא התראה : יא אחד מבני חצר או אפילו כולם שביקשו ליעשות רופא אומן או גרדי או מלמדי תינוקות עובדי כוכבים אפילו היחיד מעכב על הרבים וכן מעכבין שלא ישכיר שום אדם בחצר ביתו לאחד מאלו ולא לעובדי כוכבים כל זמן שמוצא להשכירו לישראל [ט] בדמים הללו : יב בני עיר זאת יכולין לעכב על בני עיר אחרת שלא יבואו כאן לעשות מלאכתן ולא ללות ברבית ולא למכור סחורתן על יד על יד כדרך חנוני אבל למוכרם ביחד אינן יכולין לעכב ואפילו על יד על יד אם מוכרים יותר בזול אין יכולים לעכב וביום השוק אין יכולין לעכבם מלמכור בשוק אחר שבאין ליום השוק ובלבד שלא יחזרו בעיר . ואם יש להם הקפות בעיר אין יכולין למונעם מלמכור במה שירויחו פרנסתם מן הריוח עד שיגבו הקפתם או מללות ברבית להשתכר פרנסתן עד שיגבו שטרותיהן . ורוכלין המחזרין בעיר אין יכולין למונען מלחזר ולמכור ובלבד שלא יקבעו . ואם הרוכל ת"ח אפילו מלקבוע אין מונעין; ועל מלמדי תינוקות אין יכולין לעכב אפילו מלקבוע כאן . ואם בני עיר אחרת פורעין מס בכאן אין יכולים לעכבם כלל אבל בן מבוי על חבירו הדר עמו או אפילו על בן מבוי אחר אין יכול לעכב : יג ת"ח מביא סחורה לעיר צריך למנוע לכל מלמכור עד שימכור הוא שלו : יד הבא לסמוך כותל אצל כותל חבירו אם יש בו חלון צריך להרחיק מכנגדו ארבע אמות ואפילו אין בו חלון צריך להרחיק ארבע אמות משום דוושא שיסודו מתחזק במה שדשין הקרקע בינתיים ואפילו היה שם כותל כבר ונידש הקרקע ונפל לא יסמוך לו אחר בתוך ד' אמות לא שנא כותל של חצר או גינה או בית אם העיר חדשה ואם היא ישנה אין צריך להרחיק משום דוושא דבכותל חצר ואם כותל חבירו הוא ממזרח למערב וזה בא לו מצפון לדרום יכול לסמוך לו דבדבר מועט לא חיישינן לדוושא אבל אם יש לו חלונות בכותל צריך שיגביה כתלו או שישפילנו מהם ארבע אמות וירחיקנו מנגדו טפח וישפע ראש עובי כתלו ואם שני כתליו באין לשני צדי החלון צריך שיהא בין שני הכתלים ארבע אמות מלבד רוחב החלון טפח מצד אחד וד' אמות פחות טפח מצד השני וכל היתר על הטפח מצד אחד ימעט בצד השני : טו היה לחבירו שובך אצלו וזה בא להעמיד סולם בחצרו צריך להרחיקו ממנו ארבע אמות . קנה חבירו ממנו מקום להעמיד סולם למחילתו צריך שיניח לו מקום פנוי ארבע אמות : טז אע"ג דקיימא לן כרבי יוסי דעל הניזק להרחיק עצמו מודה בכל הנך הרחקות דמתניתין דחשיבי גירי דיליה : יז הילכתא גרמא בנזקין פטור אבל אסור ויכול חבירו למנעו שלא יגרום לו היזק וד"ה דגרמי חייב : יח הל היזק גדול שאין אדם יכול לסבלו כגון עשן תדיר וריח של בית הכסא שהוא בגולה וכן כל היזק שידוע שאין המערער יכול לסבלו אע"פ שאר בני אדם סובלין אותו אין אדם יכול לטעון עליו חזקה ולר"ת אפילו יש לו עדים שקנה ממנו אינו מועיל ולר"י עדים מועילין לו [י] וכן עיקר : יט מרחיקין השובך מן העיר חמשים אמה ולא יעשנו בתוך שלו אא"כ יש לו נ' אמה לכל רוח ואם לקחו כמו שהוא אפילו בתוך בית רובע הרי הוא בחזקתו · טוענין ליורש וללוקח שהראשון עשאו ברשות לא שנא כנגד (לחמשים) רבים ולא שנא כנגד יחיד : כ גוזל הנמצא בתוך חמשים אמה לשובך הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הוא שלו כמצא בין שני שובכין תוך נ' לכל אחד הרי הוא למי שקרוב יותר מחצה על מחצה יחלוקו : כא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכח כגון להתיר ענבים הנמצאים בכרם של ערלה : כב חבית של יין שצפה בנהר בעיר שרובה ישראל מותר [כ] אפילו קרובה לבית עובדי כוכבים בעיר שרובה עובדי כוכבים [ל] אסורה : כג טדות של יין שנמצאים במקום שרוב מוכרי היין ישראל קטנים אסורין גדולים מותרין ואם היו גדולים וקטנים ביחד הכל מותר : כד מרחיקין האילן מן העיר כ"ה אמה וחרוב ושקמה חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ בלא דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק איזה קדם קוצץ בלא דמים · מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה ולא יעשנו בתוך שלו אלא אם כן יש לו נ' אמה לכל רוח מרחיקין הבורסקי והנבלות והקברות מן העיר נ' אמה ואין עושין בורסקי אלא למזרח העיר : כה מותר לסמוך משרה לירק [רק] שירחיק כדי שיעור הרחקת בור ולסמוך כרישין לבצלים והרדל לדבורים מרחיקין הדבורים והכבשונות מן העיר נ' אמה [מותר ליטע אילן קרוב לבור דלא הוי היזקא דשרשים גירי דיליה] : כו עוקרי שמן שמחמת הכאתם הקרקע ננער ומקלקל כותל חבירו צריך להרחיק ואפילו החזיקו בכך לא הויא חזקה בין החזיקו קודם בנין הכותל בין אחר כך ואם הפילו הכותל ושברו כלים חייבין לשלם : כז מנפצי פשתן שהנעורת הולך על ידי הרוח ומזיק חשיב גרמא ויכולין למנעם ואם הזיקו פטורין : כח לא יטע אילן סמוך לשדה האילן של חבירו ולא גפנים סמוך לגפני חבירו אלא בכדי שיעור הפוך המחרישה בכל מקום לפי ארכה ואם היה גדר בינתים מותר לסמוך אבל אם בא ליטע אילן סמוך לגפני חבירו או שדה לבן צריך להרחיק לפי אומד הדעת כאשר יפרחו העופות מן האילן כדי (שיסתן) [שיעתן] קודם שינוחו ואם לא הרחיק כל כך צריך לקוץ · היו שרשים שלו יוצאים בתוך שדה חבירו קוצץ עד עומק ג' טפחים היה חופר בור ופגע בשרשים תוך ט"ז אמה הן לבעל האילן חוץ לשם עשרה אמה הן שלו · אילן הנוטה לשדה חבירו קוצץ ענפי התחתונים שיעור גובה המרדע וחרוב ושקמה קוצץ הכל ובבית השלחין בכל אילן קוצץ הכל · אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ ענפים התחתונים בכדי שיעבור גמל ורוכבו :

חזקת הבתים פרק שלישי

א [ג] בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות ובית הבדים ובית השלחים וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתם שלש שנים שלמים ולאחר ג' שנים יכול לומר קניתיה ממך ואבדתי שטרי אפילו יש לזה עדים שהיה שלו שאם אין לו עדים נאמן מיד לומר לקחתיו ממך ואם מיחה זה תוך ג' שנים אפילו שלא בפניו מבטל החזקה אפילו אמרו עדי המחאה שלא הגידו למחזיק : ב ג' שני חזקה צריך שיהיו רצופות בלא הפסק בינתים ומיהו במקום שרגילים לזרוע שנה ולהוביר שנה וכן החנויות שאין תשמישן אלא ביום מהני חזקה בפיזור בשש שנים אף על פי שאם היה אחר שאינו חנוני דר בו היה [ם] צריך (ו') [ג'] שנים רצופים ובתים משהבית עדים שדר בו ג' שנים שתם הוי חזקה אע"פ שלא העידו בפירוש על ימים ולילות אבל אם המערער טוען אני יודע שלא דר בו בלילות או אפילו אינו טוען והוא רוכל המחזר בעיירות שלא היה דר בעיר ואינו יודע אם דר בו בלילות טוענים לו וזה צריך להביא ראיה על הלילות בעדות השכנים שהרגישו שלא

פלפולא

מחילה כך פירש רש"י אבל בפנים כתוב פירש ר"ת ועיין לקמן : [ד] כולן מעכבין עליו כר"ש בן אלעזר מטעמים הכתובים בהגה"ה שבפנים ומשום כך כתוב פרש"י דלא כפנים שכתב פירוש ר"ת אמנם בטור סימן קס"ב כתב כמו בפנים ובקצור כ"י כתוב לפני פתחו מפנימי ואילך הפנימית מעכבת על כולן שיש לה רשות להשתמש בכל המבוי ואם באה פנימית לעשות לפני פתחה אין מעכבין עליה שאין לאחרים להשתמש שמה : [ש] ה"ג שחולקין עם אחר חפץ אחד נוהחלקים : [ת] (מן) או שהוא מצרן בפנים סימן דלקמן : [א] או אטול הכל בדמים בפנים כתוב או עד השיעור אם הפנך לעכב הפחות וכ"כ בטור סימן קע"א : [ב] וכן עיקר · מדנפשיה כתב כן : [ג] כתב הר"ר יונה · נ"ל דגרס הר"ר יוסף הלוי וכן הוא בטור סימן קע"א : סליק פרק השותפין

פרק שני [ד] ואם לא הרחיק · בפנים סימן ד' : [ה] מרחיקין גפת מלח סיד · ותפיסני

חריפתא

שהשמיט זכל וכתבו בטור סימן קנ"ה : [ו] וכל אלו אסורין בפנים סימן דלקמן [ז] ולר"ת ולר"י מותר· כ"כ בקצור כ"י ולי נראה של"ל ולר"ת ולר"ת וכ"כ בטור שם : [ח] ומכניסין אותן בפנים סימן דלעיל . [ט] בדמים הללו · ולא כ"כ בהגוזל בתרא סימן י"א אבל בהמקבל סימן כ"ת כתב כמו בכאן · [י] וכן עיקר · גם בטור סימן קנ"ה כתב שכן הסכים הרא"ש ז"ל ואולי מדכתב ואין נראה לר"י ולא כתב ור"י אומר או ור"י כתב אלא מבמע מדכתב שאין נראה לר"י שבא לסתור : [כ] אפילו קרובה כו'. תוספות : [ל] אסורה · תמיהא לי שהשמיט ההיא דערלה :

סליק פרק לא יחפור

פרק שלישי [ל] ה"ג בורות שיחין ומערות · והשמיט בתים דסמיך אמ"ש בסימן דלקמן וכן עשה בטור כ"ס קמ"א משום דסמיך אמ"ש בסימן ק"ם : [ם] נ"ל דה"ג צריך שלש

יצא ממנו בלילות אלא כפי נהוג העולם ראיתיו נכנס בערב לביתו ויוצא בבקר ואם הוסיף לטעון ראיתי שיצא ממנו בלילות אחר שהלכו השכנים לישן לא הויא חזקה אלא א"כ יביא עדים שיאמרו שכרנו הבית ממנו ודרנו בו בימים ובלילות ולא נתנו עדיין השכירות דאילו נתנוהו אינן נאמנים שנוגעים בעדותן כן שהיו צריכין ליתן אותו פעם אחרת למערער אם יוציא הבית מידו ואם המחזיק או עדיו שדרו בו מכחו הם רוכלין שדרכן לחזור בעיירות אע"פ שחזרו ימים רבים בעיירות ולא באו ללון בבית הוי חזקה כיון שהיה בידו ג' שנים רצופים ואפילו לא טעין יש לו עדים על ימים ולילות מפני שסבור שלא יועילו לו מפני שהן רוכלין אנן טענינן ליה שיעידו על ימים ולילות שכל חזקה לפי המנהג ודרך אדם שיש לו עסק יוצא לעסקיו וחוזר ודר בביתו וכן מקומות של בית הכנסת אם מעידים שישב בו שלש שנים בכל עת שנכנס לבהכ"נ ולא ישב במקום אחר זולתו רק אם ישנה מקומו מחמת אבילות הוי חזקה ולר"ת לעולם אין העדים צריכין להעיד על דירת ימים ולילות אלא ג' על מקצת ימים ולילות [אפילו] אם יצאו לפעמים מן העיר ומעידים כשיצאו הניחוהו דר בו וכשבאו מצאוהו בתוכו שני: ג הנהו תרי דזבין ארעא חד דר בו א' ג' ה' וחד ב' ד' ו' ולבסוף יצא עליו (קול) ערער והיו להם עדים שהמוכר דר בו יום א' לא הוי חזקה ואם עשו הלוקח זו בעדים [נ] ובשטר הוי חזקה בשלש שנים הראשונים: החזיק בכל השדה חוץ מבבית רובע לא קנה. אותו בית רובע אפילו אינו בר זריעה אבל פחות מבית רובע קנה אגב השדה: ד מערער שאמר למחזיק אותו יום שאתה אומר שקנית ממני לא הייתי בעיר אינה טענה אפילו הלך בדרך מרחוק דשמא מכר לו על ידי שליח אבל אם טען דרתי בבית הפנימי ועברתי דרך עליך ולכך לא מחיתי אם ידוע שהיה דר בפנימי צריך המחזיק להביא עדים שלא עבר דרך עליו ואם אינו ידוע שדר בפנימי אין טענתו טענה: ה מי שאמר לחבירו נכסים שקניתי מבר סיסין אני מוכר לך ויש לו שדה אחרת שקורין לה דבי בר סיסין ואומר לא קניתיה ממנו אלא שנקראת בי בר סיסין אינה טענה: ו מערער שטען שלא היה במדינה ולא ידע בהזקה אינה טענה עד שיברר בעדים אבל אם ידוע שלא היה במדינה ואין שיירות מצויות אפילו יש עדים שבכל שלשים יום בא לשוק והומר הייתי טרוד בשוק ולא ידעתי חזקה שלך הוי טענה: ז מחזיק שאמר למערער מפלוני קניתיה שקנאה ממך בפני הוי חזקה אפילו יש עדים למערער שהיתה שלו אבל אם אמר קניתיה מפלוני שאמר לי שקנאה ממך אפילו אין עדים למערער שהיתה שלו אינה חזקה ויחזירנה למערער ויגבה מעותיו מן המוכר: מחזיק שאמר שקנאה מפלוני [ם] והביא המערער עדים שפלוני גזלה ממנו וטען המחזיק נתיעצתי עמך ואמרת לי לקנותה ואילו גזלה ממך למה אמרת לי לקנותה והשיב לו לפי שנוח לי להוציא ממך יותר ממיד המוכר טענתו טענה: מחזיק שטוען שקנאה מפלוני ויש לו עדים שדר בו פלוני יום אחד והביא המערער עדים שאחר כך רצה לקנותה המחזיק ממנו אינה טענה שיכול זה לומר שאע"פ שקניתיה מפלוני רציתי לפייסך לסלק תרעומתך:

ח מחזיק שטען קניתיה מפלוני והחזקתי בה שני חזקה והמערער אומר שפלוני מכרה לי מהיום ד' שנים ועל זה השיב המחזיק שני חזקה שאמרתי לא על ג' שנים אמרתי אלא כמה שנים וקדמה קנייתי לשלך אם הביא עדים שהחזיק בה ז' שנים טענתו טענה אבל לא הביא אלא על ו' שנים לא והוא שקנה המערער בשטר אבל קנאה בעדים שני בחזקת שלש שנים: הלוקח מן הלוקח (אף על פי) שאמר גזולה היא בידי אינו נאמן להבד את זכותו של זה: ט זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אחד הביא עדי אבות ואחד הביא עדי חזקה מעמידין אותו ביד עדי האבות ואם חזר ואמר של אבותיך היה וממך קניתיה ואכלתיה שני חזקה ומה שאמרתי של אבותי דסמיכנא עלה כאילו היה של אבותי טענתו טענה וכ"ש אם אמר של אבותי שקנאוה מאבותיך והוא [ע] שאמר כן [מיד] בפני ב"ד אבל נ‍‍ יצא מב"ד וחזר וטען כן או שאמר תחלה של אבותי ולא של אבותיך אין שומעין לו: י מה שאדם טוען חוץ לב"ד יכול לחזור ולטעון בב"ד אפילו לסתור דבריו הראשונים אבל הודה בפני עדים ואמר כלה אתם עדי ושתק אינו יכול לחזור ולסתור הודאתו: יא כל אחד אומר של אבותי והביא אחד עדי אבות וחזקה והשני הביא עדים שהכחישו עדות הראשונים שאומרים אותן ג' שנים אדרבה זה אכלן מעמידין אותו ביד הראשון שנשאר לו עדי אבות חזר (זה) [השני] והביא [גם הוא] עדי אבות (אין מעמידין בידו אלא) מוציאין [אותו] מיד הראשון וכל דאלים גבר: יב ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה והא שטרא אמר ליה שטרא זייפא הוא וזה קיימו ואח"כ הודה שהוא מזוייף ואומר שטר כשר היה לי ואבד מעמידין קרקע בידו לר"ת דוקא באומר שטר אמנה הוא ולרשב"ם אפילו אמר שטר מזוייף ממש וכן דעת ה"ה הרא"ש ז"ל וכה"ג שתבעו מאה דינרין ומוציא עליו שטר וכו' אין מוציאין מידו: יג אין אומרין מיגו להוציא אלא להחזיק ואין אומרין מיגו היכא שאינו יכול לאומרו אם לא שישקר תחלה: יד ערב קבלן שמראה שטר שהיה ו למלוה על הלוה ואומר שפרעו והחזיר לו השטר ותובע בו ללוה אם מפורש הערבות בשטר או מודה לו בו צריך לפורעו והוא שכתב לו המלוה התקבלתי הא לאו הכי לא: טו מלוה שהוציא שטרו ואמר הלוה פרעתיך והשיבו והלא ראית אותם ממני אחר כך הרי מודה שנמחל שעבודו ופסול אבל אומר החזרתים לך מפני שהיו [המעות] רעים עדיין כח השטר קיים.

טז ראובן שתופס קרקע משמעון במשכנתא ואכלה שלש שנים בחיי שמעון ומת שמעון והניח יתומים קטנים [פ] יכול להחביא שטר המשכנתא ולטעון לקוח הוא בידי ומקבל עדותו בפני הקטנים אפילו אם יצא קול שבתורת משכנתא באה לידו אם יצא קול אחר החזקה ומ"מ להאמינו בטענה אחרת שיאמר חייב לי מעות אחרים מיגו שיכול לומר לקוח הוא בידי [צ] לא אמרינן ואם יצא הקול קודם שאכלו שני חזקה גם אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי: יז הא דאין נפרעין מן היתומים משום נררי הוא הלכך מי שיודע בעצמו שלא התפיסו נררי מותר ליפרע מהם אם יכול אע"פ שאין נשבעין על הקרקעות מדאורייתא מדרבנן נשבעין וכל הטוען חזקה צריך שבועה בין כנגד יתומים בין כנגד אדם אחר: יח מי שתפס ונפרע מן היתומים בלא שבועה חייב לישבע ומשמתינן ליה עד דמשתבע ומיהו אי לא בעי לאשתבועי לא נחתינן לנכסיה: יט ראובן שמת והניח דקל ובאו שמעון ולוי וכל אחד אמר אני קרוב כל דאלים גבר. גבר לוי ואח"כ הביא שמעון עדים שהוא קרוב ואינן יודעים אם לוי קרוב צריך להחזיר לשמעון הדקל וגם הפירות שאכל אפילו אין ידוע שאכלם אלא על פיו:

כ זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא [ק] מעולם והאי אייתי סהדי שאכלה שני חזקה מוקמינן לה בידיה לעדי אבות ופירי נמי בעי אידך לשלומי ליה אם אכלן מחזיק שטען חזקה ואינו מביא עדים אלא על שני שנים מחזיר קרקע עם פרי וכן נמי אם הביא עליהן [ר] עד אחד כההוא דחטף נסכא מחבריה ואייתי חד סהדא ואמר ליה אין חטפי ודידי חטפי דהוה ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם · הביא עד אחד על אכילת שלש שנים מחזיר קרקע ולא פירות · הטוען שירד לקרקע לפירות נאמן על הפירות שאכל בשבועה · הבא ללקוט פירות אילן של חבירו והוא אינו לפנינו אין ב"ד מוחין בידו ולכשיבא אין לו עליו אלא שבועת היסת: כא דבר המטלטל ששנים חלוקים עליו ואין לאחד כח בו יותר מחבירו ואמר אחד לב"ד שיתפסוהו [עד שיביא עדים] אין תופסין ואם תפסוהו מדעת שניהם אין מוציאין אותו עד שיתברר של מי הוא: כב כל דבר ששנים חלוקים עליו ואין לאחד כח בו יותר מלחבירו כל דאלים גבר וכל מי שנגברה ידו פעם אחת הוא שלו עד שיביא חבירו ראיה אבל בלא ראיה אפילו אם תגבר יד השני לא שבקינן ליה לאפוקיה מיניה [ש] ואם בא אחר ותפסה מידם אינו יוצא ידי השבה עד

שיחזיר לכל אחד ואחד: כג שני שטרות של מתנה היוצאין ביום אחד [ת] הוי דינא שודא דדייני פירוש שיתנוהו הדיינין לכל מי שירצו בלא טעם בלא ראיה ובלבד שלא יהנה הדיין: מחזיק שהביא עדים שהמערער סייע לו בלקיטת הפירות לאלתר הוי חזקה ואם טען המערער לאריסות הורדתיו ולכך סייעתיו לא הוי חזקה עד אחר ג' שנים: כד ישראל שקנה מן העובד כוכבים קרקע שידוע שהיה של ישראל אין לו חזקה אלא בשטר ואם טוען בפני קנאה העובד כוכבים ממנו או הראה לו שטר הקנייה יש לו חזקה: כה המחזיק במה שחוץ לגדר לא הוי חזקה אכלה ערלה או שביעית או כלאים או שחת [לא הוי חזקה אבל נהגה מהבילי זמורות ואכלה שחת] במקום שרגילין בו הוי חזקה · המחזיק בארץ רעה מלאה נקעים או [א] שלא קצן ממנה אלא כפי מה שהוציא בה אינה חזקה: דבי ריש גלותא אין לנו חזקה בשדותייהו ולא הם בשלנו: כו נאמן וכל ב"ח אין לו חזקה אלא לאחר ג' שנים ואם יש רועה שמוסרים הבהמות מידם לידו וגם הוא מחזירם ליד הבעלים יש להם חזקה מיד ועבד כנעני קטן יש לו חזקה [מיד] אפילו אמו רגילה לילך [ב] לבית [המחזיק]· הלכתא בין שדה שלחין בין שדה של בעל בכל דבר אין חזקה פחות מג' שנים שלימות · אם חרשה ג' שנים ולא זרעה לא הוי חזקה ודקל המשיר פירותיו אין לו חזקה שאין חזקה עד שילקוט פירות בידו: שלשים אילנות בג' בית סאין וכל בית סאה עשרה ואכל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה ז הוי חזקה לכל השדה וכנון שבכל שנה לא עשו פירות אלא עשרה שאכל והם מפוזרין בכל השדה שלשה בכל בית סאה: שדה האילן שהחזיק אח. האילן ואחד הקרקע שתחתיהן [ג] זה קנה כל הקרקע וזה קנה כל האילנות ולכשייבשו יטע אחרים תחתיהם לא שנא שני אילנות ולא שנא שלשה: כז החזיק באילנות הנטועין רצופין יותר מכדי נטיעתן הוי חזקה ולוקח שקנאן רצופין לא קנה קרקע · המוכר דקל יחידי לחבירו וזה החזיק בו וטוען מכרתו לי ליטע אחר במקומו הוי טענה · הלכתא חזקה שלא בפניו אפילו אם ברח מחמת ממון הוי חזקה ובלבד שיהא עת שלום שהשיירות מצויות אבל אם עת מלחמה ואין שיירות מצויות או ברח מחמת שהרג הנפש אז לא הוי חזקה שלא בפניו: כח מיחה אפילו בפני שנים שאין יכולין לומר לו הוי מחאה לבטל החזקה. והיכי דמי מחאה שאמר פלוני אכיל ארעא דידי בגזלנותא אפילו לא סיים לומר למחר תבענא ליה בדינא ולא אמר נמי [פלוני גזלנא] הוא אפילו אמר לעדים שמיחה בפניהם לא תאמרו לו דבר או שאמרו הם לא נאמר לו דבר ואפילו אמרו לא נוציא דבר זה מפינו הוי מחאה אבל אם לא אמר אלא פלניא גזלנא הוא או אפילו סיים לומר אכיל ארעא דידי בגזלנותא ואמר להם לא יצא דבר מפיכם לא הוי מחאה: כט מחאה ראשונה תספיק עד סוף שלש שנים ולסוף כל שלש שנים צריך למחות ואם במחאה של סוף ג' שנים אמר גזלן הוא ובשניה של סוף שני אמר שתופס אותה במשכונא נתבטלה המחאה אבל אם מיחה ב' פעמים בתוך שלש ושינה דבריו בשביל זה לא נתבטלה המחאה: ל העושה מחאה בפני שנים יכולין לכותבה בלא צויו ואם מיחה בפניו והוא מודה [לו הוי מחאה. המוסר מודעא בפני שנים כותבין] אפילו בלא צויו הודה בפני שנים שחייב לפלוני מנה לא יכתבו בלא צויו ואם הודה בפני עד אחד ואמר האחר אתה עד הוי הודאה: לא קנין שהקנה לחבירו לקיים כל דבר מועיל אפילו בינו לבינו אם הודה לו. ואם הקנה לו בפני עדים כותבין לו אפילו בלא צויו אבל אם מוחה בהם שלא לכתבו לא יכתבו. קיום שטרות אינו בפחות מג': לב כותבין מודעא על כל אדם אפילו אי ציית דינא וכותבין מודעה אבל אונסא דזביני והוא שיכיר האונס ועל גט ומתנה כותבין אע"ג [ד] שאין מכירין האונס: לג מתנה שמירתא שאמר הטמורו וכתבו ליה או אפילו בנתן סתם ולא אמר כתבו בשוקא מדינא דגמרא אינה מתנה ואפילו תפיס מפקינן מיניה. ואפילו מודעא לא הוי לבטל מתנה גלוייה שלאחריה. והאידנא שנהגו לכתוב בכל המתנות כתבו בשוקא הנותן סתם דעתו על המנהג והוי מתנה: לד שכ"מ שאמר לעדים לא תגלו צוואתי עד לאחר מיתתי לא הוי מתנה שמירתא [ה] מתנה שניכר וידוע שהיה אנוס בה אינה מתנה: לה כל חזקה אינה מועלת אלא א"כ יטעון עמה אתה מכרתו לי או נתתו לי והחזקתי בו · אבל אם אמר החזקתי שלא אמר לי אדם דבר אינה כלום. ומיהו אם אחר כן תיקן דבריו לומר שטר היה לי ואבד שומעין לו: לו כל חזקה אינה בפחות משלש שנים אפילו החזיק בפני המערער ואפילו אם סייע לו המערער לבנות על שלו והוא לא ידע באותה שעה אינו כלום דהוה ליה מחילה בטעות: לז שני עדים אחד אומר פלוני לוה מפלוני מאתים באותו היום ובאותה שעה ואחד אומר לא היה אלא מנה חייב ליתן לו מנה: המחזיק שאמר למערער מפלוני קניתיה [ו] שקנאה ממך בפני הוי חזקה. אבל אי לא אמר בפני אלא אמר שקנאה ממך אם מביא עדים שהמוכר דר בו אפילו יום אחד מעמידין אותה בידו ואי לא לא ואפילו יש עדים [ז] שנראה בו המוכר [ללוקח זה] ואם אמר סתם מפלוני זבנתה דזבנה מינך נאמן אח"כ לומר קמי דידי זבנה מינך: לח שלשה לקוחות שכל אחד החזיק בו שנה מצטרפין לג' שנים והוא שמכרה ראשון לשני ושני לשלישי בשטר אכלה האב שתי שנים והבן שנה או האב שנה והבן שנה והלוקח שקנה מן הבן שנה הוי חזקה. וכן אכלה המחזיק בחיי המערער שנה ובחיי בנו שנה ובחיי הלוקח שקנה מהבן שנה הוי חזקה. והוא שמכרה בכלל שדותיו אבל אם מכרה לבדה הוי מחאה והיה לו ליזהר בשטרו · המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים אפילו לא פירש בפניהם האחריות והוא שיעידו העדים שלא עשו לו שום שטר וגם לא היו שם עדים זולתם: לט שותף שהחזיק בחלק של שותפו יש לו חזקה אם יש בה דין חלוקה [אבל אם אין בה דין חלוקה] או שהחזיק בהאיה ואמר זה הגיע לחלקי אינה חזקה. שותף מעיד לחבירו על חלקו להעמידו בידו אם כתב לו דין ודברים אין לי על שדה זו וקנו מידו וקבל עליו אחריות אם יטרפוה ממנו בעל חובו ולא קבל עליו אחריות של מערער דעלמא. שותף שנכנס בחלק חבירו ועבדה השוב כיורד ברשות ונוטל כדין אריסי העיר אפילו בקמה העומדת לקצור ואפילו בשדה שאינה עשויה ליטע: מ בני העיר שנגנב להם ס"ת אין דנין אותו בדייני אותה העיר לפי שאי איפשר להם להסתלק שלא ישמעו קריאת התורה ונמצא שהן נוגעין בדבר אבל בדבר אחר יכולים להסתלק ולדון ואע"פ שהיו פסולין דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות בפסולי ממון אלא בפסול גוף. שותף שאמר לחבירו שמור לי היום ואשמור לך למחר הן שומרי שכר זה לזה: מא ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ובא יהודה לערער ולומר שראובן גזלה ממנו בין ערער בעודה ביד ראובן או לאחר שמכרה ללוי אם שמעון מעיד שידוע שקרקע זו של ראובן או של לוי היא מקבלין עדותו אבל אם בא לפסול עדי יהודה כדי להעמיד השדה ביד ראובן או ביד לוי [אין מקבלין עדותו. גזל פרה משמעון ומכרה] ללוי ובא יהודה לערער ערער בעודה ביד ראובן או אפילו לאחר שמכרה והוא עדיין חי אז אין מקבלין עדותו אפילו לפסול עדי יהודה [ח] אבל אם מת ראובן אז יכול שמעון להעיד לפסול עדי יהודה: מב ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ובא מערער לטורפה ממנו לומר שראובן גזלה ממנו אין ראובן יכול להעיד לשמעון להעמידה בידו · מכר לו פרה [ט] או טלית יכול להעיד לו להעמידה בידו והוא שעדים מעידין שלא היה לו לראובן קרקע מעולם [י] והלוקח מודה שזו הפרה היא של ראובן שמכרה לו: מג עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו שורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו שעבד מטלטלי אגב מקרקעי ב"ח גובה מטלטלי שקנה ומכר אע"פ שלא היו לו בשעת השעבוד אם כתב לו דאקני [כ] והוא שכתב לו דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי: מד המוכר שדה לחבירו ופירש לו שלא באחריות אפילו נמצאת

פלפולא חריפתא

שלש שנים וכן הוא בטור סימן קס"ג: [נ] ובשטר עיין בפנים סימן א' [ס] והביא המערער עדים · תוספות: [ע] ה"ג שאמר מיד בפני ב"ד: [פ] יכול להחביאו בפנים סימן י"ח: [צ] ה"ג לא מהימן אע"פ שיכול לטעון לקוח היה בידי ואם: [ק] מעולם הרשב"ם [ר] ה"ג עד אחר כהאי דחטף הביא עד אחד הכי משמע מדאמרינן ולתרתי שני ולפירי: [ש] ואם בא אחר כו' · בפנים סימן דלקמן: [ת] הוי דינא שודא דדייני · בפנים כתב דדוקא מומחה וגם הזכיר פלוגתא דמטלטלי ובפ' מי שהיה נשוי סימן י"ג כהבוס וכתב בטח"מ סימן ר"ס: [א] שלא קצן · נ"ל דגרסי' שלא קצן ובטור סימן קמ"ה גרסינן שלא הוציא: [ב] נ"ל דה"ג לבית המחזיק וכן הל' בטור סימן קל"ה: [ג] זה קנה כל הקרקע · כן פירש בתוספות: [ד] שאין מכירין האונס ועיין לקמן ס"ס ל"ד: [ה] מתנה שניכר · בפנים סימן ל"ב: [ו] ה"ג שקנאה ממך בפני שטענתו טענה לא אמר שקנאה ממך בפני אלא אמר · [ז] נ"ל דה"ג שנראה בו המוכר ללוקח זה · וכן הל' בפירש רשב"ם: [ח] אבל אם מת ראובן · פירש והתייאש דשייך יאוש בקרקע כדאיתא בפנים ועיין בריש הגוזל בתרא דלפעמים שיורשים חייבים לשלם ואז הוי נוגע בעדות וכ"כ בטור סימן ל"ז וגם כתב גם כן דלא כהכא דבקרקע ס"ל גם דלא שייך יאוש: [ט] או טלית בטור סימן ל"ז מסיים שלא באחריות אך אין צריך להגיה בכאן דפשיטא דאדלעיל קאי: [י] והלוקח מודה כו'. המיכא לי טובא דבפנים פוסק כרב זביד וגם במסקנא עצמו כתב כן בסמוך סימן מ"ד ואין לחלק בין קרקע לשאר דברים דהכולהו קאי רב זביד ובגמרא גם בטור סימן ל"ז כתב נמי כרב זביד וכמה פוסקים פוסקין כרב זביד ועיין בזהר הרא"ש פוסק כרב זביד בא"ל ביורה ט': [כ] והוא שכתב לו כו'. קאי נמי אמטלטלי

שהיא גזלה בידו אינו חוזר עליו : מה ישראל שמכר חמור לחבירו ועובד כוכבים לקחו ממנו באומר שהוא שלו אין אחריותו עליו אפילו לא הכיר הלוקח הוא משל המוכר ואפילו לקח העובד כוכבים החמור בלא אוכף דאיכא למימר אינו נוטל אלא שלו כיון שהניח האוכף : מו אומן בדבר שהוא אומן אין לו בו חזקה לטעון לקוח הוא בידי אם יש לזה עדים [שזה ההפך היה שלו אפילו מסרו לו שלא בעדים אפילו מסרו לידו סתם שלא פירש] שנתנו לו להתקן אינו יכול לומר לשם מכר או לשם מתנה מסרו לידו והוא שעדים ראו אותו עתה בידו שאם לא כן נאמן לומר החזרתיו לך או לקוח הוא בידי במגו דהחזרתיו לך ואם בדברים שאינן (ראויין) [עשויין] להשאיל ולהשכיר אפי' ראו אותו בידו עתה ולא מסרו לו בעדים או לא ראו בידו ומסרו לו בעדים נאמן לומר לקוח הוא בידי בשבועת היסת ואם מסרו לו בעדים וגם ראו בידו אז אינו נאמן ואם מסרו לו בעדים ואמר לא תחזיר לי אלא בעדים ואמר לו החזרתי לך שלא בעדים נשבע שבועה דאורייתא ונפטר ואם אמר החזרתי לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן בשבועת היסת . והא [דהיכא] דמסריה בפני עדים מהני דוקא כשמסרו לו לשם פקדון אבל אם מסרו לו סתם יכול לומר במכר או במתנה בא לידי ודברים העשויים להשאיל ולהשכיר דין כל אדם בהם כאומן בדבר שהוא אומן בו : מז נתחלפו לו כליו בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיתנו לו טלית שלו וה"מ שנכנס לו האומן עצמו ואמר לו טלית סתם. אבל נתנם לו אשת האומן או בניו או אפילו הוא ואמר לו קח טליתך לא ישתמש בו נתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה לא ישתמש בהן : מח אריס שאוכל כל הפירות לבדו יש לו חזקה. ואריסי בתי אבות שדרכן לאכול כל הפירות שנים קצובות ואח"כ יאכלום הבעלים כ"כ אין לו חזקה. ואם נתן אריסים אחרים במקומו יש לו חזקה אבל חילק לאחרים [ל] והוא עובד עמהם אין לו חזקה : מט אריס מעיד לבעל הבית להעמיד השדה בידו כשאין בו פירות [מ] ולא טרח בו עדיין אבל אם יש בה פירות אינו מעיד · ערב ומלוה מעידין ללוה אם יש לו קרקע אחרת כדי החוב אפילו היא זיבורית . אבל קבלן אינו מעיד אע"פ שיש לו אחרת ולוקח ראשון מעיד לשני אם יש [ללוקח שני או] למוכר קרקע אחרת [נ] כדי הקרקע שלו : נ כל הני דתנן אין להם חזקה [אפילו בני בניהם עד עולם אין להם חזקה] אם טוענין שירשום מזה האב ואם טוענין שהם קנאום יש להם חזקה ואם טוענין שירשו (זה) מזה האב ואומר שהמערער [ס] הודה לו שמכרה בבן גזלן לא הוי חזקה ובבן בנו הוי חזקה ובבן אריס ובן אומן הוי חזקה והוא ששהו ביד בן האומן אחרי מות אביו כשיעור שאין רגילות להניח כל כך כלים בבית האומן אחרי מותו : גזלן שהוחזק גזלן על שדה אחת יש לו חזקה באחרות . ואם הוחזק שהורג נפשות על עסקי ממון אין לו חזקה בשום שדה · אומן שירד מאומנותו יש לו חזקה אפילו בכלים שבאו לידו בעודו אומן והוא ששהו בידו אחר כך כשיעור שאין רגילות להניח בידו כל כך אחרי שנודע שירד מאומנותו . וכן אריס שירד מאריסותו יש לו חזקה וכן בן שחלק מאביו ואשה אפילו ספק מגורשת שחייב במזונותיה יש לו חזקה . כל אותם שאין להם חזקה אם יש להם עדים או שטר מועיל חוץ מגזלן שאפילו אם יש לו שטר צריך להחזיר הקרקע ויחזירו לו מעותיו אם העדים מעידים שבפנינו מנה לו המעות אבל אם אומרים בפנינו הודה לו על המכר אפילו מעות אין צריך להחזיר לו והא דבגזלן לא הוי זביני כשנתן מעות ה"מ כשמסר מודעא אבל אם לא מסר מודעא זביניה זביני : נא הלכתא תליוהו וזבין או כל אונס שאנסוהו למכור הוי זביני אפילו בשדה זו [ולא ארצי זוזי] ולא הוה ליה לאשתמוטי אבל תליוהו ויהיב או תליוהו וקדיש לא הוי מתנה וקדושין . וכתבינן מודעא אבל זביני והוא שהעדים מכירין באונסו ובגט כותבין מודעא אפילו אין העדים מכירין באונסו וכ"ש במתנה דאפילו אי לא מסר מודעא הוי בטלה אי ידעינן באונסו ואי מסר מודעא ובטלה אח"כ בטלה אפילו אמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהיה בטול אינו מועיל דכשיכופו אותו לבטל כל מה שאמר קודם לכן הכל תבטל דאגב אונסיה גמר ומבטל חוץ ממתנה היכא דידעינן אונסיה אפילו אם בטל לא מהני הבטול אבל מסר מודעא במתנה ולא ידעינן באונסיה ואחר כך בטלה מדעתו מהני הבטול : ישראל שכפו ליתן גט כדין כשר ועובדי כוכבים שכפו מעצמן ליתן פסול ואם כפוהו ליתן על פי ישראל כשר : נב עדים שמעידים על כתב ידם ואומרים אמנה היו דברינו אין נאמנין [ע] אפילו אין כתב ידם יוצא ממקום אחר מודעא היו דברינו נאמנים אפילו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר : נג אין אדם יכול לטעון חזקה בנכסי אשתו אפילו סלק עצמו מהם שאינו אוכל פירותיהם אבל אם יש לו עדים שמכרתם לו מהני ודוקא בנכסי מלוג אבל בכל שאר נכסים [בין נכסי צאן ברזל בין שאר כל נכסים] לא מהני ליה אפילו בעדים וכן אם אחר לקח אותם ממנו ואחר כך ממנה המכר בטל אבל בנכסי מלוג [פ] מהני לקח ממנו וחזר ולקח ממנה : [צ] בין בנכסי מלוג בין בנכסי צאן ברזל אם מכר הוא לבדו המכר בטל מיד ואפילו הוא בעצמו יכול לבטלו ואם מכרה היא לבדה [ק] המכר תלוי ועומד אם מת הוא נתקיים המקח ואם מתה היא הבעל מוציא מיד הלקוחות . אשת איש שהחזיק אחד בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה אבל אם התחיל להחזיק בחיי הבעל ומת הבעל והחזיק בו שלש שנים אחרי מותו הוי חזקה : נד המוכר שדה לאשתו במעות שמונים לא קנתה במעות שאינן טמונין קנתה והבעל אוכל פירות נתנו לה במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ומיהו אינה יכולה למכרו ולא ליתנו לאחר והפירות ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות : נה אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לה ואפילו הבעל מוחה ואומר שלי הוא . ואם תפסם מידה אם לא היו טמונין מוציאה מידו בב"ד ואם היו טמונין אינה מוציאה מידו ואם לוה ממנה ונתגרשה אם היו המעות טמונין אין לה עליו כלום ואם לא היו טמונין צריך לפורעה ואם נושאת ונותנת בבית או שבעלה מאמינה ומפקיד בידה אינה נאמנת לומר שלי או של פלוני הם ואם מתה יחזיר לבעל ואם גרשה ומתה יחזיר ליורשיה · קבל מן העבד יחזיר לו ואם מת אפילו נשתחרר קודם יחזיר לרבו קבל מן הקטן [ר] יקנה לו בו דקל לאכול פירותיו ואם מת יחזיר לאביו וכלם שאמרו בחייהם של פלוני הם [יתנם לו ואם בשעת מיתתן אומרים של פלוני הם] אם מאמין להם שהוא כן יתנם לו ואם אינו מאמין להם יתנם לרב ולבעל ולאב : נו האומר תנו מאתים זוז או ס"ת לבהכ"נ יתנו לאותה שהוא רגיל בה היה רגיל בשתיהם יתנו לכל אחד מאתים זוז לעניים יתנו לעניי אותה העיר : נז אב ובנו אין להם חזקה זה על זה כל זמן שהוא סמוך על שולחן אביו חלקו מחזיקין זה על זה : נח אשה שנושאת ונותנת בתוך הבית ושטרות כתובין בשמה ואומרת שלי הן ממעותי עליה להביא עדים . וכן אחד מהאחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו שטרות יוצאין על שמו עליו להביא עדים ואם מת והניח יתומים אז על אחים להביא ראיה [ואם חלקו בשום דבר אפילו בחייו על האחים להביא ראיה] : נט הנותן מתנה לחבירו או שמכר לו [ש] וקבל המעות ואמר לו לך חזק וקנה נעל או גדר ופרץ כל שהו קנה אפילו שלא בפניו אבל לא אמר לו לך חזק וקנה ונעל או גדר או פרץ לא קנה אלא א"כ עשה לפניו . וכן גר שמת ואין לו יורשים ובא אחד להחזיק בנכסיו מהני נעל גדר ופרץ אבל אם הלך בה כדי לקנותה לא קנה אלא בשביל של כרמים אותו נקנה בהילוך . הקונה מקום מחבירו לילך לגנתו אם אין מחיצות בכל צד צריך ליתן לו מקום כדי שיוכל לילך שם טעון במשא של זמורות ואם יש שם מחיצות אפילו [ת] אין ביניהם [אלא] מלא פרסת רגל אין צריך ליתן לו יותר והאי גדר כל שהו מיירי שהיה תחלה גדר שהיו עוברים עליו ברווח והגביהו בענין שאין יכולין לעבור עליו אלא בדוחק וכן פרץ בתחלה היו נכנסין בפתח בדוחק ותקנו שיכנסו בו ברווח וה"ה נמי [א] אם העמיד הדלת ותקן המנעול או אפילו מלא דלת פתוח [ב] ונעלו קנה אבל אם היה נעול ופתחו לא קנה . מסירת מפתח במכר או בשכירות לא קנה אלא להכי אהני דכיון שמסר לו המפתח אין צריך לומר לו לך חזק וקני : ס רואה שפך מים באים על נכסי הגר ומנעם או שהיו כבר בתוכם והסירם אינה חזקה היו בהם מים להשקותם ומנעם שלא יצאו או שהכנים בהם מים להשקותם הוי חזקה : היו לגר שדות הרבה זו אצל זו ואין (ביניהם) מצר מפסיק ביניהם החזיק באחת לקנות כולן קנה לא פירש לא קנה אלא כמלוא מענה . היו מופסקין במיצר החזיק באחת לקנותה קנאה לקנותה ואת חברתה אותה קנה וחברתה לא קנה לקנות חברתה אף אותה לא קנה [ג] [המחזיק בה לקנותה והמיצר וגם חברתה או החזיק במיצר] לקנות שתיהן איבעיא ולא איפשיטא [ד] הלכך אם החזיק אחר אחריו חזקה ברורה קנה והני מילי בנכסי הגר אבל במכר שמכר לו או השכיר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אם נתן דמי כולן . וכן במתנה אם אמר לך חזק וקנה באחת מהן קנה כולם אבל אם אמר לו כן במכר ולא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא במה שהחזיק . ואחין שחלקו דינן כמו מכר ונתן דמי כולן ואם מכר קצת והשכיר קצת והחזיק בין בשכירות בין בלקיחה הוי חזקה לאידך : סא שני בתים בנכסי הגר זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו · לקנותו ואת הפנימי חיצון קנה ולא פנימי לקנות הפנימי אף חיצון לא קנה אבל החזיק בפנימי לקנותו ואת החיצון קנה שתיהן . הבונה פלטרין בנכסי הגר [ה] ומשל הגר ובא אחר והעמיד דלתות האחרון קנה וה"מ שלא בנה בעצמו אלא על ידי פועלים אבל בנה בעצמו קנה העצים והאבנים . המוצא פלטרין בנויין בנכסי הגר וסייד או כייר בהן אמה על אמה כנגד הפתח קנה . המציע מצעות בנכסי הגר וישב עליהן או ערך שלחן ואכל עליו קנה אבל אם ישב בבית או מלא מצעות [מוצעות] ושכב עליהן לא קנה : סב מלא שדה חרושה וזרעה [ו] ולא כיסה אחר הזריעה ואכל הפירות לא קנה : סג קוץ ענפי האילן להשביחו הוי חזקה ואם אינו ניכר שקצצו ליפות לא הוי חזקה ניקה השדה או שהסיר המכשולות שבה כדי לזרעה הוי חזקה ואם אינו ניכר שעשאו לזרעה לא הוי חזקה · הכנים בה מים להשקותה הוי חזקה ואם אינו ניכר שעשאו להשקותה לא הוי חזקה [ז] צר צורת חיה או עוף בנכסי הגר קנה : סד שדה המסויימת במצריה במכוש אחד קנה כולה ושאינה מסויימת במצריה קונה במכוש אחד באורך מלא מענה [ח] לד' רוחות מן המכוש מרובע : סה עובד כוכבים שמכר קרקע לישראל וקבל מעות קודם שכתב לו השטר ובא ישראל אחר והחזיק בו זכה ואפילו כתב לו אח"כ שטר עליו קודם שיחזיק השני אינו כלום [ט] ואפילו החזיק בו הראשון כמה שנים ולא לשם קניה כי היה סבור שיספיק לו שטרו ובא אחר והחזיק בה קנה ואין צריך ליתן הדמים לראשון [י] ואפילו רשע לא מיקרי ואסור לראשון לסבב על ידי העובד כוכבים להוציאו מיד המחזיק ואם הוא מאת השר שלא יקנה שום אדם קרקע אלא בשטר אז לא זכה השני : סו דינא דמלכותא מה שתיקן והנהיג לכל בני מלכותו דינא וחזקה דפרסאי היא ארבעים שנה והקונה שדה מעבדי המלך כשמכרוהו בשביל המס שעליו קנה אבל אם מכרוהו בשביל כסף לגלגולת לא קנה . אדם בטל שבאו עבדי המלך לשאול ממנו מס ופייסו בני העיר בשבילו ופטרוהו ושמו חלקו על בני העיר הוא צריך לפרוע עם בני העיר אבל אם פטרוהו מעצמן פטור : סז מצר והגב מפסיק בנכסי הגר שאם החזיק בשדה אחת [כ] לא קנה השניה : סח ג' מעידין שאכל ראובן פירות השדה שלש שנים להחזיקו בו ונמצאו זוממין משלמין למערער דמי השדה ופירות של שתי שנים אם יש לו עדים כמה אכל · העידו שנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית ונמצאו זוממין כל (אחד) [כת] יתן השליש . שלשה אחין כל אחד מעיד על שנה אחת ואחר עמו הוי עדות ואם נמצאו זוממין משלמין שלשה האחין החצי והאחר החצי : סט שטר שמת אחד מעדיו אין החי יכול להצטרף עם אחד מהשוק להעיד על חתימת המת אלא יכתוב כתיבת ידו אחספא ומקיימין חתימת ידו ואח"כ יעיד עם אחר על חתימת המת : ע המחזיק בחצר של אחים דעלמא או אפילו של שותפו בהעמדת בהמתו או בכל דבר הוי חזקה וברחבה שאחורי הבתים של השותפים העמיד שם בהמתו או תרנגוליו או בנה בה תנור או נתן שם זבל אינה חזקה אבל עשה מחילה גבוה עשרה לתנור והעמיד מקום [ל] עמוק שלשה לזבל הוי חזקה · השותפים שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר [מ] אפילו אם יש בו דין חלוקה : עא כל תשמיש קבוע יכול שותף לעכב על חבירו מלעשותו בחצר חוץ מן הכביסה . צריך אדם להעלים עיניו מלהסתכל בנשים העומדות על הכביסה אפילו [נ] אם אין דרך אחרת לעבור : עב ראובן שהחזיק במזחילתו שעל אורך גגו שתהא מונחת באויר חצירו של שמעון הוו חזקה ואינו יכול לבנות אפילו תחתיה החזיק בצנורו שיהא נוטה לחצר שמעון יכול לבנות תחתיו [ס] אבל אינו יכול לשנותו כלל לא לקצרו ולא להטותו לרוח אחרת וכגון שיש לו טענה קלה לבעל המרזב [ע] שאין המים מקלחין כבתחלה אבל אם אין לו שום טענה כופין על מדת סדום · ראובן שהחזיק בחצר שמעון לקבל מימיו גם ראובן אינו יכול למנוע המים שלא ירדו בחצר בלא דעת שמעון : עג ראובן שהחזיק בחצרו של שמעון להעמיד בו סולם שיש לו ד' שליבות הוי חזקה אין בו ד' שליבות לא הוי חזקה . פתח לחצר חבירו חלון שראשו של אדם יכול להכנס בו והחזיק בו שלש שנים הוי חזקה אפילו הוא למעלה מד' אמות ואפילו אינו עשוי לאורה אלא להבים . היה פחות מזה השיעור אם אינו עשוי לאורה והוא למעלה מד' אמות אין לו חזקה וצריך לסתמו מ"מ יכול בעל החצר לעכב עליו כשבא לפתחו . היה למטה מד' אמות או עשוי לאורה אפילו למעלה מד' אמות וקטן כל שהוא יש לו חזקה : עד ראובן שהחזיק שלשה שנים בזיז שבולט לחצר חבירו טפח הוי חזקה ואין צריך לסתרו ויכול למנוע בבעל החצר מלהשתמש עליו ובתוך ג' יכול בעל החצר למחות בבעל הזיז לומר לו לסתרו ולמנעו מלהשתמש עליו אבל כל זמן שהוא שם אין בעל הזיז יכול למנוע בבעל החצר מלהשתמש עליו ואם הוא פחות מטפח אין לו חזקה וכל זמן שהוא שם בין תוך ג' בין אחר ג' בעל החצר מעכב על בעל הזיז מלהשתמש בו ואין בעל הזיז מעכב על בעל החצר · אם החזיק בבליטת ד' טפחים במשך טפח בכותל יכול לעשותו ד' על ד' אבל אם החזיק בבליטת עשרה טפחים במשך טפח אינו יכול [להשלים במשכו לבליטתו אלא עד ארבע ואם החזיק בבליטת שלשה טפחים במשך טפח אינו יכול] לבנות בו : עה אין אדם יכול לפתוח חלון אפילו לחצר השותפין לקח בית אצל ביתו [הפתוח לחצר אינו רשאי לפתחו לביתו] וכ"ש שלא יפתחנו לחצר ואפילו בנה חדר אחורי ביתו [או הגביה ביתו] ובנה עליו עליה לא יפתח לחצר השותפין אבל יכול לחלק ביתו במחילה או לחלק העליה בתקרה ולפתוח אותם לביתו [פ] : עו לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אפילו לעשותו משתי אמות לד' שאינו מרויח כלום בחצר . אחד לא יעשנו שנים אפילו

פלפולא חריפתא

אמטלטלי שהיו לו בכך : [ל] והוא עובד · הרשב"ם : [מ] ולא טרח בו · הרשב"ם : [נ] כדי הקרקע שלו · מדנפשיה כתב כן : [ס] ה"ג הודה לו שמכר . בקצור כ"י כתוב בזה הל' הוי חזקה ואם לא נטענת אביו לא ובבן אריס עכ"ל ונ"ל שצ"ל בטענת אבי אביו : [ע] אפילו אין כו' · הרשב"ם . [פ] מהני לקח ממנו · הדא מלתא הוא : [צ] בין נכסי מלוג כו' . מלתא באפי נפשה בין בנכסי צאן ברזל צריך לי עיון דביבמות ר"פ אלמנה לכ"ג מבואר שזה דוקא לרבינו חננאל להודיע: [ק] המכר תלוי ועומד כו' . צריך לי עיון דהא מסיק בפנים דמוציא מיד וכ"כ בר"פ אלמנה לכ"ג ובפרק נערה שנתפתתה וכ"כ בטא"ה סימן צ' בכך השכים הרא"ש : [ר] יקנה לו בו דקל · עיין מ"ש בזה בחובל סימן ח' : [ש] וקבל המעות נ"ל לגרוס וקבל המעות ועיין בפ' הספינה סימן ט"ו : [ת] ה"ג אין ביניהם אלא פרסה כך מצאתי בקצור כ"י גרסה דגרס אלא . מלא פרסת : [א] אם העמיד הדלת · נ"ל דגרס אם העמיד הדלת ותקן המנעול וביאורו או תקן המנעול כמפורש בפנים ובטור קנ"ב : [ב] ונעלו קנה · עיין מה שכתבתי בזה בפרק הזורק בגיטין בסימן ג' : [ג] ה"ג ואם החזיק בה לקנותה זה המיצר וגם חבירתה או החזיק במיצר לקנות שתיהן : [ד] הלכך אם החזיק כו' נ"ע שלא פסק כן בפ"ק דב"מ סימן כ"ג וסימן ל"ג : [ה] ומשל הגר כ"כ גם כן בטור סימן קנ"ב על שם אביו הרא"ש ז"ל אבל גם הב"י לא הראה לנו מקומו איה : [ו] ולא כיסה הרשב"ם :

[ז] צורת חיה · הרשב"ם : [ח] לד' רוחות · היה לו לפרש שזה דוקא כשנכנס באמצע השדה אבל כשנכנס באמצע גבולי השדה אין לו אלא מלא מענה לימינו ולשמאלו בארך מאה וכמפורש בפנים וכ"כ בטור סימן ער"ה : [ט] ואפילו החזיק כו' . מילי דסברא ניהו ומדנפשיה גם הב"י סימן קנ"ד לא הראה מקום מנין לו זה : [י] ואפילו רשע לא מקרי · אע"ג דבפ"ג דקידושין סימן ב' כתב לדברי הרשב"ם דמקרי רשע בטור סימן רל"ז חזר בו : [כ] לא קנה השניה · מדלא כתב החילוק דבין בית הבעל ובין בית השלחין משמע דס"ל דמ"ש בפנים דפי' קמא עיקר שיינו לדחות פירוש שני אבל בטור סימן ער"ס לא כתב כן : [ל] עמוק שלשה היה נ"ל להגיה א"נ גבוה שלשה אלא שגם בטור ס"ס ק"ס לא כתבו וצריך לי עיון : [מ] נ"ל דה"ג אפילו אם אין בו דין חלוקה וכ"כ בפנים ואין כן הלכה כמ"ש גם כן בפ' הפרה סימן י' ובמסכת נדרים ר"פ השותפין : [נ] אם אין דרך אחרת לעבור . צ"ע דהשמיט דין חלוק של ת"ת וכו' . ובטא"ח ס"ס קס"ה העתיק להרישא : [ס] אבל אינו יכול לשנותו · בקצור כ"י כתוב אבל אינו יכל לומר לו לשנותו וכ"כ בטור סימן קנ"ג : [ע] שאין המים מקלחין כבתחלה · כ"כ בפנים ובטור סימן קנ"ג וצריך לי עיון למה לא יהיה בכלל כופין על מדת סדום : [פ] בסופו מדלא כתב לסתום להאתר הוי חזקה מסתייע לספרים דידן דלא כתב בפנים אלא שב"ש על הרא"ש למה לא העתיקהו ובטור סימן קנ"ד כתבו על כן העיקר כמיד סופר מעתיק ספר הרא"ש הוא

אבאמס

נעלות מאחד של שמנה שנים של ארבע ארבע אבל בר"ה יכול לפתוח פתח נגד פתח והלון כנגד חלון והני מילי למטה בבית אבל בעלייה לא. לא יפתח אדם חנות כנגד חצר חבירו [צ] אפילו בר"ה: **יג** אין עושין בורות שיחין ומערות תחת ר"ה אפילו בנין חזק מאד ואין מוציאין זיזין לר"ה למטה מגמל ורוכבו אבל מלמעלה מהם מותר ולמבוי מותר להוציא מדעת בני המבוי ואילן הנוטה לר"ה צריך לקצצו ואם רצה כונס ביתו לתוך שלו ומוציא ואם כנס ולא הוציא הזיזין יכול לחזור [ולהוציאם אבל אינו יכול להחזיר] הכותל למקומו לקח חצר ובה זיזין אינו צריך לסתרם ואפילו נפל החצר חוזר ובונה אותה [ק] כבתחלה:

המוכר את הבית פרק רביעי

א המוכר בית סתם לא מכר היציע שהוא בנין קטן שאצלו ולא החדר שלפנים ממנו אפילו הן פתוחין לתוכו ואפילו היו בתוך המצרים שהזכיר בשטר והוא שיש בהם ד' אמות [ר] אבל אין בהם ד' אמות מכורים ולא מכר הגג אם יש לו מעקה גבוה עשרה טפחים: **ב** בירה שהוא בית גדול ובתים פתוחים לו [ש] והוא עומד באחד מהבתים ואומר בית זה אני מוכר לך אם אין שום אדם קורא לבירה בית אין הבירה מכורה אפילו כתב לו ולא שיירית כו' ומצר מצרים החיצונים ואם הכל קורין לבירה בית היא מכורה אפילו לא מצר מצרים החיצונים ולא כתב לו ולא שיירית וכו'. ואי איכא דקרו לבירה [בירה וגבית בית ואיכא נמי דקרו לבירה] בית מצר מצרים החיצונים וכתב לו ולא שיירית וכו' הכל מכור לא כתב לו ולא שיירית אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים אינו מכור וכן הדין בעומד בבקעה שמצר מפסיק בין כל שדה ושדה [ת] ועומד באחד מהן ואומר שדה זו אני מוכר לך ובור ודות ומחילות וגג גבוה עשרה אינן מכורין בכלל הבית אפילו כתב ולא שיירית בזביני אלין כלום. ההוא דאמר לחבריה ארעא דבי חייא מזביננא לך והוו ליה טובא ארעתא דמקריין דבי חייא ואסיקנא דלא זבין [א] אלא פחותה שבהן ואי אמר ליה ארעתא מכר ב' מהן ואי אמר ליה כל ארעתא מכר כולן חוץ מגנות [ב] ופרדסים ואי א"ל זיהרא [מכר] אפילו גנות ופרדסים חוץ מבתי ועבדי ואי א"ל נכסי *(דבי חייא) אפילו בתי ועבדי אבל מטלטלי לא אפילו אמר כל נכסי *(דבי חייא) [ג] אבל אם אמר כל נכסי אני מוכר לך אפילו מטלטלי בכלל. האומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ולא מצר לו מצריה קנה כל השדה כל זמן שאין מצר מפסיק אפילו גדולה כמה. מצר לו מזרח ומערב ולא צפון ודרום קנה כל מה שבין המצרים. מצר לו מזרח דרום מערב ולא צפון קנה כל השדה חוץ ממצר רביעי וה"מ שאינו מובלע בין שני המצרים ואיכא עליה ריכבא דדיקלא או אית ביה ט' קבין אבל אם הוא מובלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולית ביה ט' קבין קנה מובלע ואיכא עליה או לא מובלע וליכא עליה אם יראה לבית דין לפי דעת המוכר והלוקח ולפי מנהג המדינה והדמים שיהא מכור הוא מכור ואם לאו אינו מכור מצר מצר מזרח כולו וחצי מצר מערב קנה כל השדה באלכסון מן הקצר לאורך אפילו אם האורך של אדם אחד כולו. מצר לו ד' שדות בד' קרנות או כמין גא"ם בב' קרנות זה כנגד זה או שמצר כל סביבה בסירוגין שמצר אחד ודילג אחד איבעיא ולא איפשיטא ואין לו אלא מה שכנגד המצר ואם מצר ראובן במזרח ובמערב ומצר שמעון לצפון ודרום צריך לכתוב [ד] מצר ראובן [רותין תרתין] ומצר שמעון רותין תרתין: **ג** הלכתא כל ספיקא בין ספיקא דדינא בין ספיקא דעובדא המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מן המקומות שפירשו בהן חלוקה או שודא: **ד** ראובן [ה] שהיה לו שדה [ו] בשותפות עם שמעון ומכר חלקו ללוי כתב לו בשטר אני מוכר לך פלגא דאית לי בארעא או מכר לו כל חלקו כתב פלגא בארעא דאית לי אז לא מכר לו אלא הני חלקו: **ד** ראובן היה לו שדה גדולה ומכר ממנו סתם ולא פירש כמה וכשכתב ללוקח המצרים אם לאחר שפירש כל המצרים כתב ואלין מצרנהא בין כתב לו מצר ארעא דמינה [פליגא בין כתב לו מצר ארעא דמינה] פסיקא מכר לו חציה לא כתב לו ואלין מצרנהא אז לא מכר לו אלא ט' קבין: **ו** בריא או שכיב מרע שאמר יחלוק פלוני בנכסי יטול חציין אמר תנו לו חלק בהם אם הוא שכיב מרע נוטל חלק כאחד מן הבנים ואם הוא בריא לרב אלפס ולרשב"ם נוטל רביע ולר"י אין לו אלא חלק כל שהוא ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל. האומר תנו לו חלק לפלוני בבור יטול רביע ואם אמר תנו לו בבור חלק לחבית יטול שמינית לקדרה יטול חלק מי"ב לצפיה יטול חלק מט"ז שכן לרב אלפס ולרשב"ם ולר"י בכולן אין לו אלא חלק כל שהוא. דקיימא לן כרבנן כל דבר המוטל בספק המוציא מחבירו עליו הראיה: **ז** האומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ע"מ שתתן לי סאה מטיוצא ממנה בכל שנה או אפילו אמר על מנת שיהיה לי סאה בכל שנה אם קיים תנאו המקח קיים ואם לא קיים המקח בטל אבל אמר על מנת שישאר לי בה סאה או אמר שדה זו אני מוכר לך חוץ מסאה לאו תנאה הוי לבטל המקח אם לא יתן ומכל מקום צריך ליתנו לו דשייר לעצמו בשדה מקום לצורך סאה. מכר הבית והחצר ואמר ע"מ שהגג שלי יכול להוציא ממנו זיזין לחצר [ז] ואם נפל הגג אינו חוזר ובונה אותו: לא אמר על מנת שהגג שלי אפילו התנה על מנת שאוציא זיזין אינו כלום שאין קנין נתפס על האויר כמי שהיה כתלו סמוך לחצר חבירו והקנה לו בעל החצר שיוציא זיזין מכותלו לחצרו אינו כלום אלא אם כן אמר ליה אני מקנה לך חצרי להוצאת זיזין אבל כששייר זכות הוצאת זיזין במה שמוכר לחבירו מהני וכן המוכר עובר שפחתו וולד פרתו אינו כלום אבל יכול למכור השפחה והפרה ולשייר העובר והולד לעצמו: **ח** המוכר הבית ופירש שמכר לו בור ודות וגג גבוה עשרה אף על פי שכתב בשטר שמכר לו עומקא ורומא צריך לכתוב גם כן [מתהום ארעא עד רום רקיע ואם כתב לו כן אינו צריך עוד] לעומקא ורומא. המוכר הבית אין הבור והדות מכור עמו אף על גב דכתב ליה עומקא ורומא וצריך ליקח להם דרך [ואם אמר חוץ מאלו אין צריך ליקח להם דרך] ואם מכרן לאחר ושייר הבית לעצמו אין הלוקח צריך ליקח להם דרך דקיימא לן מוכר בעין יפה מוכר הילכך אחים שחלקו אין להם זה על זה לא דרך ולא חלונות ולא סולמות ולא אמת המים: **ט** היו לו שני בתים זה לפנים מזה ונתנם או מכרן לשנים אין לפנימי דרך על החיצון וכל שכן אם פנימי במכר וחיצון במתנה היה חיצון [במכר] ופנימי במתנה יש לו דרך על החיצון. המוכר הבית מכר [ח] נגר דלת ומנעול ומכתשת הקבועה והאצטרובל ולא מכר המפתח ולא מכתשת המטלטלת ולא הקלת ולא תנור וכירים וריחים ואם אמר לו הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מכורין אבל לא בור ודות ויציע: **י** המוכר החצר מכר בתים פנימים וחיצונים בורות שיחין ומערות ובתי התולסאות וחנויות הפתוחות לתוכה [ולא שאינן פתוחות לתוכה] והפתוחות לתוכה ולר"ה אם רוב תשמישן בפתחים הפתוחות לתוכה נמכרין עמה ואם רוב תשמישן לחוץ אינם נמכרין עמה ולא מכר המטלטלין שבהם ואם אמר היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין חוץ ממרחץ ובית הבד שבתוכה: **יא** הקונה חולסית ומגולה החזיק באחד קנה חבירו המוכר בית הבד מכר ים וממל ובתולות ונסרים וריחים שתחתונה ולא העליונה ולא עבירין ולא גלגל ולא קורה ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורים חוץ משקים ומרצופין המוכר המרחץ מכר בית הנסרים [ט] ובית היקמין ובית הספלים [ובית הוילאות] ולא את עצמן ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולם מכורים חוץ מבריכות

המים ואוצר העצים ואם אמר לו הוא וכל תשמישיו כולן מכורין. המוכר בית הבד אפילו אמר הוא וכל תשמישיו לא מכר חנויות שבו שסוחטין בהן שומשמין ואם אמר ואלין מצרנהא הן מכורין: **יב** המוכר העיר [י] מכר הבתים בורות שיחין ומערות [ומרחצאות] שובכות וב"ת הבדים ובית השלחין ולא את המטלטלין ולא הסנטר ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה מכר הכל ואפילו עבדים ובהמה: המוכר השדה מכר מצריו וכל האילנות שבה ושבמצריו ואפילו הכי טוב הוא לפרש בשטר קנה לך כל האילנות ומכר האבנים שהם לצורכה והקנים שבכרם שהם לצורכו והתבואה שבה (לצורכה) המחוברת לקרקע וחיצת הקנים שאין בה בית רובע והשומירה שטוחה בטיט והחרוב שאינו מורכב ובתולת השקמה אבל לא מכר האבנים והקנים שאינן לצורכה ולא תבואה תלושה ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה כולן מכורין חוץ מחיצת הקנים שיש בה בית רובע ושומירה שאינה עשויה בטיט וחרוב המורכב וסדן השקמה. המוכר שדה לחבירו ואמר לו חוץ מדקל פלוני אם הוא טוב שיירו לבדו והאחרים מכורים ואם הוא רע [כ] שאינו טוען קב כל הטוב ממנו שייר עמו וכל שכיוצא בו או רע ממנו מכור. אמר לחבירו ארעא ודיקלי אני מוכר לך נותן לו הקרקע כמו שהיא ועוד שני דקלים אחרים עמו אם יש לו ואם אין לו אינו חייב לקנות לו שאין אדם מקנה דבר שאינו בידו אם לא רצה מעצמו כדי לעמוד בדיבורו. אמר ליה ארעא בדיקלי אי אית בה דיקלי קני ואי לא הוי מקח טעות. אמר ליה ארעא בי דיקלי אפילו אין בו דקל כלל הוי מקח קיים ובלבד שתהא ראויה לדקלים: אמר לו שדה אני מוכר לך בר מאילני אי אית בה אילני שאין הטול כובשם שיירם אי אית בה דיקלי שצריכין לעלות בהן בחבל או גופני לבד שייר אותן אי אית בה אילני ודיקלי או אילני וגופני שייר אילני דיקלי וגופני שייר גופני. אמר ליה חוץ מחרוב פלוני או חוץ מתאי חרוב פלוני לא קנה שאר חרובין וגם לא קנה [ל] תאי האחר: **יג** המפקיד אצל חבירו בשטר נאמן לומר נאנסו או החזרתי לך ובשבועה: **יד** שטר עיסקא היוצא על היתומים נשבע וגובה החצי ומן השאר פטורין בלא שבועה: **טו** המוכר שדה [מ] לא מכר גת ושובך שבה בין ישובים וכל הנך דאמרינן אין מכורין עם [נ] בית השדה וחצר אם נתנן במתנה הכל נתן וכן אחין שחלקו והחזיק אחד בשלו וכן מחזיק בנכסי הגר זכה בכל: **טז** אמר ליתן לחבירו בית מחזיק מאה חביות ונמצא שמחזיק ק"כ הוא נתון כמו שהוא: **יז** מכר קרקע ושייר לו אפילו שני אילנות שבו יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן לכשימותו [ס] וכן נמי מכר שני אילנות יש ללוקח קרקע:

המוכר את הספינה פרק חמישי

א המוכר את הספינה או נותנה מכר ונתן תורן וגס וטוגין ומשוטות וכבש ובור שבה ולא עבדים ומרצופים וסחורה שבה ולא הדוגית ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה הכל בכלל: **ב** ספינה אינה נקנית עד שימשוך כולה [ע] שתבוא סופה למקום ראשה ובע"ח כיון שקורא לה והיא באה או שהכישה במקל או שהכניסה בקול משעקרה יד ורגל הוי משיכה ושאר מטלטלין במשיכה כל דהו סגי. ומסירה הוי משאחזו ברגלה או באוכף או במבוי שעליה במצות המוכר אפילו לא מסרה מידו לידו: **ג** ספינה ואותיות נקנות במסירה אבל לא שאר מטלטלין ומסירה לאותיות צריך שתהא משיכה עמה או הגבהה בדבר שדרכו להגביה אבל במסירה לחוד או בהגבהה לחוד לא קני הלכך המפקיר שטרות והחזיק בו אחד במשיכה או בהגבהה לא קנה המלוה שבו כיון שאין דעת אחרת מקנה לו שיאמר לו לך קני: **ד** כל דבר שנקנה במסירה נקנה אף במשיכה אבל דבר שנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה. מסירה קונה דוקא בר"ה ובחצר שאינה של שניהם אבל לא בסימטא ובחצר של שניהם ומשיכה דוקא בסימטא ובחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל מקום ואי אמר לו בר"ה על דבר שנקנה במסירה לך משוך וקנה לא קנה עד שימשכנו [פ] לרשותו או עד שיסכור מקומו אם אמר לו כן ברשות הבעלים. הלכתא אותיות נקנות [צ] במסירה לרשב"ם ולרב אלפס ז"ל ולר"ת אינן נקנות עד שימסור ויכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה ואם לא כתב לו כן הוי מקח טעות ודמים חוזרין וכן דעת א"א הרא"ש ועיקר מכירת שטר חוב אינו אלא מדרבנן: **ה** אע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד אם מכר או נתן בקנין ומוחה בעדים מלכתבו לא יכתבו בעל כרחו ומיהו במכר יכול הלוקח לחזור אם לא יכתוב לו השטר. אמר לעדים קנו בקנין שדה זו לפלוני ע"מ שתכתבו לו השטר או על מנת שתתנו לו מאתים זוז יכול לחזור בו שלא יכתבו לו או לא יתנו לו המאתים זוז ולא יתנו לו השדה: **ו** מוכר שכתב שטר ללוקח ולא מסרו בידו כיון שהחזיק הלוקח בשדה נקנה לו השטר בכל מקום שהוא אבל אותיות בעלמא שמוכר שטר חוב שיש לו על חבירו לאחר אינו נקנה אגב קרקע ולא בקנין אלא בכתיבת שטר שיכתוב לו קני לך איהו וכל שיעבודיה: **ז** מכר הקרון לא מכר הפרדות מכר הפרדות לא מכר הקרון והני מילי שאינן קשורות בו אבל קשורות בו מכר [א] זה עם זה ואם השכיר הקרון השכיר הפרדות אפילו אינן קשורות בו מכר צמד או בקר סתם לא מכר השני אפילו אם יש שקורין גם לבקר צמד אלא הצמד לבד מכור ומותר הדמים הם מתנה ואם הכל קורין גם לבקר צמד אז הוא מכור בכללן: **ח** מכר התמור מכר האוכף והמרדעת אפילו אינן עליו אבל שק [ק] ודיסקיא [ומרכבת הנשים] אינן מכורין אפילו הן עליו ואפילו אמר לו חמורך זה מכר פרה וחמור סתם לא מכר ולדיהן ואפילו אמר לו פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר את ולדה ואם אמר חמור מניקה אני מוכר לך מכר גם הולד: **ט** מכר שפחה סתם מכר כל כלים שעליה אפילו שוים כמה אבל לא מכר שירים וטבעות שעליה ואם אמר לו היא וכל מה שעליה אז הכל מכור: [ר] אמר שפחה [ש] מעוברת אני מוכר לך מכר הולד שפחה מניקה אני מוכר לך לא מכר הולד. מכר בור מכר מימיו מכר אשפה מכר זבלה מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים [וכן נמי אם מכר כל הדבורים וכל היונים מכר כוורת ושובך]: **י** הלוקח מחבירו כל היונים שיצאו משובכו זו השנה [ת] מניח לכל אם זוג אחד ומאותו הזוג גם זוג אחד ונוטל השאר. לקח הדבורים שיצאו מכוורתו נוטל שלשה נחילין הראשונים ומשם ואילך נוטל אחד ומניח לו אחד לקח הדבש של כוורתו מניח לו שתי חלות לקח זתים לקוץ מניח לו שני ענפים ובשאר אילנות מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ ובבתולת השקמה שלשה טפחים ובסדן השקמה שני טפחים בקנים ובגפנים מקשר [א] התחתון ומעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש: **יא** הקונה שני אילנות בשל חברו לא קנה מהקרקע כלל ואם הזקין ויבש שאין גזעו מחליף לא יטע אחר במקומו אבל אם גזעו מחליף הוא שלו ואם גדלו הענפים ונתפשטו אין צריך לקצץ והעולה משרשיו למוכר והעולה ממנו למעלה מן הקרקע ללוקח וצריך לקוצצו חוץ מהקונה דקל שאין לו אפילו העולה מהקרקע ולמעלה. קנה שלשה יש לו קרקע ליטע אחרים במקומן כשייבשו ותחתיהן וביניהן וחוצה כמלוא אורה וסלו ולא הוא ולא המוכר רשאין לזורעו ואם גדלו הענפים ונתפשטו חוץ לזה השיעור צריך לקוצצן וקנה אילנות קטנות שביניהן והעולה מן השרשים שלו והוא שיהו נטועין כג' רגלי קנקן ולא יהא ביניהם פחות מד' אמות ולא יותר על ט"ז ומודדין אלו ד' וט"ז למטה [ב] סמוך ליציאתו מן הארץ ואפילו קנה שלש בדי אילנות שהן למטה אחד ונטועין כשיעור הזה יש לו קרקע אבל מכר לו

הגהות הגר"א [א] מכר זה עם זה. אבל בטור כתב שהקרון לא נמכר עם הפרדות בכל ענין (עיין מ"ש רבינו בתו"מ סי' רכ סק"ד).

פלפולא

שבמתו ולא מידי הרא"ש המחבר: [צ] **אפילו** ברשות הרבים · מדנקביה כתב כן: [ק] **כבתחלה** ל"ג בקצור כתב יד: סליק פרק חזקת הבתים

פרק רביעי [ר] **אבל** אין בהם ד' אמות · דהא דכתוב בפנים ומסתברא דל"ש סבירא ליה להמקצר דקאי נמי אספיקא קמא כ"כ ב"י סימן רי"ד: [ש] **והוא** עומד כו'. הרשב"ם: [ת] **ועומד** באחד · כ"כ הרשב"ם: [א] **אלא** פחותה שבהן · הרשב"ם: [ב] ה"ג ופרדסים ואי אמר ליה זיהרא · מכר גם **גנות** ופרדסים חוץ מבתים ועבדים: [ג] **אבל** אם אמר כל נכסי · בטור סימן רי"ט גרים כל וכן עיקר וכן הגהתי בפנים: [ד] **נ"ל** דה"ג מצר ראובן רותין תרתין ומצר שמעון. וכן הלשון בטור סימן רי"ט: [ה] **נ"ל** דה"ג שהיה **לו** שדה בשותפות וכן הלשון בטור סימן רי"ח: [ו] **בשותפות** הרשב"ם: [ז] **ה"ג** ואם נפל הגג · והיינו דרב פפא כפי המסקנא שבגמרא דלדידיה בונה ולית הלכתא כוותיה: [ח] **ה"ג** דלת נגר ומנעול: [ט] **ובית** היקמין כן הגי' בגמרא דידן ובפנים דגרס בית היקבין גי' הרי"ף הוא וגם בטור בסימן רס"ו כתב כן: [י] ה"ג מכר שבתים **בורות** שיחין ומערות · וצ"ל דגרסא ומרחצאות וכן הוא בטור סימן רס"ו

הריפתא

[כ] ה"ג שאינו טוען **קב** והוא מהרשב"ם: [ל] נ"ל דגרסי' תאי האחר וכך הגהתי גם בפנים: [מ] נ"ל דה"ג לא מכר בור גת · וכן הל' בטור סימן רט"ו: [נ] נ"ל דה"ג בית חצר ושדה וכן הל' בטור שם: [ס] וכן נמי מכר שני אילנות · זה אינו דדוקא שלשה כמ"ש בפרק דלקמן סימן י"א ובטור סי' רט"ז כתב שלשה: סליק פרק המוכר את הבית

פרק חמישי [ע] **שתבוא** סופה כו'. הרשב"ם: [פ] **לרשותו** · פירוש שיש לו רשות להניח שם הפציו והיינו נמי סימטא ובפנים כתוב לסימטא: [צ] נ"ל דה"ג במסירה לרשב"ם וכן הוא בטור ס"ס רמ"ח ול"ג לר"ת ובטור בהדיא דר"ת כר"ת ס"ל. דה"ג ור"ת: [ק] נ"ל דה"ג ודסקיא ומרכבת הנשים אינן מכורין · וכן הל' בתוספות ובטור סימן ר"ך: [ר] **אמר** שפחה · כל **דין** שפחה גם בפרה וכ"כ בטור סימן ר"ך: [ש] **מעוברת** · ובטור סימן ר"ך כתב כדמסיק בפנים אפילו אמר שפחה זו סתם ואע"ג דבפנים איתא שפחה סתם מהר"ו כ"ן הסכים שצריך שיאמר זו: [ת] נ"ל דה"ג מניח לה · לאם זוג אחד ומאותו זוג וכן הל' בפירוש רשב"ם: [א] **התחתון** כ"כ התוספות דלא הקשה מפרק מרובה סימן י"ז מהא דקוטמין נטיעה: [ב] **סמוך** ליציאתו כו'

שנים בתוך השדה ואחד על המצר או שנים בתוך שלו ואחד שיש לו בתוך של חבירו או שמפסיק ביניהם בור או אמת המים או רשות הרבים או ריכבא דדיקלא אין לו קרקע :
יב המוכר הראש בבהמה גסה לא מכר הרגלים מכר הרגלים לא מכר הראש מכר הקנה לא מכר הכבד מכר הכבד לא מכר הקנה אבל בדקה מכר הראש מכר הרגלים לא מכר הראש מכר הקנה מכר הכבד מכר הכבד לא מכר הקנה בד"א במקום שאין מנהג ואם יש מנהג הכל כמנהג המדינה : **יג** מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות ומכרן לו בשויין [לוקח חוזר בו ולא מוכר ואם מכר לו רעות ונמצאו יפות ומכרן לו בשויין] מוכר חוזר בו ולא לוקח נמצאו כמו שהתנו אלא שהיה אונאה במכר בשתות קנה ומחזיר אונאה שהתנה ליתן לו אדומות ונמצאו לבנות או איפכא שניהן חוזרין בהן וכן ביין ונמצא חומץ או איפכא [ג] [או מכר לו עצים של זית ונמצא של שקמה או איפכא] : **יד** הלכתא באונאה שתות המקח קיים ומחזיר האונאה ביותר משתות המקח בטל ושניהן יכולין לחזור וגם המתאנה ומיהו דוקא כל זמן שלא קיים המתאנה המקח אבל אם נתרצה המתאנה במקח אין המאנה יכול לחזור בו וכן אם נתאנה הלוקח ביותר משתות ושהה בכדי שיראה אע"ג דמוכר לעולם חוזר הכא אינו יכול לחזור כיון שנתקיים המקח אצל לוקח שנתאנה ואם מכר לו שוה ארבעה בה' שנתאנה הלוקח כדי בטול מקח וחזר והוקר בתוך כדי שיראה ועמד על שמנה קודם שנתקיים המקח הלוקח יכול לחזור בו אף על פי שאין לו עתה אונאה [ולא מוכר אע"פ שיש לו עתה אונאה] [ד] ומיהו אין הלוקח יכול לתבוע אונאתו וכן נמי איפכא מכר לו חמשה בארבעה והוזל ועמד על שלשה מוכר חוזר ולא לוקח : **טו** המוכר פירות לחבירו ברה"ר ופסק עמו המדה בכך וכך משכה לרשותו אע"פ שלא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה אבל אם לא פסק אפילו מדד ומשך לא קנה [ה] ובדבר שדמיו קצובין הוי כפסק ואם אמר לו אני מוכר לך כפי מה שישומו אותו שלשה הוי כפסק [ה] והני מילי דמדידה אינה מעכבת בשלא הזכיר לו סכום כל המקח אבל אמר לו כור בשלשים זוז אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע ראשון קנה הכנים החמרים עם התבואה לתוך ביתו אותה מפיכה אינה כלום אפילו פסק קודם ומדד התבואה בעודה עליהם לא קנה אלא אם כן פרקן אז יקנה לו רשותו אם פסק אע"פ שלא מדד . מדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח בסימטא או בחצר של שניהם קנה אפילו לא אמר לו זיל קני ואם לא מדד לא קנה עד דא"ל זיל קני וברה"ר לא קנה אע"פ שמדדו ואמר לו זיל קני וברשות המוכר אי אמר ליה זיל קני קנו לו כליו אע"פ שלא מדד [ו] ואי לא אמר ליה זיל קני לא קנה אע"פ שמדד. בכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה אע"ג דאמר ליה זיל קני : **טז** היו מודדין במדת הסרסור עד שנתמלאת המדה הוא ברשות המוכר אפילו יש בה רושם עד היכן מגיע לוג או ב' משנתמלאה ברשות לוקח אבל אם מודדין במדה של לוקח ויש בה רושם מיד כשיגיע לרושם קנה אם אמר לו [ז] כל לוג [בכך וכך] והוא בסימטא . ואם היא של מוכר אפילו נתמלאת היא ברשותו . אדם האומר יזכה לו כלי או חגרי לחבירי במקח שהוא קונה מחבירו קנאו אבל אומר יזכה לו חגרי במקח שהוא קונה ממני לא קנה אלא אם כן יזכה לו החגר על יד אחר או ישכירנו לו או יקנהו לו בקנין . במשיכה שמשך הלוקח החפץ אפילו בתוך כליו של מוכר קנה : **יז** הא דמטלטלין נקנין במשיכה דוקא דבר שאין דרכו להגביהו ואפילו הכי אם הגביהו קנאו אבל דבר שדרכו להגביהו לא קנה עד שיגביהו . הקונה דבר המחובר לקרקע והחזיק בקרקע חזקה שהוא נקנה על ידה קנה דבר המחובר [ח] אף על פי שלא כוון לקנות הקרקע : **יח** סרסור שהשאיל מדתו למוכר למדוד בה כל זמן שלא נתמלאת היא ברשות מוכר אם הוקר אם הוזל משנתמלאת היא ברשות לוקח ואם הסרסור מדד להם ושבר להם החבית חייב לשלם אותה אע"פ שאין נותנין לו שכר אלא על המדידה : **יט** בעל הבית שמוכר דבר לח חייב להטיף שלש טפין אחר שיפסוק הקלוח ומה שישאר בו אח"כ הוא של החנוני אינו חייב להטיף שלש טפין : **כ** השולח בנו קטן אצל חנוני וצלוחית בידו ובידו פונדיון שהוא ב' איסרים כדי שיתן לו החנוני שמן באיסר ויחזיר לו איסר ומדד לו באיסר שמן והחזיר לו איסר ושבר הצלוחית והפסיד האיסר החנוני חייב על האיסר ועל השמן ופטור על הצלוחית ואם נטלה למדוד בה לאחרים חייב גם עליה אפילו נשברה אחר שהחזירה ליד התינוק : **כא** הנוטל כלי מן האומן לקנותו אם ייטב בעיניו ודמיו קצובין ונאנס בידו חייב כאילו לקחו כבר ואין הבעלים יכולין להקדישו : **כב** הסיטון שמוכר לחנוני מקנח מדותיו אחת לשלשים יום ובעל הבית אחת לשנים עשר חדש והחנוני פעמים בשבת [ומקנח אבני המשקל פעם אחת בשנה] והמאזנים בכל פעם ופעם וכ"ז בלח אבל ביבש אין צריך ובמקום שנהגו להכריע צריך להכריע טפח ואם אין נוהגין להכריע צריך להוסיף לו אחד ממאה בלח ואחד [מארבע מאות] ליבש . מקום שנהגו למדוד בגסה לא ימדוד בדקה בדקה לא ימדוד בגסה מקום שנהגו לגדוש לא ימחוק אפילו אם נותן לו שלש מדות במקום ב' ואפילו אם רוצה לפחות לו מן הדמים וכן במקום שנהגו למחוק לא יגדוש . מעמידין ממונים על המדות והשערים : **כג** עושין משקל מליטרא וחצי ליטרא ורביע ליטרא [ולא פחות . הבא לשקול שלשה רביעי ליטרא] ישקול ליטרא ביחד וישים רביע על הנשקל ואם בא לשקול עשרה ליטראות אין צריך לשקול כל אחת ואחת בהכרעה אלא שוקל ביחד והכרע אחד לכולם : **כד** שוקלי עשת נחשת וברזל צריך שיגביהו המאזנים מן הארץ שלשה טפחים ושיהא אויר למעלה על הלשון שלשה טפחים ושיהא בקנה שכף משקל בשני [ט] ראשיה י"ב טפחים ושיהא באורך החבל שהכף תלוי בו י"ב טפחים ושל מוכרי צמר וזכוכית תהא תלויה באויר ב' טפחים וגבוהה מן הארץ ב' טפחים ואורך הקנה והחבל [תשעה תשעה] טפחים . ושל חנוני ובעל הבית תהא תלויה באויר טפח וגבוהה מן הארץ טפח וקנה [י] וחבל שלה ששה [ששה] טפחים ושל מוכרי כסף וזהב תהא תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלשה אצבעות ולקנה ולחבל לא נתן התנא שיעור : **כה** אין עושין משקולות שוקלין בהן דבר לח משום מיני מתכות אלא מאבן או מזוכית אבל במה ששוקלין דבר יבש מותר לעשות של מתכת : **כו** אין עושין המחק לא מדלעת ולא ממתכות אלא של זית ושל שקמה ואשכרוע ואין עושין אותו צדו אחד עבה וצדו אחד קצר [כ] אלא שתיהן שוות כפי המנהג ולא ימחוק מעט מעט ולא בבת אחת במהירות אלא פעם אחת במתון : **כז** המודד קרקע [ל] בין אחין צריך ליזהר שלא ימדוד בחבל אחד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמים ולא ישמין משקלותיו במלח ולא ירתיח המדה אפילו היא קטנה מאד ואסור להשהות מדה יתירה וחסרה בביתו במקום שאין נוהגין לרשום המדות אפילו ייחדה לעביט : **כח** יכולין להוסיף על המדות ועל המטבעות שתות ולא יותר ואסור להשתכר יותר משתות ובלבד שלא הוקר השער : **כט** אסור לקנות פירות לאצרם אבל במה שגדל לו על שלו יכול לאצרו ובמקום שרובו עובדי כוכבים הכל מותר : **ל** אין משתכרין בביצים הכפל [מ] ולא ימכרם תגר לתגר כדי שלא יתיקרו : **לא** סחורה שירדה עד שנמכר בשש מה שהיה נמכר בעשר מתפללין עליה בשבת והוא שעיקר פרנסת אנשי העיר ממנה :

המוכר פירות פרק ששי

א המוכר [נ] פירות לחבירו . [ס] הלכתא אין הולכין בממון אחר הרוב הלכך שמוכר פשתן לחבירו ולא צמח אינו חייב באחריותן אבל מכר לו זרעים שאין נאכלים כלל או הנאכלים והתנה עמו לזריעה וזרעם ולא צמחו חייב באחריותן ונותן לו דמי זרע ולא ההוצאה שהוציא עליו : **ב** המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אם הכיר בלוקח שהוא בעל אדמה וצריך לו לחרישה או אפילו לא הכירו ויש הוכחה בדמים שנתן בו דמי שור העומד לחרישה הוי מקח טעות ואם אין לעמוד על הדמים כגון שנתייקר שור לשחיטה ושוה כשור העומד לחרישה אפילו אם רוב קונין לחרישה יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך : **ג** מחט שנמצא בעובי בית הכוסות [ע] מצד אחד כשרה משני צדדין יש בו קורט דם טרפה אין בו קורט דם כשרה הוגלד פי המכה בידוע שהיה תוך שלשה ימים ואם קנאו תוך שלשה ימים הוי מקח טעות לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה : **ד** השוחט הבכור ולא הראהו לחכם או שחט פרה טרפה ומכרה ואחר כן נודע [לו] מה שאכלו אכלו וצריך להחזיר להם הדמים מה שלא אכלו בכור יקבר ובפרה יחזירו לו הבשר ויחזיר להם הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או השליכוהו לכלבים [פ] ישלמו לו דמי טרפה : **ה** המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או משחק בקוביא המקח קיים . לסטים מזויין או מוכתב למלכות הוי מקח טעות . המוכר פירות לחבירו במקום שאין מנהג צריך הלוקח לקבל לכל סאה חטין רובע הקב קטנית ורובע הקב ניסובית לסאה שעורים ורובע עפרורית לסאה קטנית ועשרה מתליעות לק' תאנים ואם יש מנהג בפחות וביותר ילכו אחריו ואם נראה לו שהיה בהן יותר מאלו השיעורים [צ] והתחיל לנפה ומצא בהן יותר צריך ליתנם לו שלמים דקנסינן ליה דחיישינן שמא ערבם אבל אם ידוע שלא ערבם צריך לקבל אלו השיעורים ואם ידוע שעירב אפילו כל שהוא א"צ לקבל מהן כלום . הבורר צרור מתוך חטין של חבירו משלם לו דמי חטין : **ו** המקבל שדה ליטע צריך בעל השדה לקבל עשרה אילנות בורין למאה ואם יש בהם יותר צריך ליטע לו כולם טובים : **ז** אמר לחבירו מרתף של יין אני מוכר לך למקפה נותן לו יין שכולו יפה אמר לו מרתף זה של יין ואמר לו למקפה או שאמר לו מרתף של יין סתם נותן לו יין שכלו יפה ומקבל עליו עשר חביות רעות לק' . מרתף זה של יין ולא אמר לו למקפה נותן לו אפילו יין שהתחיל להחמיץ מרתף זה ולא אמר יין אפילו כולו חומץ הגיעו : **ח** הלכתא ריחיה חלא וטעמיה חמרא מברכין עליו בורא פרי הגפן : **ט** שמרי יין שנותנין עליהן מים וכן חרצנים שנותנין עליהם מים ויש בהם טעם יין מברכין עליהם שהכל אפילו נתן בהם שלשה מדות מים ומצא שלשה מדות וחצי אלא אם כן נתן שלשה מדות ומצא ד' . ולענין יין נסך משום מגע עובד כוכבים מים שנותנין על שמרים כל זמן שלא מצא יותר ממה שנתן [ק] מים ראשונים יש בהם משום מגע עובד כוכבים ולא השניים אבל שמרים של עובד כוכבים שנתן עליהם מים לעולם אסורין . וחרצנים שנדרסו ברגלים ולא נעכרו בגלגל וקורה ונתן עליהם מים אפילו מצא פחות ממה שנתן יש בהם משום מגע עובד כוכבים אפילו מצא פחות ממה שנתן בשניים אלא אם כן יהיה גרוע עד שאין דרך בני אדם לשתותו : **י** אין מקדשין על יין שריחו רע או שנתגלה אפילו שנו במסננת אבל על תירוש ויין [מזוג שהביאו מן המרתף [ר] ולא בדקו ויין] צמוקין מקדשין עליהם והוא שיצא מהם לחלוחית קצת כשמעצרין אותן אבל אין יוצא מהם לחלוחית אין מקדשין עליהם . יין מבושל מברכין עליו בפה"ג ומקדשין עליו : **יא** המוכר לחבירו קנקנים בשרון מקבל לכל מאה י' רעועות עשויות בגפרית ואם היו בהן י"א לק' [ש] נותן לו האחת ומקבל השאר : **יב** המוכר יין לחבירו סתם ולא פירש לו למקפה אפילו הוא בקנקנים של מוכר או אפילו אמר ליה למקפה והוא בקנקנים של לוקח אינו חייב באחריותו אפילו אם החמיץ תוך שלשה ימים ואם אמר לו למקפה והוא בקנקנים של מוכר חייב באחריותו אפילו אחר שלשה ימים . נתנו לו למוכרו בחנות כאילו אמר לו למקפה וחייב והוא שלא שינה לעשות לו כרזא אחרת ולא איחר למכרו ביום השוק הראשון ואם ידוע שיינו מחמיץ בכל ענין חייב באחריותו . וה"מ יין אבל שכר תוך שלשה ימים [באחריות המוכר מכאן ואילך] באחריות הלוקח . מאן דיהיב חמרא לחבריה [ת] בתורת עיסקא והתנה שלא ימכרנו אלא במקום פלוני הוזל או החמיץ קודם שיגיע שמה הכל ברשות הנותן . אמר לחבירו יין מבושם אני מוכר לך צריך שיתן לו יין שראוי לעמוד עד עצרת ואם החמיץ קודם אם הוא בקנקנים של מוכר הוא חייב באחריותו בקנקנים של לוקח אינו חייב באחריותו . ישן נותן לו משל אשתקד וצריך שיהא ראוי להתיישן עד החג . מיושן נותן לו משל שלש שנים : **יג** המוכר (בית) מקום לחבירו לעשות בית חתנות לבנו או שקבל עליו לעשותו או בית ארמלות לבתו עושה אותו ד' אמות על ו' קבל לעשות לו בית סתם יעשנו ו' על ח' בית גדול ח' על עשרה טרקלין י' על י' תרבץ אפדני י"ב על י"ב ובכולם יהא גבהן כחצי ארכן ורחבן . מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו ויש לו דרך עליו אינו יכול ליכנס שם אלא ביום ואינו יכול להכניס שם בהמותיו להשקותם וכל אחד עושה מפתח לבור שלא יכנס אחד בלא רשות חבירו . מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חבירו אינו יכול ליכנס בלילה שם ואינו יכול להכניס לתוכה תגרין ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת והחיצון זורע הדרך נתן לו דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס מתי שירצה ומכניס תגרין לתוכה [ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת] ושניהם אין רשאין לזרעו : **יד** אמר לחבירו אמת [א] בית השלחין אני מוכר לך נותן לו [ב] רוחב אמה לעיקרי האמה ואמה לכל צד לשפה . אמת בית קילון אני מוכר לך נותן חצי אמה לעיקרי האמה וחצי אמה לכל צד לשפה ואם נפלו השפות מתקנן מעפר אותה שדה : **טו** מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להן דרך מן הצד מה שנתן נתן ואותו שרצה ליקח מהם לא הגיעו . שיעור דרך היחיד כדי שיעבור חמור במשאו ודרך הרבים שש עשרה אמה . דרך המלך ודרך הקבר אין להם שיעור . מעמד שעושין [ג] כשחוזרין מבית הקברות שיעורו בית ארבע קבין : **טז** המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר או המקבל עליו לעשותו עושה מערה [ד] ד' על ו' אמות ופותח לתוכה ח' כוכין ג' בכל צד לאורך המערה ושנים ברחבה והכוכין ארכן ארבע אמות ורחבן ו' טפחים [ה] וגובהן שבעה ועושה חצר על פתח המערה ששה על ששה . ועושה כנגד מערה זו מערה אחרת :

בית כור פרק שביעי

א האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך או אפילו לא אמר לו עפר אלא בית כור אני מוכר לך היו בו סלעים גבוהים עשרה טפחים או חריצין עמוקים עשרה טפחים אפילו אם ראויין לזריעה אינו צריך לקבלם . אבל קרקע המישור שביניהם צריך לקבל ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה שיוכל להעביר המחרישה ביניהם . אין הנקעין עמוקים עשרה ולא הסלעים גבוהים י'

פלפולא

סי' כ"כ בתוספות : [ג] נ"ל דבסופו גרס או מכר לו עצים של זית ונמצא של שקמה או איפכא וכן כת' בטור סי' רל"ג : [ד] **ומיהו** אין הלוקח יכול לתבוע אונאתו . לא דק בזה דהרי אין כאן תביעת אונאה וכמו שכתוב בפנים בתחלת דברי רבי יונה בקושיתו על פירוש ריב"ם ומה שכתוב בפנים בפלוגתא ד"א ורבי יונה היינו לדברי רב חסדא דמיירי באונאת שתות ולסברתו דס"ל דאף בשתות יכול לחזור וכן בטור סימן רכ"ז לא כתב להא דאין הלוקח יכול לתבוע אונאתו והדרכה באונאת שתות כתב דחייב ליתן לו האונאה והב"י סובר דפסק כי"א ולי נראה דאף רבי יונה מודה כמו שכתבתי בס"ד על הפנים : [ה] **ובדבר** שדמיו קצובין . בפנים סימן דלקמן : [ה] **וה"מ** כו' . בפנים סימן י"ז : [ו] **ואי לא** אמר ליה זיל קני לא קנה . עיין בפרק בתרא דמסכת ע"ז סימן ט"ו : [ז] נ"ל דה"ג כל לוג בכך וכך והוא בסימטא . וכן הלשון בטור סימן ר"ל : [ח] **אע"פ** שלא כו' . תוספות : [ט] **בשני** ר' שיו גרס בטור סימן רל"א : [י] **ה"ג** וחבל שלה ששה ששה טפחים . כל אלו הגרסאות מהטור שם : [כ] **אלא** שתיהן . הרמב"ם : [ל] **בין אחין** . כ"כ הרמב"ם וכתב הכי בשני לקוחות שלקחו קרקע בשותפות : [מ] **ולא ימכרם** גר . הרי המורה פליגי ופסק כתרוייהו ואע"ג דרבין בנא והיה לנו לילך אחר המיקל ... ידעינן מאן מיקל ומ"כ זיל הכא קא מדחי וזיל הכא קא מדחי ולכן אין משתכרין שניט הלכך ...

חריפתא

מנייהו מפקת פסק כתרוייהו לטהויק כדין משנתינו אך בטור סימן רל"א פסק כמ"ד בכפל והרמב"ם בפרק י"ד מהלכות מכירה פסק כמ"ד מתגר לתגר וצריך סברא וטעם לשני הפסקים :

סליק פרק המוכר את הספינה

פרק ששי [נ] **המוכר** פירות לחבירו . סימנא דריש בפ"ק הוא : [ס] **הילכתא** אין הולכין כו' . בפנים סימן דלקמן : [ע] **מצד** אחד כש"ס . עיין בפ"ק אלו טריפות סימן ל"ד : [פ] **ישלמו** לו דמי טריפה . השמיט בכאן ברייתא פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא נסך וגם בטור סימן רל"ד השמיטה אך גם מסר כללא כל שאיסורו מד"ת כו' : [צ] **ה"ג** והתחיל לנפות ומצא : [ק] **מים ראשונים** כו' . דדינו כמו שמצינו במעשר : [ר] **ולא בדקו** . הרמב"ם : [ש] נותן לו האחת . ובקצור כ"י נותן לו דמי האחת : [ת] **בתורת** עיסקא . הרמב"ם : [א] נ"ל דה"ג בית השלחין אני מוכר לך וכל הלשון בטור סימן רי"ז : [ב] **רוחב** אמה . כבר כתבתי בזה בפנים : [ג] **בשחוזרין** , הרמב"ם בגמרא : [ד] נ"ל דה"ג ד' על ו' אמות וכך מצאתי בגליון קצור כ"י בשם ס"ה וכן הלשון בטור סימן ש"ז : [ה] **וגבהה** שבעה . פירוש טפחים ונשמר איזה מן גבהיא.

סליק פרק המוכר פירות

או אפילו נבוהין ועמוקים י' [ו] ואמר לו כבית כור צריך לקבלן והוא שלא יהו בכולן אלא ארבעה קבין [ושיהו מובלעים ברוב השדה אבל יש בהן יותר מארבע קבין] או שהן מובלעין בפחות *מבריכת השדה אין צריך לקבלם . היו מובלעין רוב ארבע קבין במשום [ז] של רוב השדה ומעוטן ברוב או שהיו עומדים בעגול או כשורה או כקרני השור או כעקלתון מבעיא אם צריך לקבלן הלכך אם נתן כבר המעות צריך לקבלם ואם לא נתנם אין צריך לקבלם ואם היה סלע יחידי עומד אצל השדה או אפילו בתוכה סמוך למצר אין צריך לקבלם . וכל זה מיירי שלא היה עומד בתוכה הלכך צריך ליתן לו בית כור שלם אפילו אם ירצה לנכות לו כפי ההסרון אין שומעין לו שזה יאמר איני רוצה אלא בית כור שנם אבל אם היה עומד בה ואמר לו בית כור עפר הן חסר הן יתר או בית כור סתמא פיחת או הותיר עד רובע הקב לסאה הוי מחילה אפילו אלף סאין . יותר מרובע לסאה צריך להחזיר לו הכל אף הרבעים ורואין אם אין במותר שיעור תשעה קבין כמו שמכר לו ל"ב סאין והיה המותר ל"ג [ח] סאין אז הלוי במוכר רצה מחזיר לו הקרקע רצה מחזיר לו מעות ואם נשתנה השער אחר כך בין לזול בין ליוקר אם רוצה מעות צריך ליתן לו כשער הזול ואם יש במותר תשעה קבין אז צריך ליטול קרקע ואם יש לו שדה אחרת אצלה אפילו היה במותר כל שהו צריך לקבלו בקרקע ובגינה שיעור שצריך לקבל המותר בקרקע הוא חצי קב ואם היה שדה ונעשה גינה או איפכא מיבעיא מה מחזיר לו ולא איפשיטא וצריך לקבל הקרקע · אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר או איפכא מספקא לן איזה לשון נתפס והמוציא מחבירו עליו הראיה [ט] הלכך הותיר כל שהו יחזיר ·פיחת כל שהו לא ינכה . אמר לו בית כור אני מוכר לך בסימנין ובמצרן [י] או שהזכיר לו מדתה פיחת או הותיר שתות הגיעו יתר מכן ינכה ואם הכירה הלוקח אפילו פיחת יתר מכן הגיעו : ב האחין שחלקו כיון שעלה הגורל לאחד מהן קנו כולן . ב' אחין שחלקו ובא להם אח שלא ידעו בו בטלה החלוקה וחוזרין וחולקין בגורל אבל שלשה אחין או שותפין שהלך אחד מהם והוצרכו השנים לחלוק יכולין לחלק בפני שלשה בגורל שלא בפניו והחלוקה קיימת בין בקרקע בין במטלטלי אבל אם בא להטלות אחד מן החלקים ואמר אני אתן בו יותר ממה ששמתם אותו ואקחנו בלא גורל שומעין לו שאם היה כאן בשעת החלוקה היה יכול לעשות כן אבל בלא עלוי אינו יכול לבטל הגורל . אחין שחלקו ונטל ב"ח חלקו של אחד מהן [כ] כגון שהיה אפותיקי דבענין אחר אינו יכול ליקח חלק אחד לבדו צריך השני ליתן לו חצי חלקו [ל] ומיהו אם ירצה יתן מעות בשבילו דהוו כלקוחות באחריות [מ] דקי"ל אין ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן יש ·ברירה : ג שלשה שירדו לנוס אחד אומר במאה ושנים במאתים או איפכא בטל היחיד במיעוטו אמר א' בכ' סלעים ואחד בכ"ה ואחד בשלשים הולכין אחר האמצעי שאומר כ"ה : ד האומר להבירו [נ] חצי שדה אני מוכר לך נותן לו כדי דמי חצי השדה במקום הכחוש שבה ואם אמר לו חציה בדרום אני מוכר לך שמין כמה שוה חציה שבדרום וכשיעור שוה יתן לו במקום הכחוש שבה ונותן לו המוכר בחצי שלו מקום לעשות גדר והריץ ·הגב ששה טפחים . ואחד קטן רחב שלשה וביניהם טפח

יש נוחלין פרק שמיני

א האב והבן נוחלין זה את זה אם אין לבנו זרע וכן אחים מן האב נוחלין זה את זה אם אין להם לא אב ולא זרע האיש יורש לאמו וקודם לאחותו בירושתה ואינו מנחילה האיש יורש את אשתו בדבר שהוא מוחזק בידה ולא בדבר שראוי לבא לה אחרי מותה ואינו מנחילה ואדם יורש לדודו אחי אמו [ס] מאביה אם אין לו זרע והוא קודם לאחותו בירושת דודו ואינו מנחילו [ע] : ב שכיב מרע שצוה לפני שלשה לו"ם חלק נכסיו לבניו וריבה לאחד ומיעט לאחד לו"ם לוה ליתן לאחרים אם הוא ביום נעשו דיינין להחזיק לכל אחד בשלו ולדון על כל דבר ספק שיפול בצוואה ואין אחד מהן יכול לומר [פ] לב"ד הגדול אזלינא בין נכנסו מעצמן בין זימנם לכך שיעידו ואם הוא בלילה אז הם עדים ואינם יכולין לדון [צ] ואפילו אם דנו בדיעבד אינו דין : ג הא דאמרינן נמצא אחד מן העדים פסול שכל העדות בטל הוא דוקא בשכוונו לראות כדי להעיד והעידו כבר אבל כל זמן שלא העיד בב"ד אפילו כוון לראות כדי להעיד [ק] אינו פוסל השאר : ד עד שהעיד בפני ב' אינו יכול להצטרף עם הב' לדון על עדותו אבל עד [ר] הרואה יכול לדון על פי ראייתו בדיני ממונות ולא בדיני נפשות ובדרבנן אפילו עד המעיד יכול לדון על מה שהעיד : ה מי שנפל קנין לקיים כל דבר יחזור בו כל זמן שעוסק באותו ענין אבל בשאר כל קנינין הגבהה משיכה מסירה כסף שטר וחזקה אין בהן חזרה אחר כדי דבור : ו [ש] אין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב : ז סדר נחלות איש כי ימות בנו יורשו ואם אין הבן ויש לו זרע עד מאה דורות קודמין לבת אם אין לו בן ולא יוצאי ירכו הבת יורשת וזרעה אחריה עד עולם אין לו בן ולא בת ולא יוצאי ירכו חוזרת לאביו ואם אינו [קיים] יוצאי ירכו דהיינו אחי המת או אחיותיו אם אין לו אחים יורשין ואם אינן ואין להם זרע חוזרת לאבי אביו ואם אינו יוצאי ירכו דהיינו אחי אבי המת או אחיות אבי המת אם אין אחים לאביו יורשין ואם אינן ואין להם זרע חוזרת לאבי אבי אביו וליוצאי ירכו וכן לעולם : ח בכור שמת בחיי אביו יורשין נוטלין חלק בכורתו כמו שנוטלין חלק פשיטותו : ט בכור נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם : י בכור נוטל פי שנים כאחד ולא פי שנים בכל הנכסים : יא הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ולא בשבח כגון שחת ונעשית תבואה וכיוצא בו אבל דיקלא ואליס ארעא ואסקא שירטון שקיל ולא במלוה אפילו בשטר בין גבו קרקע בין גבו מעות ובמלוה שהוא חייב לאביו נוטל חצי חלק בכורה [ת] יצא עליהם חוב נותן בו פי שנים ואם אמר איני רוצה ליטול פי שנים ולא לפרוע בחוב פי שנים רשאי ולא היבם שמיבם אשת אחיו ונוטל חלק אחיו בנכסי אביו אינו נוטל בחלק אביו ששבח בין מיתת אחיו ליבום [א] אבל אם שבח אחר יבום קודם חלוקה נוטל וכן הבעל שירש אשתו אינו נוטל בראוי אבל בשבח נוטל שהרי יורש הכל ואם הלותה לאחרים כשהיא תחתיו גובה אותה אבל אם היה לה מלוה על אחרים כשנשאת לו ולא הספיק לגבותה עד שמתה [ב] אינו גובה אותה וכן האשה בכתובתה ובנות במזונותיהם אינן גובות לא מן הראוי ולא מן השבח אבל ממלוה אפילו שעל עובדי כוכבים גובה אותה בכתובתה [והאידנא גובה אשה בכתובתה] ובעל חוב מיתמי ממלוה שגבו אפילו גבו מטלטלי לפי תקנת הגאונים דהאידנא גבי בעל חוב וכתובת אשה ממטלטלי דיתמי : יב ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי ואסיקנא דאפילו לירתי ירתאי קאמר ואם מתה בתו בחיי הזקנה בן בתו יורש אבל אם אין לבת יורש אלא בעלה אינו יורשה דהוה ליה ראוי [ג] אבל אם אמר נכסי לסבתא ובתרה מעכשיו לירתאי הוי מוחזק ובעל הבת יורש : יג בכור שאמר לאחיו אל תשביחו את הנכסים עד

שנחלוק והלכו והשביחו נוטל בשבח אם לא עשו בהן שינוי כגון ענבים וגלרוס אבל דרכוס קנאוס בשינוי ואינו נוטל לא שבח ולא הפסד שאם נתקלקלו משלמין לו דמי ענבים כאשר היו קודם בצירה : יד בכור שנטל חלק פשוט אפילו במקצת נכסים הפסיד כל חלק בכורתו ויכול למכור חלק בכורתו קודם חלוקה : טו האומר בני בכורי לא יטול פי שנים או איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום אמר איש פלוני בני בכורי הוא יטול פי שנים בכור הוא אינו נוטל פי שנים אמר פלוני בני בכורי ורוקו טוב לרפואה הוא בכור : טז טומטום בכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים ואם פשוט הוא אינו ממעט בחלק בכורה [ד] ואינו נמול לח' ולר"ח ולרי"ף ולא"ה נמול לח' : יז שתי נשים של איש אחד שילדו במחבא אם הוכר מי הוא הבכור ונתערב כותבין הרשאה זה לזה ונוטלין חלק בכורה ואם לא הוכר מעולם אין נוטלין חלק בכורה : יח עובר שנמצא במעי אמו אינו יורש לאמו להנחיל לאחיו מן האב ואינו ממעט בחלק בכורה : יט בן שנולד אחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה ואינו נוטל פי שנים אם הוא בכור : כ הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראש הנפל חי או אחר בן ט' שיצא ראשו מת והמפלת כמין בהמה חיה ועוף שיש בהם קצת צורת אדם או סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך איברים איברים הנולד אחר כל אלו הוא בכור לנחלה ולא לכהן : כא שלשה נאמנין להעיד על הבכור [ה] המילדת לאלתר ואמו כל ז' ואביו לעולם [ו] ונאמן לומר על בנו שהוא ממזר או בן גרושה וחלוצה אפילו בלא הכרת בכורה . אמר בני הוא זה וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן אפילו [היה] משמשו כבן אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן [ז] אפילו אינו משמשו כעבד אבל אם אמר עבדי זה ששוה כך וכך וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אפילו אינו משמשו כעבד . היה עובר על המכס ואמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן אמר בני וחזר ואמר עבדי נאמן : כב אמר לחבירו עבדי גנבת והשיבו אתה מכרתו לי והחזקתי שלש שנים אעפ"כ אם תרצה השבע וטול [ח] ונשבע אין זה יכול לחזור בו . [ט] והלכתא אין בעל חוב גובה מעבדי דיתמי : כג שליש כשר להעיד [י] אפילו בראשון ולרשב"ם ולר"ת פסול [כ] וכן היא מסקנת א"א ז"ל . האב פסול לבן בנו וכשר לבן בן בנו [ל] ולרשב"ם כל יוצאי ירכו פסולין להעיד : כד היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול לו לכל עדות . מתה בתו אחר כך [או] נתפקח או נתפתח או נשתפה כשר : כה שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים . נוטלת בנכסים שיש לו עתה ולא בנכסים שיהיו לו אחר כך ובבנים שיהיו בשעת מיתה בין היו מועטים ונתרבו בין היו מרובים ונתמעטו . מתו כולם נוטלת חלק כבנים של עכשיו והשאר ליורשיו : כו המוציא שטר חוב על חבירו הלה אומר פרעתי חציו ואח"כ באו עדים שכולו פרוע נשבע הלה שפרע מחצה ומשלם מחצה מבני חורין : כז המחלק נכסיו לבניו ריבה לאחד ומיעט לאחד או שהשוה להם הבכור אמר בלשון מתנה דבריו קיימין אמר בלשון ירושה בבניו דבריו קיימין [מ] אבל השוה להם הבכור או שנתן לאחרים בל' ירושה לא אמר כלום . אמר גם בלשון מתנה אפילו ב' שדות וב' בני אדם כגון ירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלוני לפלוני מהני אם אמר הכל תוך כדי דיבור אבל לאחר כדי דבור לא מהני בשתי שדות לב' בני אדם עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום אבל אדם אחד ושתי שדות כגון ירש פלוני שדה פלונית [נ] ותנתן לו שדה פלונית או שדה אחת וב' בני אדם מהני אפילו לאחר כדי דיבור : כח אמר על בת בין הבנות שתירש כל נכסיו או שריבה לאחת מלאחרות וכן בבן בין הבנים דבריו קיימין אף על פי שלא הזכיר לשון מתנה אבל חלק בכורה אינו יכול להעביר בל' ירושה : כט אין למדין לפסוק הלכה ממה שפוסק במסכה כפלוני או ששנוי בה מעשה פלוני נעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה והיינו מדברי האמוראים שפוסקין הלכה כפלוני . מדמין מלתא למילתא בכל דבר הוץ מבטריפות : ל הא דאמרינן שאם נתן בלשון ירושה לבת בין הבנות או לבן בין הבנים דמהני דוקא בשכיב מרע אבל לא בבריא : לא בריא או שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאשתו לא קנאתם שלא כוון אלא לעשותה אפוטרופא לא שנא יש לו בנים ממנה לו"ם אין לו בנים ממנה אלא מאחרת או אין לו בנים כלל ואחיו יורשים אותו ודוקא נשואה אבל כתבם לארוסה או לגרושה הוי מתנה גמורה ואם כתבם לבתו בין יש לו בנים בין אין לו בנים אלא בנות לא קנתה . כתבם לבנו בלשון מתנה בין גדול בין קטן לא קנה אלא אם כן כתבם בלשון ירושה . ואם כתב כל נכסיו לבנו ולאחר בנו הוי אפטרופא ולאחר הוי מתנה אפילו כתבם להם בבת אחת כל שכן אם כתבם מקודם לאחר תחלה והשאר לבנו ודוקא שכתב כל נכסיו לבנו ולפלוני אבל אם כתב חצי נכסי לבני וחצי לפלוני לבנו נמי הוי מתנה ואם כתב שני שלישי נכסי לבני ושליש לפלוני הוי כאילו כתב בבת אחת ולא הוי מתנה בבנו ואם כתב כל נכסיו לב' בניו שניהם אפטרופא ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לפלוני בני הראשון קנה והשני אפוטרופא וכן הדין בשתי נשיו ואם כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו לאשתו הוי מתנה ולבנו אפטרופא לאשתו ולאחר אשתו אפטרופא והאחר מתנה : לב כתב פירות נכסיו לאשתו או אפילו גוף קרקע ושייר קצת גובה כתובתה משאר נכסים . כתב לה כל נכסיו ויצא עליו שטר חוב מוקדם למתנה הפסידה כתובתה [ס] מאלו הנכסים מפני שמחלה עליהם כשכתב לה המתנה אבל אם יקנה אחרים גובה כתובתה מהם : לג [ע] מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו אין מתנתו מתנה : לד בריא או שכיב מרע שחלק כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אפילו לא חלק להם בפניה אלא כשנודע לה שתקה אבדה שעבוד כתובתה מאלו הנכסים שמחלה עליהן כיון שהלק לה כבוד שעשאה שותף בין הבנים אבל אם באו לידו נכסים אחרים או שמת אחד מבניו גובה מהם ודוקא שחלק כל נכסיו אבל אם שייר כל שהוא או שלא נתן לה קרקע אלא מטלטלי לא אבדה כתובתה וכן אם חלק נכסיו בינה ובין אחרים לא אבדה כתובתה: לה מי שאמר נכסי לפלוני או שאמרו לו נכסיך למאן שמא לפלוני והשיב אלא למי יהיו אלא לו אם הוא ראוי ליורשו זוכה בהם משום ירושה ונפקא מינה שאם אמר אחריו לפלוני אינו כלום ואם אינו ראוי ליורשו זוכה בהם משום מתנה וזוכה השני אחריו . מתנת שכיב מרע אלמנתו נזונית ממנה ומלוה על פה גובה ממנה: לו הלכתא בין האומר תנו שקל לבני בשבת בין האומר אל תתנו להם אלא שקל והם צריכין יותר נותנין להן כל צרכן : לז אסור להעביר נחלה אפילו מברא בישא לברא טבא : לח [פ] הנותן מתנה לחבירו סתם אינה מתנה אלא אם כן נתנה להיות שלו לכל דבר שירצה ודוקא בנותן סתם אבל אם פירש דבריו אפילו אם נתן לו על מנת שלא למכור או שלא ליתן או שלא יעשה בה כי אם דבר פלוני הויא מתנה לאותו דבר : לט האומר זה בני נאמן ליורשו אפילו בנכסים שיפלו לו אחר כך ולפטור את אשתו מן היבום אפילו אם מוחזק לנו שיש לו אחים . האומר זה אחי אם שאר אחיו מודים לו יורש עמהם והם ירשוהו כשימות ואם אינם מודים לו אינו יורש עמהם אלא זה

פלפולא

פרק שביעי [ו] נ"ל דה"ג ואמר ליה כבית כור וכן הל' בטור סימן רי"ח . [ז] יצ"ל רוב השדה הרשב"ם : [ח] נ"ל דה"ג ל"ג רבעים ול' הטור שמכר לו ל"ד סאין והיה המותר ל"ה רבעים : [ט] הלכך הותיר כו' לא ינכה . קשה דמיירי שנתן המעות והקרקע בחזקת בעליה עומדת ואם כן מאי לא ינכה : [י] או שהזכיר לו מדתה. נפקא ליה מדא"ל רב פפא והא אנן תנן פחות מכאן כו' ובדרב פפא הזכיר המדה : [כ] כגון שהיא אפותיקי. עיין בב"ק פ"ק בפנים סימן ו' ועוד שם ענין אחר שיכול ליקח דהיינו כשלא יגיע שדה מכל אחד ומהר"ו כ"ץ סימן קע"ה כתב עוד דרך אחר כגון שהאח השני לקח חלקו במדינה אחרת : [ל] ומיהו אם ירצה יתן מעות כו'. כ"כ בפנים דהכא ולא כתב כן בפ"ק דב"ק סימן ו' וכדהכא סתם בטח"מ סימן קע"ה : [מ] דקי"ל אין ברירה בדאורייתא. ובר"פ השותפין דנדרים כתב דיש ברירה והכא תפס כהזרהו של ר"ת כמ"ש בפנים דהכא והתם הפס לשטת פנים דהתם דכתב לבסוף דעת ר"י דיש ברירה אף בדאורייתא ומיהו שם כתב דברי הרשב"א ולדידיה י"ל אין ברירה : [נ] חצי שדה. וכ"כ בטור סימן רי"ח ובקצור כתיבת יד חצי שדה וכמ"ש בפנים · סליק פרק בית כור

פרק שמיני [ס] מאביה דאילו מאמה אף באם אינה נוהלת אחיה : [ע] בסוף הסימן השמיט האחים מן האם לא נוהלין ולא מנחילין ואולי סמך אדיוקא דלעיל אחים מן האב כו' : [פ] לב"ד הגדול אזלינא. בפנים כתוב או לב"ד חשוב שבעיר אך גם בטור ר"ס רכ"ג לא כתבו והכי לא ידעתי למה : [צ] ואפילו אם דנו כו' . בפנים סימן דלקמן : [ק] אינו פוסל השאר. ועיין עוד מזה פ"ק דמכות סימן י"א : [ר] הרואה וביום. כדלעיל סימן ב' : [ש] אין הבן

חריפתא

כו'. עוד בס"פ דלקמן : [ת] יצא עליהם חוב. בקצור כ"י שטר חוב : [א] אבל אם שבח כו' נוטל . אך תביבני מזה על מה שכתבתי אני על בפנים אהא דכתב וליתא לדרבא כו' . בכתבתי דלאו דברי הרא"ש כן כלל והא הכא העתיקם בנו במקצר דזו היא השובה כלל שברי מצאנו לו בטור א"ח סימן קס"ג שפסק דכ"ג אינו נוטל ולפיכך במקומי אני עומד והאומר אני דמי שטעה להגיה בפנים הוא שטעה גם כן להגיה בכאן : [ב] ה"ג אינו גובה אותה. בפנים כתוב או מהו מורישה והיה להם מלוה כו' . וכתבו בטח"מ סימן ל' : [ג] נ"ל דה"ג אבל אם אמר נכסי לסבתא ובתרה מעכשיו לירתאי וכן הל' בטור סימן רמ"ח : [ד] ה"ג ואינו נימול לח' לרי"ף : [ה] ה"ג המילדת מיד ואמו : [ו] ונאמן לומר על בנו . עיין בפרק בתרא דקדושין סימן ט"ז : [ז] אפילו כו' הרשב"ם : [ח] ונשבע. כ"כ גם כן בפנים אבל בפ' שבועת הדיינים סימן ג' מסיק דגרסי' נשבע בלא ו' : [ט] הלכתא כו'. עיין בפנים סימן כ"ו : [י] אפילו בראשון. עיין בפנים סימן כ"ו : [כ] וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל והמיהא לי דהרא"ש לא הכריע לא בכאן ולא בפ' זה בורר וגם המקצר הלז לא כתב שם שום מסקנא ואף כתבורו בטור סימן ל"ג לא כתב מסקנא : [ל] ולרשב"ם כל יוצאי ירכו פסולים להעיד. ל"ג ליה בקצור כ"י וכן עיקר שהרי בפנים דהאו ואף בטור סימן ל"ג לא הזכירו : [מ] אבל השוה להם הבכור. בפנים סימן דלקמן : [נ] נ"ל דה"ג ותנתן לו שדה פלוני או וכי הלשון בטור סימן רפ"א : [ס] מאלו הנכסים. כדלקמן סימן ל"ד : [ע] מי שהלך וכו' . ואיתא נמי בפ' דלקמן סימן י"ח : [פ] הנותן מתנה לחבירו סתם . פירוש וניכר מתוך מתנתו שאינו מכוין ליתנה

המעיד לבדו נותן לו מחלקו מה שיבא לידו וחלק הספק כשימות הספק ישלנו הוא וכן כל נכסים שיהיו לו ממקום אחר [צ] אמרו אין אנו יודעין אינו יורש עמהם אלא המעיד נותן לו מחלקו מה שבא לידו מחלק המגיעו וכשימות הספק ישלנו הוא לבדו ואם יהיו לו נכסים ממקום אחר ירשו האחים עמו ואפילו בחלק שנתן לו המעיד היה לו שדה ריקנית וחרשה וזרעה והיא עתה מלאה פירות יירשו האחים עמו בשבח אבל דיקלא ואלים ארעא ואסקה שירטון השבח למעיד לבדו: מ ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אמר ודאי אינך חייב לי (כלום) פטור כאילו מחל לו בפירוש [ק] ובעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן ואם מת חולצת ולא מתיבמת. מי שמוחזק לנו בו שאין לו אחין ואמר גם הוא בשעת מיתה אין לי אחין ויצא קול שיש עדים במקום אחר שיודעין שיש לו אחין חוששין לקול ולא תנשא עד שיתברר הדבר: מא מי שמת ונמצאת קשורה לו צוואת מתנת שכיב מרע דהיינו דא תהא למיקם ולהיות אחר מיתה שאינו קונה אלא לאחר מיתה [ר] או שמפורש בה מהיום אם לא אחזור בי ולאחר מיתה שגם כן לא נגמר קנין עד לאחר מיתה שכל ימיו יכול לחזור בו לא יתנוהו למי שכתובה על שמו. נתנה לו מחיים אפילו לא הגיעה לידו [אלא שזיכה לו] על ידי אחר קנה בין אם המקבל ראוי לירש או אינו ראוי לירש: מב שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני [ש] או אמר תנו וכתבו ומת קודם שכתבו לו לא יכתבו ויתנו לו אלא א"כ אמר תנו ואף כתבו וחתמו לו. בריא שכותב נכסיו לאחר מותו אם כתוב בשטר זמן קנה הגוף מזמן הכתוב בו אפילו לא כתב מהיום ואפילו אין שום קנין בשטר ואם יש בו שום קנין קונה משעת הקנין ואפילו אין כתוב בו זמן ובגט צריך לכתוב בו מהיום אע"פ שכתוב בו זמן: מג הכותב (כל) נכסיו לאחר מהיום הגוף ולאחר מיתה הפירות הנותן אינו יכול למכור הגוף והמקבל אינו יכול למכור הפירות מעכשיו. מכר הנותן הפירות מכורין עד שימות מכר המקבל אין ללוקח כלום בפירות עד שימות הנותן וכשימות הנותן יקח הכל אפילו אם מת המקבל בחיי הנותן. [הנותן] תולש הפירות כל ימי חייו ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש אפילו תלשו קודם זמנו או מה שהגיע זמנו ליתלש [אפילו לא תלשו הוא ליורשיו ואם לא הגיע זמנו ליתלש] [ת] שמין בה כמה שוה והמקבל נותן [דמיו ליורשי הנותן וה"מ בנותן לאחר אבל בנותן] לאחד מבניו מחובר שלא הגיע זמנו ליתלש הוא של בן המקבל: מד החולץ למעוברת והפילה צריכה חליצה אחרת. מה האומר לחבירו נכסי לך ואחריך לפלוני הראשון אוכל פירות בחייו ואין לו למכור הגוף ולכשימות יקחנו השני ואם מכרם הוי מכר אפילו היו בהם עבדים והוציאם לחירות יצאו לחירות [או] אם עשה מהם תכריכין למת נאסרו בהנאה ואם נתנם לאחר במתנת שכיב מרע לא זכה בהם והמשיאו עצה למכור הגוף נקרא רשע: מו אמר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני ומכרו או אכלו אחר שבירך (עמו) [עליו] יצא: מז אחין שקנו אתרוג מהשותפות אם יכול אחד מהם לאכלו שלא יקפידו האחרים יוצא בו ואם לאו אינו יוצא בו ובמקום שאין אתרוג מצוי כל הקהל יוצאין באתרוג אחד: מח אמר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא החזירו לא יצא כל היכא דבעי תנאי [א] צריך שיהא כפול ואם לא כפלו התנאי בטל והמעשה קיים. ויש דברים שהולכין בהם אחר אומד הדעת ואפילו גלוי דעת לא בעי כגון שטר מברחת ומתנת שכיב מרע בכולה וידוע שבנו קיים וכותב כל נכסיו לאשתו ויש דברים דבעינן גלוי דעת כגון זבין נכסי אדעתא למיסק לארץ ישראל ואם לא גלה דעתו הוי דברים שבלב ואינן כלום: מט אע"פ דקיימא לן נכסי לך ואחריך לפלוני ומכר הראשון דהוי מכר אמר נכסי לך ואחריך יחזרו לי ומכר הראשון אינו מכר. אמר לאשה פנויה נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת בעל לוקח הוי בנכסיה ואין לאחריך במקום בעל כלום אבל אם אמר כן לנשואה אחריך קונה ולא בעל הלכך אמר לנשואה נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך ונשאר בידו אבל מי שהיה נשוי שתי נשים וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך ומת השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מהשניה ולוקח מהראשונה וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם: נ אמר לחבירו שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזירו לו קדוש על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזירו אינו קדוש: נא שכיב מרע שכתב נכסיו לאחר ואמר זה מיד אי איפשי בהם לא קנה וחזרה המתנה לנותן שתק [ולבסוף אמר אי אפשי בהם או שזיכה לו על ידי אחר בפניו ושתק] [ב] ולבסוף מיחה [כל הקודם] זכה בהם: נב שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וש' זוז לפלוני ות' זוז לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זכה אלא כולם שוים [ג] לגבות כל אחד לפי חלקו הילכך יצא עליו שטר חוב מנכין לכל אחד לפי חלקו אבל אם אמר ואחריו לפלוני [ואחריו לפלוני] כל הקודם בשטר זכה ואם יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון אחרון וכן הדין נמי אפילו לא אמר אחריו אם נתן לכולם בשוה ופרט אותן זה אחר זה: נג שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לבני בכורי [ד] כראוי לו או לאשתו כראוי לה או לבעל חוב כראוי לו נוטלין מאתים זוז חוץ מן הבכורה והכתובה והחוב. אבל אם אמר תנו לו מאתים זוז בבכורתו או לאשתו בכתובתה ולבעל חוב בחובו אין נוטלין שניהם אלא הוי ידן על העליונה אם מאתים זוז יותר נוטלין מאתים זוז ואם בכורה וכתובה וחוב יותר נוטלין אותם ואם אמר לבני סתמא לרשב"ם ידו על העליונה ולדעת א"א הרא"ש ז"ל כשאמר לבני בכורי אז הוי ידו על העליונה אבל אם אמר לבני סתמא או לפלונית אשתי מתנה נתן להם יותר על הראוי להם: נד שכיב מרע שאמר מנה לי ביד פלוני העדים כותבין כך וכך לוה פלוני אע"פ שאין יודעין אם הוא אמת לפיכך כשבאין היורשין לגבות אין מגבין להם עד שיביאו להם עדים שהוא אמת. ואין בית דין חולצין וממאנין אלא אם כן מכירין שזה היבם והיבמה ושהיא אשת מי שממאנת בו לפיכך עדים שמעידים לפני ב"ד שחלצו ושמאנו בבית דין ב"ד כותבין להם גט חליצה ומיאון אע"פ שאין מכירין: נה מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים או בנות גדולות וקטנות והגדולים צריכין יותר ללבוש והקטנים צריכין יותר לזון אין נזונין ומתפרנסין מן האמצע אלא יחלוקו וכל אחד יהיה נזון ומתפרנס משלו. נשאו הגדולים אחר מיתת אביהם ישאו גם הקטנים נשאו בחיי אביהם ואמרו הקטנים הרי אנו נושאין כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להם. והני מילי שאין הגדולים נושאין ונותנין בנכסים אבל אם ישאין ונותנין בהם או אפילו אפטרופא הנושא ונותן בשל יתומים [ה] יכול להתכסות משלהם: נו אשה פנויה שלוה מלוה על פה ונשאת אין מוציאין מיד הבעל: נז מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו נזונת מנכסיו אפילו נשאת הבת והכניסה הנכסים לבעל ומתה מוציאין מן הבעל למזונות האלמנה:

מי שמת פרק תשיעי

א מי שמת והניח בנים ובנות אם הנכסים מרובין דהיינו שיש בהם כדי שיזונו בנים ובנות עד שיבגרו הבנות הבנים ירשו וכל הנכסים בחזקתן ומתפרנסות הבנות ואין צריכין להפריש מזון הבנות עד שיבגרו ואין חייבין לגמלם ומיהו אם רואין ב"ד שהבנים מכלים הממון [ו] חייבין להשגיח בתקנת הבנות ולהפריש חלק הבנות ואם אין בנכסים כל כך מוציאין חלק הבנות והשאר לבנים אדמון אומר לעולם הבנים יורשין הכל ופסק רשב"ם כמותו ורב אלפס פסק כת"ק וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל. וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי בנכסים מועטין נמי יזונו בנים ובנות. ואם יש מקרקעי ומטלטלי והמקרקעי מועטין ועל ידי המטלטלין נעשין מרובין יש להם דין מרובין. [ז] ואם היו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו או מועטין ונתרבו לעולם יש להם דין מרובין: ב היו הנכסים מועטין ומכרום היתומים מה שמכרו מכרו ואין הבנות ניזונות מהלקוחות [ולרב האי האידנא ניזונות מהלקוחות ותמה עליו א"א הרא"ש ז"ל וה"מ שמכרו] עד שלא החזיקו ב"ד הבנות בנכסים אבל מכרום אח"כ לא: ג היו הנכסים מרובין והיה עליהם ב"ח או חוב פרנסת בת אשתו או חוב מזונות האלמנה או חוב עשור נכסים [ח] וכשיוציא אחד מאלו ישארו מועטין אינן ממעטין ויש להם דין מרובין אבל כתובת אלמנתו ממעטת: הניח אלמנה ובן או אלמנה ובת אפילו בנכסים מועטין שניהם יזונו כאחד אבל הניח אלמנה ובן ובת והנכסים מועטין האלמנה נזונית ולא הבן ולא הבת: ד מי שמת והניח בנים ובנות וטומטום אם הנכסים מרובין זכרים דוחין אותו אצל נקבות [וניזון עמהם ואם הם מועטים נקבות דוחין אותו אצל הזכרים] ואין לו כלום ואם לא הניח אלא בן וטומטום בנכסים מרובין הטומטום נזון ולא יורש [ט] בנכסים מועטין נוטל הטומטום שלשה חלקים. טומטום ובת בנכסים מרובים נוטל הטומטום שלשה חלקים בנכסים מועטין יחזור על הפתחים: האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים [ואם זכר מנה ואם נקבה מאתים] וילדה זכר ונקבה הזכר נוטל מנה והנקבה מאתים ילדה טומטום נוטל כפחות שבשניהם אין שם יורש אלא הוא נוטל הכל: ה הלכתא המזכה לעובר לא קנה [י] ואם אמר לכשתלד קנה והוא שלא מת המזכה וגם לא חזר בו קודם שנולד ומיירי שלא הקנה לו בסודר וגם לא בחזקה אלא במסירה ויש לו ברשות הזוכה כשנולד העובר או עומד באגם או קרקע בשטר והשטר ביד הזוכה כשנולד העובר: ו אמר לחבירו קנה כחמור [כ] או כעובר שלא נולד לא קנה את (העובר) והחמור קנה הכי [ל] עובר יש לו זכייה בירושתו קודם שנולד*: ז הנותן מתנה לחבירו ואמר לך ולפלוני ולפלוני נוטל הוא מחצה והן מחצה וכן אם אמר [מ] נכסי לפלוני ולפלוני ולבני פלוני נוטלין הנפרטין מחצה והנכללים דהיינו בני פלוני מחצה אפילו הן מועטין: ח מי ששלח חפצים לביתו ולא פירש היאך יחלקום אם יש לו בנים ובנות נשואות [יתנו לכלותיו ולא לבנותיו ואם אין הבנות נשואות] יתנו להם הראוי להם [ולבנים הראוי להם] וה"מ בבריא אבל בשכיב מרע שאמר אלו לבני אין בנותיו בכלל. מי שאמר נכסי לבני ויש לו בן ובת הכל לבן. מי שאמר נכסי לבני אין בני בנים בכלל אפילו אם אין לו אלא בן אחד: ט מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים או כולם גדולים והשביחו מקצתן הנכסים שלקחו מן הנכסים ושכרו פועלים השבח לאמצע ואף שכר עמלם לא ישלו אבל השביחום משלהם או אפילו מהנכסים ואמרו ראו מה הניח לנו אבינו הרי אנו עושים ואוכלים השבח לעצמן אפילו מכל הנכסים לא שנא אמרו כן בפני עדים או בפני בית דין (אם בפני בית דין) אם כולם גדולים ואם מקצתן קטנים צריך שיאמר כן בפני בית דין ואם הוא אדם שאין דרכו להתעסק כמו ת"ח אפילו לא אמר ראו כאילו אמר דמי וכן הדין באשה [נ] שראויה לירש בנכסי בעלה עם יורשי בעלה שאם השביחה סתמא השבח לאמצע ואם אמרה ראו השבח לעצמה: י אשה שמת בעלה והיא ניזונית משל היתומים והשביחה הנכסים השבח של יתומים [ס] ואף שכר טרחה אינה נוטלת ואם אינה נזונית כגון שתבעה את כתובתה בב"ד והניח בעלה נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובה לא שנא אמרה ראו מה שהניח בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשין להשביעה ולהגבותה כתובתה והשביחה הנכסים הרבה או שהשביחה סתם הכל ליורשים אפילו כתובתה לא תטול מן השבח [ע] אלא שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה ניקח בשדה שאינה עשויה ליטע ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מעות אינה נוטלת אלא דבר מועט בשביל שכר טרחה: יא המניח אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ושהשיא ראשון לזכרים ואפילו קדמוהו בנות ודוקא שהיא אשתו ראשונה והיא בתולה ואם ייחד לו בית ועליה או בית ואכסדרה או שני בתים זה לפנים מזה לא קנה אלא הבית ולא העליה ולא האכסדרה ולא בית החיצון ואם הניח בו אפילו כלי כל שהו שלא פנהו לגמרי לא קנאו: יב אחין או שותפין שמינה המלך לאחד מהן גבאי או שוטר אם דרך המלך ליטול מכל בית אחד ונטלוהו בשבילם כל מה שירויח או יפסיד באותו מינוי הוא לאמצע. ואם אין דרכו ליטול אלא מי שישר בעיניו הריוח וההפסד הוא לעצמו [פ] חלה אחד מהם באונס מתרפא מן האמצע בפשיעה אם יש לה לרפואה קצבה מתרפא משלו אם אין לה קצבה מתרפא מן האמצע. אחד מן האחין שרוצה לילך למקום אחר ללמוד תורה או אומנות ישומו כמה יגיע לחלקו ובהוצאתו כשהם ביחד וכן יתנו לו אע"פ שצריך יותר כשהוא לבדו: יג אחד מן האחין שעשה שושבינות בחיי האב ומת האב אם כששלחו אמר לו האב לך ותעשה שושבין לפלוני כשחוזרת חוזרת לו ואם אמר אחד מכם יעשה שושבין ועמד אחד ועשה כשחוזרת חוזרת לכולן השולח לחבירו כדי יין שלא בשם שושבינות ומת והחזירו לאחד מן האחין [צ] הוא שלו: הלכתא בין מת הארוס או הארוסה או שחזר בו הוא או היא צריכה להחזיר [ק] סבלונות שלה ולא הקדושין: יד שושבינות נגבית בבית דין ואינו יכול לתובעו קודם שישא ואין בו משום רבית אם יוסיף לו ואין השביעית משמטתו ואין הבכור נוטל בה פי שנים ולא היבם זוכה בה ואם הוא במקום שיכול לידע כשזה נושא צריך לבא ולאכול ולשמוח עמו ולפרוע לא בא צריך לשלם לו אע"פ שלא אכל עמו ואם הוא במקום שאינו יכול לשמוע צריך החתן להודיעו לא הודיעו משלם לו אלא שמנכה לו מה שהיה [אוכל אילו הודיעו היה] חייב לו זוז אין (מנכה) נותן לו כלום כיון שלא אכל עמו עד ד' זוז מנכה לו החצי מכאן ואילך כל אחד מנכה לו כפי שראוי להאכיל למי ששולח רון כזה ואינו יכול לומר לשנות כלל מכל מה ששמח עמו לא להוסיף ולא לגרוע: טו השולח סבלונות לבית חמיו [ר] ומת הוא או היא או חזר בו בענין שלא נשאה היו הסבלונות דברים שעומדין ליתשמש בהם בבית אביה (או אביה) ושמשה בהן ובלו אפילו היו שוין מאה מנה אם אכל או שתה שם שוה דינר אינן חוזרין לו לא אכל שם שוה דינר חוזרין [ש] ומאכל ומשתה אינן חוזרין אע"פ שלא אכל חזרה בה היא אפילו כישא דירקי חוזר [ת] אפילו אם אכל. היו הסבלונות דברים שאינם (יכולה) [עומדין] להשתמש בהן בבית אביה אפילו אם אכל שם הכל חוזר ואם שלחו לו לאכול בביתו או שאכל שם שלוחו ואכל מיבעיא אם נגבין וכן אם אכל שם [א] חצי דינר מיבעיא אם חשוב למחול הלייס וכן שבח סבלונות מיבעיא אם הוא חוזר וכן סבלונות העשויות ליבלות ולא בלו בכולהו בעיא ולא איפשיטא ואין חוזרין: טז המגרש אשתו מתוך קטטה שביניהם לרשב"ם אינו יורשה ולא נראה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל. אמרו לו על ארוסתו שהיא בעלת מום והכניסה לביתו לבודקה ובינתיים מתה ואומר שלא מצאה בעלת מום ורוצה ליורשה שהיה דעתו בכניסתה לביתו לשם נישואין אינה טענה: יז שכיב מרע [ב] לאחר שלשה

פלפולא

ניתנה לו שיעשה בה כל חפצו כ"כ בטור סימן רמ"א: [צ] ואם אמרו אין אנו יודעים כו'. בפנים סימן דלקמן: [ק] ובעל שאמר כו'. בפנים סימן דלעיל: [ר] או שמפורש גרס והוא בתוספות בד"ה כל שכתוב כו': [ש] או אמר תנו. הרשב"ם: [ת] שמין כמה כו'. בפנים סימן ל"ד: [א] צריך שיהא כפול. וגם שיהא הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה כמו שכתוב בפנים אבל גם בפנים היה לו לכתוב תנאי שאפשר לקיימו וע"י שליח אפשר לקיים המעשה ושיהא התנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כמו שכתבתי על הפנים וכ"כ בטא"ה סימן ל"ח ובטח"מ סימן ר"ז: [ב] נ"ל דה"ג ולבסוף מיחה כל הקודם זכה בהם ודע דבפרק השולח סימן ג' שטה אחרת ותפסה לעיקר בטור סימן רמ"ה: [ג] לגבות כל אחד הרי"ף. בקצור כ"י גרס מגבין לכל ול"נ דגרס מגבין מכל וכן הל' בטור סימן רנ"ג: [ד] ה"ג כראוי בכ"ף וכן לקמן: [ה] יכול להתכסות משלהם. עיין בפ"ק דב"ק סימן י"ג ובפרק השולח סימן ז': סליק פרק יש נוחלין

פרק תשיעי [ו] נ"ל דה"ג חייבין להשגיח וכן הל' בטור א"ה סימן קי"ב: [ז] ואם היו מרובין. בפנים סימן דלקמן: [ח] נ"ל דה"ג וכשיוציא וכן הל' בא"ה סימן קי"ב ובקצור כ"י גרס וכשמוציא: [ט] בנכסים מועטים נוטל כו'. סברא דנפשיה: [י] ואם אמר לכשתלד קנה. צריך לי עיון בקידושין פרק האומר סימן ז' דהתם לא כתב דין מקדש בתו קודם שנולדה דלכא הלכתא נראה שאם אמר לכשתלד דמספקא בהני גווני דמסיק הכא ומדלא כתב שם ש"מ דס"ל

חריפתא

דלא קדשה כלל וכדמסיק שם הר"ן וצ"ע מאי שנא קידושין משאר קניין וכן צ"ע נמי דהתם למסקנא שני בהוכר עוברה ומיהו בפחות מכן לא וכן מוכח הסוגיא דהתם וכן פסק הרמב"ם לדהתם בפ"ז מהל' אישות ואילו הכא משמע דלא בעינן אפילו הוכר ועל הרמב"ם קשה בכסף דהכא כתב דהוו קידושין בהוכר מיהת ולענין שאר קניינים פסק דלא זכה כלל בפ' כ"ב מהל' מכירה וצ"ע טובא לא ראיתי מי שהעיר בזה: [כ] או כעובר כו'. הא ליתא אלא באחר אבל בבנו דוקא כשלא נתעברה וכ"כ בסדיא בטור סימן ר"י: [ל] עובר יש לו זכייה. ובפרק אלמנה לכ"ג סימן ד' כתב דלית ליה זכייה ושם פירשתיו: [מ] ה"ג בטור סימן רמ"ז נכסי לפלוני ולפלוני ולבני פלוני: [נ] שראויה לירש. בפנים סימן דלקמן: [ס] ואף שכר טרחה כו'. צריך לי עיון שזהו דעת הרשב"ם אבל הרא"ש חולק וס"ל שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה כדלקמן וכן פסק בטא"ה סימן צ"ה: [ע] אלא שנוטלת כו'. כ"כ בטור שם: [פ] חלה אחד מהן באונס כו'. בקצור כ"י נוסחא אחרת וכלשון הטור סימן קע"ז אבל כפי נוסחת הפנים נוסחא שלפנינו נכונה: [צ] הוא שלו. מדנפשיה כתב כן: [ק] סבלונות. והקשה הרשב"ם דלקמן נמי איתא במתני' ותרי למה לי ובגמ' גרסינן מוהרי ופירש הרשב"ם מתנות שכתוב בתוך הכתובה כשהכנסה לו: [ר] ומת הוא כו' עד שלא נשאה. בפנים סימן דלקמן: [ש] ומאכל ומשתה בפנים סימן דלקמן: [ת] אפילו אם אכל. הר"ן: [א] חצי דינר. לפירוש רשב"ם ותוספות דגרסי אבל מיבלע אבל גירסת הפנים כגי' הרי"ף: [ב] לאחר שלשה ימים. בפנים סימן דלקמן

כדי

ימים שכתב או נתן כל נכסיו לאחרים סתמא ושייר לעצמו קרקע או מטלטלין [ג] כדי פרנסתו אז הוי דיניה כבריא [ד] וצריך קנין אפילו אם מת הלכך אם עמד אינו חוזר לא שייר כל כך אם מת קנה אפילו בלא קנין ואם עמד חוזר אפילו היה בקנין. ווילא ליפרג דינו כשכיב מרע לענין זה ולרב אלפס הוא הדין נמי מפרש ביה ווילא בשיירא ולאו נראה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל : יח [ה] מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו אין המתנה מתנה : יט המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו אפילו יורש של המוכר הוי מחול [ו] נתנו במתנה ומחלו היורש אינו מחול : כ ש"מ שאמר יאכל פלוני פירות דקל זה או ידור בבית זה אינו כלום עד שיאמר תנו דקל זה לפלוני לפירותיו או תנו לו בית זה וידור בו. המוכר או הנותן דקל לאחד ופירותיו לשני ראשון קנה דקל ופירות שני לא קנה כלום אמר לאחד קנה דקל זה חוץ מפירותיו שייר לעצמו גם מקום הפירות שהן הענפים [ז] ואין ללוקח אלא הגזע לכשיבש : כא שכיב מרע שחלק כל נכסיו לאחרים זה אחר זה בלא הפסק ומת קנו כולם אפילו בלא קנין עמד חוזר בכולן [ח] אפילו בקנין. הפסיק בין אחד לחבירו מת קנו כולם הראשונים דוקא בקנין והאחרון אפילו בלא קנין עמד אינו חוזר אלא באחרון לא היה בקנין הראשונים לא קנו אפילו מת והאחרון קנה אם מת ש"מ שכתב כל נכסיו הידועים (לנו) לאחר ונתרפא חשוב [ט] מתנה במקצת [וצריכה קנין] ואינו חוזר אלא אם כן ידוע לנו שאין לו אחרים או עד שיאמר [י] כל נכסי לפלוני : כב שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד וחזר במקצתן הוי חזרה בכלן הלכך נתן כלן לאחד וחזר במקצתן ונתנן לשני ראשון לא קנה אפילו [מת ושני קנה אפילו] לא מת וכגון שהיה בקנין נתן מקצתן לראשון והמותר לשני ראשון קנה אפילו לא מת שני מת קנה לא מת לא קנה : כג שכיב מרע שהקדיש או הפקיר כל נכסיו או חלקם לעניים ונתרפא אינו חוזר : כד יפול יזכה יחזיק יקנה כלן לשון מתנה הן בין בבריא בין בשכיב מרע וכן ייחסן יירש בראוי ליורשו אבל יהנה בהן יראה בהן ישען בהן יעמוד בהן לא הוי לשון מתנה : שכיב מרע שמכר כל נכסיו ונתרפא אם המעות בעין חוזר פרעם בחובו אינו חוזר : שכיב מרע שהודה על כל נכסיו שהן לפלוני אינה [כ] במתנה ואם עמד אינו חוזר : כה גר שנתן במתנת שכיב מרע לא קנה לרב אלפס דוקא בנותן לבנו ולאדוני אבי הרא"ש ז"ל לכל מי שיתן: כו פסק רב אלפס דשכיב מרע ששייר כל שהוא מתנתו קיימת ואין דעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל כן עד שישייר כדי פרנסתו ואם הוא עובד אדמה שישייר קרקע כדי פרנסת בני ביתו ואם הוא מתעסק ברבית או בסחורה שישייר כדי שיוכל להתפרנס מהריוח : כז הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר כל שהוא לא יצא בן חורין. הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא שייר כל שהוא קנתה : הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה שייר כל שהוא לא אבדה: מברחת קנה מקבל המתנה אלא אם כן כתבה לו כל נכסיה וכולהו מטלטלין הוי שיור אפילו בכתובה האידנא שתיקנו שניגבית ממטלטלי : כח אמר מטלטלין לפלוני כל כלי ביתו בכלל חוץ מחטי ושערי ובהמות. כל מטלטלי אפילו חטי ושערי וריחיים העליונים ולא התחתונים כל המטלטל אפילו תחתונה ועבדא בכלל מטלטלי : כט אמר נכסי לפלוני הכל בכלל [ל] עבדים [וקרקעות ובגדים] שטרות ובהמות ועופות ויינות שמנים וסלתות אפילו תפילין אבל לא ס"ת : ל אשה שרוצה לינשא ונתנה נכסיה לאחר כדי שלא יזכה בהם הבעל לא זכה בהן המקבל כלל [מ] אפילו בעודה תחת בעלה : שכיב מרע שנתן כל נכסיו לאחד וחזר ונתנם לאחר ומת השני קנה : אמירה דשכיב מרע מהניא להקנות שטר כתיבה ומסירה דבריא : לא מתנת שכיב מרע במקצת דינה כמתנת בריא וצריכה קנין אפי' אם מת לפיכך אם עמד אינו חוזר. מצוה מחמת מיתה אפילו לא פירש בהדיא אלא אמר לשון שמורה שמצוה מחמת מיתה קונה אפילו במקצת אם מת בלא קנין ואם עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה : שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ואם מת אם ייפה כחו שכתב לו וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דלא קנה לא כתב לו כך אם הגיע השטר לידו מחיים והוא נכתב בלשון צוואה כדרך שכיב מרע שמצוה לביתו אז קנה אבל לא הגיע לידו מחיים או אפילו הגיע לידו ולא נכתב בלשון צוואה אלא בלשון מתנה נכסי נתונים לך לא קנה בלא יפוי כח : מתנת שכיב מרע בכולה אפילו כתב ומסר לו השטר וזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלין הם מסרם לאחר שיזכה בשבילו ואם קרקע הוא אמר לאחר לך חזק וקנה לפלוני [נ] אפילו הכי יכול לחזור בו. אם יוצאות שתי מתנות כי האי גוונא זו אחר זו השני קונה לאחר מיתה אם ייפה כחו אבל אם כתב ומסר לו השטר וזיכה לו על ידי אחר וגם קנה מידו אינו יכול לחזור בו לא לעצמו ולא לאחר : לב שטר שכתוב בו שדה זו אני נותן לך בחיים ובמות או אפילו מחיים ובמות דינו כמתנת שכיב מרע [ויכול לחזור בו. אם אין כתוב בשטר לא לשון בריא ולא לשון שכ"מ הוא אומר שכ"מ היה] ורוצה לחזור בו והמקבל אומר בריא היה או אפי' כתוב [ס] כדקאי ורמי בערסיה ואינו מפורש בו דא"ספר מגו מרעיה ואומר שנתרפא מאותו חולי ונתבטלה המתנה מיד אפילו קודם שחזר בו לרשב"ם אם בריא הוא עליו להביא ראיה ואם שכיב מרע הוא עליהן להביא ראיה לרב אלפס לעולם על המקבל להביא ראיה ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל : לג קטן שאינו שוטה ואינו יודע בטיב משא ומתן אינו יכול למכור במקרקעי אבין עד שיהא לו עשרים שנה ויביא ב' שערות אבל לא הביא אינו יכול למכור עד שיהא לו ל"ו שנה וכגון שלא הביא סימני סרים אבל הביא סימני סרים מיד כשהוא בן כ' שנה הוא יכול למכור אפילו בלא שערות ואפילו אם הביא שערות תוך שנת כ' עדיין קטן הוא וה"מ למכור [ס] אבל מתנתו הויא מתנה מי"ג ואילך וכן מקחו מקח [ע] מי"ג שנה ואילך ואפילו למכור דוקא במה שירש מאביו אבל אם קנה קרקע יכול למכרו מי"ג ואילך ולר"ת אפילו במה שקנה נמי אינו יכול למכור ואם יודע בטיב משא ומתן בכל יכול למכור מי"ג ואילך : לד קטן שאינו יודע בטיב משא ומתן מי"ג ואילך עדותו עדות במטלטלי ולא במקרקעי : לה קטן שקדש אף על פי שהוא בן י"ג לא חשיבי להו קדושי ודאי עד שיבדקוהו שהביא שתי שערות וכן יבם בן ט' שבא על יבמתו וקנאה אינו יכול ליתן גט אע"פ שהוא בן י"ג עד שנבדוק אותו שהביא ב' שערות וקטנה משהביאה ב' שערות אינה יכולה [לחלוץ ולא] למאן : לו אע"פ שמתנת שכיב מרע בכולה קונה בלא קנין אם מבקש קנין קונין אפי' בשבת ואפי' אם הוא מפרש שלא יחזור בו אם יעמוד שאז מועיל הקנין שלא יוכל לחזור בו אפ"ה קונין בשבת אבל מתנתו במקצת אין קונין בשבת : לז נפל הבית על האב ועל הבן ואין ידוע איזה מהם מת קודם והיה לבן ב"ח [פ] ולא היו לו נכסים אלא אלו שראוי לירש מאביו הנכסים בחזקת יורשי האב ואין לב"ח בהן כלום : [צ] [כתב דאיקני קנה ומכר והורים משתעבד ואם לוה ולוה ואח"כ קנה משתעבד לשניהם כאחד וחולקין הלכך לוקח שהשביח הקרקע כשבא ב"ח לגבות אינו גובה אלא חצי שבח שהוא משועבד לשניהם] : לח בן שמכר בנכסי אביו בחיי האב ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בנו מוציא מיד הלקוחות ואף המעות שקבל אביו אינו מחזיר : לט נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע אי זה מהם מת קודם [ק] ואין לו בנים ממנה יורשי הבעל יורשין הכתובה ויורשי האשה יורשים נכסי מלוג שלה ונכסי צאן ברזל יחלוקו בין שניהם : מ נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אומרים האם מתה תחלה ואח"כ הבן ואנו נירשנו ויורשי האם אומרים הבן מת תחלה הדין עם יורשי האם : מא הלכתא [ר] אין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב :

גט פשוט פרק עשירי

א גט פשוט [א] או כל שטר פשוט עדיו מתוכו כשלנו והמקושר מאחוריו שכותב שטה ומניח חלק וכופלה ותופרה על גבי הכתב והעדים חותמין מבחוץ בין קשר לקשר וכן קושר ב' או שלש פעמים ופשוט שכתוב עדיו מאחוריו או מקושר שכתבו עדיו בתוכו שניהם פסולים : ב כל מתקין והגהות שבשטר צריך לקיימם וצריך להחזיר מעניננו של שטר בשטה אחרונה לפי שאין למדין ממנה ולכך צריך שיהיה קיום המתקים וההגהות קודם שטה אחרונה אבל לפי מה שנוהגין עתה לכתוב בכל שטר שריר וקיים ואם לא היה בו היו פוסלין אותו למדין משטה אחרונה כל שטר שיכול לבא לידי זיוף אפילו ידוע שלא נזדייף פסול הלכך אפילו הרחיקו העדים שטה אחת מן הכתב [ב] אם לא הוחזר מענינו בשטה אחרונה פסול. וכן צריך ליזהר אם יש גליון קודם חתימת העדים שלא יחתמו העדים זה אחר זה בשטה א' שמא יכתוב בגליון שלפני חתימת העדים מה שרוצה ויחתוך השטר העליון ויהיה שטר הבא הוא ועדיו בשטה א' או ימשמש הגליון בדיו או יחתמו זה תחת זה בב' שטין. [ג] ולמ"ד ב' עדים בשני שטרות מצטרפין אפי' חתמו זה תחת זה פסול אם יש גליון לפני חתימתן ואם התחילו העדים באמצע השטר וחתכו הקלף שלפני חתימתן השטר פסול דשמא היה כתוב שם תנאי או חובתו ומיהו אם כתוב בסוף שטה של מעלה שריר וקיים כשר אם העדים חתומין זה תחת זה אבל אם חתומים זה אחר זה פסול שמא היה שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת וחתכו והיה חלק מלמעלה וכתב עליו שטר זה : ג הרחיקו העדים מן הכתב שני שיטין וחתמו פסול [ד] אפילו כתוב בו שריר וקיים פחות מכאן שלא הרחיקו רוחב שני שיטין כשר ואם סיים השטר באמצע שטה והניחו אותה שטה ועוד אחרת פסול ואם סיים השטר בסוף שטה והניחו שטה שלימה וחתמו באמצע שטה אם חתמו זה [אחר זה פסול ואם חתמו זה] תחת זה כשר למ"ד שני עדים בשני שטרות אין מצטרפין אלא שאין נודין מחצי שטה אחרונה ומשטה שלימה שלמעלה הימנה : שטר שהרחיקו עדיו שני שטין מן הכתב שהוא פסול אם מלאהו [בחתימת עדים קרובים כשר אפילו מלאוהו] המלוה בלא מצות הלוה (כשר) והוא שמלאהו קודם שנראה בבית דין אבל אם נראה בבית דין קודם שמלאהו פסול הלכך שטר שבא לפנינו ושנים מעדים הראשונים קרובים כשר על ידי עדים האחרונים דתלינן לשם מילוי חתמו אבל אם חתומים בסוף פסול שאין מקיימין השטר [ה] (שאפילו יש) בו עדים הרבה אלא מהעדים שלמטה אבל לכתחלה אינו יכול להחתים קרובים או פסולים למעלה ואחר כך כשרים שהרואה יבא להכשירם גם בעלמא. הרחיקו העדים מן הכתב ב' שטין שפסול דוקא שני שטין בכתיבת ידי העדים שהיא גסה [ו] וצריך שיהא ב' שטין וג' אוירין : ד הרחיקו בית דין הקיום מן חתימת העדים אפילו שטה אחת פסול הקיום [ז] אבל השטר הבא הוא ועדיו בשטה אחד ועוד עדים אחרים התומים בו בשטה שניה אין מקיימין אותו מעדים אלא מעדים שלמעלה : ה שטר הבא לפנינו הוא ועדיו על המחק כשר וכגון שרואין שאין שום שינוי במקום חתימת העדים לשאר השטר ואם הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר והוא שיכתבו העדים בין החתימת עד לחבירו אנהגא סהדי חתימנא אמחקא ושטרא אניירא : היה הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אפילו כתבו העדים כן : ו במקום שנוהגין דוקא בפשוט או במקושר או אפילו במקום שנוהגין בשניהם ואמר הבעל לכתוב פשוט או מקושר ושינה הסופר פסול : ז שטר שעד אחד חתום בו והשני מעיד על ההלואה על פה גובין בו מבני חרי אבל אם השני אומר שנמסר השטר לפניו גבי ממשעבדי אבל שני שטרות שנעשו [ח] על הלואה אחת וכל אחד [ואחד חתם בו עד אחד] ונמסר לפני עד אחד אינו גובה ממשעבדי : שטר שאין בו אלא עד אחד או שנים והאחד פסול מחייב שבועה. מקושר שאין חתום בו אלא שנים פסול ואפילו תפס מפקינן מיניה : ח שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה יכולים להצטרף שני בתי הדינין ולדון על פיהם וכן שנים שהעידו בבית דין זה וחזרו והעידו בבית דין זה יכולין להצטרף אחד מכל בית דין ולדון : ט שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהם צריכין לכתוב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי : כתוב בשטר פלוני לוה מפלוני ק' זוזי [ט] דאינון סלעים כ' אין לו אלא כ' סלעים. ק' זוזי דאינון שלשים סלעים אין לו אלא מנה כתוב בו מטבע פלוני דאינון ונמחק [המנין] אין לו אלא ב' כתוב בו פלוני לוה מפלוני כסף אין נותנין לו אלא חתיכה כל דהו כתוב בו מטבע של כסף אם יוצאות באותו מקום פרוטות של כסף נותן לו פרוטות ואם אין יוצאות שם נותן לו המטבע של כסף הקטן שיוצא שם ואם כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף נותן לו שני דינרין של כסף ואם כתוב בו כסף בדינרין נותן לו כסף שוה ב' דינרי זהב ואם כתוב בו כסף בדינרין נותן לו שברי כסף שוות ב' דינרי כסף [י] [ואם כתוב בו זהב נותן לו חתיכה של זהב פחות שבמשקלות ואם כתוב בו מטבע זהב נותן לו מהמטבע קטנה היוצא של זהב] ואם כתב בו זהב דינרין או דינרין זהב נותן לו ב' דינרי זהב. זהב בדינרין נותן לו זהב שוה ב' דינרין [כסף] : יא כתב בו למעלה מנה ולמטה מאתים [כ] קודם שטה אחרונה או איפכא הכל הולך אחר התחתון וכן כל דבר שסותרין זה את זה ואם נמחק מהתחתון אות א' למדין אותו מן העליון כגון אם כתוב למעלה חנני ולמטה חנן יכתן לחנני אבל לא בשתי אותיות כגון שלמעלה חנני ולמטה חן ואם המחק ראוי לתלות בזבוב הוי ספק [ל] והמוציא מחבירו עליו הראיה : יב שטר שכתוב בו חשבון סתם יש לילך אחר מנהג המקום כמו שרגילין לעשות סכום החשבונות ואם אין מנהג ידוע יד בעל השטר על התחתונה : יג צריך ליזהר שלא לכתוב משלש עד עשר בסוף שטה ואם יזדמן לו יחזיר הדבר עד שיבא באמצע שטה : יד שטר שבא לפני דיין ורואה בו שום שינוי שהכתב מרווח או לחוק יותר מחבירו יש לו לדקדק עליו ויכול לכוף בעל השטר עד שיאמר הדין לאמתו [מ] לכך צריך הסופר ליזהר בכתיבתו שלא ישנה בו : טו מאן דבעי למיחוי חתימת ידיה בבי דינא לא ליחוי בסוף מגילתא [נ] אלא אריש מגילתא : טז כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אפילו שאין בעלה עמה והוא שיכיר שמותיהן בין בגט בין בשובר [ס] והבעל נותן שכר שניהם אלא שנוהגין עתה שהאשה נותנת שכר הגט : ב' יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהם אלא זה בפני זה. כל שהוחזק בעיר ל' יום ובא לכתוב גט או שטר כותבין לו בשם שהוחזק בו : יז סומכין להכיר איש או אשה אפילו בעד אחד או אשה או קרוב. ת"ח שבא לפניו שובר על כתובת האשה שהיא פרועה והוא אומר [ע] לא זו היא שכתובה בשובר ואמרו לו זו היא והודה יכול

פלפולא חריפתא

[ג] כדי פרנסתו. בפנים סימן כ"ו : [ד] וצריך קנין. בפנים סימן ל"א : [ה] מי שהלך כו'. איתא נמי בפרק דלעיל סימן ל"ג : [ו] נ"ל דה"ג נתנו במתנת שכיב מרע ומחלו וכן הוא בטור סימן ס"ו וסימן רכ"ג : [ז] ואין ללוקח כו'. מדנפשיה כתב כן : [ח] אפילו בקנין. עיין סימן ל"א : [ט] נ"ל דה"ג מתנה במקצת וצריכה קנין ואינו חוזר וכן הל' בטור סימן ר"ן : [י] כל נכסי. זו היא גירסת הרשב"ם אבל גיר' הפנים כל נכסי אלו הן והוא גירסת רי"ף ור"ת ואבן מגאש ובטור סימן ר"ן כתב גירסא זו לאחרונה ושכן פירש ר"י : [כ] נ"ל דה"ג אינה כמתנה : [ל] נ"ל דה"ג עבדים וקרקעות ובגדים ושטרות שכך כתוב גם כן בטור סימן רמ"ח אע"ג דשטרות לא כתב בהדיא וכמו שאכתוב לקמן וגרס נמי וחיה אע"ג דליתא בגמרא גם בפנים ליתא ונ"ל משום דהא קי"ל בפרק במה המקשה דחיה בכלל בהמה ועוד דע דהא דגרסי' הכא יינות שמנים וסלתות בטור שם ל"ג להו וכן עיקר דהני פשיטא ומתניתין דמייתי בגמרא דקתני להו לאו לנדון דידן מיתניין כלל ומש"ה לא מצריך להו בגמרא לאשמועי' שהן בכלל נכסי כדמצריך לאינך אך זה צריך לי עיון אדהכא והטור דל"ג זוזי דגרסי' להו בגמרא וכתבו גם כן בפנים אבל ברי"ף ל"ג נמי ועוד דע דבטור נמשך אחר לשון הרמב"ם והשמיט שטרות גם כן וצריך לי עיון עליו ועל הרמב"ם והמיהני שהמגיד והב"י לא העירו בזה ומיהו בטור כתוב תשובת שאלה להרא"ש ומאותה תשובה נשמע דשטרות בכלל נכסי : [מ] אפילו בעודה תחת בעלה. תמיהה לי על הפנים שלא פסק כן בכתובות פרק האשה שנפלו סימן ב' וגם המחבר כזה נמשך שם אחריו וכך פסק בא"ה סימן ל' : [נ] אפ"ה יכול לחזור בו. הא מת קנה וכיון ניפה כחו כדלקמן : [ס] אבל מתנתו. בפנים סימן דלקמן : [ע] מי"ג שנה בקצור כ"י ל"ג שנה כמו באינך : [פ] ולא היה לו כו'. הרמב"ם : [צ] כך הוא בקצור כ"י : [ק] ואין לו בנים כו'. הרשב"ם : [ר] אין הבן כו'. ג"כ בפרק דלעיל סימן ו' : סליק פרק מי שמת

פרק עשירי [א] או כל שטר. הרשב"ם : [ב] אם לא הוחזר כו' פסול. לא קאי אהאידנא דכתבינן שריר וקיים וכן מבואר בטור סימן מ"ד : [ג] ולמ"ד כו'. עיין סימן ז' : [ד] אפילו כתוב בו כו'. מדנפשיה כתב כן והב"י סימן מ"ה נתן טעם לדבר דהא איכא למיחש דגייז כולה ע"כ. ולפיכך אני תמה על הרשב"ם שכתב בפירושו דדוקא אם אין בו שריר וקיים : [ה] ה"ג השטר שחתומים בו. אבל לכתחלה כו'. ובפנים מפורש דאי עבד פסול ומאי לכתחלה דקאמר אך מצאתי להב"י סימן מ"ה שכתב גם כן בטור כך ומפי' דה"ק דלא תימא כיון דלמעלה כשרים הפסולים שכך יחתמו אהא מהדר וקאמר דלא יעשה כן לכתחלה : [ו] נ"ל דה"ג ב' שיטין וג' אוירין. וכן הלשון בטור שם : [ז] ה"ג אבל השטר כשר שטר הבא הוא בשטה אחת ועדיו בשטה אחרת פסול אבל הבא הוא ועדיו בשטה אחת כשר ואם בא הוא ועדיו בשטה אחת ועוד עדים : [ח] ה"ג בקצור כ"י על הלואה אחת וכל אחד ואחד חתום בו עד אחד ונמסר לפני עד אחד וכן הוא הלשון בטור סימן נ"א וכבר כתבתי בפנים מה שפירש בו הב"י : [ט] ה"ג דאינון עשרים סלעים אין לו. ונמחק בקצור כ"י כתוב ונמחק המנין : [י] נ"ל דה"ג ואם כתוב בו זהב נותן לו חתיכה של זהב פחות שבמשקלות ואם כתוב בו מטבע זהוב נותן לו מקמטבע קטנה היוצא של זהב וכן הלשון בטור סימן מ"ב : [כ] קודם שטה אחרונה. הרשב"ם : [ל] המוציא. הרשב"ם : [מ] לכך צריך כו'. כ"כ שם בשם הרמ"ה : [נ] אלא אריש מגילתא הרשב"ם : [ס] והבעל נותן כו'. בפנים סימן דלקמן : [ע] שלא זו היא. וכן לשון בטור א"ה סימן ק"י ואילך

נחשר בו בדבריו הראשונים אלא אם כן יאמר ברי לי שלא זו היא : יח [ע] כותבין שטר למוכר בלא לוקח אבל לא ללוקח בלא מוכר והלוקח נותן השכר אפילו אם מכר שדהו מפני רעתה : כותבין שטר ללוה בלא מלוה [ולא למלוה בלא לוה] והלוה נותן השכר אפילו היא פיסקא : אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן השכר אפילו טא ת"ח : אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן השכר אפילו צריך להזכירה : אין כותבין שטרי ברורין וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין השכר : יט הלכתא אסמכתא קניא אע"ג דלא אתפיס זכותיה והוא דלא אנים וקנו מניה בב"ד חשוב שיודעין כל דיני אסמכתא הלכך פרע מקצת חובו והשליש שטרו ואמר אם לא אתן לו עד זמן פלוני תן לו שטרו ויגבה כולו לא יתן לו דהוי אסמכתא ואי לא אנים וקנו מיניה בב"ד חשוב יתן לו : כ מי שיש לו שטר שהתחיל לימחק ורשומו ניכר וירא שימחק לגמרי מעמיד עליו עדים שמכירין החתימות [ובאין לפני ב"ד ומעידים שראו שטר ביד פלוני שהתחיל לימחק והכירו החתימות] וכותבין לו ב"ד אנו פלוני ופלוני הוציא פלוני שטר מחוק לפנינו ופלוני ופלוני היו עדי השטר ופלוני ופלוני העידו עליו שנמחק. ואם כתבי שעמדו על עדות העדים [פ] שמעידין עליו שנמחק והיה מכוון גובה בלא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה : כא שטר שבא לפנינו נקרע שניכר שקרעוהו בית דין שהוא במקום העדים והזמן והתורף או שהוא שתי וערב פסול. אינו ניכר שקרעוהו בית דין כשר. נמחק או נמשמש אם רשומו ניכר כשר ואם לאו פסול : כב מי שבא ואמר אבד שטר חובי אפילו אם עדים מעידין שכתבו והתמו לו אם היה שטר חוב לא יכתבו לו אחר ואם היה שטר מקח כותבין לו אחר [צ] וכותבין בו שטר זה לא לגבות בו לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא להיות בידו לראיה : כג הלכתא אין אותיות נקנות במסירה עד שיכתוב לו קנה לך איהו וכל שעבודא דאית ביה הלכך הנותן מתנה לחבירו והחזירו לו השטר לא חזרה מתנתו עד שיכתוב לו [ק] קנה לך [איהו] וכל שעבודא דאית ביה ואפילו בכתיבה ומסירה דוקא שטר חוב או שטר קניה שכתוב בו שדי מכורה לך ואם מסרו לוקח ראשון ללוקח שני וכתב לו קנה לך וכו' קנאו אבל אם נקנה השדה בכסף או בחזקה או בקנין סודר וכתבו לו בשטר לראיה [ר] אם מסרו לאחר וכתב לו קנה לך איהו וכל שעבודא דאית ביה לא קני : כד כל שירפא דלא כתיב ביה קרקע לשטרא דמלוה לאו שירפא היא כל אדרכתא דלא כתיב בה קרקע לשירפא לאו אדרכתא הוא וכל שומא דלא כתיב בה קרקע לאדרכתא לאו שומא היא : כה מלוה וכן לוקח שטרפו ממנו מקחו ובאים אצל הלקוחות יכולין לכופן לדון עמהם ובית דין נזקקין לטענותיהם ואין הלקוחות יכולין לומר לך אצל הלוה או המוכר וכשיתחייב בדין אנו פורעין לך אלא ילכו עם אם ירצו ויזקיקוהו לדין ומיהו היכא דאיתיה מודעינן ליה כגון (דאתי)[דאזיל][ש]שליחא בשלישי בשבתא ואתי בארבע[בשבתא וקאי בדינא בה' בשבתא]ואי מצטרכי לקוחות זמן יהבינן להו עד שלשים יום ובלבד להוציא הדין לאמתו שלא נבא בעקיפין : כו מי שאמר לחבירו לקנות לו שדה וקנאו לו בשמו שלא באחריות בטל השליחות ואין כאן מקח. ואם רצה השליח יחזיר לו מעותיו ואם אין לו מעות צריך לקבל עליו האחריות וצריך לחזור ולקנותו בשם עצמו שלא באחריות ולמכרו למשלחו באחריות : כז מי שאמר לחבירו מה אתה עושה בתוך שלי ואמר מכרתו לי או נתתו לי והחזקתי בו ג' שנים ועוד יש לי שטר צריך לאמת דבריו ולקיים שטרו ולא תועיל לו החזקה לבדה. ומיהו אם מתו עדיו או הלכו למדינת הים מועלת לו החזקה : כח מי שפרע מקצת חובו יכתוב שובר ואפי' פרע כל החוב ואמר זה אבד שטרי צריך זה לפרוע ולקבל שובר : כט שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים ושטרי מקח אפי' המאוחרין פסולין. הבא לכתוב שובר אם יודע זמנו של שטר יזכירנו בו ואם אינו יודע זמנו יכתוב בשובר שטר על שטר שסכומו כך וכך : ל עדים שראו הקנין בצפורי וכתבו השטר בטבריא יש להם להזכיר בשטר המקום שעומדים בשעת כתיבה : לא עדים שראו הקנין ואחרו לכתוב השטר עד אחר זמן אם זכורים ט יום הקנין יכתבו מאותו יום ואם לאו יכתבו מיום הכתיבה : לב מי שיש לו על חבירו שטר של ק' זוז ובא לפני ב"ד שיעשו לו שנים של נ' נ' או מי שיש לו שנים של נ' נ' ואומר שיעשו לו אחד של ק' [או אפי' יש לו א' של מאה ואמר שיעשו א' של נ'] אין שומעין לו : לג שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ או בית הבד אם עשאן להשכיר ישכירוהו ויחלקו השכר אפי' עשאן אביהם לעצמו אין מוחין להשכירו עשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ועשם בבית הבד וכיון שאין לו יפסיד : לד שנים בעיר ששמן יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהן [ת] אבל הם יכולין להוציא על אחרים ואם באים לכתוב שטר זה על זה יכתבו גם שמות אבותיהם עד שלא יהיו שוים או שום סימן אחר : לה שטר שכתוב בו אני פלוני לויתי ממך כל המוזכר יכול לגבות בו : לו הלכתא אין אותיות נקנות במסירה עד שירשם שטר שכתוב לו קנה לך איהו וכל שעבודיה [א] ואינו נאמן לומר כתב לי שטר ונאבד או הקנהו לי הגנב קרקע אפי' למ"ד שטר נקנה אגב קרקע : לז היו ב' יוסף בן שמעון בעיר ושניהם נושים באחד ויש לו שובר בשם אחד מהם אין שום אחד מהם יכול להוציא ממנו אבל אם יכתבו הרשאה זה לזה גובין האחד ואם טוען פרעתי לשניכם ולויתי לכתוב שובר א' לכרשותו לכל מי מכם שיתבעני לא תועיל להם הרשאה : לח מי שאמר לבנו שטר אחד יש לי פרוע ולא פירש איזה כל שטרותיו בחזקת פרועין היה לו על אחד שני שטרות הגדול בחזקת פרוע ולא הקטן : לט מי שאמר לחבירו שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע ולא הקטן חוב לך בידי פרוע כל שטרות שעליו פרועין. האומר לחבירו שדי או שדה שיש לי מכורה לך לא מכר לו אלא הפחותה שבשדותיו : מ [ב] המלוה [את] חבירו על ידי ערב אפי' אם אין קרקע ללוה לא יתבע לערב עד שיתבע ללוה אולי יתן לו מטלטלין ואם אינו כאן מודיעין אותו כדין המפורש בהגוזל בתרא. ואם הוא במדינת הים או גברא אלמא אז יתבע מן הערב. ואם אמר ממי שארצה אפרע אז יפרע מן הערב [ג] אם אין ללוה קרקע וה"ה לחזר אחר הלוה אולי יש לו מטלטלין אבל אם יש לו קרקע אפי' זיבורית לא יפרע מן הערב [ד] [אבל אם אמר בפירוש ממי שארצה אפרע המלוה יפרע מן הערב] אפי' יש נכסים ללוה [וקבלן אפי' אם יש נכסים ללוה] יכול ליפרע מן הקבלן : ואם מת לוה והניח יתומים קטנים לא יפרע מן הערב אפי' אמר ממי שארצה אפרע אבל אם הוא קבלן יפרע ממנו והוא יפרע מן היתומים לכשיגדילו : מא הלכתא בין הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב או הלוהו ואני נותן לך בין תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב כולם לשון ערבות הן עד שיאמר תן לו ואני טהו לך או תן לו ואני קבלן ואז יכול ליפרע מאי זה שירצה אבל אם לקח הערב המעות מיד המלוה ונתנם ללוה אז אין למלוה על הלוה כלום ומיהו אם אין לערב גובה מלוה מדר' נתן: וכל זה נויירי שתבע הלוה מהמלוה שילוהו ונכנס זה עמו בערבות או בקבלנות אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי ואני פורע באיזה לשון שאמר אפי' נתן שמעון ללוי מיד ליד אין לשמעון על לוי כלום אלא על ראובן שאמר לו הלוהו: מב שטר שכתוב בו אני פלוני בן פלוני קבלן הוי קבלן אע"פ שלא פירש בו לשון קבלנות: מג דיין שירד לנכסי לוה קודם שהודיעו ללוה לאו דיינא הוא וצריך לסלקו. הא דאין נפרעין מן היתומים היינו משום דחיישי' לצררי הלכך אם הודה הלוה שלא פרע או שנדוהו על שלא פרע ומת בנידויו גובה מן היתומים ערב שנתערב בין לעובד כוכבים בין לישראל ומת הלוה והניח יתומים קטנים אין ליפרע מהם עד שיגדילו : מד הלכתא קבלן דכתובה וערב דבע"ח משתעבד בלא קנין אפי' אם אין נכסים לבעל וללוה וערב דכתובה אפי' אם יש נכסים לבעל אינו משתעבד [ה]בלא קנין אבל ערב לכלתו משתעבד: מה הערב לאשה בכתובתה וגרשה בעלה ותובעת כתובתה מן הערב לא יתן לה עד שידירנה בעלה הנאה שלא יוכל להחזירה וכן אם הקדיש כל נכסיו וגרשה ובאה לטרוף מהקדש אבל אם באה לטרוף מהלקוחות טורפת ואינו צריך להדירה הנאה: מו ש"מ שהקדיש כל נכסיו או לא הקדישם ויש לו בנים ואמר מנה לפלוני בידי ולא תבעו האחר אם יש עליו שטר והוא מקויים יתנו לו אינו מקויים חזר ואמר תנו לו המנה יתנו לו לא חזר ואמר תנו אין נותנין לו וה"ה בלא שטר אם חזר ואמר תנו המנה שהודה שיש לו בידי יתנו לו [ו] אבל אם תבעו האחר והודה לו שיש לו מנה בידו נותנין לו אפילו לא חזר ואמר תנו : מז ש"מ שתבעוהו מנה והודה לו בו ואומרים היתומים אחר כך אמר לנו אבינו שנזכר שפרעו נאמנין [ז] [אבל אם כשתבעו אמר תנהו לו ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתיו אינו נאמן]: מח ש"מ שתבעוהו מנה והודה בו א"צ לומר אתם עדי וא"צ לומר כתובו שדבריו ככתובין וכמסורין דמו : מט המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים על ידי עדים גובה דוקא מבני חורין אבל לא מן היורשין גובה דשעבודא דאורייתא. הוציא עליו כתב ידו אם הוא מודה שלא פרעו גובה מנכסים בני חורין ואם אמר שפרעו נשבע היסת ונפטר ואם כופר שאינו כתב ידו אם אין עדים שהוא כתב ידו וגם לא הוחזק בב"ד נאמן אבל אם עדים מעידין עליו או הוחזק בבית דין חייב לשלם : נ ערב שאין הערבות כתוב בשטר אלא לאחר חתימת העדים אין גובין ממנו אלא מנכסים בני חורין ואם הוא כתוב קודם חתימתן ופלוני ערב בו גובה מנכסים משועבדים פלוני ערב אינו גובין אלא מבני חורין : נא ערב בשעת מתן מעות או שערב לו בפני ב"ד אפי' לאחר מתן מעות משתעבד אפילו בלא קנין [ח] ואם הוא בשטר [ט] אפילו לגבות ממשעבדי ואם הוא על פה לגבות מבני חורין אבל לאחר מתן מעות בין קבלן בין ערב בין דכתובה בין לבעל חוב אינו משתעבד אפילו לגבות ממנו בלא קנין :

סליקא לה קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא בתרא

פלפולא

והיינו מכוין לעובדא דבגמרא שבפנים : [ע] כותבין שטר למוכר כו'. בפנים סימן ט"ז. אפילו אם מכר כו' בפנים סימן דלעיל : [פ] שמעידין עליו. וכ"כ גם כן בטור סימן מ"א והרשב"ם לא פירש כן אלא עדים החתומים בשטר ותמיהני שהב"י לא העיר על זה ומ"מ כתוב בב"י בשם הרא"ש דמפרש כך העדים המעידים כו' אבל לדבריו לא נמחקו העדים כלל וכבר הושג פירושו ע"ש : [צ] ה"ג וכותבין בו שטר זה כו'. והוא בפנים סימן כ"ה : [ק] נ"ל דה"ג קנה לך איהו וכל. וכן הלשון בטור סימן ס"ו סעיף י"ג : [ר] ה"ג אם מכרו לאחר. וכן הלשון בטור שם סעיף י"ד ובקצור כ"י כתוב אם מכרו לאחר : [ש] נ"ל דה"ג בג' בשבתא ואתי בארבע בשבתא וקאי בדינא בה' בשבתא ואי וכו' וכן הוא בטור סימן קי"ד :

חריפתא

[ת] אבל הם יכולין בפנים סימן ל"ו : [א] ואינו נאמן כו'. בפנים סימן דלקמן : [ב] ה"ג המלוה לחבירו : [ג] נ"ל דה"ג אם אין ללוה קרקע וה"ל וכן הל' בטור סימן קכ"ט : [ד] אבל אם אמר כו' בפנים סימן דלקמן : [ה] ה"ג בלא קנין. כהראב"ד שכתב הטא"ה בסימן ק"ב בשמו דבקנין משתעבד. [ו] אבל אם תבעו האחר בפנים סימן דלקמן : [ז] בסופו גרסינן אבל אם כשתבעו אמר תנוהו לו ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתיו אינו נאמן. כן הוא בקצור כ"י אבל בטור סימן רנ"ה כתוב ואמרו היתומים אח"כ אמר לנו אבינו בפרע אין נאמנים : [ח] אם הוא בשטר. הרשב"ם : [ט] אפילו לגבות ממשעבדי. בקצור כ"י ליתא אפילו וכן נראה דממילא משמע כמו בסימנים דלעיל :

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא בתרא

לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים ממסכת בבא בתרא

ב גוזל הנמצא בתוך ד' אמות או חוץ לד' אמות
כא רוב וקרוב:
כב חבית של יין צף בנהר:
כג טודות של יין הנמצאים:
כד מרחיקין אילן מן העיר אם העיר קודם או האילן. מרחיקין גורן ובורסקי נבלות וקברות:
כה סומכין מברה לירק כרשין לבצלים חרדל לדבורים. מרחיקין דבורים וכבשונות מן העיר. נוטעין אילן סמוך לבור:
כו בית הבד מן הכותל:
כז מנפלי פשתן:
כח אילן לשדה אילן או גפנים. היו שרשים יוצאים לשדה חבירו. אילן הנוטה לשדה חבירו או לרה"ר:

חזקת הבתים פרק ג

א חזקת הבתים [וכל דבר שעושה פירות תדיר מחזיקין] שלש שנים. אבד שטרו. דין מחאה:
ב שלש שנים רצופות או לא. דין חזקת ימים ולילות. למי טוענין ונוגעין בעדות. מנהג. דין מקומות של בהכ"נ:
ג שנים שקנו ארעא א' דר בו אג"ן וא' בד"ש ויצא עליהם ערעור. צריך המוכר לדור בו יום אחד. דוגמא במאי קנה. המחזיק בשדה חוץ מבית רובע:
ד טען המערער לא הייתי בעיר. עברתי דרך לבית פנימי:
ה נכסי דבר סיסין:
ו לא הייתי במדינה:
ז קניתי מפלוני שקנה ממך לפני. נתייען בו. השני נוח לי. עביד איניש דזבין דיניה:
ח החזקתי בו שני חזקה והמערער הוציא שטר שמכר לו קודם ד' שנים. הלוקח מן הלוקח ואחר כך אמר גזל היתה בידי:
ט זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי. כל דין חוזר וטוען או יצא חוץ לב"ד:
י טען חוץ לב"ד. אתם עדי. שתיקה:
יא עדים המכחישין זה את זה. כל דאלים גבר:
יב שטרא זייפא הוא אבל שטרא מעליא הוה לי ואבד:
יג כל דין מיגו להוציא ולהחזיק:
יד ערב שתובע הלוה בשטרי של מלוה:
טו שטר שנמחל שיעבודו:
טז ראובן שאכל קרקע שלש שנים בתורת משכנתא ומתי שמעון יכול לטעון לקוח הוא בידי או לא. אי מקבלין עדות בפני היתומים. מיגו:
יז דין יתומים מתי נפרעין מהן. על הקרקעות ועל החזקות נשבעין מדרבנן:
יח אם הפס:
יט מי שמת והניח דקל ובאו שנים כל אחד אומר אני קרוב:
כ אחד הביא עדי אבות וא' הביא עדי חזקה. הטוען חזקה ומביא עדים רק על ב' שנים. נסכא דר' אבא. עד א' על שלש שנים. הטוען בירד לפירות. הבא ללקוט פירות אילן:
כא מטלטלים ששנים הלוקין עליו ואחד אומר לב"ד תפשוהו. ואם תפשו אי מפקינן:
כב כל דאלים גבר. ואם בא א' ותפסה:
כג שודא דדייני. לא יהנה הדיין. סייע המערער למחזיק בלקיטת פירות:
כד ישראל שקנה מעובד כוכבים קרקע של ישראל:
כה באיזה אכילה הוי חזקה. בקרקע רעה. דבי ריש גלותא:
כו הגודרות מתי יש להן חזקה. חרישה ליכא חזקה. אילן המשיר פירות. דין כמה אילנות לבית סאה. זה החזיק באילנות וזה בקרקע:
כז החזיק באילנות הרצופים או קנאים רצופים. דקל יחידי. חזקה שלא בפניו:
כח כל דין מחאה ובאיזה לשון:
כט אם צריך בסוף כל ג' וג' ואם שינה לשונו במחאה ב':
ל מחאה ומודעא בפני שנים וכותבין. הודה בפני שנים או בפני א':
לא קנין בפני ב' או בפני אחד או בינו לבינו קיום שטרות:
לב כותבין מודעא אמכירה וגט ומתנה:
לג מתנה טמירתא. הנותן סתם דעתו על המנהג:
לד שכ"מ שאמר אל תגלו צוואתי. מתנה על ידי אונס:
לה חזקה שאין עמה טענה. תיקון דבריו:
לו מחילה בטעות:
לז שני עדים אחד אומר לוה מאתים ואחד אומר מנה. כל דין קמי דידי זבנה מינך. דר בו יום אחד. תיקון דבריו:
לח שלשה נקועות כל אחד שנה מצטרפין. אכל האב שנה והבן שתים או אפכא והלוקח שנה. המוכר שדה בעדים בלא שטר מתי גובה ממשעבדי:
לט חזקת שותפין. מתי שותף מעיד לחבירו שותף כיורד ברשות:
מ בני העיר שנגנב להם ס"ת או דברים אחרים מתי מסתלקי'. תחלתו וסופו בשבית. שמור לי היום ואני למחר ש"ש הן:
מא ראובן גזל שדה משמעון ומכרה ללוי ובא יהודה ואמר שלי הוא וכן גזל פרה וכו' מתי מעיד שמעון:
מב ראובן מכר שלא באחריות או פרה וטלית בא מערער מתי ראובן מעיד:
מג עשה עבדו או שורו אפותיקי מתי ב"ח גובה. שיעבד לו מטלטלי אגב מקרקע וכתב לו דאקני וקנה ומכר דלא כאסמכתא:
מד המוכר שדה שלא באחריות:
מה המוכר חמור לחבירו ובא עובד כוכבים ולקחו בלא אוכף:
מו אומן מתי יכול לטעון לקוח הוא בידי או החזרתיו לך. ראו בידו או לא. מיגו. אם א"ל אל תחזירהו לי אלא בעדים וכל דיני דברים העשויין להשאיל ולהשכיר:
מז נתחלפו לו כליו בבית האומן. או נתנה לו אשתו או בניו של אומן. או בבית המשתה והבל:
מח אריס ואריסי בתי אבות מתי יש להן חזקה
מט אריס מתי מעיד לבעה"ב. ערב ומלוה מתי מעידים ללוה ולא לקבלן. לוקח ראשון מתי מעיד ללוקח שני:
נ בן גזלן בן אריס בן אומן מתי יש להן חזקה. המחזיק גזלן על שדה זו יש לו חזקה באחרת חוץ מהורג נפשות. אריס שירד מאריסתו וכן אומן שירד מאומנתו. בן שחלק. ספק גרושה מתי יש להן חזקה. עדי חזקה יועיל בכולן חוץ מבגזלן:
נא תליוהו וזבין זביניה זבינא תליוהו ויהיב וקידש לא. מתי כותבין מודעא אמכר או אגט או אמתנה. ביטול מודעות מתי מועיל. גט מעושה בישראל או בעובד כוכבים:
נב אמנה היה דברינו או מודעא:
נג מתי יש לבעל חזקה בנכסי אשתו בנ"מ או צ"ב. לקח מן האיש ואחר כך מן האשה מכר הוא לבדו או היא לבדה. א"א שהחזיק אחד בנכסיה בחיי הבעל או לאחר מותו:
נד מכר שדה לאשתו במעות טמונים או מגולין. נתנו לה במתנה:
נה אין מקבלין פקדונות מן הנשים והעבדים וקטנים ואם קבל מהם ואם תקף מעות מיד אשתו ואם לוה ממנה ונתגרשה ואם נשבעת מיתה אמרו של פלוני הם:
נו האומר תנו מאתים זוז לבהכ"נ או לעניים למי יתן:
נז אב ובנו מתי מחזיקין זה על זה:
נח אשה וגדול אחין נושאין ונותנין בבית ושטרות על שמם על מי להביא ראיה:
נט אמר ליה לך חזק וקני והחזיק שלא בפניו או בפניו ולא א"ל. כיצד מחזיקין בנכסי הגר. הקונה מקום מחבירו לילך לכרמו נעל גדר ופרץ כל שהוא. איזה מיקרי כל שהוא. מה מועיל מסירת המפתח:
ס הבריא או הכניס מים בנכסי הגר. החזיק באחת קנה כולן. כיצד בנכסי הגר או במכר ובכירות והאחין בחלקו וכל דיניו:
סא שני בתים בנכסי הגר זה לפנים מזה. הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והעמיד בה דלתות על ידי אחר או בעצמו או צייר או כייר או הציע מצעות או ערך שלחן:
סב זרעה ולא כיסה הזרע:
סג קצץ ענפי האילן או ניקה השדה. הכניס מים להשקותה. צר צורת חיה או עוף:
סד שדה מבוימת במצריה ואינה מבוימת כמה קנה במקום אחד:
סה עובד כוכבים שמכר קרקע לישראל ובא אחר והחזיק בו וכל דיניו בשטר או לא ואם צריך להחזיר הדמים. אי מקרי רשע:
סו דינא דמלכותא דינא אם מכרו שדה בשביל המס או גלגולת. אדם בטל:
סז מצר והצב מפסיק:
סח עדי חזקה שהוזמו. שלשה אחין ואחד מעיד עם כולן:
סט שטר שמת א' מעדיו כיצד יקיימוהו:
ע מתי העמדת בהמה או תרנגולים או תנור או זבל הוי חזקה. שותפין שנדרו הנאה זה מזה:
עא בכל שותפין מעכבין חוץ מן הכביסה. עוצם עיניו מראות ברע:
עב חזקת מזחילה וצנור ומרזב. כופין על מדת סדום. ראובן החזיק בקלות מימיו אף שמעון מעכב עליו לסותמו:
עג חזקת סולם. חזקת חלון לאורה או לא:
עד חזקת זיזין ויכול למחות וכל דיניו:
עה לא יפתח חלון אפילו לחצר השותפין. קנה בית א' אצל ביתו הפתוח לחצר. ואם יכול להלוק ביתו או עלייתו:
עו פתח כנגד פתח. קטן לא יעשנו גדול וכל דיניו. חנות כנגד חצר:
עז אין עושין בורות שיחין ומערות תחת רה"ר. הוצאת זיזין לרה"ר ולמבוי ואם כנס אם יכול להחזיר. אילן הנוטה לרה"ר. טוענין ללוקח:

המוכר את הבית פרק ד

א המוכר בית סתם מה מכר בכללו:
ב העומד בבירה גדולה או בבקעה ואומר בית זה. אם קורין לבירה בית או לא וכל דיני'. ארעא דבי רבי חייא או ארעתא או כל ארעתא או נכסי דבי חייא. האומר לחבירו שדה זו אני מוכר לך ולא מצר לו מצרים עד כמה קנה. מצר לו שלשה מצרי לצדדים ולא רביעי: תלוי במנהג המדינה לפי ראות הדיין. חילוקי המצרים והבעיות:
ג כל ספיקא בין דינא או דעובדא המע"ה:
ד פלגא דאית לי בארעא:
ה אילן מצרנא. ארעא דמינה פליגא או פסיקא:
ו בריא או שכ"מ שאמר יחלוק פלוני בנכסי או תנו לו חלק כבן. חלק בכור חלק בחבייות כו' קי"ל כרבנן כל דבר המוטל בספק המע"ה:
ז האומר שדה זו אני מוכר לך ע"מ שתתן לי סאה בכל שנה או ע"מ שתהיה לי סאה ממנה בכל שנה מתי צריך לקיים התנאי. מכר לו בית וחצר וא"ל ע"מ שהגג שלי. אין קנין חל על האויר ואיזה לשון מועיל. וכן צריך למכור שפחתו או פרתו ולשייר העובר לעצמו ולא עובר שפחתו ולא ולד פרתו:
ח עומקא ורומא צריך למכתב מתהום ארעא ועד רום רקיעא ומ"מ בור ודות לא מכר בכלל בית. וצריך ליקח לו דרך. מוכר בעין יפה מוכר. וכן שאחין שחלקו:
ט מכר או נתן ב' בתים או א' במתנה ואחד במכר. מכר הבית מה מכר בכללו ואם אמר כל מה שבתוכו:
י מכר החצר כו'. יתור לשון מועיל:
יא חולסית ומצולה החזיק בא'. מכר בית הבד כו'. מכר המרחץ. מכר בית הבד לא מכר החנויות אא"כ אמר אלין מצרנא:
יב מכר את העיר מכר את השדה כו' ואפ"ה טוב לפרש בשטר. המוכר את השדה וא"ל חוץ מדקל פלוני צ"ע אם טוען קב או לא. ארעא ודקלי. אין אדם מקנה דבר שאינו בידו. ארעא בדקלי ארעא. בי דקלי בר מאילני צ"ע מה יש בו אילנות או דקלים או גפנים. חוץ מחרוב פלוני:
יג המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר נאנס או נאבד צריך שבועה:
יד שטר עיסקא היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה:
טו מכר השדה לא מכר הגת ושובך אבל במתנה והאחין שחלקו ובנכסי גר קנה:
טז אמר ליתן לחבירו בית מחזיק ק' חביות ונמצא ק"ך:
יז מכר או שייר ב' אילנות יש לו קרקע:

הספינה פרק ה

א המוכר את הספינה במכר או במתנה מה בכלל.
ב ספינה בהמה מטלטלים כיצד קנייתן. מסירה כיצד:
ג אותיות במסירה ומשיכה עמה או הגבהה מתי קונה המלוה שבו:
ד באיזה מקום ובמה קונה משיכה או מסירה והגבהה. פלוגתא אם אותיות נקנות במסירה וכל דיניו:
ה סתם קנין לכתיבה עומד. ואם מיחה מלכותבו. ואם חזר בו הלוקח קודם כתיבת השטר. אומר על מנת שתכתבו לו השטר או ע"מ שתתנו לו מאתים זוז:
ו כיון דהחזיק בשדה נקנה שטר מכר בכל מקום שהוא. שט"ח אינו נקנה אגב קרקע. אלא בשטר קני לך איהו וכל שיעבודו:
ז מכר הקרון מתי מכר הפרדות או מוכרים. מכר צמד או בקר סתם וכל דיניו:
ח מכר החמור מכר האוכף וכו' ולא הולדות. פרה מניקה חמור מניקה:
ט מכר שפחה סתם או שפחה מעוברת או מניקה. בור אשפה כוורת שובך:
י הקונה כל היונים שיצאו משובך זו כל השנה. דבורים דבש זיתים שקמה גפנים דקלים וארזים:
יא דין הקונה ב' אילנות וכל דיניו. והעולה מן הגזע והשרשין ואם יבשו. ודין שלשה אילנות ושיעור נטיעות ואם מפסיק בור או רה"ר כו':
יב המוכר הראש בבהמה גסה הכל כמנהג המדינה:
יג מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות או איפכא. יין ונמצא חומץ:
יד שתות פחות או יותר מי חוזר ומתי ביטול מקח וכל דיניו. מכר ס' בד' והוזל או הוקר:
טו המוכר פירות ברה"ר ופסק עמו כל מדה בכך וכך או לא פסק. מתי מדידה מעכבת ואם א"ל כפי מה שישומו ג' שוי כפסק. כיר בל' או כור בל' סאה בסלע. הכניס התורים עם התבואה לתוך ביתו. מתי רשותו או כליו קונים או ברה"ר. זיל קני:
טז היו מודדין במדת הסרסר משנתמלא או עד שלא נתמלא המדה. סימטא. האומר כליי או הגרי יזכה לחבירי. תפס בכלי ומשך הכלי:
יז מטלטלי מתי נקנין במשיכה או בהגבהה החזיק בקרקע כדי לקנות המטלטל בו לבדו:
יח סרסור שהשאיל מדתו למוכר. מדד הסרסור ונשבר המדה או החבית:
יט בעה"ב חייב להטיף שלשה טיפין והחנוני פטור:
כ השולח בנו קטן אצל חנוני ופונדיון בידו ומדד לו באיסר שמן ושבר הצלוחית והפסיד האיסר:
כא הנוטל כלי מן האומן כדי לקנותו אם ייטב בעיניו ונשבר או אם יכולין לסקדים:
כב הסיטון המוכר לחנוני הילך מקנח מדותיו ומשקלותיו בלח ויבש והכרע. מקום שנהגו למחוק בגסה או לגדוש. מעמידין ממונים על המדות והשערים:
כג כד דין כיצד שוקין המשקלות גדולים וקטנים והמאזנים וכל דיניו ומקומו:
כה ממה עושין המשקולות של לח:
כו המחקים והילך מותק:
כז מדידות קרקע בימות החמה ובימות הגשמים. לא יטמין משקלות במלח. ולא ירתיח. ולא ישהה מדה יתירה וחסרה:
כח יכולין להוסיף על המדות והמטבעות. לא יסתכר יותר משתות:
כט אסור לקנות חטים לאצרם ומתי מותר:
ל כיצד ישתכר בבינים:
לא סחורה שהיא נמכר בעשר נמכר בשש מתפלל עליה בשבת:

המוכר פירות פרק ו

א אין הולכין בממון אחר הרוב. דין זרעים שלא צמחו. ואין משלם ההוצאה:
ב המוכר שור ונמצא נגחן:
ג מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מתי כשר או טרפה או מקח טעות:
ד השוחט בכור ולא הראה לחכם או שחט פרה טרפה ומכרה ואחר כך נודע מה שאכלו מה שלם או מכרה לעובד כוכבים או לכלבים:
ה המוכר עבד ונמצא גנב או (שתקן)[קוביוסטוס] או גזלן. המוכר פירות במקום שאין מנהג כמה צריך לקבל קטנית וניבובות לסאה או עפרורית לקטנית או מתליעות לתאנים. מנהג. מתי קנסינן ליה ליתן הכל יפות. הבורר צרור מחטי חבירו:
ו המקבל שדה ליטע כמה אילנות רעות צריך לבעה"ב לקבל:
ז מרתף של יין או מרתף זה או אמר ליה למקפה:
ח ריחי' תלא וטעמי' חמרא חמרא לברך בפה"ג:
ט שמרי יין ותרצנים שנתן עליהם מים מה מברכין עליו. ולענין מגע עובד כוכבים או שמרי יין של עובד כוכבים:
י יין שריחו רע או נתגלה אין מקדשין עליו. תירוש יין מזוג סתם יין יין נמוקים יין מבושל:
יא המוכר קנקנים בשרון:
יב המוכר לחבירו יין סתם והחמיץ בכליו של לוקח או של מוכר תוך שלשה או אחר כך או ידוע שיינו מחמיץ. ודין שכר. הנותן יין לחבירו בתורת עיסקא למוכרו במקום פלוני הוזל או החמיץ. יין מבושם אני מוכר לך או ישן או מיושן:
יג קבל לעשות בית חתנות או ארמלות או בית סתם. טרקלין כו'. מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו מתי יכנס בו. וכן מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו לא יכניס לתוכה תגרים:
יד אמת בית השלחין אמת בית קילון:
טו מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה. מצר שהחזיקו בו רבים. דרך היחיד או רבים או של מלך או לקבר. מעמד:
טז המוכר מקום לעשות בו קבר וכל דיניו:

בית כור פרק ז

א אמר ליה בית כור עפר או לא אמר עפר. היו בו סלעים או חרילין כו'. אמר ליה כבית כור כו' רובו במיעוטו ואפכא מבעיא וכן אם קבל המעות וכל דיניו. הן חסר הן יתיר כו'. שיעור שדה וגינה. אמר ליה בית כור עפר מדה בחבל כו'. או בסימניו ומצריו:
ב אחין שחלקו בגורל קנו. שני אחין שחלקו ובא להן אח שלא מכירו ואם ג' אחין או שותפין והלך אחד מהם למדינת הים כיצד חולקין וכל דיניו. אחין שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהם שהיה לו אפותיקי הרי הן כלקוחות. בדאורייתא יש ברירה ולא בדרבנן. (אמר י"ט אין הגי' כך לפנינו):
ג שלשה שירדו לשומא א' אומר בק' וב' אומרים בר' היחיד בטל. ואם א' אומר בכ' וא' אומר בכ"ה וא' בל':
ד חצי שדה אני מוכר לך או חצי בדרום. ונותן לו מקום גדר וחריץ:

יש נוחלין פרק ח

א מי יורש את מי. האיש את אשתו דוקא במוחזק ולא בראוי. ויורש את אמו מאביה:
ב שכיב מרע שצוה בפני שלשה לתת לבניו או לאחרים ביום או בלילה. מתי דנין בע"כ ולא מצי אמר לב"ד הגדול אזילנא:
ג נמצא אחד מן העדים פסול מתי פוסל השאר:
ד מתי עד נעשה דיין בדאורייתא או בדרבנן:
ה מי שנטל קנין לקיים כל דבר מתי חוזר ובשאר קנין תוך כדי דבור:
ו אין הבן יורש אמו בקבר:
ז סדר נחלות וכל דיניו:
ח בכור שמת בחיי אביו:
ט פי שנים בנכסי האב ולא באם
י פי שנים כא':
יא אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כו'. ולא במלוה בין גבו קרקע או מעות. ואם הוא חייב לאביו. יצא עליהם חוב. היבם והבעל מתי נוטלין בשבח. ואם היה הלוה לאחרים כשהיה תחתיו נוטל. האשה בכתובתה והבנות גובין ממלוה על העובד כוכבים. האידנא ב"ח וכתובות אשה גובין ממטלטלי דיתמי:
יב ההוא דאמר נכסי לסיבתא ובתרה לירתאי. אי אמר מעכשיו מתי השוב מוחזק:
יג בכור שאמר לאחיו אל תשבחו והשביחו וכל דיניו:
יד בכור שנטל חלק פשוט:
טו האומר בני בכור לא יטול פי שנים או בני לא יירש עם אחיו. אומר איש פלוני בני בכורי הוא או אומר בכור סתמא או אומר רוקו טוב לרפואה:
טז טומטום שנמצא זכר מה נוטל או מתי נימול לא' או לא:
יז בכור ופשוט שנתערבו מתי כותבין הרשאה זה לזה:
יח עובר שנמצא במעי אמו:
יט בן שנולד אחר מיתת אביו:
כ הבא אחר נפלים או אחר בן ט' שיצא ראשון מת או אחר המפלת מין בהמה חיה ועוף כו':
כא מי נאמן לומר בכור הוא. נאמן האב לומר שבנו ממזר או בן גרושה. אמר בני וחזר ואמר עבדי או אפכא וכל דיניו. היה עובר על המכס ואמר בני או עבדי:
כב עבדי גנבת השבע וטול ונשבע אינו חוזר בו. הלכתא אין ב"ח גובה מעבדי דיתמי:
כג דין עדות שליבי בראשון פלוגתא. שאב כשר לבן בן בנו:
כד ידע בעדות עד שלא נעשה חתנו או נתחרש או נסתמא או נשתטה. ואם חזר לתחלתו:
כה שכ"מ שאמר תטול אשתי כא' מן הבנים:
כו המוציא ש"ח והלוה אומר פרעתי חציו ועדים מעידים שכולו פרוע:
כז המחלק נכסיו לבניו ריבה לא' מיעט לא' או השוה להם הבכור בלשון מתנה או ירושה או שניהם תוך כדי דבור. יירש פלוני ותנתן לפלוני:
כח אומר לבת בין הבנות או לבן בין הבנים. יירש כל נכסיו:
כט אין למדין הלכה לא מן המשנה ולא ממעשה. מדמין מלתא למילתא חוץ מטריפות:
ל לבן בין הבנים מועיל לשון ירושה דוקא בשכ"מ:
לא הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופסא לבריא או שכ"מ בנשואה ולא בגרושה וכל דיניו. לבנו ולבתו. או חצי

נכסיו

נכסיו לבנו או לשני בניו הכל :
לב כתב פירות או גוף קרקע לאשתו כולם או מקצתה ובא ב"ח וטטל :
לג מי ששמע שבנו שהלך למ"ה מת וכתב נכסיו לאחר :
לד בריא או שכ"מ שחלק כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ"ש והיא שתקה וכל דיניו :
לה האומר נכסי לפלוני או שא"ל נכסייך למאן שמא לפלוני ושכיב אלא למי זולתו כו'. מתנת ש"מ אלמנתו ניזונית ממנה ומלוה ע"פ גובה ממנה :
לו האומר תנו שקל לבני בשבת :
לז אסור להעביר נחלה :
לח הנותן מתנה סתם צריך להיות ראוי לעשות בו כמה שירצה אא"כ פירש בהדיא :
לט האומר זה בני נאמן לכל דבר זה אחי נ"מ וכל דיניו :
מ ראובן אומר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר בודאי אינך חייב לי פטור. האומר גרשתי אשתי. מי שמוחזק בו שאין לו אחין ומת ויצא קול שיש לו אחין :
מא מי שמת ונמצא קשורה לו מתנת שכ"מ פירוש דייתיקי או שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה. זיכה לו ע"י אחר :
מב שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני מתי צ"ל תנו אף כתבו ותתמו לו. בריא שכתב נכסיו לאחר מותו צ"ע אם כתב זמן או קנין או מהיום ובגט צריך מהיום :
מג הכותב נכסיו הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה וכל דיניו. בתלוש ובמחובר במכר ומתנה :
מד הכולך למעוברת צריך תליה אחרת :
מה דין האומר נכסי לך ואחריך לפלוני. המשיאו עצה למכור הגוף נקרא רשע :
מו האומר אתרוג זה נתון לך ואחריך לפלוני ובירך עליו ואח"כ מכרו :
מז האחין שקנו אתרוג בשותפות. כל הקהל יוצאים באתרוג א' :
מח אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי. דין תנאי כפול. באיזה מקום סגי אומדנא דדעת ובאיזה בעינן גילוי דעת. דברים שבלב :
מט נכסי לך ואחריך יחזרו לי ומכר הראשון. האומר לאשה פנויה נכסי ליך ואחריך לפלוני ומתה בעל לוקח כו' ואם אמר לנכוחה. מי שהיה נשוי לשתי נשים וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך כו'. עד הוצר תליה :
נ האומר שור זה נתון לך ע"מ שתחזירהו לי והקדישו :
נא שכ"מ שכתב נכסיו לראובן ואמר ראובן מיד אי אפשי או שתק ואח"כ אמר אי אפשי בו או זיכה לו ע"י אחר ושתק :
נב שכ"מ שאמר תנו ר' לפלוני ש' לפלוני גובה כל אחד לפי חלקו אא"כ אמר אחריך. יצא עליהם ש"ח כו' :
נג שכ"מ שאמר תנו ר' זוז לבני בכורי כראוי לו וכן לאשתי ולב"ח כראוי להן כו' או לבני סתמא. אמר בבכורתו או בהוכו בכתובתה כו' :
נד שכ"מ שאמר מנה לי ביד פלוני העדים כותבין ואין גובין כו'. אין ב"ד חולצים וממאנין אא"כ מכירין שזה היבם והיבמה ושהיא אשת מי שממאנת בו. עדים המעידין על החליצה ועל המיאון ב"ד כותבין אף על פי שאין מכירין :
נה יתומים גדולים וקטנים בנים ובנות א' צריך יותר מחבירו יחלוקו בשוה וכל אחד יזון משלו. נשאו הגדולים אחר מיתה או בחיי האב. אפוטרופוס של יתומים מתכסה מן היתומים :
נו פנויה שלותה מלוה ע"פ וניסאת :
נז אלמנה ובת אלמנה ניזונית אפילו נשאת הבת מוציאין מבעלה למזונות :

מי שמת פרק ט

א נכסים מרובים הבנים ירשו כו'. רואים ב"ד שהבנים מכלים הממון. בנכסים מועטים פלוגתא. מקרקעי או מטלטלים או שניהם ונתרבו או נתמעטו :
ב נכסים מועטים ומכרו היתומים פלוגתא :
ג נכסים מרובים וכשתוציא מהן החוב ישארו מועטים. נכסים מועטים ואלמנה ובת או בן ובת :
ד ובן ובת וטומטום או טומטום ובת. אם ילדה אשתי זכר כו' :
ה המזכה לעובר מתי קונה וכל דיניו :
ו האומר לחברו קנה כחמור או כעובר שלא נולד. עובר יש לו זכייה בירושתו קודם שנולד :
ז הנותן מתנה לחבירו ואמר לך ולפלוני ולפלוני הוא נוטל מחצה וכן לפלוני ולפלוני ולבני פלוני :
ח שלא הפילים לביתו ולא פירש היאך יחלקום. שכ"מ שאמר נכסי לבני אין הבנות בכלל. או אין בני בנים בכלל אפילו אין לו אלא בן א' :
ט יתומים שהשביחו הנכסים מתי לאמצע. ואם א' ת"ח או אשה הראויה לירש :
י אלמנה הניזונית מן היתומים שהשביחה הנכסים. שכר טורח וכל דיניו :
יא המשיא בנו גדול בבית מתנות מתי קונה וכל דיניו :
יב האחין או שותפין שהמלך מינה לא' מהן גבאי ושוטר מתי הריוח והפסד לאמצעי אלא א' מהן באונס ובפשיעה. א' מהן שהולך ללמוד תורה או אומנות :
יג אחד מן האחין שעשה שושבינות למי יחזור :
יד כל דין שושבינות :
טו שבלונות חוזר ולא הקדושין. כל דין שבלונות :
טז הרוצה לגרש אשתו מתוך קטטה ומתה אם יורשה פלוגתא. הכנים ארוסתו לביתו לבודקה במומין ומתה :
יז שכ"מ לאחר שלשה ימים ונתן מתנה לאחרים ושייר לעצמו מתי צריך קנין ומתי מועיל. יוצא ליהרג דינו כשכ"מ. מפרש לים ויוצא בשיירא פלוגתא :
יח שמע שמת בנו במ"ה וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו.
יט המוכר בש"מ וחזר הוא או היורש ומחלו. נתן בש"מ במתנה ומחלו :
כ שכ"מ שאמר יאכל פלוני פירות דקל זה או ידור בבית זה. דקל לא' ופירות לשני. קנה דקל זה חוץ מפירותיו :
כא שכ"מ שחלק נכסיו לאחרים זה אחר זה בלי הפסק או בהפסק. שכ"מ שכתב כל נכסיו הידועים לנו :
כב שכ"מ שחזר במקצת מתנתו. נתן כולו לא' ואחר כך נתן מקצתן לשני. מקצתן לאחד והמותר לשני :
כג שכ"מ שהקדיש או הפקיר או חלק לעניים אינו חוזר :
כד לשונות של מתנה וירושה. שכ"מ שמכר כל נכסיו ונתרפא. שכ"מ שהודה שכל נכסיו של פלוני הם :
כה גר שנתן מתנת ש"מ פלוגתא :
כו שכ"מ ששייר רק כל שהוא פלוגתא :
כז הכותב כל נכסיו לעבדו כתב כל נכסיו לאשתו. מברחת למתי קנה המקבל. מטלטלין הוי שיור פאידנא :
כח מטלטלי או כל מטלטלי לפלוני :
כט נכסיו לפלוני מה בכלל :
ל אשה רוצה לינשא ונתנה נכסים לאחר. שכ"מ שנתן כל נכסיו לאחד וחזר ונתנם לאחר. אמירה דשכ"מ לקנות השטר מועיל :
לא מתנת שכ"מ במקצת דינו כמתנת בריא. מצוה מחמת מיתה. מתנת שכ"מ בכולו חוזר אפילו בקנין. ואם מת וכתב וקנינא מוסיף על מתנתא. לא כתב כך צריך שיכתוב בלשון צוואה. כתב ונתן וזיכה ע"י אחר. שתי מתנות זו אחר זו לאחר מיתה :
לב שטר שכתוב בו בחיים ובמות. אם אין כתוב בשטר לא לשון בריא ולא לשון שכ"מ. או לא כתב בו דאשפר מגו מרעיה פלוגתא :
לג קטן מתי מוכר קרקעות או נותן או קונה. ואם קנה ומכר פלוגתא :
לד עדות קטן :
לה קדושי קטן. ויבם ויבמה קטנה עד שיביאו שתי שערות :
לו מתנת שכ"מ שמת קונה בלא קנין. וקונין ממנו אפילו בשבת. מתנה בכולה :
לז נפל הבית על האב ועל הבן וב"ח של בן רוצים לגבות. כתב דאקני קנה ומכר והוריש משתעבד. לוקח שהשביח :
לח בן שמכר נכסי אביו בחיי אביו ומת הבן ואח"כ האב :
לט נפל הבית עליו ועל אשתו
מ נפל הבית עליו ועל אמו :
מא אין בן יורש אמו בקבר :

גט פשוט פרק י

א גט פשוט או כל שטר פשוט עדיו בתוכו ומקושר מאחוריו :
ב קיום מתקים והגהות קודם שיטה אחרונה. להחזיר מעניני של שטר בשיטה אחרונה. עכשיו פוסלין בלא שריר וקיים. הרחיק העדים שיטה אחת מן הכתב פסול בלא החזרת ענין השטר. למעט הגליון קודם חתימת עדים שמא יחתמו בשיטה אחת ויש פוסלין אפילו זה תחת זה. התחילו לחתום באמצע שטר והתכו לפניו פסול :
ג הרחיקו העדים ב' שיטין או סיים השטר באמצע שיטה והניח חלק עוד שיטה או אפכא. מלאו הב' שיטין בקרובים קודם שנראה לב"ד כשר. ב' עדים רחוקים קרובים והרחוקים רחוקים כשר ואיפכא פסול. לכתחלה לא יחתום קרובים. הרחקת הב' שיטין משערים בכתיבת ידי עדים וב' אורים :
ד הרחיק השטר אפילו שיטה א'. שטר הבא הוא בשיטה א' ועדיו בשיטה ב' ואם הוא ועדיו בשיטה א' ועוד עדים תחתיו :
ה הוא ועדיו על המחק או הוא על הנייר ועדיו על המחק או אפכא :
ו שינה הסופר צווי הבעל בפשוט או מקושר פסול :
ז עד אחד בכתב ואחד בע"פ. או ב' עדים בב' שטרות על הלואה אחת. נמצא א' מב' עדי שטר פסול. מקושר בב' עדים פסול ואפילו השם מקיקן :
ח ב' עדים אחד העיד בב"ד זה ואחד העיד בב"ד אחר או שניהם העידו בב' בתי דינים מצטרפין בב"ד אחד מבניהם :
ט שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהן :
י כתב בשטר לוה ק' זוז דאינון סלעים כ' או ל'. מטבע דאינון ונמחק המנין או כסף סתם או מטבע כסף ושאר לשונות ממטבע כסף וזהב :
יא כתב למעלה ק' ולמטה ר' או איפכא. ואם נמחק מהתחתון אות א' או ב' או יש לתלות בזבוב :
יב אם כתב בשטר סימני חשבון :
יג להזהיר שלא יכתוב משלש עד עשר בסוף השיטה :
יד הדיין שרואה שינוי בשטר יכול לכוף לבעל השטר עד שיודה האמת :
טו מאן דבעי למיחוי חתימת ידיה :
טז כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשה עמו וכן שובר לאשה והוא שיכיר שמותיהן. מן הדין הבעל נותן שכר שניהם והמנהג שהאשה נותנת שכר הגט. ב' יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין אלא זה בפני זה. כל שהוחזק בעיר ל' יום כותבין בשמו :
יז סומכין להכיר איש או אשה אפילו כשר אחד או אשה או קרוב. ת"ח אינו דק באשה :
יח כותבין שטר למוכר בלא לוקח וללוה ולא איפכא. והלוקח והלוה נותנים שכר הסופר : אין כותבין שטר אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם. החתן נותן שכר סופר. אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות כו' והמקבל נותן שכר. אין כותבין כל מעשה ב"ד וברורין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר :
יט מתי אסמכתא קניא :
כ שטר שהתחיל למחוק כיצד יעשה :
כא שטר שבא לפנינו קרוע נמחק או נשטשט :
כב מי שבא ואמר אבד שטר חובי או שטר מקחי :
כג הלכתא אין אותיות נקנות במסירה. הנותן מתנה לחבירו בשטר והחזיר לו השטר. חילוק בין שטר קניים לשטר ראייה :
כד כיצד כותבין טירפא ואדרכתא ונוסחא :
כה מלוה או לוקח שטרפו מהם יכולים לכוף הלקוחות לבוא עמהן לדין ונזקקין להן ואם ישנן מוכר או לוה תוך מהלך יום מודיעין לו. אם מבקשים הלקוחות זמן :
כו שליח שקנה שדה בשמו :
כז מי שטוען יש לו חזקה ושטר :
כח כותבין שובר :
כט שט"ח המוקדמים פסולים ושטרי מקח אפילו המאוחרין. יכתוב זמן השטר בשובר :
ל כתבו השטר שלא במקום הקנין :
לא עדים שאמרו לכתוב השטר :
לב הרוצה לשנות ולחלק שטרו :
לג ב' אחין א' עני ואחד עשיר שירשו מרחץ ובית הבד מאביהן :
לד שני יוסף בן שמעון בעיר אחת כיצד יעשו בשטרות :
לה כתב בשטר הנמצא אני פלוני לויתי ממך :
לו קנין האותיות בכתיבה ואין נאמן שהיה לו כתב ואבד :
לז שני יוסף בן שמעון שלוה לאחד ויש ללוה שובר מאחד מהן. ואם טוען פרעתי לשניהם :
לח מי שאמר שטר פרוע יש לי :
לט אמר לחבירו שטר לך בידי פרוע חוב לך בידי פרוע שדה שיש לי מכורה לך :
מ אין נפרעין מערב תחלה. מתי נפרעין מערב תחלה :
מא מב לשון ערבות או קבלנות :
מג אין נפרעין מנכסים תחלה. אימתי נפרעין מיתומים :
מד במאי נשתעבד הערב ושהכלו :
מה ערב לאשה בכתובה ונתגרשה או הקדיש כל נכסיו וגרשה צריך להדירה אבל כשטורפת מן הלקוחות א"צ להדירה :
מו שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי. חילוק בין תבעו :
מז תבעהו מנה והודה ואומרים היתומים אחר לנו אבא שפרעו נאמנין :
מח ש"מ שתבעו והודה אין צריך לומר אתם עדי ולא כתובו :
מט גביית מלוה בשטר ובע"פ. הוציא עליו כתב ידו :
נ כתב הערבות לאחר חתימת העדים קודם חתימתן יש חילוק בין ופלוני ערב או פלוני :
נא ערב בשעת מתן מעות או אחר כך :

סליק לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת בבא בתרא המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג זצלה"ה

השותפין פרק ראשון

דף ב ע"ב וק נגינה גינה פאני. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ו' :
דף ג ע"א ליבנא אחרינא אמרי לה סברוה מאי מחיצה פלוגתא. הרא"ש בב"מ פרק ט' סימן ל"ח : שם אר"א אר"י משנתנו כשאין בה דין חלוקה והוא דרנה. הרא"ש בכתובות פ"ה סימן א' : שם גויל אבנא דלא משפייא. הרא"ש בהל' ס"ת סימן ס' : ע"ב ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיובתא. אבל חזי בה תיובתא סתרי ובני. הרא"ש במגילה פרק ד' סימן א' :
דף ד ע"א היכא דאמרי באבנא כותלא שישא ומרמרא. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן א' : ע"ב אר"י א"ש הלכה כר"י דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל. הרא"ש ביבמות פרק ד' סימן י' :
דף ה ע"א א"ל לחריסים זיל שקיל מיניה קיבורא דהינא. הרא"ש בהל' תפילין סימן י"ח : ע"ב והלכתא כר"ל ואפילו מיתמי. הרא"ש בכתובות פרק ה' סימן א' :
דף ו ע"א או דלמא במקום הזקה לא אמרינן מה לי לבקר. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן י"ח : שם דאמר מר כג האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. הרא"ש בגיטין פרק ה' סימן י"ז : שם רי"א אחזיק לבורדי אחזיק לכשורי. הרא"ש בב"מ פרק י' סימן ג' : ע"ב גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ה' :
דף ז ע"ב כאחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן נ"ח וסימן נ"ט :
דף ח ע"א המודר הנאה מאנשי העיר. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י"ז :
דף . ע"ב כל שאלו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ט : שם בין תומש לתומש של תורה ד' שיטין. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן ב' :
דף יד ע"א ת"ר אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על היקפו. ולא היקפו יותר על ארכו. הרא"ש בהל' ספר תורה סימן ט' :

לא יחפור פרק שני

דף יח ע"ב לדידי על הניזק להרחיק את עצמו כו'. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן כ"ה :
דף יט ע"ב רקיק אינו ממעט בחלון. הרא"ש בהלכות טומאה סימן ט' :
דף כא ע"ב מרחיקין מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן ב' :
דף כב ע"ב מלמטן שלא יעמוד ויראה. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן ע"ג : שם זאת אומרת גרמא בנזקין אסור (ועיין בתוס'). הרא"ש בב"ק פ"ט סימן י"ג :
דף כג ע"א א"ל ר"י אפיקו לי קורקור מהכא. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן כ"ח : שם למ"ה בקוטרא, ורז"ה בבית הכסא. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ב' :
דף כה ע"א שכינה במערב. הרא"ש בברכות פרק ד' סימן י"ט : ע"ב עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת. הרא"ש בעירובין פרק ט' סימן ג' : שם אר"י א"ש הלכה כר"י. הרא"ש בב"ב פרק ב' סימן כ"ז :

חזקת הבתים פרק שלישי

דף לא ע"א א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן . : ע"ב ליתא ר"נ דאמר בר"ה ורבא בר"ת. הרא"ש בשבועות פרק ז' סימן ט' :
דף לב ע"א ורש"ג סבר אנן אחתיניה ואנן מסקינן ליה וזילותא דבי דינא לא חיישינן. הרא"ש בכתובות פרק ב' סימן י"ג : ע"ב א"ל שטרא זייפא הוא. גמין לחים ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן כ"ג : שם והלכתא כוותיה דר"י בזוזי. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן י"ז. ובסנהדרין פרק ד' סימן ו' :
דף לג ע"ב א"ל אין תפסי ודידי תפסי. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן א' :
דף לד ע"ב ספינא דהוו מינצו עלה בי תרי אי אמר דידי הוא. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן א' : שם זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אר"נ כל דאלים גבר. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן י"א ובב"מ פרק א' סימן א' :
דף לו ע"א והאר"ל בגודרות אין להן חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן פ"ה ובשבועות פ"ז סימן ה' :
דף לז ע"א פשיטא מכר קרקע. שייר אילנות לפניו יש לו קרקע. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן י"ז :

דף לט ע"ב א"ר הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' וג'. הרא"ש בב"ב פרק ג' סי' ת':

דף מ ע"א קנין בפני ב' ואצ"ל כתובו. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן ד'. ובקדושין פ"ג סימן י"ד ובסנהדרין פרק ג' סימן כ"ז: שם וקיום שטרות בשלשה. הרא"ש בסנהדרין פרק א' סימן ג': שם והכא טעמא מאי דאצ"ל כתובו משום דסתם קנין לכתיבה עומד. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן ה' ופרק י' סימן ל"ה: ע"ב מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנתא גלויי מלתא בעלמא הוא. הרא"ש בגיטין פרק ד' סימן ו':

דף מא ע"א והכא משום ירושה א"צ טענה. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סימן י"כ: שם רב ענן טקל כדקא בארעא כו'. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן ל"כ: ע"ב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן ה' ובסנהדרין פ"ג סימן כ"ז:

דף מב ע"א האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להן חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ג': שם והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ג': ע"ב א"ש שותף כיורד ברשות דמי. הרא"ש בב"ב פרק ט' סימן ט':

דף מג ע"א ואם איתא ליסלקי בי תרי מינייהו ולידייני. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ"א:

דף מד ע"ב אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי קני מקרקעי קני מטלטלי. הרא"ש בכתובות פרק ו' סימן ה': שם ל"ל דקאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא ה"ל ארעא מעולם. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן ג':

דף מה ע"א אומן אין לו חזקה כו'. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ט"ז:

דף מו ע"ב אריס אין לו חזקה. (ועיין רשב"ם). הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ט"ז:

דף מז ע"ב אר"ה תליוה וזבין זביניה זביני. הרא"ש בגיטין פרק ה' סימן ט"ו ופרק ט' סימן י':

דף מט ע"א אמרי לה דבי ר"י מתני' בכותב לה ועודה ארוסה. הרא"ש בכתובות פרק ד' סימן י': ע"ב הא ראיה יש. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן י"ח:

דף נ ע"א למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דא"ל איבה. הרא"ש ביבמות פרק ז' סימן א': שם כי אתמר דאמימר היכי דזבין איהו ומת אתיא איהי ומפקא. הרא"ש בב"ק פרק ח' סימן ט'. שם באשה התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג שלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות. הרא"ש בב"ב פרק ח' סימן ט':

דף נא ע"א המוכר שדה לאשתו קנתה ובעל אוכל פירות. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן א': ע"ב לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להן עליו כלום. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן כ"ה: שם במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן כ"ט:

דף נב ע"ב וכן אשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן כ"ז ובב"ב פרק ג' סימן כ"ה: שם נעל גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה. הרא"ש בב"ק פרק ה' סימן ט':

דף נג ע"א שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן ג': שם אילימא נתן צרור ושכר מיא מינה כו' האי מבריא ארי מנכסי חבירו הוא. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ג' ובב"ק פרק ו' סימן ו': ע"ב הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן כ"ט:

דף נד ע"ב נכסי כותים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן ב': שם ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. הרא"ש בע"ז פרק ד' סימן ט':

דף נה ע"א דאריסותא דפרסאי עד מ' שנין. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י"א:

דף נז ע"א אלו דברים שיש להן חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן כ"ט: שם הכנים תרנגולין לתוך הבית. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ג': ע"ב רפ"א אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי. הרא"ש [פ"ד סי' א' ובגמ' מ"ה ע"ב ובנדרים פ"ד ובריש פ"ה]: שם רא"ה אפילו ויתור אסור במודר הנאה. הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א' (ועי' בר"נ) ובב"ב פ"ז סי' ב':

דף נח ע"א וכל פ"ס דומה לאוצר בלוס. הרא"ש בבכורות פרק ו' סי' ה':

דף נט ע"א הזיז עד טפח ויש לו חזקה. הרא"ש בב"ב פרק ג' סימן ב':

דף ס ע"א שיה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים. הרא"ש בב"ב פ"א סימן ל"ח: ע"ב כשחרב הבית בשניה רבו פירושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. הרא"ש בכתובות פרק ד' סימן ל"ס:

המוכר את הבית פרק רביעי

דף סא ע"ב האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה צריך למכתב ליה לא שארת בזביני אלין קדמי כלום. הרא"ש בב"ב פ"ס סימן ד': שם הכוא דא"ל לחבריה ארעא דבי חייא מזבנינא לך. הרא"ש בב"מ פרק ח' סימן ל"ד:

דף סג ע"א בן לוי שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלי. מעשר ראשון שלו. הרא"ש בחולין פ"י סימן א': ע"ב האי מאן דמזבני ליה ביתא לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ב':

דף סד ע"א מכרן לאחר כו'. ותנ"א צריך ליקח לו דרך. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ח:

דף סה ע"א האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה. הרא"ש בנדרים פרק ה' סימן א' ובב"ב פ"י סימן ב': ע"ב צינור שחקקו ולבסוף קבעו. הרא"ש בנדה הל' מקואות סימן ו': שם קנשו ולבסוף חקקו איט פוסל את המקוה. הרא"ש בנדה הל' מקואות סימן א':

דף סו ע"א מכלל דשאיבה דאורייתא. הרא"ש בנדה הל' מקואות סימן א':

דף ע ע"א המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך מהו. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כ"א ובב"מ פ"א סי' ג'. ובמס' שבועות פ"ז סימן ב': ע"ב דתניא שטר שיש שיוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו. (ועיין היטב). הרא"ש בכתובות פ"ט סימן א'. ושם פרק י"ג סימן י"כ ובב"ק פרק י' סימן א':

המוכר את הספינה פרק חמישי

דף עג ע"ב והזינן האי כוורת דיתיב ליה אכלה עינא בחוסיא. הרא"ש בחולין פרק ג' סימן ס"ט:

דף עד ע"א פסקי תרא קרנא דתכלתא דתד מינייהו ולא הוי מסתגי לן. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ע"ח: ע"ב נפק בת קלא אמר לן מאי אית לכו בהדי קרטליתא. הרא"ש בגיטין פ"ד סימן מ"ו:

דף עו ע"א ותנ"א בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ל"ב:

דף עז ע"א זכו בשדה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן ל"א ובמסכת סנהדרין פרק ג' סימן כ"ז: ע"ב והחכמים אומרים אין הדמים ראיה. הרא"ש בב"ק פ"ה סימן א' ובב"ב פ"ו סימן ב':

דף פד ע"ב אגר השותפין קונין זה מזה. הרא"ש בקדושין פ"א סימן י"ב:

דף פה ע"א ת"ש ד' מדות במוכרין. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ב"ג: שם ברשות הלה שמופקדים אצלו לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכור את מקומו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ז:

דף פו ע"ב כור בשלשים סלע בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה. הרא"ש בבכורות פ"א סימן ט"ו:

דף פח ע"א ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא. הרא"ש בב"מ פ"א סימן י"ב: ע"ב בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו. הרא"ש במגילה פרק ד' סימן י':

המוכר פירות פרק ששי

דף צב ע"א המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן כ"ד ובב"ב פ"ד סימן ו': ע"ב רב אמר ה"ז מקח טעות בתר רובא אזלי' ורובא לרדיא זבני. הרא"ש בקדושין פ"ב סימן ח': שם ושמואל א"ל כי אזלינן בו"ר באיסורא בממונא לא. הרא"ש בנדרים פ"ה סימן א' ובב"ב פ"ז סימן ב': שם המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו. הרא"ש בחולין פרק ג' סימן ל"ד:

דף צד ע"ב הכי השתא התם משעת כתיבה הוא דעביד ליה שומא. הרא"ש בב"ק פרק ג' סימן א':

דף צו ע"ב ת"ר אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליה שהכל נ"ב. הרא"ש בברכות פ"ו סימן י"ב: שם אחרים אומרים תמרים שיש בהם טעם יין. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן כ"ס: שם א"ר דכ"ע רמי תילתא ואתא ארבעה חמרא הוא. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"ג:

דף ק ע"א הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הלוכו. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן כ"ט: ע"ב אין פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן פ"ד:

דף קא ע"ב והאמר ר"י קבורת תמורים היא זו. הרא"ש בהל' תגוזה סימן ט':

דף קב ע"ב התם מימר אמר הי מנייהו דשפיר שפיר ודלא שפיר ליהוי לגיבי. הרא"ש בב"ב סימן כ"ז:

בית כור פרק שביעי

דף קה ע"א מעשה בציפורי באחד שמכר מרחץ מחבירו בי"ב זהובים לשנה כו'. (ועי' היטב) הרא"ש בב"מ פ"א סימן י"ג: שם אר"י א"ש זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות. הרא"ש בכתובות פ"ג סימן א': ע"ב אלא לעולם זו ולא ס"ל והתם טעמא מאי משום דתפיס ה"נ הא תפיס. הרא"ש בבכורות פ"א סימן ט"ו: שם מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמרה רב הדא זימנא. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"ט וביבמות פ"א סימן א' ובבכורות פ"ו סימן א':

דף קו ע"ב ב' אחין שחלקו ובא לכן את ממדה"י רב אמר בטלה מחלוקת. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן י':

דף קז ע"א והלכתא בטלה מחלוקת. הרא"ש בנדרים פ"ס סימן א' ובב"ק פ"א סימן ו': ע"ב האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. הרא"ש בגיטין פ"א סימן ז' ופ"ז סימן ס"ו:

יש נוחלין פרק שמיני

דף קיא ע"ב אלא א"ר ס"ק ונתתם את נחלת שארו לו. הרא"ש בהל' תפילין סימן ב':

דף קיד ע"א אבל בלילה אפילו ג' כותבין ואין עושין דין. הרא"ש ביבמות פרק י"ב סימן י': ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה ענין ומתנה. הרא"ש בערכין פ"א סימן ד' ופרק ד' סימן ט"ו:

דף קטו ע"א בן הבן או בת הבן או בן בת הבן. מניין ת"ל אין לו פיין עליו. הרא"ש ביבמות פ"ב סימן ג':

דף קיט ע"ב והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ"ס:

דף קכ ע"א דאר"א בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן כ"ד: ע"ב אר"א לומר שספרת נדרים בג' הדיוטות. הרא"ש בנדרים פ"ג סימן ג':

דף קכד ע"א רבי אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח כו'. הרא"ש בכתובות פרק י' סימן ט': שם יצא עליהן שטר חוב בכור נוטל פי שנים. הרא"ש בגיטין פרק ה' סימן ב' ובב"ק פ"א סימן ו': שם ורבנן נמי הא כתיב פי שנים הכוא למיתבא ליה אחד מיגרא. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן מ"ו וסימן מ"ח: שם אר"פ דיקלא ואליס ארעא ואסיק סרטון דכ"ע ל"פ דשקיל. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן י"ד: ע"ב אין בכור נוטל פי שנים במלוה. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ג':

דף קכה ע"ב דהוה דא"ל נכסי לשבתא ובתרה לירתאי. הרא"ש בב"ב פרק ח' סימן מ"ס:

דף קכז ע"ב בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן ט"ו: שם האומר לחבירו עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן ב' ובסנהדרין פ"ג סימן ה' ובשבועות פ"ו סימן ג':

דף קכח ע"א הלכה גובין מן העבדים וכנ"א אין גובין. הרא"ש בב"ב פ"ס סימן כ"ח: שם הלכה שליש בבני כשר. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סימן י"ט: שם תחלתו וסופו בכשרות כשר. הרא"ש בב"ב פ"ג סימן מ': ע"ב שלח ר"א לריב"ח האומר על תינוק בין הבנים נאמן. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן כ"א:

דף קכט ע"א האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע נותן לו סלע. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' ל"ס: ע"ב והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ז':

דף קל ע"א ריבב"א אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן ב': שם אר"י א"ש הלכה כריב"ב. הרא"ש בב"ב פ"ה סי' ל"ח: ע"ב אין למידין הלכה לא מפי לימוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו הלכה למעשה. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן ל"ט. ובסנהדרין פ"ד סימן ה' וסימן ו':

דף קלא ע"ב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא. הרא"ש בכתובות פרק י"א סימן ט':

דף קלג ע"א אר"ס ש"מ שכתב כל נכסיו לאחד רואין אם ראוי ליורשו כו'. הרא"ש בב"ב סימן ל"א: שם השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו כו'. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן י"ד:

דף קלד ע"א האומר זה בני נאמן. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן י"א: שם זה אחי אינו נאמן. הרא"ש בב"מ פרק ג' סימן י"ד:

דף קלה ע"א ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן י"א:

דף קלו ע"א כדאר"ח וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ל"ס: שם הכותב נכסיו לבניו לאחר מותו. הרא"ש בב"ק פ"א סימן ט': שם מכר האב מכורים עד שימות. הרא"ש בכתובות פ"א סימן ז': שם התם מספקא לן או תנאי הוי או חזרה הוי. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן ג': שם א"ל הכי א"ר הלכה כר"י. הרא"ש בע"ז פ"א סימן ז':

דף קלז ע"א אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ': ע"ב האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהן ויצא בו כו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ל' וסימן ל"א ובחולין פ"א סימן כ': שם אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי. הרא"ש בב"ב פ"א סימן ל"ח: שם שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו כו'. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן כ':

דף קלט ע"א מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו ניזונית מנכסיו. הרא"ש בקדושין פ"ד סימן י"א:

מי שמת פרק תשיעי

דף קמ ע"א אלמנתו מהו שתמעט בנכסים. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סי' ט':

דף קמב ע"א א"ת ירושה הבאה מאליה שאני. הרא"ש ביבמות פ"ז סימן ד': שם תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל. הרא"ש בב"ב פ"ח סימן י"ח: ע"ב וא"ת מתנתו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. הרא"ש ביבמות פרק ז' סימן ד':

דף קמג ע"א את וחמור רב"א קנה מחצה. הרא"ש בקדושין פרק ב' סימן כ"ג: ע"ב והלכתא כוותיה דר"י בשדה ענין ומתנה. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן א' ובב"מ פ"ב סימן י"ז: שם לא"ש אלא שהניחו נכסים מחמת נכסים. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן י"ד

דף קמה ע"א שמארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה. הרא"ש בכתובות פ"ד סימן ד': שם רי"א קידשה בעשרים נותן לה שלשים תנאין. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ג': שם פ"ב ה' דברים נאמרו בשושבינות. הרא"ש במכות פרק א' סימן ג':

דף קמו ע"ב שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים. הרא"ש בכתובות פרק י"א סימן ט':

דף קמז ע"ב זכה אר"נ מתנת שכ"מ מדרבנן בעלמא הוא שמא תטרף דעתו עליו. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן י' ובב"ב פ"ס סימן ד' ופ"ה סימן ל"ס: שם ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות כו' לא אמר כלום. הרא"ש ביבמות פ"ז סימן ד' ובמס' ב"ק פ"ז סימן ד':

דף קמח ע"ב א"ר אר"נ את"ל בית לאחד ודיוטא לאחר לא הוי שיור חוץ מדיוטי הוי שיור. הרא"ש בב"ב פ"ד סימן ז':

דף קמט ע"א פ"ש דאיסור גיורא ה"ל תריסר אלפי זוזי בי רבא. הרא"ש בכתובות פ"ז סימן כ"ב ובקדושין פ"א סימן כ"ד. ובגיטין פ"א סימן ט"ו וסימן י"ז: שם אי אגב קרקע לית ליה ארעא. הרא"ש בב"מ פ"ד סי' ג': שם אי במעמד שלשתן אי בלא לי לא הזינא. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן י"א: ע"ב שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. הרא"ש בגיטין פרק א' סימן ז':

דף קנ ע"ב א"ר כו' עד שיכתבו כל נכסיהם. הרא"ש בכתובות פרק א' סימן ב':

דף קנא ע"א אימי' דרשב"ם כתבינהו לנכסה לרשב"ם דבעי לאנסובי ליה לר"ז כו'. הרא"ש בכתובות פרק א' סי' ב': שם אימי' דרמב"א באורתא כתבינהו לנכסי לרמב"א כו'. הרא"ש בכתובות פרק י' סימן י"ג: שם אימים דר"ע חסידא ס"ל מלוגא דבטלא. הרא"ש בב"ב פ"ס סימן ד': שם א"ל והא לא משך. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן ג': ע"ב איתמר מתנת שכ"מ מרע במקצת. הרא"ש בכתובות פרק ו' סימן כ"כ שם א"ל הא א"ש ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו עמד חוזר. הרא"ש בכתובות פרק ת' סימן ב':

דף קנב ע"א מתנת ש"מ שכתוב בה קנין. הרא"ש בב"ק פרק ז' סימן ד':

דף קנה ע"א ור"ש ב"ח אר"נ מבן י' שנה. הרא"ש בגיטין פרק ה' סימן י"ס: שם ובאו ושאלו את ר"ע מהו לבודקה. הרא"ש בנדה פרק ו' סימן ב':

דף קנו ע"א אר"י א"ש בודקין לקדושין ולגירושין לחליצה ולמיאונין. הרא"ש בנדה פרק ו' סימן ג': שם ולמיאונין לאפוקי מדר"י. הרא"ש בנדה פרק ו' סימן ד': ע"ב קונין קנין מש"מ אפי' בשבת. הרא"ש בגיטין פרק ח' סימן ב':

דף קנז ע"א נפל הבית עליו ועל אביו כו'. הרא"ש בבכורות פרק ח' סימן י"א: שם כי קמיבעיא לן דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והורים מאי. הרא"ש בכתובות פרק ה' סי' א': ע"ב לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סימן ט"ו: שם והלכתא יחלוקו. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ל"ט:

דף קנח ע"א נפל הבית עליו ועל אשתו. הרא"ש ביבמות פרק ד' סימן א' ובב"ב פרק א' סימן ט': שם נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב. הרא"ש בב"ב פרק ט' סימן מ': ע"ב בחזקת מי רי"א בחזקת יורשי הבעל ור"א בחזקת יורשי האשה. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן י"ג: שם נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו. הרא"ש ביבמות פרק ד' סימן ט':

דף קנט ע"א בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות. הרא"ש בכתובות פרק י' סימן ו': שם היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ': שם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ"א:

גט פשוט פרק עשירי

דף קס ע"א רחב"ג אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר כו'. הרא"ש בגיטין פרק ב' סימן ה':

דף קסב ע"ב דאמר חזקיה מלאוהו בקריבים כשר. הרא"ש בגיטין פרק ב' סימן א':

דף קסג ע"א וליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי. הרא"ש בב"ב פ"י סימן ג':

דף קסד ע"א אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים. הרא"ש בגיטין פ"ב סימן כ"ג: ע"ב כך היה מנהגה של אומה זו. מלך שנה מונין לו ב'. ב' מונין לו ג'. בגיטין פרק ח' סימן ט':

דף קסה ע"א אמר אביי רשב"ג ור"ש ור"א כולהו ס"ל מראה מקום הוא לו. הרא"ש בגיטין פרק ו' סימן ט':

דף קסו ע"א כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ד':

דף קסח ע"א האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נדבר ע"ס בהדיה. הרא"ש בגיטין פ"ג סימן ג': שם מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו. הרא"ש בב"מ פ"ס סימן ע': שם רי"א יתן רי"א לא יתן. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י': שם אר"נ אר"א א"ר הלכה כר"י. הרא"ש בב"מ פ"ס סימן כ"ט: שם מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד עושין לו קיום. הרא"ש ביבמות פרק ג' סימן ז': ע"ב הרי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו כו'. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ג': שם אבל שטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן כ"ז:

דף קסט ע"ב שבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר. הרא"ש במו"ק פרק ג' סימן ל"כ:

דף קע ע"א והא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים. הרא"ש בב"ב פ"א סימן ג' ובשבועות פ"ו סי' י"ג:

דף קעב ע"א אי ידעיתא יומא דאקניתו ביה כתבו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ז'. ובב"ק פ"ז סי' ד':

דף קעג ע"א דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' ה' ובמס' ב"ב פ"ס סי' ד':

דף קעד ע"א ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מקמי דלתבעי ללוה. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כ"ז: שם ורב הונא ברי' דרי"א אומר גררי אתפסי. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' י"ז: ע"ב ש"מ שאמר ק' לפלוני בידי אמר תנו נותנין כו'. הרא"ש בגיטין פ"א סימן ה' ובסנהדרין פ"ג סימן כ"ה:

דף קעה ע"א ש"מ שאמר ק' לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו הבא פרעתי נאמנין. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ז: ע"ב הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים ב"ח. הרא"ש בב"ב פ"י סימן ז': שם ר"י ורשב"ל דאמרי תרוייהו מלוה ע"פ גובה בין מן היורשים ובין מן הלקוחות. הרא"ש בשבועות פ"ה סימן ב':

דף קעו ע"א הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין. הרא"ש בקדושין פ"ג סי' י"ד סה"ש

על הגהות אשר"י ממס' ב"ב מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

השותפין פרק ראשון

ד"ה והראב"ה פירש דבבהכ"נ ממש היה ישן דלצורך מצוה כו'. והנראה דסברתו דסא דאורחים כו
היינו עניים עי' בפ"מ בא"ת קנ"א מזה: (בא"ד דאכלו ושתו בבהכ"נ הוא ג"כ משום מצוה דהכנסת
אורחים כו'). והנה בהג"א דמס' מגילה כתב בשם הא"ז דמותר לאכול ולשתות בבהכ"נ אפילו ב"א שאינם
ת"ח כו' ואפשר דהיינו אורחים הנ"ל אמנם ממה שמסיים שם דר"פ ור"א דמתמרי אנפשייהו הוי משמע
דסברתו שם משום דע"ת הן עשויות ואפילו כישובן מהני תנאי וכשיטת רש"י ומה שהקשה הרא"ש מהא
דר"פ פי' הוא דמתמרי אנפשייהו הוי ועיין בב"י הנ"ל בשם הרמב"ן: ד"ה ומוכיחין מכאן כו' והכא קמ"ל
כו'. (ולקושיות התוס' בזה עיין בתיו"ט): ד"ה ואם אחד עושה חזיז כו'. (היינו כמ"ש הרא"ש דדוקא
נפשה הזיז כו' אבל בלא עשה חזיז גם בבקעה דא"י לכופו בחזקת שניהם הוא ומקור דבריו הוא בתוס'
ריש ב"ב יעו"ש): ד"ה אע"ג דזה נהנה כו'. עיין בתוס' עוד תירוץ לזה: ד"ה וכיון דאי הוי אבוהן קיים
כו'. והיינו דנ"ה נפרע מהיתומים בתוך זמנו וכן הוא שיטת הג"א לקמן וכן הוא שיטת התוס' בסוגיא
ודלא כשיטת הרא"ש בזה ויתר דברי הג"א הוא בתוס' בסוגיא: ד"ה מנה לי בידך וכו'. ועיין מזה בתוס'
שבועות בד"ה כל האומר כו': ד"ה אבל ב' גגין כו'. עיין בתוס' מזה: ד"ה ובא"ז הקשה כו'. ובא"ד
ועוד מקשה ריב"ם כו' ונראה דאהין או שותפין תשבינן כאלו מוכרין זה לזה משום דבעין יפה מוכר כו'.
ולפ"ז ל"ק קושייתם הראשונה מהאי דבנא אביתא כו' משום דדוקא באחים ושותפין בעין יפה מכרו משא"כ
בהאי דבנא אביתא לא היה שותפין מתחלה ותלקו אח"כ: ד"ה מכאן אור"ת כו'. והוא מהמרדכי וקאי
אהא שביאר בשם ר"ת פירש כו' ודלא כפרש"י בסוגיא אלא שהטילוה כל התוב אפלגי' הנשאר כו' ומכאן
אור"ת כו': בא"ד דהא איכא למימר ערקו ולא חזרו כו'. אבל בחזרו אח"כ יכול לתבוע אותן כו':
בא"ד ושוב מצאתי כו' אלא הסר לא רצה לכופם לפי שלפי דבריו היה פטורין לגמרי אפי' אי לא ערקו כו'
כן הוא במרדכי היינו בשיטת מהר"ם מובא בהג"א פ' הגוזל שלא היה שומרים הנזר אלא אותן דאישתיירו
ולא היה החיוב אלא עליהן וע"ש בחידושי אנשי השם אמנם לפ"ז לא הבנתי מ"ש דאם התופס היה תובע
היו חייבין ואפשר דכונתו דבמ"א בה"ג חייבין זולת התם שהסר כו': ד"ה כל פירש זה תמו' כו'. היינו
דעיקר קושייתו די"ל בה"ג לעשות מהיזק לרותב המבוי כו' י"ל דגם רבי מודה כו' מזה נראה כפירש רש"י
בסוגיא דהיינו לסתום ד"א שלו דאינו מזיק לבני רה"ר אלא לבני מבוי וע"כ הוא דלא כרבי בודאי כו' ומ"ש
בהג"א וכגון שביתו פתוח כו' כוונתו ליישב מקושיות התוס' על פרש"י דל"מ ד"א במבוי כו' ובזה קושית
(הר"מ) [הר"ן] לק"מ: ד"ה וכתבי קודש כו'. כל דברי הג"א עד סוף הפרק הכל בתוס' ע"כ קצרתי.

לא יחפור פרק שני

ד"ה ומ"מ כו'. ועיין בתוס' דף י"ט בד"ה משום דמיפתכי מזה: ד"ה ודוקא בבור קי"ל כוותיה כו'.
היינו כרבא בסוגיא (וביאור דבריהם עי' בתוס' דף י"ח בד"ה וסבור ר"י בשיטת ר"ת שם וע"ש בתוס'
ויבואר ג"כ דברי הג"א שאח"ז): ד"ה כפה זמורה כו'. ביאור דבריהם עיין בתוס' בסוגיא: ד"ה נראה
בכל אלו כו'. היינו באם רצה להזיק עתה משא"כ אם יש לו חזקה מכבר יש לו חזקה מיהו בקוטרא אין לו
חזקה: ד"ה ומרחיקין כו'. ובסה"ד ובא ישראל אחר ולקח אפילו רשע ל"ה היינו ג"כ מטעמא דליכא
למיזכי' במ"א ועיין בתוס' בסוגיא: ד"ה ובא"ז כתב כו'. ובא"ד ואם יש חרס ישוב כו' הרי הם מעכבין
עליו ואי בייך בכרגא כו' והוא מהמרדכי ובסוגיא וז"ל ואי בייך בכרגא דמתא ל"מ מיעכב כו' ויתר
פרטי דבריו בזה עיין במרדכי ובש"ע קנ"ו: ד"ה חלון כו'. הג"ה זו ובאר דברי הג"א בטומאת מת
הכל בתוס' ובסוגיא ובהא דהרב ה"ס כחלל כו' עיין בתוס' ריש כל הבשר מזה: ד"ה חלון שהוא עשוי
כו'. הוא בתוס' לקמן דף נ"ח יעו"ש ובא"ד תגירו של שמעון למעלה משום ורוכבו כו' והוא כשיטת
רשב"ם בסוגיא הנ"ל ועיין בב"י בסימן קנ"ד: ד"ה מי שיש לו חלונות כו'. והוא מסוגיא דלקמן דף ס
יעוי"ש: ד"ה מכיון שיברר בעדים כו' ובא"ד ואע"ג דלא בירר הלוקח כו' והוא מסוגיא דלקמן דף מ"א
כאב"א שם דהלוקח לא בעינן וכן הוא שם בהג"א: *) מהר"ב והוא מהסוגיא דב"ב דף מ"א האי גברא
דדר בעליתא ד' שנין כו' דרב סבר דאפילו לא הביא סהדי דדר בה המוכר יום אחד זכה הלוקח משום
דלא בדי אינש זוזי בכדי דפירשב"ם דקם אמילתא שפיר והיינו שדר בה המוכר יום אחד וכאלו טען כן
בפירוש שיודע דדר בה המוכר יום אחד יעו"ש: בא"ד ודוקא היכא דלא ערערו בה היורש או הלוקח
מחמת הודאת המוכר או המורים התם ודאי כו' דברי הג"א אלו לא הבנתי אם לא שנגי' התם ודאי
לא והוא מבוגיא דלקמן דף ל' דאם אמר מפלוני זביני דאמר לי דזבנא מינך אמר לי' את לאו קא מודית
כו' זיל לאו ב"ד דידי את כו'. ולפ"ז צריך לגרוס היכא דלא עירערו בהיורש כו' וכוונתו להאי דינא
דסוגיא הנ"ל ועיין בתוס' שם במה שמחולק הרשב"ם: מהר"ב ולכאורה יש לפרש כמו שכתובה לפנינו
התם ודאי טוענין ללוקח כו' והכי פירושו דלא מהני הודאת המוכר וכגון שטען הלוקח קמי דידי דר בה
המוכר יום אחד ובא המוכר אח"כ והודה להמערער שהשדה שלו שלא קנה מהמערער ובה"ג ודאי טענינן
ללוקח כו' וכמבואר בסימן קמ"ו דאין המוכר נאמן בזה יעו"ש אמנם לפ"ז לא יתפרש שאר דברי הג"א
שכתב טוענין ליורש דהא אם הודה המורים קודם מיתתו שהוא של פלוני המערער ואפילו החזיק בה בני
הזקה לא זכה היורש כלל. ועיין בתשובות רש"ל סימן א' בארוכות ומובא בבאר הגולה בקצרה סימן קל"ט
בתשובה האחרכתי. אמנם כפי שהגהתי כך פירושו ודוקא שלא ערערו כו'. התם ודאי לא. והוא מהסוגיא
דב"ב דף ל' שטען הלוקח והודה שהמוכר אמר ליה שדר בה יום אחד ולקח מהמערער התם מהדרין עובדא
דל"מ בסוגיא דיפלוג רב אחא ויאמר דלא מהדרינן עובדא וכמו בהאי דינא דסוגיא דף מא דשם יש לפרש
הא דטעין דזבני' מינך היינו שהלוקח יודע דהמוכר זבין ממערער וקם אמילתיה שפיר וכמו שפי' רשב"ם
משא"כ בדין זה שטען משפי המוכר שמע והודה בעצמו ל"ש זה ולכ"ע מהדרינן עובדא וזהו כוונת הג"א
במ"ש ודוקא דלא ערערו בהיורש או הלוקח מחמת הודאת המוכר וכו' היינו שהלוקח טען ששמע מהמוכר הודה
שאינו שלו אלא דזבני' ממנו וזהו דינא דהסוגיא הנ"ל וצ"ע כעת: בא"ד טוענין ללוקח כו'. והוא ע"א
דהיינו הגם דטוענין ללוקח מ"מ בעינן שהלוקח כו' יחזיק ג' שנים וכן הוא בח"מ קמ"ו: ד"ה דאזלינן
בתר רובא כו'. ובא"ד מיהו באבידה כו' תקנו חכמים להכריז כו'. והיינו לרבנן דרשב"א בב"מ ועי'
בתוס' בסוגיא: ד"ה נראה לי כו'. ועיין בתוס' בד"ה ואגוזי כו' מזה: ד"ה ומיהו בעל האילן כו'.
הוא בסוגיא ובתוס' בד"ה אנא כו':

חזקת הבתים פרק שלישי

ד"ה ואפי' החזיק כו'. עיין בתוס' בסוגיא: ד"ה דסבירא ליה כו'. ובא"ד כל היכא דאיכא תרי ותרי
כו' והוא מהתוס' בסוגיא ויתר פרטי דבריו הוא בתוס' כתובות כ"ו בד"ה אנן אחתינן כו':
בא"ד וכן בב"א הוי ספיקו דרבנן. והיינו אפי' העידו ב' כיתי כו' בב"א ולא העידו עדי איסור תחלה
ל"מ אחזקה ואין לגרום ואפי' בכת אחת המכחישין זא"ז דהוי ס"ד ולא מוקמינן אחזקה דהא ע"א לאסור ל"מ
נגד חזקה ועיין בתוס' כתובות כ"ב בד"ה מ"ש ריבא כו': ד"ה אדם שקנה קרקע כו'. ובסה"ד ויש אין
לו שטר פסיעה כו' כנ"ל. (וכן הוא בט"ז בסימן ע"ה): ד"ה ואע"ג כו'. הוא מהתוס' בסוגיא בד"ה לסוף
אודי: בא"ד ודוקא של שתי שנים אבל שנה שליסית לא כו'. עיין בתוס' שם דהיינו בים עדים על אכילת
ב' שנים והוא תובע אכילת ג' שנים אז מחויב לשלם עכ"פ בעד אכילת ב' שנים אבל בליכא עדים על אכילתו
כלל ותובע אותו בעד אכילת ג' שנים אינו מחויב לשלם כלל יעו"ש ובשל שנה שליסית לעולם אינו מחויב
יעו"ש בתוס' וזהו כוונת הג"א: ד"ה ובמנה לי בידך כו'. עיין בתוס' דף ל"ד בד"ה הוי יתיב ר"א קמי':
ד"ה ואע"ג כו'. עיין בתוס' בסוגיא ובב"מ דף כ' בתוס' בד"ה שובר בזמנו טורף: ד"ה לענין חזקה
כו'. עיין בתוס' ביאור הסברא לחלק בין מתנה למכר: ד"ה ומפרש ר"י כו' ל"ש אילן אחד כו'. היינו
בבא מחמת טענה דסוגיא ועיין בסימן קמ"א סעיף י"ט וכו' מזה: ד"ה ודוקא באותה מדינה אבל במדינה
אחרת כו'. היינו כעין יהודה וגליל היכא דל"ה מחאה שוב ל"ה חזקה ועיין בתוס' בסוגיא: ד"ה פר"ת
כו'. עיין בהג"א פרק איזהו נשך שיטה אחרת בזה: ד"ה משום דלקוחות כו'. עיין בסוגיא: ד"ה אפי'
אית ליה ארעא כו'. בא"ד אבל משום דלא ניחא לי כו'. ועיין בתוס' דף מ"ג ד"ה מפני מזה: ד"ה ואפי'
הפקיד בשטר כו'. ועי' בכ"ב דף ע' ובתוס' בשבועות מ"ב ד"ה בשטר: ד"ה אע"ג דמני למימר כו'.
ועיין בתוס' בד"ה פעמים כו': ד"ה אפי' אין כת"י כו'. בא"ד ואם השטר אינו מקוים יכול לומר פרוע
במיגו דמזויף כיון דמלתא אחריתי הוא לגמרי. ולא הבנתי דהא קי"ל דגם אמנה יכול לטעון במיגו דמזויף
גם הבע"ד אע"ג דאינו מילתא אחריתי אלא מרעי לשטרא. הגם שהתוס' ג"כ כתבו טעם זה היינו לר"כ
דסובר בעדים שאמרו מודעה כו' דאינן נאמנין משום דלא אתי ע"פ ומרעי לשטרא וביארו והא דר"כ סובר
דנאמן לומר להבע"ד פרוע במיגו כו' משום דפרעון מלתא אחריתי הוא. וי"ל דלר"כ גם בע"ד אינו נאמן
לומר אמנה משום דלא אתי ע"פ ומרעי לשטרא זולת לומר פרוע במיגו כו'. אמנם לדידן דקי"ל כמר בר"א
דעדים נאמנים לומר מודעה הוא זולת אמנה דאינן נאמנים לומר הוא מטעם דלא מרעי נפשיה כו'. ובאופן
דל"מ נפשיי' רשעים גם העדים נאמנים לומר אמנה וכמ"ש הסמ"ע ריש סימן מ"ו וא"כ בבע"ד נאמן לומר
אמנה במיגו דמזויף אע"ג דמרעי לשטריה ואין הזמן מספיק לעיין במפרשים: ד"ה אפי' ע"פ כו'. והיינו
במודעה דנאמנין אפי' אמרו כן בע"פ כמבואר בסוגיא ואם נכתב המודעה בכתב קודם השטר לכ"ע נאמנין
ואפילו יוצא כת"י ממ"א נאמנין וכמ"ש בהג"א אח"כ בסה"ד: בא"ד ולא אמרינן מוסיפין על עדותן הם
ומלתא אחריני הוא והוי ליה תרי ותרי כו'. ולא הבנתי סיום דבריו והוי ליה תרי ותרי דהא אם נאמר
דגם בכת"י מיקרי מוסיפין על עדותן א"כ ל"ה ספק כמו תרי ותרי דהא באין כת"י יוצא ממ"א דנאמנין לגמרי
מטעם דמוסיפין וכו' וכמ"ש התוס'. ואפשר דכוונתו דלא אמרינן מוסיפין או עכ"פ הרי ותרי כו':
ד"ה בכולן יכולה למימר כו' וכשהבוא לטרוף כו'. בירור הדברים בזה עיין בתוס' בסוגיא ובהג"א לעיל
בד"ה לקח מסיקרוקין כו': ד"ה ול"ד לאריס כו'. עיין בתוס' בד"ה כגון שאכלה: בא"ד ויכול לומר
קניתי ממנו הפירות ואהריו מיד כו'. כנ"ל ועי' ברשב"ם: ד"ה במקום דל"ק בזוזי כו'. עיין בתוספות
בסוגיא ד"ה דל זוזי מהכא כו': ד"ה ולא יחזיר לקטן שמא יאבד כו'. ובהגבהה נתחייב שמא אבידה
הוא בידו כו'. וכן הוא בסוגיא אומר מציאה אבכה כו'. אמנם יש לעיין דלפי המתבאר בסע"ו מאבידה
דדבר שבא לידו קודם יאוש וספיקו לחומרא בספיקו דהשבה הוי כספק איסור דספיקו לחומרא וכמ"א ביארתי
והכ"מ: [מהר"ב] אמנם כעת ראיתי בש"ך סימן ר"ס שהביא בשם הב"י וכו'. דבדבר שאין בו סימן והוא
ספק אבידה דיחזירו למקומו כ"ז שלא הוליכו לביתו וכן הוא שיטת הג"א בזה: בא"ד ויש מפרשים כו'.
עיין בב"מ כ"ה ובתוס' שם מזה: ד"ה ואם הכיר ספריו כו'. עיין בתוס' בסוגיא: ד"ה כתב ריב"ם ב"ה
אם מצא שום מציאה כו'. ובסה"ד והר"ר ברוך חולק עליו. ועיין מזה בסימן קמ"ו ובש"ך שם:
ד"ה וריב"ם אומר דבלא נתן מעות איירי וכו'. היינו דבמכר אפילו לא נתן מעות החזיק באחד קנה כולן
ועיין בב"י בסימן קצ"ב בשם ר"י דסובר דאם א"ל חזק באחד מכולן בכ"ל כולם קנה כולם אפי' לא נתן
מעות. והנה גם ריב"ם הנ"ל יש לומר דבה"ג מיירי דהוי דעת אחרת מקנה משא"כ בנכסי הגר כו'.
ולפ"ז כ"ש בה"ג במתנה קני אמנם בהג"א ביאר דבמתנה ל"ק ואפשר דבשיטת התוס' ביאר כן משא"כ

*) מהר"ב למחבר

לשיטת ריב"ם והכ"מ: ד"ה שכל קנינו בכסף כו'. ועיין בש"ך סימן קצ"ד במה שמחולק עם הסמ"ע והז"ק:
ד"ה מיהו אם אמרו כו'. כל דברי הג"א עד סוף הפרק הכל הוא בתוס' בסוגיא ע"כ קצרתי: ד"ה ור"ת
פסק כו' אבל להטותו כו' אין יכול לבנקו כנ"ל וכן הוא בתוס' בסוגיא: ד"ה ופרשב"ם בחצר השותפין.
ולא ידעתי על איזה דינא דסוגיא קאי ובכל הסוגיא פרשב"ם בחצר חבירו וגם בב"י בח"מ ל"מ שיטתו
בזה. ואם נאמר דכוונת הג"א דקאי אהא שכתב רשב"ם בסוגיא ולסתום לאותר הוי חזקה ופרשב"ם בחצר
השותפין. אמנם באמת גם לחצר חבירו הדין כן אלא דהרשב"ם קאי אלשון מתניתין דלא יפתח חלונותיו
לחצר השותפין יעו"ש: ד"ה ומיהו כו'. והוא מהסוגיא בדף כ"ו דקאמרי כאן בתוך שש עשרה וכו' ועיין
בתוס' בסוגיא: ד"ה הנה לאן כו'. והוא מהסוגיא: בא"ד ואפי' באיסורי דאורייתא כו'. ועיין בתוס'
בנילה ובהרא"ש וכו' באיזה איסור דאורייתא אמרינן כן והכ"מ:

המוכר את הבית פרק רביעי

ד"ה ודמים אינן מודיעין כו'. ביאור סברתם עיין במרדכי בסוגיא ובתוס' ריש שור שנגח ולקמן דף נ"ב:
ד"ה כתב ר"ב בר שמואל כו'. ולא הבנתי כעת מה ענין לזה דמשום כמין גאם מכר לו ומ"ש כתב
מגריו להיסוך ועיין בסוגיא: ד"ה א"נ מיירי בשכ"מ כו'. ובא"ד א"כ לסומכוס יחבינן רביעא. עיין
בסוגיא. ולדידן דקי"ל המע"ה לא יהבינן ליה ולא מידי עד שיביא ראיה. והיינו מטעם המע"ה אמנם מיהו
משהו עכ"פ יהבינן ליה אך אין שיעור למשהו ודו"ק: ד"ה וכתב ר"ת כו'. ובא"ד פרשב"ם במוכר כו'.
והיינו דלא כהר"ת שפי' דבמתנה איירי כו': ד"ה כגון שהיה סתום כו'. ובא"ד וכגון שאין מן המעיין
לכלי מ' סאה אבל מן המעיין לבור יש לו מ' סאה כו'. ומשמע דבה"ג דיש מ' סאה גם המים שבתוך
הכלי ליטהור בהשקה ומותר שוב לטבול בתוך הכלי והוא שיטת רשב"א המובא בש"ך סימן ר"א ס"ק כ"ז
אמנם אם נאמר דפסול לטבול בכלי הוא פסול אחר ואפילו למאן דסובר דכולו שאוב דרבנן וכן הוא דעת
רשב"א לא הבנתי מה השקה ל"מ אלא לפסול שאובין ומה מהני ההשקה ליטבול בכלי ובס"מ שם הערתי קצת
בזה: ד"ה ומיירי באתרא דכתבי שטרא כו'. ועיין ברשב"ם דבלא מעות ל"ק דדמיא למחזיק בנכסי הגר
וכו' אמנם כפ' חזקת הבתים ביאר הג"א בשם ריב"ם דגם בלא נתן מעות קנה במכר יע"ש כמ"ש:
ד"ה לפרשב"ם כו'. ועיין בתוספות בסוגיא: ד"ה פי' בשבועה דאורייתא כו'. וקאי אהא דקאמרי בסוגיא
סוף סוף כי אמר ליה נאמנו לאו שבועה בעי כו' ועי' בתוס': ד"ה ודוקא שטר כיס כו'. עיין בתוס'
בסוגיא מזה: ד"ה ובא"ז וכן מהרי"ח כתב דנשבעין יתומים כו'. וכן הוא שיטת התוס' יעי"ש במהרש"א
ומ"ה הקשו ורב ושמואל דאמרי תרווייהו דאין אדם מורים שבועה לבניו וכו' ויש לעיין דהא רב ושמואל לא
אמרו דאין אדם מורים כו' אלא לגבות מהיתומים ומת לוה בחיי מלוה יעו"ש בסוגיא מיהו י"ל דהסוגיא
קאמרי שטר כיס כו' דגובה מחלה ומשמע לעולם בכל אופן וע"ז הקשו דהא אין אדם מורים ומחלק בין
ליטול כו': [מהר"ב] ושוב ראיתי דל"ק מידי דהא עיקר הטעם במת בחיי מלוה דוקא דהוא משום דאין
אדם מורים שבועה לבניו וה"ס בזה דהגם דהלוה קיים מ"מ יש בזה היוב שבועה ואין אדם מורים שבועה
לבניו וכעין זה כתב הסמ"ע והש"ך ריש סי' פ"ט דיורשי השכיר אינן נשבעין ונוטלין מבעה"ב משום דאין
אדם מורים שבועה לבניו יעו"ש ומ"ש מחלקי התוס' בזה בין שבועה ליטול או ליפטור כו'. ועיין בש"ס
פ"ד בסמ"ע:

המוכר את הספינה פרק חמישי

ד"ה וכן סורס רשב"א כו' והסיא דג"פ כו'. עיין בתוס' בסא שהקשו על ר"ת מהאי דפי' ג"פ: ד"ה יכול
אדם כו'. עיין בתוס' בסוגיא בשם ר"ת: ד"ה וכן לגבי הקדש בור כו'. עיין בסוגיא: ד"ה גר מביא
בכורים כו'. עי' בתוס' בסוגיא ד"ס למעוטי: ד"ה וכן כתב ר"י כו'. עיין בתוס' בד"ה הלוקח:

יש נוחלין פרק שמיני

ד"ה ותולקין כבוד כו'. ובא"ד אמר רב אמי כו'. והוא מהסוגיא דף קי"ט ודף ק"כ יע"ש ברשב"ם:
ד"ה ומלוה שיש על משכנות מטלטלין כו'. כפי הנוסחא בהג"א שלפנינו אינו מובן דרים דבריו
סותרין למ"ש אח"כ יעו"ש אמנם נ"ל דכצ"ל ומלוה שיש על משכנות מטלטלין הבכור נוטל פי שנים וגם
הבעל יורשה אפילו משכנו בשעת הלואתו מיהו משכנות קרקע אין הבכור נוטל וכו' ואין הבעל יורשם:
בא"ד היינו לרבי כו'. עיין בסוגיא ובתוס' ואין כן שיטת הרמב"ם עיין בב"י סימן רע"ח מזה:
ד"ה יצא עליהן שט"ח כו'. והוא מלשון רשב"ם בסוגיא דף קכ"ד יעו"ש. אמנם סיום דברי הג"א בכ"מ
שיעלה לו הגורל בחלק הפשוט שם יטול חלק בכורה בלא גורל אינו ענין לכאן. וכ"ל דהוא הג"א אחרת וקאי
אהא דקאמרי בסוגיא ומובא ברא"ש למאי נ"מ למיתב לי' אחד מילתא והיינו בכ"מ שיעלה לו הגורל בחלק
הפשוט שיטול חלק בכורה בלא גורל והיינו שיטול אצלו בחד מילתא חלק בכורה כנ"ל בזה: ד"ה אבל אם
מחל הבכור בפירוש הוי מחילה. וקאי אפלוגתא דסוגיא בכור שנטל חלק כפשוט כו' ועיין בסימן רע"ח די"א
דמשום דמתנה קריא רחמנא אפילו אי אמר א"א בה ל"מ סדר יעו"ש: בא"ד ובירושלמי כו' ולא ידעתי
למה הביא דברי הירושלמי דאינו מסכים לסוגיא דידן דלכ"ע הוי מחילה בפירוש אחר חלוקה. והכס אחד
שיחיה הראה לי שהגיה בש"ס שלו דכצ"ל אבל בירושה אפי' מחל בפירוש ל"ה מחילה וכן נכון דאל"כ הוי
ליה להג"א לומר ובירושלמי איתא כו' וכן נראה מדברי הסמ"ע סימן רע"ח ס"ק כ"ז שכתב וז"ל הטעם
כתבתי בש"ת דבבכור משום דמתנה קרי' רחמנא ועד דמטיי' לידי' ל"ה שלו משא"כ מחלק פשיטתו אינו יכול
לסלק בלשון אינו רוצה או אי אפשר אלא בלשון הפקר גמור יעו"ש וזה מסכים לחילוק של הג"א הנ"ל ובגוף
דין זה יש דעות בטור בזה: בא"ד דבע"כ הוא שלו אבל בעלמא דידע דמחיל כו'. היינו היכא דידע דמחיל
ויש בידו למחול דל"ה דאלב"ל ועיין בפוסקים מזה בה"ג כ"ת שבממון קיים: ד"ה אפי' תפס כו'. וקאי
אהא דקאמרי בסוגיא באומר בכור הוא אינו נוטל הגם שהוא ספק דדלמא בוכריה דאביה הוא. ול"מ
תפיסה בה"ג ועיין בתוס' בב"מ בסוגיא דהמחליף וכו': ד"ה בזה"ז. עיין בפוסקים. ובא"ד אין נזקקין
כו'. הכל הוא בסוגיא דערכין כ"ב ובח"מ סימן ק"ו יעו"ש. ומ"ש בהג"א או שאמר תנו ואפי' א"י לכן
מעמידין אפוטרופוס כו'. הוא דברי עצמו והוא כסברת התוס' בערכין שהקשו דלמה יעמדו אפוטרופוס
באומר תנו מנה וכו' דמ"מ אמר תנו מנה לזה ניהו דהוא בשתם וביארו התוס' דבאומר מנה בתם הוא סבר
שחייב ולא לשם מתנה שלכך אין לתת אותה אלא למי שנתחייב כו' והיינו דמ"ה מעמידין אפוטרופוס בה"ג
ולפ"ז נראה באומר תנו מנה זו אין מעמידין אפוטרופוס לזה יעו"ש בתוס' היטב שנ"ע דברי' שם אבל זהו
המגית סברתם. וזהו גם כן כוונת הג"א הנ"ל דלכן מעמידין אפוטרופוס באומר תנו ואפילו אינו ידוע שחייב
לו כו' היינו דמ"מ לא לשם מתנה נתן לו אלא שזה סבר שחייב לו ומ"ה בה"ג מעמידין אפוטרופוס שיברר
אי חייב לו או לא ובגוף הדין יש מחלוקת הפוסקים באומר מנה זו אי מעמידין לו אפוטרופוס:
בא"ד ויתום שהוא בן י"ג שנה כו'. הכל בפוסקים ובסוגיא אמנם לא ידעתי מה מקומו בפרק זה:
ד"ה וכגון דמקמי דאסהידו עדים כו' כנ"ל. יעו"ש ברשב"ם מזה: ד"ה וכן כתב בא"ז דמי שתפס תפס.
ונראה דהיינו התפיסה קודם שנולד הספק ועיין בהג"א לעיל בד"ה אפי' תפס כו' והכ"מ: ד"ה ואפי' פי'
בפירוש וכו' משום דהוי מעמשכ"ב כו'. עיין ברשב"ם בסוגיא: בא"ד כך פי' ר"י כו'. יעו"ש בתוס' דף
קכח ע"ב בד"ה לירתי (דמודו) [דמיירי] לרב ענן. ולפ"ז לדידן דקי"ל לירתי ואפי' לירתי ירתי בניו ה"ה
כמו האחריך יעו"ש בסוגיא: בא"ד אבל אם אומר נכסי לך ואחריך לפלוני ואחריך לפלוני כו' כנ"ל.
ובא"ד והראשון אם מכר אין להשני כלום כנ"ל: בא"ד ואם אמר ואחריכם לעצמי כו'. היינו באומר כנ"ל
במכר השלישי בודאי לא עשה ולא כלום ובמכר הראשון והשני מפלפל לקמן במה שביאר הג"א וכתב וצ"ע:
בא"ד וצ"ע אם אמר נכסי לך כו'. ואם חוזר ליורשי נותן כיון שמכרו ולזה שאמר ואחריו לפלוני לא היה
לו להוציא אם לא ע"י שאמר ואחריו יחזור לו כו' כנ"ל. היינו דהספק הוא בזה דאי לאו שאמר ואחריו יחזיר
לו לא היה שום כח ביד מי שאמר אחריך להוציא מהלוקח ע"כ יחזיר להנותן או ליורשיו דמ"מ לא הקנה אלא
לפירות בזה שאמר אחריך לי או דמ"מ יחזיר אחריך כו' כי זיכה לו קודם כו' ושאר דברי הג"א מבואר ועיין
בסוגיא דבתובות: ד"ה אם אומר הפך פלוני אני נותן להקדש או לצדקה בכך וכן אע"פ שאינו יותר א"י
לחזור בו כו'. אבל הוקר אח"כ יכול לחזור כיון שלא משכו כו'. היינו דילא לו חילוק זה מכח קושית התוס'
אהא דסוגיא דשלא למוכרו להקדש ואמר דאת לא תשיימי' דאמירתו לגבוה כו'. והקשו התוס' שם דא"כ
למה קאמרי בסוגיא בקדושין דמשך ולא הספיק לפדותו והוזלו דנותן להקדש כמו שהיה שוה בתחלה כו' בלא
משיכה יתחייב מכח אמירה ותירצו התוס' דשם לא אמר כלום לתת להקדש ואין כאן נדר כי לא אמר רק
לקנות שוה בשוה אבל אם ויתר כלום משלו להקדש צריך לקיים דאמירה לגבוה כו' ולא הבנתי דהכא כשמכרו
להקדש ג"כ בתחלה לא רצה לוותר רק בדמי שוי' מכרו ומ"ה אמר שהם ישיימו יעוי"ש בסוגיא [ע"ש ולק"מ]
וא"כ דמי ג"כ להאי דינא דלקנות מההקדש וצ"ע. אמנם לפי חילוקו של הג"א מיושב דשם הי' שוה בשעת
מעשה יותר משא"כ בהוקרו אח"כ יכול לחזור וה"ה בשזל אח"כ כהסיא דקדושין דיכול לחזור כ"ז שלא משך:
ד"ה כתב ריב"ם והשתא מה יהא בחלקו כו' וקאי אהא דקאמרי בסוגיא ומובא ברא"ש אהא דתנן באומר
זה אחי כו' ומקשה הסוגיא והידך מה קאמר אי דקאמר אין זה אחי אמאי נוטל בחלקו כו' וע"ז ביאר
הריב"ם והשתא מה יהיה בחלקו והוא מכח דהא האח אמר אחינו הוא וא"כ הודה שאין לו בה אלא לפי חלקו
וביאר בזה שיהא מונח אמנם ברמב"ם ובטור מבואר דבזה זכה הכל האח שאמר זה אחי ומדברי הרא"ש
אין הכרע דהרא"ש בשם רבינו מאיר לא הקשה אלא אמאי לא זכה האח השני כו'. ושוב ראיתי במשנה
למלך בפ"ה מהלכות נחלות שהעיר בזה שכתבתי אשיטת הרמב"ם הנ"ל ומ"ש שם בשיטת הרא"ש כבר כתבתי
דאינו מוכרע אי סבר כשיטת הרמב"ם וקצרתי בזה: בא"ד לפיכך כשיבוא אחד מהקרובים לגבי מקרובי
אחוה סקודם אחר האח ינקלו כו'. והיינו רמ"מ קרובי אחוה בזה שאמר איני אחי א"י בודאי דמצד אביו קא בעי
לירש ואביו אמר שאינו אחיו וכן בן אחיו באמר אחינו הוא א"י שאביו העידו שאליו מגיע לאחיו השני אלא
שאר קרובים שאחר אביו כל הקודם הוא יורש דהא לזה הוא ספק עכ"פ וכמו באמר אחיו א"י שיורש כו':
בא"ד אבל מספקא לי בשביא ראיה כו'. וגם לשיטות הרמב"ם והטור מובא לעיל בסמוך יש להסתפק בזה
ועיין סיטב ובפוסקים לא הביאו זאת: בא"ד אם לא נוציא מיד זה שאמר אחי הוא את החלק שנטל
וכו'. כנ"ל מיהו כהלק שחזרו נכסים למקומן בודאי יחזיר לזה שאמר אחינו הוא זולת מה שנטל חלק ירושה
ממעותיו של המורש בזה מסופק הג"א ועיין בסוגיא: ד"ה אע"פ שלא נכתבה לו כו'. עיין ברשב"ם:
ד"ה ור"י בר שמואל כו'. בא"ד אבל בע"פ כו'. עיין בגיטין דף ע"ב: ד"ה וכשימות חוזרין כו'. וקאי
אהא דתנן מכר הא"ב כו'. וכן הוא ברשב"ם שם: ד"ה ואם היה שני כהן כו'. וקאי אהאי דסוגיא וברא"ש
אם היה רבו שני כהן וע"ש ברשב"ם: ד"ה והלכתא כת"ק כו'. ועיין בש"ך סימן קע"א ס"ק ט' בהאי אי
לא קי"ל כרשב"ג בברייתא: ד"ה או ישבע זה כו' שלא הודה ויפטור. והיינו דישבע שאינו חייב לו כלל
גם עי' הלואה או הודה בדרך חיוב ואינו חייב לו דליכא למימר דישבע שלא אמר הסכ"מ דהא אמר בפני
עדים. אמנם שבועה שלא הודה לא הבנתי בפשיטות צריך לישבע שאינו חייב לו וגם מה שחילק בין אמר
לפני

לפני עדים וכתבו דבכה"ג יכול להשביעו משא"כ באם אין לו עדים ל"מ בפוסקים זולת באמר לי אבא יכול להשביעו כו' עיין בסימן ע"ס. אמנם בסמ"ע סימן רנ"ה ס"ק א' ביאור דהכ"מ בזה שכתבו העדים דלא יעיד לפני העדים כו' ולא הביא דברי הג"א ואכ"מ:

מי שמת פרק תשיעי

ד"ה כך פי' ריב"ם. והיינו כפי' הרא"ש ורשב"ם פי' שיקחו בנות חלקם כנ"ל: ד"ה אלמנה אין ממעטת. עיין ברשב"ם ובתוס' מזה: ד"ה ומצוה לקיים כו'. החילוק בין דברי שכ"מ ובין מצוה לקיים כו'. עיין בפ"ק דגיטין: ד"ה בין במתנות בריא כו'. ביאור דבריו שהחילוק בין רשב"ם להר"י להרשב"ם דסובר דעובר הביב בא לעולם מיהו זהו ע"י תיקון לשונו שאמר לכשתלד א"כ גם במכר עובר ואמר לכשתלד מיקרי בא לעולם וקני וזהו להרשב"ם בסוגיא משא"כ להר"י זהו דבר שלב"ל וא"כ במכר העובר לא קני זולת במקנה לדבר שב"ל דעדיף לרב נחמן ממקנה דבר שלב"ל. והא דצריך לומר לכשתלד היינו אם לא אחזיר בו עד שתלד כמו בפירות דקל כו'. ולהרשב"ם דעובר מיקרי דבר שב"ל ע"י תיקון הלשון כו' וא"כ גם קודם שבא לעולם א"י להזור בו בה"ג דהא בבא לעולם בודאי א"י לחזור כנ"ל (ויתר פרטי דברים במכירת בכור במעי אמו עי' בהג"א פרק הזהב ובמ"ש שם): בא"ד וזהו לפי שיטתו כו'. עיין בזה לעיל דף קלא בתוס' ד"ה ש"מ בשה"ד מזה: ד"ה גר שמת כו'. ועיין בסוגיא זו ועוד בהרא"ש יבמות פרק אלמנה לכ"ג מזה: ד"ה כתב רשב"ם כו'. וכ"מ אפילו לא אמר לכשתלד. ולשיטת ר"י הנ"ל איכא עוד נפקותא דא"י לחזור גם קודם שתלד: ד"ה וכן כתב ריב"ם כו'. אבל ר"ת אומר דלא שקלי אלא כאחים כו'. והוא דר"ת פליג אשיטות הרא"ש והריב"ם דהברי השבה לאמצע דאינו נוטל בתלקו של קטן אפילו כאחים. ור"ת סובר דנוטל כאחים עכ"פ ועיין בח"מ סימן רפ"ז. ולפ"ז הלשון אינו מדוקדק והכי הוי ליה למימר אבל ר"ת אומר דנוטל כאחים כו': ד"ה וזוזי ועביד עיסקא כו' וריב"ם אומר שתכנס שיעור מ"י כו' כנ"ל. וקאי אאשה שהשביחה כו': ד"ה ואפילו בע"כ של נפקד כו'. וקאי אמעמ"ש דסוגיא ועי' בהרא"ש פ"ק דגיטין מדין עובד כוכבים במעמ"ש: בא"ד ואם מכרה בלא מעמ"ש אפ"ה אם מתלה אחר הגירושין תשלם כל הכתובה כו'. אמנם לקמן בד"ה ואפילו פשועות כתב דבמותל חייב לשלם ללוקח רק הדמים שנתן ואינו חייב לשלם כל דמי השטר והוא ב' שיטות בתוס' [והובא בהג"א סוף פ"ב דב"ק] ולחלק בין מכירת כתובה שקנה על הספק משא"כ בשאר מכירות שטרות ל"מ בפוסקים ואכ"מ: ד"ה כתב הר"ר ברוך כו' והנה יש בזה ג' שיטות והביא בקצרה. הנה דעת הרא"ש דבהפקר ובהקדש אזלינן לחומרא ומשמע דבממון עניים אזלינן לקולא. אמנם בסמ"ע סימן ר"ן ביאר בשיטת הרא"ש דגם בממון עניים אזלינן לחומרא וצ"ע לשון הרא"ש שהשמיט ממון עניים ואפשר דהוא כ"ש מהפקר דהא הפקר הוא גם לעשירים וכ"ש ממון עניים ע"ש בסמ"ע. ובמרדכי ביאר דרק בהקדש אזלינן לחומרא. אמנם שיטת רמב"ם וכן הוא שיטת הג"א וכן הוא ברמ"א דגם בהקדש אזלינן לקולא הגם שהוא ספק איסור בפרט בספיקא דדינא ועיין יו"ד סימן רנ"ח בש"ך מיהו ביאר הג"י הואיל ועמד ואמר שלא הי' כוונתו רק במתנת שכ"מ כו' ולפ"ז בעמד ולא חזר ומת א"כ בכה"ג אזלינן לחומרא דא"י כוונתו. אמנם לפי סברות ב"י שם דהוא מטעם אומדנא גם בה"ג אזלינן לקולא: ד"ה ומשמע כו'. בא"ד כתב אבל בא"ז כתב כו'. ועיין בש"ך סימן פ"א ס"ק ל"ס דהוא דעה שלישית יעו"ש: ד"ה מעשה בבני ברק כו'. בא"ד והוקמי' ר"י דבני משפחה מוחזקין כו' ולקוחות באו להוציא כו' ואין כח"י בקיום השטר. ולא הבנתי דלמאי הביא הג"א זאת דהא לפי המסקנא בסוגיא דעיקר קושיית ר' יוחנן לר"ל דהיכי מבכתת לה דנהתי לקוחות דמסיק הסוגיא מחמת חזקה דאין העדים חותמין אא"כ נעשה גדול א"כ נכ"ע ע"י קיום השטר מוציאין אפי' מהיורשים אם לא הביאו היורשים עדים שקטן היה וכן הוא ברמב"ם ובש"ע סימן קל"ה יעו"ש: ד"ה הפשועות כו'. ובא"ד זה אומר קטן היה וזה אומר גדול היה כיון דהשתא הוא גדול. ועוד דחזקה אין העדים חותמין כו'. ועמ"ש לעיל בהג"א שלפני זה. והנה בזה שביאר טעמא מדהשתא גדול כו' לכאורה משמע דפסק כר' נתן וכשיטת רשב"ם דאמרינן מדהשתא בריא כו'. וקצת ל"מ כן בהג"א הנ"ל שהביא סברות הסוגי' דלר"י ראיה בעדים ולא בקיום השטר דלר"ל לכ"ע סגי בקיום השטר לחודיה כמ"ש התוס' שם בד"ה אלא לדידך דחזקה דאין העדים מהני כחזקה דהשתא כו'. ואפשר דהג"א מיירי שבא לכלל שנים אלא שאנו מסופקין אי הי' לו סימנין דבכה"ג מצא חזקה דרבא אזלינן בתר השתא וכן הוא בח"מ סימן ל"ס: ד"ה אע"פ כו' ובסה"ד וכגון שלא בעל וכו'. ובבעל תיישינן שמא נשרו ועיין בסוגיא ובתוס' ובסוגיא דנדה מ"ו מזה ובמ"א יבואר: ד"ה וקונין בין לקטן ובין לגדול כו' אבל זאת הסוגיא משמע דליכא מ"ד דזכין בין לקטן ובין לגדול ותימה כמאן קי"ל השתא. וכ"ל שיש לגרוס וזכין בין לקטן ובין לגדול ועי"ז הקשה דבסוגיא ליכא מ"ד וכו' והיינו משום דהג"א גורס דר"י אומר זכין לקטן אבל אין זכין לגדול ולהיפך מדברי ר"א. ועי"ז הקשה לכנ"ל וכן נראה גירסת התוס' בסוגיא בד"ה זכין לקטן ואין זכין לגדול והוא אליביה דר"י. אמנם הרא"ש וכל הפוסקים גרסי ר"י אומר זכין לקטן וכ"ש לגדול וכו': ד"ה דיכול לומר כו'. ובא"ד אע"ג דרשב"ם לא פי' כו' לענין מכר כו'. כוונתו משום דלגבי ב"ח יש לומר דבלא"ה לא גבי משום דהוי ראוי וב"ח אינו נוטל בראוי. אמנם אינו מוכרח די"ל גם בב"ח עיקר הטעם ג"כ משום דאגא מכח אבא דאבא קא אתינן אבל ב"ח גובה בראוי. ועי"ז ביאר בהג"א והיכא שנפל כו' דבכה"ג י"ש לומר אנא מכח כו' קא אתינא או בע"ח גובה הימנו אי בע"ח גובה בראוי כנ"ל ועיין בש"ך סימן ק"ד ומזה נראה דהג"א פסק כסברת המחבר בסימן ר"פ דבזה יחלוקו יורשי בן הבת עם יורשי האב וה"ה דגובה מזה המחלה. אמנם לשיטת רמ"א שם דהנכסים בחזקת יורשי האב לא יועיל דין זה דהא הבן בתו לא מורים מספק ועיין בסמ"ע ובש"ך שם: [מהד"ב] כבר כתבתי דדינו איירי בנפל הבית על אבי אמו ועליו וא"י איזה מת ראשון וכדעת המחבר שם דיחלוקו יורשי בן הבת עם יורשי אביו ומחלק הזה נוטל הבע"ח דאל"ה הא אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מאמו יעו"ש. מיהו עיינתי כעת דלפ"ז יש להבין מה שסיים הג"א בדין זה דבע"ח גובה מהן אי גובה בראוי יש להבין דהא בתאי זו שזכה בו זהו לאו ראוי מיקרי ושמעתי שבדברי הג"א אלו יש פלפול בדברי האחרונים ואין הזמן מספיק כעת לעיין בהם ואי"ה בחלק חו"מ יבואר בעזה"י: ד"ה ואפילו אם ידוע כו'. עד סוף הפרק הכל בסוגיא ובתוס':

גט פשוט פרק עשירי

הנה בדין מתקים ושיטה אחרונה וכו'. הכל מבואר בסוגיא ותוס' ופוסקים: ד"ה ובא"ז כתב ע"א בכתב כו'. ובא"ד אבל אם אין כת"י יוצא ממ"א אלא הוא אומר זה כת"י אפילו מב"ח לא גבי. היינו כשטוען להד"ם משא"כ כשכ"י יוצא ממ"א מצטרפין ואינו נאמן בשבועה לומר להד"ם. והוא כשיטת רמ"א בסי' מ"ו דכשאינו זוכר אפי' אמר זה כת"י אינו מהני בע"א בכתב וע"א בע"פ יעו"ש וצ"ע לפ"ז על הש"ך שהשיג על רמ"א שם וביאר דלמ"ד ע"א בכתב וע"א בע"פ מצטרפין ע"א דמי לב' עדים גם בכה"ג כו' ולפמ"ש אין כן שיטת הג"א כנ"ל ואכ"מ: ד"ה וגם מן הסוכר כו'. ועי' בש"ך סימן נ"ד מזה: ד"ה ולריב"ם כו'. נראה שהוא מפרש הא דסוגיא דאמר ז"ל זבנה מינה היינו לגמור המקח ודלא כהרא"ש וכמו שפי' ב"י בשם הפוסקים ובזה הוא מסופק אי מיירי בהודיע להמוכר ואפ"ה המקח קיים משום דיש חילוק בין לקנות כו' או מיירי בסתם בלא הודיע. ועיין בהר"ן ומובא בב"י דבסתם מיירי אבל בהודיע אין חילוק כו': ד"ה אין כותבין כו'. נראה לי דהג"א זו מקומה אמתניתין דתנן ובשטרי מקח כו' חוץ מאחריות שבו. וביאורו דסיים מזמן ראשון אבל מהאידנא אין כותבין שמא יתגור וימכור השדה וכו' וכנ"ל דהג"א היינו מזמן ראשון וכו': ד"ה ואי מפיק מלוה שטר מאוחר מאי אמר שטר אחריני הוא כו'. ונראה דקאי אהא דסוגיא דמקשה וכי מטי זימנא אחריני מפיק ליה ועי"ז קאי הנ"ל דאי מפיק ליה המלוה מאי אמר שטרא אחריני הוא דהשובר לא ע"ז נכתב וכו': בא"ד וגם צריך הסופר ליזהר כשכותב ש"מ שיפרש בשטר שהוא מאוחר ומאן דלא עביד הכי איהו דאפסיד אנפשיה. ומזה נראה דהמלוה אפסיד אנפשיה במה שלא פי' שהוא מאוחר ואינו מובן דמאי אפסיד אנפשי' ובסוגיא ל"מ זאת. ולכאורה נראה דכנ"ל שיפרש בשטר שהוא מאוחר ואי לא פריש יכתוב שובר סתם ואי לא כתב כן. והיינו שובר סתם איהו דאפסיד אנפשיה והיינו הלוה וכן הוא בסוגיא. ובא"ד ואם הוזקקנו כו'. הכל בסוגיא ובתוס' שם בשם ר"ת: ד"ה ואפילו הם אין מוציאין שט"ח על אחרים כו'. אמנם הוא נגד דעת כל הפוסקים והב"י לא הביאו וצ"ע ואכ"מ להאריך בזה: ד"ה וכולהו ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וכו'. ובסוגיא ובפוסקים איכא עוד אחד דלא בעי וכו' בב"ד יעו"ש: ד"ה וכתב הרמב"ם כו'. ובא"ד שנים שערבו יחד כו' יפרע מאיזה מהם שירצה. אמנם לקמן בהג"א בד"ה ואפילו תוס כו'. כתב דהמלוה את חבירו ע"י שני ערבים לא יפרע מאחד מהן כו' והיינו כולו לא יפרע מאחד אלא חצי מכל אחד וכן הוא בהל' ערב ב' דעות אי גובה כולו מכ"א אם ירצה: בא"ד מי שלא פירש קלב הדבר אין ערב זה חייב כלום וכו'. והוא כשטת הרמב"ם בסימן קל"א וע"ש בש"ך דפליג מהריב"ל דסובר דיכול לומר קים לי כהרמב"ם והש"ך חולק הואיל דכל הבאים אחריו חולקין ולפי המתבאר דגם דעת הג"א כן וע"ש בש"ך סימן נ"ב דבכי' דעות יכול לומר קים לי ואכ"מ: ד"ה ואפילו מלוה ע"פ וכו'. ובא"ד ואם כתב המלוה וכו'. עיין בתוס' בד"ה ואם כתב כו': בא"ד ורביע ברוך מארץ יון כתב דפטירי יתמי. וכ"ל דקאי אדין הנ"ל בהג"א אם כתב המלוה להערב וכו' וסיים דר"ש הקשה לאותן האומרים דחייב ועי"ז קאי ור"ב כתב וכו': ד"ה ואמר נמי מסה כו'. עיין בסוגיא דגבי ברא האב גם בערב דכתובה משועבד: ד"ה ואם כתיב בתוך השטר לאחר תיתום שטרות גובה ממשעבדי וצ"ע דהוא נגד הסוגיא ונגד דבריו א"כ וכן צ"ל גובה מבע"ה וכו' וא"כ ביאר דגם לגבות מבע"ח בעי קנין ועיין בב"ע כמה דעות בזה: [מהד"ב] ונראה דכנ"ל אם כתוב בשטר קודם חתימות עדים ופלוני ערב גובה ממשעבדי ושוב כעת הוגד לי שיש בתשובות הרשב"א מזה שהקשה לו שואל אחד אלשון הרשב"ם שהוא כלשון הג"א שלפנינו והרשב"א הגי' שיש ט"ס וצ"ל כנ"ל:

סליק הגהות ארץ צבי ממסכת בבא בתרא

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא בתרא

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

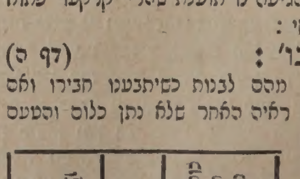
פרק ראשון

השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את כו': (דף ב)
זו החצר שזכר בכאן הוא חצר שאין בה דין חלוקה ולפיכך אין חולקין אותה אלא ברצון שניהם אבל אם יש בה דין חלוקה ורוצה האחד לחלוק כופין לשני על זה וכיון שרצו לחלוק ונתרצה כל אחד משניהם ברוח פלוני כגון שהחזיק בקרקע ברגלו וכיוצא בו אין אחד מהם יכול לחזור בו אלא כופין אותו לבנות כמנהג המדינה וצריך להיות גובה הכותל שחייבין לבנות ארבע אמות כדי שלא יראה כל אחד מהם לחבירו כי הראיה היזק ויהיה הכותל שלם בלא חורים כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה: וגויל אבן שאינו משופה ומוחלק. וגזית אבן שוה וחלקה. כפיסין חצי לבנה. ולבנים שלמים. ומה שצריך להיות הכותל הבנוי מכפיסין רחב יותר מרחב הכותל הנבנה מלבנים טפח לפי שעל כל פנים צריך להניח ריוח בין הכפיסין כדי לשום בו הטיט ושיעור זה עם הסיד שטחים על הכותל הכל כפי המנהג ואם מנהג המדינה לעשות מחיצה בקנים ובהוצים כופין אותו על זה ובלבד שתהא אותה מחיצה מעובה כדי שלא יראה אחד מהם לחבירו. המקום והאבנים של שניהם אע"פ שהם ברשות אחד מהם ולא נאמר המוציא מחבירו עליו הראיה כיון שהוחזק בשניהם:

וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו כו': (שם)
פשט משנה זו יש בו חסרון ופירושה כמו שזכרו וזה כי מי שמכר גינה סתם ולא זכר שהיא מעורבת עם גינה פלונית מחייבין ללוקח לעשות מחיצת הגדר ואפי' במקום שנהגו שלא לגדור אבל מי שמכר בבקעה סתם אין כופין את הלוקח לגדור ואפי' במקום שנהגו לגדור סתם בקעה במקום שנהגו שלא לגדור: ופירוש חזית מחזה כלומר דבר הנראה להודיע למי הוא הכותל שיפוח בסיד מן הכותל שיעור אמה בראש הכותל לצד חלק חבירו וטעם היותו מבחוץ כלומר לצד חבירו לפי שאם לא יטיח כלל יוכל חבירו לטעון שהכותל של שניהם ואם טח אותו לצד חלקו כלומר מבפנים היה חבירו טח מצד אחר סמוך לחלקו ויטעון שהוא משותף ביניהם וא"ת יקניע אותה הטיחה כיון שהיא בצד חלקו ויטעון שיש לו חלק בכותל זה אי אפשר לפי שמקום הגרירה היה ניכר ושאר המשנה מובן ממה שקדם מן הפירוש:

המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את כו': (דף ד ע"ב)
מה שאמר ר' יוסי אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בין שהיה זה הגודר הרביעית אותו שגדר השלש רוחות בין שהיה האיש ההוא שהוקף מג' רוחותיו הוא שהקיף רוח רביעית כיון שנבנית הרביעית ונגמרה התועלת לדעת רבי יוסי מגלגלין עליו את הכל. וענין הגלגול שיראה כמה הוציא בארבע רוחות וישלם החצי וזה הבנין הוא כשהיה לצד רשות הרבים וכל זמן שלא בנה הרוח הרביעית אינו חייב כלום לפי שלא הגיעה לו תועלת שהרי קרקעו פתוח כמו שהי' והלכה כר' יוסי:

כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו כו': (דף ה)
כשהכותל משותף בין שניהם כאחת יש לכוף לכל אחד מהם לבנות כשיתבענו חבירו ואם בנאו אחד מהם וטען השני שכבר נתן חלקו נאמן עד שיביא ראיה האחר שלא נתן כלום והטעם לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות וזה ידוע לכל העולם יש לומר שנתן חלקו ואם רצה אחד מהם להוסיף על ד' אמות בגובה הכותל הרשות בידו אבל לא יוכל לכוף לחבירו שיבנה עמו. ואם חזר חבירו ובנה כותל אחר והגביהו יותר מד"א סמוך לכותל שבנה חבירו כותל אחר שסמך כגון זה כופין אותו לתת חלי מה שהוציא חבירו באותו הגובה לפי שגלה דעתו שהוא רוצה במה שהגביה חבירו על הד' אמות

ואע"פ שלא נהנה עדיין באותו הכותל שלא נתן תקרה אלא הואיל ודעתו כן חייב לתת חלקו ומה שטוען שנתן מה שמגלגל עליו אינו נאמן לפי שנאמר לו היאך ידעת שאתה חייב לשלם כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין:

כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר כו': (דף ז ע"ב)
רבן שמעון בן גמליאל אומר שהעיירות הסמוכות לאויבים הן שצריכות חומה או דלתים ובריח אבל העיירות שאינן סמוכות לארצות האויבים אינן צריכות לכך וחכמים אומרים שמא יעבור חיל עליהם וישללום ומה שאמר כופין ר"ל כל אחד ואחד מבני העיר יכוף לחבירו על זה והלכה כחכמים:

אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה כו': (דף יא)
הקרקעות המשותפות בבבל וכיוצא בו אין בהן דין חלוקה עד שיהיה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה כלומר בחצר השותפין אחר שיניח לפני פתח כל בית ובית ארבע אמות לתשמיש למדנו מזה כי כשיהיה בחצר שני בתים זה כנגד זה אין חולקין עד שיהיה מפתח בית זה לפתח הבית השני שש עשרה אמה ודין זה הוא בחצר שהדין בה במדינות. אימתי בזמן ששניהם אין מרוצים אבל בזמן ששניהם מרוצים יחלוקו אף על פי שאין בחצר ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה. ורבי יהודה אינו חולק על חכמים אבל הוא מדבר כפי מקומו לפי שבמקום רבי יהודה היה עושה תבואה שדה של ט' חצי קבין כשדה שהיה בו תשעה קבין במקום חכמים ובית רובע רוצה לומר מדת בית רובע הוא רביע מדת בית קב וכבר באַרנו בפרק שני מכלאים שמשיחת בית רובע מאה אמה וחמש אמות וכמו כן משיחת בית תשעה קבין שלשת אלפים ושבע מאות וחמשים אמה ותשעת חצי קבין משיחת אלף ושבע מאות וחמשים אמה ופסק ההלכה שאין חולקין הקרקעות המשותפות אלא אם יהיה בכל אחד מהם כדי עבודת העובד יום אחד כלומר בחרישה או זריעה וכיוצא בהן. וטרקלין ומורן מין ממיני ארמונים וכדי לזה וכדי לזה הוא שיקרא שם כל אותו דבר על כל חלק וחלק מחלקין כגון שיהו הטרקלין כל כך גדול שיגיע לכל אחד מן השותפין בחלקו מקום שיקרא טרקלין וכן השאר ואם לא יתכן החלוקה באותו קרקע בין לשינוי חלקיו או שתתבטל צורתו כשהוא נחלק לקטנותו כמו שביארנו אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו לחלוק אבל כופין אותו על דרך אחר שיאמר לו קנה חלקי ממני או מכור לי חלקך בכמה שהוא שוה וזה ענין גוד או אגוד ופירושו קנה לך חלקי או אני אקנה חלקך. וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו כשהם בכרך אחד אבל כשהם כרכים הרבה מחוברים ביחד ורצו לחלוק שיקח אחד מהם ספר זה וחבירו ספר אחר אינם נמנעים:

פרק שני

לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו כו': (דף יז)
נברכת של כובסין הבריכה ששורין בה הכובסין הבגדים עם הדברים המלבנים אותם: ומה שאמר מכותלו רוצה לומר מכותל בורו של חבירו וכותל הבור אין פחות משלשה טפחים הנה נתבאר לך שצריך להיות מחלל בורו של זה לחלל בורו של חבירו ששה טפחים ושיסלק כל אחד משניהם מן המיצר המפסיק ביניהם שלשה טפחים ואז יחפור בורו וזה על העיקר שיש לנו אין סומכין בצד המיצר וזה כי אסור לו לאדם שיסמוך א' מאלו הנזקים הנזכרים בסוף מצרו בשוה אא"כ ירחיק השיעור הנזכר ואע"פ שאין סמוך לו כותל לחבירו לפי שאפשר שלאחר זמן שיבנה חבירו כותל בסוף מצרו ויהיה סמוך לאלו הנזקים ואם שדה חבירו אינה עשויה לבורות מותר לו שיחפור בורו בצד המיצר מבלי הרחקה. ומה שאמר נברכת ואמת המים הוצרכו שניהם כדי שלא נאמר באמת המים בלבד צריך להרחיק שלשה טפחים לפי שהמים נגרים לשם תמיד אבל נברכת כובסין לא ואם אמר נברכת כובסין ולא אמר אמת המים הייתי אומר בנברכת

בנברכת בלבד צריך הרחקה לפי שהמים מכונסים ושקטים ונבלעים בכותלים אבל אמת המים שהמים נגרים אין צריך הרחקה שלשה טפחים קמ"ל שהדין בשניהם שוה. וגפת הוא פסולת הזיתים אחר שמוציאין השמן ודברים אלו מרפין את הכותל כשנוגעין בו ולפיכך צריך לסוד בסיד ומה שאמר מחרישה ואפילו חרש לאילנות. אבל לזרעים זה מבואר הוא לפי שכבר אמר מרחיקין זרעים. ומה שאמר גם כן מרחיקין זרעים ואפילו היו שותין מן המטר אבל אם משקין אותם מאמת המים זה מבואר לפי שכבר קדם לנו שמרחיקין אמת המים. ומה שאמר מי רגלים ואפי' של איש אחד לפי שאסור לאדם שישתין מים בצד כותלו של חבירו עד שירחיק שלשה טפחים אם הכותל מלבנים שרופים אבל כותל אבנים מרחיק ממנו טפח בלבד ואם הוא אבן הזקה אין מרחיק ממנו לפי שלא יזיק לו השריה ומרחיקין הריחים מן הכותל לפי שהקול מזיק הבנין. ושכב הוא האבן התחתונה והיא רחבה מן האבן העליונה וכמו כן התנור כל מה שהוא עולה הוא צר:

לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש כו': (דף כ ע"ב)

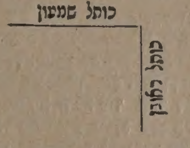
כבר בארנו שהכירה בנין עשוי לבשל שופתין בו שתי קדירות. ואין הלכה כרבי שמעון:

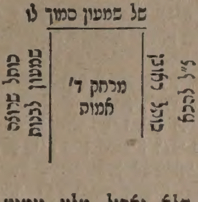
לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין כו': (שם)

חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו כו': (שם)

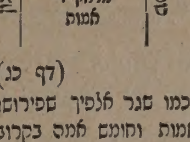
ר"ל כי כשיהיה אוצר יין לחבירו יכול לעשות תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעין אבל לא רפת בקר לפי שהוא מבאיש ריח היין וזה היה בימי זה התנא ובמדינתו שלא היה החום מזיק ליין שלהן וכל מקום שיזיק החום הדין הוא כדין אוצר יין. וטעם למחות כלומר שימנעו מזה ולמה אינו מוחה עליו בהכנס התינוקות ואע"פ שהם נכנסים ויוצאים. להרבות התורה בישראל ולפיכך אין הדין הזה נוהג אלא במלמד התינוקות תורה אבל אם היה מלמד חשבון או תשבורת יש לו רשות למנעו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאין:

מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא כו': (דף כב)

פירוש משנה זו היא קשה כמו שאומר לך וזה כשהיה לראובן כותל ובנה שמעון כותל אחר סמוך לו כמו צורה זו *ואח"כ רצה שמעון לבנות כותל אחר סמוך לכותל של עצמו שיהיה כנגד כותל ראובן יכול ראובן למנעו מזה אא"כ הרחיק מנכחו ארבע אמות כגון זה** וזהו כשיהיה בכותל ראובן ד"א או יותר כמו שבארנו בשתי הצורות אבל אם יהיה קצת הכותל שסמך לו שמעון פחות מד' אמות מותר לו לבנות נכחו מבלי הרחקה לפי שסוף הטעם שהוא מונעו כשמבטל ממנו דושא דיותר מארבע אמות אבל כשמבטל ממנו דושא דפחות מארבע אמות לא ימנענו מזה ודושא הוא דריסת הרגל וכן אמרו דשו בה רבים וענין זה שדריסת בני אדם בין שני הכתלים מעבה גוף הקרקע ומקשה אותו ויועיל לכותל וזה שאמרו דושא דהתם מעלי *הבלא ואלו הדינים בכותל גינה או כותל הצר בעיר חדשה אבל כותל חצר שבעיר ישנה סומך בלי הרחקה לפי שכבר נתקשה ונתחזק הקרקע. ודיני החלונות על דרך זה שאומר והוא שיהיה בכותל חבירו חלון חייב להרחיק ממנו היזק הראיה שעיקר הוא אצלנו היזק ראיה שמיה היזק לפיכך יש לו להרחיק בינו ובין החלון ד' אמות כדי שלא יאפיל עליו וימנע האור ואם היה החלון למטה בכותל יאמר לאותו שבנה כנגדו הגבה כותלך ארבע אמות כדי שכשתעמוד לא תביט בחלון וכמו כן כשיהיה החלון למעלה בכותל יאמר למי שבנה הכותל כנגד כותלו הגבה כותלך ארבע אמות שמא תעלה על ראש הכותל ותשקיף בביתי וזהו טעם מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות וכשיבנה בצד החלון כותל מצד אחד ירחיק אותו מן החלון [א] ארבע אמות כדי שאם ישב עליו לא ישקיף עליו מן החלון או ישפע כותלו כלומר שיהיה ראש הכותל משופע ודק שלא יוכל לישב עליו ולהציץ ואם בנה שני כתלים משני צדי החלון ישים ביניהם ארבע אמות והחלון יהיה באמצע כגון זאת הצורה:

מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כו': (שם ע"ב)

מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה כו': (דף כג)

שובך מגדל היונים. ושגר היונה הם צבור היונים שמפריחין ביחד כמו שגר אלפיך שפירושו עדרי הצאן. ואמרו ואם לקחו אפילו בית רובע וזהו שיעור עשר אמות וחומש אמה בקרוב [על עשר אמות וחומש אמה] אינו חייב להרחיק אבל ישאר כמו שהוא וזהו שאמר הרי הוא בחזקתו וכבר ידעת שהכור שלשים סאה ורבי יהודה אומר בית כור לכל רוח [נ"ל והוא שעור רע"ג אמה ושש שביעיות על רע"ג אמה ושש שביעיות בקירוב וכן הגיה התוי"ט] בקירוב ואין הלכה כרבי יהודה ומזחילה צנור גדול שיורדין בה מימי גשמים:

ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל כו': (ע"ב)

ניפול אפרוח היונים כשיפול ושאר הדברים מובן:

מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה כו': (דף כד ע"ב)

הטעם להרחיק אלה מן העיר כדי שיהיה מראה העיר יפה וזהו שאמרו משום נויי העיר והלכה כאבא שאול. ומה שאמר אם אילן קודם קוצץ ונותן דמים כלומר יקוץ אותו מי שקוצץ מבני המדינה ויתן לבעל האילן הדמים. ואמרו ספק זה וכו' לפי שאילן זה יקוץ על כל אחד משני הפנים בין קדם האילן בין קדמה העיר וכשיקוץ יאמרו לו הבא ראיה שהוא קדם וטול דמים ולפיכך אמרנו קוצץ ואינו נותן דמים:

מרחיקין את גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כו': (שם ע"ב)

הסבה להרחיק הגורן מן העיר כדי שלא יגיע הקש והמוץ אל העיר ומה שאמר כדי שלא יזיק הוא טעם ההרחקה מנטיעותיו ומנירו הרחקה הידועה שהוא חמשים אמה כדי שלא יזיק לפי שמפסיד עליו הנטיעות וכמו כן מפסיד עליו החרישה ויעשה הניר זבל:

מרחיקין את הנבילות ואת הקברות כו': (דף כה)

בורסקי בית העבדנין ומה שייחד רוח מזרחי יש בו שני טעמים לפי דעתי האחד כי הרוח המזרחית נושבת על המיעוט באלה הארצות רוצה לומר במערבי של הישוב שהם ארץ ישראל ומה שאחריהם לצד מערב וכמו כן בבבל והקרוב אליה מרוח המזרח כמהלך חדש או קרוב לזה והשני כי רוח מזרחית יתכן שתתקן ביאוש ריח הבורסקי ולא יגיע מזה נזק לבני אדם ורבי עקיבא לא היה חושש מאמר הרוחות אלא רוח מערבית לפי שהוא הרוח שאנו מתפללין לשמתו לפי שההיכל במערב והוא ענין מה שאמר רבי עקיבא שכינה במערב ולפיכך אסור לעשות בורסקי במערב ואפילו בתכלית מה שאפשר מן ההרחקה ואין הלכה כרבי עקיבא:

מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין כו': (שם)

מה שאמר רבי יוסי מתיר בחרדל אין דעתו שיודה לחכמים שמרחיקין משרה וכרישין אבל רבי יוסי סבר שבעל הניזק להרחיק את עצמו ולא ירחיק לא בעל המשרה ולא בעל הכרישין ולא בעל החרדל אלא מי שיגיע לו הנזק לדעת רבי יוסי עליו לעשות מחיצה בינו ובין המזיק אם הוא יכול ובזה הלכה כרבי יוסי ואם הנזק מגיע מן המזיק לניזק בלא אמצעי שר' יוסי מודה שהמזיק בכגון זה חייב להרחיק היזקו והחכמים אומרים על המזיק לסלק את עצמו ולפיכך אומרים מרחיקין את המשרה וכו' ואמר להם רבי יוסי אמנם חרדל ודבורים כל אחד משניהם מזיק לחבירו כי כמו שמזיק החרדל דבורים ומפסיד דבשו ועושה אותו חריף וחד כמו כן מפסידין הדבורים החרדל ואוכלין אותו ואפילו לדבריכם אין מרחיקין החרדל מן הדבורים ומשרה הוא מקום ששורין בו הפשתים ומפסיד הירקות בהפסד מימיה וכרישין הוא הנזכר בלשון המשנה ובלשון הגמרא כרתי וכן הוא בלשון ערבי והוא גורע מהות הבצלים כשהוא קרוב מהם:

מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה כו': (שם ע"ב)

אומר חרוב ושקמה מתפשטין יונקותיהם בקרקע הרבה וחרוב ידוע נקרא בלשון ערב כרוב ושקמה הוא עלי תאנה מדברית נקרא בערבי גמיז ומה שאמר בין מלמעלה בין מן הצד רצה לומר בין שהבור למעלה והאילן למטה בין האילן למעלה מן הבור לפי ששרשיו מגיעין לקרקע הבור ומרפה עפרו ומה שאמר לא יקוץ לפי שספק ממון חומרא לתובע וקולא לנתבע והלכה כר' יוסי:

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו כו': (דף כו)

אומר כי כשיהיה בשדה חבירו אילן לא יטע אילן סמוך לו אא"כ הרחיק ד' אמות וכן אם היה בשדה חבירו גפנים לא יטע גפנים סמוך לו אלא א"כ הרחיק ארבע אמות וזה בארץ ישראל. אבל בשאר ארצות אין מרחיקין הגפנים מן הגפנים אלא שתי אמות לפי שבארצות השמנים יפשטו שרשיהם בקרקע. ואם היה שדה חבירו גפנים ובא לסמוך לו שדה האילן מרחיק ד' אמות בכל מקום ומה שאמר מעמיק שלשה הוא בעל השדה שיצאו שרשין לתוך שדהו יעמיק שלשה ויקוץ מה שימצא ואינו חושש וכשירצה בעל השדה לחפור בשדהו בור ושיח ומערה יקוץ כל מה שימצא משרשי אילני חבירו והעצים שלו ובלבד שיהיה הבור שחפר רחוק משדה חבירו שש עשרה אמה. ואם היה בינו ובין אילן חבירו פחות מזה העצים לבעל האילן:

אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ כו': (דף כז ע"ב)

מרדע הוא עץ המלמד שיש בשתי קצותיו שיני ברזל ומנהיגים בו הבקר בעת החרישה ומחרישה הוא שיש בקצתו שיני הברזל וכאילו אמר גובה המרדע כשהוא עומד של המחרישה בראשי הברזל ובית השלחין היא ארץ עיפה וצמאה והיא שאין לה נהר וצל האילנות מזיק לה לפי שמונע השמש ממנה ולפיכך אמר כל האילן כנגד המשקולת וטעם כנגד המשקולת ההשואה כלומר שיקוצו הענפים כנגד המצר שבין שני השדות ואבא שאול חולק על מה שאמר בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת למיעוט תועלתו לפי שאילן סרק הוא כל שאינו עושה פירות כמו הארז והברוש והדומה להם ואין הלכה כאבא שאול:

אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל כו': (שם)

רבי יהודה אומר טעון פשתן בלי רוכב והוא פחות משיעור רבנן ומאמר ר' שמעון מפני הטומאה ר"ל טומאת אהל שמא יאהיל על כזית מן המת וכיוצא בו מן הדברים המטמאים באהל ויטמא האדם העובר תחת אותם ענפים כמו שיתבאר במקומו במסכת אהלות והלכה כתנא קמא בלבד:

פרק שלישי

חזקת הבתים והבורות והשיחין כו': (דף כח)

טעם אלה השלש שנים לפי שהאדם שומר שטר המכר או של מתנה שנה הראשונה ושניה ושלישית לא יותר ועוד לא ישים לבו לשטר ואם אבד השטר לא יאבד ממונו ולפיכך כשיביא ראובן ראיה שאכל פירות זו השדה שלש שנים רצופות תתקיים בידו אותה השדה ואף ע"פ שהיתה אותה השדה ידועה לשמעון ויש עדים לשמעון שהיא ידועה לו טענת ראובן שטוען שנקחה ממנו נאמן בזה ולא נאמר לראובן הבא שטרך על כל פנים לפי שאבדו והנחנו נאמר לשמעון אם לא מכרת לו כמו שאתה טוען למה הנחתו לאכול פירותיה ואם אמר לא ידעתי לפי שהייתי בדרך רחוקה נאמר לו תוך זמן שלש שנים אי אפשר שלא הגיע לך הדבר שפלוני משתמש בשדך ובעת שהגיע לך הדבר היה לך למחות בכל מקום שתהיה לפי שעיקרנו מחאה שלא בפניו הויא מחאה ואי אפשר ב"ג שנים שלא הגיע לו הדבר לפי שחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה: וענין המחאה שיאמר לשנים דעו כי אני לא מכרתי קרקע פלוני לפלוני ולא נתתיו לו במתנה אבל הוא אוכל פירותיו כמו שאמרו לי בתורת גזלנות וכיון שלא עשה כן נתקיימה החזקה וזה כשלא יהיה חירום שאין השיירות מצויות מחמת מלחמות וכיוצא בהן אבל אם הדרכים נפסקים יש לו לטעון לא הגיע לי דבר: ומה שאמר שהעבדים יש בהם חזקה הלכה היא ואף על פי שאמרו הגודרות אין להם חזקה הוא קורא הגודרות כל דבר שהוא מתנועע מעצמו והם כל בעלי חיים כשיהיה זה העבד ידוע שהוא לאיש פלוני או זה השור ואחר כך אנו רואים אותו בבית איש אחר לא תהיה לשני חזקה לפי שנאמר הוא הלך ובא לזה מחמת עצמו אבל אמרו אין להם חזקה לאלתר אבל יש להם חזקה לאחר שלש שנים: שמנה עשר חדש רצופות וכמו כן אר עה עשר חדש לדעת ר"ע והטעם לכל אחד מהם בזה כדי שיאכל שלש תבואות רבי ישמעאל אומר פירות הקטניות ואינן באין בפחות משלשה חדשים ורבי עקיבא אומר אפילו פירות הירקות והם באים לשלשים יום ואמרו אבל בשדה האילן רצה לומר שישער עם זרע האילן כי כשאסף כל תבואתו כאילו אכל פירות כל הקרקע מחטים וכן כשמסק את זיתיו מאותה השדה עצמה כאילו אכל פירות כל הקרקע מפירות הזיתים וכן כשכנס את קייצו כאילו אכל אותה כולה וכן מפירות תאנים וענבים ונתקיימה לו חזקה בזו הקרקע שאכל ממנה שלשה פירות ואע"פ שאכלן בשנה אחת ואין הלכה כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא אלא כמו שאמר שלש שנים:

שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל כו': (דף לח)

מה שהתנה עד שיהא עמו הוא בשעת חירום לפי שהיו הדרכים משובשים בשעת חבור המשנה. ובאומרו יהודה רוצה לומר ארץ יהודה ואע"פ שאינו יהיה עמו בתוך אותה מדינה כמו שבארנו מחאה שלא בפניו הוי מחאה ומחאה בפני שנים ושלא בשעת חירום אפילו הוא באספמיא וזה המחזיק בירושלים תהיה חזקה ואפילו לדעת תנא קמא ורבי יהודה סבר שאפילו בשעת חירום הויא חזקה בשלש שנים וסבר גם כן שאם היה עמו במדינה תהיה לו חזקה מיד ואינו צריך שלש שנים ולא זמן מועט מזה אלא הואיל והוא לפניו לאלתר הויא חזקה ואין הלכה כרבי יהודה בשום דבר מזה:

כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כו': (דף מא)

האומנין והשותפין והאריסין כו': (דף מב)

הבא משום ירושה הוא שירש אותה קרקע וכשיתברר שאכלו אביו שלש שנים או שאכלו הוא שלש שנים או שאכל אביו מקצת השלש והבן אכל תשלום השלש נתקיימה החזקה לבן: אומנין בעלי האומניות אריסין שעובדין השדה למחצה לשליש לרביע. אפוטרופסין הם הממונים על עסקי היתומים במצות האב. ודע שמה שאמר אומנין אין להן חזקה אינו רוצה לומר בקרקעות בלבד אלא גם במטלטלין כמו כן ובזה יש דינין חלוקין כמו שאומר וזה כי האומן כשיהיה בידו כלי ויאמר לו אחד הטעם זה הכלי שאתה עושה בו או שאתה מתקן אותו שלי הוא ואני נתתיו לך לתקנו והביא עדים והעידו לו שזה הכלי הוא ידוע לו ואם אמר לו האומן אמת שהיה שלך אבל לקחתיו ממך אינו נאמן בין שמסר לו הכלי בעדים או שלא בעדים ואם תבע אדם לאומן ואמר לו דבר פלוני שהוא אצלך הוא שלי ואני נתתיו לך שתעשה לי בו מעשה כך וכך והשיב לו האומן לקחתי' ממך האומן נאמן בין שנתנו לו בעדים או שלא בעדים אחר שאין הכלי מצוי לפי שאם נתנו לו בעדים יכול הוא לטעון החזרתיו לך ואם נתנו לו שלא בעדים היה יכול לומר לו לא היו דברים מעולם ומעקרינו מגו כמו שבארנו פעמים רבות וכגון זה נקבל טענת מגו מן האומן וכן אם ראה אדם כלי מכליו אצל האומן ואמר לו הנה נתתיו לך לתקן וכפר האומן ואמר לא נתת לי כלום האומן נאמן אבל אם אמר לקוח הוא בידי כלומר שיאמר לו אתה מכרתו לי אינו נאמן כיון שהוא מצוי לפנינו ויש שם עדים מעידין שהוא ידוע לו ובכיוצא בזה אמרנו אומנין אין להם חזקה ולא נקבל מהם טענת מגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם אבל יפול מהם בכאן דין מגו ואם הביא בעל הבית עדים שזה הכלי שלו הוא מוציאהו מיד האומן ואע"פ שיטעון לא נתת לי כלום אלו הן הדינין הנאותין למה שנתבררו מן הגמרא בזה הענין: וכיון שאלו הדברים כן אם נפלה הכפירה בשכירות בין האומן ובין בעל הבית שהאומן אומר כך פסקתי עמך ובעל הבית אומר לא פסקתי אלא בפחות אם היה הכלי מצוי לפנינו אין האומן נאמן כמו שזכרנו ויהיה בעל הבית נאמן ואם הכלי אינו מצוי בפנינו האומן נאמן ואפילו מסר לו בעדים כי מגו דיכול לומר החזרתיו לך נאמן הוא לומר לא החזרתיו לך וכך וכך פסקת לי וכל מה שאמרנו בזה נאמן ר"ל אחר שישבע בנקיטת חפץ לפי שאנו משביעין אותו על עיקר מגו בתקנת חכמים עם שבועת השכיר שהוא נשבע ונוטל ר"ל האומן ומה שאמר אריסין ובלבד שיהא אריס אבותיו שהבן מניח לו כל הנכסים

הגהות הגר"א [א] מן החלון חסר כאן וצ"ל החלון. טפח ויגביה ד' אמות וכו':

הנכסים ברשותו לפי שהוא כמו אפוטרופוס עליו ולפיכך אין לו חזקה אבל אם היה זה האיש בקרקע לאיש בעצמו והכלה כולה שלש שנים נתקיימה בידו החזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל כבר הם כתובים עליו ואפילו כתב לה בעודה ארוסה שלא יאכל לה פירות שנתקיים זה התנאי ואין לו פירות כמו שבארנו בפ' מכתובות עם כל זה אין לו חזקה כשטען והביא ראיה שאכלה שלש שנים לפי שהאשה תוותר לבעלה מנכסיה ואפילו דברים שאין לו בהם זכות אבל אם הביא ראיה בשטר או בעדים שהיא מכרה לו שום דבר מנכסי מלוג הותה מכירה קיימת ואין האשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן כשקבלה אחריות עם בעלה בנכסי מלוג כמו שיכולה לומר זה בנכסי בעלה עצמם ובנכסי צאן ברזל רצה לומר נכסי בעלה כגון שדה שכתב לה בכתובתה או שייחד לה בכתובתה לפי שאין לו בנכסי מלוג כלום כדי שתאמר מחמת שניער לי עשיתי זה. ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה בכל נכסיו ואפילו ייחד לה מקום שתקח ממנו מזונות והיא אכלה ממקום אחר שלש שנים לא עלתה לה חזקה לפי שהאיש גם הוא מוותר לאשתו ואפילו במה שאין לה בו זכות אבל כשתוציא ראיה בשטר או בעדים שהוא מכר לה אם הכספים שלקחה בהם היו ממונים אלה המכר בטל לפי שיאמר כדי שאראה הממון שהיה טמון אלה מכרתי לה כדי שאקחנו לא שיהיה שלה. ואם היו הנכסים ידועים נתקיים המכר והבעל אוכל פירות. ואם נתן הבעל לאשתו שום דבר במתנה אין לו פירות באותה מתנה וכל אלו שאמרנו שאין להם זה על זה חזקה הוא בגוף הקרקע עצמו כדי שיקנה אותו באותה חזקה אבל שאר הדברים שיש להם חזקה כשמתרנים זה לזה כגון לשעון בכותלים ולפתוח מזחילות ואמות המים ופתיחת חלונות יש להם חזקה בדברים האלה האיש בנכסי אשתו והאשה בנכסי בעלה וכן שאר הנזכרים. ואמרו במה דברים אמורים וכו' רצה לומר שזה שאמרנו שאין להם חזקה הוא כשטען שלקח או שנתן לו במתנה ואבד השטר והוא מביא ראיה בחזקה ובעל הקרקע מכחיש טענתו בזה אמרנו שאין שומעין לו אבל אם נתן הבעל לאשתו או האשה לבעלה מתנה וקנה אותה בחזקה יש לו חזקה כמו שקבענו עיקר בריש קדושין כי כשיעשה שום דבר בגוף הקרקע קנה אותה. ונעל הוא שיסתום שום מקום בקרקע. וגדר שיבנה. ופרץ שיהרוס. ומעיקרנו שהגר שאין לו יורשין כל שקודם זכה בנכסיו וכשהחזיק באחד מאלו הפניה וכיוצא בהן קנה. וכן האחין בחלקו נתקיימה חלוקתם ואינם יכולין לחזור כיון שהחזיק אחד מהן בחלקו:

היו שנים מעידין אותו שאכלה ג' שנים כו': (דף נו)

מצטרפין כלומר יחלקו ביניהם ישלם כל אחד שתות הממון וכיצד אחד מצטרף עמהם כגון שיעיד משה עם ראובן שאכלה שנה ראשונה ואחר כן יעיד אותו משה עצמו עם שמעון שאכלה שנה שניה אחר כן יעיד אותו משה עם לוי שאכלה שנה שלישית. עדות זו קיימת ועלתה חזקה בצרוף אלו השלש עדיות:

אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים כו': (דף נז)

מה שמדבר בכאן הוא בחצר השותפין שמקפידין על עשיית המחיצה אבל חצר חבירו אפילו עשה המחיצה לא עלתה לו חזקה באותו מקום עד לאחר ג' שנים:

המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה כו': (דף נח ע"ב)

הזיז עד טפח יש לו חזקה כו': (דף נט)

פירוש מרזב צנור קטן. ופירוש אין לו חזקה ויש למקומו חזקה רצה לומר כי כשיהיה לראובן מרזב ששופכין מימיו לבית שמעון אין ראובן יכול לומר לשמעון לא יסור זה המרזב מזה המקום כיון שהוחזק שם אבל יש לשמעון להסיר אותו ממקומו ולהחזירו במקום אחר לפי שיכול לומר לו אין לך עלי אלא שירדו מימי גגך בחצרי ואין לך היזק שירדו מצד זה או מצד זה: ומזחילה צנור מעץ גדולה ורחבה עומדת על הכותל ומימי הגג יורדין שם כדי שלא יתקלקל הכותל. ואמרו בחלון ובסולם יש לו חזקה ואין לו. ה"א כי כשפתח אותו חלון או העמיד אותו סולם כשאמרנו אין לו חזקה אינו יכול לטעון כבר חזקתי ולא תפס פעולתי אבל יש רשות לחבירו לבנות סמוך אותו הלון כשהוא חלון מצרי ולהסיר אותו סולם מצרי וכשאמרנו יש לו חזקה לא יבנה חברו סמוך לאותו כותל עד שירחיק כמו שקדם. ומלבן הוא בנין עשוי מבחוץ כעין משקוף מלמטה ומלמעלה. וזיז הוא הבנין היוצא מן הכותל מקורות ואם יש בו טפח יש לו חזקה ויכול בעל הזיז למנוע לבעל החצר הסמוך לו לבנות סמוך לאותו הזיז שלא יסיר אותו ויכנסהו בבנין. ואם הוא פחות מטפח אין לו חזקה ובעל הזיז אינו יכול למנוע לבעל החצר מלבנות אבל בעל החצר יכול למנוע לבעל הזיז מלהשתמש עליו כדי שלא יזיק בו בעת שמשתמש לשם וכבר בארנו כי מעקרי דיננו היזק ראיה שמיה היזק ומעיקרנו גם כן יש חזקה לנזקין זולתי העשן והאבק וכיוצא בהן והריח הנבאש. ובכלל הנזקין שיש להם חזקה היזק ראיה. ואין צריך בחזקה לנזקין שלש שנים והוא מה שאמרנו אין דין חזקה בנזקין וגם כן לא הויא חזקה בהם לאלתר אלא כשיעמוד אותו הנזק כדי שיוכל לומר לאותו שהוזק כבר נתפייסת כיון שלא מחית עליו ולפיכך כשיפתח אדם חלון שאין ראשו של אדם יכול ליכנס ממנו למטה מד' אמות אין לו חזקה לפי שיאמר לו השכן אילו לא כתרגלתי לך אלא לפי שלא היה לי בו היזק כיון שלא תציץ עלי ולפיכך אם ירצה לבנות כנגד אותו חלון ולסתום אותו הרשות בידו ולא יוכל בעל החלון למנעו לפי שלא עלתה לו חזקה ויש לשמעון רשות למנעו מלפתוח זה החלון מתחלה אפילו למעלה מארבע אמות לפי שיאמר לו תעלה על כסא ותביט עלי ואם הניחו ופתח אין לו חזקה ויש לו רשות לבנות כנגדו. אבל אם היה החלון למטה מארבע אמות או שהיה הלון צורית והוא שראשו של אדם נכנס ממנה ואפילו היה למעלה מארבע אמות או שפתח חלון ליכנס בו האור ואפילו הוא קטן מאד ולמעלה מארבע אמות כל השלשה חלונות יש להן חזקה וכיון שנתפייס שמעון לראובן לא יוכל שמעון לבנות בסמוך לאותו חלון עד שירחיק ארבע אמות כמו שנתבאר בפרק שלפני זה:

לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין כו': (שם ע"ב)

לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח כו': (דף ס)

הטעם בכל זה שלא יציץ עליו וכשיהיו שני בתים וביניהם רשות הרבים יש לו לפתוח חלון כנגד חלון ויוסיף בפתחים לפי שיכול לומר אין אני מזיק לך בראייתי יותר מראיית כל באי עולם שעוברים ברשות הרבים:

אין עושין חלל תחת רשות הרבים כו': (שם)

חכמים אומרים לפי שברוב הימים מרקיבין הקורות והבנין שהוא מתחת הארץ ויפחות המקום מחמת ההולכים עליו ונזוזטראות הם קורות גדולות שיוצאין מן הכותל שיכולין לקבל תקרה ומעזיבה ומעיקרנו שוטנין ליורש וטוענין ללוקח ולפיכך כשיקחם הרי היא בחזקתה לפי שאנו נטעון בשבילו נאמר אפשר שאותו הראשון שבנאו בתוך שלו הוציא כמו שהוא ראוי ונעמיד אותם כמות שהיה:

פרק רביעי

המוכר את הבית לא מכר את היציע כו': (דף סא)

יציע הוא חלל בין שני כותלין כגון צורה זו: ומלת ממנו הוא חוזר אל הבית ואין הלכה כרבי יהודה:

לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו כו': (דף סד)

בור הוא חפירה בקרקע. והדות בנוי על הקרקע לפי שלא יועיל עומקא ורומא אלא להקנות מה שהוא נראה על הארץ או מה שעל הגג ואין מקנה לו בור ודות כשיאמר עומקא ורומא עד שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ואמרו מכרן לאחר אין ר"ל שמכר הבור והדות אחר שמכר הבית סתם כי שיאך יתכן שהוא עצמו אין לו דרך ומי שלקח ממנו יש לו דרך שדי לו ללוקח שיהיה כמוכר אבל רצה לומר מכרן לאחר שמכר הבור והדות לפני מכירת הבית או מכר הבית לאיש אחד והבור והדות לאיש אחר בשעה אחת. וטעם מחלוקת רבי עקיבא ורבנן שר' עקיבא סבר מוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייר לעצמו כלום ולפיכך צריך ליקח לו דרך ורבנן סברי כי שמוכר בעין רעה הוא מוכר והוא משייר לעצמו ולפיכך א"צ ליקח לו דרך כרבי שמעון וכבר קדם לנו שהלכה כרבי עקיבא:

המוכר את הבית מכר את הדלת כו': (דף סה)

מכתשת הוא כלי שכותשין ושוחקין בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן וזולתה. ואיצטרובל הוא עץ כעין רחים מעמידים עליו הרחים לטחון וקלת עגול מעץ ששופין סביב לרחים כדי שלא יתפזר כלום מן הדבר הנטחן:

המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין כו': (דף סו)

אין הלכה כר"א:

המוכר את בית הבד מכר את הים כו': (שם ע"ב)

ים האבן שטוחנין בתוכו הזיתים וממל הוא האבן שטוחנין בו הזיתים למעלה. בתולות הן כלונסות של ארז שמעמידין בהם את הקורה מהבד. עבירין הם הנסרים הכבדים שמכבידין אותן על האמתחות ששמים בהם הזיתים הכתושים ועליהן נתלית האבן וכובשן. וגלגל שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים והשמן יוצא:

המוכר את המרחץ לא מכר את הנסרין כו': (שם)

נסרים לוחות ששמין עליהם הבגדים. וספסלים כסאות. וילאות כעין יריעות שתולין כעין סינר לכסות הערוה בהן במרחץ:

המוכר את העיר מכר בתים בורות שיחין כו': (דף סח)

בית השלחין הם הנהרות שהמים נמשכים עליהם להשקות אילני העיר. והסנטר הוא עבד ממונה לשמור העיר. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

המוכר את השדה מכר את האבנים כו': (שם ע"ב)

אבנים שהם לצרכה נגדרים. וקנים שהם לצרכו לסמוך בהם הגפנים. ומחיצת הקנים המקום שגפנ"ין בו הקנים בלבד ושומירה סוכת קנים וכיוצא בה שיושבים בה השומרים פירות. ובתולת שקמה הוא אילן משקמה קודם שיכרתו אותה לפי שדרכה לכורתה ואחר שכורתים אותה תחליף שנית ויגדל גוף העץ אחר שנכרתה:

אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצרכה כו': (שם)

לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך כו': (דף ע"א)

טעם מחלוקת רבי עקיבא וחכמים כבר זכרנוהו במה שקדם. ואמרו בנותן מתנה שנתן את כולם לפי שהוא עיקר אצלנו נותן בעין יפה נותן ואפילו לחכמים שאומרים מוכר בעין רעה מוכר ויש לו דרך הוא לפי שהלוקח היה לו לבאר מה שהוא לוקח אבל מי שמקבל המתנה בושת הוא לו לומר באר מה שאתה נותן לי ונתבאר גם כן כי נכסי הגר שמת ואין לו יורשין הפקר וכל הקודם בהם זכה כלומר כשקדם והחזיק בהם. ופירוש דברי רבי שמעון המקדיש את השדה לא הקדיש את הקרקע אלא החרוב המורכב והוא שכבר הוא עושה פירות וסדן השקמה אבל אבנים של שדה שאינן לצרכה וכיוצא בהן אין מוקדשין:

פרק חמישי

המוכר את הספינה מכר את התורן כו': (דף עג)

מכר את הקרון לא מכר את הפרדות כו': (דף עז ע"ב)

התורן הוא עץ גבוה שתולין עליו הנס והנס בלשון גמרא וילון ובלשון הפסוק קלע וכן בערבי קלאע: עוגין הברזלים שקושרין אותם בחבלים ומשליכין אותם בים כדי להעמיד הספינה. מנהיגים אלו המשוטות ומרצופין אמתחות שנושאין בהם הסחורות בספינות יש מהן עשוין משער או מעורות ומנעורת הפשתן או מעץ. אנתיקי הסחורות עצמן שנושאין בספינה וקרון מין מן העגלות. ופרדות עלים הנפרדים ממנו שמושכות אותו ובלבד שיהיו הפרדות נבדלות ממנו בשעת המכירה ויש מפרשין הפרדות קצון פרדה כלומר הבהמות שמושכות את הקרון. צמד הוא העול שבצוארי השורים המחבר אותם. וזה שאמרנו אין הדמים ראיה לענין קיום המכר אבל להיות בו דין אונאה או בטול מקח הדמים ראיה ובלבד שיהיו הדמים בקירוב אבל אם יש ביניהם הרחקה יתרה אין בהם אונאה ולא בטול מקח לפי שהריחוק הגדול אין טועים בכיוצא בו וזה עיקר גדול וזכור אותו כי יש לנו לומר ברצונו נתן לו מתנה. ואין הלכה כרבי יהודה:

המוכר את החמור לא מכר כליו כו': (דף עח)

אמנם הכלים העשויים לרכיבה כגון האוכף והמרדעת לדברי הכל מכורין בין שהן עליו בשעת המכר בין שאינם עליו אבל כלי המעיכה יש בהם מחלוקת חכמים אומרים אינם מכורין במכירתו אפילו הם עליו בשעת מכירה והלכה כחכמים:

המוכר את החמור מכר את הסיח כו': (שם ע"ב)

הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח כו': (דף פ)

זהו כשאמר פרה מניקה אני מוכר לך חמור מניקה אני מוכר לך וידוע שחלב האתון לא יגלח לכל א"כ לאיזה תועלת אמר חמור מניקה אלא כדי שימכור הסיח עמה ואמר מכר בור מכר מימיו [הוא] דעת יחיד והוא דחוי. ואמרו מפריח בריכה ראשונה הטעם כדי שישובו לשובך וישבו אותו. כחיל ולדות הדבורים להכניסם בכוורת אחרת יאמר נוטל שלשה נחילות זה אחר זה ואח"כ נוטל פעם אחת האפרוחים ויניח האפרוחים פעם שניה כדי שיגדלו ויתחברו עם האבות כדי לייסד הכוורת כך יעשה תמיד וזה פירוש מסרס נגזר מסרים כלומר כורת. וחלות דבש הם הבתים שעושים הדבורים מן השעוה ולניעו בהם הדבש. וכתי נרופיות שיעור בני טפחים על הארץ:

הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו כו': (דף פא)

לא ישפה לא יכרות רוצה לומר אין ראוי ללוקח שיכרות הענף הצומח ואין הלכה שנחוש שימשוך שרשו בקרקע ויעלה אילן שלישי ויאמר לו שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע ולפיכך חייב הלוקח שישפה ומלה זו דומה לארמי תרגום ואכות אותו טחון ושפית יתיה. וגזע הוא הנראה מן האילן למעלה מן הארץ ושרשיו מה שתחת לארץ: ואמרו הגדילו ישפה לפי שיאמר לו המוכר כיון שיש לך קרקע ואיני יכול לטעון עליך בו אחר שיש לך שלשה אילנות למה הניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע. ומה שאמר יש לו קרקע שיעור אותו קרקע שהוא רחוק אילן מאילן וחוץ לאילנות שיעור שיעמוד אורה הפירות וסלו שמאסף בו וזהו כשיהיה רחוק אילן מאילן מד' אמות עד שש עשרה אמות אבל היה בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה אין לו מן הקרקע סביבות כל אילן אלא מלא האורה וסלו חוצה לו:

המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את כו': (דף פג ע"ב)

בהמה גסה הבקר בלבד:

ארבע מדות במוכרין מכר לו חטים יפות כו': (שם)

שהמהות הפיס אדומים והמשב בזה כי כשיהיו רעות ואמר לו הלוקח אני מתרצה בו ואין המוכר יכול להחזירם אבל חומץ ונמצא יין או יין ונמצא חומץ וכיוצא בהן יש לכל אחד מהם לחזור בו לפי שיש בני אדם שרוצין יין יותר מחומץ ואפשר שיהיה המוכר יצטרך לחומץ ולא יצטרך ליין:

המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד כו': (דף פד ע"ב)

יש אצלנו עיקר במקח וממכר ראוי שתדע אותו ואז תבין ענייני הלכה זו מן העקרים ההם ואלו הן משיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם והגבהה (ומשיכה אין קונין ועיקר אחר והוא שכל מה שאמרנו) קונה בכ"מ והמקום שנקנין בו שמטלטלין במסירה אין מועיל בו המשיכה והמקום שמועיל בו שמשיכה אין קונין בו במסירה ועיקר אחר והוא שכל מה שאמרנו כל מקום שהוא קונה במשיכה ואפילו במקום שתועיל בו המשיכה זהו בדבר שאי אפשר בו הגבהה אבל דברים שיתכן בהם הגבהה אינו נקנין אלא בהגבהה וכן כשישכור המקום שאותן הפירות בו חזר אותו מקום כשלו וקנה אותן פירות ועיקר אחר והוא שכליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קונה ולפיכך אין קונין לו כליו לא

לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד של מוכר אלא א"כ אמר לו מוכר זיל קני או אם לקח ממנו את הכלי והגביהו קודם שיקבל הפירות הלוקחים מאותו האיש בעצמו לפי שבשביל הנאה שהיתה לו במכירת הכלי אין מקפיד עליו במקומו ואלה הפירות שמדברת בהן המשנה בכאן הם ברשות הרבים ולפיכך כשמדד ולא משך לא קנה ואפילו היה אותו הדבר בכליו של לוקח לפי שאינו קונה ברשות הרבים כמו שקבענוהו עיקר וזהו כשהמוכר הוא המודד אבל אם מדד הלוקח קנה בהגבהה כמו שאמרנו אבל אם מדד המוכר ללוקח בסימטא יקנה. ואמרו משך רצה לומר משך מרשות הרבים לרשותו או לסימטא לפי שהמשיכה ברשות הרבים אינה מועלת ודע כי אפילו משך קנת החפץ והוציאו מרה"ר [לא] קנה כיון שאפשר באלה הפירות הגבהה אלא אם היו משואות גדולות כמו שאמרנו בעיקרנו ולפיכך אמרו בפשתן לא קנה עד שיטלטלנו לפי שאע"פ שהמשואות גדולות אפשר להגביהן מעט מעט ולא יתפזר ולפיכך אין נקנין במשיכה אלא בהגבהה ועיקר ג"כ אצלנו כל העומד ליגזר כגזור דמי ולכן הפשתן המחובר לקרקע כשיבש במקומו וצריך לתלשו דינו כדין המטלטלין. וכבר פירש הגמרא מה שאמר בכאן ותלש ממנה כל שהוא קנה וזהו כשיאמר לו זכה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה ולפיכך זה שקנאו הוא כדרך שכירות לפי ששכרו לעבודת זה המקום בדבר ידוע וכשעבד כמו שפסק עמו קנה שכירותו וקנה אותו הדבר הידוע וזכור כל אלה העקרים שהבאתי בזה המקום ואל יליזו מעיניך:

המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו כו': (דף פז)
הוקרו שהוסיפו דמיהם הוזלו שפחתו דמיהן. וסרסור הוא איש אחד סוחר שלוקח מבעל הבית ומוכר לאחרים מעלמא וזה כשהיתה המדה של סרסור ובסימטא או ברשות הלוקח והתבונן זה בעקרים שהקדמנו. הרכינה רוצה לומר הרכין המדה ומה שיתמצה ממנו לבעל החנות לפי שנתיאשו הבעלים. ומה שאמר רבי יהודה פטור רוצה לומר מליתן שלש טפין לדוחק השעה. ואין הלכה כרבי יהודה:

השולח את בנו אצל חנוני ופונדיון בידו כו': (שם ע"ב)
זה הבן הוא קטן בשנים בלא ספק וחכמים אומרים שלא שלח לו בנו אלא להודיעו כדי שישלח לו עם מי שראוי לשלוח לו ולפיכך חייב החנוני כשנתן לו השמן או כשאין לו שמן ונתן לו איסר ליקח בו מזולתו ומה שחייבו חכמים החנוני לשלם הצלוחית זהו כשיקחנה מיד הקטן למדוד בה לשאר בני אדם לפי שהוא שואלה שלא מדעת ושואל שלא מדעת חייב באחריות אותו הדבר שעבר עליו ולפיכך הוא חייב באחריות הצלוחית אבל כשיתן השמן בה כשהיא בידו ושבר אותה התינוק הוא פטור מדמי הצלוחית. ואין הלכה כרבי יהודה:

הסיטון מקנח מדותיו אחת לשלשים יום כו': (דף פח)
סיטון הוא המהלך הסחורות של בעלי הסחורות על בעלי החנויות. ומקנח שמסיר החלודה ומה שנדבק בכלי. וממחה שרוחץ במים:

אמר רשב"ג במה דברים אמורים כו': (שם)
חייב להכריע לו טפח במקום שנהגו אבל במקום שלא נהגו ישקול עין בעין כלומר שיעמיד קנה המאזנים בשוה. וגירומיו התוספת שהוא מוסיף במכר ושיעורו עשירית ליטרא כשמוכר עשרה ליטרין מן הלח וחצי עשירית ליטרא כשימכור עשרים ליטרין מן היבש. וגסה מדה גדולה ודקה מדה קטנה. למחוק שימדוד ויסיר מה שעל שפת המדה ולגדוש שמוסיף על מלוי המדה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

פרק ששי

המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו כו': (דף צב)
אפילו זרע פשתן שאין לוקחין אותו על הרוב אלא לזריעה והכל מודים שזרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן ליתן (להם) [לו] דמיהם בלבד. ורבן שמעון בן גמליאל אומר הדמים וכל מה שהפסיד בשביל הזרע כאילו אמר חייב באחריות ההוצאה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו וכו': (דף צג ע"ב)
טנופת מטונפות בעפר. מתליעות אכולות מתולעים. קוססות מחמיצות אם היה המרתף חביות עשר חביות ואם המרתף כדים עשר כדים וזהו כשאמר לו מרתף זה של יין אני מוכר לך ולמקפה כלומר לשמנו בתבשיל אבל אם אמר לו מרתף של יין למקפה אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואם אמר לו מרתף [זה] של יין אני מוכר לך ולא זכר מקפה נותן לו יין הנמכר בחנות שאינו בתכלית היופי ואם אמר לו מרתף יין אני מוכר לך ולא זכר מקפה ולא יחדו שלא אמר לו זה הוא ג"כ מקבל עליו עשרה קוססות למאה כמו שאמרה המשנה אבל אמר לו מרתף זה ולא זכר יין אפילו כולו חומץ הגיעו. קנקנים בשרון במישור. ופירוש פוטסיאות רוצה לומר כעורות שאינם מבושלות כל צרכם ובלבד שיהיו נאות:

המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב כו': (דף צז ע"ב)
ובלבד שיהיו בכלים דלוקח ויבאר עליו שיש בלבו שהוא לוקח ממנו לבשל בו מעט מעט ובכן לא יהיה המוכר חייב באחריות אבל אם הוא בקנקני המוכר יאמר לו הא חמרך והא קנקנך ולא יוכל לומר לו המוכר למה הנחתו עד שנפסד לפי שכבר הודיע לו שהוא צריך לבשל מעט מעט:

המוכר מקום לחבירו לבנות לו בית חתנות כו': (דף צח ע"ב)
רפת בקר גדרות הבקר. והיכל שלמה ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומו שלשים וזהו חצי האורך והרחב ואמרו בגמרא שרבן שמעון בן גמליאל אפשר שהוא מסייע סברת ת"ק שרוב הבתים צריך שיהיה חצי ארכן וחצי רחבן ואפשר שהוא חולק עליו וכאילו הוא תמה תמיהת הרחקה ואומר וכי ראויים כל הבנינים שיהיו כבנין ההיכל אינו כן רק הדבר חוזר כמנהג שנוהגין שם אבל ההיכל מדותיו מאת השם יתברך:

מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו כו': (דף צט)
שער שמשם נכנסין זה לבורו וזה לביתו:

מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו כו': (שם ע"ב)
הטעם שלא יכנס מתוכה לשדה אחרת ואע"פ שנתנו לו מדעת שניהם דרך לפי שהוא מרבה עליהם הדרך ולא נתנו לו אלא לצורך גינתו:

מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו כו': (שם)
מעמד מקום שמתקבצים שם להספד וכבר בארנו במה שקדם משיחת בית קב. וטעם שמה שלו לא הגיעו ולא יוכל להסיר הדרך ממנו לפי שיש בידינו עיקר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו:

המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן כו' (דף ק ע"ב)
כוך הוא הקבר החופה גוף המת וזו היא צורת המערה

שזכר ת"ק מזו הצורה יתבאר לך תאר המערה שזכר רבי שמעון ומאמר רבן שמעון בן גמליאל הכל לפי הסלע רוצה לומר קושי הארץ ורכותה כי אם היא קשה אין המקבל חייב לחפור אלא מערה קטנה והוא גם על ארבע כמו שציירנו ואם היא רכה יחפור מערה גדולה כמו שזכר רבי שמעון והלכה כתנא קמא:

פרק שביעי

האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר כו': (דף קב ע"ב)
נמדדין הוא שימוד גב ההר וקרקע הנקח כשהיא פחותה מעשרה טפחים ויחשוב בכלל מדת בית כור חמשה ושבעים אלף אמה:

בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו': (דף קג ע"ב)
כבר ידעת כי רובע לסאה הוא חלק מארבעה ועשרים. ומדה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע. ואמרו הן חסר הן יתר יורה שנתפייסו שניהם בקרוב המדה הנזכרת ביתר או חסר. אחר כן אמר שכשפסק עמו במדה בחבל והותיר איזה שיעור שיהיה או שפסק עמו בקרוב והיה התוספת יותר מרובע לסאה הלוקח חייב למוכר דמי אותו התוספת שנשארו אצלו משומת מקחן לכל הקרקע ואם רצה המוכר שיחזיר לו קרקע באותה התוספת הרשות בידו ולא יוכל הלוקח לחייבו במכירת אותה התוספת לפי שההנאה זו למוכר לפי שהוא לא תועיל לו אותה חלקה קטנה שאינו יכול לזרעה ולפיכך חייב הלוקח לקנותה שיצרף אותה לשאר הקרקע שלקח ולא יפסיד כלום ואם היה השיור הנשאר למוכר שיעור שיוכל לזרוע ויקרא שם שדה עליו אין הלוקח חייב להחזיר לו מעות אלא קרקע וזהו טעם מה שאמר שאם שייר בשדה בית תשעה קבין וכו'. ומה שאמר ולא את הרובע בלבד וכו' כבר תקן הגמרא זה הלשון ואמר שהכוונה לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא את כל הרבעים כולם כגון שמכר לו שדה זרע עשר סאין אם חסר או יתר וכשמדדו מצאו עשר סאין ועשרה רבעים ומותר על הרבעים יחזיר לו הלוקח אותו המותר עם העשרה רבעים כולם ולא יקח אלא מדה בחבל:

מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר כו': (דף קד ע"ב)

בסימניו ובמצריו פחות משתות הגיעו כו': (דף קו)
ינכה יפחות מן הדמים שיעור מה שחסר מן המדה ואין הלכה כבן ננס אבל יקח הלוקח בכגון זה הדבר כולו הפחות שבשעורין וזהו שאמר הלך אחר הפחות שבלשונות. וכבר ידעת כי המצרים הם הגבולים וכשאמר לו בית כור אני מוכר לך והגבילו והוא מה שאמר במצריו כלומר שיגביל אותו מכל צדדיו יראו המקום ההוא המוגבל אם כן הוא בית כור או פחות שתות או יותר שתות ודין שתות כדין פחות משתות:

האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך כו': (דף קז ע"ב)
השדות ישתנו דמיהם כפי שמנן וכחשן ואמרו בכאן משמנין הוא שידעו כמה שוה כל השדה וכמה דמים ראוי לחצי השדה במדה מן הכחוש שבה והוא נותן ללוקח כגון שיהיה מדת השדה מאה אמה ויהיה בה מקום שמדתו שלשים אמה שוה ל' דינרין ימשח לו כ' אמה מן השבעים ויתן לו (כ') [כ] דינרין ואם פסק עמו (בריוח) [ברוח] ובאותה (הריוח) [הרוח] על דרך משל היו אלה השלשים אמה השמנים ימשח לו מאותן השלשים אמה תשעה ועשרים בתשעה ועשרים דינרים שהוא חצי חבל והבין זה הענין. והלוקח הוא שיקבל עליו חריץ ובן חריץ ובכן יתן לו החצי והוצרכנו לעשות שני חריצין גדול וקטן לפי שאילו היה הגדול בלבד היתה הנמיה וכיוצא בה יורדת לקרקעיתו והיתה עולה משפת החריץ ותבא אל השדה ואילו היה הקטן בלבד היתה קופצת עליו ונכנסת בשדה וכששם שניהם אינה יכולה להיכנס בקטן למיעוט רחבו ולא תקפוץ לרוחב השני חריצין ובין חריץ וחריץ רוחב טפח ושניהם מבחוץ לגדר (על זו הצורה) וכל זה בחציו של לוקח כמו שביארנו:

פרק שמיני

יש נוחלין ומנחילין ויש נוחלין ולא מנחילין כו': (דף קח)
כל המשנה הזאת מבוארת וירושת האב קבלנו מפי השמועה וכן ירושת הבעל לאשתו ורמז לירושת יוצאי יריכו ממה שנאמר לשארו ונאמר שאר אביך וירושת אשתו ממה שנאמר וירש אותה:

סדר נחלות כך הוא איש כי ימות ובן אין לו כו': (דף קטו)
יש לך לזכור בסדר הנחלות שלשה עקרים. האחד כי כשימות אדם בניו קודמים לנחלתו ואם אין בנים תשוב הירושה לאב. והעיקר השני כי כל הזוכה בירושה אם הוא בחיים יירש הוא עצמו ואם מת נפלה ירושתו ליורשיו לחשוב כאילו זה הזוכה בירושה הוא אותו שנפטר והעיקר השלישי כי הזכרים קודמין לנקבות כשקורבתם אל המת שוה. ואלה השלשה העיקרים הם יסוד הענין לידע מי יירש ומי לא יירש. והנני עושה לך משל יתבאר לך ממנו היאך ראוי על אלה העקרים לירש האחים והאחות ואחי האב ואחות האב ואבות האבות בענין שכשימות האדם על דרך משל יירש אותו אבי אבי זקנו ושים בלבך כי עמרם נפטר והיה ראוי לירש אותו משה ואהרן ואינם מצויים בחיים נבקש בניהם הזכרים ואם לא נמצאם נבקש בניהם הנקבות לא נמצא תשוב הירושה למרים להעדר הזכרים וזרעם. לא מצאנו מרים שכבר מתה נבקש אם הניחה בן זכר או זרע זכר ואם לא נמצא נחזור אחר כן לבקש אם יש לה בת או זרע הבת ואם לא נמצא חזרה הירושה לקהת שהוא אבי עמרם אם נמצא קהת יירש ואם לא נמצא נחשוב שקהת הוא הנפטר לא עמרם ונחקור על יורשיו רצוני לומר יורשי קהת ועל דרך שעשינו בזרע עמרם ואם מצאנו יצהר וחברון ועוזיאל אחי עמרם יורשים אותם נכסי עמרם לפי שהם יורשי קהת ועל זה הצד ירושת האחים. ואם נעדרו נחקור על זרע הזכרים לפני הנקבות ואם נעדר זרעם נבקש בת קהת שהיא אחות עמרם ואם נמצאת תירש ואם נעדרה יבוקש זרעה הזכרים לפני הנקבות ואם לא נמצא לה זרע ויהיה זרע קהת נעדר חזרה הירושה לאביו והוא לוי אם נמצא לוי יירש ואם נעדר אז נשים כאילו לוי הוא הנפטר ונבקש זרעו והם גרשון ומררי אם נמצאו ירשו לפי שהם בני לוי שראוים לירש והוא שזכה בנחלת קהת על דרך זה ירשו אחי האב ואם נעדרו גרשון ומררי וזרעם הזכרים והנקבות חזרה הירושה ליוכבד ואם נעדרה נבקש זרעה הזכרים לפני הנקבות ואם לא נמצא לה זרע חזרה הירושה ליעקב נחזור על יורשיו והם הבנים לא נמצא אותם ולא תולדותם חזרנו לדינה לא נמצא אותה ולא זרעה חזרה הירושה ליצחק ונחשוב כאילו יצחק הוא המת נחזור על יורשיו והוא עשו נעדר הוא וזרעו זכריהם ונקבותיהם חזרה הירושה לאברהם והזכרים קודמין לנקבות בכל זה ועל זה הדרך הולכת תמיד וזהו שאמרו נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן. הנה התבאר לך היאך יירש אברהם לעמרם ונתבאר לך שאין ירושה לאחים בחיי האב ולא לאחי אבי האב בחיי אבי האב ולא לאחי אבי אבי האב בהמצא זקנו של אבי האב ועל דרך זה תעלה תמיד ושמור העקרים האלה ולא יסורו ממך:

בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה כו': (דף קטז ע"ב)
כל היוצאים ממצרים היה להם חלק בארץ ואם יצא אב ובנו לכל אחד מהם היה חלק אחד בשוה. והיו צלפחד וחפר מיוצאי מצרים והיה לצלפחד חלקו והיה לו בירושת חפר שני חלקים לפי שהוא בכור וארץ ישראל מוחזקת היתה ולפיכך ירש בה חלק בכורה:

אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא שהבן כו': (דף קכב ע"ב)
רוצה לומר שהם שוים בירושת האב כלומר שדין ירושת הזכרים והנקבות בנכסי האם כענין ירושתם בנכסי האב והתורה הקדימה הזכרים על הנקבות ואין בין ירושת הבנים לאב או לאם הפרש אלא שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב:

האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי כו': (דף קכו ע"ב)

האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בת כו': (דף קל)

הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו כו': (דף קלג ע"ב)
רבי יוחנן בן ברוקה אומר כי יש לו לאדם רשות להוסיף לאחד מאחיו אם הוא מורישם וכמו כן יוסיף בירושת אחד הבנים כשמורים את בניו אלא אם היה אחד מהבנים בכור שאינו יכול לומר על אחר משום ירושה ואם אמר כן אין שומעין לו אלא יטול חלק בכורה לפי שנאמר לא יוכל לבכר ונאמר בבנים ביום הנחילו התורה נתנה רשות לאב להנחיל מי שירצה. ואמנו בתחלה ובאמצע ובסוף. ר"ל כי כשיזכור לשון מתנה ואמר אחר כן יירשנה או אמר ירשנה ואחר כן אמר תנתן או אמר יירשנה ותנתן לו כיון שזכר מתנה אם היא צוואה בלא שטר

או

זו בגוף השטר דבריו קיימין . ואין הלכה כרבן גמליאל והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה :

האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן כו' : (דף קלד)

מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו כו' : (דף קלה ע"ב)

יאמן לירש אותו ושלא תצטרך אשתו חליצה ולא יבום ומה שאמר באח אינו נאמן לענין יבום וחליצה אבל לירושה יורש נכסיו . ואמרו אחר כן ונוטל עמו בחלקו הוא ענין אחר ואינו תלוי במה שלפניו וזה כי אדם שיודה שיש לו אח יירש עמו בחלקו שיירש מאביו כמו שאבאר והוא כשמת אדם והניח ד' בנים ושיש דינרין והודה אחד מן האחין שיש לו אח חמישי ואמר אחינו הוא זה וחמשה בנים הניח אבינו כשמת ושאר האחים אומרים אין אנו יודעים אם הוא אחינו או אינו אחינו יקח זה שהודה שזהו אחיו שני עשר דינרין ויתן לאותו שהודה עליו השלשה דינרים מהרובע שלו ואם נפטר האחד המסופק בו ישובו אותם הג' דינרים למי שנתנם וזהו שאמרו יחזרו נכסים למקומם ואם הרויח זה האח נכסים מלבד השלשה דינרים ונפטר יירשו אותו כל האחין הארבעה בין אותו שהודה בו בין אותן שנסתפקו בו לפי שיאמרו אתה מודה לנו שהוא אחינו וזה כשלא כפרו האחים כשאמר להם זה אחינו אלא שאמרו לא נדע ולפיכך כשימות יירשוהו אבל אם כפרו בו ואמרו אינו אחינו לא יירשו אלא המודה בו בלבד . ודאיתיקי . מלה מורכבת פירושו דא תהא למיקם ולקנות וזה הדאיתיקי הוא צוואת החולה מתנת שכיב מרע וזולתם משאר הצוואות ·

הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב כו' : (דף קלו)

האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה כו' : (דף קלח ע"ב)

הניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים כו' : (דף קלט)

הגדולים צריכין פרנסה והוא שצרכיהם יותר מן הקטנים לפי שלובשין ומשתמשין יותר מהם והקטנים צריכים מזונות יותר מן הגדולים לפי שהם אוכלים פעמים רבות ומפזרין בעת האכילה וכשישאו הגדולים נשים אחר מות האב ישאו כמו כן הקטנים מנכסי השותפות ומה שאמר אין שומעין להם כשנשא גדול אשה בחיי האב :

הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות כו' : (שם)

שהבנות ניזונות על הבנים . אם הניח בנות קטנות ובנים גדולים יאכלו כולם בלא חשבון ואף על פי שהקטנים מפזרים בעיקר הנכסים ומקלקלין ואינו כן כשלא הניח אלא בנות שאז חולקות הבנות ביניהן בשוה ותאכל כל אחת מהם משלה ·

פרק תשיעי

מי שמת והניח בנים ובנות בזמן כו' : (שם ע"ב)

שיעור הנכסים מרובים כדי שיזונו בהם אלו ואלו עד שיבגרו [הבנות] ומה שהוא פחות מזה הן מועטין ואין הלכה כאדמון ·

הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים כו' : (דף קמ ע"ב)

מעיקרנו המזכה לעובר לא קנה לפי שלא תתקיים הקנאה אלא למי שהוא אדם נמצא בפועל והעובר אינו כן ומה שהצריך בכאן שיקנה מה שנתן לו אביו בלבד אם מתנה זו היא מתנת שכיב מרע תתקיים באמירה בלבד : וזה שאמר ילדה טומטום אינו נוטל כלום דהוי הוא אבל נוטל כפחות משניהם ושלקא דעתין שהטומטום בריה בפני עצמה ואינו ממין האדם השלם ולפיכך לא יירש ואפילו היה הוא לבדו קא משמע לן שאין הדבר אלא אם אין לו יורש אלא הוא יורש את הכל

הניח בנים גדולים וקטנים השביחו כו' : (דף קמג ע"ב)

כשהוציאו מקצת הנכסים על קנתם והשביחו הנכסים השבח לאמצע אבל אם הוסיף א' מהם משלו להשביח הנכסים השבח לאותו שהשביח ואף על פי שהוא אינו ממונה עליהם ואמרו האשה שהשביחה זה הוא כשהיא יורשת בעלה עם שאר יורשיו כגון שהיא בת ראובן שנשאת לשמעון ומת ראובן ולא הניח בנים זולתי אשת שמעון ואח"כ מת שמעון דודה ואשתו הנה היא יורשת אותו עם שאר אחי שמעון . והוצרך זה הענין האחרון לפי שיעלה על הדעת שהואיל שיש לה בזו שם טוב שהיא שולטת ומשבחת הנכסים שתמחול קא משמע לן :

אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות כו' : (דף קמד ע"ב)

האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב כו' : (שם)

זו האומנות עבודת המלך היתה והוא שהוציא על עבדי המלך מן האמצע כדי שיבא לו ריוח מן המלך אותה התועלת לאמצע הואיל שבא התועלת הסיבה בשביל מה שהוציא מן האמצע אבל אם עשה סחורה לעצמו או עשה מלאכה והרויח אותו הריוח הוא לו לבדו : וזה שאמרנו שיתרפא מנכסי עצמו לא מן האמצע הוא כשהוא סבב עליו אותו החולי בכוונה והוא שינהוג בעצמו במנהג שהוא ידוע אצל המון העם שהחולי יבא בסבתו בהכרח כגון שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה והתמיד בהם או שעמד זמן רב לחום השמש או לקור כי דין זה כדין מי שפושע בעצמו ובידו . ושושבינות הוא המתנות שנותנין קצת בני אדם לקצתם ממונם בעת הנשואין ואם נשא על דרך משל ראובן בתולה ויהיו אלה הנישואין באשתו שניה ונתן לו שמעון דינר בשעת אלו הנשואין כדי לעזרו בהוצאת חופתו ונשא שמעון אשה אחר כן חייב ראובן לתת לו מתנה כמו שנתן לו ואם לא נתן יכול שמעון לתבוע לראובן ויוציא ממנו הדינר ובלבד שיהיה שמעון נושא בתולה ותהיה האשה השניה לפי שראובן יכול לומר לו לא אעשה עמך אלא כדרך שעשית עמי ואם היה יעקב על דרך משל שנתן שושבינות בנשואי אדם אחד ואחר כך נשא יעקב אשה ובא לשם האיש ההוא ואכל ושתה ולא נתן מה שהיה ראוי לו לתת מן השושבינות ומת יעקב אותה השושבינות תחזור לאמצע בלי ספק ואם ראובן הוא ששלח השושבינות לאיש בחיי האב ולא הודיע שהוא שלח אותו משלו בלבד אלא שלח אותה מנכסי אביו סתם במקום אביו ואח"כ מת יעקב כמו שאמרנו כשתחזור השושבינות חזרה לאמצע ואולו פירש הוא או אביו כי זה הדבר הוא מתנה משל ראובן היה הדין שתחזור לראובן :

השולח סבלונות לבית חמיו שלח כו' : (דף קמו)

סבלונות משאות וגזרתן מענין נושא סבל שנושאין אותו מיד זה ליד זה ומה שאמר אפילו בדינר אין רצונו לומר למעט אלא לדקדק לפי שאם אכל פחות מדינר יגבה ופסק ההלכה שכל מה שישלח יגבה בין מרובין בין מועטין בין שלא אכל בין מת הוא בין מתה היא יחזור הכל מלבד מה שאכלו ושתו שאינו חוזר ואם המרדה היא תחזיר אפילו המאכל והמשתה ואפילו דמי הירק השלם וכל שכלה או אבד דינו כדין המאכל והמשתה

שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר כו' : (שם ע"ב)

לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר כו' : (דף קנג)

כששייר קרקע נאמר שדעתו היה שיעמוד מחליו ולפיכך שייר לעצמו מה ששייר ולפיכך לא יחזור בו ובלבד שקנו מידו על כל פנים ואם לא קנו מידו יכול לחזור ואפילו שייר לעצמו ואפילו מת שכיב מרע לא יקנה אותה מתנה משעת קיומה ככל מתנת בריא הואיל ואין שם קנין לפי שמעיקרנו מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין בין עמד בין לא עמד כשרוצה להקנותו אותו המקצת מחיים אבל אם אמר יהיו לפלוני כך וכך אחר מותו הרי זה קיים ודע כי אם שייר לעצמו מטלטלין כל שהוא דינו כדין מי ששייר קרקע ואם לא שייר לעצמו כלום יכול לחזור בו ממה שנתן ואפילו קנו מידו ושכיב מרע הוא החולה אבל אם הוא מצוה מחמת מיתה יש לו לחזור בכל מה שנתן כשיעמוד ואפילו נטל קנין ואפילו שייר דבר לעצמו אבל אם מת קנה כל מי שצוה לו שום דבר ואע"פ שלא קנו מידו על זה. וענין מצוה מחמת מיתה שיהיה החולה שיחשוב שימות על כל פנים מאותו חולי . והחכמים אומרים עליו הראיה הוא שיביאו ראיה אותם שיש בידם שטר מתנה בעדים שהיה שכיב מרע בעת כתיבתו וממה שצריך שתדע כי כשימות שכיב מרע ונמצא במתנתו קנין בין שהוא מתנה במקצת או בכל הנכסים אותה המתנה בטלה שיש לומר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אלא אם יהיה כמייפה את כחו והוא שיכתוב בשטר וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא או שזכה לו ע"י אחר כבר שלא יוכל לחזור ואפילו נתן כל הנכסים ואע"פ שיש שם קנין לפי שזכו על ידי אחר כבר נתקיימה בו המתנה ובא הקנין ליפות את כחו. ואין הלכה כרבי מאיר :

המחלק נכסיו על פיו רבי אלעזר אומר אחד בריא כו' (דף קנו)

[רבי אליעזר אומר] בשבת דבריו קיימין מפני כו' : (שם ע"ב)

כבר בארנו בפרק ראשון ממסכת קדושין הפנים שיתקיים בהם קנין הקרקע וקנין המטלטלין ר"א אומר שאי אפשר לשום אדם לקנות שום דבר אלא באותם הפנים ואפילו אם יהיה המקנה לזולתו במסיבה לא בדבור בלבד ואמרם אבל לא בחול רוצה לומר החולה כשחילק נכסיו בחול . ופסק ההלכה שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו ואין הפרש בין דבורו בחול או בשבת ואין צריך קנין כמו שהקדמנו אבל אם רצה הוא שיקנו מידו קונין ממנו אפילו בשבת שמא תטרף דעתו עליו אם היינו מטריחין עליו לחפש אחר עדים שידעו לכתוב ולחתום והלכה כחכמים והלכה זכין לגדול : ותרגום הרדידים כבינתא :

נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל כו' : (דף קנז)

מה שאומרים יורשי האב הבן מת ראשון ואח"כ האב אין להם תועלת על יורשי הבן לפי שיורשי הבן ירשו זקנים כשמת כמו שקבענו עיקר בפרק שלפני זה אבל אומרים זה לבעלי חוב דבן יורשי הבן רצונו לומר שאותם שזכו בנכסיו כמו שזוכים בהם היורשים · ומה שאומרים בית הלל בחזקתן רצונו לומר בחזקת יורשי האב :

נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל כו' : (דף קנח)

כבר בארנו במקומות מסדר נשים שזה כתובה נופל על מנה ומאתים שהוא שטר כתובה עם התוספת שהוסיף לה משלו ונכסים הם הנכנסים והיוצאים עמה נכסי מלוג וכבר בארנו זה לשם ומה שאמר בכאן נכסים בחזקתן הוא נכסי צאן ברזל ולא נתבאר בגמרא בחזקת מי והיתה המסקנא יחלוקו ולמדנו מזה שיורשי האשה נוטלין כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל בלבד וכבר נתבאר בפרק שביעי מיבמות ובהרבה מקומות אחרים איזה נכסים הם הנקראים נכסי מלוג ואיזה מהם נקראים נכסי צאן ברזל :

נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים כו' : (שם ע"ב)

זה שאמר רבי עקיבא בחזקתן רוצה לומר בחזקת יורשי האם והלכה כרבי עקיבא

פרק עשירי

גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו כו' : (דף קס)

גט נקרא כל שטר וכבר בארנו זה פעמים . ומקושר שטר מקופל כענין אותם הכלים המקופלים העשויים אצלנו במערב והם מקלף שמנגבים בהם להסיר הזבובים ומעט תקון אלה השטרות מפני שהיו באותם הדורות קופצים לגרש והתקינו לו גט מקושר כדי שיתעכב בעשייתו ומתוך כך שמא יעבור על כעסו בזמן עשיית אותם קשרים ולא רצו לשום הפרש בין (שאר) גיטי נשים ושאר השטרות והתקינו ג"כ שיהיה גט מקושר במקח וממכר וזולתם למי שירצה לעשותם כן והכל מודים כי כשיהיה מנהג המקום שאין כותבין אלא גט מקושר ואמר לסופר כתוב לי גט סתם ולא פירש לו לא פשוט ולא מקושר וכתב הסופר פשוט שהוא פסול ואם היה מנהג העיר לכתוב פשוט ומקושר ואמר הוא לסופר כתוב לי גט פשוט או אמר לו גט מקושר וכתב לו הסופר בהפך מה שאמר לו רבן גמליאל מכשיר הואיל ומנהג המדינה לכתוב כמו שכתב הסופר ולא יקפיד הבעל כגון זה וחכמים אומרים פסול עד שיכתוב כמו שאמר לו והלכה כחכמים:

גט פשוט עדיו בשנים ומקושר בשלשה כו' : (שם)

כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין כו' : (דף קסה ע"ב)

הודיענו כי כמו שגט פשוט בעד אחד פסול מדאורייתא כך גט מקושר פסול בשני עדים וכבר בארנו כי גט שם לכל שטר ולכך אמר כתוב בו . ואלה הזוזין הנזכרים בכאן הם דינרים שיש ארבעה מהם בסלע כמו שזכרנו פעמים כי הסלע ארבעה דינרין :

כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כו' : (דף קסז)

כבר בארנו פעמים כי השובר הוא מחילה . ומה שאמר לאשה רצונו לומר שטר שיהיה כתוב בו שאשתו מחלה לו כתובתה . ובלבד שידעו העדים שזה הוא פלוני ושם אשתו היא אותה שזכר שיש לחוש שמא יכתוב גם על שם אשת איש אחר ששמו כשמו ויוציא אותו הגט אשה והיא אינה גרושה וכמו כן השובר צריך שידע כי פלוני שם בעלה ובכן יוכל להעיד עליו וזהו פירוש מה שאמר ובלבד שיהא מכירן ומה שאמר והלוה נותן שכר ואפילו הוא שותפות כגון שיתן לו ממון לעשות בו סחורה ולא יהיה אצל אותו שמתעסק בו נכסים כלל וזהו הנקרא עסקא ודינו אצלנו פלגא מלוה ופלגא פקדון ואע"פ שאגיו בלבד הוא שהוא בתורת מלוה הוא משלם כל השכר

אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין כו' : (שם ע"ב)

אריסות הוא שותפות בפירות הקרקע וקבלנות הוא שמקבל הארץ בחלק מפירותיה ולפיכך הוא נותן השכירות ואפילו הוביר אותו כמו שנתבאר בתשיעי ממציעא : ושטרי ברורין התרצות כל אחד *מבתי דינין באיזה איש שיהיה שידין לו כמו שיתבאר במסכתא שאחר זו זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכמו כן לכתוב טענותיהם רבן שמעון בן גמליאל אומר שהוא יכתוב לכל אחד מבעלי דינין שטר אחד שיהיה בו טענותיו וזכיותיו ולחבירו אחד כמו כן ואינה הלכה אבל יכתוב שטר אחד ויהיה בו טענות כל אחד משניהם ואיך פלוני נתרצה בפלוני הדיין וטען כך וכך ופלוני נתרצה בפלוני וטען כך וכך :

מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו כו' : (דף קסח)

רבי יוסי סבר אסמכתא קניא והוא שיאמר אדם כשתעשה כך או כשיהיה דבר פלוני על ענין זה יש לפלוני עלי כך וכך מזהב וכיוצא בזה וכל מה שיהיה על דרך זה יקרא אסמכתא ואין מתקיים מזה כלום ואינו ראוי בשום פנים אלא א"כ נטל קנין על זה בב"ד חשוב ויתפיס זכיותיו באותו ב"ד ויאמר כשיהיה הדבר תעשה ממה שבזכיותי האלה כך וכך וראוי שיעיינו בזה הדבר שמא הוא אנוס ומגד האונס אינו יכול לקיים אסמכתא ואין שום ב"ד חשוב אלא כשיהיו סמוכין בארץ ישראל כמו שנבאר עוד :

מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים כו' : (שם)

מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף כו' : (דף קע ע"ב)

ולא ירע כחו של זה הוא רומז אל המלוה לפי שהיה זמן חובו מוקדם וישוב עתה מאוחר ענין הנזק בזה ידוע והוא שלא יטרוף מן הלקוחות אלא מזמן השטר השני והלכה כרבי יוסי וכותבין שובר על איזה ענין שיהיה :

שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן כו' : (דף קעב)

האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע כו' : (דף קעג)

המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב כו' : (שם)

אמרו לא יפרע מן הערב רוצה לומר שלא יתבענו קודם שיתבע הלוה . ודברי רבן שמעון בן גמליאל אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב אין מחלוקת בזה אבל מחלוקת חכמים בקבלן ופירוש המשנה כך המלוה את חבירו לא יפרע *בהן . קבלן הוא שיאמר לו תן לו ואני נותן לך וערב הוא שיאמר לו הלוהו ואני ערב או תן לו ואני ערב או הלוהו ואני נותן לך . ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל : וממה שצריך שתדע כי ערב דכתובה אינו חייב כלל על איזה ענין שיהיה וקבלן דכתובה הוא חייב שיתן ויתבע ממנו תחילה אבל זה אחר שידירנה בעלה הנייה ואחר כך יגרשנה כמו שזכר רבן שמעון בן גמליאל :

המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים כו' : (דף קעה)

יאמר כי המלוה גובה מנכסים בני חורין של ערב כשיהיה הערב קודם חתום שטרות וזה כגון שיהיה הערב בגוף השטר ואחר כן חתמו העדים וגם היה בו ופלוני ערב סמוך אל הלוה גובה המלוה מן הערב מנכסים משועבדים וכשלא נטל הערב בקנין אינו מחויב כלל בכל מה שזכרנו וזה כי פסק ההלכה שכל ערב צריך קנין על איזה דרך שיהיה אלא ערב דבית דין או ערב בשעת מתן מעות ובאיזה צד שיהיה זולת שני הפנים האלה לא יתכן בלא קנין : והלכה כרבי ישמעאל :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא בתרא

פסקי תוספות ממסכת בבא בתרא

השותפין פרק ראשון

א אם נהגו בגויל יותר מו' לא יעשו אך בפחות עושין ואפילו בהוצא ודפנא יש מנהגים שאין לסמוך עליהם. ד"ה בגויל : דף ב

ב בדבר שייך בו חלוקה ואירע בו ספק לא אמרי' ספיקא מהניח עליו הראיה. היכא דאיכא דררא דממונא לא אמרינן כל דאלים גבר. מגו במקום עדים לא אמרינן. שותפין לא קפדי אלא כשהיו הרבה ברשותו. ד"ה לפיכך :

ג היזק ראיה שמיה היזק. [א] (ד"ז בגמרא) :

ד פתילה כרם שנפרצה צריך להתרות בו פעמים לגודרה ואם יש תוספת מאתים בין מה שהוסיף בינתים קמא קמא בטיל. ד"ה אומר :

ה כלאים אלוין במחשבה כשמחזרו לעקרו אפי' הוסיף (בינתים) [מאתים. וכ"ה בפנים] מותר. ד"ה נתייאש : ע"ב

ו היזק נדמר שהוא בעצמו מפסיד אין לקונסו וגם אין לקנוס אלא (א) במזיד. ד"ה חייב :

ז משום היזק ראיה יש לשותפין לבנות הכותל באמצע וגם יסייעו בבנין. ד"ה בונין :

ח למאי דמסיק היזק ראיה שמיה היזק ה"פ אין חולקין חצר באמצע אפי' אם רוצה להכניס בתוך שלו אפי' בפחות משיעור חלוקה : כן משמע בד"ה מאי לאו :

ט כשמשעבד עצמו להנאי אחד לא הוי קנין דברים. ד"ה קנין : דף ג

י שלא בפניו צריך לומר לך חזק וקני ולהם אמר ליה קם רוח פלוני ואני רוח פלוני והחזיקו פני. ד"ה רב אשי :

יא בית הכנסת אין ישנין בהן אפילו ערא'. כשהן חריבין עושין בהן כל צרכן לבד מקלות ראש. והאור ליכנס לתוכו (ב) מפני הגשמים ולצורך בית הכנסת מותר לישן בה כמו בליל יום הכפורים וכן אוכלין שם בעיבור (ג) שנים ולכך מצריך לבדוק חמץ שם. ד"ה וצייליה: ע"ב

יב יורד לשדה חבירו שלא ברשות ידו על התחתונה. ד"ה דמי : דף ד ע"ב

יג המקיף חבירו מג' רוחות וניקף גדר הרביעית מגלגלין עליו הכל. ד"ה ור' יוסי :

יד ארבעה בני מצרי דקדם חד וזבין זביניה וזביני ומצרן מצר אחד כמצרן משלש רוחות והרים הוי כמצרן. ד"ה ארבעה : דף ה

טו זה נהנה וזה לא חסר וגלי דעתיה דניחא ליה בהנאה חייב. ד"ה אע"פ :

טז סתם הלואה שהוא שלשים יום לא חשיב תוך שלשים כתוך הזמן אם אמר פרעתי תוך שלשים נאמן. ד"ה הקובע :

יז אין עדים שהלוהו או שקבע זמן נאמן לומר פרעתי מגו דאי בעי כפר. ד"ה וכא :

יח בכור שמת אביו בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה. השכיר בית ונפל ביתו רשאי להוציאו : ד"ה כי היכי. ע"ב

יט אין נפרעים מיתומים קטנים אפילו תוך שלשים. אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וכן בפני יתומים. ד"ה אפי' :

כ אין אדם פורע תוך זמנו הוציא עליו שטר וא"ל השבע לי שלא פרעתיך תוך זמנו אין צריך לישבע. ד"ה אע"ג :

כא אמרו עדים פרעו תוך זמנו פטור אמרו לא פרעו כלל גובה מיתומים בלא שבועה: יבמה שאמרה תוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו לבעול. אחר שלשים מבקשים ממנו. יטען על ביתו ולא יעמד היא נאמנת. ד"ה מי :

כב מנה לי בידך והלה אומר לא היו דברים מעולם ובאו עדים ואמרו לוה ופרע צריך לפרוע עוד. הודה לו שחייב לו ושוב אמר לא לויתי חייב לפרוע ולא מצי אמר לא לויתי כלומר כי פרעתי. ד"ה כל : דף ו

כג למעלה מד' אין מחייבין לבנתו. סמך לו מקצת כותל ועשה היכר שיוסיף כעין שיני חומה ומקום לקבוע בו קורות חייב בכולו. ד"ה ומודה :

כד היכר שגגה בכותל חבירו הוי בחזקה שסייע בכותל. ד"ה האי : [ועיין ד"ז בגמ'] : ע"ב

כה כל חזקת תשמיש דמפרש בגמרא הויא חזקה לאלתר ולא איירי בשלש שנים. ד"ה ואי.

כו שני בתים כל אחד עושה מעקה לחצי גגו ודוקא בשני צדי רשות הרבים ולא בזה אצל זה. ד"ה בשני :

כז בנה כנגד הרקלין חבירו ומאפיל קצת לא מצי מעכב. ד"ה א"ל : דף ז

כח מכר בית ושייר חצר יש לו דרך. מוכר בעין יפה מוכר. ד"ה אין : ע"ב

כט אחין שחלקו ונטל זה בית וזה עלייה וחצר אין סומך סולמו בכותלו לעלות לעלייה. ד"ה ולא :

ל כל מקום שאין בו סכנה מחשבין לפי ממון יש בו סכנת נפשות מחשבין לפי נפשות. ד"ה לפי שבח :

לא לצורך החומה כל הקרוב לחומה נותן יותר מן הרחוק אבל עשיר הרחוק נותן יותר מן העני הקרוב דגם לפי ממון גובין. ד"ה לפי קירבת :

לב אין להטיל מס על לומדי תורה. ד"ה לא : דף ח

לג מקבלין מן העכו"ם נדרים ונדבות לצורך בית הכנסת. [ד"ה יתיב] :

לד אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולפדיון שבויין. ד"ה פדיון :

לה נדב מנורה לבית הכנסת אסור לשנות לדבר הרשות. פרוטה זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה ולא אחרי כן. מכל מקום בני העיר יכולין לשנותה אף לדבר הרשות (ד) ולתת מעות הקופה לשומרי העיר. ד"ה ולשנותו ע"ב

לו אין עושין הרהס של נכרי כיוה מבנים. ד"ה כי פא :

לז טופין לבא לצדקה. ד"ה אכפיה :

לח אין נדון דין מרומה לעשיר. ד"ה דין :

לט גבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות. ד"ה ומלמדי :

מ אין מחלקין תמחוי בלילה. ד"ה אין : דף ט

מא לעני מתנין שלש סעודות לשבת אבל אם היו לו כבר י"ד סעודות לא יטול מן הקופה כי אין לו להתחיל וליטול סעודה אחת בתחלה לו. ד"ה שבת :

מב המחזיר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו כדי סעודה אלא מועט יתנו לו. ד"ה לא :

מג כשהיה נבלה מטמא כלים אפי' שאין לבוש בהן. ד"ה דהא : ע"ב

מד רוב דברים אין עומדים לאדם בעולם הזה אלא מצות גדולות וצדקה מצלת בעולם הזה ממיתה משונה ורובן מצלות אחר מיתה לעולם הבא. ד"ה ואיזו : דף י

מה אין ממנין אלא גבאי נאמן כמו שנתחלפו מעותיו בצדקה ומילקן לעניים וכן תפילין צריכין גוף נקי שלא יישן בהן ולא יפיח אבל לא שיהיו צדיקים כאלישע. ד"ה אלא : ע"ב

מו אין לאדם ארבע אמות נגד פתחו במבוי אלא בחצר. ד"ה אחד : דף יא ע"ב

מז חצר הקבר העומד בתוכה טהור קבר [ב] מטמא אפי' מן הצד במגע. ד"ה פרץ : דף יב

מח מצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו. ד"ה מצר :

מט יכולין לכתוב בכתובה בי נשא כשאביה קיים. ד"ה אמיגרא (וע"ש) : ע"ב

נ שני אחין שרוצין להשתתף אין כופין לשלישי לתת חלקם יחד. ד"ה כגון :

נא אין (ה) אחד יכול לכוף אחיו לתת חלקו אצל בית שיש לו כבר. (ד"ז בגמרא) :

נב אם אחד (ו) רוצה לחלוק לכמה חלקים אין שומעין לו. ד"ה מעלינן :

נג (ז) גוד או איגוד יכול לומר אפילו בהרבה דמים יותר משויו ואין נראה לריצב"א : ד"ה אית : דף יג

נד בנים שנשתתפו אחד במנה ואחד במאתים השכר לאמצע בשור לחרישה ועומד לחרישה. ד"ה בשור :

נה שבת שייך בצד עבדות ובאשה. ד"ה שנאמר :

נו פרדה מרביעין עליה מינה ומותר לרכוב עליה. ד"ה כופין :

נז אחין עני ועשיר שנפלו להן בית ומוצאין להשכירו השכר לאמצע. ד"ה אם : ע"ב

נח אסור להניח נביאים או כתובים על תורה אם לא שמדובקין יחד. ד"ה מדביק :

נט מותר להניח נביאים על כתובים או כתובים על נביאים. ד"ה ר"י :

ס היה פרשה פתוחה למטה יניח שיטה אחת וכן היה תומה למטה יניח ארבע שיטות ריצב"א פי' דאין להיות תומה למטה אפילו יניח ארבע שיטין ובין נביא לנביא מותר. ד"ה ומסיים :

סא עושה לספר [ג] תורה בראשו כדי היקף ובסופו לגול עמוד. מצוה מהדרה כלפי ראשה. ד"ה ועושה :

סב תורה נביאים (ח) בכרך אחד אין חולקין השותפין. ד"ה שאם : דף יד

סג גויל הוא העור שלא הסירו כי אם השיער וכותבין עליו במקום שיער ויש קולפין לשנים ולצד השיער קרוי קלף וכותבין עליו במקום בשר והשני קרוי דוכסוסטוס וכותבין עליו במקום שיער וקלפים שלנו דין קלף להן ולא דוכסוסטוס ולכך כותבין עליהם תפילין שאינם כשרים על דוכסוסטוס אלא על הקלף ואע"פ שאינו מעופץ והוא דיפתרא שאין כותבין עליה ספר תורה תפילין ומזוזות תיקון שלנו הטוב. ד"ה בגויל :

סד קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה וגו' והוא קרוי תורה. ד"ה דילמא :

סה נכנסים לבית קדשי קדשים לתקנו ולהוציא ספר תורה שלא יתעפש ויתקלקל : ד"ה שלא יהא :

סו ספר תורה עם עמודיו הקיפו שש טפחים. ד"ה פרי : ע"ב

סז שנים לא יקראו בתורה בקול רם אלא החזן יסייע בלחש ועתה נהגו שהחזן קורא שלא לבייש את שאינו יודע. שמנה פסוקים אחרונים שבתורה אין להפסיק בהן. ד"ה שמנה : דף טו

לא יחפור פרק שני

סח יכול למחות בחבירו שלא לסמוך אולי לא יסירנו כשיצטרך לו אף כי עכשיו אין היזק : ד"ה מרחיקין : דף יז ע"ב

סט כשאין שם היזק סומך המזיק רק באילן שעשוי לימים רבים והכי שם אפילו סומך באיסור נותן לו דמים מה שאין כן בעלמא. ד"ה ואי : דף יח ע"ב

ע מותר להטמין המים בסלעין שהאש יוצא מהן. ד"ה משום : דף יט

עא המבריך הגפן זורע מעיקר הגפן שלשה טפחים ומן הצדדין פחות משלשה ועל גביו אסור אבל שאר אילנות מותר אפילו על גביו. היה גדר בינתים זה סומך לגדר מיכן וזה מיכן. ד"ה המבריך :

עב חלון העשוי להתמיש שיעורו להביא טומאה בפותח טפח וכשיתמעט משהו אינו מביא טומאה. העשוי לאורה וכידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול ואינו ממעט במשהו אלא שלא יהא בשירים רום אצבעיים על רחב גודל ומאור שאינו עשוי בידים כגון חרוהו מים או שרצים שיעורו מלא אגרוף ואחד כראש כל אדם. ושאינו עשוי לא לאורה ולא לתשמיש אלא לאוור גשת ופרדסים שיעורו כמקדח ביטנים. ד"ה רקיק : ע"ב

עג כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה ובית שסיכבו בוריים כשלו אם עשה כהן מעשה. ד"ה ותיפוק:

עד אוכל שאין בו כביצה מטמא בטפח. ד"ה שנילופה :

עה במן מכשיר גלא מוכל. ד"ה מי :

עו דבר החוצץ צריך שיעמוד בפני עצמו ולא כלי. ד"ה רואין.

עז כלי חרס הסותם כל החלון לא בעי ביטול אבל למעט מהשיעור בעי ביטול. כלי מן העשוי לנחת לא בעי ביטול. ארון שבו ספר תורה אסור לטלטלו לבטלה ולבטנו לדבר אחר. ד"ה היה : דף כ

עח מהכת על ידי אבל מצוה כחלל להיות אבי אבות הטומאה. ד"ה בתכיות :

עט זרעים שמתגנענין אין מביאין טומאה ולא חוצצין וכן עוף הפורח. ד"ה בשלו :

פ בן חמש למקרא בבריא לגמרי. ד"ה בכליר : דף כא

פא אין בן מבוי יכול לעכב בחבירו באותו מבוי לישב אצלו מפני הקול. ד"ה אחד. וע"ש בפנים :

פב אין למכור ביתו לעובד כוכבים אצל בית ישראל אם לא שהישראל אין חפץ לקנותו. ד"ה ולא :

פג פחות מחמשה ועשרים תינוקות אין כופין בני עיר זה את זה להשכיר לכן מלמד. ד"ה סך :

פד רמיה היה שמשמע את תלמידו ואין מבחין בטעותו אבל אם גם רבו טעה אין זה טעות. ד"ה פר"ת

פה כתב בשרות בטעות הוי פסידא דלא סדר אבל ספר יכולין להגיה. ד"ה ספר : ע"ב

פו מלמד תינוקות בטעות פסידא דלא סדר שמתבטל לוחה טעה. ד"ה ומקרי :

פז עני המהפך בחררה לא מיקרי רשע אם לא יכול להשתכר במקום אחר או שאומנותו בכך ולהכי נכסי עובדי כוכבים שמכר בדמים וישראל החזיקם אפילו רשע לא מיקרי. ד"ה מרחיקין :

פח כשיש מלמד תינוקות אחד במבוי כופין שלא יושיב אחר שם. (ד"ז בגמרא) :

פט בר מבואה אבר מבואה דידיה לא מצי מעכב ולא יכנס לעיר אפילו רצה לתת מס אם לא זכה (או) על ידי אבותיו מתקנת רבינו גרשום :

צ בני אדם הבאין לשוק מותרין להלוות לעובדי כוכבים דאתו מעלמא ולא לבני המקום ודוקא בשוק אבל לאהדורי לא. ד"ה מעלמא : דף כב

צא יש לסתפון שמת אדם על ידו דמי שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצת ה'. ד"ה א"ה :

צב אין לסמוך כתלו לכותל חבירו תוך ד' אמות. (ד"ז בגמרא) :

צג כמלא רחב חלון ירחיק מצד אחד וכשיש כתלים משני רוחות מכל צדי חלון ארבע אמות. (ד"ז בגמרא) :

צד גרמא בניזקין פטור וצריך להרחיק. ד"ה זאת. (וע"ש בפנים) : ע"ב

צה כל היזק המצוי ורגיל לבוא קנסוהו לשלם. בה"ד :

צו אפילו בחזקה שמשתמש בשל חבירו צריך טענה : ד"ה והא : דף כג

צז קנין מהני לנזקין. ד"ה אין :

צח קוטרא שהיא כבבן שיש בו רוב עשן. ד"ה בקוטרא :

צט בית הכסא שהיו מגולין אין חזקה לכן אבל שלנו שהוא מכוסה יש חזקה (ט). בה"ד :

ק שבעה טובי העיר רשות בידם למחול על רשות הרבים. ד"ה אחולו :

קא אין הולכין בממון אחר הרוב אלא היכא דליכא חזקת ממון. ד"ה חוץ : ע"ב

קב רוב וקרוב הלך אחר הרוב אפילו הוי קורבא דמוכח. ד"ה רוב :

קג ספק ערלה בחוצה לארץ מותר. ד"ה לימא : דף כד

קד היזק שמזיק על ידי רוח צריך להרחיק [ד] :

קה נטע גרעין אצל קרקע חבירו אע"פ שיגדל אין צריך להרחיק. ד"ה אבל בפנים : דף כו

קו אין לקוץ אילן הטוען פירות אם לא שמקלקל ביותר. ד"ה הנא :

קז מותר לסמוך הא"כ היכא גירא דיליה [ס]. (ד"ז בגמרא) :

קח הולכה לקרקעות עד הפלגא. ד"ה ולכתוב : דף כז

חזקת הבתים פרק שלישי

קט עיקר חזקה בנועל וגודר הסדה ואין מניח אדם לכנוס ומהנה עם הוריעם ולא נעילה לחוד. ד"ה ג' חדשים : דף כח

קי אין השור נעשה מועד אא"כ מעידין בפניו אפילו אם ידוע שהעידו בבית דין. ד"ה אלא מעתה מחאה : ע"ב

קיא אין צריך לבוא לעיר אחרת למחות. כל היכא דאין מועיל מחאה לא הוי חזקה. ד"ה אלא: דף כט

קיב אין שלית נאמן לומר נתתי למלוה מעותיו [ו]:

קיג בכל עדיות יש לחקור העדים יפה. העידו על חזקת הימים ואין יודעין הלילות מסתמא דר בו אם לא שמערער מכחישו. ד"ה אמר :

קיד העדים אין צריכין לידע שהמערער לא היה כלל באותו בית. ד"ה בשכוני : ע"ב

קטו אם אין עדים למערער שהיה שלו נאמן המחזיק לומר קני' מידי וזבנה מינך או דר בו חד יומא מגו דאי בעי אמר לא היה שלך מעולם אבל הודה שהיה שלו או ליכא מיגו למערער לומר מגו דמזיקא הוה טפין הכי. ד"ה לאו : דף ל

קטז האומר של אבותי היה שמעולם היתה שלהן ולא שלקחה עד שיערש (י). ד"ה (אמר רבה) [מה לי לשקר] : דף לא

קיז צריך עיון אם טוען ונפיק מכ"ד וחוזר אי מצי לפרש דבריו הראשונים (כ). טוען וחוזר וטוען לפרש דבריו. ד"ה ומודו :

קיח לא שייך מגו בשני עדים דאין דעת שניהם שוין. ד"ה וזו : ע"ב

קיט קול פוסל קודם שבא סעד לכשירו. ד"ה והאמר : דף לב

קכ לא מבטלינן קלא היכא דאיכא לא מקנתא. ד"ה ואתא :

קכא חזקת הבל מועלת לבן. אשה שאומרת נתגרשתי שלא בפני בעלה או עדים שהיו לה אינה נאמנת. ד"ה אנן :

קכב במקום שאין מגו אא"כ יעקר קודם איש מגו. ד"ה אימי : ע"ב

קכג קול יצא שהיה עתה של אבי יתומים לא שייך מגו לקוח בידי אבל אם היה הקול שתחלה היה של אביו איכא מגו. ד"ה נפק :

קכד אין נזקקין לנכסי יתומים משום צררי. ד"ה אמור : דף לג

קכה היה ידוע שמשכנתא בא לידו שוב אין נאמן לומר לקוח[הוא]בידי וכי האי גוונא באומן ואריס וגזלן והנכרים העשויים להשאיל ולהשכיר דשוב ליכא חזקה. ד"ה הכבשים :

קכו נשבעין על קרקעות מדרבנן. אין נשבעין על טענת שמא. ד"ה מגו :

קכז אמר ספר תורה שכתבתי שלא לשמה נאמן להפסיד שכרו ולא לפסול בספר תורה לפי שהספר תורה ביד לוקח והוי כידוע שנכתב לשמה אך שמודה שהפסיד שכרו אבל אם היתה בידו אם מאמינו על שכרו שהיתה שלא לשמה יש להאמינו גם על פסול ב"ת וכל כהאי גוונא. ד"ה ה"נ :

קכח דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוח הוא בידי אין נאמן כשאין ברשותו. ד"ה ואי : ע"ב

קכט אין נאמן לומר לקחתי אילן פלוני לקוץ כי אם ללקט פירות. ד"ה אייל :

קל כשיש עד המחייבו שבועה דאורייתא צריך לישבע או לשלם ואינו פוטר את עצמו במגו. ד"ה הוי מחויב : דף לד

קלא מתוך שאין יכול לישבע משלם. כשניהם תופסין על השבועה חולקין. ד"ה וכל :

קלב כשבנים אוחזין הוי כידוע שהוא של שניהם וכן שנפקד על ידם וחולקין. ד"ה ההוא : ע"ב

קלג שני שטרות היוצאין ביום אחד של שעבוד חולקין בשעבוד איכו מל אלא משעה שמוכיח שמתחלת דהיינו למחר אבל מתנה ומכר באותו יום עצמו זכה ואמר שודא. ד"ה ומ"ש :

קלד שני שטרות ביום אחד ואין ניכר איזה ראשון זה שמסר לו תחלה קנה אבל בשני ימים זה שחתם תחלה זכה. ד"ה ושאול : דף לה

קלה שודא דדיינא יתן הדיין למי שירצה. שודא שייך אפילו במתעלטין ובדיין מומחה דוקא. ד"ה שודא:

קלו אין הלכה כסומכוס קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו בר מהיכא דפליג רב נחמן. ד"ה ומ"ש מהא :

קלז חטף מגזלנין אין מוציאין אותו מידו אפילו יכתבו הרשאה זה לזה. ד"ה אין : ע"ב

קלח גזל ואינו יודע ממי עושה בהן צרכי הרבים ואפילו הכי אינה תשובה שלימה. גזל מה' בני אדם ואינו יודע ממי משלם לכל אחד ואחד. ד"ה דתני :

קלט זמורות גפן של כלאים שהיו קודם שנזרעו בו ולא הוסיפו כי אם הפירות הן מותרין אבל זרוע מעיקרו נאסרו לכל. ד"ה ב"ג : דף לו

קמ נרה שתים זו אחר זו לכ"ע לא הויא חזקה. ד"ה נרה :

קמא שלשה אילנות גדולות ממשע"י לבית סאה. והכלן בשלש שנים לא הויא חזקה. ד"ה ממעט :

קמב כרם הנטוע פחות מארבע אמות א"צ להרחיק ממנו [ז]ארבעה או שלשה טפחים כדין גפן יחידי ואינו חוזר עליו מעורכי המלחמה. ד"ה אינו : דף לז ע"ב

קמג מלוה על פה אפילו בכמה עדים אינו גובה מן הלקוחות. ד"ה לית : דף לט ע"ב

קמד האומר דבר בפני שלשה אין בו משום לשון הרע. ד"ה לית :

קמה אין צריך למחות בסוף כל שלש ושלש אם מכרה מערער לאחר הויא מחאה : (נ"ע בד"ה וצריך)

קמו אם נתברר שלא שמע המחזיק המחאה הויא מחאה. נוהגין עדים לשלות עדותן בכתב לב"ד. כתבו בתוך המחאה פלוני עם לבכות והוא לא ליום אפ"ה לא מיתוי כעיקרא. ד"ה מחאה :

קמז אם ידוע שנעשה קנין אפילו ביחיד מהני פשרה ביחיד וצריכה קנין. ד"ה קנין : דף מ

קמח קט מינים כותבין שטר בלא רשותו אך יכול לחזור בשטר כל זמן שלא נכתב. ד"ה ואין :

קמט שטר שכתוב בו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא כשר אפילו לא ליזם כן ולפירוש רבינו חננאל לשופרא דשטרא בעלמא כתבינן הכי. ד"ה איכא : ע"ב

קנ אמר המחזיק מפלוני זבינתיה דזבנה מינך

הגהות

[א] ד"ה סברוה : [ב] פתוח כצ"ל : [ג] מלת תורה ט"ס גם בפנים וע"ש בהגהות רש"ש : [ד] דף מו סד"ה ויקא. דר"ה פוסק כו' : [ה] ד"ה נגלן : ע"ב : [ו] ד"ה הני : [ז] אלא ו' או ג' טפחים כצ"ל ור"ל ו' טפחים

הגהות כת"י

(א) כשעושה:(ב)בחמה מפני החמה ובגשמים: (ג)בחדש ומלת שם ליתא: (ד) הא דבני העיר יכולין לשנות דוקא בשוה דבר ידוע אבל אם עשו נדבה לצורך עניים או לפדיון שבוים אין יכולים לשנות:(ה) אדם:(ו) אחד מן השותפים רוצה:(ז) כתוב על הגליון יש אומרים דלא אמרי' דינא דגוד או איגוד אלא כשיד שניהם שוה לקנותו ורב

אנ"ס כתב שבכל מה"ג כתובה ולא חיישינן אי לית לנתבע וכן עיקר וכתב הר' יונה דדינא דגוד או איגוד דגוד או איגוד לא שייך אלא ביורשים או במקבלי מתנה אבל אם לקחו בית שאין בו כדי לזה ולזה אין אחד מהם יכול לומר לחבירו גוד

או איגוד שבכי לדעת שיהו שותפין לקנותו ולא למכרו ונראה דבריו להרא"ש : (ח) וכתובים : (ט) וכתב ר"ה אפי' יש לו עדים שקנהו ממנו אינו מועיל ולר"י עדים מועילין וכן עיקר: (י) כל דבר שאיכם חולקין ואין

לאמר מהם כן לו מלחברו כל דאלים גבר וכל מי שגברה ידו פעם אחת הוא שלו עד שיביא חבירו ראיה אבל בלא ראיה אפי' תגבר יד שני לא שבקינן ליה לאפוקי מיניה:(כ) מה שאדם טוען הוא לב"ד יכול לחזור ולטעון בב"ד אפי'

לא הויא חזקה עד שיאמר אתה מכרתה. ד"ה שלא : דף מא
קנא מחילה בטעות לא הויא מחילה. אבק רבית אין יוצאה בדיינין. ד"ה א"ל :
קנב נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול בד"מ נתקיים העדות בשאר. ד"ה נחלקה : ע"ב
קנג אין מחזיקין בנכסי מי שהיה קטן במיתת האב והגדיל אחרי כן. ד"ה בפני : דף מב
קנד פירות העומדין ליקצר אין בעל חוב נוטל מהן. היורד לשדה חבירו שלא ברשות נוטל כקבלן הנוטל שכרו והוא יותר משכיר יום. ד"ה שבה : ע"ב
קנה מוכר שדהו שלא באחריות ואית ליה ארעא אחריתי מעיד לו עליה ואינו נפסל. ד"ה מפני : דף מג
קנו א"נ תחילתו וסופו בכשרות כשאין הפסול בגוף אלא בנוגע בעדות. ד"ה ונחלקו :
קנז שותפין שכל אחד משמר שלו ושל חבירו ואחר כך אירע אונס הויא שמירה בבעלים ואם התחיל האחד קודם השני פטור והראשון חייב. ד"ה אמאי : ע"ב
קנח יאוש מהני בקרקע. ד"ה דוקא : דף מד
קנט גזל ועשה תשובה והניח דבר המסוים כגון פרה וטלית חייבין להחזיר לכבודו. ד"ה ונוקמה :
קס הקדש מפקיע מידי שעבוד אפילו אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי מה שאין כן במכר ; ד"ה שורו : ע"ב
קסא כותבין בשטר דלא כאסמכתא צריך עיון אי דוקא במטלטלי אגב מקרקעי או אפילו במקרקעי לחודיה. ד"ה והוא :
קסב כותבין בהרשאות ארבע אמות בחצרי ואפילו אין לו כיון שמודה כן ותוב הוא לו בזמן הזה. מכר לו פרה וטלית אין מעיד לו עליה. ד"ה דלא :
קסג מכר לו באחריות וטורפו ממנו צריך להביא ראיה שבדין טרפוה ממנו [ח] : ד"ה דינא : דף מה
קסד ראו טלית חבירו בידו שוב אין נאמן לומר לקוח הוא בידי. ד"ה אי : דף מו
קסה אם אין לנוה אלא זיבורית גם קבלן לא יתן לו אלא זיבורית. ד"ה קבלן : דף מז
קסו אומן שירד מאומנתו יש לו חזקה בכלים שנתנו לו אחרי כן או קודם ושהו בידו כשיעור שרגילין להחזירן וכן בן אומן די"ש לו חזקה שעשה אחר מיתת אביו (ל). ד"ה ירד :
קסז בן שלא חלק ואשה שלא נתגרשה שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין בידו. ד"ה ראייתן : ע"ב
קסח כל דבר שמחויב לעשות הויא כמו מכר *) דקרבן הוא מחויב וכן לגרש אשתו שכופהו לגרשה ושלא כדין הויא כמתנה דתלו' ויהיב לא הויא מתנה. ד"ה אילימא : דף מח
קסט אונס שכופין להוציא כשר ע"י ערכאות שאומר (מ) עשה מה שישראל אומר לך. ד"ה גט :
קע תלו וזבין או מחמת אונס אחר הויא זביניה אם לא מסר מודעא כתבינן מודעא אזביני תלו ויהיב לא הויא מתנה אפילו לא מסר מודעא אי ידעי עדים אונסו ואי מסר מודעא אפילו לא ידעי באונסיה כתבינן וכן בגיטין ביטל מודעא בשטר זביני הויא ביטול ואפילו אמר כל מה שאבטל לא יהא ביטול במתנה אי ידעינן באונסיה לא מהני ביטול ואי לא ידעינן באונסיה ומבטל מודעא מדעתיה ביטולו ביטול ולכך כתבינן במתנה ביטול מודעא. ד"ה אמר רבא :
קעא עדים שהעידו על שטר שהוא כדין שת אין נאמנים לפוסלו אפילו במגו. ד"ה אמר ר"נ : ע"ב
קעב כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך מכרה ונתנה קיים והבעל אוכל פירות. ד"ה דכתב לה דין : דף מט
קעג ניתן לה על מנת שאין לבעל רשות או נתן לה הבעל קנתה ואין הבעל אוכל פירות (נ). ד"ה בכתב :
קעד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (ס). ד"ה וכדרב :
קעה בעל שאומר איני פודה ואיני אוכל פירות או אשה שאומרת איני נפדית ואיני נותנת פירות לא אמר כלום. איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה. ד"ה יכולה : ע"ב
קעו ואין הבעל יכול לומר בדלא ספק לאי מעשה ידיך במזונותיך. בא"ד :
קעז בכתובה כותבין שלשה ענינים מנה ומאתים ונדוניא דהכנסת ליה וצבי פלוני והוסיף כו'. ד"ה ה"ג :
קעח שלשה שדות הללו ובשאר כל נכסים עד זמן שטורפת מקחו קיים ואחר כך בטל. ד"ה אילימא : דף נ
קעט כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותך מתה יורשה. ד"ה כמאן : ע"ב
קפ כתב על דבר שיכול לזייף בגיטין ושטרות העומדין לקנות בו כשר ולא בשטר העומד לראיה. [ט] ד"ה כתב לו : דף נא
קפא מתנה שכתב בה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא : ד"ה למה
קפב נתן לה מתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות מה שאין כן בשאלה ובמתנה נמי ילקח בהן

*) אולי צ"ל וקרבן

קרקע ויאכל פירות נגד השוכר המקום מושכר ליורשיו עד הזמן. ד"ה במתנה : ע"ב
קפג קיבל מן האשה יחזיר לאשה אפילו אמר הבעל שהוא שלו אומרת האשה הן לפלוני שהוא שלו נאמנת. תקף הבעל מידה אינה יכולה להוציא מידו ולומר של פלוני הן ודוקא במעות טמונות ולא בשאינן טמונות ואם תקף מוציאין מידו ואם היא נושאת ונותנת בבית אינה נאמנת לומר לא שלי הן ולא של פלוני הן ואם אינה נושאת ונותנת בחיי בעלה וממון בעלה מצוי בידה צריך עיון אי הוי כנושאת ונותן כל היכא דאיכא למיתלי שבא לה ממון ממקום אחר מהימנא. ד"ה קבל :
קפד אין לקבל לכתחלה פקדון מן הקטן. ד"ה קבל : דף נב
קפה אחין שחלוקין בעיסתן ואמר שלי הוא נאמן במגו [י] (ד"ז בגמרא) :
קפו דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין בידי אינו נאמן בכל ענין. ספרים הוו עשוין להשאיל ולהשכיר ובאדם שגם ורגיל בו. ד"ה דברים : ע"ב
קפז בנעילה לחודא הוי חזקה בנכסי הגר. מסירת מפתח הוי כמקום לך חזק וקני. בשכיב מרע שהתירו להקנות בשבת. בדיקא חמץ תלוי במפתח שיכול לכנוס בתוכו. ד"ה נעל :
קפח רפק בה פורתא לא מהניא אלא בקרקע העומד לחרישה. סיוד וכיור מהני בנכסי הגר. ד"ה ליבני : דף נג ע"ב
קפט מצא מצעות בנכסי הגר ושכב עליהן או הלך בבית לא מהני. ד"ה המציע :
קצ אגר קנה שלא מדעתו דבר שאם היה יודע היה מתכוין לקנות אבל אם יודע ואינו מכוין לקנות לא וכן דבר שאינו הווה לימצא. ד"ה אדעתא : דף נד
קצא קנין של נכרי במשיכה מלבד עבד עברי דהוא בכסף. ד"ה נכרי : ע"ב
קצב המחזיק בנכסי עכו"ם שקיבל דמיהן מישראל רשאי הלוקח לתבוע מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העכו"ם ויגזול את המחזיק ואם המחזיק יכול ליטמע מן העכו"ם יטמע אע"פ שהלוקח מפסיד אך אם המחזיק בעי לפרוע לו מעותיו אם יפקיע הראשון הקרקע מידו על ידי עכו"ם הוה ליה ממש מסור. ד"ה וישראל :
קצג נכסי כל אדם משועבדים לאשתו לכתובה ובעל חוב לא חשיבי דהוי כמו המשועבד למס מלך דאפילו קרקע אגף זוז משועבד לדבר מועט. ד"ה אם כן : דף נה
קצד ספק ספיקא [כרש"י] חכמים מטמאין ורבי אלעזר מטהר. ד"ה ר"א : ע"ב
קצה המשכיר בית לחבירו יכול להקדישו. ד"ה אסור : דף נז ע"ב
קצו המודר הנאה מחבירו אסור בדריסת רגל דחצר ודקטנה מותר במקום שכמוה משכירין אפילו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש אסור. ד"ה רבינא :
קצז קברי עכו"ם אין מטמאין באהל וכן בקבר שלפני הדיבור אין מטמאין אלא במגע. ד"ה מניין : דף נח
קצח דיין שחייבוהו שבועה ושילם ולא רצה ליסבע לא מיפסל לדין. ד"ה כל : ע"ב
קצט חלון צורי או העשוי לאורה אפילו למעלה מארבע יש לו חזקה. ד"ה למטה : דף נט
ר זיז לפני חלון היוצא לרשות הרבים אין להניח עליו בשבת אלא כלים השבורים. ד"ה ואפילו : ע"ב
רא מי בורות ויין המבושל פסולין לנסכים. ד"ה מים : דף ס ע"ב
רב כשידוע לו שאם יוכיחנו לא יקבלו ממנו אל יוכיח אבל בספק צריך למחות. ד"ה מוטב :

המוכר את הבית פרק רביעי

רג בית המקדש שני היה חלוק מבית ראשון. וכן דלעתיד. ד"ה והתא : דף סא
רד מכר לו מקרקעי כל קרקעותיו מכורין ריב"ס. כל שסופו לחזור לבעלים הוו כחזקתן. ד"ה אדעתא : ע"ב
רה כל נכסי לפלוני גלימא איקרו נכסי. נותן בעין יפה נותן. ד"ה ואי : דף סב
רו כל היכא דמספקא דינא לגמרא ולא מפרש אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי לא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וסבירא ליה כחד מינייהו ועבד מאי דעבד עבד ואי מספקא ליה הלכתא המוציא מחבירו עליו הראיה (ע). ד"ה איתמר : ע"ב
רז לוי המוכר קרקע על מנת שמעשר שלו לא הוי ככהן המסייע בבית הגרנות : ד"ה ע"מ שמעשר : דף סג
רח המוכר בית לא מכר הגג. ד"ה ע"מ שדיוטא :
רט כתב לו עומקא ורומא לא קנה גג שיש לו מעקה. ד"ה אהני : ע"ב
רי צינור הסתום מגלם נדדין לא חשיב כלי וצינור שחקקו ופרון מפני רוחות וחטטו לקבל צרורות פוסל המקוה ודוקא (שפסול) כגון שנופלין מצינור למקוה אבל אם נופלין מצינור לקרקע ומקרקע למקוה המשכה היא ואינו פוסל אם יש כבר במקוה עשרים ואחד סאה של מי גשמים. ד"ה צינור : דף סה ע"ב
ריא פשוטי כלי עץ דחזו למדרסות טמאין מן התורה ושאין ראויין טהור [כ] אפילו מדרבנן טבלא ושלחן שמשמש אדם ומשמשי אדם שמא מדרבנן ולא סולם וקולב. ד"ה ושאני : דף סו
ריב מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר דכולו שאוב דרבנן מקוה חסר פוסלין בו שאובין אבל מקוה שלם כל מים שאובין לא יפסלוהו : ד"ה מכלל :
ריג גת די בהדתה לרש"י ולר"ת טיט ומערבין בו תבן ונעורת פשתן די בהדתה. ד"ה יש : דף סו ע"ב
ריד הלוה נותן שכר השטר ולא הנפקד : ד"ה או דלמא : דף ע
רטו לא טענינן ליתמי נאנסו דלא שכיחא. גבי יתומין לא אמרינן מתוך שאין יכול לישבע משלם. ד"ה מאן דאמר : ע"ב
רטז שטר כיס היוצא על היתומין נשבע וגובה מחצה כלומר נשבע על מחצה ולא שישבע על כולו. ד"ה נשבע :
ריז מלוה על פה אינו גובה מיורשים אלא כשהודה ומת או מת בשמתיה. אין אדם מודיע לבניו כל מה שעושה בחייו אלא בשיש שטר עליו : ד"ה דאם :
ריח המפקיד חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר משבועה. ד"ה אמר רבא :

הספינה פרק חמישי

ריט נוהגין באשכנז להסיר ציצית בטלית מת ומיד מסירין אבא שאול נוס [את בניו] קברוהו מתחת מרגלות [של] אביו והתירו הכלתי. ד"ה פסקי : דף עד
רכ אין חכם מתיר לעצמו. ד"ה ועכשיו :
רכא מסירה אין צריך למסור מיד ליד אלא אומר לך חזק וקני. ד"ה אחזה : דף עה ע"ב
רכב דברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה ושטרות דבמסירה היינו מלא שק שטרות [ל] לאפוקי הפקיר שטרותיו אין המחזיק בהן קונה. ד"ה רבי נתן : דף עו
רכג מסירה דאותיות היינו משיכה ובעי דעת אחרת מקנהו. ד"ה אי :
רכד (פ) אין אותיות נקנות אלא בשטר ובמסירה. בא"ד :
רכה מכר לו וחזר בו מן השטר לוקח חוזר בו ורבינו תם פירש דבשטר מתנה יכול שנותן לחזור בו מן השטר ולא במכר. ד"ה חוזר : דף עז :
רכו בריא אין מקנה הלואה אפילו בקנין אך בהרשאה מקנהו. ד"ה ר"פ : ע"ב
רכז מכר אילן מכר פירותיו ד"ה ואי בשדה. דף עט ע"ב
רכח דגש שהופרש מן השעוה הוי משקה אבל כשהוא עם השעוה הוי רק אוכל. ד"ה אינו דף פ
רכט אין לו רשות לחתוך נטיעה משל חבירו אלא בשביל נטיעה ומן החדש שאינו עושה פרי. ד"ה נקים : ע"ב
רל ערמונים אין קשטני"ז. ד"ה ערמונים : דף פא
רלא תרומה ומעשר תלויין בארץ ואסורין בטיבלן ואין חייבין עד שיתמרח. ביכורים תלויין בארץ ומותרין שאר פירותיו קודם הפרשתן וגם בעודן באילן מתחייב כשרואה תאנה רמון קושר בגמי ואומר הרי הן ביכורים. טלית אם אין לו אין חייב לקנות ואפילו הכי הוי חובת גברא. ד"ה הסוא :
רלב הנוטע בתוך שלו והבריך בתוך של חבירו ובשל רבים אין מביא ביכורים. גר מביא ואינו קורא. ר"ת לא הניח לגרים לברך ברכת המזון דתקן כשמתפלל אומר אלהי אבות ישראל ובבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ור"י פירש דלא קי"ל הכי אלא גר מביא וקורא ואומר אלהי אבותינו אך אינו אומר נתת לנו [מ] אלמא גרים בני תובה. ד"ה למעוטי :
רלג דבר הקרבה כמו תנופה והגשה שייך בהו חולין לעזרה. נכנסין בבגדי חול לעזרה. ד"ה ודלמא : ע"ב
רלד בצר ביכורים כדי לסגרן ביד שליח משלחן ביד שליח בסתמא לא וכן הפריש ביכורים קודם החג להביאו אחר החג יביאו. ביכורים אין להם שיעור : ד"ה בצרן
רלה שני אילנות אין לו קרקע ליטע במקומו ולא לזרוע תחתיו בעודן חיין. ד"ה מתקיף : דף פב
רלו שני שורות שסיערן לצד אחד ורחוקים שש עשרה [אמה] זו מזו בין ענפי הגפנים אסור לזרוע. ד"ה וזורע : ע"ב
רלז גבי [מכר] שש עשרה לא חשיב מפוזר וקנה קרקע וגבי כלאים חשוב מפוזר שש עשרה אמות כלאים שותקות. ד"ה כמה : דף פג
רלח הבכרה שמבריכין אילן זקן בקרקע ומכסין באמצע מודדין בכלאים מעיקר שני : ד"ה הרכובה
רלט צ"ע מכר ריאה אם מכר הלב והכבד. ד"ה מכר : ע"ב
רמ יתר משתות אם המתאנה תובע אונאתו חוזר גם המתאנה ואם אינו תובעו לא. ד"ה אי לאו : דף פד
רמא שנודר מן (צ) האדום אסור בשמש. ד"ה כאי :
רמב נתכוין לספרים יין ונמצא הומץ אינו תרומה ואם נתכוין לכך הויא תרומה. ד"ה יין : ע"ב
רמג אין אדם מקנה רשותו לאחר על ידי עצמו. ד"ה ארבע : דף פה
רמד (ק) מעמד שלשתן קנה בעל ביתו של נפקד ואפילו אין הפקדון ביד הנפקד מה שאין כן בתן כזכי שבשעה שנתן לו אמר לו תן לו ואינו זוכה אלא כשהוא ברשותו. ד"ה ה"ג :
רמה שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה. כליו של אדם קונה כל מקום שיש לו רשות להניח. ד"ה כגון : ע"ב
רמו שמחזיק בקרקע על ידי יפוי הוא כנעל וגדר כל שהוא ושאול לו כשאינו לקנות מה שעליה (ר). ד"ה לך : דף פ
רמז כשקורא שם תרומה על המדה בדעתו גם סמיטי אבל במעשר אינו מעשר ד"ה וכתנן : ע"ב
רמח לאה פונדיון ביד תינוק ונטלו והחזירו לו פטור. ד"ה אלא :
רמט הלוקח כלי על מנת לבקרו חשוב כלוקח ולא כשואל אדם יכול להקדיש מה שביד המשאיל וכן המשכיר יכול להקדיש ביתו. ד"ה הלוקח :
רנ דמאי מפרים והוא שלו. מעשר שני אוכלו בירושלים. תרומת מעשר לכהן. ד"ה לעשרו : דף פח
רנא לא מתחייב גירומין אלא כששוקל עשרה ליטרין אבל פחות מכאן לא אך הכרע במקום שנהגו (ש). ד"ה אחד : ע"ב
רנב בא על הערוה והוליד בן מעוות שלא יוכל לתקן ומכל מקום מתקן בתשובה שלוה הקב"ה. גזל ואינו יודע ממי אע"פ שיעשה בהן צרכי רבים לאו תשובה מעלייתא היא. ד"ה התם :
רנג מה שמחלקין נכנים וילך ומחברין מטות ומסעי שהן פרשיות גדולות כדי להפסיק בקללות. ד"ה וקללם :
רנד משקולות ששוקלים בהן כסף וזהב עושה של מתכות ובלבד שיחסם עור אבל משקולות ששוקלין בהם עופרת ובדיל אין צריך חיפוי. ד"ה ולא : דף פט ע"ב
רנה יכול להשתכר יותר משתות בדבר שבביתו ובדבר של טורח. ד"ה חד : דף צא

המוכר פירות פרק ששי

רנו בבעל חוב אית ליה זוזי לא מסלק ליה אלא בזוזי ואי לא לא אמר טרח ואייתי זוזי. בניזקין מסלק בכל דבר ובפועל לא מסלק אלא בזוזי. ד"ה אי דליכא : דף צב ע"ב
רנז אדם המזיק פטור באונס גמור. היה ישן ובא חבירו וישן אצלו (ת) הראשון פטור והשני חייב ואונס הדומה לאבידה חייב והדומה לגניבה פטור. ד"ה חייב : דף צג ע"ב
רנח הבורר צרור מגרנו של חבירו אי אפשר לחזור ולערב וחייב לכ"ע [נ] : (ד"ז בגמרא):
רנט כלאי זרעים שנזרעו יש להם תקנה. כלאי זרעים מותרים אף באכילה. ד"ה שאה : דף צד
רס שטר שיש בו רבית גובה הקרן ולא הרבית. הלכה כרבי מאיר בגזירותיו ולא בקנסות. ד"ה וחכמים : ע"ב
רסא ריחיה אלא וטעמיה חמרא מברך בורא פרי הגפן [ס] :
רסב המוכר חביות יין לחבירו והחמיצה כל שלשה ימים ברשות מוכר ואפילו נתן מעות מכאן ואילך ברשות לוקח ואפילו לא נתן מעות ואם לא טעמיה בשעת לקיחה המוציא מחבירו עליו הראיה ואיירי בקנקנים דמוכר וידועים שהקנקנים טובים היו. ד"ה כל ג' : דף צו
רסג (א) [דבש] תמרים מברך עליו שהכל. ד"ה אחר שכר תמרים : ע"ב
רסד יין שעושין מחרצנים אפילו יש בו טעם יין כיון דלא רמא תילתא ואתא ריבעא מברך שהכל. ד"ה אין הלכה :
רסה עכו"ם שרחץ חביות שמריגין שרי. ד"ה מי : דף צז
רסו בגשמים בעינן שיחשבו תחילה שיהיו מתקן ושוב בעינן דניחא ליה ושאר משקין כיון דניחא ליה ממילא מכשרו וכן טל. ד"ה לא :
רסז יין מבושל מברך עליו בורא פרי הגפן ויוצאין בו בארבע כוסות. ד"ה אילימא :
רסח כוס של ברכה צריך הכלי שלם ויתננו אי בכוס שמברכין בו אי נמי אי מזוג קצת. ד"ה עד : ע"ב
רסט שרי למיתן זוזא אחמרא אי יקרא וזולא ואי תקפה ברשות מוכר אפילו ידוע שראוי להתקיים ואי הקיף מדלא מקבל עליה. ד"ה ואם :
ער אין האחין חולקין הבית אא"כ יש לו שם על שמונה לכל אחד. ד"ה ר"י : דף צח ע"ב
רעא אפילו יש בארון פותח טפח אסור לעבור על גביו אלא למצוה ולקראת מלכים. קבר ידוע אסור לפנותו. ד"ה וזמין : דף ק ע"ב

בית כור פרק שביעי

רעב שדה אחוזה לכולי עלמא גואל אלי שדה לפי זרע חומר שעורים בחמשים שקל. ד"ה ואמאי : דף קג

הגהות כת"י

אפי' לסתור דבריו הראשונים אבל אם הודה בפני עדים והלה אומר אתם עדיי ושתק אינו יכול לסתור הודאתו : (ל) אומן אין לו חזקה בדבר שהוא אומן אין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי אם יש לזה עדים שזה החפץ בידו היה שלו אפי' מסרו לו שלא בעדים : (מ) כמו אונס שכופין להוציא ע"י נכרי שאומר עשה מה שישראל אומר לך : (נ) אין לקבל לכתחלה פקדון מן הקטן. אחין שחלקו ביציאות ואמר שלו הן נאמן במגו : (ס) אך מסתלק כיממ : (ע) חוץ ממקום שנאמר בו תלוקה או שודה : (פ) אין אותיות נקנות בשטר ובמסיכה : (צ) האור : (ק) אין מעמד שלשתן : (ר) מרבין על השכר היינו שנכנס מיד לתוך הבית אבל בע"א אסור להרבותן דהוי כאגר נטר : (ש) משקלות של הנוני ושל בעה"ב גובהה מן הארץ טפח וקנה והבא שלה ו' טפחים ושל מוכרי זהב וכסף פלוס כאויר ג' אצבעות ולקנה ולתבל לא נתנו בהם שיעור : (ת) והזיקו : (א) שכר תמרים ודבש תמרים :

הגהות

לרבנן וג"ט לר"ע ועי' הגהת רש"ש בתוס' : [ח] כליבנא בתרא בכתובות נ"ג א' וש"מ : [ט] מדברי התוס' אין הכרח די"ל דרצו לתרץ אליבא דר"א בגיטין שם והכן קי"ל כר"י ועי' תוס' לקמן קסב א' (בד"ה ולריך) ואע"ג דר"א כו' מ"מ הלכה כר"י רבו. אלא דרוב הפוסקים פסקו בזה כר"א משום דסוגיא דגיטין י"א ח' כוותיה ועי' ש"ך ריש סימן מ"ב. אלא לפמ"ש התוס' לקמן קסב ובגיטין כ"ב ב' לחד תירוצא גם לר"ע אינו כשר אלא לאלתר ועי' רה"ש בגיטין שם : [י] ד"ה אימא : ע"ב : [כ] עי' בהגר"א א"ח סימן תרכ"ט ס"ק י"א וכן לתירוץ האחר של תוס' כו' וכ"מ בגמ' דבכורות וכ"מ באוהלה סברא. ועי' בפסקי תוס' ספ"א דסוכה [ל] לאפוקי הפקיר כו'. כ"ז צ"ל בסוף סימן רכב ד"ה מקנהו לאפוקי כו' [וכ"ה בכי"י] : [מ] אלא גרים בני תוכב כצ"ל : [נ] ד"ה שתן : דף עד : [ס] ד"ה דרומאי : דף ע :

פסקי תוספות ממסכת בבא בתרא

רעג כל דבר שנמדד אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אם טעהו במדה . ד״ה פחות : דף קד

רעד כל היכא דאמר המוציא מחבירו עליו הראיה לא מהניא תפיסה . ד״ה אבל : דף קה

ערה שני אחין או שני שותפין שחלקו בלא השלישי שני שדות יפילו גורל אם יפול לו השדה השלישי מוטב ואם לאו יחלוקו בתחילה . ד״ה ובמואל : דף קו ע״ב

רעו אין בעל חוב יכול לטרוף מאחד מהן אלא מכולן בשוה. בא עליהן בעל חוב בכור נותן פי שנים . ד״ה ובא ב״ח : דף קז

רעז שומא הדרא לעולם . ד״ה רב אמר :

יש נוחלין פרק שמיני

רעח אדם יורש בתו ואחותו ד״ה הלים : דף קי ע״ב

רעט בני אחי האב קודמין לאחות האב . ד״ה מקים : דף קיא

רפ השומדין שם בשעת צוואה עושין דין בעל כרחן של הבנים ולא מצו אמרי נלך לבית דין הגדול או לפני בית דין חשוב שבעיר אלא אן הדנין . ד״ה הורעה : דף קיג ע״ב

רפא היה אחד מן העדים קרוב או פסול ונתכוין להעיד בשעת ראיה ולא העיד יעידו השכרין . ד״ה אבל : דף קיד

רפב ראו עדות ביום יכולין לדון ע״פ אותו עדות ולא על מה שראו בלילה . (ד״ז בגמרא) :

רפג עד המעיד אין נעשה דיין אבל עד המתכוין להעיד ולא העיד נעשה דיין . בדרבנן עד נעשה דיין . ד״ה ואין :

רפד מתנת שכיב מרע או מצוה מחמת מיתה א״צ עדים שלא חזר בו . ד״ה ניחום :

רפה אין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר. הבן יורש את אמו כשהיא בקבר ולא כשהוא בקבר להנחיל לקרוביו מן האם. ד״ה מה: ע״ב

רפו רבינו תם פירש ענה היתה אשה . ד״ה מלמד : דף קטו ע״ב

רפז מת יעקב בחיי יצחק אין ראובן נוטל בשם פי שנים באביו דהוה ליה ראוי ד״ה ושהיה : דף קטז ע״ב

רפח בכור ופשוט שהניח להן אביהן בהמה טמאה או עבד אומר הבכור או תתלקוס או אטול פי שנים בשבח . ד״ה היתה : דף קכג ע״ב

רפט מתנה מועטת אני נותן לך אסור לחזור בו . ד״ה הכא :

רצ בא בעל חוב על הבכור ויתומים קטנים יכול לומר אנא אטול ואין נזקקין ליתומין. חלק בכורה יכול למחול בלא קנין ולא חלק פשיטות. ד״ה ואם : דף קכד

רצא אין הלכה כרבי מחבירו . ד״ה מספקא : ע״ב

רצב הבעל נוטל בשבח ולא בראוי ולא בהלואה שהלוה אשתו מנכסי מלוג . ד״ה אמר ר״פ . דף קכה ע״ב

רצג אין הבכור נוטל במלוה יצא (ג) בשכרו והאשה גובה כתובתה ממלוה ולפי׳ הגאונים דגבי אשה ובעל חוב מטלטלי דיתמי יתומין שגבו כתובות אביהן בין מקרקעי בין מטלטלי חוזרת אשה וגובה מהן . ד״ה ואין :

רצד יכול למכור בכורתו קודם חלוקה . ד״ה לא : דף קכו ע״ב

רצה יש לבכור קודם חלוקה . ד״ה והלכתא :

רצו נאמן אדם לומר על בנו הקטן כי הוא הבכור והגדול ממזר . ד״ה כך : דף קכז ע״ב

רצז אמר ליה השבע וטול יכול לחזור בו קודם שנשבע רבינו תם ולרשב״י כיון שאמר ליה השבע וטול הוי כגמר דין ואין חוזר בו . ד״ה ה״ג : דף קכח

רצח שני בשני פסול להעיד . ד״ה מר :

רצט אבא דאבא פסול ומכאן ואילך כשר לר״י (ד) ורשב״ם פוסלן . ד״ה לית :

ש שני בשלישי כשר שלישי בראשון פסול . ד״ה אי לאפוקי : דף קכט

שא שלום עליך רבי הוי תוך כדי דיבור. נתעלף וסבר שמת וקרע עליו ואח״כ מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה . ד״ה והלכתא : ע״ב

שב האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום. אין הקדש לעבודת כוכבים ואין מוקצה לעבודת כוכבים אלא לשבע שנים ועד שימסרנו לכהני העבודת כוכבים ויאכילנו כרשיני עבודת כוכבים. האומר לעבודת כוכבים אלי אתה (ה) וגידף וחזר בו תוך כדי דיבור או גירש וחזר בו לא מהני מידי . ד״ה תוך : דף קכט ע״ב

שג אמר בן בין הבנים או בת בין הבנות יירשני דבריו קיימין . ד״ה הלכה : דף קל

דש אפילו בבריא מהני [ע]: (ד״ז בגמרא): דף קלא

שה אמירתו לגבוה כו׳ לא שייך אלא כשמותר מאלו להקדש ולא כשנתכוין רק שום בשום . ד״ה ולא : דף קלג ע״ב

שו מתנה על מנת להחזיר והקדישה מוקדשת כל זמן שהיא בידו או שמא אין יכול להקדישו (ו) . ד״ה כל : דף קלד

שז לא חיישינן שמא יש עדים במדינת הים שיעידו שיש למת אחין. ד״ה הא : דף קלה

שח שכיב מרע שכתב ונתן במתנה יכול לחזור בו . ד״ה כל : ע״ב

שט בן שמכר בחיי אביו ומת בן הבן מוציא מיד הלקוחות . נכסי לך לעולם ואחריך לפלוני ומת בני לא יחזרו ליורשיו ואם מכר ראשון מכורין לעולם ואין לשני אלא מה ששייר ראשון . ד״ה לא קנה : דף קלו ע״ב

שי קנין פירות דאב לגבי בן לאו כקנין הגוף דמי . [פ] (ד״ז בגמרא) :

שיא האחין שיש לכן אתרוג ונטל אחד ויצא בו אם יש לכן אתרוג יצא זה בו ואם אין לכם אתרוג אלא פרי אחר פרים ורמון לא יצא . ד״ה אבל : דף קלז ע״ב

שיב האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי . ד״ה לא :

שיג מקבל מתנה שאמר אי אפשי בה אחר שקיבלה כל המחזיק בה זוכה בה ובגוות מעיקרו אי אפשי בה יחזרו לנותן וכן שיירא נתנו להאכיל לאחרי ולא אכלו יחזיר לו . ד״ה כאן : דף קלח

שיד נכסי לך ואחריך לפלונית וניסת קנה הבעל . ד״ה סתם : דף קלט ע״ב

מי שמת פרק תשיעי

שטו הנית בנות יזונו היינו אכילה ושתייה אבל פרנסה היינו מלבושין וצרכי נשואין . ד״ה מי שמת :

שטז הניח נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים . [צ] (ד״ז במשנה) :

שיז יתומין שקדמו ומכרו אפילו תפסו הבנות כבר או הגבו להן בית דין מה שמכרו מכרו נכסים מרובין אין מותרין למכור ולהפקיע מזונותיהן אלא לצורך גדול ובמועטין לא ימכרו כלל לכתחלה מרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות ובמועטים לא יזונו כלל . ד״ה יתומים : דף קמ

שיח יש לבנות מזונות עד דתינשאן או דתיבגרן אין שם אלא אלמנה ובנות לא תקנו נכסים מועטים אלא לבנות הן או בנים רק אלמנה ובנים ודוקא בנים אלמנה ובנים ובנות . ד״ה מי אמרינן :

שיט [ק] בימי קדם האיש היה מותר באחותו מה שלא היה אברהם את בתו בכל ליצחק קטנה היתה או בת הגר ולא בת שרה . ד״ה בת : דף קמא

שכ המזכה לעובר כשתלד קנה והמזכה לעובר שהוא בנו קנה לכ״ע. ד״ה איתיביה ע״ב :

שכא הלה אחד מן האחין בפשיעה ונתרפא נתרפא משל עצמו בין יש לו קצבה בין אין לו אלמנה רפואה שאין לה קצבה היא בכלל מזונות ושיש לה קצבה בכלל כתובה . ד״ה חלה : דף קמד ע״ב

שכב אריא וגנבי הוו בידי שמים וצנים ופחים יכול לשמור מהן וביד אדם להבד עצמו אף בדבר שלא נגזר עליו תולדות אדם גבור חלש עני עשיר ארוך וקצר בידי שמים : ד״ה הכל :

שכג המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו (ז) . ד״ה ואין : דף קמה ע״ב

שכד פירש ר״ש אבהו שמתה מתוך קטטה אין בעלה יורשה ואין נראה לרבינו תם :

שכה רוח מזרחית מביאה מים ובבבל קשה שהארץ מליאה מים ובארץ ישראל יפה וכן כלפי מערב הכל שמחים שמביאה מים הרבה . ד״ה ל״ק הא לן : דף קמז

שכו אמר מנה של פלוני בידי אומר כן שלא להשביע את בניו ודוקא בלוה ולא בפקדון ור״י פירש דכל שכן בפקדון. שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי הויא הודאה ואין חוזר בו . ד״ה שכ״מ : דף קמט

שכז רגילים היו לייחס ולקרא הבן על שם הבותיהן הגדולים כמו רבי שמעון בן פזי (רמי) [רב מרי] בר רחל . ד״ה רב מרי :

שכח לוה מן הכנעני ונתגייר מחזיר לבניו . ד״ה מגמר :

שכט לא אמר מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש תחילה לידו וגם לא שייך בגר . ד״ה דקא מגמרו :

של אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה . ד״ה איבעיא להו : דף קנא

שלא שטר מברחת בכל נכסים לכולי עלמא לא קנה . ד״ה אפילו :

שלב מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואם עמד אינו חוזר ובכולה חוזר . מתנת שכיב מרע שכתב בה קנין לא קניא כותבין בשטרות וקנו ממנו בכל לשון של זכות ובשטר שכיב מרע צריך לכתוב ואף קנו ממנו או וקנינא מיניה מוסף על מתנתא דא : ד״ה מתנת שכ״מ (ח) : דף קנב

שלג כתב בשטר שכיב מרע זוה פלוני לתת לו לא זכה כתב ומסר לו יכול לחזור בו אלא אם כן זכה לו מטלטלין על ידי אחר ובמקרקעי אמר ליה לך חזק וקני (ט) . ד״ה כתב : ע״ב

שלד שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה עמד אין מתנתו מתנה אפילו לא חזר בו . ד״ה ולא : דף קנג

שלה שתי שערות הוו סימן בין לבנות בין בזכרות . ד״ה ועוד : דף קנד

שלו למכור בנכסי אביו עד שיהא בן שמונה עשרה שנה או אם קנה נכסים או ניתנו לו . ד״ה איתמר וד״ה מוכר : דף קנה

שלז קטנה בת שתים עשרה שנה ויום אחד בודקין אותה ואם קיבלה קדושין מאחר לא מהני ואם אין סימנין הוה ספיקא ומקמי הכי הוה שומא . ד״ה בודקין : דף קנו

שלח בדקו ולא מצאו יכולה למאן אם לא בא עליה אבל בזמן הזה לא דלא בקיאין בגומות . ד״ה וגירושין :

שלט דבר כשמגלגו נראה בשרה לא חיישינן ביה לשלוף ומחוי לצאת בו בשבת . ד״ה בכינתי : ע״ב

שמ אין מקדשין ואין מגרשין בשבת ולשכיב מרע מותר וכן לקנות בקנין . ד״ה קונין .

שמא אדם משעבד דבר שלא בא לעולם . ד״ה דאיקני : דף קנז

שמב מצוה ליתומין לפרוע חובות אביהן וכופין אותן כשהניח להן אביהן אחריות נכסים . ד״ה מצוה :

שמג שטרי חוב המוקדמין אין גובין אפילו מבני חורי ואפילו הלוה מודה . ד״ה המוקדמים : ע״ב

שדם אין אדם מורים שבועה לבניו אם לא במטון שמוחזק בידו ייחד לה ארעא [ר] בארבע מצרים פטורה משבועה. נפל עליו בית הו מת פתאום או נהרג אין אלמנתו צריכה שבועה לפירוש ה״ר שמעון ואין נראה לר״י . ד״ה וב״ה . דף קנח

שמה אלמנה שתפסה מחיים מטלטלין למזונות מהני ולא לכתובה . בא״ד :

שמו אין היבמה נוטלת כתובתה עד שתחלץ . ד״ה נכסים :

שמז דייני הנפק אין מקיימין אלא חתימת העדים ואין רואין מה שכתוב בשטר . ד״ה כגון : דף קנט

שמח שנים התומין ואח״כ נעשו קרובים אחרים מעידים על כתב ידם . ד״ה ולע״פ :

שמט מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום ראובן שמכר נכסי יעקב בחייו ומת ראובן ולא הניח אחריות נכסים חנוך בנו מוציא מיד לקוחות ואין מחזיר דמים: (ד״ז בגמרא)

שנ היה חתום בשטר ושוב נשא בתו אחרים מעידין על כתב ידו אע״פ שלא הוחזק בבית דין אבל כשר שחתם ושוב נעשה פסול אין מעידין עליו : (ד״ז בגמרא)

גט פשוט פרק עשירי

שנא (י) שטר שכתוב מצד אחד וחתום מעבר השני כשר. אין לפסול שטר בדבר שצריך לעשות שלא יבוא לידי זיוף כמו במקום שצריך להתוך הגליון ולא תתך :

שנב בזמן הזה אף כהן המגרש אין עושה מקושר כי אין אנו בקיאין בו . ד״ה תקנו : דף קס ע״ב

שנג מחק פסול כשיעור שריר וקיים או יותר ובכל מקום שהוא סיום דבר . ד״ה וכשיעור : דף קסא

שנד אין כתב בשטר שריר וקיים פסול אף אין בו מחק . אנן כותבין קיום מתקין אחר וקנינא מפלוני כו׳ אנו למדין משיטה אחרונה אין לכתוב בגיטין בשיטה אחרונה ספר תירוכין וכו׳ : ד״ה לפי : דף קסב

שנה סיים השטר בחצי השיטה והניחה וגם השיטה עוד תחתיה פסול . ד״ה איבעי׳ להו : ע״ב

שנו הניח שיטה אחת וכחצי שיטה שניה חתמו כשר אך דרך לכתוב ממש סמוך לכתב . בא״ד :

שנז אויר אינו פוסל בסוכה גדולה שנשאר שיעור סוכה ושלש דפנות לכל צד . אין ישנין תחת אויר אפילו פחות משלשה. סוכה גדולה שיש לה שלש דפנות ואויר שלשה מפסיק לכל אורך סוכה ולא נשאר כ״א שתי דפנות לכל צד פסולה. שכך פסול בארבע טפחים מפסיק או שיש לה ארבע דפנות ולא נשאר מכל צד הכשר סוכה . ד״ה שהרי :

שנח נמצא אחד קרוב או פסול ובא להסהודי פסול אבל נחתם למילוי לא . ד״ה נמצא :

שנט אין דרך לזייף אלא כשיכול לזייף מאחד בריות ולא בדוחק . ד״ה שיטה : דף קסג

שס היה טיוטא בדיו בין עדים להנפק פסול אבל נקודות נקודות בדיו ביניהן כשר ד״ה דמטייט :

שסא שטר שהוא ועדיו בשי[ט]את כשר . אין דרך לכתוב סמוך לכ[תב] [ש]לא סופר הכותב הנפק . ד״ה שיטה :

שסב נהגו שהשושבינין מרחיקין שיטה אחת ותותמין כל דבר שאינו מעיקר השטר כמו שושבינין . קלף שבעל גבי עדים שהיה יכול להתכו אין לחוש כי אם בדבר שהוא מעיקר השטר . בא״ד :

שסג פקיד וממונה דרך להעבירו מדי שנה בשנה ולא שליט . ד״ה בשנת : דף קסד ע״ב

שסד נתכוין להוציא נדרו בשיזה לשון שהיא הייב אף אינו יודע מהי אומר אלא שמתכוין למה שמשמע הלשון . ד״ה היכא :

שסה המעיין בתפלתו בא לידי כאב לב ומזכירין עונותיו . אין אדם ניצול בכל יום שלא יתפלל בכונה מלהרהר כדאמרינן מחזיקנא טיבותא לרישי דכי מטי למודים כרע מעצמו. ד״ה עיין :

שסו כתוב למעלה בשטר מנה ולמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון . (ד״ז במשנה) : דף קסה ע״ב

שסז שם הלוה והמלוה כותבין בשטר כמה פעמים שאם נמחק אות נלמד מן העליון . ד״ה א״כ כו׳ העליון : דף קסו ע״ב

שסח כתוב למעלה בין שתי אותיות ולמטה בין ארבע אותיות יתן לשם העליון : (ד״ז הביאו הסמ״ע בטוח״מ סימן מ״ב ס״ק י״ח בשם הירושלמי וע״ש) :

שסט נמחק משם של מטה שתי אותיות לא יגבה בו [אע״ג] שאם לא כתבן כלל כשר כשנכתב ונפסק גרע טפי ופסול . ד״ה אבל :

שע רגילין לכתוב בשטרות זוזי אע״פ שיש מטבע גדול מהן אבל לא סלעים ד״ה ומשוי : דף קסז

שעא תלמיד חכם שחתם בשטר של אשה ואמר אחרי כן טעיתי ואינה זו נאמן כי אין דרכו להסתכל ולדקדק בה ואם אמר דקדקתי אינו חוזר ומגיד . ד״ה כיון : דף קסח

שעב מי שנמחק שטר חובו בא לבית דין וכותבין פלוני ופלוני (ודייני פלוני ופלוני) עדיו שראו אותו . ד״ה מעמיד [וד״ה ופלוני וע״ש שהניחו בצ״ע : ע״ב]

שעג שני יוסף בן שמעון בעיר אחת שניהם כהנים או ישראלים יכתבו סימן : (ד״ז בגמרא) :

שעד אין כותבין שני שטרות על שדה אחת אם לא שידוע שאבד האחד . (ד״ז בגמרא) :

שעה שטר שזמנו מוכיח בשטר כגון שהל ראש חדש בחמישי וכתוב בשטר שלישי בחדש כשר . ד״ה שאם : דף קעא

שעו המלוה חבירו על ידי ערב לא יפרע תחלה מן הערב אף על פי שאין ללוה קרקעות ואם הלוה רחוק ימתין לו או ילך שם ויכופנו ואם אמר לו על מנת שאפרע תחלה ממי שארצה לא יצטרך להמתין אחר הלוה ויפרע מן הערב אם אין ללוה קרקעות ואם יש ללוה קרקעות יתבע ללוה תחילה ויכופנו ולא נטריח את הערב . חמש מדות בערבות . מלוה על ידי ערב ולא התנה ממי שארצה אפרע אין תובע את הערב תחלה וכופהו בבית דין בין יש לו קרקע בין אין לו ואם אין יכול לכופו דלא נייח דינא נכנס לביתו של ערב . ב׳ אם התנה ממי שארצה אפרע ואין קרקעות ללוה נפרע מן הערב אם ירצה . ג׳ ואם יש נכסים ללוה אם התנה נפרע מן הלוה תחלה . ד׳ קבלן דהיינו תן לו ואני נותן בין יש לו בין אין לו נפרע מן הערב תחלה . ה׳ והנושא ונותן ביד נפרע מן הערב ולא מן הלוה ואין למלוה על הלוה כלום ואם אין לערב לפרוע חוזר על הלוה מדרבי נתן הנושה בחבירו וחבירו בחבירו מוציאין מזה ונותנין לזה וכל ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות קבלן היינו תן לו ואני נותן לך או שאינו מזכיר לשון הלואה אלא לשון פרעון ולא לומר ואני קבלן . קונים בכלי של קונה וכגון דנקיט בידיה שלש על שלש ופחות מכאן לא מהני אם אינו כלי ואין חילוק בין עור מפץ ושק שטר שנעשה בו פלוני קבלן אף על גב דכתיב ביה תן לו ואני נותן הרי הוא קבלן אף לא כתב איך היה בשעת הלואה . ד״ה תסורי : דף קעג ע״ב

שעז ערב יתומין נגד מי שלא פרעוהו גובה מן הערב מיד . אין נכסים ללוה לא דתינן למלוה עד שיקנה הלוה . ד״ה מקמי : דף קעד

שעח אמר מעצמו ולא תבעוהו מנה לפלוני בידי אין חייב ליתן אדם עשוי שלא להשביע עצמו תבעוהו והודה חייב. משטה אני בך לא טענינן ליתומין דאין אדם משטה בשעת מיתה. בריא דלא טעין טענינן ליה ושלא להשביע עצמו אי לא טעין טענינן ליה . ד״ה אדם : ע״ב

שעט דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין לענין מתנה אבל אמר מנה לפלוני בידי אין נותנין. ד״ה ורב : דף קעה

שפ הבא ליפרע (ע״י) מנכסים משועבדים צריך שבועה ואפילו להקדש . ד״ה הא :

שפא שכיב מרע שאמר אני חייב מנה לפלוני ואמרו יתומים שוב אמר פרעתי כבר אין נותנין ואם אמר תנו ואמרו [יתומים] שוב אמר פרעתי נותנין . (ד״ז בגמרא) :

שפב דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין וכאילו אמר גם כתובו . ד״ה ודברי :

שפג עדי מסירה כרתי בלא עדי התימה בין בגיטין בין בשטרות . ד״ה משעת : דף קעו

שפד ערב בין הנוק בין שלא חניקה בין בעל פה בין בשטר בעו קנין . ד״ה והלכה: סליק

הגהות

[ע] ד״ה דלמא: קלא ע״ב : [פ] ד״ז בתוס׳ גיטין מח ע״א ד״ה אי כו׳ וי״ל דדוקא כו׳ וכ״ה בפסקי תוס׳ שם ועמ״ש בפסקי תוס׳ ב״ק סימן רד : [צ] ד״ה אמר : [ק] ב״ב מותר באחותו כצ״ל וכ״ה בדפו׳ : [ר] בתוס׳ נקטי מילתא דפשיטא לכ״ע אבל לדידן איפסיק הלכתא בכתובות (נג א׳) דאף בחד מצרא :

הגהות כת״י

(ג) בשבת ואשה גובה כתובת מלוה מנכסי מלוג : (ד) ורשב״י : [ה] או גדף : (ו) כל היכא דבעי תנאי צריך שיהיה כפול אם לא כפלו התנאי בטל והמעשה קיים ויש דברים שהולכין בהם אחר אומד הדעת ואפי׳ גלוי הדעת לא בעי כגון שטר מברחת ומתנת ש״מ בכולה וידוע שנתחייב וכותב כל נכסיו לאשתו ויש דברים דבעינן גלוי דעת כגון זבן ארעא אדעתא למיסק לא״י דאם לא גלה דעתו הוי דברים שבלב ואינם וכו׳ : (ז) לר״ת: (ח) מתנת ש״מ בכולה קונה בלא קנין ואם מבקש קנין אפי׳ בשבת ואפי׳ בתנה שאם יעמוד לא יחזור דאין קנין מועיל שלא יחזור אפ״ה קונין בשבת אבל מתנה במקצת אין קונין בשבת ש״מ שמקדיש או מפקיר או חלק כל נכסיו לבניים אם עמד אינו חוזר:(ט)אפי׳ לא חזר בו:(י) בשטר שעד אחד התום והעד השני מעיד על שלוה גובה מבני חרי אבל אם השני עד שנמסר גובה ממשעבדי שנים שהעידו זה בב״ד אחד וזה בב״ד אחר יכול הב״ד להצטרף ולדון:

מצפה איתן על מסכת בבא בתרא

מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משביל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר ·

דף ב ע"א תוס' ד"ה השותפין · מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שבועות כו' · במהרש"א נתקשה דמאי מייתי התוס' מהא דדייק הגמ' בשבועות דדילמא התם פריך רק למ"ד כולה נזיקין חדא מסכתא היא ומכות ושבועות בסדר נזיקין הן · וי"ל דהתוס' ס"ל כמו שפי' רש"י בפ"ק דע"ז (דף ז ע"א) בד"ה כולה נזיקין וז"ל תלתא בבי ע"כ · ומשמע דדוקא בג' בבות אמר הכי ולא בשאר מסכתות וכ"כ הריטב"א ריש שבועות · ויש לפ"ז מהא דתי' במשנה רבה פ' מצורע ובס"ש דנזיקין ל' פרקים וכ"מ דהתם נזיקין אינו אלא ג' בבות דאלו בכל הסדר יש הרבה פרקים: **ע"ב** תוס' ד"ה שאני כו' תימה כו' · בס' תוי"ט תירץ די"ל דברייתא דלקמן איירי דנתרצה העליון וקנה לסלק היזק ראיה מתחתון ולכך תני דלא יאמר כו' דהא אף למ"ד היזק ראי' לא שמי' היזק ואין כופין אותן לעשות כותל מ"מ היכא דקפדי בהכי ורצו וקנו לעשות כותל כופין אותן · והיטב אמיטתי' הרמב"ן בחידושיו עלה בדעתו לתרץ כן ודחה זה וכתב דאין לומר דברייתא בקנה איירי דא"כ היכי קתני סיפא אם היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו · וע"ש מ"ש ביישוב תמיהת התוס' בע"א:

דף ד ע"א גמ' א"ל הוא סימא עינו של עולם · עיין תענית (דף כד): **ע"ב** גמ' ת"ק סבר אם גדר מקיף כו' ור' יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא לי' אבל אם גדר מקיף לא יהיב לי' · וק"ל ר' יוסי אדאודי ליה אודויי ליפלוג עליה אפלוגי דלא ה"ל למנקט עמד ניקף דמודי בי' ת"ק אלא ה"ל למנקט עמד מקיף דפטור ולפלוג על ת"ק דמחייב · וכה"ג פריך הגמ' בס"פ שבועת הפקדון (דף לח) וי"ל דהתם לא דייק אלא משום דת"ק הזכיר שכל מש"ה לא ה"ל לבר פלוגתיה למנקט רק מאי דפליג ולא מאי דאודי בי' משא"כ כאן דת"ק לא הזכיר כלל עמד ניקף נקט ליה שפיר ר' יוסי וכה"ג תירצו התוס' ביבמות (דף מו ע"ב) · וכן נ"ל לקמן במכילתין (דף פז ע"ב) ובשבת (דף סז) ובביצה (דף ט ע"ב) וכן ביבמות (דף לא ע"א) וברכות (דף מו ע"ב) גיטין (דף יד ע"ב):

דף ה ע"ב תוד"ה מי כו' אע"ג דאית לה מיגו דאי בעי אמרה אינו יכול כו' · וי"ל דשאני התם דהוי מיגו דהעזה לומר שאי"י לבוא עליה כדמוכח בסוף נדרים ומיגו דהעזה ודאי דלא מהני במקום חזקה כדמוכח מדברי התוס' לעיל:

דף ט ע"א גמ' א"ר הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות כו' ור"י אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות · לכאורה שייכא פלוגתתן בפלוגתא דר' יהודה ורבנן בסוטה (דף ח) ובסנהדרין (דף מה) אי בזיונא עדיפא אי צער עדיפא: **שם** בש"ן כתוב פרוס והדר הב ליה · עיין מנחות (דף עו ע"ב): **שם** גדול המעשה יותר מהעושה כו' · עיין בפ' חלק (דף נח) ועיין יפ"ת פ' תרומה: **שם** ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנאמר ונוגשיך צדקה · עיין רבה פ' משפטים ס"פ ל"א:

דף י ע"א גמ' תניא היה ר"מ אומר כו' · אזיל לטעמי' בקדושין (דף לו): **שם** כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה כך חסרונותיו · עיין ביצה (דף טז): **שם** זכה הלא פרוס לרעב לחמך לא זכה ועניים מרודים תביא בית · עיין בבראשית רבה פ"א וירושלמי פאה: **שם** ר' יהודה אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה וגו' · הקשה הרי"ף בעי"י דמנ"ל דבצדקה לחוד דלמא דוקא עם משפט דכתיב ברישא קאמר · ולפמ"ש תוס' ביומא (דף נז) דר"י לא בעי קרא לחלק דמשמע ליה כל אחד בפ"ע כר' יונתן וא"כ א"ש הא דהכא דאזיל לטעמיה ומש"ה משמע לי' או משפט או צדקה: **שם** ת"ח שמנדדין שינה מעיניהם בעוה"ז והקב"ה משביען מזיו השכינה לעוה"ב · הענין מתבאר עפ"י מ"ש בספ"ד דתמיד דכל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר קומי רוני בלילה וגו' נוכח פני ה' וכ"פ בתרגום · ולפ"ז הוי שפיר מדה במדה: **רש"י** ד"ה פש גבייהו ערב ראש השנה · בא"ח מגיה ערב יוה"כ: **ע"ב** גמ' כאן בישראל כאן בעכו"ם · הקשה בא"ה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור · ולק"מ דהא כתבו תוס' בחולין (דף לג) דגבי מצוה לא אמר הכי:

דף יא ע"א גמ' פעם אחת בשתה אשה לפניו בשני בצורת · אבות דר"נ פ"ג:

דף יב ע"א גמ' אעפ"י שנטלה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה · עיין בהקדמת הזוהר (דף יב ע"ב): **שם** וחכם עדיף מנביא שנאמר כו' · עיין זוהר שמות (דף ו ע"ב): **ע"ב** גמ' ודילמא כסומא בארובה ולא טעם יהיב · עיין חגיגה (דף ג ע"ב) מגילה (דף ו ע"ב) ובירושלמי פאה: **שם** אר"ס בר"י דרב יהושע הרגיל ביין · עיין הוריות (דף יג ע"ב):

דף יג ע"א תוס' ד"ה כופין כו' והאומר ר"י דבעידנא דמעקר לאו לא מקיים עשה כו' · בס' טורי אבן ריש חגיגה הקשה אהדדי דברי ר"י הללו אדברי ר"י ביבמות (דף ג) · וי"ל עפ"י מ"ש הנודע ביהודה במ"ת סי' קמ"א דרבא ורב אשי בזבחים (דף נז) איפלגו בסברא זו אי חשיב בעידנא מה שאינו יכול לקיים בלתי התחלת דבר זה דלרבא הוי בעידנא ולרב אשי לא הוי בעידנא:

דף יד ע"ב גמ' ואלו הן הושע וישעיה עמוס ומיכה · עיין בח"א וכ"פ בתוס' פסחים (דף פז סע"א):

דף טו ע"א תוס' ד"ה איוב כו' דאמר בב"ר · וירושלמי ספ"ה דסוטה: **ע"ב** תוס' ד"ה דור ששופט את שופטיו תימה לר"י כו' · עיין במדרש רות ובמפרשים שם · ועיין בילקוט האזינו רמז תתקמ"ו:

דף טז ע"ב גמ' ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו כו' · עיין במ"ר ר"פ נח:

דף כד ע"א תוס' סד"ה נימא כו' א"כ הוי ודאי ערלה · ותירוץ זה אינו עולה לדעת הרמב"ם דס"ל דכל ספק שרי מה"ת והא דאיצטריך למשרי ספק ערלה כתב הר"ן ספ"א דקדושין דאיצטריך למשרי' אפילו אי איכא רוב לאיסור וא"כ אפי' נימא דרבינא אזיל בתר הרוב מ"מ שפיר איכא למימר דשרי' משום ספק ערלה בחו"ל מותרת דהא ודאי דקרוב לרבינא לא עדיף מרוב לדידן · ועוד דבברכות (דף לו) מוכח דרבינא מיקל בערלה בחו"ל אף ביחיד נגד רבים · ונראה די"ל ע"פ מ"ש רש"י במנחות (דף מ) דרבינא מא"י הוה ואח"כ בא לבבל · ולפ"ז י"ל דקים להו לתלמודא דהך עובדא דאגבא היה כשהיה רבינא עדיין בא"י קודם שירד לבבל:

דף כה ע"א תוס' ד"ה ולבא כו' במזרח בית קדשי הקדשים · בגליון ציין לעיין בתוי"ט ועיין עוד בס' בה"ז במנחות: **ע"ב** גמ' וישראל שרויין על אדמתן גשמים יורדין מאוצר טוב · עיין באבות דר"נ פרק ד':

דף כח ע"א תוס' ד"ה כנס את תבואתו להכי קרי לכרם תבואה משום דכתיב ותבואת הכרם · וקשה דבפ"ז דכלאים אי' דז"א בשבשל כ"ג · וצ"ל דהכא איירי בשלא גמר כ"ג דאף שלא בשל רק שליש הוי חזקה כדמוכח בגמ': **ע"ב** גמ' א"ל אביי דילמא התם עלה טובה קמ"ל · לכאורה קשה הא בהדיא תניא הכי בברייתא לקמן (דף קס ע"ב) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום עלה טובה קמ"ל · וא"כ תקשי על רב יוסף דלא ס"ל הכי גם אביי אמאי לא מייתא סייעתא לדידי' מהך ברייתא · ודוחק לומר דלא שמיע לי' · שוב ראיתי שהרגיש בזה הרב מהרי"ף בגליון לקמן והניח בצ"ע · ולדידי א"ש דברייתא דלקמן איכא למימר דלא קאי אכולי' קרא רק אוחתום דכתיב בסוף ואתיא כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולדידי' ודאי וחתום דקרא לאו דינא הוא אלא הא שחותמין עדים בתוך השטר אינו אלא מפני תקון העולם דזימנין דמייתי עדי מסירה או אזלי למה"י כדאמר רבה בפ' השולח (דף לו) ופרש"י דקרא דוחתום עלה טובה קמ"ל · ומשמע התם דרב יוסף גופיה מודה בזה אליבא דר"א · ובסנהדרין מוכח דרב יוסף ס"ל עדי מסירה כרתי כר"א · והא דדייק רב יוסף כאן מהך קרא לחזקה ולא אמר עלה טובה קמ"ל היינו רישא דקרא שהצריכום כלל לשטר ראי' בזה ס"ל לרב יוסף דלא הוי מחמת עלה טובה אלא מדינא משום דחזקה לא מהני בב' שנים ואביי ס"ל דאף זה שהצריכום כלל לשטר ולא סגי בעדי חזקה איכא למימר שהיה משום עלה טובה:

דף כט ע"א תוס' ד"ה הכי כו' הא איכא מיגו · וקשה הא בתרי לא אמרי' מיגו כמ"ש תוס' בכתובות (דף יח) וי"ל כמ"ש תוס' בקדושין (דף מג ע"ב):

דף לו ע"א תוס' ד"ה הכי כו' תנור שהסיקוס כו' מכלל דאסירי כו' · עיין פ"ז דכלאים מ"ז בר"ש:

דף לח ע"ב גמ' לדידי מפרשא לי מיני' דמר שמואל מיחה בפני ב' בני אדם שיכולין לומר לו הוית מחאה כו' · וקשה להך ליבנא דאמר לקמן (דף לט ע"ב) דמ"ד מחאה בפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה והרי שמואל אמר הכא מחאה בפני ב' ואע"ג דמוחה שלא בפניו · והתוס' שם תמהו על הך ליבנא מרבא ולכאורה תמוה שלא הקשו ממילתא דשמואל דהכא · ומיהו התוס' אזלי לטעמייהו שנראה מדבריהם לקמן (דף מא ע"א) בד"ה כמאן שלא היה גירסתם בדברי שמואל בפני ב' בני אדם אלא סתם בפני בני אדם ואפשר דהיינו ג':

דף מט ע"א רשב"ם ד"ה מודעא היו דברינו נאמנים שהרי ניתן לכתוב דמצוה קעבדי כו' · נ"ל האונס מאונסו · והא דבב"מ (דף עב) אמר אההוא עובדא דהרדסא שמשכן חד לחבריה לתלת שנין ולבתר א"ל אי מזבנית לי מוטב ואם לא אמינא לקוחה היא בידי וכתב לו שטר מכירה ומסיק התם דלא ניתן לכתוב · לאו משום דבע"כ מכר לו אלא משום דהתם אקניי' לבנו קטן במתנה קודם שכתב השטר מכירה · וכ"כ מפרש"י התם שפי' לא ניתן לכתוב מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתב לי' זה · ומש"ה חשיב ליה לא ניתן לכתוב דהוי כמוכר דבר שאינו שלו משא"כ היכא שלא נתנו המוכר קודם לאחר אעפ"י שמסר מודעא שמכר באונס חשיב ליה ניתן לכתוב מטעם שכתב הרשב"ם.

דף נ ע"ב תוס' ד"ה וספק כו' דאפי' ממונא לא מפקי' מספיקא · ומיהו בפ"ק דפסחים (דף יב) איתא כפי' הקונטרס · וי"ל דברי התוס' ע"פ מ"ש שם הצל"ח דאיכא התם ב' ספיקות לחייב ומש"ה צריך קרא וא"כ לא הוי ידעינן זה מדיני ממונות דבש"ס מוציאין ממון לכמה פוסקים · אך פי' הקונטרס אינו מתיישב בכך · וכן קשה אמ"ש רש"י בכתובות (דף טו):

דף נח ע"ב גמ' בראש כל מרעין אנא דם בראש כל אסוון אנא חמר · י"ל ע"פ הא דשבת (דף קכט) גבי הקזה דרפואתו שתיית יין:

דף ס ע"ב גמ' א"ר פפא כשא דהרסנא · פסחים (דף קיב) [שבת קיח:]:

דף סג ע"א תוס' ד"ה ואמאי לא הוה מצי לשנויי ר"מ היא כו' · שנה לפמ"ש התוס' עצמם בב"מ (דף טז) דקודם שבא לעולם לכ"ע יכול לחזור ואף שאמר מעכשיו וכן נראה מפרש"י שם · לפ"ז א"ש כאן דלא הוה מצי לשנויי ר"מ היא דהא קודם שבא לעולם ר"מ נמי מודה שיכול לחזור ואלו מברייתא מוכח דאף קודם שב"ל א"י לחזור שהרי קתני ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום משמע דאי לאו הכי כ"ז שהשדה זו בידך מחוייב לקיים התנאי אעפ"י שמכרה וחזר ולקחה · ואי דיכול לחזור בו מהתנאי קודם שבא המעשר לאו לעולם אמאי מחוייב לקיים התנאי כשחזר ולקחה הא מיד כשמכרה נתבטל התנאי דהוה כחזרה מה שמכרה לאחר · אלא ש"מ דאף קודם שבא לעולם א"י לחזור בו · ומש"ה לא המנ"ל ר"מ היא דזה לא מהני אף לר"מ ואע"ג דע"א הוי כמעכשיו מ"מ לא מהני קודם שבא לעולם כנ"ל · ואף לפמ"ש הרא"ש דכאן הוי ע"מ שיור ולא תנאי מ"מ מנ"ל דמשייר מעכשיו [ולכאורה קשה ע"ד הרא"ש מר"פ המגרש ע"ש · וי"ל ע"פ מ"ש הפר"ח ביו"ד סי' ס"א והובא בהגה' ע"ז בח"מ סי' ר"ט ע"ש ודו"ק] · וליישב דברי התוס' דכאן נ"ל דלא ס"ל מ"ש בב"מ אלא ס"ל כדעת הפוסקים דס"ל דבאומר מעכשיו מהני לר"מ אף קודם שבא לעולם והארכתי בזה בחי' לגיטין · ונראה דיש לפ"ר לזה מסוגיא דלקמן (דף קכז ע"ב) דקאמר לר"מ דאדם מקנה דשב"ל יכיל ל"ל גבי בכור נומר דאביו נאמן למיתב לו פי שנים לא יהא אלא אחר אלו בעי למיתב לו במתנה מי לא יהיב ליה ואף בנכסים שנפלו לו מאחר מכאן · ואי איתא דקודם שב"ל יכול לחזור בו גם לר"מ שפיר איצטריך קרא דיכיר דנאמן גבי בכור וא"י לחזור בו ואלו במתנה יכול לחזור בו קודם שיפלו הנכסים · אבל אי אמרי' דכי נתן לו מעכשיו א"י לחזור בו פריך שפיר דל"ל קרא הא אי בעי למיתב לו במתנה מעכשיו מצי יהיב ליה ולא מצי למיהדר ביה:

דף סו ע"ב תוס' ד"ה בעי כו' · והא דקאמר אליבא דר"א לא תיבעי לך דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ל"ד נקט ההוא ליבנא דהא ממכר אין להוכיח אהכשר זרעים אלא אמאי דמטהר כדף קא סמוך וכ"נ די"ל דשפיר נקט האי ליבנא דודאי אין לנו להחמיר להחשיבו כתלוש לענין הכשר טפי מבשאר מילי דהא אמרי' בס"פ המצניע (דף לה) דהתורה רבתה טהרה אצל זרעים:

דף עה ע"ב גמ' אמר רבה א"ל ההוא סבא לדידי חזי לי ירושלים קמייתא · בעין יעקב ליתא הנך תלת תיבות לדידי חזי לי:

דף עט ע"א רשב"ם ד"ה מים ראויין לבדק הבית לעשות טיט ולא למזבח דמים מכונסין פסולין לניסוך המים וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה · וכ"כ התוס' פ"ג דמעילה ומשמע דלנסכים אינן ראויין והוא כמ"ש הט"ז ביו"ד הל' ע"ז דבעי' מים חיים ועיי"ש בפר"ת · וק"ל דאמאי אינן ראויין מים מכונסין להדחת בשר הקרבנות הא בפ"ב דזבחים (דף כב) תניא והקרב והכרעים ירחץ במים לרבות שאר מימות פי' דאפי' מכונסין כשרים · וי"ל דה"מ כשאינן קדושים אבל מים שהקדישן פסולי' להדחה מדתני דבי שמואל התם דבעי' מים שאין להם שם לוויי וממעט מים שיש להם שם לוויי וה"נ כשהקדישן יש להן שם לוויי דמיקרו מים קדושים:

דף פא ע"א תוס' ד"ה ההוא למעוטי אדמת כו' מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין לעכו"ם · קשה דבירושלמי דמאי יליף לה ר"מ מקרא דלא תמכר לצמיתות: **ע"ב** גמ' ודילמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתרומה ומעשר · קשה לדעת הרמב"ם דתו"מ הוא מדרבנן בימי עזרא ובכורים משמע שהיה מה"ת וא"כ א"ש דאתי ס' חיוב בכורים דהוי מה"ת ודחי ס' חיוב דתרומה ומעשר דהוי מדרבנן · וכן קשה לפרש"י גבי ת"כ דרבנן · וי"ל לשיטת הרמב"ם דס' דאורייתא ג"כ א"א מדרבנן וא"כ א"ש דעדיף טפי למפטר מבכורים מספק דהוי שוא"ת מלחייבם ולפקע חיוב תו"מ בקום ועשה · ועיין שלהי ר"ה דאף סד"א דתי' לדרבנן · וי"ל דהתם בשוא"ת וביטול מצוה:

דף פז ע"א תוס' ד"ה המוכר · לאו דוקא הוקרו והוזלו כו' · נראה דאזלי לטעמייהו שכתבו בב"מ (דף מט) דיוקר הוי כמו אמר ליתן מתנה מועטת דאסור לחזור בו וכ"כ תוס' לקמן · אבל לדעת שארי פוסקים דמותר לחזור י"ל דדוקא נקט הכא יוקר משום דאז מותר לחזור משא"כ בהנס איכא איסור לחזור: **ע"ב** תוס' ד"ה משום כו' משום דאין ברירה כו' · נראה דלא המנ"ל הכי לשיטתו דר' אלעזר דאית לי' ברירה מדאורייתא ואפי' לקולא וכדמוכח מהא דאמר ר' אלעזר בבכורות (דף נז ע"ב) אהא דתנן האחין שחלקו וחזרו ונשתתפו פטורים ממעשר בהמה לא שנו אלא שחלקו ט' כנגד יו"ד ויו"ד כנגד ט' פי' שהוצרכו לשומא אבל חלקו ט' כנגד ט' ויו"ד כנגד יו"ד אומר זהו חלקו המגיע מעיקרא ראשונה וחייבין במעשר ומשמע דחייבין מדאורייתא קאמר ונכנסין לדיר להתעשר ולא חייבינן שיפרים מהן על החיוב · אלמא דאף לקולא אית ליה ברירה וכ"כ הטע"א בר"ס (דף יג) והוכיח כן מהא דאמר ר' אלעזר בע"ז (דף נג ע"ב) ע"ש · וכ"כ אדאמר ר"א בספ"ב דחגיגה · ולפ"ז נסתלקה קושיית תוס' כאן דכיון דר"א הוא דקשיא לי' לא המנ"ל לדידי' הכי · מיהו למ"ד א"ב בדאורייתא ודאי דאיכא למימר דמש"ה הוי תרומה דבשעת קריאת שם א"י איזו יבי' למעט · ולפ"ז נראה דגם במעשרות הדין כן · ומ"ש התוס' לעיל בסמוך דדוקא בתרומה אמר הרכינה ומולה הוי תרומה אבל לענין מעשרות לא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין אכתי לא אסיק אדעתייהו טעמא דברירה אבל לפמ"ש כאן ודאי הוי גם במעשר כן · והמשנה למלך בפי"א דתרומות לא הביא רק דברי התוס' דלעיל ולא דברי תוס' הללו ולא דק בזה: **שם** ד"ה הלוקח כו' אמאי לא יוכל להקדיש מה שהשאיל ביד אחרים כמו שהמשכיר יכול להקדיש כדאמרי' בפ' האומר משקלי עלי וכ"כ הרא"ש · אך אין הנדון דומה לראיה דשאני ההיא דפ' האומר משקלי דאיירי בבית המושכר וחשיב כקרקע לענין זה ועומדת ברשות בעליה ויכול להקדישה אעפ"י שמושכרת אצל אחרים · אבל ההיא דלקמן דאיירי מטלטלין איכא למימר דא"י להקדישן כשהן מושכרין או מושאלין ביד אחר דלא הוו ברשותו · וחילוק זה כתב מהרש"ל בהדיא ביש"ש בב"ק פ"ה · ותדע דאין ראי' מקרקע למטלטלין שהרי בפ"ק דב"מ (דף ז) גבי עובדא דמסותא דמסיק לחלק בין מסותא דקרקע למסותא דמטלטלין דמקרקע יכול להקדיש אף שהוא ביד חבירו וכפר בו אם יכול להוציאה בדיינין ומטלטלין א"י להקדיש כשכפר · וא"כ ה"נ יש לחלק בין קרקע למטלטלין לענין שאלה ושכירות · ובחיבורי להרמב"ם הוכחתי שכן דעת כמה פוסקים · אלא שהרשב"א בחידושיו שלהי כתובות כתב דגם במטלטלין שואל ושוכר מקדים לפי שעכ"פ שבו ונותן ומקנה חלקו להחרים והוא היכא דשאי להשכיר · וע"כ גם התוס' והרא"ש כאן הכי ס"ל:

דף פח ע"ב גמ' קשה גזל הדיוט מגזל גבוה כו' · עיין פסיקתא רבתי פ' כ"ג:

דף צא ע"ב גמ' והלא מפני מה נענשו שהיה להם לבקש רחמים על דורן כו' · עי' כתובות (דף קו ע"א):

דף צב ע"א תוס' ד"ה המוכר כו' דאיכא למאן דמחייב לשלם אפי' ההוצאה · בס' תו"ח כתב דאין לשון התוס' מדוקדק דהא אדרשב"ג קאי ואיהו גופיה מחייב ההוצאה לקמן בגמ' והוה להו למימר כ"מ בגמ' דמחייב אפי' הוצאה · וי"ל דמדוקדק שפיר לפמ"ש בחי' לב"מ (דף עז) דתרי רשב"ג הוו והסוא דהתם לא מחייב ההוצאה ופליג אדרשב"ג דלקמן · ולפ"ז איכא למימר דה"ל רשב"ג דמתניתין לא מחייב ההוצאה דלאו היינו רשב"ג דלקמן בגמ' אלא הוא רשב"ג דמייתי בגמ' דב"מ דלא מחייב ההוצאה:

דף צג ע"ב גמ' רשב"ג אומר נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו · קל נהי דחשיב ליה כל מה שעשה בע"ה עצמו בגרמתו של זה כאלו עשהו לו בעצמו מ"מ אמאי מחייב ליה אבושת הא אומן שקלקל הוי כעין גניבה שקרובה לאונס כמ"ש התוס' וקיי"ל בב"ק (דף כו) דאינו חייב על הבושת עד שיהא מתכוון להזיק · וי"ל ע"פ מ"ש הראב"ד פ"ב מהל' שכירות סוף דין ג' דשומר שקלקל הוי כמזיק בידים דמותרה ועומד הוא וכדאמר לעיל (דף כח) גבי שתלא גנבהא כו' · ונראה דאף הרמב"ם מודה בשהעמידו אותן הגבור עליהם וכמ"ש שם פ"י ע"ש · אבל קשה דא"כ מאי מייתי מדמחייב רשב"ג הכא דליחייב נמי במוכר זרעוני גינה ולא צמחו מה שהוציא הלוקח בגרמתו הא הכא הוי כמזיק דהוא שומר · וצ"ל דמ"מ דנהי דשומר מותרה ועומד כמה שעושה הוא עצמו אבל לא ה"ל לחייבו במה שעשה בע"ה עצמו על ידו ומדמחייבי' ש"מ דחשיב לי' כאלו עושה לו בעצמו וא"כ אינו שכיר נמי יש לחייבו מה"ט:

דף צה ע"א תוס' ד"ה נותן כו' והאי סמא לחוד והאי סמא לחוד · וי"ל לפמ"ש הפר"ח ביו"ד סי' נ"ח דחילק שם לא מהני למחשב ב' מינין רק כשהן ב' מינים ותלוקין בשמן כמו חמרא חדתא בענבי דפ"ב דע"ז אבל במין א' לא מהני חילוק השם · והביא ראיה ממתני' דערלה תבלין ב' וג' שמות מצטרפין · ולפ"ז א"ש קושיית הרשב"א דלא המנ"ל דריתי' חלא וטעמיה חמרא הוי חלא והא דהוי שא"מ עם חלא הוא משום דמקרי חמרא וה"ל ב' שמות עם חלא דחילוק השם ל"מ להיות ב' מינין אם הוא בהמת מין א' כנ"ל:

דף צז ע"א רשב"ם ד"ה ואם הביא כשר כו' הסך נסך מכל מקום · בריש תענית (דף ג) דריש לה ר' נתן לר"א לרבות נסך המים · וא"כ לדידיה אפשר דלא מכשר יין מגיתו: תוס' ד"ה לא צריכא כו' וא"כ מנ"ל דלא בעינן דניחא ליה · עיין בשבת (דף יז ע"א):

דף קיא ע"א רשב"ם ד"ה דין שיעורי' כשק כו' ד' טפחים על ד' טפחים כו' · וק"ל דבפכ"ח דכלים מ"ח תנן העבים והרכים אין בהם משום שלש על שלש ומשמע דמשום שלשה על שלשה יש בהן אף בעבים הרבה וכ"כ הרמב"ם והרע"ב:

דף קיב ע"א תוס' ד"ה וכ"ת · תימה כו' · ויש לי ליישב עפמ"ש בחגיגה (דף יוד) דאע"ג דאמרי' כל היכא דאיכא למידרש דרשינן כו' מ"מ אין להעמידו במילתא דלא מסתברא שלא מצינו כיוצא בו ע"ש · וכה"ג כתבו ביבמות (דף פו ע"א) · וא"כ ה"נ עדיפי ליה לאוקמא קרא ללאו יתירי מלאוקמא בירושת הבעל דהוי דבר חדש שלא מצינו כיוצא בו דהא כתבו התוס' בכתובות (דף נו ע"ב) דירושת הבעל לא דמי לשאר ירושות שבאו מחמת קורבה:

דף קיד ע"ב תוס' ד"ה אף כו' דבגיורת קאמר דיורשת את בנה כו' · עיין בפ"י בכתובות (דף יא) שכתב דנראה שכ"כ התוס' רק לר' יוחנן משום רשב"י אבל תנא דמתני' סבר דאין אם יורשת את בנה והכי הלכתא · וכבר הקדימו בשו"ת תרומות הדשן סי' שנ"ב · ועיין בירושלמי סוף שביעית דמשמע נמי שאין יורשת ד"ת:

דף קטו ע"א תוס' ד"ה בן כו' דבני בנים כבנים גבי יבום מנחלה הוא דקיי"ל · בקרבן העדה פ"ק דקדושין תמה דנילף מטומאת כהן דבן הבן לאו כבן הוא והניח בצ"ע · ולק"מ דהא אמרינן בכמה דוכתי בש"ס דשאני כהנים דרבי בהו רחמנא מצות יתירות כדאמר ביבמות (דף ס) וש"ד ולהכי ליכא למילף חומרא מטומאת כהנים:

דף קטז ע"א גמ' דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה · עיין רבה ויקרא פ' מ"ט:

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה ולמ"ד תריי קשיא לריב"ם כו' · ויש לי ליישב דמש"ה קאמר דלמ"ד תרי אתי דאבא הוו מאחוזת נחלה נפקא · דהא הך מ"ד היינו ר' יונתן דאמר לעיל (דף קי"ז) לבאי הארץ נתחלקה ואיהו הא ס"ל בסנהדרין (דף פה) דאמרי' דברה תורה כלשון ב"א וא"כ לשיטתו ע"כ לא דריש נתון נתן ולא ס"ל כרשב"י אבל מ"ד חד אתא דאבא הוא דהיינו ר' יאשיה דאמר לעיל ליוצאי מצרים נתחלקה ע"כ ס"ל כרשב"י דדריש נתון נתן דהא ס"ל בסנהדרין שם דלא אמרי' ד"ת כלב"א:

דף קיט ע"א גמ' שנאמר מחלליה מות יומת · קשה הא האי קרא קאי על שוגג כדאי' בשבת (דף ע) דיליף שמואל מיניה חילוק מלאכות והכי הל"ל שנאמר כל העושה בו מלאכה יומת · וי"ל דהאי תנא ס"ל חילוק מלאכות מקרא אחרינא ולדידיה קאי קרא דמחלליה אמזיד והכי איכא למ"ד בכתובות (דף לד): **ע"ב** תוס' ד"ה אפילו כו' דלשם שמים נתכוין כו' · וכה"ג בת"י:

דף קכא ע"ב רשב"ם ד"ה קיפלו כו' נמצאת אומר שימש יעקב את שם כ' שנה · נ"ל נ' שנה ועיין רא"ם פ' תולדות:

דף קכב ע"א גמ' סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל · עיין כתובות (דף קיב): **שם** טרף בקלפי של תומין ועלה בידו תחום עכו · עיין מגילה (דף ו): **שם** שער לוי אחד · מכאן כתב הסמ"ג והביאו המג"א סוף ה' שמיטה דלעוה"ב יטלו הלוים חלק בארץ · וצ"ל דהיינו דוקא בארץ ז' אומות אבל ג' שיכבשו לעתיד הא מיעט להו בספרי פ' קרח וכן פרש"י בחומש פ' שופטים:

דף קכג ע"א גמ' והלא בן אחות אביה הוא · הטורי אבן במגילה הקשה דמאי מקשה והלא בן אחות אביה הוא דמ"מ שפיר מיקרי בן אחות האב אחי האב כי היכי דמצינו דבן אח מיקרי אחיו משום דבני בנים כבנים וה"נ בן הבת הוא כבן כדאי' ספ"ו דיבמות · ולי אפשר דהקושיא קאי למ"ד דאיתא בירושלמי ובמדרש רבה וישב דבן הבת אינו כבן: **ע"ב** גמ' שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר

אמר והיה בית יעקב אש וגו' · קשה דבתוספתא פ' ויומי אמר רשב"ג גופי' דאין עשו נמסר אלא ביד זרעו של רחל שנאמר ולא לא יסתכוס לעזרי סלאן : תוס' ד"ה וקסבר כו' שכן ניכרות אית ליה כמי שסורשו דמיין · ויש לי להביא ראיה לחילוק זה מגמ' דפ"ק דמנחות (דף ח ע"א) :

דף קכד ע"א רשב"ם ד"ה עד דמטי לידו דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דשב"ל · ואע"ג דרבי ס"ל בקדושין (דף סג) דאדם מקנה דשב"ל אפ"ה א"ש הא דפריך עלי' מקרא דלתת לו ואיצטריך ליה היקשא דחלק בכורה לחלק פשוט לומר דנוטל אף בשבח דלא מטי לידו דאבוה מחיים דאי לאו"ה שפיר הוה ממעט לי' מלתת לו דמתנה קריי' רחמנא דהא פרשב"ם לקמן (דף קכח ע"ב) דאפי' לר"מ דאדם מקנה דשב"ל ה"מ במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה על דעתו וכ"כ הר"ן בנדרים (סוף דף סה) וכ"ה בחידושי לעירובין (דף ה ע"ב) וה"נ מתנה בסתם קאמר דומיא דשבח דלאחר מיתה דגבי בכור · שוב ראיתי שהרגישו בקושיא זו בס' שעה"מ ובאו"ת סי' קט"ו ונדחקו :

דף קכו ע"א תוס' ד"ה אבל כו' שנוי במקומו עומד · ובתוס עמדו בקושיא דהכא קאמר אליבא דרב יוסף בב"ק (דף סו ע"ב) וכ' שם התוס' דלא בעא לאוקמא כב"ש דאמרי שנוי במקומו עומד כו' דהלכה כב"ש דשנוי קונה כו' ובכל הגמ' סובר כן כו' דרב יוסף ל"ש עלי' דרבה אלא ביאוש לחוד אבל בשנוי מעשה אפי' בחוזר לברייתו דאיירי בי' רבה לא פליג עליה ע"כ · ושוב מצאתי כן בס' קצות החושן · אך בס' נתיבות משפט יישב דברי התוס' דדוקא בגזלן אמרי' דשנוי קונה מפני תקנת השבים והכא ליכא תקנת השבים · ואין דבריו מוכרחין דהא שהתוס' ג"כ כתבו חילוק כזה בע"ז (דף מו ע"ב) הייט גבי שנוי דלידה דלא הוי שנוי מעליא אבל גבי שנוי מעליא בכל מקום מהני וכדמסיק התם (דף מז) גבי חטים ועשאן קמח דמהני אף לגבוה · וה"נ גבי ענבים ודרכום הוי שנוי מעליא · ועוד דרבה ס"ל דשנוי קונה ממתני' דראשית הגז דתנן לא הספיק לתנו לו עד שצבעו פטור והתם ליכא תקנת השבים כמ"ש רש"י בב"ק (דף צד) ורב יוסף לא פליג עליה דרבה אלא ביאוש לחוד כמ"ש תוס' הנ"ל · ובתוס' דסוכה (דף ל ע"ב) ד"ה ולקנייה מוכח דלר"י קני אף בשנוי החוזר אף היכא דליכא תקנת השבים :

דף קכח ע"א גמ' לפשר דמכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסבא לא · משמע דזה הוי סימן מובהק טפי ממשקל דנסבא ואע"ג דבב"מ (דף כח) אמר גבי נגד דמשקל עדיף היינו דוקא גבי נגד שאין דרך לשוקלו אבל נסבא דרך לשוקלו הוי מדה דנגד סימן מובהק טפי : וכה"ג כתבו תוס' שם (דף כג ע"ב) :

דף קלט ע"ב תוס' ד"ה גבי כו' · דהכי אמר בבכורות · ולפמ"ש בחיבורי להרמב"ם פי"ב מהל' אישות דברי רב אשי מדוקדקין · דהסוגיא דבכורות ודפ' הכותב אליבא דרב אזלא דלית לי' כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון בפ"ק דיבמות (דף יא) אבל למאי דאמרי' בכמה דוכתי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אתיא שפיר הא דירושת הבעל אינה חוזרת ונבטלת ביובל אפי' למ"ד דירושת הבעל מדרבנן דכעין שאר ירושות דאורייתא שאינן נבטלות ביובל תקנוה · ושם נתבאר באריכה :

דף קמה ע"א גמ' א"ר יוסף בר מניומי א"נ בכל מקום שנהגו כו' · שו"ת מגיה דצ"ל בכל מקום שנהגו כו' :

דף קנו ע"א תוס' ד"ה וליטעמיך · וא"ת כו' ותירוצם דחוק · אלא י"ל ע"פ השמ"ע דלעיל (דף סא ע"א) גבי מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמונה מי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר · והכי קי"ל גבי בטול מקח דאם נתאנה לוקח והוקר ואינו תובע אונאתו ורוצה לקיים המקח אין המוכר יכול לחזור ונתקיים המקח ובכה"ג אמר הכא דליהוי זבינא גם כשמכר פחות מכן כו' :

דף קנז ע"א תוס' ד"ה דאיקני כו' וא"ת כו' אע"פ שלגבי קנין לא היה לו להועיל כאן · ע"ב ז"א אלא לפי' ריב"ן שכתבו התוס' לעיל (דף פט) דכל הנהו דפ"ג דקדושין (דף סג) הוו עבידי דאתו · וכן לפי' הרא"ם שכתבו שם דמידי דליתא קנין לא חשיב ישנו בעולם וכי לא עביד דאתי מודה ר"מ דאין אדם מקנה אותו · דאילו לפמ"ש דהיכא דליכא אלא חד מי יימר חשיב עביד דאתי ולא"ק דלא הוה עביד דאתי אלא היכא דאיכא טובא מי יימר כההיא דר"פ המפקיד ה"נ הכא ס"ל לר"מ דמהני דאיקני נמי לגבי קנין · ויש לי לה"ר לזה מסוגיא דפ"ק דמציעא (דף טו) גבי שדה זו קנויה לך לכשאקחנה : ע"ב גמ' ת"ש שט"ח כו' מאוחרין אמאי כשרין דאיקני הוא הא מני ר"מ היא כו' · וק"ל דאמאי לא פשיט מהא דתניא לקמן (דף קעא) דר' יהודה מכשיר שטר מאוחר שאינו מוכיח מתוכו שהוא מאוחר ואי ס"ד דאיקני לא משתעבד אמאי מכשר דמשמע דלא ס"ל אדם מקנה דבר שלבא"ל מדלא מחשב ליה ביבמות וקדושין · ושוב ראיתי שהרגיש בזה הגאון כו' קי"ב ותירוצו דחוק · ועוד גדולה מזו קשה לי על דברי התוס' בבכורות (דף מט ע"ב) דמשמע דאליבא דר' יהודה גופיה נמי מיבעיא לן הכא בדאיקני אי משתעבד והשתא אמאי לא פשיט מהסיא דמכשר ר"י שטר מאוחר · וי"ל דאיכא לאוקמא ההיא דמכשר ר"י שטר מאוחר בדלית ביה אחריות אבל מהסיא דהשט"ח המוקדמין פסולין דע"כ בדאית ביה אחריות איירי הוה בעא למיפשט שפיר :

דף קעה ע"ב א"ר אדא בר אהבה שעשאו טריפה · נראה דאזיל לטעמיה דמוקי בב"ג ברייתא דמייתי בגיטין (דף מג) אבל רבא פריך עליה התם דאין כופר משתלם לאחר מיתה ובעשאו טרפה ליכא כופר וה"נ איכא לאקשויי אהכא דאי בעשאו טרפה פשיטא דפטור מכופר וגם השור פטור ממיתה כדאיתא בב"ק (דף מג) · ומיהו כאן י"ל דמת אח"כ ולכך ל"ש עליה רבא כדהתם ע"ש :

הגהות ברא"ש

פרק א ס' מ"מ ונקטינן כו' מידי דהוי אבכור ופשוט · ונ"ל שיש להביא ראיה מגמרא ערוכה בקדושין (דף סג) דאמר שאין אדם רוצה שיתן מעות בשדה א' ויראה כב' וג' מקומות [וכ"ה לקמן ק"ג א' אבל כ"ז אינו הכרח לכאן וק"ל] :

פרק ח סימן ס"ז תימה לי אמאי אייתי כו' · ויש לי ליישב דעת הרי"ף ז"ל דלא חש להא דעמד בקשיא על רב שיזבי כיון דלא עמד הש"ס בתיובתא וכמ"ש בפלפולא חריפתא דקשיא אפשר ליישב והכא איכא לשנויי דאע"ג דגבי מילה דרשי' עד שיהא זכר משעת לידה אבל גבי לידה לא דרשי' הכי דהא איכא קרא לרבויי טומטום ואנדרוגינוס לטומאת לידה כדאי' בנדה (דף מ) ועיין במלחמות פ' ר"א דמילה שכתב לדעת הרי"ף דליכא דפליג על רב שיזבי הלכך נימול לאחד ואין חוששין לה' והיים אף נחל : סליק

הגהות בן אריה להגאון מו"ה זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז

דף ה ע"ב תד"ה מי כו' מדרמי בר חמא דאמר פ' כל הנשבעין כו' · נ"ב ע"ש בתוס' ד"ה בשטר כו' וריב"א מפרש כו' :

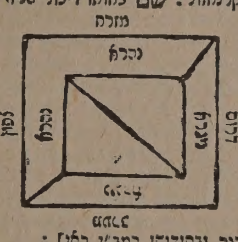
דף ו ע"ב גמ' ותד הוה דייר תתאי איתבר תתאי · נ"ב ברי"ף ובכס"ג איתא איתבים ע' ב"מ קס"ז כ' :

דף ח ע"ב תד"ה ומצדיקי כו' בפרקי דר"א · נ"ב פרק ד' :

דף ט ע"ב תד"ה ממה כו' משה סרגו · נ"ב ע' דרשות מהרא"נ"ח פ' דברים דף ס' ע"א

דף י ע"א תד"ה ואיזו כו' אלא לאחר כו' ובעוה"ז אין עושים לאדם אלא מצות גדולות כו' · נ"ב פ' ירושלמי סוף פ"ק דקדושין וקל"ע :

דף יג ע"א תוס' סד"ה חד כו' קרוי הד גיסא · רש"י מ' ערוך ערך קרנזול : שם באותו דיבור הציור שנדפס בצדו נ"ב שצריך להיות כזה :

שם ברשב"ם ד"ה ה"ג שאני כו' שאין ע"ע נמכר אלא לגוים · נ"ג ע' ב"מ ע"א ע"א דאין הגר נקנה בע"ע דכעין ושב אל משפחתו וא"כ ה"ה עבד מומכר · וכ"כ התוס' גיטין מ"א ד"ה ליפא כו' · וקל"ע · שוב מצאתי שכ"כ השיטה מקובצת כאן ובחידושי רמב"ן · [א"ה ע' מכילתא פ' משפטים על פסוק כי תקנה עבד עברי דר' ישמעאל ור"ע ס"ל דגר נקנה בע"ע · וע' בהגהות מיימוני פ"א מה' עבדים ה"ב ובכסף משנה שם מה שכתבו על מכילתא זו וע' בפי' התורה והמצוה משפטים שם] :

דף טו ע"ב תד"ה ומסיים כו' אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה ויתחיל מלמעלה · נ"ב ע' מנחות למד א' וע' תשב"ץ סימן קע"ה ובנודע ביהודה מ"ת ח' יו"ד סימן קע"ט [ובחתם סופר סי' רנה ובחידושי רמב"ן כאן] :

דף טז ע"א גמ' שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה כו' · נ"ב ע' ב"מ ס"א ב' [א"ה שאמר שם לא תגנוב ע"מ לשלם כופל ומסתמא ה"ה בגזלה דוגמתה וע' בית יוסף סי' שנט סעיף ג' · ויש לומר דהתם מקרא יתירה יליף ורבא כאן לשיטתו לעיל דאיוב בימי מרגלים היה בארץ ישראל ולא למד תורה (וע' בלח"מ ריש הל' גנבה) · ועוי"ל דהתם הטעם משום צער בעלים קודם חזרה וכאן י"ל דאיירי ביתומים קטנים דלאו בני דעת להצטער על זה · וע' חו"מ סי' שנ"ט ס"ב] :

דף יז ע"א תד"ה סלעים כו' בירושלמי · נ"ב שבת פ' במה טומנין ה"א :

דף יט ע"ב תד"ה מי פירות כו' ולא דק דשמן מכשיר כו' · נ"ב ע' מנחות ל"א א' רש"י ד"ה אלא איפא ובתוס' שם ד"ה איפא כו' :

דף כ ע"א תד"ה והמלח כו' והדפס בצדו וצע"ג כו' · נ"ב נתעורר ע"ז ג"כ במשנה למלך פ"א מהל' טומאת אוכלין הל' כ"ב : שם ד"ה כולן כו' ונימסין במים · נ"ב בס' נשמת אדם סוף הל' תפילין סוף כלל י"ד ד"ה ואמנם כתב הגיה שצ"ל נימסין כמים (בכ') · שאל"כ קשה ממלח [שגם מלח נימס במים] וע' ביצה לט א' ולקמן בעמוד ב' :

דף כה ע"א גמ' ורוח צפונית מנשבת עם כולן · נ"ב ע' מדרש שיר השירים על פסוק עורי צפון ומדרש אסתר ספ"ב על פסוק כרצון איש ואיש [א"ה שאמרו שם כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת וכשרוח צפונית מנשבת אין רוח דרומית מנשבת כו' · וע' בפי' יפה קול על מדרש שיר השירים שם] : ע"ב נכפפת והולכת למעלה מן הרקיע כו' [א"ה ע' ביאור על זה בדברי הרמ"ח לוצאטו זצ"ל הנדפס בהתחלת ספר פרקי דר"א שעם ביאור הרד"ל ז"ל] :

דף כז ע"א תוס' ד"ה כמה כו' בברייתא דמס' מדות · נ"ב צ"ל בברייתא דמ"ט מדות · [א"ה וכן הוא בשיטה מקובצת כאן וכן הוא בפירש"י סוכה ח' א' ד"ה כמה מרובע כו' והגה שנדפס שם בצדו הוא טעות וכמ"ש ע"ז בהקדמת ס' אגדת בראשית · שכ' להם מן תא"ל מה שנקרא ברייתא דמ"ט מדות הביא רש"י בחומש פ' תרומה כ"ו פסוק ה' כרכוב כו' ובמלכים א' ז' פסוק ט"ז ופסוק כ"ח ובתהלים ע"ח פסוק ע"ז וכן הביאה הילקוט בשם זה מדרש דמ"ט מדות · ומה שלא הביאו התוס' כאן ממתני' דאהלות פי"ב מ"ו · י"ל דהתם לענין הסיקף איירי וכאן לענין גודל הטבעת ואין ללמוד זה מזה כמ"ש התוס' סוכה ח' א' ד"ה כמה] :

דף לו ע"א רשב"ם ד"ה אכלה ערלה · ובפי' ר"ח גרסינן ה"ז חזקה · נ"ב וכן הוא בכס"ג :

דף לז ע"ב תד"ה אינו כו' כעין כרם יחידי ונדפס בצדו צ"ל גפן · נ"ב מ"ש התוס' כרם יחידי פי' שורה א' ואין להגיה וע' ספרי פ' כי תצא פיסקא ר"ל אין לי אלא כרם שלם מנין אפי' כרם יחידי ע"ש בזית רענן שעל הילקוט שם על הפסוק לא תזרע כרמך כלאים [שכתב ע"ז כרם יחידי היינו שורה א' אפי' יש בה ק' גפנים עכ"ל]:

דף לח ע"ב תד"ה ולמחר כו' מדלא קאמר ר"ז כו' · נ"ב ע' בכס"ג [דשם איתא בזה"ל אלימא גזלנא הוא גזלה לארעאי לא הוה מחאה · גזלנא הוא תבענא ליה בדינא הויא מחאה עכ"ל] :

דף מב ע"א תוס' סד"ה ואי ס"ד כו' דעדיפא מיניה קא תני · נ"ב וע' בנמוקי יוסף : שם בגמ' פ"ה הכלה האב כו' ורמינהו אכלה כו' · [תוספתא פ"ב] :

דף מד ע"ב תד"ה דלא · וכן משמע בפ"ג דקדושין כו' · נ"ב ע' נודע ביהודה מ"ת ח' אה"ע סי' פ"ד פ"ש

דף נג ע"ב גמ' אמר רבא ב"א שני בתים כו' · נ"ב ע' ירושלמי עירובין פרק הדר הלכה ו' :

דף סב ע"א גמ' כנגד רחב תור שתיק כו' · נ"ב כעין זה סוכה ז' א' וע' במאור ובמלחמות שם :

דף עג ע"א רשב"ם ד"ה אסכלין כו' ורב האי · נ"ב במקח וממכר שער ב' ע"ש :

דף עו ע"ב תד"ה ואי כו' בסימטא נמי ממתן אגרה כו' · נ"ב ע' תוס' לקמן פ"ד ב' ד"ה ואי ס"ד בסימטא מאי אגר מבני רה"ר מבוי כו' [וכ"כ שיטה מקובצת כאן] :

דף עז ע"א תד"ה אמר כו' רב יהודאי גאון כו' נקנה בחליפין · נ"ב וע' בעיטור מאמר ב' קנין (בתחלת המאמר) הובא בהגהות מיימוני פ"ה מהל' מכירה אות ז' :

דף עט ע"ב תד"ה אימור כו' בעלך ואתותך כו' בתולות ולא מתייבמת · נ"ב ע' ב"מ ע"ז ב' [א"ה דאמר שם בשדה או מי יימר דזבנא ניהלי' כו' והא הכא בשדה או דמיא כו'] וע' בחידושי רמב"ן :

דף פג ע"א רשב"ם ד"ה כמה כו' פליגא כו' · נ"ב ע' תוס' לעיל ל"ז ב' ד"ה ממטע כו' :

דף פט ע"א גמ' מנין שאין מותקין כו' ת"ל איפה כו' ומנין כו' ת"ל איפה כו' · נ"ב ע' ביאור הגר"א ז"ל על משלי יא פסוק א' :

דף צג ע"ב והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה · נ"ב בביצה ל"ח ב' איתא משמיה דרב וכן הוא ברי"ף וברא"ש כאן וכן נראה שהי' גירסת רשב"ם ולזה כתב ד"ה נותן כו' משום דינא דגרמי כגון השורף כו' דאלו רבה ס"ל דהשורף שטרות של חבירו פטור בב"ק לג א' [דלא כהגרי"ב וגליון הש"ס בתוס' ד"ה נותן] :

דף צז ע"ב א"ל אל תרא יין כי יתאדם · נ"ב ע' פסחים קח ב' תוס' ד"ה אל :

דף קז ע"ב תד"ה אם כו' דגרס שיש לו בית רובע כו' · נ"ב וגירסת רב האי גאון במקח וממכר שער כ"ס אם הי' סלע יחידי אפילו בית רובע אין כו' :

דף קי ע"א תד"ה ולא כו' תסי' רחב שמנך רב אסי כו' · נ"ב וע' ערוך ערך אסי :

דף קיג ע"א רשב"ם ד"ה תניא אידך כו' כדאמרינן בעלמא · נ"ב פסחים כ"ד ב' :

דף קלט ע"א במתני' ואם אמרו קטנות הרי אנו נשאות כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן · נ"ב כל זה ליתא במשני' שבסדר ירושלמי וברי"ף וע' שלטי גבורים בשם ריא"ז ובכטל השיעור הוא כ' כתובה · [א"ה הש"ג בשם ריא"ז כתב כך דינא דמתני' בזה"ל ונראה בעיני שאם נשאו כו' · וכן הכפל השיעור שם הביא שאלה על כך דינא ופשט לה מהתוספתא ספ"ח · ע"ש מבואר שלא היתה זאת בגירסתן במתני'] [וכן ליתא בגמ' דפוס פיזרו] :

דף קמד ע"ב תד"ה תנן כו' ובירושלמי · נ"ב סנהדרין סוף פרק חלק :

דף קמה ע"ב גמ' שמע קל טבלא כו' · נ"ב בכס"ג הגירסא הוה במתא איבעי ליה למיתא הוה כדגרסא שמע קל טבלא איבעי לי' למיתא כו' · וע' ברא"ש :

דף קמט ע"א תד"ה רב מרי כו' וכן ר"ש בן פזי כו' · נ"ב וע' בזוהר לך דף פ"ח בס"ת שם [דשם מבואר שנקרא בן פזי על ידי מעשה · ואמר שם ועד יומא לא אעדי שמי' ומן בני בנוי בן פזי והיינו ר' יוסי בן פזי כו' ע"ש] וע' סדר הדורות באות יוד :

דף קנה ע"ב גמ' תוך זמן כו' ואתא לקמי' דרבא כו' · נ"ב ע' גירסת רב האי גאון במקח וממכר שער ג' וע' מלחמות [א"ה גירסת רב האי ואתא לקמי' דרב נחמן אמר לכו לא עשה ולא כלום רבא סבר האי דקאמר ר"נ הכי משום דתוך זמן כו' ולא היא כו'] :

דף קסח ע"א רשב"ם ד"ה ה"ג מאי טעמא כו' · נ"ב וגירסת בס"ג [בהל' הלואה] והכפל נוסח שבר פסיקא לא צריכה דניחא לה לאיגרושי כו' · ע"ש :

ברא"ש פ"ב סי' ה ולא הוצרך לראיה זו כו' · נ"ב ע' ב"ק ס"א ב' [הלכה כר"ש כו'] ובמהרש"ל שם :

פרק ה סימן ו' ל"ש אגב קרקע אבל רב אלפסי כו' · נ"ב ע' ברא"ש פ"ק דב"מ סי' מ"ט

פרק ח סימן כא כתב בה"ג הלכה כו' · נ"ב בהלכות עריות ע"ש וע"ש בהלכות נחלות בתחלתו :

פרק ט סימן לט בה"ג בע"ת נוגה מגן אם בע"ת נוגה כראוי כו' כצ"ל וכ"כ וע' בתומים סוף סימן ק"ז וע"ע ב"מ חו"מ סי' ר"א : סליק

חדושים מס' מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא בעהמ"ס פרי חדש

דף ח ע"ב תוס' ד"ה אכפייה כו' והכיח דכל שכבר דלא הוה מוקיר אבוה כו' · עיין במתניתין דפ"ק דשקלים משיכנו במקדש שהתחילו למשכן כו' יע"ש :

דף לג ד"ה קריביה כו' · ע' בתוס' פרק מי שמת דף קמג ע"ב ד"ה ת"ש כו' :

דף לו ע"א גמ' ואי בצוהר מחזה הוה קיימא הוי חזקה · משמע דה"ה במאה מחזיק כדמוכח סוף (תו') [מס'] ב"ק :

דף נח ע"א תוס' ד"ה מצוין כו' וי"ל דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול כו' · עיין בתוס' דריש ע"ז דף ג' ד"ה כהנים שכתבו דעכו"ם קרויין האדם · א"כ אפי' תימא דאברהם נקרא האדם שם ראוי לטמאות באהל כיון שאינו נקרא אדם ודו"ק וצ"ל ליישב בזה דשאני התם דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכמ"ש אדם וקאמר האדם לרבות עכו"ם דאי למיעוטי לכתוב אדם ועובדי כוכבים אין קרויין אדם [אלא האדם] אבל הכא ס"ל דהאדם היא ה"א דידיעה וכאילו קאמר קרא פלוני שנקרא אדם הגדול והו"ל כאילו כתוב אדם כנ"ל ודו"ק :

דף פא ע"א תוס' ד"ה הכוא למעוטי אדמת כו' מפרש בגמרא (מ"ס) [מאי] כו' · פי' בגיטין דף מ תוס' ד"ה אמר רבה :

דף קלד ע"ב רשב"ם ד"ה אינו נאמן דהא איתא דגירשה כו' · קשה דאמרינן פ"ב דכתובות [כב א'] עבידי דמגרשי בצנעה והרמב"ם נשמר מזה בפי"ב מהל' גירושין ע"ש :

דף קמג ע"ב תוס' ד"ה פ"ש כו' · עיין פרק חזקת הבתים דף לג ד"ה קריביה יע"ש : סליק

הגהות מהגאון כו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

דף לט ע"ב תוס' ד"ה וצריך כו' ולאפי טעמא כו' · ר"ב פ' ברא"ש סי' מ' שכתב שם לחלק בין הך דהכא להא דלעיל :

דף מב ע"א רשב"ם ד"ה כשקנו מידו כו' · נ"ב עי' כתובות פ"ג ע"א בבעיא דקנו מידו מהו בתוס' וברא"ש שם :

דף נא ע"א תוס' ד"ה אע"פ כו' תימה כו' · נ"ב עי' תוס' קדושין ט' ע"א ויבמות נ"ב ע"א תירוץ על קושיא זאת משום דכתיב נתינה גבי שטר ואתן את ספר המקנה הוה אמינא דצריך ש"ס :

דף נט ע"ב רשב"ם ד"ה אמר רב מברשיא כו' שמקנה את השדה כו' · נ"ב ולפענ"ד נראה לפרש מכאן למצרים ר"ל שנוהגין לציין המצרים מארבע צדדים לדבר הנמכר ממ"ש אשר בכל גבולו סביב ר"ל בכל מה שסי' בתוך המצרים בציון עפרון לאברהם בד' הגבולים סביב הכל קם לאברהם כו' ופשוט :

דף פב ע"ב גמ' בעא מיניה מרבי כו' · נ"ב נלע"ד דצ"ל מרבה · עי' ביצה כ"ו ע"ב בעי מיניה כו' :

דף קמו ע"ב תוס' ד"ה במוכר כו' ומיהו קשה לי · נ"ב ע' מהרש"א [illegible] ביאור דברי התוס' :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה ומבני התם · נ"ב עי' סמ"ע חו"מ סי' מ"ג ס"ק כ"ג דדבריו צ"ע דמכאן מוכח להיפוך מדבריו ועי' ש"ך שם ודו"ק :

ברא"ש פ"ג סוף סי' יז משמע לפי תירוץ הראשון · נ"ב עי' ש"ך חו"מ סי' ק"נ ס"ק ג' שכתב שם דלתירוץ השני י"ל דמהני המגו לגבות מפירות דלהבא אבל לתירוץ הראשון צ"ל דמיירי במה שכבר אכל שאז יפטור משבועה ע"י מגו ודו"ק ע"ש : סוף סימן נא · באומר איני זן ואיני מפרנס · נ"ב משר כאן ופי' בתוס' מ"ת ע"א ד"ה גט כו' · [ונמשמע ברא"ש מן איני זן ואיני מפרנס הראשון עד פעם שני · כ"ש ברור דלא כהגהות מע"מ] : פ"ט סי' לא והיינו דוקא היכא דלא מטא שטרא לידי' כו' · נ"ב עי' בתשובת מהרי"ט חלק ב' חלק חו"מ סי' ב' שכתב שמ"ם יש כאן והנכון שזה קאי על מ"ש בש"ס שכ"מ שאמר כתבו ותנו כו' שמה לא גמר להקנות אלא בשטר כו' בזה קאמר דאם מסר השטר לידו מחיים מועיל אבל באם כתב כו' קנין או שקנו מידו אף שמסר לידו מחיים וכתב בלשון צוואה לא מהני ובזה מתורץ תמיהת הב"י ע' ברא"ש ע"ש :

פסקי הרא"ש פ"ג סי' נב מודעה סיו דבריה כו' · נ"ב והתוס' לא כתבו כן אלא דוקא כאן [illegible] שמ"א שאמנים לומר שידעם כו' : סליק

בבא בתרא

דף ב תוס' בד"ה השותפין כולה כו' מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דקתני שבועות כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דלמ"ד כולה נזיקין הדא מסכתא פריך דשבועות ומכות מנזיקין הן משום דסתמא דתלמודא ודאי למ"ד נמי דלא הוי הדא מסכת פריך הכי וק"ל: **בד"ה** בגויל זה כו' ומיהו אם נהגו לעשות פחות מו' יעשה כו' עכ"ל והרא"ש כתב למעט נמי בפחות דמנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה ולאייתו מדלקמן דקאמרינן בגזית ד' אמות גובה אי הוה ה' טפחים קאי אי לא לא קאי כו' ע"ש ויש ליישב לדברי התוס' כמ"ש שם לקמן דה"ק דלא קאי כמשפט גזית כו' שיעמוד ימים רבים כו' וק"ל: **בד"ה** לפיכך אם נפל כו' או משום דהקנו כו' וכגון דידוע לנו עדיין כו' וללישנא בתרא כו' עכ"ל ללישנא בתרא נמי צ"ל דהקנו זה לזה לעשות מחילה כיון דאיירי מתני' באין בה דין חלוקה אלא דאין צ"ל דידוע לנו שהקנו זה לזה דהא כיון דכבר היה כאן מחילה ע"כ דרצו אבל ללישנא קמא היה אפשר לומר דלא רצו אלא שאחד היה בונה בתוך שלו והיה בונה וע"כ צ"ל דידוע לנו כו' וק"ל: **באו"ד** אפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כיון דאין חזית לא כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ להקשות דלא יועיל בנפל לרשותא דחד דשותפין לא קפדי כדמסיק בריש הבית והעליה כמ"ש לקמן ויש ליישב דלא אמרינן שותפין לא קפדי אהדדי אלא במלתא דידיעא דהוי לתרוייהו כמ"ש לקמן בפרש"י בשם ר"ח ודו"ק: **באו"ד** אבל בבקעה אם שהו הרבה היה נאמן לומר שעשאה במגו כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ הדרא קושיין לדוכתין מאי פריך לא יעשה חזית כו' הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר וישהה שם ויאמר שהוא עשאה די"ל דמשום הך חששא בעלמא ודאי דלא תקנו לעשות חזית דהא אכתי יכול לטעון לקוח הוא בידו וליכא תקנתא אלא שצריך ליזהר עצמו מלשהות שם אבניו והכא במתני' דינא אשמועינן בחצר דאף אם שהה הרבה אינו נאמן דהוי מיגו במקום עדים וק"ל: **ע"ב** בד"ה ה"א במסיפס כו' דהיכי מצי למימר דה"א במסיפס הא שמעינן ליה מסיפא כו' עכ"ל ק"ק דאימא דאשמועינן הכא דבונין באמצע דכה"ג כתבו לקמן למ"ד פלוגתא דאיצטריך למתני הכא באמצע דסד"א דאין לו לבנות בחלקו אלא לסייעו בבנין הכותל וכ"ל דאפשר דדוקא לגבי כותל משום היזק ראייה ה"א הכי דאין לו לבנות בחלקו בשביל היזק ראיית חבירו אבל הכא גבי מסיפס דאינו אלא משום דנתפס כגנב פשיטא הוא דבונה באמצע על מקום שניהם ולמאי שפירשו התוספות לקמן דחולקין משמע באמצע ניחא טפי דה"כ הכא הא תני יחלוקו וק"ל: **בד"ה** נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הנגע בחצר כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דהא מדנפל והיה שם כבר כותל אינו מוכרח שנהרגלו כבר בכותל דאימא כיון דיש בו דין חלוקה הא' הכניס בתוך שלו ולא דמי לנפל דקתני במתני' דכיון דקתני בה רצו מעיקרא יש לנו לומר דנפל ועדיין אנו זוכרים שהקנו זה לזה כמ"ש התוס' לעיל אבל הכא לא קתני בה רצו וק"ל:

דף ג בד"ה מאי קמ"ל כו' אע"ג דקמ"ל דשמיה היזק כו' בים בה דין חלוקה אע"ג

חכמת שלמה

דף ג ע"א גמ' לישנא אחרינא נמחק: שם מאי קמ"ל בשאין בה דין חלוקה דכי לית בה דין חלוקה כי רצו כלני' תנינא כו' כן הוא בס"א: שם א"ר אסי אמר ר' יוחנן בשקנו מידו כו' וכי קנו מידו

מהר"ם

דף ב ע"א רש"י ד"ה השותפין וכו' וכל החצרות וכו' ורוב תשמישן בחצר. נראה לי דכתב הכי משום דמסקינן בשמעתין שטעם שבונים את הכותל באמצע היינו מטעם היזק ראייה ולכך כתב וכל חצרות וכו' דאילו החצר שאחורי הבתים אין שם רוב תשמיש ואין שם שום היזק ראייה: **תוס'** ד"ה השותפין וכו' צריך לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר בבא מציעא. פירוש למה נשנית רוצה לומר למה סידר רבי מסכתא זו אחר בבא מציעא כשבא לכתבן מסכתא אחר מסכתא דאילו הלמוד ששנה לתלמידים הא קאמרו התוס' בסמוך דרבי לא שנה לתלמידיו כסדר המסכתות: **ד"ה** בגויל וכו' ומיהו אם נהגו לעשות פחות וכו'. והשתא הא דתני זה נותן וכו' דקתני בה מדת גויל וגזית אתא לאשמועינן שאם נהגו יותר מזה לא יעשה והכל כמנהג המדינה אתא לאשמועינן שאם נהגו לעשות בפחות מזה יעשה כמנהגם ויש לדקדק ואימא איפכא דהא דקתני מדת גויל וגזית אתא לאשמועינן דלא יפחות והא דקתני הכל כמנהג המדינה אתא לאשמועי' שאם נהגו ביותר מזה יעשה כמנהגם וי"ל הכל כמנהג המדינה משמע דלאקולי אתא ולפחות דכן משמע לישנא דקתני גויל וגזית כפיסין לבינין דפוחת והולך והדר קתני הכל כמנהג המדינה משמע דהכל כמנהג המדינה אתא לפחות: **באו"ד** ואם תאמר ומאי בעי בגמרא וכו' לימא לאתויי כמנהג כל המקומות כמו שנהגו. ר"ל דאי לאו דפרישנא הכי לא יקשה מידי דאי קאמר לאתויי כמנהג כל המקומות הוה אמינא דאם נהגו בגויל פחות משעה טפחים ובגזית פחות מחמשה יעשה כמנהגם וזה אינו ולכך קאמר לאתויי הוצא ודפנא דדוקא בזה אזלינן בתר המנהג אבל אם נהגו לפחות מהשיעור דתנן גבי בגויל ובגזית לא יעשה כמנהגם דכל הפוחת משיעור שנתנו חכמים אין החומה מתקיימת כדאיתא באשר"י אבל השתא דכתבו התוס' ומיהו אם נהגו לעשות בפחות מו' וכו' יעשה וכו' קשה א"כ לימא סתמא לאתויי כמנהג כל המקומות: **ד"ה** לפיכך אם נפל הכותל וכו' פירש לפי שבונים הכותל בעל כרחם או שהקנו זה לזה וכו' ללישנא קמא וכו'. ר"ל הא דקתני לפיכך הוי פירושא דמשום הכי אמרינן באם נפל הוה של שניהם משום דידוע הוא לנו שמתחלה היו שניהם מוכרחים לבנות הכותל בעל כרחם ללישנא קמא דאיתא בגמרא דמפרש דמאי מחיצה גודא וטעמא דרצו וכו' דהוי פירושו שרצו ע"י שהקנו זה לזה וא"כ כיון שהקנו זה לזה היו מחוייבים שניהם לבנות הכותל בעל כרחם וכי תימא היאך פסיק התנא ותנא לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם מטעם דהקנו זה לזה והיאך ידעינן דנתרצו שניהם ע"י קנין לבנות דלמא לא נתרצו ובנה אותה אחד מהן משלו וא"כ האבנים והמקום הוא של אחד מהן לכך כתבו וכגון דידוע לנו וכו' ר"ל דללישנא קמא על כרחך צ"ל דמתני' דקתני לפיכך וכו' איירי דידוע לנו ויש עדים שזוכרים עדיין שהקנו זה לזה לבנות שניהם הכותל לפיכך כשנפלה הוי של שניהם וללישנא בתרא דאמר מאי מחיצה פלוגתא וכו' אתי כפשוטה דהא היו מחוייבים שניהם לבנות הכותל משום היזק ראייה ויש לדקדק דמשמע מדברי התוס' דללישנא בתרא אין אנו צריכין לומר שהיו מוכרחים לבנות הכותל משום דהקנו זה לזה ואין אנו צריכין לומר דאיירי כגון שזוכרים עדיין הקנין וקשה והא ללישנא בתרא איירי מתני' בחצר שאין בו דין חלוקה אלא שנתרצו ע"י קנין לחלוק החצר ואי לא שנתרצו ע"י קנין לא היה האחר יכול לכוף את חברו שיבנה עמו וא"כ צריך גם כן לומר שאנו זוכרים שהקנו זה לזה דאם לא כן יאמר לא נתרצו והאחד בנה אותה משלו וכי תימא אי לא נתרצו היה השני יכול למחות בידו מלבנות אפילו משלו כיון שאין בו דין חלוקה אם כן על כרחך הואיל ואנו רואים שהיה החצר חלוק על ידי כותל על כרחך הוא שנתרצו לחלקו הא מכל מקום יש להקשות שמא לא נתרצה האחד לשני אלא על תנאי שיבנה אותה השני משלו ושמא הכותל הוא של האחר ואם כן צריכין אנו גם כן לומר דאיירי כגון שאנו זוכרים שהקנו זה לזה לבנות הכותל משל שניהם ואין זה קושיא דהא כבר כתב הרא"ש על לפיכך וכו' דמתניתין ה"ל ואע"ג דמתניתין איירי בשאין בו דין חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים נפלו לרשותו לא רצית לחלוק כי ידעת שאם תחלוק אכוף אותך לבנות הכותל ולא נתרצית אלא על מנת שאבנה הכותל על חלקי ומשלי דמסתמא כיון שהיזק ראייה שמיה היזק שניהם נתרצו לסלק ההיזק מעליהם עכ"ל וא"כ אין אנו צריכין לומר שזוכרים הקנין וק"ל: **באו"ד** והא דאמרי' בהשואל וכן בהבית והעליה וליחזי ברשות דמאן קיימא וכו'. מקשין העולם אמאי קשה להו להתוס' דהא התם בהבית ועלייה משני על הא דפריך וליחזי ברשות דמאן קיימי כגון דבנינהו ברשות דשניהם ואיבע"א שותפין שאני דלא קפדי אהדדי ופירוש סוגיא זו מביאים התוס' בסוף דבור זה פירוש ואין בזה שמונחים ברשות'ה דחד שום חזקה לומר שהוא מוחזק ולהוי איפך המוציא מחברו עליו הראיה ואם כן הכא נמי במתניתין דשותפים נינהו ליתרצו התוס' נמי הכי אבל אין זה קושיא דלא שייך לומר שותפין לא קפדי אהדדי אלא בדבר ידוע שהיה מתחלה של שותפות ולכך אפילו נמצא אחר כך ברשות של אחד לא מקרי מוחזק וכן משמע מדברי רש"י שכתב לקמן בגמרא בדף ד' בפיסקא דלפיכך אם נפל וכו' אבל השתא איירי התוס' במה שהקשו דלא ליתני לפיכך ולא יהיו מחויבים מתחלה לבנות הכותל משל שניהם וא"כ כשנפל לא היה ידוע שהיתה מתחלה של שותפות ולכך מקשין התוס' שפיר מהא דפריך מההיא דהשואל ומההיא דהבית והעלייה אבל בסוף דבור זה דמקשו התוס' ואע"ג דאמרינן בריש הבית והעלייה דשותפים לא קפדי אהדדי וכו' היינו דשם קאי התוס' על מתניתין דקתני לפיכך שבונים מתחלה הכותל משל שניהם דידוע הוא שהיתה מתחלה משל שותפים ולכך שייך שפיר בזה דשותפים לא קפדי וכו': **באו"ד** אבל בבקעה אם שהו וכו'. ר"ל אבל בבקעה הא דמשמע בגמרא דהיכי דלא עשו חזית לא זה ולא זה אפילו נפל לרשות דחד הוי של שניהם היינו שלא שהו הרבה אבל אין הכי נמי אם שהו הרבה נאמן לומר שעשאה במגו דאי בעי אמר לקחתים ומקשין העולם אם כן מאי פריך בגמרא גבי בקעה ולא יעשה חזית לא זה ולא זה נימא דמשום הכי עושים שניהם חזית משום שמא ישהו הרבה ברשות דחד לאחר נפילה שלא יהא נאמן לומר שהוא עשאה לבדו במגו דלקחתים אבל אין זו קושיא דבשביל זה לא היו צריכין החכמים לתקן שיעשו חזית זה וזה אלא שלא ישהו הרבה ולא יצטרכו לעשות חזית אבל מתניתין דלפיכך דינא אתא לאשמועינן דכיון דחייבוהו חכמים לשניהם לבנות בעל כרחם ואפי' אם אירע כך ששהו הרבה ברשותו דחד לאחר הנפילה אפ"ה הוא של שניהם ואין נאמן לומר שהוא עשאה במגו דלקחתים: **ד"ה** כדתניא מחיצת הכרם וכו' ואומר ר"ת דמשמע ליה דאתיא כרבי מאיר מכח מתניתין דכלאים דמייתי התם המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו וכו'. ר"ל דהתם מייתי ההיא מתניתין דכלאים דמסכך גפנו וכו' דתנא קמא אמר קידש ורבי יוסי ור"ש אמרו לא קידש דאין אדם אוסר דבר שאין שלו ופשיט מתנא קמא דהוא רבי מאיר דסתם מתניתין ר"מ היא דרבי מאיר דאין דינא דגרמי ודחי אותה דשאני התם דבידים קא עביד ומייתי ההיא דמחיצת כרם ופשיט מינה דרבי מאיר דאין דינא דגרמי דקתני בה וחייב באחריותו וסבירא ליה דעל כרחך ברייתא ר"מ היא דהוא תנא קמא דההיא דהמסכך גפנו ואי ר' יוסי ור' שמעון דפליגי אתנא קמא הא אינהו סבירא להו דאפילו היכי דבידים קא עביד אינו אוסר אלא ודאי כתנא קמא אתי דאיהו ר' מאיר ושמע מינה דר' מאיר דאין דינא דגרמי אפי' היכי דלא קא עביד בידים: **ד"ה** אומר לו גדור וכו' ואפי' ר' יוסי דקאמר לקמן וכו' הא אמר רב אשי לקמן מודה ר' יוסי בגירי דיליה וכו'. והתוס' בפרק הגוזל מסיימים שם והכא גירי דבעל הכרם הוא דהשדינן ליה שיביא מחרישתו לשדה חברו לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ד' אמות עכ"ל ור"ל דר' יוסי מודה היכא דמטי ליה היזקא מתוך ידיו של מזיק כההיא דהבית והעליה הנהו בי תרי חד דייר עילאה וחד דייר תתאי איפחת מעזיבה וכל אימת דמשי ידיה נפלו עליה דתתאי דכשנופלים מידו ממש על התחתון קרי ליה גירי דיליה וכי פסקי והדר נפלי לא קרי ליה גירי דיליה כן פי' רש"י לקמן בפ' לא יחפור דף כ"ו וסבירא להו להתוס' דזה נמי מקרי גירי דיליה דכיון דמטעמא דצריך כותל או הרחקת ד' אמות דחיישינן שלא יביא מחרישתו בידים לשדה חברו והוי כאילו בא ההיזק מידיו של מזיק עצמו גם מקרי בלי הפסק דהא מיד שנפרץ הגדר מתחיל התוס' של מאתים לאסור התבואה וק"ל נ"ל: **באו"ד** ור"ת מפרש דלהכי נקיט תרי זימני לאשמועינן שאם יש תוס' מאתים בין מה שהוסיף בנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרצה שניה דאין מצטרפין לאסור וכו'. מקשין התלמידים והיכא משתמע מטה דנקים נפרצה תרי זימני דאין מצטרפין דלמא אדרבה דלהכי נקיט תרי זימני לאשמועינן דמצטרפין ואם יש בין שניהם מאתים קידש כשלא גדרה קודם שהוסיף מאתים ונראה דהכי משמע נפרצה בשניה אומרים לו גדור משמע דאם גדרה קודם שנתוסף מאתים בשניה ניתרת ולא נזקקין להשגיח על מה שהוסיף קודם שגדר בראשונה והוי כאילו תני בהדיא אומרים לו גדור וכשגדר נתבטל מה שנתוסף באיסור נפרצה בשניה אומרים לו גדור וכשגדר נתבטל האיסור כאילו אמר קמא קמא שגדר בטל וק"ל: **ע"ב** רש"י ד"ה ה"א במסיפס בעלמא מיירי מתניתין דאיהו נמי מחיצה איקרי ורצו דקתני אחלוקה קאי וכשאין בה דין חלוקה וכו'. יש לדקדק יהי כך דנימא דמחיצה הוה מסיפס ומה נפסיד בזה הא השתא בהאי לישנא סבירא ליה דהיזק ראיה לאו שמיה היזק ואין צריך לבנות כותל אלא היכא שנתרצו לעשות כותל וא"כ יהי כך נימא דמתניתין איירי באין בו דין חלוקה ונתרצו לחלוק ואפי' הכי אין צריך לחלוק אלא במחיצת מסיפס בעלמא משום דהיזק ראיה לאו שמיה היזק וי"ל דדין זה היכי שנתרצו לבנות כותל לא הוה ידעינן דאמרינן לקמן בסמוך דאשמועינן תנא דמתניתין דאפי' היכא דקדים חד ורצייה לחבריה אפ"ה בונין הכותל באמצע ולא מצי למימר ליה כי אתרצי לך באוירא בתשמישא לא איתרצי לך קמ"ל ועוד מצינו למימר אפי' דין דהיזק ראייה אי שמיה היזק אי לאו לא הוה ידעינן דבשלמא השתא דקתני כותל וא"כ ע"כ מפרשי' מאי מחיצה גודא דייקינן שפיר ממתני' דהיזק ראייה לא שמיה היזק דמטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו כדקאמר בגמרא אבל אי לא תני כותל והוה מפרשינן דמחיצה דקתני מתני' היינו מסיפס ורצו דקתני אחלוקה קאי לא הוה שמעינן מזה דהיזק ראייה לאו שמיה היזק דנוכל לומר דלעולם היזק ראייה שמיה היזק והא דסגי במתני' במסיפס בעלמא היינו משום דמיירי בחצר שאין בו דין חלוקה ויכול לומר כי אתרצאי לך לחלוק על מנת שלא לעשות כותל אלא מסיפס בעלמא אבל על מנת לעשות כותל לא אתרצאי לך על דרך שכתבו התוס' בד"ה כיון דרצו אבל בעלמא כגון בחצר שיש בו דין חלוקה לעולם אימא לך דכופין זה את זה לבנות כותל דהיזק ראייה שמיה היזק ודו"ק: **מקשין** העולם בשמעתין דקאמר סברות מאי מחיצה גודא וכו' וטעמא דרצו וכו' אלמא היזק ראיה לא שמיה היזק ומה דייק דלמא אפי' לפי זה דמחיצה הוי גודא אפ"ה לעולם אימא לך היזק ראייה שמיה היזק והא דקתני רצו משום דאיירי בחצר שאין בו דין חלוקה ונקט לה התנא בחצר שאין בו דין חלוקה לרבותא דלא נימא כי איתרצאי לך לעשות גודא היינו מחיצה של נסרים שהיא דקה והיזק ראייה אין בה כדפרש"י או כדי שלא יאמר כי אתרצאי לך לחלוק היינו במסיפס בעלמא דהא קודם חלוקה גם כן היה היזק ראייה קמ"ל מתניתין דבונין הכותל באמצע ר"ל כותל של אבנים וזה אין קושיא כלל דא"כ למה הזכיר התנא גודא כלל נימא השותפים שנתרצו לחלוק בונין את הכותל וכו' בשלמא לפי הא דקא מפרש רש"י בגמ' אהא דקאמר מהו דתימא כי אתרצאי לך באוירא דר"ל כי אתרצאי לך במחיצה דקה וכו' היינו לפי מה דס"ל השתא דהיזק ראייה לא שמיה היזק וביש בו דין חלוקה וקאי רצו אמחיצה ולכך נקט התנא שרצו במחיצה לאשמועינן דאי לאו דרצו אפי' מחיצה דקה של נסרים לא צריך אלא מסיפס בעלמא דהיזק ראייה לא שמיה היזק אבל השתא דרצונך לפרש דס"ל לתנא היזק ראיה שמיה היזק ורצו דקתני קאי אחלוקה משום דאיירי בחצר שאין בו דין חלוקה א"כ למה הזכיר התנא כלל דרצו במחיצה לא הוה ליה למתני אלא דרצו בחלוקה דהא השתא סבירא ליה דמחיצה הוי גודא אלא ודאי למידק דטעמא דרצו במחיצה הא לא רצו אין צריך מחיצה כלל כי אם מסיפס בין יש בו דין חלוקה בין אין בו ולא דמי נ"כ להא דפרש"י אמה דקאמר בגמ' בנין אותו מבעיא ליה ומשני אי קתני אותו הוה אמינא במסיפס בעלמא ופירש רש"י במסיפס בעלמא דאיהו נמי מחיצה אקרי ורצו דקתני אחלוקה וכו' דלא פירש רש"י זה אלא לפי אותו סלקא דעתך דלא קתני הכותל אלא בונין אותו ולהכי אצטריך להזכיר מחיצה כדי למתני בתר הכי בונין אותו וכו' דאמחיצה קאי אבל לפי האמת דקתני בונין את הכותל אם איתא דרצו קאי אחלוקה למה ליה להזכיר בריצוי החלוקה מחיצה כלל ובלאו הכי נראה לי דאין זה קושיא כלל משום דלא פירש רש"י לפי מה דס"ל דמחיצה היינו גודא דהוה סלקא דעתין לומר דהא דקתני רצו קאי אחלוקה ובאין בו דין חלוקה היינו באותו סלקא דעתין דלא הוה קתני כותל אבל לפי האמת דקתני כותל ומחיצה היינו גודא אין לדחוק לפרש דרצו קאי אחלוקה אלא לפרש כפשוטו דרצו קאי אגודא דהיינו כותל וכן משמע מפרש"י עצמו דכתב קמ"ל כותל ורצו דקתני משום כותל וכו' וק"ל וכן נמי אין לפרש דאיירי ביש בו דין חלוקה ולעולם היזק ראייה שמיה היזק ומחיצה היינו גודא והא דקתני רצו לאשמועינן דדוקא היכא דנתרצו לעשות גודא דהיינו כותל של אבנים אז בונין הכותל באמצע וכו' אבל כי לא נתרצו אע"ג דהיזק ראייה שמיה היזק לא היה צריך כי אם מחיצה דקה של נסרים דאין בה ג"כ היזק ראייה דזה אינו דא"כ דהיזק ראייה שמיה היזק ולא קאי רצו אלא לומר דנתרצו לעשות גודא דהיינו מחיצה של אבנים א"כ כיון דקתני שרצו לעשות מחיצה דהיינו גודא של אבנים בינין אותו מבעיא ליה בונין הכותל למה לי דהשתא ליכא לתרוצי דאי לא קתני הכותל הוה אמינא דמחיצה היינו מחיצה דקה של נסרים דא"כ בלא רצו נמי כן נ"ל לפי פרש"י ודו"ק אבל לפי סברת התוס' פשיטא שאין מקום לכל קושיות הנ"ל: **תוס'** ד"ה וחייב באחריותו וכו' ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב. ר"ל אם פרץ הוא בעצמו הגדר במזיד אבל כשנפרץ מאליו לא שייך לקונסו: **ד"ה** הוה אמינא וכו' ובקונטרס פירש דרצו דקתני אחלוקה קאי ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מבעי ליה וכו'. ואע"ג דגם רש"י פירש דהשתא סבירא ליה דמחיצה היינו גודא אלא שפירש דמסיפס בעלמא נמי מחיצה קרו ליה ורצו דקתני אחלוקה קאי פירוש מן החוץ ואינו פירוש מחיצה דקתני התנא ואם כן לא שייך להקשות לחצות מבעי ליה דזה לא שייך להקשות כשהוא מפרש מחיצה דקתני התנא שהוא פלוגתא מכל מקום י"ל דהכי מקשו התוס' דאם איתא דרצו דקתני אחלוקה קאי לא היה לו להזכיר כלל מחיצה דהוא גודא בענין החלוקה אלא הוה ליה למתני השותפין שרצו לחצות כאשר כתבתי לעיל בפירוש הגמרא: **ד"ה** בונין את הכותל באמצע וכו' אבל למאן דאמר פלוגתא אצטריך למימר דסד"א דמשום היזק ראייה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך והא דלא פירש דלפי סברא זו דמחיצה היינו פלוגתא ורצו דקתני אחלוקה ואיירי באין בו דין חלוקה סד"א דמצי למימר כי אתרצאי לחלוק לעשות כותל לא אתרצאי דהמקשה דפריך פשיטא לא פריך דלא ליתני בונין את הכותל אלא דפריך דליתני בונין את הכותל אלא דלא ליתני באמצע ולפי זה יש לפרש דברי התוס' כך דמשום היזק ראייה נתרציתי לבנות הכותל כי הדין נותן כך דכיון דעל ידו יהא חברו ניזק אבל אין לו לבנות בחלקו בשביל כך: **ד"ה** הא שמע וכן בגינה לקמן מסקינן וכו'. כתבו זה משום דהוקשה להם מה פשיט מגינה דבסיפא דמתני' נימא דסיפא דמתני' קאי ארישא וכי היכי דרישא איירי דוקא ברצו הכי נמי הסיפא ועוד הא דקתני בסיפא וכן בגינה מקום שנהגו לגדור וכו' דמשמע הא במקום שאין מנהג אין מחייבים אותו א"כ שמע מינה דהיזק ראייה לאו שמיה היזק לכך כתבו לקמן מסקינן וכו': **ד"ה** נפל שאני שהורגלו לעשות וכו'. נראה לי דפירשו כן משום דקשה להו על פירוש רש"י דפירש נפל שאני שכבר נתרצו הראשונים בכותל כי מה לו לראשונים ועוד מס"ג אי אזלינן אחר רצון הראשון אם כן למעלה מד' אמות נמי נחייבו כיון שכותל הראשון היתה למעלה מד' אמות: **ד"ה** היזקא דרבים שאני וכו' ורשב"ג אע"ג דלית ליה האי טעמא וכו'. כתבו זה משום דהוקשה להם והא רשב"ג לית ליה טעמא דדחקו רבים ואפי' הכי לא פליג אלא על בית שער אבל בדלת מודה ואם כן ע"כ ס"ל דהיזק ראייה דיחיד שמיה היזק לכך כתבו מכל מקום מרחוק יכולין לראות ר"ל הרבים והוי היזק ראייה דרבים ולכך מודה בדלת: **ד"ה** שאני התם וכו' תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן שתי חצרות וכו'. וליכא למימר דברייתא איירי במסיפס בעלמא ולא בכותל ולעולם היזק ראייה לא שמיה היזק דזה אינו דמסיפס לא הוי אלא לסימן בעלמא שהחצירות הם מחולקים וכיון שהאחד למטה והאחד למעלה אין לך היכר וסימן גדול מזה ומה צריכין עוד לבנות אלא על כרחך בבנין כותל איירי ומשום היזק ראייה וק"ל:

דף ג ע"א גמ' ואי היזק ראייה שמיה היזק מאי איריא וכו' אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משנתינו בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו מאי קמ"ל דכי לית ביה דין חלוקה וכו' כן צריך להגיה ולא גרסי' ללישנא

דלא רצו פלגי ותימה כו' עכ"ל כצ"ל ופי' לדבריהם דודאי מהך מתני' דבזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו ליכא לאוכוחי דשמיה היזק דא"כ אדמקשה הכא תנינא לפרוך לעיל נהאי ליסנא דלא שמיה היזק אלא דהך מתניתין אף לפי סברת המקשה דלא ידע דאיירי במסיפס גרוע מ"מ הוה ידע דמצי איירי יחלוקו במסיפס גויל וגזית מלא חלונות כמ"ש התוס' לעיל ולזה כתבו התוספות אע"ג דאיכא למימר דמתניתין דהכא אשמעינן דשמיה היזק והך מלתא הא לא שמעינן ליה מהך דהתם כמ"ש דאיכא לאוקמי במלא חלונות ותירצו דה"פ והכי פריך דאי בעי לאשמועינן הך מלתא דשמיה היזק לישמעינן ליה ביש בה דין חלוקה אע"ג דלא רצו אלא ע"כ דלא בא לאשמעינן עיקר מלתא במתני' אלא הך מלתא דכי רצו פלגי בע"כ ולא אמרי' דלא הוי אלא קנין דברים וכדמסיק לקמן והא פריך דהך מלתא תנינא בסיפא בזמן ששניהם רוצים כו' ומשני דאי ממתני' דהתם ה"א דכי רצו פלגי במסיפס של קנים התקועים בארץ קמ"ל הכא דבעינן כותל גמורה כמנהג המדינה בגויל וגזית כו' והא הקשו התוס' דהכי מאי פריך מעיקרא דאימא שפיר דקמ"ל דשמיה היזק באין בה דין חלוקה דלא נימא ע"מ לעשות גודא כו' אך יש לדקדק לתמיהתם דהך סברא דע"מ לעשות גודא לא איתרצאי שפירשו לעיל הוא מכח תמיהת ר"י דלעיל והשתא הא אין מקום לתמיהת ר"י דהא קושטא הוא דהתלמודא מסיק הכא דלא אתא כלל לאשמועינן דשמיה היזק אלא דאשמעינן דרצו פלגי בע"כ אף לעשות גודא ולא סגי במסיפס ובמקצת גמרות הגיהו במקום ותימה ותירץ ור"ל דקושטא הוא דהמתרץ השיב כתירוץ ר"י דלעיל ול"ל לפ"ז שגם כל זה לא היה בנוסחת גמרא דר"י שהרי הגיהתו ותירוצו הוא בעלמא קרובה לקושיית התלמוד ותירוצו הכא ולפי שראיתי שרבו הגהות ופירושים כאן בדברי התוס' האריכתי בזה קצת כי הדברים כמ"ש ברורים הם בלי גמגום ודו"ק: **ע"ב** בגמרא מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי מרימר כו' כצ"ל כנראה מדברי התוס' וק"ל: **תוס'** בד"ה הג"ה בי קייטא ובי סיתווא הוי כמו איכא תיובא ושרי עכ"ל הס"ד לפי הג"ה זו מקום אחד היה דבסיתווא התחילו לסתור אותו ולעשותו בי קייטא ובקייטא התחילו סותרין אותו לעשותו בי סיתווא לסיתווא ושרי לכולי ליסנא דהוי כמו תיובא מחמת קור וחום וק"ל: **בהג"ה** ואם ב' בתי כנסיות היו ב' מקומות כו' עכ"ל ההג"ה זו אינה לדעת הרא"ש שכתב דמרימר ומר זוטרא סברי משום צלויי אלא כדעת האחרונים שכתב הר"ן דמרימר ומר זוטרא כגני חיישי לפשיעותא דמדמסיק התלמודא בעיא דרבינא כו' ש"מ הכי נמי ס"ל כו' ע"ש והשתא כתבו דאם נפרש שלא כהגה"ה הראשונה שהיה במקום אחד אלא שהיו בב' מקומות שהיה להם ב"ה דקייטא וב"ה דסיתווא דהשתא לא היה תיובא מקור וחום ל"ל דחזו להן בקוע ותיובא ולכך לא חשו לפשיעותא א"נ כיון דיש שם ב"ה אחר אין לחוש כו' אפי' לליסנא דפשיעותא והא דקאמר דאיכא דוכתא לצלויי כו' ואפ"ה חיים לפשיעותא היינו באין שם ב"ה אלא דוכתא אחרת אבל ביש שם ב"ה אחר אין לחוש אפי' לליסנא דפשיעותא ודו"ק:

ח"א דף ג ע"ב ושיירה להסיא ינוקתא כד חזת דקא בעי למנסבא כו'. נראה שדקדק למנסבא לפי שעבד של בית חשמונאי היה ולא נשתחרר עדיין וכיון דקטל כולן נמצא שנשאר עבד של הסיא ינוקתא ואם נשאה הוה נשתחרר ממילא כדאמרינן בפרק השולח בההוא שנשא שפחתו וה"ה בהיפך באשה שנשאת לעבדה וק"ל:

דף ד תד"ה הכי קתני כו' וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה כו' עכ"ל משום דקשיא להו דהשתא נמי תיקשי דיוקא דרישא דקאמר ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אדיוקא דסיפא דקתני ומקום שלא נהגו לגדור בבקעה אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין מש"ה הוצרכו לומר דבסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה כו' ומיהו רבא שפיר קא מקשה ליה מאי אבל כיון דרישא נמי מבקעה קסליק לא הל"ל אבל בבקעה כו' אלא אבל סתם כו' ובגינה מקום שלא כו' וממילא הוה סתמא אבקעה הוה קאי דמיניה קסליק ודו"ק: **ע"ב** בגמרא לא

חכמת שלמה

מידו מאי הוי כו' כצ"ל והשאר נמחק וכ"ב הוא ס"א שהזכירו התוספות לעיל בד"ה כיון דרצו בונין: **ע"ב** גמ' דלמא איתרמי להו מילתא דמצוה ויסבי כן הוא בס"א וכ"ב וכן בר"ן להדיא: **רש"י** בד"ה כי בנו נמי כו' ומזבני ליה כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר אביי כו' כ"ב ותימה הא בכמה מקומות רגילים התוספות לדקדק מדלא קאמר אלא ש"מ דקאי בשיטתא דקמא על כן נראה דכולן בבנין היי.ו כעין בנין הרא"ש קאמר דהוי שלשים אמה ודו"ק: **בד"ה** מכלל דאיכא כו' למיתני אלא והאריח כו' כצ"ל: **בד"ה כל דאמר כו'** אמרו לו לאגריפס כו' כצ"ל:

דף ד ע"א גמ' כגון נהי מימיו במאי כו' כצ"ל: **שם** ועייל ספה כי סיכי כו' כ"ב עיין בפי' החליל:
ע"ב גמ' סינופי ריבי מלבר כו' כצ"ל וכן ברש"י: **שם** ת"ק סבר לפי דמי כו':
שם אב"א מקיף כו' ל"ל ל"א מקיף כו' וכ"ב והוא עיקר: **רש"י** בד"ה ה"ג כו' אותו אימא כו' אומר כו' וגדר כו' אותו דאהני ליה כצ"ל וכד"א: **בד"ה** אלא לת"ק כו' אלא מאי קיהיב ליה כצ"ל:
גמ'

מהר"ם

לישנא אחרינא הכא כלל אלא ה"ג והוא דרצו מאי קמ"ל וכו' תנינא אי מהתם וכו' הך סיפא אצטריכא ליה וכתבי הקודש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו לישנא אחרינא אדאשמועינן בשאין בה דין חלוקה וכו' כצ"ל ולא גרסינן הכא וכי רצו מאי וכו' דכפל הוא בספרים דהא בתר הכי איתא במאי אוקימתא למתני' בשאין בה דין חלוקה וכו' ופירוש המשך הפשט ה"פ מאי קמ"ל דכי לית בה דין חלוקה כי רצו פלגי ר"ל דמיד שנתרצו ע"י קנין כדלקמן פלגי ואין אחד מהם יכול לחזור ולא אמרינן דהוה קנין דברים תנינא וכו' אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקים וע"כ הכי פריך בזמן ששניהם רוצים ר"ל שנתרצו על ידי קנין אפי' פחות מכאן חולקין ואין אחד מהם יכול לחזור דאל"כ מאי קמ"ל דאטו לא ידעי' דאם נתרצו דיכולים לחלוק דכיון דרוצים לחלוק מי ימחה בידם ומשני אי מהתם הוה אמינא אפי' פחות מכאן במסיפס בעלמא דאע"ג דנתרצו ע"י קנין יכול לומר ע"מ שיחלוקו ע"י מסיפס נתרציתי ולא ע"מ שיחלוקו בכותל קמ"ל הכא כותל וכו' ובלישנא אחרינא ה"פ אדאשמועינן בשאין בה דין חלוקה והוא דרצו ואז מחייבינן לחלוק בכותל משום היזק ראייה לישמעינן ביש בה דין חלוקה ואע"ג דלא רצו מחייבינן לבנות כותל משום היזק ראייה ומשני אי אשמועינן ביש בה דין חלוקה וכו' הוה אמינא באין בה דין חלוקה אפילו רצו נמי לא מחייבינן אותן לחלוק בכותל ופריך מי מצית אמרת הכי וכו' מאי לאו בכותל וכו' ר"ל לישמעינן ביש בה דין חלוקה דחייבין לחלוק בכותל משום היזק ראייה ואנן ידעינן ממילא דכיון דתנן אבל בזמן ששניהם רוצים אפילו פחות מכאן חולקים על כרחך ר"ל חולקין בכותל משום היזק ראייה דכיון דכבר אשמועינן דהיזק ראייה שמיה היזק ביש בה דין חלוקה ממילא ידעינן דגם באין בה דין חלוקה לאחר שנתרצו לחלוק חייבין לחלוק בכותל משום היזק ראייה ומשני לא במסיפס בעלמא ר"ל דאע"ג דכבר הוה שמעינן ביש בה דין חלוקה דהיזק ראייה שמיה היזק אפילו הכי הוה אמינא דבאין בה דין חלוקה אע"ג דנתרצו לחלוק לא מחייבינן ליה לחלוק בכותל דמצי אמר דעל מנת לחלוק בכותל לא נתרציתי אלא על מנת לחלוק במסיפס בעלמא כן נ"ל המשך פשט הסוגיא ובדרך זה מתורצים כמה קושית אשר אין להאריך בהן: **תוס'** ד"ה מאי קמ"ל וכו' ה"פ מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בה דין חלוקה לישמעינן ביש בה דין חלוקה כי רצו פלגי תנינא וכו' ומשני הא קמ"ל דאפילו באין בה דין חלוקה דאיכא למימר וכו' כן נראה לי להגיה ומה שכתב בספרים ותימה הא קמ"ל טעות סופר הוא או יש להגיה במקום ותימה ותירץ שהיה כתוב ותי' שהוא ותירץ וכתב הסופר במקום זה ותימה והמשך דברי התוס' כך הם אע"ג דקמ"ל דשמיה היזק רוצה לומר דלא אתי התנא דזה כבר תנינן דרצו חולקין אלא אתא לאשמועינן דכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחן משום היזק ראייה דשמית היזק א"כ מאי פריך מאי קמ"ל הא טובא קמשמע לן ופירשו התוס' דהכי פריך מאי קמ"ל במאי דאיירי באין בו דין חלוקה וביה אשמועינן דהיזק ראייה שמיה היזק לישמעינן דשמיה היזק ביש בה דין חלוקה אלא ודאי הא אתא לאשמועינן דבאין בה דין חלוקה אפי' הכי כי רצו פלגי ואין אחד מהם יכול לחזור והא תנינא חדא זימנא אימתי וכו' ומשני התרצן הא קמשמע לן וכו' ר"ל דלעולם שמיה היזק אתא לאשמועינן ואי הוה אשמועינן ביש בה דין חלוקה הוה אמינא דבאין בה דין חלוקה אע"ג דנתרצו לחלוק לא מחייבינן לחלוק בכותל אלא במסיפס בעלמא משום דמצי למימר על מנת לעשות גודא לא אתרצאי קמ"ל דאפי' באין בה דין חלוקה מחייבינן להו לחלוק בכותל וזה ר"ל במאי דקאמר בגמרא אי מהתם הוה אמינא אפי' פחות מכאן במסיפס בעלמא קמ"ל הכא כותל וקל להבין אלא שלפי זה שאנו מפרשים דברי התוס' והגמרא כן א"כ גם לפי גירסא זו הראשונה מקשה ומתרץ בגמ' הא דאשמועינן תנא דמתני' דשמיה היזק באין בו דין חלוקה ולא אשמועינן זה ביש בו דין חלוקה ולעיל בד"ה כיון דרצו כתבו התוס' ותימה לר"י אמאי נקט תנא דמתניתין באין בו דין חלוקה וכו' ויש ספרים דמקשין ומתרצין כן בשלהי שמעתין עכ"ל ולפי מה שפירשנו דברי התוס' והגמרא לכל גירסות הספרים מקשה ומתרץ כן בשמעתין וי"ל דביש ספרים איתא כן בהדיא בגמרא דפריך אדאשמועינן באין בו דין חלוקה וכו' משא"כ לגירסא הראשונה דלא מקשה כך בהדיא ועוד יש לפרש דר"י דלעיל מפרש סוגיא דשמעתין בגירסא הראשונה באופן אחר ממה שכתבו התוס' כאן בדבור זה ולא פריך בגמרא לפירוש גירסא זו הראשונה לאשמועינן ביש בה דין חלוקה דהיזק ראייה שמיה היזק אלא ה"פ מאי קמ"ל דכי לית ביה דין חלוקה כי רצו פלגי ר"ל דמחייבינן להו לחלוק בכותל משום היזק ראייה תנינא אימתי וכו' אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן חולקין וס"ד דמקשה דר"ל חולקין בכותל משום היזק ראייה ומשני אי מהתם ה"א וכו' במסיפס בעלמא וכו' והוא ע"ד דאיתא לעיל ת"ש אין חולקין וכו' הא יש בה כדי לזה וכו' חולקים מאי לאו בכותל ומשני לא במסיפס וכן יש לפרש על דרך זה בלישנא אחרינא דפריך אדאשמועינן באין בה דין חלוקה וכו' ומשני אי מהתם וכו' ופריך מי מצית אמרת הכי והא קתני סיפא אימתי וכו' מאי לאו בכותל לא במסיפס בעלמא וקל להבין אבל התוס' בדבור זה ע"כ אינם מפרשים כן כאשר מובן מעצמו מדבריהם אלא צריך לפרש דברי התוס' בדבור זה וסוגיית המקשה לפי פירושם בדרך אשר כתבנו בראשונה ודוק נ"ל: **תוס'** ד"ה רב אשי אמר וכו' תימה לר"י מאי בא רב אשי להוסיף וכו'. ר"ל דהא לרב אשי נמי ע"כ איירי שזה בורר לו רוח וחלק מזרח וזה בורר לו רוח וחלק מערב ואח"כ הלך כל אחד והחזיק בחלקו א"כ לא הוסיף רב אשי מידי אלא שבמקום קנין שאמר ר"י אמר איהו חזקה ולכך הקשו וכי אצטריך לאשמועינן דהחזקה מועלת כמו קנין ופשיטא כמו דקאמר ר' יוחנן שאחר הברירה מועיל קנין ה"ה דמועיל חזקה: **ע"ב** ד"ה מכלל דאיכא זוטרתי וכו' דלא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש שיעורא ר"ל דאי ליכא זוטרתי פחות מג' אבל גדולות על ג' יש לא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ואנא ידענא דבקטנה משערינן דהיינו ג' דאם איתא דמשערינן בלבינה היתירה על שלשה ה"ל לתנא לפרש באיזה משערין כדי שלא נבא להקל ולשער בלבינה הקטנה אלא ודאי האמת הוא דמשערינן בלבינה הקטנה שהיא שלשה טפחים דליכא למימר איפכא אדרבה דהוה אמרינן אם איתא דמשערינן בהקטנה ה"ל לפרש כדי שלא נבא להחמיר לשער בגדולות שבגדולה ממנה אלא ודאי האמת הוא דמשערינן בגדולה שבגדולות דזה אינו דמשום חששא דשמא נבא להחמיר לא צריך לפרש דמה בכך אם נבא להחמיר אין בזה שום איסור אבל במקום דאיכא למיחש שמא נבא להקל צריך שפיר לפרש ולכך הוה אמרינן ודאי כיון דלא פירש שיעורא דהדין הוא שנלך להקל והוה משערינן בהקטנה דהיינו בשלשה טפחים אבל השתא דאיכא זוטרתי משלשה אתי שפיר דתני חצי לבינה של ג' טפחים דאצטריך לפרש שיעורא כדי שלא נבא להקל ולשער בהקטנה והפחותה מג' טפחים: **ד"ה** הג"ה בי קייטא ובי סיתווא הוה כמו איכא תיובא ושרי ואם שתי בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתוא איירי כגון וכו' והכל הוא דבור אחר והג"ה אחת ואחר ההג"ה צריך להתחיל דבור בפני עצמו אי הכי כי בנייה נמי פירוש עד שיתפללו בה ופי' ההג"ה הכי הוא דר"ל דבהא דקאמר בגמרא מרימר ומר זוטרא סתרי ובני בי קייטא וכו' איכא שני פירושים לחד פירושא לא היה להם כי אם בית הכנסת אחד ובכל חצי שנה היו משנים בבניינו דהיינו כשהגיע זמן ימי החורף היו סותרים הבהכנ"ס שהיה להם בקייטא ובנו אותו ועשו ממנו בי סיתוא דהיינו בהכנ"ס לימי החורף וכשכלו ימי החורף והגיע זמן הקייטא חזרו וסתרו אותו הב"ה ובנו אותו ועשו ממנו בי קייטא ולפירוש השני היו להם שתי בתי כנסיות בשני מקומות אחד ב"ה של קייטא ואחד של סיתוא. וכשהיו צריכין לסתור ולחזור ולבנות ולתקן אותו ב"ה של קייטא היו ממתינים עד ימי החורף שאז היו מתפללין בב"ה השני שהוא של סיתוא ובאותו זמן היו סותרין ובונין הב"ה של קייטא כדי שיהיה מוכן כשיגיעו ימי הקייטא. וכן כשהיו צריכין לסתור ולתקן הבי סיתוא היו ממתינים עד ימות הקייטא שהיו מתפללים בבי קייטא ובאותו זמן היו מתקנין ובונין הבי סיתוא וקאמר בהג"ה זו שלפי' המפרשים שהיה הכל ב"ה אחד קשה והיאך היו סותרים בכל פעם כשהגיע ימי החורף וכן אח"כ כשהגיע ימי הקייטא והא אסור לסתור שום ב"ה עד שבונים מתחלה אחרת וקאמר שלכך היו סותרים לסותרו דכיון שאותו ב"ה לא היה ראוי להם לימי החורף הוי כדין ב"ה דחזו ביה תיובא דשרי לסותרו ואם שתי בתי כנסיות היו וכו' ר"ל ולפי' השני שמפרש שהיו שני בתי כנסיות כדלעיל ובימי הסיתוא היו סותרין ובונין אותו של קייטא והיאך היו סותרין לסותרו כיון שלא היה להם בי קייטא אחריתי היינו משום שלא היו סותרים ובונים אותו אלא בזמן שהיו צריכין לבנותו ולתקנו דהיינו דהוו ביה תיוהא ולפי זה אפי' בימי הקיץ היו מותרין לבנותו כיון דחזו ביה תיוהא אלא שלרווחא דמלתא היו ממתינים מלסותרו עד ימי החורף: **ועוד** נראה וכו'. ר"ל דאפילו היכא דלא חזו ביה תיוהא היו מותרים לבנות הבי קייטא בסיתוא משום דבסיתוא לא היו צריכין לו כיון שהיה להם בו ב"ה אחר דהיינו אותו של בית סיתוא והא דמשמע בגמרא דלליסנא דאמרי משום פשיעותא אפילו היכא דיש להם מקום אחר להתפלל שם אסור לסתור הבית הכנסת הישנה היינו שיש להם מקום להתפלל אבל אותו מקום אינו ב"ה כי אם שום מקום בעלמא אבל היכא דיש להם ב"ה גמור כההיא דמרימר ומר זוטרא מותר לסותרו אפי' ללישנא דאמרי משום פשיעותא ולפי זה לא גרסינן בגמרא איכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחריתי אלא הכי גרסינן דאיכא דוכתא לצלויי ר"ל מקום בעלמא: **ועוד** מחמת קור וחום אין לחוש שמא יפשעו ר"ל אפי' ללישנא דאמרי משום פשיעותא היו סותרים לסותרו דודאי יהיו זריזים שקודם שיגיעו ימי החורף יבנו אותו של בי סיתוא וכן קודם שיגיעו ימי הקיץ יבנו אותו של בי קייטא דאין לחוש שמא יפשעו מפני שמוכרחים לבנותו שאותו של קייטא לא היה ראוי להם בימי החורף מפני הקור וכן אותו של בי סיתוא לא היה ראוי להם בימי הקיץ מפני החום או בזמן גדול כ"כ אין לחוש ר"ל שכל זמן ימי הקיץ שהוא זמן לבנות הבי סיתוא בודאי יגמרו בניינו קודם שיגיע זמן ימי החורף וכן הבי קייטא היה להם זמן לבנותו כל ימי הסיתוא ואין לחוש שיפשעו ולא יגמרו בניינו קודם שיגיע ימי הקיץ ועיין באשר"י דמשמע מדבריו דס"ל דאין לחלק בין איכא דוכתא לצלויי ובין היכי דאיכא בי כנישתא אחריתי אלא בכל ענין אסור ללישנא דפשיעותא ומרימר ומר זוטרא דסתרי ובנו היינו משום דאינהו סבירא להו כלישנא דאמרי משום צלויי ואינהו הוה להו דוכתא לצלויי ע"ש: **תוס'** ד"ה ועיילה לפורייא להתם וכו' ופי' הקונט' התם נפקא סינה וכו' ובטל בבל מיתר. ר"ל וא"כ לפי' רש"י מותר לישן בב"ה של בבל ופי' על תנאי לפרש"י ר"ל שמתנין תנאי בשעת בניינה שיהא מותר לאכול ולישן בתוכה זה אינו דהא קאמר התם בתר הכי וכו' ר"ל וא"כ פירושו של רש"י ליתא אלא צריך לפרש הא דקאמר על תנאי הן עשוין בענין אחר כמו שפירשו התוס' סוף דבור זה: **ד"ה** כל דאמר מבית חשמונאי אתינא וכו' וכן הוא. ר"ל וכן הוא האמת והכי קי"ל דה"נ אמר שמואל וכו' ומכאן קשה על פ"ה וכו' דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית וכו' כצ"ל דא"כ בדלי"ת: **בא"ד** וצ"ל שלא נשאו ישראלית וכו'. ויש להקשות דאע"ג דהכי הוא דבני הורדוס לא נשאו ישראלית מכל מקום היאך חתך ופסק שמואל את הדין ואמר כל האומר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא דיהא כך שהוא מבית הורדוס הוא ואפילו לדורי דורות מטעם דודאי מבית הורדוס הוא דלמא אחר כך בכמה דורות נשא אחד מזרע הורדוס ישראלית ואם כן הנולד ממנה הוא כשר וישראל גמור הוא וכן ההיא תינוקת דשמעתין היאך רמתא קלא ואמרת כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא וכו' ושמא אחר כמה דורות אותן שיצאו מהורדוס ישאו ישראלית או בני הורדוס עצמן ישאו ישראלית דלא נביאה היתה שתדע שבני הורדוס לא ישאו ישראלית ומצאתי בפרק עשרה יוחסין בפירוש רש"י שהרגיש בקושיא זו וכתב על הא דאמר התם כל האומר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא וז"ל שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך תחתיהן וקרא בנו על שם בית השמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיבי דנזהרים הם להשיא בנותם לעבדים והוו כלם עבדים עד כאן לשון רש"י שם והשתא הקושיא מתורצת דעל הסתם אמר כל דאמר וכו' עבדא הוא אלא שיש לתמוה דדברי רש"י דבפרק י' יוחסין סותרין למה שפירש בפרק אלו נאמרין שכתב שם שבני הורדוס נשאו ישראלית שהרי פי' שם שאגריפס היתה אמו מישראל וק"ל:

דף ד ע"א רש"י ד"ה פשיטא דהאבנים של שניהם דאפי' לא פסק לן דינא דמתני' וכו'. צ"ע מפני מה דחק רש"י לפרש דברי המקשה כן ולמה לא פירש דפריך בפשיטות פשיטא דהאבנים של שניהם כיון דברשות שניהם מונחים ולא היה צריך התנא למיתני שהאבנים הן של שניהם ולמה ליה לרש"י הא דפירש דאפי' לא פסק לן דינא דמתניתין המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוה וכו' דמשמע דמפרש דפריך אלפיכך דקתני מתניתין כמו שפירשו התוס' לעיל במתניתין ד"ה לפיכך וכו' דבשלמא התוס' דפירשו דהמקשה ידע שפיר דמונחים ברשותא דחד ואפי' הכי פריך פשיטא והמתרץ השיב לו דאתא לאשמועינן דאפילו שהו הרבה ברשותו אפילו הכי הוו של שניהם ואינו נאמן לומר שלי הן במגו דלקוחות מטעם דאנן סהדי שלא עשאה לבדו כיון דמעיקרא החיוב על שניהם לבנות בעל כרחם והוי כמגו במקום עדים וכו' ולכך הוצרכו התוס' לפרש דהמקשה פריך מתחלה על תנא דמתניתין דקתני לפיכך דתלי הטעם במה שמעיקרא מתחלת הבנין היה יכול כל אחד לדחוק את חברו כדי שיתיישב התירוץ על דברי המקשה שהשיב לו התרצן דהאי דקתני לפיכך אתא לאשמועינן אפילו שהו הרבה אבל רש"י שלא פירש כן א"כ למה לא פירש דפריך המקשה פשיטא בפשיטות בלא לישנא דלפיכך וי"ל דפירש רש"י כן משום דאפי' הוה ס"ד דהמקשה דמונחים ברשות שניהם לא הוה שייך למפרך פשיטא דהוו של שניהם בפשיטות דבשלמא בעלמא הוי הסברא דכל דבר המונח ברשות של שנים הוי של שניהם דאם איתא דהוי של אחד היה לו להיות מונח ברשות שהוא שלו לבדו והואיל והוא מונח ברשות שהוא של שניהם מכלל שהוא של שניהם דאל"כ היאך בא לרשות של שניהם אבל הכא אפילו היה הכותל של אחד מהם אין מן התימה שמונח עתה ברשות של שניהם שבפסקית הנפילה אירע כן שנפלה לרשות של שניהם שהרי הכותל היתה עומדת בין רשות שניהם וא"א לצמצם שתפול לרשות אותו האחד שבנה אותו וכיוצא בזה כתבו התוס' ריש פרק הבית והעלייה ולכך לא שייך להקשות פשיטא ל"ל למתני' למיתני כלל דהוא של שניהם דשפיר אצטריך למיתני לכך פי' רש"י דלא פריך דלא ליתני כלל שהוא של שניהם אלא דפריך שלא ה"ל להתנא לתלות הדין בלפיכך וכו' דהיינו במה שפסק לן דינא המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוה בע"כ בלא זה בע"כ היו חולקים בשוה וכו' וא"כ ה"ל לתנא דמתני' למיתני בקציה אם נפל הכותל המקום והאבנים היא של שניהם ולא ה"ל למיתני לפיכך דר"ל משום דמתחלה בנים הכותל בע"כ וק"ל. ומשני התרצן דאתא לאשמועינן דאפי' נפל לרשות דחד וכו' דלא אמרינן המע"ה ולכך תני לפיכך ונ"ל דהספרים חסרים לפנינו וכצ"ל ברש"י פשיטא וכו' דאפילו לא פסק וכו' שמתחלה בין שניהם עשאוה בע"כ ע"כ היו חולקים בשוה: **תוס'** ד"ה הכי קרי וכן בנינת
פתח

נריכא דקדים חד מינייהו כו' דאע"ג דחזית נעשה מבחוץ לצד חבירו והיאך יכנס לשם מ"מ טוב כו' עיין בר"ן ועוד נראה דבשעת עשיית הכותל כי הכא אפשר לו לעשות גם לצד חבירו וק"ל: בפרש"י בד"ה המקיף את חבירו כו' דהתם בקעה מקום שנהגו שלא כו' עכ"ל וכשנדר הרביעית מגלגלין עליו הכל דס"ל כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכיון שלא מיחה חייב לשלם ועיין בר"ן: בד"ה אימא סיפא כו' קס"ד השתא דתנא ניקף וה"ה מקיף אלא פי' עכ"ל ולעיל כתב דל"ג ניקף ודוחק לומר דקאמר דתנא ניקף משום דהשאין מוכיח כן דקתני אם עמד כמו שכתב לעיל ועוד דמאי קאמר דל"ג ליה דהא א"כ דגרסינן ליה מוקמינן לה נמי אמקיף משום דה"ה ונראה דמה שכתב לעיל דל"ג ליה אינו נפרש"י אלא מדברי הג"ה אבל רש"י גרס שפיר ניקף במתני' ושפיר קאמר הכא דתנא ניקף וק"ל: תום' בד"ה שניה ושלישית לא אומר ר"י דהיינו טעמא כו' עכ"ל האי טעמא דנפטר בשניה ושלישית פסיקא להו כדקאמר התם בפרק כילד הרגל לדידי שני לי בנטירה (זוטא) [בר זוזא] אלא דא"כ ליפטר נמי ארביעית וכתבו טעמא חיובה דרביעית דאין לך אדם כו' וכה"ג כתבו לקמן אבל בקונט' פי' טעם לפטור אשלשה משום דילא מב"ד זכאי וע"ז הטעם הקשו דא"כ גם ברביעית כו' וק"ל:

ח"א דף ד ע"א חזי מר עבדא בישא כו' נלפיה מר כו' ירא"ה בזה לפי שמדת העבד בקללה וארור כמ"ש ארור כנען עבד עבדים יהיה וגו' ולזה כיון שהרבנן חשבו אותו לעבד ואינו ראוי למלך היה חושש לקללתם וקם וקטלינהו והיה בא לנסות בזה אח"כ את בבא בן בוטא וא"ל חזי עבדא בישא כו' נלפיה מר שכן הוא מדתו של עבד עד דא"ל אי הוה ידענא דזהירי רבנן כולי האי שלא יקללוני אף אם חשבו אותי לעבד לא (הוה) קטלינא להו וק"ל: א"ל בעופה מעפה עמך א"ל מתפיתא כו' וקרא דעופה מעפה עמך היינו דאינו עובר בלאו באינו עופה מעפה עמך אבל עלה עובה קמ"ל דגם באינו עופה מעפה עמך משום ירא"ה שיודע למלך ולעפיל אין לקללם והיינו קרא גם במדעך מלך וגו' ולאו דוקא במדעך במחשבותיך דא"כ מאי קא"ל דהכא ואת יתיבנא אלא במדעך היינו בדיבור כדמוכח בסיפא דקרא כי עוף השמים יוליך את הקול וגו' ואע"ג דכבר א"ל ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר דהיינו אפי' בסתר מ"מ קאמר ליה דהכא ואת יתיבנא כו' משום דאיכא למימר בחדרי משכבך וגו' דאיכא חשש שישמעו אחרים כדאמרי' אזנים לכותל אבל בשדה דליכא חשש כלל כיון דליכא שם רק אני ואתה וא"ל ואעפ"כ כי עוף השמים יוליך את הקול וגו' ודו"ק: הוא כבה נרו כו' · נראה לפרש דה"ק דודאי אפשר למצוא העדר האור ולא עינים כגון אדם פקח בלילה והעדר עינים ולא האור כגון סומא ביום אבל כאן היה העדר שניהם התורה שהיא האור וכת"ח שהם העינים ולזה א"ל שא"א לך לתקן שניהם וזה ללשון כאשון א"ל שתתקן האור כי גם בהמ"ק הוא אורו של עולם כנאמר כי מציון תצא תורה וגו' אבל העדר העינים וגופות של ת"ח א"א לך להחזיר וללשון שני א"ל שהעדר העינים אתה תתקן כי המקדש שתבנה הוא העינים תחת הת"ח בקטלת אבל העדר האור שהיא התורה שכבית במיתת הת"ח א"א לך להחזיר בבניינו וק"ל: אם לא סתרת אל תם נור כו' ·מה שהוסיפו בזה לפי ענינו לומר לו אל תסתור דלא הל"ל אלא אל תבנהו ירא"ה בזה לפי שסתירת בהמ"ק ובנינו אינו רק ע"י מלך סתירתו כמ"ש בפרק הניזקין על והלבנון באדיר יפול כו' וכן בנינו כדלקמן שאני בהמ"ק דאי לאו מלכותא לא מתבני וכמ"ש פ' כ"ג ג' מלות כו' להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות ב"ה כו' וכן בדוד הוא אומר וה' הניח לו מסביב וכתיב ויאמר המלך וגו' אנכי יושב וגו' ולפי שהם לא חשבו אותו למלך רק לעבד וע"כ א"ל אל תסתור להחשב למלך ואם סתרת בלא דעתינו אל תבנהו כו' להחשב למלך בבנינו אם זיינך עלך שנתקיים בך התנאי הזה שהכרית אויבי ה' מסביב כמ"ש בספר יוסיפון הנה התנאי האחר שיבנה ע"י מלך לא נתקיים בך כי ספרך כאן ולא ריכא כו' ולזה גזמו לו קלניא תתעביד אפקירך ואת רכומך לבני חיל כי עבד אתה ועיין בערוך בערך זיי"ן: דכתיב כי אכי היום רך וגו' גם בשלמה נאמר כי נער ורך וגו' ופירושו רך בבנים לפי שלא היה לו אז רק י"ב שנים אבל דוד היה לו יותר מל' שנים אז ואין לומר בו רך בבנים וק"ל: דהכי שפיר עפי דמחזי כאדוותא דימא כו' אפשר שכוונו בזה כמ"ש פ' כסוי הדם גבי תכלת דומה לים והים לרקיע כו' ועיין בחידושינו שם: מפני שהשיא עלה לנ"כ שנאמר להן מלכא מלכי ישפר וגו' מפורש פרק היה נוטל: שהתכוהו מגדולתו כו' פרש"י בפ"ק דמגילה בימי אחשורוש שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותו כו' ע"ש ויותר היה לו לפרש שנ"כ השליטו על כל מלכות בבל ובלשצר חתכו מגדולתו ולא השליטו רק על שלשה דמלכותא וכן דריוש וניחא השתא לפי שהיה נחשב בעיני נ"כ להשליטו על כל מלכותו על שהשיא לו עלה זו נענש להיות אח"כ בימי בלשצר ודריוש נחתך מגדולתו וכן למ"ד נענש דשדיוה לגובא דאריוותא היינו אח"כ בימי דריוש ודו"ק: וכתיב כולה מטא על נ"נ מלכא וכתיב ולקצת יכחין י"ב כו' · מייתי להני קראי דמשמע כולה מטא על נ"נ היינו גם מה שייעצו ליתן צדקה לעניים כדי ליתן לו ארכא וזה הועיל לו ליתן ארכא י"ב חדש וק"ל:

דף ה תד"ה ואי לא דאיכנא לך כו' מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא כו' עכ"ל ר"ל שלא היה לו להפחידו בדבר דלא דינא הוא אי לא הוה סבר כר' יוסי אלא אדינא דס"ל כרבנן דמחייבינן ליה מיהת אגר נטירא היה לו להפחידו דאי לא תתן לו אגר נטירא מגבינא לך לאפדנא כו' דבכה"ג אדינא קאמרי ליה בפ"ק או מהינא לך כו' עד שתתן לו אגר נטירא ודו"ק: בד"ה ד' לגלא כו' והר"א פי' דהך ארעא כו' עכ"ל ויש ליישב גם לפירושו דשייך האי מעשה הכא דהך ארעא היתה היא שהיה רבינא מקפה מד' רוחות ורוניא היה בכולן אריסא של רבינא והיה סבור דאף אם נאמר במקום אחר שיהיה לאחרים דין מצרן הכא שא"א לשום אדם שיהיה מצרן בקרקע זו גם לאחרים אין דין מצרן והשיב לו רב ספרא כמו שאתה מצרן בגופה של קרקע מד' רוחותיו הרי גם הוא שהוא האריס ועובדן הוא מצרן מד' רוחותיה כדאמרי אינשי ד' לגלא כו' ודו"ק: ע"ב בד"ה כי היכי דלא ליטרדן כו' ומיהו קשה מהא דפריך לר"ל מכותל כו' דשמא לא יבנה זה את הכותל כו' עכ"ל פי' דהדבר תולה באחרים אם יתחייב כלל לפרוע דומיא דשוכר ומשכיר אבל בסיפא בסמך לו כותל כו' פריך שפיר לרבה ולאביי דלא שייך למימר התם הכי דשמא לא יבנה כו' כיון דתוך זמנו מתחיל מתחילת סומכו לו כותל אחר עד שיגמר כפרש"י והדבר תולה בדעתו שיבנה עביד שפיר שיפרע גו זימניה וק"ל: בד"ה אילימא דא"ל כו' הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואנן סהדי כו' עכ"ל ל"ע דה"ל להקשות בפשיטות כיון דאיכא עדים שזה עשה הכותל דומיא דסיפא דאיירי בכה"ג כמ"ש התום' לעיל ועוד דאי לא הוי עדים היה נאמן במגו שלא הלוה לו כלום אי אמרי' מגו במקום חזקה ואפי' לא עביד אינים דפרע בגו זמניה וכיון דאיכא עדים ה"ל כמלוה בעדים ואילטריך לאשמועינן דא"ל לפורעו בעדים ולמה תלו הדבר בכיון דאין אדם פורע תוך זמנו ויש לייסב בדוחק דהכא ברישא כיון שעל שניהם לעשות הכותל א"כ דמיירי במרלי חד לחבריה אי הוה עביד דפרע תוך זמנו אין כאן הלואה בעדים כלל ודו"ק: בד"ה ואפי' מיתמי כו' וא"ל דהסיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא במסקנא משני כשחייב כו' עכ"ל ואע"ג דלית הלכתא כרב פפא מ"מ מלינן למימר כיון דמלתא דרב פפא הוזכר שם אזלא הסוגיא אליביה אבל הא לא קשיא להו למימר דהסיא סוגיא סברה כאביי ורבא דהכא דפרע אינים בגו זמניה וה"נ סברי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דהא כיון דלא הוזכר שם זאת הסברא לית לן למימר דסוגיא סתמא דהתלמוד התם אזלא שלא אליבא דהלכתא ודו"ק: בא"ד ור"י אינו מוסיף כ"א כהובת כו' משמע ב"ח לא משכח בשום ענין דנפרעין כו' עכ"ל אע"ג דמשכחת ליה גם בב"ח וכשחייב מודה כדמסיק הא מלתא דפשיטה היא ולא אילטריך ליה לרב אסי ולר"י לאשמועינן ועוד דמברייתות דהתם שמעינן ליה דמוקמינן ליה התם בהכי וק"ל: בא"ד ובפ' ד' וה' דפריך כו' דקי"ל דטעמא הוי משום לררי כו' עכ"ל הכי קשיא להו לפום ההוכחה שהוכיחו מדר' יוחנן דאינו מוסיף כו' ע"כ דלית לן לאוקמא מלתא דר"י כטעמא דרב פפא אלא כרב הונא דקי"ל כותיה וא"כ מאי פריך בפ' ד' וה' בשור שנגח דלא שייך לררי וק"ל:

דף ו בד"ה סומך לפלגא כו' ומודה רב הונא בקרנא כו' עכ"ל במהרש"ל עשה כאן ב' דיבורים וכן הוא גם בדפוס חדש ואין לורך אבל כוונת דבריהם דכמו דפליגי בין באורך בין בגובה כן מפרש ר"ת דמודה רב הונא בקרנא ולופתא מיירי נמי בין באורך בין בגובה וכן ומודה רב נחמן כו' מיירי בכל גוונא וק"ל: ע"ב גמ' במסיפס בליר מי'

חכמת שלמה

דף ה ע"א גמ' הקובע זמן לחבירו וכא בזמנו ואמר לו כו' כצ"ל וכ"ב ס"א: רש"י בד"ה ולאו גברא בעית לאוכלויי להזעיק ולגעור בהן אכלויי לשון הרמת קול ירעם מתרגמי' כו' כצ"ל: בד"ה ארבעה לגלא וארבעה לגללא אני שמעתי כו' למאכלות ביתו ליום כמו כו' היסר והטוב כך כו' ואל תסלקוהו ויש גמגום דהעור קרוי כו' לפרנסת ביתו כצ"ל והס"ד והשאר הוא הג"ה עד ס"ד וכ"ב והוא קצת כפירוש הראשון: תום' בד"ה ואי לא כו' ס"ל כדפרש"י ועוד כו' כצ"ל:

דף ו ע"א רש"י בד"ה לא אחזיק כו' אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי היתה לו כו' כלא מרזב אחזיק כו' במקום אחד דהא כו' כצ"ל והד"א: ע"ב רש"י בד"ה זה שלא כו' של

מהר"ם

סתם וכו' וסיפא נמי יש לפרש כן וכו'. משום דקשה להו דהא השתא נמי קשיא דיוקא דסיפא ארישא דרישא קתני במקום שנהגו בבקעה מחייבין אותו לגדור הא סתמא לא ובסיפא קתני אבל בבקעה במקום שנהגו שלא לגדור וכו' הא סתמא מחייבין אותו לכך כתבו וסיפא נמי יש לפרש כן וכו' דלא תקשי דיוקא כלל וק"ל: ע"ב גמ' אמר רבינא הכא בהוצא עסקינן וכו'. צ"ע מה משני רבינא עדיין קושית המקשה במקומה עומדת וצריך לפרש דה"ק לעולם דאיירי כגון דקדים חד מינייהו ועביד חזית דידיה ודקשיא לך דינא קתני דקתני תקנתא אין קתני דינא דאשמועינן דאפי' בהוצא אי עביד חד מינייהו חזית והשני לא עביד דהוי של אותו דעביד החזית ולאפוקי מדאביי דאמר הוצא לית ליה תקנתא וכו' וא"כ לדידיה אפילו עביד חד מינייהו חזית אינו כלום ואין כולה שלו אלא של שניהם וכן משמע מדברי הפוסקים דכל מקום דלא תקנו חזית כגון בחצר אפילו עביד לא מהני קמ"ל תנא דמתני' דבבקעה דתקנו חזית אפילו בהוצא אית תקנתא בחזית ולכך אפילו בהוצא היכי דעשו מדעת שניהם אי קדם חד מנייהו ועביד חזית צריך השני ג"כ לעשות חזית ואי לא עביד יכול לומר ההוא דעביד חזית דידי היא וא"כ שפיר דינא אשמועינן וק"ל: שם אי בעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו דת"ק סבר טעמא דעמד ניקף וכו'. והכי משמע מדברי ת"ק גדר הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו כלל הא גדר המקיף גם את הרביעית מחייבין את הניקף ליתן לו דמי רביעית הא עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ור' יוסי סבר לא שנא וכו' ויש ספרים דלא גרסי האי אי בעית אימא אלא אי בעית אימא מקיף וניקף איכא בינייהו דת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית וכו' ויש ספרים דגרסי אי בעית אימא הראשון לישנא אחרינא:

דף ה ע"א תום' ד"ה ארבעה לצלא וכו' ואומר ר"ת היינו אמיצר אותן שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות והיה רבינא מצרן משלש רוחות ורוניא מרוח אחת. נראה דר"ל דמתחלה לא היה לרוניא כל אותו השדה שהיה בתוך ארבע שדותיו של רבינא אלא שמקצת מאותו שדה הניקף מארבע שדותיו של רבינא היה של אדם אחר וא"כ לא היה מקיף רבינא לאותו שדה אלא משלש רוחות דמרוח הרביעית היתה השדה של רוניא וכן לרוניא לא היה רבינא מקיפו כ"א משלש רוחות שהרי מרוח הרביעית היה אותו שדה שהיה לארם אחר והא דקאמר לעיל רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו היינו לאחר שקנה רוניא גם שדה זו שהיה אצל שדהו ושהיה רוניא מקיף גם אותו משלש רוחות ולאחר שקנה רוניא גם שדה זו אז היה כל אותו השדה שבתוך שדותיו של רבינא הכל ביחד היה של רוניא ואז היה רבינא מקיפו מכל ארבע רוחותיו וק"ל: ד"ה מארבע רוחות ולמעלה וכו' איירי כגון דידעינן וכו'. משום דקשה להו מאי קאמר בחזקת שלא נתן וכו' ואיך יכול לתובעו היה הנתבע יכול לומר דאדרבה אני בניתי לבדי כל מה [שלמעלה] מארבע אמות ולא אתה אם לא שנאמר שאיירי שהתובע עשה חזית מצד אחד לסימן שהוא בנה אותו כדתני לעיל גבי בקעה וזה דוחק שלא נזכר זה במשנה לכך פירשו דאיירי כגון דידעינן דקדים חד וכו' וא"צ להעמיד בעשה חזית: ד"ה אע"פ שלא נתן תקרה וכו' וכן משמע נמי בכיצד הרגל דקאמר טעמא דעמד ניקף וכו'. שם פריך למ"ד זה נהנה וזה לא חסר חייב מר' יוסי דמתניתין דלעיל דאמר אם עמד ניקף וכו' מגלגלין עליו את הכל ודייק טעמא דעמד ניקף וכו' וכמו שכתבו התום' לעיל דאתי כלישנא דלעיל דקאמר מקיף וניקף איכא בינייהו: בא"ד א"נ הכא זה חסר הוא וכו'. ואע"ג שאפילו קודם שסמך לו זה כותל כנגדו כבר בנה הוא למעלה מארבע אמות ולא חסר לו זה עתה במה שסמך כותל כנגדו אפ"ה כיון שנהנה השני שהגביה הוא לבנות למעלה מארבע אמות וגם מתחלה כשבנה אותו הגובה לא בנה אלא מחמת השני שהיה רוצה שלא יוזקנו בהיזק ראייה כלל וכיון שבגרמתו בנה לא מקרי הב' זה נהנה וזה לא חסר אלא זה נהנה וזה חסר: ד"ה ובא בזמנו וכו'. משמע שגירסת התום' היתה הקובע זמן לחברו ובא בזמנו וכו' דר"ל שתובעו בזמנו ולא בתוך זמנו אלא שהנתבע טוען שפרע לו בתוך הזמן וע"כ אינו ר"ל שתבעו אחר כלות הזמן לגמרי דהיינו דאיבעיא להו לקמן תבעו לאחר זמנו ואמר ליה פרעתיך בתוך זמנו מהו. אלא ר"ל שתבעו ביומא דמשלם זמנו כמו שמסיימים התום' בסוף דבור זה בסמוך: ע"ב ד"ה אילימא דא"ל פרעתיך בזמנו פשיטא ואם תאמר אמאי פשיטא הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו ואנן סהדי וכו'. נראה הא דהצריכו התום' להקדים הא כיון דאין פורע וכו' ולא הקשו כפשוטו מכח דאנן סהדי וכו' משום דאי עביד אינש דפרע בתוך זמנו אע"ג דאנן סהדי שזה עשה הכותל אפילו הכי לא מקרי מלוה בעדים דדלמא פרע ליה תכף שהתחיל לבנות ולא היה כאן שום הלואה בעולם אבל השתא דאמרינן דאין אדם פורע בתוך זמנו ואנן סהדי שזה עשה הכותל אנן סהדי דאית ליה הלואה גביה כאילו הלוהו ממש בעדים וא"כ אצטריך לאשמועינן דהוי בחזקת שנתן ולא אמרי' דצריך לפורעו בעדים: ד"ה ואפילו מיתמי וכו' דאין מקבלין עדות וכו'. וא"כ אין כאן עדות שלוה ממנו כלל: בא"ד דשמא משום דרב פפא נקט מלתיה בגדולים. ר"ל דלעולם אימא לך דלטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום צררי הכא דבתוך זמנו לא חיישינן לצררי וגמרא דנקט הכא מלתיה ביתומים גדולים משום דניחא ליה למנקט מלתיה גם אליבא טעמא דרב פפא דמפרש משום פריעת ב"ח מצוה ויתומים לאו בני מיעבר מצוה נינהו דלטעם זה אין נפרעין מיתומים קטנים אפילו מת בתוך זמנו: [בא"ד] דפריך עליה דרב אסי בפרק שום היתומים וכו'. ר"ל דפריך עליה ממתניתין דהתם דקתני שום היתומים שלשים יום ש"מ דנזקקין לנכסי יתומים אע"פ שאין רבית אוכלת אותן דישראל לא שקל רבית ואי איירי מתניתין במלוה עכו"ם לא שביק להכריז שלשים יום ומשני דלעולם דאיירי מתניתין במלוה עכו"ם וכגון דקביל עליה דין ישראל ופריך א"כ היכי שקיל רבית ומשני דקביל עליה לזה ר"ל לענין הכרזה ולא קבל לזה שלא ליטול רבית שזהו שנויא דחיקא ולא משני דמתני' דהתם איירי שמת הלוה קודם שהגיע זמן הפרעון ואין לומר וכו' דהא משני במסקנא כשחייב מודה וזה הטעם לא שייך אליבא טעמא דרב פפא משום דלטעמיה דאמר דיתומים לאו בני מיעבד מצוה נינהו אפילו הודה האב מה בכך אפילו הכי לא מיחייבי לשלומי בעודם קטנים: בא"ד וכן יש להוכיח מנופיה מלתיה דרב אסי וכו' ורבי יוחנן מוסיף כתובת אשה משום מזוני וכו'. ר"ל ולא קאמר נמי דנזקקין נמי לנכסי יתומים קטנים כשמת האב בתוך זמן ההלואה משמע דלא אשכחן בשום ענין בב"ח דנזקקין אפילו היכא דמת בתוך זמנו ויש להקשות הא אשכחן עוד חדא דנזקקין דהיינו כשחייב מודה כדמשני שם אמתניתין דהתם כדלעיל ואפ"ה לא חשיב לה רב אסי במלתיה וכן ר"י לא הוסיף כי אם כתובת אשה ולא הוסיף חייב מודה וא"כ ש"מ דלא נקיט לכולהו וא"כ נימא נמי דה"ה היכי דמת בתוך זמנו אע"ג דלא נקיט ליה רב אסי במלתיה וי"ל דס"ל להתום' דבשלמא כשחייב מודה לא אצטריך ליה לרב אסי ור"י לחשבו משום דאינהו סברי טעמא דאין נזקקין משום צררי ובחייב מודה לא שייך זה דהא הוא בעצמו הודה קודם מותו שחייב לו ולא התפיסו כלום ולכך פשיטא הוא דנזקקין ולא אצטריך ליה לחשבו בדבריו והא דמוקי לה מתניתין דהתם בשחייב מודה משום דמתניתין לא אתי לאשמועינן דינא דנזקקין לנכסי יתומים אלא אתא לאשמועינן דין שומא והכרזה שלשים יום אבל דין דתוך זמנו אם איתא דנזקקין ה"ל לרב אסי ור"י למחשביה בדבריהם: בא"ד לית להו כו' א"כ קי"ל כריש לקיש וכו'. ר"ל אי לית ליה לר"י חזקה דר"ל וא"כ פליג עליה בזה ואנן קי"ל הלכתא בזה כר"ל וא"כ קי"ל כר"ל נגד ר"י בד' דברים וכו': בא"ד מ"מ פריך שפיר וכו' אפי' במלוה הבא מחמת עצמו. ר"ל שלא מרמת שנתחייב אביהן ע"י שלוה בחייו: ד"ה מי אמרינן במקום חזקה מה לי לשקר וכו' ולא דמי כלל לההיא דפרק האומר וכו' לא דמי כלל להך דהכא. ר"ל אין ענינם שוה דשם אין מה לי לשקר מרע להחזקה כאשר מובן מעצמו וק"ל:

דף ו ע"א גמ' רב יוסף אמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי איכא דאמרי וכו'. כצ"ל ועיין באשר"י ובהרי"ף: תום' ד"ה ואמר לו פרעתיך בזמנו וכו' הוה מצי לשנויי הא דקתני בחזקת שלא נתן היינו בתוך זמנו. ר"ל שגם התביעה היתה בתוך הזמן או בזמנו ר"ל שהתביעה היתה ביומא דמשלם זמנו יאומר פרעתיך בתוך הזמן דליכא מגו כמו שפירשו התום' לעיל: ע"ב גמ' ורב חסדא אומר עליון מסייע מלמטה ובונה עיין באשר"י שמפרש מעמו: תום' ד"ה האי כשורא דמטללתא אומר ר"ת דאמתני' קאי וכו'. זה לשון הרא"ש האי כשורא דמטללתא וכו' לבתר תלתין יום הוי חזקה לא בחזקת קנייה איירי אלא אמתניתין קאי אד' אמות ולמעלה בחזקת שלא נתן כההיא דאמר רב נחמן בי כווי לא הוי חזקה אלא דאייתי בתר הכי כל מימרא דרב נחמן והך מלתא דרבינא קיימא אמתני' אבל בחזקת דקנייה אפילו אי חבריה בסינא בעי חזקה שלש שנים עכ"ל והן הן דברי ר"ת שכתבו התום' בדבור זה ולפי זה צ"ל דר"ת פליג אדרבי שמואל שכתבו התום' בתר הכי בד"ה ואי חבריה בסינא וכו' ואומר רבינו שמואל דחזקות דלעיל לאו דשלש שנים אלא לאלתר כדאמר הכא ר"ל דאמר ואי חבריה בסינא לאלתר הוי חזקה מבואר בהדיא דר"ת ור"ש פליגי ור"ש ס"ל כסברת התום' שברש"י לעיל דמחלק בין חזקת תשמיש ובין שאר חזקת קרקעות וק"ל: ד"ה מהו דתימא וכו' וי"ל דס"ד כיון דאם וכו'. יש לדקדק לפי זה מאי קאמר בגמרא מאי קמ"ל דא"ל את מ"מ לא עבדת משום דמתרע אשיתך וכו' הא איהו קאמר דאי לא קדמה את ה"א לך או הב לי אוזינקא וכו' וא"כ ש"מ דלא הוה חושש למתרע אשיתא וכן יש לדקדק לפירוש התום' שברש"י דקאמר אלו לא קדמת אותי הייתי עושה כולו בנגי אבל לחצאין לא עבידנא דמריתא לי לתור אחר פועלים בשביל דבר מועט וא"כ מה משיב לו זה את מ"מ לא עבדת משום דמתרע אשיתך וכו' הא

מאי משתמיט ליה אמר אמצורי קמצרינא במחילת י' כו' כצ"ל וכ"ה בערוך בערך מצר וכ"ה ברי"ף וברא"ש ובר"ן ע"ש : תוס' בד"ה ב' חצירות כו' אינו נמוך אלא חצירו כו' לעיל כי קאימנא חז לי כו' כצ"ל :

דף ז בד"ה היינו הך וא"ת כו' ולעיל איצטריך לכדאמרי' כו' עכ"ל ק"ק דאין זה תלוי בקושייתם דהא בהאי דמתרץ דאע"ג דלא משתמש אלא בתיבנא כו' לא מתרץ למאי איצטריך הך דלעיל וע"כ צ"ל נמי דאיצטריך לכדאמרי' כו' ויש ליישב ודו"ק : בד"ה א"ל בדידי הוי' ותימה שהיה יכול להאפילו כו' עכ"ל דאפי' למאי דמסיק דלא מצי למימר איזול ביה כדדרו אבהתי דאחין שחלקו אין להם זה על זה כלום ניחא בדרך דמוכר בעין יפה מוכר והיינו פנימי כמו שפרש"י לקמן בהמוכר את הבית אבל בחלוקות כיון דבית בלא אורה אינו שוה כלום אדרבה אית לן למימר דמוכר בעין יפה מוכר ומכר האור שבחלק חבירו ואין לו להאפילו עליו ודו"ק : בד"ה והוא דקרו ליה כו' ונימא דדמים מודיעים כו' דמי בית כור כו' עכ"ל ולכאורה לפי קושייתם ה"ל לתרוצי בפשיטות דלא איירי בנתנו לו דמי בית כור דהשתא לא הוי הדמים מודיעים ובמ"י מצאתי וז"ל ונימא דדמים מודיעים אי דמי בית כור אי דמי לתך כו' דהשתא מדמי לתך נמי קשיא להו דהוי הדמים מודיעים ואפי' לא קרי ליה בית כור דהיינו שלא ידע הלוקח שקרוי בית כור אמאי ישלים לו המוכר עד בית כור ותרצו דאזיל גביה אפילו מדמי לתך דהשתא ליכא מודיעים כלל ואי קרו ליה כו' א"כ דלא אזיל גביה ואיכא דמים מודיעים למוכר ואפי' לא קרו ליה בית כור ודאי דלא ישלים ליה אלא דמ"מ יכול לומר הלוקח כיון דלא ידע שקרוי בית כור ע"כ לבית כור ממש נתכוונתי ואם תרצה כו' ומיהו קצת קשה אמאי לא אוקמוה לתרץ כגון שנתן לו דמים יותר מלתך ופחות מבית כור דליכא הדמים מודיעים כלל ויש ליישב כיון דלהך בכלל דמיו דמי להך מקרי ודו"ק : ע"ב בד"ה ולא סולמות כו' ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר כו' עכ"ל לא הוי צריך לפרש וזה עלייה וחצר אלא שהחצר של שניהם כן מצאתי במ"י : בד"ה לפי קירוב בתים כו' פי' ר"ת ונותנים כו' עכ"ל מה שהכריחו לפרש כן עי' ברא"ש בשם ר"י הלוי :

ח"א דף ז ע"ב ואלעזר בני קבע בה מסמורות כו' · עפ"ה דברי חכמים כדרבונות וכמסמורות נטועים וגו' וק"ל : ומה חול שמועט כו' · דימה הצרות מלפטים בפוס"ז למים כמ"ש בקום עלינו אדם וגו' אזי המים שטפונו וגו' וכמו שהחול מגין משטיפת הים כמ"ש כן מעשיהם של צדיקים מגינים מהרשעים ודבר זה יבואר לקמן פרק הספינה וק"ל : מ"ט לא תימא להו מהכא אני חומה כו' · דלפי דרש זה יש ללמוד לפוטרם בין באו על עסקי ממון בין באו על עסקי נפשות שאמר אני חומה זו תורה שהת"ח עיקר חפצו · היא התורה ואין לחוש בה מפני גזלנים ולסטים כמו שיש לחוש בשאר נכסים כדאמרינן בפסוק כי טוב סחרה וגו' ואם על עסקי נפשות באו אמר ושדי כמגדלות אלו ת"ח כי שם ה' מגדול עוז ושדי ע"ש שם שד"י הוא מגדול עוז סביב להם ע"ד דאמרינן בהתכלת חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין בראשיהן ואומר חונה מלאך ה' סביב וגו' ע"ש :

דף ח בד"ה איפרא כו' דהורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילתא כו' עכ"ל כצ"ל ועיין ר"פ הספינה : בד"ה יתיב רב יוסף כו' אלא כדפ"ה דרב יוסף דקבלה משום כו' עכ"ל כצ"ל : ע"ב בד"ה אכפייה לרב נתן כו' ואר"ת דהאי כפייה בדברים כו' ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי מייתי ראיה מהכא להסיא דממשכנין כו' ואי מיירי נמי בכי האי גוונא א"כ ל"ל לפלוני בין אמיד ולא אמיד הוי ליה לפלוני בין קבלו עליהם ללא קבלו עליהם או בין כפיית דברים לכפייה אחרת ויש ליישב וק"ל :

ח"א דף ח ע"א דדרש רבה אני חומה זו כ"י כו' · שאף גזירות שמחדשין העכו"ם על כלל כ"י אני חומה ועיקר כוונתן אינו רק על הממון וגובין הכל לפי הממון כמ"ש הרא"ש וכן אמר ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' שאם ח"ו באו העכו"ם לעקרן אין דעתן רק על ממונינו וק"ל : תבו כו' · ת"ח שמכתתים רגליהם כו' ר"ל דמן הדין הם פטורים ממסים למאי דתנן כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר למסים י"ב חודש והני רבנן מכתתין רגליהן מעיר כו' ואינן מתכבין בעיר כ"כ וק"ל : אי תנו כלהו עתה אקבצם כו' · פרש"י וכן לשון יהיו וכו' ע"ש דבקרא אינו מפורש כולהו ולא מועט אלא בשיפא דקרא ויחלו מעט וגו' אלא במועט וק"ל : אבל ע"ה לא יכנסו כו' · אף שאפילו עניי גוים מפרנסים עם עניי ישראל הכא בשני רעבון שהיה כל העולם שרוי בצער ואמרינן פרק קמא דתענית שיש לאדם לצער עצמו עם הצבור וכל המרעיב עצמו כו' ואסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון ולפי שע"ה אינן עושין כן שאוכלין כדי שבען ואין מצערין בצער עולם כמו שעושין הת"ח שאין אוכלין כדי שבען כדאמרינן שם לכך לא רצה ליתן להם כדי להרעיבן ולצערן ג"כ וא"ל פרנסני כעורב וככלב כו' נקט אלו שגם בתיבה היו כולם אסורין לשמש מטעם זה שהעולם היה שרוי בצער והעורב והכלב לא נצרו עצמן ושמשו משתן בתיבה כדאמרינן פרק חלק ואעפ"כ פרנסן נח גם אתה אל תחוש לזה ותפרנסני ומהם שגם הוא שימש בתיבה לא הביא לו ראיה שאפשר שהוא פרנס עצמו ועוד שהיה נח חם על בנו · ושוב ראיתי בב"י י"ד סימן רנ"ב בשם הריטב"א אהך עובדא שהיה מצטער על שנתן פתו לע"ה מסתברא בכה"ג שהיו שני בצורת ומה שהיה אוכל ע"ה יחסר לת"ח אבל בלאו כו' ע"ש עכ"ל : דליודה לפלגא פרש"י שמחל להם המאי והקשה במרדכי בשם ר"ת דהא ערקו השאר שדיוה אכולם ולא מחל לו כלום וגרס ר"ת דליודה אפלגא כו' עכ"ל ע"ש · ונ"ל ליישב פרש"י דודאי המלך מתחלה הטיל מס על כולם אלא שרבי פטר את הת"ח שע"ה יתנו גם חלק הת"ח לפי שהפורענות באה מהם שאלולי הם לא הטיל המלך כלום על הת"ח ואפשר שה"ל מטעם דלעיל שהת"ח אינן מבני העיר ופטורין ממסין ואמרו הם אף אנו נעשה כן וערקו וערוקינן כו' וערקו ושאל המלך למה ערקו והגידו לו כי אינן רוצין לתת מס בשביל הת"ח ומחל להם פלגא שהוא חלק הת"ח כי כן גם דריוש פטר להם כדכתיב מנדה בלו והלך וגו' ואפשר שלזה כוון לומר לעיל שהפסוק הזה יתנו בלשון תרגום נאמר שהיא מלוה למלך עכו"ם שיפטור אותן ואתו הנהו פלגא כו' בקשו שיתנו גם הת"ח לאותו פלגא בטענה שהם הפסידו בשביל הת"ח שברחו מקצתן וא"ל לא כו' ושדיוה אכולם אותו פלגא שאותו חלק שע"ה חייב לא מחל כלל עד שערק גם הוא ודו"ק : ע"ב ואיבעית אימא קרא שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו · ר"ל כבוד הוא לחסידים בעיני ה' שימותו · על מטתם דהיינו למות לא ברעב וחרב ומקיים בהאי ענינא אנא ה' וגו' פתחת למוסרי דהיינו שבי דכולהו איתנהו בי' כדמסיק ודו"ק : כולהו איתנהו ביה פרש"י שביד כותי לעשות בו כל חפצו אם למות אם לרעב עכ"ל ר"ל דיוכל להרעיבו או להרגו בחרב אבל שימות כך ודאי דאין זה ביד הכותי אבל הוא בכלל שבוי דיש אדם שאינו הורגל בטבע מקומות ומדינות אחרות ומת שם במיתה טבעית וק"ל : והמשכילים יזהירו כו' הדמיון בזה כי הרקיע אף שהוא משתנה לכמה מראות משינוי הטבעיים ההויים בעולם התחתון הנה מראיתו האמיתית לספיר דומה והספיר לכסא הכבוד כדאמרינן בפרק כיסוי הדם כן הדיין המשכיל כשירא הדין משונה כדין מרומה אין לילך אחריו לומר אין לדיין אלא מה שעיניו רואות לפי העדות אך ידון אותו לפי אמיתות הענין וזהו דין אמת לאמתו כי לא יאמר לדון אותו דין אמת לפי עדות אך כשירא בו דין מרומה יחתוך את האמת לפי אמתת הענין ובזה ידמה ג"כ לבוראו שהוא דיין אמת לפי אמתת הענין כי הוא יראה ללבב ולזה כוונו פ"ק דשבת כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה והוא הפירוש שכתבו התוס' שם לאפוקי דין מרומה גם במתניתין דקדקו לפרש לשון אמת לאמתו דאמת לאפוקי דין מרומה כו' ולאמתו שלא ימו כו' עכ"ל ובזה יפול קושית מהרש"י קארו בב"י טור ח"מ לפירוש התוספות דתיבת אמת הוי סגי להאי עכ"ל ונעלם מעיניו דברי התוס' דבמתניתין גם מה שהוא פירש שם דאע"פ שידון הדיין דין אמת אם מצטרף לזה

מהר"ם

איהו אומר דאי לא קדמת אותי הייתי עושה כולו בנגי אלא שאתה רוצה להטריח בשביל דבר מועט ולא בשביל דלא תתרע אשיתאי ונראה דה"ק קמ"ל דא"ל רמאי דקאמרת השתא אי לא קדמת אותי הייתי אומר שקול אוזינקא וזיל וכו' או הב לי אוזינקא ואעשה הכל בשלי דברים בעלמא הן ולדחות אותי קאמרת הכי דאל"כ למה המתנת לומר לי דברים הללו עד עכשיו שכבר עשיתי אני חצי הכותל ולמה לא אמרת לי דברים הללו תכף ומיד שהתחלתי לבנות שאז הייתי נותן לך אוזינקא אלא ודאי לא היה בדעתך מעולם לעשות כל הכותל בשלך בשביל דמתרע אשיתך אנא נמי וכו' וק"ל ואחר שכתבתי זה מצאתי שכן כתב הרא"ש בהדיא : ד"ה שתי חצרות זו למעלה מזו . וא"ת ותחתון למה יסייע לעליון דמכי ממטי לארבע אמות וכו' יבנה העליון ר"ל למה יסייע התחתון לעליון לכל הארבע אמות שבונה העליון מקרקע חצרו ולמעלה לא יצטרך התחתון לסייעו כ"א עד שיהא ארבע אמות מקרקעית הצר התחתון והמותר עד שישלים שיהיה ארבע אמות מקרקעית העליון יבנה העליון לבדו שהרי הוא מחויב להגביה הכותל ארבע אמות מקרקעית חצירו כדי שלא יזיק את התחתון בהיזק ראייתו . (ד"מ) [דאם] קרקעית חצר העליון הוא למעלה מקרקעית חצר התחתון ב' אמות וכשיגביה הכותל למעלה מקרקעית העליון שתי אמות אז הוא ארבע אמות מקרקעית התחתון ולא יוכל עוד התחתון לראות בחצר העליון וא"כ השתי אמות הנותרים שצריך העליון עוד להגביה עד שיהיה מקרקעית העליון ארבע אמות אותן שתי אמות יבנה העליון לבדו : בא"ד ואומר ר"ת כגון שחצר התחתון אינו נמוך אלא אצל חצרו של עליון ומהצד האחד הוא גבוה כחצר העליון כצ"ל . ור"ל כגון שהחצר התחתון אינו שוה אלא שבאותו צד המיצר ונסמך לחצר העליון הוא נמוך כגון למשל בצד מערב הוא סמוך לחצר העליון ואותו צד הוא נמוך ובצד מזרח הוא גבוה כ"כ כחצר העליון ושוה עמו וא"כ כשעומד בצד מזרח רואה בחצר העליון כל כמה שאין כותל של ארבע אמות בנוי מקרקעית חצר העליון ולכך צריך התחתון לסייע להעליון עד שיהא הכותל ארבע אמות למעלה מקרקעית העליון : בא"ד ור"י מפרש דהתחתון מזיק לעליון כי קאי וכו' . ר"ל אפי' היכי שיש ד' אמות מקרקעית התחתון מ"מ כשאין ד' אמות מקרקעית העליון יכול התחתון לראות העליון כשהעליון עומד ולכך צריך התחתון לסייע עד שיהיה הכותל ארבע אמות מקרקעית העליון :

דף ז ע"א גמרא הא קמ"ל דאע"ג דלא משתמש אלא תיבנא ובי ציבי בעלמא . כתב הר"ן והך בתרא מסתברא דלהכי אתי דאל"כ מאי חידושא וכמו דבעי הגמרא ועוד מדקאמר סכרנא לך ועבידנא לך כווי וכו' נראה שלא היה בית דירה ולא היה סבור שיקפיד על הגבהת החלונות עכ"ל משמע מדבריו דלפי סברתו הראשונה א"ל דבמעשה האחרון אתא לאשמועינן אפי' בי תיבנא ובי ציבי אע"ג דאינו מבואר בו בהדיא משום דעל כרחך הא אתא לאשמועינן דאל"כ תקשה הא דבעי בגמרא הא תו למה לי ולפי זה לא תקשה לן דלכתוב האי עובדא בתרא לחוד דאי לא כתב אלא חדא לא הוה קשה לן מידי ולא הוה דייקינן מיניה כלל דאתא לאשמועינן שום חידוש כלל אבל לפי סברתו השנייה דדייק דעובדא בתרא ע"כ איירי מבי תיבנא ובי ציבי מדקאמר סכרנא לך וכו' א"כ קשה דלכתוב עובדא בתרא לחוד דאיירי בבי תיבנא ובי ציבי וכ"ש בבית דירה ועובדא קמא ל"ל אבל לפי סברת התוס' שכתבו בד"ה היינו הך אתי שפיר דתרוייהו צריכי דבעובדא דלעיל אתא לאשמועינן הא דקאמר לעיל וה"מ דלא ממו כשורי למטה מי' ונראה דהא דפריך בגמרא הא תו ל"ל היינו הך לאו ארב חמא פריך דלא שייך עליה למפרך כלל דמעשה שהיה כך היה דאתו הני תרי עובדא לקמיה ועל כרחו היה צריך לפסוק להם הדין עם מי אלא אבני בית המדרש פריך למה היה להם להביא לב"ה גם מעשה השני הא היינו הך קמייתא וק"ל : תוס' ד"ה אספלידא וכו' ואומר ר"י דהכא א"א להיות מערה וכו' ועוד מדקאמר מעיקרא אספלידא וכו' ובמערה ליכא אורה כלל . ויש לדקדק למה לא הקשה ר"י מרישא דמלתא דקאמר קא מאפלת עלי והא כל מערה היא אפילה וי"ל דהערוך מפרש הא דקאמר בני אשיתא אפומא דאספלידא אפומא ר"ל אפתח המערה שבו נכנסים לתוכה שיש שם אורה קצת ולכך אמר קא מאפלת עלי אבל מהא דקאמר מעיקרא איספלידא והשתא אידרונא משמע דבאספלידא יש בה אורה יותר מבאדרונא ואי הוה אספלידא מערה לא הוי אורה יותר אדרבה אין בה אורה כלל זולת הפתח שבו נכנסים וק"ל : ד"ה בדידי קא בנינא וכו' ותימה שהיה יכול להאפיל עליו שלא יהא לו בטרקלין אורה כלל . ר"ל דבר תימה הוא ואין זו סברא שיהא לו רשות להאפיל עליו לגמרי אע"פ שלא היה לו עדיין חזקה של שלש שנים וס"ל להתוס' דהא דתנן גבי חלונות ומכנגדן מרחיק ארבע אמות שלא יאפיל בכל חלונות קאמר אפילו באחים דפליגי השתא ולא היה לו עדיין חזקה משום דאין סברא שיאפיל עליו לגמרי עד שלא יהא יכול להשתמש בביתו כלל והיינו דקא מסיים תוס' בסמוך ונראה לר"י דודאי היה מאפיל עליו האורה וכו' אבל עדיין היה בו אור גדול והא דקאמר ומכנגדן מרחיק ארבע אמות היינו שלא יאפיל עליו לגמרי עד שלא יוכל להשתמש בו יפה כראוי ר"ל אבל הכא איירי שלא היה מאפיל עליו לגמרי ולכך קאמר דהא דא"ל בדידי קא בנינא בדין קאמר לו מכלל דס"ל לר"י דאם היה מאפיל עליו לגמרי היה צריך להרחיק מכנגדו ארבע אמות כדתנן ומכנגדן ארבע אמות וק"ל : בא"ד ומפרש ר"ת שמאיספלידא היה יכול לראות וכו' . וכן מפרש ההיא דלקמן אין להם חלונות זה על זה ר"ל דאיירי נמי כגון שהיה רואה בעד דרך חלונות של אחיו כל שדותיו : ד"ה והוא דקרי ליה בית כור וכו' וא"ת ונימא דדמים מודיעים ואם נתנו לו דמי בית כור אפילו קרי ליה בית כור וכו' ר"ל ואי נתן לו דמי לתך אפילו לא קרי ליה בית כור לא יתחייב להשלים לו בית כור דהא מוכח מהדמים דלא מכר לו כ"א לתך . וי"ל דמיירי דאוזיל גביה וכו' ואי לא קרי ליה בית כור חייב לתת לו בית כור שלם ר"ל דליכא למימר הדמים מודיעים דלא מכר לו כ"א לתך דהא אפילו דמי לתך לא נתן לו א"כ ע"כ חזינן דאוזיל גביה וניכל ג"כ לומר דבית כור שלם מכר לו ואוזיל גביה א"נ דלא אוזיל גביה וכגון דנתן דמי לתך וכו' . ר"ל ואין ה"נ אפילו לא קרו ליה בית כור אין מחייבין ליה ליתן לו בית כור שלם כיון דלא נתן כ"א דמי לתך אע"ג דקאמר ליה בית כור אני מוכר לך אלא דלענין זה מועיל דאי לא קרו ליה ביה כור יכול ג"כ הלוקח לחזור בו וחייב להחזיר לו מעותיו ואי קרו ליה בית כור אין הלוקח יכול לחזור בו : ע"ב גמרא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפיקי בחיי אבוהון וכו' ועיין באשר"י דכתב בשם ה"ר יוסף הלוי לא תימא דוקא היכא דמטא זימנא דההוא שטרא בחיי אבוהון וכו' אלא אפילו בתר דמית אבוהון מטא זימנא דשטרא כיון דמידע הוה ידע דאיכא עליה האי שטרא אכתי איכא למימר אם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ולאומניה לבי דינא לכפויי למקרע לההוא שטרא עכ"ל : תוס' ד"ה מר ינוקא הוא הגדול וכו' , ר"ל דאל"כ אלא דנקרא ינוקא משום שהוא היה הקטן ומר קשישא הוא הזקן והגדול א"כ היה לו להקדים את מר קשישא כיון שהוא היה הגדול : ד"ה אין להם דרך וכו' לא דמי דהכא כולם מוכרים וכו' . כלל הדבר דבשלמא כשאחד הוא הלוקח כגון שבעל החצר מכר בית ללוקח ושייר לעצמו החצר אמרינן דמוכר בעין יפה מוכר בכל הדברים הצריכים לבית ולכך יש לו לבעל הבית חלונות ודרך בחצר אבל הכא גם בעל הבית הוא מוכר שמכר החצר לאחיו וע"כ כל אחד מכר בעין יפה ואם יש לו לבעל הבית דרך או חלונות בחצר א"כ שייר לו בחצר ולא מכר לאחיו כל החצר לכך צריך לומר ע"כ דכל אחד מכר בעין יפה ולא שייר לעצמו כלום בחלק חברו ואין לבעל הבית שום זכות בחצר וכן בעל החצר אין לו שום זכות בבית אפי' לסמוך סולם עליו לעלות לעלייתו כדבסמוך בדבור שאחר זה וק"ל : ד"ה לפי שבח ממון הן גובים וכו' ואע"ג דאמרינן פרק בן סורר ומורה דהבא במחתרת וכו' משום חזקה דאין אדם מעמיד וכו' . ר"ל ושתחלה בא הגנב להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו ורודף הוא ולכך אם משכים הבע"ה עצמו והורג את הגנב אין לו דמים ופטור וא"כ נימא נ"כ הכא דהגיים הבא לשלול ולגזול הרי כאילו בא על עסקי נפשות משום דחזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויעמדו נגד הגיים ולא יניחו לקחת ממונם ואז הגיים יהרגום וא"כ יגבו לפי הנפשות אפ"ה אין מחשבים אלא לפי ממון משום דא"ל אידך לא תעמוד נגד הגיים ותניח לו לקחת ולא יהרגך וק"ל : ד"ה לפי קירוב בתים הן גובין פי' ר"ת וכו' אבל עשירים רחוקים נותנים יותר מעניים קרובים וכו' . משום דלא מסתבר לומר דלפי קירוב בתים קאמר ולא לפי שבח ממון דאם בית העני קרוב ובית העשיר רחוק וכי יעלה על הדעת שיתן העני יותר בשביל שהוא קרוב לחומה כי אפי' אם יבא הגיים עליו לא ימצא בביתו מאומה . (ועיין באשר"י ותמצא מבואר יותר) :

דף ח ע"א ד"ה איפרא הורמיז וכו' הורמיז שם מקום . ר"ל שם הקב"ה יתברך : ד"ה יתיב רב יוסף וכו' ומיהו לא צריכי להכי וכו' ר"ל אין אנו צריכין לפרש דרב יוסף פדה בהם שבויי עכו"ם אלא שבויי ישראל פדה מהן כדפירש הקונטרס לקמן בתחלת דף י"א דקבלה רב יוסף משום שלום מלכות וכיון שאמרה לו ליתן למצוה רבה לא היה אפשר לחלקם לעניי עכו"ם וכו' כל זה פירש רש"י לקמן וצ"ל דהתוס' סבירא להו דכמו שלא היה אפשר לחלקם לעניי עכו"ם משום גניבת דעת הכי נמי לא היה אפשר לפדות בהן שבויי עכו"ם דהוי נמי גניבת דעת משום דאין רגילות שישראל יפדו שבויי עכו"ם אבל לקמן בעובדא דרבא ששדרה לפרנס בהן עניים כשחלקה לעניי עכו"ם אין בזה גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שרגילים ישראל לפרנסם משא"כ בפדיון שבוים לכך היה מוכרח רב יוסף לפדות בהן שבויי ישראל כן נ"ל שיטת התוס' ובענין אחר א"א ליישב ודו"ק : ע"ב רש"י ד"ה שנגבית והלוקח שוים וכו' . משמע מדברי רש"י דהא דקתני בברייתא תמחוי בכל יום הוא טעם על מה שנגבית בג' אבל האשר"י מפרש בענין אחר ולפירושו הא דקתני בתר הכי תמחוי בכל יום הוא ענין בפני עצמו : תוס' ד"ה ומתחלקת בג' וכו' וא"ת מהאי טעמא נמי תהא נגבית בשלשה וכו' . ר"ל דהשתא בה קושיא סלקא אדעתייהו להתוס' דהשנים הגבאים הם מטילים ומעריכים על כל אחד ואחד מבני העיר כמה יתן וא"כ הגביה הוי נמי כמו דין ולכך מקשו ותהא נמי נגבית בג' לכך פירש ר"ת לפי שהיה

ידוע

חכמת שלמה

של חבירו הס"ד : בד"ה אין זקוק לו בין גג לגג הס"ד : תוס' בד"ה שתי חצירות כו' וא"ת ותחתון למה כו' נ"ב פירוש למה יסייע בבנין הכותל כל היכא שחצירו נמוכה ארבע אמות א"כ אין לעליון היזק ראייה מן התחתון ואפילו את"ל שאינו גבוה חצירו ד' אמות מן התחתון מ"מ לא יסייע בבנין אלא עד שישלים עם הגידוד ד' אמות וק"ל :

דף ז ע"א גמ' אמר להו רבה לאו אמינא כו' כצ"ל ונ"ב כן הוא בס"א : שם אע"פ שאין בו אילנות הגיעו כן הוא בס"א : ע"ב גמ' קבועות הן ורב אמר יש להן כו' כצ"ל : שם ת"ר כופין כו' נמחק ונ"ל תני רשב"ג אומר לא כל העיירות כו' כצ"ל : רש"י בד"ה נהרדעי כו' ליה הא דאידור בה כו' תילקנו אזול כו' מנהרדעי כצ"ל והס"ד וכד"א :

דף ח ע"א גמ' דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו כצ"ל וכן ברש"י ונ"ב הוא כמו אוכלסא ופי' המון עם ר"ל שאם יוצאים הבעלי בתים בעצמן בהמון עם אין דרך תלמידי חכמים שילכו ביניהן ערוך : שם דחק רבי יוחנן בן עמרם כו' אמר ליה בני קריתה א"ל כו' : ממנו למימרא דלכל מילי בעינן כו' כצ"ל : שם לפסי העיר כו' נ"ב פסי העיר פירוש קרשי העץ לחזק שערי העיר כמו פסי ביראות ערוך ור"נ פירש בקעות שסביב החומה : שם לפסי העיר תנן אמר רב אסי אמר רבי יוחנן הכל לפסי העיר ואפילו מיתמי . כו' אמר ליה אביי הא מדתני כו' כצ"ל : רש"י בד"ה שלשים יום לתמחוי כיון ששהה שם שלשים יום גוהה סימנו גבאי כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל הדבור תמחוי מאכל לעניים : תוס' בד"ה יתיב רב יוסף כו' דרבא דקבלה משום שלום מלכות כו' נ"ב פירוש והוא הדין רב יוסף עביד משום שלום מלכות :

גמ'

אהכת סליו לזכאי או שנאת החייב לא הוי לאמתו עכ"ל א"א לומר כן דבפ"ק דסנהדרין אמרינן כל דיין שאינו דן דין אמת לאמתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר משוד עניים מאנקת אביונים וגו' ולפי' מהרל"י קארו"ו אף כשאין דן דין אמת לאמתו ליכא ביה משוד עניים וגו' ולפירוש התוספות ניחא ודו"ק: **ומצדיקי** הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי כו' · הגבאים הם המעשים הרבים לצדקה יהיו מעשיהם ככוכבים וגו' שהכוכבים מתחממים בין ביום ובין בלילה אבל אינן מאירין רק באפילה בלילה כן יהיו גבאי הצדקה שיפקחו בעסקי העניים בין ביום ובין בלילה אך לא יתנו לעניים הצדקה בפרהסיא כביום רק יאירו עיניהם בסתר כבלילה כדי שלא יתביישו כדלקמן ולמאי דתנא והמשכילים כו' וגבאי צדקה הוא בכלל המשכילים כמ"ש אשרי משכיל אל דל שיזהירו להם כזוהר הרקיע כמ"ש לגבי דיין שירצה גם שגבאי לכל עני לפי אמתת הענין כי יש עני מכותה שיש לו כדאמרינן לקמן כשירצה לך שאינו כמאי וכמ"ש נחזיק טובה לרמאין מיהו ק"ק גבאי צדקה אינן מחלקי צדקה כדאמרינן פרק כל כתבי. ואמר ומצדיקי הרבים וגו' · אלו מלמדי תינוקות שכ"א ממלמדי תינוקות הוא מצדיק הרבים בתינוקות כדאמרינן לקמן פרק לא יחפור והם ככוכבים לעולם ועד שהכוכבים גם ביום רואין ומתחממים לעולם אבל אינן נראין כן יהיה המלמדי תינוקות אף שאינו גראה להם יהיה מפקח ורואה להיות דעתו עליהן כדמסיק ומייתי שליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי עלייהו וק"ל: **ורבנן** מאי אמר רבינא ואוהביו כצאת השמש וגו' מפורש פרק השולח:

דף ט בד"ה אין פותחין כו' אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו ב' סעודות כו' ואחת למחר דכי אזיל כו' עכ"ל כל"ל: **בא"ד** אבל אין לפרש דהטעם כו' היה ליתן לו ג' סעודות כי גם בלילה כו' עכ"ל ולא קשיא להו כיון דבלילה שנית אף כשיגיע בין יהודים לא יתנו לו א"כ גם למחר שני לא יהיה לו מה לאכול ויתנו לו עוד סעודה רביעית דאי הוה למיחש עוד למחר שני א"כ אין לדבר סוף וק"ל: **בד"ה** שבת נותנין כו' היינו בלא אותה סעודה שיש לו לאכול מיד כו' עכ"ל דהך סעודה שאוכל מיד בשחרית היינו דמלווינא לה בהדיה ולא חש למיחשבה אבל בהך דמי שיש לו מזון י"ד סעודות פריך שפיר אי לרבנן חמיסר כו' כיון דמיירי בעניי העיר אמאי לא חשיב הך סעודה שאוכל מיד בהדייהו ודו"ק: **בא"ד** וא"ת שבת אמאי נותנין לו ג' כו' והא הך מתני' ר"ע כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דמי הכריח אותם לפרש דג' סעודות נותנין לו בע"ש אחת לליל שבת ואחת לשבת שחרית דאימא דאין נותנין לו בע"ש כ"א לליל שבת וסעודה שניה שלא יהיה אזיל ריקן אינו צריך בשבת וקושטא הוא דבשבת נותנין לו ג' סעודות אחד לשחרית ואחד למנל"ם ואחד דלא אזיל ריקם ויעשה שבתו חול כר"ע וי"ל דמשמע ליה דנותנין לו בע"ש ב' סעודות כמו בכל שאר ימי השבוע דאל"כ לא ליסתמיט נמי למיתני במתני' דבע"ש אין נותנין לו רק סעודה אחת גם מתוך הסוגיא דפ' כל כתבי מוכח דנותנין לו בשבת סעודה אחת יתירה לכבוד שבת ודו"ק: **ע"ב** בד"ה דהא הסיט כו' וקשה לריב"ם דבת"כ בפרשת ויהי ביום כו' אפי' כלים כו' אע"ג דלא שייך כו' עכ"ל כל"ל: **בא"ד** דלא מהדר אלא שיש חילוק בין כו' עכ"ל ומיהו קאמר ליה שפיר מסרך דגמרי' ביה טומאת אדם מטומאת בגדים ה"כ אית לן למילף טומאת אדם מבגדים בימי ספורו ואע"ג דבנבילה לא גמרינן טומאת אדם מבגדים אפשר דאיכא התם שום מיעוטא יתירה למעט אדם וק"ל:

ח"א דף ט ע"א אין מחשבין כו' · אע"פ שאין ראיה לדבר זכר וכו' · כתבו התוס' דהאי גמורה איגם דמאי התם שהיו צדיקים גמורים עכ"ל לא ניחא להו דקאי זכר לדבר אדלעיל מיניה אגבאי צדקה כפרש"י אלא דקאי נמי אולא בהקדש כו' דסליק מיניה ומשום שהיו צדיקים גמורים ור"ל כי הכתוב מעיד עליהם דלכך לא יחשבו עמהם כי צדיקים גמורים היו ובודאי באמונה היו עושין וק"ל: **אע"פ** שיש לאדם גזבר נאמן כו' · יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו כו' · אפשר שהוא מטעם שלא יהיה רשות למזיקים עליהם כדאמרינן בפרק כל הבשר כל מילי דצייר וחתים ומנוי כו' וק"ל: **הלא** פרוס לרעב לחמך בשי"ן כתיב פרוס וגו' בכל הספרים שלנו אינו כתוב בשי"ן רק פרס בסמ"ך גם בילקוט כל זה אינו ואי גרסינן הכא פרוס לרעב לחמך בשי"ן קרי פרוב כו' ולקמן גרסינן פרוס לאלתר כדכתיב התם כו' ניחא ודו"ק: **לא** אזדקק ליה רב פפא כו' · פירשו בתוס' רב פפא גבאי היה ולא נתן לו מן הקופה כו' עכ"ל משום דבכמה דוכתין אשכחן עניים שחזרו על הפתחים והיינו בכל בעל בית נותן לו משלו ורב פפא שלא היה נותן לו היינו מן הקופה כדרך שנותנין לשאר בני העיר כדאמרינן לעיל לא היה נותן לו כיון שהוא מחזר על הפתחים ולא בא לגבאים שיתנו לו מן הקופה ואמר ליה רב שמא באחרים לא ידעו בו שמן הקופה לא נתן לו אלא שיסברו שאף משלו לא נתן לו ולא יתנו לו גם הם משלהם וימות ברעב אלא בדבר מועט יתן לו גם מן הקופה ואז יתנו לו גם אחרים משלהם וק"ל: **אל** ימנע אדם עצמו משלים השקל כו' · אע"ג דלענין קרבנות בעי חצי שקל בכל שנה קאמר הכא דלצדקה דמיא עפי לקודשת בדק הבית דהוי קדושת דמים ושני בשלים השקל: **שקולה** צדקה כנגד כל המצות כו' · ע"פ מה שאמרו לקמן כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד עכו"ם שהיא שקולה כנגד כל המצות והוא שהנותן צדקה הקב"ה משלם לו כמ"ש מלוה ה' חונן דל וגו' והמעלים מלתנה יש לו לב בליעל לאמר שאין מי שישלם לו והרי הוא ככופר בה' ומודה באלהי זהב וכסף: **גדול** המעשה כו' מעשה הצדקה וגו'. דלגבי הנותן לא קאמר אלא השקט ובטח ולגבי מעשה קאמר שמביא שלום וגדול השלום וכדאמרינן בעלמא וענין השלום הוא שלמה ממלכותא דאי לאו באין עכו"ם ונוטלין כדמסיק בעובדא דריב"ז ועי"ל דמעשה הצדקה אין כאן רק שלום ממלכותא כיון שאינו נותן רק ע"י כפייה ותלה זה במעשה ולא בעושה לפי שגדול המעשה יותר מן העושה אבל עבודת הצדקה הגמורה שנותנין מדעת ורצון בלי כפייה יש לו דבר נוסף דהיינו השקט ממלכותא וגם בטחון טוב שיש לו מי שישלם לו וק"ל: **לא** זכה ועניים מרודים כו' · דהיינו חיל המלך הרודים בעם תכניסן לבית מה שהטיל המלך עליך לתת להם מזונות ורש"י פירש בע"א וק"ל: **עכשיו** שאין ב"ה קיים אם עושין צדקה מוטב כו' · דאכילת עניים היא תחת אכילת מזבח כמ"ש פתח במזבח וסיים בשלחן בזמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר ועכשיו השלחן מכפר כמפורש בפרק ח"ה ע"ש: **ואעפ"כ** נכתב להן לצדקה כו' · מפני שעכו"ם נוטלין מן העשיר תחת העני וק"ל: **ע"ב מה** שריון כל קליפה כו' · דימה הצדקה השלימה שעושה הקב"ה עם כל אי לשריון שנצרופו לגוף גמור וחזק אבל אנו ונסי כעמא כלנו נחשב לבני אדם שאינן מהוגנין וע"כ כל צדקותינו שאנו עושים אינה שלימה והוא כנגד עדים שהוא כבגד בלוי שנצרופו קלוש וחלוש וק"ל: **ופליגא** דר"י דאמר אף כופה חימה אינו כופה. יראה בזה דתלמודא סמך עלמו אמאי דאמרינן בפרק ד' נדרים דמשה הרגו לחימה והשתא ע"כ לר"א דאמר גדול העושה כו' היינו דהעושה צדקה כופה הרווייהו אף וחימה ומשה לא כפה רק חימה אבל אי הצדקה אינו כופה רק אף ולא חימה אין כאן גדול העושה צדקה דאם בצדקה כופה האף ומשה לא כפה אותו הרי גם משה גדול מעושה צדקה שהוא כפה החימה משא"כ עושה הצדקה והשתא קאמר שפיר ופליגא כו' דלר"י דאמר בצדקה דאינו כופה חימה אין כאן גדול עושה צדקה כו' כיון דמשה כפה חימה וק"ל: **ובתום'** שם תימה אינו כופה חימה דבשלהי פ' ד' נדרים אמרינן דחימה משה הרגו עכ"ל מהאי קרא דכי יגורתי מפני האף והחימה פריך התם אהך דחימה משה הרגו ומשני לה תרי חימה הוו אבל ר"ל דתמיהא ליה לר"י דקאמר הכא יותר יש לכפות האף מן החימה ולגבי משה אמרינן התם בהיפך דחימה הרגו ולא האף ק"ל ויותר נראה לי שטעות נפל בדבריהם תימא במקום פי' וכונתם דסמך תלמודא אהך דנדרים דחימה משה הרגו וע"כ הא דר"י פליגא ולא ס"ל גדול העושה צדקה כו' כמ"ש לעיל ודו"ק: **אע"פ** שמוחד בחיק כו' פרש"י שהוא עושה צדקה בסתר כו' · עכ"ל כי הצדקה היא כעין השוחד שנותן להקב"ה ובחיק הוא מקום סתר וכן לדרש כל דיין שנוטל שוחד כו' יהיה בחיק לשון סתר שדרך נותן שוחד לדיין אינו נותן בפרהסיא רק בסתר וק"ל: **והמפייסו** בדברים מתברך בי"א כו' · כפי מה שפירשו התוס' דלא איירי קרא בנותן צדקה נ"ל דמיירי באין לו ליתן לו והכי מפורש בילקוט ותפק לרעב נפשך אר"ל אם אין לך ליתן לו נחמו בדברים אמור לו תלא נפשי עליך שאין לי כו' דהיינו לנפשך בגופו אבל מי שיש לו ממון ליתן פשיטא דלא סגי ליה בפיוס בדברים ועובר על לא תקפוץ ידך והענין כי גדול המפייסו בדברים מנותן ואינו מפייסו לפי שזהו בגופו וזהו בממונו דמה"ע גדול גמ"ח יותר מן הצדקה כדאמרינן במסכת סוכה וק"ל: **כל** הרודף לדקה הקב"ה ממליא לו פי' מיירי במי שאין לו ליתן ורודף אחרים ומעשה אותן לצדקה זוכה שהקב"ה ממליא לו מעות שיתן הוא ממונו לצדקה וכן משמע לקמן דרודף לצדקה איירי במעשה דקאמר כל הרגיל לעשות כו' ומייתי ליה מהאי קרא וק"ל: **ויהיו** מוכשלים לפניך בעת אפיך כו' · עיין בחידושינו ספ"ק דב"ק: **בעלי** חכמה דכתיב ימלא חיים כו' · היינו קרא דמייתי לעיל ורודף צדקה היינו שאין לו אבל רגיל לעשות אחרים לצדקה ימלא חיים שזוכה לבעלי חכמה שנאמר והחכמה תחיה בעליה ובעלי עושר דהיינו שזוכין ליתן צדקה ובעלי אגדה דכתיב וכבוד כו' כי בעלי אגדה דורשין בכבוד התורה כדאמרינן ואין כבוד אלא תורה כו' וק"ל:

ח"א דף י ע"א כדי שניצול מדינה של גיהנם · כדאמרינן לקמן וא' שמצלת מדינה של גיהנם וק"ל: **א"ל** זו היא שמחייבתן לגיהנם כו' · יראה שהודה המין הזה כשישראל על אדמתן שמצות צדקה עלינו ומה שהקב"ה אינו מפרנסן כדי שניצול אנו כו' · כמו שהשיב לו ר' עקיבא אבל אמר כשישראל במאסר הגלות נמשלו לעבד החבוש בבית האסורין וגזר עליו שלא להאכילו ולהשקותו כדכתיב ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא וגו' וע"ז השיב לו ר' עקיבא דאף ע"פ שכעס עליהן נמשלו לבנים כדאמרינן בנים מעמיתים אף בזמן שהם משמיתים מעשיהם נקראים בנים לה' ולפי שהמין הזה לא הודה לו ואמר שאינן קרויין בנים רק כשעושין רצונו של מקום הביא לו ר"ע ראיה לדבריו דאימתי עניים מרודים כו' דהיינו חיל המלך הנכרים הרודים בישראל כמ"ש לעיל ודו"ק: **כשם** שמזונותיו כו' מר"ה כך חסרונו של אדם כו' . תלה חסרונו במזונותיו דלגבי מזונותיו של אדם אמרינן פרק ב' דבילה מפורש בקרא בכסא ליום חגינו זה ר"ה וכתיב כי חוק הוא לישראל וגו' ומאי משמע דהאי חוק ליתנא דמזוני הוא דכתיב ואכלו את חקם וכתיב הטריפני לחם חקי ואמר דחסרונו שמחסר אדם מממונו כמ"ש מלא ממון חסר נמי קלובין לו מאז כי הם קלובין מר"ה אם לזכות למזונות של עני כדקאמר הכא זכה הלא פרוס גו' ואם לחובה לעניים מרודים חיל המלך ואפשר שע"ז כמז האי קרא רש ועושר אל תתן לי רש ועוני שיהיו מזונותי קלובין בחסרונו של אחר וכן עושר שיהיו מזונות אחרים קלובין בחסרוני אך הטריפני לחם חקי וגו' וק"ל: **חזאי** חלמא פרש"י במולאי י"כ עכ"ל דקדק לפרש כן דמסתמא הנהו בני אחתיה דריב"ז לאו רשעים הוו שנגמר דינן בר"ה אלא בינונים דהוה דין

חכמת שלמה

דף ט ע"א גמ' לתת עליהו שליסית כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ולא אזקיק ליה אפי' לפרוסה כצ"ל: **ע"ב** גמ' יכפה אף ושוחד בחיק חימה עזה ופליגא כו' ורבי יהושע בן לוי אמר כו' הוויין לו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה מה כיבוס כו' לא מצי למיגמר דהא כו' כצ"ל:

דף י ע"א גמ' שינה מפכחתו כו' כצ"ל: **שם** אשבעה בסקין תמונתך נמתק. רש"י מתחיל הדבור השתא כן אם נפלתי וכס"ד: **ע"ב** גמ' שם מאירות אותה כו' נ"ב פירוש מבעירות: **שם** שלום מלכות איבעי ליה כו' כצ"ל:

גמ'

מהר"ם

ידוע וכו' ולא היה כאן שום הערכה לכך לא היו צריכים להיות שלש: **ד"ה** ולשנותו לכל מה שירצה וכו' הכא שבני העיר משנים אותה שאני. ר"ל וכל מקום דקתני אסור לשנותה לדבר הרשות היינו הגבאים אבל הצבור יכולים לשנות וכי תימא אם כן הא דקתני עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה פירוש הנודר הוי נמי אפי' לדבר הרשות והא חייב לקיים נדרו פירוש שמותר ללותו ולשנותו לדבר הרשות ולפרוע אחר כך פרוטה אחרת במקומה: **בא"ד** וכן היה ר"ת נוהג וכו'. ובאשר"י גורס וכן התיר ר"ת וכו' לפי שעל דעת בני העיר נותנים אותה ר"ל וה"ה כל הצדקות נותנים אותן על דעת בני העיר לכך יכולין בני העיר לשנותן אפילו לדבר הרשות ועיין באשר"י ותמצא מבואר באריכות:

ד"ה כי הא דרבא אכפיה אחר הוה עמו וכו'. ר"ל שלא רבא לבדו אכפיה אלא היה עוד איש אחר עם רבא שהיה נ"כ ממונה על הצדקה ושניהם כפאוהו והא דלא חשיב ליה הגמרא ונימא רבא ופלוני כפאו וכו' משום דאותו איש אחר לא היה גדול במעלה כמו רבא ואין זה כבודו של רבא לומר רבא ואותו פלוני כפאו וכו' וק"ל: **ד"ה** אכפיה לר' נתן וכו' ולריצב"א נראה כו' היינו דאין נענשין וכו'. ר"ל שאם לא כפאו אותו הב"ד עד שיקיים אותה המצוה גוין מקבלין עונש על זה אבל מכל מקום מציה וחיוב עליהם לכוף אותו לקיים וא"כ אתי שפיר דרבא אכפיה לר' נתן וההיא דכל הבשר דאמר שבקיה דתניא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בית דין מוזהרין עליה ה"פ אינכם מוזהרים להכריחו ולהכותו עד שתצא נפשו עד שיעשה כשאר מצות וכו' אלא שיש עוד לדקדק דבזה החלוק להוד היה מתורץ הכל ונימא הכי דהא דקאמר בפרק כל הבשר כל מצוה וכו' היינו שאין לבית דין להכריחו ולהכותו עד שתצא נפשו עד שיעשה אבל מכל מקום מוזהרים לכופו כפייה בעלמא שיקיים המצוה ולכך כפייה רבא לרבי נתן ולמה הוצרכו התוס' לפרש דהא דאין בית דין מוזהרין היינו דאין נענשין ונראה משום דבין הלשון של הברייתא משמע כן דלישנא דאין בית דין מוזהרין עליה משמע דאין מוזהרין עליה כלל לא כפייה גדולה ולא כפייה קטנה לכך הוצרך לפרש דאין מוזהרין הוי פירושו דאין נענשין אפילו אם לא כפאו אותו כלל. והא בהא תליא דכיון דאין נענשין אין מוזהרין להכריחו ולהכותו עד שתצא נפשו כשאר מצות עשה ולכך אמר שם בההיא דכל הבשר שבקוהו אבל מכל מקום כפייה קטנה חייבים לכופו ולכך אכפיה רבא לרבי נתן וק"ל:

דף ט ע"א תוס' ד"ה ואע"פ שאין ראיה לדבר וכו' דשאני התם שהיו צדיקים גמורים. הא דלא רצו התוס' לפרש כפירוש רש"י משום דלפירוש רש"י דמפרש דהתם דלא יחשבו עם האנשים וגו' היה מטעם שאי אפשר לעמוד על החשבון לא יתיישב הפסוק דמשמע מיניה דהטעם שלא היו מחשבין עם האנשים אשר יתנו הכסף וכו' היה מטעם שהם נאמנים כדכתיב כי באמונה הם עושים וק"ל: **ד"ה** אין פותחין וכו' וכן משמע מדקאמר לן נותנין פרנסת לינה וכו' אבל ככר אין נותנין לו ולכך נותנין לו שתי סעודות שיאכל אחת בלילה ואחת למחר דכי אזיל לאו בריקן אזיל כן צ"ל והפירוש הוא דמסתמא בשחרית לעת הסעודה בא העני לתוך העיר דאז מחלקין התמחוי ונותנים לו אז שתי סעודות ואחת יש בידו כבר שהביא עמו וא"כ יש בידו שלש ויאכל אחת מיד לסעודת שחרית ואחת יאכל בלילה ואחת יוליך עמו למחר דכי אזיל לאו בריקן אזיל ויבא ג"כ למחר לזמן הסעודה לעיר אחרת ויחזרו ויתנו לו שתי סעודות ויאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת יוליך עמו למחר וכן לעולם ואפילו כשאינו לן בעיר הזאת רק הולך לו לעיר אחרת ללון שם ואם כן יוליך מכאן עמו שתי סעודות מכל מקום כשיבא לעיר האחרת לעת הערב גם שם לא יתנו בלילה שום ככר ויצטרך ע"כ לאכול אחת מהשתים שבידו שהביא עמו ואחת ישאר בידו למחר עד זמן הסעודה והחליקה ויתנו לו שנים ויהיו שלש עם אותה שכבר בידו ויאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת למחר דכי אזיל לאו בריקן אזיל וכן לעולם וק"ל: **ד"ה** לא איזדקיק ליה וכו' ואמר ליה רב סמא אי מר לא איזדקיק ליה לתת מן הקופה כדי סעודה קטנה. ר"ל דבר מועט כל שכן שגם אחרים לא יתנו לו וכו' כן נ"ל שכצ"ל: **ע"ב ד"ה** מנין למצורע בימי ספורו וכו' פשיטא לן דמטמא כדתנן וכו'. כתבו זה משום דקשה להו להתוס' מה בעי מנין מן התורה דמטמא משמע דפשיטא ליה דמטמא אלא דבעי מנין מן התורה לכך הוקשה להתוס' היכן תנן בשום מתניתין דמטמא אדם דפשיטא ליה דמטמא דבעי מנין ותירצו דפשיטא ליה דמטמא מכח ההיא מתניתין דכלים דתנן בה הרי אלו מטמאים אדם וכלים וחדר קשה להו להתוס' דמרבעי בימי סיפורו מכלל דבימי חלוטו פשיטא ליה דמטמא אדם כמו שפרש"י מראתקש למת א"כ מהיכי תיתי לן לומר דיהא נטהר מאותה טומאה ואם כן מאי בעי מנלן לכך כתבו התוס' דלכך בעי מנלן דמטמא משום דכתיב אחר הבאת השני צפרים ורחץ בשרו במים וטהר משמע דבאותה טבילה נטהר ואם כן סברא לומר דלכל הפחות נטהר מטומאת אדם דהיא טומאה חמורה שבכולן והא דהזר וכתב לאחר ימי הספוריב ורחץ את בשרו במים היינו ללמוד דאז נטהר לגמרי מלטמאות אפילו טומאה קלה אלא שעדיין צריך לישב דלפי המסקנא דמטמא אדם אם כן למאי נפקא מינה כתב רחמנא לאחר שילוח הצפרים ורחץ בשרו במים וטהר דמטמאי נטהר וצריך לומר דנטהר מלטמא באוהל ולענין שיבא אל המחנה וכמה דברים שמצינו שימי חלוטו חמור מימי ספורו כמו שכתבו התוס' אחר זה בד"ה מה כבוס בגדים וכו' וק"ל: **ד"ה** דהא היסט נבילה וכו' דבתורת כהנים פרשת ויהי ביום השמיני מרבה שמטמאה אפילו כלים אע"ג דלא שייך בהו לבישה כצ"ל: **בא"ד** וכן משמע דאיהו גופיה לא קא מבעיא ליה וכו'. ר"ל וכן בבגדים מטמא אפילו אותן שאינו לבוש אלא נוגע בבגדים אחרים מטמא אותם והראיה דלא קא מבעי' ליה אלא אי קא מטמא אדם אבל בגדים משמע שפשוט לו שמטמא: **ד"ה** מה כבוס בגדים וכו' לפי שהן שוין וכו'. ר"ל אדם וכלים שוין בזה דאין מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה וכיון דמצינו דבימי סיפורו מטמא בגדים וכלים מכלל דהוי אב הטומאה סברא דיטמא ג"כ אדם ולכך מסתבר למילף ימי ספורו מימי חלוטו מהיקשא שיטמא בימי סיפורו אדם כמו שמטמא בגדים אע"ג דלענין שאר מילי לא מקשינן להו וק"ל: **ד"ה** חימה אינו כופה תימה דבפ' ארבע נדרים אמרינן דחימה משה הרגו. מקשין העולם הא קושיא כיוצא בה פריך התם הגמרא אמאן דאמר דחימה משה הרגו והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הוו וא"ד גונדא דחימה פירוש אבל חימה עצמה נהרג ויש שרוצין לפרש דהכי מקשו התוס' דהכא אף כופה חימה אינו כופה אלמא דחימה חזק יותר מאף ובפרק ד' נדרים אמרינן דמשה הרגו לחימה ואף נשאר קיים ולא היה יכול להרגו אלמא דאף חזק יותר מחימה אבל קשה לפירושם דלשנוייא דתרי חימה הוו לא מקשו התוס' מידי דשמא חימה הנשאר הי הוא חזק יותר מאף ואי קושיא זו של התוס' היא לשנוייא בתרא דמשני גונדא דחימה וסבירא להו להנך מפרשים דהתוס' סברי דכי היכי דאף הוא חזק יותר מחימה שהרי משה הרג לחימה ולא הרג לאף מסתמא ג"כ גונדא דחימה אינו חזק יותר מאף וכ"ש הוא ולכך מקשו התוס' כיון שאף כופה כ"ש שהוא כופה חימה ר"ל גונדא דחימה אם כן הוא אין אנו צריכין לפירוש זה דהא לשנוייא בתרא דמשני גונדא דחימה אתי קושיא התוס' דהכא כפשוטו והכי קא אמרי התוס' אף כופה חימה אינו כופה תימה הא אמרינן בנדרים דחימה משה הרגו ולחד שנוייא הוי פירוש דקרא דכי יגורתי מפני האף והחימה ר"ל גונדא דחימה וחימה עצמו נהרג א"כ מאי קאמר חימה אינו כופת וכן מה שאמר אע"פ ששוחד בחיק חימה עזה והלא חימה נהרג דלא מסתבר לומר דכל זה אמר על גונדא דחימה דאין זה סברא שיהא גונדא דחימה עזה יותר מאף עצמו על כן נראה עיקר שקושית התוס' היא לפי שנוייא בתרא דנדרים ואתו דברי התוספות כפשוטו כמו שכתבתי וק"ל:

דף י ע"ב תוס' ד"ה עליונים למטה וכו' פירוש ר"ח דאמרו הגאונים וכו' היינו שראה שמואל וכו'. ויש לדקדק דלפי זה לא יתישב מה שאמר בתר הכי אמר ליה עולם ברור ראית וצ"ל דר"ל שהדבר אשר ראית הוא מצד הדין ומשפט צדק כי כל דרכיו משפט ואין עול ובודאי שיהיה שמואל ראוי לזה מצד העונש והשכר:

אברהם נגמר בי"ה ואח"כ במולאי יה"כ חזא ההוא חלמא דבעו למחסר בשנה זו ז' מאה דינרי מבינהו כו' כדי לקיים בהו זכה הלא פרוש וגו' ואמר פש גבייהו י"ז פרש"י ערב ר"ה שביסר דינרי שלא נתנו לצדקה עכ"ל נראה דה"ג דקדק לפרש ער"ה משום דמר"ה ואילך מתחיל דין אחר וזה החסרון כבר נידון משנה שעברה בר"ה ונגמר בי"ה שעבר כמו שחזא אז בחלמא אבל מה שאמר בגמרא כי מטא מעלי יומא דכפורי שדור בי קיסר כו' נראה דפש בהו בעי"ה בשנה שנייה והסוא דינא די"ה נמשך עד י"ה הבא וכמ"ד פ"ק דר"ה אדם שאירע בו קרי או אונס קודם י"ה נידון לשעבר לאחר י"ה נידון להבא ולפי זה נראה להגיה בפירוש רש"י פש גבייהו עי"כ י"ז דינרי שלא כו' ודו"ק : א"ל אמינא כי היכי דתעבדו מצוה כו' ושינהו דקאמר לאו בכפייה אלא בדברים מצוה לשמה וק"ל : איתיביה מאן דסני לן כמחללי כו' עיין פרש"י ועוד נ"ל לפרש השתא אלו נפלתי דמאן דסני לן הסוגא לי הוה מחייב לי שהייתי מחלל שבת ועוד ע"ז ומייב סקילה וק"ל : שמא עני בא לידך ולא פרנסתו אפשר שרמז לו אבודתא דמייתי לעיל שהוא עניא דהוה מחזר על הפתחים ולא אזדקק ליה רב פפא וק"ל : כתיב הכא כו' עם לבבך כו' וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל כו' הרבה כתובים לשון בליעל במקרא גם בשאר עבירות אבל בתורה אינן כתובים רק אלו שנים ויש לנו ללמוד זה מזה וק"ל : כל צדקה וחסד שישראל עושין בעה"ז שלום גדול כו' שלומי מאת העם הזה החסד והרחמים כו' לפי פשוטו החסד והרחמים שלו שהיה לו עם ישראל שנאמר ושמר לך ה' את הברית ואת החסד וגו' ונתן לך רחמים אמר לאסוף מהם אבל את שלומי דרים דמשמע דבר שהיה עושה שלום אלני שהם החסד והרחמים שהיו הם עושין היו פרקליטין ושלום הגדול אלני כדאמרינן כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך וגו' וע"פ דרך זה אמר נ"כ שמקרבת הגאולה שנאמר ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות כי הצדקה שיהיו עושין יהיו זוכין לשבות מהן צדקה בנגלה בעת הישועה כי הצדקה שעושה הקב"ה עמנו בגלות היא בסתר וק"ל : יין קשה שינה מפכחתו ומיתה קשה מכולם כו' כי השינה הקשה מהם היא אינה אלא אחת מס' במיתה וק"ל : יהיב פרוטה לעני והדר מצלי כו' ע"פ המשל דלעיל כמדת ב"ו שמביא האדם דורון למלך ואח"כ מבקש על נפשו וק"ל : אלו ת"ח שמנדדין שינה וכו' יש לפרש בזה ס"ד וקוי ה' יחליפו כח שאמרו בסוף קדושין שהתורה נותנת כח ללומדי תורה ולפי שמיעוט השינה מחליש את האדם אמר בת"ח המנדדין שינה בעוה"ז בלימוד תורתם הקב"ה נותן להם כח ללמוד תורה ומשביעין בעוה"ז שכינתו דלעולם הבא דאין שם שינה ותשות האדם כדאמרינן אלא שהצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה וק"ל : מה דכתיב מלוה ה' חונן דל אלמלא כו' כי מלת מלוה בכל מקום הוא שם התואר לאיש המלוה מעותיו לאחר כמו לאיש מלוה ובישעיה כמלוה כלוה ולזה פירשו בו בכאן כי החונן דל נעשה הוא מלוה לה' וכביכול שהקב"ה נעשה לוה נשלם לו ולא מדין ערב אלא שנשתעבד כדין לוה כאומר תלוה לזה ואני פורע וכמפורש בסיפא דקרא וגמולו ישלם לו ר"ל גם כי העני זה אין לו במה לשלם הקב"ה שהוא נעשה כלוה הוא משלם לו גמולו וק"ל : רבי יוחנן רמי כתיב לא יועיל הון כו' ב' צדקות הללו למה כו' נ"ל דתרתי קאמר חדא דרמי קראי אהדדי דכתיב לא יועיל הון וגו' דמשמע דאין אדם יכול להציל עצמו בממונו ולא מועיל לו ההון אפילו לעשות בו צדקה ובקרא אחרינא קאמר לא יועילו אוצרות רשע דהיינו ממון הגזול משמע אבל בממונו יכול להציל ולעשות צדקה ועוד ב' צדקות הללו דכתיב ב' פעמים וצדקה תציל וגו' למה ואמר דאחד שמצילתו ממיתה משונה ואחד מדינה של גיהנם והוא קרא דביום עברה איירי מדינה של גיהנם דהיינו בעוה"ב לאחר מותו אפילו ממונו קאמר דלא יועיל לו לעשות צדקה בעוה"ב אם לא עשה בעוה"ז אבל קרא אחרינא איירי שמצילתו ממיתה משונה דהיינו בעוה"ז ואז ממונו יועיל לו לעשות צדקה אבל ממונו הגזול אפילו בעוה"ז לא יועיל לעשות בו צדקה וק"ל : ע"ב נותנה ואינו יודע למי נותנה כו' מפורש פרק מציאת האשה : מה יעשה אדם ויהיו לו בנים ר"א אמר יפזר כו' אפשר שסמך על מה שפירש דוד במזמור דמייתי בסמוך אשרי איש ירא ה' וגו' גבור בארץ יהיה זרעו דור וגו' וסיים בו שלכל זה זכה לפי שפזר נתן לאביונים וגו' וק"ל : אמר משה לפני הקב"ה במה תרום כו' לפי שבחומש הפקודים נאמר בלשון נוי לרבים שאו את ראש וגו' אתה ואהרן ואתכם יהיו איש וגו' וכאן שינה לומר בלשון יחיד למשה לבד ולא נאמר בלשון נוי וע"כ דרשו שזה הכתוב הוא תשובה לשאלת משה במה תרום קרן ישראל וא"ל הקב"ה כי תשא את ראש לשאת ראשם וכו' כפי' רש"י כי ע"י נדבתם למשכן נתרוממו ישראל מכל האומות שירדה השכינה בישראל וכן אמרו במדרש צדקה תרומם גוי בנדבה שהביאו ישראל למלאכת המשכן נתן להם תלוי ראש ע"י משה וק"ל : שאלו את שלמה כו' מה פירש דוד אבא פיזר וגו'. שלמה גופיה אמר נמי הכי צדקה תרומם גוי אלא שאפשר לומר דוקא בגוי וממלכה שעושין צדקה כדלקמן אבל שאלו לו על היחיד ועוד נראה לפרש דמהאי קרא צדקה תרומם וגו' למדו שאלו על כך לשלמה והשיב להם צדקה תרומם וגו' שזו הוא שפירש דוד אבא בספר באותו מזמור כמה הצלחות זמניות ליראי ה' וטוב ממנו איש חונן ומלוה וגו' וסיים להוסיף עוד בצדקה עד היכן כמה שאמר פזר נתן וגו' קרנו תרום וגו' דהיינו צדקה תרומם שאמר שלמה : רבי אבא אמר מהכא הוא מרומים ישכון כו' ניחא ליה לאתויי מהכא מדברי נביאים ויש לפרש האי קרא לפי הדרש ע"פ מ"ש בתענית פ"ג דאמתא שכיחא בביתא ויהבה ריפתא לעניים ומקרבה הנייתה ואנא יהיבנא זוזים ולזה אמר מה טעם מרומים ישכון כי מצודות שעושה לו בסלעים מלשון מטבע וזוזים וסלעים שנותן לעני היא משגבו ויותר מזה כי לחמו נתן ומימיו כי הם נאמנים ושלמים דמקרבא הנייתן לעניים לאכול ולשתות עפי מנותן סלעים ומעות שצריך לטרוח ולקנות ודקדק לומר ניתן בלחם ולא נותן כי הלחם ומים ניתן על ידי האשה דשכיחא בביתא ודקדק לומר לחמו ומימיו שיתן מלחמו ולא מלחם אחר בפחות ממנו וכן ממימיו אם גם הוא שותה מים וק"ל : שאלו את שלמה איזה בן עוה"ב כו' יש לפרש ע"פ מ"ש פ' החליל חסידים ואנשי מעשה היו אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנתינו והוא פירוש הכתוב ותפרה הלבנה ובושה החמה וגו' אבל הימים שהם נגד זקניו שהוא הילדות יהיה כבוד שלא יתביישו ממנו בזקנותו ומייתי כי הא כו' עליונים למטה כו' שהיו בכבוד בעוה"ז יתביישו כשיהיו למטה בעוה"ב ביום תוכחה אבל אנן כי היכי דחשבינן הכא חשבינן נמי התם ולא נתביים ועוד יש לפרש ונגד זקניו כבוד שלא יתביים ממעשה בני בניו שהולכים בדרך טובה כי בני בנים הרי הם כבנים ויהיה לו שיבה טובה כמו באברהם שמת ה' שנים קודם זמנו שלא יראה עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה ודבר זה מפורש בדברי שלמה עטרת זקנים בני בנים וכו' : שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כו' יש לפרש כי עיקר הלימוד ושעושה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתיבת יד על כן נקראו החכמים סופרים : ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא כו' ר"ל משום הרוגי מלכות יש להם מחילה ביחד בפני עצמן ותו לא והכי יש לצדיקים מעלה יתירה לכל אחד ואחד מחילה בפני עצמו לפי כבודו כמ"ש פרק הספינה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו וק"ל : שאין עושין אלא להתגדל כו' שנאמר כו' אין זה מלשון גדולה ותשובות דאם כן היינו להתייהר דלקמן אלא מלשון גדולה בבנים שיאריכו ימים כדמייתי ומצליין לחיי מלכא וגו' ומייתי נמי עלה סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני כו' וק"ל : ל"ק כאן בישראל כאן בא"ה יש להקשות בזה מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור כדאמרינן פרק הסוחט ופרק ד' מיתות ויש ליישב ודו"ק : נענה ר"ג כו' שאין עושין אלא להתייהר כו' אמר ר"ג עדיין אנו צריכין למודעי כו' יראה דר"ג לא הביא בדבריו קרא על מה שאין עושין אלא להתיהר כמו שהביאו תנאי אחריני לאיה לדבריהם אלא שאמר על דברי ר"א ור"י שאמרו שאין עושין אלא להתגדל ולהמשך מלכותן דבישראל שרי כה"ג ובנכרי הוי חוטא לפי שאין מבקשין גידול בנים והמשך מלכות אלא להתייהר באותן בנים ומלכות לכך אמר ר"ג אנו צריכין למודעי דמתוך דבריו למדנו שהנכרי אינו עושה אלא להתיהר ולקנטר כמ"ש אלא לקנטר לחרף אותנו ולהתייהר עלינו כדמייתי קרא זד יהיר מתוך גאותו מחרף ומתלוצן אותנו וק"ל : לפי שהוא נותן צדקה וחסד לישראל כו' יראה דצדקה וחסד הם ב' מדות קרובים לענין א' אלא שזה בממון וזה בגופו ולתנאי דלעיל נ"ל דנקט קרא צדקה לגבי ישראל לרבותא דאפי' הצדקה שהיא פחותה מגמ"ח כדאמרינן בסוכה דמרומם אותם ונקט קרא חסד במקום צדקה באומות העולם דאפי' חסד שהיא גדולה שבמדות חטאת היא להם ולדברי ריב"ז נמי צדקה וחסד קאי כולם על א"ה ולזה אמר ריב"ז כלאן דברי רבי נחוניא בן הקנה שהוא נותן צדקה וחסד לישראל שהוא אחד מן הסימנים שיש באומה הישראלית כדאמרינן פרק הערל אבל אין בהם בנכרים מדת חסד כלל ולכך לא קאי חסד אלאומים כמו שדרשו כל הני תנאי לעיל אלא כרבי נחוניא דקאי חסד על ישראל : כך צדקה מכפרת על א"ה לפי דרש זה קאי גם צדקה תרומם גוי על א"ה דנחשב לא"ה הצדקה וחסד שעושין במקום חטאת לישראל ולהכי לא מייתי בדרש דהכא גוי אלו ישראל דכתיב ומי כעמך וגו' כמו שהביאו התנאים דלעיל וק"ל : דאיבעי ליה למפלגינהו לעניי א"ה כו' ק"ק דרבי אבהו נמי אמאי לא קבלינהו משום שלום מלכות וה"ל למפלגינהו לעניי א"ה וי"ל דלא היו במקומו עניי א"ה וק"ל :

דף יא ע"ב בד"ה הכא אפשר כו' ואכסדריה דבי רב כו' והרביעית גבוה ד' אמות כו' עכ"ל אלא שהד' אמות אינן מגיעות עד התקרה כמו שאר ג' מחיצות ולכך קרוי אכסדרה ולא ניחא להו לשיטתו לפרש כפי' רש"י דברביעית מוקפת חלונות דא"כ לא הוי קרי ליה אכסדרה דכל בית נמי מוקף חלונות מצד אחד משא"כ לפרש"י דספיר קרי ליה אכסדרה כיון דמוקף חלונות מכל ארבע מחיצות וק"ל :

ה"א דף יא ע"א העבודה שאין בקופה של צדקה כלום כו' יראה דמעיקרא לא ידע שיש לה ולבניה סכנת מיתה ולא נתן לה משלו שהיה נצרך לו ואמרינן חייך קודמין דאל"כ ודאי דעפי הוה לו לתלות מצותיו בקופה של צדקה כדי שלא תתביים כדאמרינן לעיל ואינו יודע ממי נוטלה דהיינו ליתן לארנקי של צדקה וק"ל : ימות בשנים מועטות הללו מוד קצעו לו גזר דינו כו' הצדקה היא אחד ממעבירי הגזירה כדאמרינן פ"ק דר"ה והוסיפו לו כ"ב שנים דמצינו שהן נקראות שנים מועטות ברבקה שאמרה ליעקב וישבת עמו ימים אחדים וגו' דהיינו מועטים כפרש"י והוא נתעכב שם עד בואו לאביו כ"ב שנים וק"ל : מעשה במונבז המלך כו' פרש"י בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים כו' אבל בספר יוחסין מפורש בשם גוריון הארוך שהיה מלך גר וכן בב"ר פרשת לך לך ומעשה במונבז וזוטוז בניו של תלמי ע"ש : ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת כו' שנאמר צדק ומשפט מכון וגו' מה שלא אמר כן אקרא דמייתי לעיל וצדק משמים נשקף אני גנזתי במקום שאין היד שולטת די"ל דהשמים שהם כוללים כל הגלגלים אפשר לומר בהם יד שולטת שם כדאמרינן בפרק הספינה בעובדא דרבה בב"ח דשקל שלו והניח אותו בגלגל דרקיעא אבל בהאי קרא צדק ומשפט מכון כסאך שהוא ברקיע השביעי שנקרא ערבות אין היד שולטת בו והכי אמרינן פרק אין דורשין ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה כו' שנאמר צדק ומשפט מכון כסאך ע"ש : דבר שעושה פירות כו' כפרש"י הפירות אוכל בעוה"ז והקרן קיימת לעולם הבא והא דלא חשיב ליה נמי בכל הנהו דרים מסכת פאה אלו דברים שאדם אוכל כו' יש לפרש דה"ל צדקה בכלל גמ"ח דקחשיב התם ובפ"ק דקידושין מייתי נמי גמ"ח מדכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים וגו' ומסיק נמי התם מהאי קרא דמייתי הכא אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב כו' אלא זה טוב לשמים ולבריות : שנאמר פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות כו' הכי מפורש לפי הדרש פרי צדיק שזכר לעיל אמרו צדיק כי טוב כי פרי וגו' הוא עץ חיים בעוה"ז והכי מפורש פ"ק דקדושין פירות בעוה"ז מדכתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים וגו' ואמר בממון הקרן שאצרו אבותיו הנה הוא לוקח נפשות חכם באותן נפשות שפרנס ימצא בהם הכם וק"ל : שנאמר והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך שהאסיפה היא בכל מקום מיתת צדיקים ואמר כבוד ה' יאספך להצילך מדינה של גיהנם כדאמרינן לעיל וק"ל :

דף יב בד"ה ה"ג ר"ח ואי כו' בכרבלא וזרעא ובהרודי כו' וזהו בהרודי עכ"ל מהרש"ל הגיה בהדורי ור"ל מלשון חזרה כמ"ש ובחזירתו עוד מוסך כו' ואין צורך דבהרודי מלשון חרישה ור"ל דזורע בחרישתו וכן מפורש בערוך ר"ד גם ע"ש דברי המקשה לפר"ת שאינו כפרש"י וק"ל : ע"ב בד"ה מעלינן כו' ופר"ת מעלינן כו' אם לא בדמים יקרים כמו בני מריון כו' והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן כו' דהטו אם האחד כו' עכ"ל פי' כיון דבלא טעם וטענה אמר מעלינן ליה כו' כמ"ש הרא"ש לית לן למימר הכי אלא במקום שחבירו חפץ בה יותר משום דאית ליה ארעא אמצרא דחד אבל בהני שאין לחבירו ארעא אמצרא אי הוה אמרי' מעלינן בלא טעם וטענה רק כאילו בא להפסיד לחבירו שלא יקח א' מיצרא אטו אם הא' כו' ופרש"י בהך דמעלינן ליכא לקיומא לשיטת ר"ת דכיון דמטעם ומטענה אמר מעלינן בהני נמי מה"ט ומטענה הוה אמרי' מעלינן לחלוק כ"א מן השדות וקושטא דהוה הקשה לן דאטו אם האחד כו' דא"כ אין לדבר סוף ודו"ק : בא"ד שהנגר מפסיק בין ב' השדות ואם יחלוקו כל שדה לב' כו' עכ"ל ולאביי דאמר אפילו בכה"ג שיחלוקו כל שדה לשתים משום דבעינא אפושי אריסי היינו דוקא בב' שדות במקום א' אבל בשדה א' הא אמרינן דמקיש בכור לפשוט דנשמע דפסיקא ליה בפשוט דיהבינן ליה אחד מיצרא והיינו בשדה אחד ומזה שדקדקו התוס' לפרש לשיטת ר"ת שהנגר מפסיק בין ב' השדות אבל אם היה מצד א' של נגר ולא היה דבר מפסיק ביניהם ודאי דיהבינן לכל א' אחד מיצרא אך ק"ל לפי' התוס' כיון דע"כ לכ"א מהם צריכין ליתן הנגרא כדמשמע בשמעתין דליכא מאן דפליג דאיכא קפידא בנגרא מה ירויח האומר לאפושי אריסי בעינא דאם נחלוק הב' שדות לשתים באורך לפי משך הנגרא ע"כ צריכין אנו לחלק שיהיה חלק האחד מצד ימין לשמעון וחלק ב' הסמוך לנגרא לראובן ומצד הב' יהיה חלק האחד מצד שמאל לראובן וחלק הב' הסמוך לנגרא לשמעון וא"כ יהיה צריך כל א' מהם לב' אריסין [כזה] ואם הא' יהיה באמצע בא' מהן גם חבירו כמו כן יהיה באמצע באחד מהן ואם נאמר לחלוק הב' שדות ברחבן על רוחב הנגר גם בזה לא ירויח האומר לאפושי אריסי בעינא ולא יבא לכל חלקו באמצע ואפשר לקיים בדוחק הפי' הראשון ורצונו בב' אריסין ואע"ג שבחד מצרא נמי היה יכול לעשות לו כמו כן ב' שדות ובכן ב' אריסין הנה הוא רוצה שגם חבירו שבסמוך לו נצטרך לב' אריסין אבל מלשון הרא"ש וכ"י נראה שגם לפי' התוס' הוא חושש לחלק כך כדי שיבא חלקו באמצע ויהיה הוא שומר מב' צדדין ולא חבירו ולא ידעתי להולמו והיה נראה לדבריהם דלאביי מה"ט דקאמר לאפושי אריסי ושיבא חלקו באמצע לית לן למיחש כלל אף אם לא יבא לשני כלום מן הנגרא ע"פ גורל וגם זה הוא דחוק ודו"ק :

מהר"ם

דף יא ע"א ד"ה ולא את השדה וכו' כדאמרינן בפ' האומר בקדושין אין לי אלא בית זרע חומר וכו' מנין לרבות סאה ותרקב וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס : שם במתניתין אין חולקין את החצר וכו' ולא את בית הבד וכו' ברש"י משמע דגרי' נמי ולא את בית השלהין אבל בהרי"ף ובהרא"ש ובסדר משניות של פירוש הרמב"ם אינו : ע"ב תום' ד"ה אחד מבני מבוי וכו' ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מרוב דוחק. ולפי פירוש התום' הוי תיובתא לרב הונא מסיפא דברייתא דקתני נמצאת הפנימית משמשת לעצמה פירוש שאין אחרות משתמשות עמה וא"כ מן הדין יכולה לסתום כנגד פתח רוחב המבוי ואין בני מבוי יכולין לעכב עליה ותיובתא לרב הונא דאמר בני מבוי מעכבים על הפנימית אם בא לסתום :

דף יב ע"א גמ' בברייתא בית סתום וכו' פרץ פצימיו אין לו ד' אמות בית סתום אין מטמא כל סביביו פרץ פצימיו מטמא כל סביביו כצ"ל והשאר ט"ס : שם דאמר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אמר רב ענן אמר שמואל מבואות המפולשין וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס : ע"ב תום' ד"ה כגון זה כופין וכו' תימה אמאי אצטריך קרא בבכור וכו'. ר"ל דבפ' יש נוחלין ילפינן מקרא דיהבינן ליה מרכתיב פי שנים מקיש חלק בכור לחלק פשוט כדמייתו התום' לעיל מזה ד"ת חלק בכור וכו' פירוש כאילו הוי הכל אחד ולמה לי קרא תיפוק ליה דכופין על מדת סדום דזה נהנה וזה לא חסר הוא : ד"ה מעלינן ליה כנכסי דבר מריון וכו' וד"ה ובתרתי ארעתי אתרי נינרי וכו' הד"א. ומפרש ר"ת וכו' לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו וכו' עיין בהר"ן דביאר זה ביאור רחב : בא"ד ותרתי ארעתי אתרי נינרי לא קאי אעובדא דההוא גברא וכו'. רוצה לומר משום דבהא נמי שייך לומר מעלינן כנכסי דבר מריון ואמאי קאמר רב יוסף כגון דא כופין וכו' אלא ענין בפני עצמו הוא וכו' וכן יש לפרש תרתי ארעתי אחד נגרא שהנגר מפסיק ביניהם וכו' אפילו לא היה הנגר מפסיק ביניהם אלא בצד אחד של ב' השדות כגון שב' השדות עומדות ממזרח למערב ועובר הנהר במזרחה של שניהם אם יחלקו לשנים אפילו ממזרח למערב דישאר לכל אחד הנהר העובר בצד שדותיו מכל מקום לא יהא לאחד שיהיו ב' חלקים במצר אחד אלא שאם יפול הגורל לאחד השני חצאי השדות הפנימיות יהיו שני חלקיו במיצר אחד ולא באופן אחר אבל כהשנהר מפסיק בין שני השדות אי אפשר לשום אחד שיהיה כל חלקו על חד מצרא לכך נקטי התום' ופירש כגון שהנגר מפסיק בין ב' השדות :

חכמת שלמה

דף יא ע"א גמרא אבותי גנזו במקום שאין כו' גנזתי במקום שעושה כו' כצ"ל : רש"י בד"ה אוצרות כו' בהאי קרא דפרי צדיק כצ"ל : בד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להלן מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה אבל מייחד ליה פיתחא ודרך אותו פתח ד' אמות כו' כצ"ל : בד"ה משום פרוק כו' לשם הכא כו' הד"א : ד"ה מתחלקת נ"ל מתחלק כו' : בד"ה שבקש לפתוח כנגד פתחו כצ"ל וכן אח"כ בד"ה חמש חצירות כו' לרה"ר הס"ד.

דף יב ע"א גמ' קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו כל זה נמחק : שם דאמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו כו' כצ"ל. שנטלה נבואה מן הנביאים כו' כצ"ל : רש"י בד"ה לעיר אחרת לדרך עיר אחרת הס"ד ואח"כ שהמבואות בה הוא ג"כ ס"ד ואח"כ האחרות ג"כ הס"ד : בד"ה בהדורי כו' הזרע אב"א כו' כצ"ל והד"א : ע"ב רש"י בד"ה הכי מדויל כו' כשהנהר שם נמצכים ממנו מתמעט ולפעמים שזה כו' כצ"ל :

רש"י

דף יב ע"א אע"פ שנטלה מן הנביאים כו' · כפרש"י אע"פ שניטלה מן הנביאים שאינן חכמים כו' עכ"ל יש מקשים היאך היתה הנבואה קודם שחרב בהמ"ק באינם חכמים הא אמרינן פרק המלניע ופ"ד דנדרים אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עשיר גבור וחכם כו' וכולהו יליף להו ממשה ולפי מה שפירש הרא"ש שם פ"ד דנדרים אין הקב"ה משרה שכינתו הייט בקביעות ניחא ובהכי ניחא נמי מה שמקשים דיליף שם עשיר ממשה שנאמר פסל לך והלא הברה עמו שכינה כמה זמנין קודם לכן אלא שלא היה בקביעות ועיין בחידושי הרמב"ן ועיין גם בחידושינו שם: **תדע** דאמר גברא רבא מלתא ומתאמרא משמיה דגברא רבא אחרינא כו' · לכאורה קשה אם חכם הראשון אמרה בסברת הלב בלא נבואה למה לא נאמר כן גם על חכם השני ואפילו אי בר מזלי' הוא ונראה לפרש דה"ק דגברא רבא אמר מלתא ששמעו אותו מפיו ומתאמרא משמיה דגברא רבא אחרינא שקדם לו ולא שמעו אותו מפיו כגון א"ר אלעזר ואיתימא ר' יוחנן אמר רב ספא ואיתימא רבא שהשני ודאי אמרה ומתאמרא משמיה דראשון אף שלא שמעו אותו מפיו אלא שנפלה נבואה ע בפי האומרים שגם הראשון אמרה וכן יש לפרש לקמן וק"ל: **ע"ב מיום** שחרב בהמ"ק נטלה נבואה כו' · מיום שחרב בהמ"ק ראשון קאמר דבבית שני לא היו נביאים אלא בתחלת בניט היו חגי זכריה ומלאכי ולא בא למעט הכא אלא מקדש שני אבל בע' שנים שחרב הבית עדיין היו נביאים . ושנין שנטלה מן הנביאים ונתנה לשוטים אין הנבואה שוות דנבואת נביאים ע"י הש"י או ע"י מלאכיו אבל נבואת השוטים ותינוקות אינו אלא ע"י שד דהכי מחלק בפרק הרואה בין חלומות שיש מהן ע"י המלאך ויש מהן ע"י שד ועיין בחידושינו פרק ד' נדרים וק"ל: **טביומי** אתם כו' · בספר יוחסין ע"ש כי כל ימיו היה טוב לישראל עכ"ל ועי"ל ע"ש דקיימא ליה שעתיה דהייט סב יומי דמזל שבא דיומא גרים ליה . ועי"ל דאמר עליה רב אחא כל המטיבין לו לא בתהלה כו' · ולכל הפירושים קשה דהא ככר הוה חתים שמו כך קודם שידע כל זה: **ביון** דמטו עשרה פתח כו' · ובספר יוחסין כתב ודע כי הסמיכה היה בג' אבל למנותו ראש ישיבה צריך עשרה כמו למר בר רב אשי כו' ע"ש: **אמר** רבא ואנא בתרא כו' · לא קללו שימות רמי בר חמא לפניו אלא שיגרשה רמי בר חמא ואח"כ ישא אותה רבא אבל רמי ב"ש היה חש מליבא גרושה כדאמרינן פ' ע"פ לא תבשל בקדירה שבשל בה חבירך ומאי ניהו גרושה בחיי בעלה כו' ומש"ה לא אמר ואנא בתרא דא"כ הוה קללה לרבא שימות לפניו דהא א"א לו שישאנה בענין אחר וק"ל: **יש** לו ב' לבבות כו' · שנאמר איש נבוב ילבב כו' לכאורה לטובה ולמעלה קאמר דהלו יש לו ב' לבבות דומיא דנביבה דמייתי ותירוש ינובב וגו' דנדרש לשון ינובב לשבח אבל רש"י פי' לגריעותא וכהסיא דפרק שמקבל י"ג דברים נאמרו בפת שחרית כו' ומחכימת פתי כו' וק"ל:

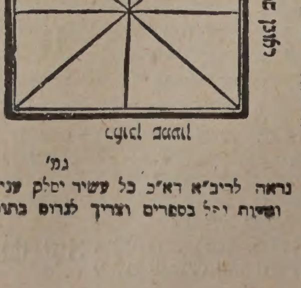
דף יג תד"ה אית דינא כו' דא"כ יוכל אחד לסלק את חבירו ע"י עילוי דמים בחצר כו' עכ"ל לכאורה קשה למה נקט בחצר טפי מאחר כל דבר ועוד בשוין בלא עילוי דמים נמי תקשי ליה דאחד יכול לסלק את חבירו בחצר שאין בו דין חלוקה ונראה כי דבריו מובנים לפי מה שכתב הרא"ש דדינא דגוד או אגוד קאי אכולה מתני' זולתי החצר לפי שאינו דבר העומד לעצמו אלא משמש הוא לבית כו' עכ"ל ועיין בזה בב"י ח"מ סימן קע"א בשם הרמב"ן והשתא הריצב"א מפרש לה דדינא דגוד או אגוד קאי אכולה מתני' אף אחצר ואם ישומו הב"ד בשוין ניחא הע"ג דהחצר משמש הוא לבית הרי הב"ד ישומו החצר ממה ששוה הוא לפי שימושו לבית וכך יתן לו והרי לא יפסיד כלום אבל אי איירי בעילוי דמים בלא שומת ב"ד הרי האחד מעלה על החצר יותר משויו לצרפו לחצירו ולא לפי מה שהוא מפסיד בבית והרי הוא מפסיד את חבירו דבית בלא חצר אינו שוה הרבה ומיהו אי לא מעלהו בדמים אלא כפי מה ששוה לצרפו לחצירו הוי חבירו יוכל לומר אגוד אפי' אם הוא עני כיון שכך הוא שוה למוכרו לאחר אבל בעילוי דמים כיון דלא יכול לומר אגוד שאינו יכול למוכרו כך לאחר וע"כ יאמר גוד הרי הוא מפסיד בביתו וכל היכא דאיכא פסידא לחבירו ודאי דלית לן למימר גוד או אגוד משא"כ בשאר דברים אם מעלהו בדמים הרי יאמר לו גוד ודו"ק: **ד"ה כופין** את רבו כו' וא"ת אמאי כופין כו' וימכור עצמו כו' דאסור למכור עצמו בעבד כו' כי לי בני ישראל כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהכתי אמאי כופין את רבו לשחררו ואומרים לו חטא כדי שיזכה עבדו טפי הל"ל שיחטא העבד עצמו וימכור עצמו כדי שיזכה די"ל דודאי משום מצות פרו ורבו דהוא מצוה רבה כופין את רבו לשחררו ולעבור בעשה אבל למכור עצמו כיון דלא קיים אלא שבת כל דהו לא דחינן העשה דכי לי בני ישראל וגו' ודו"ק: **בא"ד** דאתי לד עבדות ומשמש בלד א"א ישאנה בלא קדושין כו' וא"ת וישא ממזרת דלד עבדות כו' עכ"ל בכך קושיא דישא מנודת נמי ל"ל דישאנה בלא קדושין משום לד א"א וכ"ה בתוס' בפרק השולח ע"ש והמגיה הכא בדפוס לובלין ומשמש בלד חירות וישאנה בלא קדושין כו' טעה וק"ל: **ע"ב** בד"ה ואי ס"ד ליה כו' דהא כ"ש דהוי לא לריכי הרווייהו להאי ולהאי פריך כו' עכ"ל אין פירושו דלא לריכי הרווייהו להאי ולהאי אלא להדא הן לריכין כגון דהוין ב' כריכות של תורה דהשתא ודאי חולקין לב"ע ולא שייך גוד או אגוד כיון דהשמיכן שוין ואין לומר דר"ל באין שוין בדמיהן ושייך ביה גוד או אגוד דמ"מ ע"כ ל"ל המקשה דהג וייהו לריכי להאי כו' דהייט יהושע ושמואל דומיא דכרך אחד ומסתמא אינן שוין אבל אי הוה מלי איירי בשני יהושע הוה מלינן נמי לאוקמא בדמיהן שוין ושפיר חולקין לב"ע כמ"ש התוס' לעיל ועוד קשה מאי כ"ש הוא דקאמרי דודאי אית לן למימר גוד או אגוד בלריך להדא מהן טפי מדלריכי הרווייהו להאי ולהאי אבל ר"ל דלא לריכי הרווייהו להאי ולהאי דלא לריכי אפי' אחד מהן כגון שיש לכל אחד יהושע ושמואל בלאו הכי והשתא מלתא דשמואל אפילו בשתי כריכות שלקין מלי אמרי שפיר בכה"ג ושפיר קאמרי כ"ש שטפי אית לן למימר גוד או אגוד בלריך כ"א להרווייהו מלא לריכי האי והאי לכל אחד מהם ותו לא מידי ודו"ק:

דף יד בד"ה שאם בא להתוך כו' ופ"ה כגון תורה בכ"א כו' אבל תורה ונביאים כו' עכ"ל אף שגם התוס' פירשו לעיל דהך דב' כריכות איירי בב' ענינים כגון יהושע ושמואל מ"מ איכא לפלוגי דדוקא בכה"ג יהושע ושמואל דכולה נביאים איכא בזיון בכ"א לחלקן משא"כ הכא דאיירי בתורה ונביאים ולכך הולרך לאתויי מפי' רש"י ודו"ק: **בגמרא** נשתיירו שם ב' טפחים שלא יהא ס"ת נכנס כו' . יש מקשין ל"ל הנך ב' טפחים באורך הארון לס"ת דהא בהנך ב' טפחים שנשתיירו ברוחב היתה מונח בפיר הס"ת והיה יוצא ונכנס שם שלא בדוחק וי"ל שהארון לאורכו היה מונח מצפון לדרום אצל כותל מערבי והיה מונחין הלוחות ארכן לרוחב הארון זה אצל זה מצפון לדרום דהייט ראשו אגבי למערב וסופו אשר לצד למזרח שיהו נקראין כן לב"ג הבא לשם ביה"כ ולכך בדרך הזה נמי היתה מונח הס"ת שם ראשה למערב וסופה למזרח בהותן ב' טפחים שנשתיירו באורך הארון שהיה נקראת כך לב"ג הבא לשם כדרך שאמרו לגבי המזוזה: **ודע** שהתוס' בפ' שתי הלחם כתבו ע"פ הירושלמי דהלוחות ארכן ו' ורחבן ג' ומונחות ארכן לרחבו של ארון ויכול לייסב הלוחות עם שברי הלוחות ארבעתן זו אצל זו ושמעתין נמי יש לפרש כן רוחבן ששה יין שתיהן זו אצל זו לרוחבן ואוכלות בארון י"ב הייט בין לוחות ושברי לוחות כשהיו מונחות זו אצל זו לרחבו של ארון עכ"ל ע"ש אבל רש"י ז"ל לא פירש כן בשמעתין אלא ששברי הלוחות היו מונחות תחת הלוחות כדברי התוס' הראשונים דהא בדברי דר"מ לא הוזכרו בברייתא כלל שברי הלוחות וע"פ הדברים האלה נראה לייסב מה שדקדק רש"י לפרש בדברי ר"י שהיו מוטלות הלוחות על רוחבן ולא על חודן עכ"ל ולא פירש כן בדברי ר"מ משום דבדברי ר' יהודה שהזכיר שברי לוחות הוה אמינא לפרושי שפיר שהיו מונחות על חודן ואוכלות בארון י"ב הייט בין לוחות ושברי לוחות שהיה עוביין ג' והיו מונחות זו אצל זו לרוחבו של ארון וכן מפורש במדבר רבה פ"ד וז"ל שהלוחות ושברי לוחות על לדיהן היו מונחות לפי שלא היו עבות אלא ג' טפחים כו' עכ"ל אבל רש"י מיאן לפרש כן בשמעתין שהרי ל) הוזכרו שברי לוחות בדברי ר"מ בברייתא ודומיא דהכי אית לן לפרושי בדברי ר"י ודו"ק: **שם** רק לרבות שברי לוחות כו' ולא ניחא ליה לרבות עמודין שלא הוזכרו בתורה כלל וק"ל: **ע"ב** שם בתרי פושכי היכי יתיב כו' וקים להו דס"ת של משה היה בשל גויל ולא בקלף ועוד דשל משה משברא היה במלוה מן המובחר דהייט בגויל כמ"ש הר"ן פרק המוליא יין ע"ש: **תוס'** בד"ה בפורטעותא כו' וא"ת ולמ"ד מעולי גולה היה לכתביה כו' עכ"ל אע"ג דהאי תנא סבר דבימי משה היה משמע להו דליכא מ"ד דפליג אסדרן של כ"ד ספרים כדקתני הכא וק"ל:

דף יד ע"א אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על היקפו כו' · א"ל בגויל ו' מ' נראה דנתנו לתורה שאי שיעורא כעין הלוחות שהיו ארכן ו' ורוחבן ו' כדלקמן וה"נ ארך ס"ת והיקפו ו' דהייט כעין רוחב הלוחות מיהו עביו של ס"ת לא היה ג' כעין הלוחות דזה א"א כיון דהקיפו ו' ע"כ בעוביו לא הוה רק שני טפחים וק"ל: **רב** הונא כתב פ' ס"ת ולא אתרמי כו' · הכא איכא לפרושי דלעלמו כתבן עד דאתרמי ליה דאשכחן דעשיר היה כדאמרינן בתענית ביומא דעיבא מפקי ליה בגוהרקא דדהבא וע"פ אבל מה שהפליגו דר' אמי כתב ד' מאות ס"ת אע"ג דגם הוא עשיר הוה כדאמרינן פרק אלו מציאות דמלא אודיא דדינרי מ"מ אינו דומה דלעלמו כתב כ"כ ס"ת דהא לא הוזכר לגביה עד דאתרמי ליה ויש לפרש שכתבן לאחרים קאמרי ורב המנונא א"ל דזה א"א לאדם א' לכתוב ד' מאות ס"ת ודלמא מה שמעתם שכתב ד' מאות ס"ת הייט לתינוקות תורה צוה לנו משה וגו' כדאמרינן פ' לולב הגזול משיתחיל הקטן לדבר אביו מלמדו תורה צוה וגו' וק"ל: **שבו** עמודין כו' . כתבו התוספות נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה כו' עכ"ל ואני מוסיף בזה דהני ב' עמודין רמז לב' עמודי ישראל שהן בית יהודה ובית יוסף כמפורש בכמה מקראות וע"כ תלה בתבנית אות יוסף לפי שהא' מהעמודים הוא לתבנית אות יוסף שנקרא שור לכך עשה כסף ולא זהב שלא להזכיר עגל והפשר עוד שלא להזכיר מעשה ירבעם שבא מיוסף שעשה שני עגלי זהב שבדן ובית אל וק"ל: **ע"ב אשר** נקרא שם שם ה' לבאות וגו' מלמד שהלוחות ושברי לוחות כו' · כי הלוחות הם מעשה ידיו והן אותיות של שמו ית' שהיתה לפניו כתובה ערם שנתנם בהם מחורה ע"ג אש לבנה ואמר ה' לבאות ע"ש ב' לבאות עליונים ותחתונים לוחות הקיימים כמו לבא שלמעלה והשבורים כמו לבא שלמטה ההווה והנפסד ואמר יושב הכרובים הן שני הכרובים שעל הכפורת לרמז שהוא יושב בכסא כבודו למעלה מב' הלבאות וכן לפי הדרש שהשם וכל כנוייו מונחים כו' ע"ש הב' לבאות כי לבא של מעלה משתמשים בשמו הגדול ולבא של מטה משתמשים בכינוייו לפי מדותיו ודרכיו שמתנהג עמהם וכמ"ש בטוה"ז אני נקרא בא"ד ואמר יושב הכרובים כפי הכונה ע כמ"ש לעיל וק"ל: **אשר** שברת ושמתם מלמד שהלוחות ושברי לוחות כו' · לפי פשוטו ושמתם בארון ארישא דעניינא קאי דכתיב פסל לך שני לוחות אבנים כבראשונים וגו' ואכתוב וגו' דהייט לוחות השניים ואם נאמר דמדסיפא דעניין וסמך ושמתם בארון לאשר שברת דרים ליה דקאי נמי אשברי לוחות א"כ מאי קאמר ואידך כו' אר"ל אשר שברת יישר כחך כו' דהכתי תקשי ליה לפוש הך דרשה שינוי הענין וסמיכות ושמתם בארון לאשר שברת ואם נאמר דמשמע ליה אשר שברת יתורא דקרא היא דלא ה"ל למכתב אלא אשר היו על הלוחות הראשונות והנא ידענא דהייט הם אשר שבר משה ומ"ה דרש ליה דלכך נכתב למדרש מיניה אשר שברת ושמתם מלמד כו' דא"כ אליביה נמי תקשי מה ידרוש באשר שברת דכתיב בפ' כי תשא דלא כתיב גביה ושמתם ואם נאמר דההוא קרא דפ' כי תשא אצטריך לגופיה וליכא יתורא א"כ ההוא קרא דמשנה תורה נמי לאו יתורא הוא דכמה דברים נשנו במ"ת ולא דרשינן בהו מידי מיהו למסקנא ניחא דמההוא קרא דפ' כי תשא נמי מדלא כתיב גביה ושמתם דרים מיניה יישר כחך שבברת והפשר דאליביה נמי פריך ואידך ור"ל קרא אידך דהייט קרא דפ' כי תשא כיון דלא כתיב גביה ושמתם מאי דרים ביה ומסיק כדר"ל ודו"ק: **תחלת** דבר ה' בהושע וכי וכו' . ולא ניחא להו לפרש כפרש"י בחומש כמו תחלת דבורו כו' דאם כן למאי אצטריך לאשמועינן דמסתמא זה היה תחלת דבורו וק"ל: **ד'** נביאים כו' · שנתנבאו באותו פרק כו' · וג' מלינו דבפרק א' נתנבאו בימי מלך עוזיהו אבל מיכה לא מלינו שנתנבאה אלא בימי יותם ויש לייסב ודו"ק: **ולקדמיה** להושע בריטא כו' · דמי שניבא תחלה לקדמיה ויש לעיין בסדר של תרי עשר כפי סדרן לפנינו אמאי הפסיק בספר יואל בין הושע ובין עמוס שהיו בפרק אחד ורש"י בספר יואל פירש שהיה יואל בן שמואל ואם כן לקדמיה ובשם ה"ג כתב שהיה בזמן מנשה וא"כ לאחריה וכן קשה למה הפסיק בין ספר עמוס ובין ספר מיכה בספר עובדיה וספר יונה דעובדיה לקדמיה שהיה בימי אחאב וק"ל: **ירמיה** טוליה חורבנא כו' · לאו דוקא כוליה אלא רוביה כוליה דהא אשכחן כמה נבואות דנחמות בירמיה וכן ישעיה כוליה נחמתא לאו דוקא דכמה נבואות דחורבנא איכא התם אלא רובא כוליה נחמתא וק"ל: **ולמ"ד** איוב בימי משה היה לקדמיה כו' ה"ל ה"ת למיפרך למ"ד איוב בימי אחשורוש היה ומ"ד בימי כשדים היה לאחריה אלא דקושטא קמסיק הכא תלמודא דמשה כתב ספרו ופ' בלעם ואיוב והייט כמ"ד בימי משה היה ואתחולי פורענות כו' ועיי' בתוס' דרך אחרת וק"ל: **איידי** דזוטרא מירכס וכו' · וממעם זה חשיב תרי עשר נביאים כחדא כדמוכח סוגיא דשמעתין והפייטן במוסף יום שני דשבועות חשיב נביאים ח' וכתובים י"א ועם ה' חומשי תורה הוי כ"ד ספרים וכן עיקר ודו"ק: **פורענות** דאית ליה אחרית כו' · באיוב נמי כתיב וה' ברך את אחרית איוב מראשיתו וגו' וי"ל דההיא אחרית מדומה הוא בעוה"ז משא"כ ההוא אחרית דרות שהוא דוד שהוא אחרית ותכלית הגמול שריוהו להקב"ה בשירות כו' · ולכן מייתי כך ולא סגי ליה בפסוקות אחרים דדוד ועניין זה כתבו התוס' וק"ל: **למה** נקרא שמה רות שילא ממנה דוד שריוהו כו' · לפי שהרבה שמות טעמם מפורש בתורה לזה באו רז"ל במדרשות לתת טעם גם לשמות שאינן מפורשים וכדאמרינן פ"ק דברכות מנלן דשמא גרים דכתיב אשר שם שמות וגו' ומיהו בשם כזה שילא בגיותה לא מלינו שדרשו בו אלא במי שיש בו עוד שמות כגון ביתרו ובלעם ויש לפרש דהכא לא על שמה אלו למה היא רות אלא על ספר רות למה נקרא שמה רות ולא נעמי דתחלת הענין ועיקרו מדבר בה ואף שמלת ספר הוא לשון זכר קאמר הכא שמה בלשון נקבה ע"ש שנקרא רות וקאמר דלכך נקרא הספר רות שזה הוא עיקר ועניט שילא ממט

חכמת שלמה

דף יג ע"א רש"י בד"ה חד גיסא כו' פלגינן לה בקרנזול כו' כצ"ל . ואחר דבור זה מצוי ציור כזה* : **בד"ה** לית דינא שזה יכול לומר לא בלך אקנה ולא שלי כו' כצ"ל:

גמ'

תוס' בד"ה כופין את כו' הא היא מרגלא ליה פירוש שיכול להכשיר זרעו ע"י שיקח בני שפחה כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' חסורי מחסרא נמחק : **רש"י** בד"ה בבייתום הס"ד : **תוס'** בד"ה ועושה בראשו כו' לספר בסופו ע"כ כו' כצ"ל:

דף יד ע"א גמ' אוכלות בארון י"ב כו' כצ"ל : רש"י בד"ה בספר תורה כו' צ"ל

דס כו' וגו' אכין ורקין שני מיעוטין הן כצ"ל וכו"א :

ע"ב גמ' נפיק מיניה ומפח עילוי כו' כצ"ל:

מהר"ם

דף יג ע"א גמ' פלינא בקרנזולי הציור המצויר בספרים אין בו ממש והציור הנכון לפרש"י הוא זה

אע"ג שראובן שבמקצוע מערבית צפונית הוא קרוב יותר לנגרא שבצפון יותר משמעון שיש לו הלק בצדו במערבית דרומית וכן שמעון שבמקצוע דרומית מזרחית הוא קרוב יותר לנהר שבמזרח יותר מראובן שיש לו חלק בדרומית מערבית אין קפידא בזה כ"כ כיון שכל החלקים נוגעים ונמשכים עד המרכז שבאמצע ומשם קרוב לכל החלקים בשוה לנהר ולנגרא ואפשר שמטעם זה פירשו התוס' בשם ר"ת שמזרח וצפון נהרא ומערבא ודרומא אנגרא וק"ל : **תוס'** ר"ת אית דינא דגוד או אגוד נראה לר"י וכו' ואין נראה לריצב"א דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים בחצר שאין בה דין חלוקה . והלשון מגומגם ואי אפשר לישבו וחפשתי בכל הפוסקים והחבורים שנתחברו ע' שמת דו מרא ולא מצאו בהם לשון ריצב"א שמביאים התוס' עד שיגעתי ומצאתי בספר אגודה בפרקין שכתב לשון זה הלכתא לית דינא דגוד או אגוד פירוש אפי' בדמים יקרים ואין נראה לריב"א דא"כ כל עשיר יסלק עני שותפו בדבר שאין בו דין חלוקה עכ"ל ובלתי ספק שהן הן הדברים שכתבו התוס' בדבור זה בשם הריצב"א ושיבוש יש"ל בספרים וצריך לגרוס בתוס' כלשון זה שכתוב בספר אגודה בשם ריב"א :

דוד שהוא האחרית ותכלית הגמור שריוהו כו' וק"ל: **ע"י י' זקנים כו'** · לא חשיב דוד שכתב בהדייהו אבל בפרש"י ברים ספר תהלים לקח לו דרך אחרת וחשיב דוד ושלמה בהדייהו ומפיק הימן וידותון ואפשר דמפרש הימן זה משה כדפריך לקמן וכתב אין ידותון שבספר זה אלא ע"ש הדת כו' ולפי זה לגירסא שכתבו התוס' דגרסינן שלמה י"ל דגרסינן שפיר אסף אלא דל"ג ידותון וק"ל: ע"י מלכי לדק פרש"י נאם ה' לאדוני שב כו' · בפ' חלק אמרינן דאליעזר אמר לשם כן והיינו מלכי לדק והיינו שם כי הוא חבר ויסד מזמור זה כמו שא"ל אליעזר ודו"ק:

דף טו תד"ה ירמיה כתב ספרו וספר מלכים והא דלא כתב ישעיה כו' ואפילו ספרו לא כתב עכ"ל ומה"ט מהושע מעמוס ומיכה שהיו באותו הפרק לא קשיא להו שאפי' ספרם לא כתבו אך ק"ק חזקיה וסיעתו אמאי לא כתבו נמי ספר מלכים דליכא למימר משום שלא היו בזמן סוף ספר מלכים דא"כ לא תקשי להו נמי מידי מישעיה אלא ע"כ דר"ל דה"ל לכותבו עד זמנו וירמיה הוה ליה לאסוקי כמו בעזרא והא דלא הקשי להו אמאי לא כתב שלמה ספריו משלי שיר השירים קהלת די"ל לפי שבסוף ימיו נטרד ממלכותו וכתיב נשיו הטו וגו' ולא כתבו ספריהם רק בסופן לפני מותן כפי' רש"י ודו"ק: **בד"ה** איוב לא היה כו' א"כ מאי קאמר שמו ושם כו' עכ"ל ולא קשיא להו מאי קאמר עליך אמר קרא איש היה בארץ עוץ איוב שמו דאבולה מעשה דאיוב ויסורין שבאו עליו פריך ודו"ק: **ע"ב** בד"ה בלעם כו' כל ששמו ושם אביו בנביאות כו' עכ"ל ק"ק דא"כ ברכאל נמי נביא היה ואמאי לא קחשיב בברייתא הכא ח' נביאים ולמאי דמסיק אליהו בן ברכאל מישראל הוה ניחא קצת דאפשר דברכאל עיקר נבואתו לישראל הוה וק"ל:

ח"א **דף טו ע"א** ירמיה כתב ספרו כו' · עיין כל הסוגיא בתוס' ובחידושינו בהלכות ויחס של דברי הימים עד לו מסייע ליה כו' · עיין פי' רש"י והוא דחוק דהא בד"ה לא נזכר יחוס עזרא עצמו גם קשה באמרו לא עלה עזרא כו' שתלה הדבר בעלייתו והתוספות גם מהרש"ל גם בפי' ע"י נדחקו במה שאמר עד לו ונראה לפרש דבדברי הימים קחשיב יחוס מאהרן עד שריה שהוא אביו של עזרא ועזרא גופיה לא כתייחס שם בשמו וז"ש עד לו ולא עד בכלל ואמר מסייע ליה שלא ייחס את עצמו עד שעלה דבספר עזרא כתיב עזרא בן שריה גו' וחשיב יחוסו עד אהרן הכהן וקיים הוא עזרא עלה וגו' דהיינו שייחס עצמו ועלה ודו"ק: **א"ל** ר"ש אפשר ס"ת חסר אות אחת כו' · ר"ש נמי הם לקושית ר' יהודה אפשר משה מת וכתיב וימת משה דבחייו ודאי לא היה כותב כך דמחזי כשקרא שכותב וימת משה ועדיין לא מת וכן הגירסא בפרק הקומץ אפשר משה חי וכותב וימת משה עבד ה' אלא כו' ור"ש קאמר דודאי ס"ת של משה לא חסרה אפי' אות אחת וכולה הוא כתבה בחייו ומיהו לא מיחזי כשיקרא דכולה ס"ת עד וימת משה הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב וכאן מן וימת שיכה שהקב"ה אומר ומשה כותב ולא היה משה אומר ומ"ה לא מחזי כשיקרא שהרי לא היה אומרה בשעת כתיבה כמו בשאר כל התורה והוסיף עוד לומר דגם הכתיבה מוימת משה נשתנה משאר הכתיבה שהיה בדיו וכאן בדמע דלא הוה כתב גמור כהסיא דפרק המביא גט רושם להם ברוק ולכך לא מחזי כשיקרא כלל לא האמירה ולא הכתיבה והא מייתי כולה מלתא מברוך דכתיב מפיו יקרא אלי דמשמע שגם ברוך הכותב היה קורא והיה הכתיבה בדיו וכיון דבמשה שינה שלא היה הכותב קורא גם שלא היה בדיו רק בדמע לא מחזי כשיקרא לא הקריאה ולא הכתיבה ורש"י בפרק הקומץ פירשו בע"א דהכי מייתי ראיה מברוך דקאמר מכאן ואילך משה כותב בדמע ולא היה אומר אחריו מרוב לערו כן בברוך מפיו יקרא ולא היה אומר אחריו משום דקינות הוו עכ"ל ע"ש · עיין בע"י בפי' הרשב"א שכתב בזה ב' גרסות ואין להאריך: **איתן** האזרחי הוא אברהם כו' ; 7 · תיב התם מי העיר ממזרח וגו' · ובפרק חלק דרשינן האי קרא אאברהם ע"ש ויש לדקדק דמנלן · איתן האזרחי הוא אברהם מהך דרשה גופה אימא הימן האזרחי הוא אברהם ואפשר שסמך עלמו דאיתן הוא אברהם ע"ש ירח האיתנים דדרשינן ירח שנולדו בו איתני העולם שהן האבות ומיהו משמע ליה אברהם ולא יצחק ויעקב מדרשה דאזרחי וק"ל: **איוב** בימי משה היה כתיב מי יתן איפוא ויכתבון וגו' וכתיב התם ובמה יודע איפוא וגו' · יראה שהוא נדרש כן מתמעטות לשון הכתוב שאמר מי יתן ואיפוא הוא הכותב שיכתוב מילי עתה ולפי שראינו שנתקיימה מחשבתו ונתנו דבריו ליכתב ולא הוזכר מי הכותב אמרו שעל הכותב משה אמר כך שעל אותו כותב נרמז שהיה מתמעט בלשון זה שאמר ובמה יודע איפוא ופריך ואימא בימי יצחק כו' ואימא בימי יעקב כו' שהיו ג"כ סופרים ויושבים בישיבה כדאמרינן בפ"ב דיומא מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהן היו במצרים ישיבה עמהן כו' והיו ג"כ מתמעטין בלשון זה ומסיק מסיפא דהאי קרא דכתיב ויוחקו בספר משמע דעל הנקרא מחוקק בתורה קאמר הכי ואע"ג דכתיב בתהלים יהודה מחוקקי איננו אלא מדברי קבלה ועוד דהכתוב לא בא לסתום אלא לפרש ואי אשבט קאי לא ידענו מי היה המחוקק משבט ההוא ודו"ק: **מי דמי** הכא עוץ התם עץ ה"ק להו משה כו' שענותיו ארוכים כעץ ומגין כו' · דימה בכ"מ שנות רשעים הקלרים לעשב כי כחציר מהרה ימלו ושנות לדיקים הארוכות לעץ ואילן שהוא קיים לשנים רבות וכמ"ש בפלוס רשעים כמו עשב וגו' לדיק כתמר יפרח כארז וגו' גם שהוא מגין לדורו כמו שמגין האילן בלילו וכמ"ש בענין סר ללם מעליהם שמת איוב שהיה מגין עליהם אך יש לדקדק כיון דהמ"ש ליתא מגליה דבאיוב משתעי קרא ומנלן דאיוב בימי מרגלים היה וכפרש"י בחומש שסתם דבריו היש בה עץ אם יש בהם אדם כשר שיגין כו' וע"כ נראה לפרש במה שהוסיף הכא לומר ששנותיו ארוכות כעץ הוא רמז לאיוב כי כמו שהעץ אחר שעמד שנים רבות אם יקללו אותו עם ענפיו שוב גזעו מחליף לעמוד עוד שנים רבות כדאמרינן פרק הספינה לדיק כתמר יפרח כארז אם נאמר תמר למה נאמר ארז כו' דלכך נאמר ארז מה ארז גזעו מחליף אף לדיק גזעו מחליף ע"ש וזה הענין נתקיים באיוב אחר שנכרת זרעו ובני ביתו שהם רמז לענפי אילן ועליו כמעט שאף הוא נכרת ולא נשאר רק גזעו היה שוב מחליף בכפליים מבראשונה וק"ל: **אלא** מעתה ולרש אין כל כו' · מי הוה ופרש"י וסיפא דקרא ותהי לו לבת מי הוה משום דכתיב ותהי עכ"ל אבל מרישא דקרא ב' אנשים היו כו' לעשיר היה וגו' דודאי נמי איננו אלא משל ומיהו ליכא לאקשויי ביה מי הוה דאפשר דנקט קרא למשל בדבר שהיה ונברא אבל ותהי לו לבת ודאי איננו אלא משל שלא היה ולא נברא וק"ל: **איוב** מעולי הגולה היה ובית מדרשו בטבריא כו' · ודכתיב איש היה בארץ עוץ הוא קודם שעלה מן הגולה וכן למ"ד לעיל בימי המרגלים היה בא"י כדכתיב סר ללם מעליהם היינו אחר כל המעשה דאיוב שהיה בארץ עוץ נתיישב בא"י עד יום מותו וק"ל: **ע"ב** ז' נביאים כו' בלעם ואיוב כו' · בתוספות כדאמרינן במגילה כל ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא עכ"ל וקשה דא"כ למאי דס"ד דאליהוא נכרי הוה אמאי לא חשיב נמי ברכאל אביו וה"ל ח' נביאים באו"ה וע"כ נראה דהוא כללא דמכ' מגילה לא נאמר אלא בנביאי ישראל ואפשר דהכא שמיך שהיה אביו של בלעם נביא כדאמרינן במדרש מדכתיב נט בעוד בנו הוא בנביאות מכלל שהיה מיהת נביא וק"ל: **מיתיבי** שבעה נביאים נתנבאו לעכו"ם ואלו הן כו' . ואליהוא בן ברכאל הבוזי כו' . פרש"י ע"כ מדייחסיה קרא בשמו ושם אביו ושם משפחתו ישראל הוא ואית דאמרי ממשפחת רם היה היינו אברהם ועוי"ל שהם שמות שקורא בו ישראל ולא עכו"ם: **חסיד** היה באו"ה ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו כו' · יש לפרש בזה לפי שחסידי ישראל אינן באין לעולם כדי לקבל שכרן בעוה"ז עולם העובר רק לעבוד עבודת ה' בעוה"ז כדאמרינן היום לעשותן ולא היום ליטול שכרן מאח"כ בעה"ב כדכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו ואמר כי איוב אף שהעיד עליו המקרא שאין חסיד כמוהו לא נעשה בו כמדת האמור בחסידי ישראל אלא כאחד מבני שאר האומות ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו בעוה"ז ולפי שיש לבעל דין להרהר בזה וע"כ אמר כי הנה תראה במדת לדיקים שבישראל שהקב"ה מביא עליהן יסורין בעוה"ז כדי למרק עונותיהן כאמור באברהם שעמד בעשר ולא הרהר אחר מדותיו כדלקמן וכן בשאר לדיקי ישראל אבל באיוב הביא הקב"ה עליו יסורין למרק עונותיו בעוה"ז כדי לתת לו שכר טוב לעוה"ב התחיל הוא מחרף ומגדף והרהר אחר מדותיו וע"כ כפל לו הקב"ה שכרו כדי לתת לו שכרו משלם בעוה"ז לטורדו כו' כדאמרינן פרק אין דורשין הלדיק והרשע כל א' יש לו שני חלקים א' בג"ע וא' בגיהנם זכה לדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע כו' נתחייב רשע כו' נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם כו' ואין הקב"ה מקפח שכר הרשע ונותן לו שכרו כפול בעוה"ז שהוא חלק לדיק שבעוה"ז ודו"ק: **איזה** דור שכולו הבל הוי אומר זה דורו של שפוט כו' · לפי שע"כ כל הענין שבאו ג' ריעיו להוכיחו כמפורש במקרא השיב להם כי זה הדור כולו הבל ואין מי הראוי להוכיח כדלקמן דור ששופט את שופטיו וק"ל: **איזה** דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של

אחשורוש כו' · וא"ת כיון דלא נמלאו יפות כבנות איוב למה לא לקחו אותן למלך וי"ל כדאמרינן בפ"ק דמגילה וכסיל יפרוש אולת זה אחשורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים מאן דס"ל ברתא איעמרא מיניה ודאיוב נמי הוו מטמרן מיניה ומיהו כדמקשי ואימא בימי דוד כו' המ"ל הכי דא"כ אמאי לא הביאו תבנותיו למלך כיון שלא נמצא כמותן דמיניה לא הוו מטמרן כדאמרינן נמי התם כל ערום יעשה בדעת זה דוד כו' אלא דבלאו הכי דמי ליה שפיר וק"ל: **איוב** בימי מלכת שבא כו' · איוב בימי כשדים כו' ר"ל בימי מלכות שבא שהיתה בימי שלמה ומ"ד בימי כשדים דהיינו בימי נבוכדנצר כפי' רש"י ונראה לומר דכמה פעמים כתיב שבא וכשדים במקרא שלא בזמנים הללו אבל לפי שנאמר ותפול שבא ותקחם וגו' בלשון נקבה מה שלא נאמר כן בשום מקום רק במלכות דשבא דגבי שלמה שכל הענין נאמר בלשון נקבה וכדמפרש לקמן מלכותא דשבא וכן בכשדים מעולם לא היו לעם רק בימי נ"נ שנאמר הן כשדים זה עם לא היה וכאן זכרם לעם שאמר ג' ראשים וגו' וע"כ אמרו דבזמן נ"נ היה מה שנעשו לעם וק"ל: **ודינה** בת יעקב נשא כתיב הכא כדבר אחת הנבלות כו'. כי על הרוב נמצא שם נבלה במקרא לגבי נקבה הנבעלת בזנות ולפי שכתוב הנבלות בה' הידיעה אמרו שהכתוב בא לפרש ולא לסתום והיא הראשונה הנזכרת תחלה בתורה שנבעלה בזנות והיא עדיין בבית אביה וכת"י היכמא די ממללן חדא מן נשיא דעבדן קלנא בבית אבהתון כו' ע"ש: ס"ל דמישראל הוה לבר מי"ת כו' · גם דאיכא למימר דמבני בניו של יעקב הוה ונשא דינה בת יעקב מ"מ קודם מתן תורה לאו ישראל מקרי אלא בני נח מא"ה הוא ועי"ל דאין סברא דאחד מיוצאי חלציו דיעקב ישא בתו וק"ל: **בתר** דשכיב משה מי שרתה כו' · והאמר מר בקש משה שלא תשרה כו' בפ"ק דברכות שזו א' מג' דברים שבקש משה ונתן לו ופרש"י שם שהרי לבסוף שאלתו כתיב גם את הדבר [הזה] אשר דברת אעשה וגו' ובחומש פרש"י על מימרא דמתניתין ואין דבריו של בלעם ע"י שריית שכינה אלא נופל וגלוי עינים כגון ואלי דבר יגונב כו' עכ"ל ובפירושו לאיוב הוסיף בזה דכל הנבואות לאו"ה לא היו אלא כעין זה בסתר ובגניבה ע"ש וכ"ה במדרש לבלעם נאמר נופל וגלוי עינים אלולי שהיה נופל לא היה רואה וכן איוב בשעה שבאו ג' ריעיו א"ל לא נופל אנכי מכם כמותכם כו' אבל דבריו אלו סותרים סוגיא דמתניתין דא"כ מגליה דאיוב מישראל הוה דהא אחר בקשת משה נמי היה להם הנבואה בסתר שלא ע"י שריית השכינה כמו בבלעם ובעיקר הקושיא מבלעם נ"ל דלאו קושיא דה"ק תלמודא בתר דשכיב משה מי שרתה כו' דלא בקש אלא עד אחר מותו וכולהו תנאי לבר מי"א לבתר דשכיב משה היה איוב אבל נבואת בלעם הוה בחיי משה ודו"ק: **אימא** בנבואה כו' · א"כ למה זה הבל תהבלו למה לי לכאורה דבנבואת אמת קמיירי דומיא דחזון ישעיה וגו' אבל לישנא דלמה לי שהוא קושית הייתור אינו מדוקדק דלא הל"ל אלא א"כ למה זה הבל וגו' שהוא קושיית הסותר וע"כ נראה לומר דודאי למאי דבעי למימר נמי דאימא בנבואה כו' איוב לנבואי קא"ל ובנבואת שקר קאמר דכתיב חזון שקר וגו' ולא מייתי מחזון ישעיה וגו' אלא שהיא לשון נבואה וכיון שסתם בקרא לכתוב חזיתם ע"כ הכי מפורש חזיתם קראתם כולכם לנבואה אלי בהבל ושקר וא"כ מלת למה ל"ל דהכי ה"ל למיכתב כולכם חזיתם הבל תהבלו אבל אם תפרש חזיתם מלשון שטוף בזימה ניחא דה"ק להו כולכם חזיתם ושטופים בזימה ולמה זה הבל תהבלו להוכיחני בהבליכם כי אין אתם ראוים לתוכחה כדלעיל דור שכולו הבל ואפשר שא"ל כן לפי שחשדם מאשתו ולזה נסמך זה המאמר לדלעיל וק"ל: **א"ל** טול קיסם מבין עיניך א"ל טול קורה כו' · ובגירסת הילקוט טול קיסם מבין שיניך כו' ומליצו בלשון הזה קיסם לחצוץ בו שיניו ויתיישב בזה המשל שהאחד גזל מריש ותקנו במעלד ובכשיל ובאו בבירה והשני גזל ממנו הקסמים ושפאים ותקנם לחצוץ בו שיניו הנה הראשון אומר לשני טול קיסם מבין שיניך שגזלת ממני והשיב לו השני טול קורה גופה שבנית בבירה שהוא תמיד מבין עיניך ותשובתך קשה דאף אם אין אתה חייב לקעקע כל הבירה ותשלם דמים מפני תקנת השבים כדתנן פרק הניזקין מכל מקום הנזילה בבירתך תמיד בין עיניך וק"ל: **א"ל** כספך היה לסיגים א"ל סבאך כו' · האי קרא ישעיה קא"ל ומייתי ליה אדור ששפטו את שופטיו דמשמע נמי דבכה"ג קמיירי דכתיב בתריה דהאי קרא שריך סוררים וגו' דמשמע דעם השרים והשופטים מדבר ושינה הלשון בכסף היה לסיגים ובסביאה **לא** כתב היה כי לשון כספך היה לסיגים משמע שהיה כסף מעיקרא ונתהוה אח"כ לסיגים כי הלוקח היה מזייף סיגים שלו שיהא נראה למוכר ככסף ויתן לו המוכר יין טוב וכשהוא בא ליד המוכר הוא נראה ככסף ואחר שנתן ומדד ללוקח היין נשתנה ונראה ביד המוכר לסיגים שאם היה נותנו לוקח ליד המוכר והיה נראה מעיקרא כסיגים היה לו למוכר טענה גמורה שע"כ נתן לו היין מהול במים אבל השתא שבא לידו נראה ממש ככסף אף הוא אין לו טענה על שנתן לו היין מהול במים כיון דלפי דעתו היה נותן לו כסף גמור וק"ל: **מאי** מלכת שבא מלכותא דשבא . לכאורה קשה דכל הענין הנאמר שם במלכת שבא בלשון נקבה עד שמסיים ותפן ותלך לארצה היא ועבדיה משמע כפשטיה דקרא דנקבה היתה ולמה לא נאמר כן בשאר מן המלכיות ע"ש מלכותא ויש לפרש דה"ק כל האומר מלכת שבא אשה היתה באין היא מולכת אלא שהיא אשת המלך וע"כ נקראת מלכת שבא שפי' מלכת אשת מלך שבא כדרך כל המלכיות אינו אלא טועה ומאי מלכת שבא שהיא בעצמה מלכותא דשבא והיא בעצמה מולכת וכן עוד היום יש מלכיות שאשה מולכת שם וק"ל: **שאמרת** לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כו' · לא הרהר כו' מדכתיב משוט בארץ ומהתהלך וגו' אמרו שרמז על אברהם שנאמר בו האי לישנא קום התהלך וגו' ולזה לא מייתי קרא דלעיל מיניה באותה נבואה עצמה דכתיב כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו' ועוד נראה משום דמהאי קרא דמייתי יליף ר"א בפרק המוכר פירות דקני קרקע בהילוכה לארכה ולרחבה והשתא מהאי קרא דלעיל כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו' אין ראוי לאברהם להרהר כי אף שאמר הקב"ה ליתן לו הרי עדיין לא קנה אותה אברהם בא מהקניינים ולו א"א בחזקה שהכנענים לא יניחו אותו ויועיל המתנה לזרעו שיהיה אפשר להם בחזקה ולכך הוצרך לקנותה בכסף אבל מהאי קרא שיכול לקנות בקל בהילוכו לאורך ורוחב ובשלא מלא לקבור אשתו הוצרך לקנות בכסף מלא ואעפ"כ לא הרהר וק"ל: **אמר** ר"י גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם כו' · יש לדקדק אמאי לא הביא קרא דרים הפרשה דכתיב כה"ג באיוב והיה האיש ההוא תם וישר ויירא אלהים וסר מרע ונראה לומר דודאי מי לנו גדול מאברהם שנאמר בו אברהם אוהבי ובאיוב שנינו בפ' כהם דלא עביד אלא מיראה ואפי' למ"ד התם דאיוב נמי עבד מאהבה אינו אלא מג"ש מאברהם אבל מה שהפליג בקרא בשבחו של איוב יותר מבאברהם היינו משום שהיה שלא בפניו משא"כ באברהם שהיה בפניו וכמ"ש מקצת שבחו בפניו וכולו שלא בפניו והכא ה"ק ויאמר ה' אל השטן וגו' מה כאה השטן לקנאות באיוב משאר כל לדיקים ואמר ר"י שהיה טעותו לקנאות בו משום דגדול הנאמר באיוב יותר מבאברהם וכו' שהפליג הקב"ה בשבחו יותר מבאברהם והוא לא ידע לומר דמקצת שבחו בפניו כו' והוא שנאמר ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב את האלהים דאף היראה שנאמר באברהם היה לשם שמים ובחנם שלא לקבל שכר ובאיוב אינו לש"ש רק לקבל שכר עליהם בעוה"ז כדאמרינן לעיל ולזה השיב לו הקב"ה אחרי המכות הראשונות השמת לבך אל עבדי איוב כי הוא ירא לש"ש ולא כאשר אמרת והרי יש בו כל השבח הזה שאמרתי איש תם וגו' והרי אתה רואה כי מחזיק בתומתו וק"ל: **איוב** ותכן בממונו היה כו' · נותן חצי פרוטה לעני איוב ויתרה משלו כפרש"י למ"ד איוב כנעני הוה אמר דאיוב ותכן היה בחצי פרוטה דמקרי ממון לגבי כנעני כדאמרינן כנעני נהרג על פחות משוה פרוטה ולמ"ד ישראל הוה הרי נביא ות"ח הוה ומקרי ממון לגביה כדאמרינן ת"ח מדקדק על פחות מפרוטה ויראה עוד בזה דממונו המועט של הלדיק מתברך כאלו הוא הרבה ומיהו אפחות מפרוטה אין כאן ממון שיחול עליו שום ברכה וכדאמר לקמן באיוב כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך ולזה ברכת אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל כדלקמן מעין עוה"ב ע"ש שלא חסר מהם שום דבר כי המועט ופרוטה מתברך והיה כל בלא תקרון וכן באיוב היה ברכתו מעין עולם הבא כדלקמן ולזה יעקב שבקש ונתן לי לחם לאכול ובגד וגו' וכל אשר תתן לי עשר וגו' אף כי לא תתן לי רק לחם לאכול וגו' הנה מברכת כל שנתת לי להתברך הנה אף מן המועט אוכל לעשר וליתן לעני כי הפרוטה שאתן לו מתברך ולזה אמר באיוב שהיה ותכן והיה נותן חצי פרוטה לפועלו כדי להשלים לו פרוטה שיהיה מקרי ממון ויחול עליו ברכתו: **ומקנהו** פרץ בארץ וכו' · מקנהו של איוב פרץ גדרו כו' כי לא נמצא במקרא לשון פרץ המורה על הריבוי רק במקום שנאמר לגביה לשון ריבוי כמו ויפרוץ לרוב ויברך וגו' וכן ירבה וכן יפרוץ וע"כ דרשוהו כאן מלשון הנאמר בו בכל מקום פרלה והריסת גדר ממנהגו של עולם וק"ל: **שהטעימו** הקב"ה לאיוב מעין עולם הבא כו' · שנאמר ונגש תורם בקולר כ"ה בגירסת ילקוט ומייתי מיניה עוה"ב ובספרים שלנו גם מדברי רש"י נראה דלא הוה גרס ליה מדהולרך לאתויי מדכתיב הרה ויולדת וגו':

דף טז ע"ב בד"ה כפוחלה כו' ויונתן הרגם נרד וכרכום רשק ומוריקא כפרים כו' עכ"ל כל"ל ואין זה מחובר למה שהקשה רשב"א על פירש"י דהא כמו

חכמת שלמה

דף טו ע"א גמרא זכני הימים עד לו וכו' נ"ב נ"ל כאי עד לו דקאמר איננו מלשון עד ולשון לו הוא עצמו כי אין זה לשון התלמוד ועוד מנין לו שלא כתב כולו ואין זה אלא דברי נביאות בלא טעם גם בכל הספר של ד"ה לא כתב שמו של עזרא אלא שם אביו ושם אחיו ועוד דא"כ לפ"ז משמע דספר עזרא כתב כולו וזהו מוכח להדיא מן הפסוק שנחמיה בן חכליה סיימו וא"ת שזהו ספר בפני עצמו א"כ יהיו כ"ה ספרים על כן נראה לפרש דה"ק כתב ספר עזרא ויחוס של ד"ה שהוא עד לו כלומר עדות למה שייחס את עצמו כבר בספר עזרא וזהו אינו בראיה ובמופת מה שיחס אדם את עצמו עד שכתב ספר ד"ה שיחס הכלל מראש ועד סוף ובתוכו ייחס כל עולי גולה וייחס אביו ואחיו עד פנחס בן אלעזר בן אהרן וזהו עדות יחוס במופת למה שיחס כבר את עצמו ועל זה מסיק שפיר מסייע כו' ותלמודא דאקשי מאן אסקיה על ספר עזרא הוא דאקשי וכן פירוש רש"י לשם כך נראה בעיני אף שמלשון רש"י כאן אינו נראה כל כך הנראה לעניות דעתי כתבתי: **רש"י** בד"ה כמו שנאמר להלן כו' אכולה כו' הד"א: **בד"ה** למתני' כו' נ"ל לגירסא אחרינא גרסינן למתניתא דלעיל בעניינא דעשרה כו': **ע"ב** גמ' וסר מרע מאי וסר מרע א"ר אחא כו' וכן הוא בס"א:

דף טז ע"א רש"י בד"ה לספוך כו' לעקור כל כבוד שחירף וגידף כצ"ל והס"ד: **ע"ב** גמ' נתחלף לי איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל אמר רבה כצ"ל והשאר נמחק וכ"ב נ"ל דלא גרסי' וכס"א

דאתפרש לשון ריבקא גבי כותלא הכי איכא לפרושי לגבי כורכמא ובהדיא איתא האי ליסנא גבי כורכמא בפרק ה' שרצים ומתקל זוזא כורכמא ריבקא וכן בפרק המקבל בב"מ ולקמן בפרקין אבל הוא מלתא באנפי נפשיה לפרש מלת ריבקא לת"י שפי' מקום מיוחד גן שמגדלים בו נרד וק"ל:

סליק פרק השותפין

ח"א דף טו ע"א ויאמר ה' אל השטן אי מזה כו'. כל ענין זה נדרש גם ממקרא דלעיל אלא דאשמעינן הכא שנגס אחר כל המעשים ופורענות שזכר לא חטא איוב לא חזר השטן מדבריו הראשונים להפליג בשבחו של אברהם וכדלקמן דשטן לש"ש נתכוין ולזה שינה קלת בהנך קראי דהכא שהוסיף לומר כאן ויבא גם השטן להתיצב וגו' דהיינו שנתן נפשו על הדבר כמו שאר בני אלהים גם לעיל כתיב מאין באת ובכאן כתיב אי מזה וגו' דהיינו שרמז לו על איוב דודאי ממנו באת וק"ל: אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו כאדם שניסת כו'. אבל הכתוב אמרו כדרך שאמרו בכיוצא בדברים אלו שאינן אלא לשבר את האוזן ואין לפרש הדברים כפשטן כי אין עולה לפניו ולא עביד דינא בלא דינא ואין בידינו מיסורין הצדיקים אבל אמר לפי כוונת השטן כי הנה ותסיתני לבלעו חנם על שאמר החנם ירא איוב וגו' ודו"ק: לעבד שאמר לו רבו שבור חבית זה ושמור יינה כו'. הנה דימו חומר הגוף לכלי חרס והנשמה השכלית ליין אשר בו וכמ"ש אל תסתכל בקנקן כו' ויש קנקן חדש כו' והנה העבד יש לו לער לשבור החבית מבחוץ ולמאם שלא יבא השבירה עד החלל כדי שיהא היין שמור בתוכה כך השטן היה לו לער לנמאם והכה את איוב מכות שלא באו עד חלל הגוף רק מבחוץ בשחין רע מכף רגלו כו' כי מכות החלל מסוכנות פן תצא נפשו: וכתיב הכא רק את נפשו שמור כו'. טעות נפל בספרים דבקרא כתיב אך את נפשו שמור ומיהו באת הב"ש מרק וגו' לאך את נפשו לפי שמניגס א' דאכין ורקין מיעוטין הן וכיוצא בזה אמרינן בעלמא ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה וע"כ הרמז הכא באך ורק מיעוטי שאמר רק רע וגו' שימעט האדם היצה"ר ויתגבר עליו והא אך את נפשו וגו' שימעט הש"י כחו של מלאך המות שלא ישלוט בנפשו והענין מבואר שאמר שהוא השטן הוא היצה"ר הוא מלאך המות כו' כמ"ש בפסוק צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו שקשה הוא להנצל ממנו ובעי לאפושי ברחמי שפי ומפרש ותביים בזה תנא יורד ומתעה שהוא יצה"ר מתעה את האדם מדרך טובה לרעה ואח"כ עולה ומרגיזו משטין פני ה' אל התועה ואח"כ נוטל רשות ונוטל ממנו נשמה ולא קאמר נמי הכא יורד ונוטל נשמה כמ"ש עולה ומתעה לפי שהנשמה אף בחיי האדם היא מתדבקת בעליונים ע"י המושכלות ומלאך המות מפרידם שם מן הגוף ודי למבין: ביון דחזייה לקב"ה דנטיה דעתיה בתר איוב כו'. פי' כדלעיל דחזא ליה שהפליג בשבחו בקרא יותר מבאברהם אמר ח"ו כו' והיינו לש"ש שכל מעשה אברהם היה לש"ש שלא לקבל פרס אבל באיוב החנם ירא איוב וגו' וק"ל: פנינה דכתיב וכעסתה צרתה גם כעס כו'. מפורש בפ"ק המדרש מכעסת ומוזרת ומכעסת א"ל זבנת לברך סודר כתונת ומלוק למה אין אתה מרחצת פניהם של בניך כו' וכל זה דברים של גידול בנים בעבור הרעימה אין רעמים שאין אחריהם מטר ומיד אני פוקדה שנאמר וה' פקד וגו' וק"ל: בשפתיו לא חטא כו'. דמעיקרא קודם שבאו המכות עליו לא כתיב בשפתיו אלא בכל זאת לא חטא איוב אבל אחר שבאו המכות גם עליו ואשתו א"ל ברך אלהים ומות גם הוא קאמר קרא בשפתיו דוקא שבשפתיו לא חטא אבל בלבו חטא וק"ל: בלבו חטא מאי קאמר ארץ נתנה ביד רשע וגו'. יראה דהאי קרא ודאי לא נאמר בלב אלא בפה אלא שהיה איוב אחד בפה ואחד בלב ובודאי לרבא נמי לא דבר איוב בפה אלא כנגד השטן ארץ נתנה כו' אבל מדכתיב לא חטא בשפתיו למדנו דבלב היה לו כונה אחרת דהיינו להפוך הקערה על פיה והענין שחירף וכפר בהשגחה הפרטית והיינו לעקור הקערה שהעולם הזה דומה לקערה להפכה על פיה שאין מי שמשגיח על מה שיש בו ופני שופטיה הוא מכסה דלית דין ולית דיין רק נתנה הארץ ביד רשע דהיינו ביד השטן ולפי זה גם לפי הכפירה אמר ארץ נתנה ביד רשע על השטן והוא חטאו שבלב על שכפר בהשגחה העליונה ודו"ק: על דעתך כי לא ארשע וגו' בקש איוב לפטור כו'. בראת צדיקים בראת רשעים בראת גיהנם בראת ג"ע מי כו' כ"ה בילקוט והוא מבואר שהאדם בעל בחירה ואינו מוכרח על מעשיו לטוב ולרע כמ"ש המלאך הממונה על הריון מעמיד הטפה לפניו ית' ואומר טפה זו כו' גבור או חלש או עני כו' אבל צדיק ורשע לא קאמר כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים והנה איוב כפר בזה ואמר שהאדם הוא מוכרח על מעשיו בתולדתו ובטבעו ולזה אמר ולקח הדמיון משני בריאות הפכיים בראת שור שהוא מובחר שבמינים שפתח בו הכתוב תחלה בטהורים ובראת חמור שהוא השפל שבמיני הטמאים מצד חומרו שע"כ נקרא חמור והשור לא ישובח והחמור לא יגונה לקבל שכר או עונש כיון שכ"א מוכרח על טבעו מצד הבריאה כמ"ש הפלוסוף הסכרה לא ישובח ולא יגונה וכמו שהשיב הוא שבא לרשב"א לך לאומן שעשאני והנה אמר כמו כן בראת צדיקים ובראת רשעים שכך יהיו מצד בריאתם והם מוכרחים על מעשיהם מצד הבריאה ואין ראוי שיקבל הצדיק שכר ולא הרשע עונש ואתה בראת גיהנם לרשעים וג"ע לצדיקים ומי מעכב על ידך והוא שאמר לפטור את עולם כולו מן הדין כיון שהוא מוכרח וז"ש על דעתך וגו' אם היית חפץ בבריאתי לא הייתי רשע ולא הייתי ראוי לעונש אבל אין מידך מציל כמ"ש ומי מעכב כו' ואמר כי אהדרו ליה חבריה שהשיבו לו לחזק אמונת הבחירה וא"ל שהדבר תלוי בך שברא הקב"ה יצה"ר באדם שע"י נעשה רשע אבל נתן ביד האדם תבלין שהיא התורה לבחור בטוב והוא פי' הפסוק שהביא בתשובת אליפז אתה עלמך תפר יראתה כי בידך היא ותגרע שיחה עם אל כי היא מניעה עם אל שהכל בידו חוץ מן היראה ואמר כי יאלף עונך פיך וגו' שהוא יצה"ר אבל יש בידך הבחירה ותבחר לשון ערומים שהיא התורה כמ"ש אני חכמה שכנתי ערמה שהיא התבלין ליצה"ר כמ"ש בפ"ק דקדושין ושמתם ס"ס ת"ס כו' ע"ש ובתשובת אליהו הוסיף בזה שאמר אתה תבחר ולא אני ר"ל שא"ל מפי הקב"ה שאתה תבחר שהבחירה בידך ולא אני בוחר לך ודו"ק: ברכת אובד כו'. מלמד שהיה גוזל שדה כו' יש לפרש דנכסי יתומים קרוים נכסי אובד לפי שמאבדין ומפסידין נכסיהן כדאמרינן פרק כסוי הדם מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן כו' ולזה אמר כי איוב היה גוזל שדותיהן לעשות עובד בהן ומלאכת גרכן נעשית על ידו כאלו הן שלו והיה השדה נתברך על ידו כדאמרינן מעשה ידיו ברכת ולזה אמר ברכת וגו' מה שנתברך קרקע של האובד והיתום עלי ובשבילי תבא כי מעשה ידי ברכת וק"ל: חברותא כלפי שמיא כו'. פי' הפסוק כעסי הם הכעסים והעונשים שבאו עלי מן שמים על ההוות והעיוות שעשיתי אם ישקל זה כנגד זה במאזנים נראה איזה מהם יכריע על חבירו וק"ל: עפרא לפומיה דאיוב איהו באחריני כו'. הא ודאי משום דאסתכל בדידיה לא היה חסיד כאברהם אין ראוי לומר עליו עפרא לפומיה אבל פירושו ככל איך עפרא לפומיה שהזכירו במשנתין כל שהעיד דברים כלפי שמיא ואמר על מה עשה ה' לי ככה הלא ברית כרתי לעיני וגו' ולזה אמר רבא עפרא לפומיה על שהרהר אחר מדותיו יתברך בזה דהא אברהם אפי' בדידיה לא נסתכל ואפי' הכי לא הרהר אחרי מדותיו יתברך בענין זה עלמו שהיה נסיון אחר נסיון שקרא לו לרעב שבשיבה זו ירד מצרים ונלקחה שרה לבית פרעה ויש לדקדק היאך לא היה מסתכל אברהם בשרה מעולם כדקאמר הכא מדכתיב הנה נא עתה ידעתי וגו' והרי אמרו בפ"ב דקדושין אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה כו' ואברהם אבינו קיים מילי דרבנן ואפי' ע"ת כדאמרינן ביומא וי"ל דודאי ראה אותה בנעוריה קודם שנשאה מדרב יהודה שמא תמגנה כו' אלא דאמר שהיתה נשואה לו לא ראה אותה מתוך צניעותה והוא חשב כי לא עמדה ביפיה בזקנתה כי היתה בעת הזאת לפי הכתובים יותר מס' שנה ולפי שע"י מעשה הסתכל בה עתה כדאיתא בתנחומא וראה שעמדה ביפיה מהפלא שנעשה בה בת כ' כבת ז' ליופי כו' וע"כ אמר עתה לפני זמן זקנתך ידעתי כי יפת מראה את ולפי מה שפרשנו אהא דאמר פרק מפאין גבי אברהם דכתיב יהיה לך ולזרעך אחריך וגו' ה"ק דלא תגזוב שפחה וגו' דלא קיים אברהם כל התורה אלא עד אחר שנימול לק"מ דכשנשא שרה לא קיים כל התורה ולא היה חש להא דרב יהודה ודו"ק: כלה ענן וגו' כן יורד שאול כו'. מכאן שכפר בתה"מ ורש"י בספר איוב לקח לו דרך אחרת ודרש לה מקרא דלעיל מינים לא תשוב עיני לראות טוב כו' ע"ש: איוב בסערה חירף ובסערה השיבוהו כו'. יראה שסמך עלמו בהך דרשה במה שאמר באיוב סי' י"ג למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך כפי מה שבארנו כי איוב היה כופר בהשגחה פרטית וז"ש שמא רוח סערה עברה לפניך שהם מלאכי משחית שנקראים רוחות המסערים את העולם ועוד ע"ש השטן שנדמה לרשעים לשער והם עוברים לפניך ומפסיקין ההשגחה בינך לבין העולם כמ"ש לעיל בפסוק ארץ נתנה ביד רשע שהוא השטן שאינו משגיח במעשה הטוב ופני שופטיה שהוא הבורא יתברך יכסה מלהשגיח והוא שאמר כי ע"י שאין אתה עלמך משגיח נתחלף לך בין איוב לאויב כההיא עובדא דרים חגיגה דאמר ליה מלאך המות לשלוחיה אייתי לי מרים מגדלא שיער כו' כי גם השטן גופיה לא יטעה כדלעיל שהוא המתעה ומרגיז ונוטל נשמה אבל שלוחו טעה ולא ידע את מי התעה השטן וז"ש אשר ע"י סערת השטן ישופני והרבה פצעי חנם כי נתחלף לו בין איוב לאויב והן בעצמם דברי איוב שאמר למה פניך תסתיר מלהשגיח במעשי ותחשבני

חילוף איוב לאויב לך ותובנא לדין כמו דדין וע"פ שאמרו פ"ק דסוטה ג' היו בעצת פרעה בלעם שיען נהרג איוב ששתק נידון ביסורין יתרו כו' ולזה אמר שבשביל ששתק לא היה ראוי ליסורים כאלו רק פרעה הנקרא סתם אויב כדכתיב אמר אויב גו' תרעץ אויב גו' הוא ראוי ליסורין ואפשר שע"ז אמר לעיל בשפתיו לא חטא ששתק אבל בלבו חטא שהיה בלבו רע על ישראל והקב"ה מצרף מחשבות האומות למעשה ולזה אמר לדעתו שלא חטא שנתחלף לך בין איוב לאויב לפרעה שנקרא סתם אויב לאיוב ששתק ולא חטא ואמר מן הסערה השיבוהו הרבה נימין כו' שהשיבוהו מחכמת היצירה שהוא יתברך משגיח בפרטי הדברים אפי' הוא כחוט השערה והנך נימין מוקמינן ליה בפרק בא סימן דהיינו דוקא בראש אדם אבל בשערות בגופו יש ב' נימין בגומא א' וזו מחכמת היצירה פרטית שבאדם דאין לך מין שמגדל ומצמיח בראש שער תמיד כמו אדם והוא כי הנשמה אשר בראשו יותר מבשאר ב"ח דומה למותרות החומר תמיד וע"כ הן מגדלות לעולם וצריך לכ"א ואחד שיעור יניקה דוגמא כאילנות המגדלין דבעי לכל אחד ואחד שיעור יניקה שאם היו רצופין יותר ממשע פרסה לבית סאה היו מכחישין את הקרקע כן נימין הללו שאם היו יותר רצופין משיעורן דהיינו ב' נימין בגומא א' היו מכחישין את האיזי והחושים שיוצאים ממנו ונזכר מאור עיניו של אדם שהוא לאו החוט ואמר אם הוא משגיח שלא נתחלף לו בין גומא לגומא כו' שהוא פרטי יצירה בדבר קטן כ"ש כחוט השערה בין איוב וגו' והוסיף עוד בזה במה שהש"י משגיח בהויה הטבעית בדבר קטן כ"ש כשיפה וז"ש מי פלג לשטף תעלה הרבה עשין כו' ולא דרש ליה הכא האי קרא אלא לענין שכל טפה וטפה יש לה תעלה ודפוס בפני עצמה אבל בפירוש רש"י באיוב דרש מהאי קרא נמי הך דרשה דלעיל שפירש מי פלג לשטף תעלה בערבי קורין לשערה שיטפא כל שער שבראש פלגתי לו תעלה גומא לינק כו' ד"א לשטף טיפת כו' עכ"ל ע"ש ולא ידעתי מנין לו והוסיף עוד בהשגחה פרטית בקול הרעמים שהם ממעשה בראשית כדאמרינן בפרק הרואה וז"ש שאלמלי ב' קולות יוצאות כו' אשר נוסח הברכה שם שכחו וגבורתו מלא עולם שכחו קול אחד מגבורתו כמ"ש קול ה' בכח וגו' מלא כל העולם אבל ב' כחות מב' קולות בשביל אחד לא יכילם כל העולם והוסיפו עוד לבאר מחכמת היצירה כי היעלה זו בעת לידתה היא עולה בגבול הנשר אשר במרום הרים קנו מכל המינים והוא העוף הידוע בודאי דורס מינים אחרים ואעפ"כ היתה בו חכמת היצירה בהשגחה פרטית להציל עם בגבולו את בני היעלה כפ"י הנשר וכן אמר בחכמת היצירה והשגחה פרטית באילה זו כי נפותחה על ידי נשיכת דרקון שהוא נחש הממית בנשיכתו כל שאר המינים ונזכר ענין זה מחכמת היצירה שבאילה מרחיקה אדם הנחש כמ"ש במדרש ילקוט כאילת השחר בית שיש בו נחשים מביא קרן של אילה ומעשנין בתוכו ומיד הנחשים בורחים כו' ע"ש:

ע"ב כי לא בדעת ידבר וגו'. וכתיב כי לא דברתם אלי נכונה וגו'. מהרש"ל מחק האי קרא דכי לא דברתם אלי וש"ס אבל בילקוט ובפרש"י הביאו הך דרשה דמכאן שאין אדם נתפס כו' מקרא דכי לא דברתם וגו' ומהרש"ל הבין דלפי גירסא זו מלאית ב' המקראות קדרים ואינו כן אלא דמתוך כל א' משני הכתובים קאמר דלמדנו דאין אדם נתפש כו' דאליהו בא כמתגלגל בעד איוב נגד פני ג' ריעיו כי לא בדעת ברשע ידבר אלא מחמת צער ויסורין כפרש"י במשנתין וכן בא הקב"ה להתגלגל עליו כי לא דברתם אלי נכונה וגו' כפרש"י בס' איוב ואם הוסיף לדבר מפני קושי ויסורין כו' וק"ל: שנכנסו כולן בשער אחד כו'. דקדקו כן מענין ויועדו יחדיו שהשער הנזכר בכוב שמקרא הוא מקום הוועד כמו בשעריך שתרגומו לתרע בית דינך ואמר שנזדמנו בואם למקום שהיה איוב שם ברגע א' למקום הוועד כאלו ג' ריעיו נועדו ביחד ב"ד ובית הוועד שם ואמר בין כ"א וא' ג' מאות פרסה לבוא לנוד לו ולנחמו גימטריא הכי הוה: מנא הוו ידעי א"ד כלילא ה"ל כו'. אם היה מעשה כסוף אסיה כמ"ד בפ' ד' מיתות דלא נאסר כישוף לבני נח ויהיה מלת ויקחו לפי זה לאו לשון שמיעת אוזן ממש אלא מלשון שמיעה וידיעה שבנית ע"י הכלילא ואילני דה"ל דאל"כ אף בשיה הדרך שוה ביניהם ג' מאות פרסה לא היה אפשר גם להזדמן ביחד דה"א ביזדמן להם השמיעה מפי המגידים ברגע א' מנומלם אי לאו ע"י כלילא או ע"י אילני ויש לכוון בזה ברמז כדאמרי' לעיל היש בה עץ בשנותיו הרוכות כעץ דהיינו ע"י אילן זה ניכרים שנותיו למוכם: אי חברי כחברי דאיוב כו'. ע"פ מ"ש במס' תענית גבי חוני המעגל היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא אמר בכאן דלאו בחברי דעלמא קאמרינן אלא כחברי דאיוב דבאו וכדו כ"כ פרסאות כדי לנחמו: רביה באה לעולם כו'. פרש"י שמתחרת להיות לה זרע עכ"ל הכי אמרינן בפרק בן סורר ממאי דלמא תרוייהו בע' אוליד ובת שבע בשים אוליד משום דאתתא בריא תדע כו' אבל יותר נ"ל לפרש דיותר מתרבה העולם ברוב נקבות מברוב זכרים כדאמרינן בסוטה א"ל הקב"ה לפרעה רשע מי שנתן עצה משם היה היה לך להרוג את הנקבות אם אין הנקבות זכרים מהיכן ישאו נשים אשה א' אינה יכולה ליטול ב' אנשים אבל איש א' יכול לישא ק' נשים ולהוליד מהם כו' ומ"ד מריבה באה לעולם כמ"ש בפ' הבע"י לא זכה מנגדתו: מפני מה לא נכפלו בנותיו כו'. א"ל נהי דלא נכפלו בשמות כו'. יש לדקדק בזה דמה שטענו לא הודה שהוא שאל לו למה לא נכפלו בנותיו דהיינו שלא היה לו ו' כמו שנכפלו כל שאר הדברים והוא השיב לו נהי דלא נכפלו בשמות כו' והכי תקשי למה לא היו לו ו' בנות ויש לפרש דלפי הנראה מהכתוב שכל מה שנכפל כאן היינו שלא נשארו מן הראשונים כלל וכל הכפל נתוסף דבאשונות כתיב ותפל שבא ותקחם וגו' ותבער בצאן וגו' ויפשיטו על הגמלים וגו' אבל במעשה הבנים והבנות לא נזכרו שם שמתו ואפשר שנצולו וע"כ לא נתוסף לו כאן רק הכפל שהוא ג' ועם ג' הראשונות הרי הם ו' אבל הא קשיא ליה דא"כ למה נזכרו רק הג' כאן בשמות ולא ג' הראשונות אבל אם נאמר שכבר מתו הראשונות ניחא שלא חש להזכירן בשמותן כיון שמתו בנערותן וא"כ הוא תקשי ולמה לא נכפלו הבנות והשיב לו דקושטא שלא מתו הראשונות ודקשיא לך למה לא נזכרו בשמותן שלא נזכרו כאן גם שמות הראשונות נהי דלא נכפלו בשמותן נכפלו ביופי דגם אותן שנזכרו בשמותן כאן לא נזכרו אלא ע"ש שמותן שנכפלו ביופי כדמסיק ימימה כיום כו' ולפי דרך זה יתיישב דמאן דלית ליה נמי רבייה בא לעולם ואית ליה אשרי מי שבניו זכרים כו' כדלקמן וא"כ תקשי ליה למה לא נכפלו בניו של איוב ואפשר שהוא מפרש עד"ז ויפול על הנערים וימותו הם הנערים שהיו אצלם לשמש להם אבל הבנים עצמם לא מתו מדלא כתיב ויפול על הבנים וימותו וכן מוכח בקרא דכתיב בניך ובנותיך אוכלים וגו' ויפול על הנערים וגו' ואם על הבנים קאי א"כ ג"כ על הבנות קאי והו"ל למכתב ויפול על הנערים והנערות שהם בניו ובנותיו אבל אי קאי על הנערים שהיו אצלם לשמש ניחא דבין בניו ובין בנותיו נשארו בחיים וכן ותקחם ואת הנערים ע"כ היינו שמשרתים כפירוש רש"י שם ועי"ל דמלת שבענה בא בתוספת נו"ן שאין כן בכל המקרא להורות על שבעתיים וכן ראיתי אחר כך בפרש"י שם ודו"ק: שדומה לקרנא דקרש כו'. בכורכמא ריבקא כו'. עיין בתוספות ובחידושינו ובספר ערוך בערך קרן: תנחומין של הבל נחמך כו'. יראה בזה דבר קפרא לא בא לפלוג דעתיה שפי אבל למאי דקי"ל כב"ה במצות פריה ורביה דבעי זכר ונקבה והוא לשון כפל פרו ורבו אמרו פרו ע"ש הזכר שממנו הזרע כמו גרעין הפרי כמ"ש בפסוק הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן וגו' ורבו ע"ש הנקבה שמרבת ומגדלת אח"כ הבנים וז"ש לו אבוה כי הוה חזא ביה דחלש דעתיה רביה באה לעולם כי בה אתה מקיים מצות רבו ובא בר קפרא לפרש דברי רבי בדרך צחות דכעין תנחומין של אדם שהיה לו על הבל בנו דהיינו שאמר לו כי שת לי זרע אחר תחת הבל שפי' למ"ד דסגי בזכר ונקבה בפרק הבע"י לפי שקין ותאומתו לא היו מתולדות אדם אבל הבל ותאומתו היו מתולדות אדם כדאיתא בפדר"א וכשנהרג הבל לא היה אדם עדיין קיים פ"ו שלא היה לו רק בת אחת שהיא תאומת הבל עד שנולד שת שאז קיים פ"ו והוא שאמר בשת כי שת לי זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין והייתי בטל פ"ו וה"ל בר קפרא דאותן תנחומין עצמן שהיא במצות פ"ו נחמך אביך בבת זו שנולדה לך אבל לא תפרש כפשטיה דרבייה באה לעולם שתהיה אפילו הרבה לאדם דא"א לעולם בלא זכרים ובלא נקבות משום מצות פ"ו בעות ברכה אבל אשרי מי שבניו הרבה שיהיו לו בנים זכרים ואוי לו מי שבניו הרבה שיהיו נקבות דסגי לו בבת אחת לקיים מצות פ"ו ודו"ק: ומאי בכל ר"מ אמר שלא היתה לו בת ר"י כו'. כבר האריכו המפרשים בכוונת הדרוש הזה אבל הנראה להעמיד הדברים כפשטן והוא שאמר ר"מ מאי בכל שלא היתה לו בת כי הזכר זה הוא כל אדם כי בתחילת הבריאה לא נברא רק אדם בלבד והאשה אינה אלא חלק ממנו אחד מצלעותיו ודעת ר"י שאמר בכל שהיתה לו בת לפי שהזכר אינו אלא חלק לקיום המין ובצירוף הנקבה נקרא כל אדם כמ"ש כל האדם שאין לו אשה אינו נקרא אדם שנאמר ויקרא שמם אדם והוא כי כל המוליד הוא מוליד בדומה וכל שאין לו אשה מוליד רוחין ושידין כדאמרינן גבי אדם נמצא שגם הוא אינו אדם ואחרים שאמרו בכל שמה כי כשמה כן הוא כדאמרינן לעיל רבייה באה לעולם ויותר מתרבה העולם בנקבות מבזכרים דזכר אחד יכול לישא כמה נקבות ומ"ד מאי בכל אצטגנינות כו' ענין אצטגנינות הוא החוזים בכוכבים וכבר אפשר שיפול טעות ושבוש בחזיונם אמנם אברהם אצטגנינות גדולה היתה בלבו שהיה יודע בחכמה או במופת ובנסיון כמ"ש ויוצא אותו החוצה שאמר ליה שקני שמיא כו' והעלה אותו למעלה מכיפת הרקיע שנאמר הבט נא ואין הבטה אלא מלמעלה למטה ולזה אמר שהאמינו לאצטגנינותו כל מלכי מזרח ומערב שלא יפול בו שבוש וטעות כמו בשאר

חכמת שלמה

וגם"א אינו וקדש דא"כ מאי מקשה תלמודא הלא קרא דלא בדעת ידבר איוב הוא דברי אליהוא בן ברכאל הבוזי וקרא דולא דברתם וגו' הוא דברי הש"י שדבר נגד שלשת ריעיו וק"ל. ואת"ת מדאמר לא דברתם אלי וגו' משמע שהוא דבר שן הנכון ואין בו שום עול א"כ מיקשי למ"ד חירף וגידף והוסיף לו כו' אלא מאי אית לך למימר נגד ריעיו דבר א"כ מאי מקשי אלא בע"כ לא גרסינן כ"ל: שם תלאה הקב"ה בגלגל חמה כו' כ"ב ובפרק מי שמת דף קמ"א הקשו התוס' תימה למה לא נתנה ליצחק כו' ע"ש: רש"י בד"ה ושט את כו' שהיה בבכורים שע כו' כנ"ל:

הגהס

אלמגניות ואמר כל מלכי מזרח ומערב וכיוצא בזה אמרו בפ"ק דברכות שכל מלכי מזרח ומערב יבנים כו' לפי שכל יישוב העולם הוא מקצה המזרח עד קצה המערב אבל מצפון ומדרום מסוף היישוב מקצים מקצה הקיילי עד חוג השגלי והוא כמו מ"ד מעלות לדעת התוכניים ואולי מה שאמר משכימין לפתחו כו' לפי שלגבי דוד אמרו במלכי מזרח ומערב שהיו יבנים כו' ולא היו לייתי ליה להשכים ללמוד עמו בדרכי החכמה כדכתיב אעירה שחר כמפורש שם אבל אברהם היה מופלג כ"כ בחכמה זו עד שכולם היו לייתי ליה להשכים על פתחי בתי מדרשות שלו לשאול ממנו עצה ורוב התבונה והתבונה : ומ"ש רשב"י אבן טובה כו' · לפי שיש בענין רפואת הגופות לתליים דברים סגוליים ויש רפואות טבעיות לפי החולה אם קר ואם חם ולח ויבש ואברהם אבינו ידע בכל גם רפואות סגוליים וזו היא האבן טובה שהיא דבר סגוליי שכל חולה היה מתרפא ממנו בדברים סגוליים וכשמת אברהם נגנז עמו אותן הדברים הסגוליים ואפשר שהוא כדי שיהא לב האדם נכנע לבקש רחמים ממנו ית' כעין שאמרו פרק מקום שנהגו בחזקיהו שהודו לו על שגנז ספר הרפואות : ואמר אבל עדיין הגיח חכמת הרפואה זו על הטבע והוא שאמר שתלאה בגלגל החמה כי בחמה תלויים המקרים הטבעיים שהם קר וחם ולח ויבש לפי ריחוקה וקירובה לנו בד' עתי השנה אשר מזה יעלו ויבואו חולי ורפואי האדם כדמסיק אידלא יומא אידלא קלירה ועיין הכונה בזה בע"י בשם הרשב"א ויש מקשים בזה לפי התירוץ של התוס' דהכא בחולה של מכה איירי למה לא היה אברהם מתרפא באבן טוב זה בתחלה מן המילה ובעל אמרי נועם תירץ דמילה הוא כחולצת בי בנים וכו' עכ"ל והוא דחוק ונראה דאע"ג דניתן רשות לאדם להתרפאות ממדת המימות לבקש רחמי שמיא לא הוה דרשינן כלל וה' בירך את אברהם בכל לדרשה זו אלא כאינך תנאי מדרשות אחרנייתא וק"ל : אלא מעשה ויקברו אותו עשו ויעקב מ"מ לא קחשיב להו דרך חכמתן כו' · וה"ת הא בפרק בן סורר גבי שם ואברהם מסיק דהא הכתוב למחשבינהו דרך חכמתן כו' וי"ל דהתם בהנהו קראי ויולד נח את שם וגו' וכתיב תרח הוליד את אברם וגו' שהכתובים באו לייחס לידתן אמרינן שפיר דלפי דרך חכמתן ייחסינהו מבא"כ הכא דלא איירי קראי בייחום לידתן ופי"ל דאי הוה כתיב הכא ויקברו אותו יעקב ועשו כדרך חכמתן לא הוה ידעינן בישמעאל שעשה תשובה שהיינו אומרים ביה נמי דחשבינהו דרך חכמתן אבל מדכתיב גבי קבורת יצחק עשו ויעקב בניו ולא חשיב להו דרך חכמתן אית לן למימר נמי בקבורת אברהם דלאו דרך חכמתן חשיב להו אלא דאדבוריה אדבריה כו' וק"ל : ג' הטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב · מבואר כי העוה"ז הוא עולם ההווה והספסד וא"ל על ברכותיו וטובותיו של כ"א בברכות שהם מעין עוה"ב שכולו טוב ואינו חסר מכל טוב ומטעם זה אמר נמי שלא שלט בהן יצה"ר מעין עוה"ב שאין בו יצה"ר וכן מה שאמר לקמן שלא שלט בהן מלאך המות הוא מעין עולם הבא כדכתיב בלע המות לנצח וגו' וכן הך דלא שלטה בהן רמה שלא נתהוה בהן הספסד ההוה בעולם הזה והכל בכלל ברכת כל ומ"ש בהדדי מתניין הכא וכתבו התוס' שלא שלט בהן יצר הרע אין לפרש כו' כיון שעבר אדם רוב שנותיו כו' ה"נ כיון שראה הקב"ה כו' קיימא הקב"ה מכאן ואילך שלא ישלוט בהן יצה"ר עכ"ל ואין להקשות מדוד במעשה דבת שבע ואוריה דמסיק פרק במה בהמה דלא חטא בזה מיהו מהא דקאמר פרק במה בהמה שקבל דוד לשון הרע וזה היה אחר רוב שנותיו קשה וי"ל דילר הרע שאמר כאן היינו יצרא דע"ז ועריות כהסיא דפ' ד' מיתות דבעו רחמי איצרא דע"ז ואח"כ איצרא דעבירה :

ה"א דף יז ע"א אתיא שם ט' · כתב הרא"ם פרשת חקת דאתיא שם שם מאהרן כדאיתא בשילהי דמ"ק דאל"כ תרי זמני שם במרים ל"ל עכ"ל התימה ממה שהניח לשון הגמרא דקאמר הכא ובמ"ק דאתיא שם שם ממשה ולא אמרו מאהרן כדאיתא בשילהי דמ"ק דאל"כ תרי זמני שם במרים ל"ל זה אינו דהא ר"א דהוא גופא מגה דשמעתא קאמר התם במ"ק דתרי זימני שם במרים אילטריך לסמוך למיתה קבורה גבי נשים וע"כ הנראה אע"ג דשם גבי אהרן מוקדם בקרא לא נקט לה משום דלא הוה ג"ש מופנה אפילו מצד אחד ואין למדין ממנה דשם גבי אהרן אילטריך לגופיה דקאי אהר ההר דכתיב בההוא ענינא ואי לאו הכי לא הוה ידעינן דמת בהר ההר וכן גבי מרים דכתיב וישב העם בקדש ותמת שם אילטריך לגופיה דאי לא הוה כתיב שם לא הוה ידעינן דמתה בקדש דבקדש דקרא על ישיבת העם קאי ושם בתרא אילטריך לסמוך למיתה קבורה אך שם דמשה מופנה הוא דכתיב וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב וגו' דא"כ לא הוה כתיב שם שפיר הוה ידעינן דבארץ מואב אומתה קאי ודו"ק : ז' לא שלטה בהן רמה ט' ופרש"י כדאמרן ממתו ע"פ השכינה ואין רמה כו' · ע"ש אע"ג דבנימין לא חשיב ליה נפיל בהנהו דלא שלט מלאך המות מ"מ ידידות השכינה היתה מגלת עליו מן הרמה וכתבו התוס' תימה לרשב"א דכולהו

לדיקים נמי ט' ע"ש ולא נראה לו לחלק בין ריקוב בשר דהכא כתיב אף בשרי ישכון ובין ריקוב עלמות דהתם משמע בהך עובדא דפ' שואל בההי בר יאסיה דא"ל ליקום מר לגויה דביתא כו' שגם הבשר לא היה נרקב לפי שלא היה בו קנאה וק"ל : ובי בת נחש היא והלא ט' · בת מי שמת בעטיו של נחש ונראה שנרמז דבר זה בכאן דמהאי קרא קדרשינן ביבמות יתרא הישמעאלי מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר ט' מואבי ולא מואבית ורמז לנו בהאי קרא דיתרא ישראלי היה ומה דאה בתחלה להכנס עצמו בספק זה ליטא בת ישי כדקאמר התם מי זה העלם הלכה זו נתעלמה מהם ואמר כי נאה בו ובמעלתו שלשלת יוחסין כמו שהעיד עליו המקרא שלא מת אלא בעטיו של נחש וק"ל :

לא יחפור פרק שני

דף יז תוס' בד"ה לא שיח כו' אבל הנך דלא עמיקי כו' ואי תנא הני ה"א דבור ושיח דעמיקי כו' עכ"ל וליכא לאקשויי בגמרא נמי גבי אמת המים ונברכת דאי תנא אמת המים משום דקביעא ואי תנא נברכת משום דקוו וקיימי בחד מהנך סברות הוי סגי כי הכא די"ל כיון דע"כ תנא בור ודאי דליכא למטעי בהנהו דבעי טפי דלא עדיפי מבור דקביעא וקוו וקיימי ולהכי בעי התם שני סברות וק"ל : בד"ה סלעים אבנים ט' ולא סלעי נחושת כו' אית תנא תני טומנין כו' עכ"ל לכאורה שהתוס' מקיים פרש"י שטעם הרחקת הסלעים משום הבלא הוא אבל לפי גירסת נוסח ירושלמי שלפנינו דטומנין בשל נחושת ואין טומנין בשל כסף א"כ לא תקשי להו מידי לפרש הכא סלעים של נחושת ולפר"ח ע"פ הירושלמי לקמן בתוס' בד"ה משום דמשתכי דבסלעים של אבנים נמי לאו טעמא משום הבלא אלא שמחלידין ומעלין עפר היחוש בקרקע ניחא ודו"ק : ע"ב בד"ה בכותל בורו ט' גירסתו דוחקתו אבל אין נראה כו' עכ"ל ורש"י גופיה סותר דבריו דהכא שפירש לקמן גבי אלא לאביי קשיא כו' וע"כ לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו כו' עכ"ל דמשמע מדבריו שם דאי לא הוה תנא אלא מבורו לא הוה שמעינן הרחקה מכותל וק"ל : בא"ד ומיהו יש לייסב הגירסא ופריך אליבא דאביי כו' עכ"ל נראה מדבריהם דאף לאותה גירסא ל"ג אלא וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו וכן מוכח בדבריהם דלעיל דהשתא קאמרי דאיכא לפרושי ביה דששה טפחים קאמר וק"ל : בד"ה אביי אמר כו' וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן כו' עכ"ל ולרבא דאינו סומך ובעי הרחקה שלשה טפחים שהוא כותל בורו ודאי דצריך להרחיק בעל האילן שלא יקלקלו שרשיו כותל בור של חבירו שהוא בגבול חבירו אבל לאביי הרי מפסיד מגבול עלמו שלריך להרחיק עשרים וחמשה אמות ממיצר שלו שלא יקלקל כותל בור חבירו שבגבולו ודו"ק : בד"ה ה"ג בספרים ט' אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה כו' עכ"ל ומיהו אע"ג דידע סברא דאיכא לארחוקי טפי בבא בידים לא ניחא ליה לשנויי הכי בא בידים שהוא דהספר נומר להך גירסא דאין נראה לו להתלמודא לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים וק"ל :

דף יח גמרא דהני קשו לכותל כו' מהרש"ל הגיה דהבל קשה לכותל אבל בכל הספרים וברי"ף ובנ"י גרסינן דהני קשו לכותל וע"כ לאו כולהו מטעם הבל הם דהא סלעים לפר"ח לקמן בתוס' בד"ה דמשתכי לאו משום הבלא היא אלא שמחלידין הקרקע ע"ש וק"ל : שם דיקא נמי דקתני היה גדר בנתיים זה סומך לגדר מכאן כו' מהרש"ל הגיה תא שמע היה גדר ט' ה"ג בלוגמא א"ה כו' עכ"ל ובכל הספרים ישנים

מהר"ם
לא יחפור פרק שני

דף יז ע"א תוס' ד"ה לא יחפור כל הני מיירי · אית בהו מיא וכו' ר"ל ודלא כדמשמע מפירוש רש"י דכתב הטעם משום דההפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור דמשמע מדבריו דאיירי אפילו בלא מיא : בא"ד וטעמא משום מתונתא כדאמר בגמרא ר"ל לקמן בדף י"ט גבי הא דאבעיא לן וסד בסיד תנן א"ד או סד בסיד תנו דבעי למפשט מדלא ערבינהו תנא בבי דמתני' קאמר משום דלא דמי האי הזיקא להאי הזיקא רישא הזיקא דמתונתא סיפא הזיקא דהבלא : ד"ה לא שיח ולא מערה הוא הדין חריצין ונעיצין . ולא הוצרך למיתנינהו דמבור שמעינן להו דמדקתני בור הוא הדין להני והא דנקט ותני שיח ומערה בהדיא משום דרגיל לשנותן בכל מקום בהדי בור ואמת המים ונברכת הכובסים ר"ל דנקט לתרוייהו אע"ג דלא דגיל לשנותן בהדי בור אצטריך להו בגמרא ומיהו הא לא מפרש וכו' ר"ל דהגמ' לא עשה צריכותא אלא אהא דלא הוי שמעינן נברכת מאמת המים ולא אמת המים מנברכת אבל אינו מתורץ באותו צריכותא הא דקשיא לן דלא ליתנינהו כלל לא אמת המים ולא נברכת והיא שמעינן להו נמי מבור ותירצו התוס' דמצי למימר וכו' ולכך אצטריך למתני בור ואצטריך למתני נמי הני תרתי אמת המים ונברכת ולא קשיא והא דאצטריך בגמרא האי צריכותא אי תני אמת המים משום דקביע וכו' ואי תני נברכת משום דקוו וקיימי ולא קא עביד האיך צריכותא של התוס' ובחד צד של הצריכותא הוי סגי וה"ל למימר הכי אי תני אמת המים משום דקביע ולכך בעי הרחקה שלשה טפחים אבל נברכת דלא קביע הוה אמינא דלא בעי הרחקת שלשה טפחים ואי תני נברכת הוה אמינא נברכת דלא קביע סגי בהרחקת שלשה די"ל דלא נוכל למימר הכי דבור יוכיח דהוא קבוע ואפילו הכי סגי בהרחקת ג' טפחים אבל יש להקשות על התוס' אמאי לא עבדו הצריכותא של הגמ' דהא פשוט הוא דבור ושיח תרוייהו איתניהו בהו קביע וגם קוו וקיימו וא"כ הוה להו להתוס' לתרץ דהני תרתי אמת המים ונברכת לא הוה שמעינן מבור משום דבור הוי קביע וגם קוו וקיימו ובהני תרתי לית בכל אחד כ"א חדא מנייהו הוה אמינא דלא בעו הרחקת ג' טפחים ואי תנא הני תרתי הוי אמינא דבור ושיח דהוו קביעי וקוו וקיימי לא סגי להו בהרחקת שלשה טפחים וי"ל דניהא להו להתוס' למנקט דבור ושיח עמיקי טפי משא"כ בשום חד מהני תרתי וק"ל : ד"ה וסד בסיד וכו' וא"כ תפשוט דברישא וסד בסיד תנן וכו' : ר"ל הא דתנן ברישא וסד בסיד הוי פירושו דבעי תרווייהו הרחקה וגם סד בסיד מדלא קתני או סד כמו בסיפא אלא ודאי גם בסיפא לא גרים או ולכך בעי בגמ' שפיר הי"אל וגם בסיפא לא תני התנא או ואפי' הכי פשוט הוא דהוי פירושו או סד בסיד דבחדא מנייהו סגי בהרחקה לחוד או בסיד לחוד אם כן ברישא נמי אע"ג דלא תני או הוי נמי פירושו או סד בסיד כמו בסיפא או דלמא ברישא חמירא טפי ובעי תרווייהו הרחקת וגם סיד וקאמרי התוס' הא דפשיטא לן וכו' ר"ל וכי תימא דהכל מעטא מאי כיון דגם בסיפא לא גרסי' או אמאי פשיטא ליה דבסיפא הוי פירושו אי סד בסיד טפי מברישא ותירצו היינו משום דבסיפא אין ההיזק כל כך מרובה וכו' וק"ל אבל ברש"י משמע לקמן בגמרא דבסיפא גרים או ע"ש : ע"ב גמרא פתח בבור ומסיים בכותל ליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו וכו' . ובסמוך איתא בספרים לפי גירסת רש"י וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו כד מעיינת שפיר בתוס' חדא מנייהו מיותר דלפי גירסת רש"י דלא גרים האי לייבי דלעיל בקושיא דפתח בבור אלא בסמוך גרים לה בתר דמשני מכותל בורו שנינו ולפי סברת התוס' לעיל בתחלת הקושיא יש לגרום וליתני וכו' אבל בתר דשני מכותל בורו שנינו לא גרסי וליתני וכו' : שם איכא דאמרי ואתמר עלה אמר אביי וכו' . ר"ל דאיכא דאמרי דהמקשה שהקשה תנן לא יחפור וכו' סיים מלתיה ואתמר עלה וכו' והקשה מדאתמר עלה על אביי גופיה וק"ל : רש"י ד"ה הא קמ"ל במאי דקתני מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל השלשה טפחים וכו' רצונו לומר דכל אותו שיעור קרקע המפסיק בין הבור ובין המיצר הוא נקרא כותל הבור ומדקתני מתני' מכותל בורו של חבירו דהיינו הראשון שמע מינה שגם הראשון אסור לו לסמוך בורו להמיצר רק חייב להניח הפסק והרחקה שהיא כותל בין בורו ובין המיצר כמו השני ומסתמא אותה התרחקה שמחייב הראשון להרחיק מן המיצר הוא שלשה טפחים כשיעור הרחקה של השני וכל אותה ההרחקה שהרחיק הראשון מהלך ריי"ח עד המיצר דהיינו שלשה טפחים קרי התנא כותל בורו של ראשון שמע מינה דשיעור כל כותל בור הוא ג' טפחים זהו כוונתו של רש"י הגם שאין זה לשונו ממש : (בא"ד) בד"ה וג"מ למו"ם ואם תאמר מנא לן שהכותל ראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר וכו' ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ וכו' אריכות לשון זה אינו מסגנונו ודרכו של רש"י וגם הקושיא [illegible] זה דברי מותר הן דהיינו הך דפרכת הגמ' לאביי בשמעתין בסמוך באיכא דאמרי ומשני אמר לך אביי מתניתין שבאו להפור בבת אחת לכן אני אומר שאין לשון זה מפי רש"י רק הוא איזה תגה"ת שהגיה איזה תלמיד כמו שנמצא כמה פעמים לעיל בפ"ק כמה הגהות ברש"י : ד"ה הא אתמר עלה דמכותל בור שנינו ולמדנו בה שאף הראשון שהוזקק להרחיק וכו' . יש מקשין לשון רש"י דידיה אדידיה דהכא משמע מדבריו דלא שמענו שאף הראשון הוזקק להרחיק אלא מהא דאוקמא מכותל בורו ולעיל פי' רש"י וליתני מבורו של חברו ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו וכו' משמע מדבריו דאפי' לא הוה קתני כותל אלא מבורו הוה ידעינן שפיר דהראשון צריך להרחיק וא"כ דבריו סותרין אהדדי וכן ראיתי בתשובות בן לב שהקשה קושיא זו ולי נראה דאין זה קושיא כלל דלא פי' רש"י לעיל דשמעינן מבורו דהראשון חייב להרחיק אלא דאם הרחיק בורו מן המיצר חייב השני להרחיק בורו שלשה טפחים מכותל בורו של ראשון ולא מחלל בורו דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום וכו' אלא שיש להקשות לפירוש רש"י א"כ מאי פריך וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ולא ליתני כותל דלמא הא גופא דגם הראשון חייב להרחיק אתא לאשמועינן בהא דקתני כותל הלא קושיא זו כבר הקשו התוס' בד"ה בכותל בורו : תוס' ד"ה מכותל בורו שנינו וכו' גירסת ספרו דהקשו וכו' וא"כ צריך לשנות מכותל לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי שצריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים וכו' . ר"ל גירסת ספרו של רש"י שהיה הגירסא כתובת בספרים שלו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו בתר דשני מכותל בורו שנינו דוחקו לפרש כן אבל אין נראה פירושו ואין לגרוס כן דהא בתר דשני מכותל בורו שנינו לא שייך לאקשויי תו וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו דהא השתא צריך למיתני כותל לרבא לאשמועי' דגם הראשון אינו סומך למיצר ולאביי דמוקי לה במסקנא דבאו לחפור בבת אחת אצטריך למיתני כותל לאשמועינן דבבאו בבת אחת כל אחד צריך להרחיק שלשה טפחים משום דבעינן הרחקה בין שני בורות ששה טפחים : בא"ד ומיהו יש לישב הגירסא ופריך אליבית דאביי וכו' . משמע דאפי' לפי' זה לא גרסינן וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים כמו שהוא בספרים שלפנינו אלא הכי גרסינן וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ותו לא ולהכי כתבו התוס' דיש לישב דר"ל דפריך המקשה דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים ולא ליתני כותל דהא לאביי אם לא באו בבת אחת אלא הראשון בא מתחלה לבורו הוא סומך למיצר ממש ואחר כך כשבא השני לחפור גם הוא בור צריך להרחיק מבורו של ראשון ששה טפחים לכך פריך לא ליתני כותל אלא ליתני לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו וכו' אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ששה טפחים וממילא הוה ידעינן דכשבאים לחפור שניהם בבת אחת זה מרחיק שלשה טפחים וזה מרחיק שלשה טפחים דבמה דקתני כותל בורו דאשמועינן בזה שהראשון נ"כ הניח כותל ג' טפחים דהיינו כשבאים לחפור בבת אחת אין בזה שום חדוש כי אם הא דשמעינן מינה דבעינן הרחק בין שני הבורות ששה טפחים א"כ ליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו ששה טפחים ודין דבאו בבת אחת ממילא נשמע מינה ומשני דלהכי קתני כותל דשמעינן מינה דגם הראשון הרחיק ג' טפחים דהיינו כשבאו בבת אחת נקרא כותל דקמ"ל דסתם כותל בור ג' טפחים ונפקא מינה למקח וממכר : ד"ה למאי נפקא מינה וכו' הך נפקותא לא אצטריך לרבא וכו' . ר"ל אפילו לגירסת התוס' דלא גרסינן וליתני אלא א"כ הרחיק מבורו אלא גרסינן מכותל בורו שנינו ולמאי נפקא מינה וכו' ולשנויא דמשני מכותל בורו אתי שפיר בין לרבא בין לאביי דלרבא אשמועינן דגם הראשון אסור לו לסמוך ולאביי דאיירי דבאו שניהם בבת אחת ואתא לאשמועינן שצריך הרחקה בין שני בורות ששה טפחים מ"מ הוקשה להגמ' דלאביי למאי נפקא מינה קתני כותל דאי לאשמועינן דבעי הרחקה ששה טפחים ליתני אא"כ הרחיק מבורו של חברו ששה טפחים ועל זה קאי למקח וממכר ואע"פ דאין קושיא זו בהדיא בגמ' לפי גירסת התוס' מ"מ רמוזה היא במאי דקאמר למאי נפקא מינה וכו' אבל לרבא לא אצטריך למימר הך נפקותא כלל והשתא לפי זה אתיא כל סוגיא זו לפי המסקנא דלקמן : ד"ה מרחיקין את הגפת וכו' וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דר' יוסי וכו' . ר"ל דהא דקאמר לעיל ורבא אמר אינו סומך ואפי' לר' יוסי וכו' הכי קאמר לא מבעיא לרבנן פשיטא דאינו סומך בלאו האי טעמא משום דגם גבי אילן סבירא להו לרבנן דאפי' לא קדם הבור לאילן אלא שבעל האילן בא לנטוע האילן עד שלא היה הבור כאן אפי' הכי צריך להרחיק ואע"ג דקתני במלתייהו דרבנן מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה לאו דוקא דאיכא בור אלא אפילו ליכא בור נמי כדמשני לקמן בסמוך אלא אפי' לר' יוסי דאמר בהדיא אע"פ שהבור קודם לאילן לא יקוץ שזה חופר בשלו וזה נוטע בשלו אפי' הכי הכא מודה דאפי' הראשון לא יסמוך משום דשאני התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו וכו' :

דף יח ע"א גמ' ת"ש לא ימע אדם וכו' הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא ת"ש היה גדר בינתיים וכו' זה סומך לגדר מכאן ה"ג דמפסיק צונמא א"ה אימא סיפא וכו' זאת היא הגירסא הנכונה בגמ' ובספרים

חכמת שלמה

דף יז ע"א גמרא אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ומרים כדאמרן בנימין ט' כנ"ל: תוס' בד"ה שלא שלטה כו' נ"ל שזה לא שלטה בהן יצה"ר אין לפרש כו' :

לא יחפור פרק שני

תוס' בד"ה כליא כו' ספת ומתמלטיהו מילר ועולה כנ"ל : ע"ב גמ' ליתני אלא א"כ הרחיק מבור של חבירו ג"ט כל זה נמחק : שם סלע הכא בידים כו' נ"ב פירוש סלע מרופף שא"ל כלי ברזל לחתכו אלא אדם בידים חופר בו ערוך : תוס' בד"ה ה"ג כו' בסיד וקשה לאביי כו' כנ"ל :

דף יח ע"א גמ' דמפסיק צונמא ת"ש היה גדר כו' כן הוא בס"א שם גדר מכאן הכא נמי בצונמא א' הכי כו' כן הוא בס"א : רש"י בד"ה דירה כו' ואין לנו לאסור דירתו כו' כנ"ל . תוס'

איכא הגירסא דיקא נמי כו' ונראה לפרש דה"ק דיקא נמי דקא לאביי ז"ל דאיירי בצונמא מדקתני בהך ברייתא היה גדר בינתיים זה סומך לגדר כו' ששם התנא דבריו בשניהם סותים ומיירי בשדה לבן ולאו עסקינן שבעל השדה סמך מתחלה ואח"כ סמך בעל האילן ולאו לא איירי בצונמא הכי השני שהוא בעל האילן הוא המזיק וצריך להרחיק אף לאביי ומיהו לפי מה שפירשו התוס' לקמן בסוף פרקין דלא איירי בשדה לבן אלא בין אילנות ובניכם לגפנים אבל בין אילן לזרעים בעי שפוי ליכא לאוכחי מידי וי"ל דאף לפירושם תלמודא דהכא ס"ל דמיירי נמי בזרעים וכדבעי נמי למימר לקמן רבא בר רב חנן וק"ל : שם א"ה לימא מסייעא ליה ר' יוסי מתיר בחרדל ותני עלה מפני כו' כל"ל וכ"ה בדברי בעל המאור ע"ש וק"ל : תוס' בד"ה דיקא נמי כו' ותימה דלעולם בכל הרחקות נמי מותר לסמוך כו' דלאו"ג ניחא גירי דיליה כו' עכ"ל וליכא לתרוצי דמ"מ משמע לא לאשמועינן האי מידושא בבור דהוא גירי דיליה לר' יוסי כמו שכתבו התוס' בר"פ דהא לא קאמרי התם הכי אלא לרבא אבל לאביי דקיימינן הכא קאמרינן דליכא דיוקא דלית ליה הך סברא דבור הוא גירי דיליה וק"ל : ע"ב בד"ה ואי לא סמיך כו' ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזיקי כו' עכ"ל הוכרח לפרש כן בדברי המקשה דקס"ד לכ"ע דדבורים נמי מזיקי וכן פירשו לקמן קושית א"ה כו' והיינו מדפריך לקמן מכלל דר"י סבר על הניזק כו' דמשמע דהשתא משמעינן ליה מרבנן שהדבורים אינן מזיקים כו' כמ"ש התוס' לקמן לשיטת רש"י ז"ל וק"ל : בא"ד היכי משכחת לה כו' ולר"י לא ירחיק כלל דכיון דתרוייהו מזקי כו' להרחיק חצי ההרחקה כו' עכ"ל וכ"ל דלא הסיק תלמודא הכי אדעתיה הא דמסיק לעיל לרבא לפלוגי לר"י בין שאר מזיקין לבור דאינו סומך משום דכל מרא ומרא כו' דהא לא אסיק אדעתיה כלל הך דר"י דזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו וכ"ל דהכא לר"י נמי לא כמזיק להרחיק וק"ל : בא"ד ה"מ אילן שעומד לעמוד שנים רבות כו' עכ"ל וטייהו דוקא בסמכו בהיתר אבל לסמוך לכתחלה ודאי דליכא לפלוגי בין שאר מזיקין ולאילן ולכך פריך שפיר לקמן וסבר ר"י על הניזק כו' וזה נוטע בתוך שלו דהכא לא שייך הפסד מרובה דלא יטע ולא יפסיד וק"ל : בא"ד וצריך בעל הדבורים להרחיק כל ההרחקה כיון כו' עכ"ל הוכרחו לומר כן לדברי המתרץ דצריך בעל הדבורים להרחיק כל ההרחקה ולא שנאמר לר"י שגם בעל החרדל יסמוך ולא ירחיק כרבנן דהכי מפרש לה המקשה משום דא"כ ה"ל לאוקמי שפיר בפשיטות כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח כו' כמ"ש התוס' בסמוך מיהו ק"ק דהיכא לפרושי בלוקח א' שעשה שניהם בשדהו בלא הרחקה ומכר החרדל לאחר והניח הדבורים לעצמו או שמכר לאחר הדבורים דהשתא תרווייהו סמכו בהיתר ושניהן אין צריכין להרחיק כסברת המקשה וי"ל ליישב דלא בעי לפרושי הכי דודאי אין אחד עושה שניהם בשדהו בלא הרחקה כיון שמזיקין זה את זה וק"ל : בא"ד א"ה מאי טעמא כו' אפילו משרה וירק כיון שנעשית המשרה בהיתר כו' כמו גבי אילן ובור כו' עכ"ל דליכא למימר דמשום הכי פליג בדבורים וחרדל לאשמועינן דבעל הדבורים צריך להרחיק כל ההרחקה מה שאין כן במשרה וירק דהך מלתא לא משתמע ממלתיה דר' יוסי אלא דקאמר ר"י מתיר בחרדל דהיינו דבעל החרדל לא בעי להרחיק וא"כ הך מלתא שפיר ה"מ לאשמועינן במשרה וירק דלא בעי בעל המשרה להרחיק וק"ל : בד"ה מכלל דסבר ר"י כו' וי"ל שהמקשה הראשון הוה ידע כו' עכ"ל אין זה מוכרח דהא איכא למימר דהמקשה הראשון סבר דפליגי בהכי כמו לשיטת רש"י ומקשה השני סבר דאין סברא כלל דליפלגו בהכי כמו שכתבו התוס' אלא דלית לן למימר דשני המקשין פליגי בהך סברא כיון דאיכא למימר דהמקשה הראשון ידע המסקנא דדבורים לא מזקו לרבנן ודו"ק : בד"ה וסבר ר"י על כו' וק"ל מה הוצרך לחלק בדוחק בין לוקח אילן ללוקח המשרה כו' עכ"ל למאי דמסיק לר"י על הניזק להרחיק עצמו ודאי מצינן לאוקמי פלוגתייהו בחרדל ודבורים שפיר בלא לוקח ובעל דבורים סמך תחלה וצריך בעל החרדל להרחיק לרבנן ולר"י אינו צריך כדקאמר וזה נוטע בשלו מ"מ כיון דעד דמסיק הכי ופריך מר' יוסי ולא הוה קשיא ליה לרבנן מאילן ע"כ דמפליג בין לוקח אילן ללוקח משרה אבל לשיטת ר"ח ורבינו תם לא איצטריך לן לפלוגי כלל בהכי ורב פפא נמי דמוקי לה בלוקח גם לשיטת ר"ח ורבינו תם נמי לא מפליג בהכי והא פרכינן ליה אי בלוקח מאי טעמא דרבנן דר"ל דמ"ש הוא מאילן ובור ועוד נראה למסקנא נמי לשיטת רש"י למאי דקאמר ר"י אלא לדידכו כו' אלא חרדל ודבורים תרווייהו מזקי ע"כ דלא פליג ר"י עלייהו אלא בלוקח ואיצטריך לן לחלק בין אילן למשרה ודו"ק :

דף יט בד"ה המבריך את כו' והא פירוקא מלא ר"י בירושלמי כו' עכ"ל דהכי איתא שם לא יביא זרע עליה הא מן הלד מותר במה אנן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפי' שאר כל האילן כו' ע"ש ומהרש"ל הגיה בתוס' האי פירוקא מלא כו' ואין לורך וק"ל : **ע"ב** בד"ה מאי איריא כו' השתא סלקא דעתך כו' משום דאית ביה תרתי כו' עכ"ל ליכא דאפילו דחקם לפרש דאית ברקיק תרתי דאם לא

חכמת שלמה

תוס' בד"ה היו שרשיו כו' דמים וכזה לא כו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה ור"י לא כו' ובלוקח ולא היה צריך כו' לא יצטרך לומר דלרבנן כו' כצ"ל : **אתר** ד"ה ואי לא כו' נ"ל ד"ה וסבר רבי יוסי כו' ואח"כ ד"ה מכלל דסבר כו' וג' דבורים שאנו נ"ל ד"א ואח"כ ד"ה לגלוגי חרדל כו' : **בא"ד** אי סמיך פליגי כו' כצ"ל :
דף יט ע"ב תוס' בד"ה רואין כל כו' כנדנך שהוא כו' נ"ב פירוש לות של עץ או של אבן :
תוס'

מהר"ם

ובספרים שלפנינו כתוב דיקא נמי דקתני היה גדר וכו' ואינו מיושב אע"ג ששמעתי בשם חדושי הרמב"ן שמישב גירסא זו דהוי כמו ולימעמיך כלומר שהתרצן אומר למקשן דאתה בעצמך מודה בדבר דאיירי במפסיק צונמא דאם לא כן מפני מה לא תקשה מסיפא דקתני בהדיא היה גדר מכאן וכו' ולא היית צריך לאתויי הברייתא: דתני עלה ארבע אמות שאמרו וכו' אבל פירוש דחוק הוא ע"כ נראה למחוק הדיקא נמי וכו' : **תוס'** ד"ה הא ליכא אוצר עביד הוה מצי לשנויי הוא הדין כי ליכא לא סמיך וכו'. מקשין העולם היאך כתבו התוס' דהוה מצי לשנויי דהוא הדין כי ליכא אוצר לא סמיך הא מסיים התרצן דיקא נמי ותני עלה וכו' דקתני בהדיא בברייתא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ואין זה קושיא דהכי נמי קאמרו התוס' הוה מצי לשנויי דהוא הדין כי ליכא אוצר כמו דשני כל הני פירכות דלעיל אלא האמת משני ליה דדירה שאני ולכך דוקא כי איכא אוצר אבל כי ליכא אוצר סמיך כדקתני בהדיא בברייתא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר : **ד"ה** ה"נ בלוקח וכו' דבכי האי גונא אילן קדים קרינן ביה . ולפי זה הכי פירושא דמתניתין אם הבור קודם לאילן וכו' פי' דקדם ערעור דבור קודם נטיעת האילן דהיינו בשני מצרנים שבא אחד מהם לסמוך אילן סמוך למיצר אע"ג שהשני לא חפר עדיין שום בור בשלו מכל מקום היה על האילן ערעור שלא לסומכו למיצר משום דהיום או למחר יחפור חברו בור בשלו כדרבא קוצץ וניתן דמים ואם האילן קודם דהיינו בלוקח שקדם נטיעת האילן לערעור בעל הבור לא יקוץ :

שמעתתא דחרדל ע"ב גמ' ואי דלא סמיך היכי משכחת לה וכו'. שמעתתא דא קיצר בה רש"י דבריו ואין לה שום חבור כי אם על דרך שפירשו התוס' שיטת רש"י על כן אכלול פירוש השיטה בדברים קצרים על פי שפירשו התוס' שיטת רש"י והכי פירושו ואי דלא סמיך אינש דבר היזק למיצר חברו אפילו כשאין שם עדיין דבר הניזוק כרבא היכי משכחת לה פלוגתא דרבי יוסי ורבנן דלרבנן על בעל החרדל להרחיק כל ההרחקה ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דהא כיון דנשמע מדברי ר' יוסי דשניהם מזיקים זה את זה בעל החרדל לבעל הדבורים ובעל הדבורים לבעל החרדל ולא משכחת ליה לרבא דלסמיך אחד מהן בהיתר וא"כ אפילו קדם אחד מהם וסמך חייב לסלקו והוי כאילו באו שניהם בבת אחת ועל שניהם מוטל להרחיק כל אחד חצי ההרחקה כמו גבי בור לרבא דאין חילוק בין באו שניהם בבת אחת ובין קדם אחד מהם חייב כל אחד להרחיק שלשה טפחים דבשלמא לאביי דאמר אם קדם הראשון סמיך אתי שפיר דאיירי שסמך בעל דבורים תחלה ואע"ג דסבירא ליה השתא דבעל דבורים נמי מזיק לבעל החרדל לכולי עלמא מ"מ סבירא להו לרבנן דעל המזיק השני דהיינו בעל החרדל להרחיק את כל ההרחקה כמו גבי בור לאביי דאע"ג דשניהם מזקי אהדדי ואם סמך הראשון על המיצר השני מרחיק כל הששה טפחים ור' יוסי סבר כיון דדבורים מזקי נמי להרדל ועשה בעל הדבורים קצת שלא בהוגן שסמך על המיצר שזה עתיד לזרוע החרדל אע"פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמיך מכל מקום קצת שלא כהוגן עשה בעל הדבורים ולכך גם בעל החרדל יכול לסמוך משום דאמר ליה בעל החרדל לא דייך שסמכת אצל מיצר שלי אלא שתכפני להרחיק ונהי שלא הייתי יכול לעכב על ידך מכל מקום שלא כהוגן עשית ולכך גם אני לא ארחיק אלא אסבול הזיקך וגם אתה תסבול הזיקי כמו שמפרש הרא"ש ולא דמי לבור דהתם משום דמרפיה לה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון ולכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך קשיא היכי משכחת לה דלרבנן מרחיק בעל החרדל כל ההרחקה ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפי' סמך בעל הדבורים תחלה כנזכר לעיל דלא שייך לומר אני לא ארחיק אלא אסבול היזקך וגם אתה תסבול אלא היכא שאין בעל החרדל יכול לכוף את בעל הדבורים לסלק היזקו אבל לרבא דיכול לכופו לסלק אע"פ שקדם לא היה ליה למיתני רבי יוסי מתיר בחרדל אלא חייב כל אחד להרחיק חצי ההרחקה וכן לרבנן אין על בעל החרדל להרחיק כל ההרחקה וזהו פי' המקשן אלא שיש עדיין לדקדק מה סלקא דעתיה דמקשן דפריך מר' יוסי הא ר"י ס"ל גבי אילן ובור דעל הניזק להרחיק את עצמו ואפי' היכא שהבור קודם לאילן אין בעל האילן חייב להרחיק אע"פ שהאילן מזיק לבור והבור אין מזיק לאילן כל שכן הכא שגם הדבורים מזיקים לחרדל שאין בעל החרדל חייב להרחיק ואם כן מאי פריך מרבי יוסי וי"ל דסבירא ליה השתא שגם רבי יוסי סבירא ליה דעל המזיק להרחיק מדלא פליג אלא אדבורים וחרדל ולא פליג אמשרה וירק ש"מ דגבי משרה וירק מודה רבי יוסי דבעל המשרה דהוא המזיק חייב להרחיק ולא פליג אלא בחרדל ומטעם דגם הדבורים מזקי לחרדל ובאמת היה יכול לפרוך דברי רבי יוסי אהדדי דמאי שנא משרה וירק מבור ואילן כמו דפריך בסמוך וסבר רבי יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן ר' יוסי אומר אע"פ שהבור קודם לאילן וכו' וכמו שכתבו התוס' בסמוך אהא דפריך וסבר וז"ל על מקומה הוה ליה לאקשויי וכו' אבל מ"מ גם לפי המסקנא דמסיק דר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו ואפילו משרה וירק לא בעי להרחיק אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירק וכו' אפי' הכי פריך השתא שפיר לרבא דכיון דלא סמיך היכי משכחת לה משום דהיאך קאמר רבי יוסי לרבנן לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק דגבי חרדל ודבורים דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי לא ירחיק בעל החרדל הא כיון דלרבא לא משכחת דסמיך אחד מהן בהיתר אם כן אע"ג דקדם חד מינייהו חייב לסלק וכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד להרחיק חצי ההרחקה לרבנן דאמרי על המזיק להרחיק ולא הוה ליה למיתני ורבי יוסי מתיר בחרדל ולכך קושית המקשה קושיא עכ"פ ומשני בלוקח דלאחר שזרע שם חרדל מכר חצי שדהו והלוקח העמיד שם אח"כ דבורים הלכך כיון דבעל החרדל זרע החרדל בהיתר ואח"כ בא בעל הדבורים להזיקו לכך קאמר ר"י דצריך בעל הדבורים להרחיק ולפי זה צריך לפרש רבי יוסי מתיר בחרדל דרוצה לומר דבעל החרדל א"צ להרחיק אלא בעל הדבורים שבא אחריו הוא צריך להרחיק כל ההרחקה וגם צריך לומר דאם היה איפכא שאם המוכר העמיד דבורים ואחר כך מכר חצי שדהו והלוקח זרע חרדל שאז היה ר' יוסי מתיר בדבורים והיה מחייב לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה ופריך אי בלוקח מ"ט דרבנן כיון דבעל החרדל זרע בהיתר מאי טעמא מחייבי ליה להרחיק כל ההרחקה הא אדרבה לבעל הדבורים הוה ליה לחייביה להרחיק דאיהו סמיך באיסור ומזיק לחרדל ועוד מאי טעמא דרבי יוסי דמשמע דלא פליג בכי האי גוונא דהיינו בלוקח אלא גבי דבורים וחרדל מטעם דתרווייהו מזקי אהדדי אפי' משרה וירק נמי כשהוא בכי האי גונא דעשה משרה בהיתר ואח"כ מכר חצי שדהו והלוקח זרע ירק לא יצטרך בעל המשרה להרחיק כיון דנעשית המשרה בהיתר ומשני רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק וכו' ר"ל דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל אלא החרדל הוא מזיק לדבורים ועל המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שסמך בהיתר לגמרי דהיינו שנעשה קודם שמכר שדהו ולהכי ס"ל לרבנן דעל בעל החרדל להרחיק שהוא המזיק וכן בעל המשרה שהוא המזיק חייב להרחיק אע"פ שנעשית בהיתר ואע"ג דגבי אילן היכא דנטע בהיתר כגון בלוקח כדאוקמי לעיל לרבא קאמר דלא יקוץ אפי' לרבנן אילן שאני דאיכא הפסד מרובה כמו שכתבו התוס' מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו וכו' השתא ס"ד דמקשה כיון דרבנן סברי דדבורים לא מזקי לר' יוסי נמי הדבורים ניזוקים ולא מזיקין ואפי' הכי קאמר דכיון דבעל החרדל סמך בהיתר דהיינו בלוקח אינו חייב להרחיק דהיה סבר דלא שייך לר' יוסי ורבנן לפלוגי בזה אי דבורים מזקי אי לא דאם כן במאי קמפלגי אלא ודאי בהא פליגי דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו לכך פריך אי הכי אפי' משרה וירק נמי והיה לו לחלק ג"כ לדברי רבנן גבי משרה וירק והיה יכול להקשות דהא בהדיא קתני בדברי רבי יוסי שהדבורים מזקי ג"כ לחרדל דקתני ואוכלות ליגלוגי חרדלאי והוא הדין דלרבנן הדבורים מזקי לחרדל דלא פליגי בהא אלא דניחא ליה למנקט הקושיא דאפי' משרה וירק נמי דהתחיל כבר להקשותה ומשני אלא לעולם ר"י ורבנן לא פליגי אי על הניזק או על המזיק להרחיק אלא דבהא פליגי דר"י סבר דהדבורים ג"כ מזיקים לחרדל ורבנן סברי דהדבורים הן ניזוקין ואינן מזיקין והכי קאמר להו ר"י לרבנן תינח משרה וירק וכו' דהירק לא מזיק למשרה לכן בעל המשרה חייב להרחיק אפי' בלוקח דהיינו שעשה המוכר המשרה קודם שמכר חצי השדה ואח"כ זרע הלוקח ירק אלא חרדל ודבורים דתרווייהו מזקי להדדי ולכך כשבעל החרדל זרע בהיתר דהיינו בלוקח כדלעיל היה לו לבעל הדבורים להרחיק והשיבו לו רבנן דדבורים לחרדל לא מזקי וכו' ופריך וסבר ר"י וכו' ולפי המסקנא ר"י סבר על הניזק להרחיק את עצמו אפי' היכי דהניזק קדם בהיתר והמזיק סמיך באיסור כגון גבי בור ואילן ופליג אפי' גבי משרה וירק ואפי' היכי דבעל הירק קדם והא דקתני ור"י מתיר בחרדל לא קאמר זה אלא לדבריהם דרבנן דאפי' לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק אפילו בלוקח תינח משרה וירק וכו' אבל חרדל ודבורים דתרווייהו מזקי אהדדי היכי דזורע החרדל בהיתר דהיינו בלוקח היה לכם לומר דבעל הדבוריה חייב להרחיק ולא בעל החרדל. כן היא שיטת רש"י על דרך שפירשוה התוס' וכלל העולה משיטה זו דלרבנן אליבא דרבא על המזיק להרחיק את עצמו אפילו היכי דקדם המזיק וסמיך בהיתר גמור כגון בלוקח ולר' יוסי בכל ענין על הניזק להרחיק אפי' היכי דקדם הניזק ואחר כך בא המזיק וסמיך באיסור אפילו הכי על הניזק להרחיק את עצמו ולקמן בדף כ"ה איפסקא הלכתא כרבי יוסי אלא דקאמר התם מודה ר' יוסי בגירי דיליה וכתבו התוס' לקמן בדף כ"ב בד"ה לימא תנן סתמא דלא כרבי יוסי וכו' דלא פליג ר' יוסי אכל הרחקות דמתני'' דכולן מיקרי גירי דיליה ולא פליג ר' יוסי אלא באילן ובור ומשרה וירק וכרשים| ובצלים דלא מיקרי גירי דיליה דאין ההיזק בא מיד כי אם לאחר זמן כמבואר בדברי הרא"ש ואף במשרה וירק כתב הרי"ף דאף לר' יוסי צריך להרחיק הרחקה קצת כמו שמרחיקין בור שיח ומערה ממיצר חברו אלא שאין צריך הרחקה גדולה כדי שלא יסריח הירק מן המשרה כמו שסוברין רבנן והשתא גם לפי מה דקיימא לן כר' יוסי קי"ל נמי כרבא דלא סמיך אינש היזק למיצר חברו אפילו כשאין שם דבר הניזוק דהיינו לענין הרחקות דמשניות דלעיל דמודה בהו ר' יוסי כך היא פירוש השיטה לשיטת רש"י אבל ר"ת ור"ח גרסי' אלא אמר רבינא וכו' והשתא הדר ביה ממה דאוקמא בלוקח וגם הדר מכל שנויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך ולא אתא רבא לסמוך אפילו לרבנן כי אם גבי בור משום דכל מרא ומרא מרפית לארעאי כמו שפירשו התוס' באריכות ודבור התוס' המתחיל מכלל וכו' צריך להיות אוזר סיום ד"ה וסבר וכו' והא דקאמר בד"ה מכלל וכו' וצריך לומר לפי' זה רוצה לומר לפירוש ר"ת ור"ח ורוצה לומר משום דקשה להו לפי' ר"ת כיון דלשנויא דרבינא הדר ביה מכל הני שנויי דלעיל ואם כן השתא רבא ואביי שוין בדין כולהו ולא פליגי אלא בבור ואם כן כמו דלאביי הוי ניחא ליה פלוגתא דרבי יוסי ורבנן כמו שכתבנו בתחלה בדברי המקשה שהקשה לרבא ואי דלא סמיך היכא משכחת לה אבל לאביי הוה ניחא ליה כמ"ש התוס' ואם כן מאי פריך השתא לבתר שנויא דרבינא מכלל וכו' הלא כמו דהות ניחא ליה מעיקרא לאביי ה"נ השתא לרבא לכך כתבו וצ"ל דזה שהמקשה אינו אותו המקשה שהקשה בתחלה ואי דלא סמיך וכו' והנה הארכתי ויצאתי מכלל כוונתי בחבור זה כדי להקל על המעיין שיעמוד בנקלה על כונת הרי"ף והרא"ש ויתר הפוסקים בדין זה :

דף יט ע"א גמ' צריכי דאי תנא אמת המים וכו'. עיין במה שכתבתי לעיל ריש פרקין ותמצא מבואר באריכות היטב : **תוס'** ד"ה בא בידים אין וכו' ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא וכו'. פירוש ולאותן פשיט בפשיטות מדברי ר"י דבעי הרחקה וסידה דהפשטן לא ס"ד לחלק בין בא בידים ללא בא ומשני בא בידים שאני [illegible] לה מאי קארי לה דהא ע"כ צריך לחלק בין בא בידים ללא בא דאל"כ ל"ל לתנא למיתני כלל בא בידים ומשני בא בידים אצטריכא ליה וכו' ר"ל דהוה ס"ד דמשום הכי אצטריך למתני בא בידים כדי שלא תאמר דבא בידים בעי הרחקה טפי לכך הקשו התוס' לגירסא זו דהיאך בא למפשט דבעי תרווייהו הרחקה וסידה מדקתני במלתיה דר"י וסד בסיד מאי אולמא לישנא דר"י מלישנא דמתני' וכמו דמבעיא לן אלישנא דמתני' אי ר"ל הרחקה או סידה או ר"ל דבעי תרווייהו ה"נ צריך למבעי בלישנא דר"י גופיה כיון דהשתא לא הוה ידע שום חילוק בין בא בידים ללא בא אבל לפי גירסת הספרים שלנו א"ש דהפשטן ידע שיש לחלק בין בא בידים ללא בא ומזה הוכיח ע"כ דר"י במה דקתני וסד בסיד ר"ל דבעי הרחקה וסידה דאל"כ למה נקט בא בידים אלא ודאי לאשמועינן דדוקא בא בידים בעי תרווייהו אבל לא בא בידים לא וק"ל : **ד"ה** משום דמשתכי וכו'. וה"ר מרדכי הביא ראיה מהירושלמי דגרסי' התם הכא אתמר שהסלעים מרתיחין והתם אתמר אין מרתיחין וכו' כצ"ל ור"ל דהכא ס"ל לתנא דמתני' שהסלעים מרתיחין מדקתני סלעים גבי הדברים שצריך להרחיק מן הכותל משום שמוסיפין הבל והתם בשבת ס"ל לתנא דאין מרתיחין מדלא קתני סלעים בהדי הדברים שמוסיפין הבל שאין מטמינים בהם : **ד"ה** המבריך את הגפן וכו' אע"ג שאינו רחוק ג' טפחים ויונק עם הגפן וכו' דמיירי כשזורע הצדדים ברחוק מג' טפחים מגפן היוצא וכו'. דברי התוס' נראין כסותרים זה את זה אבל כלל דבריהם הוא שמתחת הקרקע אע"ג שאינם רחוקים מהגפן ג' טפחים ויונקים הזרעים מהגפן מהקרקע המפסקת ביניהם אפ"ה מותר כיון שאין יונקין הזרעים מהגפן עצמה אבל מ"מ צריך שלמעלה מהקרקע יהיה הזרעים מעם רחוקים מהגפן שלשה טפחים כדי שלא יהא ערבוב למעלה ומשכחת לה ע"י שמבריך הגפן ומכסה באמצע בעפר אם כן ב' הקצוות של הגפן היוצאין למעלה מהקרקע הן רחוקין זה מזה כמה טפחים ולכך כשזורע באמצע שניהם מן הצד אבל חלק הגפן המכוסה בארץ יכול להיות שיהיה נראה למעלה מן הקרקע רחוק מכל קצה הגפן היוצא למעלה מן הקרקע ג' טפחים אבל הוא בתוך ג' טפחים לחלק הגפן המכוסה בארץ שזורע הזרעים בשדה קרוב אצלו ויונק עם הגפן מחלק קרקע המפסיק קצת ביניהם ואפ"ה מותר כיון שאין יונקין ממש מהגפן עצמה אבל אם בא לזרוע על גבי חלק הגפן המכוסה בארץ על גבה ממש צ"ל על גבה עפר ג' טפחים דאל"כ

יכנס

כן לא הוה ליה למימר אלא מאי איריא רקיק עבה נמי וק"ק דאימא דקושטא הוא דנקיט רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי אבל עבה ממעט והשתא לא תקשי לשמואל הנך תיובתי דמייתי מקופה ומעשבים ואם נאמר דהנך תיובתי לא קאי אדשמואל אלא אתלמודא דקאמר אפי' עבה נמי כו' ופסיקא ליה דמידי דחזי לא ממעט ניחא והוא דחוק גם רש"י לא פירש כן וע"כ נראה דסובר התלמוד דמכח הך סברא לפי שהוא רך ועשוי ליפול לחוד ודאי לית לן למימר דאינו ממעט וא"כ אף אם נצרף לזה דאינו מבטלו לית לן למימר דאינו ממעט אי אינו ממעט בלחוד אלא ע"כ משום הך סברא דאינו מבטלו לחוד אמרינן דאינו ממעט ושפיר פריך אמאי נקט מלתא דאית ביה תרתי הא אפילו עבה דלית ביה אלא חדא דהייט דאינו מבטלו אינו ממעט ודו"ק:

דף כ בד"ה היא גופה כו' אבל היכא דסותם כל החלון כי הכא דקתני חוללין כו' עכ"ל ובמסכת אהלות פי' הר"ש ובתבן וגרוגרות דבעי ביטול משום דאין סותמין הכל דהא איכא מקום קופה וחבית עכ"ל מדברי התוס' דהכא נראה דלית להו ההי סברא דהא חוללים דקתני בתבן וגרוגרות משמע להו סותם לגמרי וצ"ל לשיטת התוס' דהכא לחלק דלא קאמרינן הכי אלא בכלים היכא דסותמין הכל לא בעי ביטול אבל באוכלין אף בסותמין הכל בעי ביטול וק"ל: **בא"ד** ועוד אומר הר"ם דכלי עץ נמי שהוא מקבל טומאה כו' לא בעי ביטול כו' עכ"ל איירי נמי בסותם כל הפתח כמו שאמר הר"ם בפירוש המשנה שם אבל אינו סותם כל הפתח אינו חוצץ ובעי ביטול דהא אפי' המעמיד דבר החוצץ כגון במפתח כתבו התוס' לעיל דאינו מועיל לרבנן דר"א כיון שהוא כלי אע"פ שאינו מקבל טומאה ודו"ק: **בד"ה** בחבית כו' שהגרוגרות בולטות חוץ לפי הבית כו' ומכסות אותו לגמרי שאין נראה כלל ודייק ר"ת כו' עכ"ל נראה דליכא לפרושי שהחבית מונח על צדו ושוליו כלפי הבית שהמת מונח בו ופומיה לבר פיו אלמעלה על צדו כלפי הבית הטהור דזה הוא רחוק מן השכל שיהיו הגרוגרות בולטות למעלה ומתעקמות למטה נגד דופני החבית לכסותן מבחוץ ועוד קשה דקתני חבית מלאה גרוגרות ואי החבית מונח על צדו אי אפשר שלא יפלו הפירות ממנו קצת ואם נאמר בזה דאיירי בדרוסות מדובקות יחד ולא במפורדות א"כ לא הוה צריך רבינו תם להביא ראיה לפירושו ולדייק פירושו מפרק חבית דגרוגרות משמע דרוסות ולא מפורדות כיון דבלאו הכי ע"כ צריך להיות כן אם החבית מונח על צדו ונראה לי לפרש בדרך החביות שלהן היה פתוח מלמעלה קצת ולא כולו רק מצד אחד ופומיה לגאו ולבר דקאמר לא שהיה מונח על צדו אלא אותו צד שהפה כו' והשתא במתכת ופומיה לבר דהיינו בבית הטהור והגרוגרות מדובקות בולטות ומכס"ה למעלה שפת פה החבית ואין חבית מאהיל עליו אבל במפורדות היו נופלות ולא היו מכסות אותו לגמרי מלמעלה והו לא מידי וק"ל: **בד"ה** שעלו מאיליהן תימה כו' הלו לא מביאין ולא חוללין הזרעים כו' עכ"ל וה"ה דאיכא לאקשויי ממלח דקתני התם לא מביא ולא חוצץ והכא קתני דחוצץ במלח וי"ל דה"מ לאוקמא הך דהתם במלח אסתרוקנית כדלקמן וק"ל: **בא"ד** הקשה ר"י כו' לא בעינן מירוח כו' חבית שניקבה כו' פקקה בזמורה עד שימרח כו' עכ"ל נראה דליכא לפרושי לפי קושייתו שהבין דהתם נמי איירי בחוצץ באהל שלא תביא הטומאה למקום אחר וכפי' רש"י בפרק הגוזל ומשמע ליה דבעי התם מירוח כולה שלא ישאר בו שום נקב דאם כן תקשי ליה אבל הנהו משניות דסגיא להו בשיתמעט הטפח אפי' במשהו והיא גופה תקשי ליה דלא קאמר דבעי מירוח אלא בזמורה שספק בה אבל ברישא בחבית שסתמוה שמרים לא קאמר שימרח אותו ומאי קשיא ליה מחבית דהכא אבל ר"ל דודאי איירי התם בצמיד פתיל כפי' התוס' שם אלא דמדמה הך דהכא להתם כיון דבעי מירוח התם בזמורה הסותם הנקב שלא יכול לעמוד הזמורה יפה שם בלא מירוח ה"נ אית לן למימר הכא בחלילת אהל דדבר החוצץ וממעטו מטפח יהיה מירוח דבלא מירוח לא יכול לעמוד שם יפה ותירץ דיש לחלק בין צמיד פתיל דבעי טפי שיוכל לעמוד יפה מבחלילת אהל וכ"כ המרדכי וצריך שיוכל לעמוד בחלון בלא סמיכת ד"א ואם לאו אינו חוצץ מיהו מירוח אינו צריך וכו' ע"ש ודו"ק: **בד"ה** כיון דאיכא כו' ולא נקט בהמה גופה דאי חזי לטיולי שקיל כו' עכ"ל דבחלון לא חזיא ליה לטיולי בבהמה כו' ושקיל לה מהתם לטייל עמה אבל בעוף שבכן כולה בחלון י"ל דמיירי דלא חזיא לטיולי ביה ומיהו לא חזיא נמי לכלבים דמיירי כעין קלניתא דלית ביה כזית בשר כדאמרינן בפ' ג"ה וק"ל: **ע"ב** בד"ה תנור דידן כבירה דנחתומין כו' של נחתומין היו כולן שוות כו' וכ"מ למקה כו' עכ"ל מדתלה תנור דידן בכירה דנחתומין ולא קאמר תנור דידן וכירה דנחתומין שוין למדו לומר כן דהתנור כ"א כו' אבל בכירה דנחתומין פסיקא ליה היאך היה גדול ותלה בו תנור דידן וק"ל:

דף כא בד"ה ולמדתם אותם ולמדתם אתם י"ס דל"ג כו' משמע מעצמכם עכ"ל נראה מדבריהם לפי גירסתם דלא במצות האב קמיירי כפי' רש"י דהך מלתא מפורש בקרא ולמדתם אותם את בניכם כדאמרינן בפ"ק דקדושין האב חייב ללמדו תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם אלא באין לו אב קמיירי דחייב ללמוד את עצמו כדאמרינן נמי התם דמיחייב איהו למגמר נפשיה דכתיב ולמדתם ופי' רש"י שם קרא אחרינא הוא ולמדתם אותם ושמרתם וגו' ע"ש וה"ק הכא דאין לו אב לא היה למד תורה שלא היו מלמדין אותו אחרים מאי דרוש ולמדתם אתם שכ"א חייב ללמוד עצמו ולא אחרים וכן י"ל לגירסת דולמדתם משמע מעצמכם וק"ל: **בד"ה** וגרדי וא"ת ומ"ש כו' וא"ת הא אמרינן בסמוך כו' ולקמן נמי תניא עושה אדם חנות כו' עכ"ל יש לדקדק למאי דס"ד השתא דההיא דעושה אדם חנות מיירי נמי באותו חצר תקשי להו בפשיטות ממתני' דחנות שבחצר יכול למחות כו' ונראה שהתוס' כבר אסקי אדעתייהו במתני' לחלק בין חנות שבחצר כו' דרישא דמיירי שבאין לקנות מן החנות דיש נכנסין ויוצאין טובא ובין פטים וריחים דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו כו' כמ"ש התוס' לעיל במתני' אבל לא אסקי אכתי אדעתייהו לחלק הכא בין אומן זה לאומן אחר ולכך הקשו הכא מעיקרא מריחים ופטים אגרדי והשתא מההיא דלקמן עושה אדם חנות בצד כו' לא קשיא להו נמי אחנות דמתני' דהכא דאיכא לאוקמא נמי בכה"ג דלא איירי התם בחנות שבאין לקנות ממנה דאיכא נכנסין ויוצאין אלא דאיירי נמי בהנות של איזו אומנות שעושה בה אומן מלאכתו דמקרי נמי חנות כדאמרינן לעיל לא יפתח אדם חנות של נחתומין ולבעין כו' אבל אגרדי וריחים דבעושה לאחרים איכא נכנסין ויוצאין שפיר קשיא להו מהך דעושה אדם חנות כו' דמיירי נמי ודאי לכל הפחות בעושה בה לאחרים דהא אפסקת לחיותי מייתי לה לקמן דהיינו מי שבא שם לטחון והיה נותן לרהטון עכשיו אפשר שנותן לשני ותו לא מידי וק"ל: **ע"ב** בד"ה שתלא וא"ת מאי פסידא איכא אי יפסיד ישלם וי"ל כו' עכ"ל ומטבח ניחא להו דמסלקין ליה דאיכא פסידא דאינו משלם בעביד בחנם וכן בסופר מתא דאינו אלא גרמא בניזקין ועיין בב"י וק"ל: **בד"ה** מרחיקין כו' קנה ממנו בשטר כו' וא"כ נתן מעות עכ"ל אבל מעות וא"כ שטר לא מהני ועיין בטור ח"מ סימן קל"ד וק"ל: **בד"ה** סופן בני כו' דבמלמדי תינוקות דנכרים איירי ולא יתכן אי גרסינן לעיל אחד מבני מבוי כו' עכ"ל ולא קשיא להו בפשיטות לאותו גירסא הרופא אומן וגרדי דקתני לעיל דמעכבין והכא קאמר בחייט ובורסקי וא' מבעלי אומניות דלשכנו אין כופהו דלפי מה שפירשו התוס' לעיל דיש לחלק בין גרדי דאית ביה טפי נכנסין ויוצאין מבריחים ופטים ה"נ איכא למימר דכל הני אומניות דקתני הכא מיירי נמי בלית בהו נכנסין ויוצאין כ"כ וק"ל:

ח"א דף כא ע"א שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל כו' ולר"ש דאמר פרק תולין ח"ו שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו צ"ע הכא שתשתכח תורה ממי שאין לו אב קאמר וק"ל: **מאי** דרוש כי מציון תצא כו' דאי לאו להושיב בירושלים מלמדי תינוקות מאי רבותיה דציון וירושלים מבאר מקומות דא"י וק"ל: **ליהוי** צוותא לחבריה פרש"י אינך זקוק לייסרו אלא ישב עם אחרים וסופו לתת לב עכ"ל וליסגא לא משמע הכי אלא הכוא דלא קרי יהיה צוותא לחבריה דקרי שיותר ימן הכוא דקרי לבו ע"י צוותא ואם לא יהיה הכוא דלא קרי עמו שם ישים גם הכוא דקרי ללבו להיות הולך ובטל כמו חבירו וק"ל: **שיהיו** מושיבין בכל פלך ופלך כו' כבן ט"ז וי"ז כו'. נראה דהא בהא תליא דכיון דלא היו מושיבין אלא בכל פלך ופלך לא היו מכניסין הקטנים פחותים מבן ט"ז וי"ז מפני סכנה בדרך לקטנים כדלקמן לא ממטינין ינוקא ממתא למתא אבל מתקנת יהושע בן גמלא דהיו מושיבין בכל עיר ועיר היו מכניסין גם הקטנים מבן ו' וז' וק"ל: **ואספי** ליה כתורא הכא פרש"י כשור לעול וקרוב יותר לענינו פרש"י בפ' נערה כתורא כשור שאתה מלעיטו כו' ע"ש ונראה עוד דקאמר דספי ליה כו' שילמוד עמו בנחת כמו שמאכילין השור בידים ולא יכנו וירדנו בכח ללמוד כמו שאובסין הגמל ומאמירין העגלים שמאכילין אותן בעל כרחם כדאמרינן פרק מי שהחשיך וסכי מסיק שם פרק נערה כבר שית וז' ספי ליה כתורא מיהו אינו יורד עמו לחייו עד י"ב שנין דהיינו לרדותו בכח ברצועה ובחוטר לחם כפי' רש"י שם והאי דמייתי הכא כי מחית לינוקא כו' דהיינו לבר ו' ז' לא מחית בכח אלא ברצועה קטנה בערקתא דמסאנא ולא יכנו בכח כמו לבן י"ב ועיין מ"ש בזה בפרק נערה וק"ל: **סך** מקרי דרדקי כ"ה ינוקי כו' וסימנך כ"ה תברכו את בני ישראל אמור להם: **דקנאת** סופרים תרבה כו' לא אמר קנאת חכמים תרבה חכמה כי המגיע כבר למעלת החכם לא יתקנא בחבירו והחכמה נוספת בו ממילא כמ"ש ישמע חכם ויוסיף לקח אבל הסופרים דנקט הם שעדיין לא הגיעו למעלת החכמים כמו המקרי דרדקי קנאתם בחבריהם תרבה להם החכמה להגיען למעלת חכם וק"ל: **ישב** יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום יש לדקדק אם יואב הטעהו רבו כל ישראל שהיו עמו במאי טעו ועוד וכי לא ידע אחד מישראל מעשה שאול שלא השאיר רק מיטב הצאן ונענש גם דוד אחרי זאת שהיה לו ממשלה באדום והושיב בהם נציבים כאמור שם ולמה לא החרימם כמו שנצטווה שאול מאיש ועד אשה וגו' משור ועד שה וגו' ונראה לפי ענינו שלא נצטוו בהקים להם מלך בעוה"ז אלא על הכרתת של עמלק כדאמרינן פרק כ"ג אבל על של אומות אדום לא נצטוו בעוה"ז עד ביאת המשיח בב"י שנאמר ולא יהיה שריד לבית עשו

מהר"ם

יכנס הזרע ממש בתוך הגפן עצמה וירכיב חורע בתוך הגפן ממש ולכך פריך המקשה למימרא דזרעי' לצדדין קא משתרשי והא תנן וכו' ותני עלה אבל זורע את הצדדים וכו' ואי ס"ד דלצדדין קא משתרשי היאך מותר לזרוע את הצדדים הא יכנסו שרשי הזורעים לתוך הגפן שבצדה ממש שאין ביניהם ג' טפחים וירכיב חורע בתוך הגפן ממש וק"ל: **ע"ב** ד"ה התם בשופכין וכו' אע"ג דתני ליה אמת המים קתני מי רגלים דס"ד וכו' כצ"ל ואין להקשות בין לפי מה דס"ד דמשום צניעותא לישתרי בין לפי מה שתירצו התוס' דס"ד דמשום דמי רגלים כלים כר"ע אם כן ליתני מי רגלים וכ"ש אמת המים דאין זו' קשיא דס"ד דמי רגלים מקלקלים טפי הכותל יותר משאר מים ולכך צריך להרחיק אבל שאר מים לא וק"ל: **ד"ה** מאי איריא רקיק וכו' השתא ס"ד דנקים רקיק דוקא משום דאית ביה תרתי וכו'. יש להקשות לפי זה מנא ליה להמקשה דנקים רקיק משום דאית ביה תרתי דלמא לא נקים ליה אלא בשביל שהוא רך ועשוי ליפול ומשום האי טעמא לחוד אינו ממעט ולא בשביל שאינו מבטלו וא"כ לא תקשי ליה אפילו עבה נמי וכן נמי כל הני תיובתות דמותיב עליה מקופה מלאה תבן ומכל הני דפריך והא חזו ליה לא פריך עליה אלא בשביל דס"ל דטעמיה דרב טוביא משום דלא מבטל ליה והשתא דטעמא הוא משום דעשוי ליפול לא תקשי עליה מידי ויש לישב משום דס"ל לגמרא דע"כ הא דנקים רקיק משום דאית ביה תרתי הוא דאי בשביל שהוא רך וסופו ליפול לחוד א"כ מאי איריא רקיק הא איכא מיני טובא שהן דקין וניטוקין וסופן ליפול כמו השלג והברד וכיוצא דמייתי לקמן אלא ודאי בשביל שיש בו עוד טעמא דלא מבטל ליה נקט ליה ולכך פריך שפיר מאי איריא' רקיק וכו' ומשני לא מבעיא וכו' אפילו רקיק דס"ד דלא חוי ליה קמ"ל דאפילו רקיק חוי ואינו מבטלו ולכך אינו ממעט ועיקר טעמו הוא משום דלא מבטל ליה ולכך פריך נמי עליה כל הני תיובתות דמותיב ליה וגם אין להקשות על מה דפריך הגמרא ותיפוק ליה משום דהוה ליה דבר שמקבל טומאה וכו' ומאי פריך דלמא אין הכי נמי דטעמו משום דהוי דבר שמקבל טומאה והא דמשני נמי לא מבעיא קאמר הכי קאמר לא מבעיא עבה דהוי ליה וכו' אבל רקיק דלא חוי ליה דממאס אימא ביטולי בטליה קמ"ל דאפ"ה אינו ממעט מטעם דהוי דבר (שאינו) [שהוא] מקבל טומאה ואפי' אי נימא דלישנא דמשני לא מבעיא קאמר וכו' לא משמע הכי מ"מ יש להקשות דהכל קשיא דמנ"ל לגמרא דלא הוי טעמא דרב טוביא משום דה"ל דבר המקבל טומאה ולא יצטרך לאוקמי ברוחק שנילושה במי פירות וגם לא תקשי עליה הני תיובתות דמותיב דאין זה קושיא דס"ל לגמרא דע"כ טעמיה דרב טוביא לא הוי משום דה"ל דבר המקבל טומאה משום דאם כן מה אתא לאשמועי' זה מבואר במשנה שם דכל המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה ועוד למה נקים רקיק איכא מילי טובא דמקבלי טומאה וק"ל: **ד"ה** רואין כל שאלו ינטל וכו' משום דסופו ליטול חבית וכו'. ר"ל וכיון שסופן ליטול יטול התבן והגרוגרות עמהם וכל שסופו ליטול ואין מבטלו שם אינו חוצץ דא"כ למאי דפריך וכו' תקשה אמאי צריך שיכולין לעמוד. ר"ל דהא מיניה גופא מוכח שכל שסופו ליטול אינו חוצץ וק"ל:

דף כ ד"ה היא גופא תיחוץ וכו' שפקקו את המאור. פירוש שסתמו את החלון בכד קטן של חרס כדי לחוץ מפני הטומאה וליכא למימר דביטלו הטפיח דא"כ היה בונה בשבת פי' משום דהוי כאילו הוסיפו בנין בכותל וסתמו החלון בשבת: **בא"ד** כגון העשוי לנוח. ר"ל שאינו כלי המיטלטל שאין מטלטלין אותו מפני כובדו אלא עשוי שיעמוד תמיד במקומו: **בא"ד** ואסור לשנותם וכו'. ור"ל התיבה אסור לשנות לתשמיש אחר כיון שהיה מתחלה כלי לס"ת ואם היו מבטלים אותה הוי כאלו עשו ממנה כותל ומחיצה בפני הפתח: **ד"ה** בחבית של מתכת וכו' ונראה לר"ת דהכא איירי כגון שהגרוגרות בולטות וכו'. ר"ל וכיון שאין נראות כלל לתוך הבית אינו טמא משום אהל דלא מאהיל על המתכת כלל: **ע"ב** ד"ה דלית ביה שיעורא פי' דאין שיעור להספא למעט מפותח טפח וכו'. ר"ל שמיירי שהיה החלון כ"כ גדול שאינו מספיק בסתימת החרס לבד שאף אחר סתימת חרס נשאר פותח טפח ולכך צריך לצרף המלח שיסתום גם הוא עם החרס: **בא"ד** אלא וכדתנן בוי"ו וה"פ ואמאי מלח ממעט וכו'. ר"ל הא דהוצרכה הגמרא להביא מתניתין דשבת משום דהוקשה לה אמאי מלח ממעט וכו' וק"ל: **ד"ה** ושל חמור ג' וכו' וכן הרחיים הבנין עשוי כמין כסא וכו' ורגליו מתוחות למטה וכו' כדתנן במס' זבים פ"ד על רחיים של יד כצ"ל ומייתי ראיה מדקתני המור של רחיים של יד ש"מ דגם רחיים של חמור טוחן ביד והא דקתני בתוס' וכו' ושל חמור ג' מן האצטרובל וכו' ר"ל ומדקתני של חמור משמע דשל חמור אינה של יד דאל"כ למה אצטריך למתני תו ושל חמור לא משום דבשל חמור אין טוחנין ביד נקים הני דתרווייהו טוחנין ביד אלא דסתם של יד היא עומדת על גבי קרקע ולא אע"ג בנין ושל חמור נקראת העומדת על הבנין ולכך תני בתר הכי ושל חמור וכו' וק"ל: **ד"ה** מאי שנא רישא ומ"ש סיפא וכו' אבל מפטיש ורחיים לא פריך וכו'. אין להקשות מנ"ל להתוס' דלמא אה"נ דהא דפריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא פריך מכל הסיפא גם מפטיש ורחיים זה אינו דא"כ לא מיתרצא מידי לפי שנויא דרבא דלא משני כי אם תינוקות אלמא דלא היתה קושית המקשה כ"א מתינוקת ובאשר"י משמע דברים במתני' אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק ואינו יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן לא מקול הפטיש וכו' ולגירסא זו הוי פירושא דמתניתין הכא הנות שבחצר יכול למחות וכו' ר"ל בחנות שמוכר בחצר לאחרים דהוו נכנסים ויוצאין אבל עושה כלים ר"ל בחצר ויוצא לשוק אע"פ שהכלים והמלאכה שהוא עושה בחצר היא משמעת קול כגון שהוא צריך להכות בפטיש או לטחון ברחיים כיון שאינו מוכר בחצר כ"א בשוק וליכא נכנסים ויוצאין אינו יכול למחות בידו לומר איני יכול לישן וכו' ולפי פי' זה א"ש דלא פריך מפטיש ורחיים דשם ליכא נכנסים ויוצאים אבל מהא דקתני ולא מקול התינוקות הוה ס"ד דר"ל תינוקות הבאים לתוך החצר לקנות מן החנות לכך פריך שפיר מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכו':

דף כא ע"א גמ' התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז וכו'. ר"ל מחמת שהיה הדרך רב ורחוק לא מכניסין אותו עד שהיה בן ט"ז או יותר והואיל והיה גדול לא היה צייה לרבו ומיד שהיה רבו כועס עליו היה מבעט ברבו ויוצא ובא יהושע בן גמלא ותתקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר ולכך כיון שהיה הב"ה בעירו היו מכניסין אותו אפי' בעודו קטן כבן ו' וז' ואי איכא המשין מותבינ' תרי ואי איכא מ' עיין ברי"ף ובהרא"ש דיש בו פירושים שונים: **תוס'** ד"ה כבן ו' וכבן ז' כבן ו' בבריא וכו'. ויש לדקדק שלא פירשו התוס' מידי על מה דקתני לעיל מיניה כבן ט"ז כבן י"ז ונ"ל דלעיל א"ש דבא לומר שהיו מאחרים להכנים הבנים לבית המדרש עד שהיו כבן י"ז וקצתם לא מכניסים עד שהיו בני י"ז והוי בלא ו' אף ו' אבל דכא דבא לומר

שהיו

חכמת שלמה

דף כ ע"א תוס' בד"ה היא גופיה כו' כגון העשוי לנוח כו' נ"ב פירוש שאינו עשוי ליטלטל מחמת כובדו כגון ספינה ותיבה גדולה והדומה לו:

דף כא ע"א רש"י בד"ה סיפא כו' מאי הס"ד: **תוס'** בד"ה כי מציון כו' בעבודה גם הוא היה מכוין כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' בעלי אומניות ולא מלמד תינוקות ולשכנו כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה סיק"י שקדים אבל כו' סד"א:

גמ'

ונמנו ומנו תופיעים וא"כ זאת המלחמה שהיה לו באדום לא היה אלא מלחמת רשות ולכך יו חסו כל ישראל להרוג גם הנקבות אבל דוד שאל ליואב שהיה שר הצבא מאיזה טעם הקפיד הוא להרוג רק הזכרים והשיב תמחה את זכר עמלק כתיב ואם במלחמת מצוה בעמלק הקפיד קרא על הזכרים ק"ו לעשות כן במלחמת רשות בעוה"ז באדום שלא להרוג רק הזכרים והשיב דוד אנן זכר קרינן ואין חילוק גם בעמלק בין זכר ובין נקבה וק"ל: א"ל היכי אקריתון א"ל תמחה כו' בפי' הרשב"א אמר ליה זכר בסגול כו' פ"ה מיהו האי ליגנא דהיכי אקריתון משמע דבכוונתו היה קורהו כך ומה שקביה להו דאי בדגא נמיר מאי ה"ל למעבד י"ל דבהא פשט כיון דלא נמיר שפיר לא ה"ל לקבל על עצמו נשיות ונקרי דרדקי ותקרי תלאכת ה' רמיה שהרי הוא היה יודע בעצמו דלא הוה נמיר שפיר ודו"ק: א"ל כתיב ואכור מונע חרבו מדם וקטלי' בילקוט פרשה כי תצא ובס' מלכים ל"ג וקטלים ויש לפרש דה"ק ליה יואב כי עוד אהה קם בארור שני דכתיב וארור מונע כו' ואתה מנעת חרבי מדם שלא להרוג גם הנקבות וק"ל:

דף כב בד"ה וקמא היכי כו' וא"ת לרבא כו' דאסר לסמוך קמא היכא סמך כו' עכ"ל דאין לומר דהראשון הרחיק שתי אמות מגבולו וכן השני דא"כ לא אצטריך ליה לאשמועינן בנפל אלא לאשמועינן בראשון שצריך להרחיק ב' אמות ועוד אלא א"כ הרחיק ממנו ארבע אמות דקאמר משמע מגבולו ואם חבירו נ"כ הרחיק כבר ב' אמות לא הוה ליה למימר אלא א"כ הרחיק שתי אמות דהיינו ממילא שלו כדקתני גבי בור שלשה טפחים דהיינו ממילא שלו וק"ל: **ע"ב** בד"ה והא אנן תנן ד' כו' אלא משום הלוטה עכ"ל ומעיקרא נמי ממתניתין לחוד הוי מצי למפרך דמשמע ארבע אמות משום הלוטה ולא משום דושא אלא דניחא ליה למפרך מדהני עלה דמפורש בה בהדיא משנגן שלא יאפיל וק"ל:

ח"א דף כב ע"א אנא רנך ורבא רבה דרבך כו' · לכאורה הוא סותר דבריו במה שאמר כבר לשמעיה דרבא דאנא עדיפנא מיניה והכא הא קאמר ברבא הוא רבו כמ"ש ורבא רבה דרבך ונראה לפרש דלפי מה שהכינו ממנו דאמר דאנא עדיפנא מרבא גופיה קאמר ודאי דליכא לפלוגי ורבא רבה דרבך על עצמו קאמר ולכך גא רב דימי לקמיה דרב יוסף שהיה הרב של כולם דוס אביי ורבא תלמידים של רב יוסף הוו ואמר שזלזל רב אדא גם בכבוד רב יוסף דכיון דמחשיב לעצמו ספי מרבא כדקאמר לשמעיה אנא עדיפנא פ"כ הא דקאמר ורבא רבה דרבך על רב יוסף קאמר שהוא היה רבו של רב דימי שהוא היה הראש בזמן ההוא וכ"ש דזלזל גם בכבוד אביי שהרי רבא היה חבוב בעיניו ספי מאביי כדקאמר אדגרמיתו גרמי כו' והוא היה מחשיב עצמו אפילו ספי מרבא והשיב לו רב יוסף לא שהייה לאוניתך כו' דלא זלזל אלא בכבודך דיש לדונו לכף זכות דאיכא לפלוגי הא דקאמר לשמעיה דרבא אנא עדיפנא לא זלזל בכבוד רבא ולא ארבא קאמר אלא אשמעיה דרבא קאמר בהוא שדיף שאני עלתי בכאן ואתה שמש ויותר ראוי שימתין שמש דרבא כאן מבאתעכב אני בכאן בשביל הבשר והשתא יתפרש ורבא רבה דרבך כפשוטו דעל עצמו קאמר ורבא חבוב מתנו דהשתא גם לא זלזל בכבוד רב יוסף כלל וגם בכבוד אביי י"ל דהשתא לא זלזל כ"כ אלא משום דבהלכות מועטות הלכה כאביי לגבי דרבא ביע"ל קג"ם אמר כן אדגרמיתו גרמי בי כו' והושביה דדין כהושביה דדין וק"ל: **מאן** דלא שהייה לאוניתא דמלכא דאדום כו' · בהרבה מקומות כתיב כה"ג לעיל מיניה שם שאמר לעובדן על שמעו מעשה אכזר באחרים פ"ש היינו אונייתא באומה אחרת בכללה אבל אונייתא דיחיד כהך דרב דימי הכא שיתבע הקב"ה לא מליטו אלא במלך אדום שמעשה בו מואב מעשה אכזר לשרפו באש ובבזיון גדול לערבב עפרו בסיד למחותו בקיר הבית כפרש"י שם והיינו כי הכא שרבא לא אמר אלא דלא לנקפי ליה שוקא והוא הוסיף לו בזיון גדול במעשה ובדבור שפפח ליה בסנדליה ואמר ליה אנא רבך כו' וק"ל: **דלא** הוו בקיומא א"ל אימא לן הני שמעתא דמעשר בהמה כו' · על פי פרש"י בלשון שני נראה לפי' דר"ל דלא הוו בסעודת סיום מס' של בכורות דהיא המס' הנוהגת בזמן הזה חוץ מפ' אחרון דהיינו פרק מעשר בהמה אבל רבא הוסיף בו בסוף פ' מעשר בהמה כמה מימרות מדיני מעשר בהמה ע"ש והם לא היו שם ולכך באלו עליהם וק"ל:

דף כג בד"ה בת ארבע כורין כו' ור"י ורבנן לא פליגי בסגר כו' רבנן סברי כיון דבחמשים כו' עכ"ל נראה דודאי לדברי המקשה דלא אסיק אדעתיה דבחמשים אמה כרסייהו מליא ע"כ דפליגי בסגר ולתנא קמא לא סייטי כלל טפי מחמשים אמה וחמשים אמה הוה סגר לתנא קמא אלא למסקנא דע"כ לת"ק נמי סייטי טפי וא"כ אין חילוק בסגר כלל דהא סייטי טפי אלא בכמה דמליא כרסייהו תליא מלתא ודו"ק: בד"ה וצריכי וא"ת כו' וי"ל דאשמועינן בלוקח וה"ה ביורש עכ"ל פירוש ודאי אי לא אשמעינן כלל ביורש לא הוה שמעינן יורש מלוקח מדאצטריך מתני' דלקמן אלא דבתר דשמעינן לקמן ביורש בחדא שמעינן שפיר יורש מלוקח דניהוי ביורש בתרתי והשתא רב זביד נמי מלינן למימר דהא מלתא אשמועינן דניהוי ביורש בתרתי כמו בלוקח אלא דמכל מקום ע"כ אמתניתין דלקמן סמיך דהא אי לא שמעינן מהך מתני' דלקמן בחדא לא הוה ילפינן כלל יורש מלוקח ודו"ק: **גמ'** הרי הוא בחזקתו והא אמר רב נחמן כו' אין חזקה לניזקין וכו' ולוקח נמי אע"ג דטענינן ללוקח מ"מ לא עדיף מכח גברא דאתיא מיניה דאי טעין נמי איהו גופיה דיש לו חזקה ובטענה לא יועיל לו אלא בראיה כמו שכתבו התוס' לעיל וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה חוץ לחמשים אמה כו' בתר רובא דעלמא כו' עכ"ל להו דוקא רובא דעלמא דהא למאי דמסיק ומוקי לה במדדה מלי איירי שפיר אפי' באיכא אחרינא דנפיש מיניה וק"ל: בד"ה רוב וקרוב כו' תקשי ליה אמתני' דהשע חנויות כו' הא טעמא דבעינן תרי רובי כו' עכ"ל אבל אי הוו תרי רובי דהתם מדאורייתא לא הוה תקשי להו דתקשי ליה לר' זירא אמתני' דהתם דהא הכא בדאיכא אחרינא דנפיש מינה ורובא דעלמא הוו תרי רובי ואזלינן בתר קורבא די"ל דתרי רובי דהתם עדיפן רוב בעיר ורוב סביבות המדינה טבחי ישראל ועוד י"ל דאיכא למימר כיון דאיכא לשנויי הכא בדליכא ותו ליכא לאקשויי ניזל בתר רובא דעלמא דלא הוה אלא חד רובא להכי לא סריך לה אמתני' דהתם וכמ"ש הת וס' לשיטת ר"י וק"ל: בד"ה ודאי מההוא נפל וא"ת דלמא מעוברי דרכים נפל כו' עכ"ל ומיהו עוברי דרכים לא הוו רובא דעלמא דא"כ תקשי להו ברישא בתוך נ' אמה נמי יהא של מוצאו וק"ל: בד"ה מצאו בין ב' שובכין כו' ה"מ למפרך אמתני' דט' חנויות דהאי קורבא דלא כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם דעדיפא ה"ל לאקשויי דהך פירכא ה"מ למפרך אמתני' דהכא גופה למאי דבעי לאוקמא הרישא באיכא אחרינא דנפיש מינה ובתוך נ' אמה דהוי קורבא דמוכח אבל חוץ לנ' אמה הוי של מוצאו דתלינן בהפקר או בנכרים דהוי רובא אע"ג דמשמע דהאי דחוץ לחמשים אמה הוי קרוב כמו שכתבו התוס' לעיל ולמאי דמוקי לה נמי במדדה ע"כ בחוץ לנ' אמה קס לה בתורת מפריח וניזל בתר רובא דעלמא ולא בתר קורבא כיון דלא הוי קורבא דמוכח ודו"ק:

דף כד הג"ה בד"ה ס"מ רובא כו' דברובא דאיתיה קמן לא צריך למידק ס"מ כו' עכ"ל נ"ע לפ"ז מאי קפיא להו לעיל מאי קמ"ל ר' חנינא דרוב וקרוב כו' הא מתני' היא ט' חנויות כו' הא איכא למימר דמהך מתני' לא שמעינן אלא ברובא דאיתיה קמן כדאמר בהדיא בפ"ק דחולין דהך דט' חנויות כו' הוי רובא דאיתיה קמן ואשמועינן ר"ח דאפי' ברובא דליתיה קמן הולכין אחר הרוב ולא אחר הקרוב דהכי משמע מתוך שמעתין דר"ח אפי' ברובא דליתיה קמן קאיירי ודו"ק: בד"ה בי קופאי כו' ובכה"ג היה דהוה קורבא דמוכח עכ"ל אבל לפרש"י ודאי הא דמצאו בין הנפנים הוא קורבא דמוכח דמישראל המצויין שם הוא ולא מרובא דעלמא עוברי דרכים דעכו"ם וכמ"ש התוס' לעיל גבי ההוא חגבא דמטעס זה הוי קורבא דמוכח וק"ל: בד"ה לימא רבא לית ליה דר"ח פי' והא רבא כו' עכ"ל משום דלעיל פריך תלמודא בהיפך לימא משום דסבר לה כר"ח כו' הוצרכו לומר דהכא לא פריך אלא משום דרבא אית ליה לעיל הא דר"ח ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מרחיקין את האילן כו' וזרעים צריך להרחיק כו' עכ"ל בלאו לפרש במתני' דנקט אילן ולא נקט נמי זרעים דלמאי דמסיק לרבנן בזרעים בעי אלף אמה וק"ל:

דף כה בד"ה ולבא השמים כו' וי"ל דמהם אין ללמוד דאע"ג דשכינה בכ"מ א"א כו' אלא בצד אחד כו' עכ"ל פי' ומ"ל למערב ומ"ל לצד אחר וקשה דא"כ מצבא השמים נמי ליכא למילף מידי דלימא דהשכינה היא בכ"מ וא"א להשיב מהלך צבא השמים והבהמות אלא לצד אחד ומ"ל לצד מערב ומ"ל לצד אחר ויש ליישב ודו"ק: בד"ה רוח מזרחית כו' דמשמע במתני' שהיא נוחה מכל הרוחות כו' עכ"ל נקטו הכי לפירוש רש"י במתניתין אבל לפירושם במתני' משום דרוח מערבית שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר כו' א"ש מוכרח אלא שרוח מערבית קשה והדיר מכולם אבל שאר הרוחות אפשר דנוחין יותר אפי' מרוח מזרחית ודו"ק: **ע"ב** בד"ה עני והעשיר כו' וה"ה חנות של נחתומין ולבעין ואין חילוק בין דירה כו' עכ"ל יראה שהוצרכו לכל זה משום דיש לבעל דין לחלוק ולומר דרפת בקר לא הוה גירי דיליה ומש"ה קאמרי דה"ה חנות של נחתומין כו' דהוה גירי דיליה ולאו דוקא נקט רפת בקר דהא בהד בבא מתני במתני' וכתבו דאין חילוק בין דירה לשאר כדבעי למימר מעיקרא אלא דלמסקנא דהיינו לפי' ר"ח ור"ת בשיטת חרדל דלמסקנא דקאמר אלא אמר רבינא כו' לרבא נמי שרי לסמוך בכל דבר ולא פליגי על אביי אלא בבור וק"ל:

ח"א דף כה ע"א ד' רוחות מנשבות כו' · מפרש רש"י בפ"ק דברכות דו' שעות הראשונות בכל יום מנשבת רוח מזרחית מהילוך חמה ו' אחרונות רוח דרומית ובתחלת הלילה רוח מערבית ובחצות הלילה רוח צפונית עכ"ל ובימתך לרוח היום כי הרוח הולך ע"פ מהלך השמש והוא שרוח דרומית קשה מכלם שהוא תחילת ירידת השמש ורוח צפונית יפה מכלם כי היא תחלת עליית השמש וכמ"ש אידלי יומא אידלי קצירה ואמרינן בפ' השוכר ביומא דעותא שהוא רוח דרומית כפרש"י שם לא מהלינן ביה ולא מנו ישראל במדבר מפני שלא נשבה רוח צפונית והדבר תולה בגלגל חמה כמו שאמרו בנדרים פ"ק חירגא דיומא תסי ופי' הרא"ש שם שהוא בשביל האבן שהיתה לאברהם אבינו ותלאה בגלגל חמה כמ"ש בזה בפ"ק ע"ש: **שהודיעו** לנו מקום תפלה דכתיב ולבא וגו' · לפי הנראה כמו שאנו רואים כי מהלך החמה ושאר הגלגלים ממזרח למערב והוא ע"י גלגל המקיף אין כאן השתחויה לבך מערב דעיקר מהלכם הוא ממערב למזרח כמ"ש התוכניים וע"כ אמר נחזיק טובה כו' שאמרו כי כן הוא מהלכם הנראה לנו ממזרח למערב דבך השתחויה הוא ולהודיע לנו מקום תפלה שהשכינה במערב אבל עיקר מהלכם של ז' כוכבי לכת שאינו נראה לנו אינו כך אלא ממערב למזרח אלא גלגל המקיף הוא מוליך אותם בכל יום ממזרח למערב שהוא מהלכם הנראה לנו כדי שיהיו משתחוים בכל יום למערב כי שם היא השכינה וענין דבך השתחויה ממזרח למערב תמצא שפנה הגלגל למערב וחמה הולכת ויורדת למטה הוא ממש כעבד המקבל פני רבו דביותר שהוא מתקרב לרבו משתחוה ומוריד פניו למטה והמקשה דפריך דלמא כעבד שנוטל פרס כו' אע"פ שהחמה ממזרח למערב הולכת ועולה כן הוא גם דבך המשתחוה וחוזר לאחוריו ביותר שהוא מתרחק מרבו הוא מגיס ראשו ועוד נראה לפ' ע"פ מה שאמרו במדרש עושה שלום במרומיו שהמזלות כ"א סובר אני עולה ראשון לפי שאינו רואה מה שלפניו כו' והשתא שפיר קאמר דמהלכם הנראה לעינינו ממזרח למערב ע"י גלגל המקיף הוא הולך לאחוריו כעבד הנוטל פרס כו' אבל עיקר מהלכם לפניו ממערב למזרח ואפשר שמשתחוים ממש ממערב למזרח ודו"ק: מ"ד אתה הוא ה' לבדך כו' · פרש"י בתריה ולבא השמים כו' ועל עסקי שליחות לבא השמים כו' ע"ש והוא דחוק דלא הוזכר בהאי קרא שליחות אלא בקרא דמייתי השמלא ברקים וגו' ונראה לפרש דה"ק דר"א סבר שכינה בכ"מ ולבא השמים לך משתחוים דכתיב בהאי קרא לאו דוקא לפי הנראה לנו שהגלגל הולך ממזרח למערב כדקאמר לעיל אלא גם הגלגלים שהולכים ממערב למזרח והנוטים לצד אחר כולם לך משתחוים דשכינה בכ"מ ובכל לד איכא והיינו דכתיב בתחלת הקרא אתה הוא ה' לבדך במדה זו דלכל האלך מקום כבודו והשכינה בכ"מ ואהא מייתי נמי קרא דהתפלה:

חכמת שלמה

דף כב ע"א גמ' פניפתיה דכי הוה אזיל לבי טבחא למישקל אומנא הוה אמר להו לטבחי אנא כו' אדהכי נגה ליה רב נחמן בר יצחק אהו רבנן א"ל לרב נחמן בר יצחק כו' כצ"ל: תוס' בד"ה וקמא היכי כו' קמא היכי סמך כו' נ"ב פי' קמא ממש ולא כמו קמא דאיתא בגמ' דקאי אכותל ודו"ק: **ע"ב** גמ' החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ד' אמות כו' אמר רב זביד במרדד את גותלו כו' כצ"ל: רש"י בד"ה את כותל כו' על פני כל אורכה ברי כו' בו לתקן מזהילתו כו' כצ"ל: בד"ה מרחיקין כו' ד' אמות כצ"ל והס"ד: תוס' בד"ה לעיל במרדד את כו' כצ"ל:

דף כג ע"א תוס' בד"ה והתניא את כו' את הברייתא דהא קשה רישא לסיפא דרישא קתני שלשים ריס מן היישוב פורסין ובסיפא קתני אפילו מאה מיל לא יפרוס דהכא תניא בתוס' כן הוא נס"א: באי"ד פי' שאין זרעים כו' נ"ב ומיירי ביישוב עיר וקרי ליה מדבר משום דליכא ביה זרעים:

דף כד ע"א תוס' בד"ה דכל מדדה כו' הכרמים אז ליכא כו' כצ"ל: ד"ה הג"ה ושמע מיניה כו' צ"ל ה"ג וס"מ כו': באי"ד דבעינן תרי רובי הוי משום כו' נ"ב פי' היכא דאזלא איהי לגביה דהוס ליה קבוע וכל קבוע וכו': **ע"ב** גמ' ואתי בליביה ומצוי ליה כו' כצ"ל וכ"כ פי' בערוך לוו שורף ומיבש לחלותיהו: רש"י בד"ה ואי איכא כו' הן וקטנים כו' לחביאם אומר כו' הד"א · בד"ה ה"ג כו' אלף אמה הס"ד

גמ'

מהר"ם

שהיו מקדימין להכנים אותן כשהן עדיין קטנים היה לו לומר בהפוך ומכניסין אותו כבן ו' וקצתן מכניסין אותן אפי' כשהוא רק בן ו' וק"ל:

דף כב ע"א גמ' וקמא היכי סמיך וכו'. פי' וקמא הכותל הא' היכא סמך וס"ד דה"פ דמתני' מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו ונפל אותו הכותל לא יסמוך כותל אחר לכותל חברו אא"כ הרחיק לכך פריך והכותל הא' שנפל היאך היה רשאי מתחלה לסומכה ומשני רבי יהודה ה"ק הבא לסמוך ר"ל דה"פ דמתני' מי שבא לסמוך כותלו לכותל חברו לא יסמוך וכו' ולא איירי שהיה לו כותל ונפל אלא שבא עתה לסמוך מתחלה וק"ל: תוס' ד"ה וקמא היכא סמיך וכו' וא"ת לרבא דאמר וכו' קמא היכי סמיך וכו'. ר"ל האי הראשון היאך סמך כותלו סמוך למיצר אע"ג שלא היה עדיין שום כותל לשכנו הא לרבא אסור לסמוך אע"ג דעדיין אין כאן דבר הניזוק ואם כן הואיל ואמרו חכמים ז"ל שבשביל דוושא כדאמר בגמרא צריך הפסק ד' אמות בין ב' כותלי' היה לו לראשון להרחיק כותלו מן המיצר ב' אמות כדי דכשיבוא שכנו לבנות גם כן כותל ירחיק ג"כ ב' אמות מן המיצר ויהיה ביניהם הפסק ד' ולמה הטילה המשנה כל הרחקות הד' אמות על הב' דקתני לא יסמוך וכו': בא"ד ואפי' לפר"ת דלמסקנא שרי רבא לכולהו וכו'. ר"ל לפי מה דגרים ר"ת בשמעתין דחרדל אלא אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו וכו' וע"ש: **ע"ב** גמ' הכא במאי עסקינן מן הצד וכמה וכו' כמלא רוחב חלון ובהרי"ף והרא"ש גרים וכמה ספח: רש"י ד"ה וכמה שלא יאפיל לתנא דברייתא דלא יהיב שיעורא. משמע מדברי רש"י דס"ל דהא דקתני בברייתא כדי שלא יאפיל לאו נתינת טעם היא אלא שיעורא הוא ור"ל כנגדן צריך להרחיק כשיעור שלא יאפיל:

דף כג ע"א מתניתין מרחיקין את השובך וכו' ולא יעשה אדם שובך וכו'. רוצה לומר מרחיקין את השובך איירי בהיזק העיר ולא יעשה אדם שובך היינו בשדה ומשום היזק זרעים של שדות אחרים כדמשמע בפרש"י וכן כתבו התוס': גמ' אלא א"כ היה רחוק מן הישוב ל' ריס. ע"כ צ"ל דישוב אינו ר"ל העיר עצמה דהא אין עושין שובכין בעיר דאפי' חוץ לעיר קתני מתניתין נ' אמה כ"ש שאין עושין בעיר עצמה אלא ר"ל כל מקום מעמד שובכי העיר כולו שהוא נ' אמה מן העיר נקרא ישוב והוי כאילו אמר מרחיקין מן שובכי העיר ל' ריס ומישם שייטי ל' ריס ותו לא והא תניא כו' צריך ליישב היאך היה המקשה מפרש ההיא דקתני אין פורסין וכו' אא"כ רחוק מן הישוב ל' ריס והכא קתני אפי' מאה מיל בלא מתני' דהכא וע"ד התוס' שפי' בד"ה והתניא וכו' מיושבת כל הסוגיא והא דקאמר במתני' ר"י אומר ד' כורים מלא שגר היונה לא קשיא עליה כלום דאיהו נמי מצי סבר דמישם שייטי טובא אלא דריצתה מה שמרחפת בפעם א' הוא ד' כורין:

דף כה ע"א איליכא תדירא ברוחות הא אמר רב חנן וכו' ורוח דרומית קשה מכולן וכו'. לפום ריהטא משמע דתדירה ברוחות ר"ל שהוא מנשב תדיר וקשה וע"ז פריך והא א"ר חנן וכו' דרוח דרומית קשה מכולן ומשני מאי תדירה תדירה בשכינה וא"כ לפי המסקנא רוח דרום קשה מרוח מערב וכו' אבל בתוס' משמע דרוח מערבית הוא קשה וא"כ צריך לפרש דלפי ס"ד דתדיר היינו תדירה ברוחות ר"ל שהיא מנשבת תדיר לא שהיא קשה ופריך והא רוח צפונית היא תדירה ספי שהיא מנשבת עם כולן ומשני מאי תדירה וכו' וא"כ לפי זה נוכל לומר דרוח מערבית היא קשה והזקה משאר רוחות אלא שרוח צפונית תדירה ספי והא דקאמר דרוח דרומית קשה מכולן ר"ל שהיא קשה לעולם לא שהיא חזקה מכולן: תוס' ד"ה אין עושין בורסקי וכו' משום דרוח מערבי שהוא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר וכו'. נראה הא דלא פירשו התוס' כפירוש רש"י דהוי הטעם משום דאין רוח מזרחית קשה תדיר וכו' משום דאם כן לרוח צפונית הוה ליה לעשות ספי שלפי ריהטא דשמעתין משמע שהיא נוחה ספי וק"ל:

בקיס וילכו וגו' דלענין שליחות של מקום נמי כן הוא ודו"ק: **יערוף** כמטר כו' זו רוח מערבית כו'. מפורש במדרש ילקוט שכשם שהעיד משה לישראל שמים וארץ כך העיד עליהם רוחות דכתיב יערוף כמטר והם בכלל ששה קצוות כי בהם נכלל כל העולם וזכר כאן ברוחות שלנו שיש בידם להועיל ולהזיק כמ"ש בשמים וארץ שאם יזכו הארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם ואם יתחייבו כתיב ועצר את השמים ולא וגו' וז"ש רוח מערבית שבאה מעורפו וגו' ומקיים ביה במדרש המטר שבא מן המערב הוא כולו לברכה ע"ש השכינה שהיא שם שע"כ נקרא אודיה וכפירוש הערוך ובסיפוך אמר תזל כטל שהשמים נעצר ממטר על ידי רוח צפונית אבל הטל אינו נעצר כדאמרינן בתענית והיא תזל הזהב כפירוש רש"י ואמר כשעירים עלי כו' שמסערת את כל עולם כולו כשעיר המזיק ועי"כ אמרו ברוח מזרחית שדיא נזיב בפ' כל הגגע ע"ש הזיקו כמפורש שם והערוך בערך איסתגא פירש דשדיא הוא רוח דרומית ושותא הוא רוח מזרחית אבל רש"י בפרק הערל פירש שותא הוא רוח דרומית והכי מוכח נמי הסיא דפרק כל הגגע רוח מזרחית נקרא שדיא ות"ה נמי קרא ליה הכא שעיר ע"ש ושעירים ירקדו שם דהיינו שדים וק"ל: **ע"ב** ר"א אומר העוה"ז דומה לאכסדרה כו'. וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מהרקיע ור"י אומר כמין קובה כו' וכיון שהחמה מגעת לקרן צפונית מערבית מקפת כו'. נ"ל דפלוגתייהו במאי דפליגי פרק מי שהיה טמא חכמי א"ה וחכמי ישראל חכמי א"ה אומרים דביום חמה מהלכת למעלה מהרקיע ובלילה למטה מהרקיע ות"י אומרים דבלילה עולה החמה למעלה מהרקיע והשתא ר"א כת"י ור"י כחכמי א"ה שהודו חכמי ישראל לחכמי א"ה כדאמרינן פרק מי שהיה טמא ודו"ק: **מקפת** וחוזרת אחורי כיפה שנאמר הולך אל דרום כו' • נראה דראייתו של רבי יהושע מהאי קרא שגם רוח צפון יש לו מחילה אלא שחוזרת החמה אחורי כיפה כיון דגם גבי מזרח ומערב כתיב סובב בפעמים סובבתן כו' ביום קצר ועי"כ הסוא סובב פירושו אחורי כיפה שהרי יש שם מחילה שבו מהלכת ביום ארוך יש לנו לומר נמי דסובב דכתיב גבי צפון נמי מיירי בכה"ג שיש בו מחילה אלא שמקפת בו אחורי כיפה וק"ל: **והא** אמר מר רוח דרומית מעלה כו' • עיין פרש"י ויותר נראה לפרש דארוח דרומית גופה פריך דקתני הכא דממנה תבא סופה דהיינו רוח סערה כמו סופה וסערה וגו' דישעיה והאמר מר דמעלה רביבים דמשמע דנוחה היא ומשני הא דאתי מטרא בניחותא מעלה רביבים וכי אתיא מטרא בשפיכותא היא באה בסופה וסערה וק"ל: **שמזלת** את הזהב כו' • דהיינו שע"י אותו הרוח בא הזהב שהוא זל בעיני בריות ומצוי ביד רבים ונקט לשון זל כדנקט בברייתא ע"ש תזל כטל וגו' והא דמייתי וכן הוא אומר הזלים זהב וגו' אינו אלא לראיה שנמצא האי לישנא דזילותא גבי זהב וק"ל: **לא** הוגשמה רוח דרומית שנאמר ויגזור וגו' ויאכל על שמאל ולא שבעו. יש לפרש בזה מאמר שמעתי דרך צחות בקרא אוהב כסף לא ישבע כסף כי היה איש א' אוהב כסף ביותר ובקש מהאל ית' שבכל מה שיגע בו הוא בידו יהיה נעשה כסף והקב"ה מלא שאלתו והנה הוא כשבא לאכול לחם נגע בו ידו ונעשה כסף ולא היה לו מה לאכול וז"ש לא ישבע כסף וכן תפרש בהאי קרא כשהקב"ה גוזר על ימין רוח דרום שלא יבא מטר יהיה רעב וזה בעלי כיסים והעשירים באו לאכול על שמאל ורוח צפון שהוא הזהב שבא ע"י רוח צפון שמזלת הזהב כדקאמרינן ולא שבעו בו וק"ל: **מיום** שחרב בהמ"ק אין הגשמים יורדים מאוצר טוב שנאמר יפתח וגו'. יש לדקדק דגבי יורדין מאוצר טוב תלה הדברים בשתים בעושין רצונו של מקום ובשרוין ישראל על אדמתם ובהיפך באין יורדין מאוצר טוב לא תלה הדבר אלא באחת מהן דהיינו באין שרוין על אדמתן וי"ל דיורדין מאוצר טוב תולה בשניהם דכתיב יפתח ה' לך וגו' דקאי אריש' דעניינא דכתיב והיה אם שמוע תשמע וגו' דהיינו עושין רצונו של מקום ומסיים בהאי קרא לתת מטר ארצך וגו' דהיינו כששרוין על אדמתן אבל באין עושין רצונו של מקום לא דיין דאין יורדין מאוצר טוב אלא דאין יורדין כלל שנאמר ועצר את השמים ולא יהיה מטר וגו' אלא שאמר דאף אם עושין רצונו של מקום אם אין שרוין על אדמתן ומתפללים שם בארצות אויביהם על המטר והם נענין מ"מ אינו בא מאוצר טוב כדכתיב בהאי קרא מטר ארצך וכדאמרינן בפרק קמא דתענית א"י שותה מי גשמים וכל העולם כולו ממתמצית ע"ש ודו"ק: **הרוצה** להחכים ידרים והרוצה כו' • הכונה כדלעיל כי שלחן אשר בו יחיה האדם הוא מצוה דרום והרוצה שלא להרבות הון רק כדי חייו שיחכים בתורה יתן פניו לאותו צד אשר שלחן בא ממנו ולא הזהב שהוא דרום אבל בהיפך הרוצה להעשיר יצפין יתן פניו לאותו צד אשר הזהב בא ממנו שהוא צפון כדלעיל ואמר וסימנך שלחן בצפון כו' שהוא שלחן מלכים ועשירים ולא היה עליו רק לחם הפנים רמז שלא יסמכו על ריבוי הונם כי לא ישבעו ממנו רק מן שלחם הבא מצד השני שהוא דרום ומנורה היתה בדרום שהיו מסתפקין בה בשמן לנר בן הרוצה להחכים לא יבקש ממון רב רק שיסתפק במעט כדי לקיים נפשו ונשמתו הקרויה נר אלהים נשמת אדם ודאמר מתוך שמתחכם מתעשר כו' כי החכם הוא המסתפק במה שיש לו כמ"ש הוא בעושר האמיתי שאמרו איזהו עשיר השמח בחלקו ומייתי מקרא ובשמאלה עושר וכבוד דהאי בשמאלה קאי אדלעיל דכתיב אדם מצא חכמה וגו' כי טוב סחרה גו' ר"ל שאין העושר תלוי בשמאל שיעשיר ויצפין אלא שהעושר תלוי בשמאלה של חכמה שזכר לעיל והיינו המסתפק במה שיש לו אי נמי כדאמרינן למשמאילים בחכמה דהיינו שלא לשמה זוכה לעושר וכבוד וקרוב לענינו דלעיל ראיתי כתוב שוב בתרגום יונתן פ' פקודי וז"ל ותהנעל ית פתורא לסטר צפונא מטול דמתמן מתיהב עותרא דמתמן זלחן רסיקין כו' ותסנעל ית מנרתא בסטר דרומא מטול דמתמן שבילי כו' מתמן גנזי חכמות דמתילין לנהורא כו' עכ"ל ע"ש באורך מיהו מ"ש על צד צפון דמתמן זלחן רסיקין כו' לכאורה הוא סותר סוגיא דשמעתין דקאמר הרביבים באים מדרום ואדרבה רוח צפון מונע הרביבים ואפשר לומר דטל רסיסי על קאמר דבאים מצפון כדדרים לעיל תזל כטל זו רוח צפונית כי לעת השחר יעלה הטל שאז רוח צפון שולט והטל אינו נעצר לעולם כמו רוח צפון כדלעיל ודו"ק:

דף כו בד"ה זיקא כו' ואר"י דלא דמי להם כו' אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור קצת דלא דמי נמי לאבנו וסכינו כו' כיון דבכוונה נטלן ממקום אחר והניחן ברה"ר הגג ה"ל נעשה הכל ע"י האדם לבדו ואח"כ הולכת ע"י רוח מצויה אבל הכא אין כוונתו על הרקתא להניחו שם דכל דעתו אינו אלא לנפץ הכתנא ממנו ואין עושה לבדו כל עיקר רק ע"י הרוח ודו"ק: **בא"ד** וי"ל דמתני' כרבנן והכא איירי אליבא דר"י דלא מחייב כו' עכ"ל והתוס' שכתבו לעיל בשם ר"ח דכולהו מתניתין אתיין כר"י ולא פליג אלא באילן היינו למר בר רב אשי ולאמימר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה עד דאמרי ליה כו' ומפרש הר"ר מנחם דמכולהו כו' אם האילן קודם לא יקוץ כו' עכ"ל ק"ק לפירושו דהדרא קושיין לדוכתין דמאי מייתי מלא יקוץ דע"כ באילן עצמו קמיירי אבל בשרשים שרי לקוץ דאי לאו הכי קשיא מתני' דקתני קוצץ ויורד הכך מתני' דלא יקוץ ולפי' ר"ת ניחא ודו"ק: **בד"ה** גזלן הוא כו' דרבנן לא בעי הרחקה אלא ד' אמות כו' עכ"ל פי' היכא דלא קדמו חבירו בבור שני בהרחקת ד"א כדקתני במתני' דהכא וכרבנן אתיא דלר"י זה נוטע בתוך שלו כו' וק"ל: **בא"ד** וי"ל דעולא הוה מוקי מתני' בלונמא כדמוקי לה בר"פ כו' עכ"ל מיהו ע"כ סיפא דמתני' דקתני היו שרשין יוצאין כו' מיירי באין לונמא מפסיק קשה דמשמע משום כדי שלא יעכב המחרישה מעמיק שלשה טפחים אבל גזלן לא הוי וי"ל דמיירי מתני' בחוץ לט"ז אמה וק"ל:

דף כז בד"ה כמה מרובע כו' ולד' קרטות שמנה שלישים כו' עכ"ל פי' שמנה שלישים באורך וכל אחד מהם שלישים רוחב שני שלישים וק"ל: **בא"ד** רצועה אחת של קצ"ו ברוחב שליש כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** תחתוך החוטין ותפשטם יהיה העליון אורכו מאה כו' עכ"ל לפ"ז נ"ל באילן דעולה דרך קצרה תשים עיגול של ל"ג ושליש על ל"ג ושליש בחוטין דקים עד הנקודה האמצעית כזה* ואח"כ תחתוך כל החוטין מן הנקודה ולמטה לשנים ותפשטם יהיה העליון ארוך ק' אמה והאחרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהיא י"ז אמות וב' שלישים מן החוט העליון ויהיה כזה* שוב תחתוך כל החוטין לשנים עד נקודה האמצעית ושים הארוך בצד הקצר ויהיה כזה* נמצא רצועה זו אורכה נ' אמה ורחבה ט"ז אמות וב' שלישים והיא בעצמה שלים שהם שהיא חמשים אורך וט"ז וב' שלישים רוחב והוא אילן המשנה וק"ל:

בא"ד עולה אלף וקי"א אמות ושלים כו' עכ"ל שהרי מרובע ל"ג על ל"ג הוא עולה אלף ופ"ט כדלקמן שים רצועה רוחב שלים לארכה של ריבוע זה וכן לרחבה יעלה כ"ב אמות עוד תצטרך שליש רוחב ושליש אורך שהוא תשיעית אמה בקרן הרי לך אלף וקי"א והלך ע' מאמה וק"ל: **בא"ד** או כעין זה שלים זה כו' דרך אחרת בית סאה היא ק' כו' עכ"ל כצ"ל והוא מחובר למטה או כעין זה או בדרך אחרת תחשוב שלים סאה שהיא ל"ג על כ"ה והם ל"ג ושלים על ל"ג ושלים עגולים כו' וק"ל: **בא"ד** ל"ג ושלים מרובעים כו' עשה אותו עיגול כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ושלשה רביעי אמה ולא גרסינן פשו שבע אמה ושיתין כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** הא ג' מביא וקורא ה"מ למפרך מסיפא דקתני בהדיא כו' עכ"ל ונראה נמי למאי דס"ד השתא דה"ה דה"מ למפרך מגופא דרישא בלאו דיוקא דקתני בב' אילנות דמביא ועולא קאמר דאין מביא כלל אלא דניחא ליה למפרך גם מקורא ולמאי דמסיק לא ט"ז אמה היינו טעמא דבב' אילנות מביא ולא קורא משום דמספקא לן אי קונה קרקע אי לא כדאמרינן לקמן בפ' הספינה וק"ל: **ע"ב** בד"ה ובדאלולי סגי כו' שמביא בפיו ונשאר שם בענף כו' עכ"ל לפי' רש"י ניחא דממתני' מפני הטומאה לא הוה משמע אלא לחוש בעובר תחת הטומאה אבל אהל הטומאה דקתני בברייתא משמע נמי דהענפים מאהילין על העובר ועל הטומאה אבל לפי' התוס' קשה דמה שיש לחוש שישאר בענף אינו אלא נמי משום עובר תחת הטומאה וזה לא נשמע טפי מלשון הברייתא מבלשון המשנה וי"ל לפירוש התוס' נמי דה"ק דקמ"ל בברייתא דע"י שיברח העוף כשיגנדר הרוח באותן צורות המפחידין כמ"ש הערוך בערך דחל יש לחוש אף באהל הטומאה דמה שישאר בענף יפול לארץ ע"י נדנוד הרוח בענף ויבא תחת הענף ויאהיל הענף על העובר ועל הטומאה וק"ל: סליק פרק לא יחפור

פרק חזקת הבתים

דף כח בד"ה ג' חדשים כו' והא דאמרינן בגמרא דאספסתא בחודש אחד הויא כו' עכ"ל פי' אספסתא הגדל בחדש אחד הוי חזקה בג' חדשים כשעקרה בסוף כל חודש וזרעה אחרת כדלקמן וא"כ למה יגרע ירק לר' ישמעאל דגדל נמי בחדש אחד ולתירוצם ניחא דלא דמי ירק לאספסתא דמיירי ירק שבראשונה לא זרעה ובאחרונה לא קצרה ודו"ק: **בא"ד** אפי' זרעה הראשון לו הוא כו' אמר כל שיבי דכרבא כו' כיון שמעכב העלים כו' ליכנס והא דאמר בגמרא כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** כנס את כו' סיון ותמוז ותלי אב קיץ כו' א"כ נוקטין אותו כו' ולא הוי זמן כניסתו כו' תני להו כסדר גשמי שנה כו' עכ"ל כצ"ל פי' יורה בחשון ומלקוש בניסן וליתני כסדר הזה כנס קייצו באב וכנס תבואתו בתשרי וק"ל: **ע"ב** בד"ה אלא מעתה חזקה כו' וי"ל דסוגיא דהכא כמ"ד לאייעודי תורא והולכי אושא כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה ורצה לומר דודאי דסוגיא דתלמודא הכא דנקט במלתיה דבשלשה נגיחות אתחזק אזלא למאן דאמר לאייעודי תורא ומיהו מהולכי אושא שהוא ר"י שהיה הגנא ליכא למפשט הכי דהוא לא הוה קאמר אלא דגמר משור המועד ולא יותר ואיכא למימר דיליף מג' התראות דגברא ולא מג' נגיחות דמג' התראות דגברא לחוד הוי מועד אף שלא עבר עדיין התראה כדקאמר תלמודא כי לא נגח רביעית מאי ליסלם וכתבו ועי"ל דלמ"ד נמי לייעודי גברא נמי איתחזק בג' נגיחות של השור דע"כ א"ל שיהיה מוחזק לעבור כו' ולא צריך להתרות לו רק כדי שישמור שורו וק"ל: **בד"ה** אלא מעתה כו' דלית ליה קלא ולא תהא חזקה אע"פ ששמע כו' עכ"ל

מהר"ם

דף כו ע"א ד"ה זיקא הוא דקא ממטי ליה וכו' והא דפריך מגץ ולא מצי לאוקמי ההיא דגץ כרבנן משום דלא פליגי רבי יוסי ורבנן לענין חיוב תשלומין וכו'. ר"ל מידי דלא הוי גירי דיליה אפילו רבנן מודו דאינו חייב בתשלומים וגבי גץ קתני דחייב אפי' בתשלומים א"כ אפי' כרבנן לא אתי א"ו מדחייב גבי גץ בתשלומין ע"כ צ"ל דחשיב כחו לגמרי וא"כ לרבי יוסי נמי חייב וק"ל: **ע"ב** ד"ה גזלן הוא וכו' ונראה כפי' הקונטרס דאע"ג דמותר לסמוך וכו'. ר"ל ולא הוי גזל ואפי' הכי אין מביאין ממנו בכורים משום דבעינן מארצך וכו' אלא שיש לדקדק הא בהדיא אומר עולא אילן הסמוך למיצר וכו' גזלן הוא וכו' ונראה דלפי זה הוי פירושו האילן הוא גזלן כלומר שהוא יונק משדה אחר וגוזל היניקה אבל אין ר"ל שבעל האילן נקרא גזלן ואין לזה דין גזל שהרי מותר לסמוך ולא בעי הרחקה כולי האי בין לרבי יוסי בין לרבנן וק"ל:

דף כז ע"א גמ' היינו דלא דק ולחומרא לא דק. יש לדקדק לפי' ר"ח דפי' לעיל גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים משום דאין מביאין גזל על המזבח א"כ מה חומרא יש במה שמביא בכורים באילן הסמוך למיצר חברו בתוך ט"ז ושני שלישים הא מביא גזל על המזבח וא"כ ה"ל לעולא לדקדק ולמימר דבתוך ט"ז וב' שלישים אין מביאין בכורים וצ"ל דאפילו לר"ח לא הוי גזל ממש ולא הוי כ"כ איסורא להביא בכורים ולכך לא דקדק עולא וק"ל: **רש"י** ד"ה לא דק וכו' הואיל וקרוב לשיעור זה קאמר ולא איכפת ליה כצ"ל והא דאיתא בספרים אמת ואחת ט"ס הוא: **ד"ה** ובוידוי לא גרסינן ליה במתניתין וכו'. ר"ל במתניתין שמביא בסמוך לזה דקתני בה רבי עקיבא קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ויש ספרים הוה כתוב בהן גם כן ובודוי: **תוס'** ד"ה ה"ג וכו' תהיה רצועה אחת של קצ"ו ברוחב שליש כצ"ל: **בא"ד** הרי אילן המשנה ל"ג ושליש על ל"ג ושליש כצ"ל והשאר צריך למחוק עד דרך אחרת: **בא"ד** ורבינו משולם מפרש וכו' נשאר תתי"ו וג' רביעי אמה ולא גרסינן הוא ז' מאה ושיתין וכו' כצ"ל: [בא"ד] חסר רביעית אמה • פי' שהיא חצי אמה על חצי אמה משום דכל אמה אורך ואמה רוחב יש בה ד' חצי אמה על חצי אמה וק"ל: **ד"ה** לחומרא ולא דק וכו' אבל חוץ לט"ז פעמים מביא פעמים אינו מביא. נראה דר"ל דבתוך ט"ז אינו מביא כלל עכ"פ אבל חוץ לי"ו פעמים מביא דהיינו כשהוא אמה שלמה חוץ לט"ז או מעט יותר מחוץ לשני שלישי אמה ופעמים אינו מביא כשהוא בתוך ב' שלישי אמה ולכך נקט עולא שש עשרה שהוא מלתא דפסיקא באמות שלמות שאינו מביא אבל יותר מכאן אמה מביא על כ"פ גם בתוך אותה האמה היתירה פעמים מביא ופעמים אינו מביא ומה דקאמר בגמ' והיינו לא דק ולחומרא לא דק ר"ל כיון דביתר מכן פעמים יש מקום להחמיר ולהביא בכורים לכך לא דק ונקים שיעורא דפסיקא ליה שיש בו להקל ולא להביא וק"ל: **ע"ב** ד"ה בחטה וכו' וא"ל דכל שהוא דהכא לאו דוקא וכו'. ויש לדקדק למה צריכים התוס' להכריח מסוף קדושין דכל שהוא דוקא משמעתין דהכא גופא יש להוכיח דדוקא קאמר דיקא נמי דקתני כו' שהוא ש"מ ר"ל ואי איירי באילן הא אילן אינו יכול להיות נטוע על מקום כל שהוא ואי כל שהוא לאו דוקא מה דייק דלמא באילן איירי וכל שהוא לאו דוקא ויש לתרץ דבשמעתין ליכא להכריח דלעולם איכא למימר דמתניתין כל שאינו מגיע לאמה כגון ג' טפחים קרי ליה כל שהוא וזה ר"ל כמ"ש התוס' דכל שהוא דהכא לאו דוקא ר"ל דג' טפחים מקרי ליה כ"ש כיון שאינו מגיע לאמה שלמה ובשמעתין קאמר שפיר דיקא נמי דאי באילן איירי לא ה"ל למתני קרקע כ"ש דסתם מקום אילן הוא אמה כמו דאיתא לעיל מזה בתוס' ד"ה כמה מרובע וכו' בפירוש של רבינו משולם דמקום האילן הוי אמה על אמה וק"ל: סליק פרק לא יחפור

חכמת שלמה

דף כו ע"ב גמ' יעקב מדייבא בר אבא כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה לבתר דנפק רב פפא הס"ד: בד"ה מדייבא כו' נ"ל הדייבא דמן כדייב: **בד"ה** לא נהגין מדרבנן הס"ד: בד"ה רבינא כו' וסיפא רישא דקתני בתר אילן אזלינן כו' כצ"ל:

דף כז ע"א **תוס'** בד"ה כמה מרובע כו' ב' אמות ותתוך העודף כו' כצ"ל: **בא"ד** ולספרים דגרסי פש להו פלגא דאמתא נמחק: **בא"ד** עשה אותו כו' נ"ל ועשה אותו: **בד"ה** ובוידוי כו' כמעשר שני שוס וידוי כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה דמפסיק לונמא באמצע שרשים שאין שני לצדדין כו' כצ"ל: **בד"ה** אי אמרת כו' ולטפויי אתא מתרוב ושקמה דקאמר תנא קמא הייט דקאמר כו' כצ"ל: **בד"ה** ושדי התם כו' תחתיה ואי כו' להכי בדאלולי כד"א: **תוס'** בד"ה ובדאלולי כו' דשאי ליאחר שם קמ"ל כו' כ"ב לפי ר"ת נ"ל דהאי ה"א דקאמר לא קאי אמייתי עורב כו' אלא אמאי דסגי בדאלולי ודו"ק:

סליק פרק לא יחפור

חזקת הבתים פרק שלישי

דף כח ע"א רש"י בד"ה בית השלחין כו' פירות תדיר הס"ד: **תוס'** בד"ה כנס את כו' ותמוז ותלי אב קיץ כו' כצ"ל: **בד"ה** עד נגיחות כו' כותזק נגחן בג' פעמים הכי נמי כותזק פתקן בג' שנים כו' כצ"ל:

גמ'

נמ'

לכאורה אין פירושו מכוון כפי המובן בפשיטות ובפי' רש"י דאית לן למימר כיון דהמחאה לית ליה קלא תהא חזקה וכמו שפר"י גופיה לקמן פירכא דאביי דמיירי כשהן בעיר א' ופריך דלא תהא המחאה ותהא חזקה ונראה לומר דודאי פירכא דאביי ליכא לפרושי אלא דפריך דלא תהא המחאה ותהא חזקה וכשהן בעיר אחת כפר"י מדקאמר דא"ל אי מחית באנפאי הוה מזדהרנא כו' דהיינו שהמחזיק אומר כן אבל הכא לא קאמר הכי וליכא למימר משום דלר' ישמעאל קיימינן הכא דהחזקה בג' אכילות לאו משום זהירות שטר הוא אלא דגמר משור המועד כיון דקפיד איניש בשלש אכילות וזה לא קפיד שהרי לא מיחה א"כ ודאי מכרה לו דא"כ מאיזה טעם קאמר אף הכא בפניו אלא דע"כ לר' ישמעאל נמי מחאה בפניו לשמירת שטרו היא באה עד דאכיל שלשה פירי כמ"ש הרמב"ן בספר המלחמות וכפי' רש"י אלא דאית לן למימר דלא קאמר תלמודא הכא כדקאמר אביי בפירכא דלקמן לרבנן משום דהכא לאו המחזיק אומר כן ועיקר קושייתו דלא תהא חזקה שלא בפניו ומיירי הכא כשהמערער בעיר אחרת ופריך כיון דלית קלא למחאה שלא בפניו לא תהא לו חזקה דודאי אינו צריך לבא בעיר אחרת לבא לפני המחזיק ולמחות כמ"ש התוס' לקמן ומיהו ודאי דה"מ נמי הכא למפרך כשהן בעיר אחת דלא תהא המחאה ותהא חזקה והוא שכתבו ובלא שור המועד ה"מ למפרך דלא תהא מחאה כדפריך כו' אלא דהכא כיון דיליף ליה משור המועד ניחא ליה למיפרך דומיא דהכא דשלא בפניו לא הוה חזקה וזהו שכתבו דאע"ג דאינו דומה ממש דמחאה באה לבטל החזקה והעדאה באה לקיים מ"מ פריך שפיר דהמכוון מהם דומיא דבשניהם שלא בפניו לא הוי חזקה ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** ודלמא עלה כו' ודלמא בסוף עשר הוה קאי ומזכיר על תחלת י"א כו' עכ"ל כצ"ל ולאו דוקא תחלת י"א אלא או בחדש רביעי שהובקעה העיר או בחדש חמישי שנחרב הבית וק"ל: **בא"ד** ור"ח פי' דרב יוסף כו' ויסמכו על חזקת ג' שנים כו' עכ"ל ודקאמר עלה טובה קמ"ל ה"ק לעולם חזקה בשנה אחת וניחא להו בג' שנים דאיכא סהדי דידעי בזו ולא ידעי בזו וק"ל: **בא"ד** וכן בסדר עולם שלנו תניא בשנה העשירית כו' עכ"ל גם מסדר המקרא מוכח דבשנת י' הוה דכתיב בשנת י' לצדקיהו וגו' ויאמר ירמיה וגו' היה דבר ה' וגו' בירמיה ל"ב וק"ל: **בא"ד** ועוד דלגירסתו נמי קשיא מנא ליה ג' שנים כו' אלא י"ח [חדשים] שהרי כו' עכ"ל ויש לקיים גירסא זו כפי דרך פרש"י שהיו מזהירין לכתוב שטרות כי לא יחזיקו שלש שנים רק י"ח חדשים ולאפוקי מר' ישמעאל דסגי ליה בג' אכילות וכן פי' הרמב"ן בחידושיו וק"ל:

דף כט בד"ה אלא מעתה כו' אדרבא כיון דלא הויא מחאה לא הויא חזקה כו' כדמוכח לקמן עכ"ל הכי מוכח לקמן מההיא דבשוקא ברא הואי דהיכא דלא הויא מחאה לא הויא חזקה וע"ש פי' רשב"ם וכן מוכח מתוך הסוגיא ממתניתין דהיה ביהודה כו' וא"כ לפום הך סברא דלא אסיק אדעתיה השתא למימר חברך חברא אית ליה כו' וא"כ בעיר אחרת נמי דלא הויא מחאה לא הויא חזקה אך קשה לכאורה מ"ש דהא אינו צריך לבוא בעיר לפני המחזיק ולמחות כו' מהיכא פסיקא ליה לר"י לומר כן דהא אדרבא לפום הסברא דהשתא דמחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה אית לן למימר דצריך לבא לפני המחזיק דהכי ס"ל לקמן תלמודא בההיא דאין מחזיקין בנכסי בורח ורבא נמי בעי למימר הכי אפי' אליבא דרבנן דהוי חזקה מיהודה ליהודה משום דבעי עד שיבא בפניו וימחה כמ"ש ר"י גופיה לקמן בד"ה ליתיב אדוכתיה כו' ע"ש ודוחק לומר דמ"ש הכא בעיר אחת היינו מיהודה ליהודה ובעיר אחרת היינו מיהודה לגליל ועוד דהא לפי אותה הסברא של רבא לא הוי טעמא דמיהודה לגליל לא הויא חזקה דלא הויא המחאה ואינו צריך לבא לפני המחזיק אלא דטעמא משום דהחזקה אינה נשמעת מיהודה לגליל כמ"ש התוס' בשם ר"י שם ונראה ליישבו דודאי לרבא לקמן בין לר"י בין לרבנן כיון דאפי' היכא דהמחאה נשמעת למחזיק בעי המחאה בפני המחזיק א"כ בעיר אחרת מיהודה ליהודה נמי בעי המחאה בפניו אבל אביי ודאי דלית ליה האי סברא דהא למאי דמסיק חברך חברא אית ליה לא בעי המחאה בפניו ואפי' אם ידוע לנו שלא הגיעה המחאה זו למחזיק כמ"ש התוס' לקמן א"כ בעיר אחרת נמי אפי' לפום דבעי המחאה בפניו היינו בעיר אחת דוקא משום שלא הגיע למחזיק המחאתו אבל לעיר אחרת ודאי דא"ל לבא ולמחות ודו"ק: **בד"ה** אמר מר זוטרא כו' דדלמא מכחיש להו שהוא לא היה יודע כלל שהיו דרים באותו בית כו' עכ"ל נראה מלשונם שהמערער גופיה לא יכחיש אותם אף בלא עדים ואפשר שהוצרך לזה לאוקמי מלתא דמר זוטרא אף לבתר דתקינו רבנן שבועת היסת דהשתא אי הוה מכחיש להו המערער לא הוי מהימני בהאי מגו וק"ל: **ע"ב** בא"ד והל"ל עדותן עדות אלא אגב דנקט ברישא דמילתא אי טעין כו' עכ"ל קאי גם לפי' ר"ח וק"ל: **בד"ה** ומודה רב הונא כו' ומה"ט א"ש דבעינן להו שלש שנים שלימים דהיינו ו' כו' עכ"ל הכי משמע להו דבהך מודה רב הונא בחנותא כו' היינו שם שנים דומיא דלעיל ומודה רב הונא באתרא דמוברי באגא וק"ל: **בא"ד** וכה"ג איכא בסוף המניח גבי ומודים חכמים כו' עכ"ל נ"ל דכל"ל והיינו דתנן התם המדליק הגדיש כו' ר"י אומר כו' וחכ"א אינו משלם אלא כו' היה גדי כפות כו' ומודים חכמים לר"י ודו"ק:

דף ל בד"ה לאו קמודית כו' פרשב"ם דאם כו' א"כ אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד כו' עכ"ל ה"ה בלא עדים [א] אם הוא אומר שהיה המוכר דר בה חד יומא נאמן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתא ואכלתיה שני חזקה אלא דנקט כולה מילתא דומיא דראייתו דהביא מהך דדר בקשתא דא"ל ר' חייא אייתי סהדי דדר ביה אפי' חד יומא וקאמר רב חזיתיה כו' דאי הוה א"ל קמי דידי זבנינה ודו"ק: **בא"ד** אי הוה טעין קמי דידי זבני מינך או דר בה חד יומא היה נאמן כו' במגו דאי בעי אמר לא היתה שלך כו' עכ"ל נראה שזה הוא לפי שיטת רשב"א שכתבו התוס' לקמן דבעובדא דידן אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה מוכר חד יומא טענינן ללוקח שהיה המוכר יכול לטעון זבינתא מינך מגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם אבל ר"י חולק בזה כנראה מדברי התוס' לקמן כמ"ש במרדכי וכ"כ בהדיא בהגהת אשר"י ואם לא החזיק בה ג' שנים גם המוכר אין לו שטר כו' אפילו באו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד אך אינם יודעים אם לקח אותו אם לאו אינו מועיל לו כלום עכ"ל והוא דעת ר"י וא"כ לפ"ז במכ"ש דאם אין לו עדים אלא שהוא אומר שהמוכר היה דר בו יום א' דאינו מועיל גם שם בהגהת אשר"י כתוב בהדיא דברי התוס' אלו בשם הרשב"א ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מפלגיא זבינתא כו' דפי' דאין לו עדים שהחזיק בה המוכר אפילו יום אחד כו' עכ"ל פי' וגם שהוא לא אמר מעיקרא שהיה המוכר דר בו יום אחד דאי הוה אמר הכי מעיקרא היה נאמן במגו דאי בעי הוה אמר מינך זבינתיה ואכלתיה שני חזקה אבל השתא אינו נאמן לומר הכי דהוה מגו למפרע כמ"ש התוס' לעיל וק"ל: **בא"ד** ואין נראה לר"י דהו"ל לאסוקי כדמסיק לעיל לאו קמודית לי כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לעיל דלאו קמודית לי משמע דלא היה למערער עדים וא"כ הכא איכא למימר דהוה ליה עדים שהיה הקרקע שלו ולא הוה מצי לאסוקי לאו קמודית לי אלא דמ"מ כיון דלא ה"ל עדים שהוא גזלן לא הל"ל פלניא גזלנא ואי ה"ל סהדי דהקרקע שלו היתה הל"ל לאו אית לי סהדי דארעא דידי הוא ולא לא זבינתה מינאי כו' כדלעיל ודו"ק:

דף לא בד"ה אבל אכלה כו' הקשה ריב"ם כו' יהא נאמן לומר לקחתיה קודם מינך במגו כו' עכ"ל זו קושיא לפרשב"ם דבעי עידי חזקה לשבע שנים אבל לפי הי"נ שכתב רשב"ם אימא דקושטא הוא מה"ט דלא בעי סהדי אלא לג' שנים וק"ל: **בד"ה** ואמר רבה כו' רבה גרסינן דאביי ורבא תרוייהו כו' עכ"ל לפי מה שנראה מפרשב"ם דרבה הכא הדר ביה לגבי אביי הכא מליץ למימר שפיר דגרסינן ה"נ רבא והתם לבתר דהדר וק"ל: **בד"ה** א"ל רבא והא כו' של אבותי יום א' במגו כו' עכ"ל אע"ג דשל אבותי מעולם משמע ולא שלקחוה דהיינו דאכן לא טענינן ליה אבל נאמן הוא לומר כן ולפרש דבריו וכדאמר ומודו נהרדעי היכא דאמר של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען כמ"ש התוס' כל זה לעיל וק"ל: **ע"ב** בד"ה וזו באה כו' וכ"ל דמגו במקום עדים לא אמרינן ועוד דמגו לא יוכל כו' עכ"ל בפ' מרובה בתוס' מלת ועוד אינו וכל זה חד תירוצא הוא ע"ש וק"ל: **בד"ה** ורב נחמן כרב הונא כו' והתם כעדות אחרת דמי דהא אין מכחישין אלו את התהומים בזאת המלוה כו' ואומר ר"י דכי אמרו קטנים כו' עכ"ל הא דלא הקשי להו בעלמא בבאו והעידו על ב' עדים שהם גזלנים הא הוי עדות הגזלנים כעדות אחרת שאין מכחישים אותם בעדותם די"ל דשאני התם כיון שיש עדים שהם גזלנים הם אין נאמנין להכחיש אותן העדים ולומר שאינן גזלנים שהם אינן נאמנין על עצמן וע"כ פסולים לכל עדות אבל הכא אלו קטנים היו והשתא גדולים וכן קרובים היו ונתרחקו ושפיר הם נאמנים להכחיש העדים שלא היו קטנים וקרובים וק"ל: **בד"ה** ורבא כרב חסדא כו' ואומר ר"י דרבא דאמר חידוש הוא לא הוי אלא לפי המסקנא כו' עכ"ל ולפי חד תירוצא שכתבו התוס' לעיל דקרי ליה רבא עדות מוכחשת כיון דלא איתכחש מהבבהא דהיינו דוקא לנישנא דחידוש הוא ע"כ למאי דבעי למימר נמי הכא דרבא כרב חסדא הוי טעמא משום חידוש ול"ל אהך קושיא שהקשו הכא ות"ת א"כ אמאי חשיב רבא כו' תירוצים אחרים ועיין עליהם בתוס' בפ' מרובה ובפ"ק דסנהדרין ודו"ק:

דף לב בד"ה והאמר ר"י כו' וי"ל דהגמרא ידע דר"י מיירי כדמסיק דילא עליו קול כו' עכ"ל ויש לדקדק אכתי מי הכריח לתלמודא לפרש דברי ר"י דילא עליו קול מההלם דאימא דערעור חד נמי הוה ערעור ומתחלה אתא חד ואמר דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא חד ואמר דכהן הוא ואסקיניה לוקמיה אחזקה ושוב אתא חד ואמר דב"ג וב"ח הוא ואחתיניה דהיינו אין ערעור פחות משנים כיון דאיכא עד אחד דמכשר ושוב אתא חד ואמר דכהן הוא ואסקיניה דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה ולמאי דמסיק בלגרף עדות קמפלגי ניחא דלר"א כיון דבעדים הכשרים אין מלרפין אותם גם עדים הפסולים לא נלרף אותן כיון דלא העידו שניהן כאחד ודו"ק: **בד"ה** אגן מסקינן ליה כו' אבל נשאת ואח"כ באו עדים לא תלא כו' ושנים אומרים לא נתגרשה אמאי לא תלא בנשאת כו' עכ"ל לשון אמ"ו ז"ל משמע דעיקר קושייתם מדברי ר' מנחם בר סימאי דסבר אם נשאת ואח"כ באו עדים לא תלא ול"ע הלא מת"ק מכ"ש קשה דסבר נשאת לא תלא אף בבאו עדים ואח"כ נשאת ובפ"ב דכתובות מקשי' מסתמא דברייתא עכ"ל: **ע"ב** בד"ה אמאי קא סמכת כו' ולא אמרינן מגו אלא להחזיק כו' אם יש לו שטר או חזקה כו' ואין נראה לר"י מדלא מפרש טעמא כו' עכ"ל כל זה מפורש ברא"ש ע"ש וק"ל:

דף לג בד"ה ה"ג לבסוף אודי כו' ולשון אודי דחוק הוא וכן סברת אביי כו' עכ"ל ר"ל דכיון דלא נתן לו הדקל אלא בחנם ולא בשביל שהיה קרוב יותר לא שייך בזה לשון אודי ומטעם זה סברת אביי ורבא נמי דחוק למה נאמר דאודי ליה שהוא קרוב יותר כיון דלא נתן לו רק בחנם וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בהג"ה לא היה שהודה שאכל פירות אלא כדמפרש כו' אלא ע"פ של זה כו' ממון ואי הוה גרסי' הא אמאי כו' עכ"ל כן הגיה מהרש"ל אבל אין פי' הג"ה זו מובן לכאורה אם בא לדחות פר"ח וגירסתו ולקיים פרשב"ם וגרסתו א"כ מאי הקשה לפר"ח דמי הוא זה שאמר שהודה על אכילת פירות הלא לא הודה אלא על הקרקע כו' הא כיון דנראה לו לבעל ההג"ה דחוק כיון דאודי אודי קאי על אכילת פירות כיון שלא נזכר לעיל כלום מהודאה ה"נ לא הוזכר לעיל שום הודאת קרקע לפר"ח ועוד מאי קאמר שרב אידי היה יותר קרוב אלא ע"פ של זה כו' הא לפר"ח וגירסתו לא הוה רק עדים שהיה רב אידי קרוב אבל הוא לא הודה כלל שהיה רב אידי יותר קרוב ולפרשב"ם נמי לא פטרינן לרב חסדא משום דאינו קרוב יותר אלא ע"פ של זה אלא משום דה"ל כנותן לו הדקל במתנה ולא שהוא קאמר שהוא קרוב יותר ועוד קשה מאי קשה ליה סברת רב חסדא דאדרבא סברת אביי ורבא היא דחוקה לפרשב"ם כמ"ש התוס' גם לפר"ח ולגירסתו סברת רב חסדא אינה דחוקה דאיכא מגו טוב כמ"ש גם התוס' וכ"ל שבעל ההג"ה זו בא לדחות פר"ח ולקיים גירסת הספרים שלפנינו לסוף אודי דאיהו קריב טפי כמו שכתובה גם ברי"ף ואף שהתוס' דחו אותה בעל ההג"ה זו מקיים אותה הגירסא ודחה גירסת פר"ח והוא שאמר דלא היא כפר"ח שהודה שאכל הפירות כדמפרש הרב רשב"ם לבסוף דלא נהירא ליה כו' וקאמר גם בעל הג"ה על פר"ח דשרא ליה מרא דהאי כיון דאודי אודי דקאמרי ודאי לא קאי על אכילת פירות דמי הוא זה שאומר שהודה על אכילת פירות שזה לא הוזכר לעיל אבל ניחא ליה כיון דאודי אודי על הקרקע לפי הגירסא דגרס לעיל לסוף אודי דאיהו קריב טפי וז"ש הלא לא הודה אלא על הקרקע אבל על אכילת פירות לא הודה אלא עדים היו בדבר כפי' רשב"ם ומ"מ אף שיש עדים על אכילת פירות לא מפקינן מיניה לרב חסדא כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר כ"א על פיו ונאמן לומר דלא אכל במגו דאין רב אידי קרוב יותר ואביי ורבא סברי כיון דאודי אודי שהרי כו' ולא שייך לומר נאמן במגו דה"ל מגו במקום עדים וכתב דלזו הגירסא הוה גרסינן נמי הכא אמאי לית ליה לרב חסדא האי סברא דהיינו משום הא איהו אמר לא אכלתי ואי בעי אמר אנא קריבנא טפי דומיא כדמסיק בהידך פלוגתא דרב חסדא ואביי ורבא דבסמוך דפליגי במיגו במקום עדים ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** האי אייתי סהדי דאבהתיה הות כו' ומעולם לא מכרו כו' עכ"ל דקדק לפרש כן הכא דלא תקשי

קרני ראם [א] נ"ב ואין זה מוכרח דבדר בו חד יומא הוי מיגו דמינך זבנה מגו דהעזה מאח"כ בפני קנאה דבין כך ובין כך מעיז אלא דרוב הפוסקים הסכימו דאמרי' מיגו דהעזה:

חכמת שלמה

דף כט ע"א גמ' אלא אמר רבא כו' כצ"ל וככל העמוד צ"ל רבא: **ר"ש** בד"ה תרתי לא כו' לתוך שדהו בלא רשותו כו' כצ"ל: **בד"ה** באתרא דמוברי באגי במקום כו' טעין אידך ואמר אני כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** בלילה כו' בלילה והוא אין כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה וה"נ כו' משתמשין וכן עיקר הד"א: **בד"ה** אלא מעתה כו' פרותיו הס"ד:

דף ל ע"א ר"ש בד"ה בשוקא כו' ולא ידעתי שאתה דר בביתי כו' כצ"ל:

דף לא ע"א ר"ש בד"ה א"ל כו' שקר והלכה כו' ואזיל הדר כו' אביי אמר הס"ד והד"א: **בד"ה** דסמיך עלה כו' מאבותיך ובעי כו' דברים כראשונים הס"ד והד"א: **בד"ה** שולא אמר כו' קנית בזה שחזר וטען והאי דאמרי כו' כצ"ל: **בד"ה** דלא מגלה כו' ושוב אינו יכול כו' נ"ב וכ"ל והוא דקאמר אתם עידי: **בד"ה** האי כו' נ"ל והאי: **ע"ב ר"ש** בד"ה אבל באותו כו' עצמו לא והלכתא כרב נחמן שהכי נפסק הדין על פיו כדמוכח לקמן אגן אחתיניה כצ"ל והס"ד: **בד"ה** עירער חד איכא בינייהו והא דקתני כו' ומכחיש עד א' המכשירו כצ"ל והס"ד:

דף לב ע"א גמ' כי תרי ואמרי דבי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ואחתיניה כו' עד א' ואמר דכהן כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה גחין בעל השטר הס"ד: **בד"ה** אבל אי כו' מעות עצמן הס"ד:

דף לג ע"א ר"ש בד"ה א"ל רב אידי לרב חסדא הס"ד: **ע"ב ר"ש** בד"ה כיון דאודי דבלא כדין כחזיק עד עתה כצ"ל והס"ד: **בהג"ה** לא היה שהודה שאכל הפירות אלא כדמפרש הרב כו' כצ"ל:

אמאי הוי מגו במקום עדים נימא של אבותי היתה יום אחד ולקחוה מאבותיך כו' כמו שהקשה רשב"א לעיל ומיהו לעיל ע"כ ליכא לפרש כפרשב"ם הכא דא"כ מאי קאמר ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען וע"כ ליכא לתרוצי לעיל אלא כמו שפרש"י לעיל וכן פי' הג"י בשם הרנב"ר הסיא דלעיל והך דהכא דלא בגוונא חדא קאיירו ע"ש ובהכי ניחא דשפיר גרסי' לעיל נמי רבא וס"ל לעיל דלאו מגו במקום עדים מקרי משא"כ (היכא) [הכא] דהוי שפיר מגו במקום עדים כפרשב"ם דהעידו דמעולם אבותיו לא מכרו כו' וק"ל :

דף לד בתוס' בד"ה הוי מחויב שבועה כו' איירי בתר דתקינו רבנן שבועת היסת דלא הוי הפליא עד דנוגע כו' עכ"ל ומה"ט נמי הא דאמרינן התם דהשליח משלם למשלה היינו לבתר דתקינו נ"כ שבועת היסת דלא הוה השליח עד והמשלח מפסיד כי המלוה נאמן לומר שטרא נכהו ואז המשלח נפרע מהשליח דא"ל לתקוני שדרתיך כו' אבל קודם דתקנו שבועת היסת הרי השליח נאמן ואין המשלח מפסיד כלום וק"ל : בד"ה וכל המחוייב כו' ודוקא ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד כו' עכ"ל והיינו משום דיש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהן וכדאמר הכו דלא להוסיף עלה מיהו ר' אבא ורב נחמן מדסתמו דבריהם ולא חלקו בין יתומים לדעלמא משמע דאפילו ביתומים אית להו האי סברא דמתוך שאינו יכול לישבע או תובע או נתבע משלם הנתבע וכן רב ושמואל מדלא מפלגי אינהו וקאמרי דלא להוסיף על היתומים משמע דבעלמא נמי אית להו האי סברא דמתוך שאין יכולין לישבע פטור הנתבע ולכך שפיר קאמר התם תלמודא דרב ושמואל פליגי אדרב נחמן אבל לאידך פירושא שכתבו לקמן דר' אבא ורב נחמן נמי סברי דהתובע נמי מפסיד היכא שאינו יכול לישבע ואם כן היינו דרב ושמואל ושפיר קשיא להו אמאי קאמר דפליגי וק"ל : ע"ב בא"ד ור' אבא סבר כיון דעיקר שבועה על הנתבע כו' עכ"ל ר' אבא גופיה סבר כרב נחמן דלא אזלינן בתר עיקר השבועה כמ"ש לבסוף דא"כ ר' אבא ורב נחמן מלו סברי כו' אבל ר"ל ר' מאיר דמוקי ליה כר' אבא ל"ל דאית ליה כיון דעיקר שבועה על הנתבע כו' ודו"ק : בד"ה ההיא ארבא כו' ומפר"ת דאוחזין שאני כו' ל"ל דשאר נמי חשיב ליה מוחזק כו' כדתניא התם בפ"ק גבי שנים אוחזין בשטר כו' עכ"ל ולמאי דמחלק לרבנן בין טלית לשאר התם האי מנה ודאי דחד מנייהו הוא אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא יחלוקו ל"ל לפר"ת נמי למ"ד דשטר יחלוקו דלא דמי שטר לשאר דאפשר נמי בשטר שפרע לו החצי ודתרוייהו הוא וכן כתבו התוספות לפר"ת ברפ"ק דבבא מציעא ע"ש וק"ל : בד"ה ומ"ש משני שטרות כו' היו כולן יוצאות ביום אחד כו' עכ"ל האי לישנא ליתא התם במתניתין אלא כולן יוצאות בשעה אחת אלא דמתניתין איירי בירושלים דכותבין שעות וה"ה ליום אחד בלא שעות דדומין זה לזה וע"ש במהרש"ל ומה שחלקו התוס' בין שטר שיעבוד לשטר מכר ומתנה מבואר בהשר"י בפ' הכותב ע"ש וק"ל :

דף לה בפרשב"ם בד"ה התם גבי המחליף כו' הלכך יחלוקו ושודא דדייני ליכא למימר הכא כו' עכ"ל דליכא למימר דלשמואל ליכא למיקם אמלתא משא"כ הסוא דמחליף דאיכא למיקם אמלתא דמשום דאיכא למיקם אמלתא לית לן למימר יחלוקו כמו בשל אבותי דלעיל ול"ל לדברי התוספות שפירשו בהך דשודא דדייני דהיינו למי שירלה ליתן לריך לחלק בע"א וק"ל : תוס' בד"ה ומ"ש מהא כו' זה כלל גדול בדין הוא לכי הא דהמוכר שור כו' עכ"ל ולהאי לישנא דקאמר זה כלל גדול איצטריך דאפילו ניזק אומר ברי כו' אין ראיה דאיכא למימר דגם זה לדבריהם לדברי חכמים אמר כן אבל הך דהמוכר שור נגחן כו' מלתא דאמרה שמואל בדוכתא אחריתא הוא משמע דאליבא דהלכתא אמרה ודו"ק : ע"ב בד"ה דתני ר' חייא כו' ובקונטרס פירש דמיירי בחנוני שמכר במדה כו' עכ"ל ובקונטרס שלפנינו משמע דאיירי נמי שפיר בהך דשמעתין דזה אומר דשל אבותי כו' וכן הוא בחידושי הרמב"ן בשם רשב"ם ודחה הוא דבריו משום דלא אמרו אי תפיס לא מפקינן אלא כשתפס ברשות ב"ד כו' ע"ש ונראה דמה"ט פרשוה התוס' אליבא דר"ע בגזל מה' בני אדם ולא ניחא להו לפרש בהך דשמעתין דזה אומר של אבותי כו' וק"ל : בד"ה אי לפירי כו' מ"מ דרבנן דבעי שלשה שנים כו' דהא לעולם לריך לשומרו פן יאמר לפירות כו' עכ"ל אבל לרבי ישמעאל דבמערער תליא מלתא אם אינו מקפיד בשלש אכילות פירות הוי חזקה ניחא היכא דאין המערער טוען לפירות הורדתיו ולא מיחה הרי לא הקפיד שלשה פעמים ויש חזקה למוחזק ודו"ק :

דף לו ע"ב בד"ה מאי בינייהו כו' דג' בלירות שלימות כו' דאיכא בינייהו חרפי ואפלי כו' עכ"ל ר"ל בלירות שלימות שתהיה כל שנה כל שנת הבלירה דהיינו מבלירת שנה זו עד בלירת שנה שאחריה (ומהא) [והא] קשיא להו דאימא דא"ב חרפי שתהיה תחילת בלירה שאחר סוף שנת בלירה שלישית בחרפי ואז לא יהיו ג' שנים שלימות ואם תהיה באפלי יהיו יותר מג' שנים שלימות וק"ל : בד"ה היו לו שלשים כו' אבל תשעה אילנות גדולות ממטע שלשה לבית סאה כו' עכ"ל כל"ל לפי הגהת מהרש"ל ע"פ דברי הרא"ש והטור ע"ש ואף שהדין דין אמת מכל מקום דברי התוספות מוכיחין שאין כאן מקום להגיה כן ממה שכתבו בסוף דבריהם והני אילנות לא בגדולים איירי דגדולים לא כו' ולפי הגהתו זכי עד השתא לא ידענו כל זה שהרי כבר כתבו אבל לתשעה אילנות גדולות ממטע שלשה כו' ולעיל הוה ליה לפרושי אבל תשעה אילנות גדולות ממטע שלשה לבית סאה כדאמרי' פרק לא יחפור גם לשון ואבל אחת בשנה זו ואחת כו' לא משמע אחת מכל בית סאה אלא אחד ממש וע"כ נראה לקיים כל נוסחות ישינות בתוס' שלפנינו ומשום דלענין מכירה בפרק הספינה נקט ג' קנה שלשה קנה קרקע משו"ה קשיא להו אמאי נקט הכא שלשים ממטע י' כו' דהיינו לפי ערך מטע עשרה לבית סאה דקתני בעלמא דהוה ליה שלשה בית סאה לשלשים אילנות הוה ליה למנקט ה"נ הכא שלשה אילנות כדנקט גבי מכר לפי ערך ממטע י' לבית סאה דהוה ליה הש"ן אמות לשלשה אילנות ואבל אחת בשנה כו' ותרלו דבכה"ג לא הוי חזקה משום דלא הוי בזי בזויי ושוב שכתבו והני אילנות לא בגדולים כו' מלתא באנפי נפשיה הוא וכדברי הרא"ש והטור זה נראה לי ברור בדברי התוספות לקיים כל נוסחות הישנות וק"ל : בד"ה ממטע י' לבית כו' ונראה דפחות מכאן דקתני גבי הקדש

קאי נמי אכדי שיעבור בקר כו' עכ"ל ר"ל דאי קאי ממטע י' לבית סאה כדמשמע בברייתא דמייתי בהמוכר את הבית א"כ הדרא קושיין לדוכתין דיפה כח הדיוט מכח הקדש דבהדיוט קתני בתוספתא בפחות מכדי שיעבור כו' וק"ל :

דף לז בא"ד ולפ"ז נמי ליכא למימר דאין חילוק בין חזקה למכר כו' עכ"ל ר"ל דלענין חזקה ליכא למימר דתליא בפלוגתא דתנאי כמו במכר והקדם דמ"מ תקשי מדאביי דהתם דסבר כרב נחמן אדאביי דהכא וק"ל : בד"ה לימא ליה כו' ואפי' בשני אילנות כשיבשו יטע כו' משום דכי היכי דלדידך בעין יפה כו' עכ"ל ק"ק [א] לר' עקיבא דאית ליה במוכר לחבירו נמי דבעין יפה מוכר אמאי לא נאמר כן בשני אילנות כשיבשו שיטע אחרים במקומן כמ"ש התוס' לקמן בשם ר"י דאפילו רבי עקיבא מודה בשנים דאין לו קרקע כלל ודו"ק : ע"ב בד"ה דאי לא מלי כו' ועוד שרולה לזרוע מקום האילן עכ"ל דבאילנות משמע להו דאם אין לו קרקע אם מתו נמי לא יטע אחרים במקומן כההיא דקנה ב' אילנות דאין לו קרקע מה שאין כן בבור ודות ודאי דאף אם נפלו בונה אחרים במקומן וק"ל : בד"ה מכר אילנות כו' או בשדה גדול ואומר בפירוש שכל הקרקע כו' עכ"ל אין לפרש בשדה גדול יותר מכדי לורך האילנות והג' אילנות עומדין בו מפוזרין דא"כ בלאו הכי לא קנה קרקע כלל כמ"ש התוס' לעיל דבמפוזרות לא קנה קרקע כלל אלא דר"ל שהשלשה אילנות נטועין כדין שדה אילן אלא שמחוץ להן כמלא אורה וסלו השדה גדולה מכדי לורך האילנות דהשתא אי לא היה אומר בפירוש שכל הקרקע משייר היה הלוקח קונה כדי לורך האילנות דהיינו ביניהם וחולה להן כמלא אורה וסלו והשאר לעלמו וק"ל : בא"ד ה"פ מני אילימא ר"ע ואליבא דרבנן דר"ש כו' ואלא רבנן ואליבא כו' וכיון דס"ל דכולי האי מקדים בעין יפה ממכר דאפי' בור ודות כו' עכ"ל ר"ל דבין לר"ע ובין לרבנן דפליגי עליה במכר לענין דרך הרי לרבנן דר"ש יפה כח מקדים כל כך דאפי' בור ודות גופיה מקדים כ"ש במקדים אפי' באילן א' שהקדים גם הקרקע ול"ל לפ"ז דלא הוה אלטריך ליה למימר לר"ע הא מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדים וכן לרבנן דמודו דמקדים לענין דרך דהא מיניה לא מוכח מידי דלא קאמרי הכי אלא לענין דרך וע"כ לא תילף מיניה לענין מקדים אילן א' דמקדים גם הקרקע דאם לא כן לר' עקיבא במכר דסבירא ליה הכי לענין דרך תקני ליה נמי קרקע באילן אחד אלא עיקר ההוכחה בין לר' עקיבא ובין לרבנן מבור ודות דמקדים לרבנן דר"ש ויש לפרש דלא נקט הכי אלא משום דאי לאו דס"ל לר"ע ולרבנן הכי במקדים לענין דרך א"כ ע"כ מכ"ש דלא הוה סבירא ליה כרבנן דר"ש לענין בור ודות גופיה במקדים ודו"ק :

דף לח ע"ב בפרשב"ם בד"ה א"ל פשיטא כו' קרא מסייע ליה למר ויתן לה כו' עכ"ל פירוש למר דהיינו שמואל שהיה רבו של רב נחמן וכ"ה בהדיא בירושלמי דמסייע הוא לשמואל ויש לפרש דה"ק דמשמע דע"פ המלך השיבו לה אבל מדינא לא היו משיבין לה דמחזיקים בנכסי בורח כשמואל וק"ל : בד"ה אפי' מיחה בפני ב' שאין כו' משום הכי מחזיקין בנכסי בורח דתיהני ליה מחאה כי הך כו' עכ"ל כל"ל נראה לי ופירוש דהשמועינן רב דאפילו אין במקומו של בורח שיוכל למחות בפניהם אלא חגרין אם לא מיחה בפניהם הויא חזקה אי נמי דירלא למחות בפני שאינן חגרין שירא שילכו לשם וידעו מקומו וירדפו אחריו בעל חוביו מ"מ ה"ל למחות בפני חגרין ומשו"ה הויא חזקה וק"ל :

דף לט בד"ה ויבא לשנה אחרת כו' אלמא מחאה שלא כו' והלכך חזקה כו' ואע"ג דלר"י הויא חזקה כו' ולרבא לא נלריכנו אלא כו' עכ"ל נראה פי' לדבריו דודאי רבא כרבנן ס"ל דהלכה כוותייהו לגבי ר"י ולא קפריך לרב נחמן אלא דבהך מלתא דבעי ר"י המחאה בפניו לא פליגי רבנן עליה כמ"ש רשב"ם לעיל דלא תסייע ליה מרישא כו' והשתא לרבנן דאף אם נאמר דהחזקה נשמעת באספמיא מ"מ חיישינן לשעת חירום ויהודה וגליל כשעת חירום דמי וכ"ש מאספמיא להכא דכשעת חירום דמי ולא נלריכנו לבא לפניו ולמחות והמחאה שלא בפניו נמי לא הוי מחאה ודומיא דהכי אמרינן לעיל לר"י בנכסי בורח דאין מחזיקים כיון דבעי המחאה בפניו והבורח לא יכול לבא לפניו ולמחות ודו"ק : תוס' בד"ה ליתיב אדוכתיה כו' ליסייעיה מרבנן דמוכחין כו' עכ"ל לפום הך סברא דלסייעיה מרבנן ע"כ דאית לן למימר דהחזקה נשמעת יותר מרחוק מהמחאה כמ"ש התוס' לעיל א"כ יש לתמוה נמי דמאי פריך וליתיב אדוכתיה ולימחיה דאימא דהחזקה נשמעת עד אספמיא ולא המחאה ולריך לבא למדינה שהמחזיק בה ומתוך קושיא זו נמי הולרך ר"י לפרש בתירולו דרבא היה טועה גם בדרבי יהודה ודו"ק : בא"ד ורבנן סברי אפי' מיהודה לגליל אין החזקה כו' עכ"ל ובהא פליגי רבנן ור"י ארבא ולא ניחא ליה דפליגי אי בעי מחאה בפניו או לא דכיון דלר"י בעי בפניו אית לן למימר לרבנן נמי דבעי בפניו ורב נחמן הניח לו לרבא סברתו דלא פליגי אי בעי בפניו או לא אלא דקאמר אדרבא דלר"י נמי לא בעי בפניו ומיהו תלמודא לעיל לרב לא חש להא גבי הא דאין מחזיקין בנכסי בורח דע"כ פליגי רבנן ור"י אי בעי בפניו או לא ודו"ק : ע"ב בד"ה לית בה משום לישנא בישא פירוש לאותו שאומר לפני ג' כו' עכ"ל משום דלכאורה לפום סוגיא דשמעתין דבג' הויא גילוי מלתא ליכא לפרושי אלא שג' השומעים אין להם משום לישנא בישא ולכך הולרכו להביא ראייה דהוא האומר לשלשה השומעים נמי אין בו משום לישנא בישא וק"ל : בד"ה ולריך למחות כו' ולהאי טעמא הא דאמר לעיל אבל אכלה שית כו' פליגא אהך דהכא כו' עכ"ל אבל לטעם דלעיל איכא למימר דלא פליגא דהכא ה"ק דלריך לטעון ולומר אחר המחאה לקחתיה ואי לא טעין לא טענינן ליה והתם במאי עסקינן בדלא טעין דהא קאמר מפלניא זבינתא ולא אמר מינך זבינתיה ולאחר השטר כו' עכ"ל בעל המאור ע"ש :

דף מ בד"ה והא"ל כו' זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו השטר כו' והא דאמרינן בריש אע"פ כו' עכ"ל וכן בהך דזכו בשדה זו לפלוני וכתבו כו' בזכו בשדה זו לפלוני לחוד בלא אמר וכתבו נמי כותבין אלא משום חוזר בשטר נקט וכתבו דאפי' אמר וכתבו חוזר בשטר וק"ל : בד"ה אמאן דלא ליית כו' מ"מ הוה ליה למפרך ולשנויי כדפריך בסמוך כו' עכ"ל פי' דה"ל לשנויא דקושטא הוא דרבה ורב יוסף לית להו דרבא אבל שנויא

[א] נ"ב ולמאי דמבואר לקמן דף פא דבקונה שני אילנות הטעם דלא קנה קרקע משום דספיקא הוא ואוקי ביד המוכר א"כ זה דוקא במוכר אילנות לחודיהו אבל במוכר קרקע ואילנות לשנים א"כ אין לבעל הקרקע חזקה יותר מבעל אילנות ותו מספק קנה קרקע מאילנות וגם למאי דאיירי דף עא זה היה לו לפרש עיי"ש ברשב"ם דהלוקח היה לו לפרש א"כ בשני לוקחים זה וזה לא פירשו ותו קנה קרקע והכן היטב :

חכמת

דף לד ע"א ר"ש בד"ה היכי לדייניה כו' חטף היכי לדייניה דייני להאי דינא הס"ד והד"א : ע"ב גמ' לא תפסינן אזל ולא אשכח כו' אפקוהו וכל דאלים כו' כצ"ל : תוס' בד"ה ההוא ארבא כו' דמדמי ליה התם טלית לשאר כו' נ"ב פירוש שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים ואח"כ בא כל אחד ואמר מאתים שלי הוא דקאמר תנא קמא נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו ורבי יוסי אמר א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל מונח כו' :

דף לה ע"א ר"ש בד"ה ומאי שנא כו' יחלוקו והא הכא כו' והד"א : ע"ב ר"ש בד"ה אמר רב זביד ואי טעון כו' כצ"ל :

דף לו ע"א ר"ש בד"ה האי מאן דאחזיק כו' עכשיו ואם בא כו' כצ"ל : בד"ה הפתיחא כו' ונתבקעה כמו פתחי כו' כצ"ל : בד"ה אפיק כורא זרע כור הס"ד : בד"ה והאיכא כו' כרועה הס"ד : בד"ה ניר חרישה כו' ניר הס"ד : ע"ב גמ' שעושה ג' פעמים בשנה נמחק : תוס' בד"ה היו לו כו' אבל אילנות גדולים ממטע ט' ג' לבית סאה כצ"ל ונ"ב כאשר הגהתי הוא עיקר וכן הביאו הטור בשם ר"י בעל התוס' סי' קמ"א : בד"ה ממטע עשרה כו' הוי חזקה שכשיעור יניקה כו' גבי מכר ולפירושו נמי כו' כצ"ל :

שלמה

דף לז ע"א ר"ש בד"ה לאו מי כו' שלשה שנים אבל כו' הד"א : תוס' בד"ה לימא ליה כו' לאילנות כיון שפירש כו' כצ"ל : ע"ב רשב"ם בד"ה ה"מ דיש לו קרקעות הס"ד : תוס' בד"ה מכר כו' את הקרקע אלמא משום דקנה אילן אחד נמי כו' דשמעתין בג' אילנות כו' ואליבא דרבנן דר"ש דס"ל מקדים בעין יפה הוא מקדים הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכ"ש מקדים ואלא רבנן ואליבא כו' כצ"ל ונ"ב פי' לומר שהקדיש את כולה אפילו באילן א' שאינו במכר וק"ל : בא"ד דר"ש דאמר במקדיש כו' לפרש כן דקאמר אלא פשיטא ר"ש אליבא דמאן כו' כצ"ל :

דף לח ע"א ר"ש בד"ה מ"ק כו' דרבי יהודה הס"ד : ע"ב גמ' דאמר רב ענן כו' נ"ב רשב"ם גרס אמר ול"נ דאמר וקאי אהדלעיל כפשוטו ודו"ק : ר"ש בד"ה ורב מאי כו' חזקה והא אמרה כו' הד"א :

דף לט ע"א ר"ש בד"ה אמר כו' הכא היכא שהשיבו כו' אחרי כן בעדים אחרים כצ"ל : בד"ה והא אמר כו' הכי ומשני כו' הד"א : בד"ה כל מלתא של גנאי הס"ד : ע"ב ר"ש בד"ה לא דכ"ע כו' אלא בג' הס"ד :

דף מ ע"א תוס' בד"ה וא"ל כו' כדאמרינן לקמן בפרק המוכר את הספינה זכו כו' כצ"ל :

דבסמוך כההיא מעשה דפרדיסא לא ה"מ לשטוי הכא כמ"ש התוס' דאפילו לייט דינא פשיטא דכתבינן וק"ל : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה גלוי מלתא כו' ולא מהני ביה בטול דקודם כתיבה אח"כ ביטלו אחר כתיבה עכ"ל פי' אחר כתיבה ועדיין הגט מחוסר נתינה רשאי לבטלו וכל זה איירי בלא אונס אבל בים אונס מבטלו אף קודם כתיבת השטר כמ"ש רשב"ם לעיל ומ"ש לעיל דאחר הכתיבה אין המודעא שוה כלום לאו דוקא אלא אחר מסירת השטר וכן מוכיחין דבריו שכתב לבסוף דא"כ כל כו' אחר שנעשו ונמסרו בכשרות כו' וק"ל : **בד"ה** לא כתבינן כו' ומיהו רב הונא דאמר כו' חזינן דאכשר מודעא אזביני כו' עכ"ל הכי אמרינן התם דאמר רב הונא מאן דחתם אמודעא שפיר חתם ומאן דחתם אשקלתא כו' [א] וק"ק דאימא לרבא נמי דאמר בשדה סתם דהוי זביני הייתו אם לא מסר מודעא אבל אם מסר מודעא מהני כמו לרב הונא ועיין בספר מלחמות ודו"ק :

דף מא תוס' בד"ה שלא אמר כו' דכיון דלא מיחה ג' שנים ודאי מכר לו או מחל כו' עכ"ל מכר היינו כדמשני הכא מ"ד האי גברא מיזבן זבנה כו' ומחל היינו כמ"ש התוס' לעיל ברים פרקין ובשמעתין דנקט מכר ה"ה דה"מ למנקט מחילה וחדא מנייהו נקט מיהו התוס' לעיל דנקטו מחילה קשה למה שבקו מכר דנקט בשמעתין וי"ל דדברי התוס' דלעיל לשאר תירוצים שכתבו התוס' הכא דשפיר פריך תלמודא לעיל אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה כו' דהיינו בלא טענה תהא שלו דאית לן למימר דהכי טען איהו גופיה שלא א"ל אדם דבר מעולם דהיינו שמחל לי אבל מכר לא משמע בדבריו שאמר לא א"ל אדם דבר מעולם אבל בשמעתין דפריך פשיטא דאיהו לא טעין ומשני דאנן טענינן ליה קאמר שפיר דבמכר נמי איכא למימר דאנן טענינן ליה ודו"ק : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה א"ל טענה כו' אבל ראיה בעדים שדר בה יום אחד כו' עכ"ל מפירושו נראה לכאורה כדעת המפרשים דדוקא בעי ראיה בעדים שדר בה יום אחד אבל היורש איהו נאמן לומר קמי דידי דר בה יום אחד במנו דאי בעי אמר מינך זבינתה אבל התוספות לעיל בד"ה לאו קמודית כו' כתבו דודאי מעיקרא יש להאמינו אלא כיון דכבר אמר דלאו מיניה זבניה לית ליה מגו כו' ע"ש בתוספות וק"ל :

דף מב בד"ה מנכסים בני הורין וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי"ל כו' עכ"ל מיהו לעיל גבי מוכר שדהו בעדים כו' לא יתיישב בהכי דאף אם המוכר מודה נטעין ללקוחות שפרעו ולא נאמין למוכר ועיין בזה בחידושי הרמב"ן ובב"י וק"ל : **תוס'** בד"ה ואם"ד לוקח כו' כאן בשטר כאן שלא בשטר דאין כו' עכ"ל אין להקשות ומאי קושיא דא"כ דאיירי הכא בעדים בלא שטר מ"מ תיהוי מחאה דלא בעי שטר די"ל דודאי מחאה בעדים מאן דידע במחאה יאמר למחזיק אבל מוכר שדהו בעדים כיון דלית ליה קלא לא מקרי מחאה דלא יגיע למחזיק וכה"ג כתבו התוס' לעיל : **ע"ב** בד"ה שותף כיורד כו' וא"ת מנ"ל ודלמא כו' וכ"ת דמשמע כו' דלמא כשאר אריסי קאמר שיש כו' עכ"ל ובפשיטות לא קשיא להו דאימא שותף כיורד ברשות ויש לו חזקה כמו שאר אריסי קאמר דמהיכא פסיקא ליה בשאר אריסי דיש להן חזקה דהלא בהן שותף אבל אי אין לשותף חזקה שפיר תלה ליה באריס דקתני במתניתין דאין לו חזקה אבל הא קשיא להו דאימא דעיקר מלתא הכא לאשמועינן בשותף שבח מגיע לכתפים כמו באריס אבל בשאר דברים דהייט לענין חזקה לא נחית לאשמועינן ומיהו גם בזה הוא שוה לאריסי שאינן בתי אבות ודו"ק : **בד"ה** שבח המגיע כו' וע"ק לר"ת כו' הל"ל כגון פירות הבאות מאליהן כו' עכ"ל ממה שכתבו שם בשם רשב"א דאין תימה לפי' רש"י כו' אמאי חשיב להו בנכסים כו' הלא גם להן יש פירות כו' משמע דלפר"ת לא קשיא להו מידי דפשיטא דאיכא למימר דקושטא הוא דלא חשיב להו בנכסים שנפלו לו ממקום אחר ואם כן מאי קשיא להו הכא דהל"ל כגון פירות הבאות מאליהם כיון דבפירות פשיטא להו לפר"ת דלא הוו כנכסים שנפלו לו ממקום אחר ויש לייסב דבעיקר קושייתם הכא לפר"ת סמכו עלמם לפי מה שהוכיח רשב"א לקמן דאי בדיקלא ואלים כו' חשיב כנכסים שנפלו לו ממקום אחר מכ"ש בפירות דאית לן לאחשבינהו כנפלו לו ממקום אחר וא"כ למאי דמבעיא לן לפר"ת בדיקלא ואלים כו' ה"ל למבעי הכי בפירות ודו"ק :

דף מג בפרשב"ם בד"ה ואין לי עסק בה כו' דקמשני הב"ע בשקנו מידו ולא קא מתרץ בהומר לא יהא עכ"ל ק"ק דהשתא לפירושו נמי אמאי משני בשקנו מידו ולא קא מתרץ ליה דיהביה ניהליה במתנה גמורה אלא ע"כ דאית לן למימר דרבותא אשמועינן דבקנין מהני אפי' כה"ג כמ"ש בחידושי הרמב"ן וא"כ השתא נמי איכא למימר דלא יהא הוי שפיר לשון מתנה ולרבותא קאמר הכא דאפי' אין לו עסק בה מהני בשקנו מידו ודו"ק : **בד"ה** וליסלקו כו' כנגד המנה של צבור ה"נ בס"ת ספי' תנו מנה כו' עכ"ל פי' דבס"ת א"א שיתן כל דיין חלקו כנגד אותה מנה שכ"א צריך לכולה ואם יפסידו הקהל בדין לא יהיה גם לדיין ס"ת דשמא לא יתרצו לקנות אותה או אחרת וכן בכל דבר הצריך רבים וכל יחיד צריך לכולה כגון מרחץ דינא הכי כנראה מדברי הטור ח"מ ומדברי הרמב"ן ועיין בב"י וק"ל: **תוס'** בד"ה ה"נ והסברא כו' מיפסלי (א"ל) [הלא] ה"נ בס"ת כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דהכל מדברי המתרץ ולא כפרשב"ם וק"ל : **ע"ב** בד"ה דאמר שמור לי כו' וא"ת אכתי שמירה בבעלים כו' דבעלים באמירה כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאקשויי הכי

קרני ראם [א] נ"ב מפרשב"ם נראה דהא דאמרינן הא דרבא לא כתבינן מודעא אזביני היא מימרא בפ"ע ששמעו ממנו ולק"מ :

חכמת שלמה

ע"ב ר"ש בד"ה האי עובדא כו' לשטר זה כי האי גוונא כו' הד"א

דף מא ע"א גמ' את גופן מי הוה ידעת וכי היכא כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה והא אחזקי כו' לקמיה דאתא וסייע גודא כו' כצ"ל והד"א : **ע"ב ר"ש** בד"ה א"ל רב כהנא לרב יהודה הס"ד : **בד"ה** מגטרפים כו' לקלא ויודע ראובן כו' כצ"ל : **בד"ה** וכולן בשטר כו' ולשטרו דאם יש לו שטר פשיטא שאין יכול לערער כצ"ל והס"ד :

דף מב ע"א ר"ש בד"ה אכלה במחזיק הס"ד : **בד"ה** האומנים כו' בידי אין כו' כצ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה מלוה על פה כו' דבב"ק גבי אמר עולא אמר ר"א הלכה גובין מן העבדים אמר רב נחמן לעולא אמר ר"א אפילו מיתמי לא מיניה מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה כו' בם מפורש כצ"ל : **ע"ב ר"ש** בד"ה ס"ג כו' חלקו דלית בה כו' הד"א : **בד"ה** לומר כו' ברשות הס"ד : **בד"ה** אפילו הוא כו' כ"ל ואפילו כו' : **תוס'** בד"ה שבח כו' דיורד שלא ברשות כו' נ"ב פי' הרשב"ם שאם בשעה שירד בה שותף היה בה שבח המגיע לכתפים כענבים העומדים ליבצר והתבואה ליקצר ונטל מהן דנוטל ברשות נמי נוטל מהם כיון שעדיין צריכין לקרקע אבל ירד שלא ברשות אינו נוטל מהם כלל מפני שיכול לומר לו אינו צריך לאריסותך שהרי עומדין ליתלש ובשדה שאינה עשויה ליטע ונטעה נוטל כל השבח כאלו עשויה ליטע ואפי' השבח יתר על ההוצאה שהוציא ובזה יש לו דין יורד ברשות דאלו יורד שלא ברשות אם השבח יתר על ההוצאה אינו נוטל מן השבח אלא כנגד ההוצאה והכא שותף נוטל כל השבח כו' עכ"ל הר"ן :

דף מג ע"א ר"ש בד"ה מפני שמעמידה כו' ובדליה ליה כו' כצ"ל : **בד"ה** לעולם דקין כו' לעניים הס"ד ואח"כ מ"ה דכיון דרווח כו' **ע"ב ר"ש** בד"ה מכר לו כו' ואזיל הס"ד :

מהר"ם
חזקת הבתים פרק שלישי

דף מב ע"א מתניתין דהאומנין והשיתפין וכו' ברשב"ם ד"ה אין להם חזקה וכו' חוץ מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר וכו' וה"נ גבי אומנין אפי' דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר ועשוי לשלחו לאומן וכו'. הלשון דקאמר וה"נ גבי אומנין אפי' דבר שאינו עשוי להשאיל וכו' נראה קצת אינו מיושב לפום ריהטא . אבל יש ליישב דה"ק דכמו דבעלמא בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר אין להם חזקה מטעם דעשוים להשאיל ולהשכיר ולכך אינו יכול המחזיק בו לומר לקוח הוא בידי דאל"כ מאי בעו אצלי משום דכיון דעשוי הוא להשאיל ולהשכיר אמרינן בשאלה או בשכירות בא לידו ה"נ גבי אומן הואיל ועשוי לשלח כלי כזה לאומן הלכך אפי' אינו עשוי להשאיל ולהשכיר היאיל ועשוי לשלחו לאומן לתקנו אין לו חזקה כאלו היה עשוי להשאיל ולהשכיר דאמרינן דלאו בתורת מקח בא לידו אלא בתורת אומנות : **ד"ה** שותפין וכו' ובסדר משנת ר' גרשון ה"ג השותפין כו' והאריסין אבל אומנין לא קתני וכו' דכ"ע יש שותף שאין לו חזקה וכו'. ר"ל דמסיק לקמן דאפילו לשמואל דס"ל שותף יש לו חזקה אעפ"כ יש ענין שותף דאין לו חזקה כדמחלק בגמ' בין נחית לכולה ובין נחית לפלגא ואם כן אפילו שמואל תני במתני' השותפין וכיון דתני השותף אין לו חזקה כ"ש אומן ולכך לכ"ע לא תנן במתני' האומנין וזה טעמו של ר' גרשון דלא גרים במתניתין האומנין אלא שיש לדקדק על סברתו של ר"ג דהיאך אפשר לומר דלשמואל לא תני במתני' האומנין הא היינו פלוגתייהו דאבוה דשמואל ולוי ושמואל כדאיתא בגמ' דאמר בהדיא שמואל תני אומן אין לו חזקה וצ"ל דס"ל לר"ג דלמסקנא דגמרא דלשמואל נמי יש ענין דשותף אין לו חזקה לא הוי פלוגתייהו בהא דאבוה דלשמואל ולוי לא תני אומן ושמואל תני אומן

ר"ש

אלא שבזה פליגי דאבוה דשמואל ולוי תני שותף אין לו חזקה בכל ענין וכ"ש אומן ושמואל אומר אומן אין לו חזקה בכל ענין אבל שותף יש ענין שיש לו חזקה והא דאיתא בגמ' דפליגי דאבוה דשמואל ולוי תני שותף וכו' שמואל תני אומן היינו לפי מאי דס"ד מעיקרא אבל לפי המסקנא לא פליגי בהא אי אית לן למיתני במתני' שותף או אומן אלא דלכ"ע תני שותף ולא תני אומן ולא פליגי אלא בדין שותף דלדידהו בכל ענין אין לשותף חזקה ולשמואל יש ענין דשותף יש לו חזקה : **ע"ב תוס'** ד"ה אבל שותף יש לו חזקה וכו' וא"ת א"כ ליתני במתני' שותף וכו'. התוס' לא ס"ל כסברת ר"ג שכתב הרשב"ם בשמו אלא דס"ל דגם לפי המסקנא לא תני שמואל שותף אלא אומן ולכך הקשו כיון דגם לפי המסקנא אפילו לשמואל יש ענין לשותף דאין לו חזקה ואם כן גם לשמואל ליתני במתניתין שותף אין לו חזקה ואע"ג שאינו בכל ענין שיש גם כן ענין שותף שיש לו חזקה אעפ"כ ה"ל למיתני שותף אין לו חזקה בשביל ההוא ענין שאין לו חזקה כמו שתני אריס וכו' ויש לחלק ר"ל שיש לחלק בין אריס ובין שותף ר"ל דבשלמא אריס דקתני משום דמצינו בו ענין שלם דאין לו חזקה כמו אריס בתי אבות ולכן תני לה במתני' אע"ג דיש בו ענין ג"כ דיש לו חזקה כגון שאר אריסים אבל שותף הוא הכל ענין אחד ופעמים שיש לו חזקה ופעמים שאין לו חזקה דיש בו חילוק בין היכי דנחית לכולה ובין הוכי דנחית לפלגא תם חילוק זה בעצמו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא ולרב אשי אפילו בנחית לכולה יש בו חילוק בין היכא דיש בו דין חלוקה ובין היכא דאין בו דין חלוקה וכיון דיש בו כמה חלוקי דינים לא תני לית במתניתין משום דאיכא למטעי ביה : **ד"ה** שותף כיורד ברשות וכו' דלמא לענין שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכו'. ר"ל דמסתמא גם המקשה הזה לא נעלם ממנו הקושיא שקשיא על דברי שמואל לימא שותף אין לו חזקה וע"כ צריך לשנויי דקמ"ל שניפל בשבח המגיע לכתפים וכו' כדלקמן ואם כן קשה מאי מקשה לאו למימרא דשותף אין לו חזקה מנ"ל הא דלמא הא דקאמר שמואל שותף כיורד ברשות לאו למימרא דשותף אין לו חזקה אלא הא לחוד אתא לאשמועינן שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכ"ת דמשמע למקשה כיון שאמר שמואל שותף כיורד ברשות כלו' דינו כדין אריס משמע ליה בכל דיני אריס בין לענין שבח המגיע לכתפים דאל"כ היה הלשון דחוק שיאמר שמואל שותף הוי כאריס ולא יהא דומה לו ממש דאריס אין לו חזקה ושותף יש לו חזקה אלא ודאי גם לשותף אין לו חזקה זה אינו דייק דדלמא שמואל יש לו חזקה ס"ל ושמואל לא איירי באריס בתי אבות אלא בשאר אריסי וכשאמר שותף כיורד ברשות דהיינו כאריס לא אתי לאשמועינן דין חזקה אלא שנוטל בשבח המגיע לכתפים ואין הלשון שאמר כיורד ברשות דחוק שהרי דומה ממש לשאר אריסי הן בחזקה הן בשבח המגיע לכתפים דשאר אריסי נמי יש להם חזקה ולפי דרך זה יתורץ מה שמקשין העולם דלמה לחו לתוס' להקשות מתחלה דלמא לענין שבח המגיע לכתפים איירי ולבסוף פריך דלמא בשאר אריסי קאמר ה"ל להקשות בקצרה הקושיא השנית דמנ"ל להמקשה למיפרך משמואל דאמר שותף כיורד ברשות דמי לאו למימרא דשותף אין לו חזקה דלמא אדרבה שמואל איירי בשאר אריסי דיש להם חזקה ואתא לאשמועינן דשותף הוי כיורד ברשות דהיינו שאר אריסים ויש לו חזקה אבל לפי הדרך שכתבנו לא קשיא מידי משום דאי לא אתא שמואל לאשמועינן שום דין אחר כ"א דין חזקה ע"כ צריכין אנו לומר שאיירי באריס בתי אבות ואתא לאשמועינן דכמו שארים בתי אבות אין לו חזקה כדתנן במתני' אריסין אין להם חזקה דמוקמינן לה באריס בתי אבות ה"נ שותף אבל ליכא למימר דאיירי בשאר אריסי ואתא לאשמועינן דשותף יש לו חזקה כמו אריס דא"כ תלי שותף בדלא תניא דאריס נופיה לא תנן בשום מתני' דיש לו חזקה ולכך מקשי התוס' מתחלה דדלמא שמואל לא אתי לאשמועינן מדין חזקה כלל אלא אתא לאשמועינן שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכ"ת מ"מ משמע ליה למקשה מינה נמי דאין לו חזקה דאל"כ היה לשונו דשמואל דחוק דאמר שותף כיורד ברשות דמי ולא יהיה דומה לו ממש וע"ז מקשה דדלמא איירי בשאר אריסים דיש להם חזקה ואם כן הוה דומה לו ממש אבל מ"מ שמואל לא אתא לאשמועינן דרך חזקה אלא דין שנוטל בשבח המגיע לכתפים דיש לו חזקה לא שמעינן מארים משום דארים נופיה לא תנן דיש לו חזקה והו"ק נ"ל : **ד"ה** שבח המגיע לכתפים וכו' ולאו פירכא היא וכו' אלא כלומר כל דבר שסופו ליתלש כגון פגין או בוסר וכו'. אבל יש לדקדק הא הכא בשמעתין דקאמר שנוטל בשבח המגיע לכתפים וכו' פשוט הוא שהשיתף נוטל כדין אריס אפי' בפירות נמורים העומדים ליבצר א"כ ש"מ דאפי' פירות גמורים מקרו שבח המגיע לכתפים ונראה דכל פירות מקרו שבח המגיע לכתפים ר"ל שרוא שבח הראוי לשאת אותו מן השדה בכתף אבל מ"מ אין ענינם שוה בכ"מ אלא הכל לפי הענין בפ"ק (דב"ק) [דב"מ] דאיירי בב"ח דלא גבי מטלטלים דלוקח הוי פי' שבח המגיע לכתפים פירות שעדיין צריכין לקרקע ואין עומדין עדיין ליבצר כגון פגין או בוסר ובשמעתין דאיירי בשותף דנוטל בשבח כאריס הוי פירושו שבח המגיע לכתפים אפילו פירות גמורים העומדים ליבצר וק"ל : **בא"ד** ולרב אלהנן נראה וכו' אלא משמע דשבח מגיע לכתפים נמי הוי נכסים ששיבחו מאליהם . ר"ל והכי הוי שיטת בעייתו דרבא שבח ששבחו נכסים מאליהן מהו ובאיזה מאליהן כגון שבח המגיע לכתפים ר"ל שראוי לשאת מן השדה בכתף דהיינו פירות אותו מאליהן לא קמיבעיא לי כי מבעיא לי שבח הבא מאליהן שאינו ראוי לשאת בכתף כגון דיקלא ואלים וכו' : **בא"ד** ואומר רשב"א דאין תימה לפירוש רש"י כו' אמאי השיב להו וכו' הלא גם להם יש פירות בארצם וכו'. נראה דהוי כאילו הן ב' תמיהות אחד דאמאי חשיב לפירות כמו נכסים שנפלו מבקים אחר הלא הן באים מאליהן ברקרקע כן נראה מדברי הישוב שמיישב התמיהה דהא מיבעיא ליה בדיקלא ואלים כ"ש פירות דאית לאחשבינהו מפי וכו' כדמוכח גבי בכור דפליגי רבי ורבנן וכו' ומסיים ומצינו למימר שפיר שיטלו אחיו בפירות וק"ל . אלא שמה דקאמר ואע"פ שגם אחיו לקחו נגדם (חסר) : **בא"ד** אבל לפר"ת א"ש דה"פ שנוטל דוקא בשבח המגיע לכתפים וכו'. מקשין העולם הא לפירוש רש"י נמי יש ליישב סוגיא דהכא מפ' יש נוחלין שהביאו התוס' לעיל משמע דפירות חשובים טפי שבח הבא מעלמא יותר מדיקלא ואלים וכו' דדקלא ואלים הוי שבח הבא מאליו ממש וא"כ יש לישב סוגיא דהכא דה"ק שנוטל דוקא בשבח המגיע לכתפים דהיינו פירות כפירוש הקונטרס בזה נוטל דוקא בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע כדין אריס אבל באין מגיע לכתפים דהיינו דיקלא ואלים וכו' אינו נוטל כדין אריס אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דאין לפרש סוגיא דהכא הכי משום דסבירא ליה לגמ' דאפי' אריס גמור אינו נוטל בשבח דיקלא ואלים וכן דייקא לישנא דהתוס' דקאמר ואע"ג דארים נוטל בשבח דאתי מעלמא מטילא וכו' משמע אבל בשבח דאתי מטילא ולא מעלמא כמו דיקלא ואלים אין ארים נוטל :

דף מג ע"א גמ' ת"ש האומר תנו מנה לבני עירי וכו' ואמאי לסלקו בי תרי וכו'. ופירש הרשב"ם לבני עירי לצרכי בני עירי לחומת בני העיר ולכל צרכי רבים ולסלקו בי תרי מינייהו שלא יהנו בו כלל ויתנו מכיסם כנגד המנה של צבור עכ"ל מדברי הרשב"ם מבואר דס"ל דבכל צרכי רבים שייך סילוק דהיינו או שיקבל עליו שלא יהנה מאותן דברים או שיתן מכיסו מה שמגיע עליו כנגד אותה מנה לבד בס"ת דלא שייך בה סילוק ובסילוק הא' דהיינו שלא יהנה א"ש דלא שייך בס"ת דכיון דלשמיעה קאי ע"כ יהנה ממנה דהא ע"כ איירי שאין להם ס"ת אחרת וכל אדם מחויב לשמוע קריאת התורה אלא שהסילוק הב' שכתב שיתנו מכיסם כנגד אותה המנה צריך לישב א"כ בס"ת נמי נימא הכי שיתן מכיסו חלקו מה שמגיע עליו כנגד המנה של צבור כמו בשאר צרכי צבור ונ"ל דיש לחלק בין שאר צרכי רבים לס"ת דבס"ת כיון דאותו חלק שנותן מכיסו אינו מספיק לקנות בעד אותן מעות ס"ת אם כן כשיקנו הצבור ס"ת בעד אותה המנה וגם כן ישמע קריאתה ע"כ יהנה מאיתה המנה ולא שייך לומר שבאותו חלק מעות שהוא נותן מכיסו הוא משלם אותה ההנאה דהנאת הס"ת דהיינו השמיעה אין לה ערך ואין לה תשלומין הלכך לא שייך בה סילוק אם לא שיקנה לו ס"ת בפני עצמו אבל בשאר צרכי רבים כגון הומה ודומיהם אע"ג דאין באותו חלק מעות שנותן מכיסו כדי לבנות החומה או לעשות בו צרכי רבים מכל מקום כשנותן חלקי מכיסו כנגד אותה מנה של צבור הרי כבר שילם להם אותה הנאה שיגיע לו מאותה המנה ולכך שייך שפיר סילוק כן נראה לי לישב פירוש הרשב"ם אבל שאר הפוסקים סבירא להו דלאו דוקא נקטה הגמ' ס"ת אלא הוא הדין בכל שאר צרכי רבים לא שייך בהן סילוק דאי אפשר לו שלא יהיה לו הנאה מהם והא דנקטה הגמרא לעיל שאני ס"ת דלשמיעה קאי לרבותא נקטה דאע"ג דאינה אלא לשמיעה ואין בה הנאת הגוף וגם מצות לא ליהנות ניתנו אפי' הכי מקרי הנאה ולא שייך בה סילוק וכן הברייתא תני ס"ת לרבותא ועיין בב"י בטור ח"מ סוף סי' ל"ו אלא שלפי זה יש לדקדק המקשה שמותיב מהברייתא דתנו מנה לבני עירי דהיינו לצרכי רבים כמו שפירש רשב"ם ומאי מקשה הא כבר תירץ לו המתרץ בשנויא דבספר תורה לא שייך סילוק והוא הדין בשאר צרכי רבים והמתרץ שתירץ היכא נמי בספר תורה למה לא משני שאני צרכי רבים דלא שייך בהו סילוק ונראה דלפי סברת הפוסקים לא סלקא ארעתא דמקשה דתנו מנה לבני עירי דקתני בברייתא הוי פירושו לצרכי רבים דבני העיר אלא מפרש דר"ל שיתנו מנה לבני העיר לחלק להם ביניהם לכיסם ולכך פריך שפיר וליסלקו בי תרי וכו' וימחלו חלקם ולדיינו ומשני הכא נמי בס"ת רוצה לומר דהא דקתני תנו מנה לבני עירי הוו פירושו לצרכי רבים דבני העיר ונקט ספר תורה והוא הדין שאר צרכי רבים אלא דנקט ספר תורה איידי דקתני בברייתא קמייתא בני העיר שנגנב להם ספר תורה מוקי נמי ברייתא זו בספר תורה וק"ל : **דכיון** דרווח רווח . **נפי'** רשב"ם דכיון דרווח שיש להם מעות רווח כלומר הרי יש להם מעות ולמה

ממתני' דהאומנין דשמור לי ואשמור לך ש"ש שהביאו התוספות הכא דמוקמינן ליה נמי ע"כ בהכי דא"ל שמור לי היום כו' וק"ל: **בד"ה** כגון דאית כו' וא"ל דמעיקרא ס"ד דאיירי כגון דאית ליה ליהודה כו' ולשמעון הנגזל אית ליה סהדי כו' וטעין מיהודה זבנה כו' עכ"ל דבריהם סתומים דא"כ על מה בא שמעון להעיד אם בא לפסול עדי יהודה בגזלנותא הא איהו גופיה קטעין דמיהודה זבנה וע"כ הוא צריך לעדי יהודה דשל אבותיו של יהודה היה ואם נאמר שבא להעיד על יהודה שהודה בפניו ובפני ע"א שמכר זו הקרקע וילתה מידו והשתא בעדותו תעמוד הקרקע ביד לוי ואע"ג דבהנהו סהדי דאית ליה דאכלה שני חזקה וטעין דזבנה מיהודה נמי ה"מ לאוקמה ביד לוי מ"מ אפשר דהנהו סהדי אינן כאן להעיד אבל מ"מ קשה מי הכריח אותן לפרש כל זה הא איכא לפרושי בפשיטות דהוא וע"א מעידין כן דאכלה שני חזקה וטעין דמיהודה זבנה והשתא בעדותו תעמוד הקרקע ביד לוי והפסר דע"ז ודאי לא היה שמעון נאמן להעיד דה"ל כאלו העיד על עצמו להוציאה מחזקת יהודה לחזקתו ולא שתעמוד ביד לוי ול"ע ודו"ק:

דף מד בפרשב"ס בד"ה ומקשינן לרב ששת כו' והאי דקאמר ולוקמא ביורש כו' דהא קתני מכר כו' עכ"ל וכן הא דקאמר לעיל ולוקמא בגזלן כו' ע"כ לאו דוקא אלא למיתני גזלן וה"ה גב פיטפא כו' דבגזלן לחוד לא מצי לאוקמא דהא קתני מכר וכן הוא בחידושי הרמב"ן וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא כדרבין כו' ומיירי ברייתא דוקא כו' עכ"ל ברישא דברייתא נמי מצינן למימר דרבותא קתני שלא באחריות אלא דניחא לן למימר דדוקא נקט משום סיפא וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה ומשני במכיר כו' והודאת בעל דין ס' מערער בעי לאפוקי מיניה בעדי כו' עכ"ל בעדי אמת של המערער נמי לא היה חוזר על המוכר דהודאה בעל דין כק' עדים אלא דקאמר דמש"ה מחזיקין ליה ביד הלוקח שהמערער לא בא לאפוקי אלא בעדים שקרים כפי עדות המוכר שפוסל עדות המערער ואין הוא נוגע בדבר שהרי הלוקח מכיר בה שהיא בת חמורו ואינו חוזר עליו גם הלוקח שאומר כן אינו נוגע בדבר זה שהרי גם אם היה אומר שאינה בת חמורו לא היה מפסיד כלום שהמוכר ע"כ היה מחזיר לו מה שנתן וק"ל:

דף מה תוס' בד"ה אבל מסר כו' להד"מ שבא לידו בתורת אומנות אלא בתורת מכר א"כ כו' עכ"ל פי' מתוך שיכול לומר שלא בא מעיקרא לידו בתורת אומנות אלא שהוא מכר לו מתחלה א"כ אתה כו' מהימן נמי למימר שבא לידו בתורת אומנות ואח"כ מכרו לו וק"ל: **בא"ד** כדפריך (לקמן) [לעיל מיניה] אי דאיכא כו' עכ"ל כצ"ל **בד"ה** א"ה כו' ומיהו קשה דלשון א"ה אפי' כו' אלא משמע א"ה דשלא כו' בעדים נמי לית ליה מגו כו' עכ"ל ור"ל דקשה דאינו כן דהא לאביי בעדים ולא ראה אית ליה מגו דהחזרתיו לך כשיטת רשב"ס ועיין בזה בחידושי הרמב"ן דמשום קושיא זו דחק לקיים שיטת הרי"ף בזה וקרוב לזה שיטת ר"ת ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה המפקיד כו' ה"מ אביי למפרך ליה א"ה בעדים נמי ליהמניה במגו דאי בעי אמר נאנסו אלא דלא אסיק אדעתיה כו' עכ"ל מיהו לפי מה שכתבו התוס' לקמן דהא דפריך ליה אביי נמי מראה עבדו כו' אע"ג דאיכא תנא דאית ליה המלוה בעדים דצריך לפורעו בעדים סמך עלמו דמודה בפקדון משום דאיכא מגו דנאנסו א"כ אכתי קשה בפשיטות ה"ל למפרך ואכתי דליהמניה במגו דאי בעי אמר נאנסו ודו"ק: **בד"ה** נתנה לו כו' דלא עבר בבל תלין דמ"מ חזקה דאין שכיר משהה שכרו ליכא כו' עכ"ל ואגן תרתי חזקות בעינן דמשום חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין לחוד לא אמרינן הכי משום דאיכא חזקה כנגדה דחזקה דאין השכיר עובר בבל תגזול כדאיתא התם בפ' המקבל וק"ל: **בד"ה** אי דאיכא כו' ה"ל למיתני ראוהו בידו אע"פ שהטלית כו' עכ"ל ויש ליישב דלרבותא נקט נתנה לו אע"פ שיכול לומר לא שכרתיך מעולם הכא נשבע ונוטל כמ"ש התוס' לקמן הך מלתא לא הוה שמעינן מראוהו בידו דלא שייך לומר לא שכרתיך כיון שהוא ביד האומן ותקנו וק"ל:

דף מו בד"ה שפיר קאמר כו' אבל אי הוה טעין לקוח כו' דירא לומר כן הואיל ויש עדים כו' עכ"ל דה"ל כעין מגו דהעזה ועיין בהגהת אשר"י וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה לוקח ראשון כו' ודוקא לוקח ראשון אינו מעיד ללוקח שני היכא דלית ליה ארעא אחריתא אבל לוקח שני כו' אבל אם מכר לו באחריות כו' עכ"ל כצ"ל ומיהו לעיל בלוקח ראשון מעיד ללוקח שני כו' לא בעי לפרושי דמכר לראשון באחריות וחיים שמא יערערו אקרקע שלו דגזולה היא ויוליאה הנגזל ממנו ולא יהיה לו מה לגבות וכפי' התוספות דאי הוה מיירי באחריות ה"ל למיתני נמי בכה"ג לוקח שני מעיד ללוקח ראשון כו' ולפי' התוס' קשה ודו"ק: **תוס'** בד"ה לוקח ראשון כו' ואם האמר ומלוה וערב כו' כדחיישינן לחד נגזל גבי לוקח כו' עכ"ל אבל לפרשב"ס לא קשיא להו אמאי לא חיישי במלוה וערב לחד ב"ח כדחיישינן לחד ב"ח גבי לוקח דיש לחלק דבערב ומלוה לא חיים כולי האי דשמא יפרע לו הלוה בזמנו במעות וא"ת לא יפרע לו במעות בזמנו שמא לא יהיה לו ב"ח ויהיה לו ממה לגבות משא"כ בלוקח ראשון דאיכא חדא חששא דשמא יהיה לו ב"ח אע"ג דבלוקח נמי איכא למימר דשמא יפרע לו במעות ולא יפסיד כלום מ"מ הלוקח חפץ בקרקע ודו"ק:

דף מז בפרשב"ס בד"ה ל"א כתוב כו' אבל הראשון נראה שאמר רבא כו' עכ"ל דהכי משמע דאמלתא דסליק מיניה קאי דקאמר בבן גזלן אע"ג דאודי לא מהימן כדרב כהנא כו' ועלה קאמר רבא פעמים שאפילו בן גזלן כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה פעמים שבן כו' והא דאמר לעיל בן בן גזלן בן אומן כו' עכ"ל כ"ה בכל הספרים ישנים בן אומן ודאי דליכא לפרושי אלא בהודה דלא שייך הכא טוענין ליורש דא"כ הוה טעין הדר זבינהיה אבא אומן ממך לא מהימן כיון דאביו לא היה מהימן אבל עיקר דבריהם אבן בן גזלן דאית לן לפרושי ביה נמי בהודה דוקא דומיא דבן אומן ור"ל דבין לפי תמיהת ר"י מסברא אגירסא זו אמאי אין לו חזקה הא טוענין ליורש כו' ובין לפי תירוצו משום דמלתא דלא שכיח הוא לא תקשי מבן בן גזלן דקתני בהדיא לעיל דיש לו חזקה דהיינו בהודה דומיא דבן אומן ואדרבה מהם יש להוכיח כתירוץ ר"י דמשמע כו' וכן פי' הרא"ש דהיא דבן בן גזלן דיש לו חזקה בהודאה דומיא דבן אומן ע"ש ולאפוקי מפרשב"ס שפי' בבן בן גזלן דאתי בטענתיה דאבוה מאבי ירשתי כו' דא"כ לא הוה דומיא דבן אומן ודו"ק: **תוס'** בד"ה ירד מאומנתו כו' דומיא דהרים דירד מארישתו כו' עכ"ל דירד מארישתו א"א לפרושי אלא שהחזיק בשדה אחר שירד מארישתו אבל אם החזיק בה בשעה שהיה עדיין ארים אם הוא ירד אח"כ מארישתו דהיינו שהחזיר השדה לבעלים הרי אינו מוחזק בשדה אבל באומן אפשר לפרש שהחזיק בכלים בשעה שהיה עדיין אומן ולא החזירם לבעלים ועדיין מוחזק בהם אלא שירד מאומנתו שכל מי שיביא לו כלים לתקן אינו מקבלם לתקן שלא רצה לעשות עוד מלאכה זו וק"ל: **ע"ב** בד"ה מגירשת כו' וכגון שייחד לה ארעא כו' עכ"ל

מהר"ם

ולמה יתני כלום כל זמן שאין צריכין עכ"ל ולפי פשטו פירושו דחוק מאד דמה קאמר למה יתני כלום וכו' דלכך יתנו כדי שיסתלקו ויהו כשרים לדון אבל הב"ית יוסף בטור ח"מ סימן ל"ז נראה מדבריו שהוא מפרש דברי הרשב"ם שרוצה לומר דאע"ג דעכשיו יסלקו הבי תרי ויתני קצבתם אע"פ כן יהיה להם הנאה מהמנה אחרי כן שכל זמן שיהיה להם להעני"ם מעות מאותה מנה לא יצטרכו ליתן להם וז"ל הב"י שם אחר שהביא שם ברייתא זו כתב ופירש רשב"ם או דקיץ להו כמה יש לתת וכו' דבעינן דרווח במנה זו רווח ואפילו אם יתנו עתה לסוף נהנים הם עכ"ל אלא שיש לתמוה שאין זה לשון הרשב"ם בפירושו בגמ' וגם הב"י בעצמו הביא לשונו לעיל מינ"ה בסימן ז' כמו שהוא בגמרא: **בגמ'** בכל שמעתין קאמר בלשון הקושיא ואמאי ליסלקו בי תרי מינייהו ולדיינו. וצריך עיון דהוי ליה למימר וליסלקו בי תלתא ולדיינו דלדין בעינן בית דין של שלשה ואי גרסינן וליסלקו בי תרי מינייהו ויעידו הוה אתי שפיר טפי: **תוס'** ד"ה אין לי עסק בה וכו' אבל בשדה דלא שייך למימר הרי את לעצמך וכו' לא משמע גבי שדה אין לי עסק בה אלא סילוק דין ודברים כדמוכח בכריתות עיין שם דף כ"ד: **ד"ה** הכי גרסינן ותסברא וכו' אלא הכא נמי בס"ת כצ"ל. ולפי גירסת התוס' כן צריך לגרוס בגמ' ת"ש האומר וכו' ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר ואמאי ליסלקי בי תרי ולדיינו ומשני ותסברא עניים שקלי דייני מפסלי אלא הכא נמי בס"ת ואמאי קרי להו עניים וכו':

דף מד ע"א ד"ה כדרבין וכו' ואיירי ברייתא דוקא שלא באחריות וכו'. רוצה לומר שלא באחריות כלל בין אחריות דאתי מחמתיה ובין אחריות דעלמא ולכך במוכר לו שדה אין מעיד לו מפני שמעמידת לפני בעל חובו שלא יהא לוה רשע ולא ישלם ונגד הלוקח לא יהיה לוה רשע משום דמיירי שלא באחריות מכרה לו אבל אם קבל עליו אחריות דאתי מחמתיה ולא קיבל עליו אחריות דעלמא הוה מותר לו להעיד עליה כדלעיל בדף שלפני זה וכמכר לו פרה וטלית יכול להעיד שהרי אינו מעמידה לפני בעל חובו וגם לא קיבל עליו שום אחריות אם יקחנה מיד הלוקח ולכך אינו נוגע בעדותו כלל אבל אם מכר לו הפרה והטלית באחריות דאתי מעלמא אינו מעיד לו עליה שהרי אם יקחוה מיד הלוקח יהיה המוכר חייב לשלם לו ונוגע בעדות הוא אבל במלתיה דרבין משמיה דשמואל דלא קאמר אלא אינו מעיד הא דנקט שלא באחריות לרבותא נקט"ה דהא אם מכר לו באחריות כל שכן שלא היה לו להעיד לו עליה כן הוא כוונת התוס' ולי נראה די"ל הא דנקיט במלתיה דשמואל שלא באחריות היינו שלא באחריות דאתי מחמתיה דאי קבל עליה אחריות דאתי מחמתיה ולא קבל עליה אחריות דעלמא יכול להעיד לו עליה דהשתא אין לחוש שמעמידה לפני בעל חוב כדלעיל בשמעתין ודו"ק. מקשין העולם על מלתיה דשמואל דאמר אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו כדי שלא יהא לוה רשע ולא ישלם וכי חשיד אינש להעיד שקר שהיא עבירה חמורה בשביל שלא יהא לוה רשע ולא ישלם ומתרצין שעדות שקר הוא דבר שאינו מפורסם כי מי יודע שהוא משקר בעדותו ולכך אינו חושש לדבר אבל כשאינו משלם לבעל חוב ויהא לוה רשע ואינו משלם הוי מידי דפרהסיא ומתבייש בדבר ולכך יש לחוש שיעיד שקר כדי שלא יהא לוה רשע ולא ישלם ולי נראה דאינה קושיא כל כך משום דכל דבר שיש לאדם הנאה בו ומעיד עליו יש לו דין עד הקרוב שאדם קרוב אצל עצמו וקרוב פסול לעדות מן התורה אפילו ידעינן ביה בודאי שאינו משקר בעדותו שהרי אפילו משה רבינו ע"ה פסול להעיד לאהרן אחיו מן התורה וק"ל: **ע"ב רשב"ם** ד"ה לא צריכא הא דקאמרי מעיר וכו' ופי' ר"ח ידעינן ביה בודאי וכו' צריכין לאהודיי הכי זה האיש לא נתפרש ממנו וכו'. כל זה הוא מדברי ר"ח ועיין בטור ח"מ סימן ל"ז: **תוס'** ד"ה והוא דכתב ודלא כאסמכתא מספקא לן אי במטלטלי דוקא או אפי' מקרקעי לחודיה צ"ע בדברי התוס' הללו דמאי מספקא להו דהא קרקעות משועבדין למלוה על כל פנים אפי' אם לא כתב בשטר אחריות דקי"ל אחריות ט"ס וא"כ מאי צריך למכתב בקרקעות דלא כאסמכתא ויש לישב כגון דאין לו קרקע בשעת הלואה וכתב ליה דמשעבד ליה הקרקעות שיקנה אחרי כן ואז יש לספק אם צריך למכתב בשטר דלא כאסמכתא ודו"ק:

דף מה ע"א ד"ה אבל מסר לו שלא בעדים וכו' ולקמן פריך לה. ר"ל היינו הא דפריך לקמן בסוף הסוגיא מתיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה: **בא"ד** לא מסתבר ליה לרב נחמן לאוקמא בראיה בלא ידיעה דלא שכיח כדפריך לעיל מיניה אי איכא עדים לחזי עדים וכו' כצ"ל ור"ל הא דפריך לעיל מזה מהניתן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי וכו': **ע"ב רשב"ם** ד"ה בפני אמרת לפלוני וכו' דבריו של אומן קיימין הכי קס"ד השתא כצ"ל. **תוס'** ד"ה המפקיד אצל חבירו בעדים וכו' ותירץ ר"ח וכו' ותו ליכא למיפרך מידי מנאנסו כצ"ל: **בא"ד** ועל פירוש זה קשה לר"ת דמאי פריך לקמן מראה עבדו וכו' אי דאיכא עדים וכו' כצ"ל. הא מהני ראה וכו' דבלא ראה נאמן הוא בשבועה וכו' כצ"ל: **בא"ד** דכיון דלא הימניה בשבועה וכו'. רוצה לומר כיון דהפקיד לו בעדים כדי שלא יכפור בו ויאמר לו לא הפקדת בידי מעולם וישבע על זה לשקר ומשום החשש זה הפקיד אצלו בעדים הוי כאלו אמר ליה אל תחזור לי אלא בעדים הלכך אפילו היכי דיש לו מגו אינו נאמן לומר החזרתי דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שקבלו בעדים והוי כאלו קבל הפקדון בתנאי שלא יהא נאמן לעולם לומר החזרתי אא"כ יחזיר לו בעדים: **בא"ד** דאי לאו הכי תקשה מאי פריך לאביי וכו' דקסבר דא"צ להחזיר לו בעדים וכו' כצ"ל:

דף מו ע"א ד"ה אלא דליכא עדים הקשה ריב"ם דהיכי מצי לאוקמי וכו' הא אמרינן וכו' יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך וכו' כצ"ל. ואומר ר"י דלא קשה מידי דחדא פלוגתא היא וכו'. רוצה לומר דלא קשיא מידי משני טעמים ותירוצים חדא רוצה לומר תירוץ אחד דהא דאיתא בפרק כל הנשבעין שאם שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר וכו' אינו דברי הכל אלא פלוגתא היא עוד תירוץ אחר דהכא ליכא האי מגו: **ד"ה** אי דאיכא עדים וכו' ופירוש ר"ת נראה לר"י מאד דחוק עיין ברב אלפסי דגם הוא אית ליה שיטה אחרת בסוגיא דשמעתין ואפשר שהיא היתה פירוש של ר"ת וכן משמע בשלטי הגבורים ע"ש: **ד"ה** שפיר קאמר דלא משוי ליה ראה וכו' ונראה לו לפרש וכו' דאי בעי אמר החזרתי או לא היו דברים מעולם וכו' כצ"ל דראה דקתני בברייתא משמע ליה בכל ענין ראייה אינו נאמן וכו' כצ"ל ר"ל דמדקתני בברייתא סתמא ראה משמע ליה ראייה בעלמא אפי' באינו ראייה גמורה אינו נאמן: **ע"ב** ד"ה שלח רב נחמן וכו' תדע דבכל הגמרא לא תמצא רב נחמן בר יעקב וכו' ועוד דאמרי בהשולח אמר רב נחמן בר יצחק אנא אמינא וכו' אמרי משמיה דרב נחמן וכו'. וצריך ליתן טעם דמפני מה לא נזכר שם רב נחמן בר יעקב שמו ושם אביו דהא שם ג"כ יש רב נחמן אחר אצלו ואפשר מפני ששם אמר רב נחמן בר יצחק עצמו אנא אמינא וכו' ורבנן אתו ממחוזא אמרי משמיה דרב נחמן וכו' ורב נחמן בר יצחק הזכירו סתם כיון דלא הזכיר שמו של עצמו והוי כאילו לא הזכיר אצלו רב נחמן אחר אבל כשהגמרא מזכיר רב נחמן אחר אצלו מזכירו לרב נחמן בר יעקב בשמו ובשם אביו וק"ל:

דף מז ע"א ד"ה ה"נ כגון דקאמר בפנינו הודה וכו' ועוד כיון דאיכא עדים וכו' למה צריכין להחזיק וכו'. ר"ל למה לי חזקת י' שנים בלא חזקת ג' שנים נמי כו': **ד"ה** פעמים שבן בן גזלן וכו' והא דקאמר לעיל בן בן גזלן יש לו חזקה. נ"ל דסבירא להו להתוס' דהא דקאמר לעיל דבן בן גזלן יש לו חזקה הוי פירושו אפי' היכא דבא בטענתא דאבא דאביה דהיינו גזלן דאי איירי דבא בטענתא דאביו ר"ל שטוען שירשה מאביו דהיינו בן הגזלן פשיטא דיש לו חזקה ומאי קמ"ל אלא ע"כ איירי היכי דבא בטענתא דאבא דאבוה ר"ל שאביו ירשה מאבי אביו דהיינו הגזלן ואם כן ע"כ הוי הטעם משום דטענינן ליורש דאי הוה אביו קיים היה טוען אנא הדר זבינתה מינך ואם כן ע"כ לא גרסינן הכא פעמים שבן בן הגזלן אין לו חזקה ותירצו דהיינו דוקא משום דאמר בפנינו הודה וכו' על כרחך רוצה לומר דבן בן הגזלן טוען שבפניו הודה המערער לאבי אביו הגזלן שמכרה לו דאי רוצה לומר שטוען שבפניו הודה לאבי אביו דהיינו הגזלן ואם כן יש לדקדק מאי שנא דבן גזלן כשטוען שבפניו הודה לאביו דהיינו הגזלן אין לו חזקה וכשהבן בן גזלן טוען בפני הודה לאבי אביו הגזלן יש לו חזקה וצ"ל דדוקא כשמערער על בן הגזלן יכול המערער לטעון דהודאה שהודה לאביו הגזלן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי' לי' הוי ממטי ליה ולחמריה לשחוור לכך המתין עד שירשה בן הגזלן ובא עתה לערער עליו אבל כשהמערער לא בא לערער על בן הגזלן כי אם על בן בן הגזלן והוא טוען שבפניו הודה לאבי אביו ההודאה הוי הודאה דאי מחמת פחד הודה לו היה לו לערער תיכף על בן הגזלן ולמה המתין עד שבאה ליד בן הבן ולכך הוי חזקה אבל אי לא טעין בפני הודה אפילו בן בן הגזלן אין לו חזקה כשבא בטענתא דאבא דאבוה רוצה לומר בטענת ירושה לבד ולא טענינן ליורש דאי הוה אביו קיים וכו' משום דלא שכיח: **ע"ב** ד"ה אבל בשטר קנה וכו' ומסתבר דטעמא דרב כטעמא דשמואל וכו' בתוס' דהנוזקין דף נ"ח ד"ה אבל בשטר קנה משמע דהאי מסתברא תירוץ בפני עצמו הוא ור"ל דטעמא

חכמת שלמה

דף מד ע"א ר"ש בד"ה ומקשינן כו' ללוקח וליתני כו' הד"א: **בד"ה** אלא כדרבין כו' דאחרים אפילו כו' הד"א: **ע"ב** גמ' דאמר רבה אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גובה מקרקעי גובה מטלטלים כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה לא צריכא כו' תירץ כו' ושיטה זו נוהגת ברוב המקומות ופי' ר"ח כו' כצ"ל: **בד"ה** נמלאת כו' כלל והכא נמי כו' הד"א: **בד"ה** ומשני כו' בעדי שקרים כו' נ"ב ותימה אפילו בעדי אמת הא אמרינן הודאת בעל דין כו' ודו"ק: **תוס'** בד"ה דלא הוה ליה כו' איסור משקר הס"ד ונ"ב והשאר היא הג"ה מהרי"ח:

דף מה ע"א ר"ש בד"ה אי דאית ליה כו' ביה נכסים בני חורין כו' כצ"ל: **בד"ה** ואנים ליה כו' ממני ובלא כו' הימנו וכדמפרש לקמן כו' רעה ויביא עדים כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ולא אמרן כו' דאוכף הס"ד: **ד"ה** אפילו כו' מפני ליה כו' והכי קיימא לן משום דאמימר בתראה הוא הס"ד וכצ"ל: **ע"ב** גמ' תפים ליה לא לעולם כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה א"ל כו' חזקה והכי הוא כו' הד"א: **בד"ה** אי דאיכא כו' הסכירות הס"ד:

דף מו ע"א ר"ש בד"ה אי דאיכא כו' חזקה הא כו' מהימן הס"ד והד"א: **בד"ה** והשתא כו' החזרתיו לך אם טוען שמכרו לו אחר כך או משכנו כו' לא ראה מהימן מגו דאי בעי אמר החזרתיו כו' כצ"ל: **בד"ה** אמר ליה בעל הבית הס"ד: **ע"ב תוס'** בד"ה לוקח ראשון כו' וערב והלוקח כו' נ"ב פי' ולא נצטרך לחלק בין חד נגזל לתרי נגזל והו"ק:

דף מז ע"א ר"ש בד"ה אמרי לה מעיד כמו ערב הס"ד: **בד"ה** אבל בן כו' הבן אומן הס"ד: **בד"ה** אי לאו כו' לגזלן הס"ד: **ע"ב** ר"ש בד"ה לקח מסיקריקון כו' ג' גזירות גזרו קמייתא כל דלא קטיל לקטליה מציעתא כל דקטיל לייתי ד' זוזי בתרייתא כל דקטיל ניקטלוהו קמייתא כו' וזכין כו' כצ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה ראייתו כו' דאפילו מעות אין לו כו' נ"ב וא"כ בע"כ איירי שלא נתן לו מעות וק"ל: **בא"ד** דאמר לקמן גבי אשה בנכסי בעלה כו' דנגלויי כו' כצ"ל: **בד"ה** ורב ביבי כו' אלא בהודה ולא במנה נ"ב פי' כפי שפירשו התוס' לעיל דמש"ה קאמר אין ראייתו ראייה ואין מעמידין כו' ודו"ק:

ד"ס

ורב

דבאשתו גמורה אפי' בייחד לה ארעא לאחריות אין לה חזקה כדלקמן ולא ניחא להו הכא כפרשב"ם דגם הא הוא גוכה לה מייחד לה ארעא כיון שהוא חייב במזונותיה וק"ל : בד"ה אבל בשטר כו' בפ"ק דב"מ אחריות לאו ט"ס בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות ט"ס כו' עכ"ל והסוגיא שם היא דמי שהיה נשוי כפשיטותם לא קבלה אחריות מידי כ"ב התוס' בפ' הגוזל ובפ' הניזקין עיקר התירוץ חסר הכא מדבריהם ונראה הכא מדקדוק דבריהם לתרץ דדוקא בשטרי מקח וממכר סבר רב אחריות ט"ס אבל בשטרי מתנה מודה רב דאחריות לאו ט"ס הוא והכא דמי שהיה נשוי איירי בשטר מתנה כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק :

דף מח בד"ה יקריב אותו כו' עד שגגת ד' וה' חייבי כו' עכ"ל : **בד"ה** אלא סברא כו' אמאי איצטריך קרא גבי קרבן למכתב. דכופין כו' עכ"ל נראה דלא"ג דמסברא דהגב אונסיה גמר ומקני לא שמעינן אלא דאם כופהו אבל לא שמעי' דמלוה על הב"ד לכוף אותו וי"ל דסמכו עלמן בקושיא להשמעינן נמי דמלוה על הב"ד לכופו לא איצטריך דכל מלות עשה נמי כופין כדאמרינן בפרק נערה כו' וכ"ה בתוס' פ"ק דר"ה אבל היורש שם קלת בע"א שכתבו דאיצטריך קרא הכא דסד"א דאין כופין כאן לפי שכתוב לרלונו כו' ע"ש בתוס' : **בד"ה** גם נעשה כו' ונ"מ דכופר אפי' דסיפא כולה כותי פסול כו' עכ"ל ועיין ברא"ש בפרק המגרש : **בא"ד** דישראל שעשו כמעשה עובדי כוכבים כשר כאומר כו' תני רבי חייא עובדי כוכבים שעשו כמעשה ישראל פסול ולפי' כו' עכ"ל כ"ה בתוספות וברא"ש בשמעתין אבל בירושלמי שלפנינו ובתוספות וברא"ש ובמרדכי פרק המגרש איכא הגירסא בסיפא איפכא ועיין בפי' שם במרדכי שם גירסתם ולפי גירסת התוס' ורא"ש בשמעתין יש לפרש בסיפא ולשון שאמר ברישא כאומר אינו זן כו' ובסיפא אמר אפי' אינו זן כו' מוכח כגירסא זו דברישא אמר דדייני ישראל שעשו על ידי מעשה עובדי כוכבים כשר דהיינו דוקא כאומר אינו זן כו' דהיינו מעשה כדין דפסלא כדין אפי' כולה בישראל פסול כדאמר בפרק המגרש ובסיפא אמר דייני עובדי כוכבים שעשו ע"י מעשה ישראלים פסול אפי' כאומר אינו זן כו' דהוי כדין וק"ל : **בד"ה** אמר רבא כו' ואם מסר מודעא לא הוי זביני דקי"ל כרב הונא כו' עכ"ל לא קאי אדסמיך ליה אמעשה דפרדיסא דבהא לא איצטריך לפסוק דקי"ל כרב הונא דרבא נמי מודה ביה דמהני ביה מודעא כדאמרינן לעיל אלא דאעיקר מלתא דתלויה וזבין כו' קאי דבכל גוונא קי"ל כרב הונא דכתבינן מודעא אזביני כדפ"ה כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה אמר רב נחמן כו' וכ"ש עדים דאלימי לארועי שטרא דהכי אמר כו' עכ"ל ומיהו רב נחמן אין נראה לו לחלק בין עלמו לעדים דאל"כ מאי פריך ליה לרב הונא נגבי כו' אי סבירא לך כר' מאיר כו' הא שפיר מצי סבר כרבנן ושאני עדים דאלימי לארועי שטרא וע"ש בתוס' וק"ל :

דף מט בד"ה מר בר רב אשי כו' אע"ג דכשכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמן כו' עכ"ל הכי משמע להו דאיירי הכא דוקא באין כתב ידן יוצא ממקום אחר מדקאמר ניתן ליכתב כו' כמ"ש התוספות לעיל ורשב"ס לא פירש כן וק"ל : **בד"ה** וכדרב כהנא כו' וא"ת בלא רב כהנא כו' וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי מייתי נמי מדרב כהנא דאימא נמי הא דקאמר מתנה עליה כו' היינו תנאי גמור ואם נאמר כמ"ש לקמן דאלשון דין ודברים לא צריך לאתויי ראיה כו' א"כ הדרא קושיין לדוכתה דמלי שפיר לאתויי נמי מהך דשאר כסות ועונה ונראה דהך קושיא שהקשו בלא רב כהנא כו' מ"ד אשאר כסות ועונה כו' אינה דוקא לפר"י אבל היא קשה גם לפי הי"מ כנראה מדברי התוספות דפרק הכותב ולפי' הי"מ תרלו שפיר דשאני התם שעושה תנאי גמור אבל מדרב כהנא מייתי שפיר כמו שפי' הי"מ דע"כ איירי בלשון גרוע כו' אבל לפר"י הוצרכו לתרץ כתירוץ שני דהכא שאומר מעלמו כו' ודו"ק : **ע"ב** בא"ד וא"ת רב דפסיק כו' וי"ל דשאני ירושה דנפלה קמיה דבעל דיורשי האשה נכרים כו' עכ"ל ומיהו רב כהנא דאמר אדם מתנה עליה שלא ירשנה כו' משמע דאיירי נמי בכה"ג בירושה דנפלה קמיה והיורשים הוו נכרים ואפ"ה קאמר דיכול להסתלק עלמו ואפשר דרב ודאי פליג אדרב כהנא אלא דלגבי פירות דמוקמינן מתני' בהכי מודה רב דשפיר יכול להסתלק כיון שנשארו ביד מי שהן עכשיו ודו"ק : **בד"ה** יכולה אשה כו' ומ"מ אומר רשב"א דא"א לומר כן כו' משמע דלטובת האשה נתקן כו' עכ"ל וצ"ע דלפ"ז מאי מייתי מדרב הונא כיון דלטובתו תקנו יכול לומר איני חפץ באותה טובה כמו שפירש ר"י גופיה לעיל הא בפירות לא לטובת האיש נתקן אלא לטובת אשה ואימא דלא יכול האיש להסתלק ולא דמיא למזונות דהאשה תוכל להסתלק כיון דלטובתה נתקן ועוד דבפירות אפי' האשה שנתקן לטובתה לא תוכל להסתלק מפורקנא כמ"ש התוס' מיהו בהא איכא למימר דמה שהאיש יוכל להסתלק היינו דוקא בעודה ארוסה ודו"ק :

דף נ בד"ה אילימא כו' לכך נראה לר"י לפרש כו' ואפילו בשלשה שדות מקחו קיים עד שעת טריפה כו' עכ"ל לא בעי למימר דמשום דיוקא דמקחו קיים נקט לרבותא ג' שדות דהוה ס"ד בהו דמקחו בטל לאלתר כיון דיחדן לה הא שפיר איכא למימר דמשום הא גופה דמקחו בטל נקט ג' שדות לרבותא כדקאמר בשאר נכסים כ"ש דהוה ליה איבה וכן פירש רשב"ס אלא דקושטא דמלתא קאמר דאפילו בג' שדות מקחו קיים עד שעת טריפה ואינו בטל לאלתר דאל"כ הל"ל למעוטי שאר נכסים דאין מקחן בטל לאלתר ס"ל

לר"י דהא לאו פשיטא הוא כמו שדקדק רשב"א לקמן מכח סברת המקשה ודו"ק : **בד"ה** קסבר קנין כו' ומנא ליה דתחתיו דייקא טפי מכספו כו' עכ"ל וכיולא בזה איכא למימר בדר' יהודה דקסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי משום דדריש כספו ה"נ כתיב תחתיו ומנ"ל דכספו דייקא טפי מתחתיו א"ק לר' יוסי אמאי איצטריך ליה למימר דמספקא ליה בקנין פירות הא שפיר איכא למימר דטעמיה משום דקרא תרוייהו דייקי ליה כדקאמר זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו ויש ליישב וק"ל : **ע"ב** בד"ה ר"א אומר כו' ואינו מעוכב אלא גט כו' דאין לו בגופו כלום כו' עכ"ל ר"ל דהעבד אין לו בגופו של עצמו כלום דהרב אין לו בפירות אלא שהגוף עדיין שלו וכ"ה בתוספות ביבמות בפ' אלמנה ע"ש :

דף נא בפרשב"ס בד"ה שמעת כו' ופלוגתא היא לקמן עכ"ל ליכא לפרושי שמעת מינה לאפוקי מדרב הונא דפליג ארב נחמן ואית ליה דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי דהך מלתא ליכא למשמע ממתניתין דאימא דטעמא דמתני' נמי מטעמא דקאמר רב הונא דדל זוזי מהכא כו' אלא דאיכא לפרושי דשמעת מינה לאפוקי מרבא דאית ליה לקמן לגלויי זוזי הוא מכוין במעות טמונין ומתני' לא מפלגא מידי ודו"ק : **בתום'** בד"ה למה כתב בלשון כו' מכורה או נתונה וקאמר אפילו בשכתב מכורה במתנה עכ"ל יש לדקדק לפ"ז דאכתי תקשה דשמואל אמאי בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמים אימא דבמתנה בקש ליתנו לו כו' ויש לפרש דאיירי בשידעינן דשטר מכר הוא ועדיין חייב לו הדמים ולא קאמרינן דבמתנה בקש ליתנו כו' אלא בשהם דלא ידעינן בודאי דהוה מכירה ואין להקשות לדבריהם כיון דע"כ הא דקאמר דבמתנה בקש כו' לאו משום דינא דבר מלרא דהא כיון דאית ביה אחריות לית ביה משום דינא דב"מ אלא דקאמר דבמתנה בקש כו' שיקנה ולא בעי שיתן דמים א"כ בעיקר קושייתם נימא הכי דכתב לו גם שדי נתונה מה"ט שיקנה ולא בעי דמים דלא ניחא להו למימר הכי כמו שכתבו התוספות לקמן דקשה לטעם זה דאמאי בעי בשטר כו' ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ר"ת כו' וסברי דמוכר לאשתו לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי וסברי כרב הונא כו' עכ"ל הוצרכו לזה ולא ניחא להו בפשיטות דאי לא הוי אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי לא הוה אמרינן דבמתנה בקש כו' אלא במכירה ממש ואפי' לחד פירוש שכתבו התוספות לעיל דאפילו בשכתב מכירה לחוד אמרי' דבמתנה בקש כו' היינו בסתם דלא ידעינן בודאי דהוה מכירה אבל הכא באשה איירי דהיה הקנין בתורת מכר שהרי נתנה לו דמים ולא הוה מתנה אי לאו כרב הונא דדל זוזי וכו' ולפי' ר"ת לא בעו לפרש נמי הכא כרב הונא דדל זוזי והוה מתנה דאכתי תקשי דא"כ מה לריך לומר במתנה דהא למ"ד לגלויי זוזי הוא דבעי ניחא טפי דהבעל אוכל הפירות וק"ל : **בא"ד** דאפי' למ"ד קנתה במוכר לאשתו ולא אמר לגלויי כו' מ"מ אם תקף ממנה או כו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן מאי פריך מלוה מן העבד ומן האשה כו' הא כיון דהוליא מידה דרך ערמה הם שלו דיש לומר דאית לן למימר נמי התם כיון דנתן לה שטר על הלואה הוי לה זוזי מתנה כי הכא במכר דהוה מתנה בשטר ודו"ק :

דף נב בד"ה קבל מן הקטן כו' אימור מליאה אשכח כו' אבל מ"מ לכתחילה כו' עכ"ל דמסבא לידו אין לו לתלות דנתנו לו אחר דה"ל אבידה מדעת אבל לכתחילה אינו חייב ליטלו מידו דשמא מדעת נתנו הבעלים כו' עיין בהג"ה אשר"י : **בד"ה** ומודה לי אבא כו' ומאין פשיט לו כ"כ הא לרב יש חזקה לבן אריס כו' עכ"ל למאי דמדמה השתא הך דאחין לבן אריס ולא אסקי אדעתייהו לחלק דהך דהכא מוכח מלתא דשלו הן קשה דטפי תקשי להו בפשיטות לשמואל דאמר על האחין להביא ראיה ממתני' דתני באריס דאין לו חזקה ואפשר לומר דודאי לשמואל אסקי אדעתייהו למימר דהכא כיון דיולאין על שמו מוכחא מלתא טפי אבל לרב בשמת דעל האחין להביא ראיה אין נראה להם מטעם זה דא"כ בלא מת נמי אמאי קאמר עליו להביא ראיה וק"ל : **ע"ב** בד"ה דברים העשויים כו' ואין לומר נמי דלאו מגו הוא כו' לפי שאותו יודע בו שהוא משקר כו' עכ"ל וה"ה דאין לומר דהשתא מודה שחייב ליתן לו מעות שהוליא משום תקנת השוק וכשא"ל השאלתיו לך מחזיר לו בחנם דהוה ככופר הכל דאיכא העזה כו' כמ"ש בהג"ה אשר"י ע"ש ואפשר דהיינו טעמא דמה שאומר גנובים ונתן דמים אין זה כמודה כיון שמוליא כל החפץ הגנוב ודו"ק : **בד"ה** נעל וגדר כו' אבל סגר הדלת ונעל במפתח כו' דליכא דמסר ליה כו' עכ"ל משום דלא ליקני במסירת מפתח קאמר דליכא דמסר ליה בגר אבל דלא ליקני בנעילה אפילו במכר דאיכא דמסר ליה לא קני דהוה כמבריח ארי וק"ל : **בפרשב"ם** בד"ה ראיה בעדים כו' ראיה דמעיסתו קמן כו' עכ"ל ק"ק דמה לריך ראיה דמעיסתו קמן אם הם חלוקין בעיסתן כדקאמר אימור מעיסתו קמן ובפירושים אחרים מלאתי דאינו ויש ליישב לפירושו דודאי לריך ראיה דקמן מעיסתו אבל א"ל ראיה דקמן כ"כ בקרקע שקנה או ההלואה והא קאמר אימור דמעיסתו קמן כ"כ א"נ דא"ל ראיה דקרקע זו שקנה או ההלואה הוא מעיסתו שקמן והא קאמר אימור מעיסתו כו' וק"ל : **תום'** בד"ה נעל וגדר כו' וקתני סיפא הכניס תרנגולין כו' וקנה נמי בנכסי הגר כו' עכ"ל אבל אי לא קנה בגר איכא למימר קנין אחרינא דקונה בהכניס תרנגולין ולא מטעם נעילת דלת כפרשב"ס שם ועיין ברא"ש בשמעתין ודו"ק :

חכמת שלמה

דף מח ע"א ר"ש בד"ה בכותים פסול כו' לרב הונא דהיכא דליכא כו' דברי חכמים הס"ד וכצ"ל : **בד"ה** ולרב ביבי כו' בידו ואוסיף כו' הד"א : **תום'** בד"ה יקריב כו' חטאות ואשמות שבאות כו' כצ"ל : **בא"ד** מקופיא מכפרת כו' נ"ב פירוש שיהא מכפר על עשה תורת קבע כמו שמכפר החטאת זה אינו אלא דרך דורון הוא כלומר כשעשה תשובה ואח"כ מביא הדורון לרצות אל יתברך הוא מכפר וקופיא לשון ויצף הברזל תרגום וקפא ברזלא כלומר דרך ציפות בעלמא : **בד"ה** אמר רבא כו' מעשה דפרדיסא כו' נ"ב לעיל דף מ : **ע"ב** ר"ש בד"ה ואפילו כו' הוה ליה לאהי לאישתמועי כו' כצ"ל : **בד"ה** דהא אשה כו' ולהתקדש לו כצ"ל והס"ד : **בד"ה** ואמר אמימר כו' הכי הס"ד : **בד"ה** התם רצה כו' אמכירה ואאשקלתא כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל הדבור גם על שטר המכירה התם הס"ד : **בד"ה** רב הונא כו' בתלוה וזבין לא אמרן אלא בשדה סתם כו' כצ"ל : **תום'** בד"ה אמר רב נחמן כו' דאית ליה לרב נחמן בפ' שני כו' וא"ת וכיון כו' דר' ורבנן ורב נחמן כו' כצ"ל :

דף מט ע"א **תום'** בד"ה מר בר רב אשי אמר מודעא היו דברינו נאמן דלא דמי כו' כצ"ל : **ע"ב** ר"ש בד"ה נחלה כו' כדמפרש לקמן הס"ד : **בד"ה** אי אפשי כו' להגאתי הס"ד : **בד"ה** ומקשי כו' שלה קנה כצ"ל והס"ד : **בד"ה** תימא כו' ואקנייה הס"ד : **בד"ה** לקח מן האיש כו' במס' כתובות הס"ד :

דף נ ע"א ר"ש בד"ה והמתכן כו' כל כך שהן מיוחדים לה ודאי כו' כצ"ל : **בד"ה** הבעל מוציא מיד הלקוחות כו' הלוקח אבל כצ"ל והד"א : **בד"ה** הראשון כו' הכאה זו הס"ד : **בד"ה** קסבר כו' שלשים יום הס"ד :

דף נא ע"א גמ' ורב אשי מסיים בה משמיה דרב נחמן ואפילו הכי לי"ג ליה כמו שפי' רשב"ס : ר"ש בד"ה כיון דאית לה מזוני מהבעל הס"ד : **בד"ה** אימא דוקא הכי הס"ד : **בד"ה** הרי זו כו' נתונה ואמר ליה רב נחמן כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** לוה מן כו' נכסיו הס"ד : **ע"ב** ר"ש בד"ה דברכי כו' אמר רב כו' נ"ב שרי ליה מרי לא דק הוא רבי ולא רב וכן איתא בירושלמי להדיא במסכת ביצה והסמ"ג הביאו בהלכות חול המועד : **תום'** ד"ה לא ניחא כו' נ"ב שייך להפוך הדף · ואח"כ מ"ה ר"ת לא גרים כו' : **בא"ד** וסברי כרב הונא כצ"ל : **בד"ה** קבל מן כו' בעי שקלה מיניה ויהבה כו' כצ"ל :

דף נב ע"א ר"ש בד"ה ושטרות של הלואה הס"ד : **בד"ה** מתקיף כו' מודה לי אבא הס"ד : **ע"ב** ר"ש בד"ה ופסק ר"ת כו' וכן בפי' ר"ת כתב מרי"ם גאון כצ"ל והד"א וכ"ב רי"ש

מהר"ם

דרב דאמר בשטר קנה משום דבשטר סתם אמרינן אחריות טעות סופר וכמו שכתב לו אחריות דמי ואם כן יש לתרץ דההיא דפרק מי שהיה נשוי דמשמע שם דאפילו בשטר לא קנה לא איירי בשטר סתם אלא שמפורש בו דלא קבילה עלה אחריות ולכך אפילו לרב לא קנה וז"ל התום' שם ולמאי דמפרש הר"ר אליעזר משנז"א דרב ושמואל פליגי הכא באחריות ט"ס וכו' עד וההיא דכתובות כשפירשה דלא קבלה אחריות מיירי ע"ש :

דף מח ע"א ד"ה יקריב אותו וכו' מקופיא שכפרת מקיבעא לא מכפרת. רוצה לומר מעונות הקלים כגון דבר הצף על פני המים ויצף הברזל מתרגמי' וקפאי מקיבעא ר"ל דבר הקבוע : ד"ה גם מעושה וכו' וכן משמע בירושלמי וכו' ישראל שעשה כמעשה עכו"ם כשר כו' תני ר' חייא עכו"ם שעשו כמעשה ישראל וכו' פסול כך הגירסא בכאן לפנינו ורוצה לומר ישראל שעשה כמעשה עכו"ם שישראל כפאוהו על ידי עכו"ם והעכו"ם אמרו עשה מה שישראל אומר לך ועכו"ם שעשו כמעשה ישראל הוי פירושו שהעכו"ם כפאוהו על ידי ישראל והישראלים אמרו עשה מה שהעכו"ם אומר לך פסול ועיין בגיטין דף פ"ח ע"ב בתום' ד"ה ובעכו"ם חובטין וכו' דשם מייתי הגירסא בהפוך ע"ש ובמרדכי שם ואם כן צריך לפרש התם ישראל שעשו כמעשה עכו"ם דפסול הוי פי' שישראל אמרו עשה מה שהעכו"ם אומרים לך ועכו"ם שעשו כמעשה ישראל דכשר הוי איפכא שהעכו"ם עשוהו ואמרו עשה מה שישראל אומרים לך וק"ל ע"ש : **בא"ד** והא דאמר בגיטין וכו' לאו היינו לפני עכו"ם דלפני עכו"ם היינו כשהעישו נעשה על פי דייני עכו"ם כצ"ל :

דף מט ע"א ד"ה וכדרב כהנא וכו' וי"ל שאני התם שעושה תנאי גמור אבל הכא וכו'. ויש לדקדק אם כן הדרא קושיא לדוכתה דמה מייתי מדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה וכו' ודלמא רב כהנא איירי שעושה תנאי גמור שהרי אמר אדם מתנה עליה דמשמע תנאי גמור ומיירי נ"כ שהתנה אותו מאן דבעי להתנות אבל סילוק אימא אין הכי נמי דאינו מועיל ויש ליישב דעל כרחך רב כהנא לא איירי בעושה תנאי גמור דא"כ מאי קא משמע לן בלא דידיה ידעינן דיכול להתנות בתנאי גמור להסתלק מדבר שלא בא לעולם מידי דהוי אשאר כסות ועונה וכו' וכי תימא דדלמא לעולם אימא לך דרב כהנא איירי שעישה תנאי גמור דהיינו שאמר דרך תנאי אלא שאשמועינן אע"ג דאיהו לא היה ליה להתנות אלא הצד שכנגדו איבעיא ליה להתנות אפילו הכי מועיל ולא אמרינן פיסומי מילי נינהו אף אנו נאמר לך יהי כן מ"מ שמעינן כיון דאיהו לא ה"ל לאתנויי לא תנאי הוא שמע מינה לא מטעם תנאי הוא אלא מטעם סילוק ואם כן שמעינן שפיר דאפילו דרך סילוק יכול אדם לסלק עצמו אפילו מדבר שלא בא לעולם בנחלה שאינה מדאורייתא דהא בדרב כהנא נמי לא מקרי תנאי כיון דאיהו לא הוה ליה לאתנויי א"כ הוא תרוי' בלשון סילוק ממש דהועיל וק"ל : **בא"ד** אבל אלשון דין ודברים לא צריך לאתויי ראיה וכו' כצ"ל :

דף נג בא"ד אבל קשה לרשב"א כו' אלא ודאי בנעל איירי ומשמע דוקא שהעמיד דלתות כו' עכ"ל זו הקושיא גם לפרשב"ם דמשמע מפירושו דקבע מנעול בדלת לחוד דהוה בנין ולא הוה כמו דאפיך ליבני בעלמא ועיין ברא"ש בזה אבל מה שכתב מהרש"ל בשם התוספות דבסמוך דבהעמיד דלתות לחוד סגי אין זה מוכרח מדבריהם שם ודו"ק: **בד"ה** נעל וגדר כו' ואינה קשיא דאיכא למימר כו' ועוד דבעי רב במתנה היאך כו' עכ"ל ולא ניחא להו השתא למימר דמשום אחין שחלקו לחוד קתני בפניו כיון דבגר ובמתנה ליתא וק"ל: **בפרשב"ם** בד"ה ומה מכר כו' א"נ יהיב ליה כו' כדתניא בקידושין מכר לו י' שדות כו' עכ"ל הך ראיה דמכר לו י' שדות כו' ה"ל לאתויי גם לעיל בד"ה שלא בפניו כו' וכ"ה בפירושים אחרים וק"ל: **בד"ה** והשתא קעיילי כו' ולא בעי לתרולי דמעיקרא לא עיילי כלל כו' עכ"ל היינו לפי הך גירסת ספרים שלנו ושהסכימו בה התוס' דגרסינן דמעיקרא לא עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד ויש לפרשו כך דמעיקרא לא עיילי כלל והשתא עיילי לה בדוחק דטובא עבד וכה"ג פרשב"ם לעיל גבי דמעיקרא הוי סלקי לה והשתא לא סלקי לה כו' ואפשר דגירסת רשב"ם הכא לא היה כך אלא כגירסא ראשונה שכתבו התוס' וק"ל: **ע"ב** בד"ה (והאי דאר"י) [מהו] כו' ואמרי' בקדושין תדע אלו מכר לו כו' א"ד האי לחודיה כו' כדאמרינן נמי בקדושין מי דמי התם אגדו כו' עכ"ל מיהו ע"כ דלא דמי ממש לדהתם דהתם אי' שדות בי' מדינות קאמר הכי בדרך דיחוי אבל הכא בהחזיק במיצר סלקא בתיקו והיינו. דבי' שדות דכולהו חד סדנא הוא וה"ל שפיר אגדו בידו משא"כ הכא במיצר (דאין המיצר) בכלל שדה ולא הוה כ"כ אגדו בידו וק"ל: **תוס'** בד"ה המציע כו' דהגבהה חשובה בעינן עכ"ל ובאשר"י דהשמים חשוב בעינן ומלאתי מוגה חזקה במקום הגבהה אבל מלשון רשב"ם בד"ה הגביה העבד כו' נראה שפיר דהמציע כו' מטעם הגבהה הוא ע"ש:

דף נד בד"ה אדעתא כו' וא"ת מלא בגל כו' אמאי לא קניא ליה חלירו כו' עכ"ל פי' דמלא בגל כו' אפי' אחר שמלא הוא שלו ואמאי לא קניא ליה לבעל הגל מטעם חלירו שלא מדעתו ועיין בתוס' שם וק"ל: **בד"ה** מוליא כו' דלקמן תנן דבהעמדת בהמה לא קני כו' עכ"ל לקמן מוקי לה בשותפים דוקא דלא קפדי מיהו הייטו דוקא לענין חזקת ג' שנים אבל לענין קניה כי הכא בנכסי גר קיימא סברא דעלמא דבהעמדת בהמה לא קני וק"ל: **ע"ב** בפי' רשב"ם בד"ה כדאזיל תיירא כו' דהיינו ב' שורות כו' ממזרח למערב כו' עכ"ל ק"ק לכאורה דמשמע דלא מסתבר ליה באינה מסויימת במלריה בבקעה גדולה לקנות במכוש א' וא"כ לפירושו בב' שורות חרישה נמי באורך מה יועיל לרוחב של הבקעה הגדולה ואם נקדים המאוחר למוקדם בפירושו א"ש וכל"ל ממזרח למערב כו' מן לפון לדרום מתוך כך כו' כל אורך השדה ועל כל רחבו כו' ודו"ק: **תוס'** בד"ה וישראל כו' שהיו עומדין במקום שכותבין כו' מעפרון בק"ו מגופו כו' עכ"ל משום דלא אימעוט שטר בעכו"ם מספר המקנה דירמיה כמ"ש לעיל אלא שטר לחוד אבל דבעי שטר עם כסף לא אמעיט מהתם ולכך הולרכו לק"ו מגופו כו' אך ק"ק כיון שכבר כתבו שהיו עומדין במקום שכותבין וא"כ מדינא קונה בכסף בפשיטות ה"ל לרשב"א להקשות על זה דמאחר שהעכו"ם מסתלק למה לא יגמור בדעתו לקנות כו' ומי הלריכו לקושייתו למה שכתב דקונה בכסף גרידא מעפרון בק"ו ויש ליישב ודו"ק:

דף נה ע"ב בד"ה דרך היחיד ודרך כו' כן הוא בסדר המשנה דרך היחיד ואח"כ דרך הרבים ומדבריהם הכא ובפ' הכונס נראה דגרסי' נמי שביל היחיד ואח"כ שביל הרבים ולא כפרשב"ם וק"ל: **בא"ד** לא ליתני שביל הרבים ואנא כו' או איפכא כו' מדתנן שביל הרבים ולא תנא כו' עכ"ל ולפי מה שכתב הר"ם בפ"ב דפאה דה"א דשביל הרבים דקביע עדיף להפסיק הילך מדרך הרבים דלא קביע כו' עכ"ל ע"ש לא קשה מידי והתוספות הכא לא ניחא להו למימר הכי דע"כ שביל הרבים אע"ג דקביע לא עדיף מדרך הרבים דא"כ כדפריך בירושלמי אמאי תנא שביל הרבים כו' ה"ל לשנויי הכא דמשום הילך אילטריך למיתני כדמשני לעיל גבי דרך הרבים ודו"ק: **בד"ה** ר"א מטהר כו' ואע"ג דהלינן אדעתא דממונה קאתי והוי ס"ס כו' עכ"ל ל"ע כיון דלא אסקי השתא אדעתייהו כפרש"י התם דרוב גנבי עכו"ם הוו בפולמסא ולכך הוה שפיר ס"ס כהך גנבי דנהרדעי א"כ אמאי לא תקשי להו מאי פריך מעיקרא ספק ביאה ספק מגע הוא הא שפיר הוי ספק ביאה ספק עכו"ם על ספק ישראל על ומה"ט הוכרח רש"י לפרש התם דבפולמסא רוב עכו"ם הוו כמ"ש שם התוספות ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** והדר גרים האי ספק ביאה כו' דאדרבה ספק ביאה היא כו' עכ"ל הולרך לזה דלא ניחא ליה כדפרש"י למימר דגבי גנבי ספק ישראל וגבי פולמסא אמר ודאי עכו"ם דא"כ ה"ל להתלמודא לפרש כמו שהקשו שם התוס' וע"כ כתבו להוסיף בגירסת ר"ת מלת האי דבלאו מלת האי משמע כפרש"י התם דפריך ספק ביאה קאמרת הא לאו ספק ביאה הוא דודאי עכו"ם נינהו אבל אי גרסינן האי ספק ביאה כו' יש לפרש כפי' ר"ת דודאי ספק ביאה הוא אם באו עכו"ם אם לאו אלא דפריך האי ספק ביאה כיון דלא הוי ס"ס ספק מגע הוא ולא שרי ר"ת בספיקא א' ודו"ק:

דף נו בפרשב"ם בד"ה ואזדא רבא כו' דאמר לעיל אפילו לענין שבת עכ"ל בפשיטות טפי ה"ל לפרש לענין פיסלא כמ"ש מהרש"ל וכן מוכחא הסוגיא דפ' המוליא אלא דפי' כן דמשמע ליה דמייתי ליה הכא המצר והלב וק"ל: **בד"ה** וקבעי גמרא כו' דהאו רב ושמואל אמרו לעיל כדאזיל תיירא כו' עכ"ל אף שרשב"ם גופיה פירש לעיל אהא דקביע ושאינה מסויימת במצריה עד כמה הייטו דוקא לרב מ"מ למאי דמסיק כדאזיל תיירא כו' מציטו למימר שפיר דאליבא דשמואל נמי סגי בהכי ולא פליג בהא אדרב וק"ל: **תוס'** בד"ה אבל פיסלא כו' דלא אשכחן רשות בפני עצמו שהוא חשוב בפחות מד' כו' עכ"ל ק"ק א"כ דהוי פחות אם הוא רחב ג' אמאי לא הוי רשות בפני עצמו דהייטו מקום פטור כפרשב"ם ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** הר שעיר כו' נמי איירי כו' שלא טיהרו בסיחון כו' אלא מפרש למה מעשרין מעשר עני כו' עכ"ל ודאמר מר הרבה כרכים כבשו כו' והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים אע"ג דמא"י היו כו' כ"ש עמון ומואב כו' ע"כ מתוס' דפ"ק דיבמות ע"ש: **בפרשב"ם** בד"ה משלמין לו כו' כאשר זמם ולא כאשר עשה כו' עכ"ל ולא הוי הכא כאשר עשה כמ"ש בג"י ע"ש: **ע"ב** תוס' בד"ה הרי אלו ג' עדיות שהרי העד כו' כמו כן אחיו כו' עכ"ל אין מלת שהרי הוכחה ונתינת טעם דהוי ג' עדיות דאדרבה אימא דהוי עדות א' כר' עקיבא והוא עצמו יכול להעיד בשנים אבל אחיו לא יעיד אלא שבאו לומר דלהך מלתא חשיב להו ג' עדיות דס"ל כמו שהוא עצמו יכול להעיד בשנים כך אחיו יכול להעיד משא"כ אי הוה עדות א' אחיו לא היה יכול להעיד וק"ל: **בד"ה** אלא מעתה כו' א' אומר אכלה אג"ה ובד"ו הניחה בורה כו' וא' אומר לא כי כו' עכ"ל אבל בשנים אומרים אכלה אג"ה ובד"ו הניחה בורה כו' וב' אומרים לא כי כו' אע"ג דמכחשי אהדדי הוי חזקה דלעדות א' עדות ב' הכיתות בטלות דלא ידעינן הי מינייהו דמשקרי אבל הכא אע"ג דכת א' ודאי משקרי מתקיימת החזקה בכת השניה ולפרשב"ם יש להסתפק בזה בב' כתות שאמרו בדילוג ודו"ק: **בא"ד** דהכא לא מכחשו כו' ודקאמר התם השתא דקא מסהיד מר כו' עכ"ל אין זה עיקר הטעם דהא כשא' אומר אכלה אב"ג וא' אומר דה"ו הוי חזקה מעלייתא כריב"ק אע"ג דהשתא דקא מסהיד מר לא קמסהיד מר אלא דר"ל השתא דקא מסהיד מר כו' ובאתרא דמוברי באגי הוה הכחשה וכה"ג ל"ל לפירוש רשב"ם דאין זה עיקר הטעם אלא משום דאכלה בדילוג ודו"ק:

דף נז ע"ב גמרא ואב"א הא והא דליכא יתוקא כו' ול"ק הא דאיכא שמעא כו' כ"ה בנוסחאות אחרים וק"ל: **תוס'** בד"ה בשותפין כו' ועוד נראה דיש לחלק בין שדה לחלר כו' עכ"ל ולעיל דקשיא ליה לתלמודא דשמואל אדשמואל לא בעי לשנויי ולחלק בין שדה לחלר דתרתי מלתייהו דשמואל משמע ליה דבשדה קאיירו ואין להקשות (ו)מאי לא תרלו הכא נמי כדמשני רבינא לעיל לחלק בין יש בו דין חלוקה ובין אין בו דין חלוקה די"ל הא דפריך משותפין שנדרו מוקמינן לה אף באין בהן דין חלוקה דיכול לאסור עליו כמ"ש התוספות לקמן וא"כ לרבינא ע"כ דאית לן לפלוגי בין שותפין שנדרו ובין קניית שותפין דהכא דהא לענין קניה לא קפיד באין בה דין חלוקה ובנדר קפיד והייטו כדמסיק רבינא דהא מני ר"א דלענין נדרים מחמיר אפילו בויתור אבל תלמודא הכא דלא אסיק אדעתיה למימר דר"א היא וע"כ לא מפליג בין אין בה דין חלוקה ליש בה דין חלוקה דאל"כ אמאי תקשי ליה הך דשותפין שנדרו דאוסר אף באין בהן דין חלוקה ודו"ק:

ח"א דף נז ע"ב ועוצם עיניו כו' ה"ד אי דאיכא דרכא אחרינא כו' ואגופא דקרא לא תקשי ליה הכי דאיכא לאוקמא דאיירי ביושב ודבר ערוה הולך לפניו ואע"ג דאינו מתכוין לכך יש לו לעלום עיניו אבל למאי דמוקי ליה בהולך על שפת הנהר תקשי שפיר אי דאיכא דרכא אחרינא הרי הוא מתכוין לעבירה ורשע מקרי על הלוכו שם כלל ולא שני ליה בעולם עיניו וק"ל: **כל** שאין בשרו כו' פרשב"ם שלא יראה בשרו כשהולך יחף עכ"ל אבל אין דרך חכמים להלוך יחף ואין זה מוכרח אלא דאיכא לפרושי בנעול במנעלין אלא שיגיע חלוקו עד מקום ראש המנעל וק"ל: **שלחן** של ת"ח כילד ב' שלישי גדיל כו' אמר כמו שניכר הת"ח במלבושיו כך הוא ניכר גם במאכלו בנקיות ובהסתפקות דהייטו שאינו עורך כל השלחן רק ב' שלישים ממנו ועליו קערות שאינן מאוסין כמו הקדירות גם עלי ירק שמסתפק לו בזה משא"כ שלחן של ע"ה שהקדירות שהן מאוסין כבים מקיפין אותו והם ממין כלי ראבון וקאמר דאינו דומה כלל לשלחן אלא דומה למדורה שהקדרות רותחין עליו ואמר כמו כן ניכר הת"ח במטתו שמקפיד על מאיסת אוכלין תחת המטה שכוח רעה שורה עליהן וק"ל:

דף נח בד"ה מלין כו' ואפילו רבנן כו' לא מרבה לה בנזיר אלא כו' שלפני הדבור כו' עכ"ל ומדברי התוס' דנזיר פ' כ"ג נראה דאדרבה דלפני הדיבור עדיף טפי ונטמא אפילו לר"ש וכ"ה בחידושי הרמב"ן וק"ל: **ע"ב** בד"ה אגבג כו' כדמשמע בפרק עשרה יוחסין כו' עכ"ל מדבריהם נראה דל"ג בפרק עשרה יוחסין כמו שהביא רשב"ם או אינטל כדקרויה רבנן אלא דגרסי אגבג כדקריוהו רבנן וכ"ה בנוסחאות גמרא שלנו שם ודו"ק: **בד"ה** מרזב כו' וכענין זה פר"ח שהם כו' עכ"ל הייטו דלפי' הר"ר יוסף ולפר"ח שאין יכול לסלקו לראש השני של המזחילה לאפוקי מפירוש קמא שהוא פרשב"ם וק"ל:

ח"א דף נח ע"א אשכחיה לאליעזר כו' א"ל מאי קעביד אברהם כו' משום דהוה קאי אליעזר אבבא הוה קסבר רבי בנאה דעביד אברהם מידי דלניעות ולכך העמיד לאליעזר שם דלא ליתי אינים התם ואפשר דהוה סבר רבי בנאה דאברהם היה מתפלל אז כדאמרינן פרק הפועלים דאבותינו מתפללים על גלות ישראל ולכך קאי אליעזר שם דלא ליתי אינים התם לאפסוקיה מתפלתו מיהו קושטא הוא דלא היה מתפלל כדקאמר גאני כו' ומשום לניעותא נמי לא היה חש למניקם לאליעזר שם כדקאמר דילר בהא עלמא ליכא אלא די"ל דהעמידו לאליעזר שם דלא ליתי אינים דלא מעלי התם דלא ניתן רשות ליכנס בקברי לדיקים אלא לאדם גדול וחשוב כפרשב"ם לעיל ועניין דגנאי בכנפה כו' דהלדיקים במיתתן קרויין חיים והמיתה אינה אלא כשינה לגבייהו כמ"ש ומקיים אמונתו לישני עפר ודרך ארץ לעיין בריסא דסיסנים וכענין זה אמרו בפרק הפועלים בר"א בר"ש שאשתו היתה מעיינת ברא־שו אחר מותו כאלו הוא חי ורמז בזה בכנפא דשרה שהיתה קבורה שם וע"ש שהיא עקרת הבית אף שהיו לו עוד נשים אחרות הגר וקטורה לא היו אלא פלגשים וק"ל: **כי** מטא למערתא דאדם כו' היא מערה הפנימית למר ותחתונה למר ומה שלא היה שוכב אדם ג"כ במערת ג' אבות הייטו משום כדמסיק בדיוקני עלמה אל תסתכל וע"כ התיכונה בעי למדודי משום ליוני אבל הפנימית לא בעי דכמדת התיכונה כך מדת הפנימית וענין בדיוקני עלמה אל תסתכל אף שכמה בני אדם ראו את אדם הראשון בחייו אפשר דלא הותר להסתכל בדיוקני עלמה אלא לדורו בחייו אבל במותו אסור כענין כי קללת אלהים תלוי גם בשאר בן אדם והבן זה: **הכל** בפני שרה כקוף כו' משמע אפילו יעקב ודקאמר דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון והוא דמות דיוקנו י"ל דהתם הייטו לענין הלורה והתואר אבל הכא לענין זיו קלסתר פנים קאמר הכל בפני שרה כו' כדכתיב בשרה כי אשה יפת מראה את דהייטו זיו וקלסתר פנים כפרש"י בחומש גבי רחל וכה"ג אמרינן בפרק הפועלים דלהכי לא חשיב לר' יוחנן בהני מעין שופרי' משום דהדרת פנים לא הוה ליה דהייטו תואר ולורה וק"ל: **אמגושא** דהוה חייט שכבי כו' פרש"י חופר מתים להפשיט בגדיהם עכ"ל ומדנקט אמגושא שהוא שם מכשף נראה לפרש שהיו מחטטין שכבי שכן דרכן של אותן מכשפין כדרך מעשה אוב או ודורש אל המתים וכן יש לפרש בפרק הבע"י גבי חברי אתו לבבל כו': **חביתא** דעפרא כו' פרשב"ם שאמר כן שלא יבינו הכל שהוא עשיר כו' עכ"ל וק"ק למ"ד בסנהדרין דאין אדם עשוי שלא להשביע בשעת מיתה וע"ק אם אמר כן שלא יבינו העדים השומעים נואתו א"כ גם בניו לא יבינו ולא ידעו לחלוק ואם חשב דע"י החכמים יבינו הדבר א"כ מהם יותר יתפרסם הדבר בב"ד שהוא עשיר ויש לפרש שעשה כן שאם יעמוד יחזור בכל לואתו כדין ב"מ ולא ידעו גם הבנים מה ליזה לזה ומה לזה וכדי שלא יהיה קנאה ביניהם שאפשר שחלק א' יהיה טובה מחלק הבא לחבירו או אפשר לפרש כדי שלא יטעו במיתתו למז להם כי הטוה"ז כולו הוא עולם הנפסד אך יש בזה אחרית ואמר לאחד חביתא דעפרא כי הכל הולך אל העפר וחביתא דגרמי כי כל בשר ודם יכלה ולא ישאר רק העלם לזמן התחייה שהוא עלם אחד שנקרא נסכא וחביתא דאודרי כי גם בגדי ומלבושי האדם יכלו והבסתרקי יהיו עפויין ממוכין אבל לזמן התחייה אמרו שיעמדו הלדיקים בלבושם כאלו יש אותם מוכין לארוג בגדים אחר הריקוב ודו"ק: **זרנוקא** אמרה כו'. לכאורה אין כאן למון חכמה כי כל דבריה מפורשים על הגוד חוץ ממה שדימה התיים לעבד ולא ידעתי על מה ויש לפרש כי

חכמת שלמה

ריים הוא רבי ישראל גאון : **בד"ה** דשכיחא כו' על כך ומקושי גדול כו' קמ"ל הס"ד וכנ"ל : **בד"ה** ומתמא כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה דברים כו' כליו ושפריו ביד אחר כו' כנ"ל : **בא"ד** כיון דלא נייס ביה. נ"ב פי' איט רגיל עמו וכן בתוס' דשבועות פרק כל הנשבעים אבל בהג"ה דאשר"י כתב דוקא אינם דגרים ביה כו' :

דף נג ע"א גמ' גזור דנמד לה מיא כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה נעל וגדר כו' אלא ודאי בנעל איירי כו' נ"ב איני רואה כאן שום קושיא דע"י העמדת דלתות קנה אפילו לא נעל דהרי הוא השבית סקרקע דמעתה שהעמיד הדלתות ראוי לדור בה דירת קבע כמו שפירשו התוס' בסמוך : **ע"ב** ר"ש בד"ה או דנמא כו' כנ"ל : **בד"ה** והחזיק במיצר כו' פורתא הס"ד : **בד"ה** המוצא פלטרין כו' נ"ל קודם ד"ה גדולים לא גרסינן ונ"ב בפירוש מדוייק שייך הא אחר המוצא פלטרים בנויים ודו"ק :

דף נד ע"א ר"ש בד"ה מוליא כו' לבדו הס"ד וכנ"ל : **בד"ה** בנכסי הגר כו' מעשה נעלועים ופרחים כו' כנ"ל ונ"ב לקמן דף נ"ט : **ע"ב** ר"ש בד"ה מי אמר כו' מן השותי הס"ד : תוס' בד"ה כותי כו' במשיכה וכדרבי יוחנן כו' כנ"ל :

דף נה ע"א ר"ש בד"ה זביניהו כו' או ישעבדו ויאמרו כו' ופרדיסי ופיגך כו' כנ"ל :

וכד"א : **בד"ה** וה"מ כו' הבעלים הס"ד : **בד"ה** אקרקפתא כו' העיר והך מלתא כו' כד"א : **ע"ב** ר"ש בד"ה טומאה כו' לענין טומאה הס"ד : **תוס'** בד"ה ר"א כו' וכודאי נגעי הוה שרי כו' כר"א דסבר ספק כו' כנ"ל :

דף נו ע"א ר"ש בד"ה ואזדא כו' אפילו לענין שבת נ"ב כבודו במקומו מונח כי למה לא פירש כפשוטו דאמר אפילו פיסלא וכן מוכח להדיא בפרק המוציא יין ע"ש : **בד"ה** מאי הלובה כו' להתם כמלר כנ"ל : **בד"ה** כל שהלאה כו' ועד דן הס"ד : **תוס'** בד"ה הר שעיר כו' עליהם אף עמון ומואב שהם קרובים כו' כנ"ל והד"א נ"ב ודאמר מר דאיתא לעיל הייט לאתויי ראיה דעשו משום עניים ודו"ק : **ע"ב** ר"ש בד"ה אלא האי כו' שוהה שנה שניה כו' ומיעוט אחד הוא דאיכא אין לך כו' כנ"ל : **תוס'** ד"ה אלא מעתה כו' כדרך מוברי באגי כו' כנ"ל :

דף נז ע"ב ר"ש בד"ה והא דקתני אסורה הס"ד : **בד"ה** היכא דאיכא כו' השלחן ואי ליכא כו' הד"א :

דף נח ע"א ר"ש בד"ה זיל אימא ליה לאברהם הס"ד : **בד"ה** בדיוקני כו' דכתיב ביה בצלם אלהים ברא אותו כנ"ל .

נאמר כן דרך קובלנא לפני בי מלכא על איפה ר' בנאה שהיה חבוש ואמרה כן להוציאו מבית האסורין ואמרה עבדא חד הוה לי הוא איפה ר' בנאה שהיתה מתפרנסת ממנו כי כל איש חייב לעשות מלאכה ולהשכיר עצמו משום מזונות אשתו לדעת ר"א ופסקו לרישיה ר"ל שפסקו אותו ע"י תפישתו מהיות להם לראש ולדיין ופשטו למשכיה ואכלו לבשריה הוא כי בעת שתפשו אותו גרשו ושללו ממנו בגדיו וכל אשר לו כדאמרינן נמי בפ"ק דחגיגה גבי רבא דשדור בי שבור מלכא וגרשוהו בגזירות היה לאתול וקא מלו ביה מיא כו' הוא כמו כי גם בתפיסתו הבריות צריכין לו כי לומדים החברים תורתו ע"ד שאמרו דולה ומשקה מתורתו לאחרים ולא יהבי ליה אגריה אבל אין לו שכר מזה ואין לה במה להתפרנס ואמר דלא ידעי כו' שהמשל ודאי הבינו כפשוטו אבל הנמשל ממנו לא הבינו ופירש להם ר' בנאה זרנוקא אמרה לכו כי אותי שהוא עבד שלה עשו לזרנוקא. ואמ"ל ליתיב אבבא נידון יש לפרש כפי מה שהיה כתוב בשער כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין חשבו אף כי חכם הוא אינו ראוי להיות דיין כי כבר נתבע הוא לדין והיה חבוש שם בבי מלכא וע"כ הושיבו אותו שם בפתח השער לדין כי שם ירא כתוב הדבר הזה כל דיין כו' וימנע עצמו מלהיות דיין להם ואמ"ל אלא מעתה כו' לפי דעת זו כל איניש מעלמא שיהיה לו שנאה עם הדיין יפקיל אותו בהזמנתו אלא כו' : כל דיין דמפקין מיניה ממונא כו' · עיין פי' רש"י בחומש בזה בפרשה יתרו ובאחר מפרשים ובתוספות כאן ודו"ק : ע"ב בראש כל מרעין אנא דם כו' יש לדקדק דלפי כתבו נמי תקשי אלא מעתה דנפל מן איגרא כו' ונעשה חולה וכי דמא מרעיה ונראה לומר לפי שינוי כתבו שלא נתכוין על חולי הגוף רק על חולי הנפש שאמר בראש כל מרעין של הנפש אנא דם כמ"ש כי הדם הוא הנפש והוא כי ב מדות הרעות תלויים בריבוי דם כמו הכעס והקנאה ושנאה וכיוצא בהם שהם כולם חולי הנפש הם ואמר ובראש כל אסון שהוא רפואות הנפש אנא חמרא כמ"ש בפרק י"ה ויין ישמח לבב אנוש וגו' זכה משמחו כדאמר רבא חמרא וריחני פקחין או שהוא רמז על חכמת וסוד התורה כמ"ש הביאני אל בית היין ואמר באתר דלית ביה חמר ועיקר חכמת וסוד התורה שנמשלה ליין לפקא החכמים תמן מתבעי סימנין לתורה כמ"ש בפרק כילד מעברין אין התורה נקנית אלא בסימני; כי אלו שאינם חריפים ופקחים כ"כ בחכמת הפלפול עושין למודן ע"י סימנין שעל ידיהן יזכרו כעיקר למודן כמ"ש בפרק עושין פסין לימד דעת את העם דאגמריה בסימנין דו"ק :

דף נט תוס' בד"ה החוט כו' לבן של אחרונים כפתח היכל זה ר' הושעיא כו' כצ"ל וכ"ה בפ' כילד מעברין ע"ש : **בד"ה** למטה מד' כו' ותני עלה מלמטה כדי שלא יעמוד כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** עד טפח כו' ולא מטעם דפי' כו' עכ"ל דמה"ט דלעיל שכתבו דבטפח יכול לתלות דברים גדולים כו' ויתקלקל הכותל כו' בתוך ג' נמי שלא החזיק היה יכול למחות בבעל החצר וק"ל : **בא"ד** והא דמפליג בין טפח לפחות הא בהא כו' עכ"ל אין לפרש דר"ל הא דמפליג בין טפח לפחות ולא קמפליג בטפח גופיה בין תוך ג' לאחר ג' דהא ודאי לאו קושיא הוא דאימא דניחא ליה לפלוגי כולה מלתא בלאחר ג' ועוד דא"כ לא תרצ כלום דטפח גופיה נמי כולה מלתא הא בהא תליא דבטפח לאחר ג' דמהניא ביה חזקה יכול למחות ובתוך ג' דלא הוה חזקה אינו יכול למחות וע"כ נראה לפרש דבריהם דר"ל והא דמפליג בין טפח לפחות כו' דבטפח קאמר דיכול למחות ובפחות קאמר דאינו יכול למחות דהיינו בעל הגג בבעל החצר והל"ל איפכא דבטפח אינו יכול למחות ובפחות יכול למחות דהיינו בעל החצר בבעל הגג ואהא קאמר דהא בהא תליא ר"ל דהמחאה תלוי בחזקה וכיון דבטפח קאמר דיש חזקה לבעל הגג קאמר נמי ביה דיכול למחות בבעל החצר ובפחות דקאמר דאין חזקה לבעל הגג קאמר נמי ביה דאינו יכול למחות וק"ל : **ע"ב** בד"ה ואפי' בעל כו' וה"ת והיאך יכול בעל הגג להשתמש כו' עכ"ל ואמתני' לא קשיא להו הך קושיא משום דכולה מתני' דיכול למחות ואינו יכול למחות איכא לפרושי כולה בעל הגג בבעל החצר וק"ל : **בד"ה** מאי אריא כו' ולפי' קשה לרשב"א דא"כ כו' הל"ל קמ"ל דבב' מקומות כו' עכ"ל ואמתני' לא קשיא הא ודאי דבר פשוט הוא דבב' מקומות שייך היזק טפי כדתניא א' לא יעשנה שנים מיהו לפ"ה לא קשה דהל"ל דקמ"ל דבב' מקומות כו' משום דלא קתני הכי אלא בב' פתחים ואשמועינן הכא תלמודא בפותח חלון נמי איכא למימר הכי דהשתא אפי' בבית נמי בעינא לאיתנטועי מינך אבל לפר"י כיון דהמקשה נמי ידע הך סברא דב' מקומות אפי' בחלון לא ה"ל למתרץ להשיב אלא בפשיטות דקמ"ל דבב' מקומות לא מליא כו' וק"ל : **בא"ד** ונראה לו דמעיקרא כו' לא ס"ד שיש לו שותפות בחצר עכ"ל וכפ"ה לפי דעת המקשה מזיק לשנים אחרים והמתרץ השיב דחצר השותפין היינו שיש לו שותפות בו וק"ק כיון דהמקשה לא הקשה אלא מכח דהוה ס"ד דחצר השותפין שאין לו שותפות בו דניתני רבותא טפי בחצר חבירו שאינו מזיק לשנים ה"ל למתרץ להשיב בפשיטות דחצר השותפין שיש לו שותפות בו דאינו מזיק נמי לב' דהשתא ליכא רבותא טפי בחצר חבירו מבחצר השותפין וי"ל דמ"מ לא ה"ל למיתני חצר השותפין אלא חצר חבירו ה"ל למיתני טפי וקאמר דאי חצר השותפין באין לו שותפות בו ובמזיק לשנים דוקא קאמר הא אינו דאפי' לחצר חבירו נמי דינא הכי ודו"ק :

דף ס בפרשב"ס בד"ה ומאי עלייה כו' דההוא חדר שלפנים מביתו דהיינו נמי כו' ועולה דרך ארובה כו' עכ"ל הכי משמע ודאי ליסנא מאי עלייה אפתאי דהיינו יציע שאחורי בית שחלק החדר שאחורי הבית בגובהו ועולה בו דרך ארובה אבל קשה מי הכריח תלמודא למימר מאי עלייה אפתאי דהיינו שחלק החדר בגובהו לימא בפשיטות שחלק כל הבית בגובהו דאין כאן תוס' בנין כלל בעלייה ויש ליישב ודו"ק : **תום'** בד"ה ראוין הללו כו' דכתיב ותהי עליו כו' עכ"ל וכיוני דעליו קאי על ישראל שראה בלעם את ישראל שוכן לשבטיו אמר שראוי שתהא על ישראל רוח אלהים וק"ל : **ע"ב** גמרא ואיפכא אתמר ר"י כו' במהרש"ל כ"ל דאינו מגיה הדברים כו' אלא ה"פ אסברא כו' ור"ל אמר דאי להחזיר אסור משום דכבר מחל כו' ה"ה דאסור להוציא כו' עכ"ל והוא דחוק ונ"ל דודאי אינו מגיה הדברים אלא ה"פ אסברא לך דלא פליגי בלהוציא אלא בלהחזיר וה"ק ר' יוחנן כנס מוציא דכל כנס שרי להוציא כיון דאסור להחזיר הכותל אבל אי הוה שרי להחזיר הכותל הרי מלינו בכה"ג שהחזיר הכותל דכנס אינו מוציא ור"ל אמר דמלינו שפיר כנס אינו מוציא דסבר שרי להחזיר הכותל ובכה"ג כנס אינו מוציא ותו לא מידי וק"ל : סליק פרק חזקת הבתים

חו"א דף ס ע"ב התקושש"ו וקושו קש"ב כו' בזאורי (ספ"ב) [בפ"ט] דמליעא ע"ש: ת"ר כשחרב הבית בתחרונה רבו פרושין כו' ויש לדקדק דמה הקשה להם א"כ לחם לא נאכל כו' ומים לא נשתה כו' דאימא כיון דא"א לאדם להיות חי זולתם לא היה אפשר להם לפרוש גם מהם משא"כ בבשר ויין דאפשר לחיות בזולתם דהיינו בלחם ומים גם מה שפרשב"ם דאפשר בפירות השיבו הפרושים שנפרוש גם מן הלחם הוא דחוק שהרי לא השיבו כלום דלמה לא הפרישו מתחילה רק מבשר ויין ולא פירשו גם מלחם וע"ק שאמר שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזר כו' ופרשב"ם גזירת חורבן והל"ל שכבר נחרב הבית וע"ק פי' המקרא במארה אתם נארים וגו' לפי דרש זה וע"ק דהכי פיורי מטע שאמר הוא והביא ממה שאמר אם אשכחך וכי מי שאין לו בית לסוד ולעשות סעודה ותכשיטין ישכח ירושלים גם מי הכריחם להוציא זה הכתוב אם אשכחך וגו' מפשוטו שלא נאמר על כלל ישראל בגלותן רק על הלוים בשירן שנאמר איך נשיר את שיר וגו' ועלה קאמר אם אשכחך וגו' כמ"ש התוספות בריש ע"ז ונראה שהפרושים ודאי לאו לעשות זכר בכל דבר הנחסר לנו בהשגחה מאתו ית' ולא במקרה בעלמא ונפל להם ר"י כו' ור"י נמי הוה ידע שפיר דבדבר שא"א בלאו הכי ודאי דא"א לפרוש וכולה מדברי ר"י שא"ל א"כ לחם נמי לא נאכל דאפשר בפירות ופירות דז' מינין נמי כיון דאפשר בפירות אחרים ומים לא נשתה דאפשר נמי במי פירות ולפי שהוא פשוט לא הוצרך לאסוקי במלתא ובזה יתיישב קושית התוס' וע"כ שתקו שלא יכלו להשיב על אכילתם לחם וז' מינין ושתיית מי נהר וא"ל שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזרה גזירה שהיה החורבן בגזירת שמים ולא במקרה וראוי לתת לב לזה וליתן זכרון כמ"ש ולהתאבל יותר מדאי א"א כו' אא"כ רוב כו' דכתיב במארה אתם נארים ואותי וגו' וה"פ דקרא במארה וקללה שאתם גוזרים ודאי שאתם נארים ומתקללים כיון שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה יש מהן שעוברין על האכול והגזירה וכיון שכן הוא הגזירה נעשית שלא כדין שלא לאכול ולשתות יין ובזה כיון שאין הגזירה נעשית כדינה אתם קובעים אותי מן הברכה כדאמרינן בפרק כילד מברכין כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאלו גוזל להקב"ה ומקיים דבעי הגוי כולו שיוכלו כולם לעמוד בה ורובו ככולו ואמר כך אמרו חכמים סד כו' וסמך את כולם על קרא אם אשכחך וגו' דבפ"ק דע"ז נמי דרשוהו שבשם ית' ב"ה אמרו ואין מחובר למעלה שאמרו שם אין שחוק להקב"ה כו' דכתיב אם אשכחך ירושלים וגו' וכתבו התוספות שם פעמים דקרא כך הוא אם אשכחך ירושלם וגו' תשכח ימיני תלנגן בכנור תדבק לשוני וגו' אם ארלה לשורר בפה וכו' והדרש יתאן זה משום דעד כאן מדבר בלשון רבים כי שם שאלונו וגו' איך נשיר וגו' וכאן כתב בלשון יחיד אם אשכחך וגו' ומטעם זה דרשוהו נמי הכא דאינו מחובר למעלה אבל הוא מדבר לכל יחיד מישראל שלא ישכח החורבן דודאי ענין השיר הוא אסור בגלותנו לכל ישראל בשוה כדאמרינן בגיטין בשיר לא ישתו יין אבל בדירת בית וסעודה ותכשיטי אשה אינן אסורין אלא לכ"א מישראל לפי דורו שיחסר מדירת ביתו וסעודתו ותכשיטיו זכר להשגחתו ית' ב"ה ולא שהיה במקרה ואמר סד את ביתו אמרינן בפרק שני שעירי בהנהו יבאלו לר"א מהו לסוד את ביתו א"ל מהו לסוד את קברו לא מפני שהפליגן בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמע מרבו לעולם ופירש רש"י לא שהפליגן כאדם המתכוין לדחות כשאינו יודע כו' אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם וקשה מ"מ תשובה זו אין ענין לשאלה ואין לך הפלגה גדולה מזו ונ"ל לומר לפי שיש דעות חלוקות במתניתין שאמרו אין מספידין ומכיידין כו' ות"כ לא יסוד אדם ביתו כו' ולדעת ר"י אדם סד ביתו ומשייר כו' ור"א לא שמע בזה מרבו להכריע ואף שהוא בעצמו ידע לא רלה לאומרו וע"כ אמר בזה שיש להבין מדבריו כדבכי זה וכדבכי זה לדעת מי שאמר אין מספידין כלל א"ל מהו לסוד את קברו דאמרינן בפרק מרובה מלינין את הקברות בסיד מפני אבל הטומאה והשתא קא"ל כשם שאין אדם מסייד קברו שיש לו בחייו כדאמרינן פרק המוכר פירות דבחייו אין שם אבל טומאה כך אין לאדם לסייד ביתו בחייו וכמלא שאין הבית מסוייד לעולם דכשמת ביתו של בנו הוא דאסור לסיידו גם הוא בחייו וכן לעולם ולמ"ד לשייר דבר מועט אמה על אמה כנגד הפתח דשם הוא נראה יותר לייפות כדאמרינן לעיל בככפי הגג דבעי קנין אמה נגד הפתח גם מטעם זה ישייר אותה אמה כאלו אין לו קנין בה"ע ואין דעתו להיות תושב כק דרך גירות וזאת האמה היא עיקר הקנין והנוי אבל קראו דבר מועט בערך זכר לחרבן שהיה ראוי שנגזור על עצמינו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין כו' אלא שאין רוב הצבור כו' וכן בענין הסעודה אמר דמשייר בה דבר מועט דהיינו כסא דהרסנא אין זה דבר מועט דרב פפא גופיה מטעם פ' הדר דמתחיב ליה דיש לו ריח טוב אלא דגבי זכר לחורבן מתחיב ליה דבר מועט כמ"ש לעיל ואמרינן פרק הרואה המאריך על שלחנו מאריכין לו ימיו ושנותיו דלמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב המזבח ג' אמות וכתיב וידבר אלי זה השלחן וגו' פתח במזבח וסיים בשלחן ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו כל זמן שבהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר הקושיא דכך קושיא דמקשה אקרא פתח במזבח וגו' הא איכא לאקשויי נמי אדפני וקאמר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר מה טעם יהיה שלחנו מכפר במקום מזבח שהיה בזמן שבהמ"ק קיים וע"ק בשינוי לשון דקאמר במזבח מכפר על ישראל ובשלחן מכפר על האדם וה"ל לומר נמי מכפר עליהן וע"ק ליסנא דמאריך על שלחנו כו' ולא קאמר מאריך בסעודתו ויש לפרש לדעת ר"י מה שמשייר כל איש ואיש לפי מעלתו ועשרו ומחסר משלחנו הוא תחת הקרבת המזבח כמו שבאו הפרושים לימנע מטעם זה מכל דבר כמ"ש ולפי שיש לבעל דין לחלוק ולומר שילא שכרו בהפסדו דמה שממעט בסעודתו ומכפר בו כמזבח הכי מפסיד שממעט מתנות עניים שהיו באים אם היה מאריך בסעודה וע"כ אמר המאריך על שלחנו אף שלא אוכל ומחסר מסעודתו אלא שיושב בלא אכילה ומאריך בישיבה כאלו לא היה מסייר דהשתא אין כאן הפסד העניים ואמר בתכשיטין דמשייר לידעא שהוא דבר מועט הוא כפי עשרו ופ"ק דגיטין אמרינן דגזרו על עטרות חתנים בזה ע"ש ובסוף סוטה אמרו דגזרו על עטרות כלות בפולמוס של טיטוס ע"ש ומקיים מדכתיב אם אשכחך וגו' בלשון יחיד דמשמע דלא איירי בשיר שהוזכר למעלה בלשון רבים אבל איירי בזכר לחורבן בכל עניני מעשים שזכר לכל איש ישראל לפי זמנו וערכו כמ"ש הרמב"ם התם שהאשה תשייר מין מתכשיטי הנשים של כסף ועורך השלחן מחסר מעט כו' ע"ש ופי' הכתוב הגם אם אשכחך ירושלם וגו' כי ידוע שאין אדם יכול לאמן ידיו רק בימין וכמ"ש וקשרתם וכתבתם מה קשירה בימין אף כתיבה בימין והיינו מטעם זה אלי ואנוהו דאין המעשה נאה בשמאל כמו בימין וקאמר אם אשכחך גו' בכל שמעשים ולא אשייר הדבר מועט דהיינו האמה כנגד פתח ודבר א' לעורך סעודה ודבר א' מתכשיטי נשים תשכח ימיני בעשייתן ותהיה נעשה ע"י שמאל שלא תהיה המלאכה נאה ויהיה כאן זכר לחורבן במה שנעשה בשמאל ואמר תדבק לשוני וגו' שאפשר שיזכור אדם בכל זה ואין כאן זכר שלא יבגים האדם בזה ויתלה בדבר אחר וע"כ אמר תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי בלשוני בכל המעשים הללו שאני עושה ומשייר זה זכר לחורבן כו' ואמר מאי על ראש שמחתי והוא ענין שגזרו על עטרות חתנים וכלות כדאמרינן סוף מסכת סוטה ע"ש דהיינו ירושלים דדהבא ואמר אפר תחת פאר במקום תפילין ע"ש שהתפילין הוא כתר תורה כמ"ש בקדושין פרק האומר ובחורבן הבית נימל כבוד תורה כדאמרינן בסוטה ע"ש ואמר זוכה ורואה בשמחתה כו' דודאי זכות גדול הוא למי שבא גם בדור הזה לא"י גם במותו וכ"ש בחייו כדאמרינן סוף כתובות אבל אמר המתאבל זוכה לדבר נוסף דהיינו לראות בשמחה דהיינו בבנינה וכן בבי"א : סליק פרק חזקת הבתים

המוכר את הבית פרק רביעי

דף סא תוס' בד"ה והתא שם כו' ועוד נראה לר"י כו' והיתה כותל ההיכל מלמטה ו' ומלמעלה כו' עכ"ל וכותל התא למטה היה ה' ומחלה דהשתא ניחא טפי דלא נקט התחתונה כיון שלא היה כותל היכל וכותל התא אמות שלמות ניחא ליה למנקט תיכונה שהיו שם אמות שלימות וק"ל : **בא"ד** והא דתנן במסכת מדות כו' ורובד שם כו' שורה בולטת דרובד היינו שורה כדתנן כו' עכ"ל משום דלשון רובד משמע רלפה כההוא דתנן בפ' טרף בקלפי על הרובד הרביעי שבהיכל וא"כ משמע דלמטה על רלפת התחתונה היה רחב שם ובקרא דהיליע התחתונה חמש באמה רוחב משמע דלמטה היה חמש משו"ה הולרכו לפרש דלשון רובד הוא שורה בולטת כההיא דמסכת תמיד רובד למעלה על התחתונה דהיינו במגרעת ודו"ק : **בא"ד** דבבית שני היתה יליע התחתונה שש והיה חלוק מבית ראשון כו' עכ"ל והא דתני התם התחתונה רחבה חמש ורובד כו' ע"כ בבית ראשון איירי דמייתי ליה התם מקרא דהיליע התחתונה ה' באמה כו' ע"ש וק"ל: **ע"ב** בד"ה אלא דקרו כו' לבירה נמי בית היינו כמו שקורין לבירה בירה קורין כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלבית בלא בירה אין קורין בית אבל לבירה בלא בית קורין שפיר בירה אבל רשב"ס לא פירש כן שכתב דליכא דקרי לבית בית ולבירה בירה אלא כו' וקשה ליישב לדבריו לבירה נמי בית כו' והפשר שהתוס' לא כתבו אלא על כל הספרים שלפניהם אבל בספרי רשב"ס לא היה כתוב לבירה נמי כו' אלא דלבירה קרו ליה בית כו' וק"ל :

חכמת שלמה

דף נט ע"א ר"ש בד"ה ור' אלעא כו' .יתי גר' זירא כו' הד"א :

דף ס ע"ב גמ' ואיפכא אתמר כו' נ"ב נ"ל דאינו מגיה הדברים ומשבש כל הגירסא דא"כ מאי אסברא לך דקאמר רבי יעקב ועוד אמאי איפך לדבריהם ואין לומר משום דתיקום רבי יוחנן כר' יהודה כמו שפירש רשב"ס דהא ר"ש לקיש נמי אית ליה כרב יהודה כדמסיק אלא הכי פירושו אסברא דלא פליגי כדקאמר דרבי יוחנן מיקל ור"ש לקיש הוא דמחמיר אלא איפכא הוא והכי קאמר רבי יוחנן אמר כונס ומוליא הוא דקברו רבנן ולא להחזיר הכתלים ור"ש לקיש אמר דאי להחזיר הכתלים אסור משום דכבר מחל לבני רשות הרבים הוא הדין דאסור להוליא הזיזין והא מודית לי דשרי כ"ע שרי להחזיר הכתלים ודו"ק: ר"ש בד"ה מילר שבין ב' שדות שהחזיקו בו שני כנ"ל: סליק פרק חזקת הבתים

המוכר את הבית פרק רביעי

דף סא ע"א תוס' בד"ה והתא כו' כעין שורה דרובד כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' לא צריכא דאיכא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה כו' כצ"ל וכ"ב אבל בכרי"ף ורא"ש גרסינן דרוכא וצ"ע : שם ובזיני אילן קדמאי כלום כו' דבי רבי חייא כו' כצ"ל : ר"ש בד"ה קמ"ל כו' שכי משום כו' הד"א : בד"ה ואי אמר ליה אינש לתבריה הס"ד : בד"ה בוסתני גנת הס"ד : בד"ה ופרדסים כרמים הס"ד ;

דף סב בפרשב"ם בד"ה היכא דאיכא כו' ומלר יהודה מן המערב כו' ולוי לא הזכיר כו' ויהודה מלר מערב כנגד שניהן כו' עכ"ל נקט הכי לפי גירסת כל הספרים דהוה כתוב מדה"ל למכתב מלר שמעון כנגד יהודה ולא כתב כו' כמו שהוא בתוס' אבל לקמן כתב רשב"ם דאין כ"ל הך גירסא וכמ"ש גם התוס' וק"ל: **תוס'** בד"ה מדה"ל למכתב כו' אלא קאי אדיוקא דכי כו' אם מלר ראובן ושמעון מלד מזרח כו' ואלל לוי קרקע עולם כו' עכ"ל מלינן למימר הכא שפיר דמילר ראובן לחוד מלד מזרח בכה"ג דפליגי לעיל ומודה רב דקנה כנגד הארוך כיון שלא מלא עוד מה למלור מלד מערב אלא דהך מלתא דקאי אדיוקא דמודה ביה רב דקנה נגד ראש תור ע"כ לא מלי איירי אלא בכה"ג דראובן ושמעון מלד מזרח ודו"ק: **בד"ה** כמין גא"ם פר"י מזרח ודרום כו' וק' לפי' דא"כ אמאי לריך למכתב כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו לפר"י אמאי קאי הך אבעיא דכמין גא"ם בתיקו לרב אסי דאמר אפי' בג' רוחות לא קני רק תלם א' ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ה"ג וכי לא כו' ואמאי דקאמר רבא בהדיא חוץ ממילר רביעי קאי כו' עכ"ל פי' ול"ג וכי מובלע לא אמרן אלא דליכא עליה כו' דלפי זה לא קאי האי ולא אמרן אאמאי דקאמר רבא בהדיא וק"ל: **בד"ה** מבי מר כו' הוה מוכיח בסופו כו' חלי השדה בכך וכך ממון ואותו שכתב בו כו' היה מפרש כו' רביע השדה עכ"ל דקדק לפרש דבההוא היה מפורש רביע השדה אבל בההוא דחלי השדה אין זה מפורש דיש לפרש פלגא דהוה ריבעא אלא דמוכח בסופו שכתוב בכך וכך ממון כשיעור חלי השדה ואף שהרשב"ם כתב לעיל דבקרקע לא אמרי' הדמים מודיעים שאני הכא דכתב הדמים בשטר לאודועי הדמים וק"ל: **תוס'** בד"ה איתמר להאי גיסא כו' אמר התם דפליג משום דהמע"ה דמספקא כו' עכ"ל פי' דמספקא לן הי מינייהו מוחזק וכ"א מהם המע"ה ולכך יחלוקו דע"כ הבכור לא יאמר שהוא מוחזק דא"כ ה"ל ראוי ואינו נוטל פי שנים וברא"ש ליסנא דהמע"ה איתו ע"ש ודו"ק:

דף סג בד"ה אין פחות כו' וי"ל דנותן רביעית הלוג או יותר אבל הגמ' כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ נותן לו שיעור מה דהיינו רביעית הלוג או יותר דאל"כ מה מתנה היא וא"כ יבא למקבל מתנה טפי מרביעית הבור דהא רביעית הלוג יש לו ודאי והמותר ע"ז עד מחלית הבור יחלוקו ולהכי קאמר דהתלמוד איתו חושש להזכיר מה שיבא לו יותר מרביעית הבור כיון שאינו מגיע לרביעית הלוג ודו"ק: **בד"ה** ואמאי כו' דאפי' ר"מ מודה לדבר שאינו כו' והכא קתני כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה האי מאן כו' דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח אלא הרי הוא של מוכר להולאת זיזין כו' עכ"ל הנהו הולאת זיזין דנקט הכא לאו הנהו דקאמר רב זביד דהנהו מסתמא של לוקח הן ולא של מוכר עד דאמר ע"מ שדיוטא כו' דאל"כ לקמן דפריך לרב פפא ואי ס"ד לא קני במסתמא ל"ל ע"מ תקשי ליה נמי הכא לרב זביד ול"ל דזיזין דנקט הכא היינו הולאת זיזין על הדיוטא ולא בחלר ודו"ק:

דף סד תוס' בד"ה ואי ס"ד בסתמא כו' וזה דחקו לרבינו שמואל לפרש דלא קאי כו' עכ"ל היינו מה שפי' רשב"ם לעיל בדברי רב דימי דסתמא לא קני וכשכתב לו עומקא ורומא קני ליה לגג היינו משום דאין סברא שהגג שבאמצע לא יקנה אבל לעיל דקיימינן לפי מה דס"ד דמסתמא קני כהבו דבחנם פי' כן דהא א"כ דקאי ארישא איירי בלא כתב כמו שכתבו התוס' לעיל ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה אלא לאו ש"מ כו' והא ליכא למימר דלרבנן איצטריך כו' עכ"ל וק"ק דאימא לר' עקיבא איצטריך למיתני הך סיפא דאי לא תני ליה ה"א דדוקא בטענת דריסת בית שאינה כ"כ טענה מעולה אית ליה לר"ע דבתר דעתא דלוקח אזלינן ולא בתר דעתא דמוכר אבל טענת דוושא שהיא טענה מעולה מהני אפי' במוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך ולכך אשמועינן הך סיפא בשדה דסבר ר"ע א"ל ויש ליישב ודו"ק:

דף סה תוס' בד"ה לא מכר כו' ואין להקשות אמאי נקט בגמ' ולא את הרחיים כיון דאפי' ר"א מודה כו' עכ"ל לפי הגירסא קמא במתני' דגרסינן לא את התנור ולא את הכירים כו' לא קשיא להו אמאי נקט להו ת"ק דר"א כיון דר"א מודה בכולהו דכן דרך התנאים דת"ק נקט אף דברים דלא פליגי אלא להך גירסא הכי קא קשיא להו כיון דנקט בברייתא ת"ק במלתיה תנור וכירים דלא מכר ור"א פליג בהו לא ה"ל למיתני סוב ולא את הרחיים דכ"ע הוא דלא מכר דבהא אפי' ר"א מודה דלא מכר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ליטור שחקקו כו' ודוקא שמים נופלים כו' אבל אם נפלו מליטור לקרקע כו' אם יש כבר במקוה כ"א סאה כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאיירי שפיר בנפלו מליטור לקרקע ומקרקע למקוה ע"י המשכה ואיירי באין כבר במקוה כ"א סאה דליסנא דפוסל את המקוה ואיטו פוסל המקוה לא משמע הכי דכיון דבכולה ע"י המשכה נמי הוי דינא הכי א"כ ה"ל למתני בהאי ליסנא ליטור שחקקו ולבסוף קבעו פסול להמשכת המקוה קבעו ולבסוף חקקו כשר להמשכת המקוה וכיולא בזה כתב הרשב"ם לקמן בשמעתין ע"ש ודו"ק: **בד"ה** הרי היא כקרקע כו' ולענין טומאה נמי מקבל הדבש טומאה אפי' כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר בזה כפרשב"ם דהדבש בטל לגבי כוורת אלא דאמרי' דלא בטיל והוה אוכל ולא בעי נמי מחשבה כדאמר רב כהנא בפ' הספינה וסמכו בזה נ"כ אראייתם דלעיל דומיא דפת לגבי תנור דלא חשיב הפת מחובר אע"ג דתנור הוא מחובר ה"נ לא ליחשיב הדבש מחובר בשביל הכוורת מיהו לפרשב"א שכתבו התוספות לעיל דכל תנור הוא מחובר ואפ"ה טמא משום דלא חשיב חיבורו חיבור כמו יוורת דהכא דאיתו מקבל טומאה משום דהוה חיבורו חיבור גמור אין כאן ראייה כ"כ וי"ל דמ"מ הדבש לא הוי מחובר לכוורת טפי מפת לתנור ודו"ק:

דף סו תוס' בד"ה ושאני פסוטי כו' ואי דרשה גמורה היא דת"כ אמאי תיבעי ת"ל כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא הוכיחו כן מדלעיל מיניה דקאמר למ"ד מסגרתו למטה היתה כו' דדרשינן השלחן הטהור מכלל שהוא טמא ואי הך דרשה דת"כ דרשה גמורה היא ל"ל האי קרא דהטהור וי"ל (כו'): **בד"ה** מכלל דשאיבה כו' ועוד אור"ת כו' אבל במקוה שלם כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין כו' עכ"ל והשתא דיבמות דנתן סאה ונטל סאה דכשר ומוקי לה ר"י דוקא עד רובו מפר"ת דהיינו במי פירות ועיין באשר"י בפ' מרובה והאי דליטור דפוסל מדרבנן לפר"ת ל"ל דלא היה שם מעיקרא מקוה שלם מיהו רשב"ם לא פי' כן בשמעתין שפירש דהאי דיבמות איירי שפיר במים וכן האי דליטור איידי שהיה כבר עשוי מקוה כהוגן ול"ל דלא ס"ל בהא כר"ת אלא דמקוה שלם נמי אפשר שיפסל ברובו ודו"ק:

דף סט ע"ב בפרשב"ם בד"ה א"ל מוכר שדה כו' דיקלא טבא הוא כלומר מן הבינונים כו' עכ"ל דליכא לפרש טבא ממש אבל בבינוני שייר לו כל הטובים ממנו דא"כ סתמא הל"ל בכל הדקלים דטבא מזה שהזכיר שייר לו אלא ע"כ דלא אמרינן הכי אלא בבישא ממש דהרי למקלייה דלא טעין קבא כפרשב"ם ודו"ק:

דף ע תוס' בד"ה ולימא ליה כו' לאו משום דליהוי מגו במקום עדים קפריך דא"כ מאי משני כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר כפרשב"ם דלא הוה מגו במקום עדים דהא עביד איניש למדחיה כו' דעיקר התירוץ חסר מן הספר דמאי דמשני ליה דכי אמר ליה נאנסו מי מלי כו' נמי ידע המקשה אלא דהוה ס"ד דהך טענה דהחזרתיו הוה כמגו במקום עדים אבל לפירוש התוס' ניחא דלפי סברת המקשה נמי לא הוה מגו במקום עדים מטעם שפרשב"ם ועוד נ"ל דחוק בפרשב"ם דמאי פריך רב עמרם לרב חסדא טפי דהא איהו גופיה קמבעיא ליה אי נימא מגו דאי בעי אמר נאנסו והקשי ליה לנפשיה ולימא ליה שטרך בידי כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה מ"ד נשבע כו' כי הכא אין מוליאין מהן כו' בדבר הגבוי אדם מורים שבועה לבניו עכ"ל פי' פטורין ונשבעין שבועת יורשין דהיינו שלא פקדנו וכו' ועיין בהגהת אשר"י:

דף עא בד"ה אמר רב הונא כו' מאי קאמר רב הונא אע"ג דאמרי כו' א"כ מאי קאמר ואפי' לר' עקיבא כו' עכ"ל ק"ק בפשיטות ה"ל לאקשויי מאי קאמר רב הונא אע"ג כו' הא ודאי אי הוה ס"ל לרבנן דקונה ב' אילנות קנה קרקע משום דמוכר בעין יפה מכר טפי אילטריך ליה לאשמועינן בשייר שני אילנות דקונה קרקע ולא מכר בעין יפה וכן היא הקושיא בחידושי הרמב"ן ותירולם כמו שתרלו התוס' ויש ליישב דבריהם ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה דאם איתא כו' אבל לוקח אילנות אין לומר כו' עכ"ל לר' עקיבא ודאי בלוקח ב' אילנות נמי קנה לפרשב"ם אבל לרבנן דבלוקח אילנות לא קנה קרקע אילטריך למימר הכי דלא שייך ביה דאם איתא כו' דעביד איניש דזבין כו' דאי הוה שייך ביה האי טעמא הוה קונה קרקע אע"ג דאית להו לרבנן בעין רעה מכר כמו לר"ע דשייר ליה קרקע מהאי טעמא אע"ג דאית ליה בעין יפה מכר ודו"ק: **תוס'** בד"ה לימא ליה כו' ע"כ נראה לר"י כו' אבל גבי לוקח לא שייך למימר הכי מגו כו' עכ"ל ולענין דרך בור ודות הוה דינייהו איפכא משום עין יפה דמנו לא שייך התם וק"ל: **בא"ד** ולעיל משמע דאי לאו דרב הונא כו' אפי' לרבנן כדמסיק דאי נפיל הדר כו' עכ"ל פי' דלפום סברא דהשתא דאילטריך ליה לר"ע וכן לפי המסקנא דלקמן דר"ש לדבריהם דרבנן קא"ל איכא למימר נמי הכי דעיקר מלתא דרב הונא לר"ע אילטריך ולא לרבנן אלא דלמאי דבעי למימר לקמן דרב הונא דוקא לרבנן וכ"מ דאי נפיל כו' קשיא להו שפיר ודו"ק: **בד"ה** מדנפשייהו כו' דא"כ מגופא דמתני' תיפשוט דר"ש דלא כו' עכ"ל ר"ל דלפום הסברא דפריך לקמן לר"ע משום כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר במקדים דהוי עין יפה כמו במתנה תפשוט ליה הכי ממתני' דע"כ דלר"ע כיון דמוכר בעין יפה מוכר הוי במקדים עין יפה כמו במתנה דנתן את כולן ור"ש לא ס"ל הכי וק"ל: **בא"ד** והשתא לפי' זה כו' ותימה דמשמע דאי לאו מלתא דרב הונא ה"א מוכר כו' אין לו קרקע כו'

חכמת שלמה

תוס' בד"ה ש"מ כו' ביטול מקח יש להן כ"ב פירוש בכפל מדמיו כגון ק' בר' כן מסקנת הפוסקים:

דף סב ע"א ר"ש בד"ה מלר לו כו' עד המערב מלוייר ליור כזה א: **בד"ה** יקנה כו' של מזרח ומערב מלוייר ליור כזה ב: **בד"ה** היכא דאיכא כו' מלר מערבי קלר מלויר כזה ג: **בד"ה** מלר ראובן כו' דאתי למפלג ליה באלכסון מלוייר כזה ד: והוא הדין כזה ה: **בד"ה** סיים לו כו' מקרן לקרן שתי וערב מלוייר ליור כזה ו: **בד"ה** כמין גא"ם כו' שמילר תחילת כל רוח כזה ז: **תוס'** בד"ה ומלר ראובן לרוחין תרין כו' מלויר כזה ח: **בא"ד** ראובן ושמעון ומיהו הוה אמינא דקנה כו' כל"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה בסירוגין מהו כו' ובאלכסון מלוייר כזה ט: **בד"ה** חוץ ממלר כו' רביע הס"ד: **בד"ה** ולא אמרן כו' על פני שניהם מלויר כזה י: **בא"ד** אבל מובלע מלוייר כזה כ: **בד"ה** הכי גרסינן כו' דלא מובלע נמי קנה מכלל דכי לעלמו וקדייק כו' הד"א וכן לריך להיות: **בד"ה** מבי מר רבה הס"ד: **בד"ה** וכתוב הכי כו' מכירה הס"ד: **בד"ה** פלגא דאית כו' ממון ואותו כו' הד"א:

דף סג ע"א ר"ש בד"ה תנו חלק כו' בתוספתא דהך בבא אומר תנו כו' כל"ל: **בד"ה** לטפיתי כו' הדעת אין פחות כו' לרביע אין פחות כו' הד"א: **בד"ה** בן לוי כו' או לזה או לאחר כו' כל"ל: **בד"ה** אמאי מעשר כו' מקנה כו' כרבנן נמחק כרבנן: **ע"ב** ר"ש בד"ה שאם רצה כו' יתורא לעלמו כמו כו' כל"ל והד"א: **בד"ה** אלא לרב פפא כו' מגרנא קני פלגא וככי כו' כל"ל:

דף סד ע"א גמ' יתיב רבינא וקא קשיא ליה כו' כל"ל: **תוס'** בד"ה ואי סלקא דעתיך בסתמא קני כי גבוה כו' פירוש בקונטרס אי כו' דבטורת בעי לקני רומא כו' ועוד דנפקא ליה כו' כל"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה בין מריבין כו' בשוכך הס"ד: **בד"ה** אלא לאו כו' לרבנן דגבי שדה כו' כל"ל:

דף סה ע"א ר"ש בד"ה כר' עקיבא כו' כר"ע דאמר ליה כו' כל"ל: **בד"ה** דאי אתמר כו' חלקת הס"ד וכל"ל: **בד"ה** שניהם כו' לעלמו את שתיהן כו' כ"ב פירוש כגון מכר לו את הבור והדות כו': **ע"ב** ר"ש בד"ה עגר גריח וקנוע בכותל הס"ד: **בד"ה** כין כך כו' שלא אמר הס"ד:

דף סו ע"א ר"ש בד"ה ר"א מטהר כו' תיקנו אלמא לר' אליעזר כו' היה לו להכשיר ואי רבנן כו' כל"ל: **בד"ה** לעולם ר' אליעזר ס"ל כברייתא דליטור כו' כל"ל: **בד"ה** ועוד כו' דליטר דר' אליעזר כו' כל"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה ואליכא כו' כל"ל:

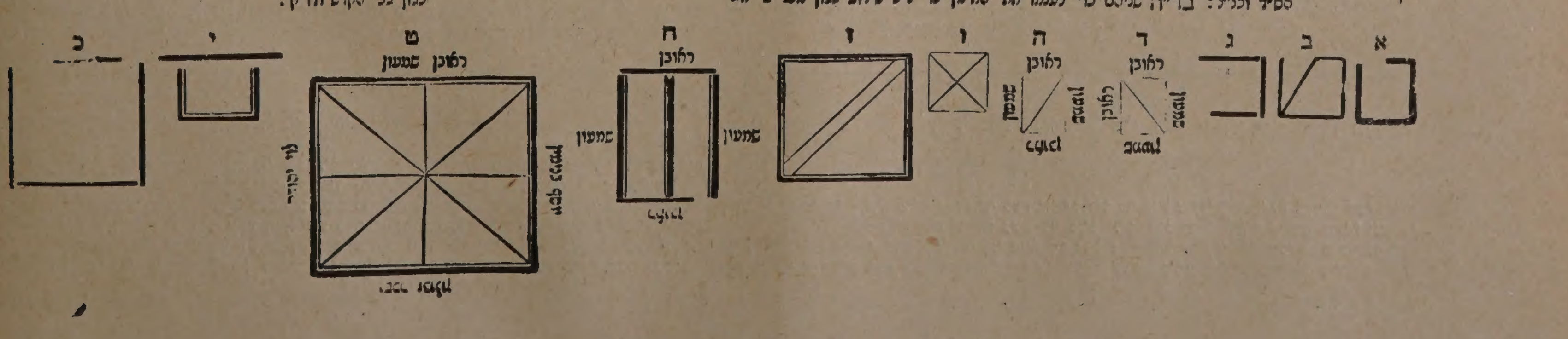
דף סז ע"ב גמרא אבל לא העליונה ולא את העבירים ולא את הגלגל לא את הקורה ולא את שקין ולא את המרלופין ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין רבי אליעזר אומר כו' כל"ל וכ"ב כן הוא בס"א: **ר"ש** בד"ה הממל ואת כתולת כו' מטלטלי הן ובגמרא כו' כל"ל:

דף סח ע"א ר"ש בד"ה בהמה כו' כל"ל: **תוס'** ד"ה אמר ת"ק כו' כ"ב שייך לעמוד שני: **ע"ב** גמ' ושל דגים ואמרי מאי כו' כל"ל ונמחק הרי אלו נמכרין:

דף סט ע"א ר"ש בד"ה קנים המחולקין מפוללין הס"ד: **בד"ה** אמר רב פפא כו' כל"ל:

דף ע ע"א ר"ש בד"ה בשטר כו' האמנתו לנפקד הס"ד: **ע"ב** ר"ש בד"ה שטר כיס כו' דסנהדרין נראה כו' סבירא להו הס"ד והד"א: **בד"ה** דאמרי נהרדעי כו' נותן אחריות טפי מפלגא כו' כל"ל והשאר נמחק: **תוס'** בד"ה מאן דאמר כו' אין גובין אבל אם מוחזקין כו' כל"ל:

דף עא ע"א ר"ש בד"ה אמר רבה כו' ופטורים והך דאמרינן כו' כל"ל והד"א ונמחק כל הג"ה עד להחזיר לו בשטר: **ע"ב** ר"ש בד"ה וקמתמה כו' קל וחומר הוא ולגבי בור כו' כל"ל: **תוס'** בד"ה מדנפשייהו כו' דאית לן למימר טפי כשמוכר אילן כו' כ"ב פירוש גבי הקדש הדומה למכר ודו"ק: **בא"ד** מכתר שדה דמשוייר כו' כ"ב פירוש שמכר אילן ושייר שדה דשדינן קרקע בתר האילן כגון גבי הקדש ודו"ק:

אע"ג דכשמכר אילן לא מכר כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו הכי למאי דמשני ר"ש דאמר כר"ע דאמר דשייר שני אילנות לפניו אין לו קרקע אלא מכר הקרקע אע"ג דכשמכר אילן לא מכר קרקע הצריכה לאילן ויש ליישב ודו"ק :

דף עב בד"ה מדמוכר בעין כו' אדקשיא לך מדר"ש לרב הונא תקשי לך דר"ש אדר"ש כו' עכ"ל אע"ג דבלאו רב הונא ה"ה דאי נפלי לא הדר שתיל לה מ"מ בלאו רב הונא פשיטא לן לזרוע תחתיהן דמשייר לעצמו וא"כ לא יונקין משדה הקדש הן וק"ל : בא"ד אבל אי אמרת דאי נפלי לא הדר שתיל להו אע"ג דר"ש כו' עכ"ל ולפ"ז נ"ל הא דפריך לעיל מדר"ש דאמר מה טעם הואיל כו' לרב הונא דהוה ידע שפיר דאתא רב הונא לאשמועינן דאי נפל הדר כו' כפרשב"ם ולא כמ"ש התוס' מדמסיק בתר הכי דאי נפל הדר כו' משמע דעד השתא כו' היינו לזרוע תחת האילן כו' ודו"ק : ע"ב בפרשב"ם בד"ה שהוא שדה כו' הוא לו שדה אחוזה ויחזור לו ביובל אבל הקדישה ואח"כ מת אביו ס"ל כו' עכ"ל וזה החילוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה כו' ששדה מקנה חוזרת לבעלים ביובל ואינה מתחלקת לכהנים אבל שדה אחוזה מתחלקת ביובל לכהנים וכפרש"י בחומש אבל מה שפרשב"ם לחלק בין שדה מקנה לשדה אחוזה לענין פדיון דלשדה אחוזה דמיו קצובין בית זרע גו' ולשדה מקנה פודין בשוה רש"י בחומש לא פירש כן ופלוגתא היא במסכת ערכין בפרק יש בערכין ע"ש : סליק פרק המוכר את הבית

פרק המוכר את הספינה

ח"א דף עג ע"א אישתעו לי נחותי ימא האי גלא כו' · אף כי באמת אין להכחיש פשטי הדברים כמ"ש יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה' וגו' ותרומם גליו יעלו וגו' מ"מ יש כאן דברים בגו בענין טליתא דטרא ושעם להצלת הספינה אלו השמות דנקט ושעם לג' מאה פרסי גם רחוק מענינו שיאמר גל לחבירו למשוף לעלמא ותשובת גל השני פוק חזי גבורתא כו' שאין לכן רצון ובחירה והנראה כלפי שאמרו בסוף יבמות דאמר רבי עקיבא דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם יכנענו לו ראשו ויש לעיין מאי מכאן אמרו כו' מה ענין זה לזה וביאורו שאמר הכתוב כל משבריך וגליך עלי עברו וגו' דימה הכתוב הצרות והגלות שבאו עלינו מהרשעים לגלי הים ואמרו בילמדנו נמשלו ישראל לחול שנאמר והיה מספר בני ישראל וגו' ונמשלו העכו"ם לים שנאמר הוי עמים רבים כהמות ימים והם מתייעלים על ישראל והקב"ה מתים כחם וע"כ אמר ישעיה והרשעים כים נגרש מה הים הגל הראשון אומר אני עולה ומציף כל העולם כולו כיון שהוא בא לחול הוא כורע לפניו ואין הגל הב' לומד מן הראשון כך פרעה נתגלגל על ישראל והפילו הקב"ה וכן עמלק וכן סיחון כו' ואין א' למד מהראשון ולזה ע"פ דמיון זה אמר מכאן אמרו כו' דנותנין לו לרשע דין גל להיות האדם נכנע מלפניו בהכנעת ראש וע"ז אמר אישתעו לי נחותי ימא שהם יורדי הים הגלות כמ"ש שהדמיון בגלות כספינה המטורפת בים והגלים עברו עליו והיינו האי גלא הרשע שבכל דור שבא להטביע לספינה דהיינו ישראל המטורפין בגלות כספינה המטורפת בים : ואמר דמתחזי בגל הסוה כי נליתא כו' הוא הראש והשר של מעלה של אותה אומה דדמיונו כאש היסודיי שהוא לבן כמ"ש פרק הפועלים בעובדא דרבי חייא דמתחזיא ליה מלאך כדובא דנורא ואמר מחינן ליה כו' דאין לנו להשען כ"א על אבינו שבשמים והיינו אלות' דחקיק כו' כי זאת ההבטחה הכתובה בספר תורת משה בגל הראשון שעבר עלינו שהוא פרעה שאמר הש"י אהיה אשר אהיה שהבטיח לנו אהיה עמכם בצרה זו ואשר אהיה עמכם בכל צרה וי"ה הוא השם אשר עמנו בגלות כמ"ש כי יד על כס י"ה שאין הכסא והשם שלם עד לעוה"ב וה' לבאות הוא השם הגואל מכל צרה כמ"ש גואלנו ה' לבאות שמו וגו' והזכיר שם ב' המורכבות שבי דומם ובואי בחוסך בת כשדים ועתה שמעי זאת עדינה היושבת לבטח ואמר אמן בזכות האמונה שעמדה לנו בגלות ואמן ברכת אמן יש"ר כדאמרינן בסוטה אמאי קאי עלמא כו' ונייח לנו בזה הגלות וק"ל : אמר רבב"ח איעתעו לי נחותי ימא הם יורדי ים הגלות בין גלא לגלא היינו בין צרה לצרה וכל רשע שנתגלגל על ישראל עד בוא שני אחריו נתן שיעורו כפי מזלו שיעור המזל ל' יום שהוא ג' מאות פרסי מהלך אדם בינוני כל יום כמו שמצינו בגל א' פרעה שהיה מזלו טלה ומזל כ"כ אריה ואמר רומא דגלא ג' מאה פרסי רמז למלכות אדום שיש לו ג"כ מזל בשמים ושר של עשו ונמשכה מלכותם הרבה מכל הגליות ואמר חדא זימנא הוה אזילנא כו' ע"פ מ"ש פ"ק דע"ז ל"ב קרבי עבדי רומאי בהדי יונאי ולא יכלינהו להו עד דשתפינהו לישראל בהדייהו והכי אתני בהדייהו אי מינן מלכי כו' מנייכו אפרכי כפו להו כ"ו שנין קמו בהימנותהו מכאן ואילך אשתעבדו בהו מעיקרא דרוש נסעה ונלכה ואלכה לנגדך ולבסוף דרוש יעבר נא אדוני לפני עבדו ביאורו כי מלכות רומי שהיא אדום אין לה ממשלה כ"א לפי זכות וחובת ישראל כמו שנאמר והיה כאשר תריד וגו' ולאום מלאום וגו' ולזה אתני בהדייהו אי מינן מלכי כו' שמתיהן שוין במעלה א"א ולכך הוצרכו להשתתף בהדייהו ישראל לנלח היונים וע"פ מ"ש כי מעשה אבות סימן לבנים שאמר עשו ואלכה לנגדך בא להשתתף עם יעקב לנלח היונים אך יעקב ראה שא"א כן ואסור להשתתף עם העובד כוכבים אלא כ"א ישעבד בחבירו שיעבוד גמור כדכתיב ורב יעבוד לעיר שאין לו הכרע וע"כ אמר לעשו יעבר נא אדוני לפני עבדו לפני בזמן שיהיה עשו קודם האדון ויעקב העבד ואח"כ יהיה יעקב האדון ועשו העבד כדאמרינן בב"ר מי תופש אחרינו א"ל ואח"כ יצא אחיו והוא שאמר דמעיקרא אזילנא באורחא בשוה כמ"ש ואלכה לנגדך ודלינן גלא של רומא לומר לנו אי מינייכו דהיינו כדברי עשו עד דחזינן כו' הוא כפי שראה יעקב הגלות ואמר לו יעבר נא אדוני לפני וגו' ולא רלה לשתתף עם העובד כוכבים כי מרבעתיה דכוכבא זוטא כי מזלו קטן שבקטנים כדכתיב הנה קטן בגוים נתתיך אבל לפי חובות ישראל ראה מלכותו נמשכת והוא כי מבזר כו' דימה הצרות והגלות המפוזרין בכל דור ודור לאין מספר לפיזור מ' גריוי דחרדלא שהוא דבר מר לאכול כמו שהלדיקים זורעין לדקה כן הרשעים זורעין דבר מר בעולם כמ"ש זורע עולה יקצר ואי הוה דלינן טפי ליעתף עמהן הוה מקלינן מהבליה ח"ו היינו כליה בגלות כמ"ש בחורבן בית שני שלא היו רולין להיות נכנע ולהיות עבדים עי"ז נחרב הבית אבל בהיותינו אח"כ נכנע לעשו לעבד כדברי יעקב אבינו וכמ"ש בריב"ז והרבה מחכמי ישראל שנתרצו להיות נכנעים לעיסום ובזה היה הצלה וריוח מעט בגלותינו זה המר : ואמר רמא ליה גלא קלא לחבריה כו' · כמ"ש תהום אל תהום קורא גו' בכל דור ודור עמדו עלינו כו' והוא כמ"ש במדרש ילמדנו דלעיל שאין גל שני לומד מן הראשון כך הרשעים אין למדין משלפניהם ובאים כ"א לכלות ולשטף את העולם ויבראל ואמר פוק חזי גבורתא כו' כדאמרינן האל הגדול הגבור הכי גבורתו שמציל שה אחד בין ע' זאבים ולזה אמר מלא חוט כו' הם הלדיקים שנמשלו לחול והם מלילין את הדור כדאמרינן בפרק קמא אספרס מחול וגו' אלא הכי קאמר אספרס מעשיהם של לדיקים מרובין על אחת כמה וכמה שמגינים וק"ל : לדידי חזי לי הורמין בר לילותא כו' · ופרש"י והאי עובדא להודיע לדקת של הקב"ה שמרחם על הבריות כו' · עכ"ל ע"ש והוא דחוק דא"כ כל הסיפור מלתא דלא לריכי דלא הל"ל אלא דחזי ליה בין הבריות ויראה שהכונה בזה כלפי מ"ש שהשטן הוא הילה"ר הוא המלאך המות ואמרו בפ"ק יורד ומתעה ועולה ומסטין ויורד ונוטל נשמה וזה הורמין הוא מגונדא של שטן ומתחלה הוא מתגרה ביותר טובים כמ"ש כל הגדול מחבירו ילרו גדול ממנו והוא שאמר שמתחלה הוא מתגרה באומה הישראלית להתעותם וז"ש דהוה קא רהיט אקופיה דשורא כו' חומה הוא רמז על התורה או על כ"י כמ"ש פרק האשה וביומא על פסוק אני חומה וז"ש שהיה מתגרה בשיני החומה דהיינו במקום שאינה חזקה כ"כ כי יסוד החומה היא יותר חזקה והיינו אי הורה קאמר שהיה מתגרה בד"ת בדבר שאין בו טעם מפורש כגון שעטנז ופרה אדומה שא"ה והשטן מונין כו' ואי פי' חומה כ"י היה מתגרה בבני אדם שאין חזקים הרבה באמונה ובדקי השכל ואמר דרהיט פרשא כו' הוא רמז על לדיקי ישראל שרלו במלות הקב"ה כסוסים הללו כדאמרינן בפרק חלק שא"ה את רגלים רלת וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים וגו' וז"ש דלא יכיל ליה האי הורמין להתעות את ישראל כי המלות והתורה מגינין עליהם שלא ישלוט בהן ילר הרע ואמר כיון שלא יכול הלך להתגרות בא"ה וז"ש דהוה מסרגין תרתי חיותא פרש"י ב' פרדות הוא רמז על ב' מלכיות ואומות שהיו מושלים ומתגרות זו בזו ע"י השטן וע"ש שהפרד הוא פסול דימה האומות לפרדה כמ"ש באגדות דסבי דבי אתונא וכמ"ש בדניאל לעת קץ יתגרה מלך הנגב ומלך הצפון זה בזה וז"ש שהיו מסרגין מוכנין למלחמה זה על זה וקאמר דקיימן אתרי גשרי דדונג ט' הוא רמז

שמקום שמידתן לכלייה כמ"ש כהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלהים ואמר דשוור מהאי להאי דהיינו להתגרות זה בזה ולפעמים יגלח זה ופעמים זה כמפורש בדניאל ואמר דהוה נקיט תרי כסי דחמרא כו' הוא רמז לכוס התרעלה שישתו העובדי כוכבים לעתיד כמו שהעיד ישעיה הנביא וכדאמרינן פ"ק דסוטה וז"ש לב' מלכיות ואומות הללו שיהיו שולטין לימות המשיח כמו שהעיד דניאל נקיט השטן הזה תרי כסי דחמרא של כוס התרעלה שיהיו כלין לימות המשיח ואמר שלא נטפו תסן לארעא הוא רמז על כליון ופורעניות גמורה שיבא עליהן ע"ד ימצו ישתו כל רשעי ארץ דהיינו שלא ישאר בו כלום ואמר דאז יעלו שמים דהיינו כמ"ש שיהיו שמים חדשים וארץ חדשה ואמר דאז שמעו בי מלכא דקטיה מה שהוא מתגרה בלדיקים להתעותם ולא יכיל להו וקטליה לשטן כדאמרינן בפרק החליל שלעתיד נדמה ללדיקים כהר וגם בעיניו יפלא היאך היה אפשר ללדיקים לנלחו ויהרוג אותו הקב"ה דהיינו שלא ישלוט בם עוד ילה"ר וכמ"ש ואת הלפוני ארחיק וגו' בפ"י א"ס : ע"ב לדידי חזו לי אורזילא כו' · יש לפרש הרמז על יהושע שנמשל לראם וקרני ראם קרניו ואמר בר יומיה כי בתחלת מלכותו נתגדל לכבוש ל"א מלכים ולנגחם בקרניו ואמר כהר תבור והר תבור ארבעין פרסי כו' כך היה הגרסא הנכונה וכ"ה בזבחים פרק ולד חטאת והוא רמז על הנס הגדול הנעשה ע"י שעמדה החמה כיום תמים והיה נראה נס זה אף במקומות רחוקות כהר תבור שהוא נראה בכל ארץ ישראל בראש הרים ורמז מ' פרסי הר עלייתו וירידתו מלד אחד מהלך כ' פרסי כן היה שיעור נס זה מהלך כ' פרסי דהיינו מ"ח שעות כדאמרינן פרק אין מעמידין לרמב"ן ואמר ומשכיה דלואריה כו' לואר נאמר על העיקר והחוזק והוא רמז כ"י חַיֵּל ישראל שהיה ג' פרסי על ג' פרסי או על ירושלים הנקרא לואר בישעיה עד לואר יגיע : כמגדל דוד לוארך וכדלקמן ירושלים קמייתא ג' פרסי כו' · ואמר ובי מרבעתא דרישיה פרסא ופלגא כו' הוא רמז על דגלו שהיה מחזיק פרסא ופלגא כי כל דגל היה מחזיק כן מראשיתו עד מחנה שכינה שהיה באמצע וסיים רמא כופתא כו' הוא רמז לנס הנאמר ביהושע והיה כנוח כפות רגלי הכהנים וגו' ומי הירדן יכרתון ודו"ק : לדידי חזי לי הסיא אקרוקתא כו' · יש לפרש בזה כמו שראה דניאל המלכיות המושלות בעולם כחיות רעות כדוגמא זו ראה רבב"ח המלכיות מבית שני עד ביאת גואלנו בב"י ואמר דחזי אקרוקתא רמז על מלכות יונית וע"ש חכמת יונית נקרא לפרדע וכמה הוה שיתין בתי כמו שפי' התרגום ששים המה מלכות וגו' הוא מלכות אלכסנדרוס מוקדון ואמר דאתא תנינא ובלעה הוא מלכות אדום שבלעה מלכות יון ומוקדן וקראה תנין ע"ש נחש הקדמוני וע"ש כעסו שמנו שהחריבו בהמ"ק וכתיב כי חמת תנינים יינם : ואמר דאתא פושקנצא כו' הוא עורב נקבה והוא מלכות ישמעאל שהוא שמא מלד אמו הגר ובפרק החובל אמרו לא לחנם הלך זרזיר אלל עורב דהיינו ישמעאל אלל אדום ואמר דסליק לא"י וכבשה ויתיב שם באילנא דהיינו בזכות אברהם שהבטיחו והפריתי אותו וגו' ונתתיו לגוי גדול שאברהם הוא אילנא דחיי ע"ש אם יש בה עץ וע"ש ויטע אשל בבאר שבע ואמר חזי כמה נפיש זכותיה וחיליה דההוא אילנא דויטע אשל דעוד זכותיה והבטחתו נמשך ובידו א"י ורוב הגולה עד בוא יום הגאולה בב"י א"ס : הוה קא אזלינן בספינתא חזינן ההוא כוורא כו' · מבואר על המעשה המן שאמר דקאזלינן ר"ל שהלכנו במקום סכנה כדלעיל וחזינן ההיא כוורא כו' המן שהפיל גורל על החדשים עד מזל אדר שהוא מזל דגים שרלה לבלוע ישראל כדג הזה כדאמרינן בתרגום דמגילה ואמר דאכלה טינא באוסיה הוא משל ורמז על מרדכי שהיה שפל בעיניו כנאמר ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי וגו' וע"י תפלת מרדכי דהוא מיא דהיינו שנדחה ממקום רביתיה וגדולתו עד שנעשה כלה וחרוב מיניה שיתין מחוזי הן כל חיל עם ומדינה הלרים עלינו ואכול מיניה ס' מחוזי הן עם יהודים שם שנקמו במבקשי נפשם ושללם בזזו ע"ד ואכלת את כל העמים ונקט ס' כן דרך התלמוד כמ"ש התוס' פרק החובל גבי שיתין תיכלי מטו כו' : ואמר ומלאו מחד גלגלא דעיניה כו' · ר"ל כמ"ש בתרגום שנתן עיניו בחד גלגל המזלות למלוא לישראל מזל רע שהוא אדר אבל נהפך המזל ההוא שמלאו ממנו שלשה מאה גרבי דמשחא שהוא רמז על ריבוי השמחה אשר באדר וע"ד ליהודים היתה אורה ששון וגו' ואמר וכי הדרן לבתר י"ב ירחי כו' ר"ל כי בכל שנה ושנה מנסרי מגרמי' כו' ר"ל בגרמתו שנעשה נס זה לישראל קיימו וקבלו עליהם בכל שנה לתבני הנך מחוזי שרלה להחריב ולשמוח בו כיום בכל שנה וק"ל : חזינן ההוא כוורא דיתבה ליה חלתא אגביה וקדחא כו' · יש לפרש קרוב לענין דלעיל וכבר ביארנו כי ימי הגלות דומין להולך בספינה בעמקי מלולות ים הגלות ואנו נלולין כספינה המטורפת בים שהיא נלולת בתפלה וברחמי שמיא כדאמרינן הספנין רובן חסידים ואמר חזינן ההוא כוורא כו' הוא מזל דגים חדש אדר כי פניו לימי הגשמים שעברו ואחוריו לימות החמה לימי ניסן לימי הגאולה ובדמיונו במלכות מדי שנחו ישראל בגלותא ויתבי ליה חלתא אגבי' וקדחא וכו' ר"ל דלמה לנו ההוא מזלא שהוא סמוך לגאולת ניסן אגביו וע"כ הוה סברינן דיבשתא הוא וליכא גלות וסלקינן ואפינן כו' שנתערבו ישראל בין הגוים כאלו אינן בגלות ונהנו מסעודתו של אחשורוש וכד חם גביה אתהפיך כו' כי ימי ניסן שהוא גב של אדר אתהפך לחמה עזה עד שנתחייבו ח"ו ישראל כלייה בו שנאמר ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון וגו' ואי לאו דמקרבא ספינתא כו' שחזרנו לשוב לספינתא וגלות ולשוב בתשובה שלימה כמו שעשו מרדכי וסיעתו הוה טבעינן ח"ו אז בים הגלות וק"ל : וסגאי ספינתא בין שילא כו' · ג"ז בענין דלעיל שהיה הולכת ספינתנו בגלות בימי המן במזל אדר שהוא דגים בין שילא כו' שהוא שנפיר המכרית המים או ע"ש כליון דשילי הוא תרגום של כליון דהיינו בין כליין לכליין ונקט ב' שילי אם להאבד הספינה ולהכרית ח"ו אם להנלל ישראל ולהכרית עמלק וזרעו ואמר שהיתה הספינה הולכת ומטורפת בסכנה זו דרך ג' ימים ולילה כנאמר ולומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום וגו' איהו בזקיפא רמז להמן שעלה למעלה אז ואנן בירידה וזה לסימן לרע לו לבסוף איהו בזקיפא שנתלה המן על העץ ע"ד נואן דאית ליה זקיפא כו' ואנן בשיפולא כי מרדכי ניצל מן הזקיפא ודו"ק : חזינן האי ציפרתא דקאים כו' · הכונה בזה שיש לתורתנו נגלה ונסתר והתורה נקראת ציפרתא שהוא עוף טהור כמ"ש בפרק שתי הלחם הסמר לך ושמור נפשך וגו' כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת תנא דבי ר"י משל לאדם שמסר לפור דרור לעבדו אמר כתדומה את שאני נוטל איסר בדמיה נשמתך אני נוטל ממך וע"ש פטפוט קול חכמת התורה כמ"ש במלורע שהביא קול מן לפרים על קול מלורע לומר שיבא קול תורה ויכפר כל עון לשה"ר ואמר שהיה עד קרסוליה במיא היא חכמת הנגלה שהיא לתחתונים בדימה אותה למים בכ"ת וריסיה דהוא הנסתר מגיע לחכמה עליונה עד לשמים שהיא מעשה מרכבה ואמר דליכא מיא בהך חכמה עליונה כמ"ש בד' שנכנסו לפרדס כשאתם מגיעים לאבני שיש טהור אל תאמרו מים ואמר ובעינן ליחות לחכמה התחתונה לאקורי נפשין כי היא נמשלה למים כמ"ש ואמר שאל תהיה חכמה היא קלה בעיניך דנפק ב"ק ואמר אל תחותו הכא בלי קבלת רב ומלמד אתכם דנפלה חלינא לבר נגרא כו' הת"ת הוא הנקרא נגרא ובר נגרא כדאמרינן בעלמא וכדאמר נמי דמחו ליה מאה עוכלא ור"ל דנפלה ליה ספיקא וקושיא במלתא זה ז' שנין ואמר דלא מטי אכתי אארעא שלא יוכל להגיע על אמתת הענין לא מפני נפישות מיא ר"ל ריבוי הענין אלא משום חריפות ועומק הענין שלא יוכל לבוא לשורש הענין האדם אשר אינו בקי בו דהיינו משום דרדיפי מיא והענין רמז על יהושע כמ"ש בתמורה שא"ל משה בשעה שנפטר שאל ממני כל הספיקות כו' ומסיק תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות ונולדו לו ז' מאות ספיקות והוא כמו שאמרו בנדרים דפלפול של תורה לא ניתן רק למשה לחוד אבל הוא בעין טוב נתן לישראל גם פלפול החכמה לקבל ממנו וע"כ לא יבא אדם לשורש ובעומק הענין בלי רב המלמדו פלפול כמו משה ליהושע וק"ל : הוה קאזלינן במדברא וחזינן הנהו אווזי כו' אין להכחיש הדברים כפשטן דכבר ניבא יחזקאל כי לעתיד ילכו ישראל גם כן במדבר ויגלה הש"י ב"ה ספוטים מהם דכתיב והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי אתכם וגו' כאשר נשפטתי את אבותיכם במדבר וגו' וברותי מכם המורדים וגו' אך יש לעיין בפרטי הדברים שפרש בעופות אווזי ומה ענין דלי לי גדפא כו' גם מה שפרש"י עתידין ליתן עליהם את הדין שבחטאתם מתעכב משיח ויש להם לער ב"ה הוא דחוק והנראה כלפי מ"ש פרק הרואה הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה שנאמר חכמות בחוץ תרונה מזה למדנו שיש לקול ולפלוף אווז דבר חכמה ואמרינן נמי בסוטה רב הונא בטיל זמרא קם מאה אווזי בזוזא ולא מבעי רב חסדא זלזל בה אי בעי אווז בזוזא ולא אשתכח תלה אווז בשיעור הזוז כמ"ש בחולין אווז בזוזא ריאה דידה בד' כוונתו בזה דאין לקנות האווז יותר משוייה וזוזא ואווזא חושבן דדין כחושבן דדין והריאה אשר שם מקום שהקול יוצא ממנו שוה ד' כי היא מקום ומקור קול החכמה והפטפוט כמ"ש ולזה אמר רב הונא בטיל זמרא שהוא קול האיסור כי הקול יהיה לאדם ללמוד החכמה וע"כ זכה לקול החכמה דקאי מאה אווזי בזוזא והסיפך רב חסדא זלזל בזה וקיים קול האיסור וע"כ נתייקר האווז יותר מכדי שוויה דאפילו בזוזא לא משתכח ולזה לעתיד שתרבה הדעת והחכמה כי כולם ידעו דעת ה' מקטנם ועד גדולם וילכו במדבר כמו אבותינו להשיג שם בתושכלות ואמר שיתן להם הש"י ב"ה אווזים לאכול בהם דבר רוחני ושכלי ע"ש החכמה למי שזכה כמו שניתן ללדיקים השליו במדבר לאבותינו שהפליגו בו בפרק י"ס בשומנן דהוי כלפורתא מותבינן לה בתנורא ותפח והוה תלא כו' ·

דף עב ע"א ר"ש ד"ה אי רבנן כו' נ"ל ואי רבנן כו' : בד"ה אלא פשיטא כו' לרב הונא ומהכוין להעמיד כו' מקדים קרקע ולעיל כו' כנ"ל והד"א : ע"ב ר"ש בד"ה בשדה אחוזה כו' נ"ל בשדה אחוזה כו' : בד"ה לכדרבי מאיר כו' טפי לרבויי · אלא נאו משום כו' כנ"ל והד"א :

סליק פרק המוכר את הבית

המוכר את הספינה פרק חמישי

דף עג ע"א ר"ש בד"ה האנתיקי כו' האתין אבל כו' הד"א : בד"ה פוק חזי כו' אין לך רשות לגאת כנ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה ה"ג ט' דרעו של שד להיראות כו' כנ"ל : בד"ה ודתוהו

של שם נקרא דמפתח דחזא מתותייהו הוא רמז לתענוג נפשי ורוחני כמ"ש בתענית דהראו לו לר"א בן פדת י"ג נהרי דמשחא כו' · וה"נ נקרא דמשחא של אווז הוא רמז למושכלות ותענוג נפשי ואמר רבב"ח שהיה מן החכמים אית לי זכייה נמי בגווייהו ליהנות ולזכות מהרוחני ההוא ואמר דחד דלי לי כו' ר"ל דהראו לו דאין הדבר תלוי בחכמה בלבד רק גם במעשה כמ"ש לא המדרש עיקר אלא המעשה וכלי המעשה העיקרים הם הידים והרגלים וע"כ חד דלי גדפא שאדלה ידי במ"ש וחד דלי לי אטמא שאדלה רגלי להלוך בדרך טובים כי אתא לקמיה דר"א אמר עתידים ישראל ליתן עליהן הדין כמו שניבא יחזקאל ונשפטתי אתכם וגו' כי רבים מישראל שלא יזכו למעשים טובים והם הפושעים והמורדים שזכר והקב"ה ישפוט אותן על אכילתן האווזים לתאותן כמו ששפט את אבותינו בשליו אותן שאכלו אותו לשם תאוה יתירה וק"ל : **ואתלוי** בהדן ההוא טייעא כו' הקושיא בכלל הענין לפי פשוטיה למה לא נתגייר זה הטייעא אחר שראה כל המעשים וידע מהן כבר גם שהנראה רחוק שיטעה רבב"ח בזה שלא ראה הלילות גם קשה מה טעם לא הוה מקתני ליה במה דשקיל מידי מינייהו וענין ספור שראה סיני בצורה זו ושמע קול כל ל' יום משה כו' גם מה שפי' רשב"ם שנשבעתי על הגלות הוא דחוק שלא מצינו שבועה על הגלות שיהיה לעולם ובהאי קרא אדרבה מפורש בהיפך שאמר כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו' נשבעתי מקצוף עליך וגו' והתוספות בהך דועכשיו שנשבעתי מי מיפר שכתבו ותימה דהאמאי אין הקב"ה מיפר לעצמו כו' ודרשינן באפי נשבעתי ותורגמי בי אלמא שהוא מיפר לעצמו וההיא קשה היאך מיפר לעצמו כו' עכ"ל אין מקום לתמיהתם דלא קאמר באפי נשבעתי ותורגמי אלא שמתחרט אני ושואל אני על נדרי להתירו וכן פרש"י בחגיגה אהאי דהיתר נדרים גם עוד פרטי הדברים במאמר הזה הם תמוהים ואין להאריך בהם ויבואו בביאור הענין : **והכונה** שאמר רבב"ח דאזלינן במדברא היינו בדרך התבודדות ואיתלוי לן ההוא טייעא לפי הנמשל הוא חכם בחכמת התורה ולפי המשל הוא חכם בחכמת הטבע כמו הטייעא : ואמר **דהוה** שקיל ומורח כו' · כי המעלה העליונה בחכמה הנאמר במשיחנו הוא שנאמר בו והריחו ביראת ה' ולא למראה וגו' ואמרינן בפרק חלק דמורח ודאין דאינו בריח ממש אבל מעלה יתירה יהיה בו כאלו יבין הדברים בריח והוא שאמרו לפי מעלות הדיינין בז' מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא בהן רק ג' שהן צדיקים חכמים וידועים אמר שיתר על הז' מדות יהיה במשיח ה' מדה שמינית שהיא דמורח ודאין כמ"ש בו ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' והריחו ביראת ה' וגו' היא מדה ח' וקיים בו כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים וע"ז אמר כי זה החכם היה קרוב בחכמה למעלת משיח והוה שקיל עפרא דהיינו בן אדם שמעפר ואומר הוא קרוב והיה מורח בו מה טבעו וכענין שאמרו גם בשאר חכמים תהי ליה בקנקניה שדימה הגוף כאומר הקנקן והחכמה במה שיש בו ואמר בתחלת לימודו עמנו כמה מרחקינן ממיא שביה המעלה העליונה מדה הח' דמורח ודאין גבי משיח כמ"ש בענינו כמים לים מכסים ואמר ח' פרסי ע"ש ח' המדריגות שמרוחק האדם בתחלת למודו עד שיבא למדרגה עליונה שהוא דמורח ודאין ואמר תנינן בסדרי משנה ובתלמוד ויהביה ליה לתהות שוב בקנקנינו א"ל דמרחקן השתא רק ג' פרסי דהיינו ג' מדרגות שאמרנו כי כבר הגענו לחמשה מהם ע"י הלימוד ואמר אפכית ליה מלשון הפוך בה כו' שהפכתי בתורה ללמוד לפניו ולא יכילת ליה לבא למדרגתו או שאמר אפכית ליה הענין שלא יבין בדברי היטב ולא יכילת ליה כי גם בזה היה **דן בריח :**

וא"ל אחוי לך מתי מדבר כו' הוא ע"פ מ"ש בפרק חלק מרגלים אין להם חלק לעוה"ב שנאמר וימותו בעוה"ז במגפה לעוה"ב דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב שנאמר אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי דברי ר"ע ר"א אומר הן באין לעוה"ב שנאמר אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח וגו' אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי וגו' נשבעתי וחוזרני בי ואמר רבב"ח א"ר שבקי ר"ע לחסידותיה שנאמר וזכרתי לך חסד נעוריך וגו' והנה בזה אפשר דההוא טייעא משל לרבי יוחנן רבי' ובשיטתיה אמר לכולם ואחוי לך מתי מדבר כדעת ר"י דשבקיה ר"ע לחסידותיה שחשב הכתוב כל מעשיהם עד מעשה מרגלים שהיה בשנה השנית ליציאת מצרים שאינו רק מעשה ולימוד נערים שעדיין לא עמדו על דעת רבן אז שלא למדו בתורה כ"א שנה אחת וא"א לעמוד ע"ד רבו עד מ' שנה ולזה אמר ג"כ דדמו במעשיהם אז כמאן דבשמי דהיינו כאנוסים וכשיכורים שאינן נדונים על מעשיהם כדאמרי' פרק הדר יכולני לפטור כו' וכן אמר דגנו כיון שהוא אנוס במעשיו ופטור אם הזיק ואמר בכל זה אפרקיד שהיו פניהם למעלה שכל מעשיהם אף כשחטאו ולא עמדו בעשרה נסיונות לפני ה' יתברך לא היה שם כפירה אבל פניהם היה למעלה וכההיא דפרק ראוהו ב"ד וראה אותו וכי אם ישראל מסתכלין כלפי מעלה כו' וכלפי שאמרו עוד שם עדת קרח אין עתידין לעלות שנאמר ותכס עליהם הארץ בעוה"ז ויאבדו מתוך הקהל לעוה"ב דברי ר"ע ר"א אומר עליהם אומר כו' ובזה לא פסק ר"י רבו דהלכה כר"א כמו שפסק בדור המדבר ומסתמא הלכה כר"ע דאין להם חלק לעוה"ב ובקרח גופיה אמר ר"י ג"כ שם דקרח לא מן הבלועים ולא מן השרופים היה כו' שהוא סובר שאף שעדתו אין להם חלק לעוה"ב כר"ע קרח גופיה מכלל דור המדבר היה ויש לו חלק לעוה"ב אבל הטעה אותו הנבואה שראה בו שלשלת היוחסין משמואל וכ"ד משמרות מתנבאים ברוח הקודש משא"כ עדתו שלא עשו רק מצד הקנאה וחשבו העושר לאוצר של אדם כדעת התינן וכמ"ש ויקנאו למשה במחנה לאהרן וגו' שחשבו שקרח יותר גדול בעושר וראוי למעלה יותר מהם והוא כמו בזמן הדור הזה בעו"ה שרואים למנות עליהן רבנין בשביל עושר וממון שראו בהן ועל ב' דעות אלו הרעות אמר הכתוב ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו' שלא יהיה כקרח שבא לבקש מעלה לו מצד הייחוס גם לא כעדתו שבאו לבקש המעלה מצד העושר כאשר דבר ה' ביד משה לו ר"ל למשה גופיה נאמר כן שלא רצה בבני משה להמנות ראשים תחת משה אף שהיו מצד הייחוס והעושר בני משה תורה וגדולה במקום אחד אבל חפץ הוא ית' ב"ה ביהושע וע"ז אמר דקרח גופיה יש לו חלק לעוה"ב דחזא למעלתו דזקיפא בירכא כרעא דאבוה כו' דהיינו זרעו של קרח דמקרי הזרע ירך וכרעא דאבוה דר"ל דהיו זקופין במעלתן ומדרגתן וכמ"ש במגילה ממאתים נופים שעומדים ברומו של עולם מצד מעלת יחוס שלהן ואמר בדרך משל שההוא חכם הוה מעייל תותי ברכיה דהיינו תחת מעלת ומדרגת זרעו כל הייחוסים שנאמרו בתורה שמצינו שלשלת יוחסין בבני יעקב כמ"ש ויהיו בני יעקב י"ב וגו' תאז שפירשו עלמן מאבי אמן לבן שהוא לד פסול שלהן וכתיב שם וישא יעקב את בניו וגו' על הגמלים כשהלך ליפרד מאבי אמו לבן ובאו לייחסן שם במקרא בפ' וישלח וכן מצינו שלשלת יוחסין בפינחס שייחסו עד אהרן ע"י מעשה זקיפת הרומח ואמר ד"ת אף שתעלה יחוס של פנחס במעלת הרומח בזקיפה ותשימהו על הגמל דהיינו במה שכבר נתייחס בפני יעקב כשנפרדו מאבי אמן עדיין לא יגיע לשלשלת יוחסין דבני קרח שאלו בני יעקב היה להן פסול אבי אמן לבן וכן פנחס אבי אמו שפיטם כו' אבל אלו עד כל הדורות לא נפסק מהן שלשלת הייחוס וזה היה טעותו של קרח :

דף עד ע"א פסקי חד קרנא כו' · לפי שקרח היה לובש טלית כולה תכלת והיה פוטרו מציצית וע"כ כשראה רבב"ח ומצא בא' מהם טלית שכולה תכלת חשב שהוא קרח ולטובתו היה פוסק לו חד קרנא דהיינו חד כנף דה"ל בגד בת ג' כנפים ופטור מציצית אבל אם לא יפסוק לו הכנף יעמוד לעתיד בטלית של ד' כנפים והרי איננה מצויצת כהלכתה לפי האמת לדעת מרע"ה דבעי ביה נמי חוט של תכלת וא"ל ההוא טייעא החכם דלמא אין זה קרח דשקלת מחד מינייהו ושמא הוא א' מעדתו שהיו ג"כ לבושין תכלת ואותן אין להם חלק לעוה"ב ודשקל מידי מינייהו לא מסתגי ליה כו' והוא מטעם שבהן נתקיים אשר נשבעתי וגו' דהיינו לפי פשוטו שלא יבואו לא"י שעליהם לא נתחרט על שבועתן ובגדיהן כגופן שהרי בגדיהן נתגדלו במדבר כחומט הזה שהבגד כגופו ואמר למאי הלכתא שהם לא הבינו דעת רבב"ח ואמרו אי לממני חוטין דודאי קרח לא היה פוטר טליתו רק מתכלת דמלבן ודאי לא היה פוטרו משום דהיה הטלית כולה תכלת וא"כ בההוא חד קרנא של בגד תכלת של קרח לפי דעתו שהיה בו לבן ה"ל לממני החוטין אם ג' של לבן כב"ה או ד' לבן כב"ש לפירוש התוס' שם : ואמר **תא** אחוי לך טורא דסיני חזאי דהדרא להו עקרבא כו' הוא הרמז התורה הנתנה לנו בהר סיני אין להוסיף ואין לגרוע עליה וע"כ אמר הדרא ליה עקרבא שהן דברי חכמים שעושין משמרת לתורה שעקיצתן עקיצת עקרב וקיימי בשמירתן כי חמרי חוורתא כמ"ש בעירובין רוכבי אתונות צחורות אלו ת"ח שהולכין מעיר לעיר ועושין אותן כצהרים דהייכ שמעמידין אותם על בוריה והיא שמירת התורה ואמר שמעתי ב"ק שאומרת אוי כי נשבעתי כו' היא השבועה בעלמא דקיימינן בה הכא בדור המדבר שלא יהיה להם חלק לעוה"ב שאמר אשר נשבעתי באפי דהיינו בכעס ומזרכי בי דהיינו חרטה ומי מיפר לי דאף המתחרט צריך התרה ואין כאן מקום לקושית התוס' לפי זה : ואמר **אחוי** לך בלועי דקרח כו' · בפ' חלק מייתי לה אבני קרח לא מתו דמקום נתגלגל להם בגיהנם ויושבו שם ואמרו שירה וא"ל אחוי לך אותן דבמה נטולו והראה לו תרי בזעי כו' בקוע נאמר על דבר עבירה כמו בקעה מלא וגדר כו' דהיינו ב' עבירות

דהיינו שנתקנאו בכבוד משה ואהרן ולא במעשיהם הטובים כמ"ש ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש ה' לפי שמשה היה אהלו של תורה מחוץ למחנה כמפורש בפרשת כי תשא וגם היה תמיד ואהרן היה דר בתוך המחנה ורדף שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו ואמר על עדת קרח לא קנאו למשה בלמוד תורתו שמחוץ למחנה אבל קנאוהו במעלת כבודו כשבא למחנה שהיה חשוב לכולם ובהיפך באהרן לא קנאוהו על הטוב שעשה במחנה ישראל עשות שלום אבל קנאוהו על כבוד שמחוץ למחנה ישראל שהיה קדוש ה' במחנה שכינה לעבוד עבודת ה' שע"כ חלקו על הכהונה : ואמר **שע"י** זה קא מפיק קוטרא שעלה מכון אף ה' בהם אבל הם שקלי גבבא ומשייה כו' הוא הרמז שע"י התורה שנמשלה למים ושהרהרו תשובה בלבם שנאמר שפכי כמים לבך וגו' לא שלט בהן אש של גיהנם כמו שלא שלט האש בגבבא השרויה במים ועומד למעלה ברומה כן נאמרו הם שם כתורן וכנס במקום גבוה ולא שלט בהן אש של גיהנם רק שהיו אחרוכי כמ"ש ביהושע בן יהוצדק כ"ג ואמר שמתע מכת דתן ואבירם שנשתיירו שם חיים שאמרו משה שנתקנאו בו בכבודו אמת הוא שראוי לכבוד הזה ובתורתו שלא יתקנאו בו הוא אמת כו' ואמר שכן הוא בכל ר"ח אפשר לפי שהם אמרו כי כל העדה כולם קדושים רצונם שראוי מכל י"ב שבטים מכ"א להיות כ"ג בחודש א' שיהיה מקריב כל א' בחדשו כעין הנשיאים בימי שלמה ודעתם לכהונה לי"ב שבטים כנגד י"ב מזלות אבל הש"י ב"ה בחר לו כהן א' כי הוא אחד אמיתי : **אחוי** לך היכי דנשקי ארעא כו' · הכונה בו ע"ד הכתוב חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו וכשיטת ר"י רבו שאמר בסוף מסכת שבת דאין מזל לישראל וכתבו התוס' שם והא דאמר רבא במו"ק בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא מ"מ ע"י זכות גדול משתנה כו' ע"ש וכדאמרינן פרק מי שהחשיך גבי אברהם מאי דעתך דקאי צדק במערב מוקמינן ליה במזרח דכתיב מי העיר ממזרח צדק שהיה הקב"ה מזלו ע"י מעשים טובים שלו כפרש"י שם ועיין בעיקרים מ"ד פ"ד וע"ז אמר קרא חסד הבא לאדם מן השמים ואמת שעושה אדם בארץ נפגשו וצדק שהוא מזל צדק בשמים ושלום שעושה אדם בארץ נשקו שנתחברו ונדבקו ע"י מ"מ ופי' הדבר אמת מארץ וגו' ע"י שאמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף לטוב דהיינו מזל הטוב גם ה' יתן הטוב אף שהמזל אינו מורה כן ע"י הזכות המזל משתנה וארץ תתן יבולה הם המזונות שתלויים במזל וע"ז אמר אחוי לך היכי דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי דהיינו כמ"ש שע"י זכות שבארץ ינשק הרקיע למזל שבו שישתנה ע"י מ"מ ותפלה דלחמי כמ"ש ואמר רבב"ח גם אני שהיה דרכי לילך למרחוק במדברות וימים להשיג מזונותי ואמרתי שלא אעשה עוד כן ושקלתי לסלתאי שהוא רמז למזונות בכ"מ ואנחתיה ג"כ בכוותא דרקיע דהיינו בחלון הרקיע שמשם יבואו מזוני בריות ע"י התפלה באפשר שישתנה מזלי לטוב אדמצלינא שעשיתי כן ולא אשכחתיו למזונותי בריות אמינא ליה איכא גנבי הכא שגנבו מה שנתנו לי מן השמים או שרמז שגנבו וטרפו לתפלתי שלא עלתה לשמים שהרי לא נעשתה בקשתי וא"ל האי גלגלא דרקיע הוא דמזל הרקיע הוא מעכב עד דהדר ממערב למזרח שישתנה לטובה כמו באברהם ועדיין לא הגיע זמן השינוי נטר עד למחר עד שישתנה בריבוי זכיות ותפלה ומשכחת לה שישתנה מזלך לטוב וק"ל : **חזינן** ההוא כוורא דאפיק רישיה כו' · נאמר על מזל אדר דאפיק רישיה ממיא שהוא סוף ימי הגשמים אבל דמיין עיניה כתרי סיהרי כמו שטבע הלבנה להוסיף מים כן באדר נתוספו מים מהפשרת שלגים כדאמרינן באבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן מטעם זה וז"ש שנפוץ בו מיא כו' כי בחדש ומזל טבת ושבט אשר לפניו נקרשו המים כקרח ולא נפוץ המים ומזינן ההוא כוורא דאפיק כו' ואית ליה קרני כו' ג"ז בדרך שכתבנו לעיל על מזל אדר שהוא בסוף ימי גשמים ואית ליה קרני כו' ע"ש מעשיו כי בהם עמים ינגח בימי המן ותקוק עליה אנא בריה קלה שבים ע"ש שהוא סוף י"ב מזלות כולם והוינן ג' מאות פרסי ע"ש מהלך כל מזל שלשים יום שהוא מהלך ג' מאות פרסי כשיעור מהלך אדם בכל יום י' פרסאות ואזלינא לפומיה כו' שזנב מזל זה הולך לפומיה כו' ר"ל לפומיה דראש המזלות דהיינו מזל טלה וע"ש שדימה מזל אדר לדג קטן שהוא סוף המזלות דימה ראש המזלות לדג גדול שהוא לויתן ושניהם מזלות של הגאולה גם דימה כן ע"ש שסוף מזל דגים הוא מוסיף מים בעולם כמ"ש לעיל ואמר שמוסיף כ"כ עד שהוא די לפומיה דלויתן כי גם בניסן שמתחילין ימי החמה נתוספו בו המים כדלעיל בההוא דאבוה דשמואל ודו"ק : **חזינן** הכיא קרטליתא כו' · כדמסיק שזאת הקרטליתא היה שכר טוב הגנוז לצדקת זו לעתיד לבא לאשת רבי חנינא בן דוסא ליתן בו תכלת וע"כ הוה בדיא וגנוז בים ע"פ הכונה דפרק ג"ה תכלת דומה לים וים כו' וזכר שהיא זכתה לשכר של עוה"ב כזה ע"פ מ"ש בתענית שלא רצתה ליהנות משכר של עוה"ב בהך עובדא דיהבי ליה לר"ח בן דוסא חד כרעא מפתורא דדהבא וא"ל כ"ע אפתורא דתלת ואנן אפתורא דתרי כרעי ושקלוהו והוא ענין שאמר דבעי דניסתמיה לאטמא לרמוז להם שזכתה לזה על שלא רצתה בעוה"ז משכר עוה"ב להיות חסר שם שלחן שלהם רגל א' אבל הם לא הבינו ברמז זה ושדא זיקא כו' עד דנפק ב"ק והודיע להם דבר זה מפורש ואמר דעתידה דשדיא תכלת כו' הוא המכון לצדיקים לעתיד לבא שיגיע השגתם עד כסא הכבוד כמ"ש תכלת דומה לים כמפורש פרק כיסוי הדם ע"ש : **ע"ב וחזינן** ההוא אבן טבא כו' · הביאור הנה אבותינו ראו בכל דור גם אנו מיום שעמדה מלכות הרשעה גזרו עלינו שלא יעסקו בתורה ובמצות כדאמרינן בברכות ובמגילה ובכמה דוכתין אבל הוא אלהינו ית' ב"ה עזרנו בצלתו ובסבות רחוקים ע"י מלכיות המתגרות בהם בכל דור ודור אשר ע"י זה יתבטל גזרתם הרעה וכההיא דקטיעא בר שלום דלא יכלת ליה לכולהו והנה רבב"ח ראה מלכיות המתגרות זו בזו בכלל הם נחלקים לב' מחנות ואמות עד ביאת גואלנו בב"י והם מלכות הרשעה ומלכות ישמעאל וע"ז אמר הוה חזינן בספינה כו' הוא בגלות מלכות הרשעה כמ"ש לעיל וחזינן ההוא אבן טבא שהוא רמז לתורה מפנינים היא יקרה וכל חפציך לא ישוו בה והדרא ליה תנינא שהוא מלכות הרשעה שהוא נחש הקדמוני שנקרא כן ע"ש אכזריותו עם אומה הישראלית כמ"ש לעיל בכוונת ההוא אקרוקיתא כו' וי"ל דהדר לההוא אבן טבא התנין ועשה לו גדר שלא יגע לו בן ישראל שלא יעסקו בתורה ואמר נחית בר אמוראי הם הת"ח שהם מטיעים בים התורה אתא תנינא וקא בעי למבלע ספינתא שגזרו עלינו גזירות רעות על כל מי שיעסוק בתורה כדאי' פרק הרואה בעובדא דרבי עקיבא ואמר עד דאתא פושקנצא כו' שהוא מלכות ישמעאל שנקרא ע"ש עורב נקבה כמ"ש ג"כ לעיל ופסקיה לרישיה במלחמות ההם כו' והוא דמא ע"י ש"ד שנעשה במלחמות ההם כו' או רמז על ש"ד שעשו העובדי כוכבים באומה הישראלית במלחמות בבעלי התורה כמפורש בשבט יהודה ואמר דאתא תנינא חבריה שקליה ותלי לה וחיה כו' הוא רמז למלכי חסד שיהיו בו כמו אנטונינוס וחביריו דשקל לההיא אבן טוב ותליה ליה כו' שמצינו בו שהוא גופיה עסק בתורה וזכה בו לחיי עוה"ב ואמר הדר אתא תנין אחר שעמד מלכות אחרת ממלכי יון אתא קבעי ליבלע לספינתא דהיינו שרצה שוב לגזור גזרות רעות הדר אתא ההוא פושקנצא שהוא מלכות ישמעאל ופסקיה לרישיה דההוא תנין במלחמות ההם עד שנתבטל גזרתם הרעה עלינו ושקלה לההוא אבן טבא כמו שראינו בכל דור על הרוב במלכי ישמעאל שהיו מלכי חסד נתנה הרשות לנו בכל מלכותם לכל אדם לקבל עול תורה ומצותיה ואמר דהוה ליפרי מליחי בהדן כו' הם שליפי הגזירה וליפרי הוא רמז לת"ח העוסקים ומפלפלין בתורה כמפורש לעיל בההוא דחזינן ההוא ליפרא כו' והוי כאלו כבר מתו בגלות ההוא המר והוו מליחי ר"ל שלא הסריחו לעבור על דת ועמדו בנסיון עד כי מסת"ת ההם אותבינהו שלקחו לההוא אבן טבא שהיא התורה בהדן ופרחו בכמה גרופים שעברו עלינו בארצות מלכי יון וכאו בארצות ישמעאל להיות לנו שם הצלה ותשועה מגזירות רעות התם והאל יעזרנו בב"י א"ס : **א"ל** מאור גדול ראיתי אמר מאור גדול ולא אמר אור גדול יש לפרש שר' יהושע השב כדעת חכמי האומות דאמרינן בפרק מי שהיה דביום חמה מהלכת למעלה מן הרקיע ובלילה למטה מן הרקיע ונראין דבריהם שביום מעיינות צוננות ובלילה רותחין והיה זה המעשה בלילה כדמשמע שהיה ר"א ישן והוא שאמר ר' יהושע החמה שהיא מאור הגדול ראיתי בים שהיא מהלכת תחת התהום בלילה ור"א א"ל לפי דעתו בפרק לא יחפור דהעולם דומה לאכסדרה כו' וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע והוא כדעת חכמי ישראל בפרק מי שהיה דבלילה עולה למעלה מן הרקיע ולזה אמר ליה ר"א שא"א לראות החמה בים אבל עיניו של לויתן ראית בים דכתיב ועיניו כעפעפי שחר וע"ש זיכוך בריאותו כעלם השמש למוסר כי הוא יהיה מאכל ותענוג נפשיי לצדיקים לעוה"ב כדלקמן וק"ל : **ההוא** עיסקא שמתדי כו' · יש לפרש שנקרא כן שזה שם דבעי ליה לתרי למטעתו חד וק"ל : **את** התנינים כו' · אורזילי דימא כו' ירא לפי שכל מה שיש ביבשה יש בים כדאמרינן בחולין והמין היותר גדול הנזכר ביבשה הוא הראם כדלעיל יש לנו לומר שהניכר בים בבריאה ממין היותר גדול דהיינו תנינים הגדולים הוא ג"כ מין ראם ומה שפרש אותן התורה בבריאה רמז המים עפי מבריאת רמש האדמה שלא פרש בהן ראם י"ל שאלו במים יותר גדולים בהפלגה יותר מאותן שביבשה אע"ג שהפליגו ג"כ בהם הרבה לעיל בגדולתן ולמ"ד נמי שהם לויתן נחש כו' פרש בהן יותר בבריאה לפי שהן תענוג

חכמת שלמה

מיא כו' נ"ל ולדתוס מיא כו' ונ"ב נראה בעיני לגרוס ארתוס בריי"ם והוא מלשון ריח וק"ל : **בד"ה** תרגו מיניה כו' כל כך הס"ד : **בד"ה** שילא כו' שילא לשילא שתי סנפירים כו' כנ"ל :

דף עד ע"א ר"ש בד"ה כל אבא תמרא רבה בר חנה כו' ונ"ב עיין לקמן בסנהדרין דף ה' בתוס' דמשמע דאבא תמרא הוא דקאי על רבה בר חנה וגר בר חנה כו' קאי ארבה בר בר חנה שהוא קאי אבן בנו של חנה ע"ש ודו"ק : ד"ה בי נשבעתי נ"ל שנשבעתי כו' : **בד"ה** היכא דנשקי כו' שנושקין יחד זה לזה כו' כ"ב ולא אוכל לידע איך הגיע על אותו מקום גבוה שהיה קרוב לשמים פא מהלך חמש מאות שנה הוא וגם איך לא נשרף מהגלגל ט' ונ"ע : **תוס'** בד"ה פסקי חדא כו' התגילו

היות מתביישות כו' נ"ב פירוש נשים שהיו נדות ומתות אותן בגדים שהיו עליה סמוך למיתה שהוכרחו לטבילה מחמת נדה והיו נדות החיות מתביישות שנשתנו אפילו במיתתן ע"כ התקינו לטבול כל הכלים של האשה סמוך למיתה אפילו לא היתה נדה וק"ל : **ע"ב** גמ' אתא קא בעי למבלע לספינתא כו' בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים אל תקרי כו' ויש אספמיא ויש הגדול כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה והדרא ליה תנינא ה"ג כו' כנ"ל ונ"ב והיינו כגירסת הספרים רק בגירסא שלפנינו בסוף אתא ליפרא ולא פושקנצא שהוא עורב ואולי יש לו סוד : **בא"ד** ושקלה ושקלינן כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ארזילי שא ראמים שבים הס"ד : **ור"ח** פירש לויתן נמתק ונ"ב בס"א איט :

נגס'

אתאכל נפשיי לצדיקים לעתיד ומה שלא פרש"י ג"כ ברמז האדמה בהמות בהררי אלף הכי נמי לפי שאינן גדולים כ"כ בהפלגה כמו הלויתן שמקיף כל העולם וק"ל: את לויתן נחש בריח כו' זכר ונקבה בראם כו' ר"ל אע"ג דלא נבראו לקיום המין כדמסיק אגמלא נזקקים כו' אפ"ה נבראו זכר ונקבה וכן ואף בהמות כו' ואפשר שניתן להם מתחלה כח ההולדה כפי טבע הבריאה כי כל הנולד מסורס הוא תש כח בטבע אבל המסורס אח"כ הוא טוב למאכל וע"כ הוא מזומן לסעודה לעתיד לבא ושירס את הזכר בלויתן אינו מפורש אבל ילמוד סתום דהיינו בלויתן מן המפורש דהיינו מן הבהמות ופירוש הנה נא כחו במתניו כי הבנים הנולדים לזכר הם כחו כמו כחי וראשית אוני גם נקראים יוצאי חלציו ע"כ אמר בו כחו נשאר במתניו ולא יצא לחוץ וכפ"י באיוב פי' בע"א וז"ל כחו במתניו ביציו תשוכים ונסתרים כו' ע"ש: וליעבד איפכא כו' לאו אקרא פריך דאימא דקושטא הכי הוא דלינן הנקבה והרג הזכר אבל אדרב יהודה שאמר שהרג הנקבה ושירס הזכר פריך דאימא איפכא ועוד יש לומר דאקרא נמי פריך דמדכתיב תנין בנו"ן ולא תניס כמו ותניס בהיכלי עונג בנות תניס למעון תניס והרבה כמוהו משמע ליה דהרג הנקבה שנו"ן תבא לנקבות במקום המ"ם לזכרים וק"ל: ה"נ נימלחה לנקבה כו'. ופרש"י מה בלע להחיותה וק"ק דא"כ מאי פריך מעיקרא גבי דגים ולגנזה לנקבה ומסיק נמי אי לאו משום פרילות דדגים הוה נמי הנקבה ואפשר לפרש ולקיים פרש"י למאי דמסיק נקבה מליחה מעלי פירושו דמליחה מעלי ויותר טוב מלגנזה ולהחיות לא איצטריך לן כעמא דפרילות בדגים ותו לא מידי וק"ל: ודע כי יש לנו להאמין בכל הדברים האלו כפשטן ואף שהמפרשים האריכו בדרוש הזה לפי כוונתם יעוין שם אין הדברים יוצאין מפשטן וזו"ק: בשעה שבקש הקב"ה לברוא העולם א"ל לשר של ים כו'. גם זה המאמר שנסמך למאמר לויתן דלעיל יש לפרשו כפשטיה השר של ים הוא בריה גדולה בים דוגמת לויתן והוא מבואר כי לפי הטבע שיהיו המים עולים על הארץ בהיקף כ"א מהיסודות הפשוטים לחבירו וכפי אותו הטבע היה שר של ים ממונה על המימות ורצה הקב"ה לבטל אותו הטבע בתחלה היבשה לישוב העולם וע"כ א"ל לשר של ים שיבלע כל מימות שבעולם לבטל הטבע והוא השיב די שאעמוד בשלי כפי טבע הבריאה ואמר דבעט בו והרגו וביטל אותו הטבע וכמאמרו ית' ב"ה כינס המים למקום א' היפך הטבע כדאיתא במסכת תענית אפסוק נותן באוצרות תהומות הול וגו' וז"ש בכחו ובמאמרו רגע והשקיט כל המימות תוך הים היפך הטבע ובתבונתו מחץ וביטל כח וטבע הרהב שלא עשה רצונו ית' בזה וע"ז אמר ר"י ש"מ שר של ים רהב שמו דלפי פשוטו קאי על המצריים הוא שם התואר שלשון מתגאה כמו שהם הרהבוני ירהבו הנער בזקן אבל לפי דרש זה אינו שם התואר אבל שרו של ים כך שמו ולא ע"ש הגאוה נקרא כך דמה שהשיב די שאעמוד בשלי אינו ממדת הגאוה והוא קרוב לענין ענוה ושאמר אין כל בריה יכולה לעמוד מריחו כי בריה גדולה כזו ודאי היה מסריח במקום מגולה ביבשה כיון שלא נמלח לקיום כמו הלויתן שאמרו לעיל שנמלח לקיום לעתיד לסעודה לצדיקים אבל במים אינו מסריח כדאמרינן בעלמא דמיא מערפי ליה ושאמר אל תקרי ליה מכסים כו' דלפי פשוטו מאי כמים לים וגו' דים היינו מים כפרשב"ם ולא ניחא להו למימר דים היינו הגומא וקרקע המקוה כפי' הרמב"ן בפרשת בראשית דלמקוה המים קרא ימים לא משמע כן אלא דכינוס המים הם עצמם קרוים ימים ודו"ק: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות כו'. דכל זמן שהוא חי בטוחין הן כמו כן כפרש"י ויש לשאול למה תלה בטחונן בחיות הלויתן ולמה הן מובטחין ברמותם בחיי הלויתן עפי מבחיותן ויש לפרש דאיתא במדרשות על פסוק אחד באחד יגשו איש באחיו ידובקו וגו' כי לעתיד הלויתן ובהמות בהררי אלף ילחמו זה בזה ויהרוג זה לזה שהבהמות ינגחו אותו בקרניו וימיתו אותו בזנבו והוא ישחוט אותו בסנפיריו וע"ז אמר הכא ברמז הכתוב אימתי בהמות בהררי אלף בטוחים להיות חי כי יגיח ירדן בפיו של לויתן ולא כשהם יגיחו את הלויתן בקרניו שאז גם הם אינן בטוחים שישחוט אותן הלויתן בסנפיריו כדאיתא במדרשות וק"ל: כי הוא על ימים כו'. שמקיפין א"י והלו הן כו' משמע ליה דהאי מזמור כי לה' הארץ ומלואה וגו' בא"י הכתוב מדבר וכמפורש בקרא דבתר הכי דכתיב מי יעלה בהר ה' ומי יקום וגו' וק"ל:

דף עה ע"ב בפרשב"ם בד"ה והותיות כו' במשיכה כשיבא לידו שימסור לו המוכר עכ"ל ליתא שימסור לו הוא מגומגם דבקנין משיכה קיימינן הכא וא"צ מסירה לומר לך חזק וקני [א] ויש להגיה שימכור לו המוכר ודו"ק: תוס' בד"ה קפל מגדלין כו' עמודין עשויין למגדלין כו' ובד"ה אחזה בטלפה כו' אלא תא חזק וקני כו' דליקני באחיזה בעלמא עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף עה ע"א ואלמלא הקב"ה עוזרו כו': שנאמר העושו יגש חרבו פרש"י בבהמות כתיב כו' וה"ה עם לויתן עכ"ל ק"ק דהא לעיל גבי יעשק כי יגיח ירדן אל וגו' פריך שאני בבהמות כתיב ולא אמר דה"ה בלויתן וי"ל דלענין גבורת הלויתן שלא יהיה יכול לו גבריאל ודאי דיש ללמוד לויתן מבהמות במכ"ש שהרי הלויתן יותר גדול בהפלגה בבריאתו מבהמות בהררי אלף כמ"ש לעיל שפרש הלויתן בבריאתו ולא פרש בהמות ועוד נראה לפי המדרשים (שכתבו) [שכתבנו] שבהמות בהררי אלף יהרגו הלויתן בקרניו והוא יהרוג אותן בסנפיריו יש לפרש שאינו סותר דרשה דהכא אלא שבהמות בהררי אלף הן עצמן חרבו של הקב"ה להמית הלויתן וה"פ דקרא העושו של לויתן יגיש אל חרבו דהיינו בהמות שיגיחו בקרניו ובזנבו וכן בהיפך שהוא הלויתן יגיש ויהיה חרבו של הבהמות לשחוט בסנפיריו וניחא הבתא דכתיב בבהמות וקאי גם אלויתן ודו"ק: מוציא הבל מפיו ומרתיח המים כו'. נ"ל דמרתיח הכא אינו מלשון רותח והימנו מתם אלא מלשון מנין שלא ירתיח כו' כדלקמן בפרקין שהוא מלשון קלף הטולה כי מתוך הבל שמוציא מפיו במים מעלין המים קלף והוא דמדמה לסיר המרתיח שמעלה קלף והבקמ"א ברתיחתו ואמר עושה תלמים כו' שנאמר אחריו יאיר וגו' נ"ל דיאיר הוא מלשון ביקוע כמו מאורת צפעוני ובאורים כבדו וגו' שפירשו בו מלשון ביקוע והוא שבשתייתו הוא עושה תלמים ובקועים בנתיב הים ושאמר אינו חוזר לאיתנו עד ע' שנין כו' הוא כמו שפירש ברים פרקין (להפליג) [להפליאה] הבריאה ע"ש מה רבו מעשיך ה' כי כל מעותיו של אדם אינן אלא ע' שנין והלויתן בשתיה א' הוא עושה כושם בים כשיעור הזה ואעפ"כ לא נברא רק בשביל האדם ולזה נסמך לו מאמרם עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים כו' וק"ל: ואין חברים אלא ת"ח שנאמר כו'. בפרק ב' דדמאי פירש הרמב"ם חבר נקרא ת"ח כו' נקרא בזה השם כי זכרתם זה לזה חברה נאמנת כי היא חברה לשם שמים כו' ע"ש: והשאר כו' ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים כו'. דקדק לומר בשוקי ירושלים כו' כי לא יהיו אוכלין בשרו רק במקום קדוש תוך חומות ירושלים כשאר קדשים קלים ורוב הקונים שם בשוקי ירושלים דבר מאכל הוא ממעות מעשר שני שהוא קודש שא"א להוציא רק בדבר מאכל תוך חומות ירושלים ואמר שאף עורו לא יצא רק לשימוש מצוה דהיינו לסוכה ואמר זכה כו' לפי שיש בענין לימוד ועשיית המצות ד' מעלות יש העושה לשמה ויש עושה שלא לשמה רק לשם גמול מאתו ית' ויש שלא לשמה רק גמול מאדם ויש העושה כדי שיהיה נקרא רב וחשוב וכדי לקנתר כמ"ש כל זה בחידושינו בסוף נדרים ולזה אמר זכה בעושה לשמה עושין לו סוכה שהוא מצות סוכה לשמה לא זכה רק לשלם גמול מאתו ית' אין עושין לו רק צלצל להגן על ראשו מיום הדין שלעתיד ולא סוכה לשמה ואמר עוד שלא זכה גם לזאת המדרגה רק שעשה לשם גאוה ותפארת לו שיהא נקרא רב עושה לו ענק לגרגרותיו שאינו עשוי רק לתפארת ולחשוב כפי כונתו ומחשבתו ואמר עוד לא זכה גם בזה רק למדריגה היותר פחותה דהיינו לקבל גמול מאדם נעשה לו קמיע בעלמא שאין בו שום צורך רק לפי הדמיון כדאמרינן לענין שבת ולא בקמיע כו' והאי קרא וענקים לגרגרותיך לא כתיב בהאי ענינא וקרא הוא בספר משלי ורישא דקרא כי לוית חן הם לראשך דריש ליה תחת ובצלצל דגים ראשו אלא שהתלמוד קצר הכא ולא הזכיר רק סיפא דקרא וענקים לגרגרותיך והוא כונת הפייטן לקשור לוית צלצל דגתו כו' שהרכיב שני הכתובים שנדרשו על הגנת הראש שהא' המדרגה שנייה ואמר אחר שהד' כתות שזכר יהיו נהנין מן העור של לויתן הנה גם הגוים יהיו נהנין ממנו כי השאר פורסו הקב"ה כו' שנאמר והלכו גוים לאורך וגו' כמו לעורך בעי"ן שהא' מתחלף בע' באחע"ה וכמ"ש שהם קרובים בלשון לגבי ר' חייא והיינו לעור של לויתן וק"ל: ושמתי כדכד שמשותיך ארשב"ג כו'. פירש רשב"ם שמשותיך חומותיך ועיין עוד פירושים אחרים בפרש"י בספר ישעיה ולי נראה לפרש כלפי שאמר ישעיה לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם אמר עוד ושמתי כדכד שהוא אבן טוב המאיר לך תחת שמשותיך שלא תהיה צריך עוד לאור השמש והלבנות נמי אינן לאור אלא לאויר בעלמא כדאמר לקמן לכוי דבי זיקא ופליגי ביה אמוראי בהאוה אבן טוב אם הוא שוהם או ישפה והם ב' אבנים אחרונים שהם בחושן בטור הרביעי ע"ש אור בגאולה הרביעית שלעתיד שהיא גאולה הרביעית ובשוהם היה מפותח שם יוסף ובישפה בנימין ע"פ סנה זו דבגאולה הרביעית יהיה תחלה אור ישראל ע"י משיח בן יוסף ואורו של ירושלים שהוא בחלקו של בנימין וז"ש לשוי כדין וכדין פ"פ שתי הטעות שאמרנו וק"ל: עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על ל' וחוקק בהן י' כו'. פרשב"ם דתרווייהו דריש מלשון אקדח דמשמע לשון מקדח ומשמע נמי אבן טוב וכו' יש לדקדק אדרבה דשלשים וחוקק בהן י' כו' ונראה לומר למאי דמייתי בפרק חלק בהך דרשה נמי ליתא דקרא ושמתי כדכד שמשותיך שאמר שאבן כדכד המאיר לך לעתיד יהיה כשמשותיך בעוה"ז כמ"ש לעיל מייתה נמי בדמיון השמש בעוה"ז שיש לו שלשים מעלות גם שלשים יום אחד השמש כן יהיה גוף הכדכד בעוה"ב שלשים על שלשים כמ"ש בפרק חלק ואמר ושעריך יהיו חקוקין ומוקדחין באמצע גוף אותו האבן טוב ולצדדי האבן יהיו מזוזות ומשקוף וסף של אותו שער כמפורש במדרשות ואמר שבהיה לעתיד החקוקים יש רוחב בגוה עשרים כמפורש בפרק חלק והוא כשיעור שער ההיכל שהיה במקדש בעוה"ז דהיינו שער ההיכל וע"ז רמז במקרא דמייתי לקמן אבד בניתו כו' שלשון בנין דהבנין דלעתיד יהיו האבנים טובות כמשפטים המגודלים כן בגמוריסם כחתיכה ועלם אי המזוזות והמשקוף והסף וכזויות יהיו מחוטבות וחקוק בהן כתבנית שער היכל שבעוה"ז שהיה רוחב עשר ובמדרש ילקוט אמר שעל בשער המזרחי שלעתיד אמר ר"י כן והוא כותר את המשקנא דהכא דמוקי לה דוקא לכוי דבי זיקא גם אמר שם שהיה זה התלמיד אפיקורס עד שנקבה קפינתו בעמקי התהום ולאה שם כו' ע"ש באורך: ושאמר שנעשה גל של עצמות. פרש"י פרק ב"ת כמת שנקב בשרו ונפל מזמן רב עכ"ל והוא כענין שאמרו בר"פ מי שמתו הרשעים בחייהם קרויים מתים שנאמר יומת המת מי הוא אלא מת הוא דמעיקרא וצ"כ נקב בשרו מיד כאלו מת כבר בחייו וק"ל: קוממיות ק' אמה כו'. קומות של אדם הראשון כו'. דלפי פשוטו הל"ל קוממית בלא וי"ו המורה על הרבים דהיינו ב' קומות כדדריש ב' קומות של אדם הראשון דלא ניחא ליה לומר של קומתו של כל אדם דהיינו ג' אמות ויהיה ב' קומות לעתיד ו' אמות דכיון דבריאת האדם לעתיד יהיה בריאה חדשה על ידו ית' ודאי דבני קומותיו נמי יהיו כקומת אדם הראשון שהיה הבריאה בעוה"ז ע"י ית' דהבריאה דבעוה"ב לא תגרע מהבריאה שהיה ע"י ית' בעוה"ז ושאמר מאה אמה כנגד היכל כו' במדרש ילקוט הביאו קצת בלשון אחר ק' אמה כאדם הראשון אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל בנותינו וגו' תבנית היכל כמה הוא היכל ק' אמה והוא כמו שאמרנו דלאנשים שיהיו ק' אמה לא איצטריך ליה קרא דהבריאה דאדם לעתיד ודאי לא תגרע מהבריאה דאדם הראשון שבעוה"ז ותבנית היכל ק' אמה פרשב"ם בבית שני שהיה גוה ק' אמה וכן פרש"י בפרק חלק דהכי קים לן ועוד פירש שם פ"א שאורך כל ההיכל היה כך ובמסכת מדות תנן ההיכל ק' אמה על ק' ברום ק': עתיד הקב"ה לעשות ז' חופות כו'. דהחופות יהיו בזכות מצות סוכה שקיימו בעוה"ז כמ"ש במדרשות ובפ"ק דע"ז וע"כ יהיו ז' שמצות סוכה כל שבעה ושאמר עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו כו' יש לפרש כינוי דכבודו על הקב"ה כי הת"ח הם העוסקים בעוה"ז בכבוד שמים ית' כמ"ש כל הנקרא בשמי לכבודי וגו' ואמר כי כפי מה שמתגדל כבוד שמים ע"י ת"ח בעוה"ז תהיה החופה לאותו ת"ח לעתיד ואמר עשן בחופה למה כו' כי העשן הוא דבר המגין כמ"ש ביוצאי מצרים פרש ענן למסך אבל חופה מעשן שהוא דבר המזיק למה וכן אש שהוא דבר המזיק למה אע"ג דאשכחן נמי במצרים ואש להאיר לילה וגו' הכי מפורש בו שם שהיה מועיל להאיר בלילה אבל כאן לא כתב בלילה גם הרי יש בעוה"ב שאור החופות להאיר מנוגה ולהבה: וענין שכל א' נכוה מחופתו של חבירו אוי לאותו בושה כו'. הקושיא בזה לומר בכל אדם שכל א' נכוה מחופתו של חבירו גב קבה הכפל אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה ונראה לומר לפי שיש לכל צדיק וצדיק שום מעלה ומדרגה בשום מצוה שאין כן לחבירו דוגמא דר' חנינא ורבי חייא דפ' הפועלים וע"ז אמרו לפיכך הרבה לכן תורה ומצות כדי לזכותם וע"כ כל אחד מן הצדיקים אין מתביישים מחבירו לפי שכ"א יש לו שום מדרגה בשום מצוה שאין בחבירו וכ"א מהן נכוה מחופתו של חבירו ר"ל נכוה בשום דבר מצוה מה שאין בו ויש לחבירו אבל אמר אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאותה כלימה לאותו איש שאין לו שום מעלה ומדרגה וכיוצא בו ביהושע שא"ל מהודך ולא כל הודך דהיינו שלא היה לו מדרגת משה בחכמת התורה שהוא רמז לפני משה כפני חמה אבל זכה למדרגה אחרת גדולה דהיינו ליכנס לא"י ולכבוש ל"א מלכים אבל מי שאין לו שום מעלה ומדרגה אוי לו כו' ועיין קרוב לענין זה בפרק המוכל בחידושינו גבי אמרא למריה ושבותי' וק"ל: י' חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון כו'. כי קודם שחטא היה אדם למטה כמלאכי אלהים של מעלה שנתעלו בעשר מעלות כמ"ש במדרשות ע"כ אז נתעלה ג"כ אדם למטה בעשר חופות של כבוד ומ"ד י"א חופות ע"פ כונה זו שהמלאכים הם למעלה מי"א דברים אמר זה למעלה מזה והם ד' יסודות וז' רקיעים נתעלה גם אדם למטה בי"א חופות של כבוד ולפי שחירם אמר לעשות כצורה זאת עולם עם ז' רקיעים והוא נתגאה עליהם אמר לו כן כמ"ש במדרשות וכפרש"י בס' יחזקאל ושאמר גרוע מכולן זהב כו' להפליג הענין כי קודם חטאו היה הגרוע בי' מעלות כבודו הזהב ומשחטא נחסר מכבודו אף הזהב כדאמרינן לא היה ראוי העולם להשתמש בזהב לולי בנין בהמ"ק והמשכן: בך נסתכלתי ובראתי נקבים כו' עיין פרשב"ם ול"נ דדריש סיפיה דקרא ביום הבראך כוננו ע"פ מ"ש פ' א"ע הוא עשך ויכוננך מלמד שברא הקב"ה כונניות באדם שאם נהפך א' מהם אינו יכול לחיות גם מה שפרשב"ם בא"ד כו' וקנסתי מיתה כו' והיינו תופיך הקבר שהוא חלול כו' עכ"ל הוא דחוק ויש לפרשו דס"ק בחלולים ונקבים שברא בו הוא בעצמו קנס המיתה שהוא עלול מהם לקבל המיתה כדאמרינן שאם יפתח אחד מהם או יסתם כו' גם אם יתהפך כנ"ש וק"ל: ע"ב לא כירושלים כו' ירושלים של עוה"ז כל הרוצה לעלות כו'. לא אמר לא כמו שעולין לירושלים בעוה"ז כו' אבל אמר לא כירושלים של עוה"ז כו' כאלו הוא ירושלים אחר ע"פ מה שאמרו לקמן עתיד הקב"ה להגביה לירושלים ג' פרסאות כו' ולא יוכל כל הרוצה לעלות להיות עולה מפני הגבהתם אלא המזומנין לה יהיו עולין כדלקמן שמא יש להן צער לעלות ת"ל מי אלה כעב וק"ל: עתידין צדיקים שנקראים ע"ש כו'. הקושיא היכן נזכר בקרא צדיקים והיכן נזכר כאן עתידין והוא מבואר כי האדם אינו ראוי למדת הכבוד שהוא מדתו של הקב"ה שנאמר וכבודי לאחר לא אתן ואמרו כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו כו' אבל יגיע לאדם כבוד מצד תורתו שהיא כבודו ית' כמ"ש באבות ואין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו וגו' דאין כבוד לאדם רק מצד תורתו והתורה בעצמה א"א להנחיל כי לא נתנה ירושה לך אבל כבוד התורה ינחלו הבנים מאביהם החכמים ואמרי' בפ' א' ד"מ אדם הראשון בלשון ארמי סיפר שנאמר ולי מה יקרו רעיך והיינו דאמרז"ל מ"ד זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה דור כו' כיון שהגיע לר"ע שמת בתורתו ונתעלב במיתתו שנאמר ולי מה יקרו רעיך וגו' וקשה מה ענין סיפר בלשון ארמי במקום הזה ומה ענין לאיה מסך דר"ל אהך דסיפר בלשון ארמי והנראה כלפי מה שאמרו שהתרעמו המלאכים ביצירת האדם גם בנתינת התורה לו כמ"ש פרע"ק ובפ' א' ד"מ מפני שהאדם אינו ראוי לכבוד וז"ש מה אנוש כי תזכרנו וגו' וכבוד והדר תעטרהו ולפי מה שהיה לר"ע כבוד תורה כמ"ש בסוף סוטה משמת ר"ע בטל כבוד תורה לזה אמר כשהגיע לר"ע שמת בתורתו שהגיע מהראוי לכבוד ונתעלב במיתתו שנתבטל כבוד תורה כמ"ש בסוטה ולי מה יקרו רעיך אל שאמר יקר בלשון תרגום וארמי במקום כבוד בלשון הקודש בשביל המלאכים שלא יבינו בו שבכבר התרעמו על יצ"ת אדם ונתינת התורה לו מפני הכבוד כי המלאכים אינן מבינים בלשון ארמי וז"ש הכתוב ואדם ביקר וגו' ולא יבין וגו' אדם שאמר ביקר בלשון ארמי ולא אמר כבוד בלה"ק הוא מפני שלא יבין המלאך שהתרעם כבר בזה והוא שאמר שהצדיקים נקראים על שמו כו' לפי שבכל מעשיהם אינן אלא לכבודו ית' ועיין בזה עוד פ' אד"מ וזהו כל הנקרא בשמי בכל מעשיו דהיינו הצדיקים לכבודי בראתיו דהיינו בעוה"ז שיפול בו לשון בריאה יש מאין דלא נברא לכבוד עצמו רק לכבודו ית' בכל מעשיו ואמר אף עשיתיו ר"ל דהיינו אף שעוה"ב שהוא העשיה יש מיש כדאמרינן מאי דלא הוה הוה כו' גם אז יהיה נקרא בשמי ע"ש כל מעשיו שהיו בעוה"ז לכבודי וק"ל: ג' דברים נקראים על שמו של הקב"ה. יראה מדלא קאמר נקראו בשמו של הקב"ה אלא נקראו על שמו של הקב"ה משמע דשם של הקב"ה יהיה בהם שם לווי כמשיח מגיה ה' בירושלים עיר ה' וכן בצדיק צדיק לה' וכן במשיח שאמר יקראו לו ה' צדקנו ר"ל שהוא צדיק לה' וכמ"ש לעיל בצדיקים שיקראו להן כן על שם שבכל מעשיהם לשם שמים וכן הוא במשיח ע"ש שכל מעשיו יהיו לש"ש וכן בירושלים לעתיד שלא יהיו מזומנין לה אלא אותן שכל מעשיהם לש"ש כמ"ש לעיל ופירוש הכתוב ושם העיר יהיה מיום בנינה לעתיד יהיה שמה ה': עתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש כו'. והוא כענין שאמרו ביומא פרק א"ל הממונה והתקדשתם והייתם קדושים המקדש עצמו בעוה"ז מקדשין אותו בעוה"ב דהיינו שיאמרו לפניו קדוש: עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה כו'. כל הגבהה ודאי למעלה הוא אבל אמר שהגבהה זו לא יהיה לה לירושלים לגריעותא כדקאמר שמא יש צער לעלות כו' אלא למעלת ירושלים יהיה ההגבהה ואמר ג' פרסאות כתחתית דירושלים קמייתא ג' פרסאי שהוא

נמוקי הגרי"ב [א] ד"ה והותיות עיין במהרש"א שמגיה שצ"ל כשימכור ולא הבנתי דדלמא ס"ל להרשב"ם כמ"ש תוס' ד"ה ספינה דבעינן דוקא משיכה ומסירה אף היכא דבעי כתיבה וכמו שפסקינן בח"מ סי' ס"ו וכ"מ ברשב"ם ד"ה בשטר שכתב אבל מסירה בלא שטר כו' וכי גם הכא נגיה ועי' מהרש"ך:

חכמת שלמה

דף עה ע"א גמ' ותקשרנו לנערותיך כ"ב פירוש כמו שתולין קמיעות לנערים קטנים: ר"ש בד"ה התמשוך כו' כצ"ל: תוס' בד"ה חד אמר כו' ר"ת לא גרס לה כו' כ"ב פירוש ואמר הקב"ה כדין כו' אלא הם פליגי בליגנא דכדכוד איזה אבן שמו כדכוד ואית דגרסי כו' סברי דהכי הסוגיא בתחלה מסיק דמלאכי ואמוראי פליגי בליגנא דכדכוד ואיכא דאמרי מאי כדכוד כדין וכדין וקאי אכתוב דלעיל א"נ שאית גרסי פליגי בה כו' חד אמר חומות ירושלים יהיו מפוך ולא מספיר וחד אמר מספיר ואמר הקב"ה כדכד כלומר כדין וכדין כו' ודי"ק: בא"ד פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך כו' כצ"ל ונמחק והשס לא איירי: ע"ב ר"ש בד"ה אנו ישני סלע כו' בחשבון גימטריא שיל"ה כצ"ל: בד"ה עלה קומתם דהיינו עקירת רגליה כצ"ל:

ביעור מחנה ישראל במדבר שגם בירושלים היה קיבוץ כל מחנה ישראל בדגלים והוא י"ב מיל לכל שבט ושבט מיל בין באורך בין ברוחב וע"ש מעלת ישראל תהיה ג"כ לעתיד הגבהה כשיעור הזה לכוון הגבהה מיל לכל שבט ושבט כי תחתיה דלעתיד לא יהיה לה שיעור ומדה כדמסיק לקמן ע"כ גובהה כשיעור הזה לעתיד על רמה זה: **ירושלים** שמך בתוכה ומקדשך כו' · יש לפרש בזה ע"פ המדרש שירושלים דלעתיד יהיה גדול כ"כ כמו ערי כל א"י דהשתא ובהמ"ק שבתוכה יהיה גדול כ"כ כמו ירושלים דהשתא ולזה אמרו ירושלים שמקדשך בתוכה ר"ל עומד בתוך כל ירושלים דהשתא שיהיה גדול כמוה ולזה אמר ג"כ שמך בתוכה שהשם המפורש אסור להזכיר בפירוש רק בבהמ"ק וכיון שבהמ"ק לעתיד יהיה גדול כירושלים דהשתא הרי לעתיד שמך נזכר מפורש בתוך ירושלים דהשתא ועד"ז ג"כ הצדיקים בתוכה כאכילת קדשים בבהמ"ק ולזה אמר פרזות תשב ירושלים וגו' ולא אמר פרזה תשב לשון יחיד לרמוז שירושלים בישובה לעתיד תהיה גדול ככל פרזות א"י דהשתא כמ"ש לעיל ואמר מרוב אדם ובהמה בתוכה וכו' נקט אדם ובהמה מרוב אדם המביאים עמהן בהמות לקרבנות כמ"ש כצאן קדשים אשר במועדיה וגו' ושיים בקרא ואני אהיה לה חומת אש וגו' כי מרוב גודלה א"א לה חומת בנין של אדם וק"ל: **אלף** עפ"ף כו' אלף ושני מעפראות כו' · עיין כל זה באורך בערוך בערך עפף ומעפראות: **אם** שלש ירושלים הן כל אחד וא' יש בהם ל' מדורין כו' · אולי החשבון הזה למעלת בנין ירושלים דלעתיד וגדולתה שיהיה עיר ירושלים נחלקת לג' מקומות וכל א' נקראת ירושלים הא' נגד ירושלים דלעתיד ועוד ב' ירושלים נגד ב' ירושלים שנחרבו בעוה"ז ול' מדורין למעלה שיהיו נחשבין כמזלות דלמעלה שיש להם ל' מעלות כדאמרינן פרק אין עומדין לכל מזל בראתי ל' חיל ול' קרטון ול' רהטין כו' וכולם בראתי בשבילך ושמא תאמר בזה יש לשער לעלות לשלשים מדורין זה ע"ג זה לכך נאמר בסיפיה דקרא דמייתי לעיל בענינא וכיונים אל ארובותיהם שאין להם שער לעלות לשוב בו ולמדורין הגבוה עד כמה מעלות:

דף עו

תד"ה רבי נתן כו' ואותיות במסירה ובשטר כו' ניחא ליה טפי למיתני מסירה כו' עכ"ל כך פי' גם רשב"ם דתרוייהו בעי מסירה ושטר אבל מדבריהם נראה דהוו גרסי הכי וק"ל: **בד"ה** ספינה כו' אי מסירה לא מהני בסימטא כו' עכ"ל עיקר קושייתו לפי' זה כיון דמסירה לא מהני בסימטא ע"כ קניית הסימטא במשיכה ומאי פריך לרב דאימא נמי בסימטא קאיירי אבל לפר"ת ניחא דמשמע ליה דמתני' בין בר"ה בין בסימטא קאיירי ודוקא במסירה אבל משיכה אפי' בסימטא לא קני וקשה לרב דאמר במשיכה ובברייתא בשמעתין דקתני במסירה ומוקי לה דוקא בר"ה היינו משום דסמך עלמו אמה דקתני באידך ברייתא ספינה במשיכה והיינו ע"כ בסימטא כדאמר אביי ורבא ודו"ק: **בא"ד** משום דבעי לאשמועינן דאפי' בסימטא דבעי משיכה אותיות כו' עכ"ל היינו למאי דמסיק דכאן בסימטא ודקתני ספינה במסירה היינו בר"ה אבל למאי דס"ד דהיא דקתני ספינה במסירה איירי נמי בסימטא לית לן למימר הכי דכיון דקני בסימטא אפי' במסירה לא ה"ל למיתני הכא משיכה משום אותיות ולכך פריך שפיר ודו"ק: **בא"ד** ובפניו וקניא בר"ה וכ"ש בסימטא דאפי' משיכה קונה בסימטא כדאמר אביי ורבא כו' כצ"ל: **בא"ד** ומיהו י"ל דלמאי דמסיק כו' ומעיקרא כי הוה ס"ד כו' הוה ס"ד דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא כו' אבל אין לומר דמעיקרא ס"ד כו' עכ"ל שיעור דבריהם כך הוא דלמאי דמסיק דטעמא דרבנן משום קפידא ניחא לפר"ת אבל מעיקרא ע"כ דהוה ס"ד דטעמייהו משום דמסירה לא קניא בסימטא הוא קשה לפר"ת דהא כיון דמשיכה קונה בה מכ"ש מסירה אבל אין לומר דמעיקרא נמי ניחא לפר"ת דהוה ס"ד דפליגי דלר' שייכא כו' ולרבנן לא שייכא זה אינו דא"כ מאי כו' ודו"ק: **בא"ד** וע"ק לפר"ת כו' הא נמי במשיכה תנן בפ"ק כו' עכ"ל אבל לפר"י הא דקתני התם משיכה דחשיבא ממסירה לא תקשי ליה כדתקשי ליה לרב משום דמתניתין לאו דין משיכה אתא לאשמועינן אלא דין אחד רוכב ואחד מנהיג כו' וק"ל: **ע"ב** **בד"ה** במאי אוקימתא בר"ה כו' בסימטא או לא ואביי כו' ולא כרבנן דאפילו ר' מודה דמשיכה קניא עכ"ל [א] דהכי משמע לישנא דעד שימשכנה כו' דר' דסבר מסירה קניא מכ"ש משיכה כשיטת ר"י לעיל והמגיה כאן בספרים חדשים הגיה ללא לורך ועיין בתוס' בפ"ק דקדושין שהקשו כעין זה לפר"ת דלמאי דמוקי לה בסימטא ומסירה קונה בסימטא לאביי ורבא מכ"ש דמשיכה וא"כ לא הוית מלתייהו אלא כר' דרבנן סברי עד שימשכנה כו' ודבריהם קצת קשה דהא אם נאמר כן לרבנן דוקא משיכה ולא מסירה אע"ג דעדיפא א"כ נאמר ג"כ לאביי ורבא הכי ע"ש ודו"ק: **בד"ה** אמר רב פפא כו' אבל אי לא אמר למלתיה אלא אליבא דחכמים כו' עכ"ל והרא"ש כתב דלפי זה נמי ראייה דהלכה אין אותיות נקנית במסירה מדלא קאמר רב פפא מלתיה אלא אליבא דחכמים וע"ש אבל התוס' ימאנו בזה והיינו משום דהאי הוה גרסינן לקמן אותיות נקנית במסירה הרי פסק הלכתא דלא כחכמים וכרב פפא דס"ל כוותייהו אבל מסתמא דתלמודא דהתם הוה שפיר ראייה להגיה ולגרוס הכא אין אותיות כו' אי רב פפא אמר דצריך אפילו לר' כו' וק"ל:

דף עז

בד"ה אמר אמימר כו' אע"ג דלא הוחזקו דאי בהוחזקו פשיטא כו' ה"ל למיחש לנפילה ופקדון השכיחי כו' עכ"ל הכי הוא קושטא דמלתא דבהוחזקו התם פשיטא דחיישי' ולנפילה ופקדון לא חיישינן אפילו בשכיחי וא"כ ודאי ליכא להוויי ראייה מדלא חיישי' לנפילה ופקדון אהוחזקו דהתם אלא דמייתי דאי אף בלא הוחזקו ניחוש ה"כ ניחוש לנפילה ופקדון וק"ל: **בא"ד** דלגבות החוב הם יודעים דאין המסירה כו' עכ"ל ודקאמר בפרק הכסף שלום דכי היכי דלא חיישי' דלמא מסר ליה ה"נ לא חיישי' לב' ינחק היינו נמי מה"ט לא חיישי' דלמא מסר דלגבות החוב כ"ע יודעים דאין המסירה מועלת ודו"ק: **בד"ה** אותיות מילי כו' אבל כשכותב שטר בשמו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ולפ"ז גרסינן לעיל גבי רב אשי ואמר לי כו' עכ"ל ע"ש ואין לורך לדברי התוס' ודאי דלא הוי מספקא ליה לרב אשי לעיל דבעי למכתב קני דאין אותיות נקנין במסירה משום דמילי נינהו אלא דקאמר הא אי לא כתב ליה הכי דהיינו איהו וכל שיעבודיה לא קני וכי לטר ע"פ ללוחיהו הוא צריך וכיון דכתב לו קני לאוד סני וא"ל אין כו' וכה"ג אמרינן בפ' האיש מקדש דר"מ ורבנן פליגי בדר' פפא דלכ"ע בעי למכתב קני אלא דפליגי אי בעי למכתב נמי איהו וכל שיעבודיה ודו"ק: **ע"ב** **בד"ה** רב פפא כו' דהתם איירי בהלוואת מטבע שאינו נקנה בחליפין כו' עכ"ל אבל בהלוואה אחרת שאינו מטבע לא מלינו ביה שום חילוק בין קנין חליפין לקנין אגב ודו"ק: **בפרשב"ם** **בד"ה** כולה זבין כו' וגם הדמים מודיעין כו' עכ"ל דאם הדמים לא היו מודיעין שמכר שניהם ודאי דלא הוה אזלינן לבתר דקורין גם לצמד בקר והוי מקח טעות ודו"ק:

דף עח

בד"ה ת"ש ר' יהודה כו' ור' יהודה בעודן עליו מיירי דהא קתני חמורך זו כו' עכ"ל לפי נוסחת סדר המשנה שלפנינו בהדיא קתני בדברי ר' יודא כילד היה חמור לפניו וכליו עליו וק"ל:

ח"א דף עח ע"ב

על כן יאמרו המושלים אלו המושלים בילרם כו' וקשה בענין שדרש ג' הפסוקים בענין סיפור זה ושבק אחד מהם מלדרוש בו דהיינו פסוק אוי לך מואב וגו' שהוא מחובר בין אלו ג' פסוקים שדרש וע"ק שינוי לשון תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב וע"ק כפל הענין בשינוי לשון שדרש מעיר סיחון אם משים אדם את עלמו כעיר כו' ומאכלה ער מואב דרש בכה"ג בשינוי לשון זה המהלך אחר ילרו כעיר כו' גם מ"ש ער מואב לא יתפרש לפי סדרם וע"ק מה ענין הכפל עד דיבון שיבא דין כו' ושתבא אש כו' ועד שתדאיב כו' שנראה שהכל ענין א' ומה ענין דמעיד מאי דבעי כפירוש רשב"ם. והנראה כלפי מה שאמרו בפ"ה דאבות כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של א"א וג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של א"א עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע ומה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו של בלעם הרשע תלמידיו של א"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב שנאמר להנחיל אוהבי יש וגו' אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך הקושיות שאמר כל מי שיש בו ג' דברים כו' וג' דברים וכו' דמשמע באיש א' קא מיירי שיש בו כל אלו הו' מדות דזכר ג' הטובות וג' הרעות ולכאורה אינן שייכין באיש א' כיון שהם הפכיים והכי הל"ל וכל מי שיש בו ג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם כו' גם קשה לשון וג' דברים אחרים כו' וע"ק שאמר בלשון שאלה ומה בין כו' כי הוא פשוט וע"ק דגבי לדיקים אמר אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב כו' מה מביא מן הפסוק להנחיל אוהבי כו' ומה ענין נחלה גבי לדיקים בעוה"ב ויורשה לרשעים בעוה"ב מאי נוחלין ומאי יורשין הוא מבואר במדות האדם אלו ג' מדות הכוללות עין טובה היא מלד המועיל ונפש שפלה מלד הערב ורוח נמוכה מלד הטוב והם כוללים כל מדות האדם לטוב ולרע בהיפך וא"א לאדם לילך אחרי מדות הללו ולהתנהג בהם בקלה האחרון הזה שלא לאחוז גם מקלת בקלה האחד כי לא נתנה תורה למלאכי השרת כגון במדת עין טוב שאם יתן אדם כל אשר לו לא יהיה לו מה לאכול וכמ"ש המבזבז אל יבזבז יותר מחומש ות"ח מקפיד כו' וכל תורה שאין עמה מלאכה כו' וכן במדת נפש שפלה למעט כח התאוה צריך ג"כ לאחוז בקלה אחר כמ"ש יצה"ר שמאל דוחה וימין מקרבת וכמה דברים במלוע בכח התאוה ובמדת רוח נמוכה שאמרו בה להתרחק בה מן הקלה אל הקלה השני כמ"ש הרמב"ם ממה ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח מ"מ אמרו בה ת"ח צריך להיות בו אחד משמונה בח' וע"ז אמר כל מי שיש בו ג' דברים הללו כו' שיהיה לו ג' המדות הטובות בעלמות לילך אחריהם וגם יהיה לו ג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע שיאחז בהם האדם במקלת כמ"ש אך לא בעלמות רק יהיו לו אחרים וכו' ר"ל שלא ילך אחריהם רק במקרה ואמר עין טובה כו' עין רעה כו' כי הג' אלו הם כוללים כל המדות כמ"ש ואמר מה בין כו' כיון דע"כ שיש לאדם לאחוז במדות גם בקלה הב' א"כ מה בין תלמידיו כו' כי מי יגיד לאדם לאחוז בעלמות המדות הטובות ורק במקרה ילך קלת לאחוז בקלה הב' ושמא אדרבה ילך אדם באותן מדות הרעות ויאחוז גם בקלה השני בטובות ואמר הנה תראה תלמידיו של אברהם כו' ובהפך תלמידיו של בלעם כו' וא"כ ראוי לך לילך בעלמות במדות הטובות של א"א ולא תלך אחרי הרעות רק במקרה כמ"ש ואמר תלמידיו של אברהם אוכלין בעוה"ז כו' על אכילתם בעוה"ז איט צריך ראיה כי ראינו בהם שאכלו בעוה"ז ודרך אכילה בעלמא קאמר כדי חיי הנפש ולא להשיג המותרות וכמו שמלינו בא"א ובתלמידיו ובזה הם נוחלין עוה"ב שנאמר להנחיל גו' ע"פ מ"ש פרק אין דורשין גם את זה לעומת זה כו' ברא לדיקים ברא רשעים ברא ג"ע ברא גיהנם כ"א וא' יש לו ב' חלקים א' בג"ע א' בגיהנם זכה הלדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע נתחייב הרשע נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם ומאי קרא גבי לדיקים כתיב לכן בארלם משנה ירשו וברשעים כתיב משנה שברון שברם וז"ש ונוחלין לעוה"ב דהיינו שינחלו חלק הרשעים שבג"ע שנאמר להנחיל אוהבי שהם תלמידיו של א"א שנאמר בו אוהבי הם ינחלו הרשעים חלק שיש להם בג"ע וכענין שאמרו כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ואמר שאל תאמר בהנחילם חלק הרשע שיהיה להם חסרון בחלקם ועל כן אמר ואוצרותיהם אמלא רלה לומר אוצרותיהם הגנוז להם לעולם הבא כמה שכתוב מה רב טובך אשר לפנת וגו' אמלא גם כן ולא אחסר להם כלום נמלא שמשנה ועל ירשו על ידי חלק הרשעים שבג"ע ובהיפך אמר בתלמידיו של בלעם יורשין גיהנם כו' שהוא חלק הלדיקים שיש להם בגיהנם והביא שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת וגו' כפל הענין ע"ש כפל העונש שלהם בגיהנם כמה שכתבו וסיים לפי שהם אנשי בעלי דמים וקיים לפי שהם אנשי אוהבי ממון כבלעם שהיה רע עין גם מרמה שהיה אוהב זמה שנתן עלה ומרמה ע"ז כמו שמפורש בחלק וע"כ לא יחצו ימיהם שלא יהיה להם לעתיד קלת ימים בחלק גיהנם וקלת ימים בחלק ג"ע רק כל ימיהם חלקם בגיהנם כמ"ש כי משנה שברון שברם וסיים ואני אבטח בך ליטול חלקם בג"ע שהם ימלו חלקי בגיהנם ואותיות בך הם רמז לזה שהם כפולים מאותיות שלפניהם א' ב' י' ך' כ"ש שהרשע נוטל ב' חלקים בגיהנם והלדיק נוטל עשרים חלקים בג"ע כי בפשיטות נוטל הלדיק עשרה חלקים בעוה"ב ובעוה"ז שאינו רק שיעור נכסים כמ"ש המדרגות ומעלה בכפל בעוה"ב על ד' חלקים וע"פ הדברים האלה שבארנו בענין ג' מדות הטובות הכוללות ומיוחסות לאברהם אבינו ובהיפוך בג' מדות הרעות הכוללות ומיוחסות לבלעם כמ"ש וע"פ המדרש לא הניח הקב"ה פתחון פה לאומות לעתיד שאתם רחקתנו ולא נתת לנו נביאים וחכמים לכך נתן להם בלעם והוא העמיד פרלה לאבד הבריות וע"כ נתייחסו מדות הרשעים על שמו כי הוא נביאים ועל פיו עשו כל המעשים וההולך בדרכיו נקרא מתלמידיו וע"כ בפסוקים אלו שנתייחס לנבואת בלעם שאמר ע"כ יאמרו המושלים בא הדרש והרמז על זה שאמר כן בנבואה על מדת הרשעים ועונשם ועליו ועל תלמידיו אמר מ"ד ע"כ יאמרו המושלים וגו' שכל הסיפור זה מג' פסוקים אינו לצורך ישראל אבל כתוב הבא בתוכם אוי לך כמוש וגו' ואמר נתן בניו פליטים ובנותיו בשבית הולרך להודיע שהסביות הנמלאות בחשבון מבנות מואב והותרו בכבוש ישראל לבא בקהל שאינן מז' עממים וע"פ מ"ש מואבי ולא מואבית ואמרו המושלים בילרם בואו ונחשוב הפסד מלוה כו' כמ"ש גם זה לעומת זה וגו' שמה שמפסיד הרשע במלוה שאינו עושה מקבל חלק הלדיקים בגיהנם הוא כנגד שכר הלדיק בעושה המלוה ומקבל כנגד זה חלק הרשע בג"ע ואמר שע"י חשבון זה הלדיק בונה לו בית בעוה"ז כדי שיהיה לו מוכן בג"ע בעוה"ב חלקו וע"ד מי שטרח בע"ש יאכל בשבת אבל בעוה"ז עדיין אין ביתו מוכן כי עיקר שכר מלוה בהאי עלמא ליכא ואמר במדת הרשעים שנתייאשו על בלעם עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר כו' הוא

נמוקי הגרי"ב [א] ד"ה כמאי עי' במהרש"א ובספר בית יהודה תמה עליו דא"כ אמאי לא קאמר הגמרא דכרבי נמי לא אתיא ודבריו תמוהין דלאחר שתירץ הגמ' עד שימשכנה מר"ה לסמטא א"כ א"ש לשנא דעד שימשכנה וא"כ לרבי אתיא שפיר ולכאורה לפי דברי התוס' לא היה קשה בלא אביי ורבא כלל כי הוה סברת ר"י ורשב"ם דהיכא דשייך משיכה לא מקני במסירה וא"כ יקשה לר' הכ"א מאי קאמר עד שימשכנה וכדברי התוס' דמשמע דרב מודה לזה וזה א"א דכיון דשייך משיכה לא קניא במסירה לסברתם ואולי זהו כוונת הגמ' דקאמר אימא סיפא והכ"א עד שימשכנה כו' ומקשה ואי בר"ה ממאן אוגיר וע"ז לא הקשה אלא לקמן אבל לפ"ז שפיר מקשה דמתחלה הקשה דמאי עד שימשכנה והדר מקשה ממאן אוגיר והדר דאביי ורבא לא אתיא כחד וכדברי התוס' ומתורץ הכל ודו"ק:

מהר"ם

דף עו ע"א ד"ה ספינה במסירה וכו' ועוד קשה לר"י דלפר"ת מאי דוחקיה לשנויי כאן בסימטא כו' לוקמה תרוייהו בסימטא וכו'. ר"ל אבל לפי רשב"ם ור"י דס"ל דבסימטא לא קנה מסירה כי אם בר"ה דוקא לכך א"ש דלא מוקי תרוייהו בסימטא וכו': **בא"ד** וארשב"א וכו' בכל מקום ששונה במסירה הוה דוקא במסירה ולא במשיכה הלכך לא אפשר לאוקמא לה אלא בר"ה ויש להקשות הלא גם בר"ה א"א לאוקמה דהא כיון דמסירה חשובה קנין אפי' בר"ה א"כ בכל מקום ששנה מסירה משמע מסירה דוקא אבל משיכה לא קני אפילו בסימטא דהא מהאי טעמא פריך התם בקדושין לרב דאמר בהמה גסה במשיכה ממתני' דקתני במסירה משום דמשמע ליה דוקא במסירה אפי' בר"ה וכ"ש בסימטא אבל במשיכה לא קניא אפי' בסימטא כמו שכתבו התוס' לעיל מזה בסמוך לפי פירושו של ר"ת והכי קתני בברייתא בדברי רב דספינה נקנית במסירה ולא ממעט משיכה וכמו שהקשו התוס' לעיל מזה בדוגמא זו לפי' רשב"ם אברייתא דקתני הספינה נקנית במשיכה ולא ממעט מסירה בר"ה ותירצו [illegible]

חכמת שלמה

דף עו ע"א ר"ש בד"ה ספינה כו' למימר היינו ת"ק כו' הד"א: **בד"ה** וכפלוגתא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' הוא צריך ואמר לי אין לנור ולנור כו' כצ"ל:

דף עז ע"א תוס' בד"ה אותיות מילי כו' אבל ככותב שטר בשמו כו' נ"ב ולפי זה גרסינן לעיל גבי רב אשי ואמר לי טעמא כו' ואמרית ליה אין לנור ולנור: **ע"ב** **תוס'** בד"ה רב פפא כו' שאינו נקנה בחליפין כו' נ"ב פירוש ולא משום דאין אדם יכול להקנות הלואתו וא"כ הכא שפיר נקנה בתורת אגב ודו"ק:

דף עח ע"ב רשב"ם בד"ה אמר רבא כו' כמות שהוא המוכר כו' שאילה אמר לו כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** מאי דכתיב כו' הרי כתיב והוא נלחם כו' כצ"ל: **בד"ה** שנקראו שיחים כו' וכל שיח בשדה ומתרגמינן כו' כצ"ל:

ר"ש

[illegible]

נפלתו פנין תמשה בלעם ששה פלמו כפיר לילך אחר שיחה נאה שא"ל בלק בקריאה ואולי פרמו זה נפיר ואתון בעיקר פון בלעם היה באתונו וככר נארט בדרבות בפרשת בלק שיש לשאול בפנין בלעם אחר שא"ל הקב"ה קום לך אתם וגו' למה חרה לו על הליכתו שאמר ויחר אף ה' כי הולך הוא גם שמלאך למה בא לשטן לו ושוב נתן לו רשות לילך. ותה הוסיף על דבר הש"י שכבר נתן לו נ"כ רשות ויש לפריב בזה לפי שינוי לשון פנין שכפ' זו כי בלעם בתחלה סתם דבריו מאן ה' לתתי להלוך עמכם וגו' לפי שבתחלה אמר שכתוב לקרוא לו לפי שידע בו שהוא בעל נפש רחבה ותאוה וע"כ אמר לקרוא לו שהבטיחו לו לכבדו בשעודות גדולות כמ"ש כרהם הקרואים ויקרא להם בזבח וכמ"ש ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם אבל בלעם היה בעיניו תמם הכבוד הזה של קריאה ושעודה שא"ל כי היה בלעם רע עין במתון אחרים ורלה בשכר ממון וע"כ הוסיף לו בשליחות שנית כי כבד אכבדך וגו' כי כבד דהיינו בשעודה שאמרתי ועוד אכבדך במאד דהיינו ממון מלשון ובכל מאדך כמפורש ואמר שכר עליך את בלעם וגו' וע"כ השיב לו שמה אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו' וא"ל הש"י אם לקרוא לך באו האנשים וגו' יש לפרש בזה שא"ל ב' תנאים אם לקרוא לך לבד דהיינו בכבוד שעודה הבטיחך באו האנשים קום לך אתם ברגליך בשוה להם ולא תרכוב על אתונך וא"ל הקב"ה כן שימנע מלהלוך עמהם ברגל כי כן היה דרך גם בימי חכמי התלמוד שהגדולים היו רוכבים על החמור ושאר העם הלכו עמהם ברגל וכדי שהוא יתייבש מלפני זקני מדין ומואב מלכת ברגל שהוא בעל גאוה כמ"ש בו רוח גבוהה י"ל כן וא"ל הקב"ה ואבל הדבר אליך אותו תעשה לברך אותם ואם לא באו לקרוא לבד אלא גם להבטיחך בשכר ממון לא אתן לך רשות לילך כי לא תברך אותם בלב שלם כי עיקר הברכה תלוי כפי לב המברך ולא יהיה לבך עמהם בברכתם כשתפקיד בברכתם את שכרך שהבטיח לך בלק אבל בלעם לא היה חש לכל זה ואף שכבר הובטח בשכר ממון הלך לשם גם ברכיבה על אתונו וע"כ אמר ויחר אף ה' כי הולך הוא וגו' והוא רוכב על אתונו וגו' שהוא הולך בהבטחת בכירות כמ"ש גם בשכור שהוא רוכב על אתונו ובשכר הוחסר ע"ז ולזה אמר לו המלאך כי עתה גם אותך הרגתי בשכר נגזר עליך הסריגה על שעברת על דברי הש"י לילך בשביל שכר וכמ"ש ואת בלעם בן בעור הרגו על חלליהם וגו' וא"ל מפני הליכתך ירע הדרך לנגדי שלא נתתי לך רשות רק לילך ברגל וע"כ הרגתיך ואילו לא נטתה מפני גם עתה אותך הרגתי עתה על שהלכת לקבל שכר ולא הייתי ממתין הריגתך עד מלחמת מדין זה שביאר לו המלאך אחר שנסתכן אתונך קום לך אתם עם האנשים כאשר יתן לך רשות ואפס בכל זה את הדבר אשר אדבר אותו תדבר כי מה שנבר א"ל הקב"ה אותו תעשה בעשיית הברכה בידך הוא על דעת זה שלא תלך ליטול שכר רק לקרוא לך לכבדך בשעודה אבל עתה שהלכת ע"ד ליטול שכר אין הברכות מסורות בידך רק אותו תדבר דהיינו הדבור בעלמא ניתן בידך לפי שלא תברך אותם בלב שלם שתפקיד על ידיהן ממון השבירות וז"ש בכאן על מדתו בפין הרע שרלה להזיק את ישראל בפין הרע והוא יקבל ממון רב בשבירות פשה פלמו כפיר ואתון להלוך אחר שיחה נאה ואמר כי אם ילאה מחשבון הוא חלק אם על גיהנם שיש נמחשבין בגיהנם ותאכל אש מאינן מחשבין דהיינו בלעם ותלמידיו ואמר על מדתו הרעה בנית של בלעם כי לשבה אלא תקרית לדיקים ותאכל פר מואב זה המלאך אחר ילכו כו' ילר הרע נאמר בכל מקום פל רוב התאוה וע"כ כמו בפיר והתון ששכב עם אתונו כמ"ש בתלק ותיאב על שיפן להם על תאות הזמה ואמר על מדתו הרעה שהיה רוח גבוה כפלי במות אבנון אלו גשי הכות ואמר ונידם אמר רבא אין רם כי מתיך הגאוה הוא כאילו כפר בעיקר כמ"ש בפ"ק דסוטה הפבוק ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' ואמר אותו הרשע שאבד אותו החשבון שאמרו הלדיקים שימלו הרשעים חלק הלדיקים בגיהנם והם יקחו כנגד זה חלק הרשעים בג"ע כדאמרינן בחגיגה : ואמר המתן עד כו' זכר כאן ג' דינים ברשעים והוא דין הגוף במיתתו למה ותבוע הקבר ודין שעוסין בנשמת הרשעים בגיהנם ועוד דין לעתיד שמביא הנשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד כדאמרינן בפרק הנ"ק וע"ז אמר הכתוב תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו פתח ברבים וסיים ביחיד דר"ל תמות נפשי כאחד מישראל שמתים הגוף והנשמה בשפירשו מ' מחבירו וכל אחד מקבל עונש זה בקבר וזה בגיהנם ואמר ותהי אחריתי שהוא בדין לעתיד שיהיו הנשמה והגוף כמ' כמוהו לקבל שכר בגוף ונשמה ביחד ולא לדין עונש ביחד ולז"א בכאן המתן עד שיבא דין הגוף בקבר כשפירש מהנשמה ונביא עד נפח שהוא דין הנשמה בהם גיהנם שאינה נרילה נפוח ועד מידבא עד דאבון לנשמה על שמנתה כדברי אנטונינוס שרק חלק דאמרי ליה ועביד כל מה דבעי הנשמה כמו שנקבה דהיינו שאין לדון כל אחד לבד רק לדונם יחד הגוף והנשמה וק"ל :

דף עט בפרשב"ם בד"ה שובך מלא כו' ועוד כל הני דקתני למזבח ולא לבדק כו' עכ"ל ר"ל כיון דהני ג' חלוקות דקתני למזבח ולא כו' לבדק ולא כו' לא למזבח כו' ע"כ לא קאי אלא אמה שבתוכן דלמזבח ולא לבדק הבית לא אשכחן במועלין בהם היא לן למימר דשיבך איירי דומיא דכל הני מועלין בהן דקתני דלא איירי בלא למזבח ולא לבדק הבית אלא לדמיו וק"ל : בד"ה ה"ק ט' כלומר כו' קמ"ל רבי דבבור ושובך מודי דלא אלים רשות הקדש כו' עכ"ל וכ"כ התוס' דאין מועלין כו' דלא אמרינן שיקנה חלר ט' [א] ולא ניחא להו למימר דטעמא משום דאין אדם מקדיש דשלב"ל משום דרבי קאמר הכי וקים להו דרבי אית ליה בקדושין פרק האומר דאדם מקנה דשלב"ל ומש"ה הולרכו למימר דהקדש נרע משום דאין לו יד וק"ל : ע"ב תוספות בד"ה אבל בשדה כו' המ"ל ד"ה מועלין כו' למ"ד אין מעילה בגידולין ומיהו הא כו' לפי מה שמפרש ר"י בסמוך ט' עכ"ל לפי מה שמפרש ר"י כו' קאי גם למה שכתבו דהמ"ל ד"ה מועלין בו ולא במה שבתוכו כו' אבל בלאו פר"י נהי דאין מועלין בגידולין לד"ה מ"מ למה יגרע שדה ואילן מבור ושובך למ"ד אדם מקנה דשלב"ל ונועלין במה שבתוכו : ודע דר"ל דלא מלי למימר בזה ובזה פליגי ברישא אף בשדה ואילן ובאדם מקנה דשלב"ל דלפר"י אפילו למ"ד אדם מקנה דשלב"ל הא בעי שזכה בהן תחלה וזה אינו בשדה ואילן מיהו מליט למימר דפליגי שפיר נמי בשדה ואילן ובמועלין בגידולין דה"נ פליגי לעיל רבי יהודה ורבי יוסי אלא דלא ניחא להו למימר הכי דפליגי ברישא בתרי טעמי בשדה ואילן במועלין בגידולין ובבור ושובך באדם מקנה דשלב"ל ודו"ק :

הא דף עט ע"א כל הפורש מד"ת אש כו' ובמאמר שני שינה לומר כל הפורש עלמו מד"ת כו' ונראה לומר דבמאמר קמא הוי כל הפורש פועל יוצא דמיירי בבנים שכל א' פורש ומבטל את חבירו מד"ת דאש אוכלתן ומייתי מקרא דאיירי נמי בלשון רבים ונתתי פני בהם דהייט שכ"א פירש את חבירו מד"ת כי מהאש יצאו וגו' כי כל זמן שעוסקים בתורה ימתדדין זה את זה בפלפול מתממים זה את זה כאילו הם באש כמ"ש באליהם וע"כ היה להם כתומת אש דמגנא ומצלא ואין אש אחר שולטת בהם דאין אש אוכל אש ומשפירשו ויצאו מן הומת האש הרי אש אחר בהוא אש של עכו"ם שולטות בהם וכן ת"י על פתגמי אורייתא דיהבינן מגו אישתא עברו וכמתי דהקיפין כאשא ישיליגון אבל במאמר בתרא אמר כל הפורש עלמו שהוא מגיר עצמו ביחוד מד"ת ה"ז נופל בגיהנם ומייתי נמי קרא דאיירי בלשון יחיד אדם תועה מדרך השכל וגו' והוא כי שכלו של אדם תועה ויסכל בכמה דברים אבל התורה הוא דרך השכל שלא יכשל בו וזהו אף סיחיד בעוה"ז תועה ופורש עלמו מן התורה שהוא דרך השכל סנה ישיג בגיהנם הרבה שופפין לו כמ"ש בקהל רפאים ינוח ובמאמר אין רפאים אלא גיהנם כו' אפשר ע"ש עמק רפאים שנאמר בישעיה ובד"ה שנקרא הגיהנם עמק כדמייתי מקרא בעמקי שאול קרואיה ואותו העמק שהוא מקום הפתח היה נקרא בשם רפאים והיה קרוב לירושלים וכש"נ מלינו פ' שופין פסין פתחה של גיהנם בני בן הנם בין ב' תמרות כו' ובמקום אחר (כתובות קי"א ע"ב ע"ש) דרים מרפאים כל המרפה עלמו מד"ת כו' :

דף פ בפרשב"ם בד"ה במתני' כו' ואחר כך מסרס זה נוטל א' הלוקח נוטל אחד ומניח א' רי כנ"ל : תום' בד"ה הא בהמה כו' וברייתא נמי ה"ק כו' וה"ה

שניה ושלישית כו' עכ"ל ובנ"י בלשון התוס' לא כתב וה"ה שניה דהא קתני ושניה בהדיא אבל נ"ל לפי כוונת דבריהם ליישב כל נוסחות התוס' שלפנינו וביאור דבריהם דה"ק הא בהמה מתניתין איירי בבריכה ראשונה של כל אם ואם ומשום דאיכא לפרושי דוקא כל אם ואם שהיו שם כבר הוסיף בברייתא בברתא כלומר דאף בריכה ראשונה של הבנות שנולדו מפרית והיינו כל אם ואם שאף הבנות קרוין אם לגבי בריכה ראשונה שלהן ובריכה ראשונה ושניה דקתני בברייתא הדא מילתא היא כולה מוקמה לה בברתא דבת הבת היא ראשונה לבריכה שהפרית כבר והיא שניה לאמה של בריכה ראשונה כו' והשתא קאמר שפיר ה"ה שניה ושלישית כו' דהיינו שניה לבריכה ראשונה שהפרית מעיקרא והיא שלישית לאם הראשונה וכן שלישית ורביעית שלישית לבריכה ראשונה ורביעית לאמה וכן לעולם רביעית שהיא חמישית אלא דאטו כי רוכלא כו' ודו"ק : ע"ב בפרשב"ם בד"ה כדרכו אסור כדמפרש לקמיה מן הקרקע כו' ולת"ק איכא למימר כו' כגון מג' ולמעלה אסור עכ"ל דלישנא דתלמוד דפריך מעם הארץ הוא דקשי כו' דדוקא לר' יהודה פריך אבל לת"ק איכא למימר דאיטו אסור עד למעלה מג' ומיהו לא ניחא ליה לאוקמא ברייתא דלעיל דלא כר"י אלא כת"ק וק"ל :

הא דף פ ע"ב מ"ד לדיק כתמר יפרח וגו' · כיין פי' רשב"ם ופי"ל קרוב לענינו פ"פ מ"ב בפ"ק דקידושין שהלדיקים אוכלין פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב ח"ש שפועה פירות כתמר בעוה"ז וגזעו ושקרו מחליף לעוה"ב גם רמז על השארת הנפש לעוה"ב דאף לאחר מיתה נקלן דהיינו אף לאחר מיתות בעוה"ז יהיה גזעי מחליף להיות לומח וקיים בעוה"ב וק"ל : י' מיני ארז הם שנאמר אתן במדבר ארז שיטה כו' · תמאי קרא אינו מוכח דכל הני דנקט בקרא מיני ארזים הן דשמא כל א' מין בפני עלמו הוא אלא דכבר כל הני במות דמפרש לא ידוע היו לו דמיני ארזים הן וקאמר דהן הנם דנזכרו בהך קרא ולפרש קרא קאתי וכ"מ כדאמרי' בעלמא לשקת ולממכר דמי שמוכר לחבירו ארז יכול ליתן לו מהני מינים וק"ל :

דף פא תוס' בד"ה ממאי ט' וכ"ת איידי דנקט ר"מ ב' מביא וקורא נקט נמי ב' לרבנן כו' עכ"ל והכא לא קשיא להו דא"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא היא כמו שהקשו לקמן דאיטו דומה דאיכא למימר הכא דהאי איידי והאי אמרינן דהייט מביא וקורא לרבנן בג' משום מביא וקורא דר"מ בב' אבל מביא וקורא דר"מ משום מביא ואינו קורא לרבנן לא אמרינן ודו"ק : בד"ה למעוטי אדמה כו' ולר"י נראה דמתניתין נמי איירי בבני קיני ולא פליג משום דאמו כו' עכ"ל ר"ל דבהא לא פליג אמתניתין דע"כ מתניתין נמי בבני קיני קמיירי מדקתני האבה כו' ולא עדיף מאמו אבל והאי הכיא תוספתא רבי יהודה קתני לה ופליגא אמתניתין ולא בעי אמו מישראל כמו שפר"י לעיל דקי"ל כר"י דאמר בירושלמי דשפיר יאמר הגר לאבותינו דאמר קרא כי אב המון גוים נו' ודו"ק : ע"ב בד"ה תרומה לכהן ט' א"כ שיפרים עליה ממקום אחר על כו' עכ"ל ר"ל אחר שהפרים מכרי שבמקום אחר תרומה גדולה כדינא יפרים ממנו מעשר על בכורים הללו ודו"ק : בד"ה דעביד להו ט' משמע שמביא הוא בעלמו ולא כו' עכ"ל והמוקמי לה כרבי יוסי ב"ח לאו בבלרן ושגרן כפרשב"ם דאם כן לא הויא הבאה בעלמו ובמת בדרך נמי והאי ליכא לאוקמי מילתא דר"מ דאתא לאשמועינן דין קנה אילן אחד היאך יעשה אלא דאיכא לפרושי דומיא דמת בדרך כגון שהפליח לא הוליכה רק חלי הדרך והבעל הבית גמר ההבאה וכן נ"ל לפר"ת לקמן וכ"כ מהרש"ל לפר"ת ע"ש ודו"ק :

דף פב בד"ה בלרן ושגרן כו' ללקט מה שנותן בעין יפה ולא ט' עכ"ל כ"ה לשון התוס' בפרק השולח ע"ש : בד"ה עד שתהא ט' אין נראה שיקראו בעלים כדמשמע בירושלמי עכ"ל הייט לפי שיטתן דלקיחה לאו היינו בלירה ולקיטה וא"כ מדקאמר בירושלמי בשלקטן לשלחן ביד אחר לא נראה לקריאה ואי הוה לקיחה והבאה ע"י שליח קורין הבעלים דשלוחו של אדם כמותו הרי אף בשלקטן הבפל לשלחן ביד אחר דהיינו נמי הלקיחה וההבאה ע"י שליח נראו להיתר קריאה מקרי וכן יש לאוכיח מסיפא דקאמר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו כו' ואי הוה הלקיחה וההבאה ע"י שליח מיקרי נראו להיתר קריאה אמאי לא ישלחנו ביד אחר מיהו לפרשב"ם שפי' שהבלירה והלקיטה היא הלקיחה גופה ליכא לאוכוחי מידי מן הירושלמי והו"ק : בד"ה מתקיף לה כו' והייט טעותא דא"כ אמאי קאמר רב נחמן דקל כו' עכ"ל ר"ל דלכל שאר הפירושים קשה ליטנא דקאמר דסבר רב זביד למימר כו' דמשמע דס"ל להלמודא דהא רב זביד טעותא היא ולפי זה ניחא דהייט טעותא דאם כן אמאי קאמר רב נחמן דקל אבל לכל שאר הפירושים שפיר נקט רב נחמן דקל ומתניתין נמי לא קשיא ליה דהא משני לה רב זביד וליכא טעותא ולא הל"ל סבר רב זביד כו' ודו"ק : בא"ד כדמוכח לקמן דתניא כו' משמע נקלן אע"פ שלא יבש עדיין וראוי להחליף כו' עכ"ל ובלאו מתני' מהך ברייתא בלאוד ה"מ למפרך הכי למאי דנקט דוקא דקל אלא שאין הדבר מוכרח דנקט דוקא דקל אלא מנה מתניתין דקתני בהדיא בשאר אילנות דיש לו גזע ודו"ק : ע"ב בד"ה וזורע כו' אלא כדי עבודת הכרם ט' לצד אחר השיבא כרם כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת התוס' שלפנינו ור"ל כמו שכתבו בסוף דחשיבי כרם מדרבנן הני ב' שורות ששיעורם לצד אחר ולכך צריך מיהא בין ב' השורות הרחקה מכל צד ד' אמות כדי עבודת הכרם וזורע ח' אמות ביניהן ולא סגי בהרחקת נ"ט כמו מגפן יחידי כמ"ש ר"ש והרע"ב בפירוש המשניות ע"ש ובספרי גמרות דפוס חדש הגיהו הכא בתוס' כדעת הר"ש והרע"ב ולשון התוס' אינו מכוון רק כדברי התוס' היכנים שלפנינו ודו"ק :

דף פג בפרשב"ם בד"ה מפוזרין ח"א דהייטו לכל היותר רלופין ד"א לכל הפחות עכ"ל הלשון מגומגם ויותר נכון בהיפך מפוזרין ח' כו' לכל הפחות רלופין ד' כו' לכל היותר וק"ל : תום' בד"ה הרכובה כו' ועוד דמנ"מ בהך הרכבה לענין כלאים עכ"ל לפי מה שמפרש רשב"ם דמודד מעיקר הפני הייט מפקק פני קשיא להו שפיר מנ"מ בהך הרכבה אבל ר"ש בפי' משניות נראה שמקיים פי' זה מלשון הרכבה ומפרש מעיקר הפני הייט מן העיקר שהרכיב שהתחתון שהוא העיקר הרלשון עד מן העליון והו לא מידי ודו"ק : ע"ב בד"ה ר"ה מהו כו' לאו ברוחב ט"ז איירי כו' עכ"ל לכאורה לפי מה שפירשו התוס' לעיל דגבי מכר הוי עד ועד בכלל מלינן למימר שפיר דברוחב ט"ז איירי ואפשר שהולרכו לומר דלאו ברוחב ט"ז איירי דגבי ר"ה הוי אמות שוחקות כמו בכלאים וא"א דלא הוי יותר מט"ז אמים דגבי מכר ועי"ל בר"ה לא שייך קניה וגבי דלא מפסיק מה יקנה שהרי הקרקע רשות של אחרים הוא דמלר שהוחזקו בו רבים אסור לקלקלו ולכך הולרכו לומר דלאו בר"ה רוחב ט"ז איירי והמוכר הקרקע קמבעיא ליה אי

קרני ראם [א] נ"ב אין דבריו מובנים דאם היה מועיל משום חלר לא הוי שייך בזה דשלב"ל דהקנין בא ליד הקדש אלא דאם כ"ת חלר לריך לשלב"ל ועיין ושבין.

הגהות

דף עט ע"א ר"ש בד"ה ה"ק כו' ושובך נמי פליג ושבירא כו' כנ"ל :

דף פ ע"א ר"ש בד"ה נוטל ג' נתייס כו' בשלשה ימים ותשעה ימים כו' כנ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה כדרכו אסור כדמפרש לקמיה מן הקרקע כו' הד"א : בד"ה אין גזעו כו' לא יקוס לכך ואמר כו' הד"א :

דף פא ע"א גמ' והא כתיב אדמתך שתי פעמים חד למעוטי אדמת טתי וחד למעוטי אדמת גר והכתיב ט' כנ"ל : ע"ב ר"ש בד"ה מעשר שני כו' ניכנו הס"ד : תום' בד"ה תרומה לכהן כו' ואם מעשר שני יעלה כו' נ"ב פירוש הלוי א"נ הוא בעלמו ויפרים ממנו לשם מעשר ראשון ויתן ללוי ודו"ק:

דף פב ע"א ר"ש בד"ה נקטינן מרבותי הס"ד : בד"ה שתתיכן כו' והנופות הס"ד : תום' בד"ה בלרן ושגרן כו' ולא שליח משום דבכורים אין לכם שיעור נ"ב ומת דקאמר כו' כדין לא

שלמה

מת אלא אפילו לא הביא השליח והבעל הבית גמר ההבאה אפילו הכי אינו קורא ודו"ק : בד"ה עד שתהא כו' וגו' ואין נראה שיקראו כו' כנ"ל : בד"ה מתקיף כו' נקוץ משום דחיים דלא נימא כו' ודאי לא מכר לו את הקרקע כו' כנ"ל : ע"ב גמ' שפה דרך אין לו דארבא אחריתא היא כמלא הורה, ושלו יש לו כו' כנ"ל : ר"ש בד"ה כמלא אורה שמלקט ושלו בידו כו' הד"א : בד"ה ה"ג כו' במסכת כלאים מותר כו' הד"א : תום' בד"ה מדברי רבינו נלמוד שלפה שאין כו' נ"ב פירוש התוספות לא גרסו כשפירשם דארעא אחריתא היא ומשום הכי דקדקו כתוספות ממקום אחר :

דף פג ע"א גמ' נ"מ ורבי שמעון אומרים סניפא כו' כנ"ל וכן ברשב"ם : ר"ש בד"ה ואחר כו' דלמא קנה ואם תמלא לומר כו' הד"א : ע"ב ר"ש בד"ה עלה כו' השתא ומתחה כו' הד"א : בד"ה כשורה כוס והוא ט' הד"א ומשיר כוס . : בד"ה כתעבה ט' לשיר ששים משיר כוס :

קי אי לא וק"ל: **בד"ה** לוקח יכול כו' ותניא כותיה דרבא דקא מייתי התם הייט מרבי יהודה הנשיא דאמר כלה כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דאע"ג דאיכא למימר דרבא נמי ס"ל אם רלה וכר"י הנשיא וקאי רבא אמתני' מ"מ אינו מוכרח לומר כן ולא שייך לומר אדרבא ה"כ מדר"י הנשיא כיון דרבא ליסנא דרבי נתן נקט ודברי התוס' בפרק הזהב ג"כ בשם ר"ת הרגישו בזה וכתבו וה"כ מייתי משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שירלה כדרבא כו' עכ"ל וע"ש ודו"ק:

דף פד בד"ה ותנא תונא יפות כו' שוה בשוה איירי כו' ולא מוכר פשיטא כו' עכ"ל אבל אי לא איירי שוה בשוה לא הוה קשיא פשיטא דשפיר אשמועינן ולא מוכר דסד"א דיכול אף להחזיר כיון דנתאנה הלוקח כמו בביטול מקח דחוזר אף המאנה וק"ל: **בד"ה** והוזלו כו' אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שנים נקט כו' עכ"ל דלעיל אם לא הוקר רק א' ועמד על ז' לא הוי ביטול מקח אלא דקנה ומחזיר אונאה ומש"ה נקט רבותא טפי בעמד על ז' דהוי ביטול מקח כמ"ש רשב"ס וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה אם היה פקח כו' אם ברשות בעלים הן כו' עכ"ל לפי מה שפרשב"ס כו' מתניתין בסימטא וכרבי זירא לא הוה אלטריך ליה הכא נמי לפרש אם ברשות בעלים כו' אלא דאיירי בפשיטות נמי בסימטא ודו"ק: **תום'** בד"ה מדד והניח כו' [א] אבל על גבי קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת כו' עכ"ל האי אע"ג כו' שכתבו אין לו מקום הכא לפי עניות ולולי שיראתי היה נראה להגיה ויש לדחות אע"ג דמשיכה כו' ור"ל דמלינן למימר דאיירי שפיר במדד לוקח דאע"ג דמשיכה כו' בלא משיכה על גבי סימטא גרע ולא קנה אף במדד לוקח ודו"ק: **בד"ה** ואי בר"ה ממאן אגר אבל בסימטא מלי אגר כו' עכ"ל ולעיל בפרקין כתבו התוס' בשם רשב"א דבסימטא נמי לא מלי אגר אלא דאפשר לאוקמא ברשות של שניהם ודו"ק:

דף פה בד"ה כל מקום כו' וא"י דבעי למימר זיל קני וכיון דמדד כו' עכ"ל יש לדקדק דמשמע דבלא אמר לו זיל קני לא קנה אפילו בסימטא וא"כ מאי קמבעיא ליה לקמן בכליו של לוקח ברשות מוכר אי קנה אי לא והיינו אפילו בלא א"ל זיל קני דבא"ל זיל קני ודאי קנה כדמסיק לקמן מהך דרב ושמואל וי"ל דזיל קני דלקמן דקנה היינו דווקא במפרש בהדיא יקנו כליך כמ"ש הרשב"ס וק"ל: **בד"ה** ת"ג בתוספתא כו' שיגביהנה או עד שיוליאנה או ישכור כו' אבל לפי ספרים כו' עד שיגביהנה כו' עכ"ל ור"ל לאותה גירסא דלא גרסינן עד שקיבל עליו ועד שישכור כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה כגון שהיה בעלה כו' וא"ת נהי דנותן לה רשות ומשאילה מ"מ הא בעי חזקה כו' עכ"ל ק"ק אהך דהכא כליו של לוקח ברשות מוכר דקנה בא"ל זיל קני כדמסיק ובלא א"ל זיל קני נמי קמבעיא ליה דשמא משאיל לו מקום ותקשי להו נמי מ"מ הא בעי חזקה ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** בין פסק עד כו' ואפילו מדד ופסק נמי שניהם כו' עכ"ל דמדד דהכא משמע להו דלא הוכנו לרשות הלוקח עדיין כפרשב"ס דא"כ היינו מדד עד שלא פסק כו' דקתני בסיפא ועוד דפריך לקמן הסיפא מנדי פריקא קתני מ"ל פסק כו' אהך דהכא דרישא מדד עד שלא פסק כו' נמי ה"מ למפרך הכי מ"ל לא פסק ומ"ל פסק ודו"ק:

דף פו בפרשב"ס בד"ה לגדין כו' דהא אפילו גסה לר"ש בהגבהה ולא כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בתוס' בד"ה ראשון ראשון קנה פ"ה דלא כו' דאיכא לאוקמא כשנתמלאת המדה ואין נראה לר"י כו' עכ"ל אין זה פ"ה שלפנינו שפירש דאיכא לאוקמא כשהקנה לו כל התבואה מיירי דקני ליה רשותא כו' מיהו גם זה קלת דחוק דלא הוה דומיא דרישא דראשון ראשון קנה דאיירי השתא לפי סברת המקשה בכור אני מוכר לך ביחד ודו"ק: **בא"ד** בהדי בבא דסרסור וליתני בר"ה כו' וברשות לוקח כו' עכ"ל דהא אי איירי דוקא בנתמלא ברשות לוקח ודאי דמהני נמי בסרסור דלא גרע רשות לוקח מר"ה ורשות שאינו של שניהם אבל אבבא דמדה של אחד מהם דראשון כו' לא ה"מ למיתני ברשות לוקח דא"כ במדה של מוכר ברשות לוקח קנה מוכר והפשוט אבעיין מדה של לוקח ברשות מוכר דתלמודא מפשט להו ומה שכתב מהרש"ל שפירש וליתני כו' שכתבו התוס' היינו דליתני בד"א בר"ה כו' וברשות לוקח קודם הבד"א הראשון עכ"ל שיהיה קאי וברשות לוקח אמדה דסרסור לחוד ומיהו זהו דוחק דליתני האי בד"א בר"ה כו' קודם הבד"א הראשון דא"כ בהר דמדה של אחד מהם ראשון כו' ולריך למיתני שוב בד"א בר"ה כו' ונ"ל דהכי פריך לרב ושמואל דאי בשנתמלאת איירי א"כ ליתני בר"ה כו' וברשות לוקח דהכי דינא במדת סרסור ואי משום דמדה של אחד מהם ראשון כו' דקתני מקמיה לא תני בהר הכי ברשות לוקח א"כ תפשוט לרב ושמואל מהך ברייתא דמדה של מוכר ברשות לוקח לא קנה מוכר והכלי בטל לגבי רשות ודו"ק:

דף פז בפרשב"ס בד"ה אי מדה דלוקח הוא וליקני ליה כליו כו' עכ"ל דליכא למימר דאיירי ברשות מוכר דא"כ היינו בעלמה אבעיין דלעיל והפשוט מהכא דלא קנה לוקח וק"ל: **תום'** בד"ה מי כאן הגא דליתנייה לרב מדות כו' עכ"ל היינו כגירסת ר"ת כמו אתנייה לרב בפרק כ"ה דמשמע דהוא שנה לרב ור"ש מגיה דאתנייה רב בלא נמ"ד דמשמע דרב שנה לו וק"ל: **ע"ב** במשנה השולח את בנו אלל חנוני ומדד לו באיסר שמן כו' כל"ל וכ"ה ברי"ף וברא"ש וכן מוכח מפרשב"ס שכתב ואם תאמר ולהנייה לפונדיון כו' ועיין במהרש"ל: **בפרשב"ם** בד"ה כדשמואל כו' ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל בפרק ד' דנדרים בהליכה חייב בה עכ"ל הוא מגומגם לכאורה ובדפוס חדש מחקו כל זה מפרשב"ס ויש לקיים פירושים הישנים דרלה לומר ואע"ג דתניא כוותיה דשמואל בעי תלמודא לאוקמא פלוגתא דהכא אליביה ובפי' אחר בדפוס הניהו בהליכה חייב בה בחזירה פטור דהשתא יש לפרש דאע"ג דבחזירה דהתם פטור שהיא על ידי בן דעת הכא בחזירת התינוק חייב כיון שאינו בן דעת וק"ל: **תום'** בד"ה אלא לצלוחית כו' הכי נמי דהוה פטור הס"ד ואח"כ מ"ה וכגון שנטלה חנוני כו' כל"ל: **בד"ה** אי הכי אימא כו' ורבה ורב יוסף סברי בזמן שצלוחית כו' שהביאה מבית אביו עכ"ל ותלמודא לעיל ניחא ליה לאוקמא בהכי משא"כ הכא לרבה ורב יוסף דלא הוי סיפא דומיא דרישא וק"ל:

דף פח בפרשב"ס בד"ה ור"י סבר כו' בהמפקיד הא דאמר רבה שואל שלא מדעת גזלן הוי היינו לרבנן דהכא עכ"ל רלה לומר דלכך ליכא לאקשויי הכא אהך דרבה דהתם תנאי היא כדמקשינן לעיל ודו"ק: **בד"ה** וה"מ דקיילי כו' נראה בעיני דלאו דוקא כנושא שכר דא"כ לא כו' עכ"ל מהך סוגיא דפ' האומנין ודאי מוכח דמפני שהוא כנושא שכר אסיפא קאי וכמ"ש התוס' לעיל וכמ"ש מהרש"ל אבל בדברי רש"י בפרק ה' דנדרים משמע שהוא מפרש לה כפרשב"ס דהכא דקאי ארישא ולריך לומר לפירושם דמשמע להו דקאי נמי ארישא מדקאמר מפני שהוא כנושא שכר ואי לא הוה קאי רק אסיפא לחוד הל"ל פטור מפני שאינו אלא כנושא שכר והו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** שטין חיטין בלשון יון כו' עכ"ל והוא דחוק למאי דמוקי לה בכלי הלח ובעריך פי' פירוש אחר מוכר שמן והיינו כלי הלח וק"ל: **ע"ב** בד"ה וחייב להכריע כו' וה"ה לי' לטרין ביחד להכריע טפח כו' ונראה בעיני דלפחות כו' עכ"ל משמע מפירושו דלמעלה לעולם אינו נוהגין יותר הכרע מטפח אבל לקמן גבי תלויה באויר ג' טפחי' משמע דבעי הרחקה כ"כ משום הכרע ג"ט ולריך לומר דהיינו במשקל גדול כדמוקי לה בגרדומי אבל במשקל בעה"ב וחנוני דהכא שוקלין בו בשר לעולם למעלה אינו נוהגין רק טפח וק"ל: **בד"ה** לא ימוד כו' כ"כ א"כ משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה עכ"ל וכן כ"ל להגיה פירושים הישנים וכה"ג פי' רשב"ס ג"כ לקמן בשוקל שא"א שלא ישקול לו בריוח כו' ע"ש ודו"ק: **תום'** בד"ה וקללם כו' במסכת מגילה דקורין קללות שבת"כ לפני עלרת עכ"ל והוא ראייה לפר"י דהא אנן לא עבדינן הכי דאנן קורין במדבר לפני עלרת וע"כ אית לן למימר כדי להפסיק בין קללות לעלרת ה"כ אית לן למימר דקורין נלבים לפני ר"ה כדי להפסיק בקללות דהי תבא דכי הדדי מתניין התם וק"ל:

ח"א דף פח ע"ב נותן לו גירומיו מה"ת אר"ל דאמר קרא ולדק לדק משלך ותן לו וכמה גירומיו כו' א' מעשרה בליטרא כו' והוא א' ממאה והטעם בזה כמ"ש במדרש בפסוק עשר תעשר והביאו התוספות בפ"ק דתענית היוצא שדה שנה שנה וגו' כלומר לא יעשה פדך אלא כפי המעשרות כו' ומעשה שם באורך בא' שלוה לבנו כו' א"ל קרוביו לשעבר היית בעה"ב והקב"ה כהן ועכשיו שלא הפרשת חלקו הקב"ה בעה"ב ואתה הכהן כו' וקשה מה ענין כהן למעשר שהוא של לוי ונראה כלפי מ"ש בילחק ויזרע ילחק בארץ ההיא וימלא מאה שערים אומד זה למעשרות היה אמר למעשרות בלשון רבים לפי שספרים מתחלה מעשר ללוים ואח"כ הפרים מעשר מן המעשר לכהן שהיה בימיו דהשתא חלק הכהן היה ראוי לאחת מן השדה לפי האומד ונתוספו בברכה ל"ט חלקים כנגד מה שהיה ראוי להיות גדל בשדה והוא ענין הנקרא עשר תעשר תן המעשר מן המעשר כי הוא היולא מן השדה שנה בשנה והל"ט חלקים הנשארים הן נתוספו בברכתו ית' ב"ה וז"ש בכאן לדק משלך ותן לו דהיינו חלק המאה שהוא הראוי להיות שלך והשאר הוא נתוסף לך בברכתו ממנו ית' ב"ה והראוי להיות שלך שהוא חלק הקב"ה תהא מוותר נגד חבירך וז"ש לקמן אבן שלמה ולדק יהיה לך ממון הרבה שתתברך בשביל הויתור כאלו אתה נותן לדקה ומעשר שהוא ראוי להיות שלך שתתברך בנתינתך משלך ובזה יתיישב דלא קתני במתני' א' ממאה כמו שהקשו התוס' לרמוז על מעשרות אלו והוא שכוונו באמרם פרק בני העיר במה הארכת ימים א"ל מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי ותכן בממוני הייתי יש לדקדק בממוני ולא אמר בממון דר"ל מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי לפייס אותי בממון ובליטרא דדהכא כדין ת"ח ובזה ותכן בממוני הייתי דהיינו בממון שלי הייתי דאלו הייתי מקבל מתנות או שלא עברתי על מדותי רק בריצוי כסף אף כשהייתי ותכן לא ותכן בממוני הייתי רק בממון אחרים וק"ל: **אר"ל** קשה עונשן של מדות כו' וזה נאמר בשן אלה ומאי משמע דהאי אל לשון קשה הוא כו' רמז גודל הקושי בעונש המדות בתוספות ה' כדמסיק שהתשובה היא קשה ויולא בעבירה זו מן הה' קשה בתשובה ליכנס בה ע"פ מ"ש פרק הקומץ עוה"ז נברא בה' מפני שדומה לאכסדרא שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ע תליא כרעיה דה' דאי הדר בתשובה מעייל ליה ולעייליה בסך לא מסתייעא מלתא כדר"ל מ"ד כו' וק"ל: **אמר ר"ל** קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה כו' ירלה הטעם קרוב לפשוטו דבהדיוט מיד שגזל יצא הגזילה מרשותו של נגזל ומקרי גזל אבל בהקדש כל זמן שהיא בעין ביד הנגזל כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ולכך לא הוי חוטא עד שנהנה ממנו: **ואר"ל** בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו הקב"ה בירך ישראל בכ"ב וקללן בח' כו' יש לדקדק בהאי ענינא למה אמר משה קללות דמשנה תורה עפי מאותן שבת"כ דהא ודאי כולהו מפי הגבורה נאמרו וע"ק מ"ע אמרן משה בלשון יחיד והנהו דת"כ נאמרו בלשון רבים כמ"ש בסוף מסכת מגילה וי"ל בזה דאותן שבת"כ נאמרו בלשון רבים שהם על חטא רבים שעדיין במלות הר סיני לא נתחייבו רבים על חטא יחיד עד ערבות מואב בשנת מ' שהיה להם לעבור הירדן ומטעם דלא הוי כערב בשעת מתן מלות שכבר התחילו בכבוש א"י קנת ארץ סיחון ועוג ולכך נאמרו בלשון יחיד דאף על חטא יחיד נתחייבו רבים וכן מפורש בזוהר דקללות (שבת"כ) [שבמשנה תורה] נאמרו על בית שני שהיו כיחידים שלא עלו עשרת שבטים גם לא כל הלוים ולפי שנאמרו בלשון יחיד הולרך משה לאמרם דאם יאמרם הקב"ה בלשון יחיד יאמרו דעם משה לחוד דיבר לכרות ברית כיון דבכבר הם עברו ברית ראשון כשעשו את העגל כמ"ש ואכלה אותם וגו' ואעשה אותך לגוי גדול וגו' כמ"ש במדרשות וע"כ הולרך משה לאמרן להם ודוקא בלשון יחיד משום הערבות כמ"ש והשתא הא ודאי בשניהם בין בברכות ובין בקללות יש בהן כל כ"ב אותיות אבל אמר שבא הרמז באותיות שבתחלתן וסופן שבאו בכוון בברכות וקללות דת"כ היפך שבאו בברכות וקללות דמשנה תורה לרמז על מדתן דמדת הקב"ה מדה טובה מרובה על מדת פורענות ולכך בברכות מאל"ף ועד תי"ו שהן כ"ב אותיות לרמז שברכן בכל מה שהפה יוכל לדבר בכ"ב אותיות והברכות הנזכרים מאל"ף דאם בחקותי עד תי"ו דקוממיות אינן אלא ברכות כלליות

נמוקי הגרי"ב [א] ד"ה מדד והניח כו' אבל ע"ג קרקע לא כו' עי' מהרש"א מה שמגיה ויש לדחות ע"ש ודבריו נפלאו שהא במדד לוקח לא ימלט משני פנים דרכי הקנין או הגבהה כמ"ש הרמב"ם בפי' המשניות או' אמשיכה כמ"ש הטור סי' ר' והובא בהגהות רמ"א סי' הנ"ל וא"כ לא א"ש הדחי' ובאמת הוא כי המה שני דבורים והיא ד"ה שמא לא שמע רבי וע"ז כתבו אבל ע"ג הקרקע לא וכתבו אח"כ אע"ג כו' ועי' רא"ש ותבין וע' ד"ה אבל כו' וזה ברור ואמת:

חכמת שלמה

דף פד ע"א גמ' ומתניתא הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דסד"א משום כו' נ"ב זהו לפירוש התוספות ודו"ק אבל לפרש"י גרסינן ומתניתין היינו טעמא משום דכתיב כו': **ר"ש** בד"ה שוה ו' כו' מעות הס"ד: **בד"ה** ומתניתין כו' מודה לך וכן פירשה רבינו זקיני מ"כ כנ"ל ונ"ב החילוק בין רש"י ובין נינו רשב"ס באורתי יפה בספרי סימן ל"ה: **תום'** בד"ה אי ממתניתין כו' וכן פירוש הרשב"ס בשם רש"י כו' נ"ב אף שהקונטרס לא פירש כן בנוסחת פירושו דבמקום שכותבין התוספות טוב טוב יאמר המוכר פירש הקונטרס רע רע יאמר הקונה כלומר אף אני בחזקת רעות לקחתי' שהרי אני אמרתי רעות דלעולם רע יאמר הקונה ומ"מ בסגנון אחד פירשו לאפוקי פירוש השני שפירש ר"י: **ע"ב ר"ש** בד"ה המוכר פירות כו' וכך הס"ד:

דף פה ע"א גמ' אבל ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוליאנה מרשותו ברשות הלה המופקדים כו' כנ"ל: **ר"ש** בד"ה עד שלא כו' מוכר שנתמלאה כו' וליטול בה מקחו עד שילניענו כו' שלא הגביה הס"ד וכנ"ל והד"א: **בד"ה** אבל אם כו' של מוכר הס"ד: **תום'** בד"ה ארבע מדות כו' וקשה לפירושו דא"כ כו' שידו כידו ומ"מ כו' כנ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה דתרוייהו כו' השותפים הס"ד: **בד"ה** ואי בכליו כו' דמוכר ומשני סיפא אתאן כו' ומתמהי' ומאי כו' הד"א: **בד"ה** בין מדד כו' דלוקח ובכליו דלוקח כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה כגון שהיה כו' תימה ריב"א כו' נ"ל ותירץ ריב"א כו':

דף פו ע"ב גמ' אני מוכר לך וכדאמר רב כהנא כו' כנ"ל: **ר"ש** בד"ה מלאתי גירסא כו' וקשיא לתרוייהו ופרקינן כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** והאי דקפריך כו' דלא מפרשי' דבהכי מיירי כו' נ"ב נ"ל כי בגירסא שלהם לא כתוב אלא הא דרב כהנא לחוד דאיירי בשנתות וא"כ זהו סברתם שמפרשים דמסיפא פריך דברישא בודאי לא היה מתורץ אם לא דאמר ליה להדיא ואפשר מש"ה לא פריך ליה מרישא דידע שפיר התי' דא"ל כו' מאחר דתניא להדיא ראשון ראשון קנה ואיירי בכל מדה ומדה לבדה שקנה לפי ערך בדמיון אבל הכא דלא קתני ראשון ראשון מסתמא איירי דמכר סתמא ומשום הכי בעי לאוקמי בשנתות ודו"ק: **תום'** בד"ה ראשון ראשון כו' וליתני ברכות הרבים כו' נ"ב פירוש קודם שיפנו הכמה דברים אמורים כראשון ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף פז ע"א גמ' ואי ס"ד ראשון כו' כל שהוא קני כל מה שעליה כו' כנ"ל: **ר"ש** בד"ה ריבא כו' וקמ"ל דאין שלוחו כו' הלוקח ממנו הס"ד והד"א וכנ"ל ונ"ב פירוש והכא לא איירי שהשכיר בעל הבית אלא שהשאיל להם המדה ודו"ק: **תום'** בד"ה מי כאן כו' איכא תנא דאתנייה רב כהנא כו' כנ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה משום יאוש כו' אותו מנוי מפני שטורח כו' כנ"ל: **בד"ה** מלאתי הגהת כו' וא"ת לדידן לתנייה לפונדיון במתניתין כנ"ל:

דף פח ע"א ר"ש בד"ה וה"מ כו' כנושא שכר ונראה בעיני דלאו כו' כנ"ל ונ"ב שרי ליה מריה בכאן לא דק דמפני שהוא כנושא שכר אסיפא קאי ולכך פטור כשנאנסו כדמוכח הסוגיא להדיא התם ונ"ב נ"ל (עיין במהרש"א): **בד"ה** קרא דלעת שקל קרא לקנות כנ"ל: **תום'** בד"ה מר סבר כו' ואפילו מנין לא לריך כו' נ"ב והא דקתני לא ידעו בעלים ה"ק לא ידעו בעלים לא בגניבה ולא בחזרתה פירוש שלא מנו או שידעו ומנו פטור ומנו ארישא קאי דקתני הכי הגונב טלה מן העדר והחזירו מת או נגנב חייב באחריותו לא ידעו בעלים כו' מכלל דרישא בידעו איירי ע"ש: **ע"ב** גמ' וכמה גירומין כו' נ"ב נראה בעיני שהגירומין הוא דאורייתא ומש"ה לעולם בעי אחד למאה בין רב בין מעט אבל הכרע במשקל הוא כנגדה שיכריע המשקל טפח דאז כמוותר על משקלו ושוקל בעין יפה לא כשמירה עליו אפילו לא יצא לעולם בתר שיעורא אלא באיך שיצא יצא ודו"ק · וליכא דברייתא לקמן היה מבקש ממנו ד' ליטראות מנין שלא יאמר שקול לי אחת וכרע כו' משמע דאהכרע קפיד ודו"ק: **ר"ש** בד"ה אחד מעשרה כו' ס"א ומדמלריך כו' נ"ב הוא פירוש אחר אבל אינו משמע כן מפירוש רשב"ס: **בא"ד** מעשרה בלה הלכך כו' ותיסר האחד הס"ד והד"א: **בד"ה** בעשרים ושתים כו' ומוי"ו עד מ"ם שמונה אותיות כנ"ל: **תום'** בד"ה התם אפסר כו' דלא טב אגא לעבות כו' נ"ב ס"א אלא דלא נוח לעבות לו תשובה ודו"ק: **בד"ה** וקללם כו' נאם בחקותי ונוכיח כי תבא כו' כנ"ל:

אבל בפרטים לא נזכרו כי א"א להזכיר בפרט מה שהפה יוכל לדבר בברכות מכ"ב אותיות אבל בקללות אינן אלא בח' אותיות מוי"ו עד מ"ם דודאי הפה יוכל לדבר כל הקללות שבח' אותיות הללו אבל מדת ב"ו הוא היפך זה שמדתו רעה מרובה מטובה ולכך בקללות כ"ב אותיות מוי"ו עד ה"א כל מה שהפה יוכל לדבר בהן אף שלא נזכרו בקרא שא"א להזכיר כל מה שהפה יוכל לדבר בכ"ב אותיות וכמ"ש בקללות דמ"ת גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה וגו' דהיינו שאין הפה יוכל לדבר אבל הברכות אינן אלא בח' מוי"ו עד מ"ם דודאי שהפה יוכל לדבר כל הברכות שבח' אותיות הללו בא הרמז בקללות דת"כ באלו הח' אותיות המבדילין בין הה' והנו"ן שהם ב' אותיות מיוחדות מעבירות שאין להם זוג כמ"ש במדרשות רש"ס ובבחיי והוא לרמז כי לא יבאו לקללות רק חלי זוגיי' דהיינו ו"ז ח"ט שהם זוגיי' לא"ב ג"ד וכן חלי העבירי' דהיינו י"כ ל"ם שהם זוגיי' לס"ע פ"ץ אבל לברכות יבאו כל הזוגות וגם אותן שאין להם זוג כגון אותיות ה"ן גם המאיות שהם ק"ר ש"ת שגם להם אין זוג דהיינו כ"ב אותיות ובהפך בהנהו דמ"ת גם מה שבא הרמז בברכות דת"כ שאותיות כ"ב כסדרן מאל"ף ועד תי"ו ובקללות דמ"ת לא באו הכ"ב אותיות כסדרן מוי"ו עד ה"א יש לפרש בו כי הברכות אשר ממדת הקב"ה יבואו כסדרן ולתכלית אמיתי כמו שבאו האותיות כ"ב כסדרן מאל"ף ועד תי"ו שהוא תכלית וסוף אמיתי שלהם משא"כ הקללות ממדת ב"ו אף שהן בכ"ב אותיות לא יהיה להן סדר ותכלית אמיתי כמו שאין סדר ותכלית לאותיות כ"ב מוי"ו ועד ה"א ושוב מצאתי בויקרא רבה השבתי דרכי וגו' השבתי ברכות מא' ועד תי"ו השבתי קללות מוי"ו עד ה"א ולא עוד אלא שהן הפוכות שאם זכיתם הריני הופך לכם קללות לברכות אימתי כשתשמרו תורתי כו' וק"ל :

דף פט בפרשב"ם בד"ה אלא שוקל כו' ובמקום שמכריעין נותן שלשה רביעית באחת כו' עכ"ל וה"ה דבמקום שאין מכריעין יכול לעשות כן אלא דלרבותא נקט בגוונא דלעיל וכ"ה בנ"י ע"ש : **בד"ה** ונותן הכרע א' לכולן משום דא"א לצמצם כו' עכ"ל לאו משום הכרע דבלא הכרע נמי איכא האי טעמא דשוקל לו כ"א משום דא"א לצמצם וכמ"ש לעיל במקום שאין מכריעין עסקינן דאי כו' ע"ש : **בד"ה** י"ב טפחים ד' טפחים הקנה כו' במהרש"ל ולפ"ז לא דק מה שכתב כדי שלא יגע בגג כו' עכ"ל ע"ש וכן יש להקשות גבי מ"ש וגבוה מן הארץ ג' טפחים שלא יגע בקרקע כו' וק"ל : **ע"ב** בד"ה וחצי הומן ועוכלא כו' הומן שמינית הלוג כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה מפרשב"ם וטעמו דהא רשב"ם בפירושו הסכים לפרש דהומן שמינית הקב הוא והוא חצי לוג אבל נ"ל דבהך ברייתא לפירוש התוס' שכתב רשב"ם דגרסינן הכא הומן ועוכלא במדת הלח ע"כ דהומן לא קאי אקב דהא לא הוזכר הכא במדת הלח מדת הקב ע"כ הומן ועוכלא דהכא אלוג קאי והומן דהכא היינו שמינית הלוג דקתני לקמן גבי מדת הלח וע"כ יש לקיים כל נוסחות ישנות שבפירוש רשב"ם ודו"ק : **בד"ה** הומן איכא למימר היינו שמינית הלוג כו' ועוכלא מפרש לקמיה א' משמנה כו' קפריך לה כו' והא שמינית הקב הוא האי לאו קושיא כו' יותר מכפלים ועוד הא שמינית כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דע"כ הומן לאו היינו שמינית הלוג דא"כ מאי האי דקפריך לה כו' דהא שמינית הלוג היינו עוכלא והגהת מהרש"ל בזה מגומגם מיהו כיון דלפום אלו הספרים גרסינן עוכלא אחד משמונה ברובע וכן נראה דכן היה גרסת הטור לשון רשב"ם הוא קשה שכתב שהרי ההומן גדול מן העוכלא יותר מכפלים כו' הכ"ל ההומן גדול מן העוכלא ד' פעמים שההומן הוא שמינית הקב והעוכלא הוא שמינית הלוג ומצאתי מוגה בפרשב"ם הכא עוכלא לקמן מפרש א' מחמשה ברובע כו' והיינו כגרסתנו לקמן ועכ"פ נראה זו ניחא טפי הכל שהקשה אם הומן שמינית הלוג מאי האי דקפריך כו' משום דטעו אינשי בריבעא דהא הוי שפיר העוכלא גדול מהומן טפי מריבעא שההומן הוא אינו אלא שמינית הלוג והעוכלא הוא חמישית הלוג ואם הומן שמינית הקב ועוכלא חמישית הלוג הוי שפיר ההומן גדול מן העוכלא קצת יותר מכפלים ועוד כו' ותו לא מידי ודו"ק : **תוס'** בד"ה במסורה כו' וא"ת פשיטא דגזל גמור הוא כו' עכ"ל אבל לעיל מיניה גבי שלא יטמין משקלותיו כו' לא קשיא להו הכי דפסיקא להו כדמפרש התם לעבור עליו משום עשייה אלא דגבי במסורה לא אסקי אדעתייהו למימר כי התם וק"ל :

ח"א דף פט ע"ב על כולן אריב"ז כו' · ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין ת"ח בקיאין כו' · ר"ל שלא יאמרו שאם הם היו בקיאין גם הם היו עושין רמאות כמעשה דינו וק"ק דל"ל אם לא אומר שמא יאמרו הרמאין כו' הא בלאו רמאים נמי מי שלא ידע באלו דברים יעשה לחבירו עול שלא מדעת וגם חבירו לא ידע ולא ירגיש שהוא חסר דבר מה ולכך ראוי לאומרו ואפשר דהיינו דמסיק דמהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם דהיינו שעתה אמרה כדי שהצדיקים ידעו ויבינו שלא יעשו עול לחבירו שלא מדעת ולא קאמר דאמרה מהאי ספיקא דקאמר דשמא יאמרו הרמאין כו' ודו"ק :

דף צ בפרשב"ם בד"ה שלישית ההין כו' לקמן מפרש למה התקינו עכ"ל ק"ק דמאי קשיא ליה בשלישית ההין דהויא דכוותיה קב במדת היבש אבל לא בא לפרש לקמן למה תקנוה אלא ארביעית ההין דלא הוה דכותיה במדת היבש משום דטעו אינשי בריבעא ויש ליישב ודו"ק : **בד"ה** רביעית ההין היינו ג' לוגין והא דלא עבד נמי חצי רביעית ההין כו' משום דהכי כו' דהיינו ב' לוגין כו' עכ"ל וקשה דהכי אמאי לא עבדי במדת הלח חצי שלישית ההין דהיינו ב' לוגין דהויא דכוותיה במדת היבש חצי הקב דהא ליכא ביה למטעי ולוג ומחצה נמי לא תהוי משום דהוי איכא למטעי בגופיה וצ"ע : **בד"ה** דלא ליהוי כו' כ"א שהוא והוא לא ידע ומכר כמו כו' עכ"ל ר"ל שלא יתוודע לו לעולם שיתבע אונאתו והלוקח נמי לא יתוודע לו לעולם שהמוכר לא ידע בהוספה אלא שהיה סובר שזלזל במקחו ומהרש"ל דחק בזה לאין צורך ואין להאריך וק"ל : **תוס'** בד"ה במקדש כו' למדוד בלוגין לחצי הין ו' לוגין כו' עכ"ל חצי הין כדי נקט דבחצי הין לא צריך למגזר אלא אגב היך נקט לה וק"ל : **בד"ה** והשקל עשרים כו' מה שיש לדקדק בדבריהם שם בפ"ק דבכורות ע"ש בחידושינו : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה וש"מ מוסיפין כו' לכל חלק שמונה שקלים ודינר כו' והוי ג"ח מעים ודינר עכ"ל ולא דק עוד בשלים דינר לכל חלק וק"ל :

ח"א דף צ ע"ב אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהם חיי נפש כגון יין כו' · שמנים סלתות ר"י בן בתירא מתיר ביין מפני כו' · בזה יש ליישב מה שנתקשו המפרשים במרגלים במה הוציאו דבת הארץ שהרי אמרו וגם זבת חלב ודבש וזה פריה ומ"ש וכשם שפירותיה מובחרים כך כו' הוא דרך דרש אבל לפי שנשתבחה א"י בז' מינים ארץ חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ספר הכתוב במה שהוציאו דבה ויכרתו וגו' מן הרמונים ומן התאנים ואמרו וגם זבת חלב ודבש וזה פריה לדיוקא שאלו הפירות הם בא"י שאינן חיי נפש אבל שאר דברים שחיי נפש תלוי בהן כגון חטין וזית אין בה וכבר העיד הכתוב על דבתם רעה כמ"ש ארץ חטה וגו' ארץ זית דקדמה חטה לארץ קמא וקדמה זית לארץ בתרא כדאמר בברכות שהן עיקר שבחה של א"י שחיי נפש תלוי בהן ולריב"ב ניחא טפי ויכרתו גם משם זמורה ואשכול ענבים להוציא דבה שיש בה דבר המביא תיפלה ולזה אמרו ארץ אוכלת יושביה כי אין הארץ מספיק חיי נפש אוכלת ליושביה אבל היא מכלה את יושביה ברעב אשר תמיד מצוי בה באברהם נאמר ויהי רעב וגו' וירד אברם מצרימה ביעקב וישב יעקב בקש לישב בשלוה כו' ולבסוף ע"י הרעב הורד מצרימה עם בני ביתו זו הטינה שיש בלבם כי באמת באברהם היה בנסיון גם ביעקב לקיים ברית בין הבתרים וק"ל :

דף צא גמרא מארץ ישראל לח"ל כו' ותהום כל העיר כו' הזאת נעמי מאי הזאת נעמי כו' כ"ה בילקוט והוא מלתא באנפי נפשיה וק"ל : **תוס'** בד"ה חד אמר כו' וא"ת מאי אריא בילים אפילו שאר דברים כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות מאי אירייא על חד הרי אפי' יותר משתות נמי וק"ל : **סליק פרק המוכר את הספינה**

ח"א דף צא ע"א שנאמר ותהום כל העיר עליהן וגו' · מלת שנאמר לכאורה הוא טעות דאין זה ראיה אדלעיל אלא ותהום כל וגו' הוא מלתא באפי נפשיה וכן מצאתי בקצת ספרים מחק על מלת שנאמר אבל יש לקיימו כפי מה שפרש"י בספר רות שפרנסי הדור היו ויצאו מא"י לח"ל שהיה עינם צרה בעניים כו' ואמרו במדרש ילקוט ושם אשתו נעמי וגו' מה צריך הכתוב להכריז עליו ועל אשתו ועל בניו לפי שלא היו מעכבין זה את זה מצרות עין שהיה בכולן כו' והשתא מייתי שפיר אדלעיל שנאמר ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי מאי הזאת נעמי כגרסת הילקוט וכמ"ש מהרש"ל ור"ל ה' הזאת במקום ח' כמו הזאת חזיתם נעמי שע"י שהיתה עינה צרה ולכך יצאה לח"ל חזי מה עלתה לה שמתו אישה ובניה שאילו לא יצאו לא מתו וכדאמרינן פרק בתרא דכתובות בההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה ורצה לילך שם ליבמה וקאמר אחיו נשא כותית נברך המקום שהרגו והוא מבואר שאמר שנשא כותית כי כל הדר בח"ל כאלו עע"ז כדאיתא התם ודו"ק : **אותו** היום שנשאת רות כו' מתה אשתו של בועז כו' · וברבתי אמרו קלא בלשון אחר וי"א אשתו של בועז מתה ונתכנסו לג"ח ונכנסו רות עם נעמי והיתה זו יוצאת וזו נכנסת ותהום כל העיר כו' וצ"ל דלמדו לומר כן מהאי קרא שאינה לומר ותהום כל העיר עליהן בלשון רבים וסיים ותאמרנה הזאת נעמי וע"כ דכשו דותהום כל העיר הוא מלתא באנפי נפשיה ולא קאי על נעמי דסיפא דקרא אלא דקאי על אשת בועז שמתה ועל רות שכל העיר כשהיו רואים זו יוצאת וזו נכנסת היו תומים הא דאמרי אינשי כו' וק"ל : **ובבולן** לא זימן את מנוח אמר כודניתא כו' · יש מקשים איש חסיד מפורסם כבועז היאך יאמר כן וי"ל דהצדיקים דרכם שלא ליהנות משל חבריהם ובסעודת חתנים היו נהגים בדרך שושבינות כדלקמן בפרק מי שמת דהוא כעין הלואה כדאמרינן שם דשושבינות נגבית בב"ד ומנוח אם היה זימנו בועז ודאי לא היה נהנה אם לא שהיה נותן לו לבועז מתנה כדרך שושבינות ולפי שלא היה לו למנוח זרע ולא היה אפשר לבועז לשלם לו לכך לא רצה בועז לזמנו כדי שלא ליהנות ממנו בחנם וזה שאמר במאי פרע לי כלומר מאי פרע לי עתה כיון שא"א שאתחייב לו ע"י שושבינות שאתן לו כיון שאין לו זרע וק"ל : **והיינו** דאמרי אינשי בחייך דילדת שיתין כו' · אכפל ואוליד חד כו' · הכא לא קאמר איכפל ואוליד בחייך חד כו' כדאמרינן גבי דילדת כו' ואפשר שכוונו למ"ש במדרש כי מיד שנתעברה רות ממנו מת בועז ולא נולד עובד בחייו וק"ל : **אלימלך** ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון כו' · מאי קמ"ל שאפילו מי שיש לו זכות אבות כו' · ר"ל אלימלך ואבי נעמי אחים היו ואעפ"כ לא עמדה זכות אבות שהיה בין מצד האב בין מצד האם למחלון וכליון וק"ל : **ואחתיה** נשיין כו' · לא הוזכר במקרא שהיה לו לשמשון אחות ואדרבה משמע שלא ילדה אשת מנוח רק זה הבן כמו שאמר להם המלאך והמינן ודאי לא ישאלו על שמה אלא דאגב גררא דאמא נקטה כפרשב"ם : **עשר** שנים נחבש אברהם כו' · אפשר שהיה נחבש מספר י' שנים לפי שבן ג' שנים היה אברהם כשהכיר את בוראו שנאמר עקב אשר שמע וגו' כדאמרינן בנדרים וכיון שהיה קטן חבשו אותו ולא דנו אותו למיתה עד אחר י' שנים שהיה נעשה בן י"ג שנים שבא לכלל איש ואז דנו אותו למיתה והפילוהו לכבשן אש והצילו הקב"ה כדאיתא במדרש והפייטן בסילוק של ר"ה של יום ב' יקד ונחבא בארץ שלש עשרה שנה ולאחר י"ג יצא מתוכם כו' אינו ע"פ הלכה דמתניתין דקאמרינן שלא היה חבוש רק עשרה שנים ויש ליישב ע"פ ההלכה דה"ק ונחבא היה בארץ עד שהיו לו י"ג שנים יצא כו' וק"ל : **אותו** היום שנפטר א"א כו' · ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי כו' . ככל הענין ויש לפרש בזה שהיה אברהם שלם במעלות השכליות ומדות והיה מודיע לבריות מציאותו ב"ה גם הורה להם דרך ישרה במדות כמ"ש בפסוק ואת הנפש אשר עשו בחרן והוא אשר ספרו בהספדו מעלתו במעלות השכליות אוי להם לעולם דהיינו הבריות שאבד מהם המורה להם על מנהיגו של עולם שיש לעולם מנהיג ואין עולם נוהג כמנהגו ועוד ספרו במעלות מדותיו אוי לה לספינה כו' שדומה העולם הזה לספינה כמ"ש לעיל בריש הפרק וכמו שאוי לה לספינה שאבד קברניטה המדריכה דרך ישרה שלא תטבע כך אוי להם לבריות שאבד מהם מי שהיה מדריך להם דרך הישר במדות וק"ל : **ע"ב** והמתנשא לכל לראש וגו' · אפילו ריש גרגותא כו' הא ודאי דיותר חדוש ורבותא עפי שיש בידו ית' היכולת אפי' מלכים גדולים מוקמי' משמיא אלא דלענין השגחה קאמר דמשגיח הש"י אף בשפלים ולא כמאמרי הרשעים עזב ה' את הארץ מתוך שפלותם גם השמיענו בזה מוסר דמשמיא מוקמי להו וכל ראש וראש באומנות צריך להשגיח על אנשי כתתו להדריכם דרך ישרה ולהוכיחם לשם שמים ועי"ז רמז הכתוב אתם נצבים היום כלכם ראשיכם וגו' עד שואב מימיך דהיינו ריש גרגותא וק"ל : **שהיה** לנו לבקש רחמים על דורנו כו' · שנאמר בזעקך יצילוך קבוציך כו' פרש"י ע"י שתזעק לקבץ הנדחים תנצל עכ"ל ולפי הענין נראה לפרש בע"א בזעקך על צרת הקבוץ והרבים כי הרבים נקראים קבוץ בכ"מ יצילוך מן השמים ע"ד שאמרו המבקש רחמים על חבירו הוא נענה תחלה וק"ל : **נהירנא** כד הוה בלע ינוקא תרובא והוי נגיד כו' וכד הוה נטיל עורבא כו' · ר"ל שאני זוכר שהיה כן בדורות הראשונים וקרוב לזמן הבית וכדאמרינן סוף סוטה מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה כו' וניטל טעם הפירות ובגמרא שם אמר רבא וכל יום ויום קללתו מרובה משל חבירו וכן הא דאמר נהירנא כד הוה מעיילין סליא כו' ולא הוו חשאן כו' ר"ל שנתקלקלו הדורות מימי החורבן מיום ליום וכדאמרי' אכשר דרי בתמיה וקאמר ככר ע"ז וכבר י"ז אבל בני י"ח כבר הגיעו לזמן נשואין כמו ששנינו בן י"ח לחופה וק"ל : **דמודה** להון נפיל בידיהון ודמתרכן עליהון כו' · ביאורו דמודה להון דמחניף להון כדאמרינן בפרק אלו נאמרין כל המחניף לרשע סופו נופל בידו שנאמר ויאמר ירמיהו לחנניה וגו' ודמתרכן עליהון שהוא מובטח שיש לו שלום עמהן ועי"ז זה מראה עצמו בבגדי תפארת ובגדיו הטובים דיליה דלהון שהם מקנאין אותו ונוטלין ממנו ממונו אבל יש לאדם להיות בטחונו בה' והוא ענין המשנה דאבות כל שחכמתו מרובה ממעשיו כו' שנאמר והיה כערער וגו' וכל שענפיו מועטין כו' שנאמר והיה כעץ גו' כי הענין קשה לפי פשוטיה מאי מייתי מהני קראי דלפי הנראה לא איירי הכתובים כ"א בבטחון ונראה שפי' חכמתו שזכר כאן לאו בחכמת התורה קמשתעי כמו אל יתהלל חכם בחכמתו שפירשו בו דלא בחכמת התורה קמיירי אלא חכם במילי דעלמא ואמר המשתדל בגלותנו וחכמתו מרובה בהשתדלותו נגד המלך והשרים ואינו בעל מעשים אך הוא בוטח על חכמתו נגדם ושהבטיחוהו לו לשלום ע"ז אמר ארור הגבר אשר יבטח באדם וגו' ומדמי ליה לאילן שענפיו מרובין כו' כי ענפיו עצמן מתוך שהן מרובין עוקרין האילן ע"י הרוח כן הדבר הזה שע"י בטחונו בעצמן מתקנאין בו ונוטלין ממונו ועוקרין אותו אבל כל שמעשיו מרובין כו' כגון נחום איש גם זו וחביריו שהיו בעלי מעשים טפי מבחכמתם בהשתדלות ולא נסמכו על השתדלות כלל רק בטחו בה' אמר אשרי הגבר אשר יבטח בה' וגו' ודימה אותו לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין כי הוא ית' ב"ה הוא המקור ושורש לכל להיות קיים כל הסומך עליו וק"ל : **כתיב** מחלון וכליון וכתיב יואש ושרף כו' · יואש שנתייאשו מן הגאולה · אביהם לא היה בכלל זה אבל הם אחרי מות אביהם נתייאשו שם כמ"ש שנשאו להם נשים מואביות וישבו שם כעשר שנים שנתייאשו מן הגאולה ושאמר שנתחייבו שריפה למקום יש לפרשה ע"פ מ"ש לעיל שהיה להן לבקש רחמים על דורן כו' דהיינו לבקש רחמים על דורן בימי שנות הרעב שיפקוד ה' עמו ויתן הקב"ה מי מטר כדרך שמתפללים חסידי כל דור כדמפרש בפ' סדר תעניות אלו והם לא בקשו בזה וע"כ מדה כנגד מדה נתחייבו בשריפת אש ודו"ק : **מחלון** שעשו גופן חולין ופרשב"ם חוץ לארץ ארץ עממים היא עכ"ל אבל א"כ יהיה אביהם גם כן

חכמת שלמה

דף פט ע"א גמ' במקום שגודשין ולפחות מן סדמים כו' שמעינין ולהוסיף לו כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה ת"ר כו' לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן כי אם אבן שלמה וצדק כצ"ל : **בד"ה** ס"ג דמתקני כו' צ"ל קודם ד"ה מקמ"ל כו' : **בד"ה** א"כ כו' מפני שמטעין כהן כפר"ת נ"ב ואע"פ דבמדות קטנות אמרי' לקמן דלא טעו אינשי בזה הלל מרובה מזה ואיכא היכר טובא במשקלות טעו וכ"ב גליון : **במה"ד** ונותן הכרע כו' : **בא"ד** משום דאי אפשר כו' נ"ב הנראה בעיני משום שלא החמירו עליו להכריע כל פעם ופעם טפח וטפח ופירוש זה שכתוב בפנים היינו למאן דסבר שהכרע טפח לעולם אחד מעשרה א"כ הוכרח לפרש משום לצמצם ודו"ק : **בד"ה** י"ב טפחים ד' טפחים הקנה כו' נ"ב ולפ"ז לא דק מה שכתב כדי שלא יגע בגג מאחר דהקנה הוא מארבע טפחים א"כ מן האמצע לא יגע בגג אפילו בשני טפחים רחוק מהגג אלא צריך לפרש הטעם לאו משום דלא יגע בגג הוא אלא כמ"ש בפירוש אחרים כשההבל קשר בקב יש להטות המאזנים אילך ואילך או לפרש הקנה י"ב טפחים והמיתנא י"ב טפחים וכ"כ הרמב"ם והטור : **בד"ה** בפירוש זה בעמוד כו' נ"ב ואני שלמה לוריא לפי בינותי בספרים הגהתי כראוי בעה"י : **ע"ב** גמ' מפני שהוא מיקל ולא של כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה קנה ומיתנא כו' כדקתני בברייתא דלעיל כצ"ל והס"ד : **בד"ה** ולשאר מיני שהכות מפני שפותחים והולכין · ונראה בעיני דלא זו אף זו קתני אחרון אחרון אינו פותח כ"כ כצ"ל והס"ד ומכ"ד מיקל ואינו נכנס כ"כ במדה ולכך אינו מותק יפה ומפסיד המוכר כצ"ל :

דף צ ע"א ר"ש בד"ה אבל שמינית כו' הלוג והיינו דקתני בר' רובע ותומן והתומן כו' בילים ותני תומן בילה ומחצה ועוכלא כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** דלא ליהוי כו' והוא לא ידע כו' נ"ב פירוש קודם שבא לכאן אבל בבואו לעיר ידע והוכרח למכור כמו שהיה רגיל עד עכשיו ודו"ק [עיין במהרש"א] : **בד"ה** ומתמה כו' לא ירויח זבון כו' הד"א : **תוס'** בד"ה והשקל כו' של חול בשקלים שהיו כו' ואחת של הדיוט ואחת של רביע כו' סלעין רביעית מניא ט"ז וסלעין כולהו כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' כגון שבתי אוצר פירות כו' נ"ב בפרק יום הכפורים לחוש לה ולא איל"הה ונפק מינה שבתי אוצר פירות ורבי חנינא קרי עליה זורו רשעים מרחם : **ר"ש** בד"ה לא יכניס משלו כו' נ"ב הוא פירוש של קב תרובין לא יאצר ועיין בטור :

דף צא ע"א גמ' צללפונית כו' נ"ב נ"ל הצללפונית היא אמו של שמשון בדברי הימים בסוף יחס יהודה והוא טוב מפני רוח רעה מצאתי : **שם** ושבע בקדרו ורב דימי כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה והוא דזיל כל כך הס"ד : **בד"ה** עיברא זעירא כך שמו הס"ד : **ע"ב** גמ' לאמה (שלמה) של מלכות ס' נ"א ובמדרש רות דורש כסא לאם המלך זו בת שבע ותשב לימינו זו רות ע"ש :

סליק פרק המוכר את הספינה

פס'

בכלל ויותר נראה לפרש שפשו נופן תולין במה שנשאו להם נשים מואביות נכריות אחרי מות אביהם שעדיין אף רות לא נתגיירה עד שהלכה לא"י עם נעמי כמפורש בהמגלה גם ע"ז אמר שנתהייבו כלייה כמ"ש ולא תתחתן בם וגו' כי יסיר את בנך וגו' והמגידך מסר וק"ל: מ"ד ויוקים והנשי כוזיבא כו' ויוקים זה יהושע כו'. גם לפי מה שפרשב"ם דאיכא למימר דכל הני משבט יהודה היו כו' קשה מה ענין זה לזה וי"ל שסיפר כל הני שדבקו בשכינה והיפך מחלון וכליון שהיה להם מתי ללמוד ולא למדו שהרי יהושע הקים השבועה אף לאותן בכזבו בו והיינו משום שבאו לידבק בשכינה והם עשו היפך זה שעברו על שבועת הר סיני ועברו על התורה לידבק בע"ז ונשאו להם נשים נכריות כמ"ש אשר בעלו למואב אמר מואב במקום מואבית להורות כי בניותן נשאו אותן שאז המואבית כמואב לאיסור ומזה סיפר ג"כ ויושבי לחם זה רות שחזרה לידבק באלהי ישראל היפך שעשו הם וע"י זכתה בכבר עתיק יומיא אמרן שתי בנותיך הנמצאות שהוא רמז על מלכות בית דוד שבא מב' הבנות רות ממואב ונעמה מעמון כדכתיב מצאתי דוד עבדי וגו' היכן מצאתיו בסדום וכו' מפורש בב"ר וקראם מציאה לפי שהיו קרובים להאבד עם אנשי סדום או ע"ש שבאו לאבדם מתוך הקהל והקב"ה מצא אותם להתירם בקהל מדכתיב עמוני ולא עמונית כו' כדאמרינן ביבמות ע"ש גם נסמך לזה ענין בני יונדב בן רכב שהם מבני יתרו ובאו לידבק בשכינה וגם במותר נאסר להם דהייני שתיית יין וישיבת בתים דהיינו שנגררו שבועת אביהם והיא תוכחה לעובר על מצות ה' כמ"ש בירמיה כה אמר ה' וגו' הלא הקחו מוסר לשמוע אל דברי וגו' הוקם את דברי יהונדב וגו' וכל הענין שם ואמרו במכילתא גדול הברית שנאמר ביהונדב מהברית שנאמר בדוד על כסאי אם ישמרו בניך בריתי וגו' ועם יהונדב לא נכרת על תנאי שנאמר לא יכרת איש וגו' עומד לפני כל הימים: ואמר יושבי נטעים זה שלמה כו'. זכר גם זה על שזכתה רות בזה למלכות שלמה ודימה ליה לנטיעה ע"ש שנתמנה שלמה למלך בילדותו כמ"ש שלמה בני נער וכך שלא היו לו אז רק י"ב שנים ונטיעה בב"ת כאמר על אילן ילדה כמו עשר נטיעות לבית שאה וג' אילנות ועוד ע"פ מה שאמרו פרק הבע"י ונכרתו בן כב' גויי וגו' שני בריכות טובים יש לי להבריך בך זו רות המואביה ונעמה העמונית בהגשמה התבונה המבריכות אשר היא מלכות שלמה בגדולתו ואמר וגדרה זו סנהדרין כי במלכותו נתמנה סנהדרי גדולה ליושב בלשכת הגזית ועל ידם נגדר הפרצה שלא תאסר רות בקהל ואמר בזכבה לראות מיה כמה שנים ולראות בכבוד מלכות שנאמר עם המלך במלאכתו ישבו נראה מדכתיב ישבו בלשון רבים דרש לה אלות ובת שבע והכי תפורש במדרש ילקוט מנין אתה אומר שלא מתה רות עד שראתה שלמה בן בנו של בן בנה זו דינין של זונות שנאמר עם המלך במלאכתו ישבו ואמר וישם כסאו לאם המלך ותשב לימינו וישם כסא לאם המלך זו בת שבע ותשב לימינו זו רות דהכי משמע ליה למדרש דלא קאי אבת שבע דכתיב בההוא קרא דא"כ לא הל"ל אלא וישם לה כסא כמו וישתחו לה דכתיב לעיל מיניה על כן דרש לאם המלך לא קאי אבת שבע אלא על רות שהיא אם המלוכה שהיא בת מלכים בת בנו של עגלון מלך מואב וזכה בזה כמ"ש ויקם מעל כסאו זכה שבא בנו הגב ביסא המלוכה של ישראל: ואבלתם מן התבואה ישן בלא שלמנמון כו'. אסיפא דקרא עד בוא תבואתה שניך כדמסיק יכול יהו ישראל מלפין למדע כו' ורש"י בחומש הביא דרש דהכא אקרא דשבת בתקותי ואכלתם ישן נושן שהפירות יהו משתמרין וטובים כו' עכ"ל והוא פ"פ ת"כ: ואבלתם ישן נושן מלמד שכל המיושן כו'. כ"ה בכל הנוסחאות גם בילקוט אבל ר"ש פי' דה"נ ואכלתם ישן תלמד כו' עכ"ל ור"ל דהכא לאו מיתורא דנושן דריש ליה אלא ממשמעות דישן דהא לקמן דריש מיתורא דנושן מ"מ ונראה לקיים כל הנוסחאות דמיתורא דנושן דריש מלמד שכל המיושן כו' וכדפירש רש"י בחומש שיהא ישן הנושן של ג' שנים יפה לתאכל משל תשתקד עכ"ל ודדרש מיניה נמי ישן נושן מ"מ היינו משום דשינה לכתוב נושן דה"ל למכתב ישן ישן וכה"ג דריש בכמה דוכתין ודו"ק: וישן מפני חדש תוציאו תלמד כו'. והיה ישראל אומרים היאך נעלה זה כו' עכ"ל וכה"ג אמרו בת"כ והרא"ם כתב ע"ז ולא הבנתי כי ה"א כו' דא"כ וישן מפני חדש טולא תיבעי ליה לכן נ"ל שעבות נפל כו' וצ"ל במקום היאך סיכן ובמקום טולא נשים כו' עכ"ל ועוד האריך כ"כ ואולי נעלם ממנו סוגיא דשמעתין דגרסינן בהדיא כהך דת"כ ומה שהקשה הרא"ם דא"כ טולא תבעי ליה כבר הרגיש רש"י ז"ל בשמעתין בזה וז"ל דהכי משמע וישן מפני חדש תוציאו בעל כרחכם כו' עכ"ל ר"ל דאי תומר לכם שתוציאו ישן מפני חדש בנגב כרחכם אף שלא יהיה לנוחכם בכך מפני שהיקן מעלי שנאמר ואכלתם ישן נושן מ"מ תוציאו כיון מפני שהחדש לאוי להתייבן מפני כו' ודו"ק: סליק פרק הספינה

פרק המוכר פירות

דף צב בפרשב"ם בד"ה לשחיטה כו' ואפילו לסומכוס כו' הכא מודה סומכוס כו' עכ"ל ל"ע דלא משמע כן בפרק הפרה דאמר בשואל זו דברי סומכוס ס' אבל חכ"א זה כלל גדול בדין המע"ה ונ"ל זה כלל כו' הצטריך דאפי' כו' א"כ לכי הא דהאמר כו' ושמואל אמר יכול לומר לשחיטה מכרתיו ע"ש דמשמע מזה דסומכוס לית ליה הא דשמואל וכ"כ התוס' בהדיא בפרק ח"ה ע"ש ויש ליישב פרשב"ם בדוחק ודו"ק: בד"ה ה"נ וליחזי כו' וכגון שהיו מכירין זה את זה כו' עכ"ל וכ"כ הרא"ש והכירו המוכר מיהו לא ניחא ליה לאוקמה פלוגתייהו באין מכירו המוכר ללוקח דמסתמא מכירו ועוד דניחא ליה להתלמודא לאוקמא פלוגתייהו בכל גווני וק"ל: תוס' בד"ה זרעוני גנה כו' לפי שלא זרעת אותה בזמן כו' כל זרעה זרע לה כו' עכ"ל דליכא לפרושי התם דכל יומי זריעה ליזרע וליזיל משום דלא חוששין דזריעה ראשונה לא היה ראוי לזריעה דא"כ בזורע נמי כל ימי זריעה אימא דכולה היה זרע שאינו ראוי לזריעה וכ"ה מבואר באשר"י שכתב אהך דכל זרעה ליזרע וליזיל דמה שלא צמחה לפי שעדיין לא הגיע זמן הזריעה ואמאי ואפילו אם זרעה קודם כל זמן זריעה לימא ליה מה שלא צמחו לפי שלא היו ראוין לזריעה כו' ודו"ק: בד"ה וליחזי כו' קים לי בנפשאי שהני מן המיעוט כו' עכ"ל פי' ולא איירי בדמים מודיעים דדמי הכד קרובים לדמי חבית אי נמי כו' כמ"ש התוס'

בר"פ המניח ע"ש ולהכי בלמד ובקר אצטריך ליה למימר דרובא קרו ללמד למד דאל"ה לא הנ"ל המוכר שהני מן המיעוט כיון דהתם הדמים מודיעים ודו"ק: ע"ב בד"ה אי דליכא כו' ולא דמי להלואה דהלואה להוצאה כו' עכ"ל ולהכי הולך לפרש דמוטב ליתן זוזי לב"ח מלאשה ולא בעי לפרש דמיירי בהיתנהו להנהו זוזי דבב"ח ודאי אין חילוק בין היתנהו וליתנהו דהלואה להוצאה נתנה ובכל טנא לא משלם זוזי וק"ל: בא"ד דאצטריך לאשמועינן דלא נימא מנגרי כו' והייטו היכא דלית ליה זוזי דבב"ח כו' עכ"ל סבירא ליה כשיטת רשב"ם דלא גרסינן בשמעתין אי דליתנהו להנהו זוזי כו' אבל לפירוש ר"י דגרס ליה ע"כ הכא בהית ליה נמי זוזי אמר ממרי רשוקך כו' וה"נ איכא למימר התם גבי פועל וק"ל: בד"ה והאי לימא כו' ויש לומר דאליבא דרב כו' דנע טבה עיקר כו' עכ"ל ור"ל לפי זה מנהגרשה לאוד פריך וק"ל:

דף צג בגמרא מ"ט לאו משום דרובא כו' משמע ליה דאיירי דהלוקח עדיין מוחזק מדקתני בסיפא הרי שלך לפניך ולא קתני מקח טעות ועיין בחידושי רמב"ן וק"ל: בפרשב"ם בד"ה אין אומרים כו' דמאן לימא לן שזה נגחו הואיל ואיכא שורים אחרים ולא דמי לבור כו' עכ"ל דודאי היכי דליכא לספוקי בשור אחר לכ"ע אמרינן בודאי דזה נגחו [א] והכא לכהורה לא ק"מ מהך דשור שנגח את הפרה דמלינן למימר דאיירי שפיר דליכא לספוקי בשור אחר ואפשר לומר דמשמע ליה הך דשור שנגח את הפרה שיש עדים שזה השור נגח את הפרה אבל אי לא ראו העדים הנגיחה הוי איכא לספוקי באחר דא"כ הכי הל"ל שור שנמצא פרה הרוגה בצדו ועוברה בצדה כו' דכיון דליכא לספוקי באחר משלם חצי נזק לפרה כדין תם ורביע נזק לוולד מספק וק"ל: בד"ה ממאי דובא כו' והיכא למימר דרוב שורים שבעולם כו' עכ"ל י"מ היאך בעי מקשה למימר דרב כרבי היא דאזיל בתר החזקה דא"כ רובא וחזקה כהדדי נינהו מ"מ הכא איכא רוב שורים נגד החזקה וי"ל דהא דבעי למימר דרובא וחזקה כהדדי נינהו דהייט דחזקה שהוא מוחזק לינח אית לן נמתלי ביה מטעם דתלינן בעלמא ברובא ומאחר דלית ליה בעלמא רובא לית ליה נמי הך חזקה מיהו הך חזקה ודאי עדיפא מרובא דעלמא משום דהוא גופיה נוחזק והו לא מידי ודו"ק: תוס' בד"ה איכא למימר מקמא כו' למיטע דנביעתותא הפילה והרע כו' עכ"ל דעל כרחך הספק לא הוי משום דאיכא למימר דמביעתותא הוי פלגא דהא במתניתין קתני והם עד שלא נגחה ילדה כו' דמשמע דבספק דמפילות הלה הספק לפטור הלא ע"כ דאית לן למימר דבהרהי הני מיעוטי הלה הפטור ועוד דאי היה מביעתותא פלגא סמוך מיעוטא דמפילות להך פלגא והוי רובא לפטור ודו"ק: ע"ב בד"ה מאן יש אומרים כו' קבלה היתה בידו דהאי י"א רשב"ג כו' עכ"ל ר"ל דקבלה היתה בידו דהאי י"א רשב"ג הוא דאמר כך בשום מקום והא מסיק הי רשב"ג כו' וק"ל: בד"ה חייב מפני כו' דס"ד דמיירי הך בגייתא בחנם למה היה לו להיות כנושא שכר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דס"ד דחייב אף בחנם מטעם דאמר שמואל שהם טיבה אומן בקלקל חייב מזיק הוא פושע הוא ומסיק כר"מ דנתקל פושע הוא דליסנא דכנושא שכר לא משמע הכי כיון דפושע הוא וש"ה חייב ביה לא ה"ל למתני כנושא שכר וק"ל:

ה"א דף צג ע"ב המוליך חמץ כו'. רשב"ג אומר נותן לו דמי גופתו כו'. וקשה דהא רשב"ג מחייב מדינא דגרמי ומאי קאמר מנהג כו' דמשמע איתו אלא מנהג ב"ק מלה צ"ל ומה ענין מפה הפרוסה ויש לפרש דרשב"ג לא קאמר דינא אלא כנושא שכר אבל בחנם לא מהייבו משום גרמא וקאמר דאפ"כ היו מנהג בירושלים המוסר כו' אף לתקן בחנם דהיינו דנקט נתכיכו היו נוהגין מנהג גדול משום דגדולה מצוה זו כדאמרינן דגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה וכן קאמר עוד מנהג גדול כו' ע"ש גדולה מצוה זו ומפה פרוסה כו' דכל זמן הכנסת אורחים היה הפתח פתוח לרוחה כמ"ש במדרשות גבי אברהם אבינו ע"ה והוא יושב פתח האהל והוא היה דר במקום שאין בו היזק ראייה ולא יהיה צריך למפה בפני הפתח אבל בירושלים שהיה בו היזק לראייה כל זמן שהיה פתוח כדי שיכנסו האורחים היה מפה פרוסה נגד כל הגל בפנים הפתח מפני היזק ראיית בני ר"ה שמבחוץ ואפשר שהיה זה במפה ע"ש הסעודה כדאמרינן פורס מפה כו' וקאמר נסתלקה המפה והיו נועלין הדלת שלא יכנסו עוד אורחים ואפשר שעשו זה לדקדק באורחים שיהיו מהוגנים כמו שיבואר לקמן אהכיא דקל מחתן אורח כו' ע"ש:

דף צד בד"ה טוען לו כו' ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו דהתם כו' עכ"ל ר"ל משום דאפלוגתא דר"מ ורבנן קאמר בפרק הגוזל איסור דאר"ם בדבר שעיקרו ממון בדבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרותיו לא אמר הולרכו לומר דהך דהכא לא דמי ליה ומקרי שפיר עיקרו ממון לכ"ע וק"ל: בד"ה סאה שיש כו' והאיסנא דקנסא פריך כו' עכ"ל ר"ל דרשב"ם לפי שיטתו דמפרש ליה ימעט קודם שיזרעט לא שייך ביה כלל קנסא אבל לפי מה שפירשו התוס' דע"כ מיירי אחר זריעה שפיר שייך ביה קנסא על שעבר וזרע כלאים וקנסינן ליה פחות מרובע אטו רובע מיהו ק"ק דלא דמי דהכא קנסינן משום דעריב ומי יימר דלאו כוליה עריב משא"כ בכלאים דלא שייך למימר הכי ובחידושי הרמב"ן כתב דהתם נמי שייך דילמא עריב אפי' ברובע דפירי דזריעה פירי ספירי ליטן ומש"ה קנסינן ליה לעקור והפ"ס לא קנסינן הגא למעט כו' עכ"ל ע"ש:

קרני ראם [א] נ"ב אין לדבריו ביאור שפשיט פרשב"ם לכוונה אחרת ועיין:

מהר"ם
המוכר פירות פרק ששי

דף צב ע"א תוס' ד"ה זרעוני גנה וכו' דהכי אמרינן בהמקבל דתנן המקבל שדה מחברו וכו'. פירוש האי המקבל רוצה לומר שחוכר את השדה מבעל השדה בכך וכך כורין לשנה שיזרע אותה דאלו בקבלנות ממש לא שייך לומר מנכין לו מן הדמים שכל מה שגדל בשדה הן חולקין הן רב הן מעט למחצה או לשליש ולרביע כפי המנהג המדינה ועיין שם ברש"י: בא"ד וי"ל דהתם איירי במכת מדינה וכו'. רוצה לומר דלעולם הסברא הוא דתלינן יותר מניעת הצמיחה בחסרון הזרע דלא היה חוי לזריעה ממה שנתלה בחסרון הזמן ולכך אתי שפיר הכא דחייב באחריות והא דתליא התם בחסרון הזמן ולא נתן הטעם משום שיכול לומר שהמניעה שלא צמחו היה בחסרון הזרע משום דהתם לא שייך לתלות בחסרון הזרע דלית לן למימר שכל בני באגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה אי נמי הכא מיירי דאינלאי מלתא למפרע וכו' רוצה לומר דנוכל לומר דתלינן ספי בחסרון הזמן ואתא שפיר ההיא דהמקבל והא דחייב הכא באחריות ולא תלינן לומר הא דלא צמחו לפי שלא זרע אותה בזמן הראוי משום דאיירי דאינלאי מלתא וידוע הדבר שאותה הזרע לא היתה ראויה לזריעה וגם המוכר בעצמו ידע שלא היתה ראויה לזריעה:

חכמת שלמה
המוכר פירות פרק ששי

דף צב ע"ב תוס' בד"ה ואמאי כו' גובה עיקר כתובה כו' כצ"ל: בד"ה לסוס מזון כו' קלא אית להו פירוש וסבר וקביל כו' כצ"ל:

דף צג ע"א ר"ש בד"ה לאו משום דרובא עבדי הס"ד: בד"ה הכי איתנהו כו' בתר רובא וקשיא לשמואל כו' ללוקח ומשני הד"א: בד"ה ה"נ כו' המעשה ומשני כו' שור למיפרס הס"ד וכצ"ל והד"א: ע"ב גמ' המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן אימא סיפא רשב"ג כו' פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן דברי רשב"ג שרשב"ג אומר זרעוני גנה שאין נאכלין חייב באחריותן הא זרע פשתן אינו חייב באחריותן אלא הא רשב"ג כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה טוען לו כו' לוקחים אלוי ור' יוסי כו' הד"א: בד"ה והסורי כו' ולא נימא יניחא איכא ביניייהו כו' כצ"ל: תוס' בד"ה מאן יש אומרים כו' קבלה היתה בידן דהאי כו' כצ"ל:

דף צד ע"א ר"ש בד"ה חטין כו' לוקח כו' הס"ד: בד"ה אלא טעמא כו' כ"כ תפסוט מיהא כו' הד"א: בד"ה כל סאה כו' זרוע מעיקרו בהסרסה כו' נ"ב פירוש שנזרע התבואה בכרם שהיה

דף צג ע"א ד"ה איכא למימר מקמא אתא וכו' וסמוך מיעוט דמפילות וכו'. נ"ל דכתבו זה משום דהוקשה להם מה תי' במה שאמר איכא למימר מקמא אתא וכו' דהא אם תניח סברא זו לאבת וקיים דאזלינן בתר רובא דרוב בהמות מתעברות ויולדות ולא תתלה לומר שמא עד שלא נגחה ילדה משום דבממון אזלינן בתר רובא אלא תלינן דמחמת השור הפילה אם כן אין כאן ספק כלל מאי אמרת שמא מקמא אתא וכו' הא השתא נמי בענין זה הוי נמי רובא לחיובא חדא דאימא מאחוריה אתא ואי נמי מקמא אתא איכא נמי למימר מינגח נגחה והפילה דהא אפילו היכא דמקמא אתא אפשר נמי בנגיחה אלא דאיכא למימר נמי דמחמת ביעתותא קודם שננחה הפילה ואם כן הדר איכא רובא לחיובא ותירצו דלאו משום האי טעמא לחוד דאיכא למימר דמקמא אתא משוינן ליה ספיקא אלא העיקר טעם הוא משום חילוק האחד ראימר בלי סבת השור ילדה כך דאיכא מיעוט דמפילות בלא שום גרמת השור וסמוך מיעוטא דמפילות למיעוטא דמחמת ביעתותא הפילה ואיתרע לה רובא דנימא דרוב מהעברות ויולדות והאי מחמת נגיחה הפילה כל זה איתרע אלא אמרינן דשמא קודם נגיחה בלא שום גרמת השור הפילה מאי אמרת רוב מהעברות ויולדת והאי מחמת השור הפילה הא איכא נמי למימר אפילו יהא כך דמחמת השור הוא ואיכא נמי דוכתא לפטורא דאימא מקמא אתי ומחמת ביעתותא הפילה ולכך משוינן ליה ספיקא וק"ל: ע"ב תוס' ד"ה חייב מפני שהוא כנושא שכר וכו'. למה היה לו להיות כנושא שכר וי"ל דמרבינן מפצע תחת פצע וכו' מכל מקום אונס שקרוב לפשיעה כעין אבדה חשיב ליה בהשואל קרוב לפשיעה ואדם המזיק חייב והוה ס"ד וכו' וחייב כמו נושא שכר ולפי זה צריך לפרש הא דקאמר מפני שהוא כנושא שכר דהכי קאמר מפני שהוא כעין אבדה וחייב בה אדם המזיק כמו שחייב בה הנושא שכר:

דף צד ע"א גמ' מאי לאו הוא הדין לחטין ולשעורין. ר"ל דאל"כ מאי שנא עדשים מחטין ושעורים דהמקשה לא ידע שום חילוק ביניהם ולכך הוה סלקא דעתיה דהוא הדין לחטין ולשעורין דמקבל עליו רובע עפרורית והא דלא תנא עפרורית גבי חטים ושעורים משום דנבי חטים ושעורים שכחת דברים מינופים אחרים כגון קטנית גבי חטים ונשבית גבי שעורים ואורחא דמלתא קתני וגבי עדשים לא משכח לשנות כי אם עפרורית ולכך תנא עפרורית גבי עדשים והוא הדין גבי חטין ושעורין לכך בתר דשני ליה שאני עדשים דמעקר עקרי להו פריך אלא טעמא דעדשים וכו' תפשום מינה וכו' ר"ל דבשלמא כעיקרא דלא סלקא דעתין שיש חילוק בין עדשים לחטין ושעורין ואע"ג דלא קתני עפרורית כי אם גבי עדשים אין בכך כלום דליכא למטעי כיון דליכא שום טעם לחלק ביניהם והוה סלקא דעתין דהוא הדין חטים ושעורים דמאי שנא והוה סלקא דעתין למפשט מינה דבכל מילי מקבל רובע עפרורית אבל השתא דאמרת שיש טעם נכון לחלק בין עדשים לחטים ולשעורים א"כ נפשוט מינה אפכא דדוקא גבי עדשים מקבל עפרורית אבל גבי חטים ושעורים לא מקבל כלל דאל"כ ה"ל לתנא למיתני נמי עפרורית גבי חטין ושעורים ולא הוה ליה למיתני גבי עדשים כיון דאיכא למימר דדוקא גבי עדשים מקבל עפרורית משום דמיעקר עקרי להו משא"כ גבי חטים ושעורים אלא ודאי התנא דוקא נקט הכי וק"ל: תוס' ד"ה נותן לו דמי חמים וכו' דמחייב בגזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו כן צריך להגיה. ולר"י נראה וכו' שאינו שוה לשום אדם כלום אלא לגזלן ליפטר כו' כצ"ל והספרים שלפנינו חסרים והשתא אתי שפיר דריב"ם סבירא ליה דבריתא זו אתא כרבי שמעון דסבירא ליה דבר הגורם לממון כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו חייב השורף לשלם לגזלן אע"ג דהחמץ אינו ממון דהא אסור בהנאה הוא מכל מקום אם לא נשרף והיה בעין היה הגזלן יכול לפטור עצמו בו להשיב לגזל

ע"ב בד"ה אימא סיפא ולא גרסינן ת"ש כו' עכ"ל דאין לומר דהמקשה לית ליה סברת המתרץ לומר דחומרא בעלמא הוא מה"ט דאין סברא שיקנוס ר"י דא"כ תיהדר הקושיא מת"ק אלא ע"כ דקושטא הוא דליכא למיגרס ת"ש דמשמע סייעתא אלא אימא סיפא כו' להחזיק הקושיא מת"ק וק"ל :

דף צה בד"ה חבית של יין כו' אבל ביין הנמכר בחנות לא אפילו כו' עכ"ל מגופה דברייתא קמייתא ה"נ להקשות כן מסיפא לרישא דבמרתף של יין כהם אמאי נותן לו יין שכולו יפה ולא יין הנמכר בחנות דהא מקרי חמרא אלא דאיכא למ"ד (למאן) [לקמן] דמוקי הך רישא דברייתא קמייתא דוקא למקפה ותו לא מידי וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה והא קמייתא כו' אבל רישא דהאי ברייתא כו' פלוגתא היא לקמן כו' עכ"ל אבל ברישא דרב זביד לא הוי פלוגתא ולכ"ע איירי למקפה אלא דפליגי אי הוה ה"ה בלא א"ל למקפה כדלקמן ודו"ק : **תום'** בד"ה ח"א מקבל כו' לוקי מתניתין בלא א"ל למקפה כו' עכ"ל והאלפסי כתב למ"ד מקבל דלא לר"נא לאוקמא מהני בדא"ל זה ולא מפקינן לה מפשטה עכ"ל מיהו התוס' שפיר תמהו דתקשי למ"ד מקבל מהך דרב זביד דברייתא היא דקתני בדרב הושעיא דאמאי מוקי למתני' בדא"ל זה וא"ל למקפה ודו"ק : **בד"ה** וח"א לא מקבל קשה לרשב"א א"כ אמאי נקט ר' חייא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דלא מסיק אדעתיה כפי' הר"מ דלרבותא נקטיה כפ"ה דלעיל א"כ אמאי לא הקשי נהו לעיל דפריך מחבית אמרתף של יין לפי סברת המקשה אמאי נקט רבי חייא חבית וי"ל דהמקשה דלעיל והאי לא ידע כלל לפלוגי בין חבית למרתף של יין אבל השתא לפי דברי המתרץ שאני חבית דכולה חד חמרא הוא והם כן איכא סברא טפי בחבית דלא מקבל קשיא להו שפיר דא"כ למ"ד במרתף של יין נמי דאינו מקבל אמאי נקט חבית הוה ליה למנקט רבותא טפי דאפילו במרתף של יין נמי אינו מקבל וק"ל : **בפרשב"ם** בד"ה ה"ה דהע"ג כו' והא דלא תני לה בהדיא כו' משום דכולה בעין יפה כו' עכ"ל פי' דכולה בעין יפה ובמקפה איירי ומש"ה לא תני הך דלא איירי בעין יפה ולא איירי נמי במקפה אבל אי הוה איירי נמי במקפה הע"ג דלא הוה איירי בעין יפה ודאי דהוה תני ליה וג' דינין הוה אתי לאורויי וכן מוכח מפרשב"ם שכתב לעיל והכי מוכח כדפי' דמש"ה לא קתני בדרב זביד מרתף זה אני מוכר לך כו' דר"ל דאי הוה נמי דינא בכולה חומץ הגיעו ה"ל למתני בדרב זביד כיון דאיירי נמי במקפה ודו"ק :

דף צו גמרא ואת"ל כו' בתר דטעמיה עקר כו' כצ"ל וכ"ה בנ"י : **תום'** בד"ה הבודק כו' שהרי יכול לטועמו בריח ט' עכ"ל דע"כ אפי' לר' יוחנן לא איירי ברייתא בריחיה אלא דא"כ לא הוי ודאי יין כל שלשה ימים הראשונים וק"ל : **בד"ה** מ"ט האי מעילאי כו' ולמעלה הוה ריחיה וטעמא חמרא עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** כל ג' ימים כו' וי"ל דמיירי הכא כו' שהקנקן דמוכר הוא טוב כו' עכ"ל ולקמן דמוקי לה בקנקן דלוקח אבל דמוכר לא לאו משום דאיירי במקפה ולא מוקי לה דידעי' דקנקן דמוכר טוב דהתם ע"כ מתני' במקפה איירי כדלקמן והכא לא איירי במקפה דא"כ לאחר ג' נמי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ושמואל כו' א"כ י"ל דלקמן כיון שהוא לאחר ג' כו' שנתחמץ כדרכו כו' עכ"ל דהיינו בכלי דמוכר ודוקא דא"ל למקפה אבל הכא דלא איירי למקפה מודה נמי שמואל לרב דלאחר ג' הוה ברשות הלוקח משום דא"ל המוכר לא איבעי לך לשהויי וק"ל : **בד"ה** כל חמרא כו' וי"מ דא"ל כו' הראוי לג' חלקים מים דהיינו מזוג דהוי ג"כ על כו' כך מצאתי בתוס' ישנים וק"ל : **בד"ה** וביותר מכדי כו' וקשה דתנן בסוף פ"ק כו' דפשיטא ליה אפי' בלא החמיץ אינו כו' עכ"ל כצ"ל וכן הגיה מהרש"ל וק"ל :

דף צז בפרשב"ם בד"ה אבל יותר כו' דהא רבנן חומרא לית להו כו' עכ"ל וליכא למימר דר"י חומרא אית ליה בין בכדי מדתו בין ביותר מכדי מדתו ורבנן דלעיל כר"י דא"כ הויא סברת דר"י ורבנן הפוכה דהא ר"י לאו מדינא קאמר ביותר ואפי' הכי מחמיר נמי בכדי מדתו ורבנן דאית להו מדינא ביותר לא מחמרי בכדי מדתו וק"ל : **בד"ה** שמרים של תרומה כו' ובד"ה אסור כו' חומרות בעלמא נינהו מדרבנן ובמלא כדי מדתו מיירי עכ"ל דהא לר"נ קיימינן הכא דהיינו אחרים דלעיל דאית להו ביתר דהוי יין גמור אבל לקמן בד"ה כך אמרו לענין הכשר כו' מסיים בו וכרבנן דאחרים עכ"ל ומלי איירי אפילו ביתר משום דהכי [קי"ל] וק"ל : **תום'** בד"ה שמרים של מעשר כו' וי"ל דמיירי שאין כו' ומ"מ בהקדש החמירו כו' עכ"ל ור"ל דאיירי ברמא תלתא ואתא ד' ואע"פ שאין בו קיוהא כלל החמירו בהקדש וכן בתרומה אבל לא ניחא להו לתרץ דאיירי ברמה נ' ואתא ג' ופלגא ובמעשר נמי החמירו דהא רבנן דר"י במעשר קמשתעו ולא מחמרי וק"ל : **בד"ה** ונתמד מאליו כו' דכיון שנתערבו בשמרים אין כו' עכ"ל כיון דבטלי בשמרים מים יפים נמי בעי לאחשובינהו להיות משקים ומיהו למאי דלא אסיק אכתי לאוקמי בנתמד מאליו ולא בטלי מים יפין בשמרים כיון דסקיל להו ורמי להו למנא אחשבינהו כדפריך אפילו במי גשמים דאחשבינהו בהא וק"ל : **בד"ה** אילימא כו' דא"כ הל"ל אין מברכין עליו בפה"ג כו' עכ"ל דהיינו כפרש"י ור"ש שכתבו דמברכין עליו שהכל דאין סברא לחלק בין קידוש ובין בפ"ה אלא לענין מיאוס כפי' רשב"ם לקמן וק"ל : **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ואי למעוטי כו' וקי"ל כרבנן דאפילו כו' עכ"ל דהכי פסיק לעיל בגמרא אבל לעיל גבי פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל לא רלה לפרש בכה"ג דלא מלינו

חכמת שלמה

שהיה לו מקדש נאסר מיד כשהכריש אפילו לא הוסיף מאתים כו' : **ע"ב ר"ש** בד"ה הכי השתא כו' רובע ולעולם אימא לך מנפה את כולה ולמאי כו' לשנויי הכא הכי השתא התם כו' אבל הכא דודאי כו' כנ"ל :

דף צה ע"א ר"ש בד"ה מקבל עליו בעל השדה הס"ד : **בד"ה** קשיא ברייתא כו' מוכר לך הס"ד : **בד"ה** קשיא נמי כו' הנמכר בחנות אי דאמר ליה כו' והד"א : **ע"ב ר"ש** בד"ה מרתף זה כו' אני מוכר לך ממרתף כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** א"ל מתניתא ידענא ביה לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר כו' כנ"ל :

דף צו ע"א גמ' את"ל בתר דטעימיה עקר כו' בתר דטעימיה והוה ריחיה כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה ואי חמרא כו' ולא ודאי חומץ כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** אמר רב וכו' הראשונים הס"ד : **ע"ב ר"ש** ד"ה עובדא דיין כו' נ"ל עובדא דן כוותיה כו' : **בד"ה** ואחרים כו' וכל שכן דחמרא ופירא מעליא הוי כנ"ל : **תום'** בד"ה כל שלשה כו' ולא איבעי לך לשהויי כנ"ל :

דף צז ע"א ר"ש בד"ה להודיעך כחו כו' חידוש גדול לחומרא כו' כ"כ פירוש אפי' הוא לחומרא ודו"ק : **בד"ה** שמרים כו' לברכת היין וברייתא לא הוה כו' כנ"ל: **בד"ה** ראשון מים ראשונים שמכניסו והוציאו משם הס"ד וכנ"ל : **בד"ה** ה"ג של הקדש כו' ושל מעשר לעולם מותר כנ"ל והס"ד : **בד"ה** בקדושת הגוף דתמירי יין שהוקדש לנסכים כו' כנ"ל : **בד"ה** כן אמרו כו' דאחרים וקבעי כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** שנתמד כו' מהשנה ופרכינן כו' כנ"ל והד"א : **תום'** בד"ה לא נריכא כו' אבל ישתם בכל כלי כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' ואמר רבה סוחט

מהר"ם

לנגזל והיה אומר לו הרי שלך לפניך כדאיתא שם במתניתין אבל עכשיו מוכרח הגזלן לשלם להנגזל חמץ אחר או ממון בעד החמץ שגזל ממנו והיינו גורם לממון שגורם להגזלן לשלם להנגזל ממון אחר וה"ה הכא בבורר צרור מתוך גורנו אע"ג שהצרור אינו ממון ככל מקום הבורר גורם שחברו יצטרך לית במקומו ללוקח פירות יפים ולר"י נראה דהכא אפילו לרבנן הוי ממון דדוקא התם דהחמץ אסור לכולי עלמא ואינו שוה לשום אדם אלא שהגזלן יכול לפטור עצמו בו אבל הכא גבי בורר צרור וכו' מקרי שפיר ממון אפילו לרבנן : **ד"ה** סאה שיש בה רבע וכו' ואלישנא דקנסא פריך וכו'. ר"ל דהרשב"ם דאיירי נמי שעדיין לא זרעו וא"כ לא שייך הכא קנסא לכך דחק ופירש דאלישנא דדינא פריך אבל התוס' שמפרשים דאחר שנזרע ונשרש איירי שייך שפיר קנסא על שעבר וזרע כלאים נראה יותר לפרש דאלישנא דקנסא פריך כמו שמפרש והולך : **ע"ב תום'** ד"ה אימא סיפא ולא גרסי' ת"ש דלמאי שדחה דחומרא בעלמא הוא אין סברא וכו'. נראה מה שכתבו התוס' דלמאי שדחה וכו' אינו נתינת טעם אהא דלא גרסינן ת"ש אלא פירושו הוא על קושיית המקשה ור"ל שהמקשה פריך אהא שדחה דחומרא בעלמא הוא פריך מרבי יוסי דאמר יבור ואי אמרת חומרא בעלמא הוא אין סברא שיקנוס ר' יוסי ובמאי פליגי רבנן ורבי יוסי לא מסתבר ליה דבהא פליגי. דרבי יוסי סבר דרובע לא שכיחא וכו' כן נראה משמעות לשון התוס' דפירוש המקשה הוא והא דלא גרסי התוס' ת"ש אפשר שטעמא הוא דלפי גירסת הגמרא דגרסי בה אי אמרת בשלמא ביותר מרובע לא יתיישב אגירסא דתא שמע אלא הלשון משמע שהוא קושיא אשנויא דלעיל שדחה דחומרא בעלמא הוא וכי תימא דהכל טעמא מאי למה לא פשט הפשתן מרבי יוסי דסיפא דקנים היתרא משום איסורא וסבירא ליה כרב הונא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולו כמו שפשים לקמן בסמוך מדברי ת"ק דשנים שהפקידו וכו' דלא קנים ודלא כרב הונא והדר פשים מסיפא מרבי יוסי דקנים כרב הונא י"ל משום דסבירא ליה להפשתן דליכא למפשט מרבי יוסי דאיכא למימר דאיסורא דכלאים שאני דחמיר ולכך קנים ביה ר' יוסי אבל מת"ק דמיקל פשים שפיר מקל וחומר כמו שפירש הרשב"ם לעיל וק"ל : **ד"ה** קונסין אותו וכו' והתם אינו מפסיד המלוה אלא דהשטר חוב פסול דהתם לפי שלא נעשית עבירה בגוף המלוה וכו'. ר"ל ומה שמדמה התם שט"ח שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמים הכי מדמה ליה דכמו שבשטר חוב שיש בו רבית דבמה שנעשית בו עבירת קנים ר' מאיר שמפסיד הכי נמי בשטרי חובות המוקדמים במה שנעשה בו העבירה דהיינו חש"ח מפסיד לר' מאיר וק"ל : **ד"ה** וחכמים אומרים גובה את הקרן וכו' וי"ל דלא תשימון לאינשי במלות ולוה וערב משמע להו ולא עדים ולהכי לא מיפסלי ור"ל אבל מכל מקום עוברים הם בלאו אע"ג דלא מיפסלי וק"ל :

דף צה ע"א ד"ה התם הן חסר הן יתר אמר ליה והכי פירושו התם בית כור הן חסר הן יתר אמר ליה וכו' ולהכי היכי דאמר ליה בית כור סתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא הוי מחילה וכו'. לשון התוס' לפי הספרים שלפנינו מגומגם ונראה לי דתיבות ולהכי היכי הוא ט"ס וכך צ"ל וכיון דאמר ליה בית כור מסתמא אית לן למימר וכו' וכונת התוס' הוא דהא דקאמר התם הן חסר הן יתר אמר ליה ר"ל בית כור הן חסר וכו' אמר ליה והעיקר תלוי כיון שהזכיר לו בית כור ודאי לבית כור שלם נתכוין הלכך מסתמא אית לן למימר דיותר מרובע לא הוי מחילה אבל בסאה כשאומר סאה מסתמא סאה עם טינופיה קאמר וק"ל : **ד"ה** כל יותר מכן וכו'. ואם נודע כל זמן שהוא עסוק וכו' כיון דכל הפחות צריך לישא היתר וכו' כצ"ל : **ד"ה** נותן לו יין הנמכר בחנות וכו' הא מרתף של יין קאמר והא לאו יין הוא כצ"ל ואומר ר"י דאע"ג דהוי חלא. ר"ל לענין ברכה מקרי יין שפיר ר"ל בלשון בני אדם מקרי יין : **בא"ד** ואם תמצא לומר אפילו למאן דאמר חלא מקרי חמרא אם כן לימא דלכ"ע וכו' והאי שמא לחוד והאי שמא לחוד כצ"ל :

דף צו ע"א ד"ה בפרשב"ם הבודק את החבית וכו' נטל הימנו טעם וכו'. דאל"כ היאך מותר לטועמו קודם שהפריש ממנו תרומה ומעשר דהא על כרחך האי חבית עדיין לא נתקנה וטבל הוא עדיין דאם לא כן היאך יכול להפריש עליה לכך פירש דנוטל הימנה טעם ומאותו טעם הפריש תרומה ומעשר ואח"כ טועמו ושתה הימנו : **תום'** ד"ה הבודק את החבית וכו' והא דקאמר לקמן הא טעמיה ולא עקר הזקיקו לפרש כן. ר"ל הזקיקו להרשב"ם לפרש כן כלומר דבשביל דקאמרה הגמרא בסמוך הא טעמיה וכו' זה דחקו להרשב"ם לפרש דשתה הימנו דכן משמע לישנא דטעמיה וכיון דשתה הימנו הוזקק לפ"ש דנטל ממנו טעם וכו' כדלעיל ע"ש : **ד"ה** מאי טעמא האי מעילאי עקר וכו' אבל אין לומר שכבר נעקר טעמו מתחתיו שלשה ימים דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא כן הוא בספרים שלפנינו משמע מלשון זה וכשטעמו למעלה טעם בו שהיה ריחיה חלא וטעמו חמרא וזה אי אפשר דאי (הוי) בשעת טעימה הוה ריחיה חלא בידוע הוא שאחר שלשה ימים יהא כולו חומץ גמור וא"כ היאך סלקא דעתין להיות מפריש עליה תרומה והולך עכ"ל נראה לי להגיה דאין סברא לומר שיהא חומץ גמור למטה ולמעלה הוי ריחיה וטעמיה חמרא. ותיבת חלא הוא טעות סופר ודו"ק : **ד"ה** מאי טעמא האי חמרא מתתאי עקר וכו' וצריך לומר דנקים הכי לפי שסובר שכך הוא האמת וכו'. על כרחך הא דקאמרי לפי שסובר שכך הוא האמת ר"ל אין לפרש דר"ל שרבי יהושע הכי סבירא ליה דהא הגמרא קא מפרשא טעמיה דריב"ל וא"כ מנא ליה להגמרא דסבירא ליה לריב"ל הכי אלא על כרחך צריך לומר דר"ל דהגמרא סבירא לה שכך הוא האמת דמתתאי עקר וא"כ יש לדקדק לדידן דקי"ל כרבי יוחנן דריחיה חלא וטעמיה חמרא (חמרא) היאך אנן מפרשין הברייתא דקתני כל שלשה ימים ודאי מכאן ואילך ספק דאין לפ"ש כל שלשה ימים הראשונים ודאי יין כר' יוחנן כיון דסבירא ליה דכן הוא האמת דמתתאי עקר אם כן אימר כבר עקר בשעת טעימה ולאו אדעתיה גם אין לפרש כריב"ל כל שלשה ימים האחרונים ודאי חומץ דהא קיימא לן ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וצריך לומר על כרחך דאי אפשר לפרש בענין אחר אלא בזה האופן דהיינו כל שלשה ימים האחרונים ודאי חומץ וכגון דאשתכח חלא סיפתקא כדלקמן בסמוך מכאן ואילך ספק אפי' מתחלת טעימה דאימר מתתאי עקר ולאו אדעתיה ודו"ק : **בא"ד** וליכא למימר האי טעמא דמתתאי עקר לחוד וקסבר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא דא"כ וכו' כצ"ל : **ד"ה** כל שלשה ימים הראשונים וכו' ומיהו נראה דהיכי דלא טעמיה בשעת לקיחה דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה כצ"ל ור"ל דלא טעמו בשעת לקיחה ואחר שלשה ימים מצאו שהוא חומץ והלוקח לא נתן עדיין המעות למוכר אז אמרינן המוציא מחבירו וכו' כיון דלא טעמו בשעת לקיחה הוי ספק דשמא קודם מכירה היה כבר חומץ גמור ואין הלוקח צריך ליתן הדמים למוכר ויותר מתיישב לומר דהכא תוך שלשה וכו' והתם לאחר שלשה ואמר ליה למקפה ר"ל ולכך מחלק רבי יוסי בר חנינא דאם בכליו של לוקח אין המוכר חייב באחריותו ואם הוא בכליו של מוכר אומר לו הלוקח הא יינך והא קנקנך כיון דלא יכול לומר לו לא אבעי לך לאשהויי כיון דאמר ליה למקפה ורבי חייא בר יוסף פליג עליה כדלקמן : **ע"ב ד"ה** ושמואל אמר חמרא אכתפיה דגברא שוור פי' ר"ש כצ"ל : **בא"ד** ונראה לפרש לר"ת וכו' היין כיון שנשאו בכתפים נתקלקל ע"י שנענע וכו'. וצריך לומר דרבי יוחנן דאמר לעיל תוך שלשה ימים ודאי יין ולא חיישינן שמא נתקלקל על ידי נענוע איירי שלא נשאו אלא הניחו מונח על מקומו : **בא"ד** ולפר"ש קשה דבשכרא עבד עובדא כוותיה דרב וכו'. ולפי' ר"ת צריך לפרש עבד עובדא כוותיה דרב בשכר דבשכר לא חיישי' לנענוע דאין מזיק לו נענוע כל כך וכוותיה דשמואל בחמרא דיין מתקלקל טפי ע"י נענוע משכרא וק"ל : **ד"ה** אחד שכר תמרים וכו'. אלא אפילו דבש תמרים מברך שהכל כדאמר בכיצד מברכין וכו' ולא כמו שפירש בהלכות גדולות דהיינו דוקא דתרו לה במיא כן צ"ל ורוצה לומר דהלכות גדולות דהא דקאמר האי דובשא דתמרי מברכין עליו שהכל היינו דתרו לה במיא דזה אינו דהא יהיב טעמא משום דזיעה בעלמא הוא והיכי דתרו לה במיא לא מקרי זיעה אלא היוצא מן הפרי קרי זיעה ואפילו היוצא מן הזיתים וענבים וכו' אי לאו דמפיק ליה בהעור והרוטב ששופג את הארבעים וכו'. פירוש לענין ערלה ותרומה ועיין שם דק"כ : **בא"ד** ועוד דמייתי עלה ברייתא דתרומה וכו'. רוצה לומר שם בכיצד מברכין מההיא דדובשא דתמרי מייתי ברייתא דתרומה וכו' : **ד"ה** אין הלכה כאחרים וכו' ומאי קושיא שאני תמד דפורצני וכו'. רוצה לומר מאי פריך נימא דמתני' דפריך מינה איירי בתמד דפורצני והברייתא דעלה קאי רבא ומפרש פלוגתא דאחרים ורבנן קתני שם בהדיא שמרי יין : **ד"ה** כל חמרא וכו' אל יחסר המזג שאם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה וכו' כצ"ל דרוביה דסנהדרין לא חזו לדיני נפשות ונפקא לן מקרא דבעו כ"ג כצ"ל : **בא"ד** ויש מפרשים דאל יחסר המזג היינו מזג יין הראוי לשבעים חלקים מים כצ"ל וכשתחלוק שבעים חלקים לשלשה חלקים יגיע לחלק אחד כ"ג וכנגד חלק אחד מהן צריך יין דהיינו רביע יין וק"ל : **ד"ה** וביותר מכדי מדתו מי פליגי וכו' דמצי לשנויי דרבי יהודה אינו אלא חומרא לענין טבל וקשה דתנן בסוף פרק קמא דחולין וכו' כצ"ל : **בא"ד** מאי קושיא נימא לעולם ר' יהודה ובמעשר אפילו לא החמיץ וכו' וי"ל דפשיטא ליה אפילו החמיץ אינו כי אם מחמיר עליו וכו'. הלשון מגומגם ואי אפשר ליישב ונראה דכך צריך לגרוס וי"ל דפשיטא ליה אפילו בלא החמיץ אפילו אינו כי אם מחמיר אם כן ספיקא הוי וכו' ורוצה לומר דפשיטא ליה להמקשה דשם דרבי דאיירי אפילו בלא החמיץ אפילו יהא כך דאינו כי אם מחמיר לא היה מחמיר בלי טעם אלא ודאי מספקא ליה אם נחשבנו יין או לא ולכך הוא מחמיר לענין טבל אם כן כיון דספיקא הוא לא היה לו לפסול המקוה לרבי יהודה ולכך ליכא לאוקמא מתניתין דהתם דקתני ופוסל את המקוה כר' יהודה וק"ל נ"ל :

דף צז ע"א ד"ה לא צריכא כגון שתמדו במי גשמים תימה דהכא משמע שיש חילוק בין גשמים לשאר משקים. ורוצה לומר בין גשמים לשאר משקים ומים דמים הן גם כן בכלל שאר משקים ורוצה לומר מדנקטא הגמרא מי גשמים משמע שיש חילוק בין מי גשמים לשאר מים ומשקים ומה שפירש רשב"ם דבמים בעינן דניחא ליה ר"ל דלרשב"ם אין כוונת הגמרא שנקטה מי גשמים לחלק בין גשמים לשאר מים אלא החילוק הוא בין מים ליין דבמים בעינן דניחא ליה וביין לא צריך דניחא ליה ולכך אוקמה כגון שתמדו במי גשמים דאי תמדו במים ששאב מן הבור פשיטא דידעינן דהן ניחא ליה אבל כשהן מי גשמים שירדו מעצמן וכדמסיק כגון שתמדו מאליו לא ידעינן בהו דניחא ליה אבל כל זמן שהוא נחשב ליין לענין מעשר ותרומה מכשיר בכל אופן דביין לא צריך דניחא ליה ולכך כתבו התוס' ואינו נראה לרשב"א וכו' ומאשר יבא עליו מים מפקינן הכשר לכל משקים ואע"ג דכתיב עוד קרא אחר לשאר משקין דכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' ההוא בפ"ק דפסחים מוקי ליה לשאר מילי ולא לענין הכשר דשאר משקין וא"כ כל מיני משקין מפקינן מחד קרא מאשר יבא עליו מים ואתו כולהו בין מים בין יין ושאר משקין מהאי קרא וא"כ מהיכי תיתי לן לחלק בין מים ליין וצ"ל דבגשמים בעינן תרתי כו'. ר"ל דלעולם דלענין דבעי' דניחא ליה דילפינן מקרא אין חילוק בין מים ליין דבכל משקין בעינן דניחא ליה דהא מחד קרא מפקינן לכולהו אלא שיש חילוק בין מים לגשמים דגשמים אין קרוי משקה מן הסתם עד שיחשוב אותן מתחלה שיהיו משקה ולכך בגשמים בעינן תרתי וכו' והכא גבי תמד מסתמא ניחא ליה ולכך כשהוא יין הוא מכשיר כיון דניחא ליה והוא משקה מן הסתם אבל כל זמן שאינו יין אע"ג דמסתמא ניחא במה שנתמד מ"מ כיון שהוא מי גשמים לא מכשיר עד שיחשוב אותן שיהא משקה כ"ג המשך דברי התוס' בד"ז : **ע"ב ד"ה** עד שיתן לתוכו מים וכו' ורש"י פי' שיתנו חי בכוס וכו' ר"ת מפרש דהי דהתם היינו מזוג ולא מזוג וכו'. מקשין התלמידין לרש"י ולר"ת דמצינו דוכתא דמזוג אסור לרש"י כשמזגו בכוס אחר ולר"ת כשמזגו כראוי וא"כ לישני הכא בגמרא דמר זוטרא משמיה דרב דלעיל א"ש למעוטי מזוג דהא אשכחן הלוקה דמזוג אסור ואין זה קושיא כלל דמר זוטרא משמיה דרב אומר אין אומרים שירה אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח דמשמע דפסול לגבי המזבח

פסול

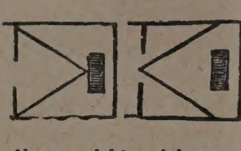
מפירש בגמרא דפסיק כר"י וק"ל: **תוס'** בד"ה ואם ידוע שיינו כו' קשה לר"י דאמר כו' והשתא מאי קמ"ל אביי מתני' כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלק"מ דהכא ודאי שהלוקח מושך החבית אללו ואם החמיץ ה"ז מקח טעות ואין צריך לתת לו חבית אחרת אלא מחזיר לו מעותיו אבל התם דנותן לו ד' זוזים אחבית אחד מחביות שעומדין בבית המוכר ועכ"פ הוא נותן לו אחד מן החביות שהוא יין טוב ומחזי כרבית וק"ל: **בא"ד** וי"ל דאביי כו' אי תקף כו' דשינה בברזא כו' עכ"ל ולא ניחא להו כמי למימר התם דלא איירי בראוי להתקיים כי הכא אלא שהוא בכלי דלוקח ומש"ה מקבל עליה מוכר ודמי לרבית דנותן ד' זוזי אחביתא כו' לא משמע הכי אלא שהוא בכליו דמוכר וק"ל:

דף צח גמרא ופליגא דר' חייא כו' חמרא מזליה כו' דליכא למימר דר"י ב"ח איירי תוך ג' דאין סברא שיחמיץ בזמן כזה כמ"ש התוס' לעיל וכבר כתבו התוס' לעיל לפר"ת דר"י ב"ח איירי אחר ג' גם לפר"ש כתבו דיותר מתיישב כן דאין הקנקן גורם להחמיץ תוך ג' וק"ל: **תוס'** בד"ה מבושם כו' דודאי אם נמצא חומץ מלי א"ל כו' עכ"ל וכן נ"ל גבי מיושן אבל רשב"ם לקמן גבי מיושן לא פירש כן ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ר' ישמעאל כו' ו' על ח' ה"נ לענין הלוקח אחים כו' עכ"ל אבל במרדכי כתוב בשם ר"י דחלוקת אחים הוי ארבע על שש כבית חתנות ע"ש:

ח"א דף צח ע"א חמרא מזלי' דמריה גרים שנאמר ואף כי היין וגו' יש לנו לפרש קצוב לפרשב"ם והוא כי הרשע נקרא חומץ והצדיק נקרא יין בכמה מקומות כההיא דפרק הפועלים חומץ בן יין וזה האיש היהיר מראה עצמו טוב כיין ומתגאה עצמו בטלית של ת"ח כו' כדלקמן נמצא שהוא חומץ ורע ויהיר נאמר על המראה עצמו כחסיד כדאמרינן בסוטה פ' עגלה ערופה משרבו היהירים כו' שאין דורינו רואים אלא לפנים כו' וע"כ נענש גם יינו ממש שהיה מראה טוב נמצא רע וחומץ ממש ונראה לזה נתכוין שמואל דאמר במשל חמרא אכתפיה דמריה שוור וסבר כר' חייא ב"י דהכא דר"ל ע"פ מ"ש בפ' היה נוטל פרוש שכמי כו' ומפרש בירושלמי שטוען מצות על כתפו כמ"ש התוס' שם ופי' שמתייהר לטעון המצות על שכמו ברמה שיראו הכל שהוא צדיק כמ"ש בעל יפה מראה בפ' הרואה והיינו שמראה את עצמו פרוש והוא אינו פרוש וע"כ גם היין נוגד להיות חומץ וק"ל: **האי** מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל כו'. ובפ' עגלה ערופה אמרו משרבו היהירים התחילו בנות ישראל להנשא כו' ומסיק דמעיקרא קפצו עלייהו ולבסוף מיתזל עלייהו השתא מה"ט שהנשא לו למראית עינה שהוא חסיד ואחרי שהכירה אותו שאינו ת"ח מיתזל עלייהו וק"ל: כל המתגאה בטלית כו' אין מכניסין אותו במחיצתו כו'. הוא מדה כנגד מדה לפי שהוא מתגאה בטלית ובמחילה שאינו שלו רק של ת"ח ע"כ אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה שאינו שלו ועיין מזה בחידושינו בפ"ק דסנהדרין: **ע"ב** הבל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי כו' • הקושיות מה ענין זה לזה ולמה לא נקט עולה ופרשב"ם דחוק גם בקרא גופיה יש לדקדק דמשמע משיב דבר באמת ולשון כפול אולת וכלימה הוא צריך ביאור והנראה ע"פ מ"ש ר"פ זה ממרי דשותק פארי אפרע דאיכא דמפרש דאפי' באית ליה זוזי משלם סובין וע"ז קאמר דאין לך קל ומורה היתר ממשלם סובין ב"ח תשלומי מדיכה וה"ז משלם רעה תחת טובה שעשה לו ב"ח להלוות לו מעות בשעת צרכו ואמר דקל ממנו מתן הדר בבית חמיו שהוא גוזל ממון חמיו ומורה לו היתר לעצמו כענין שנאמר ויברכני ה' בגללך והוא בעיניו לדיק כיעקב שנתברך בית לבן בשבילו ואמר קל מחתן אורח מכניס אורח כי האורח תמיד בבית בעל בית ונתברך הבעה"ב והוא תולה הברכות בעצמו כענין שאמרו ברות האיש אשר עשיתי עמו עמי אין כתיב כאן דיותר האורח עושה עם בעה"ב ממה שעושה הבעה"ב עם האורח והנה זה האורח מוסיף להכניס עוד אורחים ה"ז קל מחתן כי זה תולה שגם האחרים יביאו ברכה לבעה"ב אבל הכתוב אומר בזה מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו כדאמרינן בערכין שהוא מוסיף לו אורחים שהאפשר שיש בהם שאינן מהוגנין ואמר קל מאורח משיב דבר כו' ר"ל כי מי שהוא משיב באמת דבר פ"א בטרם ישמע ענין השאלה והוא משיבו ומכוון אל האמת בלא מתכוין כסומא בארובה הנה זה האיש מתברך בעצמו בלבבו כי הוא מכיר בחכמה להשיב לשואל ומשיב גם לאחרים אח"כ בטרם ישמע שואליו וע"ז אמר דאין זה נחשב לו לחכמה שכוון פ"א אל האמת שלא במתכוין אבל נחשב לו לאולת שהשיב בטרם שמע ועל שאלות האחרות שנכשל עי"ז להשיב לכל שואל יגיע לו מזה כלימה שלא ידע עוד להשיב לשואל ולכוון עוד אל האמת כמו שנעשה לו פ"א במקרה ולא בכוונה רק כסומא בארובה וק"ל:

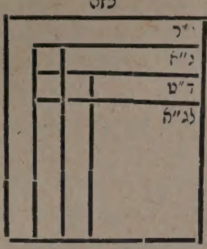
דף צט בפרשב"ם בד"ה ומשני הא קמ"ל כו' דהא למטה דידהו ולמעלה כו' עכ"ל הכי משמע ליה בכולה שמעתין דכנפי הכרובים לא היו עומדין בנס וק"ל: **בד"ה** כנף הכרוב כו' ודילמא ביתא מעילאי רווח וקוסית אחרות כו' עכ"ל היינו דפריך ודלמא זה כו' ודלמא באלכסונא כו' אבל ודלמא בולטין כתרנגולין כו' הוה פריך שפיר וק"ל: **בד"ה** מתקיף לה רב אחא כו' כנגד דרומית מערבית כו' בקרן לפונית מזרחית כזה עכ"ל ולולי פירושו היה אפשר לפרש גם כן באלכסונא שכ"א מהכרובים היה עומד באלכסון: **תוס'** בד"ה מתקיף לה אביי כו' וי"ל מ"מ פריך כו' עכ"ל ק"ק כיון דע"כ עכ"פ כנפי הכרובים בנס היו עומדין משום דכ' בכ' היכי יתיב [א] מנ"ל לשמואל למימר כלל דגוף הכרובים בנס היו עומדין אימא דהכל היה בכנפים וק"ל:

כזה או כזה

ע"ב בפירוש רשב"ם בד"ה ולא יכנוס כו' דדמי להכנסת הגרין שזה כו' עכ"ל ועדיף מהכנסת הגרין דהא בסיפא קתני מכניס הגרין ואפ"ה קתני שם ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת וק"ל: **בד"ה** ד' קבין כו' ובריבוע מ' אמות וד' טפחים וג' אצבעות כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה הפירושים ועשה רבוע כרלונו וחשב האצבעות מה' בטפח ואין ריבועו מכוון ממש כי יש בו יתרון יותר מחצי אצבע אבל זה הריבוע שבפירושים הישנים חשב האצבעות מד' בטפח דהיינו בגודל והריבוע מכוון ממש כי הל"ג אמות וב' טפחים על ג' אמות אורך עושים אלף ותרס"ו אמות וד' טפחים אורך על רוחב אמה וכן הוא הריבוע של מ' אמות וד"ט וג"א וג' רבעי אצבעות ומשהו כו' כמו שכתוב בפירושים והוא כי מ' על מ' הוא אלף וה"ר אמות ואח"כ

כזה

עשה זאת ועשה מהמותר שסביבו ס"ו אמות וד' טפחים אורך ברוחב אמה והקף סביבו לחתיכות אמה אשר כ"א תהיה ארכה אמה ורחבה ד"ט וג' אצבעות וג' רובע אצבע בזולת המשהו וקח לך ד' התיכות כאלו ולרף אותן זו למעלה מזו ויהיה ג' אמות וטפח אחד וג' אצבעות לרף כל מ' החתיכות שמצד אחד (כזה) יהיה י"פ כחשבון הזה דהיינו סך הכל ל"ב אמות וה' טפחים וב' אצבעות ברוחב אמה וכן מ' החתיכות שמצד השני יהיה (כזה) לרף אותן יהיה סך הכל ס"ה אמה וה' טפחים אורך ואמה רוחב קח לך הקרן שהוא ד' טפחים וג"א וג' ר"א על ד"ט וג"א וגר"א ועשה ממנו אמה באורך ומתחלה קח הד' טפחים על ד"ט ואחר כך חתוך מצד אחד ג' אצבעות וג' רביעי אצבע רוחב באורך ד"ט והעמידהו מצד השני ויהיה ארכו ה' טפחים וג"א וחצי אצבע ברוחב ד' טפחים עוד קח מהקרן ג"א על ג"א חתוך אותו לששה חתיכות ויהיה כל חתיכה רוחב חצי אצבע והורך ג"א לרף אותן ויהיה באורך י"ח אצבעות ורוחב ה"א והעמידהו ג"כ בס רוחבו לרוחב הד' טפחים יהיה מכוון אמה אורך וד"ט רוחב וישאר לך ב' אצבעות הורך וח"א ברוחב עוד קח לך מהקרן ג"א אורך ברוחב ג' רביעי אצבע אשר מצד אחד והעמידהו אצל הג"א אורך ברוחב גר"א אשר מצד אחר ויהיה רוחבו אצבע וחצי אצבע באורך ג"א חתוך אותו לג' חתיכות ולרף אותן זו למעלה מזו ויהיה ארכו ט' אצבעות רוחב ה"א ולרף אותן עם הב' אצבעות ברוחב ח"א שכבר נשארו ויהיו בידך י"א אצבעות באורך ח"א רוחב עוד קח לך מהקרן ג' רביעי אצבע על ג' רביעי אצבע חתוך ממנו רביע אצבע ברוחב וג' רביע באורך והעמיד רוחבו לאורך הג' רביע אצבעות אצבע וח"א רוחב ויהיה אצבע באורך וח"א רוחב וישאר לך רביע אצבע על רביע אצבע ולרף מאצבע הורך ברוחב ח"א עם הי"א אצבעות יהיה לך י"ב אצבעות אורך ברוחב ח"א חתוך אותו לשנים ויהיה באורכו כ"ד אצבעות דהיינו אמה ברוחב רביע אצבע העמידהו על הד' טפחים ויהיה אמה אורך על ד"ט ורביע אצבע רוחב שעמידהו על הס"ה אמות וה' טפחים שכבר בידך יהיה לך ס"ו אמות וג' טפחים ורביע אצבע ברוחב אמה הרי לך זה החשבון אינו חסר מחשבון דלעיל רק טפח בפחות רביע אצבע ואם יהיה חסר טפח יהיה המשהו מכוון חלק אחד מעשרים באצבע חוץ מהקרן אבל השתא דאינו חסר רק טפח פחות רביע אצבע לא יהיה המשהו חלק אחד מעשרים באצבע גם עוד יחסר מההוא טפח הרביע אצבע על ר"א שנשאר כבר בידך מהקרן וע"כ המשהו פחות מחלק אחד מעשרים באצבע וזה הוא ברור הארכתי לאינם יודעים בחכמת תשבורת ודו"ק:

נמוקי הגרי"ב [א] עי' מה שהקשה מהרש"א בזה מנ"ל לשמואל כלל דגוף הכרובים בנס הי' דלמא כל הנס בכנפים ולענ"ד דלפי דבריו בלא זה היה קשה על שמואל כמו כן דלמא הנס היה בכנפים אלא דבאמת כונת שמואל כן יהיה איך שיהיה מ"מ נס היה שם ולכך לא קאמר גוף הכרובים בנס כו' רק בהוכחה לחשבון בעלמא דהלא לא ידעינן מדת גוף הכרובים וזה היה יכול שמואל להוכיח בלא"כ כקושית התוס' עשרים בעשרים כו' אלא דעדיפא דייקא מגוף לפי החשבון ואביי פריך דמגוף אין להוכיח כלום וא"כ היכי קאמר אפייהו היכי קיימי והו"ל לדחקי כהוכחת התוס' וזה קושייתו של אביי והבן כי זה אמת:

מהר"ם

פסול ג"כ לקידוש היום וא"כ ליכא למימר כ"ל דאהו למעוטי מזוג אפי' לרש"י ולר"ת דלגבי מזבח פסול בכל ענין ואין חילוק בין מזגו בכוס זה או בכוס אחר וכן אפילו מזוג ולא מזוג פסול מה שאין כן גבי קידוש הלכך אם בא מר זוטרא למעט מזגו בכוס אחר לרש"י או מזוג גמור לר"ת לא היה לו לתלות הענין בראוי לנסך על גבי מזבח דהא לא דמו להדדי וק"ל: **ד"ה** ואם ידוע שאינו מחמיץ כו' וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ דהכא וכו'. ר"ל דהחמיץ היינו שנעשה חומץ גמור באופן דהוי מקח טעות ולכך לא שייך רבית דבדבר שחייב באחריות מן הדין לא שייך רבית אבל תקפה דהתם לאו היינו החמיץ דהכא אלא שנעשה היין קצת חזק יותר מהרגיל שמן הדין לא היה המוכר חייב באחריות זה אם לא התנה כן עמו ולכך הוי רבית דהא אמרינן בברכות וכו' ולפי זה אין דברי התוס' מסודרים יפה ויותר היו הדברים מסודרים אם היו גורסים האי ועוד קשה לר"י דמה רבית שייך שם וכו' דמקשו בתר הכי קודם וליכא למימר דיש חילוק בין תקפה להחמיץ וכו' וק"ל ועיין שם בפרק איזהו נשך ותמצא דשם סברת התוס' איפכא מדהכא:

דף צח ע"א תוס' ד"ה האי מאן דזבין וכו' פרש"י דאין החנוני אלא שליח בעלמא. ר"ל שכן התנה עם המוכר שיהיה היין באחריותו ולא יהא החנוני (אלא) כמו שליח בעלמא ליטול שכר טרחו ולכך מקשים התוס' א"כ מגופה מלתא דרבא לא שמעינן חידוש וק"ל: **ע"ב ד"ה** ר' ישמעאל אומר רפת בקר הוא זה וכו' נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין וכו'. צ"ל דהתוס' מסיפא דמתניתין דקתני בית קטן ו' על ח' מייתי ראייה לא מדברי רבי ישמעאל דקאמר רפת בקר הוא זה דהא קי"ל כר"ע מחבירו וסבירא ליה דהסיפא אתי אליבא דכ"ע דאפילו לר"ע בעינן שש על שמנה דלא פליג ר"ע אלא בבית חתנות אבל בבית שבונה לעצמו צריך להיות גדול מבית של חתנות כמו שכתב הרשב"ם ה"נ לענין מחלוקת אחין או שותפין ר"ל שאין חולקין אלא א"כ יהיה לכל אחד בית של שש על שמונה ואע"ג דתנן בפ"ק דף י"א אין חולקין את החצר עד שיהא ד' אמות לזה וד' אמות לזה צ"ל דהתוס' ס"ל דיש חילוק בין בית לחצר ועוד דשם בפ"ק מסיק דד' שאמרו חוץ משל פתחים ואין חולקים עד שיהא ח' אמות לזה וח' אמות לזה ע"ש: **בא"ד** דהא דאמרינן אי איכא ד"א לזה וד"א לזה חולקין

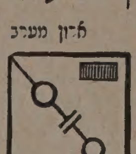
חכמת שלמה

סוחט אדם כו' סכנה היא ואי למעוטי כו' ואחרים היא אלא למעוטי כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה ואלא כו' נ"ל ואי למעוטי תמד של שמרים הס"ד: **בד"ה** לעולם כו' סכנה הוא כגון דעבריה כו' דלקידוש פסול הס"ד והד"א: **בד"ה** תמר כו' ולא נסירא הכ"ד: **בד"ה** תנא כו' והואיל ולא היו שבורין כו' כצ"ל: **בד"ה** ואם ידוע כו' הכי היה יכול לשתותו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ואם ידוע שיינו מחמיץ כו' לחבריה אחבית יין ולמימר הכי כו' הא אי הקפה הוי כו' איגלאי מלתא והוכיח סופו כו' כצ"ל:

דף צח ע"א גמ' לתנותה אדעתא לשבויי כו' נ"ב למכור יין בחנות כמו זולא וסוכא כו' רש"י פרק השוכר בע"א על הסיא מסוכתא: **ר"ש** בד"ה מבל ג' כו' שלשה שנים עם שנה כו' כצ"ל: ד"ה פליגא הא כו' נ"ל ופליגא הא לגבית כו': **בד"ה** ולא אמרן דמפסיד בעל הבית כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' וה"ק ליה לת"ק רחיה מנין כבנין היכל כו' כצ"ל:

דף צט ע"א ר"ש בד"ה ודילמא כו' והשני עומד מצד כו' נ"ב לפירוש רשב"ם עמד הארון אצל כותל מערבי שהשכינה שם ואין דעת ריצב"א כן עיין בפרק לא יחפור דף כ"ה: **בד"ה** מתקיף לה כו' בקרן לפונית מזרחית מצוייר כזה*: **בד"ה** ופניהם לבית כו' על רגליהן ופניהם לבית ואינן כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה מן הצד אינו נפסד כ"כ דכיון דמדעת שניהן כו' כצ"ל ונ"ב ור"ש פירש לעיל בפרק השפינה דף פ"ב דאיירי בכי האי גוונא שנתנו להם הבית דין הדרך מן הצד ע"ש: **בד"ה** שכלו אגפיה שנפלו הס"ד: **בד"ה** אלא באותה שדה חוקה שנתפזר כו' כצ"ל: **בד"ה** דרך הקבר שנושאים המה לקוברו כצ"ל והס"ד: **בד"ה** אין לו כו' כל הדרך מאבולא עד סיכרא כו' כצ"ל: **בד"ה** המעמד בגמרא מפרש הס"ד: **בד"ה** בית ארבעה כו' רוחב על ג' אורך והגרהה בעיני ריבוע מ' אמות וד' טפחים וד' אצבעות ומעט יותר כצ"ל והס"ד והשאר נמחק ונ"ב בכאן יש טעות [עיין במהרש"א]: **בד"ה** גוירס כו' א"כ אמאי מה שנתן כו' כצ"ל:

ארון מערב

גמ'

מוקמינן בפרק קמא דסוכה בחצר המתחלקת לפי פתחיה. דברי התוס' הללו אי אפשר ליישבן דהכי איתא בפרק קמא דסוכה תנו רבנן בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה וכו' ואין האחין והשותפין חולקין ופריך שם בגמרא טעמא דלית ביה ד"א הא אית ביה ד"א חולקין והתנן אין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא אימא אין בו דין חלוקה בחצר דאמר רב הונא חצר לפי פתחיה מתחלקת ורב חסדא אמר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה והני מילי בית דלמבוי קאי דלמסתר קאי לא יהבינן ליה חצר האי דלמסתר קאי לא יהבינן ליה חצר ופירש רש"י הכי קאמר אין בו דין חלוקה בחצר ומהו דין חלוקה כדר"ה ורב חסדא חצר לפי פתחיה מתחלקת חצר שהיו בתים פתוחים לה וחלקוה שני אחים זה נטל שלשה בתים קטנים וזה נטל כנגדן בית גדול אם באו לחלוק אוירא של חצר זה שנטל ג' בתים הקטנים נוטל שלשה חלקים כמנין שלשה פתחים וזה נוטל רביע וכו' ובית קטן זה הפחות מארבע אמות אין לפתחו דין חלוקה ליטול בחצר לא לרב הונא ולא לרב חסדא עכ"ל הרי לך מבואר דהא דמוקמינן שם בחצר המתחלקת לפי פתחיה לא אמתניתין דאין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה קאי אלא אברייתא דקתני בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות וכו' ואין האחין והשותפין חולקין בו ומוקמינן לה דר"ל שאין נותנין לפתחו חלק בחצר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וא"כ ע"כ צ"ל שהספרים שלפנינו בתוס' דהכא מוטעים ונראה שכך צריך לגרוס דהא דתנן אין חולקין את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה וכו' דמשמע אי איכא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה חולקין היינו דוקא חצר אבל בית לא והא דקתני בברייתא בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אין האחין והשותפין חולקין דמשמע דאי אית ביה ארבע אמות חולקין מוקמינן בפרק קמא דסוכה בחצר המתחלקת לפי פתחיה ודו"ק נראה לי אלא שעדיין יש לדקדק על התוס' דהכא דלענין חלוקת אחין ושותפין צריך גם כן שיהיה בית של שש על שמנה לזה ושש על שמנה לזה והא מדברי המקשה דפריך בפרק קמא דסוכה על ההיא ברייתא דלעיל טעמא דלית ביה ארבע אמות הא אית ביה ארבע אמות חולקין והא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אם כן משמע כדברי המקשה דמדמה בית לחצר וכי אית ביה ארבע אמות לזה וד' אמות לזה חולקין שפיר וצריך לומר דהתוס' סבירא להו דהמקשה פריך מק"ו מחצר דמדברי הברייתא משמע דאי אית ביה בכל הבית ארבע אמות על ארבע אמות חולקין ולכך פריך והא תנן אין חולקין את החצר וכו' דאפילו חצר דאינו עשוי לדירת קבע אפילו הכי בעי שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אבל לפי האמת דמשנה המשנה אימא אין בו דין חלוקה בחצר וכו' אין חולקין שום בנין עד שיהא בו שש על שמנה לזה ושש על שמנה לזה כדאיתא במתניתין דהכא לענין תנאי בנין כן נראה לי ליישב סברת התוס' אבל יותר כל הפוסקים סבירא להו דדין חלוקת בית הוא כדין חלוקת חצר ואם יש לכל אחד ארבע על ארבע מקרי שפיר בית כדמשמע בפרק קמא דסוכה ומחלקין בין דין תנאי בנין דהכא ובין דין חלוקה (ועיין במרדכי דפרקין ובטור ח"מ סימן ר"ד): **מתני'** בית קטן שש על שמנה. פירוש שאמר ליה סתם עשה לי בית ולא אמר בית סתמא וגם לא פירש לו כמה יהא מדת הבית ואז יד הבונה על העליונה לעשות לו הפחות והקטן שבבתים ואשמועינן תנא דמתניתין דלא יעשנו פחות משש זהו העולה מפירוש רשב"ם:

דף צט ע"א גמ' ודלמא שלחופי הוי משלחופי. פירוש שכנף האחד פרוש ושוכב על כנף כרוב השני ששני הכנפים פרושות זו על גב זו: **ע"ב** גמ' ואמה מכאן ואמה מכאן לאנפיה בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאנפיה כן צ"ל: **תוס'** ד"ה נותן לו שתי אמות לתוכה וכו' ומה שהוא קרויה אמה. ר"ל אבל לפי גירסא דגרס אמה מכאן ואמה מכאן והן הן השתי אמות שהזכיר בראשונה ולתוכה ר"ל לתוך השדה אתי שפיר שקרויה אמה משום שאין רחבה של אמת המים כי אם אמה אחת ולפי זה צ"ל לגירסא זו דגם אמת בית הקילון כיון שקרויה אמה הוי נם כן רחבה אמה כמו באמה בית השלחין אע"ג שאין דומין בשיעור אנפיים אבל הטור ח"מ לא כתב כן אלא כתב דרוחב אמה בית הקילון לא הוי כי אם חצי אמה וע"ש בנימן רי"ז גם ע"ש בחדושי מה שכתבתי על דברי הב"י:

יש'

ח"א דף צט ע"א מקום ארון אינו מן המדה כו' · ול"נ כרובים בפ"ק דיומא ובפ"ק דמגילה וכן נראה דכרובים ממולא קאמר ליה דבנס היו עומדין הוא מבואר שהארון והכרובים בנס היו עומדין ואינן מן המדה לפי שם השכינה שורה כמ"ש ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ושאינו גשם לא יכילהו מקום ומדה ומלא כל הארץ כבודו וק"ל: **כאן בזמן** שעושין רצונו של מקום כו'. ולכך באותן של משה כתיב ופניהם איש אל אחיו דרך חיבה דלא נפרדה השכינה מישראל כל זמן שהיה המשכן קיים אבל באותן של שלמה כתיב ופניהם לבית לפי שהשכינה נפרדה מהם ונחרב הבית כשחטאו ישראל ולכך פניהם לבית כאילו דעת השכינה לילך חוץ וליפרד מהם וק"ל: **כרובים** מעשה צעצועים הם ומצודדים כו' · מעשה צעצועים קרא הוא בד"ה ואם אונקלוס בא לומר דלכך נקראו צעצועים דדרך התינוקות להיות מצדדים כשנפטרין מרבן כנראה מפרשב"ם הוא דחוק דתלמוד גדול נמי ודאי מצדד עצמו כשנפטר מרבו אבל נראה לפרש דס"ק דכמו שהתלמיד הנפטר מרבו מצדד עצמו כן היו אלו הכרובים כ"א מהם מצדד לחבירו ולכך היו מעשה צעצועים בצורה אחת כרובים כאלו שניהם שוים במעלה וכשנפטרים כ"א מצדד לחבירו דרך הביבות כמו שדרך התלמיד שהוא עצמו מצדד את עצמו לרבו כן היה כ"א מצדד עצמו וע"כ היו בצורה זו שכ"א מהם שוה לחבירו שלא יהיה למינים מקום לטעות אם היה בא' מהם שום שינוי צורה ושום מעלה יותר מבחבירו ודו"ק:

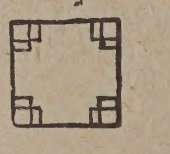
דף ק בגמרא ור"א רבים במאי קנו כו' נ"ל השתא דלא מוקי להא דר"א כשאבדה להן דרך הא דלא הדר לאקשויי לר"א רבים גזלנים נינהו משום דלמאי דמסיק טעמא דמתניתין משום דרב יהודה מצר שהחזיקו כו' דמדשתק להם להחזיק בו מחל להם איכא למימר נמי לר"א דודאי לאו גזלנים נינהו אלא מדשתק מחל להם אלא דקשיא ליה לר"א במאי קנו ליה דמאי חזקה עשו בהילוך וק"ל: **ע"ב** שם בית הקברות בשבת מאי בעי כו' כתב הכ"י וא"ת אמאי לא פריך נמי יום ראשון בשבת מי איכא תירץ הר"ש כו' עכ"ל ע"ש. והיינו מה שפרשב"ם דבאמינות הלילה הולך אחר יום אבל בדפוסים חדשים הגיהו בגמרא נמי הקושיא מביום ראשון וכמ"ש מהרש"ל וא"א לומר כן דא"כ עיקר התירוץ דהלילה הולך אחר היום חסר מן הספר אלא שהקושיא רק משבת דשהם קבריהם רובם היו רחוקים מהעיר חוץ לתחום ומש"ה פריך מעמד ומושב בבית הקברות בשבת מי איכא דא"כ איך יחזרו שוב לעירם בשבת ומשני בעיר הסמוכה לבה"ק ואמטויה בבין כו' דאי אמטויה מבע"י ודאי הוה עבדי שם בבה"ק מעמד ומושב אז מבע"י וק"ל: **תום'** בד"ה ורומן ז' כו' אבל מדרבנן מיהא טמא כו' כדאמר התם דגזרו עליהן כו' עכ"ל מהוך שמעתין נמי מוכח דמדרבנן מיהא טמא מהא דפריך ותו הא דתנן חצר הקבר כו' אלא שהוצרכו לאתויי מהתם דמפורש טעמא דגזרו כו' וק"ל: **בא"ד** ביב שהוא קמור כו' יש בו פותח טפח כו' הבית טמא כו' אע"פ שיש בו פותח טפח בוקעת כו' עכ"ל לכאורה למאי דתני התם גבי ביב טומאה בבית מה שבתוכו טהור לפי שדרך טומאה לצאת ואין דרך טומאה ליכנס כדקתני בההיא דשידת המגדל אדרבה יש להוכיח בהיפך דל"ל טעמא שדרך טומאה לצאת ת"ל שבוקעת ועולה כמו שכתבו לקמן בההיא דשידת המגדל וי"ל דודאי כזית טומאה שבביב אף אם אין ביליאתה טפח אין דרך הטומאה לצאת דרך הבית רק שיורדת עם השופכין לר"ה ואין הבית טמא אלא משום דטומאה בוקעת ועולה כפי' הר"ש שם ולא קאמר התם לפי שדרך טומאה לצאת כו' אלא להת טעם אסיפא דמילתא טומאה בבית מה שבתוכו טהור לפי שדרך טומאה לצאת כו' אבל בההיא דשידת המגדל ודאי דאיכא לטמא משום שדרך טומאה לצאת כו' והכי אמר בהדיא בפרק העור והרוטב דהרישא דמילתא נמי קאי לטמא הבית משום שדרך טומאה לצאת כו' והאי קשיא להו שפיר דל"ל להתלמודא למימר התם הכי ת"ל מטעם דבוקעת ועולה כדאמר התם אסיפא ע"ש ודו"ק:

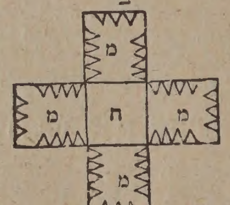
דף קא בא"ד ור"י נמי אמאי פליג התם ומטהר כו' והא טומאה בוקעת ועולה כו' עכ"ל לפי הסוגיא שם דאמרינן דבתרתי פליגי בפותח טפח דקאמר ת"ק הבית טמא מפני שדרך טומאה לצאת ור"י מטהר מפני שיכול כו' ובאין בה פותח טפח נמי פליגי אפילו בפתחה לחוץ דת"ק מטמא משום דטומאה בוקעת ועולה ור"י מטהר דאין טומאה בוקעת ועולה כלל והשתא מדברי ת"ק קשיא להו שפיר לפירב"ם דטומאה בוקעת ועולה אפי' בפותה טפח היכא שאין ביליאתה טפח למה ליה למימר טעמא שדרך טומאה כו' ת"ל דטומאה בוקעת ועולה אבל צ"ע מאי קשיא להו מר"י לפריב"ם דהא ר"י בהדיא אית ליה דטומאה אינה בוקעת ועולה אפילו באינו פותח טפח ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בפרשב"ם** בד"ה הכל לפי כו' ולשון התוספתא מוכיח כו' ר"י אומר בסלע הבא בידו פותח כו' עכ"ל נ"ל לפי מה שפירשו הרמב"ן והרע"ב וכן נראה גם מפי' רשב"ם דלגבי מקבל מחמירין בסלע הבא בידים דבעי לחפור לו יותר כיון שהוא נוח לחפור ולזה קאמר ר"י דודאי בסלע קשה אין למקבל לעשות רק מערה אחת מצד א' של חצר אבל בסלע הבא בידים צריך המקבל לעשות לו ב' מערות מצד אחד של חצר וא"ל א"א מחצר א' שהוא רחב שם לבא מצד א' לב' המערות והדברים ברורים ודברי מהרש"ל דחוקים בזה ואין להאריך וק"ל: **בד"ה** ותו דהא"ל כו' כתב אי לגוהי בתוך כו' עכ"ל לפי אותה גירסא ל"ג ותו הא דתנן כו' אלא דגרסינן ואי לבראי הא תנן כו' ול"ל לאותה גירסא דלא מתדשי כ"כ מברא כמו מגוואי וק"ל: **תום'** בד"ה ורחבן ו' כו' שהאדם תופס כו' מקוה אינו אלא אמה כו' עכ"ל ר"ל אלא אמה על אמה בלמלום לפי חשבון יש של שלמה ולאפוקי כל אמות דשמעתין אין מלומלם כמ"ש התום' לקמן וק"ל: **בד"ה** ותו התנן כו' וא"ת לר"ש היכי אזיל כיון כו' דמת תופס ד' אמות כו' עכ"ל

חכמת שלמה

דף ק ע"א גמ' וטעמא מאי משום דרב יהודה כו' נ"ב ול"נ לפרש הא דפריך מ"ט לאו אמתני' לחוד פריך אלא אף ארבי אליעזר מאחר דלא איירי באבדה א"כ רבים גזלנים נינהו ומשני כדר' יהודה דאמר מיצר כו' והטעם משום דשתיק ומחיל ומש"ה סבר רבי אליעזר מה שבררו בררו ואין הלכה כמותו נהי דשתקי לא השבינן הך שתיקה כמחילה מאחר שבררו מעצמן אבל במתני' שנתן להם הדרך ברצונו כ"ע מודים דהך מיצר אסור לקלקלו וחשיב מחילה ממש והא דפריך א"כ ור"א רבי' במאי קנו ליה נהי דחשבי' שתיקותייהו דבעלים כמחילה ס"ס במה יזכו שלא יוכל זה לחזור א"כ הכי קפריך במאי קנו ליה שתאמר דשתקו הבעלים ומחלו וכי במה שבררו הדרך לעצמם לחוד מהני ומה בכך מאחר שלא החזיקו לפני הבעלים ודו"ק: **שם** כאחרים ותנו דייני גולה שני גמדים ומתנה כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה רב אשי כו' איכא בינייהו ומקשי' לכולהו כיון דתקנת הכמים הוא או דין הוא כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ומתמהין כו' מכל אחרים הס"ד: **בד"ה** במאי כו' קנו לה הס"ד: **בד"ה** כדי כו' פתחון פה לבעל מדת הדין כצ"ל: **ע"ב תום'** בד"ה ורומן כו' וי"ל דבכלים אין דין כו' כצ"ל: **בא"ד** בוקע ועולה דאין מבטלו נ"ב פי' להיות שם קנים ולא חשוב קבר סתום משא"כ בבית ובביב שהן מחוברים ושם קבר עלייהו וק"ל:

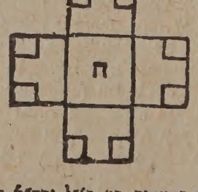
דף קא ע"א ר"ש בד"ה ופותח לתוכה ב' מערות הך מערה כו' כניסת מערה הס"ד וכצ"ל: **בד"ה** מערה דרבנן מצוייר כזה א: **בד"ה** ר' שמעון כו' שלשה עשר כוכין מצוייר כזה ב: **בד"ה** הכל לפי כו' לרבי שמעון נושאי המטה עוברין כו' נ"ב פי' כך הוא לשון התוספתא אמרו לו אי אפשר ותו לא מידי ורשב"ם סבר מה שאמר ר' יהודה וסלע הבא בידים כו' הוא נמי סבר כר"ש אלא שמחלק וסבר גבי סלע הבא בידים כת"ק דאין עושין רק שתי מערות ומרוח אחת דקאמר היינו כולן למזרח או לדרום והיינו זו כנגד זו וסבר רשב"ם דהאי אמרו לו אי אפשר דקאמרי רבנן ע"כ לר"ש קאמר וה"ה לר' יהודה דסבר כר"ש היכא דלא בא בידים שעושין ד' מערות ויותר נראה לפרש דר' יהודה חולק נמי אשתי מערות דת"ק וסבר דאם סלע בא בידים דאין ראוי לעשות בכין משני לידי החצר דשמא יפלו אלא מרוח אחת ואחת מתזיק חבירתה ואמרו לו חכמים א"א לבא לתוכו מאחר שרוחב החצר אינה אלא שש אמות וראוי להיות שהחצר יהיה כנגד הפתח ולא מן הצד ע"י הדחק ודו"ק · ואפשר שרשב"ם נמי סבר הכי ומה שפי' לר"ש נושאי המטה הוא ענין בפני עצמו ואינו קאי אמה שלפניו ודו"ק: **בד"ה** אי לבראי הא קמתדשי ותו כו' וכן את"כ וכן בתום' ממשיך אורה והילך כו' כצ"ל: **בד"ה** ותו כו' ואם איתא הכי כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה דעביד להו כו' ואמה שמניח לכל קרן וקרן כו' מצוייר כזה ג: **בא"ד** לעולם הכוך שמימין הפתח אמה כו'

ג

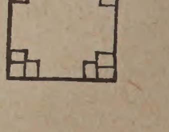
ב

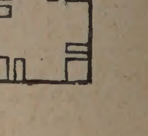
א

מצוייר כזה ד: **בא"ד** ברוחב המערה בשביל כך כו' נ"ב ולהרויח החצי אמה באורך הכותל לא קשה דדרך אחר עליהם שלא יתחיל מן הקצה שהרי בתחילת הכותל ג"כ מניח חצי אמה אף לרבנן ודו"ק: **בא"ד** ועוד יש לפרש כו' מצוייר כזה ה: ול"נ וכל זוית הוא פנוי חצי אמה רוחב על אמה אורך ואם כן יהיה כל נגד אמה מן הכוך המונח מתים בשכיבה ודו"ק: **ע"ב ר"ש** בד"ה יש מפרשים כו' מצוייר כזה ו: **בא"ד** האחרים והא כו' בשוה לאחרת אלא כו' מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתני' כצ"ל והד"א מצוייר כזה ז:

ז

ו

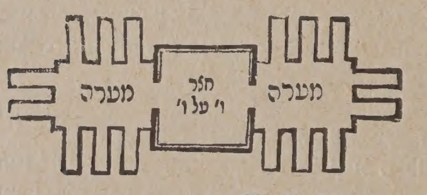

ה

ד

בד"ה ומקשינן כו' שני כתלים כנגדי הדדי והוה להו כו' ואלכסונה ומשני במעמיק כו' כצ"ל והד"א ונ"ב פי' מתתיכן ומה שכתב כל מה שנכנס כו' ה"ק משום הכי ראוי להעמיק כאן שאפילו משכינן ליה כאילו הוא בשוה

מהר"ם

דף ק ע"א תום' ד"ה כגון שאבדה להן דרך וכו'. ועוד קשה לרשב"א דאי ניחא ליה אליבא דרב גידל טעמא דמתניתין משום דדמי מתניתין לאבדה לרבה בר רב הונא לא תיבעי דמודה הוא באבדה וכו' ר"ל דהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב דאין הלכה כר"א היינו דאיהו לא מוקי הא דאמר ר"א באבדה להן דרך כדאמר מאן דמתני' הא לא מתני הא אבל היכא דבאמת אבדה לתן דרך גם רבה בר רב הונא מודה דהדין הוא כך דמה שבירר בירר וכיון דמדמית מתניתין לאבדה להן דרך אם כן לרבה בר רב הונא אמר רב נמי אתי שפיר מתניתין דשלו לא הגיעו כמו לרב גידל וק"ל: **ע"ב מתני'** דכוכין צורת מערה דרבנן הוא כזה*

וצורת מערה לרבי שמעון הוא כזה

אחד לימין הפתח כר"ש כ"א לקמן

רשב"ם ד"ה ושנים כנגד וכו' לשני הזויות חצי חצי אמה דהיינו אמה והיינו שש אמות כצ"ל: **תום'** ד"ה והכוכין ארכן ד' וכו' ואשתכח דלמעלה מי' קאי ע"כ הוא לשון הגמרא שם דמכתיפיו ולמטה וכו' הוא לשון התום' להוכיח דעד כתיפיו של אדם הוא ג' אמות והוא י"ח טפחים. ור"ל דבשלמא אי הוי מכתיפיו של אדם ולמטה י"ח טפחים מוכח שפיר התם דהארון למעלה מי' מן הארץ היו נושאים אותו שהרי מכתיפיו של אדם ולמטה הוא (יג) [ג'] אמות דהוא י"ח טפחים עד הארץ ותרי תלתא של ארון שהיו תלוין למטה מכתיפיו אינן כ"א ששה טפחים ושני שלישי טפח וא"כ משתכח דהארון למעלה מי"א ושליש מן הארץ הוה קאי אבל מפרשב"ם דמראשו של אדם לא הוה כ"א י"ח טפחים לא הוה קאי למעלה מי' וכו' וק"ל: **ד"ה** ורומן שבעה פירש ר"ש כדי שיהא פותח טפח בארון וכו'. בפרשב"ם שלפנינו כתוב וז"ל וגם להיות אויר טפח בין קרקע לארון וכו' וצ"ל דאין חילוק בין שיש אויר טפח בארון לבין המת או שיש אויר טפח בין קרקע לארון וק"ל: **בא"ד** ומפריב"ם שהכוכין שלהם היו פתוחין מצד וכו'. ר"ל שתרתי בעינן שיהא אויר טפח וגם שיהא פתוח מן הצד אבל כי ליכא אויר טפח אפילו פתוח מן הצד בוקעת ועולה וכן אם יש בו אויר טפח ואין פתוח מן הצד טמא מן התורה עד דאיכא תרוייהו ואז אינן מטמאין מן התורה אבל מדרבנן מיהא מטמא: **בא"ד** ואם תאמר כיון שגזר בקבר אפילו יש בו פותח טפח ר"ל וגם אפילו הוא פתוח מן הצד: **בא"ד** ובית אטו קבר לא רצו לגזור ר"ל כשהוא פתוח ולא פרץ את פצימיו אבל כשפרץ את פצימיו מקרי קבר ואז גזרו עליו טומאה כמו קבר: **בא"ד** ועוד יש להביא ראיה מדתנן באהלות ביב שהוא קמור וכו' כצ"ל: **בא"ד** ומיהו קשה לר"י מתניתין באהלות וכו' תיבת המגדל שיש בה פותח טפח ואין ביציאתה פותח טפח כצ"ל י"ל דבכלים אין דין קבר וכו' כצ"ל:

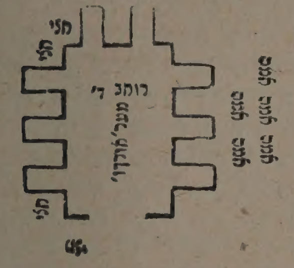
ומתוך הציורים הללו יתבאר לכל מעיין שיטת סוגיא דשמעתין בנקל ואין להאריך בציורים:

דף קא ע"א גמ' ותו הא תנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור פי' ואם איתא דהכא כוכין לבראי לחצר שדי להו הרי העומד בתוך החצר מאהיל ע"ג הכוכין ואמאי טהור ואע"ג שפירש הרשב"ם לעיל שלכך רומן של הכוכין ז' טפחים כדי להיות אויר טפח בין הקרקע לארון שלא לטמא העוברים דרך המערה וא"כ מאי פריך המקשה הכא הא אפילו מאהיל ע"ג כוכין לא נטמא כיון שיש אויר טפח ולכך אתא שפיר דקתני העומד בתוכו טהור מ"מ פריך שפיר דהא כתבו התום' לעיל מדרבנן מיהא מטמא אע"ג דהוי פותח טפח ולא התירו אלא ללכת למקום מצוה וכו' ולכך פריך שפיר אמאי העומד בתוכו טהור: **תום'** ד"ה ורחבן ששה ואפילו למ"ד בסוכה שהאדם תופס אמה וכו' כצ"ל: **בא"ד** דהא מקוה אינו אלא אמה על אמה ברום ג' אמות ובשבת פרק המצניע דף צ"ב ד"ה אשתכח דלמעלה מי' הוה קאי כתבו התום' אע"ג שהאדם אורך גופו הוא ג' אמות מכתפו ולמטה מלבד ראשו וא"כ ברום ג' אמות היכי טובל ותירצו דכשיכנים במים יעלו המים למעלה מראשו ע"ש: **ד"ה** אי לבראי וכו' ה"ה דהוה מצי למפרך הא קא נגעו אהדדי וכו' ר"ל דהא אורך הכוכין ד' אמות והחצר כולה אינו כ"א שש על שש וא"כ שמצד פתח המערה המזרחית והכוכין שמצד פתח המערה המערבית שפונים לצד אורך החצר זה שכנגד זה נגעי

ולרבנן לא תקשי להו כיון דאין בין כוך שבמערה זו לכוך שבמערה אחרת באורך המערות רק ז' אמות אם כן היכא דקאזיל הולך בתוך ארבע אמות לכון די"ל דעושה מחילה א' אגל הכוך שבמערה א' והולך מצד זה אבל לר"ש א"א לעשות ב' מחילות באמה א' שבין ב' טוכין ולילך ביניהם וק"ל: באו"ד ופ"ה דאזיל שם בשידה כו' ובד"ה דעביד להו כו' דאי לאו הכי א"א דלא כו' כצ"ל: בד"ה דעביד להו כו' ועוד יש ליתן טעם כו' ולקצר דא"כ רחבה ה' כו' לר"ש כו' ולרבנן נמי דליכא טוכין כו' עכ"ל וכ' מהרש"ל ולהרויח חצי אמה באורך כו' דדרך לוותר עכ"ל הם דברים דחוקים מצד עצמו ואין להאריך אבל הנראה דהשתא נמי סברתם זאת דלא חלקו חכמים בשוכבין קיימת ור"ל דלגבי רוחב יש ליתן טעם דבעו חצי אמה מן הקרן ולא חלקו חכמים בשוכבין מלעשות כן גם באורך להניח חצי אמה בכל קרן ודו"ק:

ע"ב בפרשב"ם בד"ה י"מ שיטה כו' ומשני במעמיק כו' עכ"ל יש מקשים לשיטה זו כיון דע"כ כל כוכין דד' המערות לר"ש איירי במעמיק דהיינו בב' אמות וב' טפחים זו ע"ג זו דכל כוך רומו שבעה וא"כ הנך ב' כוכין בקרן זווית דעביד להו נמי במעמיק ע"כ נמי בב' אמות ושני טפחים אחרים זו ע"ג זו כי היכי דלא נגעו אהדדי ולא בכל שאר טוכין דמערה וה"ל ד"א וד"ט והלא כל המערה לא היתה גבוה רק ד"א כמו שפרשב"ם לעיל בשם התוס' ויש לומר דהסיא תוספתא מתנייא לת"ק דר"ש אבל רבי שמעון דמוסיף באורך ורוחב המערה מוסיף נמי בגובהו ועוד יש לומר במעמיק דגבי מערות שמעמיק המערות אחת יותר מחברתה ותו לא מידי ודו"ק: באו"ד ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר"ש כו' משום דבכאן סמוך לחצר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל כו' עכ"ל דבר תמוה הוא מה שייך כאן סמוך לחצר שהרי זה הכוך הולך מצדו באורך לחלל מערה שניה ואינו נוגע בשום צד לקרקעות החצר רק קרן הכוך נוגע בקרן החצר ואדרבה כל שאר הכוכין יש להן מכל צד באורך קרקע מב' הצדדין של אורך ואין להן חלל רק מצד הרוחב כלפי המערה ואפשר דמה"ט לא חש הרשב"ם להירוץ זה וחזר והקשה ועוד אם כן למה אינו עושה כן בכל המערה כו' וחזר לתרץ בע"א וא"ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך כו' דהיינו משום בזיון ודחה ליה דבע"כ כוך זה כו' הלא יש ע"ג כו' ומזה ניחא לפירושו שפירש דקרן זוית היינו באחורי המערה דודאי דכל היכא דמעמיק והולך כולה באותו צד שאר הכוכין הולכין הוא מקלקל משא"כ במעמיק דד' המערות לר"ש דזה הולך שתי וזה הכוך הולך ערב אבל לבזיון כוך תחת כוך לא חיים ודו"ק: בד"ה כמה הוי כו' היאך יתכן ללאת דרך אותו אלכסון כו' וז' אוירים בינתיים כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דאמה בינתיים דקתני שהיה בין כוך לכוך היינו בתחלתן בכותל המערה אבל אח"כ לא היה אמה ביניהן והיה מקצר והולך האמה של אויר שביניהן באורך ד' אמות שלהן ובסופן לא היה אויר בין טולן רק ג' אמות וחומש ודו"ק: בד"ה ה"נ בנפלי אותן ב' כוכין כו' כוך בחצי אמה הריקנית כו' עכ"ל נראה מפירושו לפי' הראשון דעושה כוך א' מחצי אמה שבזווית לנפל אחד וא"כ קשה היכן הוא עושה הכוך במערה שניה ואפשר לומר דעושה אותן זה על גב זה דאפשר דרומו של כוך הנפל לא היה רק חצי אמה ולא מקרי זה במעמיק כיון דב' הכוכין של הנפלים היו בשוים לכל שאר הכוכין ולא עמוקים מהן ודו"ק: תוס' בד"ה המוצא מת כו' אבל האי פרט כו' שלשם קבורה כו' דיש לו שכונת קברות כו' עכ"ל השתא נמי לא הוי ממש דומיא דפרט להרוג ויושב דאין להן תפוסה מ"מ דומה קצת דקאמר פרט אנוטלו ואת תפוסתו דקתני משא"כ לפר"י דלא קאי פרט לידוע אנוטלו ואת תפוסתו ודו"ק:

דף קב בפירוש רשב"ם בד"ה לעולם ר"ש כו' הרי הנאי אליבא דר"ש כו' והיינו ההוא תנא דלעיל אליבא דר"ש עכ"ל דליכא לאוקמי מתני' כר"ש בן יהודה אליבא דר"ש דהא מתני' ליה ליה רואין ור"ש בן יהודה אליבא דר"ש אית ליה רואין ומיהו קלה קשה מאי פריך לקמן דר"ש דלית ליה רואין אר"ש דהכא דאית ליה רואין והא איכא למימר דמתני' לקמן כת"ק דברייתא דהכא דלית ליה רואין אליבא דר"ש ויש לייסב ודו"ק: תוס' בד"ה מד' אמות כו' דאיכא התם למ"ד דלבית הג. בודק אמה מניח שתים כו' עכ"ל וכל"ל וכ"ה בתוספתא דאהלות פי"ז ע"ש: באו"ד ומפרש ר"ת דהנך ג' כו' והשלישי ימלא בסוף אמה רביעית חלי כו' עכ"ל ומיירי דמולא מרגלותיהם לצד אחד דהשתא ליכא לספוקי רק לבדוק פ"א לרוחב ופ"א לאורך ולכך הולרכו לומר דבההוא אחד שמולא בסוף עשרים דמרגלותיו הפוכין דאל"כ ליכא למיתלי אלא בהך מערה אבל מפרשב"ם שכתב בההוא שמלא בסוף עשרים דמי יימר דמבית הקברות זה כו' נראה דליכא למיקם עלייהו לאיזה לד שוכבים וגם לפירושו שמולא אותן ג' בלד אחד בשוה וא"כ לריך לבדוק מכל ד' הלדדים עשרים אמה ודו"ק: בד"ה וכגון שבדק כו' פ"ה דאלכסון כו' ולא יתכן שהרי בד' על ו' כו' עכ"ל ל"ל דלפי פי' ר"ת יבא האלכסון על נכון ה' על ה' כי כשבודק הב' טוכין אשר ברוחב הנה הוא כשמולא כוך השני ברוחב והרי הוא עומד באמלע ההוא כוך שבדק דשם באמלע הוא עיקר הבדיקה ומשם הוא הולך באלכסון לבדוק טוכין של אורך המערה ומולא בין ראשון מאורך המערה תחלת של אלכסון של אמה על אמה מגיע באמלע כוך ההוא ואחר כך הולך באותו האלכסון עד כל אורך הכוכין ומסיים האלכסון באמלע סוף כוך הג' ששם עיקר הבדיקה כזה* וזה האלכסון הוא ממש אלכסונו של ה' על ה' דהוי נוסף באלכסון ב' אמות דהוי כל האלכסון ז' אמות ואחר כך ממקום שעומד שם דהיינו בחלי הכוך הג' בסופו הולך בשוה עוד י"ג אמות אמה אחת מזו המערה מחלי הכוך עד זוית המערה ושם אמות בחלר ושם אמות מהמערה שכנגדה ובודק בה בהילוכו בשוה כדמסיק דב' אלכסון לא אמרי' והוי בין הכל עשרים אמות כי מתני' ודו"ק:

ע"ב בד"ה הב"ע בנפלי כו' לבדוק רק למערת נפלים כו' עכ"ל כל"ל: סליק פרק המוכר פירות

פרק בית כור

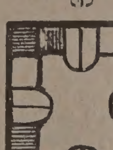
בפרשב"ם בד"ה האומר כו' ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון כו' עכ"ל הא ודאי דלפי חשבון חלר המשכן נמי בית סאתים כפי זרע קאמר ולשון בית כור נמי בית כור זרע משמע כמ"ש הגהות' בפרק הכונס אלא דר"ל דלא נאמר כפי מקום הראוי לזרוע קאמר דיש מקום דלא מלמיח כ"כ כמו במקום אחר דהשתא ע"כ בית כור תבואה קאמר והא קאמר דבכל מקום משערינן בשוה דהיינו בית כור זרע כחלר המשכן ששיערו חכמים וק"ל: באו"ד והוא בריבוע ד' אמות כו' עכ"ל כבר כתב מהרש"ל שנפל טעות בפירשב"ם ועיין על דבריו בקדושין בפרק האומר אבל הריבוע שכתב שם אינו מכוון כל כך וכבר כתבנו בחדושינו סוף מסכת בילה שזה הריבוע מחזיק רע"ג אמות וה"ט ואלבע קטנה על רע"ג אמות וה"ט ואלבע קטנה ע"ש ודו"ק: תוס' בד"ה המקדיש כו' והתם נמי יליף כו' מי כתיב משנת היובל עכ"ל ר"ל דל"ל נמי התם דרב משנת היובל ולשמואל בשנת היובל משמע שפיר שנת היום עלמה משום דלשון תורה לחוד וק"ל:

דף קג בד"ה אין נמדדין כו' אבל הכא שאין מקדיש בפירוש לא כו' עכ"ל אבל לפרשב"ם דעכ"פ ליקדשו פריך שפיר דאמאי לא ליקדשו באנפי נפשיה נמי בשתם בתורת שדה אחוזה ודו"ק: בד"ה אי הכי כו' דהשתא נמי פריך מנייהו כו' עכ"ל ר"ל דליכא למימר דלא פריך מסלעים כלל משום דהמקשה נמי אסיק אדעתיה למימר שדרא דארעא כו' דמאלטריך לשנויי כו' וק"ל: ע"ב בד"ה אם היה סלע כו' שהכל סלע אחד אפי' לא יהא גדול אלא בית רובע כו' עכ"ל ולא חש ר"ת לכך פירושא מה שהקשה הרשב"ם לפירוש רבותיו דמ"ש סלע יחיד מסלעים הרבה מכונסים כו' וק"ל:

מהר"ם

נג"ע' אהדרי שאורך הוא ח' אמות והחצר אינו כ"א ו' אמות וכן הכוכין של פתח המערה דרומית והכוכין של פתח המערה צפונית וק"ל: ד"ה דעביד ליה כמין נגר וכו' ועוד יש לפרש דלכל הפתות הפתח רחב ב' אמות ומחצה ואותו שבימין רחוק אמה מקרן זוית וכו' הציור הוא כזה* לפי זה נוגע הכוך האחד בתוך השני ח"א וכן לפי תירוץ הראשון של הרשב"א שפירש שלעולם ירחיק הכוך שבימין אמה ושבשמאל יעשה בקרן זוית נוגעים הכוכין זה לזה צריך שלא יהיה האמות מצומצמות כ"כ ויהיה קצת הפסק ביניהם והואיל והכוכין עשויין כמין נגר בהפסק כל דהו היה די וק"ל: ע"ב גמ' אמר רב אשי במעמיק דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו וכו' עיין לעיל בצורה שציירתי לך אליבא דר"ש ותראה שהכוכין הן מצויירין זה ע"ג זה שבענין אחר א"א שהרי הכוכין של מערה המזרחית ע"כ הולכין לצד דרום ולצד צפון והכוכין של המערה הדרומית הולכין על גביה וכן לצפון ויש לדקדק לפי הי"מ דמפרשי דעביד להו לקרן זויות דהיינו בשני הזוית שאצל הפתח הפנוי חצי אמה מצד זה וחצי אמה מצד זה שבמערה המזרחית ובמערה הדרומית והצפונית ג"כ היו עושים כן א"כ ע"כ יהיו ד' מערות זו ע"ג זו וכל אחת רומה ז' טפחים והא גובה של המערה אינו כ"א ד"א כמ"ש הרשב"ם לעיל בשם התוס' וא"כ אפילו במעמיק א"א לעשות זו ע"ג זו בגובה המערה וצ"ל דמעמיק גם כן בקרקעית המערה וק"ל: כדאמר רב שישא וכו' בניפלי ה"נ בניפלי פי' רשב"ם ולר"ש הכוכין שהן בתוך הד"א של המערה ב' קברים של נפלים הן שאין ארכן אלא חצי אמה וכו' והא הכוכין כל א' ארכו ד"א והמערה כולה אין ארכה כ"א ח' אמות לר"ש כל אורך ד"א של כוך השני לא הוי עושה כ"א קברי נפלים ובד"א הנשארים לא היו אפשר לעשות כ"א ב' כוכין גדולים וא"כ נמצא סך החשבון הכוכין לר"ש דהיינו י"ג כוכין ד' מכאן וד' מכאן וכו' וצ"ל שבאותו צד לא עשה כ"א ב' כוכין גדולים ארוכים ובד"א שאצל הפתח בחצי אמה הפנויה בסוף הכותל עשה ג' כוכין קטנים אותו שבחצי אמה הפנויה היה ארכו חצי אמה ורחבה חצי אמה והשנים הנשארים שבתוך ד"א היה כ"א ארכו חצי אמה שהאורך הולך לצד מערה השניה ורוחב הכוך הוא אמה וביניהם אמה פנוי ונמצא שבכל צד היו ד' כוכין כדתני מתניתין במילתיה דרבי שמעון כי לא היו כל הכוכין הקטנים שוין כמו שאין כל הנפלים שוין וק"ל:

כזה

דף קב ע"א גמ' רואין את אמצעים כאילו אינן והשאר מצטרפין וכו'. וי"ל אם נאמר רואין האמצעית כאלו אינן אין כאן ג' שיהיה שכונת בית הקברות וצ"ל דר"ל שיש כאן יותר מג' אלא שהן רצופין ולכך כשאנו אומדין את האמצעים כאלו אינן נשארו עדיין ג' וק"ל: ר"ש ד"ה ובודק ממנו ולהלן כ' אמות וכו' ואח"כ בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה עשרים אמות כנגד החצר בשביל שתי המערות שמכאן ומכאן כן צריך להגיה. ור"ל שצריך נ"כ לבדוק מדרום לצפון עשרים אמות בשביל שיש עוד שתי מערות מכאן ומכאן לר' שמעון לרוחב החצר בצד דרום וצפון וק"ל: תוס' בד"ה המוצא מת מושכב וכו' ותימה לפירושו מאי אשמועינן אטו ס"ד דמושכב כדרכו יגרום שיהיה לו תפיסה כיון שידוע שהוא ישראל וכו' הלשון הוא מגומגם וצ"ל דה"ק אטו ס"ד דמושכב כדרכו יגרום שיהיה לו תפיסה וכשהוא מושכב שלא כדרכו לא יהיה לו תפיסה אפילו היכי דידוע לן שהוא ישראל זה אינו סברא שלא יהיה לו תפיסה כיון שידוע שהוא ישראל ועכ"פ סברת התוס' אינו כסברת הרשב"ם שהרי הרשב"ם ס"ל דכשאינו מושכב כדרכו אפילו אם הוה ידוע שהוא ישראל אין לו תפיסה שהרי כתב אי נמי אם ישראל הוא באקראי בעלמא השליכוה שם וכו' הלכך אין להם לא תפיסה ולא שכונת בית הקברות וק"ל: באו"ד ועוד קשה דלא הוי דומיא דמת פרט להרוג וכו'. ר"ל דלפי' ר"י לא הוי מיעוטא דפרט למצוי דומיא למיעוטא דפרט להרוג ולמיעוט דמושכב פרט ליושב ולמיעוט דכדרכו פרט לראשו בין ארכובותיו דכל הני מיעוטין אתו למעט שלא יהא לו דין קבר והמיעוט של פרט למצוי הוא בהיפך דאתי לומר דכשהוא מצוי וידוע שהוא ישראל יש לו תפיסה ולאשמועינן דלא קאי עליה האי מיעוטא דמושכב כדרכו וכו' וזה אינו שיטת הגמרא וק"ל וכך צריך להגיה ועוד קשה דלא הוי דומיא דמת פרט להרוג ולא דומיא דמושכב פרט ליושב כדרכו פרט לראשו בין ארכובותיו: באו"ד והא דאמר בנזיר דבעיא שלשתן ידועין או תחלה פ"ה וכו' ואין נראה לר"י דלא שייך כאן הלכתא גמירי דהוי דבר שיש בו טעם וכו' כצ"ל: ד"ה מד' אמות ועד ח' וכו' כשיעור שיש במשנתינו שהוא אמה בינתיים לכולי עלמא כצ"ל: באו"ד דאיכא התם מאן דאמר דלב"ת בודק אמה ומניח שנים כצ"ל דפלוגתא דב"ש וב"ה הוא שם אבל ודאי קשה לפ"ה דאמר ר"ש בסמוך רואין וכו' כצ"ל: ד"ה וכגון שבדק באלכסונא פי' הקונטרס דאלכסון ד' על ששה הן ב' אמות באלכסון של חמשה על ה' כצ"ל ולא יתכן וכו' באמת שבלא זה נ"כ דברי הרשב"ם תמוהים הן שהוא כתב דמ"ש ה' על ה' מד' על ששה דאידי ואידי חד שיעורא הוא שר"ל באם תקח האמה שבאורך ד' אמות על ו' ותניחנה ברוחב הוי כמו ה' על ה' וא"כ הוא הדין אפילו יהא כך שהאלכסון הוא שתי אמות הלא אף כשתצטרף האלכסון של שתי אמות ה' על ה' לא יהיה הכל ביחד כי אם ז' אמות והוא כתב לעיל מזה ואלכסון של ד' אמות על ו' הרי שמנה אמות שכן הוא מוכרח לפרש כדי שיתורץ קושיית המקשה שהקשה אי רבנן תמני סרי הויין ובריתא קתני עשרים אמה וק"ל: ע"ב ר"ש ד"ה ארעתא ליסלו לחזור ולפנותו משם לא מנחי הלכך לגמרי נקברו שם כולן ע"י הדחק ואקראי בעלמא וכו' כצ"ל ור"ל דלא נקברו האמצעים כדי לחזור ולפנותן משם אלא כולן נקברו שם ע"י הדחק באקראי ר"ל שלא נתכוונו לעשות מקום זה בית הקברות ולקבור שם יותר ולכך לא חשבינן ליה שכונת ב"ה ודו"ק: סליק המוכר פירות פרק ששי

בית כור פרק שביעי

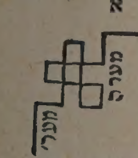
מתניתין הרשב"ם ולאו מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר וכו'. ר"ל אלא אפילו לא יהא ראוי לזרוע בו כור תבואה שלם כיון שיש שם סלעים ונקעים מלא מדת בית כור קאמר לפי החשבון ששיערו חכמים וכו': באו"ד והוא בריבוע ד' אמות חסר משהו וכו'. החשבון זה הוא טעות שכשתחשוב בדקדוק תמצא שהוא רע"ג אמות וחצי אמה על רע"ג אמות וחצי אמה ועוד יותר והוא כמעט רע"ד אמות על רע"ד אמות פחות דבר מועט ועיין במה שהגהתי ברש"י במסכת קדושין פרק האומר דף ס':

דף קג ע"א ר"ש ד"ה אמאי אין נמדדין עמה וכו' ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו כמקדיש שתי שדות וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה אין נמדדין עמה וכו' ועוד מה הוי פריך בתר הכי וכו' התם ודאי קדשי לפי שמקדישו בפירוש וכו'. ואין להקשות השתא נמי מה פריך מהא דתניא וכו' דהא השתא נמי יש לדחות דשאני התם לפי שמקדישו בפירוש די"ל דדוקא לענין שיהא קדוש יש לחלק בין מקדישו בפירוש להיכי שאין מקדישו בפירוש אבל לענין דין פדיון לפי חשבון הכתוב בפרשה אין סברא לחלק בזה וק"ל:

חכמת שלמה

בשם עמהם אפי' הכי ליכא קפידא שהרי מרחיק כו' ודו"ק: בד"ה והא קנגעי כו' בקרן מזרחית לפונית כל"ל ומלוייר כזה א: בד"ה רב הונא כו' כתריות של דקל הס"ד ומלוייר כזה ב: (ונ"ב וכליור הזה כל ד' מערות) כו' כל"ל: בד"ה כמה כו' כל"ל: בד"ה ברותא כו' ל"ל בדותא כו': תוס' בד"ה המוליא כו' ידועים ואחד תחילה כו' כל"ל:

א

ב

דף קב ע"א ר"ש בד"ה ובודק כו' נמי בדיקת כ' אמות כו' המערות שמכאן ומכאן כו' לר"ש הס"ד וכל"ל: בד"ה בודק ממנו כו' אדם אחר ולריך לעשות כו' כל"ל: ע"ב ר"ש בד"ה ה"ג וכגון כו' אלא בכותלים ובספרים כו' כל"ל וכד"א: בד"ה ומקשינן כו' מאחר דבראשונה לא מלא כלום נ"ב ואני אומר משום דשנים לא הוחזק ודו"ק: בד"ה רב שיפא כו' הך סיפא נמי ר' שמעון היא וכגון כו' כל"ל: בד"ה ומקשינן כו' י"מ הס"ד: סליק המוכר פירות פרק ששי

בית כור פרק שביעי

גמ' נותן לבית זרע חומר שעורים כו' כל"ל: ר"ש בד"ה האומר לחבירו כו' והוא כריבוע ד' אמות חסר משהו פחות משלים רוחב אלבע ויתר על רובע כל זה נמחק וכ"ב הכל טעות ואינו מפי' רשב"ם ועיין בפרק האומר בקדושין: בד"ה בית כור דשמא לבנות לו בית או למטעה בה פירי כו' אני מוכר לך אפילו כו' כל"ל: בד"ה פחות מיכן בגובה או בעומק הס"ד:

דף קג ע"א ר"ש ד"ה אמאי ל"ל ואמאי: בד"ה ליקדשו כו' בפני עלמו כמקדיש שתי כו' כל"ל: בד"ה דלאו בני כו' אלא בפני עלמו לפדות בשוייהו כל"ל: בד"ה אי הכי בני זריעה הס"ד

דף קד בפרשב"ס בד"ה אלא מהא כו' הלכך איצטריך למיתני ברישא היכא דא"ל האי כו' עכ"ל מיהו ק"ק דהיכא דא"ל נמי האי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא נמי לא איצטריך דהא קתני בסיפא דאזלינן בתר א' מב' הלשונות אפי' בסתר ליה מקודם מכ"ש בלא סתר להם כלל דאזלינן בתר א' מהם וצ"ל דלא זו אף זו קתני ועי"ל דאיצטריך למיתני ברישא בהאי או האי דאזלינן בתר ההוא לישנא בלא סתר לרבנן דפליגי בסיפא בסתר אבן נגס וק"ל : **בד"ה** כגון דהוה זולא מעיקרא דא"ל לוקח לא בעינא לקנות קרקע ביוקר כו' עכ"ל והשתא הך ברייתא דלעיל דכופין את המוכר למכור ואת כו' איכא לאוקמי נמי בכה"ג וק"ל : **תום'** בד"ה פחות כל כו' וא"ת ולימא ליה דאדעתא כו' וי"ל דקאי בתוך השדה כדמפרש דמתחלה כו' עכ"ל לכאורה כבר לעיל בתוספות תירצו זה על קושיא זו בעצמה וצ"ל דדבריהם דלעיל הם דברי ר"י והוא לא מחלק בין קאי בתוך השדה בין לא קאי דבכל גוונא נאמר דמתחלה היה יודע שאינו מכוון כ"כ כו' כמ"ש התוס' לעיל אבל הרשב"א כתב לקמן מכח קושיא א' דבאינו עומד בתוך השדה מאי א"ל שפיר דאדעתא דהכי לא זבני ומזה לשיטתו הוצרכו הכא להוסיף בדבריהם וי"ל דקאי בתוך השדה כדמפרש כו' דהיינו כדמפרש הרשב"א לקמן ומהרש"ל הגיה כדפרישית ואין צורך להגיה כל נוסחת התוספות שלפנינו ודו"ק : **בד"ה** אלא לאו כו' וי"ל דאשמועינן דאפי' הכי דוקא בית רובע אבל יתר כו' עכ"ל והשתא דע"כ בברייתא אית לן למימר הכי במתני' נמי דקתני הן חסר והן יתר ולא קתני בית כור סתמא נמי איכא למימר הכי דלרבותא קתני דאפ"ה דוקא בית רובע כו' וכ"כ בחידושי הרמב"ן ומיהו לעיל דמקשה אימא סיפא ואם א"ל הן כו' הא סתמא כמדה בחבל דמי לא בעי למימר הכי דמשמע ליה דעיקר מלתיה דרובע לסאה הגיעו גם התוס' דלעיל שכתבו תימה דתלי הן חסר כו' משמע טפי דהגיעו כו' לא אסקי אדעתייהו למימר דלגבי יתר מרובע תלי הן חסר הן יתר בכבית כור משום דעיקר מלתיה משמע לאשמועינן דרובע לסאה הגיעו ודו"ק : **בא"ד** וי"ל דר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחת תוס' שלנו וכ"ה בתוס' ישנים ופירוש להצטרף לדין של פחות מרובע לסאה דקתני במתני' הגיעו דהיינו שאם חסר מן הכור ז' קבין ומחצה דהוי רובע לסאה ויש בשדה זה טרשין ד' קבין שנמדדין עמה הרי מצטרפין אלו הד' קבין לכור שאין חסר בו רק ז' קבין ומחצה והגיעו אבל אם היה בו טרשין ה' קבין שאין נמדדין עמה ומצטרפין ה' קבין הללו לז' קבין ומחצה החסרין כבר והוי חסר יותר מרובע לסאה ויעשה חשבון ומהרש"ל הגיה מה שהגיה לאין צורך מיהו ק"ק ומאי קושיא אימא דמתני' דלעיל איירי בשיש שם קרקע יתר מבית כור דהשתא ודאי אי לאו הנהו טרשין הוה צריך ליתן לו בית כור שלם ודו"ק :

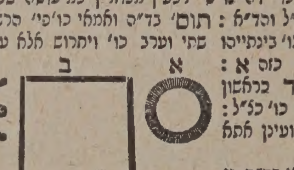
ע"ב בפרשב"ס בד"ה ה"ג וכדברי כו' ואפ"ה לא אמרי' נותן חצי רובע לכל חצי סאה כו' חצי רובע הוה מחילה לחצי סאה כי כו' עכ"ל דלא ניחא ליה לפרש הקושיא בפשיטות דלא אמרינן הרובע הוה מחילה לסאה כיון דהוי שיעור גינה והיינו כרב הונא משום דאיכא למימר טעמא דרב נחמן לעיל משום דהרביעית מכל כור וכור דהיינו ז' קבין ומחלה לכל כור וכור לא הוה שיעור שדה והוי בתורת מחילה ולא אמרינן לצרפינהו שיהיו שיעור שדה עד שיהיה משהו יותר על הרבעיים דנפקי מתורת מחילה ואז נצרף אותן לשיעור שדה משא"כ הכא דהאי רובע גופיה הוא שיעור גינה דאיכא למימר מודה רב נחמן דאינו בתורת מחילה ולהכי קאמר דה"ל אימא דנותן חצי רובע לכל חצי סאה דהשתא הוי כל חד וחד בתורת מחילה ולא נצרף אותן שיהיו שיעור גינה עד דליהוי משהו יותר על הרבעיים לרב נחמן ודו"ק : **בד"ה** ואית דמפרשי דהאי כל שהו אפי' כו' דא"כ מאי אהני ליה הן חסר כו' עכ"ל מיהו מצינן לפרושי דקאי ארישא אמדה בחבל דאם הותיר כל שהו דיחזיר כפי מה שירצה מוכר מעות או קרקע כפרשב"ס במתני' והא קתני הכא אם היה סמוך כו' אלא דא"כ דקאי ארישא לא ה"ל למיתני הך ברייתא בתר פסקא שאם שייר בשדה כו' וק"ל :

דף קה תוספות בד"ה ובא מעשה כו' לשמואל דאוקי כו' עכ"ל עיין בחדושינו ס"פ השואל : **בד"ה** אבל בא כו' וי"ל דמסתברא ליה כו' אבל היכא דאין מוחזק זה יותר היה לב"ד כו' עכ"ל ומיהו בלאו ההיא דסומכוס מכח הך סברא לא הוה פריך אלא כיון דסומכוס סבר הכי אית לן למימר דרבנן לא פליגי עליה בהא וק"ל : **בא"ד** נראה דלא שייך כ"כ אודוי אודי על חצי החודש ואי אודי על הכל ומש"ה כו' עכ"ל וכ"ה בתוס' הישנים ושיעור דבריהם דגבי באמצע החודש דיחלוקו נמי ק' כדלעיל אמאי יועיל תפיסתו על החצי חודש כיון דהמע"ה דהתם דחוק לומר כן דלא שייך כ"כ אודויי על החצי חודש ואם נאמר דאודי על הכל למה יחלוקו ומהרש"ל הגיה כאן לאין צורך ואין להאריך : **ודע** דההיא דראשון קנה ודאי לא קשיא לשו מידי דהתם תפס הלוקח קודם שנולד הספק ולא שייך בזה המע"ה והלמודא דמדמה ההיא דראשון קנה להכא והתם טעמא מאי משום דהפס ה"כ כו' היינו לענין ספיקא ודו"ק : **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה קמ"ל כו' דה"ה אי קאמר ל"ו פרוטות דליכא למימר פרוטי קמפרש כו' עכ"ל היינו מההיא דגט פשוט דאם נימא בכה"ג פירושי קמפרש ודאי דלכ"ע ניזיל בתר פחות שבלשונות וכמו שהקשו התוס' וק"ל : **בא"ד** מתני' איכא למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף כו' עכ"ל ר"ל כדאמר לעיל דאיכא למימר פרושי קמפרש ויחלוקו מה"ט ואיכא למימר פרושי קמפרש בכה"ג שפירש לבסוף דמה"ע כולה למשכיר ואין להקשות כיון דאסיק אדעתיה פרושי קמפרש דאמר לעיל ויחלוקו מי הכריחו לפרש דאיסתרא מאה מעי לבסוף אתמר הא איכא למימר שפיר דההיא דכולה למשכיר לא שמעי' ליה מההיא דאיסתרא משום דאיכא למימר בההוא דמרתן דיחלוקו משום דפרושי קמפרש כדאמר לעיל וכן פירשו התוס' בשם ר"י דאיצטריך ליה דההיא דכולה למשכיר מה"ט וי"ל דהך מלתא דלא נימא הך סברא דפרושי קמפרש כדאמר לעיל הא שמעי' ליה שפיר מהא דאמר רב חלוקין עליו חביריו על בן ננס דאי אית ליה האי סברא א"כ מנ"ל דחלוקין חביריו על בן ננס אימא דחביריו רשב"ג ור"י נמי אית להו האי סברא ולא ניחא ליה למימר דחלוקין עליו חביריו אחריני נינהו ולא הנהו דמרתן כפירוש רשב"ס לעיל גופיה גבי זו ולא ס"ל שפיר ועוד דשמואל נמי קאמר אבל חכמים כו' ע"ש דלא ניחא לן למימר דהנהו חכמים אחריני נינהו אבל ר"י בעל התוס' לא חש לזה דודאי איכא למימר דחלוקין עליו חביריו היינו חכמים אחריני ולאו הנהו דמרתן נינהו ואי לאו ההיא דאיסתרא הוה מצינן למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל ויחלוקו ורשב"ג ור"י דגבי מרתן נמי דמה"ט קאמרי יחלוקו ומה"ט גבי זו ולא ס"ל כו' לא כתבו התוס' אלא דהכי משמע ליה דזו ולא ס"ל ולא משום דקאמר אבל חכמים כו' ודו"ק : **תום'** בד"ה פרושי כו' ונ"ג לפי זה אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא כו' עכ"ל דליכא ולא אתמר בההיא משמע היינו הך דמשכיר דפריך מיניה ועל זה אינו מפרש כלום כו' וק"ל : **בא"ד** וא"ת לפירוש רש"י כו' וי"ל דשאני ההיא דגט כו' ולא שייך כולי האי פרושי קמפרש עכ"ל מיהו לגבי לריכותא שכתבו התוס' לקמן אמלתיה דרב קמ"ל דאיצטריך ההיא דאיסתרא משום דלא נימא למיזל בתר פחות שבלשונות כההיא דגט פשוט וכ"כ התוס' בס"פ השואל ע"ש ודו"ק : **בא"ד** ולר"י נראה דפרושי כו' ממש כההיא דלעיל כו' עכ"ל ואף שלפי פירושו נמי לא יתיישב שפיר דמשמע הכא דפריך אמאי איצטריך ההיא דאיסתרא וכפ"ה אין לחוש כיון דההיא דהשואל יתכן טפי כפר"י וכמ"ש לפרש"י ודו"ק :

דף קו בא"ד פרושי קמפרש כו' ואיצטריך כל תלת כו' דאיסתרא איכא למימר כו' פרושי קמפרש כפי' רש"י כו' ולא ידע ר"י דמנ"ל כו' עכ"ל ר"י גופיה לא מפרש הא דקאמר הכא פרושי קמפרש לא כפרש"י ודלא כפ"ה אלא כההיא פרושי קא מפרש דלעיל

חכמת שלמה

הס"ד : **בד"ה** שירלה כו' וגבשושית הס"ד : **בד"ה** טרשין כו' לזרעי' ס"מ כו' סד"א : **בד"ה** ר' חייא כו' נמדדין עמה עד שיהו כו' כנ"ל : **בד"ה** בעי ר' חייא כו' דהיינו ט' רבעין מפוזרין במיעוטה של רוב השדה שהוא ז' שאין כו' ועיקר וס"ג רובן במיעוטה כו' כנ"ל והד"א : **תום'** בד"ה ואמאי כו' פי' הרשב"ם במקדיש שתי שדות כו' כנ"ל : **ע"ב ר"ש** בד"ה כשיר מהו כו' בינתייהו שתי וערב כו' ויתרום אלא עשויין כאצעדה דלא מיזדרע בינתייהו שפיר כל כך כנ"ל ומצוייר כזה א : **בד"ה** איצטדינין כו' שאצטדינין מצוייר כזה ב : **בא"ד** כראשון עקלהון מצוייר כזה ג : **בד"ה** אפי' פיתת רובע כו' לכל סאה כו' כנ"ל : והס"ד : **בד"ה** הגיעו כו' ולא אמר ליה לא מדה כו' לאשמועינן את הס"ד וכנ"ל :

דף קד ע"א גמ' רובע לסאה או הותיר כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה הן חסר כו' אני מוכר לך כנ"ל והס"ד : **בד"ה** ומשני כו' הזול הוא דעכשיו דאמרינן ליה למוכר אי אתא ארעא המותר יהבת ליה כו' שקול מאותו המותר מעות כזולא כו' קרקע שלך והאי דקתני כו' דמוכר דהשתא לא מפסיד הלוקח מידי כנ"ל והד"א : **בד"ה** אמר רב הונא ט' קבין שאמרו במתניתין כו' ליתנהו בתורת מחילה ולא בתורת כו' ליפות כחו דמוכר אלא לחזרת קרקע אפי' בבקעה כו' כנ"ל והד"א : **תום'** בד"ה פרושי קמפרש כו' איזהו בית כור שהוא בכבית כור כו' הן יותר בכבית כור דמשמע כבית כור כו' תלה ליה בכבית כור כו' כנ"ל : **בד"ה** אלא לאו כו' אלא להצטרף לפחות יתר מרובע לסאה כו' כנ"ל ונ"ב פי' בין שהיו כבר ז' קבין ומחצה בהחסר בין לא היו כבר בהחסר אלא ג' קבין ועם הטרשים שהוא ה' קבין יהיה שמנה קבין דאז יהא יתר על הרובעים ומחזיר הכל ודו"ק [עיין במהרש"א] : **ע"ב גמ'** מילתא יתירא לתשעת קבין כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה ואי איכא כו' יחזור לו קרקע ולא כו' לא הוה לן למימר יחזיר ליכא למימר בהו ייפוי כח דמוכר כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ומשני כו' דאי הוי ט' קבין הדרי דאיכא טפי מרובע לכל סאה כו' כנ"ל : **בד"ה** ס"ג ובגינה בית חצי קב כו' והדר ואע"ג כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** ומשני כו' ה"ד בחצי רובע כו' כנ"ל :

דף קה ע"א ר"ש בד"ה אבל הכא במתני' הס"ד : **בד"ה** יכול להזור כו' ועד דמשיך לכוליה לא קני מידי נ"ב פי' במדידה לאפוקי משך כל הכור דלא מהני עיין בטור : **תום'** בד"ה אבל בא כו' ואפילו הכי בסוף חדש כו' נ"ב פי' ולא מוקמינן ארעא בחזקת מריה וק"ל דאי לאו הכי דלמא המשכיר קרוי המוציא ודו"ק [עיין במהרש"א] : **בא"ד** ידענו שכתב ידן הוא זה כו' כנ"ל : **ע"ב ר"ש** בד"ה אלא לעולם כו' בתר חזקה הס"ד : **בד"ה** דהתם גבי כו' ונמלא שדר על בית חבירו כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** בפרק קמא דסנהדרין אמרי בי רב רב הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב כו' כנ"ל : **בד"ה** איסתרא מאה מעי מאה מעי כו' הד"א : **בד"ה** מהו דתימא כו' פירושי קמפרש בשני ענינים כדאמר לעיל כו' כנ"ל והד"א :

דף קו ע"א גמ' ולטעמיך הגיעו קא תנא כשוס הדיינין כו' כנ"ל : **ר"ש** בד"ה בסימניו כו' קח לך פחות משתות הגיעו כנ"ל : **בא"ד** דהיינו טפי מרובע לסאה כו' נ"ב פירוש שיעור של

מהר"ם

דף קד ע"א ר"ש ד"ה אמר רב הונא ט' קבין שאמרו וכו' ולא בתורת עשיית החשבון ליפות כחו דמוכר וכו' כצ"ל : **תום'** ד"ה אלא לאו ש"מ סתמא נמי כהן חסר הן יתר וכו' וי"ל דר' יצחק לא קאמר אלא להצטרף לפחות מרובע לסאה כך היא גירסת הספרים שלפנינו ור"ל דר' יצחק איירי שכבר חסר מן הבית כור אלא שהחסרון ההוא אינו מגיע לרובע לסאה שהוא ז' ומחצה לכור רק שמגיע לסאה פחות מרובע וכשיש נ"כ באותו שדה טרשין בית ד' קבין אז מצטרפים עם אותו החסרון הראשון כדי שיגיע החסרון יותר מרובע לכל סאה דהיינו ז' ומחצה לבית כור וי"ס גורסים להצטרף לפחות יותר מרובע לסאה ר"ל כדי שיעלה הפחת יותר מרובע לסאה והיא היא :

ע"ב גמ' ואי איכא מלתא יתירא לט' קבין הדר כן היא הגירסא לפירוש רשב"ם וכצ"ל ברשב"ם : **ועוד** ברשב"ם בסה"ד כיון דמפיק להו מתורת מחילה ליכא למימר בהו יפוי כח דלוקח צ"ל יפוי כח דמוכר :

דף קה ע"א ר"ש ד"ה חלוקין עליו חביריו דלדידהו הוי ממון המוטל בספק יחולקין וכו'. הא דכתב הרשב"ם דטעמא דהנך רבנן משום דס"ל דממון המוטל בספק חולקין דמשמע מדבריו דרבי אבא ר"ל דלרבנן החולקים על בן ננס הוי נמי הדין הכא באומר מדה בחבל וכו' דחולקים הפחת לא הוי אליבא דכ"ע דהא לשמואל דמוקי לה בבא באמצע החדש אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר וכו' הוי טעמייהו דהנך רבנן כיון דמספקא לן אמרי' דכל המוציא מחבירו ע"ה ומאן דתפיס תפיס כדלקמן בשמעתין וא"כ לדידיה הכא בדינא דמדה בחבל וכו' לרבנן דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או אחרון הוי הדין דהולכין אחר פחות שבלשונות והמוכר המוחזק בקרקע ידו על העליונה כדבסמוך בשמעתין ולא כמו שמשמע מדברי הרשב"ם שחולקים אלא דלרב נחמן הוי טעמייהו דר"ש ור"י משום ממון המוטל בספק כמו שאכתוב בסמוך : **ד"ה** והאמר שמואל וכו' דלמא לשון ראשון אית לן למתפס כצ"ל : **ד"ה** בסוף החודש כולו לשוכר וכו' כרב וכר"נ דפליגי עלה דההיא משנה וכו'. ר"ל דרב אמר אי הואי התם הוה יהיבנא כולו למשכיר משום דאיהו סבר כבן ננס דתפוס לשון אחרון כדאיתא לקמן בשמעתין ורב נחמן קאמר נמי אפילו בא בסוף חודש כולו למשכיר ולא משום דתפוס לשון אחרון אלא אפילו היכי דאפיך מיפך דאמר בדינר זהב לחדש בי"ב דינרין לשנה ואפ"ה כולו למשכיר משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת וכיון דמספקא לן אי תפים לשון אחרון או לשון ראשון אוקמיה הקרקע בחזקת בעליה ואפילו בא בסוף החודש הוי כאלו בא בתחלת החודש והוי השוכר המוציא מחבירו ע"ה שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחלת החדש נולד ורשב"ג ור"י דמתני' דהתם דאמרו יחלוקו סבר רב נחמן דטעמייהו משום דס"ל כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל לרבנן דפליגי עליה דסומכוס וס"ל המע"ה דכ"ע כולו למשכיר : **תוס'** ד"ה ובא מעשה לפני רשב"ג ור"י וכו' משמע מהכא דמספקא ליה לר"י אי תפוס לשון ראשון או אחרון לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החודש. יש לדקדק למה נקטו התוס' לשמואל והא אליבא דכולי עלמא בין לרב בין לר"נ לכולהו לחוי טעמייהו דרשב"ג ור"י משום דמספקא להו אי תפים לשון ראשון או אחרון ואפשר דנקטי שמואל משום שהוא מפרש דברי רשב"ג ור' יוסי : **בא"ד** תמורת עולה תמורת שלמים דבריו קיימים והיינו תפוס לשון שניהם. פירוש וירעה עד שיסתאב וימכר ויקנה בחצי דמיו עולה ובחצי דמיו השני שלמים והיינו משום דתפוס לשון שניהם דא"ל דהוי מטעם דמספקא ליה ולכך סבר חולקין דמיו חצי לעולה וחצי לשלמים דאי יש לספק דשמא כולה עולה אין ראוי לקנות בחצי דמיו שלמים וכן אם יש לספק בדמי כולו שהוא שלמים אין ראוי לקנות בחצי עולה אלא ודאי תפוס לשון שניהם ס"ל : **בא"ד** ובנזיר ובמנחות וכו' אית ליה לר"י בגמר דבריו אדם נתפס. ר"ל באומר הרי עלי מנחת שעורים וס"ל לר"י דאין בדבריו כלום דמנחת אינה באה כי אם מן החטים ולא מן השעורים ולכך דבריו בטלים : **בא"ד** והתניא דנזיר ומנחות וכו' דמפרש דבריו וכו'. ר"ל שאמר בפירוש הרי עלי מנחת שעורים וכן בנזיר אמר בפי' הריני נזיר מן התמרים וע"ש : **ד"ה** אבל בא בתחלת החודש וכו' ואפ"ה בסוף חודש כולו לשוכר משמע דאי תפס מוציא וכו'. ר"ל דא"ל דהטעם הוא דבסוף החדש נקרא המשכיר המוציא דהא קרקע בחזקת בעליה עומדת ולעולם השוכר נקרא מוציא אלא ודאי הטעם הוי משום שהשוכר שהוא המוציא כבר תפס ודר בה ולפי זה גם שמואל סבירא ליה כרב נחמן דקרקע בחזקת בעליה עומדת אלא דשמואל ס"ל בבא בסוף החודש כולו לשוכר מטעם דתפס ורב נחמן ס"ל כיון דקרקע בחזקת בעליה עומדת לא שייך בה תפיסה והוי כאלו בא בתחלת החדש שהספק לא נולד עכשיו אלא בתחלת החדש נולד : **בא"ד** וי"ל דמסתברא ליה במחליף פרה בחמור וכו'. ר"ל דאע"ג דלפום ריהטא סלקא אדעתין לומר דכיון דבמחליף פרה בחמור אמרינן המוציא מחבירו עליו הראייה ואי תפס לא מפקינן מיניה כל שכן גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דאין שום אחד מהן מוחזק דהוה לן לומר כל דאלים גבר מכל מקום לא מסתבר להגמרא לומר כן אלא מסתברא ליה דדוקא במחליף פרה בחמור וכו' התם דוקא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ואי תפס לא מפקינן מינה אבל היכא דאין אחד מהם מוחזק לא מסתברא לומר מתחלה דכל דאלים גבר אלא הסברא נותנת לומר להם יחלוקו ולא להניחם לתפוס וכו' : **בא"ד** אבל באמצע החודש לא שייך כ"כ אודי אודויי על החצי וכיון דאודי אודויי על הכל משום הכי יחלוקו כן נראה להגית ור"ל אבל באמצע החודש לא שייך כ"כ לומר דאודי אודי על החצי כיון שהמתין ושתק עד אמצע החודש ונימא כיון דאודי על החצי אודי על הכל זה לא שייך כל כך ומשום הכי אמרינן דיחלוקו כנ"ל ודו"ק : **ע"ב** ד"ה פירושי קא מפרש וכו' ולא גרסינן לפי זה אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא דעל זה אינו מפרש כלום דאמאי לא שמעינן וכו'. ר"ל דהכי גרסינן אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא משמע דבא לפרש ולתרץ אמאי לא שמעינן ההיא דהמשכיר מהא דאיסתרא ולפי פירושו של הרשב"ם אינו מתרץ זה כלל אלא שמתרץ דלא שמעינן ההיא דאיסתרא מההיא דהמשכיר לכך כתבו התוס' דלא גרסינן לפי פירוש הרשב"ם אי אתמר בהא וכו' אלא הכי גרסינן מהו דתימא פירושי קא מפרש וכו' אלא צריך ליתן טעם למה לא גרסינן לפי' הרשב"ם איפכא אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא ובא לפרש דלא שמעינן האי דאיסתרא מההיא דהמשכיר ולא מוחק כל הגירסא ונרים מהו דתימא וכו' ואפשר דר"ל דלא צריך לגרוס ליה דכיון דבא לפרש דלא שמעינן הא דאיסתרא מההיא דהמשכיר בלא אי אתמר בההיא וכו' הכי משמע פשיטא דמלתא דפריך על ההיא דאיסתרא מאי קמ"ל וכו' הא אמר רב חדא זימנא בההיא דהמשכיר ומשני דלא נשמע מההיא דהמשכיר דמהו דתימא וכו' קמ"ל : **בא"ד** ולר"י נראה וכו' והכי פירושו אי אתמר בהא ולא אתמר בההיא דהמשכיר הוה אמינא פירושי קא מפרש ההיא דהמשכיר וכו' כצ"ל ושיטתו של ר"י היא כשיטתו של רש"י דאתא לתרץ דלא שמעינן ההיא דהמשכיר מהא דאיסתרא אלא שהוא מפרש דפירושי קא מפרש קאי אההיא דהמשכיר ואצטריך כל תלת מילי דרב וכו' דברי התוס' בפני עצמן הן ולא קאי אפירושו של ר"י דלעיל מיניה :

דף קו ע"א ד"ה הכי גרסינן פחות משתות הגיעו וכו' אבל ספרים דגרסי פיחת שתות הגיעו ופירש רב יהודה וכו' כצ"ל וגירסת התוספות היא בהפוך מגירסת הרשב"ם שהרשב"ם גורס פיחת

אלא דקאמר דלפירושיהם ניחא טפי דאם נפרש בפרק השואל כפירוש רש"י והבא כפרשב"ם דמשמע מתוך ההלכה כמ"ש התוספות לעיל איצטריכו כולהו ג' מלתיה דרב אבל אם נפרש כפירוש ר"י התם לא איצטריכו כולהו דמההיא דאיסתרא שפיר ילפינן דתפוס לשון אחרון ולא איצטריך לן ההיא דכור בל' כו' אבל לא ידע ר"י לפי זה דא"כ מנלן דסבר רב כו' אלא ע"כ דהנך דיתויי נינהו כו' וה"נ איכא למימר לפר"י דאינן אלא דחויי בעלמא ודו"ק : בא"ד וההיא דבא באמצע החודש איצטריך לאשמועינן דזו ולא ס"ל ולפרש המשנה כו' עכ"ל הוא תמוה דהא מההיא דבאמצע החודש לא שמעינן דזו ולא ס"ל דאכתי אימא דזו וס"ל והך דבאמצע חודש כו' היינו טעמא משום דפרושי קמפרש כדאמר רבי אבא לעיל כמו שהקשו רשב"ם והתוספות לעיל ואם כתירוצם דזו משמע הכי דלא ס"ל א"כ בלאו הך דבאמצע חודש נמי נימא הכי ואם נאמר דלאו דוקא דאשמועינן דזו ולא ס"ל אלא הך מלתא דבאמצע החודש אשמועינן אם כן מהך דראשון ראשון קנה נמי לא קשיא דאיצטריך ליה דלא נימא זו וס"ל ומצאתי בתוספות ישנים שטעות נפל בדבריהם וכן צ"ל איצטריך לאשמועינן אבל תכ"א הלך אחר פחות שבלשונות וזו ולא ס"ל וההיא דבאמצע החודש איצטריך לאשמועינן לפרש המשנה וההיא דראשון כו' והו לא מידי ודו"ק: בד"ה ה"ג ליטעמיך כו' ורב יהודה דאותיב כו' דהכי קתני פיחת עד שתות כו' דהא בשום הדיינים נמי כו' עכ"ל אבל לרב הונא ליכא לפרושי הכי דכיון דשתות נמי הגיעו הכא לא ה"ל למיתלי הפחות משתות בשום הדיינים מיהו קצת דחוק מאי קאמר וליטעמיך הא הגיעו קתני כו' הא לרב יהודה ניחא בפשיטות וצ"ל דלפי סברת המקשה דמפרש הברייתא בשתות גופיה קאמר וליטעמיך כו' ודו"ק : בפרשב"ם בד"ה ה"ג בסדר המשנה פחות שתות הגיעו כו' עכ"ל כ"ה בכל פרשב"ם בכל הספרים הישנים ומהרש"ל הגיה בפרשב"ם דה"ג פחות משתות הגיעו כו' ואפשר שהכריחו להגיה כן משום דלפי הגירסא במשנה פחות משתות הגיעו כו' דהיינו ע"כ רב יהודה יפרש בו עד שתות הגיעו כמ"ש התוספות ומאי פריך לקמן מברייתא דפחות שתות כו' כשום הדיינין הגיעו כו' ולטעמיך הגיעו קתני כו' וקשיא לרב יהודה כפרשב"ם הא איכא לאוקמא נמי כמתניתין דפחות משתות היינו עד שתות וכמ"ש התוספות אלא ע"כ לפרשב"ם דפחות שתות בברייתא לא משמע ליה אלא שתות גופיה ובמתניתין גרסינן פחות משתות הגיעו מיהו אין זה מכרעת להגיה כל ספרים הישנים שבפרשב"ם דפחות שתות נמי משמע עד שתות לרב יהודה במתניתין כמ"ש התוספות אלא משום דברייתא קתני לגבי כשום הדיינים משמע ליה בשתות גופיה קאמר הכי שיהיה כשום הדיינים ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ולשמואל כו' כשיעור הראוי לו אלא יותר וה"ה לפחות כו' עכ"ל ק"ק דהל"ל כ"ש לפחות כמ"ש גבי הדר דינא היכא דנטל פחות וכ"ש היכא דנטל יותר כו' : **תוס'** בד"ה ושמואל אמר כו' וכן הני בי תלתא כו' כשיבא שלישי יפילו גורל כו' עכ"ל העיקר מה שהוצרכו לפרש כן בהך דהני בי תלתא כו' היינו מההיא דאלמנה ניזונת כמ"ש לקמן וע"ש בתוס' וק"ל :

דף קז בד"ה ורב אסי מספקא ליה אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות כו' עכ"ל לכאורה דלק"מ לפי מה שפירש רשב"ם דבג' אמוראי הא' רגיל לתפוש במקצת ס"ל כי האי ובמקצת ס"ל כי האי דהשתא אי הוה מספקא אי כלקוחות באחריות כו' לא הוה ס"ל אף במקצת סברא דלא כרב וי"ל דאין לחוש כיון דמ"מ בדינא סבר במקצת כרב ובמקצת כשמואל אע"ג דהוה מכח סברא אחרינא בהא דסבר במקצת כרב דהא השתא דסבר נמי במקצת כרב דהוו כיורשין פליג עליה בהך סברא דמצי לסלוקי בזוזי לרב אסי וטפי ניחא לן למימר דמספקא ליה אי כלקוחות באחריות כו' דהשתא לא איצטריך לן למימר דפליגי בהך סברא דלרב אסי נמי אי כיורשין הוו לא מצי לסלוקי בזוזי ומזה לפי' שני שבקונטרס לא קשיא דאימא לרב אסי נמי ודאי כיורשין הוו אלא דמספקא ליה אי מצי לסלוקי בזוזי או לא דלפירוש שני אין סברא דפליג רב אסי עליה דרב בהך סברא וק"ל : **ע"ב** בד"ה מסהייה דקא כו' דשנים הפחותים מדברים תחלה עכ"ל בזה יתיישב דלמאי דלא אסיק אדעתיה נקיט מיהת תרי קמאי בידך כו' ופריך אדרבה הא ארעא קי"ג שוית כו' אמאי לא פריך בפשיטות טפי דאימא האי ארעא מאה ושתה וב' שליש דינר היה שוה האי דקאמר שלשים טעי בתליסר ותלתא לקמיה והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה ובדין הוא דלימא לגרועי טפי אלא סבר מסתאי דקא גרעי כולי האי מחבראי ויתיישב נמי גם לפי המסקנא דלא נימא פ"ו ושני ושליש הוה שוה והאי דקאמר מנה טעה תליסר ותלתא לקמיה והאי דקאמר פ' טעי תליסר ותלתא לאחורי' ובדין הוא דאיבעי הוא לגרועי טפי אלא סבר מסתאי כו' דכיון דהפחות מדבר בתחלה לא שייך למימר הכי ובחידושי רמב"ן כתב בזה דרך אחרת ע"ש : סליק פרק בית כור

פרק יש נוחלין

תוס' בד"ה האב את כו' דהאב מנחיל בנים ולא בנות דהא לא מייתר כו' עכ"ל ק"ק דאימא כיון דבני אחות ואחי האם חדא מכלל הבריתא אתמר כדלקמן אית ליה לתלמודא דלאו אגב גררא אתמר כפרשב"ם לקמן אלא דכולה משנה דצריכה ואייתר ליה הרישא דבני אחות לדייק ולא בנות אחות ויש לומר דכל היכא דאייתר לן חדא בבא לא אמרינן דהרישא אייתר לדיוקא אלא הסיפא אייתר והכא מסיפא דאחי האם ליכא לדיוקי ולא בנות וק"ל ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שמתרץ קושיית התוס' כמ"ש וע"ש : בד"ה ואחין מן האב כו' אחי האב נפקא מכלל זה ע"י משמוע דאם היה האב קיים כו' להנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת כו' עכ"ל כ"ה לשון התוספות שלפנינו וצריכין אנו לדחוק בזה לפרש דהאי אם היה האב קיים כו' היינו אבי אביו של המת והוא מנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת גם קשה מי הכריחן לזה דכיון דאחין מן האב קתני בהדיא במתניתין הרי אחי האב נפקי שפיר בלא משמוע אבי אביו של מת אלא כיון דאבי המת אינו קיים ואין לו בן ליורשו דהיינו אחי המת הרי הוא יורשו בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו של מת כו' וכן מצאתי מוגה בכתיבת ידי א"מ ז"ל הרי הוא יורשו בקבר להנחיל לבנו שהוא אחיו של מת ואם אין אחים למת אז אביו יורשו בקבר להנחיל לאחיו שהוא אחי אביו של מת כו' והו לא מידי ודו"ק: בא"ד וכ"ת דמ"מ לא איצטריך למיתני דשמעינן כו' אחין מן האב דוקא ולא אחין מן האם כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דכיון דאחין מן האב לגופיה לא איצטריך דשמעינן ליה ע"י משמוע א"כ ע"כ לדיוקא אתא ולא אחין מן האם דהשתא לא שייך למימר דקתני אחין מן האם אגב דקתני אחין מן האב כיון דאחין מן האב גופיה לא איצטריך אלא לדיוקא ולא אחין מן האם והא תירצו דה"א אחין מן האב לרבותא כו' ואע"ג דלגופיה לא איצטריך לא הוה ידענא לדיוקי מיניה ולא אחין מן האם ודו"ק : בא"ד וא"ת א"כ אחי האב נמי ליתני אגב כו' ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם דהיא גופה משנה דלא כו' עכ"ל ק"ק דהכתי ליתני ברישא בני האח אגב בני אחות דסיפא דהסיא משנה דצריכה היא וי"ל דמאחי האב קא קשיא ליה דליתני ליה גבי נוחל ומנחיל כיון שהם כתובין נמי בפרשה אבל מכל שאר יורשין לא קשיא להו למתנינהו כולהו בנוחל ומנחיל ולהכי לא קתני נמי בני האח דאינו מפורש בפרשה וק"ל :

ע"ב בפרשב"ם בד"ה אדרבה מרבה כו' ואם אין לו אחים ובן אין לו כו' ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו כו' עכ"ל לכאורה מלישנא דאדרבה היינו לרבות האח שיהא קודם לאב ולהוציא הבן שיהיה האב קודמו וכן תסדר ואם אין לו אחים ונתתם נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם לבנו ואם אין לו בן ונתתם לבת כו' אבל ניחא לפרש כמו שפירש מדלא קאמר אדרבה מרבה אני האח ומוציא את הבן והבת משמע דלא קאמר אדרבה אלא לענין לרבות האח שיהיה האח קודם לבן ובת מיהו כולן קודמין לאב והיינו משום דלמאי דלא אסיק אדעתיה השתא דכתיב שארו להקדימיה לאב שפיר קא קשיא ליה להקדים כולן לאב והמתרץ לא השיב לו השתא אלא דליכא למימר אדרבא ובודאי הבן ובת קודם לאח ומיהו אכתי איכא למימר דכולהו קודמין לאב עד דמסיק ליה דע"כ כתיב שארו להקדימיה לאב וק"ל : **תוס'** בד"ה יכול יהא כו' וא"ת אחי אביו דכתב רחמנא ל"ל כו' עכ"ל מה שהקדימו המאוחר בפסוק להקשות על אחי אביו ל"ל וא"כ על האחין ל"ל משום דהך קושיא דאחי אביו ל"ל היא קשה לכ"ע אבל אחין ל"ל אינו קשה רק למ"ד לאו כסדרן כתיבי אבל למ"ד כסדרן כתיבי איצטריך למכתב אחין למדרש מוהעברתם במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה כו' ולא נימא והעברת במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין דהשתא דכתיב אחין בקרא ממילא שמעינן לה כפרשב"ם לקמן וק"ל : **בא"ד** דאי לא כתיב אחי אביו ה"א דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין כו' עכ"ל ואין להקשות לפום סברא דהשתא אחין ל"ל דהא ליכא למימר כמו שתרצו לקמן דה"א אב קודם לבת כו' דהא השתא כסדרן כתיבי ולית לן לאקדומי לאב אחד מהנך די"ל דהשתא ניחא דכסדרן כתיבי איצטריך למכתב אחין לאקדומי לאב דאי לא הוה כתיבי האחין אע"ג דמסברא אחין קדמי לאב כמ"ש התוספות לקמן מ"מ כיון דאחין לא כתיבי ואב כתיב אית לן לאקדומי לאב טפי מאח וק"ל: **בא"ד** וא"ת ואחין דכתב רחמנא ל"ל כו' וי"ל דאי לא כתיב כו' דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך כו' עכ"ל וק"ק דהקרוב קרוב קודם ל"ל דע"כ לית לן לאקדומי (מכולן לאב) [לאב מכולן] דא"כ לא לכתוב אחין ודו"ק :

דף קט בפרשב"ם בד"ה מלמד שהאב כו' ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחיו כו' והעברתם את נחלתו לבתו כו' עכ"ל הכי משמע לפום סברת המקשה דהשתא דלא להקדים לאב רק הבן כדקאמר יכול יקדים לבן ת"ל כו' ומיהו האח קודם לבת כיון דלא אסיק אדעתיה הא דמשני כיון דלענין ייבום כו' א"כ אינה קמה הבת כלום תחת אביה כבנו ואחיו כפרשב"ם וק"ל: **בד"ה** קראי שלא כסדרן כו' דקראי לריכי כו' ובן אין לו עיין עליו כו' וכן כולן עכ"ל בן ובת קראי דלריכי הוא להקדים בן לבת כדלקמן אלא משום אחין הוצרך לפרש כן מיהו התוספות לעיל כתבו דבאחין לא הוצרך למכתב משום זה כיון דנחלה משמע כו' ולמאי דמסיק לקמן וא"א להקדים בן לבת מדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם גו' ניחא טפי ודו"ק: **בד"ה** אימא כו' והעברתם כו' אב מנלן דירית מקמי אח הס"ד וא"כ מ"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב כו' קרוב טפי הס"ד וא"כ מ"ה א"כ דלגלויי כו' שלא כסדרן כתיבי ואי משום דדייקינן כו' במקום הבת הס"ד וא"כ מ"ה שארו זו אשתו כו' כצ"ל וכ"ה בפירושים ישנים ואפשר שהכריחו לפרש דהאי דיוקא דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת לאו דוקא אקרא מסתמע כו' משום דא"כ לא הוה משני מידי לפי פירושו דמשני והעברת למה ליה דאחין דירתי במקום שאין בת ממילא אשתמע הא איצטריך שפיר לדיוקא דאי אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת מיהו התוספות לא ניחא להו לפרש כן דמ"מ כיון דאיכא למימר האי דיוקא מגליה למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום בת ומאי אולמיה האי דיוקא מהאי ומזה פירשו התוספות דודאי האי דיוקא דפריך אימא ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת נמי מקרא משתמע ומשני ליה דוהעברתם לא משמע הכי דאין זו העברה מאח לבת א"כ כפרשב"ם דלהא לא הוה איצטריך והעברתם ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ומשני וכי כו' דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי כו' וכדכתב בד"ה ובני משה גרשום כו' עכ"ל כל זה ראיה דהאי בן מנשה מפרש לה בן משה מיהו הא דגרשום בן משה הוא לא הוה איצטריך לאתויי לכאורה מקרא דד"ה דבאורייתא מפורש דגרשום בן משה ואפשר משום דהתם מפורש בני גרשום שבואל הראש דהיינו יהונתן שהוא לאו כדלקמן לכך מייתי האי קרא דד"ה ודו"ק :

ח"א דף קט ע"ב אי הכי היינו דקאמר כו' יכי היה לי הלוי לכהן אף שלא נכתבו הלוים רק לעבודת לא לכהונה מ"מ בכך היה מתחלה ולמאי דמסיק דההוא לוי יהונתן הוה דקאתי ממשה ניחא טפי דבכך נתנה גם הכהונה מתחלה למשה כדאמרינן בזבחים וק"ל : **וה"א** בן משה היה דכתיב ובני משה גרשם וגו' בתורה נמי מפורש דגרשום בן משה היה ומייתי האי קרא דד"ה משום דבהאי קרא דד"ה כתיב בני גרשום שבואל הראש ושבואל הוא יהונתן כדלקמן בשמעתין וק"ל: **מתוך** שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה כו' הנו"ן תלויה לרמז שתלאו ליהונתן בשם מנשה שהוא ע"י נו"ן התלויה ולא בשם משה הכתוב ולפי שמעשה מנשה יוצא שם משה נקט שם מנשה ולא שם שחר

מהר"ם

פיחת שתות הגיעו והתוס' גורסים פחות משתות הגיעו דלספרים שגורסים פחות שתות הגיעו הקשו הא דקאמר בגמרא לרב הונא הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו וכו' ומאי קאמר הכי קאמר וכו' דמשמע דאצטריך להוציא מתניתין מפשוטה ולתרצה אליבא דרב הונא הא אם הגירסא היא פיחת שתות הגיעו לא אצטריך שום פירוש לרב הונא דבהדיא אתיא מתניתין כוותיה דקתני בהדיא פיחת שתות מהבית כור הגיעו ויתר משתות עד שתות ינכה וסתם עד הוא עד ולא עד בכלל ואם כן אתיא מתניתין ממש כרב הונא אלא ודאי הגירסא הוא פחות משתות הגיעו דמשמע דוקא פחות משתות הגיעו אבל שתות ינכה כיתר משתות כרב יהודה ולהכי צריכה הגמרא לפרש דלרב הונא הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו וכו' וכי תימא כיון שהגירסא היא פחות משתות הגיעו א"כ תקשה לך נמי בהפוך הא דקאמר בגמרא לרב יהודה הכי קאמר פחות משתות הגיעו וכו' הא לפי גירסא זו להדיא אתי' מתניתין כוותיה וי"ל דמשום דעד שתות ינכה לא משמע כוותיה משום הכי קאמר וכו' עד שתות ושתות בכלל ינכה משום דסתם עד לא הוי עד ועד בכלל : **ע"ב** ד"ה ושמואל אמר מקמצין וכו' אלא מפרש ר"י וכו' ולענין זה לא בטלה מחלוקת שאם יפול השדה וכו'. וצריך ליישב לפי' זה היאך יתפרש לשון מקמצין לפי ענין זה וצריך לומר דלפירוש זה הוי פירושו של מקמצין ר"ל ממעטין החלוקה בכל מה דאפשר דלשון מקמצין לשון מיעוט וכילות הוא כידוע :

דף קז ע"א תוס' ד"ה יבא בעל חוב וכו' וי"ל דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי ולא כאפותיקי דהמקבל וכו' דבהמקבל איירי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה ולכך אינו יכול לסלקו בזוזי אבל הכא איירי דעשאו אפותיקי סתם ולא אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה ולכך יכול לסלקו בזוזי ולא מהני מה שעשאו אפותיקי אלא לענין שיכול לטרוף כל אותה שדה ואינו צריך ליטול מכל אחד חלק המגיע עליו : ד"ה אדרבה וכו' תימה לר"י דהשתא אי לא הוה אלא תרי וכו' הוה אמינא דמאה ועשרה שיא וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

של שתות הוא טפי משיעור של רובע ודו"ק : **בד"ה** שתות הגיעו בפחות משתות כו' ובמאיריו וה"ק כו' דקתני פחות משתות הגיעו כו' כצ"ל : **בד"ה** אמר לך כו' וקשיא לרב יהודה ואמר לך רב יהודה כו' כצ"ל והד"א וג"ב פירוש כך הוא מפרש הסוגיא שזו היא דברי רב יהודה ודו"ק : **בא"ד** וכן עיקר דליכא הכא כו' כצ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה ה"ג כו' דגרסי' פחות שתות הגיעו כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' והוא עשרין אמר לי אמר ליה דעדיפא כעשרין כו' ואורים ותומים אמר רב אשי כו' כצ"ל : **שם** ואזיל בי תרי מינייהו ופליג כו' צ"ל דאזיל חד כו' וג"ב כן הוא בס"א וכן ברמב"ן : **ר"ש** בד"ה אמר רב אשי כו' עם הגורל באורים ותומים כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה ושמואל אמר כו' בלא מה כח ב"ד יפה חולקין כצ"ל :

דף קז ע"א ר"ש בד"ה אחד אומר כו' ושנים אומרים במאתים כו' במנה הס"ד וכצ"ל : **בד"ה** ואחד אומר כו' פחות הס"ד : **ע"ב** ר"ש בד"ה והאנן כו' דשמנין כו' אדאכלת כו' סד"א : **ד"ה** תרגומא מרישא לסיפא אמאי משמנין כו' סד"א :

יש נוחלין פרק שמיני

דף קח ע"א גמ' ת"ל שקרוב קרוב קרוב קודם כו' כצ"ל : **ר"ש** בד"ה הכא תרתי יעידם ושדה אחוזה הס"ד : **תוס'** בד"ה במקום בת כו' ובדידיה מיסתבר לאוקמי אפילו שלא נכתב בפירוש כו' כצ"ל וג"ב כן הוא בס"א : **בא"ד** מוקי לה באב ואי אתה מעביר נחלה כו' סד"א : **ע"ב** גמ' כי היה לי

מלכים שהיו ג"כ עובדי עכומ"ז ועי"ל שתלאו בו דכמו שעשה מנשה תשובה בכל לבו כן עשה יהונתן תשובה בכל לבו כדלקמן ועיין עוד בחידושי הלכות וק"ל: **אלא** מתוך שעשה מעשה אבשלום כו' • ופי' הכתוב וגם הוא טוב תואר כאבשלום וכו' והיא גרמה לבסם שנתגאו כדאמרינן בפ"ק דסוטה באבשלום ואותו ילדה וגו' מלשון גידל כלומר גדלתו אמו אחר תרבות שגידלתו אמו של אבשלום כן פרש"י במלכים וק"ל: **אלא** מתוך שעשה מעשה אבשלום כו' ה"נ מתוך שעשה מעשה מנשה כו' יש לדקדק מאי אולמי' דהאי מהאי וי"ל דתולין הקלקלה במקולקל שלפניו כמו הך דאבשלום והדוניה ניחא אבל לתלות הקלקלה במקולקל שלאחריו כהך דיהונתן ומנשה לא שייך כ"כ וק"ל: **שהרי** משה שנשא בת יתרו כו' • והוא שעל הרוב ימשך הזרע אחרי הטבע ומעשה האבות כפי הקרוב שמזה היה מיתתו של יעקב שלמה בלא פסול לפי שכבר נשתלשל היחוס מטובים ג' דורות ולא נאמרו דברים אלו על צד ההכרח ובהתלש דכמה לדיקים מלינו שהיו בני רשעים וכן בהיפך ועוד דבני משה ודאי קרובים יותר ליתרו והיו לדיקים אלא שהוא כן על הרוב כמו שהיה זה ביהונתן שהיה מיתרו שפיטם עגלים לעכומ"ז נמשך גם הוא לעבוד עכומ"ז ובהיפך פנחס שהיה מבני עיבים נמשך להיות בעל מע"ט לבטל עבודת עכומ"ז בית פעור וק"ל: **מבנות** פוטיאל וגו' מיתרו שפיטם כו' • בכמה מקומות באו רז"ל לדרוש ולתת טעם לשמות שלא נתלאו בהם טעם מפורש בהכבר מלאו בתורה נותנת טעם בקלת השמות ועי' עוד בזה ברא"ם:

דף קי בד"ה אבוה דאימיה כו' יתרו הס"ד ואח"כ נ"ל הגה"ה ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוה דאימא מיוסף כו' יותר מיהונתן הגה"ה ואח"כ מ"ה פוטיאל כו' כנ"ל ואין הגה"ה זו מפרשב"ס ור"ל לפוס הך סברא גרים אבוה דאימה בלא יו"ד והוה נמי ממש אבוה דאימה דהיינו אמה של אשת אליעזר והוה דור ה' יותר רחוק מיהונתן משא"כ לפרשב"ס דאבוה דאימה ע"כ לאו ממש אלא דור ד' או ה' וק"ל: **בד"ה** שסב לאל כו' שגלה מטה דן ופסלו כו' בגין חיי וכיון שעמד דוד כו' הד"א כנ"ל והוא מלשון ירושלמי וק"ל: **גמ'** פשוט נבילתא כו' כנ"ל בגמרא ובפרשב"ס ובתוספות וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה א"ל אביי כו' והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין גו' עכ"ל דקדק לפרש בדברי אביי הכא וכן לקמן דלא ה"ל למכתב רק וזרע אין לו גו' משום דודאי לפי סברת אביי לא איצטריך לאשמועינן דבת נמי בת ירושה היא כדמסיק אביי ההיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא אבל בדברי רב פפא דקדק לפרש למכתב לבנו ולבתו אבל וזרע אין לו וגו' ודאי דלא ה"מ למכתב דא"כ לא הוה ידעינן דבת יורשת נחלה כלל ולא הוה מוקמינן ליה אלא בבן ומיהו מה שפירש בדבור הזה וסד"א היכא דלית בן ונתתם את נחלתו לאחיו לו גו' כו' ה"נ אין בתו יורשתו דאין כו' עכ"ל אין זה לפי סברת אביי דודאי בת נמי בת ירושה היא ולא איצטריך כלל האי קרא דהכא אלא להקדים בן לבת אלא לפי מה שהבין רב פפא בדברי אביי דליכא קרא דבת נמי בת ירושה היא פירש כן ודו"ק: **בד"ה** אמר ליה רב פפא כו' ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מלי למכתב לבנו ולבתו כו' עכ"ל לפי מה שפירש רשב"ס לעיל דירושת הבן דריש ליה רבי מהכא ושלא כדברי התוספות שכתבו דרבי דמוקי והעברתם שאין לך מעביר כו' אין זה לורך שום דרשה קשה דה"ל לרב פפא להקשות הכא בפשיטות דא"כ בת נמי בת ירושה היא איצטריך למכתב והעברתם כדרבי ואביי נמי דמשני כפי' רשב"ס דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב וזרע אין וגו' כו' הא איצטריך למכתב והעברתם גו' לכדרבי ללמוד מיניה ירושת הבן מן האם וי"ל דודאי אי אשמועינן הכא דבת נמי בת ירושה היא שפיר כתב לה בלישנא דוהעברתם למילף מיניה נ"כ ירושת הבן מן האם אבל כיון דכבר כתיב דבת נמי בת ירושה היא לא ה"ל למכתב הכא ונתתם את נחלתו לבתו לאשמועינן דבת נמי יורשת היא אלא ה"ל למכתב דבן יורש אמו וק"ל: **תום'** בד"ה האיש את אמו כו' בין לירש בין להורים דמ"ל זכרים ומ"ל נקבות כו' עכ"ל בנקבות לירש נמי נסבת נחלה ע"י בעלה מ"מ בירושה גופה אם לא הנשא א"כ לבעל שהוא משבט אחר לא תסוב הנחלה משא"כ בבן דבירושה גופה מוסב נחלת האם וק"ל:

ח"א דף קי ע"א אלא אי אבוה דאימיה מיוסף כו' עיין בחידושי הלכות גם עיין פרשב"ס בזה אבל קשה לפי' דלא הוכחה תלמודא לתרץ אלא אי אבוה דאימיה מיוסף כו' אלא דס"ת המתרץ לסניה למקשה סברתו דפוטיאל אינו משמע אלא יתרו שפיטם כו' ולא בא מיוסף כלל אלא שהיה פנחס דור ה' רחוק מיתרו יותר מיהונתן וכן לפי' התוס' קשה כמו כן דלא הי"ל לתלמודא למימר אלא שהיה פנחס מגד האם ולולי דבריהם נ"ל לפרש דס"פ אי אבוה דאימיה מיוסף אימא דאימיה מיתרו כו' ותש"ה אף שהיה מגד האם מיתרו שפיטם עגלים מ"מ היה מגד אם מיוסף שהיה בעל מעשה שפטפט ביצרו וכן בהיפך וא"כ ה"ל יחוסו מגד אם שקול ולהכי אהני ליה לפנחס לד אב שדבק אהרן בטובים בבעלי מעשים משא"כ ביהונתן כי מגד אביו היה שקול מיתרו שפיטם כו' וממשה שהיה בעל מעשים אבל מגד אמו לא מלינו יחוסו שהיה מבעלי מעשים מכל לד שיהנה ליה כדמהני ליה לפנחס שהיה מגד אביו מבעלי מעשים וה"ק ר"א לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה היה ודאי בעל מעשים שאין כמוהו אעפ"כ כשנשא בת יתרו ילא ממנו יהונתן ואהרן כיון שנשא בת עמינדב אהני ליה לפנחס שילא ממנו אע"פ דאתי נמי מיתרו והשתא ליכא לאקשויי ה"נ בלאו אבוה דאימיה מיוסף אף שהיה פנחס מגד האם מיתרו בלאוד אהני ליה מגד האב שדבק אהרן בטובים דא"כ תקשי דה"נ ביהונתן מגד האב יהני ליה משה שהיה בעל מעשים שאין כמוהו ומגד האם לא מלינו לו פסול וא"כ ה"ל פנחס ויהונתן שקולים וע"כ הולרך למימר גבי פנחס שהיה מגד אם ג"כ מיוסף דהשתא לא הוו פנחס ויהונתן שקולים ודו"ק: **ומ"ש** הרא"ס פ' מטות והא דנקט הכא אבי אמו מיוסף כו' • לאו דוקא דהא בסוטה ופרק י"ג ספוקי מספקא ליה אי אבוה דאימיה מיתרו אימא דאימיה מיוסף ואי אימא דאימיה מיתרו אבוה דאימיה מיוסף אלא חדא מינייהו נקט תדע כו' עכ"ל ע"ש ואין דבריו מובנים לן דהא לא קאמר הכא דאבי אמו היה מיוסף ויוסף אבי אמו היה אלא דיוסף גופיה היה אבי אמו דביה קמפתעי הכא ופי' שהיה אב משפחתו מגד אם ובין שיהיה אבי אבי אמו ובין שיהיה אבי אם אמו אבי אמו קרי ליה וכן הוא הפי' ביתרו שאמרו אבי אמו פטם עגלים לעכומ"ז שהוא ודאי לא היה אבי אמו ממש אלא אבי אבי אמו או אבי אם אמו ות"מ אבי אמו קרי ליה ודו"ק: **ממשמע** שנא' בת עמינדב כו' • לפי שכבר מלינו בכתוב שמייחס את האשה אחר אחיה כמו אחות תובל קין נעמה והיינו כשלא הוזכרה כבר לייחסה ע"ש אביה אבל הכא שכבר יחסה בשם אביה בת עמינדב קאמר וכי איני יודע שאחות נחשון היא מה ת"ל אחות נחשון וכן באחות נביות בספ"ק דמגילה שכבר יחסה בת ישמעאל קאמר וכי איני יודע שאחות נביות היא כו' ובאחות אהרן שלא הוזכרה ליחסה שם ככר בשם אביה הוכרחו לדרוש בפ"ק דסוטה וכי אחות אהרן היא ולא אחות משה שהרי משה נזכר שם בשירת אז ישיר וה"ל ליחסה אחר משה או אחר שניהם כמו ואת מרים אחותם ובאחות לוטן תמנע שדרשו תמנע בת מלכים הואי כו' כדאיתא בחלק כבר פירשנו בפרשת וילא בפסוק וילך ראובן בימי קציר וגו' הייני משום שלא היה לו ליחסה כלל ביחוס בני החורי כיון שלא היתה מזרע אברהם וילחק ע"ש וליכא למדרש הכא כדדרשינן בספ"ק דמגילה גבי אחות נביות שקדשה ישמעאל ומת והשיאה נביות דא"כ מאי אשמועינן הכא שקדשה עמינדב והשיאה נחשון דהתם אשמועינן קרא ליחס בהן שנותיו של יעקב שאז מת ישמעאל והיה יעקב אז בן ס"ג שנה כדאיתא שם ועוד דהתם עיקר דרשה מוילך עשו אל ישמעאל קדרים כדפרשנו שם והתם לא שייך למדרש כדהכא שבדק עשו באחיה ועוד דוילך עשו אל ישמעאל נ"ל כדפי' (רשב"ס) שם וגבי אחות לבן הארמי שכבר הוזכר ג"כ יחוס של בת בתואל הארמי כתב הרא"ס דמנ"מ ליכא למידרש התם כדהכא דלא שייך התם לומר שבדק בלבן ועוד שלא היה לריך לכתוב לא את אביה ואת אחיה ואת מקומה שכבר הוזכרו למעלה (ועכ"ל) [וע"כ נומר] שכולם באו לדרשה כדי להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדס ממעשיהם עכ"ל ועי"ל דהתם נמי איכא למדרש כדהכא לפי שבאו שם לספר תולדותיו של יצחק שהם עשו ויעקב אמר שהיתה אחות לבן וע"כ נולד עשו ממנה שרוב בנים אחר אחי האם וכה"ג איתא במדרשות והענין מבואר כי האחים והאחיות הנולדים בבטן אחד הם קרובים לטבע אחת והעובר הוא יכך אמו כי עיקר גופו של אדם נולד מאמו כדאיתא פ' המפלת וע"כ הוא על רוב בטבע אחי האם להרע ולהטיב: **ויאמרו** לו מי הביאך עד הלום וגו' לאו ממשה קאתית כו' • משום דשאלת בג' ענינים מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה קרובים לענין א' וע"כ אמרו שבאו כולם לדרשה שאמרו לאו ממשה קאתית דכתיב ביה אל תקרב הלום וע"פ מ"ש במדרש משה אמר הבני הנני לכהונה ומלכות וא"ל אל תקרב היינו כהונה ואין הלום אלא מלכות שנאמר כי הביאתני עד הלום וכה"ג דרשו בזבחים וז"ש לו דהא למשה לא נתנה הכהונה ומלכות ואתה עשית עלמך כהן גם עשית מעשה מלכות של מנשה ועוד א"ל ומה אתה עושה בזה לאו ממשה קאתית דכתיב ביה מה זה בידך שעשה כל מעשיו במטה בשליחותו של מקום כמ"ש במדרשות ואתה מה עושה בזה דהיינו עכומ"ז כמו שאמר גם הוא מה מועילה לך כו' לא מטיבה ולא מריעה כמו שכתוב בירושלמי והביאו רשב"ס ועוד א"ל ומה לך פה לאו ממשה קאתית דכתיב ביה ואתה פה עמוד וגו' כי הנה משה אביך נתקרב בזה הדבור לשכינה יותר מכל אדם שע"י דבור זה פירש מאשתו כדאמר פלק רע"ק ואיך אתה נתרחקת מן השכינה ונתקרבת כ"כ לעכומ"ז עד שנעשית כומר לה ועי"ז אמר שהוא הודה לכל דבריהם דודאי אינו ראוי לכהונה ומלכות וגם אין ממש בעכומ"ז ולא היה מקרב עלמו לה רק מפני שהוא תועלת לו כדי שלא יצטרך לבריות כפי טעותו בהבנת קבלתו מבית אבי כו' גם מה שאמר שראה דוד כו' ומינהו על האוצרות ולא נתחייב מיתה כשעבד עכומ"ז היינו משום שלא עבדה וכמ"ש בירושלמי שהביא רשב"ס ז"ל אייתי חד פינך דסולת כו' וכיון דאזל לסון אכיל לון כו' וא"ל בגין חיי ושאמר דכיון דראה שממון חביב עליו כו' פי' ובודאי לא יבזבז אולרותיו שכן דרך להמנות איש שדרכו לאצור ולא לבזבז וק"ל:

דף קיא בד"ה ק"ו לשכינה כו' ועוד אמר בספרי כו' ואמשה רבינו אמאי נקט י"ד ודוחק כו' היינו הקב"ה כו' עכ"ל ר"ל דמלך וכהן גדול משמע דכולה אמשה קאי ולא אקב"ה והוא סתירה לפי' ר"ת ומיהו לא ניחא להו לפרש דנקט י"ד משום מלך וכ"ג ז' משום כל חד דאם כן תקשי נמי אין זה ק"ו דמן הדין יש להיות כך ודו"ק: **בד"ה** מקים מטה כו' והא דדרשי' נמי וירש כו' הוה מוקמינן בבן הבן דוקא כו' עכ"ל ר"ל אבל בת הבן וכל איך דלקמן לא הוה ידעינן אפי' לירש אי לאו בן אין לו עיין עליו ולא הוה מקשינן ירושה שניה לראשונה לענין להקדים בן הבת לבת הבן אלא לענין שירש בן הבן אבל בת הבן לא תירש כלל אי לאו בין אין לו עיין עליו ודנקט לקמן גבי דרשת בין אין לו עיין כו' נמי בן הבן אגב אחריני נקט ליה דבן הבן שפיר שמעינן ליה מהיקשא דירושה שנייה לראשונה ובגליון תוספות מצאתי וז"ל אכתי אמאי איצטריך אין לו דבת לממשום נילף לה ממשמוע דבן בהיקשא דמטות כו' ודו"ק: **ע"ב** בא"ד ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לעבור עליו בב' לאוין כו' עכ"ל רלונס לומר דלמאן דלית ליה ירושת הבעל אלא מדאיצטריך לא תסוב שני פעמים כדלקמן איצטריך שפיר לא תסוב ב' פעמים אחד ללאו בהסבת הבן ואחד ללאו בהסבת הבעל ואי לאו הכי לא הוה ידעינן כלל ירושת הבעל אבל למאן דדריש ירושת הבעל משארו ע"כ בלאו דלא תסוב אחד הוה ידעינן שפיר הסבת בעל כמו בבן ולא איצטריך ב' לא תסוב אלא לעבור ב' לאוין בכ"א משניהם וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה מספקא קראי כו' והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם עכ"ל בגליון הע"ג דלרבא נמי הקרוב אליו קאי אדלעיל ל"ק ליה אלא לאביי דלריך לאוקמא שארו אדלבתריה והקרוב אליו אדלעיל ומפסיק באמלע הליווי ושדי נמי למ"ד דלשארו על הקרוב עכ"ל הגליון והוא דחוק ול"נ דהקרוב אליו קאי שפיר אשארו דסמיך ליה לרבא דאשתו נקראת קרובה כדדרשינן כי אם לשארו הקרוב גו' אין שארו אלא אשתו ורשב"ס שפירש נמי בברייתא והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין האחין כו' היינו לאביי אבל לרבא לא קאי אדלעיל ודו"ק: **תום'** בד"ה לו משפט הבכורה השתא לא שייך למפרך אפילו בלא הנך קראי כו' עכ"ל דהכי משמע להו דלרבא לא קאי דרשה דאביי ודרב נחמן ב"י מדקאמר אלא אמר רבא כו' אבל לרב נחמן ב"י קאי דרשה דאביי ולא קאמר אלא אמר רב נחמן ב"י ובגליון הקשה ר"א כיון דמאוסו ולא אונה ממעטינן אלמנה שנשאת בתולה ומהשתא מאשר ימלא לו נמעט אפי' בחור שנשאת בתולה ונראה דלעולם הוה מוקמינן ליה בבחור שנשאת אלמנה דלא שמעינן ליה מאלמון שנשאת בתולה דה"א היכא דהוי אותו אע"ג דלא הוה אונה ה"א נוטל פי שנים דמגו דשקיל דידיה שקיל דידה עכ"ל גליון וק"ל: **בד"ה** הוא יורש כו' דמקפיד בהסבת הבעל ולא קפיד כו' עכ"ל דמאן דיליף ליה ירושת הבעל משארו ודאי דאיכא הסבה בירושת הבעל כמו בבן ואיכא לאוקמא לא תסוב אתרווייהו כמ"ש לעיל דתרווייהו משמע מיניה אבל הסבת האשה ודאי דלא משמע בהני קראי דהסבה ודו"ק:

דף קיב בד"ה אימא דנפלה כו' תימה כו' הל"ל דפנחס ויאיר ירשו מאמם כו' עכ"ל ר"ל דודאי מעיקרא דפריך דלמא דזבין מזבן דהאי קרא להראות עושרם הל"ל נמי דפנחס ויאיר ירשו מאמם כו' אלא דגדולה מזו יש להקשות דאיכא למימר דקרא לאו בירושה כלל משתעי כפרשב"ס מיהו השתא נמי דמשני ליה דזבין מזבן לא מלית אמרת כו' מ"מ כיון דאכתי לא מיתרלי מירשו מאמם והאי קרא להראות עושרם ל"ל לדחוק עלמו למפרך משדה חרמים ודו"ק: **בא"ד** ונראה לר"י כו' וה"פ דברייתא כו' תקנתא לנחלת האם וכ"ת כו' ומיהורא דקרא כו' עכ"ל יש לדקדק דמ"מ מה השיב אביי לרב פפא דכיון דהתנא גופיה אית ליה דמלינן למימר דלא אהא קרא למיעבד תקנתא אלא לנחלת האב אע"ג דכתיב יורשת ב' מטות א"כ מיהורא דקרא נמי לא שמעי' מידי דהא איכא למימר כקושית התנא לעבור בב' לאוין וקראי דפנחס ויאיר איכא למימר בקושית דרב פפא דאתי קראי להראות עושרם וי"ל דודאי התנא סמך עיקר מלתא איורשת ב' מטות דמשמע דאתי קרא למעבד תקנתא נמי לנחלת האם אלא לרווחא דמלתא קאמר הכי וכ"ת בהסבת הבן כו' ת"ש לא תסוב כו' ולית לן לדחוקי במלתיה כיון דאיכא נמי יתורא דקראי ודו"ק: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה דמנסבינן לה כו' דבשלמא נחלתם מאביה לא מיעקרא כו' ואע"ג דמעיקרא היתה משבט ראובן כו' עכ"ל רלה לומר דהא לא הולרך לאוקמא בכה"ג דמנסבינן לה לגברא דאבוה משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימא אלא משום נחלת האם אבל משום נחלת אביה ניחא ליה בלאו הכי והיינו כפרשב"ס דבשלמא נחלתם מאביה לא כו' ודו"ק: **תום'** בד"ה ה"ג ר"ת כו' דלפי' הקונטרס לא א"ש אמאי קרי הך בסבת הבן והך בסבת הבעל כו' עכ"ל באמת כבר הרגיש רשב"ס בזה ופי' לפי גירסתו ושיטתו דברייתות דתרווייהו תנו בין בסבת הבן ובין בסבת הבעל ולא תני חדא בסבת הבן וחדא בסבת הבעל ולכך לא גרס הכא פסקא תניא בסבת הבן וגרס נמי לקמן תניא אידך כמ"ש מהרש"ל אלא שהתוס' לא משמע להו הא דקאמר תניא בסבת הבן

חכמת שלמה

לי הלוי לכהן אין דאיתרמי ליה כו' כנ"ל: **ר"ש** בד"ה ומתמהינן כו' אלמא קרוב היה ליתרו כו' נ"ב יש מקשים א"כ למה לא פריך מבניו של משה גופו שהיו קרובים ליתרו יותר מיהונתן וחלילה לומר שרשעים היו ותא"ל שזכות משה גרם עד דור שלישי שמא זכות אליעזר גם כן גרם עד בניו של פנחס ותלמודא לא פריך מבניו של פנחס כלום ושמא אינם טובים וי"ל שהסברא נותנת שזכות הלדיק גורם שלא יתקלקלו בניו כ"כ ותלוים עד דור שלישי ומ"ה בניו של מרע"ה בינונים היו עד בני בניו שהיו אחד רשע גמור אבל פינחס שהיה לדיק גמור מאי איכא למימר ודו"ק:

דף קי ע"א ר"ש בד"ה אמר ליה רב פפא כו' לא האי לירוש בו ולא האי לירות בו אלא כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה טעמא כו' ולרשב"א נראה דכל הסוגיא כו' כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן למה יש לנו כו' ועוד דקאמר ליה אביי אצטריך כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' מאן כו' לירות אטו בר קשא כו' כנ"ל וכ"ב מאן בו וכן בלשון בכ"ן דף ר"ע גבי וכל בת יורשת נחלה יורשת אינה מורשת וכן בס"א מדויקים: **ר"ש** בד"ה אמר ליה אביי כו' אבל לא לבתו דכי היכא כו' כנ"ל:

דף קיא ע"א גמרא אמר ליה דין שטוריה כשק אמר ליה לבן שקודם לבת בנכסי האם מנין אמר ליה דכתיב כנ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה אמר ליה ר' ינאי כו' אותי והלך הס"ד: **בד"ה** מנין היה לו לפנחס כו' ירשה מאביו הס"ד:

דף קיב ע"א גמ' ודלמא שאני התם שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן כו' כנ"ל וכ"ב כך גרס רשב"ס והתוס' גורסים אמר ליה רב פפא לאביי ודלמא כו' אפילו לפי פירוש הקונטרס נוכל לגרוס כן ודו"ק: **תום'** בד"ה א"כ תרי קראי כו' כנ"ל. ואחר דבור זה נ"ל ד"ה אימא דנפל ליה משדה חרמים כו' או מאבי אמה הס"ד ואח"כ מ"ד חדש ונראה לר"י גירסת הספר כו' ואחר דבור זה נ"ל ד"ה אמר ליה רב פפא לאביי דלמא שאני התם כו' ואח"כ ד"ה אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' תניא בסבת הבן ותניא בסבת הבעל כו' כנ"ל: **שם** אחר זה תניא בסבת הבן נ"ב נ"ג לרשב"ס וכתב עוד בלדו ותימה הלא משום הכי גריס רשב"ס לקמן תניא אידך והכא לא גריס הכי פיסקא תניא בסבת הבן אלא תני בסבת הבן ותני בסבה הבעל כלומר כולו בחד ברייתא

ותנא בסבת הבעל דאתרוייהו קאי אלא משמע דחדא מינייהו איירי בסבת הבן וחדא בסבת הבעל ודו"ק: **בא"ד** ועוד דלפ"ה המ"ל נמי דכ"ע מיהת קרא קמא בסבת הבן כו' עכ"ל גם בזה פי' רשב"ס דמוקי מסברא לקרא קמא בסבת הבן דקריב ליה טפי מבעל כו' מיהו היינו דוקא לתנא בתרייתא אבל לתנא קמייתא כיון דע"כ לית ליה האי סברא מדקאמר אקרא קמא או אינו אלא בסבת הבעל כו' ה"ל לתלמודא נמי לפרש דלכ"ע מיהת קרא קמא בסבת הבן משמע כדמפרש ליה לקרא בתריה דלכ"ע בסבת הבעל משום דתנא בתרייתא לא ס"ל הך דרשה דאחר מיהו הרי"ף והרא"ש הביאו תניא אידך כו' דהיינו ברייתא בתרייתא וכגירסת רשב"ס וסיימו בדבריהם דבן לאו אחר הוא והוא תמוה לכאורה דלגירסת רשב"ס ודאי משמע לתנא בתרייתא דמשום דאייתר ליה קרא תנינא מוקי ליה בסבת הבעל ולא משום דבן לאו אחר הוא וכפי' רשב"ס ויש ליישב דאי למאי דמסיק לה לתנא קמייתא משום דבן לאו אחר הוא ה"נ אית לן למימר הכי לתנא בתרייתא ולרווחא דמלתא קאמר הכי דמשום יתורא נמי אתי לסבת הבעל ודו"ק:

דף קיג גמרא וכ"ת דנפלה ליה בשדה חרמין אמר קרא בנו נחלה כו' ובסוגיא דלעיל לא בעי לשנויי הכי כיון דהך ברייתא דלעיל מוקי הא דפנחס בדנסיב פנחס אשה ומתה וירשה ע"כ דלא דייק ליה הך דרשה דבנו נחלה הראויה כו' דמה היה לו לאלעזר לנחלת כלתו אשת פנחס וא"כ ה"נ איכא לאוקמא בשדה חרמין מאא"כ לר"י בן קרחה דהכא דדייק ליה הך דרשה דבנו נחלה כו' וליכא לאוקמא אלא בנחלת אשת אלעזר דמה"ט לא פריך נמי הכא גבי פנחס דהוי נסיב פנחס אתתא ומתה וירשה כדפריך גבי יאיר משום דא"כ בנו למה ודו"ק: **תום'** בד"ה תרוייהו כו' ומיהו הכא תימה דמדאקשי ליה כו' ובקונטרס פי' יפה כו' והיא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע כו' עכ"ל ק"ק לפ"ה נמי כיון דאקשי ליה אדרשה דאיש הא תרווייהו איש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא כו' לא היה לו להרץ אמר קרא ידבקו כיון דתרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון כו' ואם נאמר דרב נחמן ב"י לא הוה שמע הא דמקשי תלמודא תרוייהו איש כתיב בהו אלא דלא משמע ליה מאיש מידי א"כ ה"נ איכא למימר לפי' התום' דרב נחמן לא הוה בקי בפסוק קמא ולא הוה שמע הא דאקשי תלמודא תרוייהו איש כו' אלא דלא משמע ליה מאיש מידי ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** ומטו בה כו' כבר היה רבי בן פ"ד שהוא יותר כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה ג' שנכנסו כו' דדמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים כו' עכ"ל וגרע אפילו מנכנסו בלילה דמאי לשיות דיין כשים אחרים מעידים לפניו משא"כ בנתכוונו להעיד דאינו נעשה דיין כלל. אפי' אחרים מעידים לפניו ועיין בתוספות וק"ל: **תום'** בד"ה מקים כו' דא"כ מירושה שניה לא שמעי' דבני אחות כו' עכ"ל משום דבני אחות לא ירתי רק ע"י משמום אמם ולא שמעי' ליה מירושת אחין דהוי נמי ירושה בלא משמום כמו בן מאב אבל מבן (הבת) [הבן] ובת הבן כו' שפיר שמעינן בני אחות דהוי ירושה שניה כמו אלו וק"ל:

דף קיד בד"ה אבל בלילה כו' ואין להקשות כי פריך בפרק ראוהו כו' עכ"ל כבר כתבו כדברים אלו בשם רשב"ס אבל ר"ל הכא מה שהכריחו לפרש דמתכוין להעיד גרע טפי מראו בלילה היינו משום דהשתא אין להקשות כי פריך כו' אמאי לא משני בשנתכוונו כו' ודו"ק: **בא"ד** דהלת"ה אין כו' אם נתכוונו להעיד והא דקאמר מה יעשו כו' עכ"ל פי' אם נתכוונו להעיד אליבא דרבי ומכ"ש לר"י דפוסל ברואיה בעלמא והא קאמרי והא דקאמר לר"י מה יעשו כו' ותרלו מ"מ פעמים שאין האח זה יודע כו' אבל לרבי ליכא למיהם אם יבא להעיד אם לא נתכוין להעיד ודו"ק: **בד"ה** ואין עד כו' אבל בדרבנן נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין כו' עכ"ל ראייתם מגיטין וכתובות היינו אמה שכתבו דבדרבנן נעשה עד [דיין] אבל לשון הרא"ש אינו כן וז"ל ודוקא עד המעיד אבל עד הרואה נעשה דיין כדמוכח בפ"ק דגיטין כו' עכ"ל ע"ש ואפשר שהוצרך להביא ראיה משם דאף בדאורייתא דוקא עד המעיד אבל עד הרואה פירוש כגון שרואה בלילה נעשה דיין ביום כשהעידו אחרים לפניו כדאמרינן התם הנח לקידוש החודש דאורייתא דהך מלתא לא שמעי' ליה מתוך שמעתין דהא דקאמר דביום עושין דין היינו משום דלא תהא שמיעה גדולה מראייה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מה אשה כו' דמה (שפרשב"ס) [ריב"ס] דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשארות כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו נמי הכא לפירושו דלמה ליה למילף מפנחס דאין הבעל יורש כשהיא בקבר תיפוק ליה דפקע שארות על ידי מיתתה ואפשר דעפי פשיטא דליפקע שארות על ידי מיתת הבעל מיהו שפיר קשיא להו מההיא דפ' הבע"י דע"כ לאו בפקע שארות תליא מלתא דהא כשהיא מתה לא פקע שארות כדאיתא בפרק הבע"י ואפי' הכי אמרינן הכא דאין הבעל יורשה כשהיא בקבר ודו"ק: **בא"ד** והכא נמי בן אע"ג דיורש אמו כו' מ"מ אינו יורשה כשהוא כו' עכ"ל יש לדקדק ואימא איפכא כיון דבן יורש אמו כשהיא בקבר ה"נ יורשה כשהוא בקבר להנחיל כו' וה"נ בבעל יורשה כשהוא בקבר אע"ג דאינו יורשה כשהיא בקבר והיקשא דס"פ מי שמת נמי נימא ביה איפכא נאמר הסבה בבן ונאמר בבעל מה הבן יורש אמו כשהוא בקבר אף הבעל כו' וכפי מ"ש לעיל דטפי פקע שארות במיתת הבעל מבמיתת האשה ניחא ודו"ק: **בד"ה** אף מטה כו' ועוד דאם כשאין האב האשה יורשת אם כן לא תהיה נחלה כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דכשאין גם האשה אז נחלה משמשת לקרובי האב דמשמע נחלה משמשת לקרובי האב כמו שהאב גופיה יורשה דהיינו אפי' לגבי אשה וק"ל:

דף קטו בפרשב"ס בד"ה והנא דידן כו' כדקתני האיש את אמו ולא הבת כו'. עכ"ל הכי דייק תלמודא לעיל אמתני' והאיש את אמו כו' מנא ה"מ דת"ר כו' כפרשב"ס נ"כ שם והא מסיק לעיל דפליג רבי זכריה בן הקצב מיהו תלמודא בשמעתין ניחא ליה לאתויי מבני אחות דמפורש בברייתא בהדיא ולא בנות אחות ודו"ק: **בד"ה** לעולם דרים מטות כו' דאי לגופיה לאשמועינן כו' ולא לכתוב לא מטות ולא מ"ס כו' עכ"ל דבריו אינן מובנים לי דהא ודאי איצטריך מטות להיקשא דבן קודם לבת בנכסי אם ואכתי נימא נמי

האי הקישא שהאם יורשת הבן דאין הקישא למחצה ודו"ק: **תום'** בד"ה בן הבת כו' ולר"י נראה הא דבני בנים כבנים גבי ייבום מנחלה כו' עכ"ל אבל לעיל גבי בת לענין ייבום כתבו התוספות לעיל איצטריך קרא היינו משום דנחלה גופיה בבת לא שמעי' אלא מדלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו כדאמר לעיל וק"ל: **בא"ד** משום דה"א נילף אחוה אחוה מבני יעקב כו' עכ"ל דלענין ייבום נתקבלה הג"ם דהוי אח מן האב ולא מן האם כדמסיק לעיל אבל גבי נחלה ודאי דלא נילף אחוה אחוה דאין אדם דן ג"ש מעצמו וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ס בד"ה הא כילד כו' ונתתם נחלתו לאחי אביו דהיינו דתן דודו כו' עכ"ל מה שכתב מהרש"ל בזה דאיירי בשאין אליאב קיים הוא דחוק דהא בתר הכי קאמר כלנ דתן נותנין לאליאב אבל אפשר לומר דודאי אף שהאבות קודמין לאחין של מת מ"מ באבי האב ואחי האב דהיינו דתן ואליאב היינו בעיא דרמי בר חמא באברהם וישמעאל בנכסי עשו ולפי דעת רמי בר חמא פי' כן והו"ק: **תום'** בד"ה מלמד שבא כו' ה"נ בא ענה על אמו והוליד כו' עכ"ל לא נחתי התום' הכא אלא לומר דמהאי קרא בת ענה בת לבעון אין ראייה לפר"ת דענה נקבה היה אלא דיש לפרש דבת לבעון קאי נמי על אהליבמה וענה בא על אמו כו' מיהו התום' שיטו פרש"י בחומש שפירש שבא לבעון על כלתו אשת ענה כו' ואפשר משום דקשיא להו לפירושו שבחומש כמו שהקשו התום' בפרק מקום שנהגו דלא מלינו בשום מקום שיהיה נקרא בן אשתו בנו אבל אם בא ענה על אמו כמ"ש התום' הכא ניחא דנקראת גם בת לבעון משום דבני בנים הרי הן כבנים ומיהו אי לאו משום ממזרות לא ה"ל למכתב שהיתה בת לבעון דכבר ידענו דבני בנים הרי הן כבנים ובהכי יתיישב מה שמקשה הרא"ם דהימא שעיר בא על כלתו והוליד ממנו ענה כו' דא"כ לא הוה נקרא בן לבעון דבן אשתו אינו נקרא בנו אבל אם בא לבעון על אמו ניחא דנקרא גם בן שעיר משום דבני בנים הרי הן כבנים ובעיקר הפי' שכתבו התוספות שבא ענה על אמו כו' כתב מהרש"ל אשת לבעון ואמו לאו דווקא אלא אשת אביו כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דהא דומיא דהכי דבא לבעון על אמו דהיינו אמו ממש קאמר ונראה דבא ענה על אמו ממש קאמר אשת שעיר ונקראת בת לבעון ע"ש בני בנים הרי הן כבנים ואשמועינן נמי לך ממזרת שהיה בה שבא ענה על אמו וכבר בא עליה גם לבעון וכאילו ילאת אהליבמה מבין שניהם והשתא ניחא דתולין הקלקלה במקולקל באשת שעיר שכבר בא לבעון בנה עליה גם אליפז והוליד ממנה תמנע כדאיתא בתנחומא ותו לא מידי ודו"ק:

ח"א דף קטו ע"ב גמירא דלא כלה שבטא כו' ופרשב"ס לאיה לדבר אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם מבואר בגזירת פרעה שאמר כל הבן הילוד היאורה גו' שבקש להרוג הזכרים ולכלות מהם שמות מטות אבותם כדאמרינן בשמות רבה נמית הזכרים ונקח הנקבות לנבים כו' ועפ"י מ"ש נדונים במים שכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם לזה אמר אני ה' לא שניתי דהיינו שאמרתי ב' פעמים לא אוסיף עוד וגו' בשבועה שלא אביא מבול כדאמרינן במסכת שבועות ומתוך זה חשב פרעה לכלות מהם שמות מטות אבותם ואעפ"כ הגלתי אתכם שאתם בני יעקב לא כליתם הזכרים שהם שמות אבות וכמ"ש כאשר יענו וגו' כן ירבה וגו' וק"ל: מלמד שבא לבעון על אמו מפורש בחידושי הלכות ע"ש: **א"ל** רבי בכך אתה פוטרני כו' ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה כו' יראה לי בזה משום דהמינים והצדוקים יאמרו דהרבה דברים בתורה הם שיחה בטלה ולאויים ליטרף בספרי מינים שלהם וכהסיא דאמרן בחלק בענין זה על מנשה שהיה יושב ודורש באגדות של דופי וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא אחות לוטן תמנע ותמנע היתה פלגש כו' ולפי שבפרשה זו גופיה השיב להם ריב"ז אלה בני שעיר וגו' דמוכח מיניה דאיצטריך למכתבא לאשמועינן דגם קודם מת"ת היה דינן הכי דבני בנים הרי הם כבנים וא"ל המין הצדוקי רבי בכך פוטרני דאין כל זה ראיה לפי מינות שלהם שהם שיחה בטילה כו' וע"ז השיב ריב"ז להם וא"ל שוטה לא תהא תורה שלמה שלנו שאנו אומרים שהתורה שלמה תמימה ואין בה שיח לבטלה כשיחה בטילה שלכם שאתם אומרים שיש בה שיחה בטילה ח"ו וק"ל:

דף קטז גמרא הא דידיה הא דרביה הא דלא תרלינן הכי אדריב"ל משום דסמכינן אמאי דא"ר יוחנן משום רשב"י דהיינו רביה · מחידושי הרמב"ן: **תום'** בד"ה כי על זה כו' בעמלו שמוליך בידו והא דכתיב ויתנו לו איש גו' כל"ל ובגליון על לא ישא בידו בעמלו שמוליך בידו רישא דקרא ישוב ללכת כו' וק"ל:

ח"א דף קטז ע"א שהתנו על שבט בנימין שלא תירש בת הבן עם האחין כו' יש לדקדק דהיה להם לתקן כעין דאורייתא הכתוב גבי בנות צלפחד שלא ינשאו לשבט אחר ואפשר משום דלא היה להם לינשא כאן כ"א לשבט מועט במספר לא רצו לתקן כן משא"כ בשבט מנשה שהיו רבים באוכלסין לינשא להן בנות צלפחד ומיהו היכא שלא היה להם כ"א בנים או בנות ובת הבן כי היכי דלא תיעקר נחלה דאורייתא תקנו והיו נזהרים מלינשא לשבט אחר כפרשב"ס ודו"ק: כל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה כו' · מבואר כי העוה"ז הוא בעולם העובר ועוה"ב הוא הנלחי וז"ש בקרא דמייתי דמיירי בעוה"ב שאמר יום עברה וגו' ר"ל עובר יהיה העוה"ז ביום ההוא דלעתיד והנה עיקר בריאת האדם הוא הזכר שלא נברא בתחילה רק הזכר שאף שבעוה"ז עובר הנה המטה שמקיים בעוה"ז היא מעמיד לו לעולם נלחי בעוה"ב משא"כ הנקבה שעיקר בריאתה לקיום המין בעוה"ז עולם העובר וע"כ אמר כי מי שאין מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה דהיינו שמלא עליו עוה"ז שהוא העולם העובר שאינו אלא לקיום המין כדכתיב בירושת הנקבה והעברתם וגו' ולא ממלא במקומו זכר לקיים מלות בוראו להעמיד עולם הנלחי דלעתיד ודמייתי נמי מהאי קרא דאבל אין חליפות למו וגו' שעובר מעוה"ז ואין ממלא מקומו אם למ"ד בבן לקיים מלות בעוה"ז לעמוד עולם נלחי ואם למ"ד בתלמיד הממלא מקומו אבל הנקבה אינה ממלאה מקום אביה לפי שאינה חייבת ברוב מלות ודאמר בכו בכה להולך בלא זכר הוא עד"ז וכפל בו לשון בכו בכה שעם המספידים ידבר לבכות עם האבל להולך ועובר מן העולם הזה כמ"ש דהוס ריב"ל אזיל. לבי טמיא כו' ועיין בשמעתין בחדושי הלכות וק"ל: **מ"ד** כו' כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב כו' · דוד שהניח בן כמותו כו' נסמך זה המאמר להך דרבות דלעיל דבענין זה נמי איירי דלכך נאמר בדוד שכיבה כאילו לא מת ולא עבר כלל מן העולם כיון שהניח בן ממלא מקומו ס"ל כאילו לא מת אלא כשוכב ויש בעלמא וביואב נאמר מת שלא הניח בן ממלא מקומו שמת ממש וק"ל: **קשה** עניות בתוך ביתו של אדם יותר מנ' מכות כו' · דקדק לומר בתוך ביתו של אדם דהיינו אף שיש לו מזונות אלל אחרים כיון שהם תלויים באחרים ה"ל מכתן גדולה יותר מנ' מכות עיין פרשב"ס ובענין זה יש לפרש הקרא אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי לפי שהיו ישראל עניים ונעשו עשירים ע"י שאלת כסף וזהב מאת העם אמר פרעה ארדוף אותם ואשיג אותם ואחלק שלל תמלאמו נפשי כינוי תמלאמו כפשוטו מה שתמלא אותם

ו"ן בתני אידך איפכא ולא שקרי לתדא ברייתא סבת הבן ולאידך סבת הבעל ודו"ק: **ר"ש** בד"ה אי הכי כו' נ"ן הייטי' כיון דלא שייך כו' כנ"ל: **בד"ה** ומשני כו' דאימא של זה כדי כו' הד"א: **בד"ה** אתה אומר כו' למטה אחר כו' כנ"ל:

דף קיג ע"א גמרא תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כו' כנ"ל וכ"כ זו גירסת רשב"ס ונכתב עוד בלדו זו גירסת ר"ת תניא בסבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה בסבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר כו' כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי בסבת הבעל הכתוב מדבר: **תום'** בד"ה תרוייהו נמי כו' עד שאתה שואל כו' שאיני יודע כו' והיא דקאמר אמר קרא ידבקו לא משמע ליה מאיש כו' כנ"ל: **בד"ה** ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה כו' כמו עלה קרח ובפרק בתרא כו' כנ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה ה"ג כו' וכן כולם בוי"ו מוסף כו' כנ"ל והד"א ומס"ד רלה עושין דין אם לא כתבו אבל אם כתבו שוב אין עושין דין דאין עד נעשה דיין כנ"ל: **תום'** בד"ה מקים ירושה כו' ואין נראה לר"י דמשמע הכי דא"כ כי אף כאן אגב תורפיה לא עיין כו' כנ"ל:

דף קיד ע"א ר"ש בד"ה אפילו הן כו' כל זמן שלא העידו אלא שהוא כו' אבל ראייה דידהו שרואין בלילה כו' כנ"ל וכן בכל הדבור נ"ל ראייה: **בד"ה** אמריתא כו' והקשיתו לו ולרב יוסף מי ניהא כו' וה"ג לרב כהנא כו' והס"ד וכנ"ל והד"א: **תום'** בד"ה ניחום כו' שכיב מרע בכולה או מלוה כו' ויבטל הדין לא הוי דין ואע"ג דלא חזר דחיישינן שמא כו' כנ"ל: **ע"ב תום'** בד"ה והלכתא כוותיה כו' והא קיימא לן הלכתא כרבה ובהא אין הלכה כרשב"ג ומדלא קאמר והא קי"ל בהא הלכתא כרבה כדקאמר כו' כנ"ל: **בד"ה** מה אשה כו' דאין הבעל יורש אשתו כראוי עד דיליף מפנחס כו' ממורישי אשה לבן צריך לפסוק אחר כו' כנ"ל:

דף קטו ע"א ר"ש בד"ה משנתינו כו' הוי מלי לאקושי ולמימר כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה בן הבת ובת הבן ובן בת הבן מנין כו' דמיבם לא הוה ידעינן כו' נ"ב פירוש דלא אמרינן כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו כו' אלא כדלעיל דבן ובת קודמין לאחי המת משום דשניהם שוין לפטור מיבום לאפוקי אחי המת דלא עדיף כולי האי אלא שזוקק ליבום וכן פירשו התוס' להדיא לעיל דף ק"ח בד"ה כלום יש יבום וא"כ כי היכא דלדם לא מהני האי סברא אלא שבן ובת קודמין לאחי המת אבן לעולם הבן קודם לבת הכא נמי מהני האי סברא דלענין יבום כי הדדי נינהו שיהיה בן ובן הבן שניהן עדיפי מאחי המת אבל לעולם ה"א שהבן קודם לבן הבן ודו"ק: **ע"ב ר"ש** בד"ה הא כילד כו' דהיינו דתן דודו כו' נ"ב בכאן משמע שהאחין קודמין לאבות ואינו כן שלעולם האבות קודמין לאחין ובודאי אם היה אליאב קיים היה קודם לדתן בנו אלא כוונתו בכאן כאילו האבות ודאי כולן כבר מתו ורלה לבא ע"י משמום איך יפול הנחלה לאחד ממשפחתו וזהו לא יתכן אלא ע"י אחין ובניהן ודו"ק היטב (עי' במהרש"א): **תום'** בד"ה מלמד שבא לבעון על אמו כו' נ"ב פי' אשת שעיר: **בא"ד** הכי נמי בא ענה על אמו כו' נ"ב פירוש אשת לבעון ואמו לא דוקא אלא אשת אביו והיו העולם סוברים שהיא בת לבעון ואי נמי כאילו ילא מבין שניהם ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף קטז ע"א ר"ש ד"ה מלא עליו עברה כו' נ"ל ה"ג מלא עליו עברה כו': **ע"ב ר"ש** בד"ה הכי נמי כו' האב קודם לעולם לאחי האב ואחי האב קודמין לאחות האב ואחי האב כו' כנ"ל וכ"כ כך הוא בכל הנוסחאות וראוי להיות כתוב במקום אחי האב אחי המת ועוד פשיטא שהוא קודם לאחיו וגם כנ"ל קודם לאחיו אלא הכי קאמר קודם לאחי המת מן האב וכאילו אמר קודם לאחין מן האב וכייט אחיו של מת שבכרי לא קאמר לאחיו ודו"ק: **בא"ד** ואבי האב קודם לאחי אבי האב ואחי אבי האב ואף אחותו קודמין לאבי אבי האב כו' כנ"ל:

נפשי ורצוני שאלתי להם בזה תורישמו ידי כי יד ה' שהיה בנו בי' מכות לא היה כ"כ כמו שידי תהיה בהם שתורישם ואעשה אותם טוב ענשים שהוא יותר מי' מכות שהיו בו ואפשר שע"ז כמו בכתוב וירא ישראל את היד הגדולה וגו' בענין הספינות שטבעו המצריים עניים בביזת הים ולא הפיק מזימת זה שאמרו על ישראל תורישמו ידי יותר מיד ה' שהם י' מכות וק"ל: כל שיש לו חולה בתוך ביתו לך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנאמר ואיש חכם יכפרנה פי' הכתוב חמת מלכו של עולם מלאכי וגו' בלשון רבים כדאמרינן הרבה שלוחים למקום ואיש חכם יכפרנה ממש שהוא מבקש על כפרת עון וע"ז סמך ואמר שע"י תפלתו באור פני המלך מלכו של עולם ניתן לחולה שהוא חיים וק"ל:

דף קיז בד"ה ומחזירין כו' אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים כו' והשתא כשמחזירין לאבי אביהם כו' עכ"ל ופי' הרא"ם בזה דאילו לא חזרה נחלה אלא אצל אביהם שהיה מבני כ' כו' למה יחלוקו בשוה כו' אבל השתא כו' כגון שיצא אבי אביהם כו' כשהיה בן כ' ומעלה ולו ב' בנים פחותים מבני עשרים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שני בנים והן מבני עשרים כו' עכ"ל ופירושו לכאורה תמוה דאי איירי בב' הבנים פחותים מבני כ' כשיצאו ממצרים א"כ למה כתב רש"י בסוף דבריו דאילו מתחילה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הד' רק שני חלקים כו' דהא כיון דלאבותיהם של הד' בנים לא היו בני עשרים כשיצאו ממצרים אם כן לא היו נוטלין כלום בשבילם רק חלק אחד היו נוטלין אלו הד' בנים בשביל אבי אביהן מורישן וע"כ נראה לומר דגם אי הוו הב' בנים בני כ' לא חזרה נחלת הד' בנים רק לאבי אביהם כיון שגם הוא היה מיוצאי מצרים אבל מ"מ אכתי קשה דלמנין יוצאי מצרים נמי יטלו ג' חלקים דהיינו שני חלקי אבותיהן וחלק אחד של אבי אביהן כמו בנות צלפחד שנטלו חלק אביהן וחלק אבי אביהן שכולן היו מיוצאי מצרים וע"כ נראה דיש לקיים דברי הרא"ם וה"ק דלמ"ד ליוצאי מצרים איירי קרא לא איירי בכה"ג דאבי אביהן היו מיוצאי מצרים אלא דאיירי בכה"ג דאבותיהן היו ביוצאי מצרים בני כ' ובשבילן נוטלין הד' בנים שני חלקים ומה שכתב הרא"ם עוד לפי' רש"י שם מהכא משמע דס"ל לרש"י דדוקא כשהאבות שיצאו ממצרים הם אחים כו' אבל אם אינן אחים כו' אינן חוזרים לחלקם בשוה כו' וכבר הוכיחו התוס' מכח קושיא זאת כו' ונכ"ל גם זה תמוה דלפי' רש"י ודאי באחין נמי היכא דחזרה נחלת הד' בנים להן ולא לאבי אביהן לא יחלוקו בשוה אלא ר"ל אב מוריש לבניו ולא לבני אחיו כמ"ש התוס' בהדיא לפרש"י וכתבו גם הרא"ם גופיה והתוס' לא קשיא להו אלא לפריב"ם דבאחין נמי גזרת הכתוב כשמחזירין אצל אביהן שחולקין בשוה כו' וה"ת ומנ"מ בין כו' דכיון דגזרת הכתוב וזאת בלא טעם לא הוו הסקי אדעתייהו לחלק בין אחין לנכרים וזה נ"ל ברור ודו"ק: **בא"ד** היה הא' נוטל כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלין י' כו' לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה כו' עכ"ל ר"ל דהאחד נמי היה נוטל כנגד כולן באחין ומיהו ודאי כיון דלא מחזירין אלא באחין גם באחין איכא נ"מ כפריב"ם לקמן בתשעה בנים שנוטלין תשעה להכין ואחד נוטל להך אחד וכשהחזירם לאחין ואבותיהם הורישום לבניהם ט' נוטלים כוריים וחצי והא' נוטל כוריים וחצי כנגד כולן אבל אי ליוצאי מצרים נתחלקה לא היו נוטלין אלו הט' רק כור א' והא' כור אחד כנגד כולן אלא דהאי ליתנא שכתב רשב"ם דהא' נוטל נגד כולן אבל עכשיו כו' לא כ"מ אלא בנכריים ודו"ק: **בא"ד** וע"ק לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא כו' עכ"ל ודאי דכ"ש דמשמע אבותם ממש ולכך לא הקשי ליה לר' יאשיה כיון דלאבות ממש שיצאו ממצרים של באי הארץ נתחלקה הרי ממילא כל האבות של כל ישראל נוטלין בשוה אבל למ"ד לבאי הארץ נתחלקה ע"כ כשחזרה נחלתן לאביהן לאו לאביהן ממש של כ"א מבאי ארץ קאמר דא"כ היינו כמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה אלא ע"כ כשחזרה נחלתן לאבותיהן דכל ישראל הוא דחזרה לחלק בשוה אף שלאב א' חזרו י' חלקים ולאב שני לא חזרו רק חלק א' חולקין לפי אבות בשוה כפי' ר"ת וע"ז קשה לריב"ם דאבותם לא משמע כן אלא באחין דוקא איכא לפרושי הכי כפריב"א דלעיל דמלינו דאחין נמי אקרי אבות של כ"א מבני האחים כגון לא יומתו וגו' ודו"ק: **ע"ב** בא"ד וצ"ל לפר"ת שאין מחזירין כו' דוקא לאבות שבאותו מטה כו' עכ"ל ולפי זה לפר"ת נמי ה"מ לפרש דכ"מ דלמ"ד ליוצאי מצרים כל אבות ישראל חולקין בשוה ולמ"ד לבאי ארץ כשמחזירים לאבותיהן אינו אלא לאבות שבאותו מטה אלא דע"כ דליכא לפרושי הכי למאי דמסקינן לקמן דה"י נחלקה לשבטים דהשתא למ"ד ליוצאי מצרים לא נחלקה אלא לאבות שבאותו שבט ולהכי הוצרך לפרש דכ"מ לטפלים כדלעיל ודו"ק: **בד"ה** מכאן ומכאן כו' ותימה דא"כ יהושע כו' ומדנמנו בערבות מואב כו' נמנו כמו כן במדבר כו' עכ"ל ליהושע וכלב לא הוצרכו ראיה דנמנו במדבר סיני שהרי לא היו אז רק בני מ' שנה אלא דר"ל מדנמנו יהושע וכלב בערבות מואב מבני ס' ולמעלה ע"כ דנמנו כמו כן במדבר סיני מבני ס' ולמעלה דהיינו יאיר ומכיר בני מנשה דכמו דלא ילפינן ומעלה דכתיב בערבות מואב מערכין ה"נ לא ילפינן ומעלה דמדבר מערכין וק"ל: **בא"ד** יתירים מבני ס' כו' ויהושע בן נון דלא היו בני ס' במנין ראשון עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** בשלמא כו' דהם היו ב' אחין מיוצאי כו' הרי אותן י' לא נטלו כו' כ"א כמו ב' בנים שהן מועטין כו' עכ"ל אע"ג דלמ"ד לבאי ארץ נמי בב' אחין ואחד יש לו שני בנים והשני יש לו י' בנים כשחזרה נחלתן לאביהן חולקין בשוה ואין לאותן י' כ"א כמו ב' בנים המועטין והיינו בין רב למעט מ"מ פריך דאית לן למימר דסתמא כתיב בין רב למעט אפי' בכה"ג בב' אחין כו' וב' אחין כו' כפי' ריב"ם מיהו ק"ק דה"ל לפרושי דהכי פריך בב' נכריים דבשלמא למ"ד ליוצאי מצרים אי הוה איש א' שיש לו י' בנים ואיש אחד יש לו ב' בנים אותן י' לא יטלו כ"א כמו ב' הבנים המועטין והוי בין רב למעט משא"כ למ"ד לבאי ארץ דבכה"ג יטלו הי' י' חלקים והבנים ב' חלקים ויש ליישב שהכריחו לפרש הקושיא בב' אחין כו' וב' אחין כו' משום דמשמע ליה דבין רב למעט קאי אשמות מטות אבותם דכתיב לעיל מיניה דאיירי באחים דוקא כפריב"ם לעיל ודו"ק:

דף קיח בא"ד והיא דרשה דספרי הויא לפי המסקנא עכ"ל בתוספות ישנים איתו אלא גליון וכ"ל שטעות נפל בו וצריך להיות והיא דרשה דכספים הויא לפי כו' ודו"ק: **בגמ'** אלא למ"ד לבאי הארץ אמאי קא לווחי כו' בספר נ"א הקשה כיון דלמ"ד לבאי ארץ נמי חזרה נחלה אצל אביהן א"כ יתום שיצא ממצרים ולא היה לו אבות לא לקח כלום וקשיא א"כ מאי פריך למ"ד כו' אמאי לווחי הלא הרבה יש להם לצווח דלא לקחו אלא אותם שיש להם אבות ואותן בני עשרים שבאו לארץ ולא היה להם אבות כו' לא נטלו וא"כ שפיר לווחו כו' עכ"ל ע"ש ולא משמע כן מתוך שמעתין דודאי בן עשרים מבאי ארץ שהיו לו אבות מיוצאי מצרים חזרה נחלתו אצל אביו ובן כ' מבאי ארץ שלא היו לו אבות מיוצאי מצרים נוטל מיהא בזכות עצמו כדאמרי' לקמן וכ"כ התוס' בהדיא לעיל לפר"ת דכ"מ לענין טפלים כו' ע"ש ודו"ק · עוד כתב שם והאריך בו דהם נאמר אם היה לאח א' מהן בת ולשני בן דחזרה חלק נחלה ליוצאי מצרים ויחלוקו האחים בשוה ותטול הבת חלק א' זה אינו דכיון שלא היה לכ"א בן שיזכה בחלוקה במקומו אין האח מיוצאי מצרים זכה בשום דבר כו' עכ"ל אבל מתוך שמעתין מוכח דאינו כן כמ"ש התוס' בהדיא לקמן בד"ה ובזכות אבי אמותיהן כו' ע"ש ומה שהקשה דא"כ למ"ד לבאי הארץ אמאי לא נטלו בנות צלפחד חלק אביהן הא איכא למימר דנטלו חלק אביהן צלפחד דהיינו שהחזירו בני אחי צלפחד חלקן לאביהן ויהיה צלפחד חולק עם אחיו ואחר כך יורשים בנותיו ממנו חלקו ואמאי לא מוקי מתני' נמי כמ"ד לבאי ארץ דנוטלין חלק צלפחד שבא לו ע"י חזרה מבן אחיו ונוטלין נ"כ ב' חלקים מנכסי חפר שבאו לו מבני אחיו של חפר ע"י חזרה עכ"ל ולאו קושיא היא כלל דלא ה"ל למיתני חלק אביהן סתם אלא חלקו בנכסי אחיו כדקאמר לבסוף וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ודו"ק:

ח"א דף קיח ע"א עם רב אתה עלה לך היערה א"ל לכו והחבאו כו' · יש לפרש עלה מלשון עולי עין דמייתי לקמן ופי' רש"י פרק מי שמתו מלשון סילוק שתסלק עין רע ממך כשתחבא ביער שהוא מקום מחבא ואותיות היע"ר לסימן נוטריקון היע"ר יסלק עין רע וא"ל אנן מזרעא דיוסף כו' הוא מנה שאמרו לא ימצא לנו ההר כלומר כי אף בהר שהוא מקום מגולה לא ימצא לנו עין רע להזיק דכתיב בן פורת גו' ועיין בזה בחידושי אגדות פ' הפועלים ע"ב מאי תיו שתיו בחלקם כו' · לפי שא"י נקראת ארץ החיים אמר שחיו בחלקם של א"י כמ"ש אתהלך לפני ה' בארצות החיים אמר בארצות לשון רבים ארץ דעוה"ז וארץ דעוה"ב אבל למרגלים לא היה להם חלק בא"י לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כדאמרי' דאין להם חלק לעוה"ב:

דף קיט תוס' בד"ה הא דהוו כו' והא דקאמר בזכות אבי אביהן שלא היו אבותיהן בני עשרים כו' עכ"ל ק"ק הך דבזכות אבי אביהן ה"מ לאוקמי בפשיטות למ"ד ליוצאי מצרים בבני מרגלים מנום ושהיו אבותיהם בני כ' דהכי אוקמוה באוקמתא קמייתא ודו"ק: **בד"ה** שנאמר מחלליה כו' דאי כר"י דאמר כו' עד שיודיעוהו באיזו מיתה כו' דהוראת שעה היתה דא"כ כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה מאי מקשה דלמא גם משה ידע שחייב מיתה לפי הוראת שעה כו' עכ"ל אולי נעלם מעיני הרב סוגיא דפרק הנשרפין דקאמר בהדיא במגדף דהוראת שעה היתה ולא ידע משה שדינו במיתה אבל במקושש לרבנן דלאו הוראת שעה היתה ידע משה מיתתו וא"כ לר"י דמקושש נמי הוראת שעה היתה לא ידע משה נמי מיתתו וע"פ אותה הסוגיא סמכו התוס' דבריהם אלו בפשיטות ע"ש וק"ל: **ע"ב** גמ' ואי ס"ד א"י מוחזקת מאי קא מספקא ליה כו' ויש לדקדק לפי סברת המקשה ותלה מאי א"י איננה מוחזקת מאי קא מספקא ליה כו' וי"ל דודאי אי א"י איננה מוחזקת וחלק בכורה היינו ביתידות אהלים כשמואל הוה מספקא בהיא גופה אם הבת תטול חלק בכורה תסגי לה שתהיה כבן לירש חלק פשיטות אבל לרבה דלא אילטריך קרא חידוש דחלק בכורה אלא בחבל דהיינו קרקע קשיא ליה שפיר כיון דא"י מוחזקת היא אמאי מספק ליה בקרקע טפי מבמטלטלים ובחידושי הרמב"ן כתב עוד בזה ע"ש ודו"ק: **שש** תמניות הן שלפי שעה דברו דהר"ש כו' דרשניות שהיו אומרות אילו היה לו בן כו' ורש"י בחומש שינה לשון הגמרא שכתב הא אם היה לו בן לא כו' מגיד שחכמניות היו עכ"ל ואיני יודע למה והנ"ל בזה דרשניות היו וק"ל: **תוס'** בד"ה אלו כו' למה הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין ונראה כו' לאלה תחלק את הארץ וע"ק לן דקאמר כו' שאין בן יש להם בת כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף קיט ע"א וראויה פ' מקושש שתכתב ע"י משה אלא כו' · בפ' הזורק קאמר ר"ע מקושש זה צלפחד כו' ע"ש וכך אמרו במדרש שאמרו בנותיו כי בחטאו מת הוא המקושש ר"ל חטא של יחיד הנזכר בדור המדבר ואפשר לומר שאמרו בנותיו כן לחוס על זרעו וע"פ מ"ש ת"י בפרשת שלח לך בפסוק ויהיו בני וגו' קם גברא מדבית יוסף אמר במימרי' איזיל ואתלוש קיסין כו' ומשה יתבע אולפן מן קדם ה' וידון יתי בכן אשתמודע קנסא לכל בית כו' ע"ש והשתא בנותיו התנצלו בזה בעבור אביהם ואמרו כמו שאתה לא ידעת באיזו מיתה ימות גם זה היה כוונתו כדי שידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת וז"ש בחטאו מת לא חטא רק כדי שיהיה מת וידעו באיזה מיתה דנין המחלל שבת ויש שאלו בזה בת"י היאך חטא באיסור שבת כדי לידע באיזה מיתה דנין המחלל שבת וי"ל כיון שלא היה צריך למלאכה זו אלא לידע באיזו מיתה כו' ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה שהוא פטור לר"ש ומיהו הוא ודאי דהיה חייב מיתה בדיני אדם שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו ואינן אלא דברים שבלב ודנין היו אותו למיתה ע"פ העדות וכן י"ל לפי המדרש שכתבו התוס' לקמן דצלפחד היינו מקושש והיה בתחלת מ' שנה ולשם שמים נתכוין שהיו אומרים כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה המרגלים שוב אין חייבים במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים עכ"ל דה"ל נמ

חכמת שלמה

דף קיז ע"א ר"ש בד"ה ומדאמרינן כו' אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מיניה איירי כו' כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה היה מבאי כו' כגון ראובן שהוליד בנים כו' כצ"ל: **בד"ה** ממאי דהאי כו' פסוק זה כו' הס"ד: **תוס'** בד"ה מכאן ומכאן כו' ומדנמנו בערבות מואב כו' נ"ב פירוש אותן שהיו בני ששים וק"ל:

דף קיח ע"א תוס' בד"ה בשלמא למ"ד כו' והוי להו עשרה בנים כו' כצ"ל: **ד"ה** ולמ"ד לבאי הארץ כו' נ"ב זה הדבור שייך לעמוד שני: **ע"ב** ר"ש בד"ה לכולה ארעא דישראל לאו דוקא כולה כו' נ"ב מה שפירש רשב"ם לאו דוקא כולה יפה פירש דאי דוקא כולה א"כ מרגלים ועדת קרח למה לי שלא הן בכלל כל ישראל אבל מה שפירש דכתיב וילונו העם על משה לאמר מה נשתה תימה גדולה דא"כ איך סבר אביי למה הקדים מרגלים קודם מתאוננים אי לאו לאקושי למרגלים וא"כ מ"ט דאידך דלא מקיש אלא מוכח מן המקרא דאפכינא כדי לאקושי ועוד וכי מפני זה הפסידו חלקם בארץ הלא לא מצינו להדיא שקצף המקום עליהם רק שכתב ושם נסהו והדרבה כתב מיד אחריו ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו' משמע שחביבין היו לפניו ויותר טוב היה לו לפרש התלונה שאחר כך כתיב וילונו כל עדת בני ישראל על משה ואהרן וגו' ואותן גרועין יותר שהרי אמרו מי יתן מותנו ביד ה' במצרים בשבתנו על סיר הבשר וגו' והקב"ה השיב שמעתי תלונות בני ישראל ובאותה תלונה שכפרו בטובה שהוציאם ממצרים כדי לתת להם הארץ ראוים הם להפסיד חלקם יותר מתלונה ראשונה שצעקו למים אבל כל זאת אינו שוה לי דסוף סוף לא מצינו שחטאו להדיא אלא מחמת דוחק חשש רעב אמרו כן כמו שאמרו להמית כל הקהל הזה ברעב וכן כל התלונות הכתובים בפרשת בשלח כולן מחמת רוב דוחק צעקו והשיבין קצת כאנוסין ומש"ה לא מצינו שקצף המקום עליהם ולכן נ"ל לפרש שהמקשה (כו') סבר מתאוננים של מרגלים דכתיב וילונו על משה ואהרן אע"פ דכתיב כל ישראל לאו דוקא כולם אלא רובם שהוא ככולם ואין חילוק בין וילונו העם ובין וילונו כל עדת והא ראייה שבתלונה הראשונה על המים כתיב וילונו העם ואח"כ בתלונה שניה הגרוע שאמרו מי יתן מותנו כתיב וילונו כל עדת בני ישראל ואינו סברא שבתלונה הגרועה יהיה יותר כל ישראל מבתלונה ראשונה שאינה קשה כל כך ועוד הכא נמי כתיב ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה והסברא נותנת דלאו כולם התלוננו אלא היו הרבה והרבה שבתקו ולא ענו ומעלת כלב ויהושע שהם ענו ואמרו ובאו נפשם למות ומש"ה זכו לראות הארץ ותדע דאל"כ מה צריך להוציא יהושע וכלב מדאמר וכל מנאצי לא יראוה את הארץ ממילא דיצאו הם שלא היו בכלל המנאצים אלא ש"מ דאף אותם שלא היו בכלל המנאצים מ"מ נאספו עמהם בעון הרוב חוץ מיהושע וכלב שקדשו השם ופתחו פיהם למחות במתלוננים ומש"ה נאמר נמי חי ה' וגו' כי כל האנשים הרואים את כבודי ואת אותותי אשר עשיתי במצרים וגו' אם יראו את הארץ ואח"כ אמר וכל מנאצי לא יראוה אלמא דבתחילה כלל כולם אף אותם שלא היו בכלל המנאצים והיינו טעמא שנגזרה עליהם גזירה מעת עשיית העגל כדפרש"י אלא שהמתין להם עד יום הפקודה בשלות מרגלים שהיו רובן מנאצים ונגזרה הגזירה על כולן הנראה בעיני כתבתי: **בא"ד** וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ולמאן דאמר כו' וכלב מחלק מרגלים כו' כצ"ל: **בד"ה** ולמאי כו' הוי להו נמי מאחוזת כו' כצ"ל:

דף קיט ע"א ר"ש בד"ה הא דקתני כו' כשבאו לארץ הס"ד: **בד"ה** הא דקתני כו' החזירו אצל אביהן כו' אבי אביהן דבני כו' כצ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה הא דהוו בני עשרים כו' בניהם אי אתה כו' כצ"ל: **בד"ה** שנאמר מחלליה גו' דהוראת שעה היתה דא"כ לא ידע משה שדינו במיתה כצ"ל וכ"ב ותימה מאי מקשה דלמא גם משה ידע שחייב מיתה לפי הוראת שעה אף שלא התרו בו ואין לתרץ דאי אפשר לומר הוראת שעה אלא ע"י הקב"ה הא אמרינן להדיא בפרק נגמר הדין מעשה באחד שרכב על הסוס בשבת בימי יונים וסקלוהו מפני הוראת שעה וצריך לומר דסבירא להו להתוס' דאי ידע משה דמשום הוראת שעה היה לו למות א"כ אמאי אמר בברייתא יודע היה משה שמקושש במיתה דכתיב מחלליה מות יומת תיפוק ליה דהוראת שעה היתה ומש"ה ידע שראוי להיות חייב מיתה על כל פנים אפילו אין עונש מיתה עליו כמו שסקלוהו לזה שרכב על סוס בשבת אע"פ שאין עונשו מיתה אפילו מלקות אלא מדאמר מחלליה מות יומת משמע שידע משה שחייב מיתה בדין ומ"מ קשה דלמא רבותא הוא דקאמר שידע משה שפיר שחייב מיתה מתחלה שעונשו מיתה ונהי דלא אתרו ביה מ"מ משום הוראת שעה כזו שאין חסר אלא התראה ראוי להמיתו בעונשו משום הוראת שעה בלי ספק על כן נראה לי דהכי מקשה דודאי רבי יהודה סבר שלא ידע משה שחייב מיתה דאי אמרינן שידע מנין לו למימר הוראת שעה דלמא אין צריך להודיע באיזה מיתה ובהתראה סתם מיתה להוד הוא חייב מיתה כמו שמצינו במקושש ולא נדחוק לומר הוראת שעה אלא סבר שלא ידע משה שחייב מיתה וא"כ בודאי לא אתרו ביה כלל ואפילו הכי המיתו וא"כ בע"כ צ"ל שהוראת שעה היתה ודו"ק: **ע"ב** ר"ש בד"ה דכתיב כו' כמו למורש קפוד כו' נ"ב הוא שם עוף במדבר: **תוס'** בד"ה אילו היה כו' לאלה תחלק והא דקאמר כו' שאין בת כן יש להוכיח מפרשת יבמין כצ"ל:

ב"ש

מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל: **ע"ב תביאנו** לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין כו' הכא ודאי משמע דכל ישראל אמרו השירה וכן היו מתנבאים ואינן יודעים מאי קאמרי אגזירת מרגלים שלא יכנסו לארץ וכ"ה בהדיא במכילתא תביאמו ותטעמו נתנבאו אבות ולא ידעו מה שהתנבאו תביאנו ותטענו לא נאמר אלא תביאמו הבנים נכנסים ואין האבות נכנסים ורש"י בחומש פי' תביאמו נתנבא משה שלא יכנס לארץ לכך לא נאמר תביאנו עכ"ל אין זה דברי אגדה דהכא אלא דלפי אותה אגדה משה דאמר ג"כ השירה התנבא שלא יכנס לארץ והיה יודע שפיר מה מתנבא והיה יודע שלא יכנס לארץ בגזירת עתה תראה וגו' במלחמת פרעה אתה רואה ואי אתה רואה במלחמות ל"א מלכים כדאיתא פ' חלק והרא"ם הבין מפרש"י שגם משה היה מתנבא ולא ידע וכתב בזה דוחקים ואין כאן מקום להאריך ועי' בחידושי אגדות פ' חלק: **פרשב"ם** בהג"ה ואם לאו שאין כו' ובן היוצא מאמנו יירש אחריו נכסי אבינו עכ"ל מזה יש ליישב מ"ש בתי"י פרשת פנחס אין לית אנן חשיבין כבר ואימן כמנטרא ליבם תיסב אימן חולק אבונן וחולק אחא אבונן עכ"ל דר"ל דבן היוצא ממנו לאמנו יירש אלו ב' חלקים אחריו דהיינו כשימות היבם חלק לאפחד וחלק היבם דהוא אחי אבונן ועי"ל דר"ל דהיבם יירש ב' חלקים חלק לאפחד וחלק אחא דאבונן דחד אחא דאבא ה"ל כדאמרינן לעיל וזה הוא דוחק דחלק אחא דאבונן משמע כל אותו החלק דאבונן ודו"ק: **בגמ'** והתניא בת כו' • פרשב"ם והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה עכ"ל והוא דחוק ונראה דיודע לפרשה אלא שאמרו לפי שהמתינו מ' שנה ולא יזכו לבנים שלא היו מחזיקין עצמן לצדקניות כדלקמן ולזה אמרו ממדת צניעות כיון שאין אנו ראוין לבנים לא היינו מבקשים ע"כ כדי שיקפצו עלינו אנשים לינשא לנו אילו היה לאבינו בת אחרת שאין לה מ' שנים ראויה לבנים היינו מעמידין אותה לדבר ולא דברנו ממדת צניעות ומקשה דאין זה מדרשניות אלא ממדת צניעות וק"ל: **ויקח את בת לוי** אפשר כו' • פירש רשב"ם אשה ה"ל למכתב עכ"ל דליכא למימר שבא ליחסה כאן שהיתה בת לוי דא"כ ה"ל להזכירה בשמה וליחסה כמו שלא יחס כאן את עמרם וכתב וילך איש וגו' דכתיב בת דרשו מיניה שחזרה לנערותה דבת משמע נערה וילדה ועי"ז יש לפרש הא דכתיב ויעש להם בתים דהיינו דיוכבד נעשה בת ונערה כדאמרי' הכא וכן מרים כדאמרי' פ"ק דסוטה חלאה ונערה בתחילה חלאה ולבסוף נערה שחזרה לנערותה וכמו שיאמר מתא מאים ונפת צפים כן יאמר מבת בתים והראב"ע טען על זה דלמה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה בהולידה את משה בת ק"ל וכבר האריך הרמב"ן להשיב על דבריו ונ"ל להשיב דודאי נזכר זה בקרא מדכתיב בת לוי ולא אשה גם לפי פשוטו שהיא בת לוי ממש ע"כ היה הפלא ממנו שהולידה בזקנותו או שהיה פלא בה שהולידה את משה בזקנותה דהא לוי בן מ"ג שנה היה בירידתו למצרים ואם הוא הוליד כן יהיה הפלא ממנו זקן כאברהם שהוליד בן ק' גם היא יוכבד הולידה את משה קלת בזקנותה בת ל"ג שנה ואין דרך אשה להוליד רק עד ס' שנה כדאמרינן בפרקין ואם הולידה בת ל' א"כ יהיה לדתה יותר בזקנתה דהיינו בת ל"ג שנה ויהיה הפלא ממנה קרוב לשלש שהיתה בת ל' שנה:

דף קב ע"ב בד"ה מיבעיא להו כו' תימה וכי ר"י סבר כב"ש בפרק נערה כו' וי"ל דלר"י לא נפקא מקרא כו' עכ"ל ולי תמיה לדבריהם דתקשי להו בפשיטות דתניא אידך התם זה הדבר בעל מיפר כו' ת"ל זה הדבר בעל מיפר כו' נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר כו' הרי לך בהדיא דהאי תנא אע"ג דיליף ג"ש כב"ה יליף מיניה נמי זה הדבר בעל מיפר וכו' וע"כ אית לן למימר כהירושלמי בתרא שכתבו התוס' הכא וכמ"ש הרא"ם שם ול"ע: **בפרשב"ם** בד"ה והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה אשאר מצות כו' עכ"ל ובשחוטי חוץ נמי מה"ע לא הוה אצטריך למכתב לדורותיכם ואפשר דאצטריך לשום דרשה וק"ל:

ח"א דף קב ע"א ויקח ויחזור מבעי ליה כו' מלמד שעשה בה לקוחין שניים כו' כדי שלא תחשוב שנשאה בלא חופה וקידושין דאין קדושין תופסים בחייבי כריתות שעמידה התורה לאסור דודתו וע"כ אמר ויקח שעשה בה לקוחין שניים הושיבה באפריון שהיא חופה כי עדיין לא נאסר לו אז דודתו והיו לו קדושין תופסין בה ואמר אהרן ומרים משוררים כו' כי אחרים לא ידעו מהפלא שחזרה לנערותה גם מרים הודיעה הדבר לאחיה אהרן שיבא גואל ע"י לקוחין כדאמרינן בסוטה ומ"ש אמרו אם הבנים שמחה ר"ל אם עם הבנים המרקדים גם בן הנולד לה מתנבא בהם לכהונה ולויה ולמלכות וא"ש הוא רמז לגואלים אהרן מש"ה ולמרקדים אהרן מרי"ם והוא חיבור הכתובים מושיבי עקרת וגו' שהושיב והחזיר עמרם אשתו שהיתה עקורה מביתו שכבר גירשה וע"י זה אם הבנים שמחה דהיינו בגאלת ישראל ממצרים ועיין בחידושינו פ"ק דסוטה וק"ל:

דף קכא תוס' בד"ה יום שכלו כו' למה נתעכב הדבור שנה ויותר כו' עכ"ל דמשמע דנתעכב הדבור מט"ב של שנת מרגלים שהיה בשנה שניה ליציאת מצרים עד ט"ו אב של שנת מ' ליציאת מצרים דאז נתמלא סיהרא דהיינו ל"ח שנה אבל אם לא מתו רק עד ט"ב של שנת ל"ט ליציאתם ובשנת מ' לא מתו א"כ למה נתעכב הדבור ל"ח שנה לא היה לו להתעכב רק ל"ז שנים דהיינו משנה השנית ליציאתם עד ט"ב של שנת ל"ט ולשון שנה ויותר שכתבו התוס' בחידושי הרמב"ן שנה יותר בלא וי"ו ראשונה אבל יש לקיים שפיר לשון התוס' שלפנינו וכ"ה בתוס' ישנים דהוי שנה ויותר דהיינו מט"ב של שנת ל"ט עד ט"ו באב של שנת מ' דליכא למימר דבשנת ל"ט היה שפיר מתעכב עכ"פ עד ט"ו באב משום אבילות דא"כ הוה מתפרש כפשטיה דגם בשנת מ' מתו וכמ"ש התוס' ודו"ק: **בא"ד** ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט היה כו' עכ"ל פי' שבשנה ראשונה ליציאתם גם בשניה שהיה גזרת מרגלים משמע דלא מתו במגפה אז רק מוציאי הדיבה ועוד דלא שייך לומר באותה השנה בערב ט"ב הכרוז יוצא כו' כיון שהגזרה לא נגזרה עד למחרתו ביום ט"ב וכיון דגם בשנת מ' לא מתו לפי' רשב"ם הרי לא מתו רק ל"ז שנה ויבא לכל שנה ושנה מל"ז שנה ט"ז אלף מת"ר אלף ועוד פרוטרוט ח' אלפים שנשארו מת"ר אלף וכך הבין מהרש"ל דברי התוס' אבל בעל יפה מראה לא הבין דברי התוס' בזה והקשה עליהם מה שהקשה ע"ש בסוף מסכת תענית וק"ל: **בא"ד** צריך לומר שט"ו אלפים כו' בכל שנה זה קודם זה כו' עכ"ל ק"ק מי הגיד להם שלא מתו כולן רק בני ס' בשלמות ולא יותר מס' ואימא בשנה ראשונה כבר היו רבים שמלאו ימיהם לס' שנה ולא מתו כולם רק ט"ו אלף ופרוטרוט וכן בכל שנה שוב מצאתי בספר יפה מראה שתירץ כן קושית התוס' והביא ראיה קצת לזה דאי לא היו מתים רק אותן שהיו בני ס' לא פחות ולא יותר ולא היה מהם בכל שנה רק ט"ו אלף ופרוטרוט אם כן כבר ידעו בעצמם אותם המתים באותה שנה ולמה נכנסו גם אחרים עמהם בקבורה כדמשמע דקאמר הבדלו המתים מן החיים ודו"ק: **בא"ד** ועוד שלא היתה שמחה מפני הדבור שחזר אלא שאז כי כו' עכ"ל כצ"ל מתוס' ישנים ור"ל דלפי המדרש איכה משמע דלא היתה השמחה מפני הדיבור שחזר אלא מפני ביטול הגזירה שראו באתמלי סיהרא וכ"כ בעל היפה מראה והגהת מהרש"ל בזה אינן מבוררין ודו"ק: **בא"ד** ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאחתקד כו' עכ"ל ר"ל דודאי ידעו שלא ימותו רק הת"ר אלף שהיו ביניהם בשעת הגזירה אלא שלא ידעו בשנת הארבעים שכבר תמו ומתו כלם בשנת ל"ט ולא נותר מהם עד אחד וסבורים היו שנשארו עוד ט"ו אלף ופרוטרוט והיו עלבים שימותו עוד בשנת מ' וא"כ כשראו באתמלי סיהרא במאי שמחו שלא מתו בשנה זו כמו שהיו סוברים הם שהרי הפסידו בזה שראו שכבר מתו מאחתקד וטוב היה להם למות עכשיו משמתו אחתקד וק"ל: **בא"ד** שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזירה ונשארו כו' עכ"ל גליון תוס' והא דכתיב כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות היינו אותם שמתו קודם שנתבטל הגזירה וק"ל: **בא"ד** א"כ בתחילה נגזר אפילו על בני כ' בשלמות ולבסוף ריחם כו' עכ"ל גליון תוס' וגם לפר"ת אומר ר"י אם נגזר על אותם שהיו בני כ' בשעת גזירה הרי לא היו בני ס' בסוף ל"ח שהוא סוף מ' מצומצם עכ"ל ולפרש"י בחומש בפרשת שלח לך יתיישב זה שכתב ארבעים שנה גו' לא מת א' מהם פחות מבן ס' כו' שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה כו' וכשנכנסו לשנת מ' מתו אותן של בני כ' עכ"ל ע"ש ותו לא קשה מידי ודו"ק: **בא"ד** ומיהו קשה על פי' ר"ם דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כו' עכ"ל דמה שהיו עלבין בשנה זו ניחא שכ"א מהם לא היה יודע שכבר תמו ומתו כולם בשנת ל"ט והיו סבורין שימותו עוד בשנה אחרונה כמ"ש התוס' לעיל לפ"ה אבל כיון שבאמת כבר תמו ומתו כולם מאחתקד ולא היה בהם א' שהיה בן ששים אז בשלמות א"כ כ"א מהם יודע בעצמו שהוא לא ימות ולמה הלך לחפור לו קבר בשנה אחרונה ומזה לא קשיא להו על הכרוז דודאי היה גם בשנה אחרונה לפי טעותם שהיו סבורים שנשארו עוד מהת"ר אלף וימותו גם בשנה זו ודברי מהרש"ל אין מבוררין בזה גם דברי התוס' בסוף תענית אינן מבוררין בכל זה ע"ש בחידושינו וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה ת"ר שבעה כו' קבר את אדם ואת שם והיה אחריו כ"ד שנה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** ולא על יתר מבן ס' כו' ראה את עמרם ז' כו' צ"ל חמשה שנים וק"ל: **בד"ה** יתר על בן ס' כו' דמוחלק פחות מבן כ' מן הגזירה כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף קכא ע"א יום שהותרו השבטים לבא כו' • יש לדקדק מה שמחה היה להן בשהותר להם השבת נחלה אם הוא טוב לזה השבט שתוסיף לו נחלה הוא רע לשני שתגרע נחלתו כמו שטענו בני יוסף ואם יהיה היובל וגו' ונוספה נחלתן וגו' ומנחלת מטה אבותינו יגרע וי"ל דלהאי טעמא ניחא דקאמר שבהן בנות ישראל יוצאת כו' דלבנות ישראל ודאי הוא דהיה להן שמחה כשהותר שהנקבות יגרעו מהזכרים ע"י שלא תסוב נחלה שהאיש שיש לו נחלה היה רשאי לישא אשה משבט אחר והאשה לא היה לה רשות אם היה לה נחלה לישא איש משבט אחר עד שהותרו וכן י"ל לטעמא דיום שהותר שבט בנימין כו' דלכך הבנות היו משמחות כשהותרו שהן לא היה להן רשות לינשא לשבט בנימין כמ"ש איש ממנו לא יתן בתו וגו' והאנשים היו להן רשות גם לישא מבנות שבט בנימין שלא נשבעו על כך וק"ל: **ע"ב** יום שביטל הושע בן אלה פרוזדאות שהושיב כו' • ק"ק דמאי שמחה איכא דהא מתוך זה נענשו ישראל שגלו כדאמרינן פ"ב דגיטין כתיב בהושע בן אלה ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל וכתיב עליו עלה שלמנאסר וגו' אמר ליה אותן פרוזדאות כו' ואעפ"כ לא עלו לרגל ילכו בשבי ויש ליישב וק"ל: **יום שנתנו** הרוגי ביתר לקבורה כו' • יש לנו לשמוח על קבורתם כמ"ש הרא"ם דאיתא בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתיד לחזור עד שיבא בן דוד ולכך שמכוה אצל בונה ירושלים עכ"ל ואמר הטוב שלא כו' הטוב משמע שהוא עושה טוב והיינו שלא הסריחו והמטיב משמע שהוא מטיב ע"י אחרים דהיינו שנתנו לקבורה ע"י אחרים שבתחלה גזרו מלכות רשעה שלא יקברו עד שעמד מלכות אחרת ונתן הקב"ה בלבו שיתנו לקבורה ובתוספות סוף פ"ב דתענית כתבו דמ"ה תקנו נמי יותר על היין הטוב והמטיב כו' לפי שהיה בכרם כו' והוא במדרש איכה רבתי עכ"ל ע"ש: כיון שהגיע ט"ו באב תשש כח החמה ולא היו כורתין עצים כו' • זכר זמן שפסקו מלכרות ולא זכר עד אימת פסקו ושהתחילו שוב לכרות ואפשר דזמנו דומיא דהכי בט"ו בשבט שזמנו שוה בימי הגשמים כמו ט"ו באב בימות החמה אז מוסיף כח החמה באילנות דמה"ע אמרינן בפ"ק דר"ה דט"ו בשבט ר"ה לאילנות לב"ה ואמרינן בגמרא שם מאי טעמא הואיל ויצאו רוב גשמי השנה והיפך זה כאן שתשש כח החמה ומתחילין ימי הגשמים ולאלוחית יוסיף בעלים אלא שלא זכר כאן רק זמן הפסיקה שהיו משמחין על שגמרו מצוה גדולה כזאת ולכך קראו ליה יום תבר מגל כלומר שכבר נגמרה המצוה ואין צריכין עוד אף למכשירי המצוה שהוא מגל וק"ל: **מכאן** ואילך דמוסיף יוסיף כו' • אלה זה בענין עצי המערכה דלעיל ע"ש שזכר שאז תשש כח החמה שמתחלת באב לילך בשיפולי הרקיע והיום מקצר והולך וצריך להוסיף מן הלילה מה שמאחרת על היום למלאת בלמודו בלילה מה שיחסר לו מהיום והא דאמרינן בפרק הדר לא איברי לילה אלא לשינתא כבר כתבו תוספות שם היינו לילי תקופת תמוז עכ"ל והא דאמרינן נמי התם אמר רב נחמן ב"י אנן פועלי דיממא אנן רב אחא ב"י יזיף ופרע דמשמע שהיו לומדים ביום ולא בלילה אם לא דרך הלואה ופרעון איכא למימר דהיינו נמי בתקופת תמוז ועי"ל דודאי עיקר הלימוד הוא ביום כדקאמר התם א"ל לרבי זירא מחדדן שמעתתך א"ל דיממי נינהו ולהכי קאמר רב נחמן ב"י הא דאנן לומדים בלילה מט"ו ואילך אנן פועלי דיממי דאינו אלא למלאות בלילה שמאחרת מה שיחסר לנו ביום שמקצר והולך אז ורב אחא ב"י בלאו התשלומין שצריך בלילה מתה שיחסר לו ביום הוא יזיף כשטרוד במזונותיו ביום כפירוש רש"י והיה משלים גם זה בלילה ודו"ק: **מאי יסיף** תני רב יוסף תקבריה אימיה והא דלא קאמר סתם יסיף הוא מלשון כליה כמו האף תספה וגו' והכונה כמוסו וקאמר דתקבריה אימיה ע"פ מ"ש פ' בן סורר דברי למואל וגו' אשר יסרתו אמו א"ר אשב"י מלמד שכפתו אמו על העמוד ואומרת לו כו' עד אל למלכים מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים כו' ע"ש ובמדרשות שעשתה בת פרעה סדין וקבעה בו כל מיני כוכבים ומזלות כו' והיה ישן עד ארבע שעות ביום וכן הן הד' שעות שנוספת הלילה על היום בתקופת טבת בלילות הארוכין יותר מן הממוצע בתקופת תשרי שהלילה והיום שוין אז ברוב האקלים והיה לו לשלמה ללמוד אותן הד' שעות שהיה לו להשלים ולמלאות מה שנחסר לו מהיום ולא היה לו לישן ועי"ז יסרתו אמו עד"ז כמו שיסרתו אם של שלמה תיענש אמו ותקברהו על שלא יסרתו וק"ל: **שבעה קפלו** את כל העולם כו' • והן הן ז' עמודי העולם שאמרו בחגיגה שהעולם עומד על ז' עמודים שנאמר חצבה עמודיה שבעה כי מיום בריאת עולם ועד סופו אינו חסר מא' מז' צדיקים אלו ואין זה סותר למ"ש שם על עמוד א' העולם עומד שנאמר וצדיק יסוד עולם דהיינו בכל א' בזמנו אבל העולם בכללו מתחלת בריאתו ועד סופו עומד על שבעה עמודים וצדיקים אלו וק"ל:

דף קכב גמ' ש"מ לשבטים איפלוג כו' ורש"י בחומש פ' ויחי כתב ואע"פ שנתחלקה הארץ למנין גולגלותם כו' וכה"ג כתב בפ' פנחס ע"ש וטען עליו הרמב"ן מהך מסקנא דהכא דמסיק לשבטים איפלוג ומהך סוגיא דהוריות לנחלה הוקשו כו' ע"ש באורך גם בדברי הרא"ם שהתגלגל פרש"י וכבר בארנו זה באורך בחידושינו במסכת הוריות ע"ש: **בפרשב"ם** בד"ה הא כיצד אם אורים כו' ושמא מכחישין זה כו' עכ"ל דמשמע שהגורל היה לפני אורים ותומים בלא רוח הקודש ומש"ה קאמר דשמא הגורל יכחישו האורים שאחריו וקאמר דאלעזר מלובש כו' שפוסלים התחילה ברוח הקדש באורים ותומים ואח"כ בגורל נמצא גם הגורל היה ברוח הקודש כדקאמר וקלפי של כו' לפניו כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה ואידך למאן כו' דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד עכ"ל ל"ע בספר יחזקאל שם כתיב התנחלו את הארץ לי"ב שבטי ישראל יוסף חבלים ופרש"י יוסף יטול ב' חלקים א' למנשה וא' לאפרים עכ"ל וזה סותר דרשה דהכא וק"ל: **ע"ב** גמרא ויתנו לכלב את

מהר"ם
יש נוחלין פרק שמיני

דף קכב ע"ב גמ' וכ"ת קא סתם לן כרבי יוחנן בן ברוקא סתם ואח"כ מחלוקת היא וכו'. יש לדקדק מה בכך וכי לא מצינו בגמרא כמה וכמה סתם ואח"כ מחלוקת ומה שייך להקשות זה כלל והרשב"ם רצה לכלל זה במאי דפריך ועוד מאי אלא כאשר מבואר בדבריו אבל דוחק הוא דהא הקושיא הראשונה שמקשה סתם ואח"כ מחלוקת לא שייכא להקשות כלל ונראה דיש ליישב דהכי קאמר דסברת המקשה דמלשון התנא דנקיט אחד הבן ואחד הבת וכו' משמע דהבן בין הבנים פשיטא דיורש הכל אלא אפי' בת בין הבנות דעיקר מאי דאתא לאשמועינן הוא דבת שוה לבן וא"כ מלשון זה משמע דבבן היא הלכתא פשוטא משום דהכי קים לן ואם איתא דהכא סתם לן כר' יוחנן בן ברוקא אין הלכה כן משום דהא הוי סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וק"ל: **שם** ברשב"ם ד"ה והבנות ניזונות בנכסים מועטים. יש לדקדק מפני מה מוקי לה דוקא בנכסים מועטים הא יכול לפרש דמיירי בין בנכסים מועטים בין בנכסים מרובים דבנים אין נוטלים משום מזונות כי אם משום ירושה וזה לשון

חכמת שלמה

דף קב ע"ב ר"ש בד"ה מה להלן כו' אהרן ובניו כאילו כתיב בהם וכל ישראל מה כאן כו' כצ"ל: בד"ה והקדש שטעותו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה דתנן כו' כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו כו' נ"ב פירוש שלעולם אמירתו עיקר בפרט לגבי נדרים דאמרינן דברים שבלב אינן דברים וק"ל:

דף קכא ע"א תוס' בד"ה יום שכלו כו' ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט כו' נ"ב שהרי נחסר שתי שנים ראשונות ושנה האחרונה ולא נשארו כ"א ל"ז שנים וק"ל: **בא"ד** ועוד שלא היתה כו' נ"ב זו הקושיא וקושיא דלעיל הוא לפירוש איכה רבתי ולא בקש רבינו שם לתרץ אח"כ אותן אלא הן סייעתא לפירוש שלו ודו"ק: **בא"ד** שמחה לפני הדבור אלא כשחזר שאף כי לא אתמלי כו' ונראה לרבינו שם לפי מדרש כו' כצ"ל: **בא"ד** דלמה חפרו קברים כו' נ"ב ויותר קשה אלי שלא הכרוז לא היה יוצא לחפור (ולא) [אלא] להבדל וק"ל (עי' מהרש"א):

דף קכב ע"א ר"ש בד"ה לקורבה כו' ולסיועי' ולמימר דשלא כו' כצ"ל והד"א: **ע"ב** ר"ש בד"ה ופרכינן כו' ועוד מאי אלא דאפילו כו' נ"ב פירוש בשאר מקומות שסותם להדיא בודאי לא קשה שכן דרך בתוספתא לשנות סתמא ולחזור אח"כ מן הסתם ושונה פלוגתא אבל הכא דלא תני סתמא להדיא

חברון כאשר דבר משה עבד ה' • מלשון א"מ ז"ל האי קרא שופטים א' ול"ל. נזכר שם ענק ה' וצריך להגיה כאן גם בפרש"י אך תמיה לי למה אינו מוכיח שנתנה לכלב ע"פ ה' מדכתיב ביהושע ט"ו ולכלב בן יפונה נתן חלק בתוך בני יהודה על פי ה' ליהושע את קרית ארבע אבי ענק היא חברון עכ"ל :

ח"א דף קכב ע"א עתידה א"י שתתחלק לי"ג שבטים וכו' ולא נתחלקה אלא בגורל כו' בעוה"ז יש לו שדה לבן אין לו פרדס כו' לעוה"ב אין לך כל אחד ואחד וכו' והקב"ה מחלק בעצמו כו'. והוא לפי שחלוקת עוה"ז היה דבר שלא היה לו קיום ולאי היה נחלק בגורל גם לא היה לכל א' דבר שלם כל הצורך לו וע"כ לא היה גם גרוים חלק בו שהם נחלת ה' אבל לעוה"ב שיהיה חלוקה נצחית תהיה ע"פ ה' והוא יחלוק חלק גם בנחלתו הלוים ויהיה לכ"א כל צרכו בהר ובשפלה ובעמק וז"ש אתהלך לפני ה' בארצות החיים אמר ארצות לשון רבים כי בעוה"ז אין לכ"א כל מיני הארצות שאמר רק בעוה"ב יהיו לכ"א כל מיני הארצות ובזה יתיישב מה שהקשה הרמב"ן בפרשת פינחס במנין הלוים שם ולא ידעתי למה ימנה בני לוי ומה תועלת במנינם כו' ע"ש כי לפי דברינו יש לפרש שזכר למעלתם מצד שבט ומשפחתם שזכר שם שנעשו בזה נחלת ה' וע"כ לא יהיו במפקד בני ישראל ולא ניתן להם נחלה בעוה"ז תוך בני ישראל שלא נחלק רק ע"פ גורל כמפורש באותה פרשה וק"ל : לנשיא דכתיב והעובד העיר יעבדוהו כו' • כפרש"י שהוא עובד להם ורואה במובחר ליטול עול רבים עליו אז יעבדוהו ליתן לו נחלה לפרנסתו שזהו שכירות עבדות שלו וכמ"ש בפ"ב דהוריות שאמר ר"ג לר"א בן חסמא ולר"י בן גודגדא שלא היה להם פת לאכול ובגד ללבוש ובקש למנותם לראש ואמר לו וכי שררה אני נותן לכם עבדות אני נותן לכם ויהיה לכם לחם לאכול ובגד ללבוש בתורת שכירות עבדות שלכם כפועל אבל בעוה"ב אבל מי שאינו עובד להם רק כ"א להשתרר עליהם לא יעבדוהו שאין לו שכירות פעולה עמהם וק"ל : ע"ב כתיב סרח וכתיב חרס אר"א בתחלה פירותיה כחרס כו' • ורש"י בספר יהושע פירש חרס ולמה נקרא שמה סרח ע"ש שפירותיהם מסריחין כו' עכ"ל וזה שלא כדברי שתי הלשונות דשמעתין דדרש את שניהן ונראה שבלא דשמעתין דדרים שניהם משום דודאי בכמה דוכתין מצינו בב' שמות דלא דרשי רק אחד מהן והשני הוא עיקר השם שהוא היכא דמוכח כן מן הכתוב אבל הכא אינו מבורר למדרש א' מהן יותר מהשני וע"כ באו שניהם לדרשה וק"ל :

ח"א דף קכג ע"א נתנה בכורה ליוסף ולא להתייחס כו' • עיין פרש"י ובפירושו איתא בב"ר פרשת ויצא ע"ש אבל רש"י והרד"ק בד"ה פירשו בע"א ע"ש :

ת"ש ואני נתתי לך שכם אחד כו' • פרש"י בחומש לפי הדרש דהכא שכם הוא מלשון חלק כמו אחלקה שכם וגו' ובאמר אשר לקחתי מיד האמורי יתפרש לפי הדרשה דהכא מיד עשו שעשה מעשה אמורי וב"ה בב"ר וע"ש נשיו שהיו מז' האומות החתי והחוי נקראו כל משפחם מקולקלים מדרכי האמורי כי הוא היה העיקר בז' האומות והרמב"ן פירש בע"א ע"ש : חרבי זו התפלה ובקשתי זו בקשה כו' • וכן ת"א כינה הכתוב התפלה והבקשה בחרב וקשת כי התפלה תועיל ליעקב במקום ברכת החרב על חרבך תחיה שניתן לעשו וכמ"ש הקול קול יעקב וגו' והבקשה תועיל לו במקום ברכת הקשת שניתן לישמעאל ויהי רובה קשת או שיהיה מלת בקשתי לפי הדרש ממש מלשון בקשה וב' בקשתי במקום שנים כמו בבקשתי ובב"ר אמרו בצ"א בחרבי ובקשתי במצות ומע"ש אבל רש"י בחומש פירש בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו כו' עכ"ל ולא ידענו למה נקט לו דרך אחרת והניח דברי התלמוד גם הב"ר ודו"ק : מלה"ד לבעל הבית שגדל יתום כו' לימים העשיר היתום כו'. לכאורה אין המשל זה דומה ממש לנמשל דהכא קודם שכלכלו יוסף בביתו היה בידו זה העשירות דהיינו הבכורה דהכא חילל ראובן יצועי אביו קודם ירידתם למצרים ואפשר לומר כיון דהכא קודם שידע שיוסף חי במצרים היה הבכורה בידו ולא נתנה בכל אותן השנים לאחד משאר שבטים לא רצה ליתנה רק סמוך למיתתו וה"ל שפיר כאילו העשיר יעקב אז סמוך למיתתו אחר שכלכלו וזהו שפיר דומה אל המשל ומהכא משמע דלא נתנה הבכורה ליוסף עד אחר שכלכלו במצרים וקשה הא דאמרינן פ"ק דברכות ראובן ראו מה בין בני לבן חמי כו' אע"ג דע"כ שקלינהו לבכורותיה מיניה כו' אפ"ה לא אקני ביה דכתיב וישמע ראובן ויצילהו ומשמע מוכח דקודם מכירת יוסף ניתן לו הבכורה שנטלה מראובן ולמסקנא דהכא ניחא וק"ל : ראויה בכורה לצאת מרחל דכתיב ואלה תולדות יעקב יוסף וגו'. מבואר בב"ר אלה תולדות יעקב ראובן וגו' הל"ל כו' והוא מבואר שכל עצמו של יעקב לא עבד אלא ברחל ועיין בזה בפרש"י בחומש וברא"ם באורך בזה ואין כאן להאריך : אפשר בגנות בהמה טמאה כו' דכתיב ומן הבהמה אשר איננה טהורה כו'. מקרא דלעיל מיניה מן הבהמה אשר לא טהורה וגו' ה"מ לאתויי אלא דניחא ליה לאתויי מהאי קרא דעיקם ביה טפי דהתם לא עיקם רק ה' אותיות והכא ח' אותיות דה"ל בפ"ק דפסחים היכא אמוראי דמייתי קראי דעיקם ביה טפי וכפ"ק דפסחים פריך עלה ובאורייתא מי לא כתיב טמא כו' ומשני לה וע"ש הסוגיא : ומ"ש בגנות הצדיקים דיבר הכתוב כו' • כי רכות העינים גנאי גדול לאשה כדאמרינן הנושא אשה יבדוק בעיניה שנאמר הנך יפה עיניך וגו' : ומ"ש שמה נותיה כפרש"י גדולות וארוכות מלשון ארוך ממש וכה"ג דרשו בב"ר שם הקטנה רחל קטנה במתנותיה יוסף לשעה שאול לשעה שילה לשעה אבל לאה מתנותיה מלכות וכהונה הוא לדורות אבל קשה לפי הדרש הו"ל לומר רכות חסר אל"ף הראשונה כמ"ש אבן העזרא ונראה לפרש שנדרש לשון רכות הכתוב מלשון לא ריכא ולא בר ריכא דפרק השותפין שהוא מלשון גדולה וחשיבות שמתנותיה חשובות כהונה ולויה ומלכות וק"ל : ב' בנים היו לרבקה כו' • בני אדם היו אומרים כן לפי שהיה מדרכי אבותינו אברהם ויצחק לחום שלא ליקח אשה כ"א מבני משפחתם ומקרוביהם שאברהם צוה שלא ליקח בת כנען גם השביע את אליעזר שלא יקח אשה ליצחק בנו רק ממשפחתו וע"כ אמרו שגם בני יצחק ודאי יתנהגו בכך שלא ליקח אשה מבנות כנען רק ממשפחתם וכמו כן לוו ליעקב אביו ואמו ומסברא אמרו שלא ימצאו רק אלו בנות לבן והגדולה לגדול והקטנה לקטן ובב"ר אמרו שכך היו התנאים כו' ע"ש וק"ל : אילימא שנואה ממש כו' • יש להקשות דמ"ל דא"א לומר כן דא"כ איך עבד יעקב אלאו דלא תשנא גם בלידת שמעון כתיב כי שנואה אנכי וה"ל כראובן ובשמעון ח"ו מבני שנואה מבני ע' מדות שעליהן נאמר וברותי מכם הפושעים וגו' כדאמרינן בנדרים וכה"ג פריך התם מבני חליפה אלידת יששכר שא"ל אלי תבא וגו' וי"ל דמעיקרא קודם שראה יעקב שנפקדה בביאה ראשונה ודאי היה שונאה והוה בדעתו לגרשה כדאמרינן בב"ר כי שנואה היא שהכל שונאין בה כו' נתן דעתו לגרשה וכיון שפקדה הקב"ה אמר לאמן של אלו אני מגרש כו' ע"ש וכן משמע מתוך הכתוב שהיה שונאה מעיקרא טרם שילדה את ראובן מדכתיב כי עתה יאהבני אישי וגו' וראובן מביאה ראשונה נתעברה שאז לא היה שונאה כי לא ידע אז שהיא לאה וצ"ל לפי זה מה שאמרה לאה בלידת שמעון שנואה אנכי היינו על שהיתה שנואה ליעקב קודם שראה שנפקדה בהריון והיה דעתו לגרשה אבל אחר שנפקדה בביאה ראשונה שהיכר הריונה שוב לא היה שונאה אלא דבהאי קרא לא בעי תלמודא לפרש הכי משום הך קושיא דלא דיבר הכתוב בגנות הצדיקים וזה גנות הוא לו שיעקב שונאה טרם שראה בה שנפקדה וע"כ דרשו בו שהיו שונאין מעשיה כו' • ובב"י בטור א"ח סימן ר"ס כתב עוד תירוצים לזו הקושיא ע"ש אבל לפי פשט הכתובים והתלמוד ודברי ב"ר שכתבנו אין לך אלא מה שאמרנו ודו"ק : כי אחי אביה הוא כו' והלא בן אחות אביה כו'. ויש לשאול דאימא קורבא דאחוה אית ליה בהדי אבוה דה"נ אמרינן בפ' ד' מיתות גבי וגם אמנה אחותי בת אבי היא וגו' ותסברא אחותו הואי בת אחי כו' אלא ה"ק קורבה דאחוה אית לי בהדה וכה"ג פרש"י בחומש גבי לוט דכתיב כי אנשים אחים אנחנו וי"ל דהתם שפיר קא"ל אחותו משום דבני בנים הרי הן כבנים והכי היא כבת אביו כפרש"י שם וכן גבי לוט אבל הכא כיון דא"ל כי בן רבקה הוא לא הו"ל מעיקרא שהוא אחי אביה כאילו הוא בן בתואל משום דבני בנים כו' ועוד דאי משום דבני בנים כו' א"ל יעקב שהוא אחי אביה כאילו הוא בן בתואל א"כ מטעם זה ה"ל נמי רחל כאילו היא בת בתואל וה"ל ליעקב למימר אחיה הוא כאילו הם שניהם בני בתואל ולכך דרשו בו שא"ל שאף שלפי האמת אני בן רבקה מ"מ אחי אביה אני ברמאות ובב"ר אם לרמאות כי אחי אביה ואם לצדק וכי בן רבקה הוא וע"פ הדברים האלה יש ליישב גם מה שאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם דהכי קאמר לו הכי מה שאמרת לבתי אחי אתה ברמאות לעבדני בחנם הוא דודאי יש לך שום רמאות בזה ודו"ק : והיינו דכתיב ויהי בבוקר והנה היא לאה מכלל כו' אלא מתוך סימנין כו'. דליכא למימר שבזולת סימנין היה סבור בלילה שהיא רחל עד בבקר שראה אותה לאור היום דמסתמא היה מכירה בקול כשהיה מדבר עמה כדאמרינן בפרק המביא ובפרק ג"ה דלא הותרו סומים ופקחים בלילה בנשותיהם אלא בטביעות עינא דקלא אלא ע"כ שמסירת הסימנין שידעה לאה להודיעם ליעקב הם הטעו את יעקב שלא להכירה בקול כמו שהטעו סימני שער הידים את יצחק שלא הכיר את יעקב בקול וכה"ג אמרו בב"ר בצפרא והנה היא לאה א"ל רמייתא בת רמאה לאו בלילה הוינא קרינא רחל ואת ענת כו' הכי שלא הכירה בקול מיהו ק"ק למה היה לו ליתן לרחל הנהו סימנין דה"ל לסמוך אטביעת עינא דקלא וי"ל שהיה יעקב עושה כן על צד היותר טוב שלא ירמה אותו ודו"ק : בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא ע' חסר א'. וה"ה דה"מ למיבעי בכללן של בני לאה אתה מוצא שלשים ושלש ובפרטן אתה מוצא שלשים ושנים ועיין פרש"י בחומש : אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין כו' • כתבו התוספות ובעלמא אמרינן תאומים היו עם כל השבטים עכ"ל לכאורה כונתם דקשיא להו מאי פריך דלמא אה"נ שתאומה נולדה עם בנימין ומתה קודם שבאו למצרים אבל תאומה של דינה באה בכלל השבטים למצרים וע"ז תירצו דהכי פריך כיון דבעלמא אמרינן דתאומה נולדה עם כל השבטים ע"כ את בנימין לאו לרבות תאומה קאתי דאמאי נכתב ביה הרבוי טפי מכל שאר השבטים וכיון דאת בנימין לאו לרבות תאומה קאתי את דינה נמי לאו לרבות תאומה קאתי אבל עיקר הקושיא חסר מן התלמוד דה"ל לאתויי הא דתאומה נולדה עם כל השבטים דהא ליתא בכל התלמוד אלא בב"ר פרשת וישב וע"כ נראה כונתם דלפי אותו דרש דתאומה נולדה עם כל השבטים לא פריך מידי דאימא דכולן מתו קודם שבאו למצרים חוץ מאחת מהן והיא השלימה המנין של שבעים מיהו גם בזה י"ל דה"ל לקרא לפרש אותה אחת שנשארה כההוא מינקא כמו שפרט כל ס"ט נפש ולמאי דבעי למימר את דינה לרבות ניחא שהכי פרט אותה בכך עניגא ואין להקשות דהכא דחי ליה ולא דרש מאת דינה ומאת בנימין לרבות תאומה ובפרק הבע"י מרבינן מאת אחיו את הבל תאומה לקין ותאומה להבל די"ל דהתם לפי עניגו שמדבר בלידת קין והבל יש לרבות נמי מאת לידת תאומה משא"כ הכא דהא ודאי את בנימין לפי מקומו ועניגו לאו לרבות תאומה קאתי מדכתיב וירא את בנימין אחיו דע"כ בנימין ראה ולא תאומתו דלמה בהאה תאומתו עמו שהרי יוסף לא בקש רק ואת אחיכם הקטן וכיון דאת בנימין ודאי לאו לרבות תאומה קאתי את דינה נמי לאו לרבות תאומה קאתי דאית לן לאוקמי ריבוי שלהם בחד גוונא ודו"ק : ע"ב אשר ילדה אותה ללוי לידתה וכו'. מפרשב"ם לעיל בפרקין אשר ילדה אותה ללוי קרא יתירה הוא דהכא כתיב בת לוי עכ"ל וא"ת א"כ מאי ידרוש בקרא דהכא אשר ילדה ליעקב בפדן ארם וכי היתה לידתה בפדן ארם ולא הורתה דאשר ילדה נמי קרא יתירה הוא דהכא כתיב ואלה שמות בני ישראל וגו' וי"ל כיון דהאי קרא בהאי עניגא דהכא כתיב מתפרש שפיר דהכי קאמר דכל אשר נולדו ללאה בפדן ארם הן הבאים מצרימה וק"ל : ומ"ש זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות כתב הרא"ם דדוקא נקט בכה"ג שהיא בכלל הבאים מצרימה משום שנולדה בין החומות טרם בואם למצרים עכ"ל וכן נראה מפרש"י פרשת פינחס שהורתה לא היה כלל במצרים שנולדה בין החומות אבל מפרשב"ם לעיל נראה דבין החומות היינו תוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה וקחשיב לה בכלל הבאים לפי שהיתה בבטן אמה אף שלא נולדה קודם שבאו למצרים וניחא טפי לפרושי דלכך לא חשיב לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה מיהו לפירושם נמי י"ל כיון דנולדה בין החומות שהגיע לארץ מצרים קצת לכך לא חשיב לה בהדיא בכלל הבאים וק"ל. ודע לפי סוגיא דשמעתין פרש"י בחומש ובנות בניו סרח בת אשר ויוכבד בת לוי עכ"ל וטען הרמב"ן ומה יפרש בבנותיו אבל דרכי הכתוב כו' עכ"ל ע"ש וכתב הרא"ם ולא זכר הרמב"ן מה שפרש"י ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו ר"י אומר אחיות תאומות כו' עכ"ל ע"ש ואין כל זה מספיק לתרץ קושית הרמב"ן דהא גבי בני לאה כתיב כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש ושם לא היה בכלל נפש ל"ג מבנות לאה רק דינה וכתב בנותיו בלשון רבים ומהרא"י בביאוריו ביטל טענת הרמב"ן דבנותיו היינו דינה וסרח בת אשר דבני בנים הרי הן כבנים כו' עכ"ל ולפי זה נמי ניחא הא דכתיב גבי בני לאה בניו ובנותיו

חכמת שלמה

להדיא א"כ קשה למה לא תני בליבנא דר' יוחנן בן ברוקה להדיא אם אמר על מי שראוי ליורשו כו' אלא מאי אית לך למימר מאחר דלגופיה לא צריך שהרי תנא לקמן אלא לסתום הוא בא א"כ די לו במה ששונה אחד הבן כו' וזה אינו שהרי סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כו' ואת"ל אין חילוק בין היכא דתני בהדיא או כל היכא דתני כדי לסתום ותבעי' ליה כסתמא ואחר כך מחלוקת כלומר שחזר רבי מסתמא דהכא כו' סוף סוף קשה מאי אלא ודו"ק : תוס' בד"ה סתם ואח"כ כו' ויכול להיות הלכה כמותו כו' נ"ב עיין בפירוש הר"ן בפ' החולץ סי' נח :

דף קכב ע"ב גמ' רועה שאמר מבטיא כו' נ"ב פירוש לא גרע אבל בודאי אין חילוק בין איתא ברבותא לליתא גבי חלק בכורה וכן מוכח מפירוש רשב"ם לקמן ודו"ק (עי' במהרש"א) : ר"ש בד"ה דכתיב בדברי הימים כו' בעמלק הס"ד : בד"ה בכור בן כהן הס"ד : בד"ה מוקדשין כו' קא זכו ומשני כו' כנ"ל והד"א : בד"ה לרבות כו' גזל ממון כו' כנ"ל :

ר"פ

מהר"ם

הר"ן והבנית נזונות וכו' מיירי אף בנכסים מועטים כדתנן לקמן פרק מי שמת והניח בנים ובנות וכו' בא"ד ולא הבנים כדתנן לקמן בתחלת מי שמת והניח בנים ובנות וכו' כצ"ל : ד"ה הא נמי תנינא שהיה צלפחד בכור וכו' וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו א' הבן וא' הבת וכו' פשיטא דירשוהו בניו הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו נ"ל דהא דכתב הרשב"ם וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו דנוטלין חלק בכורה לא קאי אמתניתין דבנות צלפחד דאמתני' דבנות צלפחד לא שייך להקשות מה צריך להשמיענו דטובא השמיענו דא"י מוחזקת היא כדאיתא לעיל בגמרא דף קי"ז דאם לא כן היה ראוי דהא אפילו חפר המוריש עדיין לא זכה בארץ וא"כ אפילו היה צלפחד בחיים כשנכנסו לארץ לא היה נוטל חלק בכורה בנכסי חפר אביו ובמה דתנן ושהיה בכור נוטל שני חלקים אשמועינן דארץ ישראל מוחזקת היא ולעיל פריך ממתני' דצלפחד ארב נחמן דמשני הכי קאמר א' הבן וא' הבת נוטלין בראוי כבמוחזק רוצה לומר חלק פשיטות ופריך הא נמי תנינא בנות צלפחד וכו' פי' הרשב"ם ואע"ג דהוי ראוי גבי צלפחד אביהן דאפילו אם מת בחיי חפר קאמר וכו' דהא לא מפליג תנא דמתני' וכו' ולא דייק לה הרשב"ם דאיירי אפילו מת צלפחד בחיי חפר מטעם דאי איירי שמת חפר בחיי צלפחד לא היה צריך לאשמועינן דנטלו בנותיו חלקו של צלפחד בנכסי חפר משום דאפילו היכא שמת חפר קודם שמת צלפחד צריך שפיר להשמיענו דבת הבן היא כבן לירש עם האחים כמו שפירש לעיל הרשב"ם במתני' בדף קי"ז ומה שכתב הרשב"ם כאן וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו היינו אחר שכבר ידעי' דבת הבן היא כבן לירש עם האחין בחלק פשיטות אז פשיטא הוא גם כן דנוטל חלק בכורה של אביו כשמת הזקן ואח"כ מת בנו הבכור אבל קודם דידעינן דין חלק הפשוט גם חלק בכורה אינו פשיטא וא"כ צריך לומר הא דמקשה הגמ' אשנוייא דרב פפא דמשני אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בכורה על דרך פירוש רשב"ם דפירש דרוצה לומר אפילו היכא שמת הבכור בחיי האב הא ממתני' דפריך הא נמי תנינא דבנות צלפחד דנטלו חלק בכורת אביהם בנכסי חפר על כרחך צריך לומר דדייק דאיירי אפילו היכא שמת צלפחד בחיי חפר מדלא מפליג תנא דמתני' מידי כמו שכתב הרשב"ם לעיל כדפריך אשנוייא דרב נחמן והא דכתב הרשב"ם הכא וכשמת חפר ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו אין רצונו לומר דמתני' דצלפחד לא היתה צריכה להשמיענו אלא רוצה לומר מתניתין דהכא אחד הבן ואחד הבת ובא הרשב"ם להוכיח משנויא דרב פפא דמשני דמתני' דאחד הבן ואחד הבת אשמועי' דנוטלין חלק בכורה דרוצה לומר אפילו היכא שמת הבכור בחיי הזקן כמו שפירש לעיל דאי רוצה לומר דוקא היכא שמת הזקן בחיי הבכור זה לא היה צריך התנא דמתני' דאחד הבן ואחד הבת להשמיענו דנוטלין חלק בכורה דכיון דכבר ידעי' דנוטלין חלק פשיטות של אביהן דמה לי חלק פשיטות ומה לי חלק בכורה אבל ממתני' דבנות צלפחד אינו מוכרח דאפילו בהיכא דמת חפר בחיי צלפחד צריך להשמיענו דנוטלין חלק בכורה אע"ג דחפר בעצמו לא זכה בארץ משום דארץ ישראל מוחזקת היא כדלעיל וק"ל : תוס' ד"ה סתם ואח"כ מחלוקת הוא וכו' אלמא דלכל הפחות חשיב ההוא כרבים לגבי יחיד רוצה לומר והתם חשיב ר' שמעון כרבים לגבי רבי יהודה ולכך ודאי הלכה כר"ש והכא דרבים פליגי אר' יוחנן בן ברוקא וכיון דסתם הכא כרבי יוחנן בן ברוקא סתם חשוב כרבים והוי כמו רבים כנגד רבים אם כן אינו ודאי דהלכה כמותו אבל מ"מ יכול להיות הלכה כמותו והגמרא קאמר ואין הלכה כסתם דמשמע דודאי הוא שאין הלכה כן :

דף קכג ע"א גמ' עליך אמר קרא אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי . נראה הא דלא הביא התנא מקרא זה היינו משום דמהאי קרא גופיה לא הוי ידעי' פי' דלענין בכורה מיירי אלא מדכתיב בתריה ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי וכו' דלא מיירי אלא בבכורה שלקח מעשו בתפלתו ובקשתו והוא פירוש דקרא דלעיל מיניה דכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי מזה ידעינן פירושו דקרא דכראובן ושמעון יהיו לי דרוצה לומר שיטול יוסף חלק כשני אחים דהיינו ראובן ושמעון ועל דרך זה צריך לפרש דברי הרשב"ם ויש לדקדק דקראי סותרים זה את זה דבקרא ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף משמע דבכורתו של ראובן נתנת ליוסף ובקרא ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך וגו' משמע דבכורתו של עשו נתנה ליוסף וצריך לומר דזה וזה גרמה ומחמת שהיה ליעקב בכורתו של עשו בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחת ובפרשב"ם בפרטן כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה אי אתה מוצא אלא ששים ותשע וכו' ומבני לאה חסר דכתיב בכלל דידה שלשים ושלש ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים מקשין העולם למה לה להגמרא להקשות בכללן אתה מוצא שבעים וכו' היה לה להקשות בני לאה גופה שבכללן כתיב ל"ג ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב ועוד היה לו להקשות דכתיב כל הנפש הבאה ליעקב וגו' כל נפש ששים ושש ואם כן אם יוסף ובניו שהיו במצרים הוי ששים ותשע וכתיב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים ולי נראה דאדרבה הגמרא פריך יותר בקיצור דאי הוה מקשה מבני לאה גופא דכתיב גבה בכללן ל"ג ובפרטן כשתמנה אותן אחד אחד תמצא ל"ב היה צריך למנותן אחד אחד אבל השתא פריך בפשיטות דבכללן כתיב שבעים נפש ובפרטן אינו ר"ל כשאתה מונה אותם אלא רוצה לומר הא דכתיב כל הנפש הבאה ליעקב וכו' כל נפש ששים ושש פירוש אותן שבאו למצרים ויוסף ושני בניו שהיו במצרים א"כ לא הוו כ"א ס"ט וק"ל : תוס' ד"ה תיומת היתה עם בנימין ובעלמא אמרי' תיומת היתה עם כל השבטים . רוצה לומר איכא מאן דאמר דסבירא ליה הכי והא דאינו מונה אותן משום דמתו קודם שבאו למצרים אבל ר' חייא בר אבא לא סבירא ליה הכי דא"כ לא הוה משני מידי וגם אבא חליפא לא הוה פריך מידי מבנימין וק"ל : ע"ב גמ' האי זרוע ולחיים היכי דמי אי דאתי לידי' פשיטא וכו' יש מקשין למה לה להגמרא לאוקמיה בסכידי כהונה וכו' לוקמא כגון דאתי לידיה בשבלייהו עד שלא הורמו דהשתא לא קשה פשיטא דאשמועי' דמתנות שלא הורמו כהורמו דמי וי"ל דלא קשה מידי דברייתא משמע דאתי לאשמועי'

דין

שלמים ובלא סייט דינה ויוכבד בת לוי שהם בנותיו מלאה דבני בניה הרי הם כבנים ומה שהקשה מהר"ן על דברי מהרא"י דא"כ גבי ויקומו כל בניו ובנותיו למה לא פירש ג"כ שהם דינה וסרח כו' עכ"ל ע"ש לאו קושיא היא דהתם כיון דאיכא לפרש בנותיו ממש כרש"י ניחא ליה לפרש כפשוטו משא"כ הכא דא"א לפרש בנותיו ממש כרש"י דכיון דלא נמנו כאן ע"כ מתו כבר כמ"ש רש"י לקמן ועוד דכל בניו ובנותיו ל"ג א"א לפרש כן דהא לא חשיב ליה רק דינה כמ"ש לעיל מש"ה הולרכנו לפרש שם כדברי מהרא"י גם מה שפרש"י בחומש ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים לריכין אנו לומר שמתו לפני ירידתן למצרים שהרי לא נמנו כאן עכ"ל ועפן עליו הרמב"ן ואין לריך לזה שהרי אמר ר"י לתאומותיהם נשאו השבטים כו' אלה התאומות הם נשי בניו והכתוב אמר עליהם מלבד נשי בני יעקב כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש וכיוצא בזה משן הרא"ם אבל הנראה דהמקראות ודאי מוכיחין כפרש"י הא דכתיב מלבד נשי בני יעקב לאו אותן תאומות היו אלא נשים אחרות שהיו לכן בבאי מצרים אבל התאומות כבר מתו מדכתיב פרשת עקב בשבעים נפש ירדו אבותיך וגו' ואילו היו התאומות קיימות היו פפי משבעים נפש דהתם לא כתיב מלבד נשי בני יעקב והכי מתפרש קרא לפרש"י כל הנפש הבאה וגו' והיו כולן יולאי ירכו מלבד נשי בני בני יעקב שלא היו יולאי ירכו היו ס"ו וע"כ הכי מתפרש הקרא לר' נחמיה דכלותיו אינן יולאי ירכו וס"ק קרא מלבד נשי בני יעקב שלא היו יולאי ירכו ולא היו בכלל ס"ו הבאים ועוד לאיה גמורה יש לפרש"י מת"ש שדינה היתה אשת שמעון שנבעלה לכנעני וא"כ היא בכלל נשי בני יעקב ולמה פרט בה הכתוב יותר משאר בנותיו התאומות דהא בכלל נשי בני יעקב היא אלא ע"כ נשי בני יעקב לאו בבנותיו קמיירי גם מ"ש הרמב"ן דר"י מזה הכתוב אומר כן כי מה טעם מלבד נשי בני יעקב כו' עכ"ל אין זו הראיה מכרעת אלא מדכתיב ויקומו כל בניו וכל בנותיו וגו' משמע ליה בנותיו ממש ותאומות טולדו לו כיון דלא נזכר לידתן כמו שנזכר לידת דינה ומדלא הוזכר ג"כ למי נשאו קאמר ר"י דנשאו לאחיהן וזכען הוא זכע אחיהן השבטים גם דברי הרמב"ן בפרשת וישב מעין כפרש"י ודו"ק עליהם וק"ל : מ"ש כי אתיליד אע"ג דקובעא דמלתא דאז תמו י"ד השנים שעבד בנשיו כדאמרינן סוף פרק קמא דמגילה שיעקב כשבא לבית לבן היה בן ע"ז שנה ואחרי זאת י"ד שנה נולד לו יוסף מ"מ לא ה"ל להזכיר כאן לידת יוסף אי לאו שלידת יוסף היא הסיבה שאמר יעקב ללבן שלחני וגו' וק"ל : יעקב לאם כו' · עיין פרש"י בחומש והוא מבואר כי בקנייתו הבכורה ונטילת הברכה של יעקב מעשו ניתן שיעקב יהיה מושל באחיו עשו הגדול ממנו וכל זה נתן יעקב ליוסף כדאמרינן בסוגיין מדכתיב ואני נתתי לך וגו' אשר לקחתי מיד האמורי וגו' ובזה נמסר ביד יוסף זרעו של עשו ולא נמסר כן ביד שאר אחיו וק"ל : ובבני מנשה חפר ויעזי . אין זה פסוק בשום מקום אלא ל"ל בד"ה ובני חלי שבט המנשה וגו' ואלה ראשי בית אבותם עפר ויעזי ולריך להגיה עפר במקום הפר גם בתלמוד קילר הקרא וכן דרך התלמוד כמ"ש התוספות גבי ונתן הכסף וקם לו וק"ל :

דף קכד

בפרשב"ס בד"ה אף מוחכרת כו' וא"ת ליתני רועה כו' ול"ל למיתני מוחכרת כו' עכ"ל לכאורה מאי קושיא דאיכא למימר בפשיטות דאי רועה ה"א דמוחזק אבל מוחכרת דלאו ברשותא דידהו קיימא אימא לא דהכ"ג קאמר לעיל ומהרש"ל הרגיש בזה וכתב הא דקאמר לעיל השתא מוחכרת כו' רועה באפר מבעיא פי' לא גרע אלא בודאי אין חילוק כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דלשון התלמוד לא משמע כן ונ"ל דלעיל נמי הכי קאמר דלא ברשותא דידהו כו' כמו רועה באפר דהוי ברשות דידהו ומוחזק בשבחא דממילא ממש אבל ההוא שבחא דמוחכרת אי הוה ברשות דידהו ודאי דלא הוה נוטל פי שנים דהוי כמו בנו בתים אלא משום דמוחכרת לאו ברשותן משבח אע"ג דלא הוי שבח ממילא ממש רק ע"י בני אדם כפרשב"ס ואפ"ה נוטל פי שנים רועה באפר דהוי ממש ממילא מבעיא ודו"ק : גמ' דיקלא ואליס כו' כ"ע לא פליגי דשקיל כו'. ק"ק דאימא לרבנן הך דרשה דפי שנים מקים חלק בכורה כו' להך מילתא אתא וק"ל : בפרשב"ם בד"ה ירשו ס"ח כו' ומיהו אליבא דרבנן אימו נוטל פי שנים ומסקנא כו' עכ"ל הייט אליבא דשמואל לקמן אבל למאי דסלתו מהם לרבנן מלוה בשטר נמי כמאן דגבי דמיא אלא דניחא ליה לפרש כשמואל דהלכתא כותיה וק"ל : ע"ב גמ' בכל אשר ימלא לו פרט לשבח כו' שבבחו נכסים לאחר כו' אלא לו סמיך דמיניה מפיק לעיל למעט שבח שבבחו ממילא לאחר מיתה אבל מאשר ימלא לו לא הוה מפקינן למעט רק שבח שהשביחו יורשין כו' וכשזכיתי ללמוד לקמן ראיתי כם בתוס' שהרגישו בזה בד"ה והלכתא יש לו לבכור כו' ע"ש וק"ל : שם אלא לרבי והלא הא דתנא ירשו ס"ח כו' ולא ניחא ליה להוקמא מלתא דשמואל במלוה ע"פ דוקא וכדבי דהכי הל"ל מודה רבי במלוה על פה : בפרשב"ם בד"ה הא דסלתו מהם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל כו' עכ"ל

ק"ק דאימא דהך דשמואל לא פליגי ולרבה איירי בגבו מעות ולרב נחמן בגבו קרקע דליכא למימר משום דשמואל סתמא קאמר דהא מלתא דסלתו מהם ודאמימר נמי סתמא קאמרי ואפ"ה מפלגינן מלתייהו ויש ליישב ודו"ק : תום' בד"ה מספקא ליה כו' ולא מחבירו שפסקו כך בהדיא עכ"ל ר"ל דפסקו נמי בהדיא ולא כר' מחביריו רק מחבירו או דלא פסקו רק הלכה כרבי מחבירו ולא פסקו בהדיא ולא כרבי מחביריו דהשתא מחביריו אפשר דהוה הלכה כרבי או כחביריו דהשתא ניחא דרב נחמן אית ליה כהך סברא דלא פסקו בהדיא ולא כרבי מחביריו ומותר לעשות כרבי כו' ורבא קאמר נמי דלא פסקו בהדיא ולא כרבי מחביריו מיהו מטין כחביריו אתמר כן נראה לפרש דבריהם מתוך חידושי הרמב"ן ודו"ק :

דף קכה

בפרשב"ס בד"ה לטעמייהו כו' אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי כו' כדאמרינן לקמן שלחו כו' עכ"ל נ"ל הא דקאמר לבני מערבא דבקרקע מודו לי לאו מסברא דנפשיה וכן לרבה שפרשב"ס ובגבו מעות מודו לי דאין לו כו' לאו מסברא דנפשייהו קאמרי הכי דאדרבה מסברא תקשי להו מ"ש מעות דלא כו' ומ"ש קרקע דלא כו' כדפרכינן וא"כ הוה לן למימר אליבא דבני מערבא בין בגבו מעות בין בגבו קרקע דיש לו ומנא להו לפלוגי אליבא דבני מערבא אלא דרב נחמן אית ליה דבקרקע מודו לי משום דמסתמא לא פליגי שלחו מהם ארבנן דאית להו דאין לו פי שנים במלוה וע"כ אית להו להני דשלחו מהם הוס סברא לפלוגי בין גבו קרקע לגבו מעות וכן לרבה מה"ט קאמר דבגבו מעות מודו לי דמסתמא לא פליגי ארבנן ולרווחא דמלתא כתב רשב"ס ראיה לרב נחמן דבקרקע מודו לי כדאמרי' לקמן שלחו מהם הלכתא כרב ענן כו' דלרבה ודאי דליכא שום ראיה אהא דבגבו מעות מודו לי אלא דלית לן למימר דפליג ארבנן ה"נ איכא למימר לרב נחמן והראיה מדאמרינן לקמן ודאי אינה מכרעת כמ"ש רשב"ס לרבה ודו"ק : תום' בד"ה לטעמייהו כו' ומיהו זה י"ל שהיה לריך להאריך דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין כו' אין לו כו' עכ"ל לשיטת הקונטרס דהכא לריכי לדחוקי הכי מיהו לשיטת ר"ת הכא דלרב נחמן בין בגבו קרקע ובין בגבו מעות דיש לו לא נראה להם לדחוקי הכי ולכך לעיל גבי גבו מעות יש לו פפ"ה משום דמעות יהיב כו' ודחו פירושו מכח קושיא זו בעלמא שכתבו הכא ולא נראה להם לדחוק ולהרלה כמ"ש כאן לשיטת הקונטרס וע"כ הולרכו לעיל לשיטת ר"ת טעם אחר לגבו מעות דיש לו ודו"ק : בא"ד ור"ת מפרש כו' והא דאמר בני מערבא גבי שבחא כו' משום שהבעל לא היה מוחזק כו' עכ"ל נ"ל שהכריחו לפרש כן דלא ניחא ליה לפרש דטעמא דבני מערבא נמי משום דאי קדים שבחא וזבינא כו' אבל נכסי דלוה כו' ויכול לטרוף מן הלקוחות כו' כפרשב"ס דכיון דאביי דפריך מהך דשבחא ולא אסיק אדעתיה לפלוגי בין הכיא דשבחא ובין נכסי דלוה א"כ לא מתרץ ליה רבא מידי אליבא דבני מערבא אבל לפר"ת ניחא דאביי לא קשיא ליה אלא לרבה דאמר טעמא דנפשיה דמסתבר טעמא דבני מערבא משום דאי קדם שבחא וזבינא כו' אבל בני מערבא גופייהו טעמא אחרינא אית להו בהך דשבחא שלא היה מוחזק בעולם משא"כ במלוה דהוי מוחזק כו' ואביי נמי אסיק אדעתיה טעמא דבני מערבא גופייהו ולא קשיא ליה אלא לרבה ודו"ק : בא"ד וי"ל דס"ל לרב נחמן דמפלגי כו' מדלא קאמר הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע כו' עכ"ל לכאורה ר"ת גופיה פירש לעיל היפך זה בד"ה נהרדעא כו' דאימר נמי סתמא קאמר דנוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבי מעות כו' ע"ש והדברי אמימר בעלמא הם דברי שלחו מהם ולמה נאמר לדברי שלחו מהם דמסתמא מפלגינן מלתייהו ולדברי אמימר נאמר היפך זה דסתמא לא מפלגינן מלתייהו ויש ליישב דאמימר כיון דנהרדעא הוא סמיך ארב נחמן דנהרדעא נמי הוא ולא מפליג ובכל נוגהא יש לו לפר"ת ודו"ק : ע"ב בפרשב"ס בד"ה ואין הבכור נוטל בראוי כו' כגון דהוי שלופחי כו' עכ"ל לכאורה קשה מי הכריחו להוליא לבין ואין הבכור נוטל בראוי כו' מפשטיה לענין שבח לרבנן דאיכא לפרש כפשטיה דומיא דקאמר אין הבעל נוטל בראוי כו' קאמר נמי

מהר"ם

דין בכור דנוטל מינית פי שנים ולא מקרי ראוי ואי איירי דכבר אתי לידיה דאביהן במבלייהו ובא לאשמועי' דזכי בהון אבוהון ולא יוכל הנותן לחזור בו דין זה אינו תלוי בבכור אלא בשל כהן דאתו מתנות כהונה לידיה במבלייהו וכדאשמועי' בפרק הזרוע בחולין ויליף ליה התם מפסוק דוזה יהיה משפט הכהנים ע"ש : תום' ד"ה היתה מוחכרת וכו' ה"נ אי אמר וכו' ר"ל אלא דהכא מיירי שלא אומר להם הבכור מידי רק שאחר ששילם המחכיר או המשכיר להם את השכירות רוצה הבכור ליטול ממנו פי שנים לכך סבירא להו לרבנן דמקרי ראוי ואינו נוטל ממנו פי שנים ולרבי נוטל ממנו פי שנים אע"ג דלא אמר להו מידי אבל אין הכי נמי דלכ"ע יכול הבכור לומר תיכף ומיד תחלוקו עמי כדי שיהא עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים או אטול פי שנים : בא"ד והא דלא נקים חכרוה ושכרוה היתומים וכו' נ"ל דהמשך דברי התוס' הם כך ורוצה לומר כיון שאמרנו שיש חילוק בין היכא דאמר הבכור או תחלוקו או אטול פי שנים להיכא דלא אמר דאז כשבאין לחלוק השכירות ולא אמר הבכור ולא מידי אין הבכור נוטל פי שנים בשכירות לרבנן א"כ ה"ה נמי היכא דהכרוהו ושכרוהו היתומים ולא אמר להן הבכור ולא מידי נמי אין נוטל הבכור פי שנים לרבנן כ"א אליבא דרבי אם כן למה נקט תנא דברייתא אליבא דרבי הניח להן אביהן פרה מוחכרת או מושכרת ולא נקט חכרוה יתומין דהוי רבותא טפי דהוי כמו שבח שהשביחו יתומים דהיינו בנו בתים וכו' ולאשמועינן דאפילו הכי נוטל הבכור באותו שכירות פי שנים לרבי דבשלמא בלא סברא זו הוה סבירא לן הא דלא נקט חכרוה ושכרוה היתומים משום דהתם אפילו לרבנן נוטל הבכור פי שנים כדאמרינן בבכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה עובד לזה יום א' ולזה ב' ימים ולכך נקט תנא דברייתא לרבי הניח להן אביהן פרה מוחכרת דבהא אין הבכור נוטל פי שנים לרבנן ולר' נוטל פי שנים דברייתא זו כר' אתיא ולכך הוי אתי לן שפיר אלא דהוי קשיא לן דאפילו בהיות מוחכרת ומושכרת ביד אחרים בחיי אביהן הוה לן למימר שיטול הבכור פי שנים אפילו לרבנן דומיא דהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה דעובד לזה יום א' ולזה ב' ימים ומחמת שלא יקשה לנו זה הוכרחנו לומר דמשום הכי אינו נוטל הבכור פי שנים בהיות מוחכרת לרבנן משום דלא אמר להן הבכור תחלוקו עמי וכו' והשתא כיון דבהא תליא מילתא א"כ גם היכא דחכרוה ושכרוה היתומין אינו נוטל פי שנים לרבנן כיון דלא אמר הבכור תחלוקו עמי כי אם לרבי נוטל פי שנים א"כ קשיא דהוי ליה להנא דברייתא למנקט חכרוה ושכרוה היתומים דהוי רבותא טפי ותירצו התוס' דאדרבה היתה מוחכרת ומושכרת הוי טפי רבותא דאע"ג דהיתה הפרה חכורה ושכירה בחיי האב ולא היתה ברשותו בשעת מיתה והוה לן למימר דגם הפרה גופיה נחשבת ראוי ולא יטול ממנה הבכור פי שנים ואתי תנא דברייתא לאשמעי' דלא חשבינן לה ראוי ונוטל אפילו מן השבח פי שנים אליבא דרבי כן נראה לי לפרש דבונת דברי התוס' אבל יש שרוצין לפרש המשך דברי התוס' הוא דר"ל דקשיא להו למה ליה לתנא למנקט היתה מוחכרת או מושכרת דאינו נוטל פי שנים כ"א אליבא דרבי ולא לרבנן ולא נקט חכרוה ושכרוה היתומים דאז הוא נוטל פי שנים אפילו לרבנן ולפי ענ"ד א"א לפרש כן דאם כן מאי מקשו התוס' הא האי ברייתא כר' אתיא ולכך נקט דינא בהכ"ג לאשמועי' דאע"ג דלרבנן אינו נוטל פי שנים דס"ל דהוי ראוי ואפילו הכי לרבי נוטל פי שנים דאליביה דרבי מיתניי' ברייתא זו וק"ל :

דף קכד ע"א ר"ש ד"ה אחד מיצרא וכו' ורבי איכא למימר דהך סברא נמי דחד מיצרא נפקא ליה מהיקשא ר"ל דמהיקשא יכול למילף כל מילי דאין היקש למחצה ולכל מילי איתקש חלק בכורה להלק פשוט אבל לקמן בסמוך בר"ה שאם אמר איני נוטל וכו' שכתב ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא וכו' ומדכתיב לו דלא זכה בה בכור עד דאתא לידו התם איצטריך תרי לימודים משום דאין אנו יכולין ללמוד תרי מילי מהד יתורא אבל מהיקשא ילפינן שפיר תרי מילי וק"ל : ע"ב תום' ד"ה מספקא ליה אי הלכה כר' מחבירו וכו' ונראה לר"י דהכי מספקא ליה אי הלכה וכו' שפסקו בהדיא ר"ל דכ"ע מודו דאמרו הלכה כר' מחבירו ולא מחביריו אלא דמספקא ליה לרבה בר חנה אם בהדיא אמרו דהלכה כחביריו או לא אלא שאמרו סתמא ולא מחביריו ואם כן יש להסתפק בפירושם א"כ מה רצו בזה שאמרו ולא מחביריו אי ר"ל שהלכה כחביריו ולא כרבי או ר"ל שבמקום שחולק ר' עם חבירו בודאי הלכה כר' ולא כחבירו כלל וכלל אבל במקום שחולק ר' עם חביריו יכול להיות גם כן דהלכה אפי' כחביריו ולכך אמר רבה בר חנה עשה כדברי ר' עשה כדברי חכמים עשה ורב נחמן אמר רב ס"ל דבפי' אתמר דהלכה כחביריו ולכך אמר דאסור לעשות כרבי ורב נחמן דידיה ס"ל דסתמא אמרו ולא כחביריו ולא פירשו בהדיא שהלכה כחביריו וא"כ נוכל לומר כר' ונוכל לומר ג"כ דהלכה כחביריו ולכך אמר דמותר לעשות כרבי ורבא דאמר כמין אתמר דכי אמרו ולא כחביריו אז לא אמרו דהלכה כחביריו אלא אמרו מטין אחר דברי חביריו ולכך לכתחלה יש לעשות כדברי חכמים ולא כרבי אבל אם עשה כרבי עשוי : ד"ה אין הבכור נוטל פי שנים בטלות וכו' דהא פשיטא דאחר שיחלוקו וכו' ר"ל אלא ודאי אין בשמר שום גוף אלא כולו שבח דאינו אלא נייר בעלמא ולכך ס"ל לרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים וק"ל : ד"ה גבו מעות יש לו וכו' הא דאין הבעל יורש נזקי אשתו וכו' כצ"ל : בא"ד ואין לפרש דהכי פריך ונוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן אף בגבו קרקע וכו' כצ"ל : בא"ד למה ליה למנקט קרקע דגבו מעות נמי הוי ראוי וכו' אלא משום דלרב נחמן לא מצי למנקט אלא חדא וכו' . לפי המסקנא דהכא ופרש"י דלרב נחמן אית ליה בין גבו מעות בין גבו קרקע אין לו אם כן לרב נחמן נמי הוי מצי למנקט תרתי וכמו שהקשו התוס' בדבור שאחר זה על פי' רשב"ם אלא שהשתא מקשו התוס' שאפילו את"ל השתא דהמקשה דהתם אינו רוצה להקשות לפי המסקנא דהכא לפי שלא רצה להאריך ולכך מקשה בפשיטות ובקיצור ממה שדברו רבה ורב נחמן בהדיא דהיינו קרקע לרב נחמן וכמו שתירצו התוס' בדבור שאחר זה מ"מ אי הוי טעמו של רב נחמן דאמר הכא גבו מעות יש לו כפי' רשב"ם דהיינו משום דמעות יהיב ומעות שקיל א"כ אפי' לפי מה שדבר רב נחמן השתא בהדיא הוי התם גבי נזקי אשתו גם אם גבה מעות ראוי א"כ לא הוי ליה להמקשה למנקט התם לרב נחמן קרקע אלא ג"כ מעות ואי ר"ל התם לרב נחמן אף בגבו קרקע א"כ הוי ליה למנקט לרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות דלפי האמת ס"ל לרבה בנם פשוט דשיעבודא לאו דאורייתא אפילו גבו קרקע הוי ראוי אלא ודאי צריך לומר דלפי מה שדבר רב נחמן השתא הכא בהדיא גבו מעות יש לו לא הוי טעמו כפי' רש"י אלא טעמא אחרינא דשייך גם גבי נזקי אשתו דהוי גבה מעות מוחזק ולכך לא הוי מצי למנקט התם לרב נחמן לפי מה שדבר הכא בהדיא אלא חדא דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חדא וא"כ על כרחך לא יתיישב טעמו דפרשב"ם דהכא ע"כ פירשו התוס' דטעמו של רב נחמן דאמר גבו מעות יש לו הוי משום דדרך בעלי חובות לפרוע בחובם מעות ולא קרקע וכו' וזה הטעם שייך ג"כ התם גבי נזקי אשתו ולכך אתי שפיר דנקט התם לרב נחמן בגבו קרקע משום דלא רצה להקשות התם אלא ממה שדבר רב נחמן בהדיא הכא כמו שתירצו בדבור שאחר זה :

דף קכה ע"א תד"ה למעמייהו דבני מערבא קאמרינן וכו' ועוד דבפ' שור שנגח ד' וה' ה"ל למפרך ולוקמה בין לרבה ובין לרב נחמן בין גבו מעות ובין גבו קרקע וכו' ויש לדקדק כיון דרצו התוס' השתא שיקשה המקשה דהתם לפי המסקנא מדהכא א"כ לפי מה שפירש ר"ת דלפי מסקנא אית ליה לרב נחמן בין גבו קרקע ובין גבו מעות יש לו ואם כן לפירושו קשה טפי מלפרשב"ם דלפר"ת קשה מאי פריך התם ולוקמה לרב נחמן כגון שגבו קרקע וצ"ל דאין ה"נ דגם לפי' ר"ת יקשה זה וגם לפי' ר"ת צריך לתרץ על דרך שתירצו התוס' בסמוך לרש"י דהמקשה דהתם לא רצה להאריך וגם לא רצה לדקדק איך ס"ל רבה ורב נחמן לפי האמת אליביה דנפשייהו לפי המסקנא דהכא ולא פריך אלא ממה שדברו רבה ורב נחמן הכא בהדיא דרב נחמן אמר קרקע אין לו ורבה אמר מעות אין לו אלא שבסמוך מיישבים התוס' דבמסקנא דהתם אמאי לא משני אליביה דרב נחמן צריך לאוקמי' בגרושה אפילו לרבנן : בא"ד מ"מ היכא דלא מכר הוי מוחזק כיון שהיה משועבד לו בחובו כן צ"ל וכן בא"ד בסמוך והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקמיה בגרושה הספרים שלפנינו הסרים הרבה חסרון הניכר וצריך להגיהם : ע"ב תום' ד"ה לירתי ולא לירתי ירתי וא"ת הא דאמרי' בפרקין וכו' הא אפילו לא היה

חכמת שלמה

דף קכד ע"א ר"ש בד"ה ומר סבר כו' והפרתים להיות תמרים תעין תמרים כו' כצ"ל : ע"ב תום' בד"ה מספקא ליה כו' ולא מחביריו שפסקו כך בהדיא כצ"ל ונ"ב נ"ל דהכי פירושא מספקא ליה אי פסקי כך בהדיא שהלכה כחביריו ולא כרבי או הכי פירושו הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו כלומר שאין הלכה כרבי בודאי אלא תוכל לפסוק אף כחביריו והו"ק :

דף קכה ע"א גמ' ועוד הא אמר מר מיסבר טעמא כו' כצ"ל ונמחק את הוא דאמרת וכ"ב כך הגהתי שהרי רבו כיה ולא יכול לומר לו את אמרת כדאיתא לקמן בסוף פרק מי שמת דף קנ"ט ע"ש : תום' בד"ה לטעמייהו כו' לבני מערבא וכי קאמר כו' לאוקמא בלא גרושה וכרבנן וכן לפירוש הקונטרס הוי מני בין רבה בין רב נחמן לאוקמה בלא גרושה וכרבנן אלא דניחא ליה כו' כנ"ל: ע"ב ר"ש בד"ה וכב ענן כו' ליורשי לאבון הס"ד כ"ל והד"א : תום' בד"ה ואין הבכור כו' יתננו לטול שכהן כו'. נ"ב פירוש אבה שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ·

אין הבכור נוטל בראוי כבמות אביו של הבכור בחיי זקינו ואחר כך מת זקינו דאין הבכור נוטל בראוי ומן הבינו תוס' הא דאין הבכור נוטל בראוי כפשטיה ולא לענין שבח חוק בדבריהם והמג"א כן ויש ליישב דכיון דהך מלתא דאינו נוטל בראוי כמשמעו משנה שלימה ישהמא היא בפרק יש בכור לא איצטריך ליה לרב פפא לאפסק הלכתא הכי ואע"ג דקתני נמי התם ולא בשבח לאפשר לפרש כרבי בשבח שהשביחו יורשים שבנו בתים וזה הכריחו לפרש דאין הבכור נוטל בראוי כו' איצטריך ליה לאפסק הלכתא בשבח כגון שלופתי וכו' וכרבנן וק"ל: תוס' בד"ה ואין הבכור כו' במלוה וכ"ש בשבח כו' דהא איכא למ"ד דאפי' לרבנן הוי כו' עכ"ל מכאן נמי מוכח דהא דאין הבכור נוטל בראוי משמע להו כפשטיה ולא לענין שבח כפרשב"ם ולא שמעינן שבח אלא מכ"ש דמלוה מיהו אע"ג דאיכא למימר נמי בהיפך דעדיף שבח דאיתיה ברשותא ממלוה כדפריך לעיל מ"מ הך סברא לא קיימא לפי המסקנא דליכא למ"ד לרבנן דלא שקיל במלוה ושקיל בשבח ואף שכתבו התוספות לעיל הא דפסיק לעיל רב נחמן היינו דוקא בשבח ולא במלוה היינו לפ"ה וכבר דחה ר"ת לעיל פ"ה ויש לו לרב כהנא בין בנכסי קרקע בין בנכסי מטלטלין אבל הך סברא דעדיף מלוה משבח משום דכמלוה דגביא דמי היתה נמי לפי המסקנא לרבנן אליבא דהלכתא מהם ודו"ק.

דף קכו בפרשב"ם בד"ה בנכסי דידיה והפשוט י"מ בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון הגמרא כו' עכ"ל אבל הא דקאמר אזול יתמי בני פשוט למיכל כו' מתיישב שפיר שלא מכר הבכור ללקוחות רק ב' חלקיו אלא כיון שלא חלקו עדיין ולא הוכררו ב' חלקיו עדיין אזול יתמי בני פשוט למיכל מכל החלקים וק"ל: **ע"ב** תוספות בד"ה לא עשה כו' לך תימה כו' מאי קנ"ל רבא וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל עכ"ל אבל מאי דהוו לקמיה דרבא היתומים והלקוחות לא קשיא להו דאפשר לפרש דלא שאלו על חלק אחין דודאי אינו מכור וחלקי הבכור ודאי מכורין אלא דאזלי למיכל בכולם כיון דלא נברר חלקם כמ"ש לעיל אבל מה שהשיב רבא דלא עשה ולא כלום משמע דאשמועינן דלא מכר כלום דהיינו חלק אחין למ"ד בפלוגתא והאי ודאי לא שאלו ודו"ק: בד"ה והלכתא יש לבכור כו' דלא מלתה לו ממעטינן כו' עכ"ל עיין על דבריהם ברא"ש כי שם מבואר יותר: בא"ד ואם אמר איני נוטל כו' לא הוי טעמא משום דיש לו קודם כו' עכ"ל רצו ליישב למ"ד דאין לו קודם חלוקה הך דאינו נוטל כו' דמשמע דאתיא כב"ע אפי' לרבנן כפרשב"ם אבל לא חשו ליישב למ"ד דאין לו קודם חלוקה לרבי אמאי בכור נוטל פי שנים במלוה ובשבח כיון דהוא רב פפא גופיה מרא דשמעתיה דלית ליה אין לו קודם חלוקה פסק הלכתא דלא כרבי וק"ל:

דף קכז בפרשב"ם בד"ה אי הכי כו' ולנדה כו' מספקא דלמא זכר הוה והיה לן למדרש עד שיהא זכר כו' עכ"ל האי ספיקא ודלמא לא קאי אזכר דה"ה בנקבה אלא דבספקא דלמא קאי אהיא לן למידרש עד שיהא זכר כו' וה"נ אית לן למדרש עד שתהא נקבה כו' כפרשב"ם דלעיל ולא נקט רשב"ם מלתיה אזכר אלא משום דרב שרביא נמי לא נקט רק זכר במלתיה וסמך עלמו דה"ה והוא הטעם בנקבה ומהרש"ל כתב בזה דברים דחוקים ואין להאריך ע"ש: בא"ד ומשנינן כ"מ שאם הראה יום ל"ד כו' ואם הראה ג' ימים רצופין כו' או שמא זכר כו' עד שתשב י"ז ימים נקיים כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל לפום ריהטא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ט"ו נקיים בעי כו' עכ"ל ע"ש באורך וה"א כי הרב לפום חורפיה לא דק בפרשב"ם שהרי הוא בא להרך מאי כ"מ בחומרא דתולין ראיית יום ל"ד בימי טוהר דזכר וכשהראה ג' ימים רצופין מיום מ"א ואילך איכא חומרא טפי בשתולין ראיית יום ל"ד בתחלת נדה דה"ל השתא זבה גדולה וליכא לאשכוחי חומרא בשתולין ראיית ל"ד בימי טוהר אלא כשלא הראה אחר כך רק יום אחד ביום מ"א דהשתא הויא לה תחלת נדה ותשב ז' נקיים אבל אם אנו תולין ראיית יום ל"ד בתחלת נדה ה"ל השתא שומרת יום כנגד יום והכי אמרי' בהדיא בפרק המפלת וכמ"ש לקמן בהג"ה דפרש"י ודברי רשב"ם נמי הכי מתפרש אם הראה ג' ימים רצופים כו' דמזה איכא חומר טפי בשתולין ראיית ל"ד בתחלת נדה דה"ל השתא זבה גדולה או שמא ילדה זכר כו' דהשתא בשרואה יום אחד ביום מ"א איכא חומר טפי כשתולין ראיית ל"ד בימי טוהר דה"ל השתא תחלת נדה ותבעי ז' ימים ולא תסגי לה בשומרת יום והו לא מידי והדברים ברורים למבין: תוס' בד"ה מדדרש רבא כו' דהלכתא שליח שוייה עכ"ל ר"ל דמסקינן בפ' מרובה דהלכתא במרשה את חבירו דשליח שוייה ולא כמקנה לו וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה וחזר ואמר כו' דעבדו הוא כדקאמר השתא והאי דקרי ליה כו' לפי שאוהבו כבנו כו' עכ"ל דמשום דמשמשו כבנו בלחוד ודאי דלא הוי קרי ליה בנו אי לאו דאוהבו כבנו נמי ולכך אינו מקפיד עליו להיות מממש לו כעבד וע"ז קאמר דה"ה אין דרך כו' וכן גבי עבדי וחזר ואמר בני דאמרינן ביה דמשמשו כעבדו קאמר ומשום חבה קא"ל הכי שזה הבן משמשו יותר מן הראוי והו"ק: תוס' בד"ה בנכסים כו' דלא עבידי דאתי כו' עכ"ל דבפירות דקל דעבידי דאתו לית ליה לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל אבל במידי דלא עביד דאתי מודה ביה ר"מ ולקמן פרשב"ם עוד דלית ליה לר"מ אדם מקנה כו' אלא במפרש כו' ע"ש ה"ל ה"מ לבעוי הכא דמיירי בבהמה וק"ל:

דף קכח בפרשב"ם בד"ה באבא דאבא כו' דהיינו ג' בראשון לראובן הראשון עכ"ל בכל דוכתא אב ובן נקרא ראשון בראשון וא"כ ה"ל בן הבן שני בראשון אלא דלמר בר רב אשי דמכשר באבא דאבא פי' כן דודאי לא מכשר אלא בראשון בשלישי ולא בשני בראשון וכן כתב הרי"ף בפ' זה בורר ע"ש: תוס' בד"ה ה"ג ונשבע כו' אם לא שנאמר כו' חשיב גמר דין כי כו' עכ"ל והיא נמי דפוטרין אותו מיד ואינו יכול לחזור בו כפרש"י נמי חשיב כגמר דין גם קלא קשה כו' שהקשו לעיל חוזר למקומו לפי זה וק"ל:

דף קכט בפרשב"ם בד"ה ור"ל אמר כו' אבל אם אמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני והנתן להם שדה פלוני ופלוני וירשום ה"א כו' עכ"ל ל"ע דלמה יגרע כשאומר והנתן להם משאומר שנתתי להם וכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה בבאמצע נאמר לשניהם כמ"ש הרשב"ם גבי שנתתים להם ואפשר לחלק ודו"ק: תוס' בד"ה הי לאפוקי כו' נמוס שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי כו' עכ"ל דאע"ג דודאי בהא דפסיק דלא כרבא הוי נמי מוכח מכ"ש דלא הוי הלכתא כמר בר רב אשי מ"מ בהא דפסיק כר' אבא הוי בהדיא טפי לאפוקי מרבא ומר בר רב אשי וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה לא קשיא כו' ומיהו רב דימי ור"א כו' דלדידהו הפי' היך כדי דבור אמרינן לא קיה כו' לשמעינן דקנו וכ"ש שדה אחת כו' אפי' לאחר כדי דבור אלא כו' עכ"ל ק"ק דהיאך יכול ללמוד כ"ש לאחר כדי דבור מתוך כדי דבור אע"ג דהתוך כדי דבור איירי בב' שדות וב' בני אדם ולאחר כדי דבור איירי בשדה א' כו' ועוד דמאי לא נוקי מלתייהו כדנוקי מלתא דר"ל בלאחר כדי דיבור ועיין בחידושי הרמב"ן ודו"ק:

דף קל בפרשב"ם בד"ה וכ"ת דפליג כו' וזו אין צריך לומר זו קתני כו' עכ"ל מה שהכריחו לפרש לפום סברא דהשתא דר"י פליג אפילו באחר במקום בת דת"ק זו והא"ל זו קתני ולא ניחא ליה נמי השתא כדסלקא דעתיה מעיקרא דלא מתוקמא הך סיפא אליבא דהוא דלעיל דקתני גבי ריבה לאחד כו' כפרשב"ם במתני' היינו משום דא"כ השתא ה"ל הלתא הגאי במלתא ויש מקשים עוד בזה לפום הך סברא דנאמר זו והא"ל זו קתני מי הבריח הלמודא למימר איבעית אימא כולה ר"י ב"ב היא וחסורי כו' הא איכא למימר בפשיטות בלאו חסורי מחסרא דת"ק קתני זו והא"ל זו ור"י ב"ב פליג עליה ארישא בבן בין הבנים ובת בין הבנות אבל בסיפא באחר במקום בת כו' מודה ליה לת"ק וי"ל דכיון דר"י ב"ב לא פליג רק ארישא לא ה"ל למיתני במלתיה דת"ק בא והא"ל זו אלא בלא זו אף זו דליפלוג ר"י ב"ב אסיפא דסמיך ליה ודו"ק: תוס' בד"ה שיכול ל"נ והלא דין הוא עכ"ל כתב מהרש"ל משום דליכא והלא דין הוא משמע דמשום דדין הוא כו' צריך קרא דלא יוכל לבכר וזהו ליתא דהא אפילו כו' משום דהורע כחו כמו שפירשו התוספות לקמן כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק שנאמר שהתוס' קצרו וסתמו דבריהם הכא לסמוך אקושייתם ותירוצם דלקמן ואין זה אלא כדברי נביאות לומר בדברי התוספות לשנות גירסת הרישא מהסיפא והנ"ל כוונתם דהאי לישנא והלא דין הוא לא נאמר בשום דוכתא רק בלשון קושיא דל"ל קרא והלא דין הוא כו' משא"כ הכא דאינו אלא תירוצא יש לגרוס שיכול ודין הוא כו' ובתוס' בפרק קמא דחולין כתבו כך וק"ל: **ע"ב** בד"ה ת"ל לא יוכל לבכר וה"ת ולרבנן ל"ל לא יוכל לבכר דמהי תיתי כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא דאימא לרבנן אי לאו לא יוכל לבכר הוה דרשינן ביום הנחילו כר"י ב"ב דיוכל לשנות חלק פשיטות ומכ"ש חלק בכורה דיכול לשנות אבל השתא דגלי לן בבכור לא יוכל לבכר אית לן למימר דמכ"ש חלק פשיטות שלא יוכל לשנות ולא דרשינן ביום הנחילו כר"י ב"ב דהק"ו מפיק ליה מהך דרשה ושוב מצאתי כדברים האלה בגליון תוספות ודו"ק:

דף קלא בד"ה וה"מ אפי' כו' או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי כו' עכ"ל ק"ק דא"כ אמאי הדר רבי ואמר אי ס"ד ישבון הכן אמאי לא טריף ממשעבדי אימא דתנאי ב"ד הכי הוה שלא יטרוף ממשעבדי ושוב מצאתי בחידושי הרמב"ן שכתב ישוב לזה ע"ש: בא"ד ולעולם ר"י ב"ב לא אמר בבריא בעלמא (מ"מ) [וא"כ] שפיר קאמר ר' נתן שניהם כו' כל"ל מתוס' ישנים: **ע"ב** [בפרשב"ם] בהג"ה בנו כו' השהו ואחר כו' בנו והשהו כו' עכ"ל בעל ההג"ה מקיים כל זה בגירסת הספרים כמ"ש

חכמת שלמה

דף קכו ע"א גמ' בכל הנכסים כולן רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ורב פפי אמר משמיה דרבא ויתר בכל הנכסים כולן קא סבר יש לו לבכור קודם חלוקה מדאתיל. בהא אתיל בכולה ומה דאתא לידיה אתיל אידך לא אתיל כו' מהנהו לקוחות מהינהו אמרי לכו קרובים כו' כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה דכל בוכרה דאימא בוכרה סוכלא קרו ליה ולא משום שטותו כו' נ"ב ומאמ"ז קבלתי שקרוי בכור שוטה שצריכין לפדותו ואם לא פדאו אביו צריך לפדות את עצמו ואינו יורש ב' חלקים ומן האב לחוד קרוי בוכרא חכימא לפי שיורש שני חלקים ואין צריכין לפדותו ולכך מליצה הוא וק"ל: תוס' בד"ה והלכתא יש לו לבכור קודם כו' דבי רב דמימלא לו ממעטינן כו' כצ"ל:

דף קכז ע"א ר"ש בד"ה אי הכי כו' לאחר שבועיים כו' דלמא זכר הוה כו' נ"ב ואע"פ שלעיל פירש שאפילו הלד בת טומטום לא מסמאה משום לידה וכן אין לה ימי טוהר מ"מ לא קשה מידי נהי דסבר רשב"ם שכן הדין אליבא דרב שרביא מ"מ הכא דפריך עליה פירש רשב"ם דשפיר פריך נהי דסבר דדוקא גבי זכר דרשינן הכי ולא גבי נקבה אפ"ה ליתני ולנדה שמא יקרע וימצא זכר וק"ל: בא"ד וכאיית יום ל"ד היו הס"ד וכצ"ל והד"א: בד"ה ימי טוהר כו' עד שתשב י"ז ימים נקיים כו' נ"ב לפום ריהטא קאמר הכי אבל לא דייקא אלא ט"ו נקיים בעי מאחר דראתה ג' ימים ועם שתי ראיות האחרונות הוי י"ז ולא בעי י"ז נקיים אלא בטועה ממש כדאיתא לשם דלא ידעה באיזה פרק היא עומדת משום הכי בעי' י"ז נקיים דשמא ב' ראיות הראשונות סוף זיבה הן והראיה השלישית התחלת נדה היא אבל הכא הראיה הראשונה ממ"נ או התחלת זיבה או התחלת נדה היא הלכך לא בעי בין הכל אלא י"ז ימים חוץ מיום ראשון דהיינו ראיה ראשונה ולא בעי אלא ט"ו נקיים וכוה הדין אי ראתה כל ז' ימים לא בעי אלא י"א נקיים ודו"ק עוד יש להקשות כשראתה ביום י"א למה הוי תחלת נדה לימא שתחלה יאיב הוי זיבות וא"כ שלמה י"א ימי זיבה וא"כ ז' ימי נדה וא"כ ביום ח' חוץ מראיה הראשונה חוזרה זיבות ולא קשה מידי כי לעולם אינם מתחילין ימי נדות אחר שכלו כבר ימי זיבות אם לא שהיו כבר ימי נדות דלעולם אין זיבות אלא אחר ימי נדות ולפם בערכין הבאתי דברי הרמב"ן שכתב כך להדיא וכ"ב נ"ל: בא"ד והאתה יום ת"י הרי היא התחלת נדה כרשב"ם

ט' נ"ב פי' כשימאלא ודאי זכר וק"ל: בהג"ה כו' דלא טבלה עד פ"ה אי ראתה ביום ע"ד ואי הוה פשיטא כו' למחר ביום פ"ב דראיית כו' תחלת נדה כך פירשה רבינו שלמה ז"ל עכ"ל והד"א וכ"ב בפרק המפלת וכ"ב עוד ע"כ הג"ה (עי' במהרש"א) : **ע"ב** גמ' רישא רבנן וסיפא ר' יהודה. אמר ר' יוחנן אמר בני הוא כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה והכ"א כו' שהוא בכור וקרא מבני בעריך כו' כצ"ל והד"א. ד"ה ואמר אביו על אחד שהוא בכור נאמן כר' יהודה וא"כ מ"ש רישא רבנן וסיפא ר' יהודה בניתותא: תוס' בד"ה כך נאמן כו' וא"כ עושה בניו הגדולים ממזרים כו' נ"ב ומ"מ היא אינה נאסרת דשמא אנוסה היא כן פסק הר"ן: בא"ד כגון חייבי לאוין שנשא כהן גרושה כו' כצ"ל:

דף קכח ע"א ר"ש בד"ה אתה נתתו לי כו' או במכר שלא ראה אותו בעדים כו' כצ"ל וכ"ב פי' דמהימן במיגו דלא היו דברים מעולם וכן פי' רשב"ם בפרק חזקת הבתים דף מ"ה אברייתא ד' אם עבדו ביד אומן כו': בד"ה והכ"א כו' לחזור בו ומבני הא כו' הד"א: בד"ה באבא דאבא כו' דהיינו שלישי לראובן הראשון כצ"ל: תוס' בד"ה ה"ג ונשבע אינו יכול לחזור כו' והכא גרסינן נשבע בלא ויו נ"ב פי' וגרסי' נמי ואינו יכול לחזור בוי"ו וק"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה כל שתחלתו ראיית המעשה בס"ד ואח"כ מס"ד או סופו שעת הגדת עדות בס"ד ואח"כ מס"ד בפסולות כלומר כו' כצ"ל ונמחק כל שתחלתו סופו וכ"ב כל זה שייך להיסוך העמוד:

דף קכט ע"ב ר"ש בד"ה ש"מ כו' מהני לשני יחזרו נכסים כו' סד"א: תוס' בד"ה חוץ מע"א כו' ועד שימסרנו לע"א ויאכילנו כו' כצ"ל והשאר נמחק:

דף קל ע"א גמ' לענין מהדר קא אמרי' כו' עד מתני' כל זה נמחק וכ"ב כל זה אינו מל' הגמ' אלא לשון המפרשים הוא וק"ל: תוס' בד"ה שיכול לא גרסי' והלא דין הוא נ"ב פי' ל"נ והלא דין היא אלא ודין הוא משום דליכא והלא דין הוא משמע משום דדין הוא כלומר דסוי אתי בק"ו משום הכי צריך קרא לא יוכל לבכר וזהו ליתא דהא אפילו בלא יום הנחילו את בניו ה"א שיכול לבכר ולהעביר אלא בכורה משום דהורע כחו כמו שפירשו התוס' לקמן אלא הכי גרסי' שיכול ודין הוא כלומר שיכול משום שהורע כחו ועוד דין הוא ומשום הכי בסיפא דברייתא ויאמר לא יוכל לבכר כו' שפיר גרסינן והלא דין הוא ודו"ק (עי' במהרש"א): **ע"ב** ר"ש בד"ה ולא מפי מעשה כו' ובמקום אחר אמרי' כו' נ"ב פי' ולפי זה מפרשינן נמי הכא הא דקאמר אין למדין הלכה מפי תלמוד כלומר הלכה שכתוב בתלמוד עצמו דהיינו במשנה או בברייתא כלומר שכם למדו הדין ופסקו הלכה וק"ל: בא"ד דיין שנתן כו' והמקשה כמה תקפה ותקפה זבה כו' הלכה כדי לעשות כגון שבא ושאל לחכמים מעשה כו' כצ"ל:

דף קלא ע"א גמ' תנאי ב"ד והוא לא במתגר כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה דא"ל ר' נתן כו' דבריו קיימים ר' נתן בבלי היה שבניהם בכתובות כו' כצ"ל. ואמר ליה כו' הכל הוא הדר אמר כו' הד"א: בד"ה וש"מ שי' [illegible] בר"ה [illegible] לגבי בבל וכי פניגן כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ש"מ כו' וקונטרס פי' נ"ע היינו כפי' שלנו **ע"ב** ר"ש בד"ה בנו ואחיו כו' לא [illegible]

מהר"ם

היה [illegible] אלא אמר נכסי לך ואחריך לפלוני ותו לא מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורש ראשון. ר"ל לא ליורשי שני וה"ה כי היכי דאמרי' הכא כשאסרה ובתרא לירתאי דהיינו ברתא ס"ל לרב ענן דדוקא ברתא אבל לא יבן ברתא ה"נ היכי דאמר ואחריך לפלוני דהיינו שני אם מת שני בחיי ראשון אין לבן שני כלום דלפלוני קאמר ולא לבנו. כן נראה שהוא כונת התוס' אבל דבריהם אינם מוכרחים דיש להלק דהיכא דאמר לירתאי דמשמע יותר ולא לירתי ירתאי מהיכי דאמר לפלוני או נוכל לומר בהיפך דאפילו למ"ד לירתי ואפילו לירתי ירתאי אפ"ה היכי דאמר ואחריך לפלוני אם מת אותו פלוני בחיי ראשון אין לבנו כלום כיון דלא בא ליד אביו מעולם ולא אמרינן בכה"ג דקנאם השני בקבר והורישם לבנו וע"ל בתוס' דף קל"ו ע"ב ד"ה לא קנה לוקח וכו' וק"ל: ד"ה אמר רב פפא וכו' ולהכי לא חשיב בעל במתני' פ' יש בכור וכו' משום דבעל יש לו שבח וכו' ר"ל דשם במתני' קתני בהדיא כלם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולהכי לא קתני שם בעל דהא בעל נוטל בשבח ודו"ק ע"ש: ד"ה ואין הבכור נוטל פי שנים וכו' דאפילו לרבנן הוי מלוה מוחזק וכו' כצ"ל: בא"ד לגבי כתובת אשה חשובה מלות המוחזקת וגובה אשה כתובתה ממלוה וכו'. ר"ל לר' טרפון אפילו קודם שגבו אם גבו ולר"ע לאחר שגבו קרקע ומטלטלין לאחר תקנת הגאונים והטעם דלא חשיבה מלוה ראוי משום דכיון שהאשה יש לה שטר חוב שהיא כתובתה והלוה היה משועבד גם להאשה בחיי אביהן מדרבי נתן וכמו שמסיימו התוס' בסוף דבור זה כדתנן בהכותב וכו' ינתנו לכושל שבהן ר"ל ומפרש שם בגמ' דהיינו כתובת אשה ועל זה קאי לישנא דהתוס' שכתבו אלמא אפילו לרבי עקיבא אי לא דצריכה שבועה היתה גובה וכו' ופרש"י שם במתני' אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לכתובת אשה ולא לב"ח הכא דלאו ברשותייהו מנחי ס"ל לר' טרפון דמוציאין מיד הלוה או מידו או מיד שהפקדון אצלו ונותנין לב"ח ולכתובה שנשתעבד בה המת מחיים עכ"ל: בא"ד ואין לומר דההיא כרבי אתיא וכו' דליכא מאן דפליג אלא כולי עלמא אית להו מלוה מוחזקת וכו' כצ"ל:

הרא"ש דבן הוא ברוב הספרים דלא כפרשב"ם ופי' בעל הג"ה דאשתו ואחר שהן בביתו לאו אחר ממש אלא היינו נמי כמו בן בנו ונשיאה ליה דרולה שיכבדוה אבל בנ"ש אלא אחין מבעיא ליה לקמן אם הוא רולה נמי שיכבדוה ודברי מהרש"ל אינן מבוררין בזה וצ"ל נמי לפי גירסא זו דבנו ואשתו דנקט עיקר מילתיה אבנו משום מתנה אבל אשתו משום אפטרופוס באינה אמם לקמן מבעיא ליה וכשהיא אמם היינו מילתיה דשמואל ודו"ק: בפרשב"ם בד"ה ואשה אלל כו' ואינן חייבין בכבודה כ"כ אלא מיתורא דקרא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה בכך כו' הלא בנו הגדול אתי נמי מריבויא דוי"ו ואפ"ה אמרי' לעיל פשיטא בנו הגדול כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ואין לורך דע"כ פשיטא לן טפי דחש האדם לכבוד בנו יותר מכבוד אשתו ואפי' היא אמם כמ"ש הרא"ש מדקאמר בבנו גדול פשיטא ואשתו הולרך ליה לשמואל למימר וצ"ל להוסיף בזה דהא אפי' בבנו קטן אמר שמואל דעשאו אפטרופוס אע"ג דליכא יתורא לכבדו ובאשה שאינה אמם מבעיא ליה הכא אע"ג דאיכא יתורא לכבדה אלא דע"כ דטפי חש לכבד אדם בנו מכבוד אשתו אלא דהכא ק"ק דמ"ש דמבעיא באשתו שאינה אמם ובאשתו שהיא אמם מימרא היא דעשאה אפטרופוס וקאמר דהיינו טעמא משום דאשתו שאינה אמם אינו רק מיתורא דקרא ולעיל נמי גבי הא דמבעיא ליה קטן מאי נמי ה"ק דמ"ה מבעיא ליה טפי בבנו קטן משום דבבנו גדול פשיטא ליה משום דבנו הוא גם אית ביה יתורא דקרא משא"כ בבנו קטן אבל אשתו אפי' אמם דמקרא מלא הוא לכבדה אפשר דגרע מבן להך מלתא שאדם רולה לכבד בנו טפי מאשתו וק"ל: תום' בד"ה דילמא כו' ולר"י נראה דבבריא נמי אמר מדאמר ר' נתן שניהם כו' עכ"ל ל"ע לשיטת התום' שכתבו לעיל וא"ג דלא קני בבריא שפיר קאמר ר' נתן שניהם כו' ליכא לאוכוחי מיניה מידי ויש ליישב בדוחק דה"ק מדלא קאמר תלמודא בבעיין אי אמר בבריא או לא תיקו ועוד דרב משרשיא מסיק לעיל ש"מ אפילו בבריא ש"מ וע"כ נראה לר"י דמשמע ליה לתלמודא דבתרי בי דינא איתקון ואמר אפילו בבריא ולא ניחא ליה לתלמודא למימר דבחד בי דינא איתקון כדהדר אמר אביי והיינו מדאמר ר' נתן שניהם כו' דלריכין לדחוקי אליבא דהדר אמר אביי כמ"ש התום' לעיל משא"כ אי אמר דבתרי בי דינא איתקון ובבריא נמי [אמר] ר"י ב"ב דהשתא אתיא מילתא דר' נתן בפשיטות וקרוב לדברינו מלאתי בזה בדברי בעל המאור ע"ש ודו"ק:

דף קלב בד"ה למחלה לשלים כו' תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י כו' עכ"ל נראה מדבריהם שהבינו כמשמעו דהאי למחלה לשלים כו' דקתני ברישא ולכך הקשו דבלמחלה ולשלים דלא סילקה עלמה מכלום אף מהפירות ומן השאר פשיטא דגובה כתובתה מהשאר ומהרש"ל נדחק לפרש שהתום' הבינו אגוף הקרקע כפרשב"ם ואין לורך וק"ל: ע"ב בד"ה מכלל דת"ק כו' אמאי אילטריך ר"י למימר היתה שם ולא קבלה כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר דר"י לא זו אף זו קתני כיון דלא אתא ר"י בברייתא אלא לפרש דברי ת"ק דמתני' ובזה יתיישב דלא הקשי להו למאי דבעי למימר דכולה ר"י היא כיון דקבלה עדיפא מכתיבה וקתני ברישא כתיבה בלא קבלה דמחילה לא אילטריך ליה למיתני בסיפא קבלה בלא כתיבה אלא דאיכא למימר דזו ואצ"ל זו קתני ודו"ק:

דף קלג בפרשב"ם בד"ה דלמא שי כו' ועיקר דבריך בהא להשמיענו חילוק בין כו' עכ"ל ר"ל דהא דאשמעינן דבהם נמי במי שראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ולא משום מתנה השמיענו דיש חילוק בין כו' ומה שהולרך ליה לרב נחמן לאהויי ההיא עובדא דא"ל נכסי למאן כו' וא"ל אלא למאן לא אילטריך ליה אלא לומר דרב הונא בשהם קאמר כהשיא עובדא וק"ל: ע"ב בד"ה דייני ור"ח פי' חגלתא בית הקברות עכ"ל וכ"ה בערוך ונראה לפרש למאי דקאמר לעיל והא הפסקה ומסיק הוא סבר ההוא דשכיב היה סבר דיש לו הפסקה ורחמנא אמר כו' ואהכי קאמר רבא לרב עילים דייני בית הקברות דהיינו ההוא מיהגא דשכיב בבית הקברות סבר הכי דהפסקה אבל דין תורה אינו כן דרחמנא אמר כו' וק"ל: תום' בד"ה בא עליו כו' דכתב נכסיו ליונתן כו' הדיר נכסיו מבנו בחייו כו' עכ"ל ולא כפרשב"ם דמיירי בלא הדיר אלא משום דעבר על דברי המת ומה שיש לדקדק אפירושו עיין בחידושי הרמב"ן:

דף קלד ע"ב בפרשב"ם ומשני התם כו' אמר יש לי בנים אחזקה כו' וכ"מ דאפילו הי אתי אח לאסר מכאן כו' עכ"ל כל זה גם הוא בלשון רש"י בפ' האומר אבל ק"ל לדבריהם דמשמע דאי לא הוה אמר יש לי בנים היה האח נאמן לאוסרה ולמה יהא נאמן לאוסרה טפי מבעלה דקתני בסיפא יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקתה וגדולה מזו כתב הטור בא"ה אמר אני אחיו אינו נאמן ואפי' עד א' מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה אבל לשון הרא"ש שם מהני' דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני אמר יש לי בנים נאמן ואפילו אהו סהדי דאית ליה אח מותרת לשוק עכ"ל דהשתא ניחא דודאי אי לא הוה אמר בבעלה דיש לו בנים היתה אסורה דהא איכא סהדי דאית ליה אח ומיהו ממתני' דהתם לא שמעינן דנאמן להתירה אלא משום חזקה קמייתא קודם שבאו העדים ולכך אילטריך מתני' דהכא לאשמועינן דאפי' במוחזק מעיקרא דאית ליה אח נאמן לומר דיש לו בנים ומשום הואיל דבידו לגרשה ודו"ק: בא"ד דאהני דיבוריה לאחזוקה לחזקה עכ"ל מהרש"ל הגיה לאוקי לחזקה ור"ל לאו כל כמיניה דאהני דיבוריה לאוקי לחזקה דמעיקרא אבל לא ידענא מי הכריחו להגה"ה זו דכפשטיה מתפרש דקאי אדיבוריה דבעל דאהני לאחזוקי לחזקה קמייתא וכן מוכח בהדיא לשון רש"י דפרק האומר ע"ש וק"ל: בד"ה הכא אתי כו' ומיהו סיפא כו' דהא ודאי אפילו שתק אסורה כיון כו' עכ"ל ואהך דר' נתן דאמר נאמן לאסור ביש לי אחין ומוקמינן ליה במוחזק דאית ליה אחי ולא בבנים ולא תקשי ליה הא בלאו הכי אפילו שתק אסורה דהתם אדיבוריה דשעת קידושין דאמר יש לי בנים ואין לי אחים הוי סמכינן לאפוקי מחזקה קמייתא אי הוה שתק בשעת מיתה דמה"ט פליג רבי התם דאין נאמן בשעת מיתה לאוסרה וליהדר מדיבוריה דשעת קידושין ע"ש ודו"ק:

ח"א דף קלד ע"א פ' תלמידים כו' ל' מהם ראוים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו ש' ר"ל שהגיעו למעלת רבם הלל הזקן דהכי אמרינן בפ"ק דסנהדרין בהלל הזקן ראוי היה שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו דהוא רבן של כל ישראל אלא שהדור לא היה זכאי לכך והוא בזכה הלל לכך ממדת ענוה שהיתה בו כמו שמלינו במשה במדת ענוה שנאמר בו והאיש משה עניו מאד וגו' לא כן עבדי משה וגו' ותמונת ה' יביט וגו' דר"ל שאלילות נבואתו היה מאתו ית' ב"ה בזולת אמלעי כן היו ראוים אלו שתשרה עליהם שכינה בזולת אלילות אמלעי כמו שזכה הלל רבם ממדת ענוה שהיתה בו כמרע"ה אבל שלשים השניים לא הגיעו למעלת רבם הלל שהגיע למעלת רבן של ישראל אבל הגיעו למעלת התלמיד של רבן של כל ישראל דהיינו יהושע שהיה תלמיד משה רבינו שנתן משה מאלילותו עליו כמ"ש ונתת מהודך עליו ואמרינן בפרק הספינה פני משה כפני חמה פני יהושע כפני הלבנה שהשיגה אור אלילות אור שלה מן החמה דהיינו מרבו משה ולזה אמר ראויה שתעמוד להם חמה שהוא פני משה להאיר עליהם כיהושע שהיה פני לבנה והשיג אורו מפני משה שהוא פני חמה ואמר עשרים בינונים דהיינו שלא הגיעו למעלת רבם מיהו ילאו מתורת תלמיד כענין תלמיד חבר שאמרו בכמה דוכתין וק"ל: ותקופות פרשב"ם מולד הלבנה עכ"ל אבל בכ"מ תקופות על תקופות החמה אמור כהסיא דפ"ק דר"ה שבע דתדשים או שבע דתקופה וכן בכמה דוכתין וק"ל: שיחת שדים ודקלים כו' · דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הניות דאביי ורבא כו' ע' כל זה באורך בחידושי הרשב"א וריטב"א בע"י במס' סוכה וק"ל: לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם וגו' · עיין פרשב"ם והריטב"א שם ולפי ענינו הכא נ"ל דה"ק מה שזכר כאן בריב"ז שהיו בו כל הדברים הכוללים כל ז' החכמות ואינו חסר כלום וא"ת כיון דבקטן שבכולם היו בו כל החכמות מה היה כחו של גדול יותר ואמר להנחיל אוהבי יש כפי שיש בידו וכח שכלו ביותר בז' החכמות אולרותיהם אמלא כלומר לפי גודל שכלו של כל אחד מהם הקב"ה ממלא לו שכר טוב העוה"ב ועיין בחידושינו סוף מסכת עוקלין: בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף כו' · עיין בתוס' פרק סיהן ובספר שבט יהודה פירוש לזה:

דף קלה בד"ה למאי ניחוש כו' בשרי הינה נפטרת בטענת יש לי בנים כו' עכ"ל מפירושו נראה דאי הוה פוטר הותה בטענת יש לי בנים הויא מותרת לכהן אבל מדברי התוספות לעיל אין נראה כן אלא דכיון דבטענת יש לי בנים אין להאמינו רק משום דבידו לגרשה אין כאן מגו רק לפוטרה מיבם אבל להתירה לכהן אין כאן מגו ודו"ק: תום' בד"ה ה"ג הא אמרי כו' ולא גרסי' והא איכא סהדי כו' ואי בעי למימר שיש לנו לחוש כו' עכ"ל ק"ק כיון דהאי לישנא והא איכא סהדי כו' סובל לפרש שיש לנו לחוש שמא יש עדים כו' אמאי אינו סובל לפרש נמי שילא קול דאיכא סהדי במה"י כו' וי"ל ודו"ק: בד"ה אביי אמר כו' ומיהו י"ל דהמ"ל ולטעמיך וכן ברים הבית כו' וי"ל דאביי דהכא כו' עכ"ל מלת וכן הוא מגומגם לפי לשון התוספות לפנינו אבל בתוספות ישנים ראיתי דהאי תירולא ומיהו וי"ל דהמ"ל ולטעמיך עד וכן אינו מלשון התוספות והוא גליון תוספות דהשתא מלת וכן ניחא דקאי אקושייתם דלעיל ודו"ק: ע"ב בפרשב"ם בד"ה ה"ז אינו כלום שאפי' אם החזיק אחר מיתה באותו שטר כו' אבל כח השטר לא עדיף כלוואתו כו' עכ"ל מהכא מוכח דדייתקי שלא נמסרה מחיים אינה כלום ולכאורה הך דדייתקי מבטלת דייתקי כתב וזיכה לזה כו' כמ"ש רשב"ם לקמן הוא סותר את זה דמשמע דדייתקי אם אינה מבטלה מהני בלא מסירה ועיין בזה בתוספות בפרק מי שמת דף קנ"ב בד"ה כתב וזיכה כו' וק"ל:

דף קלו בד"ה ואלו היתה קבלה כו' לא היו מניחין הלכה ומפרשינן מנהג ועוד לא אמרו כי הלכה כו' עכ"ל זו בעלמה היא קושיא ראשונה ודוחק לפרש כאן ב' קושיות ויש להגיה ומפרשי' מנהג שלא אמרו כי הלכה כו' והכל קושיא אחת וק"ל: ע"ב תוספות בד"ה לא קנה כו' שהרי לא הקנה לו כלום עד אחר שיזכה שני כו' עכ"ל משא"כ הכא דמיד שמת הבן גוף הנכסים שהיו לו נפלו לפני בן הבן וגם הפירות ירשם אח"כ בן הבן בקבר כמ"ש לעיל: בא"ד ואפילו לרב ענן דאמר כו' ולא לירתי ירתיי כו' אם מת שני לא יחזרו ליורשי שני כו' עכ"ל ומהך דאחריך לשני ואחריך לג' דאם מת שני לא יחזרו ליורשי שני לא קשיא להו בפשיטות לר"ע היינו משום דהא והאי ל"ד לדהכא דהא התם אחריך לפלוני קאמר ואפילו זכה בו השני לא יחזרו ליורשיו אחריו וק"ל: בד"ה והתניא כו' ומשני כו' אלא אחריך תנאי היא כו' כדמייתי דפליגי רבי ורשב"ג באחריך כו' עכ"ל קצת קשה דמאי אולמיה הא דמייתי פלוגתא דרבי ורשב"ג דאימא נמי דפליגי בקנין פירות ולא באחריך כיון דלא מלינו פלוגתא באחריך אין סברא דפליגי ביה ושוב מלאתי גליון תוספות נראה דמייתי שפיר תנאי דע"כ באחריך פליגי אפילו לר' יוחנן ולא בקנין פירות אי הוה כקנין הגוף אי לאו דהא טעמא דרשב"ג אין לו לשני אלא מה ששייר הראשון ע"כ משום דאמר אחריך דמשום קנין פירות גרידא פשיטא דלא היה יכול למכור כמו האב דאינו יכול למכור עכ"ל ני' וקרוב לזה כתב הרא"ש וזה לשונו אע"ג

חכמת שלמה

בכבודן אלא כו' כנ"ל והד"א: בהג"ה בנו ואחר כו' דאינו חש שתכבדנו אשתו נ"ב פי' לפי מסקנא דשמעתין דאפי' אשה אלל אחין עשאה אפוטרופוס וה"ה נמי לאחר שהוא בביתו וק"ל: בד"ה בת אלל הבנים כו' לא חש לכבודה ואשה כו' שויא אשה אלל כו' והד"א: בא"ד אלא מיתורא דקרא כו' נ"ב מקשין העולם מה בכך דאתא מרבויא הלא בנו הגדול אתא נמי מרבויא דוי"ו ואפ"ה אמרינן לעיל פשיטא דעשאו אפוטרופוס ונראה בעיני דלא ירדו לכוונת המחבר דאיך אמר שאני מיותרת הא אפי' מיותרת לא אתי דקרא דוקא אחיי אביו הוא דקפיד אבל אחר מותו אינן חייבין בכבודה כדאיתא בהדיא בפרק הנושא אלא ה"ק מאחר שאינן חייבין כלל בכבוד אשת אביו לאחר מותו דהא לא אתיא אלא מיתורא דאת דאם כן מוקמינן להאי קרא לבהיי אביו דמסתבר ולא לאחר מותו לאפוקי אי הוה כתיב להדיא לכבד אשת אביו בודאי לא הוה מחלקינן בין מחיים לאחר מיתה ומשום הכי מספקא מאחר שלא נמצא לך כבוד באשתו שאינו אמם לאחר מיתתו א"כ לא עשאה אפוטרופוס ואינו דומה לבנו הקטן דסוף סוף מאחר שמלינו לך כבוד באחים א"כ השוה בנו הקטן לבנו הגדול אבל לא נימא מאחר שמלינו כבוד באשתו בחיים השוה לאחר מיתה לבחיים הרתוק אחר מיתה מבחיים ודו"ק:

דף קלב ע"א גמ' דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים אפי' חד יומא דאמרי אינשי ניהוי חד יומא במנא יקרא ולמחר ליתבר תנן התם כו' כנ"ל ונ"ב הוא לשון הרי"ף: ר"ש בד"ה הכותב במתנה הס"ד: בד"ה גובה כל כו' גובה כתובתה מן השאר כו' נ"ב פי' מותר כתובתה מה שלא תוכל לגבות מן הפירות כמו שפירש רשב"ם לקמן בהיפוך הדף וכן פי' הר"ן להדיא: בד"ה ומשני כו' דניחא לה בהך כו' כנ"ל: תום' בד"ה למחלה ולשלים ולרביע גובה כתובתה כו' פשיטא ואומר ר"י כו' כנ"ל ונ"ב פי' שהתום' הבינו עכשיו שלמחלה ולשלים ולרביע דקאמר היינו אגוף הקרקע כמ"ש רשב"ם ומשום הכי הקשו פשיטא דגובה כתובתה מן השאר שלא נתן לה במתנה ומריבא דקאמר גובה מן הקרקע לק"מ דהד"א מאחר שנתן כל פירות נכסים ואם כן מסתלק שיעבודא מקרקע קמ"ל דלא ומשני הא דקאמר למחלה ולשלים ולרביע לפירות קאמר כלומר שנתן לה פירות מהני נכסיו או משלים וקמ"ל שגובה כתובה משאר שדות שאין לה בהן פירות כלום וגובה דקאמר היינו גובה בעל כרחם של היתומים מן השאר: ע"ב ר"ש בד"ה א"ר יהודה כו' דברי חכמים הס"ד: בד"ה שותף כו' שותף לחלקה הלך בפני עצמה כו' כנ"ל: בד"ה ההוא שכיב מרע הס"ד: בד"ה אלא דקל כו' אדרי' אאיר דהא אקנו לה בגוף האילן הס"ד והד"א: בד"ה ההוא שכיב מרע הס"ד:

דף קלג ע"א בד"ה אלא למאן כו' מה לי אמר ואמרת לן עלה דמ"מ כו' כנ"ל והד"א: בד"ה אלא אמר רבא כו' בין מתנה לירושה הס"ד: ע"ב ר"ש בד"ה הבנים אמה כו' שם עילית שזכות כו' כנ"ל והד"א: בד"ה אדרבה כו' פליגי בליה מדכתבו ובנו הוליא כו' כנ"ל: בד"ה במקלו ובתרמילו כו' א"כ לא הויא מתנה כו' כנ"ל וא"כ כו' נ"ב נ"ל ודו"ק: תום' בד"ה בא עליו כו' הדיר נכסיו מבניו בחייו ובמותו כו' נ"ב דאי לא הדירן אף אחר מותו א"כ אפי' לא תהא מתנה ותהוי פקדון סוף סוף

יזכו הבנים משום ירושה וק"ל: בא"ד שנתן ליונתן על מנת שיתן לבניו שי' נ"ב ולפי' הרשב"ם אין למתנת בית חורון ענין לכאן אלא ההוא גברא מודר הנאה מבנים היה ומש"ה יהיב נכסיו ליונתן בן עוזיאל וכי אהדר לבניו בא עליו שמאי וא"ל ההוא מתנה דיהב לך לא מתנה היא אלא אדעתא דתיהדר לבריה יהיב לך ואסור לך להחזירה כמעשה דבית חורון א"ל יונתן בן עוזיאל הרי הקדשתי שלים ואי אתה יכול להחזיר מה שהקדשתי לפי שלא היה שם הנאי אלא מתנה גמורה נתן לי ומשלי אני נותן לבניו ואמר שמאי הטיח עלי יונתן בן עוזיאל כך פי' הרב ר' יצחק ז"ל בר רבי ראובן אלברגלוני ז"ל וכן מוכח בירושלמי כו' עכ"ל הרמב"ן:

דף קלד ע"א גמ' נותן לך במתנה ואינן בפניך אלא כדי שיבא אבא כו' כנ"ל: שם כל מתנה שאינה שאם הקדישה מקודשת אינה מתנה כנ"ל ונמחק אינה וכ"כ לרשב"ם ל"ג: שם קטן שבכולם רבן יוחנן בן זכאי כו' נ"ב הגדה זו מבוארת יפה בפי' סימן בגליון: ר"ש בד"ה במקום כו' דמכר יונתן והקדיש כנ"ל: בד"ה והוא סבור כו' ולא נהירא והס"ד: בד"ה להנחיל אוהבי יש עולמות כו' נ"ב כמנין ש"י: תום' בד"ה כל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' דכיון דאמר ליה מידי דחזי ליה קאמר כדקאמר לקמן כו' דקאמר אהסיא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה כו' רבי ירמיה כו' וקאמר כיני מתני' כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון שהיתה בהערמה אינה מתנה כנ"ל: ע"ב גמ' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל מפני מה אמרו כו' כנ"ל: ר"ש בד"ה הכא אתי כו' אפילו הכי אי אמר כו' כנ"ל: בד"ה איבעיא להו כו' כלומר זה ל' יום שגירשתי את אשתי כו' כנ"ל: בד"ה ובמאי דאמר זה ל' יום דהיינו למפרע כו' כנ"ל:

דף קלה ע"א ר"ש בד"ה חזיא לכהנא כו' דהא ע"י שאמר גירשתי כו' כנ"ל: בד"ה אמר ליה העיר הזאת הס"ד: בד"ה ניקול באשת איש בתמיה דאיכא איסור חנק כו' נ"ב פי' קודם שמת והוה באיסור חמור א"כ אף אחר שמת עדיין בחזקת אותו איסור עד שיוודע לך שנפטרה מזיקת אשת איש אע"פ שאין עתה חנק אלא לאו דלא תהיה אשת המת החולה ודו"ק: ע"ב גמ' בפיסקא נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו כו' כנ"ל: שם כגון דיקלא ואלים כו' נ"ב לעיל בדף קכ"ד: שם זיכה בה לאחר כו' נ"ב פי' רשב"ם אם זיכה בה לאחר וא"ל זכה מה שכתוב בזה השטר אע"פ שאינה כתובה על שמו שכתוב על שם ראובן ואמר לשמעון זכה במה שכתוב בה קנה דלא גרע משאר לוואתו שהיא ככתובה וכמסורה והראב"ד פי' זיכה בה לאחר שאמר לראובן זכה בשטר זה לצורך שמעון קנה אפילו אם ראובן הוכה בשביל שמעון הוא יורש ולא אמרינן כיון שהוא יורשו כאלו לא יצא מתחת ידו כו' ועי' טור חה"מ סימן ר"ן: ר"ש בד"ה לאחר מחיים כו' ורבותא קתני לאחר כו' נ"ב ולאחר רבותא קתני לשון פי' הרי"ף: בד"ה ואינו שיא מתנה בבריא שתקנה כנ"ל והס"ד:

דף קלו ע"א ר"ש בד"ה ואינה מתייבמת והכא נמי וכו' ולא קנו ומשני כו' סד"ה: ע"ב ר"ש בד"ה לא קנה כו' זבין דידיה זבין כנ"ל והס"ד וכד"א: תום' בד"ה ר' יוחנן כו' ובפירוש פירושיד

וקי״ל כר״ל ט׳ אחריך שאני כו׳ ולא אמר פירי להד וגופא לחד אלא היכא דאמר מעכשיו ט׳ דהיינו מתניתין דתנן מכר האב כו׳ ולא פליג רשב״ג והא דקאמר רב נחמן ב״י כו׳ פי׳ רשב״ג סבר קנין פירות דהכא כקנין כו׳ ומשום אחריך כו׳ עכ״ל ע״ש גם ברי״ף מיהו ק״ק לפי זה דהכתי מברייתא דלעיל דקתני יחזרו ליורשי ראשון נמי יש להוכיח דאחריך שאני דאי משום קנין פירות לחוד אם כן במתניתין נמי במת הבן ואחר כך מת האב לא יחזרו ליורשי הבן כפריב״ם לעיל [א] אלא ליורשי האב דאית ליה קנין פירות אלא דאין זה מוכרח דאיכא למימר לפום סברא דהשתא דקושטא הכי הוא במתניתין נמי יחזרו ליורשי האב וכן פירש רשב״ם לעיל ועוד יש ליישב בזה ואין להאריך ודו״ק :

דף קלז ע״ב תוס׳ בד״ה לא החזירו כו׳ אפי׳ כי כפליה לתנאיה כו׳ עכ״ל הוא לשיטת ר״ת שכתב דבממון כי הכא נמי בעי תנאי כפול וכל דיני תנאי וה״נ מיירי הכא שנעשה התנאי כפול והתנאי קודם למעשה והן קודם ללאו והספר לא חש להאריך כמ״ש הרא״ש ולהכי לא קשיא להו אלא מרב אדא דהתם דהוי הכא תנאי ומעשה בדבר א׳ ולא קשיא להו מרבא גופיה דהתם קאמר דמעשה קודם לתנאי התנאי בטל והכא באתרוג זה נתון לך כו׳ מעשה קודם הוא וקאמר רבא דתנאו קיים ודו״ק : **בא״ד** אבל רבא סבר כל האומר ע״מ כאומר מעכשיו כו׳ ויבוטל המעשה והתנאי להתקיים ומגורשת מיד ואח״כ תקיים כו׳ עכ״ל דבריהם תמוהים דאין נראה דרבא ורב אדא פליגי התם דהא רבא נמי דמוקי לה במעשה קודם לתנאי ע״כ היינו לפום הסברא דע״מ לאו כאומר מעכשיו דאל״כ לא הוה איצטריך ליה לאוקמא במעשה קודם לתנאי אלא דבתנאי קודם למעשה נמי מגורשת משום דע״מ הוי כאומר מעכשיו וכדאוקמא רב אשי התם וכמו שכתבו התוספות שם ולפי אותה הסברא דרבא התם דע״מ לאו כאומר מעכשיו שפיר קא״ל רב אדא דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד ולא פליג רב אדא עליה דרבא כלל ודברי התוספות בפ״ק דקידושין נכונים בזה שכתבו דהתם בפרק מי שאחזו הוא לפי מה דס״ד דכל האומר ע״מ לאו כאומר מעכשיו אבל גבי אתרוג הכא ס״ל כרבי דאומר ע״מ כאומר מעכשיו ויש ליישב דבריהם שם דודאי התם רבא נמי קאמר הכי למ״ד דע״מ לאו כאומר מעכשיו אלא דהכא גבי אתרוג קאמר אליבא דהלכתא כמ״ד דע״מ כאומר מעכשיו והשתא לפי מאי דסברו רבא דהכא פליג ארב אדא דלא הוי התם תנאי ומעשה בד״א ויבוטל ט׳ והוא דחוק ודו״ק :

דף קלח בד״ה כאן בלווה כו׳ לפירושו הכי פריך כי היכי דבטילה היא דמהני אף להחר כו׳ עכ״ל דמריבא בהאי אפשי דלא אמר כלום ניחא דלא פריך לפירושו משום דר״ל איירי בלווה מעיקרא ולא בא מעולם לידו ולכך הוי הפקר אבל רב ששת איירי בשתק ולבסוף צווח כיון דבאה המתנה לידו לא נסתלק ממנה בהאי אפשי אבל מסיפא אע״ג דמיירי נמי בשתק ולבסוף צווח פריך שפיר לר״ל דכי היכי דבטלה כו׳ אבל לפירוש התוספות לקמן דהאי אפשי דר״ל איירי בשתק ולבסוף צווח הוצרכו להפך הגירסא ומאי אפשי דסיפא דקתני בה דבריו קיימין פריך לר״ל ומשני דלא הדרא למרא אבל אי לא תהפך הגירסא אכתי הקשי לר״ל מאי אפשי דרישא דקתני לא אמר כלום ודו״ק : **ע״ב** גמרא ואם אמר בחובו נוטלן בחובו ברא״ש גרס גם כן הכא אם אמר בחובו ידו על העליונה רצה נוטלו רצה נוטל את חובו אבל ברי״ף גרס בחובו אין לו אלא חובו ועיין בזה בחידושי הרמב״ן ועיין בטור ח״מ סי׳ רנ״ג :

דף קלט ע״ב תוספות בד״ה גבי יובל כו׳ דירושת הבעל דאורייתא כו׳ אלא שויוה רבנן כו׳ הניחו אותו כו׳ עכ״ל וכל״ל גבי משום פסידא דאלמנה שויה רבנן כיורש דהיכא דאיכא פסידא להרווייהו ולית ביה מפסיד אנפשיה הניחו אותו כיורש כדין תורה ולכך לא חשו גבי יובל לפסידא דיורשים כדחשו גבי רבנן לפסידא דאלמנה דטפי חשו אפסידא דבעל להניחו על דין תורה וק״ל : **בד״ה** התם איכא כו׳ אע״ג דאיכא פסידא ללוה לא מהדר ליה כו׳ עכ״ל נ״ע דהא דלא מהדר ודאי דלק״מ דאפילו הוי יורש לא מהדר כדאמר זבנה אורתה כו׳ וכ״כ התוספות שם אבל מהא דלא מהדרינן ליה קשיא להו התם דאי הוי יורש מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ע״ש בתוספות ודו״ק : סליק פרק יש נוחלין

פרק מי שמת

תוס׳ בד״ה אמר ר״נ כו׳ ור״ח וה״ג ורב אלפס פסקו כרבנן כו׳ ור״ת אומר כו׳ עכ״ל ר״ל דר״ת הוסיף לומר ההוא פסקא כרבנן דאדמון משום דאדמון גופיה לא פליג וכדי ליישב ההוא כללא דכתובות דכ״מ שאמר ר״ג רואה כו׳ הלכה כמותו ודו״ק :

דף קמ בפרשב״ם בד״ה לא ממעטא כו׳ וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר כו׳ עכ״ל דבריו תמוהין לכאורה כיון דמדמה להו למרובין ונתמעטו וכבר זכו בו יורשין אמאי קאמר דבנות יזונו עד בגר הל״ל דיזונו שלשתן יחד בנים ובנות ובת אשתו כמו שפירש גופיה לעיל גבי אלמנה ללשון שני וכן יש להקשות בפירושו גבי ב״ח שפי׳ וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ט׳ עכ״ל הל״ל דיזונו בנות ובנים ביחד כדין מרובין ונתמעטו וכ״ה בהגהת אשר״י בשם ריב״א ויש ליישב דודאי אלמנה כיון דהיא נמי מתזנא בתקנתא דרבנן לאו על היתומים בלחודייהו רמיא וה״ל שפיר כנכסים מרובין ונתמעטו ע״י זול דהשפסד נמי הוה לבנות ויזונו יחד שלשתן אבל ב״ח ובת אשתו כיון דחוב הוא ועל היתומים רמיא לשלומי כשיטרוף הב״ח לא יפסידו הבנות כלום ויזונו מהמותר עד בגר ומיהו עד שעת טריפה ה״ל כמרובין ונתמעטו ויזונו ביחד כפרשב״ם ודו״ק : **תוס׳** בד״ה יתומים שקדמו כו׳ וא״ת כיון כו׳ מה חילוק יש בין נכסים מרובים למועטין כו׳ עכ״ל ר״ל דודאי איכא בינייהו דבמרובין יזונו בנים עם הבנות עד בגר ובמועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו אלא דמאי רבותיה דמועטין דנקט שקדמו ומכרו מה שמכרו מכרו כיון דאין חילוק בין מרובין למועטין דבשניהם יזונו עד בגר ואם מכרו מכרו ואפילו אם הפסו ולכתחלה אין רשאין למכור בשניהם ותרצו דיש חילוק דבמרובין יש להם תפיסת יד טפי למכור לכתחלה לצורך גדול כמו לפדיון שבויים כמ״ש המרדכי ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנות והבנים ביחד ויפסידו הבנות ובמועטין לא יפסידו כלום וק״ל : **בד״ה** מה שמכרו כו׳ ופי׳ בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג רב נחמן כו׳ עכ״ל התם ודאי ניחא להו לפירושו דאזלינן בין במרובין ונתמעטו ובין במועטין ונתרבו בתר שעת מיתה כמ״ש הרא״ש שם אלא דהכא קשה להו במועטין ונתרבו דניזל נמי בתר שעת מיתה ומשום דלפירוש רש״י ק״ק התם דנימא נמי בסיפא כבר זכו ביה יורשין הוצרכו לומר דאעפ״כ הכריחו לפרש כן משום דפליג רב נחמן כו׳ דמשמע לבני קטנה אמר לפייס כו׳ ודו״ק : **בד״ה** מי אמרינן כו׳ הג״ה וכ״כ בתוספתא ותיזון כו׳ הכל יהיה לבנות ואי כו׳ עכ״ל נ״ל דהאי פירושא הוא ממש כפירוש הראשון שפרשב״ם שיש כאן נכסים מרובין אי לאו מזונות האלמנה ויש כאן דין נכסים מועטים בשביל הבנות אבל לא שיש נכסים מועטין ממש בשביל הבנות ומ״ש בתוס׳ אי לא ממעטא הכל לבנות כו׳ ר״ל שהם לא יפסידו כלום אף בנכסים מרובין והאלמנה תיזון עם הבנים כפרשב״ם בלשון ראשון אבל אין לפרש דר״ל שיש נכסים מועטין ממש בשביל הבנות בלאו מזונות האלמנה שהרי בהג״ה שנית רוצה לפרש אי לא ממעטין מזונות שלשתן וזה לא שייך אלא היכא דליכא נכסים מועטין בשביל הבנות בלחוד מיהו הך אבעיא דאלמנתו ובת איזה קודמת כו׳ ודאי איירי שפיר דאיכא נכסים מועטין בשביל הבנות לחוד כפרשב״ם ומהרש״ל דחק למחוק זאת האבעיא דאלמנתו ובת כו׳ לפי׳ התוספות ואין צורך וכתב הרמב״ן בחידושיו דלפום דפשטינן דאלמנה קודמת פשיט נמי דאלמנתו ממעטת בנכסים כו׳ ואע״ג דב״ח לא ממעט ט׳ התם משום דנכסי קמי יתמי רמו כו׳ וה״ל כמרובין ונתמעטו אבל אלמנה כיון דנכסי ברשותה קיימי ודאי ממעטת כו׳ עכ״ל ע״ש באורך : **בא״ד** לא תטול האלמנה כו׳ הג״ה ואומר ר״י לכאורה כו׳ כתבתי בפנים ע״כ הגה״ה וכן משמע בירושלמי כו׳ עכ״ל כצ״ל האי וכן משמע קאי אדלעיל דלא קאי הך אבעיא דמסיק בה אלמנה ובת אלמנה קודמת אלא בשיש בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטין והירושלמי ניחא לשני הפירושים של ההגהות כי ב׳ הפירושים חלוקים בפי׳ אי לא ממעטא האלמנה והירושלמי הולך למאי דמסיק דממעטא ועדיפא מבת שהיא קודמת לבת ודברי מהרש״ל בזה אינן מבוררים ודו״ק : **ע״ב** בפרשב״ם בד״ה ה״ג אם כו׳ כדאמרינן בגמרא והא זכר ט׳ לא היה חפץ בלידת תאומים א״כ אין לידת כו׳ עכ״ל ר״ל לפירוש ראשון דאף אם לידת תאומים הוי נמי בכלל לשון אם זכר כו׳ מכל מקום מספק לית לן למימר אלא דדעתו אזכר לחוד ואנקבה לחודה קאמר ולא תאומים דשמא לא היה חפץ בלידת תאומים ולא אסיק אדעתיה לתת מתנה לתאומים ואי נמי אין לידת תאומים בכלל אם כו׳ ולא תקשי לך מההיא שהביא רשב״ם לקמן אם זכר עולה אם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם כו׳ דהתם למה לא יהיה חפץ בלידת תאומים להקדיש אחד ולמה יגרע כח הקדש בתאומים וכן ללשון שני ודאי בכלל אם זכר הוי נמי ב׳ זכרים וכן בכלל אם נקבה הוי בכלל שני נקבות ותו לא מידי ודו״ק : **בד״ה** רבא אמר כו׳ אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא כו׳ לא יחול עליהן קדושת שלמים ועולה במעי אמן כו׳ עכ״ל לא הבנתי דבריו דבוולדות קדשים אי הוו קדושים במעי אמן הוה חלה קדושה עלייהו אע״ג דבריה הוא דמשעת התחלת יצירתן כל פורתא קדיש ומש״ה קאמר התם דקסבר ר׳ שמעון בן גמליאל דוולדי קדשים בהווייתן הן קדושין ובהווייתן הוו בעלי מומין כיון דבריה הוא ולא חלה קדושה עלייהו ויש ליישב דהכא במעוברת בהמת חולין קמיירי ולרבותא קאמר דאף במעי אמן לא יחול עליהן קדושת הפה כיון דבריה הוא ודו״ק :

דף קמא תוספות בד״ה אלא לאביי כו׳ אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו ט׳ עכ״ל ר״ל וה״ה למ״ד בהווייתן קדושים דחלה עליהן לרב חסדא אלא קדושת פיו לא חלה עליו והיינו בבהמת חולין דבבהמת קדשים בין בהווייתן בין קדושת אמו חלה עליהן וק״ל : **בא״ד** אבל אין לומר דלרבא כו׳ מכל מקום רישא דאיירי בתנאי ב״ד במזון הבנות כו׳ עכ״ל ולפי זה יהיה סברא דרבא הפוכה מדאביי דלאביי רבנן דפליגי התם מודו הכא במזון הבנות ולרבא רשב״ג דפליג התם מודה הכא במזון הבנות ודו״ק : **ע״ב** גמרא והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי כו׳ ותנא כי רוכלא לא חשיב ואזיל כפרשב״ם ובמתניתין לא בעי רשב״ם בפירושו לומר הכי דאמר נמי זכר ונקבה ותנא כי רוכלא כו׳ דא״כ הוה מפרש ליה הלמודא הכי אמתני׳ כדמפרש ליה הכא אברייתא וק״ל : **שם** ולימא ליה ר״י ב״ב היא וסבר לה כר׳ יוסי כו׳ ועדיפא מדר׳ יוסי דר׳ יוסי שאני ליה דדווקא בירושה מהיליה סבר דזוכה העובר אבל ר״י ב״ב ע״כ לא שאני ליה בין ירושה מחמת עצמו דהא סבר דמוריש

קרני ראם [א] נ״ב אין הדמיון טוב דמת הבן כיון דהיה לו קנין הגוף יחזרו נכסיו ליורשיו ול״מ קנין פירות לבעל קנין הגוף אבל בכך דנכסי לך ואחריך לפלוני ואחריו לפלוני הראשון סילק א״ע מהגוף והשלישי לא קנה רק אחר השני ומש״ה יחזרו ליורשי הראשון ועיין ברשב״ם וז״ב :

חכמת שלמה

פירותיך כו׳ ולא כתב כו׳ כצ״ל : **בד״ה** מביא ואינו כו׳ משום דהאמתך קרינא ביה כו׳ נ״ב פסוק הוא במשפטים ראשית בכורי אדמתך אבל ברשב״ם שלפנינו פי׳ אשר תביא מארצך ואינו קשה כ״כ ודו״ק : **בד״ה** והתניא כו׳ לא גרסי׳ אלא אחריך תנאי היא כו׳ נ״ב פי׳ ברוב ספרים איתא הכי וק״ל :

דף קלז ע״א גמ׳ ומי אמר אביי הכי כו׳ כצ״ל : **ר״ש** בד״ה ה״ג כו׳ דמתרצינן הכי תנאי היא וכו׳ כצ״ל והד״א : **בד״ה** איזה רשע כו׳ הנותן הס״ד : **בד״ה** ה״ג כו׳ לזה השני אחריו מיד כו׳ כצ״ל : **בד״ה** ומי אמר אביי הכי כו׳ כצ״ל : **ד״ה** והוציאו כו׳ נמחק והוציאו ראשון להירות ומה״ד היו בהן עבדים כו׳ : **בד״ה** תכריכי מת וכו׳ ובפ׳ נגמר הדין כו׳ כצ״ל : **בד״ה** אתרוג זה כו׳ כל ימי חייך כצ״ל והס״ד ואח״כ מה״ד ואחריך אחר מיתתך לפלוני כו׳ : **ע״ב** גמ׳ ודוקא דאיכא אתרוג כו׳ נ״ב נראה דשפיר גרסי׳ והתא לאשמועינן אפי׳ יכול לאוכלו כגון שהוא גדול האחים ולא קפדי עליה במידי אפ״ה מהדר דליכא אתרוג אלא זה אין ראוי לו לאכול ולא קרוי שלו וכן פי׳ רשב״ם בתחלה ואם אין האחים מקפידים כו׳ ואח״כ פי׳ וכגון דאיכא אתרוגים הרבה כו׳ ומה שפי׳ רשב״ם לא גרסינן ודוקא אתרוג כו׳ היינו משום פרים ורימון ודו״ק : **שם** אבל פרים ורימון לא נמחק : **שם** אמר ליה רבא לרב נחמן מאי אהדריה אלא אמר רב אשי ונמחק אמר ליה ומאי הסריה וכ״ב בס״א אינו . ומ״מ שפיר גרסי׳ ומה שאמר רב אשי הוא כמו מאי הוה עלה ודו״ק : **שם** ולא פליגי כאן כו׳ כצ״ל : **ר״ש** בד״ה שמכרה כו׳ נ״ל מכרה כו׳ ומשום דס״ד אמינא דאפי׳ כו׳ כצ״ל : **בד״ה** שקנו אתרוג כו׳ ויצא בו רואין כו׳ וכגון שיש אתרוגים כו׳ ואין צריכין להם עוד כצ״ל והד״א : **בד״ה** ממולאי כו׳ ועל שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי נ״ב ואולי המקום נקרא ג״כ על שמם לפי שהם כרותי ימים ודו״ה **בא״ד** ובגמילות חסדים אמריתו כו׳ הד״א :

דף קלח ע״א ר״ש בד״ה זיכה לו כו׳ כשמסרו את השטר כו׳ כצ״ל : **בד״ה** יורשין כלו׳ כו׳ הלכתא כרבנן דהא קיימא לן וכו׳ כצ״ל והד״א : **ע״ב** ר״ש בד״ה ידה על העליונה וכגון שלא מחלה לו בכך נ״ב פי׳ לאפוקי חילק אותה בתוך שבנים ושתקה דמחלה על כתובתה כדלעיל ודו״ק : **בד״ה** לא את הכור שבבית הס״ד :

דף קלט ע״א ר״ש בד״ה ה״ג כו׳ שמין לו ולעיל מייתי כצ״ל : **בד״ה** ומקשי׳ כו׳ ממשעבדי ומשני כו׳ לא גבינן מבעל הס״ד והד״א : **בד״ה** אי אמרת בגלמא וכו׳ משום הכי קתני [illegible] טבע אלמנתו נזונת כצ״ל : **ע״ב** ר״ש בד״ה כמא דטנא נ״ל והיכא דטנא : **הדרן עלך יש נוחלין**

מי שמת פרק תשיעי

ר״ש בד״ה עד שיבגרו וכו׳ כדאמר בכתובות הס״ד : **תוס׳** בד״ה אמר רבן גמליאל כו׳ רואה אני כו׳ נ״ב ובמקום אחר פי׳ שראה דברי אדמון ומה שיש לתמוה על ככה עי׳ בסמ״ג :

דף קמ ע״א תוס׳ בד״ה מי אמרי׳ וכו׳ שלא רצו לעקור דין ירושה וכו׳ נ״ב פי׳ אלא שניהם יזונו יחד וכ״כ הטור להדיא אבן העזר סי׳ קי״ב : **ע״ב** גמ׳ אלמנתו ובת איזה מהן קודמת נ״ב לפי׳ התוס׳ נראה קצת דלא גרסינן אלמנתו ובת כו׳ ודו״ק : **שם** האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה כצ״ל וכ״ב נ״ל להגיה ילדה כדמוכח לקמן בסוגיא דעובר לא קנה : **ר״ש** בד״ה בת אשתו כו׳ אי ממעטא אי מייתי כצ״ל : **בד״ה** ה״ג כו׳ לא יטלו כלום הבן כו׳ כצ״ל : **בד״ה** זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה כו׳ הד״א וכצ״ל : **בד״ה** ה״ז יטול הטומטום ואם כו׳ אותו הטומטום הס״ד והד״א : **תוס׳** בד״ה מי אמרינן כו׳ כ״כ בתוספות כצ״ל וכ״ב הגה״ה היא עד אלא עד שיבגרו הבנות . וכ״ב עוד כ״כ פי׳ בגליון כך כתב בעל הגה״ה שמצא כך בתוספות ישנים כך הפירוש ואח״כ כתב ולכאורה היה נראה כו׳ והוא מן הגה״ה הראשונה : **בהג״ה** לית לה מזוני השתא נמי לית לה כו׳ כצ״ל : **בא״ד** לא תטול האלמנה כלום יותר ואומר ר״י נמחק ואומר ר״י וכצ״ל . וכ״ב זהו על כרחך טעות והדרכה הרמב״ם כתב שהבת נדחת מפניה רק שר״י בכתובות פרק נערה והכא ודעת הרא״ש סוברים כעין הירושלמי שאין הן כאן כן על כן נראה להגיה כלום יותר מהבת נ״ל : **בא״ד** ולכאורה היה נראה כו׳ כצ״ל וכ״ב הג״ה היא עד כתבתי בפנים . **בהג״ה** כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיבגרו הבנות כו׳ אבל בתוספות כתוב כאשר כתבתי בפנים ואומר ר״י שכן משמע בירושלמי כו׳ כצ״ל וכ״ב פירוש הראשון הוא נוטה לפרשב״ם דבת עדיפא מאלמנה אפילו כשיש שם בן ולא כדעת ר״י בעל התוספות ודו״ק :

דף קמא ע״א גמ׳ במאי אמר רב אשי אמריתא לשמעתא כו׳ נ״ב ס״א היכא משכחת לה : **תוס׳** בד״ה אלא לאביי כו׳ וטעמא משום דסבר שלא נתכוון וכו׳ כצ״ל וכ״ב פי׳ רשב״ג : **בא״ד** ועוד איכא למימר כו׳ נ״ב חוזר הקושיא דלעיל וק״ל : **בד״ה** ליטעמיך כו׳ וי״ל דלישנא דיורש כו׳ וכ״ב דלישנא דיורש אינו משמע יורש בעל כרחו ודו״ק : **בד״ה** ובת ביה לו וכו׳ וי״ל דשמא קטנה היתה וכו׳ נ״ב וסוברים במדרש דשלשה שנותיכן שות רבקה קטנה כו׳ ודו״ק היטב · עיין ביבמות דף ס״א ע״ב בתוספות : **ע״ב** גמ׳ ולימא ליה ר״מ היא כו׳ נ״ב יש מקשי׳ א״כ ליתני רב הונא אנפשיה דהא כתם סבין להדיא כר״ש ומאי

אדם בן בין הבנים וכיון דאית ליה כר' יוסי דזוכה העובר אין לחלק בין ירושה מאליה לירושה הבאה מחמת עצמו וק"ל: **שם** ולימא ליה במבשרני כו' ולפום סברא דהשתא הא דעדיפא ליה ברתא מברא ליכא למימר אלא במבשרת ובחדושי הרמב"ן דה"ה דה"מ לשנויי נוטלת נוטל מבעי ליה וק"ל: **תוס'** בד"ה איתיביה רב נחמן כו' א"נ ר"נ איירי בעובר שאינו בנו ומוקי מתני' בבנו כו' כר"י לקמן כו' עכ"ל ורב ששת דקאמר מנא אמינא לה מההיא דגר שמת כו' דאיירי בבנו לאפוקי מרב הונא קאמר דלית ליה מזכה לעובר אפילו בבנו ודקאמר נמי רב הונא לטעמיה דאמר אף לכשתלד לא קנה אע"ג דהתם לא איירי בבנו מכל מקום רב הונא גופיה אית ליה הכי אפילו הכא בבנו ועוד דהכא בשמעתין לא נחית לפלוגי בין בנו לאחר אלא דר' יוחנן מפליג הכי לקמן ורב נחמן מוקי מתניתין הכי לר"י ובירושלמי איתא דהוי סייעתא דרב ששת ומוקי לה בבנו כמ"ש בחידושי הרמב"ן וק"ל: **בד"ה** דתנן העובר כו' פוסל עבדי אביו אם הוא זר במעי כו' דהא פשיטא כו' כ"ש אם הוא ישראל כו' עכ"ל לכאורה ל"ע דהיאך ס"ד שיאכלו בתרומה עבדי אביו ישראל משום שהוא במעי כהנת ומאי פוסל שייך בו דהא לאחר שיולד והוא זר מכ"ש שלא יאכלו שהם עבדי זר [א] ויש לומר בעבדי אביו כהן והוא זר שנתחלל כגון שנשא אמו כשהיתה גרושה ולרבותא נקט שהיא כהנת אע"פ שאביו ואמו מכהנים ופוסל הוא עבדי אביו שהעובר זוכה בהם כר' יוסי ופוסלם מלאכול בשביל המשפחה לשמואל ודומיא דהכי קא מוקי רב ששת מתניתין דיוצא דופן בגרושה כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

ח"א דף קמא ע"א בת תחלה סימן יפה לבנים כו' ואיכא דאמרי דלא שלטא עינא כו'. וי"ל דלענין בכורה קאמר כשתהיה הבת תחלה לא יהיה בכור בין האחים ותרבה חלק האחין אבל כשיהיה בן תחלה הוא ממעט חלק שאר כל האחין והיינו דלא שלטא עינא בישא דכשיהיה בן תחלה ונוטל פי שנים הכל נותנין בו עין הרע וגם אחיו מתקנין בו וק"ל: וה' ברך את אברהם וגו'. מבואר בפ"ק:

דף קמב בפרשב"ם בד"ה לכשתלד קנה כו' אע"ג דפליג ר"נ כו' דאין אדם מקנה דשלב"ל הכא כו' עכ"ל עיין בזה בהגהת אשר"י שכתב שם עוד בשם ר"י דסברות רב הונא הפוכין מדר"נ בזה וק"ל: **תוס'** בד"ה בן יום אחד כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא כו' עכ"ל מיהו רב הונא ור"נ דס"ל כשמואל דלרבנן עובר לית ליה זכייה הוו מצי לדחויי הכי דהך ברייתא כר"י אלא דבלאו הכי דחי ליה שפיר אביי ורבא וק"ל: **בא"ד** וי"ל דהתם תלינן שמא כבר כו' מת העובר בבטן ולית ליה זכייה (הכי) עכ"ל ר"ל דהתם כיון דאיכא למיחש להכי שכבר מת אע"ג שאינו שכיח סמוך הוא מיעוטא למחצה נקבות ולא יאכלו בתרומה אבל הכא אדרבה אית לן למיזל בתר רובא דאינך מתין עד שמפילין ואית להו זכייה וק"ל: **בד"ה** נוחל בנכסי כו' וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד כו' עכ"ל ה"מ לפרושי בכה"ג אפילו כיש לו עוד בנים והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו להנחיל לאחיו אבל עובר לא ויזכו בנכסיו האחרים אלא דניחא להו לפרושי הכי דאינו דומה שיקנה אדם נכסיו לאחרים אם יש לו בנים וק"ל:

דף קמג גמרא ואמאי את וחמור כ"ל לפרשב"ם דמשום מיחוש דיש בפנימי של תרומה מר יותר מבאליך צריך להוסיף מתוך כבילה מקישות אחרת ומיהו מדשמעינן מר' יוסי דפנימי של קישות מר הוא ה"ל את וחמור שהמתוק והמר של כל מ"ט הקישואין אמר שיחול על מתוק ומר של קישות זה וכיון דלא פירש שיהיה המר חל על המר והמתוק על המתוק אלא שאמר סתם מ"ט קישואין יחולו על קישות זה אם כן חצי המתוק של מ"ט הקישואין יחול עליו שפיר שם חולין על חצי מתוק של קישות זה אבל שאר המתוק מן המ"ט לא מבטיל שם טבל מיניה דחצי המר של קישות זה לא חל עליו שם תרומה וקשיא אף לרב נחמן דאמר את וחמור קנה מחצה והכא הרי קנה כולו שהמתוק של מ"ט כולו חלה עליו שם חולין שהתרומה חל על כל המתוק שבקישות זה ולא חל על המר שבקישות זה כלל שהוא כמו החמור והתוספות שהקשו בפשיטות למה לא יתרום מזה על זה והלא החיצון יפטור החיצון כו' אין זה סותר פי' רשב"ם דודאי בסתם אין החיצון חל על החיצון כו' למאי דס"ד דה"ל את וחמור כמ"ש אלא שהקשו למה אמר ר' יוסי להוסיף על החיצון ה"ל לתקן הדבר בלא הוספה אלא שיפרש דבריו החיצון יפטור החיצון כו' ומיהו הא לא ניחא להו כפרשב"ם למיחש דאיכא בפנימי זה מר יותר מבאליך ותו לא מידי ומהרש"ל הבין השמועה בדרך אחרת ולא ידעתי מי הכריחו לכך ואין להאריך ודו"ק: **תוס'** בד"ה רב נחמן אמר כו' הוא ואת וחמור לא קנה לאו משום דהלכתא הכי כו' עכ"ל לפי מה שנראה מפרשב"ם וכמ"ש מהרש"ל דמהך דד' נשים מתיב תיובתא בשמעתין נמי לרב נחמן דאמר את וחמור קנה מחצה והכא הג' נכריות קנו כל הכלכלה לק"מ נוהתם דשפיר פריך התם אף לרב נחמן והא את וחמור הוא ולא קנה מיהת מחצה לרב נחמן והכא קתני דג' נכריות קנו כולה אלא דלא משמע להתוספות שום דיוקא למימר הכי דקנו כולה דאימא דקנו שלשה חלקים מהכלכלה ושני חלקי האחיות לא קנו והיינו כרב נחמן ואם כן ע"כ לא פריך התם אלא לרב המנונא דלא קנו ולא כלום ולישנא דאת וחמור לא קנה סתם נמי משמע הכי דלא קני כלל ודו"ק: **בד"ה** אין לך מר כו' ונראה לר"י דר' יוסי דהכא לא איירי בשכל הקישואין מרים אלא אותה כו' עכ"ל ר"ל דכל הקישואין אפילו הפנימי אינו מר ומקרי אוכל משום דפנימי דבקישות זה שתרם הוא מר ואינו אוכל צריך להוסיף מן החיצון על החיצון כדי לתרום על פנימי של שאר כל הקישואין מיהו ק"ק לישנא דמוסיף מן החיצון על החיצון שכתבו התוספות דהא אף אם יוסיף מפנימי של אחד מהקישואין נמי שפיר עביד וק"ל: **ע"ב** בד"ה תא שמע ובני דן כו' ויש לומר דאצטריך שאם מנא דייתיקי כו' עכ"ל ולא ניחא למימר כפירוש הכתוב בספרים דשלוקי לברתא מעישור נכסים עביד הכי דלקמן גבי נכסי לבניי וס"ל ברא ובר ברא כו' ליכא למימר הכי אלא כתירוץ התוספות וק"ל: **בד"ה** והשביחו גדולים כו' ולא דמי ליורד כו' לשותף כו' דשותף אינו מוחל טורחו כו' עכ"ל כפי מה שפרשב"ם וכן הסכימו התוס' לקמן ששבחו נכסים מחמת נכסים היינו לא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום כו' אין מקום לדמות ליורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות ולשותף כו' דאילו הכי טרחו או הוציאו משלהם וה"ל כשבחו נכסים מחמת עצמן אבל דברי התוס' הם דברי ריב"ם לשיטתו כמ"ש התוס' לקמן שיש לו פי' אחר בההיא דנכסים ששבחו מחמת נכסים כמ"ש בהגהת אשר"י כמו שדה בור שהעלה שירטון ע"י עידור וזיבול אפי' טרחו בגופו רק שלא הוציאו משלהן כו' דהשתא שפיר איכא לדמות ליורד שלא ברשות כו' ולשותף שטרחו ולא הוציאו משלהן כלום ודו"ק: **בד"ה** בתוספתא גרסינן אם אמרו יתומים בפני ב"ד ראו מה שהניח כו' כצ"ל: **בד"ה** השביחו לעצמן ואע"ג דבהמפקיד כו' דשלא ברשות נחית דהא אין מורידין קרוב לנכסי קטן כו' עכ"ל לכאורה מאי קשיא להו מההיא דהמפקיד דהכא כיון דקאמר ראו כו' מתלי ליה משא"כ התם דלא אמר ראו וכן כתבו התוספות לקמן דאותו האח נמי היה מולא קרובים כו' וי"ל דמ"ש התוספות לקמן היינו למאי דבעי רב חסדא מעיקרא לדמות ההיא דהמפקיד למתניתין דהכא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל למאי דמסיק טעמא דרב חסדא התם משום דאין מורידין קרוב לנכסי קטן והשתא קא קשיא להו הכא דמה יועיל לו שאמר ראו בפני הבית דין שהרי אין ב"ד מורידין קרוב לנכסי קטן וק"ל:

ה"א דף קמג ע"ב ובני דן חושים כו' שהיו מרובים כחושים של קנה כו'. למאי דמסיק ובני פלוא אליאב וגו' דלבן א' נמי קרו ליה בלשון רבים ובני נראה דדרש הכא כחושים של קנה מדקראו הכתוב כאן חושים ובמקום אחר קראו שוחם. דרים ליה דשוחם שמו ונקרא חושים ע"ש חושים של קנה והוא מבואר כי דן לא היה לו אלא בן א' ובשבטו היה מרובה באוכלוסין יותר מכל השבטים חוץ משבט יהודה והכי אמרינן בב"ר דן נכנס בגלמוניתו אבל אביו ומתברך בשבעים אלף ובנימין נכנס בי' ומתברך במ' אלף ודע דבב"ר דרשו מדכתיב ובני לשון רבים כי חושים השלים המנין של ע' נפש שהיה נחשב כשנים ע"ש שהיה נטעה מרובה באוכלוסין והתימה לפי דרשה זו דא"כ למה כתב גבי בני לאה ל"ג נפש ובבני בלהה כל נפש שבעה דהא לא היה כך אלא בני לאה היו רק ל"ב ובני בלהה היו ח' בחושים היה נחשב לב' ול"ע:

דף קמד בד"ה אודייני כו' אידווני כמו דוי לשכא ולשכא כו' עכ"ל בריש מסכת תמיד והוא מלשון זוזי ע"ש: **בד"ה** בשבח ירשת פי' בקונטרס כו' ומת יעקב אביהם ואח"כ מתו ראובן ושמעון כו' עכ"ל בפי' הקונטרס פי' בהיפך שמתו ראובן ושמעון קודם ואח"כ מת יעקב וירשו בני ראובן ובת שמעון כו' אבל התוספות הפכו פירושו כדי לייסב לישנא דראו מה הניח לי בעלי כו' כמ"ש ר"י לקמן דכיון שהבעל אוכל פירות כו' שייך שפיר ראו מה שהניח כו' דלפי' הקונטרס שלפנינו לא יתיישב ודו"ק: **בא"ד** וק"ק לישנא דראו מה הניח לי בעלי כו' עכ"ל ומיהו מ"ש רשב"ם עוד או כגון בת בין הבנות או בת הבן כו' לכאורה הוא קשה לישנא דראו מה הניח לי בעלי ויש לייסב בת בין הבנות כפירוש הרי"ף ראובן נשא בת שמעון ויש לשמעון עוד בנות ומת ואחר כך מת גם ראובן בלא בנים וכעין זה יש לפרש בת הבן בין הבנים שיש לשמעון בנים וראובן נשא בת בן שמעון ומת אותו הבן ולא הניח רק אותה הבת אשת ראובן וגם שמעון מת ואח"כ מת גם ראובן נמצא בת בן שמעון יורשת את ראובן בין הבנים של שמעון ומיהו אם היה כוונת רשב"ם כך לא היה לו לסתום לקצר דבריו ואולי כי רשב"ם לא חש להא דקתני בסיפא ראו מה הניח לי כו' שהוא מפרש הסיפא לענין אלמנה דוקא ולא איירי כלל באשה יורשת כנראה מפירושו במתני' אבל הרישא איירי באשה יורשת ומלי איירי ביורשת אביו ממש בת בין הבנות דלא מלי לאוקמא הרישא נמי באלמנה כדפרכינן אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה חלה ונתרפא כו' ותני בתוספתא בד"א ברפואה שיש כו' ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות ובאונס דהכא אין חילוק כו' עכ"ל לכאורה דהאי בד"א דקתני בתוספתא אמתניתין קאי דאיירי בחלה בפשיעה כדמוקמינן לה הכא אבל באונס אין חילוק אבל הטור ח"מ סימן קע"ז לא הבין השמועה כך אלא דבאונס יש חילוק בין יש לו קצבה לאין לו קצבה אבל בפשיעה אין חילוק ובכל גוונא נתרפא משל עצמו והב"י תמה עליו דלא משמע כן מדברי התוספות דהכא גם מחידושי הרמב"ן ומדברי הרא"ש דמדבריהם משמע דאפשיעה קאי ושמעתי לייסב דברי התוס' דהכא ע"פ דעת הטור ושיעור דבריהם כן הוא ובאונס יש לחלק כן דהכא ברישא דמוקי לה אין חילוק כו' ובכל גוונא משל עצמו ול"ל לפי זה דמתניתין בין בפשיעה בין באונס קתני נתרפא משל עצמו ומיהו איכא שוין דבפשיעה בכל גוונא הוא משל עצמו ובאונס יש חילוק כו' וה"ק בתוספתא בד"א דאפי' באונס משל עצמו ברפואה שיש לו קצבה ובשמעתין ה"ק הא דהתם הנא לומר משל עצמו אפילו באין לו קצבה לא שנו אלא בפשיעה אבל באונס יש חילוק דבאין לו קצבה נתרפא משל עצמו והו לא מידי כן נראה לייסב דברי הטור ודו"ק: **בד"ה** הכל בידי שמים כו' עשיר או עני חכם או טפש כדאיתא כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** חוץ מצינים פחים דהיינו קור וחום כו' ובירושלמי אמר כו' א"ל הא ודאי צנותא כו' עכ"ל ר"ל דההיא דירושלמי לא משמע דפחים היינו חום דהא בידי שמים היא ונ"ל כפירוש הראשון בפירש רשב"ם דפחים מלשון פח ומוקש ועיין בתוספות בפרק אלו נערות וה"ל:

קרני ראם [א] נ"ב איני מבין לפירושו הגהת תוס' על אותו פירוש ועיין:

חכמת

ומאי זה ולימא ר' מאיר היא דקאמר ונראה לי דבודאי ידע המקשה שפיר דיש לחלק בין לדבר שישנו בעולם כו' וא"כ פריך שפיר ולימא מתניתין ר"מ היא דסבר אפילו לדבר שלא בא לעולם מקני דהא לאחר שאתגייר דבר שלא בא לעולם הוא ורב הונא לא פסק כוותיה אלא גבי לדבר שישנו בעולם כגון פירות דקל ומשני ר"מ גופיה נמי לא ס"ל אלא לדבר שישנו בעולם וכדפירש רשב"ם ודו"ק: **ר"ש** בד"ה המבשריני כו' אלא מנה ופרכינן כו' יטול מנה למעוטי נפל כו' הד"א: **בד"ה** אימר דשמעת ליה לר"מ בדבר שישנו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ולימא ליה כו' והוא לא הזכיר לשון מתנה כו' נ"ב פירוש אלא אמר יטול מנה א"כ בעל כרחו בתורת ירושה קאמר ואפ"ה דבריו קיימים א"כ לא נוכל לאוקמי מתניתין כרבנן דפליגי על ר' יוחנן בן ברוקה ואין להקשות אם כן רב הונא כמאן אתי דהא רבנן נמי ס"ל דמזכה לעובר דהא בלשון מתנה קנה וי"ל דאתי כרבנן דר' יוסי וק"ל:

דף קמב ע"א ר"ש בד"ה ת"ש כו' אלו האחין ומבנין כו' הד"א: **תוס'** בד"ה בן יום א' כו' עובר נמי פוסל נ"ל קמ"ל כו' כצ"ל בכל הדבור פוסל עובר כו': **בא"ד** דהא בפרק אלמנה אמרינן הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות כו' כצ"ל וכ"ב פי' ואינו פוסל העובר עבדי אביו מלאכול בתרומה דשמא נקבה יהא ואת"ל זכר שמא יהא נפל אלמא כשיהיה נפל לבסוף למפרע חשבינן ליה בנפל וכאילו לא היה וק"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה במקום בנייה כו' אביכן אית חולק עמהם כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** לית חולק כו' שיהיו לי וכי היכי שנהלית מהנתו במתנת הבנים כצ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה בכור שנולד כו' דרים ליה נמי גבי בכור נ"ב פירש מוילדו לחוד מפיק ומלו ילפינן היכא דנולד לאחר מיתה וק"ל: **בא"ד** דמפיק מוילדו לו בנים דטומטום כו' כצ"ל:

דף קמג ע"א גמ' אילו אמר ליה קני כחמור מי קני דאתמר קני כחמור לא קנה כצ"ל: **שם** אמאי את והמור הוא נ"ב והימה כוף סוף איך מוכח מהכא דקנה כולה דלמא לא קנה אלא מחצה דמר אינו מתקן את המתוק ונשאר המ"ט מתוק כנגדו טבל אם לא שמוסיף עליו ממקום אחר כבילה וכ"ל דס"ל מה שאמר כשהוא תורם מוסיף כו' היינו מדרבנן כדמשמע לישנא כשהוא תורם מוסיף על החיצון ותורם דהיינו ב' תרומות כעין תרומה ויחזור ויתרום שהביאו התוספות דהיינו מדרבנן אבל מדאורייתא א"כ להוסיף והמתוק שנשאר בקישות מתקן הכל אע"פ שלא יהיה א' מהמשבים ממנו אלא פחות ודעתו היה לתרום

שלמה

מסתמא בבינוני אחד מהמשבים שהרי אחד ממ"ט התרים אפ"ה אמרינן מאחר שאותו מעט מר שנוסף בזה הקישות אינו מתקן המתוק שכנגדו א"כ חל הכל על המתוק דומיא דהתם שחמור אינו קונה והשני קונה אף חלקו ודו"ק: **שם** וליקט אחד בכלכלה של האחים כו' כצ"ל: **שם** הא נכריות מקודשות ואמאי את וחמור כו' נ"ב נראה בעיני לפרשב"ם דדייק מהא דקנה הכל נ"ל דדייק מהכלכלה שאמר כולכם מקודשות ואפילו הכי דוקא אחיות הוא דאין מתקדשות הא הנכריות מתקדשות באותה כלכלה ויחלקו הכלכלה לג' חלקים ולא אמרינן דנחלק לה' חלקים וג' נכריות יקנו חלקים דהיינו ג' חלקים אלא ש"מ דקנה הכל ודו"ק. השתא מאי דקא כתבי אחבולי כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה מתיב רב זירא לרב יוסף הס"ד. בסוף העמוד בשני כלים מביא שנים הד"א: **תוס'** בד"ה אין לך כו' דרבי יוסי פליג אמתניתין נ"ב פי' וקאי עלה א"נ איירי בנמצא מרה דומיא דמתניתין וק"ל: **ע"ב** גמ' ושלוקי לברתא מעישור קאתי נמחק ונ"ב זה אינו מן הגמרא אלא תירוץ בעלמא הוא דא"כ למה הוצרך לומר לבני הא בלאו הכי ירש אותה אלא דלשלוקי מעישור נכסים והתוספות מפרשים בענין אחר: **ר"ש** בד"ה ובר ברתי כו' ובני פלוא אליאב הס"ד כצ"ל: **בד"ה** לא שנו דהשביחו לאמצע הס"ד: **תוס'** בד"ה שהיו לו בנים וכו' כדדרים אשר שם שמות כו' נ"ב בפ"ק דברכות דף ז': **בד"ה** והא אמר כו' שכר טרחו עם היזיקה או שותף דהוי כיורד ברשות ונוטל כאריס היינו משום שיכולים להרויח כצ"ל וכ"ב כן הוא בהאשר"י: **ד"ה** בתוספתא גרסינן נ"ל בתוספות וכ"ב פי' בתוספות ישנים והוא מפירוש רבינו חננאל: **בא"ד** אם אמרו יתומים בפני ב"ד ראו מה שהניח וכו' ולא ידע ר"י אמאי נקט גבי בנים בפני כו' כצ"ל: **בד"ה** השביחו כו' ביחד ואין יכולין כו' כצ"ל:

דף קמד ע"א ר"ש ד"ה אלמנה שאמרה כו' נ"ל והאלמנה כו' הלכך אשה שמת בעלה כו' נ"ב חוזר למעלה וקאי אהיכא שאין ניזונית וכן איתא להדיא בהאשר"י: **בא"ד** אפילו השביחה אלף ככר כו' וכצ"ל השביחה: **בד"ה** קנאו הבן לאותו הבית דתקנת חכמים הוא כצ"ל והד"א: **בד"ה** במעמד כו' מקבל מתנה הס"ד: **תוס'** בד"ה כהלכתא בלא טעמא כו' דמפרש בכמה מקומות כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד הדם הניח בנים כו': **ע"ב** גמ' לימא תנו לי שושביני נ"ל נימא: **ר"ש** בד"ה ה"ג כו' לאומנות אומנה המלך כו' כצ"ל: **בד"ה** נשתלחה לאביו כו' והוזרת לאמצע כצ"ל דמתניתין כו' הבן לבדו כברייתא כצ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה האחין שעשו כו' מן האמצע שהיה על האב לפרוע כצ"ל:

גמ'

דף קמה גמרא אמר רב נחמן בכל מקום שנהגו להחזיר כו' כצ"ל: תוס' ל"ל דבור מתחיל ולא מני אמרה כו' וליכא למימר דר"י סבר היא יכולה כו' כצ"ל: בד"ה נותן לה כו' וקפ"ל מלמטה כו' ספ"ל ס' פלגי עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בד"ה ואין השביעית כו' זמן עבר כסף כו' ומגיה זמן עבר כסף כו' ולא במשפט בהלי כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דאין הדין נותן שיעזבנו בחלי ימיו דהיינו משמט כליסנא בתרא דפ"ק דמכות ולשון מקרא הוא בס' ירמיה וק"ל: בד"ה ואין הבכור כו' ואפילו למ"ד כו' מלוה לא הוי ראוי כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דמשמע התם דאפי' למ"ד מלוה לא הוי ראוי היינו מלוה בשטר אבל מלוה בע"פ מודה דהוי ראוי ויש ליישב דשיבבינות אע"ג דע"פ הוא מ"מ דומה למלוה בשטר כיון דנגבית בב"ד בשועתה ואין נאמן עליה לומר פרעתי ודו"ק: בד"ה עשה עמו כו' וריב"ס פי' דגרסינן איפכא עשה כו' כצ"ל:

ח"א דף קמה ע"ב עתיר נכסין עתיר פומבי זהו בעל הגדות כו'. עיין פרשב"ס ובערוך בערך עתיר פי' עשיר במחוזות שיש בהן נפות כגון נמר כו' עכ"ל ור"ל שהוא עוסר הגלוי וזהו בעל הגדה כמו שפי' הרשב"ס וכן יש לפרש כל אינך עתיר סלעין כו' דהיינו כ"כ עוסר גלוי דכספים צריכין שמירה במקום מוצנע אלא דבשעת חילוף שולחנו הן גלויים וזהו בעל פלפול שהפלפול נגלה בקול דברים אבל אינו נגלה תמיד הפלפול כמו בעל אגדה ואמר עתיר משח עתיר כמוס כו' שהוא דבר שאינו נגלה כלל כמו מרגליות ואבנים טובות שאדם מניחן באוצר זהו בעל שמועות שיש עמו הלכות ושמועות ואינו מגלן רק בעת צרכן כדמסיים דהכל צריכין למרי חטיא וק"ל: כל ימי עני רעים כו'. הקושיא מאי קא קשיא להו שהוציאו הכתוב מפשוטו דליכא למימר משום דקשיא להו והאיכא שבתות וי"ט דהא ריב"ל גופיה קאמר לקמן לייסב לפי פשוטו משום דשינוי וסת כו' וע"ק מה ענין הדמיון מסיע אבנים לבעלי משנה וכוקע עצים לבעלי תלמוד ומה ענין ג' דברים שזכרו לימי עני רעים וגו' ולא אמר נדות טובות ורעות והנראה שדרשו כן משום דאין טוב לב היפך עני והל"ל ועשיר משתה תמיד וע"כ דרשו כל ימי עני רעים זה בעל תלמוד כו' ורבא אמר איפכא ונראה דלא פליגי אלא בפירוש המקרא משמעות דורשין אי"ב וע"פ מה שאמרו פ' אלו מציאות אהא דקאמר דת"ח שגגות נעשו לו כזדונות דלמתעלתי אמרו כן כמ"ש שם בחידושי האגדות דהיינו שגגות לשם בני אדם שהוא נכשל בו לפי שלא יודע באיסורן נעשו לו לת"ח כזדונות שיודע להזהר מהם וע"ז אמר כל ימי עני רעים זה בעל תלמוד שהוא בדאגה תמיד שלא יעבור ואף השגגות נעשו בעיניו כזדונות וטוב לב וגו' זה בעל משנה שהוא חושב תמיד שאינו עושה עבירות ואינו דואג ורבא אמר איפכא לפי האמת שזה בעל משנה כל ימיו רעים שאינו נזהר אף בזדונות וטוב לב וגו' זה בעל תלמוד שיודע להזהר אף משגגות ואמר מסיע אבנים יעצב וגו' ע"ד שאמרו פ"ק דקדושין אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד אם אבן הוא נמוח כו' ואומר אבנים שחקו מים וגו' ולזה אמר הבעל משנה אין לו תועלת בלמודו שהוא רק מסיע אבנים שהוא יצה"ר אבל יעצב בו מלהזהר אף משגגות אבל בוקע עצים וגו' ע"פ מ"ש בתענית למה נמשלו ד"ת לעץ שנא' עץ חיים היא מה עץ קטן מדליק הגדול אף ת"ח הקטנים מחדדים את הגדולים והיינו ומתלמידו יותר מכלם וז"ש ובוקע עצים שעושה לו עצים קטנים שהם תלמידים יש בו תועלת שיסכן בהם מתוך פלפולו עמהם לעמוד על אמתת הדברים: **ואמר** זה שיש לו אשה כו' וזה איסטניס כו'. כ"ל לומר כפרש"י בפרק חלק כל שדעתו קצרה כו' הוא רגזן דהפתא כל שלשה דברים שזכר הם שאמרו בהם בפרק ע"פ ת"ר ג' חייהם אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואיני הדעת ולכך אמרו בהם כל ימיהם רעים ועני הוא שמחוב כמת כמ"ש דאין חייהם חיים והסיפוך וטוב לב וגו' ואמרינן בע"פ רבא שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא משום דחמרא מגריל גריל ורב ששת יתיב ביה בתעניתא משום דאיסטנים הוה וז"ש רבי ינאי כל ימי עני רעים אפי' בעת שהוא קלת יו"ט הוא ברע להתענות בו כדי שיאכל מלה לתיאבון וטוב לב שהוא נפש יפה כדרבא משתה תמיד גם בע"פ שיאכל ע"ז מלה לתיאבון דהמרא מגריל גריל ור"י אמר זה רחמן כמ"ש בשאול שחמל על אגג וניטל ממנו ע"י זה מלכותו וטוב לב וגו' זה אכזרי על הרשעים כמ"ש באבוד רשעים רנה וריב"ל אמר זה שדעתו קצרה שהוא רגזן שהוא דעתו קצרה שהוא מוסיף עשבות כמ"ש בפ"ד דנדרים כל מי שהוא כועס מוסיף עשבות שנאמר כי כעס בחיק כסילים וגו' ואמרו שם כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר הסר כעס מלבך והעבר רעה וגו' והסיפך שאין ממהר לכעוס והריב"ל עוד לפי פשוטו והאיכא שבתות כו' ואמר בן סירא אף לילות בשפל וכו' ויש לפרש בו ב' ענינים בשפל כו' לענין היזק האיה והשנית ממטר נגים כו' וכן ברום כרמו שהולך לערות בעלייה בראש ההר כדאמרינן פרק הספינה לגבי יכופלים ומעפר כרמו כו' ע"פ מ"ש בסוף מגילה ב' גנות זו ע"ג זו וירק ביניהם כ"מ אומר של עליון כו' דכואין מסיכן ירק זה חי ואר"ש כל שהעליון כו' והאר של תחתון והלכה כוותיה וז"ש מעפר כרמו כו' דבר שהוא חי מעפר כרמו והוא נתבע לכרמים אחרים וק"ל:

דף קמו בפרשב"ס בד"ה בעי רבא כו' הם לא בלו כו' שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן כו' עכ"ל ר"ל דבכה"ג הם יחזרו העשוין ליבלות עם שאינן עשוין ליבלות נמי קמבעיא ליה מדפשיט ליה מההיא דר' אחא בר הבירה דמשמע דאיירי שהיו שם עשוין ליבלות ואין עשוין ליבלות ודו"ק: בד"ה תא שמע סבלונות כו' ה"מ לתרולי כשאין עשוין ליבלות או בעשוין ליבלות ובלו כו' עכ"ל מלת ובלו קאי נמי על אין עשוין ליבלות וכיון דהך סיפא בפירות קמיירי כפרשב"ס במתניתין דין אין עשוין ליבלות ועשוין ליבלות שוין בו דבמוטטים שפירש כדי שתשתמש בהן בבית אביה אפי' בלא אכילת חתן שם וגם אין עשוין ליבלות אין נגבין ומיהו לא עדיף דין מועטין בסיפא מדין עשוין ליבלות ואכל חתן שם דברישא אלא דדינם שוה והשתא שפיר פשיט מדין מועטין שפירש ובלא אכילת חתן אעשוי ליבלות דברישא באכילת חתן וגם התוס' דלא נקטו בדברי רשב"ס רק בלו ניחא דקאי אעשוי ליבלות והאין עשוי ליבלות ושייך שפיר לומר בלו אף באין עשוי ליבלות ע"י תשמיש וכגון דאבדו או נגנבו או נשרפו כמו שמפורש לקמן בדברי התוס' ותו לא מידי מכל מה שהקשה מהרש"ל ואין להאריך: תוס' בד"ה סבלונות כו' אבל במרובין אפילו בבלו נמי נגבין עכ"ל כצ"ל ובספר גמרא של א"מ ז"ל כ"ב מרובין היינו אין עשוין ליבלות כלומר שמתקיימין לזמן מרובה ומועטין הייט שמתקיימין לזמן מועט עכ"ל והוא כשיטת הנ"י דבר שמתקיים כגון כלי כסף וזהב מקרי מרובין ומאכל ומשתה שאינו מתקיים מקרי מועטין ע"ש ולפי זה דברי התוספות מפורשים כן דלא ניחא להו לומר דמרובין היינו שפירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וכן מועטין שפירש שתשתמש בהן בבית אביה כפרשב"ס ומש"ה קשיא להו דבברייתא דקתני עשוין ליבלות אין נגבין ומשמע אפי' מרובין כדקתני ק' קרנות של כדי יין כו' ובמתניתין תנן מרובין כו' הרי אלו נגבין סתמא משמע אפילו בעשוי ליבלות ותירלו דפירות מרובין לאו הייט מרובין ממש אלא דאפילו כלי אחד של כסף כיון דאין עשוי ליבלות מרובין מקרי ופירות מועטין דאפילו מאה קרנות של מאכל ומשתה כיון דעשוין ליבלות מקרי מועטין ובהני מועטין דמתניתין דהיינו עשוי ליבלות בעינן לקמן רלה לומר דאיבעיא לן לקמן מה דינן בלא בלו אבל אמרובין דמתניתין לא איבעיא לן דאפילו בבלו דהייט דאי אבדו או נגנבו או נשרפו נמי נגבין כיון דאין עשוין ליבלות ע"י תשמיש בבית אביה והדברים ברורים למבין ומהרש"ל הגיה בדברי התוספות וכוונתו לא ידענא ודו"ק: בד"ה איבעיא להו כו' אבל פחות מדינר לא וקא אמר כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בד"ה נכנס אחריה כו' ולפי זה לא היתה תותרנית כו' ור"ם פי' שנשאה כבר ונמלאת תותרנית כו' עכ"ל ר"ל לפירוש רבינו יעקב דבארוסה איירי שדקדק לומר שלא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשום נישואין ע"כ דלאו תותרנית היתה ומש"ה אם היה נכנס עמה גם לשם נשואין היה יורשה אבל אם היתה תותרנית גם אם היה נכנס נמי לשם נשואין לא היתה נשואה לו ולא היה יורשה דלשם בדיקה ודאי נמי נכנס עמה וכיון דמלאה תותרנית ודאי דלא כנס אבל לפרשב"ס דנשואה היתה אדרבה ע"כ דנמלאת תותרנית דאל"כ הרי כשבדקה ולא מלאה תותרנית הרי נתפיים ולא היה דעתו עוד לגרשה וכיון שמתה אח"כ אמאי אינו יורשה וק"ל: **בא"ד** לר"י כו' מפעת נתינה ולר"ל מפעת כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם אית ליה לר"ל כו' דאיכא בין כו' עכ"ל כצ"ל וע"ש דמייתי התם מימרא דלר"י מפעת כתיבה ולר"ל מפעת נתינה ומנח קושיא מפיך להו התם וקאמר לר"י מפעת נתינה ולר"ל מפעת כתיבה והיינו דאיכא בין ר"ש לרבנן לר"ש מפעת כתיבה ממש ולרבנן מפעת כתיבה היינו מפעת חתימה והלכה כרבנן וא"כ בין לר"י ובין לר"ל דאין מוליאין פירות מפעת כתיבה אע"ג דדעתו לגרשה ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' הרבה לאין לורך וק"ל:

דף קמז בפרשב"ס בד"ה שנאמר והעברתם כו' ואית דמפרשי מדשני כו' ולא נהירא כו' דהא ונתתם נמי השבינן מיותר כו' עכ"ל ויש לדקדק דהא מאן דדריש ליה מוהעברתם לא חשיב ונתתם מיותר וכדמסיק אורחא דקרא הוא וא"כ שפיר יש לקיים פירוש אית דמפרשי למסקנא וי"ל דמשמע ליה דכמו דלמאן דדריש ליה מונתתם היינו מיתורא ה"נ מאן דדריש ליה מוהעברתם היינו מיתורא דונתתם נמי לא איצטריך למכתב אלא דקאמר אילו הוה כתיב ונתתם לא הוה דריש מיניה יתורא כיון דאורחיה דקרא הוא וק"ל: תוס' בד"ה מנין למתנת ש"מ שהיא מן התורה כו' דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה כו' עכ"ל מיהו מלשון גירסת הספרים שלנו דקאמר ורבא אמר רב נחמן מתנת ש"מ מדרבנן כו' משמע דקושטא הוא דרבא משמיה דרב נחמן גופיה פליג אדלעיל אבל גירסת הרא"ש לקמן אמר רבא א"ר נחמן כו' ואולי שכן היה ג"כ גירסת התוס' ותו לא מידי וק"ל: **ע"ב** בד"ה המוכר שטר כו' ומשמע דוקא גבי בעל כו' אבל לגבי אחריני לא תוכל למכור כו' עכ"ל בהדיא נמי אמרינן התם הכי דלגבי אחריני לא תוכל למכור מה"ט פן תמחול לבעלה אלא דאיכא לאוקמא הך מלתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי ומש"ה הוצרכו להקשות מדיוקא דדוקא גבי בעל כו' דההיא מוקמינן לה התם כר"מ דדאין דינא דגרמי וק"ל: **בא"ד** וא"ת מ"מ הפסדתם הרבה שהרי גרושה היתה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות שלפנינו גם בתוס' ישנים ומהרש"ל מחק ואם תאמר מלשון

חכמת שלמה

דף קמה ע"א גמ' ה"נ מסתברא תנו לי שושביני כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה והני תנאי דלקמן כי הני תנאי וכו' פירוש דקשה ליה והלא תנאי דאייתי לא מוכחי דפליגי בקדושין לטבועין נתנו אם לא דאמרינן דכ"ע סברי דלימא תנו לי בעלי כו' וא"כ היך אמר כהני תנאי והני תנאי גופא לא מוכחי הלא כלומר ה"ק והני תנאי נמי דאייתינא אוקי לך כהני תנאי קמאי דדתינא דלא פליגי בתנו לי אלא בקדושין נתנו לטבועין ה"נ אוקי הני תנאי בתרייתי והו"ק: בד"ה רבי יהודה. וממזרת השאר להורסה ר' יוסי כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ור' יהודה סבר כאמת אמרו כו' וא"ל דלמא ר' יהודה סבר היא יכולה לומר כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' איבעיא ליה למיתא שמע קול עבלא כ"ב פי' שהיה קרוב לעיר: שם זוזי אייתי בכפיה אכליה בכרסיה כצ"ל וכ"ב ס"א אייתי בכיסיה אכלי בכריסיה ולפי זה הוא לשון כיס ממש וק"ל: תוס' בד"ה ואין השביעית משמטת כו' ומגיה זמן עבר כסף כי ילונו כצ"ל וכ"ב פירוש לאו שהגיה לתקן את דברי ר' אליה דהא ס"ל כליבנא קמא דמכות אלא כלומר הגיה עליו ולא במשפט כליבנא דקרא ור' אליה לא דק וק"ל עיין במהרש"י דמכות:

דף קמו ע"א ר"ש בד"ה שינוי וסת כמו עני כו' כצ"ל: בד"ה ה"ג חולי מעיים כצ"ל: בד"ה אורחא דמילתא כו' זוזא אכליה בכרסיה כצ"ל: בד"ה תא שמע כו' ומיהו הוה מצי לתרולי כשעשויה ליבלות כו' כצ"ל ונמחק כשאין עשוי ליבלות וכ"ב נ"ל טעות גמור חדא דאי אינה עשויה ליבלות אמאי אין נגבין וא"ת משום דנתן לה בפירוש כדי שתשתמש בהן בבית אביה א"כ חסר התירוץ מן הספר ועוד דאם אתה רוצה לחלק משום כדי שתשתמש בבית אביה א"כ מאי מקשה ממתניתין דהא בודאי כדי שתשתמש בבית אביה שאני כמו שפירש רשב"ס במתניתין שהכל תלוי במה שפירש אלא צריך אתה לומר דהכי מקשה דעל כרחך מתניתין איירי בעשויה ליבלות ומשום הכי מהני ברישא אכל עמהן אבל אין עשוין ליבלות נגבין כמו שפרשב"ס א"כ הוא הדין סיפא דתולה דוקא במה שפירש איירי בעשוין ליבלות הא אין עשוין אפילו כדי שתשתמש בבית אביה נגבין אם כן שפיר פשיט דקתני סתמא מועטין אין נגבין אפילו לא בלו אלמא דלא בלו לא מהני ותשבינן כשאר עשוין ליבלות ולא תשבינן בכלל שאינה עשוייה ליבלות דנגבין אלמא דדוקא בעשוייה ליבלות איירי ועוד נראה דהתוס' שהזכירו פירוש רשב"ס לא הזכירו הא וגם ר"י שרוצה ליישב בענין אחר אינו מיישב אלא מה שלא מוקי בבלו על כן נראה טעות הוא כ"ל ודו"ק: **ע"ב** גמ' ובין שמת הוא והדר הוא כו' כצ"ל: שם במתניתין לא כתב בה שכיב מרע עד סוף המשנה הוא נמחק וכ"ב מפני שאין כאן מקום המשנה וצריכה להיות בדף קנ"ג ע"א קודם ההיא מתנתא כו': ר"ש בד"ה אמרה ליה הדך שחוק הס"ד: בד"ה שכ"מ וכו' באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון כו' כצ"ל וכ"ב קאי על הסיפא דלא שייר כלום ודו"ק: בד"ה מתנתו מתנה וכו' ואע"ג דעמד חוזר כו' כצ"ל: בד"ה לא שייר קרקע כו' ודוקא שכיב מרע שכתב כו' כ"ב פירוש מהלקים בין כולו למקלת אבל במצוה מחמת מיתה אפילו במקצת דינו כבולו וק"ל: תוס' בד"ה נכנס אחריה כו' ונכנסה עמו יורשה דתלו דידים לנשואין ולפירושו זו לא היתה תותרנית וכו' כצ"ל וכ"ב אבל לפירוש רשב"ס אינו מוכח דשמא תותרנית היתה והרגישה בשכל ולא בהוש ודו"ק: בא"ד מיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה וכו' כ"ב פירוש ובכל הספרים לא גרסינן כן וק"ל: בא"ד דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי מפעת כתיבה כו' כצ"ל וכ"ב פי' התם מפרש דמפעת כתיבה נמי קאמר ריש לקיש היינו מפעת חתימה א"כ אין ראיה כלל לדברי רשב"ס דהא אם תמצא לומר דמפעת כתיבה הוה כמו שנתן דעתו לגרשה סוף סוף הא איהו גופיה ס"ל מפעת הגזמה ודו"ק: בא"ד מפעת כתיבה כ"ב פירוש ורבנן סברי מפעת חתימה ומשום הכי מוקי ריש לקיש כרבנן ודו"ק:

דף קמז ע"א גמ' ואמר רב יוסף כו' כצ"ל: ר"ש בד"ה ונתתם את נחלתו כו' ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולן כצ"ל והד"א: תוס' בד"ה מנין למתנת כו' גבי ליון שהיא מדרבנן כצ"ל וכ"ב פירוש שעושין על הקברות: **ע"ב** גמ' והאמר רב נחמן אמר שמואל המוכר כו' כצ"ל:

מהר"ם

דף קמז ע"ב ברשב"ם ד"ה ומודה שמואל שאם נתנו המלוה כו' אי נמי ע"י קנין וכו' ומיהו אם עמד חוזר אם מתנת ש"מ במקצת היא כדפסקינן לקמן עכ"ל דברי הרשב"ם הללו א"א לי ליישבם דהא אדרבה הוא דמתנת ש"מ במקצת דבעי קנין יש לה דין מתנת בריא ואם עמד אינו חוזר וכדתנן במתני' דהכא שייר קרקע כל שהוא מתנה קיימת וכדמפרש גמרא לקמן בפרקין ואם הרשב"ם ר"ל בלא קנין אפילו לא עמד נמי לא קנה דמתנת ש"מ במקצת בעי קנין ואי מסירת השטר לא חשיב קנין לענין אם עמד א"כ אפילו לענין לא עמד נמי לא ליחשיב קנין ואי חשיב קנין כשמת וכמ"ש הרשב"ם דכיון דמסרו לידו בחייו אין לך קנין גדול מזה א"כ אפילו לענין אם עמד ליחשב קנין ולא יהא יכול לחזור ודו"ק: בתוס' ד"ה המוכר שטר חוב לחבירו וכו' פירש רשב"ם וכו' הוה מוחל צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו נ"ל דט"ס הוא חדא דהא הרשב"ם לא כתב האי לישנא אלא כתב שצריך להחזיר לו מעותיו ועוד דאם איתא דהרשב"ם כתב בהדיא שצריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו לא יותר א"כ מה מוסיף ר"י על דבריו וכתב דא"צ להחזיר אלא מעות שנתנו בו הלקוחות כו' הלא גם רשב"ם כתב הכי ע"כ נ"ל דצריך להגיה פירש רשב"ם וכו' צריך להחזיר ללוקח מעותיו ואומר ר"י וכו' ר"ל דר"י מפרש שלא תטעה בדברי רשב"ם לומר שצריך להחזיר ללוקח כל דמי הסך הכתוב בשטר לכך פירש דא"צ להחזיר אלא המעות שנתן לו הלוקח וק"ל: **בא"ד** והיאך תמחילנה לר"מ דאית ליה דינא דגרמי ר"ל והלא תהיה חייבת לשלם כל דמי הכתובה ללוקח וכ"ת לא יהא לה במה לשלם ללוקח כשתמחול מ"מ כיון שלא תרויח כלום במה שתמחול ואדרבה תשאר עליה חוב ללקוחות בכדי כל הכתובה ליכא למיחש שתמחול וישאר עליה חוב ללוקח גם באפשר שתהיה לה לאחר זמן במה לשלם אלא ודאי הדין הוא שלא תצטרך לשלם ללוקח כי אם מה שנתן לה בה לכך איכא למיחש שתעשה קנוניא עם בעלה ותמחול לו כתובתה והוא יתן לה בעד הכתובה סך מה יותר ממה שנתן לה הלוקח וא"כ תרויח המותר וכי תימא מה יפסיד הלוקח ולמה לא יקנה הכתובה בטובת הנאה הלא אם תמחול לבעלה תהיה חייבת להחזיר לו מעותיו מה שנתן לה מ"מ אין מי שיקנה אותה משום דכל לגבי בעלה ודאי תמחול לו ולמה ליה לאטרוחי בכדי ועוד שמא תאמר שלא נתן לה בעלה כלום בעד שמחלה לו ותאמר שאין לה במה לשלם א"כ. גם מה שנתן לה הלוקח יפסיד וק"ל: **בא"ד** לאו דוקא נקט שטרא מעליא שהרי לא תחזיר אלא מה שנתנו לה הלוקח וכו' צ"ל דזה לא קאי אלא אשורף שט"ח וחזר ומחלו אבל בשורף שט"ח של חבירו אה"נ שצריך לשלם לו כל דמי החוב אבל שיטת התוס' לא משמע כן אלא דקאי גם על שורף שטר חוב של חבירו או י"ל שגם בשורף שט"ח של חבירו אין צריך לשלם אלא דמי שוויו שהיה עומד לימכר בהם לפי שעבוד נכסיו של לוה ולפי אלמותו וכן משמע מדברי הרא"ש שם בפרק הכותב ע"ש אבל מדברי הטור ח"מ סי' שכ"ו משמע דבשורף שט"ח של חבירו צריך לשלם כל הסך הכתוב בשטר וע"ש: **בא"ד** וא"ת מ"מ מפסדת הרבה שהרי גרושה היתה וכו' ר"ל אפילו את"ל דאפילו למאן דדאין דינא דגרמי אין צריך המוחל לשלם כ"א מה שנתן בו היינו כשמכר לו שט"ח שעדיין לא הגיע זמנו לגבות אבל הכא שאמה היתה גרושה וכבר הגיע זמנה לגבות כתובתה א"כ היו הלקוחות או גובין כתובתה מבעלה וא"כ כשהבת מחלה הכתובה לאביה הפסדתם כל סך הכתובה וא"כ למאן דדאין דינא דגרמי היתה הבת צריכה לשלם ללקוחות כל דמי כתובתה וא"כ מה הרויחה הבת במה שמחלה הכתובה לאביה ואומר ר"י דשמא הבת היתה קטנה ולא היו הלקוחות יכולין לגבות ממנה כלום מה שהזיקה אותם ומ"מ מחילתה מחילה כיון שהגיעה לפעוטות אבל לענין חיוב תשלומין עדיין קטנה היא ואין מוציאין ממנה מה שתזיק והשתא לפי זה אין ראיה מכאן לדברי ר"י דהשתא איכא למימר דלעולם למאן דדאין דינא דגרמי צריך המוחל לשלם כל דמי השט"ח ואעפ"כ נתן לה ר"נ עצה שתמחול כתובתה לאביה משום דקטנה היתה ולא היו הלקוחות יכולים להוציא ממנה מה שהזיקתם אבל אם לא מחלה הכתובה לאביה

התוס' והגיה ומכל מקום כו' בוי"ו והוא מוסב אדלעיל ולא ידענא מהיכא פסיקא דלא נאמר כן לקושייתם וא"ת כו' שצריכה להחזיר כל ההפסד שהיה להם עכשיו [א] כשהיתה גרושה מדין דינא דגרמי דכ"כ גרמו להפסיד ללקוחות אע"ג שלא נתנו בה רק מועט דהיינו טובת הנאה אם תתגרש או שתמות קודם לבעלה ובהך דמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו שאין צריך להחזיר ללוקח אלא מה שנתן בו היינו נמי משום דכך הוא שוה החוב עכשיו למכרו בשלא נגבה עדיין והלוקח יגבנו וכן לקמן בגרושה שהפסידה הלקוחות הרבה שכך נתנו לה כמו שהוה עכשיו למכור ובההיא דמחובל כיון דמחלה לבעלה קודם שנתגרשה אז נתחייבה מדינא דגרמי ולא תחייב לשלם לי רק מה שנתנו לה אף אם נתגרשה אח"כ דהא בשעה שמחלה לא היה שוה רק כפי מה שנתנו לה והשתא מכה קושית וא"ת מ"מ כו' הוצרכו לומר תירוץ אחר ואומר ר"י דשמא קטנה כו' דהשתא אין ראיה מכאן (לעיל) אדלעיל וק"ל: **בא"ד** ומיהו קשה לי מכל מקום יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות ואומר ר"י דבדבר מועט כזה כו' עכ"ל לריך לומר דודאי גם אם הסובר ניתן בניסן היא לריכה להחזיר ללקוחות מה שנתנו לה אלא שאנו אומרין שעשתה קנוניא עם בעלה אבל למחול לבעלה בחנם לא תעשה כיון דלכל הפחות יחזרו עליה מה שנתנו לה אבל ק"ק דאם כן כיון דלא אמרינן במחילה שעשתה קנוניא עם בעלה תקשי להו נמי לעיל בההיא דמחובל למה תמחול לבעלה בחנם כיון שלריכה להחזיר לכל הפחות ללקוחות מה שנתנו לה גם בדברי הרא"ש בפ"ק דמציעא משמע דשייך במחילה קנוניא והו"ק: **בא"ד** וא"ת מאי האי כו' ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן כו' והלכה והכניסתה לבעלה שאז כו' עכ"ל פי' לבעלה שני וע"כ בגרושה שנשאה בעל שני בין ניסן לתשרי והכניסתה לו כתיבתה מבעלה הראשון ולפי מה שפירשו בפ"ק דב"מ דבגרושה ליכא למיחש הכי כמ"ש התוספות לעיל אין מקום לקושייתם הכא אבל קושייתם לפי מה שכתבו לעיל דבגרושה נמי איכא למיחש הכי אלא דמוקמינן להך ברייתא כמאן דלא דאין דינא דגרמי ולפי זה הקשו הכא שפיר אכתי מגרושה ושמא הכניסתה כתובתה לבעל שני ודו"ק:

ח"א **דף קמז ע"א** **שלשה** דברים לוה אחיתופל את כו' אמר אל תהיו במחלוקת ולא אמר אל תחלוקו. לפי שלפעמים לא הוזכר אדם מלחלוק עם חבירו כשעבר עליו הדרך אבל אמר אל תהיו עוסין גורמי המחלוקת ואמר אל תמרדו במלכות בית דוד כמ"ש בפרק חלק שעטה שראה שזרחה לרעת על אמתו וסבר איסו מלך ולכך יעץ שיהרוג אבשלום את דוד ושוב ע"פ ב"ד יהרוג לאבשלום כאשר שכב עם אשת אביו כמ"ש במדרש אך כשראה שלא נעשתה עלתו גם הוא ראה דבת שבע היא דנפיק מיניה. ואמר ויו"ט של עלרת ברור כו'. כדאמרינן בפי' שמעתתא ליומא כיומא דאיסתנא ולכך כשעלרת שהוא יום קבלת תורה ברור ורוח לפונית מנשבת בו הוא סימן יפה להלכה דאין להקב"ה בעולמו רק ארבע אמות של הלכה וע"כ אמר זרעו בו חטין שהחטין מביאין הדעת לאדם דאמרינן בפרק בן סורר עץ הדעת שאכל ממנו אדם הראשון חטה היתה ואמרינן נמי פרק לולב הגזול יוסיף דעת יוסיף מכאוב תינוק האוכל כזית דגן מכמיקין כו' ואמרינן ע"ש שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן מדקרי ליה עץ הדעת כו' וק"ל: **מוצאי** יו"ט האחרון של חג כו'. דהיינו אחר גמר דין המים שהיה בחג כי הכל הולך אחר גמר דין ואמר שהיו לופין לעשן המערכה שהיה עדיין עשן במולאי יו"ט דהיינו בלילה מאברים ופדרים שלא נתעכלו והכל לופין בעשן המערכה ולא בעשן אחר דהא אין סברא שעשן אחר לא היה נוטה לפי הרוחות במולאי יו"ט דחג לשנות טבעו ועוד דא"כ ליכתב נמי כן מלתא בנכים שהיו במקדש כדחשיב נמי שלא נלחה הרוח עמוד העשן דאף שבמולאי החג היה נוטה לפי הרוחות הוה אזיל כדיקלא ולא איבדור כדאמרינן פ"ק דיומא אלא שהנראה דודאי בעשן אחר נמי היו יכולין להסתכל זה אלא דנקט עשן המערכה דשם היה עשן מלוי תמיד בלילה במולאי יו"ט של חג כמ"ש ועוד נראה דעשן אחר כיון דאבדור א"א להסתכל בו שפיר לפי הרוחות משא"כ עשן מערכה גם כי הלך לפי הרוחות במולאי יו"ט הוה אזיל כדיקלא ולא איבדור היה בידם לכוין לפי הרוחות: **האי** יומא קמא דרים שתא אי תמימא כולה שתא כו'. משום דר"ה כל באי עולם נידונין כדאמרינן פ"ק דר"ה והחום והקור הם הסני מקריים אשר החיים והמיתה תלוי בהם שע"כ היה הכה"ג מתפלל עליהם ביוה"כ שתהא שנה זו שחונה וגשומה כדאמרי' פ"ק דר"ה העולם נידון בר"ה ונגזר דין שלו ביוה"כ:

דף קמח בפרשב"ם בד"ה איבעיא להו כו' אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן כו' עכ"ל דבלא נמלך משמע ליה דפשיטא דלא שייר לעלמו מקום פירי כדלקמן גבי בית לאחד ודיוטא לאחד דלא שייר נמי לעלמו כלום ולא מיבעיא ליה התם אלא אם שייר מקום לבעל הדיוטא מיהו הכא לא ניחא ליה לפרושי דמיבעיא ליה אם שייר מקום לבעל הפירי דודאי עיקר המתנה לבעל דקל ואם כשנתן הדקל לא שייר לעלמו לבעל פירות נמי לא שייר [ב] ולהכי מפרש ליה בנמלך מיבעיא ליה אם שייר לעלמו מקום פירי כשנתן לזה הדקל אם כן שוב אחר כך כשנתן הפירות לאחר נמי שייר לעלמו מקום פירי ואם עוד הוא חוזר וה"מ לפרושי נמי הכא דלענין כשייבש האילן דיקוץ ענפיו מבעיא ליה כמו שמפרש לה לקמן גבי שייר לעלמו מהו אלא דניחא ליה הכא לפרושי טפי דאמתני' קאי בשכ"מ מרע דשייר כל שהוא אי הוה מתנתו מתנה אם עמד או לא משא"כ לקמן גבי שייר לעלמו דע"כ ליכא לפרושי לענין אם עמד חוזר דהא עכ"פ שייר הפירות לעלמו ולכך פי' לענין ענפים ויש לדקדק דכיון דבנמלך מבעיא ליה א"כ את"ל דלא שייר לעלמו מקום פירות מאי קא מיבעיא ליה שוב בשייר לעלמו פירות אם שייר מקום פירי דהא בנמלך נמי היה משייר לעלמו הפירות מעיקרא ואפ"ה קאמר באת"ל דלא שייר לעלמו מקום פירי ולפי גירסת דחוץ מפירותיו ניחא דמשום לישנא יתירא קמבעיא ליה מיהו לפי זה ה"מ למיבעיא מעיקרא בנתן דקל לאחד ושייר לעלמו פירות ואת"ל דלא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו מהו ודו"ק: **תוס'** בד"ה ש"מ שאמר כו' דלא מלי להקנות דבר אחר עם הלואה לא כו' יורש נמי דירת הבית ופירות דקל היינו כו' כיון דליתא בכעין שהוא בשכ"מ כו' מתנה וקנייה והא דקאמר הואיל ויורש כו' כל"ל: **בד"ה** איבעיא להו כו' ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי כו' עכ"ל התם ודאי נמי איירי בנתן כל האילן אלא דאיכא למימר מ"מ דשייר קרקע אבל מקום פירי אין לנו לומר דשייר בנתן כל האילן והוו הכא הפירות דשלב"ל וק"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה א"ר ששת כו' כדאמרי' לעיל ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו כו' עכ"ל לא ידענא מה שייך ידור פלוני כו' לכאן דהא אי נמי דקאמר תנו דירת בית לפלוני לא מהני מידי משום דהוה דשלב"ל כדאמרינן לעיל עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור כו' ויש ליישב ודו"ק:

 [א] נ"ב ומדברי התוס' בב"מ דף י"ט משמע להדיא בגרושה א"צ לשלם רק דמי הקניה ומ"ש התוס' בסמוך בגרושה שהפסידתם הרבה פי' דאז נתנו בעדה דמים מרובים וכמ"ש הך סברא בב"מ שם לא הוי הפסד מיעוט ותוס' בסמוך כתבו דלמחילה ולקטניא לא הייטינן ודברי מהרש"ל ברורין ועיין ותבין היטב: [ב] נ"ב ולפירושו לק"מ קושית התוס' דאף מטלטלין הוי שיור ע"ש:

מהר"ם

היו הלקוחות גובין הכתובה מאביה שכבר נתחייב הכתובה לאמה והם קנו אותה ממנה וכן הוא מבואר בתוספות דכתובות שם בדף פ"ו וז"ל ד"ה תזיל ותמחול לכתובתה דאמה לגבי דאביה קשה לר"י דמה הרויחה הא אמרי' בסמוך מאן דדאין דינא דגרמי מגבי דמי שטרי מעליא ורב נחמן דאין דינא דגרמי וכו' וי"א דקטנה כמו הפעוטות דמתנתן מתנה ולא מיחייבא מדינא דגרמי ולר"י נראה מתוך כך דלא מיחייב מדינא דגרמי אלא דמים שנתנו על כתובתה ולא כל הכתובה ונמצא שמרויחה הרבה עכ"ל מבואר בהריא דלפי פירוש הי"מ אין ראיה לדברי ר"י והי"מ לא מפרש כדברי ר"י ומכל הלין נ"ל דהאי וא"ת דהכא והתירוץ שמתרץ ואומר ר"י דשמא קטנה היתה אינו מדברי ר"י דלעיל מיניה אלא גליון הוא ופליג אדברי ר"י דלעיל והוי כאילו אמר שאף לדברי ר"י עדיין אינו מתורץ מה הרויחה במחילתה שהרי עדיין קשה מ"מ הפסידתם הרבה והיתה צריכה לשלם ללקוחות כל הכתובה שהפסידתם וא"כ מה הרויחה אלא ע"כ צ"ל דקטנה היתה וכו' וא"כ אין ראיה ג"כ לדברי ר"י ודו"ק: **בא"ד** לא שבק לדידי ויהיב לאחריני וכו' לשלם הכל אם ימחול. וכו' בושתה לבא לב"ד לתבוע מבעלה מה שמחל כצ"ל: **בא"ד** וא"ת מ"מ יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו בה לכל הפחות וכו' ר"ל דאם היתה מוחלת בלא שובר היו הלקוחות חוזרים שתשלם להם מה שנתנו לה בה לכל הפחות והשתא שיחזרו לבעל השובר יפסידו הלקוחות וצ"ל דהשתא ס"ל לתוס' דכשיוציא הבעל השובר ויטרוף מהלקוחות ר"ל שלא ישלם להם לא יוכלו הלקוחות לחזור על האשה שתשלם להם מה שנתנו לו בה וזה דבר תימה: **בא"ד** ומיהו לפי מה דפרישית בפ"ק דמציעא דבגרושה ליכא למיחש להכי הוה א"ש כצ"ל ור"ל דשם בפ"ק דמציעא דף כ' ד"ה ש"מ איתא לדשמואל הקשו שם דליחוש שמא מכרה במעמד שלשתן דאינה יכולה למחול ותירצו דלא תקנו מעמד שלשתן בכתובה דאיני חייב עד אחר גירושין אין לחוש שמא מכרה אחר גירושין במעמד שלשתן כי אחר גירושין מסתמא מכרה בדמים יקרים וכשמוציא הבעל שוברו שקדם הא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקנוניא ולא חיישינן אלא שמא מכרה בעודה תחתיו בטובת הנאה שהיא דבר מועט ואינה צריכה לשלם אלא מעט ומרווחת הרבה ומשני איתא לדשמואל ואם היתה מוחלת לבעלה לא תפרע ללקוחות אלא דבר שנתנו לה ותרויח הרבה עכ"ל ר"ל ולכך אין מפסידין הלקוחות במה שמחזירין לבעל השובר דבלא שובר נמי היתה יכולה למחול ולא היתה צריכה לשלם להם אלא מה שנתנו לה וזה גם כשיוציא השובר צריכה לשלם להם מה שנתנו לה וא"כ לפי זה גם הקושיא שהקשו התוס' הכא לעיל מזה ומיהו קשה מ"מ יטרוף לקוחות שלא כדין שהרי יחזרו עליה ממה שנתנו לה לכל הפחות לא קשה כלל דהא השתא נמי שיש לו שובר כשיוציא בעל השובר תצטרך לשלם להלקוחות מה שנתנו לה בה ודו"ק: **ד"ה** אלא אינה כשל תירה וכו' מה שפירש רבינו יעקב שאין להוכיח מכאן דמכר שטר חוב אינו אל מן התורה וכו' כצ"ל ודו"ק (וע"ל בפרק הספינה שם בתוספות ותמצא שכן הוא):

דף קמח ע"א בגמ' את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו א"ר רבא אמר רב נחמן את"ל דקל לאחר ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי חוץ מפירותיו הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אמר ליה ר' אבא לרב אשי אנן אדרשב"ל מתנינן לה וכו' כך היא הגירסא לפי פרשב"ם · והא דאיתא בספרים שלפנינו מ"מ דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר הוא לפי הגירסא האחרת דכתב הרשב"ם וכך היא הגירסא האחרת את"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו אמר רבא אמר רב נחמן את"ל דקל לאחר ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי דקל לאחר ושייר פירותיו לעצמו הוי שיור מ"מ כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר א"ל ר' אבא לרב אשי וכו' וצ"ע לפי גירסא זו מאי קאמר את"ל לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לעצמו מהו הא בנתן דקל לאחד ופירות לאחר נמי הוי האבעיא אי אמרינן דכשנתן להראשון הדקל ושייר לעצמו הפירות שייר ג"כ לעצמו מקום הפירות דהיינו הענפים וכן כשנתן להשני הפירות אי אמרינן דשייר לעצמו מקום פירי אי לא · ויש ליישב ברוחק דה"ק את"ל לאחר לא הוי שיור ר"ל דכשנתן הדקל לאחד ואחר כך נתן גם כן הפירות לשני אמרינן ודאי כשנתן מתחלה הדקל לראשון היה ג"כ אז בדעתו ליתן הפירות להשני ולכך ודאי נתן להראשון כל הדקל ולא שייר מקום פרי עם הפירות אבל כשנתן הדקל לאחר ושייר הפירות לעצמו ולא נתנם אח"כ לשום אדם אמרינן שפיר דהואיל ושייר לעצמו הפירות שייר לו ג"כ מקום הפירות דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר ודו"ק · ועל גירסתו של הרשב"ם נמי קשיא דברים את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מה תלי האבעיא דחוץ בנתן הדקל לאחד ופירותיו לאחר דקאמר את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו דר"ל דשייר הפירות לעצמו אי אמרינן מכח לישנא יתירה דקאמר חוץ דשייר לו ג"כ מקום הפירות או לא וזאת האבעיא אינו תלוי באחר והכי הוי ליה למיבעיא נתן הדקל לאחד ושייר הפירות לעצמו שייר מקום פירי או לא את"ל דלא שייר אמר חוץ מפירותיו מהו וכן קשה בהאבעיא דבית לאחר ודיוטא לאחר ועוד קשה באיתה האבעיא מאי קא מיבעיא ליה באומר בית לאחר ודיוטא לאחר מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוציא זיזין או לא מהיכי תיתי דנימא דיש לו שיור מקום בחצר הא אפילו דמכר הבית סתמא ושייר הדיוטא לעצמו אין לו שיור מקום בחצר אלא באומר על מנת שהדיוטא העליונה שלי דאז יש לו מקום בחצר להוצאת [זיזין] מחמת יתור לשון וא"כ מהיכי תיתי לומר שיש לבעל הדיוטא שיור מקום להוצאת זיזין כשאומר בית לאחד ודיוטא לאחר ויושבתי הקושיות ע"פ דרכי הישיבה ששתי הגירסות הם צידקות יחדיו והבעיין דלעיל הוה בעי ג' איבעיות והכי קאמר מיבעיא ליה דקל לאחד ופירות לאחד הוי מקום פרי שיור אי לא ואת"ל לא הוי שיור שייר פירות לעצמו מהו הוי מקום פירי שיור משום דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר או לא את"ל דאפי' שייר הפירות לעצמו לא הוי שם מקום פירי שיור אמר חוץ מפירותיו דקאמר יתור לשון מהו ואליבית דרב זביד וכו' דקאמר דכשאמר על מנת לישנא יתירה יש לו שיור מקום בחצר כשלא אמר ע"מ אלא אמר חוץ מהו וכן בהאי בעיא דבית לאחר ודיוטא לאחר בעי ג' איבעיות והכי קא מיבעיא ליה אמר בית לאחד ודיוטא לאחר ר"ל שאמר לראשון בית אני מוכר לך אבל הדיוטא אמכור לאחר ובעי דהאי דקאמר לראשון שימכור הדיוטא לאחר הוי נמי לישנא יתירה וכשמוכר אח"כ הדיוטא לשני יש לבעל הדיוטא שיור מקום בחצר כמו באומר על מנת שהדיוטא שלי או לא ואת"ל דאין לו שיור מקום בחצר כשמוכר הדיוטא לאחר לעצמו מהו ר"ל שאמר בית אני מוכר לך והדיוטא אחזיק לעצמי יש לו שיור מקום בחצר דהוי כאומר על מנת שהדיוטא שלי או לא ואת"ל דאין לו שיור מקום בחצר משום דאין זה לשון תנאי אמר חוץ מהדיוטא מהו הוי כאילו אמר ע"מ או לא ומה שלא הזכיר האבעיא האמצעית בפירוש משום שהיא נפשטת מתוך תשובות האבעיות השני קצוות ממ"נ כאשר הארכתי בזה ואפסיק מזה כי אין כוונתי לזה בחבור זה ולא כתבתי זה אלא כדי להלהיב לב התלמידים ולפתוח לפניהם פתח העיון וחדוד הלכה: **שם** ברשב"ם ד"ה שייר פירות לעצמו מהו וכו' והיינו פי' לשון אהרון דקל לאחר ופירותיו לאחר מהו מי הוה שיור מקום הפירות או לא את"ל לא הוה שיור חוץ מפירותיו מהו כיון דמעיקרא דקל לבדו מכר לו למה הוזקק לומר לישנא יתירה חוץ מפירותיו דהא אפילו לא הזכיר חוץ מפירותיו וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה שכיב מרע וכו' אי גרסינן מסיק בדרב פפא וכו' ר"ל בההיא עובדא דרב פפא הוה ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אהא אגב אסיפא דביתא דאייתי לעיל פ' הספינה דף ע"ז ע"ב ואי גרסינן תריסר אלפי זוזי וכו' שמעינן מינה דהלואה נמי נקנית אגב קרקע דהא רב פפא אקנינהו אגב אסיפא דביתא וא"ב איתא נמי בבריא מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות אלא ע"י ד"א וכו' כצ"ל להניה: **בא"ד** כדמוכח לקמן דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקנה בנר ר"ל אלא אפילו אם היה בריא הוי קני דהא בההוא עובדא דאיסור גיורא קאמר רבא היכי נקנינהו רב מרי להנהו זוזי אי בירושה לאו בר ירושה הוא אי במתנת ש"מ בירושה שווייה רבנן וכו' וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה ופריך עלה וליקנינהו באודיתא וכו' ש"מ דהודאה קנה אפילו בלא טעמא דש"מ ר"ל שמעם ש"מ הא כבר אמר דמתנת ש"מ ליתא בגר כיון דלאו בר ירושה הוא: **בא"ד** ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא כיון דליתא בעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנייה והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר וכו' כצ"ל: **ד"ה** ש"מ שאמר הלואתי לפלוני וכו' וגם שאין נראה פי' ר' חננאל וכו' כצ"ל: **ד"ה** איבעיא להו דקל לאחר וכו' ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע וכו' כצ"ל · ע"כ נראה לר"י דאדלעיל קאי וכו' ושייר מקום צימוח הפירות מי אמרינן לא הוי שיור או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום צימוח הפירות וכו' וא"ת לאחר לא הוי שיור וכו' כך היא הגירסא לפנינו והלשון מגומגם קצת וצריך ליישב דה"ק ושייר מקום צימוח הפירות ר"ל שבשעה שנתן האילן לזה והפירות לזה לא זכר ולא פירש בדבריו למי נתן מקום צימוח הפירות מי אמרינן לא הוי שיור ר"ל שכשנתן האילן לראשון לא שייר מקום צימוח הפירות אלא כל האילן נתן לראשון ולא נתן לשני כ"א הפירות לבדם והפירות הוו דבר שלא בא לעולם וא"כ לא קנה השני כלום או שמא הוי שיור וכשנתן האילן לראשון שייר מקום צימוח הפירות ולא נתנו לו וכשנתן אח"כ הפירות לשני נתן לו או ג"כ מקום צימוח הפירות ולא הוי דבר שלא בא לעולם כי כבר זכה במקום הפירות שהוא בעולם ואת"ל לאחר לא הוי שיור ר"ל כשנתן הפירות לאחר אמרינן דכשנתן להראשון האילן כל האילן נתנן לו ולא שייר מקום הפירות לעצמו מאי פירות ששייר הפירות לעצמו אי אמרינן וכו' כצ"ל ור"ל שנתן האילן לאחר והפירות שייר לעצמו ר"ל שלא נתנן לשום אדם מי אמרינן כשיתן האילן לאחד שייר לעצמו מקום הפירות עם הפירות. וא"כ לא הוי הפירות דבר שלא בא לעולם או דלמא אפילו לעצמו לא שייר מקום הפירות: **ד"ה** אנן אדרבי שמעון ב"ל מתנינן לה וכו' מ"מ כיון דבחוץ מיירי וכו' · ר"ל הבעיין מיירי בחוץ ור"ל טיירי בעל מנת והכי קא מבעיא ליה מה יאמר ריש לקיש בזה רוצה לומר בחוץ דבע"מ פשיטא ליה דמשייר כדאמר ר"ל אבל בחוץ קא מיבעיא ליה ר"ל אפילו בלעצמי והספרים מוטעים לפנינו וכצ"ל אבל בחוץ קא מיבעיא ליה:

חכמת שלמה

ר"ש בד"ה ומודה שמואל כו' במקנת הוא כדפסקינן לקמן כצ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה המוכר כו' שנתנו בה ומכל מקום וכו' ואתי למטרף לקוחות כו' נ"ב פירוש לאו דוקא שיטרוף אלא כלומר שיחזיק הבעל בקרקע המיוחד לכתובתה שלא כדין וכן פרשב"י שם: **בא"ד** ומכל מקום יטרף לקוחות שלא כדין כו' אין לחוש ואין כאן טריפה וכו' כצ"ל:

דף קמח ע"א גמ' לעלמו מהו אמר רבא אמר רב נחמן כצ"ל ונ"ב גירסת רשב"ם את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמלא לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון לדיוטא שייר מקום זיזין נמי שייר הכא נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירות שייר עד כאן נ"ל: **ר"ש** בד"ה אמר רב נחמן כו' לעלמו בא הס"ד: **תום'** בד"ה שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' אי גרסינן מסיק מדרב פפא כו' נ"ב פי' שהלוה ממנו ואפילו הכי הקנה אגב קרקע ומבואר לעיל דף ע"ג ע"ב: **בא"ד** כדפרישית ותימה לי כו' כעין שהוא בשכ"מ מרע בלשון מתנה וקנייה והא דקאמר כו' כל"ל: **בד"ה** איבעיא להו כו' הוו הפירות דבר שלא בא לעולם כו' ואפילו לעלמו וכן תניא כו' כל"ל: **ע"ב** גמ' ניסוי כמתלק ולהד מינייהו כו' כל"ל: **שם** הפקיר כל נכסיו מהו מי אמרינן כו' חילק כל נכסיו לעניים מהו מי כו' כל"ל ונ"ב מן הקדים כל נכסיו ועמד כו' עד ומקנו תיקו אינו מגירסת רשב"ם ונמחק הלישנא אתרינא:

דף קמט תוספות בד"ה שכ"מ שהודה כו' ונראה לר"י דא"ש שלא מוחזקין בו שאין לו מי המריץ דקני במתנת ש"מ כו' עכ"ל ויש לדקדק דהדרא קושיין לדוכתא דאימא דשלא להשביע אמר כן ולכן נאמר דדוקא באלו מוחזקין שאין בידו כלום איירי ניחא דלא שייך ביה שלא להשביע ולהכי לא"פ שאלו מוחזקין כו' לא משמע כן ונראה דלא שייך שלא להשביע [א] אלא במת אבל בעומד כי הכא הרי אומר דלא שלא להשביע אמר כן אלא בדרך קנייה וק"ל: **בא"ד** וכן משמע מתוך פר"ח דפירש לודי סי' וקני להו בהודאה כו' עכ"ל לא ידענא מאי משמע להו דהיא לפירוש ר"ח מתוך פר"ח ספי מתוך לשון התלמוד שלפנינו והיה נ"ל לכאורה דלא הוו גרסינן בשמעתין מלת ולקנינהו דהשתא ניחא דממלות וקני להו שבפר"ח משמע כפר"י דלפרשב"ם לא שייך לשון קנייה אבל לקמן בתוס' בד"ה ולאי אגב קרקע כו' מוכח דהוו גרסי ולקנינהו גם במרדכי נראה דפירוש ר"ח מסכים לפרשב"ם וצ"ע: **בא"ד** ועוד י"מ שכ"מ כו' פי' שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים וקנאו לזה כו' עכ"ל לכאורה מאי הודאה שייכא בהודה שיש לעצמו פקדון ביד אחר ומה קניה בהמירה מועיל לאחר בזה דהא ודאי בכה"ג שיש לאדם פקדון ביד אחר בעי מעמד שלשתן כדמוכח לעיל בכמה דוכתין וי"ל דכיון שיש לו לא קאי על הנותן רק על המקבל שזה הנותן הודה שיש לו למקבל פקדון ביד אחר ואף שהוא נתן הפקדון בידו אין הפקדון של עצמו ואף שאלו מוחזקין בזה הפקדון שהוא של הנותן והיינו של המקבל דאל"כ הוה שייך ביה שלא להשביע אלא דבהך הודאה ר"ל להקנות לזה המקבל ישוב מלאתי כן במ"י וז"ל ור"י מפרש שכ"מ פי' שידוע לנו שאין פקדון בידו והודה שיש לו פקדון מי אמר כגון דשכ"מ מקני בהמירה קני וה"ה בבריא מלי כו' עכ"ל והתוספות שפירשו כן על פקדון שיש לנותן ביד אחרים משום דהשתא הוי דומיא דעובדא דאיסור דמייתי ומה שהוצרכו לומר דבבריא נמי קמיבעי ליה היינו נמי משום דמעובדא דאיסור בא אפילו בבריא פשיט ליה דקני וק"ל: **בד"ה** דקא מגמרו כו' ד' מאה זוזי לר' אבינא כו' ועי"ק מפרק השולח גבי כו' כצ"ל: **ע"ב** בא"ד ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק והא קי"ל כו' ולא פריך עליה דרב כו' ואע"ג דפריך כו' והא קי"ל התם דשכ"מ כו' עכ"ל ר"ל על רב יוסף בס"פ פריך מהא דקי"ל מלד"ה ועל רב בתחלת הסוגיא לא פריך מהא דמלד"ה אבל מדש"מ כו' פריך נמי על רב וק"ל: **בא"ד** עשית פלוני עבדי כו' אר"י וכותב בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי כו' רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה אלא כופין כו' עכ"ל הסוגיא שלפנינו התם בפרק השולח ליתא הכי אלא דר"י וכותב בשטר אכולה מלתא קאי גם לא הוזכר שם הא דכופין את היורשים כו' ואולי דגירסא אחרת היה להם שם ודו"ק: **בא"ד** למה לי שטר הס"ד ואח"כ מ"ה כן פר"ח שייר קרקע כו' והתוספתא נראה דבשיבוש מתניא כו' ומיהו אין נראה לשבש כו' עכ"ל כצ"ל דברי התוספתא ופירושה עיין לקמן בסמוך בתוספות בד"ה שייר קרקע כו' וק"ל: **בא"ד** אין נראה לשבש התוספתא הס"ד ואחר כך מ"ה כל דאיתא בירושה איתא כו' וראיה לדבר מים מוכר אביו דמוקי ר"י בש"מ ומש"מ שכתב כל נכסיו וכו' עכ"ל כצ"ל ר"ל ר"י בעל התוס' שכתב כן בפרק נושאין על האנוסה ע"ש ובדברי מהרש"ל נפל טעות בדפוס ר' יוחנן במקום ר"י וק"ל: **בד"ה** שייר קרקע כו' ור"ש אומר כו' ופי' ר' שמואל דדלמא הוא העבד ששייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אומר אפי' אמר כו' עכ"ל כצ"ל וכן מלאתי בתוספות ישנים ומהרש"ל האריך בזה לאין צורך ואין להאריך וק"ל: **בא"ד** להך דהכא למימר דפליגין דיבורא כו' ופלוגתייהו פ"ק גמרא גבי ר"מ אומר עשו כאי' כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קנ גמרא ומטלטלא למטלטלא הויא שיור לכתובת אשה מקרקעי כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה קרקע כל כו' לא יהפור. פירשתי לה והס"ד ואח"כ מ"ה וכל היכא דתנן כו' ובד"ה וכמה כל כו' מי פליגא על רב בכל הני הס"ד ואחר כך מ"ה מנה ופרס כו' מנא ליה הס"ד ואח"כ מ"ה ואיידי כו' עכ"ל כצ"ל: **ע"ב** בד"ה ואלו הן כו' ר"א אומר תיקרע כתובתה כו' ואע"ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל פי' וא"כ מ"ש מברחת עד שתכתוב כל כו' פליג רשב"ג ואמר מקלת ככולו ומ"מ אינה פלוגתא ממש כו' עכ"ל ודבריו דחוקים דאם נאמר דההא דקאמר כל נכסיה איכא פלוגתא דרשב"ג סבר דלא תליא מלתא בכל דאפי' במקלת נמי דינא הכי א"כ מה תירצו בהא היכא דגליא דעתיה כו' דמכ"ש תקשי אמאי נקט כל נכסיה דהא במקלת נמי מודו כ"ע היכא דגליא דעתה כו' ואי בלא גליא דעתה קאמר כל נכסיה אם כן הדרא קושיא לדוכתא הא איכא בהא פלוגתא דרשב"ג והיה נראה ליישב דאיכא פלוגתא במברחת היינו רב ענן דפליג התם בכתובות וס"ל דמברחת אפי' בכולה קני והיינו המיתיבי שהביא רשב"ם דהוה ס"ד לרבנן דאפי' בכולה מברחת קני אבל מרשב"ג דס"ל מברחת אפי' במקלת לא קני לא קשיא להו דמ"מ שפיר קאמר דבכל נכסים כ"ע מודו דלא קני ואהא תירצו שפיר דבגליא דעתה כ"ע מודו בכל נכסיה ואע"ג דבגליא דעתה במקלת נמי כ"ע מודו כמ"ש התוס' לקמן מ"מ נקט בכולה משום דלרב נחמן התם בכל נכסיו אף בלא גליא דעתיה לא קני וגם זה קלת דחוק ודו"ק: **בד"ה** מטלטלין כו' פי'

קרני ראם [א] כ"ב איני מבין דאיסור גיורא מת ומ"מ קני בהודאה אלא ע"כ מיירי שאין לו בידו וכמש"ל:

שיירה לכתובה כו' ולא דמיא להא דאמר לעיל פ' י"נ כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוו גרסי מטלטלי דכתיבי בכתובתה כמו שהוא בגמרא שלנו אלא מטלטלי דאיתנהו בעינייהו טפי כו' והשתא ניחא דהוה קשיא להו טפי מההיא דפרק י"נ ממאי דקאמר להו דהא בהלא שמעתין דמטלטלין לא הוי שיור לכתובה אלא משום דהך דשמעתין איכא לאוקמא בדליתנהו בעינייהו אבל ההיא דפרק י"נ משמע להו דמיירי באיתנהו הפירות בעינייהו אלא דלא הוו מחוברין כדהוה ס"ד התם ואם כן ע"כ ליכא לפלוגי אלא דהתם איירי דלא ייחדם לכתובה והמימר מיירי דייחדם לכתובתה ודו"ק:

דף קנא בפרשב"ם בד"ה מלוגא כו' כגון שקנו מידה א"נ בלא קנין וכגון דלא שיירה כו' עכ"ל לכאורה דקנו מידו היינו אפי' בשיור ואם כן מאי קאמר טעמא משום דדברי שכ"מ ככתובין ומסורין דמי הא בקנו מידו ושייר מידי הוה כמתנת בריא לגמרי כדלקמן ויש ליישב דהא שכתב וכגון דלא שיירה קאי נמי אקנו מידה דלא הוי נמי כמתנת ש"מ ועוד יש ליישב בע"א ודו"ק: **תוס'** בד"ה גליא דעתה כו' דאפילו פשיטא תחת בעלה לא קנתה לוקח דפריך התם כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתפר"י ע"ש:

ע"ב בד"ה מהו וקיימו כו' שיחלוק רבא במה שאומר כו' ולא יסבור שאם עמד אינו חוזר אלא דבעי קנין דהא שמעינן ליה לרב נחמן כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל והא בודאי איירי סתמא כל היכא דקונה ש"מ כו' והיינו אף בלא קנין עכ"ל וכפי מה שהבין דבריהם הם התמוהים דטפי תקשי להו בפשיטות אמלתא דרבא דהכא דאמר דבעי קנין ובלא קנין ודאי דאם עמד חוזר ומרב נחמן דלעיל דסתמא איירי אף בלא קנין שמעינן דאינו חוזר גם קשה לדבריו למה נקטו בדבריהם רבא יב מסרשיא ורבינא ה"ל למנקט בדבריהם גם אם מסתבר להו בקושייהם דליכא למימר דלית ליה הא דרב נחמן דלעיל א"כ איך לא חשו אדבר זה בתירוצם שכתבו ועי"ל כו' דלא בעי קנין ה"ה נמי שסובר שיכול לחזור בו כו' הא רב נחמן דלעיל לית ליה האי סברא דסתמא איירי בלא קנין ואפ"ה קאמר דאם עמד אינו חוזר ואין זה דרך התוס' אבל ביאור דברי התוספות נ"ל דמשמע להו לכאורה דרב מסרשיא ורבינא לא פליגי ארבא אלא בהא דקאמר רבא דמתנת ש"מ במקלת בעי קנין והינהו קאמרי דלא בעי קנין אבל בהא דמתנת ש"מ במקלה אם עמד אם הוא חוזר או אינו חוזר לא פליגי עליה דרבא והשתא מדברי רב מסרשיא ורבינא ליכא לאוכחי מידי דאיכא למימר דבלא קנין אם עמד חוזר ולהכי נקט במתני' מת דוקא ודרב נחמן איירי דוקא בקנין ולכך אם עמד אינו חוזר אבל מדברי רבא הוכיחו כי אין נראה שיחלוק רבא כו' ר"ל שיהיה מפליג בזה שאמר רבא הרי הוא כמתנת בריא שלא יסבור כן לענין שאם עמד אינו חוזר כמתנת בריא אלא לענין דבעי קנין אמר דהוי כמתנת בריא אבל אם עמד חוזר אפי' בקנין דבהך מלתא לא הוי כמתנת בריא והא קאמרי דהא שמעינן ליה לרב נחמן כו' וא"כ מ"מ בקנין ע"כ אית ליה דאינו חוזר וכיון דע"כ רבא אינו חוזר קאמר רב מסרשיא ורבינא נמי אינו חוזר קאמרי למר כדאית ליה בקנין ולדידהו אף בלא קנין דאינו חוזר לא פליגי עליה דרבא וא"כ אכתי תקשי אמאי נקט מת במתני' וה"ה ממתני' דהכא דקתני בשייר כל שהוא מתנתו קיימת כו' ה"מ לדחויי לכאורה דלית לן למימר לרבא דבעי קנין דאם עמד חוזר אלא דניחא להו לאהויי מרב נחמן דלעיל דבהדיא קאמר אם עמד אינו חוזר אבל מתני' איכא לדחוקי דמתנתו קיימת דוקא במת ובסיפא דלא שייר אין מתנתו קיימת אפילו מת ואפילו בקנין דה"נ אמרינן לקמן לשמואל לפרשב"ם והשתא נמי ניחא שכתבו ועי"ל דסבר המקשה כו' ר"ל דודאי כן הוא לרבא דסבר דבעי קנין כמתנת בריא בהא נמי הוי כמתנת בריא דאם עמד אינו חוזר אבל לפי סברת המקשה דרב מסרשיא ורבינא דס"ל דלא הוי כמתנת בריא ולא בעי קנין ה"ה נמי בהא לא הוי כמתנת בריא ואם עמד חוזר ושפיר נקט במתני' דוקא מת ורב נחמן דלעיל דאמר אינו חוזר איירי חזקא בקנין והדברים ברורים לכל מבין ודו"ק: **בד"ה** תנו גט כו' ול"נ תן גט דתן גט משמע שנתנו כבר כו' עכ"ל דלשון תן לא משמע כתוב והן דאחד לא יכתוב גט רק הוא יכול להיות שליח לזכות בו אבל תנו משמע דלשנים אומר שהם יהיו העדים ויכתבו אותו ויעשו שליח ליתנו וק"ל: **בא"ד** כל האומר תן כזכי דמי היינו כשנתנו כו' והא דקתני תנו גט זה אשמועינן כו' עכ"ל כן הגיה מהרש"ל אבל אין צורך להגיה מלת זה דלפי דברי התוס' דהכא משמע להו דתן בלחוד נמי משמע דהוי הגט בעין כמו שכתבו לעיל מיהו בתוס' פרק קמא דגיטין לא משמע להו הכי רק מזה ק"ל: **בא"ד** ואם תאמר מאי קמשמע לן דאין כו' א"ר זירא בשתם חולקים כו' כצ"ל: **בד"ה** תנו מנה כו' אבל למאן דמוקי לה התם בבריא ובמעמד ג' כו' עכ"ל יש לדקדק למאן דמוקי לה התם בבריא תקשי ליה אמאי נקט מת דבלא מת נמי במעמד שלשתן קני כמו שהקשו התוספות לעיל לפי סברת המקשה ויש ליישב כיון דלא מת לא הוי רבותא טפי במת איכא למימר שפיר דנקט ומת איידי דרישא דתנו גט דלא יתנו לאחר מיתה אבל לפי סברת המקשה דאיירי בש"מ ולא מת הוי רבותא טפי ממת לא ה"ל למתני מת משום איידי דרישא ודו"ק:

חכמת שלמה

דף קמט ע"ב תוס' בד"ה דקא מגמר כו' איכא דמוקי לה התם בבריא ובמעמד שלשתן נ"ב פירוש וס"ל לרב דאין מעמד שלשתן אלא בפקדון משום הכי בעי לגורין ומאן דמוקי ליה בשכיב מרע סבר דס"ל לרב דאין מועיל מתנת שכיב מרע אלא בתנו מנה זה ולא תנו סתם ומשום הכי בעי לגורין וכו': **בא"ד** ומשום מצוה לקיים דברי המת נ"ב פירוש ואפילו בלא לגורין כו' וק"ל: **בא"ד** כדאיתא התם ולהכי מודה נמי איהו כצ"ל ונ"ב פי' שמואל: **בא"ד** ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל כו' במתנה מצוה לקיים דברי המת כו וכן פירש ר"ח כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל הדיבור שייר קרקע כל שהוא וכו': **בא"ד** ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא כו' נ"ב ולפי זה אפילו לא שייר סתם אלא אמר חוץ משדה א' אפילו הכי לא יצא לחורין משום דלאו כרות גיטא הוא וק"ל: **בא"ד** מתחלה היה סבור כו' ושם פירש ר"ח כו' כצ"ל ונ"ב פירוש קודם שמסיק שם טעמא דתנא קמא משום כרות גיטא וק"ל: **בא"ד** לשון ר"ח ור"י פי' דאף מתחלה סבר דת"ק לא איירי דוקא בשייר סתם דשמא שייר בגוף העבד אלא אפילו שייר דבר מבורר ופירש מה ששייר אפ"ה פליג ת"ק וכן מוכח מהתוס' ר' שמעון אומר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מא' מריבוא שבהן לא אמר כלום תוך מעיר פלוני משדה פלוני אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה העבד זה בנכסים וקנה עצמו בן חורין כו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסים וקנה עצמו לחורין בכל ענין כן פירש רבינו שמשון בפרק ג' דפאה ומדאמר ר' שמעון בתוך מעיר פלונית או חוץ משדה פלונית דינא בו להירות מכלל דשמעי לרבנן דאף בכה"ג לא יצא לחירות ובהכי פליגי דר' שמעון סבר כו' כצ"ל והשאר הוא הג"ה עד אין נראה לשבש התוספתא: **בהג"ה** בשיבוש מתניא דמאי בא ר"ש להשמיע לן דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלוני כו' וכי בשביל כו' אין נראה לשבש התוספתא אלא כמו שפירש בפנים כצ"ל והס"ד ואח"כ יתחיל דבור חדש כל דליתא בירושה ליתא במתנה וכו' כצ"ל נ"ב זה הדבור שייך לעיל: **בא"ד** דאע"ג דהמקבל גר וליתא בירושה כו' וראיה לדבר בפרק נושאין על האנוסה שיש מוכר את אביו דמוקי ר' יוחנן בשכיב מרע וכן מי שכתב כל נכסיו כו' בעבד ואם מת ולא הדר קנה העבד הכל כדאיתא בפ"ק דגיטין ועבד ליתא בירושה גבי ר"מ אומר עשו כאלו יששכר כו' מייתא לה נמי בהא דפליגי דיבורא אליבא דר"ש ולא כפרש"י דהתם אלא כמו שפירש ואליבא דתוספתא דלא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה כדפי' אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש כו' כצ"ל והד"א:

דף קנ ע"א ר"ש בד"ה אמר ליה רב יוסף כו' שדך כתיב כו' ולכתוב עליה פרוזבול כו' ולקנות עמהן נכסים שאין להם כו' כצ"ל: בסוף העמוד כדפרישית טעמא דתנן כו' הד"א: **תוס'** בד"ה קרקע כל שהוא כו' פירשתי לה הס"ד · מתחיל דבור חדש מנה ופרס כו' מנא להו כצ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל ואיידי דקאמר כו' איכא נמי למימר כו' כצ"ל: **ע"ב** ר"ש בד"ה מברחת כו' לאחריא מיתיבי כו' לא קנה לוקח כצ"ל והס"ד והד"א ואח"כ מתחיל בדיבור ובכולהו הני המשה כצ"ל והס"ד: **בד"ה** דתנן בקדושין הס"ד: **בד"ה** ושאין להם אחריות כו' דמיתאי נכסים שאין להם אחריות הס"ד: **בד"ה** כי הא דרב פפא כו' אחריות אגבי קנין כו' בקנין סודר כצ"ל והס"ד: **בד"ה** אם קדם כו' יכול לעשות כן הס"ד: **תוס'** בד"ה א"ל אנן משום כרות גיטא כו' כצ"ל: **תד"ה** ואלו הן שכ"מ כו' כצ"ל: **בד"ה** ואלו הן שכיב מרע כו' דניחא לה דתיפוק קלא עליה דכתבין ניהלה לכולהו נכסי כו' כצ"ל: **בא"ד** איכא פלוגתא בכתובתה נ"ב פירוש וא"כ מה שאמר מברחת עד שתכתוב כל נכסים בלא שיור פליג רשב"ג ואמר מקלת ככולהו ומ"מ אינה פלוגתא ממש מאחר דלא פליגי בכל גוונא אלא בחד ענינא ודו"ק:

דף קנא ע"א גמ' איבעיא להו ספר תורה מהו תיקו כצ"ל והשאר נמחק: **ר"ש** בד"ה כותבין שטר כו' לו השטר הס"ד: **בד"ה** ייטב כו' כמסכת שקלים הס"ד: **בד"ה** משום דקא בעיא כו' דגליא דעתה משום כו' כצ"ל: **בד"ה** ה"מ כו' רצה משתק גם כצ"ל: **בד"ה** והא מהו כו' והכי ס"ל כצ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה איבעיא להו כו' דקנין במשיכה כו' בנכסים כו' קנייה הוי בנכסים כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' אתמר מתנת שכיב מרע במקלת אמר רבא אמר רב נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעי קנין אמרוה רבנן כו' כצ"ל: **רשב"ם** בד"ה אמרה כשעלתה כו' הד"א: **תוס'** בד"ה מהו וקיימו כו' דהא שמעינן ליה לרב נחמן כו' נ"ב והא בודאי איירי סתמא כל היכא דקונה שכיב מרע במקלת אינו יכול לחזור והיינו אף בלא קנין ודו"ק: **בד"ה** תנו גט לאשתי וכו' והא דקתני תן גט זה אשמועי' חידוש שאע"פ שי' הוא מתוקמא מתני' בשכיב מרע לא הל"ל כתבו ואין נראה לומר ייק מדבוב ליה למיתני כתבו גט לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי דבוב שמעינן כו' רבנן מודו אלא אם כן אינו קיימים כו' כצ"ל:

מהר"ם

קמט ע"א בתוס' ר"ח שכיב מרע וכו' וכן משמע מתוך פי' ר"ח וכו' ר"ל מדפירש לודי איסור דהני דמים דרב מרי בריה וקני להו וכו' משמע מתוך לשונו דר"ל קנה גמור כדין מתנת בריא: **בא"ד** אלא אפילו כש"מ דמקני באמירה בעלמא לא פשיטא לי אי קני אי לא · ואם תקשה לך והכל טעמא מאי דמאי בעי דכיון דקי"ל דש"מ שקני באמירה בעלמא שאיזה טעם נאמר הכא דלא קני י"ל משום דסתם מתנת ש"מ דעלמא אומר בלשון נתינה כגון תנו מנה לפלוני או יזכה או יטול כדאיתא לעיל בגמ' אבל הכא דלא קאמר שום לשון נתינה לכך קא מיבעיא ליה אי קני באמירה בעלמא אי לא: **סליק מסכת בבא בתרא**

מכאן ועד סוף מסכת זו ועם כדף ס"ת השייך לסוף זה הקונטרס והוא ממסכת סנהדרין מתחילת פ' וכו' והיה מן הראוי להיות מחובר במלאכת הדפוס עם דף זה הכל נאבד מבית הדפוס ונשכחת לישאר חסר והשם ימלא חסרוננו וחסרון כל עמו ישראל אמן וחבל על דאבדין וכו':

דף קנב בא"ד דקמ"ל ברישא דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר א"כ אף לדידיה הנו דמתני' הייט כתבו והנו דכה"ג כו' עכ"ל כצ"ל מתוספות ישנים ופי' לדבריהם דאין נראה לומר דאין מעמד שלשתן מועיל בשטר כשהוא בעין וא"כ ע"כ לדידיה דהייט למאן דמוקי לה בבריא נמי תנו דמתני' הייט כתבו והנו כמו למאן דמוקי לה בש"מ שהוכיחו התוס' לעיל דאיירי מתני' בכתבו ותנו שאין הגט בעין ובכה"ג לא איצטריך ליה לאשמועינן דלא מהני מעמד ג' דבממון כה"ג נמי לא מהני מעמד ג' וכתבו שוב ועי"ל ס' כיון דאוקי מתני' בבריא השטר הוי ט' ר"ל די"ל דגם אם השטר הוא בעין אשמעינן דאין מועיל מעמד ג' דאיכא לאוקמא דמיירי שאיט בעולם שעה ברשות הנפקד ט' א"כ שאין הנפקד ט' ומהרש"ל הגיה לפי דרט וכתב דהאי ועי"ל כו' אינו מלשון התוס' ואין צורך ואין להאריך: **בא"ד** מיהו אין נראה להעמיד רישא בפלוגתא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלא מליט דפליגי אמוראי ברישא אלא בסיפא לית לן למימר דפליגי נמי ברישא אלא דכ"ע הרישא בכהבו ותנו כן נראה מתוס' דפ"ק דגיטין ומהרש"ל פי' בזה דרך אחרת ולא ידעט מי דחקו וק"ל: **בד"ה** מהנת ש"מ כו' ועוד דלשמואל כו' ה"ה נמי דאין קנין ט' א"כ מהני' כו' הייט בקנין איך יועיל לשמואל כו' עכ"ל נ"ע מאי קשיא להו לפרשב"ס ממתנת ש"מ במקצת דבעי קנין אמתנת ש"מ בכולה דלא בעי קנין ול"ל לאקנויי בסודר אלא דמתנת ש"מ הוא מקנה לו לאחר מיתה ואין קנין לאחר מיתה כפרשב"ס בהדיא דבהכי מפליג בין מהנת ש"מ בכולה ובין מתנה ש"מ במקצה דבעי קנין וה"ל כמתנת בריא דאין דעתו להקנות לאחר מיתה ונראה לפרש דבריהם דמסיפא קשיא להו דקתני לא שייר כל שהוא דאין מתנתו מתנה וחוזר אם עמד אבל אם מת קנה כדמשמע בכולה שמעתין ולשמואל אף לאחר מיתה לא יקנה משום דאין קנין לאחר מיתה ומתני' ע"כ בקנין איירי כמו שהוכיחו מהרישא דבמקצת מתנתו מתנה דקי"ל דבעי קנין כמ"ש התוס' לעיל ובהכי ניחא לקמן בתוס' שכתבו בשם רבינו יעקב דרישא איירי בקנין והסיפא איירי בלא קנין דלפי דרכו יתיישב קושיית התוס' דהכא בין לרב ובין לשמואל אבל הי הוה קשיא להו הכא לשמואל מרישא לא יתיישב לפי' רבינו יעקב קושיית התוס' לשמואל ודו"ק: **בא"ד** ודוחק להעמיד מתניתין במיפה כחו וכגון שאמר דבסמוך לא משמע הכי ט' עכ"ל לפי' רשב"ס דבקנין לחוד נמי נאמר דאין קנין לאחר מיתה דוחק הוא להעמיד מתניתין דוקא במיפה כחו עם הקנין וכגון שאמר כן בעל פה דבסמוך לא משמע הכי דליהוי בעי ייפוי כח עם הקנין לחוד והייט מדפסקינן מהנת ש"מ במקצת בעי קנין ולא קאמר נמי דבעי ייפוי כח ולשיטת התוס' דלקמן דמפלגי בקנין עם השטר בין שהקנין בתוך השטר בין שאינו בתוך השטר אמרינן דאין שטר לאחר מיתה לשמואל אבל בקנין לחוד לא אמריגן הכי ומהני שפיר בלא ייפוי כח כפסקא דלעיל דבעי קנין ולא קאמר דבעי נמי ייפוי כח השתא שפיר מתני' איירי ביפוי כח כההיא דשמואל דלקמן בש"מ שכתב כל נכסיו כו' אע"פ שקנו כו' דמתני' נמי דהכותב כל נכסיו כו' קתני דאיירי נמי בקנין עם השטר וכ"כ התוספות בהדיא בפרק אע"פ לשיטת ריב"ס דמתני' דהכא איירי בקנין עם השטר ובייפוי כח כההיא דשמואל דלקמן ובהכי ניחא דפסיקא להו להוס' לקמן לרב בקנין עם השטר אלא שאינו בתוך השטר דהוי גרעון כח דאם עמד חוזר והייט ממתני' דהכא דאיירי קנין עם השטר וקתני בסיפא בלא שייר דאם עמד חוזר ודו"ק:

ע"ב בא"ד ואע"ג דליכא קנין בשטר כו' דהא ליה דקנין בשטר כו' דקנין בשטר גרעון כח כו' שסובר למעלה אבל דוחק הוא לומר דשמואל כו' עכ"ל כצ"ל והד"א ור"ל דהשתא דמפלגינן בין קנין עם השטר ובין קנין לחוד דמהני ביה לשמואל אפי' בלא ייפוי כח כדפסקי' הלכתא לעיל ומתני' מיירי בקנין עם השטר ובייפוי כח כמ"ש התוס' בפרק אע"פ אבל דוחק לומר דלא מפליג בין קנין לחוד ובין קנין עם השטר וטעמא דמתניתין בייפוי כח דהא פסקינן לעיל בקנין לחוד בלא ייפוי כח וכמ"ש לעיל וק"ל: **בד"ה** כתב וזיכה כו' דאי במסירה לא היה אומר רב שאינו כו' שאני האומר כתובים היו ונמלך עליהם כו' עכ"ל כצ"ל מהכא ה"מ נמי לאוכחי דבלא מסירה לאו כלום היא וק"ל: **בא"ד** פסידא דבתרייתא זכי ט' דהא לרב גרידא הוא ט' ובד"ה שלחו ליה כו' והיא דכתב וזיכה הייט מסר כפי' ר"ח כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קנג בא"ד אפי' לא שייר נמי כיון כו' ובסיפא דתני לא שייר כו' דליכא קנין על כן נראה ט' וגם מה שפי' ר"ח דמשנתינו כו' עכ"ל כצ"ל מה שהגיה מהרש"ל כאן ר"ת במקום ר"ח א"א לומר כן דהא בשם רבינו יעקב שהוא ר"ת כבר כתבו התוס' לעיל בהדיא דרישא דמתני' ודאי איירי בקנין ולא הוה רב חולק על פסק ההלכה דמתנת ש"מ במקצת בעי קנין אבל ודאי אלו דברי ר"ח הם דבעי לפרש דכולה מתני' איירי בלא קנין וכ"ה בתוספות ישנים ר"ח וק"ל: **בא"ד** וקשה אמאי דפסיק ט' ומתניתין בדקנו מיניה כו' ואין נראה כלל כו' כצ"ל: **ע"ב** בד"ה ר' נתן כו' חוששין לקידוש שניהם וקאמר כו' מייתי מר' נתן לרבה כו' ומסיפא נמי דקתני אם ש"מ כו' להך סוגיא סברא דההם עכ"ל ובד"ה בימות הגשמים כו' כדקתני בתוספתא שהביא ר"ח ט' משהרד רביעה שניה לאו כו' בסוף פרק מרובה מהלכים כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** אמר רבא לא שנו כו' ונראה דחולק בענין זה ט' א"כ ט' ושמא כדברי רבי ר"ל כדאיתא בירושלמי עלה ט' וחכ"א בא לישאל בימות החמה כו' ונראה לר"י לפרש לא ט' כצ"ל מתוספות ישנים וכ"ל לפרש דבריהם משום דר"ח בפירושו סתם דבריו לומר דלענין טומאה קאי אלא שהתוס' הבינו לעיל דבריו דאם עברו על הטומאה ימות הגשמים אף אם נכנס בודאי בימות החמה הוי רה"י והקשו ע"ז למה יחשב רה"י ט' ועוד למה אמר רבא דבריו בכאן כו' וע"ז כתבו שוב דכל זה לא קשיא לפי מה שפר"ח דרבא חולק אדר"א ולא כתב יותר אלא שים לפרש דבריו דמדחלק רבא בענין זה כו' ושמא בירושלמי ר"ל עלה כדברי רבי דהייט כפי שהביאו לקמן לפניט בשם ר"י דאיירי בספק לו אם נכנס בימות החמה או בימות הגשמים ולזה נתכוין גם ר"ח בפירושו בכתימת דבריו לקצר במקום שהיה לו להאריך ולזה לא כתבו התוס' ולרבי נראה לפרש כו' כחולק על פי' ר"ח אלא ונראה לרבי לפרש לא ט' דאפשר דלזה גם נתכוין ר"ח ודו"ק.

דף קנד בא"ד פי' על טומאה שנודע ט' ימות הגשמים משעבר שם ט' עכ"ל כצ"ל.

בד"ה וכן אמר רבה ט' דמוקי רבנן כר' יעקב ור"מ כר' נתן כו' כצ"ל:

בד"ה ועוד סימנים כו' וא"ת למה יש לנו ט' י"ל שאחר שהיה זה גדול כו' לא היה לו סימנים כו' עכ"ל פירוש כבר בגדולתו קודם המכירה בדקו אותו ולא היה לו סימנים דהמכירה ע"כ היה סמוך למיתתו שאם היה אחר המכירה אין בדיקתו ללקוחות ראיה שמא אח"כ הביא סימנים וכ"כ בחדושי הרמב"ן ודו"ק: **גמ'** א"ל אביי מ"ט כו' יש לדקדק מאי קא קשיא לאביי דהא איהו גופיה סבר לעיל דלא אזיל בתר השתא אלא בתר חזקת ממון וי"ל דדוקא לעיל הוה סבר דלא למיזל בתר השתא משום דאיכא רוב אולין לחיים משא"כ הכא דלא שייך רוב וק"ל: **ע"ב** שם שאל רשב"ל את ר"י ט' בחדושי רמב"ן לא גרסינן ת"ש כו' ושאלה היא ששאל ר"ל כו' ע"ש אבל נ"ל לקיים שפיר כל נוסחות הגמרות שכתוב בהן ת"ש שאל כו' ומקשה למאי דקאמר תלמודא לעיל לר"י מתני' ראיה בעדים ולר"ל ראיה בקיום השטר ת"ש ששאל ר"ל לר"י כו' לימא ר"מ היא וכו' דאמר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו דהשתא לפום מאי דפליגי לעיל אתיא בפשיטות לר"י ככ"ע ואדרבה לדידיה תקשי לימא ר"מ היא כו' דחכמים דפליגי עליה דר"מ סברי דצריך לקיימו לר"ל ומשני לה א"ר זירא אם כו' ברם נראין דברי רב יוסף כו' דהשתא לר"י נמי היפוך מתני' וע"כ היפוך נמי פלוגתייהו דר"י ס"ל ראיה בקיום השטר ור"ל ס"ל ראיה בעדים ולפום מה דלא ידע ר"ל למימר איפוך מתני' לר"י מקשה ליה שפיר לר"י לימא ר"מ היא כו' ולא רבנן והשיב לו ר"י היפוך מתני' והשתא אני אומר ד"ה מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו כרבנן דהוו ד"ה לגבי ר"מ והדברים ברורים למבין וק"ל: **שם** דאמר ר' ינאי מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו כו' כ"ה בנוסחת גמרות שלנו אבל בחידושי רמב"ן ובג"י גרסי' מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכן משמע קצת לשון דה"ל ר"י לא מסתיטו היא ע וק"ל: **תוס'** בד"ה והלא מממך כו' עדים הס"ד וא"כ מ"ה ברם נראין ט' וא"ל ר"י שאני אומר מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו לא אמר ט' עכ"ל הד"א כצ"ל מה שכתבו הא דא"ל ר"י שאני אומר ט' לא אמר דבר זה מעולם הוא תמוה לפי גירסת כל הספרים וכפרשב"ס דמשני לה תלמודא לפי המסקנא מאי ד"ה דרבנן לגבי דר"מ ד"ה היא ויש לפרש דבריהם דה"ק משום דלדעת ר"ל דמקשה לר"י לימא ר' מאיר היא ט' והוה סבר ר"ל דר"י לא מפיך מתני' הא דהשיב לו ר"י שאני אומר כו' ה"ק לא אמר דבר זה מעולם שיהיה ר"מ סובר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו אלא דמפכינן מתני' דהשתא רבנן ס"ל אין צריך לקיימו והייט ד"ה דרבנן לגבי ר"מ כו' ושוב כתבו דכולה סוגיא דלעיל בתר הכי הא דפריך והא מיפלג כו' ור"י השיב דאי אלימי עדים כו' וא"ל והלא מממך ט' כולה ליתא לפי המסקנא דע"כ ההיא מתני' נמי היפוך לה לר"י ורבנן ס"ל א"ל לקיימו ודו"ק:

דף קנה בפרשב"ס בד"ה ה"ק ליה ר"י כו' ואפכינן נמי מתני' דלרבנן א"ל כו' עכ"ל ר"ל דלרבנן ניחא בפשיטות דמשכחת לה דנכסים ביד לקוחות אפי' בלא קיימו ולר"מ בקיימו אבל לדידך דלא תיפוך מתני' כדמוכח מה דהקשה לו לימא ר"מ היא כו' א"כ לרבנן דס"ל ראיה בעדים היכי משכחת להו דנחתי לקוחות שהרי צריכין להביא ראיה להוציא מחזקת ממון ומהרש"ל הבין בדברי התוס' דלר"ל נמי אמרינן איפוך במתני' ולא ידענא מי הכריחו לזה דשמעתין לא משמע אלא כפרשב"ס גם מה שפירש בזה דברי התוס' בדרך רחוק לא ידעתי לקיימו ולהולמו אבל דברי התוס' הם ממש כפרשב"ס ופירוש לדבריהם כיון דלדידך ראיה בעדים למקבל מתנה להוציא מחזקת ממון נכסים ביד לקוחות היכי משכחת לה שילטרכו היורשים להביא עדים שהיה קטן ואף אם לא יוכלו למצוא עדים מה היא דקתני מערערים היורשים שצריכין להביא עדים דאדרבה הנכסים בחזקתן והלקוחות צריכין להביא ראיה בעדים שהיה גדול וזה ברור: **תוס'** בד"ה אמר כו' טפי בהכי הא דקאמר ט' ור"ם תירץ שם כו' דהייט בת י"ב שנים כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דהאי כנגדו קאי אבן י"ב דהגיע לעונת נדרים שאז בשנת י"ב היא נדולה ושפיר אולא וע"ש בהוס' וק"ל: **בא"ד** דאמרינן בפרק מצות חליצה לדברי ר' יוסי קטנה כו' דלדברי ר' יוסי קאמר כו' כצ"ל: **בא"ד** שהרי הוא כתוב אחר שלח גידל כו' עכ"ל ר"ל דלפי מה שמחקו הספרים דגרסינן והא דרבא לאו כו' כתבו הך עובדא דפחות מבן כ' כו' בתר הך דגידל בר מנשיא דהוה מפרשי ליה כפרשב"ס דמיירי בחכם ויודע בטיב משא ומתן דומיא דהך דגידל בר מנשיא ופחות מבן כ' דקאמר לאו דוקא וכל שהוא בן י"ג עד כ' הוא בכלל וע"ז כתבו דאין נראה לומר כן שיהיה חכם בשביל שהיה יודע לסבור וא"כ כיון דע"כ לא איירי הך עובדא דפחות מבן כ' בחכם א"כ אי הוה גרסינן הכא בדרבא ש שיהא בן כ' הוי קשה דרבא אדרבא אבל אי גרסינן בדרבא בן י"ח ניחא דהך עובדא דפחות מבן כ' הוי ממש כרבא דהכא ושפיר גרסינן הכא והא דרבא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר מהך עובדא דפחות מבן כ' ודו"ק: **בד"ה** מתיב ר' זירא כו' אבל למ"ד בחזקת יורשים הוו לא הל"ל כו' ולפי זה אין הוכחה גמורה דבזמן כו' עכ"ל נ"ל דודאי למ"ד בחזקת יורשים איכא הוכחה גמורה דהיה יחזע לט דבזמן מכירה מכר דאל"כ אף אם היה לו ב' שערות ליטענו היורשין דעדיין ליכא זמן המכירה אבל שיעור דבריהם כיון דמהאי לישנא דקאמר כי בדקי ליה מאי הויא ט' מוכח דלמ"ד בחזקת הלקוחות הוי קאמר הכי ולפי זה ליכא הוכחה כו' אלא דמסתמא קודם לכן לא מכר כמ"ש לעיל ודו"ק: **בא"ד** אבל מלאו עדים שהיה פחות מבן כ' ט' עכ"ל אף שלא העידו שהיה בן י"ח כיון דלמ"ד בחזקת הלקוחות קיימי קיימינן מלו למימר הלקוחות שהיה בן י"ח מספק אבל למ"ד בחזקת יורשים קיימי הולרך ריב"ס לפרש לקמן שהביא עדים שהיה בן י"ח שאם לא היו עדים שהעידו בפי' שהיה בן י"ח מלו היורשים למימר מספק שהוא פחות מבן י"ח ואף אם היה לו שערות אין מכירתו מכירה וק"ל: **ע"ב** בד"ה לאו מי ט' קא משני הס"ד וא"כ מ"ה הכי גרים ר"ת ט' כצ"ל: **בד"ה** לא אמרו אלא במטלטלי אבל במקרקעי

חכמת שלמה

דף קנב ע"א תוס' בד"ה תנו מנה לפלוני ט' לא שייך מעמד שלשתן כו' כצ"ל: **בא"ד** ועוד י"ל דמאי לאוקמי רישא כו' נ"ב זו היא הגה"ה וחולקת על הא דלעיל בפנים דאין נראה ומר כו' ודו"ק: **בהג"ה** דאיכא דמוקי לה במעמד ג' ואיכא דמוקי לה בכתבו ותנו ט' כצ"ל וכ"ב פירוש ולא מהני מעמד שלשתן בשטר ומר דמוקי לה בשכיב מרע ולא במעמד ג' סבר מעמד ג' נמי מהני בשטר ודו"ק: **ע"ב רשב"ם** בד"ה אבל בהך בתרייתא כו' יפוי כח בקנין ואימא מודה לשמואל ולא הורעת כח כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין כו' היה לו לתשבו לשמואל כו' נ"ב פירוש דוקא שטר עם קנין אבל קנין לבד פשיטא דקנה אם מת דלא שייך למימר אין קנין לאחר מיתה אלא דוקא בשטר כך דעת התוס' ודו"ק: **בא"ד** דקנין בשטר כו' ממש שסבור למעלה קיו לשמואל דלא גרע אבל דוחק הוא לומר כו' להעמידה בטוב מתנת שכיב מרע כו' וקנינא מיניה מוסיף על מתנות דא והא דכתב וזיכה לאו וכתב וזיכה לזה כו' ומוקי לה למתניתין דשכיב מרע יכבינן ניהליה דקאמר הא אמר תנו נותנין לית ליה פסידא דבתרייתא זכי כו' כצ"ל: **בא"ד** ופריך והא אפליגו בה חדא זימנא שהרי סזכוי בתוך השטר במקום הקנין עומד כצ"ל וג"ב תוזר לסוגיא דלעיל וק"ל: **בא"ד** דהא לרב גרידא הוא דלריך לאקשויי הכי שלחו ליה מבי רב כו' אפילו לעלמו נמי אינו יכול כו' כצ"ל והד"א:

דף קנג ע"א גמ' אמר רבא ואי כתב בה מחיים כו' עד מחיים מודה רב קא משמע לן נ"ב כל זה שייך קודם עובדא דרב נחמן לעיל וכאן נמהק: **ע"ב ר"ש** בד"ה הולים דרוב כו' שהוא קיים לא כל שכן כו' כצ"ל: **בד"ה** וכם אין מוליאין כו' מביאים ראיה בעדים כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ר' נתן כו' אינו ראיה מייתי מר' נתן לרבה כו' כצ"ל: **בד"ה** אמר רבא כו' אלא למ"ד בפ"ק דבבת נ"ב נמיסב לי דטודאי ר"ס פי' מבנגדרס למ"ד שים לה מהיוח ומילה למ"ד דלא בעיא מהיטה ממילא יש

לפרש מטעם שנעשית בקעה דהיינו שדה וק"ל: **בא"ד** או ימות הגשמים ואז כו' טומאה או ימות הגשמים אפילו כו' כצ"ל: **בא"ד** וכא לישאל בימות החמה נ"ב נ"ל לאו דוקא ולפום ריהטא קאמר לרווחא דמילתא מאחר דנכנס בימות החמה אפילו בא לישאל בימות הגשמים מה מועלת וק"ל: **בא"ד** גם על פירוש זה תמיה גדולה היא כו' דמייתי כך משנה ויש לומר דהא נמי לא קשיא היא כו' ונראה לפרש דחולק בענין זה כו' ושמא כדברי ר' יותני רוצה לומר כדאיתא בירושלמי כו' מחלוקת ר' מאיר וחכמים בא לישאל בימות החמה נשאלין לו בימות החמה בימות הגשמים נשאלים בימות הגשמים אמר ר' יוחנן ובלבד ימים הסמוכים לגשמים וכן נראה לר"י לפרש כו' כצ"ל: **בא"ד** ובלבד ימים הסמוכים וכו' נ"ב נ"ל פירושו כמו מלבד ודו"ק:

דף קנד ע"א ר"ש בד"ה אין נאמנין כו' דברי ר"מ ופליג אמתניתין דלא כו' כצ"ל: **בד"ה** נמי ברק מקום הס"ד: **בד"ה** ועמדו עליו בני משפחה וקא סלקא דעתך כו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** אתו ואמרו ליה מהו לבדקו כו' כצ"ל: **שם** תא שמע שאל ר' שמעון בן לקיש את ר' יוחנן כו' נ"ב נ"ל סתם התלמוד אומר תא שמע עד סוף הסוגיא מהפך דברי ר' יוחנן לריש לקיש ודו"ק: **שם** לקיימו ומאי דברי הכל דרבנן כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה והלא מממך כו' לא מרעינן ליה והלא מממך כו' כצ"ל: **בד"ה** תיובתא נמי נ"ל נמי תיובתא וכו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ואם תאמר אינו סתמת סדבור ושייך לדבור דלעיל מיניה:

דף קנה ע"א תוס' בד"ה אלא לדידך כו' דיבוהו היורשים עדים כו' נ"ב פירוש התוספות סבירא לנו דמספינן חכמים לדברי הכל ודו"ק: **בד"ה** אתמר קטן כו' דאית ליה מדאורייתא ליה: וסבר כו' ואינו בגיטין פרק הנזקין גבי ג' מדות בקטן כו' קאמר רבא כו' כצ"ל: **בד"ה** מוכר כו' כמספר

יצא

לא כו' דמ"ם למטלטלי כו' עכ"ל כל"ל: בא"ד דמקרבא דעתיה לגבי זוזא ישום אותה יותר משויה כו' עכ"ל כ"ה בכל נוסחות תוס' שלפנינו ובתוספות ישנים ולכאורה הוא קשה להבין דאדרבה כיון דמקרבא דעתיה לגבי זוזא ישום את הקרקע בפחות משויה ויש ליישב דבריהם דה"ק דישום אותה היינו דישום מן הקרקע שיעור יותר גדול משיעור שויה לפי הדמים המגל שישום לאו אחד קרקע השוה מאה ועשרים זוזים בעד ק' זוזים נגד ק' זוזים מעות שיטול את השני ונמלא אותו שנטל הקרקע נטל יותר משווי הדמים שנטל את השני והיינו משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזא ודו"ק: בא"ד וגם אין הפסד במטלטלי כמו במקרקעי עכ"ל כ"ה בתוספות ישנים והוא יותר נכון מנוסחת התוספות בדפוס שלפנינו וק"ל:

דף קנו בד"ה וליטעמיך כו' דהוי ליה ביטול מקח להחזיר אונאה כו' עכ"ל ק"ק האי ליסנא דביטול מקח ומחזיר אונאה ב' דברים הן דביטול מקח הוי ביותר משתות וקנה ומחזיר אונאה הוי בשתות ונראה לדייה דה"ל ביטול מקח ומחזיר אונאה כו' ר"ל לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה בפרק הזהב דהכא זבין שוה חמש בשיתא הוי שתות מעות דלרב הוי ביטול מקח ולשמואל קנה ומחזיר אונאה והירושלמי בתרא א"כ לא יתבטל לגמרי כו' היינו כשמואל דהלכתא כוותיה ובהכי ניחא נמי מה שכתבו א"נ דוקא וא"ש למה שמפרש ר"ת דאין אונאה כו' דהיינו שמפרש ר"ת בפרק הזהב דאין אונאה לקרקעות עד פלגא ולמה הוצרכו לזה דהא הכא בשתות איירי ובודאי דאין אונאה לכ"ע דמשנה שלימה היא אבל לדברינו דלעיל ניחא דלרב הוצרכו לפי' ר"ת דהכא שתות מעות הוי כיותר משתות לרב ואמרינן התם דביטול מקח יש להן ביותר משתות לכך הוצרכו לפי' ר"ת דלא אמרינן ביטול מקח יש להן אלא בפלגא ודו"ק: בד"ה בודקין כו' וגם מהניא הך בדיקה כו' אי משכחינן בתר הכי סימנין כו' וליכא למימר כו' וכדשמואל כו' חוששין לקדושי שניהם דלשמואל דהתם לא כו' עכ"ל כל"ל ופירוש לדבריהם דגם מהניא הך בדיקה דאם נמלאו בה סימנין אף בתר הקדושין מחזקינן לה שגדולה היתה אף בשעת הקדושין וליכא למימר דבכה"ג לא מחזקינן לה בגדולה ודאי בשעת קדושין וכדשמואל דחושש שם לקדושי שניהם דהיינו גם לקדושי אב דשמא עתה נעשית גדולה וה"נ הכא ניחוש דשמא אחר קדושין הראשונים נעשית גדולה ובאו לה ב' שערות דלא דמי דהתם לא קאמר הכי אלא ביומא דמישלם שית דהשתא נעשית גדולה משא"כ הכא שכבר בא לה זמן הגדלות דמחזקינן לה שפיר בגדולה שהיו לה ב' שערות כבר ודו"ק: בד"ה ולגרושין כו' בהכרת גומות הס"ד ואחר כך מ"ה וכי מאחר כו' ועוד דהל"ל האי ליסנא למאי הלכתא בדקינן לגרושין כו': בד"ה ר"א אומר כו' ואי גרס ר' אליעזר הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו כו' עכ"ל דמסתמא ר' לוי אמתניתין קאי דאית ליה לר"א דבריו קיימין בלא קנין ולא קאי אברייתא דקאמר ר"מ אליבא דר"א דבשבת בעי קנין וק"ל: ע"ב בא"ד וקאמר ר"י הגניא שאמר משום ר' יעקב שאמר משום ר"מ כר"א דבחול צריך כו' בשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין כו' עכ"ל כל"ל: בא"ד בד"א בחול אבל בשבת לא יעשה כו' דברי ר"מ כו' עכ"ל נראה לפי מה שהבין ריב"ם דבד"א אמלתא דר' אליעזר קאי דבעי קנין ל"ל הגירסא בד"א בשבת אבל בחול לא יעשה כו' דברי ר"מ ור"י אומר ר"א אומר בד"א בחול אבל בשבת כו' ופי' בד"א דבעי קנין בשבת אבל בחול לא יעשה בקנין משום דאין קנין לאחר מיתה ואם עשה בקנין עשוי ור"י אומר בד"א דבעי קנין בחול אבל בשבת לא יעשה בקנין משום דאין קונין בשבת ואם עשה הקנין עשוי אבל לפי' ר"י דקאי בד"א אמלתא דרבנן דאמרי דלא בעי קנין ל"ל הגירסא בד"א בחול אבל בשבת לא כו' דברי ר"מ ור"י אומר בד"א בשבת אבל בחול לא כו' דהשתא לפי זה ליכא לפרושי בפשיטות כדלעיל בד"א דלא בעי קנין בחול אבל בשבת לא יעשה בלא קנין ואם עשה בלא קנין עשוי וכן בדברי ר"י בד"א דלא בעי קנין בשבת אבל בחול לא יעשה בלא קנין ואם עשה עשוי בלא קנין שזה סותר מה שאמרו ר"מ ור"י במעתין דלר"מ אף בדיעבד בשבת אין דבריו קיימין בלא קנין ולר"י אף בדיעבד בחול אין דבריו קיימין בלא קנין ולכך הוצרך לומר לפי' ר"י דה"פ דאם עשה בקנין עשוי דכן ל"ל בין לר"מ בין לר"י דהא דקאמרי לא יעשו קאי אבלא קנין ודקאמרי ואם עשה עשוי קאי אקנין ומהרש"ל כתב אהא שכתבו התוס' ולא יעשה בלא קנין ואם כו' גם זה הפי' לר"י דוקא עכ"ל דרכו לא ידענו דלר"מ ודאי נמי הא דאם עשה עשוי בקנין דוקא איירי ודו"ק: בד"ה כבינתי לבתי כו' דהכא ופי' רבי"י התם נוסקא ולמה כו' ובד"ה קונין מש"מ כו' אין מגרשין בשבת כו' עכ"ל כל"ל:

דף קנז בד"ה אמר רב יוסף כו' דאיקני קנה והורים מיד ואליבא דר"מ קאמר כו' עכ"ל כל"ל ר"ל דממתני' דהכא דנפל הבית עליו כו' עדיפא ליה להביא ראיה דאיקני קנה והורים מיד ולא עבידי דאתו ודחינן לה דאליבא דר"מ קאמר אדם מקנה דשלב"ל וא"כ ההיא דרב נחמן דאיירי נמי בכה"ג איכא לאוקמי נמי אליבא דר"מ ולכך לא הביא מדרב נחמן והא קשיא להו וא"ת אימר דאמר ר"מ כו' דעבידי דאתו הני דהיינו מתני' ודרב נחמן דאקני קנה והורים דלא עבידי דאתי שיקנה נכסים ויורים לא וי"ל כו' כן נראה לפרש דבריהם שהכל ד"א וכ"ה בתוספות ישנים אבל מהרש"ל כתב כאן שני דבורים ואין צורך וק"ל: בד"ה אלא כי כו' דפי' לעיל דהכא מבעיא ליה לרבנן כו' עכ"ל כל"ל: בד"ה מלוה כו' בסמוך מדפריך מדקאמר מלוה כו' משמע דאי למ"ד כו' דגבי קטינא דארעא דהתם כו' והכא בדין בעי למימר דאע"ג דלא משתעבד כו' כל"ל

מתוספות ישנים: ע"ב בא"ד ליתומים גדולים דאמרי לא מחא ס' ובד"ה המוקדמים כו' אך י"ל דשאני כו' כל"ל: בד"ה גובה את הקרן כו' ואפי' כתב לו דאקני וקנה מכר ומשתעבד כבר לקח הב"ח כל שעבודו כו' עכ"ל כל"ל מתוספות ישנים ור"ל לתירוצם דבין המשועבדים שגובה מהן הלוקח הקרן ובין הבני חורין שגובה מהן הלוקח השבח ע"כ איירי שלא היו לו למוכר נכסים כשטורף הבע"ח המשועבדים לו מן הלוקח דאל"כ יאמר לו הלוקח הנחתי לך מקום לגבות אלא שאותן המשועבדים והבני חורין שגובה מהן הלוקח חזר המוכר וקנה אותן אחר שטרף הב"ח מן הלוקח וע"ז כתבו ואפילו כתב לו דאקני כו' ומשתעבד לבע"ח אותן הנכסים המשועבדים השניים לא שייך לומר שיגבה מהן הבע"ח שהרי כבר לקח שעבודו מן הלוקח טרם שקנה המוכר אלו המשועבדים מיהו התוס' בפ"ק דמציעא לית להו האי תירוצא משום דאם טרף הבע"ח מהלוקח טרם שקנה המוכר משועבדים השניים למה לא יגבה הלוקח גם השבח מאותן משועבדים ע"ש ומהרש"ל כתב בזה בדרך רחוק לפי גמגום לשון התוספות שלפנינו ואין להאריך וק"ל: בד"ה את"ל משתעבד לוה ולוה כו' והורים לוה ולוה אפילו את"ל כו' עכ"ל כל"ל:

דף קנח בד"ה וב"ה אומר נכסים כו' קשה לר"י מ"ש כו' בחזקת יורשי אשה ואילו בסיפא כו' מודים שיחלוקו כו' עכ"ל הא דלא קשיא להו למ"ד הכא בחזקת יורשי הבעל ואילו בסיפא מודים דיחלוקו וכן בנכסי מלוג ברישא קתני ב"ה בחזקת יורשי האב ואילו בסיפא מודים דיחלוקו כבר כתבנו בזה בחידושינו בפרק החולץ דף ל"ח ע"ש: בא"ד מיהו קשה לר' אלחנן דהא ר' עקיבא איירי כו' וע"ק לו לטעם דמחמת קורבא כו' עכ"ל פי' לדבריו נ"ל דרבינו אלחנן ס"ל כפרש"י בפרק המפקיד דר' עקיבא שמותי הוא משל ב"ש ואומר בשאר נפילות יחלוקו בזו אני מודה לב"ה שהנכסים בחזקתן והשתא הקשה הר"א דע"כ האי יחלוקו דקאמרי ב"ש ברישא ר' עקיבא קאמר לה כדמוכח מסיפא דעלה קאמר ומודה אני וכיון דיחלוקו דברישא ר' עקיבא קאמר לה דס"ל ירושת הבעל דאורייתא א"כ הדרא קושיין לדוכתין דליכא לפלוגי כמ"ם בתירוצם קמא וכתבו סוב מיהו מצינן למימר דהרישא לאו ר"ע קתני לה אלא מאן דס"ל ירושת הבעל דרבנן קתני לה ודקאמר ר"ע ומודה בסיפא היינו משום דס"ל יחלוקו ברישא כב"ש אבל מ"מ איהו לא קתני לה אלא מאן דס"ל ירושת הבעל דרבנן וכתבו עוד ועוד קשה לו לר"א לטעם דמחמת קורבא למה כו' הלה קושייתו בטעם דמחמת קורבא משום דלמאי דמפלגינן לתירוץ קמא דירושת הבעל דרבנן היכא למימר למ"ד דבחזקתן היינו בחזקת הבן היינו טעמא כפרשב"ם לקמן משום דהבן היה ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה כו' ע"ש וברישא דלא אמרינן הכי שיהיה בחזקת יורשי הבעל מה"ט שהיה הבעל ראוי ליורשה כו' היינו משום דהבעל אינו יורש כלל מדאורייתא אבל להא תירוצא בתרא דיורשי אשה קודמין היינו משום קורבא אע"ג דירושת הבעל הוי נמי מדאורייתא והיה ראוי נמי ליורשה קודם לכל קרוביה אינו מועיל לו לגבי יורשי אשה דבאו מחמת קורבא א"כ ע"כ הך סברא דראוי היה ליורשה ליתא כלל וא"כ למה יהא בסיפא יותר בחזקת הבן יותר מיורשי האם כיון ששניהם יורשים מדאורייתא ושניהם באים מחמת קורבא וזה ברור ודו"ק: בד"ה וב"ה אומרים נכסים כו' למ"ד בחזקת יורשי הבעל ל"ל כו' אבל ר' יוחנן דהכא יסתמא לא פליג ארב כו' עכ"ל ק"ק דטפי ה"ל להקשות כן בפשיטות לרב ושמואל דאמרי אין אדם מורים שבועה לבניו ל"ל טעמא דחזקתן ת"ל כו' וכן תקשי להו לר"ל דקאמר יחלוקו והלא אין אדם מורים כו' ומסתמא לא פליג ר"ל ארב ושמואל ודו"ק: בא"ד האשה לא הוכל להורים לבניה ולא כו' מוחזקין בממון כו' להורים לבניה בממון ולא אמרינן כו' ולב"ש נמי הואיל כו' דחיים לגררי הס"ד ואח"כ מ"ה נכסים בחזקתן כו' אבל בכתובה ב"ש כו' פליגי ב"ש אפילו בכתובה כו' ולהכי יש כח כו' כתובה לגבות מחיים כו' דיחלוקו מטעם דשטר עומד לגבות כו' וליכא לאקשויי למאי דפרישית התם הוו כו' בהדי נכסים הנכנסים ויוצאין דלה שוו כו' כל"ל: בד"ה נפל הבית כו' שיש לה בנים אחרים כו' שאם מת הבן אחריה אין כו' אפי' יש לה בנים כו' מדקאמר לקמן גבי נפל כו' ופי' רש"י בני מורישין אחי יורשי האב אחי הבן כו' עכ"ל ומ"ש בניי כו' הוא לפי סברת המקשה לקמן אבל עיקר הוכחתם לקמן מדברי המתרץ ע"ש: ע"ב בא"ד אמר רב אסי נוטל כו' אז יחזור על האחין אי כלקוחות שלא באחריות אז לא יחזור על האחין ולכך נוטל רביע כו' עכ"ל כל"ל: גמ' יורשי הבעל ורא"א בחזקת יורשי האשה כו' כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' אילא כו' כל"ל: בפרשב"ם בד"ה ומתמה גמ' לוה מאי מפיק כו' יוליא מיד הלקוחות מה שמכר להן אביו או הוא עכ"ל נראה מפירושו למאי דס"ד בן שלוה כו' לא מיירי בבן הבן שמוליא מיד הלקוחות אלא הבן שלוה גופיה מוליא מיד הלקוחות ומת דקאמר לא קאי אבן אלא אאביו אבל התוס' הבינו גם למאי דס"ד בן שלוה כו' נמי הא דקאמר בנו מוליא כו' היינו בבן הבן ומקשה כיון דלא לקחו מאביו כלום אלא לוה מהם מאי מפיק שייך ביה שהרי אינו בחזקתן וק"ל: תוס' בד"ה הואיל והוחזקה כו' סובר כיון דהטלם כו' עכ"ל כל"ל:

דף קנט בד"ה ולימרו ליה כו' היינו כגון שלא מת הבן בחיי האב אלא שנתנו לו כו' עכ"ל וכ"ה בתוספות ישנים ודבריהם מבוארים בפשיטות למאי דאמרינן פ' י"נ יכיר לרבנן ל"ל למיתבא לו פי שנים לא יהא אלא אחר אלו בעי למיתבא לו במתנה מי לא יהיב לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר"נ דאמר אדם כו' בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ומהרש"ל הגיה בכאן לאין צורך אולי היה נעלם מעיניו הסוגיא שם וק"ל: בא"ד לא חשיב נמי לענין ראוי דאינה כו' שגבו קרקע בחובת כו' וע"ק למה

חכמת שלמה

יכול למכור כו' כל"ל: בד"ה מתיב כו' הא ליכא למימר דא"כ מאי קאמר אלא למ"ד כו' כל"ל והד"א: ע"ב גמ' אגי ר' חייא עד רוב שנותיו הני סימנים זימנין דאתו מחמת כחישותא וזימנין דאתו מחמת בריותא כי אתו לקמיה דר' חייא איכחש אמר להו ליברי ואי אברי כו' אמר להו ליכחוש איבעיא להו כו' כל"ל: שם מכללא אתמר דהווא תוך זמן כו' אתא לקמיה דרבא כו' כל"ל. שם מעשה שהיה כך היה ההוא פחות מבן עשרים דאזיל זבין בנכסי אבוה כגידל בר מנשיא אתא לקמיה דרבא כו' סבר וכיון דמסברי ליה סבר מידע ידעי כו' כל"ל: ר"ש בד"ה והוא הסרים כו' לא אייתי שערות כל"ל והד"א: בד"ה אית דגרסי כו' בת עשרים ומהכא שמעינן כו' כל"ל: בד"ה ה"ג וממכרה ממכר וליסנא ליה בתינוק כו' הס"ד והד"א: בד"ה כי כתבה ליה שטרא כו' כל"ל: בד"ה ועמדו שני האנשים כו' במסכת שבועות ובעינן אנשים ולא קטנים כל"ל:

דף קנו ע"א תוס' בד"ה לאפוקי מדר' יהודה כו' וא"ת מנא ליה לאפוקי כו' איירי וי"ל כו' כל"ל: בד"ה ר' אליעזר כו' דשמע מינה בבא אחריתי כו' כל"ל: ע"ב גמ' ור' אליעזר לטעמיה כו' כל"ל: ר"ש בד"ה שהיתה חולה ואמרה תינתן כו' אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה כו' נ"ב ותימה בעיני איך יתכן דבלא שיור איירי הא כבינתי להוד קאמרה ועוד הא פריך לעיל תלמודא מינה דמתנה במקצת לא בעי קנין אלמא קים ליה דבשיור איירי ודו"ק. תוס' בד"ה ר' אלעזר כו' לימא להו דשבת הוה עד כו' בכסף ובשטר ובחזקה ר' אלעזר אומר נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות כו' אמר ר' אלעזר מעשה במרוני אחד כו' דרישא דר"א דתוספתא אלא אמלתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין כו' כל"ל וכ"ב פירוש בא ר' אלעזר לחלוק ולומר הא דלא בעי קנין בד"א בחול כו' וק"ל: בא"ד והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמריך כו' נ"ב פירוש הא דר' יהודה שאמר בד"א בשבת כו' אבל דברי ת"ק שאמר בד"א בחול כו' אין צריך לפרש מידי דקמ"ל דקנין מהני בשבת אף שאסור לקנות בשבת ודו"ק: בא"ד לאחר מיתה דכיון שאין יכול כו' כל"ל: בא"ד וה"ק לא יעשה בלא קנין כו' כל"ל וכ"ב גם א פירוש לר' יהודה דוקא וק"ל: בד"ה כבינתי לבתי וכו' ולמה אסור לגאת בו בשבת כו': והסגים והרדיד כו' ופי' בערוך כו' והתעלף ומתרגם בתרגום ירושלמי גרידא כל"ל:

דף קנז ע"א תוס' מתחיל דבור תדם דאיקני קנה ומכר מאי אליבא דר' מאיר דקאמר אדם מקנה כו' לא קמיבעיא ליה כדפירש כו' כל"ל: בד"ה מטה על פיתומים כו' כי הסיא דגבי קטינא

דארעא דהתם כו' כל"ל וכ"ב פרק מי שהיה נשוי: ע"ב ר"ש בד"ה פסולין כו' לקמן נגט פסוט המוקדמין כו' כל"ל: בד"ה ואת"ל כו' בעיא באפי נפשה היא הס"ד: בד"ה ומשני כו' מהא שמעינן כו' דאיקני קנה נ"ב פירוש אף לרבנן: תוס' בסוף ד"ה מלוה על היתומים כו' והיכא דאמר לא ניחא ליה למעבד מצוה אמרי' בכתובות דמכין אותו עד כו' כגון עשה סוכה ועשה לולב כל"ל והס"ד: בד"ה המוקדמים פסולים כו' אך י"ל דשאני התם דמצות כתיבה הוא דעביד ליה שומא אבל הכא לא עבד ליה שומא כל"ל וכ"ב פירוש מי יימר דמגבי ליה מזמן ראשון: בד"ה גובה את הקרן כו' ואפילו דאיקני קנה ומכר משתעבד משתעבד כבר לוקח לבעל חוב וכ"ב הכי פריך אע"פ דאיקני כו' משתעבד ואם כן למה המלוה אינו גובה מהנכסים משועבדים שיטרוף הלוקח שהרי הניח לו מקום כו' היינו משום דהתחיל שעבודו כבר על לוקח ראשון דבע"כ איירי שלא היה למוכר באותו שעת נכסים יותר כי אם אותה שדה שמכר ללוקח ראשון דאם לא כן יאמר הלוקח ראשון הנחתי לך מקום כו' וא"כ חל כבר השעבוד הכל על הלוקח ראשון אבל בתוספות דפ"ק דמציעא משמע דלעולם יכול הלוקח ראשון לסלקו בשאר משועבדים אי לאו דעשאו אפותיקי ע"ש:

דף קנח ע"א גמ' נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי כו' כל"ל: שם נפל הבית עליו ועל אמו כו' אלו ואלו מודים שיחלוקו כו' כל"ל וכ"ב משנה זו שייכת לעמוד שני: תוס' בד"ה נפל הבית עליו כו' שיש לה בנים אחרים כו' אלא יורשי האם היינו אחיה שאם מתה האם אחיה אין להם כלום כו' כדקאמר לקמן גבי נפל כו' לאו יורשי האב כו' ופירש רבינו שמואל יורשי האב אחי הבן כו' שאין לנו לומר כן כו' ישבע שאין לו פחות מרביעי ויטלנו וזה ישבע שאין לו פחות מג' רביעים ויטלנו אמאי לא הוי כו' כל"ל: ע"ב גמ' קם רבה בשיטתיה דר' זירא נ"ב לרשב"ם לא גרס אבל ברי"ף ורא"ש גרים שפיר: ר"ש בד"ה בחזקת מי כו' דקאמרי ב"ה הס"ד: בד"ה מ"ט כו' כאותו שבט של אם כל"ל: בד"ה אלא אי אתמר כו' ומוקי למתניתין יורש אחוה דהסיא קשיא וכו' והתלמוד מפרש דלא תסייעיה ממתניתין ולעולם קשה בדיני ממונות כו' כל"ל והד"א:

דף קנט ע"א גמ' ולימרו ליה אבוך מזבן ואת מפיק כו' אבל אחרים יכולים לקיים כתב ידו השתא איהו לא מהימן כו' ומאי קושיא אחריני מהימני כו' כל"ל: ר"ש ד"ה ולימרו ליה נ"ל ולימרו ליה לקוחות אביך מזבין כו': בד"ה אבל אחרים כו' בדיני ממונות דאיהו לא מהימן כו' וכד"א: בד"ה דגזירת הכתוב כו' זייף וכתב כדאמרן כו' כל"ל: תוס' בד"ה ולימרו ליה כו' וסבירא

ים לו להיות ללקוחות שעבוד על אביו מי עדיף ממלוה על פה כו' עכ"ל הגס שכתבו לעיל דקיימינן הכא כמ"ד מלוה על פה גובה מן היורשים היינו משום דמלוה לפרוע ־ת אביהן בשחל השעבוד משולם על קרקע זו שהיה של אביהן אבל הכא משולם לא ־ה השעבוד של הלקוחות על קרקע זו דמשולם לא באת הקרקע ליד אביהן שהיה מוכר ־יחות דקרקע זו של אבי אביהן היה משולם והוא לא חייב כלום ללקוחות שיהיה שעבודן על קרקע שלו ולא שייך כאן מלוה לפרוע חובת אביהן וא"כ הך דהכא אפילו מ"ד מלוה ע"פ גובה מן היורשין לא עדיף ממלוה ע"פ שאינו גובה מן היורשין למאן דאית ליה דאינו גובה מה"ט דלא חל שעבודו של המלוה משולם ודו"ק : בד"ה כגון שהוחזק כו' מי לא מצי למטעי בההוא גברא אי גזלן כו' עכ"ל ר"ל דאין דרך לכתוב זמן בהנפק וא"כ אף שמתוך זמן השטר ניכר שבטרם היותו גזלן נכתב כפרשב"ם מ"מ אפשר שהיום כתבו הגזלן והקדים זמנו ובא לפני הדיינין היום ולא ידעו בו שהוא גזלן וקיימוה היום אחר שכבר היה גזלן דליכא למימר לפרשב"ם שהדיינים הם בכאן והגידו שקיימוה טרם היותו גזלן דא"כ הנפק ל"ל דסגי להו למימר בע"פ שראו שטר זה קודם שנעשה גזלן כמו שפירשו התוס' ועוד שכתב הני אחריני אכתב ידו הן מעידים ולא אכתב ידו כו' ואם נאמר כן הרי ודאי אכתב ידו מעידין שראו אותה קודם שנעשה גזלן ודו"ק : בא"ד בספ"ק דב"מ הס"ד וא"כ מ"ה ואע"פ שלא הוחזק כו' כצ"ל : ע"ב גמרא לא יורשי האב אחיו מורישיו אחי דאבוה כו' כצ"ל נראה דה"ה נמי מצי לאוקמא לפי המסקנא מורישיו אחי כגון שנפל הבית על ראובן ושמעון ואחיהם לוי אומר ראובן מת ראשון ובע"ח אומר ראובן מת אחרון וירש את שמעון ונטל חלקו דהכא לוי לאו מכח ראובן קאתי לירש ולפי סברת המקשה דאמר נמי מורישיו אחי צ"ל דהיינו שנפל הבית על ראובן ושמעון וחנוך אומר ראובן מת ראשון דהשתא מכח ראובן בא חנוך לירש דומיא דיורשי האב לפי סברת המקשה ודו"ק : בפרשב"ם בד"ה אמר אביי כו' בבעל כו' המקראות כו' הד"א כשהיא מתה בקבר הס"ד וא"כ מ"ה אין הבן יורשת אמו כשהוא בקבר כו' האי בקבר לא דמי כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל אבעל איירי כשהיא בקבר ולבן איירי כשהוא בקבר אבל התוס' פירשו תרווייהו כשהוא בקבר ודו"ק : בד"ה ההוא דא"ל כו' נררא דאיירי כו' כצ"ל : סליק פרק מי שמת

ה"א דף קנט ע"א תחת אבותיך יהיו בניך בברכה הוא דכתיב כו' · עיין פרשב"ם ובע"י בדברי הכותב ולי נראה לפרש לפי הדקדוק שיש בהאי קרא דהל"ל תחת אביך יהיו וגו' אבל אמר אבותיך בלשון רבים דלברכה הוא דכתיב כלומר תחת אבותיך אברהם יצחק ויעקב שהושבעו על הברכה כמ"ש באברהם והיה ברכה ביצחק ויברך אלהים את יצחק ביעקב ויברך אותו שם יהיו בניך תחתם לקבל אותם ברכות וקיים הבטחתו לשרים בכל הארץ שהיא יוסף הארץ שהושבעו אבותינו לתת לבניהם וק"ל : סליק פרק מי שמת

פרק גט פשוט

דף קס תוספות בד"ה גט פשוט כי' וכהאי מלתא שייך למיתני פ' הניזקין ולא בסד־ נזיקין כו' דאיירי בשטרות. ואגב דאיירי התם כו' כצ"ל מתוספות ישנים : בד"ה מקושר כו' תימה לרב ירמיה כו' דסתם שטר יש בו גליון מן הצד כו' עכ"ל הך קושיא בעצמה הקשו לקמן גם לרב הונא שיכתוב שטר למעלה מן העדים או מן הצד ואפשר שהקשו כן בפשיטות טפי לרב ירמיה דכל שטר מסתמא יש בו גליון מן הצד ויש לכתוב בו שטר גמור משא"כ לרב הונא אין לכתוב מן הצד רק כתיבת יד בשיטה אחת ודו"ק : בא"ד ושהדי של אחוריו משהדי כו' לצד אחד ואיכא טיוטא בין עדים כו' ויכתוב למעלה מן העדים בגליון או מן הצד כנגד כו' וה"נ איכא למיחש כו' כצ"ל : בא"ד וגם צ"ע אם מקושר חתום בכתב ידו כו' דא"כ אי הוי מחוי אשחור כו' עכ"ל ר"ל דהשתא ליכא ראיה מהך דכתובות דא"נ דיכול להזדייף בשחור לא ה"מ למחוי בחיר משום דהוה עביד ליה המולא מקושר בכתיבת ידי וק"ל : בד"ה פשוט כו' והכי מוכח מר' חנינא כו' שום חילוק אלא כו' כתוב בו שריר כו' כצ"ל : בד"ה מקושר שכתבו כו' ואם נאמר כאן שנדון כפשוט כו' לדברי ר' חנינא בן גמליאל כו' רבי לר' חנינא בן גמליאל כו' וזימנין דזייף ביה כו' לא הוה קשה לרבי על מתני' כו' הוי מאוחר ולא כו' שכתוב בשטר שכיון שהיה כו' יעשה שובר מקושר תו לא כו' כצ"ל : בד"ה שדות בכסף כו' ונתנו להורף כו' והעד עדים כו' עכ"ל כצ"ל : ע"ב בד"ה לרב הונא כו' שאין העד אחרי השיטה כו' עכ"ל כצ"ל אבל אחורי השיטה ודאי מקרי כמ"ש לעיל וק"ל : בד"ה ואם איתא כו' דרך אורך השיטה וה"ה כו' ואפי' פשוט שפסול כשעדיו מאחוריו לא היה פי' עכ"ל כצ"ל : בא"ד דהיה יודע ר' מתני' דפשוט ודמקושר ולא היה יודע דבמקושר שנה כו' עכ"ל ולפ"ז ע"כ טעם דפשוט עדיו מאחוריו דפסול לאו היינו משום שעשאו מקושר והוי מוקדם כמ"ש התוס' לעיל אלא כהידך טעמא שכתבו התוס' שלא נעשה כתיקון חכמים וק"ל :

דף קסא בד"ה וליחוש דלמא כו' וליכא למימר דמטייט לה מצד אחר דשמא כו' עכ"ל מצד אחר היינו צד שהשטר כתוב בו ולא יניחו לטייט גם שם מפני האשרתא ובצד העדים פסיקא להו דלא יניח להו לטייט מפני הנפק וקיום העדים שדרכו להיות תחת עדים ולעיל שכתבו התוספות שאפשר לטייט לצד העדים עד סוף השטר היינו למאי דמסיק דחתימי עדים ממטה למעלה וה"ק : בד"ה וניחוש כו' וא"ת והוא יחתום כו' כי אם עד אחד יחתום ואם הוא עצמו יחתום שני פסול כו' שלא יבא אדם אחר ויכתוב כו' ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו עכ"ל כצ"ל ונראה דר"ל שיוסיף לחתום עדים בסוף השטר נגד העדים הראשונים ויכתוב בפנים מאי דבעי נגד העדים שמוסיף מבחוץ והא תירצו שלא היה בכל שיטה כ"א ע"א אחד דהיינו ג' עדים זה תחת זה ואם יוסיף לחתום ולהוסיף נגד כל עד עוד עד שני הרי הוא פסול דלא מכשרינן אלא באין בכל שיטה כ"א עד אחד אפי' עד ק' עדים בזה תחת זה ועוד תירצו שהעדים לא יניחו הגליון עד סוף השטר בלא טיוטא משום שלא יעשה מכל עד א' כתיבת יד וכמ"ש התוס' ג"כ לעיל אבל לא ידענא מאי קא קשיא להו מעיקרא בעיקר קושייתם דא"נ שהם כתובים בשיטה א' צריכין לעשות טיוטא עד סוף השטר שלא יעשה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק :

בד"ה דכתב ראובן כו' כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לאורכו כו' שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה כו' עכ"ל נראה פי' לדבריהם שאם נפרש קושיא של ריב"ם דוקא בכה"ג* בראובן ויעקב בחד דרא דהשתא כשיתווך שיטה התחתונה מהשטר עם ראו ועם בן תחתיו ישאר למעלה בן יעקב בשיטה א' הוי כשר אבל בבן למעלה ויעקב למטה בב' שיטין לא היה כשר כגון שיכתוב למעלה ראובן ולמטה בן יעקב* דהשתא כדגייז ראו שלמעלה עם בן שתחתיו לא ישאר בן יעקב בשיטה א' אלא בן למעלה ויעקב למטה ואינו כשר בהכי וע"ז כתבו דזה טעות ואין להטעיל את ריב"ם בלשונו בקושייתו דנקט דוקא בכה"ג שראובן ויעקב בחד דרא לאורכו של שטר למעלה אלא דה"ה בבן ויעקב בחד דרא למטה באורכו של שטר ואם יגייז ראו עם בן שלמטה ישאר בן למעלה ויעקב למטה והוא כשר ושפיר יפול גם בזה בקושיית ריב"ם ואין להשיב גם בזה אלא בלשון ריב"א אלא שיהא בן שלמטה גדול כנגד כל ראובן שלמעלה או שיהיה בן של מטה תחת בן של ראובן ולפי פירוש ריב"ם דראובן ויעקב בחד דרא באורך השטר היה בן שלמטה גדול כנגד כל ראובן שמעלה או שיהיה בן של מטה נגד בן של ראובן

*כזה
ראובן יעקב עד
בן

*כזה
ראובן
בן יעקב עד

כזה
ראובן
בן יעקב עד

כזה
ראובן
בן יעקב עד

כזה
ראובן יעקב עד
בן

כזה ראובן יעקב עד
בן

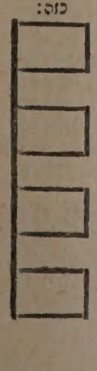
מיהו לא ידענא מאי הכרע איכא בלשון קושית ריב"ס שכתב אי בן בראש ראובן וא"כ יעקב כו' דאדרבה משמע טפי דבן ויעקב למטה בחד דרא לאורך השטר מיהו מלשון ריב"א דלקמן משמע דקושייתו דראובן ויעקב בחד דרא למעלה באורכו של שטר ממה שכתב בתירוצו ואפי' ימחקנו לאותו בן שלמטה כו' ואי איירי בבן ויעקב בחד דרא למטה באורך השטר הל"ל ואפילו ימחקנו לאותו בן של מעלה ודו"ק : בא"ד ולא כטועים שאינו כשר כו' מעולות שפירשנו ואין כו' אלא ראובן ובן ביחד ולא ישאר אלא יעקב עד והשתא ניחא הוא כו' וישאר בן של שם ראובן וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן כנגד כל ראובן א"כ בן תחת בן של שם ראובן ואי גייז לראו כו' זה תחת זה ויעקב אחרי בן וז"ל ריב"א כו' בן תחת בן של שם ראובן שאם כו' לראו של ראובן וגם בן שלמטה כו' העליון של ראובן ישאר בן כו' כצ"ל : בד"ה ומתכשר ביעקב עד כו' שיעקב לא חתם זה ומה סבור כו' יעקב שנשאר הוא העד שפירושו הוי לראובן בנו של יעקב זה דוחק דא"כ הל"ל כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל כיון דהמלוה ידע שיעקב לא חתם א"כ מה סבור לתהוך ראובן בן דהא מיעקב לא מתכשר ולא יתקיים ע"י יעקב כיון שהוא לא חתמו אלא ע"י ראובן בנו שנחתך דבההיא דב' גיטין ניחא להו דהתם פריך דאימא דקושטא הוא דיעקב עד יעקב חתמו וע"י יתקיים כמ"ש התוס' לקמן ואי איירי הכא בחתימת יונית וקושטא הוא יעקב היה העד בנו של ראובן והיה חתום מתחלה ראובן בן יעקב עד שפירושו הוי ראובן בנו יעקב והוא חתך ראובן ובן ולא נשאר רק יעקב עד ומתכשר שפיר ביעקב וזה דוחק דא"כ הל"ל כו' והו"ק : ע"ב בא"ד נחזור כו' את שהעדים ראשונים נקראים כו' ליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב כו' ועם הראשון נקרא בן יעקב עד כו' ויעקב עד אהדדהרא כו' דאבוה ופריך כו' הד"א והאי ביעקב עד דתנן כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה דלא כתב כו' ומכשרינן בן איש פלוני עד או כו' עכ"ל יש לדקדק אדבריהם דמכ"ש איתי להו דליתכשר בבן איש פלוני עד דהא שייך בבן נמי שמא יגוז ליה כדפריך וליחוש שמא יגוז לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ויש ליישב דר"ל דמכשרינן בבן איש פלוני היינו בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כמ"ש התוס' לקמן אבל ק"ק דא"כ בכה"ג בראובן בן יעקב עד נמי מתכשר ראובן בן למעלה ויעקב עד תחתיו דלא שייך ביה שמא יגוז ויש ליישב דס"ל דבראובן בן יעקב עד פסול בכה"ג דכיון דיעקב הוא תחת ראובן בשוה נראה כאילו שניהם עדים וכן מוכח מדברי התוספות לקמן שפירשו בההיא דאין עדיו כולם בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן כו' ותחתיו בן ותחתיו יעקב כו' ולא כתבו בפשיטות טפי שיחתום ראובן בן כו' ותחתיו יעקב עד והיינו משום דבכה"ג פסול מה"ט שכתבנו אבל בחידושי הרמב"ן מכשיר ליה בכה"ג ע"ש ודו"ק : בא"ד או בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כו' וי"ל דהא תנן בן כו' אע"ג דפלוני בן פלוני כשר וכ"ש כו' זיוף פסול ויש שנוהגין כו' הד"א כצ"ל : בד"ה כל מקושר כו' פי' ר"ם כו' אפי' כתב עד וא"ר כשחותמין מלמעלה כו' נ"י בהדיא עד של כל החותמין כו' עכ"ל ובפשיטות לא קשיא לה כשחותמין מלמטה למעלה שיגוז שמות כל החתומים שבשיטה אחרונה דמסתמא אין שמו החתומים שוה ולא יכול לכוין לגוז אותם שלא יהיה ניכר אבל מלת עד הוא שוה בכול לגוז כולם יחד ולא יהיה ניכר ודו"ק : בד"ה וצריך כו' אי משום דאי הוה בעי מזיין ט' וי"ל דודאי כן הוא וכו' :

חכמת שלמה

להו לצ"יתו מתם כו' כצ"ל : ע"ב גמ' מאי לאו יורשי האב כמו מורישיו כו' לא יורשי האב אחיו כו' כצ"ל : רשב"ם בד"ה ככי גרסינן כו' בני מורישיו אחי כו' אבוה דאב ומשני כו' ואחרי כן מת יעקב כו' כצ"ל והד"א : סליק פרק מי שמת

גט פשוט פרק עשירי

דף קס ע"א ר"ש בד"ה גט פשוט כו' ובין בגיטין ובין בשאר שטרות כו' כצ"ל : בד"ה מקושר עדיו כו' כל כפל וכפל בפני עצמו כו' כעין קשת הקושר כצ"ל ומצייר כזה:

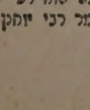
תום' בד"ה מקושר עדיו מאחריו תימה כו' והעדים מצד אחד ואיכא טיוטא בין העדים כו' כצ"ל : ע"ב גמ' שלשה למקושר ואיסוך אנא כו' כצ"ל : ר"ש בד"ה תרי שריר וקיים כו' יודע שהוא זיוף ופריך דלמא זייף ומחיק כו' ומשני כאמר ר' יוחנן כו' כצ"ל :

דף קסא ע"ב ר"ש בד"ה לאו דיעקב כו' שמו יעקב שיכתוב כן כצ"ל : בד"ה רב נייר כו' זה נהוג לאכול דגים וזה נהוג בתמרים כ"ב ול"נ זה דקדק ונזהר בדגים גדולים לכבוד שבת כדאיתא בפרק כל כתבי וזה בתמרים טובים :

דף קסג ע"א תום' בד"ה שיטה אחת כו' זה כשטר לזה אין לחוש כו' כצ"ל : בד"ה גופא כו' ועדיו על המחק דכשר ומחק על השטר כו' ואין לחוש שמסר לו שטר פסול וא"ת כו' וגם השטר שהוא על הנייר ויהיה שטר כו' ונמחק בזיוף אז ראוי לפסול כו' אין כותבין זה הדבור כנגד שחתימה כו' דלמא יכתוב בשיטה מפני העד כו' כצ"ל וכ"כ נ"ל ושמא יש לו כבר שטר בעד אחד ועכשיו יצטרף עם אותו העד ודו"ק : בא"ד ואין לומר שיחתום בשביל אחד דלענין אפוקי ממון חשוד דלא מהימן אלא בשבועה כ"כ כך נראה לפרש אין לומר שיעשה שטר לחבירו ראובן על שמעון ויהיה חתום בו עד אחד והוא יבא גם כן לחתום שיהיה בו שני עדים ויחלוק עם ראובן לא חיישינן לשכי דדוקא לאפוקי ממון חיישינן והא ראיה אפילו מי שיש לו שטר אי אמר לו איסתפקא לי דלא פרעתיך צריך לישבע לו והוא הדין כל הנשבעין ונוטלים אבל למחשדיה שמא יהיה עד כדי שיחלוק עמו בממון לא מצינו שהזקיקום חכמים לשבועה שלא עשה קנוניא ודו"ק : בא"ד בינתיים כזה אין רגילות כו' על המחק דלמה כו' לעשות תקנה כשהשטר עשוי על המחק דאיכא למיחש כו' מה שהקשה ר"י על פירוש ריב"ס כו' לנוס יכתבו אגהגא שבדי ירחיקו העדים כו' כצ"ל :

דף קסד ע"א גמ' ושטרא על מחקא הבתא נמי מאי אמרת כו' כצ"ל : ר"ש בד"ה וא"ת כו' וזייף והתימני שהדי ומשני כו' כצ"ל והד"א ומה"ד הבתא נמי תוזל עוד ומוחק ומזייף ומקשיך והא אמרת אינו דומה כו' ומשני שני מילי כו' כצ"ל והד"א : בד"ה ונקבל כו' ונדמייה הס"ד : בד"ה אית ספרים דגרסינן בהו וניסבי א"ר ירמיה כו' לדקדק כ"כ ולשהותו ויבואו להכשיר שטר כו' כצ"ל : תום' בד"ה וניחוש דילמא כו' פירשתי לעיל הס"ד וא"כ מתחיל דבור חדש אי לאילעי מחיק לפירוש ריב"ם שפירש כשנמחק שתי פעמים כו' כצ"ל : בד"ה ליסהייה מאן דלא גרס ליה סבר דכמו כן אינו דומה נמחק כן שני ימים לנמחק כן שלשה כצ"ל : ע"ב גמ' ת"ר הריני נזיר סומכוס אמר הינא אחת כו' כצ"ל : ר"ש בד"ה ומקבינן כו' זמן השובר ופרקינן כו' כד"א : בד"ה כן מנהג כו' דרבנן כו' ברים פירקין ומשני כו' כד"א ובד"ה טרגין כו' צ"ל דיגון לשון שנים כו' : בד"ה ת"ר כו' שלנו שם הס"ד ונמחק או :

בד"ה פונטיגין יש לו חמש פינות מצוייר כזה :

בד"ה כלך מלשון כו' היה לך לומר אני כתבתיו כצ"ל : תוס' בד"ה הינא אחת כו' בלשון קודם כמו דיגון טריגון כו' וכה"ג אמרינן בנדרים דף י' הריני נזיק נזית פזית איכא דאמרי לשון עכומ"ז שבדו ואיכא דאמרי לשון חכמים. להיות בו נזיר כצ"ל וכ"כ פירוש שהתוס' סוברים דנפקא מיניה בין לשון עכומ"ז ובין לשון חכמים דבלשון עכומ"ז צריכין להבין שלשון להפוקי בלשון שבדו חכמים הוי דינו כלשון הקודש וכן משמע בתחילת נדרים בתוס' ודו"ק : בד"ה עיון תפלה הוא רע כשמהרהר בתפלתו כו' ועיון תפלה ומזה אין אדם כו' והכי אמר בירושלמי אמר רבי יוחנן מהזקנה שינותא כו' כצ"ל :

דף קסב בא"ד כיון שאין יוכל לזייף מדכר דכירי מיהו מלינן למימר דאף לר"י פריך ולא הכשיר ר"י אפי' כו' עכ"ל מתוספות ישנים כצ"ל: **בד"ה** לפי כו' וי"ל שחששו כו' וירחיקו ב' שיטין כו' וכיון דכתב שריר וקים למדין כו' עכ"ל ויש לדקדק דהשתא נמי דכתיב שריר וקים שמא הרחיקו העדים ב' שיטין וימחוק שם שריר וקים ויכתוב בשיטה עליונה וגם באחרונה מאי דבעי ויקיים המחק ואח"כ יכתוב שריר וקים וי"ל דאף אם יהיה נמחק לפני העדות ב' שורות לא יועיל בו קיום מחקים כיון שכתוב בתר במנא דכשר למקניא ביה כנראה מפרשב"ם לעיל ועוד דכיון דיש לחוש שהרחיקו ב' שיטין מקרי שפיר המחק במקום שריר וקים וק"ל: **בא"ד** חובתו מיהא למדין שבחובתו כו' עכ"ל אבל מפרשב"ם שכתב לעיל וצריך שלא יהא כתוב בסוף כו' שום דבר הידוש ושום תנאי כו' ויגבה בו שלא כדין כו' עכ"ל נראה מדבריו דלחובתו נמי אין למדין ודו"ק:

ע"ב בד"ה איבעיא להו כו' בעובי כזה מהו כו' ברחוק יכתוב ב' שיטין ופסול עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אלא מיהא כו' ומהלה כשיטה א' כו' כשני שיטין דפסול דמי עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה דאמר חזקיה כו' אלא כשנמלאו בסוף אחרי עדים. כשרים כו' בכה"ג כשר הס"ד ואח"כ מתחיל הגה"ה שיטה כו' מה שירלה בחלי השלימה כו' עכ"ל כצ"ל אע"ג דע"כ דליכא כ"א רוחב שיטה א' בין עדים לשטר כשמרחיקין שיטה וחותמין באמצע שיטה כמ"ש התוס' לעיל מ"מ איכא למיבעיא שפיר שיהיו למדין מחלי השלימה שהיא שלא כנגד חתימת העדים ולכן הרחיקו העדים חתימת ראש השיטה כדי שיהיו למדין מצד השלימה ואח"כ מחלי האחרת וגם מחלי שלמטה אשר לפני העדים לא יהו למדין דהוא שיטה אחרונה מקרי ודו"ק: **בד"ה** פחות כו' ולר"ת דמן הצד מיירי עכ"ל דברחוקים מן הכתב ותחת הכתב הא קתני ברישא דלכ"ע בהרחיק ב' שיטין מן הכתב דפסול אלא דמן הצד פליגי הכא ולא מן הצד ממש בגליון ימין או שמאל שהכתב שתי והחתימות ערב דהא פסול לכ"ע כדתנן בפרק המגרש מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול אלא מן הצד היינו שחתימתה כלפי הכתב אלא שהם בגליון בסוף שיטה התחתונה ודו"ק: **בד"ה** שהרי אויר פוסל בג' לא מיירי כו' למה תהיה פסולה וגם כו' ובד"ה נמלא כו' דגרס ברהשונה לאו לאפוקי כו' דרב נחמן כו' כצ"ל:

דף קסג בא"ד פסול בתחלה בין בסוף כו' לשם עדות חתמו כו' וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כ"א בתחלה ולא בסוף כו' עכ"ל כצ"ל והיא דהמביא הגיין אי חתים קרוב בתחלה פסול לא אתי לאפוקי לבסוף דכ"ש דפסול כו' אלא היכא שחתמו באמצע כו' עכ"ל הרא"ש ועיין בתוס' שם וק"ל: **גמ'** א"ר יצחק בן אלעזר כגון לך לך כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה שיטה א' למאי חזיא אי מזייף ביה וכתב ביה ב' שיטין כו' עכ"ל נראה מפרשב"ם דל"ג שיטה א' אלא דה"ג דאם"ד הן ולא אוירן למאי חזיא כו' ופריך בפשיטות ב' שיטין בלא אוירן למאי חזיא והלא ניכר כו' ע"ש אבל התוספות גרסי ליה שפיר ופריך נמי הכי שיטה א' למאי חזיא כו' דשתי שיטין בלא אוירן הויא שפיר שיטה א' באוירה באותו כתב ממש ולמאי חזיא דע"כ אם יכתוב בו ב' שיטין דקית כדי להיות להן אויר יהא ניכר כו' ולפי' י"מ פריך על שיטה א' בלא אוירה דהא דומיא דב' שיטין בלא אוירן דפסול קתני נמי שיטה א' בלא אויר דכשר ודו"ק: **בד"ה** כגון לך כו' רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או כו' כנגד זה לך לך דלא יתחיל כו' לעשותו בריוח עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה שיטה א' ושני כו' כצ"ל ור"ל דשיטה א' בשני אוירין ל' למעלה וכ"ף למטה ע"כ הוי יותר מב' שיטין בלא אוירין דא"כ תקשי כדפריך לעיל שיטה א' באוירה למאי חזיא שאם יכתוב בו ב' שיטין דקות כו' כמ"ש התוס' לעיל לפי' קמא וק"ל: **בד"ה** שטר הבא כו' על הנייר הס"ד ואח"כ מ"ה ר"י אומר כו' כצ"ל: **ע"ב** בפרשב"ם בד"ה אלא בין כו' וחתמי שהדי הס"ד ובד"ה ודלמא כו' השטר מלמעלה הס"ד ובד"ה ומשני כל כו' תחת אותה שיטה עדים כו' כצ"ל: ה"ב' בד"ה אמר ר' יוחנן כו' א"כ שיטה א' בין עדים לאשרתא לרב כשר כו' עכ"ל פי' בלא טיוט וכ"ל דה"ה בב' שיטין בין אשרתא לעדים דכשר בלא טיוט לפי סברא זו ד[...]"ג אין מקיימין אותו מאשרתא דהא בב' שיטין נמי בין אשרתא לעדים לא יכול ג"כ [...] רק שטר ועדים בשיטה א' ואין מקיימין אותו מאשרתא כו' דהא לא יכול לעשות ש[...] שיטה א' ועדיו בשיטה האחרת דהוא פסול אלא לאפוקי טובא דקאמר רב נקטו התוס' [...]טה א' דבטובא כגון ג' שיטין ודאי אפילו לרב בעי טיוט כדי שלא יעשה שטר ב' ש[...]ין ועדיו בשיטה הג' ואשרתא מקיימו ודו"ק: **בד"ה** שיטה א' כו' שטר הבא הוא [...] אחת ועדיו בשיטה אחרת משום כו' דאמרינן הלק היה למעלה בשטר כו' ועשה זה [...] לפני העדים שיטולים להניח כו' אלא יש להו לחוש כו' ויחתוך ויודע זיופו כו' ולכך אינו צורך השטר כו' כצ"ל: **בד"ה** גופא כו' ועדיו על המחק דפסול כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה דכשר אבל א"כ הויא בעלמא קושית התלמוד דפריך וניחוש דלמא מחיק כו' וע"כ נראה לקיים נסחות ישנות שבתוס' ור"ל ניחוש שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק דפסול אם לא היה נכתב בו אנחנא סהדי כו' והשתא תירצו דלהא ליכא למיחש דודאי הוה כתוב בו אנחנא סהדי כו' דאין לחוש שמסר לו שטר פסול ודו"ק:

דף קסד בא"ד והשטר שכתב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פ"א כו' עכ"ל ל"ע דשמא ימחוק נמי השטר ב' פעמים ואי משום דאז יהיה ניכר הזיוף דהשטר יהיה מחוק ב' פעמים והתימה העדים לא נמחק כ"א פ"א וכמ"ש לקמן א"כ ה"נ הל"ל הכא דאין לחוש שמא ימחוק אנחנא סהדי כו' דאם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים וחתימת העדים לא יהיה נמחק כ"א פ"א ודו"ק: **בא"ד** אדרבה זה ראוי להכשיר יותר דודאי כו' עכ"ל ר"ל היה להם לתקן כך שלא יועיל אנחנא סהדי כו' אא"כ שכתוב על הנייר דודאי לא עשה שום זיוף וק"ל: **בא"ד** אנחנא סהדי ונמחק וזייף אז ראוי כו' אין כותבין בזה הדבור כו' וי"ל דלא חיישינן שמא מחק כו' דלמא יכתוב ב' שיטות לפני העד ואין לומר שיחתום בשבילו דלענין אפוקי ממונא חשיד דלא מהימן אלא בשבועה קלה עכ"ל כצ"ל ופי' לדבריהם דכן משמע לקמן דב' שיטות בכל א' עד א' מצטרפין להוציא ממון דאין לומר כיון שאין בכל שטר רק ע"א יש לחוש שיחתום כ"א בשבילו שקר דלענין אפוקי ממונא חשוד עד א' בשהעיד בכתב משא"כ בעדות בע"פ שכל א' מעיד בולא יגיד ונשא עונו ואין להאמינו זה אינו דמוכח לקמן דלא מהימן הלוה כנגד א' בכתב אלא בשבועה כמו בעדות ע"פ כמ"ש הרא"ש לקמן ע"ש וא"כ ה"ה בב' שטרות בכ"א ע"א מהני לאפוקי ממונא כמו ב' עדים כ"א בע"פ וה"נ יש לחוש הכא בדאיכא ב' שיטות בין עד לעד שיעשה ב' שטרות כ"א בע"א להוליא ממון ויש לדקדק אהירושלמי

דהשתא נמי שבא השטר שלפנינו על הנייר ועדיו על המחק וכתב בו אנחנא סהדי כו' יהיה השטר פסול מהאי טעמא שמא ימחוק אנחנא סהדי כו' ויגוז אותו וגם ימחוק שטר הראשון ויעשה ב' שטרות כ"א בע"א דהיינו שטר אחד בשיטה העליונה ושטר שני בשני שיטין שלפני עד שני ויש לומר כיון שהשטר אינו נמחק לפניט עדיין יהיה זה חששא רחוקה שימחוק אנחנא סהדי וגם השטר הראשון ואח"כ יעשה ב' שטרות ושוב מצאתי בגליון תוס' וז"ל מה שפי' בפנים דחיישינן שמא יעשה ב' שטרות בע"א ולא אמר שכל עד ועד חתם שקר כיון דלוה בע"א צריך שבועה זה אינו דא"כ ניחוש דלמא גייז אנחנא סהדי ואין נראה לחלק משום שהשטר אינו מחוק עדיין מהרמ"מ עכ"ל והוא כעין דברינו אבל מהרש"ל הבין דברי התוס' בדרך רחוק ודחוק ואין להאריך לאין צורך כי מדברי הגליון תראה ככל דברינו: ודע דהאי תירוצא של התוס' הוא לפריב"ס ובשנכתב אנחנא סהדי כו' על הנייר דאז יש לחוש דלמא יכתוב בב' שיטין שבין עד לעד ויעשה ב' שטרות כ"א בע"א אבל בשנכתב אנחנא סהדי כו' על המחק אין כאן בית מיחוש שיכתוב באותן ב' שיטות שבין עד לעד דזה יהיה ניכר דאותן שני שיטין יהיו נמחקים ב"פ והתימת עדים אין נמחק רק פ"א ודו"ק: **בא"ד** וקשה לפי' רשב"ס שפי' כו' שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול כו' לנוה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור כו' עכ"ל כצ"ל אבל לפריב"ס לא קשיא מידי דאם לא יכתוב אנחנא סהדי כו' בריוח מחוק בין עד לעד אינו פסול א"כ יהיה נמחק ב' פעמים וחתימת עדים פ"א ולכך יכתוב אנחנא סהדי כו' באם נמחק שיהיה ניכר בנמחק ב' פעמים ועוד להאי תירוצא שכתבו לפריב"א דשיעור דיבור אנחנא סהדי כו' הוא כשיעור ב' שיטין בין עד לעד הרי ודאי לא יוכל להניח ריוח שיעור זה בין עד לעד משום דהוא פסולא שכתבו שיעשה ב' שטרות כ"א בע"א ודו"ק: **בא"ד** וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אנחנא סהדי אלא כשיש נייר כו' עכ"ל ק"ק דהכי נמי ביש נייר בין עד לעד ימחקנו ויניח חלק כשיעור אנחנא סהדי בין עד לעד ודי בכך שאם ימחוק ויהיה הכל על המחק יהא פסול ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הינא א' כו' ומה לי לשון כו' משמע בלשון הקודם כמה דיגון כו' דהוי כלשון חכמים וחייב כו' עכ"ל כצ"ל ותבא על תוכן דבריהם בחידושי הרמב"ן ע"ש:

ח"א דף קסד ע"ב א"ל לאו אנא כתבתי' א"ל כלך מלשון הרע הזה כו' עכ"ל · הא ודאי כיון דחזא ביה ביעות הוה הולכך ליה למימר לאו אנא כתבתיו להציל נפשו אבל הא דקאמר יהודה חייטא כתביה לא הולכך ליה למימר וזה שדקדק לומר מלשון הרע הזה אף שבאת להציל נפשך לא הולרכת לומר דבר זה ודו"ק. **אלא** הכא מאי לשון הרע איכא משום כו' מתוך טובתו [...] לידי רעתו כו'. לכאורה קשה דבכמה דוכתין בתלמוד מלינו שהיו משתבחין במדות ומעלות החסידים והלדיקים והרמב"ם בפירוש המשנה פ"ק דאבות כתב בדבור האהוב לשבח המשובים במעלתם כדי שייטבו מנהגיהם בעיני בני אדם כו' ע"ש ואפשר כי בש"ס בפרק יש בערכין הרגיש בזה שכתב שם בא לידי רעתו שבשהוא מספר בטובתו יותר מדאי הוא עלמו אומר תוך ממדה הרעה זו כו' או אחרים שומעין כו' עכ"ל וכן יש לדקדק קצת מפרשב"ם הכא שכתב מתוך שמרבין בשבחו כו' עכ"ל אבל לפי הסוגיא דהכא דמייתי ליה הכא אהך עובדא דר"ש בר רבי דלא היה משבחו יותר מדאי אלא דבשבחו שהולרך לספר היה מספר דלא אנא כתביה יהודא חייטא כתביה לא משמע הכי וע"כ נראה לומר דה"פ שמתוך טובתו זו בעצמה שמספר הוא בא לידי רעתו דהיינו כי הך דהכא שמתוך שאמר שזה כתב מיושר הוא כתבו של יהודה חייטא היה מקיים לה"כ דלעיל דגם הסוא כתב מקושר דלעיל דחזא ביה רבי ביעות ג"כ כתב יהודה חייטא דכתב אחד היה שניכר שאיש א' כתבם דה"ל השתא ההוא טובה שסיפר כתב מיושר שלו הוא בעצמו רעתו שלו בכתב המקושר דלעיל וכה"ג אין לאדם לספר בטובתו של חבירו אבל בגוונא אחרינא מלוה הוא לספר בטובתו של חבירו כפירוש הרמב"ם ודו"ק: **ג' עבירות** אין אדם ניצול מהם בכל יום כו'. יש לדקדק דמשמע לשנא דה"א להציל מג' עבירות אלו וא"כ מאי עבירה שייך בהו וע"ק למ"כ אצטריך ליה למימר הכי דאין אדם ניצול כו' ונראה לומר שם אדם מונח על הממוצע בין העליונים ובין התחתונים כדאמרינן אברא אותו מן העליונים ומן התחתונים זכה הוא מן העליונים לא זכה הוא מן התחתונים ולכך העובדי כוכבים שלא זכו הם מן התחתונים ואינן קרויין אדם כדאמרינן אדם אתם כו' וישראל שזכו הם מן העליונים כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה ובפרק אין דורשין דרשו במעלת החכם כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו כו' כלומר שיהיה האדם נמשך במעשיו שיהיה דומה למלאך ה' צבאות וז"ש כאן אין אדם ניצול מהם כו' דהיינו העומד בשם אדם המונח לו ואינו מדמה עצמו למלאך כי הוא נקרא אדם ע"ש אפר דם מרה כדאמרינן בסוטה הנה מצד שהוא מוטבע בחומר מן התחתונים שנבראת מעפר ואפר א"א לו לכוין ולעיין בתפלתו ומצד שהוא בעל דם כתיחת הדם שבו מביאהו לידי עבירה ומצד שהוא בעל המרה הוא בעל לשון הרע ומדות רעות אבל האיש הזוכה ומדמה עצמו במעשיו למלאך ה' יוכל שפיר להנצל מג' עבירות אלו ושייך בהו לשון עבירה וק"ל

דף קסה בד"ה אמר אביי כו' ובב' שטרות ולא מיירי כגון כו' כגון שאותו שבכתב העיד על ההלואה שראה כו' ושבע"פ מעיד שראה כו' ולהכי כשר נמי לאמימר כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דא"כ מאי קא פריך לאמימר אלא מהני' קשיא אימא דמוקי לה בכה"ג כגון דליכא שני עדי מסירה אלא שהא' מעיד בכתב והשני מעיד בע"פ על ההלואה דהפשר דפשיטא ליה לתלמודא דבכה"ג אינו מעיד ולא אילטריך ליה למיתני דפסול וק"ל: **בא"ד** שהרי על חתימתו יש כו' כגון שכתוב בשטר בפני כו' א' שבע"פ היינו שמעיד על מסירת שטר כו' הייט משום בבשניהם כו' אפי' בשטרי דלאו אקנייתא דעדיו בחתומיו כו' לא חשבינן עדותו כראיית כו' עד בע"פ מהו ואחד כו' כצ"ל:

ע"ב בד"ה נה התם כו' או פסול הס"ד ואח"כ מ"ה ה"נ כו' דאורייתא ולאו דוקא כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** אימא נסכא כו' והכי הוה מלי כו' פ' בתרא אמרינן כתוב בו בבבל מנבי ממעות כו' כל מה שירצה לוה מגביהו כו' שאין רק שיהא פרוטות ומשמע שם שיהא פרוטות דמה כו' וה"נ במתנין כו' דאי לא גריעא טפי מאיסר ברישא כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דתפסת מועט תפסת ה"ל לאקשויי ברישא ואימא פריטי דהיינו איסר כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

ח"א דף קסה ע"א רובן בגזל ומיעוטן בעריות כו' · קחשיב הכא ג' עבירות הללו כוללים הא' מלד ממון והאחד מלד הגוף והאחד מלד הנשמה הגזל עבירת הממון העריות עבירת הגוף לשון הרע הוא הדבור מעבירת הנשמה ואמר רובן בגזל ומיעוטן בעריות שחביב עליהן הממון יותר מגוף כדאמר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך יש לך אדם שחביב עליהם ממונן יותר מגופן כו' ואמר הכל בלשון הרע כי אין לך אדם שבומר נשמתו הטהורה כמו שנתנה לו בנקיה אבל הוא מאבקה באבק לה"ר כדבסמוך לעיל וק"ל:

דף קסו בא"ד אבל הכא פריך ואימא כו' מעות ופונדיונים ואיסרין כו' שאין הולך מטבע של כסף הפחותים מדינר קורין פריטי כו' עכ"ל יש להוכיח כן ה[...] מדמוקמינן ליה אדינר ולא אמעה או פונדיון או איסר דתפסת מועט תפסת ומה [...] לדקדק בההיא סוגיא דכתובות דמאי פריך ואימא נסכא ואימא פריטי אימא דקוש[...] הכי הוא דמה שירלה מגביהו היינו נסכא או פריטי עי' בתוספות במנחות יק"ל:

חכמת שלמה

דף קסה ע"א גמ' במתניתין מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה כו' שאם תמחוק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון כצ"ל ונמחק כל מתניתין. ונ"ל במקום במתניתין פיסקא פשוט שכתוב בו עד אחד כו' בשלמא מקושר כו': **ר"ש** בד"ה ור' אליעזר מכשיר דסבר מרא מקום הוא כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר אביי כו' כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה כו' ולהכי נמי קשה לאמימר כצ"ל וכ"ב פי' ולפי פירוש זה קשה שפיר לאמימר ודו"ק: **בא"ד** שהרי על מסירתו יש שני עדים כו' שמסר לוה למלוה ומיהו יש לומר דהאי דלא אשכחינן צירוף בעד אחד כו' ובירושלמי גרסינן זעירא בעי עד אחד בכתב ועד בעל פה מהו שילטרפו ועד אחד בכתב כלום הוא לכך צריכא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' בפיסקא נ"ב בכאן נ"ל מתניתין דלעיל בהיפוך הדף כתב בה זוזין כו': **שם** תנו רבנן כסף כו' אבני דינרין זהב כסף כו' כצ"ל וכן בכל העמוד: **ר"ש** בד"ה כתוב בו כו' הרי הן כ"ב סלעים אין למלוה אלא עשרים סלעים דיד בעל השטר כו' כ' סלעים כצ"ל והס"ד: **בד"ה** תנו רבנן כו' מדינר כסף כסף לוה כו' כצ"ל: **בד"ה** אין פחות כו' נמחק כל הדבור **תוס'** בד"ה הכא נמי כו' דאורייתא ולאו דוקא כו' דאפילו אי הוי כו' כצ"ל: **בד"ה** אימא נסכא תימה לרבי מאי כו' כתב בו בכל כו' וכי נסכא פחותה מאיסר שאין בו רק מיני פרוטות כו' כצ"ל:

דף קסו ע"א תוס' בד"ה אימא נסכא כו' ושיעור זה לנסכא פחותה אפשר שהיו כו' כצ"ל ואח"כ מתחיל הדבור אי הכי רישא כו' על התחתונה ולא גרסינן נמי ברישא כו' כצ"ל וכ"ב פירוש דאי גרסינן הכי אם כן משמע דכפשוטו פריך מאי שנא רישא מסיפא כמו שבסיפא זהב בדינרים אין תומרים שהכל זהב קאמר אלא חד של זהב וחד של כסף אם כן הוא הדין זהב דינרים או דינרין זהב לא נימא דתרוייהו זהב קאמר אבל היכא דפריך מרישא דקמייתא דנימא כסף בדינרין יהיה הכל של כסף היינו מה[...]

בא"ד איתא נמי במנחות הס"ד ואחר כך מ"ה א"ה כו' כל כמה דלא אמר בדינרין אין כו' ופריך רישא נמי כסף בדינרין יהיו של כסף כו' ה"א טעמא דרישא דכתיב בדינרין הם של זהב כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דפריך מעיקרא אסיפא בזהב בדינרין אימא דהבא פריכא דכיון שזהב דינרין ודינרין זהב הן דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כו' כמ"ש התוס' לעיל מה"ט גופיה לפרוך ברישא כיון שכסף דינרין ודינרין כסף הן דינרין כסף כמו כן כסף בדינרין יהא של כסף שבכסף משתעי שטר ויש ליישב דברישא הוי סבר המקשה דב' בדינרין מהפכו לזהב אע"ג שבכסף משתעי אבל הכא בסיפא פריך כיון אע"ג שבכסף משתעי כיון דבזהב נמי משתעי מכ"ש דנימא ביה דיהא של זהב במשמעות הב' של בדינרין והוא דוחק ודו"ק: בד"ה אמר רב אשי כו' דדינרי אים משמע כו' לא מפליג בין בית ובין לא בית בין דינרי לדינרין אבל כסף דינרי ודינרים כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל דבלא בית נמי ה"ל לפלוגי בין דינרי דדינרין הייט כסף אבל כסף ודינרי כסף בלא בית ודאי דלא משמע זהב גם לא משמע דינרי כסף כי זה לא היה שום דיבור כו' ומהרש"ל הגיה כאן ללא צורך ואין להאריך כי לא מצאתי כהגהתו בתוס' ישנים וק"ל: בא"ד דהפס לא מפקינן מיניה הס"ד ואח"כ מ"ה לר"י לפי הספרים כו' יאמר לעולם דינרין ולא דינרי כו' שנה גבי זהב דינרי זהב כו' ושנה דינרין סתם כו' במקום זוזין בלשון משנה ובלשון כו' שלאותן קורא זוזי כו' עד שיהיו בדינרין של כו' ודינרין גבי כסף אע"פ שניהם דבוקים ונראה לספרים דגרסינן כו' וק"ל: בד"ה נכנס כו' עליה חובה וכ"כ בכל הספרים כו' הכא טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסא זו כמו מלאת כו' ור' עקיבא כו' אבל לתרוייהו הפאר עליה חובה כרישא כו' כנ"ל והייט לפי מה שפרש"י שם דל"ג בדברי ר' עקיבא ותפטר אבל רשב"ם פי' בשמעתין דגרסינן בדר"ע ותפטר וק"ל:

ע"ב בא"ד דל"ג ואין דאי גרסינן ליה כו' כנ"ל: בד"ה רבעתים כו' בפרוטה מנלן כו' ומדחס רחמנא כו' ולי גרסינן רבעתים כו' בההוא פירקא גר בזמן כו' ופ"ק דכריתות פרש"י שני כו' יכול לומר שלשה קינין בשלש רבעים כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל דכיון דלטהרת אדם לא בעי רק קן א' אמאי קאמר שעמדו כ"כ בזול עד שלקח ב' קינין בב' רבעים כך היה יכול לומר ג' קינין בג' רבעים וק"ל ושוב בתוספות ישנים מצאתי כזה הלשון היה יכול לומר ג' או ה' קינין בב' רבעים ולמה היה לו ליקח בימכור ביחד ב' קינין בב' רבעים אלא נראה כו' ודו"ק: בא"ד אלא נראה דגרסינן רבעתים ב' אחת פי' כו' נמי קן בדינר זהב כו' ב' פרידין ד' זוז כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל א' מב' הפרדות הוה ד' זוזין כפרש"י שם דחטאת שמתו בעליה היא ומהרש"ל הגיה ח' זוזין ואין צורך דע"כ לפי תירוצם דד' זוזי פשיטי ע"כ ל"ל דנקט שיעור דכל הקן אף שלא צריך רק כנגד פרידה א' כמ"ש מהרש"ל גופיה וק"ל: בא"ד וי"ל דמאה מן המובחר כו' בפרק בתרא דכריתות כו' בחטאת בת דנקא והכא סלע שהנסכים כו' ישלים מן הנסכים כ"ג חלקים כו' עכ"ל כנ"ל: בד"ה א"כ למה כתוב כו' לבדו מפני מה כותבין את העליון באחד מהן די עכ"ל כנ"ל ואח"כ מ"ה א"כ למה כתוב העליון שאם תמחק כו' האי טעמא כו' היא וקאי אהא דאמר כותבין כו' ובפי' ר"ח כתוב א"כ למה כותבין את העליון כו' ר"ל לפי גירסת הספרים התם דתנן א"כ למה כתוב העליון היה אפשר לבעל דין לחלוק ולומר דקאי אמאתים ומנה אבל לפי פי' ר"ח דגרים במתני' א"כ למה כותבין כו' דהאי ליסנא משמע דכותבין כן למעלה בכוונה ומדעת וא"א לפרש אמאתים ומנה דקתני במתני דודאי אם היה דעתו לכתוב מנה למטה לא היה כותב מדעת למעלה מאתים אלא בטעות אבל אי קאי אתני וחנן ניחא שהיה כותב כן למעלה מדעת ודו"ק: בד"ה הגה"ה בתוספתא הניא לעולם התחתון כו' ונראה לר"י דבחזרת וקנינא מיניה מיירי כו' עכ"ל נראה דודאי בפשוט נמי ילמד התחתון מן העליון באות א' כו' כדאמרינן בשמעתין אלא דבמקושר קתני דלעולם ילמד התחתון מן העליון כו' היינו אפילו בחזרת וקנינא כו' דהייט בפיסה אחרונה ילמד התחתון מן העליון באות א' וניזל בתר התחתון כמ"ש התוספות לעיל דבמקושר למדין אף מפיסה אחרונה משא"כ בפשוט דאין למדין מפיסה אחרונה וא"כ אף באות א' לא ניזיל בה בתר התחתון וק"ל: בד"ה כפל וקפל כו' ספ"ל ס' פלגי כמו כו' קפ"ל ק' פלגי כו' כנ"ל:

דף קסז בד"ה ומשוי ליה כו' איסתרי זוזא כו' מאה זוזי וזוזא כו' ור"ת היה גרים בסוכה זוזא מלעיל כאיסתרא כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל לפר"ת שם כתם איסתרא הייט פלגא דזוזא כפר"ת ע"ש בתוספות וק"ל: בד"ה אע"פ שאין כו' דאמרי לה כו' כנ"ל: בד"ה ושוכר לאשה כו' זכין לו והא דשביק כו' הד"א דמיירי בכל ענין אין האשה כו' כנ"ל: ע"ב בד"ה כותבין כו' זכין לו הס"ד ואח"כ מ"ה ס"א וליחוש דלמא כתביה כו' שאין זה שם האשה הזאת ועוד כו' עכ"ל כנ"ל מתוספות ישנים וזו היתה גירסת רשב"ם דל"ג ואזיל וממטי להתיה דהאיך אלא דלמא דכתביה בשם אתתא דלאו דיליה ומגרש לה דהייט לאשתו דיליה מתטין להתירה להנשא שלא כדין ולקלקלה ולזה הקשו בתוספות שפיר דגם אם יכירו עד המסירה שזו אשתו מיבעי להו למקרי הגט ויראו כו' שאין שם אשה הזאת אשתו אלא שם אשה אחרת ולא יוכל לקלקלה ומהרש"ל הבין דברי התוספות ופרשב"ם בדרך רחוק ודחוק והקשה מה שהקשה אבל אין להאריך בדחוקיו כי הדברים ברורים באין גמגום כמו שכתבנו וק"ל: בד"ה שם האיש כו' שכבר הוצרכה להזכירם וה"ה כו' עכ"ל כנ"ל: בד"ה וליחוש כו' לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי כו' מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו אז לא יעשו הגרושין בפניהם כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל דאם יעשו הגרושין בפני הסופר ועדי החתימה ודאי שהיו נותנין לב לדעת שיש עוד יוסף בן שמעון אחר דחתימת עדים הוא מעשה ב"ד בכמה דברים ולא היה כאן חשש טעות וק"ל: בא"ד כמו שפירש רבי וליחוש כו' דאי לא הוחזקו לא הוה מבעי ליה לרב למימר וה"ה לשם אשה דכי מוקי לה כר"מ סבר שאין שוין כו' כנ"ל: בד"ה ומחזיק כו' א"נ מכירין את אשתו של יוסף בן שמעון שאומרים על פלונית שהיא אשתו של זה אבל לא שמעו שמו שיאמרו שפלונית היא אשת שמעון כו' עכ"ל כנ"ל מתוספות ישנים ור"ל שאיש זה הבא ומחזיק שמו יוסף בן שמעון עדים מכירין כבר אשתו שזאת פלונית בשמה היא אשתו של זה אבל לא שמעו שמו היאך הוא דאם כבר קודם שהחזיק עצמו שמעו שפלונית היא אשת שמעון הרי הוכחש על שמחזיק עצמו יוסף בן שמעון ודו"ק:

דף קסח בד"ה אמר רב נחמן כו' עד ל' יום ליבטלו כו' באיזהו נשך הדר אמר כו' ומניומי החזירני מדברי כו' ואני איני מבין בזה דבהא רב נחמן כו' ומה"ש נמי א"ש לרב נחמן עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ובא לפני כו' וכנ"ל ועיין בתוס' בפרק איזהו נשך שנמגמו בזה דלרב נחמן לא ה"ש להאי טעמא: בד"ה מעמיד כו' וקיום השטר עושין ב"ד ולא כפי' רשב"ם שהעדים כו' כנ"ל: ע"ב בפרשב"ם בד"ה בשטרי כו' א"נ דלמא חזר ומלאו כו' עכ"ל דודאי היכא דאיכא עדים דנאבד השטר בשוק אין לחוש שימצאהו דוקא המלוה ומכ"ש אם העידו שנאבד לגמרי כגון שנשרף דכותבין לו שטר אחר אבל הכא כיון שאין לו עדים שנאבד אף אם נאמר שאמת הוא כדבריו ולא ידע היכן הוא אפשר שהניחו באיזה מקום המשתמר ושכחו שם וימצאהו אח"כ וק"ל: תוס' בד"ה ופלוני כו' לר"י שמזכירין ה"ה נמי העדים שהעידו שראו אותו שטר כו' לפוסלן כו' לכותבן כו' מזכירין כו' כנ"ל מת"י: בד"ה אבל בשטר כו' ותימה קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך איהו כו' עכ"ל נראה דלהא ודאי לא ניחוש שיארע כך שימכור לו הלוקח שוב הקרקע באותו יום שקנאה הלוקח אלא שניחוש שהוא יטעון כן ומש"ה בכתב לו הלוקח שוב שטר מכירה על קרקע זו ויש בו זמן מאוחר לזמן ב' שטרות שביד הלוקח לא יוכל הלוקח להפסידו אבל בכתב לו קנה לך איהו כו' דאין דרך לכתוב ביה זמן יפסידנו הלוקח שלא יהיה המוכר מוחזק בה יותר מן הלוקח שיאמר הלוקח קנה לך איהו כו' נכתב בו ביום שנכתבו הב' שטרות ושמא הוא החזירה כו' ומה שכתב ר"י בתירוצו דכולי האי לא חיישינן הייט שיטעון כן דלא מסיק אדעתיה טענת שקר כזו וגם אם מסיק אדעתיה לא יהא לו פנים כו' ודו"ק: בא"ד אין כתוב בו זמן ואח"כ כו' הכא שירא הוא כו' מתחלת כתיבה כתבת כו' ועוד תימה לר' שמעון בן גמליאל כו' ולא הקשה לרשב"ג כל זה רשב"ג אומר אף כו' אבל אם נכתב לו שטר שני ללוקח אפילו כו' שהחזיר לו לא יועיל כו' חזר המכר וא"ת אפי' כשים כו' שמכרת לי השדה עשית שנים או כו' כנ"ל מת"י:

דף קסט בא"ד ומקנה לו הג"ה וקשה לפי פי' ענין בתרא זה אמאי כו' אלא דבר ברור הג"ה וקלה כו' מת"י וכנ"ל ור"ל לפי פי' ענין בתרא שכתבו לעיל ובע"א יש לפרש כו' דאיירי שיש עדים שזה השטר שביד המוכר הוא שנתנו ללוקח כו' א"כ יבררו כו' כמ"ש התוס' אלא שהלוקח טוען כיון שלא החזיר לו גם השני לא חזר המכר דהשתא קשה שפיר שיעשו שטר שני שאמר לנו אבד שטרי כו' שעכשיו יש הוכחה טובה למוכר שמעולם לא היה לו רק אותו שטר שהחזיר לו בעדים ומעצמו עשה השני ע"י שסיקר לעדים לומר שנאבד אבל לפי' קמא דלא החזיר למוכר השטר בעדים ולא יכירו שזה הוא השטר שנתנו ללוקח ליכא הוכחה למוכר יותר מן הלוקח דאדרבה הלוקח יאמר לו שאמת הוא שאבד שטרו ועדים נתנו לו שטר כזה ושטר שבידך את עצמך עשית אותו והו"ק: בא"ד וקצת קשה לפי ענין בתרא זה הא דמשמע כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל נמי לפי' ענין בתרא זה שפי' דמיירי שיש למוכר עדים שזה הוא השטר שנתן ללוקח כו' יש לחוש נמי שנתן הלוקח השטר לאינש דעלמא וכיון שלא החזיר לו שטר השני יאמר שלא חזר המכר אבל לפי' קמא ודאי דלא ק"מ דלאינש דעלמא לא יכתבו שטר בשם המוכר דדוקא למוכר כותבין כו' וק"ל: בא"ד שטר השני אבל לחזור למוכר לא הועיל כו' כנ"ל מתוספות ישנים: בד"ה לכתוב כו' המוכר לפניו כו' כדפירש לעיל על מלתיה דרשב"ג וי"ל דרשב"ג ודאי בשאינו לפניו אבל הכא כו' ונראה דודאי ה"ה ד"מ כו' אם הוא לפניו הס"ד ואח"כ מ"ה לבר ממאן כו' כנ"ל מת"י: ע"ב בד"ה בעלמא כו' אמאי אין כותבין שני שטרי כו' ואומר ר"י דבשטרי הלואה לא מלינן למכתב כו' ואיכא נעילת דלת כו' שמא יפסיד האחר לאחר זמן ותימה למ"ד כותבין שובר לכתוב בר כו' עכ"ל כנ"ל מת"י ומהרש"ל

חכמת

יד בעל השטר כו' פריך אע"פ שאינו בשוה ממש והיינו דגרסינן אי הכי ודו"ק: ד"ה לפי הספרים שגורסין כו' אם כן בלשון תלמוד אי אפשר שיהו דינרי של כסף שלאותם קורא זוזי בלשון התלמוד כו' כנ"ל ונ"ב פירוש סברייתא קרוייה תלמוד ודו"ק שיטב: בד"ה הכי גרסינן נכנס לב"ד כו' טעמא דרשב"ג דפליג לפי גירסא א הבית שמאי כו' כנ"ל והשאר נמחק: ע"ב תוס' בד"ה הכי גרסינן נכנס כו' כתוב ואין בי' בכריתות כו' כנ"ל: בד"ה רבעתיים כו' דגרסינן רבעתי ולא רבעתיים כו' דגרסינן ברבעתי ופירש קן כו' דהויא פלגא דזוזי ונקט שיעור דכל הקן דהיינו ב' פרידות אף שלא צריך אלא כנגד פרידה אחת דהיינו חטאת ומשום חטאת שמתו בעליה ואע"ג כו' כנ"ל ונ"ב נ"ל: בא"ד וי"ל דמאה מן המובחר להביא כו' וכפ"ק דבכורות אמרינן פטרוזא בת דנקא כו' כנ"ל ונ"ב פירוש שם כתוב ששוה רק דנקא: בד"ה א"כ למה כו' לבדו למה כותבין כו' כנ"ל: ד"ה א"כ למה כתוב העליון כו' צריך להתחיל הדיבור שאם תמחוק כו' ה"ט כו' אחר התחתון ואין למדין כו' שאין לומר שכן רגה כו' כנ"ל: בד"ה אבל לא בשתי אותיות כו' כנ"ל: בד"ה ספל וקפל פירש רבינו תם ספל ס' פלגי כמו ל' תגאי כנ"ל ונ"ב פי' שדרך התלמוד להזכיר מנין תגאים ודו"ק:

דף קסז ע"א גמ' שיש מאה איסתרי עזי יד בעל השטר כו': ר"ש בד"ה אמר אביי כו' ואין צריך ראובן להעיד על כתב כו' כנ"ל: בד"ה ואי איתרמי כו' בסוף שיטה הס"ד: בד"ה אורנוקא כו' מן סטר הס"ד. בד"ה ושוכר לאשה כו' כסף כתובתה הס"ד: תוס' בד"ה אע"פ כו' דאמרינן לה אייתי כו' כנ"ל: בד"ה ושוכר לאשה כו' הא פריך הכי בפרק קמא כו' כנ"ל וכד"א: ע"ב תוס' מתחיל דבור חדש וליחוש דלמא כו': בא"ד יקראו את הגט כו' נ"ב תימה פשיטא דצריך לקרות הגט דאי לאו הכי אפילו יכירו שם האיש והאשה בשעת כתיבת הגט ותימה שמא יתן לאשה אחרת ודו"ק ואפשר שהתוספות סוברים בודאי צריך לפתוח הגט ויראה לכל הפחות שם האשה ולא יראו אחר שם בעל שטתן ודו"ק על כן מביאין ראיה שצריכין לקרות כולו נ"ל: בא"ד ויראו העדים שאין זה שם האיש ועוד בלאו הכי כו' כנ"ל ונ"ב נ"ל שהתוספות מבינים שרשב"ם סבר דמקשן לא פריך דלמא כתב גיטא ואזיל ואמטי לאיתתא אחריני היינו לאשת פלוני ששמו כשמו דהא אכתי לא אסיק הא דשני יוסף בן שמעון כלל דאי הוה סבר רשב"ם דהמקשן פריך הכי אם כן לא הוה ליה לפרש הא דמקלקל להתירה דאיכא דוחק ולא שכיחא אלא הוה ליה לפרש משום כתובה כו' כמו שמפרשים התוספות לפי האמת אי לאו שסבר רשב"ם דכתובה לא שייך שהרי צריכה להראות גיטה במקום כתובה ויראו שאין כתוב על שם בעלה אבל להתירה איכא למיחש דקורעין הגט מיד אחר הנתינה משום הכי הקשו התוספות הא צריכה לקרות כל הגט ויראו שאין זה שם בעלה ומשום הכי התוספות מתרצים שהאמת משום כתובה והיינו שיכתוב גט לאשת פלוני ששמו כשמו ודו"ק: בא"ד לאיש אחר ששמו כשמו ויתן הגט לאשת האיש כו' כנ"ל: בד"ה וליחוש לבני כו' אי נר' מאיר דאמר עדי מסירה כרתי כו' כנ"ל: בא"ד שגרושין בפניהם כו' נ"ב פי' בפני הסופר ועדי חתימה: בד"ה ומחזיק ליה כו' שא"כ יודעין שאין כו' כנ"ל:

דף קסח ע"א ר"ש בד"ה ור' שמעון סבר אין כופין ומשנין כו' לא דכ"ע סברי כופין וטעמא כו' בד"ה ונ"ב פי' במדת סדום ודו"ק: בד"ה ככתב תנא עלי כו' טעמתי ונגא לידי כו' כנ"ל:

שלמה

תוס' בד"ה כיון דדק כו' זאת היא דנאמן אע"פ כו' כנ"ל: בד"ה אמר רב נחמן כו' א"ל רב נחמן אומר אני אסמכתא קניא כו' אתי שפיר לרב נחמן כנ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה מעמיד עליו עדים כו' ואח"כ מ"ה ובא לפני ב"ד דוקא נקט כו' מקרעין את השטר הס"ד ואח"כ מ"ה ופלוני ופלוני וכו': ע"ב ר"ש בד"ה ומפרש התלמודא כו' שוזקקנו כו' שעמדו כו' כד"א ונ"ב נ"ל ברייתא מפ' והיינו תלמודא ולאפוקי דלא תימא שכך נוסח הקיום אם כתוב כו' אבל אין לומר שגמרא מפ' הברייתא א"כ עיקר דין הקיום שצריך לכתוב הסר מן הברייתא ודו"ק: בד"ה נקרע ע"י אדם הס"ד: בד"ה ערכאי ישמעאלים הס"ד: בד"ה בשטרי הלואה כו' א"נ דלמא חזר ומלאו נ"ב פי' מאחר דספק הוא אבל אם יש לו עדים שנאבד בודאי כותבין ודו"ק: תוס' בד"ה ופלוני ופלוני כו' אם צריך לכותבן מאחר שאין התלמוד מזכירן וצריך כו' כנ"ל: בד"ה אבל בשטר כו' שמכרם לו השתא נמי כו' שנכתב לו מחדש שהרי כתוב מאותו הזמן כו' מתחלה כתבת שכתבת כו' כנ"ל: בא"ד הואיל ושמעי להדדי נ"ב ס"א דשמעי מהדדי: בא"ד אפילו אמריי בעלמא כו' ולא תקשה לרשב"ג ולא תצטריך לכל זה כו' כנ"ל:

דף קסט ע"א ר"ש בד"ה אמר רב ספרא כו' ממנו וא"ל כו' וכתבו לו אחר ותפיק ליה לשטרא קמא דכתבו כו' כנ"ל ונ"ב כאשר הגהתי כן מצאתי בפי' הרי"ף וכן נראה דבודאי מתחלה יראה הכתב חדש שכתבו לו ולא יראה שיהא שלא ירגישו ודו"ק וגם לבסוף יראה שיהן ולא יראה שכתב חדש דבלאו הכי איכא גמגום חשדא עליו ואם יראה כתב חדש יכירו בדבר ודו"ק: בד"ה ומשני כו' ותוזר הלוקח הזה בשטר קמא וטורף בו פעם אחרת כו' כנ"ל: מה"ד לבר מדייפקון כו' כלומר כו': תוס' בד"ה אבל בשטר כו' וקשה לפי פי' זה ומאי לא כו' ונ"ב כל זו הג"ה הוא עד אלא דבר ברור: בהג"ה לפי שאמר שנאבד השטר הראשון כו' כנ"ל: בד"ה לכתוב לאידך כו' שמוכר לפנינו וי"ל דבודאי אי הוה פריך על רשב"ג דאמר אין כותבין איכא למפרך הכי אבל הכא כו' מאחריות שבו היינו שבשום ענין אין כותבין אחריות אפילו אוא כו' כ"כ אם הוא לפנינו דכותבין ורבותא קמ"ל דאפי' אינו לפנינו אפ"ה כותבין לו הנה דעדיפא משני ליה כנ"ל והס"ד ואח"כ מתחיל דבור חדש לבר ממאן כו' ויכתבו לו מזמן שני נ"ב ומ"מ נראה שכתוב במוכר שטר זה נכתב תחת שטר הראשון שנכתב בזמן הראשון וכן משמע פירוש רשב"ם דאל"כ יפסיד לוקח במוכר זה כגון שאם ימצא שטרו שנאבד ודו"ק. בא"ד בברייתא הייט דכותבין שטר מקח כו' כנ"ל: בא"ד כדפרישית לעיל נ"ב מאחר דאיירי שלא בפניו נ"ל שכותבין מזמן ראשון אבל היכא שהמוכר לפניו ומודה לו ליכא למיחש למידי ודו"ק: ע"ב גמ' והדר זבנה ניהלה באחריות נ"ב הא דקאמר הדר זבנה ניהלה לאו שיכול לכופה בכך שהרי היא יכולה לומר אחריות דמוכר עדיפא מיניך אלא אם היא רוצה בכך קאמר כן פי' הר"ן בפרק האיש מקדש ומ"מ נראה שאם היא רוצה שכופין אותו בכך שהרי הוא הוציא מעותיה זכתה בקנין ומשום שקלקל ועיוות כופין אותו שיכתוב אחריות ונ"מ: ר"ש בד"ה אמר להו כו' בעל חוב דמוכר שהוא לוקח ראשון שנאבד שטרו וטורף הקרקע מיניה דלוקח שני ותברא אינו כו' כנ"ל: בד"ה אחריות כו' בשטרי הלואה הס"ד: בד"ה מ"ט חזרה מתנתו הס"ד: בד"ה ה"ר כו' ולקמן מפרש לה כו' כנ"ל: תוס' בד"ה בעלמא כותבין כו' ניכתוב בר מזומנא כו' כנ"ל כך נראה להגיה ולים נגר ובר נגר דיסקירי

ולא

שהגיה לא ראה ת"י: בד"ה דמאן דמפיק כו' למה יניחו קרקעש כו' השטר עדיין אלא שיכולין לומר כו' עכ"ל כצ"ל מת"י: בד"ה בחזקה כו' וקיימא לן דבעיין כו' דבפרק ד' אחין קאמר כו' היא נראה בעי כו' הכיא משנה הס"ד ואח"כ מ"ה ורשב"ג כו' בגיטין וכ"ל דאליבא דרבנן דפליגי כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' דכצ"ל ודוחק הוא דהא אף אלו קאמר דמשמע בשאר שטרות נמי ס"ל הכי וכ"ל כו' עכ"ל אבל בת"י אינו אלא כמו שהוא בתוס' שלפנינו גם אין כאן קושיא מאף אלו כו' דקאמר התם דה"ק דאף אלו אינן כשרין אלא במקום שאין ישראל חותמין כו' כפרש"י התם וע"כ נראה לקיים דברי התוס' שלפנינו דמקיימין תירוץ של ר"י לחלק בין גיטין ובין שטרות אלא משום דהתם לר"ע בכל השטרות מכשיר חותמי עכו"ם הוצרכו למימר דרשב"ג לא קאמר אליבא דר"ע אלא אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"ע התם וקאמרי דחותמי עכו"ם פסולים חוץ מגיטי נשים כו' ועלייהו קאי רשב"ג ואמר אף אלו כשרים דוקא במקום שאין חותמי ישראל כו' מיהו לשון התוס' קצת דחוק ודו"ק:

דף קע בפרשב"ם בד"ה אלא אמר כו' הכתוב בשם אחר כו' פליגי דהא כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה א"ל ר' אבא והאמר רב גידל כו' עכ"ל ור' אבא גופיה דאמר לעיל משמיה דרב דצריך שיבואו עדים ויעידו אליבא דרבי קאמר הכי וליה לא ס"ל והדברי מהרש"ל דחוקין בזה ואין להאריך: **ע"ב** תוספות בד"ה אלא לברר כו' מה דין הוא זה שיפסיד בתנם כו' ואדרבה מה כו' ואף רבי לא אמר אלא כו' פרק שבועות הדיינין דקאמר אהו כו' ואמר רבא כל כו' כדפסיק רב א"כ אפי' לרבי וכדפי' ר"ת כו' אי לא משכח להו אי אומרים להד"ס כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל ר"ת לא פי' כן לעיל אלא לענין דלא משכח להו אבל אי משכח להו ויאמרו להד"ס מחייב אבל התוס' הכא כדי ליישב דברי רבא אליבא דרבי כתבו כדפירש ר"ת לענין דלא משכח להו ה"נ איכא למימר אי אתו ואמרו להד"ס לא מחייב ולא אמר דצריך לברר אלא אי משכח להו צריך להביאם כדי לצאת י"ש כמ"ש מהרש"ל א"כ אם יבואו ויעידו שידעו שלא פרע שחייב לשלם וק"ל: **בא"ד** על זה שצריך כו' אפילו לפי' שלו ושמא היה ר"ל כו' ויש מיישבים דבריו כו' שהלכה כוותייהו ואפילו למ"ד כו' די"ל דלא כו' עכ"ל כצ"ל הני דמיישבים דבריו כו' הוא בעצמו שכתבו לעיל וי"ל דכרשב"ג ס"ל כו' אלא שהוסיפו לומר כאן דאפי' מ"ד התם הוחזק כפרן א"ש כרשב"ג וק"ל: בד"ה אין הלכה כו' דהכי משמע יהליף כו' דאיהו מכשיר בעדים כו' דקאמר לרב הונא כו' ולא הוה פליג כו' דרב נחמן ס"ל דרב הוה מוקי כו' אע"פ שגם הם לא נכתוב כו' אי לאו משום כו' השטר השני ללוה שאם יפרע לוה כו' ועי"ל דרב נחמן כו' אבל הכא כתבי ליה עדים הלכך אין כח לחתום מזמן ראשון כו' עכ"ל כצ"ל נראה לומר מדבריהם דלתירוצם קמא למאי דס"ד דרב נחמן לרב דרבי יהודה במתניתין בין בעדים ובין בב"ד מזמן שני דוקא קאמר והא הוה פליג רב וקאמר דאין הלכה כרבי יהודה דב"ד מיהא מזמן ראשון הוא אבל בעדים מודה רב דמזמן שני מיהא מהני אבל לתירוץ בתרא שכתבו התוס' דרב נחמן ס"ד לרב אליבא דר"י התם בנמחק משום דבב"ד הוה מזמן ראשון והכא בעדים הוה מזמן שני ליכא למימר דרב נמי מודה בעדים דמזמן שני מיהא מהני דא"כ במאי קאמר רב דאין הלכה כר' יהודה דהא בב"ד נמי ס"ל לר"י דמזמן ראשון הוא כדמוכח ממתניתין דנמחק אלא ע"כ דאית לן למימר דבהכי פליג רב עליה דר' יהודה למאי דס"ד דר"י בעדים מזמן שני קאמר ורב סבר בעדים אפי' מזמן שני לא מהני והא קאמר רב נחמן דאילו ידע רב ברייתא דבעדים מזמן ראשון קאמר הוה הדר ביה שכל עצמו לא בא אלא לאפוקי ממה שהיה סבור שר"י לא היה מכשיר מזמן ראשון בעדים לא מסתבר ליה מזמן שני אבל אי הוה שמיע ליה דאף מזמן ראשון מהני אף בעדים לא הוה פליג עליה ואל תתמה בזה לומר להאי תירוצא לרב דאפילו מזמן שני לא מהני שכבר כתבו הגהת אשר"י בשם ר"י לפי' אחד לרב בעדים מזמן ראשון לא מהני ולפי' ב' דאף מזמן שני לא מהני בעדים והוא ממש כדברינו ועיין עוד בזה בחידושי הרמב"ן אבל בדברי התוספות אין לך אלא כדברינו ודו"ק: **בא"ד** תדע דאמר בהגוזל קמא גבי שורף שטרות כו' לכ"ע והכא קאמר ר"י כו' דכתיבי מדעת שניהם כו' כצ"ל:

דף קעא גמ' אמר ר' פדת הכל מודים שאם הוזקקו כו' כצ"ל מפרשב"ם ותוספות: תוס' בד"ה אלא עדים כו' כי היכי דהתקבל דכתבי תפוותא כו' דאין לומר כי הלוה כו' על ידן כו' ובד"ה מזמן ראשון כו' שנכתב לחובה בעלמא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' והידנא דלא קעבדינן הכי דכתבינן שטרי מאוחרי וכתבי תברא בתר כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש: תוס' בד"ה בתר דא"ל כו' שמא היו שוכרין לכתוב כו' עכ"ל כ"ה בתוספות ישנים וכ"ל דכצ"ל וטעות נפל בתוס' שלפנינו שוכחין במקום שוכרין ור"ל שהיו שוכרין להוסיף לסופרים שכירות לכתוב כל זה שטרא דין לא בזימניה כו' ע"כ כתבו זה ר"ל כתמא כדרב ספרא וק"ל:

דף קעב נמרא ואע"ג דמסירן לכו מילי בשילי · ברי"ף וברא"ש גרסי הכא כי היכי דלא מתחזי כשיקרא ועיין בזה במרדכי ודו"ק: **במשנה** עשאן לשכר השכר כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אי ידעיתו כו' מדעת עדים דללקוחות כו' עכ"ל כצ"ל מת"י וכ"ל דר"ל לאפוקי אי לא נכתב מדעת שניהם כההיא דשנינו כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אין כאן קול למקח וממכר אפי' בהקנייתא ואיכא פסידא ללקוחות ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מינך אפי' מר"נ לשון שאילה הוא וכן ההיא דאמר רב הונא כו' ובשנים אוחזין עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אפילו מרים כו' ור"ל מינך לשון שאילה הוא ומספקא ליה אי חיישינן לנפילה כמ"ש התוספות לקמן וכן ההיא דאמר ר"ה חיישינן לב' שוירי כו' דס"ל דחיישינן לנפילה וק"ל: **בא"ד** אפילו מרים גלותא שאין כו' נאמר אפילו באותו כו' אבל פי' רשב"ם שתופס בו עיקר אין נראה כו' ההוא גברא דנפיק כו' לרב הונא הוה מספקא ליה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה עדי כו' והא דאמר היום לא כו' ור"א לא הוה בעי זמן כלל דס"ל עדי כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה אבל הכא כו' המ"ל נמי דמשמע מההוא כו' הלכך לא שייך למיחש כו' ואפילו בלא אקנייתא כו' דנפק מידו ולא דנפק לב"ד ולא הוצרך מהיום אלא אם כו' ידעינן בבירור שלא כו' מקנה לו מטעם דפריסית או כו' משום דכר' אליעזר לה כו' כצ"ל: בד"ה לנפילה דחד כו' לבד כי היכי דמתרמי כו' יש להלות בנפילה הס"ד ואח"כ מה"ד אלא הא דתניא כו' ולנפילה כו' וברייתא דמוליאין זה בלא זה עכ"ל הס"ד כן הגיה מהרש"ל אם נפרש דברי התוספות דר"ל דאי לאו דקאמר לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבא כו' הרי העיקר חסר מן הספר ובתוספות ישנים ראיתי כלשון התוספות שלפנינו וז"ל הג"ה אלא הא דתניא כו' א"כ לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבא בהרשאה ומברייתא דמוליאין זה על זה ניחא ע"כ מהגה"ת עכ"ל ת"י וכ"ל לפרש דבריהם דקשיא להו מאי מקשה הכא דמאי לאוקמא כאן לנפילה דחד חיישינן כדקאמר בברייתא ומתני' בבא בהרשאה מיהו מברייתא דלקמן דמוליאין זה ע"ז ניחא דפריך שפיר ממתניתין ודו"ק:

דף קעג בד"ה והכא בצריך כו' בפ' המוכר את הספינה כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה שטרו של כו' אע"ג דודאי לזה חיישינן כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בת"י והגהת מהרש"ל אינו מבורר לן ודו"ק: **ע"ב** בד"ה חסורי כו' דיכול להפרע מן כו' כדפריסית וקבלן כו' הד"א תובע מלוה תחלה כו' ולא מן הלוה שאין כו' מדר' נתן דקי"ל כו' לשון הלואה ולא לשון פרעון כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה במרדכי:

ח"א דף קעג ע"ב מנין לערב כו' שאי קבלנות הוא דכתיב תנה וגו' · יש לדקדק דהא האי קרא תנה אותו על ידי וגו' לראובן אמרו ויהודה לא אמר אלא אנכי אערבנו וגו' ולא הזכיר לשון קבלנות בדבריו כמו שלא הוזכר קבלנות בקרא דמייתי כי ערב זר וגו' וא"כ מאי פריך ליה רב חסדא מקרא דראובן דכתיב תנה אותו וגו' וי"ל כיון דראובן בקבלנות קבל ערבותו ולא נתרצה לו יעקב אין סברא שיבקש ממנו יהודה בערבות לחוד אלא ע"כ שגם יהודה בא בערב קבלנות אלא שלא הוזכר זה כאן וסמך אקרא דראובן שזכר בו קבלנות תנה אותו על ידי פרש"י כלומר כאלו מקבלו בידי אחזירנו לך עכ"ל דקדק לומר שפירוש תנה לי לאו היינו תנה לי לידי ממש דא"כ לאו היינו קבלנות אלא נשא ונתן ביד ממש ומש"ה פירש דתנה לי הוא כאלו אתה נותן לי בידי דהיינו קבלנות וק"ל: **לקח בגדו וגו'**. חיבור הפסוקים הכתוב לאשון מיירי מי שהוא נעשה ערב בעד זר אמר כי הוא ראוי לקחת בגדו ממנו עבור התשלומין שלא היה לו להיות ערב בעד זר שאינו אוהבו ופסוק שני מיירי במי שנעשה ערב בעד רעהו ואוהבו שהוא קצת מהראוי ואמר אף אם ערבת לרעך שהוא הלוה וכראוי שבית נגד הלוה אבל תקעת לזר כפך שהוא המלוה כי הוא לטובתו נעשה ערב והוא זר נגדך ואמר נוקשת באמרי פיך להיות ערב בעד הלוה אבל ע"י זה נלכדת למלוה באמרי פיך ואמר והנצל כי באת בכף רעך ראה להנצל שיתפייס המלוה ויהיה לך גריע ואוהב להרצות ליקח ממך שהוא לחלקים ולזמנים שלא ידחוק עליך לשלם לו כולו בפעם אחד והיינו התר לו פס יד התר לשלם לו פס ותלק מהמשאת יד שהוא החוב וסייס ואם לאו כו' שלא יתרצה המלוה להיות לך לאהוב ולא יתפייס בזה הרבה עליו רעים לפייסו בזה כן נראה לפרש הכא הא דקאמר ואם לאו כו' ורשב"ם פי' ואם לאו כו' הדברים קשים שאמר אדם לחבירו שצריך להרבות עליו רעים לפייסו וכן פרש"י בס"פ המקבל דהם לאו קאי אנוקשת באמרי פיך שהוציאו בדברים הרבה עליו רעים לבקש ממנו מחילה וכן נראה לפרשו בסוף יומא לפי ענינו עוד פרש"י שם ביומא הרבה עליו רעים רעיך בתרא דקרא מלא כתיב שהוא בלשון רבים עכ"ל:

דף קעד גמ' לנכסי דלוה מקמי דלתבעיה כו' כ"ה ברי"ף וכן נראה מפרשב"ם: תוס' בד"ה מקמי דלודעינהו כו' דודאי אם אין לו נכסים כו' אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים מ"ל אם ידחה כו' עד שישכיר עצמו עכ"ל הס"ד וכצ"ל וכל דבריהם אלו לשיטת ר"י לקמן בתוספות דבמלוה בשטר נמי אינו יכול לגבות מיתומים עד דגדלי אבל לפרשב"ם דיכול לגבות מיתומים קטנים במלוה בשטר אינו נפרע מן הערב דהא יש נכסים ללוה דהיינו לגבות מיתומים וק"ל: בד"ה ואם כתב בו כו' וכן גרס ר"ח משכחת לה בשחייב מודה ומפרש כדפריסית דאלים כו' עכ"ל ר"ל דגרס בשחייב מודה כגירסת ספרים שלנו וכפרשב"ם ולאפוקי מפר"י שכתבו לקמן דאיירי בשכתב הלוה התקבלתי דל"ג לפי זה משכחת לה בשחייב מודה דאי נמי אין החייב מודה ניחא לרב הונא דליכא למיחש הכא לגררי כמ"ש התוספות לקמן והוסיפו לומר דר"ח מפרש כדפי' דאלים כו' ר"ל דהוא מפרש נמי דלהכי אף בחייב מודה בעי נמי דכתב ליה התקבלתי כדפי' דאלים כו' דאי לאו שטרא הוה חיישינן שמא לא גבה המלוה ממנו כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: **בא"ד** שום היתומים ל' יום בשלמא כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ועוד קשיא כיון דמוקי מלתיה במלוה על פה כו' דטוענין ליורש שפרע שהלב כו' עכ"ל ומאי קושיא דאימא דמוקי מלתייהו בחייב מודה דליכא למימר שהלב פרע ולהכי אילטריך טעמא דלאו בני מיעבד מלוה ובקטנים ויש לייסב ודו"ק: **ע"ב** בא"ד מיהו קשה לר"י מן כו' ולשון בו משמע כפי' ר"ח ויש לפרש קצת לפירוש ר"י כי כו' עכ"ל כ"ה בת"י ור"ל דקשה על פר"י שפירש שהלוה כתב לערב התקבלתי ובתוספתא קאמר ואם כתב בו ב"ח גם לשון בו דקתני נמי בשמעתין משמע כפירוש ר"ח דמשמע שבאותו שטר שנתן הלוה למלוה כשפרע הערב למלוה נתן אותו השטר לערב וכתב בו התקבלתי אבל לפר"י דמעיקרא נתן הלוה לערב שטר אחר לשון בו מגומגם דהל"ל ואם כתב לו התקבלתי וק"ל: **בא"ד** אבל הב"ח לוה כו' קבלן גמור והא דאמר מלוה כו' במלוה על פה ובמקום שלא כו' ולא כייפינן כו' עכ"ל דבריהם ל"ע מה שייך והא דאמר מלוה כו' לענין דלעיל מיניה גם קשה בדבריהם שכתבו דהיינו במלוה על פה במקום שלא נשארו קרקעות כו' הא במטלטלי דיתמי אפילו במלוה בשטר לא כייפינן אפילו לגדולים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח כלל אפי' במלוה בשטר ולשון המרדכי מיושב בכל זה וז"ל רב הונא אמר לגררי אתפסיה ס"ל דנזקקין לנכסי

חכמת שלמה

לאו כמו שהגהתי ודו"ק: **מתחיל** דבור חדש רשב"ג כו' וג"ב זה הדבור שייך לעמוד שני: **בא"ד** אף כן כשרים כו' ג"ב פירוש גיטי נשים ושחרורי עבדים ע"ש (עי' במהרש"א):

דף קע ע"א גמ' הכי קאמינא לך מתניתא לא מהרגלא אלא כדמתרגמא מר כצ"ל וג"ב כל זה לא היה כתוב בספרים של רשב"ם וק"ל: **שם** ויעידו א"ל והאמר כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה א"ל אביי לרב דימי הס"ד: **בד"ה** אלא אמר אביי כו' הכתוב בשם אחר ומשרו לזה פליגי דהא כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ומודה ר"א כו' דדוקא גט שאין כו' נאמנא מיהו אם כו' כצ"ל: **בד"ה** אמר רב נחמן כו' דשנים אוחזין הס"ד: **בד"ה** אלא הכא כו' מוזהר ור' שמעון כו' הד"א: **בד"ה** א"ל ר' אבא הס"ד וג"ב צ"ל דר' אבא ס"ל דהלכה כרשב"ג דא"צ לברר פי' ואם לא בירר דבריו לא הפסיד ולאפוקי מרבי וא"כ אבא נמי לא הפסידתי אם לא אברר והא דקאמינא שצריך לברר בשם רב היינו לא בירור ממש אלא שצריך שיבואו ויעידו ואם לא יעידו כן מזקיקים אותם לישבע ודו"ק: **ע"ב** גמ' הא ברייתא דתניא עדים כו' כצ"ל: **ר"ש** א"ל אבא נמי לברר קאמינא כו' ג"ב פי' דוחה הוא דליבנא לא משמע הכי דהצ"ל אבא כרבי ס"ל אלא לפי פי' רשב"ם צ"ל כפשוטו קאמר אבא לברר קאמינא ולא להפסידם ממון אלא להזקיקם בשבועה כדפי' בגליון מעבר לדף ודו"ק: **בד"ה** ולא כר' יוסי כו' עדיין ורב הונא כו' הד"א: **תוס'** בד"ה אלא לברר כו' שיוכל ומ"מ כו' כצ"ל: **בא"ד** י"ל דלא מפסדי ג"ב והא דקאמר צריך לברר היינו לצאת ידי שמים ואולי מהיירא שלא יתגייס ויתפשר עמו או יפטירנו או שמא יבאר ויעידו להיפך מדבריו ודו"ק: **בד"ה** אין הלכה כו' שפירש ר"י ורבינו שמואל ג"ב פי' דביום פלוני דהתם היינו מזמן ראשון וק"ל:

דף קעא ע"א ר"ש בד"ה ותני כו' אמר רב יהודה א"ר ס"מ כו' כצ"ל: **בד"ה** ת"ר כו' מאותר וכשר כצ"ל והס"ד: **תוס'** בד"ה אלא עדים כו' דהתקבל דכתבי תפוותא כו' כצ"ל: **בד"ה** שאם הוזקקו כו' אלא ג' בניסן ג"ב לפי האמת צ"ל י"ז בניסן ודו"ק: **בא"ד** נמצאת עונתו מכוונת כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' אין כותבין שובר אבד שטרו כו' אי אדכרתן השתא הוא כו' תברא א"ל בתר עבדינן הכי א"ל בתר וא"ל הוי זימנא כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה לא נחלקו כו' אם לאו הס"ד: **בד"ה** ונפיק מינה כו' וכל זה דכתב בשטר כו' כצ"ל: **ד"ה** ור' יהודה כו' צ"ל דר' יהודה דמכשיר כו' בזמנו לעולם אינו כו' כצ"ל: **בד"ה** ור' יוסי דפוסל כו' כצ"ל והד"א: **ד"ה** מכתברא טותבן כו' צ"ל ומכתברא דכותבין כו': **בד"ה** תנן התם כו'

שביעית הס"ד: **בד"ה** אדכרתון כו' שאפילו כתב את השטר כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה בתר דאמר ליה האי שטרא כו' כצ"ל וג"ב פי' שטרא דנן כו':

דף קעב ע"א ר"ש ד"ה אי נמי כו' שלא כדין פסק כו' אבל מקמי כתיבה כו' כצ"ל והד"א: **ע"ב** **תוס'** בד"ה מינך אפילו כו' אבל רשב"ם אין תופס בו עיקר ואין נראה לר"י ממה שמפרש כו' לא יגביהו או לא כצ"ל: **בד"ה** עדי מסירה כרתי כו' ואין נראה לר"י דהא אמרינן זמן כו' ור' אליעזר לא בעי כלל זמן דס"ל עדי כו' כצ"ל: **בד"ה** אבל הכא כו' אם ידעינן בבירור שלא כו' כצ"ל: **בד"ה** לנפילה דחד פירוש שאין כו' יש לתלות בנפילה כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד ואלא הא דתניא כו' ולנפילה דחד כו' וברייתא במוציאין זה בלא זה כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד והכא בצריך כו' וג"ב זה הדבור שייך לעמוד שני:

דף קעג ע"א ר"ש בד"ה ואב"א כו' במסירה בלא שטר מכירה אחר כדפסקינא הלכתא כו' כצ"ל והד"א · קודם ד"ה במשולבין נרשם גמרא: **תוס'** בד"ה אביי אמר כו' והא דמוקי לה כו' ג"ב לפי מה דמסיק התם דסימפון היוצא מתחת יד המלוה בכתיבת ידו לא מהני ובמתניתין משמע דמהני כו' וק"ל: **בא"ד** בין שטרות פרועין כו' מוקי לה בשובר היוצא כו' כצ"ל: **בד"ה** שטרו של כו' הכא לא אמרינן שמא הבירו כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ואם אמר לו על מנת כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה קבלנות כו' קבלן ובאמירה בעלמא כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה חסורי מיחסרא כו' אי נמי אינו מזכיר כו' כצ"ל והד"א: **בא"ד** אלא לשון פרעון ג"ב פירוש אפ"ה לא מהני וק"ל: **בא"ד** דיברא"י דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן וקונין בכליו כו' כצ"ל וג"ב זו סברת התוספות דרבא דוקא תן לו ואני נותן קאמר אבל תן לו ואני קבלן לא אבל רשב"ם סבר דכל שכן תן לו ואני קבלן וכן סבר הרא"ש ע"ש:

דף קעד ע"א גמ' לנכסי דלוה מקמיה כו' כצ"ל: **ר"ש** בד"ה ורב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן ואפילו תן לו ואני ערב אפילו הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן לך כצ"ל והס"ד: **תוס'** ד"ה מקמי דלודעינהו כו' ללוה דודאי אם אין לו נכסים יכול כו' אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים ומה לי כו' עצמו הס"ד ואח"כ מה"ד ואם כתב בו התקבלתי כו' לדוחקו ולפוטרו לשלם תוכו למלוה אף אם לא כו' גררי לערב לא הוה מקבל לערב כדפי' בקונטרס הכא מיהא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' דניזיל דנסיב עלם גרב

יתומים בעודם קטנים כו' וכן פסק רבא כו' הרי לך פסק דרבא בערכין ואלו מתם שוין והא דאמר בעלמא מלוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו היינו במלוה על פה ובמקום שלא כו' נשאר מאביהם רק מטלטלין לא כייפינן כו' עכ"ל והשתא אפסק דשלחו מתם פרה הונא בריה דר"י דהיכא דליכא למיחש לגררי כגון בחייב מודה מדינא גובה אף מיתומים קטנים קשיא לאו הא דאמר בעלמא מצוה על היתומים כו' וכיון דאיט אלא משום מצוה אמאי גובה מקטנים הא ודאי דלאו בני מיעבד מצוה נינהו והאי תירצו דפר"י דהייט מלוה על פה לא הוי אלא מצוה וקושטא הוא התם דאינו גובה מקטנים דלאו בני מיעבד מצוה נינהו והכא במלוה בשטר דגובה אף מקטנים מדינא וכתבו שוב דכל זה בקרקע אבל במקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כו' אפילו מלוה ליכא ולא כייפינן אפילו לגדולים משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ושוב מצאתי גם בתו"י ובמקום שלא נשארו כו' פי' בתוס' וי"ו ובמקום דהבאה דבריהם נ"כ מפורשים כדברי המרדכי דלא קאי אדלעיל אלא שהוא מלתא באנפי נפשיה וזה ברור ודו"ק: בד"ה בר מערב כו' ומלתיה דרשב"ג מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נכסיה עכ"ל ובתו"י הג"ה ותימה למורי דלא פריך ממתני' הג"ה עכ"ל גם ק"ק בדברי התוספות אמאי לא מוקמי מתניתין כתירוץ קמא דמשמעין דרשב"ג מיירי דהוה ליה ואישתדוף ועי' בתוספות בפ' שום היתומים בזה וק"ל:

דף קעה בד"ה ורב ושמואל כו' אלא מכח מלוה כאשר בתחלה כו' כנ"ל עכ"ל: בד"ה הא דמקוים כו' כדמפרש בפרק שום היתומים כו' וי"ל דכולהו איתרמו כו' דקתני כו' אבל נשבעין לקטן כו' הקדש ופריך תנינא כו' הד"א כנ"ל: בד"ה הא דלא מקוים כו' דאי לא מקויים אמרינן שהוא מזוייף כו' בהא נמי לימא שלא להשביע כו' עכ"ל כנ"ל ר"ל בהא באומר תנו דקיימיה אשב לשטר נימא דפרוע הוא ושלא להשביע אמר כן ומעיקרא מהקדש ה"מ לאקשויי דנאמן במקויים ולא נימא דפרוע הוא ושלא להשביע אמר כן ודו"ק: בד"ה חזר ואמר כו' פרעתי קודם לכן דלאו אדבורי מדכר באותה שעה כדמוכח בסמוך דקאמר אי איתיה כו' עכ"ל כנ"ל ר"ל דפי' אדבורי מדכר שפרעתי קודם לכן לא שייה פירושו אידכר מדכר באותה בעת דהייט דמש"ה לא אמרתי מעיקרא תנו משום דהשתא באותה שעה אדכורי מדכר באמת שאני חייב לו ופרעתי אז כדמוכחא בסמוך דקאמר אי איתיה כו' דהייט ע"כ אם איתיה דפרעיה כבר אבל דפרעיה אחרי כן היה אפשר קף שאמר כבר תנו ומהרש"ל הגיה דלמא אדכרי מדכר ואין צורך ודו"ק: בא"ד א"ל כן למחר א"ל הנהו לי נהתיו לך פטור כו' יכולין לומר פרענו אחרי כן כו' לעולם שיאמר טעיתי. וגם יאמר כו' פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא כו' משום דקנין חשוב כתבו כו' במקום עדים הוא הכי נמי כו' כנ"ל: בד"ה ודברי שכ"מ כו' דלעיל בפרק מי שמת כו' ובד"ה המלוה את כו' משום דקלא אית לנו הס"ד ואח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא הקשה הר"ר יעקב כו' יותר מבכאן הס"ד ואח"כ מה"ד גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו כו' אע"ג דהייט מגיה קרקע כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל אע"ג דהייט מגיה כו' דדומיא דהכי מגיה קרקע מ"מ לאו הני קרקע שבק אבוהון ואמאי יש לו טפי מגבו מעות אי לאו משום דשעבודא דאורייתא וק"ל: ע"ב בגמרא תנא מה וקברו התם כו' כנ"ל: תום' בד"ה דבר תורה כו' סובין ושמא שולא כו' דבמיניה הוא ונראה שמא כו' סובין או קרקע ימכרם כו' דבשעבוד דבמיניה פליגי כו' דבשלא בשעת הלואתו כו' כנ"ל: בד"ה לא מן כו' לא מיניה מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה לא נריכא כו' ותימה דפסקינן כו' כדפי' התם אלא כגון שעשאו אפותיקי כו' כנ"ל ור"ל למאי דמסני הב"ע שעשאו אפותיקי הוי כמו אלא דלא קאי הא דקאמר לעיל לא מיניה אלא דאפילו מיתומים ומלקוחות גבי וכגון כשעשאו אפותיקי וע"ש בתוספות: בא"ד משום

דהוי כמוחזק כו' אלא בכתובתה הוי טעמא כו' וה"ש הלקוחות כו' ומשמיטין לברייתא ותניא כוותיה דשמואל כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל דעמד בדין לא הוי כמוחזק ומשמיטין אלא דהוי ככתוב דהיינו כשטרא בעלמא דאית ליה קלא וק"ל: בד"ה דיתבי דייגא כו' רב נחמן וקברו נאמר כו' וס"ל אינו גובה מן הלקוחות כו' עכ"ל כנ"ל וה"ה דאינו גובה מן היורשים דאליבא דרב ושמואל קיימינן הכא ודו"ק:

ח"א דף קעה ע"ב הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע כו'. בש"ס הרואה מייתי לה והכי איתא גם א"ר ינאי מ"ד כי מיץ גו' ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פ"א ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פ"א וב' ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן ר"י אומר הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין הנובע כו' ויש לדקדק מה הבחנה שייך בין דיני נפשות לדיני ממונות גם מה ראיה מייתי מהאי קרא דהרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות אהך הבחנה דבין דיני ממונות לדיני נפשות ונראה לפרש דס"ק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ר"ל מה שהוא בינייהם דהיינו דם הספק לבאר בני אדם שלא יבחינו בו אם הוא טמא אם הוא טהור ומספק הוא טמא ואין סורפים עליו תרומה וקדשים ה"ז זוכה הוא להבחין בו אם הוא טמא ודאי או הוא טהור ודאי וכן הא דקאמר זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות ר"ל מה שהוא בינייהם דהיינו דיני גזלות וחבלות דפעמים באים סגזלות וחבלות לכריתת נפש ופעמים אינו רק ממון וע"פ מ"ש ברים סנהדרין דדיני ממונות לא בעי מומחין וגזלות וחבלות בעי מומחין להכי קאמר התלמוד ומי שאינו מומחה מתחלה ודן דיני ממונות זוכה להיות מומחה מתוך דיני ממונות ולהבחין מה שהוא בין דיני ממונות לדיני נפשות דהיינו גזלות וחבלות דבעי מומחה והא מייתי ראיה מהך מתניתין דהכא דר"י היה מומחה דמי בנקרא דבי כבר נסמך ובמשון בן ננס לא היה נסמך עדיין אז דלא קרי ליה רבי במשון והנה רבי ישמעאל קאמר בדיני ממונות דברב הוניא לאחר מיתוס שערות גובה מנכסים בני חורין ושמעון בן ננס פליג עליה בדיני ממונות והוסיף בדבריו הרי התונק את א' בשוק כו' פטור שלא כו' הכי אף שלא היה מומחה מתוך דיני ממונות זכה להבחין בדין החונק הנוגע בדיני חבלות דבעי מומחה ומייתי ראיה דר"י נופיה קלסיה לשמעון וקאמר הרוצה שיחכים להיות חכם ומומחה יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה כו' שהוא נוגע בכמה מאר ענינים והן כמעין הנובע להיות נובע חכמה לבא לדיני גזלות וחבלות דבעי מומחה וע"כ הרוצה לבא למעלה זו יעסוק בדיני ממונות ויבמש את שמעון בן ננס שבשה כן לעסוק בד"מ לבא למעלה היתירה להיות חכם ומומחה ונזה הוא סדר המשנה ב"ב ואחריה סנהדרין שבתוך ד"מ שבמסכת ב"ב יבא למעלה היותר מזה דהיינו לדיני גזלות וחבלות דבעי מומחין וע"כ התחיל בה ד"מ בג' גזלות וחבלות בג' דהיינו ד"מ בג' הדיוטות ודיני גזלות וחבלות בג' מומחין כדמסיק ריש מסכת סנהדרין וק"ל:

דף קעו בד"ה גובה מן כו' בפני לוין והנא מוקי קך כו' ואיט גובה כו' ויש לפרש דרב פפא לא אמר אלא מלוה ע"פ גובה מן כו' כנ"ל: בא"ד ובגמרא מפרש לה הכא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא והתם כו' עכ"ל אינו דומה לגמרי דהכא לב"ע כמ"ש התוספות לעיל דהייט אף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא והתם למ"ד שעבודא דאורייתא מיהו לפי מה שכתבו התוספות בפ"ק דקדושין גרסינן הכא ואינו גובה מן הלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא ניחא וק"ל: בד"ה מטעת כתיבה שעבד נפשיה ול"נ כו' כדפי' בקונטרס כו' כנ"ל ועיין בתוספות בפ"ק דגיטין: בד"ה הג"ה הכא נמי כו' דשאני שאינו דדומה כו' עכ"ל כנ"ל: בד"ה והלכה כמותו כו' דלא פליג עליה ר' ישמעאל כו' ור' יוחנן גופיה הפסר דס"ל כשה"ל כו' עכ"ל ר"ל דר' ישמעאל לא פליג עליה דבן ננס אלא דוקא בחנוק דמשעבד נפשיה ור' יוחנן גופיה קאמר הכא הכי דחלוק ר"י אף בחנוק מטעמא דמשעבד נפשיה אבל בהודאה כי התם מודה ר' ישמעאל דאינה הודאה ומי יאמר דאית ליה לרבי ישמעאל אלימות דשטרא כדסבר ר' יוחנן התם קך מבוארים דבריהם בתוספות שם בפרק הנושא ע"ש ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות ור"י גופיה אפשר דס"ל כו' ואהן לך פטור דליכא כו' עכ"ל אולי לא ראה התוספות שם וק"ל: בא"ד מלתא דשטרא הס"ד ואח"כ מה"ד גמר ומשעבד כו' כנ"ל: סליק פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

חכמת שלמה

לרב הונא דניגרם לדביתהו כו'. תירו הא וקי"ל כרב דכתובה כו' והלכתא לכולהו משתעבד בר מערב כו' כנ"ל: ר"ש בד"ה שלחו מהם כו' וכמי שחייב מודה דמי נ"ב אבל רש"י פי' בפ' שום היתומים דשלחו מתם קאי על הא דשמעתין והא בכולתא ר"ל דמה שהקשו מתחלה על הא דרב אסי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת והשתא כמה ברייתות דנזקקין אף לבאר בעל חוב דאיירי כולן שמת בשבתא ולא קאי אהא דהלכתא ע"ש: בד"ה ואמר אביי בפרק יש נוחלין הס"ד:

דף קעה ע"א גמ' שלא להשביע את עצמו · נ"ב בלשון קנת קשה שהיה לו לומר שלא להשביע את ההקדש אבל יש לומר דהכא נקט שפיר שלא להשביע את עצמו שלא יאמרו העולם בודאי הוא עשיר שהרי הקדיש כל נכסיו ובודאי עדיין ממון בידו שהרי אוכל ושותה וק"ל: שם למילתא ליכא למימר דפרעוה אלא כו' אתם עדי אדם מבטש בשעת מיתה או אין אדם מבטש בשעת מיתה צריך שיאמר כתובו או א"ל לומר כתובו בתר דבעיא כו' כנ"ל: ר"ש בד"ה ופרכינן כו' תנו א"ה ואי משום כו' כנ"ל וכד"א: בד"ה הא דהקדש בס"ד: בד"ה מ"ט דלא דלמא אדכורו כו' כנ"ל: תום' בד"ה הא דמקוים פי' מנכסי הקדש תנינא כו' כנ"ל והד"א: בד"ה הא דלא מקוים כו' דבעי קיום קודם שיפרע שייך כו' כנ"ל: בד"ה חזר ואמר כו' כדקאמר דלמא אדכורי מדכר הייט באותה שעה כו' כנ"ל: בד"ה המלוה את

שלמה

תבירו כו' לא גבי ממשעבדי מדרבנן והא דפרש"י כו' מבכאן הס"ד ואח"כ מה"ד גבו קרקע יש לו גבו מעות כו' דמיניה הוא מ"מ כו' קרקע אמאי יש לו כ"ש דלמא לא הני קרקעי שבק אבוהון וגם לאו מיניה הוא שהרי מעות שלוסו אלא ודאי כו' כנ"ל והד"א: ע"ב גמ' ומי אמר רבה הכי והאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו איפוך דרבה לרב נחמן ודרב נחמן לרבה והא שמעתא לא אזלה הכי כדאמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא כו' וכי תימא איפוך דרבה כו' בזבורית רבה טעמא דבני מערבא קאמר כו' כנ"ל ונמחק אלא וגי' נ"ל גירסת רשב"ם: ר"ש בד"ה הוציא עליו מלוה בס"ד: תום' בד"ה דבר תורה כו' בגבא מליעא משמע כו' כנ"ל:

דף קעו ע"א ר"ש בד"ה בעא רבה כו' וקיום השטר מאי כו' אחריות או דלמא כו' הד"א: בד"ה ה"ג כו' ולית דגרסי מטעת הכתיבה נ"ב נ"ל כאשר הגהתי מצאתי אח"כ להדיא בתוספות דגיטין דף ג' ע"ב בד"ה וגובה מנכסים משועבדים כו': בד"ה הלכה כמותו כר' ישמעאל כו' כנ"ל: בד"ה חנוק מה כו' כנ"ל: תוס' בהג"ה דשאני שאינו דדומה שסותר הגט כו' ג"ב ומ"מ ושאינו כשר אף שאינו מעכבו דהא כתב לגרוה בטעף על כהאשוט רק שאין בו צורך לגט ודו"ק: בד"ה והלכה כמותו כו' כר' ישמעאל כא לא פליג כו' כנ"ל

סליקא לה בס"ד מסכת בבא בתרא

תפארת שמואל השגות על מהרש"א ממסכת ב"ב

דף ב ע"א תוס' ד"ה השותפין כולה וכו' כתב הרב מהרש"א ז"ל ומכות מנזיקין הן וכו' · דברי תימה הם דהא דאמרינן נזיקין חדא מסכת היא ר"ל שלשה בבות וכן פרש"י פ"ק דע"ז והכי אמרינן במדרש · כליס ל' פרקים ונזיקין ל' פרקים וכו' אבל שבועות ומכות ודאי מסכתות באפי נפשי הן · וק"ל:

דף קנז ע"ב בתוס' בד"ה גובה את הקרן וכו' כתב הרב ז"ל ועל זה כתבו ואפילו כתב לו דאיקני וכו' · ואין אלו אלא דברי תימה ועיין ב"ח סי' קמ"ו סעיף ב' ודבריו נכונים ע"ש ול"ע במהרש"א וא"ל בוס הג"ה בדבריהם · והמעיין יבחר ומלאה בדברי כן אמת ·

גליון הש"ס ממסכת בבא בתרא

דף ב ע"א תוס' ד"ה לפיכך וכו' מגו דאי בעי אמר ממך לקחתיה. קשה לי נמ"ל מיגו ולא בפשוטו כי היכי דנאמן לקחתיה מכח דשהו שלשה מוכח שהוא שלו ה"נ יהא נאמן מדשהו הרבה מוכח שהוא בנה משלו ומאי אולמי' טענת לקוח מטענת אני בניתי: ע"ב גמ' ודקארי לה. עי' בחדושי הרמב"ן לקמן דף יז ע"ב ד"ה גירסת רש"י: שם ודקארי לה. כתובות טז ע"א וש"נ:

דף ג ע"א גמרא כגון שהלך זה. עי' בתשובת רשב"א סי' אלף רכ"ו וצ"ע:

דף ד ע"ב גמרא קילופא מידע ידיע. בתשב"ץ ח"א סימן נ"ג היה לו הגירסא כאן קיפולא וכו' שהוא היפוך הלשון מלשון קילוף ועיין מ"ש רש"י חולין דף מד ע"א ד"ה דאקפל:

דף ה ע"ב גמ' במקום הזקה אמרי' מה לי לשקר. עי' בר"ן קדושין דף רלה ע"א: תוס' ד"ה מי כו' דאי בעיא אמרה א"י לבוא עלי. לא זכיתי להבין הא גם בנדרים מבואר הטעם דנאמנת בהכי משום דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והכא ל"ש כן דהגט בידה וכפי דבריו דבא עליה אינו בעלה עוד וא"כ ליכא חזקה זו דהא ממ"נ אינו בעלה ואדרבה כפי דבריה עדיין זקוקה לו וצע"ג:

דף ו ע"א גמרא דעבד ליה הימלטי. מלשון הכתוב וטמנתם במלט (ירמיה מ"ג ט'): רש"י ד"ה אחזיק להורדי כו' כגון שטוען הוא מכר לי. עי' לקמן דף כג ע"א תוס' ד"ה והא:

דף ז ע"א גמ' היינו הך. עי' ריטב"א שבועות דף לו ע"א ד"ה תרתי למ"ל:

דף ח ע"א גמרא המודר הנאה מאנשי העיר. עיין בר"ן נדרים דף פג ע"ב ד"ה ר"נ אמר: שם דרבנן ל"צ נטירותא. עי' רבינו יונה פ"א דברכות דף ד ע"ב ד"ה שנאמר: ע"ב תוס' ד"ה כי כו' מפני כבודו של רבא. וכעין דאיתא בר"ה דף כב ע"ב גיטין דף ג ע"ב סנהדרין דף יא ע"ב:

דף ט ע"ב תוס' ד"ה תמה כו' דהמה משם הרגו. עי' שבת דף נה ע"א תד"ה קנף:

דף י ע"א גמרא כי הא דבני אחתיה. וכעין זה איתא במדרש רבה ויקרא פרשה לד בבני אחתיה דרשב"י:

דף יב ע"א גמרא אמר ר"נ ד' אמות כו'. מיימוני פ"ב מהל' שאה"ט: שם והכם עדיף מנביא. עי' ירושלמי פ"א דברכות עלה דמתניתין בש"א בערב כל אדם יטו ויקראו: שם שנאמר ונביא לבב חכמה. עיין רש"י בשבת דף קיט ע"ב ד"ה ובנביאי: תוס' ד"ה פרץ כו' בקבר זה קבר סתום. עיין לקמן דף ק' ע"ב תוס' ד"ה ורומן: ע"ב גמרא מעלי' ליה עלויא. עיין פ"ו מבנה ה' דדמאי בפירוש הרמב"ם: תוס' ד"ה כגון כו' אבל הא פשיטא שיכול למחות בו. עיין לקמן דף לט ע"ב ברשב"ם ד"ה אמאי שלו לא הגיעו:

דף יג ע"א גמרא דינא דגוד. לשון משיכה כמו משכו וקחו (שמות יב) דמתרגמי' נגודו עיין תוס' נדה דף לו ע"ב ד"ה גדייה:

דף יד ע"ב גמרא מלמד שלוחות. עי' עירובין דף סג ע"ב תוס' ד"ה כל זמן:

דף טו ע"א גמרא מכאן ואילך כתב יהושע. עי' (מגילה) [מכות] דף יא ע"א: תוס' ד"ה פ"ה כו' דהא ירמיה. עיין בתשובות נודע ביהודה מ"ת חא"ח סימן קו:

דף טז ע"ב גמרא ר"ש ברבי אתילדא. עיין מדרש רבה בראשית פ' כו: שם אידלי יומא. עי' נדרים דף ח ע"א בהרא"ש ד"ה מיגנא דיומא: שם ישמעאל עשה תשובה. עיין סנהדרין דף קד ע"א ובתורת חיים שם ובתוס' ישנים יומא דף לד ע"ב ד"ה מעשה:

דף יח ע"א תוס' ד"ה דיקא כו' דלעת"ג דהוי גירי. עיין לקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה עני:

דף יט ע"א גמ' ואיכא דרמי להו מירמי. כעין זה סוכה [טז ע"א] לב ע"א וש"נ:

דף כ ע"א גמרא חזי לה לקריעה. בערוך ערך רקע הגירסא למרקע לבושא ועיין מ"ק דף כח ע"א תוס' ד"ה מאן רקיע: תוס' ד"ה היא. גם התכית נתקלקל. כדאיתא בב"מ דף לח ע"ב וברש"י שם ד"ה לקנקנים: שם ד"ה ועכו"ם כו' יצא עכו"ם שאין לו קהל. בגמרא שם דחה זה דדלמא מכרת אמעטא ולא מטומאה ומסקינן דילפינן מקרא אי"ב אשר יטמא ולא יתחטא כל שיש לו טהרה יש לו טומאה וצע"ג: ע"ב רש"י ד"ה מלח סדומית עבה וקשה כאבן. עי' פרש"י ביצה לט ע"א ד"ה סדומית ולזה הכא ע"כ ט"ס והגיון ברש"י הוא על מלח איסתרוקנית. וכן בסוגיין אפי' מלח איסתרוקנית ולא פליגי נ"ל אפי' מלח סדומית:

דף כב ע"א תוס' ד"ה וקמא כו' אמאי לא פריך מהכא. קשה לי על קושייתם הא מהכא לא היה ראיה לסתור ולחזור מכל שינויי דלעיל ולהוכיח דגם לרבנן דר"י מותר לסמוך לרבא דהא כמו דמשנינן על אילן קדם לבור דמיירי בלוקח כ"ש י"ל הכא דמיירי בלוקח המקום שאצל כותל חבירו. גם תמוה לי במה דנקטו קושייתם רק לס"ד דלעיל הא מבואר בסוגיא דחרדל דלמסקנא מה דקתני ר"י מתיר בחרדל היינו דאמר לדבריהם דרבנן הקינת מסרה ויכן אבל חרדל יהיה מותר לסמוך אף דבעל דבורים סמך בהיתר מ"מ כיון דקנא עשה שלא כהוגן ומזיק להחרדל מותר לזה להעמיד אצלו חרדלו בלי הרחקה כיון דבעל דבורים מזיק גם אותו. ובלא אמרי' לעיל לרבנן היינו דרבנן לא היה להם לחלוק על הכרא זו ומשני דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל עיי"ש היטב. א"כ הכא בדוגא דשניהם מזיקים זה לזה מה בכך שהראשון העמיד כותלו תחלה מ"מ יהא השני מותר לסמוך כותלו דאמר לו כמו שכותלי מזיק אותך כן כותלך מזיק אותי וביותר דזה לא יתורץ גם בתירוצם דדוגא לא הוי מזיק ממש דמ"מ יאמר השני מה שאני מזיקך בדוגא כמו כן אתה מזיקני בדוגא. ויהיה בהכרח לאוקמי הכא בלוקח דהראשון לא עשה אפילו קצת שלא כהוגן בזה השני צריך ליתן כל הרחקה כמ"ש תוס' בסוגיא דחרדל וצע"ג:

דף כג ע"א גמרא ומיבש שלשים רים. עי' חולין דף קכב ע"ב תוס' ד"ה לגגל: שם יורש תנינא. עיין גיטין דף נח ע"ב תוס' ד"ה כגון: שם צריכא. עי' בב"י חו"מ סי' תי"ז בשם תשובת הרשב"א והרמב"ן במלחמות פ"ד דב"ב בסוגיא דבטר כיס היוצא על היתומים: תוס' ד"ה אלא כו' ז' רים ומחלה. כדאיתא ביומא דף סו ע"א:

דף כה ע"א גמרא ומשתמש קשיא. עי' סנהדרין דף לא ע"ב: תוס' ד"ה אוריה כו' ולר"ת עיקר. עי' קדושין דף יב ע"ב תוס' ד"ה והאיכא: שם ד"ה רוח מזרחית. כדפי' הקונטרס במתני'. כצ"ל ברש"י חבקוק א' ח': ע"ב גמרא שמולת את הזהב. עי' יבמות עב ע"ב תד"ה דלא: רשב"ם ד"ה ונותן כו' בשביל סיקא דיחיד. עיין לעיל דף יח ע"ב תוס' ד"ה ואי:

דף כו ע"ב תוס' ד"ה גזלן כו' דלעת"ג דמותר לסמוך. עיין בר"ש ריש בכורים:

דף כז ע"א תוס' ד"ה לא כו' וי"ל דהתם כשענפי. עיין לקמן דף עא ע"ב תוס' ד"ה ואי:

דף לא ע"א גמ' של אבותי שלקחום מאבותיך. עיין לקמן דף נב ע"ב תוספות ד"ה דברים:

דף לב ע"ב גמרא אמר רבה מה לי לשקר. עיין בב"מ דף ב ע"א תוס' ד"ה וזה ודף קטז ע"א תוס' ד"ה והא: תוס' ד"ה והלכתא כו' ונוציא מיד המוחזק. עיין לקמן דף מא ע"א ברשב"ם ד"ה מיסינן:

דף לג ע"א רשב"ם ד"ה לקוחה היא בידי כו' דאין נשבעין על הקרקעות. עיין לקמן דף קכח ע"א ברשב"ם ד"ה רצונך:

דף לו ע"א גמרא עיזי דמסירי לרועה. עיין ב"ק דף עט ע"ב תוס' ד"ה אין:

דף מ ע"ב רשב"ם ד"ה גילוי מלתא בעלמא כו' א"כ ביטל אחר כתיבה. עי' גיטין דף לג ע"ב ובתוס' שם ד"ה (הכא) [סתם]:

דף מא ע"א רשב"ם ד"ה מיסינן כו' והיכא דקיימא ארעא תיקום. עיין לעיל דף לג ע"ב תוס' ד"ה והלכתא: תוס' ד"ה כמאן כו' היינו דלא כר"י. קשה לי הא אמרינן לעיל דגם ר"י מאי סבר דמחאה שלא בפניו הוי מחאה אלא דעלה טובה קמ"ל וביותר הא ר"נ אמר כן לעיל ושפיר אמר כאן לרב ענן כמאן כר"י וצ"ע:

דף מב ע"ב גמרא הא דנחית לכולא. עיין לקמן דף נז ע"ב תד"ה בשותפין: שם אמרי לה לאאי גיסא. שבת דף קם ע"א פסחים דף קח ע"א גיטין דף סז ע"ב:

דף מג ע"א רשב"ם ד"ה ליסתלקו כו' ויקנו מידם. קשה לי הא קי"ל דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו ואם כן אי"י להקנות ובתשובה הארכתי בעז"ה: תוס' ד"ה וליסלקו כו' ואור"י. עי' בריטב"א קדושין דף מג ע"ב ד"ה והשתא ועי' נדה דף כ ע"א תוס' ד"ה ור"מ: בא"ד בסופו. אלא בממון. עי' תוס' שבועות דף לג ע"א ד"ה קרובים:

דף מד ע"ב תוס' ד"ה דלא כו' ע"מ שיש לי קרקע. שם איתא ע"מ שיש לי בית כור עפר ואם כן אודא לראיה זו:

דף מו ע"א תוס' ד"ה אלא כו' ואור"י דלק"מ. קשה לי הא כזה קשה במתניתין דקתני רי"א עד שיהא שם מקנת הודאה וקשה הא יש לו מגו דכפר הכל וא"כ מוכח תירוצם השני וצ"ע:

דף נ ע"א תוס' ד"ה אילימא כו' אבל קשה להרשב"א. קשה לי דהיכן פסיקא להו דהמקשן היה מוקי לה בשאר נכסים. דלמא ידע דמליכנא בטל מוכח דלא מיירי בשאר נכסים אלא דהיה מוקי (בג' שדות ובנכסי מלוג וזו) רק בג' שדות ומדמי מסברא נ"מ לג' שדות לענין נ"ר והשתא מידס לו דמדברי רבה בר ר"ס דע"כ בא למעט דבנ"מ לא אמרי' נ"ר וצ"ע:

דף נב ע"ב רשב"ם ד"ה ופסק כו' ומפירכא דאמוראי סייך לומר קשיא. עי' סנהדרין דף עב ע"א ברש"י ד"ה קשיא וכם דף קיב ע"א ברש"י ד"ה קשיא ובשאר שבע שם ועי' לקמן דף קכז ע"א ברשב"ם ד"ה קשיא ובפלפולא חריפתא שם על הרא"ש ובמו"ק דף כ' ע"ב בתוספות ד"ה חייב שתים:

דף נד ע"א תוס' ד"ה אדעתא כו' אבל אם יודע ואינו מכוין לקנות. עיין גיטין דף סא ע"א תוס' ד"ה ליקט: ע"ב גמרא אנא לא ידענא. עירובין דף ז ע"ב וש"נ: רשב"ם ד"ה הרי הן כמדבר כו' דהאי שני רשע מקרי. עי' לעיל דף כא ע"ב תוס' ד"ה מרמיקים:

דף נז ע"ב גמרא חלוק של ת"ח. עי' תענית דף י ע"ב:

דף נח ע"א גמרא חבוטו קיברא. עיין אליה רבה א"ח סימן תקסח ס"ק ט"ו:

דף ס ע"א מתני' ר"א מתיר. עיין בר"ש ריש בכורים:

דף סא ע"א מתני' לא מכר יציע. עי' בהרא"ש בפי' נדרים דף נו ע"א ד"ה ותכ"א: ע"ב תוס' ד"ה לא כו' ממשנה יתירה. וכעין זה בנדה דף נט ע"ב ועי' בתוס' שם דף יד ע"ב ד"ה ור"י: שם ד"ה אלא כו' וכשרוצים להשכיר. להזכיר כצ"ל תשובות שבות יעקב חלק ג' סי' קפג:

דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר כו' היה נראה לחכמים דיחלוקו. עי' בכורות דף כח ע"ב תוס' ד"ה רביע:

דף סג ע"א רשב"ם ד"ה תנו חלק כו' וקי"ל כסומכוס דסתם לן תנא. משמע דהתוספתא כרבנן דסומכוס ותמוה לי הא אדרבה לרבנן דסומכוס לא יתן לו כלל רק המועט דהמע"ה ואפילו דהתוספתא ס"ל דחלק הוא שיעור כאי מהכנים וסומכוס. פליג בזה א"כ מאי ראיה מהסיא דב"ק דקי"ל כסומכוס בזה הא פלוגתייהו דהכא בענין אחר וצ"ע:

דף סה ע"א גמרא כי היכי דדרו בה אבהתי. עי' לקמן עא ע"א ברשב"ם ד"ה זכו בכולה ובתוס' שם ד"ה האחין:

דף ע ע"ב תוס' ד"ה סוף כו' וצריך לפרש. עי' לעיל דף ה ע"ב תוס' ד"ה מי:

דף עא ע"ב תוד"ה ואי כו' דלא שייר אלא חוצה לו. עיין לעיל כז ע"א תוס' ד"ה לא:

דף עד ע"ב גמרא דדכיתהו דר"ח בן דוסא כו'. עי' בהרא"ש פ"ד דגיטין סי' מו:

דף עו ע"ב רשב"ם ד"ה ואמר לי'. ומחזיר לו דמיו. עי' לקמן עח ע"א ברשב"ם ד"ה בכדי וצ"ע:

דף עז ע"א תוס' ד"ה קני כו' דכמו שא"י להקדיש. עי' רשב"א בחידושיו שבועות דף לג ע"ב ד"ה אבל הרמב"ם: בא"ד והא דלא תקנו שיכול להקדישן. תמוה לי היכן מצאו דאינו יכול להקדישן אי מהאי דפסחים הא שם איתא ג"כ דזבין מלוה אלא דדוקא השטר יכול למכור אבל לא כתוב א"כ י"ל דפ"ג דהשטר יכול להקדישו וכדקי"ל בש"ע יו"ד סי' רנח וצ"ע: ע"ב גמ' ל"צ באתרא וכו'. לעיל סא ע"ב תד"ה ש"מ: רשב"ם ד"ה לא מכר את הלמד. אלא דפליגי ר"י ורבנן כה"ג לעיל ר"פ חזקת הבתים במתני'. וכן בסנהדרין כג ועי' בתוס' עירובין מח ע"א ד"ה ר"י: תוד"ה נקנה השטר. ובהסיא ודאי מהניא מסירה. עיין בתי' תולדות אדם להרשב"א סי' ל"ט:

דף פד ע"ב גמרא שמא לא שמע רבי. כעין זה חולין ס' ב': רשב"ם ד"ה מין אחד וכו' דאם טענו יין ותומך. קשה לי הא קי"ל בשבועות דף מ ע"א דטענו חטים ושעורים והודה באחד דחייב והו"ל להרשב"ם למנקט טענו יין והודה חומץ:

דף פה ע"א גמרא קונה לו בכ"מ. עיין ב"מ לט ע"א תוס' ד"ה כיון: שם ואמאי קרו לה רה"ר. שבת דף ו ע"ב [ח ע"ב]:

דף פז ע"ב גמרא אלא רבה ור"י. עי' ב"ק דף קד ע"א תוס' ד"ה רבה:

דף צ ע"ב תוס' ד"ה לסוריא כו' או לשון סורסי. בפנינו הגירסא שם פרסי:

דף צא ע"א גמרא אמר ר"ש. בכ"מ הל' מלכים היה הגירסא אמר רשב"א. וכן משמע לכאורה דהא סתם ר"ש הוא רשב"י ואיך שייך עלה וכן היה רשב"י. אולם מצינו כזה בר"ה דף ד' ע"א נדה דף מז:

דף צב ע"א גמרא המוכר שור. עי' ירושלמי פ"ה דשביעית על מתני' דבה"א לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית: רשב"ם ד"ה (יכול לומר) [לאחיטה] כו' ואפילו טוען חד מינייהו ברי. תמוה לי בהא שמוחזק אומר ברי גם לסומכוס אין מוציאין ממנו כדקתני במתני' דב"מ השואל אמר שכורה מתה והמשאיל אינו יודע פטור וצע"ג: בא"ד וכמו סכא ויבם. ק"ל הא התם דאין כאן מוחזק ולא חזקת מר"ק גם לרבנן חולקים:

דף צג ע"א גמרא ת"ש המוכר. קשה לי למה דכתבו תוס' חולין דף יא ע"ב בחד תירוצא דמוכח בבכורות דרשב"ג חייש למיעוטא. אם כן מאי פרכי' הכא הא מסקי' דכולה מתני' רשב"ג ולדידיה דאיסור חייש למיעוטא ה"נ בממון. אבל לדידן דקי"ל דאזלי' בתר רובא י"ל דגם בממון אזלינן בתר רובא: רשב"ם ד"ה דהוא גופיה כו' אבל בתר רובא דליתא קמן לא אזלינן. משמע דברובא דאיתא קמן הולכין בממון אחר הרוב וכן דאיתי בתה"ד סימן שי"ד דהוציא כן מלשון הרשב"ם הנ"ל. ואולם מלשון הרשב"ם לעיל דף נב: ד"ה באיסורא כגון ע' הנויות משמע דבממון גם כה"ג דאיתיה קמן לא אזלינן בתרה וצ"ע: ע"ב רשב"ם ד"ה אמרו לו כו' ורבי יוסי בתר רובא דזריעה. עי' יבמות דף סז ע"ב תוס' ד"ה אין:

דף צד ע"א רשב"ם ד"ה נותן כו' דהא פסקי' הלכתא בב"ק. קשה לי הא מרא דשמעתא הוא רבה והוא סובר בב"ק דהשורף שטרותיו של חבירו פטור. ומש"ט הוצרכו תוס' באמת לחלק וליתא לקושית מהרש"א:

דף צז ע"א גמרא אי דמיא אכשורי מכשרי. עי' שער המלך הל' ברכות פ"ו הל"ד: ע"ב רשב"ם ד"ה חמר. לנסכים. עי' בבאר שבע ריש תמיד ד"ה איבעיא להו עליות ממש:

דף ק ע"א גמרא מ"ט דר' אליעזר. עי' בפרשת דרכים דרך האתרים דרוש א':

דף קב ע"ב תוס' ד"ה המקדיש כו' דלשון תורה לחוד. כדאיתא בחולין דף קלז ע"א:

דף קו ע"א גמרא מספקא ליה. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר:

דף קיד ע"ב רשב"ם ד"ה משום ר"י ב"ר שמעון משום דלא היה רבו מובהק. עי' רש"י חולין קיג ע"ב ד"ה הא דרביה: תוס' ד"ה אף כו' שלא יהיו נכסיו הפקר. עי' בר"ש פ"י משנה ט' דשביעית ועי' בפ"י כתובות יא ע"א בתוד"ה מטבילין:

דף קכד ע"א רשב"ם ד"ה ירשו כו' ודוקא מלוה בשטר. עי' לקמן דף קמה ע"ב תוס' ד"ה ואין [הבכור] ובמהרש"א שם: ע"ב גמרא בכל אשר ימצא לו פרט. עי' לקמן דף קכו ע"ב תוס' ד"ה והלכתא: שם א"ל אביי לרבה. כעין זה יומא דף מו ע"א פסחים דף לג ע"ב מו"ק דף ב ע"ב [עירובין מט:]:

דף קכו ע"א תוס' ד"ה ובמלוה כו' ובמקום שמפורש בהדיא דחולקים. עי' לעיל דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר: שם ד"ה אבל כו' שינוי במקומו עומד. עי' ב"ק דף סו ע"ב תוס' ד"ה מי דר"י ס"ל דשינוי קונה ועיי"ש דף לד ע"א בסופו דשמואל ס"ל דשינוי קונה וא"כ פריך הכא שפיר לר"י ושמואל לשיטתם:

דף קכז ע"א רשב"ם ד"ה קשיא כו' אבל תיובתא. עי' לעיל דף נב ע"ב ברשב"ם ד"ה קשיא: ע"ב גמרא וחזר ואמר עבדי. עי' בחידושי הרמב"ן לעיל דף לג ע"ב ד"ה אר"נ: רשב"ם ד"ה אינו נאמן כו' כדכתיב יכיר. עי' לקמן דף קלד ע"ב ברשב"ם ד"ה ליורשו וצ"ע:

דף קכח ע"א רשב"ם ד"ה רצונך כו' דקי"ל אין נשבעין על העבדים. עי' רשב"ם לעיל דף לג ע"א ד"ה לקוחה: שם ד"ה ור"נ אמר כו' דאין בע"ח סומך. עי' תוס' יבמות דף לט ע"א ד"ה מני: ע"ב גמרא א"ל אין גובין. עי' יבמות דף סז ע"ב תוס' ד"ה מועטים:

דף קלא ע"א גמרא תנאי ב"ד שאני. עי' רשב"א בחי' גיטין דף יג ד"ה אמר אמימר: ע"ב רשב"ם ד"ה ואשה אלא בני כו' מיתורא דקרא את אביך. עי' כתובות דף קג ע"א וצ"ע:

דף קלב ע"א גמ' דניחא לה דתיפוק עלה קלא. עי' לקמן דף קנ ע"ב תוס' ד"ה והלו:

דף קלג ע"ב רשב"ם ד"ה ת"ש. שמואל לית ליה האי כללא. עי' בבאר שבע ריש הוריות ד"ה אמר שמואל:

דף קלד ע"ב רשב"ם ד"ה הכא כו' בלא עדים. תמוה לי הא דגרשתי דידעי' בודאי דהיתה מוחזקת בא"א ואפ"ה נאמן במיגו דבידו לגרשה. וקצת יש לחלק דבגרשתי בכל רגע ורגע בידו לסלק החזקה דא"א ע"י גירושין אבל יש לי בנים דהוא ענין אחר שאין בידו אף דבידו לסלק ההזקה ע"י גירושין מ"מ במה שמסלק ע"י יש לי בנים אינו נאמן. והדוחק דמ"מ איך ילפינן מתני' דגרשתי נאמן הא בני ושני ודמתני' רק בלא אתחזקה לאיסורא בעדים וצ"ע:

דף קלה ע"א גמרא חוש לה. עיין ר"י סי"ב דיבמות דף לא ע"ב וצ"ע. ונראה דהמכון נכרך ב' תירוצים. אי דפירכת הש"ס מנא ידעי' דהוא אינו נאמן אף דבידו לחלוץ כדאמרי' הכא חוש לה. או דהקלילה בעצמותה בלא עדים לאו כלום היא כמו במקדש בלא עדים ובריטב"א יבמות מפורש הכי: רשב"ם ד"ה נקל כו' דאיכא איסור חזק. ק"ל הא יצאת מאיסור א"א ורק היא יבמה לשוק דהוא רק לאו וכזה ק"ל על תוס' יומא דף נה ע"ב ד"ה והתנן:

דף קלו ע"א גמרא גופא קני מהיום. עי' רשב"א גיטין עב ע"ב ד"ה גרסי' בירושלמי:

דף קלז ע"א גמ' ממאי דמהסיא הדר. עי' חולין דף עז ע"א תוס' ד"ה בלשון וצע"ק:

דף קלח ע"א רשב"ם ד"ה אם יצא כו' מתנת שכיב מרע כיורש כו'. תמיהני הא גם ממתנת בריא גובה בשטר:

דף קלט ע"א גמרא ילמדנו רבינו לוקה והלכה. עיין ב"מ דף קד ע"ב תד"ה ה"ג:

דף קמא ע"ב גמ' איני יודע מי שנאה. יבמות דף כו ע"ב ב"מ דף נא ע"א ב"ב דף קטו ע"א: שם ולימא ליה כמכשרי. עי' במרדכי פ"א דב"מ אות רלח: תוס' ד"ה נכסי כו' ולעת"ג דאמר לקמן הלואתי לפלוני. תמיהני הא זהו פירכת הש"ס דף קמז על הלואתי לפלוני הא ליתא בבריא ומשנינן דאיתא בבריא ע"י מעמד ג' גם מה שהוכיחו דמלוה ליתא בבריא בקנין דאל"כ הוי שכיב מרע ובריא שוים (דבריהם צריכים תיקון. דמה בכך דשוים הא מ"מ צריכים לדין שכ"מ שיהא מהני באמירה לחוד בלא קנין. וצ"ל דכוונתם אהסיא דמתנת שכ"מ שכתוב בה קנין דארכביה אתרי ריכשי מתנת שכ"מ דאי אמר הלואתי לפלוני כו' הרי דמדין בריא לא מהני אף דהיה בקנין) דמה הוצרכו לראיה הא אמרי' שם והרי הלואה דליתא בבריא וצ"ע:

דף קמב ע"א גמרא ולימא ליה דאמר לכשתלד. עי' בר"ן קדושין דף רלג ע"ב בדף הסני: תוס' ד"ה נוטל כו' אע"ג דשמואל סובר כר"ש. תמוה לי הא בפשוטו ניחא דהא שמואל ס"ל ביבמות דלרבנן דר"י אין לו בנים אוכלים בשביל המשפחה הרי דס"ל דטעמא דרבנן דעובר לית ליה זכייה. אלא דשמואל דס"ל שמזכה לעובר קנה היינו דס"ל דהלכה כר"י וכדאמרינן להדיא ביבמות דזו וס"ל קאמר וא"כ מתניתין דנדה דקתני בריאה דבן יום אחד נוטל אבל עובר לא דאתיא כרבנן דר"י ממילא ס"ל למתני' דעובר אין לו זכייה. א"כ אין התחלה לקושית הש"ס בן יום אחד אין אבל עובר לא דהא באמת הך מתני' ממילא ס"ל דאין זכייה לעובר וצע"ג: בא"ד והקנה נכסיו לאחרים. קשה לי למאי הוצרכו לגוונא דחיקא כזה ולא בפשוטו דאחר מיתת האב קודם שמת הבן בזה ביומו מכרו האחים כל נכסיהם או שעבדו כל נכסיהם לבע"ח ולא כתבו דאיקנו וא"כ מת זה הבן דאם לא היה נוחל ומנחיל והיו זוכים למפרע מכח אביהם קנה הלוקח למפרע גם אלו הנכסים אבל כיון דנוחל ומנחיל והם זוכים לירש אחיהם משעת מיתתו לא קנה הלוקח דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

דף קמג ע"א גמרא מחלה לאהרן. עי' בפסקי מהרא"י סי' עב: ע"ב גמרא הו"ל ברא וברתא. עי' בתשובת ב"י בדיני כתובה סי' א':

דף קמז ע"ב רשב"ם ד"ה מודה שמואל כו' א"כ ע"י קנין כדין כל מתנת שכ"מ במקצת. תמוה לי דא"כ הוי מתנת בריא ויכול למחול [וכן הקשה הגר"א בח"מ סי' רנג ס"ק מב]:

דף קמח ע"א תוס' ד"ה שכיב כו' כפי' הר"ר חיים. ותמוה לי לפי' הר"ח אמאי פריך הש"ס מהך דר"נ דאמר הלואתי לפלוני דלא נזכר במפורש דא"י למחול אמאי לא פריך ביותר מהא דר"נ לעיל דאמר ומודה שמואל דאם נתנו במתנת שכ"מ דא"י למחול הא לענין זה ליתא בבריא למכור וליתן שלא יהא יכול למחול וצ"ע:

דף קמט ע"א תוס' ד"ה רב מרי. מיהו מה שפי' ר"ש. וכ"כ רש"י ברכות דף טו ע"א ד"ה כרב דכת שמואל: בא"ד דהא אמרי' בירושלמי וכו'. עי' שבת קנד תוד"ה והאמרי לה:

דף קנ ע"א גמרא אלא מאי אית לך למימר כו'. ב"ק דף יב ע"ב: תוס' ד"ה וכל כו' כל שהוא דוקא. לא ידעתי מאי קושיא הא פשיטא דכמה פעמים כ"ש הוא דוקא וכי סייך לומר דמוכרח לומר דלאו דוקא אלא דפרכינן על ר"י דדייק מלשון כ"ש הא מצינו לפעמים דכ"ש לאו דוקא: ע"ב גמרא אמר נכסי לפלניא. בתוס' לעיל דף סב ע"א ד"ה ואי היה להם הגירסא כאן אמר כל נכסי:

דף קנא ע"א גמרא והא לא משך. עי' לעיל דף עז ע"א תוס' ד"ה אמר:

דף קנג ע"א בתוס' סד"ה שלחו כו' דהא בשבת פ' מפנין פרכינן. וכן בביצה דף מ' ע"א ב"ק דף קטו ע"א סנהדרין דף ו ע"ב:

דף קנד ע"א תוס' ד"ה ועוד כו' כדאמרי' בנדה גומות אע"פ שאין שערות. נלע"ד דצ"ל כדאמרינן בנדה דב' שערות שאמרו צריכים שיהא להן גומא: ע"ב בא"ד י"ל דאחר שהיה זה גדול. קשה לי היך אמרי' בשמעתא ריש דף קנה היכי משכחת לה דנחתי דלמא הברייתא מיירי בסתם ולא נבדק מש"ה צריכים היורשים להביא ראיה מכח חזקה דהביא ב"ש כקושית תוס': שם ד"ה גרס כו' [גבי פניו מוסמסין]. וכן בכורות ד ע"ב עירובין מ ע"א:

דף קנה ע"ב גמרא אמר אמימר ומתנתו מתנה. עי' בהגהת אשר"י סוף פרק מציאת אשה וצע"ג:

דף קנח ע"א תוס' ד"ה וביח כו' ופריך נמי מברייתא דמוקי כב"ש ליתני ליה כגון שייחד. תמוה לי דהא בהך ברייתא קתני שהאב גובה בשבועה. הרי דמיירי במקום שצריך שבועה ומוכח דמיירי בלא ייחד וצע"ג: בא"ד אלמנה נתפסה. לא זכיתי להבין דלמאי צריכים לקדמה זו ואף אם היה מהני תפיסה מחיים מ"מ ניחוש שמא תפסה ומהני באמת תפיסתה ונפרעה בזה ובלא לפרוע עתה בחנם וצע"ג: בא"ד רב לא מגבי. מחוסר ביאור מה ראיה מהתם לתפסה דתפסה מחיים:

דף קנט ע"א תוס' ד"ה ולימרו כו' ותימה למה לא יוכל להוציא. עי' כתובות דף לא ע"ב תוס' ד"ה דוכנה:

דף קעב ע"א תוס' ד"ה אי כו' וליכא למיחש למידי. ועי' סנהדרין דף לג ע"ב תוס' ד"ה טייטק:

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א תר"ה אומר. ונפרק במה אשה. ובבכורות כ"ב ב:

דף ה ע"א גמרא ואי לא דאוגנא לך דינא. עי' בהג"ן פ' גולל הגזול עלה רמ"ח א': שם ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן. ע' סימן ע"ח ש"ך סוף ס"ק ס"ו: רש"י ד"ה עד שיבוא התובע. לא היה בונה מצלו. ושבק הטעם שבגמרא בסמוך דכל שפא ושפא זמני'. ועי' בזה תומים סימן ע"ח ס"ק ד': **ע"ב** גמרא שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא. ונאמן גם בטען פרעתי קודם. דכיון דיכול לטרדו כל כך לתבוע בכל שפא עביד דפרע. עי' ש"ך חו"מ סימן ע"ח ס"ק י"ב: שם דאמר מי יימר דמהייבי לי רבנן. עי' חו"מ סימן קכ"ו ס"ו: שם חזקה לא עביד אינש דפרע בגו זמני'. עי' ש"ך חו"מ סימן מ"א ס"ק י"ט. עי' ת' רעק"א סימן ס"ו מהרי"ט ח"ב סימן קכ"ד: שם מי אמרינן במקום חזקה. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סימן כ"ז ועי' ב"ש סימן קכ"ז ס"ק ס'. (ובר"ן קדושין דף רל"ה ע"א ד"ה ולענין הלכה) ועי' רש"י קדושין דף ס"ד ע"ב ד"ה ורבי נתן. ועי' ב"ש סימן קכ"ו סק"י. ועי' ש"ך סי' ק"ח ס"ק ז'. ועי' בס' בית מאיר סימן קכ"ח סק"ז. עי' תוספות כתובות ריש דף י"ט. עיין סמ"ע סי' נ"ח סוף ס"ק י"א. ש"ך סי' ס"ב סק"ו ד"ה וכו' בבעה"ת וד"ה ובדין השלישי. ובש"ך סי' ס"ה ס"ק ל"ב וסימן פ"א סק"ח ובשו"ע חו"מ סוף סי' ע"ט. וש"ך סימן ע' ס"ק י"א וסימן פ"ב דיני מגו אות י'. עי' סי' נ"ז סמ"ע ס"ק מ"ד וש"ך שם סי' קכ"ו ס"ק כ"ז. קל"ה. סמ"ע ס"ק כ"ז. ועי' בנימוקי ריש סוגיא דתקפו כהן. סימן קע"ו סי"א בהגה"ה וש"ך שם. במהרי"ט ח"א ס"ג הביא ת' הרשב"ם דאין הלוה נאמן לומר לקחתה רבית שלא בהיתר במגו נגד חזקה לא שביק איניש התירא: תר"ה כי היכי. דאמר בעו מיניה מרבי ינאי. נ"ע להבין ס' רבי יהונתן שבמרדכי ר"פ זה ס' תס"ח: בא"ד ויצטרך שוכר לצאת. עי' ש"ע חו"מ סי' ש"ב סי"א: ד"ה מי אמרינן. אך קשה דמכל מקום. עי' ש"ך סי' ק"ח ס"ק ז':

דף ו ע"א גמרא דאמר מי יימר דמהייבו. עי' ש"ע חו"מ סוף סי' קע"ה:

דף ח ע"ב גמרא ורשאין בני העיר להתנות על המדות. עי' ת' בן לב ספר ד' סי' ט"ו: שם ולהסיע על קיצתן. עי' ת' אהל יעקב לר"י ששפורטש סי' נ"ה:

דף יב ע"א תד"ה פרץ. לכך נראה לי לפרש. עי' ת' עבה"ג סי' ס"ד

דף יג ע"א גמרא שאני אומר עובד לזה יום אחד. ש"ע חו"מ סימן רע"ח ס"ד בהגה"ה: תר"ה כופין. דבצירנא דמעיקרא לאו. וזו דלא כפסקי תוספות זבחים ל"ז ב' על ק' תוס' שם ד"ה ואחר עלה. ועי' ס' טורי אבן ריש חגיגה ד"ה ליהא שפחה פלפול ארוך: **ע"ב** תר"ה ועושה. כאילו נעשית לכם שומר מלכלוך. עי' מג"א סימן כ"ח ד"ה נהגו:

דף יד ע"א גמרא והלוחות ארכן ששה. והיו ס' דברות על כל לוח ואחד מ"ד דעשר דברות על כל א'. ואיכא מ"ד עשרים על כל אחת (שהעשר היו נכתבים ב' פעמים) ולהד מ"ד ארבעים י' דברות על כל לוח היו מסכת שקלים דף י"ו: תר"ה בגויל. גויל הוא עור. עי' בהר"ן פ' המוציא יין:

דף טז ע"ב גמרא אבן טובה היתה תלויה. עי' עקידה שער א' עלה ג' ע"ג:

דף יח ע"א רש"י ד"ה מתונתא. דבר לח. במס' שבת קנ"א ריש ע"ב במתני' ומטילין אותו על החול בשביל שימתין (שיתלחלח) ובמס' מכשירין פ"ו מ"ב המעלה את האגודות כו' לגג בשביל שימתינו (שילחלחו מן האויר) אינן בכי יותן:

דף כב ע"ב תד"ה זאת. ונראה לריצב"א דדינא דגרמי. עי' ש"ך סימן שפ"ו סק"א דיבור שלישי המתחיל ועוד נראה לי ראיה דדינא:

דף כג ע"ב גמרא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. עי' ש"ך יו"ד סימן קכ"ט ס"ק כ"ז וס"ק מ'. עי' ת' כנסת יחזקאל סי' כ"ד: שם וקורבה דאורייתא. בכו"פ סימן ק"י ס"ק ז' דכמו דאין הולכין אחר הרוב בקבוע כן אין הולכין בתר קרוב (כפירש לפניו ועומד קרוב לחנות כשר): תר"ה תוך. כדי לקיים מצות השבת אבידה. עי' מ"ש בכו"פ סוף סימן ע"ז דס"ס לא מועיל לפטור מן הממון:

דף כד ע"א גמרא עקולי ופשורי הוה מטבעי לה הרמב"ם השמיט עקולי ופשורי ולא כ' ג"כ תי' הגמרא לעיל בישובת בין הכרים. ועי' כו"פ סי' ס"ג סק"ג ד"ה והנה: שם משום דסבר לה כרבי חנינא. עי' סמ"ע סימן רנ"ט סק"ו ובגליון שם: תר"ה דתני. תימא היכי מייתי מהכא. עי' בס' שב שמעתתא ש"ד פ"א: בא"ד על כרחך לאו ספיקא הוא. עי' ביצה דף י' ע"ב לימא מסייע לי' לר"ח. ועי' בפס"מ פ"ב מיו"ט ה"ו עלה י' ריש ע"ג: תר"ה לימא. א"כ הויא ודאי טרפה. עי' ס' שב שמעתתא ש"א סוף פ' ב': **ע"ב** גמרא עושין גדר מגרש ומגרש שדה. עי' ת' יד הלוי סימן נ"ה: שם ספיקו נמי אמרי' ליה קוץ. עי' ת' רשב"א הובא בב"י חו"מ סימן ק"מ אות ס' ו':

דף כו ע"א גמרא דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ע"ז יו"ד סימן קע"ו ס"ק ו': שם דקן תאנתא בלא זימניה. עיין ת' יעב"ץ סי' ע"ו:

דף ל ע"א גמרא את לאו קא מודית. עיין מהרי"ט ח"א דכ"ב ע"ד ד"ה ועדיין והוא בסימן ל"ט ועיין בסי' ס' בדף ד' סוף ע"ג ד"ה ועוד: תר"ה לאו. והזיתים לדעתיה דתביבי. עי' קצות סימן קמ"ו סק"י: בא"ד והע"ג דהאי ניקא ידע. עי' ש"ך חו"מ סימן ע"ב ס"ק ל"ז ד"ה ומ"ש. וד"ה אבל. ובקצות סימן קל"ג ססק"ו: בא"ד לא היה מעכבה הלוקח. עי' קצות סימן קמ"ו ס"ק י"א: **ע"ב** רשב"ם ד"ה אמר ליה. שטר מכירה שלו עודנו בידו. עיין קצות סימן קמ"ו ס"ק ט':

דף לא ע"א גמרא אין לך מחאה גדולה מזו. עי' תוס' לקמן ל"ט ב' ד"ה וצריך ועי' מ"ש על זה בב"י כאן: שם טוען וחוזר וטוען. עי' קצות סי' קמ"ו ס"ק א': תד"ה אבל. דאכלה שלש שנין יהא נאמן. אבל על אכל שית כו' לא ק"ל לשיטתם ל"ט ב' ד"ה וצריך לא היה נאמן מינך זבינתיה וכמו שת' בת"ר שם. ובתירוצם הכא מיושב גם ק' זו. והרשב"א שם שהוכיח מכח ק' זו דא"כ בנמית לה בתורת פירי וע"כ לא ס"ל תי' התוס' דהכא ל"ק ליה ק' התוס' לשיטתיה בתדוביו כאן דעובדא היה שטען ש"ה טובא קאמינא והביא עדים ואה"נ אי לא היה עדים היה נאמן במגו דהיה אומר דאכל רק ג"ש ולא בתית מקודם ומינך זבנתיה: **ע"ב** גמרא אנן מסקינן ליה. עיין בהר"ן פרק האשה שנתארמלה כ"ו ב' על רש"י ד"ה אנן מסקינן: תר"ה ורב נחמן תימה דבפ"ב דכתובות. עיין ת' רשב"א בב"י חו"מ סי' ל"ד אות ז': בא"ד הלא שאמרו איכס נאמנים. עי' ש"ע סי' ל"ד ס"ק ח ובב"י שם בשם הר"ן:

דף לב ע"א תר"ה אנן בגאת ואחר כך באו עדים. עי' תומים ריש סי' ל': **ע"ב** גמרא נפק עליה קלא דקא אכיל. עי' ת' רשב"א בב"י חו"מ סימן ק"מ אות ט': רשב"ם ד"ה דפרעתיה כגון ערב קבלן. עי' ש"ך חו"מ סי' ק' ס"ק ז': שם ד"ה שרשום. דמשתא אכיל ארעא דיתמי. משמעות הדברים דאף דעדיין לא אכל הפירות נאמן במגו אולי לא הוי קלא דלא כרבינו יונה בטור סי' ק"ן. מיהו בתשו' מהרי"ט ח"א סק"ב פירש דברי רשב"ם כדעת ר"י ע"ש: תד"ה אמאי. ותירץ ר"י בר מרדכי דלא. עי' מהרי"ט ח"א סימן ע' עלה מ"ט דף א' ע"א ד"ה ואם נפשך: תר"ה והלכתא. ספקא דתרי ותרי. עי' במל"מ פ"ז מגבירות הלכה ב':

דף לג ע"ב תד"ה ואי טעין דאין זה מגו. עי' בתוס' כתובות פ"ח ב' ד"ה הוציאוהו משמעות דבריהם שם דאם טוען פרעתי הכל אף על מנה אינו נאמן במגו דאלמנה נשאת. אף דהיה יכול לטעון ג"כ טענת פרעתי. ועי' מ"ש הר"ן בקדושין פ' האומר דף רל"ה ע"א באומר נשבית דא"כ במגו דגרשתי דהוי מגו לחצי טענה ועי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ג ועיין תוס' כתובות כ"ה סוף ע"ב:

דף לד ע"א תר"ה הוי מחויב. דבעל דבר מהימן למימר. עי' בב"י חו"מ סימן ל"ד מחודש מ"ט (עלה ק"ט ד"א ע"א) בשם הלכ"י העזרי ודברי ש"ך חו"מ סימן ל"ד ס"ק כ"ח בהשגתו על הסמ"ע צ"ע: בא"ר גבי אבימי בריה דר' אבהו. עי' ש"ך סי' נ"ח ס"ק כ"ג:

דף לה ע"א גמרא הכא איכא למיקם. עי' ש"ך סוף סימן קל"ט:

דף לו ע"א רשב"ם ד"ה הני עזי אין מעידין מה אכלו. עיין ש"ך סימן ל' ס"ק ט"ז:

דף לט ע"ב גמרא מ"ד בפני שנים. עי' גיטין פ' השולח ל"ג א': תר"ה שהודאה הוה שגי בחד. עיין גיטין ל"ב ב' בתוספות סוף ד"ה ורב נחמן ודף ל"ג א' סוף תד"ה וכו' תלתא: תר"ה וצריך. אבל אכלה שית שנין. עי' מ"ש שם בנימוקי יוסף ובגליון:

דף מ ע"א תר"ה אנן תימה מודעה דמאי. בת' בית יעקב סימן ס"ג עלה: ל"ח ע"א כי ישובים שונים: **ע"ב** רשב"ם ר"ה האי עובדא. מרי דפרדיסא גבי סהדי. ברמב"ם ובש"ע סי' ר"ה ס"ז כתוב בב"ד ובת' בית יעקב סימן מ"ג כ' דהוקא הוא בב"ד והאריך טובא:

דף מא ע"א מתני' והבא משום ירושה. עי' מהרי"ט ח"א ס"ט בדף ד' סוף ע"ג: **ע"ב** גמרא אפילו הד יומא. עי' מהרי"ט חלק ח"מ סי' כ"ו ומ"ש עליו בקצות סימן קמ"ו סק"ט: שם מגו דאי בעי א"ל. עי' קצות סימן קמ"ו סקי"ב בסופו: רשב"ם ד"ה המוכר שדהו וקיבל עליו אחריותו. עי' ש"ך סימן קע"ז סק"ה: שם תר"ה נחלקה נמי תבטל עדותן. עיין קצות סל"ו סק"ד:

דף מג ע"א רשב"ם ד"ה נוגעין. דכל זמן שלא חלקו. עי' מ"ש הרשב"ם לקמן ק"ו א' ד"ה כלקוחות דמי ועי' סמ"ע סימן ל"ז ס"ק פ'. ות' צמח צדק ס"ד: שם דכתב ליה האי מעיד. עי' ת' מהרי"ט חלק א' סימן כ"ו וצ"ע כדברי רשב"ם לקמן ובסוגיא עצמה דמשמע שסילק עצמו נגד השותף: תר"ה מפני. וי"ל דאין נפסל בשביל כך. עי' ב"ש קל"ב ס"ק י"ב: בא"ד אי נמי הכא מיירי. צ"ע ואם אומר שמכיר בו מי מהימנינן ליה מהרי"ט. ת"א סימן י"ד: תר"ה וליסלקו. ואור"י דלא שייך עי' בתוס' נידה דף כ' ע"א ד"ה ורבי מאיר: בא"ד (בסופו) אלא בממון. בנימוקי בשם הרמב"ן מבואר. עי' ש"ך סימן ל"ג ס"ק י' ובסמ"ע שם ס"ק כ"ז:

דף מד ע"א תר"ה דוקא. דבירושלמי אמר. הביאו הרא"ש כאן בלשונו:

דף מה ע"א תר"ה מאי. כיון דהשתא לא מרוית מידי. עי' תוס' כתובות דף ל"ב ע"ב ד"ה דינא הוא כו' דאי שכיף ליה מיניה בתר דאוכן אזיל ועיין בקצות סימן ל"ז סק"ס: **ע"ב** גמרא אי דאיכא עדים למה לי רהא. עיין ש"ך חו"מ סימן קל"ג ס"ד סק"ז: שם אי דאיכא עדים ליתזי. עיין תומים כללי מגו אות ה"י: תד"ה כמפקיד. כי איכא מגו מהימן. עיין ש"ך סי' קל"ג ס"ק ב':

דף מו ע"ב תד"ה לוקח. קשה לרשב"א. עי' קצות סי' ל"ז סק"ז:

דף מז ע"א רשב"ם ד"ה קבלן. שקיבל המעות מידו של מלוה. עיין ש"ע חו"מ סימן קכ"ט סי"ט ובש"ך סי' ל"ז סקט"ז: תד"ה קבלן משום דטריחא ליה מלתא. עי' מ"ש גליון ש"ך סי' פ"ו ס"ק ה':

דף נב ע"ב תד"ה דברים (בסופו) דהוי מגו להוציא. עיין ש"ך סי' קל"ג סקי"ג וקצות סק"ז:

דף נד ע"א רשב"ם ד"ה בנכסי הגר. צורת היה או עוף. עי' במרדכי מכאן הביא הר"ס כו' ומ"ש עליו בת' לחם רב סימן ע"ו: תד"ה אדעתא. אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות. עי' מל"מ פי"ז מגזילה ואבידה ה"ח וש"ך חו"מ סי' הע"ר סק"ג: **ע"ב** תד"ה כותי. ושטר ודאי לא קנה בכותי. עי' בכורות י"ג א' תד"ה מה אתוה ועי' טור וש"ע יו"ד סי' רס"ז סק"ג:

דף ס ע"א גמרא דקא שקיל תמני בתלר. עי' ב"י ריש סי' קע"ב ובבד"ה:

דף סג ע"א גמ' על מנת שמעשר ראשון שלי. עי' ש"ך יו"ד סי' ס"א ס"ק י"ח וט"ז חו"מ סימן רי"ב ס"ג ובס' אבני מלואים על אה"ע סוף סימן ל"ב: רשב"ם ד"ה כיון דאמר. דאין אדם מתנה על חנם. עי' ש"ע חו"מ סי' קנ"ה ס"ה בהגה"ה:

דף סד ע"א מתני' חוץ מאלו שאין צריך ליקח דרך. ל' רמב"ם והש"ע חוץ מהבור או הדות ועי' סמ"ע סי' שמ"ז סק"ב ומ"ש שם בגליון: רשב"ם ד"ה בזמן. אלא לשפויי מילתא קאתי. עי' סמ"ע סי' של"א סק"ד. ובש"ע ססי' שט"ו:

דף סז ע"א תד"ה מכלל דכולו שאוב הוי דאורייתא. ודמקשה הכא. היינו די"ל פוסל את המקוה משמע דבכר יש שם מים קודם שנפסל. והרא"ד מפרש דהכא בשאיבה בכלים הוי דרבנן משא"כ מילא בכתף. הר"ן הל' נדה ד"ה ת"ר אלו נאמר מקוה מים. וע"ש עוד בין שאובים בכלים טמאים ושאובים בכלים טהורים. ואי איכא רובא שאינם שאובים ודאי רק השאובים פוסלים מדרבנן דמדאורייתא ברובא בטלי:

דף ע ע"ב גמרא האי עיסקא. עי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ט עלה כ"ב ע"ד: רשב"ם ד"ה דאמרי נהרדעי. ואם נגנב או אבד. זה כהרמב"ם דבעל פלגא פקדון גם דין ש"ש אין לו ולא כהראב"ד שדימהו לכל אומנים ש"ש וטעמו של הרמב"ם שאינו דומה לאומן עי' בגדולי תרומה שער מ"ו ח"ג ס"ז ודעת בה"ג דבעל פלגא מלוה אינו חייב באונסים דלא מקרי כל הנאה שלו. וע"כ ס' נמי כהרמב"ם דבעל פלגא דפקדון איני חייב אף בגנו"א. ועי' ת' גינת ורדים ח"א חלק חו"מ כלל א' סימן א': שם ד"ה מאי. ומשתבעי יתמי שבועת יורשין. אפשר דוקא הכא דאבוהון היה חייב לשבע מדינא אבל היכא דאבוהון היה חייב רק שבועת היסת מודה הרשב"ם להרא"ש דאין היורשים צריכין לשבע שלא פקדנו לפטור ת' מהרי"ט ח"א סקי"ב דף ע"ו ע"ד. תר"ה מאן. וא"ת אכתי אמאי גובה. עי' מהרי"ט ח"א סי' ע"ב עלה כ"א ד"א ע"א ד"ה ואיני רואה:

דף עג ע"א גמרא אמר רבה. עי' ביאור כל הני מילי דרבה. בסוף ספר כלי יקר על התורה:

דף עו ע"ב גמרא האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך. עי' ש"ך סי' ס"ו ס"ק כ"ה: תר"ה קני. והאי דאיצטריך בפקדון. עיין תוספות כתובות פ"ד ע"ב ד"ה המוכר שט"ח וכו' פ' בכורות ר"א אי מתני' אין פודין ולא בטרות:

דף עז ע"א בא"ד דכמו שאינו יכול להקדישו. עי' בקצות סי' ס"ו סק"ב וסימן קכ"ג סק"א: **ע"ב** תר"ה רב פפא. דהוה מסיק. עי' בתוס' לקמן ריש דף קמ"ח יכפי' מרובה דף ע' ובחי' רמב"ן כאן כתב דמיירי בעסקא ועי' ת' דבר שמואל אבוהב סימן ל"ב לענין פלגא מלוה שבעסקא ובעט"ת ס"ל דהכא במלוה שבעיסקא זמנה מיירי ושהיא נקית בתגב כשטרמים בעין:

דף עח ע"א תר"ה אבל בכדי. דליכא למיפרך מסכה. עי' נ"ש סי' כ"ח ס"ק ל"ח וש"ך חו"מ סי' שנ"ו סק"ו ורש"י בכורות מ"ט קריב לסוף ע"א ד"ה דכ"ע:

דף פא ע"א גמרא מביא ואינו קורא. עי' ת' שאגת ארי' דיני ברכות סי' כ"ג: **ע"ב** רשב"ם ד"ה דמקדים. לקנות בהן קרבן. עיין מל"מ פ"ב מבחיטה ס"ג ד"ה ודע דאף שכתבנו דאסור:

דף פד ע"א תר"ה אי לאו. דקי"ל דבטל מקח. עיין סמ"ע סימן רכ"ז סק"ח:

דף פה ע"א רשב"ם ד"ה המופקדין. ומסתמא הקנה לו נפקד. עי' מהרי"ט ח"א סימן ס"ה: **ע"ב** תר"ה כגון. דנתן לה רשות ומשאילה. עיין בהר"ן קדושין דף ר"ח ע"ב ד"ה ת"ר התקדשי לי במנה תנה ע"ג הסלע ומ"ש שם בגליון עי' תוס' לקמן דף ק' א' ד"ה בשביל ועי' נימוקי בב"מ עלה ק"ב ריש ע"א:

דף פו ע"א תד"ה לך. כלומר החזק בקרקע. והס"מ כתב דקנה קרקע בשכר שיפוי ומה דל"א כפשוטו דקונה הפסתן בשכר עי' באשר"י ע"ז פ' השוכר את הפועל סס"י ב': בעין משפט מיי' פ"ג מהלכות מכירה. טוש"ע חו"מ סי' קנ"ג:

דף ק ע"ב גמרא בהכוא הנאה דקא לייתי. עי' בכורות דף י"ח ב' תוס' ד"ה אקטויי קא מקני: שם נשלה מחלוקת. עי' ת' חות יאיר סימן ס"א:

דף קז ע"א גמרא רב אשי מספקא ליה. ומה דל"א המוציא מחבירו עליו הראיה עי' בב"ק תוס' סוף ע"א בדף ט' ובבכורות מ"ה א' סוף תד"ה דאמר: רשב"ם ד"ה כלקוחות. בלא יקבל חבירו אחריותו. עי' ת' צמח צדק סימן ד': **ע"ב** מתני' ומטל אלי בדהו. עי' בתוספות גיטין ריש דף ע' ומ"ש בס' פני יהושע שם:

דף קב ע"ב רשב"ם ד"ה בית שלשה. ואח"כ הלך אצל חכם. עי' ש"ך יו"ד סימן שכ"ג סק"ב. ועי' ת' חות יאיר סימן קל"ל עלה קכ"ב ע"ב מהסס דל"א אכלו כולו נשאלים אלא משום דמחוסר מלקות ומכ"ל בשוגג כד"ש ותמה על הפוסקים ג"כ דכתבו דנשאלין מגלן כוס"ו דליכא מלקות וע"ש עוד:

דף קכג ע"ב גמרא ומושכרת ביד אחרים. עי' בלח"מ פ"ג מנחלות ס"ב וצ"ע מתוס' פ' הגוזל ל"ט א' ד"ה ואנ"א. ועיין בשעה"מ פ"ה מאישות ה"ך עלה כ"ה ד"א ע"ב ד"ה ולעיקר: תר"ה הכא. שאם רצה יכול לחזור בו. עיין תוספות בב"מ דף ו' א' ד"ה והא הכא מ"ש שם ע"ב (ב'):

דף קכד ע"א גמרא לאת לו פי שנים. עי' פ' נערה שנתפתתה מ"ב ב' ופירקם תוספות ד"ה ונתן. וגבי כו' נתן להוד ונתנו לתוד:

דף קכו ע"ב רשב"ם ד"ה בדבר. שונת חכמים מלוה. משמע במלוה גם בדבר שבממון אין תנאו קיים ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' ע"ה: שם ד"ה התם. שבתק הבן אין זו מחילה. עי' ש"ך חו"מ סי' פ"א סוף סק"ט:

דף קכח ע"א גמרא היה יודע לו בעדות קרקע. עיין קצות סימן מ"ו סק"ח ד"ה אמנם וסימן רכ"ט סק"ב ד"ה אמנם: שם כל שתחילתו או סופו בפסלות. ותחילתו בפסול מ' עבירה להש"ך סימן ל"ד ס"ק ל"ג כשר. ובתומים השיג ע"ז: רשב"ם ד"ה ונתחרש. דאי בנשתתק מיירי. עי' קצות סמ"ו סקי"ט: **ע"ב** תר"ה נשבע. שהשטר פרוע. עיין בס' קצות החשן ס"ל סק"ג:

דף קלד ע"ב גמרא להימוניס להבא. עיין בהרא"ה כתובות י"ט א' ד"ה אביי אמר: תר"ה למפרע. תימה דמאי קא משמע לן. עיין בס' שב שמעתתא לבעל קצות החשן שמעתא ו' פ"ב:

דף קלה ע"א רשב"ם ד"ה חזיא. ומיהו לכהנא אסורה. עי' קצות סימן קמ"ו ס"ק י"א: שם ד"ה נקל. דאיכא איסור חנק. צ"ע דהא באיסור יבמה לשוק איירינן דאינו אלא בלאו:

דף קלו ע"א מתני' מכר האב מכורים. עי' במל"מ פ' כ"ד ממכירה הל' ט"ז: **ע"ב** גמרא יחזרו נכסים ליורשי ראשון. עיין במל"מ פרק י"ב מזכייה ומתנה הלכה ה':

דף קלז ע"א גמרא ומודה שאם נתנן במתנת. עי' פ"ס מזכייה ומתנה במל"מ הלכה י': שם ואפילו עשאן תכריכין. עי' סימן קי"ו בקצות ס"ק ב': רשב"ם ד"ה זה גיטך. דאי עם גמר מיתה. עי' ש"ע אה"ע סימן קכ"א ס"ז וסעיף ד': **ע"ב** רשב"ם ד"ה ואם לאו. דאע"ג דרבנן. עי' בת' הרא"ש כלל נ"ה ס"א ת' הר"ר אביגדור ומה שתמה עליו בס' כפות תמרים סוכה דף מ"א ע"ב:

דף קלח ע"ב גמרא הלכתא אין חוששין לבית דין טוען. עי' מהרי"ט ח"א ססי' י"ב: שם בית דינא בתר עדים דייקי. נ"ע בש"ע חו"מ סימן ר"ס סעיף ה'. ועמד ע"ז בת' פנים מאירות ח"ב ס"א ד"ה ותמיה לי:

דף קלט ע"א גמרא לוותה ואכלה. עי' ת' מהרי"ט ח"א ס"ט: **ע"ב** גמרא וסיכא דטבא ליה עבדו ליה. עי' ש"ך חו"מ סימן ק"ג ס"ק י"ט:

דף קמ ע"ב מתני' אם תלד אשתי זכר. עי' מהרי"ט ח"א סקי"ב:

דף קמד ע"א רשב"ם ד"ה באשה. אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין. עי' בהרא"ש שכתב כגון שתבעה כתובתה בב"ד כו' והניח בעלה נכסים מועטים ועי' בב"י סימן נ"ה קרוב לסוף ד"ה כתב הרשב"א ואם היה נכסים מועטין כו' הוא בדברי רשב"ם אשר:

דף קמו ע"ב מתני' ושייר קרקע כל שהוא. עי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ג בתחלת התשובה:

דף קמז ע"ב תר"ה המוכר. ואם כן צריכה להחזיר לו. עי' ש"ך חו"מ סימן ס"ו ס"ק פ"א פ"ב: בא"ד ותימה למאן דדאין דינא דגרמי. עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק פ"ט:

דף קמח ע"א גמרא הואיל ויורש יורשה. עי' מהרי"ט ח"א סימן ל"ט עלה כ"ב ד' א' ע"א: תר"ה שכיב מרע (לעיל ד' ע"ז) ע"ב ועמ"ש שם בגליון:

דף קנ ע"א תר"ה ואיידי. מאי כל שהוא טפח. עי' אהלות מ"א פרק י"א ובהרע"ב שם:

דף קנז ע"א גמרא דאיקני וקנה מהו. עיין בכורות מ"ט ב' תר"ה ורידיה: שם דאיקני קנה ומכר. עיין פ' יש בכור דף מ"ט ב' תד"ה ודידיה אזיל ועיין קצות סימן מ"ג סק"ד: **ע"ב** תר"ה המוקדמים. דפסולים הוו לגמרי. עיין ש"ך חו"מ סמ"ג סקי"ב וסקט"ו: בא"ד אע"פ שלוה מודה. עי' ש"ך חו"מ סי' נ"ב סק"ד:

דף קנט ע"א גמרא ונעשה אחנו הוא איט מעיד עי' חו"מ סי' מ"ו סעי' ס"ט וע"ש בקצות:

דף קסא ע"ב רשב"ם ד"ה וצריך. ונמצא שיתקיים השטר. עי' ש"ך חו"מ סי' מ"ה סק"ד:

דף קסב ע"א גמרא אין למדין משיטה התרונה. עי' תוס' בב"מ דף ז' ע"ב ד"ה דאית ביה זמן וש"ך חו"מ סמ"ג סק"י:

דף קסג ע"א תר"ה נמנא. אבל קשה מגס קרח. עי' ש"ך חו"מ סימן

סליק

גליון מהרש"א ממסכת בבא בתרא

פ"ס ס"ק כ"ג ד"ה גם מה שהביא בשם הרמב"ן : ע"ב תר"ה שיטה שאינו יכול לתותפו . עי' ש"ך סי' מ"ה ס"ק י"ט :

דף קסד ע"א גמרא דכתבי בין שטה לשטה . עיין ש"ך חו"מ ססי' מ"ד וסימן מ"ה ס"ק ל"ג : **ע"ב** גמרא אל יספר אדם בטובתו של חבירו . ק"ק ממ"ש הרמב"ם פ"ז ה"ד מהל' דעות דדוקא בפני שונאיו אסור ועי' בכ"מ שם :

דף קסו ע"א גמרא יד בעל השטר על התחתונה . עי' ת' הרמ"א ס"ד עלה ג' ד"א ע"א ד"ה והתשובה השנית :

דף קסז ע"א תר"ה לא . אי כתב לשון נקבה . ומ"ד מתלת כו' והא יש שמנה י"ל וכר וא"ת לזייף . היינו דהש"ס מיירי בל' תרגום ויעשה מן תמני תמנין ש"ך סמ"ב סק"ו : **ע"ב** רשב"ם ד"ה ונשואין כתובה . לא מצאתי בפוסק דין זה שא"צ כתובה אלא מדעת שניהם. ודין שהחתן נותן שכר כתיבת כתובה בסימן ס"ו ס"א לייט מהכא עי' בחמ"ח ובב"ש:

דף קסח ע"ב רשב"ם ד"ה אבד . וכגון שאין לו עדים . עי' בדבור שאח"ז ד"ה בשטרי כו' אי נמי כו' ועי' ת' הרא"ש שבב"י סימן מ"א אות י' (עלה ל"ז ריש ע"ד) ובש"ך סי' מ"א ס"ק י"א :

דף קסט ע"ב תר"ה בעלמא . ולכתוב שובר לאידך . עי' ש"ע חו"מ סמ"א סעיף ד' ובש"ך סקי"ט שם ובסימן ס"ה ס"ו ועיין רשב"ם לעיל קס"א לסוף ע"ב ד"ה בשטרי הלואה .

ובתוספות ד' זה ע"א ד"ה לכתוב וע' מ"ש בגליון ש"ע סמ"א שם :

דף קעא ע"ב רשב"ם ד"ה אבל . למאן דאמר אין כותבין שובר הכא מודה . עי' ש"ך סמ"ג ס"ק כ"ט :

דף קעב ע"א רשב"ם במתני' . ד"ה אינן יכולין . אני החזרתיו לך . עי' ש"ך חו"מ סמ"ט סק"י : **ע"ב** גמרא לנפילה דחד לא חיישינן . עי' בש"ע אה"ע סימן קנ"ב סעיף י' ובסמ"ע סמ"ו סק"א וע"ש בתומים ובקצות ועי' ש"ך חו"מ סימן ס"ט ס"ק ע"ז : תד"ה עידי . דבעי למכתב מהיום . עיין בס' קצות החשן ס"ל סק"ב :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה זימנין . ושוא אינו יודע . עיין ש"ך סמ"ט סוף ס"ק י' :

דף קעד ע"א רשב"ם ד"ה רב הונא . יתמי בני מיעבד מצוה . עיין ש"ך חו"מ סימן ל"ט ס"ק כ' ד"ה אך הרמב"ן ובדברי שאחריו : **ע"ב** גמרא אין אדם עושה קנונית על הקדש . עי' ערכין כ"ג א' תד"ה אלא הא :

דף קעה ע"ב תר"ח דבר . דילמא היינו מינים במסכת גיטין דף כ' מסיים בדברי עולא שנאמר בתוך תעמוד כו' מה דרכו של הים להוליא כו' ועי' בריטב"א קדושין בדף י"ג ע"ב כתב דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא סברא הוא דגבי מזכורים ומ"ג לרבוי מקרא :

בא"ד דמדאורייתא לא יוכל לשעבד . עיין קצות סימן ל"ט סק"א דף כ"ג ע"א ד"ה ועיין בתוספות כו' ועי' בס' הנזקין כו' : תד"ה אינו . ולגבייה דלקוחות לא תקנו . עי' קצות סימן ל"ט סק"ו : תד"ח דייפני . ותימה אמאי . עיין קצות סימן ל"ט סק"ו :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן ח' ד"ה כותל . אבל יכול לבנותו בעל כרחו. עיי' בנמוקי בכ"מ קל"ח כ' כתב כן לקושטא דמלתא :

פרק ב סימן י"ז ד"ה וכא אף ע"ג דאם הזיק בגרמא פטור . עי' ברא"ש פ' הגוזל עצים אות י"ג :

פרק ג סימן ו' (בסופו) ולכך נמנע מלמחות . עי' פירושו במהרי"ט ח"ב סימן ק"ח עלה פ"ט דף ח' ע"ב : סימן מא ד"ה ת"ר . האנס שזרע כלאים. מבואר היטב בתוספות סוכה דף ל' ע"ב : סימן נא ד"ה ואמר . דפרדיסא השיבי אונס . משמע דבלא אונס אם נראה שאינו מוכרו ברצון לא מהני קבלת הדמים . דדוקא אגב אונסא דזוזי גמר ומקני סמ"ע ופרישה ריש סימן ר"ס : שם ומיהו במתנה היכא דידעי . בטור אה"ע סוף סימן קי"ח מביא פ' הרא"ש על אשה שמחלה כתובתה וטוענת שהיה מחמת אונס כו' . חדא דאין זה אונס ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעה מעיקרא .

ומהרי"ק בשורש קפ"ו הוכיח מזה דגם במתנה צריך מודעה . וא"כ יסתור הרא"ש דברי עצמו . ע"כ יראה כוונת הרא"ש בתשובה דתרתי קאמר חדא דאין האונס ידוע ועוד דלא מסרה מודעה דאלו היה אחד מהני או ידיעת האונס או המודעה היה סגי במתנה : סימן ס' ד"ה אמר . מוקמינן ליה בידיה . עיין בהרא"ש בכ"מ פרק א' סימן ל"ג גבי איבעי דזרק ארנקי :

פרק ד סימן ב ד"ה וכדרב . מיעוט ארעתא שנים . עי' באשר"י פ' השואל סי' ל"ד :

פרק ה סימן ח ד"ה ובמילי . דלטובת המוכר ודאי תנאי הוא . צ"ע על דברי הסמ"ע סימן רמ"א ס"ק כ"ב ועיין מל"מ פ"ו מהל' מכירה הל' ט"ו :

פרק ח סימן מח ד"ה אמר . ואף ע"ג דהו תנאי ומעשה . עיין ש"ך חו"מ סימן רמ"א ס"ק ז' :

פרק ט סימן כג (בסופו) כדפרישית לעיל . עיין בהרא"ש בב"מ פרק ו' ססי' ח' ועיין מהרי"ט חלק ב' סימן כ' בדף פ"ח ע"א ובסימן קכ"ד כ' ליישב מה דנראה כאן דאי לאו האי טעמא הוי אזלינן לקולא דס' ממונא הוא וכרים פ"ק דנדרים גבי בעילה דיש יד לנדקה כ' הרא"ש דלחומרא אזלינן דס' אסורא הוא :

פרק י סימן ז ד"ה גט . וכל חד מינייהו נמסר באפי חד סהדא . ר"ל וידוע שעד שתתימנה לא נמסר בפניו עי' ב"י סי' כ"א : סליק

סליק גליון מהרש"א ממסכת בבא בתרא

הגהות וחדושים על מסכת בבא בתרא

מהגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל מלייפניק בעהמ"ח ספר ברוך טעם .

דף ה ע"ב ד"ה מי ולא מהימן לומר שהוז' . נ"ב יעוין שם בשבועות בתוס' . ד"ה בשטר ולקמן דף ע' ע"ב תוס' ד"ה סוף :

דף כג ע"ב תוס' ד"ה תון . ואפי' למ"ד . נ"ב לקמן דף ל"ב ויעוין תוס' סנהדרין דף ג' ע"ב ובב"ק דף כ"ז ע"ב ד"ה קמ"ל ובכתובות דף ט"ו ע"ב ד"ה להתזיר ובבכורות דף כ' ע"א ד"ה רבי יהושע :

דף כח ע"א משנה הזקתן שלש שנים מיום ליום. נ"ב יעוין תוס' ב"מ דף ק"י ע"א ד"ה אמר ליה :

דף לב ע"ב גמ' דהיכא דקיימי זוזי לוקמי. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף פ"ז ע"ב ד"ה הא : ואד"ה אמאי . ותירץ ר"י . נ"ב יעוין תוספות ריש מס' ב"מ ד"ה וזה נוטל ובדף ק"י ע"א תוס' ד"ה אמר ליה : שם ד"ה והלכתא . דמספקא לן דינא . נ"ב יעוין תוס' בכורות דף מ"ת ע"א ד"ה דאמר : שם לא סבירא להו הא. נ"ב יעוין תוספות בכורות דף ל"ו ע"א ד"ה ואמר רבא :

דף לג ע"ב גמרא אמר רב חסדא מה לי לשקר. נ"ב יעוין כריתות דף י"ב ובתוס' גם בתוס' יבמות : תוס' ד"ה ואי עיין וא"ת מאי איריא . נ"ב בהגהות מיימוני פ"ט מהלכות טוען מביא תירוץ על קושיא זו שבתוס' בשם הרילב"א כדבריו שם מבואר בחו"מ סי' ל' סי"ז :

דף לד ע"א גמרא הוה ליה כגזלן . נ"ב יעוין רהב"ן סימן כ"ג דף ע"ו ע"ג : תוס' ד"ה הוי משואיל"מ שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסכא . נ"ב יעוין בהרא"ש פרק ז"ב דין ח' ובמרדכי שם דין תרל"ג : בא"ד ואומר ר"י דודאי . נ"ב יעוין לעיל דף ל' ע"א בתוס' ד"ה לאו :

דף לה ע"א גמ' מהא דתנן. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף כ' ע"א ד"ה ואוקי ממונא :

דף מא ע"ב גמרא והאמר רב המוכר. נ"ב יעוין תוס' לקמן דף ע"ז ע"א ד"ה תוזל ותוס' סנהדרין כ"ט ע"ב ד"ה הודה : שם גובה מנכסים משועבדים . נ"ב יעוין תוס' לקמן קע"ה ע"ב ד"ה לא ותוס' כתובות דף נ"ה :

דף מב ע"א גמרא בלגעא קא יזיף . נ"ב יעוין תוספות לקמן ק"ע ע"ב ד"ה אין ובתוס' גיטין כ"ח ע"א ד"ה או דלמא ובתוס' ב"ק י"ד ע"ב ד"ה ש"מ : רש"י ד"ה יזיף אינש . ומבקש שלא לפרסם. נ"ב יעוין תוס' גיטין ל"ג ע"א ד"ה ובי הלתא : תוס' ד"ה מלוה. ואע"ג דביורשין. נ"ב יעוין לקמן קע"ה ע"ב תוספות ד"ה לא : **ע"ב** גמרא גופא אמר שמואל שותף . נ"ב יעוין תוס' ב"ק ל"ד ע"א ד"ה כ"ע :

דף מד ע"א תוס' ד"ה דוקא . וקשה לר"י . נ"ב יעוין תוס' סוכה למד ע"ב דיהוקרקע ובפירוש הר"ש והרא"ש פ"ז דכלאים מ"ו: שם ובמעתין דסיקריקון שם דף כ"ה . נ"ב נ"ל אין אנפרות נגבה שם דף נ"ח ע"ב וכן מצוין בהרא"ש :

דף נא ע"א גמרא רב ביבי מסיים. נ"ב ברשב"א בחדושיו לקדושין מבואר גירסא הזאת :

דף נד ע"א תוספות ד"ה אדעתא . אם יודע ואין מתכוין. נ"ב יעוין תוס' ב"מ י' פ"א ד"ה נ"ב ובמס' בינה ל"ט ע"ב ד"ה הכא :

דף סב ע"ב תוס' ד"ה איתמר. אע"ג דבעלמא. נ"ב יעוין תוס' בכורות מ"ח ע"א ד"ה דאמר ותוספות חולין ע"ט ע"ב ד"ה לימא ליה : שם כפ"ק דב"ק דף ט' . נ"ב ולקמן דף ק"ז :

דף סג ע"א גמרא כיון דאמר ליה על מנת . נ"ב יעוין חולין קל"ד ע"א ובנזיר י"א ע"א :

דף ס ע"א גמרא מהו מי אמרינן מיגו . נ"ב יעוין תוס' לעיל ס' ע"ב ד"ה מי אמרינן : שם תוס' ד"ה או . אפשיטי דספרא . נ"ב יעוין ב"מ דף ט"ז ע"ב :

דף עז ע"ב משנה הדמים מודיעין . נ"ב יעוין לעיל דף ס"א ע"ב תוס' ד"ה ש"מ :

דף עט ע"ב תוספות ד"ה אימור . ורשב"א פי' דאי עביד דאתו . נ"ב יעוין נדרים ל"ד ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא :

דף פ ע"ב תוס' ד"ה לא מקשי . נ"ב יעוין תוס' סנהדרין כ"ו ע"א ד"ה לעקל:

דף פא ע"ב תוס' ד"ה אלא . ואע"ג דדטאי . נ"ב יעוין תוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה טבל וביומא דף ט' :

דף קז ע"א גמרא נוטל רביע בקרקע . נ"ב יעוין יבמות ל"ח ע"א ד"ה הוי יבם ולקמן קנ"ח ע"א ד"ה נפל [דבור ב'] : שם מספקא ליה . נ"ב יעוין חולין ע"ט ע"ב תוס' ד"ה לימא ליה ולעיל ס"ב ע"ב תוס' ד"ה איתמר ותוס' בכורות מ"ח ע"א ד"ה דאמר רב אסי :

דף קכג ע"ב תוס' ד"ה הכא . ואע"פ שאם רצה . נ"ב יעוין ב"מ דף מ"ט ע"א : שם ד"ה וקסבר כו' ובסוף פ"ב דקדושין . נ"ב לפני תוס' היה שם גירסא אחרת וכמבואר שם בתוס' רי"ד :

דף קכד ע"א גמרא בכור נותן פי שנים . נ"ב יעוין תוס' לעיל ק"ז ע"א ד"ה וכא נע"ת ובב"ק פ' ע"א ד"ה וטרף : **ע"ב** תוס' ד"ה

מספקא ליה . נ"ב יעוין תוס' עירובין מ"ו ע"ב ד"ה רב אסי :

דף קכח ע"א רש"י ד"ה ור"ג אמר . דאין ב"ח סומך . נ"ב כ"כ התוס' ביבמות ל"ט . ויעוין מ"ש התוס' בב"ק דף י"ב ד"ה אלא : **ע"ב** תוס' ד"ה נשבע . כי טעין בהדיא. נ"ב יעוין תוס' כתובות י"ט ע"א ד"ה מודה ודף כ"ח ע"א ד"ה קיום שטרות ודף נ"ב ע"ב ד"ה דינא ובתוס' ריש גיטין ובמס' ב"מ דף י"ד ע"ב :

דף קל ע"א משנה ריב"ב אומר אם אמר . נ"ב יעוין תוס' יבמות ל"ו ע"א ד"ה משום יבום :

דף קלד ע"ב גמרא הואיל בעל שאמר . נ"ב יעוין גיטין י"ט ע"ב תוס' ד"ה טעמא וכדף י"ז ע"א ד"ה מפני : שם איכעיא להו. נ"ב יעוין תוס' ב"מ י"ח ע"ב ד"ה ואפילו ובגיטין דף כז :

דף קלה ע"א תוס' ד"ה הבי . וי"ל דאבי דהכא . נ"ב יעוין דברי התוס' ב"מ ל"ז ע"ב ד"ה ר"ה :

דף קלו ע"ב גמרא קסבר קנין פירות . נ"ב יעוין שבת קל"ט ע"ב :

דף קלז ע"ב גמרא מידי דחזי ליה קאמר . נ"ב יעוין פירוש הר"ן נדרים י"ח ע"א ד"ה כל מתנה ובתשובת הרא"ש כלל ל"ה סימן ב' :

דף קמד ע"א בעין משפט אות ס' מיי' פ"ו . נ"ב וצרך פ"ז מהלכות מלוה דין ג' :

דף קמו ע"ב תוס' ד"ה מאן נ"ע . נ"ב יעוין תוס' גיטין ל"ב ע"א ד"ה איגלאי ובתוס' כתובות ל"ז ע"א ד"ה זכין:

דף קמט ע"א גמרא וליקנינהו באודיתא. נ"ב יעוין תוס' ב"ק ק"ד ע"ב ד"ה אגב ובתוס' ב"מ מ"ו ע"א ד"ה ונקנינהו ויעוין לעיל מ"ד ע"ב בתוס' ד"ה דלא ובדף קמ"ח ע"א תוס' ד"ה ש"מ ובגיטין י"ג ע"ב תוס' ד"ה גופא ובדף מ' ע"ב :

דף קנו ע"ב משנה זכין לקטן . נ"ב יעוין תוס' גיטין ס"ה ע"א ד"ה לרור ובתוס' ר"פ בן סורר ומורה ובמסכת קדושין דף מ"ב ע"א:

דף קנז ע"א גמרא בעי שמואל דאיקני . נ"ב יעוין תוס' בכורות מ"ט ע"ב ד"ה כדידים : תוס' ד"ה דאיקני . וא"ת אימר . נ"ב יעוין לעיל ע"ט ע"ב תוס' ד"ה אימר ובתוס' כתובות נ"ח ע"ב ד"ה לאחר :

דף קסח ע"א גמרא ע"א בכתב . נ"ב יעוין כתובות דף כ' ע"א תוד"ה וב"י:

דף קסח ע"א גמ' ציון שהגיד . נ"ב ברש"י שבועות לא ע"ב ובתוס' ב"ק נ"ו ע"א ד"ה פשיטא :

דף קעג ע"א גמרא יד בעל השטר . נ"ב יעוין מנחות ק"ת ע"ב וק"ט ע"ל בספרי קדמונים בחידושיהם למס' גיטין ח' ע"ב :

דף קעד ע"א גמרא אר"פ פריעה ב"ח מצוה . נ"ב יעוין לעיל ל"ג ע"א ברשב"ם ובתוס' ד"ה אמור רבנן : **ע"ב** בתוס' ריש ממוד . והא דאמר מצוה . נ"ב יעוין לעיל דף קנ"ז ט"א ויעו"ש בתוס' :

דף קעה ע"א גמרא הא דמקוים . נ"ב יעוין תוס' ריש גיטין : משנה על ידי עדים גובין . נ"ב יעוין תוס' גיטין נ"א ע"ב ד"ה או דלמא ותוס' ב"ק י"ד ע"ב ד"ה ש"מ לוה ומכר : שם רש"י ד"ה ופרכינן . דמלוה לקיים . נ"ב יעוין תוס' לעיל קמ"ט ע"א ד"ה דקא : **ע"ב** גמרא וכין מן הלקוחות . נ"ב בתוס' רי"ד קדושין דף י"ג כתב דנ"ל הגירסא ואינו גובה מהלקוחות : תוס' ד"ה דכר . אע"פ דכתב ליה אחריות . נ"ב יעוין גיטין דף כ' גמרא אע"פ שכתב בו שבה ותוס' שם ד"ה כיון : שם ד"ה אינו . וי"ל מי . נ"ב יעוין תוס' ב"ק י"א ע"ב ד"ה כגון ולעיל מ"ב ע"א תוס' ד"ה מלוה ע"פ : שם ד"ה לא . דבעי למימר כדפירש התם . נ"ב בדף י"א ד"ה כגון שעשאו אפותיקי :

דף קעו ע"א גמרא אמר רב פפא . נ"ב יעוין תוס' כתובות דף מ"ט ע"ב ד"ה הוא ואשתו :

הגהות בהרא"ש

פרק ג דין ז ולי נראה דאע"ג דאותו שמכר היה נאמן במיגו כו' אין מיגו זה טוב . נ"ב יעוין במל"מ פרק י"ד מהלכות טוען הלכה י"ד דין מ"א דבקרקע נמי שייך יאוש כדתנן בפ"ז דכלאים . נ"ב בפירושו שם על המשנה מסיק דיאוש לא מהני בקרקע :

פרק ה דין טו פסק נמי דכליו של מוכר ברשות לוקח קנה . נ"ב יעוין ירושלמי פ"ב דמע"ש אלו היה קופתו של ר"ג כו' :

פרק ח דין מ"ו בתשובת שאלה . נ"ב כלל ל"ה סימן כ' : דין נ"א ולא נהירא דבצווה מעיקרא. נ"ב יעוין ברא"ש ב"ק דף קט"ז :

פרק ט דין ל"ו בהגהות מהרי"ח ד"ה וקונין . אבל זאת הסוגיא משמע . נ"ב יעוין בספר לחם סתרים שאלה א' : סליק

חדושים והגהות מאת הגאון המובהק וכו' משה סופר זצ"ל בעל המחבר שו"ת חת"ם סופר.

דף ב ע"א בתוס' לפיכך וכו' פשיטא כדפי' בקונטרס עיין תוס' ב"מ ב' ע"ב ד"ה ולחזי וק"ל : בא"ד מהו דתימא . עיין מ"ש תוס' לקמן מ"ז ע"א ד"ה ירד וכו' ועיין ש"ך סימן קנ"ח ס"ק ב' : **ע"ב** בתוס' וחייב באחריות ליכא למיתש להכי . צ"ע ספ"ב דחולין דאית ליה שותפית ע"ש וי"ל : בא"ד להתחייב . אע"ג דר"מ קנים בשונג בגיטין כ"ג ע"ב מ"מ בקיום כלאים דס"ל היסור דאורייתא כמבואר בסתם משנה דכלאים רפ"ח מודה ר"מ דלא קנסי' כמבואר בגיטין שם :

דף ג ע"ב בתוס' כל דאמר וכו' . עיין פ"ס ק"ז ע"ב ד"ה אפילו וכו' :

דף ד ע"ב גמרא דמי קנים בזול . עיין רשב"ם לקמן קמ"ז ע"ב ד"ה ושמין וכו' : שם מקיף וניקף א"ב . ר"ל דלא גרסינן ליה כלל לשיטת רש"י דגרס ניקף במתני' וכן לתוס' ד"ה אם עמד אבל שלא מדברי הרז"ה ובזה לא גרס ליתנא אחריכא עיין וק"ל :

דף ה ע"א בתוס' אע"פ שלא נתן רכיתא ליה כנגבה . בהולאת שם תוספות ד"ה טעמא : **ע"ב** גמרא דכל שפא ושפא . עיין מרדכי סוף ב"מ סי' תתט"ז בשם ר"ת ז"ל עפ"ש תוספות בשמו לקמן ו' ע"ב ד"ה הא : בתוס' ואפילו מיתמי דאין מקבלין עדים . צ"ע מתוס' ערכין כ"ב ד"ה אמר רב אשי ע"ש בסוף הדבור : בא"ד ועוד דבכמה מקומות וכו' . אינו מוכרח דמ"מ מסכתת בגווני שכתב תוס' ד"ה כי ט' . וכן נ"ל בדברי רבי יונה שכתבו הרא"ש עיין וק"ל וכנ"ע לקמן בתוס' ד"ה ואמר וכו' וכת"ת שם : בתוס' אע"ג דאמור וכו' לא מהני נפטרו . צ"ע לפמ"ש לקמן ע' ע"א ד"ה או וכו' דעל הלוה וכו' ע"ש :

דף ו ע"א גמרא לא ה"ד מעולם . ולמ"ד לקמן אמרינן מגו במקום עדים דחוק ומ"מ בתוך ומנו אפשר דמשלם זמני' לית ליה מגו כמ"ש הרמב"ן במתניתין ולקמן שם וק"ל :

דף ז ע"א תוס' והוא דיקו ליה דדמיה מודיעים . עיין לקמן ס"א ע"ב תוס' ד"ה ש"מ : **ע"ב** גמרא דסהדי בשקרי . עיין ערכין כ"ב ע"ב : שם לאפוקי בחיי . עיין שו"ע ח"מ סימן ס"א סעיף ט' וסימן ק"ת ש"ך ו' : בתוס' ואי בעית אימא קלא קשה וכו' . עיין בס"ג ב"מ כ"ה ע"א הא בכובא הא בכיתנא וכו' : בא"ד דאית ליה פיתחא . צ"ע דהא מעלי הוא כפרש"י :

דף ח ע"ב גמרא אב"א קרא . עיין תוספות שבועות כ"ב ד"ה אב"א : לקמן תמחוי בכ"י . צ"ע קלא לשון רש"י שבת קי"ח ע"א : בתוס' אכפים וכו' אמר על מ"ע . עיין סמ"ע וש"ך ססי' ק"ז ועיין ברכי יוסף סימן רמ"ת :

דף ט ע"א גמרא דכל דקא אתי . מגילה ר"פ בני העיר : שם אין פותחין לעני . ובאפשר מוסיפים עד כשיעור המעורב בעירובין פ"ג ע"ב ועיין מ"ש שיטה מקובלת כתובות ס"ד ב' : בתוס' שבת נותנין לו ריקס אזיל . צ"ע מה פנין תמחוי לככר לחם : שם אינו אזיל ויכל דס'... שם איזדקיק לא (היינו כדי סעודה) כנ"ל להגיה עמהרש"ל : **ע"ב** גמרא חמה אינו כופה משה הרגו . עיין מס' ע"ז דף ע"א :

דף י ע"א גמרא ולא פרנסתו . לעיל ט' ע"א לא מזדקקי :

דף יא ע"א ברש"י אגר מתחלקת כי פתחין לחגר . בסוכה לא פירש רש"י ע"ש ועיין ב"ח : בא"ד ותולק נכסיו . גם זה לא פירש כן שם : **ע"ב** גמרא אכסני' לפי בני אדם . היינו שבת ממון נ"ל סימן י"ט :

דף יג ע"א בתוס' שנאמר זמי' שהוא מלוה רבה . עיין תוס' ע"ז י"ז ע"א בשם שאלתות . בא"ד וכפ"ב דתגילה . צ"ע מג"א סימן קנ"ג סק"ט : בתוס' כופין את רבו דבעדנא דמעקרא . עיין פסקי תוס' זבחים סימן ס"ט ועט"א פ"ק דחגיגה : **ע"ב** בתוס' מדקיק וכו' אינו גנאי . ע"פ מ"ש לקמן ד"ה ועושה וכו' בין לר"י ובין לרשב"א עיין וק"ל : שם רבי יהודה אומר או איפכא לא . עיין מג"א סימן קנ"ג סק"ב : שם ומסיים וכו' ובגביא מסיים בסופו וכו'. צ"ע מנחות ל' ע"א תומשים של ס"ת וכו' ע"ש : שם עושה גראשו ולרשב"א נראה . עמג"א סימן כ"ח :

דף יד ע"ב בתוס' תרי בתרי וכו' בלא עמודין . וי"ל עפמ"ש תוס' עירובין י"ד ע"א כ"כ בס' בני יונה :

דף טו ע"א בתוס' פ"ס דיחזקאל. שהלך למצרים . ועיין רש"י קהלת בפסוק ותשבר הכד על המבוע בפירש השני :

דף טז ע"א גמרא בדידיה קיימא אמר ר' לוי כאן פגא יורד ומתעה וכו'.

דף יח ע"א גמרא דהוי קשו לכותל. פי"ס הכל עמהרש"ל :

דף יט ע"ב בתוס' מי פירות כגון שמן. עיין פירש"י מנחות ל"א ע"א ד"ה אלא אימא ר"ש שזורי וכו' :

דף כ ע"א תוס' בתבית של מתכת. לענין אהל וכו'. ע"ש כ"ד ע"ב ד"ה ת"ש ושלא לו ר"ת כהן וכו' : בתוס' והמלא וכו'. שלא תישב עליו לאכילה וכו'. למשקה שם י"ז ע"ב :

דף כא ע"א גמרא דדייק ולא גריס. עי' מכות י' ע"ב ופירוש ריטב"א שם :

ע"ב בתוס' סופר מתא פסידא דלא הדר משמע דמותר לקדור השם כמ"ש תוס' ערכין ו' ד"ה יגוד וכ"י בשם ר"י שבמרדכי בי"ד סימן רע"ו שם סקי"ב :

דף כב ע"ב גמרא זאת אומרת. עיין רא"ש פ' הגוזל קמא סי' י"ג ומרדכי שם :

דף כג ע"ב גמרא רגלו אחת. עס"ש מי שהוציאוהו: שם לקמן אפקוה לר' ירמיה. עי' לקמן קס"ה ע"ב עי' נדה כ"ג סוף ע"א : תוס' תוך לתמשים. דאזלינן בתר רובא. עי' בספ"ק דכתובות תוס' ד"ה להזיכו ותוס' ב"מ כ"ד ע"א ד"ה כי וכו' ועיין רש"י שם ריש ע"ב ד"ה קתני ועמ"ש ס"י כתובות י"ב ע"ב : בא"ד להתברר. עיין בזה בש"ג בגלין דשמעתין : ד"ה רוב וקרוב. מאי קמ"ל. עי' ברייתא דעירובין ס"ד ע"ב דהולכים אחר רוב עוברי דרכים נגד קולבס כמ"ש בס' שמ"ה י"ל לתומרא א"כ רוב ע"ד שאני : בא"ד דאיכא תרי רובי. נ"ע מט' לפרדעים דמייתי שם נדה י"ח ע"א ותוס' שם והתם לא שייך תרי רובא וי"ל חזקת טהרה מסייעים לרוב ומתשעה שרצים לק"מ דהתם לתומרא והכי משני פ"ק דכתובות : בא"ד משום גזירה. עמ"ש תוס' סנהדרין פ' סוף ע"א : מסורת הש"ס בינה דף י:. ערפ"ד דשקלים ומשנה ח' פ' ל"ב דמכשירין ול"ע ועפר"ת י"ד סי' ס"ג:

דף כה ע"א בתוס' ולכא השמים וריב"א אומר. עי' תוס' מנחות נ"ה ריש ע"ב :

דף לד ושי' הוי מחויב. וליהימנה בשבועה. עי' ריב"ש סי' של"ו :

דף מא ע"ב תוס' נחלקה עדותן תתקיים העדות בשאר דהכי. ואפילו לרבי נמי: בא"ד דהא מכחשי אהדדי לא. ועי' עוד בתוס' סנהדרין ל"א מ"ש בזה ולקמן קי"ד ע"א ועי' תוס' סנהדרין ט' ע"א וק"ל :

דף מו ע"א גמרא אמר ליה אביי נרנה נ"ל לרבא :

דף נא ע"א בתוס' למה כתב בלשון. דאמאי בעי. נ"ל באיבעי בשטר אינו שגי כמ"ש לעיל ד"ה דל זוזי :

דף סא ע"ב תוס' שמע מינה. דגבי קרקע. עי' לעיל ז' ע"א ד"ה והוא וכו' :

דף סו ע"א תוס' ושאני פשוטי כלי עץ דרכנן. עתי"ט פ"ס משנה ה' דמקוואות :

עז ע"א גמרא ריש ע"א הלכתא. עי' לקמן קס"ח ע"ב תוס' ד"ה אבל וכו'. וע"ש קס"ט ע"ב בגמרא :

דף ק ע"ב בתוס' והכוכין ארכו ד'. ודפי הארון. ובפסיקתא זוטרתי דמגלת אסתר כ"י ראיתי שאחר המיתה נמתח הגוף ועומד על ד' אמות וקתשיב המן להמן ועשרת בניו מד' אמות ע"ש :

דף קח ע"א בתוס' ואחין מן האב. שאין כל כך ודאין. עי' ס' זו בנזיר מ"ט :

דף קיא ע"ב רשב"ם אלא אמר רבא. דא"כ רבא נמי סכינא חריפא. ומפני קו' זו פליג רבי ישמעאל וס"ל הכא אין גורעין ומוסיפין משום דסכינא חריפא וכו' אבל בעלמא ודאי ס"ל גורעין ומוסיפין דאל"ה תיקשי מדידיה במנחות ל"ה ע"א תוס' ד"ה לטטפות וא"ש נמי ביומא מ"ח דש מהספר יקבלנו דלא פליג רבי ישמעאל משום דהתם ליכא תיבה שלימה דמפסקא קרא כי הכא. ולזה נתכוונו התוס' שם בלי שום הגהות מהרש"א ובזה יובנו דברי קרבן אהרן בס' ויקרא גבי דם מהספר ע"ש. ובשיח יצחק דיומא לא עמד על כוונתו וא"כ הך דהמישיתו בב"מ נ"ד ע"ב דתיתי ככ"ע. ועיין בכורות מ"ד ע"ב גבי נגוות אסך דפליגי ר"י ור"ע על רתב"א ויש ליישב וק"ל. עי' ב"מ כ"ח ע"א מפיק רבא סימנא דאורייתא מעד דרוש אחיך אותו והתם ל"ז ע"ב פרש"י ד"ה דרשהו וכו' משמע דהך דרשא היא ע"י גורעין ומוסיפין וגם סכינא חריפא וכו' ע"ש. ולאביי התם פליגי הנהי בסי' דאורייתא. ואולי בהא פליגי אי גורעים ומוסיפין בכי האי גוונא. אמנם בתומש הרא"ש מפרש פסוק זה בענין אחר דלא כמשמעות רש"י דב"מ הנ"ל ול"ע בכל זה :

דף קיד ע"א בענין משפט מיי' פ"ה מהל' מכירה הלכה י'. עי' סנהדרין ט' ע"א בחי' מ"ש בזה :

דף קטו ע"א תוס' בן הבן וכו'. בקדושין דף ד. ביבמות כ"ב : בא"ד וליכא למימר. בקדושין דף ד' ושם : ע"ב גמ' דלא כלה שיבטא. ערש"י ב"ק ק"ט ע"א ד"ה וכי יש לך וכו' וי"ל וק"ל:

דף קכו ע"א גמ' (ומה עד לא אתיל). מקומו כאן ונדפס בטעות בין שני תלאי עגולים : תוס' ובמלוה וכו' לא משום דקי"ל. עי' לעיל ס"ב ע"ב תוס' ד"ה אתמר :

דף קלט ע"ב ברשב"ם אשה שמכרה שאם ימות. קודם שאם ימות נלע"ד שצריך לגרוס התקינו :

דף קמז ע"ב תוס' המוכר וכו' מה שנתנו בה. משמע דס"ל בקטנה מבלמת לכשתגדיל כמ"ש מג"א סימן שמ"ג ומ"מ הפסדתם הרבה כיון שאפילו בלא מחילתה נמי לא היו נזקקים לנכסי קטנה עד שתגדיל ולא היה זמן פרעון עתה נמצא שלא היה שום הרבה. ולפ"ז נ"ל שגם האב מת כבר וכמ"ש הרא"ש בכתובות ע"ש : בא"ד ממה שנתנו בה לכל הפחות. וסך זה יגבו לקוחות מהבעל כי לא תוכל למחול במה שכתב לאחרינא כמ"ש תוס' פי"ב דכתובות י"ט ע"א מבא"כ אם לחזור השוכר לא יהיה להם ללקוחות ממה לגבות אותו הסך שנתנו לה בעד הכתובה : בא"ד דבגרושה ליכא למיחש. ע"ש וליכא למיחש נמי שמא השוכר בניסן וגם מכירה בתשרי היה תחת בעלה ועתה הי' מגורשת ותפסידם הרבה עתה כיון שהיא כבר מגורשת י"ל דעכ"פ אין ללקוחות לגבות מהכתובה אלא המעות בעין שנתנו בעד הכתובה בשעת קנין שהוא דבר מועט כיון שאז היתה תחת בעלה אבל הסך שמפסידתם הרבה עתה אחר שנתגרשה נהי שמתחייבת לשלם להם אבל לא יהיה להם ממה לגבות וא"כ ה"ל הפסד מועט אם תחזור השוכר. ומה שהקשה תוס' שהכניסתה לבעלה השני. והכל על דאבדין שנחתך השאר מדף זה :

דף קנו ע"א תוס' וכי מאחר וכו' ואם היה ספיקא. עיין בית מאיר סימן מ"ג מותק זה מהתוס'. ולפע"ד הני תיבות מואם היה ספיקא עד ודותק לומר שייך לסוף דבור ואז א"ש עי' וק"ל.

דף קנט ע"א בענין משפט שייך לעיל קנ"ר י' עתוס' כתובות נ"א ע"ב ד"ה דזבנה : ע"ב גמ' האב שנשבה וכו'. דוקא שנשבה ומטעם שכתבו תוס' ב"מ ל"ט ע"ב סוף ד"ה דלמא. ולק"מ קושית עני ארזים סימן י"ז סוף ס"ק קי"ד ע"ש וק"ל :

דף קסב ע"א תוס' וצריך שיחזיר. מיהו מצינו למימר. לפי זאת הטעמה שבח"י משמע דמסקנת תוס' דאע"פ לר' יוחנן מודה בשטר שיש בו רוב תנאים משו"ה פסול על נייר מ"מ בשיטה אחרונה שא"א בו אלא תנאי א' היה לנו להכשיר אי לאו משום לא פלוג ופסול וכן משמע ברא"ש דהכי הוה מסקנא :

דף קסח ע"א רשב"ם ופסיק גמרא וכו' אפ"ס שנימוקו עמו. כמ"ש תוס' שבועות ל"ה ע"א :

דף קעה ע"א רשב"ם ופרכינן מכלל ואי משום טעמא. דאע"ג דסוף פרק המדיר לית ליה לשמואל מצוה לקיים י"ל היינו במתנה אבל פרעון דבלא"ה נמי איכא קצת מצוה יודה שמואל דמצוה לקיים ועל זה פי' רשב"ם דלא היה ליתן להם עד אחר מותו. ולשון מתני' משמע אפי' כשהוא גוסס מתנים הבנים דאז תיוב הפרעון חל על הבנים ומ"מ אין עדיין מצוה לקיים דבריו עד שמת ממש ועתוס' קדושין ע"ס ע"ב :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן יב וכתב הר"ר יונה ז"ל. ועיין שם בשם הרלב"ד : סימן כ דלבתר תלת שנין. עיין מע"מ : שם וכן כתב הרמב"ן. הרמב"ם ועמ"ש בחי' רמב"ן דס"ל כרלב"ד :

פרק ח סימן מו ועיין בקדושין ספ"א. נ"ל ועיין בקדושין פ"ק סימן כ' : בהג"א עיין כתובות פא"ג. נ"ל סימן ט' :

פרק ט סימן לו בהג"א וקונין וכו' דזכין בין לגדול בין לקטן. ר"ל קטן שהגיע לצרור וזורקו שאינו בכלל קטן דמתני' כמ"ש תוס' גיטין ס"ה ע"ב ד"ה לצרור וכו' לכלל גדול לא הגיע שהרי אינו עושה שנית עד שיגדל וא"כ אין זוכין לו ובזה יובנו דברי הגה"ס הזאת התמוה : סליק

מעשה ר"ב

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר בצלאל רנשבורג זצלה"ה

דף ג ע"א גמרא וכי קנו מידן מאי הוי. נ"ב עי' רש"י ד"ה קנין דברים כו' והש"ך בח"מ סימן רג ס"ק א' נראה שלא זכר זה ועיין ערכין דף ל' ע"א תוס' ד"ה ולא ידענא כו' ודו"ק :

דף יב ע"ב רש"י ד"ה דמליך השתא במתא כו'. מלת השתא נמחק : בא"ד להיות ראש הישיבה. כאן הס"ד ואח"כ מה"ד עכשיו שביומי תתים כצ"ל [אבל באמת א"צ להגיה כי י"ג בגמרא כגירסת הב"ה וכן היתה גירס"י] :

דף טז ע"א גמרא אלמא כדידיה קיימא מילתא כצ"ל :

דף כג ע"ב גמרא אמר ר' חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. נ"ב עי' שו"ת מכתם לדוד בחלק אה"ע סימן ג' דף קמח ע"ב בד"ה אחר הדברים :

דף נח ע"א רשב"ם ד"ה אמר להו כלהו נכסי דהאי כו' ומסתברא דלזה אהב יותר. נ"ב עי' בינה לעתים דפוס ברלין חלק ב' דרוש ס"ב דף לג ע"א ד"ה הסוא גברא כו'. יעוש"ה ודו"ק :

דף עב ע"א תוס' ד"ה אלא כו' אבל כר"ע לא מצי כו'. נ"ב תימה דכל זה מפורש להדיא בהש"ס דהכא ואולי גירסא אחרת היה להם וצע"ג:

דף עו ע"א רשב"ם ד"ה מסירה וכו' עד ממקומה. נ"ב דיבור זה מקומו לקמן סוף העמוד אהא דתניא ספינה נקנית במסירה :

דף עח ע"א גמ' הא לא אמר ליה הכי. מלת הכי נמחק :

דף פב ע"ב גמ' מתקיף לה ר' אלעזר השתא דרך אין לו אורה ושלו יש לו. מן תיבת דרך עד יש לו נמחק. וכ"ב עיין מהרש"ל לא גריס זה ולגירסתו יובנו דברי רשב"ם בד"ה מדברי רבינו ר' אלעזר אבל לגירסתנו אין הכרע שר' אלעזר אמר תירוץ זה וכן ראיתי שוב בשם תוס' הרא"ש הובא בשיטה מקובצת כאן השיג על רשב"ם דאינו מוכרח שמדברי ר"א הוא ולדבריו נ"ל מדברי רבינו סובב אדברי יוחנן ודו"ק : תוס' ד"ה מדברי רבינו נלמד כו' יש להן דרך. נ"ב עיין מהרש"ל :

דף פט ע"א גמ' פ"ר היה מבקש ממנו שלשה רביע ליטרא לא יאמר לו שקול לי שלשה רביע ליטרא אחת אחת. נ"ב דשמא יפול רביע הליטרא ואין הלוקח רואהו עכ"ל הרמב"ם פ"ח מהל' גניבה הלכה י"ט וכ"כ המחבר בש"ע חו"מ סימן רל"א סעיף י"ד ויעו"ש בסמ"ע ס"ק כ"ו כ"ז :

דף צ ע"א תוס' ד"ה והשקל. נ"ב עיין בכורות נ' ע"א מיתיבי וכו' דפריך הש"ס ממש כתמיהתם ומשני כתירוצם ז"ל דהוסיפו שתות ול"ע :

דף קג ע"ב רשב"ם ד"ה בגינה בית תלי קב כו'. לתלי שהם הוי מתילה כל גבי. מלות כל גבי נמחק. וכ"ב כלגבי כצ"ל :

דף קטז ע"ב רשב"ם ד"ה הכי נמי מסתברא וכו'. האב קודם לאחי האב ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות (מן) האב קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי אביו מן האב ואחי אביו מן האב וכו' כצ"ל ועיין מהרש"ל בכל דבריו בזה ודו"ק היטב :

דף קסז ע"ב רשב"ם ד"ה וכיתוש כו' והיה שמו ראובן. מלת שמו נמחק וכ"ב שמה :

עג ע"א רשב"ם ד"ה זימנין דאזיל לגבי ספרא וכו' והוא אינו יודע מה מוציא את מה שכתוב נמחק. וכ"ב מש"ה שמינו כצ"ל וכן כגי' התומים סימן מ"ע סס"ק ו' יעוש"ה ובכ"ת וש"ך שם ודו"ק :

דף קעה ע"ב תוס' ד"ה דבר תורה כו' ולא ידע רבי מאי קאמר. נ"ב עיין ביאורי דברי רשב"ם היטב בפני יהושע חלק ד' בחדושיו לח"מ סימן ל"ט וכ"כ בחדושיו למס' ב"ק י"ב ע"א בתוס' ד"ה אנא כו' : שם ד"ה איטו כו' אינו חשש לקלא ולגבייה מלת ולגבייה נמחק. וכ"ב לגבייהו

הגהות על הרא"ש

פרק ט סימן טז ד"ה אמר רב יהודה אמר רב וכו'. חדא דר"י פליג עליה דר"ל ואמר מלת ואמר נמחק וכ"ב דאמר : סליק

הגהות וחדושים מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ.

דף כ ע"א גמ' חזו ליה לקריעה. נ"ב עי' בפי' הר"ש במסכת כלים פרק כ"ח משנה ח'.

דף נ ע"א גמ' ר' מאיר אומר הראשון כו' נ"ב עי' בירושלמי דקדושין פרק האומר ה"א :

דף סו ע"א תוס' ד"ה ושאני. וי"מ כדף כו'. נ"ב עי' בסוכה דף כ' ע"א תוס' ד"ה תנן התם וכו' ושם ע"ב ד"ה מסככין בבודיא ע"ש :

דף ע ע"א תוס' ד"ה או דלמא. א"כ שטרך בידי כו'. נ"ב עי' בש"ך ח"מ סימן קח ס"ק ז' ואין דבריו מוכרחים. ועי' בספר אסיפת זקנים למסכת כתובות דף יט ע"א בד"ה טעמא דר"מ מ"ש וז"ל כתב עוד הרשב"א ז"ל דטעמא דלא וכו' :

דף עט ע"א רשב"ם ד"ה אילן. ולקרבן נמי לא חזו כו' (ובכורים כו') [לא תקטירו]. נ"ב עי' (מסכת) [רש"י] שבועות דף (סז) [יב] ריש ע"ב [ד"ה וכל] :

דף צב ע"א גמ' המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן. נ"ב עי' בירושלמי דשביעית פ"ה של משנה אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן יע"ש :

דף צג ע"ב גמ' תרוייהו בתר רובא אזלי. נ"ב עיין תוס' יבמות דף סז ריש ע"ב סד"ה אין תושבין יעוין שם :

דף צז ע"ב גמ' תמר תיוריין מהו נ"ב עי' בתשו' תשב"ץ ח"א סימן נו ובסימן פ"ה ובפסחים דף קח ע"ב תוס' ד"ה אל תרא יין ובר"ן שם :

דף קיא ע"ב גמ' קא סבר גורעין ומוסיפין. נ"ב עי' תוס' סנהדרין דף ד' ע"ב ד"ה לטטפת וכו':

דף קכב ע"ב תוס' ד"ה סתם. מ"מ אהני הא דחשיב כרכים. נ"ב עי' תוס' יבמות דף מב ע"ב ד"ה סתם וא"ח"כ כו' ובעירובין דף נב ע"א ד"ה והא אר"י כו' ובע"ז דף ז' ע"א ד"ה פביטא :

דף קמו ע"ב תוס' ד"ה כ"ש שזורי. אלא לר"ש ומתלוקתו קאמר. עי' רש"י פסחים דף כז ע"א סוף ד"ה יוליך הנאה ליה"מ כו' :

דף קנד ע"א גמ' ורבנן סברי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. נ"ב עי' לעיל דף ע' ע"א תוס' ד"ב או דלמא כו' : סליק

קרני ראם מהגאון כו' מו"ה אהרן משה טויבש זצ"ל (בעהמ"ס תועפות ראם)

דף לא ע"ב תוס' ד"ה ורבא כו' והומר ר"י. נ"ע עיין בדבריסם בב"ק בזה ועיין במועד קטן דף ח' ד"ה נפקא :

דף מא ע"ב תוס' ד"ה נחלקה עדותן כו' והכי הלכתא דפסיק. נ"ע והכי הלכתא ואפילו לר"נ דפסק כוותיה דרבי נמי כו' כצ"ל :

דף עט ע"ב תוס' ד"ה אימור כו' ושפחה נמי. נ"ב ואע"ג דבשפחה חכ"ת תפסי קדושין מ"מ אם מקדשה גם לנ"ע שבה הוי דשלב"ל ולא מהני אלא בהיכא דטופין לבחררם ועיין בדברי הרמב"ם פ"י מהלכות איסות במקדש יבמה ובכ"מ שם :

דף קלד ע"ב תוס' ד"ה למפרע כו' אלא למפרע. נ"ב ומדברי הרשב"ם משמע דוקא קודש ביאה עדים שזינתה ואז הוא נאמן ומ"מ א"כ עדים ביאה ועדים ודאי אינו נאמן ומש"ה יצטרך להפוח ע"י גט שאין לו זמן כשלא אמר קודם וא"ש :

דף קלט ע"ב תוס' ד"ה התם כו' דאיכא פסידא. נ"ב ורש"י שם פי' דכיון דלוקח בא בטריפה מאחריך אין הבעל יוכל להוציא מידו עיי"ש ולפי' לק"מ :

דף קנד ע"א תוס' ד"ה ועוד כו' בנדה גומות. נ"ב דלמ"ד דבעינן גומות ושערות הוי השערות ראיה על הגדלות ומש"ה אין לנו לחוש בשנמצאו שערות דלמא לא הוי גומות אבל למ"ד גומות אע"פ שאין שערות אין השערות ראיה כלל רק הגומות מש"ה לא מהני בשנמצאו שערות כל שלא בדקו אחר גומות כצ"ל כוונתם :

דף קנו ע"א תוס' ד"ה וכי מתאחר כו' ואם היה ספיקא. נ"ב אין לו ביאור דממ"נ מכוי דאו דלא פוי מקודשת או מגורשת מיהו לא מהני למה שמכוחו לכלכל כו' כבלות איבות דמספי קידושי קטן אחר שיגדיל א"כ מסקנת בדיקה לגירושין כדי שלא יוציאו קידושין כשיגדל ונאמר דפגיעתן סוכי קטנות ולי"ע נו"ס :

דף ח ע"ב גמ' והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמיתו וכו'. וכתבו התוספות לאפוקי דין מרומה אף על גב שהעדים מעידים אותו אין מחתכין אותו כיון שיודעים שמשקרין וכו'. ועפ"ז מבואר שנקראו משכילים כי בודאי אין הדיין רואה או ידע שהעדים משקרין דמאי רבותא שדן דין אמת אם הוא יודע בבירור רק הכונה אף שלא ראה ולא ידע רק שהוא ממגיא מתוך שכלו הזך שהעדים משקרין ולכך אינו משגיח בעדות לזה נקרא משכיל שפועל עם השכל להוציא הדין לאמיתו ועפ"ז יש לכוון גם כן הדמיון של כזוהר הרקיע ע"פ מה שהביא התוספות בפסחים פ' אלו עוברין בשם רבינו נסים שכתוב שהיה הדבר זר אצלו דזוהר הרקיע יהיה יותר זך מכוכבים עד שראיתי בחכמת תכונת הגלגלים שהדבר כן שהכוכבים מקבלים אורם מאור השמש ולפי שהרקיע גוף דק ובהיר מאד אינו מקבל אורה ממנו אבל הירח וכוכבים מתוך שהם גופים עבים מקבלים אורו כמו שאנו רואים שאור השמש ניכר יותר באבנים ובארץ ממה שהוא ניכר במים והויר עכ"ל ממילא ע"ז אמר שפיר המשכילים מי שיש לו שכל זך ונקי ודק ואין מקבל מן האחרים מה שמגידים רק הוא מוציא משכלו נגדם הוא דומה לרקיע שאינו מקבל אור מן השמש מפני שהוא זך ודק וזהו יכול להיות יש הרמז מ"ש במקום אחר הדן דין אמת לאמיתו כאלו נעשה שותף במעשה בראשית ר"ל הקדוש ב"ה ברא מעשה יש מאין ולא קיבל מאחרים כלום כן הוא הדן דין אמת וכמ"ש ודו"ק:

דף י ע"א גמ' תניא היה ר"מ אומר יש פתחון פה וכו' אמר ליה ר"ע אמשול לך משל למלך שכעס על בנו וכו' אימתי ועניים מרודים וכו' (בזמן הזה) וקאמר הלוא פרוס לרעב וכו'. ויש לדקדק למה לא השיב ר"ע בקיצור מפסוק זה ועניים מרודים ומה היה צריך להביא משל למלך שכעס על בנו גם איך באמת מתרץ משל של טורנוסרופוס דעכ"פ נקראים אנחנו עבדים גם כן לפי פשוטו השיב דלענין זה לפרנסם לא נקראו עבדים ומביא ראיה מן הפסוק הלוא פרוס ולעניים אחרים נקראו עבדים ויש ליישב דודאי משל טורנוסרופוס הוא אמת והסברא נותנת וגם ר"ע הודה לו רק שהשיב שנקראו בנים אך זאת היתה תשובת ר"ע ודאי אם ישארו כך עבדים לעולם הקשית יפה שאין ראוי לפרנסם אבל אנחנו קוינו לחזור להיות בנים להש"י ע"ז משל שלו אמת שמחזיק לו טובה למי שמפרנס אותם וע"ז מביא ראיה מפסוק הלוא פרוס גו' איך אתה מבין אלא ודאי זהו הטעם שיחזור לקרוא אותנו בנים ובחידושי אגדות מפרש דמה שהטילו במשל שלהם שחבשו בבית האסורים רמז כשאין בה"י רק בגלות בחו"ל לפ"ז יש לפרש הנוסח של הא לחמא עניא כו' השתא הכא כו' וקשה כפולים ושאר קושיות ועפ"ז מתחיל הא לחמא עניא של עניים ואמר כל דכפין כו' כל דצריך כו' באמר בזמן הזה שיצאנו לחירות ממצרים שוב אין אנחנו נקראים עבדים לכן כל העניים יתו וייכלו כו' מקשי לעצמו הלא עכשיו אנחנו בגלות בבל ששם נתקן זה הנוסח ואם כן לא עשינו רצונו של מקום ממילא נקראים עבדים כקושיות טורנוסרופוס ומתרץ השתא הכא חבושים בבית אסורים בבבל לשנה הבאה נהיה בנים היינו בני חורין כתשובת ר"ע ולכן יש לנו רשות לפרנס עניים:

ע"ב גמ' אמר רבי אבהו אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע במה תרומם קרן ישראל אמר ליה בכי תשא ופירש רש"י אם באת לשאת את ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה כו'. וקשה דהל"ל בונתנו איש כופר ועי"כ יש ליישב ע"פ מדרש רבה ריש פרשת כי תשא מלשון כי תשה ברעך וגו' וידוע מ"ש הרמב"ם במעלות הצדקה והביא הטור י"ד היותר מעולה בכל הצדקות אם נותן לעני בדרך הלואה כמ"ש שמעתי שנפלה לך ירושה כו' לזה אמר במה תרומם בכי תשא מלשון כי תשה דהיינו שתתן הצדקה בדרך הלואה וק"ל: שם ואנן היכי חזיתינן התם כו'. לפי פירוש רש"י שמפרש עליונים למטה היינו עשירים כו' אתיא כפשוטו מה ששאל ואנן דהיינו ת"ח היכי מחזיקים אותם שם אבל לפי מ"ש התוספות משום ר"ח שכתב בשם הגאונים שיש בידם קבלה רב מפי רב שראה שמואל יתב לפני רב יהודה תלמידיה משום דמיתה בשמואל כדאמרינן פרק במה בהמה לפ"ז קשה מה שאל ואנן היינו ת"ח הלא הגיד לו כי שמואל יתב לפני תלמידיה בשביל שעשה שלא כהוגן משמע לאפוקי חכמים אחרים יושבים לפי מעלתם כמו בהעולם הזה ויש ליישב ע"פ מ"ש פרק חלק אמר רב יהודה אמר רב בקשו עוד למנות אחד באת דמות דיוקנו של אביו ונשתטח לפניהם כו' יצתה ב"ק כו' ולא השגיח כו' שצריך להבין מה איכפת ליה לדוד אם הם ימנו אותו בתוך אותם שאין להם חלק עולם הבא מהו מעלה ומוריד בעולם הבא אם הקב"ה יתן להם חלק עולם הבא ומכ"ש קשה על הב"ק מן השמים מה צריך להשגיח בדבריהם אלא נ"ל דודאי האמת הוא כן דת"ח גוזר בעולם הזה ומקיים דבריו בעולם הבא ולכן נתיירא דוד וביקש שלא ימנו אותו וכן הב"ק ביקש מהם על זאת וז"ש כאן שמואל ואנן ת"ח אף אם הם בחייהם בעולם הזה היכי איתנן בעולם הבא והשיב כמו דאיתנן בעולם הזה שדבריו נשמעים וקיימים כן למעלה בעולם הבא וק"ל:

דף טו ע"א גמ' הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע כו'. כתב בחידושי אגדות דהיינו שלא היתה כתובה בדיו רק בדמע וכן מביא הכותב בשם הרשב"א ועפ"ז נראה לפרש כוונת הפסוק תהלים נ"ו נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך ובגמ' פרק הגוזל מביא פסוק זה על המוריד דמעות על אדם כשר כו' ופרש"י בתהלים בשם מנחם שהיא מלשון ספר ממש ממילא אמר שימה דמעתי בנאדך שיהיו מונחים בבית גנזיו ושמא תאמר מה שייכות יש לדמעות או איזה קדושה שיהיו חשובים אצל הקדוש ב"ה להניחם בנאדו ואומר הלא בספרתך הלא הדמעות הם כתובים בספר תורה שלך ממילא יש ממשות בהם ומזה שדרש הגמרא פסוק זה על המוריד דמעות על אדם כשר והיכן נרמז זה בפסוק אפשר שדרש מלשון נודי ספרתה שהוא מלשון הפסוק אל תבכו למת ואל תנודו לו ולפ"ז אתיא שפיר כי אותן הדמעות שהם בספר תורה היו על פטירת משה רבינו ממילא אמר גם על פטירת אדם כשר שימה אותם בנאדך וק"ל:

דף יז ע"א גמרא ד' מתו בעטיו של נחש כו'. פירש רש"י בעצתו של נחש כלומר לא היו ראוין למות אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדה"ר כו'. וצריך טעם למה תלה בנחש הל"ל בחטא אדה"ר גם מה פירושו של עטה מה הוא ענין עטה ע"כ נראה לפרש על פי הפסוק שאמר הנחש לא מות תמותון כי יודע אלהים ביום אכלכם והייתם כאלהים וגו' ופירש רש"י מן אילן זה אכל וברא העולם ממילא זה הוא העטה שנתן הנחש שיהיו כאלהים ממילא בשביל עטה זאת מוכרח כל אדם למות שאינו אלהים וכמ"ש בגמרא פרק המוכר הספינה שאמר הקדוש ב"ה לחירם מלך צור בך נסתכלתי וקנסתי מיתה על אדה"ר וכמדרש אמרו שנגזרה מיתה בשביל חירם מלך צור שעשה עצמו אלוה ממילא אמר בך נסתכלתי שעשית עצמך אלוה בשביל זה קנסתי מיתה על אדה"ר שרצה גם כן להיות כאלהים וזה יכול להיות כוונת הפסוק ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ גו' שקשה הלא זה היה תירוץ של אדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי גו' ולמה היה צריך הקב"ה להכניס הפירכא גם קשה הלא אין עונשין אלא מזהירין ולמה נתן לו עוד עונש ארורה האדמה ומתחלה לא הזהיר עונש זה רק ביום אכלך ממנו מות תמות ולפי דרכי מיושב שאמר הקב"ה שתים רעות עשית אחד שמעת לקול אשתך כי מסתמא אותן הדברים שדיברה הנחש לחוה הגידה חוה לאדם ממילא שמעת לאשתך הלשון הרע של הנחש מן אילן זה אכל וברא העולם ועוד ותאכל מן העץ לכך יהיה לך עונש ארורה האדמה בעבורך להראות שלא תוכל לבראות עולם כמוני ודו"ק. ושוב מצאתי בעין יעקב מביא חידושי ריטב"א ז"ל ולכן קנסתי מיתה כי כן גבה קומתך כשהכנסתיו לג"ע כו' וצריך להבין מה ענין גבהות שעשה בגן עדן אלא כמ"ש:

דף לג ע"א גמ' וההוא גברא אמר אנא קריבנא טפי כו'. לפי הגירסא שכתבו התוספות לעיל דגרסינן דשבק דיקלא לקרובים לא הוה צריך ההוא גברא למימר דאנא קריבנא טפי אלא דאנא קרוב כמו שהוא קרוב כו' דהלים גבר וליכא למימר דא"כ ע"פ הודאתו ה"ל רב אידי ודאי קרוב ואיהו ספק כמו לפר"ח על ידי עדים דאם כן יש לקיים גירסת כל הספרים לסוף אודי ליה דאיהו קרוב טפי כפר"ח דרב אידי הוה ודאי ואיהו ספק ולכך אוקמא רב חסדא בידיה אבל לגבי פירות קאמר דיש לו מגו דהוה אמר כדמעיקרא דאנא קריבנא טפי ואביי ורבא לא ס"ל כו' דלא מהימן במגו הואיל והקרקע יוצא מתחת ידו כדין כמו לפי' ר"ח: ע"ב תוספות בד"ה ואי טעין כו' ויש לומר דאיצטריך טעמא כו' דלא תפיס כו' עכ"ל. ק"ק אכתי הא דפריך א"ה ארעא נמי כו' דמשמע לרב זביד פריך אטעמא דלא תפיס כו' בלא תפוס תקשה ליה בתפוס דלפירות ירדתי ע"כ נאמן מ"ד אמטלטלין שאין עשוין להשאיל כו' א"ה ארעא נמי כו' ודו"ק:

דף לד ע"א גמ' וכיון דאמר דחטפה ה"ל כגזלן כו'. מפירוש רשב"ם נראה דגבי שבועה דלא חטפה שהוא כגזלן אבל כל שבועות כו' ע"ש והוא דחוק דלאו משום פסול גזלנותא נגעי ביה אלא כיון דהודה לדברי העד שחטפה ולולי פירושו דה"ק ש"ס דליסתבע הך שבועה המוטלת עליו להכחיש העד דלא חטפה הא כבר אמר דחטפה וה"ל חוזר וטוען ואי ליסתבע דחטפה ודידיה חטפה ה"ל כגזלן דכל מה שיש ביד אדם הוא שלו ואילו האו ב' עדים ה"ל גזלן ה"נ כיון דהודה לדברי העד ה"ל כגזלן ואינו נאמן בשבועה דדידיה חטף וק"ל:

דף לט ע"ב גמ' מ"ד מפני שנים קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה כו'. פרשב"ם בפניו די לו בשנים כיון דבפניו אין לך גילוי מלתא גדול מזה כו' ע"ש. ק"ק אמאי לא קאמר דלא פליגי אלא בפניו שני בשנים ושלא בפניו בעי שלשה ובגילוי מלתא תליא דבפניו הוה סגי גילוי מלתא גם בפני ב' וניחא בזה קושיית התוספות דלא תקשי דרבה אדרבה דבפניו קאמר רבה דסגי בב' אבל שלא בפניו בעי ג' ודו"ק:

דף מ ע"א בתוספות בד"ה אמאן דלא לייט דינא כו'. אטו בשום ענין ליכא לבא כו' עכ"ל. רצה לומר גם אם אבירו לייט דינא לא תבעו בדינא משום אונס שהיה להתובע שלא היה יכול לבא לב"ד לתובעו וגילוי מלתא בעלמא הוא:

דף מא ע"א בתוספות בד"ה והא אחזיקי לי כו'. וכיון שבמלותו עשה הוי חזקה ש' עכ"ל. פירוש משום מחילה וק"ק היאך ס"ד לפרש כן דאם כן מאי משני כרבי יהודה וכר"י דאיכהו לאו משום מחילה נגעי בה בלא טענת מכר דאם כן לעיל מאי פריך פשיטא הא איכא רבי יהודה ור"י דס"ל דהוי מחילה בלא טענה ויש ליישב ודו"ק: בתוספות בד"ה כמאן כר"י כו'. משמע דלא בעי מחאה בפניו והיינו דלא כר"י כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דרב פנן ס"ל דר"י עלה סובה קמ"ל כדאמר רב נחמן לעיל דרב נחמן לא השיב כן אלא לפי שטענותו של רבא כמ"ש התוספות לעיל אבל קושטא דר"י הוא דבעי שמחאה בפניו כדמוכח כל הסוגיא לרב ושמואל וק"ל: ע"ב גמרא כותיה דרבי חייא מסתברא כו' ויש לדקדק היאך ס"ד למימר דלא בעי ראיה דדר ביה חד יומא והוה חזקה כאומר מפלניא זבינתה דזבנה מינך והא דייקינן ליה ממתניתין בפשיטות דאינה חזקה עד שיאמר אתה מכרת לי כמ"ש סתום לעיל ולדברי המפרשים בטוען קמי דידי דר ביה חד יומא [אינו] נאמן במגו דמכרת כמפורש בב"י בשם הרמב"ן דמגו גרוע הוא ע"ש ניחא דממתניתין לא למד אלא דזבנתא מפלני' דזבנה מינך לא הוה חזקה היינו כשאינו אומר קמי דידי דר ביה חד יומא [אבל אם אומר קמי דידי דר וכו'] מודה דהוה חזקה מגו דמינך זבנתא וקאמר רבא דכר"ח מסתברא כו' דבעי ראיה ושהדי דדר ביה חד יומא אבל אין לו ראיה אלא שהוא אומר כן קמי דידי דר ביה חד יומא אינו נאמן מדקתני אין צריך טענה אבל ראיה בעי בעדים ולהתוספות שכתבו לעיל בטוען קמי דידי דר ביה חד יומא הוי חזקה כמו קמי דידי זבנה מינך דנאמן במגו דמינך זבנתא צריך לומר שהם סוברים כדברי המדחה ודלמא לא ראיה בעי כו' והב"ח מאי נוקמ כו' ולא בעי ראיה אלא דאיהו גופיה נאמן לומר קמי דידי דר ביה חד יומא ובהגהות אשר"י כתבו גם כן דרבינו ברוך מארץ יון פסק דלוקח לא בעי ראיה כו' והיינו דאיהו נאמן בכך:

דף מב ע"א בתוספות בד"ה ואם ב"ד לוקח כו' דה"מ לשנויי כאן בשטר כו' עכ"ל. ויש לומר בהא דידע המקשה והמתרץ דהני תרי מילי באכלה האב כו' ובאכלה בפני האב כו' בהדדי מתניין ואי ה"ל לפלוגי בין בשטר ובין בלא שטר אם כן ברישא גבי אכלה האב ה"ל לפלוגי הכי ולמאי דמוקי סיפא במוכר שדותיו סתם רישא נמי איירי הכי ומכל מקום הוה חזקה כיון דהמחזיק בה הלוקח לא ה"ל לאסוקי אדעתיה שלא לקחה בין שדותיו ודו"ק:

דף מג ע"א בפרשב"ם בד"ה מפני שמעמידה כו' (כדאית ליה אחריות) [ובדלית ליה ארעא אחריתי] מוקמינן כו' עכ"ל. ק"ק ומאי פריך אדהכא ואימא דאיירי הכא בדאית ליה ארעא אחריתי: ע"ב בתוספות בד"ה כגון דאית כו' ולשמעון הגזול אית ליה סהדי דאכלה שני חזקה וטעין כו' עכ"ל. כבר כתבנו במ"ק שדבריהם צ"ע והשתא נראה ליישב דבריהם ולזה לומר דשמעון וע"א שמו פוסלים עדי יהודה בפני הב"ד בגזלני' או על ידי שהודה יהודה שאין השדה שלו ולא שמעון הוא מביא בפני הב"ד עדי חזקה ולאובן גזלה ממנו אלא שלא בפני ב"ד אומר כן והשתא פריך למה לא נאמין לו לפסול בע"א עמו את עידי יהודה ואי משום דאנו חושבין לו שהוא מעמידה ביד לוי שלקחה מראובן על ידי עדי חזקה שהיה לו וראובן גזלה ממנו ה"נ גם אם לא היה פוסל עדי יהודה היה יכול לזכות על ידי עדי חזקה ובטענה דמיהודה זבנה ובמגו זה היה להאמינו גם כן לפסול עדי יהודה ומשני דהשני לוי נוח לו לזכות נגד טענת חזקה וראובן גזלה ממנו והשני יהודה קשה לו לזכות נגדו בטענת חזקה ושקנאה ממנו ולכך הוא פוסל עדות יהודה כדי לזכות אחר כך נגד לוי והוה נוגע בעדותו ואין להאמינו לפסול עדי יהודה והתוספות הקשו על זה הפירוש דלמאן הש"ס לא משמע כן דהא לאו בהאי זכותא הוא דמלוי מפיק ליה בעדי חזקה ושראובן גזלה ממנו ומיהודה מפיק ליה בעידי חזקה ושקנאה ממנו ואין להקשות דמגלי' למקשה למימר דאית ליה לשמעון עדי חזקה אימא דלית ליה כלל עדי חזקה ולא תקשי ליה דבההוא זכותא כו' ליפקה מיהודה למימר דזבנה מיניה דאיכא למימר דמשמע ליה למקשה דהנהו עדי גזילה דאית ליה לשמעון על ראובן ע"כ דידעו דהוה ליה לשמעון חזקה מקודם דאל"כ לא הוה ידעי נמי דראובן גזלה משמעון ואימא דמעולם לא היתה של שמעון ולדברי המתרץ ואב"א כגון דאית ליה למר סהדי ולמר סהדי כו' נמי צריך לומר דאית ליה לשמעון עדי חזקה אלא דליהודה נמי אית ליה עדי חזקה ועדים המכחישים הם דראובן שלשה שנים גופייהו דהנהו סהדי אומרים דשמעון החזיק בו וראובן גזלה ממנו אומרים עדים אחרים שיהודה החזיק בו לכך אין שמעון נאמן לפסול עדי יהודה בגזלנותא אבל אם לא ליהודה רק עדי אבות היה שמעון נאמן לפסול עדיו במגו שהיה אומר דזבנה ממנו דלההוא אוקמתא לא חיישינן להא דקאמר דהשני נוח לי והראשון קשה ודו"ק:

דף מד ע"א גמרא ולוקמה בגזלן משום כו'. ק"ק כיון דהסיפא מכר לו פרה כו' לא מתוקמא בהכי אדפריך ולוקמה בגזלן דהיינו דליתני ליה הרישא בגזלן ה"ל לפרוך ולוקמה הרישא במכר ממש בלא גזלן: שם [בתוספות ד"ה] לוקח במכר כו' דאין שום הפסד ללוי שיחזור על ראובן כו' עכ"ל. לאו דוקא על ראובן אלא על יורשיו דהא לא מתוקמא אלא במת גזלן כדלקמן: ע"ב בתוספות בד"ה כגון שלקח כו'. ה"מ למפרך [אי הכי] אפילו בית ושדה כו' עכ"ל דליכא למימר בבית ושדה דניחא משום דאקני הוא דאם כן תקשי ליה בהיפך ב"מ דאקני קנה כו' משתעבד:

דף מז ע"ב בתוספות בד"ה ראייתן ראיה כו'. דאי לא הוה תנא אלא אין ראייתו כו' הלכך קאמרי תרווייהו כו' עכ"ל. ק"ק ומאי פריך ומאי קמ"ל תנינא לקח כו' הא איכא למימר דאשמועינן דספקא הוי משום דאי לאו דאיירי כו' ויש ליישב:

דף מט ע"א בתוספות בד"ה יכדרב כהנא כו' וי"מ כו' מכלל דבלשון גרוע מיירי כו' עכ"ל. ורבא דקאמר לשון אי אפשי שהוא לשון טוב לאו דוקא קאמר דלשון גרוע נמי מהני: באה"ד ע"כ דאטו יש לה ליטול מזונות בע"כ דכשרוצה חוזרת כו' עכ"ל דבאמירה בעלמא דידה אינו ניזונת ודאי דחוזרת בה כשרוצה ולא קמ"ל כו' אלא שתוכל להפקיע מעשה כו' ומשום דעיקר התקנה למוכתה משום מזונות הוא אבל מהא דרב כהנא כו' מתנה עליה שלא יירשנה משמע שפיר דאינו חוזר אם ירצה ואהא הוצרך להביא ראיה לענין פירות דבעל שיוכל לסלק ואינו חוזר אם ירצה כיון דהתנה כן בעודה ארוסה ודו"ק:

דף נ ע"א בתוספות בד"ה המוכר עבדו כו'. הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כו' עכ"ל ולפי מ"ש התוספות לקמן דקנין פירות דבעל שלא היה לו בגוף כלום מעולם לא דמי לקנין פירות במוכר עבדו ע"מ כו' שמתחלה היה הכל שלו כו' ע"ש לפי זה ניחא בפשיטות דלא נקט הכא המוכר עבדו לפירות דאם כן (לר"מ) [לר"מ] לא הוה לשניהם בדין יום או יומים ודו"ק:

דף נא ע"א גמרא פשיטא כיון דאית לה מזוני מזוני הוא דקא אכלה כו'. יש לדקדק אמאי לא מוקים לה בשסלקה ממזונות ואמרה איני ניזונית שיכולה אשה לומר כן כדאמרינן לעיל ודומיא דהכי מוקמינן לעיל הא דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו כשסילק עצמו מפירותיה ויש לומר דלר"מ לא תוכל לסלק ממזונות דה"ל כמתנה על מה שכתוב בתורה והא דקאמרינן שיכולה אשה לומר איני ניזונית היינו כמ"ש התוספות לעיל דאטו יש לה ליטול מזונות בע"כ וכשרוצה היא חוזרת ולא קא משמע לן רב הונא אלא שתוכל להפקיע מעשה ידיה ואם כן כיון שהיא חוזרת אכתי תקשי ליה פשיטא דאימא מזוני הוא דקאכלה ודו"ק: ע"ב בתוספות בד"ה במתנה קנתה כו' שלא היה נותן לה הבעל מקום הנגע אלא משאיל כו' עכ"ל ולא דמי האי משאיל לשוכר מקום דקנה משום דהוא מושכר לזמן גם אמר שיפה מתא"כ הכא במשאיל דלא השאיל לה אלא בחייו לקנות הנגע כו':

דף סא ע"א בפירשב"ם בד"ה ולא את החדר כו' דכיון דאין תשמישו כשל בית כו' עכ"ל לא שהאמת כן דמה"ט אינו מכור דהא קתני דתשמישי בית לבית וה"ה אינו מכור ודקאמר ש"ס השתא יציע לא מיזדבן חדר מבעיא אלא דמש"ה לא איצטריך ליה אי לאשמועינן ממתנה יתרה דאפילו מגר לו מגרי כו' כדמסיק בגמרא ודו"ק: שם בפי' רשב"ם בד"ה כ"ש בדקא תלילה כו' דאינו מכור דאין תשמישו דומה לתשמיש של בית כלל כו'. עכ"ל נראה מכאן הא דקאמר ש"ס לקמן השתא יציע לא מזדבן חדר כו' היינו למ"ד דיציע היינו אפתא דלמ"ד בדקא תלילה הוי חדר מבעיא: ע"ב בתוס' בד"ה ארעתא תרתי כו'. דאין נראה לחלק דהאי [מיירי התם רב נחמן] אפילו בא בסוף המודעה כו' עכ"ל והך דמוכר לחבירו שור ונמצא נגחן דאזלי בתר מוחזק בממונות כו' ע"כ דלא דמי' לדהכא דיש לחלק ודו"ק:

דף סב ע"א גמ' כמין גאם מהו כו'. גם בפי' רשב"ם הכא שמכר לו ב' קרנות כמין גאם יש לדקדק ומאי קמבעיא ליה וכי עדיפא ממכר לו א' קצר וא' ארוך ומכר לו גם שאר הרוחות כפי' הרשב"ם לעיל וא"ה אינו קונה אלא כנגד ראש התור ולדברי הרא"ש לפי שיטת ר"י לעיל דגם אם לא מכר לו שאר הב' רוחות עדיף ממכר לו ג' רוחות לרב אשי ה"נ הכא נימא דכמין גאם מב' קרנות עדיף ודו"ק היטב: בתוס' בד"ה מכר לראובן כו' שבין שדות לראובן ובין שדות שמעון כו'. עכ"ל הוסיפו על פרשב"ם שכתב בתוך שדות לראובן ושמעון כו' דהשתא ודאי איכא לפרושי שדות לשון רבים א' של ראובן וא' של שמעון ואתי לומר שיקנה אלו שדה ממש בלא אלכסון אבל כשכותב לו שדות לראובן ושדות שמעון דמשמע שמכר לו ב' שדות של ראובן וב' שדות של שמעון דלא מצי למימר לו שיקנה אלו שדה אלא באלכסון וק"ל: ע"ב בפרשב"ם בד"ה תני תר כו' בכך וכך ממון כו'. עכ"ל עיין במה שכתבנו במ"ק בזה ולא ניחא ליה לפרש כפשוטו דלא ראה אביי כן בשטרות וכמ"ש התוס' שראה שהיה מגבין פלגא כו' דאם כן במאי ראה אביי שלא חזר בה ושמא לכך היו מגבין לזה פלגא משום יתור לשון דואילין מאדנה ולזה מגבין ריבעא משום דלא הוה כתיב בו ואילין מאדנה דהאי מלתא דיתור לשון שייכא הכא בתוס' לקמן:

דף סג ע"א בפרשב"ם בד"ה תנו חלק כו' ואיכא למימר דרבנן היא דפליגי כו' וקי"ל כסומכוס כו' עכ"ל. פירושו אינו מבורר כיון דרבנן ס"ל דיורש עם הבנים ע"כ לאו משום ספיקא הוא דא"כ לא היה נוטל אלא משהו דשמע"ה ואם כן א"נ דהלכה כסומכוס היכא דאיכא ספיקא ויחלקו הכא הלכה כרבנן דלאו ספיקא הוא כלל ודו"ק:

דף סד ע"א בתוס' בד"ה ואם"ד כו' ואי כי אמר בסתמא נמי קני כו' לא קנה לאויר של מעלה כו' עכ"ל. דאין לומר דודאי לדברי המתרץ כיון דלא קנה לגג לא קני נמי אויר שלא יהא הפסק בקנינו אבל המקשה הוזר לסברתו הראשונה דקני לאויר של מעלה דאם כן הדרא קושיא לדוכתין דאם"ד בסתמא קנה כו' כי גבוה מאי הוה כו' ואין סברא כו' וכמ"ש התוס' ודו"ק:

דף סה ע"א בפרשב"ם בד"ה שניהם במכר כו' דכי היכי דלפנימי זבין ויהיב בעין יפה כו'. עכ"ל. נראה מפירושו דאי הוה אמרינן דבעין רעה מכר לא הוה אמרינן אין להם דרך זה על זה אלא דיש לפנימי דרך על החיצון ולא ידענא למה לא נאמר כה"ג דכי היכי דלחיצון מכר בעין רעה לפנימי נמי בעין רעה מכר וכן יש לדקדק קצת לעיל באחין שחלקו דאין להם דרך כו' דמייתי ליה ש"ס אשמואל דסבר בעין יפה מוכר הא א"כ דבעין רעה הוא מוכר קשה למה יהיה לפנימי דרך על החיצון כיון דחיצון בעין רעה מכר לו ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה אילימא ר"א כו' ונראה לר"י דזה דחקו כו' עכ"ל. לכאורה נראה לפרש דהיינו שדחק לפרש דלא רבנן לאו הנהו רבנן פליגי במכתשת אבל אם כן מה יאמר לקמן גבי כוורת דע"כ לאו היינו רבנן דכוורת אלא דרבה לומר דזה דחקו לפרש דווקא דלא רבנן לאו הנהו רבנן דכוורת: בד"ה הרי היא כקרקע כו' וצריך לפרש והרי היא כקרקע לקנותה בכסף כו' עכ"ל נראה מדבריהם דהשתא דס"ד דמיירי בכוורת מחוברת לא הוה איצטריך ליה למימר הרי היא כקרקע אלא לאשמעינן מלתא חדתא לקנותה בכסף כו' אבל למאי דמסיק דאיירי בכוורת תלושה איצטריך ליה למימר לענין דינא הרי היא כקרקע לכל הני מילי דחשוב דכותבין פרוזבול כו' וק"ל:

דף סו ע"א בפרשב"ם בד"ה האמר ר' יוסי בר' חנינא כו' משום דפשוטי כלי עץ לית להו טומאה כלל הלכך אוקמא בדף של מתכת עכ"ל. ק"ק לפי מה שכתבו התוס' לעיל בראויה דפשוטי כלי עץ נמי בחזו למדרס טמאה מדאורייתא נוקמא בפשוטי כלי עץ דחזו למדרס ולא איצטריך לדחוקי לאוקמא בדף של מתכת: בתוס' ואתי פשוטי כו' וע"כ טהורים אפילו מדרבנן דכלי זכוכית כו' עכ"ל. ק"ק דע"כ הא דמקבלים טמאים לגדדין קתני דכלי עץ טמאים מן התורה וכלי זכוכית אינו טמא אלא מדרבנן וה"נ איכא למימר בפשוטיהם טהורים בכלי עץ מן התורה ובכלי זכוכית אפילו מדרבנן טהורים ויש ליישב ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה (בע"א) מכלל דאיכא כו' וא"ת כו' היינו דגזרו חכמים ג' לוגין כו' אי כולו שאוב מדרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה אלא דרצו ליישב נמי דא"כ כולו שאיבה דאורייתא אמאי גזרו אג' לוגין: בד"ה בעי רב יוסף כו' דאין סברא לדמות הכשר זרעים כו' רצו לומר למאי דמסיק לעיל דבמכר איכא למימר אי משום עין יפה אי משום עין רעה:

דף סז בפרשב"ם בד"ה (בדף הקודם) הי כו' א"ד טעמייהו גבי מכתשת כו'. וליכא לאקשויי לפי מה שפרשב"ם דהכא קיימינן כמ"ד פ"ק דחולין דכותלי הבית מקבלי כתלום לענין מחובר הוה ליה כותל ומכתשת סברא הפוכה דלענין מכירה לכותל הבית מחובר ומכתשת אינו מחובר ולענין הכשר זרעים ה"ל מכתשת מחובר וכותל הבית אינו מחובר דיש לומר דודאי כותל היה עדיף טפי כתלום אלא דלענין מכר הבית הכותל הוא גופא של בית ובודאי נמכר אפילו אם נאמר דבעין רעה מכר משא"כ מכתשת דלא הוה גופו של בית ואינו נמכר משום עין רעה:

דף עו ע"א גמרא ובפלוגתא כו' אותיות נקנות במסירה כו'. המקשה נמי הוה ידע דהני תנאי דלעיל פליגי בהכי כפרשב"ם והתוס' אלא דלא ידע למימר לגבי ספינה דר"כ אמר לת"ק בספינה מודינא לך והמתרץ לא הוה איצריך ליה לאתויי הך פלוגתא דר' ורבנן דאותיות אלא משום הך שקלא וטריא דבמאי אוקמא כו' ספינה נמי כו' ודו"ק: בתוס' בד"ה אי כרבי ספינה כו' ועוד מדקאמר עד שיכתוב וימסור כו'. עכ"ל הביאו מסברת רבנן לסברת רבי דאם כן הוה סברתם הפוכה דלרבי הוה קנין אותיות במסירה ושאר דברים בעי קנין חשיב טפי דהא לא מלינו בשאר מטלטלין חוץ מבה"ת וספינה דקני במסירה ומליגנא דאמרי רבנן עד שיכתוב וימסור כו' משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי וק"ל: ע"ב גמ' מסירה ברה"ר מי קניא והא אביי כו' מסירה קונה בר"ה כו'. ק"ק לפירוש ר"י דמשיכה עדיפא ממסירה ואפילו ר' מודה דמשיכה קניא כמ"ש התוס' מאי קושיא מאביי ורבא ואימא דמסירה קונה ברה"ר וכ"ש משיכה ויש לומר מדקאמרי והגבהה קונה בכל מקום. דהיינו בכל הני מילי דנקט שהם רה"ר וחצר שאינה של שניהם ובסימטא ובחצר של שניהם ואם כן מסירה קונה ברה"ר דווקא נקט דאל"כ משיכה נמי קונה בכל הני מקומות ולפי' ר"ת דבסימטא קונה בין במסירה בין במשיכה צ"ל הא דקאמרי הגבהה קונה בכל מקום היינו אפילו ברשות מוכר כפי' רשב"ם אבל מסירה אע"ג דקונה בין ברה"ר בין בסימטא מכל מקום ברשות מוכר לא קנו: בתוספות בד"ה ואי ברה"ר ממאן אגר כו' וי"ל דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם כו' עכ"ל. ק"ק כיון דהמקשה ידע לאוקמא הא דעד שישכיר את מקומה ברשות של שניהם אמאי לא ידע נמי לאוקמא ברשות שאינו של שניהם: בד"ה ומ"ש מרא"ה מקום כו' משום דאיכא למדחי דפליגי במסירה אי קני בסימטא אי לא עכ"ל. ק"ק דהא ליכא לאוקמא פלוגתייהו הכי דא"כ תיקשי רבי אדר' כדפרכינן מעיקרא במאי אוקמתא כר' כו': בד"ה אמר רב פפא כו' דדלמא סבר רב פפא דצריך להביא ראייה כו' עכ"ל דאיכא פלוגתא דאביי ורבא בזה לקמן פ' גט פשוט מיהו ק"ק דאם כן מאי מדקדק בסמוך אדרב פפא הא לא כתב הכי לא קני וכי לצר כו' דאימא דלא קאמר הכי אלא משום ראיה בעלמא וע"ק לפי מה שפירשתי במ"ק דלא פריך הכי אלא אכל שעבודא דאית ביה דלא הוה צריך למכתב אבל צריך למכתב ביה קני אם כן משום ראיה נמי לא הוה איצטריך נמי למכתב אלא קני ויש ליישב:

דף עז ע"ב גמרא ואי אין הדמים ראיה ליהוי ביטול מקח וכ"ת כו'. ק"ק דאמאי ל"ק ליה הכי גם לרבי יהודה אריישא דמלתא אהא דקאמר אילימא דקרו ליה לגימדא גימדא כו' פשיטא גימדא זבין ליה כו' ואי דמים ראיה ליהוי ביטול מקח ויש ליישב וק"ל:

דף עח ע"א בתוספות ד"ה אבל בכדי כו' אימור מתנה כו'. ק"ק דהא המעשה נמי קיים בכך שהלוה ולא דמיא כלל לקדושין באחותו דאין המעשה קיים כלל ויש ליישב: שם בד"ה או דלמא כו' ה"ג שמ"ע או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת עכ"ל. לפום הסברא דבין בזו ובין בזו מחלוקת נראה דס"ל לעיל לשנויי דמתני' בשודן עליו ואפילו לא אמר לו חמור וכליו ובברייתא באין עודן עליו כדאוקמא ובזמן שא"ל הוא וכל מה שראוי לשום עליו ולכן בעי שיאמר חמור וכליו ודו"ק:

דף עט ע"א בתוספות בד"ה בשלמא נראין כו' דודאי נראין דברי ר"י כו' שאף ר' יוסי לא נחלק כו' עכ"ל. נראה מדבריהם שהוא דרבי קאמר הכי נראין לי דברי רבי יהודה בבור ושובך שאף ר"י לא נחלק כו' אבל לקמן קאמר נראין דברי רבי יהודה לרבי יוסי גופיה בבור ושובך שאף כו' משום דניחא ליה למימר הכי כיון דשמעינן ליה מרבי יוסי גופיה דקאמר אין אני רואה כו' בשדה ואילן דמשמע דבבור ושובך הוא רואה:

דף פח ע"ב גמ' ואמר רבי לוי קשה גזל הדיוט מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה כו'. ופרשב"ם דמיד בהתחלת הגזל קרי ליה חוטא וקשה מה לי בהתחלת הגזל או בסופו ועכ"ל נראה ליישב עם מ"ש בילקוט לו ומה כתיב למעלה מן הענין והשיב את הגזילה אמר הקב"ה אם בקשת להקריב קרבן לא תגזול לאדם כלום כו' ושם קשה למה מקפיד דוקא על גזל ולמה נמי עולה אלא הוא הדבר שאמר שזה הקדים חטא למעילה דהיינו גבי גזל אף תיכף כשחושב לעשות גזל תיכף נקרא חוטא ולכן הקדים חטא ממילא אמר במדרש אם בקשת להקריב קרבן גבי עולה שבאה על המחשבה וכן מלינו בפרקין בסמוך על הא דאמרינן שלא ירתית ע"ש לא תגזול כלום שגם שם נקרא חוטא במחשבה ואם הכוונה על כל קרבן יהיה הכוונה כמ"ש במדרש שעיקר הגזל הוא בידים ולכן התחיל מי יעלה בהר ה' וגומר נקי כפים וכן ארחץ בנקיון כפי והיינו שצריך בכל קרבן סמיכה לסמוך ידו על הקרבן שהכוונה הוא להניח כל עונות שלו על הקרבן ממילא אם בקשת להקריב קרבן לא תגזול שאז לא יועיל סמיכת ידים לפרוק העונות ממך על הקרבן מאחר שהידים עושים החטא ודו"ק: שם אמר רבי לוי כו' הקב"ה בירך את ישראל בכ"ב וקיללם בח' כו'. בחידושי אגדות מביא המדרש רבה פרשת בחקותי משבתי ברכות מא' עד ת"ו ומשבתי קללות מו' עד ה"א ולא עוד שהן הפוכות אמר הקב"ה אם זכיתם הריני הופך לכם הקללות לברכה ע"ש מה שפירש וצריך ביאור וכי בשביל שהאותיות מהופכים נרמז שמהפך קללה לברכה גם למה נרמז ענין זה בשתי אותיות אלו ולא בשאר אותיות והנראה ליישב ע"פ מ"ש במדרש איכה גבי רבי יוחנן בן זכאי כששרפו הפריצים את כל האוצרות התבואה ואמר ר' יוחנן וי והלשינו אותו לראש בריוני והביאו אותו אליו ורצה להרגו והתנצל רבי יוחנן שאמר וה בין וי לוה כיצד רבי יוחנן כו' וה הוא ל' שמחה ממילא אמר הקללות מתחילין בוי"ו ומסיימין בה' שהם וה להראות שהקב"ה מהפך קללות לברכה ונעשה מהם שמחה ולכן כל מקום שנא' והיה ל' שמחה מפני שאותיות וי"ה הם תחילת התיבה.

דף קכב ע"א גמ' עתידה א"י שתתחלק לי"ג שבטים אידך למאן אמר רב חסדא לנשיא דכתיב והעובד העיר וגו' ופרשב"ם למלך הוא בן דוד כו'. קשה למה קראו בשם נשיא הל"ל בהדיא לבן דוד ואי משום הפסוק שמביא אחר כך והנותר לנשיא וגו' גם שם קשה למה קראו נשיא ועכ"ל הנראה ע"פ מ"ש פרק חלק א"ר יהודה אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנאמר ויעבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים א"ל רב פפא לאביי והכתיב ודוד עבדי נשיא להם לעולם כגון קיסר ופלגא דקיסר ופרש"י דוד החדש המלך כדכתיב אשר אקים ודוד המלך. שני לו כדכתיב נשיא להם ולא כתיב מלך ועפ"ז נראה לפרש הכתוב מגדיל ישועות מלכו וגו' ר"ל הקב"ה יגדל ישועות מלך שלו אשר יקים על ישראל אבל מכל מקום יעשה חסד למשיחו שהוא עבדיו נמשח שיהיה לו ולזרעו גם כן עד עולם כמש"ה ודוד עבדי נשיא להם לעולם שיהיה גם כן עד עולם שיהיה גם כן אף שאינו מלכו אז מכל מקום יהיה גם כן נמשח ממנו לפלגא דשליט ממילא זה כוונת הגמרא אידך למאן לנשיא דהיינו לדוד אחר שיהיה נשיא לאפוקי המלך הכל שלו אין צריך ליקח חלק ומביא ראיה מדכתיב והעובד העיר וגו' דהיינו הנשיא עכ"פ צריך לעבוד למלך לעסוק בצרכי העיר ולפי הפשוטו בלא גמרא דפ' חלק יש לתרץ דלכך קרא אותו כאן נשיא ע"ש הפסוק ודוד עבדי נשיא להם לעולם ודו"ק:

דף קסד ע"ב גמרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו וכו'. עיין פרשב"ם ובערכין פרש"י קלא בלשון האחר מתוך שזה מספר בטובתו בא אחר ואומר וזו מידה רעה יש בו וכו' עיין בחידוש' שמקשי וכי לא מלינו בש"ס שכמה ת"ח משבחין אחרים ויש ליישב כי מה שאמר שמתוך טובתו וכו' אינו נתינת טעם על מה שאמר אל יספר רק שמפרש דבריו ואמר אל יספר בטובתו דהיינו טובה כיון שיכול לבא מתוך זה לרעתו שאחרים יאמרו ויהפכו שאדרבה זה הוא רעה כענין זה אל תספר ויפה שתיקותך אבל טובתו ושבחו שח"ח להכמים אותו תוכל לספר אז הענין אם תראה אנשים שיש לחוש כשתזכיר אותו בטובה ידברו רעות ממילא מתוך טובה שלך בא לידי רעתו וכענין שפרשתי מדרש רבה פרשת מצורע קמביא שם כמה ת"ח שהרחיקו את עצמם מן המצורע זה בכך וזה בכך ולבסוף אמר רבי אלעזר בר"ש כד הוי חמא חד מנהון הוי מטמיר מיניה ואמר שיש ב' מינים וכו' משום דכתיב זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע וכו' ופירש המתנות כהונה שזה קאי אכולהו ת"ח שהרחיקו את עצמם על זה נותן טעם משום דכתיב זאת תורת וכו' לדידי נראה שקאי אדסמוך ליה שלא הלך במבואות שלו ע"ז קאי ונותן טעם מפני שנקרא מצורע ע"ש מוציא רע מעצמו מה שלא היה מעולם ולכן לא רצה לילך שם כדי שלא יראה המצורע אותו ולא יזכור לדבר ממנו אבל אם ילך לפניו תיכף שיראהו אותו יוציא רע עליו ועל זה יש לכוון הפסוק סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' כי על כל יבא במשפט אם טוב וגו' ע"פ גמרא בערכין איתא בלשון אמר רב דימי אחוה דרב ספרא תנא עייל רב ספרא לשיילי ליה אמר תיתי לי דקיימתי כל מילי דרבנן א"ל מי קיימת אל יספר אדם בטובתו וכו' א"ל לא שמעתי וכו' ממילא אמר סוף דבר הכל נשמע מכל מה שאמרתי לך בספר זה הכל נשמע ממנו שתהיה ירא אלהים וגו' והפסוק שכוון לאפוקי מה שאמרו בקשו לגנוז ספר קהלת וכו' מחמת כמה דברים על זה בא ואמר שאינו כן כפי פשוטו רק כל דברי שדברתי הוא הכל יראת שמים א' ואך עוד וצריך שתדע שתביא במשפט גם על כל נעלם ויש פנים לכאן ולכאן אם הוא טוב או רע כגון שמספר בטובה של חבירו ויוכל לבא מזה רע גם מזה תזהר שלא תבא עבור זה למשפט ודו"ק: סליק מסכת בבא בתרא

השמטות מן נמוקי הגרי"ב על מהרש"א

דף ז ע"א תד"ה היינו. ע' מהרש"א מה שהקשה. ויש ליישב משום דלכאורה איך מוכח ממעשה דהני' דאיירי דלא איפתמש אלא תיבנא כו' וצ"ל כמ"ש הב"י דאל"כ מאי קמ"ל בזה. ע"כ להורות נתן זה הרבותא. וא"כ שפיר היינו יכולין לומר דמקשה על הך דלעיל נ"ל ופי' הגמ' דבדלעיל שמעינן זה. אע"ג דקאמר שם לא מהדר כו' גם בהני' קאמר לא מהדר כו' רק מחמת יתורא אנו לומדים זה. ולכן כתבו התוס' ולעיל איצטריך וא"ש וזה פשוט:

דף ח ע"ב תד"ה אכפיה ועוד הי' דהכא כו'. ע' מהרש"א מה שהקשה. ויש ליישב משום דאי ר"י ברי' שמואל מיירי ג"כ כה"ג. א"כ מאי אתי לאשמועינן דאינו רבותא לשכן הלא ברייתא מפורשת היא דאין ב"ד של מטה כו'. ודיוקא דר"י הוא מדכתב על כל בו' להורות אף גבי צדקה דהוה מצוה שלא בל"ז אינו רשאי כדאיתא בברייתא. ובע"כ דר"י מיירי אף היכי דקבילו כו' או בנדרים ומש"ה הוצרך לתרץ דאמיד כו'. ודע דיש צדקה דרשאי למשכן כגון אם נדר וכדאמרינן בפיך כו' וממשכנין עליו דאזכרה לב"ד אבל הברייתא לא מיירי מזה דא"כ מאי הרבותי' וכנ"ל וע' בחי' הרמב"ן:

דף לא ע"א תוס' ד"ה אבל. עי' במהרש"א. לכאורה כוונת המהרש"א לפרש קושית ריב"ם דיהי' נאמן במגו שאכלה ז' שנים. אבל היכי שטוען שלקח זמן מה מקודם אינו נאמן משום דהי' לו לזהר בשטרו כיון שמיתה. ולזה כתב דקושייתם איתו רק פרשב"ם. וכן הבין הש"ך בח"מ סי' קמ"ו והשיג עליו ע"ש. והדין עמו כי י"ל לאחר שראה שיש לו מגו לזאת לא נזהר בשטרו וסמך על נאמנות המגו שיש לו. וכזה אשכחן בפרקין והיא סברא אחרת מסברת הש"ך. אמנם נראה שאף המהרש"א סובר כן כמ"ש הש"ך וכן משמע לשון התוס' בפשיטות שלא זכרו מז' שנין כלל. אבל כוונתו י"ל לפי הי"ת שהביא הרשב"ם יצאתה טעמה כן. ומאי דקאמר הש"ס אבל אכל ו' שנים היינו שהביא עדים. דהא לא מצי טוען שלקח בתר הכי מלוקח. דא"כ הוחזק גזלן על שדה זו והו לא מהימן. והי"מ כתבו לענין דינא ולא בפשט סוגית הגמ'. זה נ"ל בכוונת מהרש"א ונדקו דבריו וע' רמב"ן:

דף נג ע"א תד"ה נעל. ע' מהרש"א והאמת נראה בזה דהנה באחין שחלקו ל"ל למימר לך חזק וקני כמ"ש התוס' לעיל ג' א' ד"ה ר' אסי כו' ולק"מ ומעיקרא אמרו נגד קושית רשב"ם דבגר לא שייך בפניו ע"ז קאמרי דבאחין שחלקו שייך שפיר בפניו. וזהו לס"ד משא"כ למסקנא. דוק היטב:

דף מב ע"א תד"ה כמין כו'. ע' מהרש"א מ"ש והיים ויש ליישב. והנראה בזה אחרי שהביאו בד"ה מכר כו' בשם ר"י מה שהקשה על הרשב"ם נשמע מזה שדעתו לפרש דלאו מכר רק מזרח ומערב ולא יותר. ובע"כ להצילו מקושית התוס' דא"כ לרב אשי לא יקנה רק תלם א' במזרח ותלם א' במערב. צ"ל כמ"ש הרא"ש דיותר טוב כשלא מכר לו אלא ב' מצרים כו' דאז ודאי קונה כל מה שבין ב' המצרים. כי נתכוון לקצר. ולא כתב מצר הצדדים. אבל היכא דמכר לו מצר אחד מן הצדדים ודאי נתכוון לשייר כו' ע"ש ולזאת בכמין גאם. מבעי שפיר אם נתכוון לקצר כנ"ל או דלמא מחמת דלא מצר לו מן המזרח ומן מערב לבד. ש"מ דכוונתו רק לתלם מן המזרח ותלם מן הדרום ומיושב קושית המהרש"א והבן:

דף סד ע"ב רשב"ם ד"ה אלא כו' והא ל"ל כו'. ע' מהרש"א כוונתו להקשות רק על הרשב"ם דאמאי לא הקשה ג"כ אף לר"ע. אבל לפי האמת וכתי' של הרשב"ם. גם זה לק"מ דבזה לא פליגי ר"ע ורבנן אם דריסת בור ושדה חשוב יותר מדריסת בית. וכמו לרבנן בדעת מוכר כמו כן לר"ע בדעת לוקח. ובעיקר קושיתו י"ל דלר"ע מוכח שפיר דשוין שמה דריסת בית ודריסת שדה. דאי עדיף ל"ל רישא דסיפא דלר"ע אתי' בק"ו מרישא דרישא. רק דאפשר לומר דרישא דסיפא איצטריך לרבנן דר"ע וא"כ יהי' עיקר הקושי' מרבנן לזאת הקשה הרשב"ם בפשיטות יותר. ובפירושו יתורץ הכל ולק"מ והבן כזה כי נכון הוא:

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שי"ף על מסכת בבא בתרא עם הגהות

דף ב ע"ב בתוס' בד"ה ה"א במסיפס כו' ובקונטרס פי' כו' ותימה דהא אסיק דמחיצה היינו גודא דאי פלוגתא לחצות מבעיא ליה ועוד כו' הא שמעינן ליה מסיפא כו' ועוד כו' הא בהדיא קתני במתני' גויל וגזית. וכ"ל דאפשר לתרץ דס"ל לרש"י דהא דאסיק לחצות מבעיא ליה היינו דאף אם קאי רצו אחלוקה (א) כיון דתני כותל בהדיא בונין את הכותל כו' וקמ"ל היזק ראיה שמיה היזק וכיון דרצו בונין בע"כ אז קשה לאיזה צורך אפקה לחלוקה בלשון עשיית מחיצה ולחצות מבעיא ליה. אבל השתא מיירי אי לא תני כותל אלא בונין אותו דקאי אמחיצה הנזכר שפיר יש לפרש כפרש"י דרצו קאי אחלוקה ונקיט לעשות מחיצה במקום לחצות כדי לקצר שוב ולומר בונין אותו דאל"כ אותו אמאי קאי ומ"מ א"ש הלשון דה"ק שרצו לעשות מחיצה בחצר כדי לחלוק החצר ויפתמש כל אחד בחלקו ומתחלה כשהקשה לפי' פלוגתא לחצות מבעיא ליה ה"פ למה ליה דנקיט ב"פ מחיצה וכותל דהא לדידך קמ"ל היכא כשרוצין לחלוק כופין זה את זה לסלק היזק ראיה ולבנות כותל באמצע א"כ למה ליה להזכיר ברישא לעשות מחיצה הול"ל לחצות אבל אי לא תני כותל בהדיא בהכרח היה צריך למיתני לעשות מחיצה ברישא לסיים בונין אותו דאל"כ אהייא קאי אותו. ועפ"ז הקשה והלא מאי גודא אותו מבעיא ליה הא נקיט כבר מחיצה שפיר' לדידך גודא ר"ל כותל והו"ל לסיים בונין אותו דהוי קאי אמחיצה שהזכיר כבר והדרתי למה ליה ועל זה השיב אי תני אותו כו' וכפרש"י דרצו אחלוקה קאי כו' וכלומר אי תני אותו ה"א כפי' פלוגתא דאז לא הוי קשה לחצות מבעי ליה דאי לא נקיט לעשות מחיצה היה צריך למיתני בונין הכותל דעכ"פ חד זימנא צריך להזכיר מחיצה או כותל וכמ"ש לעיל לכן קמ"ל כותל כלומר דתני בהדיא בונין הכותל וא"כ ליכא למטעי כפי' דידך פלוגתא דא"כ לחצות מבעיא ליה וק"ל. וחריף. וב' קושיות האחרונים של תוס' י"ל דרש"י נמי ס"ל במסיפס (בעלמא) דהכא [בסיפא דגויל וגזית] ר"ל יותר טוב מסתם מסיפס דהכא קמ"ל שחייב לעשות עמו מסיפס טוב כמנהג המקום מגזית וגויל כו' אלא דס"ל לרש"י דבונין אותו ה"א מסיפס בעלמא ר"ל מסיפס שאינו טוב כדמשמע לשון מסיפס בעלמא דלקמן ודכוליה שמעתיה וכמ"ש התוס' עצמן בדבור זה דלקמן במסיפס בעלמא מיירי באינו טוב כו' רק דתני ליה הכא לאשמעי' דהכל כמנהג המדינה לענין גויל וגזית לכן אינו מפרש דרצו קאי אמסיפס טוב כתוס' דהא קאמר במסיפס בעלמא ולתוס' הרי אינו מסיפס בעלמא שהוא סתם מסיפס אלא מסיפס טוב יותר ולכן צריך [רש"י] לפרש דרצו קאי אחלוקה וק"ל: **וא"ב** שפרש"י מיושב מקושית תוס' קשה ממ"נ איזה פירוש עיקר אי פרש"י קשה למה ליה לשנויי ה"א במסיפס בעלמא אי לפי"ז רצו קאי אחלוקה ואפ"ה לא קשה לחצות מבעיא ליה אי לא תני בונין כותל א"כ הו"ל לשנויי בקיצור אי תני בונין אותו ה"א כפי' פלוגתא (ב) ואשמעי' תנא היזק ראיה שמיה היזק דלא הוי קשה לן לפי"ז לחצות מבעיא ליה להכי תני כותל דאז ה"א לפרש פלוגתא משום קושית לחצות מבעיא ליה אלא צ"ל גודא (ג) וקמ"ל היזק ראיה לא שמיה היזק אבל לתוס' מיושב זה דהא ס"ל בהדיא דאף אי לא תני כותל אלא בונין אותו אין לפרש פלוגתא משום קושית לחצות מבעיא ליה כמו שהקשו על פרש"י דהכא דהא אסיק דאין לומר פלוגתא דלחצות מבעיא ליה. ואי פי' תוס' קשה מאי משני ה"א במסיפס טוב מיירי מתני' ועפ"ז קאי רצו שנתרצו לחלוק במסיפס טוב יותר מסתם מסיפס וקמ"ל משום דרצו בונין אותו הא לא רצו לא משום דהיזק ראיה לא שמיה היזק (ד) הא למ"ד גודא השתא נמי דתני כותל קמשמע לן הא גופא וא"כ מה לי למיתני כותל והקושיא במקומה עומדת [בונין אותו מבעיא ליה] דאלו לרש"י לא קשה מידי די"ל [דה"א] דקמ"ל אם אין בו דין חלוקה ורק רצו לחלוק חולקין במסיפס בעלמא ולא בכותל דמאי למימר כי אתרצאי לחלוק ולא לעשות גודא כדמשני לקמן בית ספרים ובתוס' בד"ה וכיון דרצו כו' דלמ"ד פלוגתא קמ"ל מתני' דמיירי באין בו דין חלוקה דלא מצי למימר הכי [ולכך אי הוי תני בונין אותו ה"א דהאמת כן הוא דאף דהיזק ראיה שמיה היזק מ"מ יכול לומר כי אתרצאי כו' ושגי במסיפס] אבל ביש בו דין חלוקה דצריך לחלוק בע"כ מחויב ג"כ לבנות כותל עם חבירו משום היזק ראיה [קמ"ל כותל ורצו אכותל דהיזק ראיה לא שמיה היזק] אבל לתוס' מיירי מתני' ביש בו דין חלוקה ורצו קאי אמסיפס טוב הא לא רצו לא אפילו ביש בו דין חלוקה אלמא היזק ראיה לא שמיה היזק א"כ למה ליה כותל לאשמעי' היזק ראיה לא שמיה היזק כיון דבונין אותו נמי שמעי' הך גופא. אלא י"ל דלתוס' הכי משני ה"א במסיפס כו' וקמ"ל דס"ד אמינא דאף דרצו לבנות מסיפס [טוב] וליתן חצי הוצאות מ"מ צריך לכנוס תוך שלו שעל חצי מקום עובי הכותל לא נתרצה קמ"ל בונין אותו באמצע שצריך ליתן גם חצי המקום [והיינו במסיפס דוקא] אבל הוצאות חצי כותל אפילו רצו [לעשית כותל] לא דמצי לומר לא אתרצאי על חצי הוצאות כותל כ"א על חצי המקום ודוקא במסיפס שיש הוצאות קטנות. דלעולם סברא דקאי הרצוי טפי על חצי המקום מעל חצי הוצאות מש"ה תני כותל וקמ"ל דרצוי קאי על שניהם מקום והוצאות. והא דפריך תו באמצע למה לי אע"ג דכבר ידע תי' שיש הפרש בין הוצאות למקום כדמשני באמת הכי (י"ל דתרי מקשנים הם. כן היה במוסגר. ואולי רצה לתרץ כן לכאורה ומסיק לא קשיא מידי) לא קשיא מידי אדרבה מש"ה פריך עכשיו תיכף אחר הך שינויא דלכאורה קושיא זו באמצע פשיטא הוא שלא במקומו. אלא כיון דאמרת ה"א במסיפס כו' אבל כותל אפילו רצו לא דטפי סברא דרצוי קאי אמקום מאהוצאות א"כ השתא דתני כותל דאלמא קאי הרצוי אפילו אהוצאות כ"ש אמקום וא"כ באמצע למה לי והתרצן משני דה"א סברא הפוכה אי לא אשמעי' בהדיא. אבל א"כ קשה מנ"ל למידק לא שמיה היזק מדנקיט רצו דוקא דלמא שמיה היזק ורצו נקיט לגופא דמש"ה בונין באמצע ולא כסברת הס"ד בתמיהתא לא אתרצאי לך (ה) אלא משום דהרצוי לעשות גודא קאי ע"כ אמקום ולא אהוצאות כותל כיון דמיירי מתני' ביש בו דין חלוקה וס"ל היזק ראיה שמיה היזק א"כ אהוצאה לא צריך רצוי אלא קאי אמקום [וא"כ לגופא לא איצטריך אע"כ למידק רצו דוקא הא לא רצו אין כופין דהיזק ראיה לא שמיה היזק] אבל אין להקשות לתוס' מאי קמ"ל בכותל טפי הא לה"א זו דפי' מחיצה מסיפס [אף השתא דתני כותל אכתי] י"ל שרצו לעשות מסיפס מחייבי' ליה בכותל ולעולם שמיה היזק דהא אין למידק לא שמיה היזק אלא אי פי' מחיצה גודא דהיינו כותל דוקא קשה למה לי רצו אי שמיה היזק אלא לדיוקא דדוקא רצו כו' משא"כ אי רצו בפחות ואפ"ה מחייבינן ליה טפי והיינו בכותל א"כ לגופא אתי דמחייבינן טפי ממה שנתרצו וה"ט משום דהיזק ראיה שמיה היזק. הא בורכתא דאי שמיה היזק למה לי רצו בפחות כלל וה"ל לבנות רצו לחצות אפילו את"ל דאיירי באין בו דין חלוקה אבל [בהמה] למ"ד גודא הא מיירי מתני' ביש בו דין חלוקה כפשוטו וא"כ רצו לגמרי למה לי אי ס"ל היזק ראיה שמיה היזק אע"כ לדיוקא אתי וק"ל:

כאן חסר עד פרק יש נוחלין

דף קח ע"א גמרא מ"ש כו' וה"ה דהו"מ למיפרך מ"ש דקתני נוחלין ברישא ליתני מנחילין ברישא חדא כו': **בתוס'** בד"ה האב את הבנים כו' תימה כו' ואומר ר"י דאייתר למידק מיניה כו' ולא כתבו למידק דבנים קודמין לאב ולעולם בנים ולא בנות משמע בלא ייתורא דהשתא לא קשיא וא"ת שני וי"ל דזה אינו במשמע דממנחילין משמע בהיפך האב קודם לבן דקתני הבנים מנחילין את האב: **בא"ד** ומתוך כך ל"ל דמתני' אינו יודע מי שנאה כו'. מבואר דף קט"ו ע"א דלרבנן דדרשי מטות וכל בת יורשת ממטות מקים מטה אם למטה אב לכך בני אחיות ולא בנות לענין לקדם כמו בנכסי האב א"כ אשה יורשת בנה כמו האב ומתני' קתני האשה את בנה לא נוחלת ואי כר' זכריה דלא דריש מטות ולכן האשה אינה נוחלת בנה א"כ אמאי בני אחיות ולא בנות אחיות: **בא"ד** לימא דבנים לאו דוקא כו'. לכאורה הא קתני האיש את אמו משמע ולא בת את אמו מדלא קאמר הבנים את האם ועיין לקמן דף ק"י סוף ע"ב והאיש את אמו כו' מנא הני מילי כו' ופי' רשב"ם דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמו דבן קודם לבת וכו' ולקמן דנקיט בני אחיות ולא בנות אחיות כו' משום דתני בהדיא [בברייתא] ולא בנות וה"ה דמצי לדייק מהאיש את אמו וא"כ אין מקום לוא"ת כו': **בתוס'** בד"ה ואחין מן האב כו' הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב כו'. לפי מ"ש לעיל בד"ה האב את הבנים והבנים את האב ולא בנות יקשה נמי אמאי לא קתני נמי בת [נוחלת ומנחלת] שכתובה בפרשה דמי יימר לנו שבנים ולא בנות ליקדם דמ"מ דיורשין מיהת דלמא בנים ולא בנות כלל [ואם כן ניתני בהדיא בנות] (דמבני אחיות שמעינן דהבת נוחלת כי האחות יורשת מהאח בקבר ע"י משמוש האב ומנחילות לבנים. מיהו דלמא האחות יורשת האח זולת משמוש האב והמשמוש דשמעינן מבני אחיות שכתבו התוס' הוא בני אחיות ע"י אמם בקבר שהיא אחות המת. כן היה במוסגר) ואם נאמר דהאב את הבנים כולל אף בנות לנוחל ומנחיל (והאב את הבנים) [והבנים את האב] לאקדומי [דרק זה הסברא מייתר למידק מניה ולא בנות וכיון דרישא האב את הבנים כולל אף בנות להיות נוחלין ומנחילין ממילא משתמע דסיפא ולא בנות היינו לאקדומי ולא אצטריך למיתני בת]. מ"מ למ"ש ר"י דכולהו בנים דמתני' דוקא לא אתי שפיר: **בא"ד** דאם היה אבי האב קיים היה יורש כו' ומשמוש שמעינן מבני אחות כו'. לא כתבו מאחין מן האב דדלמא לא מכח משמוש ירתי רק מלד שהן אחי המת (ובסמוך בכל הסוגיא מפלפל דלמא אח הוא קודם לאב. כן היה במוסגר) והא ראיה דאחין מן האם היה ה"א לירות כמ"ש אח"כ אף דלא שייך שם משמוש דהאם אינה יורשת בנה אבל הקשו דלא ליתנו אחין מן האב ונשמיענה מכח משמוש. ויש לעיין לכאורה דדלמא קתני אחין מן האב להורות שיורשים מלד האח בלא ע"י משמוש ונפקא מניה טובא לענין דינא עיין סוגיא דסוף מי שמת [דף קנ"ט] אנא מכח אבוה דאבא קאתינא. (ו) ומ"מ היכא שיש אב האב קודם דהכי נמי בן קודם לאב ואב יורש כשאין בן לא מכח משמוש ואחי האב [באמת אינו יורש אלא מכח משמוש. לכך] אין צריך תו למיתני דממילא ידעינן: **בא"ד** וכ"ת דמ"מ כו'. דא"ל דתני אחין מן האם איידי דרישא אחין מן האב דתני להורות דוקא מן האב ולא מן האם דכיון דאחין מן האב אין צריך לגופיה דממשמוש ידעינן רק להורות דאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין א"כ לא הו"ל למיתני עוד בסיפא אחין מן האם והוא קושיא עצומה בפני עצמה. (ז) או משום שהוצרכו לסיים וא"ת א"כ אחי האב נמי ניתני משום סיפא ותירצו דא"כ תו לא היה צריך למיתני אחי האם לזה הוצרכו ליישב דאחין מן האם צריך לשנות אף ששנה אחין מן האב: **בא"ד** דקתני אחין מן האב דוקא כו' לרבותא כו'. אין הסברא דשמעינן מרישא מדלא קתני אחים סתם ונקיט מן האב ודאי לדיוקא ותירצו דהוי מוקמינן אחים סתם על אחים מן האם ולא מן האב א"כ יש קיצור בדבריהם דליתרצו בקצרה הוא"ת דה"א אחין מן האב בסיפא לרבותא קתני וכ"ש מן האב [דלא הוי ודאין] דלא נוחלין כו' וכ"ת דכי האי גוונא אין לטעות דהא כתיב עכ"פ אחין בתורה רק בהיפך שייך לטעות אחין מן האם יורשין דוקא ולא מן האב (או יורשין שניהם. כן היה במוסגר) דז"א דא"כ אמאי לא הקשו הוא"ת כפשטיה דלא ליתני אחין מן האב כיון דתני בסיפא אחין מן האם לא נוחלין כו' וכתיב אחין בתורה דנוחלין [ע"כ דאחין דאורייתא אאחין מן האב קאי דנוחלין] ולמה להו משמוש. אע"כ התנא אין סומך עצמו על התורה וכל הכתוב בתורה שנה במתני'. ועוד דהיאך אפשר לומר הסברא זו דה"א בסיפא מן האם וכ"ש מן האב לא יורשין מיהו מלד המשמוש. (ח) אף שי"ל דכיון דאין ודאי א"כ גם מלד משמוש אינו יורש דאם יורש ע"י משמוש משום שהוא בנו ודאי א"כ הוא אחיו של זה ודאי. וצ"ל דהא דנקיט בלשון מן האב כיון שיש בו לד רבותא אף דקושטא הוא דידעינן מן האב מכח משמוש ואין ה"א לומר אחין מן האם ירתי ולא מן האב מ"מ כיון שיש בו לד רבותא נקטו כאלו אמר והאחין אפילו מן האב: **בא"ד** מכלל אחי האב שמעינן כו'. יש להקשות דלמא הדיוק אחי האם לא נוחלין ולא מנחילין. ואי משום דמנחילין ידעינן מהאיש את אמו. לא נוחלין נמי ידעינן מהאשה אינה נוחלת בניה: **בסה"ד** ועוד דלא שייך למיתני אגב אחי האם כו'. אין להקשות ליתני בני אחין איידי בני אחיות. דהא לא כתיב בתורה וכך כתב מהר"ש ז"ל: **ע"ב** גמרא איידי דאתיא ליה מדרשה כו' ומאי דרשה כו'. לכאורה מפשטא דקרא דאחי האב ש"מ האב דמכח מאן קאתי [ואין צריך עפ"ז דרשה דלשארו] ולימוד דשארו זה האב אצטריך להקדימו לאח וזה לא נשמע ממתני' דאב קודם לאח ואי משום דאקדמיה לאחין ה"כ אקדמיה לבנים את האב אף דבנים קודמין. וצ"ל מ"מ כיון דאב גופיה בפירוש נכתב בתורה (ואתיא) [אתיא] מדרשה [ר"ל הא דנכתב בתורה בפירוש הוא אתיא מדרשה דדרשינן שארו זה האב] משא"כ מאחי האב לא נשמע רק ע"י כ"ש וקושטא הוא שהתורה כתבה בפירוש לאב [מדרשה דשארו] לזה פתח ביה כי התנא אינו חושב בבבא זו רק מה שנכתב בפירוש לא מה שנשמע מכלל דיוק [וכפירוש לא אתיא רק מדרשה וחביבא ליה]: **גמ'** ומה ראית כו'. פשטא משמע ומה ראית לרבות הבן מהקרוב שיהיה קודם לאב ולהוציא האח משארו מלמד שהאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האח מהקרוב

באור

(א) ר"ל דודאי לפרש מחיצה פלוגתא מלשון ותהי מחצת העדה כקושית ואימא כו' זה ודאי נסתר מלשון לעשות דמשמע עשיית מחיצה ממש רק דיש מקום לומר אף דמלשון לעשות משמע עשיית מחיצה ממש מ"מ נימא דרצו קאי אחלוקה ואפקה בלשון עשיית מחיצה כמו לפרש"י הכא דמפרשו נמי מלשון מחיצה ממש ואפ"ה רצו אחלוקה קאי. וזהו קושית התוספות. לזה כתב דלעיל שפיר מקשה לחצות מבעיא ליה דאף אם קאי רצו אחלוקה כיון דתני כותל כו' ולמה ליה ב' פעמים מחיצה וכותל: (ב) ר"ל דרצו קאי אחלוקה. דודאי פלוגתא ממש מלשון מחצת העדה כקושית ואימא פשיטא דליכא לפרושי דכיון דקתני בונין אותו ודאי דקאי אמחיצה ממש שהזכיר מקודם וגם מלשון לעשות משמע מחיצה ממש וכמ"ש לעיל. רק כוונתו כפי' פלוגתא דרצו אחלוקה קאי וצ"ל לסיים ה"א במסיפס בעלמא. אף דמחיצה היינו כותל מ"מ דלמא רצו קאי אחלוקה. וכיון שרצו לחלוק בע"כ צריכין לעשות כותל דהיזק ראיה שמיה היזק: (ג) ר"ל דרצו קאי אגודא וקמ"ל כו': (ד) אין זה מדוקדק כ"כ דהא גם השתא שרצו ובונין מסיפס טוב אינו מציל מהיזק ראיה כמ"ש התוס' בהדיא. אך מ"מ נקיט רצו להורות דבלא רצו סגי אפילו במסיפס בעלמא דהיזק ראיה לא שמיה היזק ואף למסיפס טוב צריך רצו דוקא: (ה) דלהיזק ראיה אף דשמיה היזק מ"מ א"ל רק ליתן לו בהוצאה ולא חצי המקום כמ"ש התוס' בד"ה בונין כו' דלמ"ד פלוגתא אצטריך סד"א דלשום היזק ראיה יש לו לסייע בבנין הכותל אבל אין לו לכנוס בחלקו בשביל כך. א"כ דלמא באמת כן הוא ומש"ה בעינן רצו: (ו) נ"מ כגון שמכר האב נכסי הבן שאחד בחיי הבן ומת האב ואח"כ מת הבן דאתי אחי הבן ומוציא מיד הלוקח דמצי אמר אנא מכח אחי קאתינא אבל אם אינו יורש רק מכח משמוש האב מצי אמרי ליה הלקוחות אביך מזבן ואת מפיק כדאיתא התם דף קנט ריש ע"א ע"ש: (ז) דלכאורה רהיטת לשון התוספות משמע קצת כאילו באו לחזק תירוצם שתירצו דנקיט אחין מן האב אגב אחין מן האם ולזה כתבו וכי תימא אחין מן האם גופיה לא צריכא וא"כ היאך שייך למיתני אחין מן האב אגב אחין מן האם דהיא משנה שאינה צריכה. כן נראה מלשונם לפום ריהטא. אבל באמת זה אינו דאי נימא דאחין מן האם מרישא שמעינן מדנקיט אחין מן האב לדיוקא א"כ אין צורך לומר דנקיט אחין מן האב אגב רק לדיוקא אצטריך. ועפ"כ צ"ל דהוא קושיא בפני עצמה דאחר דקתני אחין מן האב נשמע מדיוקא אחין מן האם ולמה ליה למיתניי' עוד: (ח) נראה דר"ל דמתחילה מקשה אמ"ש התוס' דלהכי נקיט אחין מן האב דאי הוי נקיט אחין סתמא הוי אמרי' דהיינו אחין מן האם אבל אחין מן האב דאין ודאין אין יורשין. לזה הקשה תחלה דאי נימא דאיכא למיטעי דאחין מן האם ירתי ואחין מן האב לא ירתי. ק"ו דאיכא למיטעי אחר דקתני סיפא אחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין דמכ"ש אחין מן האב דאין ודאין דלא נוחלין וא"כ הו"ל לתוספות לתרוצי בקצרה הוא"ת דה"א אחין מן האם כו'. ועפ"ז כתב ועוד דבאמת אף אחר דקתני סיפא אחין מן האם לא נוחלין מ"מ אין ה"א דנימא כ"ש דאחין מן האב לא נחלין דפשיטא דירתי מלד המשמוש וא"כ פ"ש וכ"ש אי הוי קתני ברישא אחין סתמא דירתי דלא

בבן קם כו' ואולית הבן משארו ויהיה הסדר אח. אב. בן. דאף דודאי בן ואח בכל אחד יש לד להקדים לאב שאין קם תחת בנו למאומה מ"מ בע"כ שארו מורה לן לאקדומי לחד מנהון דלאקדומי לאחי האב לא לריך כדמסיק מכח מאן קאתי אחי האב מכח כו' רק מנ"ל לאקדומי לאח דלמא לבן. וכן משמע מהתום' ומה ראית דמוקמית הקרוב לבן ושארו להקדים לאח אימא איפכא (כאן חסר אגי שורה מהכתבים שאכלה בהם מלחת אבל לפי דעתינו קל בעיני המעיין לבא בזה על כוונת המחבר ואנחנו לא נדע אם נעשה בתיקון מה שנראה לנו את השוה לכל נפש לכן הנחנוהו כמות שהוא. כן היה במוסגר) (ט) אלא מנ"ל שהבן קודם (חסר איזה תיבות) שבן קם וכו'. והאב בודאי לפי"ז לאחרונה ישע שאין לו שום יתרון רק לא נחית להקשות אכתי בזה עד לבסוף ולזה כתב (הרשב"ם) ומשום דמלתא דפשיטא הוא לא חשש התלמוד להקשות מה ראית לרבות הבן כו' א"כ כשמקשה דלמא האח קודם לבן בעל כרחו האב בתרייהו ולזה מפרש ומה ראית כו' כאלו אמר ומה ראית להקדים בן לאח שהרי אתה אומר בן קודם לאב ואב קודם לאחין כמו שהאריך לפרש וסיים אדרבה מרבה אני את האח כדלקמן כו' ולקמיה מפרש בהדיא בד"ה אדרבה ומהפכינן קרא כה"ג אח בן. בת אב. ויש לראות מאי דוחקיה. ועוד דלפי"ז דפשיטא ליה להמקשה דבן קודם לאב בע"כ בן קודם לאח דאי אח קודם. אב להיכן תשליכו. אי קודם לאח או מיד אחר אח א"כ יהיה האב קודם לבן ואי בתר בן א"כ לא יהיה שארו מוקדם רק לאחי האב ולא לריך קרא ודו"ק. [עיין במהרש"א שמישבו]: ברשב"ם בד"ה דתניא ונתתם את נחלתו כו' ובד"ה מלמד שהאב של מת קודם לאחיו של מת כו' וכן תסדר אותם כו' ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב ואח"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר אם אין לו שאר כו'. משום דלגבי שארו לא כתיב אם אין לו שהוא האחרון במקרא לזה הוסיף כלומר כו': בתוס' בד"ה יכול יהא קודם לבן פריב"ם יהא קודם לבן ולא לאח כו'. יש לראות מאי תיתי נהפוך המקראות ונאמר לפי"ז אח אב בן דלא כסדר המקרא דאף דשארו לריכא למיקדמי' דבלא"ו למה לי מ"מ למה נהפך דאח ללא לורך בשלמא לפרש"י או לפי' התוס' ניחא דבתחלה למה דלא ידע הקרוב כו' פריך כיון דשארו ע"כ לריכי למיקדמיה נקדמיה לגמרי ויהא קודם אף לבן ת"ל הקרוב כו' ותו פריך כיון דהקרוב לגלויי על סדר נחלות קאתי לסדר לפי קורבתן מה ראית כו' אבל לריב"ם קודם דגלי לימוד דהקרוב למה נהפך אח קודם לבן: בתוס' בד"ה יכול כו' וא"ת כו' עד יעקב כו' ובראש וסוף הדבור כתבו ראובן דלקמן אמרינן גמירי דלא כלה שבטא א"כ אי אפשר לומר לפי האמת רק עד ראובן דאי אפשר שבא ליעקב אם לא שכלה שבטא משא"כ בה"א זו דאף שיש בן ובת ואח אפ"ה ממשמשת למעלה א"כ אף שהשבט קיים ממשמשת ליעקב וחוזרת לכל ישראל. פשוט: הא דקאמר גמירי דלא כלה כו'. והא מקרא מוכח דאל"כ נמלא הסבת נחלה שלא ע"י בת [בכלה שבטא דממשמש עד יעקב וחוזר לכל ישראל] דמ"מ שמא משום דלא שכיחא משא"כ בה"א זו שכיחא ושכיחא דכל נחלות לעולם א"א שלא יהיה מוסבת: בא"ד כיון דהדרים מקרא לקמן שאין לך וכו'. מכח הך קושית התוס' גופיה הו"מ למימר דלא נאמר משמום היכא שיש בן ובת ואח וכן משמעות הרשב"ם דהיכא דיעקב קיים יורש וקרא איירי כשמת לא ימשמש: בא"ד וא"ת אחי אביו כו'. לעיל [בד"ה והאחין מן האב] דקדקו אמאי [אמאי לא קתני אחי האב ותירלו דידעינן ע"י משמום וחזרו והקשו אחין מן האב לא ליתני הא שמעינן לה ע"י משמום] וכאן אקרא גופיה: בא"ד ה"א דכסדרן כתיבי כו'. ושארו לגופיה שיורש האב אחר האחין וע"ז הקשה הרשב"א מנג"פ אם ר"ל בה"א דשארו לגופיה שיהא יורש אטו בר קשא כו' ואם ר"ל בה"א דשארו לגופיה שיהיה דוקא אחר האח ולא קודם דאלו לא נכתב כלל ה"א מסברא קודם אח א"כ לפי האמת שלנו דקושטא הוא דלכך כתיבא אחי האב להורות דאב קודם לא לכתוב רחמנא לא אב ולא אחי האב [ויהיה נשאר כסברא מבחוץ דאב קודם לאחין]. ובאמת אין לאומרו כלל שיכתוב רחמנא אחי האב לאקדומי האב לאח משום דאי לא כתבי' ה"א האב אחר אחיו ככתוב ואלו לא כתיב אב ג"כ ה"א אב קודם לאחין ומה"א זה מתיירא התורה ולכך כתבה אב להורות שהוא בתר אחיו ולכך אצטריך אחי האב להורות שהוא קודם אחין. דכלפי לייא דא"כ לא מורה התורה יותר באב ואחי האב יותר מהה"א אלו לא נכתבו שניהם דאלו לא נכתבו שניהם נמי הייתי אומר כן. ודברים פשוטים ודברי מותר הם והארכתי בהסברתו שלא תגמגם: שם תירוץ ריב"ם דכתבינן לאשמעינן דקרא שלא כסדרן כתיבי כו'. הסגנון של התירוץ הזה רחוק שיכתוב התורה ייתור משום הכי טפי הו"ל למיכתב כסדרן. גם מפי' רשב"ם משמע דמהקרו שמעינן שנסדר אותן כפי קורבתן: בא"ד ואומר ר"י דמאין לו כו'. אף דכתב אחין ה"א אחין מלד אח יורש לא משום משמום (ומה שהקשו א"כ והאחין דכתב רחמנא למה לי כו' עד ראובן כו' היינו ודאי דאף אם לא השמיענו דאח יורש מלד אח מ"מ נדע מכח משמום למעלה לבתר דכתב אחי האב זה היה במוסגר) ולעיל [ע"א בד"ה והאחין מן האב] שכתבו דמבני אחיות ידעינן משמום דאחי האב אף שנאמר דאחיות יורשת מלד שהיא אחותם מ"מ ידעינן משמום מבני אחיות שיורשין אמן בקבר וזה נקרא משמום למעלה הואיל שהוא ע"י אמן. מיהו לפי"ז נדע משמום למעלה [illegible] דהיינו בני אחין וא"ל דזה נקרא משמום [illegible] לא ידעינן מבני אחין. ונראה שהתוס' לעיל [illegible] מתני' אחי האב סמוך על בני אחיות דלא ס"ל חילוק בין משמום למשמום. ומ"מ התורה אפשר דכתבה ולא סומכת עצמה על אין לו אחין עיין שלא יטעה לחלק בין משמום למעלה למשמום למטה: שם דמאין לו לא הוי שמעינן נחלה ממשמשת למעלה כו'. וא"ל ואלא מאן לירות כיון דבן ואח אין לו אלא דה"א אבי האב [ולא אחי האב] וכן עד ראובן (י) א"כ מלינו העברת נחלה משבט לשבט דממשמש עד יעקב ומורים לכל ישראל ומ"ש הסבת נחלה ע"י בת כשיורשת כשאין בן ה"נ ע"י בן כשאין לו [לבן] בן ואח. וא"ל ע"י בת יש ודאי הסבת נחלה דבנה ובעלה יורשה משא"כ בבן [כשיש לו בן או אח] דבבת נמי יכול להיות שאביה ואחיה ודודיה נוחלין. (גם כאן חסר כמו כן שורה שלימה) (כ): תירץ הרשב"א אוא"ת ראשון [א"כ לא ירשו בן ובת וכו' דנחלה ממשמשת כו'] דבה"א נמי היתה ודאי לעולם הסבת נחלה בשכון קיימין ובזה אתי שפיר קלת דפריך (כאן נמחקים איזה תיבות וכ"ל שכוון לקושית הגמרא דף ק"ט ע"ב ואימא שארו זה) האם הא א"כ נמלא הסבת נחלה שלא ע"י [ירושת ו]נישואי הבת. וזה קאי למ"ד שלא כסדרן דמוקי והעברתם לכדרבי. אלא משום דבאם לא פסיקא הסבת נחלה שאם כל היורשין קיימין בנה הוא היורש הראשון ולא מוסבת הנחלה משא"כ בבת אף שבאם אם יש לה בן מאיש אחר נמי יורשה. ואולי באמת ר"י לא ס"ל תירוץ רשב"א [על קושית וא"ת ראשון] דמקרא לא שמעינן אין לך מעביר כו' רק תלמודא נקיט לשון זה מפני שהאמת הוא כן ואי משום דממילא שמעינן מדכתב בבת והעברתם ואינך ונתתם היינו משום לאורויי דין בבת דבנה ובעלה יורשה וכן משמע מפי' רשב"ם בהדיא בסמוך דף ק"ט ע"ב אבל הרשב"א לא פירש כן כמ"ש לקמן דף ק"י ע"א בתוס' בד"ה טעמא ור"י כתב שם בענין אחר. ובזה תלוי הואם תאמר כאן בזה הדבור שאין כאן מקומו לכאורה גם הקדימו אחי האב לוא"ת אחרון כו' ובזה א"ש ודו"ק: בא"ד וה"ת אחין דכתב רחמנא למה לי כיון דנחלה ממשמש עד ראובן כו'. (עה"ג) אם יש כ"מ אם הנחלה ע"י משמוש או מלד עלמו וכמ"ש לעיל [בד"ה והאחין מן האב] לא קשיא נמי על התורה אחין דכתב רחמנא למה לי דנדע ממשמוש כו': בסה"ד וי"ל דאי לא כתב אחין כו' למ"ד כסדרן ושארו ר"ל אשתו אין מקום לתך י"ל ואולי גם אין קושיא לדידיה הוא"ת כיון דאחי האב לריך לכתוב משום משמוש אי לא כתב אחין בסברא ה"א אחי האב קודמין דכך מסודר ואף שאבי האב לא כתיב [ואפ"ה קודם לאחי האב גם למ"ד כסדרן] מ"מ מסברא קודם לאחי האב ועיין:

דף קט ע"א גמרא ואימא כו' קודם לבת כו'. קשה א"כ אחים למה לי דהשתא אין לומר י"ל דהתום' [בד"ה יכול בסוף הדבור] ונדחוק דאי לא נכתב ה"א אחר בת דכלום יש ייבום כו' דבת עדיפא דמקיימא שם לזה כתב לאקדומי לבת אע"ג דכתב אחר בת. ה"נ אב כתבי' רחמנא לאקדומי לאחין אע"ג דכתיב לבסוף ואולי לזה מסדר רשב"ם בין אב אח בת. אבל א"כ דמקשה ואימא כו' לאחי האב כו' בה"א זה אחין למה לי: (ל) וכ"ת ה"נ לאקדומי לבת. דרשב"ם לא מסדר כן ועוד שכבר תירך כיון דלענין ייבום בן ובת כהדדי כו' אין סברא לאוקמי אחין בכי האי גוונא: (מ) וא"כ מאי פריך תו ואימא לאקדומי לאחי האב ואחים לאקדומי לבת ודו"ק. לעיל כי פריך יכול יהא קודם לבן [לא קשה אחין למה לי דהא לא שייך י"ל דהתוספות בסד"ה יכול] שם י"ל אחין לאקדומי לבת (וכמו שתירץ בקושית ואימא כו' קודם לבת) ועיין: ברשב"ם בד"ה מלמד שהאב קודם לבת כו'. ואם אין לו אחין והעברתם את נחלתו לבתו כו'. אם מקדים אח לבת משום דאל"כ מנ"ל לאקדומי [אב] גם לבת די אם נקדימנו לאחד מהן א"כ הו"ל לפרש דלמא לבת לחודיה ולא לאח דעדיף מבת. ואי משום הלשון יכול יקדים לבן ולא קאמר יכול יקדים לבן ולאח או יכול יקדים לאח משמע מלבן מיעטי' ולא מאח מ"מ הגמרא גופא קשה. ועוד דלפי"ז מאי מקשה דלמא קושטא נקיט בברייתא מלמד שהאב קודם לאחין וכ"ש לבת שהאחין קודמין לבת. משא"כ אלו מקשה מנ"ל קודם לאח דלמא רק לבת לחודיה ניחא: ברשב"ם בד"ה ומשני אחין כו' מאחר שכתוב למעלה כו' דלקדם אחי האב כבר שמעינן לה ממאי דאמר כו'. אפילו לא נכתב אחי האב הוי ידעינן דאב ירית דאלא בר קשא דמתא כו' וק"ל: ברשב"ם בד"ה אימא דהאי והעברתם אאחין דקיימא קמן בקרא כו' הא אין בת אחין יורשין כו'. דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האח ואי אתה מעביר נחלה מן האחין במקום אב. ואי משום דדייקינן ואי אתה כו' כדמסיק הך דיוקא כו' במקום שבת הסוף דבור. והא דסיים הגמרא ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת לאו דוקא כמ"ש הר"ש א"כ בד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב כו'. רק ר"ל דאיכא לדיוקא מקרא לאחר האב לאחין ועכ"פ מהאי קרא לא תשמע מידי ואפ"ל שהוא קודם אפילו לבת. דאם נאמר דיוקא דקרא אאב נאמר הדיוק לאחרו. אלא הפסוק לא מיירי רק מאח לסדר אחין אחר בת ואפשר שהאב מוקדם לכל. ונכנס בדוחק זה משום סיום דואי אתה מעביר כו' שאין זה סיומא להתחלת הקושיא ועוד דבאמת אין הסיומא במשמעות דיוקא דקרא. ועוד דאם הסיומא הוא הדיוקא דקרא לא משני מידי א"כ לא נכתב והעברתם דודאי לריך לכתוב וק"ל. והתוספות ע"ב בד"ה ואימא מיישבין התירוץ לא לכתוב לשון העברה שאין נופל העברה מאחין (לאב) [לבת] ורשב"א מפרש לכתוב ונתתם כו' מיתורא כו': בתוס' בד"ה כיון דלענין יבום כו' זרע זרעה פסול כו'. דודאי זרע זרעה פסול וזרע זרעה כשר אין שקולין אבל בת וממזר שקולין. וכ"ת זרע זרעה פסול לענין ייבום מנ"ל דפוטר דהתם כי פריך והא אפיקתיה לזרע זרעה משני זרע זרעה לא לריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים וכיון דנלמוד הכא ממזר ממילא ה"ה זרע זרעה פסול דבני בנים כו' ובבת כהן שניסאת אין לריך לימוד לבת דהתם זרע כתיב משא"כ בייבום כתיב בן. ועיין לקמן דף קט"ו ע"א בתוס' ד"ה בן כו': בתוס' בד"ה במקום בת כו' מיהו השתא דכתיב והעברתם כו'. ראינו שהיינו טועין בסברא שהיינו סוברין אב מאוחר אפילו לאח וסברת התורה הוא שהיה ראוי לקדמו אפילו לבת: בתוס' בד"ה ואי אתה כו' מדלא כתיב אלא והעברתם אחד כו'. עדיפא הו"ל למימר דאל"כ והעברתם למה לי מסברא נמי הוי אב בתר אחין כמ"ש בד"ה במקום בת ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב כו'. ואולי כיון שמלשון והעברתם חזינן שסברת התורה אינו כן רק הסברא הישרה הוא שהאב ראוי ליקדם א"כ נימא שלכך כתבה תורה והעברתם לאחרו לבסוף לזה הוצרכו אין לנו לעשות רק העברה אחד כו': **ע"ב** גמרא אימא שארו זה האם כו'. אע"ג דא"כ נמלא הסבת נחלה כבר כתבנו לעיל. ויש ליישבו בענין אחר ועיין לקמן בתוס' דף קי"ד בסוף ע"ב בד"ה אף המלא מבוקשך: גמ' אלא לאו דאבוה מלוי ואמיה מיהודה. רש"י בשופטים והוא לוי. מלד האם. ואין זה ה"א במעתין: גמ' דכתיב בני משה גרשם ואליעזר כו'. דכתיב בתריה שבואל כו' [ובני גרשום שבואל כו' וכתיב ושבואל בן גרשום בן מנשה] ולכך לא מייתי מהתורה [משום דאפשר דהך גרשום

באור

הוי אפשר למיטעי ולומר דדוקא מן האם נוחלין אבל מן האב דאין ודאין לא. כיון דירתי מיסת מלד המשמוש: (ט) את אשר נראה לנו לפי המשך הלשון אל מה שקדם ולאחריו היה כתוב זה אבל הרשב"ם לא מפרש כן דלפירושו קושית המקשן אינו אלא מנ"ל שבן קודם לאח דלמא אח קודם שבן קם כו'. ולזה כתב הגאון והאב ודאי לפי"ז לאחרונה יסע שאין לו שום יתרון ואף לפי שינויא דתלמודא דבן יש לו לאקדומי לאח כיון שיש לו ב' מעלות מ"מ עכ"פ לאב ה"ל לאקדומי את האח שבן קם כו' והאב אין לו שום יתרון. רק לא נחית להקשות אכתי בזה עד לבסוף כדפריך לקמן ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין כו' וכפי' רשב"ם שם דהאחין קרובים יותר שקמו תחתיו לייבום אבל לאביו אין קם תחתיו לכלום: (י) מ"ש אלא דה"א אבי האב כו'. נראה דל"ל אבי אבי האב שהרי אבי האב קושטא הוא דקדים לאחי האב כדפשיטא רבא לרמי בר חמא לקמן דף קטו ועי"כ ירושת אחי האב אינו אלא כשאין לו אבי האב. ומ"ש תחלה כיון דבן ואח אין לו היינו בן ואח ואב ואבי האב אך בעיקר דבריו אינו מובן כלל כמ"ש אלא דה"א אבי אבי האב כו' עד ראובן כו' א"כ מלינו העברת נחלה כו' דממשמש עד יעקב ומורים לכל ישראל שהרי קיימינן בסברא דלא שמעינן משמוש למעלה ולא הוי ידעינן ירושת אחי האב. אלא דה"א אבי אבי האב לירות משום דאלא מאן לירות. דמלבד שזה בעלמו אינו מובן אמאי נימא דאבי אבי האב לירות ולא אחי האב שהרי אחי האב קרוב יותר ובשניהם ליכא למימר משמוש ומ"מ עכ"פ אי אפשר שתלך הירושה למעלה רק למי שהוא קיים דירית הוא משום אלא מאן לירות. אבל אם כלו האבות פשיטא דאחי האב ירית משום דאלא מאן לירות. וא"כ כיון דיעקב ובניו כבר מתו בשעת חלוקת הארץ. אי אפשר בשום פנים שתהיה הירושה חוזרת אליהם. רק מי שהוא קיים מקרוביו הוא היורש משום דאלא מאן לירות. ולא משכחת הסבת נחלה לעולם: (כ) מה שנראה שהיה כתוב כאן ונחסר מכפנים תירוץ שלם וזהו דאלו הסבת נחלה ע"י בת. במסכת הנחלה אם כל יורשים קיימין. משא"כ ע"י הבן כשכל יורשיו קיימין אין כאן הסבת נחלה. שבנו או אביו ואחיו יורשו. אבל לעיל שפיר תירץ כרשב"א אוא"ת ראשון דבה"א כו' הסבת נחלה בשכון קיימין כו': (ל) אף דלפי מה דבעי השתא למימר דלא קדים האב רק לאחי האב אבל אחין קדמי לאב א"כ לא קשיא לכאורה קושית התוס' דלעיל אחין למה לי ונדע מכח משמוש הא לריך למיכתב בהדיא דירתי מלד עלמן וקודמין לאב. ל"ל כיון דמכח הסברא אחין קדמי לאב א"כ אף אי לא יכתוב אחין בפירוש נאמר מלד הסברא דאחין קדמו לאב. וכעין מ"ש התוס' לעיל דף קח ע"ב בד"ה יכול יהא קודם לבן ע"ש במ"ש וז"ל וליכא למימר אי לאו דכתיב אחי האב ה"א דאיצטריך שארו כו' דאי לא הוי כתיב שארו ה"א דאב קודם לאחין. הרי דיש מקום לומר דאב דלא כתיב בהדיא יהא קודם לאחין דכתיב בהדיא רק שהתוס' דחו שם דבכל הסוגיא משמע דמסברא אית לן למימר דאחין קדמי לאב. וא"כ אף אם לא יכתוב אחין נימא דקדמי לאב מסברא דהקרוב קרוב קודם והתוס' שהקשו לעיל אחין דכתב רחמנא למה לי הא נדע ע"י משמוש היינו לפי מסקנא דשארו ע"כ לאקדומי לאחין דלאחי האב לא לריך רק דלא נימא דלא ירתי אחין כלל כתבו דנדע ע"י משמוש. אבל לס"ד השתא די"ל שארו לאקדומי לאחי האב ואחין קדמי א"כ למה לי אחין כלל דנדע מסברא דקדמי לאב: (מ) אף דמ"מ הרי כתבו התוס' לעיל דאי לאו אחין ה"א דשארו קודם לבת וכיינו דמיתורא דשארו ע"כ נאמר דגזירת הכתוב הוא לאקדומי לבת וא"כ ה"נ מסברת יתורא דאחין נאמר דקדמי לבת מגזירת הכתוב. די"ל דלעיל שפיר תירלו תוספות דאי לאו אחין נהיה מוכרחין לומר דשארו קדמי לבת כיון דאית לן לאקדומי לאב לחד מהנך דכתיבו בהדיא בקרא ולאחי האב הא לא אצטריך. אבל הכא מאי פריך ואימא לאחי האב קשה א"כ אחין למה לי. דא"ל לאקדומי לבת דהוא נגד הסברא אע"כ דאב קודם לאחין וא"כ אי לאו אחין ה"א דאחין קדמי לאב מסברא וכמש"ל כתב רחמנא אחין בהדיא כדי לאקדומי שארו לאחין הכתוב בפרשה בהדיא: סליק

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שי"ף על מסכת בבא בתרא עם הגהות

אחרינא הוא]: גמ' שתולין את הקלקלה כו' כמה שאמרו [יומא ל"ח ע"ב] ושם רשעים דקב לדיק מעלמו רשע מחברו וכמ"ש כבר על ושם האיש המוכה כו' [ילקוט פרשה פנחס]: בתוס' בד"ה ואימא כו' א"כ לא לכתוב רחמנא והעברתם כו' ונתתם כו'. דא"ל דלמא ה"א ונתתם לאורויי אפילו במקום אב ונתתם לבת. דא"כ לא לכתוב ונתתם ומסברא נמי בת קודמת כיון דלענין יבום כו' אלא לאורויי דוקא במקום אחין ונתתם לא במקום אב. וכ"ת א"כ לא לכתוב כלל כיון דמסברא נמי בת קודם ולא לכתוב והעברתם ולא ונתתם כו' י"ל להורות דאי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין דמסברא הוי אחין קודמין לאב:

דף קי ע"א

גמרא אלא אי אבוה כו'. [לפי' התוספות] לא קאמר בקירה משום שיהונתן היה מגר אב כו' כמ"ש התוס' דמ"מ יש לעומתו הקורבה מגד האם באליעזר שלקח בת יתרו ממש מסא"כ ביהונתן לזה הכריח מקודם דע"כ לא לקח אליעזר בת יתרו ממש מהכרח פוטיאל כו' ואחרי שפגם היחוס בשוה או מכריע לד אב ולד אם. ובלא פירושם אפשר לומר דב' פטפוטים עושה שקול לא פגם ולא יחוס מעתה מכריע דבק טוב של אהרן. וכן בגרשון מסתמא דיבוקו היה שקול לא פגם ולא יחוס ומכריע דיבוק משה [לבת יתרו] ליליאת יהונתן: מ"ש הרא"מ ריש פנחס [על מה שפרש"י שהשבטים מבזין כו' בן שפיטם אבי אמו כו' הקשה דמהכא משמע דפשיטא להו שאבי אמו מיתרו ובפרק יש נוחלין מספקא להו אי אבוה דאימא מיתרו או אמא דאמא] אגב שיטפי' לא דק דודאי יתרו היה אבי אמו של פנחס רק היה אחד או שנים בינתיים וע"כ נריך להטיל אחד ביניהם שהרי אליעזר לא בת יתרו ממש לקח שהרי היה מבנות פוטיאל [ב' פוטיים מיתרו ומיוסף] ומסופק תלמודא אם שדינן אבוה או אימא בינתיים. אבי אבוה דאמיה. או אבי אמא דאמיה וכן גבי יוסף וק"ל: גמ' לאו ממשה קאתיה כו'. אם כוונתך כי עתה נעשית כהן וחושב אתה שהכהונה ראויה לך כמו שאמר עתה ייטיב כו' כי היה לי הלוי לכהן לאו ממשה כו' במ"ש הנני לכהונה הנני למלכות על שם אל תקרב הלום כו' שהקב"ה לא רצה לתת למשה הכהונה. ואי משום עריות כמו שאמרו יודעין היו ישראל שאין ממש כו' [לאו ממשה קאתית] דכתיב ואתה פה כו' כמ"ש פירש מן האשה מדעתו והסכים עמו שנאמר שובו לכם כו' ואתה פה כו': כל הנביאים היה מתנבאין בכה מוסיף עליהן משה שהתנבא בזה כו'. אספקלריא המאירה כו' [נראה שהוא כעין דרשה דגמ' על מ"ש ומה אתה עושה בזה. לאו ממשה קאתית שהתנבא בזה]. ורש"י בשופטים ממשה דכתיב ביה מי שם פה לאדם: גמ' ישכיר אדם עלמו לע"ז. אפשר לומר דנקיט באמת לשון זה להורות מי שאינו מלטרך לבריות ועושה מלאכה בזויה הוא כאלו עובד עבודת כוכבים דקרי ביה ולמסניאי אהבו מות כו'. ולעולם ילמוד אדם אומנות נקיה דהא חיים כו' דרשוהו זה אומנות. ורמז אומנות שהוא חיים לאפוקי ולמסניאי אהבו מות. והודעת להם זה בית חייהם: ויש לעיין על מה שאמרו שהתנה יתרו עם משה לתת בן הראשון לעכומ"ז ויואל משה והוא תמוה. ועיין במ"ש בספר הזוהר עובדא בחד גברא דאוקיר בריה לאלהי' שמתי' כו' א"ל משום דאקדשי' לעכומ"ז דכתיב זובח לאלהים יחרם כו' ע"ש. וביתרו ויבא זבחים ועולות לאלהים. בכל פרשת הקרבנות לא כתיב לאלהים כו'. יתרו נתן ממש בעכומ"ז. עתה ידעתי כו' כי גדול ה' מכל אלהים [ז"ס] זובח לאלהים יחרם [בלתי לה' לבדו] תר לא תונה כו' [לא נודע למה הביא סוף הפסוק] *) יש לעיין בכל זה ביקש דוד לעבוד עכומ"ז שנאמר ויהי דוד בא עד הראש והנה חושי הארכי לקראתו מלך שכמותו כו'. אפשר לומר שביקש ללאת חוץ לארץ כמ"ש כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים הדר בחוץ לארץ כאלו עובד עבודת כוכבים: בתוס' בד"ה טעמא כו' למה יש לנו לשנות כו'. דלמ"ד כסדרן כוונת התורה להורות לנו סדר נחלות זה אחר זה אם אין בן יורש בת ואם אין בת אחין כו' ומאי תיתי לומר שאם אין לו בן ונתתם כו' אינו מסדר נחלות דאף ביש בן יורשת בת. רק הוא כאחריני [דבקרא דמסדר הנחלה זה אחר זה. דאם אין בת. אחין. וכן אם אין בן אז יורשת בת] משא"כ למ"ד שלא כסדרן אינו מכוון על הסדר כלל וק"ל: בא"ד ועוד דקאמר אביי כו' הא אלטריך למידרש כו'. יש לראות הא לפירוש הרשב"א גופיה לעיל בד"ה ואימא כו' לא שמעינן מוהעברתם דאב קודם לאחין דלמא אב קודם לבת רק דא"כ לכתוב ונתתם ונדע דבת אינה יורשת במקום אב דאל"כ ונתתם למה לי כו' ואי להקדים בן לבת מוהתנחלתם שמעי' כו' וא"כ השתא דרלה ללמוד קדימה בן לבת מהאי קרא ולא כאיבעית אימא מוהתנחלתם א"כ מונתתם לא הוי שמעינן מידי רק להקדים בן לבת ומוהעברתם נלמד דאב קודם לבת. והכי הו"ל לרשב"א לדייק דע"כ לא אזיל זה למ"ד כסדרן דא"כ לא ידעינן הסדר דאדרבה נימא אב קודם לבת כקושית הגמרא לעיל. ואולי רשב"א תופס קושיתו בסגנון זה להקשות אף לשאר הפירושים [דלעיל בקושית ואימא כו']: בא"ד וליכא למימר דאביי דייק כו' דא"כ מאי פריך כו'. אלא אין זה קושיא דלכתוב בן כיון דקרא על הסדר אתי אין לקרא לכתוב כן. ולא כתב דהו"ל למיכתב והעברתם לבנו ולבתו. דבא לאשמעינן שיורשת הבת כל הנחלה וכפי' רבותיו [של רשב"ם] לזה כתב דמ"מ הו"ל והעברתם לבתו: ע"ב גמרא למה יגרע כו'. קלת קשה דלמא הכי קאמרי למה יגרע בשביל שאין לו בן כיון דאלו הוי ליה בן הי"נו יורשין בשוה א"כ כשאין לו בן דין הוא שנירש הכל ולמה יגרע כו' ודו"ק: ברשב"ם בד"ה אמר ליה אביי כו' אלא ודאי לאשמעינן אתי דבן קודם לבת ואלטריך לאשמעינן דאע"ג דאין הבת כו'. מותרות הוא. אף דודאי עדיף לומר שמכוון המקרא להורות על שירשות דבן משמעות ונתתם כו' להורות שתירש הבת כשאין בן שלא תימה כיון דבמקום בן אין לה כלום ה"נ שלא במקום בן. ולאפוקי לס"ד דר"פ [דאי איכא בן ובת כי הדדי לירתו שפיר הסיב אביי ואלטריך כו'] שאין צריך לדידיה להורות שיורשות כשאין בן והסברא זו עדיף מלומר שמכוון התורה להורות שאין יורשים במקום (שאין) בן. מ"מ הא לקושטא דכתיב וכל בת יורשת כו' א"כ נ"ל ע"כ שכוונת התורה להורות שאין יורשת במקום בן: בתוס' בד"ה האיש את אמו כו' בין לירש בין להוריש כו'. דאינו נעשה הסבת הנחלה אף שיורשה אותו אחותו או בתו עד שתנשא לאיש משא"כ בבן את אמו ע"י ירושתו גרידא הוסב הנחלה:

דף קיא ע"א

גמ' מ"ט דיו לבא מן הדין כו'. על שיהיה בן קודם לבת בנכסי האם אין ק"ו רק במה מלינו רולה למילף וקאמר דיו דאפילו בק"ו אמרי' דיו ומכ"ש ללמוד ממקום שבאת שלא בק"ו והולך להיקש דמטות. ואף אלו כתב כן בפירוש לירש בנכסי אם מ"מ בלא מטות אין להקדימו אפי' למ"ד דלא אמרי' דיו [ודבריו בזה לריכין תיקון ועיין]:

*) שכוונה דהסמוכות מורה על יתרו דהיה גר דאין לגנותו.

(ע"ב ממה שזכינו לראות עד היום מכתבי קדש של מסכת זו. וה' יראנו בנחמה ובאו האובדים וכו'):

סליקא לה מסכת בבא בתרא

מסכת ביאור להרבנ"ח מהריטב"א ז"ל בבא בתרא

יש במעשיות שבפרק זה ענינים זרים לבני אדם לפי שלא הורגלו בהם והם דברים קרובים מאד ליודעים בטבעם כענין גודל הדגים שבים וגודל סערת גלי הים ויש גם במעשיות אלו ענינים נרמזים שלא היו נראים להם במראית העין אלא במראה החלום וזה כי כשהחכמים הולכים בים אוקיינוס ורואין שם נפלאות השם יתברך וגם שהם שם מתבודדין מחשבין בענינים נוראים ונפלאות ובעת השינה יראה להם כענין הרהורים ענינים נפלאים מורים על ענין והגאונים כתבו כי כל היכא דאמרינן הכא לדידי חזי לי במראה החלום היה כשהיה מהלך בים אוקיינוס. ומפני שיש טופלי שקר מלגלגים על דברי חכמים ז"ל נרמוז בקצת הענינים האלו קצת רמזיהם הקרובים יותר לפשט וישמע חכם ויוסף לקח וכללא דהאי סוגיא דכל נחותי ימא דאמרינן הוא ים אוקיינוס והא דאמרינן בין גלא לגלא ארבע מאה פרסי שנראה למראית העין שיש מרחק זה ביניהם ופרסאות הם מפרסאות שבים שיש עשרים פרסאות בפרסה של יבשה ורומא דגלא שהוא עולה ונגבה בים שיעור זה קודם שישקוט וזה קרוב מאד. וזימנא חדא דלינן גלא תלת מאה פרסי כלומר שרחפם לפנים בים שיעור זה וכל שנכנס יותר בים הוא חושב עולה ונגבה כי הים באמצעיתו הולך ונגבה וסמוך לים הוא שפל ולכן נקראים יורדי הים באניות ואלו השליכם הגל הרבה לפנים עד שקרבו מאד לכוכב הקוטב הצפוני עד שהיה נראה להם גדול כשיעור שהזכירו והרגישו ברומו כי רום גדול יש לו. ורמי ליה קלא גלא פי' השר שלו וכל הענין הזה להזכיר נפלאות השם שבים שהוא גבוה באמצעיתו ואינו יורד לשפתיו לשטוף העולם: הורמין בר ליליתא. י"א שהיה שד ולצד צפון השדים נגלים לבני אדם מאד וי"א שהוא שם אדם שהיה יודע מאד במעשה שדים ואחיזות עינים: ארזילא דימא דהוי כהר תבור. פירוש עופר של ראם והכתוב אומר בדרך משל ותועפות ראם לו וזה היה משל שראה אמונת שקמה מהרה כמעט וראמה וגבהה ובצואתם קלקלו הירדן שהוא אמונת ישראל: עובדא דאקרוקתא כו'. יהיה המשל על מלכות בני ערב והם המושלים בישראל אחר שנתערבו בהם כמה אומות: ופושקנצא הוא עורב נקבה וגדול כחו של אילן ונפלאות השם יתברך שיכולין ישראל לחיות עמהם ולקיים תורתם ביניהם ואלמלא שאנו רואין לא היינו מאמינים והמעשה הסמוך לו הוא משל להענין כזה כי הזומה קמה ושטפה אומות אחרות ואחר כך כד אטפא ליספי לה: עובדא דההוא כוורא דיתיב חלתא אגבה וכו'. המשל כי ראו שיבאו ימים לישראל שיהו בגלות בשלוה וזו לשמור תורתם יותר כי הרוח קל מהרה עובר. המעשה הסמוך לו בא לומר כי לא בכח יגבר איש ולא לקלים המרוץ ולפעמים היומים משחקים לו וגם בזה רמז השמד שאירע בגלות והסנפירים הם המלכים ואף על פי שהיו בהם צדיקים גמורים לא הועיל להם. כי גזרה היתה מן השמים דרדיפו מיא וכענין בעשרה הרוגי מלכות. מעשה ציפרתא דקרסוליה במיא. ברור הוא שהוא על ישראל דאף על גב דאיכא שיעבוד גליות עוסקים בתורה ופעמים שרוצים לשמוח אל גיל בעמים ונזוקים ועיין במ"ש ההוא זיז שדי היא: ההוא אווזי דשמטי גדפייהו משמנייהו. מלכות בבל וישמעאל ועתידות לחזור לקרוא בשם ה' לימות המשיח בסופו הנשארים מהם ומפני שגלותנו מעכב תשובתם אנו עתידין ליתן עליהם את הדין: עובדא דטייעא דמורח ארעא דבר טבעי הוא ואף על פי כן יש בו משל כי השם אורחותיו זוכה ומקבל פני שכינה: ענין מתי מדבר דזקיפא ברכיה דחד מינייהו וכו'. בא לומר כי לא כהתה עינם והיו דומים כאדום מיין ואף על פי שהם יושבים בהר והם עוברים בעמק כשיעור שהטייעא עובר רוכב גמל והניתו בידו ולא היה משיג לארכובתם עם כל זה היה נראה מראה פניהם אדום כל כך וכל שכן אם היו עומדים בקרוב ובשוה להם: אוי לי שנשבעתי ומי מיפר לי. פירוש שאילו חזרו ישראל בתשובה היתה שבועת זמן הגלות מותרת שלא נשבע אלא אם יהיו ישראל חייבים: היה לך לומר לו מופר לך כלומר יהי רצון מלפניך שתפר שבועתך להחזירנו בתשובה: כל שלשים ימים מהדרא להו גיהנם וכו'. פירוש כי בכל סוף שלשים ימים הם נדונים בגיהנם: היכא דנשקי ארעא ורקיעא. כתוב הוא בספרים החיצונים כי הרמז המלך עשה בצורת כל הגלגלים וצבא השמים להראות לעולם מהלכם ותנועותיהם ועלייתם וירידתם והיאך חוזרין לזמנם למחזור שלהם וזה המקום הראה לו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל באיגרת אחר: עובדא דכוורא דאפיק רישיה. קרוב הוא מאד לפשוטו וגם רמז הוא שראה אי זה מלכות שיהיה עתיד לעמוד וסופה נופלת ביד עובדי כוכבים כי לויתן הנזכר בכאן רמז הוא להם מפני שהיה מקובצת ממלכות ונלוו לאמונתם רוב העובדי כוכבים: עובדא דקרטליתא. משל לחכמה ושאינה נשנת אלא אחר הפרישות הגדול ושכרה לעולם הבא וכיוצא בו עובדא דרב יהודה הנדואה: אבן טבא. היא חכמה ונחש מקיף אותה שלא יקרב אדם אליה עד שימית הנחש ויהפך מימיו לדם וכשתולה בצוארו חיה ופעמים ישראל מתרשלים ממנה ולבסוף ישובו אליה ויחיו: ואף לויתן זכר ונקבה בראם. פי' אין אומה נופלת אלא ביד מלכות הקמה עליה ונבלעת בה כזכרות בנקבות וכו'. היו ארבע מלכיות המושלים בישראל שלא ימשלו ב' מלכיות בישראל: לויתן זה ארום ובהמות בהררי אלף זה מלכות ישמעאל ודו"ק. ויש מפרשים לויתן זה כינוי לחכמה שהיא לוית חן והנקבה התאוה והתאוות ואלמלא נזקקים זה לזה לגמרי שלא היה האדם נגרר אחר כח הגוף ונגרר אחר השכל לגמרי חרב העולם וכל שכן אם נגרר אחר הגוף ודו"ק. והענין יפה הוא אבל אינו ענין לכאן ולא על מה שאמר הנביא על לויתן נחש בריח דאיירינן בהו השתא ולא על התנינים הגדולים שנבראו מששת ימי בראשית: מעשה שר של ים וכו' רמז לחכמה הנעלמת מעיני כל חי עד לעתיד לבא והיא הכוללת כל מימות שבעולם: אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות שאינה יראה משום דין וגזירה שתבא עליהם בזמן שיגיח ירדן בפיהו של לויתן כל זמן שישראל בגלות בבל אין פחד לשום אומה כי דינם לימות המשיח: ועתיד גבריאל לעשות קניגיא. דהיינו מלחמה עם לויתן עם שר עובדי כוכבים כדכתיב מי זה בא מאדום והקדוש ברוך הוא עתיד להפיל שרי וכו': וענין לויתן שמרתיה כו' לגן עדן וכי יעשו ממנו ישראל סעודה הכל מובן מדברינו כמו שנאמר יאכל גוים צריו וגו': איפלגי בה תרי מלאכי ברקיע. פי' בשעה שבא מראה הנבואה ההיא לנביא זה אומר כדין וזה אומר כדין אמר הקדוש ברוך הוא תהוי כדין וכדין אז אמר הנביא ושמתי כדכד שמשותיך כלומר כדין וכדין וכן נחלקו שני אמוראים מה הם שני דברים אלו שעליהם אמר כדכד: הפליגת ספינתו בים וראה מלאכי השרת. פי' שנראה לו במראות החלום ויש אומרים שהעמיק בחכמה והשיג הענין: ענין עשר חופות שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן. הוא בנגלה ורומז בנסתר לענין עמוק והעמיק יותר ויותר מי שאמר שהיו י"א ופירש בתחלת ספר יצירה: בך נסתכלתי. פירוש על חירם מלך צור שעשה עצמו אלוה כי להראות חסרונו וכל כיוצא בו ברא הקדוש ברוך הוא באדם הרבה טינופות שאין כמותם בשאר בעלי חי ולכן קנסתי מיתה עליו כי כן גבה הוא כמותך כשהכנסתיו בגן עדן: אלף טפ"ח וקפ"ל. פרש"י ז"ל שהם אותיות חשבון והנכון שהם מגרשי' ותחומין וכל אחד מאלו השמות נופל על ענינו והוא מגודל הרחבת הלשון: אם שלשים ירושלים הן. כלומר שיהיו לה למטה שלשים מגרשים גדולים יהיה באחד מהם למעלה שלשה מדורין ע"כ להריטב"א ז"ל:

כתב הרשב"א ז"ל כבר הגדתי לך ענין לויתן שהוא רמז לשכל והנפש. וענין בהמות שהוא רמז לחומר הגופות ועתה גלו לנו מקום עיקר אצילות הנפש ואיך מתהוה באדם לנפש חיה ועתה מפרש מתי ינהג מנהג הזמן הזה הגופני ואקדים לך מזה הקדמה דע כי נפש האדם הוא אצילות הנאצל ממקום צרור החיים ומשתלשל מאצילות לאצילות עד הגיעו אל המקום אשר ממנו הוה באדם לנפש. ודע כי כל מקום קבול יקראו ים כאמרו כמים לים מכסים. עוד תדע שדעת אנשי תורתנו והמקובל מן הנביאים (והקדימו) [והסכימו] עליו מבואר מחכמי התלמוד כי יש לעולם הזה זמן יבא אל תכלית כאמרם שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב וכאלה רבים. ומעתה דע כי הירדן נהר ממש ויוצא באמת מן המעין שהוא במערת פמיים ומתגלגל משם לימא של טבריא ומשם לים הגדול ולקחוהו ז"ל במשל לרמוז לנו בו ענין הנפש וציירו לנו בציור הזה ענין אצילותה מאיזה מקום ולאיזה מקום פורחת. אצילותה מערת פמיים ששם עיקר מקום אצילותה והוה באדם מקום עיקר המעיין ומשם משולשלת ויורדת ממקום הראשון שמשתלשל שם הנפשות מן המעיין ים טבריא. המקום שמשתלשלת משם עוד ושמשם פורחת והוה באדם ים הגדול והענין כאילו תאמר בדרך משל שאצילות הנפש (כן) [מן] השכל הראשון והוא ומים משתלשלות משכל לשכל עד השכל הפועל בדרך משל ושהשכל הפועל יקרא ים הגדול לפי שהים הגדול כל הנהרות נמשכים אליו כינה לשכל הפועל בדרך משל ים השכל שכל נהרי השכל נמשכין אליו ומקום מעמד הנפשות יקרא ים הגדול שהוא ים החכמה ומשם הווה לנפש. והוא מ"ש יוצא מן המערה ומתגלגל לימא של טבריא ומשם לפיו של לויתן רוצה בו הווה באדם לנפש חיה שהוא מתהוה לגוף ולשכל וזהו יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו. והקשו עליו שהמקרא הזה כתיב בבהמות והשיב אימתי בהמות בהררי אלף בטוחות בזמן שיגיח ירדן אל פיהו של לויתן רוצה בו עד מתי יהיה בטוח מנהג העולם האומרים להיות נוהג דור הולך ודור בא כל זמן שיגיח וישתלשל אצילות זה כי מעת התחלת העולם הבא יפסיק השתלשלות אצילות זה וממנו והלאה לא ינהג עוד המנהג הבהמיי החמריי אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה. ועל הצד הזה הוא שאמרו עתיד גבריאל לעשות מלחמה עם לויתן ואלמלא שהקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר העושו יגש חרבו לפי שכל חבור העוה"ז השפל ולויו יש לו קצב ובא אל תכלית ועתיד ליחרב כמו שאמרו רז"ל שיתא אלפא שנין וחד חרוב ע"כ אמר כאן שעתיד גבריאל לעשות מלחמה עמו ר"ל שינצח הסידור הזה ויבטלנו ולפי שהם ז"ל כינו בכל מקום מדת הדין לגבריאל כאמרם בא גבריאל וחבטן בקרקע בא גבריאל להפוך את סדום בא גבריאל ועשה לה זנב והמלה גזורה מגבורה לפיכך כינו הענין הזה בגבריאל ואמרם אלמלא שהקב"ה עוזרו אינו יכול לו לפי שהעולם השפל הזה עם היותו פרטיו הווין ונפסדין כלליו נשמרים וא"א למין אחד מן המינין שיפסד ויבטל כולו כמו שאי אפשר שיפסדו ויתבטלו הגלגלים כי אם ברצונו יתברך שעשאן ולא יתבטל בכח מזל או גלגל ולא בכח אחד מן השרים ואף בכח הראשונים לפי שהוא יתברך עשאן ענין חזק שאי אפשר שיבטל עד הגיע הקץ שחייבה חכמתו לבטלו ואין הכל אלא מרצונו המתכוון יתברך שעשאו ורוצה בקיומו עד קצב א' ורוצה בביטולו בהגיעו אל הקצב ההוא. עכ"ל הרשב"א ז"ל:

הגהות וחדושי הרש"ש על מסכת בבא בתרא

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא

דף ב ע"א במשנה בונין אה"כ באמצע כו' זה נותן ג"ט וזה נותן ג"ט כו' · לכאורה ה"ל דז"א אלא כשחלקיהן שוין אבל כשחלק א' גדול משל חבירו נותנין לפי הערך שיש לכאו"א חלק בו · ודומה לזה דלקמן (ז' ב) דגובין לפי ממון וע"ש בתד"ה לפי קירוב · וזה אשמע לן התנא באמרו באמצע לומר דמיירי בחלקים שוים · אבל לא כן כתב הטוש"ע בסי' קנ"ז ס"ב · ועל ראיות הגר"א ז"ל יש לומר אני ערבך ערבא צריך: **שם** כפיסין לבנים · פי' הרע"ב לשיעור לבנה ג' טפחים · ול"ד במחכ"ת דלפי המסקנא בגמרא משמע דמתני' בזוטרי דהם סידן לא הוין אלא ג"ט: **שם** וכן בגנה כו' · עתוי"ט העתקת פי' הרמב"ם בזה (ויש בו ט"ס בתש"כ ולא זכר שהיא מעורבת עם גנת פלוני · דצ"ל עם גנה פלונית וכ"ה בפיה"מ וכ"ת להדיא מהסה"מ שם ועי' ש"ך ר"ס קנ"ח) · ושלזה כוון ג"כ בחבורו ומ"מ חלוקין הן דבפירושו כ' דבבקעה סתם אין כופין כו' ואפי' במקום שנהגו לגדור · ובחבורו כ' אלא במקום שנהגו · גם מהכ"מ משמע שהיה גורס (בחבורו) בגנה סתם ואפי' במקום שלא נהגו לגדור · ופי' דבריו דהיינו סתם · ובפירושו כ' ואפי' במקום שנהגו שלא לגדור · אמת דבב"י משמע דגם בחבורו גורס כן (וכגי' שלפנינו) וכן העתיק בטו"ע ואפ"ה פרשהו דהיינו סתם ודוחק: **גמרא** מחילה גודא כדתניא מחילת הכרם כו' · תימה דהיה יכול להביא מכמה משניות המוזכר שם מחילה על כוונת גודא · ועי' לשון התוספות לקמן ע"ב ד"ה ואימא · ואולי באותו מעמד נשאו ונתנו בברייתא זו לענין שהובאה בב"ק לכן הביאה לדוגמא · וכה"ג כתבתי בפ"ב דשבת ושם (קי"ב ב) עשו"ם: **תד"ה** כפיסין וקשה לר"י כו' · התוי"ע תמה דהא אמרינן בגמ' דכפיסין ארחי גמרא גמירי לה כו' · ולנ"פ דהא גם מקמי דשני ליה גמרא גמירי לה לא פריך אלא דילמא הם ליבני (כ"ה גי' רש"י) דלא מספיין אבל דליהוי עץ לא הוי קס"ד ולכן מקשה ר"י שפיר: **ד"ה** הכרוה · מחמת פירכי דלקמן כצ"ל ועי' לקמן בתד"ה ואימא: **ד"ה** אומר · ונפרלה פעם ג' מספקא לר"י כו' · והוא משום דמצינו בכ"מ דנקיט תרי זימני והכוונה טובא כאשר הבאתי בחי' לס' נת"ע אות י"ג ע"ם: **בסה"ד** דראשונה לאשונה בטלי כצ"ל: **ע"ב גמרא** בונין אה"כ באמצע פשיטא כו' · הנקודות מיותרות כי אין זה פיסקא אלא נקטיה לקושיא כמ"ש התוס': **שם** גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו כו' · לקמן הגי' עושה וכן נכון דהכי לא קאי אלא על בעל הגג לבד ע"ש ברא"ש: **רש"י** ד"ה קידש · ליתנא דקרא נקיט פן תוקדש · לכאורה ה"ל להגיה תקדש כדכתיב · ואולי נקיט ליתנא דדרשא בקדושין (נ"ו ב) תוקד אש דילפינן מזה דאסור בהנאה: **ד"ה** וטעמא דרלו · ולקמן פריך כשרלו מאי הוה כו' · לפנינו שם לא פריך אלא לליתנא דפלוגתא ע"ש בתוס' · אבל באמת קושיא ראשונה דהם יפול גם ללישנא דגודא: **תד"ה** וחייב בסופו · ועוד כו' במזיד דוקא ה"ל לסתחייב · עמש"כ בכלאים פ"ז מ"ה: **תד"ה** גנה · וא"ת ולמ"ד כו' דאפי' בחצר כו' כ"ש בגנה · אבל הרא"ש ונ"י כתבו דלמ"ד הז"ר שמיה היזק חצר עדיף מגנה דאפי' במקום שנהגו שלא לגדור מחייבין אותו: **ד"ה** הזיקא · והסב"ג אע"ג כו' מ"מ כו' · לכאורה ה"ל דדלת אינה משום הז"ר אלא משום שמירה דומיא דדלתים לעיר · וי"ל דדעתם ז"ל דא"כ הל"ל גם בריח כמו בעיר · אבל בתוס' הביאו הרי"ף והרא"ש איתא גם בחצר נגר ומנעול ועי' סמ"ע ר"ס קס"א: **ד"ה** מאי · תימה כו' · לכאורה איכא למימר דהם מיירי בגנו:

דף ג ע"א גמרא לביני ארבי · ב"מ מ"ב: **תד"ה** ארבע · טפי (ר"ל יותר מגובה ד"א) אפורתא (ר"ל אפתות טובא מכותב ה"ע): **ע"ב גמרא** והדלי הודרי · אולי צ"ל הורדי וכדלקמן (ו') ודשם הביאו הערוך בערך הרדי: **שם** מלכותא שאני דלא הדרא בה · ולמ"ד משום לצווי ל"ק אפי' למ"ד לא קדשה לע"ל דיש תקנה ע"י קלעים כדאיתא במגילה (י') אבל ק"ל מאי משני דהא היו כפופים למלכות רומי וכדאמר ליה מסתפינא ממלכותא וכדשלחו ליה אם סתרת אל תבני: **רש"י** ד"ה משום פשיעותא · דילמא מתרמי אונס · עמש"כ בשבת (כ"א): **תד"ה** אמר מה שתמה מהרש"ל מהא דלא קאמר אלא ע' לקמן (נ"ז) תד"ה ונתמד: **תד"ה** מכלל וא"ת כו' · לעניות ד' י"ל דהדיקא נמי אינו רק לאכותי דיש תרי מיני ליבני וא"כ ליכא למיפשט דא"ל דאיכא זוטרתי:

דף ד ע"א גמרא דכתיב ונהרו אליו כה"ג · מהמהרש"א בח"א משמע דסמיך אקרא דבתריה כי מציון תצא תורה ודוחק · ויותר נראה דדרים ונהרו מל' ואל תופע עליו נהרה (איוב ג): **שם** פשיטא · עפרש"י ותוס' לעיל במשנה · ומשמע דאפילו אם היה טוען האחד כולו שלי והב' חציו שלי דבכה"ג איתא ברים ב"מ דזה נוטל ג' חלקים וז"ג רביע · או דאפי' הא' היה טוען ודאי והב' ספק כגון יורש היה הדין דיחלוקו בשוה כיון דהם בחזקת שניהם: **שם** אמר אביי ה"ק כו' ובמקום שנהגו לגדור בבקעה כו' · ללישנא דמחיצה גודא ה"נ יותר לפרש ובמקום שנהגו לגדור בחצר דאיירי ביה מלאוקמי בבקעה דלא נזכר כלל · ועוד דע"ז לא הוה רבא מקשה מידי · אלא ע"כ דס"ל לישנא דחלוקה וסייעתא להפוס' שתפסו לשון זה להלכה: **שם** א"ל רבא א"כ מאי אבל · עמש"כ בזה במהדורות לס' נת"ע (קי"ג ב) בס"ד: **רש"י** ד"ה ודפנא · ערמונים שקורין לו"ר כו' · סותר א"ע למה שפי' בר"ה (כ"ג) ד"ה עדי וד"ה דולבי ועי' סוכה (ל"ב ב) בפירושו ד"ה דולבא: **ד"ה** מכפייה · וכן מחזה אל מחזה כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** א"ל לא צריכא דקדים כו' · הכ"י העתיק דילמא קדים כו' והוא יותר נכון: **רש"י** ד"ה סיגופי יככי · וכ"ת פי' כו' וזהו לשון קניפין · נראה דיכוון להא דאיתא במנחות (נ"ו) במשנה קניפין של זהב כו' וכן שם בגמרא (נ"ד ב) ע"ש: **ד"ה** אלא בשערא · ואם עשוהו שנים יעידו עדים כו' · תימה דלמה נלרך שער כלל ובקוביית רבא מפרזיקא ותירוגא דר"א שם לא יעלה הכא: **גמרא** דמי קנים בזול · עי' לקמן (קמ"ו ב) עד כמה בזול כו': **רש"י** ד"ה דת"ק סבר · שכבר יצא מהם זכאי בב"ד כו' · ביבמות (ל"ז ב) יש פלוגתא דאמוראי בכה"ג · ודוקא בב"ד קאמר ר"ל שכבר היה דין ביניהם וב"ד פטרוהו כדהתם ע"ם · ולכן מה שהקשה הגה"ה שבתוס' לק"מ:

דף ה ע"א תד"ה הגהה · וקשה דמגלן כו' · דהא דדייק בתחילת הסוגיא הא רביעית מחייבין אותו · השתא דקאמר דבעמד ניקף מודה ת"ק דמגלגלין עליו את הכל · י"ל דמש"ה לא קאמר נמי דגדר את הרביעית: **ד"ה** ואי · מדל"ק ואי לא מגבינא לאפדנא ממך · (ר"ל כמו שאמר בב"ק י"ב) ובכתובות (כ' ב) או מחינא לך כו' כמו שאמר (שם ל"א): **ע"ב גמרא** כי היכי דלא ליטרדן · כה"ג בב"ת (ס"ו ב): **שם** דכל שפא ושפא זימניה הוא · ע' בש"ך סי' ע"ח סקי"ב פי' נכון בזה: **שם** מ"ש בחזקת שלא נתן כו' אלא לאו דא"ל פרעתיך בתוך זמני כו' · לכאורה כיון דע"כ כשו"ם זימניה הוא כדמוכח מרישא א"כ תיקשי לכ"ע וגם מרישא לסיפא · וביותר לר"ה לקמן דסמך לפלגא סמך לכולה · ול"ל דתוך זמנו נקרא כ"ז שלא בנה בגובה יותר על ד"א דבזה השיעור עדיין לא נתחייב כלום · דהא לגובה ד"א כבר נתן חלקו בכותל התוכן · ואפי' לפי' הש"ך שם דכיון דכשו"ם זימניה הוא לכן מסלק קודם בעד הכל היינו דוקא היכא דכבר נתחייב במקצת כגון שהתחיל במקצת השפא כמש"כ שם בדעת הטור · ולפ"ז בנידון דהש"ך שם ג"כ אינו אלא בשטוען דלאחר גמר קונטרס הראשון סלק בעד כל הקונטרסין וכ"מ מלשונו שם: **תד"ה** ואפילו בסופו · מ"מ גם לדידן מוכח דלא קיימא לן כר"ל אלא בתלת · כעת ל"מ מקור לזה:

דף ו ע"א גמרא בקרנא ולופתא · ע' פירש"י ותוס' · ולעד"נ לפרש בקרנא ע"פ פרש"י בחולין (קכ"ח ב) בד"ה שבזוית · שדרך לתת בזוית אבן גדולה המחזקת כל עובי הכותל · ולופתא הוא כדרך לעשות בראש הכותל בלדו כעין זר (גזימ"ש בל"א) וע"ש שהוא מחובר אליו נקרא לופתא: **רש"י** ד"ה אפריזא · ובלשון משנה קרוי מלטיסין · כראה דכוון להא דב"ק (כ"ד ס"ז) מלטות הבית אלו המלטותין כ"ה גי' הערוך בערך מלטס · ופרש"י דהתם סותר קלת לדסכה: **ד"ה** תו' אחזיק לסורדיי ובטעה א' שמשמש בפניו כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** ממטורי קמטניירנא · עי' תוס' ע"ז (ע' ב) ובפרש"י ומהרש"א שם: **שם** איתבר תתאי · מפרש"י משמע דגרים איטבעי ובי"ף הגי' איתבם ואולי גם רש"י היה גורס כן: **רש"י** ד"ה תוס' ומדלא מיחה בסופו לצורך כל ימות החג שבכל השנים כצ"ל:

דף ז ע"א גמרא הני דעלו להדדי דמי כו' והורדי כ"נ דל"ל וכמש"כ לעיל (ג' ב') וכ"ה בהרי"ף ורא"ש: **תד"ה** איספלידא · מדקאמר הני דעלו כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** ורבא אמר יש להן · נ"ל ורב וכדמוכח לקמן (ק"ם): **רש"י** ד"ה האחין · והי' אביו רגיל ליכנס כו' כצ"ל ומה שבינתיים לשתוק וכן ליתא ברש"י שברי"ף: **גמ'** מ"ע נ"ת ליה מהא אני חומה כו' · נראה דנ"ת דמהאי קרא משמע דתורה לתודה שומכת כחומה ואע"פ שאינו מפורסם במע"ע רק שלא יזלזל במלות כו' כדמשמע בטו"ע יו"ד סי' רמ"ג ס"ג משא"כ בקרא דר"ל משמע דבעינן מע"ע · וק"ק מדוע לא הביאו קרא דושכבך תשמור עליך ועי' בפ' שנו חכמים מ"ע: **תד"ה** ואב"א · ק"ק דלא הוי כאחר שטיי כו' · תמוה הא לא יכול למימר כאן הכד דלא מעלי וכמש"כ לעיל ועמש"כ בברכות (נ"א) בס"ד:

דף ח ע"א גמרא יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא כו' · משמע דאפשר שיהיו בעלי משנה או בעלי גמרא ולא בעלי מקרא · וכן כשהשיבו ליב"ע דלא קרא שאלהו שוב אולי שנית · ודלא כאותן שעוסקין בוז על מקרא גדולי זמנינו בש"ס ופוסקים ואין להם יד כ"כ במקרא · ובעלי הלכות משמע לי דהיינו שבונין הלכות פסוקות כמו פסקי הרמב"ם ושו"ע כי גם בימיהם אולי היו פסקי הלכות סמורה מן המשניות וברייתות כמו חומרי מתניתא בשבת (קל"ח). **רש"י** ד"ה תנדה · על אגמי כנה"ג · פי' במקרא דלא עליהם נאמר · ובפ"י הגי' כשמלו אכנה"ג: **ד"ה** ככלבי לפי שמשורר אכותי כו' · פי' כשתנות (נ"ם ב) ובפירושו שם ד"ה אוכמי: **ד"ה** לפרשא · עי' מגיגה (כ"ז) בפירושו ד"ה פרשא דמתא: **תד"ה** לא שליט למירמא עליהם כצ"ל: **ע"ב גמרא** א"ע שררה שה"ל פחות משנים כו' וגם יקחו אה"ז כו' · לכאורה זהו דכתיב ג"כ בנשייה בויקהל ויקחו מלפני משה את כה"ת וגו' · וה"כ מאי שררותייהו כיון שלא לקחו רק את אשר כבר הורם · ואולי דק"ל להש"ם דעל בגדי כהונה דכתיב בהאי קרא הם בעצמם נבו את התרומה מבנ"י וכ"ת בפרש"י שם: **תד"ה** אכפיה · וגבי צדקה כתיב כו' כי בגלל הדבר הזה וגו' · לעד"נ דבגלל וגו' לא קאי רק על ולא ירע לבבך וגו' דסמיך ליה והזה למעוטי אתי דלא קאי על נתן תתן לו [אח"ז מצאתי כן לסמל"ת בפ"ג מה' עבדים הי"ד]:

דף ט ע"א גמרא הנהו טבחי דעבדי כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש: **שם** שלא פרוס לאמצע לאמך כו' · פי' בע"י ג"א יותר נכונה: **ע"ב גמרא** ואילו בעוסי לדקה כתיב מתן וגו' ושוחד בחיק חמה עזה כ"ה גי' מהרש"ל · ונראה דכוון בזה ליישב מה שנדחק המהרש"א בח"א איך מוכח דפליג אדר"א · ובהגהתו מוכח שפיר דר"א ס"ל דתימה נמי כופה מדמסיים עלה ג"כ הא דשוחד כו': **רש"י** ד"ה בימי (כצ"ל) שפולו · איתקש למת לעמא אף באהל · לשון הספרי פרשה בהעלותך מה סתת מטמא באהל אף מצורע מטמא בביאה ועי' בפ"א דכלים מ"ד וברש"י ולשון רש"י אינו מדויק: **תד"ה** מה · ולא גמרה מהיקשא · ליתנא דהיקשא נ"ד אלא ר"ל בגז"ש או בתה מצינו:

דף י ע"א גמרא זכה שלא פרוס כו' · לעיל (ט'): **שם** אר"א א"ר יו"ח כתיב לא יועיל וגו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה בעלי אגדה · שכן דרשינן ומושכין אה"ל כו' כצ"ל: **ד"ה** פש גבייהו · פר"ס · הרס"א בח"א הגיה פי"כ: **ע"ב גמרא** אר"ג עדיין אנו צריכין למודעי שבת (כ"ה ב) מגילה (ע"ו ב): **רש"י** ד"ה יום עברה · ביום הדין משתעי כו' עמש"כ בשבת (קי"ח):

דף יא ע"א במשנה רע"א בית רובע · מש"כ התוי"ט דרובע הוא ק"ד אמות וחומש נ"ד כי אינו אלא ק"ד אמות ושתות כי הו' הנשארים נצטרך לחלקם לנ"ו חלקים כמנין הרביעיות ויעלה שתות · ומש"כ עוד דבעשר וחומש על עשר וחומש יעלה שטחי לק"ד וחומש · שגה מאד דלא הוי רק ק"ד ואחד מכ"ה שהרי החומש הנשאר הוא ארכו כרחבו חומש על חומש וכשתרבה לעצמו רוחב אמה תצטרך לחתכו לה' חלקים ותחבר אורך חלק לחלק ויהיה אמה על א' מכ"ה באמה: **גמרא** תנ"ה א"ת אה"ת עד שיהא בה ח' אמות לזה כו' · ע"כ הכוונה על רוחב ד' כמבואר · וקשה דאיך מיקשה לה סתומי דבשלמא מתני' יל"פ ד' אמות מרובעות דהיינו דע"ד אבל איך יובן באמרו שמונה דהיינו על רוחב ד': **ע"ב גמרא** דתניא א' מבני מבוי שבקש לסתור כו' מעכבין עליו · הא דלא מייתי מזה סייעתא לרב אמי דלעיל עמש"כ בברכות (כ"ו): **רש"י** ד"ה אכסדרה · שיש לו מח"פ לחצר · ר"ל דהאכסדרה היא לפני פתח הבית והיא פתוחה לחצר · ועי' ברש"י שברי"ף ג"א:[שם ד"ה אכסדרא דבי רב · שמוקפת חלונות · ובד"ה אכסדרא רומייתא ודפנות נמוכות כו' · ובמנחות (ל"ג ב') פי' לסיפך ע"ם]: **ד"ה** נ"מ קרויו · שא"ד לתת כלים בחצי שאינו מקורה כצ"ל: **ד"ה** שנ"פ פנימיו · כשנכנסה פתחו לא סלק כו' כצ"ל: **תד"ה** הכא · ולכך קאמר שמואל באכסדרה בבקעה כו' כצ"ל: **ד"ה** והפנימית · פי' לעצמה שאין אחרת כו' כצ"ל:

דף יב ע"א גמרא ד"א הסמוכות לר"ה כרה"ר דמיין · נשמט הציון להרמב"ם בפ"כ מהלכות א"ע ה"ב: **שם** שלא אליאתה בני תריסר כו' כצ"ל וכ"ה בערך ערך אני: **ע"ב** שדור זוגא דרבנן כו' עכביה · ע' ר"ה רפ"ב בגמ' ודלא כהג' הב"ח ועמ"ש בנדה (כ"א ב): **שם** ואמר ר' אבדימי דמ"ח כו'. כצ"ל בו': **שם** הרגיל ביין כו' מפקחו כו' · וכן אמר רבא ביומא (ע"ו ב) חמרא וריחני פקחין ועיין סוף הוריות: **תד"ה** כגון בסופו · דהוה זה לא נהנה כו' כצ"ל: **ד"ה** מעלינן · ויטול כל אחד שדה שלם כצ"ל: **בא"ד** וכן יל"פ הרתי ארעתא אחד נגרא כצ"ל:

דף יג ע"א גמרא פלגין לה בקרנא זול · ב"מ (ק"ח ב): **שם** מיתיבי מי שחליו כו' · עי' תד"ה ש"מ (בע"ב) · ולעד"נ דדייק מהא דכ"ה אמרו טובד א"כ יוה א' כו' משמע דאין לו תקנה אחרת אפי' באגוד ואית ליה דמי ואפשר לכוון זאת בדבריהם: **תד"ה** אית דינא · הרא"ש הכריע כפירש"י (והוא כפיר"ח) מליתנא דמעלין אותו בדמים דלקמן וכ"כ הגר"א ז"ל אחריו בסי' קע"א ס"ק כ"א · ואגכי תמה דלשון זה מצינו על כוונת שומא כמו מעלין לו את תפליו דפ"ו דערכין ופירש"י בעצמו בב"ק (ק"ב ב') שמין · וכן לקמן (קנ"א) פי' הרשב"ם דפודין בשווייהן · ול"נ ראיה לפי' הי"מ שבהרא"ש והוא כהריצב"א (וכ"מ מלשון הרמב"ם בפי' והרע"ב אחריו והתוי"ע לא הרגים) מהא דפריך ממי שחליו עבד ומהא דב' אחין דהתם לא שייך עילוי דמים כיון שאין השני יכול לקנות ואפ"ה אמרינן ליתני דגוד ואגוד: **ד"ה** בכור · ואור"ת כו' · ויל"פ ע"ד ר"ת כגון אם לא היו דרים במקום אחד והיה דרך מהלך שעה ביניהם וא"כ השפוט יחסר לו שעה אחת מיומו בכדי להביאם מבית חבירו ולהבכור לא יחסר לו רק שעה א' על ב' הימים: **ד"ה** שנאמר · ומליה שפחה כו' דלא כפו את רבה כו' הא דלא כפו אותו כו' כצ"ל: **ד"ה** כופין וא"ת כו' ליתי עשה דפו"ר וידחה ל"ת דל"י קדש · ע"כ כוונתם שיסא ב"ח · דבשפחה אינו מקיים הש"ע כמ"ש לעיל · וא"כ הל"ל ל"ת דלא תהיה קדשה · וי"ל דבל"י קדש נכלל ג"כ איסור עבד בב"ח דכל שאין קדושין תופסין מיקרי קדשות ובל"ת קדשה נכלל איסור ב"ח בשפחה אלא דהראשון הוא אזהרה עליו והשני עליה: **ע"ב גמרא** נ"ל דמי למיתן לך · ואם יאמר אזקפם עליך במלוה יוכל להשיב איני רוצה להיות עבד לוה לאיש מלוה או להיות לוה רשע ולא ישלם כדלקמן (מ"ה): **שם** א"ל אביי לר"י הא דר"י דשמואל היא · עירובין (ז') וע"ש בגה"ש ואיבעמיטתיה הא דהכא וכן כאן לא ציין כלום: **שם** ואס"ד לית דינא דגוד כו' אפי' בשני כריכות נמי · עפרש"י ותוס' · לכאורה קשה מאי ס"ד דאביי · וי"ל משום דחזינן בלשון המשנה דהיכי דכופין לחלוק תני חולקין והיכא דברצונם תלי תני יחלוקו · ושמואל אמר ליתנא דחולקין לכן הוה משמע ליה דהוא ע"י כפיה · רק לשון דש"י בד"ה בשניהם רוצין דהכליף ליתנא דחולקין ביחלוקו: **שם** ואמר רבי יהודה מעשה כו' כצ"ל: **שם** וי"א לא ה"ל אלא אחד כו' · הב"ח הגיה וחכ"א ול"נ יותר להגיה אמרו לו עי' ב"מ (ס"ג): **שם** וכן בין כל נביא לנביא · ראיתי נביאים כתובים בקלף מכותבי סת"ם דעירנו אשר בין שמואל א' לבין שמואל ב' ג' שטין ומלי מלך וכן במלכים · ונראה דטעו בתלתי · חדא דשמואל כולו אינו נחשב אלא לנביא אחד וכן מלכים · שנית הנחת ג"ם ואלי נראה כמו שמכריעין בין גי' רש"י לגי' הרמב"ם ועושין דלא כחד ועוד לאיתי אשר בראשו וסופו כדי לגול עמוד וגגלל לאמצעיתו · וגם זה טעות כי לפי העולה מסוגיית הגמרא וגי' התוס' והפוס' צריך שיהיה נגלל לתחלתו ויהיה בו כדי לגול היקף ועי' בטו"ע או"ח סי' תרצ"א ס"ב ובט"ז והגר"א שם: **תד"ה** מדביק · אע"פ כו' כשהן מדובקין יחד אינו נגאי · לכאורה לפ"ז יקשה הא דאמרי' במגילה (כ"ז) אהא דמניחין תורה ע"ג תורה ש"ה דלא"א דאלת"ה מיכרך היכי כרכינן והא קיתיב דפא אחבריה · ומאי ראיה היא זו דהתם שאני שהן מדובקין יחד · וצ"ל דכוונת התוס' דכיון דמדובקין יחד ה"ל כקדושה אחת (ע"ד דאמרי' בשבת (מ"ח ב) כל המחובר לו ה"ה כמוהו ועי' בפכ"א דכלים מ"ז) וכן לשון הרמב"ם בספ"ז מה' ס"ת ככך זה שיש בו תנ"כ אין קדושתו כקדושת ס"ת אלא כחומש כו' ולשון הטוש"ע בסי' רפ"ג ואין קדושתם כו' משמע דכולו קדושה אחת היא אבל אי אמרינן דאפי' בקדושה אחת ממש אסור לא מהני מידי מה שמדובקין יחד: **ד"ה** ומסיים ורילב"א כו' אבל בין חומש לחומש לא יסיים מלמטה כו' אפי' כו' · ק"ל מהא דא"ר במנחות (ל"ד) הכותב ס"ת כו' גומר אפי' באמצע הדף ומסיק דהיינו בחומשין של ס"ת · ומדקאמר אפי' משמע דבסוף הדף כש"כ דעדיף טפי · ועי' בפ"ת ר"ס רע"ג מש"כ בשם תשובה מאהבה: **בא"ד** כדאמר בירושל' כו' ובנביא מקיים בסופו ומתחיל בראשו כו' · ומקיים שם ובנביא של י"ב אסור · ובנביאים הנ"ל ראיתי באיזו מהם שמקויים בסופו ומתחיל בראשו · ולריך להזהירם על ככה: **ד"ה** ועושה · וקשה לר"י דתניא במ"ם כו' · עיין ר"ס פ"ג דידים מ"ד: **בא"ד** ולקמן כו' ספר עזרא כו' · לפנינו איתא עזרה וע"ש בפרש"י: **בא"ד** ובהדיא כו' עושה אדם כו' עמוד לס"ת בסופו · מהרש"ל מחק מלת תורה וכן בר"ש שם ליתא וז"ל היכוש' ועושין עמוד לספר בסופו לתורה מכאן ומכאן כו':

דף יד ע"א גמרא כדתניא כה"ם נגללין לתחילתן כ"ה גי' הרא"ש והר"ש שם ועי' לעיל בתד"ה ועושה: **שם** שבו עמודין עומדים · ורש"י פי' שהיו בוכים וכן לקמן ע"ב על הא דפריך ור"מ עמודים היכא הוו קיימי פי' מנחי · ונראה דאע"פ כו' שבתוס' שם דחקו והב"ל שהיו מכילות כל ארכו של ארון: **תד"ה** נגויל · וכותבין בו במקום שער · כ"ה בירוש' פ"ק דמגילה ה"ט: **ד"ה** שלא · וביוה"כ לא אשכחן כו' · ורש"י שכתב לקמן ע"ב בד"ה ספר עזרה ס' של משה וכו קורין כו' וכ"ג ביוה"כ · נ"ל דמיירי בבית שני שלא היה הארון וביומא (כ"ב ב) לא חשיב הש"ת בין אותן דברים שנגנזו עמו · ועוד הרי כתב י"ג ס"ת כדאיתא במדרש פ"פ וילך · ואולי היה בב"ש אחת מהן · אך עכ"ז ראייתם נולא אשכחן כו' אינה ראיה דהסם איירי בב"ש וכדאמרי'

בס

חס: ד"ה אלעא · דאי גרס ומחלה תקשי שניה משר כו' · משמע דלא תחקו ומחלה אלא מריפא אבל בקיפא שפיר גרסי' ליה וכגי' שלפנינו · די"ל דהמעודין לא היו מכילות טפח שלם · אבל א"כ לא היו עובי הכותלין שוין: **ע"ב גמרא** וכיון דלאמצעיתו נגלל נפיש ליה מתרי טפחא כוותא דביני ביני · ואף דר"ל כוות העודף בין רוחב עיגול אחד לבין רוחב ב' העיגולים שתעשה מתנו ובנידן שלפנינו רוחב הס"ת ב"ט וכקיפו ו"ט ושתו ג"ט ככפילת חלי רחבו בחלי הקיפו · וכשתעשה מתנו ב' עיגולים שוים יהא כ"א שעתו טפח וחלי ויהיה ע"כ הקיפו קרוב לד' טפחים ורביע ורחבו שליפיתו דהוא $1\frac{5}{12}$ ושני העיגולים יחד $2\frac{10}{12}=2\frac{5}{6}$ ופרש"י תמוה: **שם** סדרן של כתובים כו' וס' תהלים כו' ומגילת אסתר · לכאורה יפלא מדוע שינה לקרוא תהלים בשם ספר · וכן אסתר בשם מגילה ואינך קראן בשמן לבד · וכן לקמן כמי שתכן · וכ"ל משום דתהלים דמיא במקלת לס"ת בהחלקו לה' ספרים וכן פסוקיו קרובין לפסוקי תורה (עיין קדושין ל') לכן קראהו ספר · ואסתר משום דלריך לכותבה על גויל או על קלף (שו"ע ל"ס תרל"א) לכן קראה מגילה עי' פי' הרד"ק בירמיה (ל"ו א') וכן פרש"י במו"ק (כ"ו) את המגילה זה הגויל · וכן בכל תמ' מגילה נקראה בשם מגילה סתם וכן בברכה על מקרא מגילה סתם · ומשמע דרות ותברותיה אינן נקראין בשם מגילה · ולזאת תמיהני על הא דאיתא במס' סופרים פי"ד ה"ג דמברכין על קריאתן על מקרא מגילה ועיין בהגר"א ז"ל או"ח ס"ס ת"ל: **שם** ולמ"ד איוב בימי משה היה כו' · עי' תוס' · ולעד"כ דהוא כ"ת ולמאי דאמר וכ"ל בהוצה ברייתא גופה: **רש"י** ד"ה חגי זו"מ בשנת שתים לדריוש · עמש"כ הגרי"פ ע"ד בספ"א דיומא ובמש"כ שם: **ד"ה** שיר השירים · כ"ב שאמרו לעת זקנתו · במדרש ש"ה בפסוק א' בסופו איתא דהכל מודים שקהלת בסוף אמרה · ואולי כוונתו רק לאפוקי מדריו"כ שם דשה"ש כתב תחלה (דא"כ ה"ל לאקדומי כאן) אבל לעולם קהלת בסוף אמרה ומאי דאקדמה כאן לשה"ש כבר תירץ זאת בדבור הקודם משום דשניהם ספרי חכמה: **תד"ה** תרי · משמע שעם עמודין כו' עי' ברא"ש:

דף טו ע"א גמרא מסייע ליה לרב כו' · הא דאתחיל מקיפא דברייתא ואח"כ מפרש מציעותא יהושע כ' ספרו ולבסוף הרישא משה כ' ספרו · דזוטר זוטר נקיט ברישא ופסיק לאו וכדאמרי' רפ"ב דבכורות: **שם** ומשה אומר וכותב · עי' מנחות שם בפרש"י ותוס' ודלא כהגהת הב"ח: **שם** מי יתן אפו ויכתבון מלי כצ"ל: **שם** איפה הם רועים כצ"ל: **רש"י** ד"ה כתבו יחזקאל · שע"כ נבואה ליכתב בח"ל כו' וכן ס' דניאל כו' וכן מג"א · מוכח דגם כתובים א"כ ליכתב בח"ל · וקשה מהא דעזרא כ' ד"ה עד יחוס עצמו ועלה: **ד"ה** תניא כמ"ד · כלומר הך ט' כצ"ל: **תד"ה** ועל ידי · וי"ם כו' וקשה כו' דמנ"ל ט' ע"י אברהם · גם לגי' דידן קשה אדפריך וליתשוב נמי איתן האזרחי יותר ה"ל ליפרוך מנ"ל אברהם: **ד"ה** חזקיה · דמנשה בן בתו כו' · ר"ל בן בתו דישעיה כדאיתא בברכות (י') בע"י (כי בגמרות שלפנינו נשמט ד"ז) דחזקיה נסיב ברתיה דישעיה ותמנה נולד מנשה: **ע"ב רש"י** ד"ה אימא כמשפט · וכתיב ויחי כו' כצ"ל: **תד"ה** דוד · תימה כו' כל האשכולות · דהאשכולות היינו אותן שנמסרו להם קבלה מתורה שבע"פ דוד אמר דוד ובין השופטים היו גם אנשים אשר לא היו ראוים לה עי' בהקדמת הי"ד להרמב"ם:

דף טז ע"א גמרא ויקמוס וגו' · עד זה מדבר כו' כצ"ל: **שם** תברותא כלפי שמיא · ברכות (ל"ד) ושם: **שם** מי פלג לשטף תעלה הרבה שיפין כו' · ורש"י באיוב בפי' הא' כתב בערבי קורין לשערה שיפפא כו' · וכ' הרש"א בח"א דל"י תנין לו · ונעלם מכ"ת דהילקוט הביא זאת בשם התנחומא לעיל ע' בפסוק אשר בשערה ישופני וכ"ה ברבה ויקרא פט"ו: **רש"י** ד"ה נרא לו תורה כצ"ל: **ע"ב גמרא** שמכישה בבה"כ ומתרפה ויולדת כ"ה בע"י: **שם** שנכנסו טלים נשער כאחד כ"ב דנ"ל: **שם** ויהי לו שבעה בניס כו' כצ"ל: **שם** קרן הפוך כו' · ק"ל מדוע לא נפרש שהוא מין אבן טוב כמו מרבין בפוך אבניך (ישעיה נ"ד) שפרש"י שהוא נופך · וכן פי' הריו"ו בביאור ד"ה (א' כט) ושכח שכבר קדמו פרש"י בזה: **רש"י** ד"ה שאין אדם נתפס · לא אמר לו ברשע ידבר כצ"ל · ובע"י ליתא כלל לא השני: **ד"ה** רבייה שממהרת להיות לה זרע כצ"ל · וע' סנהדרין (ס"ע ב): **ד"ה** קרנא דקרש · וקרניה משחירין · עי' חולין (נ"ע ב) דקרש אין לו אלא קרן אחת · לכן לריך להגיה וקרנה משחיר · ובסה"ד נראה דל"ל כמו לבע הפוך: **תד"ה** כפוחלא · הא דמייתי תקרעי בפוך כו' כצ"ל בל"ו וכן לקמן:

פ"ב דף יז ע"א רש"י ד"ה מערה · מקורה בקירוי · והיא מרובעת כדאיתא בב"ק (כ' ב'): **ד"ה** גפת · פסולת זיתים כו' · ברי"פ במה טומנין מבע"ל גפת של זיתים תנן או דשומשמין ע"ש ונקטו הפוסקים שם דאפי' דשומשמין אסור עי' בהגבהז"ל באו"ח סי' רנ"ז סקי"א · ולקמן בגמרא (י"ט) מדמן להדדי · וכן בר"פ כירה פי' דשומשמין: **ע"ב גמרא** כלו מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי עפרש"י · וצ"ע דר"ל משום דכל חלקי עפר סומך ודוחק חלק לחלק ונעשה כולו מקשה · אבל כשעושה חלל באחת המקומות אז נדחקים חלקיו הסמוכים לו אליו וכן קמוך לסמוך עד שנעשה חלולה ומנוקבת ככברה: **רש"י** ד"ה וליתני מבורו ע"ח · ואנא ידענא כו' · כ"ל פירוש לפירושו דקס"ד דהא דמשני מכותל בורו שנינו היינו מצד פנימיותו הרואה את תללו · ולכן מקשה שפיר דליתני מבורו ואנא ידענא כו' דאי מחלל כו' דהיינו מכותל הב' דלצד חבירו אין זה כו' · והתוס' לא הביטהו כן: **ד"ה** ה"ג בא בידים · והאי דנקיט בא בידים כו' כצ"ל:

דף יח ע"א ד"ה אוכר · עליה ט' ויין והטעם קשה לכן · כ"ל למחוק תיבת ויין דהא תנן התם דביין הסיכו: **ד"ה** ואת החרדל · ומחדד את פיהם ואוכלות את דבש שלהן · כ"ה לקמן בגמרא (פ') אבל הרמב"ם פי' שם דאדרבה זה גורם שמוזרות ועושות דבש · ולכאורה יל"פ דהספק הוא שמסתרסות כדאיתא שם · והרמב"ם בפי' כתב שגורם שיעשה הדבש חריף וחד · וז"ל הירושל' לקמן על מתניתין מפני שפי הדבורים חד ומתריבות הדבש · וזהו כפרש"י או כהרמב"ם: **תד"ה** לא יפתח · ועשן ודאי מזיק ליין דהא יין מעושן פסול לנסכים · ולעד"ד אין מזה קושיא דהא מבושל נ"כ פסול לנסכים ותנן ברפי"א דתרומות אין מבשלין יין ש"ת כו' ר"י מתיר מפני שהוא משביחו · והא דפסולין לנסכים משום דנשתנו וכמו שהאריך בזה הרא"ש לקמן פ"ו סי' י' ע"ש · (ועמ"ש בס"ד במגילה (ע"ז ב)) וכל הייתת לאו לנסכים קיימי עי' ב"ק (נ"ח): **ד"ה** הא · כמ"ל ה"ה כו' · ולעד"כ דל"ת לשנויי הכי משום דתני ביין סתירו ואם איתא דלתא מימלך ויעשנו לתבואה ולשמן: **ד"ה** ה"נ אבל לפי' ר"ח כו' כצ"ל בתי"ת עי' ע"ב בד"ה וקבר: **ע"ב רש"י** ד"ה ואי לא · ואית ליה לר"י כו' כצ"ל נו': **תד"ה** לגלוני · פי' סקונס' כו' · הוא לקמן (כ"ה ב): **ד"ה** ואי לא · מ"מ קנת שלא כהוגן עושה גם כו' כצ"ל בלא ו':

דף יט ע"א גמרא כ"מ בדלא מתני לה בהדיא אלא א"כ ט' · נראה דר"ל דתני בברייתא שמפורש בה מחמן · דבמתניתין לא יאות לשון זה וכה"ג בב"מ (ק"ז): **שם** נמפולת יד · פרש"י דחוק · ולעד"כ דהוא נגד מפולת שורים עיין ב"מ (ק"ה ב) וערכין (כ"ה) ופי' מפולת שורים כ"ל דלא כפרש"י שו"ש אלא ע"ד שמבואר במשנה רפי"ז דאהלות נותן רובע כרשינים על טרך שמחרישה ע"ש בפי' הרע"ב · והיינו שחורש וזורע כאחד · והמקשה הוה ס"ד דמיירי במפולת שורים ולכן שפיר הקשה תיפוק ליה משום מחרישה דהא הזריעה והחרישה כאחד ומשני ליה כמפ"י והיתה חכושה מעיקרא ומיירי בלוקה כדלעיל · ובזה מתורץ הלע"ג שהניח הגרע"א ז"ל בסוף קונטרס במילי דנזקין · ועמש"כ בפסחים (מ"ז ב) בס"ד · ודע דמש"כ דמיירי בלוקח · לפמש"כ התוס' לעיל ד"ה ואי לא סמיך · נחלק בין אילן לשא"ד יש לדון בזה דלריך לטעם המחרישה: **שב** יתיפוק לי משום מיא · עפרש"י · ולעד"כ דהקושיא קאי אמינויא בחורש לאילנות והמה דרך להשקותם אפי' בשדה הבעל עי' ריש מו"ק ברש"י ותוס' בד"ה מושכין: **רש"י** ד"ה משום דמשתכי (כצ"ל ומלת הגך למחוק) ובכ"מ שמעתיו שמעלה חלודה · ר"ל אבל כאן א"א לפרש כן דמאי חלודה שייכא בקדירת חרס · וכ"מ בתוס' שכן כוונתו ודלא כתוי"ט שהביא דכוונה לפרש הכא כן: **תד"ה** המבריך · עמש"כ לקמן (פ"ב ב) ע"ד ובמש"כ בכלאים נפ"ז בס"ד: **ע"ב גמרא** חזי להיסק גדול · בילה (ב"א ב ל"ג): **תד"ה** ותיפוק · דאפילו גידות האוכלין תוכח בפ"ק דסוכה כו' כצ"ל: **ד"ה** רואין · ומיהו בפי"מ מלא ר"י כו' ומשמעתא דל"ת אבל כו' כצ"ל:

דף כ ע"א גמרא בריסקא · נראה דל"ל בדיסקא · בדלי"ת וכן כולם ופי' כעין שק שעשוי מנולה של עזים וע' לקמן (קי"א) בתד"ה דין ולא כפרש"י בברכות (י"ח) דהוא צמוי מצור דפור שיעורו חמשה על חמשה: **שם** מלא כו' כיון דקשיא לכותל שקלא · בהם דלרבה דשני לעיל בכותל חורבה אין כאן קושיא ולא פריך אלא לר"פ לעיל: **רש"י** ד"ה באפרזתא · והוא סם המות לבהמה · ב"ק (מ"ז ב): **תד"ה** בחבית · ונראה לר"ת כו' ועוד אור"י כו' · ע' מה שתמהתי ע"ד בפ"ג דאהלות מ"ז: **ד"ה** והמלח · אבל השלג כו' · נראה דזהו דבור חדש: **ד"ה** כולן · ונימסין כמים כצ"ל בכ': **בא"ד** אלא אפי' דמנחי בחספא כו' · ק"ל לפמש"כ לעיל בד"ה רואין דטעמא דהם א"י לעמוד בפ"ע אין תוללין הוא משום דעומד ע"י דבר המקבל טומאה או ע"י כלי אמאי לא יחולו בעומדין ע"י חספא · ויש לחלק: **ד"ה** מיון · ולא נקיט בהמה גופיה · ולע"ק מהא דכתבו לעיל ד"ה רואין דאין לפרש דטעם משום דסופו ליפול כו' דא"כ למאי דפריך כו' תיקשי ליה כו': **ד"ה** אתיא · ואמרי' דשם תהא קבורתו · תמוה לר"פ דמוקי לה בכותל ייפוב הלא ימעא כל אשר בבית וע' בפ"ו דאהלות מ"ב · ומשמע קצת מדבריהם דאין מטה לקבור את הנפלים ועמ"א סי' תקכ"ו סק"כ: **ע"ב גמרא** אלא משום קנא · ע' לעיל (י"ח) הד"ה דבירייתא · וכן ברי"ף ורא"ש ליתא מלת אלא: **רש"י** ד"ה מלא סדומית צבכ"ם · וכבר קדמו בזה בגו"ב ת"מ חאו"ח סי' ל"ז · ובכס"ז במנחות (כ"א) שמד ג"כ בזה

ובביאור תלת איסתרוקית עמ"ש שם בבילה בס"ד: **ד"ה** שני לגורי · ותניא שני דאשי קולס המכרי כצ"ל בלא ו' הריבוי: **תד"ה** ושל · דתנן חמור שתחת המלבן ט' · נ"ע דתניא כי היא בתוספתא דכלים פ"ח דב"מ · ובערוך ערך חמרא הגי' דמ"ל: **בא"ד** וכן עץ אשר תפוח של נפחים סומך כו' כצ"ל וכ"ה בערוך שם: **בא"ד** כדתנן במס' זבים ט' של ריחיים של יד כצ"ל בלא ו': גמ' אכסדרא תחת האוצר מהו · ברא"ש וכ"י ליתא וכ"ל מפרש"י: **רש"י** במשנה ד"ה ואם הזיק ואעפ"כ כו' ואין לו מה לשלם · ע' לקמן (ס') בפי' רשב"ם על הא דאין שושין חלל תחת ר"ה שאין רלונס כו' לירד לדין כו' וכה"ג כתבו התוס' לעיל (ק"ד י"ז) אבל הכא מילתא פסיקא דאם ידלק הבית קרוב הדבר שלא יציל מאומה מכל אשר לו וכ"ת מלבושו שכ' ואין לו ולא כ' ולא יהיה לו וע' בסמ"ע סי' קנ"ה: **ד"ה** ביין · שאין העשן קשה ליין · ע' לעיל (י"ח) תד"ה לא ובמש"כ שם · והרע"ב פתח בעשן והיינו בחום ול"ד: **במשנה** אבל עושה כלים ויוצא כו' כ"ה הגי' ברי"ף ורא"ש:

דף כא ע"א גמרא ה"ז לא יסכירנו לא לרופא כו' · נראה דקמ"ל אע"פ דשכירות אינו אלא לזמן קלוב · ועיין במרדכי שדייק מזה דלמכור שרי: **תד"ה** בסופר · כפ"ה בהמקבל ט' מספר אנשי העיר · הגרי"פ כ' דל"מ שם · אבל מ"ם בתוס' וצ"ל בהשואל פ"ם בדף ל"ז ומתנא: **בא"ד** כמו שפר"ח ס"ת כותב שמרות כצ"ל: **ע"ב רש"י** ד"ה שתלא · נוטע כרמים למחלה כצ"ל:

דף כב ע"א במשנה בין מלמעלן · רש"י פי' דהכותל למעלה מהחלונות · ותלמטן טייפ שהוא נמוך מהם והרמב"ם פי' איפכא ולכאורה לפרש"י לא קאי בין כנגדן אדסמיך ליה דכשהכותל נמוך מהחלונות אינו מאפיל וא"צ להרחיק מכנגדן כדאיתא ברמב"ם ושו"ע · אמת דבכ"י משמע דאף כשהכותל נמוך לריך להרחיק מכנגדן שלא יאפיל אבל הוא תמוה וגם האחרונים לא הביאוהו גם מש"כ בכ"י אם בא כו' ולהעלות בניגו לריך שיהיה מקום שיעמדו בו רגליו ולמעלה ד"א כו' כ"פ דע"ם הוא וצ"ל תחת ולמעלה ולמטה: **ע"ב גמרא** בבא מן הלד · נל"פ מלד החלונות לא שבא כנגדן (כפרש"י) ואשמעינן שירחיק מהלאה לצד החלון לאורך הכותל שהחלון בו כדי שיבוא האור להחלון גם מלדדיו דומיא דשתי רוחות דבסמוך · ויש לכוון גם פרש"י לזה ע' מע"מ: **שם** כאן משתי רוחות · ע' ברא"ש שפי' דלריך שיהיה בין כתלי הרוחות ד"א מלבד רוחב החלון · ופשטיה משמע דעל חלון שבניהם קאי לפי מה שהוא רחב וקבלתו דאי עם רוחב החלון קאמר (כדעת הרמב"ם ושו"ע) א"כ אם הוא קלר כמו רחב חצי אמה יהיו ב' המרחקים מב' לדדיו ביחד ג"א וחצי ואם הוא רחב ג"א וחצי לא יהיה רק חצי אמה · ואם הוא רחב ד"א לא יהיה הרחק כלל ואם יותר יהיו הכותלים כנגדו ופי' המע"מ לא מחוור בעיני כלל · ודע דבפסקי תוס' משמע דמפרשי דמב' רוחות לריך שיהא מרוחק מכל לד ד"א ול"ת להם חבר: **רש"י** ד"ה מן הלד · דהכא ליכא למיחש לדוושא דהוא פורתא · וק"ל דכיון דהכותל יהיה מפסיק הלוכם ויצטרכו להקיפו בהגיעם שמה ודאי לא ילכו כלל סמוך לכותל היינו אלא להלאה כנגד כלות הכותל החדש וכש"כ למאי דמוקי למתניתין בשתי רוחות מי פתי יסור הנה ללכת שוב ביניהם ויצטרך להקיף גם הכותל הב' · ולעד"כ לפרש כיון דאין הדרך נר אלא כדי עובי הכותל (ובמתניתין ב' עובי הכותלים) דחקי דרך שם ולא מתנפי ומלינו בעירובין (ס') דאפי' בפרלת ג"ט עיילי היכא דמתעטי בהילוכא ע"ש: **ד"ה** והלא מליץ · כיון דסמוך הוא כו' · ולפ"ז יל"פ דרק על הברייתא דאין מרחיק אלא טפח (כגי' הרי"ף והרא"ש) פריך אבל על מתניתין לא · ולכן לכאורה ל"ד התוי"ט במה שהביא זה על המשנה · אבל לפמש"כ התד"ה במדיר תהיה קושיא גם על מתניתין וסברת התוס' הוא כמו שתמה הה"מ על פרש"י דאדרבה כשהכותל מרוחק ספי יכול להליץ וכ"מ בסוף דבריהם שכ' יכול לעמוד בסוף הכותל ור"ל בקלהו הרחוק וכמש"כ הרא"ש והטור: **ד"ה** בתחילה תשופעת ויוצאת להלן כו' · אולי תפרש תשופעת מלשון שפע ור"ל שהיא מתרוותת להלאה מן הכותל פ' ערוך ערך שפע וכמ"ק בערך מזחל: **תד"ה** אלא · הקשה ריב"ס כו' · ע' ברא"ש ישוב נכון לזה ולדבריו כוון גם הטור אלא שקילר קלת וגרם להתוי"ט לפקפק בישובו ולאשתמיטתיה במחכ"ת דברי הרא"ש: **ד"ה** ז"א · ועוד חילק כו' היינו שבא ההיזק משעת מעשה כצ"ל: **בא"ד** כדמוכח בירוש' · הוא בשבועות פ"ו ה"ו: **בא"ד** שלא יהא ר"א הולך ומזיק חבירו בעין כו' · מלת בעין אין לה מובן · ואולי צ"ל והיינו כעין טעמא דמאן דמחייב בהשא"כ והוא בגיטין (כ"ג) ע"ש:

דף כג ע"א ד"ה והא · דמדלא מיחה ג"ש ט' · ולעיל (ו' ב) ד"ה ואי חבריה נתב בשם הרשב"ם (בלי חולק) דהאי חזקה הוי לאלתר · ואולי דוקא לפי שלא באו במענה בעי ג"ש אבל בטענה גם הריב"ת מודה דלאלתר הוי חזקה · וע"ש ברש"י בד"ה תו' אחזיק להורדי: **ד"ה** בית · דמודו רבנן דבית ד' כורין הוי שגר היונה · והא דאמרינן לקמן דמישם שייפ' עד שלשים ריס פתוי"ע וצ"ל לפרש ע"פ מש"כ התוס' בשבת (מ"ע) בשם המדרש דיונה בשעה שהיא יגיעה פורחת באחת ונחת באחת · ומלא שגר נקרא כ"ז שהיא פורחת בשתים והוא כבית כור · ואח"כ נפשית יגיעה ופורחת באחת ושייטא עד שלשים ריס ואח"כ חוזרת לשובכה: **ע"ב רש"י** במשנה ד"ה נמלא · בתוך חמשים לשניהן · בגמרא פסיק דמיירי בחוץ לנ' אמה ובשביל של כרמים (ויותר תמוה לכאורה פי' הרע"ב שפירש ג"כ כפרש"י) וכן מש"כ לקמן בגמרא בד"ה וליזיל דקס"ד כו' אחוץ לנ' אמה כו' לכאורה אינו מדוייק דהא למסקנא נמי הכי קאי · אולם התוס' כ' שם דהכת"ל דמיירי תוך נ"א: **תד"ה** תוך · ואפי' למ"ד א"ה בממזן אחר הרוב כו' · ק"ל דא"כ כה"ג דלא נלך בתר קרוב דהא רובא עדיף ולכן הוה שפיר של מולאו: **בא"ד** דתק"ח הוא כו' כיון דיוכל להתברר כו' · לכאורה דינא הכי הוא כדמוכח בפסחים (ד') לתנ"מ לשיליה ובתוס' שם ד"ה לאו ועי' ריש שו"ע יו"ד · וי"ל דהיינו דוקא לאפקועי מחזקה כמ"ש המ"א סי' תל"ז סק"ד: **ד"ה** רוב · ורב אזיל בתר רובא היכא דהקורבא לא מוכחא אבל כו' ותיבות ודלא כר"ח מיותרים כאן וצריך להגינם בסוף השורה: **ד"ה** ביושבת · שקרויה רוכלת העמים · פמש"כ ע"ד בב"ק שם:

דף כד ע"א גמרא הדר ביה רבא מהשיא · בילה (י"מ ב) וש"כ: **תד"ה** וש"מ · מ"מ אילטריך ליה למימר גבי חנות כו' אע"ג דל"ל הכי כו' · צ"ע מדוע ל"ל הכי הלא גם בחבית הטעם ברוב העיר דילמא אזלא איהי לגבייהו ובחנות נמי י"ל דילמא יקח מן הקבוע וכדמסקי וכן בכתובות מדמי להו הש"ס אהדדי: **ד"ה** לימא · דהא אי ל"ל כר"ח כו' הוה ודאי ערלה · לכאורה זה סותר למש"כ לעיל בד"ה דתני דאע"ג דקתני ספיקו שמא ע"כ לאו ספיקא היא מדתכ"ח כו' · אלמא דיש סברא לומר דספיקא היא וכ"כ שם בהגה"ה: **ד"ה** ואגנוסי · וי"ל דרוב גנבי ישראל · לכאורה אפי' כל גנבי ישראל מ"מ כיון דרובא דעלמא עובדי כוכבים הל"ל דמהם גנבו · וי"ל דאע"ג דגנבי איסורא לא אכלי כדפי' הרא"ש בנדרים (ס"ד כ"ז) · ובזה מיושב נמי מה שקשה לכאורה דהא הוו תרי מיעוטי לאיסורא דיי"נ ודערלה למאי דס"ד · אך לפ"ז קשה מאי קס"ד להתיר משום דר"ח נימא משום דלאיסורא לא אכלי · וי"ל משום דאם הגנבים אחר קרוב הל"ל דעובדי כוכבים גנבי ואכמ"ל: **ע"ב רש"י** ד"ה דשפוכאי · כדמסיים ואזיל ברברבי כו' כצ"ל בד"א: **גמרא** ה"ד גורן שאינו קבוע אריב"א כו' · נראה דבלאו שנויא דאביי היינו מפרשים כפשוטו דקבוע היינו תמידי ולאפוקי פרלאי שאינו אלא לשעה שא"צ להרחיק כלל עי' נ"י · אבל לאביי שנתן שיעור אחר לשאינו קבוע א"א לפרש כן דמתנ"ל או דילטרך נ' אמה כשיעור הזיקו או כלל כלל לא וע' בסמ"ע סי' קנ"ה סקמ"ז: **שם** כך מרחיקין ממדלועיו כו' כצ"ל ובדבסמוך בשלמא ממקשואיו וע' נ"י · ובזה יובן פרש"י ד"ה מקשואיו וע' פסחים (ו' ב) ובפרש"י ד"ה קישואין: **תד"ה** קפיא · והשתא דבברייתא מפרש טעמא כו' מתניתין נמי כו' · ק"ק מהא דלקמן דבברייתא מפרש טעמא דר"ע מפני שהיא מדירה ובמתניתין ליתא וכן לעיל בחלונות וכן בד"ש:

דף כה ע"א במשנה אין עושין גורסקי אלא למזרח העיר · נ"ל דה"ה לנבלות וקברות וצ"ע במאי דקיים ועמש"כ בס"ד בפ"ב דפאה מ"ז ולעיל (י"ח) בתד"ה ואם: **שם** ומרחיקין את המערה ט' · ופי' הנ"י דהיינו נ' אמה ע"ש · וכ"פ התוי"ע וע' בד"ה ר"י דעת הרא"ש ודעת הרמב"ם · משמע דר"ל דפליגי עליה · וכ"מ מדבריו שם · ותמוה דהנ"י לא כתב הרחקת נ"א אלא לדעת הת"ק והם כתבו אליבא דהלכתא דקי"ל כר' יוסי ולזה גם הנ"י מודה כמבואר בדבריו ע"ש · רק שחולק על הרמב"ם במה דמלריך להרחיק ג"ע גם בחרדל ולהנ"י א"צ וכ"כ דעת הרא"ש וכ"כ הטור: **גמרא** איבעיא להו ר"ע ה"ק כו' · לכאורה גם בת"ק יש להסתפק כמו כן ה"ק א"ע גורסקי (בסמוך) אלא למזרח אבל לשאר רוחות א"ע אלא בהרחקת נ"א א"ד א"ע כו' אלא למזרח בהרחקת נ"א ולשאר הרוחות א"ע כל עיקר: **שם** אבל שלוחיך למקום שמשתלחין תמם מחזירין ט' · כאן שייכא הגהת הגרי"פ בילקוט ט': **רש"י** במשנה ד"ה אלא למזרח · לפיכך אינה מביאה הריח לעיר כצ"ל: **ד"ה** אמה הוא ס' · בתריס ולנא כו' כצ"ל: **תד"ה** ולנא · וריצב"א כו' הארון ט' היה במזרח בית קה"ק · התוי"ע תמה עליו ועל הרמב"ם שכתבו שהיה במערבו מגמרא מגילה דה"ל עשר אמות לכל רוח · ואישתמיטתיה פי' הרמב"ם לקמן (נ"ע) ד"ה ארון שעשה משה ע"ש: **ע"ב ד"ה** פני בהג"ה · דכל מנא דמתי כו' · אמת שכ"ה לשון הגמ' לעיל (י"ז ב) אבל הכא נראה דל"ל דכל מחא כו':

דף כו ע"א ד"ה זיקא · והורי"י דלא דמי לאש ט' כצ"ל: **בסה"ד** דבע"ח שאני ט' מחח דכח אחר מעורב בהן ט' · תמיהני כיון דעורבים לאו דידהו הוו אלא מפלתא אמו ה"ל כמו בור המתגלגל ברגלי אדם ובהמה דקרו ליה התוס' שם בד"ה מה לה' כח אחר מעורב בו או לא דמפיקבלא נמי נעשה בור משהניתו ע"ש: **רש"י** במשנה ד"ה מעמיק וכו'

קולץ נ"ל בד"א ועי' לעיל (י"ח) בפי' ד"ה מעמיק : ד"ה והא ארחיקי ד' אמות · לכאורה ס"ל לפרש ב' אמות דהא אינהו הוו בבבל וע' בהס"מ ספ"י מהל' שכנים · ואולי ממיהת התוס' דוחקתו דבאתרא דרב יוסף היה המחריפה גדולה כבא"י · ודע דמש"כ בטור"ע דלהרמב"ם לא מחני ד"א בין אילנות לגפנים הוא תמוה ע' בפירושו ובחבורו שם · ואולי ט"ס הוא וצ"ל להראב"ד ע"ש בהס"מ או דצ"ל להרא"ש · גם דברי הרב"י סי' קנ"ה אות ל"ה ד"ה אבל מש"כ דהנ"י נסתפק אי ד"א דקאמר בר משתים לבני בבל וד' לבני א"י דס"ל לבני בבל ו' ולבני א"י ח' תמוה דלענין זה מה חילוק בין בבל לא"י וכן איתא בנ"י להדיא דאף בא"י שגי בו' : ד"ה שכחת בריי · כך שמו · ע' סה"ד אות ש"ן בשם שכחת כוונת דבריו : תד"ה אבל בגפנים · אבל אם נטע גרעין לא כו' · נ"פ דלפי מש"כ הנ"י דכי סליק למגדריה לדקליה מפריח העופות על הגפנים וה"ל גיריה א"כ אפי' נטע גרעין נמי וכ"כ הרב"י בשם אליבא דהרא"ש שכ' כעין פי' הנ"י · ומהטוש"ע משמע דל"פ נ"י על התוס' ול"ד : ע"ב גמרא מידי איריא ט' · כה"ג בשבת (ק"א) ע"ש : רש"י ד"ה מידי איריא וד"ה לא נהגין הד"א וצ"ל ולא בו' : ד"ה עשר נטיעות וד"ה יונקות הד"א וצ"ל וכולו צריך לגם : ד"ה ואלא מדתנן · ומפוזרין כו' בשוה · הן שם מקיים וכמה יהא ביניהן דשבג"א כדי שיהא הבקר עובר בכליו · א"כ משמע דלא בעינן מפוזרין בשוה · וצריך ליישב הסוגיא דכאן · דלעולם שיעור יניקת אילן כשהוא לבדו הוא בכדי שלים ב"ם והוא באמצעו · אך כשסמוך לו אילן אחר או שתים שגוזלין זה מזה קרקע יניקתו מתפשטת יניקתן להלאה כדי שיעלה לכ"א לבדו בכדי שלים ב"ם · גם מש"כ ואם לאו־כו' אלא כו' כדי לרכו דהיינו תחתיו כו' · שיעור זה לא נאמר שם אלא אם התקרון מצד האילנות עצמן דאין עושין כשיעור המפורש שם אבל אם אינן אלא שנים או אחד נראה דנותנין לכ"א שלים ב"ם וכ"כ בעצמו בסוכה (ל"ד) ועמש"כ שם ועדיין יש לעיין בזה ואכ"מ : תד"ה עד · דאל"ה אין מזקתן מועלת כצ"ל : באו"ד כדמשמע התם אליבא דר"ל כו' · נראה דצ"ל כדמשני התם כו' : באו"ד הייני מכל הני והיא דתנן אם האילן קדם ל"י כצ"ל וכדלקמן בפירוש ר"ת · אבל עדיין אינו מיושב מה הם כל הני · וכן בפי' ר"ת מה המה הנהו דמייתי הכא : ד"ה רבינא · וי"ל כו' · הכוונה דהתנא רוצה לאשמעינן דין דל"כ ולא מועלין בתרווייהו ר"ל בין באילן של הדיוט ובין באילן של הקדש והא כדאיתא בתוך ט"ז והא כדאיתא חוץ לט"ז · ולשונם מגומגם קצת : ד"ה עשר · וכן נמי אם היו בב"ם יותר מט"כ אין חוכפין כו' · עמש"כ בשביעית על פי' הרא"ש דשם בס"ד :

דף כז ע"א רש"י ד"ה וכמה מרובע יתר · ובידך נמאלו ס"ו ברוחב ח"א · מה שנדפס בגליון נ"ל ק"ס הוא טעות נגלה : תד"ה ה"ג · שהיא יותר ק"ס אמות ושלים כו' כצ"ל : באו"ד ותמלא לד אחר האורך כו' כצ"ל ברי"ם : באו"ד שיתחר הרביע שהוספת כו' כצ"ל : ד"ה אילן · למאי דמוקי לה כו' מאי אתא לאשמעינן · לעד"נ דאשמעינן דטגי בקרקעו דהיינו שעיקר יניקתו ממנו דהוא ט"ז אמה ואע"ג דמיזל אזלי עד כ"ה אמה אכחושי לא מי זפי כדלקמן ע"ב וע"ש בתד"ה בחיטה בסופו : ד"ה הא · שמדקדק מרישא מה שיכול · עמש"כ בשבת (קמ"ה) בס"ד : ד"ה ובוידוי · דלא כתיב במט"ש שיש שם וידוי כו' כצ"ל : ד"ה ולכתוב · פי' רשב"ם כו' דאין אונאה לקרקעות כו' וא"כ דנסי כו' ביתר מפלגא יש לנן · באמת דעת הרשב"ם מפורש לקמן (ק"ו) בסוף המשנה דאין לשם ביטול מקח אפי' שוה פרוטה במנה וכדעת הרי"ף בפ' הזהב : ע"ב ד"ה ואחד · ולפיכך שמעתין דהכא כרב כו' · לפי מה שפרש"י שם דנעיץ סמוך למיצר רק דהשרשים נוטין בשל חבירו א"כ לכאורה כרב נמי לא אתיא הא דאילן הסמוך למיצר דהכא וע' בנ"י שם · וע"כ נ"ל דהתם שאני דכל השרשים נטויין בשל חבירו · לשמואל נמי התם משום דכל הגזע עומד בשלו וע"ש בתוס' : במשנה קוצץ מלא המרדע ע"ג המחרישה · ובמשנה השמוכה כדי שיהא גמל עובר ורוכבו . נ"ל דבא לאתויי בזה ג"כ שיעור קצילת המשוך ברוחב לשדהו או לר"ה שא"צ לקוצצו עד המיצר או עד סוף רוחב ר"ה כי גב המחרישה מסתמא מופלגת קצת מן המצר וכן רוחב הגמל אינו תופס עצמו באילן · ולכן אמר בניגודו כנגד המשקולת הנופל יותר על שיעור המשך ברוחב כמו בעירובין (נ"ח) ע"ש : תד"ה בדמלוי · שעושים צורות כו' (כצ"ל) · וצ"ל דלפי' ר"ח גרסי' בגמ' ושרי התם ברי"ש פי' ויונות שם :

פרק ג דף כח ע"א במשנה כנס את תבואתו · פרש"י יין של גפנים · נ"ל משום דגיתות שלהם היו בכרם ושם היו דורכין כמש"כ התוס' במס' ע"ז (נ"ו) ד"ה ואע"פ · אבל הכדים היו בכיר כמש"כ הטוי"ע לקמן פ"ד מ"ע (וכ"מ בפ"ג דמע"ש מ"ז דתני בתי הבדים שפתחיהן לפנים כו' ע"ש בפי' הרע"ב וצ"ת ג"כ בתי הגיתות) ולהכי תני גבי זיתים מסיקה משום דתיכף לאחר מסיקתן מכניסן לבית לדורכן · ומה שפרש"י דשדה לבן נלקטין כל פירותיה בפ"א · אף דקציר שעורים הוא בפסח ודחטים בעצרת ובמדרש רות (סוף פרשה ב') מתחילת קציר שעורים עד כלות קציר החטים ג' חדשים וע' בנדרים פ"ח מ"ד ומקרא מלא בס"פ ואכה כי השעורה אביב וגו' והחטה וגו' אפילות הנה · מ"מ אסיפתם לבית דהוא עיקר החזקה כמש"כ התוס' היא בזמן אחד בעת האסיף · פי"ל דשדה לבן אינה נזרעת בערבוב אלא כל מין לבדו משא"כ בשדה האילן ע' לקמן (ל"ו) בפי' הרשב"ם סד"ה דבזאי בזויי : רש"י ד"ה בית השלחין · וכ"ד שעושה פירות תדיר כו' מיום ליום · פשוט דכוונתו בזה לתת טעם מדוע חזקת בה"ש אינה אלא ג"ש מיום ליום ולזה כוון הרע"ב ג"כ ולהכם תפס עליו התוי"ט : תד"ה שלשה · דאמרי' בר"ה כל תבואה כו' · הוא שם (י"ג) : ד"ה כנס · א"כ לוקטין אותו אחי סיון כו' ומניחין כו' כצ"ל דצ"ל · להוסיף תיבת כו' אחר אחי סיון ולמחוק מלת קודם : ע"ב גמרא מה שור המועד בעידנא דאיתא להא נגיחה ליתא להא נגיחה כו' : לכאורה הכא נמי האכילה שהיא נגד הנגיחה ליתנייהו בהדדי · וע"כ צ"ל דר"ל דהתם גם השוורים המנוגחים ליתנייהו בהדדי דאף ר"מ לא קאמר אלא ג' פעמים ולא שינגחם בפעם אחד דהיינו במעמד אחד : שם בתלתין יומי כגון אספסתא כצ"ל : שם בתלתא ירחי כגון אספסתא כו' ה"ג דתנן כו' · ק"ל א"כ בית השלחין נמי ובמתניתין קתני ג"ש מיום ליום אליבא דכ"ע כדמשמע מפרש"י ותוס' ר"פ המוכח מקדם : רש"י ד"ה לנף · ונגמר לסוף ג"י · לפי פרכת הגמ' ה"ל לפרש דנגמר ליום אחר · ואולי היה גירסתו בגמרא בתלתא תלתא יומי : ד"ה אספסתא ולסוף ל' יום כו' ועוקרין כו' ובתוך ל' יום גוזזין אותו ג"פ · נראה דל"ד דבפעם הב' עוקרין · ואולי דט"ס הוא וצ"ל ב"פ :

תד"ה כגון · לנף שיש לו ג' פירות ביחד · עמש"כ בכילה (כ"ה ב) בס"ד :

דף כט ע"א גמרא הני דבי בר אליטיב · גיטין (י"ד) : ר"ש ד"ה והאי גברא מוברה ועומדת בין שדות בורות כמותה · פשוט דז"א אלא לטעם הראשון דלפי הוא"כ אפי' זרועות נמי וכ"ה בנ"י : תד"ה הני · וי"ל כו' שיראין כו' ויתבע מהם פעם שניה · לכאורה מ"מ מבכחת לה דאמר המחזיק בפני ב"ד לייתי סהדי דדרו ביה וסליקו לי אגר ביתא דתו לא יוכל לתבוע מהם כיון שכבר הודה שנשתלם : ד"ה אמר מ"ז בע"ב · ור"ת כו' ולא לפלוגי אאביי אתא · ע' בהא"ש שהסבירו יפה : ד"ה אבל · גבי אין מורידין קרוב לנכסי קטן כצ"ל :

דף ל ע"א ר"ש ד"ה מי לא א"ל קיים שטרך בסופו · וכ"פ פי' ר' חנינא כו' · אולי נ"ל חננאל : תד"ה לאו · וכן היא עובדא דמייתי שם איירי כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה ואמרת לי זיל כו' · ואם שלך כו' להוציא ממנו כו' · משמע דמפרש דא"ל המערער דיקנה השדה בשנותו וזהו הדין המפורש בטוש"ע סי' קמ"ו סי"ח וע"ש בהגר"א : ד"ה וה"מ בסופו · אפי' כי מייתי סהדי בהני אחרונים · ר"ל בדבריו האחרונים וא"ל להגי"ה בגליון :

דף לא ע"א גמרא אין לך מחאה גדולה מזו · לקמן (מ"ב א) : ר"ש ד"ה עולא · אע"פ שמכחישם קצת כזה כו' כצ"ל בכ"ף : תד"ה מה · ונאמר שלקחוה (ר"ל אבותיו) מאבותיו כצ"ל : ע"ב גמרא א"ל אלעזר איימתי כו' כצ"ל בנ"י וכן בכל הסוגיא : ר"ש ד"ה זו באה · בשאר עדיות כו' כצ"ל בבי"ת : ד"ה בזמן · שאמרו לא מת כו' כצ"ל : תד"ה ור"נ בסופו · באומרים קרובים היו ועכשיו נתרחקו · ק"ל דמ"מ נוקי להו אחזקה דהשתא כדאשכחן בכ"מ ועיין בקדושין (ע"ט) : ד"ה אבל · ודוקא כשנשאת כו' שכבר נאסרה לכה"ע כו' א"ח אלא בעבורו · ק"ק דהא מ"מ נ"מ גם לעלמא אם ימות הסוד או יגרשנה וי"ל · אבל עדיין קשה מנ"ל דמחמת זילותא דב"ד דילמא משום דמספיקא ל"מ מבטל כיון דהתירוה כבר ולא נשאת באיסור :

דף לב ע"א ר"ש ד"ה עד שירא · לאפוקי כו' בפני הלוה כו' בפני הודה לו עליו · ולקמן בסמוך כתב ות"ק כו' לא קא מפסיד האי כו' והם תרתי דקתרי ע' סנהדרין (ל' ב) : תד"ה אנן · והכא לענין תרומה דרבנן הקילו · ובב"ק (קי"ד ב) לענין קטן מסיח לפ"ת אמרינן ג"כ בשבויה הקילו כמו דאמר שם בתרומה דרבנן · ועיין בדבריהם בכתובות (כ"ו ב) מש"כ על הא דתרומה וטומאה דעירובין :

דף לג ע"א ר"ש ד"ה א"ל אביי · וא"ל מלוה ע"פ כו' ויתבע ויטול כו' ויתבע שלא פרעו ויטול · ע' בטוש"ע ר"ס ק"ח ובסמ"ע ותראה שדבריו תמוהים אולם מצאתי לו חברים הרמב"ם בפיה"מ לפ"ו דערכין והרע"ב אחריו וכבר תמה עליהם התוי"ט שם · ודברי הגהת הב"ח בכאן אינם ברורים ע"ש והכמ"ל : תד"ה אמור בסופו · כיון דלאו בני כו' כצ"ל : ע"ב גמ' אמרינן ליה אחוי שטרך · בטור"ע אות י"ט הניח בצ"ע דעת הרמב"ן דטעם דלא מצי עדיף ממיגו · א"כ אמאי נאמן לומר לקוח בתיגו דלהד"ס (כוונתו נראה לפה דדפ"ב דכתובות ומודה ר"י כו' ופ"ם בתוס') וצ"א אחוי שטרך · ומטעם דלא מציף א"כ ע"ש · ותמיהני דשם איכא טעם דלא מציף ג"כ ולכן נאמן משום דאיכא תרתי :

דף לד ע"א תד"ה הוי מהויב · ונראה לר"י כו' אלא משכרא כו' והא דקאמר כו' מדתני ר"מ שבועת כו' · ר"ל וכיון דאית ליה שברא קרא ל"ל · וק"ל דהלא יל"פ

דפיקר דין מתוך שאיל"מ צריכא קרא · רק בהאי עובדא דנסכא יכול לישבע דדידיה חטף משום מיגו · בזה ס"ל לר' אבא מסברא דל"א מיגו משבועה לשבועה בשבועת עד אחד וכמו שהעטים הר"ן בפרק כל הנשבעין אלא כיון דא"י לישבע אותה שבועה שהעד מחייבו מיקרי א"י לישבע ומשלם מקרא דתני ר' אמי · ורב ושמואל ג"כ לא פליגי אלא על דרשת ר' אמי ולכן אע"פ שא"ל אותה שבועה שהעד מחייבו לא מחייבינן ליה לשלם מפני זה · מ"מ בכדי לא פטרינן ליה וישבע דדידיה חטף ודו"ק : ד"ה הוה יתיב · עמש"כ ע"ד בשבועות מ"ז בס"ד : ע"ב ר"ש ד"ה האי אמר · ממתני' דשנים כו' שז"כ עד מקום שידו מגעת כו' · ז"א במשנה אלא בברייתא שם (ז')

דף לה ע"א ד"ה ומאי שנא · ואילו משכה לביתו אחר מתן מעות כו' · נ"ד דאפי' לא נתן המעות קונה במשיכה לתודא ע' שו"ע ר"ס קנ"א בהג"ה וכ"מ מיגה גופא דאל"כ מ"ל במשך ולא נתן דמים :

דף לו ע"א גמרא אזיל איגזרה לדיקלא כו' · נראה להגיה איגדריה בדלי"ת כדלעיל ופ"ש בתוס' · דפעל גזר מצינו בלשון מקרא על קצילת העץ במלכים (ב' ו' ד') : שם נ"ל דאית ליה אימא · מהרש"ם משמע דהיה לפניו הגי' דעיילא אימא : ר"ש ד"ה האי מאן · ועכשיו אם בא אדם כו' כ"כ דנ"ל : ע"ב גמרא דאר"י א' שמואל זו דר"י ור"ע · ועי' בפיר"ש · ולכאורה ל"מ במשנה אלא דרי"ם אמר זה ומנ"ל דגם ר"ע ס"ל כן וכן אביי לא הזכיר לקמן אלא את רי"ם : ר"ש ד"ה פירא רבה · א"כ כגון ירק דגדלין סירקות בחדש א' · לעיל (כ"ח ב) איתא דאספסתא נגמר בחדש א' אלא דשם מבואר דגם לרי"ם הוה חזקה על ידה וע' תוס' בר"פ ד"ה שלשה חדשים בראשונה : תד"ה היו לו · אבל ע' אילנות גדולות כו' · הגה"ה שבגליון בשם מהרש"ל טעות היא כי גירסתו היא כמו דאיתא לפנינו בתוס' וכ"ה במהרש"א בשמו ובמהרש"ל ע"ש :

דף לז ע"ב ר"ש ד"ה מכאן לזופין · כגון שנטועים יותר מי' בבית סאה · דבריו אינם מתאימים לא עם הסוגיא דלקמן (פ"ג) ולא עם התוספתא שהביאו התוס' לעיל (ל"ו ב) בד"ה מתמעט הב' ע"ש וצ"ע · והרי"ף פי' שאין ביניהם ד"א ונכון : תד"ה אינו כרם · אלא נ"ט כו' · עמש"כ לקמן (פ"ב ב) ע"ד :

דף לח ע"ב בהה"ע ר"פ ד"ה ולמחר וד"ה ואי לא (דבר"ד הסמוך) נ"ל הד"א : בהה"ד ופי' הוא כו' לארעאי בגזלנותא כצ"ל :

דף לט ע"א ד"ה דמתאמרא באפי ג' · ואמר אביי התם דכל מילתא דעבידא לגלויי כו' · ע"ש דל"א זה הלשון רק מאי קעביד גלויי מילתא בעלמא הוא והוא לכוונה אחרת כדפרש"י שם · גם מה שתמה בהג"ה לקמן דאמאי ל"א דקמיפליגי באביי כו' אינו מובן ואף לפי הבנת הרשב"ם בדבריו : ע"ב גמרא אמר רבא הלכתא צריך למחות בסוף כל ג' · מרשב"ם ותוס' נראה דל"ג ליה וכן לא העתיקוהו הרי"ף והרא"ש · אך הנ"י בסי' קמ"ו אות א' כתב בדין זה והכי אסיק רבא : תד"ה לית בה · דבפ' כו' מייתי עלה הא דאר"י כו' · ע"ש דמאמר ר"י קדים לה ואולי מלת הא ע"ש או דצ"ל הא עלה דר"י וצ"ל דמייתי הא דרבה בר"ה עלה דר"י ומ"מ צ"ע דשם אינו משמע דשייכא לשם דר"י אלא מאמר בפ"ע הוא : ד"ה מ"ד · תימה כו' דרבא קאמר לקמן כו' ולעיל פסק רבה כו' · יותר ה"ל להקשות מדר"נ אדר"נ · דפעל רבה י"ל דמשמיה דרביה קאמר וליה לא ס"ל · והא דקאמר עלייהו אי ק"ל הא ק"ל ט' י"ל דל"ל קושיא על הא דמחאה בפני ב' אבל מ"מ ל"ל מסברא :

דף מ ע"א ר"ש ד"ה הודאה בפני ב' בסופו · אפילו סוליא כו' כת"י כו' וה"ה לומר פרעתי · הרי"ף והרא"ש בסוף מכלתין מולקין בזה וס"ל דנאמן לומר פרעתי ועיין בנ"י לקמן בפ' המוכר את הב (דף קנ"ב) על הא דבעי כיה סיולא על היתומים : תד"ה קנין בסופו ועוד כו' פברה ביחיד אע"ג כו' · כאיה זאת תמוה וכבר דחוה בעצמם בסנהדרין שם : ע"ב גמרא אמרה ליה אי כתבת לי כו' כצ"ל : ר"ש ד"ה האי עובדא דפרדסא · וא"ל כתוב לי שטר מכירה שלא בפני כו' · דאם יבואו שניהם חושש המחזיק דילמא יחזור בו המערער מהמכירה ושוב לא יוכל לטעון לקוחה היא בידי מקודם ואכלתיה שני חזקה דא"כ למה רצה לשוב לקחתה עוד הפעם · ואף דעביד איניש דזבין דיניה (לעיל ל' ב) מ"מ הוא אינו רוצה להכנס בזה · ועתה לא יוכל לטעון דזבני לדיני ולעולם לקחתיה מקודם דמסתמא יחזיר לו השטר משכנתא והיא כתובה בעדים ויראוה המערער דבמשכנתא אכל לה · אך הרשב"ם כ' בפס"ד והוא לא יתן לבו כו' · משמע דאם היה טוען כן היה מועיל וע"כ בלא החזיר לו השטר משכנתא · ואולי כותבין גם שטר משכנתא אפי' אין מלוה עמו · או היה בלא עדים אלא בכ"י לבד · רק די"ל דהוי כמוזר וטוען דמכחים לגמרי טענתו הכאשונה דעכשיו קנאו כפי שטר המכירה ויש לדון בזה :

דף מא ע"א ד"ה והא אחזקי · אלא שתק הרי החזקתי חזקה כו' כצ"ל : תד"ה שלא ט' פסיעה · ופי' שם בתוס' פי' אחד כו' כצ"ל בדלי"ת : ע"ב ד"ה אתא · ומסיק דאיכא דאמור כרשב"א משמע דר"י כו' כצ"ל ותלת והכא למחוק או דצ"ל דהכא :

דף מב ע"א גמרא למיטרא · דנוקא א"ל קלא ורמינהו כו' · לכאורה לפי מ"ש התוס' לעיל (ל"ח) ד"ה מחאה (ושנוי עוד בדף (כ"ח ב) בד"ה אלא מעתה מחאה) דחזקה נשמעת מפי מחאה אין זה רותיא : ר"ש ד"ה מנכסים ב"ת · וכגון שמודה כו' · ע' מהרש"א · ויותר ה"ל לדקדק משום דבריו אבל משועבדים ל"י דעדים כו' נ"ל קלא ט' · דילמא טעמא הוא משום דטענינן להו שפרעו : ד"ה והאריסין · אם טוען כו' ואכלתי כל הפירות כו' כצ"ל : ד"ה אבל בנותן · בפניהו ואומר לו כו' כצ"ל · וכ"ה ברש"י שברי"ף : ע"ב ד"ה ס"ג רבינא · ד' אמות לזה כו' · זה השיעור נ"כ לעיל (י"א) במשנה אלא בחצר אבל בשדה (דמיירי הכא) הוא שיעור ט' קבין ובבבל שיעור אחר כדאיתא שם בגמרא : תד"ה שבח · זיל הב לה מתמרי כו' כצ"ל : באו"ד דהא רש"י נמי לא בע"ל מאותן העומדים ליבצר מיד כו' · כ"כ רש"י להדיא בב"מ שם קרוב ליבצר אלא שעדיין צריכין לקרקע וכ"כ שם (ק"י ב) :

דף מג ע"א ר"ש ד"ה מפני שמעמידה · ובדל"ל ארעא אחריתי כו' · והא דלא מצי דהכא מיירי בדאית ליה עי' לקמן (מ"ו ב) תד"ה נוקא הא' · ולמ"ד י"ל משום דאכתי תקפי דניתוש שמא עשאה אפותיקי כמש"כ התוס' לקמן (ל"ד מ"ה) : תד"ה אין · לכשתברח ממנו כו' כצ"ל : ד"ה מפני בסופו · א"נ כו' במכיר ט' · לפ"ז לכאורה לא א"ש מאי דמקשה לקמן (מ"ד ב) ואמר"פ כו' מוזר עליו כו' דהא ע"כ אף לרב זביד צריך לאוקמי במכיר · אח"ז מצאתי בש"כ סי' ל"ז שהקל"א שהרגיש בזה וע"ש · ולי י"ל דשם קאי לנ"ק דאביי בב"ק שם דתרעומות לאו מילתא היא : ע"ב ר"ש ד"ה אר"פ שמור לי היום כל השדה כו' · נ"ל דכוונתו על עומרי השדה התלושים או בקמה העומדת ליבצר מיד דא"ל לקרקע עוד דבמחובר אין דין שומרין כדאיתא בפרק הזהב ובפ' שבועת הדיינין · אך מש"כ עוד הלכך נעשו ש"ש זל"ז להתחייב באונסין תמוה דש"ש אינו חייב באונסין :

דף מד ע"א ד"ה הניחא למ"ד · וכל היכא דאיתא בעין הדרא לנגזל כ"נ דצ"ל : ד"ה אלא כדרבין · שהיתה משועבדת לבע"ח · נ"ד דאכן הוא דחיישינן דילמא יש עליו בע"ח ע' לקמן (מ"ו ב) תד"ה לוקח כא' : תד"ה דדוקא · כיון דאין בוס הפסד ללוי שיחזור על ראובן · ק"ל דהא מוקמינן במית גזלן וע"כ איירי בהניח קרקע דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי · וא"כ אפי' בלא באחריות יפאר הקושיא מדמי מי מיאם דהוא עצמו יוכל לגבות מהיורשים לפי מאי דקי"ל מלוה ע"פ גובה מן היורשין ע"ש ברים הגוזל ומאכיל : באו"ד וקשה לר"י דבירושלמי אמר דיאוש מועיל בקרקע כו' · הירוש' הוא בספ"ז דכלאים ולפי מה שבארו הר"ם שם במ"ו והתוס' עצמם בסוכה (ל' ב) ד"ה וקרקע ע"ש אין משם קושיא כלל : ד"ה אלא · עי' מהר"ם דמסיק דפסול דנוגע בעדות הוא מפאת דאדם קרוב אצל עצמו ולא מפני שהוא מפקר · והש"ך בר"ס ל"ז חולק עליו ע"ש · ונ"ל ראיה להש"ך מהתוס' לקמן (מ"ז) סד"ה קבלן שכ' דמשום החלופי כו' לא יעיד שקר אלמא דטעמא הוא משום דחשדינן ליה בשקר · ועמ"ש לקמן (קנ"ט) עוד ראיה ברורה מהגמרא : ע"ב ר"ש ד"ה לא משתעבדא · דל"ל קלא כו' · הן המלוה גופה ודאי אית לה קלא כיון דבשטר היא ולכן קרקעי משתעבדי אלא ע"כ כוונתו אף שמשעבד בפירוש מטלטלין בהשטר מ"מ לא מישתעבדי דל"ל קלא להשעבוד דמטלטלי וכמו דאמרינן בסמוך לענין אפותיקי · ועיקר הטעם דמטלטלי לא משתעבדי הוא כמ"ש הטור ר"ס קי"ג ומה שהקשה עליו הסמ"ע שם מאפותיקי לק"מ דאפותיקי נ"ע קלא אבל המלוה אית לה קלא כנ"ל : ד"ה ומקשינן בסופו · אבל אקני ליה מטלטלי גרידא כו' דכל דאי ל"ק דאסמכתא כו' · תמוה דגם אגב מקרקעי הוה אסמכתא ולכן אר"ח והוא דכ"ל דלא כאסמכתא וא"כ אפי' אקני ליה מטלטלי גרידי וכתב דלא כאסמכתא נמי · אלא הטעם דמטלטלי גרידא ל"ל קלא וכמש"כ בסמוך : ד"ה כתלתא · אבל בגוקא מגזלן כו' אלא הדרא ארעא והדרי פירי · תמוה דפירי מאן דכר שמייהו הלא לא אמר שמואל אלא שבח · וע' בש"ע סי' שע"ג ס"ב ובהגר"א שם :

דף מה ע"א גמרא דסלקין נמילא ט' · ב"ק (כ"ג ב קי"ג ב) : ר"ש ד"ה אלא שמסר לו בסופו · דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר איגש כו' · והא דל"א מיגו דפרעתיך בפני פלוני ופלוני שמתו ע' ברא"ש · אבל ברשב"ם נראה דס"ל כמ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א דאפי' טעין הכי אינו נאמן דדוקא במייחד עדיו והם עתידים לחזור הוא דמהימן משום דמירתת ולא משקר ע"ש : ד"ה אבל מסר · מתוך שיכול לומר להד"מ שלא מסרתו ט' (כצ"ל) כי א"ל נמי אתה ט' · משמע דאי ליכא מיגו דלהד"מ אינו נאמן לומר מכרת לי וא"כ נדאיכא

צדים שמסרו לו אפי' דלא ידעי שנתן לו לתקנו לא יהא נאמן ולעיל פי' בפני עדים לתקנו וע' בתוס': תד"ה מאי נ"מ תימה דכ"מ שיפטר כו' כצ"ל: ד"ה אבל· ור"י אומר דאפי' כו' דאין יכול כל שהוא כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש ד"ה ביונא· כי א"ל נמי כו' דזבינתיה ניהליה לאומן כו'· נ"ד דלא שעין כן אלא שהאומן מכר במעותך: תד"ה אי דאיכא· והכי הל"ל כו' דמהימן לרבה במיגו כצ"ל:

דף מו ע"א ר"ש ד"ה אי דאיכא עדים. והא נ"ל דבדאיכא עדים ולא כלום מיירי כו' דהא אוקמינן לעיל כו'· מיניה וביה גופיה ה"ל להוכיח דאל"כ אפי' אחר לא יהא נאמן: ד"ה ה"ז ישתמש בהן· אותו שנטל טליתו ש"ז מהאומן כצ"ל: ע"ב תד"ה שלא· ובפ' מי שהוציאוהו אמר יתיב כו'· כזה איתא גם לקמן (קנ"ג): ד"ה לוקח הא'· פ"ה כו' שמא כו' ויטרוף ממנו דלא יהא כו' כצ"ל: בא"ד וא"ת ומלוה וערב אמאי מעידים כו'· ומאי שהוסיפו בד"ה תיבת והלוקח הוא שבוש ומעותה הוא ממהרש"ל וע"ש ותראה שהוא ציין לתיבת והלוקח דלקמן בתירוצם:

דף מז ע"א ר"ש ד"ה קבלן· שקבל המעות מידו כו' וזהו דינו דמתני שירצה כו' תמוה דבכזה אין למלוה על הלוה כלום כדלקמן (קע"ד) וככר עמד בו הש"ך בסי' נ"ז סקמ"ז: ד"ה אי דאתו· שהרי אין לאביו חזקה כצ"ל: תד"ה ה"ג כגון דקאמרי בפנינו כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש: ע"ב ד"ה מגורשת· דאל"ה אין לה חזקה כצ"ל: ד"ה אבל· כדמוכח בהניזקין כצ"ל: בא"ד כמו אתמו גבי תורף כו'· גיטין (כ"א ב):

דף מח ע"א ד"ה אילימא· ומגיעי נכסים כו' שנפטר כו' אבל א"א לומר כן דא"כ כו'· ול"י מדוע לא נאמר הטעם בגט משום דמצוה קעביד דכיון דהדין הוא דהיו כופין ע"כ מצוה היא להוציאה ומצוה היא שוה ממון (חולין פ"ז· ב"ק נ"א ב) וטעם זה היה עולה גם לקרבן· ואולי לזה כוון הר"י בתירוצו· אך לקמן בד"ה דבר תורה לא משמע הכי: ע"ב גמרא· ואמר אמימר תלוה וקדיש ק"ק· עפרשב"ם· וליפנא דקדיש משמע דקאי אאיש וכ"פ הסמ"ג ע' בב"י אה"ע סי' מ"ב· וכ"כ דפי' הרמב"ם שכ' רפ"ד מה"א האיש שאנסוהו עד שקידש בע"כ הז"מ· ומר בר"א לא פליג בזה אלא שמחדש דבאשה ר"ל שנאנסה לקבל קדושין ודאי קדושין לא הוו ומטעם שחולק הס"מ שם· ופי' זה כעין הכרע בין פי' הסמ"ג לפי' הרשב"ם ומ"פ: ר"ש ד"ה ר"ה לטעמיה· מהכא כו' ודלא כרבא כו' שאמר פסק שלו כו'· לכאורה י"ל דר"ה לא פליג עליה דרבא בשדה שהם דלא מהני מודעה· ועובדא דהכא הוה בשדה זו:

דף מט ע"א ד"ה אין נאמנים· כדאמרי' בכתובות כו' א"ל רבא כיון שהגיד שוב אחו"מ כו'· אינו מביא ממש אלא לראיה דשעה"ה השיב כהגדה אבל מ"מ הא כדאיתא והא כדאיתא שם הוא דוקא בשכ"י יוצא ממק"א והכא אפי' אין יוצא ומטעם שחלקו התוס': ד"ה מודעה הא'· והראנו אונסו והכרנו בו כצ"ל: ד"ה מודעה הב'· כדי להציל הנאנס מאונסו כצ"ל: תד"ה וכדר"כ· וי"מ מדקאמרי' נחלה הבאה כו' ולא הבאה לו כבר· הן מלינו לשון זה גם על העבר כמו הכצעקתה הבאה אלי (בראשית י"ח כ"א) וכן השבה עם נעמי (רות ב' ו') אלא דר"ל דכאן ע"כ פירושו דעדיין לא באה כמו הבאה אל ביתך (שם ד' י"א) דהוא מלרע עי' פרש"י ויגש (מ"ו כ"ו) דאל"כ אלא שכבר באה הרי היא שלו ממש ומה לי מאין באה: בא"ד וא"ת בלא ר"כ מאי תייתי כו'· ואף דהתם סלוק תובתו והכא סלוק זכותו מ"מ גם התם איכא למימר דניזול בתר דידה דהוי סלוק זכותה: בא"ד ע"כ דאפי' במשיאים יתומות כצ"ל: ע"ב ר"ש ד"ה תימא כ"ר עשיתי· אבל הכא דליכא אונס כ"כ ל"ג ואקני'· לכאורה הסברא הוא להפך· וע' לשונו לעיל (מ"ח) ד"ה אלא ר"ה מסברא דידיה ובסמ"ע ר"ס ר"ס: תד"ה יכולה· מהו דתימא מיכל לא נכלינהו כו' כצ"ל:

דף נ ע"א גמרא רמ"א הראשון כו' מפני שהוא תחתיו· הרשב"ם פי' דיליף מן ונתת תחת ידו והתוס' נדחקו דלמאי איצטרך תו טעם דקסבר ק"פ כקנין הגוף דמי וע' מה שהקשה המהרש"א· ולי קשה ג"כ מר"א דנימא טעמיה דבעי תרוייהו תחתיו וכספו· ולעד"נ דפי' תח"י דקרא הוא כפשוטו דהיינו שמת מיד ולא עמד יום או יומים וליפנא דתחתיו שבדברי התנאים הוא לטעם דלכן נקרא כספו הואיל והוא תחתיו לפירות וק"פ כקנין הגוף (והוא קרוב למש"כ התוס' לקמן בסד"ה ר' אלעזר)· ויסוד פלוגתתם הוא בפי' כי כספו: תד"ה המוכר· הא דלא נקט המוכר עבדו לפירות כו'· לפי הא"כ דל"ד קנין פירות דבעל שלא היה לו בגוף כלום מעולם כו' שבדבריהם לקמן ד"ה קסבר· בדווקא נקט בכה"ג· ומש"כ דאין דרך כו' אלא מבכיר כו'· ע' בר"ן ספ"ק דע"ז על הא דקאמר שם אריס אריסותיה קעביד דמדה אין דרך לתתה בשכירות כו': ד"ה קסבר· וא"ת א"כ כו' כדאשכחן בהחובל כו'· לכאורה י"ל דהכא שאני משום דכתיב תחתיו (דהיינו תחת ידו לפי הבנתם כמש"כ לעיל) וכזה כתבו בב"ת (נ"ו) בד"ה בעל: בא"ד דלר"א אין מכירתה כלום כצ"ל: בא"ד א"נ דל"ד כו' שמתחלה היה הכל שלו כו'· שמש"כ בב"ת שם בדבריהם בס"ד: בא"ד בע"ב וכעין זה כו' בפ"ק דפסחים מנה שהיה קשה כו' ושם מפורש כצ"ל: בא"ד דא"ל כלל דלר"ת כו' יסבור שם לאים כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש ד"ה אין מחזיקין בנכסי א"ה· ובאמר בכ"א דלא בעל כו' שכן משמע כו' ועוד נראה דאי בבעל הל"ל בנכסי אשתו כבמתניתין: ד"ה לעולם בבעל· דלפירות הוא דאשתעבד כו'· ר"ל ולכן אפי' לא כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך מ"מ צריכה למחות וז"פ:

דף נא ע"א גמרא נמוכר שדהו מפני רעתה· ב"מ (ע"ז ב): שם ש"ה דל"ל ליה לשוויה נפשיה עבד כו'· משמע דיותר יש לו לאדם למכור שדהו מללות וברש"י ס"פ בסר (והוא לקוח מגמרא דקדושין כ') משמע דוקא מללות ברבית אבל בלא רבית ללות קודם מלמכור שדה· ונראה דהכא כדי שלא יהא עבד לעבדו או לאמתו הוא דיותר טוב למכור שדה: ר"ש ברה"ע ד"ה ודייתי גולה· שמואל וקרנא כו'· לפנינו שם איתא קרנא לחוד: ד"ה מחזיקין· דהיה לה למחות כ"ה ברש"י שבר"ף: תד"ה למה בסופו· באי קנה סגי כ"כ דל"ל· וכוונתם למש"כ הר"ן בקדושין שם בשם הרב אלברגלוני דבקנין סודר קני אע"ג דלא יהיב זוזי· ולמהרש"א בתוס' שם בשם מהריב"ל נראה דאישתמיט דברי תוס' הללו: ע"ב גמרא· רבן עוקבא ורבן נחמיה ב"ב דרב כו'· וכ"א בחולין (נ"ב) ול"ע פסחים (קמ"ו ב) ול"ע עס"ד הב"ח שהגיה ב"ב דר"ח: ר"ש ד"ה לבריבי· אמר רב האי כו' דהזיתיה לר"מ מאחוריה· וכ"ע הרש"ל שרי ליה מרי' נ"ד הוא רבי כו' וכ"א בירוש' כו'· התוס' בתענות (כ"ד ק"ד) הביאו ג"ל הירושלמי ואפ"ה גרסי בהא דעירובין רב אלא שכ' דיו"ג רבי משום עובדא דירוש': תד"ה בגם בסופו והא דכתב לה לשון מכר כדי כו' שיאכל הפירות כי המכר מבטל הקנין· נראה לקמן אפי' היכא דהמכר קיים כגון במעות שאינם עמוגים ג"כ אוכל פירות· ולא הוזכרו לטעמא דהמכר בטל אלא אליבא דר' אלעזר: ד"ה קבל· ואם תקף הבעל מידה שוב אינה יכולה כו' כצ"ל:

דף נב ע"א ר"ש ד"ה ה"ג ואם לאו· דא"כ היינו רישא ואם מתה יחזיר לבעלה כו' כצ"ל:

ע"ב גמרא ראיה במאי כו'· כה"ג לקמן קנ"ד: שם מ"ד אשה כיון דשביתא לה מילתא כו'· כה"ג לקמן קמ"ד: ר"ש ד"ה קשיא ואטפ"כ א"כ בעיני כו'· ע' לקמן (קכ"ז) בדבריו ד"ה קשיא ובמע"מ שם: ד"ה בקיום השטר· וכיון דקיימוהו ב"ד כו' שכל הכתוב בשטר אמת כו'· עי' כתובות (ק"ט) ובתוס' שם ד"ה ל"ש ובר"ן שם בשם הרא"ה: גמרא ת"מ והכי קתני בד"א כו' כגון מוכר כו' אבל כו' כגון נותן מתנה כו'· ל"ע מאי אריא ברישא מכר אפילו מתנה נמי בכה"ג כדתנן לעיל (מ"א) שנתת לי במתנה כו'· וכן בסיפא מאי איריא מתנה אפי' מכר נמי כמבואר וכן קשה ליפנא דמתניתין אבל בנותן מתנה דהא במכר נמי: ר"ש ד"ה אבל בית:קה שאין עמה טענה· כיון דנטל כו' בפני עדים כו'· ל"י עדים מאי עבדי דתייהו כיון דמודה ע' קדושין (ס"ה ב) ולעיל (מ') בתד"ה קנין: תד"ה נטל· שלא תטרף דעתו עליו כדאמר לקמן· הוא בדף (קנ"ו ב):

דף נג ע"א תד"ה אטו· והאחין שחלקו לאו בני חזקת ג"ש נינהו· לעיל (מ"ב ב) איכא ליפנא בדנתית לפלגא לא הוי חזקה וכן דעת הרי"ף בדרבינא שם כמש"כ שם הנ"י (ולפלא בעיני שהנ"י כ' שם שכן גם לדעת ר"ח ונמוך ר"ם קמ"ע כתב בשמו דאף נ"ה לפלגא יש לו חזקה ואולי צ"ל בא' מהם ר"ת) ול"ל דדעת התוס' כנעה"ע שהביא הטור שם אות ב' דאחין אינן כשותפין ומחזיקין זע"ז ומשמע אפי לו בדבר של שותפות או דס"ל כדעת הר"ח שהביא הטור וע' לקמן (נ"ז ב) בתד"ה בשותפין עוד י"ל דמשמע להו דאחין שחלקו ר"ל שחלקו בודאי וא"כ המזיק אחד בחלק חבירו דומיא דלעיל (מ"ז) בן שחלק ואשה שנתגרשה: ד"ה אמר בשואל· אע"ג דבשואל ה"ל כו'· תימה דהדרבה גם שם אמר וכי יפה כח מתנה ממכר· רק דשם מטעמא אחרינא קאתי עלה וכמש"כ שם רש"י בד"ה יפה ויפה: ע"ב גמרא וכמה אר"י אמה נראה דל"ל (או דר"ל) על אמה וכדלקמן בס"פ וכ"כ מלשון הסמ"ע סק"כ וכ"א: שם א"כ ענהם האי מילתא א"ל ר"ם כו'· כעין זה (יבמות ל"ה כ"ח) סוטה (ו'): ר"ש ד"ה אותה קנה· כדאמר ריב"א לקמן גבמתניתין המלר כו'· לפנינו שם איתא רב אסי אריו"ח· (וכ"ה בדבריו לקמן כ"ו בד"ה ורגעי) וגם משמע מדבריו דגם הכא גרים ריב"א: ד"ה מהו· ואמרי' בקדושין תדע דאילו מסר לו עבד בהמות כו' כ"ה שם· וע"כ שם במתנה נמי דהילו במכר דוקא ונכתן דמי כולן א"כ מאי ראיה משם לנכסי הגר דקיימינן בהו הכא לפי מה שחלק לעיל· אבל אי מיירי במתנה ניחא דמשמע מלשונו לעיל דמתנה שוה לנכסי גר וכמש"כ התוס' הכא ודלא כמ"ש בקדושין שם בשם הר"ח ובב"ק י"ב ד"ה נ"ל· אך לפ"ז ק"ק שם המילתא דשואל תדע כו' דע"כ התם עדיף טפי דאפי' במתנה מהני: ד"ה והליע מצעות· ובכב שם כו'· וברמב"ם משמע דאף בלא שכיבה קנה וע"ש בהה"מ בשם

מג"ם ונדחק שם הלח"מ לפ"ד בהראיה מעבד· ול"נ דהראיה היא דשמוש מקרי הנאה חשובה למקני ביה העבד ולכן ממילא אם התקין הקרקע לשימושו מהני כמו נרה שתקנה לעשות פרי לאכול ממנה: ד"ה והגעילו הייתו נעל כו' ואגב כו'· ול"נ דנעל ליה דריפא הייתו שקשר לו רצועות המנעל והוא נגד התיר כו' דר"ל התרת הקשר וכמו נעל דבדלת לפי' התוס' לעיל· ובקדושין וכן ברי"ף כאן ל"ג נעל לו בריפא:

דף נד ע"א ד"ה דדלא ליפתא· וכן נמד לה מיא כו' שפקה אה"ם ומנגב אה"ק כו'· מלת ומנגב אינה מובנת והגהת הב"ח בזה לא הועיל· ואולי צ"ל ומגגר והוא מלשון נגרא לעיל (ס"ד י"ב) וגם זה רחוק קצת: ד"ה פילי· כמו פילאי· כוונתו לברכות כ"ה ע"ש: ד"ה כיון שהכים בסופו· נ"ל קנה כולה או דנ"ל לא קנה כלום: תד"ה אדעתא· אבל אם יודע ואין מתכוון לקנות לא קני· לפ"ז נ"ל דהא דתנן בב"מ (י"א) ראה אותן רצין אחר מציאה כו' ואמר זכתה לי שדי כו'· דדוקא נקט ואמר דכיון דרואה אותן רצין אחריהם והוא ישתוק נראה דלא איכפת ליה במה שיקחום ואינו רוצה לקנותם והתוס' נדחקו שם: ע"ב ד"ה ושאינם· והן היו יודעים מדת התלם כו'· וברא"ש איתא כגון אם המענה מאה אמה· והכי גמרא ידענא וכמה מלא מענה מאה אמה תגורה כ"ד י"ג וע"ש· והנה מלת והדר לא ביארו לנו לפירושם· ולכאורה אתא לשיעור הרוחב ור"ל דקני באורך תלם וברוחב תלם כפול· ולפי' הרא"ש שכ' דקני לכל צד כשיעור אורך מלא המענה נראה דזהו המכוון במלת והדר דר"ל דזה השיעור הדר לכל צד ואולי דלזה כוונו גם התוס'· ובכ"י משמע דמפרש והדר שחוזר לאחוריו ואינו חורש הלאה כמש"כ התוס' דלא היו חורשים במענה א' כל אורך השדה: ר"ש ד"ה באגי מטמרי· שדות עמוקים כ"כ דל"ל· ור"ל דבעליהם היו מטמינים א"ע:

דף נה ע"א גמרא ולא היא התם לאוקמי מילתייהו הוא דאמרי כ"נ שהיה גיר' הרשב"ם· ולהגי' שלפנינו יל"פ דהאי א"ל (והוא ר"ת אמרתי לו וכן נ"ל גם לפי' הרשב"ם) א"ה אפי' עסקא נמי כו' הכל מדברי הונא ב"נ ובא בזה לייטב דברי ר"ה בריה דרב יהושע ומשמע דישרו דבריו בעיניו ולכן אמר ר"ה (או הגמרא) ולא היא כו' וקאי על הונא ב"נ לא על הספרי: ר"ש ד"ה זביניהו או יתעשרו כו' כצ"ל: ד"ה חלב· הוא אילן· תמוה דהא בפ"א דכלאים מ"ח תנן אין נוטעין ימור של תאנה לתוך החלוב כו' מפני שהוא אילן בירק וע"ש בפי' הרמב"ם והר"ש וכן רש"י בביצה שם ובע"ז (י"ד ב) והתו' שם והערוך כולם פי' שהוא מין עשב· ואין לחלק בין חלב לחלוב דהא לקמן (נ"ו) וכן בביצה שהביא קרי ליה הש"ס חלובה· ואולי ה"ק חלב מין אילן וא"כ אינו חלוב וחלובה הנזכרים או עשב כו' והכל אחד:

דף נו ע"א ד"ה אבל פיסלא לא· או עמוד שאין גבוה י' אמות· מלת אמות מחק הב"ח וכן המהרש"א בגיטין (ע"ז ב) בתד"ה פליג לא גרים לה: ד"ה כל שהראהו· את הגלעד עד דן כצ"ל: ד"ה חייב במעשר· א"כ אם כבשו ישראל כו' פטורין מן המעשר· ע' גיטין (ח') תד"ה כיבוש מה שכיבשו בשם הספרי ולקמן (נ' ב) בד"ה כך· ואולי הני גריעי טפי דבפירוש הוזהרו עליהם (בדברים ב') ואפי' לר"מ ור"ש כיון דבכ"מ לא כתיבי אלא שבעה גוים מוכח דהשלשה הנשארים לא רצה לתת להם עתה ואינם בכלל כ"מ אשר תדרוך וגו' ויתורץ בזה גם הוא"ת כו' שבתד"ה לאפוקי: תד"ה אבל פיסלא· מה שהתנה המהרש"א במקום פטור שיהא דווקא רחב ג' הוא תמוה ולשון רש"י בשבת (ס"ד ק') ד"ה מקום פטור שיש לו ראש רחב קצת וגבוה ג' (ובר"ן ליתא לתיבת ראש וכ"כ למחוק ברש"י) וכ"מ בעירובין (ע') בהא דרבא מתיר בין לחיים מטעם מ"פ ושיעור עביין כ"ם לד"ה שם י"ד ב' במשנה וכ"מ מהב"פ· וי"ל שט"ס בדבריו וצ"ל אם הוא גבוה ג'· וע' מה שהמתסתי ע"ד בגיטין ע"ז ב' בתד"ה פליג: בבה"ד נ"ל ככרמלית דכ"ף: ד"ה אין· אמרו לפני ר"א ה"ה של יחיד כצ"ל· וצ"ל אם כל הבקעה של אדם אחד: ד"ה כל· שפי ה"ל למינקט כו'· לכאורה שם לא נכתב רק מצרי עבר הירדן מערבה אבל במה שהראהו נכלל גם עה"י מזרחה דהכי כתיב שם גלעד: ע"ב ר"ש ד"ה מתניתין דהשיב כו' עדות לג' שני חזקה כ"כ דל"ל ולמחוק מלת אחת וע' לשון רש"י שבר"יף: ד"ה אלא· וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות כו'· משמע דאם צמח בה שער א' היום ולמחר צמח הב' אף דהראשון עדיין קיים אינו כלום דהואיל דשער א' אינו סימן ה"ל כשומא ולא מהני תו· דאל"ה הכי לא היה יכולה הכת הראשונה לראות את שער הב' דעדיין לא צמח· ולעיל בסמוך כ' כבר נשר הראשון משמע דאם לא נשר מהני אף שצמח אתמול יחידי· וע"כ נ"ל דעתו ז"ל דלעולם מהני אף שלא צמחו בב"א רק דבכה"ג (ר"ל דבשעה דראו הכת הא' לא צמח עדיין הב') לא מקרי חצי דבר ולא ממעטינן אלא אם בשעה שראו הכת הא' כבר צמח גם הב' וכמש"כ לעיל ובשנה אחת ראו כו' ול"ע לענין דינא: ד"ה מתקיף· ושאלתי לעובדי אדמה כו'· ע' ב"מ (ד' ק"ז) בתד"ה האי ולפרש"י שם הוא בהפך: ד"ה בין היפי· בין קמה חטים כו'· הש"ך בר"ס קמ"ה גורס קמת בתי"ו בתרווייהו: תד"ה אלא מעתה· כיון דתרווייהו מיכא אחזקה קא מסהדי· כדאיתא לעיל (כ"ט) ומודה ר"י באתרא דמוכרי באגי:

דף נז ע"א במשנה היה מעמיד כו' תנור וכירים כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש ובמשניות ובפי' הרשב"ם וכדתני בסיפא: ר"ש ד"ה אלו דברים בסופו· כדמוכח בברייתא כו' יגעת בני יגעת· הוא לקמן (ס"ד נ"ע) וע"ש: ע"ב גמרא גבי ממונא לקולא· ר"ל קולא לנתבע דהמערער נקרא מוחזק כיון דגוף החצר אף לדברי המחזיק הוא של שותפות דגם הוא אינו אומר אלא שנתן או מכר לו לתשמיש זה בלבד כדפירש הרשב"ם לעיל· והרשב"ם נדחק כאן: ר"ש ד"ה אסורין ליכנס לחצר· הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר כו'· לשונו אינו מדויק לפי המבואר בנ"מ (ל' ב') דאינו הפקר עד שיופקר לכל:

דף נח ע"א גמרא סנדלין בימה"ח כו'· עיין פרש"ם· ולעד"ד הגל"פ בהפך דדרך סנדלין לנעול בימה"ח ולכן כשחולצן קודם שינה (עיין יומא ע"ח ב') התי מאן כו' ליסיים מסאני וליגני) מניחם תחת המטה· וכן תפרש במנעלים בימות הגשמים· אח"ז ראיתי שכוונתי בזה לפרש"י בסוכה (כ"א ב') וע"ש שהיה לפניו הגירסא בהפך: ר"ש ד"ה א"ל כולהו נכסי דהאי· ומסתברא דלזה אהב יותר כו'· בפשוט יל"פ דמסתברא דזהו בן ומסתמא לבנו נתן וכדמשמע דיען דמשמע לדבינתהו כו' הוא דלוס כן· ואולי דבא לייטב בזה קושיית הא"כ בסי' תקס"ח אות ע"ו דלפי מש"כ בס"ח דעבע דם הבן להתבלע בעצם האב המת ה"ל יותר לבדוק בזה· ולפרושו א"ש דהכתי לא יודע בזה לניעותו אבל כוון האב גם לזאת· או משום דעי' נסיון דס"ח יתגלה שהן ממזרים ור"ב לא רצה שיוודע פסולם ע"י (וכמש"כ הרע"ב בפלסי עדיות והוא לקוח מפי' הרמב"ם ע"ש) אבל נכיון שלו אינו רק הודעת לניעותו יותר מבאר אחיו וזה יותר נכון בעיני: תד"ה מליין· וא"ת כו'· עי' פרש"י בפסחים (ע') ד"ה מי לא תנן ובמש"כ שם בס"ד: בא"ד דכתיב האדם הגדול· הוא ביהושע י"ד וע"ש בפרש"י בשם מ"א· אולם עדיין אינו מיושב לפי מה שחלקו במס' ע"ז (ג') ובב"מ בשם ר"ת בין אדם להאדם: ע"ב ר"ש ד"ה רביעיות· ומד' לשוני גאולה כו' כצ"ל כו': תד"ה מרזב· והר"י פי' כו' ויש לו חזקה משתי רוחות כו' כצ"ל כו': בא"ד להסיר לראש צד אחר כו' כצ"ל:

דף נט ע"א גמרא היכי דמי קולס המצרי כו'· כזה איתא בעירובין (ע"ז ב'): ר"ש ד"ה לא בתקרה· כדדרשי' נמי מפי זרעך כו'· הוא בב"מ (פ"ה) ומה שמצויין ליומא הוא שבוש: ד"ה זה ר' אושעיא· שאמר כזקינו· שמולל הסכנה וע' כתובות (ס"ג ב') ובמקס"ש פ"ס: ע"ב במשנה ד"ה ויכול למחות· דנהי איכא חסרון כדאמרי' כו'· והתוס' נדחקו לרב יהודה למאי דס"ד דל"ל היזק ראיה· ולכאורה הטעם פשוט דכיון דיש לו חזקה לכן יכול למחות כדי שלא יטעון אחר ג' שנים דשלו הוא· ואולי דמשמע להו דאפילו אם רוצה בעל הגג לתת לו שטר דאין לו זכות בזה ומ"מ יכול בעל החצר לקללו כשירצה נכנות אצלי ג"מ יכול למחות אבל מכל מקום קשה דיכול לומר בשטר איני רוצה מן העכברים: ד"ה המזקת בכס"ע· דכיון דבפניו החזיק כו' כצ"ל:

דף ס ע"א גמרא ומאי עליה אפתא· פי' רשב"ם בזה דחוק דמאי איריא ע"ג החדר דלפניו אפי' על כל הבית נמי וכ"מ ליפנא דמתניתי ע"ג ביתו ועיין מהרש"א· ועוד קשה דמ"ש דבאי בלא זה לא היה יכול להרבות דיורין בחצר· ולכן הנל"פ דאפתא הינה עליה לו רק אלא לתשמיש ונתאוה להכניס שם תפליו וכ"ה בכ"י וכ"כ הרי"ף בר"פ דלקמן: במשנה שתהא סולם מהלכת ועשוה אבנים· נראה משום דבדבר קל המשקל אין טוענין כ"כ שיהיה שוה במשקל כמו דבר כבד המשקל מפני הגפת דקשה למלאוי או כתבאוי (ב"מ פ') להכי שיעור באבנים שהם רבי המשקל· או כפשוטו דאבנים כונדם במקום אחד ומעיק תחתיו משא"כ דבר קל מתפשט נוגדו· ומאי דכתיב כאשר תעיק העגלה המלאה לה עמיר (עמוס ב') רצונו שתהיה מועקה כוללת כמו באמר אחריו ולבד ננוס מקל וגו' כאשר העגלה מועקת בכל צדדיה ע"י העמיר· או כפירוש רג אור שם: ר"ש ד"ה ר"א מתיר· והכי אמרי' לעיל ספ"ב כצ"ל: ד"ה ה"ז בהזקתה כו' או שעון בני תיקה בהזקתי וכנסתי לתוך שלי· לפי מש"כ התוס' לעיל (כ"ג) בד"ה אחולי משמע דאי טעין דמחלי ליה זע"ה במעמד אנשי העיר ג"כ טענתו טענה: ע"ב גמרא מעיקרא ספר ניחא להו כו' כי חזא כו'· משמע מזה דמקחמא ה"ל לקוץ עד דחזא דמעכבי ולא בארוהו הפוסקים: שם ור"ל אמר מחזיר כו' הכא איכא רווחא· לעיל (כ"ו ריש ע"ב) כ' התוס' דאי איכא רווחא פ"ז אמה מודה ריו"ח וכ"כ הנ"א כאן ולפלא בהבתיכוהו בעלי הבו"ע: שם א"ל נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח כו'· כ"ל שהוא ע"ד שאמרו בנמ"כ שמות פל"ה לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל בהמ"ק וכן אמרו שם בארזים וכיון שבטלה הסבה יבוטל המסובב

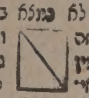
ומסובב · וכן בב"ר פל"ד אמין דשמים הוה במגדלא והיו נוהגין בהם איסור משום קדושת הארון :
שם פירות ל"נ שככר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים · לפ"ז גם בשר חיה ועוף (לבד תורים ובנ"י) היה אפשר להם לאכול · וכן לחם ממיני קטניות אבל של כוסמין ושבולת שועל ושיפון אף באין קרבין ע"ג מזבח וכן אין מביאין מהם בכורים לדעת קצת כמש"כ בפסחים (ל"ו ב') היו אסורין דהוו ממין שקרב ע"ג מזבח פי' בתוס' : **ר"ש** ד"ה שככר נגזרה גזירה · חורבן · לשון גזירה משמעה בכ"מ על דבר העתיד · ויותר הנל"פ שככר גזרו שחייבין להתאבל · וי"ל גם פי' הרשב"ם דר"ל שתהיה בחורבנה עד עת קץ : ד"ה אפר מקלה · ומשום דאיכא אפר פרה כו' · נ"ל דהיה מהא דתנן הנוטל שכרו כו' להזות כו' ואפרו אפר מקלה (בכורות פ"ד) אגמא שהוא ספק אפר פרה · אבל רש"י ברפ"ב דתענית פי' דבא לאפוקי עפר : **תד"ה** מים · דפסולין לניסוך · עמש"כ בסוכה (מ"ח ב') :

פרק ד דף סא ע"א

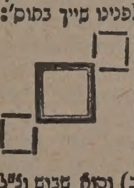
במשנה ולא את הגג · כתב התוי"ט אבל עלייה בכלל בית כחכמים בפ"ז דנדרים ותמה על הי"א שבטור דעלייה לא הוי בכלל בית ע"ש · ואנכי תמה דהכי אף לדעת הרי"ף והרמב"ם דעלייה מכורה היינו אלא בפתוחה לבית דרך ארובה · ולענין נדרים פשיטא דבכל גווני אסור · ועוד לה"א תרגימנו דיליף היינו אפתא וזהו עלייה לפי' הרי"ף מה"ל · אבל פשוט דכ"ע מודו דעלייה נ"כ נקראת בית כחכמים דנדרים שם והטור עצמו הביא שם באות י"א המוכר לחבירו בית יכול ליתן לו עלייה · אלא דהיא חשובה בית בפ"ע ואיננה בכלל הבית שמכר · ויליף והדר איצטריך לאשמועינן דאע"ג דתשמישן לבית וס"ד דבטלין לגביה · ואולי לענין נדרים גם הם אסורין (ופי' הרא"ש שם בנדרים ד"ה וחכמים לענ"ד לע"ג · וצ"ל דחזר בו בפסקיו דשם לא כתב זה וכן הטור לא הביאו ודלא ככ"י והש"ך שהעתיקוהו) · ועיין לקמן ע"ש מש"כ בעצמו בשם הרשב"ם לענין מחילת הקנים : **גמרא** רי"א בדקא חלילה · נראה דצ"ל ברקא כרי"ש כמו בעירובין (ע"ו) וכן הביאו בערוך וכ"ה ברי"ף : **ר"ש** ד"ה הכי נמי · והלא שהם בור לא הוי ד"א רוחב כו' · נ"ל דהיה דאינו רחב יותר מעשרה טפחים · דבב"ק (נ' ב') במשנה איתא מה בור כו' עשרה טפחים · ושם בגמרא (נ"א ב') מבואר דברחבה יתר על עמקה לכ"ע אין בו הבל וכן קרי לה שם קטין ורויחא : **תד"ה** והצלעות · וכתיב בהאי קרא ולא יהיו אחוזים בקיר הבית כצ"ל : ד"ה ואתא · והא דתנן במסכת מדות כו' וכובד שם כו' דלוכד היינו שורה כו' · ר"ל דלפי' הראשון ע"כ לוכד שם פי' כל משך התקרה דמתחונה שהיא רצפת העליונה (עיין יומא נ"ב בדבריהם) ובאמת אין רובד אלא שורה כדהביאו מתמיד · וכן ביומא (מ"ג ב') במשנה על הרובד הרביעי דר"ל שורה כדפרש"י שם · והמהרש"א שגה בזה במתכ"ת · גם מש"כ ונקלא כו' משמע דלמטה היה חמש אמות דגם המשנה עצמה אומרת רחבה חמש : **ע"ב גמרא** האי מאן דמזבין ליה מידי לחבריה כ"ה בהרא"ש וכצ"ל : **ר"ש** ד"ה דלא ה"ל למימלך · הילך ימכר שדה אחת כו' כצ"ל : ד"ה בוסתני · גנות · בכ"מ משמעו אילנות ולשון הערוך בערכו גינה של אילנות ועי' לקמן (ס"ח) מאי שלחין גינונייתא שאמר שלחין פרדס למונים וברשב"ם ותוס' שם · ומה שפי' פרדסי כרמים · ובערוך שם פירש גינה של ירק נ"ע דלעיל (ז') מוכח דהוא של רמונים : **תוד"ה** ש"מ שיורי · דפעמים קונה כו' הרבה יותר ממה שהיא שוה כדאמר בפ' מי שהיה כו' · לכאורה אינה מובנת הראיה משם דהתם הוא משום דרצה הלוקח שיאכלו בידו בדמי שוויין ואדרבה רמב"ת שם היה סבור דאינו יכול להעלות על דמיו וכמהניתין דאין שומעין לכן · וצ"ל דראייתם היא מהא דקיים שם ועיכפא בכמה כתבינן והיינו היכא דקבלה הבע"ח באלף זוז אלמא דיוכל להיות שיקבלנה בכפל שווייה · ואולי תיבת וכו' בדבריהם שאין לה מקום באשר היה שם צריך להגיה בסוף אמר תיבת ואיסתליק ויהבו נמש"כ :

דף סב ע"א

גמרא א"ל ריב ר"ח לרב ויקנה כנגד כולא מור כו' · כעין זה בסוכה (ז') : **ר"ש** ד"ה היכא דאיכא · הכי ה"ל למכתב שמעון כנגד יהודה כלומר כו' כצ"ל : ד"ה מצר לראובן · ולשמעון שכינו כו' ואחת בדרום · בגליון מחק זה בשם רש"ל · ולפנינו לא נמצא בו וגם אינו מהצורך למחוק · ודע דהציור שבדבור זה הוא בטעות וצריך להיות כזה

וכ"ה ברש"ל דכוונתו שימלא את השדה באלכסון · ואולי הציור שלפנינו טייך בתוס' : ד"ה כמין גמ"ס · גם בכאן הציורים בטעות וצ"ל הגהמי"ן מתוך לשדה כזה :

תד"ה ואי לשון נכסיי שאני כו' כצ"ל בשני יודי"ן עי' ברא"ש : ד"ה מדהוה ה"ל אם מצר מצר לראובן ושמעון כו' דקנה כנגד הארוך כו' · מש"כ המהרש"א דהם מצד מזרח מצר לראובן לחוד כו' ג"כ מודה רב דקנה כנגד הארוך · לדעתי אינו מוכרח דמאי חזית למיזל בתר הארוך והקצר תלינן במאי דאין כותבין מצר עולם · ניזל בתר הקצר והארוך נתלה במה שאין כותבין אני מצר : **ע"ב** ד"ה איתמר · כגון לעיל דאמר דאיכא הסדי למר כו' וכן איתא בהרא"ש ומגויין (נ"ב) והוא שבוש וצ"ל (מ"ג ב') : **באה"ד** דמספקא ליה לר' יוסי כצ"ל : ד"ה חזינא · פלגא דאית לי כו' כצ"ל :

דף סג ע"א

גמרא לנפיה אין פחות מי"ו כצ"ל : **ר"ש** ד"ה פשיטא · או כל המחלק נכסיו על פיו שאמר כו' כצ"ל : ד"ה מנו חלק · בתוספתא דקן בבא (ר"ל דב"ב) כו' הכא מיירי כו' א"כ כו' מנו חלק לפלוני בני כו' · בד"י ליתא מלת בני וכן בהג"א ובהעתקת ב"י ומשמע לכאורה דבהאי גוונא דתוספתא אפי' אמר יחלוק פלוני ג"כ הדין דיורש עם הבנים וכ"מ בב"י לחילוקו בין התוספתא להגמרא אך מלשון הטור סי' רנ"ג אות מ' ל"מ כן וכן מלשון הרמ"א שם סכ"ד : **באה"ד** ואיכא למימר דבנן היא כו' א"כ כו' משום דפליג סומכוס עלה · לכאורה היינו הך · ומש"כ וקי"ל כסומכוס כו' · משמע דבא ליתן טעם בזה להא שכ' ולא הוה ס"ל כו' · ותימה דפלוגתא זו לא שייכא להסיא דהכא בפירושא דליטנא פליגי ועי' בה"מ סוף סי' ו' : **באה"ד** דסתם לן תנא כוותיה בפ' שור שנגח ארבעה · שם לא נמצא ועי' לשון הרא"ש : ד"ה סומכוס · וכ"מ פי' דחזקה כותבים לנעמיים · נראה דצ"ל וגם ר"מ כו' : **באה"ד** ופלגא דהשוא שיעורא כו' · נראה דצ"ל וריבעא : **ע"ב** ד"ה אלא לר"פ · כדאמרינן במתניתין ומודה ר"ע כו' · לכאורה גם התם שייך מקום דרך ותיקשי נמי לר"ז · וי"ל דהתם מ"מ הדרך שייך ללוקח לזרעו כדתנן לקמן (נ"ט ב') והמילון זורע אה"ד · וגם הסילוק אינו אלא בתנאים המבוארים שמה וכש"כ גבי בית שודאי כולו שייך ללוקח והמוכר אין לו רק הסילוק ובתנאים דאיתא שם (בעמוד א') משא"כ הכא בהוצאת זיזין שייך מקומם בעדו שלא יוכל הלוקח לעשות באותו מקום מאומה : ד"ה האי מאן · ומכר לו כו' ואת הדות נריך לו כו' כצ"ל : **באה"ד** אבל למיקני בו"ד לא שאין כו' כצ"ל : **תד"ה** שאם · ואמר בעל העליה לבעה"ב לבנות כו' אומר ר"י דוקא כו' כצ"ל :

דף סד ע"א

ד"ה ואמ"ד · פי' בקונטרס כו' וגם הבנין שלמטה ממנה קנה כו' כצ"ל : **במשנה** וצריך ליקח לו דרך דכ"ע · לענ"ד דדוקא דרך דהוא רוחב ד' אמות (לקמן נ"ט ב' במשנה) הוא דצ"ל אבל שביל דהוא כי היכא דשקיל כרעא ומנח כרעא (שם ק') אית ליה דאין סברא כלל דיהיה כ"כ עינו יפה שלא ישייר לו מקום להגיע לשם עד שיצטרך לחזור ולקנות ממנו ועי' לעיל (ז') מד"ה א"ל · וכ"מ לי מדברי התוס' לקמן (פ"ב ב') ד"ה מדברי דא"כ מי יחלוק פ"ז דיותר מצטרך לו דרך ממלא אורה וסלו · והגמרא שפיר קרי ליה פריחת אויר לקמן ע"ד העברה כמו עומדין לפופין (אבות פ"ה מ"ה) : **גמרא** יתיב רבינא וקק"ל היינו בור היינו דות · עד כאן לא שנה התוקע לתוך הבור או לתוך הדות (ר"ה פ"ג מ"ז) · ואולי היה מפרש דבור עגול וקטין (ב"ק נ' ב') ודות הוא רחב יותר או מרובע ויש חילוק ביניהם לענין קול הברתם אבל לענין מכירה מהיכא תיתי לחלק : **ר"ש** ד"ה בזמן שא"ל · ולרבנן כו' ולרווחא כו' ולא עיכבת דרך כו' · כיון דע"כ צ"ע דלרווחא כו' יותר נראה לומר דגם על הבור והדות גופייהו נמטון לרווחא כמו שאמר בפירוש : **ע"ב** ד"ה בין ישובין · ואית דגרסי יושבים · נראה דצ"ל ובנקוד שורק קמ"ץ שהוא בינוני מבנין פעל :

דף סה ע"א

גמרא א"ל איפכא תנינא כו' · לפ"ז נראה · דגם מה שאמר בשם שמואל הכ' כר"ע היה סבור דהיינו הכ' דבע"כ מוכר · והא דר"כ דאמר בשמו האחין שחלקו אין להם כו' דמוכח דס"ל דבע"י מוכר ע"כ לא שמיעא ליה : **שם** ואי איתמר בהא כו' אבל בההיא איתא מודי ליה לרב כו' כצ"ל : **ר"ש** ד"ה שניהם במכר · ולא מקרי ע"ר אפי' לרבנן כו' · נראה דצ"ל אפי' לר"ע : **במשנה** המוכר את הבית מכר כו' · לכאורה הא אתי ועסיק במשניות הקודמות במכירת בית ולא ה"ל למיתני אלא מכר את הדלת כו' ועוד קשה מדוע לא כלל האינם מכורין דלעיל במשנה זו כמו דתנא הכא ולא את התנור כו' · ונראה משום דלא תטעה דהאי בזמן שא"ל הוא וכל מה שבתוכו כו' קאי נמי על הנך דלעיל לכן פתח בכאן המוכר את"ב בכדי להפליגה מהקודם לענין הא דקיים בזמן כו' וכדאיתא בברייתא לקמן : **ע"ב ר"ש** ד"ה לימא · דאי כר"מ כו' כגון קנים שבכרם כו' · עי' לקמן (ס"ט) דזה הוא לכ"ע רק דנ"מ ביניהם במשפיין ולא מוקמן : ד"ה ר"א מכתשת קבועה פליג · נ"ל דאזיל בשיטת רשב"א שבתוס' לעיל במשנה דתנור כו' אפי' לר"א לא מכר אף במחוברין · וכ"כ דעת הרא"ש מדהעתיק במשנה לא את התנור כו' ולא העתיקם בברייתא ובר"א פליג ואומר כל המחובר כו' ש"מ דס"ל דר"א ל"פ עלייהו רק על המכתשת ואתה כבר הזכיר במשנה דמכר · ותמיהני על הטור בסי' רי"ד שפסק דמכר התנור וכיריים אם קבועים הם נגד דעת אביו ז"ל : **תד"ה** ליטר · ודוקא כו' אבל כו' המשכה היא · עי' ש"ך סי' ר"ה ס"ק פ"ז · ואין תירוצו עולה על דברי התוס' כמבואר · ולענ"ד דכיון דלשון התוס"ע שם דכל האיגור נעשה כלי ע"י הגומא לכן לא מהני ההמשכה דבך עליו כדאיתא שם סעיף מ"ו וע"ש בב"י לשון המרדכי בשם השאלתות וכ"כ הא"ש שפי לדעה שהביא הרמ"א שם דאין המשכה מועלת אלא ע"ג קרקע הראוי להתבלע בה :

דף סו ע"א

ר"ש ברה"ע והלכך משמשר ממרותיו לב"ד מ' · פי' מכות (נ' ב') תד"ה המוסר שהפינו פ"ז : ד"ה ומתמה גמרא · וה"ע דמדאורייתא כו' ואפי' נפלו בתר הכי שאוכין בפלו בתוכה א"נ כו' כ"נ · דל"ל והוא כדעת ר"ת שבתד"ה מכלל בסופו · אלא דס"ל דמדרבנן מיהא מיפסל ברובה ול"א קמא קמא בטיל וכהסיא דיבמות ובהכי מיירי הא דליגול דשמעתין : ד"ה ועוד · דר"א לא קמפליג מידי בין קבעו מעיקרא כו' כ"נ דצ"ל : **ע"ב תד"ה** מכלל · דריקן משמע לגמרי ריקן כו' · ק"ל דגבי עבד עברי כתיב לא תשלחנו ריקם ופליגי תנאי בקדושין (י"ז) בשיעור הענקתו · ושן ריקם דגבי בכור (שם) שיעורו ה' סלעים וכן לגבי ראיה (שם) ובלשון חכמים (סוכה מ"ו) כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק :

דף סז ע"א

ר"ש ד"ה אפי' מאיצטרובלא · ואע"ג דרבותינו הגאונים שתקנו כו' כצ"ל : **במשנה** ד"ה המוכר · מכר בתים הפתוחים לחצר · ר"ל לאפוקי הפתוחים לר"ה ואין להם מבוא כלל בחצר אבל הפתוחים לבית הפתוח לחצר זהו בתים הפנימים שבברייתא דמכורים ופי' בנ"י : ד"ה הרי כולן מכורין · תשמישי הבית כולן כו' ולא חיטי ושערי וכ"כ במתניתין דלעיל וכ"ה בטוש"ע (והנ"י לא כתב כן) · ונראה דמילייהו מדתנן אבל לא את המטלטלין ולא פריט להו כמו לעיל גבי בית ע"כ משום סיפא דכולן מכורין קאמר מטלטלין בכדי לכלול כל מאני תשמישתא אבל חיטי ושערי דאינן בכלל מטלטלין כדלקמן (ק"ב) אין לנו (והנ"י יאמר דלהכי נקיט מטלטלין כדי לקצר והכוונה להני דפריט לעיל גבי בית) וממש"כ הרשב"ם במתניתין דלקמן דחיטי ושערי מכ"ש דמכורין מק"ו דעבדים ובהמה מוכח דס"ל דעבדים ובהמה נ"כ אינם בכלל מאני תשמישתא · א"כ היכא דהו"ש אינם בכלל ה"ה עבדים ובהמה (או כש"כ) והא דלקמן (ק"נ) דאיבעי' הני עבדי אי כמטלטלי וצ"ל ויפנה בכלל מתנת מטלטלי · ע"כ היינו דוקא היכא דהו"ש בכללה כגון דאמר כל מטלטלי וכ"כ הה"ת בפי"א מהל' זכייה הי"ג וכ"מ ברשב"ם שם ד"ה לבר מחיטי ושערי · ולכן תמוהים לי דברי התוס' לקמן (ס"ח) ד"ה אלא מש"כ וה"ה כו' אפי' גבי חצר יהו מכורים · כיון דגם הו"ש אינם מכורים א"כ ה"ה עבדים ובהמה (וק"ו ליכא שהרי אכתי לא אסיק הסברא דניידי) וצ"ל דהתוס' פליגי על הרשב"ם והה"ת וס"ל דעבדי ובהמה נכללים שפי במאני תשמישתא (וכן במטלטלי) מן תו"ש · וצ"ל שהוא ע"פ שפרש"י ותוס' בקדושין (כ"ח ב) דשור דמי לכלי מפני שמשתמשין בו · והאחרונים לא דברו מאומה בזה וצ"ע : ד"ה אלא אוירא · ודמים כו' דאין אונאה לקרקעות · וכ"ע התוי"ע אבל לדעת הסוברין דבפלגא איכא כו' כשהדמים יותר מפלג הוה ביטול מקח · דבריו סותרין זא"ז ופי' בדבריו בכתובות שם שהאריך בזה : ד"ה ורבנן סברי · דדרגא ודיכלא כו' ולהך ליסנא כו' אגר כו' · הכל מודין כו' אינו מוכרח · וגם לבד דליסנא דמתניתין דאיקא טובא לפ"ז וכדמסיק קשה ג"כ מדוע ל"א ג"כ ואי דא"ל אגר כ"ע ל"פ דאוירא משמע לאפוקי משפשא דמתניתין : **גמרא** מכר לו חולסית ומצולה החזיק כו' לא קנה כו' · נראה דה"ה שדה וחולסית שדה ומצולה (עי' רשב"ם ע"ב ד"ה חדא תשמישתא) ולשון קצר נקט : **ר"ש** ד"ה כיון שהחזיק · והא דאמרי' בה"ה כו' לא תיקשי לשמואל כו' · התם תימרה היא ומיתרא א"ל דלא ס"ל · יותר ה"ל להביא משמואל גופיה דאמר שם (נ"ד) דל"ק אלא מקום מכושו בלבד וע"ש בדבריו : **ע"ב** ד"ה מכר את הנקרים · אינם כיבשי דא"כ תקשי אמתניתין כו' · ברייתא צ"ע ע"כ פליגא אמתניתין דבמשנה איתא דהם אמר וכל מה שבתוכו גם העבירין מכורין ובברייתא תני בין כך כו' ע' ברא"ש · יותר ה"ל לומר מסיפא גופא דתני בין כך כו' לא את העבירין · ואולי גירסא אחרת היה לפניו בברייתא עי' רש"ל והגה' הב"ח : **באה"ד** ונראה דגלרים גרס והיינו עקל בס"ב · דכן במסכת ע"ז (ע"ה) איתא העקלין של גלרים : **תד"ה** יש · ור"ש מגיה כו' · כן הוגה בגליון ויפה שכן איתא בהר"ש בשלהי טהרות : **באה"ד** ור"ת אומר כו' · בגליון הוגה ור"י · אמת שכן הביאו בגדה אבל לפ"ז צריך להגיה גם לקמן ב' פעמים : **ר"ש** במשנה ד"ה הנקרים · שנותנין ע"ג כו' ועומדין עליהם כו' · וכ"מ בס"פ כ"ב דכלים וכ"כ הרמב"ם בחבורו ודלא כבפירושו ונמשך אחריו הרע"ב :

דף סח ע"א

ד"ה בין בימות החמה · שכן מוטעין כו' · מדוע לא נפרש כההיא דלעיל (נ"ה ב') ושביל כו' הקבוע בין ביה"ח כו' · וצ"ל שאין פוסקין אף ביה"ח אז חשיבי ולא בטלי ועמש"כ באהלות פ"י מ"ד : ד"ה וכל תשמישיו · וכדמפרש לקמן שכתב לו מצרים החילונים וכ"מ מדבריו לקמן דלא בעינן רק שימצר לו מצרים החילונים ואע"פ שלא כתב ואלין מצרנוהי · ולעיל (ל"ד ס"ג) פי' על כי האי ליסנא דדוקא שכתב לו כן ומשום יתור ליסנא · ואולי דאי משום יתור לשון לא ה"ל למלק בין וכל מה שבתוכה לוכל תשמישיו כדהתם : ד"ה הכי כתב · אבל אם א"ל מרחץ כו' הואיל כו' לתשמיש בית הבד כו' · פתח במרחץ וסיים בבית הבד : **תד"ה** אמר ת"ק באגי לא מזדבני · הגה' שבגליון שבושא : **ע"ב ר"ש** ד"ה המוקצים · מזומנים · בכ"מ מוקצה הוא ספק מזומן · אלא פירושו הוא הפרשה · או מדעתו או מדבר אחר או לד"א ולכן נופל עליה שפיר לשון מתנה או נס דבכאן : ד"ה ה"ג איפוך · הא קתני בסיפא כו' ואם א"ל כל מה שבתוכה כו' בין כך כו' לא את שיריה כו' · אמת שכ"ה בתוספתא דאחר מאמר ר"י בקנטר וכו' איתא ואם א"ל היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין ואע"פ כו' לא מכר את שיריה כו' ע"ש · אבל לפ"ז מאי מקשה לעיל פיסקי בגי הוא דל"ת הא בגי עצמן מזדבני · ש"ס · משום דא"ל וכל מה שבתוכה וכדאמר בהדיא ואם א"ל וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין וקאי גם אקנטר ואי משום דלא משמע ליה דוכ"מ שבתוכה ליהני לבגי שהרי הם חולה לה א"כ יקשה ליה מגופיה מהא דאמר דוכל"מ שבתוכה נכלל גם קנטר וצ"ע : **במשנה** ד"ה את הקנים שבכרם · ובגמרא כו' מכלל דאיכא בתך היו מכורין כו' · מזה אין ראיה לכרם דהיינו ב' כנגד ב' ואחד יוצא זנב דים לו שם בפ"ע והוה כמו ערוגה קטנה של בשמים דלקמן · והתם מיירי בפחות מה' גפנים או דאינן נטועין כהלכתן · ומתני' נמי א"ל דמיירי בכה"ג ודקאמר שבכרם ל"ד אלא אמיגרת ליסן הוא :

דף סט ע"א

גמרא קנים מאי עבידתייהו כו' (ב"מ ק"ג ב'): **ר"ש** ד"ה ואע"ג דלא מחזן · והא דאמרן לעיל כו' · הוא בדף ס"ה ב' : ד"ה ואע"ג דמשאי לתימלך · ובדלא מצאי לא איצטרך כו' וזה הלוקח לא יניח כו' · אלמה לא · כמו שייך שני אילנות לר"ע דבע"י מוכר ולכי יבשי אין לו קרקע מ"מ כ"ז שלא יבשו לא מ"ל ליה עקור אילנך וזיל : ד"ה אע"ג דקביע · השומירה בקרקע ואינה מיטלטלת עוד כיון דטוחה בטיט תיבה ויש כו' כ"נ דצ"ל : **ע"ב** ד"ה ארעא ביה דיקלי · נ"ל ללוקח דיקלי כו' · לכאורה ה"נ למחוק תיבת ללוקח דיותר נל"פ דמלות נ"ל דיקלי דבגמרא הוא מגופא הענין וצ"ל דאי לית בה דיקלי אמרי' דהכי קא"ל דחזיא לדיקלי ומתלת ליה (דלכאורה לפ"ז הל"ל בה או ביה) אין כאיה דה"נ קאמר בסמוך ליה על כוונה זו · אבל נראה דהיה לפניו הגי' מ"מ דחזיא כו' וכ"ה הגי' ברי"ף ולכן הוכרח לפרש כן : ד"ה גופני ודיקלי · וי"מ כו' והלכך המושב דהיינו גפנים כו' · עי' לקמן (פ"ב) תד"ה מתקיף בסופו : ד"ה כל שפולין · ובדקל מיירי כדמפרש כו' שגבוה הרבה כו' כצ"ל :

דף ע ע"א

תד"ה א"ד · פי' כס"ד · ועי' מה שהקשיתי ע"ד בשבועות (מ"ה ב) בתד"ה בשטר : **ע"ב גמרא** לימא בפלוגתא דהני תנאי דתניא כו' דייני גולה כו' ודייני א"י כו' · עי' רשב"ם מפ"ק דסנהדרין מי התם · ותימה להזכירם בברייתא ולקרותם תנאים הלא אמוראי נינהו כולהון ועי' לקמן (ק') ברשב"ם ד"ה ס"ג דייני גולה אמרי וצ"ע · ועי' מעילה (ט' ב') בד"ה הלמדין ובנזיר (מ"ב) ד"ה מחכו [אח"ז מצאתי בתוס' כתובות (נ"ב ב') בד"ה דינא שהעתיקו לימא בפלוגתא שטר כיס כו' וכ"נ מהרשב"ם כאן שגרס כן] : **תד"ה** כוף · בשטר צריך להחזיר לו בשטר כו' · לפנינו שם איתא להחזיר לו בעדים ועי' רשב"ם לקמן (בד"ה הסמוך) : **שם** וצריך לפרש צריך כו' כצ"ל : **באה"ד** ואי בשבועת היסת איירי כו' · תימה איך מצינו לומר דלא מיירי אלא משבועת היסת אבל מדאורייתא נאמן לומר החזרתי בלא שבועה וכן למאי דמסקי בשם ר"ת לא איירי אלא משבועת התקנה א"כ מאי תירוצא היא על הא דמקשה ליה רבא שבועת בומרין דחייב רחמנא המ"ל · ובשבועות מסקי באמת בתימה לשיטת ר"ת : ד"ה מאן · ואין להקשות לר"א דא"ל מתוך שאינו יכול לישבע משלם כו' · בב"מ (ג' ב') בד"ה בכוליה פשיטא לסו דבשבועה דרבנן לא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם ולמאי דמסקי לעיל בשם ר"ת דהכא א"א אלא שבועה דרבנן ליכא לאקשויי מידי וכ"כ בעל המאור ע"ש · וע"כ צ"ל דלא כתבו הכא אלא לשיטת הריב"א (בב"ק ק"ז) דמחייב שבועה דאורייתא בנאמנו אפי' בלא הודאה ולדידיה גם בטוען החזרתי צריך שבועה דאורייתא כיון דאינו נאמן אלא ע"י מיגו דנאמנו לא עדיף מיניה · וא"כ מוכח כדעת הסמ"ע והב"ח שהביא הש"ך בסי' רצ"ה סק"ג ודלא כהש"ך שם · ומש"כ שם דכ"ת להדיא בדבריהם לעיל (ל"ד) בד"ה הוי מתויב (וע"ש שם ל"ג ב') נראה דכוונתו למש"כ שם וכ"ת דהא ל"ח מיגו דהא אם אמר לא תפסי הוי חייב שבועה דאורייתא משמע דאבל עתה כטוען דידי תפסי לא מחייבינן ליה אלא שבועה דרבנן · אבל זה דוחק דמאין פסיקא לגו כ"כ · אלא פשוט דר"ל דזה יודע דעד אחד קם לשבועה לכן טוען דידי תפסי דסובר שבזה יאמן בלא שבועה דאורייתא :

דף עא ע"א

במשנה · לא את הבור כו' · לשון הרע"ב אע"פ שמכר לו השדה כו' · וצ"ד דהכי הל"ל אע"פ שא"ל כל מה שבתוכה כדפי' הרשב"ם דהרי קאי על בין כך ובי"ב לא מכר כו' דבמשנה דלעיל · וביותר לפי הגי' דבמשניות ולא את הבור כו' וכ"כ בעצמו לקמן ואפי' כהי דאינן בכלל כ"מ שבתוכה כגון כו' ובור וגת : **ר"ש** ד"ה אבל בנותן · ומיהו כו' או תבואה תלושה שא"ל לקרקע כו' ודאי לא קנה לה כו' · ומשמע מהתוי"ע בר"פ דלקמן ד"ה אבל לא מכר דהם אמר וכ"מ שבתוכה אפי' במכר קנה להו · אך מש"כ שם והאיסי לנ"י שכ' לסדיא דאף המטלטלין בכלל והאיתו מדתנן כו' מכר בור כו' ועל הרשב"ם צ"ע אינה תשובה כו' ע"ש · ונראה מזה שהבין דעת הנ"י דאף שא"ל לקרקע כלל בכלל המתנה ופליג על הרשב"ם · וז"א שהכי הנ"י מסיים שם בדברי הרשב"ם בלי מחלוקת ע"ד הראשונים ע"ש ודע דס"ל על הנ"י שהורא למים דבור
שעליו

מלעלי: ד"ה זכו בשלה · שכיון כו' להסתלק זה מש"ז נתכוונו ומיהו כו' ועי' ג"כ בתוס' · ולעד"נ דמתניתין לא איירי לאשמעינן אלא דל"ת דב' תשמישין נינהו ולא תהני להו חזקת השדה כמו חולקית ומלולה נל"ק דרבא· לעיל (ס"ז) (ועי' ב"מ מ"ז דא"ל תמור בפרה וטלית ומשך א"פ כו') קמ"ל דמהני וכמו דאשמעינן בנכסי הגר ועי' לעיל (מ"ב) במשנה כה"ג · ולעולם מיירי שפירשו להדיא עם הבור כו' · והא דאמר כאן זכה ובנכסי הגר החזיק · נ"ל משום דחלוקת האחין א"צ חזקה גמורה דסגי בהילוך כמש"כ הרב"י בר"ס קנ"ז בשם הגמיי' והביאו הש"ך שם סק"ד בקוצר: ד"ה החזיק בכולה · ואע"ג כו' מיהו ליכא מידי כו' · לכאורה עדיין יקשה לשמואל דאמר לעיל (נ"ד) דלא קנה אלא מקום מכושו · ולפמש"כ המהרש"א בכוונת הרשב"ם שם (נ"ו) בד"ה וקבעי א"ש · וכן למש"כ הה"מ וכ"מ בפ"א מהל' זכיה הי"ג בדעת הרמב"ם ע"ש א"ש ג"כ · והנה לכאורה צ"ד מחזיק בנכסי הגר לאינך בקניית מטלטלין המונחין בתוכה כמו תבואה תלושה הצריכה לקרקע ודומיה · דקניית אגב לא שייך בהפקר כיון דבעינן שיאמר קני אגב כדמסקינן בקדושין (כ"ז) ומטעם חצר לא קני אם לא במשתמרת לדעתו ואז יקנה אפילו מעות ותבואה תלושה שא"צ לקרקע ולכאורה לדעת הש"ך סי' ר"ב סק"ג אף בחצר המשתמרת לא יקנה ע"ש ויש לחלק · וע"ד הש"ך ק"ל מתשובה דר"ג וזקנים לפ"ד ר' אבא ור"ז בב"מ (י"א) דמטעם חצר הקנה להם ואכמ"ל: ע"ב תד"ה לימא · ותימה דמה כח כו' · אולי צ"ל דמה הוכחה: ד"ה מדנפשייהו · דהש"ג פריך לקמן נר"ש אליבא דמ"ד מקדים כו' · ר"ל אליבא מאן הוא דאמר מקדים אילן אחד כו': בא"ד והשתא לפי' זה כו' שיהא הקרקע הצריך לאילן המשייר כו' כצ"ל:

דף עב ע"א גמרא · אלא אפי' הקדים את האילנות וחזר כו' · פי' הרשב"ם דר"ל דהקדישם בזה אח"ז וכן הס"י בערכין פי' דקאי על שאינן נטועין כסדרן · כוונתם מבוארת דאילו הקדישם בענין שהוקדש גם הקרקע עמהם יחד הרי מבואר ברישא דנפדין אגב הקרקע · וקשה דא"כ לא הל"ל רק אלא אפי' חזר והקדיש את הקרקע ולכן נלע"ד דר"ל אפי' הקדישן בבת אחת ונטועין כסדרן אך מפני שהקדיש את הקרקע בפירוש א"כ גלי דעתיה דמעיקרא לא כוון להקדיש רק את האילנות לבדן · וכה"ג בשבועות (כ"ג) כיון דהדר אמר שלא אשתה גלי דעתיה דאכילה דאמר אכילה גרידתא היא ונכון בס"ד: ר"ש ברה"ע לא הוה מסיק אדעתיה שיש שום חידוש כו' אלא האי ואפי' כו' · עי' מנחות (מ' ב') תד"ה תכלת שהוכיח ר"ת מגמרא דיומא דהיכא דאמר ואפילו כו' יש חידוש בדבריו אפי' בלא ואפי': ד"ה אלא פשיטא ר"ש היא · דמשוה דין מקדיש כמוכר כ"נ דצ"ל: ד"ה אף מקדיש · שתיכן ר"ה ר"ש כר"ע ואנן כו' כצ"ל: בא"ד והלכך משייר ארעא גבי מקדיש קרקע כו' · עי' הגהת הב"ח ורש"ל · ונ"כ דא"צ להגיה כלום · ודעתו ז"ל דלשון ומשייר ארעא אינו נופל אלא במקדיש קרקע אמרי' דשייר ממנו לצורך אילנותיו אבל לא על הקדיש אילנות ולומר דשייר קרקע יניקותם כיון דכל הקרקע לפניו · לכן הסב הכוונה על הדיוקא דהוא בהקדיש קרקע: ע"ב גמרא · במאי אוקימתא לה כר"ש כו' ואי ר"ש כו' · צ"ע דלפמש"כ התוס' לעיל (נ"ז) בסד"ה מתמע הא ע"כ לא מני אתי ברייתא כולה כר"ש ע"ש: ר"ש ד"ה אלא לדידכו די היה כו' כמוכר לר"ע כו' כגון המקדיש את השדה כו' ולא שייר מן הקרקע כלום כו' · הן לר"ע גופיה ג"כ שייר קרקע כדפי' לעיל ולקמן · אלא דר"ל כר"ע ועדיפא מיניה אבל מ"מ הכל רק למאי דהקדיש בהדיא כו': ד"ה דלא מיזדבן אגב ארעא · ואם היו שני אילנות והאי חרוב כו' · לרבותא נקט דאפי' יש ג' בהדי חרוב דתורת אילן עליו להצטרף למנין שאר אילנות ומנין ג' חשוב אפ"ה מכורין האילנות דאף אם היו ג' לבד החרוב או אפי' יותר ג"כ מכורין:

דף עג ע"א ד"ה הא קמ"ל · דהיא דר"ש ממילא כו' כדדייקינן מברייתא לעיל · לכאורה השתא אינו מוכרח לומר דברייתא ר"ש היא דאיכא לאוקמה כר' מנחם בר"י ור"ש מטעמא דנפשיה קאמר:

פרק ה במשנה ובזמן שא"ל היא וכל מה שבתוכה הכ"מ · נראה דלשון זה לא מהני אלא אם היו בתוכה בשעת מכר · אבל אם א"ל וכל מה שראוי להיות בתוכה מכורין אפי' לא היו בתוכה · וד"ז מתבאר מלקמן (ע"ח) · ותמיהני על לשון הסמ"ע בסי' ר"כ ס"ק י"ד שכתב ה"ה אם א"ל וכ"מ שראוי כו' ע"ש דאדרבה לשון זה עדיף לקנות ע"י אפי' לא היו עליו · וכן לשון הטור בשם רמ"ה שם אינו מכוון בזה ע"ש: ר"ש ד"ה וכה"א אלונים מבשן · ומדקחשיב המשוטות ש"מ כו' ונמכרין כו' · הן שם (בפסוק ח') חשיב ג"כ האנשים התופשים משוט ואפ"ה אינם מכורים כדתנן לא את העבדים · וצ"ל דהם אינם מכורין מסברא משום דניידי: ע"ב ד"ה תרתי כסא · שניהם מלאים כו' תלוייהו ביחד כו' · זה דבר שא"א ומנין לו: גמרא והר תבור כמה הוי ארבעין פרסי כ"ה בזבחים וכן הגיה הש"א: שם דנפלת ליה אצינא לבר נגרא כו' כצ"ל וכ"ה בע"י: ר"ש ד"ה באוסייה · חמשה אימות הן כו' כצ"ל: תד"ה ה"ג · האמרי' בפ"ק דקדושין כו' · גם בזבחים שם איתא לזה:

דף עד ע"א גמרא · חזאי דהדדן ליה עקרבי וקיימין כו' כ"ה בע"י: שם והוה ליה קרני ותקיק עלייהו כו' כ"ה שם: ר"ש ד"ה הוליות י"ג אופין כו' במס' מנחות · הוא בדף צ"ע: ד"ה שמעית דקאמרי · שהרי ירדו חיים שאולה · כוונת הקרא הוא דנבלעו בעודם חיים אבל אח"כ ודאי דמתו כי איך יחיו בלא אויר ובלא מזונות ואיך אפשר שיחיו עד הנה · וכן מדכתיב ובני קרח לא מתו משמע דזולתם כולם מתו: תד"ה פסקי · והכיא דלקמן ילתה ב"ק כו' אתיא נמי כשמואל · ור"ל ודלא כריו"ח · וקשה דהרי הוא גופיה הפר הסיא עובדא · ולאיתי בע"י הגי' שם ר' יונתן: ע"ב גמרא ואלמלי נזקקין זל"ז כו' · כצ"ל ביו"ד עי' מגילה ר"פ הקורא עומד בתוס' וכצ"ל בסמוך: שם ולינן הנקבה ושמרה כו' כצ"ל: ר"ש ד"ה שנאמר והרג · ומדלא כתיב ויהרג (פי' לשון עתיד מבורר) וכתיב יפקוד (דהוא עתיד מבואר) ור"ל דלכן יש לדרוש ו' דוהרג נו' העיפוך לא למהפך לעתיד ועמש"כ בזבחים (נ' ב'): ד"ה די שאבלע · דלהכי כו' שבולע אותם · בקרא גופיה כתוב הטעם אל מקום כו' הם שבים ללכת:

דף עה ע"א ד"ה סוכה · היינו כו' וארבע דפנות כו' · תימה דסוכה אין משמעה אלא סכך ולא דפנות כדפירש"י בסוכה (י"ב) במשנה וע"ש (ז' ב) ובתד"ה מתילה · ולרשב"ם דחקו דאג"כ היינו צלצל · אבל נ"כ דצלצל הוא כעין איזור כמו בעירובין (ק"ג ב) ובפסחים (נ"ה) ובפלהי מנחות · (ומצינו במקרא לשון חבישה על מגבעת ועל חגירת הגוף) ודומיא דענק וקמיע: ד"ה קוממיות · שני ממי"ן דרים · יותר הנל"פ דדרים ו' ת' שהם סימן לבוי לנקבות · ונראה דר"י דריש ג"כ ב' קומות כי מאה אמה דגובה ההיכל הוא מב' קומות קומת הבית והעליה כמבואר במדות פ"ד מ"ו: ד"ה ענן יומם · ועשן ב' · ותימה דהלא אינהו רק למלאות עיניהם עשן ולעונש ולכן צ"ל דהוא אינו מן החשבון · וגם להבה איננה רק סומך להאש לסורות דאינו של גחלים אלא של להבה · ואכניק תחתיהם ולמחסה ולמסתור דמלת וסוכה דבריש' דקרא שבה גם עלייהו ועי' סוכה (ו' ב') תד"ה וסוכה: ד"ה בך נסתכלתי · ביום הבראך כוננו ביום שנתתי כו' כצ"ל: ע"ב תד"ה קפל · באגדת ויקרא קפלאות של ברזל · הוא שם בפכ"א: בא"ד מה עמודים כו' · הוא שם בפכ"ה: גמרא עד שתהלך מלא קומתה · עמש"כ בסנהדרין (פ"א ב) בס"ד: שם ומשואל דאמר כרב אחא· עמש"כ בברכות (י"ג ב): ר"ש ד"ה ואותיות· שימסור לו המוכר· הלש"א מגיה שימכור כו' ונראה דצריך להגיה ג"כ לידי ביו"ד בסוף · אבל גם לקמן בדבור הסמוך קורא למשיכה מסירה:

דף עו ע"א ד"ה ואותיות במסירה · צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח · אולי יכוון למ"ש התד"ה אי דבאותיות בעינן דוקא מסירה מיד ליד: ד"ה ספינה במשיכה · ואתא ר"נ דהוא תנא בתרא לטפויי כו' · וע' בתוס' · ודעת הרשב"ם נראה דכלל זה (והוא לקמן נ"ג ב) צ"כ אלא היכא דלא פירשו דבריהם אמרינן דכתנו על הכלל · אבל בפירושו איכא טובא דתנא בתרא לגרועי קאתי · אולם בעיקר פירוש דלטפויי ה"כ דהכוונה לחזק הענין ביותר וא"כ ה"נ יל"פ שבא לחזק המשיכה שתהא משיכה יפה וכפי' התוס': תד"ה ת"מ · וי"ל משום כו' תיהוי דלא כחד אכתי חכמים דהתם דלא כחד · וי"ל דמשום זה לחוד לא רצה להגיה בדברי ר"נ וכ"מ בדבריהם בדבור הסמוך · ופי' הרשב"ם נראה נכון דלא שייך קנין משיכה לבד אלא בדבר שגופו ממון ובזה יפלו דקדוקי ר"י שבתד"ה אי: ד"ה ר"נ · כי היכא דאתיא כו' לכולי עלמא · ליסנא דלכ"ע אינו מדויק ואולי ט"ס הוא וצ"ל כהני תנאי: ד"ה אי · וכ"מ בפ' מ"ם דפריך גבי מלוגא דשטרות והא לא משך · ואף שע"כ לאו דוקא נקט משך כמ"ש בעצמם לקמן (פ"ו) ד"ה אבל · מ"מ אי לא הוה שייכא כלל משיכה בהו לא הוה נקיט לה: בא"ד לאפוקי מפקיד שטרותיו כצ"ל בריו"ם: ע"ב גמרא לימא אביי ורבא דאמרו כרבי · לכאורה י"ל דס"ל כמתניתין דקדושין (כ"ה ב) דבהמה גסה נקנית במסירה וע' בתד"ה ספינה בסופו: ר"ש ד"ה עד שימשכנה · לרשות המיוחד לו · צ"ד דא"כ תקנה לו מטעם חצירו: ד"ה מאי עד שימשכנו · צ"ל דבור אחד עם הא דלעיל דקאי הכל על ה"ג: תד"ה קני · והאי דאצטריך כו' היינו שמצא שטר לאחר יאוש ומוכרו כו' · ק"ל דבכ"ד אמרינן דדעת אחרת מקנה עדיף טפי · ואם מכר דאיכא דעת אחרת לא מהני כש"כ מציאה:

דף עז ע"א ד"ה אמר · הכ"מ מתנת שכ"מ שאינו צריך לכתוב כו' כצ"ל: בא"ד וה[...]י קאמר התם למאי ניחוש לה כצ"ל: ע"ב גמרא כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכ"מ שהוא וזו היא ששנינו כו' · לכאורה קשה דהא ליתא דמתניתין ואין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה לא איירי בשטרי דלכ"ע אין נקנין במשיכה גרידא כדלעיל וא"כ מנ"ל דבסיפא נכללו גם שטרות · וי"ל משום דשטר כזה דנכתב על שמו ודאי דנקנה גם במשיכה ע' בתוס' · וע' לקמן (ק"נ ב) בהא דשטרא איקרי נכסי כו' ושם (קנ"א) בתד"ה איבעי':

דף עח ע"א תד"ה אבל בכדי בסופו · ועוד כו' כיון דלא הודיעו כו' · איכון זה יוכל לעלות גם אדהכא: גמרא בעודן עליו מחלוקת כו' · וכתב הרי"ף והרא"ש ולא איפשיטא כו' · וכ' התוי"ט והיינו שהר"ב לא פי' בתחילה היאך מיירי כו' · תמוה דהרי שעליו ברור מלנו ת"ק סבר לא מכר כו' שעליו ונחום המדי סבר מכר כו' שעליו · הרי דמוקי פלוגתייהו בעודן עליו · וכ"מ דעת הרמב"ם בפי' ובחבורו דלא משום ספיקא פסק דלא מכר אלא דמיפשט פשיטא ליה וכמו שהעיר גם התוי"ט · וטעמייהו צ"ל משום דהדחויים דלא למיפשט מהברייתא ומדברי ר"י דחויי בעלמא נינהו ופשוטם כמשמעם וכיוצא בזה כ' הפוסקים בהרבה מקומות: ר"ש ד"ה וכותני · שהאשה יושבת כמשאוי · וכן אמרינן בב"מ (ע"ט ב') השוכר את החמור לרכוב עליה איש לא תרכב עליה אשה · ומה שסיים הרשב"ם דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי (ומוכרח הוא) נראה דאפי' שכרו לרכוב סתם לא תרכב עליה אשה · וכן אפי' שכרו סתם · וכש"כ שלא ישתמש בו למשוי · והנ"י נראה דסותר ד"ע דכאן כ' דלא לרכיבת נשים קאי ושם בב"מ כ' שמשוי לרכוב עליה בין איש בין אשה וי"ל: ע"ב ד"ה ואל"פ עיסקא דאית בה · מיהו מתני' לא איצטריך כו' · יותר הנל"פ דמסיפא דהם אמר וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין מוכח דלא איירי אלא בדמחתן בגוה וכדדייקינן לעיל מהברייתא דמיירי בעודן עליו: במשנה המוכר את"ח כו' · עי' תוי"ט שדקדק מדוע לא תני בפרה עגל בשם עצמו כמו בחמור סייח ותירוצו לא מחוור · וצ"ל דתני בכל חד רבותא · בחמור אף שכבר גדל קצת ואינו נקרא שוב על שם אמו אלא יש לו שם בפ"ע סייח אפ"ה מכור · ובפרה אף בעודו קטן ביותר עד שאינו ראוי להיות לו שם בפ"ע עגל · אלא שנקרא עדיין ע"ש אמו אפ"ה אינו מכור:

דף עט ע"א גמ' עד דעביד מאי דבעי · עי' רשב"ם · ויל"פ דקאי על הרשע עד דעביד מה שלבו חפץ (ע"ד מאמרם בא לטמא פותחין לו) עד שתתמלא סאתו: שם שדה מלאה עשבין אילן טעון פירות · מפי' הרשב"ם נראה דגרים אילן קודם שדה וכ"ה במעילה וכמו דנשנו בסיפא: שם תניא א"ר כו' ודברי ר' יוסי כו' · מתד"ה בשלמא מוכח דגרסי ונראין דברי ר' יוסי [וצ"ע קצת מדבריהם בב"מ (כ"ד) ד"ה מכלל ע"ש]: ר"ש ד"ה כל הראוי · דהמתפים תמימים לבה"ב כו' · משמע דבע"מ מיהא ראוי לבה"ב והיינו להוליך בהם עצים ואבנים וכיוצא לצורך בה"ב וסייעתא למש"כ בב"מ (נ"ה): ד"ה מים · וגם אין מדיחין בשר כו' · תמוה א) דלא מצינו הדחה בבשר רק בקרבים וכרעים · ב) דמפורש בזבחים (כ"ב) דמכונסים כשרים לזה · ג) דזה לא מיקרי ראוי למזבח · וזאת י"ל עפ"י מש"כ בסמוך בהא דקרי לבהמת בע"מ ראוי לב"ה · גם מש"כ דמכונסים פסולים לניסוך עמש"כ בסוכה (מ"ח ב') בס"ד: ד"ה אילן · ובכורים לכהן הן כתרומה · פי' תוי"ט במעילה שם: ד"ה הכי קאמר · דקנה לו רשות הקדש · צ"ל דר"ל כפי' הרשב"א שבתד"ה איסור לקמן (בע"ב) בסופו · ומש"כ עוד בסוף דבריו דלא אלים רשות הקדש לקנות רשותו (כ"כ דצ"ל ולמחוק מלת מן) אילנו בא לתת טעם מדוע לא קדים אם אדם מקדיש דבר שלבל"ע · דמה תשובה היא זו דמ"מ תיקדש מחמת הקדישו · אלא הוא ענין בפ"ע ובא ליישב דלא תיקשי למה לא תיקדש ממילא ע"י חצר הקדש אף אם אינו מקדיש דשלבל"ע · ודברי מהרש"א בזה תמוהים: תד"ה ואין · דחצר משום יד כו' · בב"מ (כ"ד י"ב) אמרינן דלא גרעה משליחות · ושליחות מצינו להקדש כמו כהני דשלוחי רחמנא נינהו וכן הגזברים: ד"ה בשלמא · דמצי לפרש שאף ר' יוסי כו' כצ"ל: ע"ב ר"ש ד"ה פלוגתא דר"מ · ע"מ שאתגייר ע"מ כו' · ט"ס הוא וצ"ל לאחר תחת ע"מ וכמש"כ בריש המפקיד וכמו שהעתיק בעצמו לקמן (קמ"א ב') והתוס' כאן: תד"ה אבל · ומיהו הש"ל דפליגי אם יקדשו כו' אם יבואו לרשותו · ר"ל בלא הקדים השדה והאילן רק העשבין והפירות: ד"ה איסור · אע"ג דל"ע דאתו שתמות היא קודם הבעל · וכ"כ לקמן קנ"א בד"ה ובה"א הא' ק"ל מהא דכ' בכתובות (כ"ב) ד"ה רצה דנשים ממהרות למות מן האנשים וכ"כ שם (פ"ג ב') בד"ה מיתה שכיחא וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ לנדה פ"ה מ"ו: בא"ד ועוד קשה כו' דהיאך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו כו' · ובדבור הסמוך תימה לרשב"א כו' · לפמש"כ בס"ד בב"מ (מ"ט) דיכול להקדיש דבר הפקר ע"ש אין כאן קושיא:

דף פ ע"א במשנה הלוקח פירות שובך כו' · עי' נ"י מש"כ ליישב אליבא דמ"ד אין אדם מקנה דשלבל"ע · דאין לפרש דלוקח פירות שנה שעברה שכבר נולדו · דלפי' ר"י א"ש בהא דומסרם דבסמוך ע"כ לא איירי אלא בלוקח אותן שעתידין להולד · וע"ע מש"כ בבילה (י"ד): ר"ש ד"ה גרופיות · ענפים · ויל"פ ג"כ או באגרוף (דפ' משפטים) דר"ל בענף עץ וכמש"כ בפ' מסעי או בכלי עץ יד · והנ"י הביא בשם הריטב"א דפי' ב' אגרופין והוא פרש"י בב"ק (פ"א) ד"ה חוץ מגרופיות: בא"ד הכנים עמו זמורות לנטיעות כצ"ל: ע"ב גמרא והכ"א אינה כקרקע ואין כותבין כו' ומקבלת טומאה כו' כצ"ל: ר"ש ד"ה אלונים · בוטמי (משמע דכן היה הגי' לפניו בגמרא בוטמי כמו דאיתא בר"ה) כדמתרגם תחת האלה בוטמא · תימה דאלה ואלון המה ב' מינים כדכתיב כאלה וכאלון · תחת אלון ולבנה ואלה ות"י אלה בוטמא ואלון בלוטא · והכא מפרש הגמרא על אלמונים בלוטי: תד"ה בקנים · וי"ל כו' וממקום שאין עושה פירות · אולי מפרשי כן להא דאיתא התם מן אוצו כו':

דף פא ע"א ר"ש במשנה ד"ה לא יפסה · אע"פ שהגזל רע לבה"ש כו' · נראה דאף מלא שמרדע שמשכבו מלחרוש ג"כ לא יפסה · ועי' לקמן (פ"ב ב'): גמרא והכתיב אשר נתת לי כו' · נראה דלרבנן ל"ק דהאי אשר נתת לי קאי על גידול הפירות שגדלו אצלו וכמו שמברכין המוציא לחם מן הארץ וכדומה אבל בקונה פירות שכבר גדלו אצל בעליהן לא שייך לומר נתת לי · והרשב"ם בד"ה ואינו קורא שכ' לפי שלא"ק קרקע ולא קרינן ביה פרי האדמה אשר נתת לי לכאורה תמוה לפ"ז דהא הש"ס לא מקשה ממנו על שמואל וע"כ משום דלא קאי רק על הפרי ולא על האדמה ולקמן (בע"ב ברא"ש) תבריה לגזיזיה ומביא מקרא דאשר תביא מארצך · אבל קשה דהא בבכורים פ"א מ"ה ממעט אשה מקרא דאשר נתת לי לפי דל"כ לנקבות ואכמ"ל: תד"ה ההוא הא' · דאין נאמרין באכילה אע"פ שלא הפרים מהן בכורים · כדאיתא בפ"ב דבכורים מ"ג: ע"ב גמרא ודילמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתו"מ · עי' פרשב"ם · וק"ל דהא יכול להקדישן על תנאי בשעה שקורא עליהן שם בכורים במחובר דהוא קודם עונתן למעשרות כמש"כ התוי"ט בספ"ג דבכורים ותנן (פאה פ"ד מ"ח) הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר כו' פטורין וע"ש בתוי"ט ושנ"א דהיינו עד שלא באו לעונת המעשרות והגיעו בעודן ת"י הגזבר וכ"פ הרמב"ם בספ"ב מהל' מעשר וצ"ע: שם דמפריש להו · פי' הבעה"ב כדמוכח מהא דאמר בשלמא כו' יהיב לה לכהן כו' ואי הוא המפריש כהן הניתן לו הבכורים יעכבם לעצמו ואפי' מעשר עני אם הוא עני כמש"כ בק"א להש"ך סי' ל"ז בס"ד · ולא עוד אלא אפי' מע"ר א"צ הכהן לתתו ללוי אף לר"ע כמש"כ בס"ד בספ"ב דקדושין בשם הספרי והרמב"ם · ופשיטא דלא שייך הכא הא דתנן בפ"ח דפאה בסופו כהן ולוי שלקחו אח"ג המעשרות שלהם עד שימכרו לא · דהתם אינו אלא קנסא והכא למה יוקנס מה עשה · ועוד כיון דספק בכורים הן המעה"ר עי' תד"ה אלא · והא דל"א באמת שיתן לו הבעה"ב בטבלייהו והוא יפרים · הוא משום דתנן בפ"ב דפאה מ"ה דאין רשאי למכור טבל אלא לצורך · ועי' בדמאי פ"ג מ"ג דר' יוסי מתיר במתנה ובלבד שיודיענו · ואולי דהכא אף ר"י מודה דילמא הכהן לא יפרים דיורה היתר שהן בכורים וכעין טעמא דרב משרשיא לקמן: שם מע"ש נמי יהיב ליה לכהן · עיין הגהת הב"ח · ומה שהקשה דה"ל להגמרא לתרץ בקדושין דמיירי בכהן שפודה מע"ש מבכורים שניתן לו כו' ע"ש · (מלבד דלשון במתנה אינו נופל בזה כיון דמחויב לתתו מחמת ש' בכורים · ולכן גם קושייתו בסוגיא דהכא י"ל דזה שרי אף לר"מ) צ"ל דלק"מ דלמאי יפדם · חוץ לחומה לא יהא רשאי לאוכלם מפני ש' בכורים · ועוד שקלטוהו מחיצות עי' מע"ש פ"ג מ"ו · ואם נטמאו ג"כ אסורים משום ש' בכורים אפי' בהדלקה כדאיתא ביבמות (ע"ג): ר"ש ד"ה ולקחת והבאת בסופו · וה"נ בוצרן וצולחן כו' כצ"ל: תד"ה ודילמא · כי הכא שיש הגשה כו' · ליסנא דהגשה צ"ד דבפ"ה דמנחות מ"ו מבואר דאין בהם הגשה אלא כוונתם על הא דכתיב בהו והניחו לפני מזבח ה' כו' · וכן לקמן בד"ה דמקדים כתבו הגשה אצל המזבח · ובני הרב מו"ה אליהו שיחי' הזכירני לשון הירושלמי פ"ג דבכורים מ"ו „תניא מניחן בקרן דרומית מערבית כו' הא כיצד מגישן על קרן דרומית מערבית כו' וע"ש בפנ"מ": בא"ד יאכלו · שיאכלו עמה חולין כו' כצ"ל: ד"ה אלא · דהכא אין הכהן מוחזק יותר מן הלוי כו' · הן גם הלוי אינו מוחזק יותר מהכהן · וצ"ל דהדין הוא דיחלוקו והש"ס לא פריך אלא מחציו · ומה שפי' הרשב"ם דאין לנו לעשות תקנה לגזול את הלוים · דברים תמוהים הם בעיני · אבל קשה מדוע לא יתנו ללוי והוא ימכרם לכהן כמו בפ"ג דחלה מ"ו וביבמות פי"א מ"ה ומנ"ז וכן בבכורות (י"א ב') לר"ע · ועוד קשה למה לא נאמר בהבכורים גופייהו דהישראל ימכרם לכהן דהמע"ה (ואולי כיון שהביאם לעזרה כבר יצאו מחזקתו) ואף לפרש"י בסוטה (מ"ח) גבי ת"מ של דמאי דגזרינן דילמא אכיל לה · דע"כ צריך לחלק בינה לכל הני שהבאתי כמ"ש המל"מ בפ"ט מהלכות מעשר או כמש"כ אנכי שם בס"ד ויש להאריך בזה ואכ"מ: בא"ד ועוד דמאי כו' א"צ לקיים מצות נתינה · משמע דבספק גמור צריך לקיים מצות נתינה ותימה מהא דפ"ג דחלה ואינך שהבאתי וכן בב"מ (ו' ב') ספק בכורות כו' המע"ה וכן מבואר בבכורות בג' פרקים הראשונים ובפ"ח · ועי' ג"כ בחולין (קל"ד) ובפרש"י שם · וכן מצינו דמחלק הש"ס בין איסורא לממונא אף במקום מצוה בברכות (י"ט ב') ובב"מ (ל"ד) ובש"מ וצע"ג · שוב מצאתי למעה"מ בפ"ט מהלכות מעשר שעמד במקצת ע"ד אלו ע"ש: ד"ה דמקדים · שאין עושה בבכורים אלא הגשה כו' כצ"ל · ועמש"כ לעיל בד"ה דילמא: ד"ה דעביד · וי"ל דה"ק ר"א מביא וא"ק כו' · צ"י מדוע דקדקו לאוקמא ר"מ הלא גם לשון רבנן בשניה כן: ד"ה בצרן · ולפ"ז הפרים בכורים לפני החג כו' · לפ"ז היה יכול הש"ס לתרוצי הכא נמי דעביד להו הכי:

דף פב ע"א ר"ש ד"ה וליחום · זימנין שיש לו אילן אחד כו' ויצאו בג' אילנות · נפי ליוכו

לא ירצו אלא כב' · והכי הל"ל שיש לו ב' אילנות · או שיתכסו ב' אילנות היוצאים מן הגזע : בא"ד ויטעון לוקח שיש לו קרקע · היינו כפי דפשיט לקמן (פ"ג) דג' בדין קנה ג"כ קרקע : ד"ה הקוצי · פי' כס"ד · ולכאורה ה"נ לומר דמימרא זו דר"נ (לפי סברת ר"ז) שייכא באידך מימרים דלעיל דאמר יקוץ · ודקא"ש יקלץ היוצא מן הגזע יתייבש כולו : תד"ה מתקיף בע"ב · ארעא וכתי ארעא כצ"ל : בא"ד דיקלי וגופני דיקלי · שם ליתא כן להדיא אבל מכללא שמעינן לה מהא דאיתא שם אילני וגופני אילני וכש"כ דיקלי דעדיפי מאילני וע"ש בתוס' : ע"ב ר"ש ד"ה אותן אורה ושלו מי זורען · אבל כו' פשיטא לן כו' כצ"ל : ד"ה וזרע את הניר · החרישה ריקנית דהוי י"ו כו'. ל"ד שזרע כל הי"ו דהא לפי דמשמע מדבריו לקמן בד"ה והתירוש · הב' שורות שהפך שערן הוי כרם · (וצ"ל דאין זה אלא חומרא בעלמא בכלאים וכמש"כ לקמן בד"ה רואין אבל לענין קניית הקרקע אין הענפים ממעטים את האויר וכדמוכח לקמן בדבריו בד"ה או ממקום רוחב) וא"כ צריך להרחיק מהן כדי עבודת הכרם (שהוא ד"א) כמ"ש התוס' : תד"ה וזורע · והוי גפן יחידי דא"צ להרחיק אלא ג"ט · שתמו דבריהם כר"ע בפ"ו דכלאים נגד הת"ק · וכן לעיל (י"ט ול"ז ב') · והוא משום דבירוש' שם פסק ר"י בשם רב כר"ע ועי' בר"מ שם פ"א סוף מ"א וברפ"ז :

דף פג ע"א גמרא וכר"י מי לא תנן ר"מ ור"ש כו' · אף דהתם שם ברישא כר"י י"ל דכולה ר"י קאמר לה כדמשני בכ"ד · או משום דגם ראב"ל דלקמן קאי כוותייהו : שם ר"מ ור"ש אומרים הנוטע את כרמו ח' על ח' מותר כו' · לפי מה שפי' רשב"ם לעיל דהכנופות ממעטין את האויר ע"כ צ"ל דהם יכוונו ג"כ ע"י היפוך השער · אבל קשה כיון דהב' שורות המהופכין הויין כרם א"כ צריך להרחיק מהם בכל צד כדי עבודת הכרם שהוא ד"א כמש"כ לעיל א"כ לא ישאר מקום לזרוע · וכמו כן קשה לשיטת התוס' לעיל בד"ה וזורע · וצ"ל דפליגי עליה דר"י בזה וכן הת"ק דר"י משמע ג"כ דפליג עליה מדלא הזכיר הפיכת השער · ומכש"כ לפמש"כ לעיל בדעת הרשב"ם דאף ר"י לא אמר אלא משום חומרא בעלמא : שם ראב"ל אומר אם יש כו' ואם לאו אין מצטרפין · הרא"ש שם כ' וצ"י למה הולך לשנות ואם לאו א"מ פשיטא וכי עדיפי מנוטע בתחילה · ואני אומר דלפמש"כ התוס' לעיל דטעם הרחקת ד"א אינו בכדי שיוכל לעבור הבקר בכליו וע"כ הטעם הוא דלא ליערבבו היניקות אהדדי והכא דתרווייהו יונקין משרש אחד ה"א דל"צ ד"א קמ"ל : ר"ש ד"ה מפוזרין · לכל היותר · וד"ה לנופין · לכה"פ · ר"ל גבול היותר הוא ע"ז וגבול הפחות הוא ד' ולחנם נמשך עליו המהרש"א : ד"ה רואין · ומותרה היא גבי כלאים · לכאורה תמוה דהא לעיל (ל"ז ב') אר"ז כתנאי ע"ש · אבל עי' בר"ש שם ויתיישב לך : תד"ה זיל בשופו · תדע כו' · לכאורה אין ראיה כלל די"ל דהכא משום דבעינן לכל שורה כדי בקר וכליו בכדי שיוכל לחרוש בשני צדדים כאחת צמד לזו ולזו אבל התם א"צ להרחיק רק כדי צמדו לאילנו : ד"ה אפילו · וא"ת כו' · הרשב"ם לעיל ד"ה והתירוש יישב קושיא זאת : בא"ד דעפ"י חכמים עשה כצ"ל : ד"ה כנס · וי"ל דגבי מכר כו' מצומצמות אבל כו' שוחקות כו' · תימה דהרי אמה שוחקת יתירה חצי אצבע על עוצבת כמ"ש בריש עירובין וא"ב לע"ז אמות ח' אצבעות שהם ב"ע והצ"ל לענין מכר ע"ז אמה ושליש · ואולי מצומצמות דקאמרי לא עוצבות אלא פחות כ"ש משוחקות · ולפמש"כ הרשב"ם דלענין כלאים החמירו · בלא"ה ל"ק · ואין להקשות לדבריהם דלגבי מכר למה שני בד"א הלא הן פחותין מד"א שוחקות דכלאים · משום דגם ד"א דכלאים אינן שוחקות כדמוכח בעירובין (ג' ב') :

דף פד ע"א ר"ש ד"ה מדקתני לבנה · שני מראות יש בחטין ולא יותר · ואף שעינינו רואות שיש ג"כ שחורות · השחרות אינה שינוי בגופן (שהרי עוברת ע"י רחיצה) אלא שבאה להם מבחוץ ע"י שנמצאו ביניהם קצת גרעיני שרופי חמה (קאנקאל בל"פ) אשר נשחקים לאבק מחול דק כפית הכבשן ומשחירין חבריהם · משא"כ אדמימות היא שינוי בעצם החטים עי' ר"י · וצ"ל לפי שבחמה אין להסתפק אלא בשני המראות הללו כדמסיק · ומדקתני לבנה ש"מ דשחמתית שהוא ע"ש החמה הוא אדום : תד"ה בצפרא · וכ"מ במדרש דארץ כוש במזרחו של עולם וכתיב כו' כ"כ דצ"ל · אך מש"כ בשם המדרש צ"י מקומו כעת : בא"ד משמע דהס"ר וקין במזרחו של גן עדן היו כ"כ דצ"ל ועיין בדבריהם בבכורות : ע"ב ר"ש ד"ה מין אחד · דאם טענו יין וחומץ כו' · יותר הל"ל באם טענו יין או חומץ לבד והודה לו בחבירו · ועמש"כ בב"מ (ק' ב') ברש"י : תד"ה ח"ש · ונראה כו' משמע כו' מדלא קתני כו' · לכאורה הא גם לר"ז מהני עכ"פ במודד לתוך קופתו · והנה יל"פ באמת דקושיית הגמרא הוא על ריו"ח בעצמו ואפילו לר"ז · ובזה א"ש מאי דמתרץ בכה"ג והוצרך לדחוק בסיפא דס"ק ואם ברשות בעלים ולא מוקי לה כולה בר"ב (והתוס' נדחקו בזה) משום דלקמן מיבעיא לן אי כליו של לוקח קונה בר"ב ונכון בעז"ה :

דף פה ע"א גמרא ואמאי קנו לה רה"ר לפי שאינה רה"י · כה"ג בשבת סוף ד"ו וע"ש ריש ד"ז בגה"ש ד"ה רה"י קתני : ר"ש ד"ה ה"ג בתוספתא · דהא תנן במתניתין גבי רשות מוכר כו' כצ"ל : ד"ה משנתמלאת ה"ה ברשות לוקח לקונתה וליטול כו' כצ"ל · ועי' לשונו לקמן (פ"ו ב') בד"ה מצאתי גירסא זו : ע"ב גמרא והא דומיא דחצר שאינה ש"מ קתני · לכאורה מחצר גופא היה יכול להקשות לפי מאי דס"ד דהכי לא עדיפא מר"ה כמ"ש הרשב"ם לעיל · אמנם מצינו כה"ג בב"מ (י"ד ב') ע"ש בתד"ה סיפא · או משום די"ל דמיירי דנתן לשם רשות למדוד שם דומיא דמדה שאינה ש"מ דקתני · אבל א"כ גם מדומיא לא קשה כ"כ : ר"ש ד"ה דמחו לה · במשקל שמו עוכלא · לקמן (פ"ט ב' ור"ד ל') מוכח דהוא שם מדה ומצאתי להמוסף שהעיר בזה : תד"ה כליו של לוקח · דמאן פייס ומאן שביק · הוא לשון הגמרא לעיל (כ"ג) : בא"ד וכ"מ בגיטין כו' ומשני עלה ריו"ח כו' · אבל מה יענו בדשמואל לפי מאי דס"ד דרבינא לקמן דס"ל דקונה (ועי' בדבריהם בגיטין שם) · וגם ריו"ח ור"ל דמוספי אף בר"ה משמע דברשות מוכר מודו להו : ד"ה כגון · וא"ת כו' · עי' בכורות (י"ח ב') תד"ה אקנויי ובמש"כ שם בס"ד : ד"ה בכליו · והוי מצי לדחויי אע"ג כו' · וא"כ גם על פשיטות רבא לקמן צ"ל דהוי מצי לדחויי כמו כן ודוחק :

דף פו ע"א ר"ש ד"ה במשיכה · שמושכן לרשותו · עמש"כ לעיל (ע"ו ב') בדבריו וכאן י"ל דר"ל בכליו דמוכר : ד"ה והא כיס · אי נמי משום איסור שבת כו' · בפשוט הכ"ל מדקאמר שהרי כו' ונגיבם באין כאחד : תד"ה ומדכליו · וא"ת כו' דילמא מתורת משיכה קנה כו' · מרשב"ם נראה דמפרש פסק עד שלא מדד אין שניהם כו' היינו בפסק אחר שפירקן והכניסן א"כ המשיכה אינה כלום כיון דעדיין לא פסק · אבל התוס' מפרשי פסק כו' היינו קודם וכדמוכח ג"כ בדבור הקודם : ד"ה אבל · הא דפריך כו' והא לא משך כו' · עי' לעיל (ע"ז) תד"ה אמר : ע"ב גמרא כור בשלשים סאה בסלע כו' כאמון לאמון קנה · נראה דוקא בכה"ג דהוי כמו חזרה עי' (לקמן ק"ה) אבל בא"ל אני מוכר לך כל התבואה כור בשלשים (או סאה בסלע) הלשון האחרון אינו אלא הודעת המקח ויכול לחזור בו עד מדידה האחרונה · ולפ"ז הברייתא דד' מדות דמיירי בכה"ג כדפי' הרשב"ם שם בד"ה כיון שקבל עליו מוכר וכן כאן בד"ה מצאתי בסופו "דהתם כשהקנה לו כה"ת איירי" · המקשה דבסמוך ה"מ להקשות גם מרישא משנתמלאה מדה ללוקח · אלא דעדיפא פריך דאפי' תימא דגם בכגון זה הוי כמו חזרה מ"מ בלא נתמלאה אמאי קנה · ובתירוצו כגון דא"ל הין כו' לוג כו' מיושב הכל · אך כ"ז הוא היכא דמעשה הקנין לא הוה אלא במה שמדד והמדה שלו קנתה לו אבל היכא דמעשה הקנין היה בכולה בכל גווני קנה והמדידה לא מעלה ולא מורדת וזהו שכוון הרשב"ם במש"כ דמסיפא דקתני ברשות לוקח כיון שקבל כו' לא פירכא היא כו' · והמהרש"א שכ"ע דלא הוה דומיא דרישא ל"ד במחכ"ת : ר"ש ד"ה דהרכא · מלשון שרוך נעל · נראה דזה צ"ל אחר פי' הראשון : ד"ה מצאתי בסופו · אפי' אם מדד לו הין בי"ב לוגין כו' · אולי צ"ל בי"א לוגין : תד"ה כדאמר · תימה כו' · עמש"כ בזה בגיטין (מ"ב ב') דבר נכון בס"ד :

דף פז ע"א גמ' ה"נ קמא קמא מיפסק פסק מהיום בדינר לוג ולגורן כו' כצ"ל : ר"ש ד"ה אבל · ולא הוי אגר נטר לי שהרי מיד התחיל כו' · ק"ק דהא מ"מ שכירות אינה משתלמת אלא בסוף · וכמו כן קשה בהא דמרבין על השכר שהביאו התוס' ולמאי דמסיק רבא א"ש · גם מש"כ הא כיון דיכול לחזור בו כו' · לכאורה יקשה הא בלא"ה קי"ל דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום · וי"ל דמ"מ כל כמה דלא הדר ביה הוה מושכר לבעה"ב עי' לקמן (קכ"ג ב') תד"ה הכא · ועי' ב"מ (מ"ט) ובמש"כ שם : ד"ה מדה דמוכר הוא · דהא אפי' את"ל דברשות לוקח מיירי כו' · לכאורה מ"מ יקשה א"כ עד שלא נתמלאת נמי וכה"ג יקשה בדברי המהרש"א · ואולי י"ל דהתם עד שלא נתמלאת היא עדיין ברשות מוכר ומשנתמלאת נושאין אותה מיד לרשות לוקח וע"ד שתירץ הש"ס לעיל (סוף דפ"ה) סתמא דמילתא כו' : תד"ה מי כו' לרב מדות כצ"ל : ע"ב גמ' [א"ד אסיפא קאי · וכ"ה המסקנא וק"ל אדמודי ליה אודויי ליפלוג עליה איפלוגי דכה"ג פריך בס"פ שבועות הפקדון · וכאן לא שייך תירוץ התוס' ביבמות (מ"ו ב') ד"ה בטבל ועמש"כ בפ"ב דפאה מ"ב] : תד"ה והתנן · תימה כו' א"כ כמו כו' תהיה של תרומה כו' · עתוי"ט · וקושייתו השני' אינה מובנת דאימא דגם כוונת התוס' שיהיה טבל ותמיהתם אינה רק דלמה יהיה תרומה · או י"ל כוונתם דאם מדד ד"ת ג' סאה לתוך כלי הרי הם חסרים ג' מילויים וא"כ כשתורם את"כ מהם סאה לתרומה הוה בה ג"כ אחד מג' לבד המילוי שלה והוא ישאר חולין · ודע דהסאה שתורם לתרומה צריכה להיות מאומד ולא במדה ממש כדתנן שם בפ"ד מ"ז : ד"ה משום יאוש · הוי מצי לשנויי כו' לא הבנתי ד"ק דהא כתבו בדבור הקודם שהמילוי הוא תרומה ודאי ואפ"ה הוי קשה לר"א מהכא · וע"כ כוונת הקושיא הוא כמש"כ שם דקס"ד דהכא הטעם משום דלא חשיב ליה ללוקח וא"כ ליהוי כמו גרעינים דשם מ"ה ואינך דמותרות מטעם שכתבתי שם בס"ד והמתרץ השיב דלעולם חשיב אלא רק דהכא משום יאוש בעלים ואילו הפקיר כהן תרומה חשובה אטו תיפקע שם תרומה מינה ·

ולפ"ז יוכל הישראל למכרו לכהן ודלא כהרשב"ם שכ' לעיל ונותן לכהן · ועמש"כ לעיל (פ"א ב') כתד"ה אלא : ר"ש ד"ה אבדה מדעת · ואינו חושש אם יחזירנה לבנו כו' כ"ג דצ"ל : תד"ה הלוקח בסופו · דהתם ודאי דהוי כו' כצ"ל :

דף פח ע"א גמרא · דאנקטינהו ניגרא בברייתא · ב"ק קי"ח ב' ושם : שם אמו משום דגמר בלבו לקנות קנה · עי' פי' רשב"ם · ונראה דאפי' משך או הגביה ג"כ כיון דלא אמר בפיו דדברים שבלב אינם דברים · ורישא ודאי מיירי אפי' משך והגביה כיון דאף בלבו לא גמר לקנותו · ומהר"ם פ"ג דדמאי מ"ב משמע דמפרש לרישא נמי בשלא משך ותמוה : ר"ש ד"ה מעשרן · ונותן ללוי · תמוה דמע"כ יכול לעכב לעצמו כדאיתא בסוטה והובא בתוס' : ד"ה סיטון · ומשום שקונה הרבה מעין כו' · עי' מהרש"א · וכן התוס' בב"מ (מ"ח) ד"ה נתנה הביאו ראיה מכאן דסיטון הוא מוכר דבר לח · אולם הגי"י מקיים (אחר שכ' כעין דברי הרשב"ם) ועפ"ז נקרא כל תגר גדול הן מיבש הן מלח סיטון : ע"ב במשנה היה שוקל לו עין בעין · נראה פירושו דהמשקל הוא שוה בלא הכרעה כמו העינים שעומדים בקו שוה · או ירצה שמעיין היטב בהמשקל (וכלישנא דברייתא לקמן אין מעיינין כו') להעמידו במכוון והוא כלשון המקרא (במדבר י"ד) : שם למחוק לא יגדוש · ומשמע שאין נותנין ויתור כלל · וקשה מ"ש ממשקל דהא גם גבי מדה כתיב וצדק · ועי' ברשב"ם לקמן בגמרא ד"ה וצדק : גמרא צדק משלך ותן לו · חולין (קל"ד) : ר"ש ד"ה וצדק · אע"פ שבאבן שלמה שקלת כו' כ"כ דצ"ל : ד"ה אחד מי' · ס"א דשיעור א' ממאה במשקל מכריע טפח · וקשה ממשקל יבש דהכרעתו ג"כ טפח וגירומיו הוא א' מכ' או מת' · וכמו כן קשה מדוע בהכרעה שניהם שוים ובגרומים מחולקים : ד"ה למעוטי מדות מכרת · ולא משום גז"ש כו' דאין אדם דן גז"ש מעצמו כו' · הן תועבה תועבה כבר נתקבלה לגז"ש לר"י בסנהדרין (כ"ד ב') ע"ש ברש"י ד"ה וגם קדם ברה"ע : תד"ה התם · כדאמר ביבמות (כ"ב ב') כצ"ל ולהמגיה בגליון אישתמיט זה : בא"ד והכ"ח אומר כו' · מ"מ קשה מנא על א"א דאסרה על בעלה דהוה כעין גזל שגזל ממנו את אשתו עי' חגיגה (ס"ד ע') ומש"כ התוס' לעיל והוליד ממנה בן ע"כ ר"ל באונסה : ד"ה וקללם · מוסיף אם לא תשמע כצ"ל וכן לקמן צ"ל דקאמר מוסיף אם לא תשמע :

דף פט ע"א גמרא מוסיף אם לא תשמע כו' כצ"ל : שם ת"ר מניין שאין מעיינין כו' · הך ברייתא צ"ל קודם מהך דלעיל כפי סדר הכתובים וכ"מ מהסימן : שם אר"י משולא צ"י לך בכיסך כו' צ"י לך בכיסך · גם כאן צריך להפך סדר הדרשות כצ"ל : בשה"ע וקנה ומתנה שלה איני יודע · יש לחלק זה מהא דכתב התוס' בשבועות (כ') בד"ה איסור דאין דרך מתנה ובברייתא מיסתפק כו' ע"ש : ר"ש ד"ה ת"ל איפה שלמה · משמע דל"ג הכא וצדק כצ"ל : ד"ה ת"ל צ"י לך בכיסך · דמצי למיכתב צ"י לך אבן ואבן איפה ואיפה כי אם אבן ואיפה שלמה וצדק כו' כ"כ דצ"ל ודריש יהיה לך דכתיב בכל חד דהוה מצי למיכללינהו בחדא ועי' מהרש"ל : ד"ה ה"ג דמתקני · ב"ד קדמונים התקינו המשקלות כו' כצ"ל ד"ה צ"י שקול לי א' א' · ולא היא כו' שהרי ההכרעות הוא טפח ומכריע רבע הכרע ליטרא כצ"ל · והמכוון הוא שכמות הכרע טפח לעולם לפי ערך כובד דבר הנשקל דכמו שאם הנשקל ליטרא הכרעת טפחו הוא א' ממאה לליטרא כן לעשרה ליטרות הוא א' ממאה לעשרה ליטרות וכן ברבע ליטרא הכרעת טפחו א' ממאה לרבע ליטרא ועי' בסמ"ע סי' רל"א ס"ק כ"ה · ולא תקשה מהא דלקמן דשל גרומי ושל גמרים דבעי הכרעתם ב' וג' טפחים לפי' הרשב"ם שם · דש"ה שהקנה שלהם יותר גדול וזה ידוע דלפי ערך ריחוקו מהלשון שהוא באמצעו כן הוא ערך הכרעתו · אך לכאורה קשה למש"כ הרשב"ם במתנה דנפים יותר תדאי הכרע טפח בדבר קל · וי"ל דהתם משום הכרעת כובד הכף שהוא שוה בכל הנשקלים : ע"ב גמרא מאי קמ"ל תניא חוט מאזנים של חנוני כו' · כפי פי' הרשב"ם בעורעני ה"ל להש"ס להקשות ממשנה הקודמת שם חוט מאזנים של זהבים כו' ג' אצבעות · וי"ל ע"פ מש"כ התוס' בפסחים (קי"ב ב') בד"ה מיתיבי ועמש"כ שם · וק"ל מדוע לא תני שם שיעורא דיגרומי · ולא עוד אלא דבתוספתא שם תני חוט מאזנים של שוקלי מתכות טפחיים וע"ש בר"ש וצ"ע : שם ק"ו לחין כו' ורביעית וחצי תומן · לפי' הרשב"ם דתומן הוא שמינית הקב א"כ חציו היינו רביעית · והב"ח הוסיף עוד כאן תומן ועל הראשונים אנו מצטערים כו' דהרי הוא חצי לוג · לכן הנכון כפי גי' הישנה שהביא המהרש"א ברשב"ם דתומן דהכא הוא שמינית הלוג · ודע דבמהרש"א יש ט"ס וצ"ל דבכן ברייתא לפי גי' התוספתא שכ' רשב"ם כו' : ר"ש ד"ה דמתרמי בה"ש · א"כ הלוקח עצמו כו' · לפ"ז נראה דקאי ולא היא אף על אתרא דמתימי והפוסקים לא כתבו כן : ד"ה תומן · היכא כו' ואם שמינית הלוג הוא היינו עוכלא · לפי הגי' בדבריו לעיל דעוכלא הוא אחד מחמשה ברובע ודאי צריך למחוק זה וכ"כ מהמהרש"א · וגם לפי גי' א' משמונה ברובע נראה מהמהרש"א דל"ג לה · ומה שנראה מדבריו דלגי' זו כוונת הרשב"ם במש"כ מאי האי דקפריך כו' דר"ל הלא הן שוין תמוה דיותר ה"ל להקשות דאיך חשיב לשו בברייתא לתרתי · ואולי דתומן אינן שוות דזה מרובע וזה עגול או דזה גבוה וקצר וזה נמוך ורחב : תד"ה כדרך · וקנה שיש לכן בית קבול · כדאיתא שם בפי"ז מי"ו ע"ש : ד"ה שלא יעמין ומפרש ר"ת לפי שמצא מיקל המשקל כו' · וכן איתא בתוספתא מפני שהן חסרין :

דף צ ע"א ר"ש ד"ה וחצי שמינית גרסי' בתוספתא הס"ד ומה"ד וזהו כו' : ד"ה אלא · משום דאותו מכר כו' ואין שניהם חוזרין כו' כצ"ל : בא"ד בה' דינר · כן הוגה בהש"ת · ונראה יותר דצ"ל בה' פשוטים כדכ' לקמן ויחזור (נראה דצ"ל ויוסיף) לו פשוט · או להגיה שם דינר : תד"ה והשקל · כמו שת"י וסלעא עשרין מעין כצ"ל : בא"ד כולהו שיתין (פי' סלעים) כו' · ובת"י שלפנינו וכן בהעתק רש"י ורד"ק ע"ש ע"ש : בא"ד דאם לא היו אותן שלשה כו' כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה מנה כ"מ הוי · והא קי"ל מנה כ"ה סלעים כו' ולאלמנה מנה · משם אין ראיה אלא דלא הוי כ"מ דא"כ נפיש כתובתה מדבתולה אבל דלא הוי אלא מאה זוז דהם כ"ה סלעים לא מוכח · אולם מדלקמן (קס"ה ב') במשנה זוזין מאה כו' אין לו אלא מנה ומשם (קמ"ה) קדשה בשטרים כו' ע"ש מוכח יפה דמנה אינו רק כ"ה סלעים דאינון מאה זוז : ד"ה וש"מ מוסיפין · על ה' שקלים הוסיפו שתות מעלמה כצ"ל : בשה"ע ד"ה מפני שממעט · דנכנס יין יצא סוד (עירובין ס"ה ושם) · אולם זהו דבר קטן · אבל הרבה דבר עליו שלמה במשלי (כ"ג) ובגמ' סנהדרין (ע') ובת"כ נשא פ"י ובש"ת :

דף צא ע"א גמרא אלא א"כ עמדו סאתים בסלע · הוא כפל שער הנהוג כדלעיל (ע') מד' סאין בסלע : שם ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ לח"ל שנאמר ותהם כו' · פי' רש"א בח"א · וצ"ב בכור שאמר מהגמרא כאן וצ"ל כמו דאיתא בתוספתא פ"ה דעמ' ע"ז וז"ל ועל שיצאו לח"ל מת הוא ובניו ברעב והיו כל ישראל קיימין על אדמתן שנאמר ותהם כל העיר עליהן מלמד שכל העיר קיימת כו' : שם אימיה דשמשון צללפונית · עי' מ"ר נשא פ"י בדרשת פרשת ויהי איש אחד מצרעה : ר"ש ד"ה אין יוצאין · שמפקיע כו' כצ"ל : ע"ב גמ' דאריו"ח נהירנא כד הוו קיימין ארבעה סאין בסלע כו' · עי' מש"כ בזה בתענית שם : שם ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה · ר"ל אחר שכבר היתה למחלון שהיה מבית לחם שבה עוד הפעם לנדבק בבועז : שם וגדלה זו סנהדרין כו' · נראה משום דאיתא במ"ר פ' ויחי לא יסור שבט מיהודה זו סנהדרין כו' :

פרק ו דף צב ע"א ר"ש ד"ה ולא צמחו · דרוב זרע פשתן (כצ"ל) הנקח בעולם לזריעה כו' · וכן איתא בגמרא לקמן · ותמוה דאיך יתכן זה הלא איתא בב"מ (ק"ה ב') דבימי ר' אמי דכתיבא ארעא היתה מוציאה קרוב לד' פעמים בזרעה · ואם בכל שנה יוכפל הזריעה מהקודמת ילך הדבר עד אפס מקום לזרוע · וצ"ל דודאי רובה לתשמיש כגון לשמן וכיוצא אולם אותם הקונין לזה קונים בשופי הרבה ביחד · ואותן הקונים לזריעה ולמאכל קונים מעט הכמות ומהן הוא רובה לזריעה ובהו איירי מתניתין : תד"ה זרעוני · אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חיכורו כצ"ל : ע"ב גמרא דאמרי אינשי כו' · עמש"כ בזה בר"פ המניח בס"ד : ר"ש ד"ה בהיטמא · קלתא כו' · לפנינו בכתובות (י"ז ב') הגי' קריתא · וע"ש (ע"ב ב') קלתא שפיר דמי : תד"ה אי · ואע"ג דב"ת אי אית לי' זוזי לא מצי מסלק ליה בש"מ כו' · וצ"ל לפ"ז דהאי מן מכי לבותיך כו' אינו במלוה אלא שמגיע לו בעד נזקיו וכיוצא ואפי' בדאית ליה זוזי : בא"ד יוכל לחלק בין לוקח כו' כצ"ל בלא ו' : בשה"ד דאצטריך לאשמעינן כו' · וכ' המהרש"א דס"ל כשיטת רשב"ם כו' · בפירוש כתבו התוס' בשמו בב"ק שם דלא נראה לו גי' אי דליתנהו להני זוזי :

דף צג ע"א ר"ש ד"ה בתר רובא אזלינן · דרוב שורים שבעולם נגחוהו כו' · לעיל פי' דלהכי נקט רועה דדרך שורים הרבה להיות לשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא · משמע דדוקא בדאיכא שם בתוכו מקום · ועוד ה"ל דאפי' ליתא שם אלא שור אחד וזולתו תולה בו לת"ק וכ"מ בתד"ה ר"א בסופו · והאי בתר רובא אזלינן דקאמר לא קאי אדהכא אלא דר"ל בעלמא · ונראה דלרב אם היה שם עוד ב' שורים לאחד אמרינן כל דפריש מרובא פריש וחייב ועי' ברמ"א סי' רנ"ב ס"י : ע"ב גמרא מאן תנאי כו' כצ"ל : שם מר אזיל בתר רובא דאינשי כו' · פי' מה שנדפס בשמי בס' יהגה חכמה אות מ"ח בסופו דמה שנסתפקו האחרונים בתשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה ובה יש בשר מרובה מבכל השמ' הכשרות אי אזלינן בתר רוב החנויות או בתר רוב בשר · דנ"ל דזהו פלוגתת ר"י וא"ל · ועתה התבוננתי דאין הכרח לומר דא"ל סברי דרובא דאינשי עדיף אלא דר"ל דגם זה חשיב רוב וכהדדי ניכהו והמע"כ : תד"ה חייב · כעין אבדה דחשיב ליה בהשואל קרוב לפשיעה אדם המזיק חייב כ"כ דצ"ל :

דף צד ע"א גמרא לעולם היעי ושערי מקבל עפרורית כו' · פשוט דל"א כן אלא לדחויי

פי' עתה

קייטתא אבל מ"מ הדין אמת כדמוכח מדתאני ר"ק וליכא דפליג עליה · לכן תמיהני על הסמ"ע בר"ס רכ"ט שכתב ואיכא מ"ד דגם בכן מקבל עפרורית ובברייתא כו' ומשמע דס"ל דאף רובע מקבל · והב"ח שם השיג על איכא מ"ד קמא שבדבריו וע"ז שתיק ליה : ר"ש ד"ה נותן לו דמי חטין · והזורע כלאים כו' דבההוא שעתא קנייא ליה מיד כו' · ואף דאינו נאסר עד שתשרש · עי' ברא"ש בפ' לא יחפור סי' י"ז : ד"ה כל שהוא · אבל אם נשרשו כו' שכבר נאסרו בהשרשה כו' · ול"נ דאפי' לשיטתו דכלאי זרעים נאסרים · משכחת לה בדזרע בלא ידע דאינו נאסר בהשרשה כדמוכח בפ"ה דכלאים מ"ו : תד"ה שהוא · דלשון ימעט משמע שכבר נשרשו · אינו מובן · ואולי דט"ס הוא וצ"ל שכבר נזרעו ורצונם דאילו קודם שנזרעו יש תקנה ג"כ להוסיף על השאה כדאיתא בירוש' הביאו המפרשים שם · אך בלשון ימעט נכלל ג"כ תקנת ההוספה ע"ש בפי' הרמב"ם וכ"מ ליתנא דהירושלמי : ע"ב ד"ה וחכ"א בסופו · א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים שטעינו בשנות המלך · וצ"ל דדוקא העדים נאמנים אבל המלוה א"נ לומר שטעה עי' לקמן (קנ"ד ב') אי עדים אלימו כו' · דאל"כ מדוע יוקנס למאי דמוקי לה רשב"ל כר"מ :

דף צה ע"א גמרא דכיון דחזי ליה לאיצטרופי כו' עד באפי נפשה · כ"ז נראה למחוק עי' (לקמן ק"ד) פלוגתת ר"ה ור"נ ופירשב"ם שם : שם מיהו פחות משתות לא ידיעה וממחיל כ' כצ"ל ומלת במנה נראה למחוק : ר"ש ד"ה והמאי מחזיר כל האונאה כו' בין ביתר משתות כו' · הן ביתר משתות הוי ביטול מקח ואין בו חזרת אונאה כלל : ד"ה וזהו אוצר · לקבל קוססות הס"ד ואח"כ מה"ד דא"ל ושייך לע"ב : תד"ה נותן · הגהות מהר"ש בדבור זה הם לחנם ללא צורך : ע"ב ר"ש ד"ה מרתף זה של יין ולא א"ל כו' · דאילו אמר מרתף זה למקפה צריך כו' ומקבל כו' · וכ"כ הנ"י בשם הריטב"א והטור בר"ס ר"ל והה"מ בפי"ז מהל' מכירה ה"ח בשם הרמב"ן (ומש"כ שם בתחילה וכ' רבינו שמכון כו' נ"ל דט"ס הוא וצ"ל רבי' שמואל והוא הרשב"ם · וכצ"ל שם וה"ה דינו כאילו א"ל מרתף זה של יין למקפה) ולכן לשון הכ"מ שם בס"ד ומלד שאמר של יין למקפה יפה כתב (והעתיקו הטוי"ע) לא דייק דבלמקפה לחוד סגי : תד"ה חד · תימה כו' אמאי מוקי ר"ז כו' · המהרש"א הבין דוזהו אוצר כו' הוא מברייתא · ונראה משום דהיה ק"ל מה תמהו התוס' מר"ז שהוא אמורא על ר"א או רבינא · ואישתמיטתיה מש"כ התוס' בב"מ (פ"א) ד"ה הניחא דמקשה שם הש"ס על ר"א ורבינא מדר"פ לפי שהיו אחריו · ור"ז ור"פ היו בדור אחד שם (נ"ד) וכן לעיל (ס"ג ב') איפלגינו בהדדי : ד"ה וחד · קשה לרשב"א א"כ כו' · לע"ד י"ל דמיירי בא"ל חבית זו של יין למקפה וכמש"כ הטור שם בשם הרמ"ה · או אפי' בלא הזכיר יין וכמש"כ לעיל :

דף צו ע"א ר"ש ד"ה הבודק בסופו · אבל לרבנן לכתחילה א"מ ואם עשה עשוי · עי' לעיל (פ"ד רע"ב) בתוס' : ד"ה חמרא מעילאי עקר · והלכך דין הוא כו' · נראה דצ"ל ודין הוא דבתר טעמא כו' : ע"ב גבירא והל' כותיה דשמואל · עמש"כ לקמן (נ"ח) : תד"ה אחד · ועוד דמייתי עלה ברייתא דתרומה כו' דתניא כו' . משנה היא בפ"א דתרומות מ"ב : ד"ה אין · ומלא כדי מדתו כו' כצ"ל : ד"ה כל · דרביע דסנהדרין לא חזו כו' כצ"ל :

דף צז ע"א ר"ש ד"ה להודיעך · וליכא חידוש כלל כו' · לכאורה היה חידוש גדול לאשמועינן דלא כאחרים · וי"ל דזה ידעינן מדלא החמירו במלא כדי מדתו אטו יתר · ובזה מיושב נמי הא דלא מוקי רבנן דר"י באחרים · וביותר דאחרים הם ר"מ דהוא בר פלוגתיה דר"י · אך מש"כ ומילתא דר"י כו' ואע"ג דליכא טעם יין · לכאורה הא דלא כר"נ וריב"א בחולין (כ"ו) דמוקי פלוגתייהו בשהחמיץ ובכה"ג נמי משמע שם דס"ל כוותייהו : ד"ה לא צריכא · אבל כו' יין מכשיר בלא מחשבה כו' ועי' בתוס' . וגי' קשה ע"ד משנת (י"ז) גבי הבוצר לגת · וכן מחלב בהמה בסוף מכשירין · ואנכי לי' מה נלאו בזה דלעד"נ פשוט דהיין כבר חשבו בעת דריכת הענבים לכוליהו : תד"ה שמרים · וי"ל דמיירי כו' ומ"מ בהקדש החמירו · ועי' מהרש"א דהוסיף וכן בתרומה · ומש"כ דבמעשר נ"ל דהחמירו דהא רבנן דר"י במעשר קמשתעי ולא מחמרי · לכאורה תמוה דהא מיירי בטבל · ואם ר"ל דטבול למעשר כמעשר א"כ יהא מוכח דאף בתרומה לא מחמרי דהא טבול ג"כ לתרומה · וי"ל משום דאיתא בפ"ה דמעשרות מ"ד דאם הוציאו מתקן מן הזגים חייב במעשרות ופטור מן התרומה כו' ע"ש ולכן י"ל דה"ה מן השמרים : ע"ב ר"ש ד"ה למעוטי מאי · ואי ס"ל כריו"ח כו' · תמוה כיון דאמר למעוטי יין קוסס ע"כ דלא ס"ל כוותיה · וגם סיום דבריו הכי הל"ל כו' אין לו ביאור : ד"ה מודים · דפליגי בניסוך ומכשיר במזוג כ"כ דצ"ל ור"ל דר"א מכשיר :

דף צח ע"א במשנה יין מבושם כו' · אולי צ"ל מבוסם בס' והוא מלשון מחייב איניש לבסומי בפוריא מגילה (ז' ב') ושם עוד איבסום כו' ולעיל (ס"ד ע"ג) כמאן דמיבסמי דכולן לשון שכרות הן (וגם לפי הגי' בש' יל"פ כן) וכאן ר"ל יין חזק השכר שמתקיים יותר כדאיתא בב"מ (ס') במשנה התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו ופי' הרא"ש דמתקיים יותר : גמרא תלא מאי א"ל רב הלל לר"א כו' · כה"ג שבת (ק"ע) : ר"ש ד"ה עד העצרת · משום תקופת תמוז כו' · תמוה דברוב השנים אין התקופה נופלת במועד הזה ועוד דה"ל להש"ס לפרושי כאן של תקופה כמו בספ"ג דגטין על בקידוש בל תוליא התג ועמש"כ שם · ולשון רש"י שבאלפסי חום הקיץ : ד"ה אבל בקנקנים דמוכר · ההוא שעתא הוא דמבחרי אנפשייהו חמרא · ב"ת האחרונות ליתנייהו שם וע"ש גי' הרי"ף והרא"ש : בבה"ע ואמרן לעיל עביד ר"י עובדא כו' · נראה מזה שלא היה לפניו הגי' שם והל' כותיה דשמואל וכ"נ ברי"ף והרא"ש וכ"כ הכ"מ בפי"ז מהל' מכירה ה"ג לדעת הרמב"ם : תד"ה האי · ומיהו קשה כו' מעובדא דקביל חמרא כו' · נראה דצ"ל בעובדא · אבל לכאורה ליתנא דהאי מאן משמע דלאו על עובדא שאירע קאמר : ע"ב במשנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות כו' כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ועי' תוי"ט · וצ"ל דלגירסתם המשנה מתפרשת ע"פ מדה י"ע מל"ב מדות דר"א בש"ר הדבר שנאמר בזה וה"ה לחבירו · וכה"ג כתבתי בשבת (קנ"ה) ע"ש : גמרא ולא מנאתי קל משובין שפירשב"ם · וצ"ל מזה ראיה לפירש"י בשבת ספ"ז דקוצין גרוע ממורסן · וכן מהא דאמרי' שוה כסף ואפי' קוצין ודלא כפי' הרשב"ם לעיל (נ"ג ב') והרמב"ם בשבת שם : ר"ש ד"ה קובתא · שעשוי הלולות כעין קובה כ"ה בד"י : תד"ה רי"ש · נראה כו' אלא א"כ יש לו ו' על ח' ה"נ כו' · מליונם על דרי"ש נראה דדוקא לדידיה דפליג אדר"ע בבית התנות ומשמע להו דס"ל שיעורים כבית קטן הוא דקאמרי דגם לחלוקת אחים בעינן ו' על ח' אבל לר"ע י"ל דסגי בד' על ו' כבית התנות ולדעת הר"י שהביא המרדכי ודלא כהמהרש"א שעשה מחלוקת ביניהם : בא"ד מוקמינן כו' לפי שפתיה · אינו מדוייק דע"ש דאתיא לר"ע בין לר"ה ובין לר"ח לכל חד כדאית ליה · מה שהקשה מהר"ש ע"ד מסוגיא דסוכה · לפי מש"כ שם בס"ד ע"ש לק"מ :

דף צט ע"א ר"ש ד"ה כנף הכרוב האחת כצ"ל : ד"ה מתקיף לה אביי · ידייהו בהדיא בר"פ כו' כצ"ל בבי"ת : ד"ה ודילמא שלחופי · כדכתיב שכל את ידיו כו' · ול"נ לפרשו מלשון אלכסון דנמצא ג"כ בלא אל"ף לוכסן והנו"ן שבו נוסף כמו נ' דגזלן · אלמן · ושרשו הוא לכס · ושכל הוא משרשו בהיפוך אותיותיו כמו כבש כשב ודומיהם והשי"ן הוא במקום ס' · וכן סכל נקרא ע"ש עוות שכלו · וצ"ל דכן אלפס שהוא כעין מחבת בלשון משנה ומליצו נ"כ בלא א' בפאה (פ"ח מ"ד) וש"מ הוא מגרש ספל במקרא בהפוך אותיות : ד"ה מעשה לצעועים · והוא לשון נאצאים כצ"ל ור"ל הנאצאים דכתיב בישעיה (כ"ב) וע"ש בד"ה בהמפרש : ע"ב במשנה ולא יכנס מתוכה כו' · פי' הרע"ב דכיון כו' שעובר באמצע שדהו כו' · תימה דהא גם בנתנו לו מן הצד תני סיפא דלא יכנס כו' · ונראה דהכיון הוא ע"ש וצ"ל ואינו מכנים לתוכה וכ"מ מפי' רשב"ם : ר"ש ד"ה אמה בה"ם · וא"ד קילון ולהשקות בהמות כו' · בריש מו"ק איתא דמשקין ממנו ג"כ שדות ע"ש : במשנה דרך היחיד ד"א · בגמרא פסק ר"ה דלא כמתני' · ותימה על פי' הרמב"ם והרע"ב דשתקו מזה :

דף ק ע"א ר"ש ד"ה במאי קנו לה · וכי בדבורא כו' כצ"ל או דצ"ל בבירורא : ד"ה נקנה בהילוך · דכך הנאת כו' כדאמרינן בח"ס הליע מלעות כו' : לכאורה הוא ראיה לסתור דשדה אין דכך הנאתה לשכב עליה וביותר למש"כ התוס' דדוקא בשאינו עשוי אלא להילוך : ד"ה גמדין · מפרקו עד אצבעותיו · נ"ל דצ"ל ממרפיקו עי' תוס' מנחות (ל"ז) ד"ה קיבורת : בא"ד וי"א אמות שלימות דקרא כתיב גמד · ר"ל ומתרגמינן גרמידא והוא אמה : ע"ב ד"ה שהמלך פורץ · ואגב גררא כו' · ר"ל דהא כבר תני לה שם במקומה · ועוד דלא שייכא לענין מכירה דבה עסיק תנא ואזיל : ד"ה משום פגם · שאין לקרובים מקום כו' כצ"ל : ד"ה משבעה מעמדות · והיינו דמפרש לקמיה כנגד שבעה הבלים כו' כצ"ל : תד"ה והכוכין · ובתרגום אחשורוש אפפתא כו' · בהמג"ע שם ובעירובין (מ"ח) הביאו פרשנדתא וכו' דהוא הראשון ועי' לשונם ביומא (ל"ח) : בא"ד והתוכי כאם היו · עמש"כ במגילה (ע"ו) בד"ה עשרה : ד"ה וכומן · וא"ת כיון שגזרו כו' א"כ כו' יטמא סביביו כו' · תימה דזה כ"פ דל"ג בים בו פ"ט אלא כנגד הטומאה אבל לא סביביו כיון דל"ג אלא אמו אין בו פ"ט ושם אינו בוקע אלא כנגדו · וצ"ל דט"ס הוא וצ"ל יטמא כנגדו ור"ל ומבואר בב"ת דמת בבית שליה סתורה וכיון דיבקע לעליה ה"ל למטמאות את כולה דשם מתפשטת על כולה הואיל דאיכא אהל ואכמ"ל · מש"כ מהר"ש כשפרץ פלימיו גזרו עליו טומאה כמו בקבר · נ"ד דמה"ת מתא כמש"כ התוס' לעיל בסמוך : בא"ד ומדקאמר שתוס כו' א"כ הוי כפותח טפח כצ"ל בבי"ת : בא"ד ומיהו מה שפי' כו' לא ידע ר"י מנ"ל כו' · עי' ברכות (י"ט ב') בתד"ה רוב ובנזיר שם דהביאו לו ראיה ממשנה דאהלות : בא"ד תיבת המגדל כו' ואין ביאתו פ"ט טומאה בתוכה כו' כצ"ל ותיבות ויש בה כוך למחוק : בא"ד פי' שדרך להוציאו מן התיבה והמגדל כ"כ להגיה כמו שהגיה המהר"ש לעיל : בא"ד ור"י נמי אמאי פליג כו' · מה שעיין המהרש"א דהא ר"י נ"ל טומאה בוקעת ועולה · נ"ל פשוט דס"ל להתוס' דע"כ נ"פ אלא בטומאה רצוצה אבל לא בקבר סתום דילפינן ליה מקרא :

דף קא ע"א ר"ש ד"ה כמ"ה · הציור הוא משובש כי הכוכין שבאורך כל מערה נמשכין ויוצאין עד כנגד חצי כותל אמצעי דשתי מערה הב' שבצדה : ד"ה הכל לפי הסלע · ולא יעשה יותר מח' כוכין במערה כ"כ להגיה לכאורה · אבל י"ל דכוונתו לר"ש (כדכ' בסמוך יותר מי"ג דזהו לר"ש) ור"ל דאם באורך מערה מזרחית בכותל דרומי יעשה ג' כוכין אז לא יעשה באורך מערה דרומית בכותל מזרחי רק כוך אחד וכן בכל הסמוכות : תד"ה דעביד · ואומר רשב"א כו' ושבשמאל יעשה בקרן זוית · ולפ"ז יהיה הב' כוכין שבב' מערות הסמוכות נוגעין אהדדי בכל שיעור משכן וזה דלא כמש"כ בטוש"ע יו"ד סי' שס"ב ס"ג מאבל רבתי · וכן לפי' הרשב"ם לקמן בר"ד הסמוך אין בין כוך לכוך רק ב"ט והאחרונים כ' שם דבעינן ו' טפחים וצ"ע : ודע דהציור הוא משובש כי האמה חלק שאצל הפתח בכל רוח הוא שייך להפתח : בא"ד ואע"פ שאנו מקפידין כו' להרחיקו כו' כצ"ל : בא"ד (ע"ב) ואפי' הפתח שהמערה היא (כצ"ל) רחבה ד' קשה אמתא באמתא היכי יתיב כו' · לפמש"כ בעלמא בשבת (נ"ב) דמשקעין הארון בתוך הכוך טפח או טפחיים ע"ש לק"מ · ודע דבהציור החצי אמה חלק שאצל הפתח בכל רוח הוא מיותר : ע"ב ר"ש ד"ה ומקשינן והא קא נגעי כוכין · של זוית ושני הכתלים כו' כצ"ל : ד"ה כמה הויא להו · וז' אוירים בינתיים של ז' אמות · כ"פ דאע"ג דפי' לעיל דכוכין שבזויות אינו מרחיק רק חצי אמה מהכותל וא"כ אין ביניהם רק כדי אלכסון של חצי אמה על ח"א · מ"מ הפתח דמשני דעבידי כחרתא א"כ הולכין גם המה זה אצל זה כהשאר לכן צריכין ג"כ ריוח אמה ביניהם : בא"ד כולן יוצאין כו' דרך שם · לכאורה אותן שאצל הזוית לא יגיעו אליו כי הוא רחוק מהזוית עמה כחצי אלכסון שהוא ה' אמות וחצי וחצי חומש ונוכל לעמוד עליהם בכיון בחשבון המשלשים ואכ"מ : ד"ה מת מושכב · שלא היה להם פנאי כו' ומיהו כו' נוטל גם את תפוסתו כו' · ובשה"ע כ' א"נ אם ישראל כו' עד שיהיה להם פנאי כו' הלכך אין להם לא תפוסה · נראה דהחילוק הוא דהכא היה דעתם שיאחר שם לעולם לכן יש לו תפוסה · ושם נקבר אדעתא לפנותו לכן אין לו תפוסה · אבל קשה לקמן בסד"ה מצא שלשה של' אבל מצאן כלופין כו' ע"מ לפנותן כו' ואיתא בברייתא דיש להן תפוסה · ולקמן בסה"פ בד"ה אדעתא לעלו כ' דלגמרי נקברו לשם ור"ל שלא לפנותם והוא א"ש הא דיש להם תפוסה וצ"ע : תד"ה המוצא בדף הסמוך · ונראה לפרש כו' ולא כידוע כו' כצ"ל בכ"ף :

דף קב ע"א ר"ש ד"ה מצא שלשה · וה"ל נמי כו' כילד כו' וב"ט בין כוך לכוך וטפח לזוית כו' · ולפ"ז מד' ועד ח' ל"ד אלא פחות ב"ט וכ"כ למעלה קרוב לד"א כו' · והא דלא פי' דבין כוך לכוך הוא ג"ט ובזוית אינו מניח כלום · דא"כ יהיה אורך המערה ח' וחצי · ועוד דלתיכולא דואב"א דלעיל לר"ש ע"כ צריך שיהיה ריוח קצת בזויות : ד"ה לעולם ר"ש · תרי תנאי אליבא דר"ש הס"ד ואח"כ מ"ד והאי תנא : ד"ה יש להן · והיינו ההוא תנא דלעיל כו' · נראה דלא רצה לפרש דמתניתין דהמוצא הוא כר"ש ב"י אליבא דר"ש דהרי פליג בגלופין דרואין את האמצעים כאילו אינן ובמתניתין תנן מד' כו' · אבל לפמש"כ מהר"ש דאיהו מיירי במצא יותר מג' (ומוכרח הוא) ובמתני' תנן מצא ג' וא"כ שפיר אתיא נמי כוותיה וצ"ע : ד"ה לעולם · וריטא ר"ש כו' · הוא דוחק גדול · ולכאורה י"ל דאתיא אפי' כרבנן ותלינן דשנים מהן מרוחב המערה ואחד מהאורך או איפכא והוא ע"ד פי' ר"ת וזה נכלל במה שתירץ דבדק באלכסונה : תד"ה מארבע · וקשה לר"י כו' ה"ל למידק נמי כו' · לכאורה י"ל דזה נכלל במאי דאמר בסמוך אי רבנן כו' אי ר"ש כו' : ע"ב ר"ש ד"ה אדעתא ליעלו · גי' אחרת היה לפניו : תד"ה הב"ע משמע דאותו שמלא מוקמי בניפלי כצ"ל :

פרק ז ר"ש ד"ה אין נמדדין עמה · וכגון שכתבין ארבעה על ארבעה כצ"ל דהכוונה על טפחים : תד"ה המקדיש בסופו · מי כתיב בשנת היובל כצ"ל :

דף קג ע"א מ"ש אין אדם כו' כשנים ושלשה מקומות · לכאורה הוא כשמואל ולא כרב בב"מ (ק"ח) ויש לחלק : ר"ש ד"ה פחות מיכן · ונפקא לן בת"כ כו' ת"ל שדהו · פי' הק"א דמשמע כל הנקרא ע"ש שדהו · ואולי יל"פ משום דהוה מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות : ד"ה כשני מקומות · כשתי שדות כצ"ל : ד"ה ערשין שאמרו · וה"ה לנקעים מלאים מים דל"א לזריעה כו' . משמע דבראויין לזריעה אפילו ביותר מד' קבין נמדדין ולא כן כ' הטור בסי' רי"ח ובשו"ע שם מיקשם לה סתומי וגם האחרונים שתקו בזה · גם מש"כ בהגהת רמ"א וסם גבוהים ג' ומשמע דקאי על שא"ר לזריעה תמוה דז"א כמבואר להדיא בטור : ד"ה בעי רחב"א · אם רובן של ד' קבין דהיינו ט' כו' · כאן שייכא ההגה' שבגליון בשם רש"ל : בא"ד ולפ"ת של ריו"ח רובע לכ"ם בעינן כמו שכל כו' כצ"ל : תד"ה והמאי · דלכ"ע לווה ופודה וגואל לחלאין כצ"ל : ע"ב ר"ש ד"ה כשיר · ולא ברובע או כעין חלובה כ"כ דצ"ל · דחלובה היא כמו (דרייא פום בל"ה) שפירש"י בב"מ (כ"ה) · ומש"כ וכבינע אצל הסלע יגביה מחריפתו מעט כו' · אינו מובן דבפחות קלא מי"ט אינו מעט · ואולי ר"ל מעט בשמך ודוחק · גם איך יתכן שהשורים ידלגוהו · ואפשר דכוונתו דיגביה מחריפתו ויטנה מכנגד הסלע לצדו מימין או משמאל · אבל קשה דבסמוך לסלע בכדי אורך השורים איך יחרוש : ד"ה תנא · ורבותינו מפרשים כו' וקס"ד ה"מ כו' וגבוהין יותר מג' כו' · לכאורה מתמש"כ לקמן בסמוך וה"נ לי כו' דמ"ם סלע יחידי כו' משמע דכ"ה האמת לפירושם דבסמוכים דוקא גבוהין ג' · ואולי ליתנא דוקס"ד קאי על רבותינו שאינו לפי האמת לדעתו ז"ל : ד"ה יעשה חשבון בסופו · אהותיר יתר מיכן קאי אבל פיחת כו' לא שייך כו' · לי"י מדוע לא יפול לשון עשיית חשבון על פיחת כמו אהותיר דמוכנו לחשוב לפי ערך מחיר הב"כ הנקלב ביניהם שיווי יתרון על הב"כ או פחיתותו · ואדרבה דנראה דלהכי נקיט התנא לשון זה שיכלול ב' הצדדים ועי' בנ"י · ומה הוא מחזיר כו' דלקמיה שב על הרישא דתני הותיר כ"ש יחזיר :

דף קד ע"א גמרא דא"ל אי ארעא יהבת ליה הב ליה כו' כצ"ל : תד"ה פיחת · אגב הותיר' לא עיין כו' . עמש"כ ביישוב דבריו בב"מ (נ"ו ב') : בא"ד אבל הכא לא מדדו עדיין כו' . ל"ד אלא אפי' מדדו רק שלא הטעהו וכמש"כ דהכא איירי כשמדדו והטעהו : ד"ה אלא לאו . ולרשב"א נראה כו' דאם התנה ב"כ עפר למכור כו' אפי' ע"י ניכוי לא היה מקבל כו' . לכאורה ראיה לזה מהא דרב ושמואל לקמן (ק"ה) כור בשלשים כו' יכול לחזור כו' . אבל התם בדאית ליה . או דיש לחלק בין קרקעי למטלטלי כמש"כ הרשב"ם : ע"ב ר"ש בד"ה ואי איכא מילתא יתירה . וק"ל מאי חזית כו' אדרבה שדיי' אכולהו כו' דלא מטי לכל ב"ס אלא טפי מרובע פורתא · הלשון אינו מדויק דהכי הל"ל דלא מטי לכל ב"כ אלא טפי מז' קבין ומחצה פורתא . וצ"ל דנסתרסו השורות ומן דלא מטי עד פורתא שייך לקמי' אחר א"כ מנלן כו' על רבעי כור "דלא מטי כו' פורתא" שדיי' להאי תוספת כו' : שם ועד שיהיה ט' קבין לכל כור וכור לא ה"ל כו' כצ"ל בלא ו' : ד"ה ונעשית גנה . או נבע מעיין כו' כצ"ל : ד"ה אמת המים . אבל ר"ה ממש ליכא למימר כו' כ"כ דצ"ל :

דף קה ע"א תד"ה אבל . ומאי פריך בח"ה מהמחליף כו' על ז"א של אבותי כו' כצ"ל : בא"ד וי"ל דמסתברא ליה כו' דאיכא חזקת מרא קמא לא אמרי כו' כצ"ל בלא ו' : בא"ד וי"ל דבמשנתין ה"ע דכי כו' אמרינן דאודויי כו' כצ"ל : ע"ב גמרא והתם טעמא מאי משום דתפים. נראה דר"ל התם גבי כור בשלשים כו' והכא נמי כו' ר"ל מתניתין דהכא ועי' בב"ת שם ובפרש"י . ומהרשב"ם משמע דלא פי' כן : ר"ש ד"ה דהתם . דאמרי' בפ' המקבל והא קיי"ל כר"כ כו'. הוא בדף ק"י : בא"ד אלא ספיקא היא כשמואל וכר"כ כו' כצ"ל : תד"ה פירותי . ובשם רש"י פי' כו' אהאיא דאיסתרא כו' כצ"ל : בא"ד כתב זוזי מאה דאינון סלעין עשרין כצ"ל וכן באידך :

דף קו ע"א גמרא ה"ק פחות משתות ושתות בכלל. נראה דהכי מפרש פחות (היה פחות מבית כור) משתות (משתות ולמטה ושתות עצמה בכלל) הגיעו . וכמו בסיפא דתני יותר ע"כ לכ"ע איירי בחסר וה"ה ביותר דיחזיר כן ברישא תני פחות הגיעו וה"ה ביותר : ר"ש במשנה ד"ה פחות משתות . וה"ל טעמא כו' דהא כו' ג"כ עפר כו' כהן חסר כו' דמי כו' . אבל מדלא פשיט לעיל מהכא ע"כ גם טעם אחר יש כאן : ד"ה אמר לך ר"ה . ואדמקשית לי כו' אלא ודאי ה"ק פיחת שתות או הותיר כו' כצ"ל : בא"ד ואמר לך ר"י כו' ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והייעו דקא מדמי ליה לשום הדיינין בשתות כו' כ"כ דצ"ע : בא"ד והג"מ כו' ואין כתוב בספרים אלא כו'. כ"ל דבספרים שלפניו ל"ג תיבת אלא : בא"ד ולא לגמרי כשום הדיינין דאינו בשום כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה קט כולן . ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן כו' דכיון דמוחזקין כו'. עי' בריש מכילתין ברא"ש סי' ג' כה"ג : תד"ה ושמואל . פ"ה שיתן לו כ"א שליש מחלקו כצ"ל :

דף קז ע"א ד"ה רב . משום דא"ל אנא לבע"ח נמי מסליקנא בזוזי ורב א"מ לאותה סברא . לע"ד י"ל דרב ל"ל לגמרי דמלי הלוקח או היורש לסלוקי לבע"ח בזוזי ועליו יכוון הש"ס (בב"מ ע"ו ב' ושם) באמרו הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח ל"מ מסלק ליה לבע"ח ועמש"כ שם : ע"ב גמרא דמתורת מנה לא מפקי ליה. פי' אינם מוציאים אותו ממחיר מנה להלאה דתלווייהו אמרי שאינו שוה יותר ממנה : במשנה חליה בדלוס כו' כצ"ל ועמש"כ בב"ק (כ"ח ב') : שם והוא מקבל עליו כו'. הרשב"ם פי' דקאי אמוכר. אבל הרמב"ם מפרשו אלוקח. ופשוט דלפירושו קמ"ל מתניתין לאפוקי משברת הרשב"ם. וגם נראה דאשמעינן דהמוכר יכול לטפו בכדי שלא שהה אי' נכנסת דרך תגרן לתוך שלו ועי' בהס"מ בפ"ב מהל' שכנים הל' י"א ועי'

ופי' נפי' (ד' ב') בסוגיא דהמקיף א"ח מג' רוחותיו. ודברי התוס' בזה מגומגמין ע"ש: גמרא דקתני סיפא כו' ונוטל חציה בדרום כצ"ל: שם תאנא תרין מבחוץ כו'. לפלא בעיני על התוי"ט שהביא זה מפי' הרמב"ם והרשב"ם: ר"ש ד"ה והאלן משמנין. דמשמע כו' לימול זה כשותא כו'. נראה דצ"ל כשומן:

פ"ח דף קח ע"א ר"ש ד"ה והאחין בסופו כדילפינן בגמרא כצ"ל: ד"ה ולא מנחילין. אין נכדה בן אחותה. וכן לקמן בפי' הגמ' קורא לבן אחיו נכדו. ול"י אנה מצא שם זה עליהם שו לא מצאתיו רק על בן הבן או הבת: בא"ד אלא קרובי בעלה של דינה כו'. לא ה"ל לתלות בבעלה כי אם באביו. ולשון הרש"י שבריו"ף קרובי אביהם בעל דינה כו': בסה"ד כלומר בני אחיות כו' כצ"ל: ד"ה לא נוחלין. גם הנהו קרובין דקתני בהן (כצ"ל) כו' ה"נ שים כו' אבל אם אינו קרובה לו מצד משפחת אביו כו'. לכאורה פשוט הוא אף לרבנן דכי בשביל שהיא אינו תגרע. ואולי דהוה ס"ד לדמויי להא דאיתא ביבמות (נ"ז ב') מן האם ולא מן האב כ"ש נ"פ דאקור כי פליגי מן האב ומן האם מאן דסבר כו' ע"ש והכא נימא איפכא ומדרבנן לא תיזום דהספק ב"ד כו': תד"ה האב. תימה האב את הבנים כו' כצ"ל: בא"ד וא"ת כו' ומשך כן כו' לימא דבנים ל"ד כו'. לע"ד י"ל דסמיך אמתניתין דלקמן (קכ"ב ב') אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא כו' וכדמסיק מר בר"א דבוין ירושת האם והאב ואף ליקדם בן לבת מדקאמר אלא כו' וכ"פ הרשב"ם להדיא בפיה"מ. ועי' לקמן (קט"ו) בפירוש הרשב"ם ד"ה ותנא דידן ובמהרש"א שם: ע"ב ר"ש ד"ה דתניא. וכתיב נמי כי אם לשארו כו' ולאביו. משמע דמפרשו בכלל ופרט כפשטי' ועמ"ש בנת"ש (דף ק"ב ב') בס"ד: ד"ה מלמד. אתא לגלויי על קדר כו' כצ"ל ומלת פי מיותרת: בא"ד ונתתם א"נ לשארו הקרוב. ובסה"ד משך מלת הקרוב למטה ועמש"כ בנת"ש אות מ'. אבל כאן הוא ללא צורך דשארי קרובים הכתובים אחר כי אם לשארו באו כאן בפירוש. ולמשמעי אם ואחות נמי שמעינן מן ממשפחתו ומסקינא דירושה מניה לראשונה דלקמן (קי"ג ב'): ד"ה אדרבה ומספקינן כו' ונתתם א"נ לאחיו כצ"ל: תד"ה יכול הא'. ולא פריך משתא שיקדום אף לבן כו' כצ"ל: ד"ה יכול הב'. וי"ל כו' בבן דבר כו'. ע"כ ר"ל דמת בן הגר דא"ת הגר מת א"א נקיים שירשנו אחיו. וכן מש"כ וצ"ב של גר ג"כ כוונתם דמת בן הבן דאל"כ אכתי ל"ת לה שירשנו אחי אביו. וק"ל דכשמת בן הגר אביו הגר ירשנו בקבר והוא יורישם לבניו אחי המת בשוה לבן המת ואיך אתה קורא ואם אין לו בת ונתתם א"נ לאחיו וכן יקשה במת בן בן הגר ירשו אחי אביו מאביהם הגר בשוה עם אבי המת וחלקו ירשו אחי המת עם בנו בשוה. וי"ל דיתפרש הקרא ע"ד שהקשה ר"פ לאביי לקמן (ק"י) ע"ש ודו"ק:

דף קט ע"א ר"ש ד"ה קראי שלא כסדרן. וא"ת כו' לשתוק כו' ולכתוב ונתתם א"נ לקרוב כו'. תימה דא"כ לא הוה ידעינן דהאב קודם לאחים דהרי הם קרובים יותר מן האב כדלעיל. וצ"ל דכצ"ל ולכתוב ונתתם א"נ לשארו הקרוב ומלשארו דהוא האב דמיותר שוה דרשינן להקדימו לאחין כדלעיל: תד"ה במקום. לפי שהמת יונא יריכו כצ"ל: ע"ב גמרא דכתיב שאר אביך הוא. בתוי"ט ד"ה והאים הב'. גם י"ל דדרים מיותרא דאביך דה"ל לכתוב שארו הוא וכדכתיב בקדושים (כ' י"ט) כי את שארו הערה וצ"ל דכינוי דשארו שב על אביו דסליק מיניה: ר"ש ד"ה שארו זו אשתו. וכתיב נמי שארה כו'. בתוי"ט שם. או י"ל דמפרש שארה ר"ל בעלה. בסוטה ומונחה ל"י: ד"ה הואיל ובנה בסופו. ורבי דריש לה מהכא. לכאורה קשה היאך מוכח דילמא משום ירושת הבעל לאו דא כתיב והעברתם. ונראה דהכי ס"ל ירושת הבעל דרבנן (ומאי דקאמר ובעלה אשינבת ליבן הוא הואיל דיורש מתקנתא דרבנן) ומסתבר ליה יותר לאוקמי אבן עי' לקמן (קי"א ב') בסוגיא דריש"א א"נ כו' עד סופה. והתוס' לקמן (ק"י) בד"ה שמעתא כתבו דוהעברתם לרבי אין בו שום מדרש דין: תד"ה א"כ. שהבת קרובה למת יותר כו' ולענין יבום ולא ה"ל כו' כצ"ל: בא"ד אבל מן האב לבת ניחא כו' כצ"ל:

דף קי ע"א ר"ש ד"ה אלא אי אתוס. דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף. אלמה לא כגון שנשא יתרו בת יוסף: ד"ה אבוה דאמיה. מבנות יתרו. לכאורה מה הכריחו לומר מבנות ולא מבני ועי' בתוס' ובמש"כ שם. ואולי יכוין למה דפי' לקמן דאכנו יצאה משתי בטות שהאחת היתה מיתרו וא' מיוסף: ד"ה פוטיאל תרתי. א"נ מדכתיב מבנות כו'. כפי' זה מבואר להדיא בב"ר ספ"ז: תד"ה אלא. וי"ל משום שיהונתן מצד האב כו'. ק"ל דמ"מ אביו לא היה מיתרו אלא מצד אמו ולליטנא דאבוה דאימיה מיתרו מא"ל דהרי לענין ירושה בת הבן קודמת לבן הבת וי"ל: ר"ש ד"ה והבנים את האב מנלן. מדלא קתני כו'. בתוי"ט תמה דא"כ רישא נמי כו'. ור"ל דה"ל להש"ס לשאול ארישא. וי"ל דאנותלין דתני ברישא פריך ודו"ק. ועי' לקמן (ל"ד קט"ו) ובפי' הרשב"ם: ע"ב ד"ה וא"ל אביי. אלא ודאי לאשמועינן כו' ואיצטריך לאשמועינן כו'. אינו מדויק והכי הל"ל ואיצטריך ג"כ לאשמועינן כו' ועי' מהרש"א. ומש"כ דלר"פ אי הוה כתיב וזרע אין לו לא הוה מוקמינן ליה אלא בבן. אע"ג דבכ"מ בזרע נכלל גם בת כמו בבת כהן וזרע אין לה. הכא שאני משום דמשפחת נשים אינה קרויה משפחה כדכ' לעיל או משום דכתיב לאחי אביו כמש"כ לקמן: ד"ה א"ל ר"פ. כדכתיב ונתתם א"נ לאחי אביו. ל"י מדוע לא הביא מאחיו המוקדם: ד"ה אחוה אחוה. בני אב מיותר כו'. ע"ש בסוגיא דיבמות דל"ת הכי וצ"ע: ד"ה לענין יבום. ולא אחיו מאמו. שם משמע דלא איצטריך אלא דל"ת עד דמייחדי בהבא ובאימא ע"ש:

דף קיא ע"א גמרא ומ"ק לא דרים דיו והא דיו דאורייתא כו'. ק"ל דכאן בלא דיו הק"ו אינו אלא על שיהא בוש כבת אבל לא על ביאה שדיף וביותר תימה לי קושית הרשב"א שבתד"ה מקים (בע"ב) דליקו מק"ו דבן קודם לבת. דמאי ק"ו איכא בזה. וכן פי' הכת"כ בהק"ו דשכינה י"ד יום מוקצה. וגם קשה לפירושו מאי פריך בב"ק מהך דיו לר"ט דהא שם אתא מהק"ו נזק שלם בקרן מבה"כ כאן דאין הק"ו עולה כל כך על יותר מז' ועמש"כ בב"מ (נ"ה): שם וש"ה דא"ק ממטות מקים כו'. משמע דמ"מ לימוד הק"ו נשאר וכן פי' הרשב"ם. ולכאורה מהסיקא לחוד ה"מ נמילף הכל: ר"ש ד"ה מקים מטה האם. והוקשו המטות (כצ"ל) במיבה אחת דלא כתיב שני מטות. בר"פ שני שעירי אמרינן איפכא מדכתיב שני השעירים דשני מיותר למידרש שיהיו שניהן שוין: תד"ה ק"ו. אבל ק"ק דא"כ כו' דמן הדין כו'. ר"ל דפשיטא דה"ס לשכינה דלמה תגרע מאביה כיון דגם היא יש לה חלקים בה כביכול כמו האב וכמש"כ הלא הוא אביך כו' וכמה מקראות כיוצא בו. אבל מש"כ המהרש"א על מלך וכ"ג ג"כ דמן הדין כו' לא תחוור כלל: ד"ה מקים. וא"כ לרשב"א דהא מכח אבוה דאם לא ירית כו'. ר"ל דע"כ ל"א לקמן ס"פ מ"ט סברא זו אלא באבוה דהכא אבל לא באבוה דאמא דמשפחת אם אינה קרויה משפחה: בא"ד והא דדרשינן נמי מן וירש כו' הוה מוקמינן בבת הבן דוקא. ועי' מהרש"א בבן הבן והכל חדא דר"ל דבן הבן קודם לבת הבן אבל בן הבת לא הוה ידעינן דיורש כלל דמשפחת אם א"ק משפחה. ופי' הרש"א בזה ל"נ כלל: בא"ד ולמאן דדריש בעל משארו איצטריך לע"ע כב' לאוין. פשוט דהלאוין הם שלא תיסב נחלה בא"ן שיסובב בזה הסבת נחלה יהיה ע"י מי שיהיה אם ע"י בן או ע"י בעל ודברי מהרש"א בזה מגומגמין: בסה"ד ערת וכתב לה קרא. דהיקש הוה כמפורש בקרא כדפרש"י בסנהדרין (ע"ג) בד"ה היקשא הוא: ע"ב גמרא תרין הכי ונתתם א"נ להקרוב אליו כצ"ל: שם דתניא וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דר"ע ריש"א א"ל כו'. והתוי"ט הביא דרשת וירש אותה בדבי רי"ב וע"כ ע"ש הוא. ומה שהביא מרפ"ח דכתובות נ"ל רפ"ע ומש"כ ורש"י מפרש התם אליבא דרבא ג"כ ע"ש וצ"ל דאביי: שם מנין לפינחס שלא היה לאלעזר. תימה דהרי כתיב ביהושע (כ"א) דנתנו לבני אהרן י"ג ערים ומגרשיהן ופינחס נמי בכלל. וכ"ת משום דאמרינן במכות (י"ב) דלא נתנו לקבורה (א"נ משום דסיומא דקרא אשר נתן לו בהר אפרים ובהי"ג ערים לא נכתב הר אפרים) א"כ דאלעזר נמי והתוס' הקשו לקמן כה"ג על יאיר וכאן שתקו: ר"ש ד"ה מפסקי קראי. מש"כ המהרש"א דלרבא קאי הקרוב אליו אשארו. זה מוכרח בלא"ה כמש"כ בס"ד בב"מ (י"ח) ע"ש. אבל עיקר דבריו תמוה דמאי אהני לן דהקרוב שייך לשארו ת"מ ממשפחתו ע"כ שב אאם אין אחים לאביו ואכתי מפסקי קרא. ועוד דגם לפי' אביי איכא למימר דהקרוב קאי אשארו וה"ק ונתתם א"נ למשפחתו שארו הקרוב אליו וירש אותה:

דף קיב ע"א גמרא אבל בעל לא ירית מ"ט ולא תסוב נחלה לבנ"י ממטה אל מטה כו' ת"ש ולא תסוב כו' כצ"ל: ר"ש ד"ה וכ"ת אלעזר. מק"ו פריכא דאיכא למיפרך דיו. קשה דעל ירושת בן כמו בת הק"ו טוב ואין בו פרכת דיו. ועוד קשה מ"ק א"כ תרי קראי ל"ל נימא דאידך אתא להקדים בן לבת: ד"ה יש שנורשין. מקראי סוגיא דלקמן במשנתין ובפרקין לעיל כצ"ל: ע"ב ד"ה דמנסבין בסופו. דאי ירית לה בעל שהוא ממטון כו' כצ"ל: ד"ה ומשני. אם לא תהיה כו' גברא דאתיס משבטא דאמה כצ"ל: בסה"ד ולעולם מנסבינן כו' משבטא דאמה כצ"ל: תד"ה ה"ג. לא תסוב נחלה לבנ"י ממטה אל מטה הרי הסבת הבעל כו' כצ"ל:

דף קיג ע"א ר"ש ד"ה כבמוחזק. וה"כ כשמתה כו' יקדים האב לבנו דק"ו הוא כו'. קשה דנימא דיו כדלעיל. ולפמש"כ התוס' בד"ה מתה י"ל קצת: תד"ה ומשו. כדתניא מ' שנה עסק בפרקמטיא. ק"ק דהא קודם שלמד היה רעיא דכלבא שבוע. וכמ"ר ס"פ ויחי איתא דמשה דור מ' שנה. גם בספרי שלפנינו חסר לגמרי מ' שנה הראשונים וני' סילקוט שהביא הז"ח שם ג"כ אינה מתוקנת. ותמ"כ ומ' שנה לימד. קשה ג"כ דהלא כבר אחר י"ב שנים הראשונים ממ' האמצעים בא עם תרי סרי אלפי תלמידי ובעוד י"ב שנה עם כ"ד אלף. ובספרי שם איתא דפרנס את ישראל בת' האחרונים. וכמ"כ שם שמש את ישראל: ע"ב ר"ש בד"ה ב' שנכנסו. דאמר רבא הכי אמרינן להו כו' כצ"ל: בא"ד מתשובת ר"ש זקני ת"כ כצ"ל והוא ר"ת מטהמו כבוד:

דף קיד ע"א תד"ה אבל בסופו. הורג ורובע יצ"ל כצ"ל: שם דבעינן למימר כדמסיק רבא כ' כצ"ל: ד"ה ניחום. ואי ליכא בתרא קני קמא כצ"ל: בא"ד וא"נ לר"י דא"כ הל"ל והא מני הדר ביה. פי' דמלת וניחום קשה לפירושו: ע"ב גמרא אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מה"א. כ"פ דה"ה דאינו מנחיל לאביו (וכגון שגרשה או מתה היא קודם מוריפיה או באנוסה ומפותה) וכמ"ש הרשב"ם "דקד"א כו' דהוקבה נחלה לאביו" וכן לקמן בס"פ מ"ש איתא התם יורשי הבן ואביו ג"כ בכלל. והא דלא נקטי' הכא משום דפורענותא היא כדאיתא בר"פ (או משום דלא מ"ל אלא בהכי גווני שכתבתי) וכן לשון התוס' בד"ה מה של' ואם נפרש כו' להנחיל לאחיו. ל"ד דה"ס לבניו מאשה אחרת אלא דליבא דהגמרא נקטי'. ותימה בעיני על האחרונים שלא העירו בזה. ולא עוד אלא שהגרע"א בתוספותיו לכתובות פ"ד אות כ"ו הקשה דהא גרע כו' על מכח האב לענין לאוי (ב"ב קי"ג). ושם מיירי בענין ירושה ובכה"ג אף האב אינו י"ה. אלא דיש להקשות מכופר ומלוה וניזקין של' התוס' כאן בסד"ה מה: ר"ש ד"ה האשה את בנה ל"ל בסופו. דכי היכי דהאים נוחל את דודתו וא"מ ה"נ נוחל את דודו וא"מ כ"נ דצ"ל: ד"ה אף האשה. אד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה כצ"ל: ד"ה יורשת את בנה כצ"ל: תד"ה מה. דמה בפי' ריב"ם כו' דשאירות פקע ליה ע"י מיתה כמו ע"י גירושין א"נ דאמר כו'. לעד"נ דברי הריב"ם נכונים דכיון דילפינן בקדושין (י"ג ב') דמיתת הבעל מתירה ליבמה מדאיתקש לגירושין וכן ביבמות (נ"ז וכב) איתא התם (ר"ל היכא דמית) פקע קנינו. א"כ תו לאו שארו היא. ועוד הרי איתקש לגירושין דנקרא כריתות שהוא כורת בינו לבינה. ועוד הנה עלמך היכא דנשאת לאחר מיתתו הרי בעלה הראשון שכבר מת יירשנה. וכל ה"ע לא מיירי במתה היא דמיירי ביבמות ועי' מהרש"א. (וק"ק הא דאמרי' בגיטין (פ"ג ב') כל ימי חייו אין זה כריתות וכ"י חיי ה"ז כריתות ע"ש. ולפמש"כ היה ראוי להיות להיפך וי"ל). ועמש"כ ביבמות ל"ה בתד"ה דים לה וד"ה לאחר: בא"ד וקשה לרשב"א דא"כ כו' תיפוק ליה כו' מכח שאירות. ולעד"נ דע"כ לא אמר ר"י אלא היכא דירושה לאשונה באה מכח שאירות דלא אשכחן בה אין לו למידרש. אבל אם ירושה לאשונה באה מחמת קורבה דכתיב בה אין לו דרשינן שפיר עיין עליו אפי' על ירושה דשאירות ודו"ק כי נכון הוא בעז"ה: בא"ד ובס"פ מ"ש יליף לה מקראי נאמר כו' כצ"ל ומלת אמרינא למחוק: ד"ה אף. הקשה ר"י כו' ויבמו בנו וא"כ ימתו הבן כו'. ל"י מאין פסיקא ליה דניתוב ג"כ במה יולד לו בן וימות בלי זרע בחיי האם (ואולי ר"ל דאף שתמות היא קודם יבמו קרוביה מאביה ע"י מתמות. אבל נראה דז"א דהא גם הבן אינו יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ותדע שהרי גם הר"י לא חשש רק אם ימות האב קודם אבל במת הבן תחילה משמע דאינו יורשו בקבר להנחיל לאמו) פי' לעיל (ר"ד קי"א) ברשב"ם דאם היה לה אח מותרת להנשא לשבט אחר ול"ת דילמא ימות בלי זרע ואכמ"ל:

דף קטו ע"א גמרא מתניתין א"י מי מנלה. לקמן (קמ"א ב') וכה"ג ביבמות (כ"ז ב'): שם בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין כו' כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ויפה: תד"ה בן. ולא מהנך טעמא דפרי' לעיל. ר"ל בדבור זה והמציין טעה: ע"ב גמרא בכ"ד בטבת כו'. במג"ת פ"ה איתא דזה היה בא"ב: ר"ש ד"ה נחלה מתמעטת. דבור זה משובש מאד וכבר חלו בו ידי המגיהים אולם לא כלו לכן אתקנהו בעז"ה מריש עד סיפיה וכצ"ל. שבודקין אחר אבי אבי אביו ואם אין כו' בודקין אחר אבי אבי אבי אביו כו' אבל האבות (ר"ל של האבות) קודמין לאחי האבות (ר"ל האבות שהזכרתי ועי' לקמן קט"ז ב' בפי' ד"ה הכי נמי וברש"ל שם) כו' עד ראובן דאבי אבי אבי אב תחילה ואם אינו כו' דהיינו אחי אבי אבי האב כו' דהיינו אחות אבי אבי אביו כו' אם אין לו ההים נותנין לאליאב אבי אביו של מה מת אליאב נותנין לאחי אביו דהיינו דתן דודו או הוא או בניו כלה דתן חוזרין אצל פלוא ואם מת נותנין לראובן ואם אין לראובן נותנים לחנוך כו': ד"ה א"כ הונא. ולאו מילתא היא כו' דאפי' ריב"ב כו'. פשוט דאינהו מפרשי דר"ה סובר כשטייא קמא דלקמן (ק"ל) דת"ק סבר דנחלקו ע"ש ועי' בפי' שם (קכ"ט ב') ד"ה הוא מותיב לה: ד"ה אלא לצבעון. א"כ לא ליכתביה גבי צבעון. נראה דצ"ל דלא ה"ל לאפסוקיה בין בניו ממש וה"ל למיכתביה לבסוף. אבל אין זה הוכחה דאולי מפני שקם תחת אביו צבעון לנחלה לכן כתביה אחריו. ופי' הב"ח דחוק: תד"ה אפי'. שלא תירש בת הבן כו' כצ"ל: ד"ה מלמד. וצ"ל דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה. דבריהם סתומין. ואולי יכוונו דכמו בכתוב כאן בבני שעיר והאחות לוטן תמנע ואיתא פילגש אליפז בן ה"ל לזכיר כאן אותה ענה שלקה עשו בתה אלא ע"כ שנאמת כאחרת כאן בבני צבעון: בא"ד שירשה עם אחי צבעון כצ"ל:

דף קטז ע"א גמרא ויאמרו ירושת פליטה (פי' ירושה שתפול מהפליטה) לבנימין (מסתמא לבנימין) דהיינו בלא תירש כו'. ולפי' הרשב"ם קשה לשון הסמיכות. ותמ"כ דאב לא הניח אלא בנות כו' דלא נימא כו'. לע"ד ה"נ הטעם עפ"י דקיי"ל כריב"ב לקמן (ק"ל) דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וע"ש בפירושו וכגון בעז"ה: שם אמר ריו"ח משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו כו'. עי' תמ"כ בס"ד לקמן (קמ"א): שם כל מי שיש לו לצער או חולה בתוך ביתו כו'. כ"ה הגי' בע"י ובזה יובן פי' הרשב"ם: ר"ש ד"ה תאמר בבתו. ולא לקחו בני חפר כל נכסי חפר ובנות חפר לא לקחו כלום נמצאת כו' כ"נ דצ"ל. אבל ק"ק מנ"ל דה"ל לחפר בנות: ד"ה בפי רמב"ח ומשום דתרוייהו כו' מכח אבי המת קב"ל. לכאורה משמע דאבי המת ואחי המת לא קמבעיא ליה דודאי האב קודם כדלעיל (ק"ח ב') בברייתא. כי קמבע"ל אבי האב כו' משום דאיפלוג דלא מכחת: תד"ה כי. והא דכתיב ויתנו כו' לא מפני שהיה עני כו'. בלא"ה נ"ל כן שהרי כתיב קודם לזה וס' שב כו' ויוסף כו' למנשה: ד"ה אבי. א"כ מ"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו כו' כצ"ל: ע"ב גמרא א"כ מ"ש האב קודם לכל יוצאי יריכו. נלפ"ד דלרבא נמי דייקינן יוצאי יריכו ולא יוצאי יריכו של מת ולכן לדידיה נמי בן קודם לאב כדאיתא בברייתא לעיל (ק"ח ב') והתוס' שכתבו דרבא טעה בזה תמוה בעיני: ר"ש ד"ה הכי נמי. לבני שמעון ולוי ואם אין כו' ולא בני בנים ולא בנות בנים תתנו לבנותיהן כצ"ל: בסה"ד האב קודם לעולם לאחי ואחי קודמין לאחות ואחות קודמין לאבי האב ואבי האב קודם לאחי האב ולאחותו ואחי האב ואף אחותו כו' כ"נ להגיה ועי' רש"ל וב"ח. והגהה שבגליון משובשת: ד"ה וחלקו עם אחיו. לבד חלק עצמן בגם עם יוצאי מצרים. ל"י מנין לו. וצ"ל דס"ם הוא וכצ"ל אם גם הם כו': ד"ה ובשיה לאפוד בכור. ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים כו' שאם היה יעקב בכור כו' הרי בא ראובן כו'. לשונו אינו מדויק דמשמע דיש עדיפותא לראובן הבכור מיתר אחיו בחלק בכורתו דיעקב בנכסי יצחק וז"א דכיון שמת יעקב בחיי יצחק הוי ירושתו בנכסי יצחק בין חלק פשיטותו ובין חלק בכורתו ראוי ואין לראובן בהם יתרון מאומה על שאר אחיו. אולם לשונו זה נמשך אחר לשון דבריו אשר כבר השבוהו התוספות: בא"ד (בדף הסמוך) ואי לאשמעינן דליו"מ נתחלקה הארץ. תמוה דבשלמא אי הוה ידעינן דהוה אחא מית קודם חפר אביהן שפיר הוה מישתמע דאי לבאי הארץ הרי אין לו בשביל עצמו כלום רק מה שהיה יורש מחפר ע"י חזרת אחיו וכיון דמת קודם אין יורשים מכחו אלא מאבותן קא יהתי כדמוכח לקמן (קנ"ע ב') ע"ש בפי' ד"ה ומשני. אבל במת מת אחר מיתת אביו וירש חלקו וא"כ המה יורשים אותו פי' לקמן (קי"ט ב') ובפירושו שם ד"ה ה"נ הרי אחי כו'. ואולי יכוין לסברת ר"פ דמקשה שם מזה למ"ד לבאי הארץ עמש"כ שם:

דף קיז ע"א ד"ה ליוצאי מצרים. דלפ"ח הראשון שנמנו בשנה שנית כו'. לכאורה ה"נ דר"ל לי"מ ממש דלא היו רק כשש מאות אלף (ובמספר השנה השנית נתוסף עליהם ג' אלפים תק"נ עי' במ"ר במדבר פ"א בפסוק ויהיו כל הפקודים) דכ"מ מקרא דוגמתי אותם לכם מורשה דמייתי הגמרא לקמן ע"ש. ואוי ס"ל דיו"מ ממש נמנו אף שבט לוי וגם הפחותים מכ' (עי' רמב"ן ר"פ תשא) וזכר להם לא ניתן חלק בנחלה: ד"ה אלא מה אני וכגון דהנהו יו"מ היו בני כ' כו'. וכ"כ לקמן (בע"ב) ד"ה היה מיו"מ ובדבור הסמוך. ולכאורה דרשת לאלה כולה איננה אלא למ"ד ליו"מ בלבד נתחלקה אבל למ"ד לבאי הארץ איצטריך לגופה. ולקמן שם בד"ה היה מכאן כ' ולאו מילתא היא דכתוב באי הארץ לא יטול כו' משמע דטל משום יו"מ לא ק"ל ופ"כ משום דלא דרשינן כהלה: ד"ה בני אמין. והתנו כו' הנתונות לשניהן. נראה דצ"ל לבניהן: תד"ה ומחזירין. והא דפ"ה כו' לא מיירי בכו"ם אחים כו'. מש"כ המהרש"א דגם באחין איכא נ"מ כו' אבל אי ליו"מ כו' טול אחד כו'. מאי פסקא הלא היה יכול להיות עוד יותר מבוריים וחלי ויכול להיות ג"כ פחות מכור ולשון רש"י בתומם מדוייק יותר קצת ודו"ק: ע"ב ד"ה היה מיו"מ בסופו. נוטלין ביניהן חלק א' כו' כצ"ל: ד"ה ובזכות אבי אמותיהן ובני אחי אבי אמותיהן כ"נ דצ"ל עי' לקמן (קי"ט) תד"ה ובזכות: תד"ה מכאן. כילד היה מיו"מ ולא מצ"ת מבאי הארץ ולא מיו"מ נוטל חלק אחד מכאן ומכאן נוטל חלק מכאן ומכאן וכו' כצ"ל: בא"ד ולא פרנס א"י אלא כ"ח שנה. פי' רש"י שופטים (י"א כ"ו):

דף קיח ע"א ר"ש ד"ה משום טפלים. וגם לא היה להם שום מוריש כו'. אף דגם אם היה להם מורים מ"מ כיון דמרובין הן לא יגיע לכ"א כי אם מעט וי"ל דלכן טוחו וכמו שפי' אליבא דמ"ד דליו"מ. אך מלשון אביי דבסמוך משמע דהטענה היתה על שהיה בהם אשר לא יטול כלום. וכן מסתבר דהא גם אם יחלקו לפי ערך הטפלים דעכשיו הלא על העתיד א"א לתקן אם לזה יולדו בנים רבים ולזה אחד אלא ברכת הבית ברובה לקמן (קמ"ד ב') ובלבד שיהיה על מה שתחול הברכה עי' פ"ז או"ח סים הל' תרומה: תד"ה בשלמא. ונראה לרשב"א כו' כגון שמתו כו' בלא זרע ולא נכנסו לארץ כו' כצ"ל: בא"ד ולריב"ם קשה כו' ונראה לו דגרס כו' כ"ה בד"י: ע"ב גמרא אלא למ"ד לבאי הארץ תמניא הוא דהוי כו' ומרי דידהו כו'. תמוה

יכיו

דכיון דמתד אחא פ"כ סוס ידע מדקאמר בצלמא כו' וארבעה דידהו. א"כ הל"ל פ' סוא דסוי. זמוד דכמו דאמרי' דס"ל חד ס"ל י"ל דס"ל תרי ודקארי ליה ת"ק ליה. וגומר דלא אפיק אדעתיה דמתו אחר חפר וכדאכתוב בסמוך זהו דוחק. ועוד דא"כ עיקר התירוץ דהוא שמתו אחר חפר חסר באביי. ע"כ נלפע"ד אחר שהתבוננתי על שנוי הלשון שבדברי אביי דבחד אתא אמר הוה להן (דפי' להבנות) ובהתרי אמר הוה להו דלא ניחא להו למימר למ"ד דלבאי הארץ דה"ל אחי לצלפחד תב' טעמי חדא דכיון דהלקן לא הוה אלא ממה שירשו מחפר ממה שבא לו לעצמו ע"י חזרת בניו כמו חלקי לצלפחד לא ה"ל נחשבן בפ"ע דמאי אשמעינן בזה. שנית דהמה קטנים מב' חלקי לצלפחד שבא לו מאביו עצמו. ולכן משני לו אביי דתרי אחי דאבא הוה להו ר"ל לצלפחד ואחיו ומתו ולהם היו בנים באי הארץ רבים יותר מלחפר ונתוסף לו מכ"א מהם עד שהושוו חלקם להדדי כדלעיל במשל דרבי ועובא אשמעינן ונכון בס"ד: ר"ש ד"ה לכולה ארעא. כדכתיב וילונו כו'. פי' רש"ל. ולי ה"כ יותר לפרש דהכוונה היא על וילונו דבתר מעשה דקרח דכתיב שם בהקהל אשר הוא מורדף ללמון נועדים ומסתמא שם המה אשר כתוב במעשה דקרח ויקהל עליהם קרח את כל העדה ולכן הקדימם לעדת הפרופים: ד"ה היינו דכתיב. הנותרים למשפחותם כצ"ל: בא"ד ותד אחא. דאבא שהיה מיו"מ. והא דלא פי' מה שירש בנכסי חפר אביו כדלקמן למ"ד לבאי הארץ. משום דע"כ ר"פ לא נחית לזה דא"כ לא הוי פריך מידי וכדמשני ליה אביי: ד"ה ותרי דידהו. הכי לבנות לצלפחד שני חלקים של אביהן כו' כצ"ל: תד"ה ולמ"ד לבאי הארץ. ותימה כו' דהא כו' בני מרגלים כו' נטלו בזכות אבי אביהן. לכאורה י"ל דע"כ ל"א בזכות אבי אביהן אלא בבני בנים דאמרי מכח אבוה דאבא קאתינא כדלקמן בס"פ מ"ם אבל בבנות בנים היכא דאיכא אחי לאבוהון ל"מ אמרי הכי דהלא אין לבנות במקום בן כלום (ועי' לעיל קי"א בתד"ה מקים כה"ג בבן הבת). ואולי סמכו על הא דאמרי' שם האי סברא גם לענין חלק בכורה דבמקום אב קאי וכתי דפסיקא להו בסמוך דהא כי היכי כו' ה"ל יטלו חלק בכורה. אבל יש לחלק. ולא עוד אלא שהרי"ף והרא"ש לא העתיקו שם ענין חלק בכורה וכן הרמב"ם ופ"ש משמע דס"ל דלא חדשו הש"ס שם אלא לתרולי קושיית ומאי קושיא דשם וכיון דמסקינן שם אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא ממילא נדחה זה החידוש. והתוס' לשיטתם שם בד"ה אלא ול"ע לדינא: ד"ה ולמ"ד תרי. קשיא כו' נמי מאחוזת נחלה נפקא לרבנן דלא כו' (כצ"ל) ונ"ל לייסב משום דלרבנן דדרשי נחלת אביהן מן נתון תתן ר"ל בצירוף תיבת נחלה (כדמשמע מפי' רשב"ם ד"ה מאחוזת) ואחוזת דרשי לאחי אבא הכי דמב"ת אחוזת נחלה (דהם נשוא הענין עיקר המערה) דרשי ב' נחלות א' של אביהן ב' של אחי אביהן. ולכן קאמר דמ"ד זה דרים הב' נחלות דאחוזת נחלה לתרי אחי דאבא:

דף קיט ע"א ר"ש ד"ה דלא הוו בני שבלים. דהיינו אבות המתאוננים שילאו כו' כצ"ל: בא"ד נמצאו אלו בני בניהן (ר"ל של המתאוננים) יורשין אותן (פי' את אבות המתאוננים) והמגיע בני בני בניהן לא הפסיד: תד"ה ובזכות. וי"ל כגון כו' והחזירום בנים לאבותיהם וחלקו בשוה. לפמש"כ לעיל (קי"ז) בשם ר"ת דבכה"ג דלא היה להם בנים בבאי הארץ הבאים ליטול לא היו נוטלים ע"י חזרה (אפי' מבני אחיהם) נ"ל שהיה לאבי אמותיהם אב מיו"מ שלו הוחזר ע"י בני בנים וזה דלא כהמהרש"א לעיל (קי"ח) במה שהשיג על הג"א: גמרא ביתדות ואוהלים ועי' פי' הרשב"ם. ותימה מדוע ל"א באוהלים גופייהו. ומהתוס' משמע דגרסי יתידות ואוהלים: ר"ש ד"ה לאויה היה לחפר ולצלפחד כו'. לצלפחד מאי בעי הכא: ע"ב ד"ה ופשטו ליה משמיא כצ"ל: ד"ה בבה"מ היו יושבין. ונשיאים והעדה כצ"ל. והעדה שנאמרה כאן נראה דהיינו סנהדרין כמו ושפטו העדה והצילו: ד"ה הגסה. ובן היולא כו'. שפת יתר הוא. ועוד דמשמעו שאין שאר בניו מאשה אחרת יורשין אותו בנחלת אחיו וזה ודאי אינו: ד"ה שאפי' היה בת לבן. שהיו יודעות לדרוש כו'. וזה מוכח ממה שאמרו כי אין לו בן ביו"ד דר"ל אפי' ע"י פיון כדדרשינן לעיל (קט"ו): ד"ה ומשני כיוכבד שילדה אחר ס' כ"כ דל"ל. ור"ל וכפי הטבע אפי' נבאת קודם כ' אינה יולדת אחר ס':

דף קכ ע"א גמרא אפשר בת ק"ל שנה וקרי לה בת כו'. עמש"כ בס"ד בס"ר פ"א אות ל"ב ול"ד במ"ת: שם בנות צלפחד הותרו כו' אלא כו' עלה טובה כו'. ובזה מדויק הכתוב אחריו ולא תסוב נחלה לבני ישראל וגו' דר"ל אבל לשאר בנ"י אני אומר באזהרה דלא תסוב כו' וכן יתפרשו כל בנ"י הכתובים אח"ז: ר"ש ד"ה ויחזור מב"ל. ועכשיו התזירה כו' שנתנבאת לו כו'. בסוטה שם (י"ב) מבואר מפני שא"ל קשה גזירתך כו' וע"ש בח"א: ד"ה ותהיינה. מיותר כו'. ודוחק. ול"נ משום דה"ל למיכתב ותהי ל"י כמו ויהי אנשים (במדבר ט"ו) ע"ש בבאור: ד"ה וכל בת. ליוצאי מצרים נאמר כו'. נ"ד כי לבאי הארץ נאמר וכמש"כ בעצמו לקמן (קכ"א) בד"ה לבא זה בזה: ד"ה מאי משמע. דהכי קראי כו' כצ"ל: ע"ב גמרא זה הדבר דראשי המטות ה"כ כו' א"ל ההוא יליף זה זה כו'. הת"ל דמבעי ליה לחכם מתיר כו' כדלקמן ובפרט להא"כ שבתד"ה מיבעיא: שם מדתניא וידבר משה כו'. ברשב"ם לקמן בד"ה שנת בראשית מוכח דהיה הגי' לפניו כאן פסוק אלה מועדי ה' וגו'. אכן בתו"כ מביא ג"כ דרשות אלו על פסוק דוידבר משה וכן בנדרים הגי' כן וע"ש בק"א: ר"ש ד"ה מה להלן. אף בנדרים כאלו כתיב בהם אהרן ובניו וכל ישראל כצ"ל: ד"ה לומר שהפרת נדרים בג' הדיוטות. כגון שלשה דהוו ב"ד כו' ואפי' למשאל כו'. אולי יכוון למאי דמשמע מדברי התוס' כתובות (ח') ד"ה שהכל דכל איתו נופל על פחות מג' והכא כתיב כל בנ"י ודלא כהתוס' כאן: תד"ה דתנן כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו כצ"ל:

דף קכא ע"א ר"ש ד"ה יום שנתנו. ויורד בכ"ח באב. א"כ לא הוה אלא ל"ט יום שלמים דתמוז הוא חסר. ומדוע לא פירש דירד בכ"ט וכו ביום עלה ועי' ב"ק (פ"ב) תד"ה כדי ובמש"כ שם: ד"ה לבא זה בזה. שפסק אותו דור כו'. זה דוחק. ול"נ שבאותו יום עמדו על דרשה דזה הדבר: תד"ה יום שכלו. א"כ כו' ולא מתו אלא כו' בני כ' וחלם. קשה דא"כ מתו בני ל"ע שהרי אפי' האחרונים מתו בשנת הל"ט: ע"ב ר"ש ד"ה ת"ל. א"נ משום דאיירי לעיל דמוסיף יוסף כו' כצ"ל: ד"ה קיפלו. שימש יעקב את שם כ' שנה כצ"ל כי כ"ה לפ"ח שנות הדורות וכ"ה בס"ע:

דף קכב ע"א גמרא באורים ותומים שנאמר על פי הגורל. עי' רשב"ם. ואולי יליף משל פיו יצאו דכתיב לעיל תיכה ושאל לו במשפט האורים (במדבר כ"ז): שם אידך למאן. לכאורה ז"ל קרי בי רב הוא ביחזקאל (מ"ח) מפסוק א' עד כ"ג ע"ש בפרש"י. ולבד זה מונה שם באותה פרשה י"ב חלקים לי"ב שבטים. ואולי ליתנא דלי"ג שבטים קא ק"ל ולזה משני ליה מהאי קרא דוהעובד כו' דכתיב ביה מכל שבטי ישראל (ור"ל דהוא כלול מכל שבטי ישראל וכדפי' רש"י (במדבר כ"א כ"א) משה הוא ישראל כו' והוא מהמדרש שם) ולכן שפיר כוללו בתוך השבטים. ולא מייתי קרא דוהנותר לנשיא דלכאורה עדיף שפי דמפורש בי הנשיא: שם תנא אך בגורל יצאו יהושע וכלב. ר"ל דאך מיעוט הוא: ר"ש ד"ה ועוד תניא. ומשום דאיכא כו'. עי' לקמן ע"ב בפי' ד"ה בן קודם לבת. ולפמש"כ התוס' לעיל (קי"ח) והמהרש"א שם בלא"ה אין ראיה מהקרא ע"ש: ד"ה ועוד תניא כו'. דאי משום לוי כו' כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים כו' שער יוסף אחד. וכ"כ התוס'. ואנכי תמה דהא בהדיא חשיב שם (מ"ח ד' ה') למנשה אחד ולאפרים אחד (ולכהנים ולוים ניתן בתוך חלק הנשיא (שם מפסוק י' עד י"ד) ושם (מ"ה) מתחילתו עד פסוק ח'). וכתיב נמי שם (מ"ז י"ג) יוסף חבלים ופרש"י והרד"ק ות"י דיוסף יטול שני חלקים ומזה העיר גם המהרש"א. ומה שהביאו מהשערים ג"כ תימה דהמה יהיו לעיר ושמם יקראו ע"ש השבטים. ומאי ענינם לנחלה. והגמרא שהביאה לקמן ראיה מהם לנחלה אינה אלא דרשה בעלמא מתיבת אחד. ואולי דמספיקא הייתי אומר דשער שער שבגמרא פ"ק ונ"ל ראובן אחד יהודה אחד ויכוונו לפסוקי ו' ז' דשם ותפסו ראובן הבכור ויהודה החשוב שבשבטים ושער לוי אחד הוא ג"כ ע"ם ומיותר והכל הוא מתבות אחד: ואגב עמדתי על פרש"י שם (מ"ח ח') שראה לייסב אשר ירושלים תהיה במקומה הראשון. ולא העיר דלפי המבואר שם יהיה המקדש רחוק מהעיר מ"ה מיל לצד צפון דו"ק שם. ואולי לזה כוונו ישעיה ומיכה באמרם באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וגו' דר"ל שיהיה אז על הר אחר אשר הוא ראש ההרים בגובה דלא כפי' המפרשים והאלשיך הקשה שם האם משתנה כו': ד"ה וקלפי. י"ב פתקין כו'. לכאורה נ"ד דהכי הכל נטלו ראובן וגד וחצי שבט המנשי ע"י משה בעה"י מזרחה. וכן כתיב ביהושע (י"ד) בגורל נחלתם כו' לתשעת המטות וחצי המטה כי נתן משה נחלת שני כו'. ונ"י איך חלקו את עה"י מערבה. לעשרה חלקים שוין א"א דא"כ נפל חצי שבט המנשי כשבט שלם. וע"כ חלקו לט' חלקים וחצי ועפ"י א"ת והגורל נפל חצי החלק לחצי שבט המנשי. ודברי הרמב"ן בזה בפ' מטות אינם מובנים לי ע"ש: ד"ה והיה מכוין ברוה"ק. ושני קלפי היו צריכין כו' ולא סגי בחד כו'. אולי י"ל משום דכתיב ב' פעמים גורל: ד"ה רונגב. ור"ח פי' כו' וגר שכיר. ואפשר לפרש עפ"ז ובין גרו (דברים א' ט"ז) דר"ל שכירו: ד"ה ולאחוזת העיר. וכתיב בשיפיה דקרא לעמת חלקים כצ"ל כי כן הוא שם מ"ח כ"א. ושם מ"ה ז' לעמות אחד החלקים: ד"ה לקורבה. מי שלוקח מן הכתוב נוטל יותר כו'. אכתי יקשה דהא אמרי' בכ"ד דעדית יפה מזיבורית אף אם דמיהן שוים. ומדוע לא נפרש דלכ"א היה עדית וזיבורית בשוה לחבירו (עי' תד"ה העוה"ז) ודברי ר"י יתפרש כפי' הא"כ: בא"ד וצריך להעלות בכספין שוה ד' מאין כו'. נ"ד כי אינו נצרך לתת אלא בעד חליים דהוא שוה ב' מאים: תד"ה לא. ובב"ר בפ"כ כצ"ל: בא"ד מדכתיב והעובד העיר כצ"ל: ע"ב גמרא וכתיב חרם. כמרפים

לגופשים א' וכוונתו להא דכתיב שם בפסוק ל"ה בשר חרם שבים הוא אלא דהכוונה לשם ב' ער: שם פי שנים כאחד. נראה דל"ל כאחד בבי"ת וכן בכולם ובלשון הכתוב ויהי נא פי שנים ברוחך אלי וכ"ה הגי' בספרי: ר"ש ד"ה והבנות ניזונות בנכסים מועטים כו'. עי' מהר"ם. ול"נ משום דפשטיה משמע דאשמעינן דבן ובת שוין בכ"ד אלא שבבכורה עדיף בן מבת ולענין מזונות עדיפא בת מבן ואוקימתי קמאי דבגמרא (וע"ז הוא עיקר מסקת אלא) ובמרובין אדרבה בן עדיף דהוא יורש את הכל והבת אינה אלא ניזונת וכדקאמר אדמון לפי' דרבא שם: ד"ה ודין הוא. ופשוט הס"ד ואח"כ מתחיל דבור נוטל פי שנים ושייך לר"ד הסמוך: תד"ה שהם. תימה כו'. עמש"כ שם בגילה ע"ד:

דף קכג ע"א ר"ש ד"ה והיה ביום הנחילו. כוליה קרא יתירה כו'. לעיל (קי"ג ב') דרים מיניה ביום אתה מפיל נחלות כו': ד"ה זו תפלה. ושזכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו. תימה דמאי שייכא בכורת עשו לכאן. ול"נ לפרש עפ"י פרש"י בפ' וישלח (ל"ו ז') מהמדרש באמר עשו אין לי חלק לא במתנה כו' וקאי אשר לקחתי על הארץ בכללה אשר נתן בה ליוסף חלק בכורה: ד"ה כראובן ושמעון. וכדאמרן לשבטים איתפלג. לכאורה לפ"ז ה"ל לפשוט לעיל מכאן דלשבטים איתפלג ועי' ברמב"ן ומזרחי פ' ויחי: ע"ב גמרא ואת בנימין אחיו בן אמו. נ"ל את בנא ו'. וק"ק דה"ל לאתויי מן המוקדם ויכא יוסף אחם את בנימין: שם ובני מנשה עפר וישפי כצ"ל (רש"א בח"א) וע"ש: ר"ש ד"ה דכתיב. בלכתו אל צקלג להלחם בעמלק. בשובו אל צקלג עדיין לא ידע משפיעות עמלק עליה ושריפתה עי' בשמואל (א' ל'): גמ' הכא במכירי כהונה כו' וקסבר מתנות שלא"ה כו'. משמע דאם כבר סוכתו לא הוי רבותא כלל וכ"מ מפי' הרשב"ם. ולכאורה זה גופא דמכירי כהונה אע"ג דיכול לחזור מ"מ כל כמה דלא הדר מיקרי מוחזק כמש"כ התוס' הוי רבותא גדולה בעצמה. ואולי י"ל משום דאם לא אתא לאשמעינן אלא דבר זה דמכירי כהונה מאי איריא דתני הזרוע כו'. ליתני תרומה ומעשר אלא ע"כ דאשמעי' מתנות שלא"ה כו' ודוקא בזרוע כו' כמו שחלקו התוס' בא"ב ונכון בעז"ה: שם בקדשים קלים ואליבא דריה"ג כו'. הא דלא מוקי בקדשים שחייב באחריותן וכר"ש כתבתי בזה במ"א: ר"ש ד"ה מוחכרת. לאחלית שכר. בב"מ מבואר דחכירות הוא דבר קצוב ועי' בב"מ בפ' המקבל. וכאן נ"פ דמוחכרת היינו שיתן לו דבר קצוב מתלבש או מתבואת השדה אשר יחרוש בה או מתבואה שידוש בה ומושכרת היינו במעות. או מוחכרת היינו לחרוש שדה פלונית ופלונית ומושכרת היינו לזמן: ד"ה ה"ג במכירי כהונה. ומזכין לו זיכוי גמור כו'. ר"ל בלבן: ד"ה מוקדשין לאו דידיה. כגון חטאות ואשמות. הן חטאת שמתו בעליה תמות. ובאשם רועה ויפלו דמיו לנדבת צבור ואינו יכול שייכא בהו. אלא יל"פ עולות ואביהן היה כהן וכ"מ לעורותיהן ועבודתן דכהן מקריב קרבנותיו אף במשמר שאינו שלו: בא"ד ומיהו לאחר שחיטה לא כדאמרי' כו'. עי' תוס' שם ד"ה ותחייס שכ' דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה ממונם הוא: תד"ה סיתם. והא דלא נקט הכוה והכוה סיתומים. נראה דל"ל התכירוה והשכירוה עמש"כ בב"מ (ק"ד): בא"ד תמוה דהשתא אשמעינן כו'. לע"ד י"ל דאשמעינן דאפי' דמי התכירות והשכירות שעלו כבר בחיי אבוהון לא תימא דהוי כמלוה ע"פ דאפי' רבי מודה בה כדלקמן קמ"ל דמאי מלוה ע"פ דיכול לומר פרעתיך משא"כ שכירות דאינה משתלמת אלא לבסוף דאינו נאמן כדאיתא בב"מ (ק"ד ק"ב) ועדיף טפי ממלוה בשטר דאינו יכול לומר השבעה לי שלא פרעתיך כמ"ש הנ"י בסוגיא דלעיל (ה' ב') בשם הרמב"ן ועי' לקמן (קמ"ה ב') במהרש"א בתד"ה ואין הבכור. (ובפשוט יש לחלק כיון דה"ת אלא לבסוף א"כ עיקר סברה הוא כשהיא ברשות היתומים וה"ל כאלו השכירוה בעצמם) וע"כ נ"ל כן לדעת הרמב"ם בפ"ג מהל' נחלות ה"ב דפסק להא דמושכרת דנוטל פ"ש ובמלוה בשטר פסק שם בה"ם דאינו נוטל: ד"ה וקסבר א"כ דוקא במתנות דתרומות ומעשרות אית ליה כו' כצ"ל:

דף קכד ע"א גמרא ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי כצ"ל כדלקמן וכ"ה ברשב"ם ותוס' והרא"ש. כי בכ"מ כה"ג מזכיר הסברה קודם למסורב כמו איני ניזונת ואיני עושה לעיל (מ"ע ב'): שם אר"פ דיקלא ואליס כו' כ"ע ל"פ דשקיל. עי' מהרש"א. ול"נ דר"פ בא לדחויי הא דאמר לעיל טעמייהו דרבנן תלתת (ואית להו נמי כרבי בדרשת פי שנים) דא"כ אפי' דיקלא ואליס נמי לא יטול. אלא דממעטי הכל מינלא לו וכדתני רמב"ת לקמן. ומעתה לא נצטרך למש"כ המהרש"א שם דסמיך על לתת לו ולדברי התוס' שסיגא והוא מעין מש"כ הה"מ בדעת הרמב"ם שם ע"ש: שם בתפורה וסוה שובלי. בכורות נ"ב ב': ר"ש ד"ה עד דמטיא לידיה. דנותן אינו (כצ"ל) כו' דאין אדם מקנה דבר שלב"ע. תימה כיון דהקרקע ישנה בעולם וחיילא עליה המתנה א"כ מה שהשביחה אח"כ ברשות הבכור השביחה עי' לקמן (קכ"ו) בפי' ד"ה אר"ה. ול"נ לפרש עד דמטיא לידי' ר"ל למקבל בא' מדרכי הקניה (דומיא דאמרי' בנדרים מ"ג) והכא בעינן שיגלה דעתו שחפץ בה וכ"מ מדבריו בעצמו שם בד"ה קסבר אין לו ועי' לקמן (קכ"ו ב') בתד"ה והלכתא: ע"ב גמרא מספקא ליה כו' אי הלכה כר' מחבירו ואפי' מחביריו. עי' פרשב"ם. ונראה דלנ"ד זה הא דאמרי' מחבירו הוא לאפוקי רבו דעדיף מרבים כדמוכח בתוס' מנחות (ל"ח ב') ד"ה אלא: שם תני ר"כ כו' פרט לשבח ששבחו יורשין כו' ומני רבי היא. קשה אימא דמיירי כגון שהזבילוה דלא איפתני דגם רבנן מודו. וי"ל דלפמש"כ התוס' לקמן (קכ"ו ב') דעיקר דרשה דרבנן למעוטי שבחא דממילא הוא מינלא לו וכדמוכח מברייתא דרב"ח דבסמוך לכן אי רבנן היא הל"ל נמי פרט לשבחא דממילא כדאשמעי'. וביותר א"ש טפי לפמש"כ לעיל דלר"פ ל"ל כלל דרשה דלתת לו: שם והא דתניא הא דתניא ירשו שש"ח בכור נוטל פ"ש בין במלוה בין ברבית מני לא רבי כו'. הא דלא מייתי ברייתא דלעיל (בע"א) דתני נמי ירשו שש"ח כו'. י"ל משום דהיה אפשר לדחוק דפמואל ר"ל שבח מלוה דהיינו רבית. אבל מדוע לא מייתי ברייתא דלקמן דתני בה בהדיא רבי אומר. ואולי הסיא דלקמן היא כך דזכה אלא דהש"ס הוסיף שם רבי אומר מפני דכבר אמר הכא דע"כ רבי היא: ר"ש ד"ה הא דשלחו מתם. וי"ת כו' דהא דר"י א"ש במלוה של ישראל כו'. קשה א"כ מאי פריך לעיל עלי' מהא דירשו שש"ח כו' דהא הברייתא ע"כ בעכו"ם מיירי מדתני בין ברבית וי"ל. ומש"כ והבל הוא כו'. לכאורה בב"ק (קי"ד) איתא להדיא כדבריהם מטעם דדייני בגייתי ע"ש: ד"ה נהרדעי. דתרוייהו הוו מנהרדעא כדאמר אמימר אנא כו'. ועל ר"כ לא הביא. ועי' קדושין (ע') ברש"י דר"כ היה ראש בנהרדעא. אבל רבה היה בפומבדיתא כדפרש"י במגילה (ז' ב') ועי' ספ"ק דסנהדרין:

דף קכה ע"א ד"ה ועוד קשיא. חוזר וגובה אותה מהן כצ"ל: ד"ה לטעמייהו. אלא לדידהו בקרקע מודו לי כו' כדאמרי' לקמן שלחו כו'. מש"כ המהרש"א דמסתמא לא פליגי ארבנן דאית להו דאין לו פ"ש במלוה. ל"י אנה מצא לרבנן דפליגי במלוה הלא אמרי' לעיל דלשלחו מתם ס"ל דמודו במלוה דכמאן דגביה דמיא ועי' לקמן ע"ב בתד"ה ואין ובמהרש"א ואי משום דתניא לעיל רבי אומר בכור נוטל פ"ש כו' דמשמע דרבנן פליגי עליה (ולא ס"ל כמש"כ לעיל) דילמא משום דקאמר בין ברבית. ועוד לפמש"כ התוס' לדעת הרשב"ם דר"כ גופי' פסק כרבי בשבח ולא במלוה. כן י"ל לדידהו דפסקו כוותיה במלוה ולא ברבית: תד"ה לטעמייהו. ולפירושו הא דפסיק כו' היינו דוקא בשבח כו'. וזהו דוחק דהא בברייתא דלעיל דנקיט פלוגתייהו דעלה קאי ר"כ ואמר מותר לעשות כרבי תני נמי ירשו שש"ח בכור נוטל פ"ש. ולעד"כ מלשון הרשב"ם דהא דלא ס"ל כרבי מערבא היינו במאי דקאמרי דאפי' לרבנן נוטל פ"ש במלוה בגבו מעות. אבל להלכה ס"ל כרבי. והא דנדחק הרשב"ם בהא דאר"כ יתומים שגבו קרקע כו'. היינו משום דבבע"ח יודה רבי ג"כ דדוקא בבכור פליג וכן בבעל כדמוכח בב"ק (מ"ג) וכמו שהביאו התוס' לקמן (ע"ב) בד"ה אר"פ. וע"ש גם בד"ה ואין: בא"ד אבל בני מערבא נ"ל כדאמר מעכשיו דמי דמטעם דזבינה כו' כצ"ל: בא"ד מדלא קאמרי (כצ"ל) הבכור כו' בין גבו קרקע כו'. עי' מהרש"א. ונ"ל משום דשלחו דהלכה כרב ענן ויש לטעות דהוא מטעמא דרבה וא"כ גבי בכור נמי. ולכן ה"ל לפרושי בהדיא בין גבו קרקע: בא"ד ויי"ל כו' משום רבה דלדידיה כו' כצ"ל: בא"ד הא דקתני הכה אמה כו' כצ"ל: ע"ב גמרא הויא ליה ברתא כצ"ל לפי' הרשב"ם ועי' ל"י: ר"ש ד"ה אר"ס. כיון שֶׁנְּתָנָהּ (כ"ה כוונתו לנקוד והה' במפיק וכינויה הוא על הבת כמו ולא נתנו בראשית ל"ח ז') ליורשה הרי כו' כצ"ל בלא ו': ד"ה ולא היא. דליורשיו הראוין לירש מן התורה כו' דאילו היה ראוי לירש כו' מן התורה כו'. מן התורה שהזכיר נ"ד דעיקר החילוק הוא משום שאין הבעל יורש בראוי: ד"ה מסתברא. כדאמרי' בכתובות (נ"ה ב') ולקמן כו' כצ"ל: תד"ה לירתי. וא"ת כו' ולרב ענן כו' אמאי נקיט התם כו'. ועי' לקמן (קל"ו ב') בדבריהם ד"ה לא. והרשב"ם בד"ה ורב ענן בסופו אדרבה הביא משם ראיה דאפי' בשנים הוה הדין כן. ועוד משמע מדבריו דדוקא בלירתי פליג ר"ה אבל בלפלוני מודה דאין כוונתו ליורשיו (ודלא כדמשמע מדברי התוס') וכ"ה דעת הרמב"ם בפי"ב מהל' זכייה ה"ז וע"ש בהה"מ וכ"ה דעת המאור ע"ש: ד"ה אר"פ. אפי' במה שהלוותה אמתו כו' כצ"ל:

דף קכו ע"א גמרא אבל דרכוש לא. ועי' פי' הרשב"ם. ולכאורה קשה מאי איריא חלק בכורה אפי' ממונו ממש קנו. וי"ל דאשמעינן דאפי' לא כוונו לגזול ממנו אלא עדיפותי' במה שהוא בכור וסד"א כמו שאביו אינו יכול להעביר חלק בכורתו אפי' לריב"ב ע"י תי שראוי ליורשו כדלקמן (ק"ל ב') ה"ה אינהו נמי ולא קנו קמ"ל: שם קא סבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומה דאתא לידיה אחיל כו'. ההגה' שבגליון בשם רש"ל תמוה ועי' הגהת הב"ח: ר"ש ד"ה אבל דרכוש. ור"ח פי' כו' ולא נהירא כו' עד שיטול חלק ט'. נ"י מה זו השגה דהרי הר"ח כ' אבל אם דרכוש ומלקו ור"ל שוה בשוה וכה"ג מיירי בענבים ובלרוש וכן מבואר להדיא ברמב"ם

בהרמב"ם פ"ג מהל' נחלות ה"ו : ע"ב גמרא א"ל הואיל ואיתרחיש במקצת כו' כצ"ל בב' ווי"ן וכ"ה ברי"ף ורא"ש : תד"ה לא. אלא נראה כו' ומ"ש לא עשה ול"ל בכולהו לא חלק בכורה כו'. לפ"ז בכולהו אינו מדוייק דהא חלק פשיטותו ודאי מכור. גם לפי מה שהבאתי לעיל (ק"כ ב') מדבריהם (כתובות מ') אין נופל לשון כל על פחות מג'. ונ"ל מלשונם דהיה לו אחים טובא ואולי היה בנירשתם דידיה ודפשוטים וקאי כולהו אאחי ועליו בחלק בכורתו : במשנה ליבה לאחד כו' משום יכולה ל"א כלום. הרשב"ם פי' דלא אתיא כריב"ב. אבל שיטת הרמב"ם ורבותיו דאתיא גם כוותיה עי' בהה"מ פ"ו מהל' נחלות ה"ג והל' ה'. וכ"מ מהרי"ף בגמרא דלקמן (ק"ל) ע"ש. ולפ"ז להאב"א השני דשם. לא נמצא מחלוקת עליו במשנה. וק"ל א"כ מאי פריך לעיל (קכ"ג ב') סתם ואח"כ מחלוקת היא ושם אילא הסוגיא להאב"א הזה מדקאמר שם בן בין הבנים : גמרא דתניא האומר כו' ע"מ כו' ותנאו בטל דר"מ רי"א בדבר של ממון תנאו קיים. ועי' פרשב"ם. ונ"ל דלכ"ע מחילה גמורה ודאי מועיל בממון כגון מזיק דהתנא אמר ישלם ואם מחלו מחול וכן כל כיוצא בזה. ובגזל ובשבע דכתיב והשיב את הגזלה ותנן בב"ק (ק"ג) מחל לו על הקרן כו' וע"ש (ק"ה) פלוגתת ריה"ג ור"ע ואוקימתא דרבא. רק דהכא ס"ל לר"מ דאין מחילתה ברצון ור"י ס"ל דנמרה ומחלה אבל לעקרא דגופה ודאי לא מחלה דכן מחלקינן גם בשלשי התובל : שם איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פ"ש בכור הוא א"כ פ"ש. כ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ועמש"כ בסמוך : שם ההוא דאתא לקמיה דרבב"ח כו' א"ל מנא ידעת דהוה ק"ל כו' דלמא כו'. נ"ל דכ"ז עד גמר המאמר הוא דברי רבב"ח. מדל"ק א"ל דהוה ק"ל כו' וכן ודלמא כו' כבעובדא דבסמוך : שם דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא שכלא ק"ל. (ברשב"ם ליתא תיבת נמי) משמע דאי לאו שכלא הוה מחזיק ליה לבכור וא"כ פליג על רב יוסף דלעיל ועל הא דלקמיה דקאמר ידלמא בוכרא דאמא הוא. ולכן השמיטוהו הפוסקים : רשב"ם ד"ה המחלק. וכגון שמצוה מחמת מיתה כו'. גם מתנת בכ"מ בכולה אף בא"מ מחמת מיתה לא בעי קנין : ד"ה האומר איש פלוני. הנה הוא בני בכורי כו'. משמע דמפרש דתיבת בני הוא ג"כ משום הטעין וכגון דלא ידעינן אם הוא בנו כלל. ולקמן (קכ"ד רע"ב) לא כתב כן וכן בתוס' שם. לכן נ"ל דכאן נשתרבו התיבות וכצ"ל איש פלוני בני הנה הוא בכור וכבדבור הסמוך. ועי' בחורי הגר"א ז"ל סי' רע"ז סק"ו וכ"ש רע"ע. ודברי הסמ"ע שם מגומגמין בזה. אולם לקמן (קכ"ז ב') בד"ה אינו נאמן כ' דהתורה האמינתו במאי דאמר בני כדכתיב יכיר ולכאורה סותר א"ע. אבל י"ל דהתם כ' אליבא דר' יהודה דס"ל כוותיה ולדידיה דא"ל כך נאמן לומר זה ב"ג וכן שזה אינו בנו אלא הוא ממזר כדאיתא בקדושין (ע"ח ב') ודאי נאמן לומר ג"כ זה בני וכ"מ מלשון הה"מ בפ"ב מהל' נחלות הי"ד : ד"ה אבל אמר פלוני בני הנה הוא בכור כצ"ל ותיבת יירש מיותרת : ד"ה מוחזק אני בו כו'. ועוד אחר עמו והס"ד כצ"ל : ד"ה א"ל אמי. וכ"ש אנדרוגינוס כו'. תימה דממ"נ אם יש בן אחר עמו אפי' כפשוט לא שקיל ואם אין בן אלא בת. אם זכר הוא יורש הכל בלא בכורתו ואם הוא נקבה אין דין בכורה בנקבות :

דף קכז ע"א גמרא שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבוא כו'. נראה דה"ה באשה אחת וילדה תאומים : רשב"ם ד"ה משב לזכר. אם תראה דם עד ארבעים ללידתה כו' כצ"ל : ד"ה מנא דשמא לא דרשינן כו' אלא כו' אשה מזרעת תחלה כו'. זו היא דרשה דאגדה. ויותר ה"ל להביא דרשה דדינא בר"פ יוצא דופן לרבנן כדא"ל ולר"ש כדא"ל וכן דרשינן שם תלד דנקבה לכל חד כדא"ל ע"ש : ד"ה הגסה. אי ראתה ביום ע"ד וביום פ"א כצ"ל : ד"ה שתי נשים. של אדם אחד. יל"פ ג"כ של שני ב"א והמה ראפית אונם ודרש רבא דאפי' על חלק בכורה יוכלו להרבות זה את זה וכן פרש"י בבכורות אלא דמשמע דמפרש אף בפשוטים וזה תמוה מאד כדמשמע לעיל גבי טומטום ועמש"כ שם : ד"ה היו מוחזקים. לאו בעדים כו' דא"כ אין האב נאמן. משמע אפי' לר"י וכ"כ לקמן בד"ה למאי הלכתא. דבשלמא לר"י טובא אשמעינן כו' אפי' במקום חזקה. ולא אמר רבותא טפי דאפי' במקום עדים. אך מסיים שם דל"ל גבי אב מיגו כו' דמ"ל לעקר במקום עדים לא אמרי'. משמע דאפ"ה אשמעינן דמהימן. ויש לדחוק דה"ק אפ"ה אשמעינן קרא דבמקום חזקה מהימן. אבל הנ"י וכן הה"מ בשם הרמב"ן והרשב"א כתבו דאפי' במקום עדים נאמן וכ"מ בתד"ה כך שכתבו ואפי' על א' מבניו הקטנים כו' א"כ אגן סהדי שאינו בכור וכן ליכא דשלא ר"א לקמן האומר על תינוק בין הבנים. וכ"מ מהא דקדושין שם דנאמן לומר על בנו שהוא ממזר וע"ש : ע"ב גמרא מכאן אר"י נאמן כו' זה בני בכור. לפי מה שאמר רב יוסף לעיל (קכ"ו ב') נ"ל דלאו דוקא נקט בכור ור"ל בכורי : שם ת"כ היו מוחזקין בו שהוא בכור כו' היו מוחזקין בו שאינו בכור כו' ליפלג ר"י וקיפא רבנן. (הגה' שבגליון בשם רש"ל הוא שבוש לפי הגי' שלפנינו ואיננה אלא לגי' רשב"ם) נראה דרישא רבותא קמ"ל אף דקיים לפנינו בכור מוחזק שאינו יכול להעביר ממנו חלק בכורתו אפי' לריב"ב מ"מ ע"י אמירתו על אחר שהוא בכור מעביר בכורתו ממנו. וסיפא קמ"ל אף שאין בכור מוחזק לפנינו רק שמוחזקין בזה שאינו בכור כגון שמוחזקין בבתו שהיא בכורה או בבנו שמת בלא זרע שהיה בכור (ולדעת הרמב"ן בפיה"מ אפי' הניח הבכור בנים יכול להעביר מהם חלק בכורת אביהם ע"ש) דיכול להוריש לא' מבניו פי שנים לריב"ב אפ"ה ע"י אמירתו שהוא בכור אינו נאמן. אבל באמת דרך התנאים בכזה להחליף הלשונות כמו בפסחים (ל"ז ב') המעיסה כו' החליטה כו' ועי' שבת (נ"ב ב') ובתוס' שם ד"ה תברא ובגה"ש שם. ועי' ב"מ (מ"א) : רשב"ם ד"ה כך נאמן. לאמר שגרשתיה החזרתיה כו'. ופי' הנ"י כגון שאומר בועג הייתי כו' דבמזיד א"כ דאין אדם משים עצמו רשע. וגם י"ל דזה ידוע שגנאה גרושה והוא הומר דזה עלד ממנה. אבל אין לומר דהא דאין אדם משים עצמו רשע הוא מטעם דאדם קרוב אצל עצמו והכא חזינן דהתורה האמינתו על בנו אף שהוא קרוב אליו. דהא ביבמות אמרי' דאם יש לבן בנים שוב א"כ אפי' על בנו ע"ש בתוס'. ועוד דלדבריו רשע הוא ופסול לעדות וע"ד שאמר ר' יהודה ביבמות שם לדעת רנב"י שם : ד"ה לר"מ דאמר. על מנת שאתגייר כו'. ע"ש הוא ונ"ל לאחר שאתגייר ועמש"כ ברפ"ג דב"מ בפרש"י : תד"ה כך. ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה כצ"ל : ד"ה בנכסים. עי' מהרש"א. ומש"כ בשם הרשב"ם הוא לקמן (קכ"ח ב') בד"ה ובנכסים של עכשיו. אבל דבריו תמוהים דמ"מ אית ליה מיגו דאי בעי הוה מפרש :

דף קכח ע"א רשב"ם ד"ה אתה נתתו לי. או בעבד שלא ראה כו'. עי' בנ"י ובפרש"י שם : ד"ה רלונך. דקי"ל אין נשבעין על העבדים כו'. משמע אפי' שבועת היסת וכ"מ לקמי' בד"ה אינו יכול. אבל התוס' לעיל (ל"ג) ד"ה מיגו הוכיחו שאינו כן : ד"ה נאמן עלי אבא. אבא פסול מה"ת לדוניני כו' כצ"ל : ד"ה שלשה רועי בקר. ורועי צאן לא נקט משום כו'. וק"ק לפ"ז איך הס"ד בסנהדרין (כ"ה ב') לאתויי ראיה מכאן דרועה בהמה דקה ג"כ פסול. ואפי' נמאי דדמי שם לא קאמר דיקא נמי מהא דלא תני רועי צאן : ד"ה גובין מן העבדים. בע"ח שמת כו'. קרי בע"ח להלוה ובסמוך כ' דאין בע"ח סומך כו' ור"ל המלוה ועמש"כ בב"ק (ל"ג) : ד"ה ונתחרש. א"כ נשתתק כו'. וכמו ביבמות (ק"ד ב') במשנה החרש כו' ואמרי' שם בגמרא לפי שאינן בואמר ואמרה : ד"ה ומתה בתו. וכגון שאין לו בנים כו'. לכאורה שנה משנתו ככר"י שם דל"ה כוותיה. אח"ז מצאתי לגה"ש שהרגיש עליו בזה. אולם עי' בערכין שם ובתד"ה עד שלא נשבה ותראה שהדין עמו : ע"ב ד"ה תיובתא דכולהו. והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר כו'. לכאורה יל"פ דדייק מדכייל ליה בהדי הנך וקרי להו פסולין משמע דאפי' יוכל לכוון עדותו יש בו פיסול וכמו שדחה לעיל ד"ה ונתחרש פי' הא"כ מטעם זה. אבל ק"ל מאי פריך דילמא הא מני ר' יהודה דפוטר סומא מכל המצות והדינין בב"ק (פ"ז). דלכאורה נראה דמפני זה פריך בערכין שם לר' יהודה מהך ברייתא משום דלא אתיא אלא כוותיה : ד"ה נאמן. דאגמ"ה ס"ל לר"י למימר הכי כל בכור כו' כצ"ל : ד"ה האומר תטול אשתי. א"כ לבר מכתובתה כו'. וקמ"ל דתיטול הוא לשון מתנה ולא לשון ירושה עי' נ"י : תד"ה אבל. אירכתותי מירכתת כו' טעמא משום דמירכתת כו' כצ"ל : בא"ד והגידו לו דעתן תו ליכא כו' כצ"ל בלא ו' :

דף קכט ע"א גמרא אנחתת לן חדא כו'. חולין (קל"ז ב') : תד"ה אי. כדפי' בקונטרס דפליגי ברלשון כשר ולא ממעט כו' כצ"ל : בא"ד א"כ הל"ל אין הלכה כרבא. כה"ג איתא בשבועות (ל"ח) ובמוחל עד דאודי ליה אודויי ליפלוג עליה איפלוגי : גמרא האומר תנו שקל לבני כו'. נראה לי דבלשון כזה באנו למחלוקת ר' יוסי ורבנן שהביאו התוס' בחגיגה (ג') ד"ה חכם מהירושלמי ע"ש דלרבנן יתנן שקל לכל אחד ואחד ולר"י שקל בין כולם ועמש"כ בערכין (ל"ג ב') בס"ד : רשב"ם ד"ה וכיש לקים. אבל אם אמר כו' ותנתן להם שדה פלוני ופלוני ויירשום כו' כצ"ל : ע"ב גמרא לימא נמי תיהוי תיובתא דר"ל ותסברא והא"כ כו'. לכאורה מאי אולמיה דרבא שפי מר"ל גופיה ומכולהו אמוראי נימא דגם הוא איתותב. וע"כ צ"ל כפי' הרשב"ם ואם איתא כו' לא פסקינן הלכתא הכי. וש"מ דמילתא דרבא בזה נתקבל לבעלי הש"ס להלכה. ובזה מיושבים דברי התוס' לעיל (ס' ב') בד"ה ואפי' מה שהעירותי עליהם שם : רשב"ם ד"ה הוא מותיב כו'. ואם מתו יירש א' כו' כצ"ל : ד"ה לא קשיא. והאי דקאמר ר"ל לא קנה כו' האי דלשון ירושה כו' כצ"ל : ד"ה והלכתא כו'. ויש שמספקא ליה כו' כצ"ל : ד"ה לבר מעובד כוכבים. כדאמרינן נמי במס' ע"ז שקן כו'. הוא שם (מ"ו) : תד"ה חוץ ויש לדחות דאם ימשכנו כו' כצ"ל :

דף קל ע"א במשנה ועל מי שא"כ לו ליורשו כו'. לעיל וכן ברי"ף ובמשניות ליתא לתיבת לו וכגירסא : גמרא וכן א"ר הל' כריב"ב וא"ר מ"ע כו' כצ"ל בו' כמו בסוכה (מ"ו) ובש"ת : רשב"ם ד"ה טעמא. דהוה מתנה כו' דקמורים לאחר כו' כצ"ל : ד"ה וכי תימא בפשוט. הואיל ואין ראוי ליורשו עד שתמות בתו ואחיו. לפ"ז נ"ל דאף אם אמר אחיו יירשנו במקום שתי בנות ל"א כלום דהא א"כ ליורשו עד שימותו שתיהן. וכן לבת במקום שני בנים. ובזה א"ש דרבנן אמר בין הבנים וכן בבת בין הבנות דמשמע אפי' מוצא ובאחר אומר במקום בת. וכן בבת במקום בן דמשמע במקום בת יחידה ובן יחיד. אבל עיקר פירושו דחוק דאין במשמע ראוי ליורשו אחר מיתת אחד דוקא. ולעניות דעתי נלפ"ד דכינוי דליורשו אינו מוסב על המצוה אלא על היורש דקאי קמן שמעביר ממנו הנחלה : ד"ה ומשנינן וד"ה ומתניתין רבנן נ"ל ד"א : ד"ה ואב"א. והכי קתני האומר כו' לא"כ שריב"ב א כו' אבל אמר על מי שא"כ ליורשו כו'. מפרש דתביא מאמר ריב"ב לראיה על אחר במקום בת דלא"כ. והגמרא אומרת דהוא לראיה על הדיוק דבת במקום בנות כו' דבריו קיימין : ד"ה הלכה כריב"ב. ולעיל נמי הכי אמרינן כו'. הוא בדף (קכ"ח ב') : ע"ב גמרא שיכול כו' ומה פשוט כו' בכור כו' לא כש"כ ת"ל לא יוכל לבכר. לא מצאתי מפורש אם יוכל לקחת ממנו חלק פשיטותו דלכאורה חלקו זה שוה לחלק שאר אחיו. או אולי מדכתיב לא יוכל כו' כי כו' לתת לו פי שנים משמע דלא יוכל לגרוע ממנו מפי שנים. או נאמר דמקשינן ב' חלקיו להדדי עי' לעיל (קכ"ד) : שם אר"ז אר"א א"ר ינאי אמר רבי הלכה כריב"ב כן הגיה הב"ח וכ"ה ברשב"ם לקמן בדף הסמוך בד"ה ושמע מינה ושם ע"ב בד"ה לעולם. ולע"ק דבב"מ (פ"ה ב') משמע דר"א גדול מר' ינאי דקאמר שם ור' ינאי אגל ר' חנינא : רשב"ם ד"ה עד שיאמרו לו כו'. דכיון שהגל ע"י מעשה ואינן יודעין כו' כצ"ל : בא"ד ר' אליעזר אומר ד' נשים כו' כצ"ל ביו"ד : בא"ד ובשלמא תנן במשנה הלכה כדבריו. בשנים האחרונים ליתא במשנה אלא בברייתא ואיתנייהו בתוספתא שם בפ"ה ובפ"ט ועמש"כ בס"ד בשבת (פ"ג ב') וברשב"ם לקמן (קל"ח) בד"ה יורשין : בא"ד כמו שסדרן ר"א עד שיאמר לו הל"מ כצ"ל : ד"ה בטרפות. שאתך השבר עד העלם כשרה כו'. ע"ש דמוכח להדיא דאף אם נחתך גם העלם כשרה. וצ"ל להגיה עם העלם :

דף קלא ע"א גמרא והוא לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה כו'. הא דמעיקרא מקדים מתנה משום דהם עסיק ואתי דהיא בבן נוקבן כו' דאיתא ומקיים בהקדמת ירושה דכן הוא סדרן במתניתין דהם : רשב"ם ד"ה שהוא תנאי ב"ד בסופו. והיה לכם לבנות מבנתכם כד"ה ולא אליבא דיחידאה ואע"ג דרבי פסק להדיא כוותיה מ"מ טוב יותר לאוקמי מתני' כד"ה כ"כ לקמן בסוף הסוגיא. וכה"ג כתבו התוס' בגיטין (י"ג) ד"ה והא ולקמן (קמ"ע ב) ד"ה דקא. אך ק"ק הא דק"ל יחידאה דהכי גם הא"ע לקמן כוותיה אזלא כדפי' הרשב"ם שם וכן פרש"י בכתובות. וחכמים דיבנה משמע ג"כ דהסכימו עמו בזה. ובאמת אין הכרח לפרש כן בדלאב"ע דאפי' אם תנן ישבון אין להם בחייו : ד"ה וא"ל רבי ישבון תנן. ואם מכר לאחר מכן הוי טרפא כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה לעולם. דקכתיב בה ירתין כו' ומיהו בעיא דרבא כו' כצ"ל : ד"ה הכותב כל נכסיו לאשתו. לא עשאה אלא אפטרופא כצ"ל : בא"ד וכן הא דתנן התם כו' דרבא בעי עלה נמי כו' כצ"ל : בא"ד ודוקא כל נכסיו כו'. כ"ה לקמן (ק"ג ב') : ד"ה ס"ג כדאמרינן בכתובות (ק"ג) ואת לרבות כו' כצ"ל : ד"ה פשיטא בנו ואחר בסופו. ואם אין לו אחין כו' דנ"ל משום אפטרופסות כו'. תימה דכיון שאין לו אחין א"כ מת"כ הנכסים שלו. ואין לומר דנ"מ לענין מזונות האשה דאם כוון לשם מתנה אבדה מזונותיה דאין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים. דהא מסקינן לקמן דממתנת שכיב מרע מפקינן. ול"ל דמיירי בקנין ומהיום (ועי' שו"ע חו"מ סי' רמ"ו ס"ז ובסמ"ע) וכה"ג ע"כ איירי האי עובדא דתלתא לברת כו' דלקמן (קל"ב ב') ע"ש בפי' הרשב"ם : בהגה' בנו ואחר כו' או שקבל עליו לזון את בן אשתו כו' דכולה שיכבדו אותו כו' או בן אשתו. לכאורה מאי נ"מ לבן אשתו ממ"נ יירשנו בנו ומזונותיו לא יפסיד אפי' אם נתן לבנו משום מתנה שהרי הוא כבע"ח וניזון אפי' ממשעבדי כדתנן בכ"פ הנושא. וי"ל דנ"מ אם אמו קיימת למזונותיה וכמש"כ בסמוך :

דף קלב ע"א גמרא ונמצאת קרחת מכאן ומכאן. כה"ג בב"ק (ס' ב') : שם דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה לכולהו נכסיה. כ"ה גי' התוס' לקמן (קל"ג ב') וכ"ה ברי"ף והרא"ש : רשב"ם ד"ה בעי רבא בבריא. א"נ מהיום ולאחר מיתה כו' דאי משום כבודה הא קאי הוא כו'. ואי משום כבודה לאחר מיתתו למה מיהר לתתה מהיום : ד"ה גובה. ומיהו האי דקתני למחלה כו' בזו והנ"ל ע מיפרשה. לכאורה יל"פ כאן דר"ל מחלה או שליש או רביע יאמר לו כמו בר"פ המקבל דכ"ע יהבי בתילתא ואזיל איהו ויהביה בריבעא ועי' תוס' שם : ד"ה אמר רב. והפקידה כתובתה אם לא כו' כצ"ל : ע"ב גמרא תנן רי"א אם קבלה כו' מכלל דת"ק ט' עד סופה ובפי' רשב"ם ותוס'. ועי' בסוגיא דבילה (ל"ח) : רשב"ם ד"ה מכלל. דהכי הוה להו למתני כו' כצ"ל :

דף קלג ע"א ד"ה אר"ה שכיב מרע. משום כו' דהא בבריא מבעיא לן כו'. ולעד"נ כיון דע"כ מיירי בלא קנין דבירושה לא שייך קנין לכן אמר שכ"מ דיוכל לקנות לשם מתנה ג"כ בלא קנין : ע"ב ד"ה לגזבר. ויקחנה לאבני אפוד. בערוך ערך מרגל מביא דעל וישפה תרגם ירושלמי מרגליתא. והוא באבני חושן : ד"ה בי עבורי אחסנתא. ואפי' להרבות כו'. לכאורה תימה מנליה זה דליכא דמתני' והניח את בניו משמע שהניחם בלא ירושה כלל. אך י"ל דלרבותא דמה שעשה עשוי נקיט כן. מ"מ דבהא דנקיט לאחרים ע"כ צ"ל כן. אמנם בי עבורי משמע שמעביר הכל כמו בליבנא דקרא והעברתם את נחלתו לבתו. וכתובת בנין דכרין ועישור נכסי דבנות דתקינו רבנן יוכיחו. אולם בכתובות (ר"ד נ"ג) מוכח כדבריו : תד"ה עיליתא. עלת נקפת בכד כצ"ל : רשב"ם ד"ה בנקלו. והוי כמו שהפקיד לך כו'. ר"ל כיון דהמתנה בטלה א"כ הממון ישארו אצלך בתורת פקדון ע"מ כו' :

דף קלד ע"א ד"ה תקופות. מו"ד הלבנה. ורש"י בסוכה פי' השבון הילוך חמה ולבנה. ועי' רמ"א בה"ח : במשנה נפלו לו נכסים ממקום אחר ייכשו אחיו עמו. לכאורה נראה כיון דאין לו אב ידוע הוי נכסיו הפקר וכל הקודם בהן אפי' אחד מן השוק זכה. והכא ע"כ מיירי שקדם וזכה האומר עליו שהוא אח. ומה שפי' הרשב"ם שנפלו לו בחייו כתב עליו התוי"ט ול"י למה דקדק לכתוב כן. ולנ"פ דהא א"א שתפול לו ירושה אלא מאמו (או ממשפחתה) וכיון שאינו מוחזק באב ידוע ולא באחין מן האב ואותו איננו שמת א"כ קרובי האם מן האב יורשין אותה. ועוד דהא אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב לעיל (קי"ד ב'). אולם משכחת לה שנפלה לו ירושה מבנו שמת אחריו : ע"ב גמרא ליורשו פשיטא. עי' פרשב"ם ועמש"כ לעיל (קכ"ו ב'). אבל קשה דא"כ מאי פריך פשיטא דלמא אתי לאשמעינן אפי' במקום שאין מיגו וכר"י דהלכתא כוותיה. וי"ל משום דלא רצו לאוקמי כיחידאה כמש"כ לעיל (קל"א) ובפרט שבקדושין (ע"ח ב') סתם דלא כוותיה : שם מאי שנא מדרבא כו'. לפמש"כ בתוס' בכתובות (ע' ב') ד"ה לא "ועוד דאין זה מיגו דמיפסלא נפשה מכהונה" ע"ש וכ"מ שנגה זו בדבריהם לעיל (ל"ג) בד"ה ה"ג ושם (בע"ב) בד"ה ואי ע"ש. קשה דא"כ מאי פריך הכא נימא דר"ל דכיון דלא מהמנינן ליה על למפרע לכן אינו נאמן גם על להבא דל"פ דבורא להיות נאמן על אליו לבד דאין זה מיגו משום דבולה למוויה פנויה מפיקנא וע"ז אין לו מיגו. אולם מדבנייהם כאן בד"ה הואיל משמע דאמרינן מיגו לאי מענה וכן הביגם המהרש"א לקמן בדף הסמוך. וקשה יותר דהא אפי' למיפלג דבורא איכא למ"ד דלא פלגינן כ"ש כה"ג דמבטלינן דבוריה לגמרי בזה בני ודו"ק : רשב"ם ד"ה מנפת. כאדם שמנפת קש כו' ומשליכו לאבוד כלומר כזה סכות כו', פתח בקש וסיים בכות : ד"ה איבעיא להו. כלומר הא פשיטא לן כצ"ל : תד"ה אזל. בסופו דיכול להיות שיש לו בן. הלשון אינו מדויק דהל"ל דזהו בנו :

דף קלה ע"א גמרא הא אמר ר"ח בר אבא כו'. לעיל וכן בגיטין הגי' בר אבין וכ"ה ברי"ף ורא"ש כאן : רשב"ם ד"ה ההוא דהוה כו' והיו לו אחין כו'. לפמש"כ לעיל ד"ה הכא "חזקה בעלמא בלא עדים" משמע דבאיכא עדים דאית ליה אחי אינו נאמן לומר זה בני במיגו דאי בעי פטר לה בגיטא. א"כ גם באומר גרשתיה אף למאי דס"ד דרבא דבזה נמי אמרינן האי מיגו לא ליהני אלא במוחזק לן לבד והכי הל"ל ואיתחזיק באחין : ד"ה ואנן אשיטוי כו'. דאם גירשה קלא ה"ל למילתא כדאמרינן כו'. הוא שם בדף (כ"ג) אבל מסיק שם דעבידי אינשי דמגרשי בצינעא : ד"ה ועוד האמר כו'. ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן כו' ומ"ל לעקר כדאמרי' כו'. משם אין ראיה דהכא הוה החזקה היפך אמירתו. ואולי ס"ל דגם שם על ההוא דאמר זה בני הייתי מוחזקין בו שאינו בנו. אולם יש ראיה ברורה מאוקימתא דאביי בקדושין (ס"ד) לברייתא דר"ל ע"ש. וע"ש ברא"ש. ודברי הנ"י ברים הסוגיא כאן צ"ע ועי' לח"מ ברפ"ג מהל' יבום : תד"ה אביי. והשתא הא אפי' ר"י מודה לשם דאיכא נאמנת כו'. ה"מ לאקשויי מדשמואל גופיה וכן הקשו בכתובות : ע"ב גמרא כי תבעי לך כו' דיקנא ואלים כו'. לכאורה אם הנכסים שנפלו הם ג"כ השביחו מאליהם לא תיבעי ליה דודאי אינם נוטלים בחלק של זה כיון דגם להם יש כזה בחלק הספק שהיה ת"י דקי"ל דנגזל נוטל את השבח עי' ב"מ (י"ד ב') ובפרש"י ותוס' שם : שם ש"מ שאמר כתבו כו' אין כותבין ונותנין כו'. ועי' בפי' הרשב"ם. וה"ה אפי' כתבו מחיים אין נותנין לאחר מיתה עי' שו"ע סי' ר"נ סי"ח : רשב"ם ד"ה ואיזו היא מתנת בריא כו' בסופו. ולאחר מיתה היאך אדם יכול ליתן אחרי שמת ונקבר. מה שהוסיף ונקבר ל"י כוונתו. אולם לשון חכמים הוא כן אין הבעל יורש את אשתו בקבר כו' לעיל (קי"ד ב') הרי מת והרי קברו כו' לקמן (קנ"ג ב') ועי' לקמן (קל"ז) מתנת שכ"מ מאימתי קנה כו'. ועמש"כ לקמן (קמ"ב ב') : תד"ה כל. והשתא הא דקתני מתנה הייתו מהיום כו' כצ"ל :

דף קלו ע"א רשב"ם ד"ה גט ואינו גט. ואם פשטה ידה כו' צריכה גט משניהם. משמע דנשואו

דנשוהו מי קאמר. ותימה דאפי' אי ודאי תנאה הוה מ"מ דילמא לא מיית ולא הוה גט : ד"ה מוכיח עליו. לגבי גט אשה הואיל ואין בו דבר קנין כו' משום הומלא דטריחא. אלכביה אתרי ריכשי. ילשון הרא"ש משמע דהא תרי טעמי : ע"ב תד"ה ריו"ח. א"נ התם כו' לא הוי אלא מדרבנן ולא הוי כקנין הגוף כו' כצ"ל. ומה שבינתיים נראה למחוק : ד"ה לא קנה. משום דמיתת הבן נפלו נכסים לפני בנו מתילא כצ"ל ור"ל אע"פ דא"י למכור משום קנין פירות דאביו מ"מ יכופה דמתילא היא חלה עלייהו. ומלקמן נראה למחוק מלת ממילא : ד"ה מביא. ונראה שתקנו מדרבנן להביא משום קנין פירות. לכאורה קשה א"כ מאי פריך לעיל (פ"א ב') מ"ש דר"ת באילן אחד כו' ואיצטריך לבעיי דספוקי מספקא להו נימא דרבנן הוא שתקנו משום קנין פירות לחוד וביותר קשה לרבנן באילן אחד אינו מביא כל עיקר כמש"כ ברים בכורים מהתוספתא ואמאי דהא מ"מ יש לו קנין פירות וכמש"כ התוס' לעיל (כ"ז) ד"ה לא יתייםבו כ"ז ע"ש :

דף קלו ע"א ר"ש ד"ה דתניא כו'. ור"ש ס"ל כקנין הגוף דמי כו' והנה ס"ל כר"ש והיינו דפסיק כריו"ח כר"ש. לכאורה יקשה א"כ למאי איצטריך למיפסק כוותיה הא כבר אשמע לן בב' מקומות דק"פ כקנין הגוף. אבל באמת הא דר"ש עדיפא דהא במתניתין מכר האב אינו מכור וכמש"כ בגליון התוס' ואם נאמר דאהכיך אינו מועיל כלום נ"ל דהחילוק הוא דבדינא דמשנה הוא משום דאבא לגבי בריה אחולי אחיל : ד"ה וילד כו' ואכל אורחא דמילתא נקט כו'. ולי י"ל דכלפי דאמרינן בב"מ (נ"ו) בגונב את השבח מלוקח משום דהדר על המוכר אבל במתנה דלא הדר אינו גונב ע"ש. לכן קאמר הכא לרבותא אע"ג דבכר אכל הנטעות ולא יהיה ללוקח מתה לגבות מ"מ מגילא השני ממנו : ד"ה הא לכתחלה. דניחא ליה שישתייר קלת לבני כו'. עמש"כ לקמן (בע"ב) ע"ד : ד"ה ה"ג בה"ג דשתם אדם כו' אינו רוצה להוציא כו' עד שתגמר מיתתו. לכאורה כאן גם בלא נתינתו יזכה השני עם גמר מיתתו. ואולי מיירי שנתנן עם שאר נכסיו שלו וכיון דבשלו נתכוון לאחר גמר מיתתו אמרי' דהני נכסי ג"כ נתן על כוונה זו : ע"ב ד"ה שקנו אתרוג בשופו. או שכבר יצאו כו'. לכאורה הא מיירי הכא ביו"ט ראשון כדכ' לקמן וא"כ לריכין לו עוד לשאר הימים. ואפשר דר"ל דימצאו להשיג באלה : ד"ה ואם לאו ל"י. דאע"ג דדרשינן כו' בגדיהם כו' כצ"ל : בא"ד אבל כיון דכתיב לכם לריך שיהא כולו שלו. ק"ל מהא דפסחים (כ"ג) ונמשהם ליחיד משמע (והוא כדדרשינן הכא ולקחתם שתהא לקיחה לכאו"א) כתב רחמנא לכם להביא את הנטוע לרבים וכ"ל דהכא אתיא כר' יוסי דירושלמי שהבאתי לעיל (קכ"ע) ע"ש : ד"ה ואם לאו בסופו ונבי מי שמש במת בנו כו' בפ' מי שמת. ואיתא ג"כ לעיל (קנ"ג) : ד"ה אקנייה לבנו. דבעי שישתייר כו' כצ"ל. ומש"כ קלת וכ"כ לעיל אינו מובן דהכי הוא רוצה דאחריו יהיו כולן לשני ולכן לכתחלה אינו רשאי הראשון למכור אפי' מקלתן : ד"ה ה"ז מוקדם ומואחר. ואף לא שומר. ר"ל שומר שכר אבל שומר חנם מיהא הוי תדתייב בפשיעה ועתל"מ פ"ג מהל' זכייה ה"י : תד"ה אבל. דכי יש לנותן כו'. ל"ד נקטי אלא כיון שאין מקפידין ה"ל כנותנין : ד"ה לא. ע"מ שתחזירי לי את הכייר מגורשת כצ"ל : בסה"ד אבל בלא שכר כו' כאומר מעכשיו כו' ומגורשת מיד וא"כ תקיים התנאי. תמוה דא"כ ל"ל לשנויי משום דמעשה קודם לתנאי אפי' היה תנאי גמור נמי מגורשת ותקיים התנאי והחזיר לו את הכייר וכדמשני רב אשי שם. וכ"כ התוס' שם דרבא משני אליבא דרבנן דדבי ול"ע :

דף קלח ע"א ר"ש ד"ה כאן בלוח. דחוב הוא לו כו'. תימה דא"כ לא יזכו לו מתנה שלא בפניו והא קיי"ל בכ"ד דזכין פי' בגיטין (י"ד ב') וכאן פשוט כיון דאינו רוצה לקנות אינו קונה בע"כ. ואולי לא כוון אלא לתת טעם מדוע אינו חפץ כדלקמן בד"ה והיו בהן עבדים : ד"ה והיו בהן עבדים. ומתוך כך כו'. עמש"כ בסמוך. אבל פשוט דסברייתא אתא לאשמועינן דיאכלו בתרומה עי' כריתות שם : גמרא אם אמר בבכורתו ידו עש"ע כו'. לכאורה הנל"פ דר"ל אף אם אמר ג"כ כראוי לו אבל מפי' הרשב"ם ל"מ כן וגם השמ"ע בשי' רנ"ג בקפ"ו פי' ולא אמר כראוי לו ול"ע : ר"ש ד"ה ת"ר שכ"מ. אבל בריא רגיל כו'. ר"ל אף דגם בבריא מ"ל שזיכה לכולן ע"י אחר ביחד מ"מ רגיל כו' : ד"ה אם יצא עליו שט"ח. א"כ כו' הלכך כו' גובה בע"ח מהן כו'. ר"ל אפי' בע"ח בלא שטר דהגה"י לקמן (קנ"ט) וכן תקיקין בשלשי מכלתין דמלוה ע"פ גובה מהיורשין ואין גובה מהלקוחות וה"ה ממקבלי מתנה כדאיתא בשו"ע ר"ס קי"א : ע"ב ד"ה שאין לריך. והא דאמרן הא מני ר"ע כו' אלא משום כו'. כה"ג כ' התוס' בסנהדרין (ג' ב') ד"ה כבהוא וכמש"כ שם : ד"ה ומשני בי דינא. כיון דחליצה ומיאונין בג' כו'. הן במיאונין פסקינן ביבמות (ק"ז ב') דכשרה בשנים. אולם למש"כ התוס' שם בד"ה הלכה א"ש :

דף קלט ע"א ד"ה וזה הומר. שהבנות ניזונות מן הבנים בנכסים מרובים כו'. כוונתו לפי' הרי"ף ע"ש ועי' בנ"י : גמרא מאי לאו נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל. ר"ל דהם נשאו גדולות מעות מתפוסת הבית לפרנסת נשואים גם מחלק הקטנות. ישאו הקטנות נגדן מבעל מהקרקעות שהכניסו לו ודברי הנ"י בזה קלת מגומגמין : ע"ב תד"ה גבי. כיון דאית ליה אינה חוזרת כו' כצ"ל : ד"ה התם. תימה כו' והשתא האמר הכא כו' דלא ה"ל למיזבן מאחתא כו'. לכאורה י"ל דהא לא קאמר הכא גבי דריב"ח אלא משום פסידא דידיה והיינו היכא דהפסידא הוא ע"י הלוקח אבל התם גם בלא קנייתו לא היה הבעל עומד ליורשה אלא אחריך וכ"מ מפי' רשב"ם בד"ה דיתנא תותי גברא : בא"ד וא"ת דאמר כו' שמו לה לאשה ואינכבה כו'. עי' מהרש"א. ונל"פ דהתוס' דהכא אזלי בשיטת הרא"ש שם דיורש ממילא מחזיר ואורתה דקאמר התם דלא מיהדר היינו דאורתה מתיים ולכן אם היה הבעל יורש הוה מיהדר : בסה"ד ותקנו דבכ"מ כו' אפי' במקום כו' דאיכא פסידא דאחריני כו'. וצריך לחלק בין זה להא דאביי שהביאו התוס' בריש הדבור :

פרק ט ד"ה והבנות יזונו. מה שהזכיר רשב"ם כו' פרנסה אי נמי לריב"ן כו'. נראה דמ"מ כסות ולבוש שהלכות עד שתבגרן ודאי דהוו בכלל מזונות וכמש"כ הר"ן בכתובות פרק נערה על הא דתנן התם ניזונת כו' וחייב במזונותיה ע"ש וכמו אלמנה דלא תנן בה אלא ומיתזנת ואפ"ה גם כסות בכלל כדאיתא בשו"ע אה"ע ר"ס צ"ד. ואע"ג דבכ"מ אינן בכלל מזונות כמו במתניתין דכ"פ דלעיל וכן בכתובות (מ"ח) וזנין ומפרנסין את אשתו : ד"ה אר"ג בסופו. אלא שמתמיה על התקנה שתקני בנכסים מועטין כצ"ל :

דף קמ ע"א גמרא יתיב ר' ירמיה קמיה דר' אבהו כו'. גי' התוס' לעיל בד"ה אר"ג קמיה דר' אבא וכן מליט בשבת (ס"ה) אמנם לפ"ז לא א"ש מאי דאמר לקמן (ע"ב) א"ל פשוט מיהת חדא דא"ר אבא כו'. אך בר"ף ורא"ש שם הגי' דא"ר אבי אריו"ח : ר"ש ד"ה ככר זכו בהן יורשין. ויקחו הבנות חלקם כו'. לפ"ז משמע לכאורה דאפי' אם לאחר שנתמעטו עדיין נשאר בהן כדי מזון אלו ואלו עד שתבגרן (ואפי' עוד יותר) נמי יפסידו הבנות. ועי' ברא"ש ובג"א. ואולי בכה"ג אף הרשב"ם יודה דניזונים יחד : ד"ה אלמנתו מהו. או דלמא כו' לא ממעטא כו' ומוליאין מה"כ לבנות כו'. נ"ל משום דזה דומה לדינים המבוארים בשו"ע חו"מ סי' ע"ג סעיף י' ע"ש. וה"נ כיון שהאלמנה קיימת ואולי לא תינשא לאחר וא"כ לא יספיקו למזונותיהן עד שיבגרו לכן יכולות לתבוע בב"ד שישלשו הנכסים בעדן מעכשיו ועי' ברא"ש מש"כ במתניתין. ודלא כמהרש"ל שהביא הפ"י שם ס"ק ל"ד שמחלק בכגון זה. והא"כ שכ' הרשב"ם בסוף דבריו שיזונו שלשתן יחד הוא כדעת החולקין שהביא הפ"י שם או כחילוק מהרש"ל : ד"ה לא ממעטא בסופו ואותה הבת תיזון עמהם כצ"ל דר"ל עם הבנים : תד"ה יתומים. והשתא א"ש דבכל ענין משמע דפשיט דמועטין כו' כצ"ל : בא"ד וא"ת כיון כו' מה חילוק כו'. ר"ל כיון דגם במועטין יד הבנים שולטת לעולם א"כ אין חילוק ולא ה"ל לתנא למיתני רק דלעולם בין במרובין בין במועטין הבנות יזונו עד שתבגרן ודברי מהרש"א בזה מגומגמין : ד"ה מה. וקשיא דא"כ כו' והכא אזלינן בתר מיעקרא כצ"ל כדלקמן והוא לשון עקירה. אבל ק"ל על קושייתם דהכא לא מיעקרא עיקר תקנתא דהא הבנות יזונו עכ"פ. והא לא ק"ל דהא הכא והתם אזלינן בתר הרבייה. דהא הכא לא קאמר אלא מעטם שקדמו ומכרו כו' : ד"ה מי. ומאי קאמר נמי ב"ח כו' בת נמי כו' ואי מתה נמי נ"ל כו'. נ"ל דואי מתה כו' נ"ל קודם לומאי קאמר נמי ב"ח כו' כסדר האיבעיות : בסה"ד (בע"ב) ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע"י הבנים כו'. נ"ע מהא דכתובות שפ"י דבכה"ג איתא שם דחוזרין חלילה וע"ש בגמרא במימרא דאביי : ע"ב גמרא אלמנה ובת אינו (כ"נ דל"ל) מהן קודמת. ופי' התוס' דהיינו דוקא בשיש בנים. וכ"ל דהך בעי' היא נ"כ בהה"ל דאלמנה ממעטת כאינך בעיות להך ליפנא. ולהכי נל"ק דהוויין בהת"ל דלא ממעטא לא נקט להך בעיא : שם ורבא אמר דוחין אותו ויש לו כו'. עי' בנ"י שכ' דה"ה אנדרוגינוס נוטל כפחות שבהם כו'. וכוונתו דכמו דסיפא דאתיא כרשב"ג אע"ג דנקיט טומטום ה"ה לאנדרוגינוס דהא לדידיה ודאי שוים הם כמו כן רישא דאתיא כרבנן נקיט טומטום וה"ה לאנדרוגינוס ובזה שוב אין מקום לדחיית התוי"ט ע"ש : ר"ש במשנה ד"ה הזכרים בסופו. אע"פ שגם הנה ידחוהו. וכפי' לגמרא מקיים אלל הזכרים. ור"ל דהנה יאמרו לו לנו לא ניתן מזונות רק בעדינו לך אצל הזכרים שיתנו לך. והשיבו אליהם לתבוע רק מזונות ג"כ ידחוהו לאמר בריה אתה : ד"ה האומר. ומלוה לקיים דברי המת. לכאורה לפ"ז מאי פריך לקמן לר"ה דאמר המזכה לעובר לא קנה מתניתין. ות"י לקמן (קמ"ט) תד"ה דקא : ד"ה ה"ג. ולאשמעינן אתא כו'. יותר הל"ל דאשמעינן דאפי' אמר מרווייהו טומטום אינו נוטל : ד"ה ואם אין שם יורש. לא נפיק מכלל בן אין לו ועיין עליו כו'. ק"ק דהא לעיל (קמ"ו) דדרשינן ליה על בן הבן ובת הבן כו' הוא אפי' במקום שיש בן או בת וכאן הוא דוקא אם אינם וי"ל : ד"ה והא קתני סיפא. וה"ה לענין ירושה. ליפנא קמייתא היא דה"ל למינקט גם מזונות : ד"ה רבא אמר. וסיפא כו' ע"כ דוחין אותו ואין לו קאמר. וכ"כ לקמן בד"ה בשלמא. עליו תשאר תמיהת התוס' לקמן בד"ה ולענ"ד שהרי כאן מפורש בהדיא מועטין :

דף קמא ע"א גמרא אלא לאביי מאי ניזון כבת. הא דלא מקשה נמי מן יורש כבן משום דזה גם לרבא קשיא כדמסיק : שם למימרא דבת עדיפא ליה מבן כו'. ק"ל לדעת הרא"ש בפ' דלעיל סי' נ"ג בסופו דאם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני. מתנה נתן לו יתר על חלקו בירושה. א"כ בפשוט י"ל דמיירי בהיה לו בנים ולכן אם יהיה הנולד בן דיטול לבד זה חלק ירושה אינו נותן לו יתרון אלא מנה אבל אם תהיה נקבה שלא תטול כלום בירושה נותן לה מאתים : שם והאריו"ח כל מי שאינו מניח בן ליורשו כו' לכאורה בלא דברת ריו"ח מוכח מהא דכתננא אמר דבת אינה יורשת במקום בן. ואולי י"ל"פ כוונת ריו"ח אם יש לו בן ואינו מניחו ליורשו אלא שנותן במתנה לבת. וא"כ מוכח דגם האדם מעלמו יש לו לתת לבן יותר מלבת. ובזה א"ש דלא פריך לעיל (קמ"ז) מהך דריו"ח על הא דאמר דין גרמא כו' ע"ש ותבין. אולם מהרמב"ן שהביא המהרש"א שם מוכח דאינו מפרש כן : שם לענין ירושה בן עדיף ליה. וגי' הרשב"ם לענין נחלה. וג"ל דר"ל נחלת שדה וכרם דהיינו קרקע ומטעם שפירש הרשב"ם : שם אלא הא דתניא ילדה זו"ל הזכר נוטל כו'. תוספתא פ"ע בשינוי קלת : שם והא דתניא ילדה זו"כ אין לו אלא מנה המ"ל. הגה' שבגליון טעותא היא : תד"ה אלא והא דקאמר התם עלה בגמרא אפי' בקדושת אימא כו' כצ"ל והוא בתמורה (כ"ה) : בא"ד בהוייתן הם קדושים כצ"ל בבי"ת וכן לקמן : בא"ד וכאוי לעולה אם הוא זכר. ע"כ ר"ל אליבא דר"א בתמורה (י"ח ב') במשנה דמפרים נקבה לעולה וילדה זכר יקריבנו לעולה. או בתמורת עולה וכל"ע לרבא שם : בא"ד ואפשר דאביי סבר הכי ועוד דאם איתא כו' כ"נ דל"ל : ד"ה לדידי. וכן רב מרי ור"פ בני ל"ח בהגוזל כו'. עי' הגרי"פ ועי' כתובות (ס"א) : ד"ה אידך. לרבנן כו' הוי הכל בחזקת הזכר כו'. נראה דאם יש עוד זכרים לא מלו למידחי לכל חד וחד. דיכולים לכתוב הרשאה זל"ז עמש"כ לעיל (קכ"ז) : ע"ב גמרא דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול (פי' ולא אמר כמה) ופריך מנה (פי' איך מלית למימר דכוונתו שיטול רק מנה) אלא למעוטי מאי (פי' וע"כ היתה כוונתו דיטול בעד כ"א מנה) ומשני למעוטי נפל : ר"ש ד"ה אימור דשמעת ליה. האשה הנקנית לו ה"ה בעולם כו' משמע דמחלק בדבר הנקנה אם הוא בעולם אם לאו וכמו שהעתיק בדבר כו' בבי"ת. ובאמת הדבר הנקנה אמרינן בעלמא דאפי' אינו בעולם כלל קני לר"מ עי' תוס' יבמות (נ"ג ב') ד"ה לאחר ובגיטין (י"ג ב') ד"ה לדבר ול"ע : ד"ה דתנן. ואינו מאכיל את אמו כו' דס"ל לר"י עובר במעי זרה זר הוא. וכ"כ התוס' בשם פרש"י. ועי"ש בתד"ה למאי כ"ת. וי"ל לדעתם ז"ל דשאני זר דמ"מ הוא מזרעו של כהן אבל עובר מכהן כיון דזר הוא ע"כ אינו נקרא עדיין זרעו של כהן עד שיוולד : תד"ה נכסי. אע"ג דאמר לקמן ש"מ שאמר הלואתי כו'. ר"ל ואמר שם ר"פ הואיל ויורש יורשה. וא"כ מאי קאמר הכא שאני יורשה הבאה מאליה. ומש"כ דאם איתא בבריא בקנין ש"מ ובריא שוין ר"ל דתרווייהו קנו רק זה בקנין וזה אף שלא בקנין וא"כ מאי פריך שם מזה להא דהל"ל ש"מ שאמר ידור כו' נא"כ הלא התם ליתא בבריא אפי' בקנין : ד"ה ולימא. תימה כו' דבלשון מתנה מועיל. לכאורה ה"כ דדוקא לריב"ב דקאמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וקס"ד דעובר נקרא ראוי ליורשו כשיוולד כפי' רשב"ם אבל לרבנן הוא כשאר מזכה לעובר דלא קנה :

דף קמב ע"ב גמרא ואין הבן יורש את אמו בקבר כו'. בקבר ל"ד אלא כ"ל אחר מיתה : שם הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו. ועי' נ"י בשם הגאונים דדוקא בש"מ כדי שלא תטרוף דעתו. והקשה התו"ח דא"כ איך מוקי שמואל לעיל למתניתין במבכרת כו'. ולק"מ דשמואל לטעמיה דמזכה לעובר קנה : ר"ש ברה"ע להנחיל ממונו לאחיו מן האב. הוא לדבור הדם ליון על הא דאיתא בגמרא ואין הבן כו' להנחיל לאחין מן האב : תד"ה דהוא. היינו דוקא כשמתעה כו' שהא כו' כדאמרי' בפ"ק דערכין. וזה מפורש שם בגמרא להדיא. ושגה הגרי"פ שייכא לקמן על כדמשמע כו' :

דף קמג ע"א גמרא וליקט אחד כלכלה של תאנים כצ"ל : ר"ש ד"ה ומאי את ותמור הוא. עי' כה"ד ועי' רש"ל ורש"א. ול"נ כוונתו דאם הקישות של תרומה יש בו מר יותר וסיתרון הוא עודף על א' מחמשים שהרי תחתיו הוסיף ככר כבילה מתוק. והוא מכוון לחלוק את העודף הזה על כל המ"ע של חולין בין על המתוק ובין על המר נמלא שכולה ביקנה המתוק והמר שם תרומה מהטבל של מתוק : ד"ה אין אחיות מקודשות. דקדושין שאין מסורין כו'. לכאורה לפי מאי דס"ד השתא דאמר כולהם. לכ"ע אחיות אינן מקודשות (אף לאביי דאמר קדושין שאין מסורין כו' הוי קדושין) מטעם כל שאינו בזאח"ז אפי' בבת אחת אינו ע"ש בסוגיא ותבין : תד"ה אין. ור"י פליג כו' אלא תוסיף מן החילון כו'. משום דמיירי שהכהן אכל לקישות של תרומה ונמלא מר והמ"ע שנשארו אצלו א"י אם הם מרים או לא אך רובא אינם מרים לכן לריך להוסיף. ומוסיף מן החילון שהוא ודאי אינו מר ומיושב הק"ק דהמהרש"א : ע"ב ד"ה ת"ש. או מתנה כו'. עי' לעיל (קל"ה ב') בתד"ה כל : ד"ה והשביחו דשותף אינו מוחל כו'. וכ"ל כמ"כ אחר : ד"ה ואם. משמע שר"ל שאינו משביח אלא מחלקו כו'. ולענ"ד מלשון הרשב"ם שכ' מחלקינו משמע דר"ל שנקח על שכירות פועלים מתפוסת הבית ע"ח חלק שלנו ולכן הוה כמו שבחו מחמת עלמו ולעולם ששבח כל הנכסים וכל השבח שלהן : בא"ד ועוד אם כו' מה היו יכולים לתבוע כצ"ל : בא"ד אם מגיע חלק האחר לחלקו כו' כצ"ל ברי"ש :

דף קמד ע"א גמרא מהו דתימא כיון דשביחא לה מילתא כו'. כה"ג לעיל (כ"ג ב') : שם בית ואכסדרה מהו שני בתים כו'. כיוצא בזה בפסחים (ח' ב') ושם פרש"י פ"ד פי' הרשב"ם ודלא כתוס' כאן וכה"ג פי' הנ"י האיבעיות דלקמן (קמ"ח ב') הקדיש כל נכסיו כו' : ר"ש ד"ה באשה יורשת. פירשה לעלמה לא פירשה השבח לאמצע ולאלמנה כו'. לפמש"כ המהרש"א בתד"ה באשה בא"ד שהוא מפרש הסיפא לענין אלמנה כו' ע"ש. נ"ל שאינו גורס בריפא השביחה לאמצע ומפרש וכן האשה כו' דינה כדין בנים בקטנ בין במפרשת ואם אמרה כו' דסיפא הוא דין בפ"ע וקאי על סתם אלמנה שאינה יורשת וזה שכ' ואלמנה שאמרה בב"ד כו' הוא פי' על הסיפא וכוונת אמירתה לאו מה שהניח לי בעלי היינו לכתובתה וא"כ תובעת כתובתה ולזה א"ש גי' התוס' בדבריו דשוב אין לה מזונות והתוס' שלא הבינו כן דבריו לכן כתבו וא"כ לרשב"א : תד"ה באשה. שאז יורשין בני ראובן ובת שמעון נאביהן. ר"ל של ראובן ושמעון דהיינו יעקב : ע"ב ד"ה תוך וביורשלמי אמר כו'. הוא בפ' חלק הלכה ה' : גמרא נשתלחה לאביו שושבינות כו'. ר"ל כשהשיא אחד מבניו ובדמוכח ממתניתין לתיובתא דריו"ח וכמש"כ התוס' וכ"כ הרמב"ם בתבורו : שם ר' אסי אמר לא קניא כו'. נ"ל לסגיה ר' אסי דידי' אמר ודאיתי בר"ף הגי' כאן רב אסי ועמש"כ בב"מ (כ"ד ב') וגי' הרא"ש רבא וא"כ להקדימו לשמואל : ר"ש במשנה ד"ה נגבית בב"ד ובגמרא פריך כו'. לא נמלא שום פירכא בגמרא ע"ז. וכ"ל למחוק מתה"ד עד אביהם. ובגמ' פריך כו' שייך על סה"ד דלעיל וא"כ מה"ד נגבית בב"ד כדין מלוה : ד"ה כדתניא. כלומר נתן לו אביו מעות כו'. ל"י למה דייק כאן לומר מעות. ומדוע לא כתב דהיינו שפירש שהשושבינות תחזור לאותו הבן כדכ' לעיל :

דף קמה ע"א ד"ה בככר. היינו כ"ה מנה וכ"כ לקמן. ותימה דבבכורות (ה') מבואר דהוא ס' מנה וע"כ ט"ס נפל בו : תד"ה ור"י סבר. דבמת הוא יכולה כו' כצ"ל או דר"ל דבמת (פי' הוא) היא יכולה כו' : ד"ה נותן. שכך כו'. ול"ל משום דשקלי קדושים אין נכנסין לא בחשבון כתובתה אלא מכל שקל חליו ולכן עושה החשבון בחליים : ד"ה ור' יוסי. בהמוכר את הבית (ס"ב ב') כצ"ל : ע"ב גמ' ועד כמה כו'. פי' רשב"ם שהרי לא אכל עמו. משמע דמפרש דקאי אף על דהוה במתא או שמע קול עבלא. ולא כן כ' הרמב"ם והטור : שם עשה עמו בפומבי כו' עשה עמו בבתולה כו'. נראה דס"ה איפכא כדמוכח מגבא דעשה עמו בבניה וכ"ה ברמב"ם וטור. אלא דאגב אורחא קמ"ל נמי דיש חילוק בין ראשונה לשניה : שם עתיד נכסין. עי' פרשב"ם. וקשה מלקמן (ק"נ ב') דמטלטלי נ"כ אקרי נכסי : שם שדעתו קלרה. נ"ל דר"ל שבכלו קלר מלראות למרחוק את הנולד ואינו משתדל מקודם להגלל ממנו ודעת רחבה הוא ההיפך שרואה את הנולד ומשתדל להסירנו טרם בואו : ר"ש ד"ה דלאו אדעתא. שאם רצה פוחת לו. נראה דר"ל מן הרבוי אבל מכדי שנתן לו משמע ודאי דאינו פוחת וכדמוכח לקמן :

דף קמו ע"א ד"ה ואריב"ל. שיש לו מנות כו'. בנ"י הגי' מנות נא' : גמרא ואר"י א"ר מעשה כו' שא"ל אמו כו' כצ"ל כו' : ר"ש ד"ה וכתב. חמיו הס"ד וא"כ מתחיל ד"א ומתה : ד"ה בעי רבא. אם לא בלו בשעת חזרת אותן כו' כצ"ל : ד"ה ת"ש שבלונות. אלא רבותא השנועי' אפי' כשעשויין לבלות כו'. לגי' המהרש"א נראה דל"ל אפי' כשאין עשויין להבלות : ד"ה דאי טעין. וטעין יין ושמן חדש שלחתי כצ"ל. ומש"כ והדר ליה. אם אינם מודים ליה אין עליהם אלא שבועה. ולא מ"ל אלא במודו במקלת ועל אלו אמרו אין אנו יודעים דמתוך שאיל"מ : תד"ה שבלונות. היינו עשוין לבלות א"כ (הוא ר"ת אין נגבין) ובמועטות בעינן (הוא לשון בעיא) דוקא שהן עשוין לבלות כצ"ל לפי' המהרש"א ע"ש : ד"ה איבעיא. וליפנא דתשלום כמו מבלשין כו'. עמש"כ במכות שם : ע"ב גמרא אר"ה בריה דרב יהושע ושמין ט' כצ"ל : ר"ש ד"ה נפלה. ומסכה במשנין שמי שמתה אשתו מתוך קטטה כו' שוב אינו יורשה. נ"ל דס"ה שאינו מתאבל עליה דבתרווייהו כתיב לשארו הקרוב אליו. ואף שהפוסקים דחו לפירושו פ"מ לענין אבילות יש לסמוך עליו דהלכה כדברי המיקל באבל [אמנם הק"נ בתו"ק אות קס"ט

מכילתא בשם רמב"ם ורא"ש דבפוסקים ל"א כלל זה] : ד"ה שבלונות הדלי. אבל אם פירש כו' וצ"ב שבלונות מועטים כדפי' במתניתין כצ"ל : ד"ה וממין. וה"נ אמרו כו' דמי שמטיל בזול. לפנינו שם ליתא תיבת בזול. אולם בהרי"ף שם איתא. ותימה על הכ"מ רפ"ג מהל' נזקי ממון שלא הביא מגי' הרי"ף והרשב"ם ע"ש : ד"ה ש"מ. וה"ה אם חלק על פיו כו' עד סופו. לכאורה תמוה דהא כאן מיירי בקנין דוקא וכמש"כ לקמן. ומאי שייך אמן של בני רוכל לזה. ונראה דהכא פי' אליבא דאמרוה רבנן דלקמן (קנ"א ב') דמתנת שכ"מ אף במקצת לא בעי קנין ואם עמד אינו חוזר. ולקמן שכ' דמיירי בקנין הוא אליבא דהלכתא כמש"כ כדפסקינן כו'. וצ"ל דגם סוגיית הגמרא דכאן אזלא אליבא דאמרוה רבנן מדקבעה לקמן עלה דמתניתין מנין למתנת שכ"מ כו' ולהמסקנא דמיירי מתניתין בקנין מאי שייטא מתנת שכ"מ לזה. ומיהו לפי מאי דמשמע לקמן (קמ"ז ב') ברשב"ם ד"ה מודה שמואל דאפי' בקנין מיקרי מתנת שכ"מ. אין ראיה מזה. אולם ק"ל דלמסקנא ליכא דין מתנת שכ"מ בכולה דלא בעי קנין בכולה משניות דמעשה דאמן של בני רוכל מוקי לה לקמן במצוה מחמת מיתה וע"ש במשנה בפי' רשב"ם :

דף קמז ע"א ד"ה שהיא כזו. כתבות הכא כצ"ל בכ' : ד"ה וכוח לפונית. מאיר את היום כזהב. ולעיל (כ"ה ב') פי' בגמרא שמזלת את הזהב : ד"ה הא לן. וברייתא קמייתא כו'. רב יצחק בר אבדימי אמרה. ואם שהיה בימי רבי כמו שהביאו התוס' לעיל (פ"ז) מ"מ לאו ברייתא היא אלא מימרא : ע"ב ד"ה מתנת ש"מ. שמא עד שיבואו עדים לקנות כו' לעיל (מ') בתד"ה קנין הוכיחו דקנין לא בעי בפני עדים. ואי לאסהודי אף צוואתו בעי' : ד"ה אר"ל. דמילי לא מיקני. מילי דמיזדבני בדינרי ניננהו. אלא אשיגרת לישן הוא וכוונתו כמש"כ לעיל שהדירה אין בה ממש כו' : תד"ה המוכר. וא"כ צריכה להחזיר להם כל הדמים כצ"ל : בא"ד איך השיאה עצה למחול כתובת אמה כצ"ל : בא"ד וכ"ש דינא דגרמי שיש מחייבין שאסור. תמוה דהצ"ל דמחייב ל"כ וכמש"כ בתחלה. וגם דבריהם באו כפולים. ונראה דצ"ל ועוד דאפי' בגרמא כו' וצ"ל דאפי' לא הוי מחייב ל"כ בדינא דגרמי מ"מ יש בו איסור יותר מגרמא דהא יש שמחייבין בו : בא"ד ועוד הוה ק"ל כו' למיפרך מגרושה שכתבה ליתן בניסן כו' וזבנה לכתובה מניסן (כצ"ל) כו' שהרי לא תוכל למחול מה שהפסידתם. תמוה דגם עתה שיוציא את השובר שנכתב מניסן תגבה מלפני כל מה שנתנו לה הלקוחות. והוא כעין תמיהת מהרש"ל על ומיהו ק"ל דלעיל וע"ש במהרש"א שדבריו אינן מחוורין. ונלפע"ד דהם במחכ"ת לא עמדו על עומק דבריהם כי כוונתם הוא עפ"י מש"כ בב"ק (י"ד ב') בד"ה ש"מ דלמ"ד שעבודא דאורייתא ניזק גובה מלקוחות ועי' בש"ך רסי' תי"ט. ולכן אם תמחול כתובתה לבעל למאן דדאין דינא דגרמי. הלוקח שהוא כמו ניזק גובה מנכסי הבעל שהיה משועבד עליהם ומחלתו עתה דהוה כמו שמכרה או נתנה לו וזה מכוון מאד בלישנייהו. שהרי לא תוכל למחול ועי' בש"ך סי' ס"ו ס"ק ק"ד. ואף למאי שכ' שם מיהו כו' במחול אפשר כו' מודה כאן כו' דאין קול למאי דעביד סיוע בדיבורא. הרי הכא שהבעל יודע בשעה שמוחלת לו דמזקת ללוקח ונכון בס"ד :

דף קמח ע"א רש"י ד"ה במעמד שלשתן. אפ"ה מטבע כו' מהאי מעתא דהלואתי לפלוני. לכאורה צ"ל לזה דהא נקנית במשיכה : ד"ה איבעי'. ואילן המחובר כקרקע דמי כו'. מלשון זה משמע דס"ל דפירות המחוברין לא הוו כקרקע לענין שיור. אי משום דטעם שיור קרקע הוא דבעינן דבר המתקיים ופירות עומדין להתלש אף דלענין הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ"ש הוויין כקרקע לעיל (קל"ב ב') יש לחלק. או דמיירי שאין קרקע עוד. וכ"מ מלשונו בדבור הסמוך ויותר מבואר בד"ה שייר לעצמו בפי' ל"א. וכ"מ מקושיית התוס' ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע כו'. וזה דלא כהמהרש"א. ולשיטתו צ"ע למה נדחק על הא דלא מפרש הרשב"ם אם שייר מקום לבעל הפרי דא"כ מאי נ"מ דכראשון הא הוי שיור פירות. ולשני ממ"נ הוי בלא שיור. וכן בסוף דבריו מש"כ מיהו כו' תמוה דא"כ מאי נ"מ לענין שכ"מ דהא מ"מ פירי הוי שיור : תד"ה ש"מ הא'. דש"מ שהודה קנה כו' מדקני בגר כצ"ל : ד"ה ש"מ הב'. דליתא בבריא שיכול למחול כו' מש"כ בש"מ כדאמר לעיל. ר"ל בדף הסמוך שאמר ר"נ מודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ דא"י למחלו והמציין טעה : ד"ה איבעיא. ועוד דביעורא דשיור הוה כדי פרנסתו כצ"ל : בא"ד ע"כ נראה לר"י דאדלעיל קאי ידור פלוני בבית זה וכו' לא"כ כצ"ל : ע"ב גמרא ל"א הקדים כו' עד תיקו. בגליון נמחק כ"ז בשם רש"ל. וע"ש ותראה שלא כתב אלא דלשון הראשון דהאי בעי' אינו לפי' הרשב"ם וצריך למחוק גם תיבות ל"א. וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש :

דף קמט ע"א ה"ל תריסר אלפי זוזי. התוס' בקדושין (כ"ד י"א) העתיקו תליסר. אולם בגיטין (י"ג) ד"ה והא העתיקו תריסר ועמש"כ בשבת (קי"ט) : שם וכי רב הוא. ל"י לאיזה כוונה אמעטינן. וברא"ש ליתא. ואולי דר"ל דאף דהוה צורבא מרבנן עכ"ז אמר רבא דלא יוכל לשית עצה איך לקנות המעות ועי' ר"י. או דלכן הודיעו עצת רב איקא לאיסור אביו : רש"י ד"ה אדהכי. ולמדוהו לעשות כן. ברש"י שבהרי"ף הגי' לעשות כן : תד"ה שכ"מ. ונראה לר"י כו' אע"פ שאנו מוחזקים בו שאין לו ר"ל וא"כ ע"כ לשם מתנה איכוון ומיירי בגוונא דלא יוכל לומר דבלא להשביע את בניו אמר כגון דאמר תנו עי' לקמן (ס"ד קע"ד) וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' זכיה ה"ט ולהגם גמגם המהרש"א בדבריהם : ד"ה רב מרי. מיהו מה שפי' ר"ש דר"מ בר איסור גיורא כו' כצ"ל : בא"ד דהא דאמרי' בעלמא ר"מ ברה כו' כצ"ל : בסה"ד וכן ר"ש בן פזי. כוונתם להא דאיתא ביבמות בס"פ הבא על י"י פזי וטווי אחוותא. ועי' בסה"ד דהיה פזי ג"כ שם אבא : ד"ה מגמר. הלוה מעות מן הגר שנתגיירו בניו כו' כצ"ל : בא"ד והתניא רוח חכמים נוחה הימנו כו' כיון דלא קתני בהדיא בברייתא כו'. מוכח שהיה הגירסא לפניהם בקדושין כמו שהיא לפנינו דבמתניתין גרסי' אין ר"ח כו' ובברייתא ר"ח נוחה. ובסוף הביאו ממתניתין דשביעית ר"ח נוחה הימנו ? ועמש"כ בקדושין שם בס"ד : בא"ד לכולהו בבי במ' שביעית כו' והלוה מעות מן הגר כו' כצ"ל : ד"ה דקא. ואין לחלק בין היכא דאמר תנתן כו'. אבל מ"מ בעינן שיאמר בפני מי שהמעות ברשותו דאל"כ מדוע לא חשש רבא שיאמר תנתן ועי' לקמן בסה"ד ועוד היה אור"י כו' : בא"ד כי הא דתנו שקל לבני כו' כצ"ל : בא"ד (ע"ב) וא"ת על הך משנה דגיטין כו' אמר רב עלה בגמרא כו' כצ"ל ותיבות בספ"ק עם הציון צריך למחוק כי הוא שם בסמוך להמשנה : בא"ד ואע"ג דקיי"ל הכי כדאמר בספ"ק דגיטין כצ"ל : בא"ד אע"ג דר' יוסי פליג עלה כו'. ר"ל ולא רבנן מ"מ חולקין רבנן כו' : בא"ד ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קיי"ל דברי שכ"מ כו' (כ"כ דצ"ל ומלת התם הב' למחוק). וק"ל דנימא משום דאיכא לשנויי עלה וכדמשני התם : בא"ד ואע"ג שבגמרא כו' גבי הולך מנה לפלוני מצוה לקיים דה"מ קתני התם ולא קתני זה כו' כ"כ דצ"ל : בא"ד משום דכל דאיתא בירושה איתי' במתנת מצוה לקיים דה"מ וכל דליתי' בירושה כו'. הגהה שבגליון בשם רש"ל היא טעותא כי טעה בלשון רש"ל ע"ש ובמהרש"א :

ע"ב גמרא שייר קרקע כ"ש מתנתו קיימת. הוא פיסקא על מתניתין וחסרים הנקודות : שם אר"ז כמה מטונן כו'. עירובין י"ב ב' : תד"ה שייר הא'. ולא פי' איזו כו' כ"ש י"ל גופו כו' כצ"ל בלא ו' : בא"ד ובגמרת א"י בפ"ג דפאה ר' יוסי כו' לא עשה כלום כצ"ל בלא וי"ו : בא"ד ובמסקנא מפרש כו'. ר"ל ר"ח כפי גי' המהרש"א ברים הדבור : בא"ד זכות בשטר שכתב בו שיור כו' כצ"ל : בא"ד וכי בשביל שהזכיר מה שמוציא יש לו להיות פחות דהכ"ג שהוא בן חורין מאומר סתם כו' כ"כ דצ"ל : ד"ה שייר הב'. מכלל דרבנן כו' דלא פלגינן דיבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"כ מדשייר בנכסים כו'. לפ"ז לכאורה לא א"ש מה דהוה רבינא לפשוט מזה לקמן דעבדא כמטלטלי דמי. וצריך לדחוק ולומר דהוי כמקרקעי דמי אפי' אי לא פלגינן דיבורא מ"מ שאר לשון כל נכסי בשלימות על הקרקעי והעבד :

דף קנ ע"א גמרא התם כו' ואיידי דתנא רישא רע"א כו' מש"ה קתני קרקע. ק"ל הא קתני התם סמוך להא דר"ע ג"כ הך דשכ"מ ואיכא למימר יותר דתני איידי והכא תני שיגרת לישנא דהתם וע"ש במ"ז בלשון הרע"ב : שם ולכתוב עליה פרוזבול ולקנות עמה כו'. כ"ה הגי' ברא"ש ורע"ב שם ונכון : שם ואיידי דקאמר ת"ק שיעורא רבה אמר איהו נמי שיעורא זוטא. עי' פרש"י בחולין (קל"ז ב') ד"ה מה בין לי. ומשמע דלא גרים יותר וכ"מ מרשב"ם ותוס'. או דצ"ל וקרי לה כ"ש כו' : רש"י ד"ה ולא עשו מטלטלי שיור אלא כתובה. אבל שייר לה וכתב לה מטלטלין כו'. הדין אמת כדאיתא לעיל (ס"ד קל"ב) אבל הכא ל"י מדוע לא פי' כפשטא כדלקמן (ע"ב) בד"ה בניו. ודע דהרע"ב ל"ד במחכ"ת בפ"ג דפאה מ"ז שכ' דכל הני שייר קרקע כ"ש עד סוף פרקין ה"ה מטלטלין ע"ש. דס"ל להוציא הא דכתב לאשתו קרקע כ"ש דדוקא קרקע קאמר : ד"ה ואיידי. דבעלמא גבי פאה פאת שדך כתיב קרקע כ"ש. עמש"כ בפאה שם בס"ד : תד"ה וכמה. וי"ל כו' על רב בכל הני ליתנא דבכל אינו מדויק דליכא אלא הך דהכא והוא דראשית הגז עי' כתובות (ה') תד"ה שהכל בסופו : ע"ב גמרא שכ"מ דתנן כו'. וה"ה לענין דלא בעי קנין אם מת למאי דמסקינן לקמן (קנ"א ב') : שם אמימר אמר מטלטלי כו' ואיתנהו בעינייהו כו'. לפי' רשב"י בר"פ אע"פ דליתנייהו בעינייהו היינו שאבדו קשה פשיטא דדוקא באיתנהו דאי אבדו מאי שיור שייך בהו. ולפי' הרי"ף שם א"ש : שם אמר נכסי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב כל נכסיו כו'. קשה דילמא דוקא בכל נכסי הוא בכלל אבל בלא כל לא כדלעיל גבי מטלטלי לפלניא. ולעיל (בד"ה ס"ב) משמע בפי' רשב"ם ותוס' דגרסי הכא כל נכסי לפלניא ומהתוס' דהם משמע דגרסי נמי נכסיי או דמנקדי נכסי בפתח. ובהרי"ף והרא"ש הגי' הכותב נכסיו בלא מלת כל וא"ש ג"כ. אבל מהר"ן פ"ק דגיטין (קמ"ה ב') מוכח דבאמר ל"ג כל ובהכותב גורס כל ודאי שביק : רש"י ד"ה מברחת בסופו. כדמשני התם עשאוה כו' אליבא דר"ש. התוס' שם גרסי ואליבא

דר"ש כו' וע"ש הנ"מ בין הגרסאות : ד"ה ואיתנהו. כדאמר אמימר בפ' אע"פ. וכ"כ התוס'. ולפנינו שם לא נזכר שמו : ד"ה אמר נכסי לפלניא. איזו דבר קרוי ממון וה"ה כו'. משמע דלשון נכסי עיקרו הונח על ממון וא"כ לא א"ש מאי דקאמר זוזי איקרי נכסי פשיטא הרי הם עיקרן של ממון : תד"ה ואלו. ואע"ג דשטר מברחת נמי איכא פלוגתא כו'. עי' מהרש"א. וצ"ב דיכוונו לרבנן דר"ש במתניתין דהם דהא לדידהו אי לא הוי קני לוקח קני בעל ולכן אית לן למימר דלמתנה גמורה איכוונה וכמו שכתבו שם בד"ה עשאוה בשם ר"ת. ודבריהם לקמן בד"ה אפילו שכ' דאי בכל נכסים פשיטא דלא קנה כו' תמוהים דהא לדידי לרבנן דר"ש ולמהרש"א לרב ענן אפי' בכולה קנה ולדידי י"ל דלרבנן כיון דאי לא קני לוקח קני בעל לכן אפי' גילוי דעתא לא תיהני : ד"ה מטלטלין. ולא דמי להא כו' מטלטלי לא קאמינא כו'. לכאורה התם היינו דכתב לה מטלטלי והכא ר"ל דשייכן ולא כתבן כלל לא לבניו ולא לה :

דף קנא ע"א גמרא כיון דלא מיזדבן כו' עד תיקו. מהרש"ל מוחק כ"ז וכ"כ מהרשב"ם ותוס' : רש"י ד"ה כיון שהחזיק זה בקרקע. דלדעת כן מכר כו' שיזכה הלוקח בשטר כו'. ורש"י בקדושין פי' כגון שא"ל זה קני קרקע בחזקה והשטר עמה וכ"ד הראב"ד פ"ו מהל' מכירה הי"ד : ד"ה אפי' למ"ד. דל"ש בר אבא מהגרוניא כצ"ל : בא"ד לזכות בהן אחר מיתתה כצ"ל : ד"ה הני לעמרם בני. כגון שקנו מידה. עי' מהרש"א. והנה התוס' לעיל (ע"ז) ד"ה אמר כתבו בשם ר"י גאון דאין אותיות נקנין בחליפין. ומוכח מפי' רשב"ם לעיל (קמ"ז ב') ד"ה מודה שמואל דמתנה במקצת בקנין מיקרי נמי מתנת שכ"מ דליהוי ככתובין וכמסורין. ומעתה א"ש דברי רשב"ם כאן כפשטא : תד"ה איבעי'. או בנכסים שיש להם אחריות. ר"ל בכללן. והגהה שבגליון מעותא : ע"ב ד"ה מהו. כי א"כ לומר שיחלוק על רבא כו'. כ"כ שהי' גי' מהרש"ל. ופי' שלא נחלק רב משרשיא על רבא רק במה שאמר ה"ה כמתנת בריא ובעי קנין אפי' מת אבל בזה לא יסבור שאם עמד אינו חוזר (כמו שאמרוה רבנן כו') אלא דוקא אם הי' בקנין. ופי' מהרש"א בזה דחוק : ודע דהא דהקשו מתנו מנה לפלוני ומת. לכאורה י"ל דנקיט ומת לרבותא דאלוק בזה מתנו גט וכו' : ד"ה תנו גט. דהא כו' תנו הוי זכי היינו כשנתנו מיד ליד. לכאורה אם לא נתנו מיד ליד ודאי דצ"ל דליהוי כזכי דהא הוה כמו שאומר עלי גיטך מע"ג קרקע דלא"כ (גיטין ע"ח) וזכיה דהיא מטעם שליחות לא עדיפא מהיא גופא ושחרור ילפינן לה לה מאשה עי' בסוגיא שם (ע' ב') : ד"ה תנו מנה. לפי שהשטר כו' אין בעולם כו' כצ"ל : גמרא בסה"ע. והלכתא מתנת שכ"מ במקצת בעיא קנין ואע"ג דמית ואם עמד אינו חוזר מצוה כו'. כ"ה ברי"ף ורא"ש וכ"כ שהי' גיר' התוס' לקמן בדף הסמוך בד"ה מתנת ש"מ :

דף קנב ע"א ארכבי' אתרי ריכשי כו' שאם עמד אינו חוזר. לכאורה לפי' הרשב"ם מתני' דלקמן הוא אומר שכ"מ הייתי כו' הת"ל אי בקנין אפי' הוי שכ"מ אינו חוזר אי בלא קנין כי הוי בריא איכא כלום : שם שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה כו'. נראה דצ"ל קרקע שוה מנה דאי מנה ממש מי מיקני בשטר וכ"מ מלשון רשב"ם לעיל (קל"ה ב') וברש"י בגיטין (ס' ב') ומיירי במחלק כל נכסיו : שם ומת אין כותבין ונותנין כו'. משמע דאם כתבו ומסרו מחיים קנה דהוה כמו כתב וזיכה (לפי' הרשב"ם) לקמן ועי' ברא"ש : שם דשמואל אדשמואל ל"ק במייפה א"כ. לפ"ז נראה דר"י א"ש לא בא לחלוק על הא דרב אלא לפרש דפעמים כותבין דהיינו במייפה וכמו שפי' הרשב"ם לעיל (קל"ה ב') דהא דריו"ח אמר שלה תיבדק דודאי במייפה לא פליג רב : רש"י ד"ה לא ידענא בסופו. א"כ כו' אלא שלוה כו' ומקנה בסודר כו' ומיד (כצ"ל) כשמת נפלו נכסים קמי יורשין כו'. ועי' לעיל (קל"ז) דהדר בי' אביי לגבי רבא דס"ל דמתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר גמר מיתה ועי' בתמורה (כ"ה) בבעיא דאילפא. אבל לכאורה בלא זה הרי אז הדר קודלא למרי' כדאר"ה בנדרים (מ"ח ב') : ד"ה קביא דרב כו'. והכא קאמרי איפכא כצ"ל : ד"ה במייפה. וה"נ בצוואתו כו' ייפוי כח דקנין כו'. לשון קנין אינו מדוייק דהא מוקי לה דלא קנו מיני' : תד"ה מתנת. ועוד דלשמואל כו' א"כ מתניתין כו' דהיינו בקנין איך כו' כצ"ל : בא"ד ודוחק כו' דבסמוך לא משמע הכי. המהרש"א פי' דר"ל מהא דפסק לעיל מתנת שכ"מ במקצת בעי קנין ולא קאמר דבעי ייפוי כח. ותמוה דהא במקצת ס"ל לרשב"ם דאף שמואל מודה דל"ב ייפוי כח וכמש"כ בעצמו לעיל בסמוך. וצ"כ דיכוונו להא דמקשה לקמן מדר"י א"ש ש"מ שכתב כל נכסיו כו' ומוקי לה בייפוי כח ולא מקשה ממתניתין. משמע דמתניתין אתיא לי' שפיר אף בשאינו מייפה ועי' בדבריהם בכתובות (נ"ה ב') : בא"ד (ע"ב) ק"ו לשמואל דלא גרע. ר"ל מקנין בשטר דס"ל דלא קנה אף אם מת : בסה"ד ומש"כ הגאון כו' קנו ממני כו' או אף קנו ממני כו' כצ"ל וכ"ה בדבריהם בכתובות שם : ע"ב רש"י ד"ה אתוי לי'. שיודע תירוץ בדבר. לפי' זה לא א"ש כ"כ שאלת רבנ"י מאי אתוי לך : ד"ה אבל בהך. הגה' שבגליון בשם רש"ל למחוק מן דשני עד כא ל"י על מה וכן הב"ח גריס להו : תד"ה כתב. על ידיהו אינו כלום כצ"ל : בא"ד ומוקי לה כו' דבשכ"מ יהבינן ניהלי' דלית לי' פסידא כו' כצ"ל והגהת רש"ל אינה ברורה : בא"ד ולמה כו' דלמא. הבא לזה מתחלה ומשרה כו'. ר"ל לבתרא מכר תחלה. או ר"ל דא"כ יאמרו דלקמא מכר תחלה : בא"ד אלא זיכה היינו שזיכה לו את הנכסים כו' כצ"ל :

דף קנג ע"א רש"י ד"ה א"ל ר"ח. אבל הכא כתב וזיכה וקנו כו' כצ"ל : ד"ה כדמקנו. שכיבי מלע כו' כצ"ל : תד"ה לא. אלא כו' ראי' שהיה שכ"מ כו' כצ"ל :

ע"ב רש"י ד"ה הוא מוציא. ואיכא (כן הגיה הב"ח) למימר דהדר בי'. כאן ודאי הדר בי' וצ"ל דקאי על עובדא דרבה. אולם לקמן (קנ"ד ב') ד"ה בשלמא לדידי. משמע דמפרש למתניתין דמיירי נ"כ דעתה הוא מת והיורשים טוענין דהבריא בינתיים ומסקנא הדר בי' : תד"ה כמאן. לא מוכחא בהדיא שהוא בריא עתה כצ"ל ומלת בחזקת נראה למחוק : ד"ה בימה"ג. שהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה כצ"ל : ד"ה אמר רבא. וא"כ בכל כי איזה קברא כו'. וכן הקשו לקמן לפי' ר"ח. לכאורה י"ל הטעם דלא ליהוי כמוכח כיון דהדבר שמאהו אותו שנכנס בימה"ג איך נטהר את הנכנס אחריו (או אף אותו האיש בעצמו) בימה"ח. ובזה הוה א"ש ג"כ פי' ר"ח דרבא חולק אדר"א דלרבא אף אם נכנס ודאי בימה"ח אי לא בא לישאל עד ימה"ג לא יוכל לטהרו לכ"ע כיון דהדבר שמאהו אותו שנכנס עתה בימה"ג. אבל ז"א דהתנן בפ"ו דטהרות מקום שהי' רה"י ונעשה ר"ה כו' כשהוא רה"י ספיקו טמא כשהוא ר"ה ספיקו טהור. ובסיפא שם תמלא רבותא יתירה לת"ק ע"ש : בא"ד ועוד כו' אלא למ"ד כו' והוא שיש לה גדר כו'. נראה מדבריהם דלר"א שם דאוקי כגון דאית לה מחילות אינה רה"י לטומאה אלא בב' תנאים ימה"ג וגדר. וא"כ שפיר פי' הרשב"ם לדידי' דעבר עלי' ימה"ג וגדר. ולעולא שם דמוקי לה בשאינה גדורה יתפרש כפי' הר"ח. אולם מהרמב"ם פ"כ מהל' אה"ט ה"ו משמע דגם לר"א הוה רה"י לטומאה אף בלא גדר ולא מוקי בגדורה אלא משום רה"י דשבת : בא"ד ושמא כדברי ריו"ח רוצה לומר כו'. פי' רבא ר"ל כריו"ח. ולא כפי' המהרש"א דקאי הר"ל על הר"ח (וגם יש בו כמה ט"ס ע"ש) : בא"ד נטמא בספק בקעה בין בימה"ח כו'. פי' דספק לו בין ימה"ח לימה"ג ר"ל אם נכנס בימה"ח או בימה"ג : בא"ד הריו"ח ובלבד ימים הסמוכים לימה"ג. פי' הא דאמרי' בא לישאל בימה"ח דטהור היינו דוקא שהי' הספק בתחלת ימה"ח הסמוך לימה"ג אם נכנס בשעה שעדיין היה ימה"ג או בשעה שכבר נכנסו ימה"ח וא"כ הוי ימה"ח קרובים יותר לשעת הספק וכדמסקי בסמוך בפי' הר"י בדברי רבא : בא"ד (בד' קנ"ד) פי' על טומאתו שנודע כו' כצ"ל וכ"ה ברש"א :

דף קנד ע"א גמרא ראי' במאי כו'. כה"ג לעיל (נ"ב ב') : שם רש"א ראי' בעדים קא מיפלגי בפלוגתא דר"י ור"נ כו'. לכאורה הא ילי"פ גם בדר"י מה שאמר וכן א"ת מידו אלא בראי' היינו בקיום השטר. וי"ל דמשמע דדומיא דהוא מוציא בלא ראיה דאמר דע"כ פירושו בלא ראיה בעדים. וי"ל עוד בפנים אחרים : שם ועוד קטנים עשויין להשתנות לאחר מיתה. פי' דהמיתה גורמת שישתנו וכלשון התוס' ומחמת מיתה יש שם גומות. דומיא שכן משתנין דבכורות (כ"ח). דאל"כ ס"ל לריו"ח להוכיח מזה דלא אזלינן בתר השתא. אך לפי מש"כ התוס' בסד"ה ועוד אין זה הכרח : רש"י ד"ה אין נאמנין. וכיון שאמר לוה כו' תו לא מהימני עדים כו'. מפרש דפלוגתייהו מיירי בשהלוה מודה שכתבו וכדמוכח ג"כ מדבריו בסמוך והוא כפרש"י בכתובות שם והתוס' שם חלקו עליו ע"ש : ד"ה ועמדו עליו כו'. וקיי"ל כו' עד שיהא בן כ'. לכאורה כאן לא הי' צריך לזה דהא טענתייהו הוא דלא הביא ב' שערות. ואולי לא בא אלא לאפוקי מהא דקיי"ל הפעוטות כו' וממכרן ממכר במטלטלין : תד"ה ועוד. וא"כ דלא אשכחן בשום מקום כו' חילוק בין לבנות לבחורות. ועי' מל"מ בפ"ב מהל' אישות ה"ב : ע"ב רש"י ד"ה בשלמא לדידי. ויגבה מתנתו מיד היורשין. עמש"כ לעיל (קנ"ג ב') בדבריו : ד"ה והלא אמרו משמך. אע"ג דמודו כו' נותן מתנה. וכ"כ לקמן (בד"ה הסמוך). ותימה דלקמן (ס"ד קנ"ה) אמר אמימר דמתנתו מתנה ופסקינן כוותי'. ואף שפי' רשב"ם שם של בן י"ג. מ"מ בהאי עובדא פשיטא לי' לר"ז לקמן ולסתמא דגמרא דמתרצה לאו איתמר עלה כו' דהוה בן י"ח או כ' וע"כ משום דמיירי במכר וכדאיתא מעשה כו' שמכר. ולהו קרינן לקוחות בכל הסוגיא : ד"ה א דברי חכמים. מתני' כו'. נראה דצ"ל מתניתין דבר קפרא :

דף קנה ע"א תד"ה איתמר. מדא"ל לרב אסי שמא לא טעמת. כ"ה דצ"ל כדאיתא שם. ואולי הי' לפניהם הגי' רבי אתה אומר כן שמא לא טעמת כו'. (ומצינו לשון זה בגיטין כ"ד ב') : שם דאינו רבה לא עלה לא"י. תימה דהרי רב אסי הי' ג"כ בבבל כדאיתא בקדושין (נ"א ב') והכי הל"ל שהרי רב אסי הי' בימי ריו"ח ורבה הי' ג"כ בימיו עי' עירובין (כ"ב ב') תד"ה קרקפתא. ואף דמצינו ג"כ רב אסי בתראה כמש"כ בסוכה (ח') בימי רב אשי

וטכל

וזוכה לומר שהי' נ"כ אף בימי רבא. מ"מ לא ה"ל לקרותו רבי לפי גי' התוס' שכתבתי · בא"ד דא"כ לא הל"ל וכנגדו בקטנה כו'. פי' דהרי היא איננה קטנה דבת י"ב ויום א' הוה גדולה: בא"ד ולספרים דגרסי כאן בדרבא כו' פ' התקבל כצ"ל עי' מהרש"א: בא"ד משום דפריך לעובדא דגידל כו' כצ"ל וכן הגיה הב"ח: ד"ה מוכר. ומה שהקשה ר"י נימא כו' כ"כ דל"ע. ור"ל כדאמרי' בכתובות (כ'): ד"ה מתיב. דל"ע דלא הוי מחזיקים לי' בן כ' לפי שהי' סריס. כ"ל דהכים לא שכיח או משום דהי' לו קול: ע"ב גמרא ההוא פחות מבן כ' דאזיל זבין נכסי אבוה כו' כצ"ל:

דף קנו ע"א

ר"ש ד"ה לאפוקי מדר"י. דמשום הלילת אים כו' כצ"ל: ד"ה והלכתא כר"נ. אבל בנכסים כו' או שקנה שאינם כו' כצ"ל ותיבת מטלטלין נראה למחוק או דצ"ל ממטלטלין: תד"ה בודקין. ואי לא שבכחי סימנים הוי ספיקא כו'. הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ז' הביא דבריהם בלב"נ ע"ש. והגו"ב חלק חו"מ סי' ד' בסופו נדחק ביישובם ע"ש: ד"ה למלילה. דמשמע כו' בין באשה דומיא דלגיטין. תימה דהא קטנה מתגרשת משהגיע לעונת הפעוטות כדאיתא בגיטין (ס"ה) ולא אשכחנא פתרי אלא לשטת רש"י שהביאו התוס' שם (ק"ד ב') ד"ה נפרה אך רש"י בעצמו הדל בי' וכן הסכימו שם התוס' וצ"ע: ד"ה לאפוקי · מיהו צ"ע אי כו' גבי מיאון דוקא או לא. עי' מל"מ פ"ב מהל' אישות ה"ב אריכות דברים בזה: ע"ב במשנה ואמרה תנו כבינתי לבתי. לעיל (קמ"ט) בתד"ה דקא מגמר מוכח להדיא דהי' לפניהם הגי' תנתן וכ"ה בגמרא לעיל (קנ"א ב') וברי"ף ורא"ש וברשב"ם כאן: גמרא מעשה במרוני א'. עי' הגהת הב"ח. אבל מצאנו נ"כ מעלות בית מרון ר"ה י"ח (לפי הגי' שלפנינו). ובמקרא שמרון מראון (יהושע י"ב). ואולי גם מי מרום (שם י"א) הוא ע"ש המקום ואותיות מ"ן מתחלפין: ר"ש במשנה ד"ה שהיתה חולה. אם מתנת ש"מ בלא שיור כו'. מה שתמה עליו מהרש"ל. נראה דאיפשטיטתי' במהכ"ת הא דאיתא לעיל (קנ"א ב') דר"ה בריה דר"י מוקי לה במחלק כל נכסיו. ואי קשיא הא קשיא לרשב"ם עדיף מצוה מחמת מיתה ממתנה בלא שיור ואיפו ר"ה הנזכר אמר איפכא דמצוה מחמת מיתה אפי' לרבנן לא מהני ובלא שיור פליגי וזה דוחק לומר דכוונת הרשב"ם במצוה מחמת מיתה ובלא שיור דאיכא תרתי. ועוד דא"כ אפי' למאן דמוקי במצוה מחמת מיתה נמי נימא דדוקא בשיור פליג ר"א: ד"ה קונין מש"מ אפי' בשבת. שהרי קונין בכליו של קונה כו'. תמוה דהלא לוי ס"ל בב"מ (מ"ז) בכליו של מקנה. ואולי ס"ל דלוי לחוד וכדי לוי לחוד: תד"ה ר"א. בסופו. וה"ק ל"י בלא קנין. וכ' מהרש"ל דזה הפי' לר"י דוקא. נראה כוונתו דלר"מ דאיירי בשבת. יל"פ דבקנין לא יעשה משום דדמי למקח וממכר ופליגא אגמרא דילן עי' לקמן בתד"ה קונין. והמהרש"א לא הבינו כן וכתב עליו דל"י דרכו: ד"ה קונין. ואפי' בשבת מותר להקנות כדאמר כו'. גם מכאן גופא מוכח דמותר להקנות אפי' סיכא דהקנין הוא לצורך דהא קאמר ולא לחוש לדברי ר"א ולדידיה הקנין מוכרח ועי' ברא"ש:

דף קנז ע"א

ר"ש בסוף המשנה שהרי יעקב כו' עד מכאן. כ"ז שפת יתר וכן ליתנייהו ברש"י שברי"ף: ד"ה אלא כי תיבעי. וטעמא כדפרישית ור"ל כיון דקרקעות איתנייהו בעולם אלא שעדיין לא קנאן כו'. וקשה דהא לאחר שנתגיירי ג"כ האשה הנקנית היא בעולם אלא שעדיין לא נתגיירה כמש"כ לעיל (קמ"א ב') בד"ה אימור דשמעת ויש לחלק. אבל קשה דבב"מ (ע"ז ב') אר"ה א"ר האומר לחבירו שדה שאני לוקח כו' קנה ומוקי לה בם רבא כר"מ דוקא וכן כנב"י ביבמות (נ"ג): תד"ה דאיקני. וי"ל דמודי ר"מ בהא שהשעבוד כו' אע"פ שלגבי קנין לא ה"ל להועיל כו'. תימה דהא גם לגבי קנין אר"ה א"ר דקנה כדהבאתי לעיל מגמרא דב"מ. ואין לומר דשאני הכא דאיכא נמי מי יימר דימכור (עי' לעיל ע"ע ב' בדבריהם) דהא השעבוד והקנין הוא מיד כשיקנה: מה שהגיהו בתוס' דבור אדם המתחיל דאיקני בשם רש"ל. ברש"ל שלפנינו ליתא לזה רק על דבור הקודם. וכאן יכול להיות דבור אחד: ד"ה מנוה. דהא נזקקין ליתומים במנוה בשטר כצ"ל בלא ו': בא"ד (ע"ב) אע"ג דמנוה לפרוע מדידהו. עי' בהג"א בהכותב סי' י"ד וכ"פ בשו"ע סי' ק"ז ס"א דאם לא ירשו כלום אפי' מנוה ליכא: בא"ד אין כופין כדמוכח בהכותב. נראה דע"ס הוא וצ"ל בתי שהיה נשוי. והוא שם (נ"א ב') גבי קטינא דארעא שהביאו לעיל: ע"ב ר"ש ד"ה והמאוחרים. ולא נכתב עד תשרי כו'. ל"י מדוע הרחיב כאן הזמן מניסן ועד תשרי ולעיל גבי מוקדמין קרבו מאחד בניסן עד ט"ו בו. ואולי בכל חד לרבותא נקט: ד"ה הא מני. וגם אם לא נכתב בו אחריות כו'. לכאורה ע"כ אי כר"מ אתיא מיירי בים בו אחריות. דאל"כ מוקדמין אמאי פסולין כיון דלא טריף ביה ממשעבדי: ד"ה מהדורא. ר"א חיי' ס' שנה כו'. בב"י הגי' היה ס' שנה ראש גולה וכנון וכאן ע"ש וכ"כ הסה"ד: בסה"ע שם. א"כ מיבעיא ליה לרבנן כצ"ל: תד"ה המוקדמין. דהא תניא בתוספתא המולא שט"ח כו' כצ"ל והוא לבון מניאה: בא"ד יקרעוהו לבתר דתני הך משנה (ר"ל פלוגתת ר"מ וחכמים) דהתם. משמע דהכא נמי פסולים לגמרי כצ"ל ועי' הגהת הב"ח: ד"ה נוטה. ולכשיחזור ויקנה נכסים יחזור זה הלוקח ויטרוף ואפי' כו' כצ"ל ותיבות ב"ח. מב"ח למחוק ועי' בב"מ בדבריהם: ד"ה את"ל. וה"נ כו' ואפי' כו' לא משתעבד. לע"ד ה"כ כיון דלא מישתעבד רק משום דמיני' אפי' מגלימא דעל כתפי' א"כ אין זה אלא כשבאו לידו ולכן פשיטא דיחלוקו [ועמש"כ בכתובות (פ"ו א') בתד"ה נאמנה]: ד"ה מאי. עד סוף הסוגיא לא יורשי האב כו' כצ"ל: בסה"ד וכן גרס ר"ת. מיותר:

דף קנח ע"א

ר"ש ד"ה יורשי האשה. קרוביה ממשפחת אביה הס"ד וא"כ מתחיל דבור ואחרי כן ועי' ברש"י שברי"ף והגה' שבגליון בשם רש"ל למחוק לא נהירא וליתא ברש"ל שלפנינו. ונראה דל"ד ממשפחת אביה אלא ה"ה בניה מאיש אחר שהם יותר קרובים לה. ובסיפא דמתניתין דקתני יורשי האב עתוי"ט ותימה שלא הביא גיר' הרי"ף והרא"ש דגרסי גם בסיפא יורשי האשה: בא"ד ויירשנה בכל נכסים. ע"ש וצ"ל ונרשנה. וברש"י שברי"ף הגי' ויירשנו כל נכסיה: ד"ה נכסי לי"ב ע"ש וצ"ל בדבור אחד: ד"ה בש"א וי"מ כו' דאכתובה ל"פ כו'. ותימה על התוי"ט שפי' כן מדנפשיה ולא הזכיר את הרשב"ם: אולם גם התוס' כתבו בפשיטות להיפך מדברי הרשב"ם ולא הזכירוהו. ומש"כ התוי"ט בשם הס"ד כדאמרי' לרש"י דהגמרא מפרש כאן כו'. פשוט דכוון למה שפי' רש"י בכתובות דנכסים בחזקתן דבדברי ב"ה דשם הוה פירושו כמו הכא והביאו התוי"ט לעיל בקולר וכמו שהביאו התוס'. והתוי"ט שהגיהו כמ"ש הרשב"ם שגה במהכ"ת: תד"ה וב"ה הא'. לפי שכתו שדרך האשה כו' דרך הבעל כו'. עמש"כ לעיל (ע"ע ב') בדבריהם: בא"ד ולכך לא קמכה דעתי' כו' כצ"ל: ד"ה וב"ה הב' בסופו. ואמרינן כו' רב לא מנבי כו'. ל"י מאי עדיפותא ממתניתין דשם דתני אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. וע"כ יאמר הר"מ דהתם בחלה קודם שמת ומה דנקיט כגון שהלך למ"ה לאו דוקא אלא משום דכן אשכחן בכתובות (ק"ז). ולא אתא אלא לאפוקי מיתה פתאומית כדמסיק וכ"כ הרא"ש לעיל בפ"ק סי' ט' בשם הריב"א ע"ש: ד"ה נפל. מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי כו' ופי' ר"ש יורשי האב כו' כצ"ל. וגם' שלפנינו נסתרסו התיבות: בא"ד (ע"ב) ע"כ נראה לר"י כו' שיש לה בנים אחרים כו'. התוי"ט הוסיף בדבריהם מאיש אחר אלא שאין לה בן מאבי הבן הזה. משמע דאם היה לה בן מאיש הזה אף דהיה לו עוד בן מאשה אחרת דהשתא היא אינו טוען רק חלק רביעי גם הר"י מודה דאין לו כלום משום דהבן שלה יש לו חלק ודאי גם בחלי השני אפי' אם הבן מת אחרון וכן שלו שמא אין לו כלום. ולענ"ד דגם בהא"ג היה נוטל בן שלו חלק שמינית לסברת הר"י כיון דשניהם יורשין ודאין להבן המת. ולא דמי להא דהתולך דהתם הספק אינו יורש ודאי להשבא. ונראה דסוף דבריהם שכתבו אבל הכא הוי אלו ספק כמו אלו בחלק המגיע לבן. אמעוי' להרב במהכ"ת. אבל היטב הולך יוכל לכוון דבריהם למש"כ ואכמ"ל: ע"ב ר"ש בד"ה נפל הבית. בסופו. וירשתי כל הנכסים כצ"ל: ד"ה אלו ואלו. ותנן ספק בן תשעה לראשון כו' וחייבין א"ת כצ"ל ומלת עליו מיותרת: ד"ה אלא אי איתמר. בא חנוך בן ראובן ומוליא כו' כצ"ל: בא"ד וכשם שהראוי אינו משתעבד כך אינו נמכר. לעיל (קנ"ז) בד"ה אלא כי תיבעי לך כתב דאלמיה רבנן לשעבוד יותר מקנין כ"כ התוס' כאן. וא"כ הוה מכירה ק"ו משעבוד: תד"ה הואיל. כיון דתעלם כמתנה. הוא כדפסקינן ביבמות (ס"ו ב') כר"י דהדין עמה:

דף קנט ע"א

גמרא תדע דכתיב תחת אבותיך כו' תשיתמו לשרים כו'. אולי יכוון הש"ס בהביאו סוף הפסוק תשיתמו כו'. מפני דמפרש ליה נ"כ לענין יחוסה דקיי"ל דבכל עניני שררה בנו קודם אם ממלא מקומו. ואם בנו אינו ממלא מקומו ובן בנו ממלא יירש הוא את השררה וזהו תחת אבותיך כו' תשיתמו לשרים ומוכח יותר דהירושה באה אליו מזקינו בלי אמצעית בנו שהרי הוא איננו בירושת השררה: שם הי' יודע לו כו' עד שלא תפול לו בירושה כו' דלמא ה"נ כגון שהוחזק כו'. מדל"ק הכא כמו לקמן בנטשה הכתו דאע"פ שלא הוחזק כו' ולאו משום דמשקר מוכח דהכא באמת מדינן ליה למשקר וכ"כ האורים סי' ל"ו ס"ק ק"ה. והוא ז"ל קורא שם נוגע בעדות. ולפ"ז יהיה ראיה מכאן להש"ך שהבאתיו לעיל (מ"ד) ודלא כתהכ"ס. אולם כאן הוא בעל דין ממש כיון שנפלה לו בירושה והאורים לא"ד בקראו לו רק נוגע בעדות. אמנם תלשון הש"ס דקאמר עד שלא תפול ולא עד שלא נפלה ונפלה נלע"ד דמיירי דגם עתה לא נפלה עדיין אליו שמורישו עודנו חי רק שקודם היה חי הקרוב יותר ועכשיו מת ועומד הוא לירש ואינו אלא נוגע בעדות. ואולי הוא בכלל וכל הראוי ליורשו דאיתא בסנהדרין (כ"ז ב') במשנה וכפי' הרמב"ם שם דהוא תשלום משנת ר"ע ויתיישב קצת בזה מה שתמהתי עליו שם: תד"ה ולימרו. לענין ראוי דאינה בכתובה כו' כצ"ל בבי"ת: בא"ד לאו בויט משום דא"כ בראוי אלא כו'. משמע דאיכא גווני דאיי לומר אגא מכח במוריש קאתינא

ומש"כ בס"ד לעיל (קי"ח ב'). וראיתי בהג"א שלייר כגון שנפל לו לאחר שמת אבי אמו שאמיו מאביו א"י לירש אם לא מכחו. ותימה דהא אין הבן יורש את אמו או אביה בקבר להנחיל לאחין מן האב כדלקמן. אח"כ מצאתי בתומים סי' ק"ד אות י"ד שעמד בזה וע"ש. ובנה"מ סי' ר"ח אות ב' מוכח דאפי' בן הבן א"י לומר מכח אבוה דאם אבי קאתינא ע"ש וגם זה תימה: ד"ה אלא כו' בן בכור שמכר כו' כצ"ל וכ"מ מסדר דבורי התוס'. והגרי"פ במהכ"ת שגה בזה שכ' דשייך לעיל וכן שם הרא"ה לעיין בתוס' דכאן. כי למען הראשון ודאי אין לו קיום כדפריך הש"ס עליו. וכן לקמן דקאמר הש"ס אלא לעולם כדאמרינן מעיקרא פי' הרשב"ם בן שמכר כו': בא"ד ומה שאלתו כו' לא ידעו כו' כצ"ל בלא ו': ד"ה כגון · ואפי' מה שבשעה א"ל כו'. כ"ה בכתובות (ק"ע ב'): בא"ד וכגון הואיל דאיתחזיק בב"ד אי בעי קלתי' ל"א כצ"ל: ד"ה ואפ"פ. באחרים מעידים על כת"י כו' היום תמו כצ"ל: ע"ב גמרא מאי לאו כו' מורישיו אחי כו' לא כו' מורישיו אחי דאבוה. פי' מהרש"א. ולפירושו העיקר חסר בין בדברי המקשן דס"ד דמורישיו אחי דהא מ"מ יל"פ דהיורשים הטוענים הם ג"כ אחי. וכן בדברי המתרץ דמורישיו אחי דאבוה מ"מ יל"פ דהיורשים הטוענים הם בני היורש דנפל עליו הבית. לכן נ"ל דמלת יורשי שבה ג"כ על מורישיו ופיעורו יורשי מורישיו. ובין להמקשה ובין להמתרץ מסתבר להו דיורשי מורישיו אינם אותם עצמן שהם יורשי האב (ואף דיורשי מורישיו אינם נזכרים במשנה אבל הם בכח המאמר) והמקשה אינו מקשה אלא מיורשי האב ודו"ק: שם לירתה לאמיה בקבריה ולירתינהו לאחי מאבוה כצ"ל: תד"ה אשה. נ"ל כשהוא תחת בעליה:

פ' דף קס ע"א

ד"ה גט. כל שטרות קרוין גט כצ"ל וכדאיתא ברשב"ם ועי' דבריהם ריש גיטין: בא"ד והאי מילתא שייך למיתני בהאי פרקין כו' והתם שייך למיתני פ' הניזקין כו'. כ"ה הנוסחא שיפנה ויסרה שיא ותרתי קאמרי דהכא שייך האי דג"פ ובגיטין שייך למיתני הא דהניזקין וכדמסקי וגי' הרש"א מת"י לא מחוורא: ד"ה מקושר עדיו. תימה לרב ירמיה כו' דהתם בשטר יש בו גליון מן הצד כו'. קושייתם הוא אפי' א"ת שחותמין מאחוריו כנגד סופי השיטות שבפנים דאלו אם היו חותמין כנגד ראשי השיטות יותר קשה דהא יש לו ריוח לכתוב מאי דבעי למעלה מהעדים כנגד כל השטר. וגם תירוצא דגייז ליה לא שייך התם: ד"ה פשוט. א"כ טעמא דפסול כו' שנ"כ כתיקון חכמים כו'. והתוי"ע ל"ד בהעתיקו דבריהם דלעיל על פי' הרע"ב שכ' טעמא דפסולין שנ"כ כתיקון חכמים: ד"ה מקושר. ואח"כ יעשנו אידך ש"פ כו' כצ"ל: בא"ד ומ"מ ק"ק כו' בלא"ה נידון כפשוט כדפרישית בשטר מקושר כו' כצ"ל: בא"ד וא"ת אמאי לא הוה קשה נרבי כו' כצ"ל: בא"ד או זמן שכתב בשטר שהיה מקושר דלא מסיק כו' כצ"ל ועי' בהגהת הב"ח ותיבת שכיון שהוסיפו בד"ח ונראה שהוא מהרש"א הוא לצ"ל: בא"ד אבל מאוחרין כו' מסיק אדעתיה כו' כצ"ל בלא ו': בסה"ד וצ"ל שאם יעשה שובר מקושר (ר"ל שיכתוב בו שנפרע השטר מקושר כמו שתירץ ר"י לעיל) תו לא אתי כו' (ר"ל אף כשיעשנו פשוט) ובא בזה לדחות תירוץ ר"י. ופי' הב"ח בדבריהם לא מחוור כלל: ד"ה שהוא (שייך לע"ב) זהו העדים שהוא גילויו של שטר כ"כ דל"ל ור"ל דהעדים מפקי ליה לקלא כדפי' רשב"ם לקמן (קס"ב) ונמלא דהם מגלו ליה לשטרא: ע"ב גמרא ע"פ שני עדים כו' כצ"ל וכן לקמן: תד"ה שלא בסופו. אבל עדי שטר כו' כצ"ל:

דף קסא ע"א

ר"ש ד"ה מחק פסול. אף מה שהגיהו עליו ברש"י שברי"ף ליתא למלת אף ונ"ל שהוא הנכון ואתי לאפוקי דמה שכתוב קודם המחק כשר דהתם ליכא למיחש למידי: ד"ה אלא מלמטה כו'. זה תחת זה. אבל קס"ד שהראשון לאוד מתחיל מכנגד שיטה אחרונה והבאר מתחילין למעלה קלת מכנגד שיטה הב' או עוד למעלה. ומר זוטרא חידש לקמן דכולן מתחילין מכנגד שיטה התחתונה. וגי' הב"ח ופירושו ל"נ לי ועי' בתד"ה וניחוש ולקמן בד"ה כל: תד"ה וכשיעור. שימחוק כו' כדי להעביר. ל"י מדוע לא נאמר שהיה כתוב שם ריעותא ויהיה כל השטר פסול: ד"ה ומתכשר (בע"ב). ואי לא מעיינן ליתמי ולקוחות מלוה שטנות זייף כו' כצ"ל ועי' ב"מ (י"ג ב') תד"ה הא קאמר:

דף קסב ע"א

ד"ה וליזיף. ופריך עלה והא בעינן כתב שא"י לזייף כו' כצ"ל: בא"ד והשתא מאי פריך כו' אי משום דלמא כתב מאי דבעי כו' מדכר דכירי אי זייפו ואפי' לאחר כמה ימים כו' כ"כ דל"ל ועי' ברא"ש: בא"ד כדאריו"ח פ"ב (דף כ"ב ב') כצ"ל: בא"ד מכשיר ר' אליעזר כצ"ל בלי"י וכן לקמן: בא"ד וה"נ פריך שפיר כו' וליכא דיוכל לזייף כו' אבל ריו"ח כו' בא"י לזייף דמדכר דכירי כצ"ל: ד"ה לפי. ובעיא היא בהמגרש אי בעינן ודין כו' · הוא לראיה דודין כו' לא הוי משום חזקת השטר דהא בעיא היא דאולי הוא לורך הגט: ע"ב ד"ה פחות. ונראה כו' דמן הלד מיירי. עי' רש"א ונראה כוונתו דשיום השטר היה באמלע שיטה והעדים חתומים בסופה והרחיקו התימתם מסיום השטר לאורך השיטה: ד"ה ואל. ולכן לא גזרי קרובים אטו אויר דאפי' כו' כצ"ל. ותיבות שני שיטין מיותרים:

דף קסג ע"א

ד"ה נמלא · וי"ל התם כו' דעדי הגט א"ח אלא זה בפ"ז כו' יאמרו קרובים לשם עדות חתמו כו' כצ"ל. ומה שבינתיים נראה למחוק: בא"ד וא"כ כשירלו כו' יאמרו קרוב או פסול כשר. לכאורה בפשוט הל"ל דלמא יקיימו רק חתימות הקרובים לבד כדחיישינן בס"פ הזורק. וכן איתא בדבריהם שם (י"ח ב') ד"ה אמרי: גמרא בין עדים לאשרתא נמי כו' מאי דבעי ומחתים סהדי כ"כ דל"ל. דכאן הכוונה דיזייף ג"כ חתימת העדים ויקיימו מהאשרתא: ר"ש ד"ה ותשני דמעייש. אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו ב' שיטין כו' פסול הוא שנ"כ כת"ח. ור"ל אע"פ שאין כאן חשש זיוף וכמש"כ הרש"א בתד"ה ריו"ח. מ"מ פסול הוא שנ"כ כת"ח. אבל א"כ אולי אפי' שיטה א' חלק פסול מטעם זה וכריו"ח ועוד ק' טיכן מלינו תק"ח בזה: ד"ה ותשני ב"ד. אבל עדים כו' ואפי' ע"ס כו'. משמע דב"ד להכי ל"א דהתמי' אטיופי משום דלאו קטלי קני באגמא ניהו. והתוס' כתבו עוד דריו"ח ס"ל דגם ב"ד חתמי אטיופא · וק"ל הא כגוון ההנפק יוכיח דלאו אטיופא חתימי: ע"ב ד"ה ודלמא. והכי פריך כו' כך חלק בהיתה כו' זייף בה והתך כו'. משמע דמפרש דהך קושיא קאי על הא דאמר בטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר. ולכאורה יותר נ"פ דקאי על הא דכשר בהרחיק את העדים שיטה א' מן הכתב דלמא יזייף ויכתוב הוא ועדיו שם. ואולי ליכא דכתב דהוא לשון עבר דתקו לפרש כן: תד"ה שיטה. דאמרינן חלק היה בשטר כו'. עי' ברא"ש בסי' ב' בסופו ותבין דבריהם:

דף קסד ע"א

גמרא וא"ת מוחק ותוזר ומוחק. פי' כמה פעמים שירלה אם ימלך להוסיף עוד איזה דבר לטובתו: שם דלמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא כו'. ר"ל קודם שיכתוב וימחוק מקום כתיבת השטר והעדים. והרי"ף גורס דלמא כו' מעיקרא ומחיק ליה והדר כתב כוליה שטר ומחיק ליה דכי הדר כו' וכ"כ שהיה גי' התוס' בד"ה גופא. וברשב"ם נראה להגיה קודם שכתבו חילוף שחתמו. ומלשון רש"י שברי"ף נראה שמפרש מעיקרא היינו קודם שחתמו אבל הוא אחר כתיבה ומחיקה: שם השתא נמי מאי אמרת. לגי' השתא נמי שהיא גי' הרשב"ם צריך למחוק תיבות מאי אמרת. וברש"ל ראיתי שגורס תרוייהו ותימה: שם וליתי מגילתא אחריתא ולמחוק ולידמי. מדלא קאמר ולמחוק וליכתוב ולידמי וכן בסמוך. משמע כפי' ריב"ס דניכר אף ע"פ שאין כתוב עליו: תד"ה גופא. וריב"ס פי' כו' כיון וכו' ואם ימחקנו כו' ב' פעמים והעדים שחתומים על הנייר כו' כ"כ להגיה ותמול הל"ע דהמהרש"א: בא"ד וצ"ל כו' אבל הנייר מחוק גרידא כו' אינו ניכר. ואין לומר דליכתבו על המחק שבין עד לעד ולשוי' עד שיהא יבש. משום דבזה חיישינן לב"ד טועין וכצ"ל לקמן במש"כ בד"ה אי אבל לפי' רבי ניחא כו': בא"ד הדרבה זה ראוי להכשיר יותר כו'. ר"ל וכיון דאם כתוב אנחנא כו' על המחק כשר מטעם שפי' ריב"ס שאין כאן חשש זיוף מכש"כ שיהא כשר אם כתוב על הנייר ואי משום דיוכל למחוק ולזייף באמת נפסול כשהוא ועדיו על המחק ודלא כרב וזהו שכתבו אבל כשנמחק השטר כו' (דזהו דינו של רב) אז ראוי לפסול. וזה דלא כמו שהבין המהרש"א דכוונתם ליפסול כשכתבו אנחנא על המחק אלא דר"ל דתרוייהו ליתכשרו ובנא הוא ועדיו על המחק ליפסול: ע"ב ר"ש ד"ה למעלה. וכתב קירות הס"ד: ד"ה הרי. ומראיהן שפל כו' כצ"ל:

דף קסה ע"א

ד"ה וכ"א מכשיר. דסבר מראה מקום כו' לטרוח ולגלגת בשבילה עד אותו מקום כו'. ורש"י פי' שם ובגיטין מראה מקום שם תמלאנו: תד"ה אמר. עי' כה"ד וצ"ל מדבריהם דלא היה הגי' לפניהם לקמן (בע"ב) שנים בכתב הוא דמלטרפי אלא שנים בע"פ לחוד. וכן לעיל מיניה אליבא דת"ק כו' דאפי' שנים בכתב ול"ג רק דאפי' שנים בע"פ: בא"ד מנה דאודאי לך בהאי שטרא כו' כצ"ל: בא"ד והכי משמע נמי כו' ואי הוה כשמעיהם מעידין כו' כצ"ל: בסה"ד ובירושלמי פ"ב דכתובות כו'. הוא שם בהלכה ד' וכן ליין הרא"ש ולהגס מחקו בד"ח ומעותס הוא מהרש"ל: ע"ב גמרא תדע דשלחו חברייא לר' ירמיה כו' כצ"ל ומלת מתס נראה למחוק וכן ליתא לקמן וברי"ף ורא"ש: ר"ש ד"ה על דא עיילוה. רגלו אחת חוץ לחמשים ורגלו א' בתוך חמשים כצ"ל. והסופר נשתבש מהא דעירובין (נ"ב ב'): תד"ה ה"נ. ורשב"ם פי' כו' דלא גבי מב"ח. לפנינו איתא אינו טורף ממשעבדי: במשנה זוזין מאה דאיכון סלעין עשרין אין לו אלא כ' וכו'. פי' הרשב"ם דיד בעה"ש עה"ת. ובגמרא ל"א עלה טעם זה אלא משמע דאביי לא חידש · זאת רק לטעם הברייתא. ונ"ל דהכא בלא"ע נמי דיניהו הכי דבהיפך דליהוי מטבעות גדולות מהשיעור לא שכיחא (והא דלעיל (ק"ס ב') דאמרי' מ"ד פירושי קמפרש אינו כפרש"י בב"מ אלא כפי' רשב"ם או פיר"י) אבל דליהוי הסרים שכיחא כפירש"י בב"מ (כ"א ב') במשנה. וכן בסיפא ע"כ הכוונה על סלעים מדויקים שהשוי

שהוה

שהוא דרך להוציאם עדיין בתורת מטבע כדאיתא שם: **שם** כסף זוזין דאיכון ונמחק כו'. נל"פ דנמחק שם המטבע הכוללת ומציינו ג"כ (דדרכן היה לקבץ מספר המטבעות הקטנות ולכוללן במטבע הגדולה מהן כדלעיל זוזין כו' דאיכון סלעין כו') אין פחות משתים די"ל דנמחק שקל אחד. וכן בכסף סלעין דאיכון י"ל דנמחק דרכון אחד דהוא ב' סלעים כדפי' הרמב"ם בפ"ב דשקלים. וכן תפרש בדרכונות דאולי היה להם גם מטבע פי שנים בדרכון. ומיושב בזה הל"ע דתוי"ט: **שם** שאם נמחק אות אחת כו'. מה דאיתא בגליון בשם הת"ח גי' שאם לא כתב כו'. עיין לקמן (קס"ו ב') תד"ה אבל: **ר"ש** ד"ה למה. אחריות ממון זה כך וכך קבלתי כו' כצ"ל וכ"ה ברשב"ם וברע"ב: **תד"ה** אימא. ותימה דאי (כ"ה הב"ח) נקנה כו' מאי שנא נקנה ממיני פרועות כו'. ר"ל מ"ש דהא דקתני כל מה שירצה לוה מגביהו נכללו ביה כל מיני פרועות דהיינו מעות ופונדיונין ואיסרין (לבד פריטי דנהמא) ונקנה לא ליהוי בכללי' דליפרוך ואימא נקנה: **בא"ד** (בדף הב') ושיעור היה (כצ"ל) לנקנה פחותה שהיו יודעים כו'. ר"ל דודאי הא דפריך ואימא נקנה היינו הפחותה שבנקנות (ומ"מ היא גדולה מדינר) ולהם היה ידוע שיעורה:

דף קסו ע"א ר"ש ד"ה ספק ה' זיבות. ולאחר ה' חדשים ג"י לגופים כו'. אינו ר"ל דבינתיים ודאי לא ראתה דא"כ מפעם לראשון ואילך הי' ודאי תחלת נדה כמו שנתבאר בערכין (ח') בסוגיא דטועה. אלא שבאותן הימים ספק לה: ד"ה ואין השאר שבשס"ע. ול"ע דאמר התם כו' כצ"ל וע"ש: **תד"ה** א"ה והגמרא היה יודע שהש"ס מברייתא אחת כו'. עי' נדרים (ד' ב') ובר"ן ורא"ש שם ד"ה א"ה היינו ליתא. ונראה דה"ה ג"כ כוונת הר"ח כאן: ד"ה אר"א. דלא קאתי לדחויי דאביי כצ"ל: **בסה"ד** כי הסוגיא דרב אסי כו' כצ"ל: **בד"ה** לפי. ול"נ בדיכרין של כסף לא ידענא כו' כצ"ל: **בא"ד** אם נפשך לומר כיון שיאמר זוזי כו' כצ"ל: ד"ה נכנס (בע"ב) כי מוקי טעמא דר"ע דלא חייש לפסיעה כצ"ל: **ע"ב ר"ש** בד"ה בריבעתים. במס' מע"ש בש"א כו' ובריביעית כסף בריבעא מעות כצ"ל: **תד"ה** א"כ הא'. מה שכותבין פעמיים בענין הראשון כו' כצ"ל: **ר"ש** ד"ה וה"ל רובא דשמא בשתי אותיות לא חיסר הסופר. ר"ל היכא דהויין רובא דשמא: ד"ה קפל. וי"פ גימטריא כו' והבל הוא. עי' לעיל (ע"ה ב') בפי' ד"ה אר"ל ולע"ק: **בא"ד** אלא הני נקט כ"כ דל"ל: ד"ה מי חיישינן לזנוב. שחיסר רגלא כו'. ועי' בעירובין (י"ג). ובב"י או"ח סי' ל"ו כתב בשם ב"ש באות ק' דזנוב משך רגל הקלר נגד רגל הארוך כו' ע"ש. ותרווייהו לריכן. ועי' תומים סי' מ"ב אות ט' ודבריו מגומגמין: **תד"ה** ספל. כמו שלשים מאיין דלעיל בת"ב (קמ"ה). עמש"כ שם בס"ד:

דף קסז ע"א גמרא נסדרים לדבוריה תרין כו'. מפי' רשב"ם נראה דגרים לדבוריה בכ"ף: **ר"ש** ד"ה ומוכר. דלדידה טוב כו' כצ"ל: **תד"ה** אע"פ. וא"ת וליחוש כו' ושרפה כו'. בגיטין (י"ז ב') בסד"ה עד ובב"מ שם הקשו ג"כ דליחוש שמא תזנה ויחפה עליה ותירלו כדהכא. והכ"י כאן התחיל בתרווייהו וסיים משום דצריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה ע"ש. וזה לא יספיק לחשש דחיפוי דמספיקא לא קטלינן לה: ד"ה ומוכר. אע"ג דתלי לפרש דאומרת מזוייף כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** שם האיש בגט וה"ה לשם האשה כו'. וכ' התוי"ע בשם הש"ת אבל במלוה ולוה כו' לא נלרך להכיר את שניהם דב' יוסף ב"ש אין מוציאין עליהם שט"ח. תמוה דאף א"ת דמוציאין עליהם מה יועיל הכרת המלוה לזה דמ"מ יש לחוש שזה המלוה יתבע ע"י השטר לי"ב"ש האחר. אח"ז עיינתי בהש"ת עצמו שכ' ועוד דאל"כ בהכרת המלוה כו' מה יועילו וזהו מש"כ. ומה שסיים התוי"ע וכלומר מאח"כ שובר כו'. לכאורה בשובר ממלוה (ר"ל לאפוקי שובר דאשה לבעלה דאיירי בה מתניתנו) מה יועיל אם מכירין את הלוה ג"כ דשמא הוא חייב לי"ב"ש אחר ונפקידנו בשובר זה. ואפי' יראה לפני העדים השט"ח שלו שיכתב השובר עליו יש לחוש דעשו קנוניא ביניהם וכתב לו שט"ח מכוון להשט"ח שיש לי"ב"ש האחר עליו ול"ע. אח"ז מצאתי להתומים ר"ס מ"ע שעמד בזה ע"ש: **שם** אמר אנא נמי א"ל לאו איסי היא (פי' בשעה שבאה לפני לחתום על השובר) וא"ל מיקם כו' (פי' ואפת לדבריהם ותמתמי דהרי הכירה על פיה ועי' ברא"ש ועתה כשאמרה לאו אנא הואי הודה לדבריה ושהם הטעוהו אז) ואמר אביי אע"ג כו' כיון שהגיד (ר"ל ובמאי דחתים ה"ל כהגדה כדאיתא בכתובות י"ח ב') שוב אחו"מ (ר"ל וא"כ לא נאמינהו שוב במה שאומר עכשיו שאינה היא) ורבא כו' (ר"ל ולכן נאמן במה שאומר דמעיקרא לא דק) ופי' בכ"י. ויתורץ בזה גם קושיית התוס' לקמן בד"ה כיון ופי' הרשב"ם בזה דחוק: **תד"ה** שם. ומתניתין גופה לך דבריה באלו לפי שכבר הוצרכה להזכירה כצ"ל ועי' רש"א: ד"ה וליחוש. ואי אליבא דר' אלעזר פריך כצ"ל:

דף קסח ע"א גמרא במוכר שדהו מפני רעתה. לעיל ל"א וש"נ: **שם** דניחא ליה לאתויה לקרובי' כצ"ל: **שם** ל"ל בבורה. עי' פי' רשב"ם. ולענ"ד נל"פ שעמדה ביד הנותן כמה שנים בורה דלא מלא מי שיתפוץ ליטלה באריסות או בחכירות: **שם** וכי מאחר שריו"ח מלמדנו כו'. כה"ג ביומא כ"ג ב': **ר"ש** ד"ה והשלים את שטרו. שהרי טורח היה להם לכתוב שובר. ר"ל ולהשליכו על תנאי הזה: ד"ה אסמכתא. שמבטיח כו' ע"מ שיעשה דבר כו'. התוי"ע נתקשה להבין לשונו ולסוף העלהו בל"ע. ול"נ דר"ל כגון בנידון שלפנינו שמבטיחו שלא יעלה לו השקלת דמים שנתן עתה לפרעון ע"מ שיקיים התנאי דהוא תשלום המותר ליום המועד ול"ל דלא היתה הכוונה רק להסמיכו יפה שיקויים התנאי בבירור: **תד"ה** מעמיד. דבשביל העדים כו'. פי' דאף אם יבואו העדים שהיו חתומים על השטר שנמחק ויעידו שחתמו לו שטר כזה לא תיהוי אלא מלוה ע"פ ועי' תומים סי' מ"א אות ד': **ע"ב גמרא** נמחק כו' אם רישומו ניכר כשר. נ"ל דלשון נמחק הוא אפי' ע"י אדם כלשון נקרע דבסמוך ולהכי שפיר פריך לקמן רב אחא ב"ת ודלמא רישומו ניכר ועי' תומים שם אות ה': **תד"ה** אבל. שאין כותבין זמן ויאמר שאח"כ כו'. כ"ה גי' הישנה ונכונה היא. והגי' שבגליון מהרש"א נל"ל וגם היא מסובכת:

דף קסט ע"א גמרא ואמר ליה לבע"ח שוף לי כו' כצ"ל: **ר"ש** ד"ה והאמר ר"נ. ומזמנינן ליה ללוה בדינא ואי לא אתי כו' כצ"ל ומלת כדאמרי' מיותרת: **בא"ד** כדין שומת ב"ד כדמפרש בב"ק. אולי צ"ל בערכין והוא בפ' שום היתומים: **ע"ב** ד"ה א"ל ר"א. גבי מלוה שאבד שטרו דכותבין שובר ללוה ויפרע חובו למלוה או פרע מקצת חובו שנכתוב לו שובר והכא גבי מו"מ כו' כ"ג דל"ל: **בא"ד** וטורף הקרקע מיניה דלוקח הס"ד ומס"ד ותברא והוא לייון על השובר שבגמרא ולפניו היה הגי' ותברא. והוספת רש"ל לא מחוורא: ד"ה אחריות. בין בשטרי הלואה הס"ד ומס"ד דלא כתב והוא לייון בדברי ר"א ואי"ש מלת לא וכ"כ כוונת הרש"ל: ד"ה רבי ענן. שהרי שמעון כו' מסר לי כו' כצ"ל: **בא"ד** וגם החזקתי בשדה שלש שנים. לפי מה שפירש לקמן בדרשב"ג דה"נ דה"ל לך חזק וקני כו' הלל"פ גם הכא כן: **תד"ה** בעלמא. אבל בשטרי מו"מ אם יפקיד כו'. נראה דר"ל אם יחזור וימכרנה למוכר ושוב יחזור ויקנה ממנו. והשובר פוסל כל השטרות שיצאו על שדה זו ע"ש הלוקח הזה. ולכן גי' רש"ל שמא יפקיד פעם אחרת נכונה: ד"ה בחזקה. וקיי"ל דבעינן לברר קא מיפלגי. כ"ה הלשון בסנהדרין שם ולכן הגהת הב"ח לנ"ל: **בא"ד** כדאשכחן בד' אחים כו'. וכה"ג כתבו בפסחים (קע"ז) ד"ה כולו ועמש"כ שם:

דף קע ע"א גמרא כי הא דרב יצחק בר"י כו'. גי' הרשב"ם ר' חייא בר"י: **ר"ש** ד"ה אלא אמר אביי. הכתוב בשם אחר ומשכו לזה פליגי. כ"ה הגי' הישנה וכ"ה ברשב"ם. ומה שנמחק בגליון בשם הרש"א הוא שבוש עי' ברשב"א שכתב כו': **ע"ב** ד"ה א"ל ר"י. שיהא הלוה בדאגת כו' ולא המלוה. נראה דר"ל דהמלוה לא יצטרך כ"כ לדאוג על שמירת שטר חובו דאף אם יאבד יכתוב לו שובר: **תד"ה** אין. מ"מ אע"פ שאין דומה לגמרי כו' כצ"ל בלא ו': **בא"ד** אע"ג דתלי לאשתעויינהו כו' עד מ"מ מזיק כו'. הלשון מגומגם ועמש"כ שם (מ"ב) בד"ה ר"ש:

דף קעא ע"א ד"ה אלא. והכא אע"פ שלוה מלוה כו' לעשות שטר מזמן לאשון כו' כצ"ל: ד"ה כותבין. וי"ל כו' דהוא אמר אבל שטרי ותיישינן כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** ד"ה המוקדמין. רב אסי מוקי לה בשטרי הקנאה כצ"ל:

דף קעב ע"א ד"ה א"ר אסי. שהרי פרעו לי המותר וקרעו שטר זה כצ"ל: **תד"ה** עבידו. ואור"י כו' אפי' ידעינן שאינו פרוע. תימה דהכתי איכא למיחש שמא יפרענו אח"כ ע"י שובר. ולענ"ד י"ל דהכא מיירי שהלוה לפנינו ומודה שלא פרעו וידע להזהר בכתיבת השובר אם יפרענו אח"כ: **ע"ב ר"ש** ד"ה דלמא א"ש. וכי היכי דר' אלעזר כו' כצ"ל בכ"י וכן כולן וכן בתוס': **תד"ה** מינך. וכן הסיא כו' ובשנים אוחזין (י"ח). עמש"כ שם ונשמע שם ליון להתוס' שלפנינו:

דף קעג ע"א במשנה נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע. ק"ל דהא יש כאן ס"ס ספק שהפרוע אינו שלו ואת"ל שלו שמא הוא הקטן. ולדעת האומרים דס"ס הוה כרובא יקשה מכאן לרב דאזיל גם בממון אחר הרוב. ועוד יקשה לו דאם היה לאחד שנים ולאחד אחד נימא דאזלינן בתר רובא דנשתלם אחד מהשנים. ולזה י"ל דהרי הספק הוא על האבים מי מהניהם פרע ועמש"כ לעיל (ל"ג ב'). ולכאורה י"ל משום דהכא הוה רובא דתלי במעשה דהיינו הפרעון עי' רפ"ג דבכורות בגמרא. אך ז"א אלא אם המיעוט הוא ממילא בשוא"ת אבל היכא דתרווייהו ע"י מעשה אזלינן בתר רובא כדמוכח בכ"ד: **ע"ב גמרא** והכב לעיך כצ"ל מלא יו"ד עפרש"י ביומא שם:

דף קעד ע"א א"ר בר בר חנה א"ריו"ח ל"מ ששנה כו' כצ"ל וכ"ה בכה"מ המלויינים: **ר"ש** ד"ה מן לו. משום כו' אלא שליחותיה דהאי כו'. וקבלן דכתובה דלקמן ע"כ אינו מפרש כמ"ש הרמב"ם בפי"ז מהל' אישות ה"ע שא"ל הכנסי לזה ואני נותן כו' דשם לא שייך דשליחותיה קעבדא אלא יפרש כמש"כ זקינו רש"י בגיטין (מ"ט ב') ובערכין (כ"ג ב') וכפי ביאור הכ"י כאן כוונתו בשם הרשב"א ע"ש. והתוי"ע ל"ד בהעתיקו דברי הרשב"ם והרמב"ם יחד ואין זיווגם עולה יפה: **תד"ה** מיקמי. דודאי אם אין לו נכסים שאין יכול הערב כו'. מה שנמחק בגליון בשם רש"ל מלת שאין אינו מובן וברש"ל נראה דיש ע"ש: ד"ה ואם (בע"ב) ובמקום כו' כי אם מפלפלין לא כייפינן כו' כצ"ל בלא ו' וכ"ה במרדכי שהביא המהרש"א: **ע"ב גמרא** זה השמיא עלה למכור בנכסין כו' כצ"ל וכ"ה בכה"מ שהובא זה המאמר: **תד"ה** בר. ומילתא דרשב"ג מיירי באתה כו'. עי' מה שהקשה המהרש"א. ול"נ דלק"מ דהא ערב אע"ג דאית לי' לא משתעביד. ולאוקמי בקבלן זהו דוחק. (גם דא"כ לחנם כתב בדהוה ליה ואישתדוף דלמסקנא דאיירי התוס' קבלן אף דל"ל מישתעביד. ואולי דהמהרש"א אינו תופס לדוחק לפרש ערב דרשב"ג דהיינו קבלן דכן במתניתין דס"פ אמר בן ננס אלא איזהו ערב כו' הלוהו ואני נותן לך. ולר"ת לעיל הוא לשון קבלנות) ובערכין לא כתבו התוס' כן אלא לתרץ המקשן מדוע ל"פ כל הני פירכות אמתניתין ע"ש: ד"ה ש"מ. דאי חוזר חוזר נמי במתנתו. היא מימרא דשמואל לעיל (קנ"ה) והסכנה שבד"ח טעותא:

דף קעה ע"א גמרא ה"ג אדם עשוי שלא להשביע א"ע. ר"ל שלא יהיו אומרים עליו שהיה עשיר כ"כ ולא פיזר בחייו לצדקה וכיוצא. וכעין זה פי' הכ"י. והרשב"ל נדחק בזה: **ר"ש** ד"ה ופרכינן מכלל. ואי משום כו' לא ה"ל ליתן כו' עד לאחר מותו. משמע דעתכים דקאמרי כו"ם היינו מיד א"כ מאי פריך מהא דאמרי דמלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין ול"ע: **תד"ה** הא דלא מקוים. בהא נמי לימא שלא להשביע כו'. נ"ל דר"ל במקוים נמי כו' או אולי דכל"ל בדבריהם דפי' המהרש"א לא מחוור בעיני: ד"ה חזר. והא דאמר א"כ כו' היינו דעפי משתכר כו'. כה"ג כתבתי במגילה (ג' ב') בד"ה ולאחותו והבאתי עוד דוגמא לזה מסנהדרין (ל"ד כ"ה) ע"ש: **בא"ד** ומ"מ יכול כו' שיהו מודים אחרי כן שטעה משום דקנין כו' כצ"ל: ד"ה המלוה. אע"פ שאין כתובים דהוה כמלוה ע"פ כצ"ל ומלת משום למחוק: **בא"ד** אלא טעמא כו' ומזון האשה כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** ריו"ח ורשב"ל כו' מלוה ע"פ גובה כו' ובין מן הלקוחות. תמוה דהא מתניתין אומרת ע"י עדים גובה מנכסים בנ"ח. ואולי י"ל דאינהו מפרשי דטעמא דמתניתין משום דסתמא לא פרעו (עמש"כ לעיל (מ"ב) בד"ה ר"ם) ואינהו מיירי בגוונא דאין חשש פרעון כגון בתוך זמני' עי' לעיל (ה'). או אפשר דאינהו קאמרי מדין תורה. אח"ז מצאתי בתוס' רי"ד בקדושין (י"ג ב') דמשבש להו לספרים וגרים גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות ע"ש: **ר"ש** ד"ה ומי אמר רבה. דכמאן דמשעבד במיי אבוהון דמי. ע"ש בפי"כ דלשונו שם מדויק יותר: ד"ה ומשני לטעמייהו. דאמרי התם כו' כצ"ל: **תד"ה** ד"ת. ואפי' אמר בהדיא הכי לא הוה דיוקא דשפיר כו' כצ"ל: ד"ה אינו. וי"ל כו' ואינו חושש לקלא לגבייה דלקוחות כו' כצ"ל ועי' לעיל (ל"ד מ"ב) ובב"ק (ל"ד י"ב) בדבריהם: ד"ה לא. ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תנעל דלת הלווים כצ"ל: **בא"ד** מספקא לרבי אי משום תפיס דמיחשב למוחזק כצ"ל: **בא"ד** ואי לא מיירי אלא בכתוב הוי טעמא כו' כצ"ל: **בא"ד** משום נעילת דלת בפני הגזלנין כצ"ל: ד"ה דיתבי. שסבור היה ממיתו וקברו מועיל כו' כצ"ל. ועמש"כ לעיל (קל"ה ב'):

דף קעו ע"א גמרא אע"פ שקילס ריו"ם כו'. כה"ג בברכות (ל"ו): **תד"ה** משעת. כדאמר ר' יוחנן דאמר ר"א בין בגיטין כו' כצ"ל: ד"ה והלכה. ונראה לר' דתנוק נמי דהכא בשטר ומטעמא דאלימא כו' כצ"ל: **ע"ב ר"ש** ד"ה ה"ג. ואם כתב בתוך השטר קודם חיתום כו' כ"ג דל"ל:

בריך רחמנא דסייען

הגהות וחדושים מבנו הרב הגאון וכו' מו"ה מתתיהו שטראשון שליט"א

דף ב ע"א גמ' מחילה גודא כדתניא מחיצת הכרם כו'. עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל. ואוסיף על דבריו שבחי' הרמב"ן כ' וז"ל רק ראיה כדי נסבא שבכמה משניות וברייתות שנויות בתלמוד בלשון מחילה שהוא גודא אלא חדא מינייהו נקיט דחביבא ליה משום שהוא חידוש גדול דמינה שמעינן דינא דגרמי עכ"ל. (דינא דגרמי חביבא בעיני הרמב"ן. וכתב ע"ז קונטרס גדול) וכן כ' הנ"י בשם מפרשים. ואח"ז ראיתי בתו"ת שהאריך בזה. ולא הביא ג"כ מרמב"ן. וכמ"ש שם התו"ת דמחילה הוא לשון אלילה כדמשמע בהדיא בערוך ערך חץ והמ"ש אינה מיסוד החיבה אליו כמו מ"ש דמכירה וכיו"ב כו' ע"כ. לכאורה נזדקר שגיאה כי במכירה כמ"ש הוא מן היסוד. אבל נלמד עליו זכות י"ל כי יאמר שהניחה שגל"ה מחילה שרשו חלה. ומכירה שרשו כרה כמ"ש מים תכרו מאתם (דברים ב) ומ"ש בר"ה (כ"ו א') ובסוטה (י"ג א') ואכרה לי (הושע ג) שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה לע"ק. ובחולין (נ"ב א') ליתא: **תוס'** ד"ה השותפין. עי' רש"א שכתב ול"נ למימר דלמ"ד כולה נזיקין חדא מסכתא פריך דשבועות ומכות מנזיקין הם כו' עכ"ל. וכבר תפסוהו איזה מחברים כי באמת מ"ש כולה נזיקין ח"מ הכוונה על תלתא בבי (שנקראו יחד „מסכת נזיקין" כמ"ש מר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו לב"מ י"ד א'). אך אמנם לא הרש"א לבדו אמר כן. וכבר קדמו חד מן קמאי הוא מורינו הר"י ן' מיגש בחידושיו כריש שבועות (שנדפסו בס' אוריין תליתאי) שכתב וז"ל א"נ י"ל דהכיא דאמרינן התם ור"י כולה סדר נזיקין כחדא מסכת לאו אתלתא בבי בלחוד קאמר אלא אכולה סדר נזיקין דהוו ליה מכות ושבועות בכלל ע"כ. והשיגו עליו הרמב"ן בליקוטיו לשבועות והריטב"א שם בחי' שנדפסו בס' מעשי צדיקים ע"ש: **ע"ב** גמ' נהילא סימנא ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריותה. הרמ"ה כתב וז"ל ש"מ דמאן דמחייב למגדר כו' ואתו גנבי כו' חייב לשלומי ליה. וכן כל הגורם כו' והוא דמתרו ביה מעיקרא עכ"ל. והטור (סי' קנ"ז) העתיק לשונו. וע"ש בב"ח דאף שלא ראה את הרמ"ה. כוון מדעתו שמקור הרמ"ה הוא מכאן: **שם** ה"א כמסיפס בעלמא. עי' פירש"י והערוך פי' (הביאוהו התוס') כותל הגזל שיש בו חלונות חלונות ע"כ (וכ"ה ביד רמ"ה) והמוסף כתב בל"י דבר גזול באמצע ע"כ. ובחי' הרמב"ן הביא פי' הערוך בשם הר"ח. והוסיף ראיה מאהדר"נ [פכ"ח] שאיתא שם שלש [מדות] בת"ח כו'. אבן מסיפס שיש לה ד' פיות מד' רוחותיה ע"כ. הא למדנו שהמסיפס כותל של אבנים הוא. והוא עשוי כלו חלונות כל אבן ואבן שבו יש לו ד' פיות לד' רוחות של חלון עכ"ל. והביאו הגר"א בביאורו לחו"מ (סי' קנ"ז סק"ט). ול"נ שבמאח"כ הגדול נזדקרה לפניו שגיאה בכאן. כי באהדר"נ הגי' שלפנינו (והיא הנכונה) אבן פסיפס (וזהו ת"י של אבני גזית) והמה אבנים משופים מארבעה רבעיהם. וזהו מ"ש „ד' פיות לד' רוחות" (ואולי צ"ל באהדר"נ „פנות" תחת „פיות" ומקודם ג"כ צ"ל „פנה" תחת „פיה") ואבנים קטנות כאלה הן לצחוק הקוביא. כמ"ש בסנהדרין (כ"ה ב') משישברו את פספסיהן. ובירושלמי שם מתוספתא המשחק בקוביא אלו הם המשחקים בפספסים. (ורש"י שפי' שם „משיברו כליהם" הוא שלא בדיוק) וז"ע כמ"ש פספס על"י אבני הגזית והקוביא עצמה ועל שמה נקראו כן אבנים מרובעות ואבני גזית בשם הקוביא עכ"ל. וכן עשו לתפארת בית מהודר את הרצפה באבני שבכים (מאזאיק) מאבנים שונים ומתחלפים. ומזה בדברים רבה (פ"א) למה"ד לכלה שהיתה עומדת בתוך יופתה ונתפתחו ידיה אם מקנת אותן כו' בפסיפס הפסיפס מתפתח כו' (והמ"כ שם שגה וכתב בשם הערוך פי' פסיפס כותל חלול שיש בו חלונות. ופסיפס במסיפס נתחלף גם לו. וכבר תפסו המעריך) ועי' בשמ"ר (פ"י) בתיהם של גדולים שהיו עשוים בשיש ובפסיפס (ושם פי' המ"כ כנכון). ועי' בערוך ערך רצף שבי' ולמה נקרא שמה רצפה שהי' עשוי קרקע העזרה מאבני שיש משובצים מגוונים הרבה והיו רצופים ונראים כאחד עכ"ל. (והארכתי עוד מזה במ"א) מכ"ז נברר שפסיפס שבאהדר"נ אין זה מסיפס שבכאן. ולא קרב זה אל זה: **שם** דאר"א אר"ה אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה ע"כ. ברמב"ם לא נמצא דין זה. אך בפי"ב מהל' שכירות ה"א כתב הלשון: כי תבוא בכרם רעך. וכתיב כי תבא בקמת רעך. מפי השמועה למדו שאין הכתוב מדבר אלא בשכיר כי אילו לא שכרו מי התיר לו שיבוא בכרם רעהו ובקמה שלו שלא מדעתו כו' עכ"ל. ולכאורה עדיפא הל"ל. „מי התיר לו שיאכל בכרם רעהו ובקמה שלו כו'" ואולי רמז בזה האיסור הנזכר. ולכן אמר „מי התיר לו שיבוא כו'". היינו אף לבוא בלי לאכול ג"כ אסור. אך באמת כ"ה דרכו של הרמב"ם להשמיט דברים שיוצאים מהיקש הטבעי ומגעים לעין הרע ולרוח רעה ולשדים וכדומה (עי' להגמרל"ח ז"ל בדרכי משה. ויש לי להוסיף עליו כהנה) לכן השמיט גם את זה המאמר שהוא משום עינא בישא. ומצאתי בתשו' הרמב"ם לחכמי לוניל שהעתיקה במגדל עוז פ"ב מהל' שכנים הי"ו (גם הרמב"ן בחי' והרב המגיד שם והכ"י ומרן בב"י (סי' קנ"ח) הביאוה. ונדפסה בפאה"ד סי' מ') שכתב בפירוש: ל"ש לכו בין היזק ראיה שהוא היזק גדול ודאי. שיראה אדם חבירו שהוא עומד ויושב בצרכיו ובין היזק ראיה שיראה קמת חבירו משום עינא בישא שאלו דברי חסידות הן שלא יהיה אדם עוין בעין רע את חבירו. ואותו הבינוי שנויה בעלמא הוא ואינו אליבא דהלכתא אלא עיקר היזק ראיה בחצר הוא במקום שב"א דרים כו' עכ"ל. ועי' קרוב לזה ברא"ש (סי' ו') בשם י"מ. ובנ"י בשם הרשב"א ע"ש. וזהו נגד סברת התוס' ד"ה גינה שהקשו דגינה הוא כ"ש מחצר: **שם** תוס' ד"ה היזקא. עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל. וראיתי בנ"י לקמן במתניתין שכתב בשם הרנב"ר בפירוש „דלת לסוגרו בלילה": **שם** תוס' ד"ה שאני התם. בתו"ת כתב וז"ל ולא ידענא מאי קושיא דלמ"ד הז"ר לא"ה מ"מ היכא שרצו וקנו בוודאי הוסין כו' עכ"ל. ולא ראה דברי הרמב"ן בחי' שכתב בקיצור וז"ל: ולא מצית אמרת התם בשקנו מידו דקתני כיפה היתה חזירו למעלה מגגו של חבירו אינו זקוק לו עכ"ל. וע"ש:

דף ג ע"א **שם** כפיסין ארחי פירש"י אריח חצי לבינה כו'. עי' לעיל (ב' א') תוס' שהקשו מפ' וכפים מעץ יעננה דמשמע שהוא עץ. ואור"י דשמא היו מניחין עצים מלמעלה ולמטה ע"כ. (ועי' בתוי"ט) וכן ברש"י תענית (י"א א') וז"ל כפים חצי לבינה היא ורגילין לתתה בין שני נדבכי העצים ע"כ. אך צ"ע לשון רש"י בחגיגה (ט"ז א') כפים חתיכה עץ כמו כפיסין בב"ב עכ"ל. וראיתי בחי' הרמב"ן שכ' תי' כפיסין

מרסין פירש׳ בו תתיכה והלשון כולל בין תתיכת אבן לבינה ומפני שהוא תני לבינה קרוי כן וכ"כ בפיה מען יעננה עכ"ל. ובש"ת השקה בשם הרי"צג"א דבתענית יליף דקורותיו ב"ה מעידין עליו שבפים פי' ע"כ. ובאמת הגירסא פיבנה היא ורהיטיו תחת קורותיו כמ"ש בד"ס. ול"נ באולי ז"ל וקירותיו תחת קיריסו. ותאו"ה"ב כתב מלשון ארמי כפים הוא שמוד. ונכתבם (וים מכתאות דגרסי הנוייהו) וכן אמר ר' אמבן בר יצחק כפיוסו ליום ב' דר"ס שמתחיל בבתי ובאם תחת בבמם „קורותיו ורהיטיו ועליו ואבניו" : שם א"ל רבה בר' דרכא לרב אבי. ג"ב בידאי צ"ל רב אתא בריה דרב אויא כדלקמן וכ"ה ביד רמה. ועי' בד"ס : שם בנ"ש נפיגא אבל בריכבה בעי עפי וא"ד הנ"מ בריכבא כו' אלוני דמתפינא הייתי מגיה „בסרכסיד" פתח „בריכסא" (כי פיבת ריכבא אין לו תבר בש"ס) וטרכשיד עי' לקמן ס"פ ח"ם. ועי' בפירש"י ריש ע"ב. שכתב „ומשויבי של טיט פרכס" וראיתי בד"ס שבא"זה דפוסים הגי' של טיט „סרכסיד" וכנון: שם ומגלן דהוה גבוה פסי דכתיב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון כו' ע"כ. תפסו לגותינו כאן כפשטים דקרא. דמ"ב „הבית הזה האחרון" קאי על בית שני. וכ"ה בבי"ר פ' הגלגים ופי' אמור לנו. ועי' תא"כ בהוי"ט בפ"ז דמדות (מ"ג) ד"ה ומע"ס וז"ל: ובמעתי שמן הכתוב כזה [והאת נאם וילדים אחרונים] תשובה לשואל שפי' גדול יהיה כבוד הבית [הזה] האחרון שעל ב"ם נאמר ונמצא שאין שוד שליבי. והתשובה שפירושו כמו אחרונים דנאה כו' ורביתי אני להביא עד בני. ועל"פ שניהם יקום דבר. דכתיב בס' במית ושמעו לקול שרית האחרון. וחזור ונותן עוד אות בליבי כו' עכ"ל. ואין דומה שמיעה לראיה. כי כן ראיתי לבנא דמשפטים (ק"ב כ') שכ' י"ל: מקדמתה והילך ככי איקרי אתרון כו' מגלן פנים בני דאיקרי אתרון דכתיב גדול יהי' כו' הזה בקדמתה ותילך אתרון איקרי עכ"ל. וכבר הרחיב לדבר בזה במ"ע (פנ"א) והביא מדרז"ל כנ"ו. אף הבית שנפל העקידה והרדי"א נטו מדעת רבותינו. ופירשו כי רק על הבית השלישי אמר. וזה (הרצ"ו) מצא לבם עוד ובעד מן הנמצא בתקונים (ת' י"ב) וכן בזוהר פינחס באדרו כהמה ט' ע"ד. והילו היה פתוח לפניו כמת הבית הסבא דמשפטים הנז'. היה בודאי מהדר פני זקן להביאו ג"כ. וראיתי בקול הרמ"ז שהשיג על התוי"ט וכתב שהעיקר כמ"ש בזוהר פינחס כו'. ותידוש עליו שבכה לא משכנא דמשפטים. וכן ראיתי בכל"ע (דרוש י"ז) שכתב ג"כ „כי מלת הזה מורה על הבית השני ואיך יאמר עליו האחרון כו'". והשכ"ד בשם כ' שה"ש כתב הלשון „כמ"ש גדול הבית האחרון מן הראשון ש"מ שהיה מקדם בני באמצע עכ"ל. וע"ד בשמה התוי"ט שזכה להביא עוד ראיה מפסוק דשמות. יש להעיר ממשיב במ"ע שם. שיתכן שיקרא את הבני האחרון נערך הראשון אשר קדמהו כפי אשר מנאהו הכתוב (ירמיה כ') וזה האחרון עלמו נ"ב מלך בבל. ונלות בבל לא היה אחרון כו' גם אם הדרוש מעל ס' מאיר נתיב תמאה כי זולת פה קדום אני ראשון ואני אחרון. אין בכל המקרא אחרון שלא יובן בערך כו' ואמר הדור האחרון במסה. ובניהם לדור אחרון כו' עכ"ל. והנה זכה במ"ע להוסיף עדים רבים ע"ז. ועי' בנזיר (כ"ה א') ע"ד אחרון: וכעת ראיתי בשו"ת הרשב"א ת"ד (סי' קפ"ז) שכבר אמר מהנך קראי לתשובת המינים. ובשו"ע הביא שם בדמאי משכנא דמשפטים הנז': **ע"ב** דלמא מתרמי להו פדיון שבויים ויהבי להו. עי' ברש"ל שהי' הגירסא „מילתא דמצוה" בשם הר"ן (נ"ל הב"י) וכמצאתי הגי' כן ברמ"ה (סי' ל"ג) ובפ"מ בשם לשון הרשב"א. וברור שזהו גירסת הרמב"ם בפ"ח מת"ע הי"ת. וממרן בב"י (סי' רנ"ב) נעלמה הגירסא הואת ע"ש: שם כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא בהרמ"ם ובאגודה ובנה"מ הגי' דמר ב"ר אשי וכ"ה בב"י (ד"ס). וכן בתשובת רשב"א ה"ד (סי' רע"ח). אבל ל"נ שגרסתינו „רב אשי" היא הנכונה. עי' שבת (י"א א') א"ר אשי אנא עבדי למתא מתסיא כו'. ובמהרי"ע שם. ובמגילה (כ"ו א') א"ר אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבינא לה. ע"כ: שם סתרי' ועייל לפורייה להתם ולא אפקי' עד דמתקין לי' שפיכי ע"כ. עי' פירש"י ותוס'. וכ"ל שלא רחוק לומר שקיים בעצמו מ"ש נעים ז"י בס' תהלים (קל"ב) ב"ה זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב כו' (והתרגום פי' אוהל ביתי ע"ד אין אהלו אלא אשתו). ומ"ש עד דמתקין ליה שפיכי. ר"ל עד שנגמר הבנין בכל וכל. כי תיקון הכינור והמזהילה יעשה אז כאשר יכלה המלאכה בכל פרטיה. ויהיה עדס"כ (מ"א ו') וממסד עד הטפחות. וי"ל כי שם טפחות יורה ג"כ על המזהילות. לפי שמי הגשם זולגים מן הגגות טיפין טיפין. והערוך כתב שעפי ושפיח אחד הוא. וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה (כלים פ"ב מ"ד) דשפי הוא שם חסר והשלם הוא שפיח: שם ובבא ב"ב היכי אסביה לי' עצה להורדוס למיסתריה לבהמ"ק והא"ר"ח לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא הב"א תיוהא חזא ביה אב"א מלכותא שאני דלא הדרא ביה כו'. ק"ל איך שייך לומר על בהמ"ק שלא למיסתרי' עד דבני אחריתא. הא בהמ"ק הוא מיוחד שיבנה דוקא במקום המקודש לו. ואיך יכולין לבנות בהמ"ק אחר על מקום אחר. ולכן שהכרת לסתור מקודם הבנין הישן ולפנות המקום לבנין החדש. ונראה דקושיית הגמ' היא איך אסביה עצה להורדוס לסתור את בהמ"ק. הא אחרי שהיה הבהמ"ק בתיקונו ובמצב טוב. אלא שהורדוס רצה לבנותו בהוד והדר ולהרחיבו ולהגדילו. הנה בודאי אסור לסותרו בכדי כמ"ש ר"ח שאסור לסתור בהכ"נ עד דבני בהכ"נ אחר. וכאן בבהמ"ק דלא שייך עד דבני בהמ"ק אחרינא. בודאי אסור לסתרו תכל וכל (ועי' ביוסיפון) וראיתי להרמ"ה שכתב וז"ל: וש"מ [שאם] חזא ביה תיוהא אע"ג דליכא דוכתא אחרינא לצלויי. סתרי ובני דהא בי מקדשא לגבי קרבנות כדינא דבי כנישתא היכא דליכא דוכתא אחרינא לצלויי דמי ואפ"ה קאמרינן דהיכא דחזי ביה תיוהא סתר ובני כו' עכ"ל. ותמהני עליו הא מקריבין אע"פ שאין בית כדתנן במשנה דעדיות (פ"ח). והיו יכולין להקריב קרבנות אע"פ שאין בית בנוי. ואוכל קדשים בכל העזרה אע"פ שאינה מוקפת מחיצה: אח"ז ראיתי בת"ח שכתב כן. וכעת נדפס הד"ס וראיתי שמביא מד' פיאזרו שבפירש"י אחר דבור היכי אסביה מתחיל [ואי משום דוכתא אקרובי ולמיכל קדשים. הא אמרינן במס' שבועות פ' ידיעות הטומאה מקריבין אע"פ שאין בית ואוכלין קדשים אע"פ שאין חומה עכ"ל]. ובשבכר הימים אמרתי שאולי מ"ש בנוסחת התפלה למוסף ר"ה „מזבח חדש בציון תכין ועולת ר"ח נעלה עליו ושעירי עזים נעשה ברצון ובעבודת בהמ"ק נשמח כולנו". שהכוונה שתיכף בבוא הגאולה ב"ב. נבנה לראשונה את המזבח ונעלה עולות וזבחים. ואח"ז נתעסק בבנין המקדש. ומ"ש „בעבודת בהמ"ק" הכוונה בעבודת הבנין (וכמ"ש בעזרא עבידת בית אלהא) וכמו שהיה בבית שני שהתחילו להקריב קרבנות מכבאו שם בימי כורש והיכל ה' לא יוסד. עד כ"ב שנה אחרי זה כאשת שם לדריוש האחרון: שם כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירת מינייהו אלא הכיא ינוקתא והכיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא ע"כ. נראה שכוונו למרימי אשת הורדוס. ועי' ביוסיפון לרומיים בתולדתו שמתהלל ביתוסו שהוא מבני החשמונאים: שם תד"ה ועיילים ותימה והא אמרת בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי כו' עכ"ל. המלייגים לא הראו מקום המאמר. ובאמת לא אלא המאמר הזה בכולי הש"ס. ומהא דמגילה (כ"ח א') ודסוכה (כ"ח א') ששכחו את ריב"ז ואת ר"ז שלא ישנו בבה"מ לא שינת קבע ולא ש"ע. יודאי אין ראיה. ששם השבו זה למדת חסידות. ואדרבה דמשמע מזה דמדינא שרי אלא שהחמירו ע"ע לפנים משוה"ד. דאל"כ אין כאן שום שבח. וראיתי למהרש"א בחא"ג במגילה שם שכ' וז"ל: לא ישנתי בבה"כ כו' אמרינן בעלמא דאסור לישן בבה"כ ומסמיך ליה אקרא שנאמר וקרעים תלבים נומה. ור"ז החמיר על עצמו אפי' שינת עראי עכ"ל (ומחמת שכ' זה המאמר מזכרונו בלי עיון בספר כתב הלשון אסור לישן של"ג בגמ'). וכעת נדפס ס' גבורות ארי על תענית וראיתי שם (בדף כ' ב') על הא דלא ישנתי בבה"מ לא ש"ק ולא ש"ע. כתב ג"כ משמע מדינא שרי כו' דאל"כ מאי רבותא. וק"ל ה"א ר"ב נפ' ב"ס (ע"א, כל הישן בבה"מ תורתו נעשית לו קרעים אלמא לאו ש"ד לישן בבה"מ. וי"ל דהא דאסור היינו ש"ק אבל ש"ע ש"ד. תדע דבפ' מ"ס (כה א') א"ל ת"ח הני ליפי דבי רב דשני גנו ושני גרסי והשתא היכי גנו בבה"מ א"ו ש"ע שרי ואינהו ש"ע הוו גנו עכ"ל. ושכחו להביא מש"כ מרן בב"י (או"ח סי' קנ"א) וכ"ע אפי' ש"ע אסור בבהכ"נ אבל בבה"מ אע"פ שהוא חמור מבה"כ נראה דמותר דאמרינן בפ' מ"ש הני ליפי דב"ר ה"ג וה"ג עכ"ל. וראיתי בתשו' הרשב"א סי' קל"ב שכ' וז"ל: וא"א הרשב"ץ ז"ל מוסיף ראיה מדאמרינן הני ליפי כו' נראה שמותר לישן בבה"מ כ"ש בבהכ"נ דבהמ"ד חמור מבה"כ כדאי' פ' ב"ה עכ"ל. ובאמת המאמר זכל הישן בבה"מ תורתו נעשית קרעים. הפשר שהוא רק מאמר הגדי ומוסרי ואין למדין ממנו להלכה. ואחרי החיפוש מצאתי ב"ה בתוספתא ספ"ב דמגילה הגירסא בברייתא (דאיתא במגילה כ"ח רע"ב) בתי כנסיות אין נוהגין בהם ק"ר אין אוכלין ואין שותין בהם ואין ישנים בהם כו'. ובירושלמי פ' בני העיר הגי' בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' ולא ישנים בהן ע"כ. ואפשר שלפני התוס' היה הגי' גם בברייתא דמגילה שם אין ישנים בהן לא ש"ק ולא ש"ע כמו שהעתיקו. ואח"ז ראיתי להגר"א בביאורו לאו"ח (סי' קנ"א סקי"א) שכ' וז"ל אין ישנין בב"ה אפי' ש"ע כן הגי' בתוספתא ולין ישנים בהם. ובתוס' ב"ב ג' ב' ד"ה ועיילים. משמע שהגי' בגמ' ואין ישנים בבהכ"נ לא ש"ק ולא ש"ע עכ"ל. ובמהתי שכיוונתי לדעתו הגדולה. אבל הידוש שלא הביא מהירושלמי. אגב ראיתי במו"ק סי' קנ"ב שעל מ"ש המג"א שם דהא דעיילי לפוריא מיירי שהכילו סמוך לבה"כ עי' סי' קנ"א עכ"ל. כתב היעב"ץ וז"ל נ"ל שלא דק דהא ר"א בבבל הוה ובהכ"נ שבבבל ע"ת עשויות כו' עכ"ל. ונראה דשבת לפי שעה שהמג"א לא מעצמו אמר כן. כי הם דברי התוס' והרא"ש: גם ראיתי במו"ק שם (סי' קנ"א) שעל מ"ש הב"י בשם המרדכי פ"ק דשבת בשם ר"מ איני יודע איסור גמור להשתמש בטליס שע"ג בה"כ כו'. כתב היעב"ץ חפשתי לשון זה במרדכי שלי בקשתיו ולא מצאתיו עכ"ל. והכל בחזקת סומין כי כ"ה במרדכי פ"ק דשבת סי' רכ"ת ואולי ס' המרדכי שלו היה חסר:

דף ד ע"א גמ' אבל סתם בקעה במקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו. עי' בפי' המשניות להרמב"ם שכתב אבל מי שמכר בקעה סתם אין כופין את הלוקח לגדור ואפילו במקום שנהגו לגדור. סתם בקעה במקום שנהגו שלא לגדור עכ"ל. ומ"ש ואפי' במקום שנהגו לגדור הוא תמוה. ונ"ל ברור שהוא ט"ס וצ"ל אלא במקום שנהגו לגדור וכמ"ש בחבורו (פ"ב מהל' שכנים הי"ז). ובזה יכון מ"ש דסתם בקעה כמש"כ שלא לגדור. והתוי"ט הביא את דברי הרמב"ם מפירושו ותבורו. ולא הרגיש בזה. וכן ראיתי אח"ז בפ"מ על הירושלמי (שהוא בזה מקור הרמב"ם בחיבורו ע"ש) ואחריו הקנה"ח (סי' קנ"ח) שעמדו על הרמב"ם שסותר א"ע (בדין בקעה) בין פירושו לחיבורו. ולענ"ד הוא ט"ס מוכרח: **ע"ב** גמ' אריפ"ש הלכה כר"י כו'. נ"ב: עי' בב"י (סי' קנה) שלא מצא כן בנוסחת גמ' שבידנו. רק ברי"ף ורא"ש ועי' בד"ס:

דף ה ע"א לאכלוייה פירש"י להזעיק וירעם מתרגמינן אכלי (תהלים י"ח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יונתן ע"כ. המ"מ ז"ל (ב"ח ז') כי על תילים אינו תרגום יונתן וכמ"א כתבתי יותר. והערוך ערך כל ב' משמע שמפרש לאכלויי לשון מניעה. וכ"ה בשמ"ק בשם בן מיגש וכ"פ הרמ"ה. ומ"ש אתא לקמיה דרבא. ולא אתו. עי' בתומים סוף סי' י"ז שהאריך בזה: שם א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא. נ"ב ברי"ף הגי' רב סמא. וכ"ה הגי' לפני המהרש"א. ועי' לקמן (ט' א'): שם ארבעה לגלא ארבעה לגלגא. עי' פירש"י ותוס'. וראיתי פירוש מתודש בחי' הר"י מיגש וברמ"ה. וכי נכסים אלו שאתה מרבה כלום יש לך מהם לאחר מיתה. יותר מן ד"א של קבורה שאתה נקבר בהם כו': תד"ה ולי. עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל. והוספתי בגליון: ועיין בב"ק (כ"א א') אגביה ר"נ לאפדניה מיניה. ומש"כ מהא דכתובות (נ"א א') הוספתי: שם אמר רב עמרם אבל יש לציין הא דלקמן (קנ"א ב') שאמר כן רב נחמן: שם תד"ה מארבע. והיה מסרהב. נ"ב וכן העתיק בתוי"ט. ובודאי צ"ל והיה מסרב: **ע"ב** גמ' דכל שפא ושפא זימניה הוא. נ"ב ברי"ף הגי' דכל שעתא ושעתא וכ"ה ברי"י מיגש. דכל שעה ושעה זמניה הוא עי' שמ"ק:

דף ו ע"א הימלטי. מש"כ בגליון הש"ס מלס"כ במלט במלבן. לא זכר את יוסף בעל הנימוקים כאן. והוא מתבזבז ערך מעזב וז"ל. מנהגם לגוס על הקורות קנים וקולים ותרסית ואדרות ובמו מליטה בלשון ארמית מן וטמנתם במלט במלבן עכ"ל. (ועי' בשרשים לרד"ק). ומש"כ רש"י ובלשון משנה קרוי מלטיסין. ליין מר אבא הגאון ז"ל לב"ק (ס"ז א'). ויש לי להוסיף אשר אף בשם בב"ק הוא בברייתא אין תימה שקרא רש"י לשון משנה. שכן דרכו לקרוא כן. עי' רש"י (דברים לב ה) לשון משנה תולדה שביניה עקומות ועקושות. וכוון למ"ש בגמ' (חולין נ"ו א') והיה הגירסא לפניו כן. (וביר‌מיה ג ע"ו) ובלשון משנה אלו כהופרין לאוסין. וליתא במשנה כ"א בגמ' ב"ק (ג' א'). ובשה"ש (א') כתב בלשון משנה שאינו רהיטי ביתו כו'. וכוון למאמר בתענית ובתגיגה (כמ"ש לעיל ג' א'). ובאיוב (ב' ח') לשון משנה גרדו ומעמידו על גלדו כו'. והוא בברייתא בר"ה (כ"ז ב'): ובדניאל (ו' ט') ודחיין שולחן כמשנה כך פתר דונש לא הכניסו שולחן לאכול עכ"ל. וכתב הגאון מוהרי"ב ז"ל בהשפש"ע שלא ידע פירושו. ורוצה להגיה במשנתה אבל לפי מש"כ פשוט שכוונת רש"י שבלשון משנה נקרא שולחן „דתיין" וכוון לתוספתא (וכ"כ דונש בתשובותיו בשם התוספתא וכן רבינו תם בהכרעותיו. וכן הרד"ק) דכלים (ב"מ פ"ה) ולפנינו הגירסא שם תזיונות. ועוד באיזה מקומות קרא רש"י לשון משנה ללשון ברייתא (ועי' תר"ן) ומ"ש שם. במלט במלבן אשר בפתח בית פרעה. אשר לפי המפרשים יפלא מאד שיהיה בית מרצפות לבנים בפתח היכל המלך. אבל באמת יתכן שהוא ג"כ מלשון המשנה. שמלבן הוא שם על חביר מקיף של הדלת והמפתן (ראהם) ומחמת שהוא מרובע הדוך כדמות לבנה נקרא מלבן. ויהי' הכוונה במלט במלבן על מקיף הפתח. ולכן יאות אמרו ושמתי כסאו ממעל לאבנים האלה אשר טמנתי. (ואולי כן יפרש גם יונתן שתרגם בטפיל בנינא. ובביאור לא ידע כוונתו): **ע"ב** בגמ' מיתיבי אם היה תגירו למעלה כו' תניא כוותיה דר"ת ב' תגירות כו'. נ"ב: שתי ברייתות אלו הן בתוספתא דב"מ פי"א ע"ש (וידוע שמאלה הבי' מהתוספתא דפי"א דב"מ. הוא שייך לפ"א דב"ב): תד"ה עד שבעה יומי. ל"ד ז' דבשמ"ע לא יוכל לסתור. הרמ"ה כתב: הב"ע לבני א"י דלא יתבי ביה אלא עד בין השמשות דשביעי כו':

ז ע"א האומר בית כור עפר אני מוכר לך כו'. כתב הש"ת איירי שאמר לו ב"כ עפר זה אני מוכר לך. פרדס זה כרם זה כו' אבל אם א"ל סתם ב"כ עפר אני מוכר לך פשיטא דצריך ליתן לו ב"כ שלם עכ"ל כתב זה מסברתו. ולא הזכיר שכ"כ הרמב"ם (פכ"ד מהל' מכירה הי"ד) ואחריו הטוש"ע (סי' רס"ח) הלשון ב"כ פלוני וכרם ופרדס שיש לי במקום פלוני. וכתב ע"ז מרן דאל"כ לית לן למימר שלא מכר לו אלא במה עכ"ל: שם פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו כו'. הן בכמה מקומות בש"ס נקרא כרם בשם פרדס. עי' ב"מ (ק"ג ב') ולקמן (י"ב א' כד א' כו א') וש"מ. אמנם אף שכן כתוב בשס"ם שלאחיך פרדס רמונים. עכ"ז אמר קהלת (ב' ה') עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי. הרי משמע דשם פרדס אינו מיוחד דוקא לרמונים. ומנחמיה (ב' ח') נראה שבפרדס יש גם עצים לבנין כמ"ש ואגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך אשר יתן לי עצים לקרות כו'. ועי' בסיטה (יו"ד א') ויטע אשל אר"ל מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. ובאמת בלשון סוריא שם פרדס הוראתו גן מכל מיני נטעים. ומצאתי בתוספתא דמכילתין (פ"ו) ובירושלמי מעשרות (פ"ב) ובכתובות (פ"ח) הגירסא אע"פ שאין בו אילנות. והיא לדעתי גירסא נכונה. אח"ז ראיתי ברש"ל שהגיה כן בשם ס"א ובד"ס בשם כ"י ועי' בפ"ת ס"פ המקבל:

ע"ב במשנה כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה ע"כ. ובגמרא מייתי ברייתא רשב"א לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ע"כ. נראה לי דתיליה דרשב"ג הוא ממש"כ (ש"א כ"ג ז') ויגד לשאול כי בא דוד קעילה ויאמר שאול ניכר אותו אלהים בידי כי נסגר לבוא בעיר דלתים ובריח ע"כ. ומשמע מזה דקעילה היתה מצויינת בזה שהיתה עיר דלתים ובריח (כי שאר עיירות לא היו כולן עם דלתים ובריח) והיינו לפי שקעילה היתה עיר סמוכה לספר כמו שאיתא בעירובין (מ"ה א') תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה. כי לערים שעומדות אצל הגבול נחוצות להיות ערים בצורות עם חומה דלתים ובריח. וכמ"ש בדברים (ג' ה') כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה דלתים ובריח ובדה"ב (ח' ה') ויבן את בית חורון ערי מצור חומות דלתים ובריח. ושם (י"ד ו') ויבן ערי מצורה ביהודה כו' חומה ומגדלים דלתים ובריחים. ולהיפך אצל ערי הפרזות כתוב (ירמיה מ"ט ל"א) לא דלתים ולא בריח לו. וביחזקאל (ל"ח י"א) כלם יושבים באין חומה ובריח ודלתים אין להם: שם קנה בה בית דירה ה"ה כאנשי העיר. לכאורה הל"ל ואם יש לו שם בית דירה. וניחא לי ע"פ מ"ש הרמ"ה שדוקא בלוקח אבל נפל לו בירושה כיון דממילא קא אתיא ולאו איהו טרח בהדה. לאו כאנשי העיר דמי. דהכתי לא גלי [דעתיה] דניחא ליה למידר בהדייהו. ומתנה כו' כירושה דמיא עכ"ל. ולפ"ז אתי שפיר שמדויק הלשון „קנה" אח"ז מצאתי בתשו' הריב"ש (סי' רי"ד) בשם הריטב"א שכתב כן (והובא בית יוסף סי' קס"ב). והנה המרדכי כתב דשוכר אין לדמותו לקונה. שהקנין מוכיח שדעתו להשתקע. אבל בשכירות אולי אין דעתו להשתקע. וגם התלמוד מוכיח כן דלא מחייבינן ליה [לשוכר] בתוך יב"ח לפסי העיר ומשתמא תוך יב"ת שכר דירה ואפ"ה ליכא חיובא עכ"ל. ונראה פשוט שכמה דבריו האמורים באם ששכר בית על זמן קצר. ובכלות הזמן שכר פעם שנית ושלישית. אבל אם שכר לכתחילה על משך יב"ח. מודה המרדכי שהוא כאנשי העיר. דהא גלי דעתיה בדירה בהדייהו. וכ"מ בריב"ש (סי' קל"ב וסי' תע"ב) דכל ששכר דירה לי"ב חודש ה"ה כאלו קנה. לכן לענ"ד צ"ע על דברי הרמ"א בד"מ ובהגהותיו שם שמשום פלוגתא בין המרדכי והריב"ש: גמ' מ"ט ל"ת ליה מהא אני חומה כו'. עי' בהגהות אאמ"ו ז"ל שהק' מדוע לא הביאו קרא דובשכך תשמור עליך כו'. ויש לי להעיר ע"ז מרש"י (ב"מ ק"ת א') שכתב רבנן ל"צ נטירותא תורתן משמרתן כדכתיב בשכבך תשמור עליך ע"כ. ובגליון מדרש שמ"ר (פל"ג) שאיתא שם בנוהג שבעולם אדם לוקח חפץ מילר לשמרו. אבל התורה משמרת בעליה שנאמר בהתהלכך תנחה אותך ע"כ. כתבתי בזה"ל: מהרז"ו כתב „שיפיה דקרא בשכבך תשמור עליך" והרד"ל הגיה שצ"ל כן בפנים. ול"נ שהמדרש לא הביא כוונה סוף הפסוק. דאזיל לטעמיה דדרים האי בשכבך תשמור עליך קאי על שמיתה כדלעיל בב"ר ספל"ס (בהתהלכך תנחה אותך בעוה"ז. בשכבך תשמור עליך בשעת המיתה) וכ"ה בספרי פ' ואתחנן ע"פ ודברת בם. וכ"ה בפ' ס"ת באבות. וכ"ה בסוטה (כ"א א') ובמדרש שוח"ט (מזמור א') ובתדבא"ר (פי"ח) ובתדא"ז (פי"ז) ובש"מ. ומהא דבהתהלכך תנחה אותך גרידא מוכח שהתורה משמרת בעליה כי תנחהו ותלוה אותו בכל דרכיו. ומר אבא ז"ל בהגהותיו רמז להא דפס"ח:

דף ח ע"א גמ' דכתיב מנדה בלו והלך כו'. עי' בהגהות מר אבא הגאון זלה"ה. וראיתי להריב"ש בתשו' (סי' תע"ה) שכתב ואע"פ שבפסוק שבכתובים כתוב בו [די כלן] כהניא [ולויא] זמריא תרעיא [נתיניא] ופלחי בית אלהא דנא מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם. אין להוכיח מכאן שכל מברתי בהכ"נ יהיו פטורין. דמשרתי בהמ"ק שאני כמ"ש בית אלהא דנא. אלא שהחכמים נמוקם עמם ותלמודם בידם לעולם ולכבוד תורתם פוטרין אותם בכל זמן עכ"ל: שם רבי פתח אוצרות כו' אבל עמי הארץ אל יכנסו ע"כ. כן מצינו לרבי דאמר (פסחים מ"ט ב') ע"ה אסור לאכול בשר כו': שם ואם נשתהו שם שלשים יום כו' הא ליתובי מתא. פירש"י יתובי מתא ל' יום וגבי עיר הנדחת כתיב יושבי העיר ע"כ. הקשה הט"א במגילה (י"ט א') דאיתא שם: מכדי כתיב היהודים הפרזים ל"ל למכתב היושבים בערי הפרזות. הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז. אלמא דביום אחד נקראו יושבים בערי הפרזות ומדוע כאן לא נקראו יושבי העיר בפחות משלשים יום ונשאר בקושיא. והיה לו לתזק קושיתו יותר מרבא על רבא. דהכא והתם רבא הוא האומר. אבל באמת לק"מ כי כאן כתיב יושבי העיר שהוא שם התואר. ופשיטא שבישיבתם יום אחד בעיר. לא נתשבו עדיין לתושבים ולא יתוארו בשם יושבי העיר. כ"א דוקא אחר שקבעו ישיבתם שלשים יום. אז נוכל לקראם בשם תואר יושבי העיר (וכן לענין מזוזה השוכר בית. רק לאחר שלשים יום חייב במזוזה כדאיתא במנחות מ"ד א' וע"ש בתוס'). אבל שם כתיב היושבים בערי הפרזות. ולא כתיב יושבי ערי הפרזות. שתיבת היושבים איננה שם התואר. כ"א בינוני פועל שהכוונה מהאנשים היושבים שם בעת הסיא היינו ביום י"ד נאדר. (ואין ישיבה אלא עכבה) ואף פרוז בן יומו נקרא פרוז. וכ"מ בסנ"ד: שם רבה רמא נדקה איתמי דבי בר מריון א"ל אביי והתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין נדקה על היתומים אפי' לפ"ש א"ל אנא לאתשוביגהו קא עבידנא ע"כ. כה"ג מצינו בכתובות (ק"ס ב') רבא שקל שקילתא מדבי בר מריון כו' התם לאתשובינהו הוא דבעי ע"כ. ולפי"ז נראה שיש להגיה כאן „רבא" או בכתובות „רבה" (ודברי התוס' בב"מ (כ"ד ב') אתא לקמיה דרבה גרסינן. צ"ע כמש"כ בב"מ) אך ראיתי בשו"ת הרי"י מינץ (סי' י"א) שכ' וז"ל: והא דפריך התם (בב"ב) מרב שמואל [בר יהודה] ולא פריך מברייתא (דהניזקין נ"ב א') דאין פוסקין נדקה על יתומים י"ל דרבה גרסינן. דרבא לא היה עושה מעשה כי האי בימי אביי שהרי אביי מלך קודם רבא. ואביי שהיה תלמידו של רבה. ידע ברבה ידע הך דרשב"י. ולא ידע דרבה ידע הברייתא [דהניזקין] וי"ס דגרסי א"ל אביי והתני רשב"י כו' ולק"מ עכ"ל. ובספרים שלפנינו הגי' והתני רשב"י. ועי' בבכורות (ל"ז ב') וסימנך תני רשב"י ופירש"י דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאיירי רשב"י בלשון מתני'. תני רשב"י במס' ע"ז (כ"ת ב') עכ"ל (הגאון מוהרי"ב ז"ל ליין שם בגמ' רק למס' ע"ז שם. ובאת במת"כ לליין לשבת (ע"ט א') ויומא (י"א ב') וב"ב (ח' א') ונכוניה דברי רש"י שכתב „מקומות הרבה") אמנם בתשו' ב"ת הישנות (סי' כ"ס) הביא הגי' רבא רמי נדקה כו' א"ל והתני רשב"י כו'. והקשה דאמאי שביק ברייתא דפ' הניזקין דמתנייא בי ר"ת ור"א ונקיט ברייתא דתנא לה רשב"י כו'. (ומ"ש דמתנייא בי רתור"א. ברור שזה כתב נגד מ"ש הרי"מ (שהזכירו אח"ז שם) דלספרים דגרסי והתני לק"מ) ומ"ש הרי"מ דרבא לא היה עושה מעשה כ"ה בימי אביי כו'. עי' מהרי"ע בתשו' (ח"א סי' קכ"ז) שכ' בהיפך וז"ל דרבא ב"ד הוה כו' ואע"ג דאביי הוה יתיב בריפא ומלך כפני רבא כמה שנים. מ"מ ב"ד של רבא היתה בפ"ע. כדאמר הוות מדרבנן [רב אדא בר אבא] לתלמידי דאביי אדגרמית גרמי בי אביי תו אכלי בשרא שמינא בי רבא כו'. וכן הא דאמרינן בס"פ י"נ שאלוה לספרא דרבא וידעי. לספרא דאביי וידעי והכי אשכחן בכמה דוכתי וגדול בחכמה היה כמו אביי עכ"ל. ועתה ראיתי בס' יד שאול ביו"ד סי' רמ"ת שהאריך לייסב מה שלא הקשה אביי מברייתא דגיטין. שהוא לפי שבת ב"ד יפה מכח האפוטרופסים (והידוש שלא הזכיר מ"ש הט"ז בחו"מ סי' ר"ן סט"ו) ובכל מה שטרח שם ותשב זה לדבר חדש כבר קדמו הסמגיה ביד רמה כאן. וגם מה שהעיר הי"ש ממש"כ הרמב"ם בהל' מ"ע „הדיין" ובהל' נחלות לא הזכיר כלל. גם בזה קדמו הרב המגיה שם. וכן ראיתי שגם העיר על הרי"מ ממש"כ המהרי"ע כמ"ש: שם רש"י ד"ה ככלב וכעורב. לפי שהעורב אכזרי על בניו והקב"ה מזמין להם יתושין מתוך צואתם ואוכלין. נ"ב: כ"ה בויק"ר (פי"ט) ובמדרש שמואל (פ"ה) ובסדר"א (ספכ"א) ובתנחומא (פ' עקב). ועי' רש"י עירובין (כ"ב א') ובכתובות (מ"ט ב') והכתיב לבני עורב אשר יקראו הא בחיורי הא באוכמי פירש"י אוכמא כשגדל משחיר והאב והאם אוהבין אותן אבל מתחילתן לבנים ושונאין אותן עכ"ל (וע"ש בתוס') ולא רחוק לומר דדרים לבני עורב שהלמ"ד הוא מן היסוד והוא מלשון לבן. ויהיה לבני עורב. העורבים הלבנים. ועי' בס' המפתח לרנ"ג בעירובין שם. וביד רמה כאן: שם תד"ה והלך ור"ת פי' ארוחת דורון כו' נ"ב: וכ"ה בערוך וברי"ף. ובתוס' ד"ה כריא פתיא פיר"ת להסיר כו' נ"ב: כ"פ הרי"ף וכ"ה בערוך ערך כר י"א וע"ש עוד פירוש אחר של גאון קרוב לפירש"י. ומ"ש רש"י וע"ש הכלי כו' קורהו פתיא ע"כ. נ"ב: כי דלי וכלי חרס נקרא פתיא. עי' רש"י ברכות (נ' א') וע"ז (ע"ז ב') ד"ה פתיא אוכמא. וב"מ (ק"ה א') ובערוך ערך פתיא. ועל מ"ש בגמ' אלא דלא נפקי באוכלוזא. נ"ב: עי' ערוך ערך אוכלסא וערך פתיא. ועל הגהת מוהרי"ב ז"ל על לפסי העיר בשם הערוך נ"ב: ועי' בנימוקי יוסף ובחידושי אנשי שם:

ע"ב גמ' א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא כו'. נ"ב: עי' כה"ג יבמות (ס"ב ב') וב"ק ס"פ המוכל

שם

שם ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות. גירסת רש"י ותוס' מפני שהוא כדיני ממונות. ופירש"י מפני שהוא כד"מ לעיין לכ"א כו' ע"כ. אמנם לפי פירוש זה. הל"ל בהתלט: מפני שהוא ד"מ. ולענ"ד נראה שיותר נראה שגי' "כדיני ממונות" שבאמת הוא דיני נפשות להמקבלים המזונות שהם חיי נפש. עכ"ז מתחלקת כד"מ שהגי' בשלשה. וכן מצאתי מפורש בירושלמי פאה (פ"ח) ויהיו עברים ושלשה (כדיני נפשות) עד דהוא מצמית לשון הוא מסכן (פי' אם יעטרכו דוקא כ"ג. עד שהוא מאסף כולה יסתכן המסכן וימות ברעב): שם תמחוי נגבית בג' ומתחלקת בג' שגבויה וחלוקה שוים · עי' פירש"י וקשה לכוין את פירושו במשמעות שוים. גם לשונו הוא כפול "בכל יום". "מדי יום ביום" וברש"י שברי"ף הגי' שגבוי וחילוקו שוה "הכל מיד מדי יום יום"(ואולי כוונתו שגבויה וחלוקה שוים בזה שבין הגביה ובין החלוקה הוא מדי יום ביום). ול"נ פשוט ע"פ מ"ש התוס' ד"ה ומתחלקת בג' פר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כאו"א כמה ליתן ע"כ. ולזה קאמר בתמחוי גבויה וחלוקה שוים היינו כמו שאין ידוע כמה יחלקו. כן אין ידוע כמה יקובל מהנותנים להתמחוי. לכן נריכין להיות בשלשה כד"מ. אח"ז ראיתי כי כן פירשו הרי"ף והרא"ש והרמ"ה וש"פ. וכן מהרמ"ל כתב בזה. אמנם בירושלמי פ"ח דפאה מפורש כפירש"י ע"ש במרה"פ: שם מנס"מ א"ר נחמן א"ק והם יקחו. נ"ב: בשאלתות (פ' תרומה) ובריי"ף וברמ"ה הגי' ר"נ ב"ר כהן (וברא"ש ב"ר נתן) והסה"ד כתב שלא מצא זכרו: שם לפי שממשכנין עה"נ כו' איני והכתיב ופקדתי כו' ואפי' על ג"נ כו'. עי' ברמב"ם (רפ"ח דהל' מת"ע) ובטוש"ע (סי' רנ"ז) שהצדקה היא בכלל נדרים לפיכך האומר ה"ע או ה"ז סלע לצדקה ח"ב ליתנה לעניים מ"ד ואם איחר עובר בב"ת (והמקור הוא בר"ה ו' א'). ולפ"ז ק"ק הא מאי סגמי' להעמיד הא דממשכנין היכי שנדר. כמו שממשכנין על הקרבנות: שם דרב אשכחיה לרשב"ם דהוה קאי בגינתא א"ל שבקתיה להמנותך א"ל הא תליסר שנין דלא חזי"א לי כו' ע"כ. נ"ל שמ"ש תליסר שנין הוא לגוזמא בעלמא. ר"ל דלא ראה אותו זמן כביר. ומלבד שמספר תליסר הוא מספר גוזמי בש"ס (והארכתי במק"א) הנה יש לי בכאן ראיה נאתה לזה. כי מצינו כה"ג בכתובות (ס"ו ב') אדהכי אתיא אתתים דרבא דלא חזיא ליה תליסר שנין כו' ובקדושין (כ' ב') ר"מ לא הויא לנהרדעא תליסר שנין ההוא יומא אתי. שבודאי קשה לשמוע שבהנך תלתא עובדי אתרמי שמשך תליסר שנין בצמצום לא אתחזי. וכ"ל שמ"ש בגינתא אולי ר"ל בגינתא דרב כמ"ש (בעירובין ל"ט א') ולקמן (כ"ד א'). וכמו שפירש"י שם שהיתה הגינה לצורך התלמידים. ועי' כתובות (ס"ב א'). ואולי ע"ז כיוונו מ"ש במנחות (פ"ב ב') בתרביצא אמרי כו' (ע"ש פירש"י ותוס') ר"ל התלמידים היושבים בגנים הסמוכים לביהמ"ד ולומדים שם. ועי' נדרים (ע"ז ב') מיזדקק ליה רב לרבה בקיטונא דבי רב ולקמן (י"א ב' קלה ב') ומנחות (לג ב') אכסדרה דב"ר: וראיתי בשו"ת מהריט"ץ (סי' ע"ס) שכתב וז"ל: ובוודאי שר"ם ב"ר שילת לא היה מהרבנים הגדולים של התלמוד. אלא מלמד תינוקות קטנים כו' ולא היה מכלל חכמי התלמוד כו' עכ"ל. ותמהתי איך פה קדוש יאמר כזה. ואיך ערב את לבבו לפגוע בכבוד האמורא הקדוש ר' שמואל ב"ש. ולהקטין ערכו. ובאמת ראיתי להמהריט"ץ בכ"מ שסי' אמיץ בדעתו מאד. והרבה להשיב כ"פ על מרן ז"ל ועל שארי גדולים בתוקף ועוז. ובסי' ס"ז כתב הלשון: ובתחילה מכבודו שגה ברואה כי הוא ראה בשולחן ערוך שעשאו הרב מהריק"א זלה"ה לקטנים ועמי הארץ כו' עכ"ל. ומה מאד קשה לשמוע ביטויים כאלה: ומצאתי בשו"ת מהרח"ש (תורת חיים ח"ב סי' ל"ב) דשקיל שם שמהריט"ץ למטרפסיה. והמטיר עליו הרח"ש דברים קשים ומרים עד מאד בחירופים וגידופים. ע"ד איזה תשו' שכתב מהריט"ץ נגדו ע"ש ותשתומם ועי' ר"ש בר שילת עי' במג"א (סי' ר"מ סק"ג) ומש"כ עליו היעב"ץ במו"ק שם "דהא וודאי רשב"ש מן האמוראים היה". והאריך שם כדרכו ומסיק שמ"ש "כגון רשב"ש לא נקטיה רב אלא לדוגמא כו' ע"ש. ותידוש שלא הביא זה בשם הב"ש באה"ע (סי' ע"ו סק"א) שכתב כן. (ועי' ביאו"יע או"ח (ר"מ) ובאה"ע (ע"ו) מהש"מ בשם תר"י. ובאמת תר"י הביאו כן בשם י"א ודחו זה. וכן היעב"ץ במו"ק שם רצה ג"כ לומר כן וחזר מזה ע"ש. אח"ז ראיתי בהפלאה שכתב ג"כ לפרש כך. ותידוש על היפו"יע שלא הזכיר את היעב"ץ ואת ההפלאה) ואמנם מצינו בכ"מ בירושלמי שאמר רב שמואל בר שילת הלכות. כגון בירושלמי פיאה (פ"ח סוף ה"ד) ובעירובין פ' בכל מערבין ובמגילה (פ"א ה"ט ופ"ד ה"ג) ובברכות (פ"ז ה"ב) יבב"ר (פכ"א) שמואל ב"ש בעא קומי רב ואית דאמרין בעון קומי דרשב"ש. ועוד בכמה מקומות. אך מ"ש בסה"ד ערך רשב"ש. רב יהודה משמיה דרשב"ש אמר רב מפ' בכל מערבין (כ"ח א') לולב וערבה (מ"ו ב'). אגב שטפיה לא דק. כי בסוכה שם איתא ר' יהודה בריה דרשב"ש א"ר. ובוודאי כנ"ל גם בעירובין שם כמ"ש בכ"מ בש"ס. עי' סה"ד ערך ר' יהודה ברשב"ש. וראיתי כעת בד"ס שהגיה בערובין כמ"ש: שם אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אליפי דבי כנישתא כו'. עי' בחי' הרמב"ן בשם רבינו אבן מיגש דה"ג אליפי דבי כנישתא בבי מדרשא. וכן בהלכות רבינו ז"ל [רב אלפס] ופירש שמתחלה נלקחו הני ליפי לצרכי בהכ"נ ועכשיו העמידום בבהמ"ד. והרמב"ן הקשה עליו והאריך בזה (ועי' בש"מ ג"כ אריכות דברים) וכן הרא"ש כתב בשם בן מגש שליפי דבכ"נ שינו אותן מבה"כ לבהמ"ד. וברי"ף על הא דכתב ליפי דבי כנישתא בבי מדרשא הגיה המהר"ם וז"ל: איני יודע מי הכריחו לפרש אליפי דבכ"נ בב"מ דאפי' בבכ"נ היה אסור לסברתו שהיה סובר שאין מפנין כיון שנעשו מן הקופה ושמשתמא לעניים כדפירש"י והאשכ"י ז"ל עכ"ל. ונעלמה מאתו דעת הר"י מיגש שכ"ס גם דעת הרי"ף רבו. ועי' (בברכות כ"ה א') הני ליפי דבי רב כו': שם תד"ה ולשנותו נראה לר"ת כו'. עי' ברא"ש כאן (סי' כ"ט) באריכות. ובנימוקי יוסף ראיתי שכתב וז"ל: ולאו דוקא כשהסכימו בני העיר אלא אפי' פרנסים הממונים עפ"ל משנים כרצונם כדגרסינן בירושלמי דשקלים אין ממתין ביד הפרנסים כיון שהסכימו ב"ס. והא דתנא בגמרא דילן מותר עניים לעניים וכו' ה"מ בשלא הסכימו ב"ס לשנותם כו' עכ"ל. ובמח"כ נזדקר טעות תחת קולמסו במ"ש דתנא בגמרא דילן שאלא היא משנה מפורשת בשקלים פ"ב (מ"ו) והירושלמי מביא שם את הברייתא (מתוספתא שם) דאין ממתין כו'. ולמס' שקלים ליכא כלל גמרא דילן. ומ"ש הרב בעל היוחסין אשר לבעלי התוספות היה תלמוד בבלי למס' שקלים. טעה במח"כ כי באמת בתוס' חולין (ז' רע"ב) כיוונו לירושלמי שקלים:

שם תוס' ד"ה ומצדיקי הרבים. ואריב"א כי מצא בפדר"א כו'. נ"ב: ברפ"ד ע"ש:

דף ט ע"א גמ' שלא פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב. עי' מש"כ הגרי"ב בהגהתו. ובאמת כ"ה לפי המסורה שבסמך כתיב עי' במנ"ש. אבל כבר האריך בזה הרמ"ה בס' יד רמה. והוא מרא דמסורתא בעמת"ם מסורת סייג לתורה: שם א"ל רב סמא בריה דר"י לרב פפא. נ"ב: ברמ"ה הגירסא רב ספרא. עי' לעיל (ס' א') אבל רבינא היה מאוחר הרבה מר"פ: שם עניים מרודים. פירש"י זה שצועקת תמיד הבו כו' ע"כ. נראה שמפרש עניים מלשון צעקה בקול רם. כמו שנמצא כ"פ במקרא לשון עניה על קול רם ואנכי לכולם וענו הלוים כו' קול רם. ומרודים פירש"י מלשון אריד בשיחי ג"כ לכוונה הזאת. והרש"א פי' "מרודים לשון הרודים בעס". אבל מרודים הוא פעול ורודים הוא פועל. ועי' בויק"ר (פל"ד) ע"פ זה אר"י כהדין סמיא דקריין ליה סגי נהורא. ר"ל שקרא עניים מרודים לעשירים רודים. וכמ"כ שם כתב שקרא אותם מרודין לשון ממעלה כר"א והוא רודה ע"כ. והרמ"ה כתב וז"ל באים [עובדי כוכבים] שהם עניים מן המצות ומורדים במקום כו': **ע"ב** גמ' מה שריון זה כל קליפה וקליפה כו'. נ"ב: עי' סנהדרין (ל"ח ב') לובשי שריון קליפה ומש"כ בגליון בשם הערוך: רש"י ד"ה תימה עזה. ור"א סבר דהא ושוחד בחיק אריתא קאי ושוחד בחיק יכפה תימה עזה ע"כ. עי' בקד"י (בע"י) שמפקפק בזה. ובאמת כ"ה ברייתא מפורשת בל"ב מדות דר"א בריה"ג (מדה כ"ב) מדבר שחבירו מוכיח עליו כיצד מתן בסתר יכפה אף הקב"ה ושוחד בחיק חמה עזה. יכפה הראשון מוכיח על השני:

דף י ע"א גמ' בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בנים. נ"ב: עי' קדושין (ל"ו א'): שם רב פפא הוה סליק בדרגא איתשמיט כרעי' בעי למיפל כו' א"ל תכרמ"ד לר"פ שמא עני בא לידך ולא פרנסתו כו' ע"כ. מתחלה עלה ע"ד לומר שאולי ע"ז כוון ר"פ במ"ש שבת (קי"ח ב') לדידי תשדנא ולא הוה כי. אך נזכרתי מ"ש לעיל (ט' א') דהוא עניא דהוה מחזר עה"פ דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקיק ליה כו': **ע"ב** גמ' כי הא דיוסף בריה דר' יהושע חלש איגנד כו'. עי' הגהת מוהרי"ב ז"ל. ובמדרש רות (פ"ג) הגי' ר' מיאשה בר בריה דריב"ל. וביוחסין הגי' רב הונא בריה דר' יהושע. ונראה שמוכין קצת לגירסתו. מהא דר"ה (י"ז סע"א) ר"ה בריה דרב יהושע חלש כו' דתלים ליה עלמא לסוף איתפח כו'. אבל בכ"ז גירסתו אין נ"ל: שם ר"א המודעי פירש"י מהר המודעי היה ע"כ. בפסחים (נ"ג ב') מן המודיעים פירש"י מודיעים שם העיר. ובחגיגה (כ"ה ב') פירש"י מודיעים שם כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל כדאמרינן במס' פסחים ע"כ. ונמצא עוד מודיעים נזכר בקדושין (ס"ו א'). ונראה לי שמה שקראו רש"י הר. ידע זה מהיוסיפון. אשר זכרו כ"פ בשם הר המודעית שישבו שם החשמונאים. וכן הערוך גורס בגמ' ג"כ מודעית (ומש"כ הרמ"ל שם בשם ספר המכביים (י"ג ל') ממגלת מתתיהו חשמונאי. נ"ל שלא דק בלישניה) אח"ז ראיתי להגיעב"ץ בלח"ק אבות (פ"ג מי"א) שכ': המודעי נראה שהוא היה ממקום הנקרא מודיעים פ"ג דחגיגה. או מהר המודעית דפ' האומר ויוסיפון עכ"ל. ולא זכר את פירש"י דכאן. גם כתב הר המודעית בשם פ' האומר. ושם לפנינו ליתא הר. ועל מה שציין מר אבא הגאון ז"ל על הלשון "נריכין למודעי" לשבת ומגילה. הניח לי מקום להוסיף מחולין (נ"ב א'): שם איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ת' דינרי לקמיה דרב אמי ולא קבלינהו שדרינהו קמיה דרבא וקבלינהו ע"כ. הנה איפרא הורמיז עם רבא מצינו בכ"מ. עי' תענית (כ"ד ב') זבחים (קט"ז ב') נדה (כ' ב'). וכן שבור מלכא עם רבא בחגיגה (ה' ב') ושבועות (ו' ב'). וכן איפרא הורמיז עם רב יוסף (רביה דרבא) לעיל (ח' סע"א). ושבור היה מלך פרס ואיך שלחה לר' אמי שהיה בא"י. ועוד ר' אמי היה קדים טובא מרבא. וההכרח לומר שהיה רב אמי אמורא בבבל בימי רבא. עי' מש"כ בהגהותי לעירובין (ט"ו א'). וראיתי בסה"ד שכתב וז"ל: בודאי אין זה רב אמי תלמיד ר' יוחנן ע"כ. ואח"ז נדפס הד"ס וכתב הגי' רב אמי. שרבי אמי קודם שעלה לא"י ונסמך היה נקרא רב אמי כו' ע"כ. אבל מה יושיענו הנוסח הלז לדחות זמנו עד דורו של רבה:

דף יא ע"א מעשה במונבז המלך. פירש"י בנה של הילני מזרע החשמונאים ע"כ. וכ"כ התוס' בכתובות (ז' ב') ד"ה הורוס. וקשה שאחיו ובית אביו ירצו למנעו מצדקה ועוד איך יאמר על אבותיו החשמונאים אבותי גנזו כו' לגנאי. אך באמת כפי הידוע מהיוסיפון לרומיים והובא במ"ע (פנ"ב וביוחסין) אין כן הגי' רק הוא ואמו היו גרים (כמ"ש גם בתא"ג) ובירושלמי (פ"ק דפיאה) הגי' שלחו לו קרוביו. ובתוספתא (פיאה פ"ג) שלחו לו אחיו. וי"ל ששלחו לו אחיו וקרוביו מהדייב מקום מלכותו. כי אחיו שהיו עמו בירושלים היו ג"כ גרים גמורים. ובירושלמי ובתוספתא סוכה (פ"א) הגי' והלא שבעה בניה (של הילני) תלמידי חכמים היו. ועי' בב"ר (פמ"ו) מעשה במונבז המלך ובזוטוס בניו של תלמי המלך. הוא ט"ס וצ"ל בן של הילני המלכה עי' מ"ע שם (והלא כיפ"מ בפ"ק דפיאה שם). ועי' בערוך ערך מלבז שכ' וז"ל: בפי' א"ל הממונה מונבז המלך עשה כל ידות הכלים. פי' מולבז המלך בלע"ז מונבז תנא בגמרא עכ"ל. ומ"ש מולבז המלך בלע"ז אין מובן. אך באמת הוא ט"ס וצ"ל: מולבז המלך בלמ"ד. מונבז תנא בנו"ן (נזכר בספרא ובשבת (סח ב') שהיה דן לפני ר"ע). וכן מצאתי אח"ז (בד' ווינציא רנ"א) ועי' בירושלמי מגילה פ"ד (ה"ב) חקק כראש המקל ובניתו (את המזוזה) כו' והוא שיהדו לכן. של בית מלוון היו עושין כן בפולמבאות ע"כ. פי' בק"ע מלוון שם אדם כו'. ול"נ ברור של"ל מלווז. והוא כמו מולבז. כי בתוספתא שם הגי' של מונבז המלך. וכ"ה במנחות (ל"ב ב') של בית מונבז המלך. ותידוש על התוי"ט בפי"ח דכלים (מט"ו) בד"ה מקל שיש בו בית מזוזה (שהשיג על הרע"ב. ולא זכר את הר"ש) שאישתמיטתייהו התוספתא הלז שהובאה בבבלי ובירושלמי. וכן סק"ע ופ"מ והמציין לא הביאו ממנחות ובשו"ת דרכי נועם (יו"ד סי"ח) לא הביא את הירושלמי. ואח"ז הגיע התוספתא שנד"מ וראיתי שבכ"י הגי' מולבז. וכן ראיתי בד"ס יומא (ל"ז א') בשם כ"י מולבז: שם סע"א האי פירא דסופלי יש לו ד"א לכל רוח כו'. עי' פירש"י וכ"פ הערוך ערך סופלי והרמ"ה פירש מקום עמוק כעין חפירה שמעבדין בו עורות בפסולת של גרעיני תמרה שהיא נקראת סופלי. והפירה זו יש לה פתח לכל רוח ליכנס ממנו ולפרוק משא עורותיו כו' עכ"ל. וכן מצאתי במגיד (פ"ב מהל' שכנים ה"ב) בשם אבן מגש ז"ל. וכתי' הרא"ש שלפנינו לא נמצא זה: **ע"ב** גמ' ת"ר כו' ומרפסת י"ל ד"א. היו ה' בתים כו'. נ"ב: תוספתא ב"מ פי"א ע"ש. (ועי' ערוך ערך מרפסת ותשר יבואנו הגמ' דכאן) וכן שבברייתות זבל שבחצר כו' ותמש חנירות כו' ואחד מבני מבוי שביקש כו'. שמוין בתוספתא שם: רש"י ד"ה בני מבוי מעכבין אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם ע"כ. אחרי שלא שייס רש"י "קאי" נראה שהוא ט"ס וצ"ל בני. וכ"ה ברש"י שברי"ף וכן העתיק הנ"י בשי' קס"ב. (אח"ז ראיתי בד"ס שכבר הגיה כן הרש"ל) וכוונת רש"י פשוט לפרש מ"ש בני מבוי היינו בני מבוי שהוא דר שם להוציא מן המפרשים שר"ל בני מבוי שמצד השני ברוצם לפתוח שם פתחו עי' חי' הרמב"ן והרא"ש וני"י: תוס' ד"ה אכסניא. פיר"ת דמבע"ל שיירה שתנתה במ"א הזבל איך חולקין עכ"ל. התוס' קצרו מאד בלשונם. ואין כ"כ מובן. ועי' ברי"ף וברא"ש ובנ"י שכתבו פירוש הלז ברחבה ע"ש. וראיתי בערוך ערך אכסניא שכתב וז"ל אכסניא לפי ב"א מחלקין אותם. פי' זבל של אכסניא לכל אדם. אין יכול למחות על חבירו אלא הקודם זכה אבל זבל שבחצר מתחלק לפי פתחים עכ"ל. ולכאורה תמהתי כי בגמ' מפורש אכסניא לפי בני אדם. אשר הכוונה לפי מספר האנשים שדרים בבתי החצר שיחלקו בשוה. והערוך אומר לכל אדם שכל הקודם זכה. אתמהה. אח"ז ראיתי בחי' הרמב"ן שהאריך בזה. ובתוך דבריו כתב וז"ל ור"ת ז"ל כתב לכל בני אדם ופירש שכל הקודם בהם זכה. ובתוספתא נמי כך מצינו לכל בני אדם אבל גירסת הספרים עיקר עכ"ל. ושמחתי למצוא את המעין שאשב ממנו בעל הערוך:

דף יב ע"א פירש"י ד"ה ואבע"א יומא כרבא. בהדורי עסקינן שארץ קשה ויש בה מעלות ומורדות כו' ע"כ. נראה שרש"י מפרש הדורי מלשון מקרא (בישעיה מ"ה) והדורים אישר שפירש"י שם הרתות עקלקלות ע"ש. והנה המהרש"ל הגיה בשיום התוס' ד"ה ואבע"א בכרבא כו' וזה בהדורי. ור"ל מלשון הורס כמ"ש ובהזירתו עוד מוסך כו'. וכתב המהרש"א ע"ז ואין צורך דבהדורי היא לשון חרישה ור"ל דזורע בחרישתו. וכן מפורש בערך הד ע"כ. ולדעתי נראה שדברי רש"ל נכונים. ומ"ש הרש"א "וכן מפורש בערך הד" לא מצאתי כלל מפורש ובערוך בודאי ע"ש ונ"ל וזהו פי' דזרעי לה בהדורי (ור"ל לשון חזרה וכמ"ש מקודם ובהזירתו) ומ"ש בערוך. והוא תורת תרגום והוא רדי כו' לא קאי על מ"ש בהדורי (כמו שנראה שהבין כן הרש"א) כ"א מוסב זה על כל המלות שהביא שם בערך הלז מכור לרדיא. ובתלם מרדיא. ורובא לרדיא. בי רדי יומא כנ"ל. (אגב אעיר שמש"כ בערך הדר ב' פי' בערך דרי צ"ל בערך רדי) גם מש"כ הרש"א: גם ע"ש [בערוך] דברי המקשה לפר"ת שאינו כפירש"י. נ"ע: **ע"ב** גמ' בריסתקא דמחוזא נ"ב: ברכות (נ"ד א') פירש"י שוק ב"ש (פ"ג א') פירש"י רחבה ועי' בגיטין (מ' א') דיסקרתא דעבדי. פירש"י קרייה. ובערובין (נ"ט א') דאיסקרתא דריש גלותא. דיסקרתא דנהזואי פירש"י כרך. ובמגילה (ט"ז א') בחד דיסקרתא פירש"י כפר. וכ"ל שנ"ל בכולהו "ריסתקא". שבלשון סוריא הוא שם לכפר גדול ועיר השדה (לאנדגוט) הסמוך לכרך. ובתרגום שני (ע"פ קח את הלבוש) הגירסה ריסתקא חדא. ואמנם בלשון פרסי יורה שם ריסתקא על שוק. כמו שפירש"י שם והערוך: שם הרגיל ביין אפי' לבו אטום כבתולה יין מפקחו. נ"ב: ר"ל היכא דשתי פורתא אבל היכא דשתי טפי כש"כ דמיטפש הס"א לך סיין הומה שכל כל שוגה בו לא יחכם (הרמ"ה):

דף יג ע"א גמ' דינא דגוד כו'. נ"ב: מש"כ בגליון הש"ס מתוס' נדה שפי' לשון משיכה הנה כן פי' הערוך. אבל מפירש"י כאן נראה שמפרש קציצה מלשון גודו אילנא · ותידוש על הגרע"א שלא הביא מסתוי"ם שהאריך בזה קצת: רש"י ד"ה ה"ג שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא. נ"ב: נראה שבא למעוטי גיר' שהיה איפכא. דגיד איכא אגוד ליכא. והכוונה ע"פ מ"ש התוס' (ע"ב ד"ה ש"מ). כ"כ המל"מ הל' ק"פ (פ"ב הי"ב). ול"נ שבא למעוטי הגירסא שאני התם שכ"ס בהרמ"ה: תוס' ד"ה כופין. וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפ"ו וידחה עשה דל"י קדש ואור"י כו' ועוד כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפיה לא דחי עכ"ל. עי' בטו"א ריש חגיגה בד"ה ליתא שפחה א"י דשקיל וטרי טובא בדברי התוס' אלו. ובתוך דבריו העיר ג"כ כעין קושיית המהרש"א בגיטין (מ"א א') על תוס' ד"ה ליתא. דאכתי ליתי עשה דלעולם ב"ת ולידחי ל"ת דל"י קדש כו'. ומה שתירץ הטו"א דכיון דכבר פקע רשות הרב מעליו ע"י תקנת חכמים תו אינו עובר על עשה דלעולם ב"ת ע"ש באורך קצת. כבר קדמו הפ"י בגיטין שם. ומה שתירץ הטו"א עוד דלאמי שחציו עבד ליכא עשה דלעולם ב"ת כיון דביומו לעצמו ואין רשות רבו עליו כו'. מצאתי ג"כ שכבר קדמהו הרשב"א בחי' לשבת (ד') וכתב בקיצור וז"ל ול"נ דשאני התם כיון דחציו ב"ח לית בהו משום בהם תעבודו משום צד חירות שבו עכ"ל. ולדידי קשה טובא על שניהם זאת מגיטין (ל"ח א') דפריך הגמ' מתניה שפחה והניח בית שכפו את רבה ועשאה ב"ח. על אביי דהיא אמתה. כי לדברי הרשב"א והטו"א הא תניא ב"ח שאני דליתא בה עשה. ומ"ש התוס' וא"ת ימכר עצמו בע"ע למ"ד בפ"ק דקדושין (י"ד ב') מוכר א"ע רבו מוסר לו שפחה כנענית ולמ"ד נמי דאפי' אין לו בנים רבו מוסר לו שפחה כנענית עכ"ל. הלשון אינו מדוקדק כ"כ. ובתוס' גיטין מתוקן. כי ז"ל: וימכר א"ע בע"ע. דע"ע שרי בשפחה. ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית ע"כ. וציין גם שם הגרי"ב לקדושין. ובאמת בקדושין (י"ד ב' וכ') ליתא שם כלל מ"ד דאפי' אין לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. רק (בתמורה ל' א') לפי פירש"י שם ומצאתי שהעיר שם כן מר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו לגיטין שם. ויש להעיר דהתוס' לטעמייהו אזלי בקדושין שם דמוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית אפי' אם רוצה. אבל הריטב"א שם כתב דמוכ"ע מותר בשפ"כ אלא שאין רבו כופהו בכך ע"ש ראיותיו. (וצע"ק מתמורה שם. דאם מותר מדוע הוא אתנן): ומ"ש התוס' ואור"י דאין זה תקנה דאסור למכור א"ע בעבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקדושין אוזן ששמעה כו'. ובחגיגה (ב' ב') ובגיטין (שם) כתבו התוס' דגר אינו נמכר בע"ע כדאמרינן בא"נ דבעינן ושב אל משפחתו. והקשה בט"א שם מהא דתנן בספ"א דיבמות כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה כו' ופריך בגמ' שתכרו אי בעי כו' ואמאי ליגא שפחה א"י כו' הא יכול למכור א"ע בעבד עברי על תנאי כו' ע"ש. עי' בגל"ח פסחים (פ"ח א') על תוס' ד"ה ליגא אשה שהביא את הקושיא הלז בשם הט"א ויישבו קצת. ומה שהעיר מר אבא הגאון ז"ל עמ"ש התוס' וידחה ל"ת דלא יהיה קדש דהל"ל ל"ת דל"ת קדשה. כן העיר המהרמ"ל בתוס' גיטין שם ע"ש: שוב ראיתי במל"מ פ"ג מהל' עבדים ה"ד שהביא את הריטב"א והקשה עליו מתמורה. ועי' בשעה"מ שם ה"ג. ותידוש קצת שלא הביאו את דברי התוס' מכאן: **ע"ב** גמ' דתניא טול אתה שיעור כו'. נ"ב: בתוספתא פי"א דב"מ (ושם ט"ס) רשב"א אין שומעין מפני כבוד אבותיו ול"ע: שם רש"י ד"ה פילכא. ל"א ביסתרקי כו'. נ"ב: נר"ל שיש גירסא שגורסין בגמ' ביסתרקי עי' בערוך ערך גול שהביא הגי' וחדא גולתא. ביסתרקי. וברי"ף הגי' פילכא וגולתא וביסתרקי. ובחי' רמב"ן וחדא ידעא ביסתרקי: שם רש"י ד"ה ה"ג. ובין כל נביא ונביא כו'. נ"ב: מ"ש רש"י ה"ג. הנה מלבד הגי' שכ' הגרי"ב בשם הרמב"ם כו'. איכא נוסחי דאית בהו מתחיל מלמטה ומסיים מלמעלה. ואיכא נוסחי אחריתא דאית בהו הכי ובין כל נביא ונביא שאינם של י"ב מתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה כו' כמ"ש בש"מ בשם הר"י בן מיגש. וכן הרמ"ה מביא ג"כ הגי' מתחיל מלמטה ומסיים מלמעלה: תוס' ד"ה מדביק עי' מש"כ אאמ"ו הגאון ז"ל בהגהותיו. וראיתי בר"ן במגילה שם שכ' וז"ל: וא"ת היכי אמרינן דאין מניחין נ"ך על גבי תורה. והא קי"ל בפ"ק דב"ב דמדביק אדם תנ"ך וכיון שכן לא סגיא דלא הוו נ"ך ע"ג תורה בבריכה. וי"ל דהא קי"ל התם דנו"כ גוללין כלפי תחלתן כלומר שמתחיל בסופן וגולל עד שמגיע לתחלתן וס"ת נגלל לאמצעיתו ונמצא דלעולם ס"ת על גביהן דכולהו עכ"ל:

דף יד ע"א תוס' ד"ה כגויל. דבלשון מדי קורין לבשר סוסטוס. העיר הגרי"ב דבשבת כ' התוס' דבלשון יווני כו'. ועי' במו"ע ערך דכסוסטוס שהאריך בזה וכתב שהאומר לר"ת שבלשון קוראים לבשר סוסטוס כהם לו. שבאמת בל"י דוכסוסטוס עור מעובד משני עבריו ע"ש ובערוך: **ע"ב** גמ' וכיון דלאמצעיתו נגלל כו'. על מה שכתב מר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו. כתבתי בגליון לעיין בש"כ כליל החשבון פ"ה: שם משה כתב ספרו ופ' בלעם ואיוב. עי' בס' מ"ע א"ב (פ"ד) בשם חכם קדמון בימי רבינו הקדוש כי מצא כתוב במגלה קדמונית איך מרע"ה היה מוליך ומביא בידיו את ס' איוב לאחד אחד מזקני ישראל בשעבוד מצרים למען ישמעו ולמען ילמדו כי יש תקוה לכל בוטח בד' שאחר הרע יקבל גם טוב וחסד ממנו. עכ"ל. (והס"ק לקח זה הלשון וכתב כן בשם קונטרס ישן). ובשכבר ימים אמרתי מ"ש בשמות רבה (פ"ה) ע"פ תכבד העבודה על האנשים מלמד שהיו בידם מגלות שהיו משתעשעין בהן משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן. א"ל פרעה תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו כו'. אל יהיו משתעשעין ואל יהיו נפשין ביום השבת ע"כ. פי' המהרז"ו שהמגלות הם דברי ס' בראשית מגילות של ספורי אדם ונח והמבול והפלגה וסיפורי האבות כ' ע"כ. אמנם לפי הנזכר קרוב מאד לומר שהמגלות הם מספר איוב. ואולי מ"ש "ואל ישעו בדברי שקר" אל יהיו משתעשעין בקריאת המגלות. הוא רומז שאל ישתעשעו בדברי משלים ודמיונות כמיטב השיר והמליצה. ואתיא כההוא מרבנן להלן וכ"ה במדרש וירושלמי. שאיוב לא היה ולא נברא אלא משל היה: שם ופרשת בלעם. הגרי"ב ז"ל כתב לעיין בשל"ה דף שס"ב. עיינתי שם וראיתי מה שהביא בהגהתו בשם הליוני כי מרע"ה חבר ספר מיוחד ע"ד בלעם (לבד מש"כ בתורה) ושם כתב כל הענין באורך ונאבד הספר ההוא כו' עכ"ל. ולא היה צריך להביא ממרחק לחמו. כי כן כתוב בע"י בשם הריטב"א:

דף טו ע"א גמ' שנותיו ארוכות כעץ. הוא ע"ד לה"כ (בישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. אח"ז ראיתי כן בת"א: שם מיתיבי ימי שנותיו כו'. הברייתא הלז היא בסע"ר פ"ג כשירדו ישראל למצרים נולד איוב וכשעלו מת. וכ"ה בירושלמי (סוטה ספ"ה) (וב"ר פנ"ז) בשם ר' יוסי בן חלפתא (דתנא סדר עולם). וכן מ"ש (ע"ב) מיתיבי שבעה נביאים כו' הוא ג"כ שם (ספכ"א) ע"ש וכן מ"ש להלן בתר דשכיב משה מי שריא שכינה על עובדי כוכבים והאמר מר ביקש משה כו' מפורש שם בסע"ר שם. אלו נביאים שנתנבאו לאומות עד שלא ניתנה התורה לישראל. אבל משנ"ת לישראל פסקה רוה"ק מן העובדי כוכבים וכן במס' סו"א וכמה יודע איפוא כי מצאתי חן בעיניך וגו' ומנין שעשה הקב"ה רצונו שנאמר הנה אנכי כורת ברית וגו' באותה שעה פסקה רוה"ק מן העובדי כוכבים ע"כ. וכ"ל שכיוונו בזה להוציא מדעת מי שיצאו לדון בדבר החדש שהיו להם נביאים מאוה"ע: תוס' ד"ה ועל"י שלמה ועל"י בני קרח. לפי הספרים דגרסי שלמה צ"ל דאסף הוה מג' ב"ק והוא אביאסף. ולספרים דל"ג שלמה לא הוי אסף אביאסף אלא אסף הוה מן הלוים המשוררים ע"כ. יש להעיר כי זהו פלוגתת רב ור' יוחנן (בויק"ר פי"ז) ובמדרש שה"ש (ע"פ כמגדל דויד) ובמדרש קהלת (ע"פ החכמה תעוז) (וע"ש במהרז"ו): **ע"ב** טול קיסם מבין עיניך. כתב הגרי"ב גירי' ילקוט ועי' שיניך. נ"ב: לא הביא מ"ש הרש"א בחא"ג כאן: שם רש"י ד"ה מהול מעורב וכן כל לשון הוללות שבתורה לשון ערבוב. מ"ש שבתורה "צ"ל שבמקרא" ורמז להא מש"א בויק"ר ר"פ אחרי וש"מ: להוללים למערבביא. וכ"כ בפי' ישעי': מהול. מעורב ואין לו דמיון במקרא ובנו"א פותר לשון אמרתי מהולל מעורב ע"כ. וידוע דרש"י ז"ל הוא מהמדקדקים בעלי השניים לכן ערבן יחד מהול עם מהולל·

[illegible]

שלא ציין בגליון כדרכו מפי' הערוך ערך עט שכ' בעטיו פי' בקולמוסו שנכתב בו המות כמו עט סופר. פ"א בעלתו ע"כ. וכ"כ הרד"ק בשרשיו בשם ר' יונה שידמה מלת עט היא מן הסליטים משרש עטה. אחר שמצא בדברי רבותינו ד' מתו בעטיו של נחש ופירשו בו בקולמוס שנכתב בו המות לב"א ע"כ. (וע"ש ברד"ק שכתב שהנכון פי' בעטיו בעצתו. והראיה מתרגום רות. וגם הערוך מביא שם את התרגום הלז. והמוסף ערך יעט) וכבר כתב הגאב"ד ז"ל שנראה שבעל הערוך השתמש בס' השרשים של ר' יונה. (ובזה לסביא ראיה מזה הערך שהוא בלשונו ממש). אמנם מ"ש שהערוך בערך מעפרת ובערך סך שכתב בשם בעלי מקרא ירמוז לפירושו של ר' יונה בשרשיו. לא כוון יפה. כי ברור שכוון לר' מנחם בן סרוק שכתב במחברתו ערך אפר וערך סך לשון זה ממש: שם ומרחיקין את הגפת ואת הזבל. נ"ב: עי' ברמב"ם שכתב את הגפת ואת הזפת. ונראה שהיתה גירסתו כן. וע"ש בלח"מ וגם בקיצור פסקי הרא"ש הסמיט וזבל: שם רש"י ד"ה נברכת לכבס בגדיהם כו' ששורין את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים כו' והיא קרויה מתמגן. וא' שמשפשפין בה. והיא קרויה נדיין ע"כ. וכ"כ לקמן (י"ט א'). והנה בברכות (כ"ה א') מוכח דצואת כלבים הוא לעיבוד עורות. וכ"כ רש"י בחגיגה (ד' א') אבל כאן נקרא בשם נברכת כובסין ולא נברכת עורות. לכן פירש ששורין את הבגדים. וכמ"ש בכתובות (ע"ז א') מקמץ צואת כלבים. לא ידעתי מה צורך בה אבל באשכנז ראיתי ששורין בהם בגדים לפני כבוסם יום או יומים ע"כ. (ומש"ש לא ידעתי מה צורך בה. בוודאי ר"ל לבד צורך הבורסקי לעיבוד עורות עיי"ש) אבל בערוך (ערך בקע) כתב בשם ר"ח ששורין הבגדים בתוכה ומתמגן אותם במים ובמיני נתר כו' ע"כ. וכ"כ הרמ"ה: ומאיזה טעם נקראה נדיין לא ביאר רש"י כלום. אבל נראה שנקראה כך ע"ש נדנוד הבגדים בעת שמשפשפין אותם. וכ"כ בני' הלבון: ועושין אחרת שמנידין הבגדים בה והיא נקראת נדיין כו'. ונדיין היא התפירה שנעין ונדין שם הבגדים ע"כ. וכן בערוך כתב: למנדיאן פי' להטיל בתוכה הבגדים לכבסם בנדנוד כהולכה והובאה ברגלים או בכלי עץ. כדרך שהכובסין עושין ומנתזין ניצוצות טיפות מים על הכותל כו' עכ"ל. אבל הרמ"ה (אחר כפי הנראה הי' כאן פיר"ח שבערוך לנגד עיניו) כתב: ומנדיאן לשון נתיזה הוא. ותרגום ומזה [וְיַדֵּי] ע"כ. וכן בשמ"ק מספר הכב"ש ז"ל בשם גאון: ונדיין לשון הזאה. ויז מתרגמינן ואדי כו' עכ"ל ולדעת רש"י הוא מלש"ק שכ"כ בפ' חוקת (יט ט') למי נדה למי הזייה כו' לשון זריקה עכ"ל: שם רש"י ד"ה גפת פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד ע"כ. לכאורה קשה למה לא איבעיא להו בגמ' כאן כמו בשבת ר"פ במה טומנין (מ"ז ב') גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין ש"ד. או דלמא דשומשמין תנן וכ"ש דזיתים כו' (ועי' לאאמ"ו הגאון ז"ל בהגהותיו). וי"ל נומר דהכא פשיטא להגמ' דשל זיתים תנן. משום דהאי תנא דמתניתין בארץ ישראל קאי כמ"ש לקמן (י"ט סע"א) גבי מרחיקים את הזרעים (וכן הא דתנן (כ' ב') ביין התירו. וכן הא דתנן (כ"ו א') לא יטע אדם אילן כו'. הוא ג"כ רק בא"י. כמ"ש בגמ' שם ושם) ובארץ ישראל לא שכיח כלל שמן שומשמין (וממילא ליכא גפת) כמ"ש בנדרים (נ"ג א') הנודר מן השמן בא"י. מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית. ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בש"ז. ופירש הר"ן דבא"י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית ע"כ. וכ"כ בפי' המיוחס לרש"י שאין מצוי בא"י שמן שומשמין אלא שמן זית ע"כ. ובבבל לא היה להם אלא שמן שומשמין. וכמ"ש בשבת (כ"ו א') עמד ריב"ז על רגליו ואמר מה יעשו אחינו בבבל שאין להם אלא שמן שומשמין. ושם (כ"ג א') אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמין כו'. כיון דשמע לה דריב"ל מהדר אמשחא דזיתא כו' (ומחמת ששמן זית לא היה מצוי בא"י. היה מסתפק מתחלה בדשומשמי עיי"ש בתוס'. ולשון "מהדר" הכא הוא לאו דוקא אלא שגרא דלישנא): שם תד"ה וסד בסיד. בתוי"ט העתיק דברי התוס' ותפס את הב"י. וכ"ב: כבר קדמוהו רבנן. הרש"ך בתשו' (ח"ב סי' קל"ה) והלח"מ בהל' שכנים (פ"ט) וכן הדרישה והש"ת והט"ז בשי' הנז'. ובתי' הגהות הטיל שם: שם תד"ה כליא פיר"ת בטן. נ"ב: לא כתב מקור המלה. ומפורש בערוך שה"ס בלשון יווני. ועי' בד"ס. והרמ"ה כתב ואית דאמרי דכליא דתנור הוא טיח שטחין את התנור מבחוץ בטיט כדי שלא יבקע ועביו טפח ע"כ. וכ"כ השמ"ק בשם הר"י מיגש. ולא הודיעו מקור המלה: ע"ב גמ' נפקא מינה למקח וממכר. עי' בתשו' הרשב"ש (סי' רפ"ח) שציין המקומות בש"ס שאיתא "נ"מ למו"מ" בשבת (ל"ז א') וכ"ה בסוכה (ל"ד א') ביצה (ו' סע"ב) בנדרים (כ"ה א') ב"ק (כ"ז סע"א) ב"מ (פ' ב') ב"ב (י"ז ב') חולין (ס' א') נדה (ח' ב') ב"פ. וסיים הלשון: אלו שאני זוכר עתה ואפשר שיש אחרות ואינני זוכרן עכ"ל. ואפשר שלו הוא וודאי. שכן איתא גם בשבת (כ"א רע"א) ובב"מ (ע"ט סע"ב) ולקמן (כ' ע"ב) ואפשר שיש עוד אחרות ואינני זוכרן:

דף יח ע"א גמ' ת"ש מרחיקים את הזרעים כו' הא קמ"ל דמתונתא קשה לכותל ע"כ. לכאורה צ"ע דלקמן (י"ט ב') אמרינן הטעם מחמת שמרפין את הקרקע יסוד הכותל (ולא מחמת מתונתא). שוב ראיתי בתו"ח לקמן בהאריך בזה: שם דירה שאני. פירש"י חנות ורפ"ב דילתן ש"א הן. עי' בחי' הר"י מיגש שפירש דירה שאני. כלומר לא עביד איניש מבית דירתו אוצר כו'. וכ"פ הרמ"ה. והרמב"ן כתב: אבל מי שפירש שאין אדם עשוי לעשות דירתו אוצר כו'. כמדומה לי שטעה. שמצאתי בירושלמי כו'. ועי' בשו"ת נו"ב מ"ת (ח"מ סי' ל"ז) שהביא את הרמב"ן ופירושו על הירושלמי והשיג על פי' הפ"מ (לא הזכיר כי במהרש"פ העתיק את פי' הרמב"ן) והוא (השו"ב) פירש פירוש אחר על הירושלמי. וכנו הגאון מוהר"ש בהגהתו שם הביא גם את הר"י מיגש. ע"ש דבריהם באריכות. ועי' בקצה"ח (סי' קנ"ה) שהביא ג"כ את פי' הרי"מ. ומש"כ עליו הרמב"ן (כי מפני הכבוד לא הזכיר הרמב"ן את שם המפרש שהוא הר"י מיגש) ומסיק (הקצה"ח) כי אף שלא נזכרו דברי הרמב"ן (שאוסר גם דירה) לא בדברי הש"י ולא באחרונים. מ"מ העיקר כדבריו. כיון שמפורש כן בירושלמי עכ"ל. ובאמת כפי הנוסח הירושלמי שלפנינו. ולפירוש הפ"מ אין מפורש כן. וכן לפי מש"כ הנו"ב שם ובנו בהגהתו יש לפקפק בזה: שם הב"ע דאפסיק צונמא. פירש"י סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם ע"כ. נ"ע ממה דאיתא בירושלמי (ברכות פ"ט. תענית פ"א. ע"ז פ"ג) ובב"ר (ספי"ג) שרשי חטה בוקעין בארץ נ' אמה. שרשי תאנה רכים בוקעים בצור. ובמדרש שמואל (ספי"א וע"ש בפכ"א) אילן פסטילם ושרשי תאנה שהן רכין ובוקעים בצור ובאבן. ובמדרש שו"ט (ע"ח) שרשי תאנה רכין בוקעין בצור חמשים אמה ע"כ. ואולי השרשים בוקעין לשטח בעומק הקרקע ולא מן הצדדים. ועוד י"ל דצונמא קשה מסלע ומצור. עי' בערוך ערך צנם שכתב: צונמא פי' אבן חזקה וקשה מאד ע"כ. וכן לקמן (י"ט ב') גבי מ"ר בכותל אבנים צריך להרחיק טפח. ושל צונמא מותר. והרמב"ם כתב תחת "צונמא" "צחיח סלע" ועי' ירושלמי רפ"ז דכלאים. שהריכה בסלע. הדא דתימר בהדין נלמא. ברם בהדין רכיכא מתפשטת היא ע"כ. וכ"ל שר"ל או של"ל בהדין צנמא: שם רש"י ד"ה אוצר. אאמ"ו הגאון ז"ל מחק תיבת "יין" וי"ל שאולי רש"י מפרש הוראת מלת אוצר שיורה ג"כ על אוצר של יין. ולכן אם לא היה מפורש במשנה "ביין התירו" הוה סבירא לן שמ"ש תחת אוצרו ש"ה קאי ג"כ על יין. (ומ"ש רש"י והשמן קשה לשם קאי על תבואה ושמן) וכ"כ רש"י לקמן (כ' ב') ביין התירו "אם היה אוצר של יין" ובד"ה תמרי ורמוני "א"ד אין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן" ובני' הלשון: דעיקר אוצר הוא מצין תבואה או יין ושמן. ע"כ. ובגמ' נמצא כ"פ הלשון "אוצר של יין": שם תד"ה לא יפתח בהגהות האמו"ג ז"ל ולענ"ד אין מזה קושיא כו' נ"ב: קדמו הרמב"ן בחידושיו כאן: שם ד"ה הא ליכא. המ"ל ס"ה כו'. פי' בתו"ח שלא הזכיר את דברי התוס' וכתב דלא מני לבטויי ס"ה כו' דהא בהדיא קתני עלה אם היתה ר"ב קודם לאוצר מותר ע"כ. וכ"כ המהרמ"ל בשם הפקסיז העולם. וכבר קדמם בזה הרשב"א בחידושיו המובאים בשמ"ק. ומש"כ מר אבא הגאון ז"ל. הוא כעין מש"כ הרשב"א שם בתירוץ השני: שם ד"ה ואם היתה רפת בקר. וה"ה חנות של נחתומין ושל צבעים ע"כ. תימה שלא הביאו זה בשם התוספתא דפרקין כי כן מפורש שם:

דף יט ע"א גמ' א"ל אביי וכי דרכן של ב"א להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן דתניא טומנין בג"צ ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ומוכין כו'. לכאורה קשה מאי צריך להביא ברייתא כיון שיש משנה ערוכה (וכמ"ש התוס' בעירובין (ע"ט רע"א) דאין להביא ברייתא כיון שיכול להביא המשנה). וה"ל וכי דרכן של ב"א להטמין בגיזי צמר דתנן (שבת מ"ט א') טומנין בצלתין ומע"א. בגיזי צמר ואמ"ע אותן. ועוד מדוע דלג אביי "ציפי צמר" כי לפי הנראה הנפולים במסתק בוודאי יותר הם יקרים מגיזי צמר שהם בלתי עבודים כלל. אבל לפעמים הבעה"ב יתקנם להטמנה בהם כמ"ש בשבת (נ' א'). ואם אין דרך ב"א להטמין בגיזי צמר כש"כ שאין דרך להטמין בציפי צמר. לכן עלה בדעתי להגיה אמחוק מדברי אביי הנך תיבות "בגיזי צמר" לפי שבאמת דרכן של ב"א להטמין בגיזי צמר וציפי צמר. אך קושיתו היא מלשונות של ארגמן היקרים שאין דרכן של ב"א להטמין בהם. לכן הוכרח להביא את הברייתא ששנו חכמים שם לשונות של ארגמן. כן נ"ל. ות"ל שהסכני בדרך אמת. כי כן מצאתי בערוך ערך לשן שכתב וז"ל: בפרק לא יחפור בגמ' מרחיקין את הגפת. וכי דרכן של ב"א להטמין בלשונות של ארגמן דתניא כרים גמרי' דב"ש טומנין בג"צ ובצ"צ ובלשונות ש"א כו'. וכעת נדפס הד"ס. וראיתי שהביא בשם כ"י הגי' "דתנן" ולפ"ז יש למחוק את הברייתא ולכתוב לשון המשנה. גם הביא בשם מגיה בכ"י. ולא מהערוך: שם משום דמשתכי לה לקידרה. נ"ב: עי' פירש"י ותוס'. ובערוך ערך שתך מביא גירסא דמשברי לה לקידרה וכ"ה ברמ"ה: שם דמחממי תיים ומקרירי קריר. הא דמקרירי קריר הוא במשנה ערוכה (שבת קנ"א א') מטילין אותו על החול בשביל שימתין. (וברי"ף הגי' שיצטנן) ומצאתי שבירושלמי שבת פכ"ט על הא דלא כתוב. איתא: תמן תנינן מטילין אותו לחול בשביל שימתין. הכן אלא מירתת רתחא. ומיגן נוגנא ע"כ: שם והא תני ר' אושעיא חול נ"ב: עי' פירש"י. וכ"ה בתוספתא דפירקין. אבל מ"ש: הוא במתונא. ופירש"י אבל היזק ליתלות שנאה ולא אבל הבל. הנה בתוספתא שם שנאה אבל היזק הבל ולא אבל ליתלות: שם הא תנא ליה אמת המים. מדלא אמר ממוקדם הא תנא ליה בור ושיח כו'. משמע דטעמא דבור ושיח ומערה הוא כמ"ש רש"י במשנה. מפני שהחפירה סמוך לבור מקלקלת כו' וכמ"ש בגמ' כל מרא ומרא דקא מחית כו'. ודלא כתוס' שם דטעמא משום מתונתא. וע"ש בתד"ה לא שיח. (ומש"כ רש"י שם. בוודאי לא קאי רק על בו"ש ומערה. ולא על אה"מ וכנ"כ) וכ"כ הרמב"ן בחידושיו על המשנה. ועי' מש"כ השמ"ק בשם הרשב"א שם. והמהרמ"ל שם על דיבורי התוס': שם דאי תנא אה"מ משום דקביע אבל נברכת הכובסין דלא קביע פירש"י דנבה"כ לא קביע דהכובס משתמש לפעמים לאומנות אחרת ע"כ. נ"ב: הרמב"ם בפי' המשנה כתב ומ"ש נברכת ואה"מ הוצרכו שניהם כדי שלא נאמר באה"מ בלבד צריך להרחיק ג"ט לפי שהמים נגרים שם תמיד אבל נברכת הכובסים לא כו' ע"כ. משמע שמפרש דלא ימלאו מים בנברכת רק בעת שצריכים לכבס שם. ולא יתזיקו שם המים בקביעות: שם תוס' ד"ה משום דמשתכי. ולר"י נראה כפי' ר"ת דמ"ש להרחיק כו' ומעלין ע"ת כדאמרינן לקמן גבי זרעים ולא משום הבל כו' ע"כ. לכאורה קשה לפירושו דא"כ מדוע שנאם במתניתין סלעים גבי הנך בהיזק הבל. גבי זרעים ומחרישה ה"ל לשנויים. כיון דהך טעמא להו שמעלין עפר תיחוח. ואולי י"ל ע"פ מש"כ הב"י והפרישה דבזרעים ומחרישה לא שייך בהו סד בסיד. ובסלעים מהני סד בסיד. אח"ז ראיתי בשמ"ק בשם תוספי הרא"ש שהרגיש בזה וכתב: ובהדי זרעים ומחרישה ה"ל למתנייה. אלא דדמי להנך שהם מטלטלין ואינם קבועים עכ"ל: שם בא"ד והר"מ הביא ראיה מירושלמי התם דגרסינן התם איתמר שהסלעים מרתיחין הכא איתמר שאין הסלעים מרתיחין ע"כ מש"כ מירושלמי התם. כיוונו שהירושלמי הוא בשבת (פ' במה טומנין) ולא כאן בב"ב. ושם בירושלמי אמר מקודם: כל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל אסור לטמון בו. וכנון מ"ש "התם אמר". ר"ל בב"ב אמר שמרחיקין את הסלעים מה"כ. ומוכח שזה לפי שהסלעים מרתיחים. והכא איתמר שאין הסלעים מרתיחין. ר"ל בשבת שלא תני במשנה סלעים בהדי מילי שאין טומנין בהם. והמהרמ"ל לא עיין בפנים. וסבר שהירושלמי הוא בכאן לכן הגיה בטעות מהכא להתם ומהתם להכא: ע"ב גמ' מפני שמתלידין את הקרקע. עי' הגהת הגרי"ב ז"ל מהערוך בשם פיר"ח כו' כתולדה הדרס בעקבי בתים. ותימה שלא ציין מרש"י לקמן (כ"ס ב') שפי' מלשון תלדה דהלכות שחיטה וכו'. וי"ל שלפי פירוש הר"ח. מ"ש לקמן הלשון: ומלקין קרקעיתה של בור אולי הוא מלשון מולקין שייך גבי תולדה כמו ששנינו במס' פרה (פ"ט מ"ג) תוך מן התולדה מפני שהיא מלקת (ועי' בחולין ט' ב') ועי' לעיל ע"א תוס' ד"ה משום לשון הר"ח. וראיתי לפ"מ בירושלמי כאן כתב גבי סלעים. הלשון: מפני שעושין עפר תיחוח מפני שמתפרד מן התלודה ומלקין ומקלקלין את היסודות כו' ע"כ. והנה בירושלמי שם לא נזכר כלל תלדה. אמנם הוא נמצא אחר מ"ש בירושלמי שבת (ר"פ במה טומנין) שאיתא שם "אבן עושין תלודה" ובחידושי הרמב"ן כאן משמע קצת ג"כ שמפרש מלשון תנודה: שם גמ' אמר רבב"ח מותר להשתין כו' שנאמר והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל ע"כ. לכאורה הוי מצי להביא מן המוקדם. היינו הכתוב בפ' אבל נבל הכרמלי (ש"א כה כ"ב ל"ד) ואצל ירבעם (מ"א י"ד) ואצל בעשא (שם י"ו). ואולי להכי מביא מפסוק זה לפי שכתוב בסופו בישראל. (ובכולהו לא מסיימי הכי) והוכר בתיבת ישראל קאי על משתין בקיר לאורויי כי בקיר ישראל המנהג להשתין מים בכותל. ולכן מייתי סיפיה דקרא ועצור ועזוב בישראל שלכאורה הוא למותר: שם סתם בשופכין. עי' רמב"ם (פ"ט משכנים ה"ב) שכתב ומרחיקין את הגומא שמתקבץ שם מימי רגל ג"ט מכותל ג' טפחים (וכפ"ו כי לא יפתין כו'). הרב המגיד כתב ע"ז את לשון המשנה מי רגלים ופירשו בגמ' שופכין כו' ומכן בעיר גליו בשם המגיד (הוא מורנו הרמ"ם) שלא נאמר חילוק זה של שופכין. אלא לתרץ דברי רבב"ח אבל אחר דאיתותב אין אנו צריכין לתירוץ זה. ואפשר דרבינו סובר שאחר דמתני' סתם קתני. ולא מחלק בין כותל לבנים לכותל אבנים כמו בברייתא. א"כ בכל כותל מיירי דצריך ג"ט דהיינו משום שופכין עכ"ל. ואחכי ראיתי בשמ"ק בשם רבינו יונה שכ' ממש כדברי הרמ"ם בדעת הרמב"ם וז"ל: ומשתברא דהא דתנן ולא מ"ר מה"כ ג"ט. אליבא דמסקנא נמי בשופכין מיירי. ולפיכך מרחיקים אותם מה"כ ג' טפחים והכי משמע לשון הרחקת מ"ר. מ"מ לא קתני עלה כד"א בכותל לבנים עכ"ל. ועי' בלח"מ שתמה ג"כ כנ"ל (מצאתו בלי ראות דברי מרן) וכביא עוד את לשון הטור (סי' קנ"ה) דהרמב"ם תרתי בעי הרחקה וסיד כו' ואח"ז כתב דלדברי הטור ודאי דהרמב"ם סובר. דמתניתין לא איירי בשופכין דאיתותב רבב"ח. והך דינא דגומא לא הוי שופכין. ומתניתין בהשתנה איירי. אלא כפ"ל מסברא דאפי' בכותל של אבנים כיון שהוא גומא בעינן תרתי. וכן נראה מדברי הרמ"ם ז"ל (שהביא הטור) שהם מוסכמים לדברי רבינו ז"ל דגומא לא הוי שופכין. שכ' שם: ה"מ משתין או שופכין אבל ביב שמ"ר או גומא כו' משמע דהך דינא דגומא מסברא ידע ליה ולהכי בעי תרתי עכ"ל. הנה כתב כן מדנפשיה הבנת כוונת הרמ"ה כפי שהעתיק הטור קצת לשונו. ואנחנו כאשר זכינו ליד הרמ"ה. ראינו שכתב בפירוש המשנה בזה"ל: והנ"מ במשתין א"נ בשופכין דלפי שעה הוא. אבל בביב שמ"ר או בגומא שמ"ר דתדירי לא סגי ליה בג"ט בלחוד. אלא צריך נמי למיסד בסיד דומיא דנברכת ש"כ ואה"מ ומלת. דהשתא התם דליכא אלא חד היזקא דמתונתא לחודיה בעי ג"ט וסד בסידהיכא. דאיכא מתונתא והבלא לא כש"כ. א"נ ב"מ דה"ג וסד בסיד נמי בעי ל"ש בכותל לבנים ל"ש בכותל אבנים. דהי מפליג בברייתא בין כותל לבנים לאבנים במתני'. א"כ בשופכין דלפי שעה [אבל בתדירין] ל"ש הכי ול"ש הכי ג"ע וסיד בעי. דמ"ל לבנים ומ"ל אבנים הא קא עיילי מיא ביני אורבא א"ו ה"מ כדברירנא עכ"ל. ובפי' הגמרא כתב ומסתברא דהנ"מ במשתין או בשופכין דלפי שעה בעלמא הוא. אבל בביב שמ"ר או בגומא שמ"ר נקוין לתוכה דתדיר ונפיש היזקא. אפילו בכותל אבנים נמי בעי ג"ע וסד בסיד כדברירנא במתניתין. דיקא נמי דברייתא דקא מפליג לא איירי אלא במשתין דאקראי בעלמא הוא עכ"ל. העתקתי אריכות לשונו לעמוד על בירורן של דברים. ועי' עוד בדו"א ובב"ח שם ובתו"ח שכתבו הרבה בזה. ועי' בביאור הגר"א שם. ובלח"מ שם הביא ראיה מהא דת"ש לא יספוך כו'. ובאמת שירושו ניכר ומתקו הרש"ל: שם וכמה טפח. ברמ"ה הגי': וכמה א"ר פפא טפח (ובד"ס ליתא) וכ"ל שגרסתו היא הנכונה כי כן הוא בתוספתא: שם ושל צונמא מותר. פירש"י ובצונמא אם כותל זה בנוי בסלע. כ"כ הנ"י. וכ"כ הטור "ואם כותל של אבנים בנוי ע"ג סלע מותר". אבל הרמב"ם כתב הלשון: אבל אם היו האבנים צחיח סלע. משמע שמפרש שגוף הכותל הוא של אבני צחית סלע. וכ"ל שגירסת רש"י היא ובצונמא כה"א בתוספתא ומאבנים טפח ובצינמא מותר. לכן מפרש שכותל שהאבנים הוא בנוי בצונמא. אבל גירי' הרמב"ם היא: ושל צונמא (וכ"ה בהרי"ף) לכן מפרש שהכותל של צונמא. (ובירושלמי ג"כ הגיר' ובצונם מותר. והפ"מ פי' אם היה כותל של צונמא) אח"ז ראיתי להט"ז שהרגיש קצת בזה. והנית לי עוד מקום. וכן הגר"א בביאורו כמו ג"כ. ועי' בתוי"ט: שם לעמוד בפ"ע תוללין וא"ל א"ת. נ"ב: במשנה שבמשניות הגירס' לעמוד בפ"ע שהורין וא"ל שמאין. ועי' בחי' הרמב"ן ובתו"ח שמקיימין הגיר' של המשניות. אמנם התוס' (ד"ה היא גופא) גורסין "תוללין": שם רש"י ד"ה וחבית מלא גרוגרות וכגון שלא הוכשרו ע"כ. נראה שפירש כן לפי הקס"ד (שכן הוא דרך רש"י בכמה מקומות) דלפי האוקימתא שהתריפו הגרוגרות ולא חזי לאכילה. הא תו לא מקבלי טומאה אף שהוכשרו. כמו ששנינו בפ"ח מ"ו בטהרות (והובא בפסחים ובבכורות) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסול מאוכל הכלב ע"כ. וע"ש בתוי"ע בשם הרמב"ם בפירושו ובחיבורו דכל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם אינו מקבל טומאה. ואפילו לדעת הראב"ד ודעמיה. דלא לקבל טומאה לא סגי שיפסל ממאכל אדם כ"א דוקא עד שיפסל ממאכל הכלב. מ"מ הכא שהתריפו בוודאי אין ראויין אף לאכילת הכלב. והראיה דלא מקשי הגמ' ע"ז "שדי להו לכלבים" כמו דמקשי גבי שבן ולקמן גבי אבר ובשר המדולדלין. (ואפשר נמי דגרוגרות לא אכלי כלבים כלל אף בעודם שלמים) וכן מצאתי להרמ"ה שכתב וז"ל: ואי לאו דאוקימנא כשהתריפו הוה צריכין לאוקמה בדלא אתכשר דלא להוי דבר המקבל טומאה. אלא השתא דאצטריכינן לאוקמה כשהתריפו. אפי' תימא בדאתכשר. דכיון דהתריפו נפקא להו מתורת אוכל לגמרי ותו לא חזי לאדם. ולכלב נמי לא חזי דלאו אורחיה למיכל גרוגרות ואשתכח דלא מקבל טומאה ואמטול הכי תיילי עכ"ל. ועיינתי ברמב"ם בהלכות טומאת מת (פט"ו ה"ב) ומצאתי שכתב: חבית שהיא מלאה גרוגרות סרוחים שאינם מוכשרים ואין ראויין לאכילה וכו'. ה"א תוללין. ותימה דכיון שהם סרוחים ואינם ראויין לאכילה אף שהם מוכשרים אינם מק"ט כמ"ש ותוללין (ואולי חסרה תבת אי. וכ"ל: סרוחים שאינם ראויין לאכילה או שאינם מוכשרים). וע"ד מחלוקת הרמב"ם והראב"ד שהזכרתי עי' ברמב"ם מהל' טו"א (פ"א ה"ח) שכתב: התמרים והגרוגרות שנתן לקדירה בתבלין עדיין הם מתטמאים עד שיפסלו מלאכול אדם. וכתב עליו מרן תוספתא בסוף טבו"י אלא שכתוב בה אלא שיפסלו לכלב. והיא גירסא נכונה עכ"ל. ולכאורה נפלאתי. איך כתב שגירי' התוס' לכלב היא נכונה הא דעת הרמב"ם שאם אינו ראוי למאכל אדם אף שראוי למאכל כלב שוב אינו מק"ט. (ולפי מש"כ לעיל דגרוגרות אף טובים לא אכלי כלבים כלל. בוודאי לא נכונה הגי' שיפסלו מכלב) וכ"ל שיש חסרון בדברי מרן וכצ"ל: תוס' בטבו"י. אלא שכתוב בה אלא שיפסלו לכלב ויש נוסחא לאדם והיא גירסא נכונה". שכן ראיתי בתוספתא שנדפסה מחדש מכתב. בנוסח שם "עד שיבטלו מלאכול אדם". וכ"ה בנוסח התוספתא שנדפס ע"פ הגר"א ז"ל. (ומ"ש מרן "בסוף טבו"י" הוא ט"ס וצ"ל סוף עוקצין). ועי' שו"ת נו"ב מ"ק (יו"ד סי' כ"ו) שתמה שהרמב"ם בפירוש המשנה (בפ"ח דטהרות) כתב כדברי הראב"ד. ובמח"כ לא עיין בתוי"ט שם שהביא את לשון הרמב"ם מנא"י כנכון. אח"ז מצאתי למר אבא הגאון ז"ל בהגהותיו לאהלות (פ"ו מ"ב) שעמד ע"ד התוי"ע שם. ותימה שלא הזכיר את דברי רש"י מכאן ועיין מ"ש עוד בפ"ח דטהרות מ"ב: שם תוס' ד"ה א"ר טובי. אבב דפריך לקמן זרעים כו' נ"ב: וכן גבי מלח פריך נ"כ כיון דקשיא לכותל שקלא: שם תוס' ד"ה שנילושה במי פירות סמ"ל כגון שא"ב כבילה. ובמס' אהלות תני פתות מבילה בבדי ספק

שממטין

בממעטין הה"ע . ע"כ . נראה שכוונתם אמאי צריך נתוקמים ש"ש בו כבינה ונת הוכשר (שנילושה במ"
לוקמיה כגון שאין בו כבילה ואף שהוכשר · ומשנה ערוכה שממעט (היכא שביטל) ולכן אמר שמואל דרקיק
ממעט . היכא שלא ביטלו . ובאהלות מיירי שביטלו ועביד שינוי מעשה (במ"ש בד"ה ותיפוק). אך לפ"ז לכא
קשה אמאי לא מוקמינן הא דקופה כו' ג"כ שביטלה ועביד ש"מ . ואולי י"ל דמדקתני „המונחים בחלון"
פסח במשניות „שנתינות בחלון" ולא קתני „שהניחם" „שנתנן" משמע להגמרא שמונחים שם מקודם עד
בא דבר הטומאה לשם . ולא הניתם בכוונה כלל שיהיו חוצצים בפני הטומאה . ולא אסיק אדעתיה לעשות
איזה שינוי מעשה כדי לבטלם שלא לצורך . ויש להעיר שהתוס' לשיטתייהו אזלי שכתבו בכמה מקומות דאין
מקבל טומאה בפתות מכבילה אף שהוכשר (ר"ל שהוכשר מתחילה בעת שהיה כבילה ואח"ז נתך לפתות . דכפ
מבילה כ"ע מודו דאין מקבל הכשר) וכ"כ הר"ש שם (באהלות) דכיון דמדאורייתא בעינן כבילה אפי'
טומאה לכן פתות מכבילה ממעט (וכ"כ התוס' לקמן (דף כ ע"א ד"ה ועובד כוכבים) כיון דמדאורייתא
מק"ט . חוצצין בפני הטומאה) . אבל הרמב"ם מהל' ט"מ (בפט"ו ה"ג) כתב : וכן פתות מכבילה או
שאינן מוכשרין אינם חשובין אצלו ואין דעתו לפנותן לפיכך ממעטין את הטפח עכ"ל . ואזיל לשיט
(כמ"ש המל"מ שם . וכבר כ"כ התוי"ט בפי"ג דאהלות מ"ה) שברפ"ד מהלכות טו"א כתב ; כמה שיעור או
לטומאה לטימאת עצמן כל שהן וכ"ה דעת רש"י בהרמב"ם דמק"ט בכ"ש. (ועי' תוס' שבת (צ"א א') ופס
(ל"ג ב') וב"ק (ע"ז א') שרש"י הזר בו) ולהרמב"ם בוודאי אין מקום לדברי התוס' דהמ"ל כגון שאין בו כבי
דהא אף אם אין בו כבילה וגם ביטלו . אם הוא מוכשר . מקבל טומאה ואינו ממעט . וראיתי בחי' הרמב"ן ש
וז"ל : ואי קשיא לך לוקמא בפתות מכבילה שהוא חוצץ בפני הטומאה כדתנן במס' אהלות ולמה לי לאוק
בגילוש במי פירות . לאו קושיא היא דאי פתות מכבילה היא לא בעי ביטול . לפיכך אוקמא בגילוש במי פי
עכ"ל . וכפי הנראה לכאורה דבריו כדברי הרמב"ם דפתות מכבילה אינן חשובין אצלו וא"ד לפנותן
לפ"ז יתמה דמה יושיענו זה הא דלא בע ביטול דאם הוא מוכשר מק"ט ואינו חוצץ בפה"ס . אבל בא
הרמב"ן סובר כדעת התוס' דאין איכא מק"ט מדאורייתא פתות מכבילה כמש"כ גם בנימוקיו לתורה (
שמיני) והשיג שם על פירש"י . (והנה רש"י שם כתב בלשון „שאין אוכל מטמא אחרים אא"כ יש בו כבילה"
כ"ע מודו דלטמא אחרים בעי כבילה . לכן מ"ש הרמב"ן וז"ל וכבר תלקו על הרב והביאו ראיות ש
האוכלין מק"ט מה"ת כלל אלא בכבילה . לכאורה הוא תמוה . ונראה שכוונת הרמב"ן במ"ש וכבר חלקו
הרב . לא על מ"ש הרב (רש"י) כאן בנימוקיו לתורה. כ"א על מ"ש באיזה מקומות בפי' הש"ס . ור"ל דאף שבת
(שהביאו רש"י בקיצור) אמר „מלמד שמתטמא בכל שהוא" לא נלמד מכאן שאוכל מק"ט בכ"ש כדעת רש"י בפ
הש"ס שבנה יסוד על הא דת"כ. שכבר חלקו על הרב כו' והמדרש בתו"כ אסמכתא מדבריהם ע"כ . ועי' ב
פסחים שם וכש"מ וכר"ש שכתבו ג"כ נגד רש"י שבתו"כ הוא רק לאסמכתא ועי' ברא"ם שלא נחית להכ
שם ד"ה מי פירות פיר"ת כגון שמן . כ"כ : וכ"כ הערוך ערך רק ד' . ומש"כ התוס' דשמן מכשיר כדמ
בפ"ק דשבת ובריש פ' חבית . תמיהני מה נצריכין הוכחה על דבר המפורש במשנה ערוכה במכשירין (פ"ו מ"
שם ד"ה בתיבנא סריא. בסוף הדיבור ג"כ . עי' בפירש"י בשבת שם שכתב : והאי סריא לאו סריא לגמרי דה
לטינא קיימי. ועי' בתוס' שם (ק"נ ב') ד"ה בתיבנא.וראיתי ברמב"ם בהל' טו"מ (פט"ו ה"א) שכתב שתבן סרוח
ושאינו סרוח אינו חוצץ מפני שדעתו לפנותו ע"כ . ותידוש שלא כתב גם הטנאי שאינו ראוי לטיט ולא להסק
כמ"ש להלן בה"ב . (עי' בתוי"ט פ"ו דאהלות (מ"ב) שהוסיף כן על פירוש הרע"ב) וכן ראיתי להר"י מ
(שהועתק בשמ"ק) שהשמיט הא דתיי להסקה כו' וכן הרמב"ם בפי' המשנה השמיט ג"כ זה וצ"ע

דף כ ע"א גמ' . בשמיכתא . פירש"י עב יותר מדאי הרמב"ם (פט"ו מהל' טו"מ ה"ב) כתב „
מטונפים" ונראה שהיה כן הנוסחא גביו בגמרא וכן ראיתי בשמ"ק שהעתיק לשון ה
מיגו ואקפינן מטלניות חזו ליה ופריק דמטנפי ע"כ וכן הביא הד"ס בשם כ"י . והרמ"ה כתב : ומטל
שאין בהן ג' על ג' הואיל ליה לניגוב ידים ואוקימנא דמטנפת . ומקפינן חזיא לאומנא כו' : שם חזו לאו
בריסקא . עי' בהגהות מר אבא הגאון ז"ל . ובאמת נראה שצ"ל ברסקא (וכ"ה בד"ס) והר' הוא לשימו
ור"ל מטלניות עבות של סקא וכמ"ש רש"י: אין בהם דע"ד מכע"ל שזהו שיעורו של שק . וכן התוס' ל
(קי"א א') העתיקו ג"כ כעין סקא . וכ"כ הרמ"ה : אלא אימא בעין שקא כלומר שקות כשק ע"
(ובוודאי מש"כ מקודם „ברסקא" צ"ל כדבקא) וכ"ה בש"מ בשם הרי"י מיגש : שם בקלניתא יהיב ליה ליטוק
לכאורה צ"ע משבת (נ' ב') שאסור ליתן לתינוק עיף עמא לשחק בו דילמא אכיל ליה . ואולי ר"ל דיהיב
לתינוק עובד כוכבים . או אפשר דקלניתא וכעין קלניתא לא חזיא למיכל כלל . ובמג"א (סי' שמ"ג ס"ק
כתב וז"ל : אבל מותר ליתן עיף עמא לקטן לשחק . דאף דימות לא חזיא לאכילה כדאיתא בב"ב כ'. ע
ונראה דמ"ש „דאף דימות" הוא תנאי . ר"ל שמותר ליתן עוף קטן דוקא כזה דאף דימות לא חזיא לאכיל
וכמ"ש . (ולא ניחא ליה לפרש לתינוק עובד כוכבים) . ואח"ז ראיתי במל"מ (טו"א פט"ו ה"ב) שכ' : ו
שיהי' מסרט כו' בספ"ט דשבת דאמרינן דלת"ק אסור ליתן חגב חי עמא לתינוק דילמא מאית ואכיל לי
ולפ"ז אפשר דאף דאינו מסרט ממעט . ובגמרא בעי לאוקמי אפי' לר' יהודה והו"ק עכ"ל . ותידוש
הביא כאן את המג"א (הביאו איזה פעמים) [וגם בהל' בית הבחירה (פ"ו הי"ד) לא הביא ג"כ את
שמ"א סי' תקס"א ס"ק ל"ג ע"ש וכן הרמב"ם בכפ"ת (ד' קושט' כ"א א') והעינן בסוף סי' לא"ש ח"א
שכתו להביא את המג"א] : שם רש"י ד"ה והשלג והברד הואיל ונימוקים מאליהם אין ממעטין ע"
וכ"כ התוס' ד"ה כולן . ולכאורה צ"ע למה לא פירש דלהכי אין ממעטין מחמת שהם מקבלין טומא
ובתוס' ד"ה אבל השלג כתבו : אבל השלג מיירי כו' דלא מקבל טומאה דאי תשיב עליו תיפוק לי' דהוי ד
המקבל טומאה. ע"כ . ויוקשה טפי . דאדרבה מוקמה שחשב עליו דמקבל טומאה ולכן אינו חוצץ . ועיי
ברמב"ם (פט"ו מהל' טו"מ ה"ב) וראיתי שכתב הלשון : אבל השלג והברד כו' אינן ממעטין בחלון שהרי
ראויין ומקבלין טומאה ע"כ . הרי כתב הטעם כמ"ש . ושם למעלה (פי"ג ה"ה) כתב ואלו לא מביאין
חוצצין כו' וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח כו' כל אלו ל"מ ול"ח שאע"פ שכשאילו אינו אוכל שמתך
ע"כ. ודבריו הם במשנה מפורשת באהלות (פ"ח מ"ה) אלא שהוסיף הטעם שאינו אה"מ וצ"ע (ובמג"א הארכ
פ"ז) . אח"ז ראיתי ברמ"ה שכתב וז"ל: וגבי מים נמי כשקפאו ברוב הנינה קאי.וטעמא דכולהו משום דלאו איתמ
קיימי וכו' דאי מטעמא דמקבלי טומאה ליכא למימר . דאפי' למ"ד טומאת משקין לטמא עצמן דאוריי
הנ"מ במשקין הנגרים אבל מים שקפאו לא מקבלין טומאה אלא כמתחמם . ואיכא מאן דמוקים לה בב
הנגרים המונחים בכלי המק"ט ומשום דאין יכולין לעמוד בפ"ע . עכ"ל . והשמ"ק בשם עליות דרבי יונה כ
והמים פי' כגון אמת המים שעוברת בחלון . ואין לפרש שנתונים בכלי דהא הכלי עצמו יחיץ ולא שייך לפר
דליה ביה שעורה בהרס ואפ"ה איכא שיעורא במלת שנוה על הכלי . ע"כ . וכ"כ בשם תוספי הרא"ש :
שם תוס' ד"ה שעלו מעליהן . עי' רש"א שכ' וס"ה דאיכא לאקשויי ממלח כו' וי"ל דהוה מצי לאוקמה
דהתם במלח אסתרוקנית כדלקמן עכ"ל . והל"ל נמי מאלוקימתא הא דאיכא קורה כו' . ותידוש ט
שבסוגיא זו הביא ב"פ את פי' הרי"ח.וכאן לא הביא מ"ש בר"ש שם (בספי"ג דאהלות) שהקשה כן. ולא ניחא
לתרץ כמ"ש . דמיהו קשה דממתניתין ה"ל לאקשויי אבריתא דהתם ולשנויי כדמשני אבר ושמואל . ועוד ד
לאקשויי על רב מברייתא דהתם דקתני מלח ממעט בחלון . לכך נראה דיש חילוק בדבר . דממתניתין ד
לענין אהל מיירי דאהל של מלח אינו מתקיים ואפי' במלח סדומית. אבל מחיצה מתקיימת במלח סדומית או
קורה ואפי' במלח אסתרוקנית כו' עכ"ל ודברי המה כדברי ר"ת בתוס' . וראיתי ברמב"ם (פט"ו מטו
ה"ב) שכתב והמלח המעורב בקוצים כו' והוא שיהיה מונח על התרס . והשמיט מ"ש בגמ' „בדלית בה שיעורא

שיעור הקנור כו'. והרשב"ם כ' שכיון שבכירה אין פתיחה ע"ג אלא מן הצד כו'
. והתוי"ט הביא את לשון הרשב"ם מהטור (ובוודאי נשמט שם הלשון „בין מלמעלה
. שני בטפח אמנם הכ"ת והדרישה לא הגיהו כן . ודחקו א"ע להעמיד דבריו . גם
הגי' בטור „והרשב"א כתב" והוא אמר שאין צריך למחוק גי' הספרים „רשב"ם"
בפי' רשב"ם כי אף שבפי' הגמ' לא נמצא זה . הנה הפי' שלפנינו הוא מרש"י ולא
וכינו להשמ"ק מצאנו ראינו שהעתיק מחידושי הרשב"א כל הלשון שכתב הטור משמו .
למעלה בין מלמטה בטפח שני" וכ"מ בירושלמי עכ"ל.וגם הנ"י הביא את הירושלמי
ותנור בין מלמעלה כו' וצ"ל ותימר וקאי אכירה) ועי' במרס"פ שהגיה לנכון שצריך
עמיד אדם תנור . וכן מש"כ הטור עוד שם בשם הרשב"ם דאפי' היה לו חנות של
הרשב"א.כי כן כתוב בשמ"ק בשם חידושי הרשב"א בארוכות ע"ש אח"ז ראיתי בפרישה
: שם ר' שמעון אומר ל"א השיעורים האלו . כתב הרי"ף וליתא לדר"ש דהא
והעליה . ע"כ . וכתב עליו הרא"ש שלא הוצרך לראיה זו דבלא"ה הילכתא כרבים
את הרי"ף בתירוץ נשון . ואתמה על מורינו הגר"א ז"ל שבליקוטיו בביאורו לחו"מ
תירוץ של התוי"ט מדנפשיה . והרמ"ה כ' וז"ל : וליתא לדר"ש תדא דיחיד ורבים.
פיקנא לר"ש בשיטה עכ"ל. והנה בירושלמי הגירסא ברישא ר' יהודה אומר עד שתה
לי אינו גורם כך . לשיטתיה בב"מ שם דאוקמה לר' יהודה בשיטה אחת עם ר' שמעון
לא ס"ל דבשיטה אחת קיימי . דיש לחלק בין הנושאים . או אפשר שסובר הירושלמי
הלס לאו ר' יהודה מסיק לה : שם באמת ביין התירו . ליין הגרי"ב ז"ל לכלאים
לציין גם לשבת פ"א מ"ג (י"א א') ושם פי' מ"ד (נ"ב ב') ונזיר פ"ז מ"ג (נ"ד ב')
ב') תנא כל באמת הלכה היא . ובב"מ (ס' א') אר"א עדא אמרה כל באמת הלכה
בא̇מת הלכה". ואין לחשש ולגמגם בדבר ע"כ . ובשמ"ק בשם הרב יהונתן . שבאמת
שהלכה כמותו ואין לגמגם בדבר ע"כ . אמנם בירושלמי כלאים שם ובתרומות שם
„ כל מקום שאמרו באמת הלכה למשה מסיני" וכ"כ רש"י בנזיר שם. וכ"כ הבה"ג
גיד במבואו . וכ"כ „הרמב"ם" בהקדמתו לפירוש המשניות ובחיבורו פ"ה ה"ז
מהלכות מיר (עי"ש בכ"מ שתסר יבואנו המ"מ מהירושלמי) והר"ש בפ"ב דתרומות
. וכתב דמ"ש „הלמ"מ" הוא לאו דוקא . וכ"כ שם הרע"ב וז"ל : כל היכא דתנינן
א הלכה למ"מ שהרי בפ"ק דשבת שנינו באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות
. וכ"כ הרא"ש בריש הל' מקוואות וז"ל : וכן כל באמת היא שאמר בש"ס גבי מילי
בת באמת אמרו החזן רואה ומפרש רבינו תם התם . כל באמת הלכה כתוב
דאיסור רואה לאור הנר מדרבנן . אלא ברור כהלמ"מ קאמר . עכ"ל (ועי' בס' היסר
משובם שם הלשון קנ"ח) . וכן בשו"ת הרשב"ש (סי' תקנ"ג) בשם הר"ש דמ"ש באמת
. והצריך עיון על הרמב"ם בהקדמתו שחשב הני דאמרו „באמת" בין הלמ"מ . והביא
מירושלמי נזיר שבת . וכן מהרמב"ם בחיבורו הל' תרומות ונזיר) . ובבית דוד שם

[illegible]

הגהות וחדושים ממסכת בבא בתרא

מהגאון הגדול מו"ה גדליה ליפשיץ זללה"ה ובנו הגאון המפורסם מו"ה ישראל ליפשיץ זללה"ה (בעהמ"ס תפארת ישראל)

דף ג ע"ב גמ' גבי זוזי ומתתי . ר"ל ומונה דתרגום לד תות : שם כשורי . ר"ל קורות דתרגום בצל קורתי בטלל שרותי :

דף ד ע"א לייף . תרגום ויתבר ולפיף :

דף ח ע"א בנית א"ל לאו . ומה"ט לא שאלו על השאר דאלו למד אחת כשהשיב לאו הל"ל עכ"פ למדתי גמרא וזה דשאל על משנה ולא הוכיח שלא למד משנה מדלא השיב על מקרא למדתי משנה דהתם י"ל שהוא טעה בזה שסברו לומר דבעינן הכל אבל שהתא דשמע דשאלו על משנה והשיב שלא למד ש"מ דבהדא שני וא"כ היה לו להשיב שלמד גמרא אלא על כרחך דגם גמרא לא ידע :

דף יא ע"א כמוגנז המלך . כמדומה לי דמ"כ שאינו ממלכי ישראל רק ממלכי אוה"ע ונתגייר הוא ואמו וכ"ל ראיה מדתנן פ"ג דנזיר דף יט ב' דהרו כתו"ל ואה"כ עלו לא"י (א"ה) [נ"ב בכ"י בנו ר"ל] ואמי בו"ת [הוא ר"ת בנו ותלמידו] מצאתי כתוב שהיה ממלכי פרס בזמן בית שני ובב"ר פ"י אמרו שהיה הוא ואחיו בניו של תלמי מלך מצרים :

דף יב ע"א ומהאמרא משמים דגברא רבא אמריגא טותיה ואלו אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד כפי אשר כן הנחנקין בסנהדרין :

דף יג ע"ב ועשה בבית הכד . נ"ב נלע"ד כמו מעשה אגיטא [גיטין פח: וש"מ] שהוא ענין מיעוך ולחילה כמו שם עשו דדי בתוליהן . הנני עושה את כל מעניך שהכל לשון עיסה כמו ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת וגו' כ"ל י"ל [הוא ר"ת ישראל לפשין] : שם והא „ר"י בר חיננא (כ"ה בדפוס שם) נ"ב רבין כנ"ל וכ"ה גי' הרא"ש :

דף יד ע"ב כיון דכתיב נבואתיה „גבי" נ"ב אפשר תיבה א מיותרת . וכן מוכח לקמן דהאכי כנה"ג ובניהם חגי זכריה ומלאכי כתבו תרי עשר :

דף יט ע"ב מאי אירית רקיק. נ"ב תרגום רקיקי מצות אספוגין פטירין :

דף כא ע"א עד שית לא תקבל . נ"ב והא דתנן בן חמש למקרא ר"ל סוף המש היינו תחלת שש ההכא או דהתם ללמדו אביו בביתו אמנם לבית המלמד כנן שש כ"כ בבו"ת תשב"ץ [ועי' תוס' כאן ובכתובות] :

דף כג ע"א אבל רבים מאן פיים.נ"ב ר"ל דסד"א דאינו מצוי לפיים רבים קמ"ל דהולין גם ברבים נדבר שאינו שכיח : ע"ב ועל דא אפקוהו לר' ירמיה מבי מדרשא . נ"ב כ"ל דר"ל דשאל דבר שאינו והו"ל ה"ו כהוכא ברכו ובפ"ג דמנחות דל"ז ע"א בבעיא דפלימו מרכי בתינוק שנולד עם ב' ראשין וכו' ואף דבעי בכה"ג ספ"ד דעירובין דנ"ב ע"ב רגלו אחת בתוך התחום וכו' והכא לא אפשר דקים לנו דאינו מדדה יותר [כאן מתחיל כ"י בנו ר"ין] וכן נמי במ' שאה תסר קורטיב דבעי ר"י במס' עירובין ולא אפקוהו לא בפעם ראשון ושני אך כשהרבה לשאול כאלה חששו להוכא ח"ו כנ"ל בו"ת [הוא ר"ת בנו ותלמידו] של הכותב הנ"ל ישראל ליפשין ועי' עוד לקמן דקס"ה ע"ב דהדרו עיילוה לר"י בב"ת [הוא ר"ת בבי מדרשא] ע"ש י"ל. [הוא ר"ת ישראל ליפשין]:

דף לב ע"ב אחי . נ"ב אוהבי . מ"כ [וכ"כ רש"ל בב"מ דף ע' בשם י"מ] :

דף מא ע"ב עביד איניש דשאיל . נ"ב תרגום פוקד עון אבות סוער . ונחלף פה הע' בא' ור"ל דלמא הנך אהוכה לבודקה ובאמת לא קנה [ועי' רש"י שבת יב ע"ב] :

דף נד ע"א דאתקיל תקלא . נ"ב דמסלק התקלות ונקט אתקיל מלשון תקלה . לסלק תקלה דלשון הקודם משתמש דבר וסיפוכו כפירש"י בתומש פי' תרומה (שמות כו ג') וסירותיו לדשנו לסלק הדשן . [ועי' ב"מ לח ע"א רש"י ד"ה והדבים] : רשב"ם ד"ה הכר טרה טרה היה או שוף . נ"ב אבל טרת אדם לא דלא אהזיק כדאחזיקי איכשי דאסור לפסות טרת אדם כמו אכלה ערלה (לעיל נו א') ואפשר להלק ודו"ק ונ"ל דלהכי נקט רבינו כי האי ליפנא להורות דלא הייט כייר דאיכו רק מעשה לנטועים ופרחים אבל טרת נריה השובה ומכ"ש ט.מ אדם היכא שמותרת לעשות [ועי' תוס' יומא דנ"ד]

דף נז ע"ב גמרא גבי ממונא לקולא . נ"ב ואף דגם בממון יש איסור גזל . עכ"פ שאני ממון דאתייהיב למחילה בגיטין ס"ד וגם שהיה מהני מצד שהיה הפקר ב"ד.ומה"ט נמי י"ל המוחזק קים לי כשניים פוסקים אפילו נגד רבים כח"מ סכ"ה וכ"ש בהא"ע סי"ג ואי"ל קים לי באיסורין :

דף עד ע"א והן בדאין. נ"ב ק"ל ממ"ש [בעירובין דף יט].רשעים אף בפתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה וצ"ל ממה דמ"כ מדסיים והן בדאין דמשמע דגם מ"ש מעיקרא משה אמת ת"ו שקר . ולי בו"ת נראה דוקא בפתחו של גיהנם דאז תועיל להם התשובה אז אין חוזרין . והיינו שבוטין למות אבל בגיהנם ודאי חוזרין דהרי רואים למה פעולתן אלא דאין מועיל להם. כנ"ל ישראל ליפשין :

דף עז ע"ב נפק לאפי' עד תוך . נ"ב נ"ל דסיים הכי לומר כיון דנפיק לאפי' ע"כ היה בטות סיבית מעותיו . מהתם מוכח דלבו"ע נקנה באגב מדסיה בטות שיתנו לו עי"ז :

דף פא ע"ב ושגרן ביד שליח ומת . נ"ב הוא וי"ו המתלקת ור"ל או מת שליח :

דף פב ע"ב רש"י ד"ה א"ל לעולם כר"ע . „דפריך" נ"ל דפריב [וכ"ה בדפו"י] :

דף פר ע"א גמ' דתלפא אבי וורדי דג"ע . נ"ב תמיהני ממ"ש בעץ חיים כתבי האר"י שער מ"ו דג"ע הארץ לצד דרום שישוב וגיהנם בצפוןשישוב ונ"ע . ולי בו"ת נ"ל דהיינו בקרן דרומית מזרחית ור"ל דקיימי ג"ע לצד דרום אלא קרוב למזרח.ישראל ליפשין:

דף פו ע"ב משום יאוש בעלים . נ"ב תמיהני דהו"ל בקיצור גבי ממונא לקולא וגבי איסורא לחומרא כדלעיל נ"ז ב' ואפשר דהיא היא . או דהכא דיש תקנה ואפ"ה התירו לכתחלה ליכא להתיר מהכ"ל לולא דיאוש בעלים נגעו בה :

דף צא ע"ב לא הוי מתגרין פועלים למדנח קרתא מרית פיתא מייתין . נ"ב ר"ל פועלים לעבוד את האדמה לא נמצא מי שישכרם מחמת דתבואה מצוי להם הרבה וא"צ לעבוד אדמה ואפ"ה מתו במזרח שעיר שאוכלא שם ריח פת מרוח מערבית דקשה כלפי רוח מזרח כדמוכח מדתנן בפ"ב דאין עושין בורסקי רק למזרח עיר ומתו ברעב למזרח דלא היה מעות מצוי :

דף צג ע"ב תוס' ד"ה מאן כו' . נ"ב וכמו כן מצינו כמה פעמים דפליגי ר"מ ואחרים . וצ"ל דהיינו שקודם שנקרא שנם כן אמרו באופן אחר · וכמדומה שמצאתי שכל מה שאמר ר' מאיר בשם אחר לכן יקראוהו אחרים [עי' סוטה יב ע"א תד"ה אחרים] ולא מחוור מתוך קושיית י"א :

דף צה ע"א גמ' לא ידיעה „במגה" נ"ב במגא כנ"ל לענ"ד [וכ"ה בדפוס פיזרו] ור"ל בכלי :

דף צז ע"ב של נמוקים . נ"ב לאו בנתן מים על גבי נמוקים איירי דא"כ לא עדיף מיין מזוג דלקמן אע"כ בשנר נמוקים בגלגל לסחוט יין הנשאר בהם בלא מים וכמדומה לי דכ"כ נמי הכס נבי דלא כמ"א בהלכות פסח דיין נמוקים עדיף ממזוג דאינו מחמיץ דליתא :

דף צח ע"א אדעתא לסבוייה . נ"ב מלשון אלא וסובא ומלשון שכאך מהול במים . ור"ל להשקות לקונים מעט מעט :

דף צט ע"ב אמה בית הקנון. נ"ב שנוהכין משם ככד תרגום וכדה על שכמה וקולתה על כתפה :

דף ק ע"א ורבנן התם משום חביבותא דאברהם הוא כו' . נ"ב אין הטעם לקיותה בהילוך זה אלא כדי שיראוה אברהם אבינו ע"ה ויתרצה במתנה זו ויקנה ע"י אמירת הקב"ה כדין נותן שאומר ניתן דאינו חוזר במתנה מועטת אפילו לעשיר דליכא לדקה וכח"מ ר"ס רמ"ט ולגבי קב"ה הכל במתנה מועטת כדכתיב ולי כל הארץ כדי שיהיה נוח ליכבש לבניו . דאלו לא נתרצה המקבל אין המתנה כלום כח"מ ר"ס רמ"ג כנ"ל כוונת הגמ' דלא כרב א' במ"כ שטעה בזה לעייל פילא בקופא דמחטא : רשב"ם ד"ה גמדין אמות קטנות מפרקו עד אצבעותיו כ"י י"ל מפרק זרועו אבל שכתף דידוע דאמה כמדת זרועו כמ"ש ת"ל בבכורות בגליון ומג"א בא"ח סי' שמ"ט ורנ"ז :

דף קב ע"ב האי זה וזה מאי עבדי ליה . נ"ב והקשה בני הרב מוה' אליעזר נ"י לאי"ט דה"ל להקשות גם לב"ה נ"ל זה דגבי מן בשמות ט"ז פסוק ט"ז ופכ"ב . ותירץ דע"כ הכי סותירו ממן להספיק ממן שבכליהם מז' באדר שמת מרע"ה שפסק המן לירד עד ט"ז בניסן כפ"א דקדושין (דף לח) וגם מפורש בקרא שאמר מרע"ה לאהרן ליתן בצלצלת למשמרת אע"כ זה וזה למעוטי שנהו אתא . על"ד בני הרב הנ"ל יאריך חייו בטוב ויהיו צאצאיו כמוהו לאיו"ט אמן :

דף קבג ע"א ולא מדעם.נ"ב תרגום מאומה מדעם :

דף קל ע"א על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין . נ"ב דנסי דא"י לעקור נחלה בלשון לא יירש דהי"ל כמתנה עמ"ש בתורה כדתנן דף קלו ע"ב עכ"פ בלשון יירש מהני לומר יירש אחד מבני הכל דנסי דעוקר נחלה מאחרים ממילא עכ"פ אינו עוקר בפירוש אלא נעקר מהם ממילא וכח"מ רפ"א ס"א :

דף קלג ע"א דלמא כי הא קאמרת . נ"ב נולי פי' רשב"ם נ"ל דר"ל בדליכא יורש אחר קרוב ממנו ולא צריך כריב"ב תדע ממ"ש בהאי עובדא דלמא לפלניא משמע משום דלא ידעו מיורש אחר ולז"ק דאם אינו ראוי ליורשו דנמצא קרוב יותר אח"כ אפ"ה יטלם משום מתנה . כיון דלא הזכיר לשון ירושה או מתנה : ע"ב רשב"ם סד"ה דייני דחצלתא . בית הקברות . נ"ב ר"ל כמתים שאינם יודעים מאומה כנלע"ד כוונת רבינו :

דף קלד ע"ב רשב"ם ד"ה אינו נאמן דאם איתא דגרשה קלא אית לה . נ"ב וא"ל ממ"ש בכתובות דף כג ע"א דעבדי איכשי דמקדשי בצנעה די"ל דב' עדים מעידים ע"ז שאני . ובכה"ג אף בכ"ע שאמרו לא ראינו אמרינן לא ראינו אינו ראיה . גדליה ליפשין :

דף קסד ע"ב רשב"ם סד"ה כלך מלשון. אני כתבתיו [כ"ה בדפו"י] . נ"ב אני לא כתבתיו כנ"ל נע"ד [וכ"ה בדפוס פיזרו] . ישראל ליפשין :

דף קסז ע"א רשב"ם ד"ה אזרנוקא כו' . לעיל נח א' הוסיף רשב"ם לפרש שהוא עוד של עור וכן פי' רש"י בב"מ קג ב' :

דף קסח ע"א גמ' כי אריא ארבא . נ"ב כדכתיב דוב אורב הוא לי ארי במסתרים נקט ליפנא דקרא :

הגהות על הרא"ש

פ"א סי' ד' והא דקאמר התם רבינא כו' . נ"ב [דכ"ו ע"ב] וכן כתבו התוס' שם [דכ"ח ע"ב] ד"ה כתי : סי' ט עפי מביתמי' משום דהתם אי איתא כו' כנ"ל : סי' טו דכיון דלא סמיכי אהדדי . נ"ב ואין האחד מרגיש שחבירו רואה אותו משא"כ בסמיכי מרגיש שפיר ולהכי התם היזק ראיה לש"ס וכר"ת בתוס' . י"ל : סי' יז דאין היזק ראיה מחצר לגג . נ"ב דדוקא מחצר לחצר או מגג לגג הוי היזק ראיה דבחצר קביעא תשמישתיה לגבי ניזק וכב' גגין נמי עכ"פ מהאי טעמא גופא דלא קביעא תשמישתי' ואינו חושש לבו שחבירו רואהו משא"כ מחצר לגג הוי כ' לטיבותא:שם אין בעל החצר מסייע לבעל הגג בבנין כלום. נ"ב דאז בלא מחיצה נתפס עליו כגנב כ"כ הטור בסי' ק"ס בח"מ : סי' כט ולטורזינא . נ"ב נ"ל שהוא נוטריקון טור זינא ר"ל שומר כלי זיין של העיר . י"ל : שם שגגויו והלוקו שוה . נ"ב ר"ל הכל בפעם אחד כי שני מיני שוה יש שוה בתאר ובמנין או בזמן . י"ל : סי' לה לא שכן ט לקנין אלא כו' ופורק תבילתו לשעה. נ"ב ע"ל ר"ס מ"ג :

פ"ב סי' ג בהג"ה ד"ה ודוקא נבור קיי"ל כוותיה. נ"ב דרבא : סי' יב והוא לא ידע מחלוקתם דיפסיק הלכתא כו' . נ"ב עי' לעיל פ"ק סי' מ"ב: הג"ה ד"ה ומרחיקין כו' . דנכסי הכנעני „כהפקר הס" ואפי' כנ"ל : סי' יט הג"ה ד"ה מכיון כו' ביה „היורש" . נ"ב „ביורש" כנ"ל : שם הודאת דמוכר או כמורים . נ"ב אבל היכא דערערו מחמת הודאת המוכר או המוריש התם ודאי וכו' כנלע"ד הסרון הניכר כאן י"ל : סי' כא הג"ה ד"ה דאזלינן כו' . ועי' לקמן ר"פ המוכר בית בהג"ה ד"ה ודמים ע"ש . י"ל :

פ"ג סוף סי' א אפי' אם אירע שלא אמרוהו לשום אדם הויא מחאה . נ"ב ועי' לקמן ס"ס כ"ח לא תפיקו שותא וכו' ודו"ק: סי' ז כי הוא סגור שימלא עדים . נ"ב שישקרו ויאמרו : ס"ס ח דאין זה מגו טוב . נ"ב דהוי מגו למפרע : סי' טז הג"ה ד"ה פי' . אי אמרי כנ"ל : סי' כו אפיק ולא אכיל לא הוי חזקה . נ"ב ועי' לעיל סי' ג' : סי' כז ואע"ג דר"ז מוקי מילתא דרבה כר"ש . נ"ב ועי' לעיל בפ"ק סי' מ"ב ודו"ק : סי' כח דאחרים ישמיעו הקול במקום שדר המחזיק . נ"ב ועי' לעיל ר"פ סי' א' : סי' כט לא נתבטלו אותן טענות . נ"ב עיין לעיל סימן י' : סי' ל לא הוי כעד מפי עד . נ"ב עי' תוס' ד"ה קיום : שם דהיה לו ליזהר בשטרו . נ"ב והוי כמגו במקום עדים דאן סהדי כיון שלא שמר בשטרו שלא היה לו כלל שטר : סי' לב בגלוי דעתא כל דהו בטלה המתנה. נ"ב ועי' לקמן סי' נ"א : סי' לו הג"ה סד"ה פיר"ת כו' הוי מחילה . נ"ב ועי' ברא"ש ב"מ פא"נ סי' ל"ב ע"ש : סי' מא כי היכי דתיהדר ליה „ואקשינן" וכיון כנ"ל [וכ"ה ברי"ף] : שם דלאו טעמא בעדות הוא [ופרקינן] דאמר כנ"ל [וכ"ה ברי"ף] : שם ואורחא דמילתא נקט „ואקשינן" וסיפא כנ"ל [וכ"ה ברי"ף] : סי' נד במתנה גמורה עד שתתגרש . נ"ב ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה : סי' נח הג"ה ד"ה כתב כו' מעיסתו קימן . נ"ב ואין להקשות א"כ כמו שתולין בחלוקין בעיסתן שמא קימ"ע ה"נ נימא שמא מצא מניחה נ"ל דמציאה לא שכיח . ישראל : סי' סג דזכי זכיה . נ"ב כמו שמן זית זך . י"ל : סי' סו הג"ה ד"ה מיהו . וה"ל ראוי . נ"ב ועי' [בב"מ] פא"כ ברא"ש סי' ל"ד :

פ"ד סי' ב א"כ מאי בעי רב יוסף מ"ע שתיק רב . נ"ב מיהו נלפע"ד דמהתם אין כ"כ ראיה. דמדהשיבהם מעיקרא כשהקשו מנולד מכבירה פ"מ דשתק האידנא שלא ידע להרץ עצמו אבל בכל דוכתי דליכא ה"ט איכא למימר הכי וא"כ הכי . י"ל :

פ"ה סי' ב בפ"ק דמציעא דאמר ר' „אבא בר כהנא" . לפנינו אין הגירסא כן : סי' ז אלא דקרי נמי „נבקר נמד" כוליה כנ"ל :

פ"ח סי' א ואמה משבט אחר ומתו וירשתן כנ"ל : סי' יא בין גגו קרקע „אינה" גובה מהם משום דהוי ראוי אבל בעוד שלא נגו יפה „כתה" לגנות כנ"ל : סי' לה הגה"ה ד"ה ואפי'. כן פי' ר"י לעיל. נ"ב סי' י"ב : שם ואחריך לפלוני . נ"ב ואחריך לפלוני . שם והראשון אם מכר אין כו' כנ"ל : שם כיון שמכרו הטוא שאמר ואחריו לפלוני לא היה יכול להוציא מן הלוקח אם לא שמכר הטוא שאמר ואחריו יחזיר לי ואם יחזיר לנותן כנ"ל: סי' לט [ליורשו פסיקתא כו' עד דהוה פריך מיניה מעיקרא. נ"ז דברי הרא"ש שהוסיף בדברי הרי"ף וק"ל] : שם כאמר ר' חייא בר אבין . נ"ב גירסת הש"ס ר' חייא בר אבא [אבל בדף קלד ע"ב איתא בגמ' ג"כ כגירסת הרי"ף ורא"ש כאן] :

פ"ט סי' ב הגה"ה ד"ה כך . „שיקנו" נ"ל „שיקחו" : סי' ה הגה"ה ד"ה גר כו' לאביי החזיק בראשונה לא קנה בשניה (לא) תו"מ ונ"ב נ"ג לא [ודע כי הגירסא בדפו"י „לאביי החזיק בראשונה לא קנה בשניה לא קנה ולרבא החזיק בראשונה קנה ובשניה לא קנה" וכך הגירסא בדפוס שהגיה המחבר . ובדפוסים חדשים נשמט מן החזיק בראשונה עד החזיק בראשונה] : סי' יא מונינא דהרסנא . נ"ב כמו כלי הרסנא דתרגום כלי מנא ובש"ס גרסינן עגילא והיא היא . י"ל [ועי' רש"י שבת ק"ה ב' ד"ה מוניני וכתובות ס' ע"ב ד"ה מוניני וש"מ] : סי' טז ועוד אפילו משעת כו' אלא שנתגרשה לבסוף נ"ב וכ"ל ראיה מב"מ די"ג ע"א דלאביי עדיו בחתומיו זכין לו דוקא היכא דמטי שטרא לידיה לבסוף :

פ"י סי' ז ועוד הא דשלחו לר' ירמיה עד כו' כנ"ל : סי' כג והלכתא כוותייהו . נ"ב ועי' לעיל פ"ב סי' ד' : סליק

הגהות והדושים

מאת הרב הגאון המובהק וכו' מו"ה שמחה מדעסויא זללה"ה.

דף ג ע"א גמ' מאי כפיסין „אבני" דלא מספיין . נ"ב רש"י גרס לבינים : תוס' ד"ה מאי כו' לשמעיניה כשיה בה דין חלוקה אלא קמ"ל כשרצו פלגי תמיהא ליה ברמב"ן : ע"ב תוס' ד"ה ועיילה והא אמרה [נ"ל המריקן] . נ"ב במגילה [דף כח] :

דף ד ע"ב גמ' (דת"ק סובר כו' עד ל"א תקיף וניקף ה"ב) תא"מ ונ"ב רש"י ל"ג כ"ז :

דף ה ע"א רש"י (במתני') ד"ה עד כו' שתבעו ולא נתן לו . נ"ב עי' ברא"ש : תד"ה ואי . כדפי' רש"י . נ"ב נ"ל כדפרישיה ור"ל מדלא קאמר מנ בינא לאפדנא ממך כו' : ע"ב ד"ה ואפי' כו' כבעל טוב שבד כוכבים שקיבל כנ"ל :

דף ו ע"א רש"י ד"ה אמוק לאורדי כו' אינן חזקה שנים . נ"ב ועיין דף נז ע"א בפרשב"ם ד"ה הא דברים ודף מא ע"א :

דף ז ע"א תד"ה אף כו' ותימה שהי' יכול כו' . נ"ב עי' דף נט ע"א ועי' דף יא ע"א ועי' מהרש"א וברא"ש : בא"ד אבל עדיין היו בו אור גדול . נ"ב פי' הרא"ש ע"י שהיה לו הלון מצד אחר : ד"ת והוא טי' וא"ת ונימא כו' . נ"ב פי' דף סא ע"ב בתוס' ד"ה ס"ת וקי"ע במהרש"א : ע"ב גמ' ת"ר טופין אותו לעשות לעיר חומה דלתים כנ"ל : תד"ה אין וכו' וכל אחד מכר . נ"ב עי' דף סה ברשב"ם :

דף ח ע"ב תד"ה אכפיה ואר"ת דהאי כסייה כו' . נ"ב תמהרש"א תמה ע"ש ואני מוסיף דממשכנין לאו הייט דברים לכן נ"ל היכא שלא רצה ליתן כלל מודה ר"ת דכופין בשביל פקוח נפש של עניים :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה שכבת זרע נ"ל לקמן אחר ד"ה בהדיא כתיב :

דף י ע"א גמ' אימתי עניים מרודים תביא בית בהאידנא. נ"ב כמ"ש רש"י דף ט סוף ע"א :

דף יב ע"א רש"י ד"ה אוציאתא כל י"ב גפנים . נ"ב ורשב"ם סי' דף מא ריש ע"ב דאוציאת הוא שורה וכ"כ רש"י בב"מ דף פט ע"ב: ע"ב ד"ה יבם מאי כו' לנחלה ונוטל כו'. נ"ב כדאיתא בבכורות בפ"ח דף נב ע"א :

דף יג ע"א רש"י (בסוף העמוד) שאין פ"ע כו' . נ"ב עי' בב"מ דף עא ע"א . ע"ב תוס' ד"ה ושפה כו' ולקמן אמר . נ"ב דף יד ע"ב

דף יד ע"א רש"י ד"ה באמת בת כו' דאמר . נ"ב בכלים פי"ז משנה י' : ד"ה ר"י אומר כו' דקאמר . נ"ב בכלים שם :

דף טו ע"א תד"ה ועל ויש ספרים דקא חשיב אכרכם . נ"ב ולא חשיב אסף ושלמה :

דף כב ע"א תד"ה וקמא היכי סמיך ס"ד כו' . נ"ב דאל"כ ה"ל למפרך מאי קאמר לא יסמוך אם לכותל חבירו הא ככר סמך ולאם לכותל שלו זה שרי בפחות מד' אמות : ע"ב ד"ה זאת אומרת כו' והשורף שמרותיו. נ"ב ב"ק דף לא ע"ב: שם ומוכר שמ"ה לחבירו . נ"ב כתובות דף פו ע"א :

דף כח ע"א תד"ה כגם לוקטין אותו קודם תלי (סיון) . תו"מ ונ"ב אב : ע"ב ד"ה אלא מעתה כו' דא"כ עד נגיחה חמישית כו' . נ"ב פי' כמו דאמרינן להך סברא ליעודי תורא לא מחייב באותה נגיחה שהוחזק כך אי בעינן לעבור בהתראות לא מחייב על תופס נגיחה שהוחזק לעבור ואין זה מוכרת:

דף לג ע"א רשב"ם ד"ה א"ל אביי כו'. אין מוקקין לנכסי יתומים . נ"ב פי' קטנים : שם בסה"ד וישבע שלא פרעו ויטול . נ"ב זה תמוה הא מלוה על פה יכול לומר לוה פרעתי וא"כ איך יוציא המלוה מן היתומים הא טוענין ליורש :

דף לה ע"א תד"ה רב כו' אלא משמואל פריך . נ"ב והא דמשני הגמ' עי' ברמב"ן ז"ל :

דף מ ע"א רשב"ם ד"ה קיום שטרות כו' והוא [נקרא] הנפק כנ"ל :

דף מו ע"א רשב"ם ד"ה תיובתא דרבה כו' כי אמר מכרת כו' ובשבועה . נ"ב פי' ובשבועת היסת :

דף נו ע"ב תד"ה הרי . שהרי העד כו' . נ"ב עי' מהרש"א ודברי תוס' אלו מיוסדים ע"פ מסקנא דגמ' ריש דף נז :

דף נז ע"ב רשב"ם ד"ה כל שאין בשרו נראית מתחתיו שיהא ארוך . נ"ב ולא כפי' הרמב"ם הלכות דעות פ"ה הל"ט :

דף נח ע"א תד"ה פליין . משום דקבר כו' נ"ב כדאיתא דף ק' ע"ב בתוס' ד"ה ורומן :

דף ס ע"א רשב"ם ד"ה שבר רמי כו' כדאמרי' בפ' ט' . נ"ב לרב חסדא דאית טותיה שם :

דף סב ע"ב פד"ה אתמר כו' ועוד דאוקי שמואל מתני' דסוף השואל דאוידי בה ר' יוסי. נ"ב עי' במסכת בכורות דף מח ע"א בתוס' ד"ה דאמר :

דף סד ע"א רשב"ם ד"ה ת"ש דאמר ר"ל כו' ואם היה רוצה לבנות בונה . נ"ב כגון שלא יכביד על ביתו כמ"ש רשב"ם לעיל : ד"ה ה"ג בפי' כו' אלא בבנין דיוטא עצמה . נ"ב וסיא מכביד על הבית :

דף סה ע"א רשב"ם ד"ה שניהם במכר כו' ועיכב לעצמו את התיטון . נ"ב או איפכא :

דף סו ע"ב גמ' בין כך ובין כך לא מכר (לא את העבירין).נ"ב מרשב"ם משמע דל"ג זה :

דף סט ע"א גמ' לא את הרוב המורכב ולא סדן השקמה ואע"ג דקטיני . ובגליון רש"ל מ"ז ונ"ב ואי אפשר למוחקו דרשב"ם ותוס' גרסי לה אלא דרשב"ם גרס לה אחר זה ותוס' גרסי לה כאן :

דף עב ע"ב רשב"ם ד"ה שהוא שדה אחוזה כו' ויחזור לו ביובל . נ"ב עי' מהרש"א ונ"ל ולא יחזור לו ביובל :

דף עו ע"ב גמ' אימ' סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה כו' כנ"ל [ועי' הגירסא ברשב"ם בשם ר"ח] : תד"ה אמר ר"פ כו' דצריך להביא ראיה . נ"ב כדאיתא דף קטג ע"א :

דף עט ע"א רשב"ם ד"ה הכי קאמר כו' דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם . נ"ב לע"ד נ"ל או דקנה ובזה מסולק תלונת מהרש"א מן רשב"ם ותוס' והו"ק: ע"ב ד"ה הכך שוכבו (ולא דמי לפירות דקל) . נ"ב רש"ל מ"ז ולי נראה דאין למוחקם :

דף פא ע"ב תד"ה דלמא כו' או תוספה למ"ד . נ"ב כניאו תוס' ד"ה דמקדיש : ד"ה אלא נ"ל אחר ד"ה דמקדיש :

דף פב ע"א בתוס' (סד"ה בלרן) משמע „משום" דמת כנ"ל ונ"ב ועיין בגיטין דף מז ע"ב ד"ה מתקיף כו' משמע דקנן אע"פ שלא יבש עדיין . נ"ב עי' מהרש"א ועי' שם בהרא"ש : ע"ב ד"ה דמי לא מודה כו' דאמרן בחזקת הבתים . נ"ב דף לו ע"ב ועי' בתוס' שם : ד"ה והתירוה כו' דבלאיר ליה אויר ע"ז אמות . נ"ב נ"ע הא אי' דף עא"ז ע"א דמודדין מעיקר אילן ולא מנופות והר"ש בסוף פ"ד דכלאים פי' דלכך היה מהפך כדי שלא יהיה הזרעים תחת הגפנים דאסור בכלאים ע"ש : תד"ה וזרע כו' שהיערו לגד א' תשיבי כרם . נ"ב פי' מהרש"א ד' אמות וקשה א"כ מנ"ל להגמ' להוכיח מכאן די"ו הוי מפוזרים הא גם בקרחת הכרם הדין כן :

דף פר ע"ב תד"ה ת"ש כו' משמע דלא מהני מידי אלא משיכה . נ"ב נ"ע הא מדידת לוקח

גמ'

נמי מכני וי"ל דזה הוי הגבהה :

דף פה ע"א תד"ה כל כו' דבעי למימר ז"ל קני כו'. נ"ב עי' מהרש"א ועי' בהרא"ש : ד"ה ארבע כו' ועוד דאין נראה שהועיל קבלה ברשות מוכר. נ"ב עי' ע"ב ד"ה כליו וד"ה כגון ועי' בהרא"ש שביאר זה יפה : ד"ה ה"נ בתובעתא כו' יקנה לו כדאמר הכא. נ"ב משמע דס"ל להתוס' דמיירי שלא בפני הלוקח :

דף פח ע"ב רשב"ם ד"ה לא ימוד בגסה כו' כל כך בצמצום. נ"ב פי' הדקה אינו יכול נמהוק כל כך כמו הגסה וא"כ מפסיד הקונה ובגלא זו מפרש בלבור שאחר זה ויש ללמוד דס"ל לרשב"ם דבמקום שנוהגין דרכן לשקול אחר המדידה ודו"ק : ד"ה שזה נאמר בכן אל וד"ה ואלה הד"א :

דף פט ע"א רשב"ם ד"ה לא יאמר לו שקול כו' שהרי ההכרעות הוא טפה לא מכריע כצ"ל :

דף צ ע"א גמ' אחד מחמש "ברביע". צ"ל ברובע : רשב"ם ד"ה נראה בעיני כו' שהתאי תומן אינו גדול. נ"ב על עוכלא :

דף צב ע"א רשב"ם ד"ה לשחיטה מכרתיו כו' וקיי"ל כוותיה. נ"ב ותוס' דף לה סוף ע"א כתבו דאין הלכה כסומכוס בד"ה ומאי וכן כתבו דף סג ריש ע"א :

דף צד ע"א רשב"ם ד"ה נותן לו כו' ואמרינן נמי התם. נ"ב דף נא ע"ב :

דף צה ע"א רשב"ם ד"ה נותן לו יין כו' והכי מוכח לקמיה. נ"ב דף נו ע"ב :

דף צו ע"ב רשב"ם ד"ה תלתא עול "במים". נ"ב צ"ל ממים :

דף צז ע"א רשב"ם ד"ה בקדושת דמים וד"ה בקדושת הגוף. נ"ב מהופך. [ועי' דקדוקי סופרים כי י"ג בגמ' כאן בקדושת דמים כאן בקדושת הגוף וכאן קמא קאי על ברייתא דאבוה דומיא דמעבר] : תד"ה לא נריכא כו' בכוס דוכתא היכא כו'. נ"ב ועי' בפ"א דמכשירין מ"ה בר"ש מ"ש בשם תוספתא ושם בפ"ד משנה ב' וי' :

דף צח ע"א רשב"ם ד"ה ודלא כר' יוסי ב"ת כו' דהא במוהל קאי כוותיה. נ"ב דף נו ע"ב :

דף צט ע"א גמ' ודלמא שלחופי הוו מהלכי. נ"ב עי' שבת נח ב' : סע"ב ברשב"ם וגם שלו הפסיד. נ"ב מה שנתן להם :

דף קא ע"א רשב"ם ד"ה והו דאת"ל כו' ואם היתה הרי נטמא באהל. נ"ב אף דיש אויר טפח כמ"ש הרשב"ם סוף דף הקודם כבר כתבו תוס' בס ד"ה ורומז ז' דאף דיש טפח טמא מדרבנן : תד"ה דעביד כו' ואם היינו אומרים דכותל המערה הוא אמה א"ב.נ"ב די"ל דקבור תוך אותה אמה ועיין דף יב ע"א בתוס' ד"ה פרן : שם ולאומר רשב"א כו' וכגון שירחיק כו'. נ"ב מן הקרן זוית : ע"ב רשב"ם ד"ה יש מפרשים כו'. ואם תאמר מפני כו' הלא יש. נ"ב כמו דקאמר הגמרא אחר זה :

דף קג ע"א גמ' (פחות מכאן נמדדין עמה) אמר. נ"ב עי' בהא"ש : רשב"ם ד"ה ליקדשו וד"ה בית זרע הד"א :

דף קד ע"א תד"ה פרוסי וכן הסר כו'. ונדפס בגליון רש"ל מ"ז נ"ב ולעד"נ דלא נתכוון רש"ל למחוק זה [ותסר במהרש"ל] מלת כו' קודם מלת דמשמע:

דף קה ע"א תד"ה אבל כו' אודי על הכל "ומש"ה". נ"ב מהרש"א גרס למה : ע"ב רשב"ם ד"ה קמ"ל רב כו' [בבני ענינים]. נ"ב כ"ג רש"ל :

דף קו ע"א רשב"ם(במתני')ד"ה פחות כו' כדאוקימנן לעיל. נ"ב דף קד ע"א : ע"ב גמרא ואזול בי תרי. ונדפס בגליון ואזיל חד רש"ל. נ"ב אבל רשב"ם ותוס' כאן ובמסכת כתובות גרסי ואזול תרי :

דף קח ע"ב תד"ה יכול כו' וכ"ל כו' אף לכן. נ"ב וכן משמע מפי' רשב"ם ד"ה יכול :

דף קט ע"א רשב"ם ד"ה קראי שלא כסדרן כו' משום דסמך אמאי דכתב. נ"ב עיין דף שלפני זה ע"ב בתוס' דבור שני :

דף קי ע"א רשב"ם ד"ה והלא יונתן שמו בדברי הימים. נ"ב א' כ"ג :

דף קיא ע"ב רשב"ם סד"ה אלא אמר רבא כו' נחלתו. וד"ה לשארו הד"א :

דף קיב ע"א רשב"ם ד"ה וכי תימא אלעזר. כדאשכחן לעיל. נ"ב דף קיא ע"א :

דף קיג ע"ב תד"ה אורעה. וא"ת הא דאמר כו'. נ"ב עי' בב"ק דף ל ע"ב בתוס' ד"ה כגון הירוץ נתמד על קוביא זו ותמצא נחת :

דף קיד ע"א תד"ה אבל או משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימן. נ"ב בכתובות דף כא סוף ע"ב ד"ה הנח כו' ובב"ק דף ל ע"ב ד"ה כגון כו' דמו טעם זה : ע"ב תד"ה מה. ולקמן נמי מרבינן. נ"ב דף קטו ע"א : בסה"ד אשה (הוי). רש"ל מ"ז :

דף קטו ע"ב רשב"ם ד"ה נהלה כו'. ובני ראובן חנוך ופלוא. נ"ב וחצרון וכרמי : תד"ה אפילו. שמצינו בבני בנימין. נ"ב דף קטז ע"א :

דף קיח ע"א רשב"ם ד"ה כולהו שקול כו' ומיהו לקמן. נ"ב דף קכב ע"א : ע"ב רשב"ם ד"ה לכולה ארעא דישראל כדכתיב וילונו. נ"ב שמות טו :

דף קכ ע"א גמ' בנות צלפחד הותרו להנשא כו'. נ"ב יש להוכיח ראי' מהא דכתיב בפרשת פינחס והעברת את נחלת אביהן להן ולקמן דף קמז ע"א תניא רבי אומר בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה :

דף קכא ע"ב רשב"ם ד"ה מניסן וכל עץ שהוא נקצץ [בו] אינו כצ"ל וכ"ה שם ופי' בט"ז :

דף קכב ע"א גמ' ש"מ לשבטים איפלוג ש"מ.נ"ב עי' מהרש"א ועי' תורת חיים וכ"כ הרא"ש פרשת ויחי ע"ש : שם אידך למאן. נ"ב אף על גב דביחזקאל סי' מ"ח מפורש בהדיא שהיה תרומה לעיר וללוים ולכהנים ולמקדש מ"מ הרי מפורש שם דכל זה לא היה רק כ"ה אלפים קנים אורך על כ"ה אלפים קנים רוחב ונשאר עוד הרבה עד גבול קדימה ועד גבול ימה כמו שמפורש שם להיות חלק זה בזה לחלק שאר שבטים : תד"ה ואידך כו' דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד. נ"ב מהרש"א תמה על זה מיחזקאל סימן מ"ז אני מוסיף להפליא מסי' מ"ח ע"ש ועוד קשה מסי'

מ"ה דמכל הני מוכח בהדיא להיפך דמנשה ואפרים נטלו כאחד מכל השבטים ולוי לא נטל רק חלק בתרומת ארץ כדאיתא שם סי' מ"ח פסוק י"ג : ע"ב רשב"ם ד"ה ובנכסי האב שאין חילוק כו' בין לענין ירושת הבנות כצ"ל :

דף קכג ע"א רשב"ם ד"ה ת"ש כו' דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן כו'. נ"ב כדאיתא ריש ב"ק :

דף קכד ע"ב רשב"ם ד"ה פרט לשבת וד"ה שהשביחו. נ"ב מהופך [ואולי גי' רשב"ם בגמרא מעיקרא פרט לשבח שבשבחו ואח"כ פרט לשבח שהשביחו] :

דף קכו ע"א רשב"ם ד"ה יש לו לבכור כו' ואע"ג דחלק פשוט אין לו. נ"ב עי' ריש ע"ב בתוס' ד"ה לא : ע"ב תד"ה לא. כדקאמר לעיל. נ"ב דף קכד ע"א :

דף קכט ע"ב סוף העמוד ברשב"ם וכדאמרינן נמי בעבודת כוכבים. נ"ב דף מו ע"א וע"ש דף נד ע"ב :

דף קל ע"ב רשב"ם ד"ה ולא מפי מעשה. דהרבה טועין בדבר הלמוד ממעשה כצ"ל :

דף קלא ע"א רשב"ם ד"ה לאו מלתא היא כו' דכלא שום דיוק. נ"ב של רב פפא :

דף קלז ע"ב רשב"ם ד"ה מכרה או בהלכה ומשום דסד"א (מכור) רש"ל מ"ז :

דף קלט ע"ב תד"ה והבנות. מזונות היינו אכילה כו'. נ"ב וכן משמע דף זה ע"א במשנה : שם ופרנסה היינו מלבושים. נ"ב כן משמע דף זה ע"א בגמ' :

דף קמ ע"א תד"ה יתומים כו' אין נראה לדחות כן. נ"ב וביבמות דף סז ע"ב ד"ה שקדמו כו' דחו בע"א ע"ש : ע"ב ברשב"ם (במתני')ד"ה ה"ג אם כו' כדאמרינן בגמ'. נ"ב דף שאח"ז ע"ב :

דף קמא ע"א רשב"ם ד"ה היכי משכחת לה. דאע"ג דאמר כו'. נ"ב והא דמשני במשברי צ"ל דס"ד הא דאמר אם תאומים יטול מנה על כל אחד ואחד קאמר קמ"ל דלא אבל בלא משבר ליכא לאוקמא בדהתנה גם על התאומים וס"ד הא דאמר אם תאומים יטלו מנה לכל אחד קאמר קמ"ל דלא יטלו ביחד רק מנה דא"כ מאי אין לו אלא מנה אין להם מבעי לי' למתני' כן נ"ל:ע"ב רשב"ם ד"ה אימור דשמעת ליה לר"מ כו' הלשה הנקנית. נ"ב לפי מ"ש רש"ל בגמ' ה"ל למימר האיש המקדש הרי הוא בעולם : ד"ה ר"י היא דאמר כו' שמת פוסל את העבד. נ"ב אפילו יש לו בנים : שם ואינו מאכיל את אמו ישראלית. נ"ב בשאין בנים כן הוא שם : תד"ה איתיביה כו' כר' יוחנן לקמן. נ"ב דף קמב ע"ב :

דף קמב ע"ב גמ' דאמר מר בריה דרב יוסף. נ"ב בנדה דף מד ע"ב גרסינן ואמר בוי"ו ומיירי קמייתא שמת עובר וכן נראה מתוס' ע"א סד"ה נוחל וכו' : רשב"ם (ברחש העמוד) וביש נוחלין. נ"ב דף קיד ע"ב :

דף קמד ע"ב רשב"ם ד"ה ובמוהל אמר כו' ואמרי' לקמן. נ"ב דף שאח"ז ע"ב :

דף קמה ע"ב גמ' אבליה בכרכים. נ"ב פי' דף קמו ע"א רשב"ם ד"ה הורתא דמלתא קתני : רשב"ם ד"ה עתיר תקוע כו' (כשאר) נ"ב כשכר כצ"ל :

דף קמו ע"ב רשב"ם (במתני') סד"ה שכיב מרע כו' לקמן בגמרא. נ"ב דף קנג ע"א : ד"ה מהנתו מתנה. כדפסקינן לקמן. נ"ב דף קנא ע"ב : ד"ה לא שייר כו' כדמוכח בגמ'. נ"ב דף קמח ע"ב : שם וטעמא מפורש בגמ'. נ"ב דף שאח"ז : תד"ה מיכלא כו' שבלגנות הדרי ולעיל אמרינן מוהרי כצ"ל : בסה"ד לעיל. נ"ב דף קמה ע"א :

דף קמז ע"א תד"ה ולא כו' וכבבל קשה. נ"ב ולפ"ז ברייתא קמייתא היא לבני בבל :

דף קמח ע"א רשב"ם ד"ה במעמד שלשתן כו' במע"ש [לפי]. נ"ב צ"ל שנ"ל אע"פ : ד"ה או לא הוי שיור כו' ואמרי' לקמן. נ"ב בדף שאח"ז ע"ב : שם ד"ה שייר לעצמו כו' יקוץ ענפיו. נ"ב עי' רש"א לעיל ועי' למטה דליתא : שם ול"נ האי ליתנא משום דלא מיתני. נ"ב דהתם הטעם משום יתור לשון והכא משום עין יפה : שם וקנה ראשון. נ"ל דנקט ראשון משום בעי דהוך מפירותיו דליכא שני : שם ואיכא שיור קרקע. נ"ב דלא כמהרש"א לעיל : שם ד"ה אמר ר"נ כו' אם רצה להוציא כו' שהיה שלו בתגר כו'. נ"ב עי' דף סג ע"א בתוס' ד"ה ע"מ : תד"ה שכיב מרע כו' בלא דבר אחר. נ"ב כ"ג מהרש"א : בא"ד ופירות דקל היינו. נ"ב כ"ג מהרש"א : ד"ה איבעיא להו כו' ועוד מה יש כו' אמרינן דהוי שיור. נ"ב וא"כ בעי דחוץ מפירותיו לא משכחת לה בשיור דשכיב מרע : בא"ד ע"כ נראה לר"י כו' יחור פלוני בבית [יאכל פלוני פירות דקל זה] לא כו' כצ"ל : בא"ד לאחד מי שייר מקום לימות כצ"ל : בא"ד מי אמרינן לא הוי שיור. נ"ב לבעל הפירות :

דף קמט ע"א תד"ה שכיב מרע כו' מי אמרינן דקני במתנת כו'. נ"ב עי' מהרש"א ול"נ דמיירי דאמר אתם עדים וכן משמע בהגהת הרא"ש : שם ד"ה דקא כו' ומהנת ש"מ נמי לא קני אלא לאחר מיתה. נ"ב כן משמע דף קנב ע"א ודף קנג ע"א והעיקר מקור דין זה בהדיא בפרק יש נוחלין דף קלז ע"א : שם תעשה לה קורת רוח כו'. נ"ב ולשון תעשה הוא כמו לשון הנתן א"כ מוכח דאין לחלק בין תנו לתנתן כן נ"ל : ע"ב תד"ה שייר קרקע כל שהוא כו' ובמסקנא מפרש. נ"ב דף שאחר זה ריש ע"ב : בסה"ד דאפי' היכא שאומר כו'. נ"ב כלומר דאף דמסיק משום כרות גיטא וא"כ פליג ת"ק נמי בשיור קרקע פלוני מ"מ ר"ש ס"ל לאשמעינן רבותא טפי בשיור קרקע סתם :

דף קנא ע"א רשב"ם סד"ה אפילו למ"ד כו' ולעיל פריסית לה. נ"ב דף קנ ע"ב : ע"ב תד"ה תנו גט כו' ואין נראה לומר דדייק כו' כתבו גט (זה). נ"ב רש"ל מוחק זה : ד"ה תנו מנה כו' שהשטר שרוצה ליתן לאחר מיתה אין בעולם. נ"ב דמוקי לה התם בכתבו כמ"ש תוס' לעיל : שם והמנה בעולם. נ"ב דאמר רב שם והוא שמונחין בקרן זוית :

דף קנב ע"א תד"ה מתנת כו' דא"כ מתני' דקתני כו'. נ"ב עי' סוף ע"ב בתוס' ד"ה שלחו : שם דנסמוך לא משמע הכי. נ"ב מהרש"א

פי' מדפסק הגמ' סוף דף שלפני זה מתנת שכ"מ בעי קנין וגא קאמר נמי דבעי יפוי כח עכ"ל ולפי מ"ש הוא עצמו לפני זה דבמתנה במקצת הוא לגמרי כמתנת בריא וקושיית התוס' הי' מלא שייר קרקע כל שהוא דמשמע דאם מת קנה א"כ אין זה הוכחה ונ"ל דהוכחתם ממה דאמרינן שם דמצוה מחמת מיתה לא בעי קנין ומשמע כל שכן בקנין אף בלא יפוי כח גם י"ל דהוכחתם מדפריך מרב יהודה ולא ממתניתין : ע"ב רשב"ם ד"ה ושמואל אמר כו' ואמרינן לעיל. נ"ב דף קנא ע"א :

דף קנג ע"א רשב"ם ד"ה כדמקנו אינשי כו' שמעינן "מה'" מילי כצ"ל : שם מתנת שכיב מרע כו'. נ"ב א' : שם אבל אם ייפה את כחו כו'. נ"ב ב' : שם ושכ"מ שאמר כו'. נ"ב ג' : שם ואם כתב וזיכה כו'. נ"ב ד': שם אבל אם כתב וזיכה והקנה כו'. נ"ב ה': שם (במתני') ד"ה לא כו' כדאמרינן בגמ'. נ"ב דף שאח"ז ע"א : ע"ב רשב"ם ד"ה הוא מוציא כו' כדאביי דרוב חולים כו'. נ"ב פי' אע"ג דהשתא מת הכי נמי כאן אף דהשתא בריא לא נתקיים המתנה מספק: שם דאיכא למימר דהדר ביה. נ"ב פי' ולכך לא נתקיים המתנה : תד"ה השתא כו' שהוא בחזקתו כמו שהניחו. נ"ב פי' וא"כ הכא אמרינן דלא עמד : ד"ה בימות וד"ה רשות. נ"ב מהופך :

דף קנד ע"א רשב"ם ד"ה ועמדו כו' וקי"ל לקמן כו' עד שיהא בן עשרים. נ"ב ויש לו סימנים :

דף קנה ע"א גמ' והא דרבא כו' אלא מכללא אתמר. ובגליון רש"ל מ"ז. נ"ב לפי פירוש רשב"ם לקמן אבל התוס' כאן ד"ה אתמר גרסי כן : תד"ה אלא. דיבאו היורשין עדים כו'. נ"ב רש"ל ע"ש ומהרש"א בפי' רשב"ם השיג עליו ע"ש ול"נ דקשיא להו לתוס' דלמא באמת נתקיים בידי לקוחות ע"י עדים ועכשיו בקשו יורשים לבדוק ולברר שעדי שקר הם לכך מתרצו התוס' דכל זמן שלא יביאו יורשים עדים להכחישן בודאי לאו כל כמינייהו דיורשים לומר שעדי שקר הם ולהצטרך בדיקה כיון שיש לפנינו עדים שהעידו בפירוש שהיה גדול וזה ברור : שם ד"ה מתיב כו' אא"כ נעשה גדול בן כ'. נ"ב לפי שלא הביא שתי שערות : שם לפי שהיה. נ"ב משוינן ליה סריס כו' : שם בסה"ד דנכסי בחזקת לקוחות קיימי. נ"ב ויש לתמוה כיון דדברי ריב"ם ברורין בטעמן למה כתבו התוס' לפני זה דאין הוכחה גמורה דבזמן מכירה מכר הא איכא הוכחה גדולה דאין עדים תותמין על השטר אא"כ נעשה גדול ומכח זה נתקיים בידי לקוחות כדלעיל ריש עמוד זה וכ"ל דמעיקרא ס"ל להתוס' דאי לאו דהוו עדים שבזמן מכירה מכר שפיר מצו היורשים לערער שלא הביא ב' שערות דאז ודאי לא הוי בן עשרים ונדחית החזקה דאין עדים כו' ואי משום דהוא כריס לא הביא ב' שערות ס"ל להוס' מעיקרא דמכח חזקה זו משוינן ליה סריס : ע"ב גמרא אבוהו כגידל בר מנשיא. נ"ב כ"ג רשב"ם ועי' תוס' ע"א ד"ה אתמר וסרי"ף גרס לה :

דף קנו ע"א רשב"ם ד"ה והלכתא כר"נ אמר שמואל כו' ואיכא למימר דוקא כו'. נ"ב עי' בדף שלפני זה ע"א בתד"ה מוכר: תוס' סד"ה בודקין. נ"ב עי' למטה סד"ה וכי כו' ובייך כאן:שם ד"ה וכי כו' ואם היה ספקא כו'. נ"ב שייך לעיל בסוף תוספות ד"ה בודקין :

דף קנז ע"א רשב"ם ד"ה יורשי הלא כו' כדאמרינן בגמ'. נ"ב דף קנט: שם בסה"ד (סבן). תו"מ וכ"ב היורש : תוס' סד"ה אמר כו' מתני' עדיפא ליה. נ"ב ולמסקנא י"ל דס"ל מצוה על היתומים כו' : ד"ה דאקני כו'. נ"ב רש"ל גרס כמו שהוא לפנינו ועיקר הוא דלא כמהרש"א ע"ש : שם וא"ת אימר כו'. נ"ב כדאיתא בב"מ דף לג ע"ב :

דף קנח ע"א תוס' סד"ה נפל כו' בסמוך. נ"ב ד"ה נכסים : ד"ה וב"ה כו' בריפא דנפל הבית עליו ועל (אמו). תו"מ וכ"ב אשתו : ד"ה נכסים כו' אבל הכא אית להו. נ"ב לב"ש דיחלוקו מטעם כו' ולכך אין לחלק התם לב"ה בין כו' : ע"ב רשב"ם במתני' ד"ה אלו ואלו כו' דלעיל. נ"ב דף קנז ע"א : שם וגם נפל כו' ועל אשתו. נ"ב דף זה ע"א : תד"ה אמר כו' הלכה כמותו מחבירו. נ"ב עירובין דף מו ע"ב :

דף קס ע"א רשב"ם ד"ה מקושר וכו' כעין קשת הסופר. נ"ב לשון קשת הסופר הוא ביחזקאל סי' ט' : תד"ה מקושר כו'. שחותמין בו שחור. נ"ב דהיינו הקלף לצד שער : שם א"כ דאימטוייה ליה. נ"ב עי' דף שאח"ז ע"א בתוס' ד"ה וליהוש : ד"ה פשוט כו' טעמא משום שמא כו'. נ"ב ומקושר שכתבו עדיו מתוכו פסול לת"ק מטעם דפריך רבי לר"ח דף קסד סוף ע"א כ"כ רמב"ן בחדושיו : ד"ה שדות כו'. נ"ב שייך לע"ב : ע"ב תוס' סד"ה לרב הונא. "אחורי". נ"ל "אחרי" מהרש"א ע"ש :

דף קסא ע"א תד"ה ומתכשר כו' ומה סבור לומר כו'. נ"ב עי' מהרש"א ועי' ריש מס' גיטין בתוס' ד"ה ולא : ע"ב רשב"ם ד"ה מר זוטרא כו' לא יתכן להעשות המקושר פשוט. נ"ב נ"ע דהא ע"כ הא דתנן מקושר שחתמו עדיו מתוכו היינו שחתמו מלמטה דאל"כ גם לרב הונא לא יתכן להכשיר פשוט שחתמו בפנים בין שיטה לשיטה שאינו כתיקון חכמים וכן משמע להדיא מן תוס' ע"א סד"ה וניחוש בתוס' (ד"ה בע"א) ואי לא סגיין לית מי ללקוחות וללוה. נ"ב כגון שלא בפניו ועי' בתוס' גיטין הנ"ל :

דף קסב ע"א רשב"ם סד"ה אמר כו' ובשאין כתוב בשטר שריר וקיים. נ"ב עי' בתוס' ד"ה לפי : ע"ב ד"ה ה"ג כו' וי"ל בגט קרח. נ"ב דלא כפירוש ראשון:תוס' סד"ה דאמר כו' מה שירצה בחצי השלמה. נ"ב אף שמהרש"א רוצה ליישב הגהה זו לא נכירא והעיקר כמ"ש תוס' לעיל : ד"ה ואל כו' כדאמרי' במשנה. נ"ב בתוס' ד"ה מקושר עדיו :

דף קסג ע"א בתוס' (סד"ה נמצא) בקיומא "דהכא". נ"ב נ"ל "דתרי" וכ"ה בגיטין דף יח סוף ע"ב תוס' ד"ה אמרי וביאור דבריהם דבגט קרח הי' שם דף פא ע"ב דלא מכשרינן רק חד קרוב בלבד וכאן דבעינן לקיים תלתא כדאי' שם הרי תרי כשרים : ד"ה ר' יוחנן אומר כו'. נ"ב שייך לע"ב אחר ד"ה הגיהא : ע"ב רשב"ם ד"ה אלא בין העדים כו' ואע"ג דמטייט. נ"ב הטעם עי' בתוס' ד"ה ר' יוחנן סוף ע"א : תד"ה שיטה כו' וגם רוב פעמים שבושכינין תותמין

בכתובות כו'. נ"ב בסוף הדבור משמע שתותמין למטה העדים וכ"כ רמב"ן בחידושיו בהדיא :

דף קסד ע"ב גמ' וחמנין דיזיף מיניה זוזי. נ"ב הא דלא פריך על כל שטר מאוחר עי' בתוס' ריש פרקין במתני' סד"ה מקושר שכתבו : רשב"ם סד"ה ומקשינן דלמא כו' לקמן בפרקין. נ"ב דף קע ע"ב ובדף קעא ע"ב : תד"ה השתא כו' כדפרישית לעיל. נ"ב דף שלפני זה ע"ב ד"ה שיטה :

דף קסה ע"א תד"ה כאתרא.וקדושין.נ"ב דף מט ע"א: שם ד"ה אמר כו' והכי משמע נמי מדתשיב. נ"ב לקמן ע"ב : שם ושמיעת ההודאה אין השטר מועיל כלל. נ"ב כדעת רמב"ן ורא"ש : שם ומיהו קצת קשה כו' תשוב כעד. נ"ב וא"כ הוי כמו שראו כאחד : שם לפי שהרבה פעמים היתה. נ"ב ומיירי כשאין מפורש בשטר שראה הלואה כאחד : ע"ב גמ' מהו שיצטרפו אליבא דת"ק. נ"ב עי' תוס' ע"א ד"ה אמר ורמב"ן : בשנה א"כ למה כותבין את העליון. נ"ב עי' דף שאח"ז ע"ב שני דבורי תוס' הבייכים למתני' : תד"ה הכא כו' דלא גבי [אלא] מבני תרי כו' גבי [אלא] מבני תרי כצ"ל :

דף קסו ע"א רשב"ם סד"ה אורנוקא כו' מן סבור. נ"ב עי' דף נה ע"א : ע"ב תוס' סד"ה וליחוש דלמא כו' להוציא משעבד כתובתה. נ"ב כמו דפריך גבי שובר : שם ד"ה וליחוש לשני כו' ואומרים דבהותק מיירי. נ"ב עי' לשון תוס' בגיטין דף כד סוף ע"ב : שם הוקרין ב"ד והאי אם שני יוסף היו שם. נ"ב פי' בשעת שכותבין :

דף קסח ע"א רשב"ם ד"ה שטרי טענתא כו' ותורין וטוענין. נ"ב פי' רמב"ן במשנה : תוס' סד"ה אמר כו' לר"נ דאמר. נ"ב התם מעיקרא : שם סד"ה מעמיד כו' שהעדים עושין אותו. נ"ב כן איתא ע"ב בברייתא בהדיא כפי' תוס' : שם ד"ה ובא כו' (מיירי שמביא עדים). הא"מ נ"ב ע"ש הוא וצ"ל שמביא השטר לב"ד דוקא : שם על הכיא. נ"ב דף קע ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה אין : ע"ב רשב"ם ד"ה ומפרש גמ'. ותקרו עדים החתומים בו. נ"ב עי' בקיצור פסקי הרא"ש סימן כ' שכתב עדים שמעידין עליו שנמחקו : תד"ה אבל כו' שהרי אין לזה שטר. נ"ב ומיירי שלא החזיק הלוקח ג' שנים וכן מוכח לקמן בתוס' : שם וצ"ל דהי האי גוונא. נ"ב משהחזיק ג' שנים :

דף קסט ע"א רשב"ם ד"ה זאת אומרת כו' במתני' בפרקין. נ"ב דף קע ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה בצלמא כו' שיעשה מכאן ואילך. נ"ב כיון שכתב בשובר שכל השטרות בטלים לגר מדיפקין בזמנא דא ומ"ש דאיכא נעילת דלת פי' כשרוצין כבר אדם שהפסיד זה תנם : ד"ה דמאן כו' או משום. ואם אין כו' נ"ב ועי' בחדושי רמב"ן ורא"ש שהביאו :

דף קע ע"א גמ' הכל מודין שאם (כתוב בו). תא"מ נ"ב ע"ם הוא : רשב"ם ד"ה ישב"ג ויש לו עדים שהחזיק בה קנה. נ"ב עי' בחדושי רמב"ן :

דף קעא ע"ב גמ' עבד לוה לאיש מלוה. נ"ב משלי כב : רשב"ם סד"ה לא נתקנו כו' אם לאו וד"ה ונפיק כו'. נ"ב הד"א ורש"ל לא כ"כ : שם ד"ה המוקדמין פסולין כו' רב אסי מוקי לה. נ"ב להא יתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו :

דף קעב ע"א רשב"ם (במתני') ד"ה קח לך עבדים דההיא חזקה כו'. נ"ב תוס' דף יג ע"ב כתבו דמיירי שאין מודה להשכיר : תוס' סד"ה עבידו כו' אפילו ידעינן שאינו פרוע. נ"ב עי' בחדושי הרמב"ן : ע"ב תוס' סד"ה מיקך. "אלא" ש"מ. נ"ב לעד"נ צ"ל "או" ועי' למטה ד"ה אבל כו', וא"כ א"צ להגהת רש"ל : ד"ה אבל כו' פירכא הד"א (בהלואה). תו"מ וכ"ב נ"ל בלאו הכי :

דף קעג ע"א רשב"ם ד"ה בדה שיש לי כו' כמו בזה אדום. נ"ב בפרשת ויצא :

ע"ב תוס' סד"ה חבורי. דהלכתא כרבא ולא לימא ואני קבלן. נ"ל "ולא לימא ואני קבלן דהלכתא כרבא". רש"ל ע"ש :

דף קעד ע"א רשב"ם ד"ה בר מתן לו כו' וכ"ב תן לו. נ"ב דהא כלוהו ואני נותן לא הוי קבלן לרב הונא ובהלוהו ואני קבלן פשט ר' יצחק דהוי קבלן:ד"ה רב הונא בריה דר"י כו' דקי"ל לקמן כו'. נ"ב דף קטו ע"א וצ"ע דשם פסק ר"פ כן דמלוה ע"פ גובה מן היורשים לכן נ"ל דר"פ שם מיירי בגדולים ודברי רשב"ם הן לאמת דקי"ל כרב הונא בריה דר"י כאן : תד"ה מקמי כו' שאין. נ"ב כצ"ל וכ"ה בפסקי תוס' : ע"ב רשב"ם ד"ה היוצא מתחת כו' ותובע את היתומים. נ"ב עי' בחדושי רמב"ן הוכחה לזה : ד"ה אינו גובה כו'. נ"ב לרשב"ם דמפרש מלתייהו דר"פ ורב הונא דוקא במלוה ע"פ קשה דהא הכא איכא שטרא וצ"ל דס"ל כרמב"ן דכתב דלגבי ערב לא הוי שטרא ועי' בתוס' : בתוס' (ד"ה בע"א) דהיינו [אפילו] במלוה על פה. נ"ב כצ"ל לעד"נ דלא כמהרש"א ועי' בשו"ע סי' ק"ז וק"ח : בא"ד ולא קייפיק. נ"ב צ"ל לא וכ"מ במהרש"א. והטעם עי' בתוס' דכתובות דף פו סוף ע"א ד"ה פריעת :

דף קעה ע"א גמ' איכא למימר דלא פרעיה. ובגליון גרסת רש"ל ליכא למימר דפרעיה. נ"ב וגרסא דידן ניחא טפי כמ"ש תוס' ד"ה חזר : תד"ה ודברי. אבל הכא לא בעי' למימר כו'. נ"ב עי' ריש דף זה בתוס' ד"ה ורב : ד"ה המלוה כו' [מדרבנן]. נ"ב כ"ג רש"ל והיינו למ"ד שעבודא דאורייתא : ע"ב תד"ה גמ קרקע כו' אע"ג דמיניה (מיירי). נ"ב רש"ל מוחק זה : תד"ה לא כו' אע"ג דעדיפי לקוחות הכא. נ"ב משום דלית ליה קלא למלוה על פה : שם ואע"ג דאינו גובין מן היורשין. נ"ב למ"ד שעבודא לאו דאורייתא ומשום נעילת דלת בפני הלווין כלבד תקנו במלוה בשטר שיגבו והתם ליכא מלוה:בא"ד שלא תפתח דלת הלווין. נ"ב צ"ל המזיקין עי' סמ"ע סי' א' : שם ואי הויא מעשה בית דין. נ"ב לעד"ד יש כאן ט"ס וחסרון ומ"מ כוונתם למ"ש הר"ש בפי' דמסכת שביעית משנה ב' ע"ש : שם וכ"ש מן הלקוחות. נ"ב דהא בהדיא אמרינן המוכר שדהו בעדים גובה מן הלקוחות :

דף קעו ע"א רשב"ם ד"ה אמר רב פפא כו' לעיל פירשתי. נ"ב דף קעד סוף ע"א :

סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא בתרא

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא **יעקב עמדין** זצ"ל בהרב הגאון רשכבה"ג **צבי אשכנזי** זצ"ל

[נעתק מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו].

דף ב סוף ע"ב גמרא שליקא · נ"ל שלקת :

דף ג ע"א תוס' ד"ה טרקסין · וסין כו' · נ"ב ונ"ל סין הוא תרגום של טיט בכ"מ בתנ"י וכתובים · ופירוש טרקסין שאותו רוח סתום בבנין אומר ולבנים לאפוקי בבית שני דהוה פרוכת : **ע"ב** גמ' קטלינהו לכולהו רבנן · נ"ב אותם שידע שהיו מתנגדיו : **רש"י** ד"ה ג' טפחים · "לגבי" · נמחק : תוס' סד"ה כל · אסינו במצות · נ"ב או שמא לפי שבא מאדום לפמ"ש קצת הסופרים :

דף ד ע"ב גמ' מקפיל · נ"ב הוא מלבונות שמתהפכים : **רש"י** (במתני') סד"ה הג"ה וכן · תמו' ש"מ · נ"ל תמ"ם [ובדפו"י איתא "ת' מו' שמ" והוא תוס' מהרש"ם] :

דף ו ע"ב תוס' ד"ה עד כו' · נ"ב ל"י מה לורך לומר כן · דס"ט דעד ז' לא הוית חזקה דכיון דיכול לסתרה בשביעי ולא סתרה עד שנכנס שמיני שלא יכול לסתרה וזה לא מיחה · משו"ה בתר שבעה הוית חזקה דהו"ל למחויי שאע"פ שיכול זה לומר לא אוכל לסתרה היום דילמא מהרמיא לי סעודתא נמיכל בה (אע"ג דכב' אכל בה הוא יומא ויגא י"ת) מ"מ הוא יעשה את שלו וימחה ויאמר ע"ע המתנתי כדי שתקיים מצות סוכה שהשאלתי לך המקום · ועכשיו משיגאת י"ת קום סתור אותה · ומדלא מחי עד שנכנס י"ט דשמיני מחל והוית חזקה · ודווקא קאמר עד שבעה ולא שבעה בכלל אלא מקצתו של יום השביעי הוא בכלל דלא הוית חזקה דאכתי מאי מחי ביה · משא"כ כשלא מחה כל יום השביעי · היינו בתר שבעה · או לא מהניא ליה אפי' עבד מחאה בי"ט האחרון כיון דהוי אפשר ליה למעבדה מאתמול ושתיק [אבל נראה פשוט כיון דתנן בסוכה מ"ת א' גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו· בודאי אדעתא דהכי השאילו ג"כ לעשות כתיקון חכמים ודברי התוס' מוכרחים] :

דף ז ע"ב תוס' ד"ה מר כו' · נ"ב ואפשר שיניק הכיס טפי הוה משו"ה אקדמיה כענין משה ואהרן וזולת [וא"ש פרש"י דכתובות] : **שם** ד"ה אין · ואע"ג דאמרינן המוכר כו' · נ"ב נראה דהיינו מתניתין דבור ודות פלוגתא דר"ע ורבנן : **שם** ד"ה לפי · ונותנין עניים כו' · נ"ב אי אפשר לומר עניים ממש כי מי יחייב את העניים לתת שום דבר לסייע בהוצאת שמירת העיר שלא מצווים לתת להם די מחסורם· ואיך יעלה עה"ד לקחת ממון ממי שאין לו כל מאומה · אלא ר"ל בינונים דלגבי עשירים עניים נינהו · אמנם י"ל הב"ע בבתים של עניים · ואע"ג דלית להו ממונא גובין מהם לפי ערך הבתים כתי אחוזתם ונהאתם וימכרום או ילוו עליהם לפרוע מה שעליהם לשאת במשא ההוצאה בשמירת בתיהם שלא יחריבום הגייסות כשלא ימצאו בהם [ממון] מיהו העניים גדולים דלית להו [בתים] ודרים בבתים שכורים פשיטא לא קיירי :

דף ח ע"א גמ' אדאורייתא דכתיב כו' · נ"ב הוה למילף מדאורייתא טפי · דאפי' אדמת הכהנים לא קנה · אלא דהתם שאני כי חוק לכהנים מאת פרעה ולא היה יכול לשנותו · ומ"מ ודאי לכך נכתב בתורה ללמד חוק לכהני ה' לתת לחם חקם וככתוב בחזקיה [דה"ב לא] ויאמר לתת מנת הכהנים והלוים וגו' : **שם** ושרים · נ"ל סרים : תוס' ד"ה כריא · רחוב · נ"ב רתובה [תרגומו] פתיה [דברים יג] : **ע"ב** גמ' שררות · נ"ב שם דבר בשקל עבדות שפלות :

דף ט ע"א גמ' סדיא · נ"ב נ"ל הוא כמו סעדיא שוכב ונשען עליו כמ"ש [שבת קי"ט א] מזיגנא רישי אבי סדיא · ועי"ן מובלעת כמו זירא זעירא : **שם** גדול המעשה כו' · נ"ב לפי שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו · ולערא דגופא ובזיוניה כבד ליה לאנש לסבול ממומוניה : **ע"ב** אמאי קרו ליה עולא כו' · נ"ב נראה ששם עולא הוא לבחור עול ימים· וגם שנמצא בכתוב (דה"א ז') שם עלא דגוש: תוס' ד"ה גדול · דמשה נמי עשה כו' · נ"ב מי יגיד לנו זה · שמא לא היה מזומן לו עני כלל · וכן נראה דבמדבר היו כל ישראל שוים ולא היה בהם עני הצריך לפרנסה · שכולם היו אוכלי המן ושותי הבאר שלמותיהם לא בלו וגו' · הרי ודאי כולם עשירים היו שמחים בחלקם · ולמי היה צריך לתת בסתר · ואע"ג הכתיב והדל לא ימעיט · לענין כסף לחוד הוא שלא היה יד כולם משגת בשוה · ובשביל כך לא היו צריכין לקבל צדקה ואעפ"כ גם מככף לא היה חסר שום אחד מהם · כולם יצאו ברכוש רב בין רב למעט לכן נתחייבו כולם בשקלים בשוה · ולא נקרא דל אלא בערך העשיר הגדול · ודכתיב במשה צדקת ה' עשה אינה צדקה לעניים אלא כדכתיב צדק צדק תרדוף בפרשת שופטים · והיינו נמי דמפרש בהך קרא ומשפטיו עם ישראל :

דף י ע"ב גמ' שדרתינהו קמיה דרבא וקבלינהו משום כו' · נ"ב שהיה דר תחת ממשלתה יצ"א היה דר בא"י שלא היתה תחת ממשלת שבור מלכא כי בעת ההיא הרומיים היו מושלים בא"י :

דף יא ע"ב תוס' סד"ה בעיא · ורב אמי לחוד · נ"ב אי גרסי הכי גרסי · אסברא בלא"ה דכמה רב הונא הוו · ואותו ר"ה דגטין ר"ג הוה ותלמידיה [דרב] ובבבל הוה · ור"ה זה בא"י והלך לשם מבבל ללמוד תורה לפני ר"א :

דף יב ע"ב גמ' עכביה · נ"ב לזוגא חד הוא [וא"צ להגהת הב"ח] :

דף יג ע"א תוס' ד"ה כופין · דאסור למכור עצמו בע"ע כו' · נ"ב קשיא לי ההיא דס"פ האומר [קדושין ס"ט א'] דש"ד דהוה מכסיב ליה עצה זיל גנוב ואזדבן בע"ע דמשמע אפי' תרי אסורי שרינן ליה [עי' רש"י ותוס' שם שלא פי' כן ועי' ט"א ריש חגיגה] כדי להכשיר זרעו · ואע"ג דדחי לה התם מטעמא אחרינא לא אפשר · מיהא פשיטא ליה דבשביל כך אסורא ואפי' איכא תו אסורא אחרינא בהדיא [גרי'] ובפרק הערל [ע"ו א'] שרינן אסור הוצאת שז"ל כתמור משום להכשירו בבת ישראל :

דף יד ע"א גמ' בגויל שלם · נ"ב כמדת ס"ת שבארון כדלקמן אליבא דר"מ וכן היה אפשר מכון למדה זו כי עניו היו ב"ש וכל שבעניו עפת יש שהקפו שלשה וכדמשיק · ש"מ דשל גויל היה ובו מגוה מן המובחר כדעת ר"ת [עי' ר"ן פ"ה דשבת] :

דף טו ע"א תוס' ד"ה ועל · המש עשרה מעלות דוד אמרן · נ"ב כדאיתא בהלל [דף נג] : **שם** סד"ה פ"ה · נ"ב י"ל שהוא עיקר ספרו בא"י והשאר טפל · ול"ד ליחזקאל ודניאל ומג"א שכל עקרם בחו"ל היו · ושמא נבואות ירמי' שבחו"ל · תלמידו ברוך ב"כ אסקינהו הוא עלה לא"י נתנבא שם [עי' מגילה טז ב' וברש"י שם ד"ה שכל] : **שם** ד"ה שמנה · שנוהגים עתה לקרות שניה · נ"ב ר"ל העולה עם הש"צ : **שם** אלא יעמוד ויקרא · נ"ב שיקרא בשמש שיעלו לקרות : **ע"ב** גמ' לאו מישראל הוה · נ"ב נראה דלא דווקא כי מתוך כינויו שקראו הכתוב השוזי מכלל שהוא מבני נחור שילדה לו מלכה את בוז · אלא לפי שהיה בן אחיו של אברהם · והיינו נמי ממשפחת רם · נקרא ג"כ מישראל ע"ד קרב לגבי דשינא כו' [שבועות מז:] : **שם** דור שכולו שכל כו' · נ"ב א"א לומר שכל דורות של שופטים כולם היו הכל הבל שהרי בודאי כל השופטים בכלל צדיקים גדולים היו לא נמצא בהם דופי חוץ משנים אבימלך ושמשון (ואע"פ שחטא כצדיק אשר יעשה טוב ויחטא · לא כולו הבל היה ח"ו כי נזיר אלהים קדוש מבטן היה) אלא על אותו דור (שנאמר בו שפוט השופטים) בלבד אמרו כן : **שם** איוב בימי כשדים · נ"ב בזמן שמשלו בכפה : **שם** כולכם חזיתם ולמה כו' · נ"ב וה"פ דקרא הן כולכם חזיתם במראה נבואה ודאי כי עם חבריו דבר שהיו נביאים ודאי כדלעיל אלא שלא היה דורש דומה יפה שטופי זמה ולפי שלא מחו בידיהם אמר ולמה הבל תהבלו להבוד בכשרים כמוני · ולא למחות ביד פושעי הבל שנקראו על שמם כמ"ש ברא"ש [שבת נד ב ביצה כג א] :

דף טז ע"א לשם שמים נתכוונו שטן כו' · נ"ב גדולה מזו נאמר שכל עיקר מציאותו היא לטובת האדם כמש"ד רז"ל עפ"פ והנה טוב מאד· וכמ"ש דמהו לזונה מקושטת שנשלחה המלך לנסות את בנו · ועיין סולם שלנו :

דף יט ע"ב כשם ר' יוסי · נ"ב נראה הוא ר' יוסי בר' חנינא : **שם** אפי' שבה · נ"ב פת שבה : תוס' ד"ה מי פירות פר"ח כגון שמן · נ"ב נ"ל שהיה כתוב שומן · כי א"א שיתעלם זה מר"ח :

דף כא ע"א תוס' ד"ה פר"ת דרביה כו' · נ"ב זה שייך לקמן אחרון עושה מלאכת ה' רמיה וענא"ש : **ע"ב** גמ' ואומנא ושפר [כ"ה בדפו"י]· נ"ב שמ"ך (קמץ) [פתח] פ"א (פתח) [קמץ] ודגש :

דף כב ע"א דאייתי דקולי לבבל כנ"ל : **שם** דאגלא עדיפנא מיניה· נ"ב נ"ל עדיפנא משמעיה דרבא ואפ"ה קפיד רבא משום דשלוחו של אדם כמותו דוק [ועי' רש"א בח"א] :

דף כג ע"ב תוס' ד"ה בדליכא כו' ואמאי כו' · נ"ב נ"ל לייתב · שהם ה"ט משום זקני אותה העיר שיאמרו לא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה דהו"ל כהורג · והשתא לא הוי טעמא משום שאותה העיר הקרובה משם בא ההורג אלא שהקרובה נתחייבה בדמו של זה שלא לווהו · וזה לא שייך אלא בב"ד כיון דקפיד קרא אזקני דהיינו ב"ד · ומייתי ראיה מדלא אזלינן אחר גדולה ורחוקה דלית בה ב"ד שמא עבר דרך עליהן ופטרוהו בלא לויה וליתו אינהו עגלה · אלא ש"מ רוב וקרוב הולכין אחר הקרוב · ומשני בדליכא עיר רחוקה גדולה מזו הקרובה · ודמקשי ליזיל בתר רובא דעלמא · נמי לאו משום רוצח · דהא ע"כ צריך להבין הא דמשני בדליכא · איך אפשר זה · א"כ לא משכחת לה עגלה ערופה כי אם בנמצא אצל הגדולה שבכל א"י · הא ודאי ליתא · ובהכרח כך נ"ל שאין מודדין אלא בקרובות הסמוכות לחלל מסביב שאין עיר אחרת מפסקת כגון שאחת סמוכה לו ממזרח ואחרת כנגדה ממערב בלי הפסק עיר אחרת · מודדין איזו הקרובה לו יותר סביבות החלל כדכתיב ולא את הכתוב לעיר הגדולה שאחורי הקרובה על כל פנים · דלא שני דליכא · אהא פריך השתא כיון דלא אפשר דליכא דנפישא בעלמא · והקרא קאי · אמאי לא מצריך שתביא הגדולה הרחוקה אע"פ שאינה סביב החלל · אם היתה דמדאורייתא הולכין אחר הרוב שמא משם בא ההרוג והם פשעו בו דהוי רובא · ומשני ביושבת בין ההרים · שידוע שאין דרך לחלל לבא משם : **שם** ד"ה ביושבת · שקרויה רוכלת עמים · נ"ב לא ידעתי זה · רק בצור נאמר רוכלת עממים (יחזקאל כז) · אבל ודאי היו באים שם תגרי או"ה ורוכלי צור כמ"ש בסוף ספר נחמיה וילינו הרוכלים · והצורים מביאים דג :

דף כה ע"א גמ' ורוח דרומית קשה מכולן · נ"ב זהו אצלם ז"ל שהיו שוכנים בדרומו של עולם : **שם** דכתיב וצבא השמים לך משתחוים · נ"ב נראה שההשתחואה שלהם היא ע"י גלגל היומי שמחזירם לאחוריהם בכל יום למערב · עם שעיקר הליכתם במהלך השני היא ממערב למזרח · והיא הראיה ממה שהוצרכו להקפה יומית נגדיית למהלכם העצמי · והא אקשי רא"י ודילמא משו"ה אית להו תרי הקפות · שבמהלך השני הם משתחוים בדרך הליכה לאחור ע"י הקף היומי שמוליכים לאחור כדי שלא יתקרבו לצד שכינה · אלא משגעלו פרס מרבם מתרחקים לאחורם ועם זה פניהם אליו להטות עצמם נגדו בתקופה השניית · ויש ליישב הקושיא שעיקר ההוכחה היא מצבא השמים שאין להם תנועה למזרח · ומשתחוים בכל יום למערב · עם שהתוכבים מניחים גם לכוכבי שבת תנועה כבדה מתונה מאד למזרח · אינה נחשבת לתנועה כנודע : **ע"ב** א"ל ר' חנינא לרב אשי · נ"ב נ"ל רב אסי נ"ל תלמידיה דרב והוא היה תחלה בבבל ועלה לא"י מפני אמו כדאיתא פ"ק דקדושין [לא:] : **שם** פאפי יונאה · נ"ב מארץ יון היה ·

דף לא ע"א רשב"ם ד"ה דלא מגלין · בפני עדים חוץ לב"ד חייב כו' · נ"ב שאמר אתם עדי [וכ"ה ברא"ש וכמ"ש בסנהדרין כט] :

דף לב ע"א תוס' ד"ה אנן · ואין נראה לר"י דלמה כו' · נ"ב תליא בפלוגתא דפ"ק דכתובות [ועי' תוס' כתובות כ"ו ב' ד"ה אנן · ואפי' מאן דפסל כו'] : **ע"ב** רשב"ם ד"ה אין שטר · וטועים העדים כו' · נ"ב או אחרים המעידים על ח"י של אלו · או שנתקיים ע"פ שערות אחרים שעדים אלו חתומים עליהם : **שם** ד"ה כה"ג מאי · שככר נמחל שעבודו · נ"ב מיהו מניה גבי [עי' ש"ך ח"מ סי' מה ס"ק ג ובהגר"א ח"מ ש"ס נה] :

דף לג ע"ב גמ' לא חגיף אגב "דגזור" · נ"ב נ"ל דגדר בדלית כמו הגודר בתמרים היינו מלקט :

דף לו ע"א איגזרה · נ"ב נ"ל אגדריה בדלית וכ"ה לעיל : **שם** למיגזר · נ"ב נ"ל בדלי"ת :

דף מא ע"א תוס' סד"ה והא · ואין הסוגיא מוכחת כן · נ"ב משום דא"ל את גופך אי הוה ידעת כו' · ואכתי י"ל דהכי הוה עובדא · מעיקרא ודאי בטעות הוה · חלילה לר"ע להשיג גבול חברו במזיד · ושכנו סייעו בטעות ואח"כ כשנודע לו טעותו חזר בו · ופייסו ר"ע במעות כדי שלא יצטרך לסתור הכותל והלה קבל ממנו דמים ומחל ליה באונס קס"ד מדסייע בהדיה אחיל ולא יזכה בדין · משו"ה נתפייס עמו מתחלה והשתא קהדר ביה דידע דמחילה בטעות לאו כלום היא · להכי קתבע ליה בדינא ובעי לאהדורי ליה דמי ודו"ק :

דף מב ע"ב גמ' במערתא · נ"ב הזכירו זה לומר שאף כשהיו נחבאים במערה מפחד אויב מגור מסביב היו עוסקים בתורה · כל כך היו חביבים עליהם ד"ת :

דף מה ע"א מכריז רבא כו' דסלקין כו' · נ"ב נראה מכאן שהיתה מצודתו של רבא פרוסה בא"י :

דף מו ע"ב גמ' עמלק סימן · נ"ב חידוש שנתנו סימן כזה במי שנאמר בו תמחה את זכר עמלק · אולי מצאו לו רמז מ"ה במאי דסיים קרא לא תשכח · שתיבת לא מופסקת בטעם טפחא · להורות שיש בו מקום גם לשכחה (דוגמא לזה דרשו בספר הזוהר באזהרות שבעשרת הדברות) ולהתיר להשתמש בו לאוקומי אגרסא · דכל מה דאסה"כ שרי [חולין קט:] להשכיח מגול לבפ"מ לשכר כחו ולשוליא ממנו ניצוץ קדושה שבוי· וכן עשו ג"כ שלום · ואר"ז"ל רחמנא או בטולך או בטולא דכר עמו [גיטין י"ז א']:

דף מח ע"ב מר בר רב אשי אמר · נ"ב שמא בשם ר"א אביו אמרה [ובר"ף ורא"ש ליתא מלות "מר בר" וא"ש מ"ש א"ל רבינא לר"א כו'· אבל י"ל דס"ל רבינא לר"א בשאר המקומות שבש"ס ובפרט על מימרא דר"א גופיה ביבמות ק"י א' והש"ס מסדר לה גם הכא · וי"ל ג"כ דמר בר"א מדמי הך דהכא למילתא דאבוהי ביבמות ומשו"ה לא אמר בהדיא בשם אביו] :

דף מט ע"א אמרי דבי ר"י כנ"ל [וכן ליתא מלת לה בדפו"י] :

דף נ ע"א תוס' סד"ה ישנו · מעת לעת · נ"ב ופירושא דקרא או יום שלם כשל בראשית וכלילי שבת ויומו · או יומים מעת לעת אפי' מחצות יום לחצות יום או מחצות לילה לחצות לילה :

דף נג ע"ב גמ' הגביה רכו לו כו' · נ"ב משמע אפי' הוא קטן :

דף נה ע"א אנא "כשמעתיך" ס"ל · כנ"ל [וכ"ה בדפו"י] ונ"ב ונראה דהיינו משום דאע"ג דרב ושמואל הלכתא כשמואל בדיני· בהא כיון דשמעתך הוא · הכי דיינינן לך כפא דחטא נגרא כו' [פסחים כ"ח א' · אבל הפוסקים פי' כפשטות שלשון דהכא ס"ל לר"נ כרב] :

דף נו ע"א פיסלא· נ"ב מלשון פסל לך: **שם** ושלמאה· נ"ב כך ת"א הקיני · א"כ שלא כסדרן קמפרש להו · ונפתוחא הוא משני מצרים ככתוב · וערבאה הוא מבני ישמעאל : תוס' ד"ה כל · טפי ה"ל כו' · נ"ב כמו"ק לא דקו בה · כי הוא הסר הכתוב שם (שלא הראהו כי לא נזכר שם) הוא הר הלבנון ונקרא גם אמנה ובנינו רפ"ו דשביעית מאמנה ולפנים נאכל ונעבד כמצא אין שביעית נוהגת בו וכן אינו חייב במעשר והוא חלק מא"י שלא נכבש עד לעתיד : **שם** ד"ה חייב · דקסבר ק"ר כו' · נ"ב אינו מוכרח די"ל בחיוב מעשר כל עולי מצרים קאמר · אלא דלתוס' משמע דשמואל הלכתא לדידן אתי לאשמועינן · וגם בזה י"ל דחייב מיהת מדרבנן האידנא נמי : **שם** ד"ה הר · תימה דמשמע כו' · נ"ב לכאורה דבר תימה הוא שהוצרכו למשמעות זה הלא הוא דבר מפורש בתורה כי לא אתן וגו' [דברים ב] א"כ פשיטא לא כבשו אלא לפי שבימי דוד פרצו הגדר והותר הנדר כמ"ש במד"ר [עתוס' כ"ק לח ד"ה נשא] ושמא את"ז לקחו ישראל מארצם · ואע"פ שלא נראה כן מהכתוב שלעולם נשארו בארצם עד שבא נ"נ והגלם · **שם** היינו ארץ סיחון כו' · נ"ב היא ודאי עדיפא דארץ האמורי ורפאים היא אבל באמת גם עמון ומואב בטהרו נזכרים בתוספתא [פ"ז דשביעית] בפירוש :

דף נח ע"ב גמ' בראש כל מרעין אנא דם · נ"ב יש לפרש הקזת דם היא צריכה בראש ותחלת חולי · ושתיית יין יפה לו אחר שסר החולי והיא ראש רפואת תשות הכח אחר שנהלש מהחולי · היין מחזירו לבריאותו :

דף ס ע"ב תוס' ד"ה מים · דישתו יין מבושל כו'· נ"ב לא הבנתי הוכחה זו מי יגיד לנו שאסרו יין מבושל ואם אסרוהו ג"כ היינו דאפשר בלא יין והל"ל קשה נמי מה שפרשו מן הבשר · ויאכלו בשר מליח ובשר עופות ודגים · אלא מא"ל אב"א אה"כ לא פרשו מהן · א"כ משום דאפשר בלא"ה · ומש"ה לא בא עליהם ריב"ת מגד זה · אלא ממאי דלא אפשר לגמרי · ולעולם א"ל דמי בורות אינן צריכין להיות בכלל הפרישה · ואפ"ה נראה דלק"מ משום דמי בורות לא שכיחי ואם לא ימצא · הכי ימות בצמא :

דף סא ע"א גמ' בדקא· נ"ב ברקא. בר"ש ה"ג ערוך. והוא גאלעריע בל"א לפי פרשב"ם: תוס' ד"ה ואיבעית · בכמה מקומות · נ"ב בכ"מ לשון גוזמא הוא: לא נודע לי אלא פ"א ס"פ החובל [אבל כוונת התוס' דמלינו ג"כ במגילה ל"א א' דבר זה כתוב כו' ובמו"ק י"ח ב' ומכות יו"ד ב' מן התורה כו' וש"מ ולרבותא נקטי התוס' לדוגמא הכיא דנ"ק דאמר ג"כ ושנוי במשנה וע"ש] :

דף סה ע"א גמ' דשכיחי דייני · נ"ב בקמ"ץ ולגר"א בחירק : רשב"ם ד"ה דמקרביתו. א"כ דיני · נ"ב דיני הוא דהוו שכיחי ליה משום דהוה דיינא כדא"ל לר"ם אנא דיינא ומר לאו דיינא [כתובות נד:] ואמר ר"ה עליה · ר"כ ושבור מלכא אחי בדינא [ב"ק נח:] ואמר כגון אנא דן ביחידי [סנהדרין ה' א']· משו"ה יהיב דעתיה עלייהו ובקי בדינין טובא :

דף סו ע"א תוס' ד"ה ומקבלת · נ"ל ואינה מקבלת :

דף סז ע"א רשב"ם ד"ה לא מכר · תפסתם "בה" מלת בה נמחק [וכן ליתא בדפו"י] : **ע"ב** רשב"ם ד"ה מכר את הנסרים · דנגרים · נ"ב כמו כלי נגרים :

דף סח ע"ב גמ' אנקולמוס· נ"ב בעל קולמוס :

דף סט ע"ב רשב"ם ד"ה סולין וציצין · נ"ב מפרשב"ם נראה דגרס וציינן [וכ"ה בערוך] :

דף עג ע"א גמ' האסכלה · נ"ב כמו אסכלה דפכ"ג [עד א' עה א'] שהיא ג"כ בשליבות כסולם : **שם** הוה אזלינן באורתא · נ"ב דרך אניה בלב ים [משלי ל] : **ע"ב** חזינא · נ"ל חזינא · וכנ"ל ברשב"ם [וכ"ה בדפו"י] :

דף עד ע"א אבעי לך למימני חוטין כו' · נ"ב ואיסו דלא מני להו · אפשר שלא היה לו אז שהות שלא היתה השיירא ממתנת לו עוד אחר שכבר שהו כל צרכם ובקשו לילך היה נתון להחזירם שלא יתעכב במדבר לבדו · ורבנן דקפדי עליה משום דה"ל לראות הנולד ולממניכהו מעיקרא מקמי דפסקה · להכי לא מהדר להו מידי בהא : **שם** "שקל" גבבא [כן תיקון בפנים וכ"ה ברשב"ם] · נ"ב אולי שקלי נ"ל ורשב"ם הוא דעבד הכי וטייעא עייליה להתם: **ע"ב** ויש אספמיא · נ"ב מכאן נראה שאין אספמיא ספרד שלועזין אותה איספניא · והכי מוכח בפ' חזקת (ל"ח א) דאיכא מ"ד שאספמיא היא מעברה עממין · וספרד ג"כ אינה ארץ שפניא באמת אלא ספרוים היא ספרד :

דף עה ע"ב ירושלים דכתיב כו' · נ"ב כתיב בה נמי קרא בירמיה (לג) : **שם** אני ראיתי לפורי כו' · נ"ב בודאי הכוונה עליה ועל עיירותיה הפרזות בנותיה וכפריה השייכים אליה ומובלעות בתחומה שהיה גבולה ומצטרף עמה להיות כולן נקראים על שמה :

דף עז ע"א תוס' ד"ה אותיות · ואר"י דמסירת השטר כו' · נ"ב לשטתיה דלעיל אזיל [דגרס אין אותיות כו'] :

דף ע"ח ע"ב רשב"ם ד"ה המושלים · בירא"ת · נ"ל ירא"ת :

דף פא ע"א גמ' ערנים · נ"ב בר"ה הגרסא ארונים בהל"ף והיא הנכונה עמ"ש שם בס"ד :

דף פג ע"ב בעא מניה "הלל" מרבי · נ"ב שמא היה נינו ונכדו וראה רבי בני רבעים שבנו של ר"י נשיאה בן ר"ג בנו של רבי · הלל שמו דור עשירי להלל הזקן הבבלי ראשית משפחה קדושה · וזה הלל האחרון שבו נסתיימה שושלתא דר"ג [לשון הגמ' גיטין נט:] ולא נודעה עוד אם נשאר לה שם ואחרית בארץ :

דף פד ע"ב ואיכא דניחא ליה בחלא · נ"ב כגון בשרב או לעשות כבשין וכיוצא :

דף פה ע"א רשב"ם ד"ה עד שלא · שמשאילו · נ"ב שמאלו נ"ל או שמשאילו לשניהם :

דף פח ע"ב גמ' וקללן בעשרים ושתים · נ"ב מ"מ לטובה נתכוין בכך כמ"ש בספר הזוהר ע"ד שאגת אריה :

דף פט ע"ב ותומן · נ"ב מלשון ארמית תמניא :

דף צא ע"א צללפונית · נ"ב נ"ל התי"ו ס"ס ונ"ל הצללפוני והיא נזכרת בדברי הימים א' ד' במשפחות הצרעתי בעל שמה נקרא המקום צרעה · מקומו של מנוח : **שם** בקרדו · נ"ב היא ארץ אררט דת"א קרדו : תוס' ד"ה אימתי · תימה כו' · נ"ב נ"ל ר"ש לאו אסאתים קאי אלא ה"ק אימתי מותר לצאת · ול"ב עמדו סאתים או אלף בסלע לא מפליג :

דף צג ע"א רשב"ם ד"ה גמל שאוהר · ושתם בשמות כו' · נ"ב ער"פ ויצלה בנמוקי רש"י עה"ת דגמל דווקא משום דצנוע הוא בתשמישו וכ"ה בב"ר : תוס' (סד"ה בעמוד הקודם) שופרא דשטרא · נ"ב דהכי אשכחן ליה דכוותה במאן דמזבין ארעא כו' בשמוכר את הבית (ס"ע ב) :

דף צה ע"א גמ' בשנה · נ"ל כמה : **שם** רב זביד "דבי" · נ"ל בדבי :

דף צו ע"א דרומאי · נ"ב זקני דרום :

דף צז ע"ב תוס' ד"ה חמר · ולר"י נראה כו' · נ"ב לי נראה אפכא דחוורין הוא יין מבושם מאד אלא שהוא לבן ובא ממקום חורן (שבסוף ספר יחזקאל) שידוע שהוא יין טוב מאד ולכן קורהו חוורין ולא לבן או חוור אלא ע"ש מקומו נקרא וגם מורה על לבינותו כי לכן נקרא גם שם המקום חוורן · ומחמת שבחו הוא דקמבעיא ליה דילמא כה"ג אפי' לבן שפיר דמי ופשיט ליה דלכתחלה מ"מ האדום משובח· מיהו אם שבילא כשר · וה"נ מסתברא דלשבח קרוי חוורין · דמי שני למימר יין לבן או תמר חיור מהו · ודייק למנקט חוורין · וכי הא דתניא נמי בברייתא דפטום הקטורת [כריתות ו' א'] והתם לפי שהוא משובח מאד ועז מביאו שחת יין קפריסין שהוא עז כמ"ש שם :

דף צט ע"א גמ' כרובים גנס כו' · נ"ב היו מחוברים לבית וכל המחובר לבית כמוהו נמדד · באמת הבנין של ששה טפחים :

דף קט ע"ב אין דאתרמי ליה גברא דשמיה לוי · נ"ב ואע"ג דשם העצם לא יוודע · אשכחן נמי שמות עצמיים דאתו בה"א הידיעה:

דף קיג ע"א סימן · נ"ב נראה שהסר כאן תיבת "הימס" והוא ר"ת האגבע תיבות המקראות שדייקו הכך אמוראי דבסמוך · והיינו איש ידכנו

דנקו מסות תמסה • ולפי שהוא דומה לתיבת סימן ולא ידעו מה הוא לפיכך השמיטוהו המדפיסים :
דף קטו ע"ב בטבת • נ"ב במג"ת דידן גרס כאכ :

דף קטז ע"א בחרת מפוני • נ"ב והא דכתיב קדמוני ימי עוני • היינו עינוי יסורין כדמוכח ריסיה דקרא מעי רתחו : רשב"ם ד"ה שלא פירש • והכי משמע קרא ויאמרו לתת כו' • נ"ב פירושא קמפרש לקרא הכי :
דף קכא ע"ב רשב"ם ד"ה ת"ר • בסדר עולם • נ"ב ספ"א :
דף קכב ע"א גמ' שוה חמש שאין בגליל • נ"ב לא משום שארץ הגליל גרועה בפירותיה דהא אדרבה כתיב ביוסף מבורכת ה' ארצו וכן בשאר שבטים ואמרינן נמי [פסחים ח:] שלא היו בירושלים פירות גינוסר • אלא כדמפרש בגמ' לקורבה ורחוקה :
דף קכג ע"א הריני נ תפלה כו' • נ"ב הרב פיפיותי ובקשתי בי"ת קדרים דהו"ל וקשתי :
שם לימים העשיר כו' • נ"ב כשבא לצוות את בניו :
ע"ב „במכירי" כהונה • ג"כ לפר"ה צ"ל במכרי :
דף קכו ע"ב בוכרא דאמא נמי בוכרא שהלא' קרו ליה נ"ב שנותן לכהן ה' סלעים ואינו נוטל פי שנים :
דף קלג ע"ב לא תהוי „בי" צ"ל „בי" • וכצ"ל ברשב"ם [וכ"ה בדפו"י וע' פ"ח על הרא"ש] : שם כא עליו שמאי כו' • נ"ב דילמא ס"ל כר"מ דאית ליה המעביר ע"ד של בעה"ב גזלן הוי ע"ש האומנין (עח ב) :
דף קלה ע"א לכהנא רבה • נ"ב בודאי לא נתכוין לכ"ג שלא היה אז כ"ג • וגם בבבל • אלא על אדם גדול ששמו כהנא • והי הא דאיתא לעיל (דק"י) ובע"פ ל"ת כהנא גברא רבה אנא ורב כהנא לא היה כהן כמ"ש תוס' בכ"מ וגם כמה ר"כ הוו :
ע"ב רשב"ם ד"ה לעולה • אמרינן • צ"ל אמרי [וכ"ה בדפוס ישן] : תוס' ד"ה כל • כתוב לאשתי כו' • נ"ב אי ה"ג היה נראה דל"ק• אברא כתב נמי גרסינן לארוסתי:
דף קלז ע"ב רשב"ם סד"ה שקנו אתרוג • וא"צ לו עוד• נ"ב ונמתר מנפים להשיג אחרים שיכולים לתלות בתול המועד אחר מן האילן :
דף קלט ע"א גמ' מתה הבת אמר „רב" יהודה • נ"ב צ"ל רבי כיו"ד [וכ"ה ברי"ף ורא"ש וכדפו"י ברשב"ם] אע"ג דאמורא הוא מא"י הוה: תוס' ד"ה מתני' • נהשדכן דשדכא • נ"ב ולנוסחי דידן כולהו ברי"ש [ועתוס' דב"ק שם] :
דף קמא ע"א גמ' אמר ר"ח ולדידי בנתן עדיפן • נ"ב שמה כשאמר כך כבר היו בנותיו נשואות לגדולי הדור ובניו עדיין היו קטנים אז ולא ידע אם יגליתו כל כך • [ועתוס'] ובודאי היו בנותיו גם הנה חכמניות ודרשניות מדא"ל רבא לב"ה כולהו מחילנא בר מבת ר"ח [ברכות נ"ו א] ש"מ דאשה גדולה חכמה הואי : שם שלא היה לו בת • נ"ב אתי כתנא דברייתא ר' נתן ואליבא דב"ה דס"ל או זכר או נקבה [יבמות ס"ב א] : תוס' ד"ה בת כו' דגזי כו' • נ"ב שרי להו מרייהו הם להו לרבנן קדישי למימר הכי • כי אחר שנמול אאע"ה ודאי לא הי"ל דין ב"נ ואפי' משהתחיל לעסוק בתורה מוהכשם אשר עשו כמו שהוכחתי במ"א והוא דבר אין ספק בו • ובכ"מ נדחקו תוס' בכך בחנם : שם א"נ מהגר כו' • נ"ב אע"ג דבודאי ניירה דקיים כל התורה [ע' יבמות ק' ע"ב ובה"א שם] ותו דאל"ה לאו בתו היא דולד שפחה כמותה מ"מ אינה ראויה ליצחק בן הגבירה • גם הנושא אשה יבדוק באחיה [לעיל ק"י א'] :
דף קמב ע"ב גמ' דקפיסנא מנייהו • נ"ב והא דאיתא לעיל ר"פ יתיב ר' ירמיה קמיה דר' אבהו וקבעו מניה משמע דר"י תלמיד היושב לפני רבו ר"א הוה • דילמא הכוא ר"י אחרינא הוה :
דף קמג ע"ב רב יוסף אמר ובני כו' • נ"ב דילמא סבר לשון תורה לחוד ולא יליף מניה ללשון בני אדם • להכי מייתי איכו פסוק מדברי קבלה דמסתבר טפי למילף מניה • ובאמת בד"ה יש הרבה דוגמתו • וע"ס אם לבינה מ"ש לפי פשוטו של מקרא : תוס' ד"ה שהיו • לא הי"ל בנים כו' • נ"ב דא"כ הו"ל לממנינהו • והוו יותר משבעים נפש : שם סד"ה בתוספתא • דה"ה בפני עדים • נ"ב ודנקט בפני ב"ד לפי שהם אביהן של יתומים :
דף קמד ע"ב רשב"ם ד"ה או קולמוסטוס [כ"ה בדפו"י ולפנינו הוגה פולמוסטוס] שוטר • נ"ג נ"ג שצ"ל סופר מלשון קולמוס : שם פולמוסטוס לוחם כו' • נ"ב מלשון פולמוסא דאתי לנהרדעא [עירובין לד: ע"ז ע: ובמשנה סוף סוטה בפולמוס] תיילות (נמחק איזה מלות) :
דף קמה ע"ב גמ' ת"ר עתיר נכסין עתיר פומבי • נ"ב אגב פומבי דלעיל נסיב להא נמי :
דף קמז ע"א ויו"ט של עצרת ברור זרעו הטים • נ"ב בזמן זריעה של אותה שנה הסמוכה אע"פ שזמן הזרע מתחיל בשנה שאחריה מתשרי ולר"ב (מטבת) [ממרחשון • ב"מ קו:] ולמנחות זורעים בשבט [עתוס' שם] וזה דבר תידוש שהעת של ימי סיון יורה על עת זרע של חורף הבא אחריו :
דף קנ ע"ב המימר אמר מטלטלי כו' • נ"ב נראה דלאו דוקא • אלא ה"ה בגמלי דערביא ואשלי דקמחוניא כל היכא דאסמכתייהו עלייהו הו"ל ככתיבי • וכדהוה ס"ל (לאמימר) [לרבא] אפי' בארנקי דמהוזא כדאיתא פרק מציאת האשה (ס"ז א) :
דף קנא ע"א השתא אמרי מר כו' כתבתינהו • נ"ב אפשר שכתבה לו רק מקצתן • וגמרא לא סיים לפרושי מה דלא צריך ליה :
דף קנג ע"א ואפ"ה לא אפרק מטבעא • נ"ב דלא קללת חנם הויא • כיון דעבד כשמעתים דלא כהלכתא :
דף קנה ע"ב שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא • נ"ב בכ"מ מוכח דגידול ב"מ תלמידיה דרב ושמואל הוה • לכן נ"ל דלרב הוא דשלח וה"ג רשב"ם : שם ושדי „ביה" • מלת ביה נמחק : שם מגלת אסתר בזוזא • נ"ב זה דבר גוזמא לפי מ"ש בהשולה (ל"ט ב) ע"ש . ושמא י"ל בין ספרי א"י לשל בבל :
דף קנו ע"א דלעבדו ליה מליה כצ"ל : ע"ב רשב"ם ד"ה א"ל • וקנסא הוא כו' • נ"ב והפקר ב"ד הפקר :
דף קנח ע"א רשב"ם ד"ה יורשי האשה • אביה הס"ד ואח"כ מה"ד ואחרי כן מתה היא ויורשוה בכל "נכסיה נכסי" כו' כצ"ל וצ"ב הלשון מכוון והתחלה היא שמניין במשנה ואח"כ מתה האשה • וקמפרש והזיל מאי נ"מ • ויורשוה כו' דיורשיה באים ליירש כל נכסיה וקפרים מאי כינהו נכסיה : תוס' ד"ה וב"ה (דבור הב') לפי שהיא צריכה שבועה כו' • נ"ב תמיה לי טובא שנתקשו אבות העולם בכך ושנו כמה שינויי הא לשטת הרמב"ם דפשיטא ליה כ"מ ונצ"ב נוטלת בלא שבועה • לק"מ • ואפי' למאי דפרים הה"מ דרמב"ם דס"ל דוקא כשהם בעין ל"צ שבועה משא"כ בנאבדו או נפחתו • מ"מ מי סני לאוקמה למתני' בהכי בגוונא רוויחא ומילתא דשכיחא • דילמא בקושטא תוס' וסיעתם הגדולה לא פסיקא להו הא דרמב"ם • אלא ס"ל לא פלוג רבנן בשבועת אלמנה • ותקשי לטור דמזכי שטרא לבי תרי עי' טור וקליעה סנ"ו :
דף קסב ע"א תוס' ד"ה לפי • ול"ג את המושל עם השם כו' • נ"ב הא נמי גרסינן לה התם בתשובת פרושים • אבל ודאי גרסינן ברישא בשאלת צדוקים את המושל עם משה :
דף קסד ע"ב רשב"ם ד"ה ה"ר הריני • לשון לעז כו' • נ"ב בצרפתית שנלקח מן היוונית ונשתנה ונשתבש קצת : תוס' סד"ה עיון • והכי אמר בירושלמי כו' • נ"ב נ"ע כמדומה היא ראיה לסתור שאם כדתוס' לא היה ראוי להחזיק טובה לראשו אדרבה ראוי הוא להטיחו בכותל • תו קשיא ע"ד תוס' דהאמרינן בסדר [ס"ה א] יכולני לפטור את כה"ע מדין תפלה מיום שחרב בהמ"ק • ומאי דק"ל אפי"מ מהרבה ב"א כו' • נ"ל דלאו. מב"א גדולים קמיירי ואף לא מהדיוטות אלא מאדם חשוב בינוני • דצדיקים גמורים בודאי אינם בכלל הזה שאינם מצפים לתשלום גמול בעוה"ז • והדיוטות יודעים בעצמם שאינם כדאי ולא יעלה על לבם שתקובל תפלתן ותעשה בקשתן מיד וכן צ"ל בשני הדברים האחרים שאינם מצויים אלא דוקא בב"א גדולים כמ"ש [סוכה נ"ב א] כל הגדול מחברו יצרו גדול • אבל בצדיקים גדולים ודאי אינם מצויים תדיר בכל יום אף אם אין צדיק וגו' :
דף קסה ע"ב גמ' דשלחו מתם כו' • נ"ב פירושו בכ"מ מא"י לבבל • שמא ר"י בתר דאפקוהו מב"מ כא"י הלך לו לבבל כדאשכחן בלוי [שבת נט: כתובות קג:] • כי ר"י ודאי מא"י היה ולכן נקרא ג"כ רבי ירמיה • וא"כ פירוש עיילוהו ר"ל קראוהו לשוב אליהם לא"י ולהזור אל מקומו הראשון שהי"ל בבה"מ שם :
דף קסו ע"א בזבינא • נ"ב הבי"ת שרשית שמא נגזר מן ענין מבזבז לפי שהמוכס מבזבז ממונו על כך לקנות המכס מן המלך וגם עי"כ מבזבז ממונם של אחרים : ע"ב דהוה תהיה עלה רב ירמיה בר אבא • נ"ב נראה שאין זה ריב"א תלמיד חבר דרב דאביי היה בדור רביעי לו • אלא תרי ר"י בר אבא הוו [עתוס' פסחים ק"ו ב' ד"ה שבקיה וש"מ] • א"ד אביי לאו בההוא עובדא הוה פסיק דינא אלא בתר ספי הוה פריש טעמיה דר"י :
דף קסח ע"א נידבר ע"ה בהדיה • נ"ב ש"מ הא דאסור לקדש אשה עד שיראנה [רפ"ב דקדושין] היינו אפי' ע"י שלוחו בכמותו לא סגי ליה • ויש לדחות דהכא מיירי דלית ליה שליח • וע"כ אינו נעשה שליח אע"ג דמהימן דלא לחלפוה • א"נ אינהו מרתתי למהלפה מכי חזי לה ע"כ :
דף קע ע"א דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי בר"א אתא כו' • נ"ב מלוה ע"פ היתה וריב"י איידי דעביד בגרסיה אשתלי הא דבעיה ר' אבא :
דף קעא ע"ב ולא היה הפי' אכוליה כו' • נ"ב עמו"ק ח"מ (סנ"ד) : שם אין עבד כו' • נ"ב הוה מצי למימר • לא דמי • אי אמרת אין כותבין שובר ודאי יאכל כלה בהתר וחדי • אבל אי אמרת כותבין משו"ה לא נימא יאכל שלה וחדי דא"כ גזלן הוא ולא נחשדו עם ישראל על כך • אע"ג דאמרינן לעיל (קסה א) רובן בגזל היינו אבק גזל ולא דוקא רוב ממש אלא רוב הנכשלים נכשלים בעון גזל • מ"מ מעוטא הוא ולמעוטא דרשעים לא חיישינן• אלא דעדיפא מכני ליה דאפי' בהתרא דשכיחי רמאי טובא (כפומבדיתא ונהרדעא [צ"ל ונהר פקודאה] ונרש [חולין קכז א] אתרא דהני רבנן) אפ"ה לית לן למיחש לתקנתא דלוה במקום הפסד מלוה • ותו דזמנין דבהתר נמי אכיל הלה וחדי כי אמרת כותבין שלא יחושו עוד לשטר פרוע כלל לא הלוה ולא המלוה כי יסמכו על השובר ויבואו להיות שטר פרוע ולאחר זמן ישכח דבר הפרעון וכתיבת השובר • ויאבד מן הלוה • והמלוה ימצא שטרו ויחשוב שעדיין לא נפרע וזה דבר מצוי גם בכשרים וכמש"ל [דף קע] בעובדא דר' אבא• או ימצאוהו יורשיו ויחשבו שבופת יורשים ויגבו בו כדין שלא יודעים :
דף קעד ע"ב אגלאי מלתא דכהן הוא כו' • נ"ב ואע"ג דמצי לגרושי על תנאי • ולא בעי למכתב תנאה בגיטא • ויהיב לה על תנאי שלא תחזור אליו או הוא אליה וכל כה"ג • שמא לא היה יכול לסעלים מפני העדים שיגלו סודו • א"נ אם היה מתנה ע"מ שלא תשוב אליו • היה מתיירא שמא אח"כ באמת לא תאבה האשה ללכת אחריו עוד • והם ירצה לתלות התנאי בו אולי לא תאמין בו האשה להתגרש ע"ת כך • שתירא פן לא ישוב אליה עוד • ובעל כרחה לא יוכל לגרשה • שאז תגלה סודו וגם לא תתן לו מאומה : בתוס' (סד"ה בע"א) דמיקטריף • צ"ל דמקטריף [והגהת הב"ח דארעא במקום דאביי א"צ דהתוס' נקטי לשון הגמ' גיטין ל' ע"ב] :

הגהות בפסקי תוספות

סימן צט ביה • צ"ל ובית [וכד"א עם סי' הקודם]

סימן קעז והוסיף • נ"ב כדוגיא מעות בעין • מוסיף בע"כ (ושום במנה פותח תומם) • ויש גם תוספת רצוני שעושה מנדבת לבו מאהבתו לה :
סימן רסט וזולא • נ"ב ברשות לוקח : שם מדלא • צ"ל מוכר :
סי' רצ אני אטול צ"ל איני משל :
סי' רצג בשכרו • צ"ל בשבת :

הגהות על הרא"ש

פרק א סימן ה עושה מעקה כמו שירצה כו' ודפנא • נ"ב לא בקש כי מ"מ צריך בנין חזק :
פרק ב סי' יא היינו כשאינו מוצא כו' • נ"ב וצ"ל נמי דמיירי שאינו מסכירו לבית דירה או שידוע שאינו מכנים לתוכו ע"ז • דאל"ה לעולם אסור כדתנן ספ"ק דע"ז :
פרק ג סי' יב הוא בעצמו זייף אותו עד שהעדים כו' • נ"ב או אחרים המכירים כתב ידם או שכתב ידם יוצא ממקום אחר • דהשתא אפי' ליתנהו או כי נמי איתנהו ואתו ואמרי אין כתב ידינו הוא מיסא לא דכירנא דהתמינן ולא ידעינן בשטרא ובמכירה • דאפ"ה הו"ל מגו כה"ג : סי' נח בהג"ה ד"ה ואין נאמן • „דגרים" • צ"ל דגיים [וכ"ה בתוס'] :
שם גרים • צ"ל גיים • שם ד"ה ואם • דגרים • צ"ל דגיים :

הגהות בפי' המשניות להרמב"ם

פרק ב (במתני' דף כה) סד"ה מה שאמר כו' הוא הקיר • נ"ב שבמקרא : שם ובלשון הגמ' כרתי • נ"ב נמצא גם במשנה פ"ק דברכות [ט' ב'] ובפ"ג דסוכה לד ב'] ותלוף שי"ן בתי"ו נמצא כיוצא בו גם בלה"ק ברושים ברותים :
פרק ג (במתני' דף מג) ד"ה ואין לאיש כו' לפי שהאשה תוותר לבעלה • נ"ב ואין זו מחילה דקרוב לאנוסה היא ובושה למחות בו אבל פירות שאוכל נראה דויתרה ודאי ומחלה עליהם : (במתני' דף נג) ד"ה פירוש מרזב • נ"ב הרין מלין • מר • מן כמר מדלי [ישעיה מ] הוא טפה • זב • נוסף :
פרק ה בראשו ד"ה התורן • ובלשון הפסוק קלע • נ"ב מן קלעים להצר • הם וילונות • אבל גם והורן מכרים בכתוב אצל האניות : (במתני' דף פד• ד"ה יש כו' והגבהה „קונה בכל מקום" שצ"ל שם ומשיכה אין קונין • נ"ב כאן יש איזה בשמטה :
פרק ט (במתני' דף קנג) אבל אם אמר „יהיו" : צ"ל תנו :
פרק י (במתני' דף קעג) לא יפרע „בכן" • נ"ב נ"ל תחלה • סליק

חדושים על בבא בתרא

מהגאון המובהק וכו' מוה' דוד לוריא מביחאוו זצללה"ה (בעל המחבר פי' על פדר"א)

דף ה ע"ב שאני הכא דכל שפא ושפא זמניה הוא והקשה הש"ך בסי' ע"ח דא"כ הדרא קושיא לדוכתא פשיטא דהוא בחזקת שנתן דזמנו הוא. ותירץ דקמ"ל דשפא דאשונה ישלם לו כמו כולה אע"ג דהשאר הוי תוך זמנו וקמ"ל דרים לקים מודה נמי הכא בסברא דלא למרדן ודוקא בזמנו דיום א' לא ס"ל סברא זו אבל כיון דכל שפא מודה ר"ל בהא דפרכינן כיון וכו' ע"ש וזה תו"ד . וקשיא לי לתירוצו מסיפא דפריך הגמ' לאביי ורבא אלמא לא עביד איניש דפרע בגו זימני' ותקשי נמי לר"ל דהא הכא ר"ל נמי מודה בסברא דלא למרדן כיון דכל שפא וכו' . וגם קשי' מה דפשים בגמ' דף ו' ע"א מסיפא דד' אמות ולמעלה ס"ד וכו' אלא לאו דפרעתיך תוך זמנו אלמא במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר וקשה דהך חזקה דאין אדם פורע איכה אלא לר"ל וא"כ היכי פשים הכי להא דתבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו דלמא שאני התם דהוי חזקה אלימתא כיון דזמנו יום א' ליכא סברא דלא למרדן אבל הכא כיון דכל שפא וכו' מודה ר"ל נמי דפרעתיך תוך זמנו מהמנת סברא דלא למרדן וכסברת הש"ך הנ"ל. וביותר תמיהני על הרב תורת חיים שתירץ קושיית התוס' ד"ה ואמר לי וז"ל דלא מצי לשנויי כסברת התוס' דהא ר"ל אית ליה דכל שפא זמניה עכ"ל והוא תימה דא"כ באמת מאי קאמר הגמ' אלמא במקום חזקה לא אמרי' הא ליכא חזקה כלל כיון דכל שפא ושפא זמניה הוא. (ופ"ש בחדושי לב"ב בזה). אבל מה שהקשה האו"ת על הש"ך דהכא לא שייך לא למרדן דלמא לא יבנה ע"ש. היה נראה לכאורה לתרץ דסברא זו דהיכא דספיקא לו אם יתחייב לשלם או לא לא פרעו ליכא סברא דלא למרדן איתו מוכח אלא לבסוף דקאמר בגמ' התם מי יימר דמחייבי ליה רבנן אבל השתא דלא ידעינן עדיין סברא זו דאל"כ היכי פרכינן מסיפא ולק"מ קושיית האו"ת . אך באמת משגה הוא דא"כ מאי כתבו התוס' ז"ל ומיהו קשיא הא דפריך מכותל חצר שנפל וכו' לאביי ורבא נמי תקשי והוכרחו לומר דהוס' לשטמיך דהא בלא"ה לק"מ דהא לא ידעינן עדיין מסברא זו אך על התוס' גופיה קשי' למה לא משני הכי ודו"ק היטב כי נכון הוא :

דף ל ע"ב ברשב"ם ד"ה א"ל מפלניא זבינתא דאמר לי דזבנה מינך ואפ"ג כו' ולא מסימן מנו וכו' הלכך כו' . דבריו אין להם שחר והנ"ל בפי' דבריו דהנה ר' יונה חולק על רשב"ם וסובר דאינו יכול לחזור על המוכר וטעמו כתוב בטור ובסמ"ע [סי' קמ"ו] וס"ל דיכול לומר היה לך לטעון שאתה יודע ברור שממנו זבינתה ורשב"ם סובר שאינו מחויב לשקר במזיד . א"כ זה כוונת רשב"ם וחוזר על המוכר ואפ"ג דאין עדים ולא היה כלומר וא"כ היה המוכר יכול לומר כסברת ר' יונה הנ"ל לזה כתב רשב"ם דז"א שהוא עצמו אינו יודע לשקר איתו מחויב הלכך הפסיד וחייב המוכר להשיב לו דמי המקח דו"ק והשכם :

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת בבא בתרא

דף ה ע"ב תוס' ד"ה מי כו' צריך להחזיר לו „בשטר" וכ"ה בתוס' לקמן דף ע' ע"ב ד"ה סוף וכרשב"ם לקמן ע"א א' ד"ה אמר רבא כו' בשטר פר"ת כו' • וכן היתה גירסתם בגמ' דשבועות שם ובהגס הוגה כאן בגליון „בעדים" :
דף כד ע"א רש"י סד"ה ספקו טמא • לפרוזדור „שהוא על" גבו כצ"ל וכ"ה בדפו"י :
דף לז ע"ב רשב"ם ד"ה פלוגתא • ומוקמינן לה בגמ' „כרבנן ודחי ומוקי לה אפי'" כר"ע כצ"ל וכמ"ש בתוס' ד"ה מכר :
דף מו ע"א תוס' ד"ה שפיר כו' • ע' בהגר"א ח"מ סי' ע"ב ס"ק ק"ז :
דף נב ע"ב רשב"ם ד"ה ופסק ר"ת • או מברייתא שייך לומר תיובתא ומפירכא דאמוראי שייך למימר קשיא • וז"ש ביבמות י"ד א' והאי מאי תיובתא כו' והאי מאי קושיא כו' :
דף צו ע"ב תוס' ד"ה אין כו' • ע' בהגר"א א"ח סי' רע"ב ס"ק יב • ובסי' ר"ד ס"ק י"ח כצ"ל „תמד כו'" עתוס' דב"ב שם ד"ה אין כו' : (ליקוט) תמד כו' • שאם מצא ד' ע"כ חלק א' יין (ע"כ)" : כ"ה בכת"י קדשו • ומ"ש שם בס"ק י"ט „ומ"ש אלא ג' שאם מצא ד' ע"כ חלק א' יין" כ"ז ליתא שם בכי"ק אלא המעתיק הוסיף כאן ע"פ מ"ש רבינו בלקוטים (כדרכו כידוע) ושגגה גדולה היא כי באמת כוונת רבינו בליקוט הנ"ל לתת טעם על מ"ש בש"ע ברישא דינס בשמרים והרי מבואר שם בשמרים שאם נתן ג' ומצא ד' מכבך בפס"ג וכדאיתא בגמ' כאן ומג"ל בתרצנים הכי לזה כ' רבינו (בליקוט כאן ובסי' רע"ב ס"ק י"ב) דמסברא אמרינן הכי :
דף קלז ע"ב רשב"ם ד"ה אקניתיה ניהליה כו' • ע' בהגר"א ח"מ סי' רמ"ח ס"ק כ"ב „או ליורשי • ערשב"ם שם ד"ה אקניתיה והיינו כגירסת הגאונים בהסיא סבתא (לעיל קכה ב) ובתרה לירהה וכמ"ש בסעיף ע' ובודאי הסברא נותנת שאין חילוק בין לי או ליורשי ומכח זה" כ"ה בכ"י קדשו ונשמט בדפוס מן או ליורשי עד או ליורשי :
דף קלח ע"א רשב"ם ד"ה גוהה מכולן • והא דנקט כו' • ע' בהגר"א ח"מ סי' רנ"ג ס"ק י"ח :
ברא"ש (פ"ג סימן יא) הגה"ה ד"ה דסבירא כו' גבי „לאי" צ"ל „ינאי" (והוא בקדושין ס"ו א') : שם לגבי עירוב למ"ד כנ"ל : (פ"י סימן מז) וש"מ דאי כו' ואי קשיא כו' התם דלא אמר בתורת הודאה אבל הכא דאמר בתורת הודאה • כ"ה לשון הרי"ף • והרא"ש הוסיף לבאר כוונת הרי"ף דעיקר החילוק הוא בין ע"י תביעה כו' וז"ש פי' שלא תבעו כו' פי' שתובעו כו' (אבל ש"פ לא הבינו כן בדברי הרי"ף) • וע' ש"ך ח"מ סי' פא ס"ק ל"ד ד"ה ומעתה נסתלקה כו' הגם שאפשר עוד כו' • תירוץ אחר מבחוץ מה שלא נזכר ברי"ף כו' • ופלא שלא הזכיר כלל דברי הרא"ב ופירושו ברי"ף : סליק

הדרושים והגהות למסכת בבא בתרא

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעל המחבר ספר מלא הרועים

דף ג ע"ב רש"י ד"ה אלא דלא חזי ביה תיוהא כו' · ע' ב"מ דע"ג ע"א כיון דהוי בית תיוהא לא מיחזי כאגר נפר וע' רש"י שם : **תוס'** ד"ה מאן אחיך במצות כו' וזה תלוי בפלוגתא דר"י ורבנן בב"ק דפ"ח ע"א אי עבר קרי אחיך עיי"ש :

דף ד ע"א תוס' ד"ה והא מבחוץ קתני קשיא ותיובתא כו' · משמע דתיובתא אין לה תירוץ ובב"ק דס"ו ע"ב תיובתא והלכתא עיי"ש דמתרץ התיובתא :

דף ה ע"א גמ' ארבעה לצלא ארבעה לצללא · בערוך פי' צלא הוא הפועל שעומד בשרב ובשמש וצריך ד' ככרות למזונות וכן העני שיושב בצל ביתו א"צ רק ד' ככרות הלכך דייק במה שיש לך ועזוב השדה זו לר"נ"א :

דף ו ע"ב אמר ממצורי קממצורנא · ענ"י פירושו : **שם** מאי לאו אין נזקקין לו כלל כו' · קשה דהא ברייתא מוכח דזקוק למחיצת עשרה אפי' היכא דליכא היזק ראי' דא"כ למה נקים חצירו למעלה מגגו אלא ע"כ דאי לא הי' החצר למעלה הי' צריך עכ"פ לעשרה לנתפס כגנב אבל כשהחצר למעלה א"צ לעשרה דמחמת גובה החצר א"י לבוא לגג ויהא נתפס כגנב א"כ מוכח דאף במקים דליכא היזק ראי' צריך עשרה דא"כ מאי ארי' דחצר למעלה מגג אפי' כששוה לגג אין נזקקין וי"ל דהך ואם היתה חצירו למעלה מגגו מתנייא לקמן גבי שתי חצירות זו למעלה מזו דצריך העליון לסייע מלמטה וקמ"ל דוקא חצר למעלה מחצר אבל הצר למעלה מגג אין נזקק העליון ואיידי דתנא בחצר למעלה מחצר נזקק העליון לסייע למטה תני דבחצר למעלה מגג אין נזקק העליון לסייע ועוד יש בו רבותא דאף כשהחצר למעלה מגג יש בו היזק ראיה יותר אל הגג דיכול להסתכל מלמעלה למטה אעפ"כ אינו נזקק דבגג ליכא היזק ראיה דלא קביע תשמישתי' :

דף יב ע"א רש"י ד"ה פרדיסא כרב · עיין לעיל ד"ו ע"א פרדס אני מוכר לך עיי"ש : **שם** ד"ה איציתה כו' וב' גפנים קרי אוציא · ע' לקמן דמ"א ע"ב שפי' רשב"ם אוצייתא שורות ע"ש :

דף טו ע"א גמ' מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע · ולא אמר שלא רצה לאמר מיתה על עצמו וגם לא כתב תיבות מפוזרות ומחוברות אותיות התיבה רק כל אותיות מעורבות שיוכלו להצטרף לצירוף אחר ולא יהיו מירין על מיתתו וז"ש בדמע לשון מעורב ולשון דמוע וכעין זה פי' בס' עשרה מאמרות דהא בדמע מעורב :

דף טז ע"א ומאי אהדרו ליה חברי' דאיוב אף אתה תפר יראה כו' כי לדבריך אין לירא כי מההכרח אין יראה וכן לדבריך שאתה אומר ארץ נתנה ביד רשע אין תפלה וכ"ש שאתה תפר יראה בהכחישך הבחירה וגם אתה מגרע שיחה שהיא תפלה כמ"ש אין שיחה אלא תפילה בהכחישך ההשגחה באמרך ארץ נתנה ביד רשע : **ע"ב** גמ' מפני מה לא נכפלו בנותיו · אבל הבנים נכפלו כמ"ש רש"י ורד"ק שבענה בנים היינו שני פעמים שבעה וע' רש"א : **שם** בורסי · מעבד עורות וכן פי' בערוך ע' בורסי וכן מוכח בכתובות עז ע"א וכן פרש"י ותוס' שם : **רש"י** ד"ה ושם את הבכורה · מדוע הקיליתני תרגום כו' · תמיהא למה הביא ממרחק לחמו הלא ממקימו הוא מוכרה דעל ויבז עשו את הבכורה תרגימו ושט :

דף יז ע"א גמ' בעטיו של נחש · בערוך פי' בקילמסי שנכתב בו המות לשון עם סיפר :

דף יח ע"א רש"י ד"ה מוריא איסנו"ר בלע"ז כמו דמרייא לרישיה כו' ועיי"ש שפי' מרייא מוצייו"ר בלע"ז וצ"ע : **ע"ב** תוס' ד"ה מכלל כו' מ"מ כיון דסמך בהיתר לא חשוב מזיק אע"ג דהשתא הדר ביה ממה דמוקי בלוקח כמ"ש התוס' בד"ה וסבר לפיר"ת ור"ח דדבור זה של התוס' כאן קאי לפר"ת ור"ח כמ"ש מהר"ם מ"מ קאמר דסמך בהיתר כיון דמסיק דמותר לסמוך כל זמן דליכא ניזק כמ"ש התוס' בדבור שאח"; ד"ה וסבר ודו"ק : **שם** ד"ה וסבר כו' וקשה לו מה הוצרך לחלק ברוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה · ר"ל לפי מה דאוקי דבעל ההרדל זרע תחלה בהיתר כשהי' שלו ואח"כ מכר מחצה ואעפ"כ צריך לסלק החרדל ואף דבאילן כשסמך בהיתר לא יקוץ חלקו התוס' לעיל בד"ה ואי דשאני אילן דאיכא הפסד מרובה וזה דוחק :

דף כ ע"ב רש"י ד"ה כדי ליתן פצימי חלונות כו' · ע' רש"י בשבת שם שלא פי' כן :

דף כא ע"ב רש"י ד"ה פסידא כו' ס"ת בטעות · ע' תוס' ואפשר דסופר כתב תפילין ומזוזות ושם הוא פסידא דלא הדר דבעינן כסדרן : **שם** ד"ה שוסקי שקדים · ע' רש"י ב"מ ועמש"ש בגליון :

דף כב ע"א רש"י ד"ה דוקלאי מוכרי סלים כו' · ע' חולין דף צ"ח ע"א ההיא כזיתא תרבא דנפל לדוקולי דביצרא שפי' רש"י קלחת ועי"ש בתוס' בשם הערוך : **שם** ד"ה ריש כלה דורש ברבים בשבתות משמע בכל שבתות השנה ובכל דוכתי פרש"י דכלה היא שבת שלפני הרגל והדרשה שבכל שבת נק' פרקא : **תד"ה** אמר כו' כדאמרינן בקדושין · ועיי"ש ברש"י דס"ל שהי' זה רק שהאריך ימים ועיי"ש בתוס' ג"כ דתרי רב אדא בר אהבה הוה משמע דגם כאן גרסי רב אדא בר אהבה וע' בב"ק ס"ב ע"א מתקיף לה ר' אדא בר אהבה על שנויי דאביי ורבא אלמא דיש רב אדא בר אהבה שהיה אחר אביי ורבא :

דף כו ע"א גמ' אזלא רקתא · ע' חולין נ"א ע"ב דגרים בר' :

דף נג ע"ב רשב"ם ד"ה מהו דאת"ל החזיק בשדה כו' משועבד הוא לשדה · נ"ב תמיהא כיון דמשועבד פשיטא דלאו קנין כמו בחיצון לקמן שוב מצאתי בת"ח שתמה כן :

דף נה ע"א גמ' הני זהרורי · נ"ב זהרורי פי' הערוך הממונים מן המלך לקבל מסקא דפרדיסי : **ע"ב** רשב"ם ד"ה ספק ביאה כו' וס"ס הוא ומהור · נ"ב ע' רש"י פסחים כ"כ כשיטת רשב"ם ובע"ז כ' שלא כדבריו כמ"ש התוס' כאן :

דף נו ע"א גמ' דקרי לי' בי גרגותא · נ"ב בערוך ערך גרגותא גרים כל שדולין אותה ומשקין איתה מגרגותא הדא : **שם** בגמ' אמר ר"י אמר שמואל כל שהראהו כו' נ"ב ע' בפרשת דרכים דרך הקודש דרוש ו' :

דף נח ע"א רשב"ם ד"ה כל שאין כו' ר"ר שורה עליהן · נ"ב וע' רש"י סוכה כ"א ע"א שפי' הטעם שמרגיל בני בית לשם עיי"ש וא"ש דלכך כל דבר אפי' אינן אוכלים אין מניחין :

דף נט ע"א תד"ה החוט כו' לפי שהי' גדול יותר מדאי · נ"ב ע' תוס' ב"מ ד"ד ע"ב ד"ה אין שחולקין ע"ז וס"ל אף דאינו חריף טפי מזכירו קודם וכמ"ש בכללים שלי כלל ו' :

דף סב ע"א גמ' ודשמעון כנגד יהודה · נ"ב ר"ל או דשמעון כנגד יהודה לחוד : **רשב"ם** ד"ה היכא דאיכא מיצר כו' מדהו"ל למכתב ראובן כנגד לוי דמשמע כו' נ"ב ר"ל מדלא כ' כן אלא כ' ראובן ושמעון : **ע"ב** תד"ה איתמר כו' כחד מינייהו ועבד מאי דעבדי נ"ב ע' תומים סי' כ"ה ס"ק ב' מ"ש בזה :

דף סו ע"א רש"י ד"ה ואינה מקבלת טומאה כו' דלא בעי מחשבה דאיכא מאן כו' · נ"ב צ"ע דהתם קאי על במקומה אבל נטלה משם חשוב משקה ואם חשב עליו לאוכל הוה אוכל כמבואר שם וצ"ע וצ"ל דכוונתו דנטלה משם מן הקרקע שמחובר בו אבל עדיין היא בכוורתו וא"ש :

דף עג ע"א רשב"ם ד"ה ביורא בית זרע ארבעים כור · נ"ב משמע דמפרש גריוי כור ועיין פסחים ל"ב ע"א ומה שציינתי שם וע' לקמן דק"ו ע"א מה דמפרש גריוי :

דף עד ע"א גמ' (סוף העמוד) כרשא · נ"ב ע' רש"א ובספר עוללות אפרים דגרסי ברשא בבי"ת ודורשים לגנאי על אנשי רשע אך בכל הספרים גרסי' כרשא בכ"ף ועיין בספר גבולות בנימין שמיישב ג"כ הגי' כרשי בכ"ף לשון אנשים כשרים :

דף עה ע"א ואין שיבה פחותה משבעים · נ"ב ע' בתיקונים תקון כ' דס"ח ע"א דאמר לית שיבה פחותה משתין וע' בכסא מלך שם שכתב דרשב"י הנא הוא ופליג ודבריו תמוהים דאין הקושיא על רשב"י כן על ראב"י דהכא דהוא אמורא איך יחלוק על התנא ואי משום דבמשנה בפ"ה דאבות אי' בן שבעים לשיבה הלא תי' הוא בעצמו שם דלא פליג המשנה על רשב"י כן דהפירוש דמס' ועד שבעים היא שיבה אך על ראב"י קשה דאיהו אמר אין שיבה פחותה משבעים ובספרי קהלת יעקב ע' שיבה הארכתי בזה :

דף עו ע"א לא קנה עד שיכתוב וימסור · נ"ב צ"ע דימסור ויכתוב הו"ל למימר דהא צריך המסירה שיהי' קודם הכתיבה כמבואר בסי' ס"ו ס"ד ואף בבת א' אינו מועיל כמ"ש הש"ך שם ואין לומר דימסור קאי אשט"ח זה שכתב לו קני לך דצריך למסור לו זה השמר דבעינן דלימטי לידי' כמ"ש הש"ך ס"ק י"א אך זה דחוק דהא מסר ולא כתב אשט"ח קאי מסר וא"כ יכתוב וימסור שאח"כ קאי ג"כ אמסירת שט"ח והדק"ל דהא צריך למסור השט"ח קודם הכתיבה : **תום'** סד"ת אי כו' שאין דעת אחרת מקנה אותן · ע' ש"ך סי' ס"ו ס"ק כ"ה : **ע"ב** תוס' סד"ה במאי · דאפי' ר' מודה כו' · ע' רש"א ודבריו תמוהים דהא לר"י צ"ל דוקא ברה"ר מועיל מסירה לפי שאין שם משיכה אלמא דמשיכה אינו קונה ברה"ר לרבי :

דף עז ע"א תד"ה אמימר כו' א"ל והא לא משך וליכא למימר דלא ידעו הדין מדשאלו על קניות שטר מסתמא ידעו הדין דקניות השטר במה נקנו והו"ל למימר והא לא כ' ומסר ועוד דהש"ס הו"ל למינקט הכי אף שהן לא אמרו כן כיון דהדין כן הו"ל למינקט אליבא דדוקא: **בסד"ה** לשמא מסר לי' לקנות · נ"ב זה טעות דהתוס' ס"ל דאינו מוסר לו לקנות שיודעים דאין אותיות נקנות במסירה וכמ"ש אח"ז תיכף וכן בתוס' ביבמות שם ליתא להך מילתא רק דל"ח שמא מסר לצור אך קשה לי על דבריהם דלמה לא חיישינן שמתחלה מסר לו לקנות והי' רוצה לכתוב שט"ח אח"כ ואח"כ חזר בו דהא בעינן המסירה קודם כתיבה כמבואר בחו"מ סי' ס"ו ועוד דא"כ מהו ראיית רבא מרחבי בר נאני דלמאי איכא למיחש דנפילה ופקדון ס"ל לרבא גופי' דלא שכיח ולשמא מסר לו לצור פשיטא דלא שכיח כלל וכלל דהיאך ימסור אדם שט"ח שלו העומד לגבית לצור אם לא דנאמר דיכול זה למעון שכבר פרע לו ולכך א"צ לו השט"ח לגבות ומסרו בידו לצור עפ"י צלוחית ובזה יתיישב קו' הרשב"א ביבמות שם דמה תוצרך רבא להביא ראיה מחבי בר נאני לייתי ראי' ממשנה דהן מוציאין שט"ח על אחרים ול"ח שמא מסר לו יב"ש השני ולפמ"ש א"ש דמתניתין איכא לאוקמא בתוך זמנו דאיכא חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו וא"כ כיון דודאי לא פרעו ליכא למיחש שימסור לאחר השטר שעומד לגבות וימסרנו לאחר לצור ע"פ צלוחית לכך מייתי ממחוזא דמעשים בכל יום דמגבינן אף לאחר זמן אף דחבי בר נאני שכיחי טובא · אך קשה דרבא מדוילו משתלם דס"ל לעיל ד"ה א' עביד איניש דפרע וי"ל דמודה רבא דלא שכיחי ליפרע בגו זמנו כך דס"ל כשהוא טוען בבריא כן אמרינן עביד איניש דפרע ואף שהוא מיעוט הרוב אין פורעים מ"מ אין הולכים בממון אחר הרוב דיוכל לומר שאני מן המיעוט ע' תוס' ריש פ' המניח אבל כאן שאין ניחוש לזה שפרע ל"ש דרוב אין פורעין ת"ז : **ע"ב** רשב"ם ד"ה עד תוך מקום · נ"ב ע' רשב"ם לקמן דק"נ ע"ב שפי' עוד פי' ב' :

דף עח ע"ב רשב"ם ד"ה בעלי במות כו' בפ"ק דע"א · נ"ב וכן הוא לעיל דף יו"ד ע"ב :

דף עט ע"ב רשב"ם ד"ה איסור דשמעת כו' שהבטיחו רבו לשחררו · נ"ב ע' ב"מ ס"ז ב' והא אשת כשדה זו דמי ולדבריו ל"ד דהכא הבטיחו לשחררה אבל התם בשדה זו מי יימר דמזדבן לה ניהלה כדאי' בגמ' שם להדיא דדוחק לומר דמוקמינן ג"כ שם שהבטיחו למוכרה והא דאמר בגמ' שם מי יימר דמזבן היינו שמא יחזור בו דזה דוחק מכמה טעמים למעיין בסוגיא שם וצ"ע :

דף פג ע"א רשב"ם ד"ה בדורא דרעותא בעיר של רועים · נ"ב ע' לעיל נ"ד ע"ב שפי' שם מקום א"נ כפר של רועים וע' עירובין דף ז' ע"ב וע' פסחים כ"ה ע"ב מרי דוראי ועמש"ש בגליון :

דף פד ע"א גמ' משום דכתיב רע רע יאמר הקונה · נ"ב ומינה דטוב טוב יאמר המוכר ולכך אף שא"ל יפות יודע לוקח שרעות הן ולא מצי למיהדר קמ"ל כנ"ל וכפי' תוס' שמעתין . **תוס'** סד"ה בצפרא כו' · נ"ב וע' תוס' בכורות דנ"ה ע"ב דמסקי דג"ע במערב וע' תוס' קדושין דף ע"א שכ' ר"ת שם דג"ע הוא בצפון העולם ובספרי קהלת יעקב ע' ג"ע בארתי דהעיקר כדבריהם דהכא דג"ע הוא במזרח העולם וממערבו של עדן וכן הגיהנם בצפונו של ארץ ובדרומו של עוה"ז וז"ש באותיות דר"ע אות ס' שג"ע היא בצפון ר"ל בצפונו של עדן ועיי"ש שהארכתי :

דף פח ע"א רשב"ם ד"ה מעשרן ונותן ללוי כו' · נ"ב ע' תוס' ד"ה לעשרו :

דף צא ע"א רשב"ם ד"ה ואוליד חד דמשיתין כו' · נ"ב שהי' בן מנוח שאמר עליו כודנא עקרה :

דף צז ע"ב גמ' הליסטן · נ"ב בערוך גרס אליסטין ופי' השמש בלשון יון אליסטין ופי' יין ש.עשה בשמש שאינו מן המובחר פי' יין שחור שנתן בו טעם שמש :

דף ק ע"א ור"א רבים במאי קנו כו' · נ"ב ע' רש"א וע' רש"ל ד"ה וטעמא מאי ונראה שנעלם מן הרש"א דברי מהרש"ל אלו ודברי רש"ל נכונין ומיושבין עי"ז כמה קושיות בסוגיא למעיין : **שם** אידי ואידי חד שיעורא הוא · נ"ב והא דלא אמר ר"ה רק הלכה כדייני גולה דהוא שיעור מבורר י"ל עפמ"ש המגיד בפכ"א מהל' מכירה בשם הר"י מגא"ש וכ"כ הרב בהגה"ה בחו"מ סי' רי"ז ס"ד דהיכא דסיימי מחיצות צריך טפי מב' אמות ומחצה דאין יכול הגמל לעבור דרך ב' אמות ומחצה לכך הוצרך לומר תרוייהו הלכה כדייני גילה בלא סיימי מחיצות ואי הוה אמר הלכה כדייני גולה לבד הו"א אפי' בסיימי מריצות לכך אמר הלכה באדרים ודו"ק :

דף קג ע"א רשב"ם ד"ה נמדדין עמה · סלע ופונדיון כו' · נ"ב לעיל דע"ב ע"א ברשב"ם :

דף קו ע"א רשב"ם ד"ה א"ל ההוא גריוי משחא עשרים סאין מדתה · נ"ב ע' לעיל דע"ג ע"א דמפרש גריוי כור ועמש"ש :

דף קז ע"א רשב"ם ד"ה מספקא כו' לשון אחר פי' רבני זקני כו' נ"ב בערוך ע' ויתר פי' כגון שהי' ירושתם ת"נ דינרין והיו ג' אחין ונטל כ"א ק"נ ובע"ח נטל חלקו של אחד מהם ונשאר ש' ביד שני אחין אם יורש נ.טל הוא מקרקע ואם לוקח אינו נוטל כלום והוה ממון המוטל בספק ונוטל נ' ואלו נוטל כ"ה בקרקע דילמא יורש הוא וכ"ה במעות דילמא לוקח באחריות וקשה דהא הוי ס"ס שמא יורש ואת"ל לוקח שמא לוקח באחריות וצ"ל דס"ל אף בס"ס אין מוציאין ממון [ועתוס' בכורות מ"ח ע"א שדחו פי' זה] :

דף קי ע"א רשב"ם ד"ה ששב לאל א"ל ומה נעבוד כו' · נ"ב ע' ביפה מראה שפי' דזה ענין גפ"ע דכשבא אדם ומייתי לי' תור הי' צריך לומר לו שאין בו ממש שאין אוכלת וכשאדם בא להמלך הוה א"ל מה נעבד א"ל אייתי חד פינך סולת ובירושלמי סיים והוא אכל בכל מה דאתי ואנא מפיים עלך ותנה הרשב"ם שהשמיט הך דהוא אכל נראה דס"ל דהכל אמירה אחת דא"ל שהיא אינה אוכלת רק אייתי לי פינך סולת שאוכל אני ואני מפיים עלך אך למה אמר כיון דאזל לי' אכיל הלא גם בפניו אמר שהוא יאכל אותו וצ"ל כפירוש היפה מראה : **שם** בר פחין · נ"ב בן בליעל :

דף קכד ע"א גמ' אמר רבה בר חנה · נ"ב אין זה רבה בר בר חנא ע' תוס' סנהדרין ה' ע"א דרבה בר בריה הוא בן בנו של חנה והי' תלמיד דר"י וזה הוא בן חנה כמ"ש הרשב"א בחי' קדושין ועמ"ש בספרי כנוס סופרים רב"ח עיי"ש :

דף קכה ע"ב א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים כו' · נ"ב צ"ל דלפרושי מילתא דר"ה קאמר הכי ולי' לא ס"ל דהא שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ושלחו מתם היינו ר' אלעזר כדאי' ספ"ק דסנהדרין :

דף קכו ע"א רשב"ם ד"ה ויתר כו' ולא יזכה בה עוד · נ"ב דא"ל מטעם דמחול דס"ל מחילה צריכה קנין לכך כ' טעם אחר וע' תוס' סנהדרין ד"ו ע"א ד"ה צריכה :

דף קכח ע"א רשב"ם ד"ה שלשה רועי בקר כו' ופסולין לכל דין שבעולם · נ"ב משמע דס"ל דבכה"ג אינו מועיל קבלה וז"א דבהדיא מבואר בסנהדרין דכ"ד ע"ב אמר רבא קיבל עליו קרוב או פסול לאחר גמ"ד א"י לחזור הרי אף פסול מועיל קבלה וכ"כ הרי"ף שם מהך דיוקא · ועוד תימה דאף רועה בהמה גסה מ"מ פסול הוא לכל דין שבעולם משום דלא גמירי וכמ"ש בסנהדרין דכ"ה ע"ב ואפשר כיון דפסולייהו משום דלא גמירי וא"כ כיון דכתב המרדכי בשם הה"מ שם וכן פסק בש"ע סי' כ"ב דבמעו אז יכול להזור רק בלא טעו מהני הקבלה א"כ כיון דלא טעו חשובין הם ככשרים דהא הורו כהלכה אך בל"ז מאד תמוה לי על הרשב"ם שכתב דרועי דקה גזלנין ופסולין לכל דין דהא אף רועי גסה פסולין לכל דין כי מסקינן בסנהדרין דכ"ה ע"ב כך במגדלי איכא חילוק בין גסה לדקה ובא"י וכדפסק בש"ע סי' ל"ד ועוד תימה דהא דוקא רועה בהמה דידי' פסול אבל לעלמא כשר א"כ יכול למינקט אף רועי צאן ובבהמות דעלמא אך זה י"ל דאי הוה נקט רועי צאן הוה אתי למיטעי אף דרועי בהמות דידהו מכשרי לכך נקיט רועי בקר דאף בדידהו אינן פסולין אך ז"א דאף רועי בקר דידהו פסולין כרועי צאן ואין חילוק ביניהם כלל וצע"ג: **תד"ה** ה"ג כו' אפי' קודם שבועה חשוב גמר דין כו' · נ"ב ע' רש"א שכתב דקושיא ראשונה הדרא לי' מנ"ל דסבר הלכה כחכמים ולענ"ד יש ליישב דהנה שם במשנה תני עוד הי' חייב לחבירו שבועה וא"ל דור לי בחיי ראשך רמ"א יכול לחזור בו וחכ"א א"י לחזור וק' לר"ל דמוקי קודם גמ"ד א"כ דור לי הוה גמ"ד וצ"ל דבהא פליגי ר"י ור"ל דר"י ס"ל דזה הוה גמ"ד ולכן ס"ל דלאחר גמר דין מחלוקת ור"ל ס"ל דלא הוי גמ"ד ודו"ק א"כ הכא לרש"י דלא גרים ונשבע כ"א נשבע ממ"נ מוכח דס"ל הלכה כחכמים דאם נאמר דאף קודם שבועה חשוב גמר דין א"כ... גם. ע"כ כיון שא"ל דור לי הוה גמ"ד [ולר"י] אעפ"כ יכול לחזור בו א"כ ש"מ הלכה כחכמים ואם נאמר כר"ל דקודם נמ"ד מהלוקת א"כ ע"כ גם כאן כיון דלא נשבע הוי קודם גמ"ד דע"כ לר"ל אף שאומר השבע ל"ח גמ"ד כמו התם בדור לי וא"כ מוכח דס"ל הלכה כחכמים דקודם גמ"ד א"י לחזור בו ודו"ק היטב וע' כחידושי הר"ן לסנהדרין שם דכ"ד :

דף קלב ע"א רשב"ם סד"ה אמר ר"י אימתי כו' לפרש דברי חכמים · נ"ב מכאן קשה על בעל יבין שמועה שכתב דוקא היכא דר' יהודה קאי על דברי חכמים ולא כאשר קאי על תנא אדרינא והא הכא לפום ס"ד דהשתא כולה ר' יוסי היא ולא קאי רק אר' יוסי ואעפ"כ אמר אימתי לפרש וגם מוכח מסוגיא דהכא דאפילו בברייתא אימתי לפרש וקשה על דברי התוס' גיטין ז' ע"ב שכ' דבברייתא אימתי לחלוק אך קשה מאי מקשה על רב ושמואל וריב"ח מר"י ומריב"ל דס"ל אימתי לפרש דילמא אינהו כרמב"ח דהתם ס"ל דאף אימתי לחלוק ולפמ"ש התוס' בחולין פ"ח ע"א דאף לרמב"ח לא אמרינן אימתי לחלוק רק היכא דמוכח אבל היכא דלא מוכח לכ"ע אימתי לפרש א"ש אך מדברי התוס' גיטין שם מבואר דאף בלא מוכח ס"ל אימתי לחלוק גם בחולין שם כ' דלר' ירמי' אימתי לחלוק אף בלא מוכח והדק"ל וצ"ע :

דף קלג ע"א רשב"ם ד"ה סבר רב אדא בר אהבה · נ"ב בגמ' גרים רב אדא בר אבא וע' תוס' לעיל כ"ב ע"א ד"ה א"ל : **ע"ב** רשב"ם ד"ה ת"ש דא"ל שמואל כו' שמואל לית לי' האי כללא כו' נ"ב ולא מצי להוכיח דשמואל לית ליה ההוא כללא מדאמר בשבת דק"ו ובביצה דכ"ד הלכה כרשב"ג וי"ל דמהתם ליכא למישמע מינה די"ל דמשמיענו הלכה מכלל דפליגי ועיי"ש וע' תוס' ע"ז דל"ב ע"ב שהוכיחו ג"כ ממה דאמר הלכה ש"מ דלית להו ההוא כללא יעויי"ש :

דף קמד ע"ב גמ' לא שנו אלא שחלה בפשיעה כו' · נ"ב לפמ"ש בש"ע סי' קע"ז ס"ג דהיכא דכל השותפין עוסקים ביחד אפילו חלה באונס נתרפא משל עצמו א"כ מאי דוחקא דרבין לאוקמי בחלה בפשיעה לוקמא בשכולן עוסקים בשותפות שכן הוא דרך השותפין להתעסק יחד משא"כ חלה בפשיעה אינו שכיח וי"ל דמשמע לי' דסיפא קאי ארישא דנפל א' מהן לאומנות ואינו עוסק אלא הוא לבד ואעפ"כ מתרפא משל עצמו לכך צ"ל בחלה בפשיעה ודו"ק: **תד"ה** חלה · ובאונס דהכא כו' · ע' ש"ך סי' קע"ז ס"ק ג' :

דף קמו ע"א גמ' שינוי וסת תחילת חולי · נ"ב חולי מעים :

דף קמט ע"ב רשב"ם ד"ה ר"ש אומר כו' אם שייר קרקע כו' · נ"ב לדעת רשב"ם היכא דפירש שדה פ' אף לת"ק העבד ב"ח רק באומר קרקע סתם לת"ק העבד בכלל קרקע ולר"ש העבד ב"ח דאינו בכלל קרקע ואין כן דעת רש"י בגיטין ח' ע"ב וע' בתוס' :

דף קנב ע"א גמ' יתיב רב נחמן בר יצחק כו' · נ"ב מכאן תימה לדעת רש"י גיטין דל"א דכתב הוא רנב"י :

דף קנז ע"ב והמאוחרין כשרין ואי ס"ד דאיקני כו' · נ"ב קשה לפמ"ש רש"ל והב"ח בסי' קט"ו בפי' דברי התוס' בסמוך ד"ה גובה דאף אי דאקני משתעבד מ"מ גובה ממשועבדים דקנה ואין הלוקח יכול לדחותו אצל המשועבדים דאקני כיון דבעת הלואה כבר חל שעבודו על השדה זו ולפי זה ק' דגם לדידן למה מאוחרים כשרים הא יטרוף מלקוחות אלו שלא כדין דהי' לו ליטול מלוקח ראשון דהוי דקנה ולפי שאיחר זמן השטר הוי כולם דקנה ויגבו מלקוחות המאוחרים והוי שלא כדין · וי"ל דמשום זה אין לפסול השטר דחששא רחוקה הוא שמא יש לקוחות דקנה ולקוחות דאקני וגם אף שיטרוף מלקוחות דאקני אין זה שלא כדין דנהי דלכתחילה אין הלוקח מוקדם דקנה יכול לדחותו אל הלוקח מאוחר דדאקני מ"מ אי טריף מדאקני כדין טריף דהא באמת דאקני משתעביד רק דלכתחלה יש לו לטרוף מדקני ואפשר דגם לכתחלת אם רוצה יכול לטרוף מלוקח דאקני רק דאם הוא רוצה לטרוף מהמוקדם דקנה א"י לדחותו אל הלוקח דדאקני כיון דבעת הלואה חל עיקר שעבודו על דקנה: **תד"ה** המוקדמים

המוקדמים · היינו אפי' לוה מודה כו' · נ"ב ע' ש"ך חו"מ סי' נ"ב סק"ד וע' בהגהותי לחו"מ מש"ש בסמ"ע: **שם** ד"ה גובה · ואפי' דאקני קנה ומכר משתעבד כבר לוקח לבע"ח כו' · נ"ב ע' רש"ל וב"ח בסי' קט"ו ועש"ך ס"ק א' מ"ש בזה:

דף קנח ע"ב בתוס' (ד"ה בע"א) דהכא מיירי שפיר שיש לה בנים אחרים לאם · נ"ב מאיש אחר אלא שאין לה בן מאבי הבן הזה כך פי' התיו"ט והדין עמו דאם יש לה בן מאבי הבן הזה הרי הוא אחיו מאביו ואז הוא ודאי על כולו ויורשי הבן כגון אחיו מאביו ולא מאם הם ספק ממש לספק ויבם אך באמת י"ל דמיירי שיש לה בן מאבי הבן כזה ואעפ"כ אין הבן הזה יורש הבן כגון שאביו קיים והוא קודם ליורש הבן וא"ל דא"כ הוא ג"כ יורש האם שהיא אשתו י"ל דמיירי שגירשה והאב טוען האם מת ראשון וירש בני מחצה כמותך ואני יורש חלקו ובנו החי טוען הבן מת ראשון ולא נשאר יורש לאמו כ"א אני ודו"ק:

דף קסא ע"ב רשב"ם ד"ה מר זוטרא כו' דאי גייז חד מן העדים גייז כולהו · נ"ב ויהי' ניכר הרמאות דכל העדים לא חתימי רק בן פ' עד וע' בתוס' וברש"א:

דף קסג ע"ב תד"ה הניחא א"כ כל שטר מקויים ימחקנו · נ"ב עש"ך סי' מ"ו ס"ק פ"ט שיתברר ע"י דייני קיום שיאמרו שלא חתמו על המחק ולענ"ד כוונת התוס' דשטר הבא הוא ועדיו על המחק דכשר לשמואל הא יכול למחוק עוד פ"א השטר והעדים ואז לא יתברר ע"י הדיינים שבאמת קיימו שטר הבא הוא ועדיו על המחק ועמ"ש בגליון ש"ך שם:

דף קסז ע"ב גמ' וליחוש לשני יב"ש הדרין בעיר אחת · נ"ב פי' וגם שמות נשותיהם שוות ע' בת"ח וכן מבואר בש"מ פ"ב מה"ג הלכה ג' ובש"ע סי' ק"כ ס"ג:

דף קסח ע"ב רשב"ם בד"ה גובה כו' שהי' כתוב בשטר · נ"ב ואז מועיל הקיום לגבות ממשעבדי ושלא יוכל לטעון פרעתי · סמ"ע:

דף קעב ע"ב גמ' אלמא היום ההוא יומא דנפיק בי' משמע · נ"ב לכאורה למ"ד משום בת אחותו א"ש אלא למ"ד משום פירות קשה וע' בש"ג הביאו הב"ש באה"ע סי' קכ"ז ס"ו וע' בבית מאיר:

דף קעד ע"א רבה בר חנה כו' נ"ב צ"ל רבה בר בר חנה דרבה בר חנה לא הי' תלמידו דר"י ואדרבה הי' גדול מר' יוחנן כמ"ש הרשב"א בחידושי קדושין דנ"ט ע"א ובהך מימרא גופי' בב"ק ובב"מ ובכתובות ובגיטין ובסנהדרין [ובכורות] בכולהו גרים רבה בר בר חנה:

דף קעה ע"ב אמר ר' אילעא · נ"ב בערכין שם הגירסא ר' אילאי:

הגהות על הרא"ש

פרק א סי' ד כי הא דרב פפא · נ"ב רבינא כ"ה בתוס': **סי' ו'** ואע"ג במתני' איירי בשאין בו שיעור חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים כו'. נ"ב נסתפקתי היכא דמנהג העיר בגזית וחוטה זו בכפיסין נפל לרשות א' אי מצי למימר דאני כנסתי לתוך שלי נבניתי משלי וראיה לזה דהלא שניתי מהמנהג של גזית ולא שרי כן בבה"ג כמבואר בסי' הקדום ובכאן ל"ש מ"ש רבינו כאן כיון דמסתמא היזק ראיה על שניהם שניהם נתרצו דבאמת נתרצו שניהם רק חבירו רצה בגזית כמנהג לכך הוצרך לכנוס בתוך שלו ולבנות לבדו כנ"ל או דילמא דאף בכה"ג דאיכא שינוי לפנים אמרינן דשניהן נתרצו לשנות המנהג ובנאוהו במקום של שניהם וביציאת שניהם וצ"ע: **סי' כה** ארנונא כגון תשורה כו' · נ"ב ע' רש"י ועיין פסחים דף ו ע"א בהמת ארנונא ומשמע כפרש"י: **סי' כט** וציפי דבי כנישתא שינו אותן מב"ה כו' · וקשה לי דא"כ היכי קאמר כיון ששמע להא דתניא ורשאי בני העיר לעשות קופה כו' ולשנותה לכל מה שירצו מה ראי' קופה לב"ה ובית המדרש התם אידי ואידי לעניים ועוד דהא בהמ"ד קדושתו חמורה מביהכ"נ לריב"ל כדאיתא בפ' בני העיר והו"ל לאתויי הך דריב"ל או הך דהתנדב מנורה דערכין: **סי' מ** ואין האחין והשותפין חולקין בו עד שיהא לכל א' כו' · נ"ב ע' סוכה שם דמפרש אי' בה דין חלוקה כחצר וצ"ע על רבנו:

פרק ב סי' א ב דכותל בור ג"ט והשני מרחיק מכותלו שלשה טפחים · נ"ב ר"ל מכותל שלו של החוטל נמצא מניח מן החלל בורו ו"ט ג' של כותלו ועוד ג"ט פנוין מן המיצר: **סי' יא** ולא לסופר יהודי · נ"ב בש"ס מוקי בסופר מתא ועיי"ש פרש"י ותוס': **סי' כא** וש"מ איתא לדר' זירא · נ"ב ואי ר"ז לא ס"ל דהולכין אחר הרוב אלא אחר הקרוב הו"ל תיובתא לר"ז דהא לר"ז אין הולכין אחה"ר ודוחק לומר דאיתא לר"ז כהא דס"ל אע"פ שדלתות מדינה נעולת וליתא לר"ז בהא דס"ל והולכין אחר הקרוב:

פרק ג סי' ג והוה להו סהדי, נ"ב והה"ת די"ל דטעני דקמאי דידהו קנאה המוכר מן המערער ואם היו להו חזקה הוי מהימנו במיגו דאי בעי הוה אמרו דאינהו קנהו מהערער אך ממה דאמר לקמן כתבי עיסרא די"ל דרבנו מפרש כפי' בני יונה דמיירי דהמוכר כ' להם שטר מכר דאז קלא אית להו שהן שותפין וא"כ ע"כ צ"ל דהמוכר השתמש בה חד יומא דהשתא אין להם מיגו דממך זבינתי' דהא השטר מכר מורה דמאחר לקחוהו ואם יכבשו לשטר מכר שוב לא יהי' להם חזקה דעיקר החזקה הוא מחמת השטר מכר וכן מוכח מדברי הטור בסי' קמ"ו דדוקא בכה"ג בעינן שזה ידוע שהשתמש בו המוכר יום אחד ודו"ק: **סוף סי' טז** ואכלה שיעור זוזא · נ"ב קאי אדלעיל אכבשי' למשכנתי' ואוכלים שיעור זוזי כדאי' בגמ':

פרק ה סי' ד אע"ג שגם במסירה נקנית כו' נ"ב ר"ל ברה"ר: **שם** אלא פליגי אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה כו' · נ"ב וזה דוחק דפליגי אליבא דלא כהלכתא עדיפא הו"ל למינקט בשטר שכ' בו שנשתעבד לכל מי שמוציאו בין מחמתו ובין שלא מחמתו דבכה"ג נקנה במסירה אליבא דכ"ע כמבואר בסי' ס"ו ס"א בהגה"ה וע' בש"ך ס"ק יו"ד:

הגהות על קיצור פסקי הרא"ש

פרק א סי' נ שתי שפחות שאין מלאכתן שוות כצ"ל:

פרק ב סי' י שתלא טבחא אומנא כצ"ל:

פרק ג סי' סט אין החי כו' · נ"ב נ"ל לגרוס האח של החי דהך דינא דאין החי יכול להעיד הוא בפ"ב דכתובות אבל כאן קמ"ל דאפי' האח אין יכול להעיד:

סליק

הגהות וחדושים על מסכת בבא בתרא

מאת הגאון המובהק כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל בעל המחבר נמוקי הגרי"ב .

דף ב ע"א גמרא סברוה כו' כדתניא. הא דמייתי דוקא הך ברייתא לראי' דמחיצה גודא והלא כל משניות מלאים מזה. ע' חידושי הרמב"ן. ולי נראה משום דהרא"ש הביא דעת מי שאומר דאם חבירו רוצה לבנות מתוך שלו מחיצה קלה לסלק היזק ראיה ש"ד. ואין חבירו יכול לכופו לעשות כמנהג ונסתייע מהך ברייתא דמחיצת הכרם ע"ש היטב. ולדעתי מתורץ בזה מה שהקשו התוס' כאן דלמאי נקיט חוץ ונפרצה להורות נתן דאינו מחויב לעשות מגויל וגזית רק במחיצה בעלמא ואם יזיקנו יש שופטים בארץ. והנה לדידן דאית לן היזק ראיה ומתני' דקתני רצו בשאין בה דין חלוקה ובונין את הכותל בע"כ צ"ל דוקא דכופין זא"ז. היינו כשאין האחד רוצה לבנות על הוצאות שלו רק על הוצאות שניהם. והנה מתני' נקט סתם וקצת דוחק הוא מש"כ אם נאמר דמחיצה גודא והתנו לעשות כותל ניחא טפי. ודינא דהרא"ש מוכח מהך ברייתא. לזאת הביא הש"ס הברייתא הזאת לראיה דמחיצה גודא משום דעל' ליכא דא איכא טובא להקשות כמ"ש התוס' ע"ב. ורצה האי ליכא לסייע מהך ברייתא דניחא טפי לומר מחיצה גודא והיזק ראי' לאו שמי' היזק ומתני' בכל גוונא ודו"ק: רש"י ד"ה הכל כו' כונתו לתרץ קושית התוס' בגויל. והיינו דאמאי איצטריך וכונתו להדין כהרמב"ן והרא"ש: שם ד"ה חזרה ונפרצה אומר לו לגדור. נלע"ד כונת רש"י משום דקשיא לי' קושית התוס' דאמאי נקיט תרי זמני אומר לו גדור. ופי' כן דפעם ראשון צריך הוא להתרות ולומר לו גדור אתה את הכרם שלא יאסרו כמ"ש רש"י בד"ה שלפני זה. ובפעם שני אינו צריך להתרות כלל רק להודיע לו שהצורך לגדור. לבל יתנצל שלא ידע שנפרצה. לזה דקדק רש"י בפעם ראשון בתיבת גדור בלשון צווי כאלו נקוד גדור דהיינו התראה שלא יאסרו הגפנים את תבואת השדה כמ"ש רש"י ד"ה אומר לו וכאן כתב רש"י לגדור · להורות נתן כי בכאן תיבת גדור מנוקד גדור והיינו מקור וחסר למ"ד השימוש כנודע לבעלי הדקדוק והכונה שאינו אומר לו שום טעם רק שמזכירו כי עת לגדור. ואינו צריך להתרותו בכל פעם אף בפעם הב'. וזה השמיענו הברייתא. כנ"ל: תוס' ד"ה כפיסין. וקשה לר"י כו'. ע' תוי"ט שתמה על קושית ר"י הא בגמ' קאמר דהלכתא גמירי לה דל"ת לחוד ול"ת לחוד. ולק"מ דקושיתם דלס"ד דמקשה ממאי דכפיסין ארחי ולא ידע מזה דהלכתא גמירי הי' לו להקשות קושי' חמורה דהא משמע דהוה מעץ. ולא הו"ל להקשות מגלן רק קושית הסותר. ובזה ניחא דבריהם בתי' שכתבו כו' דע"פ שאמת לק"מ כמ"ש התוס'. רק על המקשן רצו לתרץ אמאי לא הקשה מזה לפום ס"ד. לזה כתבו דהמקשה לא רצה להק' מזה דשמא כו' וכונת התוס' מפרש בגמ' רצונם בגמ' מפרש ולא הלכתא גמירי וכס"ד וקשה לר"י כו' והבן. וע' חי' הרמב"ן. ועלי' יש לתמוה כדברי התוי"ט דתירוצו דהם כפים הוא חתיכה הן מעץ הן מאבן ובהכרח דתירוצו הוא רק למסקנא. משום דלתירוצו לא קשה קושית הגמ' כלל דאימא ליבני כו' דא"כ לא הוי כפיס חתיכה ובמסקנא א"ש דברי התוי"ט ולשון תורה כו' ונ"ע. בתענית י"ח א' פרש"י דכפיס הוא חצי לבנה וכתי' התוס' דכאן ובחגיגה ט"ו פי' דהוא חתיכת עץ וכוונתו הם כמו שתי' הרמב"ן דכפים הם חתיכה ונ"ע לכאורה: **ע"ב** תוס' ד"ה גינה כו'. לפי דברי הרא"ש שכ' דלמסקנא היזק ראי' בחצר יותר שייך מגינה והיינו דלא קתני במתניתין מנהגא גבי חצר משום כו' מתורץ קושית וא"ת השני. ויש לקשר בזה דברי התוס' אחרי שתי' דבגינה ג"כ כל שעה והוא ממש כמו בחצר לזאת הקשו קושיתם. דא"כ למאי תני גינה. ומ"מ הרא"ש מחלק שפיר ועיין בלשונו ותבין. ולדברי התוס' נ"ל דאיירי בעיר חדשה שאין מנהג כמ"ש הרא"ש ע"ש: בא"ד וי"ל דאיצטריך. והיינו דוכן קאי על כל הדין והדין דין אמת רק שא"ל רק משום גויל כו' משא"כ בקושית הגמ' והבן: שם ד"ה מאי כו'. וי"ל דחולקין משמע באמצע. כונתם דחולקין יש לפרש על באמצע וגם על שהם חלוקה אך בכאן הוי דוקא באמצע דאל"כ להני אין עושין את הכותל כמ"ש התוס' כי היכי דלא ליתי למטעי אלא להורות באמצע ובזה א"ש ליכא דשמי' היזק והפי' בכותל תקשי דמשמע ממתני' דדוקא בכותל אין חולקין הא בד"א חולקין אף שאין בה ד"ת וזה לא"ש כי היפך הדין. ולפמ"ש ניחא דבאמת לפי האי ליכא דשמי' היזק יהי' הפי' דאין חולקין אפי' אם יכנים לתוך שלו. והא דתני הכי להורות דאם יש ד"ת חולקין באמצע משום היזק ראיה. וא"ש בזה הא דמסקי התוס' דאי אשמועינן לכאורה הלא לא צרך ובמ"ש ניחא וע' בפסקי תוס' והמצא כדברי: שם ד"ה שאני כו'. ואין לומר דהם ברצון. דא"כ לא א"ש סיפא דברייתא ואם היתה כו'. וכן מבואר בחי' הרמב"ן דלא כת"ח וע' בס' א"כ. ומהאי טעמא נ"ל דאיירי לענין נתפס כגנב והבן:

דף ה ע"ב גמרא תנן בתוקע שנתן כו'. הא דלא אקשי מתניתין אהדדי. י"ל משום הא הוי פשיטא לי' דרישא החיוב ברור לו וסיפא מי יימר דמחייבי לי. והיינו דעביד איניש דפרע בגו"ז אך היכי דהוי ספק חיוב לא מקדים נפשי' כמו בסיפא כמ"ש התוס' לענין בכור. משא"כ על ר"ל פריך שפיר. ואחר שתי' כל שפא כו' והיינו כמ"ש הש"ך סי' ע"ח דמשום הכי מודה ר"ל דהוי טרדא גדולה ופריך שפיר על אביי ורבא אף דיש כאן ספק. נגד זה יש כך סברא דכל שפא כו' ומשני הגמ' דס' מי יימר חזקה מאד דאף לאחר מלאת זימני' אינו מסלק וע' בזה וכן לקמן: תוס' ד"ה כי. שמא יפול ביתו. משמע מזה דאם נפל הבית צריך השוכר לצאת ואינו יכול לכופו לבנות לו בית וכן הוא בפסקי תוס':

דף ו ע"א גמרא מאי אין לך בידי כו' דאמר מר כו' ע' בפי' רש"י ובתוס'. הנה לדעת רש"י דאמרינן מגו למפרע כמ"ש התוס' בשמו לקמן ל' ע"א ובכ"מ ברש"י יש לומר בפשיטות דלכך הביא הגמ' דא"מ משום דמתניתין משמע דכי קאמר אין לך בידי. חייב לשלם לעולם ואינו יכול לחזור מזה לטעון טענה אחרת ולשיטת רש"י הי' נאמן לטעון אח"כ פרעתי מכבר קודם שהודיתי והי' נאמן כי אין זה סתירה למה שאמר להד"ם כי נגד זה הוה מפטור לפטור. ויכול לחזור ולטעון כמ"ש בח"מ ס' פ' ס"א. ונגד מה שטען אתמול והודה שלוה. הלא בשעת הודאתו הי' יכול לטעון שפרע מחמת מגו והפה שאסר הוא הפה שהתיר וגם היום לא הפסיד המגו כיון דאמרינן מגו למפרע. לכך אסיק הגמ' דאמר מר וא"כ אתמול הודה שלוה והיום הודה שלא פרע לזאת חייב לשלם לעולם. ואינו יכול לטעון עוד כלל. ויש להעמיס זה בפירש"י ד"ה לא פד"ת דאלו אמר פרעתי נאמן. ר"ל אף אם אמר פרעתי מכבר קודם שהודיתי לך ובשעת ההודאה לא הייתי חייב כלל הי' נאמן דהיינו מחמת מגו כנ"ל. וכוונת רש"י לתרץ קושית התוס' כנ"ל. אבל התוס' מקשים שפיר לשיטתם. לקמן דלא אמרינן מגו למפרע לזאת הוכיחו שפיר לתירוצם:

דף ח ע"ב א"ר ואוהביו כצאת השמש. רש"י פי' ת"ח כעוסקים בתורה תדיר משמע מכאן דת"ת עדיף מדין ואילו בשבת יוד א' גבי רבי אמי ור"א דדיין שדן דין אמת לאמתו הוא כת"ת ועדיף יותר וגם בתוס' שהקשו ממו"ק ומכאן לא הקשו ונ"ע וע' ברכות ו' א' דין היינו תורה. אולם לגרסת השאלתות שנ"ב בגליון הגמ' כאן א"ש. וע' בתוס' ד"ה ומצדיקי. ולכאורה לפי סוגיא דשבת הנ"ל מוכח כן מריבא דרקיע לדיין ודין היינו תורה ות"ת עדיף מגבאי צדקה ונ"ע:

דף ט ע"א תוס' ד"ה שבת כו' פי' בשבת בצהרים כו'. קאי לשיטתם לעיל דתמחוי אינם מחלקים בערב. וא"כ אם לא נתנו לו רק בע"ש לא הי' לו רק ד' סעודות עם הסעודה שהביא עמו. בשלמא אם גם בלילה מחלקין א"ש דיש לו ה' וסעודה ג' דשבת אינו נוטל משום עשה שבתך חול לזה פירשו דבשבת מחלקין. ובזה סיימו פירושם ושיטתם כאילו הכל דבור אחד. ואח"ז חזרו להקשות ע"ז שפי' דא"כ פי' שיש לו כו' למה לא יטול כו' בשלמא אם מחלקין בלילה ניחא. דבעת שיש לו מזון ב' סעודות אינו נוטל. ובערב הרי אכל סעודה אחת בצהרים לעת האוכל וממילא אין לו רק סעודה אחת ואם נוטל אחת ואוכל לערב וסעודה אחריתא נשאר לו לדרך בכדי שלא ילך ריקן. משא"כ לפי פירושם דאין מחלקים בלילה קשה שפיר דא"כ אמאי לא יטול הא אחת יאכל בצהרים ואחת בערב ולא ישאר לו כלום וכי אזל ברקם אזל וכתבו וצריך לפרש כו'. ואח"ז הקשו עוד על זה הפי' לשיטתם. שבת אמאי נותנין לו ג' סעודות. דהא יש לו סך הכל ששה סעודות ובשלמא אם מחלקים בלילה ניחא כנ"ל דבשבת גופא לא הי' מחלקים כלל. וא"כ בע"ש נתנו לו ג' סעודות ואחת לערב הרי יש לו ס"ה חמש סעודות עם אותה שהביא עמו. וא"ש כר"ע משא"כ לפי שיטתם צ"ל דבשבת נתנו לו הג' סעודות ושפיר הקשו. כתבתי זאת להבין דעת קדושים וזה ברור ופשוט: **ע"ב** תד"ה חמה. רבים מפרשים לדבור זה. והמחוור לדעתי כעין שכתב המהרש"א. דהיינו שבכאן משמע דחמה יותר חזק מאף ושם אמרינן דחמה משה הרגו ולאף לא היה יכול להרוג. ואף שנשאר חמה כדאיתא שם בתי' הגמ' מסתמא נשאר הרפה דא"ת החזק א"כ איך כתיב חמה אין לי הלא הקטן הרג. ובע"כ הגדול הרג ולחמה הקטן לא הרג משה כי י"ל שלא בא לפניו. ולאף שבא לפניו לא הרג ש"מ דאף יותר חזק. והקשו שפיר ומתורץ קושית מהרש"א לגלין ולמסקנתו דלמא ר"י דכאן סובר כתי' ראשון שם דתרי חמה הוה. ומ"ש נראה ברור דלשני התירוצים שם קשה קושיתם. ודו"ק:

דף יז ע"א תוס' ד"ה לא יחפור כל הני מייר כו'. הנה רש"י בד"ה אלא א"כ כתב להדיא דלא כתוס' והטעם מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה ואפילו ליכא מיא וכדאיתא בגמ' הטעם דכל מרא וכ"כ הרמב"ן והא דקאמר בגמ' הטעם משום מתונתא קאי אאמת המים ונברכת כו' וכללינהו בהדדי משום דהכל בחפירה. וניחא לשיטתו הא דפריך לקמן י"ט א' תנא דידן כו' ומשני הא קתני אמת המים ולא קאמר הא קתני בור ולשיטת התוס' צריך לומר כמ"ש לקמן ודו"ק:

דף כ ע"ב גמרא אם היתה רפת בקר קודם לאוצר מותר. ע' ברא"ש שכתב דירה שאני ועמד המע"מ בזה והוא תמוה לכאורה. ואמרתי בזה דבר נכון והוא דמוכח בשיטת הרא"ש בכ"מ בפירקין אף אם סמך קודם מ"מ לאחר שבא דבר הניזוק מהצורך להמזיק להרחיק עצמו היכי דהוה גירא דילי' ע"פ מחלוקת הרא"ש עם הר"י גם לקמן כתב הרא"ש להדיא כן והתוס' שם חולקים ע' כ"ו ב' ד"ה עני והנה כאן מבואר בברייתא אם רפת בקר כו' דהיינו שכבר נעשה הרפת. וא"כ ע"כ מותר דקתני קאי על דיעבד שא"צ להרחיק לא על היתר לעשות דהא כבר עשוי ועומד. וא"כ הא קשה הא הוה גירא דילי' ולשיטתו מהצורך להרחיק אף היכי שכבר נעשה בהיתר. לזה מתרץ דירה שאני ושפיר כתב הרא"ש. ואינם סותרים כלל למ"ש לעיל בשמעתא דחרדל. ולשיטת הרא"ש ארווח לן שיטת הגמ' לעיל י"ח דאיתא שם דיקא נמי דקתני עלה והם רפת כו' מותר עמ"ש ברש"י דלכאורה לפי"ז תקשי לאביי וע"ש בתוס' מה שתי' ע"ז. אבל אין זה ככל דיקא נמי שבתלמוד דמשמע דאף לסברת אביי צריך לומר הסברא דירה שאני. ולפי סברת הרא"ש ניחא בפשיטות· והיינו דאף לאביי דמותר לסמוך מ"מ אחרי שבא גם דבר הניזוק על המזיק להרחיק עצמו היכי דהוי גירא דילי' וא"כ אמאי קתני מותר דמשמע דאין צריך להרחיק עוד הלא בכאן הוה גירא דילי'. ובע"כ צ"ל הסברא דירה שאני וא"כ גם לרבא לק"מ כן הוא כונת הגמ' לפי סברת הרא"ש וזה ברור:

דף כח ע"א רש"י ד"ה ומסק את זיתיו וכנס את קייצו תאנים לקט ויבשן בה כו'. רש"י רמז לנו בדברים קצרים לתרץ קושית התוס' ד"ה כנס והיינו כפי הא"נ שכתבו התוס' וזה שדקדק רש"י וכתב ויבשן בה להורות שלוקטים אותם ומניחים בשדה לייבשם. וזמן כניסתן לבית באחרונה מכל הני. ועיקר החזקה הוא במה שהכניסן לבית וכמ"ש התוס' ומה שציין רש"י ומסק את זיתיו וע"ז לא פי' כלום. כונתו לתרץ קושית התוס' כמ"ש. והנה לכאורה ל"ק ממה דנקיט קיץ דהיינו תאנים לבסוף משום דזמן סמוך מיד לארץ בתרא. ותאנה ד' לארץ קמא ויש לזמן חביבות כמבואר בברכות אך לפ"ז הי' להקדים שמן בראש כולם וא"ש קושית התוס':

דף סא ע"א גמרא אמר מ"ז והוא דהוה ד' אמות. ע' ברא"ש שנסתפק אם גם בחדר כן. ותמוה הלא מוכח מקושית הגמ' הפתח כו' דזה וזה שוין דאל"כ מאי מקשה והרמב"ן באמת הוכיח כן. ולאחר העיון שניהם צדקו ותלוי בספק הבני שנסתפקו התוס' לקמן ד"ה ל"ל. ומקור הספק הוא אם נאמר לאחר שנוכיח ממשנה יתירה הדין החדש. אם יכול להיות רישא בחדא וסיפא בחדא. או נלמד על הכל כיון דממשנה יתירה שמעינן. וע' רמב"ן ותבין והנה הרמב"ן הביא דעת האומר לפרש דגם בילוע הדין כן דרישא בחדא גונא כו' ואח"כ התוס' דעתו כדעת ההלכות דדוקא בחדר אמרינן מצרים הרחיב משא"כ בילוע. ולפי"ז הוכיח שפיר מדלא הוקימנא בדלית לי' ד' כו' ש"מ דחדר נמי כו' השכיל לכתוב דדוקא לפי' השני מוכח כן. דלפי' הא' ליכא לאוכותי מידי אחרי שאין ס' לומר רישא בחדא כו' ובזה יסי' כן דהא מ"מ אמר בהדיא דצריך ד"א וכנ"ל אבל הרא"ש מפשט פשיטא לי' בספק הב' דל"ש. והיינו כפי' הא' של הרמב"ן והיינו דרישא בחדא כו' לא אמרינן וכנ"ל לכך הספק הראשון בחזקתו דליכא לאוכותי מידי מקושית הגמ' כנ"ל וספק הא' נכלל בספק הב' והבן:

דף סה ע"א רשב"ם ד"ה כמה דברים אמורים כו' לא מבעי לרבנן כו'. לע"ג בפי' רשב"ם במתניתן ע"א ד"ה אבל בנותן כו'. וא"ש טפי לפירושו דהתם ועיין:

דף עו ע"א תד"ה ספינה. ואור"י דכיון דמשיכה כו'. לפי"ז לק"מ קושית התוס' לעיל ד"ה הסורי. כי מוכרחין אנו להגיה כן ודו"ק: **ע"ב** תד"ה ואי. דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם. ואין להקשות דעכשיו נמי לוקמי כך ומאי צריך לומר דאם ברשות בעלים כו' י"ל דא"כ משמע דלרבי מהני מסירה וזה א"א לומר לפי' ר"י. אבל כאן כתבו לשיטתם דאי מיירי בסמטא היינו אומרים דפליגי רבי ורבנן בהך סברא כמ"ש בד"ה במאי כו' ודו"ק:

דף עז ע"א בתוס' (בראש הדף) והא דלא תקינו רבנן דיכול להקדישן כו'. הגאון רע"א בשו"ת סי' קמד הק' קושי' עצומה דהיכן מצאו זה דהוי להקדיש ע"ש באורך וכן הקשה בקצוה"ת. ואני אומר לדבריהם הי' להם להקשות על התוס' קושי' יותר חמורה במ"ש בתחלת דבריהם דכמו שהי' להקדישו כדמוכח בפ' כ"ש למה להם להביא ראי' מהקדש למכירה הלא מכירה גופא מבואר שם דהוי המלוה למכור כמ"ש זבן מלוה כו'. ובע"כ צ"ל דלא הוי גירסתם בגמ' שם זבן מלוה. לכן הוכרחו להביא מהקדש מלוה. ולפי"ז לא גופא קשי' להו דלמה לא אמר בגמ' שם גם זבן מלוה כמ"ש זבין לוה ע"ש. מזה הוכיחו דלהורות נתן דבהקדש לא מהני לשלם אף בהקדיש השט"ח. לכן קאמר שם בגמ' מלתא דפסיקי דלעולם לא מהני בהקדש משא"כ במכירה דמהני אם מכר השט"ח בכו"מ. וע' חי' הרמב"ן שהסוברים דמ"ש דאורייתא הוא מטעם כיון דכתב לי' קני לך איהו וכל שעבודי דאית בי' קני קרקעות בשטר. והוא דחה זה משום שאם מכר המלוה קרקעותיו של הלוה קודם גבי' לא עשה ולא כלום ודברי' כדברי התוס' שסוברים דמ"ש דרבנן וכנ"ל. וזה ברור:

דף קכז ע"ב גמרא ור"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל יכיר נ"ל. ע' בשו"ת רע"א ססי' קל"ב שהקשה שא כמה יכול להקנות מעות שיפלו לו דלית בהו קנין רק משיכה או הגבהה או חצר ונק"ס

שבק"ס אין מטבע נקנה בחליפין. ובקנין אגב הא כתבו התוס' דק"ה אינו אלא מדרבנן. א"כ במעות שלב"ל אין שייכות להגבהה ומשיכה ובמה יקנה. והנראה בזה כמ"ש התוס' בכתובות ע"ז א' ד"ה כיון כו' לרב פריך דאית לי' הולכין בממון אחר הרוב. וכ"כ התוס' לעיל נ"ב ובכ"מ הרי דסתמא דגמ' פריך אליבא דחד מ"ד אע"ג דלית הלכתא כוותי'. ה"נ הרי מצינו בב"מ מ"ה ב' פלוגתת רב ולוי חד אמר מטבע נ"ח וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין ולמ"ד דנ"ח כ"ש דנקנה בחליפין וכמ"ש התוס' שם. וא"כ שפיר פריך הגמ' לר"מ להוות מ"ד דמטבע נ"ח. וכיון דלר"מ מוכח מהא דיכיר דאין מטבע נ"ח מה"ת לאיפלוגי עלי' כמ"ש התוס' לעיל ל"ה ד"ה ומ"ש כו'. וביותר כיון דרב ולוי פליגי בהא כנ"ל והגמ' לא סיים מ"ד הכי כמו סוגית הגמ' בכ"מ כה"ג לימא תסתיים כו' וא"כ יכול להיות דרב קאמר הכי דנ"ח ובודאי נקנה כנ"ל. ורב סבר כר"מ דאדם מקנה דבר שלב"ל. וכמ"ש בב"מ ע"ז ב' אמר רב אפי' בשדה זו מכדי כו' וביבמות נ"ג א' רב כרי ינאי כו' וא"כ לרב תקשי שפיר לדידי' דס"ל הכי דנ"ח ואדם מקנה דשלב"ל :

דף קלח ע"ב גמרא בי דינא בתר ב"ד לא דייקי. לפי"ז כיון דפסקינן דמיאון בפני שנים והם עדים כמ"ש הרמב"ם וש"ע אה"ע ס' קנ"ה. א"כ אין כותבין אא"כ מכירין. וקשה על הרמב"ם והש"ע שפסקו דכותבין ועי' ב"ש ואחריו בס' בית מאיר ולא מצא מענה. ואחר העיון לק"מ כיון דחיישינן לב"ד טועין שיטעו בב"ד הראשון שבודאי הכירו בזה גופא יבאו לטעות שמיאון צריך להיות דוקא בפני ג'. כיון דהתם מתני' כן בסנהדרין וביבמות פ"ב ויסברו שזהו דוקא בתר ב"ד ויטעו. וסברא כזו יש במ"א הל' כ"כ בענין כהן שנשא גרושה בידור ע"ד רבים ע"ש וכאן עדיף טפי וא"ש ודו"ק :

דף קנו ע"א תוס' ד"ה וכי. ואם הי' ספקא כו' עד סס"ד. אינו מובן כלל כונתם ובס' בית מאיר סי' מ"ג כ' שהוא ט"ס ושייך להמלע דבור ד"ה בודקין וכל התיבות מן ואם הי' ספק עד ודוחק כולם למותר ולענ"ד כונתם דשפיר יש שייכות לדבריהם כאן. ושטחיות דבריהם דמתחלה הקשו וכי חובה כו' ומ"ש ועוד דהול"ל כו'. זה אינו קשה כ"כ אם הי' חובה לבדוק לקדושין דקושיא זו יותר פשוטה דלא מסכתת בדיקה לגירושין כלל מלהקשות למאי הלכתא בדקינן לגרושין דממ"נ כו' רק דקושיתם דלא נימא דדלמא באמת כונת הגמ' לגירושין למב לי מתמת ממ"נ וכמ"ש לכן כתבו דהל"ל האי לשנא למאי הלכתא בדקינן לגרושין. ור"ל דאף בלא בדיקת קדושין יש להקשות. ול"ל הסקדמה דבדקינן לקדושין. וע"ז כתבו ואם הי' ספיקא כו' ר"ל דהקושי' וכי חובה כו' הוא לפי מ"ש למעלה ד"ה בודקין כו' דא"ל בדיקה אלא לאחר שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ובקדושי קמאי א"צ לבדוק. אבל אם נימא דאם לא בדקו הוה ספיקא לקולא. א"כ כל הבא לקדש מחוייבין לבדקו אם הוא גדול לדעת שמא הוא גדול וקדושיו קדושין. דאם לא נבדוק יהי' ספיקא לקולא ותיפוק מיני' חורבא לענין אם בא אחר וקדשה לכן תקנו חז"ל לבדקו מצד החיוב. וכיון שחובה לבדוק לקדושין קושית הגמ' עדיפא וכנ"ל לכן כתבו דהא סד"א לחומרא. וא"כ אין חובה לבדוק לקדושין. והק"ל כיון דלא נפיק מיני' חורבא. והביאו ראי' לזה דאזלינן לחומרא דדלמא אוקמינן אחזקת פנוי' אף דהוה ספיקא דאורייתא. לזה כתבו דהא חזינן דחיישינן שמא נשרו מוכח דלא אזלינן בתר חזקה דפנוי' וטעמא משום דאיכא חזקה דרבא בנדה וכמ"ש התוס' ד"ה ולגירושין דחזקה שהביאה סימנין. תו כתבו ודוחק לומר דבודקין לקדושין כו' דלפי"ז שבדיקה חיובית בכל המקדשים דאם לא מצאו שערות לא תהא מקודשת. דכיון שיכול לבא לידי בירור אי הוו קדושין בודאי או לא הוו קדושין כלל. בלתי ספק דחיוב לבדקו למען לא יבעלו בלא קדושין. לכן כתבו דהוה דלא כהלכתא דחיישינן שמא נשרו. וא"כ לא יבא לידי בירור. וממילא אין החיוב לבדקו וסק"ל. וז"כ **סליק**

חדושים מהגאון כו' מוה"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינה נכד הגאון הגדול בעל חכם צבי זצ"ל

דף כב ע"ב גמרא הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה. נ"ב וכתב במרדכי שיש ללמוד דעיר חדשה מקרי ששים שנה מתלוליות דכתובות דף כ' ע"ב ועיין בתוי"ט פ"ב מ"ד ד"ה לא יסמוך שכתב על דברי המרדכי והיא משנה בפט"ז דאהלות התלוליות כו' וישנה ששים שנה דברי ר"מ ר"י אומר שאין אדם זוכרה. ולפירושו אני תמה דהוי לי' לפרש שאין אדם זוכרה דכל ר"מ ור"י הלכה כר"י עיי"ש. ואני בעניי תמה על תמיהתו חדא דלכך הביא המרדכי ז"ל מכתובות ולא הביא המשנה במקומה אלא משום דהתם בכתובות מייתינן לה למילף ממנה לענין עדות כדאמר רב חסדא התם ויליף לה מדר"מ וע"כ אי משום דהלכתא כר"מ. אי משום דר"י נמי מודה בכל מקום לבד מהתם. וכן מצאתי בשטה מקובצת עיי"ש. ותו דהתם משום זכירה להוד אייתינן עלה שפיר קאמר ר' יהודה דל"ש זמן קרוב ל"ש זמן רחוק כ"ז שאין אדם זוכרה משא"כ כאן דמשום דוושא הוא ודאי הישנות תלוי באורך הזמן. ותדא שעורא איכא. וכיון דחזינן דלר"מ התם ששים שנה זמן גדול וארוך הוא איכא למימר דבמקום שמזכר ישנה הוא ששים שנה וע"כ חדשה כעין דשנינן התם. ואע"ג דאין ראי' לדבר זכר לדבר משא"כ לענין אין אדם זוכרה אין טעם למשנתנו כ"א בדוחק. שוב מצאתי בס' בני שמואל הלכות עדות סי' כ"ח שהביא פלוגתת הפוסקים אי הלכתא כר"מ או כר"י עיי"ש [ועי' ש"ך ח"מ סי' קנה ס"ק ט' ובסגר"א שם] : **סליק**

הגהות וחדושים למסכת בבא קמא

מאת הרב הגאון המפורסם כו' מוה' בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא ונקראות בשם מראה כהן .

דף ה ע"א רש"י ד"ה עדים זוממין כו' כדלקמן בהך פרקין. נ"ב דף ע"ו ובפשוט לא פסיקא ליה כיון דאיכא ח"כ גרורות כדלקמן ע"ו ע"ש :

דף יב ע"ב גמ' ואיתיביה רבה לר"נ. נ"ב תמורה דף ח' ע"ש : שם ומשני רבינא וכו'. נ"ב נ"ל אביי וכ"ה בתמורה שם : שם ואם איתא וכו'. נ"ב בהגהות הגר"א ז"ל כ"י ראיתי [כי לא באו בדפוס בהגהותיו הנדפסים מכב' במסכת זו] כי מתיבות ואיתיביה רבא לר"נ עד תיבות הא רבנן הכל נמחק ורק אחר תיבות לנקרבה לא נ"ל לימא דלא כריה"ג ואח"ז נ"ל אפילו תימא ר"י הגלילי מתנות כהונה קאמרת וכו' ודלא כמו שדחקו רש"י ותוס' ז"ל כאן בכל זה ומש"כ כאן ואיתיביה רבא וכו' ומשני וכו' נפל הטעות כאן מסוגיא דתמורה ח' דשם לבד הוא מקומו באמת ע"ש :

דף יח ע"א גמ' ת"ש תרנגולין. נ"ב תוספתא רפ"ב : שם אימא סיפא ניתז ממנו כו'. נ"ב שם בסיפא דהתוספתא הנ"ל נפל הדלי ונשבר [והריבא קאי שהיו מטטעין רק בהבל והדלי נפל מאליו ונשבר דהו"ל הדלי הראשון ג"כ כצרורות וכמש"ל] וניתז ממנו שבר כו' על הראשון [דהיינו הדלי שנפל ונשבר רק ע"י הטיעת ההבל כנ"ל] משלם נזק שלם ועל האחרון [שנפל עליו השבר מהדלי] משלם ח"נ : שם ותני עלה משלם חצי נזק מגופו. נ"ב בתוספתא שלפנינו ליתא והוא חסרון בתוספתא לפנינו : שם והסברא לר' אלעזר וכו'. נ"ב גם דר"א ליתא בתוספתא שלפנינו ועכ"פ נראה דנ"ל כאן ותסברא הא דתני עלה רבי אלעזר אומר משלם נזק שלם [כי כך היה הגירסא בוודאי בתוספתא שלפניהם וע"כ שיש חסרון בזה בתוספתא דידן באמת] נזק שלם מגופו מי אשכחן וכו' :

דף כג ע"א תוס' ד"ה וליחייב בעל הגחלת כו' ואפשר לשמור עצמו כדי שלא יכנס כלב. נ"ב נ"ל ואין לשמור עצמו וכן הוא בהגהות מיימוני בפ"ב מהל' נזקי ממון אות ג' בהעתקת לשון התוספות : **ע"ב** גמ' א"ל לגדור מר גדירא בארעיה. נ"ב חו"מ סימן שנ"ז ס"א ודלא כאביי בזה וכמש"כ התוס' ד"ה יכלי בשם הרי"ף ז"ל כו' ועי' בש"ך שם :

דף ל ע"א במשנה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר. נ"ב במשנה שבירושלמי לא הובא דברי רשב"ג במשנה כלל. [א"ה. ואפשר דהירושלמי ס"ל דמתני' מיירי בהוציא ברשות וכמו דס"ד בש"ס דילן ובכה"ג לא ס"ל כלל לרשב"ג דחייב אם הוזק בהן אחר וכמו שמוכח מברייתא דב"מ דף קי"ח ולפיכך לא גריס כלל להא דרשב"ג במשנה דרשב"ג מיירי בהוציא שלא ברשות ועי' בתוס' שהקשו באמת על ל"א שברש"י דפי' דמיירי אפי' בהוציא ברשות מהך דב"מ קי"ח ע"ש ולענין מה שהקשו התוס' מתחלה דלפי הס"ד דש"ס דמיירי בהוציא ברשות דא"כ היכי תנן דכל הקודם זכה [ומה שתי' בפנ"י דמיירי לאחר ל' נ"ע דא"כ בפשיטות ה"מ להש"ס לאוקמי דחייב בנזקו ג"כ מיירי שהזיק לאחר ל' ולא היה צריך לתרץ דמיירי שלא בשעת הוצאת זבלים ומה שכ' שם ליישב זה הוא דחוק ע"ש] ונ"ל דמזה ראיה באמת לדעת הרמ"ה שהובא בטור סי' תי"ד דאף בתוך ל' אם כבר הוזק אחד בהן הו אסור להשהות עוד ואם לא הסיר התקלה כל הקודם זכה וא"כ י"ל דמתני' ג"כ לאחר שהוזק מיירי וסיפא ארישא קאי ובחידושי ישבתי בעז"ה בסברא זו כמה קושיות שיש להעיר בסוגית הש"ס כאן והכמ"ל. ע"כ הגה"ה מכבוד אחיו מהרש"כ נ"י] : תוס' ד"ה מתני' בסוה"ד המזבל מזבל ושפיר אית ליה רשות להניח וכו'. נ"ב נ"ל מדקתני המזבל מזבל משמע בשעה שרגילין לזבל והא דלא הוה ק"ל דר"י שרי ל' יום ומתניתין לאלתר משום דאיכא למימר דשפיר אית ליה רשות וכו' כנ"ל :

דף מא ע"א תוס' ד"ה כמאן בסוה"ד ואסורה לכ"ע. נ"ב כלומר כה"ג בביאת אדם [דאילו ע"י ביאת בהמה לא נאסרה לבעלה ואף לא לכהן וכדאיתא ביבמות נ"ט דאין זנות לבהמה] וה"ה שנהרגה ע"י ביאת הבהמה בכה"ג כך צריך לפרש דברי התוס' אלו :

דף נא ע"ב רש"י ד"ה אפילו רבנן מודו. דהא מסקנא דמלתא וכו'. נ"ב כלומר דהשתא ע"כ נ"ל דס"ל דודאי לא סמכינן על הך מיעוטא דאיש לבד דנפק"ל מיניה דאחד ולא שנים דזהו רק למאי דקא ס"ד מעיקרא דאידך ברייתא דסייף וכייד לבד אתיא כרבנן אבל ברייתא קמייתא דהוסיף עשרה דכולן חייבין אתיא רק כרבי וע"כ דס"ל דלרבנן גזה"כ הוא דרק אחרון חייב ממיעוטא דאיש ואף דקעביד קמא נמי שיעור מיתה אבל השתא דמסיק רב זביד דגם לרבנן היכא דעביד קמא ג"כ שיעור מיתה כולם חייבים ע"כ דלא סמכינן אמיעוטא דאיש רק היכא דלא עביד הראשון שיעור מיתה וע"כ דסמכינן גם אקרא דוהמת יהיה לו וכו'. [א"ה. הנה כבוד מר אחי האריך בביאור דברי רש"י אלו הרבה כיד ה' הטובה עליו אך מפני יראת האריכות השמטתיו מכאן ואי"ה כשיודפס חידושיו על הש"ס בכרך בפני עצמו אזי יובא כל הענין שכתב כאן בשלימות] :

דף נו ע"א גמ' ורב אשי אמר טמון איתמר. נ"ב והפי' לר"י לקמן דף ס"א משכח"ל כגון שהיה מקום הגדיש שאול לחבירו שם להגדיש חיטין ובא חבירו וחיפן בשעורין כדלקמן דף ס"ב דמודה בזה ר"י דאינו משלם בעל הגדיש רק דמי שעורין וזה שחיפן בשעורין הרי הוא פטור מד"א וחייב בד"ש על החיטים וא"ש הך דרב אשי לכו"ע וכמש"כ. ולפ"ז היה נסתר קצת עיקר ראיות הראשונים ז"ל בזה מהך דרב אשי דקי"ל כרבנן דר"י עי' ברא"ש ז"ל סימן י"ג להלן ולמ"ש א"ש גם לר"י וכמ"ש. אולם מהך דאמר לקמן לרב אשי מ"ד אנא כסויי כסיתיה וכו' נראה לכאורה דאין לפרש כמש"כ וא"ב דברי הרא"ש ז"ל הנ"ל בזה ומ"מ למש"כ התוס' בד"ה כסויי וי"ל וכו' יש ליישב קצת ודו"ק :

דף סו ע"ב רש"י ד"ה קרבנו אם עולה קרבנו. נ"ב בתו"כ דריש להאי קרבנו קמא לרבות שלמים ע"ש והך דרשא דלא הגזול מוהם מן האאן קרבנו נפק"ל ע"ש :

דף ע ע"ב תוס' ד"ה אתנן וכו' דגבי אתנן בחייבי כריתות משתעי. נ"ב נ"ע דאכתי מנ"ל לחייבי מיתות ב"ד ג"כ דפוטרין מתשלומין שהרי חייבי כריתות אינם פוטרין מתשלומין וא"כ גם בידי אדם מחייב ונ"ל דנפק"ל מקרא דוהיתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים וגו' ובעושקי שכר שכיר ואמרינן בחגיגה דף ד' דשקל הכתוב קלות כחמורות כו' ונ"ל לפרש דר"ל דהכתוב שקל בזה שגם בחמורות עצמן אם יש בהם גם קלות כמו במנאפים דשתם ניאוף היינו בא"א כמש"כ במכילתא בפ' יתרו דהו"ל מיתות ב"ד ואפ"ה אם פסק לה אתנן ולא נתן לה א"כ דבדיני אדם ודאי פטור משום דקם ליה בדרבה מיניה ואעפ"כ כתיב וקמתי עליכם למשפט כלומר שבדיני שמים נענש הנואף גם על עושק שכר שכיר על שלא נתן לה האתנן אף שהוא בחנק ג"כ ומהא שמעינן דאתנן אסרה תורה אפי' בעא"א [ואולי כך היה כתוב בר"ת והוא ר"ת בא על א"א וכמש"כ והעתיקו בא על אמו ונ"ע] :

דף עז ע"א תוס' ד"ה פרה וכו' ומשני אין צריכין הכשר וכו'. נ"ב תיבת אין טס"ה :

דף עה ע"א גמ' אי לבכור העברה העברה יליף. נ"ב ורבא גופא הא פשיט מברייתא בזבחים דף כ' דדבר שלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש בקדשים ע"ש :

דף פ ע"א גמ' אמר רב הונא אמר רב כו'. נ"ב עיין תוס' גיטין דף ו' ד"ה מכי שכתבו דלא גרס כאן אמר רב שרב עצמו לא היה אומר מכי אתא רב לבבל :

דף פב ע"ב תוס' ד"ה ואין וכו' שנתנו דושנה של יריחו תחתיו כדאמר התם. נ"ב שם ביומא ליתא כלל דנתנו דושנה של יריחו כו'. רק הוא בספרי פ' ראה סימן ס"ב ע"ש אבל באמת מפורש שם דדושנה של יריחו היה רק בעבור מקום המקדש לבד ולא בעד ירושלים כלל ע"ש בספרי :

דף צא ע"א גמ' זאת אומרת בייתו בדברים וכו' נ"ב בהגהות הגר"א ז"ל כ"י מוחק תיבות זאת אומרת :

דף קא ע"ב רש"י ד"ה יש לכן וכו'. ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה. נ"ב נ"ל ואסור לצבוע בהן בשכר דהיינו סחורה : בא"ד אבל מותרים הן להסיקן. נ"ב נ"ל אבל מותרים הם לצבוע לעצמו כנ"ל ועי' משנה ג' פ"ז דשביעית צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה כו' ומש"כ ברש"י לפנינו להסיק נע"ג דהרי אין הנאתן וביעורן שוה ולא הוי דומיא דלאכילה וע"כ נ"ל דנ"ל כמש"כ בעז"ה והיא דכנגד שנצבעו וכו' לעיל ע"כ לאחר זמן הביעור איירי או שנצבעו בשכר ע"ש ברש"י : תוס' ד"ה ולדמיהן כגון שלקט מתחלה לאכילה דיכול למכרן. נ"ב ר"ל למכור מעט כמש"כ הרמב"ם בפ"ו מהלכות שביעית הלכה א' ועי' סוכה ל"ט בכדי מן שנו ועי' מהרש"א ז"ל ונ"ע :

דף קב ע"א גמ' ור' יוסי אומר אמר קרא לכם וכו'. נ"ב לגי' רש"י ז"ל בשם רבותיו כאן שהוא קשה מאד להעמידו כמש"כ רש"י בסוכה דף מ' ע"ב באמת ע"ש ואף דהכא דחק רש"י להעמיד הגירסא וכמו שהגהתי בעז"ה בליהו [ויבואר בסמוך בהגה"ה שאחר זה] דכנ"ל ברש"י לפי גירסת רבותיו ודו"ק אמנם נע"ג לפי' זה כל הך שקלא וטריא מר"י אומר וכו' עד סוף הסוגיא דאין כל זה ענין כלל לפי' רש"י כאן דגם ר"י לא שרי אלא בשלקטן למשרה דאז לא חייל עלייהו קדושת שביעית כלל מעיקרא ואף לאחר זמן הביעור שרי להנות מהם בכל דבר לר"י וא"כ אפשר דגם ר"י מודה בדרבא דלאכלה והכא ע"כ בשלקטן למשרה איירי דמהני ע"י מחשבה זו לר"י להפקיען מקדושת שביעית כמו עלי קנים שלקטן לעצים ודו"ק : רש"י ד"ה יצאו משרה וכו' ותו לא מהני מחשבה לאפקועי ואסורין וכו'. נ"ב נ"ל לאפקועי למשרה ולכבוסה דאין נוהגין בקדושת שביעית וגבי עצים כו' כנ"ל וכן העתיקו התוס' בסוכה דף מ ע"א ד"ה ועצים לדברי רש"י אלו ע"ש : תוס' ד"ה ה"ג ועוד י"ל לפי גירסת הספרים ועצים דהסקה. נ"ל ועצים להסקה :

דף קה ע"ב רש"י ד"ה פטור העד כו' בה ולא במוצאה. נ"ב הכל דיבור אחד ונ"ל דבה ולא במוצאה : בא"ד דאי נמי אסהידו ליה. נ"ב שני עדים ג"כ ועי' רש"י לעיל ונ"ע : שם יכול לומר נאנסה ממני. נ"ב אחר שראו אותה בידו ועי' במהרש"ל ז"ל . [הגה"ה ועי' בשמ"ק בכאן דהביא מחלוקת הראשונים ז"ל אי דווקא בע"א הוי גורם לממון או אפילו בב' עדים הוי גורם משום דדלמא יטעון דנאנסה אח"כ ע"ש ונראה דמה שמסיים רש"י ומיהו ממון ממש לא מפסדו וכו' הוא לשון אחר שהוגה בפרש"י והולק על מש"כ רש"י לעיל ובע"א קמיירי דאפי' בב' עדים נמי אינו אלא גורם לממון וק"ל . ע"כ הגה"ה מאחיו מהרש"כ נ"י] :

דף קי ע"ב תוס' ד"ה דאדעתיה וכו' בדידיה קאי ונדפס על הגליון ועי' תוס' כתובות מ"ז ד"ה שלא. נ"ב ובהגהת מרדכי דשייך לפ' החולץ סימן ק"ו וק"ז ע"ש :

דף קטו ע"ב גמ' והתניא תורמין מן הטמא על הטמא. נ"ב תוספתא דתרומות פ"ג הלכה י"ט :

סליקו הגהות מסכת בבא קמא

הגהות וחדושים למסכת בבא מציעא

דף ב ע"א במשנה מלא אגרות שום וכו'. נ"ב אין להקשות לדעת הסוברים דגט צריך ב"ד של ג' [וכן משמע להדיא מפי' רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל על ב"ב היוצא כעת מבית הדפוס דף קע"ד ע"ב דגריס שם בגמ' אטו כל דמגרש בבי דינא רבא מגרש ופי' הוא ז"ל דכיון דא"ל ב"ד מומחין וסמוכין רק ב"ד של הדיוטות חיישינן לב"ד טועין ע"ש ועכ"פ מוכח שם מן הש"ס לפי גירסתו ז"ל דגט צריך ב"ד של ג'] א"כ גט נמי מעשה ב"ד הוא ויחזיר דזה אינו קושיא דאף הסוברים דגט בעי ב"ד היינו סידור הגט אבל לא בכתיבה ועוד דהא על הגט בעצמו ליכא חתימת ב"ד כלל רק חתימת עדים וא"כ מנ"ל דגט זה נכתב ע"י ב"ד דלמא כתב בעצמו שלא ע"י ב"ד ונמלך אח"כ משא"כ שטרי הלואה ומיאונים היינו שטר ב"ד ממש דב"ד בעצמו התומים עליו וזה ברור :

דף כא ע"א גמ' סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. פרש"י בעדי קיום. נ"ב נראה דהכריח לרש"י ז"ל לפרש כן דאם עדים ממש קאמר א"כ בשליש דאמר אפילו אין עליו עדים כשר ג"כ ר"ל דאין על השובר עדים כלל וזה אין סברא דמאי סברת דהימניה שייך כאן דהא חספא בעלמא הוא ועל מאי הימניה וכן הוא באמת דעת הב"י כאן דאי ליכא עדים גם בשליש פסול והא דאמר ואין לו עדים היינו עדי קיום וא"כ ע"כ רישא דיש עליו עדים היינו ג"כ עדי קיום והא דאמר יתקיים בחותמיו היינו משום דקיום ב"ד נמי צריך קיום ומיהו התוס' בסו"פ זה בורר מפרשים גבי שליש דמיירי דאין עליו עדים כלל אך דמיירי ביוצא השטר והסמפונות מתחת יד שליש דשייך הימניה אשטר ע"ש :

דף כב ע"ב גמ' יתמי דלאו בני מחילה נינהו מאי. נ"ב עי' בביאורי הגר"א ז"ל על חו"מ סימן רל"ה ס"ק ט' שכתב דדוקא בדבר שלאחר בני אדם מסתמא הוי מחילה לדידהו לא הוי מחילה מבהמה משום דאין דרכן למחול ולהתייאש אבל אם מחלו בפירוש הוי מחילה מדרבנן כמו במתנתו ע"ש ואכן מדברי רש"י ז"ל כאן שכתב ואין הפקרן הפקר משמע דאפי' הפקיר ומחל בפירוש אינו הפקר ובאמת שאין זו סתירה לדברי תשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן בסי' ב' דהובא שם בחו"מ דהוא ז"ל מיירי שם דמוחל איזה דבר לאדם פרטי ובזה שפיר כתב דמתנה ומחילה כי הדדי נינהו דכמו דתקנו דמתנתו מתנה מדרבנן משום כדי חייו ה"נ במחילה אבל בנד"ד דמפקיר לכולי עלמא מאי משום כדי חייו שייך ביה ודברי הגר"א ז"ל צל"ע [והרמב"ן בתשובה שם לא הזכיר כלל באמת מדברי הש"ס הלזו. וראיתי להסתפק דאף לפרש"י דאין הפקרו הפקר וגרע אפי' ממתנה מ"מ אפשר דזהו דוקא כל זמן דלא הגיע למופלא סמוך לאיש אבל במופלא הסמוך לאיש כיון דנדרו נדר מה"ת וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ב מהל' נדרים הי"ד) דהפקר מטעם נדר א"כ אפשר דהפקרו הפקר מה"ת ועדיף ממתנה ומכירה ובחדושי לחו"מ הארכתי בזה] מאחיו מהרש"ך נ"י :

דף נד ע"א גמ' ש"מ חומשא מלבר ש"מ. נ"ב ויש לומר סמך לזה מדברי המסורה בפ' בחקותי על פסוק ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך ב' חמישית מלא דמלא חד הכא ואידך בפ' ויגש ונתתם חמישית לפרעה וארבע הידות יהיה לכם וגו'. וא"כ י"ל דחז"ל סמכו בזה על הג"ש דכתיב התם חמישית וכתיב הכא חמישית מה להלן חומש מלבר דהא מסיים וארבע הידות יהיה לכם אף כאן חומש מלבר וממילא אנו למדין לכל החומשין שבתורה דהוא חומש מלבר ואף אם לא נתקבלה ג"ש זו מסיני מ"מ זהו מידה בתורה דלמדין סתום מן המפורש וכיון דמצינו פעם אחד בתורה מפורש דהוא חומש מלבר מסתמא בכל החומשין הוא כן [א"ה. זה שמעתי ממנו בע"פ] :

דף עא ע"ב תוס' ד"ה בשלמא שאם כן היה הישראל המקבל שלוחו של הישראל לזכות במעותיו אלא שלוחו של הנכרי ואין שליחות לנכרי כך היה נכון להיות

רק

רק שמדברי קצת ראשונים ומן הגאונים האחרונים ז"ל לא נראה כמו שהגהתי בזה אבל כל דבריהם נראים נפלאים באמת :

[דף צא ע"ב גמ' ואת"ל עושה בגפן זה וכו'. שור במחובר היכי משכחת לה א"ר שישא בריה דרב אידי בשחלה. נ"ב לכאורה תמוה כיון דלא נפשטה האבעיא בעושה בגפן זה גם שור במחובר לא מצי אכיל כי אם בשחלה ואמאי לא הובא זה ברמב"ם ובטוש"ע בסי' של"ח דמספיקא לא מצי אכיל כי אם בשחלה וכמו דפסקו באיבעיא דעושה בגפן זה וכו' משום דכל תיקו דממונא הוא קולא לנתבע ונראה דשאני פועל דליכא לאו דלא תחסום רק דהתורה זיכהו לאכול ושפיר הוי ספיקא דממונא אבל בשור דאיכא לאו דלא תחסום הוי ספק באיסור לאו ופשוט דאסור לנטה"כ לחסום אותה מספיקא ואח"כ כשאכלה תו הוי בעל השדה מוחזק ואינו צריך לשלם עבור האכילה ודבר זה ברור ויפה עשו הפוסקים ז"ל דהשמיטו זה משום דלגבי שור אין נפקותא לדינא בזה"ז ומיהו על הרמב"ם ז"ל עדיין תקשה דהו"ל לבאר דהוי ספק ואם חסמו פטור ממלקות ונ"ע. [והדרישה בסימן של"ח הביא סוגיא זו ומסיים דבזה דברי רבינו הטור מבוארים ותמהני דסוף דבריו לא העיר על הטור בקושיא הנ"ל ונ"ע]. ע"כ דברי אחיו מהרש"כ נ"י :

דף קי ע"ב גמ' והא לא שלא שכרן וכו'. נ"ב אולי יש לפרש דלהכי לא מהני שכירות השליח לחיובי לבעל הבית אע"ג דבכל התורה כולה קיי"ל דשלוחו של אדם כמותו והו"ל לכאורה כאילו שכרן הבעה"ב בעצמו משום דקי"ל באמת במלוה כדיני דאמר בגיטין דף כ"ט דמתנה ה"ה כגט דמילי לא מימסרן לשליח ע"ש. והנה באמת נודע כי יש בזה הרבה שיטות לראשונים ז"ל בפירוש סוגיא דהתם. [אמר אחיו מהרש"כ נ"י. הנה מר אחי זצ"ל נבאר בכאן באמצע הענין ונראה שדעתו היה לסיים דיש דעות הפוסקים דס"ל דאפי' בשליח ראשון לא מהני שליחות למילי וכן מצאתי להגר"א ז"ל בביאוריו לחו"מ סימן קכ"ג שהביא דברי השו"ע שם דלא מהני הרשאה על שבועה משום דמילי לא מימסרן לשליח ע"ש והיינו ממש כדברי מר אחי ז"ל ובמק"א כתבתי דמחלוקת זה אי אמרינן מילי לא ממסרי לשליח גם בשליח ראשון תליא אי אמרינן דמודה ר"י באומר אמרו או לא ועי' בגיטין דף ע"א ע"ב וברש"י שם ודו"ק (ונראה דגם מה שנחלקו הפוסקים ז"ל בהא שש"ץ מוציא לשאינו בקי אם הוא מצד שליחות והלכך אף שלא היה בהכ"נ כל שהוא מוציא אם היה אנוס ולא היה יכול לבוא או מצד דשומע כעונה והלכך ע"כ צריך לבוא לבהכ"נ ולענות אמן ועי' בב"י או"ח סימן תרנ"א שהביא מחלוקת בזה י"ל ג"כ דפליגי בזה דהני פוסקים דס"ל דאינו מוציא מצד שליחות הוא משום דהוי מילי וס"ל דגם בשליח ראשון לא מהני על מילי ועי' שכתב טעם אחר דלא מהני שליחות על מצוה התלוי בדיבור פה ע"ש) ורציתי לכתוב בכאן מה שנשמט מדפוס בהגהותי על ב"מ. ע"ד שכתבתי בס"ד בהגה"ה נקט במתני' לשון איחזין לאשמעינן דמיירי בתפיסי בכרכשתא הנה מצאתי תורת חיים ואמנם העיקר נ"ל להוסיף כעת דנראה דהא שכ' רש"י דהיכא דאמר אני ארגתיה וכו' יהא מונח עד שיבוא אליהו היינו דוקא בתפיסי בכרכשתא ממש בבגד נראה דמודה רש"י דנוטל עד מקום שידו מגעת וכו' ואף דאיכא חד דף ז' דתני שנים אדוקין בטלית לא הוזכר כלל דטוענין דזה אומר אני מצאתיה ב הש"ס על רבי דס"ל בשנים אדוקין בשטר דיתקיים השטר בחותמיו דאטו אין בטלית ולכאורה לפי דעת רש"י מאי קושיא דהא בשטר חד מינייהו בוודאי לא התם אדוקין קתני ודו"ק [וכן מצאתי בספר שב שמעתתא להגאון בעל שכתב שם דאפי' אם יש לאידך חזקת מ"מ קמא כגון דידוע שהיה הבגד של אחד ממנו מ"מ כל אחד נוטל עד מקום שידו מגעת ע"ש ומדברי הש"ך בס"ס נ"א מינייהו רמאי לרש"י אפי' בשנים מוחזקין לא אמרינן דחולקין ע"ש והנלע"ד כתבתי בעז"ה]. הגה"ה מאחיו מוהרש"ך נ"י :

הגהות והדושים למסכת בבא בתרא

דף ב ע"א רש"י ד"ה הכל כמנהג המדינה אם מנהג לבנות בגויל וכו'. נ"ב ר"ל שבזה לבד תלוי המנהג אם בגויל או בגזית עצמו אינו רק לפי השיעור המפורש כאן במשנה ואפי' נהגו ביותר וכו' ובמש"כ התוס' [א"ה. ובשיטה מקובצת כאן כתב דנחלק בזה רש"י תולק על התוס' דהתוס' ס"ל דאם נהגו לעשות בפחות מו' טפחים בגויל יעשה ואכן מדברי רש"י ז"ל אינו משמע דאפי' בפחות לא אזלינן בתר המנהג וכן דעת הרשב"א ורוב המפרשים ע"ש. ע"כ הגה"ה מאחיו מהרש"כ נ"י]: תוס' ד"ה בגויל כמנהג כל המקומות כמו שנהגו וכו'. נ"ב ר"ל דאם נהגו בפחות משפה בגויל כמש"ל וניחא דאף ע"ז נכד קאי תיבת הכל לאתויי ולא גם הוצא ומנ"ל לאתויי גם הוצא וכו' וע"ז כתב ר"ת ז"ל דבפחות מכאן ר"ל דאם נהגו בגויל בפחות משפה וכו' אין לסמוך על המנהג בזה דמנהג גרוע הוא ובמש"כ הרא"ש ז"ל וס"ל לר"ת ז"ל ג"כ כדברי הרא"ש ז"ל בזה ומיהו לקמן בהרא"ש ז"ל סימן ה' לא משמע כן : שם ד"ה כדתניא. פחות מ"ת מתניתין לתלמוד. פ"ו משנה ד': בא"ר והבית סתם משנה היא. נ"ב ומוכח מזה דר"מ ס"ל דאדם אוסר דבר שאינו שלו וס"ל נמי כהך ברייתא הנ"ל דמתיבת הכרם וכו' דע"כ ס"ל נמי דאדם אוסר דבר שאינו שלו דע"כ ודאי דאתיא כר"מ בזה וא"כ מוכח ג"כ דלר"מ דיינינן דינא דגרמי :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה אין מחייבין אותו. ה"מ בין נקעה לבקעה. נ"ב ברש"י שבכי"ף איתא הני מילי שא"ל לעשות כותל גבוה ד"א לשם משום דליכא התם היזק ראיה וכו' וכצ"ל כאן ומש"כ כאן ה"מ בין בקעה לבקעה וכו' היינו לפי פי' התוס' בב"ק דף כ' דכולי הך מתניתין קאי על היקף שמקיף מקיף מבחוץ לשדותיו לבד ולא מבפנים ע"ש ועי' בב"י דקאי גם אתרוייהו באמת בין מבפנים ובין מבחוץ

ע"ש אך רש"י ז"ל ס"ל דקאי רק על היקף שבפנים לבד ע"ש : תוס' ד"ה דמי קנים ואומר ר"י דשאני הכא. נ"ב והיינו בשעמד מקיף אבל בעמד ניקף קי"ל בכה"ג התם דהיכי דגדרה שמין לו לנוטע וידו על העליונה. ג"כ עיין שם :

דף ה ע"א תוס' ד"ה ואי לא וכו' ובעי למימר התם. נ"ב דנ"ל ודאי הש"ס התם דאף להפחידם לבד הי' אומר כן : ע"ב תוס' ד"ה ואפילו. לרב פפא דמפרש טעמא. נ"ב לקמן דף קע"ד ובערכין דף כ"ב : בא"ד בבע"ח שקיבל. נ"ל בבע"ח עובד כוכבים וכשקיבל וכו' : בא"ד במסקנא משני. נ"ל במסקנא דהתם משני : בא"ד משמע בעל חוב. נ"ל משמע בבעל חוב : בא"ד אע"ג דרבא ודאי פליג. אריס לקיש. נ"ב דנ"ל אע"ג דלרבא ודאי דלא תקשה למה לא קאמר ד' דהא פליג אריס לקיש וכו' :

דף י ע"א גמ' אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה. נ"ב וכ"ל דהיינו דכתיב נמי בישעיה ל"ג הולך צדקות וכו' לחמו ניתן וכו' הוא מרומים ישכון וכו' מלך ביפיו תחזינה עיניך וכו' ויש לומר עוד דהיינו דכתיב נמי בקרא דתורה בסוף פרשת ראה ושמחת בחגך וגו' והגר והיתום וגו' לא יראה את פני ה' ריקם שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' וגו' איש כמתנת ידו כי על ידי מצות ושמחת אתה והגר והיתום והאלמנה וכו' שהוא מצות צדקה וכן ע"י איש כמתנת ידו יזכה לראות את פני ה' אז וכדאמרינן בריש חגיגה יראה כדרך שבא לראות וכו' :

דף כא ע"ב גמ' מיתיבי עושה אדם חנות וכו'. נ"ב תוספתא דב"ב פ"ג :

דף מא ע"א תוס' ד"ה אמר וכו' גמר ומקני. נ"ל משום דגמר ומקני :

דף מג ע"ב ברשב"ם ד"ה אמר רב פפא נפשו ש"ם זה לזה להתחייב באונסין. וכ"ב תיבת באונסין עס"ה ובב"י סימן קע"ו אות י"א ליתא :

דף מד ע"ב רשב"ם ד"ה נ"ל זה הלים לא נתפרש ממנו. נ"ל לא נתפרשנו ממנו :

דף עד ע"ב גמ' כי הוא על ימים יסדה וגו' אלו שבע ימים ושבע נהרות שמקיפין את א"י. נ"ב לכאורה יש לתמוה דהרי בקרא דלעיל כתיב לה' הארץ ומלואה תבל וכו' וא"כ גם קרא דבתריה נראה דקאי ג"כ על כל העולם כולו בכללו כמש"כ על ימים יסדה וכו' ואיך אמרו כאן דהך קרא דעל ימים יסדה דקאי על ארץ ישראל בלבד ואולי י"ל דמשום דהך סיפא דקרא דתבל ויושבי בה יתירא הוא דכבר כתיב ברישא לה' הארץ ומלואה ולכן י"ל דדרים הך סיפא דתבל וכו' דקאי על א"י וכמש"כ בספרי ריש פרשה עקב אקרא דעד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל דהארץ אלו שאר ארצות ותבל זו א"י שנאמר משחקת בתבל ארצו ולמה נקרא שמה תבל שהיא מתובלת בכל שבכל הארצות וכו' אבל א"י אינה חסירה כלום ד"א על שם שמתבלין שבתוכה וזו התורה ע"ש ועכ"פ א"ש ג"כ הכא בזה דלה' הארץ קאי על שאר הארצות ותבל ויושבי בה דמיותר דרים ליה על א"י ולפי שאינה חסירה כלום וכמש"כ בספרי הנ"ל וע"ז קאי נמי קרא דבתריה דכי הוא על ימים יסדה דקאי ג"כ על א"י שאינה חסירה כלום שיש בה נמי ימים ונהרות ולהכי קרי לה תבל וכמ"ש וא"ש :

דף עט ע"א גמ' כל הפורש עצמו מד"ת. נ"ב כל המרפה עצמו מד"ת וכ"ה בעין יעקב כאן ובילקוט משלי כ"ד ועי' במהרש"א ז"ל בח"א שדחק בזה :

דף קכג ע"ב גמ' בכור נוטל פי שנים. נ"ל בה ובוולדה :

דף קמ ע"א גמ' כיון דאילו מתה לית לה ולא ממעטא. נ"ב ירושלמי פ' הנושא [כתובות פי"ב סוף הלכה א]. מתה כבר מתה ע"ש והוא בשו"ע אה"ע סימן קי"ד סעיף ב' ע"ש : רש"י שקלי להו בנות לכולהו בתמיה. נ"ב אבל מעיקרא אדרב דאמר עד שנים עשר חודש לא פריך נמי כהאי גוונא הכי דודאי אין הכי נמי דכל שהנכסים מועטים שאין בהם כדי מזון יב"ח לבנים ולבנות באמת הדין כן אליבא דרב ור"ג נר רבי דכל כה"ג מקרי נכסים מועטים והדין הוא דשקלי להו בנות לכולהו. ויזונו אף יותר מי"ב חודש והבנים יחזרו על הפתחים מיד ולא [קשיא כללן] דהא ודאי דגם אליבא דרב לא שקלי בנות בנכסים מועטים רק עד שיבגרו בלבד ולא יותר אלא דשקלי יותר מיב"ח וכמ"ש. אבל למאי"ל עיקר הקושיא הוא דאיך אפשר דבנכסים מועטים לשקלו הבנות יותר מתנאי הכתובה דתנאי הכתובה אינו אלא עד שיבגרו כמ"ש רש"י ז"ל ממתני' שם והיינו דפריך ושקלי בנות לכולהו כלומר אף יותר מתנאי הכתובה כיון דיהבינן להו אף אחר שיבגרו וכמ"ש ושפיר מבני רבא דבאמת אין מוציאין רק עד שיבגרו והמותר לבנים וא"ש :

דף קנא ע"ב גמ' אע"ג דמית. נ"ל ואם עמד אינו חוזר [וכ"ה בתוס' לקמן דף קנ"ב וברא"ש ז"ל כאן] :

דף קנג ע"א גמ' ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא. כעין זה בגיטין ל"ט :

דף קסה ע"ב גמ' צריכי למכתב במותב תלתא סוינא וכו'. נ"ב כתובות כ"ב ע"ש בסוגיא :

דף קסו ע"א תוס' ד"ה נכנס. אבל לתרווייהו תשאר וכו'. נ"ב נ"ל אבל לתרווייהו השאר עליה מוכח כרישא דהאי משנה דהכא כנ"ל : ע"ב שם בתוס' כי מוקי טעמא וכו'. נ"ל כי מוקי לה טעמא דר"א דלא חיים לפשיעה כנ"ל :

דף קע ע"ב תוס' ד"ה אין וכו' משום דהתם אין לחוש אם זה דומה למוקדם. נ"ב נ"ל דנכון להיות משום דב"ד אלימי לאפוקי ממונא וכפי' הרשב"ם ז"ל בזה ועוד דהתם אין לחוש אם זה דומה למוקדם כיון שב"ד בעצמם כותבין אותו ולא יבוא להתוס בשטר מוקדם ע"י שנכשיר זה אבל הכא כותבין ליה עדים הלכך אין לחוש כח לחתום מזמן ראשון ועוד שדומה למוקדם וכו' כן היה נראה שכך נ"ל בתוס' ודו"ק : סליק

פורת יוסף

למסכת בבא בתרא

מאת הג"מ יוסף שליט"א חופ"ק ווילנא .

דף ב ע"א גמ' סברוה כו'. עיין ברמב"ן ז"ל שכתב וכן לקמן בהמוכר את הבית איכא סברוה דקאי. ועיין במלחמות ה' ב"מ (דף קט:) גבי סבר רב אשי למימר רבעא דהוא דנקא. וליתא שם ונראה שכיון לדף (ע:) ברשב"ם ונראה דלג"ג סברוה משמע דהגירסא שינה היתה סברוה אע"ג דקאי במסקנא והתוספות לא הביאו מהם משום גירסת הרשב"ם : תוס' ד"ה השותפין כו' ואומר ר"י דקאי על הך פירקא דלעיל כו'. בתוספתא סוף ב"מ כולל פרק השותפין עם פרק אהרון של ב"מ : שם ד"ה בגויל והא דלא קאמר בגויל ו' טפחים משום דלא נטעי למימר ו' לכל אחד ואחד. וקשה דא"כ גם גזית הו"א דבעינן חמשה טפחים לכל אחד וא"כ צריך הכותל להיות רחב עשרה טפחים והיאך אפשר לומר כן הא אמה טרקסין דהוה גבוה ל' אמה וקאי ברוחב אמה כדאיתא לקמן (דף ג.) ואילו הכא לגובה ד' אמות צריך י' טפחים רוחב. וי"ל דהתוספות אזלי לשיטתייהו לקמן (דף ג.) ד"ה שאני התם וז"ל הו"מ למימר דאגב תקרה ומעזיבה קאי טפי כדאמרינן בסמוך אבל לפי מה שכתבו התוספות שם ע"ב אמר אביי השתא לא צריך לשנויי קמא י"ל דליתא להאי סברא כלל וצריך לדחוק ולומר דמ"מ חשש התנא שלא נטעה : שם ד"ה אומר לו גדור כו' ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י. וי"ל דתרי זימני דקתני הוא מתורת חזקה ואליבא דרבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה ולרשב"ג צריך שלשה פעמים וכה"ג איתא ב"ק (דף כג:) הנהו עיזי דשוקא דמפסדי מתרינן במרייהו תרי תלתא זימני והא דנקט תרי או תלתא י"ל לרבי תרי ולרשב"ג תלתא אבל מדברי ר"י ז"ל משמע דהספיקא הוא אם בשתי פעמים או בפעם אחת : ע"ב תוס' ד"ה וחייב באחריותו אע"ג דהיזק שאינו ניכר הוא ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא היה לו להתחייב. פירוש כמו במטמא ומדמע ומנסך בשוגג פטור ובמזיד חייב והכא משמע ליתנא דנתיאש דאפילו בשוגג. וקשה דהא ברייתא זו אתיא כר"מ כדאיתא ב"ק (דף ק) והביאו התוס' לעיל ע"א ור"מ הא ס"ל גיטין (דף נג:) המטמא ומדמע ומנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב וע"ש בגמרא דמתחלה רצו לומר דטעמא דר"מ משום דס"ל דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ואח"כ מסיק הגמרא דטעמא דר"מ משום דקנסינן שוגג אטו מזיד וי"ל דס"ל לתוס' ז"ל למסקנא דהתם דפריך דר"מ אדר"מ מהמבשל בשבת דלא קנים ומשני דכי לא קנים בדאורייתא ובדרבנן קנים וס"ל להתוס' דה"ג אסורא דאורייתא ולא קנים ר"מ וה"מ הדבר דזה שנתיאש לכאורה לא הוי איסורא דאורייתא ואף אם הפירות נאסרין מ"מ לא נקרא זורע כלאים ואל תתמה היאך הפירות נאסרים והוא אינו עובר על זריעת כלאים דהא מצינו כה"ג דס"ל להרמב"ם ז"ל (פ"ה מהלכות כלאים) דאע"ג דאינו לוקה משום כלאים עד שיזרע חטה ושעורה והרצן במפולת יד וכו' יאסור מ"מ לענין איסור פירות בחד מינא סגיא ואף דהר"ן קידושין (פ"א) משיג על הרמב"ם ז"ל בכ"ז גם הוא ס"ל במפולת יד לא בעינן לאסור פירות וכדמוכח מתניתין דהמעביר עציץ נקוב בכרם כלאים (פ"ז) ואף אם נימא דהתוס' ס"ל דזה נקרא אסורא דאורייתא מ"מ כיון דלא עביד מעשה רק במחשבה יותר ראוי לדמותו למטמא ולמדמע מלדמותו להמבשל בשבת בשוגג דשם לא שייך לקונסו שוגג אטו מזיד ויבשל בשבת משא"כ כאן שמתעצל מלגדור. וצריך לומר דקאי קושיית התוספות על מתניתין דהמסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו דקידש וחייב באחריותו הביאו התוס' לעיל ע"א ד"ה כדתניא דהתם קעביד איסורא דאורייתא ומ"מ קנים ות"מ גם התם לפי מה שכתבו התוספות מנחות (דף טו.) ד"ה והתירו הגפנים וז"ל דתבואה דהתם [פירש דמתניתין דהמסכך על גפנו] אינו מחמת שמינים דא"כ הוי איסורא דאורייתא כמו קנבוס ולוף דמסקינן הכא דאסור והיכא מסיק ר' יוסי דשרי ולכאורה גם הברייתא דמחילת הכרם שנפרצה איירי כה"ג וא"כ דברי התוספות צריכים ע"ג ומהר"ם ז"ל דחק לפרש בדברי התוס' בע"א אבל זהו לא כפשוטו : תוס' ד"ה נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הנגע בחצר. הא דלא ניחא להו לפרש כפרש"י ז"ל משום דמשמע להו לתוספות דכמו דכל התירוצים דלקמן היזיקא דרבים שאני והזיקא דבית שאני היינו הכוונה דשם היזק ראיה שמיה היזק כמו כן הכא דקאמר נפל שאני הכוונה דשם היזק ראיה שמיה היזק ומהר"ם ז"ל פירש באופן אחר : שם ד"ה ודקארי לה מאי קארי לה כלומר פשיטא דנפל שאני והדרבה היה לו להוכיח מדקתני כו'. הא דדחקו להתוס' כאן יותר מבשאר מקומות נ"ל משום דלכאורה תירוץ הגמרא לא אתיא שפיר דמאי מתרץ סיפא איצטריך ליה דמ"מ וכי משום הכי מקשה על מאן דאמר לא שמיה היזק ע"כ כתבו התוס' דעיקר קושית הגמרא דמקשה על מאן דאמר שמי' היזק וע"ז תירץ הגמרא סיפא איצטריכא ליה : שם ד"ה שאני התם תימה אמאי לא מייתי מדתניא לקמן שתי חצרות. לכאורה אפ"ל דמיירי דומיא דמתניתין כשקנו לעשות כותל וקמ"ל דמחויב העליון לסייע גם התחתון וי"ל משום דמסיים התם אם היתה חצירו למעלה מגגו אינו זקוק לו ואם נשקנו אמאי לא :

חשק שלמה

למסכת בבא בתרא

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא .

דף ב ע"א במשנה לפיכך אם נפל הכותל כו'. נ"ב הא דלא הוזכר במשנה גבי חצר דצריך לעשות חזית מכאן ומכאן כתב הרמב"ן בחידושיו והרא"ש כאן בסימן ו' בשם הר"י אבן מיגש זצ"ל דמוכח מזה דבחצר לא תקנו חזית כלל ואם אחד עשה משלו לית ליה תקנתא אלא בשטרא והרא"ש ז"ל דחה זה די"ל דהא דלא תני חזית ברישא משום דפשיטא הוא ובסיפא נמי לא תני ליה אלא איידי דתני דינא תנא תקנתא כמו דאמרינן לקמן בגמרא דף ד' ע"ב ע"ש והדבר תמוה דהדא דאכתי תקשי לאביי שם דס"ל דתנא הני תקנתא להודא וכמו שכ' התוס' שם בד"ה לאפוקי ועוד דאף לדידן הא מסקינן שם דבסיפא מיירי בסוגא וקמ"ל דינא דבחזית סגיא והך חידושא שייך לאשמעינן גם ברישא גבי חצר. [ואפשר דמשום זה מסייב שם הרא"ש וכיון דבבקעה וכו' ור"ל דבחצר נלמד מכ"ש מבקעה דמהני חזית גם בסוגא. והכל חד תירוצא הוא. ודלא כדברי הפלפולא חריפתא שם ודו"ק] ע"ש במשנה וכן בגינה. נ"ב הטור בסימן קנ"ח העתיק דין דגינה ביש בה דין חלוקה וכתב המ"ל בפ"ב משכנים והקצה"ח שם בסי' הנזכר דס"ל לטור דבגינה אין בו היזק ראיה. ג"כ כמו בחצר ולכן כאין בו דין חלוקה ונתרצה להלוק לא כפינן ליה לבנות כותל והא דקתני וכן בגינה לא קאי רק אגויל וגזית ע"ש והדבר נ"ע דהא בגמ' לא מקשה רק אל"ק דהיזק ראיה לאו שמיה היזק מגינה דמחייבין אותו ואליביה מתרץ דוכן קאי אגויל וגזית ומשמע דלל"ב דהיזק ראיה שמיה היזק שפיר קאי וכן בגינה אכולהו ולולא דבריהם ז"ל יש לומר דכוונת הטור דליכא דסתמא הוי כמקום שנהגו לגדור לא שייך רק ביש בו דין חלוקה דבאין בו דין חלוקה לא שייך מנהג דהא תליא ברצונו דיכול לומר אין רצוני לחלוק אם לא שיכנס חבירו בשלו ודו"ק היטב : תוס' בד"ה לפיכך אבל בבקעה אם שניהם היה נאמן וכו'. נ"ב נראה דר"ל אם לא היו עושים חזית [והא דמקשה ולא יעשו חזית וכו' ולא מתרץ משום שמא ישהו הרבה היינו משום דזה ס"ל להגמ' בפשיטות דלא שייך לעשות תקנה בשביל זה דהא בידו ליטול מהם ולחלוק קודם שישהו ואם שהה הוא ניהו דאפסיד אנפשיה] אבל השתא דתקנו דיעשו חזית מכאן ומכאן בוודאי אפי' שהו הרבה הוו של שניהם וזהו דמסיים במשנה לפיכך אם נפל ור"ל לפיכך דעושים חזית מכאן ומכאן ודו"ק וכן מבואר במהרש"א ומהר"מ לובלין זצ"ל ובקצה"ח כתב לפרש דברי התוס' דאם שהו אפי' חזית לא יועיל ע"ש ודבריו ז"ל תמוהים. אגלי בהרתי דמדה מאי לפיכך דקאמר דבלא שהה גם בלא חזית הוי של שניהם ועוד דא"כ לא איירי סיפא דומיא דרישא דגבי חצר מיירי אפי' בשהו וסיפא דווקא בדלא שהו ואלו מדהני להו תנא בחד ליסנא משמע דמיירי בחדא גוונא ודבריו נל"ע :

דף ג ע"א רש"י ד"ה בבנין שהיה גבהו ק' אמה. נ"ב עס"ה ונ"ל ארבעים אמה דכן מבואר שם במשנה במדות דעד התקרה של הבית היה גובהו מ' ואף דבס"ה עד תקרת העלי' היה גובהו מאה באמת כמבואר שם מ"מ הס"ה לא חשיב כאן רק גובה של הבית בעצמו והדע דהא בס"ה עם גובה העליה היה בבית ראשון יותר גבוה מבית שני וכמו דכתיב בד"ה ב' ג' [וכן הגיה התוי"ט בפ"ה דיומא משנה א' ברש"י שם דף נ"ה ע"ב] :

דף ד ע"ב רש"י ד"ה ולא יעשו חזית וכו' והרי סימן שלא עשאה האחד בשלו וכו'. נ"ב ועי' בחידושי הרמב"ן שכתב דבזה ניחא במה דתני ברישא גבי חצר לפיכך וכו' משום דהתם ליכא הוכחה מחזית והלכך עיקר טעמא דאם נפל הוא של שניהם מצד דתקנו חכמים דיכול לכוף חבירו לעשות כותל ע"ש והתוס' בד"ה לפיכך דהקשו מבקעה לחצר ע"כ דלא ס"ל כפרש"י דאף בלא סברא דחזית לא מהני חזקתו וכן כתב בגליון המשניות להגרע"א ז"ל כאן בהוא ג' ורא"יתי להב"ח בסימן קנ"ח ס"ק י' שהוכיח מכח קושיית תוס' דס"ל דגם בחצר מהני חזית ע"ש ותמהני דאם איתא דעיקר קושיית תוס' הוא דבלא"ה המקום והאבנים של שניהם מצד דלא עשה חזית וכמו בבקעה א"כ מאי מקשו מפי' הכותל והוצרכו לחלק משום דהכא אל הספק מעיקרא תיפוק לי דהכא איכא הוכחה דחזית ולכן דברי הב"ח ז"ל נל"ע : שם במשנה ד"ה הגה"ה תמ"ש ולי נראה טעמא משום דהכתי לא מסני ליה מידי. נ"ב לכאורה י"ל דשני הפירושים אמת ומוכרחים דלפי האוקימתא בסוגיא שם דדווקא בעמד ניקף וגדר את הרביעית מחייבין אותו משום דגלי אדעתיה דניחא ליה אבל בעמד מקיף לא ואף דאהני ליה וע"כ דהטעם משום דבקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא אבל לאוקימתא השניה דאפי' עמד מקיף מחייבין אותו ע"כ נ"ל כדברי הג"ה ודו"ק היטב :

דף ה ע"א במשנה סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה וכו'. נ"ב עי' בביאורי הגר"א ז"ל בחו"מ סימן קנ"ג ס"ק מ"ט דמשום סיפא נקטה דבסיפא לא הוי בחזקה שלא נתן רק אם עדיין לא נתן עליו את התקרה ע"ש היטב : ע"ב גמ' והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי ואע"ג דאמר מר וכו'. נ"ב בפירוש

רניט

חשק שלמה

דנ"ש גרשום מאור הגולה זצ"ל [שיוצא כעת לאור הדפוס בש"ס החדש והמפואר שנדפס כעת בדפוס ראם] ראיתי שכתב דהפי' אם טען אבי היתומים בחייו שפרוע הוא ואעפ"כ גובין מיתמי אם הוא תוך זמנו ולכאורה נראה דס"ל כדעת הר"י מיגאש והרי"ף ז"ל שהובא בטור בסי' ע"ח דבתוך זמנו אפי' בטוען הלוה ברי דפרעתיו נוטל המלוה בלא שבועה והמגיה איננו מוכרח די"ל דמודה דשבועה מיהו בעי רק דקאמר דאפי' בטוען ברי מ"מ בשבועה מיהו נוטל ואפי' בבא לגבות מן היתומים וכן משמע קצת מלשונו שם :

דף יד ע"א תוס' ד"ה שלא כו' וא"ת והלא לא היו מוציאין אותו וכו' וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו עכ"ל. נ"ב עי' בספר ראשית בכורים למר אחי הגאון זצ"ל דף כ"ה שהעיר על דבריהם ז"ל דמאי ראיה מהא דלא נזכר בסדר יומא הלא כל סדר היום שנשנה שם הכל מבית שני קמיירי דהא מוקים לה התם דף נ"ב דהא דתנן שם הגיע לארון דמקום ארון קאמר משום דבבית שני כבר נגנז הארון וא"כ גם הס"ת נגנז עמה ואף לר"י דסיתא מונחת על הארגז ששלחו פלשתים הלא גם הוא נגנז עם הארון ולא הי' הס"ת מונחת עוד בק"ק בבית שני אבל בבית ראשון שפיר י"ל דהכה"ג הי' מוציא אותה ביוה"כ לקרות בה וכמו שכתב רש"י כאן לקמן עמוד ב' דמשו"ה נקראת ספר עזרה שבו היו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכה"ג ביוה"כ [ואני מוסיף על דבריו דאף די"ל דהתוס' מקשים לפי סתמא דמתני' דיומא שם דתנן מבניפל ארון והמרינן דס"ל דארון גלה לבבל מ"מ כיון דבבית שני לא היה ארון ע"כ דהס"ת היתה עומדת באיזה בהכנ"ס בירושלים סמוך לעזרה [ועי' רש"י שם דף ס"ח ע"ב ד"ה בהכנ"ס] וא"כ אינו ראיה מהא דלא אשכחן דהוי מוציאין והולי דכוונתם דמ"מ לא הוה משתמיט תנא למתני דבבית ראשון היו מוציאין אותה מהארון ביוה"כ וק"ל] וכמו"ק י"ח ע"ב משמע דגם בבית שני הי' נמצא הס"ת ההיא ע"ש ברש"י ד"ה אפילו בספר עזרא ובחידושי האריכתי בזה ואכ"מ :

דף טו ע"א תוס' ד"ה חזקיה וכו' דמנשה בן כתו הרג לישעיה. נ"ב נ"ל דמנשה בנו הרג לישעיה כנ"ל ור"ל דהרי מנשה כשהרג לישעיה כבר היה מלך וא"כ מוכח דחזקיה מת קודם לישעיה ואין סברא שחזקיה כתב לספר ישעיה בעוד ישעיה קיים דהא לא ידע אם זהו נבואה האחרונה שלו דשמא יאמר לו אפי' שכם עוד נבואות אחרות ועוד דבחייו לא היה כותב חזקיה דשמא יכתוב ישעיה בעצמו ולזה כיון ג"כ רש"י ז"ל ד"ה משלי :

דף טז ע"ב גמ' וה' ברך את אברהם בכל ר"מ אומר שלא היתה לו בת וכו'. נ"ב נראה דנ"מ בפלוגתא זו גם לדינא דהנה ביבמות ס"ב אמרינן דאם שהה עשר שנים ולא ילדה דכופין אותו להוציא ולישא אחרת וילפינן מאברהם שנשא להגר מקץ עשר שנים לשבתו בארץ כנען. והנה נחלקו הפוסקים ז"ל באם ילדה לו בנים אך דלא קיים פ"ו כגון שלא ילדה לו רק זכר אחד או נקבה אחת אם כופין אותו לישא אחרת ולכאורה למ"ד שלא היתה לו בת והיינו שלא היה לו בת כלל אפי' מהגר [דהא למ"ד דהיתה לו בת כתבו התוס' לקמן דף קמ"א שהולידה מהגר] יש ללמוד דעל מצות פ"ו אין כופין לישא אחרת דאל"כ למה לא נשא אברהם עוד אשה אחרת לאחר ששהה עשר שנים עם הגר ולא הולידה לו בת אבל למ"ד שהיתה לו בת תו אין ראי' מאברהם. [ועי' בס' בחירת אברהם על המדרש רבה בראשית מש"כ שם בריש הספר דבר נחמד בשם מר אחי הגאון ז"ל דר"מ ור"י לשיטתייהו אזלי בזה בסנהדרין כ"ח ע"ש היטב] :

דף כ ע"ב במשנה לא יעמיד אדם תנור וכו' אלא א"כ יש על גביו גובה ארבעה אמות. נ"ב נ"ל ארבע אמות דאמות לשון נקבה הוא וכ"ה במשנה שבמשניות [ובקלת דפוסים איתא על נכון] ובזה ניחא דמקשה בגמ' מברייתא דבתנור ארבעה ולא משני דמיירי במעמיד תנור בתוך הבית וצריך הרחקה ד' למעלה והיינו דא"כ ארבע הו"ל למתני ואמגס בלא"ה א"ת לומר דמיירי הברייתא בשיעור של מעלה דא"כ בכירה ג' למ"ל דהא כירה פתחה מן הצד ולמעלה ולמטה שוין גבה לענין הרחקה וכמו שכתב הב"י כאן. ועי' בטור סימן קנ"ה שכתב דשיעור הרחקה בכירה מתחתיו שלשה טפחים. וכתב התיו"ט דט"ס נפל בטור וצ"ל טפח ואכן נענ"ד נ"ל דהטור מיירי בכירה דנתתומין דבעי ג' מלמעלה ומלמטה ועי' היטב ברש"י ותוס' בפ' הכונס דף ס"א : גמ' אכסדרה תחת האוצר מהו. נ"ב הב"ח מוחק זה וכן ברי"ף וברא"ש ליתא וכ"מ מפרש"י אבל הב"י בחו"מ סימן קנ"ה כשהעתיק דברי הגמ' דלכאן הביא ג"כ דאכסדרה תחת האוצר בנוסחת הגמרא וכתב עליו הדרישה שם וז"ל וצ"ע דלא מצאתי זה לא בגמ' ולא ברי"ף וברא"ש ולא ברמב"ם ואי בכא דעשה אכסדרה תחת האוצר וכמעט דאין לו ענין לנידון זה ולקיים הנוסחא דהב"י נראה לפרש דאבעיא ליה אם עשה החנות של נחתומין באכסדרה שהעשן יכול לצאת מכל צד תחת האוצר אם נאמר דא"צ להרחיקו בכה"ג או לא עכ"ל הדרישה שם ועי' בפלפולא חריפתא שמיישב גירסא זו בענין אחר וע"ע בלח"מ פ"ט מהל' שכנים :

דף כג ע"ב תוס' ד"ה מצאו אבל קשיא לרשב"א דהיכי מצי למימר וכו'. נ"ב עי' בב"ח בסימן ר"ס מש"כ ליישב קושיית התוס' ע"ש וע"ש בש"ך מה שהשיג עליו והמגיה מו"ר הרב הגאון המפורסם חכם הכולל מו"ה יעקב נ"י (המכונה בפי כל ר' יעקב קאוונער) מ"ן דפה תי' בלימוד סיפיכה דיש לפרש דמתלה על מתלה היינו כשתי כיתי עדים אחת אומרת דהיה קרוב לשובך זה ואחת אומרת דקרוב לאידך והלכך אי לאו דר"ח אף דחד מינייהו נפיש מחבריה לא אזלינן בתר רוב דהא לפי כת השני השניה קרובה ורוב וקרוב כי הדדי נינהו וגם לר"ת לא קשיא מסיפא די"ל דבזה גופא נחלקו הב' כתות דאחת אומרת דהכא נפיש ואידך אומרת דהתם נפיש ולכן יחלוקו [וכן מצינו בגיטין דף ע"ז דרבה ורב יוסף פירשו להא דתנן התם מחצה על מחצה אינה מגורשת דהיינו בשתי כתי עדים ע"ש] ודפח"ח :

דף כז ע"ב גמ' ת"ש דתניא בית השלחין אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת וכו'. נ"ב צ"ע דבמאי פליג אבא שאול את"ק דהא ת"ק נמי הכי ס"ל במתני' ובתוספתא ספ"א ראיתי דהגי' שם בית השלחין ובית האילן כנגד המשקולת אב"ש אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת ע"כ והנה מש"כ שם כדברי הת"ק ובית האילן הוא סייעתא לדעת הרמב"ם פ"י מהל' שכנים דאם נוטה לשדה אילנות צריך לקצוץ ג"כ כנגד המשקולת וכמו בבית השלחין והב"י בסימן קנ"ה כתב דהרמב"ם גורס במשנה וכל האילן ע"ש ולענ"ד י"ל דהוציא כן מדברי התוספ' שנזכר אך מה שמסיים בתוספתא דאב"ש סובר דדוקא אילן סרק כנגד המשקולת צ"ע דא"כ יהיה מוכח אדרבה דאסיפא פליג דהא מסיים מפני שהצל רע לבית השלחין ונראה דט"ס נפל בתוספתא וצ"ל כמו דאיתא במתניתין לפנינו והך ברייתא דמייתי הש"ס הכא הוא ברייתא אחריתא ופי' דברי הברייתא הוא דבבית השלחין מודה אב"ש לחכמים דכל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין :

דף ל ע"ב רשב"ם ואת מיגלי לא זכינתא שאפי' אם היית טוען דמיגלי זכינתא שלא אין לך שטר ולא חזקה וכו'. נ"ב עי' בדרישה בסימן קמ"ו שביאר לדברי הרשב"ם דטעמו משום דהוי כמיגו במקום עדים דאם איתא דזבן מיניה בודאי היה לו שטר דלא שכיח אינים דזבין בלא שטר כ"כ הדרישה שם והסה אף שסברא נכונה הוא מ"מ קשה דהיאך יפרנס להש"ס דכתובות כ"ב דמבואר שם דבאית ליה מיגו נאמן ואולי דמפרש דהתם מיירי דטוען שכבר אכל שני חזקה רק דאין לו עדים על זה ושפיר נאמן לטעון לקוח ונאבד השטר ממנו במגו דלהד"ם דהא יותר מתלת שני לא מזדהר אינים בשטריה אבל בתוך שלש הוי כמיגו במקום עדים בין אם טוען שלקח בלא שטר ובין אם טוען שלקח בשטר ונאבד מידו כיון דעד ג' שנים מזדהר אינים בשטריה וזה טוען דלא נזהר הוי כמיגו במקום עדים כן צריך לומר לפי דברי הרשב"ם ז"ל אבל זה דין חדש ולא משמע כן מדברי הפוסקים ז"ל ונראה דאף לפי דברי הרשב"ם ז"ל היינו דוקא אם טוען לקוח דאין דרך לקנות בלא שטר אבל אם טוען דנתת לי במתנה בוודאי נאמן במיגו ופשוט הוא :

דף לא ע"א תוס' ד"ה מה לי לשקר תימה לרשב"א וכו' נימא של אבותיו היתה יום אחד וכו'. נ"ב ונראה שמתוך קושיא זו יש להביא ראיה לדעת בעה"ת בשם העיטור שהובא בטור חו"מ סימן ק"ח סעיף ד' דהא דטוענין ליורש היינו אם התובע הוא בעל דבר בעצמו אבל ביורשין התובעין מיורשי הלוה אין טוענין ליורשין המוחזקין דאין טוענין ליורש לחוב ליורש אחר ע"ש והכא נמי כיון דלזה יש עדי אבות והוא יורש בוודאי אין טוענין להמוחזק :

דף מד ע"ב גמ' נמצאת שאינו שלו חוזר עליו וכו'. נ"ב הא דהוצרך לומר רבין בר שמואל לעיל לומר הטעם דאינו מעיד משום דמעמידה בפני בע"ח ושפי הו"ל לומר דהוי נוגע בעדות כדי שלא יחזור עליו נ"ל דס"ל כרב זביד דאפי' בנמצאת שאינו שלו אינו חוזר עליו או דהוצרך לומר טעם דמעמידה דנ"מ בפרט בשעת מכירה דאינו מקבל עליו אפי' אחריות דגזילה נמי או דמכיר שהיא בת חמורו והתוס' לעיל מ"ג ד"ה מפני דמוקמי נמי דרבין מיירי במכיר שהיא בת חמורו מחמת קושיא אחרינא דנוגע בעדות מצד תרעומת ע"ש ע"כ נ"ל נמי דס"ל כרב זביד ודו"ק. ועי' בש"ך בסי' ל"ז דהעיר על דברי התוס' דלכם דלפי דבריהם תקשה הכא בסוגיא גבי פרה וטלית כיון דאכתי לא ידע הש"ס מתי' שהיא בת חמורו א"כ תקשה בלאו דברי ר"פ ג"כ הוי נוגע בעדות מצד תרעומת ע"ש ולענ"ד י"ל דגבי פרה וטלית לא שייך תרעומת כלל דהא הנגזל יצטרך לשלם לו מחמת תקנת השוק משא"כ בקרקע ליכא תקנת השוק ודו"ק :

דף נח ע"א תוס' ד"ה מציין וכו' וי"ל דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול בענקים. נ"ב ובזה ניחא נמי הא דאמרינן בספרי בפ' בהעלותך ומייתי לה בסוכה דף כ"ה ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם דאותן אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו ולכאורה הא יוסף הי' מת שלפני הדיבור ואינו מטמא במשא דלא מרבינן מאו בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור רק לנגיעה ואמנם לפי דבריהם ניחא דיוסף נמי נקרא אדם בכך קרא גופיה דהא כתיב לנפש אדם ועוד מצינו בתהלים ע"ח דיוסף מקרא אדם דכתיב ויטוש משכן שילה אוהל שכן באדם והיינו יוסף דמשכן שילה היה בחלקו של יוסף וכן איתא להדיא במד"ר שמות פרשה כ' דקאי על יוסף וז"ל שם אמר לו הקב"ה אתה אמרת לאחיך וכו' שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנאמר אהל שכן באדם וכו' עכ"ל המדרש שם :

דף סז ע"א רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין וכל הנך דאמרן לעיל שאינן מכורין בכלל בית וכו'. נ"ב נ"ע דבהדיא תניא בתוספתא דמכילתין פ"ג דכל שאינו מכור בבית מכור בחצר ע"כ ומשמע דקאי אבור ודות וי"ע דהזכיר שם מתחילה ומדאמר כללא דכל שאינו וכו' משמע דגם תנור וכירים מכור ואולי דט"ס יש שם בתוספתא ובחדושי הארכתי בזה בעז"ה :

דף עג ע"ב גמ' אמר רב אשי הוא זיז שדה הוא דכתיב וזיז שדי עמדי. נ"ב וכן פירש בתרגום שם וז"ל ותרנגול ברא דקרסוליה ברין בארעא ורישיה מטי בשמיא מרנן קדמי עכ"ל :

דף פד ע"ב תוס' ד"ה מדד אבל על גבי קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת בסמטא וכו'. נ"ב עי' במהרש"א מה שדחק בדברי התוס' אלו אבל הדבר ברור דחסרון הניכר יש בדברי התוס' ובשיטה מקובצת כאן העתיק דבריהם על נכון וזה לשון התוס' בהועתק שם אבל על גבי קרקע לא דפשיטא דקני דמשיכה גמורה הוא שמסך התבואה לרשותו אבל כשהמוכר מודד והניח ע"ג קרקע לא אע"ג דמשיכה מועלת בסמטא כאלו מושך ברשותו בלא משיכה מיהא לא קני מטעם חצר עכ"ל התוס' שם וכן נ"ל גם כאן :

דף פז ע"ב גמ' אלא שכר גלוחית אבידה מדעת היא. ונ"ב עי' בקצה"ח בסימן רס"א שהעיר לדעת הפוסקים ז"ל דאבידה מדעת הוי הפקר א"כ בנטלה ע"מ לגוזו בה למה חייב על הגלוחית ופוכן נדעת הטור שם שפירש דהאב נתן לבנו גם הפונדיון תקשה נמי למה חייב לרבנן לשלם את האיסור [י"ב] ובעלה מזה דנהגן לקטן הכל מודים דלא הוי הפקר והמגיה לא ביאר בטעם דלמה עדיף משאר אבידה

פורת יוסף

דף ג ע"א גמ' והא אמה טרקסין דהוה גבוה תלתין כו' כיון דאיכא טפח יתירתא קאי. קשה דהא לקמן איבעיא להו הן וסידן או הן בלא סידן וא"כ אם הן ולא סידן עם סידן הוי יותר מתמשה ובאמה טרקסין הא הוה ששה טפחים עם הסיד כדמוכח מדות (פ"ד) דכל כתובי לא היה אלא אמה וא"כ מאי אמר כיון דאיכא טפח יתירה קאי וי"ל דקאי לפי מה דרגב"י דאמר מסתברא הן וסידן ומ"מ קשה דהא יכול לפשוט מזה דהן וסידן דאי הן בלא סידן לא מסתבר כלל דמשום משהו דרחב יותר קאי עד ל' אמה דהא משמע לקמן בגמרא דהסיד אינו מגיע לטפח אבל מ"מ קרוב לטפח הוא וי"ל תירוץ התוספות דלגבי תיקרה ומעזיבה קאי אבל תקשה למה לא אמר הגמרא זה התירוץ דמספיק לכו"ע ונקט תירוצא שאינו מספיק: שם תד"ה קנין דברים. בפרק השוכר את הפועלים (דף לד) דתנן מתנה שומר חנם להיות כשואל.תיבת דתנן נ"ל דתניא דברייתא היא ולא משנה ושם איתא מתנה שומר שכר ועיין שם בגירסת ר"י ברלין ז"ל ולכאורה הי' אפ"ל דגירסת התוס' היא עיקר דאילו שומר שכר כיון שנוטל שכר אמאי לא יוכל להתחייב עצמו כשואל כיון שמשכיר עצמו על דעת זה לא מיבעיא אם נתן לו בשעת התנאי כסף אלא אפילו לא נתן לו עדיין הכסף מ"מ כיון כשמשך השומר החפץ נתחייב לו הבעה"ב שכר ממילא גם הוא נתחייב באונסין כפי תנאו ועיין הש"ג בנימוקי יוסף בבא מציעא על מתניתין דהשוכר את החמור והבריקה ע"ש אע"כ דגרסי' שומר חנם וע"ז מקשה שפיר במאי בדברים ועיין ב"מ (דף נח) גבי השוכר את הפועל: שם ד"ה רב אשי אמר כו' תימא מאי קמ"ל כו'. ואפ"ל דר"א קמ"ל דאפילו בשותפין בקרקע שייך קנין חזקה משום דלכאורה לא שייך בשותפין קנין חזקה דהיינו נעל גדר ופרץ דכיון דעושה כאדם העושה בתוך שלו הוי חזקה משא"כ בשותפין לא מוכח כלל מהא דנועל דזהו מחמת שהוא שלו ע"כ אשמועינן רב אשי דגם בשותפין בקרקע שייך קנין חזקה ואפ"ל דר' יוחנן לא ס"ל הא דרב אשי ואפ"ל דמשו"ה אמר רב אשי כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה בתוך שלו והחזיק דהכא בשותפין בעינן דוקא שהחזיקו שניהם דאז מוכח דכל אחד החזיק בחלקו משא"כ כשלא עשה אלא אחד דאז לא מוכח כלל ועי' גיטין (דף עז) תיזול איהי ותיחוד ותפחת וכתב שם הרא"ש (סימן ג) וז"ל א"כ בנעילה לחודה לא מוכחא שהיא לשם קנין אלא כמו שהיתה רגילה כו' ע"ש ועיין לקמן (דף מב): **ע"ב** גמ' איכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחריתי. עיין בנ"י בשם הרשב"א ול"כ דהא דקאמר הגמרא מאי בינייהו אין הכוונה בין שתי הלשונות אלא הכוונה למאי מפרשי הטעמים הא בלא הטעמים נמי אתי שפיר ע"כ אמר אביי דאיכא בי כנישתא אחריתי דאלו אם אמר סתמא ה"א אע"פ דאיכא בי כנישתא אחריתי אסור אבל להני טעמא אי איכא בי כנישתא אחריתי שרי וע"ז מקשה הנ"י דאכתי מאי איכא בין הני תרי לישני: תוס' ד"ה אמר אביי כו' השתא לא צריך לשנויא קמא. מהרש"ל ז"ל הקשה לדברי התוס' למה לא אמר הגמרא אלא אמר אביי וקשה דהא לקמן (דף מד:) כתב הרשב"ם ז"ל וז"ל בד"ה לא צריכא והא דלא קאמר אלא לא צריכא משום דאמורא לא תירץ הכי לעיל אלא סתם גמרא תירץ כן ומהרש"ל הגי' שם ושיטה זו נוהגת ברוב מקומות ודוחק לומר דהתם שאני משום דגם תירוץ השני גמרא הוא דמשני דמשמעות הרשב"ם לא משמע כן אלא דתלוי בתירוץ הראשון: תוס' ד"ה מכלל דאיכא זוטרתי וא"ת ודלמא איכא רברבי ותירץ ר"י כו' וממילא הייתי משער בקטנה. עיין במהר"ם לובלין פירושו וקשה דהא התם מפורש במתניתין דיו לקורה שתהא רחבה טפח א"כ היאך אפשר לטעות ולומר דכוונתו אריח שהוא פחות מטפח והני מנ"מ כיון שהקורה אינה צריכה באמת להיות רחב אריח וכדמסיק שם הגמרא דאידך תני טפח מלבין לה וקאים וי"ל משום דאיתא שם במתניתין רחבה כדי לקבל אריח ובריאה כדי לקבל אריח א"כ נ"מ אם צריכה להיות בריאה כדי לקבל אריח של טפח ומחצה או פחות: שם ד"ה ועיילוה לפורי' להתם ותימא כו' ואין לתרץ דבבבל הי' כו' והא דאמר על תנאי מפרש ר"י לענין שאם יחרבו. וק' הא כיון דסתר ממילא הוי כמו שנחרבו ומותרין ליפן בשל בבל וגם אחר שבנה אותו כל זמן שלא התפללו בו לא נקרא אלא אזמני' ולא נר בי' ואפ"ל דס"ל לתוס' ז"ל דכיון דכבר היה בית הכנסת תיכף שחזרו ובנו אותו חזר לקדושתו הראשון :

דף ד ע"א גמ' אם סתרת לא תבני כו' אם סתרת ובנית כו' לא רכא ולא בר רכא. נ"ל משום דאיתא סנהדרין (דף כ:) שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה וכל הקודש קודם ע"ז שלחו לו לא רכא פירש שלא נמשח כדכתיב רך ומשוח ולא בר רכא פירש דקי"ל מלך בן מלך אין טעון משיחה (הוריות דף ז) אבל אתה פרי לא בן מלך אתה ואפ"ל שמטעם זה לא נתנו בני חשמונאי הכהנים הגדולים המלוכה לבני דוד משום דקי"ל מלך ראשון טעון משיחה וגם שלמה המלך משחו אותו רק מפני מחלוקתו של אדוניהו ואפ"ל שבכאן כיון שכבר נתבטל מלכותם שוב טעון משיחה בשמן המשחה לא באפרסמונא דכיא ע"ש ויאשי' כבר גנז שמן המשחה (יומא דף נב) ע"כ לקחו המלוכה לעצמן הכה"ג שאע"פ שגם הם לא נמשחו בשמן המשחה מ"מ הם הי' קדושתן במרובה בגדים ואין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים כו' מגילה (דף י) ואפ"ל שגם בבא בן בוטא שאמר לו שיבנה בהמ"ד היתה כוונתו להודיעו שמחשב אותו למלך כדאמרינן לעיל (דף ג') שאני מלכותא דלא הדרי ועיין גיטין (דף נו) גבי ריב"ז שאמר לו אי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך: שם שאני עבדא דחייב במצות. עיין קדושין (דף לו:) בגמרא אבל כופר היה דבר מצות אין אבל אשה לא ובתוספות שם: רש"י ד"ה פשיטא דהאבנים של שניהם דאפילו לא פסק לו דינא דמתניתין כו' היו תולקין בשוה האבנים שהרי ברבות שניהם מונחים ואיזה מהן תיגבר. מהר"ם לובלין ז"ל דחק הרבה למאי הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ול"נ דאפשר לומר כפשוטו דקשה לרש"י ז"ל דכיון דמסקינן מאי מחיצה פלוגתא ומיירי שאין בה דין חלוקה א"כ מאי פריך פשיטא דלמא הא קמ"ל דאינו יכול למימר האחד אני עשיתי המחיצה מפני דלא רצית לחלוק וא"כ אני אעשה המחיצה ועיין ברא"ש ע"כ כתב רש"י ז"ל דהקושיא פשיטא היא אף אם לא נתחייבו שניהם לעשות אלא כיון שסוף נרבות שניהם הרי היא של שניהם: תוס' ד"ה הכי קתני וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם כו'. במהרש"א דחק דלפי זה מאי פריך רבא א"כ מאי אבל ול"נ די"ל כפשוטו דרבא קשיא לי' דסיפא מיותר דכיון דתנא רישא דסתם גינה ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבים אותו ממילא משמע דמקום שלא נהגו בגינה וסתם בקעה אין מחייבים אותו וכה"ג מקשה ב"מ (דף לד) גבי והלו פועלים אוכלים מן התורה ועיין ב"ק (דף קד) בתוס' שם ד"ה פחות משוה פרוטה ואביי ס"ל דאינו בלא הסיפא לא הוה מפרשינן הרישא כן ורבא לא ס"ל הא דא"כ יותר הו"ל לפרושי ברישא מליתני סתמא ואתי' גידוק מסיפא: **ע"ב** במשנה המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הרביעית כו'. נ"ע דהא מיירי שהקיפוהו מארבע רוחותיו אלא שגדר מג' רוחותיו : גמ' אימא סיפא ר' יוסי אומר כו' אלא לר' חייא מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי. נ"ע דאמאי לא משני הגמ' כולה ר' יוסי היא וה"ק אין מחייבים אותו הא עמד וגדר הרביעית מגלגלין את הכל שר' יוסי אומר אם עמד וגדר הרביעית מגלגלין את הכל וכה"ג משני בגמרא כתובות (דף י) ולקמן שם (דף כז) ועיין ב"ק (דף כ) דמקשו התם מר' יוסי והקשה התוס' הא ת"ק פליג ולפי דברינו הא אפ"ל דהגמרא ס"ל דכולה ר' יוסי היא עכ"ל : תוס' ד"ה דמי קנים בזול וא"ת מ"ש מפרה שאינה עשויה ליטע כו' דשמין לו וידו על התחתונה. וקשה דהא התם דוקא כשרוצה לקיים האילנות אבל אם אמר לו טול נטיעתך שומעין לו כמבואר בבבא מציעא וא"כ מאי קושיא הכא דהא יכול לומר לי' לא בעינא לי' ואם הוא אינו רוצה מחמת שצריך לשמור שדהו מאי איכפת ליה : בא"ד ואומר ר"י דשא"ה דמצי אמר ליה לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה הא דלא ניחא להו כפרש"י שפירש דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ולא הוה צריכא לדחוקי וי"ל משום דפרש"י ז"ל לא שייך אלא על מה שאין צריך לשלם דמי גדר אבנים אלא דמי קנים. אבל מ"מ קשה למה אינו משלם לו אלא בזול דהיינו ארבעה דנקי כדפרש"י ז"ל ב"ק (דף קיב) גבי משלם דמי בשר בזול דהיינו ארבעה דנקי בשלמא התם יכולים לומר אם היינו יודעים לא היינו אוכלים בשר אבל ת"מ בזול משלמי דמסתמא כיון שרצו לאכול בשר אם הי' נותנים להם בזול היו קונים אבל הכא היאך יכול לומר כיון שצריך לגדור אני הייתי לוקח בארבעה דנקי ע"כ פירשו התוס' דבאמת יכול לומר לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא אלא דמ"מ אכן ססדי דאם היה מוצא בזול היה נותן וכה"ג איתא ב"ק (דף כ) גבי רבה אומר דמי שעורים בזול. ומ"מ נ"ל דעל פרש"י ז"ל לא קשה דאפ"ל דרש"י ז"ל מפרש הכא בארבעה דנקי כמו שפרש"י ז"ל בב"ק אלא בזול הייתר גדול וכה"ג ב"מ (דף מב:) גבי שהוא תורי דלא הוה ליה ככי ושיני דאמר התם ומשלם דמי בשר בזול ופרש"י בזול בארבע דנקי והראב"ד והרא"ש פירשו שם בזול כמו ששוה למכור בשר כחוש וע"ש ברא"ש : תוס' ד"ה ורבי יוסי אע"ג דעד השתא הוי מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא כו'. ול"נ דאפ"ל דהגמרא לא דייק כלל מהאי לישנא אלא משום דתנא בתרא לטפויי אתא כדאיתא לקמן (דף נג) משא"כ לנישנא בתרא דלשון אם עמד ניקף דייק לי' דר' יוסי מיקל ועיין לקמן (דף נג) ובשבת (דף כו) בתוס' ובע"ז (דף ז:) רש"י :

דף ה ע"א גמ' רבינא אקפי' כו'. פירוש כיון דאמר ליה כמה דגדרי ולא יהיב ליה סבר דס"ל כר' חייא כר רב ע"כ א"ל הב לי' דמי קנים בזול וכיון דאמר לא סבר דס"ל כת"ק ע"כ אמר ליה הב לי אגר נטירותא ואיהו אמר ליה לא צריך נטירותא כלל ע"כ אמר לאריסי' כו' : תוס' ד"ה ואי לא כו' מדלא קאמר ואי לא תגבינא לאפדנא מינך כמס' ב"ק (דף קיב) או מחינא לך בסילואה דלא מבע דמא לקמן (דף קנא:) : בא"ד הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ז"ל כדפירשתי וכדדייק התוס' מעיקרא מדלא אמר מגבינא או מחינא מש"כ התם סוכה (דף לד) לא שייך לומר כן : תוס' ד"ה וכא בזמנו כו' ואומר ר"י כו' ואע"ג דמסקינן שילהי דהשואל (דף קג) דעבד אינש דפרע ביומא דמשלם זימני'. נ"ל דלא הוה צריך למידק מהא דהשואל דהא מהכא גופיה מוכח מדאמר פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן דהוה משמע אף בזמנו אינו נאמן. גם מהא דהשואל נ"ל דאינו ראיה כ"כ דאפ"ל דשאני התם גבי שכיר ושוכר כיון דיכול לכנוס לביתו למשכנו ע"כ עביד אינים דפרע ביומא דמשלם זימניה משא"כ גבי מלוה וכדדרשינן ב"מ (דף קטו) לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף:**ע"ב** תוד"ה כי היכי כו' וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת דלא עדיף מיניה. ק' דהא בתוך זמנו אינו יכול להוציאו והא דאמר ב"מ (דף קא:) נפל ביתו של משכיר א"ל לא עדיפת מנאי היינו דוקא לאחר זמנו ובשלא הודיעו ל' יום מקודם ואין לומר דהגמרא מיירי ג"כ בסתם חדא דתוך זמנו לא משמע הכי ועוד דמנ"ל לגמרא להקשות פשיטא דלמא איירי בתוך זמנו והשכירו לזמן ומבעיא לי' אי כר"ל אי כאביי ואפ"ל דס"ל להתוס' דהגמרא דב"מ גם בשוכר לזמן הוא אבל זה אינו משמע מדברי הפוסקים וע"ש ברא"ש ובנ"י ובב"מ (דף קג:) הוסיפו התוס' שמא יפול ביתו ,פירש של השוכר" ונראה דגם כאן נ"ל כן : בא"ד ומיהו קשיא כו'. מהרש"א ז"ל הקשה למה לא מקשו התוס' מאידך קושיא דמאי מקשה לאביי ורבא מסיפא דהא התם גם הם מודו ודחק הרבה בתירוצו וי"ל כפשוטו דהיינו דמשני מי יימר דמחייבו לי וה"ה היכא דאיכא ספיקא אחריתי דלמא נפל הבית : תוס' ד"ה ואפילו מיתמי דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לית להו חזקה דר"ל ועוד דבכמה מקומות יכול למצוא איכא בינייהו טובא כו'. נ"ל הא דלא שני להו בתירוצא קמא משום דאפילו לאביי ורבא מצי למימר נ"מ כטין מתניתא וכעין ההיא דהשואל דהשוכר אמר נתתי דכולהו מודו דלא פרע בגו זימניה לכ"ע וכמו שכתבו התוס' לעיל ד"ה כי היכי : תוס' ד"ה מי אמרינן כו'. אך קשה דמ"מ תפשוט מדרמי בר חמא דשכר המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בשטר. וקשה דהא לקמן (דף ע:) תוס' ד"ה סוף סוף כתבו דהא דצריך להחזיר לו בשטר היינו לשטר השבועה אבל בשבועה נאמן במגו וא"כ לא קשה כלל : בא"ד ומיהו קשה כו'. אע"פ דאית לה מגו דאי בעיה תמרד אינו יכול לבא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים (דף צא). ונ"ל דהא"ל דע"כ לא אמרינן התם דנאמנת אלא משום דאשה אינה מעיזה בפני בעלה ואע"פ דמנ"כ אם אמת שלא נבעלה

חשק שלמה

זכידה מדעת וכ"ל דהא קי"ל דיש זכיה לקטן מדרבנן והיאך שייך לומר דהוי הפקר ועוד דאף אם נימא דלגבי האב הוי הפקר משום דמסר לאינו בן דעת מ"מ הקטן גופו זכה בה מן ההפקר כאשר מציאה וקי"ל דמציאת קטן לאביו וא"כ ממילא חייב התנווני לשלם לאביו מלד דקנה מפני דרכי שלום וכשהגעתי קושיית הק'ס"ת לפני הגאון הגדול מו"ה יוסף נ"י מפ"ק השיב לי דלדידיה לא נה רא ליה הך קושיא כלל דהיאך שייך לומר דחשיב כהפקר דהא אדרבה שלחו להביא לו שמן אלמא דבטוח הוא שלא יפסיד ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שלא הפקירו אבל בסתם אם אחד מוסר דבר לבנו קטן שפיר י"ל דהוי הפקר כן השיב לי הגאון הנ"ל והנה אף שסברא נכונה הוא מ"מ יש לדחות דהא קי"ל דכל שסתמו יאוש אפי' בעומד וצווח בלא נתייאש מ"מ הוי הפקר וא"כ מה בכך דהאב אינו מפקירו מ"מ כיון שסתמו יאוש בטלה דעתו אצל כל אדם והוי כעומד וצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ולכן מש"כ בתחלה נ"ל נכון יותר בעז"ה :

דף קעג ע"ב גמ' אמר ליה רב אשי לאמימר הא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד . ר"כ טפי הוי"ל למפרך דהא ילפינן מקרא דערב משתעבד ותקשה לר' יהודה דס"ל דאסמכתא לא קניא וכ"ל דלזה כוון הב"ח חו"מ בסי' ר"ז במש"כ דמהש"ס מוכח דהא דאסמכתא לא קניא אינו אלא תקנה דרבנן אבל מה"ת אסמכתא קניא והא דאמר אמימר דלר"י ערב לא משתעבד היינו שאידנא דתקנו רבנן דאסמכתא לא קניא גם ערב אינו משתעבד ולכן לא פריך רב אשי רק ממעשים בכל יום ועי' בש"ך שם בסי' ר"ז ס"ק י"א דתמה על הב"ח דהא בערב דמשתעבד הטעם משום דבההוא הנאה וכו' ואכן לענ"ד כוונת הב"ח כמו שכתבתי בעז"ה וראיית הב"ח ברורה הוא ומיהו מדברי המרדכי בב"ק רפ"ד משמע אדרבה להדיא דהאסמכתא לא קניא מה"ת ע"ש דהביא ראי' דגבי שבועה ונדר אינו נוהג אסמכתא מיעקב אבינו ע"ש ומיהו מדברי ר"נ שם במרדכי מבואר אדרבה להיפך כדברי הב"ח וצ"ע . ובחדושי הארכתי בזה בעז"ה :

חדושים על הרגמ"ה

דף קד ע"ב רשב"ם ד"ה הכי גרסינן וכדברי ר"ע בית רובע מאי לאו דזבין ליה סאה וכו' ולשונות אחרים יש וכו' ואמרי בית סאתים שיעור גינה ובית כור שיעור שדה והבל הוא ודברים רקים וכו' וגם מפרשים דלר"ע לית ליה יעשה חשבון בגינה וכו' והכל הבל וגם מפרשים דרובע לסאה בגינה לרבנן יעשה חשבון וכו' וכל סברות הללו הבל הן ומטעין הן עכ"ל הרשב"ם ז"ל . נ"ב דע דהמפרש הזה שכתב עליו הרשב"ם דהוא הבל לאו קטיל קני באגמא הוי והוא ניהו רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל בפירושו על מסכת ב"ב כאן [היוצא כעת ראשונה לאור עולם בדפוס המפואר דבית ראם נ"י על הש"ס החדשים] וגורס באמת בסוגיא כאן בהא דמקשה רבא לר"נ מהא דתנן שאם שייר בגינה וכו' מאי לאו דזבין ליה ד' סאין לא דזבן ליה סאתים וכן בקושיא דמקשה מר"ע גרס מאי לאו דזבן ליה סאתים לא דזבן ליה סאה [ולזה כוון הרשב"ם במש"כ ה"ג ובגינה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים וכן בד"ה וכדברי ר"ע כתב ג"כ ה"ג מאי לאו דזבין ליה סאה וכוונתו בזה להוציא מגי' רגמ"ה ז"ל] וידוע דהי' מרבותיו של רש"י ז"ל ופרשת גדולת חכמתו הלא נודע בשערים המצויינים בהלכה בספרי רבותינו הראשונים והכי קראו שמו בשם מאור הגולה על שם שהיה מאיר עיני הגולה בצדקתו ובתורתו הטהורה ורש"י ז"ל בעצמו מביאו ג"כ בשם זה בביצה ד' כ"ד ע"ב וז"ל שם ובתשובת רבינו גרשום מאור הגולה מצאתי כמותי עכ"ל ובתשובת מהרש"ל סי' כ"ט כתב כי קיבל הרגמ"ה ז"ל מאת רב האי גאון זצ"ל וכבר ידוע דגי' הגאונים ז"ל וקבלתם הם אמיתים שכל דבריהם דברי קבלה מחכמי הש"ס וכמו שכ' בספר מגיד מישרים להרב ב"י ז"ל בפ' ויקהל וז"ל שם ומידע תדע דכל דברי הרמב"ם על הרוב אינון קושטא בגין דאיהו אידבק גרסאי קדמאי כגון ר"ח ורבינו האי דגרסתהון בירא ולזימנין תוספת מסגיאות פלפולא הוו מקשו על האי גירסא ודחו לה ולית קושטא הכי עכ"ל וא"כ ת"ו דילא מתה"י פירוש שאינו מתוקן ולכן לא מזיגנא רישא אבי סדיא עד דמספיקנא בזכותיה ואחר העיון היטב בדברי הרגמ"ה ז"ל בזה האיר ה' את עיני וראיתי כי גירסת רגמ"ה ז"ל בזה ופירושו אמת ודבריו דברי אלהים חיים הם והוא דעיניו הבדולחים שפיר חזו בלשון המשנה בזה דדייקא ואמרה האומר בית כור עפר וכו' משמע דוקא במוכר בית כור שלם אמרינן דמחיל ארובע לסאה משום דבטיל לשיעור שדה דבית כור אבל בפחות מכן לא נאמר דין מחילה כלל מדלא תני זה גם במוכר לתך או סאה [ועוד מדתני ליה דומיא דריש פרקין דאם היה שם נקעים פחותין מיו"ד נמדדין עמה דהתם ודאי דוקא הכי במתני' בית כור דבודאי אם מוכר לתך או סאה שיעור אחר יש לנקעים הנמדדין עמה] אבל בגינה דחשיבה טפי מסתבר לי' להש"ס דשיעור שדה לענין דין זה הוי סאתים כמו דמוכח מהא דמשני לא דזבין ליה סאתים ומשמע דבית סאתים דגינה כבית כור עפר בשדה הלכך ולר"ע דחשיבה ליה גינה טפי מת"ק ס"ל דשיעור גינה לענין זה הוא סאה · ופי' השמועה לפי זה כך הוא דרבא מקשה לר"נ דס"ל דכל זמן דליכא בהיתרון שיעור שדה לענין חלוקה בשיעור שדה דבית כור וגם לא היה יותר מרובע לסאה הוי מחילה מהא דתנן שאם שייר בגינה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה ד' סאין דליכא בשיעור גינה דסאתים שיעור גינה הנאמר לענין חלוקה ומ"מ יחזיר כיון דבש"ס איכא חצי קב ומשני לא דזבין ליה סאתים דהוא שיעור שדה דגינה הנאמר לענין דין המשנה וכיון דשייר באותו שדה שיעור גינה הנאמר לענין חלוקה לא בטיל לגבי שדה ולא הוי מחילה ולפיכך צריך להחזיר ולפי זה לא משכחת לה יעשה חשבון במוכר שיעור גינה רק אם היה פחות מרובע לסאה דליכא בשיעור שדה חצי קב הוי מחילה ואם איכא רובע לסאה יחזיר ובמוכר גינה פחות מסאתים לא הוי מחילה כלל רק אם ליכא ביתרון חצי קב יעשה חשבון ואם איכא חצי קב יחזיר וכן לר"ע מיירי מתני' דמוכר לו בית סאה דהוא שיעור שדה דגינה לענין דין המשנה ולכן מחזיר אם שייר רובע הקב ובפחות מרובע הוי מחילה אבל דין דיעשה חשבון לא משכחת לה במוכר שיעור גינה כמו לרבנן ובמוכר חצי סאה לא הוי מחילה לעולם רק אם היתרון מחזיק חצי רובע יעשה חשבון ואם מחזיק רובע יחזיר וזה מדוייק במשנה דתני שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב משמע שאם שייר בשדה הנזכר במשנה לעיל דהיינו בבית כור וכן בגינה ג"כ אם שייר בשיעור גינה הנאמר לענין זה והיינו בית סאתים לרבנן או סאה לר"ע ובשיעור שדה זו אם הותיר חצי קב לרבנן או רובע לר"ע יחזיר ואף דליכא ביתרון כי אם רובע לסאה ונמצא דכל החילוקי דינים היוצאים מגירסת הרגמ"ה ז"ל ופירושו הכל דברי אלהים חיים הם ונובעים ממקור לשון המשנה והגמרא וכל קושיות הרשב"ם ז"ל אזדא להון לפי מש"כ בעז"ה דוק ותשכח ודברי הרגמ"ה וגירסתו הוא נכון וברור ולית בהון ספיקא כלל הנלע"ד כתבתי בעז"ה :

דף קכח ע"ב גמ' הרי זה נשבע וגובה מחצה מבני חורין ע"כ . נ"ב הנה הרשב"ם וכל המפרשים ז"ל [זולת הרגמ"ה ז"ל בפירושו הנדפס כעת בש"ס החדשים בדפוס ראם] פירשו דנשבע קאי על הלוה דנשבע ש"ד כדין מודה במקצת וגובה מחצה קאי על המלוה דאינו גובה רק מחצה ואותו מחצה אינו גובה רק מבנ"ח ואף דטפי היה נראה לפרש דקאי הכל על המלוה דכן משמע פשטא דלישנא דקאי הכל אאדם אחד וכמו דין נשבע וגובה מחצה דתנינן לעיל דף ע' ע"ב גבי שטר כיס היוצא על היתומים דקאי הכל על המלוה היינו משום דא"כ צריך לפרש דגובה מחצה מבנ"ח לבד מחצה שמודה הלוה דגובה אפי' מנכסים משועבדים וא"כ הו"ל לפרש בהדיא דגובה מחצה מנכסים משועבדים ומחצה מבנ"ח והלכך טפי ניחא להו לדחוק דנשבע קאי על הלוה ולגדדין קתני . [ועי' בש"ך סי' פ"ב ס"ק ל"ז דדעתו שם דדוקא במלוה בשטר צריך הלוה לישבע משום דהעדים מוכחשים מכח השטר אבל במלוה ע"פ א"צ לשבע דמסייע ליה עדים ודלא כהב"ח ע"ש ולכאורה נראה דאשתמיט מיניה דברי הרא"ש ז"ל בריש ב"מ גבי הא דאמרינן שם מה לפיו שאינו בהכחשה דפי' שם דמיירי לענין שבועה דאם נתחייב שבועת מודה במקצת ואפי' באו עדים אח"כ ואמרו שאינו חייב כלום מ"מ צריך לשבע משום דהוא בעצמו מכחיש להו ע"ש וע"כ דבמלוה ע"פ מיירי דבמלוה בשטר איך חייבו לו ב"ד שבועה מקודם קודם שבאו העדים הא הלוה אינו נאמן נגד השטר כלל ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות . ורציתי ליישב דהש"ך מיירי באופן דלא הוי הכחשה גמורה כגון דאומר סתם דפרעתי מחצה וכמו שכתב בנתה"מ שם דמיירי בכה"ג ולפיכך נאמן הלוה בשבועה ע"ש ודברי הרא"ש י"ל דמיירי בהכחשה גמורה אכן מדברי הר"ן והנ"י שהובא בב"י ובש"ך שם שכתבו הטעם דמשו"ה צריך לישבע משום שהוא פסלם ולא כתבו משום שהשטר מכחישם מוכח להדיא דגם במלוה ע"פ צריך לישבע והו"ק ודברי הש"ך צל"ע : והנה בכאן באתי למלאות דברי אשר כתבתי בשולי הדף [קכ"ח ע"ב] תחת פי' רגמ"ה שבסוף המסכת יבוא ביאור לדברי רבינו [כי כל ההגהות הנדפס בשולי הדף על פי' רב נסים גאון ופי' הר"ח והרגמ"ה ז"ל הכל מאתי יצאו הדברים בעז"ה ואם באיזה מקומות שגיתי בהבנת דבריהם הקדושים הנה ה' הטוב יכפר בעדי וכבר אמר הכתוב שגיאות מי יבין וגו' ומי שידין אותי לכף זכות המקום ידין אותו לזכות] והנה כל מעיין בדברי הרגמ"ה ז"ל כאן יראה דשיטה חדשה יש לו לרבינו ז"ל כאן בסוגיא זו ומפרש דנשבע וגובה מחצה קאי על המלוה [והא דאמרי' דגובה מחצה מבנ"ח צריך לפרש דמלבד דגובה מחצה שמודה הלוה ממשועבדים גובה נמי עוד מחצה השנית מבנ"ח] וגובה כל החוב באמת והנה פשוט שטעמו בזה משום דהיה קשה לו לפרש דנשבע הלוה כיון דהכחיש לעדים הרי נשאר השטר בתוקפו וכמו שהקשו התוס' כאן בד"ה נשבע דהיאך יהיה נאמן נגד השטר ומה שתי' התוס' ע"ז משום דהשטר אינו מתקיים כי אם על פיו כבר הקשו בעצמם ממודה בשטר שכתבו למ"ד דא"צ לקיימו והוצרכו לחלק ביניהם ומה שתי' בנעה"ת בשער ת' משום דכל היכא דהלוה אומר דפרע מחצה בטל ליה חזקת השטר דע"כ היה צריך להניח השטר בידו ע"ש כבר תמה עליו הש"ך שם מסוגיא ערוכה דסו"פ השואל דף ק"ג דאמרינן שם להדיא דאיבעי ליה למכתבא אגביה א"נ למכתב ליה תברא ע"ש . וגם מה שתי' שם בשם הר"י הלוי כיון דאיכא סהדי דפריעא כולי שטרא איבטל ליה שטרא כבר הקשה ע"ז בנעה"ת בעצמו שם בשם הראשונים ז"ל דכיון דפסל להעדים למה נפסל השטר על פיהם והוצרכו לדחוק דלא הוי הכחשה גמורה דאפשר דאינו זוכר יותר ומ"מ הוי הכחשה קצת לענין דצריך מיהת לישבע וכמו שתי' הר"ן והנ"י ז"ל והובא בב"י שם וכל זה דחוק דמ"נ או דהוי הכחשה גמורה או דלא הוי הכחשה כלל וע"כ נ"ל דגבי בע"ד המכחיש לא אמרינן דיש בכלל מאתים מנה משום דבע"ד דייק טפי [ומזה סייעתא באמת לדברי הלבוש עיר שושן בסימן ל' בסעיף ב' דבדין דע"א אומר מאתים ואחד מנה דגובה מנה דוקא בהמלוה תובע שניהם ודלא כהסמ"ע שם בס"ק י"א שהשיג עליו ודו"ק היטב] וא"כ הדרא קושית הראשונים לדוכתיה ומכל זה הכריח להרגמ"ה ז"ל לפרש דהמלוה נשבע ונוטל כל השטר משום דהשטר נשאר בתוקפו באמת כמו שלא היו עדי פרעון כלל רק דממחצה שכופר אינו גובה רק מבנ"ח משום דיכלי לקוחות למימר אנן אעדים סמכינן [והא דגובה מחצה שמודה הלוה ממשועבדים ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא נראה דאפשר דבמודה במקצת לא חיישינן לקנוניא כלל דאם היה רוצה לעשות קנוניא עם הלקוחות היה עושה קנוניא בכל החוב ולא יכלי למימר אנן אעדים קא סמכינן רק בהאי השני שכופר הלוה ומ"מ צ"ע בזה ובמקום אחר יבואר באריכות בזה בעז"ה] ומה שנתן הרגמ"ה ז"ל טעם דמשו"ה צריך המלוה לשבע משום דהלוה מודה במקצת וכתב ע"ז כלל דכל היכא דאם היה מלוה ע"פ הי' הלוה נאמן בלא שבועה כגון בכופר הכל בכה"ג בשטר גובה המלוה בלא שבועה [ור"ל בליכא עידי פרעון] אבל אם הלוה מודה במקצת דבמלוה ע"פ חייב הלוה לשבע ש"ד כה"ג במלוה בשטר צריך

פורת יוסף

שא נאמנת ואם לא נאמנת שלא נבעלה א"כ שוב הוא בעלה וא"כ היאך מעיזה דהא"ל דלא כן דלא שייך לומר אין אשה מעיזה אלא כדידעינן בודאי שבעלה הוא אבל לא בכה"ג :

דף ו ע"א רש"י ד"ה לא היו דברים מעולם כו' דאילו אמר פרעתי נאמן אפילו לוה בעדים דקי"ל בשבועות (דף מא:) המלוה בעדים א"צ להחזיר בעדים . נ"ע למאי הוצרך רש"י ז"ל לזה דהא הכא אינו אלא שמודה בפני עדים ומודה בעדים הו"ע ה"ל דאין צריך להחזיר בעדים ע"ש בשבועות : תוס' ד"ה כל האומר לא לויתי הקשה ה"ר יצחק מה צריך כאן נבעם כל האומר לא לויתי . נ"ל דהפ"ל משום באמת קשה על המקשה דאמר מאי לאו דנתתי לך בזמנו אין לך בידי בתוך זמנו מי הכריח אותו לומר כן ולהקשות ומאי לא ניחא ליה לומר כפשוטו אין לך בידי שלא לויתי אלא משום דהוה קשה ליה דא"כ פשיטא ע"כ מתרץ מאי אין לך בידי שלא לויתי כאומר לא פרעתי ומיתורא דמתניתין קמ"ל דה"א אמר אין לך בידי חייב אע"ג דאמר אח"כ פרעתי משום דכל האומר וכו' ועיין בנ"י : ע"ב גמ' פשיטא לא צריכא דקדים חד מינייהו ועבד מהו דתימא כו' הרי"ף לא הביא כלל זאת האוקימתא משמע דלעולם הדין כן דזה עושה מעקה לחצי גגו וכן השני ואינם יכולים לכוף זא"ז לעשות כל המעקה משא"כ לפי' התוס' והרא"ש משמע דיכולים לכוף זא"ז או אתה תעשה כל הכותל או אני אעשה כל הכותל ולא נצטרך להעדיף וגם היזק ראיה יותר מהו לך כשיעשה אחד כל הכותל כמבואר ברא"ש ובנ"י . וצ"ע על הפוסקים שלא הביאו כלל דעת התוס' והרא"ש : תוס' ד"ה עד ז' יומי לאו דוקא ז' יומי דבשמיני עצרת הא לא יכול לסתור. קשה למה לא יוכל לסתור בשביעי וכדאיתא סוכה (דף מו) פוחת בה ארבעה ואפ"ל דס"ל לתוס' כיון דעד שבעה לא הוי חזקה ממילא אינו מצווה לסתור וממילא גם בשמיני לא הוי חזקה ונפקא מזה לדינא היכא דבלי יום או בג' שנים אם נגמר ביום השבת שבו ביום הא לא יכול לסתור לא הוי חזקה עד למחר :

דף ז ע"א גמ' אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו. בתוס' הקשה ולימא הדמים מודיעים ועיין לקמן (דף סא:) תוס' ד"ה ש"מ ומה שפירש רשב"ם דאין אונאה לקרקעות כו' הא ביטול מקח יש להם ע"כ ולפי מה שכתב ר"ת ז"ל ב"מ (דף נז) ובשאר דוכתי דדוקא עד פלגא מיקרי בטול מקח אפ"ל דהכא בדוקא נקט לתך דהוא חצי כור דאין לו אונאה אבל פחות מלתך די"ל להם בטול מקח הדמים מודיעים כקושית התוס': תוס' ד"ה שוף אבריסך כו' ולר"י נראה שוף מלשון שפשוף שמתחכך בארץ . נ"ל להביא ראי' לפירושו מזבחים (דף יד:) ודלמא יושב דשיף מושיף וע"ש בפרש"י ז"ל : שם ד"ה איספלידא כו' מדקאמר נמי דעלו להדדי . נדצ"ל „נהי" דעלו להדדי : ע"ב רש"י ד"ה ומרעי ליה לשובר שהן עידי שקר . נ"ל דמעיקרא הוה סבר דהחשש הוא דלמא שבר עידי שקר ולכי גדלי יתמי יביאו עדים להזימם ע"כ אמר דבהא לית הלכתא כרב חמא משום דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן ומר זוטרא סבר נהי דליכא למיחש לסהדי שקרי מ"מ חיישינן דלמא זיופי זייף אבל בנימוקי יוסף פירש על ומרעי דהיינו מזוייף ולא ידענא היכי קאמר לדידיה אחזוקי סהדי בשקרא לא מחזקינן :

דף ח ע"א תוס' ד"ה ככלב כו' בהמה בגמטריא כלב . כלאים (פ"ח) כלב מין חי' ר"מ אומר מין בהמה : תוס' ד"ה איפרא הורמיז . עיין לקמן (דף נב) איבעי לי רב הייא מהורמיז ארדשיר דהורמיז שם עיר ועיין חולין (דף יב) ד"ה זעירא וכמהרש"א : ע"ב תוס' ד"ה אכפי' לרב נתן וא"ת הא בחולין דף קי) איתא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה . נ"ל דאפ"ל דלא אמרו שאין מוזהרין עליו אלא במצוה שמוטלת עליו כגון כבוד אב ואם דאם אינו מקיים אינו עובר אלא הוא בלבד ויכול לומר מה לכם ולי כבר העונש אמור משא"כ בצדקה דאם אינו נותן מה שמוטל עליו אזי הנצרכים צריכים לנתן וכדאמרינן לקמן (דף מג) בעניים דרמו עליהו יכולים לכופו עוד אפ"ל דשא"ה דהא קי"ל דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ומוטל השעבוד על הנכסים כמו למ"ד שעבודא דאורייתא לקמן (דף קעה) וא"כ ה"נ בצדקה כיון שמוטל השעבוד על הנכסים א"כ כופין אותו מתורת שעבוד משא"כ בכבוד אב דהא קי"ל קדושין (דף לב) דכיבוד הוא דוקא משל אב וא"כ אין מוטל כל השעבוד על הנכסים אלא על הגוף אין ב"ד של מטה מוזהרין עליו ואפילו למ"ד (שם) משל בן אפ"ל דהתם לא מיירי בכבוד של נכסים אלא שלא היה רוצה לקיים כבוד שבגופו ע"כ קאמר שאין מוזהרין עליו ועיין כתובות (דף מט) גבי ב"ד יורדין לנכסיו ומפרנסין בנו ודבר אחר בר"ן שם :

דף ט ע"א גמ' רב אשי אמר הכא התנויי נמי לא צריך דכל דאתי אדעתא דידי אתי. מגילה (דף כו): שם אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות הבע"א קרא והבע"א סברא כו'. הא דהתחיל במאי דמסיים סברה הא קא מבזי כו' ולא התחיל במה שהתחיל קרא הלא פרוש כו' משום דאפ"ל דתרווייהו צריכא דלכאורה קשה כיון דאיכא סברא קרא ל"ל וכה"ג הקשו התוס' שבועות (דף כב:) ד"ה והבע"א ע"ש ואפ"ל דהכא מסברא לא מוכח כלל דאע"ג דהאי קא מבזי והאי לא קא מבזי מ"מ הא אפ"ל דלשניהם בודקין או לשניהם אין בודקין ומקרא אין ראיה דאפ"ל פרש בשין ואפ"ל פרס בסמך וכן כי תראה י"ל לאלתר וי"ל כשיראה אלא הא חזינן מדשנו הכתובים דהכא כתיב פרוס והכא כתיב בלשון נראה דחזינן דמשונה ובאחד צריך לבדוק ובאחד אין צריך לבדוק ע"כ אמר והבע"א סברא דרב יהודה ס"ל דהאי מנטער והאי לא מנטער ע"כ אמרינן דהא כי תראה הוא לכשיראה ופרש לאלתר ורב הונא ס"ל איפכא ע"כ אמר איפכא מעיקרא והבע"א סברא דעיקר פלוגתא היא בקרא והסברא היא לאסבורי קראי : שם ואמר רב אסי שקולה מצות צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו מצות מצוה לא נאמר אלא מצות . נ"ע דלמא אינה שקולה אלא כנגד שתי מצות אבל לא כנגד כל המצות ואין לומר דכיון דכתיב סתם מצות משמע כנגד כולן דהא אמרינן שבועות (דף כט) ולימא להו קיימו מצוה חדא מצוה קיימו מצות תרתי הרי דבלשון מצות לא משמע אלא תרתי ואפ"ל דלעולם בלשון מצות משמע סתמא כל המצות וקושית המקשן שם אלא דגמרא קאמר דמ"מ אם יחשבו בלבם תרתי מצות לא נקרא סותר דבריו ע"ש בסוגיא : תוס' ד"ה ואע"פ שאין ראיה לדבר כו' ראיה גמורה אינה דשא"ה שהיו צדיקים גמורים . נ"ל הא דלא פירשו כפירש רש"י ז"ל משום דלפרש"י ז"ל האי אע"פ שאין ראי' לא קאי אלא על גבאי צדקה אבל על הקדש עם הגזברין לא קאי אע"פ שאין ראיה אלא ראיה גמורה היא ולפירוש התוס' קאי על כולה מילתא : ע"ב גמ' ואמר רב יצחק הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות . נראה משום דחשיב בשו"ע יו"ד (סימן רמט) שמונה מעלות בצדקה ראשונה שאינו יודע למי נותן ומתי נוטל שהנותן יודע והנוטל א"י והכא נחסרים השנים הראשונים ע"כ מתברך רק בששה ברכות ועיין בזה :

דף י ע"א גמ' בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אתם קרויים בנים ובזמן שאין אתם עושים רצונו של מקום . עיין קדושין (דף לו) פלוגתא דר"מ ור"י דר"מ ס"ל דבין כך ובין כך קרויין בנים ור"י ס"ל דדוקא בזמן שנוהגים מנהג בנים קרויין בנים ואפ"ל בזה דהא דאמר ר"מ יש לבעל דין להשיבך פירש לבעל מחלוקתו דס"ל דדוקא בזמן שנוהגים מנהג בנים : שם דרש ר"י בר' שלום כשם שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה . ביצה (דף טז.) תני רב תחליפא כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד יום הכפורים וסרה בזה קושיית המהרש"א :

דף יא ע"א במשנה ולא את הגינה עד שיאמר בה חצי קב רע"א בית רובע. פאה (פ"ח מ"ה) ר"ע אומר פרס חצי לוג ר"ע אומר רביעית ואפ"ל דלשיטתו אזיל ומשו"ה לא קאמר הגמרא על ר' עקיבא מר כי אתריה כמו על ר"י : גמ' אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ד' אמות שאמרו חוץ משל פתחים איכא דרמי ליה מירמא כו'. לכאורה מאי נ"מ בין הני תרי לישני וי"ל דנ"מ לדינא משום דאיתא ברא"ש דאע"ג דבעינן לכל פתח ארבע אמות מ"מ חולקין את החצר כיון שיש לכל בית ד"א אע"פ שאין ד"א לכל פתח וא"כ ללישנא קמא דאמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים משמע דבעינן לכל פתח ארבע אמות ואם לאו אין חולקין משא"כ ללישנא בתרא דרמו להו מירמא דבמתניתין אמר ארבע אמות ובברייתא אמר שמונה אמות וע"ז משני ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים משמע דיותר מח' אמות לא בעינן אע"פ שיש להבית כמה פתחים ולענין הלכה כיון שפסקינן בכל מקום כלישנא בתרא שפיר פסק הרא"ש דלא בעינן אלא ח' אמות : תוס' ד"ה ולא את השדה אע"ג דבכל דהו מקרי שדה קדושין (דף סא) . לכאורה אין משם ראיה דהא התם מרבויי מרבינן ואפ"ל דבלא רבוייא לא מקרי שדה ואפ"ל דס"ל לתוס' אי ס"ד דפחות מט' קבין לא מקרי שדה מנ"ל התם לרבויי פחות מתשעה קבין דהא התם גם ללתך דהיינו חצי כור צריך ריבוייא וכדאיתא התם אין לי אלא בסדר הזה לתך וחצי לתך א"כ מריבויא אינו מרבה לכל הפחות אלא דמקרי שדה אבל פחות מט' קבין מנ"ל כיון דלא מקרי שדה אבל אין זה מוכרח גם נ"ע למה הביאו התוס' ממרחק ולא הביאו מלקמן (דף קג) שאיתא ג"כ הכי : ע"ב גמ' אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש כו' . הרא"ש והרי"ף ז"ל פסקו דלא כרב הונא והדבר קשה לכאורה למה דחי לדרב הונא כיון שהוא פסק דלא כרבי עיין בדבריהם ונראה להביא ראיה לדבריהם מדאיתא כתובות (דף נא) דפליגי שם רבי ור"ש בן אלעזר וקאמר הגמרא אע"ג דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ב"ב (דף קכד) הכא הלכה כרשב"א משמע מפורש דבכל מקום דפליגי רבי ורשב"א הלכה כרבי וכן דקדקו התוס' ב"מ (דף כט) ובשאר דוכתי מדלא קאמר בגיטין (דף עד) כהא הלכה כרבה ע"ש : שם א"ל בני מבוי מעכבין עליו . נ"ע אמאי לא מייתי תניא כוותי' מהא דאיתא לקמן בעמוד זה בברייתא אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו כו' וי"ל כיון דהברייתא חסורא מחסרא לא פסיקא ליה וגם אפ"ל כיון במפורש לא חש לאתויי וכה"ג כתבו התוס' מ"ק (דף ג:) ועיין כתובות (דף כג) : שם הרי"ף ז"ל הביא תוספתא אחד שיש לו פתח למבוי כו' יכול לומר רצוני שאכנס בהבילתי עד פתחי והלשון דחוק ואפ"ל הכוונה דיש לו פתח מביתו למבוי לא כאשר בני מבוי שתגרם פתוח למבוי (בשו"ע העתיק בלשון אחר וז"ל אין בני מבוי יכולים לכוף זא"ז לעשות דלת למבוי) ובתוספתא שלנו סוף בבא מציעא (אחר חצי הפרק משם שייך לב"ב) הגירסא אין בני המבוי יכולים לכופו לעשות הימנו דלת למבוי משמע דקאי על פתחו הפתוח למבוי לא על פתח המבוי : תוס' ד"ה בעא מיניה רב הונא מר' אמי והא דקאמר בפ' הניזקין (דף נט:) גבי רב הונא קרי בכהנא כו' וי"ל דרב אמי נהוד כו'. עיין תוס' חולין (דף יג) דתני רב הונא הוו :

דף יב ע"א גמ' ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתרי' . נ"ע מנ"ל להגמרא הא וגם מ"ט לא אמר כן גם בסיפא בפלוגתא דרע"ק ורבנן ונראה משום דקשה להגמרא דלקמן (דף קג:) וכן בכתובות (דף נט) איתא שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי רע"ק בית רובע והמאי לא קתני וכדברי ר"י בית השעת חצאי קבין אלא משום דר"י ורבנן לא פליגי כלל משא"כ רע"ק פליג ולא רצה לסתום דלא כרע"ק ע"כ אמר וכדברי רע"ק בית רובע ועיין בנימוקי יוסף די"מ מפרשים דקאי על רע"ק גם כן : רש"י ד"ה בני אותה העיר שאחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לקצר דרכן . נ"ע למאי כתב רש"י ז"ל כאן כן בשלמא לקמן (דף ק) וכן בהמניח (דף כח.) הוצרך הגמרא לפרש כן משום דנותן להם דרך אחרת ומ"מ שלא הגיעו משום דאותו הדרך דרך קצרה הוא להם משא"כ הכא כיון דאין נותנים להם דרך אחרת אע"פ שיש להם עוד דרך אחרת קצרה כזו היאך יכולים לטול שלהם כיון שהחזיקו ברשות ועיין בזה : ע"ב גמ' אמר רבא ואנא כהנא . המהרש"א ז"ל כתב דרבא היתה כוונתו שיגרש אותה דמב"ת והה"כ יפה הוא וצ"ע דהא חולין (דף קלג) פרש"י שם דרבא כהן הי' ומדבית עלי אתא ע"ש וא"כ היאך יכול לישא גרושה ואפשר דפירש כן לפי מה שכתבו התוס' שם בחולין דרבה הוה כהן ולא רבא ומ"מ היה לו להביא דברי רש"י ותוס' . ול"נ דאפ"ל לפי דברי המהרש"א דרבא לא הי' כהן ורמב"ה היה כהן ע"כ לא אמר כמב"ת ואנא בתרא ועיין ברכות (דף מד) לגבר מרמב"ת ורב עוקבא כ"מ ואע"ג דאינהי הוי כשנתא אינהו לא הוי כהני דמשמע דלא היה כהן : אפ"ל דעל רב עוקבא קאי ואינהו הוו אתי מאם ולא מאב ודוחק : תוס' ד"ה כגון זה כשופו אפילו באחר

דלא

המלוה לשבע וליטול ולכאורה דבריו תמוהים דכלפי לייא דכיון דמודה במקצת ריעא טענתיה דלוה דהא במלוה ע"פ צריך לישבע ש"ד א"כ בשטר כ"ש דנאמן המלוה בלא שבועה ונראה דמ"מ ריעא חזקה דשטרא בידי מאי בעי בכש"ג דהא השטר ע"כ היה צריך להניח בידו רק דהיה צריך למכתב תברא א"כ אם טוען הלוה דלקח שובר ואבד ממנו טענתו טענה לענין דצריך המלוה שבועה דע"ז לא מצינו בש"ס היפוך מזה דהתם בב"מ לא קאמרינן רק דאין הלוה נאמן בטענה זו וקנת ראיה לזה מהא דאיתא בטוש"ע בר"ס ק"מ דאם לא החזיק הקרקע ג' שנים וטוען דהיה לו שטר ואבד דאף דאין טענתו טענה ואינו נאמן מ"מ צריך המערער לישבע היסת ונוטל ואף דהתם הוי חזקה דקרקע דאינו חזקה גמורה ומכ"ש בנידון דידן דהלוה מוחזק בממון. וכשהגעתי פי' הרגמ"ה הנ"ל לפני הרב הגאון הגדול מהור"ר יוסף דפ"ק נ"י העיר על דברי רגמ"ה דהיאך אפשר דמניחין להמלוה לישבע נגד עדים המעידין דפרוע הוא דנהי דלא מהמני לגבי לוה משום דמכחיש להו מ"מ לכו"ע כשרים הם ועוד דהא יפסלו אותו לעדות ולשבועה אח"כ ולכן לענ"ד אינו קושיא כ"כ דהא בשבועה שנשבע הנתבע נגד ע"א ג"כ מבואר בשו"ע סימן נ"ד סעיף כ"ז דאחר שנשבע מצטרפין השע"ד והעד לפוסלו ואעפ"כ נשבע ולא איכפת לן בזה מה שיפסל אח"כ כיון שהוא רוצה לישבע וה"נ דכוותיה ואי משום דהוי כנשבע לשקר דיש עדים לפנינו המכחישים אותו הרי מצינו כיוצא בזה ממש בסי' ע"א סעיף ה' בהגהת הרמ"א ז"ל דאם פרעו תחלה בעדים מאחר שהאמינו נגד עדים אין לו עליו רק שבועת היסת והוא מדברי הטור בשם הרא"ש והר"י בן מיגש ז"ל הרי דמניחין אותו לישבע נגד העדים ואף לפי מש"כ הש"ך שם בס"ק י"ג דמיירי דטוען סטראי מ"מ הוי הכחשה מעדים דהא הם מעידים דעל אותו דבר פרעו וכמו שהקשה התומים שם בס"ק ו' ואין להשיב על זה מדברי ה"ה ז"ל בפ"ו מהל' טוען הלכה ג' שכ' שם להוכיח דהיכא דהוחזק הלוה כפרן נוטל המלוה בלא שבועה דאם איתא דצריך שבועה היאך מקבלין שבועתו נגד שני עדים עכ"ל דלכאורה הוא סתירה לדין הנ"ל אבל באמת כבר העיר בזה המ"ל ז"ל שם ותירץ דשאני התם דהוא שבועה כדי ליטול אבל הכא בסימן ע"א גבי נאמנות היא שבועה כדי ליפטר וכוונתו פשוט דגבי נידון ד' ה"ה דאם לא היה יכול לשבע כגון שהיה חשוד לא היה נוטל כלל וא"כ בשבועה כזו דהעדים מכחישין ג"כ אינו יכול ליטול אבל בנידון דין דסי' ע"א הנ"ל דאם נימא דאין מקבלין שבועתו יפטר לגמרי כמו בחשוד דמבואר בש"ס ב"מ דאם היה חשוד פטור והלכך עדיף טפי שישבע דאולי לא ירצה לישבע לשקר וישלם ואף אם ישבע אינו ראיה דהוא נשבע לשקר דדילמא הוא טוען אמת והעדים אומרים שקר [ולא דמי לחשוד דאין מניחין אותו לישבע משום כיון דחשוד הוא אמרינן דכוודאי ישבע לשקר ואין תועלת בשבועתו כלל] [והקצה"ת בסי' ע"א כתב עליו דאינו מבין החילוק בזה והניח דבריו בצ"ע ולענ"ד דברי המ"ל ברורין וכמש"כ בעז"ה] וא"כ בנידון ד' רגמ"ה נמי י"ל דס"ל כדעת הרמ"ה בטור בסי' נ"ב דכיש שטר מקויים בידו והיה חשוד אף בפוגם שטרו נוטל בלא שבועה וא"כ בנידון דברי רגמ"ה שפיר מקבלין שבועתו דדמי כמו שנשבע לפטור ודו"ק ובזה עולין דברי רגמ"ה ז"ל כמין תומר בעז"ה. וכ"ל דאם תפס המלוה י"ל דקים לי כרגמ"ה ז"ל ואף דכתב הש"ך בכ"ד דאין יכול לטעון קים לי במקום שרבים חולקים מ"מ כבר ידוע דדברי רגמ"ה דברי קבלה הם מחכמי הש"ס וכמש"כ לעיל ומ"מ למעשה הדבר צ"ע. וזכות הרגמ"ה יעמוד לי ולכל משפחתי דתריצנא מלתיה בקושטא וה' אל יציל מפי דבר אמת עד מאד אכיה"ר:

דלא קיימא לאגרא וגברא "דלא" עביד למיגר דהוה זה "נהנה" וזה לא חסר. עיין ב"ק (דף כ) דקרי לה לחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר זה לא נהנה וזה לא חסר ואפ"ל דתיבת "לא" עביד למיגר הוא מיותר או דצ"ל דהוה זה לא "נהנה":

דף יג ע"א תוס' ד"ה בכור ופשוט תימה אמאי נקט בכור ופשוט. עיין לקמן (דף קכג:) תוס' ד"ה סיתה מוחכרת דלפי דבריהם דהתם יתורץ קצת איבא דרבנן: שם ד"ה מופין וא"ת אמאי כופין איתי עשה ולדחי ל"ת ואומר ר"י כו' ועוד כו' ועוד כו'. נ"ל דכולהו ועוד צריכי דאילו הטעם הראשון אפ"ל דכיון דלא אפשר לגמר ביאה בלא הערא כולהו מקרי בעידנא וכה"ג כתב הנימוקי יוסף ב"מ (דף ל) גבי והתעלמת ע"ש ע"כ כתבו התירוץ השני דלגבי דידה ליכא עשה וכה"ג כתבו התוס' כתובות (דף מ) בתוס' ד"ה אי אמרה לא בעינא וז"ל ול"נ דהכא גבי דידה ליכא עשה ומ"מ קשה לר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ומסתמא לא פליג על ב"ש וב"ה וגם איכא שם אמוראי דפסקי כר' יוחנן בן ברוקה במסכת יבמות (דף סה) ע"כ כתבו ועוד אף אם מפקדא אפשר לה באחר ומ"מ גם זה אפשר לדחות דזה אינו דומה להא דאיתא בכתובות דהתם אם אמרה לא בעינא נדחה העשה מכל וכל משא"כ הכא דלגבי דידיה נשאר העשה ע"כ כתבו ועוד הכא אפשר בכפייה: בא"ד וא"ת והיאך משחררו והא אמרינן כל המשחרר את עבדו עובר בעשה. ואפ"ל דלגבי חציו עבד לא שייך לעולם תעבודו דהא לעולא הוא משום דגם הולדות הם משועבדים בניו ובני בניו משא"כ גבי חציו עבד דלא שייך לעולם כיון דאי אפשר להיות לו ולדות: ע"ב גמ' מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד. בהג"א תמה על מה סמכו העולם דהא ר"מ ור"י הלכה כר"י ול"נ דזה אינה תמיה דהא מסיק בברייתא אמר רבי מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנו ומעשה רב ב"ב (דף פג) וגם הלכה כרבי מחבירו ואפשר מחביריו ועיין לקמן (דף קכד): תוס' ד"ה ש"מ וא"ת שא"ה שאין העבד נותן דמיו אלא שטר. כה"ג איתא קדושין (דף יא) סבר רבא למימר בע"כ דאדון א"ל אביי מ"נ דכתבינן ליה שטרא אדמיה אמאי נקיט מרגניתא (פירוש השפחה) יהבינן ליה השפחה (פירוש השטר) ומ"מ צע"ק אמאי סתמו התוס' דבריהם:

דף יד ע"א גמ' רב אשי אמר כי תניא ההיא בספר תורה דתניא ס"ת לאמצעיתו הוא נגלל. צ"ע דהא איתא ידים (פ"ג) ר"י אומר שבסוף אינו מטמא עד שיעשה עמוד ופירש הרע"ב ז"ל דצריך כדי שיקף בתחלתו וכדי לגול עמוד בסופו ודוחק לומר דבשאר ספרים איירי וגם מהרע"ב מוכח שם דבס"ת איירי ומדאמר שבסוף משמע שבתחלתו א"צ עמוד. ובזה יש לתרץ מה שהקשה החתם סופר (סימן רעד) שהביא ראי' דלא כהרמ"א (סימן רעה) דמשמע מדבריו דתפירת העמודים מעכב ממתניתין דידים דמשמע אפילו בלא עמוד מטמא אלא שהגליון אינו מטמא עד שיעשה עמוד ואין דבריו מובנים דהא כל כתבי הקודש מטמאין את הידים אלא שמחלוקת בקהלת ובשה"ש א"כ בודאי גם חומשים לא גרע משאר כתבי הקודש גם במשנה ידים (פ"ג) מגילה שכתב בה פ"ה אותיות מטמא את הידים ופירש הרע"ב כלומר יריעה של ס"ת כיון שנכתב בה פ"ה אותיות מטמאה את הידים א"כ הדבר תמוה להביא ראיה מזה דבלא עמודים ג"כ יש קדושת ס"ת וראוי לקרות ברבים (ועיין במגדול עוז הלכות ס"ת שכ' דהקריאה בחומשים פסול דהא אין להם עמודים) וגם הר"ש ז"ל הביא שם תוספתא הכותב הלל ושמע אע"פ שאין ראוי מטמא את הידים וכן פסק גם הרמב"ם ז"ל גם קשה לדבריו דכל המטמא את הידים אסור לאוחזו ערום א"כ גם תפילין שמטמאין את הידים כדאיתא שם (פ"ב) אסור ג"כ לאוחזן בידים וזו לא שמענו ועיין חגיגה (דף כד:) תוס' ד"ה דתנן דכתבו דראיית ר"י הוא מהנהו דלית בהו דר' פרנך ואפ"ה מטמאין את הידים כמו רצועות התפילין הרי דלא תלה הא בהא: תוס' ד"ה שבהן עמודים עומדין והתם בר"ה (דף כו.) פריך והא הוה ארון ומשני מכפר קאמרי' והני עמודים נמי כמו מכפר. צ"ע דהא ליתא התם הכי אלא הכי איתא התם והא איכא ארון הוטא כל יקריב קאמרינן ופרש"י ז"ל האדם לא יקריבנו הלוס שהוא חטא בו וא"כ נשאר קושית התוס' דמ"ש ארון ומ"ש עמודים וי"ל שהיה להם לתוס' גירסא אחרת שם או שהם מפרשים כל יקריב פירוש שהוא מכפר דלא כפרש"י ז"ל ומ"מ קשה דהא פריך התם והרי כף ומחתה ומשנה הוטא כל יהנהא וצ"ע: ע"ב רש"י ד"ה אשר שברת קרא יתירה הוא למסמכי' לוסמתם לדרשא. נ"ל די"ל דר"י לשיטתיה פסחים (דף כח) דתמן בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר בלא תעשה וכתב שם הרא"ש ז"ל דהלכה כר"י משום דלא אשכחן דכתבה התורה קרא יתירה לסמוכין ע"ש על כן דרש ליה כדריש לקיש ושוב לית ליה סמוכין וליכא למימר ר"י לטעמיה דלא דריש סמוכין דהא במשנה תורה דריש אבל ר"מ אפ"ל דס"ל כר"ש פסחים (דף כח) דתמן בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אין עובר בל"ת וס"ל דכולה קרא אתיא לסמוכין:

דף טו ע"א רש"י ד"ה תניא כמ"ד „כל" הך דקתני לעיל כו'. נראה דתיבת „כל" נ"ל כלי והוא ר"ת כלומר הך דקתני ופירושו כיון דפלוגתא דתנאי היא א"כ לא שייך למימר תניא כמ"ד דמסייע לו ע"כ כתב רש"י ז"ל כלומר הך ברייתא אתיא כהוהו מאן דאמר:

דף טז ע"ב רש"י ד"ה שאין אדם נתפס כו' דאמר לא בדעת ולא אמר לא ברשע. נראה דתיבת לא מיותר וצ"ל ולא אמר ברשע ידבר:

דף יז ע"א תוס' ד"ה לא שיח כו' ובפרק הפרה (דף נ) אחד החופר בור שיח ומערות ומגליך לכולהו התם כו' ניחא כו' כיון דכתיב בור בקרא. קשה מאי קשה להו כלל מפרק הפרה דהא התם איתא הכי במתניתין החופר בור עשרה טפחים כו' חייב ואח"כ קאמר אחד החופר בור שיח ומערה א"כ הא חזינן דתנא גופיה מגליך להו לריבויא וא"כ שפיר קאמר הגמרא הצריכותא דאי תימא דאגב בור קתני להו א"כ ברישא הו"ל למתני החופר בור שיח ומערה ונפל שם שור חייב א"כ כיון דברישא לא קתני להו ורק בסיפא קתני להו א"כ משמע דלרבותא קתני להו כמו חרילין ונעילין ונכון: שם ד"ה וסד בסיד כו' והא דפשיטא ליה לגמרא דבסיפא הוי או סד בסיד היינו משום דההיזק אין כל כך מרובה שלא יועיל סיד לתודיה. וי"ל כפשוטו דלא פשיטא ליה לגמרא כלל אלא דגמרא מוכיח מדלא עריב ותני להו משמע דחד היינו עם כיד ותד או סד בסיד וממילא ברישא היינו תרווייהו ובסיפא תדא דהיזיקא דסיפא קיל מהיזיקא דרישא אבל באמת למאי דדחי הגמרא אפ"ל דתרווייהו שוין ובתרווייהו בעינן תרווייהו או סגי בחדא ומי הכריח לתוס' ז"ל לומר דבסיפא פשיטא ליה מסברא: ע"ב גמ' בשדה העשויה לבורות. הרא"ש ז"ל כתב (סי' א) ובשדה העשויה לבורות קמ"ל דכותל בור ג' טפחים וגם צריך להרחיק ג' טפחים נמצא מרחיק ששה טפחים. וצ"ע דא"כ מאי פריך לקמן לאביי ממתניתין דהא אפ"ל דמרחיק בשלו ששה טפחים: שם (סי' ד') בהגה"ה כפה זמורה של גפן בכופו ובלבד שירחיק מהאילן ג' טפחים. וצ"ע דהא בשאר אילנות מותר לזרוע אצלן בתוך ג' טפחים חוץ מגפנים ועיין יו"ד (סימן רנא) גם מה שכתבו ג' טפחים וכן בתוס' להלכה בעינן ששה טפחים עיין כלאים (פ"ב מ"ח) ואפשר דכוונתם כתוך לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו (ברכות דף לו) ורבי עקיבא ס"ל ג' טפחים:

דף יח ע"א גמ' לא יפתח. הא דלא מקשה מדהני ביין התירו ואי לא סמיך גם ביין אסור משום דמסיק לקמן (דף כח:) ביין מותר מפני שמשביחו וא"כ כיון שמשביחו מותר לסמוך אפילו לרבא ועיין ירושלמי בכאן איתא ביין התירו אע"פ שממעיט מפני שמשביחו וכן בתוספתא ובזה אפשר לתרץ דקדייק מהא דב"מ (דף ס) ביין התירו לערב קשה כרך מפני שמשביחו אמר ר' אלעזר עדא אמרה כל באמת הלכה ופרש"י ז"ל מדיהיב טעם למילתא מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט לה באמת ש"מ כל באמת הלכה ואין לגמגם ולחשם בדבר וא"כ אמאי לא מוכח לה ג"כ מהכא אלא משום דהכא אין כל כך ברור דהא ממעיטו מ"מ כיון שהשבח יותר אין יכול למחות בידו א"כ גם כאן אע"פ שיכול לבא לידי הפסד מ"מ יכול לסמוך כיון שמשביחו כעת היאך נקרא אותו מזיק ומ"מ מוכח מירושלמי כפירוש התוס' מהכא משום הבלא הוא דאילו משום עשן היכא אשכחן דהעשן ממעיט ומשביח: תוס' ד"ה לא יפתח כו' דהא מעושן פסול לנסכים. בהגהות הרש"ש כתוב דלמא משום דנשתנה כמו מבושל וכן איתא בחידושי הרמב"ן ול"נ דאפ"ל דס"ל לתוס' ד בשלמא מבושל נשתנה כמו דאשכחן גבי בשולי כותי (ע"ז דף לג) דבשול נקרא נשתנה אבל מעושן לא נקרא נשתנה כמו דבבישול כותי מותר אע"כ הא דפסול משום דאשתני לגריעותא:

דף יט ע"א גמ' ולא נבררת כוכסין אמר רבה בר נחמן אמר רבה בר אבוה ל"ש אלא מן המתמגן אבל מן הנדיין ארבע אמות תנ"ס כו' ואיכא דרמו להו מירמי כו'. לכאורה מאי נ"מ בין הני תרי ליבני וכ"ל די"ל דס"ל להגמרא וסד בסיד תנן. וכדאמר לקמן פשיטא וסד בסיד תנן וא"כ אי קאי אמתניתין ל"ש אלא מן המהמגן בעינן שלשה טפחים וסד בסיד אבל מן הנדיין ארבע אמות ובלא סיד וברייתא אע"ג דלא תני אלא שמונה אמות אפ"ל דסמיך אמתניתין דבעינן וסד בסיד אבל למאן דרמי ליה מירמי מתני' אברייתא אפ"ל כפשוטו דברייתא דבעינן ארבע אמות בלא סיד כיון דהברייתא לא הזכירה סיד וגם ר' יוחנן לא קאי אמתניתין אלא דמתרץ הרומיא אהדדי ומתניתין בסיד וברייתא בלא סיד והא דלא פריך הגמרא מהא דבמתניתין תנן וסד בסיד ובברייתא לא תני סיד אפשר משום דהוה מצינן לומר דמתניתין או סד בסיד תנן: שם א"ל אביי לרבא וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ובלסונות של ארגמן. קשה דלמה לי להקשות מברייתא וגם שאינה כ"כ קושיא חזקה דהא אפ"ל דתנא דמתניתין לא חשיב זה שאין דרכן של כ"א להטמין ותנא ברה קא חשיב הא יכול להקשות קושיא זאת ממתניתין גופה דקתני טומנים בשלחין ומטלטלים אותם (דף נ) ואין מטלטלים אותם ולומר דענין הקושיא היא מלשונות של ארגמן דלא קתני במתניתין הנה דוחק וע"ש בפ' במה טומנין דמוקי לה בשל הפקר ע"ש: תוס' ד"ה ה"ג ר"ת בא בידים אין כו' ויש ספרים דלא גרסי האי דיוקא ואין נראה דהא איכא למיבעיה היא דר"י גופיה. ואפ"ל דרבי יהודה ודאי וסד בסיד קאמר דהא נחזי אנן דבודאי אין סברא לומר דכשסד בסיד אין צריך להרחיק כלל אלא ודאי אי ס"ל דאו סד בסיד תנן היינו דכשסד בסיד לא בעינן ששה טפחים אבל מ"מ קצת שעורא בעינן וא"כ בשלמא במתניתין דקתני לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו אא"כ הרחיק שלשה טפחים מכותל של חבירו וכדמפרש הגמרא לעיל הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים דמסתמא הרחיק הראשון שלשה טפחים שפיר אפ"ל דאו סד בסיד תנן כיון שיש כותל ג' טפחים וכן אם היו באים שניהם כאחת היה זה מרחיק טפח ומחצה וזה טפח ומחצה וזהו הכ"מ דכשמרחיקין ששה טפחים בין שניהם סגי בלא סיד או ג' טפחים עם סיד אבל בר' יהודה דקתני זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד לא ידעינן כלל שעורא כמה צריך להרחיק בשסד בסיד ובלא הרחקה ודאי אי אפשר: ע"ב גמ' ותיפוק ליה דהו"ל דבר המקבל טומאה. מהר"ם לובלין ז"ל הקשה דלמא באמת זה טעמא של שמואל ולפי מה שכתבו התוס' לקמן (דף כ) תוס' ד"ה היא גופה דהיכא דסותם כל החלון לא בעי בטול י"ל דכיון דנקט שמואל רקיק אינו ממעט בחלון דמשמע הא כשסותם כולה הוי חציצה כתבו התוס' לקמן וא"כ אם הוה הטעם משום דבר המקבל טומאה הא קי"ל דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה (אהלות פ"ה) אפילו בכולו דלשון חוצץ משמע אפילו בכולו וכמו שכתבו התוס' לקמן: שם חזי להיסק גדול ע"כ מותר לטלטלינהו. ואילו כפ' מפנין אמרינן ולא את הלוף ולא את החרדל משום שלא שכיח וא"כ משמע דהיסק גדול שכיח ועיין ביצה (דף לג) ובר"ן שם: תוס' ד"ה רקיק כו' שלא יהא בשיריים רום אצבעיים על רוחב גודל. כן איתא במשנה אהלות (פי"ג מ"ה) ועיין בהגהות הב"ח: בא"ד ומלא אגרופו מפרש התם באגרופו של בן אבטיח. מדברי התוס' משמע דר' יוסי פליג על ת"ק אבל לפנינו הגירסא שם אמר ר' יוסי וישגו כראש כל אדם משמע דלא פליגי כלל ע"ש: תוס' ד"ה מאי איריא רקיק הטתא ס"ד דנקט רקיק דוקא משום דאית בי' תרתי. מהרש"א ומהר"ם ז"ל דחקו הרבה לפרש דברי התוס' ע"ש ול"נ די"ל דס"ל להגמרא מדנקיט שמואל רקיק משמע ודאי דבעינן תרי טעמי היינו דסופו לפול מאליו וגם סופו לטלו דאי משום חד טעמא אכתי לא ידעינן איזו טעם ע"כ מקשה הגמרא מאי איריא רקיק אפילו עבה נמי דאין סברא לומר דהצטרפות שני הטעמים גורמים שאינו ממעט וגם אי אפשר לתרץ דוקא רקיק כיון דסופו לפול מאליו כיון דבאמת איכא ברקיק עוד טעם מנא ידעינן דמשום האי טעמא הוא וזה דוחק להגמרא לומר דשמואל הוה ידע דנודע דהטעם הוא משום דסופו ליפול דאל"כ לנקט עבה דהא אפשר דנטעה ונאמר דבעינן תרווייהו לכך נקט רקיק ע"כ מתרץ הגמרא לא מיבעיא קאמר דהיינו שמואל לא אתא לאשמועינן כלל דבעינן בטול אלא דזה הי' אגלו לדין פשוט דבעינן בטול אלא דאתא לאשמועינן דה"א דרקיק נקרא בטול כיון דממאים קמ"ל דרקיק אינו ממעט ולא בטלו משא"כ אם נימא דהיה לו לשמואל לפשוט דבעינן שלא יפול מאליו א"כ אמאי נקיט כלל האי דינא וכה"ג כתב המהרש"א ז"ל שבועות (דף כג) בתוס' ד"ה מי איצטריך עש"ה בתוס' ובמהרש"א: שם ד"ה שנילושה במי פירות כו"ת לשנויי כגון שאין בו כבילה. ול"נ דאפ"ל דס"ל להגמרא דרקיק פחות מכבילה ודאי מבטל ליה התם וכדאשכחן ברכות (דף נב) אמר ר' יוחנן פרורין פחות מכזית מותר לאבדן ביד וכן שבת (דף קמג) במשנה מעבירין מלפני השולחן פרורין פחות מכזית אלמא דה"א דאסור לטלטלן כלל משום דלא חשיבי כלל מאכל א"כ אפ"ל דפחות מכבילה אע"פ שאסור לאבדו ביד מ"מ לא חשיב דנימא דלא בטיל ממילא כיון שמונח בחלון וממאים וא"כ אמאי לא ממעט בחלון וכן משמע פשטא דמתניתין דאהלות דלא קתני כלל בטול ואפשר דהטעם הוא דאינו מקבל טומאה משום דלא חשיב והוה כמו מטלניות שאין בהם שלש על שלש דאינם מקבלין טומאה משום דלא חשיבי ועיין לקמן (דף כ) גבי מטלניות שאין בהם ג' על ג' דפריך והא חזי לקריעה דלבושא ומ"מ י"ל: שם ד"ה מי פירות פירש ר"ת כגון שמן ולא דק דשמן מכשיר. אבל קשה לומר על ר"ת דלא דק ואפ"ל דחסר תיבה בפר"ת וצ"ל כגון שמן שומשמין גם אפ"ל דר"ת כשכתב זאת הי' בבבל ואיתא נדרים (דף נג) הנודר מן השמן בבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית משום דהתם סתם שמן הוא שמן שומשמין ושמן שמכשיר הוא דוקא שמן זית וכדאיתא בשו"ע או"ח (סי' קנ"ח) וע"ש בבאר היטב (ס"ק ה) ועיין מכשירין (פ"ו מ"ד) וגם צ"ע על התוס' למה כתבו כדמוכח בפ"ק דשבת ולא הביאו ממס' מכשירין דמפורש בהדיא במשנה ולפי מה שפירשתי יש לתרץ דברי רש"י ז"ל מקושיא תמורה שהקשו עליו התוס' שבת (דף עח:) ברש"י ד"ה רבב שומן או שמן וכתבו על זה התוס' בד"ה רבב וע"כ אינו שמן דשמן נתנו בו שעור אחר במתניתין ולפי האמור ל"ק כלל דאילו במתניתין הוא שמן זית כדמשמע בכמה מקומות שהיו סכין עצמן בשמן זית ואילו ברייתא אפשר דאיירי בשמן שומשמין דגם הוא נקרא רבב:

דף כ ע"א גמ' והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ערקא ואזלא. קשה דהכא משמע דכיון דיכולה לברות שוב לא הוי חלילה דאל"כ לא קשה דלמא מיירי דחזינן דלא ברתה ואילו במס' סוכה (דף כו) קאמר הגמ' אהא דאין עושין ב"ת דופן לסוכה ולא נחי קאמר הגמ' אביי אמר חייבינן שמא תמות ר"ז אמר שמא תברח כו' ולמ"ד גזירה שמא תברח לא חיישינן מכשמע דהטעם הוא משום גזירה אבל אי לא היינו גוזרין הוי מחיצה מעליתא אף שיכולה לברות ואפשר הי' לומר דהתם דוקא לענין מחיצה הוא דאמרינן דאף שיכול לברות הוי מחיצה אי לא דמשום גזירה אי כדמסיק משא"כ הכא לענין מעוט החלון אבל כאן כתבו התוס' לסיפך בד"ה ועוף ששכן בחלון שכתבו נראה דאפי' לר"מ אתי דהתם דוקא לענין מחיצה עשרה אבל הכא לענין מעוט ממעט וגם זה אין סברא לומר דהכא ג"כ הקושיא הוא מטעם גזירה חדא דהלשון לא משמע כן כלל ועוד מנ"ל דגזרינן הכא בשלמא התם גבי סוכה גזרינן דילמא יברח בעיו"ט ולא יהי' לו במה לישב וכן במבוי דלמא יברח והוא לא ידע ויבוא לידי אסור משא"כ כאן דבודאי יראה אם עדיין מונח שם או לא וגם צ"ע אמאי לא גזרינן גבי מחיצות של כ"א עירובין (דף מ"ב) דילמא אזיל וכדקאמר הכא גבי קאי ואזיל בכפות דערקא לא גרע מסופו לטלו ולשמואל דוקא פריך וזה לא שייך אלא במעוט: תוס' ד"ה בחבית של מתכת הקשה ר"ת דחבית גופה תביא טומאה לבית אחר דע"י אהל נעשית המתכת כחלל כו' והוי כחלל נמי לטמא אחרים. לפי מה שכתבו התוס' נזיר (דף נד:) ד"ה ת"ש שלא לו ר' חיים כהן איזה בית תבנה לי ע"ש דע"כ דעל טומאת חרב הרי הוא כחלל אין כהן מוזהר א"כ איכא נ"מ דאם חוצץ בפני טומאה אלא שמטמא מטעם חרב כחלל אין כהן מוזהר אבל אם אינו חוצץ אסור לכהן לכנס שם משום דטומאת המת גופיה נכנס דרך החלון וכהן מוזהר עליו ועיין מג"א ויו"ד עש"ה: בא"ד ודייק ר"ת מדנקט גרוגרות וכה"ג דייק שבת (דף קמו). לכאורה ק' דא"כ תקשה לתירוץ קמא אבל נ"ל דאין זה דיקא הכא משום דכיון דקתני אם יכולים לעמוד בפני עצמם ובשאר פירות ודאי אינם יכולים לעמוד בפני עצמם וכדאיתא ב"מ (דף כה) דפירי עבידא דמשרקי משא"כ בגרוגרות שהם מדובקים יחד וצריך לקרדום לחתוך את הדבלה יכולים לעמוד בפני עצמם ועי' מהרש"א ז"ל שהקשה ל"ל לר"ת ז"ל להביא ראי' ממס' שבת דגרוגרות משמע דרוסות ולא מפורדות כיון דבלא"ה נ"ל כן עכ"ל ולא הבנתי דבריו וכי לזו הוצרך ר"ת להביא ראי' הלא בכמה מקומות מוכח כן אלא ראית ר"ת ז"ל כך היא כמו דמדייק הגמרא בפ' חבית דמדקתני גרוגרות הכוונה דווקא גרוגרות דאילו לשאר פירות הי' אסור לטלטל הסכין כדאיתא התם כמו כן הכא מדקתני גרוגרות משמע דווקא וזה ראי' לפירושו דאיירי שהגרוגרות מכסין את החבית וזה אי אפשר בשאר פירות ואפשר דכוונת קושיתו כמו שכתבתי אבל לשונו אינו מורה כלל כן וצ"ע: תוס' ד"ה אתיא אמים ודריא לי' בשבת וכתבו דאיירי בגוסס שימות קודם שיצא השבת. וק' דא"כ למה ליי' לאוקמי' בשבת דהא גם אם הוא בחול ג"כ חוצץ דהא כיון שהוא גוסס אסור להזיזו ממקומו וכיון דאוקמי' הגמרא דשם תהא קבורתו ממילא חוצץ ודוחק לחלק משום דהוי כפל:

דף כא ע"א תוס' ד"ה בסופר מתא כו' ואין לפרש כפירוש הקונטרס בהמקבל סופר מתא מספר אבי העיר. נ"ב ליתא בפרק המקבל ונראה שהוא ט"ס וצ"ל בהשואל (דף נז): ע"ב גמרא אמ"ל היכי אקרית' א"ל זכר. עיין בתוס' ואפ"ל עפ"י שידוע שהמדקדקים קורין לצירי קמץ קטן וכן מבואר ברש"י ז"ל פ' מקץ על פסוק אוכל כו' ע"כ אפשר דבזה הי' הטעות דרבי' א"ל לקרות בקמץ ע"כ הי' סבור לקרות זכר וכוונתו הי' לקרות בקמץ קטן דהיינו צירי וע"כ הי' נראה ראי' מכאן דצריכין לקרות זכר ולא זכר בסגול דא"כ לא הי' יכול לטעות כלל דהא סגול נקרא פתח קטן כמבואר ברש"י שם פרשת מקץ:

דף כב ע"א גמרא ואי צורבא מרבנן הוא אפילו לאקבועי נמי נראה דלא קאי אלא על רוכלין דמותרים לאהדורי גבי צורבא מרבנן מותר אפי' לאקבועי אבל לשאר דברים ל"ש בין צורבא מרבנן לאחר דאטו צורבא מלתא גלימא מאינשי (שבועות דף מח) וצ"ע בדברי הפוסקים: ע"ב תוס' ד"ה זאת אומרת כו' ועוד חילוק דדינא דגרמי דחייב היינו משעת מעשה שבא ההיזק. כדנ"ל להיפך היינו שבא ההיזק משעת מעשה וכן הוא באשר"י ז"ל ועוד יש לחלק דכל היכא דההיזק נעשה מיד בשעת מעשה נקרא גרמי:

דף כג ע"א תוס' ד"ה אחולי אחיל פירש ז' טובי העיר כדאיתא במגילה (דף כו). ק' דהא התם לא איירי אלא במילי דבי כנשתא אבל לשאר עניינים אשר הוא מזיק לכאו"א מה שייכי טובי העיר בזה ועיין שם בר"ן בשם ירושלמי ג' מבני הכנסת כו' שבעה מן העיר כעיר: ע"ב רש"י ד"ה רוב וקרוב כו' רובא דאורייתא דכתיב אחרי רבים. מלשון רש"י ז"ל דדוקא רובא דאיתא קמן דאתיא לן מפורש וכדאיתא חולין (דף יא) רובא דאיתא קמן לא מיבעיא לן וכל הסוגיא מיירי ברובא דאיתא קמן אבל רובא דליתא קמן וקרוב אפשר דהיינו הולכין אחר הקרוב ואפ"ל שזה תלוי בשני הפירושים שפירש רש"י ז"ל שם בחולין (דף יב) דלחד פירוש נפקא לן במסקנא גם רובא דליתא קמן מאחרי רבים ולחד פירש מהלכה ועי' לקמן (דף כד) בהגהה ועי' יומא (דף לד:) תוס' ד"ה ילמד עליון מתחתון דכתבו כה"ג: תוס' ד"ה רוב וקרוב כו' ורב אזיל בתר רובא היכא דקורבה לא מוכחא, ודלא כר"ת" אבל אוהם סעיר. נראה דהשפי תיבות ודלא כר"ת ז"ל לקמן הוי קורבא דמוכח ולכך אזיל בתרה ודלא כר"ת אף שיש לדחוק קצת לפי הגירסא שלפנינו

והאי

יקשי אמאי אמר לעיל דהא דמתיר הוא משום דר"ת קאמרי' הכתא אפילו בלא ר' חנינא ומ"מ כאשר הגהתי כנ"ל: תוס' ד"ה ועל דא אפקי' לר"י אין לפרש משום דבעי מילתא דלא שכיחא דהא במתני' קתני מתנה על מתנה. ול"נ דהאפשר לתרץ פירוש רש"י ז"ל דהא דאמר מתנה על מתנה אין הכוונה דוקא שמונח באמצע אלא כגון שהוא ספק אם קרוב לזה או קרוב לזה וכה"ג אשכחן יבמות (דף לא) וכה"ג גיטין (דף עח) זרק לה גט קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת רבה ור"י דאמרי כגון ששני כתי עדים מעידים אלו אומרים קרוב לו ואלו אומרים קרוב לה והכא עדיף דבכלל מחצה על מחצה הוי הכל בכלל מה שאין כן התם דאי אפשר כלל לומר מחצה על מחצה שקרוב לשניהם דא"כ אינה מגורשת כלל דהא אגידא בי' וכדאיתא שם בגמרא: תוס' ד"ה מצאו בין שני שובכות כו' אבל קשה לרשב"א היכי מצי למימר דחד נפיש דא"כ מאי מתנה על מתנה אמאי יהלוקו ניזל בתר רובא. לפי מה שפירשתי למעלה דהאי מתנה על מתנה הוא ספק אם קרוב לזה או קרוב לזה י"ל דהכא לא שייך כלל לומר ניזל בתר רובא כיון דס"ל דרוב וקרוב הולכין אחר הקרוב לסברת המקשה א"כ מאי מועיל לן מאי דחד מינייהו נפיש כיון דלא אזלינן הכא בתר רובא ואפ"ל דקושית הרשב"א אזלא לשיטת התוס' לעיל דסברי שמחצה על מחצה הוא שקרוב בשוה ועיין (פסחים דף ז) גבי שרבו ימי מצה עליו דאע"ג דאזלינן בתר בשתא מ"מ היכא דספיקא לן אזלינן בתר רובא וי"ל:

דף כד ע"א גמרא ש"מ רובא דאורייתא. עיין תוס' ונימוקי יוסף שדחקו מאי קמ"לן ול"נ דאפ"ל דכוונת הגמרא דאע"ג דאיכא חזקה נגד הרוב דאשה בחזקת טהרה קיימא וכדאיתא ריש נדה וע"ש (דף י"ז) בשלשה מקיפות וכו': שם תניא שלפה אמר רב כו'. לכאורה שה"ה דהוה לי' ספיקא דרבנן דסתם יינם לא אסור אלא מדרבנן ע' הולין (דף ה:) ואפ"ל דמ"מ מינו שהתמירו בסתם יינם יותר משאר איסורי תורה וכה"ג כתב הר"ן ע"ז גבי יוליך הנאה ליס המלח עש"ה: תוס' ד"ה וש"מ בהגה"ה וב"מ חשיב לה רובא דליתא קמן. לכאורה גם רובא דליתא קמן מבואר בכמה מקומות דהוי דאורייתא וכ"ל שהכוונה משום דרש"י ז"ל פירש הולין (דף יב) במסקנא דהא דאזלינן בתר רובא הוא משום דאין נ"מ בין רובא דאיתא קמן בין ליתא קמן והכל נפקא מן ה שוק אחרי רבים או דרובא דליתא קמן נפקא לן מהלכה ע"ש והבאתיו לעיל וע"כ אמר רבא ש"מ רובא דאורייתא פירוש דנפקא לן מאחרי רבים לא מהלכה וכמו שכתבתי לעיל דאי נפקא לן מהלכה לא הוי לן למימר רוב עדיף אלא קרוב עדיף דהא קורבה כתיב מפורש ורובא דליתא קמן ליתא מפורש ומכאן יש להביא ראי' להרמב"ם ז"ל דס"ל דכל הנלמדים מי"ג מדות וכן משתמא מהלכה נקראין דרבנן ועיין (יומא דף לד:) תוס' ד"ה ילמד: תוס' ד"ה ואנגועי כו' וי"ל דרוב גנבי ישראל. צ"ע דמאי נ"מ כיון דרובא דעלמא עכו"ם ודילמא גנבי מעכו"ם: תוס' ד"ה לימא כו' וליכא למימר דבריא משום דספק ערלה. עיין פסחים (דף כו:) ובחידושי שם ולכאורה צ"ע דמסתמא של ישראל היו וא"כ היאך עשו יין מהערלה דהא אסור בהנאה ואין לומר דשל עובד כוכבים היו דא"כ נ"ל למימר דבל ערלה היו דהא אסור בהנאה בלא"ה: ע"ב גמ' אבא שאול אומר כל אילן סרק. בנימוקי יוסף איתא אפילו כל אילן סרק ונראה דס"ל דשקמה ג"כ אילן סרק הוא ע"כ אמר כל אילן סרק פירוש לאו דוקא שקמה אלא כל אילן סרק וכן פירש"י ז"ל ב"מ (דף קט) דשקמה אילן סרק הוא אבל צ"ע מהא דאיתא דמאי (פ"א) הקלין שבדמאי בנות שקמה משמע שעושין פירות וכתב הר"ש ז"ל בנות שקמה בברכות מפרש דילבי והוא תאנה מורכבת בערמון כדאיתא ר"ה (דף כג) ערמין דילבי ולדבריו אפשר דאתי שפיר אולם הגירסא שלנו בברכות (דף מ:) דובלי וכר"ה דולבי וכן משמע מפירוש הרמב"ם ז"ל דמפרש תאנים מדברים משמע שאינם מורכבים ועי' ע"ז (דף יד) תד"ה בנות שוח:

דף כה ע"א גמרא והאמר רב חנן בר אבא. בגיטין (דף לא:) איתא רב חנן בר רבא ע"ש ועיין קידושין (דף פא:) רב חנן בר רבא איקלע לרב חסדא התנו: תוס' ד"ה ונגא השמים וא"ת אמאי לא נילף ממקדש וי"ל משום דשם אי אפשר אלא בצד אחד. ק' דא"כ מאי פריך רב אחא ב"י ודלמא כעבד שנוטל פרס מרבו וא"כ הוי במזרח דהא כיון דידעינן דאינו אלא במקום אחד ממילא הדר נילף מבית המקדש דהוא במערב מדלא העמידו הקב"ה לצד מזרח: בא"ד הקשה מהרש"א דהכתי לא ידעינן דלמא בכל מקום וכ"ל די"ל דאיתא סנהדרין (דף נא:) א"ל אנטונינוס לרבי מפני מה חמה יוצאת במזרח ושוקעת במערב א"ל אי הוה איפכא הכי הוה אמרת לי א"ל הכי קאמינא לך מפני מה שוקעת במערב ופירש"י ז"ל הו"ל לשקוע במזרח ממקום שהיא יוצאת שכן היא אורחא דמילתא א"ל כדי ליתן שלום לקונה דכתיב לך משתחוים ופירש"י ז"ל משום דהשכינה במערב ע"כ כופפת עצמה שם וא"כ שפיר מוכח דאי ש"ד בכל מקום א"כ תקשה קושית אנטונינוס:

דף כו ע"א גמרא תנא ארבע אמות שאמרו משום עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בא"י אבל בבבל שתי אמות תנ"ה כו' איכא דרמו להו מירמא כו' א"ש כאן בבבל כאן בא"י. לכאורה מאי נ"מ בין הני תרי לישני וי"ל דכוונת הגמ' לתרץ קושית התוס' ד"ה אבל וז"ל תימה דבהמוכר את הספינה (דף פב:) כו' משמע מהתם דבבבל נמי בעינן ד"א והירצו דבדורא דרעותא היתה להם מתרישה כמו בא"י. וא"כ זהו כוונת הגמרא דבלישנא קמא דאמר שמואל ל"ש אלא בא"י אבל בבבל כו' משמע דבבבל ליכא שום מקום דבעינן ארבע אמות ואפ"ל דפליג על סוגיא דהמוכר את הספינה אבל בלישנא בתרא דרמי להו אהדדי ומשני כאן בבבל כאן בא"י דאפ"ל דיש מקומות דבא"י שתי אמות ובבבל ארבע אמות ולא פליג אסוגיא דהמוכר את הספינה (דף פב:): תוס' ד"ה זיקא כו' ומדפריך מגן היוצא מתחת הפטיש ב"ק (דף כב:) דהיינו ברוח מצויה דחייב משום אש. ול"נ דאין זה ראי' מוכרחת דגמרא מייתי ראי' דזה נקרא אש מדחייב לשלם ברוח מצוי' וממילא גם ברוח שאינה מצוי' אסור דהא קיל"ן ריש פרק הכונס (דף נו) דהכופף קמת חבירו לפני הדליקה ברוח שאינו מצוי' פטור מדיני אדם וחייב מדיני שמים ומשמע ה"ה לכל דיני אש דהיכא דברוח מצוי' חייב בדיני אדם ברוח שאינו מצוי' חייב מדיני שמים. ואפ"ל דס"ל להתוס' דדוקא בכופף קמתו שעשה מעשה בממון חבירו משא"כ הכא: בא"ד בסופו. ועוד הור"י דבע"ת שאני דאמירי טפי מרות דכה אחר מעורב בו כדאמרינן ב"ק (דף ו.) עיין שם (דף ס:) תוס' ד"ה כי שדית: ע"ב תוס' ד"ה אלא הכא בגידולין. בסופו. דאין מיושב כ"כ לומר דתנא רישא אגב סיפא כמו תנא סיפא אגב רישא. עיין זבחים (דף נא:) דאיתא כן בגמרא:

דף כז ע"א רש"י ד"ה ובוידוי לא גרסינן לי' במתניתין דמסכת פאה דאין ווידוי אלא במעשר והוא אינו תלוי בקרקע. אע"ג דקיל"ן ב"מ (דף פח) תבואת זרעך ולא לוקח וא"כ גם מעשר תלוי בקרקע מ"מ אשכחן מעשר בלא קרקע וכמו שכתבו התוס' שם וגם אשכחן בתורם משלו על חבירו עיין נדרים (דף לז): תוס' ד"ה אילן וקרקעו כו' מאי אתא לאשמועינן. הרש"ש ז"ל תירץ דקמ"ל דלא בעינן כ"ה אלא ע"ז ודבריו תמוהים דהא במתניתין לא ע"ז קתני ולא כ"ה קתני אלא שהמא וקרקעיתו ואכן הוא דאמרינן ע"ז משום דס"ל דאין יונק אלא ע"ז ואם היינו סוברים דיונק עד כ"ה גם המשנה היימו מפרשים כן ועיין מה שכתבתי בגיטין (דף מח) לתמוה דהתם מקשינן על ר"ל דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף אמאי מביא וקורא ומסקנא דאיירי ביובל ראשון וא"כ קושיית התוס' לא קשה כלל דהא או דאשמועינן דקנין פירות כקנין הגוף או דביובל ראשון עדיין נקרא כקנין הגוף כיון דלא שמטא דעתי': תוס' ד"ה ובוידוי כו' דלא כתיב במעשר שני שום שום ווידוי. נדל"ל דלא כתיב בווידוי מעשר שני לא מהרנך כו':

דף כח ע"א במשנה שדה הבעל חזקתה ג' שנים ואינם מיום ליום. רש"י ז"ל פירש דר' ישמעאל ור' עקיבא מפרשי מילתא דת"ק אבל בנימוקי יוסף משמע דמפרש דת"ק פליג עם ר' ישמעאל ומפרש אינם מיום ליום היינו שאינו אוכל רצופים שלש שנים כמו בשדה בית השלחין שאוכל רצופים משום שעושה פירות תדיר ולכאורה ק' הא דאמר הגמ' לקמן (דף לו.) אמר ר"י אמר רב זו דברי ר"ש ורע"ק אבל חכמים אומרים שלש שנים מיום ליום וי"ל דלפי דבריו הוא מוסיף דניר אינו חזקה או שהוא מפרש מילתא דת"ק:

דף כט ע"א גמרא אי נמי בהכי ניחא לי. לכאורה למאי צריך גם הא"כ וי"ל דאע"ג דכולהו בהאי באגא לא מוכרו דלא מצי למימר חדא ארעא בכולהו באגא מ"מ יכול למימר בהכא אי נמי בהכא ניחא לי: גמרא כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיני'. עיין בנימוקי יוסף שכתב בשם ר"י דאפילו אם דרו בה שנה ותרי אחריני שנה מצטרפין ואינו דומה לג' לקוחות דדוקא בשטר משום דהכא שם המשכיר עליהם והרשב"א ז"ל לא ס"ל כן ונראה לי דתליא בפלוגתא דאיתא ב"ק (דף מ:) סיפא רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברא כו' רב פפא אמר מדסיפא רשות משנה רישא נמי כו' ורישא ה"ע משום דכ"מ שהולך שם בעליו עמו פירוש משום דאינו אלא שואל ושם המשאיל עליו: ע"ב גמ' זיל בכור אבילתך. עי' ברי"ף פירוש הגאון ונראה דס"ל דר"נ ס"ל כרשב"ג לקמן (דף קע) דהכא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דצריך לברר וגם כאן כיון דאמר דאכל שני חזקה צריך לברר אף על פי דאית ליה מגו:

דף ל ע"א גמרא אנא בשוקאי הואי טרידנא ולא ידעתי שאתה דר בביתי. לכאורה קשה מכאן לדברי התוספות לקמן (דף לח.) ד"ה מחאה שלא בפניו דהחזקה נשמעת בכל מקום אלא דהמחאה אינה נשמעת מיהודה לגליל וא"כ היאך מצי למימר בשוקאי הוה טרידנא דהא כיון דידע דמחזיק א"כ מ"מ לא מחי ואפ"ל דרבא לטעמי' לקמן (דף לט) בתוס' ד"ה ליתיב אדוכתי' ואור"י דרבא הי' טועה וס"ד דבכל מקום שהחזקה נשמעת גם המחאה נשמעת וא"כ הי' משמע דלדינא לא פסקינן כרבא דהכא דהא כתבו התוס' שם דרבא הי' טועה משמע דבאמת לא כן אלא כמו שכתבו התוס' לעיל דהחזקה נשמעת בכל מקום וא"כ טענה בשוקאי טרידנא אינה טענה כלל וא"כ צ"ע על הפוסקים שפסקו כרבא: ע"ב גמרא התם עביד מעשה אבל הכא דיבורא עבד איניש דאמר. מכאן נ"ל להביא ראי' למאי דאיתא ביו"ד (סי' קפ) גבי אומרת טמאה אני לחלק בין אמירה יכולה לסתור (?) משא"כ בלבשה בגדי נדותה דאינה מועיל המתלא:

דף לא ע"א תוס' ד"ה אבל אכלה שית שנין כו' ואורי"י דאין זה מיגו דמעיקרא לא הוה ידע כו' דמגו למפרע לא אמרינן צ"ע מהא דאיתא פ' כל פסולי המקודשין נאמנין על מעשר בהמה דאי בעי הדר מומי בכולי' עדרי' והא הוי מגו למפרע ואפ"ל דשאני התם דהוה בידו או לגבי אסורא שאני ועיין גיטין (דף נד): תוס' ד"ה מה לי לשקר כו' וכן לקמן נמי כו' אלא שאמר שדר גם המוכר אנן טעינן לי'. נ"ל דאפ"ל דלא אמרינן טוענין ליורש וטוענין ללוקח אלא היכא דידעינן בודאי דהוה לוקח דאז אמרינן לא שדי איניש זוזי בכדי וכן ליורש כיון דידעינן דודאי יורש הוא אבל כגון הכא דלא ידעינן כלל דהוא יורש אלא מפיו לא טעינן לי' אנן אלא א"כ יטעון בפירוש ועיין בנימוקי יוסף: ע"ב תוס' ד"ה זו באה כו' תימא להמכינהו לבתראי במגו דאי בעי פסלי לקמאי בגזלנותא או בזומה. לכאורה לפי מה שכתב הר"ן ריש ב"מ דלא אמרינן מגו מממון לממון פשיטא דלא אמרינן מגו כשרוצה להפסיד לאחד ממון דהא יכול להפסיד להכשים אחרים לעדות ואע"ג דבקדושין (דף מג:) אמרינן מגו דאי בעי אמרי אהדרינהו ללוה יכלי למימר פרעינהו למלוה אפ"ל דשה"ה דמשו"ה לא נחשב כנוגע בעדות וכש"כ לגבי הזמה מגו דצריך לקיים בהעדים כאשר זמם וגם כיון דעד זומם חידוש הוא אפ"ל דלא אמרינן וכה"ג כתב הר"ן קידושין פרק האומר על מתניתין קדשתי את בתי הקטנה וז"ל ואחרים אומרים כיון דהא דסימנא לאב חידוש הוא דיו שנאמין אותו באותה טענה אבל אין אומרים מגו דאין לך בו אלא חידושו בלבד:

דף לב ע"א תוס' ד"ה אנן מסקינן לי' כו' והא דאמר לעיל (דף לא:) שנים אומרים מת דאם נשאת והא"כ באו עדים לא תנא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדאורייתא הו"ל לאוקמי' אחזקת אשת איש. מהרש"א ז"ל הקשה בשם אביו למה לא הקשו התוס' מת"ק דקשה עפי דס"ל דאף אם באו עדים ואח"כ נשאת לא תצא ונשאר בקושיא. ול"נ די"ל דת"ק לא קשיא להו משום דהוה ידעי דסברא דאשה דייקא ומינסבא מרעא לה לחזקת אשת איש אלא דלר' מנחם קשיא להו לתוס' כיון דאיהו איירי בשנשאת עפ"י עדים וליכא תומר בסופה וע"ז דקדקו בתירוצם גם הכא היכא הומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה פירוש מ"מ עכשיו שכבר באו העדים שוב אסורה לעמוד תחתיו אא"כ תאמר ברי לי דאל"כ באשם תלוי קיימא וכדפריך הגמרא וא"כ עכשיו שאומרת ברי לי חוזרת לדייק כדי שלא תאסור לחזור מכאן ולהבא וע"כ גם קושית השני' גבי נתגרשה פרכי' יותר משיפא: ע"ב גמ' ההוא ערבא כו'. פי' פירש"ם ול"נ דאפ"ל דהא איבעיא הוא אליבא דרבה דס"ל דנאמן במיגו דאפשר דהתם הוא דלא הזר כלל מטענתו הראשונה דאמר האי ארעא דידי הוא או שטענו מנה אלא דמעיקרא אמר שהשטר הוא אמת וא"כ הודה שהשטר הוא שקר משא"כ הכא דמעיקרא אמר הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עליך וא"כ הודה שאותה המנה כבר פרע לו אלא שתובעהו מנה אחר שהלוהו אפשר דבזה גם רבה מודה שאינו נאמן כיון שהוחזק שקרן בתביעתו וע"ז הסיב לו אביי מאי תיבעי לך כיון דבכר פסקת בזוזי כרב יוסף דהיכא דקיימי תיקום מאי נ"מ לך אי מודה רבה אי לא:

דף לג ע"א גמרא קריביה דרב אידי בר אבין כו' אתא לקמי' דרב חסדא אמר זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא. עיין שבת (דף כג) רב הונא הוה רגיל ואזיל אפתחי' כו' תרי גברי רברבי נפקא מהכא רב אידי בר אבין ור"ח בר אבין ולזה אמר ר"ח זהו שאומרים עליו אדם גדול: רשב"ם ד"ה א"ל כו' וה"מ היכי עדים שהלוהו ויהבע בלא פרעו ויטול. עיין בהגהות הב"ח ודבריו סתומים ונראה לי לפרש דס"ל לרשב"ם דאע"ג דאמר לעיל (דף ה) ואפילו מיתמי היינו דוקא יתומים גדולים אבל יתומים קטנים לא גבי אפילו תוך זמנו כל זמן שהם קטנים ולפי גדלי גבי מינייהו אבל דוקא בשבועה ואע"ג דשביו יתומים גדולים בשעת מיתה גובה אפילו בלא שבועה ובזה אתיין דברי הרשב"ם כפשוטו ובתוך זמן והרש"ם ז"ל לא הבין כן וע"כ תמה הרבה עיין בהגהותיו למסכת בבא בתרא: תוס' ד"ה אמור רבנן הוי נראה דרבא ב"ש סבר כר"ה דאי כר"פ יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אפילו אם אמת שחייב לו. ול"נ דאפ"ל דאפילו ר"פ לא אמר אלא שאין כופין אותו על מצוה אבל אם הי' תפוס א"צ להחזיר דהא אעפ"י דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי מ"מ מהני תפיסה לר' טרפון אפילו לאחר מיתה ולרע"ק מחיים וכה"ג מתלק הגמרא סוף כתובות (דף קי) וע' ש בר"ן ועיין שם (דף לג) : תוס' ד"ה ה"ג כו' ואביי ורבא ס"ל כיון דאודי אודי ומסהמא לא הי' מוחל לו אלא משום שהי' קרוב יותר. עיין כתובות (דף ל"ג:) גבי מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני וע"ש ברי"ף: ע"ב גמרא היינו גזלה דר' אבא. נ"ל דלכאורה הי' אפשר לומר דמיירי שהמערער הי' מודה שאכלה שלש שנים אלא כיון שלא הי' לו להמחזיק עדים ע"ז הי' המערער נאמן לומר דבגזילה היא אצלו במגו שלא הי' מודה כלל אלא כיון שלא הי' לו אלא עד אחד שאכלה שלש שנים הי' צריך לשבע המערער להכחיש העד וכיון שלא הי' יכול לשבע משלם ונשאר הקרקע אצל המחזיק ועיין ח"מ (סי' נח) מחלוקת הפוסקים אי אמרינן כה"ג מתהפ"מ ועיין לעיל (ע"א) תוס' ד"ה ה"ג לסוף אודי בסופו ועיין ברי"ף:

דף לד ע"א בסוגיא דנסכא דר' אבא. רב אלפס ז"ל כתב וה"ה היכא דאיכא חד סהדא לשלש שנים וכן העתיק בשו"ע (סי' קמו) דהיכא דאיכא חד סהדא לשלש שנים צריכין שניהם לשבע וק' דהא המוחזק אין צריך לשבע דהא הוה עד המסייע וגם המערער צריך לשבע שבועת המשנה להכחיש את העד דאף דאין נשבעין על הקרקעות מ"מ נשבעין שבועת המשנה להכחיש את העד וכמבואר בכתובות פ' הכותב ע"ש ברי"ף וברא"ש וצ"ע דשהמו דגירסם דמשמע דהיכא דליכא עד וכין היכא דאיכא עד שוים לגבי שבועה וי"ל דהכא לא מיקרי עד המסייע משום דאעפ"י דהעד מעיד שאכלה שני חזקה מ"מ אינו מעיד בבירור שלקחה דאפשר דבגזילה אכלה ולא לקחה: תוס' ד"ה הוי מחוייב שבועה כו' או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות העד ובעל הנסכא. וצ"ע דא"כ לא שייך האי דינא אלא כשבעל הנסכא כשר לעדות אבל אם בעל הנסכא פסול לעדות או קרוב להתוטף לא וזה לא איתו במשמע: בא"ד כדאמר בפרק זה בורר דבע"ד נאמן לומר לדידי אוזפי בריביתא (דף כה.) ול"נ דאפ"ל דאין משם ראי' דהתם ע"כ פלגינן דבורא ומהימן לי' דאוזיף בריביתא אבל לא לדידי' דהל"כ הוה לי' רשע ופסול לעדות וכדאיתא התם וא"כ שוב לא נקרא בעל דבר משא"כ הכא דהוה בעל דבר לא מהימן ליצטרף להעד ולפוסלו:

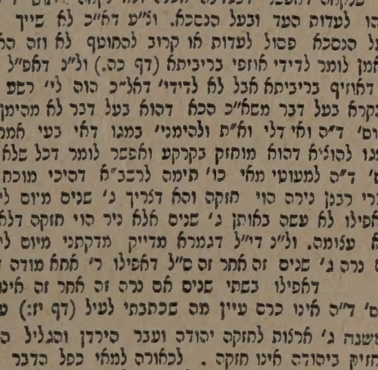
דף לה ע"ב תוס' ד"ה ואי דלי וא"ת ולהימני' במגו דאי בעי אמר לפירות הורדתיו. נ"ל די"ל דהוי מגו להוציא דהוה מוחזק בקרקע ואפשר לומר דכל שלא החזיק שני חזקה לא מקרי מוחזק:

דף לו ע"ב תוס' ד"ה למעוטי מאי כו' תימה לרשב"א דהיכי מוכח מהכא דלמעוטי נירה קאתי דלמא קסברי רבנן נירה הוי חזקה והא דצריך ג' שנים מיום ליום משום דעד תלת שנין מזדהיר איניש בשטרא כו' ואפילו לא עשה באותן ג' שנים אלא ניר הוי חזקה דלא עביד איניש דמרבי' לארעי' ושתיק. ולכאורה היא קושיא עצומה. ול"נ די"ל דגמרא מדייק מדקתני מיום ליום משמע שכל השלש שנים שוים דהיינו ניר והא אם נרה ג' שנים זה אחר זה ס"ל דאפילו ר' אתא מודה דאינה חזקה דהא איתא לעיל בתוס' דאפילו בשתי שנים אם נרה זה אחר זה אינו חזקה:

דף לז ע"ב תוס' ד"ה אינו כרם עיין מה שכתבתי לעיל (דף יז:) על דברי הרא"ש:

דף לח ע"א במשנה ג' ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל הי' ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינו חזקה. לכאורה למאי כפל הדבר ונ"ל די"ל דאיתא גיטין (דף ו) רב חסדא מצריך מאקטיספון לבי ארדשיר ומבי ארדשיר לאקטיספון לא מצריך משום דהני ידעי בחתימת ידם דהני והני לא ידעי ע"ש בסוגיא א"כ גם הכא ה"א דמגליל ליהודה הוי חזקה מחמת שעולים שם לרגל או לבתי דינים כדאיתא ריש גיטין (דף ד) משא"כ מיהודה לגליל ע"ש בתוס' ע"כ כפל הדברים: תוס' ד"ה קני ליה מסיפולא ועד תהומא קשיא לרשב"א מהא דתניא לקמן (דף עב) כשהקדיש ג' אלנות בזא"ז. וצ"ע דהא היא קושית הגמ' להדיא בערכין (דף יד:) ותירץ שם הגמ' ולאו מי אוקימנא בבא מחמת טענה:

זה הציור שייך להרגמ"ה דף יב

יפה עינים על מסכת בבא בתרא

הגהות וחדושים מאת הג"ם אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו')

דף ב ע"א מבררה. בירושלמי ה"א היך תנינן תמן אין חולקין את החצר עד שיהא ד"א לזה וד"א לזה אמרי תמן בשאין שניהם רוצין ברם הכא בששניהם רוצים ואפילו תימר הכא בשאין שניהם רוצים רצה זה שפה כופין לזה ופי' הרא"פ ופ"מ דמתחלה מוקי בא"ב כדי חלוקה ואח"כ מוקי לה בי"ב כדי חלוקה וכופין על המחיצה ולא קאי אשותפים דעלמא שא' יכול לכוף את הב'. ומובן הדוחק ובעג"ד צ' לגרוס ואפילו תימר הכי [ביו"ד] אין שניהם רוצים כו' וה"פ כיון ששניהם רצו לחלוק אף דהכי הייתו כך במחיצה אין שניהם רוצין יכול הא' לכוף את הב' למחיצה והוא כל"ב הכא: **ע"ב** נתייאש הימנה. עי' תוס' ועפ"ז יש לפרש מ"ש בירושלמי כלאים פ"ב ה"ג וכאן ב"ב פ"ה ה"א רואה הוא כהן כאילו עקורים כו' דהיינו שהוא רואה בעקירתם ואינם אוסרים משום שבדעתו לעקרם ועמ"ש בב"ק פ"א.: אין חולקין. מתני' היא לק' ובירושלמי ה"ה. ובה"א נייתי לה אמתני' כמש"ל ע"א: כדי שלא יאפיל. עמ"ש לק' כב: בהירושלמי לק' פ"ב ה"ד דלא כהרא"פ ופ"מ שם: גג הסמוך לחצר חברו. בירושלמי ה"א א"ר יוחנן כופין בחצרות ואין כופין בגגות ר' נסה סבר בחצר שהיא למעלה מן הגג אבל גג שהוא למעלה מן החצר כופין ר' יוחנן סבר מימר בחצר שהיא למעלה מן הגג כופין אבל גג שהוא למעלה מן החצר אין כופין. ולפ"ז פליגי בסברות הפוכות והרא"פ פי' דר' נסה דאמר בחצר גבוה מגג אין כופין היינו לבעל הגג אבל לבעל החצר כופין וכר' יוחנן ול"פ כ"א בגג שלמעלה מן החצר אי כופין לבעל הגג וקשה מהא דתניא לק' ו: ואם היה חצרו למעלה מגגו ס"א אין זקוק לו והוא דלא כר' יוחנן ולהרא"פ הוא דלא כתרוייהו ודוח"ל דבמחילה יי פליגי. ובעג"ד צ' לסגי' בדברי ר' יוחנן בחצר שהיא למעלה מן החצר אבל גג שהוא למעלה מהחצר אין כופין דס"ל דל"ח נסיוק ראיה דבעל הגג בחצר ודלא כר"נ אמר שמואל כאן ור' נסה ס"ל כר"נ א"ש:

דף ג ע"א תוס' ד"ה טרקסין וי"מ. בירושלמי כלאים פ"ח ה"ד יומא פ"ה ה"א היתא כהי"מ ע"ש רבי יונה בוצרייא ועי' הגרי"ב יומא נא: ומש"ש: ח"א בבנין. בירושלמי ספ"ק דמגילה שתים כמ"ד בבנים ע"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה ועיילים. עי' ירושלמי מגילה פ"ג ה"ג: תוס' ד"ה כל. בתוס' יבמות מה: מקשים עוד לרש"י ממה שנענשו על שהחניפו לו [וכ"ה בירושלמי סוטה פ"ז ה"ז ובתוספתא שם] ואם אמו מישראל הלא כשר הוא ומקרב אחיך אינו כ"א מדרבנן ע"ש ובסוטה מא: ד"ה אותו הונה להם קושיא זו ע"פ הירושלמי דקדושין דגבי מלך מה"ת בעינן מן המבוררים ע"ש הירושלמי הוא בפ"ד ה"ה שם וגם קושיא דהכא יש ליישב לרש"י והכמ"ל:

דף ד ע"א החוץ זה דניאל. אסת"ר פ"ח: הכי קתני וכן סתם גינה. עי' פי' המשנה להרמב"ם דמפרש במוכר לחברו גינה מעורבת ועי' מה"פ ה"ב ד"ה תני שהקשה סתירה למ"ש בחבורו ובעג"ד צ' דמ"ש הרמב"ם בפה"מ בבקעה אפילו מקום שנהגו לגדור אין מחייבין אותו פי' שנהגו לגדור בין השותפין אין מחייבין את הלוקח והנה בירושלמי ה"ב איתא תני בגינה בין מקום שנהגו לגדור בין מקום שלא לגדור כופין ומזה דנו הפוסקים דבמקום היזק ראיה ל"מ מנהג ועי' רא"ש סי' ה' וכרמ"א ח"מ קנז סע"א בחצר והרמב"ם מפרש דהיינו במוכר ומקום שנהגו שלא לגדור הוא בין השותפין ויש טעם לחלק דבשותפים משום כלאים ירחיק כ"א תני הרחקה אבל בלוקח כל דין הרחקה עליו ע"כ מוכרח לעשות גדר וכמ"ש הס"ז ח"מ סי' קנח והמה"פ הרחיק דבריו ובעג"ד נדרשים לנ"ט להלק בין לוקח לשותפים ועי' לק' קז: ומקבל עליו דהרשב"ם מפרש דהמוכר מקבל מקום הגדר והרמב"ם בפי' ספ"ז פי' דהלוקח מקבל וכ"כ בחבורו פכ"א מהל' מכירה [והא דמשמע הכא דשניהם בונין דומיא דרישא י"ל דש"ה דמכר תני שדהו דמשמעו דהתני ישאר לו בשלמות והכא מיירי במכר במדה] וכן מיושב בזה הך דבקעה כמ"ש לק' בסמוך: אבל סתם בקעה. בירושלמי איתא בבקעה מקום שנהגו לגדור כופין מקום שנהגו שלא לגדור אין כופין והירושלמי לשיטתו דמפרש בגינה גם מקום שנהגו שלא לגדור כופין שפיר יש חילוק בין גינה לבקעה. והרמב"ם דתפס בגינה כהירושלמי צ"ל דמפרש כן גם בבבלי והא דנקט סתמא צ"ל דמפרש דבין מוכר ולוקח הוי סתמא בגינה כמקום שנהגו לגדור אף דבין השותפין המנהג שלא לגדור ובבקעה איפכא. ובבקעה משונה הירושלמי מהבבלי. דס"ל דמקום שנהגו לגדור בשותפין גם בלוקח כופין גם בבקעה: **ע"ב** ולא יעשה לא זה ולא זה. עט"ז וש"ך ח"מ קנח סע"ה: ר"ה אמר הכל לפי מה שגדר. בירושלמי ה"ג רב הונא אמר ובלבד בשעה שבנה עכשיו דאין הוה בני לה דכיפין בני לה דכיפין ברם הכא בני דכיפין וביניתים בלבנין גבי ליה דכיפין וכל שעה דנפל בני ליה ועי' פ"מ שפי' דחוק וכמה"פ בשם הרמב"ן דקאי על ר' יוסי [אף שהוזכר בירושלמי אח"כ ר' יוסי] וה"פ דאם המקיף גדר בלבנים והניקף גדר הרביעית בכיפין גבי ליה כיפין שהוא יותר חזק בעד כל הג' רוחות כאילו היו של כיפין ועל המקיף לבנות בנפול הג' רוחות בעוד רוח רביעית מכיפין קיים ע"ש והוא דין חדש שיתן יותר מכאשר הוליא המקיף עתה על סמך שיבנה אח"כ לעתים רחוקות וענו"י שמגיה וגולא דברי הרמב"ן הייתי אומר שמה שתפסו דכיפין הוא הזק יותר מלבנים הוא כאשר שכיפין היינו כפיסין דמבואר במתני' דרתבו יותר מלבנים אבל באמת יתכן דבמתני' כפיסין היינו שני אריחין וטיט ביניהם עובי הכותל והכא אפשר דהיינו מאריח א' וגרוע מלבנים ויתפרש שפיר דקאי ר"ה על רבנן וכבגמ' דילן וז"ש ובלבד בשעה שבנה עכשיו היינו כפי שעת שיוכל לעמוד הבנין מרוח רביעית מחויב לתת להמקיף ברם הכא דבני דכיפין וביניתים בלבנים פי' שהניקף בני כיפין וסמכו לג' רוחות של לבנים גבי ליה כיפין ולא יותר ודלא נימא דאתר שנפל הרוח הרביעית לא יכול עוד לבנות הרוח הרביעית ולהיות מהשלש רוחות ע"כ אמר וכל שעה דנפל בני לה ולא יכול אח"כ לתובעו יתרון כותליו שעומדים יותר וז"ש בתחלה ובלבד בשעה שבנה עכשיו ועפ"ז מסיים ר' יוסי אומר מגלגלין עליו את הכל ליתן לו מלבנים:

דף ו ע"א סמך לפלגא סמך לכולה. לפי' הרמב"ן מובא במה"פ ה"ג ד"ה ר"ה הוא בירושלמי שם מאי דאר"ה מגלגלין עליו פשוטו של כותל ושם בירושלמי עד כדון לארכו לרחבו א"ר נסה כותל אגר לא נעשה אלא להציל לו סברין מימר שאם רצה לקרות אינו מקרה אר"י בר' בון תפתר ע"י מריש ופי' הרמב"ן מובא במה"פ דלרחבו היינו עובי החומה ותמה ע"ז הפ"מ אולם גם פירושו דחוק ובעג"ד רחבו של כותל היינו גובה ועי' תוס' דפי' כאן סמך לכולה היינו בין לאורך בין לגובה ובירושלמי מבעי' ליה אם גם לגובה אמרינן כן סמך למקצת גובה סמך לכולה וע"ז א"ר נסה אלא להציל היינו לעשות לו צל ולא תועלת אחר ולמה יתחייב. ומקשה ע"ז הירושלמי סברין מימר שאם רצה לקרות אינו מקרה בתמיה. הלא אפשר שיסמוך קורה על כותל שביניהם ואר"י בר' בון תפתר ע"י מריש פי' שעשה זה שסמך אקבעתא דכשורי שזה אות שרוצה להקרות אז מחייבין אותו על כל הגובה אבל בסתם לא מחייבין ליה על כל הגובה כ"א נגד מה שסמך: **ע"ב** גג הסמוך לחצר חברו. עמש"ל ב': לא יאמר העליון. כה"ג בירושלמי ב"מ פרק בתרא ה"א ובתוספתא שם:

דף ז ע"א כרם אני מוכר לך. תוספתא פ"ו ומובא בירושלמי מעשרות פ"ב ה"ג לענין גנת וורדי' במתני' שם: **ע"ב** תניא רשב"ג. בירושלמי איתא ע"ז משום מאן דמתפרנס מבני לי' שור שנאמר בון עשיר קרית עוזו. ופי' הרא"פ דקאי לרבנן ודחוק וכ' דהוא שייך לרשב"ג דמי שאין לו פרנסה חסן שיבאו רבים ויקנו ממנו סחורתו להתפרנס מזה אך מי שא"ל לזה למשה הוא עליו דחיקת רבים ועי"ז ארשב"ג שיבנה בית שער כשסמוך לרה"ר: אני חומה זו תורה. בשהש"ר פ"ח דרים שם על מעש"ט:

דף ח ע"א גם כי יתנו בגוים. עי' פדר"כ ו' את קרבני לחמי ופס"ר פט"ז: שנתתי פתי לע"ב. עי' קה"ר רפי"א: מאנשי העיר. סגרי"ב ליין להתוספתא פ"ב דנדרים וכ' דשם הוא ענין אחר דמיירי שבא אחר וישב שם אחר זמן נדרו של זה אף שישב שם שלשים יום מותר בו ולאו משום דבעינן יב"ח אלא דהוא משום שנכנס בעיר אחר זמן הנדר אבל נדר מיושבי העיר משמעו גם שישב אח"כ אוסר עליו וכ"מ מהירושלמי נדרים פ"ה ה"ד דמייתי שם לענין אי אזלינן בתר שעת הנדר או האיסור: ל' יום לתמחוי. בירושלמי כאן ה"ד ל' יום לקופה וכ"ה בתוספתא פאה פ"ד והגי' שם הגר"א לתמחוי ג' חדשים כו' והוא כגי' הרי"ף כאן וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' רנ"ו סע"ה דלקופה ל' יום ולתמחוי ג' חדשים ועי' ירושלמי פאה פ"ח ה"ו: לפסי העיר. בירושלמי כאן ה"ד מקשה ובתר כל הלין מלין אתמר לפסין ולזמיות יב"ח אר"י בר' בון חיטי דפסחא ופי' בפ"מ דלא ידע מאי לפסין ומפרש דהיינו פסת בר חיטי דפסחא ובעג"ד הוא דחוק דא"כ הו"ל מאי לפסין [ועי' מרדכי דפי' פסי היינו פיוסים מיני לדקות וזמיות היינו מסים ובירושלמי פאה פ"א ה"א מן הפיסין ומן הזמיות שניהם עניני מסים] ועי' מהרא"פ וגם פי' דחוק והכמ"ל ובעג"ד צ' עפמ"ש בירושלמי פאה פ"ח ה"ו דמקשה שם למ"ד אין בודקין לכסות מהא דתני לכסות ו' חדשים ומשני השוא ליתן ומקשה הא תנן לפסין ולצדקות יב"ח הא קדמייתא' ליטול ופי' הפ"מ דהיא ברייתא אחריתא ומיהו' דברייתא מקשה ובעג"ד הפי' שם דס"ד דליכא עוד ענין צדקה זולת מה דתשיב שם מקודם מזונות וכסות וקבורה כבכאן בגמ' ואם יש עוד איזה מין צדקה דינו כאחד מהכ"ל ע"כ מקשה מה יש עוד מין צדקה אשר ישתנה דינו ליב"ח ועי"כ מאי דתשיב מקודם הוא ליטול ומשני שכר הסופרים והמשנים השייך לתושבי העיר בעינן יב"ח ולעולם מיירי כולה ליתן וזהו דמקשה ג"כ כאן בתר כל הלין מלין אתמר לפסין כו' והסר כאן תיבת ולצדקות כבפאה שם ומקשה ע"ז איזה צדקה חסר עוד ושיתנה דינו ליב"ח וע"ז משני חיטי דפסחא והו"מ לשנויי בשכר סופרים והמשנים כבפאה רק דתפס מלתא אחריתא ואין נ"מ בזה וא"ש בפשטות ולפסין היינו פסי העיר כבכאן: **ע"ב** שאין עושין שררה על הצבור פחות משנים. בירושלמי פאה פ"ח ה"ו פחות משלשה ובמשנה שקלים פ"ה ה"ב מבואר פחות משנים ואולי מיירי בירושלמי פאה לחלק ועי' מרדכי שהביא את הירושלמי: תמחוי בכל יום. ירושלמי פאה שם: מעשה ומיכה רבי. בירושלמי שם ר' יוסי בשם ר' יוחנן אין ממנין ב' אחין. ור' יוסי עבד חד מן תרין אחין ואמר לא שנמנא בו [בהשני] דבר עבירה אלא שאין ממנין ב' אחין והוא דלא כהבבלי: אר"נ א"ק. בשקלים שם אר"נ א"ר מני: ואפילו גבאי צדקה. ויק"ר פ"ל ע"ש ר' ברכיי ור' חייא אבוי בשם ר' יוסי בן נהוראי: ומצדיקי הרבים ככוכבים. ספרי עקב מו ועי' ספרי דברים י' שוח"ט י"א ט"ז קמת ובויק"ר פ"ל: תוס' ד"ה אכפי' בירושלמי דהמוכר את הספינה. ה"ה ובס מוכח דאף בהיכא דלאו אין ב"ד נענשין דהא במדה ומשקל היכא דלאו לא יהיה לך בכיסך ועי' מל"מ פ"ג מהל' עבדים ה"ד:

דף ט ע"א ואע"פ שאין ראיה. עמ"ש שבת פב.: ואין בודקין לכסות. עי' ירושלמי פאה פ"ח ה"ו: ת"כ דרב יהודה. בירושלמי שם מייתי ברייתא לכסות ו' חדשים וקס"ד דהיינו ליטול ומשני דהשוא ליתן ועמש"ל ח.: אם היה מחזר על הפתחים. ספרי ראה קטז ועי' תוספתא פאה פ"ד ובירושלמי שם: שלישית השקל בשנה. בירושלמי שקלים פ"ב ה"ג שמשתלש ג' פעמים בשנה ופי' המפרשים שנותן ג' שקלים לשנה: גדול המעשה. במ"ר פי"ג: **ע"ב** תוס' ד"ה דהא היסט דבת"כ שמיני. פ"ה מנין לרבות שאר כלים כבגדים ת"ל טמא ופי' הרא"בד שם דהיינו בחבורין דומיא דבגדים ועי' מל"מ פט"ז מהל' טומאת צרעת ה"ו:

דף י ע"א וזה הלא פרוס. ויק"ר פל"ד ועי' ויק"ר פ"ל פדר"כ כ"ח: בני אחתי' דר"י בן זכאי. בויק"ר פל"ד כעין עובדא זו בבני אחתיה דרשב"י ע"ש: עשרה דברים קשים. בקה"ר פ"ז ארבעה עשר דברים קשים ע"ש: כביכול עבד לוה. במ"ר פל"א ויק"ר פל"ב: אחת שמלאת ממיתה משונה. מדרש משלי י' ובירושלמי פאה פ"א ה"א דרים ולדקה תציל ממות היינו שלא ימות לעוה"ב: **ע"ב** נענה ר"א ואמר. פדר"כ ב' שקלים ע"ש ר"א שאין עושין אלא להתיהר כו' כלק' בדברי ר"ג: נענה ר' יהושע. בתנחומא תשא ס' ובפדר"כ שם דברי ר' יהושע באופן אחר היינו שהעת ישראל כוא לפס חסד שמשעבדין נפש: שאין עושין אלא להתיהר. עי' ירושלמי פאה פ"א ה"א ובר"ה. בפדר"כ שם הוא ע"ש ר"ל ועי"ש הגירסא בדברי ר"ג מ"ש: נענה ר' נחוניה בן הקנה. בפדר"כ שם הוא ע"ש ר"א בן ערך ורנבה"ק אמר שם ענין אחר ממי אתה למד ממישע מלך מואב שהקריב בנו הבכור ע"ש ובתנחומא תשא ה' וכן דהכא ליתא בתנחומא כל.

דף יא ע"א ואני גנזתי לעצמי שנאמר והלך. ה"ג בתוספתא פאה פ"ד. בירושלמי פ"א ה"א שנאמר ולדקה תציל ממות ולא מיתה אלא שלא ימות לעוה"ב: א"ר יוחנן כו' חוץ משל פתחים. כ"ה ג"כ בירושלמי ה"ה: תנ"ה. ה"נ בירושלמי ע"ש תני בר קפרא: אר"ה חצר מתחלקת לפי פתחים. ה"נ בירושלמי ה"ה ומשמע שם דברייתא היא ור"ח מפרשה לזבלין היא מתניתא והיינו דהזבל מתחלק לפי הפתחים אבל החצר מתחלק בשוה: נוטל שמנה אמות כנגד הפתח. עי' תוספתא ב"מ פי"א: האי פירא דשופלי. בתוספתא ב"מ פי"א ובירושלמי כאן ה"ה תולית הבאר יש לה ד"א: **ע"ב** באכסדרה דבי רב. בתוספתא ב"מ פי"א איתא אם יש לה גיפופי נותנין לה כניסה ויליאה ד"א ע"ש: היו חמשה בתים פתוחים למרפסת. עי' תוספתא שם: לול של תרנגולין. בירושלמי ה"ה ר' ינאי אף בית התרנגולין יש לבן ד"א והכא לול שאני: תנ"ה זבל שבחצר. תוספתא ב"מ פי"א וירושלמי כאן ה"ה: חמש חצרות. עי' תוספתא שם וירושלמי שם: אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי רשב"א. בתוספתא פ"א דב"מ איתא רשב"א בני מבוי מעכבין עליו וכ' דבג"ל כאן בההשורי מחסרא רשב"א מעכבין עליו וכן המס כו'.

דף יב ע"א מצר שהחזיקו בו רבים. עי' ירושלמי לק' ספ"ג:

דף יג ע"א תוס' ד"ה שנאמר. ועי' תוס' בחגיגה ב: ד"ה לא תהו שכתב בשם הירושלמי דת"ק דעבד חייב בפ"ו ע"ש. הירושלמי היא במ"ק פ"א ה"ז וכ"ה בגיטין פ"ד ה"ה אך בתוס' גיטין מא: ד"ה לא תהו מייתי מירושלמי דשם ראיה איפכא דאין העבד מצווה על פ"ו ומש"ש אלא לפ"ו היינו שבת ועש"ק גיטין שם וקושיתו יש ליישב והכמ"ל: **ע"ב** ל"ש אלא בכרך אחד. עי' מרדכי ספ"ק מ"ש בשם הירושלמי והוא בפרקין סו' ה"ה ועפ"מ שם: רבי יהודה אומר תורה בפ"ע. עי' מס' סופרים פ"ג דאיתא שם לר' יהודה מדביק אדם תורה ונביאים וכ' כאן' והגר"א מגיה שם כבכאן והג ר"ב בספרו ראשית בכורים עשה הבבלי והמ"ם להולקין בדעת ר' יהודה והאריך שם בפלפול ובעג"ד א"ש גי' המ"ס דהלא מסיים שם אח"כ בד"א בדפתרא אבל בגויל [ג"א בקלף] תורה בפ"ע כו'. וזה קאי לדעת ר' יהודה דמתיר שם להדביק דאינו כ"א בדפתרא דאינו בקדושת ס"ת אבל בגויל או קלף דקדוש בקדושת ס"ת אוסר ר' יהודה להדביק ובזה מיירי הברייתא כאן בגמ' [וראיתי להעטור סופרים להגרי"ל למ"ס שהגיה הגי' במ"ס בד"א בקלף אבל בגויל כו' ע"כ תמה למה לא הביאו זאת הפוסקים ואין זה גי' הגר"א כנראה מהגהגר"א הנדפסים בהש"ס. כ"א מה שהיה רשום מגד כ"א בקלף תחת תיבת בגויל טעה להגיה תחת תיבת בדפתרא והוא משגה במח"כ] ובתשובה האדכתי לבאר עפ"ז דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' ס"ת והירושלמי מגילה פ"ג ה"א דנתקשה בה הרא"בד כ ומגי' שם והכמ"ל ובמנחות ל. ידובר מזה בס"ד: וכן בין כל נביא. עי' סגרי"ב ובירושלמי פ"ק דמגילה ה"ט לא הוזכר כלל ריוח בין כל נביא דהכי איתא שם וצריך שיהא משייר בין ספר לספר ד' שיטין ובנביא של י"ב שלש וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו ובנביא גומר בסופו ומתחיל בראשו ובנביא של י"ב אסור. משמע דבין נביא לנביא א"צ ריוח משום דגומר בסופו וכ"מ ברמב"ן אבל במ"ס פ"ג ה"ב מבואר דבנביא מניח ריוח בסופו ומתחיל למעלה וא"כ גם בירושלמי צריך לפרש כן דגומר בסופו היינו עם ריוח וכבתוס' וכ' דהספר כולל ג"כ ספרי נביאים כמשמעות ל' הירושלמי מקודם שם לענין הנחת ריוח למעלה ולמטה וכן לק' שם לענין עמוד ועמ"ש בתוס': תוס' ד"ה ומסיים בירושלמי פ"ק דמגילה. ה"ס אך שם אין מבואר כן התורה כ"א על נביא של שנים עשר וכ"כ מפ"ג דמגילה שם ה"א דעושין מהומשין תורה וכ"ה במ"ס א"כ אין הקפד במה שמתחיל למעלה גם בתורה וכ"ה דעת כמה גאונים מובא בתשב"ץ ובסמ"ק ובת"ם ובתשובה הארכתי: תוס' ד"ה ועושה בירושלמי בפ"ק דמגילה. ה"ט אבל ליתא שם כן בס"ת כ"א בשאר ספרים וז"ל הירושלמי ועושין עמוד לספר בסופו ולתורה מיכן ומיכן לפיכך גולל הספר לתחלתו והתורה לאמצעיתה ע"ש וכ"ה במ"ס פ"ב ולק' יד. מפורש בברייתא איפכא כל הספרים נגללים מתחלתן לסופן וא"כ מחולק גי' בגמ' ממ"ש במ"ס ובירושלמי ואולי גי' התוס' בגמ' לק' איפכא מסופן לתחלתן:

דף יד ע"א ה"ק שאם בא להתוך. עי' רש"י ותוס' לעיל יג: ד"ה ומסיים וקשה מ"ש בברייתא הראשונה דאיתא ג"כ ומסיים מלמטה הלא בסיפא דמיירי בנביא של י"ב אסור לסיים מלמטה כבירושלמי מגילה פ"א ה"ט וכ' בעג"ד דקאי שם על סיום הנביא של י"ב דבסוף מלאכי מסיים מלמטה בלא ריוח כפרש"י ומתחיל בכתובים למעלה משום דבכה"ג הו"ל כפרודים וכ"ה כונת הברייתא השניה דהלא לא הוזכר שם בין כל נביא לנביא כ"א תורה ונביאים וכתו' א"כ קאי ומסיים אתורה דהיינו סוף וזאת הברכה ונביאים סוף מלאכי ובזה א"ש דברי הרמב"ם בפ"ז מהל' ס"ת בטרת הח"ם בבאורו דעפ"ז דבריו הם מ"ש בברייתא דטעם שאם רצה להתוך קאי על מ"ש הרוצה לדבק כו' דלזאת שרי דהוו כפרודים ובתשו' האדכתי והכמ"ל: כל הספרים נגללים. במ"ס פ"ב וירושלמי מגילה פ"א ה"ט לתחלתן והוא איפכא ממ"ש כאן ועמש"ל יג: ד' מהם ס"ת. בדב"ר פ"ט ושוח"ט ל' י"ג פ"ת כתב משה ביום שילא מן העולם: ארון שעשה משה. במד"ר פ"ד ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג שקלים פ"ו ה"א עמ"ש ביפ"ע שם: ורחבן ששה. כ"ה ג"כ בבמד"ר פ"ד ושמ"ר פמ"ז ובברייתא דמלאכת המשכן פ"ו אבל בתנחומא תשא לג עקב יא וירושלמי פ"ד דתענית ה"ה וסוטה פ"ח ה"ג ורחבן שלשה ובירושלמי שקלים שם איתא ורחבן ו' ומגי' הגר"א שלשה ועמ"ש ביפ"ע שקלים שם: דברי ר"מ ר' יהודה אומר. בירושלמי שקלים שם ובסוטה פ"ח ה"ג פליגי ר' יוחנן ור"ל בפלוגתא דר"מ ור' יהודה דר' יוחנן ס"ל כר"מ ור"ל כר' יהודה: ועליו ס"ת מונח. בירושלמי שקלים שם סוטה שם כמין גלוסקי עשוי לו מבחוץ ויתכן דהיינו מקמי דלייתי לארגז וע"ש בירושלמי מה דפליגי ר"מ ור"י בפי' ונתת אל הארון ונתת את הכפרת: **ע"ב** שברי לוחות. ירושלמי שקלים פ"ו ה"א סוטה פ"ח ה"ג תנחומא ויקהל ד' ועי' במד"ר פ"ד: דאר"י ארשב"י מלמד ששם. במד"ר פ"ד: איוב בימי משה. עמ"ש לק' טו: ע"י עשרה זקנים. שהש"ר פ"ד ע"ש דאיתא שם פלוגתא ובקה"ר פ"ז שוח"ט א' בשינויים:

דף טו ע"א איתן האזרחי זה אברהם. ויק"ר פ"ט במד"ר פי"ט קה"ר פ"ז פדר"כ ד' פרה פס"ר יד מדרש משלי א' אג"ב פנ"ה תנחומא תקת: הימן זה משה. במד"ר שם פדר"כ שם מדרש משלי שם: איוב בימי משה. בב"ר פנ"ז ובירושלמי סוטה פ"ה ה"ו ע"ש ר' לוי איוב בימי השבטים היה וכשם ר"י בן חלפתא אמר בימי ירידתן למצרים היה וע"ש בירושלמי ספ"ה: ואימא בימי יצחק. בירושלמי שם אליהוא זה יצחק: איוב לא היה ולא נברא. בב"ר פנ"ז ובירושלמי סוטה פ"ה ה"ו ע"ש ר"ל ומקשה שם מהא דר"ל משום בר קפרא אמר איוב בימי אברהם היה ומשני שהיה רק שלא היו היסורים עליו ע"ש: איוב מעולי גולה. ה"נ בב"ר שם וירושלמי שם ע"ש ר' יוחנן וכן אמר ריב"ל שם: **ע"ב** אימא כמשעה שנכנסו. בב"ר פנ"ז ובירושלמי סוטה פ"ה ע"ש ר"י בר חלפתא בירידתן למצרים הי' ובעליתן מת וכ"ה בסע"ר פ"ג: רא"א בימי שפט השופטים. בב"ר ובירושלמי שם ע"ש ר"י בר' יהודה: ריבק"א איוב בימי אחשורוש. ה"נ בב"ר וירושל' שם: וחכ"א איוב בימי כשדים. שם ע"ש ר"ש בר נחמן בשם ר' יונתן: וי"א איוב בימי יעקב. בירושלמי שם ע"ש ר' אבא ובב"ר שם ר' אבא בר כהנא וע"ש פע"ו ופ"פ: דור ששופט את שופטיו. ב"ר פמ"ב ויק"ר פי"א במד"ר פ"ו רו"ר פ"א אסת"ר פ"א תנחומא שמיני פס"ר פ"ה: א"ר אבא בר שמואל איוב ותרן. בירושלמי סוטה ספ"ה ע"ש ר' תחליפא קיסרייה ור"ז א"ל ומאן דלית הוא ותרן לית הוא כשר אלא ותרן על קללתו: פרצו גדרו של עולם. עב"ר פע"ג קה"ר פ"ט פ' כי לא לקלים: מלמד שהטעימו הקב"ה. ויק"ר פי"ז רו"ר פ"ב פס"ר י"ז:

דף טז ע"א דמעיקרא לא הוה ידע לה. תנחומא לך ה' ע"ש: הרבה נימין בראתי. ויק"ר פט"ז תנחומא תזריע: כל טפה. ב"ר פי"ג דב"ר פ"ז ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב תענית פ"א ה"ג: וכל קול וקול. ויק"ר פט"ז: **ע"ב** שלא מרד עשו בימיו. ב"ר פס"ג: אותו היום נפטר. עב"ר פס"ג פדר"א פל"ם פס"ר פמ"ב: מה עדשה. ב"ר שם: חמש עבירות. בב"ר שם שתי עבירות ר' אומר אף גנב ויתכן דלזאת ל"ח עברה דכפירה בעיקר ובתהמ"מ משום דזה נעשה לאחר מיתת אאע"ה שראה שגם כאותו לדיק פגעה מדה"ד וכן שט הבכורה הוי אח"כ ושם בהמאמר דבשביל זה נתקצרו ימי אאע"ה שלא יראה ברעת בנו אין לחשוב רק אותן שעשה שלא בסיבת מות אברהם וכאן חשיב סתם כל עברות שעשה באותו יום ובתוס' עה"ת ר"פ תולדות מביא בשם הירושלמי שמקשה דהא עשו כפר שתי שנים קודם מות אברהם מזמן ויגדלו הנערים ומשני שלא נתפרסם עדן ולא מצאתי זאת בירושלמי. ובזה י"ל ג"כ בטעם המדרש דל"ח הכפירה משום שלא היה מפורסם ועשמ"ר פ"א תנחומא שמות ותצא ד' פס"ר פי"ב פדר"כ פ"ג שוח"ט י"ב: ישמעאל עשה תשובה. עב"ל פ"ל רו"ר פ"ח: אדבורי אדבריה. עב"ר פס"ג:

דף יז ע"א וי"א אף דוד. בירושלמי ברכות פ"ט ה"ה וסוטה פ"ה ה"ה מחלק בין אברהם שעשה את היצה"ר טוב שנאמר ומצאת את לבבו נאמן אבל דוד לא היה יכול לעשות כן אלא הרגו בלבבו שנאמר ולבי חלל בקרבי: משה ואהרן ומרים. דב"ר סוף פי"א שהש"ר פ"א תנחומא ואתחנן אדר"נ פי"ב: אף בשרי ישכון. עי' שוח"ט ט"ז: סד בסיד. בירושלמי ר"פ כיני מתני' וסד בסיד אם סד בסיד כל שהוא אם לא סד בסיד ג' טפחים מהדא מרחיקין הגפת והזבל כו' או סד בסיד כ' פירושו דתרווייהו בעינן ופריך דלמא או קתני ובסד ל"צ ג"ט ומשני מהדא מרחיקין כו' והתם או סד קתני ולמה לא ערבינהו כבגמ' לקמן יט. ואת הסלעים. עמ"ש לקמן יט ע"א: את הזרעים. בירושלמי כלאים רפ"ז מקשה מזה ומתרץ כבגמ' לקמן יט: **ע"ב** הבא בידים תוספתא פ"ק:

דף יח ע"א תוס' ד"ה ואם וכ"ה תנות. וכן מבואר בירושלמי ה"ג ע"ש וכ"ה בתוספתא פ"ק: **ע"ב** והני לא מזקי הכי. עי' ירושלמי ה"ט דאיתא שם מרחיקין הבצלים מן הכרישין ואבר"ש מתיר א"ר יעקב בן דוסאי מגו אילן מתניתא כשם שזה מרחיק זה מזה כך זה מרחיק זה מזה ר' אבהו בשם ריב"ח מפני שפי הדבורים חד ומחריבות הדבש ונראה דפלוגתייהו דראב"ש ורבנן אם הכא לסמוך נריך גם הניזק להרחיק תני הסרתקה וס"ל לת"ק דצריך להרחיק ור' יעקב קאי לת"ק וקאמר דה"ס לכל אילן דמתני' ור' אבהו הוא ענין אחר לפרש היזק החרדל להדבורים:

דף יט ע"א או דלמא או סד. עמש"ל ר"פ: לפי שאין דרכן להטמין בסלעים. בירושלמי כאן ה"א ובשבת פ"ד ה"א מפני כאן וכאן אין הסלעים מרתיחין אלא מפני שעושין עפר היתות ומלקין את ארכות הכותל והכא מסקנת הגמ' משום דמהמם: ח"ש דלא תני הול. בירושלמי פ"ד דשבת ה"א מקשה ההאי דתני ולא כחול מהא דתני מטילין אותו לחול שלא יתחמם ומשני כהכא: **ע"ב** לצרדין קא מבתרשי עמש"ל יז ג: ושל נגמא מותר. ה"נ בתוספתא פ"ק וירושלמי ה"א: אמר שמואל רקיק. עי' ירושלמי עירובין פ"ז ה"ג דאיתא שם ואפי' רוק ופי' הפ"מ דהיינו רקיק וס"ל דממעט וקשה שפי' עד הדין והק"ע פי' שם שמילא התריך ברוק הוי מיעוט לשעתו וגם זה כולא שדבר הנמס והולך יהיה מיעוט ושלא גם תבן בעינן אין עתיד לפטהו או בטלו שיהיה שם וכן בפ"ז דפסחים ה"ז וטור ס"ע ה"ב אתא כק"ע והפ"מ בפירושה והוא המוב ובעג"ד

• דקאי אמש"ס הפהו במתגלות בטל פי' שחפה על התבן מתגלת הוי בטול ומקשה ע"ז איתא המי מלאהו במתגלות לא ביטל הפהו במתגלת ביטל וע"ז משני ר"ל אפי' רוק ופי' דמתגלת עצמו ל"ה ביטול רק דזה סימן שמבטל את התבן בתוספה מתגלת שיהא נוח להלוך שלא יחליק רגלו בהתבן ולא תמעד אשורו ע"כ הוי בטול להתבן דאפי' זק שאם רק על התבן ג"כ הוי סימן שחושבו כעפר ושיהיה נדרס ברגלי אדם והוי בטול להתבן כ"ש מתגלאות:

דף כ ע"א בן שמונה. ירושלמי יבמות פי"א ה"ז ועב"ר פי"ד ופ"כ במד"ר פ"ד תנחומא במדבר ית ירושל' יבמות פ"ד ה"ב ושם הגי' ת' אותטין ט' אופטא ובמדרש הוא בנוסח אחר: ע"ב וישל תמור שלשה. ה"ג בתוספתא פ"ק ובירושלמי ה"א הדא דתימר ברתיי' דתמן ברם ברתיי' דידן שלשה מן האצטרוביל ויהכן דרתיי' דידן היו של תמור והיינו הך: ובבירת טפח. בירושלמי ה"א הוא ע"ש ר' יהודה וע"כ ברייתא היא ומדבתר הירושלמי להביא ברייתא מלהביא המתני' מוכח דהיינו הברייתא דבתוספתא פ"ק דקאי בבירה טפח על הרחקה מן הגל ולא דעומד בעלי' וקאי ר' יהודה על הא דאיתא שם לפני זה ויש להגי' לפ"ז במקום עד שיהא תחתיה מעזיבה ג"ט שצ"ל עד שיהא ממנו לכותל ג"ט ולהפ"מ שפי' דקאי על מתני' דה"ב קשה מאי זה פשיטות מכירה דמיירי מתחתיו לדין הרחקה מן הגל: באמת ביין התירו. עמ"ש שבת יב ע"א ובב"מ ס ע"א: אם היה רפת בקר קודמת. עמש"ל יח ע"א: מפני שמשכיחו. בתוספתא פ"ק ובירושלמי ה"ג אע"פ שממעטו:

דף כא ע"ב רשב"ג אומר אף לשכנו כופהו. בתוספתא פ"ק איתא הכי אם קדמה החנות או הרפת א"י למחות בידו ולומר איני יכול לישן לא מקול הפטים כו' לשכנו אין יכולים לכופו רשבג"א לשכנו יכולים לכופו ובתר הפ"מ בה"ג דהאי שכנו פי' דמי שיש לו חנות קודמה דס"ל לת"ק שיכול למסור זכותו לאחר ורשב"ג ס"ל דאינו יכול למסור זכותו לאחר ועפ"ז באר מש"ש בירושלמי הני לשכנו יכול לחזור בו מקבל עליו א"י לחזור בו רשבג"א אף מקבל עליו יכול לחזור בו דהיינו האחר הבא לקבל זכות של זה. ובענ"ד אם היה כוונת הירושלמי לפרש כן הברייתא לא היה צ"ל דפליגי מקבל עליו אלא אם זה הזכות נמסר לאחר אי לא. ובאמת אין הכרח לפרש באחר לענין מסירת כ"א הפי' לשכנו מבני המבוי שיכול למחות בידו מתחלה כדאיתא במתני' איני יכול לישן כו' אם החזיק זה השכן אם מועיל שתיקתו או קבלתו וזהו הדין המבואר בח"מ סי' קנו סע"ד וע' באור הגר"א שם וזה דפליגי בירושלמי ר' חנינא ור' מנא ח"א מה לשכנו משרית גו ביתי' [דהייט שחוזר מהדירה בעבור דאדעתא דהכי שירבו הנכנסין לא קבל עליו] ור"ה אמר [נ"ל וחד אמר] מהו לשכנו מפתח לי' תנות מקבל עליו כו' והיינו אף שלא בביתו ומוכח דהיינו לפתוח מחדש ולא מיירי בקנית זכות וגם בתוספתא נוח יותר לפרש דקאי אפתיחה מחדש ולהירושלמי מיירי גם התוספתא שקבל ורוצה לחזור:

דף כב ע"א שיהו רוכלין מחזירין. ירושלמי מגילה פ"ד סוף ה"א: ע"ב דדוושא. ה"ג טעמי' בירושלמי כאן ה"ד ומוקי לי' ג"כ בעיר חדשה כבכאן: תנן החלונות. ה"ג בירושלמי שם ונראה דגם שם בא לסייע מזה לחלק בין עיר חדשה מדלא אמר כאן משום דוושא וע"כ התם בעיר ישנה והפ"מ הסב לכונה אחרת ודחוק הו י"ל עפמ"ש הרא"ש לפרש מ"ש בירושלמי שם מתני' בכותל אטום דהיינו שסתום באבנים ועפר ואין יכולים להלוך שם ומש"ש סודמין כ' בענ"ד דצ"ל דיומדין דהיינו כמין גא"ס. וקאי על החלונות שבמתני' להרך דל"ת תיפוק לי' משום דוושא ומשני דמיירי בכה"ג דליכא דוושא וע"ז מייתי ר"י בר' בון ראי' ממתניתי' דאמרה טעמים אחרים ולא משום דוושא: בגירי דילי'. לפי' הפ"מ בה"ס היינו טעמא דר' אלעזר בירושלמי שם דאמר הדא דתימר לימין אבל לשמאל זוקף מיד. משום דמלך השמאל אינה ממהרת לקפוץ ול"ה גירי דילי' ע"ש ופי' מהרא"פ שם דחוק:

דף כג ע"א בקוטרא. עי' תוס' ועי' ירושלמי ה"ח א"ר נסא לא אמרו אלא בעשן תדיר: ורמינהו אין פורסין. ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי כאן ה"ה ובב"ק פ"ז ה"ז: ע"ב שניהם יחלוקו. עמ"ש ביוס"ע ב"מ כ"ו מהירושלמי דכאן ה"ו: בדליבא. בירושלמי ה"ו מוקי למתני' בשאין דרך הרבים מפסקת ביניהם ע"ש ובמה"פ ד"ה הדא ולהגוע"י מטעם יאוש בשיש דרך הרבים:

דף כד ע"א בשביל של כרמים. הרמב"ן פי' דבשביל של כרמים אין בנ"א מצוים שם ולא גריס הרמב"ן כל דמדדה כו' ועי' מה"פ: ע"ב משום נוי העיר. בירושלמי מספקא ליה אי טעמא שלא יאפיל אי משום נוי מה מפקא מביניהון היה עומד בתוך שלו דטעם שלא יאפיל ליכא ומשום נוי איכא:

דף כה ע"א אבע"ל ר"ע היכי קאמר. בירושלמי ה"ז לפי' הפ"מ פליגי בזה דר' אבהו בשם ר' יוחנן עד מקום שעושה גלד ופי' הפ"מ דקאי עמ"ש לכל רוח הוא עושה דסומך הבורסקי להעיר ומעשה גלד הוא מהשייך למעשי בורסקי ודבית ר' ינאי אמרי עד מקום שעומד ומריח היינו הרחקה חמשים אמה וע"ז ייתי והני כן לסייע לדבית ר' ינאי דמרחיק קאי ארישא. ובענ"ד דחוק הלשון לפירושו ועוד דהקשה לר' יהנן מהברייתא וכ' דס"פ דגם ר"א בשם ר' יוחנן ס"ל כהברייתא והפלוגתא קאי ארוח מערבית דאית' אינו עושה כל עיקר ועד כמה וכי נימא דעד סוף העולם לא יעשה וע"ז אמר עד מקום שעושה גרד כצ"ל בענ"ד והיינו שעושה וצומח יער קטן מגורדיתא דקני או גרדי דדקלי דהקנים או דקלים הוו מחיצה לחוץ בפני הרוח שלא ישא עוד את הריח משם להעיר ודבית ר' ינאי אמרי דהשיעור הוא עד מקום שיתכן שיגיע שם הריח ואין נזה שעור כ"א ע"י בחינה ותרווייהו קאי על רוח מערבית וע"ז מסיים והני כן דהרחקה חמשים אמה קאי על לכל רוח והוי סיוע לתרווייהו: אילימא הדירא ברוחות. בירושלמי משמע דמפרש ברוחות מדמייתי עלה עובדא דר' מנא הלך עם מוכי שחין וא"ל אביי שלא ילך ממדינחייהו אלא ממערבייהו: וצבא השמים. עמ"ר פמ"ס: דא"ל רב ששת לשמעי'. בירושלמי ברכות פ"ד ה"ה ע"ש ר' יעקב בר אחא דהני תמן לכל הרוחות אין מחזירין תנן מרות מזרחית ועפ"מ והרש"ס והגר"א גרסי לכל הרוחות מחזירין ופי' הרז"פ ע"פ הך דרב ששת דהכא. ודוחק לי דהני על מימרא וכ' בענ"ד להגי' דתני תמן לכל הרוחות עושה ומרחיק חוץ מרות מערבית [והוא כר"ע וכ"ה בתוספתא כאן ואח"כ צ"ל] אמר רב ששת לכל הרוחות מחזירין וכמעט מלכל הרוחות הראשון עד השני: דמורו בה מיני. בירושלמי ברכות שם הטעם משום בתחלה היו אבותינו מבתחוים קדמה לשמש ע"ש ובפנ"א: יערוף כמטר. ספרי האזינו ש"ו: ע"ב הולך אל דרום ביום. ירושלמי עירובין רפ"ה וקה"ר פ"א: ר' יוסי מתיר בחרדל. עמש"ל יח: בשלמא בור למטה. ה"נ מקשה ומתרץ בירושלמי שביעית פ"א סוף ה"ב ע"ש ר' חנינא: מודה ר"י בגירי דילי'. עי' מה"פ ובנו"י ה"י:

דף כו ע"א קוצץ ויורד. עמ"ש הפ"מ כאן בה"י דמ"ש כאן בירושלמי דר' יוסי אמר שאם אתה אומר שרשים עיקר הן לבכורים לא היה אדם יכול להביא בכורים קאי על פלוגתא דר' יוסי ור' יונה בריש בכורים ע"ש והגו"י תלי לה בהך דר' יוסי בשם ר' יוחנן פ"ק דערלה ע"ש: ע"ב מצר שהחזיקו בו רבים. ירושלמי ספ"ג: אילן הסמוך למצר. עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"א בכורים פ"א ה"א:

דף כז ע"א קנה שני אילנות. בכורים פ"א ה"ו: רע"א קרקע כ"ש. ירושלמי פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה לקמן פ"ט ה"ז: ע"ב טבל וחולין מעורבין. עי' בתוספתא ספ"ב דמעשרות ובירושלמי פ"א דערלה ה"א בדברי רבי כאלו כולו בארץ ור' יוחנן מפרש לה בירושלמי שם דהיינו טבל ומעושרין מעורבין זה בזה ואיתא שם דרק לענין מעשר שאין החיוב תלוי בדעת האדם משא"כ בערלה אם נטע מתחלה למאכל ומתחלה לסייג גם לרבי נד החיוב חייב ונד הפטור פטור: גזלן הוא. עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"א: א"ר יוחנן א' אילן הסמוך למצר. עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"א וה"ג דס"ל לר' יוחנן שרשין אין בהם ממש לענין בכורים ועי' ירושלמי בכורים פ"א ה"א כאן ה"י: ר"א מתיר בכדי שתהא. עי' לקמן בירושלמי ספ"ג ובירושלמי בכורים פ"א ה"א איתא דר' יהודה דס"ל המבריך משלו לשלו דרך רה"ר מביא בכורים כר"א ס"ל:

דף כח ע"א ובית הבלאין ועבדים. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ג: א"ר יוחנן שמעתי מהולכי אושא. ה"נ בירושלמי כאן ה"ג ומקשה עלה ר' יוסי מאן אית לי' שור המועד ג' ימים ר' יהודה והתניא תמן א"ר יהודה לא אמרו ג' שנים אלא כדי כו' ונשאר בקושי' ובבבלי מוקי לה כר"מ ודס"ל כר' ישמעאל כלק' ע"ב: ע"ב שאין עמה טענה. לקמן ה"ד ומובא ג"כ בה"ג שם מהתוספתא דפ"ב בשינוי ועמ"ש לק' לט:

דף לא ע"ב לולותא דב"ד ל"ת. לקמן בירושלמי ה"ד פליגי בה ר"ג בר יעקב סבר דל"ת ורב סבר כיון שנתת ע"פ ב"ד נתת המע"ה ונראה דהתם פליגי בסברא זו דשנים נגד שנים מוקמינן אחזקה קמייתא וס"ל לרב דכיון דהוחזק זה ע"פ ב"ד הוי החזקה מסייע לזה ע"כ א"י הראשון להוציא מידו ורנב"י ס"ל דזה שהחזיקוהו ב"ד לאו חזקה היא ולא הוזכר בירושלמי סברת זלותא דב"ד ובירושלמי כתובות פ"ב ה"ב איתא דפליגי בזה רבנן דהכא עם רבנן דתמן ופליגי בפלוגתת ר' מנחם בר' יוסי ורבנן בשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ע"ש ומש"ש בכתובות קב: בס"ד מזה: שנים אומרים מת. עי' ירושלמי שם וביבמות פ"י ה"ג וכ' שטגו המפרשים שם ובכתובות דלפי' הק"ע ופ"מ נשאר הדבר בקושי' וגם כל הענין מבולבל דפלוגתא דרבנן דהכא ורבנן דתמן הוא באופן שנשאת מתחלה ע"פ ב"ד וכמבואר בכתובות שם א"כ מאי מדמי לזה שנים אומרים כו' דהתם שלא בב"א. ואיזה דמיון יש זה לזה וכדמקשה דאדרבה מחלפי' שיטתי' דרבנן דגבי שדה לא אמרו כ"א בנעשה מעשה ע"פ ב"ד בראשונה וגבי גירושין אפי' בב"א אמרי לא תצא גם מ"ש דרבנן דתמן כרבנן דהכא הוא תמוה דהלא אמר דפליגי ובתכ"ד משוס ובענ"ד פי' דמבאר ר' חזקי' דכמו דסברי רבנן דתמן בשדה כן רבנן דהכא פי' גבי שנים אומרים מת כו' ושנים אומרים נתגרשה כו'. ואין הפי' דהכא דמערבא אלא כאן פי' רבנן דתמן הכא בענין זה הא דקאמרי לא תצא היינו דוקא שנעשה מעשה ע"פ ב"ד כמו שאמרו בשדה וע"ז אמר ר' יוסי מסתברא דלא מחלפא כו' פי' דמסתברא דקאי נשאת על קודם בוא העדים השניים דאל"כ מחלפא שטתייהו דרבנן דהא גם בשדה מודו דכשבאו בב"א הוא בחזקה קמייתא וע"כ כחזקי' ורבנן דמערבא ס"ל דלעולם תצא: ערער תד א"ב. הכא בסוגיא משמע דע"א הפוסל ל"מ ובירושלמי כתובות פ"ב ה"ח מקשה ר' בון בר חייא בפשיטות אם העלוהו ע"פ ע"א יורידוהו ע"פ ע"א. והלא העלוהו ע"פ ע"א מיירי ע"כ דאית ליה חזקה ומ"מ מהני ע"א נגדו את"כ לפסול ויש להאריך ואכ"מ:

דף לב ע"א והא"ר יוחנן ד"ס. בירושלמי כתובות פ"ב ה"ת ר' חייא בשם ר' יוחנן ובפנ"א כתבתי דחלוק בזה מבבלי מהירושלמי דלהירושלמי מועיל ע"א לפסול גם את"כ נגד ע"א שהכשיר מקודם משום דל"ת נזותא דב"ד כ"א מטעם שכבר נעשה ע"פ ב"ד וזה דוקא בשני עדים כמבמעות לי' הירושלמי א"כ מסכתת לה ג"כ ערער תד רק דמ"מ מוקי למתני' בערעור שנים דלא תקשה א"כ דמיירי מתני' בערעור חד מ"ט דר"א וע"כ בערעור תרי ומשום דס"ל לר"א דאין מצטרף עם הראשון משום שלא באו בב"א והו"ל תד נגד תרי ורשב"ג ס"ל דמצטרף ולהבבלי אין מועיל כלל ערעור הד אף במקום קול נגד א' המכשירו מקודם משום זלותא דב"ד ועפ"מ שפי' דרשב"ג ור"א פליגי אי מועיל ע"א במקום תרי והרי וזה דבר תמוה ובענ"ד כ' כנ"ל: עד שירצו שניכם כא'. סוטה פ"א ה"א כתובות פ"ב ה"ד סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א ועמ"ש סנהדרין ל ע"ב: עד שיעידו שניהם כא'. ירושלמי סנהדרין שם:

דף לד ע"א מחויב שבועה שא"י לישבע. עי' ירושלמי שבועות פ"ז ה"ד דקאמר רבנן דתמן ס"ל חורס שבועה לשיני ר' יוחנן בשם ר' ינאי חורה שבועה לבעלין כו' ולא יכול משתבע לי קום שלים • . וע' בבלי שבועות מז. רבותינו שבא"י. ס"ל חורס שבועה למחייב לה מאן רבותינו שבא"י ר' אבא היינו דהכא דמשוא"ל"מ ועמ"ש בס"ד: תוס' ד"ה היינו. מדכתיב שבועת. מכלתא משפטים פט"ז: תוס' ד"ה הוא יתיב. א"ר אמי רבותינו שבא"י. בירושלמי משמע דרבותינו שבא"י היינו ר' יוחנן ור' ינאי ע"ש בשבועות פ"ז ה"ד רב הושעי' אמר קמי ר' אמי בשם רבנן דתמן כו' ר' יוחנן בשם ר' ינאי כו':

דף לה ע"א תוס' ד"ה שודא בירושלמי. כתובות פ"י ה"ד וה"ה ושם איתא שוחדא דדייני ע"ש בק"ע ופ"ק ע"ב ואי דלי לי'. עי' ירושלמי ס"י ובמה"פ שם ד"ה תני:

דף לו ע"א אכלה ערלה. עי' ירושלמי ה"ג דאר"ח שני ערלה בירושלמי ועי' מה"פ שם בשם הרמב"ן. והאר"ל סגודרות. בירושלמי ה"א ע"ש ר' יוחנן ובקדושין פ"ד ה"ב ע"ש ר' ינאי שגלים וסייחים המקפלים ממקום למקום אין להם חזקה: אבל יש להם חזקה ג"ש. עי' ירושלמי לקמן ה"ה ובתוספתא פ"ב: ע"ב וי"א ה"ז חזקה. עי' מה"פ ה"ג ד"ה רב אמר: זו דברי ר' ישמעאל. ה"ג בירושלמי ה"ב בין הא דרב בין הא דשמואל וע"ש דאיתא כך חלוקין בשני אלי' ועמה"פ בשם הרמב"ן שפי' עפמ"ש בויק"ר ולפנינו במדרש ליתא שם פלוגתא בשני אליהו רק שינוי ממקום למקום דבויק"ר פ"ט איתא בשני אלי' ג' חדשים בראשונה כו' ובאסת"ר פ"ב תנחומא מצורע ו' איתא חדש א': דקל נערס א"ב. עי' רשב"ס ובענ"ד נ' לפרש עפמ"ש בירושלמי ה"ב הכאתיו לעיל ע"א אר"ח שני ערלה בירושלמי ה"ג יש לפרש דקל נערס היינו שלא עברו עליה שני ערלה ולהגוע"י שפי' בירושלמי היינו בין רב ושמואל ה"ג י"ל כאן:

דף לז ע"א ושייר אילנות. עי' ירושלמי פ"ד ה"ח ומ"ש לקמן עא ע"א: ע"ב תוס' ד"ה אינו כרם. וא"ל להרחיק. כן מבואר בכלאים פ"ה מ"ב ובירושלמי שם ה"ב ועוד איתא בירושלמי שביעית פ"א ה"ג לענין חורשין בית סאה בשבילן דאם אינו כרם אין חורשין כל הב"ס. ושם משנה הירושלמי מהבבלי דשם בכלאים פ"ה ה"ב ובנזיר פ"ט ה"ג איתא בשם ר' יוחנן דכשם שחלוקין בכרם כך חלוקין בשכונת קברות ובבבלי לק' קב. איתא בברייתא דאר"ש בן יהודה משום ר"ש רואין את האמצעים כאלו אינן ושם ע"ב רמי דר"ש אדר"ש מכרם ומחלק ביניהו ע"ש והירושלמי משוה אותם להדדי ועמ"ש לקמן קב ע"ב:

דף לח ע"א א"ר יהודה לא אמרו. ירושלמי לעיל ה"א: בשעת חירום שנו. ה"נ בירושלמי ה"ג ע"ש רב: ע"ב כי אמריתה קמי' דשמואל. בירושלמי ה"ג ג"כ פלוגתא דרב ושמואל דרב ס"ל אין מחזיקין ושמואל ס"ל מחזיקין ור"נ בר יצחק מסייע לשמואל מקרא דמלכים ב' ח' גבי שונמית ויתן לה סרים א' לאמר השב את כל אשר לה ומדלא הלכה לדיינים ש"מ דלא היתה זוכה אף שברחה מחמת רעב לגור בארץ פלשתים שבע שנים מ"מ הוי חזקה לגורת ע"כ באה אל המלך:

דף לט ע"א ריב"ח שאל לתלמידי דר' יוחנן. ה"נ בירושלמי ה"ג אך בזה משונה דשם ר"ח בשם ר' יוחנן אמר דלריך ב"ד והכא ר"ח בר אבא בשם ר' יוחנן בפני שנים ור' יוסי בשם ר' יוחנן אמר שם א"צ ב"ד: ע"ב א"ל לא צריכת. ה"נ בירושלמי ה"ג וכאיכא דאמרי דהייא בר רב אמר הכי אמר אבא: אם מחמת טענה הראשונה. בתוספתא פ"ב איתא כה"ג בשינוי שאם אכלה שש שנים וערער בעל השדה בג' ראשונות ואח"כ בא בסוף שש בא וערער אם מחמת טענה הראשונה בא המחזיק יטען אתה מכרתו לי אינה חזקה שטענה שבטלה מקצתה בטלה כולה וע' פ"מ בה"ג שמגי' בירושלמי שצ"ל כבתוספתא ופי' דמיירי שבעת ערעור הראשון טען שלא אמר לי דבר דל"ה חזקה ע"כ אין מועיל מ"ש אח"כ אתה מכרתו ומשמע דאף שאמר שמהאה קנה ממנו אינו נאמן משום דירד לה בגזלנותא. וענו"י מה שפי' ע"פ הגי' שכתובה ועתוס' ד"ה ולריך וקושיהם מהא דלעיל לא ע"א ישבה הרא"ש בסי' ח ע"ש:

דף מא ע"א כל חזקה. עמש"ל כת ע"ב: ע"ב יש בכלל מאתים מנה. עמ"ש סנהדרין ל: ולא: ובמה"פ פ"ג דסנהדרין ה"ב ד"ה בכלל מ"ש משינוי הגירסות מיבמות פט"ו ה"ה ומיר ספ"ג למ"ש בסנהדרין שם:

דף מב ע"א מע"פ א"ג מן הזורשים. עמ"ש ב"ק קד ע"ב: האומנין והשותפין. עי' רשב"ס שהביא בשם ר"ג דל"ג האומנין ונמצא שבירושלמי ה"ה הוא כגי' הר"ג ועי' מה"פ שם שכ' דלא מטעם הרשב"ס אלא משום דל"ד לאיך דהוו בקרקע וג"ש וזה הוי במטלטלין ושמואל דתני אומן ס"ל דמיירי באומן בנין או לעבד שדינו ג"כ ג' שנים ועי' לקמן מה: ראה עבדו ביד אומן והוא מתוספתא פ"ב וירושלמי כאן ה"ה: ע"ב והאמר שמואל שותף כיורד ברשות. ה"נ מקשה בירושלמי ה"ה דשמואל אדשמואל ומשני כי הכא ולגאי גיסא דלפלגא גרע ול"ה חזקה:

דף מג ע"א דין ודברים אין לי. עי' ירושלמי ר"פ הכותב:

דף מד ע"א רשות יורש לאו כרשות לוקח. עמ"ש ב"ק קיח: קיב. קטו ע"א: ע"ב עשה עבה אותיק. עמ"ש ב"ק יא:

דף מה ע"א מתוך שיכול לומר. עי' ירושלמי פ"ו דשבועות ה"א א"ר יודן אין אומרים בממון מאחר דהייט מיגו ושם י"ל משום דהו"ל מיגו דהעזה בבע"ח וע"ע בה"ח שם חד ב"נ קם עם חבריה בשוקא כו' ומפרש לה הגו"י במגו ומשום דמגו להוציא ל"א והתפן הוא בחזקת בעליו הראשונים ועגו"י סוף פרקין ויש להאריך ואכ"מ ועי' ירושלמי שבועות פ"ז ה"א גבי ר' יוחנן אין אומר בממון מאחר ופי' ספ"מ דהוא בתמי': ע"ב המפקיד אצל חברו בעדים. עי' ירושלמי שבועות פ"ו סוף ה"א אסי אמר המלוה את חברו בעדים לא יחזיר לו אלא בעדים ומקשה התם עלי' מברייתא וע' בבלי שבועות מא ע"א: ראה עבדו ביד אומן. תוספתא פ"ב ומובא בירושלמי ה"ה: שתים קלצת לי. עי' ירושלמי שבועות פ"ז ה"א דאיתא שם סלע א' פסקתי לך וגתתי' לך והלה אומר שתים פסקת לי ולא נתת לי כלום ראשונה נוטל בלא שבועה שני' תפלוגת' דר' יוחנן ור' אלעזר והגו"י מגי' ראשונה לא נוטל אפי' בשבועה ע"ש ובענ"ד נ' דצ"ל נוטל בשבועה דע"ז יש עדים ששכרו ול"ל להבעה"ב מיגו אבל בכמה המקח או כמה ימים שעבד ליכא עדים ע"כ בזה הוי פלוגתא דר"י ור"א לעיל שם אי מועיל מיגו נגד השכיר:

דף מו ע"א נתחלפו לו כליו. ירושלמי ב"ק פ"י ה"א: ע"ב א"ר יוחנן באריסי בתי אבות. בירושלמי ה"ה מבמע דעת ר' יוחנן דאינו כן דר"ה אמר שם באריס לעולם אבל אריס לשעה יש לו חזקה ור' יוחנן ור"ל אמרי אפי' אריס לשעה אין לו חזקה: אריס שהוריד אריסין. בירושלמי ה"ה ע"ש ר' יוחנן אריס שהוריד אריס אין לו חזקה ולכאורה תבכתי להגי' אריסין והיינו שחילק וכדאמר ר"י הכא אך ממאי דמייתי שם ראי' מזה לבן אריס מוכח דהייטו שהוריד אריס תחתיו:

דף מז ע"א בן אריס יש לו חזקה. בירושלמי ה"ה ר' יוחנן ור"ל אמרין אריס ובן אריס אין לו חזקה: ואשתו שנתגרשה. בירושלמי ה"ה אבל לאחר מיתה יש לו חזקה. וצ"ל שסילק עצמו מירושתה כבר"פ הכותב דאל"כ הלא יורשה ונגד מי הוי החזקה: ע"ב מגורשת ואינה מגורשת. עמ"ש ב"מ יב: אבל בשטר קנה. בירושלמי גיטין פ"ה ה"ז מוכח דגם בשטר לא קנה וכשמואל כאן דבעי התם עד כדון בשני שטרות [שלקח מהבעה"ב בשטר בפ"ע] בשטר א' [הייט שחתם הבעה"ב בשטר של הסקריקין] ופשיט דכ"ש מקחו בטל ועק"ק שם והפ"מ מפרש שם דקאי על לקח מן האיש וחזר ולקחה מן האשה ובק"ק שם משמע דאיתה בירושלמי אותה האבעי' בתי פעמים לסקריקין לבד ולאיש ואשה לבד ולפנינו ליתא שם כ"א פעם א':

דף מח ע"א יקריב אותו. ת"כ ויקרא נדבה פ"ג: תוס' ד"ה יקריב בת"כ. שם: תוס' ד"ה גט. בירושלמי דגיטין. פ"ט ה"ט ועי' רש"ל ורש"א גיטין דפ"ח: וברש"א כאן ומה שהשיג הרש"א על הרש"ל שכ' דרב ס"ל באומר איני זן דאין כופין מהא דכתובות סג. עז. אמר רב יוציא. אינה השגה דהלא בירושלמי שם וביבמות פ"ט ה"ד וכתובות פי"א ה"ז אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות ומקשה מהא דהמדיר את אשתו כו' יוציא ומשני דיוציא אבל לא כופין וה"כ צ"ל לרב לגי' הרא"ש בבבלי כתובות עז אר"י אמר רב אין מעשין אלא לפסולות דע"כ בכ"מ שנאמר יוציא אין מעשין ובאומר איני זן אמר רב בל' יוציא וצ"ל דס"ל אין מעשין רק יוציא וא"כ א"ש כפי' הרש"ל לפי הגי' הכתובה ולזאת ס"ל לרב דפסול והו"ל גט מעושה ור"ח ס"ל דכשר משום דס"ל דבאיני זן כופין ג"כ וכדמסיים שם בירושלמי ר"ח בר אסי כו' איני זן כופין [ולפ"ז צ"ל דרב נקט ישראל שעשה כמעשה עכו"ם הוא לרבותא דאפי' ישראל שעשה באומר איני זן הוא פסול משום דהו"ל כמעשה עכו"ס דבדיני ישראל אין כופין ור"ת הוא ג"כ לרבותא אפי' עכו"ס שעשה רק שעשה כמעשה ישראל דהוי כדין ואפי' באומר איני זן כשר] והרואה בירושלמי יראה דקאי על הא דשמואל וכמסקנא שם דהיכי דאמר יוציא אין כופין וא"ש בפשיטות ולגי' התוס' הכא בירושלמי נ"ל דס"ק דאף דלכתחלה אין כופין מ"מ אם כפוהו הוי הגט כשר כיון דהדין יוציא וע' רש"א כאן שהשכים לגי' דהכא: אבל בשטר קנה. עמש"ל מז:

דף מט ע"א דין ודברים אין לי. ע"ל מג ע"ב: ע"ב לא נצרכא אלא לג' שדות. עי' ירושלמי גיטין פ"ה ה"ז דאיתא עלה אמר רב בשדה שהכניסה לו בכתובתה כו' ונפרדו הק"ע והפ"מ בפירושיהם ולשני הפירושים מוכח דגם בנכ"מ מועילה טענת נ"ר עשיתי לבעלי ותגבה את"כ מהם והוא דלא כהבבלי כאן דבנכ"מ מועיל התימהם ולא הוכל לטעון נ"ר כו':

דף נ ע"א איש ואשה שמכרו. ירושלמי כתובות פ"ט ה"א ועמ"ש ב"ק פח ע"ב: המוכר עבדו. עי' מ"ש בב"ק כ ע"א: ע"ב אין חזקה לנזקין. עמש"ל כג. ד"ה בקוטרא:

דף נא ע"א המוכר שדה לאשתו. עמ"ש לקמן ע"ב: אמר שמואל נ"ש אלא בשטר מתנה. ה"נ דעת ר' ירמיה בירושלמי קדושין פ"א ה"ה ופליגי עלי' ר' יונה ור' יוסה ע"ש: כדי ליפות כחו. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה וכאן פ"ח ה"ד במתנה שכ' בל' מכר ע"ש: ע"ב במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. עי' רא"ש פ' הכותב סי' א' שהביא הירושלמי דשם וכ' דהירושלמי פליג אגמ' דידן דס"ל דלא קנתה הפירות גם במתנה וכ' כן לפי נ"י שהביא ולפמ"ש לפנינו יתכן דל"פ דהכי איתא התם רב יהודה בשם רב הנותן שדה במתנה לאשתו אינה מוכרת פירות אר"ז מתניתא אמרה כן [גי' הרא"ש אינו אוכל פירות אר"ז מתניתא לא אמרה כן] אלו הן פירי פירות מוכר פירות ולוקח קרקע והוא אוכל פירות ר' אימי בעי אלו אחר כותב לה יש לו אכילת פירות הוא שכתב לה לא כש"כ לא אמר אלא כותב אבל מוכר לא. ופי' הרא"ש לפי גירסתו דר"ז מקשה מהאי מתניתא דכותב לה דו"ד אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי הוא כנותן לה מתנה ומ"מ יש לו פירי פירות ה"כ יש לו פירות מתנתו ובגמ' דילן אזיל לטעמי' דמוקי הא דפירי פירות בדשיירא ע"כ פסק כרב דאין הבעל אוכל פירות והירושלמי ס"ל כהברייתא דתוספתא דלוקח קרקע ע"כ מדחה הדין דרב. ולהגי' שלפנינו נ' לפרש אינה מוכרת פירות דהיינו דאף דאין לו אכילת פירות מ"מ אינה מוכרת לעצמה כ"א ילקח קרקע ויאכל הוא פירי פירות וע"ז אר"ז מתנית' אמרה כן. דבעד הפירות שאינו אוכל ילקח קרקע. ור' אימי מקשה העיקר דין דרב למה אינו אוכל מ"ש מאלו אחר נתן לה ומסיק לא אמר אלא בכותב דהיינו מתנה אבל במוכר לא יהתית' כהכא ולהרא"ש שפי' דנדחה הא דרב ממתנית' מאי מקשה עוד ר' אימי מסברא ומאי מסיק על רב ל"א אלא בכותב כיון דאידחו לה ולמ"ש א"ש וכ"כ לדינא בשו"ע אה"ע דילקח קרקע: אין מקבלין פקדונות. תוספתא ב"ק רפי"א ירושלמי שם פ"ט ה"ז פ"י ה"ט:

דף נב ע"א יעשה פירוש לפירוזן. בירושלמי ב"ק פ"ט ה"ז ליתא יעשה פירוזן רק יעשה פירוש לפירוזן ומסיק עלה ר' זבידא בשם ר' בא בר ממל ובלבד בעדים כהדא אתא דרבנ"ת כו' היינו עובדא דהכא ופי' הפ"מ שימסור לפלוני שאמרו בעדים והמה הגו"י מה קמ"ל ופי' הוא שיש עדים שאמרו כן קודם מותו דלא ס"ל להירושלמי מיגו ובענ"ד הגהה זו אינה ברורה ועמ"ש בשבועות בס"ד והגהות ירושלים גריס במקום בעדים באמיד וכל"ב הכא ובענ"ד כלם טרחו להעמיד דברי ר"ז עמ"ש יעשה כפירוזן שזה ליתא כלל בירושלמי רק שהם גרסי לה אבל כד דל גירסתם זאת א"ש כפשוטו דקאי על יעשה פירוש לפירוזן ולא מהימני דהייט בעדים שהיה של בעל או ראו דל"ל מיגו אבל בים מיגו יעשה כפירוזן וע"ז מייתי העובדא מהדיהו דרבנ"ת דמסיק שם ע"ז דלא מחזקא בשעת מיתה ובאופן דהיה לה מיגו בק בחיי' הו"ל מיגו במקום חזקה שהוא של הבעל אבל קודם מותה דאיכא נגד זה חזקה דלא מחזקא בשעת מיתה מהני המיגו ומיושב לי' הירושלמי אך בזה מבונה הירושלמי מהבבלי דלא הלי כהם באי מהימנא או אמידא כבכאן כ"א חזקה דלא מחזקא בשעת מיתה ובאופן שהיה להם בחייהם מיגו כנ"ל וזה יתכן בכונת הרמב"ם ועי' מס"ם שם ד"ה אין ואכמ"ל: ע"ב הלוקח בעיסקן. עי' ירושלמי פ"ט ה"ג ובמה"פ שם ד"ה בן:

דף נג ע"א בעין יפה. בירושלמי לקמן פ"ד ה"ת משמע דפליגי בזה דרב קאמר התם טעם החילוק בין מוכר לנותן דנותן הוא בעין יפה ורשב"ג בשם רבי יונתן משום דהלקוחות מדקדקין הייני לגרוע ולהתנות ומדלא פרט לא היה דעתו לקנות אבל מקבל מתנה אין יכול להתנות ולהתנות אין כאן גילוי מלתא דאין חפץ בדבר הנכלל בל' המתנה. וכן בנזיר פ"ה ה"א אפשר דמבעי' לי' בזה ע"ש: והשלימו לעשרה. בירושלמי כאן פ"ג ה"ה הוא ע"ש רב. ושמואל אמר התם אפי' פרץ מקום שאינו ראוי לפרוץ וגדר מקום שא"ר לגדור ה"ז חזקה. משמע דמפרש כל שהוא היינו אף שהוא אף שלא במקום המועיל ורב מפרש כ"ש שהשלימו לעשרה. והכא משמע דבעי שיועיל בהפרצה או בהגדר גם בדברי רב שהם כשמואל כאן משונה דשם גם בפחות מעשרה הוי פרץ והכא אמר דבעינן פרצה שיכול לכנוס בה ולצאת: א"ר אסי א"ר יוחנן שתי שדות. ה"ג בירושלמי כאן ה"א ובקדושין פ"א ה"ג ע"ש ר' יוסה בשם ר' יוחנן ושם מבואר דהיינו דוקא בנכסי הגר ובקדושין מבואר דבמכר או מתנה כהזיק בא' מהם קנה השני אף מיסודה לגליל וכ"ה בה"ג שם ע"ש ר' יוחנן ובנכסי הגר אפי' מיצר מפסיק וה"ה להרמב"ם ותוס' להסתייע לחילוק זה מהירושלמי ומה שדימו התוס' כאן מתנה לנכסי הגר הוא דלא כמ"ש בירושלמי כנ"ל ועי' קדושין כז. דכתבו התוס' שם בשם ר"ת דמתנה דמי למכר שנתן דמי כולן ועי' מה"פ קדושין ד"ה ובנכסי. **ע"ב** בעי ר"ז. ה"ג בירושלמי שם ועוד בפאה פ"ג ה"א לענין אם קדם פאה שהפריש מדה לחברתה בנתכוין גם למכר ובירושלמי משמע דהאבעי' שלו כאבעית ר' אלעזר לקמן בסמוך: ה"ק הגביה לרבו. בירושלמי קדושין פ"א ה"ג איתא הכי בדברי ר"ש אם הגביהו ה"ז חזקה הגביה הוא את רבו אין חזקה גדולה ממנה ובדברי ת"ק לא הוזכר הגבהה כלל גם בדברי ר"ש איכא שינוי דהאי אין חזקה גדולה שנאמר על הגביה רבו לו איתא התם על הגביה הוא את רבו:

דף נד ע"א ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו. ה"ג בירושלמי קדושין פ"א ה"ה מאמר שמואל בהולם מן הקרקע דל"ק כ"א אותו קלח בלבד ועפ"ק שם ד"ה לא קנה שהקשה מזה על הרמב"ם בפ"א ממכירה דפסק דקנה כל הקרקע. וגרם לו זה שגיאתו בפי' הירושלמי בהא דמבני שם אשמואל אקובי' מהברייתא תלש כ"ש קנה. מודה שמואל בנכסי הגר לפרש דבנכסי הגר קנה ולא אמר רק במכירה ומתנה. וזו סברא מהופכת דלעיל שם אמר דבמכר ומתנה קונה בחזקת שדה אחת ביסודה את השני' לא בגליל ובנכסי הגר לא קנה חוץ למצר. וע"כ לפרש דשמואל דאמר לא קנה מיירי בנכסי הגר כמ"ש הפ"מ וטוב להגיה מודה לשמואל בנכסי הגר היינו דגם הברייתא מודה בכה"ג וממ לא מיושב ג"כ קושיתו מפ"ג דקדושין ה"א דמשמע שם דבכ"ש הגי דהתם במכירה או מתנה מיירי. גם לדינא לא קי"ל כשמואל גם בנכסי הגר כמ"ש הרשב"ם:

דף נה ע"א ואין הבכור נוטל כראוי. ספרי תצא ריש מקרא בכל אשר ימצא לו וכ"ה בירושלמי פ"ח ה"ג ונזכר ג"כ בה"ש שם: המצר. עמש"ל נג ע"א: לענין פאה. בירושלמי פאה פ"ב ה"א ע"ש ריב"ח אמות מפסיקין לפאה ומצר הוא שם ע"ש ר' הושעי': **ע"ב** הנכנס לבקעה. עמ"ש פסחים י ע"א: דתניא הוציא חצי גרוגרת. עמ"ש שבת פ ע"א:

דף נו ע"א אמר רב שבו תיחם. בירושלמי פאה פ"ב ה"א ע"ש רב חסדא: לא מנה יהושע. בירושלמי פ"א דמגילה ה"א פלוגתא בזה דרשב"ל אמר דיהושע לא מנה אלא המוקפות חומה וריב"ח אמר לא מנה אלא הסמוך להספר והוכרחו שם לזה מחמת הקושי' דמקשה שם אהא דאיתא ששים רבוא עיירות כו' הא כל הערים שביהושע אפי' מאה אינן ומשני זה כך וזה כך. וק"ל בענ"ד לרשב"ל מאי מספקא לי' לרבי אם טבריה מוקפת חומה הא רקת זו טבריה וכתיבה ביהושע. ולזה י"ל משום דמצד א' יש חומתה ע"כ יש לספק בה אף דביהושע בחשבון מוקפות היא אך קשה למה הוציא במתני' דערכין ובגמ' מגילה ד. לוד ואונו וגיא החרשים מכלל כל הערים שביהושע הם מוקפות ע"כ נ' בענ"ד דל"פ וביניהם אמת דהמוקפות חשיב אף שאינם על הספר ואותן שהן על הספר חשיב אף שאינן מוקפות ועי' תוס' שפי' גבול שבין שבט לשבט ובירושלמי איתא על הספר דהיינו גבול א"י ומה שהקשו התוס' הא נמצא ביהושע כמה ערים שבאמצע י"ל שהם היו מוקפות חומה ע"כ חשיב להו אף שאינם על הגבול: רמ"א נפתוחא. בב"ר פמ"ד פלוגתא דר' ור"ש ורא"י ורבנן ובירושלמי שביעית פ"ו ה"א קדושין פ"א ה"ח יהודה ור"ש ורא"י ורבי וכ"כ להגי' במדרש במקום ר' ר' יהודה ובמקום רבנן רבי להשוותם אך במאמריהם הם ג"כ משונים המדרש מהירושלמי. ובגמ' דילן דר"מ ה"א דרבי יהודה דהתם ונפתוחא דהכא היא נוטיא שבמדרש ונפעיא שבירושלמי רק שסדרן משונה דשם היא השלישית שם לקדמוני וכאן היא לראשונה לקיני. ודר' יהודה היא דר' דהתם וג"כ הסדר משונה ור"ש היינו ר"ש דהתם וערדיסקין היא דרמוסקין שבמדרש ודרמשק שבירושלמי קדושין ודמשק שבשביעית ודרא"י חסר כאן ומ"ש במדרש וירושלמי ושאר בני עמון משום דסיחון הוא ג"כ מעמון וכא תרגם לישראל: **ע"ב** א' אומר נגבה. עמ"ש ביפ"ע סנהדרין ל ע"ב: א' אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית. בירושלמי סוטה פ"א ה"א סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א איתא א' אומר שאכלה ראשונה שניה ושלישית וא' אומר שאכלה רביעית חמישית וששית שמא כלום היא ואין כל חזקה וחזקה צריכה שני עדים כו' ועפ"ק סוטה שם שהקשה הא לעיל מזה איתא דמודים חכמים לריב"ק בשני חזקה דמצטרפין ולפמ"ש ביפ"ע סנהדרין ל: לגרוס גם שם ראשונה שלישית וחמישית וא"א שניה רביעית וששית א"ש דבכה"ג צריכין תרווייהו להדדי ובכה"ג אין מצטרפין ומה שדן משם לעדות בארתי שם בס"ד ע"ש:

דף נז ע"א ולגדל תרנגולים. בירושלמי ה"ז א"ר אלעזר נהגו השותפין להיות מוותרין זל"ז בתרנגולים א"ר יוסה מתניתי' לא אמרה כן וביניהם אסורין כו' ולגדל תרנגולין. וכ' בענ"ד דל"ל מתנית' אמרה כן כמ"ש ג"כ בירושלמי נדרים פ"ה ה"א דדייק דוקא נדרו אבל לא נדרו דרכן לוותר ומוקי מתני' שבכאן בשותפים וכרבינא לקמן ע"כ דהך דנדרים הוא משום דויתור אסור במודר הנאה: **ע"ב** א"ר יוחנן משום ר' בנאה. ה"ג בירושלמי פ"א ה"ה נדרים פ"ה ה"א: מפני שאין דרכן של בנות ישראל. בירושלמי שם מסיק אבל במקום שאנשים מכבסין מעכב אבל בד' אמות דחברי' ל"מ ממחא בידי' ואם מקום מדרון מעכב:

דף נח ע"א א"ר בנאה נסתכלתי. עי' ויק"ר פ"כ קה"ר פ"ח פסוק חכמת אדם: תוס' ד"ה מציין. דאברהם נקרא אדם. וכ"ה בב"ר פי"ד מאמר ר' לוי ובקה"ר פ"ז ועי' קה"ר פ"ג ושוח"ט סי' לב דראוי היה אאע"ה להבראות קודם אדה"ר ועי' פדר"כ כג בחדש השביעי פס"ר פ"ז: **ע"ב** אמר שמואל ה"ק. כ"ה בירושלמי ע"ש ר' יוחנן: שאם היה ארוך מקצרו. כה"ג בירושלמי ע"ש ר"ל להאריך ולהרחיב כו ופי' הרא"פ ופ"מ שאין בעל המרזב יכול להאריך ולהרחיב וקשה הלא גם במתחלה אינו יכול להאריך יותר ממקום שהחזיק והפ"מ פי' דזה עצמו דחי הירושלמי הא דר"ל מחמת קושי' ז ולא יתכן שיהיו דברי ר"ל מופלאים כ"כ. ובענ"ד כ' דה"פ שם שאם בעל החצר רוצה להאריך המרזב להרחיק קלוח המים בעבור שנצרך לו המקום לבנות שם הרשות בידו ולזאת לא הובא שם דעת ר' ירמי' בר אבא כאן שאם רצה לבנות תחתיו בונה משום דנכלל בדברי ר"ל. ומש"ש בירושלמי והתנינן שמתחלה יש לה רשות ד"א לאו קושיא היא לר"ל כ"א ראי' לר' יוחנן כמ"ש הפ"מ אך לא כבארו בהברייתא שם המתחלה יש לה רשות ד"א דהיינו להרחיק הכותל ממנה דזה אין שייך כלל לטעם ר' יוחנן כ"א לר"ל דמיירי בבנין לפמ"ש בענ"ד רק לר' יוחנן מתפרשת הברייתא כך שיכול בעל החצר לבנות המתחלה ממקומה ולהעתיקה עד ד"א ולא יותר וא"כ במרזב דאין לו חזקה יכול לבנות לכל אותה הרוח ור"ל יתרץ הברייתא לענין בנין וג"כ א"ש:

דף נט ע"א עד ארבע תווקין. ה"ג בירושלמי ה"ח ובשבת פ"פ כירה דעד שלשה עווקין שם כשא ע"ז: למעלה מד"א. פליגי בזה הראשונים אי קאי אחלון מצרית או צורית ומהירושלמי כאן ה"ח ומירושלמי יבמות פ' מצות חליצה ה"ג מוכח כר"ת דקאי אמצרית ועי' רמב"ן ובמה"פ ובירושלמי כאן א"ר הושעי' ל"ש אלא בחצר אבל בגגות אפי' למעלה מד"א מעכבו והפ"מ גריס אבל בגגות ואין מוכח בפוסקים משום דפסקי' כר' אלעאי דלעולם יכול למחות: **ע"ב** אבל בעל החצר בבעל הגג. לפי' הפ"מ הוא בירושלמי ה"ת: רוחב טפח במשך ד'. לפי' המפרשים הוא בירושלמי ה"ט: יגעת ופתחת. בירושלמי ה"י ע"פ גי' הרמב"ן יגעת ופתחת בשמאל יגע וסתום בימין ושם הגע עצמך שהיה עומד שם יכול מימר לי' הוינא בעי תלעי [שתתיגע] היה מושיט לו גרורות יכול מימר לי' מגתך הוינא בהאי גברא ועי' מה"פ שם ד"ה תני:

דף ס ע"א שחלקו בשנים. לגי' המפרשים להעתיק מ"ש בה"ט להגיה בה"י הוא בירושלמי שם ע"ש נתן בר' הושעי': סוף סוף הא בעית. עי' נמ"י שהביא בשם הירושל' והתוספת' דמבוי דינו כחצר רק דהכ"מ דבחצר אין מועיל רשות ובמבוי מועיל רשות עי' ירושלמי ה"י: רא"מ כדי שתהא. בירושלמי בכורים פ"א ה"א ר' יהודה כר"א ע"ש: מעונה אבנים. בירושלמי ב"ק פ"ה ה"ז אמר דכיסוי בור בעי שיעור זה: ר' ינאי הוה לי' אילן. כה"ג בירושלמי ספ"ב בר' יונתן ע"ש: **ע"ב** משום דר"ל. בירושלמי תענית פ"ב ה"א ע"ש ר' יאשי': כנס מוליא. בירושלמי כאן סי"א פליגי ר' יוחנן ור"ל בהיפוך ובנפלה והנה למאי דמסיק כאן בלהחזיר כתלים ר"י אומר אינו מחזיר ל"ה סברות הפוכות מבירושלמי אבל שינוי זה במקומו עומד מה דפליגי שם בנפלה והכא בנפלה ליכא פלוגתא. וכ' דלא כפי' הרא"פ והפ"מ דנפלה היינו להוציא זיזין כבראשונה כ"א להחזיר כתלים וז"ש ר"י אמר ויתר כו' והוא כבכאן: דרב יהודה מלר. עי' תוספתא פ"ב: אר"ה כפלה. בירושלמי לפי' המפרשים פלוגתא בזה. ועמש"ל: כשחרב הבית בשני'. שוח"ט קלז: שאין גוזרין. שוח"ט שם: סד אדם. שם:

דף סא ע"א אמר מר זוטרא והוא דהוי ד"א. ה"ג בירושלמי ע"ש ר' נחום בשם ר"ת בר אבא:

דף סב ע"א ומצר א' קנר. עי' ירושלמי פ"ז ה"ד: **ע"ב** שודא. עמש"ל נה ע"א:

דף סג ע"א ע"מ שמעשר שלי. ה"ג בירושלמי פ"ו מדמאי ה"ב ב"מ פ"ה ה"ב וכ"א תוספתא פ"ו מדמאי: שיורי שיירי'. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ד וכאן פ"ג ה"א דאף בדבר שלא חל קנין מני לשייר וחשיב בה דברים כיוצא בזה וכ"ה בדמאי שם ועי' מה"פ שם ובדמאי מ"ש בישוב דברי הרמב"ם מקושית הט"ז ביו"ד סי' ס"א ועי' בהגהת הט"ז להגאון בעל ת"ל בח"מ סי' רי"ב סע"ג: **ע"ב** אהני עומקא ורומא. עי' ה"ב לאיזה דבר כתב עומקא ורומא שאם רצה להשפיל ישפיל להגבי' יגבי' והוא מהתוספתא. ובלא כ' עומקא ורומא גם האויר הוי שיור דגם בי' שייך שיור ועי' ירושלמי פ"ג ה"א מכר תורכהו ושייר אויר הוי שיור וכ"ה בדמאי פ"ו ה"ב קדושין פ"א ה"ד ועי' ת' הרמב"ן:

דף סד ע"א לימא בהא קמיפלגי. עי' ירושלמי כאן ה"ב ובכתובות פי"ג ה"ז דבעי למימר דאדמון ור"ע אמרו דבר א' ומתק"ת כופין למוכר ליתן דרך ללוקח ובמוכר ששייר לא עשו תקנה ודחי דבהתם הוי פלוגתא דר"ע וחכמים אם נכלל בל' המכירה במכר הבור ודות וצ"ל בשייר דס"ל לר"ע דאין שייך לכללי' וחכמים ס"ל דספק לשון הוא ויד מוכר על העליונה בין ברישא בין בסיפא כן משמע מל' הירושלמי ע"ש:

דף סה ע"א הלכה כחכמים. בירושלמי ה"ב רבה בר ר"ה בשם רב הלכה כר"ע דידן דהוא רבנן דר' חייא ורב ירמי' בשם רב הלכה כר"ע דר"ח דהוא רבנן דבבלאי ופי' הפ"מ דרב ירמיה תני דר"ח כמו במתני' וס"ל דרבנן דבבלאי היו מחליפין הפלוגתא ול"פ לדינא ורבה בר ר"ה ור' ירמי' תרווייהו ס"ל דבעין יפה מוכר והוא דלא כהש"ס דילן דמשכח דפסקו דבעין רעה מוכר ולא ידעתי מה הכריחו לזה הלא נוח יותר לומר דגם ר' ירמי' ס"ל דר"ה הוא המהפך ופליג עם רבה בר"ה ובזה ישתנה למ"ש כאן משום דר' ירמיה איפכא תני' קמי' דרב ע"כ הסכים לאמרו הלכה כר"ע והיינו כר"ע דר"ח אף דלגמרי אין להשוות דהכא פסק ר' ירמי' כשמואל דלא קאי על ר"ה כ"א על ר"ע דמתני' ופסק בעין יפה כדמוכח מואודו לטעמייהו וכ"מ לקמן פב. אך קמי' דרב מוכח דאיפכא תני ובירושלמי דקאמר בשם רב נוח יותר דקאי על אופן דאיפכא תני והיינו ר"ע דר"ח: האחין שחלקו. עי' ירושלמי סוף פרקין דשם איתא יש להן דרך זע"ז ועפ"מ שם מ"ש בשם הרמב"ן ועי' מע"י שהקשה דהוא מנגד לגמ' דילן כאן דדן אותם כמוכרים רק דפליגי אם בעין יפה הוא מוכר אם בע"ר והתם בירושלמי פשיט מזה למתנה דג"כ יש להן דרך זע"ז ובאמת נ' דגם הירושלמי לא מחשיב דין האחין כמתנה רק הראי' היא ממאי דתני שם במתני' בסיפא אבל דין מתנה האחין שזכו זכו בכולן ואי נימא דקאי גם על דרך יש להיות הדין דאין להם דרך זע"ז ואיך פסיק רב דיש להן דרך זע"ז וע"כ לומר דלא קאי כ"א על הרישא מה דחשיב שם וה"כ מש"ש אבל במתנה נותן את כולם לא קאי כ"א על הרישא אבל לא על דרך אבל לעולם אחין דין מוכרין להם ופשוט וליכא כאן סתירה: מתנה נותן את כולם. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה שהאריך שם לענין יפוי כח במתנה שכתוב בה קנין דיש לו זכות מתנה לענין נתן את הכל ועי' בירושלמי כאן ה"ח ובת' הרמב"ן לקמן עא: בעין יפה יהיב. עמש"ל נג ע"א: **ע"ב** רשב"ם ד"ה אי"ל לא את הקבועה. מ"ש הוא דלא כמתני' ומתני' ר"א היא. בירושלמי ה"ג מתקן המתני' ואמר שם כיני מתני' מכתשת החקוקה אבל לא הקבועה:

דף סו ע"א מה יער. בירושלמי סוף שביעית ע"ש רשב"ל ולא מסקם אמר שם כ"א וכי חורשא מפיק דובשא וע"כ משום דהכוורת הו"ל מחובר כשאר עצי היער ונכלל בשם יער: תוס' ד"ה ושאני בת"כ פ' שמיני. פרשה ו' פרק ז: תוס' ד"ה מכלל בת"כ פ' שמיני. פרשה כ' פרק י':

דף סז ע"א חנויות פתוחות. ירושלמי ה"ד ע"ש תנא דבית לוי: לא מכר אלא אוירה של חצר. ירושלמי ה"ד ר' יצחק שאל על דעתי' דר"א אם אמר הוא וכל מה שבתוכו מכר לו בתים בורות שיחין ומערות אבל לא מטלטלין או אפי' מטלטלין ולא אפשיטא. ולפני זה שם בעי' באמר לו חצר סתם אי קני מטלטלין דאולי מ"ש אבל לא את המטלטלין הוא רק באופן שפרט בתים בורות שיחין ומערות ולא פרט מטלטלין אבל בלא פרט שום א' מהם גם מטלטלין בכלל. ונראה דהסדר בי' מאבעי' הראשונה דהאיכא למפשטה מר"א דאמר לא מכר כו' ע"כ בדלא פרט מיירי דאי פרט בתים כו' לא היה אומר לא מכר אלא אוירה וה"ק באבעי' השני' כי תבעי לר"א תבעי: אמר שמואל מכר לו עשר שדות. עמש"ל מב ע"א: **ע"ב** ואת המפרוכות. תוספתא פ"ג וירושלמי ה"ה: שלא נקרא בית הבד אלא ע"ש קורה. בירושלמי ה"ה כל עצמו אם אין לו קורה אינו קרוי בית הבד ותימר הכין ומאן תניתה ר' לעזר ופי' הפ"מ דהיא קושיא על ת"ק ואין מיושב התי' עפ"ז ונראה דהאי כל עצמו הוא טעם לדברי ר"א ומסיים ומאן תניתה ר"א דר"א בעצמו אמר טעם זה וע"ז מייתי ברייתא דהכא דמסיק ר"א מפורש הטעם ותשר שם סיומא דברייתא: ולא את הוילאות. תוספתא פ"ג וירושלמי ה"ו: בין כך ובין כך. תוספתא שם פ"ג וירושלמי שם:

דף סח ע"א עבדי כמטלטלי. עמ"ש בב"ק יב. ד"ה המזיק: **ע"ב** ומי מצית אמרת ר' יהודה כרשב"ג. בירושלמי ה"ז הך ברייתא דר' יהודה מתניא כולה ע"ש רשב"ג וגם ס"ל דלא מכר בנותי' אף שא"ל היא וכל מה שבתוכה והכא איתא דרשב"ג ס"ל מכר בנותי' ומשמע אפי' בלא אמר היא וכל מה שבתוכה ולזה יתכן להגי' בירושלמי ר' יהודה במקום רשב"ג ומכר את הסנטר כדקאמר בגמ' איפוך וכדאיתא בתוספתא פ"ג מוכח כתוס' אך הא קשי' דהלא בתוספתא וירושלמי איתא האי אבל לא שיירא ובנתי' אגוגא דא"ל הוא וכל מה שבתוכו. וא"כ ל"ק קושית הגמ' הא בהגי מזדבן ואי סנטר היינו בהגי הא סנטר אינו מכור. ולפי מאי דקאי באופן שא"ל וכל מה שבתוכו הלא הוי הסנטר מכור וא"צ ל איפוך ואפשר שזהו טעם הר"ת דנד מגירסא זו דלגירסתו אין הסברא כ"א דאם לא היה מיירי מבאגי לא היה נאות להזכיר בסיפא פסקי באגי: חיה לה חלק א' בים. בירושלמי ה"ז איתא ע"ז אית תניי תני מכורין ואת"ת אינן מכורין מ"ד מכורין את שכן בתחומה כו': המוקצין הימנה. וכ"ה ל' התוספתא פ"ג ע"ש:

דף סט ע"א אמרי דבי ר' ינאי קנים המחולקין. ה"ג בירושלמי ה"ח ושם ר' חייא רובא שאל היו שם סוליות מחולקות לכרות פי' שמחוסרים מעשה הכריתה לחתכם לכמה אם הם ג"כ כמו מספיין. ונראה דקאי לר"מ דסגי במספיין: ערוגה קטנה. בירושלמי ה"ח בשם ר' יוחנן ערוגה ששה על ששה ויש לה שם בפ"ע אינה מכורה: בעי ר"ז מלבנות של תלונות. בירושלמי ע"ש רב יודן בר' ישמעאל ושם משמע דגם באינן מחוברות רק שהם מחולקות ומשופות למלבנות מבעי' לי' והכא משמע דוקא מחוברות: **ע"ב** לבר מדקלא פלניא. בירושלמי ה"ח כה"ג אבעי' לענין קני' ר' יצחק בר טבליי שאל מכר לו כל האילן וזית שבמקום פלוני אם כל זיתים שיש שם מכורין ולא אפשיטא ועי' מה"פ שם שיש לחלק בין שיור למכר:

דף עא ע"א אבל בנותן מתנה. עמש"ל סה ע"א: זה היה לו לפרש. ערשב"ם בשם ר"ת דפי' דאמכר קאי והלוקח היה לו לפרש וכ"ה בירושלמי ה"ת רב שמואל בר נחמן בשם ר' יוחנן שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין רק דבירושלמי משמע דחלוק מטעם רב בעין יפה דפליג מדקאמר ומה ביניהון הקדש דבעין יפה הוי כמו מתנה ולטעם מדקדקין גם מקדיש יש גזבר המדקדק ומבעי' לי' בזה ולא אפשיטא וכ"מ בירושלמי נזיר פ"ה ה"ה דמספקא לי' בסברת עין יפה והכא משמע דאין הטעמים חלוקים מדמסיק אח"כ טעם בעין יפה גם בתר טעמי' דיהודה בן נקושא ולא משמע דיפלגו גם מאי דמדמה הירושלמי הקדש למתנה הוא דלא כבגמ' דילן לקמן דע"כ דאיכא מאן דמדמי לי' למכר: בעין יפה יהיב. עמש"ל נג ע"א: אר"ה אע"ג. בירושלמי משמע דמדמה בזה שיור למכר דאיתא שם בה"ת א"ר יוחנן הקונה סדן שקמה בתוך של חברו מחלוקת דר' ישמעאל בר' יוסי ס"ל קנה קרקע ורבנן אמרי לא קנה ר' חייא בר ווא שאל מכר לו כל האילן ושייר לו סדן שקמה ע"ד דרי"ש בר"י קנה קרקע ע"ד דרבנן לא קנה קרקע ולקמן בגמ' עב: איתא סתמא דסדן השקמה ג"כ בעי שני אילנות עמו לקנות קרקע: **ע"ב** אר"ש מה טעם. ה"ג בירושלמי סוף ה"ת: ואי ס"ד שיורי שייר. ה"ג מקשה בירושלמי שם ומוכיח לה דלא שייר ושם פי' הפ"מ דחוק והנוע"י מגי' ומסרס שם ואכמ"ל בדחית פירושו ועיקר מה שמשרש שם שיור דרך לדמות לזה שיור קרקע תמוה דהא בדברי הרמב"ן מוכח בפ"מ מבואר דגם במתנה אין להמקבל דרך ולא דמי לשאר דברים שנכללו במתנה יותר ממכר. ובענ"ד הוא מוסב למעלה לסברית חילוק ענין דרך מכאשר דברים ומביא ראי' מזה דתני מה טעם שיונקין משדה הקדש ולמה לא אמר הטעם שאין לו דרך ואיך נאמר ששייר חרוב המורכב הלא לא יהיה לו דרך דהמקדיש הקדיש את כולן [וס"ל להירושלמי דר"ש לא פליג ע"ז דשם הלשון מוכח דר"א שמקדיש את השדה הקדיש חרוב כו' דמשמע דמודה ג"כ דמקדיש את כולן כבמתני' רק שמוסיף ובתוספתא ספ"ג איתא ר' יהודה אומר כו' לא הקדיש אלא חרוב כו' ור"ש לא הוזכר כלל. ויתכן ג"כ דגם הירושלמי ס"ל דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר] ולמה לא אמר משום דאין לו דרך וע"כ לומר דהאי הקדיש את כולן לא קאי על דרך ע"כ הוצרך לומר משום שיונקין וז"ש בירושלמי מפני ששייר לו את הדרך [ע"כ אמר טעם יונקין] אם לא שייר לו דרך אף אין יונקין משדה הקדש. פי' דגם בלא סברא דיונקין היה טעם לומר שהקדיש משום דאיך ילך אליו:

דף עב ע"א הקדיש שלשה אילנות. תוספתא פ"ד כל הברייתא: אבל מקדיש בעין יפה. עמש"ל עא ע"א: **ע"ב** מנין ללוקח שדה מאביו. ת"כ בחקתי פי"א פלוגתא דר"מ ור' יוסי: שני אילנות והאי יש לו קרקע. בירושלמי ה"ת פלוגתא דר' ישמעאל בר' יוסי ורבנן ועמש"ל עא. ויתכן דגם למ"ד דלחרוב המורכב יש לו קרקע בעי צירוף לענין הקרקע שסביב שני האילנות ג"כ: תורת עומר עליו. בירושלמי פאה פ"ו ה"ה מבעי' לי' בזה ולא אפשיטא ע"ש:

דף עג ע"א דר' מנחם בר' יוסי כר"ש ס"ל. לפי האמור בירושלמי ה"ת דר' ישמעאל בר' יוסי ס"ל גם במוכר חרוב כו' יש לו קרקע וה"כ דשייר יתכן דהיינו הפלוגתא דאמר הכא דפליגי ר' מנחם בר' יוסי ורבנן ג"כ בדהדיוט ופליגי אם חשוב יותר שיהיה לו קרקע וקמ"ל דדין הדיוט והקדש שוה לר"ש עצמו והא דקאמר דהקדיש חרוב משום שיונקין לדבריהםדרבנן קאמר: מכר את האסכלה. ה"ג בירושלמי רפ"ה ושם ליתא הך דר' נתן כ"א דסומכוס וכ"ה בתוספתא רפ"ד ומשום דהיינו סומכוס היינו ר' נתן לא הוצרך להביא דר"נ: **ע"ב** זיז שדי הוא. ב"ר פל"ט א"ר סימון זיז עוף טהור הוא ובשעה שהוא פורח מכהה גלגל חמה ועי' ויק"ר פכ"ב:

דף עד ע"א תא אחוי לך בלועי דקרח. במד"ר פי"ח: אמרין משה ותורתו אמת. עי' קה"ר פ"י פסוק זבובי: **ע"ב** תריסר ירחי בתא הזינהו להני גומרי. ה"ג בשוח"ט סי' ק"כ יב"ח ובב"ר פל"ח י"ח חדש חורף וקיץ והורף ובירושלמי פאה פ"א ה"א מהג עד הפסח: אר"י אמר רב כל מה שברא. עב"ר פ"ז ע"ש ר"פ בשם ר' אחא: בשעה שבקש הקב"ה לבראות. שמ"ר פט"ו במד"ר פי"ח תנחומא חיי ג' שוח"ט ל"ג: ובימה של טבריא. עב"ר פע"ו אג"ב פמ"ה: האי בבהמות בהררי אלף כתיב. עי' ויק"ר פכ"ב במד"ר פכ"א תנחומא פנחס דדרים לה באמת לשתית שור הבר ופליגי ריב"ל ורבנן ריב"ל אומר כל מה שבירדן עושה לששה חדשים כו' ורבנן אמרי ליב"ח ובויק"ר תחת ריב"ל ר' יוחנן ותחת רבנן רשב"ל ועי' פס"ר פט"ז: אלו ז' ימים וד' נהרות. עי' שוח"ט כ"ד פדר"א פי"ח ועמ"ש ביפ"ע שקלים פ"ו ה"ב בדבר השינויים בין הירושלמי דשם ובכלאים פ"ט ה"ג כתובות פי"ב ה"ג ובין הבבלי ועי' תוספתא ה"ג דסוכה: עתיד גבריאל. בפדר"כ כ"ט איתא מביא בהמות ולויתן ועושין מלחמה זע"ז כו' וזות לא יבא ביניהם אלו מה"ש שנקראו רוחות כו' ע"ש ועי' תנחומא דברים ד' דשם איתא דהמלאכים נלחמים עמו:

דף עה ע"א עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים. פדר"כ כ"ט פ' אחריתא דסוכות ע"ש: עתיד הקב"ה לעשות סוכה. פדר"כ שם ע"ש ר' לוי ולכל מי שקיים מצות סוכה ואח"כ איתא שם דלכל צדיק: אר"ש בר נחמני פליגי תרי מלאכי. שוח"ט סי' פ"ז ע"ש ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא ועי' פדר"כ י"ח רני עקרה ופס"ר ל"ב: יתיב ר' יוחנן וקא דריש. פדר"כ ופס"ר שם: תוס' ד"ה ת"א בפסיקתא. פס"ר לב פדר"כ י"ח רני עקרה: גל של עצמות. עמ"ש ברכות נח.: רמ"א מאתים אמה. במד"ר פי"ג ע"ש ר"ש: מאה אמה. שם ובב"ר פמ"ב ובבמד"ר שם עוד לאבר"ש אומר ג' מאות אמה: שבע חופות לכל צדיק. בשוח"ט י"א משמע דשבע כתות לעה"ל ולכל א' חופה לפי כבודו ועי' ויק"ר פ"ז ובפס"ר פל"ז למשית שבע חופות: לפי כבודו. עי' שוח"ט סוף סי' לד פס"ר ל"א: עשן בחופה למה. במד"ר פכ"א: מלמד שכאו"א נכוה. במד"ר שם ועי' ספרי עקב מ"ג מ"ה מה כוכבים אין אורו של זה דומה לזה כו': עשר חופות עשה הקב"ה לאדה"ר. בויק"ר פ"כ א"ר לוי בשם ר' חמא בר' חנינא י"ג חופות כו' רשב"ל אמר חד עשר ורבנן אמרי עשר מאן דעביד תלת עשר עביד כל אבן יקרה מסוכתך תלת. מ"ד י"א עביד לכו חדא מ"ד עשר לא עביד חד מנהון ובב"ר פי"ח ליתא המ"ד י"ג ותחת זה שם מ"ד ט' דלא חשיב זהב דלית היא חופה ובקה"ר פ"ח ופדר"כ ד' פרה כבויק"ר שם ועי' פדר"א פי"ב ופס"ר פי"ד. ובאג"ב פמ"ז י"ג פלטריות וי' חופות ע"ש: בך נסתכלתי. ב"ר פ"ט: **ע"ב** אלף קפל מגדלים. בשוח"ט מה מגדלים אלף ותפ"ה טפחות אלף ותתע"ז טטפרחות ועי' ערוך ע' טטפרחות: כיצד במשיכה קורא. תוספתא קדושין פ"א ומוכח בירושלמי כלאים פ"ט ה"ב: ספינה נקנית במשיכה. בירושלמי כתובות פי"א ה"א ג"כ מובאה תוספתא זו ופלוגתא דת"ק ור' נתן רק דשם נתוסף שני תיבות. ספינה נקנית במשיכה. דברי הכל והוא להורות לנו דר"נ לא פליג אספינה כ"א באותיות פליג. ובמש"ש דשכ"מ שאמר אותיות לפלוני דל"מ משום דליתיה בבריאה כ"א בכתיבה ומסירה הוא דלא כהבבלי לק' קנה. גבי מלוגא דשטרי ולמ"ש הש"ך ח"מ סי' ס"ו בשם פוסקים דבעינן שיאמר קנה עם כל שעבודיה אפשר לומר דבירושלמי איירי בלא אמר עם כל שעבודיה אך למ"ש הש"ך בסי' רמ"ג דל"ב שיאמר וכל שעבודייהו צ"ל דפליגי הבבלי והירושלמי ותפסי' כהבבלי:

דף עו ע"א בספינה כ"ע ל"פ. וכן מוכח בירושלמי כתובות פי"א סוף ה"א כמש"ל עה ע"ב: **ע"ב** עד שישכור את מקומו. עי' ירושלמי גיטין פ"א ה"א קדושין פ"א ה"ד: משיכה קונה בסמטא. בירושלמי גיטין פ"א ה"א קדושין פ"א ה"ד פלוגתא דרב ור' חייא אי קונה ברה"ר דאיתא התם ר' שמואל ור' זעירא ור"א בר אשי בשם רב אין משיכה קונה בחצר שאינה של שניהם תני ר' חייא ופליג אימתי משיכה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם ועי' לק' פה. דמתרץ כה"ג ברה"ר הייט סמטא וחצר שאינה של שניהם

לא דסלי סלס ס' ובירושלמי א"א לפרש כן ופי' מה"פ גיטין שם ועי' ירושלמי סוף שביעית ותוספתא פ"ק דקדושין: והגבהה קונה בכ"מ. עי' ירושלמי שם:

דף עז ע"ב נקנין עם נכסים. ירושלמי פאה פ"ג ה"ד וקדושין פ"א ה"ה כאן פ"ט ה"ז ושם מביא דל"ב לבורים מכך דר"א מעשה במדוני כו' דלקמן קנו: וכמו בבבלי קדושין כו: רק דשם דתי ראיה זו ובירושלמי קס ראיה זו:

דף עח ע"ב אמר אביי ר"א כו'. קשה אמאי ל"ת ר' יהודה דס"ל ג"כ מכר את הסנטר ויש ליבב: ביצית ודוגית. עמש"ל עג.: הפסד מצוה כנגד שכרה. ויק"ר פל"ה במד"ר פי"ד:

דף עט ע"א מפני שהן גדולי הקדש. עי' מה"פ פאה פ"ז ה"ז ד"ה המקדיש שפי' דמבעי' ליה שם אליבא דר' יהודה דאמר אין מועלין אי מ"מ איסורי איכא. ובפנ"א בהרתי שם ובפסחים פ"ד ה"ט דקאי שם ארבנן דמיתו באנשי יריחו שהתירו גמזיות של הקדש באמרם אבותינו קורות הקדישו פירות לא הקדישו וע"ז אמר שם מה רבנן סברי קורות ופירות הקדישו אפילו תימר קורות הקדישו פירות לא הקדישו צריכה לרבנן וכ' פי' דשואל אם רבנן דמיחו הוא מטעם דמכחישים ואומרים דגם פירות הקדישו או אפילו תימר פירות לא הקדישו ג"כ אסור משום גדולי הקדש ולא מצו לשייר הפירות. וע"ז אמר צריכה לרבנן פי' דאכן מבעיא לן אליבא דרבנן כדמסיק המקדיש שדה אילן מהו שישייר בגדוליהן והפ"מ פי' דרבנן עצמן מסופקים ולא נכירא אלא דהירושלמי מספקא ליה אי רבנן ס"ל כר' יהודה או כרבי יוסי או שיור בפירו' באני: ע"ב ובמלאין במאי פליגי. עי' מה"פ בירושלמי כאן רפ"ה ד"ה המוכר:

דף פ ע"א ברשב"ם ד"ה הנוקה. עוסים ולדות בכל חדש. כן מבואר בשהש"ר פ"א: ע"ב מה יער. עמש"ל סס. ובשבת לס.: גבי שביעית עבדינן. בירושלמי שביעית פ"ד סוף ה"ד מג' ועד ט' סיא מתניתי' ופי' הרא"ש דפחות מג' מותר ומג' עד ט' אסור. א"כ מ"ש מעם הארץ היינו פחות מג"ט ולאו דוקא מעם הארץ ולא קשה קו' הגמ': אם נאמר תמר. ב"ר פמ"א ע"ש ר"ת ושם אי מה תמר אין עושין ממנה כלום ת"ל ארז כו': עשרה מיני ארזים. עמ"ש ר"ה כג. ועב"ר פט"ו:

דף פא ע"א רמ"א מביא וקורא. במשנה שבירושלמי בכורים פ"א ה"ו איתא ר' יהודה אומר וא"כ ל"ק קו' הגמ'. אך במתני' ה"ט איתא רמ"א אפילו שנים ועתוס' בשם הרשב"א ובירושלמי שם פ"ו אדרבה מתמה שם א"כ אפילו בלוקח מן השוק משמע דאין זה סברא כלל לשום מ"ד ובאמת אתותב רב יהודה שכא:למעוטי אדמת עובד כוכבים. עי' תוס' מ"ש בפ"ק דבכורים הוא בה"א ועוד בס"ב האריסין והחכירין אין מביאין משום שנאמר כו' אדמתך אך ר' יהודה שם בה"ע אמר אף בעלי אריסין וחכירין מביאין וקורין: תוס' ד"ה למעוטי בירושלמי בכורים פ"א מ"א. נ"ל פ"א ה"ד: שם בספרי בהעלותך פי' פא: שם בתוספתא דבכורים. פ"א וכ"ה בירושלמי שם: הקונה אילן א'. תוספתא בכורים פ"א: ע"ב דבר שהראשונים. בירושלמי בכורים פ"א ה"ו ריב"ת שאל לר"א אילן א' אין לו קרקע שנים אין לו קרקע מ"ש דבזה אינו מביא ובזה מביא א"ל מלין דצריכין לרבנן בבי ועדא את שאיל ופי' הרא"פ כבכאן שאתה שואל דבר שנתקשו בו הראשונים לביישני והפ"מ פי' דהוא טעם משום דצריכין לרבנן דמספקא להו בשנים אי קנה קרקע וכדמסיק הכא: ראב"ע אומר אף לכהן. ה"נ במע"ש פ"ה ה"ג אך במקום ר"ע איתא שם ר' יהושע בן חנני': קרי' לא מעכבא. במכות יז. הוא ע"ש ר' יוחנן ובדף יח: שם א"ר אלעזר א"ר הושעיא ובירושלמי בכורים פ"א ה"ה ר' יוחנן בשם ר' הושעיא ושם מקשה ממתני' דמכות פ"ג האוכל בכורים עד שלא קרא עליהן לוקה ומשני הא ר"ע וכ"ה בבבלי שם ובירושלמי מייתי ברייתא דתני רע"א קרי' מעכבת: דאר"ז כל הראוי. כה"ג בירושלמי פ' מצות חליצה ע"ש ר' שמואל בר' נתן כל הראוי לקרי' דחליצה ע"ש: ושברן ביד שליח. עי' ירושלמי בכורים פ"א ה"ה:

דף פב ע"א תוס' ד"ה בצרן. בירושלמי דבכורים פ"א. ה"ס: א"ר יוחנן כל שרואה. בירושלמי כאן ה"ב ע"ש דבי ר' ינאי ושם ובירושלמי כלאים ספ"ה מעשרות ספ"ד העולה מן השרשים ס"ה בירק מן הגזע הוא אילן וכאן בירושלמי העולה מן השרשים ומהגזע ה"ז שורש מן הגזע ה"ז אילן ויתכן לפרש שאם עולה מהשרשים ומהגזע דינו כיוצא מן השורש לבד ויותר נ' דהוא ט"ס וצ"ל כבכלאים ומעשרות מן השרשים ה"ז ירק: ע"ב כמלא האורה וסלו. ה"נ בירושלמי כאן ה"ב ע"ש ר' יוחנן ככה ובירושלמי שביעית פ"א ה"ב רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם ר' יוחנן: מתקיף לה ר"א השתא דרך. ה"נ בירושלמי כאן ה"ב: דאמר שמואל הכ' כר"ע. עי' מש"ל סה ע"א: ת"כ דר"ה בר אבא ס"ז קנה. תוספתא פ"ד: ת"כ דאביי. שם: מר"א עד שמנה. הוא כעין פלוגתא דבירושלמי כלאים פ"ד ה"ו ר"א ור' יודן ועי' ירושלמי כלאים פ"ה ס"ד פ"ו ה"ד ומ"ש בכלאים פ"ד שם:

דף פג ע"א ורואין את האמצעים כאילו אינן. עמש"ל לז ע"ב: יבש האילן או נקצץ. תוספתא פ"ד ע"ש: חרכובה שבגפן. עי' תוס' וכפירושם מוכח בירושלמי פ"ז דכלאים סוף ה"א דעיקר השני היינו ממקום השני שיוציא מהארץ ולא פקק השני כפרשב"ם: ע"ב רב אמר בשורה. בירושלמי שביעית פ"א ה"ב שהליפו שיטתן דרב ס"ל כתוכה ושמואל ס"ל כשורה וא"ר יוסי אמן אתאמרת ולא הכא א"ר יונה אף הכא אתאמרת בקרובים א"ל ר' מנא ואם בקרובים והא תנינן כדי שיהא הבקר כו' איתא תמי בשעה שהבקר עובר בכליו השרשים מהלכין מן הצד בשעה שאין הבקר כו' אין שרשים מהלכין מן הצד ועי' הגהת הגר"א דגרים א"ל ר' מנא ואם בקרובים איתא תמי בשעה שהוא כתוכה השרשים מהלכין מן הצד בשעה שהוא כשורה אין השרשים מהלכין מן הצד ובאר בבאורו שאין לחלק בין כתוכה בין כשורה ובענ"ד אמרתי להעמיד הגי' כישנה על מכונה. דהכא אמר מ"ד כשורה כ"ש כתוכה מ"ד כתוכה אבל כשורה לא אבל בשביעית הו"ל איפכא מ"ד כתוכה הורשין כל ב"ס בשבילן כ"ש כשורה שנוח לחרוש ביניהם דמותר כל ב"ס [וא"כ אפשר דהינה מוחלפת דהכא לענין מכירה אמר רב רבותא דאפילו כשורה מכור והתם בשביעית הוי הרבותא איפכא דאפילו כתוכה מותר] ור' יוסי אמר דשם בשביעית ליכא פלוגתא כלל רק לענין מכירה ובשביעית בין כתוכה בין כשורה בעי שיעור זה דהרחקה וא"ר יונה דלענין קרובים נ"מ דאפשר דבכתוכה נ"מ הרחק זה ובעי טפי וא"ר מנא דע"כ כתוכה מועיל מדתנינן כדי שיהא הבקר ומתני' שם איירי בג' אילנות של ג' ב"א דזה לא שכיח שיהיה לאדם א' באמצעית בין ב' ב"א שדה קצרה כזו וע"כ מיירי כתוכה וא"כ כ"ש כשורה וזהו דמסיק איתא תמי בשעה שהבקר כו' דהיינו גוונא דמיירי מתני' דהבקר דהיינו כתוכה הולכין השרשים מן הצד והורשין כל ב"ס בשבילן כ"ש בשעה שאין הבקר כו' כלומר שלא בגוונא דמתני' דהבקר. וגי' הגר"א בודאי פשוטה אבל גם לגירסתו נ' להעמיד מ"ש ר' מנא והתנינן כדי שיהא הבקר הוא להוכיח דמיירי בתוכה וא"כ איתא תמי לדון מזה כ"ש לכשורה ועפנ"א שם באורך: אבל בדקה מכר שרשה. בירושלמי ה"ג ר' יצחק שאל מכר תאי הרשה אי מכר תאי סרגלים והפשיטות לפי' הפ"מ דחוק ועגו"י מ"ש בזה: ארבע מדות. עמ"ש לקמן פד ע"א:

דף פד ע"א ותנא תונה. בירושלמי ב"מ פ"ד ה"ג מקשה מזה לר' יוחנן דאמר שם דכשם שבטל לגבי הלוקח בטל לגבי מוכר ומשני שם ר"י בר' בון דר' יוחנן מיירי בלא כסף רק לענין מחוסר אמנה כ"ה לפי' הרמב"ן מובא במה"פ שם ועי' מה"פ שם שהשיג על הפוסקים בדין תרי תרעי דהכא משום אונאה. ובב"י מוכח דהוא משום תרי תרעי דגבי מאנה אין טענת אונאה: העמוקה מן הגל. ה"נ בירושלמי ריש שבועות: תוס' ד"ה בגפרא במדרש. עי' בכורות נה ע"ב דשם כתבו התוס' בשם המדרש דמפרש גן בעדן מקדם היינו בגד מזרח ולא מצאתי ובב"ר פט"ו מפרש מקדם קודם לאדה"ר: ע"ב יין וחומץ מין א' הוא. הכא הוא ע"ש רבנן ובתוספתא פ"ד דתרומות הוא ע"ש ר' ישמעאל בר' יוסי [ובהל' שאחרים קוראו בלשון חכמים] וכ"ה בירושלמי ספ"ב דתרומות ובפ"א דכלאים ולפ"ז י"ל דגם הירושלמי ס"ל הלכה כר' מתברו ולא מתבריו ומ"ש בפ"ג דתרומות הלכה כר' מתבריו ע"ש וצ"ל מחברו ומה שפסק שם הל' כר' הוא משום דתפס דיחיד פליג עליה ולא רבים ואכן תפסי' דרבים הם וכל' התוספתא בפ' שאח"ז וא"צ"ל כמ"ש המאה"פ רפ"ג דתרומות דהירושלמי פליג על הבבלי וס"ל הלכה כר' אפילו מתבריו ועמ"ש פסחים כז ע"א דהפ"מ סותר א"ע ע"ש ושם בירושלמי פ"א דכלאים משמע דר' בכל מינים שנתקלקלו מחשבם לשני מינים עם היפות וכ"מ בספ"ב דתרומות: אם אינו קדוש. ה"נ בירושלמי ספ"ב דתרומות ע"ש ר' בון בר כהנא בשם רבי: ותלש כ"ש קנה. עמ"ש לק' פו.: דא"ר ינאי א"ר מגר השותפין. בירושלמי נדרים פ"ה וב"ק פ"ג ה"ח ר' יוחנן בשם ר' ינאי ובמכות פ"ב ה"ד ר' חייא בשם ר' יוחנן: משיכה ברה"ר מי קניא. עמש"ל עז.: תוס' ד"ה יין. בירושלמי רפ"ג דתרומות איתא ג"כ התורם חבית של יין ונמצאת חומץ ומוקי לה בירושלמי ה"א כרבי וכן פירשב"ם לקמן צו:

דף פה ע"א תוס' ד"ה ה"ג בתוספתא. קדושין פ"א וליתא שם גבי רשות הנפקד הגבהה או שולחס כ"א קבלה ובכירת מקום וכ"ה בירושלמי סוף שביעית וגיטין פ"ח ה"א קדושין פ"א ה"ד וכונת התוס' נ' דהוא למ"ש שקבל עליו דגי' הספרים שהביאו הוא דליתא קבלה גבי רשות הנפקד ומוכח דס"ל דלא כפרשב"ם שכתב דגם גבי מוכר מהני קבלה: ע"ב רבי יוחנן אמר מקום. בירושלמי גיטין פ"ח ה"א א"ר יוחנן במשתמשת בה ומפרש ר' יוסי במשתמשת באותה שעה ושם האי דר"ל דהכא ומפרש ר' יוסי והוא במגבבת מתחתה היינו כשעומדת נגבהה קלתה עמה והיינו תלויה בה והוא דלא כגמ' דילן לר"ל: פסק עד שלא מדד. עי' ירושלמי ע"ז פ"ה:

דף פו ע"א הטגב כיס בשבת. ירושלמי קדושין פ"א ה"ה ב"ק פ"ג ה"ד ומוקי שם ר"י בר' בון באילן כיסי רכרכי' שאין דרכן להגביה: ע"ב בהמה גסה נקנית במסירה. ירושלמי קדושין פ"א ה"ד:

דף פז ע"א משום דתלש כ"ש קנה. עי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה כאן פ"ג ה"א דשם שמואל אמר לא קנה כ"א קלה א' ומוקי לה בנכסי הגר ועמש"ל נד. ועי' במה"פ לעיל פ"ג ה"א ד"ה בנין מש"ם בשם הרמב"ן ומה שתמה על מה שלוין הרמב"ן ראי' מפ"ק דקדושין הוכחה להרמב"ם דמיירי בשה"ל הנתלש לסקרקע ולא מצא הראיה ובענ"ד נמצא שם בירושלמי ה"ד הלוים מחורבם כו' והורבה הלא עומדת לסתור ע"ש. ע"ב משום יאוש. ה"נ מסני בירושלמי ר' יצחק בן אלעזר ועי' ח' הרמב"ן:

דף פח ע"א אין אדם מקדים דבר שאינו שלו. עמ"ש ביפ"ע ב"מ י': הלוקח ירק מן השוק. תוספתא רפ"ד דדמאי ושם מסיק וליטול א' ולהניח א' אינו יכול שמא יבא אחר ליקח ונמצא מעשר מן המתוקן על שאינו מתוקן וקשה איך מסיק כאן מעשר ונותן לו דמי מעשר ויניח המעושר ביד הע"ה הא יש חשש כנ"ל ועי' ירושלמי פ"ג מדמאי ה"ב כה"ג במשך דקנה ונותן עלה לעשות צבור בפ"ע לסימן שהוא מעושר ושלא יעשר עוד שום אדם ממנו: הסיטון מקנח. ת"כ קדושים פ"ח ספרי תצא רלד: ע"ב לא' מעברה בליטרא. בירושלמי ה"ה איתא א"ר בא בר ממל בעשירות חייב להכריע לו טפח ופי' דהההכרעה טפח האמור במתני' הוא במקום שכרעה א' מעשרה אבל במקום חלק העשרים חצי טפח ומשמע דהעשיריות היא נגד משקל השורה הנשקל ולא עשרה בליטרא שהוא א' ממאה: אל קנה הוא. ב"ר פ"כ ופס"ד: קשה גזל הדיוט. במד"ר פ"ח: ברכן בעשרים ושתים. עי' ויק"ר פל"ה תנחומא ראה ד' תנדב"א ח"א סי' יח:

דף פט ע"א מנין שאין מותקין. ספרי תצא רלד: מנין שאין מעיינין. ספרי שם: שמעמידין אגרדמין. ת"כ קדושים פ"ח ובספרי תצא שם וירושלמי כאן ה"ה ועמש"ל ח: ד"ה תוס': א"ל שמואל לקרנא. ירושלמי ס"ס רב מניי' ריש גלותא אגרדמוס והוה מהי על מכילתא ולא על שעוריא והכשיה ר"ג אזל קרנא גביה שייט לריש גלותא וא"ל למדות ולא שערים ועי' מה"פ: לא יאמר לו שקול לי א'. עמש"ל פח: ע"ב אוי לי אם אומר. קה"ר רפ"ו: בסדה זו מדידת קרקע. ת"כ קדושים פ"ח

דף צ ע"א כתנים זריזין הן. ירושלמי פסחים פ"ב ה"ז שקלים פ"ב ה"ב וסוף פ"ד. ובמע"ש פ"ג ה"ב: פסחים פ"ט ה"א חגיגה פ"ג ה"א וה"ג לשון אוכלי תרומה זריזין הן ועי' שבת פ"א ה"א: מע"ש פסחים שם לענין בני חבורה דפסח דג"כ זריזין הן:

דף צא ע"א אין יוצאין מא"י לח"ל. ב"ר פ"מ ופס"ד רו"ר פ"א ושם ארשב"ג אימתי כו': אותו היום שבאת. רו"ר פ"ג וירושלמי פ"ק דכתובות ה"א: אלימלך ושלמון. ברו"ר פ"ו ותנחומא בהר רבנן וריב"ל רבנן סברין טוב ואלימלך ובועז אחים היו וריב"ל אמר שלמון ואלימלך וטוב אחים ע"ש: אימיה דשמשון. במד"ר פ"י והיא משבט יהודה כמ"ש דה"א ד' וע"ע שם למה נקראת כן ובמדרש משלי לא הג"כ פכ"ב: ע"ב יואש שנתיאשו מן הגאולה. ברו"ר פ"ב יואש שנתיאשו מן התיים ועל רחב קאי וא"א"כ דרים שם על בני אלימלך ובשינוי ובספרי בהעלותך ע"ת כבגמ': אלו אנשי גבעון. ברו"ר פ"ב על רחב שכזבה במלך יריחו וא"כ כדמפרש לה על בני אלימלך מפרש גם כוזיבא עליהם ובספרי בהעלותך שם כבגמ' ועל שרף איתא שם שפרפו בניהם לעבודת כוכבים:שנשאו נשים מואביות.ברו"ר שם על רחב שבאתה ונדבקה בישראל ועשתה מעשיה לאביה שבשמים וכן ויושבי לחם שנדבקה שקבלו התורה דכתיב בה לכו לחמו בלחמי וא"כ איתא על בני אלימלך שנשאו כו': בלא סלמנטון. ת"כ בהר פ"ד: מלמד שכל המיושן. ת"כ בחקתי פ"ג:

דף צב ע"א המוכר שור לחברו ונמצא נגחן. עמ"ש בב"ק ר"פ השמיה ור"פ הפרה: ע"ב כי אזלינן בתר רובא באיסורא. בירושלמי ב"ק פ"ה ה"א כתובות פ"ב ה"א משמע דלכ"ע דינא הכי ועי' שנו"א להגר"א ובביאורו לירושלמי שביעית פ"ה דטעם רב בשור משום דאין דרך לשחוט מיד: אם יש עדים שיצאת בהינומא. ירושלמי כתובות פ"א ה"א וברפ"ב שם: ואמאי לימא הלך אחר רוב נשים. בירושלמי כתובות רפ"ב מוכיח מזה דלא אזלינן בממון אחר הרוב: או מוכתב. עי' גליון ירושלמי כאן פ"ז ה"ג:

דף צג ע"א שור שנגח. ירושלמי כתובות רפ"ב וב"ק רפ"ה מוכיח מזה דאין הולכין בממון אחר הרוב: רבי אחא אומר גמל האוחר. ירושלמי שם ושם: חייב באחריותם. בירושלמי ס"א בתנם בתחלת הזרע [היינו שאמר שקונה לזרע] חייב באחריותם: ע"ב תרווייהו בתר רובא אזלי. להירושלמי דס"ל דלכ"ע אין הולכין בממון אחר הרוב צ"ל דס"ל לר' יוסי דזרע פשתן היא בכלל שאינן נאכלים והו"ל כולהו לזריעה וע"ז אמרו לו דאף דאינו נאכל מ"מ נמצא נמי מה שעושין ממנו שמן וכיוצא: ור"א אף הונאה. ה"נ בירושלמי ה"א: הבורר צרורות. ירושלמי כאן ה"א כלאים פ"ב ה"א ע"ש ר' יעקב בר אחא אחא בר"ח בשם רב:

דף צד ע"א מקבל עליו רובע קטנית. בירושלמי כאן ה"א ובלבד טעופת בית סאה כמין מין אחר ופי' הפ"מ דהכא דוקא טנופת מקבל אבל מין אחר אינו מקבל כלל וגבי כלאים אפילו מין אחר ובענ"ד נ' דאדרבה איפכא דוקא הנחשב לגריעותא ושם טנופת עליו הו"ל השיעור רובע אבל מין אחר החשוב ואינו לגריעותא אפילו יותר מקבל דלא אכפת ליה ללוקח בתערובת מין המשובח אבל בכלאים אפילו מין החשוב אוסר: מנפה את כולה. בירושלמי כלאים פ"ב ה"א פליגי בזה ר' חיננא ור' מנא: משום הומרא דכלאים. ה"נ בירושלמי כאן ה"א ותביא שם עוד תלוקים בין מכר לכלאים: ע"ב ה"ט דר' יוסי. בירושלמי כלאים פ"ב ה"א ג"כ טעמיה כעין דהכא: שנים שהפקידו. עמ"ש ב"מ לז.: שטר שי"ב רבית. ירושלמי ב"מ רפ"ה ועוד בפסחים פ"ב וגיטין פ"ד ועמ"ש בב"ק ל ע"ב ד"ה רשב"ג:

דף צה ע"א התם הן חסר הן יתר. בירושלמי פ"ז ה"ב מכיון שאת מוציאו מלפחות בחבל [פי' כיון שאין זה בכלל הן חסר הן יתר] מחזירו את למדה בחבל: קנה ומחזיר אונאה. עמ"ש ב"מ נ:: מרתף זה של יין. ה"נ בתוספתא פ"ו במאה חביות אם אמר של יין נותן לו סיפה כרוב יין הנמכר באותו מקום אלו של יין נותן לו כרוב יין הנמכר בחנות תביות אלו אפילו חומץ הגיעו. ובירושלמי כאן ה"א מובא הברייתא ויש שם ט"ס דבריתא חסר תיבות של יין ובמציעתא חסר תיבת אלו ע"ש וכן מוכרח בירושלמי סוטה פ"ט ה"ס: ע"ב מברכין עליו בפה"ג. בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה מברכין עליו ומזמנין עליו ומקדשין בו את הכלה כו' ע"ש ובמה"פ ועי' תוספתא כאן פ"ו:

דף צו ע"א הבודק את התבית. ירושלמי כאן ה"א וגיטין פ"ג ה"ח: א"ר יוחנן ה"ק. ה"נ בירושלמי שם: דרומאי מתני משמיה דריב"ל. וכ"ה בירושלמי שם ובגיטין שם מקשה מה ופליג ומשני דריב"ל מיירי בנמצא חומץ ברור והוא כדמוקי כאן בתלת סיפתקא ומסקנא הכא משמע דפליגי ר' יוחנן וריב"ל: ע"ב כל המרא דלא דרי על הד תלת. עי' ירושלמי שבת פ"ח ה"א פסחים פ"י ה"א שקלים פ"ג ה"ב ועמ"ש ביפ"ע שם בבאור הירושלמי שם שקרוב שיעור הירושלמי לכך דהכא: תוס' ד"ה אין הלכה אין לפרש איפכא כו' והיא דהמתמד איירי בפורצני. בירושלמי דמאי פ"א ה"א מפורש דמיירי המתמד על תרצנים מדשני שם ע"ז דהראשונים תרצנים לא השיבי וא"כ השיבי אך הוא דלא כסבבלי דהירושלמי מוקי לתרוייהו בשל תרצנים: תוס' ד"ה כל בירושלמי ובפסיקתא. וכ"ה בתנחומא תשא ג' במדבר ד':

דף צז ע"א המתמד ונתן מים במדה. ירושלמי מעשרות פ"ה ה"ו מע"ש פ"א ה"ב ועי' ירושלמי דמאי פ"א ה"א דלפי מאי דמוקי לה שם בשל הרצנים לא קשה הקושיא דמקשה כאן מזה ועמש"ל לו ע"ב: שמרים של תרומה. תוספתא תרומות פ"י וירושלמי שם פי"א ה"ד: ושל הקדש. בירושלמי שם ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק הקדש כמינוייהן כ"ה גי' הפ"מ ופי' כמינויין לטומאה ושלישי אסור ורביעי מותר ודוחק ובפנ"א כתבתי להגי' דל"ל כמדתן ופי' עפמ"ש התוס' ד"ה שמרים דמיירי הכא ברמא תלתא ואתא ארבעה רק שאין בהם טעם יין וע"ז אמר ר' יוחנן דבהקדש לעולם אסור דמיירי בקדושת הגוף וכלק' ואין מותר בלתי אם שלא היה הוספה כ"א מצא כדי מדתו דזה דוקא מותר בהקדש ולא בנתוסף וא"ש בפשיטות: תוס' ד"ה אילימא וירושלמי דשקלים ודע"פ. שקלים פ"ג ה"ב ועמ"ש ביפ"ע שם ודערכי פסחים ס"א: ע"ב קוסס פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל. עמש"ל נו. דהירושלמי ס"ל דל"פ ר' יוחנן וריב"ל ולתרווייהו: יין קוסס תמרא הוא ע"כ שתים בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה דמברכין עליו ומקדשין כו' לית לך אלא שהוא פסול. ע"ג המזבח: מודים חכמים לר"א. ה"נ בירושלמי ברכות פ"ז ה"ה ע"ש ריב"ת ושם ר' יונה פליג עליה דבריך ומקדש על כוס ושותה ממנו מעט ומניחו על מחר לקדש עליו ומכשיר פגימתו במים ואי הוה מזוג מאתמול הא השותה מזוגים שעבר עליהם הלילה דמו בראשו וע"כ אין תי בריך ועי' רא"ש פסחים פי' ע"פ ות"ש בפנ"א ברכות שם: אל תרא יין כי יתאדם. בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב שבת פ"ח ה"א פסחים פ"י ה"א מצוה ביין אדום שנאמר אל תרא כו' והכא משמע דהוא לעכובא ועי' תוס':

דף צח ע"א ל"ש אלא בקנקנים דלוקח. לפי' הפ"מ מוקי לה בירושלמי ה"א ג"כ ר' חייא בר ווא דמתני' מיירי בקנקנים דלוקח. ובענ"ד ממאי דמסיק בירושלמי דא"ל לשתים מכרתי לך מוכח דלא מוקי בא"ל למקפה כדמוקי הכא ומשמעות נ' הירושלמי נ' לפרש דקאי על הסיפא ואם ידוע שיינו מחמיץ הוי מקח טעות דאם הוא בקנקנים דלוקח גם בזה ל"ה מקח טעות דיכול לומר לשתיה מכרתי ולא אבעי לך לשהויי' כדמקשה הכא ובקנקנים דמוכר הונאה לו דכ"ז שאין המוכר דורש קנקניו בהורה יודע שהלוקח משהה ומסתמא כהן לו אדעתא שיהא: ע"ב ומיישן והולך עד החג. ירושלמי כאן ה"א גיטין ספ"ג: תאני וקנתיר. כ"ה בירושלמי ס"ב: רמו ליה קראי. בירושלמי שם רב שמונה ספרא היה השואל מר' חנינא ושם לא השיב ר"ת כלום ושאל לר' ירמיה והשיב לו מן הדביר ולמעלה ור' אבהו מתקן דבריו דהיינו משפת כרובים:

דף צט ע"א דא"ר לוי. בירושלמי ה"ב נחלק לשני מאמרים כרובים ע"ש ר' תנחומא וארון ע"ש רבי לוי: ע"ב נטלה ונתנה להם מן הצד. ירושלמי לעיל ספ"ג:

דף ק ע"א הלך בה לארכה ולרחבה. ב"ר פמ"א רו"ר פ"ז ירושלמי' קדושין פ"א ה"ג וה"ס: אמר ר"א טעמא דר"א. בב"ר ורו"ר שם א"ר יעקב בן זבדי ובירושלמי שם האי קרא דהתהלך בארץ טעם לרבנן דמודו בשביל כלקמן בשביל של כרמים. וצ"ל דאף דלרבנן לא קנה כולה מ"מ ע"י קניטו במקצת' בהדרכים שהלך יהיה עי"ז נוח לבניו לכבשה: כדי שיהא נוח לכבוש. וכ"ה בב"ר פ"מ ע"ש ר' פנחס בשם ר' הושעיא רבה: מודים חכמים לר"א בשביל. ה"נ בירושלמי' קדושין שם ע"ש סתמא דירושלמי ושם ליתא של כרמים כ"א סתם שביל ועפ"ז אתיא מתני' ככ"ע: ע"ב שהמלך פורץ לעשות. עי' ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ה רו"ר פ"ה אג"ש כ': עמדו יקרים. ירושלמי מגילה פ"ד ה"ד וכבבלי שם:

דף קא ע"א כמלא המטה וקובריו. עי' תוס' נזיר סוף דס"ד שכתב דל"ג שם כמלא המטה וקובריו דשייכא בהמוכר פירות והמוה דבמשנה דבירושלמי איתא ושם בגמרת ירושלמי פ"ט ה"ג מקשה מהא דתנן הכא שיעור כמלא המטה וקובריה שם על שם והתם הוא ד' על שמונה ומשני תמן מטה עומדת ברם הכא מטה חוזרת ופי' הפ"מ דלמקח וממכר אין המוכר מחויב ליתן יותר משיעור מטה עומדת ואין נראה דבודאי המוכר נותן כל הנדרש והפי' שם דשאני הגר ממערה דהכא בחצר ל"ב כ"א שיעור עומדת אבל במערה שנכנסין לתוכה עם המטה וחוזרים עמה צריך שיעור שמנה וזהו טעם ר"ש דמגדיל שיעור המערה ובחצר מודה דהוי שם על שם ומוקי לה התם כר"ש וכדמוקי לה ג"כ לק' קב ע"א ועכ"פ מוכח דגרסי לה בירושלמי במתני' שם וצ"ע על התוס' שלא הזכירו הירושלמי: דעביד להו כמין נגר. בירושלמי ה"ד ע"ש ר' חייא בר יוסף: ע"ב אלא במעמיק. ה"נ בירושלמי ה"ד ע"ש ר' יוחנן ע"ש: נוטלו ואת תפוסתו. בירושל' נזיר פ"ט ה"ג וכאן פ"ה ה"א מקשה ותא לומר מת מצוה הוא שקנה מקומו ומשני שאין מהי מצוה מצויין:

דף קב ע"א במאי אוקימתא כר"ש. גם בירושלמי נזיר פ"ט ה"ג מוקי לה כר"ש ועי' מש"ל קא: ע"ב קשיא דר"ש אדר"ש. בירושלמי כלאים פ"ה ה"ב ובנזיר פ"ט ה"ג א"ר יוחנן כמחלוקת ר"ש ורבנן בכרם כך מחלוקתן בשכונת קברות ר' יונה אמר ולא דמיא תמן יש עליהם שכונת קברות ברם הכא אין עליהן שכונ"ק א"ר ולא דמיא תמן מרווחין ורצפן במחלוקת רצופין ורווחן דברי הכל ברם הכא מה פליגין בשכא ומצאן רצופין רש"א גל נפל עליהם ורצפן ורבנן אמרי מרווחין היו ורצפן כ"ה הגי' בנזיר ובכלאים משונה הגי' שכלול הכל בדברי ר' יונה. והגיה הפ"מ כמו בנזיר ופירושו דחוק ובענ"ד נ' דדברי יוסי מפרש דברי ר' יונה ובכלאים מבואר בדברי ר' יונה בעצמו ותוכן הדבר הוא דקאי על הברייתא דהכא שהחליפו שטתן ולר' יוחנן יש להפך הפלוגתא בברייתא או דרשב"י ס"ל אליבא דר"ש גם בכרם כן ורבי יונה מחלק בין כרם לקברות דבכרם העיקר לדון כאשר עתה ע"כ מהני רווחן ורצפן מקלקל לבטלו מכרם ובשכונת קברות נדון על ההתחלה ואין מועיל רווחן ורצפן אין מקלקל וכ"ה בהר"ש כלאים וזהו דברי ר' יונה תמן יש עליהם שכונת קברות כו' פי' גבי כרם [ותפס הלשון שכונ"ק משום דקאי בענין זה והכונה כדין שכונ"ק שם להיות נדון לכרם] מהני רווחן אף שמתחלה נוטעו רצופין ברם הכא אין עליהם שכונ"ק אף אם ירויחם אם מתחלה סומכו רצופין. ור' יוסי מבאר תמן בכרם מרווחין ורצפן במחלוקת אם רואין האמצעים כאילו אינן רצופין ורווחן ד"ה שהוא כרם משא"כ בשכונ"ק אין מועיל מעשה שאח"כ מה פליגין בשמצאן רצופין כו' וכ' להגי' ולהחליף רבנן סברי גל ונפל ורצפן היינו שלא היה שם כלל בית הקברות ועי"ז סיכה נקברו בב"א ור"ש סבר מרווחין ורצפן ואזלינן בתר מעיקרא ולישב הגי' יתכן דר"ש אמר גל נפל ורצפן אחר שהיו מרווחין ורבנן ס"ל מרווחין היו ורצפן היינו שמתחלה בעת שהיו מרווחין הי' דעתו לרצפן כשיתוספו. או דצ"ל רצופין היו. ובכגון פירושי יש לבאר ג"כ הגי' שבכלאים ע"ש ואכמ"ל: המקדיש כו' היו שם נקעים. ת"כ בחקתי פרק י':

דף קג ע"א בית ארבעה קבין. כ"ה ג"כ בירושלמי סוף ה"א ע"פ גי' הפ"מ והמאה"פ פי' לפי גי' הכתובים ע"ש: והוא שמובלעין ברובה. בירושלמי ה"א ובלבד במיעוט שהן במובלעים בה ומשמע שמובלעים במעוטה דוקא ולא ברובה: רובן במעוטה ומעוטן ברובה. בירושלמי אתא ר' יוסי בשם ר' יוחנן היה רובן מצד א' שאם תפזרנה ויש להמיעוט נמדד עמה וא"כ איתא הד"א היו רובן מצ"א אין נמדד:

פמה ומוחקו ספ"מ ורא"ש פי' דפלוגתא היא דאליבא דר' יסא דבעי מובלעין בכה"ג לא הו"ל מובלעין. אך מש"ס נראה דבעיא דהכא לשם תמוה דהירושלמי אלא קפיד דוקא במצומצם רק שמניחה משום מובלעין והכא סלא אדרבא בעינן ברובן והספק הוא משום דרובן במשוטה ואינו עין נסתם: ע"ב כשורה מאי. בירושלמי ה"א היינו שאלה ר' חייא בר ווא היו עשוין כמקלות: כחצובה. היינו שאלת ר' יוחנן בר' ישמעאל בירושלמי היו עשוין כמין מכלות בל פיה דהיינו משולש: אם היה בלא יהידי. בירושלמי ה"א ואם היה סלע שבלוחו בית רובע אין נמדד עמה היה הגוק נמדד עמה והכא אפילו כ"ש אין נמדד: בעי ר"ה מופסק עפר. בירושלמי דבי ר' ינאי אמרי כל שמחריסה סובבתו זהו כאמצע כו':

דף קד ע"א פחשא נמי כמן חסר. לפי' כהרא"ש מוכרת גם בירושלמי כן: ע"ב ולא הוא מדרבא. עי' ירושלמי ועמש"ל לד ע"ב:

דף קה ע"א וכבינתא ליה. ה"נ בירושלמי ב"מ פ"ח ה"ח דרב ס"ל כבן ננס: והאמר שמואל כנת בתמלא. ה"נ בירושלמי ב"מ שם: ע"ב הוה יסיבנא כולה למכיר. ה"נ בירושלמי שם מימרא דרב דינא דגר. פירוש דמכיר ועפ"מ:

דף קו ע"א ר"ה אמר שתות כפחות משתות. מחלפ' שטתי' בירושלמי כאן ה"ג דשם אר"ה שתות יבטל: כשום שדיינין. עי' תוספתא כאן פ"ו: ע"ב מה תחלה בגורל. עי' ספרי פנחס קלב יכול ביכם לבין עצמם ת"ל ע"פ פי' נרוה"ק ועי' לקמן קכב ע"א:

דף קז ע"ב והוא מקבל עליו מקום הגדר. עמש"ל ד ע"א:

דף קח ע"ב ת"ל הקרוב קרוב קודם. ירושלמי ה"א ועפ"מ: שכן קם תחת אביו ליעדה. פי' מכלתא משפטים פ"ג וירושלמי קדושין פ"א ה"ב יבמות פ"י ה"ז. וכמו שהגי' הגר"א במכלתא דמסיק ויבא אח קם תחת אחיו לאחוזה כו' ת"ל ואם לבנו ייעדנה. כן צריך להגי' בירושלמי ואנ"ל כמ"ש בפ"ק בקדושין דהמכלתא והירושלמי פליגי עם הבבלי:

דף קט ע"א הכא תרתי. איכא גם תלת' לעבד עברי כבקדושין יז ע"ב ובספרי ראה קיח אך גם שם הוא מהתי פרכא כלום יש יבום ולואת לא הוזכר בספרי שם מעלה דאת גבי יבום וכן בת"כ בחקתי פ"י גבי בדה אתגוה לא הוזכר מעלה דיבום: דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. ספרי פנחס קלד וסוף דברי הספרי מטעם ק"ו שהאב יורש את הבן וקודם להאחין הוא בירושלמי ה"א בשינוי לשון: ע"ב שהבעל יורש. בספרי פנחס שם ע"ש ר"ע מקרא ממשפחתו וירש אותה ור' ישמעאל דריש מוכל בת יורשת כו' ובלק' קיח: קיב: בהסבת הבעל הכתוב מדבר ובירושלמי ה"ה דריש מוירש אותה ולפי' הפ"מ איירי גם בה"א מרין ירושת הבעל ומפרש מכ"ש ולא כוא הא"ש את אמו הוא הא"ש את אשתו כלומר דמקרא דוכל בת ידעינן פרווייהו ור' ינאק שאל ע"ז דלמא רק על הסבת הבן קאי ולא אסבת הירושא ותמוה דלדבריו כשאר שם במסקנא בלא דרש לירושת הבעל. וכ' כפי' הרא"ש דהיינו קושיית הגמ' לק' קיד: הא תני ליה ריבא וקאי על מתני' האשה את בנה כו' הא כבר נשמע מריבא האיש את אמו כו' ולא אבעת תי' הדא הלכתא הניתי למה שלך ומש"ש וכן בת כו' הוא ענין בפ"ע ולא איירי שם מדרש ירושת אשתו: רבי אומר בכולן נאמר נתינה. במד"ר פכ"א ספרי פנחס קלד ובירושלמי ה"א ע"ש ר' ישמעאל: משפחת אב קרויה משפחה. ב"ר פ"ז במד"ר פי"ט פס"ר פי"ד תנחומא הקת ירושלמי יבמות פ"ב ה"ו קדושין פ"ג הי"ב ספרי פנחס קלד: והלא בן משה היה. עי' רשב"ם ועי' שהש"ר פ"ב אדר"נ פל"ד ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב: והלא אדניה בן חגית. שמ"ר פ"א שוח"ט סי' ב: שבטים מבזין אותו. ויק"ר פל"ג במד"ר פכ"א:

דף קי ע"א ממשמע שנאמר בת עמינדב. שמ"ר פ"ז: דומים לאחי האם. ירושלמי סוף קדושין: ולאו ממשה קאתיה. שהש"ר פ"ב וירושלמי ברכות שם. ושם ובירושלמי סנהדרין פי"א ה"ס מקשה והאריך ימים ופי' המפרשים עד דוד אולם בירושלמי מבואר שהאריך ימים עוד אחרי דוד שהוא היה הנביא הזקן שבבית אל ע"ש בפנ"א מש"ם דהוא סתירה למ"ש בבבלי סנהדרין קא: דהוא שבע בן בכרי וא"כ נהרג בימי דוד: ששב לאל בכל לבו. בירושלמי ברכות שם סנהדרין שם איתא שחזר אח"כ לקלקולו: ע"ב כי פדי לירתו. בירושלמי ה"א דחכמי העכו"ם פירשו כן ואותיבון להון מאחין דא"כ נפרש גם ואם אין לו בת ונתתם גו' לאחיו הייתו לאב וכמקום בת יקתי שניהם ע"ש: משפחת אב. עמש"ל קט ע"ב:

דף קיא ע"א זו שאביה משבט א'. בספרי פנחס קלד לענין ירושת הבעל ובירושלמי ה"א לירושת הבת או הבן את האם כהכא: ק"ו ומה בת. ירושלמי שם: ר"י בר' יהודה ור"א בר' יוסי. שם רשב"א משום ר' זכריה בן הקצב שאמר משום ר"ש בן יהודה שאמר משום ר"ש: מדין ק"ו כילד. ברייתא די"ג מדות אדר"נ פ"ע: ק"ו לשכינה י"ד יום. ב"ר פל"ב: רב חיננא בר שלמי' משמיה דרב הלכה. בירושלמי ר' מלוך בשם ריב"ל הלכה כו': אבתפי' דר' שמלאי. בירושלמי ר' ינאי ור' יוחנן: ע"ב א"ל לשמעיה. בירושלמי ר' יוחנן אמר כן לר' ינאי ושם הקושיא דר' יהודה הנשיא היה אי מה תעם האם בת וכן שוים כו' וע"ז משכו לר' ינאי ממנו ולאו אשהלה לענין בכור: אינו ולא הונה. ספרי תצא ריז: ואין היא יורשת אותו. עי' ירושלמי כאן ה"ה כתובות פ"ט ה"א ר' יוסטיני הוה ליה עובדא קמי רבנן ותייבוניה קם קומי ר"ל ואמר זיל הות לנכסך כו' מאן איטן רבנן רבנן דר' יוסטיני וירש אותה יכול כשם שהוא יורש אותה פי' א"ר יוחנן דברי חכמים אבי' יורשים אותה אחי' יורשים אותה כו' ע"ש והמפרשים נלאו בזה ובענ"ד נ' דהאי עובדא דר' יוסטיני אינו לגבי כמ"ש גם שסילק עצמו מנכסי אשתו ומתה דהסתקיבה היה אם מועיל סלוק אלא דעוד היה לה בן ממנו ומת אחרי' דהשתא גם אם מועיל סלוק הלא הבן יורשה וכשמת יורשו אביו וממנ"פ יזכה בנכסים ע"כ מקשה מאן רבנן בהאיזה סברא חייבוהו וע"ז א"ר יוחנן דברי חכמים אביה או אחיה יורשים אותה היכי שסילק הבעל עצמו מנכסי' דס"ל דהסבת הבן הוא ג"כ ע"י הבעל שנכנסים נכסי' לשבט הבעל ע"כ גם הבן יורשה אבל בשסילק אין יוצאים הנכסים משבטה ובזה י"ל מ"ש אחר כך בירושלמי כאן ואם אין יורשת אשה ד"ה פי' שאין הבן או בת יורשים אמם ד"ת כ"א ע"י הבעל א"כ פ"כ ירושת הבעל דאורייתא ייבש ארוסתו וגם ברא"י ע"ב: נורעין. ה"נ בירושלמי רפ"ה דסוטה ובנזיר והוריות לענין אחר ע"ש: וירש אותה. ספרי פנחס קלד: שנשא פנחס אשה. בספרי שם וירושלמי כאן ה"ה שנשא אשה מבני אפרים:

דף קיב ע"א שנשא יאיר אשה. בספרי וירושלמי שם שנשא אשה מבני מנשה: ע"ב בסיבת הבעל. עמש"ל קט ע"ב קיא ע"ב:

דף קיג ע"א שאינו נוטל בראוי. עמש"ל קיא ע"ב: ע"ב ביום אתה מפיל נחלות. ספרי תצא רטז:

דף קיד ע"א אבל בלילה. עמ"ש ר"ה כ"ה ע"ב ד"ה שרהוכו: ע"ב הא תנא ליה ריבא. לפי' כהרא"ש ה"נ מקשה בירושלמי ה"א ולא מתרץ לה ועמש"ל קט ע"ב:

דף קטו ע"א בן הבן. עי' ספרי פנחס קלד ובירושלמי סוף ה"א ושם מדרשא הקרוב קרוב מ"מ ועי' ירושלמי יבמו' פ"י ה"ז קדושין פ"א ה"ב דמקשה ר' שמואל בר אבא לר"ז אמאי הבא את עושה בן הבן כבן ולא ביעידה ואר"ז מאן דמר לי הדא מלתא אנא משקי' קונדיטון ומשני ר' נחום משום דלנחלות כל הקרובים כבן משא"כ ביעוד ומקשה מטומאות שהקרובים כבן ואין בן הבן כבן ואמר אזל קונדיטון: ע"ב קרא עליו. בירושלמי ר"פ נאחום מסברא כלק' קטז. מה לבת כנו כו' ולא מייתי שם מקרא זה: מלמד שבא לנצון. ב"ר פפ"ב תנחומא וישב סי' א':

דף קטז ע"א כל שאינו מניח בן. במד"ר פ"י: דוד שהניח בן. בב"ר פמ"ט תני רשב"א כל מי שיש לו בן יגע בתורה כאלו לא מת כו'. קה"ר פ"ז ועי' מדרש שמואל סי' א' מי שמניח בן כשם או תלמיד רשע ושם בפכ"ג טעמים אחרים על שנאמר ביואב מיתה ובדוד שכיבה:

דף קיז ע"א דתני' ר' יאשיה אומר. במד"ר פי"ג ספרי פנחס קל"ב ירושלמי ה"ב פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן ובירושלמי ט"ס ר' יוחנן וצ"ל ר' יונתן: כאלה נחלקה את הטפלים. עי' רשב"ם מ"ש בשם הספרי ולפנינו ליתא כן דדברי ר' יאשיה ור' יונתן הם כמ"ש בגמ' ואולי גירסתו כן בדברי סת"ק שקודם ר' יאשיה שם שחסר שם דרש מתיבת לאלה: אמר רבי אמשול. ה"נ בירושלמי ה"ב ועי' מה"פ שם: רשב"א אומר. ספרי שם פ"ש ובירושלמי הוא ע"ש ר' יהושע בן קרחה: ע"ב יהושע וכלב נטלו חלקם. כ"נ בירושלמי ה"ב: בזכות אבי אביהן. שם:

דף קיח ע"א מאי קא נוותי בני יוסף. בספרי פנחס קלב מוכיח מצוותת בני יוסף דלא נתחלקה ארץ אלא לכל שבט ושבט: שלא תשלוט בהם עיה"ר. אג"ב פפ"ב: ע"ב מה דגים שבים. ב"ר פנ"ז תנחומא ויחי אג"ב פפ"ב: זה עדת מרגלים. בספרי פנחס קל"ב מהוסף בתוך העדה זו עדת מלינים הנועדים כו' זו עדת מרגלים: וארבעה דידהו. עי' פס"ר פכ"א ספרי פנחס קלה: ר"א בן יעקב. בספרי שם ר"א בן עקיבא:

דף קיט ע"א ואין הבכור נוטל בראוי. ספרי תצא ריז ונוסמ"ל נה.: א"ר חדקא שמעון השקמוני. ספרי פנחס קלג וכן שם בהעלתך פח בשאלת הטמאים: יודע היה משה רבינו שהמקושש. ספרי שלח קיד ת"כ אמור פי"ד ושם משמע שפניהם היו בפרק א' ובספרי שם קיג מבואר דמקושש היה בשבת שניה קודם מ"ת ועמ"ש בסנהדרין עח: תוס' ד"ה שנאמר. עי' מה"פ בירושלמי סנהדרין פ"ה ה"א ד"ה כשמעינה ומ"ש בסנהדרין עח.: ע"ב שמגלגלין זכות. במד"ר פי"ג תוספתא יומא פ"ה ירושלמי סנהדרין פ"י ועמ"ש שבת לב.: מורשה. עי' ירושלמי סוף ה"ב א"ר הושעיא כ"מ שנאמר מורשה אינו אלא לשון דיהא וכתיב מורשה קהלת יעקב א"ל לית דיהא שגין מניה מן דהוא לעי הוא משכח כולה: ירושה היא לכם מאבותיכם. ירושלמי הלה פ"ב ה"א: מלמד שמהנכאין ואינן יודעין. מכלתא בשלח השירה פ"י: אפשר עמדו לפני משה. ספרי בהעלתך סח פלוגתא זו גבי שאלת טמאים בק"פ ושלח קיג גבי מקושש ופנחס קלג גבי בנות צלפחד: חכמניות הן. במד"ר פכ"א ספרי פנחס קלג: תתיבם אמנו. שם ובירושלמי ה"ב:

דף קכ ע"א אפשר בת מאה ושלשים. במ"ר פ"א במד"ר פי"ג: דא"ר תמא בר חנינא זו יוכבד. כ"ה בשמ"ר ובב"ר פנ"ד ע"ש ר' לוי בשם ר"ש בר נחמן במד"ר פי"ג פדר"כ י' בשלח אג"ס פל"ב: בר זבידא מלמד שנולדה. בשמ"ר פ"א בר זמינא: מלמד שעשה לה. שם ובפס"ר פמ"ג: הלך אחר תכמה. עמ"ש ר"ה כו. מ"ש בפי' ירושלמי רפ"ט דשביעית מגילה פ"ב ה"ב הכנסו לשנים דלא כפי' המפרשים שיכנסו שנים שנים בב"ה אלא פי' מי שהוא גדול בשנים יכנס תחלה וזה פשיטות להאבעי' שלהם אי לחכמה אי לשנים: שקולות היו. ספרי פנחס קלג: לאותן העומדים על הר סיני. ת"כ אמור פ"ז: ע"ב נאמר כאן זה הדבר. ת"כ אה"מ פ"ו: בש"א הקדש טעות. רפ"ה דנזיר בבלי וירושלמי ובתרומות פ"ג: ריתג"א מועדי ה'. ת"כ אמור פרשה יב:

דף קכא ע"א ארשב"ג לא היו ימ"ט. פתיחה דאיכ"ר לג ירושלמי פ"ד דתענית: יום שהותר שבט בנימין. שם ע"ש רבנן: יום שכלו מתי מדבר. באיכ"ר שם ע"ש ר' אבין ור' יוחנן ועי' אג"ס פל"ב ובירושלמי שם ה"ז ע"ש ר' אבין לבד: עד שלא כלו. שהש"ר פ"ב ירושלי תענית פ"א ה"א פ"ג ה"ד ריש מכלתא ת"כ ויקרא ספ"א ועי' פדר"כ ה' בחדש פס"ר פט"ו שוח"ט כג: תוס' ד"ה יום שכלו מתי מדבר מדרש איכה. בפתיחה ל"ג וכ"ה באג"ס פל"ב שם בירושלמי דמוע"ק. ע"ס וצ"ל בירושלמי בכורים והוא בפ"ב דבכורים ה"א ומובא בתוס' מוע"ק כ"ח ד"ה מת וד"ה מיתה ומציין א' ליין לעיין במ"ק בתוס' שם ונכנס בפנים להצטרף להירושלמי: ע"ב עולא אמר יום שביטל. פתי' דאיכ"ר לג וירושלמי תענית פ"ד ה"ז ע"ש

ר' חייא בר אבי בשם רב: יום שנתנו הרוגי ביתר. פתי' דאיכ"ר שם ובירושלמי ליתא טעם זה לט"ו באב אותו היום שנתנו. במד"ר פכ"ג איכ"ר פ"ב פסוק בלע ירושלמי ברכות פ"א ה"ב פ"ז ה"א תענית פ"ד ה"ה: ר"א הגדול אומר. פתיח' דאיכ"ר לג: א"ר שמוגה לא נגזרה. במד"ר פ"א ופ"ג ע"ש ר' יהודה בן שלום: ומכיר בן מנשה. עי' שוח"ש כ"ה וארעו ירש אהרן גם בני מכיר בן מנשה. הייט שנא לאהרן ככהן: לעיבמים אפלו. בספרי פנחס קלב מלמד שלא נתחלקה אלא לכל שבט ושבט:

דף קכב ע"א אלא בכסף. ספרי שם ע"ש: בגורל. שם וברוה"ק: שנאמר ע"פ הגורל. בספרי מוכח דבגורל וברוה"ק בגורל הוא מקרא ע"פ הגורל וברוה"ק מקרא דיהושע ע"פ פי' כ"ה ע"פ גי' הגר"א וכן מוכח בירושלמי יומא פ"ד ה"א ועפ"ז צ"ל לסגי' גם כאן ונאמר ביהושע ע"פ ה' ויהיה ראויה גם לרוה"ק: ועלה בידו תחום גומר. בשוח"ט לב יש כמרת המובחר בכולם וניתן לנפתלי כו' ע"ש: תוס' ד"ה נא. פ"ד וב"ר בפ"ב. צ"ל בפ"כ וכ"ה בשוח"ט סי' א' ובמד"ר פ"ח ובירושלמי קדושין פ"ד ה"א ובשוח"ט שם ובסי' י"ז דריש כתיב יאבדוהו וליתא בספרינו קרי וכתיב וכן בכל דוכתי הנ"ל ליתא ופי' מנחש שי' שם: ולא נתחלקה אלא לכספים. ה"נ בירושלמי יומא פ"ד ה"א ובספרי פנחס קל"ב אלא בשמיון בית כור נגד בית שלה והוא כדר' יהושע כאן: יצאו יהושע וכלב. ספרי שם ועי' ירושלמי ה"ב: ע"ב בתחלת פירותיה כתרם. בב"ר פנ"ח מני לה בין ס' עירות הגרושות בא"י: ת"ר לתת לו. ספרי תצא רי"ז כה"ע:

דף קכג ע"א ולא להתיחס לבכורה. עי' ב"ר פפ"ב ופנ"ח תנחומא ויחי אג"ב פפ"ב: שמתנותיה ארוכות. ב"ר פ"ע על פסוק שם הגדולה שגדולה במתנותיה: והיתה בוכה. ב"ר שם: ואחיו אני ברמאות. ב"ר פ"ע: ע"ב דא"ר חמא בר חנינא זו יוכבד. ב"ר פנ"ד ע"ש ר' לוי בשם ר"ש בר נחמן שמ"ר פ"א במד"ר פי"ג תנחומא ויתי פדר"כ י' בשלח אג"ס פל"ב: שאין זרעו של עשו. ב"ר פע"ג ופע"ה ופנ"ט ע"ש ר"פ בשם ר"ש בר נחמן פס"ר פי"ב וי"ג: נפלו עליו ממנשה. עי' שוח"ט סי' כז: ואין הבכור נוטל בראוי. ספרי תצא ריז ועי"ל נה.: ומעלה מעל בה'. ת"כ ויקרא תובה פרק כב ועמ"ש ב"ק יב:

דף קכד ע"א אמר קרא לתת. בספרי תצא ריז ובירושלמי כאן ה"ג ממעט ליה מקרא בכל אשר ימצא לו ואפשר דרבי מודה בזה למעט ראוי גמור והכא לענין שבח פליגי ועי' ירושלמי יבמות פ"ז ה"א: ההוא שלם אמר. הכא מוכח דדינא נקט ובירושלמי כתובות פ"י ה"ז לפי' הק"ע איתא לשמואל דאינו כ"א לשודא דדייני שיכולים ב"ד לפסוק כן אם ירצו והפ"מ פי' שם דרך בתמיה: ע"ב הלכה כר' מתכרו. עמש"ל פד.: בישאר ספרי דבי רב. לפנינו בספרי ליתא מדין שבח כלל רק סתם שאין הבכור נוטל בראוי ע"ש תצא ריז: ואין הבכור נוטל פי"ש במלוה. ה"נ משמע בירושלמי כתובות פ"ד ה"ב אך התם פ"כ הכונה במע"פ דבשטר הלא איתא בפ"י ה"ז שם דירשו שט"ח בכור נוטל פי"ש סתם בלא פלוגתא:

דף קכה ע"ב ואין הבעל נוטל בראוי. עמש"ל קיא: ואין הבכור. עמש"ל נה ע"א קכד ע"ב:

דף קכו ע"א ויתר בכל הנכסים כולן. ה"נ מוכח בירושלמי פ"ד דכתובות הי"ב דהויתור הוא בכל הנכסים אף שחלק במקצת ועי' ק"ע ופ"מ שם וכ"ה ממשמעות הענין שם אך מה שפי' הפ"מ כן גם בירושלמי קדושין פ"א ה"ד אין מוכרח דשם מוכח שחלק כל הנכסים עם האחין: ע"ב ותנאו בטל דברי ר"מ. עמ"ש ב"מ נא. דגי' הירושלמי מבונה בזה דשם איתא שתנאו קיים כדמוכח בקדושין פ"א ה"ד ופלוגתא דר"מ ורבנן הוא גבי יעוד ע"ש ונק' בירושלמי ה"ס ובשארי מקומות המובאים בב"מ שם:

דף קכז ע"א בן ולא טומטום. ספרי תצא רטז: ע"ב תוס' ד"ה כך. בירושלמי דפ' י' יוחסין. ה"ג והאי מבמעות נ' דהוא ממש"פ ר' זריקן בשם ר"ה מוחזקין בו שהוא משפחתו נאמן ע"ש פ"מ דלאו משום הכרת בכורה נאמן כ"א לפסול את כבן ג"כ נאמן לומר שלא שהרה קודם בא אליה דשם לא מיירי כלל לענין בכור וקאי יכיר ע"ז שהוא בן שנואה וכן בירושלמי כאן ה"ז לא הוזכר בכורה ולמ"ש הנו"י בקדושין שם אין ראיה דהוא מפרש מש"ש ליקח דהיינו ע"י בכורה ועמ"ש בקול אריי' הנדפס דף ג' מדרשי יעלי סלע: היו מוחזקין בו שהוא בכור. בירושלמי קדושין שם כה"ג מוחזקין בו שהוא בנו ואמר אינו בני אינו נאמן היו מוחזקין בו שאינו בנו ואמר בני הוא נאמן ואית תניי תני על קדמיתא נאמן וכאן ה"ז הוא כאית ת"ק דגם בריבה נאמן ונראה דהאית ת"ק הוא ר' יהודה ומ"ד אינו נאמן הוא רבנן ומ"מ לומר בני הוא נאמן משום מיגו דיכיב ליה מתנה. ובתוספתא פ"ז איתא גבי בכור דאינו נאמן לומר בכור הוא ולומר בנו פוא נאמן ויש להבין מ"ש גבי בכור ל"מ מיגו וי"ל דגבי בכור מדחה הגדול ממנו מכן ולומר אינו בני אינו נאמן אבל באומר בני אינו מדחה את אחיו: היה עובר על בית המכס. תוספתא היא בפ"ז ותימה שלא נשנה בשם ברייתא: וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן. בירושלמי קדושין שם וכאן מסיים ואית ת"ת נאמן א"ר מנא כגון אלין נפתאי דמשעבדין בבניהון ועי' מה"פ דהסר שם כא דאיתא היה מסמש כעבד ואמר עבדי והזר ואמר בני אינו נאמן וע"ז אמר את"ת נאמן ומפרש כגון אלין נפתאי כו' ע"כ אין רעותא בזה שמשמשו כעבד:

דף קכח ע"א דבאתן לך מחלוקת. עמ"ש בזה סנהדרין כ"ד ע"א וע"ב: גובין מן העבדים. עמ"ש ב"ק יח.: ע"ב ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן. בירושלמי קדושין פ"ד ה"ז מבמע דר' יוחנן ס"ל כר' יהודה: משיב אבדה. עי' ירושלמי כתובות פ"ב ה"א וכאן פ"י ה"ב ומ"ש בב"מ ד:

דף קכט ע"א תנתן שדה פלונית. בירושלמי כאן ה"ד א"ר הושעיה תנתן לאיש פלוני ירושה שהורשתיו [זהו בתחלה] יירש איש פלוני מתנה שהורשתי [זהו באמצע] יירש פלוני ירושה שנתתי. זהו בסוף: רבי יוחנן אמר קנה ור"א א"ק. בירושלמי כתובות ספ"ו התליפו שטתן דר"א אמר בבני שדות לבני ב"א גם זה שנכתב לו בל' ירושה קנה ור"י אמר זה קנה וזה לא קנה: ע"ב והוא מפרק לה. בירושלמי כתובות שם משני דלא יירשו תנן כ"א יטלו ולא משני כהכא ועמ"י דהירושל' לשטתו בפ"ד דכתובות ה"א וכאן ה"ז דר"י בן ברוקה לא אמר כ"א בן בין הבנים כו' והתם בספ"ו מוקי למתני' דשקל באין לה אחין א"כ אין תועלת מדעת ריב"ב: ואחריך לפלוני. ירושלמי כתובות פ"ט ה"א לק' ה"ח ע"ש: תב"ד כדבור. עמ"ש בזה ב"ק עג ע"ב:

דף קל ע"א ריב"ב אומר. בירושלמי ד' זיטאמיר נכתב ירושלמי פ"ק דקדושין והוא ט"ס וצ"ל פ"ד דקדושין ומובא ג"כ בכתובות פ"ט ה"א אך שם מוחקו הפ"מ ומגיה תחתיו הלכה כרשב"ג וכן מוחק בפ"ה כאן ובענ"ד י"ל דשייך להענין דשם שסילק הבעל עצמו מנכסי אשתו דהו"ל כמנחיל לבנו שיהיה לו ממנה דהו"ל ראוי ליורשו והוא כר"י בן ברוקה ועפמש"ל דעובדא דרבי יוסטיני הכי הוה ע"כ שייך שפיר להענין דשם ועמש"ל קיא: על מה נחלקו על בן בין הבנים. תוספתא ספ"ז ובירושלמי כתובות שם וכאן ה"ה ע"ש ר' יוחנן: ע"ב שיכול והלא דין הוא. ספרי תצא רטז: ת"ל לא יוכל לבכר. עי' ספרי שם והנה לריב"ב דפשוט מהני ל' ירושה בראוי ליורשו נגד בכור ל"מ ל' ירושה אבל מתנה מהני אבל לרבנן דל' ירושה גם לפשוט ל"מ א"כ האי לא יוכל לבכר גם בל' מתנה ל"מ ולעיל תנן דמתנה דבריו קיימין וצ' דזהו דמקשה בירושלמי אמר לון ר' חגיי ולא קרי' הוא לא יוכל לבכר היינו אפי' מתנה א"ר אלעזר העבודה שיכול אלא שאינו רשאי אי כן יכול משום מתנה כו' פי' כיון דמשמעות הקרא דבדיעבד מועיל אמירתו ע"כ בל' מתנה דאי בל' ירושה ל"מ: ברשב"ם ד"ה עד שיאמרו. בפ"ב דפאה ירושלמי פ"ד וכ"ה בחגיגה פ"א ה"ח:

דף קלא ע"א בבריא היאך. עי' ירושלמי יבמות פ"ד ה"א ובנוע"י שם: שניתם מבנתכם כריב"ב. בירושלמי כאן ה"ב שאלת ר' לר' נתן מ"ט הלכה כריב"ב וא"ל ממתני' ירתון תנן וא"ל יטלון תנן ואפילו למ"ד ירתון תנן כה כ"ד מיופה וכן גרסי כק"ע ופ"מ בכתובות פ"ד הי"א: לדבר שאינו בעולם. עי' ירושלמי כתובות שם: בנן נוקבן. ירושלמי יבמות פט"ו ה"ג כתובות פ"ד ה"ח הי"ב פי"ב ה"א: ע"ב זו מדרש דרש. בירושלמי יבמות שם וכתובות שם תפיב הני תנאי דעבדי כתובה מדרש:

דף קלב ע"א וא"ר נחמן הלכה כרשב"מ. בירושלמי פ' אע"פ ה"א אמר כן ר' יעקב בר אחא ואיתא שם דהיא דרב"ע [בשם ר"פ] היא דרשב"מ דהלוייהו משום אומדנא: קרקע כ"ש. מתני' היא בפאה כריש בגליון ובירושלמי שם ה"ז פלוגתא דרב ושמואל וריב"ח כשכאן רק דשם ליתא בדברי ריב"ח באומר לה כו' רק ריב"ה אמר מקולי כתובה כו' ופי' הפ"מ דטעמא דרב ושמואל קאמר. ול"י למה נטה מדרך הפשוט דמבואר כאן וס"ל דל"ב לא מזכה לבן ע"י ולא מהלק רק מקולי כתובה וע"ש עוד טעמא דריב"ח לא סוף דבר מנה ומאתים כו' ופי' שם הפ"מ דלטעמיה יש להיות הדין כך ובענ"ד נ' עפמ"ש בירושלמי כתובות ספי"ב ובפ' המזקין פ"א דפליגי ר' ירמי' ור' יוסי בכתובת אשה בזבורית אי קאי גם על התוספת כתובה וסבר שם ר' יוסי דגם התוספת בזבורית והיינו ר' יוסי בר' חנינא וקרי ליה ג"כ שהם לטעמיה וע"כ מסיק ראיה שם דהוא לטעמיה דס"ל מקולי כתובה וכן יתפרש בפאה דהוא לטעמיה והפ"מ פי' גם שם כמו שפי' בפאה ושם הלא מוכח כנ"ל דאתר שאמר ור' יוסי בר' יוחנן [דכולל גם התוספ' בשהתה כ"ש שנים] מסיק דתניגן תמן והוא ראיה: ע"ב תיובתא דכולהו. בירושלמי שם משמע דהוגא לו קושיא זאת ויתכן משום דבתוספ' פ"א דפאה איתא שם ל' ר' יוסי דפליג כך א"ר יוסי בד"א בזמן שקבלה עליה אבל לא קבלה עליה מה שנתן נתן והודה כו' ע"ש א"כ מוכח דלת"ק ל"ב קבלה ור' יוסי סבר דל"מ כתיבה כ"א קבלה דוקא וגם מתני' יתפרש כן ול"ק:

דף קלג ע"ב מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. עי' מה"פ כאן ה"ז ד"ה א"ר בא שמגדד בדעת הירושלמי זיך דס"ל בזה ע"ש: דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. עש"ק גיטין פ"ז ה"ג ד"ה כל עזא ובירושלמי קדושין פ"א ה"י ס"ג ה"א:

דף קלד ע"א כל מתנה שאינה. ירושלמי פ"ה דנדרים: שמונים תלמידים. שם איתא שמנים זוג תלמידים: ע"ב ליורשו פשיטא. בירושלמי קדושין פ"ד ה"ז א"ר יוחנן לתת אבל לא ליקח ועי' ק"ע ופ"מ ונוע"י ועמש"ל קכז: ד"ה תוס' ונ' לפ"ז הפי' שם אבל לא ליקח היינו לפוסלו ולומר עליו שאינו בנו שלא ייריהו אינו נאמן: א"ר יוחנן בעל שאמר גרשתי. בירושלמי קדושין פ"ג ה"ח עולא אמר משמיה דר' יוחנן נאמן ותברין עליה הגע עצמך שהיה כהן סייעו שאין לו מיגו דלא מצי מגרשה שלא יוכל להחזירה: פלגי' דבורא. עי' ירושלמי גיטין פ"א ה"א ובש"ק ומה"פ שם וכתובות פי"א ה"ה ובמכות פ"א ה"ז וברא"ש ספ"ק דמכות וידובר בזה בגיטין בס"ד:

דף קלה ע"א מנה לי בידך. עמ"ש ב"ק קיח.: ע"ב איזהו דייתיקי. עמ"ש ב"מ יט.: ורבי יוחנן אמר תבדק. ע"פ בירושלמי כאן ה"ד וקדושין פ"א ה"ה א"ר יוחנן אם לזכרון דברים כתבו ונתנו הוי מתנה ואם לזכותו בכתב כ"ע מודי שאין אדם מזכה בכתב לאחר מיתה. יש לפרש תבדק איך שאמר אם לראיה אם לקנין והכא מפרש לה באופן אחר: דייתיקי מבטלת דייתיקי. בירושלמי פאה פ"ג ה"ו וכאן ה"ז ע"ש רשב"ג וברייתא היא בתוספתא פ"ח ועמ"ש לק' קנא.: במיפה את כחו. עי' מה"פ קדושין פ"א ה"ה ד"ה ור"ה:

דף קלו ע"א התם מספקא לן. ה"נ מהלק בירושלמי כאן ה"ח ובגיטין פ"ז ה"ג: זמנו של שטר מוכיח. ה"נ בירושלמי גיטין שם: ע"ב ואחריך לפלוני. ירושלמי כתובות פ"ט ה"א כאן ה"ח ועמ"ש בב"ק פח ע"ב:

דף קלז ע"א דברי רבי רשב"ג. עי' תוספתא פ"ח ובירושלמי כאן ה"ח הפלוגתא באופן אחר דפליגי אם מת השני והשליש בחיי הראשון דרבי ס"ל דהראשון אוכל פירות וקונה הקרקע ורשב"ג אין לו אלא אכילת פירות בלבד וא"כ הוא איפכא ממש כאן דלרבי יחזרו ליורשי נותן ולרשב"ג ליורשי ראשון

ובירושלמי

וביר' כתובות פ"ט ה"א פלוגתא כסברייתא השני' שבכאן דלר' הראשון מוכר קרקע ורשב"ג אין לו אלא אכילת פירות ולהירושלמי ליכא רומיא דברייתו' אהדדי וא"צ לחלק בין לגופה בין לפרי לר' ולא בין לכתחלה לדיעבד לרשב"ג: הלכה כרשב"ג. בירושלמי כתובות שם וכאן ה"ח חזקיה אמר הלכה כר' [דהוא רשב"ג דהכא]: במתנת שכ"מ. בירושלמי שם ע"ש ר' ינאי וכאן ה"ח ר' יוחנן אמר אפילו במתנת בריא ל"מ והוא נגד הבבלי לר' יוחנן דאפילו עבדים והוציאן לחירות ועוד מקשה ע"ז פשיטא ובענ"ד כ' דמש"ש רי"א ולא במתנת בריא פי' דדוקא במתנת שכ"מ ל"מ משא"כ במתנת בריא וכ"מ מהראיה דמייתי שם מהסיפא אתאה דמקשה שם ר"י ולא מתנת בריא היא ש"מ דמתנת בריא מועילה וזה דלא כהרא"ש ופ"מ וא"ש כהבבלי: גישך אם מתי. ירושלמי גיטין פ"ז ה"ג ע"ז פ"ב ה"ח מכות פ"ג ה"ד: ע"ב ע"מ שתחזירהו. עי' ירושלמי גיטין פ"ב ה"ג ובמה"פ ד"ה לכשתוכה ובסוכה פ"ג ה"י:

דף קלח ע"א הכותב נכסיו לאחר. תוספתא פ"ח: הוכיח סופו על תחלתו. ה"נ מוקי בירושלמי גיטין פ"א ה"ה וכאן ה"ז פלוגתא דר' ורשב"ג בזה: כראוי לו נוטלן. תוספתא פ"ז:

דף קלט ע"א מאי קאמר. עי' רשב"ם ועי' מה"פ בירושלמי ה"ט ד"ה נשבין: בעל לוקה הוה. עי' נוע"י ר"פ הכותב שהבנים תקירה זאת בירושלמי שם: ע"ב באושא התקינו. עמ"ש כ"ק פ"ח: מהירושלמי כתובות פ"ט ה"א כאן ה"ח והנה מה שהוזכר בירושלמי ענין מזונות לאשה נראות בזה דין מכירתא דתידון כמתנת שכ"מ אין לזה השבר במפרשים וכ' בענ"ד דטעם מתנת שכ"מ דל"מ משום דאינה כ"א לאחר מ' ואז אין להמקנה רשות ואחריך קודמו. וכן דמיון הירושלמי אשה לראשון דאחריך דהבעל יורש אחרי' קשה דל"ד דהראשון יש לו אכילת פירות משא"כ בבעל דהוא אוכל הפירות וכ' דזה קרי ליה כמתנת שכ"מ שאין לה רשות בהנכסים לא בחיי' לפירות ולא הקרן לאחר מותה ואף שאוכלת פירות נכסי' הלא מדין מזונות אוכלת ואין לה שום הנאה בהפירות וע"ז משני דאיכא ריוח ביתא להשבית ערך מזונותיה עודף על החיוב והויא כאוכלת פירות ודמיא לראשון דאחריך: שמואל אמר זו דברי ר"ג. ה"נ פלוגתא דרב ושמואל בירושלמי כאן ה"ח ובכתובות פ' בתרא ה"ג: כל שיזונו כו' שיגדלו. בירושלמי שם ושם מכרית דר' יוחנן ס"ל עד יב"ח:

דף קמ ע"א והשאר לבנים. עמו"י פי"ג דכתובות ה"ג מ"ש בפי' הירושלמי: פשיטא מרובין ונתמעטו. בירושלמי בעי ר' נתן בר' הושעי' מר' יוחנן ופשיט הואיל והתחילו בהיתר ואמר שם רב חנינא ור' מנא ת"א והוא שיהא בסוף מזון יב"ח כו' ובכתובות שם מבואר דר' מנא אמר כן דשמין בסוף ור' חנינא דתי ליה מהא דר' יוחנן דס"ל דזכו בהן היורשים: מועטין ונתרבו. ה"נ בירושלמי שם ופשיט מהא דקדמו ומכרו כהכא: מהו שנתמעט. עי' רא"ש סי' ג' שהביא בשם ירושלמי דאפשט' דממעט ודלא כגמ' דילן דנשאר' בתבעיא ומוכח דגי' הרא"ש היא דהדא דתימר כו' הוא מסקנת הענין שם ומזונות אלמנה היא נמגיה קודם פרנסת הבת ומלוה בשטר ומלוה בעדים: ע"ב תוס' ד"ה מי אמרינן בירושלמי. כאן ה"א ובכתובות פי"ג ועי' מה"פ כאן ד"ה אלמנה ועי' ירושלמי יבמות פ"ז ה"ג דשם שגה הפ"מ בבאורו למש"ש ואשה אינה ראויה לתופסן למזונות דהיינו דאלמנה אבל הבת או אבל הבן יש לה כדין נכסים מועטין שהיא נזונת והבת תשאל עהפ"ת דז"א להירושלמי כמ"ש הוא עצמו בכתובות שם וכאן ה"א אלא כהק"ע שם ע"ש: אם זכר מנה. עי' רשב"ם ומהירושלמי פ"ד דיבמות ה"א מוכח דגם בילדה תאומים זכר נוטל כו' מדאמר שם חזר בו ר"א דאמר דרק לבנו זכה מדאמר נקבה ובת במקום בן כאחר הוא דע"כ הוא מסך בבא דזכר ונקבה דבנקבה לחוד י"ל שאין לו בן כמ"ש הק"ע בש"ק שם ד"ה חזר ועי' נוע"י שם ומ"ש לק' קמא:

דף קמא ע"א כל שאינו מניח בן. במד"ר פ"י: ע"ב המבשרני. ירושלמי ה"ב ושם ל' הברייתא בזכר מאתים ועכ"ז איתא שם זכר ונקבה אין לו אלא מנה ויתיב ר' מנא טעמא משום דביטלה גרת הבת שמחת זכר ומוכח דס"ל להירושלמי דתאומים אף שלא פירש אין זה מגרעת ואינו הולך בשיטת הבבלי ובזה מיושב קו' הנוע"י בפ"ד דיבמות על הרשב"ם במתני' אחרי דהירושלמי יש לו שיטה אחרת ויבואר עוד לק': והמזכה לעובר לא קנה. בירושלמי יבמות פ"ד ה"א וכאן ה"א פלוגתא דר"א ושמואל: ר"י בן ברוקה. עמש"ל קל.: וסבר לה כר' יוסי. להנוע"י דכ"ה באמת תי' הירושלמי ביבמות שם והדר שם מזה משום דסיפא בנקבה הו"ל שא"ר ליורשו הא דלא מקשה הגמ' כאן כן ע"כ כמ"ש הרשב"ם במתני' דלא מתפרש בתאומים ואפשר דאין בן עוד להנקבה והו"ל ראוי ליורשו וזה סיוע למש"ל דמחולק הירושלמי מהבבלי בפי' המתני':

דף קמב ע"א חייבין להחזיר. בירושלמי יבמות שם מקשה מזה לר"א דס"ל אין זכין לעוברין ומסיפא מקשה לשמואל דאף דס"ל זכין הלא מודה דלא כן כ"א במלא חי ראשו ורובו והכא הלא הפילה ועל ר"א משני משום בנו דהיינו תי' אביי כאן ולשמואל מסיפא משום יאוש והיינו תי' דרבא כאן. וכאן בירו' ה"א מקשה לר"א ג"כ מסיפא ומשני משום יאוש ומסיים ואפי' כשמואל לית הדא פליגא או אפילו באחרונה לא יזכה עוד היא משום יאוש ופי' הפ"מ דהוא דיחוי לתתי' משום יאוש. ודחוק ובענ"ד כ' דהפי' הוא דקשי' הא גם לשמואל קשי' דהא מודה בלא יצא חי וא"כ בראשונה יזכה ובאחרונה לא יזכה דסלוק הראשון היה בטעות והאי אפילו הוא ט"ס או יתפרש אפי' החזיק באחרונה לא יזכה וע"ז קאמר עוד היא משום יאוש ע"כ גם לדידי' מועיל סילוק הראשון: ע"ב קרובה אצל בנו. ה"נ בירו' יבמות שם ולהנו"י מטעם אחר ככ"ל ואית' שם על דעתי' דר"א ל"ש אלא בשכ"מ אבל בבריא לא. לא אמר אלא במטלטלי אבל מקרקע לא. ועש"ך ח"מ סי' ר"י סק"א שכ' דלא קי"ל כהירו' שאינו מובא בפוסקים ועש"ק יבמות שם ועמו"י ובמש"ש דהחילוק בין שכ"מ לבריא הוא רק לטעם הירו' דבנו הוא מטעם ריב"ב משא"כ להבבלי הוא נכון אך מ"ש בחילוק בין מטלטלי למקרקעי דבריו דחוקים ובענ"ד כ' דבירו' גופה לא קמו החילוקים אלו. וג' דר' יוסי דאמר שם אפי' באחר. לא דהוא פליג על ר"א אלא לדעת ר"א קאמר דמשני לחלק בין בנו לאחר דלעולם באחר והא דקשי' ממתני' אם ילדה כו' ע"ז משני לחלק בין שכ"מ לבריא ובין מטלטלין לקרקע ומתני' אם ילדה הוא בשכ"מ ובמטלטלי וע"ז מקשה מגר דהתם הוי מקרקע וגם אין שייך שם זיכוי דשכ"מ והדר מחלוק זה וע"כ לתפוס החילוק בין בנו לאחר:

דף קמג ע"א אין לך מר. עי' תוס' מה שהביאו הירושלמי דתרומות פ"ג ה"א: ואם אינו קרוש. ירושלמי שם ספ"ב: ואמאי את והמור הוא. לפי' הק"ע בירושלמי פ"ב דקדושין וגירסתו דגרים מ"ש סוף ה"ה ערוה ושאינה ערוה שאינה מקודשת דאיכא לה"ו דקידש בב"א אחיות עם שאר נשים דהשאר מקודשות ול"א את והמור הוא ע"ש: מחצה לאהרן מחצה לבניו. ירושלמי יומא פ"א ה"ב ומייתי שם גם הך עובדא דדמי כלילא: מביא ששים בכלי א'. בתוספתא פי"ג דמנחות איתא איפכא מביא חמשים בכלי א' כו' ואם הביא ששים בכלי א' כו' יצא. וכ"ה בירושלמי יומא פ"א ה"ב והקושיא שם הוא מדיעבד ועש"ק שם ומה"פ: ע"ב התם אגן סהדי. ה"נ משני בירושלמי שם ר' יוסי בר' בון: הראוין לבנים. בירושלמי פ' בתרא דכתובות ה"א הרי ששים נתון במדה"י ואמר הרי אלו ינתנו לבניו בנותיו בכלל ועי' מס"פ שם ומסיק שם ואם בשעת מיתה אמר ינתנו לבניו אין בנותיו בכלל:

דף קמד ע"א אודייני. בירושלמי ה"ג ע"ש דבי ר' ינאי אפילו עירני' ופי' הפ"מ שם כפי' התוס' כאן לאודייני וטוב להגי' גם שם אודייני: א"ר חנינא המשיא. ה"נ בירושלמי כאן ה"ג ע"ש ר"ח וכל התנאים שהוזכרו כאן ליתא שם אך בכתובות פ"ה ה"א פי"ב ה"ד איתא וכלבד מן הנשואין הראשונים: זו לפנים מזו. עי' ירושלמי כאן ה"ג: ע"ב אחין השותפין. בירושלמי ה"ג רבי חייא רובה אמר אחין שותפין עד ג' דורות ועי' מה"פ שם שמביא גם מב"ר והוא כפנ"ד על פ' לי ולניני ונכדי א"ר אבא עד כאן נאחין שותפין: לאומנות המלך. וכ"ה בירושלמי ה"ד בריית' ומשמע דהיינו לריוח ומהעובדא דמייתי שם משמע להפסד והפ"מ נדחק לפרש גם שעובדא לריוח ע"ש:

דף קמה ע"ב ואין הבכור נוטל בראוי. עמש"ל נה.:

דף קמו ע"א מעשה באדם אחד שעגר. בירושלמי ה"ה עובדא כה"ג בנוסח אחר: ע"ב שכ"מ שכתב. פאה פ"ג ה"ג: ר"ש בן מנסי' אומר. עמש"ל קלב.: ר"ש שזורי היא. בירושלמי גיטין פ"ו ה"ה ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר"ש שזורי:

דף קמז ע"א רבי אומר בכולן. במד"ר פכ"א ספרי פנחס קלד ובירושלמי פ"ח ה"א ע"ש ר' ישמעאל: אל תהיו במחלוקת. בירושלמי חלק ה"ב אל תשאו ותתנו עם מי שהשעה משחקת לו: ברור. בירושלמי שם ולא ידעין אי ברור בטל אי ברור בשרב: הכל נופין לעשן. עי' ויק"ר פ"כ דשם הוא באופן אחר ועמ"ש יומא כא: ע"ב דליתיה בבריא. עי' ירושלמי כתובות פ"א ה"א ומש"ל ע"ה:

דף קמח ע"א לעצמו חוץ מפירותיו מהו. עי' ירושלמי דמאי פ"ו ה"ב קדושין פ"א ה"ד כאן פ"ג ה"א: ע"ב עמד חוזר בכולן. עי' ירושלמי פאה פ"ג ה"ו שייר קרקע כ"ש מתנתו קיימת אפילו בבריא לא שייר והוא שהבריא וכ"ה כאן ה"ו רק שמשונה קצת ויש להגי' כבפאה: ויחזיק כו' ל' מתנה. עי' ירושלמי פ"ח ה"ה דליתא שם דיחזיק ל"א כלום:

דף קמט ע"א אין מטבע נקנה בחליפין. עמ"ש ב"מ מו.: ע"ב ורב ירמיה בר אבא אמר מטלטלי. בירושלמי כאן ה"ו רב ירמיה בשם רב שייר מטלטלי לא עשה ולא כלום אלא הניח לו מעות ולקח קרקע כמי ששייר לו קרקע ובפאה פ"ג ה"ז ר' אבינא בשם רב ירמיה שייר מטלטלי לא עשה ולא כלום איתא תמי מקרקע יש לו מתי' מטלטלי אין לו מתי' וסוף המאמר מתנגד לראשו וצ' לפרש ראש המאמר דרך בתמיה וכי לא עשה ולא כלום אלא כך הוא וכן יש לפרש כאן בירושלמי: הכותב כל נכסיו לעבדו. תוספתא פ"ט ונזכרה גם בירושלמי ריש גיטין לענין בפני נכתב ובבבלי שם:

דף קנ ע"א אר"א עשו מטלטלין. ה"נ בירושלמי ספ"ג דפאה ע"ש ר"א: ואיידי דתני רישא. ק"ק הא גם שכ"מ שייר קרקע התם מתני' בסיפא וי"ל בה איידי ויש ליישב: ולקנות עמהם. בירושלמי קדושין פ"א ה"ה וכאן ה"ו מוכח דמפרש קרקע כ"ש דוקא דמוקי במרגלית טמונה בו למ"ד נבורין בעינן ובבבלי קדושין כו: ולפי סוגיא דהכא משמע די"ל כ"ש לאו דוקא ועתוס' קדושין כו. ד"ה קרקע: עבדא כמקרקעי. עמ"ש ב"ק יב. ד"ה שחזיק: הכותב כל נכסיו לעבדו. עמש"ל קמט: ע"ב וכתב לאשתו קרקע כ"ש. עמש"ל קל"ב.: נקנים עם נכסים. עמש"ל עו:

דף קנא ע"א ללמוד תורה ולישא אשה. במגילה כז. משום ר"מ ובירושלמי פ"ג דבכורים ה"ו ע"ש רשב"ג: חוזר במתנתו. ירו' פ"ח ה"ז ע"ש ר' יוחנן ור"ל ובפאה פ"ג ה"ז פלוגתא בזה דרב אמר א"י לחזור בו ור' יוחנן אמר יכול לחזור בו ועי' ירושלמי כאן שם דסתם משמע דרשב"ג דייתיקי מבטלת דייתיקי וע"כ לומר דהתם בפאה בזיכה מיירי או בקנין [וקאי על קנין שהוזכר שם מקודם] ופליגי בפלוגתא רב ושמואל לק' קנב: בכתובים וכמסורים. בירושלמי כתובות פי"א ה"א גיטין סוף פ"ק כאן ה"ו פאה שם ע"ש ר' אבא בר ר"ה: אתא רב אחדבוי בר רב מתנה. כה"ג עובדא בירושלמי פאה פ"ג ה"ז ושם איתא דכתב ליה מהיום זוכה הראשון ועי' מה"פ שם: ע"ב שאם עמד אינו חוזר. ה"נ בירושלמי כאן ה"ו ובפאה שם דשייר מקצת מתנתו קיימת ואפילו הבריא: דקנו מניה. נ' דה"ה ג"כ דעת ר' יוסי האמורי בירושל' פאה פ"ג ה"ז ע"ש: איתיביה רבינא לרבא. הך קושי' היא למאן דמוקי לה למתני' דגיטין בשכ"מ דלרב זביד גיטין יג. מיירי בבריא ובמעמ"ש ואין ראיה ועי' ירושלמי ספ"ק דגיטין דג"כ מוקי לה בשכ"מ אך בזה יש חילוק בין הבבלי לירושלמי דבגיטין יג: מוקי למתני' דלא כר"ש שזורי ולהפ"מ בגיטין פ"ו ה"ה מוקי לה כר"ש שזורי [והק"ע מגי' שם תחת כר' שמעון כר שמעון] וקשי' קושי' הגמ' שם יג: א"כ למה תני הן גט כו' הא הכי בכתבו לו ש"מ וי"ל דהירושלמי גרס במתני' זה ול"ק כבתוס' יג. ד"ה האומר תן ע"ש:

דף קנב ע"א שכתוב בה קנין. עמש"ל קנא.: הלואתי לפלוני. עמש"ל עה: ע"ב דייתיקי מבטלת דייתיקי. עמש"ל קלא. וקנא.:

דף קנג ע"א ולא כתב בה ומגו מרעי'. בירושלמי פאה פ"ג ה"ז כתובות פי"א ה"א גיטין ספ"ק כאן ה"ו והוא שמת מתוך אותו חולי: ע"ב ולטומאה כמחלוקת. פרשב"ם כמחלוקת ר"ג ור' יעקב ובירושלמי ה"ו מבואר כמחלוקת ר"מ וחכמים דמתני' וכ' דהירושלמי קאי למ"ד ראיה בעדים והכא קאי למ"ד ראיה דמתני' בקיום השטר ע"כ מייתי הכא פלוגתא דר"ג ור' יעקב: בימות הגשמים. עמ"ש שבת ה: דלא כהפ"מ שהלך אחר גי' המוטעה רה"ר במקום רה"י וכ' דהירושלמי ס"ל כן דמהירושלמי כאן ה"ו מוכח דס"ל דהוי רה"י לטומאה וכ"ש לשבת: שלא עברו. בירושלמי כאן ה"ו בימות החמה נשאלין לו בימות הגשמים פי' שדנין כשעת השאלה ואמר ר' יוחנן ובלבד ימים הסמוכים כו' ומשונה מכאן:

דף קנד ע"א ראיה בעדים. בירושלמי ה"ו פלוגת' דחברי' רברבי' עם זעירייא: כד הוה קליל. עי' ירושלמי סוף ה"ז: ע"ב וקא מערערי. כה"ג עובד' בירושלמי ה"ו דחד עלי זכין נכסוי את' קמיה רבנ"י ור' יוחנן ר"ח בר יוסף אמר חזקה על בן דעת התנו רי"ו אמר כיון שקבל עליו לעקור נכסין ממשפחה עליו להביא ראיה ועפ"מ והרא"פ שמשונים בפירושיהם ועמ"ש לק': שאני אומר ד"ה מודה בשטר שכ' א"צ לקיימו. בירושלמי ה"ו איתא כעין זה ר' יסא בעי מה כרבי ור' ס"ל יד בעהש"ט על התחתונה א"ל ד"ה יד השטרות על העליונה והיינו דס"ל דד"ה א"צ לקיימו וכגמ' דילן ויש לפרש דר' יסא חשב דרבי הוא בכלל חכמים דר"מ דס"ל דצריך לקיימו וראיה בקיום השטר וא"ל ר' יוחנן דס"ל לד"ה א"צ לקיימו ולגי' הרא"פ על התחתונה הוא איפכא מהבבלי לר' יוחנן: אי עדים אלימי. להרא"פ היינו דחברי' רברבי' בירושלמי ה"ו דאמרי'. עדים. היינו דמשוה לדין עדים וזעריי' אמרי. אין עדים. פי' דל"ד לעדים וכדמסיק כלום פליגי אלא על העדים: והלא מפיך אמרו. קושי' זו היא גם בירושלמי דמקשה דרי"ו אדרי"ו ומכחיש ר' יוחנן דלא אמר זאת מעולם: יכפור בר' ינאי. ה"נ בירושלמי שם: איפוך. גם בירושלמי אמר שמואל תלופין היא מתניתא פי' הרא"פ דאיפכא תניא ופי' הפ"מ דחוק שם:

דף קנה ע"א חזקה אין העדים. זהו דעת ר"ח בר יוסף בירושלמי ה"ו: ע"ב מקחו מקח. ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג עירובין פ"ו ה"ז גיטין פ"ו ה"ט ועש"ק ה"ח שם ד"ה הפעוטות:

דף קנו ע"א דלא כר' יהודה. בירושלמי יבמות פ"א ה"ב איכא כמה דפסקו כר' יהודה ע"ש: תוס' ד"ה ר' אלעזר. להירושלמי דאיתא שם כה"ת במתני' הגירסא וחכמים אומרים בשבת כו' אין הכרעת התוס' הכרח לגרוס כאן ר' אלעזר וכן בזכין לקטן כו' ליתא שם הסיום בדברי ת"ק דברי ר"א ונסתם בשם חכמים ור"א באמת אין מחלק בין בחול לשבת וכן בהברייתא דאמר להן ר"א מעשה במדוני כו' איתא ר' אליעזר ומוכח בירושלמי פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה כאן ה"ז ע"ש ר' אליעזר: ע"ב אמרו לו משם ראיה בריא היה. בתוספתא ספ"י ליתא זאת וכן מוכח בירושלמי דלא גריס זאת דעל הראיה דמייתי כאן ה"ז פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה דל"כ נבורין מקשה ר' חנניה קומוי ר' מנא ולא בשכ"מ היא ומשני דשכ"מ לר"א כבריא לרבנן ואם היה גירסתו כבכאן היה ראיה מרבנן ובבבלי קדושין כו: שכ"מ לר"א ובריא לרבנן ולא היה מדחה בירושלמי שכ"מ שאני: תוס' ד"ה כבנתי. ובירושלמי גיטין פ"ו ה"ה מוכח לגי' הספרים דהיינו קליעת שער שבראשה ומשמע שם דהיינו שערותי' המחוברים בה: המקיים קולים. עמ"ש שבת קמד: בשלמא ברכוס. עי' הגרי"ב מ"ש בשם הירושלמי והוא סוף ה"ז: רא"א בשבת. הגרסה כאן ר' אלעזר ט"ס דהלא מתמת דכאן הוא ר' אליעזר גרסי התוס' לעיל ר' אלעזר ע"ש ובירושלמי ה"ח גרסינן תכ"א ועמש"ל ע"א: ואין זכין לגדול דברי ר"א. במשנה שבירושלמי ליתא דברי ר"א:

דף קנז ע"א רבי יהודה אומר. בירושלמי ה"ח ע"ש אית תני ומחליף: בעי שמואל דאיקני. עמ"ש ב"מ יג.: מע"פ א"ג מן היורשין. עמ"ש ב"ק קד:

דף קנח ע"ב תלמיד חכר. ה"נ בירושלמי ה"ט ובשקלים פ"ג ה"א ר"ה פ"א סוף ה"א מוכיח לה עוד מהא דבכורות כו: א"ל ב"ע ע"ש:

דף קנט ע"א בן שמכר בנכסי אביו. עי' ירושלמי כתובות פ"ט ה"א לפי' הק"ע שם ובש"ק ופ"מ משנים הגירס': ע"ב בן מהו שירש את אמו. עמש"ל קיא בענין עובד' דר' יוסטיני שבירושלמי לעיל פ"ח ה"ה ובכתובות פ"ט ה"א ואפשר דגם שם מת בנה קודם לאמו ע"כ פסקו רבנן שתשוב הנחלה לאבי' או לאחיה דהבעל שסילק אין לו כח בנו ממנה דאין יורש נקבר:

דף קס ע"ב רפרם אמר מהכא ואקח. ה"נ בירושלמי כאן ה"א גיטין פ"ח ה"י וכאן הוא כדברי רבנן דקשרין בירושלמי כאן: ר"ה אמר בין קשר לקשר. ה"נ בירו' ע"ש ר"ה ובגיטין שם לא הוזכר ר"ה אך ממש"ש קסבר ר"ה מוכח דצריך לגרום ר"ה גם בתחלה. ור' ירמי' אמר התם דחותמין לארכו במקושר וכפשוט לרחבו: וניחוש שמא זייף. ה"נ פריך בירו' לר"ה:

דף קסא ע"א מחק פסול ועפ"י שמקוים. ה"נ בירושלמי גיטין פ"ח ה"י: ממשה למעלה. וכ"ה בירושלמי שם מקוים עדיו לארכו: דלא כתב עד. בירושלמי גיטין פ"ט ה"ז לפי' ספ"מ שם יש סברא דל"ב עד גם באיש פלוני לחוד אף דלא כ' בן פלוני ותלי לה בפלוגתא דר' יהודה ורבנן אי בעינן ידים מוכיחות ע"ש: ע"ב דב חסדא סמך. שם: צריך שיכתוב ודין קיומיהון. בירושלמי כאן ה"א אמר רב בן ועי' פ"מ: מענינו של שטר. ה"נ בירושלמי גיטין פ"ט ה"ז ואיתא שם נריך להחזיר שתי שיטין מקום הכתב ויתכן דמיירי בקיום מתקין או תגויות דמקיים בשיטה שלפני אחרונה וכר' ירמיה כאן ה"א נריך להרחיק ממקום המחק שני שיטין דהייתו לקיים שם: אין למדין משטה אחרונה. עי' מה"פ גיטין פ"ט ה"ז:

דף קסב ע"א שני שיטין מן הכתב. בירושלמי כאן וגיטין שם ותוספתא פי"א. ופ"ז דגיטין פלוגתא דר' ור"ש ור' דוסתאי בן יהודה [ובירושלמי גיטין ותוספתא כאן פי"א תחת ר"ש רשב"א ותחת ר' דוסתאי בן יהודה ר' דוסתאי בר' ינאי] דר' ס"ל שיהו העדים נקרין עמו ור"ש אומר מלא שיטה ור' דוסתאי ס"ל כמלא התי' העדים ועי' לק' ע"ב בתוס' ד"ה פחות דמייתי להתוספת' ומפרש לה מן הצד ובירו' ל"מ הכי: ע"ב ונמצא א' מהן קא"פ. עי' תוס' מ"ש בשם ר"ת והש"ך ח"מ סי' מ"ה הבריא כתזרת ר"ת ע"פ הירו' דגיטין פ"א ה"ד לפי גירסתו שם והש"ק והפ"מ הגיהו באופן אחר ואין ראיה משם ובענ"ד גם לגי' שהביא הש"ך דהרי' אילא אשטר קאי ג"כ אין ראי' וכגי' הש"ך רק שלא לעשות מפסול כשר וכצ"ל כמ"ד העדים חותמין זה שלא בפ"ז אבל אם העדים אינן חותמין אלא זה בפ"ז [כגון בגט] אפי' אתם ישראל לבסוף פסול. משום דהו"ל גירוף הקא"פ לפסול כל העדות כיון שהיו ביחד ולא פליג ר' אילא על ר' יוסי האמורה דאיהו מיירי במתני' בכותי דאין ידוע לפסול לזאת הוי מעלה למ"ד זה בפ"ז וידע בישראל ממנו ע"כ מחזקינן לי' בחבר וכשר אבל ר' אילא מיירי מקא"פ וידוע לפסול ע"כ הוי גריעות' למ"ד זה בפ"ז ובשטר דחותמין זה שלא בפ"ז אין נ"מ בין הראשונים ואדרבה בסוף יש להכשיר יותר כיון שכבר נגמר השטר בכשרים תו לא מפסיל: מלאהו בקרובים. בירו' גיטין פ"ט ה"ז מקשה דר' בא אדר' בא ממאי דאמר דאינו גדון כהרחק כ' שיטין אבל דאמר אם לא הזכיר מענינו של שטר וגי' הפ"מ לשיים כשר ופירושו דחוק וכ' כגי' הק"ע דשיים פסול והקושי' היא ממאי דר' בא מצריך ענין שנע וענין אחר שהוזכר קודם חתימתם פוסל א"כ יפסול חתימת הקרובים דהו"ל כענין אחר ועש"ק שם ובגיטין פ"ג ה"ב ובכתובות פ"ב ה"ז:

דף קסג ע"א ר' שבתי אמר משמיה דחזקיה. בירושלמי גיטין פ"ט ה"ז וכאן ה"א ג"כ איתא כן בשם ר' שבתי וכאן חזקיה מפרש דהיינו לקולא דסתמא כתב ידי עדים גם יותר: ברוך בן לוי. בירושלמי גיטין שם חתימת יוסי בר' ינאי כחתימת שאול בן ברוך וכאן בירושלמי משונה הגי' ע"ש: ע"ב דמתני לה משמיה דשמואל. בירושלמי פ"ב דגיטין סוף ה"ד ס"ל לשמואל דפליגי בזה ריב"ב ורבנן במתני' שם ורבנן מכשרי וזהו כרב כהנא דמתני משמיה דשמואל:

דף קסד ע"א אינו דומה נמחק פ"א. ה"נ בירושלמי פ"ב דגיטין סוף ה"ד ור"א משמע דס"ל לחכמים דגם באין אצלו מחק אחר ג"כ ניכר בין פ"א לב' פעמים. ושמואל ס"ל דוקא ביש אצלו מחק אחר ע"ש בש"ק ומה"פ: דכתבי הכי. בירושלמי מוכח דבגט לא עבדי' הכי ועי' מה"פ שם: ה"מ היכי. עש"ק ומה"פ שם: השיב ר' לדברי רחב"ג. עי' ירושלמי גיטין ספ"ח וכאן פ"י ה"א: ע"ב תוס' ד"ה סינא ל' יוני. פדר"כ ע' שור או כשב א"ר ברכיה ל' יוני הן חד: סומכוס אמר. ירושלמי נזיר פ"א ה"ב ושם ליתא בדברי סומכוס לא הינא ולא פנטיגון: פנטיגון. עי' שוח"ט ע"ח:

דף קסה ע"א ור"א מכשיר. בירושלמי פ' המקבל ה"ג מפרש דר"א קאי גם ארישא בבעל שאמר תגרשנה במקום פלוני ומכשיר מטעם מראה מקום ע"ש ועי' ירושלמי קדושין פ"ב ה"ג. ובבבלי גיטין סה. ס"ל דמודה ר"א ברישא בבעל דתלוי ברצונו וא"כ גם בקדושין מודה ר"א והוא דלא כהירושלמי ועש"ק למה"פ בגיטין שם: תוס' ד"ה אמר ובירושלמי פ"ב דכתובות. ה"ד: ע"ב דר"י בן קרחה. עמש"ל ל"ב.: אין פחות משתים. עי' מ"ש ב"מ ד: ד"ה רשב"א: אר"א דכ' מטבע. עתוס' מנחות קז. ד"ה ודלמא מ"ש מהירושלמי שקלים דשם משמע דנסכא הוא פחות ממטבע והכא משמע איפכא והוא בפ"ו ה"ד שם עמש"ש ביפ"ע:

דף קסו ע"א האשה שהיו עליה. ת"כ תזריע פ"ג: ע"ב חנן מתנני. ה"נ בירושלמי ה"ג ושם ר' יצחק שאל מלמעלה חנן ומלמטה נני מהו ללמד תחתון מעליון חנן ועליון מתחתון נני ולא אפשיטא ועי' מה"פ שם:

דף קסז ע"ב שם האיש בגט. כ"ה ג"כ דעת ר' לא בירושלמי כאן ה"ג ובגיטין פ"ד ה"ב ור' בא ס"ל דבעינן שיכירו שניהם וע"ש דמקשה מהא דבראשונה היה משנה שמו כו' מרישא לרבי בא ומסיפא לר' לא ומשני שם ע"ש:

דף קסח ע"א אסמכתא לא קניא. בירושלמי גיטין פ"ה ה"ח וכאן ה"ה קרי ליה עיצומים ועי' תוספתא ב"מ פ"א ופליגי אמוראי בזה אי גבי אי לא ואמר שם ר' מנא אע"ג דר' יוסי [האמורא] לא גבי עיצומים מודה בההוא דיהיב ברי' גו אומנתי' דגבי עצומים משום חיי הבריות ולא הוזכר זאת בפוסקים: ע"ב נקרע פסול. בתוספתא פ"ג דגיטין ופ"ז שם וכאן פי"א הלי' איפכא נקרע כשר נתקרע פסול וכ"ה בירושלמי גיטין פ"ב ה"ג ופי' הפ"מ נקרע קודם הכתיבה נתקרע אחר הכתיבה ועי' מפרש להתוספתא פ"ב דגיטין שהשיג עליו ופי' נקרע מעצמו נתקרע ע"י אחרים וכ"ה בק"ע שם: הרי שבא ואמר אבד שטרי. בירו' כאן ה"ה ר' עוקבא תני בכתובו' רבי לוי מי שבא ואמר אבד שטרי ב"ד עושין לו קיום תני רשבג"א אף בשטרי ברורין עושין לו קיום. ופי' הפ"מ אבד שטרי בשטר מקח וקשה דא"כ רשב"ג דאמר אף שטרי ברורין משמע דמודה בשטרי מקח ומוסיף א"כ הוא דלא כבכאן דלרשב"ג אין מקיימין בשטרי מקח אם לא דנימחוק שם בירו' תיבת אף ובענ"ד כ' דב"ד קאי על שטרי דהיינו שאבד לו שטרי ב"ד פסקי הדיינים וע"ז קאי רשב"ג אף שטרי ברורין כו':

דף קסט ע"ב נדון בשטר. עמ"ש לקמן קע.:

דף קע ע"א כר"א דאמר עמ"כ. ע' ירו' גיטין פ"א ה"ד פ"ב ה"ב וה"ד פ"ט ה"ד וכאן ה"י: דר' כו' א"צ לקיימו. ע' ירו' כאן פ"ח ה"ו דשם משמע דס"ל לרבי צריך לקיימו ועמש"ל קנד: שנים אדוקין. עמ"ש ב"מ ז.: שנים אוחזין. עמ"ש ב"מ ג: בלברר קמיפלגי. ה"נ מוקי לה בירו' שבועות פ"ו ה"ב ומבואר שם דבדיעבד בלא מלא העדים מודה רבי דאינו מעכב וכבתו' לק' ע"ב: המלוה את חברו בעדים. ע' ירו' שבועו' פ"ו ה"ו: ע"ב אמר רב ב"ד. ה"נ בירו' ה"ו: מזמן ראשון. שם וכפ"י: אי שמיע לי' לרב. ה"נ בירושלמי שם: תו' ד"ה ואין וממאי דהדר לי' ר' יוסי כו'. ה"נ מדייק בירושל' ועמ"ש לק' קעה.:

דף קעא ע"א מאי בריית'. בירו' ה"ו ע"ש תני ר' חייה ומזמן שני קאמר וכן שמואל ס"ל מזמן שני ועי' בה"י שם ור' יוחנן מייתי ראי' ממ"ש ר' יוסי וכן יפה לו ולא יוגרע כחו וכ' דמ"ש בה"ז את"כ

אני לא דמי אימה אימת שטר גדול לאימת שטר קטן הוא שייך לסוף ה"ו ולתרץ למ"ד מזמן ראשון דכמה גרע כחו יפ"ז אמר לא דמי כו' וזהו הסורעת כח להמלוה : כשהכשרתי בזה הכשרתי . בירו' שביעית פ"י ה"ג הל' אם הכשרתי ושם הוון כעון מימר מ"ד פסול משום מוקדם ומ"ד כשר משום מאוחר אלא מ"ד פסול משום זיוף ופי' הפ"מ דאינו מקוים ודוחק וני' דהזיוף היינו דחיישי' במאוחר שמא יכתוב שובר ויגבה את"כ בהמאוחר והאי אם הכשרתי ג"כ הכונה כבכאן דדוקא בזה הכשיר דמוכח מהוכו כפי' הרשב"ם : ע"ב לא בזמנו כתבנוהו . עי' ירו' גיטין פ' בתרא ה"ז דבעי למכתב האיחור מפורש :

דף קעב ע"א אני שכ"ס לויתי ממך . בירו' ה"ו נזכר מזה וכא מעורב בענין אחר וצ"ל כה"ז שם לענין שהם על אחרים יכולים להוציא כלק' ע"ב דל"ח לנפילה :

דף קעג ע"ב אסמכת' ל"ק. עמש"ל קס"ח. : בר"א שאין נכסים ללוה . בירו' ה"ח מוקי לה ר' יוחנן בשיש נכסים ללוה ועכ"ז באמר ממי שארצה אפרע יפרע מן הערב ובאין נכסים ללוה גם בלא אמר ממי שארצה על הערב לשלם ורשב"ג ס"ל דאף באמר ממי שארצה לא יפרע מן הערב בשיש ללוה נכסים :

דף קעד ע"א ארבב"ח א"ר יוחנן כ"מ כו'. ה"נ בירושלמי ה"ה בשם תמן אמרין ובירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ב משמע לפי' הפ"מ דפסק ר' יוחנן כרשב"ג גם בראיה אחרונה ועמ"ש סנהדרין לא: :

ע"ב והא ידירנה הנאה תנן . ה"נ בירושלמי ה"ט עובדא כה"ג ופסק ר' אחא כרשב"ג דידירנה הנאה : למכור בנכסים כרשב"ג . לפמש"ל קלז: בשם הירושלמי כאן פ"ח ה"ח כתובות פ"ט ה"א הוא להירושלי' כר' ע"ש

דף קעה ע"א שלא להשביע . עי' ירושלמי ב"ק פ"ו ה"ז מענין אריסיה דבר זיזא וכ"ה בפ"ז דשבועות ה"ב : מע"פ א"ג ט"ן פירבין . עמ"ש ב"ק קד: : ודברי ש"מ . עמש"ל קנא. : ע"י עדים גובה . ירושלמי שהשה בתרא ה"ז : ע"ב אמר עולא ד"ת . עמ"ש ב"ק ח. :

דף קעו ע"א הוחזק כת"י . בירושלמי יבמות פ"ג ה"ט גיטין פ"ט ה"ג מכריח דמיירי מתני' בהוחזק דבלא הוחזק גם מכנ"ת לא גבי ועש"ק יבמות שם דהבבלי ס"ל דא"כ לומר פרעתי נגד כת"י והירושלמי ס"ל דנאמן : רא"א . עמש"ל קע. : ושאילו כשר . עי' גליון הש"ס ירושל' שבועות פ"ה ה"ד שהעיר מהא דכתובות כד : אני פלוני כהן ולויין לתשובה ואינו אתי ובענ"ד פלוני כהן הוא ענין הכא דהך אגב ומעורב בעיקר מלתא שהיא ההלואה אבל שאילו הוא ענין כפ"ע י"ל דע"ז מסהדי ועי' בבלי גיטין פז . דר"ל ס"ל דל"מ וי"ו למשוי כלל ובירושל' שם פ"ט ה"ו ובשבועות שם לר"ל גם שאילו לכל חד חתם וא"כ הוא איפכא דל"ב וי"ו ונכון לגרוס כהא"כ בק"ע שם דלר"ל גם ושאינו ל"א לכל חד חתם ובהמסקנא שם דר"ל משוי כלל דר' יוחנן לפרט ופי' הפ"מ קשה : ארבב"ח אמר רבי יוחנן . בירושל' כאן ס"פ ר' יסא בשם ר' יוחנן : חלוק היה פ' ישמעאל אף בתוק . ה"נ בירושלמי שם : סליק

השמטות מיפה עינים למסכת בבא מציעא

דף נג ע"ב דיו שיאמר . תוספת' מע"ש פ"ג ע"פ גי' הגר"א שם ובירו' מע"ש שם ושם משמע דמקשה מזה גם למ"ד אין בחומשו ש"פ וני' משום דהתם הפלוגת' אין בו או אין בחומשו הוא רק לענין מוסיף חומש אבל בר פדיון הוא והקושי' היא ממאי דאמר הוא וחומשו אלמא דאית לי' חומש וכן הוכחתי בפנ"א בכורים פ"ב ה"א דס"ל להירו' דבר פדיון הוא ודהוצרך לאוקמי דרש קרא דמע"ש בטומאה כר' יהודה דאמר יקבר ולא מוקי כא"ב או בחומשו ש"פ ובזה מיושב מה דלא מקשה הכא מתמשה חומשין דזה ל"ק רק לשיטי' הירו' דאינו מוסיף חומש אף דהוי בר פדיון הו"ל לפרושי אבל לדידן ל"ק דבכ"מ דשייך פדי' הוא מוסיף חומש והקושי' מחמש פרוטו' כ' דמתורצת היא בירו' מע"ש שם במאי דאמר שם ועוד מן הדא כו' אין קרקע נקנית בפחות מש"פ דה"פ ו'טעמיך ניתני שבע ונתשוב אין קרקע כו' וע"כ לומר דכל פרוטות דחשיב שם איגם כ"א למעט דלא נבעי יותר בקדושין לאפיקי מב"ש דס"ל דינר הודאה דל"ב שתי כסף אונאה ללוי דל"ב מעה או ארבעה כסף אבל למעט פחות מש"פ א"צ דידוע דבכ"ד בעינן ש"פ :

דף ס ע"ב ואין שורין את הבשר. תוספת' היא ספ"ג ותמוה לפ"ז פי' הפ"מ בירו' ה"ז במ"ש ר' אבדימא מלחה הוה מפתר סרדוותי' א"ל ר' יעקב בר אחא והתנינן אין מפרכסין מלתי' אמרה שיש פרקוס באוכלין. דהוא ר' אבדימ' ממקום שמו מלחיא הי' מפטר בשר במים שיתראה שמן ומיהו בו ר"י בר אחא ומזה מוכח דגם באוכלין אין מפרכסין דקשה דהלא ברייתא' הוא כאן ובתוספתא ול"ל להוכיח מר"י בר אחא ונ' יותר פי' הרא"ש בר' אבדימא מוכר מלח הי' משפר סרדוותי' מכבר בכברה ליפות המלח אך במה שפי' מלתי' אמרה מר"י בר אחא ולאיסור נ' בענ"ד דהיינו מר' אבדימא מדקראו בשם ר' ולהיהר דודאי לא עשה שלא כדין • דניחא ללוקח שיהיה האוכל נקי ולא וא"כ משום אונאה :

סא ע"ב ר' יוחנן אמר אפי' רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין . בירו' ר"פ פי' הפ"מ תרי לישני בירושל' ועמ"י שהכריע שאינה יוצאה בדיינין כבבלי ופי' הירו' ע"פ שטתו עש"ב וע' מהרא"פ ובענ"ד נ' דעיקר הדיוק הוא שם בהא דאית' מודי ר' יוחנן כו' שמזה הוכרח הפ"מ לומר להירו' דס"ל לר' יוחנן יוצאה בדיינים מדאמר מודי ר' יוחנן שאין שטר זוקק לחברו . ולי נ' בענ"ד דיש כאן ט"ס בירו' דאית' ב' פעמים מודי ר"י א'. כנ"ל ועוד מודי ר' יוחנן שאם הי' השטר קיים מגבין לי' ואמינא להגי' דנ"ל האי מודי ר' יוחנן המאוחר קודם וכנ"ל מודי ר' יוחנן שאם הי' השטר קיים מגבין לי' דהיינו שאם לקח הרבית והקרן עדן קיים דמנכין הרבית מהקרן ואף שאינו יוצא בדיינים עכ"ז כ"ז שנשאר מאותו השט"ח קיים הקרן או מקצתו מנכין הרבית להיות סלוק על הקרן ואח"כ נ"ל ומודי ר"י שאין שטר זוקק להבירו דאם יש להמלוה עוד שטר אחר על הלוה אין מנכין מזה רבית שלקח ע"ח שטר הראשון דזה הו"ל הוצאה בדיינים וא"ש בפשיטות :

דף סד ע"ב צריך להעלות לו שכר . ע' רא"ש סי' י"ז מה שהביא בשם הירו' והוא כאן פ"ה ה"א וע' מה"פ ד"ה קים וד"ה ר' לא ופי' הפ"מ שם בהא דר' לא ור"ז סוף הסל' דחוק מאוד וני' כפי' הרא"פ דפי' על מרבין בשכר דירה וע"ז אמר ר' לא דנותן לו דמי רגל דמה שמוזיל לי' כשנותן לו מיד שלא יצטרך לילך בכל חודש לתבוע מהשוכר ור"ז אמר דהו"ל כמשכיר דירה ביוקר וכשנותן מיד מוזיל לי' ופי' הפ"מ ביוקר ממחשבת המלוה בתנם מובן שדחוק מאד . וכן מש"ש ת"ל לית את צריך למיסב אגר כלים או אגר הכתפים ג"כ נ' דלא כהפ"מ דפי' דקאי על המלוה הדר בחצר הלוה דזה כבר סליק עניני' אלא כהרא"פ דקאי על תזר ולקחן סימנו בכ"ד [דלעיל סב:] דמזה מיירי התם וע"ז אמר הטעם שאלו הי' לוקח הלוה החטים הי' לו הוצאה מהכלים והכתפים ליתאם לביתו ולהניחם בכלין ובעבור זה מוזיל לי' ע"כ ל"ה רבית ולא מיירי שם כלל עוד מדין הלוהו ודר בחצרו : קמ"ל. ע' רש"י דמחלק בין בית לכרם ור"ת בתו' ד"ה לא ישכור חולק עליו ומוכח ברא"ש סי' י"ז ובירו' לעיל פ"ד ה"ב לגי' הרא"פ מוכרח כפרש"י דבית אסור וכרמא שרי דבית אינו מצוי ליפול וכ"ס גי' הנוע"י שהביא זאת בפרק זה :

דף עב ע"ב אין פוסקין על הזבל . בירו' כאן ה"ו אית' ר' יוסי ורא"ע [גבי שביעית פ"ג ה"ב] אמרו ד"א . והיינו דתרוייהו ס"ל אין זבל מצוי וזהו לפי פתר הראשון שבירו' שביעית שם מ"ק פ"א ה"ב אבל לפתר הב' בירו' שם הטעם דרא"ע משום מראית עין ואינו ענין כלל לדר' יוסי דהכא וע' ירו' דשביעית ומ"ק שם דמייתי שם תרי לישני בטעם רא"ע גבי אמת המים דה"א מפני שמכשיר לגדי' לזריעה וה"א משום מראית עין דפליגי בתרי פתרונים הנ"ל: א"ר יוחנן אין פוסקין. בירו' ה"ו נתחלף שיטת ר' יוחנן דשם ס"ל דפוסקין על שער של סידקי ור"ל ס"ל אין פוסקין אך לפי' הפ"מ י"ל דהכא כר' ירמי' דאמר התם דבמלוה פליגי ופי' הפ"מ דהיינו הלואת סאה בסאה אי מועיל שער סידקי אבל בפוסק כ"ע מודו שאסור דבעינן שער דאכלבי וארבי:

דף עג ע"א ניחא להו דמגלו . בירו' לא ס"ל האי טעמא אלא דיכול השליח להתחייב באונסין דמתנה ש"ח להיות כשואל כיון דאין להשליח הנאה מהעסק כ"א שכר שליחות יכול לקבל ע"ע אחריות ע"ש בה"ג ובה"ה שם דמקשה אמאי בצאן ברזל אסור משום דהאחריות על המקבל והכא באמרין אחריות עליו מותר ומשני מתנה ש"ח כו' כ"ה ע"פ באור הגר"א ביו"ד סי' קע"ג סקל"ד וקע"ז סק"ה ופי' הנופרשים דחוק שם. אך נשאר עדן לבאר מ"ש בה"ג את"ז והתני ר' הושעי' כשם שהוא חייב בכולה כך הוא חייב במקצתה מאי כדון מייתה המן משלם כשער היוקר ברם הכא משלם כשער הזול . ולא ראיתי באור נכון במפרשים ונ' בענ"ד דקאי על מ"ש ר"י בן פזי שם עד מקום שדרכו לילך ולבא בו ביום היינו שלא קבלו האחריות מכל כ"א [illegible] כשער הזול וכיד כל א' להוזיל תבואו ואין בזה משום רבית והוא טעם אחר להלק: בגרושאות כן. היינו כן דבירו' סוף ה"ו וע' מהרא"פ : אינה מ שתלמת אלא לבסוף עמש"ל סה. :

דף קיג ע"א כנגד אותו היום של תביעה . בירו' רפ"ז דשבועות אפי' לאחר שנה נשבע ונוטל א"ר יוסי אין לו אלא אותו היום בלבד ר' יונה אמר אתפלגון ר"ל וריב"ח ח"א תבעו ביום אין לו אלא יום ולילה אין לו אלא לילה וח"א בשתבעו ואמר נתתי אבל אם אמר אתן אין הזקה נתן ומוכיח שם דריב"ח הוא דמחלק בין אמר נתתי ובין אתן והכא בירו' קי"א פלוגתייהו באופן אחר ולא קאי אתבעו בעדים כ"א עמ"ש לאחר זמנו אינו נשבע ונוטל דר"ל אמר דזהו דוקא באמר נתתי אבל אם אמר אתן ולמחר א"ל נתתי אינו נאמן וריב"ח אמר אפי' למחר אם אמר לו נתתי נאמן והוא סתירה לדריב"ח דמוקי הכא אף באתן סיפא תבעו בעדים ג"כ מיירי באתן והוא דלא כמ"ש בשבועות : ומחזיר את הכר בלילה . ספרי תצא רעי"ז מכלת' משפטים פי"ט : שליח ב"ד כלוה . ה"נ ס"ל להירו' גיטין רפ"ה וכאן ועמ"ש ב"ק ת. ולק' ע"ב : ע"ב שליח ב"ד שבא למשכנו . בספרי תצא רע"ז יכול לא ימשכנו בפנים אבל ימשכנו בחוץ ת"ל לעבוט עבוטו בחוץ . לא ימשכננו בחוץ . יכול ימשכננו בפנים ת"ל בחוץ תעמוד כשהוא והאיש לרבות שליח ב"ד וכו' לסגי' שם שצ"ל והאיש לרבות שליח ב"ד יכול ימשכננו בפנים ת"ל והאיש ובירו' כאן סי"ב ובגיטין פ"ה ה"א מוכח דר' סימאי ס"ל דשליח ב"ד נכנס בפנים [דלזאת אמר דבותר בבימוניה ובגמ' דילן מה דרכו של בע"ח להוציא כו' ס"ל דאין שב"ד נכנס לבית] ור' ישמעאל ס"ל דאין נכנס בפנים : הרי שהיו נושין בו . במכלת' משפטים פי"ט סתים כר' ישמעאל ור"ע : מהרישה דכספא . ע' גליון וכתו' לעיל ע"א ובמה"פ סי"ב ד"ה תני :

מאמר מראה עינים

אשר הראתי כונת צדקי צדיקי בהיה"ש בהשיבי לשואלי דבר .

בדבר שנתפלפלו כת"ר עמ"ש בסיפ"ע פסחים ל"ט א' שר"י בר' בון אמר בשם ר' יוסי לא שכנתי פליאתו הלא ר"י בר' בון הוא ר' יוסי בר' אבין שלמד לפני ר' יוסי דמן יוקרת כמ"ש בתענית כ"ג ע"ב והוא ר' יוסי שבירו' ובכלאים פ"ט סוף ה"ב ר' יוסי בר' בון בשם ריב"ח וריב"ח סי' הקודם שהי' בימי ר' יוחנן ור"ל שהיה בר פלוגתייהו בבבלי ובירו' בכמה מקומות ועי' רש"י בחולין י"ז ב' ד"ה וכן דהיכי דאמר בשם ל"ב שישמע ממנו כ"א שישמע אחרים אומרים משמו והירו' אין נזכר להזכיר תמיד בשם אביו . ומצינו למימר על איזה ר' יוסי שהוא . ומצינו ג"כ לר' יסא שהי' בימי ר' יונה כמו בבכורים פ"א ה"ד חלה פ"א סו' ה"ג נזיר פ"ט ה"ג שבועות פ"ז ה"א ועוד בכ"מ . ובבבלי מנחות ע' ע"ב באותה הפלוגת' שבחלה פ"א ה"א ר' יונה ור' יוסי בר זבדא ובירו' הוא ע"ש ר' יסא ומצינו שהאריך ימים אחר ר' יונה כדמוכח במע"ש פ"ד ה"ט מובא בתו' יבמות קט"ו ב' ד"ה איתיר דר' יונה ור' יוסי הוון שותפין בגרבי' כד דמך ר' יונה אמר ר' מנה (שהי' בנו של ר' יונה כדאית' בבלי תענית כ"ג ב' שביעית פ"ד ה"א ועוד בכמה דוכתי) ומצינו דר' מנה הוזכר עם ר' יוסי ור' יונה בשביעית פ"א ה"ג א"ל ר' מנה והי' תלמידו דר' יסא כדאית' בכ"ד אמר ר' מנה קומוי ר' יסא ערלה פ"ב ה"ו שקלים פ"ב ה"ג ור' יוסי בר' בון הי' בימי ר' מנה כדאית' שביעית פ"ו ה"ב ר"י בר' בון בעא קומוי ר' מנה מהו לפחון כו' והוא הי' ג"כ בימי ר' יסא • ולמה לא יתכן דר"י בר' בון יאמר בשם ר' יסא שהי' בימיו וגם על הקודמים ממנו אין קושי' כנ"ל בשם רש"י ואיך שהוא אין בזה קושי' . והפי' שכ' כת"ר אינו נוח לי מפאת כי תניו מדבר אגדודית כי מלת יסי הוא מל' הרגום והאי הוא בלש"ק והי' לו לומר או יססי מרעין או רופא חלי . והשלמת הדברים מה שהביאני לנוע מפי' סק"ע ימצא בספ"ב דערובין בסיפ"ע ע"ש מש"ש :

הגהות שונות

דף לא ע"ב רשב"ם ד"ה א"ר הכדא . ולא יעידו בשום עדות בעולם ואוקי ממונא כו' כצ"ל (הגהת גדול אחד) : ברא"ש פרק יש נוחלין סימן ט"ו בהגהת אשר"י ד"ה אבל . משום דמתנה קרייה רחמנא ובירושה אפילו מהל בפירוש כצ"ל . ובזה סרה קושיית הקצות החשן סימן רע"ח ס"ק י"ג . (הגהת גאון אחד) :

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

*) ההגהות והפירושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס .

סי"ו לפום גיסנא אהרינא וכדפסק רב אלפס

א מיי' פרק ב מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנז :

השותפין· פי' מוקמינן בגמ' מתני' לפום הלכתא *בחצר השותפין דאין בה כדי חלוקה דהיינו ד' אמות לזה וד' אמות לזה ומשום הכי קתני רצו כלומר שהסכימו ביניהם לחלק וכיון שרצו לחלוק חייבין לבנות הכותל דהיינו כותל סתום בלי שום חלון כדי שלא יראו זה לזה דהיזק ראיה שמיה היזק ונקט בחצר לאשמעינן דאפילו שותפין בחצר שעומדת לפני הבתים ומשתמשין שם ורואין זה את זה ויכולין ליזהר שלא יעשו שם מילי דצניעותא אפילו הכי היזק ראיה יש שם וכל שכן מגג לחצר דהא לא מיזהר בעל החצר מבעל הגג משום דכיון דקביע תשמישתיה בחצר ובעל הגג לא קביע תשמישתיה בגג זימנין דעביד בעל החצר מילי דצניעותא ולא ידע דבעל הגג רואה אותו הלכך דין הוא שיהא צריך לעשות מעקה לגגו גבוה ד' אמות כדלקמן [דף ו:] וכל שכן מבית לחצר שתשמישה יותר קבוע בבית והיזק ראיית' יותר תמיד וכדלקמן אבל מגג לגג לא וכדמפורש לקמן [דף ו:] וכתב הרשב"א ז"ל דמדלא אדכר תנא גבי חצר מקום שנהגו כלל כמו בגינה ש"מ דלמאן דאמר היזק ראיה שמיה היזק חמיר טפי היזק דחצר מהיזק דגינה וטעמא דמילתא דהיזק ראיה דחצר שהוא מקום תשמישו של אדם חמיר טפי דמקפידים בו יותר מבגינה שהוא משום עין רעה בלחוד הלכך

רש"י

השותפין. שיש להם חצר יחד בשותפות ובתי שניהן פתוחין לתוכו : באמצע. כל אחד נותן חצי המקום [א] מחלקו : גויל גזית כפיסים ולבנים. כולה מפרש בגמרא : הכל כמנהג המדינה. אם המנהג לבנות גויל אין חברו יכול לומר איני חפץ אלא בגזית : זה נותן שלשה טפחים כו'. שעובי כותל גויל ששה טפחים ושל גזית חמשה טפחים ושל כפיסים ארבעה ושל לבנים שלשה : לפיכך. שואיל ובתחלת הבנין הייבום חכמים בין שניהם לבנות אם יפול הכותל אחר שנים רבים אין אחד יכול לומר כל הכותל

דף ב.

*השותפין

[רי"ף קנד ע"א]

אשרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את^תקנט^ הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסים לבנים בונין הכל כמנהג המדינה בגויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה בכפיסים זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם וכן

אפילו נהגו שלא לגדור אם רצה אחד מן השותפין כופה את חבירו לגדור או בגויל או בגזית או בכפיסים או בלבנים באיזה מאלו שירצה אבל בהוצא ודפנא [ג] לא אלא דוקא במקום שנהגו כן כדאמרי' בגמ' [דף ד.] הכל לאיתויי מאי לאיתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא ומדאיצטריך לאשמעינן דבמקום שנהגו בהוצא ודפנא אזלינן בתר מנהגא שמעינן מינה דבמקום שאין שם מנהג לא סגי להו בהכי. ה"ר יונה ז"ל: מקום שנהגו לעשות הבנין גויל. דהיינו כותל אבנים [ד] בלא שום תקון וגזית הם מתוקנות במגרה: כפיסים. הוא אריח שיש לו טפח ומחצה עם הסיד שסדין הכותל שהאריח חצי לבנה ומתניתין בליבני זוטרתי דאין להם כותל עם הסיד אלא שלשה טפחים כדאמרן בגמרא [דף ג:] וכפיסין שהיא רחבה יותר משום שנותנין כפיס אחד מכאן וכפיס אחד מכאן ומניחין טפח [חלק] ביניהם למלאות טיט: הכל כמנהג המדינה. אם יש מנהג בבנין יבנה הכותל הזה כמנהג המדינה אם גויל גויל אם גזית גזית וכן כולן אבל שיעורי הכותל ברחבה אינו תלוי במנהג אלא דדינא הכי דבליר מהכי קים להו לרבנן דלא קאי ומשום הכי הוצרך תנא למימר זה נותן ג' וזה נותן ג' דלא הל"ל אלא הכל כמנהג המדינה ונחזי אנן מנהגא היכי אלא [ה] אשמעינן דאם נהגו להרבות או למעט בשיעורין אלו הרי הוא מנהג טעות וטעמא דבעינן שיעורים גדולים כל כך אע"פ שאינו אלא משום היזק ראיה משום דחיישינן שמא יפול ויצטרך להתעסק עמו בב"ד ובין כך ובין כך יהא מזיקו בהיזק ראיה ומינה שמעינן דאפילו רצה אחד מהם לכנוס בתוך שלו ולבנות משלו בהוצא ודפנא חברו כופהו שיבנו בין שניהם גויל או גזית כפי המנהג דשמא יפול ויצטרך להתעסק עמו בבית דין והרא"ה ז"ל מוסיף בה דברים דאפילו בא לכנוס בתוך שלו ולבנות גויל או גזית חברו מעכב עליו משום דאמר ליה אם אתה עושה כן לא יהא לי רשות לסמוך עליו ואפילו א"ל אנא יהיבנא לך רשותא למסמך מצי א"ל (א) אי במכר לא בעינא [ו] השתא למזבן ואי במתנה לא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה ומינה שאם [קדם] וכנס ובנה בתוך שלו אינו יכול לתבוע מחברו חצי הוצאותיו ואע"ג דבבקעה אמרינן [דף ד:] שאם הקיפו מד' רוחותיו מחייבין אותו לשלם התם היינו טעמא לפי שכותל בקעה אינו עשוי לסמוך עליו אלא לגדר בעלמא והרי גדרו אבל בכותל חצר יכול הוא לומר אין רצוני אלא כותל שאוכל לסמוך עליו וכיון שכנסת בתוך שלך איני רשאי לסמוך בו וכיון דפרישנא דהני שיעורי נאמרו כדי שיתקיים הכותל נראה כפי אותם המפרשים דאם נעשית הכותל מסיד או מענין אחר יותר קיים עד שיתקיים בבציר משיעורים אלו על פי אומנין בקיאין רשאי דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות דכותל דמתני' משמע שאינו אלא מטינא מדאמרינן בגמרא [דף ג.] עלה הני מילי בטינא ולא אמרו סידא ומיהו יש חולקים בדבר דמתני' אפילו בסידא נמי בעינא הני שיעורים: הכל כמנהג המדינה. יש מפרשים שהשותפין אע"פ שנוהגין ביניהם בפחות ממנהג בני העיר כל אחד בשלו אין מנהגם כלום כיון שלא התנו עליו במעמד בני העיר הלכך יהגו כמנהג בני העיר כמו שנהגו כל אחד לבנות בשלהם וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל: לפיכך אם נפל הכותל וכו'. כלומר כיון שיכולין לכוף זה את זה מסתמא מצל שניהם בגלוה באבנים ובמקום הלכך אפילו נפל הכל לרשותא דחד מינייהו או נמי פניהו חד האבנים לרשותו כדאיתא בגמרא [דף ד.] וטען שהם שלו המקום והאבנים אינו נאמן אלא חולקין בשוה ולא אמרינן בכי הא המוציא מחברו עליו הראיה דאנן סהדי דבין שניהם בנאוה ויש מי שכתב דאפילו היה שם חזית מלד אחד האבנים והמקום של שניהם ואע"ג דבבקעה מהני התם הוא לפי שאין יכולין

בדברי רבינו שמחה והר"ם פסק דאם כבר פשרו הקהל עם השר ושוב בקש אחד מהם לפוטרו מחלקו הל"ל לעצמו כיון דאינו מכביד השר על האחרים מה שפוחת לזה ודוקא באותו פעם פטור אבל אם בקש ממנו לפוטרו לעולם לאו כל כמיניה דמסתמא מה שיקל מעליו יכביד על אחרים כמו שכתב מהר"ם דכל קודם פשרה הכי דיינינן בסתם ועוד שאינו יכול לבנות המנהג ואם השר אמר מעצמו לפלוני אני מוחל המס אז זכה בו אותו פלוני לבדו אם סוברר שאינו מכביד על האחרים מה שפוחת לזה כגון לאחר הפשרה אבל אם מכביד על האחרים מה שפוחת לזה ואפי' לא ידענו שמכביד עליהם בבירור אומדים כך כמ"ש שם מהר"ם לאו כל כמיניה לפחות לזה ולהוסיף לזה אלא כפי מנהגם שהיו רגילין ליתן דשותפין נינהו ושותף אינו חולק שלא לדעת חבירו ונראה דהטעם הוא דלדעתא דהכי נשתתפו מתחלה לפרוע את המס וליכא למימר דכגון זה במקום פסידא שותף חולק שלא לדעת חבירו דאדרבה אנן אמרינן אומדנא דמוכח דלדעתא לפרוע המס נשתתפו הלכך אינו יכול להלק מהם דהא דאמרי' דבמקום פסידא שותף חולק שלא לדעת חבירו היינו משום דאמדינן דעתייהו אומדנא דמוכח דלדעתא דהכי לא נשתתפו שימשך זמן שותפות שלהם אף בהותה פסידא ומש"ה חולק שלא לדעת חבירו דתשיב כאילו כשלם זמן השותפות אבל הכא אנן אומדין דעתייהו אומדנא דמוכח דלדעתא דהכי נשתתפו לפרוע מס כד"ן בטעם הדבר הלכך לא זכה והשר הו ההגמון שבא לבנות הדין אין שומעין לו דלא אמרי'. בכה"ג דינא דמלכותא דינא אלא גזילה היא שמכביד לזה מה שפוחת לזה שלא כדין וכל זה אליבא דכ"ע אם הוא גורם לשר לעשות כן ואם השר אמר מעצמו פלוני לא יתן מס ופלוני ופלוני יתנו אותו שמכביד על אחרים מה שמיקל לזה מתחלה היה סבור מהר"ם דאם קודם פשרה אמר כך דיכול השר להפרידם זה מזה אפי' שמכביד על אחרים מה שמיקל על זה ולאחר הפשרה אם מכביד על זה מה שמיקל לזה לא אחר כך הסכים דכיון שאמר השר מעצמו [כך בין אמר] כך קודם בין אמר כך אחר הפשרה בכל ענין לאו כל כמיניה דשר להפרידם ולדברי הר"ר אביגדור כהן שהביא המרדכי שם משמע דהיכא דאם אמר השר מעצמו פלוני יפטר מן המס ופלוני ופלוני יתנו אותו הרי הוא פטור אע"פ שמכביד על האחרים מה שהוא מיקל על זה וכן אם היו נוהגין לפרוע המס בפירוד והשר בא מעצמו לשנות מנהגם אפי' לאחר הפשרה ומכביד על זה ומיקל על זה כנגד מנהגם ודינם כיון שאמר כך מעצמו יכול לעשות כן שכתב להדיא על מס שהטיל השר מתחלה היינו מרובין ועכשיו אין אנו יכולים לתת כמשפט הראשון ובלוהי השר אמרו מעצמן לחבר הכל יחד צריכין לתת גם האחרים עמהם הגם שמה שיקל עליהם יכביד על אחרים ואל תשיבני דהביא דהר"ר אביגדור מיירי שהיו שותפין בפרעון המסים שאר ישובים עם בני פיבר"ס וקך היה מנהגם לפרוע ביחד כי היה מנהג השר לעולם להטיל מס על כלם ביחד אלא שעכשיו שינה השר להטיל מס על אלו לבד ומש"ה אם השר אמר אח"כ לחברם אין זה שינוי דין ומנהג. אבל אם היה מנהגם לתת בפירוד לא היה השר יכול לשנות מנהגם והיה מודה הר"ר אביגדור למהר"ם דהוי גזלנותא דדינא אבל זה אינו דאע"פ דההוא נראה שהוה כך מ"מ דעת הר"ר אביגדור לומר דהשר יכול לשנות המנהג שכתב וז"ל אף אם מתחלה היה המנהג להטיל מס על פי השר בחבור ועכשיו מעצמו שינה להטיל מס בפירוד משמיה רחימו עלייהו וכו' כלומר דאע"פ שהיה המנהג לתת בחבור יכול להפרידן מעצמו וכמו שיכול להפרידן כך יכול לחברן אלמא דאע"פ שהיה המנהג לתת בפירוד יכול השר לשנות המנהג ולעשות שיתנו בחבור או בהיפך גם אין חילוק בין עיירות רבות בין אנשי עיר אחת דוקא דהא כתב דאפי' עשיר הנוהג ונותן בעיר ומחית בעיר דינו כך דאלמא אפי' אמר על א' מהעיר שאינו רוצה שיתן מס עמהם ה"ז נפטר אע"פ שמכביד על שאר מה שמיקל על זה כן נראה להדיא אך קשה בעיני על דברי הר"ר אביגדור דמשמע מדבריו דאפי' לאחר הפשרה יכול להקל על זה ולהכביד על זה וכו' משמע מדבריו דשותף חולק שלא לדעת חבירו ועוד למס הביא ראיה מהאלוה אנדסקי וכו' ולא הביא ראיה מההיא דהבולי והסטטריגי שהביא מהר"ם הלכך נ"ל דאפשר לומר דלא פליגי מהר"ם והר"ר אביגדור וזה כי ודאי יש ב' מיני גביית המס הא' שהשר קוצב מס על בני העיר או מדינה אחת כך וכך והיינו שולח עם גבאים שלו לגבותו אלא שאומר לבני מדינה כך וכך אני רוצה מכם ולהם הבחירה לפרוע אותם. כאות נפשם או כל א' לעצמו לשר או כולם בשותפות על זה יוצא מנהג ביניהם אם הסכימו לתת המס כל א' וא' לבדו נקבע המנהג לפרוע כל א' לבדו ואם הסכימו לפרוע בשותפות אז נקבע המנהג לפרוע בשותפות ועל זה אמר מהר"ם דהולכין אחר המנהג ובכל מס ומס שמטיל השר אחר שנתפשרו עמו אם הם שותפים יעמדו בשותפות ואם לא נשתתפו מקדם פורעין כל א' לבדו כפי מנהגם ועל זה אפי' אמר השר לבדו מעצמו פלוני לא יתן מס ופלוני ופלוני יתן ורוצה לשנות את מנהגם לאו כל כמיניה כיון שכתבנו בשם מהר"ם לעיל ובזה אפשר דגם הר"ר אביגדור אינו חולק כלל ויש מין אחר מפרעון המס והוא שהשר הגובה את המס ואינו תלוי הפרעון בבני המדינה רק תלוי בדעת השר ואין בני המדינה משתתפין לדעת בפרעון המס וגם אין מופרדין לדעתם כדי שנוכל לומר דבני המדינה הם הנהיגו להיות שותפין או מופרדין ועלה הוא דקאי הר"ר אביגדור דאם השר היה נוהג לגבות המס שהיה מטיל בני פיבר"ס מפיבר"ס ומכל בני הייטוב ועתה הטיל מס על כל בני פיבר"ס לבדם והם אומרים אין אנו יכולין לתת כמשפט הראשון כי היינו מרובין עם הייטוב ועכשיו אנו מועטין וכם אמרו להכרם מעצמם ה"ז דינא דמלכותא וכו' שהרי זה דבר תלוי בדעת השר והיינו דקאמר וז"ל ואף אם מתחלה היה מנהג להטיל מס על פי השר בחבור ועכשיו מעצמו שינה בפי רוב מן שמיה דרחימו עלייהו והביא ראיה מהאלוה אנדסקי דמשמע להדיא דהמנהג היה על פי השר דוקא ותלוי בדעתו לא שהם נשתתפו מתחלה מדעתם אדעתא דשותפין וראיה דהאנדסקי יפה בכהן דההוא מיירי ג"כ שבשלוחי השר יגאו לגבות המס מרצונם שהדבר תלוי בדעתם כמו שפי' רשב"ם פ' חזקת הבתים והר"ן שם ונמצא א"כ שלא היה שם שותפות בין בני המדינה כלל כי הם לא נשתתפו מעולם כי הכל תלוי בדעת השר וגם יפה הראיה משלוחי השר דשינו לקטול מן חד באגא וכו' דכיון דמעצמם עשו מה שעשו ומש"ה לא חש הר"ר אביגדור לשותף חולק שלא לדעת חבירו ולא לגזלנותא דהשר משום דאין כאן מחלוקת כלל כי גם מהר"ם יודה להר"ר אביגדור בזה כד"ן וה' יצילני משגיאות ויאיר עיני במאור תורתו. והוסיף עוד מהר"ם לבאר תשובה אחרת הובאה בתשובה למיי' בספר קנין סי' כ"ט דאפי' שהשר אינו מכביד על האחרים מה שפוחת לזה אלא יהודי זה גרם עם השר שרוצה להפרידו מן הקהל לתת מס בפני עצמו לבדו ולדעת כן נכנס בעיר לגור לאו כל כמיניה דשר להפרידם זה מזה לשנות המנהג שהנהיגו היהודים בעירו אחרי שמנהג העיר כך הוא להיות כל היהודים שותפין במס והאריך בראיות וסוף דבריו ובדברים הללו ראוי להחמיר אף בלא ראיה מהתלמוד שאם היה כל אדם יכול להפרד מחבירו כמה פעמים היה בא לידי תקלה גדולה ומשמע מדבריו דדוקא כשהוא גורם לשר להפרידו מן הקהל הוא דלאו כל כמיניה. ועוד הוסיף מהר"ם לבאר שם בתשובה למיי' סי' כ"ט על אודות ראובן הפורש מן הצבור שלא לתת לתוך כיס של צדקה ושלא ליתן מס עמהם שאם נהגו בעיר מימי קדם שלא לתת ביחד אלא כל א' נותן לבדו אינם יכולים לכופו לשנות מנהגו אלא מדעתו אם נהגו לתת ביחד אינו יכול ליפרד מהם דשותף אינו חולק בלא דעת חבירו ומדברי מהר"ם ז"ל שם מוכח דהיכא ג' חלוקים בכדון זה. הא' הוא עיר חדשה דלכתחלה לא נהגו בה מידי ובאו בני אדם הרבה לדור בה יכולין לכוף זה את זה להשתתף יחד לתת לתוך כיס של צדקה בשותפות לפי ממון וכן לפרוע המסים יחד בשותפות מחוייבין הם בני העיר להשתתף יחד ואין הא' יכול להפרד מהאחרים בשום ענין כמ"ש שם בראיות מהר"ם להדיא. הב' עיר ישנה שיש בה מנהג קדמון כשכבר נהגו כולם לתת בשותפות ועתה בא שם מחדש איש א' שאינו מבני העיר מקדם אלא שבא לגור שם והוא לא היה במנהגם מעולם אעפ"כ ה"ז הבא לגור שם חשוב כאנשי העיר ונמשך אחר מנהגם בעל כרחו והרי הוא שותף עמהם לעניני מסים ונתינת כיס של צדקה ואינו יכול ליחלק מהם ולהפרד לעצמו בשום ענין וכופין בני העיר אותו להשתתף עמהם אם ירצו אע"פ שלא נשתתף עמהם לעולם ואם השר מפרידו מהם כבר כתבתי לעיל מה דינו. הג' היא עיר ישנה שיש בה מנהג קדום מרצון כולם בכופין זה את זה לקיים מנהגם הקדום ואם היה א' מהם רוצה לשנות המנהג או אפי' רבים רוצים לשנות המנהג יכול היחיד לעכב עליהן ואין יכולין לכופו לשנות מנהגו אלא מדעתו כמו שכתבנו לעיל דאם נהגו לתת ביחד צריכים לתת ביחד ואם נהגו שכל א' יתן לבדו כל א' יתן לבדו ועשיתי אלו הג' חלוקים מפני שמעתי מי שאומר דבכל ענין יכולין בני מדינה אחרת לכוף זה את זה להשתתף יחד בפרעון המסים ואע"פ שזה שנים הרבה שעמדו כולם בלתי מדינה ולא נשתתפו יחד והיה מביא ראיה מהא דתשובת מהר"ם שאומר דאפי' אם היה עיר חדשה דלכתחלה לא נהוג בה מידי מצי לכוף זה את זה להשתתף ואין זה ראיה דהוי אמרת דכוונת מהר"ם לומר דבכל ענין צריכים להשתתף תקשי דידיה אדידיה דהיכך פסק שם דאם נהגו שלא לתת כולם ביחד דאין כופין לשנות מנהגו מאחר שלעולם כופין להשתתף אלא ודאי מהוורתא דהכיא דעיר חדשה מיירי שבאו עתה מחדש לדור שם דלא נהוג בה שום מנהג אלא שמעתה באים לעשות שמנהגים אבל אם היא ישנה וכשכבר יש בה מנהגים ודאי דיש לנהוג כמנהג הקדום לכל הדברים שנתפשט שם עליהם מנהג. אך אם יבא שום דבר שמעולם לא היה שם אותו דבר בענין שלא בא על אותו דבר מעולם שם מנהג אז ודאי הוי כעיר חדשה אבל אם היה בכיוצא בו אע"פ שלא היה אותו מעשה ממש יש ללכת אחר המנהג כי לעולם לא יבאו כל המעשים בהדא מההא מדמינן מלתא למלתא כגון שבני העיר הסוה נהגו כולם לתת מסים שלהם כל א' וא' בפני עצמו ולא היה מעולם שותפות שם כלל אע"פ שעתה הטיל עליהם השר מס א' בלתי מסודר שמעולם לא היה שם אותו מס כיון שבשאר המסים הם בלתי שותפות וכל א' פורע לעצמו גם עתה אין יכולין לכוף זה את זה להיות כולם שותפות דהא אדעתא שיפרע כל אחד ואחד לבדו עמדו תמיד בעיר ולא חלקו במס שיפול בין מסודר בין שאינו מסודר דא"כ נתת המנהג לשיעורין וכן משמע שם מתשובת הר"ר אביגדור כהן שהביא המרדכי דאם הם בפירוד אין יכולין לכוף זה את זה להיות בשותפות ולפי דעתי דליכא דפליג בזה דבכל ענין אין יכולין לכוף לא את היחיד ולא זה את זה לשנות מנהגם הקדום ואפי' שלא הוברר שיהיה

ספס־

שלטי הגבורים

ראיתי לבאר פה עניני מסים השייכים בפרק זה ולהשמיט המחלוקות כי רובם מפורשים בטור סי' קס"ג קע"ג ע"א קנ"ג : פשוט פ' הגוזל בתרא גבי ההיא דב"תף הולק שלא לדעת חבירו דכתב שם המרדכי בשם מהר"ם השר שנתן קצת עייריו לבנו ועתה הקהלות תובעין מישובים לתת עמהם מס כבראשונה בהיותן עדיין תחת יד השר והם אומרים כי אין להם עוד שותפות יחד בזה צריך לראות אם השר נתגס מכל וכל לבנו שאף הריות אין בא כי אם ליד בנו אז אין להכרית יושבי העיירות התם לתת מס עמהם ונתחלק השותפות לגמרי כמו שהאריך שם בראיות וזכרתי בהל' שותפין אמנם אם יש לשר עדיין תפיסת יד בהן שלוקה מהם מס לפעמים אז לא נתבטל השותפות ויתנו עמהם כבראשונה ע"כ. ופשוט פ' הגוזל בתרא מההיא דמוכסין שמחלו המכס שהביא רבינו שם גבי שיירא שתנתה במדבר וכו' שההגמון או השר שמחלו קצת מהמס בסתם מה שמחל מה' לאמצע ואם אחד מבני הקהל פייסו בסתם שימחול קצת מהמס ומחל בסתם מה שמחל מחל לאמצע דהוי זה המפייסו כשליח הקהל וכגון זה אין שותף חולק שלא לדעת חבירו אפי' אם אחד מבני הקהל פיים לשר שימחול לו חלקו שחייב מן המס אחר הפשרה ומחל לו אז איכא פלוגתא אם זכה אם לאו. המרדכי שם ותשובת לס' מיי' הל' קנין סי' א' והרא"ש שם כתבו בשם רבינו שמחה דראובן הבא אל השר לאחר שנתפשרו הקהל עבור המס ובקש ממנו למחול לו חלקו מן המס ומחל לו מה שמחל לו צריך לחלוק עם הקהל וכן היה עושה רבינו קלונימוס שאחר שהיו הקהל מתפשרים היה בא אצל ההגמון ומבקש ממנו למחול לו חלקו מהמס וכאשר היה מוחל לו היה חוזר ונותן עם הקהל וכן הוא דעת הרא"ש שם והטור ח"מ סי' קע"ח דהא מפרשין ההיא תוספתא דמוכסין שמחלו

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כך סברא איתא בברייתא אליבא דרשב"ג סוף פ"קין ופסק הרי"ף הלכתא כותיה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב עובי הכותל: [ב] דע כי בדפוס ריווא די טרינטא וכו' לפס ד"ש נקרא הפי' הזה ע"ש ר"נ וגם הב"ח לא הגיה ע"ז כאשר עשה במס' ב"ק. אף כי מהלשון ומאופני חידושיו נראה כי הוא מהנ"י ולא מהר"ן וגם המפרשי' יקראו אותו נ"י : [ג] נ"ב פי' דאינ' מחיצה לכפות חבירו לעשות מחיצה כזו דדוקא בגויל וגזית או כפים דכולם נקראין גדר יכול לכופו : [ד] נ"ב שהם : [ה] נ"ב וכן פרשו בתוס' : [ו] נ"ב פי' שעומדת כולה בהלכך :

יכולין לכוף זה את זה ולפיכך אפשר שאחד מהם כנס לתוך שלו ובנה משום הכי מהני ליה חזית אבל הכא אמרי' ליה כיון שאתה יכול לכופו לבנות לא בנית משלך והיינו טעמא דלא תקנו חכמים בכותל חצר חזית מכאן ומכאן כדאמרינן גבי כותל בקעה וכן כתב הר"ר יהוסף הלוי ז"ל אבן מג"ש. ושאר מתני' מפורש בגמרא: פי' מאי מחיצה דתני תנא פלוגתא. כלומר שהסכימו שניהם לחלוק החצר וכיון שנתרצו לחלוק החצר בונין את הכותל בעל כרחן ואם אמר אחד מהם אי אפשי בהוצאה אין שומעין לו אלא עושין כותל סתום בלא שום חלון שזה נקרא כותל דאילו בחלונות נקרא מסיפס ומתני' בונין את הכותל קאמר אלמא דהיזק ראיה שמיה היזק והכי קי"ל ואע"ג דגרסינן סברוה דהוה משמע דהכי הוה סליק אדעתיה אבל למסקנא לא קאי ליתא דהא אסכחן דכוותה בפרק המוכר את הבית ובפרקא קמא דנדרים [ריש דף יא.]: כדתניא לא כתבתי הך ברייתא אלא ללמוד ממנה כמו שכתוב [לקמן] דאילו לענין חצר דקיימין בה לא לריך. כדתניא מחילת הכרם כתבו המפרשי' ז"ל דהרבה משניות נשנו בתלמוד בלשון מחילה שהיא גודא אלא דנקט הך ברייתא דחביבא ליה דמינה שמעינן דדיינינן דינא דגרמי: אומר לו גדור. משום דכרם הסמוכה לשדה תבואה או שדה ירק הכרם אוסר ונאסרו שניהם בהנאה ואפילו קש התבואה ועלים של גפנים אלא אם (ג) יש גדר מפסיק או שיהא ד' אמות ריוח בינתים כדי עבודת הכרם הלכך אומרים לבעל הכרם שהוא המזיק גדור וכתבו מן המפרשים ז"ל דהך ברייתא לא אתיא כר' יוסי דאילו לר' יוסי כבר [דף יח:] על הניזק להרחיק את עצמו אלא כרבנן דאמרי על המזיק ואע"ג דקי"ל כר' יוסי [דף כה:] אפ"ה קי"ל כי הך ברייתא לענין דדיינינן דינא דגרמי אבל היא גופא ליתא: אומרים לו גדור העלו בתוס' דדוקא בשהתרו בו אבל לא התרו בו אי נמי התרו בו ולא נתיאש אלא היה בדעתו לגדרה ולא הספיק עד שהוסיף במאתים לא קידש שאין זרוע מאליו נאסר אלא ברוצה בקיומו וטעמא דמילתא משום דכתיב (דברים כב) המלאה הזרע אשר תזרע ודרשינן מינה [ג] איסור יניקה וכדאמרינן [פסחים דף כה.] זרוע מעיקרו [ד] בהשרשה זרוע ובא בתוספת ואיתקש מלאה להזרע מה זורע דניחא ליה כיון שהוא זורעו אף מלאה דניחא ליה הלכך דוקא כשהתרו בו ונתיאש הא לאו הכי לא קדש דשמא סבור הוא שאין עליו לגדור לבד אלא על שניהם ומשום הכי תני חזרה ונפרלה אומרים לו גדור דאם לא התרו בו בפעם שניה היה סבור שאין עליו לגדור אלא פעם ראשונה ולא קדש והיינו דתנן [כלאים פ"ה מ"ו] הרואה ירק בכרם ואמר לכשאגיע לשם אלקטנו [ה] מותר לכשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור ותנן נמי [שם פ"ז מ"ז] הרוח שעלעלה את הגפנים על גבי התבואה יגדור מיד אם ארעו אונס מותר [אלמא לעולם לא קידש אלא ברוצה בקיומו או שהוא מתיאש מלקיימו] ופי' במאתים פי' הרמב"ם ז"ל בפ' חמישי מהלכות כלאים כיצד משערין [ו] שיעור זה רואין אם נחתך ירק זה או מין תבואה זה מן הארץ בכמה זמן יבש הגע עצמך שיבש עד שלא תאחר בה לחה במאה שעה אם נשתהה בארץ משהגיע לו חצי שעה הרי הוסיף במאתים ואסור ואם נשתהה פחות מחצי שעה מותר עכ"ל: טעמו דרצו. ונידוק מינה דטעמא שרצו לעשות מחילה דהיינו גודא שהוא כותל אבנים הוא דאמרינן בונין את הכותל באמצע הא לאו הכי אם אמר אחד מהם אי אפשי שתראה עסקי [ז] לא כייפינן לחבריה לעשות מחילה של כותל סתום אלא מסיפס בעלמא משום דהיזק ראיה לא שמיה היזק והקשה הרי"ף ז"ל בתשובה מנא לן מהכא דהיזק ראיה לא שמיה היזק דילמא לעולם אימא לך שמיה היזק והכא במאי עסקינן כגון דאחזוק בלא מחילה [שלש] שנים בהיזק ראיה וכיון דאחזוק מחלו ומשום הכי טעמא דרצו הא לא רצו לא וניחא ליה דאם איתא דהיזק ראיה שמיה היזק לא מהני בה חזקה דכיון דכל שעתא ושעתא מיתזק [הוי] ליה כקוטרא וכבית הכסא דאין להם חזקה וכדאיתא לקמן [דף כג.] וכתב הרמב"ן ז"ל דכן נראה דלא מהניא חזקה אלא בנזקי ממון אבל בדבר שהוא בעצמו ניזק בו לא והא דתנן לקמן בפ' חזקת הבתים [דף נח:] חלון המצרי אין לו חזקה לצורי יש לו חזקה דמשמע דמהני בה חזקה תירץ הוא ז"ל דלאו בחלון שיש בו היזק ראיה עסקינן אלא לומר שאם רצה חברו לבנות כנגדו אינו רשאי עד שירחיק ממנו ד' אמות כדי שלא יאפיל אבל בחלון שיש בו היזק ראיה על חברו לעולם אין בו חזקה כתבתי כל זה משום התועלת היוצאת לענין הלכתא אבל לענין חצר הא קי"ל דמאי מחילה פלוגתא והיזק ראיה שמיה היזק: [דף ג.] מאי איריא רצו אפילו לא רצו נמי יכול לכוף את חבירו: א"ר יוחנן משנתנו. דקתני רצו אין לא רצו לא: בשאין בה דין חלוקה. שהוא ד' אמות לכל אחד ואחד לפרוק משא מלבד ארבע אמות של רוחב הפתח שאם לא הודה לו לחלוק לא היה יכול להכריחו אבל כיון שהודה ע"כ יוציא חלקו בהוצאת הכותל ולא מצי למימר סגי לי במחילה פחותה דהא היזק ראיה שמיה היזק וכדפירשתי במתני': ליהדרו בהו. כלומר למה לא יכול לחזור בו דהא בדברים בעלמא [ב"מ דף מח.] ליכא משום מחוסר אמנה* ואמאי כייפינן ליה: ומשני בשקנו

תורה אור

ורש"י

וכן א בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו אבל *בבקעה מקום שלא נהגו לגדור אין מחייבין אותו אלא אם רצה כונס בתוך שלו ובונה ועושה לו חזית מבחוץ לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים הרי הן שלו ואם עשו מדעת שניהן בונין כותל באמצע ועושה לו חזית מכאן וחזית מכאן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהן: **גמ'** (הגה"ה סברוה מאי מחיצה גודא

דף ב:*וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לא שמיה היזק תא שמע וכן בגינה מקום שנהגו לגדור (א) גינה שאני (א) דאמר רבי *אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם (ב) שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה ת"ש כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ד"א נפל שאני ת"ש כופין אותו לבנות בית שער ודלת להצר היזיקא דרבים שאני ת"ש החלונות מלמעלן ומלמטן (ג) (*עד) ארבעה ותניא עליה מלמעלה שלא יציץ ויראה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה מכנגדן שלא יאפיל היזיקא דבית שאני ת"ש דאמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושין לו מעקה גבוה ד' אמות שאני התם דא"ל בעל החצר לבעל הגג לא ידענא בהי עידנא אתית דאיצטנע מינך דלדידי

דף ג.קביעי לי תשמישי לדידך לא קביעי תשמישתך ע"כ): [א] (ג) *°מאי מחיצה פלוגתא כדכתיב °ותהי מחצת העדה וכיון דרצו לחלוק בונין את הכותל בעל כרחן אלמא היזק ראיה שמיה היזק ואי היזק ראיה לא שמיה היזק מאי איריא רצו כי לא רצו נמי פלגי אמר רבי יוחנן משנתנו בשאין בה דין חלוקה אבל יש בה דין חלוקה אע"ג דלא בעי למפלג אלא חד מינייהו פלגי דהיזק ראיה

ד"השמיה היזק ואי [משנתנו בשאין בה דין חלוקה] כי רצו מאי הוי להדרו בהו אמר

הכותל נכנס בחלקי וכל האבנים שלי: וכן בגינה. מחייבין שניהן לבנותו: מקום שנהגו לגדור. [ב] מפרש בגמ': **גמ'** גודא. כותל וטעמא דרצו לבנות כותל מדעת שניהם חייבום חכמים לבנות בין שניהן אבל לא רצו שניהם שאחד אומר די לי בהולקה ביתידות של עץ תקועים בארץ נמוכים לא כפינן ליה ואין זה יכול לומר איני רוצה שתראה עסקי: אסור לאדם שיעמוד כו'. שלא יזיק לו בעין הרע: נפל שאני. שכבר נתרצו הראשונים בכותל: כופין אותו. כל אחד מבני חצר לתת חלקו לבנות בית שער פתח קטן שבונין נגד השער משום דבני רשות הרבים מסתכלים שם: החלונות. אחד מבני שבונה כותל נגד חלונות של חבירו: בין מלמעלן. אם הכותל גבוה יותר מן החלונות צריך להגביהו למעלה מהן ארבע אמות כדמפרש ואזיל: מלמטן. אם הכותל נמוך מן החלונות צריך להשפילו מהן ד' אמות: ומכנגדן. צריך להרחיק את הכותל כדי שלא יאפיל · היזקא דבית. שבבית אדם עושה דבר צניעות: מעקה גבוה ארבע אמות· שלא יראה בחצר חבירו כשהוא משתמש בו: בהי עידנא קא אתית. להשתמש בגגך: דאיצטנע מינך. כי עבידנא מילי דצינעא אבל חצר החלוקה תשמיש שניהם שוה תמיד ולא עבדי בה מילי דצינעא: פלוגתא. חלוקת חצר שהשוו דעתם לחלוקה: אפילו לא רצו נמי. שהרי יכולין לכוף זה את זה לחלוק: שאין בה דין חלוקה. דהיינו ח' אמות

אמר

הפסד ממון לזה שיחיד בהשתנות המנהג הכוא דהכי מוכחי כל הנהו תשובות דלא מיירי במלתא דאיכא פסידא ליחיד ההוא ואנ"ל אם יש גם חשש הפסד ליחיד בהשתנות המנהג ההוא חדאי לא מצי לשנות המנהג ואפי' נתרצו כלם לתקן חוץ מאחד כמ"ש במרדכי גם בשם ר"ת דמה שטוען ראובן לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עם שמעון אם הוא מכני הייטוב דלהפקיע ממון שלא מדעת בעלים היה אסור אם לא ע"י הפקר ב"ד או לגזור וקודם נעשה כל זה הוא בדיני ישראל היינו בטענות שביניהם דוקא שאילו רוצים להתחבר ואילו רוצים לעמוד בפירוד דודאי אינם יכולין לכוף זה את זה לשנות המנהג ובפרט במקום הפסד ממון כמו שכתבנו: ופי' הר"ם גם במרדכי בתשובתו דהאי דינא דשותפין לא הוי רק לגבי מסים דבהו דוקא שייך שותפות אבל לעלילות וארנוניות לא שייך שם שותפות ואינו שותפין [illegible]

[illegible]

הגהות הב"ח

הגהות באר"י

[illegible]

טענה כי ההגמון יודע וכל השרים יודעים אשר דרך כל היהודים ליתן בשל אחרים והצריך ברצויות לפוטרו מן הדין מיהו הכל לפי המנהג אם יש מנהג עושין כמנהג ובמדינת ר"ת היו נוהגים לתת מן החצי הממון שהיו בידם שכך קבלו עליהם מעיקרא בהסכמת כולם ומשל עובדי כוכבים לא היו נותנים כלום דהוה כולה פקדון ואם רוצים לתקן עתה מחדש ליתן כתב ר"ת דלא מצי לתקן אם לא מדעת כולם ולקמן [illegible]

[illegible]

[א] נ"ב ל"ג ליכנא אחרינא סברוה מאי מחיצה פלוגתא כדכתיב ותהי מחצת העדה וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחן אלמא היזק ראיה שמיה היזק אימא מאי מחילה גודא דתניא מחילת הכרם שנפרלה לו גדור נפרלה אומר לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות וטעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראיה לאו שמיה היזק אלא מאי פלוגתא אי הכי וכו' ואי היזק ראיה שמ' מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי א"ר משנתנו כשאין בה דין חלוקה: [ב] נ"ב בתמא"ע: [ג] נ"ב פי' המלאה הוא זרוע ובא אח"כ ונתערב בכרם ע"י סתירת הגדר והזרע הוא כשזורע מעיקרא בכרם מה זורע מעיקרא בכו ליה שהרי זורעו בעצמו אף זרוע מאליו היינו נאסר כ[ד]י ד' פרלת הגדר אלא כביתא ליה [ד] נ"ב אם זורע מעיקרא הוי כלאים בהשרשה ואם היה זרוע ועתה נפרץ הגדר הוי כלאים בתוספות: [ה] נ"ב דהא אינו רוצה בקיומו: הא דקאמר דכשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור: [ו] נ"ב וכ"כ נמי ברש"י בגמ' וכך משמע בגמ' וע"ש

בשקנו מידו על הודאה זו: קנין דברים בעלמא הוא. כלומר ואין חליפין קונין אלא על מכר או מתנה או שעבוד קרקעות או מטלטלין שחל עליו הקנין מיד אבל הכא שקיבל עליו בקנין לחלוק על איזה דבר חל הקנין הא אין בחלוקה ממש: ומשני בשקנו מידו ברוחות. כלומר אחר ההודאה ברר לו זה ברוח מזרחי וזה ברוח מערבי וקנו על זה ומיד שקנה נקנה חלק זה לזה ואין לאחר חלק בו דהא על דבר שיש בו ממש קנו זה מזה ורב אשי פירך דבלא קנין נמי אפשר שהחזיקו אחר ההודאה והברירה כל אחד בחלקו וכיון שזכו

נר מצוה | תורה אור | רש"י

ד"ת בענין זה יכול כל אחד לכוף חברו לבנין חלקו [וא"ת מאי קמ"ל רב אשי מה"נ לי קנו מידם ברוחות מה לי החזיק ברוחות וי"ל דרב אשי לא שמיע ליה פירוקיה דר' יוחנן ופריק לה בחזקה דרוחות והני דתרתי פירוקי סלקי בחדא גוונא בעלי הגמ' סדרו לתרוייהו] ועוד כתבו אחרים דהא קמ"ל רב אשי שיכול כל אחד מן השותפין להחזיק בחלקו שלא בפני חבירו ואע"ג דבמכר [ד] אחר צריך למימר ליה לך חזק וקני [ב"ב דף נג.] היכא שבא להחזיק שלא בפניו בשותפין א"ל והיינו ליסנא דקאמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק והא דקאמר וזה בעצמו לאו דוקא אלא או זה קאמר דהא קי"ל *) [במטלטלין] כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו וכתב הראב"ד ז"ל דאם קנו מידם להתחייב כל אחד לחבירו בדמי מחצית הכותל מהני כמי היאך קנין ולא הוי קנין דברים אלא בשקנו מידו לעשות כותל דבהך גוונא לא נתחייב חד מינייהו לחבריה מידי וקנין דברים בעלמא ב"מ ד'קטו: הוא ואמרו בשם הגאונים ז"ל דהוא [הדין] האומר לחברו הא לך מאתים

א"ר אסי א"ר יוחנן בשקנו מידו [א] וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא ולהדרו בהו שקנו מידו ברוחות פלוני קיבל רוח מזרחית ופלוני קיבל רוח מערבית(א) רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו ומשום הכי לא מצו הדרי בהו: מקום שנהגו לבנות גויל גזית וכו': גויל אבני דלא משפיאן גזית אבני דמשפיאן כדכתיב מ"א ז °כל אלה אבנים יקרות כמדות גזית מגוררות במגרה מבית ומחוץ: כפיסים ארחי לבנים לבני: בגויל זה נותן ג' טפחים וכו': *איבעיא דף ג: להו הן וסידן או הן בלא סידן ואסיקנא הן וסידן: הכל כמנהג המדינה: לאיתויי מאי לאיתויי אתרא דנהיגי בהוצא °ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא דנפל לרשותיה דחד מינייהו אי נמי דפנינהו חד לרשותיה מהו דתימא להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל דלא: (א) ושמעינן *מהא דמילתא דידיעא לתרי שותפי אע"ג דאיתא השתא ברשות דחד מינייהו לא נפק מחזקה דאידך (ב) מאי טעמא משום *דשותפין לא קפדי אהדדי הילכך לית להו חזקה אלא בראיה או לאחר חלוקה:[ג]*(וכן בגינה מאי קאמר ה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו

רש"י: המות לכל אחת ד' אמות: קנין דברים הוא. ואין חליפין קונין כי אם בדבר הנקנה או מכר או מתנה או שעבוד קרקע שהקנייה חל עליו או מטלטלין: ברוחות: זה בורר חלק מזרחי וזה חלק מערבי וקנו מידו מעתה נקנה חלק מזרחי לזה ולזה חלק מערבי ואין לאחר חלק בו: והחזיק. דכך פורתא וקרקע נקנה בחזקה אחרי [ג] שנתרצה בשעת חזקה: אריח: חצי לבינה והלבינה ג' טפחים ואריח טפח ומחצה ועובי הכותל אריח מכאן ואריח מכאן וטפח בינתים שנותן שם טיט לחברו: לבני. לבינים שלימות לבינה לעובי הכותל: הן וסידן. הנך שיעורי דמתניתין עם עובי הטיט חשיב להו או דילמא מקום האבנים קא חשיב לבד הסיד: בהוצא. נוצי דקלים: ודפנא. ענפי עץ *) מרובין: פשיטא דהאבנים של שניהם דאפילו לא פסק לן דינא במתניתין דבין שניהן עשאוהו ע"כ היו חולקים בשוה כי ברשות שניהם הן מונחים

*) נ"ל ערמונים

זוז וקנו מידו דלא מהניא דקנין דברים הוא והא דאמרינן בפ"ק בתרא דע"ז [דף עב.] דההוא גברא דאמר ליה לחבריה כי מזבנינא לה להאי ארעא לדידך מזבנינא לך במאה אזל זבנא בק"כ ואסיקנא כרבי [אחא בר יעקב] מגהר פקוד דאמר האי זוזי אגסוה כלומר וקנה בתרא משמע דאי זבנה במאה קנה קמא ואמאי קנין דברים בעלמא הוא ותרצו דההוא בדאמר ליה מעכשיו וקנו מידו דלאו קנין דברים הוא אלא מוכר בתנאי הוא כך העמידה הרי"ף ז"ל בהלכותיו בסוף פרק בית כור. פירוש גויל אבנים שאינן משופות וחלקות ובמקומות הרבה בולטות לחוץ ומשום הכי נותנים לרוחב הכותל טפח יותר מבגזית: אריח. חצי לבנה וטפח יתרה שנותנין ברוחב הכותל לבנים הנדבכין [ה] בונין נדבך מצד זה של כותל וכן מצד הב' מאריח שהוא חצי לבנה ומניחין ריוח בינתים וממלאין אותו מטיט בין כפיס לחבירו כמנא ברוחב הכותל ד"ט [ו] *ש"מ כל וכו'. וכ"מ למקבל עליו לבנות כותל לחבירו מכפיסין שצריך שיעשנו כן: וה"מ בטינא. שממלא אותו מטיט אבל אם נותן בו אבנים דקות בינו ירכי בעי המקום ההוא שיהיה רחב טפי (ב) [דף ג:] אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי משום פשיעותא ואיכא דאמרי משום דליכא דוכתא לצלויי מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי מרימר ומר זוטרא סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא ובי סיתא בקייטא א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומסרגי ליבני מאי א"ל דילמא מתרמי מילתא דמצוה ויהבי להו רמו ליבני הדר הודלא קרבי כשורי מאי(א) לא דילמא מתרמי פדיון שבוים ומזבני להו ויהבי להו אי הכי (ג) בנייא נמי דירתא [דאינשי] לא מזבן והני מילי דלא חזא ביה תיוהא אבל חזא ביה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא ביה תיוהא בבי כנישתא דמתא מחסיא סתריה ובנייה ולא אפיק לפורייה מינה עד דאתקין ליה [*שופריה] (פירוש (ג) הני שיעורי רוחב הכותל דתנינן במתניתין הוה בכללן טיח הסיד או דילמא מקום אבנים לבד אבל בטיח הסיד הוי (טפח) [טפי] ואסיקנא דהן וסידן והא דתנינן בלבינה ג' טפחים ואלו הלבינה בלא שום סיד הוי (ג) הכי הא אמרינן בגמ' דמתני' בליבני זוטרתי שאין להם ג' טפחים ועם טיח הסיד הוו ג': גרסי' בגמרא אמר רב חסדא פירוש) בי סיתוא היה להם בית הכנסת שמתפללין בחורף וביה הכנסת שמיוחד לימות הקיץ: גבו זוזי. לצורך בית הכנסת והם ביד הגבאי: מסרגי לבני והלבנים מסודרין והיתי הגג משופין ומתוקנים: מאי. מותר לסותרו או חיישינן לפשיעותא וכתבו האחרונים ז"ל דהא דחיישינן לפשיעותא היינו היכא דליכא [ז] מקום קבוע להתפלל דחיישינן שיתרשלו מלבנותה קלא ובימים שבינתים לא יהא להם בית הכנסת קבוע להתפלל אבל ודאי כל שיש להם בית הכנסת א' קבוע לכ"ע שרי דהא ליכא משום צלויי ולא משום פשיעותא דאילו לפשיעותא דלא בנו לה לעולם ליכא מאן דחייש ורבינא מדאמימר ומר זוטרא דלא חיישינן לפשיעותא כיון שהיה להם בית הכנסת קבוע דליכא למימר דלא חיישינן אינהו לפשיעותא דמדסמכא תלמודא בעיא דרבינא דבעי אליבא דמאן דחייש לפשיעותא [ח] לעובדייהו ש"מ הכי נמי סבירא להו וכן דעת הרשב"א ז"ל: אמר המחבר (ד) וצריך לי עיון א"כ אכתי מאי בינייהו ע"כ [ובהג"ה בתוס' מפרש דאיכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי שאינו ב"ה קבוע] הלכך כל היכא דאיכא ביה כנישתא אחריתא דקביע שרי למסתר בי כנישתא מקמי דבני אחריתי: תיוהא. בקע שיהיה מזומן ליפול מחמת אותו ביקוע: לפוריא. לבי כנישתא לאו דוקא דהא [מגילה דף כח:] *אין אוכלים וישנים בבתי כנסיות אלא [ט] במקום סמוך ויש מן האחרונים ז"ל שכתבו דלצורך בהכ"נ מותר אף בבהכ"נ: [הכל כמנהג המדינה]. פי' הכל לאיתויי מאי. כיון דתנא מקום שנהגו וכו' ידעינן שפיר דאזלינן בתר מנהגא אלא ודאי אתא לאשמועינן שום חידוש: הוצא ודפנא. כותל של עלי דקלים ועלי גפנים וכתב ר"ת ובפחות מכן לא ואפילו נהגו דמנהג שוטים הוא וכבר כתבנו במשנתנו דינא דעיר חדשה בזה: פשיטא אפילו לא שמעינן דינא דכפייה ידעינן שפיר דשניהם שוין בה דאיזה מהם תגבר כיון שהחלר של שניהם מסתמא הוא הדין הכותל לא צריכא דפנה אחד מהם האבנים לחלקו או שנפל מעצמו לרשותיה דחד מהם מהו דתימא כיון דלא ידיע לן בבירור שיהא הכותל של שניהם והספק נולד כשהן ברשות אידך נימא דליהוי בהן מוחזק קמ"ל דכיון דמאי כייף ליה אנן סהדי שיד שניהן שוה בה והלכך אע"ג דהשתא הוי ברשות אידך לא הוי מוחזק בשביל כך וכתב הרי"ף ז"ל מהא שמעינן דמילתא דידיע לתרי שותפי אע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפקא מחזקה דאידך מ"ט דשותפין לא קפדי אהדדי הלכך לית להו חזקה להדדי אלא בראיה א"כ [י] חלוקה ע"כ: גרסי' בגמ' [דף ד.] וכן בגינה וכו' הא גופה קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו הא סתמא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מבעיא אמר רבא ה"ק וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי אבל בבקעה סתם כמקום שלא נהגו לגדור דמי: ועושה חזית מבחוץ מאי חזית אמר רב הונא דכייף ליה קרנא מלבר ליכייף ליה מלגאו אזיל אידך (ויכייף מלגאו) ויכייף ליה מלבר ואמר ליה דידי ודידך היא השתא כמי גייז ליה גזוזא מידע ידיע ר' יוחנן אמר דשיע לו באמתא מלבר ולישעייה ליה מלגאו אזיל אידך ושייע ליה מלבר ואמר דידי ודידך היא השתא נמי מיקפל ליה קפולא מידע ידיע: ואם עשו מדעת שניהם וכו' א"ל רבא מפרזיקא לרב אשי ולא יעשו לא לזה ולא לזה א"ל דילמא קדים חד מינייהו ועביד ואמר כולה דידי היא. פי' סתם גינה שהעין שולט בה (אמרת) בקעה שהיא שדה תבואה שאין העין שולט בו כל כך כמו בגינה שיש בה מיני ירק הרבה: בגינה סתם. כלומר שאין בה מנהג הוי כמקום שנהגו לגדור ומחייבין אותו וכתב הרמב"ם ז"ל בתשובותיו שאין מחייבין לגדור בגינה ובבקעה אלא מחילה י' כדי שיהא נתפס כגנב אבל משום היזק ראיה אין בהם ואע"ג דמינה מקשה תלמודא למילף [כ] היזק ראיה היינו לפום מאי דקס"ד וכן דקאי אהיזק ראיה אבל כיון דמסקינן וכן אגויל וגזית קאי הדרינן דלאו משום היזק ראיה הוא ואע"ג דהאי תירוצא אליבא דמ"ד לא שמיה היזק איתמר מ"מ קושטא הכי: דכייף ליה. שיכוף קרן הכותל מבחוץ לצד חברו ופסק ר"ח ז"ל כר' יוחנן ומיהו מסתברא דרב הונא ור' יוחנן לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ותרוייהו איתנהו אלא שפסק כן לאפוקי מחד לישנא דגמ' דאמרי אליבא דרב הונא דלהכי מלגאו ומיהו הרשב"א ז"ל כתב אנו בברצלונ"א נוהגים לעשות חזית מבפנים: לא יעשו [ל]. וגם זה הוי סימן שיד שניהן שוים בה: ואמר כולה דידי היא. *[וכאן דקדק הרשב"א דחזית מגואי עבדינן ליה דאי מאבראי היכי מצי עביד ליה ואינה ראיה דאע"ג דחזית נעשה מבחוץ לצד חבירו ואינו יכול ליכנס לשם מ"מ אצטריך

הא

*) נ' הרא"ש וכן שנינו בתוספתא כמחליף קרקע בקרקע או מטלטלין בקרקע או קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה כחליפין וכן העתיק הב"י

עין משפט

א ב"מ פ"ב מהל' שכנים ומיי' פ"ד מהל' שותפין טוח"מ סי' קעט:
ב מיי' פ"ב מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל א"ל: (ב) נ"ב כי: (ג) תי' הכי נמחק:

ד"ת מ"ז דף ד:

הגהות חו"י

(א) נ"ב הוי מגי נמידק כך מגמ' ר"פ הבית והעלייה ודו"ק: (ב) נ"ב וכן לעיל בס: פנ' הגמ'

בספרים ישנים כתיב שופכי פי' מרזבין

בהר"ס

אבל אין מפורש שם אין ישנים אבל בתוספתא סוף פרק ב' דמג' לה א הא אין ישנין בהן וכו' (ג"א)

בהר"ס וד"ת מ"ז

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק וכו' בגמ' ליתא תיבת בעצמו וכ"ל שהרי"ף הוסיף אותו במתכוין לבאר לנו שמשמיע לנו רב אשי דאפי' שלא בפני חבירו יכול להחזיק בו וא"צ שיאמר לו חבירו לך חזק וקני כמבואר בנ"י ע"ש:

ד"ת (ב) חסר לשון כצ"ל. גמ' נתן שלשה וכו' איבעי להו הן וסידן או הן בלא סידן אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא הן וסידן דאי ס"ד בלא סידן ליתנייה וזכי אסיקנא הן וסידן פי' הני שיעורין של רוחב הכותל דתנן במתני' הוו בכללן טיח הסיד או דלמא מקום האבנים בלבד אבל בטיח הסיד הוי טפח ואסיקנא דהן וסידן והא דתנינן בלבינה ג' טפחים ואילו הלבנה בלא שום סיד הכא הא אמרי' בגמ' דמתני' בלבנה זוטרתי שאין לה ג"ט ועם טיח הסיד הוו שלשה:

מהר"ן שפירא (ג) הני שיעורי וכו' וקאי על איבעיא הנזכרים ברי"ף ובגמ' אי איבעיא זו לפני דברי רב חסדא אחר הא דאמר אביי ב"מ בינו אורבי טפח ועי"ז קאי שפיר דברי הנ"י שלנו בפירושו. ומסיק אבל בטית הסיד הוי טפח ז"ל מהר"ם נלאה נריך להיות אבל בטית הסיד לא הוי טפח וכן מוכח סוגי' הגמ' ע"ש עכ"ל ור"ל דבגמ' דבעו למיפשט דהן וסידן קתני דאי הן בלא סידן קאמר ה"ל למתנייהו לשיעורא ודחי ליה כיון דלא הוי טפח לא תני לס ואם נגיה תיבת טפי במקום טפח אתי שפיר בפשיטות:

(ד) אמר המחבר וצריך לי עיון וכו'.ובתוס' בהג"ה מיישבין קושיא זו ומחלקין בין בהכ"נ שהוא מקום קבוע ובין שאינו מקום קבוע אע"ג דאיכא דוכתא לצלויי ע"ש:

הגהות מא"י

[א] נ"ב אסר"י בשלמא למ"ד מחילה גודא ניחא כיון דקנו ושעבדו נכסיהן לבנין הכותל לאו קנין דברים הוא אבל למ"ד מחילה פלוגתא הוא שלא נתרצו אלא לחלוק אין כאן שעבוד נכסי ולא מכר ומתנה ואין לו לקנין על מה שיתפוס: [ב] נ"ב ל"ג הא גופה קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור וכו' הא סתם אין מחייבין אותו והדר תני אבל בקעה שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין: [ג] שנתרצו כצ"ל. [ד] אמר כצ"ל: [ה] שבונין כצ"ל: [ו] ל"ג אמר אביי כל בינו אורבי טפח וה"מ בטינא אבל בכספא בעי טפי: [ז] נ"ב וצ"ל הא דקאמר התלמוד דאיכא בי כנישתא אחריתא איכא בינייהו דהיינו שאינו קבוע וכן משמע בתוס' בהג"ה וא"כ אין מקום לקושיית המחבר וכ"כ מהר"ם ז"ל ולפני שהאחרונים היה כתוב דאיכא דוכתי לצלויי ולפני שמחבר כתוב בי כנישתא איכא בינייהו והו"ק:[ח]נ"ב פי' דמרימר ומר זוטרי: [ט] נ"ב באורחין רגילין לאכול ולישן: [י] נ"ב אחר: [כ] נ"ב דפריך לעיל אלישנא קמא דסבר דהיזק ראיה לא שמיה היזק והא וכן קתני: [ל] נ"ב לא לזה ולא לזה:

הוא לתקוני לעשות חזית מכאן] ומכאן כיון שאפשר שיזדמן לו ויכנס לשם ושעייה באמתא ואמר כולה דידי היא [ג] תדע דאף כשתרלה להוכיח מכאן מנהגו א) [של הרשב"א ז"ל] למעבד מלגאו ולומר דמש"ה אמרינן הכא דילמא אזיל חד מינייהו וכו' משום דהשתא הוא קל למעבד מ"מ מאי עביד ליכא למימר דליעבד [ד] שיעור אמתא דא"כ אזיל איהו ועביד כן וכדאמרן אלא מאי עביד דלייף [ה] קרנא מלגאו כלומר שיחבר כעין כפיפת קרן כותל מבפנים דאילו כפיפת קרן ממש בשעת הבנין הוא שנעשה אלא ודאי דלייף ליה [והיכי מלי לייף] והא אמרינן בגמרא דליסנא בתרא דרב הונא דאמר מלגאו גר מצוה

דליפופא מידע ידיע [ו] ב) (וע"כ הכי צריך למימר דאי מבפנים רישא דקאמר חזית מבחוץ לחברו קאמר דהיינו מלגאו וא"כ מאי תקנתא היא האי חזית ליזיל איהו ועביד הכי מלגאו ואמר דידי ודידך היא אלא ודאי הכי צ"ל דלדידיה נמי ליפופא מידע ידיע וא"כ למאי חיישינן) [ז] אלא ודאי צ"ל דחיישינן דילמא איכא דלייף ספיר ולא ידיע ועבדינן חזית שהוא תקנתא מעלייתא . לדידן נמי הכי הוא [ואע"ג דחזית מבחוץ הוא ואינו יכול ליכנס לשם חיישינן שמא יזדמן לאחד לעשותו מבחוץ ואמר דידי הוא ולפיכך תקנו חזית מכאן] וכדאמרינן : [ולענין חזית דאמר כבר כתבתי במשנתנו שאינה ראיה *ומיהו היינו דוקא עד ד' אמות שיכולים לכוף [זה את זה ובין שניהם בנאוהו אבל אם הכותל למעלה מד' אמות החזית ראיה לגובה הכותל מד' אמות ולמעלה] וסומכין על החזית וכ"כ ה"ר יונה ז"ל וכתב עוד שאם נעץ קורות אחד מן השותפין בכותל וחבירו לא נעץ אינה ראיה לומר שיהא הכותל שלו שהרי יתכן שהכותל משותף וזה הולך לכנוץ וזה לא הולך אבל אם נהגו *)[שעושה בעל הכותל חלונות מבפנים לראיה שהכותל שלו]הכל כפי המנהג ובלבד

רש"י

תרנ מונחים ויד מי מהם תגבר: **מתני'** המקיף את חבירו משלש רוחותיו . שהיו לו שדותיו סביב שדה חברו והקיפו לשלש צדדיו : אין מחייבין אותו . כלום לתת לו דאכתי לא אהני ליה מידי שהכל יכולין ליכנס מרוח רביעית : אבל גדר (ב) רביעי' מחייבין אותו אע"ג דאמרי' לעיל דסתם בקעה הוי מקום שנהגו שלא לגדור הני מילי שאין צריך לעשות כותל גבוה של ארבע אמות המגין מהיזק ראיה אבל בשביל היזק בהמות שלא יכנסו תוך השדה צריך לגדור גדר גבוה י' טפחים המונע בהמות מליכנס ואפי' הן מנוקבות דאיכא היזק ראיה : מגלגלין עליו את הכל. לתת חלקו בשלשה ראשונות דכיון דגדר הלך הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר חבריה : **גמ'** הכל [ג] כמה שגדר . כל הוצאות שהוציא הראשון יחזיר לו מחלה : דמי קנים . דאמר ליה לדידי סגי בגדר של קנים ואיני חפץ ביציאת גדר של אבנים : רוניא אקפיה רבינא . ארבע שדות היו לו לרבינ' סביב שדה רוניא וגדרן רבינא : יומא חד גדר . רוניא היה גודר (א) . מדקל שבשדה : אמר ליה רבינא לאריס שלו זיל אייתי לי קיבורא דאהיני אשכול של תמרים משל רוניא לפניו : רמא ביה קלא . גער ביה רוניא באריס : אמר ליה . רבינא גלית דעתך שחביבין עליך הדקלין וניחא לך בשמירתן : ולא יהא . [...]גנבים את צריך לשומרן מן העזים: במאי דפיים. כלומר

מתני' *שנהגו לגדור דמי) [א] : *המקיף את חבירו משלש רוחותיו ועמד וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו ר' יוסי אומר אם עמד [ניקף] וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל : °**גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל לא שנא עמד מקיף ול"ש עמד ניקף : איתמר רב (א) הונא אמר הכל לפי מה שגדר וחייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול *רוניא אקפיה רבינא מארבע רוחותיו אמר ליה הב לי מה דגדרי א"ל לא הב לי דמי קנים בזול א"ל לא א"ל הב לי אגר נטוראי א"ל לא (יומא חדא הוה גדר דיקלא א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא דאהיני אזל לאיתויי רמי קלא (א) אמר גלית אדעתך דניחא לך בהו לא יהא אלא עיזא בעלמא מי לא בעי נטירותא) אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיל פייסיה (במאי דפיים) ואי לא דיינינא לך כרב הונא ואליבא דרבי יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר וכן

כלומר אפי' אם אינך ירא מן הגנבים את צריך לשומרן מן העזים: במאי דפיים. כלומר

שחבירו יהיה בעיר בשעת הבנין שאי אפשר שלא ידע בדבר ולענין (ג) חלון במקום שהוא חזקה שהכותל של בעל החלון אם יש עדים שנעשה בשעת הבנין הרי זו ראיה ואם לאו יכול האחר לטעון לאחר הבנין עשאה בשעה שלא הייתי בבית ולא הרגשתי בדבר כיון שאין להבחין שנעשה בשעת הבנין : **מתני'** פי' . מי שיש לו ד' שדות סביב שדה חבירו וגדר בינו [ובין הניקף] את הראשונה ואחר מכאן השניה וכן השלישית אין מחייבין לניקף לפרוע באותן מחילות שהרי בסתם בקעה קיימינן שהוא במקום שלא נהגו לגדור וכיון שאין יכולין לכוף זה את זה מעיקרא גם עתה אינו חייב כלום דליכא למימר הא מתהני בהן וכיון (ב) שלא מיחה בו לומר שלא יגדור ע"מ שישתלם ממנו חייב מידי דהוה [ב"מ דף קא.] כיורד [לתוך שדה] חבירו שלא ברשות ונטעה והיא שדה העשויה ליטע ולא מיחה בו בעל השדה שםמין לו וידו על העליונה ג) (שהרי לא ההנהו כיון שעדיין הוא פרוץ לרוח רביעית אבל גדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל כפי מה שגדר אפילו באבנים וביוקר כדאמר בשדה העשויה ליטע שמין לו וידו על העליונה) וה"נ אע"פ שהוא במקום שלא נהגו לגדור מ"מ ראויה היא וצריכה לכך וכשדה העשויה ליטע דמיא ואע"פ שהיה [ח] ככר פטור מן הראשונה וכן מן השניה וכן מן השלישית לא אמר ראשון ראשון הפסיד אלא כל שעמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ולרבותא נקט [הכי ולא קתני עמד וגדר] את שלשתן כך העלו אחרונים ז"ל . אמר המחבר פירשנו בפנים שגדר המקיף בינו ובין הניקף מיהו התם בב"ק פרק כיצד הרגל [דף כ:] מוכח דהך מתני' כמי בגדר מקיף בינו ובין רה"ר מיירי דאמרינן התם דא"ל מקיף לניקף אתה גרמת לי היקפא יתירתא וחייב משום דניקף נהנה ומקיף חסר ואי גדר בין מקיף לניקף מאי קאמר אתה גרמת לי היקפא יתירתא הא ודאי כולה היקפא איהו גרם ליה אלא ודאי מתני' מיתוקמא נמי בהכי ומיהו שמעינן מהא דכי מחייב ניקף לפום היקפא יתירתא דגריס ליה למקיף הוא דמחייב ליה לבד הרמ"ה ז"ל ע"כ : [גמרא הכל לאתויי מאי אמר רב הונא לאתויי במה שגדר] . פירוש במה שגדר כל מה שהוציא המקיף בחלקו בגזית וביוקר : רבינא הקיף לרוניא מד' רוחותיו . שהיו לו ד' שדות לרבינא סביב שדה אחת של רוניא ולא רצה רוניא לפרוע לו כלום מאותם גדרים שגדר רבינא סביבו א"ל רבינא לאריסיה אייתי לי דפני רוניא בשעה שגודר התמרים שלו אייתי לי אשכול של תמרים אזל וכשרצה לקהו גער בו רוניא כנה הנה א"ל רבינא שבקיה די לי דגלית דעתך דניחא לך במאי דגדרי לא יהא אלא עיזי ודאי היית צריך לשכור מי שיגטור אותם

[...]

מלחמת ה'

המאור הגדול

שלא יכנסו בשדך אפילו הכי לא הבנה ביה רוניא למיתן ליה אגר נטירא ההא לקמיה דרבא א"ל לרוניא ז"ל פייסיה במאי דאיפיים דהיינו שכר נטירא שהוא דבר מועט בשעה שעומדת בקמותיה ואי לא דאיננא לך כר' יוסי דאמר מגלגלין עליו את הכל ואליבא דרב הונא דאמר כפי מה שגדר דהכי קי"ל כר' יוסי ל"ש גדר ניקף את הרביעית או מקיף ואליבא דרב הונא וכן פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל הוכיח מן הירושלמי דלרב הונא נמי אם עמד מקיף או ניקף וגדר את הרביעית בלבנים או בכפיסין אין מחייבין על השאר אלא נר מצוה בדמי לבנים או כפיסין אע"ג שבנה

רש"י

כלומר טוב לך להתפיים בדבר מועט באגר נטירא: ארבעה לצלא וארבעה לצללא. עור (ג) ורוניא רצען היה ולוקח עורות ונותנן לעבדן ועושה מהן מנעלים למכור וכך אומר לו העני זה שכרו מועט שצריך ליתן הרבה ארבע זוזי עבור העור וארבע זוזי לעבדן (ד) ולכך עשה היסר והטוב והניח לו השדה לפרנסת ביתו: **מתני'** מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות. דבהכי סגי עבור היזק ראיה: בחזקת שנתן. (ב) אם אמר האחד אחר שבנאו אני עשיתי משלי שזה לא רצה לסייעני ותובע לו חלי הוצאה וזה אומר נתתיה נאמן עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן לו דכיון דחובו לסייעו לא היה בונהו משלו: סמך לו. [ב] כותל שני כותל אחר נגד כותל זה לתת עליו תקרה מכותל לכותל: מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהאיך: בחזקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך כותלו לכותל זה ואמר לו תן לי חלקך כמו שהגבהתי וזה אמר נתתי לך חלקי אינו נאמן אלא בעדי שאין דין זה גלוי לכל ועד שחייבוהו ב"ד אינו עשוי ליתן: **גמ'** הקובע זמן לחברו. במלוה שהלוהו: אלא לאו תוך זמנו. קודם שהשלמת לארבע אמות: אפילו מיתמי. אם מת הלוה תוך זמנו גובה חובו מן היתומים בלא שבועה ולא חיישינן דילמא פרע: מה לי לשקר. אי בעי אמר ליה פרעתיך בזמנו ולכך כי אמר נמי פרעתיך תוך זמני נאמן בשבועה: במקום חזקה. דאין אדם פורע תוך זמנו: מסיפא. חזקה שלא נתן כו': בזמנו. כשגמרתי כותלי וידעתי מה שנתחייבתי לסייע בהגבהתך: מי יאמר דמחייבי לי רבנן לכך אפילו אמר פרעתי בזמנו:

בן הלכתא: (רוניא זבין ארעא אמצריה דרבינא סבר רבינא לסלוקיה משום דינא דבר מצרא אמר ליה רב *סמא אמרי אינשי ארבעה לצלא וארבעה לצללא) (א):

מתני' כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנותו סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: **גמ'** אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן ולואי שיפרענו בזמנו *והלכתא כריש לקיש ואפי' מיתמי ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה חזקה לא עביד איניש דפרע בגו זמניה איבעיא להו תבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך תוך זמנו מהו מי אמרינן מה לי לשקר במקום חזקה *או לא ולא איפשיטא וכל כה"ג חומרא לתובע וקולא לנתבע הילכך משתבע שבועת היסת דפרעיה ומיפטר (ג) *(תא שמע (א) בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן אימת אילימא דאמר פרעתי בזמנו פשיטא אלא לאו תוך זמנו (א) (אלמא עביד איניש דפרע בגו זמנו) שאני התם דכל שעתא ושעתא זמניה הוא ת"ש מסיפא בחזקת שלא נתן [ה] אימת אילימא דתבע לאחר זמן וא"ל פרע ליך בזריזי יאמאי בחזקת שלא נתן אלא לאו שתבעו אחר זמנו ואמר פרעתיך בתוך זמנו אלמא לא אמרינן מיגו במקום חזקה שאני התם דמימר אמר מי יאמר דמחייבי לי רבנן גרסינן בגמרא האומר לחברו מנה לי בידך והלה אומר הן למחר אמר תגהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב

שלשתן גזית דהא גלה דעתיה דבהכי סגי ליה: [גרסינן בגמ'] רוניא זבין ארעא אמצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקיה משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לצלא וארבעה לצללא. פי' צלא עור והכי קאמר (ליה רבינא) אמרי אינשי ארבעה זוזי שוה העור וארבעה למעבדו הרי א"כ איך ירויח הרצען בו ודאי לא ירויח אלא דבר מועט ורוניא היה עני רצען ומלוה להניחו לפרנסת ביתו לפיכך לא מחייבין ליה אי לא בעי למעבד (ה) (ומיהו מסתברא) דכיון דדינא דבר מצרא איתו [ב"מ דף קח:] אלא משום ועשית הישר והטוב אין ישר וטוב גדול מזה הלכך לא מפקינן מידו ואית דמפרשי דרוניא הוה שותף עם רבינא באותה שדה המצר משום שהיה אריס בתי אבות לרבינא ואריס בתי אבות לא מצי' לאסתלוקי מאותה שדה שהוא אריס הלכך הו"ל כשותף בו וכיון שהוא מצרן כמוהו ואם קדם אחד מן המצרנים וזבן קי"ל דזביניה זביני וה"ק צלא וצללא (ג) שותפין בשמונה זוזים השוה העור ארבעה למוכר העור שהוא הצלא וארבעה למעבדו: **מתני'** כותל חצר. [ג] שהסכימו מתחילה לבנותו למעלה מד' אמות ונפל מחייבים אותו לבנותו עד ד' אמות [דבהכי סגי] משום היזק ראיה ואם טען אחד לחבירו שיתן חלקו לאחר שבנה הכותל וזה אומר כבר נתתי לך חלקי נאמן דכיון דהיה יכול חברו לכופו אגן סהדי דלא יהב איהו ושינטרך לאחר מכן לבא

דנעשה

עמו לדין ואע"ג שהתחיל אידך לבנות משלו וזה מסרב [לבנות עמו] דדין זה גלוי לכל הלכך הרי הוא בחזקת שנתן: אבל למעלה מד' אמות אין מחייבים אותו. ואע"ג דמתחלה הסכים לכך השתא לא בעי ואנן לא כייפינן ליה אבל אם בנה כותל כנגד כותל זה והוא רוצה לתת עליו תקרה אע"פ שעדיין לא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל שהרי גילה דעתו דניחא ליה במאי דבנה חבריה ואם תאמר במה קנאו דמחייבים ליה יש לומר דכיון שאלי כותל [עומד הוא על אגרו קנתה לו] אגרו ואע"פ דלא אמר ליה אידך תקנה לך אגרך ברור לן שעל דעת כן בנאו שיהיה שלו כל זמן שירצה וא"ת ואמאי מגלגלין עליו שמא כשיקרה את ביתו לא יסמוך קורותיו באותו כותל יש לומר דמ"מ כיון שנעשה כותל זה מחילה לביתו חייב והכי תניא בתוספתא [ריש פרק י"א דב"מ] היתה סמוכה לביתו אע"פ שלא נתן את הקורה לאותו רוח שתגין לו יציאותיו של כותל וכו' ואם תבע לו חבירו חלקו וטען זה שכבר נתן אינו נאמן דחזקה שלא פרעו דמימר אמר מי יימר דמחייבי לי רבנן הלכך הרי הוא בחזקה שלא נתן וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' שכנים דהלה נשבע וטעל אא"כ הביא זה ראיה שנתן אבל הרמב"ן ז"ל כתב ולא נראה לי כן אלא הוה כפרעתיך בתוך זמני וגריע מיניה והתם בלא שום שבועה סקיל: [**גמ'**] הקובע זמן לחבירו. פי'] הקובע זמן לחבירו על מלוה שהלוהו שיפרענו לזמן פלוני ופירש רב האי גאון והרי"ף [בתשובה] דהיינו דוקא בקובע זמן בשעת הלואה או לאחר מכן אבל בסתם הלואה אע"ג דקי"ל בפ"ק דמכות (דף ג:) דסתם הלואה שלשים יום ה"מ לומר שלא נתנה ליתבע בתוך שלשים יום אבל ודאי עביד אינש דפרע בגווייהו כיון שלא קבע לו זמן בפירוש ומעתה אם במלוה שיש בה גמילות חסד אמרינן דכי קבע ליה זמן ואמר הלוה פרעתיך בגו זמניה [אינו] נאמן (ד) כ"ש בשכירות בתים שאינה משתלמת אלא לבסוף שאין [להתביים ממנו] שאם אמר פרעתיך בגו זמני שאינו נאמן והכי מוכח בסוף פרק השואל [דף קב:]* דאפילו אביי ורבא דפליגי בהלואה [ד] מודו בשכירות דאינו נאמן וכן הדין בפדיון הבן כדתנן בבכורות (דף מט.) מת בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה משום דזמן הפדיה לא הגיע עד ל' ופסק תלמודא דהלכתא כר"ל ואפילו מיתמי כיון שמת אביהם תוך זמן המלוה חזקה לא פרע ולכך נפרע המלוה מן היתומים אפילו שלא בשבועה והסכימו המפרשים ז"ל דאפילו מיתומים קטנים ולא חיישינן לומר דעביד אינים דמתפים גררי תוך זמן דכי היכי דלא עביד אינים דפרע בגו זמניה ה"נ [ס] לא עביד דאתפים גררי וכתב הרמב"ן ז"ל דאם אמר לו תוך זמנו אשתבע לי דלא פרעתיך לא משבעינן ליה: תבעו לאחר זמנו. *) פירש הרמב"ן ז"ל דלאו דוקא לאחר זמנו ממש דה"ה ביומא דמשלם זמניה הוי מגו דאי בעי אמר פרעתיך עכשיו ואע"ג דמסתבר טעמייהו דהני דאמרי דלאו מגו הוא כלל משום דמכסיף למימר דבר הגלוי והידוע כל כך לב"א מ"מ כתב הרב ז"ל דאם איתא דהך דלעיל דהקובע זמן [ו] מאי קאי בכה"ג תלמודא הוה ליה לפרושי בהדיא לאשמועינן חדושא דלא אמרינן האי מגו משום דאיכא דבעו הך דר"ל היכי מיירי או תבעו בתוך זמנו היכי אמר הלה פרעתיך בתוך זימניה והלא בתוך הזמן הוא עומד ואי תבעו אחר זמנו היינו בעיא דבסמוך מש"ה מוקמינן לה דתבעו ביום משלם זימניה וכה"ג לית ביה מגו (במשלם). אבל הרמב"ן ז"ל כתב (ה) [דהך דר"ל] (דה"ה) בתבעו [ז] [במשלם] עסקינן וה"ק כבר פרעתיך אע"פ שהיה גו זמניה [אבל תבעו ביומא דמשלם זימניה כיון דנאמן לומר פרעתי היינו בעיין דתבעו אחר זמנו דכי היכי דלאחר זמנו מהימן משום מגו הכי נמי ביומא דמשלם זמניה] והכי פירושא דהיאך בעיא הוא דבעינן מי אמרינן מה לי לשקר ודאי אמת הוא טוען שפרעו בתוך זמנו דאי בעי לשקר ניחא ליה טפי למימר פרעתיך בזמניה שהוא טענה מעליא דמהימן בה הלכך אמרינן דקושטא קאמר ומהימן או דילמא כיון דאיכא חזקה אזלינן בתר חזקה ולא אמרינן מגו ואינו נאמן דחזקה לא עביד אינים דפרע בגו זמניה ותלמודא לא פשטא האיך בעיא וכתב הרי"ף ז"ל דכל כי האי גוונא [ח] לחומרא לתובע וקולא לנתבע הלכך משתבע שבועת היסת דפרעיה ומפטר ונראה טעמא דמילתא לפי שזה כלל גדול בדין הממ"ע: **גרסי'** בגמ' מנה לי בידך והלה אומר (אין) [הן] למחר א"ל תגהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב [ט] מאי אין לך בידי דאמר לא היו דברים מעולם שכל האומר לא לויתי כאילו אמר לא פרעתי דמי. פי' דכיון שלא לוה פשיטא דלא פרע: פי' פטור ומיהו בשבועת היסת דהכי אר"כ פ' שבועת הדיינים: (כלומר לא פרעתי פי' דכיון שלא לוה פשיטא שלא פרעו) פירשו המפרשים ז"ל דבלאו האי [י] טעמא נמי פשיטא דלא מהימן דכבר הודה בפני עדים שאמר לו הן השתא לאו כל כמיניה לומר לא היו דברים מעולם אבל הכא אתא לאשמועינן דאפילו אתו סהדי ואמרו שלוה ופרע חייב ולא מקבלינן דיבוריה לומר דה"ק לא היו דברים מעולם שלויתי ולא פרעתי כלומר אלא ודאי פרעתי והרא"ה ז"ל פי' דהכא

הכי

*) פי' בלשון שכתבתי ותמצא דברי הרמב"ן ז"ל (דבר) וכר פלוגתיה על נכון ולא כמו שבלבל המפרש הזה [הוא בעל מהר"ן שפירא ד"ת]:

הגהות חו"י

(א) מן תיבת אלמא עד תיבת זמנו רשומים וצ"ב זה לשון גמ' לעיל מיניה על ר"ל וכאן ז"ל אלמא אמרי' מיגו במקום חזקה:

[ד] נ"ב פי' ואמרו הרוייהו דעביד אינים דפרע בגו זמניה: [ה] נ"ב ולא דמי לאלמנה דחיישינן לאתפוסי גררי אפי' בתוך הזמן דשאני אלמנה דכיון דנפקא ... אינו יכול לכופו ולתובעה ולבנותה למעלה מד' אמות: [ו] נ"ב פי' מימרא דר"ל דהקובע זמן כו' דאינו נאמן אפי' ביומא דמשלים זמניה: [ז] נ"ב בס"א כתיב בגו זמניה כו' (וכ"ה בד"ס) נראה דה"פ דה"ה בתובעו בגו זימניה פי' כמו שטוען שלא פרעתיך בגו ... אבל תבעו זה נמי בגו זימניה ולעולם תבעו ביומא דמשלם זימניה הוי בכלל בעיה דאי בעי וכו' והגהה מהר"מ פי' במקבלם אינו מובן ודו"ק: [ח] הומרא כנ"ל: [ט] נ"ב זהו לשון הגמ': [י] נ"ב וכן הקשו התוס':

הכי אתא לאשמועינן דאפילו אמר אין לך בידי לאחר שאמר נתתיו לך חייב דל"ת כיון דמעיקרא אמר נתתיו לך דהיינו פרעתיך כשחזר ואמר אין לך בידי ה"ק אין לך בידי שכבר פרעתיך קמ"ל דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וה"ל כחוזר וטוען לא פרעתיך דחייב. משום דינים אלו היוצאים מהאי גררא כתבתיה: פי'. אמרו במתני' דהיכא שלא עכב אחד מן השותפין על חברו לבנות למעלה מד"א ובנה חברו הרי הוא בחזקת שלא נתן כלום באותן אמות של מעלה עד שיביא ראיה שנתן כיון שאינו מוטל עליו לבנותו אלא בד"א שבנה כבר משום היזק ראיה נר מצוה

ומיהו פי' לעיל שחלקו של אותן ד"א קונין לו כדין חצרו ואם אמר לחברו אני חפץ בשיתוף הכותל שהגבהת הרי זכה מיד חצי הכותל ואילו אמר לאחר מכן שנתן לו חלקו הרי הוא בחזקת שנתן לפי שמשפט זה גלוי לכל דכיון שהודה שהוא רוצה בבנין נתחייב לשלם וכן תנן הכא במתני' שאם סמך לו כותל כנגד אותו כותל שהעלה חבירו גלי דעתו שרוצה להשתמש ממנו לתת עליו תקרה הלכך בדין הוא שיתחייב לשלם מיד ואף על פי שלא נתן עליו את התקרה ועוד שאם נתן עליו את התקרה נראה שהוא נאמן לומר שנתן חלקו וכמו שנראה מדברי הרב רבי יונה ז"ל הלכך בדין הוא שמגלגלים עליו את הכל אף על פי שלא נתן עליו עדיין את התקרה ומש"ה נמי הוה ס"ד דרב הונא למימר דלאו דוקא קודם שיתן את התקרה אלא אפילו קודם שיגמור לבנות הכותל האחר כיון שנראה מדעתו שיגמרנו חייב אלא דר"נ פליג ואמר שאין לנו גילוי דעת בו אלא באפריזי וקביעי דכשורי: אפריזא. נסר ארוך שנותנין באמצע הכותל כדי שיקשור הבנין היטב אי נמי פירשו בו שמשימין אותו נסר לסמוך עליו ראשי הקורות כדי שלא ירקבו מלחלוחית הכותל ודומיא לזה הוא קיבועי דכשורי שעושין מקום בכותל לראש הקורה וקובעים סביבו עלים כדי שלא ירקבו הקורות סוף דבר הרבה פירושים נאמרו בו וכללא דמילתא דכל היכא שצורת הבנין מוכחא שדעתו להוסיף בכה"ג מודה ר"נ דסמך לפלגא סמך לכול' אלא אם כן טען ואמר שלא היה בדעתו להוסיף אלא טור א' או שנים

דנעשה כאומר לא לויתי וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי) (א): סמך לו כותל אחר (ב): אמר רב הונא סמך לפלגא סמך לכולה ורב נחמן אמר למאי דסמך סמך ולמאי דלא סמך לא סמך והלכתא כרב נחמן ומודה רב נחמן באפריזא וקיבעתא דכשורי אמר רב נחמן בי [קורי] לא הוי חזקה ואף על גב דמנח (ג) הימלטא דאמר אמינא לכי מיפייסת לי לא תתרע אשיתאי אמר רב נחמן אחזיק להורדי (לא) אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי (ורב יוסף אמר אפילו אחזיק להורדי אחזיק לכשורי (א) איכא דאמרי אמר רב נחמן אפי' אחזיק לכשורי לא אחזיק להורדי) ואמר רב נחמן אחזיק לניטפי אחזיק לשיפכי לשיפכי לא אחזיק לניטפי (וא"ד אמר ר"נ אפילו אחזיק לשיפכי אחזיק לניטפי) [אבל] לצריפא דאורבנילא ורב יוסף אמר אפי' צריפא דאורבני עבד רב יוסף עובדא בצריפא דאורבני [כשמעתיה] והלכתא כוותיה אר"נ אמר רבה בר אבוה המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזיה ובכותליה עד ד' אמות ובעובי הכותל במקום שנהגו אבל בתרבץ אפדני לא ורב נחמן דידיה אמר אפי' בתרבץ אפדני אבל רחבה שאחורי בתים לא רבה אמר אפי' רחבה שאחורי בתים ואמר רבינא האי כשורא דמטללתא עד תלתין

רש"י

סמך [לפלגא]. שלא היה כותל [החדש] ארוך ככותל ראשון: [אי נמי] בגובה שלא הגיע לגובה ראשון: סמך לכולה. חייב לתת חלקו לכל הכותל שסופו להגביה הכל: באפריזא. עץ שנותן על פני אורך כל הכותל לתת עליו ראשי הקורות שלא ירקבו מלחלוחית הכותל: ואקבועי כשורי. נסרים קטנים שנותנים בחורי הכותל [א] שמניחים ראשי הקורות או ודאי סופו להגביה כשעור גובה עלייה וניחא ליה בכותל בגובה ראשו וצריך לתת חלקו: בי (קורי) [כוי] אם שמעון הגביה כותל חצר החולק בינו לראובן והגביהו יותר מארבע אמות ועושה בו [ב] חרין לצד חצר ראובן להנחת ראשי הקורות כדפרישית לא הוי חזקה לראובן לומר שהוא גילוי שראובן בנאו חציו [ג]: הימלטא. עצים שנותנים בחורין להגין על הקורות: דא"ל אמינא כו'. אמרתי בלבי אולי תמלך לסמוך לו כותל ולתת עליו תקרה ותפייסני ולא אצטרך אז לקלקל כותלי לנקב בו חורין: אחזיק להורדי. להניח ראשי רהיטין דקין על כותל חברו. לא אחזיק לכשורי. להניח עליו ראשי קורות כבדות תחת אלו: אחזיק לנטפי. היתה לו חזקה בחצר חברו שגגו יטפטף מי גשמים בתוכו על כל אורך גגו בלא מרזב: אחזיק לשופכי ואם רצה לעשות מרזב עושה ויקלח כל מי הגג במקום אחד דהא עדיפא ליה לבעל החצר: אבל צריפא דאורבני. גג של צריף שמכסין בענפי ערבה ומתוך שהטיפין סמוכין זו לזו מאד אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהן: בירה גדולה. בית ארוך מאד וחלוק מתוכה להרבה קטוניות והשכיר לזה אחד מהן הרי הוא משתמש בכותליה ובחורין על פני כל ארכה [ד] ד' אמות כנגד ביתו: זיזין. היוצאין מן הכתלין [ה] בראשו כגון אם השכיר לו עליה: אבל לא בתרבץ אפדני. דרך בונה בירה נאה להניח לה כנגד פתח הטרקלי' [ו] אותו החשוב בו כעין גינה קטנה לאורך וטולין בה דשאין לשם אין לו רשות לזה בכתלים כלום שאינו עשוי כדי ליכנס בה: אבל רחבה. כל היקף שהיא אחורי הבתים קרוי רחבה ולפני הבתים קרוי חצר: לא. דאין הרחבה מושכרת לו להשתמש

דנאמן ואין מגלגלין עליו את הכל אלא ישלם חלקו כפי מה שיבנה בזה הא לאו הכי למאי דסמך סמך למאי דלא סמך לא סמך וקי"ל כר"נ: בי קורי. אם עשה ראובן השותף בכותל זה שהעלה למעלה מד"א מקום קורות לצד שמעון שותפו אע"ג דהניח בחורין הימלטא שהוא חפוי עץ שלא ירקבו ראשי קורות וכדאמרן אעפ"כ לא הוי חזקה לשמעון שיאמר כבר פרעתי חלקי בכותל שלולי זה לא התקנת לי מקום שאוכל [להניח שם] קורות משום דמצי א"ל לשותפו אני חשבתי שמא היום או מחר תמלך לסמוך ותפייסני בממון וכדי שלא אצטרך לנקוב כותלי (הכותל) ולקלקלו קדמתי להניח לך מקום: [אמר ר"נ אחזיק להורדי וכו']. פי' דכיון דמייתי לה להא עלה דמתני' משמע דהאיך חזקה היא לומר שפרע חלקו (ב) בהאי כותל ולא אמרי' דוקא דלהורדי שהן קורות דקות הוא דפייסו אלא אמרינן כיון שמקום הכותל הוא בחזקת שניהם כיון שסמך עליו הרי הוא בחזקת שנתן ול"ש הורדי ול"ש כשורי שהם קורות כבדות מצי למסמך: לכשורי. מועטות: אחזיק להורדי. מרובות ואע"פ שמכבידין על הכותל לרבויין כיון שיש לו חלק בגוף הכותל כדאמרן: אחזיק לנטפי. הא מיירי במי שיש לו חזקה שלש שנים ובטענות מכירה או מחילה שהחזיק על חצר חבירו שיטפטף גגו מי גשמים לתוכו על פני כל אורך גגו בלא מרזב: אחזיק לשופכי. אם רצה עושה מרזב ויקלח כל מי גשמים במקום אחד או איפכא דאין בזה שום היזק טפי מזה אבל לצריפא דאורבני שעשה גגו צריף בשיפוע רב ושיכסהו באורבני שהם ענפי ערבה לא לפי שמתרבה ההפסד שהטיפין סמוכין מאד ואין בעל החצר יכול להשתמש בחצרו אפילו לאחר שיעבור הגשם מרוב הטיפין היורדין ורב יוסף עבד עובדא דאפילו לצריפא דאורבני יש לו חזקה שאין בזה תוספת היזק כלל אבל משמע דאי מתוסף היזקא כגון שבא להגביה השופכין שיהיו עכשיו יורדין ממקום גבוה ומזקי ליה וכן כל כיוצא בזה שיראה לב"ד שהוא מוסיף בהיזק אין שומעין לו וכן מי שהחזיק על ביב חברו לשפוך שם מי כביסה אחת ממחין בידו שלא ישפוך בה חמש כביסות או אם החזיק למי גשמים לבד ממחין בידו שלא ישפוך בה מי כביסה והא דתניא בתוספתא [דב"מ פרק י"א] העשוי לכביסה אין ממחין בידו לגשמים לגשמים אין ממחין בידו לכביסה ההיא לענין דיוטאות המקלחות מים לביב תניא דכיון שנשתעבד הביב לקלוח הדיוטאות אין ממחין בידו לגשמים ולא לכביסה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א והסכים לדעתם הרנב"ר ויש דמפרשין דהא דהורדי וכשורי הוא דומיא דנטפי ושופכי שהוא מטעם חזקה ג' שנים ובטענת מכירה או מתנה (ג) וא"ת א"כ היכי אמרינן דאחזיק להורדי אחזיק לכשורי הא אמרינן פרק הבית והעלייה (דף קיז:) עליון הבא לשנות בבקמים שומעין לו בארזים אין שומעין לו תירץ הרא"ב"ד ז"ל דהתם איירי במקום שמקפידין והכא במקום שאין מקפידין תדע שהענין תלוי במנהג דתניא בתוספתא [דב"מ ריש פרק י"א] בית לאחד ועלייה לאחד ורצה בעל העלייה לבנות דיוטא על גבה מקום שנהגו לעשות שתים ושלש עושה וכו' ואחרים תירצו דה"ק דאם הוחזק לעשרה הורדי הוי חזקה לחמשה כשורי שהם במשקלם ולא מצי למימרי איידך לפי שהכובד יותר במקום אחד מברא[ש]ונה והסכימו האחרונים ז"ל שאין לו חזקה אלא בתשמיש כותל זה בעוד שהוא קיים אבל אם נפל אבד חזקתו שאין לו חלק בגוף הכותל לא במקום ולא באבנים אף אם בא בטענת מכירה דלעולם נימא שלא מכר לו אלא לתשמיש הנעילין בד"א בשלא החזיק בתקרה ומעזיבה כדרך המשתמשין בשלהם אבל אם החזיק בתקרה ומעזיבה ובא בטענת מכירה או מתנה כדאמרן יש לו חזקה אף בגוף הכותל דאל"כ במה יחזיק מי שיש לו דין בגוף הכותל אי בשטר הא אמרינן [ב"ב דף כט.] עד ג' שנין מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר אלא ודאי צ"ל בחזקה כדאמרן וכ"כ ה"ר יונה זלה"ה: [ז] אמר המחבר פירוש מעזיבה מן [נחמיה ג] ויעזבו את ירושלים והם לוחות המשימין על הקורות או קנים וגרורות כפי מנהג המקום ושמו מליטה בלשון ארמי מן [וטמנהם] במלט ע"כ: פי' בירה דירה גדולה. שיש בה הרבה חדרים קטנים והשוכר אחת מהן יכול להשתמש בכותל שכנגד פתח הבית בד' אמות בין בזיזין היוצאים מן הכותל בין בחלונות או חורים שיהיו שם: ואם. שכר עלייה יכול להשתמש ברוחב עובי הכותל במקום שנהגו הבעלים להשתמש ואין מקפידין בו גם השוכר נמי ישתמש בו בד' אמות ולאו דוקא בכותל בירה שהוא לפני פתחי החדרים אלא אף בכותל [ח] של גן עדנו יכול להשתמש ואפילו ברחבה של אחורי הבתים כיון שביתו פתוח נמי שם: האי כשורא דמטללתא. פליגי בפירושה רבוותא רבני לרפת ור"ת והרשב"א ז"ל סברי (דאין חזקה) [ט] דוקא בג' שנים

מלחמת ה'

ועוד הא דאמרי' בכשורא דמטללתא לבתר תלתין יומין הויא חזקה ובסוכה דמצוה לבתר שבעה יומי וכו' לאו למימרא דלא בעינן שלש שנים וכו' מן השיעור הזה ואילך: אמר הכותב שיאך הוא אולם דברי כל הגאונים הראשונים והאחרונים ז"ל בחכמי דורו ודוחה אותם בקש שכולם אמרו כך שא"ל חזקה ג' שנים לסמיכת קורות כמו שא"ל ג' שנים לזיז ולסולם ולחלון ומרזב ומזחילה בין בעל החצר בין בעל הגג כמו שבג וכ"ש לאמת המים ונברכת וסיד וסלעים ותנור וכירים וכמה וזרעים כמוך לכותלו של חבירו וכן לקולקול אבל חזקה המתקיימת בלא שנה וכלא כהזיק בלא מחאת מענה ולקיים בכשורה שלא לסלקה משם נאמרו הדברים ואם נפל הכותל אין לו במקומו כלום והפירוש בפירב הוא ז"ל אינו כלום דעד תלתין יומין למה לא יעלו למנין

המאור הגדול

הא דאמרי' בכשורא דמטללתא לבתר תלתין יומין הויא חזקה ובסוכה דמצוה לבתר שבעה יומי ואם חברה בטינא לאלתר לאו למימרא דלא בעינן ג' שנים כמו שדמו הרבה מחכמי הדור אלא בחשבון ג' שנים

א מיי' פ"י מהל' שכנים טור ח"מ סי' קנח : ב מיי' פ"ג שם טור ח"מ סי' קנט קס : ג מיי' פ"ד שם טור ח"מ סי' קסד :

שנים ובא בטענת חזקה כדתנן פרק חזקת הבתים (דף מא.) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה ובחזקת ג' שנים איירי ומשמע דכללא הוא לכל חזקות שבעולם (ב) ופירשו כך חזקה דהכא דקאי אמתני' ולמימר דכיון ששתק לו הלה לסמוך בההוא כותל האי כשורא גלל הרי הוא בחזקת שנתן אבל בחזקה דעלמא לא איירינן הכא ובפ' לא יחפור [דף כג.] גבי והא אחזיקו להו וכן בחזקת הבתים [דף מז.] גבי אלו דברים שיש להם חזקה וכו' כתבו מן הגאונים שיש חזקה שאינה צריכה שלש שנים אלא כל שנגלה ההיזק ולא מיחה הוי חזקה

רש"י

להשתמש : לא הוי חזקה. אם סמכה ע"ג כותל חבירו ולא מיחה תוך ל' יום לא הוי חזקה לומר פייסתיך במעות עד עולם דכל שלשים יום לא קפדי : בתר הכי הויא לי' חזקה. דהוה ליה למהוייה : זה שלא כנגד זה. זה סותם גגו לצפון וזה לדרום: ומעדיף. מוסף המעקה יותר מחצי הגג כדי שיהא במקצת כנגד סתימתו של זה שלא יוכל לראות כלל בגג של חבירו: גבוה ד' אמות. משום היזק ראיה אבל בין גג לגג לא צריך כדאמרי' בשמעתא קמייתא (ג) דגג לא קביעא תשמישתיה ואמר ליה בעל החצר לבעל הגג לא ידענא בהי עידנא אתית דאיצטנע מינך : מאי אשתמיט ליה. ולומר חפץ נפל מידי על גגך ונכנסתי ליטול : זו למעלה מזו. קרקעית אחת גבוה משל חברתה : זה בונה מכנגדו. התחתון בונה מלמטה עד שמגיע לגובה של קרקעית חבירו ואח"כ מתחיל זה לסייעו ולא יהא עליון נפסד בשפלות קרקעית התחתון : ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו. שהיתה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית [ד] אין זקוק לו בעל החצר לעשות מחילה בין חצר לגג דכיון דגג לא קביעא תשמישתייהו נוח לו ליזהר בקל משכנו שלא יראנו : דהוו דיירי חד עילאי כו'. כשחלקוהו אחים נטל זה בית וזה עלייה : איחבים [ה] ביתא. נטבעו הכתלים התחתונים [ו] עד שהושפלה תקרת העלייה והתחתון לא היה יכול לכנס לביתו אלא אם כן ישוח : נבנייה. נסתור כל הבית ונבנהו : איבנייה אנא. משלי :

סוף

נר מצוה

יומין לא הוי חזקה בתר תלתין יומין הוי חזקה ואי סוכה דמצוה היא עד שבעה יומי לא הוי חזקה בתר הכי הוו חזקה ואי חבריה בטינא לאלתר הוי חזקה אמר אביי שני [א]בתים בצדי רה"ר זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו זה שלא כנגד זה ומעדיף מאי אריא רשות הרבים אפילו רה"י נמי רה"ר אצטריכא ליה ס"ד אמינא א"ל סוף סוף הא בעית איצטנועי מבני רה"ר קמ"ל דא"ל בני ר"ה בימטא חזו לי בליליא לא חזו לי את בליליא נמי חזית לי בני רה"ר כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזי לי את כי יתיבנא נמי חזית לי בני רה"ר כי מעייני חזו לי כי לא מעייני לא חזו לי את כי לא מעיינת נמי חזית לי אמר רב נחמן אמר שמואל [ב]גג הסמוך לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה ד' אמות (א) אבל בין גג לגג לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בין גג לגג אינו זקוק לארבע אמות אבל זקוק למחיצת עשרה למאי אי להיזק ראיה ארבע אמות בעינן אי לנתפס עליו כגנב במסיפס בעלמא סגי אי משום גדיים בכדי שלא יזדקר הגדי בבת ראש סגי לעולם לנתפס עליו כגנב *ובעשרה לא מצי משתמיט ליה בציר מעשרה מצי משתמיט ליה אמר (ב) אימצורי הוא דקממצרנא ליה [א] י' טפחים לא משתמיט איתמר ב' חצירות זו למעלה מזו אמר רב הונא תחתון בונה כנגדו ועולה ועליון בונה כנגדו ועולה ורב חסדא אמר מסייע עליון לו מלמטה ועולה תניא כוותיה דרב חסדא שתי הצרות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדו ועולה אלא מסייע לו מלמטה ועולה (א) ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו הנהו בי [ג]תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי איחבים תתאי א"ל לעילאה תא ליבנייה א"ל אנא שפיר דאירנא *אבנייה אנא [נ] לית לי דוכתא דדיירנא בה אמר ליה מוגרנא לך [ג] לא מצינא

וכענין זה שאין בו הפסד קרקע להידך אלא נזק וכיון שנתגלה ההיזק ולא מיחה מחל דמחמת זה הויא הך חזקה דאלו מטעם מכירה אי אפשר דאם כן נימא ליה אהוי שטריך דאפי' כל שלש שנים מזדהר איניש בשטריה וכל שכן שלשים יום ולפיכך אמרינן דלבתר תלתין דרכם של בני אדם להקפיד וכיון שזה לא הקפיד מחל והסכימו עמהם הר' יוסף הלוי בן מגש והרמב"ן ז"ל *[וכן רש"י ורשב"ם ומהר"ם ז"ל ומהרי"ח והמיימון] הלכך נראה בעיני שהדבר שקול ונראה לי לומר שזה החזיק בכשורא (זו) בנזק כי האי החזיק וכי שתקינן ושבקינן ליה בחזקתיה לא עבדינן ולא מידי אבל אי הוה מפקינן ליה מחזקתיה הוינן כמוציא מחבירו ואיך עבדינן הכי והלא הדבר הזה עלינו בספק : ואי מטללתא דמצוה היא. דהיינו סוכה עד שבעה יומין לא הוי חזקה. שהרי ידוע לו דמשום מצוה הוא דקא עביד ולא משום חזקה ולאו דוקא שבעה דהוא הדין שמיני חג עצרת שהרי אינו יכול לסתור אותה אלא לישנא דקרא נקט ז' ימים אבל לאחר החג אי לא סתרי לה הויא חזקה מכאן ואילך דהמאי מקיימא טפי מאינכי אחריני אי לאו מטעם חזקה דאע"ג דבלאו מצוה לא הויא חזקה אלא בל' יום שאני התם דמעיקרא אדעתא דלל של דבר רשות סכל לו והורחא דמילתא למחלו ולסבלו עד הלתין אבל הכא כיון שנגמרה המצוה נראה דהוי מטעמא דאמרן : ואי חברה לה בטינא אפילו לאלתר הויא חזקה. כיון שלא מיחה בו דהא א"א שלא הרגיש : [דף ו.] אמר אביי שני [בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה]. פירוש הא דהכא בגגין מקורין שהן כעין בית או בגגים שלפני הבתים שהם עשויין להשתמש משום הכי קאמר יש בהם משום היזק ראיה [ולא פליגא אדרב נחמן דבסמוך דבגגין ליכא היזק ראיה] וקא משמע לן אביי דהיזק ראיה אין לו שיעור שהרי בתים אלו בשני צדי רשות הרבים הם שיש לו שם עשרה אמה ואפ"ה קאמר שזה עושה מעקה לחצי גגו לצפון וזה לחצי גגו לדרום ומעדיף מעט יותר כדי שלא יראו זה לזה להדיא הלכך מאן דבעי למפתח חלונותיו לרה"ר ואית בהו היזק ראיה לחצר חבירו אע"ג דמפסקא רה"ר יכול לעכב עליו ולא מצי אגא לרה"ר פתחנא ואע"ג דעדיין רואים [ח] זא"ז היאך מהאי גיסא והיאך מהאי גיסא היינו משום דלא אפשר למעבד בגוונא אחריתי דהיכי נעביד לכוף [ט] אותו בשתי מחיצות אין סברא כיון דבאחד סגי לומר לחד ליעביד כולה מאי אמר מיתרע אביתא (אבל בכי האי גוונא כופין זה את זה) ולא מצי חד למימר לחבריה אנא עביד לך בחלקך כולה ואני אתן לך חצי הוצאה כמו שמגיע לחלקי דמאי איכפת לך למימר ליה לא בעינא [לבנות כותל שאינו שלי ומשום הכי כל כה"ג אין כופין זא"ז לסלק ראייתו אלא כל אחד כופה את חבירו לעשות מעקה לחצי גגו ומעדיף והוא לא כדי שלא יראה את חבירו להדיא] (להכביד כותלי) וכדאמרן : אמר (רבא) [ר"נ אמר שמואל גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה]. הכא איירי בגג שאינו מקורה ואינו עשוי להשתמש ולפי זה אין בעל החצר צריך לעשות מחילה שאין מזיק בראייתו לבעל הגג אבל בעל הגג מזיק לבעל החצר שרוב תשמישו שם בחצר ולפיכך עושה לו מעקה גבוה ד' אמות אבל בין גג לגג אין צריך ד' אמות כיון שאין בהם היזק ראיה וכדאמרן אבל זקוקים הן בעלי הגגין לעשות מחילה י' טפחים בין הגגים כדי שאם יעבור שום אחד מהם לגג חבירו יהא נתפס כגנב ולא מצי משתמט ולומר אימזוריה כמו אימזורי כדכתיב (מ"ב ד) ויזורר הנער דהיינו פישוט עצמות והשתא לא מצי טעין הכי ולומר בעוד שהייתי פושט עצמי נפל כלי זה מידי דכיון דגבוה כ"כ עשרה טפחים אי אפשר אלא אם כן עבד הוא מרצון ויהיה נתפס כגנב : [איתמר שתי חצרות זו למעלה מזו]. פי' שתי חצרות הסמוכות זו לזו וגבוה האח' מחברתה ואפילו ד' אמות או יותר כיון דכי קאי הוי חזי ליה האי שלמטה חייב לתת חלקו בבנין עד שיסתלק ראייתו שלא יוכל לראות לעליון כלל וקי"ל כרב חסדא דתניא כוותיה *) מ"מ מקלט התחתון מחצר של עליון כדי שיבנה חצי הכותל בחלקו של עליון וכיון שהיה בין שניהם ומסייע לתחתון בחצי הכותל הנבנה כנגד חצרו של תחתון דאע"פ שהעליון אינו יכול להשתמש למטה כיון שהוא יסוד לבנין שהוא חייב לעשות כדי שלא יראה חצר של מטה דין שיסייע בו שאם אין יסוד אין בנין ובין שניהם יבנוס עד שיסתלק ראיית תחתון לגמרי מן העליון ואז יבנה העליון משלו ויעלה עד שיסתלק ראייתו מן התחתון שלא יזיקנו בראייתו כי התחתון כבר סלק ראייתו מן העליון וא"ל לו כותל עוד ולמה יפרע בה : [הנהו בי תרי דהוי דיירי חד עילאי וחד תתאי איחבים]. פי' איחבים שנטבעו

*) בדפו"י הגי' הלכך מקליעין מחצר של וכו'

המאור הגדול

שנים מן השיעור הזה ואילך ויש לפרשה כפשוטה ואמתני' קאי למעלה מד' אמות בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן וקמ"ל שאם הביא ראיה בחזקות הללו בכשורא דמטללתא הרי הוא בחזקת שנתן וגם זה הפירוש נכון ומוכיח על זה הפירוש הא דאמרי' לעיל בי קורי לא הויא חזקה ואע"ג דמנה המליסה אמינא לכי מפייסת לי לא תתרע אשיתאי לישנא דלכי מפייסת לי מוכחת דאמתני' קאי :

מלחמת ה'

למנין ג' שנים וא"ת דעבידי איניש דמוחלי ל' יום כיון שהוסיף והחזיק עד תשלום ג' שנים שכבר יצאתו מתורת שאלה לחזקה גמורה והיה לו למחות שהרי כל חזקות של ג' שנים כך הם מסופן הם מתקיימין בתחלתן שאפי' היו הבעלים באספמיא נתקיימה חזקתו שהיה לו למחות כיון ששמע שהחזיק בשלו וכן התלונות אין חזקתן מתקיימת בשלשים יום דעביד איניש דמחיל ואם החזיק אח"כ עולין למנין ועוד היאך לשון הגמ' מסכים לפירושו דקאמר עד תלתין יומין לא הויא חזקה ואמרי' נמי ואם חברה בטינא לאלתר הויא חזקה

ולא אמרי' מאלתר הויא חזקה וכלשון הזה אמרו ולפסוס לאלתר הויא חזקה שפירושו לאלתר נשלמה ונתקיימה חזקתו והפירוש האחרון גם הוא אינו נראה שאם על הכשורא עצמה שלא לסלקה משם אמרו עד תלתין יומין אמאי לא הוי בחזקת שנתן והרי כיון שסמך הוה ליה לאחר זמנו ויכול לומר פרעתיך דמידע ידע דמחייבי ליה רבנן דהכי שהרי יודע הוא בעצמו שאינו עתיד לסלקה משם ועמד ופרע בזמנו או לאחר זמנו ומעולם לא דט בחזקה זו אלא בבא לסמוך אבל סמך כבר על הכותל ובעל הכותל בא לסלק משם ודאי לא כל הימנו ואם בבלא סמך אלא במקלט והוא בא לסמוך בשאר הכותל אמרו מ"מ לאחר שלשים דכיון דההזיק לזו אמרי' ודאי פיוסי פייסיה אכוליה תוך שלשים יום נמי כיון שאינו יכול לסלקה משם כדפרישית נימא ודאי פיוסי פייסיה לסמוך בכל הכותל וכודאי דינא הוא דמהימן דכיון שמשעה שסמך לו הכותל אחר נתחייב בדמי כוליה והשתא נמי נתן עליו את הקורה הוה ליה לאחר זמנו ומהימן דכיון דמיובי מחייב והוה צריך למייתי קמיה ולפיוסי משום כשורא אכולה כותל פייסיה כדיניה ועוד דאי הכי הוה ליה למימר אחזיק לכשורא דמטללתא עד תלתין יומין לא אהזיק לכולה וכו' אבל לישנא דגמ' משמע דלא הוי חזקה כלל והעיקר כדברי הגאונים שחזקת הניזקין והשעבודין מתקיימות בפחות משלש שנים ויפרשו שזו מתקיימת בשלשים יום וכן פירשה ר"ת ז"ל ורבינו הגדול ז"ל בתשובותיו וכן הדין נותן שחזקה זו אינה צריכה לרבים אלא לרואה ושותק וכן מוכח בקורקור דרב יוסף שהם לא היו טוענין עליו מכירה ולא כלום אלא שאביי מעצמו היה אומר לו כיון שראית ושתקת מחלת להם בנזק זה מכאן ואילך אסור לך לסלקם וא"ל רב יוסף שלא מחל להו לפי שהם אגלו כקוטרא ובית הכסא וש"מ שחזקה זו מתקיימת להם בלא טענה לפי שאינה בגוף קרקע אלא בניזקין שהאומנין הללו לא היו נכנסין לתוך שלו אלא ושכין בגילן של האילן וכיון שאינה צריכה טענה שלש שנים נמי אינה צריכה דליכא למימר בהו תלת שנין מזדהר איניש בשטריה וזה פי' נכון בשיטה זו ועל דרך זה יעלה בידך יפה פי' עובדא דרב ענן דגדר גודא אארעא דלאו דיליה וכולה כדאיתא בפ' חזקת הבתים ואמר שלא כדין רב ענן לתוך של חבירו אלא מקום הגדר שהיה דגדר שהיה מתחלה בהמצע ולפיכך טען שאע"פ שהיה חייב לגדור עמו משום היזק ראיה כיון שחזר וגדר בשלו אמל על היזקו שהחזיק במחילה שסייע היאך בגודא ואודי ליה רב נחמן אלא משום דההיא שעתא מחילה בטעות הוה והכי נמי טוען מעיקרא דהחזיק משום דשתק ליה מכי בנה עד השתא ולא אודי רב נחמן משום דלאלתר הוה ואין חזקה לאלתר אלא בגוף הקרקע כר' יהודה ולא בנזקין ושעבודין כר' ישמעאל בר' יוסי אלא מכי שהי עד דמתגלי כל היזקא דמטי ליה מיניה לעולם כמו שפירשו הגאונים ז"ל וכבר ראינו לכל בעלי המחלוקת בזו פירושים משובשים במעשה הזה וכל דבריהם געים לא יוכל איש לדבר

הגהות מא"י

[א] תיבות י' וכו' משתמיט רשומי' למחוק : [ב] נ"ב א"ל : [ג] נ"ב א"ל : [ד] נ"ב פירש שב' החצרות שוות הן אלא שקרקע הבית גבוה מקרקע החצר : [ה] נ"ב תתאי כנ"ל : [ו] נ"ב בארץ : [ז] נ"ב הויא : [ח] נ"ב פי' באלכסון : [ט] אותם כנ"ל :

בגמ' איתא לעולם לנתפס עליו כגנב במסיפס מצי משתמט אמר ממצורי קממצירנא כו' (ג"א) :

חידושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואם היתה חצירו אין זקוק לו ר"ל אין בעל החצר ניזקק לסייע לבעל הגג כשמואל לעיל דס"ל דמגג לגג אין נזקקין כלל אין בעל החצר מסייע לו מאומה אלא בעל הגג צריך לעשות מחילה גבוה ד"א משפת החצר ולמעלה כדי שלא יזיק הוא לבעל החצר דאף שהחצר גבוה מן הגג שייך בו היזק ראיה וכמבואר בתוס' בשמעתין בד"ה שתי חצירות וכו'. ולדברי רב נחמן דלעיל אפי' מגג לגג שייך בו מחילה אף שאין בו היזק ראיה. משום שלא יהא נתפס עליו כגנב ואח"כ יגביה בעל הגג לבדו עד גובה ד"א ומ"מ מועיל לו לבעל החצר מה שהוא גבוה ממנו דא"צ לסייע עד מחיצת י' אלא שיהא גבוה י' מקרקעית הגג כגון שהיה החצר גבוה מן הגג י' טפחים א"צ לסייעו כי אם בגובה ד"א על קרקעית החצר וממילא יעשה בעל הגג שמחילה בגובה ד' אמות משפת קרקעות החצר ובעל החצר א"צ ליתן כי אם כפי שולאות שני טפחים וכאשר"י מבואר ע"ש : מהר"ם (ב) בין חזקת קרקעות בין חזקת תשמישין פי' שכך התשמישין דשמעתין אם משקה מחבירו והחזיק בעי שלש שנים :

הגהות חו"י

(א) נ"ב אין זה סותר למ"ש לעיל שני בתים בשני צדי רה"ר וכו'. ע' טור וב"י סי' קנ"ט : (ב) אמר אימצורי הוא דקממצרנא ליה. תיבות אלו מוקפים. ונ"ב ל"ג בגמ' רק הרי"ף קמפרש ליה כך ועיין ג"י : (ג) כדאמרי' בשמעתיא קמייתא חצר קביע תשמישתיה גג לא קביעא כו' כנ"ל :

שנטבעו הכותלים וירדה דירת העליון באויר התחתון ואפילו הכי לא מצי כייף תחתון לעליון שיבנה משום דבית לעלייה שעבודי משעבד כל זמן שישאר שם שיעור דירה דהיינו י' טפחים אבל מטו כשורי למטה מי' רשותא דתתאי הוא ולא משתעבד ליה ויכפו לבנות: חוק בארעא. חפור למטה: או שוף. כפוף קומתך: איסורייתא. הבילי עצים על כתפו ויחזור סביב הבית ולא יעכבו הקורות: אחורי טי. אחורי חלונותיו בלא הרחקת ד' אמות וזיה מאפיל עליו: אפילו בי תיבנא. כלומר לאו דוקא בבית שהוא דר הוא דמצי למימר לא מצי למטרח אלא אפילו לטלטל נר מצוה

מצינא דאטרח [א] לא קא מיתדר לי א"ל ליה *°חוק לך בארעא או שוף אכריסך עול ושוף ופוק אמר רב חמא דינא קאמר ליה והני מילי דלא מטו כשורי למטה מעשרה אבל מטו כשורי למטה מעשרה מצי א"ל למטה מעשרה רשותא *דידי היא ולא משעבידנא לך והני מילי דלא אתנו אהדדי (א) אבל אתנו אהדדי סתר ובני ועד כמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע כד נקיט (א) איניש איסורייתא דמחוזא והדר. ההוא גברא דהויא קא *בני אשיתא אחורי כוי דחבריה א"ל קא מאפילת עלי א"ל סכרינא להאי ועבדינא לך כוי מלעיל מרעת לה לאשיתאי קסתרנא לה עד הכא ובנינא לה ועבדינא לך כוי מלעיל א"ל אשיתא פלגא חדתא ופלגא עתיקא לא קיימא [ב] א"ל סתרנא ליה לכוליה ביתא ובנינא ליה ועבדינא לך כוי מלעיל לית לי דוכתא דדיירנא בה אוגרנא לך לא מצינא דאיטרח אמר רב חמא דינא קאמר ליה ואע"ג דדייר ביה לתיבני וציבי הנהו [בי] תרי אחי דפליגי חד מטייה אספלידא וחד מטייה תרביצא אתא ההוא דתרביצא קא בני אשיתא אפומא דאספלידא א"ל קא מאפילת עלי א"ל בדידי קא בנינא אמר רב חמא דינא קאמר ליה א"ל *רב אחא לרב אשי ומ"ש מהא דתניא °האחין שחלקו אחד נטל שדה פרדס ואחד נטל שדה לבן יש לבעל פרדס ארבע אמות בשדה הלבן שע"מ כן חלקו א"ל התם דעלו להדדי הכא דלא עלו אהדדי אטו בשופטני עסקינן דעלו באשיאתא והורדי ולא עלו באוירא ולימא ליה עד האידנא הוה לי אספלידא השתא אית לי אינדרנא אמר רב שימי בר רב אשי שמא בעלמא פליג ליה מי לא תניא (ב) °האומר בית כור [ג] אני מוכר אע"פ שאין לו אלא לתך אחד הגיעו ש"א מכר לו אלא שמא והוא דקרו בית כור הכי השתא התם שמא בעלמא מזבנא ליה הכא מצי א"ל דיירנא ביה כי דדיירי ביה אבהתא [ד] *נהרדעי לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל (ג) °האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה °והזהרו בהן שהלבות קבועות הן [ה] ורב אמר יש להן (א) °ההוא °שטרא דיתמי דנפק תברא עליה אמר רב חמא לא מקרע קרעינן ליה ולא אגבויי מגבינן ביה אגבויי לא מגבינן ביה דהא נפק תברא עליה ומקרע לא קרעינן ליה דילמא לכי גדלי יתמי מייתי ראיה ומרעי ליה לתברא *שלחה רב אחא בר רב לקמיה דרבינא הלכה מאי שלח ליה (ד) הלכתא (ג) כוותיה דרב חמא לבר מתברא דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן מר זוטרא בריה דרב מרי אמר בהא (ג) הלכתא נמי כרב חמא דאם איתיה דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה בחיי אבוהון ש"מ (ד) ציורי צייורי וכן הלכתא: **מתני'** °כופין אותו לבנות אבית שער ודלת לחצר רשב"ג אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער

מסם תבן או עצים מצי למימר הכי (ב) והיאך עובדא בתרא מסתברא דלהכי אתא דאל"כ מאי חדושא וכמו דבעי תלמודא ועוד מדאמר סכרנא לך ועבידנא לך נראה שלא היה בית דירה ולא היה סבור שיקפיד על הגבהת החלונות [י] כיון שתהא בם אורה:[הנהו בי תרי [אחי] פלגי בהדי הדדי לחד מטייה איספלידא]. פי' איספלידא טרקלין יפה כמו אכסדרה שאורה רב והיתה משמשת האיספלידא מאויר התרבינא שהוא גן: יש לו לבעל הפרדס וכו' כלומר לצורך עבודת הכרם שהיו חורשים אותה בשוורים אע"פ שלא נזכר בשעת החלוקה הכא נמי נימא שלא יהא רשאי לבנות זה כנגד חלונות האיספלידא כיון שצורך האיספלידא הן: התם עלו אהדדי. בעל הכרם נתן עילוי דמים בעבור זה: אטו בשופטני. כלומר שוטה היה זה שנטל גנה חלקה כנגד איספלידא בגויה בלא עילוי דמים: דעלו להדדי באשיתא. כלומר שאמרו כן בפירוש שמו כמה בנוי שוה יותר מן הפנוי מפני דמיכן של אשיאתא והורדי אבל (לא) עלו סתם [הכל] בכלל ואפילו אוירא והיינו טעמא דכרם משום שעלו סתם דאי במפרש מאי קמ"ל מתניתין פשיטא: והשתא אינדרונא. כתב הרמב"ן ז"ל דהא דמסקינן שאם רצה לבנות כנגד החלונות בונה היינו *(כשמאפיל) עליו לגמרי ויוכל עדיין להשתמש לאורה כדרך הבתים והינדרוטות אבל אם היה מאפיל עליו לגמרי עד שאין אדם יכול להשתמש לאורה יכול למחות בידו [וכן מוכיח בתוס']. הא דאמרי' הכא שמא בעלמא ואינו חייב לקיומא ניה איספלידא כתב הרנב"ר ז"ל בב"מ פרק המקבל [דף קד:] דהיינו דוקא כדאמר ליה ההוא דמטי' ליה תרבינא לאחוה אנא אטול תרבינא ואנת איספלידא אבל איפכא לא אמרינן שמא בעלמא אלא קפידא כאלו אמר ליה מוכר למחכיר ושם כתבתיו בס"ד: לא חלונות וכו'. פרש"י ז"ל לערער על סתימת האורה כלומר שאינו יכול למחות לו מלבנות בפנו וכן נראה שאינו יכול זה לכופו לסתום חלונותיו אע"פ שיש לו היזק ראיה שלא חלקו ע"מ לסלק כלום אלא שלא יהיה לאחד מהם שעבוד על חברו דאחין שחלקו הרי הן כלקוחות וכן פרש"י ז"ל: ולא סולמות. שאין לו לקבוע

רש"י

שוף אכריסך. שחה קומתך עד כריסך. כשורי. קורות העלייה: אבל אתנו אהדדי כשחלקו שאם תשפיל העליונה יסתרו הבית ויבנוהו: ועד כמה. תשפיל העליונה ויכוף את העליון לסתור ולבנות: איסורייתא. חבילות קנים ארוכות והדר ומחזיר את עצמו לכל צדדין: סכירנא לך הכא. אסתום לך חלונותיך באבנים ואפתח לך למעלה מכותלי בגובה [ו] אחרים שיאירו בביתך: מרעת לאשיתאי. כשתפתח החלונות תנוע החומה מהמת המכה: סתרנא לך. הכותל מראש גובהה עד שיגיע אל מקום החלונות שאעשה לך: לא קיימא. שאין טיט החדש נדבק בטיט הישן שיבש כבר: ואפילו בבי תיבני וציבי. ואין הוא עצמו דר בתוכו מצי למימר לא ניחא דאיטרח להוציא העצים והאבנים והתבן: אספלידא. טרקלין יפה: תרבינא. היא גינה שבצד הטרקלין שהיתה מאירה לתוכה: בדנפשאי עבידנא. בשלי אני בונה ואתה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים דהשתא פליגנא: ד' אמות. לעבודת הכרם שהיו חורשין בשוורים: דעלו אהדדי. שנתן בעל הכרם לבעל השדה דמים של עילוי הכרם עם עבודתו אבל הכא לא נתן לו יותר עבור האורה שום דמים: אנדרונא. חדר אפל ואני ע"מ שיהא לי אספלידא העליתי דמי: שמא בעלמא. שם אספלידא אע"ג שאינו כשאר אספלידא לא בטל שמה: בית כור. לפי החשבון שאתים בחצר המשכן: נהרדעי לטעמייהו. רב חמא כוא מנהרדעא ולא ס"ל הא [ז]: אדור בה כדדיירו אבהתי [ח] דשמואל נמי הוא מנהרדעי: האחין שחלקו. ונוטל זה שדה לצפון וזה לדרום והיה אביהן רגיל ליכנס דרך זה לתוך זה אין יכול לטעון דרך לי עליך: ולא חלונות. לערער על סתימת האורה: ולא סולמות. אם זה נטל בית וחצר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצרו של זה לעלות לעלייתו: ולא אמת המים. להביא מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: תברא. שובר שהוא פרוע: ומייתי ראיה. עדים שהשובר שקר: **מתני'** כופין אותו. את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר: לבנות בית שער. ששומר יושב שם: [ט] ודלת. לשער החצר לנועלו:

סולם: ולא אמת המים. פרש"י ז"ל להביאה דרך שדהו משמע שאם היו שם כבר לא יסלקם וכן הדין בב' שקנו קרקע בשותפות וחלקו [וכן אם שניהם במתנה] אבל אם נתן לזה קודם שיתן להברו השאר קיימא לן דנותן בעין יפה נותן ולראשון נתן שישתמש בו בענין שהיה הנותן משתמש בו בחלונות ובסולמות ובאמת המים ומיהו כי אמרינן אין להם חלונות זה על זה פרש"י ז"ל דדוקא בשלא החזיק בחלונות שלש שנים אחר החלוקה אבל אם החזיק מעכב עליו שלא לבנות כנגדו וטעמא דמילתא משום שמחל דאם לא כן היה לו למחות ולומר איני מוחל לך על חלונותיך שתחזיק עלי בהם ולפי' זה שכתבנו הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל אע"פ שלא כתב כן הרמב"ם ז"ל שהוא ז"ל כתב שיכול להסיר אמת המים העוברת שם מכבר וכן סותם החלון המשקיף על חלקו: נהרדעי לטעמייהו רב חמא מנהרדעא ואזיל לטעמיה דשמואל דהוה מנהרדעא כדאמרינן בעלמא [ברכות דף נח:] אמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא: ורב אמר יש להן. וקי"ל כשמואל בדיני: [ההוא שטרא דנפיק עליה תברא]. פי' דנפקא עליה תברא שהוציא הבע"ח שובר שכבר פרע דהא קי"ל [ב"ב דף קעא:] כותבים שובר: מייתי ראיה. שמזויף הוא: אימא זויפי זייף. כתב הרשב"א ז"ל שאע"פ שמקויים בחותמיו ואפילו מפי העדים אכתי חיישינן דכיון דזייף וכההיא דאמרינן פרק גט פשוט (דף קסז.) א"ל אין התימת ידי היא מיהו מטולם לא חתמי מקמיה דרבה בר רב הונא ואפילו אמרו עדים אנו חתמנוהו ונקב יש בלד אות פלונית אין מקבלין מהם לפי שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין ומיהו דוקא כשיש עדים שנתבעו הא"ב בב"ד וזה לא הוליא שוברו דבכי הא איכא למימר הוה ליה לאפוקי הא לאו הכי אין חוששין לו (ג): **מתני'** [כופין אותו לבנות בית שער ודלת]. [פי'] בני החצר כופין לאחד מהם שלא ירצה לפרוע שיפרע חלקו בבית שער שהוא בנין שעושין לפני הפתח שלא יראו העוברים את בני החצר. ודלת לסגור החצר בלילה וכן כופין לעשות לעיר חומה דלתים ובריח שלא ישללום אם יבואו גייסות ומיהו דוקא בני החצר כופין לאחד מהם המסרב אבל במבוי לא והכי איתא בתוספתא מי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת במבוי מפני שיכול לומר רצוני שאכנס בהבילתי על כתפי עד פתחי ומשמע דאין הכי נמי שאם בהו גם לעשות דלת שיכול לעכב ע.

ידם

המשך (הגהות ממעל): דקתני נותן לאוי לבני חצר לעשות בית שער ודלת לחצר וכופין כל א' מבני חצר לבנות עמהם בין בחצר הסמוכה לרה"ר בין שאינה סמוכה ואפי' שיחיד כופה את הרבים:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) אבל אתנו אהדדי דסתרו ובנו אע"ג דמלתא דפשיטא דתנאי מועיל י"ל דנקטי' להשמיענו עד כמה תשפיל העלייה ויבא בת לתחתון לכוף את העליון לסתור ולבנות כ"י שמסיק רמב"ן בחדושיו:

(ב) ר"ל דכל המעשה הזה לא נכתב אלא להשמיענו חידוש זה וכמבואר בגמ' דפריך הייט הך דלעיל ומשני הא קמ"ל דאע"ג דלא נשתמש בו אלא בתיבנא וכו' ומסיק הני מדאמר סכרנא לך וכו' ולא היה וכו' ק"ק דעדיפא הל"ל דאפי' הבירו באמת לא עיכב בשביל האורה אלא דאמר מרעית לאשיתאי וק"ל:

מהר"ם (ג) והאשר"י לא פסק כן אלא אפי' לא הגיע זמן בחיי האב ולא תבעו היה לו לזה להחזיק שוברו בב"ד שהרי יודע שזה יש לו שטר עליו וכ"כ בשם הר"ר יוסף אבן מיגש ע"ש כו':

נ"ל כשאינו מאפיל עליו לגמרי כו' [וכ"ה בד"ס ובד"ק] ג"א

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הלפסי ישן. פי' האי דינא ליתיה אלא גאחין שחלקו שהיה הקרקע של אביהן אבל מי שהחזיק בחלונות על שדה חבירו אין חבירו יכול לסותמן ולומר לו בדידי קא בנינא כדתנן החלונות כו' וכההיא עובדא דהוה בני אשיתא אחורי כוי דחבריה כו' יהאי פירושא לה"ר יוסף הלוי אב"ן מהר"ש ז"ל: (ב) נ"ב בכולהו וכן הגיה מור"י: (ג) נמי הלכתא נב"ל: (ד) נ"ב ס"א זיופי זייפיה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע מאי ענין זה לשיעור גובה וי"ל דר"ל בל ראשו ומ"מ מ"ש וסדר אינו ענין לזה: (ב) נ"ב ב"מ ק"ד ע"א: (ג) נ"ב לקמן בגמ' ס"ס צ"א:(ד) שלח ליה בכולהו הלכתא כוותיה כו' כצ"ל:

הגהות מאי

[א] נ"ב א"ל:[ב] נ"ב א"ל סתרנא לה עד לארעא ובנינא לה ועבידנא לך כווי בגווה א"ל הדא אשיתא חדתא בכוליה ביתא עתיקא לא קיימא: [ג] נ"ב עסר: [ד] בד"ק הגי' א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי כו': [ה] נ"ב בגמ' ורבא: [ו] נ"ב כותלך חלונות: [ז] דהא אמר אדור וכו' כצ"ל והד"א: [ח] אבהתי כסי"ד ואח"כ מה"ד נהרדעי לטעמיה דשמואל: [ט] נ"ב להחזיק בני דה"ר מלהכב ש בחלר יכצ"ל: [י] צ"ל כדי:

א מיי' (פי"ג) [פ"ו] מה' שכני' סמג עשין פב טוש"מ סי' קנו: ב מיי' פ"ב שם טוש"מ סי' קנג:

גמ' ליתא ד' תיבות אלו חוק לך בארעא או: (ג"א)

ו מיי' פי"ח מהל' מכירה טוש"מ סי' ריט: ד מיי' פ"ב מהל' שכנים טור ח"מ סי' קנג: ח מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין לד טוש"מ סי' קח: ו מיי' פ"ט מהל' שכנים טור ח"מ סי' קסח:

בגמ' ליתא א"ל רבינא לרב אשי (ג"א):

דף ב

[דף קנז ע"ב]

בגמ' ליתא א"ל רב אחא בריה דרבא לרבינא (ג"א)

א מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"ע סי' קסג:
פי' פי' במ"מ פ"ו מהל' שכירות במיי' ולקמן [דף כח:] גם' לא יהפור מבוא בגמ' גם רב אלפס. מבר"ם:
ב מיי' פ"ה שם טור ח"מ סי' קסג:
ג מיי' פ"ו שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' קס:
דב"ק פ' ז'
ד מיי' פ"ה שם סמג שם טור ח"מ סי' קסא:
ה מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' קסג:
ו מיי' פ"ה ופ"ו שם טור ח"מ סי' קסב:
ז מיי' פי"א מהל' תפלה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:
ח ט מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:
(בתוספתא שם סוף פי"א)
תרכב

ידם מפני טעם זה כן כתב הרנב"ר ז"ל וכתב הוא ז"ל דלא קיימא לן כרשב"ג בתרווייהו אלא כרבנן ואע"פ שאמרו [גיטין דף לח.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו לא קי"ל כי ההוא כללא דאמוראי (כתובות דף עז) ניהו ואליבא דרבי יוחנן כדאיתמר בכמה דוכתי ואיכא טובא דלית הלכתא כותיה: וזהו סיום התוספתא. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי ולא אחד מבני אומניות ולשכנו *אינו כופהו רשב"ג אומר אף לשכנו כופהו מי שיש לו בית בחצר אחרת בני החצר כופין אותו לעשות עמהם דלת ונגר ומנעול בחצר ושאר כל הדברים אין משעבדין *[אותו ואם היה שרוי עמהם באותה חצר משעבדין אותו] על הכל מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדין אותו לחפור עמהם בורות שיחין ומערות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם הי' שרוי עמהם באותה העיר משעבדין אותו על הכל כופין בני [מבוי] זה את זה לעשות להם לחי וקורה במבוי כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולכתוב להם ס"ת נביאים וכתובים והרי"ף ז"ל כתבה בהלכותיו: **גמ'** [בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון וכו'] . פי' כשהן גובים לחומת העיר לפי הממון שיש לו לאדם גובין ממנו או לפי הנפשות שיש בביתו גובים ממנו ואפילו לא יהיה עשיר יפרע יותר מעשיר שאין לו כל כך נפשות בביתו ובעיא זו כמו שאומר אם גייסא באה מחמת ממון הם יגבו לפי שבח ממון או אם באה מחמת נפשות ויגבו לפי נפשות ורבי יוחנן השיב לו דגייסא לא אתי אלא על עסקי ממון הילכך לפי שבח ממון הם גובין אבל אם ידוע שהיתה באה על עסקי נפשות מחשבין לפי נפשות וכדתניא בפרק הגוזל בתרא (דף קטז:) שיירא שהיתה הולכת במדבר ועמד עליה גיים לטרפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם מחשבין אף לפי נפשות לפי שהיה סכנת נפשות בדבר אם תעו במדבר וא"ת מ"מ כיון דגיים משום ממון אתי הא איכא סכנת נפשות כדאמרינן (דף עב.) בסנהדרין גבי מחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ותירצו בתוס' דאעפ"כ כיון דאין באין ברצון על הנפשות שאם לא יעמדו על ממונו לא יגעו בגופו אין זה סכנת נפשות: איכא דאמרי דהכי קא מיבעי ליה לפי קרוב בתים. הקרובים יותר מן החומה הם גובין משום [ז] שמשתמשין יותר מן החומה או לפי שבח ממון הם גובים ולפ"ז ידע שעל עסקי ממון הם באין והשיב לו רבי יוחנן דלפי קרוב בתים הן גובין וכתב הרב הלוי ז"ל אבן מג"ש דלישנא בתרא לא פליג אלישנא קמא כלל אלא לטפויי קאתי לומר דהאי שבח ממון דאמרן לפי קרוב בתים הוא שאילו עשיר קרוב ועשיר כמותו רחוק גובין מן הקרוב יותר אבל לעולם לפי שבח ממון הם גובין שאילו עשיר רחוק ועני קרוב גובין מן העשיר יותר ממה שגובין מן העני: והא דמסיק' דלפי קרוב בתים הן גובין דוקא בעיר אבל בחצר גובין לפי שבח ממון בלבד שאין רחוק וקרוב בחצר שכל החצר כבית אחד וכן כתבו ר"ח ז"ל והרב יוסף הלוי מג"ש ז"ל: ואלעזר בני קבע בה מסמרות. כלומר הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה: פי' רמא שורא. הוצאת חומת העיר: כרגא. מס: שאתה מחשב. שאתה מגהיב להם פנים להמשילם על בניך: כל קדושיו. של ישראל בידך הן לשמרן: בלשון ארמי. יתנו תרגום של ישנו כמו ושננתם (דברים ו) ותתניתון: אם טולס. וכן רובם יהיו עוסקין בתורה כשיגלו בין עובדי כוכבים: עתה אקבצם. ויחלו מעט ס'. כלומר ואם הם מועטין השוגים בין עכו"ם יחלו ממשא מלך ושרים כלומר יתבטלו כמו (במדבר ל) לא יחל דמתרגמינן לא יבטל. מנדה בלו והלך. דריוש נוה את פחות עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: מנת המלך. מסין: ארנונא. עשירית תבואה ובהמה כדאמרינן בפסחים (דף ו.) בהמת ארנונא ועיסת ארנונא. והרי"ף ז"ל פירש תשורה או ארוחה שעושין למלך כשעובר עליהם והיינו לשון [ח] והלך: בלו. מס המוטל ברא"ש איש ואיש כתבו המפרשים ז"ל דמסתברא דכי אמרינן הכא דרבנן פטירי מכסף גולגולתא ומעשורי תבואותיהם דוקא כגון שהמלך הטיל על בני העיר ליתן כך וכך מחמת מעשר תבואותיהם או מחמת מנין גולגולתם דאז יכולין תלמידי חכמים לומר לא הטיל המלך עלינו כלום אלא בשבילכם אבל אם אמר המלך שיתן כל אחד ואחד כסף גולגלתו ומעשר תבואתו אין עמי הארץ פורעין בשביל ת"ח והיינו דאשכחן דאיכא מרבנן דיהבי כרגא כדאמרינן בסנהדרין (דף כו.) דבר חמא קטל נפשא אתא רב פפא וזכייה ואתא בר חמא ונשקיה אכרעיה וקביל עליה כרגא דכולהו שני והיכי משכחת לה דרב פפא יהיב כרגא אלא ש"מ כדכתיבנא וכן נראה לר"ח ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל. והרנב"ר ז"ל כתב וז"ל וכתב הרב אבן מג"ש בשם רבו הרי"ף ז"ל שלא נאמרו דברים הללו אלא בתלמיד חכם שתורתו אומנתו כלומר שתורתו קבע ועסקו עראי אבל לא במי שעסקו קבע ואין תורתו קבע: שרו לי תגראי. התירו דיני קודם: לפתוח ראשון. בבית הכנסת ולברך ראשון בסעודת מצוה דכתיב בשמואל [א' ט'] כי הוא יברך הזבח וגו': וליטול מנה יפה ראשון (א) אם קנו דבר בשותפות וחלקו אותה שוה בשוה יטול הוא ראשון החלק שהוא חפץ בו: *פי' רמא. השליך ילואת כריית באר מים חיים לשתות במקום שלא היה ידוע בודאי שימצאו מים חיים מתוקים שיהיו ראויים לשתות: ודלמא לא מדויל. מלשון דליה כלומר שלא ימצאו מים שיהיו ראויים לדלות נמצא שהפסדת אותם שלא כדין ויתמי לאו בני מחילה ניהו: אי מדויל. זכות הוא להם לשאוב מהם [ולהשקות ממנו שדותיהן וזכין לאדם שלא בפניו]: ואי לא מדויל מהדרנא להו. מאי דשקלי מינייהו דהוה להו חובה ואין חבין לאדם שלא בפניו: הכל לגלי גפא. להגיב דלתות העיר כמו [ברכות דף כח.] טרוקי גלי גפא סתימא כמו מגא אחר הגפה דאלו מגילות (דף כה:): לכריא דפתיא. כלומר תיקון רחובה של עיר שמוכרין שם מיני מאכלים וי"מ לחפור שם באר ברחובה של עיר וכל זה הוא לורך גם לתלמידי חכמים: בכלוזא. המנן עם היוצאין הם בעצמם לחפור: רבנן לאו בני מיפק בכלוזא ניהו. שאין דרכן להתבזות בפני עם הארץ וכתבו בתוס' דמשמע לכאורה דכיון שפטורין אפילו אחרים אין שוכרין במקומן: *גרסינן בגמ' [דף ח.] ההוא דמי כלילא דשדו אטבריא אתו כולהו לקמיה דרבי אמרו עמי הארץ ליתבו רבנן בהדן ואי לא ערקינן אמר להו רבי ערוקו ערקו פלגא בטלו פלגא דכלילא אמרו ליה ליתבו רבנן בהדן ואי לא ערקינן אמר להו רבי ערוקו ערקו כולהו פש טובס שדיוה אכובס עריק כובס ובטיל כלילא אמר רבי ראיתם שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. פירוש ערוקו לא רגה לכופם משום דניחא ליה דליערקו שהיה יודע דאי ערקי שיה בטל כלילא הא לאו הכי ודאי לאו כל כמינייהו דליערקו דמאחר דשדא מלכא דמי כלילא נתחייבו כולם ליתן ואקרקפתא דידהו ואניכסייהו

נר מצוה

שער *כופין אותו לבנות לעיר חומה דלתים [תריח] ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר שנים עשר חדש ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **גמ'** בעא מיניה ר"א מרבי יוחנן כשהן גובין לפי נפשות הן גובין (א) או לפי שבח ממון הן גובין או לפי קרוב בתים הן גובין אמר ליה לפי קרוב בתים הן גובין ואלעזר ברי קבע בה מסמרות: תוספתא* מי [ב]שיש לו פתח במבוי (א) אין בני [תריט] מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי [א] עד פתחי [ג]כופין בני מבוי (ב) זה את זה שלא להושיב [תרכ] ביניהן לא חייט ולא בורסי ולא כל אחד מבעלי אומניות [ב] ולשכנו אינו כופהו ורשב"ג אומר אף לשכנו כופהו מי [ד]שיש לו בית [תרכא] בחצר אחרת (ג) משעבדין אותו לעשות עמהן דלת ונגר ומנעול להצר ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו על הכל מי [ה]שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדין [תרכב] אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהן באותה העיר משעבדין אותו על הכל [ו]כופין בני מבוי זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי כופין בני [תרכג] בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ *[ז]כופין בני העיר זה את זה [תרכד] לבנות ביניהן בהכ"נ ולקנות להן ס"ת נביאים וכתובים: *ר' יהודה נשיאה רמא [דף ז:] [ח]דשורא ארבנן א"ל ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא (ג): *רב פפא שדא [דף ח.] כריא חדתא איתמי א"ל רב ששת בריה דרב אידי ודילמא לא מדויל אמר ליה מישקל שקלינא מינייהו ואי מדויל מדויל ואי לא מהדרין להו א"ר יהודה (ג) הכל לגלי גפא אפילו מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא הכל לכריא דפתיא [ג] [ט]הוא תיקון רחובה של עיר ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקו בכלוזא אבל נפקו בכלוזא לא רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו (ד) (ההוא דמי כלילא דרמי אטבריא אתו לקמיה דרבי א"ל לידרו רבנן בהדן אמר להו לא [ד] ערקי' (ה) ערוקו ערקו פלגא דליוה לפלגא רמי אידך פלגא אפלגא [ה] אתא לקמיה דרבי אמרו ליה לידרו רבנן בהדן אמר להו לא ערקינן (ו) ערוקו ערקו כולהו (ז) פש ההוא כובס (ח) שדא אכובס שביב כובס פקע כלילא אמר רבי ראיתם שאין פורענות באה (ט) אלא בשביל עמי הארץ (י) ע"ב)

רש"י
לא כל העיירות כו' בגמ' מפ"ע אית. ראויה: ויהא כאנשי העיר. לתת ולשאת בעול עמהם: **גמ'** כשגובי' מעות לבנות חומת העיר: קבע מסמרו' הזהר לדון כך ולא תזוז מניה: קירוב בתים [ו] הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: רמא כרגא דשורא ארבנן. הטיל יציאת חומה על החכמים כשאר בני העיר: כריא חדתא. כריית באר מים חיים: דילמא לא מידויל. שמא לא ימצאו מים והפסדתם הנם ויתמי לאו בני מחילה ניהו שהם ימחלו: לגלי גפא. לשערי העיר להציב להן דלתות: לכריא פתיא. חפירה לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם תמיד לשתות בו הולכי דרכים קורהו פתיא: אפילו מרבנן. שהכל צריכים מים: דלא נפקא בכלוזא. שאין הן עצמן יוצאין בהכרזה לחפור אלא שוכרין פועלין: דמי כלילא. עטרה למלך: אתו. עם הארץ לקמיה דרבי: דליוה לפלגא. מהל המלך דמי התגי: שדיוה אכובס. השילוה

מהר"ן שפירא (א' לנ') קנו דבר בשותפות וכו' ותוס' בפ' הנזקין דף נ"ט ריש ע"ב הולקין ע"ז שפי' ומפרשים כגון מעשר עני או לדקה א. הוא עני כחבירים המשובן בסס. זה ע"ש

הגהות הב"ח
(א) (או לפי שבח ממון הן גובין) תא"מ ונ"ב באלפסי ישן אין זה: (ב) נ"ב בני חצר. (ג) רב תנן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן א"ל רנב"י כו' ותנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה ראשון. רב פפא שדא כריא חדתא איתמי כו' כצ"ל: (ד) נ"ב אלפסי ישן שאין דרכן של ת"ח להזדלזל בפני עמי הארץ. פי' כלוזא המון עם: (ה) נ"ב אמר להו: (ו) נ"ב אמר להו: (ז) (פש ההוא כובס כו' פקע כלילא) תא"מ ונ"ב ס"א פש כובס ותגר ערק כובס ומית תגר ופקע כלילא. כך מצאתי באלפסי ישן: (ח) נ"ל שדיוה: (ט) נ"ב לעולם: (י) תיבת ע"ב נמחק וכאן נ"ל כמה יהיה בעיר כו':

הגהות רו"י
(א) נ"ב ואפי' הם רולים לבנות משלהם יחיד מצי מעכב. עי' חו"מ סי' קס"ב: (ב) נ"ב לקמן בגמ' כ"א ע"ב: (ג) נ"ב ב"מ ק"ח ע"א:

הגהות מא"י
[א] נ"ב על כתפי: [ב] נ"ב פי' אם עצמו רוצה להיות בורסי: [ג] פי' ר"ח להסיר גבשושית מרחוב העיר או לחפור ברחוב העיר: [ד] נ"ב אמרו ליה: [ה] אתו הנך פלגי כצ"ל: [ו] נ"ב בית: [ז] נ"ב הא דמפרש האבעיא כך שלא תקשי הא מהגוזל דגובין לפי ממון אבל אם נאמר כפי' הרב ב"ן מיגש א"ב לפרש כן ודו"ק: [ח] נ"ב כמו ויבא הלך לאיש העשיר וכ"כ התוס' כפי' הרי"ף:

רמי וסכי איתא בירושלמי בריש פרק המניח את הכד [הלכה א] ראה אמת המים שוטפת ובאת לתוך שדהו עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר כלומר [רשאי לסתום גדר שדהו שלא יכנסו שם] אע"פ שנכנסין לשדה חברו אבל אם נכנסו המים לתוך שדהו אינו רשאי לפנותם למקום אחר אלמא כיון שמוטל הנזק על זה לאו כל כמיניה לסלקו מעליו ולהטילו על חברו. וגרסינן תו התם *)[ז] אסין אכסנו פרכא עד דלא ייתון רומאי סרי **)מכח דיכיה מאן דייתון רומאי אסור פירוש אכסנו פרכא חיל המלך מלשון [ע"ז דף ח:] הפרכי וקאמר עד שלא הבא נר מצוה האכסניא עליהם מותר לו לתת שכר שלא יתן כלום באותה אכסניא [אבל] אחר שבאו והוטל המס בשבילם אסור כיון שכבר נתחייב כשפוטר עצמו ממנו הרי הוא כאילו גוזלו מהם:

מתני' [כמה יהא בעיר וכו']. מוכח בגמ' דאפילו לא ירד להשתקע אלא לגור כיון שעמד שם י"ב חדש הרי הוא כאנשי העיר לכל מסין ותשחורת ולפסי העיר ולכל ענינים כבני העיר ממש וכשלא עמד שם י"ב חדש אפילו ירד להשתקע לא הוי כאנשי העיר לכל מילי אלא לקופה ולתמחוי ולכסות ולקבורה בזמנים ידועין כדמוכח בגמ': ואם קנה שם בית דירה. ר"ל והוא שדר בה [שאם אינו דר שם] לא הוי כאנשי העיר אלא לדברים שהם תועלת הבית כדמפרש בתוספתא שהבאתי למעלה דכשאינו דר עמהם אין משעבדין אותו אלא לבורות שיחין ומערות ואמת המים שזה ודאי הוא תועלת [שמתוך שיש] בעיר [בורות שיחין ומערות] באין לדור שם ושוכרין אותה ואם רצה למכרה מוכרה ביותר וכשדר עמהם משעבדין אותו על הכל ולאו דוקא קנה שלא נשתעבדו אבותיו מעולם עם בני העיר לכל מילי הוא דפטור אלא אף אם היה לו כבר כיון שאינו דר שם פטור כדאמרן לעיל [סי' תרכג] בתוספתא וכן מי שיש לו בית בעיר אחרת או בית בחצר אחרת וכו' דמשמע שהיה לו כבר ומדאמרינן בתוספתא בית בחצר משמע שאף על פי שדר בעיר כיון שאינו דר באותה חצר ממש אין משעבדין אותו על הכל ואע"פ שאפשר שהיה דר הוא בה:

[**גמ'**] תניא המודר מבני העיר וכו'. פי' שלא יהנה מבני העיר לא נאסר אלא באותן שנשתהו שם שנים עשר חדש שהם נקראין אז בני העיר אבל אם לא עמדו שם י"ב חדש אין נקראין בני העיר ומותר ליהנות מהם אבל אי אמר בשעת נדרו שהוא מדיר עצמו מיושבי העיר בל' יום נקרא יושב העיר הלכך כל מי ששהה שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו אבל בפחות משלשים מותר ליהנות ממנו שאינו נקרא יושב העיר ומדאמר סתמא דבפחות מותר ולא חלק בין אם ירד להשתקע או לגור ש"מ שאין הענין תלוי בין אם ירד להשתקע או לגור אלא בזמן שאם

תורה אור

(א) *°רבה בר רב הונא רמא *כרגא ארבנן א"ל ר"נ בררב יצחק עבר מר אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי אדאורייתא דכתיב °אף חובב עמים כל קדושיו בידך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע אפי' בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהיו בידך מאי והם תכו לרגלך ישא מדברותיך תני רב יוסף אלו ת"ח שמכתתין רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה לישא וליתן בדיבורו של מקום אדנביאי דכתיב °גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ואמר עולא הפסוק הזה בלשון ארמי נאמר אם כולן [א] יתנו בגוים עתה אקבצם [ב] ואם לאו ויחלו מעט ממשא מלך שרים אדכתובי דכתיב °מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהון ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זה ארנונא כגון תשורה או ארוחה שעושין למלך כשעובר עליהן גרסינן בנדרים* אמר רבא שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה דכתיב °ועבדך ירא את ה' מנעוריו והא כתיב °יהללך זר ולא פיך לא קשיא הא באתרא דידעין לי' והא באתרא דלא ידעין ליה אמר רבא שרא ליה לצורבא מרבנן לאודועי נפשיה ולמימר צורבא מרבנן אנא שרו לי תיגראי ברישא א דכתיב °ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח נוטל חלק בראש וכהן מנלן דכתיב °וקדשתו כי את לחם אלהיך וגו' ותנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה ראשון (ב): *כמה יהא בעיר °ויהא כאנשי העיר: ולכל מילי (א) מי בעינן י"ב חדש °ורמינהו [ג] ל' יום לקופה ג' חדשים לתמחוי ששה לכסות תשעה לקבורה שנים עשר לפסי העיר א"ר אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין לפסי העיר תנן ב ושמעינן מינה דכל הני מילי חיובא נינהו ומפקינן מינייהו בעל כרחן דומיא דפסי העיר תניא המודר הנאה מבני העיר ובא אדם ונשתהה שם כל ששהה שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מותר ליהנות ממנו מיושבי העיר כל ששהה שם ל' יום אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מותר ליהנות ממנו א"ר אסי א"ר יוחנן הכל לפסי העיר ואפילו מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא א"ר פפא לשורא ולפרשא דמתא ולטורזינא אפי' מיתמי כללא דמילתא כל מידי דאית להו ליתמי *נטירותא בגויה רמינן עילויהו *רבא רמא צדקה איתמי דבר מריון א"ל אביי והאמר רב שמואל בר יהודה °אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבוים א"ל אנא לאחשובינהו קא עבידנא *ת"ר °קופה [ד] נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים שאין עושין שררה על הצבור בממון בפחות משנים מתחלקת בשלשה מפני שהוא כדיני ממונות תמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה מפני שגיבויו וחילוקו שוה (א) ומפני מה קופה נגבית בשנים ותמחוי נגבית בשלשה שהקופה [ה] דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד ואין הגבאין מוסיפין ולא גורעין אבל תמחוי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך שעה היא נגבת לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד כראוי לו ונמצא (ג) כדיני ממונות לפיכך צריך שלשה תמחוי נגבית בכל יום וקופה מע"ש לע"ש תמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי

רש"י

על הכונס: שאתה מחבב עמים. שאתה מלביש להם פנים להמשילם על בניך: כל קדושיו. של ישראל יהיו בידך לשומרם: אם כולם. וכן רובם שונין ועוסקין כשיגלו בין העובדי כוכבים: עתה אקבצם. אף אם מועטים הם [ו] השונין בין העובדי כוכבים: ויחלו ממשא מלך שרים. יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים יחלו כמו לא יחל דברו: מנדה בלו והלך. דריוש צוה את פחות עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה: מנת המלך. זו מנגת מסים שמטילין תמיד על בני המדינה: ארנונא. עשירית תבואה ובהמה מדי שנה בשנה: לאודועי נפשיה. להודיע מי הוא: באתרא דלא ידעי ליה. שאין מכירין אותו: שרו ליה תגראי. פסקו לי דינא בתחלה: ולכל מילי. ומקמי הכי לא יתיב מידי עם בני העיר: שלשים יום לקופה. לתת מעות לקופת צדקה: לתמחוי. כיון ששהה שם ג' חדשי' גובין ממנו תמחוי מאכל לעניים: לכסות להלביש עניי העיר: לקבורה. לקבור עניי העיר: כל ששהה שם שלשים יום. דבשלשים יום נקרא מיושבי העיר: לשורא. לתיקון חומה: ולפרשא. הרוכב סביבות העיר לשומרה ולידע מה צריכה: ולטורזינא. שומר כלי זיין של בני העיר ויושב בבית אצל השער: שהוא כדיני ממונות. כי צריך לעיין ולתת לכל אחד כפי שפלים התלויים בו: שגיבויו וחילוקו שוה. הכל מיד מדי יום יום לפיכך אינו גובה בב' שלא יהיו צריכין לחזור אחר שלישי לחלוק: לעשות קופה תמחוי. לחלק לעניי עולם אם

עמד שנים עשר חדש הוי כאנשי העיר ממש ואי לא [ח] לא אלא למילי דאמרינן בסמוך: ולכל מילי בעינן שנים עשר חדש ורמינהו שלשים יום לקופה שלשה חדשים לתמחוי ששה לכסות ט' לקבורה שנים עשר לפסי העיר אמר רבי יוחנן כי תנן נמי מתני' לפסי העיר תנן ואמר ר' יוחנן הכל לפסי העיר ואפי' מיתמי ואמר רב פפא לשורא לפרשא ולטורזינא אפי' מיתמי כללא דמילתא כל מילי דאית להו נטירותא ליתמי בגויה רמיא עלייהו אבל רבנן לא צריכי נטירותא: רבא רמא צדקה איתמי דבר מריון א"ל אביי והא תני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על יתומים ואפילו לפדיון שבוים א"ל אנא לאחשובינהו עבידנא. פי' עמד ל' יום בעיר הרי הוא כאנשי העיר לענין שחייב ליתן בקופה של צדקה לעניי העיר: לתמחוי. מאכל לעניי עולם: לכסות. [להלבים] עניים: לקבורה. היא הוצאה יתירה לתת הצריכים להראוים להם: לפסי העיר. הם הבקעות שסביב (ב) החומה: כי תנן נמי מתני' לפסי העיר תנן. וה"ה לכל מסין ותשחורת אלא בא לומר שפחות מכן אינו חייב אלא לדברים שאמרנו וכתב רבינו אלפסי ז"ל בהלכותיו וזה לשונו ושמעינן מהא דכל הני מילי חיובא נינהו ומפקינן מינייהו בעל כרחן דומיא דפסי העיר: לשורא. חומה: לפרשא. שומר העיר: לטורזינא. שומר כלי זיין של בני העיר: כללא דמילתא וכו'. לאפוקי מילי דמצוה משום דיתומים לאו בני מעבד מצוה נינהו אלא דוקא לאחשובינהו בעיני הקהל מותר כדעביד רבא וכן לאפוקי מהא דתניא כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות ס"ת נביאים וכתובים [ט] ומיהו אמסין ותשחורת משעבדים אותם שלא פטרו מהם בגמ' אלא תלמידי חכמים וכן כתב הרמב"ם ז"ל והסכימו עמו האחרונים ז"ל אע"פ שלא כתב כן הרב רבי יוסף הלוי ז"ל: **ת"ר** קופה וכו' נגבית בשנים. משום דגבייה דבר קצוב על כל אחד ואין בו כפייה כלל משום הכא לא הוי כדיני ממונות להצריכו שלשה אבל תמחוי נגבית בג' שאינו דבר קצוב אלא לפי שעה הוא נגבה לעניי עולם וצריכין לקצוב על כל אחד ואחד כראוי לו והוי כדיני ממונות [י] ועוד דכיון שבחלוקה צריך ג' דהוי כדיני ממונות לדון שיתנו לזה כך ולזה כך גם בגבייה יהיו הג' שבכל יום הוי החלוקה [ולא יצטרכו] לבקש הג' בכל פעם ופעם: ורשאין בני העיר לעשות קופה וכו' ולשנותן לכל מה שירצו. אפילו לדבר שאינו צורך עניים דאע"פ שהגבוהו לעניים וזכו בהם מ"מ הוי הלואה לגבי צבור ואם יצטרכו עניים עילוייהו דידהו רמו (ג) וליכא למיחש שמא ירדו מנכסיהם דאין

*) [בירושלמי שלנו הוא בנוסחא אחרת]. **) [נ"ל שרי משמדוניה פי' לשחד אותו בממון. וכן הגי' בערוך ערך אכסנאי פרכא] וכ"ה בא"י. (ג"א)

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א מה שהתירו לת"ח שיאמר עבדא דבי נורא אנא ולא יסיבנא כרגא הוא מפני שלבו לשמים שנאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה אבל להזכיר שם עבודת כוכבים בפירוש כדי להציל ממונו אסור:

כתב ריא"ז

ב ואפי' לצדקה לצבור או לקנות מהם מתנות לבית הכנסת:

הדושיי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואין להרץ דקאי אהא דקתני במתני' כופין אותו לבנות לעיר דלתים ובריח דהיינו שמירת העיר ולא אאחר ענינים שאין נזכרין במשנתנו דהא במתני' קתני כמה יהא בעיר שיהיה כאנשי העיר ואילו קאי אדלעיל ה"ל למימר כמה יהא בעיר ויכופו אותו וק"ל:

מהר"ם (ב) נראה שרוצה בו ענין תרינים ובקעים של אגמי מים שכן רגילין לעשות סביב החומה ודומה לו סבית שערוך בערך פס שבלשון יון ובלשון ישמעאל קורין המרא שחופרין בה פס או מלשון נצורות אדמה כמו שקל פיסא שדא ביה אבל הערוך פי' פסין דסכא כמו פסי בירות קרשי עצלחוק שערי העיר: (ג) ולאו דוקא שיתנו בתחלת השיטי ע"מ שלוה אלא אפי' לא יפרעו עוד כיון שלצבור הוא יכול לשנות אפי' לדבר הרשות והגבאי שאינו לצבור דוקא לדבר מצוה ושיחיד שנדר לצדקה והפרישה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה אפי' לדבר הרשות ופי' לשנותה בתורת שלוהה דוקא ע"מ לפרוע דהא אמרי' בפיך זו צדקה וא"א לו לחזור בו ואפי' לא הפרישה עדיין כך פי' האשר"י לפי שיטת ר"ת פי' מה שאמר כאן מ"מ הוי הלואה לגבי צבור לרווחא דמלתא אמר הכי כלומר שאין הפסד לעניים בשנוי זה דהא בין כך ובין כך עניים עלוייהו דצבור רמי והם חייבים לפקח על עניים:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב רב חנן בר רב חסדא: (ב) רב פפא שדיא כריא הדהא כו' אלא בשביל עמי הארץ ונ"ב אלפסי ישן ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יסיבנא כרגא דכתיב מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהן ואמר רב יהודה מנדה זו מנת המלך כו' ואמר רבא שרי ליה לאיניש למימר עבדא דנורא אנא כצ"ל: (ג) נ"ב שהוא:

הגהות הר"י

(א) מתיבת ומפני מה עד תיבת צריך שלשה הם מוקפים ונ"ב ליתא בגמ' והם דברי הר"ף וכ"כ התוס' בשם ר"ת וכ"ל שהם מפרשים שמ"ש שוים ר"ל כשם שחילוקה לעניי עולם וכשם באים לפעמים הרבה ולפעמים מעטים כ"ג הגבייה לפי רוב העניים:

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' ת"ת טור י"ד סי' רמג:

בגמ' וכרא"ש איתא רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא כו' [וכ"ה בר"ף] (ג"א):

ב מיי' פ"ו מהל' שכנים ופ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין סב טוי"ד סי' רנ טור ח"מ סי' קסג:

ג מיי' פ"ה מהל' נדרים טוי"ד סי' רכח:

ד מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:

ה מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור י"ד סי' רמה:

ו מיי' פ"ז ופ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טוי"ד סי' רמח רנו:

ויקרא כא

מכילתין דף ח.

[דף קנח ע"ב]

בגמ' איתא דאית להו הנאה מכ"ט (ג"א):

*בגמ' איתא רבה

הגהות מא"י

[א] נ"ב סי' ילמדנו: [ב] נ"ב בגמ' ולא מעט מסם: [ג] נ"ב בגמ' שלשים יום לתמחוי ג' חדשים לקופה: [ד] נ"ב של דקה: [ה] נ"ב דברי הרי"ף הם וכ"פ התוס' ונ"ל שהתמחוי טעמא משום נמי נגבית בשלשה וי"ל לפי שהיום אלא וכך יהן: [ו] השונין נ"ב: [ז] ה"ג פירן נ"ב: [ח] נ"ב לא הוי כאנשי העיר לכל מילי אלא למאי דאמר בסמוך: [ט] נ"ב שם: [י] נ"ב אין טפין פשוט:

דאין לבור עני ולאו דוקא כשהסכימו בני העיר אלא אפילו פרנסים הממונים על הצבור משנים כרצונם כדגרסינן בירושלמי דשקלים [פ"ב הלכה ה] אין ממחים ביד הפרנסים [ו] (א) כיון שהסכימו בני העיר והא דתנן *(בגמ' דילן) בשקלים [פרק ב משנה ה] מותר עניים לעניים וכו' ה"מ בשלא הסכימו בני העיר לשנותה והא דתניא בערכין (דף ו.) דמשבאת ליד הגבאי אינו רשאי לשנותה וכו' יחיד שאני דאיכא למיחש שמא ירד מנכסיו ומיהו מדעת הגבאי או הפרנסים רשאי כדתניא בתוספתא דמגילה [פרק ג] הפוסק לדקה עד שלא זכו בה

עין משפט נר מצוה

ותיבות בגמ' דילן ט"ס הוא (ג"א):
א מיי' פי"ד מהל' מכירה טוח"מ סי' קלא:
ב מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור י"ד סי' רנט:
ג מיי' פ"ב מהל' ת"ת טור י"ד סי' רמה:
ד מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור י"ד סי' רנז:
שם דף ו: איתא ת"ר ישראל כו' (ג"א):
ה מיי' פי"א מהל' תפלה טוח"מ סי' קנג:

הגהות הב"ח
(א) נ"ל במתניתא:
(ב) נ"ב נמי:
(ג) אלפסי ישן. כלומר מנ"ל מלמדי תינוקות:
(ד) נ"ל מואוהביו:
(ה) נ"ב נפקא:
(ו) נ"ל השער:
(ז) ס"א השער:

רש"י

אם ירבו עליהם: להתנות על המדות. להגדיל סאת העיר או להקטין: ועל השערים. שער חטין ויין שלא ימכרום שנה זו יותר מכך וכך דמים: להסיע על קיצתן. לקנוס העובר על קצת דבריהם ולהסיעם מדת דין תורה: אסור לשנותה. לדבר אחר: עד שלא נשתקע שם בעליה כי הם מקפידים: הא הימוני מהימן: יחיד להיות גזבר: שני אחין. לגבי הימנותא כחד חשיבי: מאי שררותא. דקופה דקאמר אין עושין שררה: אפי' ערב שבת. שיש לו פתחון פה לומר טרוד אני: ופקדתי וגו'. אלמא אסור למשכן: אמיד. עשיר: וגבאי לדקה המשכילים אל דל מהו צריך: ומצדיקי הרבים. מלמדי תינוקות [ג] שמצדיקים ומחנכין ללמוד התינוקות [ד] לדרך טובה: ורבנן מאי. תלמידי חכמים העוסקים תמיד בתורה מה כתוב בהן: לפרוש זה מזה מפני החשד שלא יאמרו זה [ה] גובה יחידי ודעתו לגנוב: אבל זה פורש לשער. לגבות מיושבי (ו) העיר וזה לגבות מיושבי החנות ובלבד שיראו שניהם כאחד: לא יתנם לכיסו. שלא יאמרו ממעות לדקה גונב: פורטין. פרוטות שגבו מחליפין במעות כסף מפני שמחלידות כי הפרוטות הם של נחשת: שנים שנים. פן יאמרו שנים מטיל ואינו מונה אלא אחד: אציפי. מחצלות של בית הכנסת לפי שקונין אותו מדמי

תורה אור

ותמחוי קופה ולשנותם לכל מה שירצו ורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכירות הפועלין ולהסיע על קיצותן: תרלב א גרסי' בתחלת ערכין *ב אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר לא שנא אמר עלי ולא שנא אמר זו ות"ר האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה וגרסינן התם נמי *אמר רב ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה סבר ר' חייא בר אבא למימר לא שנא לדבר הרשות לא שנא לדבר מצוה א"ל ר' אמי הכי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה °וה"מ עד שלא נשתקע שם בעליה אבל לאחר שנשתקע שם בעליה אפילו לדבר הרשות מותר לשנותה *אמר מר אין עושין שררה על הצבור בפחות משנים מנלן אמר רב נחמן [א] בר כהן דאמר קרא °והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן וגו' שררה הוא דלא עביד הא הימוני מהימן מסייע ליה לר' חנינא דאמר מעשה היה ומינה רבי שני אחים בקופה מאי שררותא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ב לפי שממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת איני והא כתיב °ופקדתי על כל לוחציו ואמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב אלו גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד והא דלא אמיד כי הא דרבא כפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה °והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה (א) במתניתין תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי ג הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון רב שמואל בר תרלד שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתיה אמר ליה שבקתה להימנותך אמר ליה הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא (ב) דעתאי עלוייהו [ב] רבנן מאי (ג) אמר רבינא (ד) °ואוהביו כצאת השמש (ה) בגבורתו ת"ר ד גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק אבל זה פורש לשער וזה תרלה פורש לחנות וגובין מצא מעות בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם כיוצא בו היה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא נותן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיגיע לביתו יטלם תנו רבנן גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן כיוצא בו גבאי תמחוי שאין להן עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן תנו רבנן מעות של צדקה אין מונין שנים שנים אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה ה יתיב מר אציפי דבי תרלו כנישתא

ירמיה ל
דניאל יב
שופטים ה
שמות כח

הפרנסים רשאי לשנות לדבר אחר משזכו בה הפרנסים אינו יכול לשנותה לדבר אחר אלא מדעתן ואם התנדב נר ומנורה לבית הכנסת או ס"ת על דעת בני העיר התנדב מסתמא וכמו שזכו בו הפרנסים דמי כדתניא בערכין (שם) ישראל שהתנדב נר ומנורה לבהכ"נ אם נשתקע שם בעליה מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות וטעמא משום שהמתנדבין על דעת לבור התנדבו וכתב ה"ר יונה ז"ל דהיינו בשאין צריכין לאותו נר או מנורה שיש בבית הכנסת נרות ומנורות ככל מה שהם צריכין להדליק. ולענין לדקה כתב הוא ז"ל דיחידים דמתנדבים מעצמם אע"פ שהביאו ליד הגזבר אין לבני העיר רשות לשנותה כלומר ללוותה עד שיבואו עניים ויפרעו להם כיון שלא נגבית על דעת לבור דדוקא בצרכי בהכ"נ הוא דאמרינן כדכתיבנא לעיל וגם היחידים עצמם אין להם רשות ללוותה כיון שבאת ליד הגזבר אבל קודם שבאת ליד הגזבר מותרים ללוותה עד שיבאו עניים ויתנו להם כההיא דאמרינן בתוספתא רשאי לשנותה שפירושו ללוותה וכן כתב הרשב"א ז"ל: ואם הסכימו הלבור להרבות בלדקה לחלק בתעניות ובימי התשובה אין רשאים ליטול ולשנות מעות הלדקה ללרכיהם וההיא דירושלמי שהבאתי דאין ממחין ביד הפרנסים היינו כשהסכימו לשנות מותר עניים ללרכי לבור וכן בקופות תמחוי לא גבו אלא כדי ליתן להם כדי פרנסתן וכשהותירו רשאין לשנות כן כתב ה"ר יונה ז"ל: ורשאין וכו' על השערים. שלא ימכרום אלא לסך כך: ועל המדות. להגדילם ולהקטינם: ועל שכר פועלים. שלא ישכור אדם פועל ביום יותר מסך כך: ולהסיע על קילתן. כלומר להסיעו מדין תורה לקנסו על שעבר על קלת דבריהם: [אמר מר אין עושין שררה על הלבור בפחות משנים מאי משמע אמר רב נחמן אמר קרא והם יקחו את הזהב וגו'. פי'] והם בללאל ואהליאב: שני אחין. כיחיד דמו להוליא ממון על פיהם: אפילו

בע"ש. שיש לו טענה לבעל הבית לומר טרוד אני לכבוד שבת ואפ"ה אין ממתינין לו מפני לרכי עניים שעיניהם תלויות לגבאין: לא שבקת להימנותך. שהיית רגיל ללמדם באמונה ולישב על גבן תמיד: אין רשאין לפרוש. מפני החשד שלא יאמרו הרואים זה הגובה יחידי דעתו לגנוב: אבל זה פורש כו'. כיון דאין בו חשד כיון שאין מרחיקים זה מזה כל כך שזה גובה מיושבי (ו) העיר וזה מיושבי החנות: פורטין. הפרוטות שגבו בדינרי כסף לפי שהפרוטות של נחשת מחלידות: ולא לעצמם. פן יחשדום שפורטים בזול:
תרי

חדושי אנשי שם
מהר"ן שפירא (א) ר"ל שהסכימו פעם אחת לשנות מותר עניים לצרכי צבור או

א כתב הטור י"ד סי' רנ"ח וז"ל לפיכך מי שנדר לדקה א"א לחזור בו וה"מ בלא שאלה אבל אם יתחרט ומלא פתח לנדרו י"א שישאל לחכם ומתירו לו כל זמן שלא יצא מתחת ידו דהוי כמו הקדש בטעות דקי"ל שאינו הקדש דמשמע דכל שלא בא ליד ההקדש יכול לחזור בו ע"י פתח או חרטה אבל אם בא ליד הקדש לא מצי מתשיל עליה כדאיתא פ' הנודר מן הירק דף נ"ט גבי תרומה בשהיא ביד כהן לא מצו מתשיל עליה וכן אם לא שאל על נדרו אפי' לא בא ליד הקדש אין בחזרתו כלום דתרתי בעינן שלא יצא מתחת ידו וגם שנשאל עליו אבל כל שחיסר אחד מהן אין בחזרתו כלום כמו שכתב להדיא הרשב"א בתשובותיו סי' תרנ"ו ע"ש באורך וגם נראה דאע"פ שלא הוציא בשפתיו הוי הקדש ואע"פ שכתב טור ח"מ סי' רי"ב בשם אביו בתשובה דהקונה קרקע אדעתא שיעשנה הקדש ולא הוציא בפיו כלום דאין זה הקדש ע"ש מ"מ הרי מחלוקתו בצדו מרדכי בפירקין ופ"ק דקדושין שכתב בשם כמה גאונים דבמחשבה בעלמא מתחייב ומהררי"ק ז"ל הביא בתשובותיו דברי כולם וגם דברי הרא"ש והכריע דבמחשבה בעלמא מתחייב וזה שאמרנו דאין בחזרתו כלום היינו דוקא כשהקדישו אדעתא שיחול עליו שם הקדש מחיים אבל אם הקדישו אדעתא שלא יחול עליו הקדש עד לאחר מיתה נראה דמצי הדר ביה ואין בדבריו משום נדר כלל ואפי' יהיה בריא ואמר לאחר מותי אני הפך שיהיה זה להקדש מצי שפיר הדר ביה כמ"ש מהר"ם ז"ל והביאו המרדכי פרק מי שמת דף רכ"ה גבי אלמנה שהקדישה כל אשר כתובתה ע"ש באורך ודבר פשוט הוא דכל הקדש יש לו פדיון לפי מה שאמרו חכמים במס' ערכין ובתמורה וכמ"ש מיי' בהל' ערכין והדבר תלוי בדבר שמקדיש אם הקדיש מטלטלין וברשותו (רשות) [הוצאת] לפדותן כל זמן שירצה וכן המקדיש שדה בזמן שאין היובל נוהג כמ"ש מיי' פ"ה ופ"ח מהל' ערכין אך בזמן הזה ליכא הקדש כלל כדאיתא פ"ק דע"ז וכן פסקו כל הפוסקים מיי' פ"ח מהל' ערכין וסמג וטור ח"מ סי' רי"ב וכל ההקדשות בזמן הזה סתמן לצדקה לבהכ"נ ולא שייך בהו פדיון אם לא מדעת הזוכים בהם כמ"ש הר"ן בפרקי' וכן משמע להדיא מתשובת הרשב"א ז"ל סי' תרי"ו עכ"ב גם אין שום זכות וכח לנותן דבר להקדש עפי מאחר בני הקהל אחד והיו רוצים בני הנותן לצדקה אין לבניו ויורשיו שום כח מאחר

אין ממחין את"כ ביד הפרנסים ורשאין לשנותן בכל פעם וק"ל וכן משמע להדיא מהג"מ שיובא בסמוך כמ"ש במרדכי פירק, בשם מהר"ם על ההוא שהניח מעות להשכיר מלמד ורב לשכור רב כרצונם והשיב מהר"ם נ"ל אחר שנתן לקהל וכבר בא ליד הגבאי
עניים והקהל יעשו הטוב והישר וכו' ע"ש וכתב רבינו והביאו פסקי ריקנטי ז"ל סי' תפ"ב במי שהקדיש כליו לבהכ"נ ומת ואין אדם בעולם רשאי להמיר אותו או למוכרו חוץ מלדבר מצוה כגון פדיון שבוים או לכתוב ס"ת:
ב ופשוט פ"ד וה' לפי הנראה לע"ד דמי שעבר עבירה ושאל כפרה על העבירה והוזקק לתת מעות לעניים או להקדש בעד כפרת נפשו אין ממשכנין עליו לתת בעל כרחו דודאי תמיר עליה וכיון דלכפוריה חטאיה קבעי ליה לא משהי ליה דהא כפרה זה במקום חטאת ואשם מקיימת ואפי' תימא דכופר שורו שהרג איש ממשכנין עליו כמו שפסק מיי' פ"י מהל' נ"מ התם היינו טעמא דממשכנין עליו אע"פ שהוא כפרה משום דכיון דלחבריה הוא דבעי מיתבא ליה ממונא ולא לגבוה לא תמיר עליה ולא משלם ומשהי ליה אי נמי כיון דהוא לא חטא אלא ממוניה הוא דמזיק לא תמיר מלתא עלויה ובעי משכוניה אבל ממון שנתחייב להקדש בעד כפרת עבירה שעשה איהו גופיה דלגבוה בעי מיתבא ליה וגם דאזיק בעצמו ודאי דתמיר עליה ולא משהי ליה הלכך אין ממשכנין עליו כן נראה בעיני והעובר עבירה שחייב עליה חטאת כתב דוקא שנותן לכפרת עונו כך וכך לעני כמו שמפורש בסדר התשובות לגאונים אם אותה עבירה עשאוה שנים כאחד אפי' שזה לא היה יכול לעשות כל העבירה לבדו עתה שעשאוה שניהם שניהם צריכים כפרה וצריך כל אחד וא' מהם לתת לצדקה או לעניים כל מה שהיה א' מהן נותן לבדו דכיון שהוא לגבוה דע"כ לא קבעי תלמודא שור של שותפין כיצד משלמין כופר אלא משום דהממון אזיל להבירו ואי כל חד משלם כופר שלם ירויח זה בחנם אבל כשהממון אזיל לגבוה ודאי דכל חד וחד משלם כופר שלם. ופשוט פ' הגוזל קמא דף ק"י דהמקדיש או נותן דבר לצדקה או לבהכ"נ כדי שיעשו בו דבר פלוני ולא עשאוהו ה"ז יכול להוציא את שלו מקופת הצדקה ומבהכ"נ דאמר התם גבי נותן גזל הגר לכהנים דיהיב להו אדעתא שיהיה לו כפרה ואם לא היה לו כפרה צריכין הכהנים למיהדר ומכאן הוכיח בהגהת מיי' פ"ח מהל' גזילה אדם שנתן לו אחרים סיוע ע"מ להשיא בתו ונמנע ולא השיאה שחייב להחזיר המעות לנותנים שלא נתנו אלא על דעת להשיאה ע"כ וה"ה לכל כיוצא בזה דבדבוריה דנותן תליא מלתא כמו שכתבו שם התוס'. ומההיא דפ' מרובה דגונב קדשים מבית בעלים יש להוכיח דהמודר דבר להקדש סתם מצי למעבד קטן או גדול רק שיהיה שמו עליו ואפי' חייב באחריותו הפריש גדול שוה ממון רב ואח"כ נגנב לא אמרי' מדהפרישו גדול ודאי דעתו הוא לעשותו כך ועתה שנגנב לא יצא ידי נדרו אם לא יעשנו גדול כ"כ דזה אינו רק אם הפרישו פעם אח' גדול מצי לעשותו עתה קטן כמו שירצה דהרי אמר הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב מצי לפטור עצמו בשה וכן פסק פט"ז מהל' מעשה הקרבנות והכי משמע הכא להדיא גם הגנב נפטר מן הנגנב בתשלומי כבש אע"פ שגנב ממנו שור דאמר ליה עולה קא מחייבת ועולה משלימנא לך ולא אפסדתך מידי דהא יוצא בה אתה ידי נדרו ולא מצי למימר ליה אידך אנא תורא קא בעינא דרוצה אני לעשות מן המובחר ומכאן אתה למד דהגונב דבר מחבירו שאותו דבר היה שאול ביד הנגנב ונתפשר הנגנב עם השואל בדבר מועט דאינו חייב הגנב לשלם לו רק כפי מה שנתפשר עם השואל ואפשר דאם היה אותו דבר מהעובד כוכבים שהשאילו לנגנב ומחל לו על אותו הדבר שגם הגנב פטור ממנו דהא לא מידי אפסידיה גנב לנגנב מיהו לעשות מעשה צ"ע דגם בהיפך אנו אומרים שאם היה הדבר שאול או משכון והעובד כוכבים רוצה ממנו דבר גדול שאין הגנב חייב לשלם לו רק דמי שויו אם אינו בעין ורש"י פי' שם דהא מלתא דאמרי' דגנב שור עולה מבית בעלים פטר עצמו בכבש דוקא אליבא דר"ש דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב כלומר דלדידיה דוקא פטר עצמו בכבש משום דהחיוב הוא גבי בעלים וכיון דבעלים פטרי נפשייהו בכבש גם איהו מצי מיפטר בכבש מן הבעלים אבל אם החיוב הוא לגביה הקדש הכי לא הפסיד מידי להקדש דהכתי הבעלים חייבים באחריותו אם לא נאמר שמפסיד זה להקדש שאם לא גנב היה ההקדש מתהנה בשור והשתא אולי לא יביא אלא כבש ולפי זה לדידן דלא קי"ל כר"ש א"כ אין הגנב נפטר עצמו בכבש ואע"ג דתלמודא קאמ' דפשיטא ליה לרבא דפטר עצמו בכבש היינו דוקא אליבא דר"ש אבל לא קי"ל כוותיה מיהו מיי' נראה דס"ל דהאי מלתא דפשיטא ליה לרבא לאו אגנב קאי אלא אבעלים קאי דבעלים שהפרישו שור ונגנב מצי פטרי נפשייהו בכבש והיינו דלא נקיט תלמודא בפשיטותא דרבא דגנב פטר נפשיה כמו שעשה בבעיא ואע"ג דלשון התלמוד אינו מיושב שפיר דנראה ודאי דפשיט ליה מאי דבעי מ"מ אפשר שבספרי מיי' היה נוסח אחר ומש"ה פסק בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות דבעלים פטרי נפשייהו בכבש כשנגנב מהם השור ולא מצינו דבר זה אלא כאן פרק מרובה ואעפ"כ כל עוד שהחיוב גבי בעלים הוי הדין כמו שכתבנו ושפיר איכא למשמע מכאן כל הדיוקים שכתבנו לעיל בס"ד ·

הגהות מא"י [א] נ"ב בגמ' ליתא בר כהן : [ב] ורבנן כצ"ל : [ג] נ"ב מצדיקי הרבים הן : [ד] בדרך כצ"ל : [ה] נ"ב הגובה : [ו] נ"ב פי' שיעשו מה שירצו :

תרי כיסי . משום שאין רשאין לשנות מקופה לתמחוי ולא מתמחוי לקופה אם אינו מתנה עם הצבור שיוכל לשנות כדריהם לכל מה שירצה : מאי דבעינא עבידנא . דרצוני הוא רצונם שכל הבאים ומתנדבין לכבודי הם באים וכל כך אני חשוב בעיניהם שיודעין שלא אעשה מנדבותיהם אלא מה שראוי לעשות : הטבחי . שישחוט זה בהמותיו יום פלוני וזה יום פלוני והעובר על זה שיקרעו עור בהמתו : ולהסיע על קיצתן . שיש להם רשות לקנוס שלא מדין תורה : היכא דליכא אדם חשוב . ואע״פ דאיכא פסידא לאחריני בתנאייהו ומיקרין השער מלי עבדי : אבל היכא דאיכא אדם חשוב הממונה על הצבור לאו כל כמינייהו דמתני אלא אם כן נטלו רשות מאותו פרנס כיון דאיכא פסידא לאחריני בתנאייהו אבל היכא דליכא פסידא תנאייהו תנאי והיינו בדאתנו אהדדי כל בני אומנות אחד דהוו כבני עיר (אחרת) לגרמייהו ורשאין להסיע על קיצתן אבל תרי או תלתא מן ההומנות לא ומיהו אי הני תרי אתנו שכל מה שישתכרו באומנתן יהא לאמצע קנו שנעשו שותפין זה לזה וכן אם התנו בכל מקח או מציאה שיבא לידם שיהיה לאמצע קנו עד שיחזרו בהם שהרי פועל [ב״ק ד׳ קטז:] יכול לחזור בו אפי׳ בחצי היום ודוקא בשיש עדים בדבר שחוזר בו דאינו נאמן לומר קודם שלקחתי זה חזרתי בי שאם כן אף פועל [ב״מ דף יב:] שנשכר לנקט מציאה יאמר כן וכי נאמין אותו אלא ודאי פועל אע״פ שיוכל לחזור בו כל שלא חזר בו מסתמא על דעת תנאו הראשון הוא עושה . כן כתב הרנב״ר ז״ל בשם הגאון ז״ל : שאין ראיה לדבר . משום דלא בגבאי צדקה מיירי הכתוב אלא בגזברי הקדש הנותנין לפועלים מרובים ומתוך שטרודין שוכחין ולמי שאינו כ״כ טרוד לא הוי [ס] ראיה מ״מ זכר קצת הוי שאין ראוי לחשוב עמהם : בודקין. שלא יהיה רמאי שמא יש לו ואין רוצה להתכסות אבל למזונות אין בודקין משום דמצטער : הכא כתיב הלוא פרוס לרעב לחמך פרסינן לאלתר [והכי קי״ל] דהכי אמר רב יהודה והאיך ברייתא אזלא כותיה : הסלע שוה מ״ח פונדיונות והסאה שש קבין [נמצא י״ב פונדיונות שוים שש קבין] חצי קב לפונדיון נמצא שככר לפונדיון הוי חצי קב שהן ב׳ לוגין שהקב ד׳ לוגין ולוג הם ביצים שהם מזון ב׳ סעודות וא״כ ב׳ לוגין הוי ד׳ סעודות והיך יתכן זה והא אמרינן שבת נותנין לו מזון ג׳ סעודות והיך נתן לו בלא שבת יותר אלא ודאי צריך לומר (ה) שהחנוני שהוא טוחן ואופה ומוכר בשוק משתכר מחצה א״כ לא הוי אלא לוג אחד בפונדיון שהוא מזון ב׳ סעודות [י] ואם שבת מוסיפין לו סעודה אחת : פוריא. מטה : ובי סדיא . כר תחת מראשותיו : מתנה מרובה. כגון מן הקופה ככר לפונדיון דכיון שהוא למוד לחזר על הפתחים דיו בדבר מועט : המעשה. הטורח ללכת אחר חברו שיעשה צדקה ומשדלו לזה ואין חושש על טרחו : שנאמר והיה וכו׳. לא אמר והיה הצדקה אלא מעשה כלומר המעשהו : בשכר הקיצה. אשבעה מתמונתך : ביבוש קצירה . כשלא יעשו עובדי כוכבים צדקה תשבר ממשלתן מיד ואפי׳ מלך קטן וחלוש כאשה ינלחם: לעניי עובדי כוכבים יהבינהו. והא דאמרי׳ בעלמא [לעיל דף ח.] דאיפרא הורמיז שדרה ארנקי דדינרי קמיה דרב יוסף דליהוו למצוה רבה וקבלה לתתה לפדיון שבויים שאני התם דלא אפשר לחלקם לעובדי כוכבים דלפדיון שבויים שדרתינהו ואסור לגנוב דעת הבריות אפי׳ דעתו של עובד כוכבים אבל במעות המתחלקות לעניים אין כאן גניבת דעת דאיכא נמי ידעי דישראל רגילין לפרנס עניי עכו״ם כדאמרינן בגיטין (דף סא.) מפרנסין עניי עכו״ם עם עניי ישראל משום דרכי שלום [ומיהו] לקבל צדקה מן העובדי כוכבים לא שרי אלא משום שלום מלכות הוא דקבליה : איפרא הורמיז . [כ] פר״ת דאיפרא ר״ל חן כמו [ב״מ דף קיט.] אפריון נמטייה לר״ש והורמיז שם מקום כדאמרינן בשלהי אחד דיני ממונות [דף לט.] מפלגא [נ] ולעיל דהורמיז : לא סיימוה . כלומר לא פירשו לו הענין :

נר מצוה

תורה אור

כנישתא בבי מדרשא (א) כיון דשמעה להא דתניא ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותן לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד *מר תרי כיסי חד לעניי מתא וחד לעניי עולם כיון דשמעה להא דא״ל שמואל לרב תחליפא בר אבימי עביד [א] *ואתני איהו נמי עביד [ב] ומתני *אמר רב אשי אנא אפילו אתנויי לא צריכנא כיון דכל דאתי אדעתא דידי אתי מאי דבעינא עבידנא ביה: הנהו טבחי דאתנו בהדי הדדי דכל דעביד ביומא דחבריה ניקרעינו למשכיה אזל חד מינייהו עבד ביומא דחבריה קרעינהו למשכיה אתא לקמיה דרבא חייבינהו [ג] איתיביה רב ייבר בר שלמיא לרבא ולהסיע על קיצותן לא אהדר ליה אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה ה״מ היכא דליכא אדם חשוב אבל איכא אדם (א) חשוב לאו כל כמינייהו דאתנו: ת״ר אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברין ואע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא׳ ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות איבעית אימא סברא ואב״א קרא סברא דהאי קא מיבזי והאי לא קא מיבזי קרא דהכא כתיב הלוא פרוס לרעב לחמך פרוש כתיב (א) התם כתיב כי תראה ערום וכסיתו לאלתר ורב יהודה אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אבע״א סברא ואבע״א קרא סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער קרא הכא כתיב הלוא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר [ד] והתם כתיב כי תראה ערום כי יראה לך בעדים תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו: תנן התם אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה שבת נותנין לו מזון שלש סעודות מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פוריא ובי סדיא ואם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת אמר רב אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל בשנה שנאמר והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה [ה] וגו׳ ואמר רב אסי שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות מצוה לא נאמר כאן אלא מצות אמר רב *)אסי יותר כח המעשה מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם *רבי אלעזר הוה יהיב פרוטה לעניא והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך (וגו׳) מאי אשבעה בהקיץ תמונתך אמר רב נחמן ברבי יצחק אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם הקב״ה משביען מזיו השכינה לעולם הבא כלומר משכר הקיצה שמקיצין את עצמן מן השינה זוכה לשבוע מתמונתו של הקב״ה (ב) *(אמר ר׳ יצחק הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות דכתיב הלוא פרוס לרעב לחמך (ב) א) אז יבקע כשחר אורך ב) וארוכתך מהרה תצמח ג) והלך לפניך צדקך ד) וכבוד ה׳ יאספך ה) אז תקרא וה׳ יענה ו) תשוע ויאמר הנני [ו] והמפייסו בדברים מתברך בי״א ברכות שנאמר ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע א) וזרח בחושך אורך ב) ואפלתך כצהרים ג) ונחך ה׳ תמיד (ג) וגו׳ ח) ובנו ממך חרבות עולם ט) מוסדות דור ודור תקומם י) וקרא לך גודר פרץ יא) משובב נתיבות לשבת [ז] ע״כ) (ג) : *ת״ר די מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו ואי אתה מצווה עליו לעשרו אשר יחסר לו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו וכו׳ כדכתיבנן בפרק מציאת האשה *איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ד׳ מאה (ארנקי) דדינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלינהו שדריתינהו לקמיה דרבא וקבלינהו שמע רבי אמי ואיקפד אמר לית ליה ביבוש קצירה תשברנה נשים באות מאירות אותה ורבא משום שלום מלכותא הוא דעביד ורב אמי סבר אי משום שלום מלכותא (ד) איבעי ליה למיתבינהו לעניי עכו״ם ורבא נמי לעניי עכו״ם יהבינהו ור׳ אמי דאיקפד לא סיימוה קמיה (ד) *איפרא הורמיז (ה) שדרה ארנקי דדינרי לקמיה דרב יוסף א״ל תהוי הא למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא הוי בה מצוה רבה מאי היא אמר אביי הא מדתני רב שמואל אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפריון שבויים א ש״מ פריון שבויים מצוה רבה היא:(ו) גרסינן בפ׳ דיני ממונות *אמר רב

נחמן

*) בגמ׳ איתא א״ר אליעזר גדול המעשה יותר מן העושה כו׳ (ג״א)

רש״י

מדמי הצדקה : ואתני . התנה עם הצבור לחלקו לכל הבאים : דכל דאתי . לתת מעות אל הקופה : ניקרעוה למשכיה. עור הבהמה שלו : לאו כל כמינייהו דאתני. שלא בפניו : אין מחשבין . כלומר היכן נתתם מעות שגביתם : ואף על פי שאין ראיה לדבר. דלאו בגבאי צדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש שהיו הפועלים רבים וא״א לעמוד על החשבון: בודקין למזונות. שלא יהא רמאי : לכסות. אם אמר כסוני : מככר בפונדיון . ככר הלקוח בפונדיון כשנותנין ד׳ סאין בסלע ומגיע לפונדיון חצי קב [ס] בסלע שהסלע מ״ח פונדיון וסאה ו׳ קבין וד׳ סאין מ״ח חצאי קבין. לן. בלילה: בי סדיא. כר למראשותיו : אין נזקקין לו . לתת לו מעות מן הקופה דאחרי שלמוד לחזר על הפתחים דיו בכך : המעשה. שטורח לעשות ולכוף חבירו לתת צדקה : ותפק לרעב נפשך. והוה פיוס ודברי נחומים : אפילו סוס לרכוב עליו . אם הורגל בכך כגון אם היה עשיר או בן עשיר : ביבוש קצירה תשברנה . כשתכלה זכות שבידו ויבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן ישבר : לא סיימוה קמיה . דר׳ אמי דלעניי עובדי כוכבים יהבי : ש״מ פדיון שבויים מצוה רבה . והא דקבלה משום שלום מלכות קיבל

דס״ל

שלטי הגבורים

א ופשוט בפ׳ הכונס דף נ״ח דהפודה את השבוים שלא מדעתם לא חשיב אבריה ארי מנכסי חבירו הואיל ונ״י פיזק׳ כך כתבו שם המפרשים הלכך צריך שהשבויים יתנו לפודה מה שהוציא בפדותם דכיון שאינו יכול לצאת אליהם לשאול להם אם יש לפדותם דלא מצי להתנות עמהם שיתנו לו מה שיוציא עבוד רבנן תקנתא שיטול מה שיוציא כמו שתקנו ברועה שקדם ברועים ומקלות הלכך משלמים לו כל הפסידו דברי הזק׳ וגם שמצילן מן הסכנה ודאי במה שבדאם שהרי היהודים לא היה חייב בדין לעובד כוכבים שפדאו ואין דד״ד מה שהעובד כוכבים כופה אותו שיפדה עצמו אלא גזלנותא דדינא הוא מש״ה חוזר וגובה מן השבוי כל מה שהוציא כך כתב המרדכי שם פרק הכונס ועוד סוכית בראיות ברורות ונכונות דיהודי שנתפס והיה לו די מלו שפודים אותו בעל כרחו ואח״כ חוזרים ונפרעין ממנו וחייב הנפדה לשלם ודינא דקושטא הוא משום פגם משפחה שלא נטמע בין העובדי כוכבי׳ וכופים נמי האב לפדות את בנו משום פגם משפחה ונראה דה״ה דכופין אותו לפדות

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) איני יודע מי הכריחו לפרש אליפי דבי כנישתא בבי מדרשא דאפי׳ בבי כנישתא היה אסור לסברתו שהיה סובר שאין משנין כיון שנעשין מן הקופה שמסתמא לעניים כדפירש״י והאשר״י :

הגהות חו״י

(א) נ״ב הוא רבא מרא דאתרא ולכך לא אהדר ליה ליקח גדולה וכבוד כ״ל: (ב) האלפ״א בית״א הם מבעל חו״י: (ג) ונחך ה׳ תמיד. והשביע בצחצחות נפשך . ועצמותיך יחליץ . והיית כגן רוה . וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. ובנו ממך כו׳ כצ״ל.[וכ״ה סב״ח] : (ד) נ״ב צ״ע למה לא קיבלם וי״ל דלא חש רב אמי לכך רק על קפדוניהו קאמר ודו״ק וי״ל רבא שהיה דר תחתיו היה חש כמ״ש שדריה דביה שבור מלכא וגרביתו : (ה) נ״ב פרק כילד משתתפין איתא לגדיא אמר רב חסדא לא מחלה לחנוני :

הגהות מא״י

[א] נ״ב חד כסא : [ב] עביד חד כסא ואתניה עליה כצ״ל : [ג] נ״ב רבא לשלומי : [ד] נ״ב כדקרינן:[ה] נ״ב לעבודת בית אלהים : [ו] נ״ב פירשו התוס׳ שמפייסו בדברים לחוד דהם מיירי ג״כ בנותן פרוטה היה לו לחשוב של דלעיל בקרא ותפק לרעב נפשך לא מיירי שנותן צדקה אלא ה״ק ונפש נענה תשביע פי׳ תשביענו בדברים · [ז] נ״ב וגו׳ : [ח] תיבת בסלע רשום למחוק : [ט] נ״ב והתוס׳ פירשו דשאני התם דצדיקים גמורים היו ולכך לא הוי ראיה : [י] נ״ב ובתוס׳ פי׳ דבשבת מוסיפין לו ג׳ סעודות אחרות במנחה אוכל סעודה אחת ואחת למוצ״ש ואחת למחר על הדרך ע״ש : [כ] נ״ב דל התוס׳ חן מאת במקום אפרא חן הורמיז שם מקום כמו כו׳ · [ל] נ״ב דינך :

עין משפט

א מיי׳ פ״ט מהל׳ מתנות עניים סמג עשין קסב טור י״ד סי׳ רנו : ב מיי׳ פ״ט מהל׳ מכירה טוח״מ סי׳ קלא : ג מיי׳ פ״ח מהל׳ מתנות עניים סמג עשין קסב טור ח״מ סי׳ לב טוי״ד סי׳ רנז : ד מיי׳ פ״ז שם סמג שם טוי״ד סי׳ רנ רנא : ה מיי׳ שם סמג שם טור י״ד סי׳ רמט : ו מיי׳ פ״י שם סמג שם : ז מיי׳ פ״ז שם סמג שם טור י״ד סי׳ רנ : ח מיי׳ פ״ח שם סמג שם טוי״ד סי׳ רנב :

הגהות הב״ח

(א) פרש וסדר סב ליה:(ב) נ״ב סג״ה: (ג) נ״ב סג״ה: (ד) נ״ב סג״ה: (ה) נ״ב איתיה דשבור מלכא: (ו) נ״ב ע״כ סג״ה :

דה"ל לאתזוני בגנבא. [ו] עד שילכו הרואים ולא רצה להלטער אותה שעה מועטת כמו כן מי שיאפילנו כרצונו יעיד שקר קודם שילטער מעט ומש"ה הוא דפסול לעדות: **מתני'** כולה מתניתין מפורש בגמרא. ושיעורין אלו דשדה וגנה משום דסבירא להו דבציר מהכי לא חשיב למיטרח עליה ואין כופין זה את זה לחלוק ובגמרא מפרש דר' יהודה לא פליג את"ק אלא דהוא מיירי בארץ שמנה ורחויה לחלק אפילו בחצאי קבין: טרקלין. בית המרובע שיש בו עשר על עשר או יתר מיכן: ומורן. מין פלטרין: בזמן שאין שניהם רוצים. כלומר נר מצוה שחבירו מעכב עליו אבל אם אין חברו מעכב עליו יחלוקו ויתן חלקו ברוחב כותל המחילה ולא מצי למימר [דף ב:] כי איתרמאי לך למעוטי באוירא אבל למעוטי תשמישתא לא נתרציתי דמסתמא כיון שנתרצה בכולה מילתא נתרצה: אבל שניהם רוצים וכו'. הא לא איצטריך דפשיטא הוא אבל [נקט רישא] [דף ג.] אגב דבעי למימר בסיפא דבכתבי הקדש שהם בגליון א' כמין ס"ת לא יחלוקו אף על פי ששניהם רוצים משום שאם יחתכם אי אפשר שלא יחסר מחלק האחד [ז] על האחר והוא בזיון דכתבי הקדש: **גמ'** בעינן שיהא ד"א כנגד הפתח לפרק משאו וארבע אמות ברוחב החצר במילואה לשאר תשמישין אבל בבציר מהכי משתמשין יחד בחצר ואין כופין זה את זה לחלקה ומיהו ה"מ [כשהם] משתמשין בה יחד מכבר בכל החצר אבל אם כל א' משתמש לו בחלק ידוע ומיוחד אליו אפילו בבציר מהכי חולקין כדאמרינן בריש פרקין גבי אין בה שיעור חלוקה דחולקין היכא שהלך זה בעצמו והחזיק וזה בעצמו והחזיק דמשמע דבהכי אסתלק ליה ממנתיה דחבריה כן פסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו: הלכתא כותיה דרב חסדא דתניא כותיה הלכך מי שחלק נכסיו לבניו על פיו ונתן לאחד בית עם ב' פתחים ולאחד בית עם פתח אחד יש לבעל שני הפתחים ד"א לכל פתח לפרק משאו אבל במילואה של חצר יחלוקו בשוה ד' אמות לכל אחד ואחד כן פרש"י ז"ל. וה"ר יוסף הלוי פי' שאם החזיקו שנים ברחבה של הפקר ובנה האחד שם בית עם שני פתחים יחזיק בד' אמות כנגד כל פתח ופתח והא' שלא בנה אלא בית בפתח אחד לא יחזיק אלא בארבע אמות כנגד אותו פתח נראה מדבריהם דדוקא בכה"ג דאפשר לומר שהאב נתן להם כדרך שהיה הוא משתמש או כשהחזיקו [בהפקר] החזיקו בכה"ג אבל אחים או שותפים שחלקו הבתים תחילה ואח"כ נמלכו לחלוק החצר לא יהיה לבעל שני פתחים טפי בתשמיש משום פתח יתירה אא"כ העלה אותו בדמים סתמא ולא פי' אשיאתא והורדי דאז ודאי הוי כבעל הכרם שיש לו בשדה הלבן של חברו ד' אמות לעבודת הכרם כדפירשתי בריש פירקין ומוקמינן לה בקנו סתמא [ח] דכי היכי דהתם אין לו קנין בגוף השדה אלא שקנה התשמיש ה"נ הכא קך ארבע אמות דיהבינן ליה כנגד פתחו לתשמיש דוקא ולא לקנין הגוף וכן כתב הרמב"ם ז"ל והכי גרסינן בירושלמי בפרקין [הלכה ה] ארבע אמות לא שהם לו לקנין אלא שיהא מעמיד בהמתו לשעה ופורק חבילתו לשעה וכתבן בהלכותיו הרב

רש"י

קבל והא דלא קבליה ופלגינהו לעניי עובדי כוכבים לאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת עובד כוכבים וזה היה גניבת דעת כיון דשדריה למעבד בהו מצוה רבה אבל במצות המתחלקות לעניים אין כאן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לתת לעניי עובדי כוכבים כדאמרינן בגיטין מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום: **מתני'** טרקלין ומורן. מיני פלטרין הן: בית הבד.מתוך שיש לו מעין [ב] וצריך להשקותו תמיד אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לכך אפילו פחות מכאן יש בו דין חלוקה: אבל בזמן ששניהם רוצים. משום סיפא נקט ואשמעינן דבכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: כתבי הקדש. הם כ"ד ספרים והיו רגילין לכותבן בגליון כספר תורה שלנו לכך גנאי הוא הדבר לחתכן: **גמ'** חוץ משל פתחים. שצריך להניח ד' אמות ולפי אורך הבית לפני כל פתח לפרק משאו מעל החמור וחוץ מן אותם ארבע אמות צריך שיהא לו ד' אמות אחרות לתשמישו: הח"ר מתחלקת לפי פתחים. שיהיו לו חצר ובה ב' בתים אחד מהן פתוח לו שני פתחים לחצר ולבית השני אין פתוח לו כי אם פתח אחד וחילק נכסיו על פיו ונתן האחד לראובן בנו והב' לשמעון [ג] ובא לחלק את החצר זה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' חלקים בחצר ואחיו נוטל חלק אחד: נוטל לכל פתח ד' אמות לחוץ מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח: נוטל שמונה אמות כנגד הפתח דהיינו רוחב הפתח וד"א להלן מן הפתח בחצר כנגד הפתח: חפירה דסופלי. מי שיש לו חפירה בחצר שנותנים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה: יש לה ד' אמות. בחצר לכל סביבותיה אבל ייחד לה פתח [ד] בתוך ביתו אלא החפירה ודרך אותו פתח הוא רגיל להשליך הגרעינים וליטלו אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ארבע אמות שלפני [ה] הפתח: אכסדרה. הפתוחה לחצר אין לה ארבע אמות בחלוקת החצר: אלא משום פירוק משאו. כי סתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור בבית לפורקו שם: הכא באכסדרה. כיון דלית ליה דפנות אפשר דמעייל לגואי ומפרק: אכסדרה רומיתא. מוקפת מחיצות נמוכות שאין

נחמן אוכלי דבר אחר ומאי ניהו מקבלי צדקה של עכו"ם פסולין לעדות ולא אמרן אלא בפרהסיא אבל בצינעא לא ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דהוה ליה לאיתזוני בצינעא וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא הוה אפשר ליה לאיתזוניה בצינעא לא [א] דחיותיה היא:

מתני' *אין ^אחולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ולא את השדה עד שיהא בה תשעת קבין לזה ותשעת קבין לזה רבי יהודה אומר תשעה חצאי קבין לזה וכן לזה ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד (א) עד שיהא בהן כדי לזה ולזה (א) אימתי בזמן שאין שניהן רוצין אבל בזמן ששניהם רוצין אפילו בפחות מיכן יחלוקו וכתבי הקדש °אע"פ ששניהם רוצין לא יחלוקו: **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן ד"א שאמרו חוץ משל פתחים א תניא נמי הכי אין חולקין את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא תנן (ב) ארבע אמות אלא לאו ש"מ כדרבי אסי אמר רבי יוחנן ש"מ והני מילי בשאין אחד מהן מכיר את חלקו שכל אחד ואחד מהן יש לו רשות להשתמש בכולה אבל אם כל אחד מהן מכיר את חלקו (ב) ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו חולקין ואע"פ שאין שם שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה ממאי מדאמרי' בריש פירקא *ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי איריא רצו אפי' לא רצו נמי פלגי א"ר יוחנן משנתנו בשאין בה דין חלוקה ואי לית בה דין חלוקה כי רצו מאי הוי ליהדרו בהו ופריק שקנו מידן ברוחות רב אשי אמר כגון שהלך זה בעצמו והחזיק וזה בעצמו והחזיק ש"מ דמתני' דקתני רצו בשאין כל א' מהם מכיר את חלקו הילכך כיון דקנו מידם ברוחות אי נמי אחזיק כל חד מינייהו במנתיה איסתליק ליה רשות ממנתא דחבריה ופלגי ולא מצי לעכובי אהדדי ואף על גב דלית בה דין חלוקה דהא ליכא לכל חד מינייהו רשותא במנתא דחבריה: אמר רב הונא ^בחצר לפי פתחיה (ג) מתחלקת ורב חסדא אמר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות לכל אחד ואחד היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל ח' אמות והשאר יחלוקו בשוה היה לו פתח א' רחב שמונה אמות נוטל ח' אמות כנגד הפתח ברוחב ד' אמות בחצר והני ד' אמות על ח' אמות דקאמר ד' אמות על ח' אמות דוקא ולא סגיא בבציר מארבע אמות (ג) ואע"ג דאיכא עשר אמין באורכא אי ליכא בפותיא ארבע אמות לית בה דין חלוקה דכיון דלית בה ד' אמות לא חזיא לתשמישתא אמר אמימר האי חפירה דסופלי יש לו ד"א לכל רוח (ד) ולא אמרן אלא דלא ייחד לה פיתחא *אבל ייחד לה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו בלבד אמר רב הונא אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאות הכא אפשר דעייל לגואי ומפריק מותיב רב ששת אחד שערי בתים וא' שערי אכסדראות יש להן ד"א כי תניא ההיא באכסדרה רומיתא דלא אפשר למיעל לגואי ומפריק תנו רבנן בית שער אכסדרה ומרפסת

הגיה רבי יהודה אלברגלוני ז"ל ולפ"ז הא דאמר רב חסדא שנותן לכל פתח ופתח ד"א היינו כשבעל הפתח א' רוצה לחלק אבל בעל שני פתחים אינו יכול לכוף לבעל פתח אחד לחלק שהלה אומר לו עד שהפתח הייתי משתמש באותן שמנה אמות בשעה שלא היית אתה משתמש בהן ואם נחלוק לא אוכל להשתמש כמלאתי מפסיד בחלוקה זו וכו' הרי"ף ז"ל דדוקא בעינן ד"א לכל אחד במילואה של חצר אבל בבציר מהכי אע"ג דאיכא עשר אמין בארכה לית בה דין חלוקה דלא חזיא לתשמישתא וכתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל שאם אין בחצר אלא ד"א על שמונה לזה וד"א על שמונה לזה אע"פ שיש שם כמה פתחים חולקים שהרי יש כאן שיעור חצר ושיעור פירוק משא והיינו דקא פסיק ותני אין חולקין את החצר עד שיהא בה ח' אמות לזה וח' אמות לזה ל"ש פתח אחד ל"ש כמה פתחים וכתב על סברא זו הרב ר' יונה זצ"ל שסברא מקובלת היא ונכונה: חפירה דסופלי. פי' גרעיני תמרים שהם למאכל בהמה: יש לו ארבע אמות לכל רוח. החפירה לזרוק שם הגרעינים שלא יצטרך לטרוח ולסבב עם המשא אלא תיכף שיגיע לאחד מרוחותיה יזרקם שם והיינו כשאין לו פתח מיוחד אלל חפירה זו אבל אם יש לו פתח מיוחד אלל חפירה זו אין לו אלא ארבע אמות כנגד אותו פתח שהרי הוא מיוחד לכך: אכסדרה. שאל"א בלע"ז: הכא אפשר מעייל. דכיון דאין לה דפנות אין נותנין שם כלום ויכול להכניס שם משאו ולפרק: אכסדרה רומיתא. שאין דפנותיה מגיעות לתקרה

בניו משום פגם משפחה וגם שלא יטעו בין העובדי כוכבים דליכא הכא טעמא דעבד עברי דחיישינן ביה דלמא יחזור וימכור עצמו ויפסיד בני משפחה דודאי לא יסיה שוטה בעולם שילך ויפיל עצמו לעובדי כוכבים שבאים המיסרין ומגין אותו כדי שיגבוהו בני משפחתו דמה תועלת יגיע לו בזה ואדרבה נזק גדול ולא דמי לעבד עברי שמוכר עצמו ולוקח הדמים ואח"כ באין בני משפחתו לפדותו הלכך נראה בעיני דודאי כופין האב לפדות בניו ובנותיו מיד העובדי כוכבים ואם אין להם אב נראה דכופין בני המשפחה לגבותם ולפדותם משום פגם משפחה כיון דליכא למיחש שמא יפסידו כל היום לבני משפחה כדקאמר דהא עבד עברי היינו כופין לבני משפחה לפדותו משום פגם משפחה אי לאו מהאי טעמא דחיישינן שמא יפסיד כל היום לבני המשפחה ואפי' שהם לא פשעו במירתו כמ"ש מהרי"ם פרק הכונס: כתב ריא"ז

א שדין הבית כדין החצר שאם מגיע לכל א' ד' אמות על ד"א שם בית עליו ויש בו דין חלוקה: כתב הרמ"ם שאם באים לחלוק בית א' או חצר אע"פ שיש בו דין חלוקה אם אין בו כדי שיגיע לכל א' וא' דרך בפני עצמו שלא יצטרך לעבור על חלק חבירו אין בו דין חלוקה אלא דנין בו דין גוד או איגוד פי' שאם א' יאמר לחבירו מכור לי חלקך בכך וכך או קנה אתה חלקי באותו סכום שומעים לו ואפי' אם מעלה אותו הרבה יותר מכדי שוייה כדי שלא יקחנה שותפו שכוונתו להעלותו כדי שתשאר לו אפ"ה שומעין לו והרב ישעיה כתב שאין שומעין לו אלא בכדי שוייה וכן כתבו הגאונים שממין אותו בב"ד והרא"ש כתב כסברא ראשונה ואם אין שום א' מהם רוצה לקנות אלא למכור ימכרוהו לאחר ואם אין שום א' מהם רוצה למכור אלא לקנות או אין שום א' מהם רוצה למכור חלקו ולא לקנות חלק חבירו ישארו שותפין והוי דינא הכי אם הוא דבר שאינו ראוי לשניהם להשתמש בו יחד ישתמש בו כל אחד יומו או יסכירוהו ויחלקו השכר כמו עבד ובהמה טמאה או חנות דכל חד וחד מפסיד לחיותיה דחבריה וכן בית שא"א להם לדור ביחד וכתבו הגאונים דאף בחצר א"א להם להשתמש ביחד משום היזק ראיה ונראה דבחצר צריכין להשתמש בו בשותפות כיון שאינם יכולים ליכנס לביתם אלא דרך החצר היאך יכנס לביתו ביומו של חבירו אבל בדבר שאפשר שישתמשו ביחד כגון מרחץ ובית הבד צריכים להשתמש בו ביחד ואין א' מהם יכול לומר לחבירו

הגהות חו"י

(א) ולא את בית הבד ולא את בית השלחין עד כו' כצ"ל.[וכ"א בגמ']:(ב) נ"ב דמה מזיק לו החלוקה ודו"ק וכ"כ הרא"ש ורא"ה של הרי"ף נ"ע די"ל קנין או חזקה שאני ואדרבה יש לסתור ודו"ק ועוד יש חילוק דלדעת הרי"ף קאי דוקא על בית וחצר דאיכא היזק ראיה משא"כ לטעם הרא"ש ועי' טור וש"ע בסי' קע"א ומ"ש הסמ"ע שם ס"ק ד': (ג) נ"ב נ"ע דלא מיירי פה מדין חלוקה ופייך לעיל על דברי ר"א אמר ר' יוחנן:

א מיי' פ"ק מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעא:

ב מיי' פ"ב שם סמג שם טור ח"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב זה שכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין: (ב) והא אין תנן כצ"ל: (ג) נ"ב ס"ה באלפסי ישן.פי' כגון שמעון שיש לו ב' בתים ולוי אין לו אלא בית א' והחצר כולו בשותפות ביניהם יקח בעל השני בתים שני שלישית בחצר לפי פתחיו ובעל הבית הא' יקח שליש וה"ר יוסף אבן מיגא"ש ז"ל כתב זה החצר בחצר בפריס היא כגון שבא ראובן ובנה על קרקע עולם בית אחד ובא שמעון ובנה כנגדו שני בתים ואח"כ הסכימו שניהם להקיף בתים אלו שאין לא' מהן בחצר זו דבר ידוע. כשבאין לחלוק נוטל שמעון שני שלישים בחצר זו וראובן השליש לפי פתחים שכיון שבנה שמעון שני בתים נמצא החזיק בשני שלישי זה המקום וראובן שלא בנה אלא בית אחד לא החזיק אלא בשליש א'. אבל חצירות של מדינות שכן כין ב' שותפים ויש לכל א' מהן חלק ידוע או שליש או רביע כשבאין לחלוק כל א' וא' נוטל לפי מה שיכול ראיה במה שיש לו בה בין הרבה בין מעט והוא דמגיע לו בחלקו מה שיש בו דין חלוקה שהוא בית שיש ב' ד' אמות על ד"א ולפניו ד' על שמונה אבל אם אין מגיע לו בחלקו זה השיעור יש לו לעכב עליו שלא לחלוק אלא הדרי לדינא דגוד או איגוד. ע"כ: (ד) נ"ב ורוח:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' שמזא מה לאכול: [ב] נ"ב וכידו להשקותו כו' כצ"ל: [ג] לשמעון והחצר לא חילק ובאו לחלוק את החצר הזה כצ"ל: [ד] בסוף כצ"ל: [ה] נ"ב אותו כצ"ל: [ו] נ"ב שהיה לו לסמתין:[ז] שלם אחד כצ"ל וכ"ב עי' לקמן בענין גוד או אגוד: [ח] וכי כצ"ל:

לתקרה ומ"מ כיון שיש שם דפנות קצת מכניסין שם כלים ואינו יכול להכניס שם בהמתו ולפרק הלכך יש לה ד' אמות בפתח כנגדו : מרפסת. היא שפתוחים לתוכה בתים הרבה ועולים לה דרך סולם מוצב בחצר ולפיכך אין לכל הבתים הפתוחים לתוכה אלא ארבע אמות ברגלי הסולם בין כולם לפרק משאם : [בית חציו מקורה וכו']. סתם בית יש שם כלים לפיכך צריך ד"א בחצר כנגד הפתח לפרק משאו אבל כשביתו אינו מקורה הרי אין שם כלים ויכול לפרק שם משאו ואפילו קרויו כלפי חוץ שיש שם כלים ואינו יכול לפרק שם מ"מ כיון דלצד פנים אינו מקורה יכול להכניס שם בהמתו לפרק משאו : אחד מבני מבוי שבקש וכו' הכא מיירי במבוי שאינו מפולש משני צדדין לרה"ר ומש"ה מצו מעכבי משום דמרבה עליהן את הדרך ולהחזיק בפתח שלא היה אבל אם היה מפולש אין מעכבין עליו דהוה ליה כרה"ר אע"פ שאין לו שם עשרה אמה דלא גרע האי גברא מכל בני רה"ר העוברים ושבים ומשתמשים שם : בני מבוי מעכבין עליו. לא מיבעיא בני אותו מבוי שרוצה לפתוח פתח במבוי שלהם שמעכבין עליו שלא יחדש להם פתח אלא אף אם פייסם ומניחים אותו לפתוח פתח מ"מ בני מבוי שלו מעכבין עליו ויאמרו לו השתא יעברו בני מבוי האחר במבוי זה ותרבה עלינו את הדרך ונקט להחזיר פתחו ולא אמר לפתוח פתחו לרבותא דלא מיבעיא היכא שרוצה גם לפתוח שם פתח למבוי אחר שמעכבים עליו אלא אף אם ירצה לסתום פתח זה של מבוי זה ולהחזיר פתחו למבוי אחר אפ"ה כל היכא שלא פרץ פצימיו מפתח זה שסתם בני המבוי מעכבין עליו שיאמרו לו [לאחר] כשתחזיק בפתח האחר תפתח זה ותרבה עלינו הדרך ומיהו אם פרץ את פצימיו אין מעכבין וראיה לפי' זה דמיירי על בני מבוי שלו דאי [על] בני מבוי האחר שרוצה לפתוח דוקא קאמר דמעכבי הכי הוה ליה למימר בני אותו מבוי מעכבי וכו' ועוד מאי טעמא קאמר אחד מבני המבוי מה לי אם היה [אותו] המבוי או לא הכי ה"ל למימר אחד שבקש לפתוח פתחו למבוי שאינו שלו וכו' אלא ודאי משמע כדאמרינן דבני מבוי שלו מעכבין : אכסניא. פי' חיל המלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם לפי בני אדם הדרין מחלקין אותם שיתאכסן כל אחד וא' בביתו אבל מי שיש לו בתים הרבה בחצרו כיון שאין דרין שם אחרים לא נימא שיתאכסן שם אכסנאי לפי הבתים אלא דוקא אחד כאיש אחר דעלמא. איכא דמפרשי דאכסניא ר"ל זבל של בהמות האכסן הלנות בלילה בחצר שאע"פ שזבל שבחצר מתחלק לפי פתחי' שדרך אותם פתחים משליכין אותו בחצר עד שנעשית אשפה הילכך דין הוא שכשירצו לזבל שדותיהן שיחלקו אותו לפי פתחים אבל של אכסניא שאינה אלא לפי בני אדם דין הוא שיחלקו מה שיירו האכסנאים הן חביות או שמרים או זבל בהמותיהם לפי בני אדם : אמר *[רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו וכו'. פי'] [ג] סתם מבוי הוא סתום משלש רוחותיו והפנימי העומד בסוף המבוי בקש לסתום מעט מן המבוי שהוא כנגד פתח חצרו ולערבו עם חצרו : בני מבוי מעכבין עליו. שהרי עכשיו אינם יכולים להשתמש באותו חלק והדרך מתרבה עליהן : מיתיבי וכו'. דמשמע מהכא שיש לחיצונים תשמיש בחלק שכנגד פתח הפנימי ומהך ברייתא משמע שהפנימית משתמשת עם כולן מפני שיש לה דרך עליהם וכל שיש דרך יש תשמיש ומשתמשת לעצמה דוקא כנגד עצמה יש לה תשמיש מיוחד שאין לאחר מבני מבוי תשמיש עמה דכיון שאין להם דרך שם גם תשמיש אין להם שם. ומוקמינן לה כרבי והא דרב הונא כרשב"א דאמר כולן משתמשות במבוי כלומר אפילו החיצונית [ד] בחלק שכנגד הפנימי שהרי השוה התשמיש בכולן בשוה הלכך לרשב"א מעכבין עליו אבל לרבי אין מעכבין עליו ופסקו הגאונים ז"ל כרבי משום דקי"ל הלכה כרבי מחברו ודלא כרב הונא דאע"ג דמילתיה דרב הונא אזלא כרשב"א היינו משום דברייתא לא שמיעא ליה דאי הוה שמיעא ליה הו"ל למימר הלכה כרשב"א ולא ה"ל למעבדה מימרא באנפי נפשיה אלא ודאי לא שמיע ליה הלכך סברא לומר דאי שמעה הוה אמר כרבי ומיזל בתר כללא דאית לן הלכה כרבי מחברו הלכך כרבי קי"ל ואין בני המבוי יכולין לעכב עליו ומיהו דוקא במבוי שהוא פתוח למוקצה או לבקעה או במקום שאין הרבים מצויים [שם] אבל אם היה פתוח לרה"ר אפילו בני רה"ר יכולין לעכבו משום דזימנין דדחקי ועיילי טובא וכדאמרי' בסמוך [דף יב.] שמבואות המפולשות לרה"ר ובקשו בני המבוי להעמיד להם דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן מהאי טעמא דזימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא וע"כ [היינו] לאו במפולשין משני צדדין מיירי דא"כ היכי סליק אדעתין להעמיד בהם דלתות ועוד מאי קאמר דדחקי ה"ל למימר דחלפי בכל יום תמיד ולא לזימנין בעלמא וכן מצינו בפרק כל כתבי (דף קיז.) דקרי למבוי סתום מג' רוחותיו מפולש משום שהוא מפולש ברחבו במילואו לר"ה ומיהו אם היה שם מלבן ופלימין לעכב רגל הרבים ודאי מעמידין לו דלתות אע"פ שפתוח לרה"ר וכן נמי אם בא לסתום הפנימי כנגד פתחו אין מעכבין עליו משום דהשתא לא הוי מפולש וכדאמרינן ג' דפנות בלא לחי זהו מפולש זהו דעת הראב"ד ז"ל : סתום זהו סיום ברייתא דלעיל דרבי ורשב"א וכולהו מודו בהא : בית סתום. שאפילו שהיה סתום קודם שיחלק להם האב הבתים כל היכא שלא פירץ האב את הפלימין שהם המשקופות אע"פ שפרצם הבן לאחר מיתתו לא איבד זכותו שזכה כבר בד' אמות בכל פתח וכמו שלא מחל את המצר כן לא מחל אותן ד' אמות ולענין מבוי דוקא הוא דאמרינן דאם פרץ את פלימיו בעל הפתח איבד את זכותו ולא בד' אמות בלבד אלא אף בכל שתופי המבוי והטעם דלאו רשות גמורה הוא לפי שהוא מדרס אף לבני רשות הרבים אבל כל שלא פרץ את פלימיו לא נסתלק זכותו ממנו דכפתוח הוא חשוב : בית סתום. ומת בתוכו כל שלא פרץ את פלימיו הוי כפתוח והוא

נר מצוה

ומרפסת יש להן ד"א היו (א) חמשה בתים פתוחים למרפסת אין להן אלא ד' אמות גרסי' בסוכה* בית שאין בו ד"א על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה ואין האחים והשותפים (א) חולקים בו דלא חזי לדירה : בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה אין לו ארבע אמות ואפילו קרויו לבר ולא מיבעיא קרויו [א] מלגיו דעייל מלגואי ומפריק בעי מיניה רב הונא מרבי אמי (ב) אחד מבני מבוי שבקש להחזיר (ב) פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל אכסניא לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים ואכסניא לפי בני אדם מתחלקת יש שפירשו זבל של אכסניא (ג) וגולפא (ג) (ד) ושדריא שדרך האכסנאים להניחם חולקים אותם בעלי האכסניא לפי בני אדם ויש שפירשו אכסניא זו היא אכסניא של מלך או של עבדיו כשגובים אותם לפי בני אדם [ב] ולא לפי פתחים האי דאמרינן בני מבוי מעכבין עליו ה"מ מבוי שאינו מפולש מפני שמרבה עליהן את הדרך אבל מבוי מפולש אין מעכבין עליו דהוה ליה רשות הרבים: אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה וחיצונה משתמשת לעצמה והשאר (ה) משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת הפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למקום אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו וחמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר (ו) משתמשות עם השניה והשניה משתמשת עם החיצונה ומשתמשת לעצמה נמצאת פנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי וקם ליה רב הונא כרבי שמעון בן אלעזר וליתא לדרב הונא דהא דרבי פליגא עליה דרבי שמעון בן אלעזר וקיימא לן הלכה כרבי מחברו : היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר *רבה לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבה תניא דמסייעא לך *בית סתום יש לו ארבע אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות °בית סתום אינו מטמא כל סביביו

פרץ

רש"י

שאין מגיעות לגג : מרפסת. הרבה פתחי עליות פתוחי' לה וכולן עולין דרך סולם א' : אין להן אלא ד' אמות. בין כולם אצל רגלי הסולם : פטור ממזוזה כו' דבית כתיב בהו והאי לא איקרי בית : ואפילו קירויו לבר. לצד החיצון וגילויו לצד פנים: אין לו ארבע אמות דאפשר דמעייל החמור עד הגילוי. ומפרק ליה. דאין דרך לתת הכלים בצד שאינו מקורה : בני מבוי האחר. שאינו רגיל אצלם מעכבין עליו : אכסניא. חיל המלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם : או לפי בני אדם. הדרים בבית : לפי פתחים. מחלקים אותם לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכוהו עד שנעשית אשפה : שבקש לסתום כנגד פתחו. להקיף מחיצות ד' אמותיו שיש לו במבוי כנגד פתח שמרבה עליהם את הדרך. שההולך מראש לצד סופו צריך להקיף המחיצה : חצרות הפתוחות למבוי. זו אצל זו לארכו וסתם מבוי סתום בסופו וא' מקצותיו פתוח לרשות הרבים : כולן משתמשות עם החיצונה. כנגדן כי לכולן יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לר"ה וכל שיש לו דרך יש לו רשות להשתמש בתשמיש שאינו מעכב דרך המבוי והחיצונה משתמשת לעצמה כנגדה ברוחב המבוי ולא עם חברותיה שאין לו דרך עליהן : קשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין אפילו חיצונה: היה סתום. שהיה לו מקום פתח פתוח לו וסתמו ואחר זמן נמלך לפותחו : כולן משתמשות במבוי. ואפילו חיצונה על הפנימית : שלא פרץ פצימיו. כשנסתם הפתח ולא סילק מזוזותיו ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה ודעתו לפותחו אחר זמן : בית סתום. אחד שהיה לו פתח לחצר וסתמו יש לו ד' אמות בחלוקת החצר אם בא לחלקו : אינו מטמא כל סביביו. אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו

שלטי הגבורים

להכירו נשתמש בו לזמן שכשם שאינו יכול להפקיעו ממנו לגמרי כך אינו יכול להפקיעו ממנו אפי' שעה אחת כיון שאפשר להם להשתמש ביחד. כתב הרב יהודה ברצלוני שאם יש לשנים בית בשותפות לא' ב' חלקים ולב' שליש ואין בו דין חלוקה ואותו שיש לו שליש טוען תתן לי שליש השכירות או תשב ב' חדשים ואני חדש או שאמר גוד השליש שלי אבל לא אמר גוד או איגוד שני השלישים שלך ובעל שני שלישים אינו רוצה אלא שישכור ממנו אין הדין שישכור ממנו בעל שני השלישים כלום וגם אין בעל השליש יכול לומר השב בו ב' חדשים ואני חדש אלא ישב בו בעל שני חלקים הכל ולא נהירא לטור דא"כ לקתה מדת הדין אלא כיון דאילו ישתמשו בו ביחד יפסיד בעל השני שלישים אם ירצו שניהם להשכירו ישכירוהו ויקח כל אחד חלקו מהשכירות כפי חלקיו ואם ירצו להשתמש בו בעצמם ישתמשו בו כל א' יומו אם הוא דברים שרגילים להשכירו לימים ואם הוא דבר שרגילים להשכירו לחדש או לשנה ישתמש בו כל א' כפי הזמן שרגילים להשכיר לא פחות ולא יותר ובגורל שיטילו גורל איזה ישתמש בו תחלה ואותו שיש לו ב' חלקים ישתמש בו זמן תשמישו רצופין וכ"כ הרא"ש בשאלה :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ד' או : (ב) נ"ל מרב : (ג) נ"ב בר"פ בני העיר דף כ"ו ע"א אמר אביי שמע מינה אורח ארעא למישבק איניש גולפא ומכלא באושפיזיה ופירש"י גולפא קנקן של חרס שנשתמש בו ומכלא אם שחט בהמה ושדריא פי' שמרים וקאמר הכא דהני מטלטלים שדרך האכסנאים להניחם באושפיזה חולקים אותם בעלי האכסניא לפי בני אדם : (ד) נ"ב בענין ערך סדר השני. בפרק המפקיד דף מ' איכא גולפי ושדריא פי' שמרים עכ"ל : (ה) כולן : (ו) נ"ב כולן :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וס"פ שאינו מקורה לצד החצר דאין לו ד' אמות בחצר דהא יכול לפרק המשא בחצר בית שאינו מקורה דאין דרך לתתן כלים בחצר שאינו מקורה : [ב] נ"ב גובים כצ"ל: [ג] נ"ב דברי הר"ן משמע כפר"ח שרוצה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי ומרבה עליהן הדרך של רגל בני אדם פי' שיכולין לומר בני המבוי כשיש רבים במבוי יכולין לכנוס עד סוף המבוי וע"י הסתימה תרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי ואף לתגירוה יצטרכו ליכנוס מרוב דוחק: [ד] נ"ב משתמשת :

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' שכנים ופ"ה מהלכות מזוזה ופי"ג מהל' רוצח סמג עשין סב טור י"ד סי' קעב :
ב מיי' פ"ט מהל' שכנים טור ח"מ סי' קסב :
ג מיי' פ"ב שם טור ח"מ סי' קעב :
ד מיי' שם סמג ופ"ס טור ח"מ סי' [קסב] קעב :

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע אף כיש בו ד' אמות נמי שצריך לפתוח שיהיה לכ"א ד"א עי' ח"מ בסי' רי"ד ובתוי"ט שם פ"ו דב"ב וי"ל ד"א נפ"ד דכל שאין מגיעין לכ"א ד"א אין חולקין:(ב) נ"ב נ"ע דלא שמיע ליה ברייתא דלקמן : (ג) וגולפא ושמריא כו' כצ"ל. ונ"ב שמרים עי' גמ' ב"מ דף מ' ע"ב

בגמ' וברא"ש איתא רבא (נ"א)

[דף קסא ע"א]

גי' ד"ס

והוא טמא ליגע שם מבחוץ (ב) או המאהיל תחת תקרת הפתח דוקא ולא בשאר כותלי הבית ואם פרץ את פצימיו הכל שוה והוי כקבר שאינו מצויין שגזרו חכמים טומאה בכל ד' אמותיו סביב כדי שלא יהו עוסקי טהרות הולכים בלדו או יאהילו ויגעו בגולל ודופק ולאו אדעתייהו אבל אי הוי מצויין בסימן ניכר או באבן גדולה או בחפירה סביב הקבר לא תפיס ד' אמות דתנן חצר הקבר הנכנס לתוכה טהור : גרסי' בגמ' אמר רבה בר חנה אמר רבי יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו [ג] לסתמן בני אותה העיר [ד] מעכבים

רש"י תורה אור נר מצוה

פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו : א"ר ענן אמר שמואל מבואות המפולשות לרה"ר ובקשו בעלי מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבים עליהם דזימני דדחקי בני רה"ר ועיילי להתם : *(אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני מבוי לסתמן בני העיר אחרת מעכבין עליהם ואפילו איכא דרכא אחרינא): אמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו: ולא את השדה עד שיהא בו תשעת קבין לזה וכו': ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה : *פשיטא חלק פשוט וחלק בכור יהבינן ליה אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא ורבא אמר אמר קרא °והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור ההוא גברא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשיה כי קא פלגי אמר להו פלגו לי אמיצראי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף אמרי אחי מעלינן ליה כנכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף : תרתי ארעתא חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זימנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף : תרוייהו אחד נגרא אמר רב יוסף כגון זה ודאי כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי בעינן לאפושי אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי אריסי ולא כלום היא : *חד גיסא נגרא וחד גיסא נהרא פלגי לה בקרנא זול* (כגון זו) :

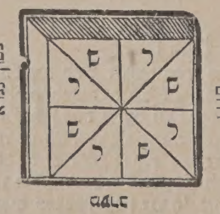

ולא את הטרקלין ולא את המורן וכו': אין בהן כדי לזה וכדי לזה מאי °אמר רב יהודה איתדינא דגוד או אגוד ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד [א] ת"ש שני אחים אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהם מרחץ ובית הבד אם עשאן לשכר השכר

בתוכו : פרץ פצימיו . הרי הוא כקבר וחכמים שימאו סביב הקבר ארבע אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ויאהילו ולאו אדעתייהו . לעיר אחרת . לדרך עיר אחרת : (א) בני אותה העיר אחרת מעכבין . שכבר הוחזקו לעבור דרכם דרך אותם המבואות : פשיטא חלק בכור וחלק פשוט . שני חלקים שנוטל הבכור אחד מבכורה ואחד מפשיטות : אחד מצרא . זו אצל זו כי שני חלקים הן כחלק אחד : יבם . המייבם אשת אחיו וקם תחתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי: דזבין ארעא אמיצרא דבי נשיא · קנה קרקע אצל שדות אביו : כי מטא למיפלג. עם אחיו בנכסי אביו : על מדת סדום . זה נהנה וזה אינו חסר : אמרי אחי מעלינן כנכסי דבר מריון . עילוי היא לנו ומשובח כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות (א) (ב) ומסתברא הא דרב יוסף בשדה בית הבעל שפעמים זו מתברכת יותר מזו : תרי ארעתא אתרי ניגרי . אם יש בית השלחין לשני אחים לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקותה ממנו וזה קנה שדה אצל אחת מהן ורוצה שיתנו לו אחין אלו הסמוכין לשלו : כגון זה כופין . דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו : האי מדויל . דרך היאורים ליבש כשהנהר נמשך מהם מתמעטין ופעמים זה יבש וזה אינו יבש אומרים לו *) תן לנו חלק בשתיהן ואין זו מדת סדום או תן לנו עילוי בדמים : תרתי ארעתא . יש להם לחלוק על נגר אחד ואחד מהם קנה קרקע אצל אחד : כופין על מדת סדום. דכיון שהם על נגר אחד שניהם שוין : ניחא לאפושי אריסי. טוב לי שיהו [ב] שתי שדות אחת מכאן ואחת באמצע כדי שתרבה [אריסין] ותהא שדה שלי משתמרת יפה : חד גיסא נהרא . שדה שיש נהר על פני מזרח ונגרא על פני לפונה : פלגי ליה בקרנזול. לפי שהנהר טוב מן הנגר וסמוך למים טוב מן הרחוק לכך יחלוקו לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר [וכאשר ירחק מזה] ירחק מזה : אית דינא דגוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה חלקי או אני אקוץ ואקנה חלקך : לית דינא . שזה יכול לומר לא שלך אקנה ולא שלי אמכור אלא שותפים

*) נ"ל טול חלקך בשתיהן נסיה

עליהן . ולא מיבעיא היכא דליכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא אפילו איכא דרכא אחרינא נמי מעכבי משום דרב יהודה א"ר דאמר רב יהודה א"ר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו . הא דרב יהודה א"ר מוקמינא לה בהמניח את הכד (דף כח.) *כיון שהחזיקו בו ברשות תחלה. אבל אם באין תחלה להחזיק שלא ברשות מותר למחות ולקמן בפרק המוכר פירות [דף ק.] מייתי לה ומוכח הכי: הא פירשנו לעיל *) דלאו במפולשין לרה"ר מסני לדדיו דוקא קאמר : *כרה"ר דמיא . להא דקיי"ל דספק טומאה ברה"ר ספקו טהור: [ה] ועיילי טובא. לפעמים ממלאים כל המבוי מחמת גמלים וקרעות : באתריה דמר . ארעא שמנה היא טפי ובט' קבין סגי לתרוייהו : ובאתריה דמר . ארעא כחושה היא טפי ומש"ה בעי ט' קבין לכל חד וחד . וי"מ ה"כ בגנה : חלק בכור . שהוא פי שנים אם בא לחלוק עם אחיו הפשוט לא מצי א"ל הפשוט נחלוק השדה לג' חלוקות ובמקום שיפלו לך שני חלקים בגורל תטלם דודאי יהבינן ליה לבכור ב' חלקים אחד מצרא היכא שיפול הגורל אם לצפון אם לדרום כדאמרי' בים נוחלין (דף קכד.) פי שנים השוה חלק בכורה לחלק פשיטות ולא חשיבי שני חלקים אלא אלא כחלק אחד: יבם מאי. שקם תחת אחיו לנחלה הוי כאחיו הבכור לענין זה או לא: רבא דהלכתא כוותיה אמר והיה הבכור על החלק שיש לו הויה שמתחדש לו נקרא בכור אבל על החלק שהיה ראוי לו מפשיטותו לא הוי כבכור הלכך יתפזרו חלקיו לפי הגורל: אמצרא וכו'. קנה קרקע אצל שדותיו של אביו וכשהגיע עת חלוקת הירושה עם אחיו בקש מהם שיתנו חלקו אצל קרקעותיו . אמר רב יוסף דהלכתא כוותיה דאין בזה משום מדת סדום שהרי דינם לחלוק בגורל וזה שרוצה שיתנו לו בלא גורל מלו אמרי ליה לך שוה יותר כך ואלו נטיל גורל ובאה לחלקנו תקנה אותו ממנו בדמים יקרים לפיכך אין לנו ליתן לך את שלנו הלכך מלו מעלי לה כנכסים החשובים של בר מריון שהיה עשיר ולא ימכור קרקעותיו אלא בכדי דמיהן מיהו אם הוא חכם פותח ואומר להם אני אתן בהאיך קרקע כך שיעלה אותו מעט יותר מכדי שווי או אתם תתנו בו כך ואז אין יכולין לכוף אותו לחלוק בגורל דבכל מקום העלוי טוב מן הגורל וכן כתב הראב"ד ז"ל. ודעת החסיד ר"י ודעת **) הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל תלמידו כתבו שאין שום עלוי משבית הגורל שהגורל דין והעלוי אינו אלא כעין הסכמה ולא אמרוהו אלא בגוד או איגוד שאין בו דין חלוקה ולזה נוטה דעת הריטב"א ז"ל תלמידו : תרי ארעי אתרי נגרי . וכן תרי ארעי אחד נגרא : לא מיירי (ג) בשיש לאחד ארעא אמצרא אלא באחים שהאחד רוצה שיחלקו כל אחד בפני עצמה והשני תובע שיחלקו אותן זו כנגד זו :° וכתב הר"י ז"ל דבההוא דזבן אמצרא וכו' . אם יש גם לשני ארעא אמצרא אין מעלים דמים כלל אלא נוטל כל אחד הסמוך לו כיון שהם שוים בגופן ובכל דבר בנגרא ובנהרא וזה עיקר ונ"ל דהא מדת סדום היא : אתרי נגרי . שני יאורים דהשתא בכל קרקע יש יאור להשקותו . ופסקינן כרב יוסף דאין בזה משום מדת סדום כיון שיש לומר שזה ייבש ושמא זה לא ייבש הלכך יותר טוב הוא שיחלקו בין שניהם שתיהן יחד שאם ייבש האחד יוכלו להשקות מהשני : אחד נגרא . כלומר אבל אם אין בין שתי השדות אלא יאור אחד והשדות שוין ודאי בהא מודה רב יוסף דכופין אותו על מדת סדום דהא זה נהנה וזה אינו חסר והלכתא כוותיה ואין טענה לומר יותר יהיה הקרקע שלי שמור אם יבא חלקך מצד זה שתצטרך ארים מכאן ומכאן דכיון שיש לזה אריס בקרקע שלו די לו . חדא ארעא דקיימא [ו] במזרח ולפון שלה נהר ובצד מערבית דרומית יאור פליג ליה וניזול אחר הקרן שיהיו החלוקות שוות שיהיה לכל אחד חלק מהנהר ומהנגר . משום הכי לא קאמר באלכסון דאפשר שיבא האלכסון בדרך שהנהר כולו יהיה לאחד והנגר כולו לאחר . ומיהו אם אינו תופס כל ד' רוחות השדות נחלק השדות בשמנה חלקים כדי שנכו' החלקים לכל אחד כל מה שטוכל כזה* :

קי"ל דיורשין או מקבלי מתנה שיש להם קרקע בין שניהן או כלים או עבדים שהן שוין בתשמישן אם יש בקרקע שיעור כדי לזה וכדי לזה ורצה אחד מהם לחלוק כופה את חבירו לחלוק . וכן הדין בכלים ועבדים כיון שתשמישן ושוין אחד אבל אם אין בקרקע שיעור להלק כדי לכל אחד ואחד כדמפרש במתני' השיעורין אית דינא דגוד או אגוד כלומר דמצי אחד לומר לחבירו או תקבל אתה כולו בכך וכך או אני אתן בו כך וכך וכן הדין בכלים ועבדים שתשמישן חלוק לפי שכל אחד היה יכול לומר אני צריך גם כן לתשמישין אלו הלכך לימא ליה גוד או אגוד כלומר משוך אתה כולו או אני אמשוך כולו והכי תניא בברייתא דכשאין בו כדי חלוקה מעלין אותו בדמים : אמר המחבר ואומר הרא"ה ז"ל דכי אמרינן דינא דגוד או אגוד היינו ביורשים או מקבלי מתנה וכיוצא בו שלא נשתתפו לדעת אבל שותפין שנשתתפו לדעת בדבר שאין בו דין חלוקה אין בו דינא דגוד או אגוד אלא מדעת שניהם שלא נשתתפו והטילו מעותיהם על דעת שיסלק אחד מהם את חבירו : ובכל דבר שאנו אומרים שהוא כדי לזה וכדי לזה ובלבד שיוכל להשתמש בחלקו בכל מה שהיה משתמש בכולו כגון שאם היה בכולו בית הכסא או פורני או מרחץ שיהא לו עתה גם כן בחלקו דאי לא מצי אמר הגא תרווייהו בעו לי כדאמרינן בתרתי אמהתא ואע"פ שיש לו כיוצא בו במקום אחר או שיוכל לעשות בכאן אין זו טענה כי הוא בכאן רוצה להשתמש בלא הוצאת מעות ואין צריך לומר שיש להם לחלוק בענין שיש לו דרך שלא יפרח באויר או שיקחנו במאה מנה או שיצטרך לבנותו

*) [גבי א' מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בדף יא:] ג"א. **) כד"ס וכד"ק סגי' הרשב"א אבל הרמב"ן ז"ל כו'.

ליה לאידך הילכך כדאמר תובע גוד או אגוד לא איכפת לן בנתבע בין אית ליה בין לית ליה דאי לית ליה אמרינן ליה אגיד ליה לחברך.ומסיים כאן הפרק וכן הגי"י מביא ת"ר מדבק כו' מן הגמ':[ב] שיהו לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן ואחת כנ"ל : [ג] נ"ב בני העיר: [ד] נ"ב פי' של האחרת : [ה] נ"ב ל"ג דא"ר זירא אמר רב נחמן ד' אמות הסמוכות לרשות הרבים כרה"ר דמיא ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא דזימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא:[ו] נ"ב וכן פי' ר"ת שדה שמזרח ולפונה נהר ומערבי ודרומה נגרי חולקין אותה באלכסון מקרן מזרחית לפונית לקרן דרומית מערבי' ויהיה לכל א' חד לד נגר' וחד לד.נהרא וכל היכא דמשוך חד גיסא נהרא ונגר' קרוי חד יסא'

שלטי הגבורים

א מספי' דחלוקת בכור ופשוט ויבם כ' סרא"ש נקטינן מהכא שנים שקנו שדה בשותפות אחד שליש וא' שני חלקים כשחולקים נוטל שני חלקים ביחד כיון שקנאוהו כאחת אבל ג' שקנו שדה בשותפות ושוב קנה האחד חלק חבירו כשבאין לחלוק אינו יכול לכוף את חבירו שיתן לו שני חלקיו ביחד כיון ששני החלקים לא היו מתחלה שלו אלא בא מכחו ומכח חבירו שקנה סימנו השלים · כתב ריא"ז

ב אם קנה א' מן האחין שדה סמוך לשדות אבותיו ואמר תנו לי חלקי סמוך לשדה שלי יכולים האחין לומר לא נתן לך חלקך אלא במקום שמגיעך ע"פ הגורל כאחד ממנו אם תרצה סמוך לשדה שלך קח אותו בדמים יקרים ואע"פ שכל החלקים שוים יכול כל א' לומר אני רוצה חלקי במקום שמגיע לי על פי הגורל שפעמים שזה מתברך יותר מזה כענין חלקה אחת תמטר וחלקה אחת לא תמטר ואין אדם רוצה לשנות מזלו :

ג דלא אמרי' גוד או איגוד אא"כ יד שניהם משגת לקנות אבל אם א' אין ידו משגת לא ורבינו כתב שהכל תלוי בתובע וכ"כ הרמב"ן י"א דלא אמרי' גוד או איגוד אא"כ יד שניהם משגת לקנות אבל אם אחד אין ידו משגת לא ור"ף כתב שהכל תלוי בתובע ולא חיישינן אי לית ליה לנתבע כיון שהתובע עשיר יכול לומר לנתבע גוד או איגוד אפי' אם אין לנתבע במה לקנות ע"כ וכ"כ מיי' י"א דלא אמרי' גוד או איגוד אלא בנתינת דמים מיד אבל אם אמר גוד ואמתין לך המעות ל' יום או איגוד ותמתין לי המעות ל' יום אין שומעין לו שיכול לומר אני נוח לך ואתה קשה ממני :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) בזה מיושב למה הקשה רב יוסף הכא מן אחי מעלינא ליה וכו' ובסמוך הקשה רב יוסף זימנין דהאי מדויל וכו' וכן מבואר בתוספת אליבא דרש"י ע"ש :

(ב) ובתוס' דמתניתין מבואר דאם יש קבר פתוח אינו מטמא במגע שסביא שם ברייתא דספרי ובאהל כשהוא פתוח מטמא שם בפשיטות שאינו מטמא בנגיעה ע"ש וצ"ע דמנ"ל להגי"י כל כך בפשיטות שמטמא בנגיעה ודו"ק :

(ג) דא"כ הל"ל דאין כופין מטעם דמעלינן ליה כדלעיל ולא ס"ל כרש"י דמחלק בין בית השלחין ובין שדה הבעל ודברי הגי"י כפי' תוס' במתניתין ושם מבואר באורך :

הגהות חו"י

(א) נ"ב כן גרס בגמ' ורש"י פי' האחרת וצ"ל שהסמ"ע סי' קס"ד ס"ק ב' לא הבין כך ומ"מ י"ל שהדין אמת דגם בני עיר זו מעכבין : (ב) נ"ב עי' בתוס' ורא"ש וקשיא לדידהו הא דפסיק לקמן אפושי אריסי לאו כלום הוא ויש לחלק :

לבנותו והא דאמרינן אין להם דרך זה על זה בשהיה לו דרך ממקום אחר או שנתרצו לחלוק כן וכן הסכים הרא"ש ז"ל ושאר רבותינו ז"ל ע"כ: הגאון רי"ף ז"ל פסק כרשב"ג וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות שכנים והלכך אם אמר אחד לחבירו כיון שאין שיעור לכל אחד [י] טול אתה שיעור הראוי לך ואני אטול השאר ונחלוק אפילו הכי אינו יכול לכופו משום דאמר ליה אי בדמים וכו' : ואם היה חצר כיון שאין בה כדי לזה וכדי לזה גם דינא דגוד או אגוד לית בה לפי שטוען חברו אין לי דמים וגם אין לי [מקום לקבל] תשמיש ביתי שהרי צריך אני לפרוק משאוי ד' אמות לפתחי כן כתב ה"ר יונה ז"ל ומסתבר לי טעם הרב ז"ל כיון שהחצר נגרר אחר הבתים ובבתים לית דינא דגוד או אגוד שכבר נחלקים לכל אחד ואחד ביתו גם בחצר אינו יכול לכופו : לא שנו. הא דאמרינן אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו : אלא בכרך א'. משום דא"א לנמוס הקונטרסין כשיפרש החומש מן הנביאים או הנביאים מן הכתובים שלא ישאר עלה אחד מחלק האחד על חבירו והוי בזיון אבל אם הם שתי כריכות לא גזרי' ב'כריכות אטו כרך אחד אלא אם שניהם רוצים לזה כרך אחד ולזה האחר חולקין אבל אם האחד אינו רוצה לחלוק וגם האחר אינו רוצה להסתלק משניהם אלא שרוצה לחלק וליתן לו היפה או הגרוע בזה אינו יכול לכופו ולית בה דינא דגוד או אגוד אלא דוקא כשמסתלק מן הכל יחד אז הוא דמצי למימר ליה גוד הכל או אגוד אבל לתלאין לא אע"פ שמעלה לו דמים על היפה שכה דהוי בעל כרחיה דחד מינייהו דלא ניחא ליה בתרווייהו והכי אמרינן הכא דלרבה בר חנינא ורב דימי בר חנינא הוה להו תרתי אמהתא חדא הות ידיעה למיפא ולבשולי וחדא הות ידיעה לטוות ולארוג אתו לקמי' דרבא אמר להו לית דינא דגוד או אגוד הלכך ישתמשו ביחד בשתיה' וכדאמרי' בשתי כריכות וכדכתיבנא לעיל אבל בשני אחין אחד עשיר ואחד עני מצי למימר העשיר לעני גוד הכל או איגוד הכל והא דאמרינן גבי הא דתניא ב' אחין א' עשיר וא' עני דלית בהו דינא דגוד או אגוד דגוד איכא ואיגוד ליכא הסם הוא שהעני הוא התובע ואומר גוד ולא מצי למימר אגוד דלית ליה דמי ומ"ה הוא דאמרי' דלית דינא דגוד או אגוד לתלאים אבל אי א"ל (א) העני גוד או אגוד אע"פ דלית ליה דמי ולאו כייפינן ליה לעשיר דהא דינא קאמר כן פסק הרי"ף ז"ל ומיהו כבר פירשנו לעיל דהיינו דוקא ביורשים או במקבלי מתנה אבל אם לקחו שנים טרקלין שאין בהם כדי לזה וכדי לזה אין אחד מהם יכול לומר לחבירו גוד או אגוד שהרי לדעת שיהיו שניהם שותפין בו לקחוה ולא למוכרו איש אל אחיו כן כתב ה"ר יונה ז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שכנים נראה שאין חלוק בין השותפין שלקחו או שהיו שותפין בירושה ומתנה : גרסי' בגמ' תנו רבנן מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי רבי מאיר וא"ר מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים והכשרנום ונותן בכל חומש וחומש ד' שיטין ובנביא של תרי עשר ג' שיטין ומסיים למטה ומתחיל למעלה שהרי אם בא לחתוך חותך : [כ] מדביק אותם וכו'. ולא חיישינן שמא יהיה נראה הכל נביא אחד : ומסיים מלמטה. בסוף הדף וכשיבא לכתוב הנביא האחר בתחלת הדף אינו מניח ריוח משום שכיון שיכול לחתכו בפני עצמו הוא גנאי שיהיה משונה דף זה מן האחרים ללא צורך כשנראה אותו ספר בפני עצמו וזה לאותן שכותבים בגליון כס"ת אבל בכרך מקובץ קונדרסין כמו שאנו עושין אין דרך לחתכן באמצע קונטרים ובענין זה ודאי מניח

נר מצוה — תורה אור

השכר לאמצע ואם עשאן לעצמן הרי עשיר אומר לעני *קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים וענבים ובוא ועשה בבית הבד שמע מינה דלית דינא דגוד או אגוד וקשה לרב יהודה ופרקינן שאני התם דגוד איכא אגוד ליכא איכא מאן דמוכח מכאן דלא אמר גוד או אגוד אלא בזמן שיד שניהם משגת לקנות אבל בזמן שהאחד עשיר ויכול לקנות ואחד עני ואין ידו משגת לא אמר גוד או אגוד ואנן לא סבירא לן הכי אלא כי אמר תובע לנתבע גוד או אגוד אמרינן דינא קא"ל א ולא איכפת לן בנתבע בין אית ליה ובין לית ליה ומתני' דשני אחין היינו טעמא שהעני הוא התובע והוא אין יכול לומר לעשיר גוד את או אנא אגוד דהא לית ליה למיגד ולכן איבטל דינא דגוד או אגוד שהעשיר יאמר לו איני רוצה לגוד גוד אתה וכיון דלית ליה איבטל דינא דגוד או אגוד אבל אם היה העשיר תובע לעני ואומר לו גוד או אגוד הוה אמרי' ליה דינא קא"ל גוד ואי לית לך שבקיה ואיהו לגוד כללא דמילתא היכא שהתובע אומר גוד או אגוד לא איכפת לן בנתבע אי אית ליה למיגד או לית ליה דאי לית ליה יניח לתובע לגוד אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד ב או אגוד ותניא נמי הכי כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים תניא טול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו רשב"ג אומר אין שומעין לו מ"ט דרשב"ג משום דאמר אי בדמי לית לי למיתן לך ואי במתנה לא ניחא לי דכתיב °ושונא מתנות יחיה וקפסקי רבוותא דהלכתא כרשב"ג משום דמסתבר טעמיה : *ובכתבי הקדש אף על פי ששניהם רוצין לא יחלוקו : אמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשתי כריכות אם רצו לחלוק חולקין ואם לאו [א] (א) אית דינא דגוד או אגוד ודוקא (ב) לחלוק כגון תהלים ותורה אין חולקים אא"כ [רצו] דתרווייהו צריכי להאי ותרווייהו צריכי להאי אבל תהלים ותהלים תורה ותורה (לא) ע"כ חולקין (א) (דמצי למימר ליה גוד או אגוד) : הג"ה עד סוף הפרק: אמר ליה רב אשי לאמימר והא רבין בר חנינא ורב דימי בר חנינא הווין להו תרי אמהתא חדא הוה ידעה אפויי ובשולי וחדא ידעה פילכי ונוולא וביסתרקי אתו לדינא קמיה דרבא ואמר להו לית דינא דגוד או אגוד אמר ליה שאני התם דמר ניחא ליה בתרווייהו ומר ניחא ליה בתרווייהו : תנו רבנן [ב] ג מדביק אדם תורה ונביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ורבי יהודה אומר תורה בפני עצמה ונביאים בפני עצמן וכתובים בפני עצמן וחכמים אומרים כל [ג] אחד ואחד בפני עצמו אמר רבי מעשה והביאו לפנינו ס"ת ונביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנום [ד] ומניח כדי לגול עמוד בתחלתו °וכדי היקף בסופה ונותן בין כל חומש וחומש ארבע שיטין וכן בין כל נביא ונביא ובנביא של י"ב שלש שיטין [ה] ומתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה [ו] *שאם רצה לחתוך חותך תניא כל ד הספרים נגללין מתחלתן ס"ת היא נגללת לאמצעיתה ועושה לה עמוד אילך ואילך

רש"י

נהיה בה : קח לך עבדים . ולא מצי עני למימר קני לך : אגוד ליכא . שאין העני אומר אקנה חלקך כי אין לו לכך אין יכול לכופו לקנות : ושמו עליו . שיש בו שיעורו שאם תחלקנו שמו הראשון עליו · מעלין אותו בדמים . היינו גוד או אגוד : טול אתה שיעור . כגון חצר שאין בו ח' אמות ואמר לו חלוק וטול אתה ד' אמות ואני אקח המותר : [ז] הא דאמר רב יהודה. גוד או אגוד משמואל רבו קבלה : אלא בכרך א'. שכל ספריהם היו עשויין כמו מגילה בגליון ואם יביאוהו לבית דין כדי לחלקו יש בו בזיון: אבל בשתי כריכות. כגון תורה בכרך אחד וכתובים בכרך א' : דתרווייהו צריכין להאי ולהאי לא מצי לכופו לחלוק ולתת לו דמי העודפים ביפה ולא למכור חלקו דלא הוי גוד או אגוד אלא אם כן דאמר ליה או קח את שתיהן [ח] דכל אחד אין בה כדי לאחד: פילכא ונוולא . לטוות ולארוג : ביסתרקי. תכשיטים של ספסלים : לית דינא דגוד או אגוד. לכופו לתת דמי [ט] היפים ביפה או למכור חלקו : מתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה . אם נזדמן לו סיום ספר למטה בסוף הדף מתחיל ספר אחר בראש הדף ואין צריך להניח ריוח ביניהם : כדי לגול . על גבי עמוד של עץ שהספר נגלל עליו וסופו כדי לגוללו בו : כדי הקיפה . שאין עושין שני עמודים כדי לגוללו לאמצע כמו שעושים לס"ת אלא גוללין מן תחלתו לסופו וכורך החלק על ההיקף : ומתחיל מלמעלה. כדפרישית *בראש הדף ספר אחר וא"צ להניח ריוח חלק שאם בא לחתוך חותך ונמצא זה ראש הכרך וגנאי הוא להיות דף זה משונה מחברו על הגס : ועושה לה עמוד אילך ואילך. כעין ס"ת שלנו

מלחמת ה'

ועוד דינא דגוד או איגוד מעיקרא קס"ד דאיתיה בשתי כריכות וכו' : **אמר** הכותב מי לא ידע בכל אלה אבל ברוב דברים לא ניצל מן הטעות שהרבים טועים בו שלא היה צריך לפרש שתי האמהות שאינן עושות מלאכה אחת ולא שתי כריכות באינן שוות בדמים ויש עלוי ביניהן שאפי' בשוות נאמרו הדברים בגמ' ומעיקרא קס"ד שיש בהם בי דינא דגוד או איגוד אי לאו דינא הוא אין בהן דין חלוקה כיון שאחת מהן תורה וא' מהן נביאים שאין השותפין כופין זה את זה לחלוק טרקלין כנגד שדה ולא שדה כנגד טרקלין ואפי' נגרא כנגד נגרא מדין חלוקה ומשום דינא דגוד או איגוד בעיא למיתי עלה ולבסוף נדחית ומה שכתב שאין לעשות חלוקה מכח דינא דגוד או איגוד בשני דברים המשמשין מעין דבר א' כגון שתי כריכות בכתבי הקדש בכרך זה תורה ובכרך זה נביאים וכו' אבל בחלק הא' לעלות בדמים בין הרע והיפה אין זה דינא דגוד או איגוד על דעתי אפי' בכרך זה תורה ובזה תורה אין מעלין בדמים היפה על הרע כדי למשוך א' מהם היפה ולהמשיך השני לחבירו שיכול לומר אין רצוני למכור כלום או שיאמר איני רוצה ליקח חלקך שבגרוע והיינו טעמא דשתי כריכות שאינן משמשין מעין דבר א' ורע ויפה נמי כשני דברים דמו דלמר מיבעי ליה הא והא ולמר מיבעי ליה הא והא שאין דעתו למכור וכל עיקר אין דיננו בגוד או איגוד לכוף אדם למכור מנכסיו כלום ולא ליקח כלום אלא או ימכור או יקח וכאן אתה כופהו למכור וליקח ולפיכך הוצרכו להעמידה לדשמואל בששניהם רוצים ולא תרגמה רב יוסף לאביי בשניהם שוים וחולקין תורה כנגד נביאים דמסתמא נמי בשוין היא שכל לשון חלוקה בשוין ובמסקנא נמי כי אקשי' והא כתבי הקדש דתרווייהו צריכי להו ואמר שמואל וכו' לא אוקימנא בתורה ותורה ובשאין דמיהן שוין ואילו בתורה ותורה ודמיהן שוין ליכא לאוקומה דאי הכי פשיטא אבל שניהם רוצין קמ"ל שאין אסור משום מוכר ס"ת אלא שיש לבעל הדין לדחות בזו ולומר דשתי כריכות דומיא דכרך א' דמתני' דהיינו תורה ונביאים ·

המאור הגדול

דינא דגוד או איגוד מעיקרא קס"ד דאיתיה בשתי כריכות וכיוצא בה כגון תרתי אמהתא שיוכל האחד לכוף את חבירו לחלוק ביניהם בכח דינא דגוד או איגוד שיאמר לו אני אתן י' סלעים או עשרים ואקח החלק היפה מהם בדמים הללו משוך אתה אותו בכך ועל כרחו יש לו למשוך או להמשיך בדמים הללו והיינו דא"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דקס"ד דשמואל דאמר חולקין בשתי כריכות על כרחו של א' מהם קאמר ועל דרך זה שאמרנו ודחינן ליה דליכא ראיה כיון דתרגמא רב שלמן כששניהם רוצין ומסקנא בתר דאיפסיקא הלכתא דאית דינא דגוד או איגוד אתי למידמא עלה מעובדא דהנך תרתי אמהתא דרבין ורב דימי שהיה א' מהם רוצה לכוף את חבירו לחלוק ביניהם ולמשוך החלק היפה בדמים ידועים או להמשיכו לחבירו ואמר להו רבא לית דינא דגוד או אגוד ועמדו ביניהם בשתוף ולא היתה להם חלוקה בהן ודחינן ליה להאי סברא ואמרי' דכה"ג לאו דינא דגוד או איגוד בשני דברים המשמשין מעין דבר א' כגון שתי כריכות בכתבי הקדש בכרך זה תורה ובכרך זה נביאים או כתובים או תרתין אמהתא כעין ההוא עובדא דרבין ורב דימי דלמר מיבעי ליה הא והא ולמר מיבעיא ליה הא והא דלעולם לא הוי דינא דגוד או איגוד עד שיאמר משוך את הכל או אמשוך את הכל או שיאמר בכל חלק וחלק בפני עצמו משוך או אמשוך אבל בחלק הא' לעלות בדמים בין הרע והיפה כדי שימשוך הא' לעצמו וימשוך השני לחבירו אין זה דינא דגוד או איגוד ואותן השותפין רבין ורב דימי לא היו רוצים ולא א' מהם להמשיך את שתיהם אלא למשוך את שתיהן זה לעצמו וזה לעצמו דלמר מיבעי ליה הא והא ולמר מיבעי ליה הא והא או לחלוק שתיהן בין שניהם והוא היה הדין שתבע א' מהם לחבירו לחלוק ביניהם בעלוי דמי היפה כדי שלא ישאר הא' ריקן מן האחר ולפיכך לא היה להם דינא דגוד או איגוד אבל אם תבע א' מהם למשוך הכל ולהמשך הכל לעולם אית דינא דגוד או איגוד דאמר שמואל בשתי כריכות חולקין לאו בעל כרחו של א' מהם קאמר אלא כששניהם רוצין וכן הלכה במסקנא דשמעתא והא דתנן שני אחים א' עני וא' עשיר וכו' יש לרב יוסף הלוי ז"ל בה דקדוקים ואנחנו כתבנו בה דעתנו בגם פשוט :

שלטי הגבורים

א הטיעור באות חי"ת בחלוקת קרקעות כתב וקשיא לו על דברי רב אלפס :

ב כתב רבינו האי בתשובה דשייך בשותפין שנשתתפו דינא דגוד או איגוד ומיי' כתב דבשכירו' נמי אית דינא דגוד או איגוד שכתב אחד השוכר מחבירו מקצת חצר או שדה שאין בו דין חלוקה או ב' ששכרו מקום א' בשותפות כל אחד מהם יכול לכוף חבירו לומר או שכור ממני חלקי או אשכור חלקך ואם יש בו דין חלוקה חולקין ע"כ ותימה היאך יחלקו נמחילה דבר שאינו שלהם אלא בשכירות תשובה לרב האי היכא שאין בו דין חלוקה ויש שם יתומים גדולים וקטנים והגדולים צורכים לחלוק ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ודנין להם גוד או איגוד והרא"ש כתב בתשובה דלא שייך אפוטרופוס גוד או איגוד שאין אפוטרופוס רשאי למכור חלקו וכ"כ ר"ש :

הגהות מא"י

... בזיון הספר אלא כשחותך מחמת חלוקה תוס':[ז]נ"ב שייך לגמ' : [ח] נ"ב או אקח שתיהן : [ט] נ"ל העודפים : [י] נ"ב ולאחד: [כ]נ"ב פי' [ל]ומכל לייסב דמיירי כשהעני רוצה לטרות ולהלוות מעות או הוא כמו עשיר :

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' שכנים ...

חדושי אנשי שם

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

מגיה וכן נראה הדין בנביא של י"ב ובחומש שאין דרך לחתכו אפי' בגליון שצריך להניח [ב] וכן נראה מן התוספות : אמר המחבר בין חומש לחומש שאסור לחתוך צריך שתהא התחלה לעולם באמצע הדף או בסופו בשטה אחרונה בענין שאפילו היה רוצה לחתוך לא יוכל לחתוך ויש סיוע לזה מן הירושלמי דגרסי' התם במגילה צריך שיהיה משייר בין ספר לספר כמלא ד' שטין ובנביא של י"ב ג' וצריך שיהא גומר באמצע הדף ומתחיל באמצעיתו [ג] ובנביא גומר בסופו ומתחיל בראשו וכתב הריטב"א ז"ל כן עיקר וצריך לנהוג כן . ותו גרסינן בגמ' ותניא כל נר מצוה כל הספרים נגללין לתחילתן ס"ת נגלל

ועמוד אילך תנו רבנן אין עושין ס"ת לא ארכה יתר על היקפה ולא היקפה יתר על ארכה : שאלו את רבי ס"ת בכמה [אמר להן] בגויל ששה טפחים בקלף איני יודע רב הונא כתב שבעין ספרי תורות ולא איתרמי ליה אלא חד : *אמר רבי אבא אמר שמואל אשמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם (א) :

סליקא להו פרק השותפין

*לא יחפור אדם בור סמוך א לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת של כובסים אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו שלשה ב טפחים וסד בסיד מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו ג' טפחים או סד בסיד מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים מרחיקים את הריחים ג' מן השכב שהן ד' מן הרכב ואת התנור ג' מן הכליא שהן ד' מן השפה : גמ' *פתח בבור וסיים בכותל (א) ליתני אא"כ הרחיק מבורו של חברו ג' טפחים אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו (ב) שנמצא מרחיק מחלל הבור ששה טפחים (ג) (וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים) הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה (א) למקח וממכר כדתניא האומר לחבירו בור וכתליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים °איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך רבא אמר אינו סומך בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך ואפילו לרבנן דאמרי מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם דבעידנא דקא נטע איהיה לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתיה לבור ורבא אמר אינו סומך ואפילו לרבי יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו

רש"י

שלנו : לא ארכה יתר על היקפה . צריך לצמצם הכתב לפי עובי הקלפים דלכשיגמור יהא חוט מקיף את עביו כדי מדת ארכו : שיעור ס"ת בכמה . ארכה : בגויל . שהוא עב והיקפו גדול צריך שיעשה ו' טפחים זו היא מדה להיות נגמר בו' טפחים היקף בכתב בינונית : ולא איתרמי ליה . ארכה כהיקפה : שמונה פסוקים . מן וימת משה עד לעיני כל ישראל : יחיד קורא אותם . כלומר שאין מפסיקים בהם לפי שיהושע כתבן ואיכא למאן דאמר משה רבינו בדמע כתבן ונשתנו משאר פסוקים שבתורה :

סליקא להו פרק השותפין

לא יחפור אדם בור . עגול : שיח ארוך וקצר : מערה . מקורה בקירוי: נברכת הכובסין . חופר הפירה מרובעת אמה או יותר ומי גשמים מתקבלים שם לכבס בגדים והיה להם ב' אחד ששורין בה הבגדים יום או יומים בגואת כלבים והיא קרויה מחמצן [א] ואחד שמשפשפין בה הבגדים והיא קרויה נדיין : אא"כ הרחיק כו' . מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי חפירתו : גפת . פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד: סלעים. אבנים שהאש יוצא מהם שכל אלו קשים לחומה שמוציאין הבל : מן הכותל . כותל לבינים של טיט העשוי ע"ג קרקע ולא בבור קאי השתא : זרעים ומחרישה קשים לכותל שמרפים את יסודו שנופל : מי רגלים . ממסמסין את הטיט היבש : ריחים . מנענעין את הכותל בגלגול הבסתו : מן השכב . ריחים תחתונים : רכב . הוא העליון הרוכב עליו והוא קצר טפח מן התחתון : וכן כליא תחתונה של מושב התנור שמושיבין על בנין לבינים וטיט לבסים שלא ישקעו שוליו מן הקרקע והבנין רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור תחתון קרוי כליא ועליון קרוי שפה ולפי שהבל התנור קשה לכותל [צריך להרחיק] : גמ' פתח בבור דקאמר סמוך לבורו של חברו וסיים בכותל אא"כ הרחיק מכותלו וכותל הוא בבנין הבנוי על הקרקע : מכותל בורו . כלומר האי כותל דקתני מכותל הבור קאמר שאף הוא קרוי כותל שנמצא מרחיק מחלל הבור ששה טפחים כי רוחב הכותל שלשה טפחים מן המצר וכל מלא הרחקת הראשון קרי ליה כותל : הא קא משמע לן . מדקרי כל הרחקות הראשון כותל דכותל בור שלשה טפחים ואפילו לאביי דאמר דאין הראשון צריך להרחיק כיון שלא היה שם בור לחבירו הא אוקימנא בבאו לחפור בבת אחת שאז כל אחד צריך להרחיק שלשה טפחים : הבא לסמוך. בורו תחלה לצד המצר ולחבירו אין שם בור : בשדה העשויה לבורות. כגון בית השלחין שצריכין תמיד להשקותו : אפי' לרבנן דאמרי מרחיקין כו'. שלא יזיק לבור ולית להו דזה נוטע בתוך שלו וזה חופר בשלו :

ליתנהו

לאמצעיתו ועושה לו שני עמודים אחד אילך ואחד אילך אר"א א"ר צדוק כך היו עושים סופרים שבירושלים לספריהם : ת"ר אין עושין ס"ת לא ארכו יתר על היקפו ולא היקפו יתר על ארכו שאלו את רבי שיעור ס"ת בכמה א"ל בגויל ו' טפחים ובקלף איני יודע : אמר רב גידל אמר רב ח' פסוקים שבתורה יחיד קורא אותם . פי' צריך לצמצם הכתב לפי עובי הקלפין כדי דלכשיגמור יהא חוט המקיף את עביו כמדת ארכו : בגויל . שהוא עב והיקפו גדול צריך ששה טפחים זו היא מדתו בהיקף בכתב בינוני : [ח' פסוקים]. מן וימת שם משה עד סוף הסדר דאי למ"ד יהושע כתבן א"כ צריכין שנוי והיינו שלא יפסיק בהן שיקרא אחד ד' וא' ד' ואי למ"ד ששמונה פסוקים אלו הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע הואיל ואשתני לכתבו בדמע אשתני אבל אין לפרש יחיד קורא אותם כלומר שאין שליח צבור קורא עמו דכל התורה נמי הכי הוא דתנן במגילה קרא אחד קראו שנים יצאו ואמרינן בגמרא [דף כא:] תנא משא"כ בתורה ומה שאנו נוהגין עכשיו לקרות שנים אומר ר"ת ז"ל שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות והא דאמרינן בירושלמי בפ"ג דמגילה [בפ' הי' קורא ה"א] רבי שמואל בר יצחק עאל לבי כנישתא וחזא חזנא קאי [ד] [מתרגם] מקמי קורא ולא מקים בר איניש תחותיה אמר לזה אסור לך כשם שניתנה תורה ע"י סרסור כך אנו צריכים לנהוג בה ע"י [ה] סרסור לא שהחזן יקרא עמו אלא יעמוד שם כדי שתנתן על ידי סרסור ואפשר שמסייע לו קלא בנחת והא דאמרינן במגילה לא יקראו שנים היינו בשוה שניהם בקול רם. כך ראיתי בתוספות :

סליקא לה פרק השותפין

לא יחפור. בור. הוא עגול. שיח. הוא ארוך וקצר . מערה. מקורה בקירוי והני תלת בין איכא מים בהם בין לית בהו מים צריך להרחיק מכותלי חפירות אלו ג' טפחים וכתם כותל שהוא ג' וכדאמרי' בגמ' הרי ו' שצריך [להיות] בין חלל זה לחלל זה : ולא אמת המים. אע"ג דלא קוו בהו מיא [ו] מ"מ כיון שהיא קבועה מזיקה וצריך להרחיק: נברכת כובסין. היא הפירה מרובעת בעומק אמה או יותר לשרות בה בגדים בגואת כלבים לכבס והיא נקראת מחמצן ועושין אחרת שמנידין הבגדים בה והיא נקראת נדיין וצריך להרחיק מנגה ד"א כדאיתא בגמ"א [דף יט.] משום דמנתזי מיא והא דמתניתין היא מחמצן וסגיא בג' טפחים אע"ג דלא קביעא כיון דקוו בה מיא [בעי הרחקה] ובכל הני צריך עם הרחקת ג' שיסוד בסיד דאי לא לא קיימי : גפת. היא פסולת של זיתים מה שנשאר אחר שנעצר מהן השמן וסלעים הם אבנים שמוציאין מהם אש קודולם בלע"ז וכל הני מחמת חמימותם מזקי לכותל ולפיכך צריך להרחיקם ומיהו אינם מזיקין כל כך ולפי' די בהרחקת ג' או סד בסיד וכולה מתני' מפרש בגמרא: גמ' פתח בבור. שאמר לא יחפור אדם וכו' סמוך לבורו וסיים בכותל חברו דמשמע בכותל חצר דאי כותל דבור ליתני מבורו של חברו שלשה טפחים והשתא קס"ד דראשון סמך בצד המצר מדלא שמעינן ביה שום הרחקה א"כ הוה משמע לן דבין בור לבור ליכא [אלא] ג' טפחים *ומ"ה מקשה ליתני וכו' דמשמע שהשני צריך לעשות כל ההרחקה היכא שהראשון סמך הילכך נפקא לן אליבא דהלכתא דקי"ל בשדה שאינה עשויה לבורות שסומך אפילו לרבא כדאמרינן בסמוך שהשני צריך לעשות כל ההרחקה דהיינו ששה טפחים [ז] כדתריץ אביי דמתני' דאמר מכותלו של חברו לומר שגם חברו הכניס בתוך שלו נמי שלשה טפחים מדאמר כותל ששם כותל הכי הוא כשיעור הפחות דמתני' [ח] והא דלא קאמר בפירוש ו' טפחים צריך בין בור לבור וקאמר האי דיכא בהאי לישנא דנקט מכותלו של חבירו לאשמועינן שכותל בור סתם ג' טפחים ונפקא מינה למקח ולממכר כן דעת הרמב"ם ז"ל שהשני צריך לעשות כל ההרחקה וכ"כ הרמב"ן וכן נראה דעת הרשב"א ז"ל: איתמר הבא לסמוך. כלומר לחפור בור אצל שדה חברו שיהא לו שדה חברו כותל לבורו : אביי אמר סומך . כיון שעדיין אין לו בור לחברו. ומסקינן דבשדה בית הבעל שהיא קרקע מלוחלחת ואינה צריכה לבורות להשקותה אפילו רבא מודה שיכול לסמוך דהא אינה עשויה לבורות כדי דניחוש שיחפור בור בעל השדה ואע"ג שעשוי להילנות [ט] ומזיקו להרחיק כ"ש אמה הא לא קשיא דהיינו אליבא דרבנן אבל אנן קי"ל כרבי יוסי דזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו כיון דמהשתא לא מזיק ליה לא חשיב גירי דידיה אבל בשדה העשויה לבורות כגון בית השלחין *שעשה חברו לעשות בור בשדהו וא"כ הוא [י] דמזיק ליה מהשתא זה הסומך בצד שדהו משום שהקרקע מתמסמס מחמת ההכאה דכל מרא דקא מחי קא מרפא ארעא וגיריה נינהו ומיהו אף לרבנן לא קשיא לרבא דלא אמר שאינו סומך אלא היכא שאפשר שמזיקו מחמת הבור אבל הכא מה שמרחיק בעל האילן אינו משום שלא יזיקנו בעל הבור אלא משום שלא יזיק הוא בשרשי אילנותיו לבעל הבור א"כ כיון שבעל הבור אינו מזיק כלל אין לנו למנעו מלחפור ואפילו בקרקע העשויה לבורות שמשעבד קרקע חברו שצריך להרחיק כל [כ] השיעור כדפרישנא לעיל [ל] מאי סמיך אי לאו משום כל מרא ומרא וכו' לפי שאינו משתמש אלא בשלו ולא דמי לפותח חלונות על חברו אע"פ שאינו מזיקו השתא בהיזק ראיה שאינו רשאי משום דשמא

[ח] ...

שלטי הגבורים

א תשובה לרב מתתי' גאון ראובן דאית ליה בירא בצד מיצר שמעון וקם שמעון וחפר בה"כ והרחיק ג' טפחים ואכתי מפסיד לבירא דראובן מי בעי להרחיק טפי או לא ואמרי' הא דתנן לא יחפור וכו' תנא בא"י קאי ותנא בור סמוך לבור ולא בור סמוך לבאר דבור מים מכונסין ודיין בג"ט דבהכי מחזקין מימיו דמתאבי בהרים ואינו נופל כותל שביניהם ואין מזיקות זו את זו אבל בארצות אחרות דרפו ארעיהון ועביד דמתאלהון ושואבת מים מזו לזו צריך להרחיק בה"כ מבאר מים חיים של חבירו עד כ' אמה ועל המזיק להרחיק את עצמו ואינו יכול לומר שחזקתי שאין חזקה לניזקין וכ"כ רב עמרם מדלא יהבי רבנן שיעורא לכל נזקין ג"ט אלא לכל היזק שיעור בפני עצמו הלכך ירחיק בה"כ עד דאמרי אינשי דלא נגדי שורייני מן טעמא דבה"כ ולרווחא דמלתא ליהוי כ' אמה כבורסקי הרי כל הגאונים שוים בזה דילמוד סתום מן המפורש וכל היזקות שלא נתפרשו בתלמוד שיעור הרחקותיהן בכדי שלא יזיק הלכך אם נראה לעינים שהמים הנאספים לגומת ראובן עוברים למרתף שמעון חייב ראובן לסלק היזקו :

ב לדעת הרמ"ה צריך הרחקת ג"ט וגם טיחת סיד ולדעת מיי' וסמ"ג טור סגי בחד מינייהו :

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג"ט נריכין למחוק לשון זה מן ליתני וכו' עד ג"ט וכן נראה מלשון תוס' בד"ה פתח וכו' שלא היה כתוב בספריהם לשון זה [וגם בדפוס קראקא ליתא] וכן מהרש"ל בח"ש מחק אותו וק"ל :

(ב) שנמצא מרחיק וכו' לשון זה מדברי הרי"ף הוא . משמע לי בפשיטות שמפרש כפי' תוס' במעתין שפירשו הא דאמר בכותל בורו שנינו לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומה שהקשה אא"כ וליתני אא"כ הרחיק וכו'

מ"ז"ן שפירא (א) והא דאמר מכותלו של חבירו היינו לומר מחמת כותלו של חבירו דשמא זה יבנה אח"כ כותל ברשותו ויזיקו לו הגפת והמלח בזה ומשמיע לנו הטעם שהרחק' וכן מבואר בתוס' ברמב"ן גבי משרה וירק בגמרא:

דשמא יבנה חברו במקום שיזיקנו (או) [או] דהתם הוא דמשתמש באויר חברו אבל הכא אינו משתמש אלא בשלו והוי כבעל האוצר שקדם לעשות מעלייתו אוצר שהוא רשאי אע"פ שמונע לבעל החנות מלעשותו חנות נחתומין ולבעין וכדמוכח בסמוך וטעמא דכיון *דמשתמש בשלו אם אינו מזיקו השתא אין לנו למנעו מלסמוך כ"כ הרשב"א ז"ל ואמרינן עלה בגמ' ת"ש מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מן הכותל ג' טפחים או סד בסיד טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא לעולם כי ליכא כותל נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו לכותל האיך קושיא לא מקשה תלמודא לרבא אליבא דרבי יוסי דקי"ל כוותיה דלר' יוסי ודאי כיון דליכא כותל סמיך ואע"ג דכי בני לה לכותל בתר הכי מזיק ליה השיא השתא לא עביד מעשה ולא מידי והשתא דעביד מעשה לא מזיק ולא מידי כיון דליכא לכותלו ולאו גיריה נינהו אלא דוקא כשמניחו שם בזמן שיש שם כותל דאז הוא דהוי גיריה שבההוא מעשה מגיעו ההיזק תיכף משא"כ באילן שבשעה שנטעו אינו מגיע לבור ממנו היזק כלל באותו מעשה עד שיגדלו שרשיו ואז האי לא עביד מידי אלא לרבא אליבא דרבנן [קא מקשה] דאמרי מרחיקין אע"ג דהשתא ליכא שרשים ה"ה דהוה אמר בבור אע"ג דלית ליה בור לחברו עדיין דטעמא דכל מרא וכו' אליבא דרבי יוסי הוא דאיצטריכא ליה אבל לרבנן בלאו ה"נ לא יחפור בסמוך וכו' ומאי שנא מכותל ותירץ לא לעולם פי' דאין ה"נ דבכותל נמי *יסמוך אע"ג דהשתא ליכא[ב] הואיל דכשיהיה שם כותל יהיה מזיקו גם עתה לא יסמוך לרבנן [ג] ומדלא תירץ דאין ה"נ [דכי ליכא כותל סמיך עד שיעשה *זאת הכותל] וכשיעשה חברו הכותל יסלק המזיקין דמטלטלין נינהו ולא דמי לבור דקביע. שמעינן דלמאן דאית ליה לסלוקי בשעת הנזק גם עתה קודם שיגיע אינו רשאי לסמוך כדי שלא יצטרך חברו להתעצם עמו בב"ד כשירצה שיסלקנו וי"ל מינה אליבא דהלכתא לדידן דקי"ל כר"י שלענין היזק ראיה דהוי גיריה שאף קודם שיזיקנו לא יפתח חלונותיו על חורבתו של חברו דסתם חורבה עשויה ליבנות כדפרי' בירושלמי בפרק חזקת הבתים [הלכה ו'] וחורבות לא נתנו

ליתנהו לשרשין דמזקי ליה לבור אבל הכא מצי א"ל כל מרא ומרא דקא מחית מרפית לה לארעאי וקיימא לן כרבא ואף על גב ד' כה: דקיימא לן* כר' יוסי דאמר זה חופר בתוך שם שלו וזה נוטע בתוך שלו הא קי"ל* דמודה רבי יוסי בגירי דיליה והא גיריה יח. הוא (א) *((א) תא שמע מרחיקין את הזבל ואת המלח מכותל חברו שלשה טפחים טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל לא מרחקינן [א] הוא הדין דף יח. אף על גב (א) דליכא כותל וקמ"ל דהנך קשו לבותל (ג)) : *ולא נברכת של כובסין : אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו לא שנו אלא מן המחמצן

רש"י

ליתנהו לשרשים. אלא *סופו שיתפשטו ויזיקו את כותלי הבור עד כ"ה אמה: מרפית לארעאי. שנדה ורועדת מחמת המכה: מן המחמצן. נברכת ששורים בה הבגדים יום או יומים בצואת הכלבים עד

הגהות חו"י

(א) נ"ב בגמרא בעי מנמכה הנ"ל וטעמא דליכא בור וצ"ע דהא סמ"ל שאני הכא דכל מרא ומרא דמחית מרפית לי לארעאי. מצאתי בתוס':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ... (ב) נ"ב ...

נ"ל לא

נ"ל זה

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא: [ב] נ"ב כותל: [ג] נ"ב בתוס' פירשו עד תירץ אחר ע"ש:

המאור הגדול

[דף יח ע"ב] ה"ג וכן כתוב בספרי ספרד אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והנני מפרש מתחלתה ת"ש מרחיקין את המשרה מן הירק טעמא דאיכא ירק הא לאו הכי סמיך וקשיא לרבא לא לעולם כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני קשו לירק אי הכי אימא סיפא רבי יוסי מתיר בחרדל ותאני עלה מפני שיכול לומר לו וכו' ואי לא סמיך למה ליה למימרא הכי פירושא לדידך דאמרת דבליכא ירק ובדליכא דבורים עסקי' היכי קאמר מפני שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלא דמשמע השתא הם באות והשתא הן אוכלות היה לו לומר למחר הן באות ואוכלות לגלוגי חרדלא אלא אמר רב פפא בלוקח כלומר כשהתיר רבי יוסי בחרדל לא התיר אלא בלוקח כגון שהיו למוכר חרדל ודבורים סמוכים זה לזה ומכר החרדל לאחד ושייר הדבורים לעצמו או שמכר זה לזה וזה לזה וטעמא דאיתנהו לתרוייהו בשעת מקח הא לאו הכי מרחיק ואפילו כי ליכא ירק ולא דבורים כרבא דאמר אינו סומך והיינו דקאמר מפני שבאות לאשמועינן דהחרדל ודבורים כולהו איתנהו מהשתא דבלוקח עסקי' ופירוק זה של רב פפא דחייה הוא ואינו מספיק לעלות לכל הענין כהוגן ולפי' הקשינו עליו אי בלוקח עסיקינן בחרדל ודבורי' ה"ה למשרה וירק אי הכי אלמה תנן ברישא מרחיקין את המשרה מן הירק כי איכא ירק אמאי מרחיק והרי לקחו בחזקת שהוא כן ועוד מאי טעמיה דרבי יוסי כלומר למה הוצרך לומר עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך וכו' היה לו לומר הטעם מפני שהוא לוקח ועוד כיון שהוא מה ראה רבי יוסי לחלוק בחרדל ודבורים ולא חלק במשרה וירק היה לו לחלוק אפילו במשרה והיינו דאמרינן ועוד אפילו במשרה וירק נמי : **אלא** אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו כלומר אינו נקרא מזיק עד שיהא הניזק מזומן מעכשיו לקבל הנזק כל זמן שיבא אבל אי ליתיה לניזק מהשתא אין זה נקרא מזיק ויכול לסמוך ולעולם טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך ולא קשיא לרבא ולא מידי שתרי במימריה דרבא הניזק מזומן מעכשיו לקבל הנזק והיינו ארעא הסמוכה למיצר דהא א"ל כל מרא ומרא קא מרפי' לה לארעאי וכתירוצא דאביי קיימא לן ואידחו להו כל הנך פרוקיה דלעיל ולעולם סומך בכולן כשאין הניזק מצוי ודיוקא דדייקי' דאם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר דלא תנא הכי לשארה במאי דתנן אמתני' ליתיה להאי דיוקא אלא אמרי' גלי בהא וה"ה לכל היזק השנוי במשנתנו שאין הניזק מזומן לו מעכשיו וכיוצא בזה בפרק אלו טריפות דייקא נמי דקתני שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים ש"מ וליתיה להאי דיוקא דקיימא לן הלכתא כשמואל אלמא לאו בכל דוכתא סמכין אדוקיא דמתני' ודברייתא וגבי קדושין שאין מסורין לביאה נמי אמרינן דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואין ידוע ש"מ ולא קיימא לן כההוא דוקיא ודהכא נמי דכותה בבור הלכתא לעולם כרבא שהניזק מצוי מעכשיו כדקאמר בלישנא בתרא כל מרא ומרא דקיא מחית קא מרפית לה לארעאי ואתינן למידק על רבינא שתלה טעם הרחקת משרה מן ירק בבעל המזיק להרחיק את עצמו כלומר שהניזק מצוי מעכשיו מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ולפיכך התיר בחרדל ודבורים אי הכי משרה וירק נמי ודחי' לעולם רבי יוסי נמי על המזיק ס"ל והכי קאמר להו לרבנן בשלמא משרה הני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרווייהו מזקי אהדדי וכיון דלא מזקי אהדדי שכיחא ולא גזרו בה ולא מחמרי' בה לארחוקי מהדדי ובמסקנא אידחי נמי האי סברא והדרי' לסברא דלרבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו וכו' וכיון דהלכתא כרבי יוסי מרחיקין לא זה לא משרה מן הירק ולא חרדל מן הדבורים(וכן פסק הרי"ף ז"ל וכן פסק הרא"ש בסימן ב' ג') אבל מאי דאוקמא הרב למתניתין בלוקח הא ליתא אלא בין בלוקח בין בכל אדם אין מרחיקין והיינו דאלא אמר רבינא גרסינן לאפוקי מדרב פפא דליתיה לשנוייה כלל ודאמרינן דכל הנך שנויי דלעיל בגמרא אליבא דרבא ליתנהו דהא אידחו להו מפירוקי' דרבינא מצינו סיוע בכך בפירושי' רבינו חננאל ז"ל שכתב כך ואע"ג דהני שנויי דשנינהו רבא ליתנהו ודחיאתא נינהו מיהו בבור כרבא וכולה כדכתיב בפירושיה אבל מאי דכתב ליה הלכתא כרבי יוסי בחרדל ודבורים הא ליתא אלא כדברי הרי"ף ז"ל שפסק כרבי יוסי בכולן :

מלחמת ה'

ה"ג וכן כתוב בספרי ספרד אלא אמר רבינא זכו' ואי לא סמיך למה ליה למימרא הכי פירוש לדידך דאמרת דבליכא ירק וכו': אמר הכותב אין קן לדברי רוח דרבי יוסי אפילו גבסמך הראשון דבורים מתיר לסמוך זה חרדל מפני שיכול לומר לו הרחק דבורך מן חרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי ועוד אפילו כשתמצא לומר מילתייהו דרבנן בדליכא ירק נמי לא סמיך מ"מ מתני' בכל ענין נשנית בין שהיו שם דבורים בין שלא היו ולשון באות נופל עליו ואפילו לפי דבריו של בעל המאור ז"ל ומה צורך להשיב על דבר זה שא"א לאומרה בלשון אחרת שבעל המגר אומר לבעל החרדל לא תסמוך חרדל שדעתי לסמוך דבורים והוא אומר לו מפני מה ארחיק אני חרדלי מן דבורך אדרבה כשתבא לסמוך דבורים הרחיקם מחרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי ואילו אמר למחר הן באות היה הלשון משובש ועוד כיון שלא הוקשה לו למה התיר רבי יוסי אלא לשון הברייתא בלבד היה לו לרב פפא לומר כשהתיר רבי יוסי לא התיר אלא בלוקח להוציא ממה שהיינו אומרים דרבי יוסי בכל ענין התיר והיאך אפשר שרב פפא דקדק זה הדקדוק הדק בלשון הברייתא ופירש הכל בענין שאין לשון הברייתא מתקיים בו כלל שלא היה לו לומר עד שאתה אומר לי וכו': **ועוד** כתב אלא אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק וכו' ואין הגמרא מתפרשת בכך שהיה לו לומר אין צריך להרחיק עד שיזיק ואם היה מדקדק כאן בלשון הזה כמו שסבר לדקדק בלשון של מעלה היה רואה שלשון על המזיק להרחיק את עצמו הוא בא לרבות את הרחקה ולא למעט ועוד מאי קסברי רבנן וכי דברי חכמים שנה ותירץ או דברי רבא הרי דברי חכמ' כפשוטן הם עומדים ודברי רבא הוא שפירש בפנים הדשות וכל"ל קסבר רבא או לשון אחר ועוד הא דקאמרינן מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו תנא לן ומאי קא קשיא ליה השתא טפי מעיקרא הא מעיקרא בעי לאוקומיה משום דבא לסמוך בגד המגר סונך והשתא נמי בהכי מתוקמא וא"ת משום דאמר רבינא קא סברי רבנן אלמא רבי יוסי לא סבר לה הכי אין זה כלום ועוד שאם כן כי אמרינן לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל והדחי' לה דרבינא בהא למה ליה למימר וה"ק להו מאי פירושה בעיא השתא מילתיה דרבי יוסי דלא בעיא עד השתא ועוד כיון שאתה מפרש שרבינא בא למעט ולומר שאין צריך להרחיק עד שיזיק והיינו דקאמר סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ולא על מי שאינו מזיק מעכשיו אי דייקת מכלליה שמיע לך מיניה דלרבי יוסי אע"ג דאינו מזיק צריך להרחיק את עצמו והטעם עצמו שפי' אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי וכיון דמזקי לא שכיחא ולא גזרינן בה אינו נכון והינו עולה כלל דאטו גזרה היא זו להתיר באיסורין שנאמר בה כן והרי בבורות שניהם מזיקין ומצרכינן בהו הרחקה וכן בשרשין דאמרינן זה סומך לגדר מכאן וזה מכאן דאוקימנא במפסיק צונמא ופי' השמועה הוצרכנו להאריך בו כאן מפני שאמרו על רבינו הגדול ז"ל שהוא מעמידה בלוקח אע"פ שנוסחי ההלכות מוחלפין בכך אבל הגעתי בזה לנוסחא ראשונה מוגהת בכתב ידו הקדוש ז"ל וכתוב בה כן דהא אוקימנא למתני' בלוקח וכו' וכך הוא פי' הא שמע מתחלתו דייקי' טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך ודחינן לא כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמשמע לן דהני קשו לירק ומאי מן הירק דקתני מן הירק שזה עתיד לזרוע בשדהו למחר וליומא אחרא וכן מן הבצלים ומן הדבורים ואקשי' אי מתני' בדליכא ירק ודבורים אימא סיפא וכו' ותני עלה רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו אני אין עלי להרחיק אדרבה עליך להרחיק הכל שאתה בא בגבולי ואוכל לגלוגי חרדלי ומזיק אותי ואע"פ שאתה נזוק נמי בכך אתה הוא שהבאת נזק על עצמך והיה לך שלא תאכל ואי בדלא סמיך דבורים היכי משכחת לה שיתיר אדרבה רבי יוסי יהא אוסר על בעל הדבורים לפי הטעם שלו בשלמא אי אמרי' הבא לסמוך סומך משכחת לה בשכבר סמך שם דבורים וכיון שסמך סמך אלא אי אמרת בדליכא דבורים וירק היא מתני' היכי משכחת לה לדרבי יוסי והספרדיות שאמרו שכתוב בהם למה ליה למימרא הכי עולות יפה לפי פירושינו ומפרקי' אלא אמר רב פפא בלוקח כלומר לעולם הא דקתני מתני' מן הירק ומן הבצלים ומן הדבורים דוקא קתני בדאיתנהו לניזקין אבל כי ליתנהו לא מרחיק ולא משום דבעלמא הבא לסמוך סומך אלא משום דהכא בלוקח שלקח משרה וחרדל עסקי' כגון ראובן שמכר שדהו לשני בני אדם לזה משרה וחרדל ולזה ירק ודבורים וכי ליכא ירק ודבורים לא מצי האי למימר לחבריה ארחיק דילמא ממליכנא ועבידנא ואקשי' אי בלוקח ואהני ליה מקחו דכי ליכא ירק לא מרחיק כי איכא ירק נמי אמאי מרחיק ותו מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירק נמי תהנה ליה מקחו ולא ירחיק כי היכי דההנה לבעל דבורים דלא מרחיק אפילו כי איכא חרדל ולמאן דגרים תרי ועוד הכי נמי פירושא מ"ט דרבי יוסי שלא אסר בדבורים מפני שהוא לוקח וכשהתיר בחרדל הוצרך לומר מפני שבאות ואוכלות בשלו ועוד אפילו משרה וירק נמי יתיר מפני שהוא לוקח ומהדרינן אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ואע"פ שהוא לוקח ויש כאן שאלה היכי סברי רבנן בלוקח צריך להרחיק את עצמו והלא משנתנו היא שאין צריך להרחיק דתנן ואם האילן קדם לא יקוץ ואוקימנא בלוקח ולא היא דא ודא אחת היא סתם קדם כלומר שלקח הוא אילן ואין לשכנו בו וכאן נמי אם לקח זה משרה והלה בא לעשות ירק אינו מרחיק והיינו ליכא ירק סמיך דקאמרי' אבל משנתנו מרחיקין מן הירק טעמא דאיכא ירק בשעת מקח דוקא כגון זה משרה וזה ירק וכן אם מכר ירק ושייר משרה לפניו ואפשר שאפילו במוכר חצי שדהו וכו משרה ושייר הירק לפניו נמי כך דינו וה"ק על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שהוא לוקח כיון שהלה ניזוק מעשה ראשונה שאף ברשות עשה וכאן לסמוך דמי ואין להם זה על זה נזקין והדרינן ודייקי' מדרבינא מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ומשום הכי לא מרחיק דבורים כיון דלוקח הוא אי הכי אפילו משרה וירק נמי חרדל לא קשיא ליה משום דאפשר דלהכי אמר מפני שבאות ואוכלות לומר שאפילו שלא לוקח בעל חרדל מותר ואע"ג דלעיל הקשו הכי למאן דגרים תרי ועוד אפילו הכי השתא לפירכא בתרא הייסינן לפירכא קמא הייסינן וכיוצא בזו במקומות רבות בתלמוד שאינו חושש אלא [האחרונה] מן הקושיות שהקשה המקשה במסכת שבת פרק ה' טריפותא למיסר המיניה ותו ליקום הכי ולילי ומתרץ משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל וביבמות פרק כיצד אלא מאי כללא ועוד מתיב רב הושעיא ולא חש לתרץ אלא קושיא אחרונה ולקמן בפרק מי שמת אינו והא הוה עובדא בנהרדעא ואגבי שמואל פלגא בנהרדעא ואגבי ר"י פלגא ותו כי אתא ינחק ברבי יוסף וכו' ולא מתרץ אלא ותו בתרא וכיוצא בה עוד אחת בפרק קמא דשבועות ואחת בפ"ק דגיטין ומפרקי' אלא לעולם רבי יוסי על המזיק סבירא ליה ואפילו בלוקח כרבנן ולא כשעלה על הדעת שבעל דבורים הוא הנקרא מזיק לבדו מפני שהוא בא בתחומו של חבירו אלא שניהם מזיקים ושניהם כופין זה את זה להרחיק כל אחד חצי ההרחקה ורבי יוסי לאו דינא קאמר שיהא מותר לסמוך מעיקר הדין אלא לרבנן קאמר להו אין בעל הדבורים מרחיק למה ירחיק זה והלא הוא הגורם הגדול בנזק זה שהם באות ואוכלות בשלו ומתני' בלוקח קיימא וכדרב פפא ורבינא דאי לאו בלוקח ובדליכא ירק ודבורים לא היה רבי יוסי מתיר אלא על ירחיק תני ההרחקה דא"ל אי ממליכנא ועבידנא דבורים מרחיקנא בדינאי ענין אחר מדברי הראשונים בהך סיומא דשמעתא ה"ק להו רבי יוסי תינח משרה וירק דלא מהני ליה מקחו אלא חרדל דבורים תרוייהו מזיקי להדדי וכיון דהרחקה אתרוייהו רמיא ותרוייהו לוקחין נינהו אין צריכין להרחיק דבכל מילתא שויא לקוחות ואין להם זה על זה כלום. ודברי רבינו ז"ל במקצת נוסחי הלכותיו מטין לענין הזה אלא ליבנא דגמרא נטיא לדידן דקאמר פירוקא הכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינח וכו' דמשמע לא שיהא רבי יוסי מתיר לגמרי אלא לרבנן קאמר להו כי קושיא תינח וכו' והדר מסקי' דרבי יוסי לאו טעמא דנפשיה קאמר להו לרבנן אלא לדידהו קאמר להו ולדידהו קאמר להו והכי קאמר לדידי אפילו משרה וירק ואפילו שלא לוקח לא בעי רחוקי וכ"ש חרדל אלא לדידכו תינח משרה וירק אפילו בלוקח אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזיקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ומסתברא דהלכתא בהאי סברא כרבנן דדבורים לחרדל לא מזקי דאי הוו מזקי צריך הרחקה כדתנן מרחיקין את השובך מן העיר ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו וקיימא לן כהאי מתני' ולא פליג בה רבי יוסי ומה לי יונים ומה לי דבורים ותניא נמי בתוספתא רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי כלומר שאף אתה מזיק וכן היה רבי יוסי אומר מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה כדי שלא ינשכו בני אדם ש"מ דמודה רבי יוסי בכי הא דעל המזיק להרחיק בהיזק של רבים וה"ה ליחיד כדאמרינן בעובדא דבי מריון ואי קנין דבורים תורה הינו נמי כן דאמר רחמנא לתשלומין כדאמרי' ובער אלא דלא קני להו אלא דרבי שלום מיהו כי שכיח היזקייהו ודאי מסלק ליה דהיינו נמי שובך כדאמרין ושמעינן מינה דלסבריה בעל דבורים מתקרי מזיק ובעל חרדל לא מתקרי מזיק דלאו גיריה נינהו הילכך אפילו בלוקח בעל דבורים מרחיק לדידהו קאמר להו רבי יוסי כיון דסבירא לנו על המזיק אפילו שלא גיריה והני תרוייהו מזיקים זה את זה נינהו. וכל גרמא בנזקין לדידכו אסור הילכך תרוייהו מרחקי או תרוייהו לא מרחקי ומה שכתוב בהלכות לדידי על להרחיק את עצמו וכולהו לא בעי רחוקי לאו אדבורים אלא אכולהו מזיקין דרבנן קאמר דהיינו משרה כרישין והרדל והכי פסיק נמי הלכה כרבי יוסי אלא דנוסחא דכתב דמה נפסך אי סבירא לן כרבנן דאמרי דבורים לחרדל לא מזיקי וכו' כדכתיב במקצת הלכות משמע דס"ל ז"ל דרבי יוסי לטעמיה דנפשיה בלוקח לא רחקי כלל דתרוייהו מזיקי וליכא דקדים ולפום הכי אתי לה ממה נפסך ואנן הא קאמרי' דבעל חרדל לא מתקרי מזיק דבורים מרחיק מכל מקום עלה בדברינו פי' השמועה על נכון לפי דרך רבינו הגדול ז"ל וכן הפסק נתחוור כהוגן שאלו לדברי הפוסק כרבי יוסי לגמרי יש לו לבעל דבורים להרחיק כמו שביארנו ואפילו בלוקח נמי הוא כן והנוסחא האחרת שבגמרא שכתוב בה אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו וטעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך ופירשו דאכל הנך תיובתי דאקשי' קא מהדר דלא קשיין לרבא אין פירושו ברור אצלנו ולא כוון ר"ח ז"ל כי מה טעם לומר על זה אע"ג דשנויי דשנינהו רבא ליתנהו מיהו הכא בבור הלכתא כוותיה זה הלשון אין לו ענין ולא מקום שאם השנויים הראשונים נדחו ולא רבא שנינהו ודברי רבינא עמדו לתרץ המשניות כפשטייהו ולומר דלא קשיאן ליה כלל כ"ש והיא הנותנת לפסוק בבור כרבא שהדקי' הראשונים נדחו ורבינא דהוא בתרא העמיד דבריו של רבא כהוגן ובתיקון המשניות אלא ודאי דעת רבינו חננאל ז"ל כגרסתנו הראשונה אמר דאע"ג דשני רבא לשני משניות כעין דחיאתא ושנויי לא סמכינן בעלמא הכא על כרחין בבור כרבא פסקי' דפלוגתא דאביי ורבא היא דליתיה מיע"ל קג"ס כמו שכתוב בפירושיו וכוונתו בזה להוציא מדברי הגאונים הראשונים שהיו אומרים דהלכתא כאביי דהא אתקפו לרבא ובטילי פירוקיה כמו שתמצא בתשובת הגאון רב שרירא והוא ז"ל שאמר נמי מודה ר' יוסי בכוליה פירקי ומודה במשרה וכרישין ודאמר ברים פירקין ר' ... לדבריהם דרבנן קאמר להו בטעמא דמלתא פליג ולא בעיקר דינא ועליו השיב רבינו ז"ל ומדבריהם כולן נלמוד דשינויי דכולה שמעתיה לרבא איתנהו במסקנא ולא מתרצי ליה בגוונא אחריתי אלא כאיתמר בהו בשמעתא אבל ראינו לרב רב יהוסף הלוי ז"ל שפירשה לגירסא זו ואמר קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו לכשיזיק ואע"פ שסמך בשעה שאין שם ניזק וכיון שכן יכול הוא לסמוך לכתחלה עד שיבא הניזק ויסמוך והשתא מרחיק את עצמו ולא מתוקמא השתא בלוקח וכל שינויי דשנינן לעיל ליתנהו ואקשי' מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו לעולם דאי משום דמהניא ליה הקדמה ודאי מתחלה יש לו למונעו שלא יסמוך דהכא אינו סומך אלא על כרחך ר' יוסי לא התיר אלא משום דהפי' בכאן כאחת על הניזק להרחיק ולא דייקי' השתא לגיריה ולא גיריה דמינה ובה הדרינן לקושיין אי הכי אפי' משרה וירק וכולה שמעתא וגם זה הדרך עולה יפה בפי' הנכון שפירשנו בשמועה והא דמפרקי' השתא אלא לעולם ר' יוסי על המזיק ס"ל וה"ק להו לרבנן וכו' כלומר שלא התיר מן הדין אלא שאם אין זה מרחיק אף זה אינו מרחיק ה"ה דמצי לפרוקי הכי מקמי דתיתי דרבינא שלא עלה פי' זה על דעת עד עכשיו ומיהו דברי רבינא לא נדחו אלא במקומן הם עומדין לפרק כל התיובתות שהקשו על רבא למעלה בשמועה זו :

נהנו ניכנות בתמיה וכו' הילכך כשיבנה שם יהיה מזיקו והוי גיריה לפיכך גם עתה לא יפתח כדי שלא יצטרך להתדיין עמו בדין וכ"כ הראב"ד ז"ל בתשובה וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכתב ה"ר יונה ז"ל הבא לעשות גג נגד תקרת בית חבירו חבירו יכול למחות ולומר שמא אבנה גם אני עליה בחלונות ותזיקני בראיה הילכך עושה מעקה לחצי גגו מעתה שלא יחזיק עליו וכן אם בא לפתוח חלון כנגד כותל חברו אומר לו חברו שלא יפתח חלונות אלא בחצי הכותל כדי שיוכל חברו לפתוח חלונות בחצי הכותל האחר ועושה מעקה אצל סוף חלונותיו כדי שלא יוכל להציץ משם בחלונות שיפתח חברו בחצי הכותל האחר שלא כנגדו ואין לומר שימנעו מלפתוח חלון כלל בכותל שמא יפתח [ג] זה למחר שא"כ שניהם ימנעו זה את זה ומה בצע להם כשלא יפתח א' מהם חלון בכותל עכ"ל ולקמן גבי משרה וירק יש להאריך בכיוצא בזה. אמר המחבר מה שכתב ז"ל. הוא כסברת רי"ף ורש"י ז"ל אבל הרא"ש ז"ל כתב שאין א' יכול לעכב על חבירו ולומר היום או למחר אפתח ותעכב עלי שרשות הרבים (א) הוא והראשון שפתח הוי כזוכה מן ההפקר בחו"מ בסימן קנ"ד ולפי סברתו ז"ל שאין חזקה היכא (ב) שאין יכול חברו למחות א"כ ה"נ אין לו חזקה וכן כתבו ר"ח ור"ת ז"ל שאין יכול למחות. גם ה"ר יונה זצוק"ל האריך כאן בענין הטמנה גבי מתני' דגפת דמייתי בגמ' [דף יט.] הכא היא דבמה טומנין אע"ג שאין כאן מקום של דברים הללו כתבם להסיר מכשול מדרך העם וזה שבענין הטמנה אסורים להטמין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ולאו דוקא אם כל ההטמנה בדברים המוסיפים הבל אלא אף אם הטמין הקדרה בדבר שאינו מוסיף הבל אם בא להניחה על גבי דבר המוסיף הבל אסור דגרסינן בפרק במה טומנין (דף מז:) קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים ואל התמה מ"ש שהחמירו בהטמנה זו שאין בה איסורא דאורייתא ולגזור גזירה שמא יטמין ברמץ והתירו לשהות על גבי כירה גרופה וקטומה דאתי לידי איסורא דאורייתא אם יחתה בגחלים על האם עצמו לא גזרו וגזרו בגפת ומלח וחול אטו אם די"ל דבהטמנה דוקא החמירו מפני שמגלה דעתו דקפיד עלה שתהא רותחת למחר וא"ל אם הטמינה על גבי כירה קטומה שאסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל כיון שהיא על האש שההטמנה היא שגורמת האיסור כן פי' ר"ת ור"י וכל רבותי שוין בדבר הילכך אם בא ליתן הקדרה על גבי האש אף על פי שהכירה קטומה אסור להטמינה אלא מניחה מגולה וכסויה עליה כמנהגו בחול ורבים טעו בענין הטמנת החמין שמטמינין אותו על גבי כירה קטומה ומכשלה גדולה תחת מקלת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין היד סולדת בו והאחד היס"ב ומתבשל זה עם זה וכמאלו מבשלין בשבת אע"פ [ה] שאין רותחין אם (ג) פסקה כח רתיחתן יש בהן משום בישול: כבר פירשנו במתני' דמחמצן היא החפירה שמשימין בה לואת כלבים ושורין שם הבגדים ללבנן ומש"ה סגי בג' טפחים ונדיין היא החפירה שנוטין ודנין שם הבגדים ומנתזים המים רחוק ומש"ה בעו ארבע אמות: [[ה] צונמא מותר] . אם כותל זה של אבנים בנוי על גבי סלע אין צריך להרחיק כלל אפי' טפח דודאי לא יתמסמס ומיהו בכותל לבינים לא מהני צונמא שהרי *האבנים עצמן נימוקין והולכין והא דתנן מן הכותל ג' טפחים אפילו בכותל אבנים מיירי ולא קשיא דמתני' בשופכין מי רגלים אבל במשתין סגי בטפח והכי אמרינן בגמרא [דף יט:] והא אנן תנן ולא מי רגלים מן הכותל ג' טפחים בשופכין וכתב ה"ר יונה זצ"ל שמעינן מינה דוקא שופכים דמי רגלים אבל שופכי מים אין מרחיקין אותם מן הכותל שלשה טפחים ולא דמי לנברכת הכובסין דקוו וקיימי אע"ג דבמתני' [דף יח:] תני ר' הושעיא חול באינך דבעו הרחקה אפ"ה לא דמי דשאני התם שאינו ממהר להתייבש והלחות כנוס בו זמן מרובה: של חמור. מושב גלגל [ו] היוצרים נקרא חמור על שם שנושא המשא וכן העץ שהמטה מוטלת עליו נקרא חמור כדתנן [כלים פי"ח מ"ג] נקליטי המטה וחמור טהורין וכן תנן [שם פי"ד מ"ג] חמור של נפחים והוא העץ אשר המפוח סומך עליו: [ז] אצטרובל. הוא העץ אשר סביב הגלגל הנקרא ניירקל"י בלע"ז: הקלת. טרמו"י בלע"ז: מאי טריא איכא. טריא נדנוד: משום קלא. משום קול הוא הנדנוד דכתיב והבקע הארץ לקולם: כליא. שולי התנור שהוא רחב מלמטה טפח יותר מלמעלה וכתבו המפרשים דעובי כותלי התנור מכלל שלשה טפחים כרבנן כדאיתא בירושלמי [בפירקין הל"א] רבנן אמרי מן השפה הפנימית ולחוץ: מתני' לא יעמיד וכו'. תנורין שלהם שפתחן למעלה צריך להרחיק פיו מן התקרה ד"א שלא תבערנו השלהבת וה"ה בעלייה שלא בהנו לתת שיעור למטה אלא מפני התקרה ג' טפחים אבל בתנורין שלנו שפתחן מן הצד מוכח בירושלמי ששיעור מעלה כלמטה ג' טפחים דגרסי' התם [פירקין הל"א] היה עשוי כמין [ח] סובך מהו נשמעינה מן הדא ר' יהודה אומר עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח וכירה לאו כמין סובך היא עשויה *והתנור בין מלמעלה בין מלמטה טפח וכאן נמי בין מלמעלן בין מלמטן שלשה טפחים [ט] הנה למדנו שבתנוריטו שהם כמין סובך שפתחן מן הצד די בשלשה טפחים למעלה כלמטה: ובכירה טפח בין למעלה בין למטה: [ואם הזיק וכו']. כתב הרב בעל העיטור ז"ל דה"ה לכל הנך דבעי הרחקה אם הזיק אפילו אחר שהרחיק חייב לשלם ומשום דהיזקא דגורא מינכרא לכ"ע הוא *דקטינן בה וכן כתב הרא"ש ז"ל שבכלן חייב לשלם חוץ מן היזק הגמיה [דף כב:] על ידי סמיכת כותל והיזק [דף כו.] דמנפלי כיתנא שלא היה ההיזק ראוי לבא מכח מעשה אלא על ידי הרוח והגמיה לפיכך לא חשיב אלא גרמא בנזקין ופטור ומיהו דעת הראב"ד זכרונו לברכה אינו כן ודעת הרמב"ם ז"ל [בפרק ח' מהלכות שכנים] דבכל אלו לא בעי חזקה שלש אלא מכיון שראה שעשה בלא הרחקה ושתק מחל והרא"ש זכרונו לברכה כתב [בפ"ק] דבעינן חזקת שלש ובטענה. כתב הרמב"ם ז"ל [בפרק י"א מהלכות שכנים] מי שהחזיק בנזק כגון שפתח חלון או אמת המים או לא הרחיק והמחזיק אומר אתה מחלת לי אחר שראית ושתקת ולא מחית והניזק הוא שאומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי ואתה אמרת עתה ארחיק או אסתור ואתה מדחה אותי יום יום כדי שתקבע היזקך בכל אלו וכיוצא בהם על הניזק להביא ראיה ואם לאו ישבע המזיק היסת ויפטר ע"כ: אם הזיק משלם מה שהזיק. אף על פי שהרחיק כל השיעורין הללו והכי קיימא לן כתנא קמא דאילו ר"ש הא אוקימנא לה בפרק הבית והעלייה בשיטה דאמרינן התם ר' שמעון בן גמליאל ור' שמעון ור' יהודה כולהו סבירא להו כל שנתנו חכמים שיעור והזיק פטור מלשלם. ומקשינן בגמרא [דף כב:] והתניא בתנור ד' ובכירים ג"ט אמר אביי כי תניא ההיא בנחתומין ותנור דידן ככירה דנחתומין דמי: *(מתניתין) בתנור דנחתומין בעינן שיעורא טפי מתוך שמסיקים אותו תמיד עובר הומו למטה ושורף אבל למעלה משמע

המחמצן אבל מן הנדיין ארבע אמות תניא נמי הכי נברכת הכובסין ארבע אמות והא אנן תנן שלשה טפחים אלא לאו שמע מינה כרב נחמן ש"מ: *ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים וכו': תניא לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חברו אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים במה דברים אמורים בכותל לבינים אבל בכותל של אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח °ושל צונמא מותר (הגה"ה אמר שמואל רקיק אינו ממעט בחלון (א) [א] ותיפוק ליה דמקבל טומאה ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה כשנילוש במי פירות מיתיבי קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחין בחלון רואין כל שאילו ינטלו ויכולין התבן והגרוגרות לעמוד בפני עצמן חוצצין ואם לאו אין חוצצין תבן הא קא חזי לבהמתו בתיבנא סריא גרוגרות הא קא חזי ליה בשהתריפו האי חבית היכי דמי אי פומיה לבר *תיחוץ דכלי חרס אינו מטמא מגבו לאו צריכא דפומיה לגו ואיבעית אימא בחבית של מתכת עד כאן): *מרחיקין את הריחים וכו': מאי טעמא משום טריא והא דתניא ושל חמור ג' מן האיצטרוביל שהן ארבע מן הקלת התם מאי טריא איכא [ב] משום קלא: מתני' לא (יעשה) [יעמיד] אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים א ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא נאמר כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק יהא פטור מלשלם: גמ' וליתא לדרבי שמעון דהא אוקמה אביי בשיטה בפרק הבית והעלייה

רש"י

שמחמיצין ומסריחין: אבל מן הנדיין. נברכת שכובס ומספסף בו והמים ניתזין למרחוק צריך להרחיק שם ארבע אמות: כותל לבינים של טיט שנתייבש בחמה והם נימוקים מחמת המים. וכמה טפח. מפני שמטשטש הקרקע שסמוך ליסוד הכותל. ושל צונמא. אם הכותל בנוי על גבי סלע דליכא למיחש לטשטוש מותר לסמוך ממש: רקיק הררה דקה ורכה אינו ממעט החלון שבין בית לבית שיש בו פותח טפח ומת מונח באחת מהן וטומאה בוקעת לצד השני אין רקיק זה ממעט שיעורו מלהוליך טומאה דכיון דלאכילה קאי לא מבטל ליה: כשנילוש במי פירות ואין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן הוכשר במשקה כגון מים ויין וחלב: גרוגרות. תאנים יבשים וכגון שלא הוכשרו: כל שאילו ינטלו. הקופה או החבית: ויכולין התבן או הגרוגרות לעמוד בפני עצמן: חוצצין. בפני הטומאה ואם לאו אין חוצצין שאין החבית והקופה חוצצין מפני שמקבלים טומאה: בתיבנא סריא. נרקב: בשהתריפו. התליעו: אי פומא לבר. לצד הבית שאין המת בתוכו: ושל חמור. ריחים של חמור: האיצטרובל. הוא מושב הריחים: מאי טריא היכא. שהריחים קטנים וקלים הם והקרקע אינו נרעד בגלגולה. משום קלא. יש מפרשים משום קול החמור בהנהגתו ויש מפרשים קול הריחים. מתני' אלא אם כן יש על גביו חלל גובה ד' אמות. מפי התנור עד התקרה שלא תאחוז האור בקורה: עד שיהא תחתיו מעזיבה. של טיח קרקע ג' טפחים שלא יבעיר תחתיו. ועל גביו גובה ד' אמות. ובכירה. שסופתין עליה קדירות חרס ואין עושין בתוכו היסק גדול כמו שעושין בתנור: ואם הזיק. אחר שהיו שם אלו השיעורין משלם מה שהזיק ואפילו הכי מעכבין עליו להרחיק כל השיעורין הללו שמא ידליק ואין לו מה לשלם: גמ' בשיטה.

שלטי הגבורים

א שיעור גובה של הכירים אינו מפורש וכ' הרמ"ה שהוא ח' טפחים שלישים של שיעור התנור כמו שלגבי שיעור המעזיבה בעלייה הוא בכירה שליש של שיעור התנור כן הוא בגובה של גבה והרשב"ם כתב כיון שבכירה אין פתיחה ע"ג אלא מן הצד ואין שלהבת עולה ממנה וא"צ להרחיק אלא בשביל החום בין מלמעלה בין מלמטה סגי בב' טפחים ועל כן כתב שתנור שלנו שפתחו מן הצד בין מלמעלה בין מלמטה שיעורו ג"ט ולא נהירא להרא"ש אלא תנורים שלנו כיון שהם גדולים צריך להרחיק יותר מד' אמות וה"ר יהודה ברצלוני כתב ג"כ כיון שבתנור שיש עליו מחילות ואינו יכול לעלות כל כך צריך ד"א גובה כ"ש בכירה שאין עליה מחילות שצריך ד"א ובתנור של נחתומין צריך שיהא עובי המעזיבה ד"ט וכירה של נחתומין ג"ט ואם הזיק אחר שהרחיק כשיעור חייב לשלם ונראה דאפי' כל אדם בביתו חייב להרחיק שיעורין הללו מפני השכנים שמעכבים עליו וכ"כ ה"ר ישעיה: כתב ה"ר ישעיה דכל הנך הרחקות דשנינו גבי כותל קאי בכותל של לבנים אבל של אבנים אינו ניזוק בכל אלה וכן יראה מדברי רש"י והר"ר יונה כתב דאפי' בכותל של אבנים נמי איירי. כתב מיי' לא יחפור אדם לא בור ולא שיח ולא מערה ולא יעשה בריכת מים לשרות בו בגדים לכבוס בצד כתלו של חבירו אא"כ הרחיק מן הכותל ג"ט וסד בסיד לכותל הבור או לכותל מקוה המים או לכותל האדמה מצד חבירו כדי שלא יבלעו בו המים ויזיק לחבירו ומקום שהכובס מכה שם על הבגדים כדי שיתלבנו צריך להרחיק ד' אמות מפני שנתזין למרחוק ע"כ ובגמ' מסיק דמכותל בורו שניתו פי' דכל הני מתניין בענין ריחוקו מכותל בורו של חבירו ולא איירי בהרחקתו מכותל דעלמא ומ"מ לטור מסתבר שצריך להרחיק גם מכותל חבירו דטפי מזיקו הנך ממי רגלים שצריך להרחיקן ג"ט:

נ"ל הנבנים וכ"ה בד"ק

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) דאין לומר שבא להשמיענו דמקבל טומאה ולא אמרי' דבטל דס"ל למקשן כפשיטות אף אם מבטל ליה פשיטא דמקבל טומאה וא"כ מה בא להשמיענו דבכמה משניות שנינו דדבר המקבל טומא' אינו חוצץ ובכתבי בגמ' האריכתי:

(ב) ר"ל דכמו שסובר הרא"ש שאין האחד יכול לעכב על חבירו כמי שבא לפתוח לרס"ר כן נמי אינו יכול לעכב על חבירו שבא לפתוח חלון על רחבה שלו כמבואר באשר"י ובטור ח"מ סי' קנ"ד משום שעדיין אינו מזיק לחבירו מידי וע"ש דלסברתו של הרא"ש שסובר בפשיטות דהיכא דאינו יכול למחות דאין לו חזקה א"כ ה"כ בפותח חלון על חורבתו של חבירו אין לו חזקה שהרי לא יוכל למחות בידו ועז"ה וכ"כ ר"ח ור"ת ז"ל שאינו יכול למחות ודלא כמו

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ספק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ותימה אם יבטל ליה הו לא מקבל טומאה כדאמרי' בחולין כיפת באור שיחדה לישיבה בטלה וא"ל דצריך לעשות בו שינוי מעשה תוס': [ב] נ"ב בגמ' אלא משום קלא: [ג] נ"ב פי' כנגדו: [ד] נ"ב צ"ל בשנקמקו שאין: [ה] ושל צונמא כצ"ל: [ו] נ"ב בתוס' גלגל ריחים: [ז] נ"ב רש"י ז"ל פי' איצטרובל הוא מושב הריחים בתוך קליפת הכן שיקה. ק"א סיל שהערכסם בקורין טרומייר"ש: [ח] נ"ב פי' מן הצד: [ט] נ"ב ע"כ:

בדקדק הג"י נ"ל שיכול למחות בידו ודו"ק נ"ל: (ג) ור"ל הע"פ שאין רותחין תמם ברתיחה מ"מ אם לא פסקה עדיין כח רתיחתן יש בהן משום בישול וק"ל

מתני' א לא יפתח אדם חנות של נחתומים וחנות של צבעים תחת אוצרו של חברו ולא רפת בקר (א) באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר ב חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסים ולא מקול היוצאין *) אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק (א) ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיים ג ולא מקול התינוקות : גמ' תנא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו א"ר יוסף האי חמרא דידן אפילו קיטרא דשרגא נמי קשיא ליה א"ר ששת ואספסתא כי רפת בקר דמיא: חנות שבחצר יכול למחות בידו וכו' מ"ש רישא ומ"ש [א] סיפא אמר *רבא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך שתיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן (ב) [ב] שש כבן [ג] שבע א"ל רב לרב שמואל בר שילת [ד] עד בר שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כי תורא וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית ליה לינוקא לא תמחיה אלא בערקתא דמסאנא דקארי קארי ודלא קארי ליהוי צוותא לחבריה אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסיק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן גמלא לא ממטינן זימנין דמיקרי ונפל אמר רבא (ב) ד סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי ארבעין מותבינן ליה ריש (ג) דוכנא ומסייעינן ליה ממתא אמר רבא האי מקרי ינוקא דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה לא מסלקינן ליה דילמא אתי לאיתרשולי ורב דימי מנהרדעא אמר כ"ש [ה] דדייק טפי דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס מותבינן דגריס ולא דייק ושבישתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן דדייק ולא גריס (ה) ושבישתא דעאל עאל: גרסינן בפרק כל כתבי הקדש* אמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שאין בו חטא להבל שיש בו חטא ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בה"מ ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה כך מקובל אני מאבותי כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה ואמרי לה מחרימין אותה אמר *רבא ה מיקרי (ג) דרדקי דפשע בינוקי (ד) ושתלא דאפסיד שיתליה וטבחא דנביל ליה לחיותא [ואומנא] וספר מתא דטעי מסלקינן להו בלא אתרייתא מאי טעם כולן כמותרין ועומדין הן כללא דמלתא כל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד הוא °) *תניא ו אחד מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן גרדי ומלמד תינוקות בני

*) בכל דפו"י ליתא כאן תי' אבל ולקמן הגי' אבל אינו יכול וכו'

°) [דף קסד ע"א]

רש"י

פירוש שאומר הרבה תנאים בשיטה אחת וכה"ג לית הילכתא כשום חד מינייהו: מתני' ביין. אם היה אוצר של יין התירו לפתוח תחתיו. חנות של נחתומין וצבעים שאין העשן קשה ליין: ולא רפת בקר. קשה ליין : [ו] כיצד וריבץ גגו לצורך אוצר ולא הספיק להכניס בו פירות תבואה עד שזה פתח חנותו תחתיו מי הוי כקדם אוצר או לא : ריבה בה חלונות. דגלי אדעתיה דלאוצר עשוי שיכנס אויר כדי שלא תרקב התבואה : בנה עליה. על גגו ורגילים לבנותו לאוצר : תמרי ורמוני. מי הוי התחלת האוצר בתמרים ורמונים אם הכניסם שם או דוקא ביין ושמן ותבואה: קיטרא דשרגא. עשן העולה מן הנר : מתני' לא מקול התינוקות. סלקא דעתך הבאים לקנות יין ושמן וכה"ג : גמ' מאי שנא רישא. דקתני יכול למחות: יהושע בן גמלא. כהן גדול היה בימי בית שני : רב שמואל בר שילת. מלמד תינוקות היה : וספי ליה. האכילהו והשקהו [ז] : כי תורא. כשור שנותנים לו עול על צוארו : לא תמחיה אלא בערקתא דמסאני. ברצועות מנעל מכה קלה שלא יזיק : ליהוי צוותא. אינך זקוק לייסרו יותר מדאי אלא ישב אצל האחרים נצוות וסופו לתת לב : מתקנת יהושע בן גמלא ואילך. שתיקן מלמדי תינוקות בכל עיר : לא ממטינן ינוקא. מעיר לעיר פן יקראהו אסון בדרך: תיתורא. גשר רחב : גמלא. לוח קצרים : סך מיקרי דרדקי. מנין תינוקות הראוין למלמד אחד : ריש דוכנא. שומע עם התינוקות מן המלמד וחוזר ומסגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר מבני העיר : אתי לאיתרשולי. יתפאר בלבו שאין טוב ממנו ולא ירא פן יעבירוהו ויתרשל בלימודו : דדייק טפי. [ח] שדואג מאותן שסילקוהו [ט] פן יבאישנו בעיני בני העיר: דגרים. שלומד הרבה ואינו מדקדק : שתלא. נוטע כרמים למחצה : אומנא. מקיז דם : ספר מתא. לבלר : כמותרין ועומדין דמו. שאם יקלקלו מסלקין להו בלא התראה אפילו לא התרו בהן מקודם לכן : כל פסידא דלא הדר. כגון אלו דאחר שנתנבלה הבהמה או הרג המקיז או כתב [י] הסופר ס"ת בטעות : רופא. מוהל : אומן. מקיז דם

נמוקי יוסף

משמע דלא מחמרינן טפי כיון [דלא] אשכחן בהו חלוקה מידי : מתני' לא יפתח. מפני שההבל והעשן מזיק לכל מיני תבואה שבאוצר וכן ריח רע של רפת בקר אלא שלענין יין מותר שההבל אינו מזיקו אבל ריח הרפת מזיקו : חנות שבחצר. השותפין : מקול הנכנסים. לאו דוקא משום הקול דליכא בעלמא הוא דנקט אלא מפני שמרבה עליהם הדרך והכי מוכח בירושלמי [בשמעתין הל"ג] דיכול למימר ליה אינון אזלין ואתו הכא בעו לך ולא משכחית לך והם מרבים עליהם את הדרך [כ] : *משום דכיון דאין הניזק מזומן לקבל הנזק עד לאחר זמן שרי דלא מיקרי מזיק אא"כ מזיקו מיד דהוי גירייה ממש וכרבי יוסי אבל בכה"ג שרי ועל הניזק להרחיק את עצמו ואם בעל האוצר התחיל לכבד ולרבץ או לעשות חלונות בעלייתו לצורך אוצרו או שבנה מגנס עליה לצורך אוצר ואפילו נתן בתוכו תמרי ורמוני ובין כך ובין כך עשה זה חנות תחתיו אינו יכול למחות בו משום דבעיא זו סלקא בתיקו [דף כ:] אי מיקרי זה תחלת אוצר או לא וכיון שכן הוי חומרא להוציא קולא לנתבע והכי אמרינן בגמרא בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו בנה עלייה ע"ג ביתו מהו בעי רב הונא בריה דרב יהודה תמרי ורמוני מאי תיקו וטעמא משום דעיקר אוצר הוא ממין תבואה או יין ושמן : *)[באמת ביין וכו' גמ': תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף וכו']. מפני שההבל משביחו : האי דידן. יין של בבל אפילו הבל הנר מחמיצו : אספסתא. היא שחת של תבואה מחמת שהוא לא מתחמם ומעלה סרחון : חנות שבחצר וכו' מ"ש רישא. דמצי למימר איני יכול לישן ומאי שנא סיפא דלא מצי למימר איני יכול לישן מקול התינוקות דקא סלקא דעתך דתינוקות אלו באים לקנות יין ושמן בחנות : [גמ' אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא אי הכי ליתני בחצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. פי'] אמר אביי סיפא דאמר באינו יכול למחות מיירי בחצר אחרת ולענין דינא נפקא לן דמבוי אין בו טענת ריבוי הדרך דכבר פירשנו לעיל דקול לאו דוקא אלא משום ריבוי הדרך הוא וא"כ כיון דהכא אמר אביי דבחצר אחרת אינו יכול למחות ש"מ דמבוי אין בו טענת ריבוי הדרך דאע"ג דפרכיה רבא [ל] לאוקימתיה דאביי לעיקר דינא לאו פרכיה אמר המחבר ז"ל [צל"ע] דלעיל [בפ"ק סי' הרמה] כתבנו בקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו משום ריבוי הדרך ושמא נחלק בין רבוי הדרך דאתו מעלמא [מ] לרבוי הדרך של מבוי אחר שאינן צריכין להם לא לקנות ולא למכור ע"כ : לתינוקות של בית רבן ומתקנת וכו'. שאע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדין לכך אפילו הכי לא מטרחינן ליה אלא לסייע בהעמדת התקנה כדי שיהיו המלמדין מצויים : ודלא קרי. אין לך רשות לסלקו מלפני הספר אלא ישב בחבורה עם חבריו וסוף אפשר שיתן לבו : מתקנת יהושע בן גמלא ואילך. שהתקין להושיב מלמדים בכל עיר ועיר : לא ממטינן ינוקא. אפילו אין בעיר כ"ה תינוקות וכי אמרינן סך מקרי דרדקי היינו שדי להם במלמד אחד אבל מ"מ אם אין שם סך זה חייבין לשכור מלמד ולא להוליכם לעיר אחרת ללמוד לילך ולחזור תמיד פן יקראהו אסון ואפילו בעיר מבי כנישתא לבי כנישתא היכא דאיכא סכנה כגון דאיכא נהרא וליכא תיתורא דהיינו גשר אלא גמלא דהיינו פלאנק"א בלע"ז וכן הא דאמרינן ארבעים מותבינן ריש דוכנא ובני העיר נותנים שכרו לאו למעוטי אי הוו ארבעים חסר אחת דלא מותבינן ריש דוכנא דהא אמרן דסך מקרי דרדקי כ"ה [נ] אלא לומר דאם יש יותר מארבעים מותבינן שנים והא דאמרינן לחמשים תרי [ס] דדי נמי בכך כן פי' ה"ר יונה בשם רבותיו זכר צדיקים קדושים לברכה ואפילו אם שכרוהו שהם כתב ז"ל שבני העיר נותנין שכר ריש דוכנא דמסתמא על דעת שיושיבו אלו ריש דוכנא שכרוהו : ריש דוכנא. איש מבין שומע מפי המלמד עם התינוקות וחוזר ומסגיר להם עד שתהיה שגורה בפיהם : לאיתרשולי. להתפאר בלבבו לא ימצאו כמוני : קנאת סופרים. הראשון יתחזק בלמודו והשני יפחד פן יחזירוהו ויעסוק יותר : שבשתא דעל על. כדחזינן ביואב [דף כא:] שלמדו רבו זכר ומש"ה לא הרג הנקבות ורבו ידע שהיה בשגגה דמש"ה בעי למקטליה דבכה"ג הוי מלאכת השם רמיה דהוה ידע ולא השגיח דאי לא ידע מאי הוה ליה למעבד וכל שכן בדלא גמיר המלמד דודאי שבשתא דעל על כן כתב הרנב"ר בשם המפרשים ז"ל : פסידא דלא הדר. מה שהמלמד מתבטל וכן שתלא שהוא נוטע כרמים אע"ג שישלם הנטיעות שפשע בהן אינו משלם הפסד הריוח שהיה לו אם גדלו והצליחו והשוחט ונבלה אע"פ שמשלם מ"מ הוי פסידא דלא הדר היכא שהזמין אורחים על סמך בהמה זו דלא קי"ל כרשב"ג דאמר פרק המוכר פירות (דף צג:) נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו וכן אומן [ע] אם הקיז וחלה אינו משלם לו לצער חליו וסופר מתא שטעה לכתוב במקום מאתים מנה אין משלם הפסד דגרמא בעלמא הוא : גרסינן בפרק כל כתבי הקדש (דף קיט:) אמר רשב"ל משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות

*) גי' ד"ת

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א ונראה בעיני שאם היה חבירו דר בעלייה ובא חבירו לעשות תחתיו חנות של נחתומין או צבעים יכול העליון לעכב עליו בעבור נזקי ממונו כ"ש בעבור נזקי גופו ושהעשן מזיק לו וגם לבגדיו אבל מבשל שפתחון בביתו כדרך כל אדם מבשל בביתו :

ב דקדק הרשב"א מדתנן חנות שבחצר יכולין למחות בידו ולא קאמר ולא יעשה אדם חנות בחצר ש"מ שאפי' חנות שבחצר שעשה ברשות אפ"ה יכולין למחות בידו ולומר סבורים היינו שיכולים אנו לקבל ועכשיו אין אנו יכולים לקבל וכ"כ מיי' בתשובות הורו שאם החזיק ונעשה אומן או גרדי ולא מיחו בו שכניו שאין לנזק זה חזקה דהוי היזק קבוע כקוטרא וכה"ג וכתב הרמ"ה דוקא בעלי אומנות וכיוצא בהן שאין קבעה לנכנסין ויוצאין ואין קביעות לכניסתן ויציאתן אבל אי בעי לאוגרי לכמה אנשי דדיירי ביה לא מצי מעכבי אבל הוא עושה מלאכתו בביתו ואין בני החצר יכולים לעכב עליו ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש ומקול הריחים וכן אין יכולים למחות בידו מללמוד תינוקות של בית רבן ואפי' הם רבים והה"נ לכל גילי דמצוה כגון לחלק צדקה או להתפלל בי'. ומיי' נתן למבוי שאינו מפולש דין חצר שכתב א' מבני המבוי שאינו מפולש מבקש ליעשו' רופא או גרדי בני המבוי מעכבים עליו :

לשון ריא"ז

ג המלמד תינוקות של עובדי כוכבים יכולין בני חצר לעכב עליו כמו שמעכבים עליו בחנות :

ד כתבו התוס' לפחות מסך כ"ה ינוקי אין בני עיר יכולים לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד וכן כתבו הגהות מיי' וטור והרמב"ן כתבו דגם בפחות מסך זה כופין וכתב מיי' היו יותר מכ"ה עד ארבעים מושיבים א' לסייעו בלמודם היו יותר על ארבעים מעמידים שנים והרא"ש כתב שעד ארבעים יספיק במלמד א' בלי שום סיוע ומארבעים עד חמשים מושיבין אחד לסייע וכשהן חמשים מושיבין להם שנים :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) גי' האשר"י בלי המשנה אבל עושהו כלים ויוצא ומוכר בשוק ואינו יכול למחות לו:

מהר"ן שפירא (ב) לדעת רש"י שכתב דכ"ה הוא מנין התינוקות הראוין למלמד א' משמע דיותר מן כ"ה אינו ראוי למלמד א' וממילא משמע עד כ"ה דדי לכן במלמד א' וכופין לשכור מלמד אף בפחות מכ"ה ומן כ"ה עד מ' צריכין ריש דוכנא וכשהן יותר מארבעים לשני מלמדין עד נ' וכשהן יותר מנ' אינו די בב' מלמדים וזהו ג"כ לדעת הנ"י והוא דעת הרמב"ם כמבואר ביו"ד סי' קמ"ה אבל דעת התוס' והרא"ש הוא דבפחות מכ"ה אין כופין לשכור מלמד ובכ"ה הוא דכופין מכ"ה עד מ' די במלמד א' בלי ריש דוכנא וממ' עד נ' צריכין ריש דוכנא ומנ' ואילך צריכין ב' מלמדים וליכא דגמ' משמע כוותייהו וכמבואר גם בב"י בסי' הנזכר לעיל וע"ש שהאריך קצת ליישב ליכא דגמ' לדעת הרמב"ן שהוא דעתו של רש"י ונ"י ודו"ק :

(ג) בערוך פי' הלוים בדוכנם בלשון ישמעאל שם האצטבא אבן ועליו עומדים וכן הוא בכאן פירושו ראש האצטבא שם ישיבת הנערים עכ"ל :

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנו: דיבור בפני עצמו וקאי על סברייתא תנא אם היתה רפת בקר קודמת כו'

ב מיי' פ"ב מהל' ת"ת סמג עשין יב טוי"ד סי' רמה :

ג מיי' פ"י מהל' שכירות טוי"ד סי' רמה:

ד מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דשבשתא :

הגהות הו"י

(א) נ"ב צל"ע דה"ל להקדים באמת ביין התירו מקמי ולא רפת בקר ולא הוצרך למ"ש ולא רפת בקר : (ב) נ"ב כתובות דף נ' ע"א : (ג) נ"ב פי' בלא הסגית פי' יהם שילמדו ומניחם בטלים ול"ק ממ"ש רבא לעיל שבשתא ממילא נפקא עי' בתוס' והכי מסתברא ממ"ש דפשע והתראה ודו"ק ובפרק המקבל כתב בנ"י ש"מ שמכה אותם יותר מדאי ול"ע פסידא דלא הדר : (ד) נ"ב גמ' ב"מ קט ע"א :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דסלקא דעתך דתינוקות דסיפא מיירי שבאין לקנות ומש"ה פריך מ"ש אבל מפטיש וריחים לא פריך דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו הטין נותן לבעל הריחים וקפטים. תוס' : [ב] נ"ב פי' בבריא : [ג] נ"ב פי' בכחוש : [ד] נ"ב והא דתנן כבן חמש למקרא היינו בבריא לגמרי. תוס' : [ה] בקצ' נסח' דגריס : [ו] נ"ב שייך לגמ' : [ז] נ"ב תורה בע"כ : [ח] נ"ב כשהגבנוהו טפי : [ט] שסילקוהו מפניו פן יבאישנו כצ"ל : [י] נ"ב והתוס' פירשו בסופר שטרות דבס"ת ליכא פסידא דהא יכול להגיהו : [כ] נ"ב וצ"ל ואם הרפת בקר קודם לאוצר מפרש בגמ' שמותר משום כו' : [ל] נ"ב דאמר רבא א"ה ליתני בחצר אחרת מותר : [מ] נ"ב לקנות : [נ] נ"ב אינון : [ס] נ"ב לאשמועינן : [ע] נ"ב וצ"ע דלעיל סי' שכ"ט מוהל תינוקות

תינוקות של בית רבן והרשב"ל משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלים תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש: בני חצר מעכבין עליו. כדפירשנו לעיל משום שמרבה עליהם את הדרך ותינוקות דעובדי כוכבים לאו דוקא דהוא הדין לתינוקות דישראל אם מלמד אומנות ולא נקט תינוקות דעובדי כוכבים אלא למעוטי תינוקות של בית רבן שאין בני חצר יכולים לעכב עליו כיון שאנו מושיבין אותם מתקנת ב"ד: בית בחצר השותפין. אתא [ד] לאשמועינן דאפילו יחיד יכול לעכב על יחיד: סופר. כותב שטרות יש לו נכנסים הרבה ויוצאין הרבה:

רש"י

דס: מעכבין עליו. כי מרבה עליהן נכנסין ויוצאין: דאוקי ריחיא. לטחון בשכר: מרחיקין מצודת דג מן הדג כייד שנתן עיניו בדג אחד עד שהכיר חורו מרחיקין שאר ציידים את מצודתם משם אלמא אף על גב דלא זכו ביה דלא מטא לידיה מרחיקין משום דא"ל פסיקת לחיותאי: (שאני דגים דיהבי סירא. גותנין עין בהבטה רגילים לרוץ למקום שראו שם מזון הילכך כיון שהכיר זה חורו ונתן מצודה זאת ומזונותיו בתוך מצודתו בטוח שילכדנו והוי ליה כמאן דמטא לידיה ומנא חברו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי יבא ומי שבא אצלך יבא: שמרגילו לבא אצלו. שכשאבותיהם שולחים אותו לחנויות לקנות להן מן החנונים הולכים אצלם: שיסקי. שקדים אבל הכא שזה העמיד התלה והרגיל להשתכר בכך וזה בא אצלו לירד לאומנותו א"ל קא פסקת להיותאי): שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי. ממקום אחר שאין לו בית במבוי ויש כאן בני אותו אומנות: ולשכינו. הדר במבוי כמוהו: אינו כופהו. שלא לירד לאותה אומנות: מצי מעכב. שלא לירד לאומנותו ולהביא כאן למכור: ואי שייך בכרגא. שנותן מס גולגלתו אל מושל העיר כבר מתא הוא ולא מצי (א) בר מתא לעכב עליו את כל העיר וגם פשיטא לי דבר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מעכב מלירד לאומנותו כדתניא לעיל אבל אבר מבואה אחרינא מי מצי בן המבוי הזה לעכב לו את בן המבוי הזה או לא מי הוי שכינו ואינו כופהו או דילמא בר מבואה דנפשיה קרוי שכינו אבל בר מבואה אחרינא לא מיקרי שכינו (ג) אלמא לא מצי מעכב דכל תיקו דממונא לקולא: דלא מצי מעכב. לבר מבואה מללמד גם הוא תינוקות שמתוך כך יזהרו באומנותן שידאגו זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה: ומודה רב הונא. דאמר בר מתא אבר מתא אחריתא מצי מעכב מודה הוא ברוכלין מוכרי בשמים המחזירין בעיירות להביא בשמים לנשים להתקשט דלא מצו לעכב עלייהו רוכלי זאת העיר: לאהדורי. לחזור ולסבב בעיר על הבתים על כל הרוצה לקנות ואחרי כן ישוב לעירו: דלא כהלכתא. אלא לפנים משורת הדין: דיקולי. מוכרי סלים וי"א מוכרי יורות: ולעלמא ליזבן. יומא דשוקא הוא והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק לכך אין בני העיר מעכבין גם על המוכרין מלהביא כאן כלי אומנותו למכור: עמרויי. מוכרי צמר: אית לן אשראי במתא. מכרנו באמנה ואנו צריכים לשהות פה על שנגבה חובותינו ואם אין אנו מוכרין סחורתנו

בני חצר מעכבין עליו ודוקא תינוקות דעובדי כוכבים אבל תינוקות של ישראל שרי כדכתבינן לעיל ובן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי שכותב שטרות ולא לסופר [א] ארמאי: *אמר רב הונא האי בר מבואה דאוקים ריחיא ואתא בר מבואה חבריה וקא מוקים גביה דינא הוא דמעכב עליה דאמר ליה קא מפסקת לה לחיותאי מיתיבי עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי תנאי היא דתניא כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסי ולא אחד מבעלי אומניות ולא[ב] מלמדי תינוקות ולשכנו אינו כופהו ר"ש בן גמליאל אומר אף לשכנו כופהו וליתא לדרב הונא (א) דהא קם ליה כיחידאה ולעולם הלכה כסתם ועוד דהא רב הונא בריה דרב יהושע דהוא בתרא פליג עליה דאמר רב הונא בריה דרב יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב א ואי שייך בכרגא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב בעי רב הונא בריה דרב יהושע בר מבואה אבר מבואה אחריני מאי תיקו הלכך לא מצי מעכב אמר רב יוסף ומודה רב הונא (א) במקרי דרדקי דלא מצי מעכב דאמר מר *קנאת סופרים תרבה חכמה אמר ר"נ בר יצחק ומודה רב הונא בריה דרב יהושע ברוכלין המחזירין בעיירות דלא מצי מעכבי דאמר מר עזרא תיקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזרין בעיירות והני מילי להדורי אבל לאקבועי לא ואי צורבא (ב) מרבנן הוא אפילו לאקבועי כי הא דרבא שרא להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי (ג) דלאו כהלכתא מ"ט כיון דרבנן נינהו לא ניטרדו מגרסייהו הנהו דיקולאי דאייתו דיקולי לבבל אתו בני מתא קא מעכבי עילוייהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו (ג) מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו וה"מ ביומא דשוקא אבל בלא יומא דשוקא לא וביומא דשוקא נמי לא אמרן אלא לזבוני בשוקא אבל (ד) במתא לאהדורי לא הנהו [ג] אימרויי דאייתו אימרי לפום נהרא אתו בני מתא קא מעכבי עלייהו אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עילוייכו א"ל אית לן אשראי אמר להו זילו זבינו שיעור חיותייכו עד דגביתו אשראי דידכו ואזליתו:

מתני'

תקנת לוקחים דהיא מתא [אם ישראל נינהו] לא מצו מעכבי ונראה דעת הרב ז"ל בזול גדול אבל להוזיל מעט יותר ממוכרי העיר ודאי מצו מעכבי דאם לא כן לעולם לא מצו מעכבי שאי אפשר שכשיש שם הרבה מבני אומנות שלא יוזל השער ובשביל דבר מועט כזה לאו כל כמיניה דבר מתא אחריתי דליפסיד להאי וליתקן להאי דאי בעו בני מתא דלוזיל גבייהו או יתנו על השערים או יוסיפו אחר מעירן כן נראה דעת הרמב"ן ז"ל ומיהו הוא ז"ל מודה דאי לא שוו עיסקי אהדדי דלא מצו לעכב דרע ויפה כשני מינין דמו הילכך הך עיסקא דשפירא כעיסקא אחריתי דמיא דהא ליתא שם דכותה ונראה שהסכים לזה הרנב"ר ז"ל בחדושיו:

גמ'

גמ' וקמא היכי וכו'. קא סלקא דעתיה דמתני' איירי בסמך כותלו מתחלה ונפל וקאמר דאין יכול לבנות כותל אחר במקומו אלא אם כן הרחיק וכו' ומשום הכי מתמה קמא היכי סמיך ולמה לא יסמוך זה כמו הראשון: אמר רבא דהאי כותל שני הוא לראשון שלא נפל הראשון אלא שרוצה לבנותו סמוך לכותל של עצמו שסמך וקמשמע לן מתניתין שצריך להרחיק כותל זה מהכותל אחר של עצמו ארבע אמות כדי שיהיה בו מקום לדריסת הרבים משום שדישה דהכא שבין שני כותלים אלו מעלה לכותל של חבירו שמחזקו כשמקשה הקרקע דמשום הכי מחל לו לסמוך משום דישה זו ומיהו בלא רשות ודאי לא יכול לסמוך דדישה קרובה מעלי לה מן הרחוקה ודוקא בכותל גינה או אפילו בכותל חצר של עיר חדשה משום שהעפר לא נתחזק בדישה אבל בכותל חצר של עיר ישנה הקרקע נתחזק בדישה ויכול לסמוך בצד מצר שלו זהו הדרך המחוור לאחרונים ז"ל בגירסא [ו] זו שהיא גירסת הגאונים ז"ל המחוורת ואתי שפיר לישנא דקאמר הכא והתם מסא"כ לגירסת רש"י ז"ל ולפירושו. והסכימו האחרונים ז"ל וגם הרחקה זו לא הוי טעמא אלא משום שכבר נשתעבד אותו קרקע לחברו כגון שקנאו מן המלך ומסתמא החזיק בד' אמות שהן צריכין לו לדישה הלכך חברו הבא לקנות גם הוא מן המלך אינו יכול להחזיק בהם שכבר נשתעבדו לו לחברו והיינו ההרחקה דאמרינן אבל אי לאו הכי ודאי אין לו להרחיק ולשעבד קרקע שלו לחזק כותל חברו דהא תניא [דף כ':] בבקעה אם רצה כונס לתוך שלו ובונה אלמא דא"צ להכניס בתוך שלו אלא כדי רוחב הכותל נמלא שאין דין זה היוצא מרישא דמתני' מגוי תדיר בינינו כיון דלא איירי אלא או בקרקע של הפקר שמחזיק בארבע אמות סמוך לבניינו או בקנה מן המלך וכדאמרינן: מלמעלן. אם בא לבנות ברחוק ארבע אמות מחלונותיו של חברו ולהעלות בנייני צריך שיהיה ממקום שיעמדו בו רגליו ולמעלה ארבע אמות כדי שלא יוכל להביט בחלונות חברו או אם אינו רוצה להגביהו צריך שישפילנו נמוך ארבע אמות למטה מן החלונות כדי שלא יוכל לעמוד על הכותל ויראה ואף כשיעשה כזה במעלה ובמטה צריך בהכרח להרחיק הכותל מן החלונות כדי שלא יאפיל: אמר המחבר הרחקה כדי שלא יאפיל אינה נאמרה בכל מקום וכמו שמצאתי תשובה להרא"ש ז"ל והיא כתובה בחושן המשפט סימן קנד: שאלה להרא"ש ז"ל ילמדנו רבינו ראובן הוציא בליטת עלייתו לחוץ וברוחב הבליטים מן הצד פתח חלון והחזיק בו כמה שנים לסוף נמלך שמעון שכנו להוציא גם הוא בליטת עלייתו ועתה אמר לו ראובן שירחיק בנייתו ד' אמות מכנגד חלונו כדי שלא יאפיל לו וכו'. תשובה. חזקה לא שייכא הכא דחזקה במקום שטר עומדת דעד שלש שנים מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר ונאמן לומר קניתי ואבד שטרי והכא ממי יקנה וגם אין צריך לקנות משום אדם הפותח חלון ברה"ר וכיון שאין לראובן חזקה אין שמעון צריך להרחיק אמנם צריך לדקדק שהרי זכה בלורה מן ההפקר ואין שום אדם יכול לסלקו ומיהו לפי שאלתך משמע שמנהג בעיר שכל אדם מוליא זיזין וגזוזטראות ואין יכולים למחות בו דאם לא כן הראשון היאך הוליא בליטת עלייתו וכיון שכל אחד יכול להוליא בנייני ברה"ר לא הויא אויר שלפני ביתו הפקר אלא הוי כחלר השותפין וכשפתח ראובן חלונות* שלא כדין פתח כיון שגם שמעון יכול להוליא בנייני ועד הנה לא היה מקפיד כי לא היה מזיק לו ולא היה יכול למחות בו הילכך אין לו חזקה לראובן ויכול שמעון לבנות לפני החלונות ומזה נומר כן לשמעון שאינו מחויב להרחיק דהשבת אבדה היא ואם לא דנו כן טעו בדבר משנה וחוזר הדין ע"כ: [וכמה כדי שלא יאפיל]. ומדלא יהיב תנא דברייתא שיעורא בעי כמה הוא שיעור זה ופי' רב זביד דברייתא מיירי בבונה מן הצד כגון שכותל חלונות חבירו הולך לארכו ממזרח למערב וזה בונה מלפון לדרום כיון שאינו ממש מאפיל אלא שעושה לו צל בכותל זה די בהרחקת טפח מן החלונות שהן בקרן זוית הכותל ומתני' דתני ארבע אמות מיירי בבא לבנות מב' צדי החלונות דאז היה מאפיל לו אם לא היה מרחיק ד' אמות ומשום שבנה מן הצד [ז] והיה יכול לשטות ולהציץ אפי' הגביה ארבע אמות כדאמר מ"מ בעינא שישפע הכותל כמו מדרון וידרנו הרבה כדי שלא יכול לעמוד עליו ולא להשען בו להציץ והשתא לא ידיעא שיעורא כמה צריך להרחיק מכנגדו [ח] ממש ומיהו הסכימו האחרונים ז"ל דמסתברא דבד' אמות סגי דהא דאוקימנא מתני' דאמר מכנגדן ר"ל מן הצד לא קאמרי אלא משום דבכנגדן ממש צריך לארחוקי ד' אמות משום דוושא כדאסכחן ברישא לפיכך מוקמינן סיפא דמתני' דבה מפרש בברייתא שהוא משום שלא יאפיל בענין שלא שייך לארחוקי משום דוושא אלא משום שלא יאפיל והיינו במן הצד דעובי הכותל דבר מועט הוא ואין לחוש לתקוני משום דוושא אבל אין ה"נ דכנגדן ממש צריך לארחוקי ד' אמות משום דוושא היכא דשייך כדפרישית לעיל וסגי נמי בהאי שיעורא לכל כותל לענין שלא יאפיל ונמלא עכשיו דאמר דבכנגדן ממש סגי בארבע אמות וב' רוחות נמי סגי בד' אמות שיכול זה לבנות ג' כתלים סביב חלונות חברו בריחוק ד' אמות *מרובעת כך העלה הרנב"ר ז"ל בחידושיו: מתני' מן השובך. כלומר כותל המפסיק בין ב' חלרות ובעל חלר א' יש לו שובך סמוך לכותל המפסיק בעל חלר האחרת לא יסמוך סולם לאותו כותל אם לא ירחיק משובך חבירו ד"א: כדי שלא תקפוץ משם הנמיה. והאכל היונים ומפרש בגמ' דאפי' ר' יוסי דמתיר ליטע אילן בתוך שלו אע"פ שמזיק לבורו של חברו מודה בהא שצריך להרחיק: ואת הכותל מן המזחילה. מזחילה היא מרזב שמקלחין דרך שם למרחוק מי הגשמים הנופלים על הגג ופעמים עושין אותה מזחילה מעץ חלול שהולך לאורך כל הכותל ויולא לחוץ ובעל אותה מזחילה אם לקחה [ט] סתמא או החזיק בה החזיק גם בד' אמות בחלר המוכר הזה לזקיפת סולם כשירלה לעלות ולנקות את המזחילה מעפר היורד עם המטר מן הגג דבלאו הכי לא יועיל לו המזחילה לכלום וזהו דעת הרמב"ם ז"ל אע"פ שיש אחרים שפירשו [י] שלא החזיק כלל בחלר בקנין המזחילה והרמב"ן ז"ל [מוקי לה] באחין שחלקו והעלה האחד בדמים מפני המזחילה שיש לו חזקה בחלר לזקיפת סולם כמו שהיו משתמשים בו מעיקרא דמסתמא אדעתא דהכי העלה: גמ' לימא מתני' דלא כר' יוסי. מדאמרינן הכי גבי הרחקה

נר מצוה

מתני' [א]מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד"א: גמ' וקמא היכי סמיך אמר רב יהודה הכי קאמר *הבא לסמוך לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות א"ל רבא והא מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו קתני אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו [א] בד' אמות ונפל לא (א) יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות מאי טעמא דוושא דהכא מעלי להתם אמר רב לא שנו אלא כותל גינה אבל כותל חצר אם בא לסמוך סומך ורב אושעיא אמר אחד כותל גינה ואחד כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך אמר ר' יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר חדשה והא בעיר ישנה: [ג] א [ב]החלונות מלמעלן ומלמטן וכו': תאנא *מלמעלן שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה מכנגדן שלא יאפיל (טעמא דשלא יאפיל (א) אבל משום דוושא לא [ג] הכא במאי עסקינן בבא לו מן הצד) (ב) וכמה כדי שלא יאפיל אמר רב ייבא חמוה דאשיאן בר נדבך משמיה דרב כמלא רוחב חלון [ד] וכמה טפח וצריך לשפע כותלו כדי שלא יעמוד עליו ויציץ בד"א [ה] מן הצד ומרוח אחת אבל משתי רוחות ארבע אמות: מתני' [ג]מרחיקין את ב הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם: *מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה לא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח רבי יהודה אומר בית ארבעה כורין מלא שגר היונה ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: גמ' *אלמא מתני' דלא כרבי יוסי (א) דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אפילו תימא ר' יוסי דאמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה (ב) מ"מ זימנין בהדי

רש"י

שחורתנו במה נתפרנס: מתני' לא יסמוך לו כותל אחר כו'. מפרש בגמרא: החלונות. מי שהיו חלונות פתוחים לחצר חברו והחזיק בה ג' שנים ובא בעל החצר לבנות שם כותל צריך לשער ד' אמות: בין למעלה כו'. והכל מפרש בברייתא בגמ': גמ' והא מי שהיה כותלו. אלמא כבר היה לו ונפל לו: לא יסמוך. לא יקרבנו אצל כותלו של חברו: דוושא דהכא. מה שדשים ברגל בין שני הכתלים תמיד מועיל לשני הכתלים להקשות קרקעות יסודי הכתלים שלא ימוטו: אלא כותל גינה מתוך שאין דשין אותו מבפנים צריכים דישה מבחוץ: מלמעלה. צריכים להגביה שלא יציץ בהשענו על הכותל וישפיל ראשו ויראה דרך חלונות בבית חבירו: מכנגדן. צריך להרחיק כדי שלא יאפיל: טעמא שלא יאפיל. בשיש שם חלונות אבל משום דוושא בשאין שם חלונות לא אלמא לא חיים לדוושא: מן הצד. שאין כותל האחרון מהלך לאורך כותל הראשון אלא מן הצד הוא בא לו אם בא זה ממזרח למערב זה בא לו מצפון לדרום וראש עביו כנגד החלון ומאפיל דהכא ליכא למיחש לדוושא דהוא פורתא: וכמה כדי שלא יאפיל. לתנא דברייתא דלא יהיב שיעורא: וצריך לשפע. ראש הכותל אצל החלונות עד שאינו ראוי (ג) להשען ולא לעמוד עליו: אבל משתי רוחות. שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלון: מתני' מרחיקין הסולם מן השובך. אם יש לזה שובך בחצרו סמוך לכותל שבין ב' חצירות וחברו בא והעמיד סולם בחצרו אצל כותלו ירחיקנו מן השובך ארבע אמות שלא תקפוץ הנמיה מן הסולם לשובך ותהרוג היונים: ואת הכותל מן המזחילה הוא צנור גדול כעין קני"ל שלנו ומונחת לאורך הכותל על הכותל ומי הגג זבין לתוכו ומקלחים לארץ *ואפי' אורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומזחילה עליו צריך זה להרחיק ממנו אם בא לבנות כותלו בצדו: ארבע אמות. על פני כל הרכה כדי שיהא זוקף שם סולם בשיפוע לעלות בו לתקן את מזחילתו ולנקותו מעפר וצרורות הנופלות בה ומעכבין את קילוח המים: גמ' לימא מתניתין דלא כרבי יוסי. דפליג בריש פרקין בנוטע אילן בסמוך לבור וטובא מילי איכא במתני' דלא אתיין כרבי יוסי אלא לימא דאף זו דסולם ושובך לא אתיא כר' יוסי: בגירי דיליה. חצים הבאים

שלטי הגבורים

שמעון לאו כל כמיניה ולאו פרעון הוא ע"כ ונראה דהיינו טעמא דפרעון דזה אינו פרעון משום שאין ביד הקהל למשכן מה מזה בשביל חבירו אבל אם היה בידם הכח בשביל איזה תנאי או איזה הסכמה ביניהם למשכן ראובן בשביל שמעון אז היה הדין עם ראובן כד"ן:

א היזק ראיה דחלון כתב הרמב"ן שאין לו חזקה והרא"ש כתב שיש לו חזקה החזיק בא' מכל המזקים כתב מיי' שא"צ ג' שנים והרא"ש כתב שאף בשלו אין החזקת חזקה בפחות מג' שנים עוד כתב מיי' מי שהחזיק בנזק כגון שפתח חלון או שלא הרחיק מה שהיה לו להרחיק והמחזיק טוען אתה אמרת לי לעשותו או אתה מכרת לי או אתה מחלת לי אחר שראית ושתקת ולא מחית והניזק אומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי ואתה דחית אותי מיום אל יום וכיוצא בזה על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק היסת ויפטר וכדעת הרא"ש שלכל דבר צריך חזקה ג' שנים כל זמן שאינו מברר שהחזיק כראוי אינו כלום וצריך להכיר היזקו:

כתב ריא"ז

ב נראה בעיני שאע"פ שצריך אדם להרחיק סולמו משובכו של חבירו אם לא הרחיק ובאה הנמיה והזיקה פטור שאין זה אלא דרך גרמא וחייב הגרמא אינו מן הדין אלא קנס שקנסו חכמים ולא קנסו אלא במתכוין אבל שלא בכוונה פטור:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) הא דלא דקדק כן אמתני' דתלוי ליה בחלונות ולא אמר ליה משום דוושא די"ל דאפשר נקט חלונות משום מלמעלה ומלמטה ולכך עדיפא ליה לדקדק מברייתא ודו"ק:

(ב) לא הקשה כן אלמעלה ולמטה שיעורא דה"א לתת בו שיעורא דכל שכותל יותר רחוק או קרוב צריך שיתרבה או יתמעט שיעורו וכמבואר ברש"י ותוס' דמעתין ומתני' דנתנה בהן שיעורא דד' אמות איירי בכותל שנתרחק מכנגדו ממש ד' אמות בנמצא דאז יש בו כשיעור הסוא בגובהו ובלמטה וכתבתי הגמ' שארכתי בו ברש"י ותוס':

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' ברחוק ד"א: [ב] תיבת החלונות וכו' ומלמטן וכו' רשומים למחוק ואח"כ נ"ל הגן וכ"ב כך הוא בגמ': [ג] נ"ב וניחא ליה לשנויי דמיירי בעיר חדשה דומיא דרישא ר"י: [ד] וכמה טפח תא"מ וכ"ב בגמ' אינו: [ה] נ"ב מסקנא דגמ' ולא ברייתא: [ו] נ"ב פי' שהג"י לא גרס ברחוק ד"א ולא גרס נמי ונפל אלא מיירי שכותל קמא סמיך לכותל חבירו ע"י רשות של חבירו שמחל לו לסמוך משו' דישה זו שיכולין לילך בצד כותל שלו ולכך לא יסמוך כותל אם רוצה לבנות כותל שלו אלא ברחוק ד"א ולפי פי' לא קשה מה שהקשו התוס' לא ליתני אלא לא יסמוך לכותל חבירו אלא ברחוק ד"א: [ז] נ"ב וז"ל התוס' פי' במדיר הכותל ולא בעי לשנויי במגבי' ד"א משום דכיון דקאי מן הצד ואורך הכותל לרוחבו של חלון יכול לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ: [ח] נ"ב פי' דהא כנגדן דמתני' איירי במן הצד: [ט] נ"ב פי' בלא העלאת דמים: [י] נ"ב אלא הכא מיירי כשמכר ונתן מקום הסולם בתגידו וקמ"ל דבעי מרחיק ד"א כ"כ הרא"ש:

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנה: ב מיי' פ"ז שם סמג שם טור ח"מ סי' קנד: ג מיי' פ"ט שם טור ח"מ סי' קנה:

הגהות הב"ח

(א) דאי ר' יוסי האמר כצ"ל: (ב) תי' מ"ט נמחק וכ"ב וה"ג זימנין דבהדי כצ"ל [וכ"ה בד"ק]: (ג) נ"ב לא:

תנא החלונות מלמעלן ומלמטן מכנגדן ד"א ותנא עלה מסר"ס

נ"א ואם

בגמ' איתא לימא [ובד"ק ליתא כלל.]

הגהות חו"י

(א) אע"פ שי"ל כבר נידושה הקרקע די. הרא"ש:

נ"ל חלונו כנגד האויר שלפני בית שמעון שלא כדין פתח כו'. וכ"ה בטור (ג"א)

הג"י בש"י קנ"ד השמיט מלת מרובעת ועי' נדריסה שכתב יש"נ נכון

ז עפי מכלל הרחקות דמתני׳ וכתבו רבינו הגאון והרי״ף ז״ל דכולהו מתני׳ כרבי יוסי אתיא דלא דמו כולהו כבי להרחקת אילן מן הבור דאילו בנטיעת האילן בתוך שלו אינו מזיק לבור חברו שהוא בשדה אחד והי מבום שרשים דאזלי ומזקי לביר זה לאחר זמן הוא דהוי ולאו גרמא דגיריה הוא אבל כולהו מתני׳ הוו גיריה ממש ולא מבעיא למימר בור ושיח ומערה דהוא מזיק ממש דכל מרא ומרא דקמחי קא מרפי לארעא אלא אף שאר מתני׳ הוו גיריה וצריך להרחיק לר׳ יוסי. ואמת המים ונברכת הכובסין במקומן מזיקין שמלחלחין את הכותל א״כ גיריה נינהו ולא דמי להא דפרק הבית והעלייה (דף קיז.) דעילאי מבי ידיה ומזיק לתתי ומסקינן התם דאליבא דר׳ יוסי דקי״ל כוותיה על הניזק להרחיק את עצמו דהא אמרינן התם דמיא מיתם תיימי והדר נפלי שהניזק אינו בא מחמת הליחות כדי דנימא שמזיק במקומו אלא מיתם תיימי והולכים עד שמולאין איזה פתח והדר נפלי ומזיקין המים לתחתון ודמי לשרשי אילן שאינם מזיקין מיד ולא חשיבי גירי [אבל הכא מחמת הליחות הוא שהכותל מתלחלח ונופל ונמצא שהוא מזיק במקומו] גפת ומלח וסיד נמי מחמת חמימותן מזקי לכותלי במקומן וכן כולם הוו גיריה ממש חוץ מהרחקת כותל מכותלו של חבירו או מן המזחילה שהוא מטעם שהקרקע משועבד לחברו כדפרישית והרחקת שובך [ז] הוי נמי מטעם אחר שהוא משום שן דיונים דדמיא לשן דבורו להתחייב על נזקיהן חשבינן להו כאילו הוו שלו לגמרי אע״פ שאינו שלו לגמרי לחייב בהם משום גזל מיהא מפני דרכי שלום היכא והרחקת אילן מן העיר משום נויי [כנעו בה] ובמקומו

רש״י

בבאים לו מיד גופו של אדם ממש: דבהדי דמנח ליה. בעוד שאוחז בסולם קפלה: גרמא בנזקין אסור. אפי׳ למ״ד פטור מלשלם מ״מ אסור הוא לגרום וכשבא להעמיד גורם להזיק חבירו מעכב עליו: תאלי. דקלים קטנים: והוו אתו אומני. מקיזי דם: קורקור. עורבים: אפיקו לי. [ה] שלא יזיקו כאן עוד כי על דם העורבים באין: בקוטרא. עשן: בית הכסא. שעל גבי הקרקע ונראה לעינים כי כך היו בתי כסאות שלהן: **מתני׳** מרחיקין את השובך מן העיר. שהיונים מפסידים זרעוני הגנות: אלא א״כ יש לו כו׳. שלא יפסידו היונים בשדה חברו: מלא שגר היונה. מרוצת פריחתה פעם אחת: ואם לקחו. כמו שהוא עם הקרקע אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב הרי הוא בחזקתו כי הוחזק בו הראשון כך: **גמ׳** טוענין ליורש וללוקח. ב״ד פותחין פיהם וטוענין ללוקח וליורש שערער אדם עליהם ולמערער יש עדים שהיתה שלו או של אבותיו וזה אמר ירשתיו מאבא או לקחתי מפלוני שהחזיק בו ימים רבים והביא עדים שהמוריש או המוכר החזיק בו ג׳ שנים אע״פ שלא טען שהן לקחוהו (א) ממנו או מאבותיו ב״ד טוענין ואילו אחר [ו] שטען המערער מה אתה עושה בתוך שלי וזה אומר החזקתי בו שלש שנים ולא אמרת

גר מצוה

בהדי דמנח ליה קפצה ויתבא ארישא [א] והא גרמא הוא אמר רב טובי בר קיסנא אמר רב מתנה אמר רב זאת אומרת °גרמא בנזקין אסור ״רב יוסף הוו ליה הנהו תאלי דהוו ‏*אתו אומני יתבי תותייהו ואתו עורבי ואכלי דמי וסלקי (א) יתבו בתאלי ומפסדי להו [ב] אמר להו רב יוסף אפיקו לי קור קור מהכא א״ל אביי והא גרמא הוא (ב) הא אמר רב טובי בר קיסנא א״ר מתנה אמר רב זאת אומרת גרמא בנזקין אסור והא אחזוקי להו (ג) [ג] והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אין חזקה לנזקין (ד) לאו מי אתמר עלה רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא אמר ליה הני לדילי כיון דאנינא דעתאי כקוטרא וכריחא דבית הכסא דאמו [ד] לי: ואם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו: אמר רב פפא ואיתימא רב זביד זאת אומרת טוענין ליורש וטוענין ללוקח טוענין ליורש תנינא הבא

מזיק וגורן קבועה הוי גרמא דגיריה דבתנועתו [ח] מקרב המוץ והאבק לפתח הזרעים ואע״ג דגרמא בנזקין פטור מ״מ הוי פשיטא ליה להתלמודא דלרבי יוסי נמי חייב להרחיק [ט] כיון דלענין שבת חשיב מלאכה להתחייב עליה אבל בהא דהכא היה מסופק דהא בעיית הסולם אינו רואה בו שום נזק מיד והיה קרוב הדבר לדמותו לאילן שאין צריך להרחיק לר׳ יוסי ופריק דגרמא דגיריה דאסור הוא דבהדי דמנח ליה אפשר דקפלה תיכף ובמעיקן [י] מהכא דאע״ג דמצי למימר הנח נטרכא ליה לסולם אפילו הכי חייב להרחיק נמלא שהנזקים חלוקין לג׳ דינין. לרבי יוסי דהלכתא כוותיה בהני דהוו גיריה ממש חייב להרחיק ואם הזיק חייב לשלם דלא פטרינן בגמ׳ אלא דומיא דסולם או גורן. הני שבאלו שהם גרמא חייב להרחיק אע״פ שאם הזיק פטור מלשלם. השלישי שמותר לקרב כמו אילן לבור ולא מיבעיא למימר [שפטור] מלשלם כשמזיקו בשרשיו דהא גרמא בנזקין פטור דהכי דקי״ל [ב״ק דף ק.] כמאן דדאין דינא דגרמי היינו משום שהוא עצמו מזיק כשורף שטרותיו של חברו ומוחל שטר חוב שמכר אבל גרמא בנזקין הוא ענין אחר שגורם הדבר שהנזק בא על ידו אבל לא שיהא הוא עצמו מזיק כלל כגון האיך דמעתין: תאלי. דקלים: אומן. מקיז דם: קורקור. עורבים שדומים כצועקים קור קור והיה אומר שלא יקיזו שם עוד כדי שלא יבאו עורבים: והא אחזיקו להו. כלומר ולא כל כמינך להוציאם מחזקתם והאי חזקה דמשמע דהויא חזקה אפילו בלא שום טענה דהי לא אמאי קאמר אביי והא אחזיקו מנא ידעינן דטעני מידי וכבר כתבתי [למעלה] [סי׳ תרח] גבי כשורה דמטללתא בריש מסכתין אי בעינא בהאי חזקה טענה אי לא: בקוטרא. בעשן הכבשונות שהוא תדיר ובהאי דוקא הוא דלא מהניא חזקה כדגרסינן בירושלמי ההיא איתתא דהות מדלקא קלין הותי רבי אלעא בעי מימחי בידה אתא לקמי דרבי נשא אמר ליה לא אמרו אלא בעשן תדיר אמר *המחבר כתוב בחושן המשפט בסימן קנ״ה יש נזקין שאין בהן חזקה כגון קוטרא ובית הכסא ולכן החזיק בהם קודם שהיה שם דבר הניזק כתב ה״ר יונה ז״ל דהוה חזקה אם בא בטענת שמכר לו או נתן לו רשות לעשותו והוא הלך לשיטתו שהוא פסק כהרי״ף ז״ל שאין המזיק רשאי לסמוך אע״פ שאין שם דבר הניזק וכיון שהיה יכול למחות ולא מיחה הויא חזקה אבל א״א ז״ל כתב שאין להם חזקה ל״ש אם החזיקו קודם שהיה שם דבר הניזק ל״ש אחר כן אם החזיקו קודם לכן אין להם חזקה לפי שלא היה יכול הניזק למחות כדברי ר״ת ז״ל שכל דבר רשאי לסמוך כשאין שם דבר הניזק וכיון שאין יכול למחות אין לכן חזקה ואם החזיק אח״כ לא הוי חזקה כיון שהניזק גדול כ״כ ודאי אין שום אדם מוחל עליו ועל זה סמך ולא מיחה וכן כתב (ד) הרמב״ן ז״ל ע״כ: והאי קוטרא שפירש בו כעשן הכבשונות היינו סבורין דכעשן הכבשונות דוקא בעינן בין בריבוי עשן בין בתדיר ובית הכסא נמי היינו סבורים כי מה שפירש בו בבית הכסא מגולה מפני שריחו רע ביותר דבאחר בית הכסא אע״פ שיש בו ריח וכל היכא שלא יהיה רע ביותר מהניא חזקה כמו שהיינו סבורים בעשן שהיה צריך ריבוי עשן ובא מעשה לפני מורי ה״ר חסדאי נ״ר בעשן הרגיל לעשות בביתו של אדם לתיקון מאכליו ואמר דכל עשן המזיק לאדם זהו קוטרא דגמ׳ ומה שפירש בו כעשן כבשונות לא בא למעט אלא אינו תדיר דוקא וא״כ נראה לומר כן הטעם בריח בית הכסא דכשאינו מגולה אינו תדיר וא״כ אינו רע ביותר דכל שריח רע תדיר הוא רע ביותר ואחר שכתבתי [כ] הראיתיו אל הרב עצמו נ״ר ואמר לי שעדיין לא היה גלול בדין ואח״כ מצאתי בחושן המשפט בסימן קנ״ו בשם ר״ת כסברתנו וכן כתב הרמ״ה ז״ל כבשונות של נחתומין ושל יוצרין וכיוצא בהן אבל תנור שהיחיד אופה בו פיתו וכן כירה כיון דלא שכיחי קוטרייהו רובא דיומא לאו תדיר הוא ואית להו חזקה ומיהו לכתחלה מצי מעכב אפילו בעשן שאינו תדיר הואיל ונזקא הוי ועשן תדיר דוקא היכא דמטי לרבותא דחבריה ברוח מצויה אבל אי לא מטי ליה אלא ברוח שאינה מצויה לא מיחייב לסלוקי ואפילו ברוח מצויה דוקא דמזיק לאינכי אבל אי לא מזיק לאינכי אע״ג דמטי לביתיה ומשחר לאשיתא היזק הגוף לא הוי אלא היזק ממון ואית ליה חזקה ומיהו הא נמי לכתחלה מצי מעכב דהיזק ממון ודאי הוי ע״כ: בבית הכסא. כתב רש״י ז״ל בבית הכסא מגולה ונראה לעינים שכך היו בתי כסאות שלהם וכן פר״ת ז״ל במגולה מפני שריחו רע ביותר וכתב הרנב״ר ז״ל בהידושיו נראין הדברים שכל שיש לו ריח רע שאין דרכם של בני אדם לסובלו לא מהניא ליה חזקה: כיון דאנינא דעתאי כקוטרא ובית הכסא דמו לי. רב יוסף הוה איסטנים כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיג:) ג׳ חייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת והאמר רב יוסף כולהו איתנייהו בי ומהא שמעינן שכל מי שידוע שאינו יכול לסבול נזק אחד מן הנזקין אע״פ שאין שאר בני אדם מקפידים עליו כ״כ אין לו חזקה ולא אמרו קוטרא ובית הכסא אלא מפני שידוע שאין הדעת סובלתן והא דאמרינן הכא ומפסדי לתאלי לומר שהיו מכניכין הוטמיהם בפירות ומאיס ליה טפי אבל אין הכא נמי דבלאו הכי הי הוה מאיס ליה ביותר פועל הקפדה דלא הוה מהניא להו חזקה ומיהו אע״ג דחזקה לא מהניא להו דעת הרמב״ם ז״ל ודעת ר״י בעל התוספות ז״ל דראיה בעדים שמכר או מחל או נתן לו מהני כדאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מט:) אין לאיש חזקה בנכסי אשתו הא ראיה יש ומיהו צריך שיהיה קנין במחילה אע״ג דמחילה דעלמא לא בעיא קנין כדמוכח בפ״ק דקדושין (דף טז.) גבי עבד עברי גופו קנוי דהוי לא לימא ליה באפי תרי זיל דהלכה לא בעי קנין הוא שאין לו עליו אלא שעבוד בעלמא ולכלוקי שעבוד בדבורא בעלמא סגי אבל הכא כעין מכירה היא ומב״ה בלא קנין לא מהני והע״פ דהיכא מרבוותא ז״ל דאמרי דלא בעי קנין. ולמדנו מהירושלמי [דפירקין הלכה ג] שהיזק רבוי הדרך של אומן בתגר נזק גדול הוא כקוטרא ובית הכסא דלא מהני חזקה דתני תמן גבי נכנכין ויולאין לשכנו (א) יכול הוא לחזור בו [רשב״ג אומר אף מקבל עליו יכול לחזור בו] כרבי מאיר דאמר יכולה אשה שתאמר סבורה הייתי לקבל ועכשיו אימי יכולה לקבל ואע״ג דלא קי״ל [ל] כוותיה כדלא קי״ל כר״מ [מ] דמומין היינו לענין מחילה בפירוש אבל מ״מ למדנו הדין לענין חזקה דהא משמע דכולהו חשבי ליה נזק גדול כקוטרא וכבית הכסא מדשקלו וטרו הי מהני ביה מחילה ואפילו בקבלה: **מתני׳** [מרחיקין את השובך מן העיר נ׳ אמה לא יעשה אדם שובך וכו׳. פירוש] מרחיקין שובך של יונים מגנות העיר נ׳ אמה שלא יאכלו הזרעים: ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו. אע״פ שיש לו כביש השובך גנות הרבה שיוכלו לאכול משם: אא״כ יש לו נ׳ אמה לכל רוח. כדמפרש טעמא בגמ׳: ר׳ יהודה מצריך שיעורא טפי כמלא פריחתה בפעם אחת דהוי שיעור ד׳ כורים שפעמים איכה נחה בתוך פריחתה אע״פ שיש לה לאכול שם עד שתגמר פריחתה ונחה אז לאכול: ואם לקחו. השובך בענין זה שאין לו סביביו אלא שיעור בית רובע קב הרי הוא בחזקתו ואין יכולין שכניו לסתור את שובכו וטעמא מפרש בגמרא: גרסינן עלה בגמ׳ המשין אמה וכו׳ ותו לא ורמינהו אין פורסין [נ] נשבין ליונים אא״כ הרחיק מן הישוב ל׳ ריס אמר אביי מישב שייטי טובא כרסייהו בחמשין אמתא מליא מישט ל׳ ריס ותו לא והתניא וביישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר בישוב כרמים רבא אמר בישוב שובכין ותיפוק ליה משום שובך גופיה איבעית אימא דדידיה ואי בעית אימא דעובדי כוכבים ואי בעית אימא דהפקר. פירוש

נשבין מלודות כך תרגם יונתן כמלמה מפח: ל׳ ריס · ד׳ מילין: והתניא וכישוב וכו׳. דהע״ג [דבלאו פירוקא דאביי לא מתרלא רישא דברייתא אסיפא דהכי] תניא בתוספתא דאין פורסין נשבין ליונים אא״כ היה רחוק מן הישוב ל׳ ריס בד״א במדבר אבל בישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס לא הוה קשי׳ ליה דלמלאות כריסם הולכים עד ל׳ ריס ובשמולאים. ישוב שדות שיוכלו לחפור ולאכול הולכים אפילו מאה מיל אבל לדבריו של אביי הוה קשיא ליה דמשמע דעד כ׳ אמה מליא כרסייהו ושייטי טובא עד שלשים ריס דמשמע שאין הולכין יותר ופריך דאין ה״נ דבישוב כרמים או שובכין אזלי אפילו נר מצוה

מחמת ירושה אינו צריך טענה לוקח איצטריכא ליה לוקח נמי תנינא °לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה צריכא דאי אשמועינן גבי רשות הרבים הוה אמינא כונס לתוך שלו היה אבל גבי שובך (א) דליכא למימר הכי אימא לאו אי אשמועינן גבי שובך כיון (א) דרה״י הוא אימא פיוסי פייסיה אי נמי אחולי אחיל גביה אבל רשות הרבים מאן מחיל גביה דמובר ולמאן פייס [א] צריכא: הרי הוא בחזקתו: והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אין חזקה לנזקין רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא:

*מתני׳ ^א ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו מחצה על מחצה שניהם יחלוקו: גמ׳ א״ר ^ב חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף וכן הלכתא: °*מתני׳ ^ג מרחיקין את האילן ב מן העיר עשרים וחמשה אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר

כיון שאינן מוציאין פירות : ואינו נותן דמים . כיון שנטעו שלא כדין ומזיק את הרבים דין הוא שלא יתנו לו דמים ואע"ג דאילן לבור נוטל דמים אפילו אליבא דרבנן שאני התם דאינו אלא היזקא דיחיד וכיון שבאילנות איכא משום ישוב העולם תקנו שיטול דמים : וקוצץ ונותן דמים . אע"פ שנטעו וכדין קוצץ תחלה והדר יתנו דמיו כמו שהוא שוה עכשיו דאילו מצי אמר הבו לי דמי והדר אקוץ לא יקוץ אותו לעולם דמי נותן לו דמים : קדרה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא : ספק זה קדם וכו' קוצץ . דלא עדיף מודאי אילן קדם ואינו נותן דמים דאמרינן ליה זיל אייתי ראיה שאילנך קדם וסקול . כל זה מפורש בגמרא :

מתני' גורן קבוע . מפרש בגמ' שהוא הזורה ברחת מפני שהיא כ"כ גדולה שאז הולכת למרחוק והמוץ מזיק את בני העיר וכיון שהוא היזק הדיר חששו לו עד שיעור שמוליכו הרוח דהיינו חמשים אמה אבל כשהוא דבר מועט שאינו זורה אותו [ג] ברחת אלא הרוח מכשבו מאם מעצמו לא קביע היזקו שלפי שעה נסתלק ועוד שאינו הולך למרחוק ומשום היזק מועט זה לא חששו לחייבו להרחיק כלל ואע"ג דאפשר דאתי לידי גרמא דגיריה לא חיישינן ליה וכן לא יעשה הגורן הקבוע הזה בתוך קרקע שלו ואע"פ שאינו במקום שיזיק בני אדם מ"מ כדי שלא יזיק הנטיעות והניר לא יעשה אלא בשיש לו קרקע חמשים אמה לכל רוח : וגרסי' בגמ' תניא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה וכשם שמרחיקין מן העיר נ' אמה כך מרחיקין מן מקשאיו ומן מדלועיו ומן נטיעותיו ומן נירו של חבירו נ' אמה כדי שלא יזיק בשלמא מן מקשאיו ומן מדלועיו דאזיל ואתי בלביה וקשה ליה אלא נירו אמאי א"ר אבא בר זבדא ואיתימא רבי אבא בר ממל ואיתימא ר' אבא בר זוטרתי מפני שעושה אותו גלל : פי' מקשאיו וכו' . ערוגות קשואין ודלועין : בכדי שלא יזיק . משמע דמתני' מה טעם קאמר מה טעם נ' אמה כדי שלא יזיק והא דפי' במתני' דהכא טעם ההרחקה טפי מבכל בבי דמתני' דתנינן מרחיקין כתב הרשב"א ז"ל דמשום דמתני' דלעיל משום נוי העיר ודוקא בארץ ישראל קמ"ל דהיאך מתני' דהכא משום היזקא הוא ואפי' בחוץ לארץ ונפקא מינה נמי דאי משום נוי העיר אין יכולים בני העיר למחול כדתנן [ערכין דף לג:] אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה ואי משום היזק יכולים למחול : ואתי בלביה . בלב הפרח ומייבש ליה : גלל . שמזבל השדה יותר מדאי ומרקיב התבואה :

אומר כל אילן סרק חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן (א) דמים ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים : גמ' ומ"ש מבור דאמר קוצץ ונותן דמים [א] אמר רב כהנא (א) קידר' דבי שותפי לא חמימי ולא קרירא : מתני' מרחיקין גורן הקבוע מן העיר נ' אמה ולא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אא"כ היה לו נ' אמה לכל רוח ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו (א) כדי שלא יזיק : *מרחיקין את הנבילות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר נ' אמה אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר ר' עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה ומרחיק חמשים אמה לכל רוח מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים ב ר' יוסי מתיר בחרדל : גמ' *תניא רבי יוסי מתיר בחרדל שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי הרחק דבורך מן חרדלי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלי *טעמייהו דרבנן דסברי על המזיק להרחיק את עצמו הלכך מרחיקין את המשרה מן הירק ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים ור' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ואפילו משרה וירק לא בעו לרחוקי והא דקתני ר' יוסי מתיר בחרדל לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו וכולהו לא בעו רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק להרחיק את עצמו תינח משרה וירק דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא לא משכחת לה ואי בטרפא הדר פארי וקיימא לן כר' יוסי והזינן בפירושא דגאון דלית הלכתא כר' יוסי בחרדל ודבורים וקאמר נמי דלענין משרה וירק מודה ר' יוסי דמרחיקין °ובטעמא (ב) דמילתא בלחוד הוא דפליג רבי יוסי ולאו בגופיה דדינא ואנן קשיא לן האי פירושא דכד מעיינת ביה בגמרא משכחת ליה לרבי יוסי דבגופיה דדינא פליג דהכי קאמר לדידי אפי' משרה וירק נמי לא בעו רחוקי ודקאמר דמודה רבי יוסי בגיריה ובגרמא דגיריה אין ודאי הכין הוא אלא הכא במשרה וירק ליכא לא לגיריה ולא גרמא דגיריה דמיא מיתם תיימי והדר אזלי ואי מודה רבי

רש"י

מרובים : ואילן סרק . גנאי הוא לעיר : (א) ונותן דמים . מי שהעיר שלו (ג) : גמ' מ"ש מבור . דבעי נמי הרחקה וקאמר אם הבור קדם קוצץ ונותן בעל הבור דמי האילן לבעל האילן : לא חמימא ולא קרירא . שזה סומך על זה אף כאן דמי האילן מי יתנם אם באת להטיל על בני העיר כל א' יאמר ממני לא יתחיל ונמצא ישאר עומד והעיר מגונה ואין זה תפארת א"י : מתני' גורן קבוע רחוק מן העיר . מפני המוץ שמזיק את בני העיר כשהוא זורה וגם מיבש הזרעים : [ב] (ומבית) ניר הוא החרישה שחורשין בקיץ כדי שייבשו שרשי העשבים והקוצים ואין זורעים עד החורף כדכתיב נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים : נבילות בורסי וקברות . כולה משום ריח רע : אלא לרוח מזרחית . שלפי שרוח מזרחית חמה ונוחה כדכתיב רוח קדים חרישית ביונה ואינו קשה אלא אם כן באה לפורענות ולכך אינה מביאה הריח לעיר : חוץ ממערבה . שהשכינה במערב : את המשרה . מים ששורין בהן פשתן : ואת הכרישין . כרתי : ואת החרדל מן הדבורים . שאוכלים את החרדל והוא עז ומחדד את פיהם ואוכלות את הדבש שלהן אחרי כן : גמ' לגלוגי . פרחים של חרדל : על המזיק להרחיק את עצמו . אף על פי שהתחלתו ברשות : בינתא . גרעיני הזרע לא משכחת לה . הדבורה לפי שהוא בשרביטו : ואי בטרפא . אם יאכל העלה הדר פארי . חוזר וצומח : [ובטעמא] דמילתא לחוד . דקאמר לדבריהם דרבנן (ב) : מיתם תיימי . כלים ונבלעים :

בגמ' תניא לכל רוח הוא עושה דברי ר"ע ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערב שאין עושה כל עיקר מפני שהיא תדירה מאי תדירה תדירה בתפלה :

מתני' מרחיקין את הנבילות . מרחיקין משום ריח רע המזיק את הרבים : בורסקי . [מקום] שמעבדין בו עורות ויש לו ריח רע : אלא למזרח העיר . מפני שמנשב בנחת כדכתיב [יונה ד] רוח קדים חרישית ולפיכך אינה מביאה הריח לעיר : ר"ע אומר וכו' . נראה דהלכתא כר"ע מדסקלינן בגמ' [ד] אליביה ומסקינן דדעתיה בהרחקת חמשים אמה קאמר : חוץ ממערבה . שאינו עושה כל עיקר מפני שהיא תדירה בתפלה שהם כבוד השכינה שורה : ור' יוסי מתיר בחרדל . כבר מסקינן בגמ' [דף יח:] דר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר דיש להם להתיר בחרדל מפני שהדבורים נמי מזיקין החרדל אבל לדידיה אפילו במשרה וירק מתיר כל היכא דלא הוו גיריה כדקאמר גבי אילן ובור ולא צריך ליה אפילו במשרה הרחקת נ' אמה כרבנן דמסתמא לרבנן הכי צריך דומיא דנבילות וכדאיתא בתוספתא [דמכלהין פ"א] בחרדל אבל לר' יוסי דקי"ל כוותיה לא צריך כל האי שיעורא אלא [ה] בכדי דלא הוי גיריה וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות שכנים דהיינו ג' טפחים או יותר מעט והיינו דוקא במשרה וירק דבכה"ג הוו גיריה דאי בבינתא דהיינו הזרע הנזרע בארץ לא משכח לה הדבורה כדי שתוכל לאכלה אי בטרפא דהיינו העלין לאו גיריה נינהו דלאחר זמן סלקי מעלמן וטעמייהו דרבנן בהרחקת משרה וירק ובכולה מתני' משום דעל המזיק להרחיק את עצמו ואוקימנא לה בגמ' אפי' [ו] בלוקח (ג) ואע"פ שסמך המשרה ברשות ואע"ג דלא קי"ל כרבנן בהרחקת משרה אלא אע"פ שאינו רוצה לוקח א"צ להרחיק שזה עושה בתוך שלו וזה עושה בתוך שלו מיהו כיון דמודה רבי יוסי בגיריה נפקא לן לענין דינא בלוקח בית ובו חלון פתוחה לחצרו של מוכר שיש לו לסתום החלון משום היזק ראיה דהוי כגיריה ואע"פ שנעשה החלון ברשותא וקי"ל [לקמן דף סה.] דמוכר בעין יפה מוכר שאני הכא דהזקא לא מזבנינן ליה אבל הלוקח כל הני נזקין דמתני' שסמכן המוכר לכותל אין הלוקח חייב להרחיק שהוא לא סמכן ולא נחשב מזיק אבל הלוקח חלון כל שעה מזיק לו בראייתו והני מילי בשיש היזק בחלון בשעת המכר אבל אם מכר לו בית שיש בו חלון על חורבה שלו אע"פ שעשויה לבנות כיון שנפתח זה החלון ברשות ולא נתחייב לסלקו מתחלה אף כשיבנה זה את החורבה אין לו לסותמו וכדתנן אם אילן קדם לא יקוץ . כן כתב הרב רבי יונה זצ"ל : וגרסינן בגמ' תניא לכל רוח הוא עושה דברי ר"ע ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערב שאין עושה כל עיקר מפני שהיא תדירה מאי תדירה תדירה בתפלה : מרחיקין את המשרה וכו' . אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח כי איכא ירק אמאי מרחיק ועוד מ"ט דר' יוסי אפילו משרה וירק נמי אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו ורבי יוסי על הניזק ס"ל והכי קאמר להו לדידי על הניזק להרחיק את עצמו ואפילו משרה וירק לא בעי רחוקי אבל לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירק דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה דאי בבינתא לא משכח לה ואי בטרפא הדר פארי : תדירה בתפלה כתבו בתוס' דהא פליגא אההיא בריתא דברכות (דף ל.) דקתני שחייב להתפלל כנגד ירושלים שנאמר והתפללו אל ה' דרך ארצם וההיא אתיא כרבי ישמעאל דאמר שכינה בכל מקום ורבי חנינא דאמר לקמן לרב אשי שהיה דר בבבל כגון אתון דיתביתו לצפונה דא"י אדרימו אדרומי סבר לה כההיא בריתא דברכות : הדר פארי ורבה העלה ואין לומר הדר נמי אכלי ליה ולעולם לא יפרה ולא ירבה דמתוך שהוא חד כל

לזרוע בו ירק סמוך לו וה"ה איפכא אם מכר את חצי שדהו עם המשרה שבתוכו והיינו כפי' ריב"ם לעיל בתוס' בדף י"ח אלא דכאן איירי במעכב את המשרה לעצמו והלוקח בא ליטע לירק בתוך השדה שקנה ממנו וזהו שמסיק ואע"ג דלא קי"ל כרבנן אלא אע"פ שאינו רוצה ליקח וכו' ר"ל שאין הלוקח מרוצה במה שיש להמוכר משרה סמוך לשדה שלו כי הוא רוצה ליטע ירק ורוצה שיתרחק המוכר אפ"ה א"צ להרחיק וכו' מיהו כיון דמודה ר' יוסי בגירי נפקא לן לענין דינא בלוקח בית וכו' וזהו שמסיק הנ"י בדבריו :

שדהו לאחר והלוקח עשה שם ירק או שעמיד דבורים : [ז] כ"ב ולפ"ז לא אתי שפיר דקאמר דרבנן ואפשר לומר טעמא דמלתא הוא כמו שאמר לדבריהם דרבנן כשם שיש להרחיק על זה כן יש על זה וגופא דדינא דר"י מה שפליג עם רבנן גבי אילן דס"ל על הניזק דצריך להרחיק : [ח] כ"ב הרי"ף פי' בלוקח חצי שדה עם דבורים מן המוכר והמוכר עשה שניהם כששים ברשותו והוי שפיר דלית חד מינייהו דקדים ורש"י לא פירש כן :

שלטי הגבורים

בכך כלום מיהו גם לדידהו יש הרחקות דחשבינן להו כאילו הנזק בא לו מיד וכמ"ש הטור : א מהא דאמרי' אם האילן קדם קוצץ תחלה ואח"כ נותן דמים דקדקו הפוסקים סמך וראיה ליחיד המדיין עם הקהלות על אודות המס גובין ממנו המס תחלה ואח"כ ידין עמהם אם עשו לו שלא כדין יחזירו וכ"כ ר"ג בתקנות שצריך שיפרע תחלה במעות או במשכונות ואח"כ יזמין לדין את הצבור ואפי' קודם שיפרע בעלתו אם ירצה שמטיל מס עוכה שלא כדין על שלא המתנה יש כח בידו לבטל התפלה להיות קובל עליו שלא כב"ד עד שיעשה לו כדין לפי ראות עיני טובי העיר דאל"כ היה יכול ליקח ע"י עובד כוכבים ויאמר כי בשביל המתנה הוא לוקח ומיהו דוקא קודם שיפרעו הקהל המס למלך דאז באים עליו מכח דינא דמלכותא דינא והרי הם כשלוחי המלך ושלוחי דמלכא כמלכא אבל לאחר שפרעו כל המס אלא שעדיין לא גבו החלק שהיה מגיע לזה דהשתא אינם עוד שלוחי המלך לא מצו לכוף אותו בכה"ג דליכא תו למימר דמכח דינא דמלכותא אתו עליהם שבכבר קבל המלך את שלו :

ב בכתב מיי' שצריך להרחיק משרה וכרישין וחרדל מירק ובצלים ודבורים ג"ט [illegible] יותר כדי שלא יבא הנזק בידים וכן הוא דעת רבינו והטור פליג על זה ודייק כרבנן [illegible]

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) כרש"י ונותן דמים מי שהעיר שלו ר"ל מי שיש חלק בהעיר לאפוקי הדרים שם בשכירות שאין להם בתים בתוכה שאותן ודאי אינם נותנין לזה וק"ל וכזה א"ש מה שמתרץ אח"כ בגמ' ובר"ף דכאן מיקרי קדירה דבי שותפי וכו' וכלשון רש"י שם : מהר"ם (ב) דסבירא להו דעל המזיק [ז] להרחיק ואפי' דלאו גיריה וקאמר איהו על הניזק להרחיק אלא משום טעמא דגיריה בעי מזיק לארחוקי כי איתניהו וכל הני דפירקין עם חרדל ומשרה כולהו גיריה נינהו לבד מאילן דהזיקו לאו מסתמא אלא לאחר זמן [ח] ורי"ף ז"ל בפנים הוא מדמה חרדל ומשרה לאילן וא"צ להרחיק נ' אמה אלא ג"ט בכדי שלא יזיק בגיריה דיליה וכפי' הר"ן ז"ל וכן פסק האשר"י ע"ש : מהר"ן שפירא (ג) ר"ל שעשה בתוך שדהו משרה ואח"כ מכר חצי שדה שלו והלוקח בא

הגהות הב"ח

א) נ"ל בכ"ד

הגהות חו"י

(א) נ"ב מבא"כ באילן קדם שני כמה דמיפין כח בני עיר שצריך לקוץ : (ב) נ"ב פי' דלרבנן ס"ל דחרדל הם מזיקי' ור"י ס"ל שג"כ הם ניזוקין וקי"ל כרבנן : (ג) נ"ב נ"ע ובעין החיים כתב על רש"י פי' בני עיר וז"ל אולי כך הוא רק שרש"י נותן לשון יחידייק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ומאי שנא הכא דקתני קוצץ ואין נותן דמים : [ב] נ"ל ומנירו : [ג] נ"ב דקאמר בגמ' סיפא אתאן לגורן שאינו קבוע ומפרש כל שאינו זורה ברחת ומ"ש הנ"י כשאינו קבוע אינו צריך כלל להרחיק אע"ג דקתני סיפא בכדי שלא יזיק והיינו כשאינו קבוע אפשר לומר לאיכון כב אפי מאי טעם קאמר וכו' ואתיא רישא וסיפא בגורן קבוע אבל כשאינו קבוע אינו צריך להרחיק כלל : [ד] נ"ב דקאמר לכל רוח עושה וסומך חוץ ממערב' דמרחיק נ' אמה או לכל רוח שמרחיק נ' אמה חוץ ממערב שאינו עושה כל עיקר : [ה] נ"ב כמו גבי בור שיח ומערה בג"ט : [ו] נ"ב פי' אחר שעשה זה משרה מכר שדהו או זרע שם חרדל ומכר מתלה שדהו לא

כל שטעמו אותו פעם אחת שוב אין אוכלים ממנו כן כתב הראב"ד ז"ל ובהאי סברא קי"ל כרבנן דדבורים לחרדל לא מזקי ליה [הלכך לרבי יוסי נמי לאו גיריה הוא ואין צריך להרחיק. דעת רב אלפס בפנים] וכוליה דינא מפרש במתני': **מתני'** מרחיקין וכו'. א"צ להאריך בפי' דמתני' כיון דקי"ל כרבי יוסי דמתיר לסמוך: **גמ'** יוכנאה. נקרא כן על שם מקומו: עני היה. ואח"כ העשיר: אפדנא. בירה: עצורי בשבבותיה. בשכונתו עומדין עוצרי שומשמין לעשות מהן שמן: ככתמא וכו'. כסוי ע"פ החבית הא דנקט הכי עני והעשיר לאשמועינן דאע"ג דמסתמא יכלו לאחזוקי למידק שם זמן חזקה דהא לא הוה יכול למבנה מידי אפילו הכי היכא דנאיד האפדנא מחמת המכה נענוע אפילו מועט [ח] כמה דנאיד ככתמא אפומא דחצבא גיריה הוו דמכחו בא והיא חזקה לא מהניא להו דכל היכא שלא היה בונה שם לא היה יכול למחות בידם כיון שעדיין לא היו מזיקין לו א"כ לא מצו לטעון החזקתו ולא מחית בידיהו ואפי' נימא דאף בנזקין דלא מזקי מיד יש לו למחות כדי שלא יצטרך להתעצם עמו בדין כשירצה לבנות אפילו הכי האי נזק אין לו חזקה דקוטרא ובית הכסא דמי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק אחד עשר מהלכות שכנים: רקתא. הנעורת שנופל מן הפשתן כשמנפצין אותו: מזקי לאינשי. שהרוח מוליכה אותה בעיניהם: מאי שנא מזורה. דשבת דחייב אע"פ שהרוח מסייעתו וחשיב עושה מלאכה וכתבו המפרשים דמר בר רב אשי ואמימר לא הוה סלקא אדעתן למימר שיהא חייב בנזקין לשלם כי היכי דחייב משום מלאכה בשבת דהא אמרינן בפ' הכונס צאן לדיר (דף ס.) דשאני מלאכה דשבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וממונא מאיסורא לא ילפינן אלא הכי קאמרי מדחשיב מלאכה לחייב בשבת לענין נזקין מסתברא דחייב להרחיק דגרמא דגיריה הוא וכן כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכיון דאינהו גופייהו לא פליגי אדרבינא אלא לענין הרחקה בלבד הלכך קי"ל כוותייהו דמסלקינן להו אבל לא מחייבין בהיזקייהו דלא דמי לגץ היוצא מתחת הפטיש[ט*] ומדתירץ רבינא דפטור לגמרי דלאו גיריה הוא שמעינן דלרבי יוסי היכא דלא הוו גיריה אפילו בהיזקא דרבים פטור: **מתני'** לא יטע וכו'. טעמא [י] בגמ': אחד גפנים. כלומר אע"ג דמצינו שיעור זה בגפנים גבי כלאים במקום אחר גם הדינן בשאר אילנות כדאיתא בגמ': הא דקאמר היה גדר בינתי' אע"ג.(ג)דפשיטא כיון דלא איירי הכא בכלאים[כ]הוא לאשמועי' טעמא מפרש לה בגמ' וכוליה מתני' מפורש בגמ': **וגרסי'** בגמ' [דף כו.] תנא ד"א שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל ל"ש אלא בא"י אבל בבבל שתי אמות רבה בר בר חנה הוה ליה הנך דיקלי אמצרא דפרדסא דרב יוסף אתו לפרי יתבי בדקלי ונחתי ומפסדי לפרדסא א"ל רב יוסף זיל קוץ א"ל והא [ל] רחיקי לי אמר ליה הני מילי באילנות אבל בגפנים בעינן טפי הא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל האילן הני מילי אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעי טפי א"ל אנא לא קאיצנא דאמר רב דיקלא דטעין קבא אסור למקצייה ואמר רב חנינא לא שכיב שבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זימנא מר [מ] אי ניחא ליה זיל קוץ: **גמ'** כדי עבודת הכרם. שהיו חורשין בין שדה אילן ובין כרם ומחרישתן של בני א"י היה ארוכה ד' אמות וכדי שלא ישתמש זה מקרקע חבירו שלא ידרוס עליו כשיסבב מחרישתו צריך שיניח ארבע אמות וכן חברו כי באותם ד' אמות זורעין ירקות ואינו בדין שחבירו ידרוס עליהן ומה ששנינו בתוספתא [סוף פרק ד דב"ב] שנים שנטעו את הכרם זה מרחיק שתי אמות ונוטע וזה מרחיק שתי אמות ונוטע עלה טובה קמ"ל כדי שלא יפסידו בין שניהם אלא ד' אמות אבל אם רצו כופין זה את זה שירחיק כל אחד ארבע אמות ולפי זה אתיא מתני' שפיר אפילו כרבי יוסי שאין לו רשות לדרוס קרקע חברו: אבל בבבל. שאינה ארץ הרים וגבעות היה מחרישתם קצרה וסגי בשתי אמות וכתב הר"י ז"ל שיש לנו ללכת אחר שיעור בבל: *) אבל אילנות לגפנים בעי טפי. ולא משום עבודת הכרם אלא משום דהוו אילנות גרמא דגיריה לגפנים דכי סליק למגדריה לדקליה מפריח העופות על הגפנים וה"ל גיריה [וכי האי גוונא מפרש בשם ר"י] שכן נוח להן לפרוח מן האילנות שהן גבוהין לגפנים שהם נמוכים יותר מאילנות לאילנות ולא מגפנים לגפנים ולא איתפרש בגמ' כמה צריך להרחיק והעיד רב יהוסף הלוי ז"ל על רבו הרי"ף ז"ל שהיה אומר שאין להרחיק אלא ד' אמות יותר וכן היה דן משום דטפי מהאי שיעורא לא הוו גיריה: אמר המחבר האי יותר (ד) אינו מלשון הרב ונראה לי דמדהיה דן כן ואנן בני בבל אזלינן הלכך כיון דאמר

*) בד"ק ובד"ס הגי' כדתירץ רבינא ומיהו מדאמר רבינא וכו'

נר מצוה

רבי יוסי במשרה וירק וכרישין ובצלין ליכא היזקא דלא מודה ביה רבי יוסי *דלא ליתיה להיזקא דהני אלא לאחר זמן כענין זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו ולענין חרדל ודבורים נמי מסתברא לן דהלכתא כותיה דהא אוקימנא למתני' בלוקחולית חד מינייהו דקדים דמה נפשך אי סבירא לן כרבנן דאמרי דבורים לחרדל לא מזקי אלא חרדל הוא דמזיק דבורים (א) אפ"ה הלכה כר' יוסי דלאו גיריה הוא דהא ליכא חד מינייהו (א) דקדים ועוד אפי' בעל דבורים קדים לאו גיריה דבעל חרדל נינהו(ב)דכי שדי ביניתא בעפרא לא משכחא ליה ואי לבתר דסליק לאו גיריה נינהו ולאו גרמא דגיריה נינהו אלא גרמא בעלמא נינהו והלכך הלכה כרבי יוסי בכולה מתניתין בין במשרה וירק בין בחרדל ודבורים ובדקא פריש[א] רבינא דהוא בתרא אלא מיהו צריך ודאי לארחוקי משרה מירק כי היכי דלא להוי גיריה [ב]כי היכי דמרחיק בור שיח ומערה ואמת המים וכו' דלא ליהוי גיריה דכולי' פירקין מודה ביה ר' יוסי דמודה ר' יוסי בגיריה דאי לא מרחיק כי האי שיעורא גיריה נינהו או גרמא דגיריה הוא: *מתני' מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה [ג] בין מלמטה בין מן הצד אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ ר' יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה דיליה רב פפי *יוכנאה עני הוה והעשיר בנא אפדנא הוו הנך עצרי בשיבבותיה דכי הוו קא דייקי שומשמי הוה נאיד אפדניה אתא לקמיה דרב אשי אמר להו כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה וכמה *כדנאיד נכתמא אפומא דחצבא דבי בר מרין בריה דרב אבין כי הוו נפצי כיתנא הוה קא אזלא רקתא דכיתנא ומזקי אינשי אתו לקמיה דרבינא אמר להו כי אמרינן מודה רבי יוסי בגיריה הני מילי דקא אזלא מכחו אבל הכא זיקא הוא דקא [ד] ממטי ליה מתקיף ליה מר בר רב אשי מאי שנא מזורה (ג) ורוח מסייעתו אמרוה רבנן קמיה דמרימר אמר להו היינו זורה ורוח מסייעתו וכן הלכה וה"מ לענין איסורא דאסור למיגרם היזקא לאינשי כדאמרינן* גרמא בנזקין אסור אבל לענין תשלומין פטור דגרסינן בפרק הכונס צאן לדיר *אמר רב אשי כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור: °**מתני'** לא יטע אדם אילן [ב]סמוך לשדה חברו אא"כ הרחיק ממנו ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל האילן היה גדר בינתים זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן היו שרשין יוצאין לתוך שדה חבירו מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה היה חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו: **גמ'** תניא ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמר שמואל לא שנו אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכא לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו אא"כ הרחיק ממנו שתי אמות והא אנן תנן ד' אמות אלא

רש"י

מתני' חרוב ושקמה. שרשיהן מרובין: בין מלמעלה. שאחד בגובה ההר בשיפוע והשני בשיפולו: בין מן הצד. בקרקע שוה: ונותן דמים. כיון דברשות נטע שאינו מזיק עד שיגדילו שרשיו לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים כיון שהוא רק היזקא דיחיד: **גמ'** עצורי. עוצרי שומשמין לעשות שמן: בגירי דיליה. והכא נמי [ה] בידיהן בא שמכה מכותיהן הוא מרעיד: כדנייד נכתמא. שאם יניח כד על החומה וכסוי עליה ינוע הכיסוי מחמת הרעדה: רקתא. הוא מה שמנערים מן הפשתן: מאי שנא מזורה. דחייב גבי שבת אלמא דהוי גירי דיליה: היינו זורה. כי היכי דלגבי שבת חשיב כחו הוא הדין לענין נזקין: [ה]גץ היוצא מן הברזל כשהפטיש מכה עליו חייב והרי הרוח מוליכו: ניחא ליה. דליזיל לחוץ שלא לשרוף את ביתו: **מתני'** סמוך לשדה חבירו. בין שדה הלבן בין שדה אילן וטעם כדי עבודת הכרם שכשיחרוש אילנותיו שלא יצטרך להכניס מחרישתו לשדה של חבירו: מעמיק להם. בעל השדה שיצאו לתוכו: קוצץ. בעומק ג' טפחים: והעצים שלו. של (ב) בעה"ב [ו] הוא בעל השדה: **גמ'** *אבל בבבל. שמחרישתן קצרה: [ז] מאי האי. אמאי קיילת: אמרי ליה: מכולהו ראיות הבאתי לו שלא יקוץ: שהחזיקו בו רבים. לעשות להם דרך אסור לקלקלו אפילו הוא של יחיד: בתר דנפק. רב פפא: כאן בתוך ט"ז הוי חזקה לאילן חוץ לט"ז לא הוי חזקה אע"ג שמתפשטין כ"ה אמה אין יונקים אלא ט"ז אמה ואני

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) נראה פשוט דהרי"ף מפרש דס"ה בלוקח שלקח משרה וירק עסקינן כגון ראובן שמכר שדהו לשני בני אדם לזה משרה ולזה ירק וכעין שפי' הרמב"ן לעיל ומסיק דלית חד מינייהו דקדים דשניהן באין כאחד ממש ולכדמי ירחיק משא"כ כשאחד קדים דאז על השני היה להרחיק מאחר ששניהם מזיקין איכא דרבנן דס"ל על המזיק להרחיק אבל כיון דשניהם באין כאחד ועלה כל אחד ברשות ממש וכו' וצריכין למחוק הא דכתוב ברי"ף דלאו גיריה הוא וכצ"ל אפ"ה הלכה כר' יוסי דהא ליכא חד מינייהו דקדים ועוד אפי' קדים לאו גיריה דבעל חרדל נינהו ומדקאמר ועוד וכו' נמי משמע דלפני זה לא הזכירו עדיין כלל ודו"ק:

(ב) של בעה"ב שהוא בעל השדה באמת בגמ' לא נפשטה האבעיא של מי הן העצים אלא מדברי רבינא משמע דבתוך ט"ז הרי הן של בעל האילן וחוץ לט"ז הן של בעל השדה וכמבואר גם ברי"ף וצריכין לפרש דברי רש"י דהכא חוץ לט"ז קאמר וברש"י דגמ' במתני' לא קאמר רק בגמ' מפרש: (ג) ר"ל דמאחר דהטעם הוא שיהא יוכל להפך המחרישה ולא יצטרך לילך על שדה חבירו א"כ פשיטא בגדר בינתים דהרי שהרי אינו יכול לילך על שדה חבירו ע"ז אמר דבא להשמיענו טעם דמתני' כדמפרש בגמ' ר"ל הטעם הוא משום עבודת הכרם מאחר שא"צ להרחיק בשיש גדר בינתים ממילא דאין גדר בינתים הטעם שצריך להרחיק משום עבודת הכרם. ודו"ק: (ד) ר"ל וממילא ליכא למידק מהאי לישנא דס"ל דבעינן יותר מד"א ויהיה קאי על שיעורא דמתני' דבבל ומיהו אף בלשון זה אינו מדברי הרב ז"ל מ"מ יש פנים לכאן ולכאן מלשון הגמ' דאמר אבל לגפנים בעי טפי כמו שפסק' ועיי ואזיל וק"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' דאוקמא בלוקח: [ב] פי' ג"ט: [ג] תיבות בין מלמטה מוקף ונ"ב בגמ' אינו: [ד] נ"ב. וא"ת וליחייב משום אש מידי דהוי אאבנו וסכינו ומשאו בראש גגו ונפלו. ברוח מצויה חייב משום אש והכא איירי ברוח מצויה מדפריך מ"ש מזורה ורוח מסייעתו דהתם איירי ברוח מצויה וי"ל דלא דמי לאש דאינו חייב משום אש אלא כשעשה האש לבדו בלא סיוע הרוח ואח"כ הולך ע"י הרוח אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח דאי לאו רוח לא הוי רקתא אזלי כל עיקר ולא דמי לגורן דחייב להרחיק אע"ג דזיקא דממטי ליה וי"ל דמתני' אתיא אליבא דרבנן והכא לא מיירי אלא אליבא דר' יוסי דלא מחייב אלא בגירי דיליה וא"ת ומ"ש מגמייה דאפי' אליבא דר"י מרחיקין דהיא ממטי נפשה וי"ל דהתם משום דזימנין דבהדי דמנח וכו' ויתבא ברישא ולא דמי לעורבין דקאמר רב יוסף אפיקו קורקור וי"ל דגמ' לא ס"ל כרבינא דר"ת פוסק כמר בר רב אשי וכאמימר ועוד אומר ר"י דבע"ח חמיר טפי מרוח שכוח אחר מעורב בו כדאמרי' בב"ק. תוס': [ה] מידיכן הוא בא לו כצ"ל: [ו] שהוא כצ"ל: [ז] נ"ב שייך לגמ': [ח] נ"ב פי' כשאוחז אדם הכד בידו נייד הנכתמא ... דבר מועט ע"י כתוס' או כפי' הרשב"א דבדבר מועט מתנדנד הנכתמא שהוא דבר קל אע"פ שהאפדנא ... [ט] נ"ב ובזיק דחייב לשלם דהאי הכא לא ניחא ליה דליזיל ... [י] נ"ב מפרש: [כ] נ"ב וצ"ל דכן ז"ל אפ"ה לא שמעינן טעמא מפורש בגמ' כלומר אע"ג דקם ... [ל] ר"ל פי' ד' אמות: [מ] נ"ב רבה א"ל לרב יוסף: להתלמוד לפרש אפ"ה אין הגמ' מפרש מזה כלום וכולם מתני' מפרש מלבד זה: נגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קיימנא דאמר רב האי דיקלא דטעין קבא כו' והרי"ף סבירא לא דרב בפ' החובל סי' קס"ה כי שם מקומו. (מ"א)

א מיי' פי"א מהל' שכנים טור ח"מ סי' קנה: ב מיי' פ"י שם טוח"מ שם

בכל דפו"י הגי' דהא וכ"ה הכ"ח

הגהות הרי"ב

(א) נ"ב פי' דמתיר בדבורים: (ב) נ"ב נ"ע למה ליה זה דפשיטא דהיזק חרדל לדבורים מה שהדבורים אוכלים אח"כ דבשם לא גירי דבעל חרדל הוא ומ"ש בגמ' אי בעינא הוא לומר דאין היזק מחרדל מן הדבורים כלל: (ג) נ"ב ומתני' דהרחקת גורן אתיא כרבנן. תוס':

עי' בגמ'

דף כח:

דף כו.

נעיל דף כב:

דף ס.

*) שייך לגמ' דף כו. א"ל ר"מ לאילנות אבל לגפנים בעינן טפי והא אנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן וגפנים

א מיי' פ"י מהל' שוכן ונשען ופי"ב סמג עשין נה טוח"מ סי' קמ קמא וקמג: ב מיי' פ"ב שם סמג שם טור ח"מ סי' קמ קמא:

דלאמר דבבבל שתים והא דבעי טפי [ו] דנו הם שהם ד' א"כ הוו בין הכל ו' דליכא למימר בין הכל הוו הד' [ז] שאמרו שהרי מקשה ליה ממתני' דאיירי בא"י [ח] והשיב לו הני מילי לאילנות אבל לגפנים בעי טפי אלמא דיותר מד' בעינן הילכך בא"י שני בב' אמות יותר שהם בין הכל [ט] ו' ככ"ל ומיהו אפשר דכיון דרב יוסף היה מבבל והוא הוא דאמר טפי טפי משיעור [י] שלהם קאמר ואם כן אפשר דהוו בין הכל ארבע דוקא ומה שהשיב לו מארץ ישראל [כ] אינה ראיה דלהאי סברא שאין חילוק בין גפנים לאילנות מה לי בבל מה לי ארץ ישראל:

נר מצוה

אלא כדשמואל ש"מ: קוצץ ויורד והעצים שלו: *ודוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן:

מתני' *אילן שהוא נוטה לשדה חברו קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין *וכל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ א כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר טעון פשתן או זמורות ר' שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת *הבתים בורות שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות בית הבדין ובית השלחין ועבדים וכל שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלש שנים מיום ליום שדה הבעל חזקתה שלש שנים *מיום ליום:

גמ' חזקתן ג' שנים מ"ט *אמר רבא שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטרא תרתי מיזדהר תלת נמי מיזדהר טפי לא מיזדהר א"ל אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה דא"ל אי מחית באנפאי הוה מיזדהרנא בשטרי [א] חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר רב הונא ג' שנים ב שאמרו והוא שאכלן רצופות א"ר חמא ומודה רב הונא באתרא

ריש"י

מתני' קוצץ. ענפים עד [ב] נוכחן: מלא מרדע. שלא יעכבוהו מלהוליך שם מחרישתו: חרוב ושקמה. שצלן מרובה וקשה לשדה: כנגד המשקולות. כל מה שנוטה לתוך [ג] שדה: בית השלחין. שהצל רע לו אפילו משאר אילנות: אבא שאול. ארישא קאי: קוצץ מן הענפים. שתחתונות כדי שיהא גמל עובר ורוכבו: מפני הטומאה. שלא תהא טומאה תחתיו ויאהיל על האדם העובר תחת האילן:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת הבתים. ובית השלחין. שמתוך [ד] שמשקין אותו תמיד עושה פירות תמיד: חזקתו ג' שנים. אם החזיק בו ג' שנים שלימות וערערו עליו בעליו ראשונים וזה אומר אתה מכרתו לי ואבד שטרי חזקתו חזקה ואם לאו לא הוי חזקה דבעי שיחזיק ג' שנים בכל הראוי לצאת ממנה: שדה בית הבעל. המסתפק במי גשמים ואינו עושה פירות כי אם פעם אחת בשנה [ה] ואינו מיום ליום ולקמן פליגי בה במה חזקתו: גמ' מחאה שלא בפניו. אם מיחה המערער בפני עדים שלא בפני המחזיקים תוך הג' שנים לא תהא מחאה: וחברא דחברך חברא אית ליה. ונודע לך שמחיתי והיה לך ליזהר בשטרא יותר מג' שנים: שאכלן רצופות. זה אחר זה בלא הפסק

אלא לא קאילנא. לאו למימר שאם היה מזיק יהיה אסור לקוץ דאדרבה תנן קוצץ ומסתמא [ל] בכל אילן מיירי אפי' מוציא פירות אלא שלא היה נראה לו הך סברא דרב יוסף ולדידיה ודאי היה אסור אבל רב יוסף ודאי הוה שרי ולפיכך א"ל ז"ל קוצץ ופסקו המפרשי' ז"ל כרב יוסף: מתני' קוצץ מלא המרדע. מפני שהענפים מבטלים אותו ממלאכתו ואינו יכול לקוץ יותר כיון שעושה פירות [מ] כאבא שאול דאמר כל אילן סרק כנגד חוט המשיחה מראש האילן עד [נ] הגדר של זה: בית השלחין. היא ארץ יבשה ומשקין אותה תמיד וגם השמש טוב לאותו לחות לפיכך קוצץ כל האילן המגל עליו אפילו עושה פירות ובהך סיפא ליכא מאן דפליג דהבא שאול ארישא קאי כדפרשינן והכי אמרינן בגמרא: מפני הטומאה. שמתוך שהענפים רבים וסמוכים זה לזה נחשבים הם כאילו הם מדובקים יחד וכשיעברו קוברי מתים תחתיו יביאו ביניהם את הטומאה כדאמרי' [בפ"ח דאהלות מ"ב] סככות [ס] ופרעות כגון אילן המסך על הארץ הילכך מגוה לקוץ את כל הענפים בחוץ המשקולת בין שהוא עושה פירות בין שאין עושה פירות:

סליקא לה פרק לא יחפור

חזקת הבתים. כשבא המערער הזה ומביא עדים שהיה קרקע זה שלו או של אבותיו ואע"פ שלא העידו שעמדו שם ג' שנים שלא מצינו שום חזקה אלא לנתבע והנתבע הביא עדים שהחזיק שם ג' שנים שלמים כדרך שהבעלים משתמשים אע"פ שאין לו שטר די לו בחזקה זו דשמא אבד השטר כדאמרינן בגמרא [דף כט.] דעד תלתא שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר דכיון שרואה שאוכל הפירות ג' שנים בשופי ולא ערער אדם עליו לא חייש עוד בשמירת השטר שבטוח הוא שלא יבוא עליו מערער עוד ומשום הכי בעינן שבדבר שעושה פירות תדיר שהבעלים משתמשין בו תמיד באכילת הפירות שזה המחזיק יהנה מהם ג"כ תמיד והיינו מיום ליום וכן פי' הרב בעל העיטור בשם *ר"ת ז"ל ומיהו אם אין לו עדים למערער גם למחזיק א"צ עדי חזקה אלא אפילו לא החזיק ג' שנים נאמן לומר לקחתיה [ע] ממך שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: בית הבדים. עושה נמי פירות תמיד שאע"פ [פ] שיש זמן קבוע למסיקת זיתים מכל מקום לשמן שומשמין ולשמן אגוזים אין להם זמן קבוע: שדה הבעל. היא למטר השמים תשתה ויש לפירותיו זמן קבוע ולפיכך אין אכילת פירותיו תדיר והיינו דתנן ואינם מיום ליום וקי"ל כחכמים טעמא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא מפרש בגמרא: גמ' טפי לא מזדהר. כי סבור לא יערער עליו אדם עוד כיון שאכל ג' שנים בשופי ולא ערערו בו ולפי שדעת העולם כן לא תקנו חכמים אלא ג' שנים: אלא מעתה: דמשום שאכלה ג' בשופי לא נזהר עוד א"כ כשמערער רחוק ומחה אמאי מועיל הא מצי למימר מה שלא נזהרתי לשמור בשטרי יותר מג' שנים משום שלא מחית בי בפני: דא"ל חברך חברא אית ליה וחברא דחברך וכו'. כלומר כיון שהייתי קובל עליך *לכמה בני אדם אי אפשר שלא שמעת שדרך שמספרין זה את זה עד שהגיע לאזניך וכיון שאין בידך שטר (א) עליו ודאי לא היה לך מעולם שטר קרקע זה שאם היה לך היית נזהר בו וכתב ה"ר יונה ז"ל שאפילו נודע [צ] לזה בודאי שלא שמע המחזיק על המחאה כגון שהעידו עדי המחאה שלא הגידו לשום אדם אפ"ה לא הויא חזקתו חזקה דמצי טעין נוטרער לא הוזקקתי לטרוח למחות בפניו כדי שיזהר בשטרו לפי שהיה לו לסמוך על מה שדרך בני אדם להגיד זה את זה ונראה טעמו דכיון שלא זכה בחזקה זו אלא משום דכיון דאית ליה להאי למהוי ולא מחה אמרינן ודאי זבנה וא"כ כיון שמחה ואין לו לטרוח ולמחות בפניו לא אמרינן זבנה: שאכלן רצופות. שאם אכל שנה ועשאה ניר שניה לא עלתה לו חזקה ואפילו שאכלה ג' שנים שלמות כיון שהיא קלופה דהא מצי טעין המערער כיון שלא זרעת שנה פלונית הייתי סבור שאין דעתך להחזיק בה הילכך לא היה לי למחות: ומודה רב הונא באתרא. שמנהגם להוביר השדות שנה [ולזרוע שנה] שאז הם הפירות יותר טובים ושנים שעלתה לו חזקה כיון שאכל [ק] פירות ג' שנים שלמים

נ"ל כל האילן (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ל עלי:

נ"ע ואינה

ר' תמס

שו"א בפני כמס

המאור הגדול

קוצץ ויורד והעצים שלו. כתב הרי"ף ז"ל דוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן ואני אומר שבתוך שש עשרה אמה אף לקוץ אין לו לבעל השדה ממעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ודאמרינן בגמרא לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך ט"ז אמה כאן לאחר ט"ז אמה רב פפא הוא שאמר כן:[דף כח ע"א]פי' פשו להו תרי תלתי אמתא כללו של דבר (איתא) אין מקום האילן נחשב לכלום וכשתוסיף שני שלישי אמה לכל רוח על שדה אילן דעולא נמצא השדה כולו ל"ג אמה ושליש על ל"ג אמה ושליש ותשברתו אלף קי"א ותשיעי ואם תסלק ממנו רביעיתו יתרון המרובע על העגול ישאר בידך חשבון אילן המשנה שהוא ת"ת ל"ג אמה ושליש וכן אם תוסיף על ת"ת ל"ג אמה ושליש שלישית החשבון שהוא רע"ז אמות ושני שלישי אמה ותשיעי יעלה בידך חשבון שדה אילן דעולא במרובע שהוא אלף קי"א ותשיעי כפי יתרון המרובע על העגול כי אם תחסר מן המרובע רביעיתו או אם תוסיף על העיגול שלישיתו יצא לך חשבון זה מחשבון זה על נכונו ומי שגורס פש ליה פלגא דאמתא יכול לפרשה על הדרך הזה אם יתן למקום האילן שליש אמה יעלה חשבון זה כחשבון זה שוה בשוה וי"מ נותנין למקום האילן אמה וחושבים שדה אילן דעולא ל"ג על ל"ג בתבראתא דהיינו תתרפ"ט אמות כשתסלק מהם רביעתם יתרון המרובע על העיגול ישארו תתי"ז אמות חסר רביע אמה יעלה לשלשה אילנות אלפים ות"נ אמות ורביע אמה דאינון תבראתא דמ"ט אמות וחצי אמה על מ"ט אמות וחצי אמה ברבוע פש ליה פלגא דאמתא מחשבון המשנה שנותנת לג' אילנות בית סאה דהיינו נ' על נ':[דף כט ע"ב]אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תהוי מחאה בדין הוא דתיקשי ליה אלא מעתה חזקה שלא בפניו לא תהוי חזקה דהיא דומיא דשור המועד אלא משום שהחזקה תלויה במחאה ועיקר הטעם לחזקת מפני זה שלא מיחה עליו ואם מחאה שלא בפניו לא היתה מחאה לא היתה חזקה שלא בפניו חזקה מפני שמחאה שלא בפניו הוה מחאה הויא חזקה שלא בפניו חזקה והכי אמרינן בשמעתין דלקמן לפי' הקשה ממחאה ולא הקשה מחזקה לפי שהיא עיקר הטעם:

מלחמת ה' והע"פ

ועוד קוצץ ויורד העצים שלו. כתב הרי"ף ז"ל דוקא חוץ לשש עשרה אמה אבל בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן כו': אמר הכותב ראו דברים ישנים מפי זקן הדם שבתי לבונות אלו הגאונים ז"ל כתבום וכן ר"ח ז"ל כתב שיש מי שפירש דבתר דנפק אמר רב פפא אמאי לא אמרינן ליה כשאמרו קוצץ ויורד לא אמרו אלא חוץ לשש עשרה אמה אבל תוך שש עשרה אמה אין לו לקוץ כמו שכתב בעל המאור ורבינו הגדול ז"ל לא כמוך על זה הפי' דלמה לא יקוץ מכיון שהוא מזיקו דמעכב מחרשתו או חפירת בורו אפילו רבי יוסי נמי לא קאמר אלא שלא יקוץ האילן לפי שזה נוטע בתוך שלו הוא אבל ברבים שמזיקין ודאי קוצץ הוא שאין לנו בכל הפרק ניזק שלא ירחיק המזיק מתוך שלו והנה על עצמך מה בין אילן הסמוך לאילן הנוטה שקוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה וכנגד המשקולות וכ"ש הוא שזה דרך חפירתו הוא קוצץ ואינו כדין שלא יחפור בורו בתוך שלו מפני שרשים של אחר שנכנסו כאן שלא ברשות וכי קנו את מקומן ועוד דאדרבה משמע סתמא דמתני' בתוך שש עשרה אמה דאי חוץ לשש עשרה אמה ואין האילן ניזוק בכך כיון שכיון מעמיק ג' טפחים ולא יותר ודאמר ליה מר קא חפר טובא יחפור ויקוץ כל מה בירלה וכן שלו דבתר קרקא אזלינן בהו ובמוך על הלבון האחר בכתב רב חננאל ז"ל דרב הונא אמר אמאי לא אמרינן ליה כשאמר רב הונא אסור לקלקלו ה"מ בתוך שש עשרה אמה אבל חוצה להם מותר לקלקלו שהרי יש להם דרך הצריכה להם שדרך הרבים שש עשרה אמה ואע"פ שראינו מי שהביא מהא דגרסינן בשלהי פרק חזקת הבתים רבי יוחנן אמר אינו מחזיר כרב יהודה ור"ל אמר מחזיר שהם ליכא רווחא הכא איכא רווחא אלמא לרבי יוחנן אע"ג דאית להו רווחא אסור לקלקלו ופי' דהאי רווחא ודאי היינו שש עשרה אמה שאין ריוח לדרך הרבים בפחות מיכן ואסור לקלקלו ואעפ"כ אין זו תשובה דמאן לימא לן דרב הונא בריה דרב יהושע לאו כריש לקיש ס"ל ואי נמי לא ס"ל לדחויי לדרב פפא קא מיכוין כדאמרינן אמרי ליה טובא ולא יכלי ליה ומיהו מעצמו נמנע מלהפיר ועוד שאע"פ שאסרו להחזיר כותלין למקומן לא אסרו לחפור בור שאין דרך הרבים צריכים ליותר משש עשרה אמה אלא לפי' אסרו חזרת כותלים כדי שיהא מקום פנוי לנושאי משא להפנות לשם ולפעמים שבני אדם יתירין בדרך עד שיעברו הרבים שלא יפילום ואין בור שבדרך מונעם מלהפנות שם ולעבור אלא שצריכין לעקם מעט וגדר בנין היה גודרו לבור שאין בו משום נזקין ומה שאמר רבינו הגדול ז"ל

בתוך שש עשרה אמה לבעל האילן משום דרבינא דלקמן אמרה והנה פי' משנתינו היה חוסר כור ושיה ומפרש קוצץ ויורד ופעמים שהעצים שלו והיינו חוץ לשש עשרה אמה אי נמי והעצים שלו של בעל אילן קתני ובתוך שש עשרה אמה ואף לרב רבי יעקב ז"ל יש פי' אחר דבתר דנפק רב פפא אמר אמאי לא אמרי ליה דבתוך שש עשרה אמה לבעל האילן והוא היה קוצץ ויורד ולוקח הברכין לעצמו: כתוב בספר המאור אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה וכו' והכי אמרינן בשמעתין דלקמן: אמר הכותב אני רואה אותה הסוגיא מוכחת הפך מזה שיש שם מי שאומר חזקה שלא בפניו חזקה ומחאה שלא בפניו אינה מחאה והיינו דאקשי ליה רבא לר"נ אם איתה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה ליתיב התם ולימחי אלא ש"מ דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ועל כרחיך צריך אתה לפרש דחזקה שלא בפניו לרבא גופי' הויא חזקה דהא קתני רישא שלא הראות לחזקה דשמעת מינה דיהודה ויהודה אפי' שלא בפניו הויא חזקה משום דאמרינן איבעי ליה למיתי ומיחוי כדאמר רבי יהודה ויבא לשנה אחרת ומיהו ביהודה וגליל לא הויא חזקה כיון דהיכא הרוס אינו יודע שזה ירד לתוך שלו ושמעת מינה דבין לרבנן ובין לר' יהודה מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה וחזקה שלא בפניו הויא חזקה דהא בעי ליה למיתי ומהוי ומאי דקס"ד השתא בדעתיה דרבא ועוד אמרינן התם בהא קא מיפלגי מר סבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה ובודאי חזקה שלא בפניו הויא חזקה לדברי כולם דהיינו מתני' להאי לישנא דאמר רב אין מחזיקין בנכסי בורח משום דמחאה שלא בפניו לא הוי מחאה בודאי שחזקה שלא בפניו הויא חזקה דרב כר"י דמתני' ס"ל ושני' מחאה מחזקה בדפריסית וכיון שכן קושיתו של בעל המאור ז"ל במקומה עומדת דהוי ליה לאקשויי מחזקה ועוד שאין טעמו מספיק שאפילו לדבריו כיון שבחזקה דומה לשור המועד היה להם להקשות מחזקה מן הדומה לדומה דהא מחאה לא דמיא לשור המועד יכולין אנו לומר שתהא מחאה שלא בפניו מחאה לפי שאין זו דומה לזו ומעתה אף בחזקה נמי חזקה היא אלא עיקר טעמו של דבר מבים דחזקה שלא בפניו פשיטא ליה דלא דמיא לשור דמילתא דעבידא לאיגלוי היא דהא מפיק זמנה ואדם עשוי לישאל קרקעותיו ביד מי והן מגלים לו ולדברי הכל הויא חזקה שאם נתיהם מנגנה ולא שאל היינו דומיא דאמרינן נפקא ליה מחזקיה דהאי דאיהו מפיק לא מהזקתיה הא תלת שנין וקמר לה ברשות וקת דמעייל לה לחזקתיה כשור המועד אבל מחאה אין אדם שואל מי מוחה בו כשם שאינו שואל אם נגח שורו וכי היכי דבנגיחות שהם בגלוי ליעורי גברא שלא בפניו לא מייעד ומש"ה לא מזדהר בשורו ה"נ במחאה לא יט ולא אזדהר בשטרו יכר פי' רבינו שלמה ז"ל וא"ת אכתי לא קים לן טעמא דמזדהר בשטריה נהי דלא קים לן טעמה דחזקה משום דלא עביד איניש דמזדהר בשטריה טפי מתלת שנין מ"מ מחאה לסהרא במירת שטרו היה נהר

שלטי הגבורים

א כתב הרמ"ם ז"ל גבי זיז הכ א' מגר מבוי רוצה להוציא זיז למעלה מגמל ורוכבו אין יכולין לעכב עליו ל"ש במבוי ולא שנא ברה"ר שאלה להרא"ש ראובן יש לו ב' בתים במבוי בבני לידי המבוי ורוצה לעשות בנין על רוחב המבוי לעבור מזה לזה ובני המבוי מעכבין עליו מפני שמאפיל עליהם המבוי הדין עמהם אע"פ שהוא למעלה מגמל ורוכבו ואע"ג דגבי זיזין כתב רבינו דיכול להוציא שאני הכא שמאפיל על בני המבוי וטענתן טענה שאלה לגאון ראובן יש לו תאנה ושרשיו בתוך כותלו של לוי וענפו נוטה ע"ג עלייתו ומעכבו מלהטיח את גגו ורוצה לוי לקוץ סנוף המעכבו הדין עמו ואין יכול לומר ללוי אהה

הגהות מא"י

[א] נ"ב דא"ל: [ב] עד נוכח מלא מרדע כנ"ל וסד"א: [ג] שדהו כנ"ל והס"ד ונ"ב משקולת חוט המדבלין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבר: [ד] נ"ב שמעיין בתוכן: [ה] בשנה חזקתו ג' שנים ואינו צריכה מיום אל יום כנ"ל: [ו] נ"ב פי' מה שדנו שהם ד' משום הא דבעי רב יוסף בגפנים בעי טפי מלבד דאמרי' דבבבל צריכין ב' א"כ הוי בין הכל ששה: [ז] ג"כ פי' הרי"ף ותלמידו: [ח] נ"כ וז"ל הב"י ונסתפק נ"י בפי' דברי ר"י שלוי אי ד' אמות דקאמר בר מבי' אמות לבני בבל ור"א לבני א"י דהוי ליה לבני בבל שתה ולבני א"י שמנה: [ט] נ"ל שמנה: [י] נ"ל בבל: [כ] נ"כ דהאי טפי יותר מד': [ל] נ"כ ולא כתוס' שפירשו דמתני' מיירי בהאי... [illegible] ... [נ] נ"ל הגבול: [ס] נ"ל ופרעות: [ע] נ"כ כמגו דאי בעי אמר לא שלך היה לקמן ברי"ף: [פ] נ"כ וכן הקשו בתוס' ותירצו מ"מ יש בני אדם שמכניסין כל השנה ודורכין מעט מעט: [צ] נ"כ ס"א לך [וכ"ס בר"ק וכר"ס]: [ק] נ"כ בפי' דהיינו ו' שנים:

ואע"פ שאינם רצופין שהפסיק בינתים שעשה ניר: באגי. בקעות: [גמ'. פשיטא לא נצרכא דאיכא דמובר ואיכא דזרע והאי גברא מוברה מהו דתימא כו'. פשיטא]. דאל"כ לא יוכה בחזקה באותו מקום כיון שמנהגם כן לא נריכא דאיכא דזרע באותו מקום [נ] וזה עשה כאותן שמוברין והיה לו לחוש ולעשות כאותן שזורעין כדי להחזיק קמ"ל דמצי אמר כיון שסכניי לא היו זורעין לא היה טוב לו לזרוע ולשכור שומר לבדי לכל הבקעה ואם זרעו שכניו יכול לומר ראיתי שתנוח אראי שלא תכחיש ותעשה פירות יותר: תנן חזקת וכו'. וקשיא לרב הונא דבעי רצופין דכיון דבליליא לא ידעי ודאי לא הוו רצופין דבשלמא אי אמרת מפוזרין אע"ג דבעינן שיאכל פירות ג' שנים שלמים ובמתני' לא תני אלא ג' שנים שאינם אלא שנה ואלי מימי' מ"מ אפשר לפרש דמתני' שעור ג' שנים קאמר אלא לרב הונא קשה: שיבבי. שכנים: מידע ידעי. פי' לאו למימרא דצריכי לאסהודי ממש דדר ביה בליליא דבשעת שכיבה מאן ידע ומאן מסהיד אלא דמסהדי דלא הרגישו דנפק דאי נפק ואפיק מאני תשמישתיה מרגישים היו בדבר הלכך רצופים ניניהו: רבא אמר וכו'. לאו לאפלוגי אדאביי אתי אלא לרווחא דמילתא דמשכחת לה נמי בכה"ג הלכך כאביי נמי קי"ל דבעדות שיבבי סגי: אנן אגרינן מיניה וכו'. וכיון שעמדו שם בשליחותיה כמאן דדאיר איהו דמי ועלתה לו חזקה ואע"ג דלא דר ביה המשכיר הזה אפילו חד יומא דאע"ג דהיכא שמכרה לאחר בעינן דדר ביה לוקח ראשון חד יומא כדאיתא לקמן [דף מא:] התם הוא משום דשני לאו מחמת שליחותו של ראשון דר שם והשכים הרשב"א ז"ל עם האומרים שבשכירות זה אינה צריכה שטר שכיון ששוכרין אלו דרו ג' שנים אע"פ שלא שכרו בשטר היה לו למחות ולא דמי לג' לקוחות [שם] שמצטרפין דוקא בשטר ומשום דהשתא איכא קלא דשאני התם דכל חד וחד לא דר ביה אלא חדא שתא עוד כתב הרב רבי יונה ז"ל שאם השכיר לשנים שנה ראשונה ולשנים אחרים שנה שניה ולשנים אחרים שנה שלישית מצטרפין לחזקה בלא שטר ולא דמי לשלשה לקוחות דהתם אין שם המוכר לעולם על הקרקע אבל הכא שם המשכיר לעולם על הקרקע: דאי לא אמרינן להו וכו'. כלומר איך נאמין בעדותם והלא נוגעים בעדות הם שאם לא יאמרו שדרו שם בשליחות של זה ג' שנים א"כ לא היה הקרקע שלו ונמצא שיצטרכו לחזור ולפרוע לזה השכר והכי אמרינן פ' כילד הרגל [דף כא.] השוכר את הבית מראובן ונמצא הבית לשמעון משלם השכר לשמעון אע"פ ששכר פרעו לראובן ואע"ג דהדר עליה דמשכיר ומפיק ליה לאגרא מיניה אכתי חשיב נוגע בעדות דלא ניחא ליה לאינים למיקם בדינא ודיינא: דייני דשפלי. שאינם יודעים לדון הכי דייני. כלומר שמקבלים עדותן לאחר שפורעים לזה אבל אנן לא דיינינן הכי אלא דוקא כשלא פרעיה עדיין: דמי לא עסקינן דנקיטי אגר ביתא בידייהו ושואלים למי נתן אותו. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בכי האי גוונא שלא פרעו עדיין השכירות אבל אם פרעוהו כבר אלא שהחזירו להם כדי לסלק נגיעתם לא מהני דאע"ג דבעלמא סגי בסלוק כדאמרינן השותפין מעידין זה לזה ואוקימנא לה לקמן [דף מג.] באומר דין ודברים אין לי על שדה זו שאני התם דליכא למיחש למילתא כלל אבל הכא שקודם סלוקו היה השוכר מתירא שמא יפסיד שכרו ועכשיו שזה מחזיר שכרו לידו מצילו לגמרי מן ההפסד איכא למיחש דמתוך שהוא מתביים מזה שעושה עמו לפנים משורת הדין יעזור לו: **אמר** מר זוטרא וכו'. הא דאמר אביי דבעדות שיבבי סגי דכיון דלא שמעי דאפיק מאני תשמישתיה סגי הייט בדלא טעין איהו בבירור שלא היה דר שם בלילות אבל אי טעין ואמר ידענא שילא משם שעתיה טענה כיון שטוען כן בברי וטעמא דמילתא דכיון דמן הסתם הוא דסמכינן על שיבבי לימא מסתמא הרגישו השתא שטוען טענת ברי אין סומכין על הסתם וצריך להביא עדים שדרו שם ביממא ובלילא וכן דעת רבינו שמואל ורבינו יצחק ברבי מרדכי וה"ר יונה והרנב"ר ז"ל: ומודה מר זוטרא · דאמר אי טעין דמשמע דאנן לא טענינן ליה שאם המערערים רוכלים שאז טענינן ליה שיביא עדים דדר ביה ביממא ובליליא דכיון שדרך הרוכלים לצאת מן העיר בימים ולחזור בלילות שמא כשהיה המערער שב לביתו בלילות היה המחזיק יוצא משם ולפיכך לא ידע בו כדי שימחה: בחנוותא דמחוזא. שאין משתמשים שם אלא בימים למכור לחם ויין לעוברי דרכים מודה רב הונא בזה דלא בעינן רצופים וסגי בשלש שנים לבד [מ] אע"פ שאין עולין אלא לשנה ואלי לימים (א) וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ' י"ב מהלכות טוען ונטען ודקדק ה"ר יונה ז"ל מהא דרב הונא דמודה [בחנוותא דמחוזא] ומהא [בדף כט.] דמוברי באגי שעולין אע"פ שאינם רצופין דמי שהחזיק בבית ארבע או חמש שנים ודרכו לצאת שבוע או חודש מן העיר עלתה לו חזקה אבל אין אותם חדשים עולים לו למספר שני חזקה *דכיון שהבתים עשויות לדירת יום ולילה צריך שיהיו הג' שנים שלמות (ב) וכן מקומות של בית הכנסת כגון שיושב שם כל שעה שהולך לבית הכנסת ואינו יושב במקום אחר אף על פי שאינו הולך לבית הכנסת בכל יום כגון שהוא טרוד בעסקיו אם החזיק שם במקצת הימים ימים מספר של שלש שנים אין הימים שלא הלך לבית הכנסת הפסק לעשות שני החזקה מפוזרים. ומחנוותא דמחוזא [נ] נלמד בבורות שיחין ומערות שאינם מצוים לשאוב מים אלא בעת שיצטרך שכתב הוא ז"ל דכשהחזיק הוא בהם לשאוב שלש שנים כדרך הבעלים הרי זו חזקה: **רמי** בר חמא וכו' נפק ערעור עלה. שהיתה בתורת *שאלה בידם: מ"ט עבדיתו הכי. שלא החזיק כל אחד ג' שנים רצופות דאז הוו מדין חזקה ואע"ג דקי"ל [דף מב:] דאין שותפין מחזיקין בדבר שאין בו דין חלוקה [ס] אפשר דרמי ורב עוקבא לא סלקא דעתייהו לאיפלוגי בין יש בו דין [חלוקה] [ע] בין אין לו מכל מקום אתם כוונתכם לכך שיהיו מפוזרות ולא ליהוי חזקה הילכך כיון שאין לכם שטר הפסדתם שאין לכם חזקה: וה"מ דלא כתבי שטר. שיתחלקו כן שניהם בדילוג אבל אי כתבי הכי הא גלי דבתורת קנייה מחזיקין בה וכיון שיש קול בדבר ה"ל למחויי ומדלא מיחה אפסיד אנפשיה: עיטרא. כמו ניטרא ותרגום [מלכים ב יב] הבמות לא סרו לא נוטרו ומכאן נראה שבשטר זה מזכיר החלוקה לזה שנה ומסיר אותה ממנו ומניחה לחברו שנה ומיהו נוכל לומר כי מפני המכר שטר מרשות המוכר נקרא עיטרא ונראה דבשלש שנים סגי בין שניהם והוו להו חזקה כי הא דקי"ל [דף מא:] ג' לקוחות מצטרפים וכולן בשטר אע"פ שלא דר שם כל אחד אלא שנה וכתב הר"ר יונה ז"ל ולאו דוקא כדאמרן דאחר שלקחו כתבו שטר חלוקה שחלקו ביניהם בדילוג וכדפי' רבינו שמואל ז"ל [פ] דה"ה אם כתב להם המוכר שטר מכר דקלא אית ליה ששותפין היו: אלא דבר זריעה הוא. וכיון שלא זרעו מאי למימר ליה משום הכי לא מהיתי בך שלא ראיתיך מחזיק בו: נוכמא. קרקע יבשה שאינו ראוי לזריעה: הכא נמי. אם היה רוצה להחזיק בו היה לו להעמיד שם בהמותיו לרעות או לשטוח שם פירותיו ליבש

נר מצוה

באתרא דמוברי באגי דלא בעינן רצופות ואע"ג דאיכא דמובר ואיכא דזרע[א] מצי אמר הכי ניחא לי דעבדא טפי תנן חזקת הבתים והא בתים דביממא ידיע בליליא לא ידיע אמר אביי מאן מסהיד אבתים שיבבי שיבבי מידע ידעי בין ביממא בין בליליא רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה (א) ודרנא בה תלת שנין ביממא ובליליא א"ל רב יימר לרב אשי והא נוגעין בעדותן נינהו דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי הכי דייני מי לא עסקינן דנקטי אגרא בידייהו ואמרו למאן ניתבוה אמר מר זוטרא ואי טעין ואמר ליסהידו לי דדיירו בה תלת שנין ביממא ובליליא טענתיה טענה *ומודה מר זוטרא* ברוכלין המחזירין בעיירות דאף על גב דלא טעין טענינן ליה ומודה רב הונא בחנוותא דמחוזא דביממא עבדי בליליא לא עבדי °רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון אמתא תרוייהו מר אשתמש בה ראשונה ושלישית וחמישית ומר אשתמש בה שניה ורביעית וששית נפק ערעור עילוה אתו לקמיה דרבא אמר להו מ"ט עבדיתו הכי כי היכי דלא תחזקו אהדדי וכי היכי דלא הוי חזקה לדידכו לעלמא נמי לא הוי חזקה וה"מ דלא כתיב עיטרא אבל כתיב עיטרא קלא אית ליה אמר רבא אכלה כולה חוץ מבית רובע קנאה כולה חוץ מבית רובע א"ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא דבר זריעה הוא אבל לאו בר זריעה הוא קני ליה אגב ארעא מתקיף לה רב ביבי בר אביי אלא מעתה צונמא במאי יקנה לאו באוקומי בה חיותא ומשטח בה פירי הכא נמי איבעיא ליה לאוקומי בה חיותא ומשטח בה

דף כט. | ד"ה | תרעה | תרעט | תרפ

רש"י

בינתים [ב]: דמוברי באגי. במקום שנוהגים לזרוע שנה ולהובירה שנה שלא להכחיש הקרקע[ג]: דהא אחזיק כדמחזיקי אינשי. ודי לו בחזקת ג' שנים מפוזרות מיהו שנה שהובירה אינה עולה לו מן החשבון דבעי אכילת פירות ג' שנים:[*ואיכא דזרעי והאי גברא מוברא] דעבדא טפי. לשנה הבאה: ובליליא לא ידעי. אפ"ה הוי חזקה בשלמא שדה וכל הנך אין דרכו לעשות בהן מלאכה בלילה וכשעדים מעידין על ימי ג' שנים הוי חזקה: שיבבי. שכנים שראוהו דר בתוכו: דאי לא[ד] הוו אמרי שבית[ה] של זה המשכיר: דייני דשפילי. שפלים שאין בקיאין בדין: דייני הכי. לקבל עדות [ו] אם כבר נתנו את שכר הבית לזה [ז] דבהכי לא איירי רבא: אמר מר זוטרא. מילתא באפי נפשיה היא וקסבר מר זוטרא דאע"ג דבעי ג' שנים רצופים מ"מ אין מחייבים המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על הלילות אלא כיון שהעידו על הימים אמרינן סתמא גם בלילות דר בו אבל אי טעין המערער ברי לי שלא דר בו בלילות ולכך לא מחיתי צריך המחזיק להביא עדים גם על הלילות: ומודה מר זוטרא. אע"ג דסבר דאי לא טעין לא טענינן ליה מכל מקום מודה הוא שאם המערער רוכל המחזר בעיירות שכמה פעמים הוא חוץ לעיר דשמא בשביל כך היה מחזיק בביתו וכשהיה בעיר היה יוצא מן הבית לכך טענינן ליה שיביא עדים שלא היה אפילו לילה אחת מחוץ לביתו: בחנוותא דמחוזא. חנויות שמוכרים בהם לחם ויין ואין דירתם אלא ביום: מר אישתמש כו'. עובדת לזה שנה ולזה שנה ושום אחד לא החזיק ג' רצופים [ח]: עיטרא. שטר חלוקה [ט] שתעבוד לזה שנה ולזה שנה: קלא אית ליה. ואיבעי ליה למחויי מיד [הילכך] לאלתר הוי חזקה אם לא מיחה [י] א"נ בג' שנים הראשונות וכן עיקר: חוץ מבית רובע [כ]. שלא זרע ולא החזיק בה: ה"נ הוה לאוקמיה ביה כו'.

ד"ה גר"ס

הגהה הב"ח
(א) נ"ל ודרינא

שלטי הגבורים

גרמת היזקך שהגבהת את גגך ולאו כל כמינך שם: ביה את גגך לקוח תאנתי ועוד אוהן מופיס כמטין לרשות לוי שלי כן ואוכל פירותיהם שכן נהגו בני מנרא כרב דאמר אילן העומד על המיצר הנוטה לכאן ולכאן והנוטה לכאן ולכאן.

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) והיינו משום דמדמה ליה לשדות ובית הבדים דסגי להו בג' שנים בין הכל שעשה בו מלאכתו וחזקתו כל ג' שנים ככל הצריך לו וה"נ הכא. אבל התוס' במשנתין כתבו הכא בפשיטות דבעינן ו' שנים ומחלק בין זה ובין שדות ובין הבדים וראיתי בגליון תוס' דאין לפרש דלא בעינן אלא ג"ש בין הכל כמו בשדות דא"כ מה ענין זה למלתא דרב הונא והל"ל מלהיה אמתני' אלא ודאי שם שנים בעינן עכ"ל והוא דעת הרא"ש והטור סי' ק"מ ומיהו דעת ה"ר יונה משמע פשוט דמשכים לדעת הרמב"ם: (ב) דכיון שהבתים עשויות לדירת יום ולילה צריך שיהיו שלימות הג' שנים. משמע דחנותא דמחוזא דאינן עשוין אלא לימים די להם בשלש שנים ומ"ש הנ"י הא"כ ובהנותא דמחוזא נראה דעתו בבורות שיחין ומערות וט' ודו"ק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והוא גברא מוברה: [ב] נ"ב אבל הניחה שנה שניה ואח"כ אכלה ב' שנים שלישית ורביעית מאי א"ל בעל השדה הא דלא מחית לך דגלית אדעתיך דלאו דידך הוא שהובירת שנה שניה: [ג] נ"ב מודי דאחזיק בשנים מפוזרות: [ד] נ"ב שאם לא: [ה] זה של המשכיר כצ"ל: [ו] נ"ב אילו: [ז] נ"ב המשכיר: [ח] נ"ב להפסיד חבירו: [ט] נ"ב ובעדים: [י] נ"ב דכמו שמכרה להם בפניו דמי שהרי הניחם להביא ולכתוב שטר חלוקה ושתק: [כ] נ"ב באותו שדה: [ל] נ"ב ואיכא דמוביר: [מ] נ"ב דאל"כ קשה פשיטא כמו דפריך לעיל גבי ומודה רב הונא באגי: [נ] נ"ב ש"א נראה דעתו: [ס] נ"ב ורש"י פי' שלא היה להם עדי שותפות ור"י פי' שלא רצו להחזיק אחד ג' שנים כדי שלא תפתכח השותפות: [ע] ולבין כצ"ל: [פ] נ"ב וז"ל ה"ר יונה דה"ה נמי אם טוענין שלקחו משלוני ועשה להם המוכר שטר מכר קלא אית להו דשותפין נינהו ושוב אין חזקתן כדרך הגזלנים ומצטרפין דחזקתן חזקה וטוענין להם שהמוכר קנאה מזה המערער:

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען טוח"מ סי' קמד:
ב מיי' שם סמג עשין לה טור ח"מ סי' קמא:
ג מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב:

עיין בתוס' כי הוא לא דקדק כן מפני' ר"ת

נ"א גולה

ליבש והלכתא כרב ביבי בר אביי כן פסק הריא"ף ז"ל: [ההוא גברא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא]. הר"ש ז"ל גריס בהאי ביתא ופי' בשכוני גואי בחדרים הפנימים והייתי עובר דרך עליך לפי זה לא *היית מחזיק [כיון] שהייתי משתמש בו גם אני ומיהו האחרונים ז"ל לא הסכימו לפירושו דודאי כיון שהיה דר בפני עצמו מהניא ליה חזקה אע"פ שיש לפנימי דרך עליו דאי לא תימא הכי מוכר קרקע ושייר בו דרך לעצמו לוקח במה יקנה אלא הפירוש הנכון דהכי קאמר ליה במקום רחוק הייתי ולא יכולתי למחות וקרי לארץ תימן שכוני גואי כדכתיב (א) וחדרי תימן: א"ל רב נחמן למחזיק זיל ברור אכילתך. כלומר הבא ראיה שהיה במקום שהיה יכול למחות וכיון שלא מיחה תועיל לך אכילתך שאכלת שני חזקה משום שסובר ר"נ שעל המחזיק להביא ראיה שהמוחה היה במקום שהיה יכול למחות דכיון דבכך הוי חזקתו חזקה והוא צריך להביא ראיה על חזקתו גם בזה צריך דבהא תליא מילתא ורבא היה סבור שעל המערער להביא ראיה שהיה במקום רחוק שלא היה יכול למחות בו כמו שהיה צריך להביא ראיה אם טעו שמיחה וקי"ל כר"נ בהא ובהא דבי בר סיסין משום דרבא הסיא שעתא כתלמיד היושב לפני רבו היה מדלא אמרינן רבא אמר אלא א"ל ואין הלכה כתלמיד במקום הרב כ"כ הריא"ף ז"ל וכן אם טען המערער ואמר מתי אתה אומר שקניתו ממני ביום פלוני והלא באותו יום הייתי בארץ מרחקים כתב הריא"ף ור"ח ז"ל שעל המחזיק להביא ראיה שהיה באותו יום עמו במדינה דאע"ג דאיכא למימר מילי מסר לא עבדי אינשי דמזבני אא"כ הלוקח עמו בעיר אחת והכי פירש ז"ל הא דא"ר נחמן זיל ברור אכילתך ואע"ג דלענין פירוש סוגיין מחוור טפי כמו שפרש"י דאלו לפירושן ז"ל קשה דהא תנן [דף לח.] היה בגליל והחזיק ביהודה ביהודה והחזיק בגליל לא עלתה לו חזקה הא יהודה ויהודה עלתה לו ואע"פ שהתחיל להחזיק שלא בפני הבעלים כי אפשר שהלך לוקח לשם או המוכר בא או שניהם עשו שליח ומשמע דעלתה לו חזקה בלא ראיה מ"מ לענין דינא נראה שיש לחוש להני אשלי רברבי ומי יכניס ראשו בין ההרים הגדולים האלה לעשות מעשה שלא כדבריהם ועוד אפשר לחלק בין יהודה ויהודה שמלויים עוברים ושבים לארץ מרחקים: ורמי דרב נחמן אדרב נחמן דהכא אזיל בתר מוכר ובעובדא דבר סיסין בתר לוקח ורבא איפכא. נכסי דבר סיסין. קנה נכסים מבר סיסין והיו לו כבר נכסים אחרים שנקראים כן בשם: קאי בנכסי. שהחזיק עדיין בנכסים אלו גבי הא דבר סיסין והכא הלוקח קאי מוחזק שהחזיק ג' שנים: מאי בעית בהאי ארעא. שהיא שלי כאשר ידוע לכל: אנא בשוקי ברא'. בארץ מרחקים שאין השיירות מצויות או מפני שיש חירום ביניהם ואיכא דקרו לארץ לפון ברא' כדאמרינן בגמ' (ב"ב דף כה:) *ארץ לפון אינה מסובבת: דכל שתא הוה הכא תלתין יום. וא"כ שהיא שלך אמאי לא מחית בי דבשלמא אם לא (ג"א)באת אלא בשנים הראשונים היית יכול לומר הייתי סבור לבא בשנה השלישית ולמחות אבל השתא שבאת גם בשלישית אמאי

רש"י

ולא קניא ליה אגב ארעא: ואכלתיה שני חזקה. ואבדתי שטרי: אמר ליה מערער אנא בשכוני גואי הואי בחדרים הפנימים שיהא עיקר דירתי והייתי עובר [דרך] (ב)עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי ולכך לא מחיתי: א"ל. לזה המחזיק: זיל ברור אכילתך. הבא עדים שדרת בבית ג' שנים בלא אותו שבא עמך כי אם לבדך: המוציא מחבירו עליו הראיה. דהיינו מוכר כי הלוקח היה מוחזק ועל המוכר להביא ראיה שנשתמש עמו והאי עובדא איירי שהיו עדים למערער שהיה שלו הבית דאם לא כן אפילו לרב נחמן המחזיק היה נאמן במגו דאי בעי אמר לא היה שלך מעולם [ו]: דמיקריא דבר סיסין. ואין ידוע אם זה קנאה מבר סיסין ולכך נקראת כך או כך שמה מעולם וירושה היא מאבותיו: קשיא. רבא ארבא ורב נחמן ארב נחמן דלעיל אוקמה רבא ביד הלוקח ורב נחמן אוקמה ביד המוכר והכא איפכא: כיון דכ"ע קרו ליה דבי בר סיסין. ונראין הדברים שנקראת כן לפי שקנאה מבר סיסין והוא אמר ליה לאו מבר סיסין קניתיה מעולם: עליה דידיה רמי לגלויי. שהוא כדבריו דאקרוייה דבר סיסין ולא קנאה מבר סיסין ואם יביא עדים כדבריו פשיטא דאוקימנא בידיה דהאי דאמר נכסיה דבר סיסין [ז]: פשיטא. דבעי למימר נכסים שקניתי ממנו ולא נכסים שלא קניתי ממנו אע"פ שהם נקראים כך: בשוקא ברא' הואי. בארץ מרחקים במקום שאין שם שיירות מצויות ותנן לקמן היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה או באותה מדינה ובשעת חירום דאל"כ לא הוי מצי למיטען הכי דהכרא הברך הברא אית

נר מצוה

פירי. וכן הלכה ההוא גברא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי [א] ארעא א"ל מינך זבנת' ואכלתה שני חזקה א"ל אנא בשכוני גואי הואי אתא לדינא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל ברור אכילתך א"ל רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה ורמינן דרבא ארבא ודרב נחמן אדרב נחמן דההוא *דא"ל לחבריה כל נכסי דבי בר סיסין מזבנינא לך הואי ההיא ארעא דמיקריא דבי בר סיסין א"ל [ג] הב לה נהילי א"ל האי לאו דבי בר סיסין היא ואיקרויי הוא דמיקריא דבי בר סיסין אתא לקמיה דרב נחמן אוקמא בידא דלוקח א"ל רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דרבא אדרבא לא קשיא התם מוכר קאי בנכסי הכא לוקח קאי בנכסי דר"נ אדר"נ נמי לא קשיא כיון דכ"ע קרו ליה דבי בר סיסין והאי הוא דא"ל לאו דבי בר סיסין היא עליה רמי לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא אבל הכא לא יהא אלא דנקיט שטרא בידיה מי לא אמרינן ליה [ג] קיים שטרך קום בניכסי האי מעשה דשכוני גואי חזינא ביה תרי פירושי איכא מאן דפריש דהאי מערער לית ליה סהדי דהאי ארעא דיליה היא דאי אית ליה סהדי דהאי ארעא דיליה היא והאי אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה לא הוה אמר רבא בכה"ג המוציא מחבירו עליו הראיה דהא רבא גופיה הוא דאמר בכה"ג דלוקח בעי לאיתויי סהדי דאכלה שני חזקה דאמר רבא [כגון] דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן בה תלת שנין ביממא ובליליא וא"כ היכי אמר רבא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא האי מעשה ליכא לאוקומי אלא כגון דהאי מערער לית ליה סהדי דידעי דהאי ארעא דיליה הות אלא האי לוקח הוא דאמר דיליה היא והוא (א) אמר מיניה זבינתה והוה ליה הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומשום הכי אמר רבא המוציא מחבירו עליו הראיה ור"נ סבר אע"ג דלית ליה להאי סהדי (ג) דארעא דיליה הות כי קא מודה האי לוקח דדיליה הות ואמר דזבנה מיניה ואכלה שני חזקה בעי לאיתויי סהדי דאכלה שני חזקה וקא פסק הלכתא בהאי מעשה ובמעשה דבי סיסין כרבא ואיכא מאן דאמר דהאי מעשה ליכא לאוקמיה בכה"ג דהיכא דליכא סהדי דהאי ארעא (ג) למערער הות כ"ע לא פליגי דלא צריך לוקח לאיתויי ראיה ואע"ג דאמר לא אכלתה שני חזקה לא מפקינן מיניה וכ"ש כי אמר אכלתה שני חזקה כדאמרי' (ד) גבי הא דתנן ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואמרינן עלה וליתני ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ומפרקינן משום דקא בעי למיתני (ה) אם יש עדים שהיא שלו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה °פשיטא דלא (א) מהימן (ו) ושמעינן מינה דהיכא דאמר שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן ואפי' ליתיה בידיה שני חזקה והא מילתא מודו בה כולהו תנאי וליכא מאן דפליג עלה וא"כ היכי מחזקינן לרב נחמן דפליג על הא מילתא אלא האי מעשה [ד] הכין פירושא כגון דהאי ארעא ידיעא ובריראֿ דלהאי מערער הות וא"ל להאי מחזיק מאי בעית בהאי ארעא וא"ל מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אמר ליה היאך זבינתה מינאי ואנא [ה] בשכוני גואי (ז) ולא הוינא בהדך במתא בההוא עידנא (ח) ואת טעין דזבינתה מינאי א"ל רב נחמן זיל ברור אכילתך דאכילה דקיימת בה חזקה היא ומוקמינן לה לארעא בידך כלומר אייתי סהדי דקיימא את והאי מוכר במתא ואפילו חד יומא כי היכי דתהוי אכילתך אכילה דאמרינן אפשר דזבינת' מיניה בהאי יומא ואי לא הויא שני חזקה שלך כחזקה שאין עמה טענה: אמר ליה רבא דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה דסבר רבא תובע הוא דבעי איתויי סהדי דלא הוה במתא בההוא יומא דטעין האי דזבנה ביה מיניה ורב נחמן אמר לא יהא אלא דנקיט שטרא בידיה דזבנה מיניה ביומא פלן מי לא אמרינן ליה קיים שטרך וקום בניכסך וכ"ש הכא דאמרינן ליה אייתי סהדי דהוה בהדך במתא כי היכי דמצית למימר מיניה זבינתה וקי"ל כר"נ בתרוייהו בהאי מעשה ובמעשה דבי בר סיסין דרבא בהאי עניינא תלמיד הוה דיתיב קמיה דר"נ ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וכ"ש דקי"ל *דמעשה רב בהנך תרי עובדי ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי *ארעא א"ל מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה א"ל אנא בשוקא בראי הואי ולא ידענא דאת נחית גו ביתאי אמר ליה והא אית לי סהדי דכל שתא ושתא אתית להכא תלתין יומין ולא ממחית

דף ל. | [ד' קסח ע"ג]

עין משפט

ס"א הייתי מוחה

א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען טור ח"מ סי' קמג:

ב מיי' פי"א מהל' מכירה טוח"מ סי' ריח:

ג מיי' פי"א מה' טוען ונטען סמג עשין נה טור ח"מ סי' קמג:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ומסיק בשלמא גבי אביו מסכתת לה דאיצטריך למתני' כגון דאכלה שני חזקה ואפ"ה לא מהימן כגון שאכלה שתים בחיי האב וא' בחיי בנו וכו': (ב) נ"ב ולקמן פי' בע"א:

מהר"ן שפירא

(א) והפשוט לי טעמו' דארץ תימן נקרא' גוואי משום דאמרי' בגמ' פ' לא יחפור דף כ"ה דרוח צפון אינה מסובבת וממילא הוא חוץ לעולם ולכך נקרא דרום גוואי ואינו בא להביא ראיה אלא על דקרי ליה שכוני שהוא מלשון חדר וכל זה מבואר ברמב"ן בחידושיו:

הגהות הב"ח

(א) דאמר כצ"ל:(ב) נ"ל דהאי ארעא:(ג) דמערער כצ"ל:(ד) נ"ב פ"ב דכתובות דף י"ז: (ה) נ"ב סיפא: (ו) נ"ב פי' דמדלא פריך דברישא גופא היא קשיא היכי דמי כו' אלמא דברישא ניחא דלא אכלה שני חזקה ואפ"ה נאמן כיון דליכא עדים מ"מ ים לייבב דהני דמפרשי כפירושא קמא ס"ל כפרש"י דסיפא דמודה ר' יהושע מיירי באינו תובעו ומש"ה נאמן ואפי' לא אכלה שני חזקה אבל הכא דא"ל המערער מאי בעית בהאי ארעא דכיון דתובעו אפי' ליכא עדים לא אמר הפה שאסר הפה שהתיר ועי"ש ברים פ"ב דכתובות דהתוס' חולקים על פירש"י דאפי' תובעו אמרי' הפה שאסר הפה שהתיר כיון דליכא עדים וכך הוא דעת האלפסי הכא: (ז) נ"ב הואי: (ח) נ"ל דאת:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' ביתא: [ב] נ"ב פי' הלוקח אמר ליתן לו אותה קרקע נמי: [ג] נ"ב רשב"ם פי' אחרי שהמוכר רוצה לפוסלו והחזקה של שלש שנים במקום שטר הם עומדים ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה צריך זה להביא עדי' שחזקתו גמורה שלא דר זה עמו: [ד] נ"ב ובדאיכא סהדי נמי לא רצה הרי"ף לאוקמי כמו שפי' הרשב"ם דקשה לי' למה אמר רבא המע"ה הא רבא גופא אמר לעיל דעל הלוקח להביא ראיה כמ"ש הרי"ף לפי' הא': [ה] נ"ב וכתב הרא"ש ומלתא דתמיהא לי כיון דחזקה במקום שטר עומדת היאך מהימן המערער לומר בדבורו לא הייתי בעיר באותו זמן שאתה אומר שמכרתי לך ולפ"ז לא היה מהניא חזקה לעולם דהיאך ימצא עדים שראוהו בעיר באותו יום ועוד עיקר כח מאה ומתן של המעשה חסר מן הספר דה"ל למימר מינך זבנית בההוא יומא כדי שתהא התשובה על דבריו באותו יום שאתה אומר שלקחת ממני בשכונא גוואי הייתי כו' וסוף דבריו ועוד דלשון בשכונא גוואי אינו מורה לשום פי' אלא כפי' רש"י ורשב"ם שהיה דר בבתי פנימיים והיה עובר דרך עליו: [ו] דהפה שאסר הוא הפה שהתיר: [ז] דבר סיסין פשיטא דבעי הד"א:

שבת דף כח. וכ"מ

בגמ' איתא בהאי ביתא א"ל כו' (ג"א)

אמאי לא מחית: ל' יומי בשוקאי הוה טרידנא . ולא שכנתי שם אלא בבית אחר שלי או הוצרכתי לעמוד עם חבורתי במקום אחר אשר אכלנו בשותפות ומתוך זה לא ידעתי שהיית מחזיק כדי שאוכל למחות והכי הלכתא דלא עלתה לו חזקה ומשמע מהכא דאין צריך שיהיה המערער כל השלש במקום שיכול למחות אלא דוקא בסוף שלש ואפילו היה בתחלת שלש במקום הראוי למחות ולא מיחה והלך במקום שלא היה יכול למחות לא עלתה לזה חזקה כלום דאימא דעתו היה לשוב אלא שלא נזדמן לו : א"ל מפלוני כו' . מדקאמר הכי ולא טען ואכלתי שני חזקה משמע דאכתי לא דר בה תלת שנין מיהו אפילו היה דר בה תלת שנין כיון דהוא ידע דקרקע זו של מערער היה ולא ידע איך באה ליד מי שמכרה לו ה"ל ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ומיהו אם אית ליה סהדי דדר בה חד יומא המוכר אז זכה בה האי לוקח כיון שאכל שני חזקה משמע שאין למערער עדי חזקה ומש"ה צריך להודאתו וכיון שכן היכא דהאי לא ידע מעצמו שזה הקרקע של מערער אלא הכי קא"ל הא דמזבנה לי אמר לי שלך היתה ומינך זבנה דמשמע שזה אינו יודע אלא מפיו של מוכר ודאי בכה"ג אין מוציאין אותה מידו ואפי' לא דר בה שני חזקה שהרי המוכר היה נאמן לומר שלך היתה ולקחתיה ממך דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וה"ה להאי דבא מכחו דמהניא ליה ההיא טעמא וגדולה מזו כתב הרמב"ן ז"ל שאם דר בה המוכר חד יומא אע"פ שהלוקח לא החזיק בה שלש שנים זכה בה מכח המוכר שהיה זוכה מטעם מיגו דהכחשה דהוה"ל בלא היה שלו א"כ הוי הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומהניא ללוקח אע"פ שהוא מודה כבר שידע מעצמו שהיתה שלו דלא שייך ביה מיגו דהכחשה והביא ראיה ממי שהפקיד לחברו כלי ומת הנפקד והכלי ביד יורשין והשתא האב היה נאמן לומר חזרתי ולקחתיו ממנו במיגו דהכחשה דאי בעי אמר החזרתי היכא דלא ראה השתא אדם ברשותו ואכן ודאי טענינן ליורשיו מאי דמצי טעין אבוהון אע"ג שהכלי בידם לפניהו וליכא מיגו דהכחשה ומיהו מגדולי האחרונים מסופקין גם בדין זה של יורשי נפקד . כתב הרב ר' יונה ז"ל דהיכא שעמד המוכר הזה עם המערער על הקרקע זה בדין וזכה בו מטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר אף ע"פ שהקונה מודה למערער שהוא יודע שהיתה שלו ואינו יודע כלום בקנין מי שמכרו לו כלום אלא מפיו אפ"ה זכה בו כיון שזכה בו מוכרו בבית דין כדאמרן : מאי בעית בהאי ארעא. בכל הני דאמרינן מאי בעית הוא דאית ליה למערער עדים שהקרקע שלו או של אבותיו כדין כל מערער : א"ל פלוני גזלן הוא . ומיירי כגון שלא דר שם המוכר אפילו יום אחד והא לא מהני ליה הבא מכח חזקתו אי נמי דר שם המוכר יום אחד ומיירי דאית לן סהדי שהוחזק בגזלן וגזלן אין לו חזקה והוא הדין לזה שבא מכחו : ואימלכי . נתיעצתי עמך וכי היכי דאמרת לי לך קנה למה לא הודעתני שגזולה היא ממך : אמר השני נוח לי וכו' . טוב היה לי יותר לריב עמך והייתי חפץ בקנייתך : אפילו תימא כרבנן . אתיא כך דהכא דהלכתא כרבנן והתם טעמא מאי אמרי רבנן דלא מצי טעין הראשון קשה דמ"מ אם איתא דהכי הוה שהיתה שלו לא היה לו לעשות מעשה כנגדו ולהעיד שהשדה הוא מאחר אבל הכא איטו אלא דבורא בעלמא דא"ל זיל קני וכן הלכתא :

ואכלתה שני חזקה . ואית ליה סהדי שהמוכר דר בה חד יומא [ד] : (ג) א"ל . המערער איך אתה אומר שלא באה לידך בתורת גזילה והא אית לי סהדי שבקשת ממני למוכרה לך ואם היתה שלך איך אמרת לי למוכרה : אזבון דיני . אמרתי לפדות את עצמי ליתן לך איזה דבר שלא אצטרך לריב עמך והוא הדין אם היה איפכא [ה] שהמערער היה מפייסו שזה הקונה ימכרנה דמצי טעין הקונה הזה כן איך אתה מערער לומר שהיא שלך והלא היית מפייס לי למכרו לך ומיהו היה צריך לטעון זה היכא שאין לו עדים שדר גם המוכר אפילו חד יומא

נר מצוה

(א) ממחית אמר ליה כל תלתין יומין בשוקאי טרידנא ולא ידענא דאת נחית בגויה דביתאי אמר רבא עבדי אינשי דטרדי בשוקא כל תלתין יומין ולא (ג) קמא עליה חזקה : האי מימרא דרבא אוקמיה רבינו האי גאון זצ"ל בשעת חירום דלא קיימא חזקה אלא עד שיהא עמו במדינה אבל שלא בשעת חירום לא בעינן שיהא עמו במדינה דקי"ל מחאה שלא בפניו הויא מחאה דחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליהומסתברא תרפד כוותיה ההוא דא"ל *לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה דאמר לי דזבנה מינך אמר ליה ואת לאו קא מודית דף ל. *דהאי ארעא דידי היה ואת לאו מינאי זבינתה זיל את לאו בעל דברים דידי את אמר ליה רבא °דינא קאמר ליה . האי מעשה נמי פשיטא הוא ולית ביה ספיקא והלכתא כותיה דכל כי האי גוונא לא מוקמינן לה לארעא בידא דנתבע אלא היכא דאית ליה סהדי דדר בה ההוא דזבנא מיניה חד יומא ואכלה איהו שני חזקה אי נמי דאמר קמאי דידי זבנה מיניה ההוא פלניא דזבינתה אנא מיניה ואכלתה אנא שני חזקה או אכלה איהו שני חזקה כדבעינן למימר קמן אבל היכא דלית ליה סהדי דדר בה ההוא פלניא דזבנה מיניה אפילו (א) חד יומא ולא קאמר איהו קמאי דידי זבנא מינך ואכלתה שני חזקה כגון האי דינא הוא דהדרא ארעא לגבי מרא ואזיל האי ומשתעי דינא בהדי מוכר דזבנה מיניה ואע"ג דלית ליה סהדי למרא קמא דארעא דיליה היא אלא האי הוא דקא מודה דארעא דיליה היא (ג) ולא אמרינן בכה"ג הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומוקמינן לארעא בידיה אלא כיון (א) דאודי דהאי ארעא להאי היא הוה ליה ודאי והאי דא"ל א"ל פלניא דזבנה מינך הוה ליה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי הילכך דינא הוא דמהדר ליה לארעא להאי דאודי ליה דדיליה היא ואזל איהו ותבע לאידך דזבנה מיניה ואי אית ליה פסידא בהאי דאודי ליה איהו אפסיד נפשיה דלא איבעי ליה למיזבן ארעא (ב) הכין וחזינן לרבוותא בהאי מעשה שקלא וטריא ופלוגתא בפירושיה ואיכא מאן דאפקיה להאי מימרא דרבא מהלכתא ואנן לא סבירא לן הכי אלא כדכתבינא וטעמא תריצא הוא ולית ביה קושיא כלל ההוא דא"ל תרפבב לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל אנא מפלניא זבינתה ואכלתה שני חזקה אמר ליה פלניא גזלנא הוא (ב) אמר ליה (ד) אית לי סהדי דאתאי ואימליכי בך ואמרת לי זיל זבון א"ל משום דאמינא השני נוח לי והראשון קשה ממני (ה) כמאן כאדמון דתנן העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה ממני וחכ"א איבד את זכותו אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן התם אלא בחיתום דקא עביד מעשה אבל דיבורא עביד איניש דמיקרי ואמר ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מפלניא זבינתה *דזבנה מינך ואכלתה שני חזקה א"ל פלוני גזלנא הוא א"ל והא אית לי סהדי דאתית באורתא לגבאי ואמרת לי זבנה ניהליה [א] (ו) דאמינא איזבין דינאי אמר רבא עביד איניש דזבין דיניה : ההוא תרפו דא"ל °לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבנתה ואכלתה שני חזקה א"ל והא נקיטי שטרא דזבנא לי (ז) מארבע שנין א"ל [ג] מאי סברת שני חזקה תלת

רש"י

אית ליה כדאמר לעיל: בשוקאי הוה טרידנא. ולא ידעתי שאתה דר בביתי וכגון שיש לו בית אחר באותה עיר שבו נתאכסן ויש מפרשים בשוקאי הוה טרידנא ולא היה לי פנאי למחות אע"פ שידעתי ואין נראה : מפלניא זבינתיה דזבנא מינך. כלומר שאמר לי בשעת מכירה שהוא לקחה ממך ומסקנא דמילתא דמוקמינן ליה ביד המערער והטעם כיון שמודה לו דשלו היה זה הקרקע מתחלה לא מיבעי היכא דלא החזיק בה ג' שנים אלא אפילו החזיק בה (ג) ג' שנים מפקינן מיניה דהא הוי חזקה שאין עמה טענה כי המחזיק אינו יודע אם היתה של המוכרה לו אם לאו אע"ג שלא היה עדים למערער שהיה שלו מ"מ המחזיק מודה שהיתה שלו וגם מודה שאינו יודע אם קנאה המוכרה לו מן המערער אם לאו דהא לא אמר קמי דידי זבנא מינך הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וגם אין עדים למחזיק דדר ביה המוכר אפילו חד יומא אבל אם החזיק בה זה ג' שנים וטען ואמר מפלוני זבינתיה דקמי דידי זבנה מינך כלומר שידעתי בברור דזבנה מינך נאמן במגו דאי בעי אמר אנא זבינתיה מינך ואכלתיה שני חזקה א"נ אם היו עדים לזה שהחזיק בה המוכר יום אחד הוה מוקמינן ביד המחזיק כדאמרינן לקמן (ד) גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתיה ד' שנים והכא בהאי עובדא אפי' באו עדים שהחזיק המוכר יום א'[ג] לא מהניא כיון שזה לא החזיק בה ג' שנים וגם הראשון אין לו לא שטר ולא עדים שקנאו מן המערער : ולא קמודית לי כו' . כלפריסית : זיל . מקרקע שלי ולאו בעל דברים דידי את כי אני מוחזק בה יותר ממך כי לא החזקת בו שלש שנים : דינא קא אמר ליה. המערער אפילו החזיק בו שלש שנים כלפריסית : ואידך ספק . שבעצמו אינו יודע אם הוא של מוכר או לא : זבינתיה מפלניא . ואכלתיה שני חזקה ואין לו עדים שהחזיק בו המוכר אפילו יום א' דאי הוה ליה עדים שדר בו המוכר חד יומא תו לא הוה טעין גזלנא הוא דטוענין ללוקח : גזלנא הוא . בשדה זו שגזלה (ה) ממני: דאימלכי בך. שיעצתי בך: זיל זבין . לך וקני : השני נוח לי . אתה נוח לי. לריב עמך ולהוציא ממך בדין : דינא קא"ל . ומוקי לה ביד המערער אע"ג דהחזיק בה ג' שנים ולא מיחה הוי חזקה שאין עמה טענה כי אינו יודע אם יש לאותו שקנאו ממנו חלק בה אם לא: והוא חתום עליה . המערער עצמו חתום על השטר שקנאו המחזיק משמעון ומערער ואומר ששמעון גזלו ממני : השני נוח לי . ולכך התמתי : זבנה ניהליה . קיהו לי ואם שלך היתה מה לך לקנותה היה לך להוציאה ממני בדין: דאמינא למיזבן דינאי . אמרתי בלבי לקנות בדמים מועטים קרקע [שלי] שלא אצטרך לירד לדין ולריב כך פעמים שהזכאי מתחייב בדין : עביד איניש למזבן דיניה. אע"פ שקרקע שלו כלפריסית: וא"ל הא שטרא . שכתוב בו שמכרו לי וזה ארבע שנים נמצא שקדם שטרא לחזקתך ואת מינאי לא זבנתה והוי חזקה שאין

חדושי אנשי

מהר"ן שפירא (א) ואינו נאמן במיגו דמינך זבינתא היכא דה"ל חזקה דחשוב מיגו דטענה דהא דדר ביה חד יומא אינו כ"כ טענה וק"ל ומסיק ולא קאמר איהו קמי דידי זבנה מינך שני חזקה שלא מהני ואכלתה שני חזקה משמע מלשון זה דדוקא כדאכל שני חזקה הוא דמהני טענה זו דקמי דידי זבנה מינך אבל אם לא אכל לא מהני טענה זו ואף אם אין עדים למערער שהוא שלו וכדמסיק הרי"ף ז"ל ולא אמרינן דיהא המוחזק נאמן במיגו דלא היתה שלך מעולם דאינו טוען ברצון שלא היתה שלו דמתירא שמא יביא עדים שהיתה שלו ומיהו אם היה טוען אני קניתי מינך היה נאמן במיגו שלא היתה שלו מעולם דגם טענה זו שקנאה ממנו אינה טובה כ"כ מאחר שאין לו עדים ולא ראיה על הקנין אבל מה שטוען קמא דידי זבנה מינך ואנא קניתי ממנו היא טובה דאיירי בשיש לו שטר מהמוכר הזה או עדים על הקנין וכ"ז הוא ג"כ דעת הרשב"ם ומבואר בח"מ סי' קמ"ו ובאשר"י מבואר קצת סברות שכתבתי ומכ"ש דלא מועיל להמוחזק מה שיש לו עדים שדר בו המוכר והוא עדיין לא החזיק בו ג"ש שאף שאין לו עדים למערער שהוא שלו דאז שייך טעמו וסברתו של הרי"ף דהמערער הוא ודאי והמחזיק הוא ספק ודו"ק :

(ב) הכ"י הביא לשון זה בח"מ סי' קמ"ו כתב ע"ז ודבריו אינם (נכונים) [מובנים] ומצאתי שכתב הרב המגיד בפי' ב מהל' טוען שנראה מדברי הלכות שסובר כרבינו יונה ועיקר עכ"ל ודברי ר"י בזה מבוארין שם בטור שכתב דאין חוזר על מוכר כיון שבפשיעותו הפסיד שאם היה אומר קניתי מפלוני ולא יותר יכול המערער להוציא מידו אפילו לא החזיק בו עדיין ג"ש כיון שאין לו עדים שהיתה שלו וגם הוא לא הודה לו שהיתה שלו וכו' ע"ש וק"ל :

(ג) א"ל המערער איך אתה אומר שלא בא לידך בתורת גזילה וכו' כבר כתבתי בזה בדברי הרי"ף שהנ"י לא היה גורס א"ל פלוני גזלנא הוא וגירסתו הוא גירסת הרא"ש :

הגהות מא"י

[א] נ"ב א"ל : [ב] מי כנ"ל : [ג] נ"ב אבל אינו יודע אם לקח אותה או לא : [ד] נ"ב וז"ל הרא"ש ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא וכו' א"ל מפלניא זבנתיה ואכלית שני חזקה והוי ליה סהדי דהאי דזבנה דר ביה חד יומא א"ל והא אית לי סהדי דאתית באורתא לגבאי ואמרת לי זבנה נהלי ואם קנית כבר מפלניא כמה ... [ה] נ"ב בגירסת רפ"י ... :

א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען סמג עשין לה טור ח"מ סי' קמו :
ב מיי' פט"ו שם סמג שם טור ח"מ שם :
ג מיי' פט"ו שם טוח"מ שם :

הגהות הב"ח

(א) קא ממחת כי . כצ"ל : (ב) נ"ל קיימא: (ג) לא כצ"ל : (ד) נ"ב וקא : (ה) נ"ב אמר רבא דינא קאמר ליה : (ו) אמינא כצ"ל: (ז) נ"ב מינים :

הגהות חו"י

(א) נ"ב מהא"כ בדלא אודי כאמר זה בארעא אפי' אין לו שום ראיה וחזקה ועדים כיון דהמערער ג"כ אין לו וזה פשוט: (ב) נ"ב וה"ל חזקה שאין עמה טענה דלא מהני מיגו רק להאמינו וק"ל מהא"כ אלו פי' בפני לקחו ממך : (ג) נ"ב ואפי' שטר מכירה מפלניא בידו . נ"ל : (ד) נ"ב לקמן בפ' ח"ס ברי"ף ד"ה ההוא גברא דדר בקשתא בעיליתא : (ה) נ"ב פי' במה שמכרה מהא"כ ידוע בעדים אפי' דר בו המוכר ג"ש אין לו חזקה וכן בא"ס מכחו כמו עובד כוכבי' דלקמן:

בגמ' ובהא"ש ליתא תיבות דזבנה מינך ונראה לגר"ד דכאן ט"ס שם (ג"א) [וגם] ברי"ף ... תיבות ליתא

א מיי' פי"א מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוש"מ סי' קמו וסי' פ:
ב מיי' פט"ו שם סמג שם טוש"מ סי' קמו:

[ר] מלשון רשב"ם שני חזקה טובא קאמינא ויש לי עדים בכל החזקה ומדברי רבא אין ללמוד דלא צריך עדים לשבע שנים מדאיצטריך למימר עביד איניש דקרי וכו' דאיצטריך לאשמועינן דלא הוי כו'. מהר"ש

תלת שנין קאמינא שני חזקה טובא קא אמינא (א) אמר רבא עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה והני מילי דאכלה שבע שנין (ג) דקדמת חזקה להאי שטרא דהך *אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו °זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר *רבא מה לו לשקר אי בעי א"ל מנך זבינתה ואכלתיה שני חזקה (א) א"ל אביי מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן והלכתא כותיה הדר אמר ליה אין דאבהתך היא וזבינתה מינך והאי דאמרי לך דאבהתי דסמכי לי עלה כדאבהתי ב טוען וחוזר וטוען או אינו טוען וחוזר וטוען עולא אמר טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו חוזר וטוען °ומודה עולא היכא דא"ל של אבותי ולא של אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען והיכא דהוה קאי בבי דינא ולא טען ונפק לאבראי והדר אתא לבי דינא וטען דאינו טוען וחוזר וטוען מאי טעמא טענתיה אגמרוהו ומודו נהרדעי היכא דאמר ליה של אבותי שלקחוה מאבותיך דטוען וחוזר וטוען והיכא דאישתעי [מילי] אבראי ולא טען ואתא לבי דינא וטען דטוען וחוזר וטוען מאי טעמא עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא בבי דינא אמר אמימר אנא מסבי נהרדעי אנא וסבירא לן דטוען וחוזר וטוען והילכתא טוען וחוזר וטוען והוא דיהיב אמתלא לטענתיה קמא כדאמרינן לעיל °זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה אמר ר"נ אוקי אכילתא בהדי אכילתא ואוקי ארעא בהדי אבהתא א"ל רבא והא עדות מוכחשת היא אמר ליה נהי דאיתכחוש באכילתא *באבהתא מי איתכחוש הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא א"ר

רש"י

שאין עמה טענה *דלא הוי חוזר וטוען ולא מכחיש טענותיו ראשונות: הני מילי דאוקמה בידיה. דאייתי סהדי דאכלה ז' שני חזקה שקדמו שני חזקתו למכירה של זה שאז לא היתה מכירתו כלום כיון שכבר החזיק בה זה ג' שנים אבל [א] אין לו עדים כ"א משית שנים הדין עם בעל השטר דאין לך מחאה גדולה מזו שמכרה לאחר לסוף ב' שנים ואיבעי ליה למיזהר בשטריה לעולם עד שיוציא השטר מיד זה ויקרענו ויש מפרשים דאין צריך עדים כי אם מג' שנים אחרונות ואז מהימנינן ליה על השאר ואין נראה דהחזקה קיימת במקום שטר ולא תהא חזקת ג' שנים אחרונות אלא שטר של שלש שנים והרי השטר של ארבע שנים קודמו: של אבותי היה. קרקע זה: מה לו לשקר. לזה המחזיק בודאי דאמר של אבותי הוא: במקום עדים. המעידים דשל אבותיו דאידך הוי מגו וגם החזקה אינה כלום דהא אין עמה טענה כי אם טענת שקר: דסמיך לי עלה. הייתי שמוך ומובטח בה כאילו היתה של אבותי כי החזקתי בה שלש שנים בשופי אחר שמאבותיך קניתיה: טוען וחוזר וטוען. אדם שטוען בב"ד [ב] וכי יכול לחזור אחר כן ולטעון דברים אחרים לתרץ דבריו הראשונים אע"פ שמכחישין קצת כזה שחוזר וטוען דסמיכי עלה כדאבהתי: חוזר וטוען. לתקן דבריו הראשונים: אינו חוזר וטוען. כיון שקצת מכחישו: דאינו חוזר וטוען· דסמיך ליה עליה [ג] שהרי עוקר דבריו הראשונים: והדר אתא. וטען לתקן דבריו הראשונים [ד] ואינו חוזר וטוען אם מכחישין קצת: טענתיה אגמריה. אוהביו וקרוביו: ומודו נהרדעי· היכא דמתחלה טען של אבותיו וחזר וטען של אבותי שלקחוה מאבותיך דחוזר וטוען ומהימן דאינו עוקר כלל דבריו הראשונים אלא מוסיף עליהן וכיון שהחזיק בה ג' שנים מוקמינן ליה בידיה דהוי חזקה שיש עמה טענה דאי בעי אמר מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה כי אמר נמי של אבותי שלקחוה מאבותיך מהימן: אבראי. לב"ד ולא טען מה שטוען עכשיו בב"ד אתא לב"ד וטען טענות שהן עוקרות את הראשונו' לגמרי דחוזר וטוען: דלא מגלי טענתיה אלא בב"ד. [ה] לא ילמוד מהן מי שכנגדו ליתן לב להשיב עליהן קודם שיבא לב"ד: וסבירא [ו] ליה דטוען וחוזר וטוען. תיקון לשון הראשונות אע"פ שקצת מכחישין הואיל ואינו עוקרו לגמרי: אכלתיה שני חזקה. אותן שלש שנים עצמן שאתה טוען אני אכלתיה ולא אתה: והאי אייתי סהדי. כדבריו על אותם ג' שנים עצמן שהעידו הראשונים באו אלו והכחישו: אמר רב נחמן. עדות דאכלתיה אינו כלום כיון שמכחישין זה את זה אבל בעדות דאבהתא דלא איתכחוש עדותם קיימת ומוקמינן ליה בידיה: והא עדות מוכחשת היא. כיון דאילו שתי כתי עדים מכחישות זו את זו אחת מהן ממה נפשך פסולה לכל העדות שבעולם ולא ידעינן איזו פסולה ולכך תיבטל עדותן לגמרי: באבהתא מי איתכחוש. ואותו עדות קיים לגמרי [ז]: הדר אייתי סהדי. אותו שרב נחמן הפסידו והרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות ואין כח לזה יותר מזה: דאמרינן כל דאלים גבר. ואנן אוקימנהו כלומר שלא נחזיק בה בזה [יותר מזה]: ולזילותא

יומא דלא הוא דאין חזקתו חזקה ואם טען המערער אמינא אזבון דיני כדי שלא אצטרך לריב עמך היה נמי נאמן כדפוסק רבא דהלכתא כוותיה דעביד איניש וכו': הא ארבע שנין. כמלא מקחו קודם לחזקה שלך: שני חזקה טובא קאמינא. אלא שלא חששתי לפרש אלא שני חזקה סתם כי לא ידעתי שיש לך שטר ארבע שנין: עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה. ולא הוי חוזר וטוען. נראה מכאן דאפילו הוה מייתי סהדא לקיים מה שחזר [ח] וטען לא מהני ליה היכא דהוי חוזר וטוען [וכן פי' רשב"ם] וכתב נר מצוה הרשב"א ז"ל דאפילו לא אמר סתם שני חזקה אלא שפירש ואמר שלש שנים אמרינן עבידי איינשי דקרו לשני טובא שלש שנים כיון דתלת שנין הוו עיקר חזקה לא חשש להזכיר אלא מה שהיה עיקר לפי דעתו: אבל שית כו'. שהרי כשמכרה לאחר בסוף שהחזיק זה ב' שנים הרי כאילו הודיע שאין הקרקע של מחזיק זה שאין לך מחאה גדולה מזו ואע"ג שהחזיק זה שלשה שנין בתראי ולא מיחה בו בהן ואמרינן לקמן [דף לט:] צריך שימחה בסוף כל שלש היינו דוקא כשהמוכר עצמו הוא המערער ולפיכך יכול זה לטעון סבור הייתי שחזרת ממחאתך מפני שאתה בעצמך ידעת שמכרת לי ומשום הכי לא נזהרתי בשטרי [ט] אבל הכא יטעון המערער שאינו חושש למחות לאזדהורי בשטרי כיון [י] שזה קנאה קודם שהחזיק זה שני חזקה [מפורש בפי' רשב"ם יותר בריוח] ומשום הכי בעינן שאכלה שבע שקדם חזקתו לשטר קנייתו של זה ורבינו חננאל והר"ם ז"ל כתבו שצריך להביא ראיה על חזקת שבע שנים והסכים [כ] הרשב"א ז"ל לדעתם משום דליכא למימר שיהא נאמן לומר החזקתי שבע מגו דבעי אמר מינך זבינתיה לאחר שלקחת אותה והחזקת בה שני חזקה שהרי כשאומר לו זה מאי בעית בהאי ארעא לא היה יודע המחזיק הזה שהוא לקחה כדי שיטעון לו מינך זבנתיה ואלו היה אומר כן היה נפסד עם ראובן שמכרה לו: זה אומר של אבותי כו' מה לו לשקר. דהא לאו מגו במקום עדים ממש הוא שהרי אע"פ שמעידין שהוא של אבותיו אינם מעידים שלא מכרו אותה לעולם ואפשר שאבותיו של זה קנו אותה מהן ואביי אמר דהוי במקום עדים ממש דודאי האי כדטעין ואמר של אבותי מעולם קאמר דאם לא כן מאי קא

[ן] מערער א"כ כשהשיב לו של אבותי מסתמא כטענתיה טעין וכיון שבאו עדים ואמרו של אבותיו של זה היה קא מכחשי ליה וא"כ איך נאמן לומר במגו ה"ל מגו במקום עדים ממש ולא אמרינן ואף הכן לא מגיעו למטען שמא אבותיו לקחוה מאבותיו של זה כיון דסהדי לא מסהדי שלא מכרו לעולם דכיון דאיהו טעין של אבותי כלומר לעולם כדפי' הא מודי דלא קנו והודאת בעל דין כמאה עדים דמו כן בירר הרנב"ר ז"ל בחדושיו [מ] והלכתא כאביי כדאמרינן הכא: הדר אמר וכו'. דכיון דהזא דפסקי ליה כאביי: עולא אמר חוזר וטוען. שהרי אינו סותר דבריו אלא מתקן אותם וקי"ל כוותיה דהא אמימר דהוא מנהרדעא מודה ליה אבל כשאמר ולא של אבותיך לא הוי מתקן אלא סותר ולכולי עלמא אינו חוזר וטוען מיהו דקדק הרב בן מג"ש ז"ל דהיינו דוקא כי הכא שבאו עדים בינתים כדאמר הדר אמר וכו' דאז ודאי לא מצי לאפוכי טענתיה אפילו מפטור לפטור אבל היכא דלא אתו עדים בינתים מצי לאפוכי טענתיה מפטור לפטור כגון זאת וכגון שאמר מתחלה לא לויתי ואח"כ טוען לויתי ופרעתי נאמן אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות טוען ונטען. והיכא דהוה [נ] בי דינא ולא טען· תיקון דבריו [ס] דאמרן אלא אחר שיצא מבית דין חזר וטען אינו טוען וכו': מילי אבראי ולא טען. מה שהיה טוען עתה בבית דין דהשתא טוען הפך מה שהיה אומר אבראי דחוזר וטוען: והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה. כלומר אותן שנים שטען חבירו: האי עדות מוכחשת היא. כלומר כיון דהני שתי כיתות מכחישות זו את זו אחת מהן פסולה לכל עדות שבתורה ואחרי שאין לברר איזו הפסולה תבטל עדותן לגמרי: נהי דאיתכחש וכו'. דוקא במאי דאיתכחש איתכחש ובמאי דלא איתכחש לא איתכחש וכל שכן דמכאן ולהבא לא פסלינן ליה כיון דבאותה עדות עצמה דאיתכחש לא פסלינן לה [ע] כדאיתמר שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה וזו באה בפני עצמה ומעידה דכיון דלא ידעינן הי מינייהו מפסלא נוקי כל חדא מינייהו בחזקתה שהיא כשרה אבל עד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו אין מצטרפין לעדות דחד מינייהו ודאי פסול [פ] וא"ת [תוס' ד"ה וזו] ואמאי לא להימנינהו לבתראי מגו דאי בעי פסלי לקמאי בגזלנותא אי נמי דמזמי להו כלומר דאמרי להו והלא עמנו הייתם במקום פלוני שאתם מעידים שבאותו יום ובאותו זמן ידעתם בו [צ] הייתם עמנו במקום פלוני ואי אפשר שתדעו זה דהזמה היא בגוף העדים עצמם והכחשה היא בעדות ולא בגוף העדים י"ל דעדים לא מהימני במגו טפי ממאי דמהימני מחמת עצמם דבעדים לא שייך מגו אלא במי שאינו נאמן בדבריו ועוד דליכא מגו דשמא לא ישוו שניהם באותה טענה אף על פי שהושוו עכשיו והא דאמרינן בפרק האשה שנתארמלה (דף יח:) דבשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לומר אנוסים היינו מגו דאי בעו אמרי אין זה כתב [ק] ידם התם שאני דאפילו אי חד מינייהו אמר הכי מיפסל שטרא הלכך בידא דכל חד מינייהו הוא למיפסליה וכן כתב רבינו יצחק הזקן ז"ל: הדר אייתי סהדי. אותו שהפסידו רב נחמן ואשתכח השתא דלשניהם הוו עדי אבות ועדי חזקה

לשון ריא"ז
א ולמה לא יהא נאמן זה המחזיק ע"י מתוך שנאמר מתוך שהיה יכול לומר לשני ממך קניתיה שהרי החזיק בה ג' שנים אחר שטרו של שני יהא נאמן לומר שקנאה קודם שטרו אפי' יום א' אין ראוי לומר כן לפי שמתחלה לא היה יודע משטרו של זה שיטעון ממך קניתיה ואין כאן מתוך:
לשון ריא"ז
ב ראה זה שמחזיק שהיה מתחייב בדין מפני שהא כחזקה שאין עמה טענה חזר וטען אתה מכרת לי ונפל ממני השטר נאמן שהרי אינו מכחיש טענתו הראשונה אלא שבתחלה היה סבור שאינו צריך לטענה זו ועכשיו שראה שהוצרך לטענה זו טען ואם יצא מב"ד וחזר וטען טענה זו אינו נאמן שיש לומר חוץ לב"ד למדוהו טענת שקר:

הגהות הב"ח
(א) [מן אמר רבא עד זה אומר של אבותי ליתא בד"ק]: (ג) דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך אבל אכלה שית כנ"ל:

הגהות מא"י
[א] נ"ב אם: [ב] נ"ב כך: [ג] נ"ב כדאבהתי: [ד] איט כצ"ל: [ה] נ"ל שלא: [ו] נ"ל לי: [ז] נ"ב והכל מודים בו: [ח] נ"ב דהא יש לו עדים על כל שבע שנין כמו שפי' הרשב"ם: [ט] נ"ב וז"ל הרא"ש ואע"ג דאמרי' לקמן וצריך למחות בסוף כל שלש שאני התם היינו טעמא שאם שתק ג' שנים נראה כחוזר מן המחאה אבל הכא כיון שמכרה לאחר אי אפשר לחזור בו מן המחאה שאפי' אם יודע שהיתה המחאה שלא כדין והסדר של המחזיק אין בדבריו כלום לחוב ללוקח כדתניא בתוספתא וכו': [י] נ"ל שהוא: [כ] נ"ב בתוס' שלנו כתוב ר"י ב"ר מרדכי הקשה קושיא זו.גם"ה איתא הרשב"א: [ל] נ"ב פי' שמא מכרו אבותיו לזה: [מ] נ"ב ז"ל רשב"ם והלכתא כאביי כדמוכח הכא דאזיל הדר אמר ליה אין כו' דמשום בהיו מפסידין אותו כאביי סוצרך לחזור ולטעון כן. דיקא כמי דקאמר גמרא אמר ליה אביי ולא קאמר אביי אמר: [נ] נ"ב קאי: [ס] נ"ב פי' דסמיך עלה כדאבהתי: [ע] נ"ב כן מייתי בגמ': [פ] נ"ב וזה לשון התוס' תימה ולהמנינהו לבתראי במיגו דאי בעי פסלינהו לקמאי בגזלנותא ומיהו במיגו דאי בעי הוי מזמי להו ליכא למימנינהו דיראים להזמין פן יוזמו גם הם ונראה דמיגו במקום עדים לא אמרי' ועוד דמיגו לא יוכל לסייעם יותר מב' עדים ואפי' היו עמהם ק' עדים אינם נאמנים דהוי כמאה ועוד אומר ר"י דלא שייך מיגו דאין דעת

הגהות הר"י
(א) עי' ברי"ף ב"מ פ' האומנין בסופו אחר ד"ה מתני' כל האומנין שומרי שכר הן:

ומה שירצה זה לטעון לא יטעון זה ע"כ: [צ] נ"ב ביום: [ק] נ"ב פי' וא"כ קשה דאמרי' מיגו בעדים: [ר] כצ"ל דשני חזקה טובא קאמינא ולא הוי חוזר וטוען וכו' וכן איתא בב"י וכן איתא ברשב"ם ולכאו' הרשב"ם דכתב מהר"ש אינו שייך כאן אלא למטה אחר י"מ דאינו צריך כו':

א"ר נחמן אנן אחתיניה אנן אסקיניה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן והלכתא כרב נחמן בין באחותיה בין באסוקיה ושבקינן להו וכל דאלים גבר: ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחישליה לרבה אין (א) זייפא הוא אלא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקוט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא אמר ליה רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי (א) חספא בעלמא הוא: ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא אלא שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקוט האי שטרא בידי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי אמר שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי [א] חספא בעלמא הוא אמר רב [אידי] בר אבין הלכתא כותיה דרבה בארעא והילכתא כותיה דרב יוסף בזוזי הלכתא כותיה דרבה בארעא היכא דקיימא תיקום והלכתא כותיה דרב יוסף בזוזי היכי דקיימי לוקמי וקא מפרשי רבנן דהאי שטרא דזייפא לאו דציורי ציירי אלא כגון שטר אמנה הוא דאי בעי למימר שטרא מעליא הוא מצי אמר ומצי לקומי בבי דינא ומש"ה מוקמינן לארעא בידיה אבל שטרא דזייפיה בציורא אפילו רבה מודה דחספא בעלמא הוא ולא אמרינן ביה מה לי לשקר: ההוא ערבא דא"ל ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתינהו (ג) ניהליה למלוה ב והא שטרא א"ל ולאו פרעתיך א"ל לאו הדרת אוזפתינהו מינאי שלח רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר אביי מאי תיבעי ליה הא איהו דאמר הלכתא כותיה דרבה בארעא והלכתא כותיה דרב יוסף בזוזי וה"מ היכא דאמר ליה אהדריתינהו ניהלי והדר אוזפתינהו מינאי אבל אי א"ל אהדריתינהו ניהלך מחמת דשופי וסומקי אכתי איתיה לשעבודא דשטרא *רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי אתא לקמיה דאביי אמר ליה אימא לי איזי גופיה דעובדא היכי הוה אמר ליה האי ארעא משכנתא הות גבאי מאבוהון דיתמי וה"ל *זוזי אחריני גביה [ג] ואמינא אי מהדרנא להו ארעא ליתמי ואמינא להו הבו לי זוזאי אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלא איכול ארעא שיעור זוזאי

רש"י

ולזילותא דב"ד. שדמי לחוכא ואיטלולא על שסותרין דיניהן לזה לא חיישי': שטרא זייפא. שטר אמנה ולא זייפא [ממש אלא] כלומר שלא נכתב על מכירה זו ומיהו אי לא הוה מודה [ג] לא הוה ידעינן כי העדים היו מכירים חתימת ידיהם ומקיימין א"נ זייפא ממש שזייף חתימת העדים [ד] והעדים היו טועין וסבורים שהוא חתימת ידיהם וראשון עיקר: אמאי סמכת אהאי שטרא. דהא שני חזקה ליכא: חספא בעלמא הוא. [ה] ומגו ליכא למימר דלא אמרינן מגו אלא היכא ששתי הטענות אמת אותה שטוען [ו] ואותו שהיה יכול לטעון (א) אבל הכא הוי כמו מגו במקום עדים כי כל חזקתו על השטר זה והרי הוא מודה שפסול והודאת בעל דין כמאה עדים דמי: הב לי ק' זוזי כו'. כפלוגתא דלעיל: הלכתא כרבה בארעא. באותו דין ראשון דלעיל כי מספקא ליה לרב אידי טעם של מי משניהם נראה יותר או דרבה או דרב יוסף [ז] והמע"ה וגבי זוזי שהלוה מוחזק ובעל השטר בא להוציא עליו להביא ראיה: דהיכא דקיימא ארעא תיקום. ולא נוציא אותו מספק: דפרעתינהו למלוה עילוך. כגון ערב קבלן א"נ שאמר המלוה ממי שארצה אפרע כך התנה בשעת ההלואה: והא שטרא. שנתתי עליך למלוה והחזירו לי לפי שפרעתיו חובו והרי אתה משועבד לי כמו שהיית משועבד לו: א"ל · לוה לערב וכי לא פרעתיך : ולא הדר שקלתינהו מינאי. וכמו שלא פרעתני דמי ולוה לא הודה לו בכך : כה"ג מאי דלא דמי כ"כ לשטר מלוה דלעיל דפסקינן כרב יוסף דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ואבד ולקח את זה להיות בידו לזכות ואותו מזויף הוא כי לא נכתב על מלוה זו לכך הפסיד והיכא דקיימי זוזי ליקום אבל הכא לא היה לו לערב שטר אחר מעולם כי אם זה הלכך אע"ג דפרעינהו כי הדר שקלינהו כאילו לא פרעינהו דמי וחייב לפורעו או דלמא מ"מ מודה שפרעו וקי"ל (ב"מ דף יז.) שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו והאי שטרא חספא בעלמא הוא: וה"מ. דאמרינן היכא דקיימי זוזי ליקום ולא מחייבינן ללוה לפרוע להערב: היכא דטעין ערב הדרת שקלת [ואוזיפתינהו] מינאי. ומודה ללוה דכבר פרעיה ונמחל שעבוד השטר אבל אי טעין ערב החזרתי לך אותם מעות עצמן משום דהוו שיפי כלומר שניסוף לורתן וסומקי שהאדים נחושתן יות' מדאי שלא היו יוצאין בהוצאה נמצא שעדיין לא פרעו ואכתי איתיה לשעבודיה דשטרא וכאילו טען לא כפרעתי דמי: נפיק עליה קלא. של עדות אמת דאכיל ארעא דיתמי כדפרשנו לקמן דמשכון היתה בידו עד עתה ועכשיו כלו שני המשכנתא: משכנתא הות גבאי מאבוהון. במשכנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף ובימי אבוהון אכלתיה שני חזקה: זוזי אחריני. אבוהון נתחייב לי מעות אחרים שלא היה לי עליהם משכון: אי הדרא ארעא. אי אחזיר הקרקע ליתומים ואשאל מהם מה שחייב לי אביכן אע"פ שיש לי שט"ח עליכן מחויב אני שבועה דאמור רבנן כו'

נמוקי יוסף

חזקה: אנן אחתיניה. הפסדנוהו ונתנו זכות לחבירו: אנן אסקינן ליה. בזכותו [ח] [כשהיה] קודם שנפסק הדבר ושניהם שוין ולא חיישינן אם ילגלגו הבריות על ב"ד שסותרים דבריהם וכתב רבינו האלפסי ז"ל דהלכתא כרב [נחמן] בין באחותיה בין באסוקיה ושבקינן להו וכל דאלים גבר וכן פר"ש ז"ל וכל דאלים גבר נראה דסבירא להו ז"ל דאפשר[ט] למיקם עלה דמילתא ודאי מי שהדין עמו יעקור אחריהם להוכיח שקרם וקרוב הוא שנדע הדבר בבירור ע"י זה ורבינו חננאל ז"ל פי' יותר בריוח דאפילו לא מגינן למיקם עלה דמילתא דהא לא נימא כל דאלים גבר אלא יחלוקו כדלקמן [דף לה. אליבא דרב] אפ"ה הכא מיירי כגון שמתחלה היתה ביד ראובן והביא שמעון עדים שהיא של אבותיו וסלקנו ממנו ראובן והורדנו בה שמעון ועכשיו שמצא ראובן עדים מסלקינן לשמעון ומחזירין אותה לראובן וכן מוכח בירושלמי [בפירקין הלכה ד ע"ש] דהאי עובדא הכי הוה ומכל מקום לענין הלכה נראה למפסק דכל דאלים גבר כלומר מי מהם שיגבר תחלה ותפס לא יוכל חברו להוציא שוב מידו אפילו יגבר אח"כ אלא בראיה וכפי' הר"ש ז"ל לקמן במקומו: שטרא זייפא הוא. כלומר שהיה אמנה שכתב לו שטר מכירה זו אם מפני שצריך מעות ובוטח בו ומאמינו שאם לא יצטרך יחזיר לו השטר וכתב הרי"ף ז"ל פרשי רבנן דהאי שטר זייפא לא ציורי צייריה דבכה"ג אפילו רבה מודה דלא אמרינן מגו ואפשר כדפי' הר"ש דצייריה יפה עד שהם סבורים שהיא חתימת ידם אמרינן שפיר מגו אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא שהרי[י] קיימו א"כ ניהמניה במאי דאמר שטר היה לי ואירכס וחשיב ליה רבה כהוחזק באותו קרקע אע"ג דלא דר בי' שני חזקה כיון דאית ליה שטר שראוי להאמינו ומגו לאוקומי ממונא הוא ורב יוסף סבר כיון שהודה ששטר זייפא הוא נתבטלה זכותו וחזקה שלו בממון זה הילכך הוי מגו לאפוקי ממונא ולא אמרינן [כך פי' התוס'] וכ' הר"ש ז"ל דהאי מגו לא דמי למגו דעלמא דהתם שתי הטענות אפשר שיהיו אמת אבל כאן דומה למגו במקום עדים כיון שהבעל דין מודה ונראה דלפי' הר"ש ז"ל אפילו לאוקומי ממונא לא חשיב האי מגו דאע"ג דאמרינן מגו כי האי דלקמן [דף נו.] מגו דאי בעי אמר מינך זביניתה דמדאמר מפלוני משמע ולא מינך מ"מ האי דמי טפי למגו במקום עדים כיון שהודה ממש בפניו אבל (ב) אבל הרב ר' יוסף הלוי ז"ל כתב דמגו חשוב הוא ככל מגו דעלמא אלא דלאפוקי ממונא לא אמרינן מגו ופסק תלמודא דכיון דארעא קיימא ברשותיה דהאי אוקמי ממונא ברשותיה חשבינן ליה ונאמן משום האי מגו והוה ליה אידך כמוציא מחבירו דספיקא לן הילכתא כמאן הלכך פסקינן הכא כרבה ובזוזי כרב יוסף: ערבא. ערב קבלן כגון שאמר לו תן ואני קבלן א"כ שהתנה המלוה ואמר בשעת הלואה ממי שארצה אפרע תחלה ומש"ה נפרע ממנו: והא שטרא. ומיירי כגון שכתב לו המלוה התקבלתי [ממך ונתן לו זכותו הא לאו הכי אע"פ ששטר החוב יוצא מתחת יד הערב אינו גובה בו כיון שהלוה] לא היה משועבד באותו שטר לערב אלא למלוה לאו ראיה היא כלל לומר הא שטרך דשמא פקדון הוא אצלו: כה"ג מאי. הוי כאילו לא נפרע כיון שלא היו לו שני שטרות אלא זה בלבד ואע"פ שפרעו הא הדר אוזפינהו או דילמא מ"מ כיון שפרעו כבר נמחל שעבודו ולא אמרינן ביה דלהימניה במגו כדלעיל: אמר אביי: דלאביי פשיטא ליה דכי היכי דלעיל לא אמרינן מגו הוא הדין הכא וכיון דהלוה לא הודה לו דהדר אוזפיה אמרינן זוזי היכא דקיימי לוקמי: אבל אהדרתינהו ניהלך. אותם מעות עצמן מחמת שהיה נשוף לורתם או שהאדים נחושתם הוי כאילו לא נתנו כלל: במשכנתא. היא משכנתא דסורי דכתבי במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף: [כ] ומיירי כגון שהיה לו שטר מאותן זוזי דאם לא כן היכי קא"ל אביי את אישתעי דינא בהדייהו באיזו ראיה ידון עמהם הא אפילו הלוה לו בעדים טענינן להו ליתומים שאביהם פרע ואין לומר דתוך זמן הוה דא"כ היכי קאמר רבא בר שרשום דלא יפרע אלא בשבועה הא בג' אלו דהיינו [לעיל דף ה:] תוך זמן או [דף קעד:] (ג) בחייב מודה או דשמתיה ומת בשמתיה נפרע בלא שבועה: לא יפרע אלא בשבועה. אע"ג דהשתא קטנים הוו ואפילו בשבועה [ערכין דף כב.] אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן מ"מ על המתנת המעות עד שיגדילו לא היה חושש אלא על השבועה: אוכלה שיעור זוזאי. דוקא בשאכלה ג' שנים בחיי אביהם דהשתא הוא דנאמן במגו בלא שבועה דאין היתומים יכולים להשביעו היכא שהרי אין להם טענת ברי שלא לקחה מאביהם אבל אם לא החזיק בחייו לא דקי"ל [ב"מ דף לט.] אין מחזיקין בנכסי קטן: אמר המחבר אוכלה שיעור זוזאי דוקא בשכבר [נ] אכל הוא דמפטר וכדרך שאמרנו אבל מקמי שאכ"ל לא מפטר משבועה אפי' במגו ואע"פ שהוא משיב [מ] אבידה וש הקטנים

שלטי הגבורים

א שטום פי' הגוזל בתרא דף קי"ב דלאחר שקיים המלוה שטרו אם טען הלוה מזויף הוא שטרו זה הבו לי זמן שיש לי עדים לפוסלו נותנים לו זמן וכתב הרא"ש דיהבינן ליה זמן ב"ד ל' יום ומ"מ פכ"ב מהל' מלוה ולוה כתב הכל לפי ראות עיני הדיינים מדלא פי' התלמוד מהו הזמן שנותנים ש"מ דתלוי במראית עיני הדיינים לפי הענין וכתב מיי' שם וסמ"ג עשין צ"ד וטו"מ סי' נ"ח אם יראה לדיין שיש ממש בדבריו דלוה נותנין לו זמן להביא עדיו לפסול השטר ואם נראה לדיין שאינו בא אלא בעלילות ובתואנות ובטענות של דופי אומרים לו שלם ואח"כ אם יש לך ראיה יחזיר היה המלוה אלם ושמא אינו יכול להוציאו מידו אם יתן לו או מניחין אותו ביד שליש עד הזמן שיקבעו לו להביא ראיה ומדברי התלמוד נראה דמאריכין לו הזמן הרבה להביא עדיו ואולי דהסוה עובדא דתלמודא היה בענין שהמלוה לא היה יכול להפסיד באריכות הזמן ללוה דפשיטא דכך יש לחוש לפסידא דמלוה כמו לפסידא דלוה וכדי להשוות המדה תקנו הני פוסקים שינתן הממון ביד שליש דהשתא לא יהא פסידא לא לזה ולא לזה כלל. כד"ן:

ב כתבו הגאונים ערב · או קבלן שפרעו למלוה בפני עדים אם פרעו קודס שנודע אם פרע הלוה וטוען לוה שכבר פרעו אינו חייב לערב כלום שלא הרשהו לפרוע אלא כשאינו פרוע עדיין אבל לא כשהוא פרוע אבל אם פרעו אחר שהביא המלוה ראיה שלא נפרע צריך הלוה ליתן לו כל מה שפרע בשבילו בין שנתחייב הלוה למלוה בשטר בין נתחייב לוה למלוה על פה או בלא עדים כלל וכתב מיי' בד"א שאמר לו הלוה משעה שנעשה ערב ערבני והלם אבל אם מעצמו עומד ונעשה ערב או קבלן או שאמר לו הלוה ערבני ולא הרשהו הלוה שיתן ויפרע החוב אין הלוה חייב לשלם לו כלום והראב"ד ז"ל השיג עליו דס"ל דבשמתא כיון שאמר לו ערבני כאילו הרשהו דמי ואין הערב גובה מהמלוה עד שיביא עדים שפרע בשבילו אבל כל זמן שאין לו עדים אינו גובה ממנו כלום אפי' אם שטר החוב בידו אינו מועיל לו לגבות ממנו כלום שיכול לומר פרעתי למלוה והחזירו לי ונפל ממני ומצאתי או הפקידו בידך או יכול לומר פרעתיך כי אין השטר חוב שבידו ראיה לעשותו מלוה בשטר:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) אבל הכא שאינו נאמן בדבריו דהוי מיגו כמו במקום עדים באשר"י תמה בזה ומפרש הדברים הללו:

(ב) וכ"כ הרא"ש בשם ריב"ש ומסיק על זה דאין לשון הגמ' מורה על פי' זה ואח"כ מסיק דיש ליישב דה"ק אמאי סמכת להיות יותר מוחזק בזה הקרקע להאמינך במיגו לעמוד הקרקע בידך אהאי שטרא חספא בעלמא הוא ונמצא שאינו מוחזק וקרקע בחזקת בעלים עומדת ואתה בא להוציאה מידו ע"י מיגו ולא אמרי' מיגו להוציא עכ"ל וגם הארץ... לנאר דברי הרשב"ם ... תמה עליהם את"כ בנ"י:

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען ופי"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צה טוח"מ סי' קמה:
ב מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' סב סג:
ג מיי' פכ"ג שם ופי"ד טוח"מ סי' ע נז קל:
ד מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען סמג עשין נה טור ח"מ סי' קנ:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בטרא (ב) למלוה עילוך כנ"ל ותיבת ניהליה נמחק: (ג) בדחייב כנ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב שטרא [ב] נ"ב והלכתא שני משכנתא: [ג] נ"ב דמזויף הוא: [ד] נ"ב יפה: [ה] נ"ב וכיון דאודי אודי: [ו] ואותו כנ"ל: [ז] נ"ב הלכך פוסק כראשון כרבה דלאמרת מה לי לשקר ויעמוד בידו נקוט: [ח] נ"ב בהיה: [ט] נ"ב דאי לא אפשר למיקם ודאי הדין יחלוקו כדלקמן: [י] שהרי יכול לקיימו כנ"ל: [כ] נ"ב וכ"כ הרא"ש שיש לו שטר: [ל] נ"ב פי' והוא סבר איכול שיעור זוזא ואפטר את"כ משבועה על מה שאכלתי כבר: [מ] נ"ב פי' דהיה יכול לטעון לקוחה

הסכימו הגאונים ז"ל במלוה על המשכון אע"פ שהוא מנה ולא היו שם עדים ותובע עליו [ז] חמשים אפ"ה נשבע כיון שבא ליטול: דמגו דאי בעינא אמינא וכו'. משמע מהכא שגם לאחר דהוה אכל פירי ואע"פ שהיה שטר בידו כדפירשתי היה צריך לטעון מגו לפוטרו משבועה ונפקא לן מינה לענין הא דאמרינן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע וכו' דאף אם נטל בלא שבועה מחייבינן אותו לישבע מיהו אם לא בעי לאשתבועי לא נחתינן לנכסיה אלא דהיו משמתינן ליה עד דמשתבע כדין מי שהוא חייב לישבע שבועת היסת וכ"כ רבינו אלפס ז"ל בהל' שבועות:

וכבשינא לשטרא דמשכנתא דמיגו דבעינא אמינא לקוחה היא בידי מהימנינא כי אמינא דאית לי (א) זוזאי [א] מהימנא אמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא אלא זיל אהדרה לארעא ליתמי א וכי גדלי יתמי תא אישתעי דינא בהדייהו: קריביה דרב אידי בר אבין שכיב ושבקדיקלא רב אידי בר אבין אמר אנא קריביה אנא וההוא גברא אמר אנא קריביה טפי אזל רב אידי בר אבין אייתי סהדי דאיהו קרוב טפי א"ד לסוף אודי ליה דאיהו קריביה טפי אוקמה רב חסדא בידיה א"ל ליהדר לי פירי דאכיל מההיא שעתא עד האידנא אמר זה הוא שאומרים עליו אדם גדול הוא אמאן קא סמיך מר אהאי הא איהו אמר אנא מקרבנא טפי: אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא *דכיון דאודי אודי והלכתא כוותייהו: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי (א) דאכלה שני חזקה אמר רב חסדא מה לו לשקר אי בעי א"ל מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן הילכך הדרא ארעא להאי דאייתי סהדי דאבהתיה היא והדר פירי (ב) וה"ה דאי לא אייתי סהדי דאכלה כלל דהדרא ארעא והדרי פירי דכיון דאתו סהדי דאבהתיה דהאי היא והאי לא קא"ל מינך זבינתה אלא קאמר דמחמת דאבהתיה דיליה אכלתה ממילא שמעינן דלאו פירי (ג) דידיה אכל אלא דחבריה אכל הילכך מהדר לה לארעא ולפירי ולא אמרינן הואיל וליכא סהדי דאכל אמרינן מה לו לשקר אי בעי אמר לא אכלי אלא כיון דאתו סהדי דאבהתיה היא והוא קאמר אכלי [ב] מיחייב לאהדורי פירי (ג) ולא אמרי' מה לו לשקר במקום עדים: ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא אמר ליה מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני א"ר נחמן הדרא ארעא והדרי פירי

א"ר

רש"י

כו': איכבישנא. אעלים אותו ואמינא לקוחה היא בידי דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון ומהימנא בלא שבועה דהא אין נשבעין על קרקעות ועוד דג' שנים במקום שטר קיימי: דנפק עליה קלא דארעא דיתמי היא. ובתורת משכנתא אתא לידך דכבר שלימו ימי משכנתא [ג] דכיון דידע דאית ליה קלא עלך דארעא דלא היא משכנתא גבך ולא לקוחה אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך ליזהר בשטרך: וכי גדלי יתמי. שיהו בני מיעבד דינא דהיינו מבני י"ג שנים ואילך והוו חייבי במצות: אישתעי דינא בהדייהו דכל זמן שהן קטנים אין ב"ד גובין מהן דתנן אין ב"ד נזקקין לנכסי יתומין כו' לכך אנו ממתינים להן עד דגדלו שיהו בני שלש עשרה והא דאמרינן בפרק מי שמת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ה"מ שמוכר לצורך הוצאתו אבל לפרוע חוב אביהם מבן י"ג ואילך חייב לפרוע: וההוא גברא אמר אני קרוב טפי. ומתוך שלא נודע איזה קרוב יותר החזיק בו אותו האיש לפי שהיה אלים יותר ודינא הוי כל דאלים גבר: לסוף שנה או שנתים אודי ליה. המחזיק לרב אידי: אוקמה רב חסדא. ביד רב אידי: א"ל רב אידי [ד]. השב לי פירות שאכל שלא כדין: אמאי קא סמיך מר. לזכות באילן: אהאי. אהודאת פיו שמודה עתה שאתה קרוב יותר: והא איהו אמר. עד עתה שאכל הפירות כדין ומה שמודה (עד) עתה הוי כאילו נתן לך האילן מדעתו אע"פ שבדין לא זכית בו: כיון שמודה. שלא כדין החזיק: אודי. וישלם הפירות וכן הלכה: [ה] ויש גורסין לסוף אייתי רב אידי בר אבין סהדי דאיהו קרוב (טפי) ולא היה לרב אידי עדים שזה אכל הפירות כי אם על פיו ולכך אמר ליה רב חסדא אמאי קא סמיך אהודאת פיו של זה שמודה שאכל הפירות הא איהו אמר אנא קריבנא טפי והני סהדי דאייתי רב אידי לא הוו מסהדי שזה אינו קרוב אלא מסהדי דאתה קרוב והם לא ידעי ליה אם הוא קרוב ומיגו דיכול לומר לא אכלי כי אמר נמי אכלי ודידי אכלי מהימן כי בזה לא היו העדים מכחישין אותו ואין נראה לי דכל הסוגיא משמע שעדים ידעו שאכל הפירות ולא שהודה מעצמו: מה לו לשקר. לזה שיש לו עדי חזקה: מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה כי אמר נמי של אבותי הוה מהימן: במקום עדים. כגון הכא שעדים מעידים שהיה של אבותיו של האחד עד יום מותם [ו]: לא אמרינן מיגו. להכחיש העדים: אייתי סהדי. דאכיל תרי שנין ולא מצא עדים של שנה השלישית: הדרא ארעא. דבתרי שנין לא הוה חזקה: והדרי פירי. של שתי השנים שאכל שלא כדין ואיירי

נר מצוה לקוחה היא בידי. מפני שהחזיק בה כבר כדפירשנו ופטור משבועה [עיין בתוס'] כדאי' בתשובה לגאון שדרו ממתיבתא לכך נקראת חזקה שהיא כשמה ולא מיחייב שבועה וכן כתב *)הרא"ש ז"ל אע"פ שהרי"ף והגאונים ז"ל כתבו דנהי דאין נשבעין על הקרקעות היינו שבועה דאורייתא אבל דרבנן בעינן הא כתבינן דיתמי לא מצו למטען ברי: א"ל לקוחה היא בידי לא מצית אמרת. כדי שתפטר משבועה אף אם אכלתה דכיון דנפק קלא דארעא דיתמי היא אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך ליזהר בשטרך דטעמא דמחאה כי היכי דלישמע לוקח וישמור שטרו הכא שמעת. כן דעת רבינו האי גאון ור"ח ז"ל: תא אישתעי דינא בהדייהו. על שטר חובך ותשבע ותטול: אנא קריביה. וראוי ליורשו: אתא ההוא גברא אמר שהוא כמי ראוי ליורשו [ח] והחזיק בו קודם ואכל הפירות דהא ספק הוה וכל דאלים גבר: לסוף אייתי סהדי. רב אידי שהוא קרוב [ט] ראוי ליורשו ואין יודעין שהאחר ראוי כמוהו השתא הוי הוא ודאי וההוא גברא מספקא הוא בעצמו אם ראוי ליורשו כרב אידי לפיכך אוקמי רב חסדא בידיה אבל לא ס"ל שיצטרך לחזור מה שכבר אכל דכיון דליכא סהדי דאכל נאמן הוא לומר קרוב אני במגו דאי בעי אמר לא אכלי וכיון שכבר קדם לאכול אין מוציאין ממנו דשמא קרוב הוא כרב אידי וחלקו אכל: אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא. כיון דרב אידי ודאי והאי גברא טען שהוא ספק אין ספק מוציא מידי ודאי אף על פי שקדם ואכל מוציאין מידו דלא מהימן במגו של ספק להוציא ממון מן הודאי כך היא גרסת הרמב"ן ז"ל ופי' דאילו ה"ל לרב אידי סהדי דהוא קרוב טפי אפילו רב חסדא הוה מודה דמגו במקום עדים לא אמרינן כיון דאודי [י] [דהוא ספק] בכה"ג ה"ה שיש להורות השתא. ואי האי גברא גופיה הוה טעין [י"א] שהוא קרוב טפי אמאי הוו פליגי אביי ורבא יהא נאמן במאי דטעין שהוא קרוב טפי מגו דאי בעי אמר לא אכלי דהנך סהדי לא מכחשי ליה אלא שאומרים דרב אידי קרוב: האי אייתי סהדי דאבהתיה. כלומר מעולם לא מכרוהו ולפיכך אמרו אביי ורבא דהוי מגו במקום עדים שאם היינו מאמינים מה שטוען שהוא של אבותיו משום מגו א"כ תסבינן להאי מגו טפי מעדות העדים דאמרו שלא היה של אבותיו אלא מאבותיו של זה [כ] מדאמרו שלא מכרוהו מעולם ומגו במקום עדים לא אמרינן והלכתא כאביי ורבא הילכך הדרא ארעא והדרי פירי בין דאיכא עדים דאכל בין ליכא אלא שהודה איהו: ההוא [כו'] דאכלה תרתין שנין. כלומר לא מצא עדים אלא לשתי שנים: הדרא ארעא. דהא ידעינן דשל זה היתה וכן הודה הוא גופיה: והדרי פירי. שאכל בשתי שנים אלו דהא איכא סהדי ולית ליה עדי חזקה אבל מהשנה השלישית שאין עדים *לו ואפילו בכל השנים אם

*) בדפו"י הר"ש

בטר מלוה דאיכא למיחש לאתפושי צררי אבל בשטר מקח וממכר נזקקין אפי' הם קטנים ונראה הטעם דכל שאביהם מכר הנכסים שהם תו לא מקרו נכסי יתומים ותשיבי כשדה שנמצא שאינה שלו או שהיה גזולה בידו דודאי נזקקין ב"ד להוציאן מיד היתומים אפי' הם קטנים אבל כשהשטרות הם של מלוה אין זה כי אם חוב אשר יש על הנכסים ומקרו נכסי יתומים וכל דחל עלייהו שם נכסי יתומים אין נזקקין להם עד שיגדילו כד"ן בטעם החלוק ביניהם. והוקשה להר"ן כיון דלקטן יהבינן דינא דהשוב כשלא בפניו א"כ אמאי נזקקין לנכסי יתומים לשטר שיש בו רבית הא אין מקבלים עדים שלא בפני בע"ת ואע"ג דהתם במלוה בשטר עסקינן ודכ"ע מקיימין את השטר שלא בפני בע"ד אלא הכי אין נזקקין להגבותם שהרי אילו היה אביהם קיים ואמר מרענא ליה לשטרא מקבעינן ליה זימנא ונמתין להם עד שיגדילו ותירץ בשם הרא"ה דמיירי כשמעמידין לו אפוטרופוס העמידוהו במקומו לקבל עדים בפניו שעשאוהו כשור המזיק שמעמידין לו אפוטרופוס כדאמר לעיל מזיק שאני ואני ראיתי ולא אבין מה קושיא היא זו ומה תקנה יש לטובת היתומים אם ימתין עד שיגדלו הא יצטרכו לפרוע הרבית דאע"פ שהשועבד כבים המלוה קבל עליו לדין בדיני ישראל מ"מ רוצה הוא הרבית כמ"ש הטור ח"מ סי' ק"י וכל עצמנו אינו אלא להיטיב היתומים ואם נכריח לעובד כוכבים שימתין עד שיגדילו נמצינו חבין ליתומים שיפרעו הרבית כל אותו ערך הזמן. ותו מאי דקאמר דאע"ג דהתם במלוה בשטר עסקינן ודכ"ע מקיימין השטר שלא בפני בע"ד וכו' דמשמע מדבריו דכשהמלוה היא בשטר דנזקקין לנכסי היתומים אי לאו טענה דיסבו לי זימנא ומרענא ליה לשטרא והא קי"ל דאפי' המלוה בשטר אין נזקקין ליתומים בשום ענין אפי' בלא האי טעמא דמרענא לשטרא חיישינן דלמא צררי אתפסיה וצ"ע:

המאור הגדול

קריביה דרב אידי בר אבין. כו' אזל רב אידי בר אבין אייתי סהדי דאיהו קריביה ולא גרסינן דאיהו מקרב טפי דא"ה אמאי אמרינן במסקנא כיון דאודי אודי הוה ליה למימר מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן כדאמרינן לעיל בגמרא וכדאמרינן לקמן אלא כיון דאיית רב אידי בר אבין סהדי דאיהו קריביה וההוא גברא לא אייתי סהדי כלל [illegible] ההוא גברא בחזקת רחוק ולא אמרינן מה לו לשקר מגו דאי בעי אמר לא אכלי מעולם יכול למימר ליה אין אכלי ודידי אכלי דאנא מקרבנא טפי לאו כל כמיניה למימר הכי מאחר שבחזקת רחוק הוא עומד והוא הדין נמי במאן דאמר מפלניא זבינתא דזבנה מינך אי לית ליה סהדי דדר ביה ההיא דקמא חד יומא כמעשה דרבי חייא דלקמן לאו כל כמיניה למימר אנא חזינא ליה דדר ביה חד יומא עד דאמר קמאי דידי זבנה מינך דאי לא אמרינן ליה אייתי סהדי כדקאמרת דדר ביה ההוא דקמך חד יומא דכי היכי דחזית ליה את א"א דלא ה"ל נמי אחריני ועדות יום א' אם אמת היה הדבר שדר בו קלה היא להביא עדים עליה ובכל הלין טענתא לא אמרינן מה לי לשקר אבל בחד סהדא דג' שני חזקה אי נמי דליכא סהדא כלל אמרינן מה לי לשקר והדרא ארעא ולא הדרי פירי מגו דאי בעי אמר לא אכלי מעולם יכול למימר אין אכלי ודידי אכלי לפי שעדות חזקה בשלש שנים רצופות קשה היא להביא הילכך הדרא ארעא ולא הדרי פירי וזה הטעם שורש לכל החזקות והשמועות מוכיחות כך:

מלחמת ה'

ועוד קריביה דרב אידי וכו' עד קלה היא להביא עליה עדים ובכל הלין טענתא לא אמרינן מה לי לשקר:

אמר הכותב פתוי דברים הוא זה דאדרבה דירת יום אחד קשה היא להביא עדים עליה דכיון דלא משיך זמנה לא ידיעא ואם ראו אותו שנים ושלשה בני אדם אין קשורין ברגלו שיבאו עמו לב"ד לאחר כמה שנים והרי אפילו נתן בה דירתו בלילה ולמשכי' הפשיט כליו ויצא הויא חזקתו של לוקח חזקה והא אביי אמר אפילו נראה וטעם דבר זה פשוט ואינו צריך לפנים שאם היה בא מחמת טענת עצמו היה נאמן בדין מגו אבל אנו אין טוענין לו שלקח הראשון אלא כשיש לו עדים בדירה דחד יומא שרגלים לדבר ועיקר הדין שאמר דלא אמרינן מגו בדבר הקל להביא עליו עדים אינו ויש עליו תשובות דגרסינן לקמן בפרק יש נוחלין לרבנן יכיר למה לי בצריך הכרה למאי הלכתא למיתב ליה פי שנים לא יהא אלא דקא בעי למיתן ליה מתנה אם אמר בכור הוא ומת נאמן ונוטל פי שנים ואע"פ שקל הוא להביא עדיו אם בכור הוא שא"א שלא יהו מוחזקין בו ועוד נמי שנינו זה בני נאמן וכן יש לי בנים נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי פוטר אשתו מן היבום דאמרי' מה לי לשקר אי בעי פטר לה בגטא ולא אמרי' זה בחזקת רחוק הוא עומד ואילו היה זה בנו או יש לו בנים קל הוא להביא עדים על הדבר והא אינו מוחזק בבנים ולפי דעת בעל הספר הזה במסכת קדושין אף המוחזק באחים שאין לו בנים ואמר אין לי אחין נאמן משום דמה לי לשקר כעדים דמי והרי זה מכחיש חזקתו בדבר שהוא עשוי להתפרסם אם יש לו אחים אם לאו וכ"ש במה לי לשקר דקריביה דרב אידי דהכא שאמר הוא הפה שהתיר הוא ואין לך עליו אלא הודאתו שהתיקתו בלא טענה היה פוטרתו ועוד גרסי' בפרק האשה שנתארמלה זמנין דתפסה מאתים ואמרה בתולה נשאתני ואע"פ שקל הוא להביא עדים אם נשאת בתולה שרוב הנשואות הבתולות יש להם קול וא"א שלא יהו עדים בראשה פרוע או בשתקו וקדו לפניה ובהדדיגי משחא אריבא דרבנן וכמה דברים שעושין לבתולה וגלויי מילתא בעלמא היא כדאמרינן התם בגמ' והאונס מגו נמי קל הוא להביא עליו עדים שכל כיוצא בו יש לו קול ודבר של פרהסיא הוא ואעפ"כ נאמנת במגו ויש כיוצא בהן ביבמות ובמקומות אחרים בתלמוד ואין צריך להפש ההריבן באפילו במקום חזקה אמרינן מגו כ"ש בכיוצא בזה ומאי דאמר לא גרסינן דאיהו מקריב טפי משום דלא אמרינן הכא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן אי משום הא לא אריא דהכא הפה שאסר הוא הפה שהתיר ולא דמי למה לי לשקר דלעיל לפי' הזכירו הודאתו שהיא כמתיבתו לשלם ועוד יש לי פי' טוב מזה ואין צורך למתקה שכך היא גרסתו של רבינו ושל בעל הלכות גדולות ובאמת שהוא מחלוקת בין הנוסחאות שישנם:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' החזיק בהן ג' שנים מאחר שהגדיל הואיל והתחיל להחזיק בהן מקטנותו אין חזקתו חזקה שלא ידע הקטן שימחה בדבר: התוס' כתבו בפ' הגוזל בתרא דמפקינן מיניה דמוחזק ומעמידין בחזקת היתומים קטנים עד שיגדילו ואפי' טוען המחזיק הוה מתינא ססדי שמכרה אביכם לי אין מקבלים דקטן כשלא בפניו דמי ואין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין וכן כתוב שם בהגהות מרדכי שם י"ד וכן בהגהות הרא"ש מא"ז אמנם כתב ריב"א דדוקא שיהא הקטן הוא מוחזק בבית וקרקע שידוע שהיה של אביו וכא אחר לערער ומביא עדים שקנאו מאביו אין נזקקין עד שיגדיל אבל אם זה מוחזק ובא הקטן לערערו עליו בטענה שידוע שהקרקע הזה היה מאביו כיון שאינו הוא המערער מקבלין את עדיו ונזקקין לו אפי' הם קטנים ואין אומרים נמתין עד שיגדיל ומחזיקין הקרקע בידו וכ"כ מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה וכמ"ש מ"מ דהם אינה בחזקת קטנים אלא בחזקת אידך אין מוציאין מידו ואם הקטנים תובעים אותו מקבלין לטענות המחזיק וכן יש לדקדק מלשון סמ"ג עשין צ"ד ולשון טור ח"מ סי' ק"י ונפקא מינה בהאי פלוגתא דלדברי התוס' נ"ש אם היתומים קטנים הם תובעים אחריני והלה יש לו עדים בזכותו ל"ש אם היתומים הם נתבעים ויש לשכנגדם עדים בזכותו לעולם אין נזקקין לחובת היתומים ואין מקבלין סעדים עד שיגדילו ולדברי ריב"א וסייעתו דוקא כשהן נתבעים ויש לשכנגדם עדים לחובת היתומים הוא דאין מקבלין אותם עד שיגדילו אבל אם היתומים תובעים אחריני ויש לשכנגדם עדים בזכותם או מקבלים אותם כיון שאין האחים המערערין עליהם ונזקקים ב"ד בזה מיהו אם היה הקטן מוחזק והוציא הטוען שטר שהיה לקוחה בידו והשטר מקוים ואביו לא החזיק בקרקע או בבית ג' שנים אחר זמן השטר הרי ב"ד נזקקין להוציאה מידו ואפי' אין השטר מקת מקוים יכול לקיימו דאע"ג דקטן כשלא בפניו דמי הרי מקיימים השטר שלא בפני בעל דין ואם מעמידין לקטן אפוטרופסים כה"ג איכא פלוגתא דלמיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה ולסמ"ג עשין צ"ד מעמידין ולטור ח"מ סי' ק"י אין מעמידין ואין כאן מקום מחלוקת זה ומכאן אתה למד דלכל הפוסקים הא דאמר אין נזקקים לנכסי יתומים אפי' יש שטר היינו דוקא

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען טוח"מ סי' קמ"ט קמו: ב מיי' שם סמג עשין ... טור ח"מ סי' קנ"ו:

הגהות הב"ח

(א) זוזי גבייכו מהימנא: נ"ב (ב) פירי דלית אכל אלא פירי דחברי': נ"ב (ג) נ"ל דלא:

הגהות הגר"א

הגהות מא"י

אם אין עדים שאכל פטור [ה] [הכי איתא בפי' רשב"ם וחייב שבועת היסת על הפירות דזבניניהו מיניה דמיגו כו'] [ו] בשבועת היסת מיגו דאי בעי אמר לא אכלי אלא פורתא שהיה נאמן דלא מיגרע חזקתו שהרי אפשר שבשלש שנים אלו לא הוציא אלא מעט כי אמר אכלי ודידי אכלי נאמן לגבי פירי אע"ג דלגבי ארעא לא מהימן אבל ליכא למימר דהשתא [ז] [נמי אמאי] דמסהדי דאכל דלהימניה דדידיה אכל לגבי פירי מגו דאי בעי אמר לפירות ירדתי שהיה נאמן משום דהוי מגו לגרוע טענה ולא אמרינן דטפי ניחא ליה למימר מינך וזבינתה שרוצה לזכות גם בקרקע מלטעון

נר מצוה

א"ר זביד ואם טען ואמר לפירות ירדתי נאמן מי לא אמר רב יהודה האי מאן דנקיט מגלא והובילא ואמר בעינא למיגזריה לדיקלא א דפלניא דזבניה ניהלי מהימן מ"ט לא חציף איניש למיגזר דיקלא דלאו דיליה ה"נ לא חציף איניש דאכיל פירי דלא דיליה אי הכי אפי' ארעא נמי אמרינן ליה אחוי שטריך פירי נמי אמרינן ליה אחוי שטריך שטרא לפירי לא עבדי אינשי ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אייתי חד סהדא דאכלה תלת שנין סבור רבנן קמיה דאביי למימר היינו [א] סברא דר' אמי דההוא גברא (א) דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי הוה יתיב רבי אבא קמיה אזל אייתי חד סהדא דמחטף חטפה מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי אמר ר' אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא לישתבע דלא חטף הא קא מודה דאין חטפי ודידי חטפי א"ל רבי אבא הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע ב משלם אמר ליה (א) מי דמי התם חד סהדא לאורועי קא אתי אי איכא סהדא אחרינא בהדיה מפקינן לה מיניה הכא חד סהדא לסיועיה קא אתי אי איכא חד סהדא אחרינא גביה מוקמינן לה בידיה אלא אי דמי ודאי הא דר' אבא לחד סהדא ולתרתי שנין ולפירי כגון ראובן דא"ל לשמעון האי ארעא גזלתה מינאי ואכלתה תרתי שנין א"ל שמעון מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה אזל אייתי חד סהדא דאכל תרתי שנין אילו אתו תרי סהדי דאכל תרתי שנין הוה מחויב לאהדורי ארעא ופירי כדר"נ דאמר הדרא ארעא והדרי פירי והשתא דלא אתי אלא חד סהדא אמרינן היכי נעביד נימא ליה אהדר פירי נמי ליכא תרי סהדי דאכל ב' שנין ליפטריה איכא חד סהדא דאבל לישתבע

לפירות ירדתי שלא יזכה בקרקע: אי טעין ואמר לפירות ירדתי וכו'. כלומר מתחלה אי לא טעין מינך זבינתה אלא לפירו' ירדתי כדין אריס או במכרת אותם לי לזמן ידוע נאמן בשבועת ה סת ודוקא בפירות שאכל כבר אבל לאכול מכאן ולהבא לא דא"כ כל אדם ירד לתוך שדה חבירו ואומר לפירות ירדתי דהשתא ליכא למימר לא חציף אינים כדאמרינן [תרנ"ב] בסמוך (דהייט דוקא משום שאינו [ד"ס מ"ז] נאמן לומר כן) [ח] דכיון שיכול להוציאו בעל השדה ועכ"ז ירד אמרי' לא חציף דודאי היה ירא מלירד אם לא היה אמת כדבריו אבל אם היה נאמן לאכול מכאן ולהבא בטענה זו לא ישוב מפני כל: תובילא. סל לתת בו התמרים או חבל לעלות: לגדור. גבי תמרים שייך לשון גדירה כמו [לד.] מסיקה בזיתים בצירה בענבים: ואיגדריה לדיקלא וכו'. אע"ג דהכא אפשר דמשום דכיון דאמר כן קודם שיגדור הוא דנאמן דאל"כ כדבריו היה ירא שלא ימנעו בעליו אבל הכא שכבר אכל מ"ט יהא נאמן אפ"ה איכא למימר דכיון דמשיך כל כך זמן אכילתו כמ"ד מתחלה דמי שהרי היה אוכל תמיד לעין כל: ארעא נמי. פירוש כשבא בטענת קרקע שאומר לקוחה היא בידי יהא נאמן לגבי פירי מהאי טעמא דלא חציף וכו' [ט] אבל לא מקשה שיהא נאמן בגוףהקרקע דהא דמי למכאן ולהבא ואף לגבי פירי לא מהימן אלא במה שכבר אכל: אחוי שטרך. לאו דוקא דהא טעין דאכלה ג' שנים ולא מזדהר אלא או עדים שהחזקת או שטרך דהוה לך לאזדהורי כיון שאין לך עדי חזקה:

ההוא דא"ל לחבריה וכו'. ארעא ודאי הדרא למריה כיון דלית לה בני עדים אבל פירי מאי דלא ידעינן שאכל אלא בהודאת פיו אלא ביש בו נמי עד אחד: נסכא. חתיכת כסף בלא צורה: ליכא תרי סהדי. ועד א' אינו מחייבו אלא שבועה להכחישו ואין לנו בו אלא שישבע להכחיש העד או שישלם ומשום הכי אינו נאמן לישבע דדידיה [י] חטף כי היכי דלא מצי למימר הכי אי איכא שני עדים דודאי היו מחייבין אותו ממון לפי שהסורה האמיכה [כ] לעד א' להאי כשנים לענין ממון: [ל] ה"ל גזלן. כלומר כגזלן כיון שמודה לדברי העד שחטפו והינו נאמן לומר דידי חטפי לפי שנעמיד ממון בחזקת מי שהיה מוחזק בו: הוי מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע. שהרי מודה שחטף וליכא למימר ליהמניה במגו דאי בעי אמר החזרתי והיה נאמן בשבועה כי אמר נמי דידי חטפי יהא נאמן בשבועה די"ל דמיירי כשהנסכא יוצאה עכשיו מתחת ידו לפנינו דליכא מגו וכן השיב הרמ"ה ז"ל לרמב"ן ז"ל דאפילו גזלן נאמן לומר החזרתי והוכיחו מסוגיא דפרק האשה שנתארמלה [ריש דף יח.] דמקשה וליתני ומודה ר' יהושע וכו' ואילו גזלן לא היה נאמן *) הוה מצי לאקמי וליתני באומר לחבירו מנה גזלתי והחזרתי לך שהיה נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר והוי אתי שפיר סיפא דליתני הכי ואם יש עדים שגזל והוא אומר החזרתי אינו נאמן אלא ודאי משמע שהיה נאמן והכא כדפירשנו: ומחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם. וכתב הרנב"ר ז"ל דכי קאמרינן דמשלם בלא שבועה שכנגדו קאמר דדוקא גבי חשוד הוא דאמר [שבועות דף מד:] שישבע כנגדו שאינו חשוד [דאי לא תימא הכי לא שבקת חיי לחשוד אבל הכא לא] ויש לו ראיה בפרק שבועת העדות: מוקמינן ליה בידיה. הלכך אע"פ דהדרא ארעא דידעינן שהיא למערער וזה המחזיק אין לו עדים לא הדרי פירי דלא ידעינן אלא מפיו שאסר והוא הפה שהתיר דהעד כמאן דליתא דמי כיון דלסיועי קאתי: לחד סהדא ולתרתין שנין [מ]. דהשתא לאורועי ליה אתי העד שהעיד שלא החזיק שני חזקה ודמי ממש לנסכא דר' אבא דליכא תרי סהדי לחיובי לשלם הפירות: למפטרי אי אפשר דאיכא חד סהדא. דאכל ולא [יכול] לישבע שלא אכל להכחיש העד שהרי

רש"י

דהוי סהדי שאכל הפירות [ב] דאם לא כן היה נאמן לומר דידי אכלי דזבינתיה מינך במגו (ב) דאי בעי אמר לא אכלתי פירות כי אם מעט כגון אם עייל כורא ואפיק טפי מכורא כדאמר לקמן דבהכי הוי חזקה: אמר רב זביד אי טעין כו'. [ג] כלומר אם מתחלה כשאמר ליה מערער מאי בעית בהאי ארעא לא השיבו דמינך זבינתיה אלא השיבו לפירות ירדתי כדין אריס למחצה ולשלים ולרביע או מכרת לי הפירות עד עשר שנין נאמן במה שאכל למפרע בשבועת היסת כדבריו ואפילו אם יש עדים שאכל כדמפרש טעמא ואזיל דלא חציף אינים מיהו מכאן ולהבא לא יאכל בלא עדים שקנה ממנו הפירות דאל"כ כל אדם ירד לקרקע חבירו ויאכל הפירות בעל כרחו: מגלא ותובילא. מגל לגדור התמרים תובילא (ג) חבל לעלות בדקל וי"מ תובילא סל ואמר לפנינו איזיל ואגדור אלקט מהימן ושבקי ליה ב"ד ללקט אחרי שאין ידוע אם הבעלים מוחין ואי אתו בעלים לאחר שליקט ואמרי לא היו דברים מעולם לית עליה כי אם שבועת היסת אבל אי אתו בעלים מקמיה דלינזזיה ואמרי לא היו דברים מעולם לא מהימן כדפי' ודוקא כשטוען תחלה לפירות ירדתי אבל אי טעין מינך זבינתיה תו לא מצי טעין לפירות ירדתי דהוי חוזר וטוען שמכחיש דבריו הראשונים: אי הכי ארעא נמי כי טעין מינך זבינתיה יהא נאמן בלא עדי חזקה דלא חציף אינים: פירי נמי. לא יהא נאמן לומר לפירות ירדתי: היינו נסכא דרבי אבא. דין זה דומה לנסכא דר' אבא: היכי לידיינו דייני להאי דינא. כי אם היו שנים מעידין שחטף היה מחוייב לשלם ולא היה נאמן לומר דידי חטפי דהעמיד ממון על חזקת המוחזק בו וזה החוטפו ממנו גזלן א"כ אם לא היה כאן שום עד שחטף היה נאמן לומר דידי חטפי מגו דאי בעי אמר לא חטפתי אי נמי אם היה אחד מעיד שחטף וזה אמר לא חטפתי היה נשבע שלא חטף להכחיש העד אבל עתה שיש עד אחד שחטף וזה אינו מכחישו ומודה שחטף היכי נידיינו דייני: לישלם. כיון שמודה שחטף לאו כל כמיניה לומר דידי חטפי דהעמיד ממון בחזקת מרא קמא: ליכא תרי סהדי. ומהימן במיגו דאי בעי אמר לא הטפתי: ליפטריה. בהאי מיגו לחד סהדא איכא ואי א"ל לא חטפתי הוי בעי לאישתבועי להכחיש העד: לישבע שבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודה שחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף דהא כתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אבל קם הוא לשבועה להכחיש העד ולגבי הך שבועה [ה"ל] כגזלן אבל כל השבועות וליכא למימר דלישתבע דדידיה חטף כיון דאין זו שבועה המוטלת עליו ולפטרו בולא כלום אי אפשר כי הורע כח המיגו שלו: אמר רבי אבא. האי חוטף מחוייב שבועה ואינו יכול כו' והכא נמי אי הוה תרי סהדי דאכלה שני חזקה מוקמינא בידא דלוקח אי ליכא [ד] מפקינן ארעא מיניה ועל הפירות היה נאמן במיגו דאי בעי אמר לא אכלי אבל השתא דאיכא [חד] סהדא דאכלה והוא מודה לו אלא דאמר דידי אכלי הוה דינא כדלעיל: לאורועי. כח החוטף קאתי: אי איכא סהדא אחרינא. בזה הוה מפקינן מיניה דאפילו בשבועה לא היה נאמן לומר דדידיה חטף וכיון דשניה' מחייבים אותו ממון אחד מחייבו שבועה שלימה: אבל הכא חד סהדא לסיועי אתא. שמעיד שזה החזיק בה ג' שנים וזכה בקרקע ואיך יתחייב שבועה והלא לא בא לאורועי כחו: לחד סהדא ולתרתי שנין. שעד אחד מעיד שאכל את הפירות שתי שנים והשתא אי הוה תרי סהדי מעידים כן הוה צריך לשלם כל הפירות כיון דלית ליה עדי חזקה כדאמרינן לעיל הדרא ארעא והדרי פירי ואי ליכא שום עד היה נאמן לומר דידי אכלי במיגו דאי בעי אמר לא אכלי ועתה דאיכא חד סהדא ואם היה טוען לא אכלי היה נשבע להכחיש העד אבל השתא שמודה שאכל ואומר דידי אכלי הוי מחוייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם כדלעיל וכן הלכתא כרבי אבא

*) נ"ל הוה מצי לאקשויי וליתני (ג"א)

שלטי הגבורים

א כתב ה"ר חזקיה לאו דוקא שאמר בפרהסיא אלך ואלקט פירותיו של פלוני אלא הוא הדין נמי בצנעא והרמ"ה ז"ל כתב דוקא בפרהסיא ולא בתורה בגניבה וגז'לה והאומר אין זאכרות אילמות של פלוני ודאי מוחין בידו:

ב הא דאמרי' מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם איכא פלוגת' בין המפרשים באיזה ענין נאמר קלא זכרנוה לעיל בב"מ וקלא הוא בפ' כל הנשבעים והולס בדין מפקיד אצל חבירו כיס מלא זהובים ופשע בו ואבדו המפקיד אומר מאתים דינרים היו בו והנפקד אומר איני יודע כמה היו בו אבל ודאי היו בו דינרין דאיתא פ' הכונס דף ס"ב שהביאו שם המפרשים מן הירושלמי איכא פלוגתא מיי' פ"ה מהל' פקדון כתב דדין זה דמי לטוענו מאתים והודה לו במקצת ואמר על השאר איני יודע שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ה"נ ישלם הנפקד ויטול המפקיד כדבריו בלי שבועה והוא שיטעון דבר שהוא אמוד בו ויש לשומר להחרים על מי שלוקח ממנו יותר מן הראוי לו והשיגו הראב"ד דאין זה דומה למחויב שבועה ואינו יכול לישבע דלא אמרי' הכי אלא כי ה"ל לידע באותו דבר ופשע בידיעתו וניכר הדבר דאערומי קא מערים אבל הכא לא ה"ל לידע שהיו בכיס מאתים זוז הלכך אפי' שטוען לא ידענא אינו בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכ"כ הרא"ש וטור ח"מ סי' רנ"ח דליכא לחיוביה משום מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דלא אמר הכי אלא כשיש טענת דמאות כגון ל' ידענא וכו' לא ידענא לפי שהיה לו לידע אם היה חייב לו או לא אבל הכא לא היה לו לנפקד לידע כמה היה בכיס דמלתא דשכיח הוא שאדם מפקיד אצל חבירו שקין וכיסין מלאים ואינו יודע כמה יש בתוכם אלא ישבע המפקיד שתקנת חכמים הוא שעשו במפקיד שתקנו שישבע ויטול [כמו שתקנו בנגזל שישבע ויטול] ועוד כתב הרא"ש דלאו לכל מילי עשו תקנת נגזל במפקיד אפי' טען הגזלן ברי נשבע הנגזל ונוטל אבל במפקיד דוקא כשטוען הנפקד שמא ישבע המפקיד אבל אי טעין ברי לא ולפ"ז אין חילוק בין אם ההודאה ממין הטענה בין אם אינה ממין הטענה לענין להחשיבו מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם דלא ה"ל לידע אע"פ שטוען שמא אלא המפקיד נשבע ונוטל בטוען הנפקד שמא ואי טעין הנפקד ברי לא כתב הרא"ש ז"ל היאך להתנהג ומיי' כתב דנשבע היסת ונפטר ואפי' בטוען שמא כתב הרא"ש ז"ל דקשה בעיניו שישבע המפקיד ויטול כי מעשים בכל יום שאין הנפקד מדקדק לידע מה יש בשקין ובמרצופין המופקדים אצלו ולולי כי הגאונים כתבו שעשו תקנה נגזל בפקדון ואין לזוז מדבריהם לא היה מאמין המפקיד בשבועה ועוד כתב הראב"ד בהשגתו על מיי' בדין זה שכתב מיי' דהיכא דאין הנפקד יודע מה הפקיד דיטול הלה בלא שבועה והיאך יתשוב מיי' דבר זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דהכי לא הודה לו בדבר שבמדה ושבמנין וכ"כ סמ"ג עשין סי' פ"ח דאם המפקיד אומר מאתים ... היו בכיס והלה אומר זה ידעתי כמה היו כיון שלא הודה בדבר שבמדה ושבמנין אינו חייב רק שבועה דרבנן ולא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וטענה זו נראית גדולה על מיי' דהא גם לדידיה כל שלא הודה בדבר שבמדה ושבמנין אינו חייב שבועה מה"ת כמ"ש פ"ד מהל' טוען ואולם הסגה א מעיד מגיד משנה כי הרמב"ן תירצו בשבועות היטב ואני לא ידעתי והטענה הראשונה אשר להראב"ד ולהרא"ש עם מיי' נראה דס"ל למיי' דודאי כל היכא דליכא למיחש לרמאות כלל אז ודאי אע"פ שמודה במקצת ובמקצת אומר איני יודע לא הוי מחויב ואינו יכול לישבע וה"כי דמי כגון שור שנגח את הפרה ונמצאת עוברה בצדה ואמר המזיק דלא ידע אם קודם שילדה נגחה או לאחר כך אז ודאי אין בהמה הזה חשש רמאות דפשיטא דספיר קאמר שאינו יודע שלא היה כשעת לידה אבל הכא למה לא היה לו לנפקד לדעת מהו הדבר שמפקיד אצלו כדי שיוכל להזהר בשמירתו ואפי' שיהיה המנהג שלא יעיין הנפקד במה שמפקידין אצלו לא בשביל כך יפסיד המפקיד ולעולם איכא למיחש שמא טוען שאינו יודע דבר זה וכיון דמחויב שבועה על שהודה במקצת ה"ל שפיר בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע: עוד כתב מיי' דהמפקיד אצל חבירו שק צרור ופשע בו מפקיד אומר מרגליות היו בו והלה אומר שמא היו בו ישבע מפקיד ויטול אבל בלא שבועה לא יטול לפי דליכא לחייב הנפקד מטעם מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דאין ההודאה ממין הטענה וס"ל כמי שטענו חטין והודה לו בשעורין שאינו חייב רק היסת והראב"ד וכתב דהוי שפיר ממין הטענה דהא מודה ליה בשק וכופר על מה שבתוכו ונראה בעיני דאין ... כגגה דלא חשיב מיי' הודאה מה שהודה לו על השק דאינו טוענו השק אלא מה שבתוכו טוענו וכיון דבמה שבתוכו לא אמר

עין משפט
מהר"ם
א מיי' פט"ז מהל' טוען ונטען סמג עשין נה טור ח"מ סי' קנח:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אביי:

הגהות חו"י
(א) נ"ב עי' בר"יף שבועות פ' כל הנשבעין קודם ד"ה מתני' הנחבל כיצד כו': (ב) נ"ב לפ"ז ה"ה באין עדים וטען קניתי ממך ועיין לא החזיק ג"ש ג"כ לא משלם פירי משא"כ לטעם שכתב הרמב"ם סוכה בש"ע סי' קמ"ה ס"ג ובמש"כ שם: (ג) נ"ב עיין לקמן בר"יף ב"ב סוף פ"ד קודם ד"ה מתני' לא את הבור ולא הגת כו':

הגהות מא"י
[א] נ"ב בגמ' נסכא דר' אבא: [ב] נ"ב פי' פירות הרבה: [ובחו"י נ"ב לפי פירושו ר"ל דיש עדים כמה אכל] [ג] נ"ב מלתא באפי נפשא: [ד] נ"ב סהדי: [ה] נ"ב פי' פטור מדין פירות אבל חייב שבועת היסת: [ו] בשבועה היסת מגו תא"מ: [ז] היכא אמאי נ"נ מוקף: [ח] נ"ב פי' לפירות ירדתי: [ט] נ"ב וכ"כ התוס': [י] נ"ב פי' במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי כ"כ התוס': [כ] נ"ב פי' לחייבו שבועה: [ל] נ"ב כך הגי' בגמ' לישתבע הא אמר מיהטף חטפה וכיון דאמר חטפה הוה ליה כגזלן: [מ] נ"ב ולפירי:

מודה שאכל אלא הוי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע וישלם וכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו דאי ליכא אפילו חד סהדא דאכל והוא אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה והאי א"ל מגזל גזלתיה מינאי ואכילתה תרתין שני משתבע ליה מרי ארעא דלא זבינת לך מידי ומהדר [ו] ולא מחייב לאהדורי ליה פירי דכיון דליכא סהדי דאכלה תרתי שנין אלא איהו קאמר אכלי משתבע שבועת היסת דליכא גביה דחבריה מידי מהני פירי דאכל ומהדר ליה ארעא ומפטר עכ"ל: ארבא ספינה ולא היה שום אחד מהם מוחזק בה: תפשוה. כדי שלא ימכרנה אבל לשמא יחזיק בה אחד מהן ליכא למיחש דכיון דערער עלה הלה אכן סהדי דבתורת גזלה אתא לידיה: ומייתי סהדא. כתב רבינו יונתן דזמן העכבה עד חדש ימים: תפשינן. עד זמן זה ואי לא מייתי סהדי מהדרינן ליה לדינא [ז] וכל דאלים גבר דהא לא יפסיד בעל הספינה מידי בהכי: או לא תפשינן. משום דאי תפשינן לא מפקינן דכיון שבא ממון ישראל ביד ב"ד אין רשאין להפקירו אלא יעכבוהו עד שידעו ברור למי הוא ונמצא שמפסיד בעל הספינה דשמא תתגבר ידו ויקח שלו: אזל לא אשכח [ח]. אירע שתפשו וזה לא אשכח סהדי. והלכתא לא תפשינן ואי תפשינן לא מפקינן. בין שתפשו ברשות כגון שאמרו להם שניהם לתופסה בין תפשוה שלא כדין לא מפקינן שכיון שבא ליד ב"ד אין ראוי שיוציאנה מרשותם עד שיתברר הדבר וכן דעת הרמב"ם ז"ל שבין שתפסו ברשות בין שלא ברשות איירי הואיל שכתבה סתם בפרק י' מהלכות טוען ונטען וכן דעת הרנב"ר ז"ל בחדושיו: כל דאלים גבר. כל מי שתגבר ידו בפעם הראשונה הוא שלו עד שיוציאנה חבירו בראיה אבל כל זמן שלא ימצא ראיה אף אם תתגבר ידו לא שבקינן ליה ומיירי הכא בין בקרקע בין במטלטלין המונחים ע"ג קרקע שאין שום אחד מוחזק בה אבל בדבר ששניהם אדוקין בו הוו להו שניהם [ט] מוחזקים ויחלוקו: משני שטרות. מכר או מתנה שאפילו נתברר שכתב לשמעון בבקר וללוי בערב לא זכה המוקדם כיון שביום אחד נכתבו ואין כותבין בו שעות ולא ידעי' שכתב ומסר תחלה לאחד קודם [י] שיכתוב וימסור לאחר אמרינן יחלוקו לרב או שודא לשמואל פי' שודא שלכל מי שהדיינים רוצים נותנים אותו וכן מפרש בירושלמי והדיינין מחליטים אותו לכל מי שירצו ואמר שם [בכתובות פרק י הלכה ד] שחדא לדייני כלומר צריך ליתן שוחד *לדיינים כיון שיכולים לעשות כל מה שירצו ואם אוהבים זה יותר מזה מפני שהוא עמיתו בתורה ובמצות יתנו לו כדאמרינן בפרק שבועת העדות (דף ל:) עולא חבירנו עמיה בתורה ובמצות הוא נפקא מיניה לשודא דדייני: התם ליכא למיקם וכו'. דכיון שהם יודעים מי הם העדים ולא יכלו לעמוד על נכון הדבר מפני ששכחו הענין או שמתו העדים תו ליכא למיקם: הכא איכא למיקם. שמא יבאו העדים שראו שאבותיו של זה היו מחזיקין בו ואיך נפסוק הדין עתה ותתבטל אחר כך הלכך אמרינן כל דאלים גבר עד שיתברר הדבר: המחליף פרה בחמור. דמשמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא בקנין חליפין לפיכך לא ראיתו כשילדה דאילו קנאה במשיכה היינו רואין ברשות מי ילדה וכן המוכר שפחתו נקט מכירה גבי שפחה משום דעבד נקנה בכסף בלא משיכה ומשנתן מעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא הלכך אין ידוע ברשות מי ילדה והא התם מסתמא איכא למיקם עלה דמילתא כי שמא יש עדים שיודעים באיזו שעה ילדה וע"י כן יתברר הדבר ברשות מי ילדה אלא שעכשיו עדיין לא ידעו מי היה שם ואפ"ה לא אמרינן כל דאלים גבר ולא דמיא לשני שטרות דודאי מסתמא ידעינן מי הם העדים וכיון שלא יכלו עכשיו לברר תו ליכא למיקם עלה דמילתא: דררא דממונא. לכל אחד יש שייכות בממון זה לפי שהיתה בחזקתו על עכשיו וזה לפי שהיא עכשיו שלו וכל אחד יכול לטעון פרתי ושפחתי היתה כשילדה אי נמי אפשר שילדה בשעת חליפין ואין לברור של מי הולד הלכך יחלוקו ולא אמרינן הכא שודא אפילו לשמואל דהא אסיקנא פרק מי שהיה נשוי (דף צג:) דתנאי היא איכא למאן דאמר שודא עדיפא ואיכא למאן דאמר חלוקה עדיפא והאי תנא דפרה סבר חלוקה עדיפא: אי דמר כו' דוקא הוא של אחד בבירור ואין להם לבית דין [כ] לפסוק וכדפי': [ז] רב [אשי] אמר לעולם שמיה גזלן. דכיון שניהם מתעלמים בה וכאין בטענת אבות איך יוציא זה מידם שאינו בא בטענה כדמשמע לישנא דאחד מן השוק דלא הוה צריך למימר מן השוק אלא כדאמרן הילכך שמיה גזלן ומוציאין אותו מידו ואע"ג [לקמן דף קעג.] דשני יוסף בן שמעון (*) *) [הדרים בעיר אחת [מ] כשם שאין מוציאין שטר חוב *על אחרים [כך] אין מוציאין [שטר חוב זה על זה] משום דלא מפקינן ממון מזה [נ] שהוא מוחזק בו מספק אבל הכא אדרבה **) [כיון דתפסה בפנינו מוציאין אותה מידו ונותנים אותה לאלו שהין] מתעלמין בה: שלא ניתן להשבון פי' הרמב"ן ז"ל דלא קאי אהאי אחד מן השוק שנטל מהם דזה ודאי ניתן להשבון הוא ויחזור למקום שנטל

*) ג' ד"ת **) ד"ת

רש"י

אבא: ארבא. ספינה: האי אמר דידי היא כו'. ולא היה שום אחד מוחזק בה: תפשוה. שלא ימכרנה לאחרים כי אביא עדים שהיא שלי אבל מה שהיה מחזיק בה [ג] המערער בזה לא היה קפידא כיון דידעי דבתורת חטיפה אתא לידיה. רב הונא אמר תפסינן. דסבירא ליה כרב פפא דאמר מפקינן מיניהו ואין מפסיד בתפיסתן כלום: לא תפסינן. דס"ל דלא מפקינן לכן לא תפסינן דשמא אין לו עדי' ורוצה להפסיד חבירו ויודע הוא דתו לא מפקינן: אמר להו אפקוה. כי איתרמי דתפסיה כרב הונא[ד]: וכל דאלים גבר. בין בראיות בין בכחות (גבר): לא מפקינן. כיון שבא ממון ישראל בידי בית דין אין רשאין להפקירו אלא יעכבוהו עד שידעו למי שישיבוהו: מפקינן. דעל דעת כן תפסוה מתחלה דאי לא מייתי סהדי דלפקוהו: זה אומר של אבותי כו'. בין בספינה בין בקרקע כיון שאין לזה עדות יותר מלזה כל דאלים גבר: ב' שטרות היוצאים ביום אחד. על שדה אחד של ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי ביום אחד ונמצא שאין זה מוחזק יותר מזה שאפילו נתברר לנו שנכתב אחד בבקר ואחד בערב אין בכך כלום שאין כותבין שעות אלא בירושלים ולכך אין הקדמה בשעות: יחלוקו. כדין ממון המוטל בספק: שודא דדייני. למי שירצה לדיינים שהיה אוהבו או קרובו יותר ודאי לההוא גמר ומקני ולו יתנו אבל לא נאמר דיחלוקו דאז ודאי נוטל אחד חצי חלק שלא כדין: שודא. לשון השלכה ירה בים תרגומא שדי בימא: התם. בשני שטרות ליכא למיקם עלה דמילתא לומר היום או למחר יביא עדים ויטול כיון שהשטרות זמנם שוה שאפילו יעידו עדים שלזה נכתב ונמסר בבקר ולזה בערב אין הקדמה בשעות ואין לומר שמא נמסר לאחד יום או יומים או חודש קודם חבירו דמסתמא ביום שנכתבו נמסרו לכך משתדלין ב"ד ודנין אותה למר בחלוקה ולמר בשודא אבל בהאי קרקע איכא למיקם עלה דמילתא אם יעידו עדים של מי הוא לכך ב"ד אין נזקקין לאותו דין כי שמא יבאו עדים ויצטרכו ב"ד לסתור מה שדנו אלא מניחין אותו עד שיבאו עדים ויבררו הדבר ובתוך כך כל דאלים גבר: המחליף פרה בחמור. וכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור כל מקום שהיא כדין כל הנעשה דמים באחר שכיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין וכן המוכר שפחתו וילדה לעבד ושפחה נקנין בכסף בכל מקום שהן בלא משיכה אבל בהמה אין נקנית אלא במשיכה או בחליפין כדפרישית: יחלוקו. בפרק השואל פריך וליחזי ברשות מאן קיימי דניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני כדקיימא באגם: דררא דממונא. בפרה ושפחה לתרוייהו אית להו דררא דממונא שהפרה והשפחה של שניהם זה אחר זה וכל אחד טוען ברשותי ילדה ולכך יחלוקו שודא ליכא למימר אפילו לשמואל דלא שייך שודא אלא במתנה דב"ד אומדים למי אוהב יותר דלדידיה גמר ומקני: אבל הכא. בזה אומר של אבותי כו'[ה] אם בא אחד מן השוק והחזיק בזה דאמר רב נחמן כל דאלים גבר וזה השלישי חטפה משניהם וידענו שאין לו חלק בה אין ב"ד מוציאין מיד החוטף הזה דשמא גם אין לשני חלק בה: *הגה"ה גזלן של רבים ס"ד דבהא"ג איירי שזה אומר שלי וזה אומר שלי ובא הג' וחטפו מאלו לא שמיה גזלן

נר מצוה

לישתבע דכ' מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד א' מחייב אותו שבועה כיאמרי' נמי (א) א' לשבועה ה"מ היכא דקא כפר במאי דקא מסהיד סהדא אבל האי (ב) קאמר אין אכלי ודידי אכלי הא ודאי דמי לדרבי אבא דאמר ה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והיכא דליכא *[אפילו] חד סהדא דאכל והוא אמר מינך זבינתה ואכלתה שני חזקה והאי א"ל מיגזל גזלתה ארעא מינאי ואכלתה תרתין שנין משתבע ליה מרי ארעא דלא זביני לך מידי ומהדר ליה ארעא ולא מחויב לאהדורי ליה פירי דכיון דליכא סהדי דאכלה תרתי שנין אלא איהו קאמר אין אכלי ודידי אכלי ותלת שני חזקה אכלי משתבע שבועת היסת דליכא גביה לחבריה מידי מהני פירי דאכל ומהדר ליה לארעא ומיפטר והוא הדין היכא דאסהיד חד סהדא דאכלה תלת שנין דחד סהדא הכא כמאן דליתיה דמי דלסיועיה קא אתי **ההוא ארבא דהוה קא מנצו עלה בי תרי הד אמר דידי היא וחד אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא אמר תפשוה עד דאזילנא ומייתינא סהדי דדידי היא תפשינן או לא תפשינן *) רב אמר תפשינן רב יהודה אמר לא תפשינן אזל לא אשכח סהדי אמר להו אפקוה וכל דאלים גבר מפקינן או לא מפקינן רב *יהודה אמר לא מפקינן *רב פפא אמר מפקינן והלכתא לא תפשינן ואי תפשינן לא מפקינן: זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי א"ר נחמן (א) °כל א דאלים גבר ומ"ש ב משני שטרות היוצאין ביום אחד *דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא (ג) ומ"ש (א) מהא דתנן המחליף פרה בחמור [א] וכן המוכר את שפחתו וילדה (זה אומר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה ישבע המוכר שברשותו ילדה זה אומר ברשותי ילדה וזה שותק זכה זה (ד) וכן המוכר שפחתו וילדה) זה אומר עד שלא מכרתי [ילדה] וזה אומר משלקחתי [ב] יחלוקו (ב) התם להאי *אית ליה דררא דממונא ולהאי אית ליה דררא דממונא הכא אי דמר לא דמר ואי דמר

*) נ"ל רב הונא אמר תפסינן וכו' וכ"ה בגמ' וברא"ש (ג"א) [וכ"ה הב"ח כאן]

מידו דתני ר' חייא גזלן של רבים לאו שמיה גזלן רב אשי אמר לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן שלא ניתן להשבון:[מ] נ"ב וא' מבני יוסף בן שמעון הללו שהוציא על אחרים שט"ח צריך לשלם ליה ולא יכול לדחותו לומר לא לך אני חייב אלא לאידך יוסף בן שמעון ואין מוציאין השטר מידו שמא הוא אחר ואידך יוסף בן שמעון הוא המלוה וא"כ הכא אמאי מוציאין מיד האחר שתפס לאלו השנים לא דמי דהתם מאחר שזה מוחזק בשטר אין מוציאין מיד האחר אדרבה הוו מפקינן ממון מאלו השנים שהם מוחזקים לזה שאין לו שייכות כלל: [נ] נ"ב

(*) בכל דפו"י סגי' כ"ס שמוציאין שט"ח על אחרים [כו'] אין מוציאין מידו ודאי לכל אחד ואחד [וע"ז קאי האות [מ] מא"י] משום דלא מפקיעין ממון מזה שהוא מוחזק בו [וע"ז קאי אות [נ] מא"י] אבל [הכא] אדרבה אלו וכו'.

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קלט קמו: ב מיי' פ"ה מהל' זכיה (ופ"ב) [ופ"כ] מהלכות מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' כג קלה רמ:

הגהות הב"ח

(א) עד א' ק' לשבועה כצ"ל. (ב) נ"ב הא (ג) וזבינת כצ"ל: (ג) נ"ב בגמ' ובא"י ובאשר"י גרסי' ומ"ש מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו התם כו' דלפי גירסא זו מקשה ממתני' דפרק השואל אבל לפי הגירס' שבספרים מקשה מברייתא דפרק השואל והיינו טעמא דהאלפסי ז"ל פסק כסומכוס היכא דעומדת באגם ובשמא ושמא משום דבהך ברייתא מפורש בה בשמא ושמא יחלוקו כסומכוס על כן גורס הרב דפריך מהך ברייתא דמוכח מינה דכסומכוס קי"ל בהך מלתא וכבר הארכתי בזה בח"מ סי' רכ"ג בס"ד ואין כאן מקומו: (ד) וכן המוכר וכו' משלקחתי נמחק נ"ב זה אומר א"י וזה אומר א"י יחלוקו כו':

הגהות מא"י

[א] נ"ב וילדה: [ב] נ"ב ילדה: [ג] נ"ב אחר בערער: [ד] נ"ב א"כ שאמרו שניהם לב"ד להפוס: [ה] נ"ב של אבותיו וכו' בס"ד ואח"כ מה"ד אם בא ונ"ב שייך לגמ': [ו] נ"ב ארעא: [ז] דכל כצ"ל: [ח] נ"ב וכו': [ט] נ"ב ולכך בשנים שאוחזין בטלית יחלוקו דכיון דשניהם אדוקים בו חשיב כאילו אנו יודעים שלשניהם יש חלק בו. תוס': [י] נ"ב דלא כרש"י שפירש דאפי' ידעו העדים שכתב ומסר לזה בבוקר ולזה בערב דאין הקדמה בשעות: [כ] נ"ב פי' תימה וצריך לחזור: [ל] נ"ב נ"ב אמרי נהרדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה

שלטי הגבורים

ממון שטענה אינו חייב רק היסת וגם מה שהקשה עליו הראב"ד מדין השוורים אינה קושיא דהתם לא עשו תקנת נגזל בנזקי ממון אבל הכא בשביל תקנה הוא דישבע המפקיד ויטול ונ"ע על סמ"ג כי בסי' ע' כתב דאם ידע המזיק שהכים היו בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו והניזק אומר אלף היו נוטל אלף בלא שבועה והוא שיהיה אמוד שהרי זה המזיק מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואילו בסי' פ"ח כתב דאם המפקיד אומר מאתים זוז היו בו והלה אומר מעות היו בו אבל איני יודע כמה דאינו נוטל בלא שבועה דאין זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע כיון שלא הודה לו בדבר שבמנין מ"מ זה מזה הרי הכא והכא לא הודה לו בדבר שבמנין ונ"ע:
א דינא דכל דאלים גבר אותו שתגבר ידו תחלה הוא שלו עד שיביא האחר ראיה ואיהו שכנגדו יכול להשביעו וצריך לישבע שהוא שלו וכל זמן שלא יביא האחר ראיה אף אם תגבר ידו אין מניחין לו ליקח מזה שנגברה ידו תחלה בא שלישי וחטפה בטענה שאומר שהוא שלו אין לשנים האחרים בו כלום כיון שזה הוא מוחזק בו וטוען שהוא שלו אבל אם חטפה בלא טענה מוציאין אותו מידו ופי' רשב"ם שאין לו תקנה עד שיתן לכל א' וא' שהרי אינו יודע למי ישיב ומיי' כתב שמחזירו למקום שנטל ודיו והרא"ש כתב כסברא ראשונה ומיהו פי' ר"י דוקא במטלטלין שהם נגזלין אבל אם הוא קרקע והחזיק בו ואכל פירותיו גוף הקרקע אינה נגזלת אבל הפירות צריך לשלם לכל אחד ואחד ואם אחד מהשנים שחלוקים עליו אומר לב"ד לכו ותפשוהו עד שאביא ראיה אין שומעין לו ואם תפשוהו ב"ד מדעת שניהם או שעברו ותפסוהו אין מוציאין אותו עד שיתברר של מי הוא:

הגהות הרי"

(א) נ"ב עיין בהשר"י: (ב) נ"ב עי' ברי"ף כתובות פ' הכותב קודם ד"ס מתני' המושיב את אשתו חנונית:

והתוס' כתבו בשם ר"ת וכ"ס בהשר"י ובלבד שלא יהנה הדיין דאי שקיל אגרא לאו דיינא הוא מהר"ם

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) מ"ש מהא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר ברשותי ילדה וזה אומר ברשותי ילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי וכו' והגירסא בפ' השואל במשנה בנוסחא אחרת וה"ג המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וכו' וכן הביאה כאן בגמ' והשר"י וגם בהשואל הביא הרי"ף ברייתא דר' מאיר כענין שנדפס כאן אבל חכמים פליגי עליה וע"ש ברי"ף:

וגם איתא להיפך כשם שאין מוציאין בט"ח זה על זה כך אין מוציאין על אחרים (ג"א)

שכתב דדוקא בנתון ביד ב"ד הוא דאמרינן אי תפסי לא מפקינן וכדפירשתי לעיל והכי מפרשינן בירושלמי הא דאמרינן פרק אלו מציאות [דף כה:] ספק הינוח לא יטול ואם נטל לא יחזיר לאחר זמן קאמר מפני שמפסידו מן הבעלים שחזרו בינתים ולא מצאו אותו במקומו ונתיאשו אבל ודאי מיד שנטל יכול להחזיר אותו במקומו אלא הכא בגזלן של רבים ודאי קאמר שכיון שאינו יודע למי גזל לא ניתן להשבון וכענין שאמרו [לקמן דף פח:] בעונשין של מדות ע"כ: אי דלי ליה. אם יש עדים שהגביה המערער של של פירות מקרקע זו על כתפו של זה הטוען שלקחה: לאלתר הוי נר מצוה חזקה. ושוב אינו יכול לטעון לא מכרתיה לו: וה"מ בתוך ג'· פירושא בעלמא הוא דקא מפרש תלמודא משום דקאמר דנגא דפירי הוי חזקה אשמועינן דלא דמי לחזקת ג' דהתם לא היה נאמן לומר לפירות הורדתיו דלא שביק אינש לארעיה כולי האי ברשותיה דאחריני ולא מודע לאינשי דלפירי אחתיה וע"כ הכי אית לן למימר שאם אתה אומר נאמן בטלת כל החזקות שלעולם יטעון ויאמר לפירות הורדתיו אבל בכך חזקה אפשר דלפירות הורידו ולפיכך סייעו הילכך נאמן [ז] ורב אשי תמה כשיקרה שיהיה זה מאי תקנתיה ותירץ איבעי ליה למחויי ולומר לעדים דעו שלפירות הורדתיו לכך ולכך שנים: [ח]אי כתיב לשטר משכנתא·כדי שיוכל לומר זמן המשכונא לא היתה אלא שתי שנים והשלש שנים שאכלתיו יותר היו חזקה שלקחתיו ממנו אחר המשכונא דכה"ג היה נאמן אע"פ שירד ברשות וכן כתב הרב בעל העיטור בשם הריב"ן מג"ש ז"ל שהעיד משם רבו הרי"ף ז"ל שיש לו חזקה ויכול לומר חזרתי ולקחתיו וכ"כ הרב בעל העיטור שהשיב לו ר"ת [ז"ל] ומיהו דוקא אחר שעבר זמן המשכונא דבתוך זמן ליכא מ"ד דנאמן ומש"ה אמרינן אי כתיב לשטר וכו' וכן דעת הרשב"א דנאמן [ס] ולא דמי להא דלקמן [דף מה:] בשמעתא דאומנין דאי איכא עדים וראה כשנתן כלי זה לאומן או לאחר דלאו אומן בפקדון שוב אין לו חזקה לומר לקחתיו ממך דהתם איירי במטלטלין וכיון דחזקתן לאלתר משעת תפיסתן והשתא איכא עדי פקדון ושוב לא מצי טעין חזקת הנפקד אבל *קרקעות ועבדים שחזקתן ג' שנים ואין דרך הבעלים להניחם כ"כ ביד נפקד אפילו איכא עדים וראה נאמן לומר חזרתי ולקחתיו כיון שלא מיחה: וכי תקינו רבנן וכו'. תקנת חכמים [י] שאסור לגוות על השדה ולאכול פירותיו משום ריבית אבל השתא דומה למכר שמוכר לו פירות כל שנה ושנה בכך דמים ואיך לא תקנו שלא יפסיד הממשכן הזה אלא ודאי סמכו שימחה כיון שהוטיל לו מחאתו אע"פ דהוית מחאה לחלאין שמוחה בגוף הקרקע דוקא ולא בפירות: עובד כוכבים הטוען שלקח קרקע זו הידוע שהוא של ישראל אע"פ שהחזיק בו שנים רבות לא עלתה לה חזקה דסתם עובד כוכבים גזלנים הם ומתירא אדם למחות בידם ומיהו בשטר יש לו חזקה דלא כתבינן ליה שטרא מחמת יראה אלא בסקריקון ואפילו מלמחות בו אין מתיראין ממנו לגמרי ולפיכך הבא מחמתו אם החזיק מ' שנה יש לו חזקה אפילו בלא שטר והיינו דאמר לקמן בפרקין [דף נה.] אריסא דפרסאי עד מ' שנין וכ"כ הראב"ד ז"ל ולזה נראים שהסכים הרמב"ר בחדושיו: אף[כ] הבא וכו'. מפני שיכול לומר לו לא הוצרכתי למחות כיון שהיית בא מחמת עובד כוכבים: ואם אמר קמאי דידי וכו'. כלומר שבאה לידו בתורת מקח וממכר וברצונך נאמן לומר מיגו דהא החזיק הוא בה וכו' ג' שנים בודאי והה"נ אילו אמר זה העובד כוכבים נתן לי שטר זבינא דזבנא מינך אלא דלא אזדהרי בו ואבדם נאמן: מאן דנקט וכו'. מפורש לעיל: גודא. כותל שדה: דארודי. חיות היער שמניחין זרע סמוך לגדר אותן שדות הסמוכים ליער כדי שלא יכנסו החיות בשדה אם החזיק שום אדם באותו [ל] שחוץ לגדר לא הוי חזקה דמאי אמר לא איכפת לי למחות דאמינא כל מה שזורע שם ארודי אכלי ליה ומה לי אם אכלו אלו או אחרות: אכלה ערלה. כמו חבילי זמורות ערלה שאינם אסורים דכתיב [ויקרא יט] וערלתם את פריו אבל העצים מותרים וכן בשביעית אינו מופקר אלא הפירי כדאמרי' פ' הגוזל [דף קא:] דעצי שביעית מותרין ולגבי ערלה אמרי' פ' האשה שנפלו לה נכסים (דף פ.) עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה [מ] הרי זו חזקה וכלאי הכרם נמי אע"פ שאסורין בהנאה הוי חזקה ואע"ג דבערלה אמרינן דהוי חזקה (משום) שיש היתר בחבילי זמורות דמשמע שאילו היה הכל אסור ככלאי הכרם לא עלתה לו חזקה משום דערלה שאני שאין הבעלים נפסדין שום דבר טפי משום המחזיק דערלה איסור דממילא הוא לכ"ע אבל כלאי הכרם האיסור בא מחמת המחזיק שזרע בו כלאים והבעלים היו יכולין לאכלה בהיתר הילכך היה להם להקפיד ומדלא הקפיד הוי חזקה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אי נמי כמו שפירש *)רש"י ז"ל בפרק האשה שנפלו לה נכסים כגון שגדלו כבר הזמורות ואח"כ זרע שם חטה ושעורה והפירות גדלים אח"כ וכיון שהוסיפו באחד ומאתים נאסרו אבל הזמורות שלא הוסיפו אחד ממאתים מותרות אם כן הרי יש לך היתר בעלים ולפיכך הוי חזקה: אכלה שחת. דכיון שלא המתין עד שהגדיל התבואה הוי כדרך גזלן דקא שמיט ואכיל ולא הוי חזקה: לוזא. בקעת מחוזא שדרכם להאכיל התבואה כשהיא שחת לפי שיש להם בהמות הרבה הוי חזקה מפני שהיה לו למחות כיון שאוכל כדרך שאר בני העיר: תפתיחא. שדה מלאה בקעות כמו פתחי חרישה וזרע בהם לא הוי חזקה מפני שלא הקפיד מפני רעתה ומש"ה לא מיחה: וכן אפיק כורא ועייל כורא. שאינו מרויח בזריעתו: דבי ריש גלותא וכו'. אין מחזיקין בשל אחרים דמחמת יראתן אין מוחין בהם ואחרים אין מחזיקין בשלהם לפי שבוטחים בזרוע שלהם ואין חוששין למחות כי כל מי שלא יהיה לו שטר יוציאו מתחת ידו: גודרות. גדרות לאן וכל דבר המהלך מעצמו שיתכן לומר הוא נכנס שם ואין לו חזקה וה"כ עבדים אמאי יש להם חזקה · יש להם חזקה לאחר שלש כעבדים. [נ] *ואתא לאשמועינן ר"ל דלא תימא דוקא עבדים שהם בני דעת היכא למיחש שמא הקניטו רבו אבל גודרות לא קמ"ל: קטן. עבד כנעני קטן אם החזיק בו אחר ואמר לקוח הוא בידי נאמן כיון שאינו יכול לילך הוי כשאר מטלטלין שיש להם חזקה לאלתר: פשיטא· דודאי קנו בדמים דהילך נכנס שם: לא צריכא דאית ליה אימא. והייתי סבור שדומה לגודרות שאמו הכניסהו [ס] קמ"ל [ע] וכו' הילך ודאי

*) ד"ה מ"ז **) [כן כתבו גם התוס' בד"ה אכלה כו' אבל ברש"י גם דף פ אינו]

דמר לא דמר: חזקתן ג' א שנים מיום ליום: אמר *רבה ואי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה אמר *רבא ואם טען ואמר לפירות הורדתיו נאמן וה"מ בתוך שלש אבל לאחר שלש לא דאיבעי ליה למחויי (א)וכד לא מחי איהו אפסיד אנפשיה א"ר יהודה אמר רב ישראל א ב הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אמר רבא ואי אמר ישראל *קמאי דידי זבנה עובד כוכבים מינך וזבנה ניהלי מהימן מיגו דאי בעי אמר אנא זבנתיה מינך א"ר יהודה אמר רב האי ג מאן דנקיט מגלא ותובילא ואמר בעינא למיגזריה לדיקלא דפלניא דזבנה נהילי מהימן (ב)לא חציף איניש למיגזר דיקלא (ג) דלא דיליה אמר רב יהודה אמר רב האי ד מאן ה דאחזיק [א] בגודא דארודי ולברא לא הוי חזקה מאי טעמא מימר אמר מאי דזרע ארודי אכלי ליה °אמר רב יהודה אכלה ערלה (ד) *אינה חזקה תניא נמי הכי אכלה ערלה שביעית וכלאים *אינה חזקה אמר רב יוסף אכלה שחת לא הוי חזקה אמר רבא ואי קאי שחת בצואר מחוזא הוי חזקה אמר ר"נ תפתיחא לא הוי חזקה (ה) אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה דבי ריש גלותא לא מחזקי (ו) ולא מחזקינן בהו: [ב] ועבדים יש להן חזקה: והאמר ריש לקיש ו הגודרות אין להן חזקה אמר רבא אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים אמר רבא [ג] (ז) קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה לאלתר פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא מהו

רש"י

ואין לב"ד לכופו להחזיר: לא ניתן להשבון. ור' חייא באחד שגוזל הרבים איירי כגון שמודד במדה של *) אמה שלא ניתן להשבון שאי אפשר בתשובה שאינו יודע למי ישיב ע"כ: אי דלי נגא דפירי. מקרקע זו על כתיפו של המחזיק לאלתר הוי חזקה דמאחר שסייע לו להוליך הפירות לביתו אין יכול לטעון עוד ולומר לא מכרתי לו דלא היה מסייע אלא היה מוחה ומסייע כמודה שמוכר לו דמי: ואי טוען. המערער בתר דדלי ליה נגא: לפירות הורדתיו. כדין אריס למחצה ולשליש ולרביע וחלקו דלי ליה נאמן כלומר לא הפסיד במאי דדלי ליה: וה"מ דנאמן תוך ג' [ד] אבל אחר ג' אפילו לא דלי ליה נגא דפירי אינו נאמן לומר לפירות הורדתיו: ישראל הבא מן העובד כוכבים כגון שהיה ידוע שהיתה של ישראל ועובד כוכבים החזיק בה ג' שנים או יותר ואומר שלקחה מבעליו וחזר ישראל אחר וקנאה מן העובד כוכבים והחזיק בה ג"כ ג' שנים אין חזקתו כלום דמה עובד כוכבים אין לו חזקה דסתם עובדי כוכבים אלמים הם וישראל ירא למחות לכך ישראל הבא מכח עובד כוכבים אין חזקתו חזקה כלום דהוי חזקה דאין עמה טענה שאינו ידוע אם העובד כוכבים קנאו אם לאו ודוקא בא מחמת העובד כוכבים אבל אם בא מחמת ישראל אפילו לא דר המוכר אלא יום אחד וזה החזיק בה ג' שנים הוי חזקה כדאמרי' לקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ד' שנים: האי מאן דנקט מגלא ותובילא כו'. פירשתי לעיל: האי מאן דאחזיק בגודא דארודי. בשדות הסמוכות ליער והחיות באות ואוכלות הזרעים שבקצה השדה ויש גודרין השדה ומניחין מעט מן השדה מחוץ ומשליכין שם זרע ומה שגומה באות החיות ואוכלות אותן ואין נכנסות לשדה אם החזיק אדם באותו קרקע לחוץ לגדר אינו חזקה: אכלה ערלה. אם אחת משלש שנים היתה שנת ערלה אינה חזקה דלא איכפת לבעל השדה למחות בשני ערלה: אכלה ערלה. וכלאים אכילתו אסור ובשביעית הפקר לכל ולכך לא מיחה: אכלה שחת. שלא המתין עד שתגדיל התבואה [ה] אלא קצרה כשהיתה שחת להאכיל לבהמתו אינה חזקה דשמיט ואכיל ולא אחזיק כדאחזקי אינשי לכך לא מיחה כי נראה הדבר שירא להחזיק כשאר בני אדם לפי שבגזל בא לידו: בצואר מחוזא. בבקעת מחוזא: הוי שחת חזקה. לפי שעשירים היו בהמות הרבה להן ודרכן להאכיל השדות לבהמות כשהן שחת: תפתיחא. קרקע פתוחה מלאה בקעים ואינה מוליאה פירות לא הוי חזקה דמפני רעתה לא חש למחות. ור"ח פירש כגון קרקע שנתבקעה מחום השמש [ו] ולא חרש אותה וזרע בבקעים זה לא הוי חזקה: אפיק כורא ועייל כורא. זרע כור והכניס כור כיון דליכא ריוח לא הוי חזקה דלא חש למחות: דבי ר"ג לא מחזקי. אם החזיק אחד מהן בקרקעותינו לא הוי חזקה וצריך ליזהר בשטרו דמחמת יראתן אין מוחין בהן: ולא מחזקינן בהן. לפי שהם עשירים ויש להן הרבה בתים ושדות ואין חוששין ומניחין בני אדם לדור בקרקעותיהן ושותקין וגם יטלו אותן בזרוע כשירצו: הגודרות. גדרות צאן אין להן חזקה אין המחזיק בהן יכול לומר לקוחין בידי כיון שמעצמן הולכין אימר מעצמן נכנסים: אין להן חזקה. מיד שיוכל לומר לקוחין בידי כבשאר מטלטלים אבל יש להן חזקה לאחר שנים דאיבעי ליה למחויי: קטן המוטל בעריסה. עבד כנעני. המחזיק בו לאלתר הוי חזקה דיכול לומר לקוח הוא אחרי שאין יכול להלוך:

*) נ"ל דמאות.

תר"ח · תרנ"ט · דף לו· · תשא · תשב

שלטי הגבורים

א הא דאמר הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ה"ה בא מחמת איש א' דהרי הוא כמותו דמה מכר ראשון לשני כל זכות והכי משמע פ' המוכר דהמוכר דבר לחבירו שיש באותו דבר זכות וקנין למוכר אבל יש עוד זכיות אחרים באותו דבר שמכר שעדיין לא הגיעו לידו מ"מ לעת וזמן שיגיעו ליד המוכר זוכה בהן שלוקח דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו באותו דבר ואפי' הזכות ההוא שראוי לבא באותו דבר הוא זכות דאתי ממילא ובעוד בחיים המוכר לא בא הזכות ההוא לידו מ"מ לכי אתי זוכה בו הלוקח: יש שואלין מי אמרי' מה מכר ראשון לשני ולשלישי וכו' כלומר היכא שראובן מכר הפך לשמעון ואותו הפך עצמו מכרו שמעון ללוי והגיע זכות על זה החפץ שאילו היה ביד ראובן היה ראובן זוכה בו מי אמרי' אע"פ דשמעון מכר ללוי וזה הזכות אינו ראוי להגיע על החפץ הזה אצל שמעון מ"מ זוכה בו לוי כיון שמגיע אליו בשביל ראובן המוכר הראשון או דלמא כיון דבשביל שמעון אינו זוכה גם

הגהות מא"ו

[א] נ"ב בגמ' מגודא דערודי: [ב] ועבדים וכו' עבדים יש לה חזקה כצ"ל: [ג] נ"ב אם היה: [ד] נ"ב ואם איתא דזבנא מיני' ה"ל ליזהר בשטרא: [ה] ג' שנים: [ו] כגון פתחי חרישה: [ז] נ"ב ל"ג אמר ליה רב אשי לרב כהנא אי לפירא אחתיה מאי הוה ליה למיעבד א"ל איבעי ליה למחויי דהא"ה שני משכנתא דסורא דכתבו בהו הכי במשלם שני' אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אי כתיב לשטר משכנתא גבי ואמר לקוחה היא בידי ה"נ דמהימן מתקני רבנן מלתא דאתי בה לידי פסידא אלא איבעי למחויי ה"נ איבעי למחויי: [ח] נ"ב ורבא בר שרשום שלא היה יכול לטעון לקוח אע"ג שאכל שני חזקה בחיי אביו אפשר שלא אכל אלא ג' שנים ולא שהו בידיו אלא שני חזקה לכך אמר לו (רב אשי)[אביי] שלא יכול לטעון לקוח הוא בידי דבתורת משכנתא אתי לידו א"כ קולא דיתמי שאני מאח' שילא השדה לרשות אחר בפרט ורשות דיתמי שאין נזקקין לנכסי דיתמי קטנים: [ט] נ"ב אבל התוס' כתבו לעיל גבי רבא בר שרשום דלא היה ידוע דבתורת משכנתא אתי לידיה דאי היה ידוע לא היה יכול לטעון לקוח הוא בידי מידי דהוי אאומן ואריס וכו':

עין משפט

וסירושלמי הוא: שם הל"ד (ג"א

א מיי' פי"א מהל' טוען ונטען ופ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב לה טוח"מ סי' קמב קלב: בגמ' איתא אמר רב זביד ואם טען ואמר כו' וכד"ק ובק"ד רבה

ב מיי' שם: סמג שם טור ח"מ שם:

ג מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען טוח"מ סי' קלז:

ד מיי' פי"ב שם טור ח"מ סי' קמח:

ה מיי' פ"י מהל' טוען ונטען סמג עשין לה טור ח"מ סי' קלה:

ז היא גירסת רש"י אבל תוס' בשם ר"ח גורס הוי חזקה (א)

הגהות הב"ח

(א) ומדלא מחי כצ"ל: (ב) נ"ב

וכרמב"ם פסק דדוקא עבדים אבל גודרות אין להם חזקה כלל

ודאי קנאו: [יכול לטעון עד כדי דמיהן. של עיזי] ויהיה נאמן בשבועה בנקיטת חפץ ואע"ג דאיכא מגו דמצי אמר לקוחין הם בידי מ"מ לאו מגו גמור הוא שהרי השתא כשאמר דאכלי לחושלי אינו מעיז ואילו אמר לקוחין הם בידי הוי מעיז וממעיז לשאינו מעיז לא אמרינן מגו לאיפטורי משבועה*) [והיינו טעמא דרבה גבי מודה מקצת לא פטרינן ליה משבועה מגו דאי בעי כפר בכל כדאמרינן חזקה אין אדם מעיז וכו' ולפיכך הסכימו כאן כל בעלי הוראה ז"ל שאינו נוטל אלא בשבועה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהלכות טוען ונטען]:

מהו דתימא אימיה עיילתיה להתםקא משמע לן אימא לא מנשיא ברא הנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא אתא מרי חושלא תפסינהו וקא טעין טובא אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן *) מיגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי איני והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה שאני עיזי דמסירן לרועה והא איכא צפרא ופניא (א) בנהרדעא אתרא דשכיחי טייעי הוא ומידא לידא דף כח. משלמי להו: *מתני' ארבי ישמעאל אומר תסג שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע שמונה עשר חדש ר"ע אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר חדש באמצע ארבעה עשר חדש א"ר ישמעאל במה דברים אמורים בשדה הלבן אבל בשדה האילן אסף את תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכינס את קייצו באב הרי אלו דף לו: שלש שנים: גמ' *אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים עד שיגדור שלש גדירות וימסוק שלש מסיקות ויבצור שלש בצירות °תנו רבנן ניר אינה חזקה ויש אומרים הרי זו חזקה והלכתא לא הוי חזקה מאי טעמא כימר אמר כל שיבי [א] (ב)דכראבא ליעלו בה: דף לו. *זה ההחזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא וכי מאחר שאין לו לבעל האילנו'

*) בד"ק מן מיגו עד איני ליתא וכן ברא"ש ליתא

נר מצוה

שאני עיזי דמסירן לרועה. ואין אדם יכול להחזיק בהם וכיון דהוו ברשותיה דהאי היה יכול לטעון לקוחות הן בידי והוי חזקה הילכך כי טעין עד כדי דמיהן נאמן : לפרא ופניא. בבוקר הולכות יחידות עד בית הרועה ובערב עד בית הבעלים [ואז היה יכול להחזיק בהן בתורת גזלה] : [ו] זו דברי ר"ע ור' ישמעאל. שווין שניהם בשדה אילן לומר שמשלקט ג' מיני פירות בג' ומניס זה אחר זה אפילו בשנה אחת חשיב חזקה תסג אבל חכמים בעו ג' לקיטות מכל פירי ופירי דמשתמא הם בג' שנים והלכתא כוותייהו ואתיא הא דרבא דאמר לעיל[דף כט.]דטעמא דחזקה משום דלא מזדהר איניש בשטריה טפי מג' שנים אליבייהו [ז] דהא ודאי לאו בשנים ממש תליא מילתא אלא באכילת הפירות שכיון שאכל ג' פעמים מפרי אחד ולא מיחה בו בטוח הוא ששוב לא ימחה תדע דבאכילת הפירות תליא הא מילתא דהא לא מזדהר כו' דאמרינן לעיל [דף נו.] תפתיחא או אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה ואמאי לא אמר דכיון שעברו שלש שנים לא מזדהר אלא ודאי כדאמר' דלא מתייאש משמירת השטר אלא באכילת הפירות ששלש אכילות מפרי אחד תסד הוי בסתם בשלש שנים ומיהו מדנקט שמואל במילתיה בלשון אכילות ולא בשנים משמע שאם היו האילנות ממהרות לבשל פירותיהן קודם שלש שנים הוי חזקה כיון שיש שלש אכילות וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק שנים עשר מהלכות טוען ונטען: ניר. החרישה שחורש שדה זה אפילו היה חורש כל ג' שנים לא הוי חזקה דאמאי ימחה בו דאדרבה מימר אמר כל שיבי וכו' הלואי שתכלה המחרישה לקסמי' [ח] ואח"כ אזרענה אני. מהא שמעינן שהבונה חורבתו של חבירו אין שני בנין עולין לחזקה דמימר אמר הלואי כל ממונו יוציא לבנין : זה החזיק וכו'. הכא לאו בחזקת שלש איירי אלא במוכר לשני בני אדם לזה הקרקע ולזה האילנות וזה החזיק בקרקע שחפר בו וזה באילנות שתקן אילנותיו: זה קנה אילנות. לבד ואם יבשו לא יטע אחרים במקומן: וזה קרקע. לבד: מאחר שאין לו וכו'. כיון שאין לו בקרקע כלום א"כ אפילו [ט] קודם שיבשו נמי מלי א"ל עקור אילנך

*) גי' ד"ת

רש"י

אימיה. אמו הכניסתו שם והוי כגודרות: חושלי. שעורים קלופים אכלו בשדה אחר והוי שן בתאר הניזק דמשלם נזק שלם ולא הוו ידיע כמה אכלו וקא טעין בהו בעל השדה דטובא אכלו : עד כדי דמיהן. של העזים : והאמר ריש לקיש כו'. ולא מצי טעין לקוחין הן בידי וליכא מיגו: שאני עיזי. מתוך שהן משוגות יותר משאר גודרות : דמסירן לרועה. לשומרן לכך יש להן חזקה : והא איכא צפרא ופניא. שהולכין יחידות מבית בעלים : טייעי. ישמעאלים שגנבים הם : מידא לידא. משלמין מיד הבעלים ליד הרועה שחרית ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית: מתני' [ב] שלשה חדשים אחרונים. של שנה ראשונה ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה ואמצעית שלימה : ר"ע אומר כו'. ובתלמוד מפרש במאי קא מיפלגי : במה דברים אמורים. שצריך י"ח חדש לשדה הבעל : לשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד ולכך צריך שלש שנים : אבל בשדה אילן. שכל פירותיה נלקטין לפרקים ענבים בפרק אחד תאנים בפרק אחד : כנס תבואתו. תבואת הכרם.יין : קיילין. תאנים שליקט ונתייבשו הוי חזקה כאילו היתה ג' שנים : גמ' עד שיגדור שלש גדירות. דבעי שלש שנים : גדירות בתמרים מסיקות בזיתים בצירות בגפנים דבעי כל הפירות שלש שנים והכי קיימא לן דלא אזלינן בתר לקיטה אלא שלש שנים שלימות מיום ליום בעינן בכל דבר משום דלא מזדהר איניש בשטריה טפי משלש שנים: ניר. חרישה: כל שיבי. כל הקיסמים שבמחרישה יכנסו בו כלומר הלואי אם יחרוש הרבה [ג] אח"כ אטלנה ואזרענה אני: זה החזיק באילנות. שני לקוחות שלקחו שדה האילן מאדם אחד ביחד וכל הקרקע היה צריך לאילן כגון שהיו נטועין כדין שדה האילן ומכר לאחד את הקרקע ולאחד את האילנות וכל אחד החזיק את שלו דרפיק ביה פורתא דקרקע נקנית בחזקה ולאו בחזקת שלש שנים איירי [ד] והכי מוכיח סוגיא דתלמודא: זה קנה אילנות. לפירותיהן בלא הקרקע ואם יבשו האילנות לא יטעו אחרים במקומן : וזה קנה. כל הקרקע ואפילו יש כאן שלש אילנות דתנן פ' המוכר דקנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן הקרקע כמלא אורה וסלו הני מילי בלוקח אחד [ה] אבל בשני לקוחות שזה לקח קרקע וזה אילנות ביחד מאי א"ל בעל הקרקע אל בעל האילן כי

לוקח בקנה שנים דלא קנה קרקע מ"מ יעמוד שם האילן עד שימות הכא גרע טפי מהאי טעמא דאית לך כי היכי דלדידי לית לי באילנות ה"נ לית לך בקרקע . תוס'. ורמב"ם פי' דלאחר שיבשו איירי ואין סברא לדחות אותו מיד לעוקרו כשיבש כיון דג' אילנות מכר לו כמו שפירשו התוס':

המאור הגדול

וזה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע ומסקנא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע : ראיתי שמועה זו מעורבבת בפירוש ה"ר שמואל ז"ל ובפירוש ה"ר אברהם ז"ל מכלל פירושם חצי קרקע לאו דוקא אלא מה שצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להם כמלא אורה וסלו וה"ר אברהם ז"ל הוסיף בפירושו בה בסוף המוכר את הבית ומקהי עלה התם קהייאתא טובא ואלה הם דבריו הא דאמרינן בפרק חזקת הבתים מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן היא קשיא לן אי שני אילנות הן ופליגי בהו רבי עקיבא ורבנן דלרבי עקיבא אית ליה קרקע וקיימא לן כוותיה אי הכי מתני' דקתני בפרק המוכר את הספינה הקונה שני אילנות בתיך של חבירו ה"ז לא קנה קרקע רבי מאיר אמר הרי זה קנה קרקע וקיימא לן כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר אי הכי קשיא הלכתא אהלכתא ותו לימא רבי מאיר ורבנן בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן קא מיפלגי ותו דאמרינן התם בפרק המוכר את הספינה לא מתוקמא מתני' כרבי עקיבא דקתני הגדילו ישפה לימא לא מתוקמא מתני' כר"ע דקתני הקונה ב' אילנות בתוך של חבירו ה"ז לא קנה קרקע ובמסקנא דמילתא מוקמינן לה לסיפא דקתני הגדילו ישפה כר"ע דאמרינן מי לא מודה ר"ע באילן הנוטה וכו' אי הכי רישא דלא כר"ע וסיפא כר"ע ואי האי מכר אילנות ג' אילנות הם ופליגי רבי עקיבא ורבנן בג' אילנות נימא מתני' דקתני קנה שלשה קנה קרקע במחלוקת שנויה ורבי עקיבא היא אלו הם דברי הרב ז"ל ועוד האריך בהם מדברי ה"ר שמואל והקשה עליו וסתר דבריו כמו שכתוב הכל בפירושו והניח הדברים סתומים ולא מפורשים ואני אומר שאם היו השמועות שבכאן בפ' חזקת הבתים בשני אילנות או בשלשה בודאי היו קושיות *הר"ש נכונות אלא אומר אני שאין אנו עסוקין כאן בבעין אותן משניות ושמועות האמורות להלן בפרק המוכר את הספינה ובפרק המוכר את הבית אלא הכא אברייתא דלעיל קיימי דהיא במטע עשרה לבית סאה ועליה הולכות כל השמועות שלפניה שכיון שהוא נקרא שדה אילן והקרקע נקנה באכילת האילנות למחזיק שלש שנים ואפיט שלש סאים נקנית באכילת עשרה אילנות והוא דבזי בזויי נמצא שהקרקע טפלה לאילנות שהרי הוא נקרא שדה האילנות אי נפי פרדסא או בוסתנא על שם האילנות הילכך בשני לקוחות שהחזיק זה בקרקע וזה באילנות סבירא לרב זביד דמיגרע גרע בעל האילנות אחר שהופרשה הקרקע מן האילנות שהיתה טפלה להם הילכך לית ליה בארעא ולא מידי ולמעקר קיימי ורב פפא ס"ל דאכתי לא גרע כחו אלא יפה כחו מקונה ג' אילנות וקנה חצי הקרקע כיון שהקרקע טפלה לאילנות והחצי קרקע דוקא וכן הא דאמרינן מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע כלומר חצי קרקע בשדה אילנות כהאי גוונא עסקינן ממטע עשרה לבית סאה ואתא לאשמעי' דיש לו קרקע ואפי' לרב זביד ואפי' לר"ע מכר אילנות ושייר קרקע לפניו דוקא ששייר המוכר בפירש הקרקע לעצמו דומיא דמכר קרקע ושייר אילנות לפניו שאלו מכר בסתם היתה גם הקרקע מכורה כולה בכלל האילנות כיון שהיא טפלה להן כדאמר כמו שהאילנות מכורין בכלל מכר סתם הקרקע חוץ מהאילנות שהזכירו רבותינו בפרקים כגון חרוב המורכב וסדן השקמה וכל שעולין לו בחבל וכל שהעול כובשו והיכא שמכר האילנות ושייר בפי' הקרקע לפניו לר"ע אית ליה ללוקח קרקע ומאי קרקע חצי קרקע דומיא דמימריה דרב פפא בשני לקוחות ואפילו לרב זביד כיון שהקרקע טפלה לאילנות ומוכר בעין יפה מוכר ומשייר לעצמו בצמצום לית ליה קרקע כלל ואפי' לרב פפא מאחר שהפריש הקרקע מן האילנות שהיתה טפלה להם ושיירה לעצמו בהעדפה ומוכר בעין רעה לית ליה ללוקח קרקע ולא מידי ולמעקר קיימי נקוט האי כללא בידך וסוגיא דשמעתא די' אילנות בבית סאה פעמים יש להם כל הקרקע פעמים חצי קרקע פעמים ולא מידי. פעמים כל הקרקע בשמכר כולן סתם פעמים חצי קרקע בפלוגתא דרב זביד ורב פפא אי נמי דר"ע ורבנן ואלו שמועות שקבלום בעלי התלמוד כך ואין להקשות עליהן מדין שני אילנות ושלשה אילנות האמור במקומו שאין זה דומה לזה כמו שפירשנו למעלה ההפרש שביניהם מטעם שזה נקרא שדה האילנות א"נ פרדסא או בוסתנא וזה נקרא שדה לבן אע"פ שיש בו שנים או שלשה אילנות אין כל השדה קרוי על שמם לפי' זה האילנות עיקר וזה השדה עיקר הילכך אין להקשות מזה על זה וקי"ל כרבי עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר בכל ענין שהוזכר שם וכרב פפא קי"ל הכא בשני לקוחות ודלא כרב זביד הילכך לא משכחת לעשרה אילנות לבית סאה דלית לחו בארעא ולא מידי עד שיפרש ויאמר לו עקור אילנך שקול זויל ודיני שני אילנות ושלשה אילנות מפורשים וברורים במקומם : ובכולן פסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו פסק נכון וברור אבל מה שפסק בפרק המוכר את הבית והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ תלתא אבל תרי לא קמ"ל רב הונא אפילו תרי זה הלשון אינו נכון דהא אמרינן דהכא בעשרה אילנות במטע בית סאה עסקינן ותו לא מידי

מלחמת ה'

ועוד זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד וכו' ראיתי שמועה זו מעורבבת בפי' ה"ר שמואל ובפי' ה"ר אברהם ז"ל מכלל פירושם חצי קרקע לאו דוקא וכו' : אמר הכותב אע"פ שבירר דרך לעצמו לא הגיעו ובאמת שזו דרך ישרה ודברי רבינו הגאון ז"ל בספר המקח מטין לה אלא שאם שמועה זו בשני בני אדם שלקחו לפנינו זה אילנות וזה קרקע מאי (ג) שיטה הכא כפ' חזקת הבתים ועוד היאך אמרו זה שחזיק באילנות אם בחזקת נעל וגדר ופרץ כל שהוא היה לו לומר זה לקח אילנות וזה לקח קרקע שהרי כך הוא הדין בקונה בכסף או בשטר או בחליפין ולמה אמרו החזיק היה להם לומר לקח שכל הקנינין שוין בו והלשון נהוג וידוע בתלמוד אלא ודאי דבר הלמד מענינו הוא שבחזקת שלש שנים הדברים אמורים וכגון שניהם באים מחמת טענה זה אומר אני לקחתי אילנות וקרקע וזה אומר לא כי אלא אני ולשון זה קנה וזה קנה בכאן כאומר זכה כמ"ש למעלה קנאה כולה חוץ מבית רובע וענין מחלוקת רב זביד ורב פפא לפי שהדין כך הוא שרואין אותן כאלו לקחו לפנינו סתם זה אילנות וזה קרקע שמאחר שהחזיק זה בקרקע אין לבעלי אילנות חזקה בקרקע ואע"פ שהוא בא מחמת טענה כשם שאין לבעל הקרקע חזקה באילנות שחזקתן במקום שטר עומדת להם לכל אחד ואחד לפי' אמר רב זביד דנין אותם כלוקחין סתם ובשני לקוחות אין לבעל אילנות בקרקע כלום ורב פפא סבר בשני לקוחות יש לבעל אילנות בקרקע לפי' זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה חצי קרקע ומה שאמרו בגמ' כי היכי דלדידך בעין יפה זבין לך וכו' לא שזה טוען כך שהרי פירשנו שהוא אומר אילנות וקרקע לקחתי אלא שאנו דנין אותו דין שני לקוחות שיכולין לומר טענות אלו וכמכו ענין לו מכר קרקע ושייר אילנות מכר אילנות ושייר קרקע דמודו בה רב פפא ורב זביד ומה שכתב בכלל דבריו כמו שהאילנות מכורין בכלל מכר סתם הקרקע חוץ מן האילנות שהזכירו רבותינו בפירוש כגון חרוב המורכב וכל שעולין לו בחבל וכל שהעול כובשו אגב שטפה טעה שכל שעולין לו בחבל וכל שהעול כובשו מכורין הן בכלל השדה אלא שאם שייר ואמר חוץ מן האילנות כל שעולין לו בחבל הוי שיור ואינך לא הוי שיור שאין שם אילן עליהם וכן כשהעול כובשו ומפורש בגמרא : ומה שכתב עוד וכולן פסק הרי"ף ז"ל בהלכותיו פסק נכון וברור אבל מה שכתב בפ' המוכר את הבית והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם הוה אמינא ה"מ תלתא אבל תרי לא אף בזה היה יכול לדונו כדבריו שבודאי אם היא מנת שדה קטנה שלשה אילנות וקרקען כלומר במה שצריך להן ולא יותר ושייר קרקע לפניו בפי' הוא הדין והוא הראיה ואע"פ ששמועה זו במטע עשרה לבית סאה היא מדבר הלמד מענינו אף בג' נמי היא דכל שלשה אילנות נמי שדה אילן מיקרו וקרקען טפל להן וסתם נמכרה בכל שדה אילן כלומר ככל מי שהיה הקרקע נמכר בסתם בכלל האילנות אם לא שייר בין בעשרה בין בשלשה ותכמי הצרפתים יוכיחו שהם פרשו שמועות הללו בחבוריהם על זו הדרך הכתובה בספר הזה בין בשלשה אילנות בין בעשרה ולפיכך אמר רבינו ז"ל אע"ג דהתם אמרינן דכל המשייר אילנות לפניו משייר הוא לו קרקע דהא אף במקום שמכר קרקען נמי יש לו חצי קרקע הא בעלמא קרקע הצריך אפילו הכי דרב הונא עדיפא דאמר בשנים נמי שאינן שדה אילן משייר ועוד שהוא לא בא לומר דהסיא בשלשה היא בדוקא אלא דאי מינה דהסיא דייקי' הוה אמינא כי שמעת מינה דמשייר ארעא ה"מ שלשה דהוא בשדה אילן אפילו בלוקח אבל שנים לא ודרב הונא ודאי עדיפא :

נר מצוה

עין משפט:
א מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען טוש"ע ח"מ סי' קמא :
* מיי' פי"ב שם ופכ"ד מהל' מכירה טוח"מ סי' קמא רטז :

הגהות בא"ו: [illegible]

שלטי הגבורים:
גם בשביל ראובן אינו זוכה דמה מכר ראשון לשני אמרי' אבל מה מכר ראשון לשלישי לא אמרי' והוכחתי לעיל בהל' גזילה דאמר בכה"ג מה מכר ראשון לשני ולשלישי ע"ש באורך ואין נראה להוכיח דדבר זה נסתפק בתלמוד והאי בעיא דגזל סישראל ומכר לעובד כוכבים וחזר ומכר לישראל דאיתא פ' הגוזל דלמא דעד כאן לא נסתפק בתלמוד אם זוכה סישראל שלוקח בשבת או לא אלא משום דתקנה לעובד כוכבים לא עבדינן דאיכא למימר דהיינו היכא דמטי ההנאה לעובד כוכבים אבל כי מטי ההנאה לישראל נמצא דהתקנה היא בשביל הישראל ועבדינן או דלמא בכל ענין דיד העובד כוכבים באמצע לא עבדי' תקנתא אבל אי לאו האי טעמא הספר דלא הוה מספקא ליה לתלמודא בהסיא שבת גזילה משום אי מה מכר ראשון לשני דוקא אמרי' או אפי' מה מכר ראשון לשלישי כד"ן ותו נראה דשמעינן מהתם מסא דאמר הכא מחמת עובד כוכבים הרי הוא עובד כוכבים דוקא כשהעובד כוכבים אינו בא מכח סישראל אחר תחלה אבל אם העובד כוכבים בא תחלה מכח סישראל בזה נסתפק התלמוד אי אמרי' דישראל הבא מכח עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים או כישראל ועיין לעיל פ"ק דב"ק :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אמרי :
(ב) דכרבא כצ"ל :
(ג) שייכי' כצ"ל :

אילנך: וחצי קרקע. לאו דוקא אלא מה שצריך לאילנות תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו וכתב הרי"ף ז"ל והלכתא כרב פפא משמע אפילו קנה שני אילנות דאמרינן בעלמא [לקמן דף פא·] שהקונה שני אילנות לא קנה קרקע היינו במוכר אילנות לבד אבל הכא גבי שני לקוחות אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה מכר לפי דעתך שכל הקרקע יהיה קנוי לך גם לדידי מכר בעין יפה כל מה שצריך לאילנות ואפילו לרבנן דאמרי [דף סד.] מוכר בעין רעה מוכר הכא אין סברא שימכור לאחד בעין רעה ולאח־ בעין יפה:

נר מצוה

בקרקע כלום לימא ליה עקור אילנך (א) וזיל שקול אלא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע והלכתא כרב פפא: *אמרי נהרדעי מכרן רצופין כגון שאין בין אילן לאילן ארבע אמות אין לו קרקע ובן הילכתא: *מתני' א שלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן וגליל היה ביהודה והחזיק בגליל בגליל והחזיק ביהודה אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה [א] א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילך ויודיעו שנה ויבא לשנה אחרת: גמ' מאי קסבר אי קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה אפילו יהודה וגליל נמי ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה אפילו יהודה ויהודה נמי לא אמר רבי אבא בר ממל אמר רב לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה ומשנתינו בשעת חירום *שנו ומאי שנא יהודה וגליל דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי °אמר רבא הלכתא א ב אין מחזיקין בנכסי בורח ומחאה שלא בפניו הויא מחאה תרתי ל"ק כאן בבורח מחמת ממון כאן בבורח מחמת מרדין ואפילו ימיחה בפני [בני] אדם שאין יכולים לומר לו הויא ג מחאה מ"ט חברא חברך אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה היכי דמי [ב] מחאה אמר רב זביד אמר פלוני גזלנא הוא לא הויא מחאה פלוני גזלנא הוא דאכיל ארעאי [ג] ולמחר *תבענא ליה בדינא הויא מחאה אמר להו לא תימרו ליה אמר רב זביד הא קאמר להו לא תימרו ליה אמר רב פפא ה"ק לדידיה לא

רש"י

כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי לית לך קרקע: לימא ליה. בעל הקרקע כשיבש האילן עקור אילנך וזיל אבל כל זמן שהוא טוען פירות לא מצי למימר ליה הכי דאילן כמו שהוא יונק קנאו לפירותיו: וחצי קרקע. לאו דוקא חצי קרקע אלא קרקע הצריך לאילן תחתיהן [ד] וחוצה להן כמלא אורה וסלו. אי נמי דוקא קתני [ה] וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות אם לא [ו] שמכר הקרקע לחברו ואפי' אי לא הוי אלא שני אילנות דקי"ל בהמוכר דאין לו קרקע הכא דשני לקוחות הן שקונין יחד מצי א"ל בעל האילנות לבעל הקרקע כי היכי דלדידך בעין יפה זבין מה שמכר לך מן הקרקע על מנת כן שיהא הקרקע והפירות שלך עולמית אף לדידי זבין בעין יפה שאוכל פירות אילנות לעולם ואם ימותו אטע אחרים תחתם: [ז] אבל היכא שעיכב הקרקע מעצמו משייר לעצמו כל מה שיוכל: אכלן רצופים כו'. כדמפרש: אין לו קרקע. דאין ראויין להתקיים אלא לעקור ולשרשן: מתני' שלש ארצות. בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה כדמפרש ואזיל:היה. בעל הקרקע ביהודה והקרקע בגליל והחזיק בו אדם שלש שנים: אינה חזקה. כדמפרש טעמא בגמרא:עד שיהא עמו במדינה· אפילו בשתי עיירות במדינה אחת זה מחזיק באחת ובעל הקרקע באחרת הוי חזקה דכיון דשיירות מצויות מזו לזו איבעי ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד: אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים כו'. דסבירא ליה לר' יהודה דאינן חלוקות לענין חזקה דאפילו היה באספמיא שהוא מהלך שנה מא"י והחזיק בא"י הוי חזקה דלכך הצריכו שלש שנים לשני חזקה כדי שיעור שאם היה באספמיא (א) כו' דקסבר ר' יהודה דטעמא דחזקה לאו משום דתלת שנין מזדהר אינים בשטריה טפי לא מזדהר אלא כדפירש שיהא באספמיא כו' ויותר ממהלך שנה אין דרך בני אדם להרחיק מביתו ולפי ההווה תקנו וטעמא דחזקה לדידיה לפי דלא שביק איניש [ח] דאכלה ארעא דידיה אפילו שעה אחת בלא רשותן ושתיק [ט] והרחיקו שלש שנים כדי שאם היה באספמיא [י] אבל אם היה עמו בעיר (ב) לאלתר הוי חזקה: גמ' מאי קסבר. ת"ק דמתני': מחאה שלא בפניו. שלא בפני המחזיק הוי מחאה דחברך חברא אית ליה ונשמע למחזיק מחאתו ואיבעי ליה לאיזדהורי בשטריה: אפילו יהודה ויהודה נמי לא בשתי עיירות: בשעת חירום. תגרות שבין המדינות ואין המחאה נשמעת לכך לא הוי חזקת המחזיק חזקה לטעמא דחזקת ג' שנים משום דא"ל אמאי לא מחית ולכך לא נזהרתי בשטרי והכא לא מצי למימר הכי דמה תועיל מחאתו אחרי שלא נשמע: [כ](ג) דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי. דאין שיירות מצויות מזו לזו ואפילו בשעת שלום כשעת חירום דשאר מלכות דמי: אין מחזיקין בנכסי בורח. כלומר אם החזיק אחד בנכסיו אין חזקתו חזקה: תרתי. דמדקאמר אין מחזיקין משמע משום דאין מחאה מועלת שלא בפניו ולכך לא הוי חזקתו חזקה: כאן בבורח מחמת ממון. הויא מחאה שלא בפניו מחאה דמצי למחויי כל היכא דאיתיה דאינו ירא למחות שלא ירדפו אחריו [ל] לשם ואם ירדפו לא חיישינן כולי האי ואם לא מיחה לא הפסיד ולכך הוי חזקת זה חזקה: מחמת מרדין· מחמת רציחות נפש אז ירא למחות פן יודע מקום תחנותו וירדפו אחריו [מ] שם בהא קאמר אין מחזיקין: פלניא גזלנא הוא. לא הוי מחאה שאפילו יודע למחזיק לא ישמור שטרו [נ] ולא ידע במאי קרי ליה גזלן: למחר תבענא ליה בדינא וכו'. ואם לא אמר למחר תבענא ליה בדינא אלא אמר פלניא גזלנא הוא דקא אכיל לארעאי בגזלנותא לא הוי מחאה דהוי כנותן פנים לחברו ולא כמוסר עדות: אמר לעדים לא תימרו. למחזיק מחאה זו: הא קאמר וכו'. ולא הוי מחאה: ורב פפא אמר. דהוי מחאה וה"ק לדידיה

נמוקי יוסף

בעין יפה: רצופין. כגון שאין בין אילן לאילן ארבע אמות: אין לו קרקע. דעומדים הם ליעקר הילכך בקניית האילנות אפילו יהיה הרבה לא קנה קרקע והכא לאו בשנים שהחזיקו יחד מיירי דהתם בשני אילנות לא קנה קרקע אלא מטעם דאמרן וכ"ש [ס] בהרבה אילנות אלא הכי קאמר דכיון שרצופין הם אין להם דין הקונה שלשה אילנות שקנה קרקע: [דבגמ' [דף לז:] אמרי נהרדעי האי מאן דזבין דיקלא לחבריה קני ליה משפולי עד תהומא [דף לח.] מתקיף לה רבא ולימא להו כרכומא דריסקא זבני לך עקור כרכומא דריסקא וזיל אלא אמר רבא בבא מחמת טענה. פירוש] קני ליה משפולי האילן עד התהום לזרוע באותו מקום שאילן עומד בו או לחפור בו בור ודות דנהי דאמרינן דהקונה אילן אחד או שני אילנות אין לו קרקע היינו לענין תחתיהן וביניהן אבל מקומו מיהו קני ופריך רבא דכיון דלא מכר לו אלא אילן אחד אמאי לא לימא ליה לכשימות עקור כורכמך וזיל: כרכומא. כרכום: ריסקא. תרגום נרדים ריסקין ריסקא הוא דבר שמניחו המוכר בקרקע עד שיגמור ואז עוקרו הכא נמי לימא ליה הכי: בבא מחמת טענה. שאמר לו מכרה לי האילן עם קרקעו ואכלתיו ג' שנים ולא נזהרתי בשטרי אז הוא דקני משפולי עד תהומא וכדפירשנו כיון שלא מיחה בו להודיע שלכרכומא זבניה אבל היכא דלא בא מחמת טענה מצי למימר ליה כרכומא ריסקא זבני לך וכשיבש האילן יעקור אותו ואין לו מידי בקרקע וקי"ל כרבא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהל' טוען ונטען [ומה שהשמיט הרי"ף ז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דרבא מדרך פשיטות קמקשה א"ל לנהרדעי אם שמעתם כך שמעתם וגם היא אינה צריכה דפשיטא ודרכו של הרב לקצר מחמת הפשיטות (קצרה) דדבר פשוט שכל מחזיק ובא מחמת טענה דיש לו חזקה. עכ"ל הרשב"א ז"ל]:

מתני' שלש ארצות. אלו אם החזיק אחד באחד מאלו המקומות והמערער במקום אחר מאלו לא עלתה לו חזקה דלא יכול למחות לפי שאין שיירות מצויות באלו המדינות הילכך לא שמע המערער שזה מחזיק בקרקע שלו ואם שמע למי יגיד שיודיע לו הילכך היה למחזיק לשמור שטרו: עד שיהא עמו במדינה. כלומר באותו מלכות של יהודה עצמו שהשיירות מצויות ויכול למחות ואם לא מיחה הוא דאפסיד אנפשיה: ר' יהודה בא לחלוק ולומר שעיקר חזקה שהיא שלש שנים לא תקנו אלא מפני שאם הוא במקום רחוק אפילו מהלך שנה שיכול למחות דאילו היה בפניו ולא מיחה סבירא ליה דהויא מחילה לאלתר אבל שלא בפניו לא חלקו ונתנו שיעור אחד לכל בין רחוק בין קרוב הילכך גם מיהודה לגליל הויא חזקה: ויבא שנה. לאו דוקא דכולי עלמא מודו דמחאה שלא בפניו הוי מחאה אלא עלה טובה קמ"ל כדאמרינן בגמרא [דף לט.] שלא יאכל הלה הפירות ולא יוכל להוציא בעל הקרקע הפירות מידו דקסה גזל הנאכל ובגמרא פסיק דלית הלכה כרבי יהודה: גמ' שעת חירום. מלחמה בין זו לזו ואין השיירות מצויות הילכך חזקתו לא הויא חזקה שהרי לא שמע אידך שיכול למחות וסתם יהודה אפילו בלא מלחמה אין השיירות מצויות מזו לזו והא דלגבי גט אמרינן שאין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם [ע] משום שעדים מצויים לקיימו שאני התם כיון דאיכא בתי דינין דקביעי [פ] *[כל מאן דאית ליה גיטא לבי דינא קא אזלא ואיכהו דקו במילתא עד דמשכחו קלא שיירות עד שמוצאים לקיימו ע"י חקירתן אבל גבי חזקה כל מאן דאית ליה במקום אחד לא אזיל לבי דינא ולחקור אם בא אדם להודיעו מי עומד בקרקעו וגם המחזיק אינו חוקר אם יש מגיד אם ערער אדם עליו]: שאין יכולין לומר לו. כלומר תגרין: והלכתא כוותיה [צ] דרב דשייך מילתיה דרב פפא דבסמוך דאמר חברך חברא וכו' ואלו אומרים לאלו עד שבא לאוזן המחזיק ויש לו ליזהר בשטרו: אין מחזיקין בנכסי בורח. מפני שאינו יכול למחות: תרתי. כלומר דסתרן אהדדי דאי מחאה שלא בפניו הויא מחאה בורח נמי היה יכול למחות במקומו ואמאי אין מחזיקין בנכסיו: מחמת מרדין. שמרד במלכות או עשה דבר שחייב מיתה וירא שאם ידעו מקומו היו יהרגוהו שם ולפיכך אינו מוחה ואין אדם יכול להחזיק בנכסיו מפני שאינו יכול למחות אבל בורח מחמת ממון יכול למחות ממקומו והויא מחאה דמחאה שלא בפניו הוי מחאה: גזלן כו'. מפני שיכול לומר המחזיק שלא נזהר בשטרו כי היה סבור שלגזותו היה מתכוין וכתבו המפרשים דאפילו אמר דאכיל ארעאי בגזלנותא לא הוי מחאה עד שיאמר תבענא ליה בדינא דאז ודאי יש לו ליזהר בשטרו וכתב הרב רבינו יונה ז"ל דאפילו לא אמר גזלנא אלא דאכיל ארעאי בגזלנותא למחר תבענא ליה לדינא סגי. והא דנקט פלניא גזלנא לאשמועינן דאע"ג דאמר כל זה לא הויא מחאה עד שיאמר דקא אכיל ארעאי דאם לא כן מנא לך דמקרקע קאמר אימא מטלטלין [ק] ולפי זה יש מי שאומר דדוקא במחאה דגזלנותא [צריך לומר למחר תבענא ליה לדינא] אבל במחאה דמכירה פירות או דמשכנתא אינו צריך לו לומר אלא שבמשכנתא עומד בקרקעו דמאי בזיון איכא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות טוען ונטען נראה דאפילו מחאה דמשכנתא לא הויא מחאה עד דאמר למחר תבענא ליה בדינא: אמר. המערער [ר] לא תאמרו למחזיק שאני מוחה בו אמר רב זביד דכיון דאמר הכי ודאי לא הויא מחאה:

לאחריני

[נ] נ"ב א"ד אמ' רב מחזיק בנכסי בורח כי אמרי·:א קמיה דשמואל אמר לי פשיטא וכי למחות בפניו אני צריך ורב מאי קמ"ל וכו' אלא כא המ"ל דאפי' מחה בפני ב' שאינם יכולין לומר לו הוי מחאה ומפרש טעמא דרב משום דס"ל דהברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה: [ק] נ"ב פי' בהטעם שלגנותו היה מתכוין: [ר] נ"ב לעדים: בשיירות דעולי רגלים ובתי דינין לא שני עכ"ל ודעת הב"י לא נראה כן מתוך דברים הללו:

לאחריני אמרו. הלכך מחאתו מחאה שזה אומר לזה עד שמגיע לאוזן המחזיק והיה לו ליזהר בשטרו: אמרו העדים אשר מיחה בפניהם לא אמרי' ליה: א"ר פפא וכו'. פליגי בפלוגתייהו דרב זביד אמר דלא הוי מחאה ורב פפא סבר דהויא מחאה: שותא. דיבור כלומר לא תאמרו לשום אדם בהא כולן שוין דלא הויא מחאה דהא לא יאמרו כיון דדרך סוד מסר להם אבל אם אמרו הם שלא יאמרו דבר זה לשום אדם קי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע שכיון שאינו מוטל עליו באיסור שלא לגלותו אינו נזהר עליו מלאמרו וחברא חברא אית ליה וממילא נר מצוה קי"ל באינך כרב פפא: מחה קמייהו. לאו דוקא שיהיו שלשתן צריכין דהא קי"ל [ז] באינך בפני שנים כדלקמן [ח] בסמוך אלא שהיו שם מזומנים: לשנה. [לשנה] שניה היה בא לפניהם למחות שהיה סבור שבכל שנה היה צריך למחות: וצריך למחות. הכי איתא בכולהו נסחי דוקני ומפרש דהא דאמרינן שוב אינו צריך היינו באותן ג' אבל בסוף כל ג' וג' צריך כדי שלא יאמר כיון שראיתי ששתקת ג' שנים לא נזהרתי עוד בשטרי אי נמי חזרתי ולקחתיו ממך אחר שמחית כי דנאמן מגו דאי בעי אמר לא נזהרתי בשטרי [ט] וזה לפי המפרשים שאמרו דכל שמתחלה לא ירד בתורת מקח אינו [נאמן] לומר חזרתי ולקחתיו כדאמרינן בשמעתא דאומנין [ב"ב דף מה.] גבי מטלטלין דהיכא דאיכא עדים וראה שוב אין לו חזקה אבל *דעת הרשב"א ז"ל דאמטלטלין בלחוד הוא דאמרינן דשוב אין לו חזקה דכיון דחזקתן הוא לאלתר בתפיסתן ואז איכא עדי פקדון שוב אין להם חזקה אבל קרקעות ועבדים שחזקתן שלש שנים ואין דרך הבעלים להניחם כל כך ביד נפקד אפילו איכא עדים וראה נאמן לומר חזרתי ולקחתים וכבר כתבתי דין זה לעיל: ערער וחזר וערער. כדאמרינן בסוף כל [י] שלש דהכי קי"ל כרבי שמעון בן לקיש: אם מחמת טענה הראשונה ערער. בכל פעם הוי מחאה ולא עלתה לו חזקה אבל אם מתחלה טען גזילה ואח"כ טען דבמשכנתא בידיה כיון שהטענות מכחישות (ב) לא הוי מחאה ועלתה לו חזקה והוא הדין למוחה שתי מחאות בתוך שלש דכיון שמכחישות לאו כלום נינהו ועלתה לו חזקה: מחאה בפני שני עדים. וא"צ לצוות להם שיכתבו לו שטר מחאה זו לעדות שמיחה בתוך שלש שנים דכתיבה זו זכות הוא לו וזכין דכיון שמיחה בפניהם כמאן דאמר כתובו דמי וכאילו עשאן שלוחים [כ] וכתבו האחרונים ז"ל דצריך שיכתבו בלשון שליחות פלוני העדנו על עצמו לכתוב עליו שמיחה אבל כתבו שמענו פלוני שמיחה כה"ג לאו עדות הוא ומפיהם [יבמות דף לא:] ולא מפי כתבם אמר רחמנא ואע"ג דבעלמא בכל שטר בעינן צוואת מקנה דומיא דספר המקנה היינו בדבר שבינו לחבירו אבל במחאה ובמודעא אין הדבר תלוי אלא בו די שיכתבו בלשון שליחות וכדכתיבנא כ"כ הרנב"ר ז"ל בחדושיו: קנין בחליפין לקיים כל דבר כדכתיב שלף איש נעלו אע"ג דליכא אלא שנים כותבים ומשום שהיה נראה דלא סגי בשנים דדמי שהוא חוב לו שצריך לקיים הדברים והילכך כיון דלא צריך למימר כתובו היה נראה שצריך שלשה דהוו ב"ד והפקרס היה הפקר לפיכך אשמועינן דסגי בשנים וטעמא משום דסתם קנין לכתיבה עומד כלומר שכיון שלא המתין עד שימשוך המטלטלים והקנה [ל] בקנין ודאי גמר ומקנה וכמי שלוה לכתוב דמי אא"כ אמר בפירוש שלא יכתוב ולפי זה נקט בפני שנים אבל לאו למימר שצריך [מ] שנים דודאי אפילו בינו לבין עצמו סגי [קדושין דף סה:] דלא איברו סהדי אלא לשקרי וכ"כ הרי"ף ור"ח ז"ל בפרק האומר בקדושין:

מודעא

גמרא

לא תימרו ליה לאחריני [א] אמרו ליה דחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמרו ליה לא אמרינן ליה אמר רב זביד הא קאמרי ליה לא אמרינן ליה רב פפא אמר לדידיה לא אמרינן ליה לאחריני אמרינן [ב] ליה וחברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה אמר להו לא תפיקו לכו שותא הא קאמר להו לא תפיקו לכו שותא אמרי ליה לא נפקא לן שותא אמר רב פפא הא קא אמרי ליה לא נפקא לן שותא רב הונא בריה דרב יהושע אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש א"ל ולאו (א) אדעתא דף לט: *גידול בר מניומי הוי ליה ההיא מחייתא למחויי אשכחינהו לרב הונא ולרב חייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי ומחה קמייהו לשנה הדר אתא למחויי קמייהו אמרו ליה לא צריכת הכי אמר רב כיון שמיחה שנה ראשונה שוב א"צ למחות אמר ריש לקיש (ב) (א) וצריך למחות בסוף כל שלש ושלש תאני בר קפרא עירער וחזר ועירער [ג] אם מחמת טענה הראשונה עירער א אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה אמר רבא אר"נ מחאה בפני שנים דף מ. *וא"צ לומר

רש"י

לא תימרו לאחריני תימרו דרב פפא דייק דאמר ליה (א): לא תפיקו לכו שותא. לא יצא דיבור מפיכם: אמרו לא מפקינן (ליה) שותא. מילתא באפי נפשיה הוא וקאי אהיכא דמיחה מחאה גמורה והעדים ענוהו לא מפקינן שותא: אמר רב פפא. הכא ודאי מודינא דלא הוי מחאה דמשמע לא לו ולא לאחרים: דלא רמיא. שאינו מוטל עליו שאינו מפסיד אם יאמר אם לאו: לשנה אחרת אתא פעם שניה למחות. בפניהם דקסבר דצריך למחות כל שנה ושנה: שוב אין צריך למחות. בכל שנה עד כלות ג' שנים: וצריך למחות [ד] [בסוף כל שלש]. דעד שלש שנים אחר המחאה (ב) מזדהר אינים בשטריה טפי לא: ערער וחזר וערער. מיחה בפני עדים: אם מחמת טענה ראשונה. שמשום דאמר פלניא גזלנא כו' הוי מחאה: ואם לאו. שבתחילה אמר גזלנא ואח"כ אמר בתורת משכנתא באת לידו כיון שמחאה אחרונה מכחשת הראשונה מודה דהראשונה הוי שלא כדין והודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובטלה קמייתא וכ"ש זו [ה] האחרונה דבטלה דהוחזק כפרן וכמי שלא מיחה כלל דמי: וא"צ לומר כתובו. אלא כותבין [ו] העדים שטר מחאה שמיחה המערער בפניהם בתוך שלש שנים ואע"פ שלא

המאור הגדול

וכן הא דאמרינן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש נראה לי הטעם דלא ליטעון ולימא לבתר מחאה ובנתה מינך ומעיקרא לפירות ירדתי ואי טעין הכי טענתו טענה ואי לא לא טענינן ליה אנן והרב שמואל רומארוג"י ז"ל דחה זה הטעם ואמר לא נהירא דכיון דעל כרחו מודה דמעיקרא לאו בתורת מכירה נחת בה אינו נאמן לומר אח"כ בתורת מכירה החזקתי בה אח"כ ואני תמה מנא ליה לרב ז"ל דין זה אי קסבר דלגבי חזקה בתר מעיקרא אזלינן כגון הא דאמרינן אין מחזיקין בנכסי קטן אפי' הגדיל וכגון מעשה דרבה בר שרשום דאמר ליה רבא לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא אלמא כיון דמעיקרא בתורת משכנתא אתאי לידי לא מהימן תוב למימר לקוחה היא ביררו אחר מיכן אכתי אין הנדון דומה לכל הראיות הללו דקטן והגדיל איכא למימר שניא מלתא דקטן משום דלא ידע במילי דאבוה והוא הדין נמי משכנתא כיון דשכונה גביה ובשטרא נחת לה לגופה דארעא קמת לה לחזקה קמייתא עד שיביא ראיה שלקחה אח"כ אבל הכא ה"נ דמצי אמר מעיקרא לפירות ירדתי ובלא שטרא ובתר מחאה זבנתה מינך בשטרא ואכלתה שני חזקה ואירכס דהא אמר רב זביד אם טוען ואמר לפירות ירדתי נאמן והיינו דאמרינן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש ואין זה דומה לאריס שהאריס אריסותו מוכחת עליו שהוא אריס לכולה בית אב דהא תלמוד לומר ירד מאריסתו יש לו הוא ועוד שהאריס דומה לשותף וכיורד לגוף הקרקע ברשות ולפיכך אינו יכול להחזיק אבל היורד לפירות יכול הוא לאחר מיכן להחזיק הילכך זה הטעם שדחה זה הרב ז"ל הוא הנכון בעיני והטעם שפי' הוא משום דתלת שנין מזדהר איניש לבתר המחאה בשטריה טפי לא מזדהר איכא עלה קשיא מההיא דאמרי' לעיל בגמ' והני מילי דאכלה [ז'] שנין דקדים חזקה דהאי לשטרא דהאי אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו ואם כדברי הרב מה הועילה זו המחאה שיש חזקה אחריה ואם מפני שהשטר קיים אבל מחאה מי לא עסקינן שמיחה בשטר ועוד שהמחאה אין צריך לומר בה כתובו אבל לדידן לא קשיא מידי דהא אמרינן דצריך לטעון ולומר לאחר המחאה לקחתיה ואי לא טעין לא טענינן ליה והכא במאי עסקינן בדלא טעין דהא קא אמר מפלניא זבנתה ולא אמר מינך זבנתה ולאחר השטר אם קנאה מאותו פלניא לא תועיל לו קנייתו שהרי קדמו בעל השטר ואע"פ שהרב ר' שמואל ז"ל טרח בפירושיו להעמיד דבריו אני כתבתי מהנראה

מלחמת ה'

ועוד וכן הא דאמרינן צריך למחות בסוף כל שלש ושלש כו' אם כדברי הרב מה הועילה זו המחאה שיש חזקה אחריה וכו': אמר הכותב הרי זה בא ללמד ונמצא למד בעיקר הטעם כדברי הרב רבי שמואל שאילו היה נאמן אדם לומר מעיקרא לפירות ירדתי ואח"כ לקחתיה ממך ונאמן לומר לו ללוקח מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה ומעיקרא לפירות הורידני אותו מוכר והבע"ע דלא טען דהא קאמר קאמר מינך זבניתה כמו שכתב בעל המאור ז"ל א"כ יהא נאמן לומר מיניה זבנתה הא בעי אמר מינך זבנתה הא ארבע שנין ומעיקרא לפירות ירדתי אלא ש"מ כיון שעל כרחו מודה של זה דמעיקרא ברשות ירד אינו נאמן מחמת טענה זו לומר אח"כ לקחתיה ולא מפני טענה בסוף כל שלש ושלש אלא מפני הטענה שפי' ה"ר שמואל משום דא"ל לא אזדהרי בשטרי לאחר מחאה סוף חזקה בתחלה כל שאכלה ג' שנים בשופי לא מזדהר בשטרי תוב וא"ת התם כ... שקודם שנגמרה חזקתו מכרה לאחר בשטר וזה שמע היה לו ליזהר לעולם בשטרו דבשלמא שמיחה שלש ראשונות אם לא מיחה בג' אחרונות סבר כיון שאינו תובע אותו בדין זה שלש מאותה מחאה ונזכר שיש לו שטר לפיכך אינו נזהר בו אבל כשמכר ויש למכירתו קול היה לו ... שאין המחאה שוב על המוכר שהרי יצאה שדה מרשותו וא"ת לומר כשלא מיחה הלוקח לא נזהר מעולם על דעת שלא יתבענו הלוקח דודאי לא שדי זוזי בכדי לפיכך היה לו ליזהר בשטרו שיתבענו הלוקח בדין שזהו הטעם לכל המחאות והחזקות וקרוב אני לומר שאף ביורש אם מ... הדין והוא הטעם דכיון דראשון מיחה וזה אינו בא אלא מכחו בטלה חזקה הראשונה ועל דעת ... שותק מה שאין כן במוכר עצמו שלא מיחה שהוא כחוזר בו ממחאתו כדאמרינן במערער שלא מ... לפי' אמר אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו והוא שיש עדים באכילת כל השש אבל אם לא היו שם עדים אלא על ג' נאמן לומר מיניה זבינתה הא שית שנין מגו דאי בעי אמר מינך זבנתה והוי יודע שאינו חולק בעיקר הדין שבודאי נאמן לומר חזרתי ולקחתיה ממך ומעיקרא לפירות ירדתי אבל לא מחמת טענה זו עצמה אלא מגו דיכול למימר מתחלה בתורת מקח ירדתי ולא אזדהורי בשטרי אלא שלש שנים אחר מחאה כדברי ה"ר שמואל ז"ל והוא עצמו לא חלק בזה אלא שיאמר שמי שפירש שמפני טעם זה הצריכו למחות כל ג' וג' שאינו נאמן בטענה זו אא"כ מחמת טענה אחרת כלומר מדין מגו ולפיכך בההיא עובדא דלעיל כיון שלא היה יכול לומר לא אזדהרי בשטרי לא היה נאמן אח"כ לומר חזרתי ולקחתיה כמו שפירשנו ומצינו בירושלמי צריך ליעור על כל ג' וג' גידול בר מניומי ה"ל עובדא והוון דייניין רבי חלקיה בר טובי ורב הונא וחייא בריה דרב אמר לון חייא בריה דרב כן אמר אבא מכיון שעדר עמו ג' שנים ראשונות שוב אינו צריך ליעור פי' היינו עובדא דבגמרא ד לן והיינו ... כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אינו צריך למחות כלומר לעולם שלא כדברי רוב המפרשים ותני כן היה אוכל שדה שש שנים ועדר עמו ג' שנים ראשונות אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אינה חזקה פי' היינו ... דאמר חייא בר רב תנינא ושנויה היא בתוספתא היה אוכל שדה שש שנים ועדר עמו ג' שנים ראשונות ובאחרונות אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה אם מחמת טענה הראשונה ערער אינה חזקה שמע שמואל ואמר ... זו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום כלומר שאינן נזהרין בשטרותיהן אלא ג' שנים אחר מחאה ואם אתה אומר שוב א"צ למחות לעולם לא שבקת חיי לכולהו עתירי דירושלמי ואלו לטעמו של בעל המאור ז"ל אין גדולי א"י ... כ"כ שאין הכל יורדין לפירות ומוזרין ולוקחין וגם זה מוכיח כדברי ה"ר שמואל ז"ל וכן מה שחלק בין יורד בתורת משכנתא בין יורד לפירות אין בו טעם כעיקר ולא תהא חזקת הקרקעות גדולה מן המטלטלין ... וכל היכא דאיכא עדי פקדון וראה אפילו אחר דלאו אומן אין לו חזקה בהן לעולם כדאיתא לקמן בהדיא וכמו שהסכימו הגאונים ז"ל כולם וזו ראיה גמורה וכ"ש משנתנו האומנין האריסין והאפוטרופין אין להם חזקה ... כולה בחזקת ג' שנים כשנה כענין ששנו בברייתא ראה עבדו ביד אומן או אפילו בקרקע נהגו כן להיות אומן יורד ודר בבית עד שיפלים בנינו ובזו אמרו בגמרא אי איכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה הא למדנו שאע"פ ... ירד לגופה של קרקע במשכונא אלא שירד לה ברשות בלבד דומיא דאומן מכיון שירד בעדים אין לו חזקה דהא איכא עדים וראה וכן כולה שמעתא דאומן בין בחזקת ג' שנים כגון העבדים בין בחזקת תפיסה מיד כגון מטלטלין היא גמורה וכענין הברייתא דקתני ראה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס שהדין בשניהם שקול ושוה הוא וגרסינן לקמן בפירקין גבי הא דאמר רב אשת איש צריכה למחות ואוקמה רב יוסף כגון מקלת חזקה בחיי הבעל ... שנים אחר מיתת הבעל מגו דמצי אמר מינה זבניתה ואכלת שני חזקה כי קא' לה נמי אנא זבניתה ניהליה והנא זבנתה מינה מהימן וא"ת שנאמן אדם לומר אחר מחאה לקחתיה ומעיקרא לפירות ירדתי היאך אמר רב אשת ... צריכה למחות דמשמע שצריכה למחות כשהיא אשת איש והלא אין מחאתה בחיי הבעל מועלת לה כלום בכך ועוד למה לי למימר מגו דמצי אמר וכו' לוקמה דהא דרב בדטעין הכי מינך זבנתה ומן הבעל ירדתי לפירות אלא ... דשמעת' דאי ירד בה כשהיתה אשת איש לפירו' מחמת הבעל לעולם אין לו חזקה כדין קטן והגדיל ואכלה שלש שנים משהגדיל וכן כל היורד ברשות והכא הכי קאמר מתוך שיכול לומר לאחר מיתה ירדתי בה בשלא הביא עדים ... שלש שנים יכול לומר מחיים נמי לקחתי' ואילו מיחה כשהיא אשת איש הרי נודע הדבר שיורד בה כשהיא א"א ושוב אין לו חזקה לעולם ולהכי קאמר צריכה למחות כשהיא אשת איש משום שמא יחזיק עליה לאחר מיתת הבעל ותהא היא צריכה להביא עדים שמחיים ירד ואם הזמינה עליו עדים שירד בה בחיי הבעל די לה בכך וזו היא מחאתה ובזה יש לרב רבינו שמואל ז"ל דרך אחרת והפי' שפירשנו הוא הנכון:

[א] ... דאמר לעיל מיחה בפני בני אדם שאין יכולין לינך לומר לו לא הוה מחאה דהתם מיירי בחולה וזקן שלעולם לא ילך למקום שהמחזיק שם אבל הכא ילכו למקום המחזיק ויגידו לבני העיר ויאמרו לו הוי מחאה. [ב] צ"ל להו: [ג] נ"ב בגמ' וחזר וערער: [ד] נ"ב והא דאמר לעיל אבל אכלה שית שנין אין לך מחאה גדולה מזו פליגי אהך דהכא דצריך למחות בסוף כל ג'. תוס': [ה] נ"ב פי' דבסוף ג' אחרונות: [ו] כותבין עדים כצ"ל: [ז] כאינך כצ"ל ונ"ב דאמר רבא מחאה בפני שנים. וכד"ק דהא קיי"ל מחאה בפני שנים: [ח] נ"ב פליגי בגמ' א"ד צריך ג' למחויה וא"ד בפני שנים הוי מחאה וכתב הנ"י דהא קי"ל כאינך דס"ל מחאה בפני שנים: [ט] נ"ב פי' הא דצריך מגו לטענה זו: [י] נ"ב אבל בג' ראשונים א"ל לחזור ולמחות משמחה פעם אחת: [כ] נ"ב והתוס' פירשו בענין אחר: [ל] והקנה לו בקנין מיד ודאי כצ"ל: [מ] נ"ב פי' דלא ליחשוב קנין אלא בפני שנים:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל לדעתיה: (ב) נ"ב משום בר קפרא:

הגהות חו"י

(א) אר"ל משום בר קפרא כצ"ל: (ב) נ"ב בסמ"ע סי' קט"ו ס"ה כתב דמלי למימר סבר הייתי דחזר ממחאתו הראשונה וא"ל לזה רק דמ"מ לא מזהר טפי מג' שנים דאל"כ קשה לא יתקנו רז"ל דג' שנים הוי חזקה וממילא לעולם יזהר בשטרו ולא יצטרך מחאה רק עכ"פ יראה שטרו אלא ע"כ אפי' יפסיד שדהו לא מזהר טפי וכתב הרשב"ם די"א הטעם משום דמלי למימר בתר המחאה קניתיו ממך ודחי לטעם זה ובעל המאור כתב זה משמו וקרי ליה ר"ש מרומרוג והשיג עליו ומקיים הטעם ומלחמת ה' קיים דברי הרשב"ם ועיין בו כי זכר טעם הסמ"ע:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א ונראה בעיני שאם בתוך שלש חזר וטען טענה אחרת אע"פ שבטל טענתו הראשונה הרי הטענה השנית קיימת בתוך שלש וחזקתו של זה בטלה:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא

(א) מדאמר להו לא תימרו ליה ולא אמר להו סתם לא תימרו אלא ודאי הא לאחריני אמרי וקי"ל: (ב) דהרי מודה במחאה שניה שבמחאה הראשונה היתה שקר וחזקת ג' שנים הראשונות היתה בלי מחאה ומיהו אפי' אם אמר שאח"כ השכין אותה לידו בלא סהדי נמי אינו נאמן דאמרי' ליה בגזלן הפתא אגדת ליה כגזלן וכו' כמו שאמרו בפ"ק דב"מ ולעיל ברי"ף הביאו ומ"ש וה"ה למוחה שתי מחאות בתוך ג' וכו' כן הוא דעת הרי"ף והרשב"א והאשר"י חולק ע"ז ע"ש:

עי' לעיל בנ"י סי' תרל"ח*

מודעא. שמודיע בפני שנים דעו שהמכירה זו שאני רוצה לכתוב לפלוני שלא ברצון נפשי אני עושה שהוא אונס אותי ומשום זה אני מוסר מודעא זו בפניכם קודם שאעשה שטר המכר כדי דכשאוכל לתבוע לו בדין מרענא ספרי אפומייכו: ואצ"ל כתובו. דזכות הוא לו: הודאה. אם הודה לחבירו בפני שנים שחייב לו מנה [אין] כותבים לזה שטר עד שיאמר להם משום דחוב הוא לו דמסתמא לא ניחא ליה דלחייב בשטר משום דלא מצי למימר פרעתי ועוד שיגבה המלוה ממשעבדי ודוקא בהודאת מטלטלין אבל בהודאת קרקע כותבין אפי' בלא מגוהו דמאי איכפת ליה [ג] והכי איתא בפרק זה בורר [דף כט:] וכתבו המפרשים ז"ל דלא נר מצוה בעינן שנים כאחד אלא [אפילו] זה אחר זה שני והכי איתא בפ' זה בורר (דף ל:) הודאה אחר הודאה מצטרפין והכי נמי מוכח בירושלמי דסנהדרין ובמחאה נמי כיון דעדות הוא כתב הרא"ה ז"ל דכיון שמיחה בפני זה וחזר ומיחה בפני זה מחאתו מחאה ואם [מיחה] בו בפניו ובפני אחר כתב הרמב"ן ז"ל דלאו מחאה היא שיכול לומר לו מתוך שלא מחית אלא בפני [ג] אחד והייתי יכול לכפור בך לא נזהרתי בשטרי (א): קיום שטרות בשלשה. מי שיש לו שטר על חבירו וחושש שמא ילכו עדים למדינת הים או ימותו וכשיבא לגבות חובו יטעון

לומר כתובו א °מודעא בפני שנים ואצ"ל
כתובו הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו
°קנין בפני שנים וא"צ לומר כתובו דסתם
ב קנין לכתיבה עומד קיום שטרות בשלשה
דמעשה ב"ד הוא רבה ורב יוסף דאמרי
תרווייהו לא כתבינן °מודעא אלא היכא

רש"י

לזה אותם דזכות הוא לו ומסתמא ניחא ליה: מודעא. מי שאנסוהו למכור או ליתן משלו על כרחו ולכתוב שטר מכירה או מתנה בעדים צריך להודיע ולמסור מודעא ולגלות אונסו בפני עדים קודם שלא יהא ממש בשטר שיעשה דלאחר כן לא היתה מודעא מועלת כלום: ואין צריך לומר כתובו. דהא נמי זכות הוא לו: הודאה. שמודה לחבירו שחייב לו [א]: צריך לומר. לעדים כתובו ובלא רשותו לא יכתבו דחוב הוא לו: קנין. סודר בפני שנים ואין צריך לומר כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד דכיון דממהר להקנות לו מיד ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות מתכוין להקנות לו בענין יפה ומסתמא ניחא ליה שיכתבוהו: קיום שטרות. הנפק שכותבין ומקיימין חתימת עדים שבשטר שכותבין למטה מחתימת העדים במותב תלתא כו' עד ואשרנוהו וקיימנוהו וחותמין למטה שלשה ואין די בשנים אפילו למאן דאמר שנים שדנו דיניהן דין דא"כ מה בין הנפק לשטר שלמעלה הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודמי לשנים שאמרו שמענו מפי עדים שהשטר שלמעלה כשר ועד מפי עד פסול אבל כשהן ג' והן ב"ד הוי כאילו העידו על חתימתן

א מיי' פ"י ופ"ב מהל' מכירה ופי"א וסכ"ג מהל' מלוה ולוה ופ"ו מהלכות עדות סמג עשין פב צד צה צו קט טוח"מ סי' לט מד(קטו) [קמו] רה:
ב מיי' פ"י מהל' מכירה סמג עשין פב טוח"מ סי' רה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והאשר"י חולק ואומר דהוי מחאה אם הוא מודה במחאה שמיחה בפניו ואפי' בלא עדים:

א בענין המודעא צריך שידעו העדים שהוא אנוס אבל לא יסמכו על דבריו שאומר להם שהוא אנוס: וכתב ה"ר יונה אפי' יאמר כתבו לי שמסרתי מודעא בפניכם וכשיודע על פי עדים באונס שאנסוני יצטרף עדותכם לבעל המקח אין שומעין לו ולפיכך כל מודעא שאינה כתוב בה והכרנו אונסו אינה מודעא בד"א במודעא של מכר אבל מודעא של מתנה שכפוהו ליתן או על מחילה או גט אין צריכים להכיר אונסו שאפי' אם אינו אנוס כיון שאמר שאינו נותן או שאינו מוחל מדעת אין המתנה או המחילה כלום דדוקא גבי מכר אמרי' כיון שקבל המעות גמר ומקני משא"כ במתנה ומחילה כתב מיי' בד"א שצריך מודעא בחמסן שכופה את המוכר למכור לו שלא לרצונו אבל בגוזל והוחזק גזלן ואח"כ לקח שדה שגזל אין המוכר צריך למסור מודעא ואם מסר מודעא ובטלה אח"כ כתב רב האי דלא הוי ביטול אפי' אם פי' בשטר זביני שזבין בדלא אניס ואתיס ביה דביטול מודע' לאו כלום היא דהיא אונסא דאנסיה אעיקר זביניה הוא גופיה אנסוה לאודויי ליה מאי דבעי וכ"כ רי"ף ומיי' וכ"כ הרמ"ה דלא מהני ביטול מודעא בזביני עד שיעידו העדים שידעו בסילוק אונסו או שהודה לו שלא מסר מודעא קודם לכן דהודאת בע"ד כק' עדים דמי אבל הרא"ש כתב דאם כפוהו לבטל המודעא מהני הביטול ולא הוי מודעא אע"פ שאמר בשעת מסירת המודעא כל מה שאבטל לא יהיה ביטול אינו מועיל דמ"מ נכסוף בשכפו אותו לבטל מה שאמר מקודם הכל בטל דאגב אונסיה גמר ומקני ומבטל ובמתנה היכא דידעי באונסיה אפי' אם בטל לא מהניא בטול דכיון דאנוס הוא אפי' אם לא מסר מודעא *) ובלא ידעי' באונסיה ואח"כ ביטלה מדעתו מהני הביטול כיון שלא הכרנו באונס והכי נהיגי למכתב ביטול מודעא במתנה ע"כ: ב הא דאמרי' סתם קנין לכתיבה עומד ואצ"ל כתובו וכתבו התוס' דדוקא בשלא חזר בו יכולים לכתוב בלא רשותו ומיהו יכול לחזור בו וכן פירש"י פרק אע"פ דף כ"ה גבי אמר לעדים כתבו ותתמו והבו ליה לא צריך לאמלוכי ביה אם עדיין עומד בדבורו שיכתבו לו דכיון דקנו ממנו סתם קנין לכתיבה עומד עכ"ל אלמא דמצי הדר ביה וכן פרק הספינה גבי ב' שטרות הם זכו בשדה לפלוני וכתבו לו את השטר וכו' וכ"ה דעת רוב הפוסקים רק דפליגי הפוסקים קצת באיזה שטרות נאמר שיכול המתחייב לחזור בו התוס' בפ' ספינה כתבו בשם ר"ת דדוקא בשטר מתנה יכול לחזור בו אבל לא בשטר מכר ומפרש התם טעמא ובפ' אע"פ כתבו התוס' דאף במתנה חוזר בשטר דמשמע שם דבכל ענין חוזר ופליג א"כ דידיה אדידיה וצ"ע וגם ריב"א כתבו התוס' פ' אע"פ דדוקא בשטר מכר חוזר ולא בשטר מתנה וכן המרדכי פ' ח"ה הביא ב' דעות וכן חידושי הרמב"ן פ' המוכר הספינה הביא ב' הדעות ולבסוף כתב וז"ל ול"נ שאפי' בלא שום טעם אם רצה חוזר דספר מקנה בעינן ועדים שליחותו הם עושין כדמוכח פ' ג"פ ובמס' גיטין ובמקומות אחרים וכיון שלא רצה אין כותבים לו שאין שטר זה כלום וכן פי' הרשב"ם שאפי' קנו מידו חוזר בשטר עכ"ל ולפי טעם זה נראה דהדבר תלוי אם השטר הוא שטר שהמתחייב דוקא עושה העדים שלוחים או לאו והלכך בשטר מתנה דהנותן עושה עדים שלוחיו לכתוב השטר ואין העדים רק שלוחים של נותן בהא ודאי מצי הנותן לחזור בו מכתיבת השטר ולבטל שליחותייהו א"ל בשטרות דאידך עבדינהו שלוחין לאו כל כמיניה דמתחייב לעכב על ידם מלכתוב ויש לעדים לכתוב בע"כ ודעה זו היא דעת הרשב"א בתשובותיו סי' אלף ל"ד ואולם לא נתחוורו אצלי הדברים האלה דקשה לי למה זה בשטרי מקח והלואה הוו העדים שלוחי קונה ומלוה דוקא ולא שלוחים ללוה ומוכר אדרבה מלשון השטרות משמע לעולם דמשעבד והמתחייב הלא הוא העושה העדים שלוחיו לכתוב השטר ואע"פ דמלשון אתם עדי דקאמר בעלמא בהלמוד משמע דהעדים הוו שלוחי קונה ומלוה מ"מ מלשון השטר הנהוג משמע דהעדים הוו שלוחי לוה ומוכר ולפחות פחות הוו שלוחי דתרווייהו דלוה ומלוה ודקונה ומוכר וסיאך יכוף הוא בלי דעת חבירו המוחל מלבד כי לא ידעתי מה אידון בה בהסיא תשובה דהרשב"א שהבאתי דהא חזינן ליה בתשובותיו סי' אלף רי"א שכתב להדיא דבכל השטרות כולם כל שהמתחייב בשלו אינו עושה את העדים שלוחין לכתוב אין עדותן שבשטר עדות ואפשר שהא איננה תשובת הרשב"א ומ"מ הנני רואין בעינינו דאין בשליחות תלוי בקונה ומלוה הלכך לא ראיתי לסמוך על זה מלבד מה שיש לחוש לדברי האחרונים הרא"ש בפ' זה בורר ובפ' הספינה הביא כל הדעות ופליג על ר"ת והסכים דבכל השטרות מצי לחזור בו ולעכב מלכתוב אף לאחר הקנין ובפ' ח"ה הוסיף לומר וז"ל וי"מ דאפי' עומד וצוה אל תכתבו כותבין בע"כ ולא מסתבר כך אלא כמו שכתבתי עכ"ל. וכן נראה דעת רש"י בקדושין דבכל השטרות מצי לחזור בו שפי' שם גבי האומר זכו בשדה זו וכו' חוזר בשטר אם אומר אין רצוני שתהא בידו ראיה ע"כ מדקאמר שאין בידו ראיה אלמא דבכל ענין ובכל שטר מיירי ולזה נוטה דעת רוב הפוסקים ר"י ורבינו יונה ומה שתמלא למיי' פי"א מהל' מלוה ולוה שכתב שלאחר שחתמו השטר צריך עדיין לימלך ביה אין עסק בזה דהתם לא מיירי רק דוקא לראות אין צריך לאמלוכי ביה אפי' לא חזר בו הנותן וכל הפלפול אשר מביא שם פ' אע"פ הר"ן ומ"מ מהרא"ב"ד ומבעל העיטור לא מיירי כשחזר בו הנותן אלא מיירי אפי' לא חזר בו כדמוכח להדיא ההלכה שם וכן בדברי הר"ן שם להדיא ומה שכתב בתשובת הרשב"א דהא דמצי הדר ביה לא הוי רק כשאין שם קנין או כשיש קנין ועדיין עסוקין באותו ענין כשם בעל העיטור והגאונים והסכים לזה הרשב"א כמו שהאריך התם בתשובה דכל שלא חזר בו תוך אותו מעמד לא מצי הדר הו כשיש קנין דקנין מלתא אלימתא היא ובדוקא אמר שלא לחזור ואינו נראה כן מתשובת הרא"ש שהביא הטוח"מ סי' רמ"ג שכתב דאפי' כתבו העדים העדות בזכירה אלם וכשבא לכתוב השטר הלה מוחה בידם דמצי למחות דהתם ודאי לא חזר תוך אותו מעמד מכיון ששהה בינתים עד כדי שכתבו העדים הדבר לזכרון אלם ועוד מדכתבו הדבר לזכרון אלם אלמא בסתמא מיירי שעמדו אח"כ ימים הרבה לכתוב השטר דאילו היו כותבים תוך אותו מעמד מה נורך היה לעשות זכרון מזה אלא ודאי דמיירי שבא למחות אחר זמן הרבה ואפ"ה כתב הרא"ש דמצי למחות:

*) נ"ל לא הוי מתנה אבל מסר מודעא וכו' וכ"ה בטור

הגהות מאי"י [א] נ"ב מנה: [ב] נ"ב דלא שייך כאן לא טענת פרעתי ולא טענת דלא ליגבה ממשעבדי: [ג] נ"ב עד:

מלחמת ה'

ועוד רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא כתבי' מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא וכו' אביי ורבא דאמרי תרווייהו אפי' עלי ועלך פי' דברי אביי הוא כדברי נהרדעי: אמר הכותב אין לשון הגמ' מסכים עם פירושו דאי במודעא דזביני פשיטא דלא כתבינן אמאן דציית דינא ולא ידיע לן אונסיה שא"כ אין לדבר סוף דכל דזבין איניש אי לאו דאצטריך לא הוה מזבין ויליך וימסור מודעא ולמחר יבטל מקחו מאי קמ"ל רבה ורב יוסף פשיטא ואי אתו לאשמועינן דאמאן דלא ציית דינא כתבינן אע"ג דלא ידעינן דאניס ה"ל למימר הכי כותבין מודעא אמאן דלא ציית דינא ועוד רבא דאמר אפילו עלי ועלך אדרבה ה"ל למימר אפילו אמאן דלא ציית דינא לא כתבינן כלומר עד דידעי' באונסיה וכיון דידעי' באונסיה ודאי כתבינן אכולהו דהא רבה ורב יוסף לא פליגי בהכי אלא רבה ורב יוסף אתא לאשמועינן כותבין בדלא ציית ואביי ורבא סברי אין כותבין וכולהו נקטי להו לישנא דאיפכא זה דבר שאינו כלום ועוד אם דברי אביי ורבא כדברי נהרדעי היכי דייקי' בגמרא אנהרדעי מודעא דמאן וכו' אי דזביני האמר רבא לא כתבי' מודעא אזביני ושבקי' מימריה דרבא גופיה דאיתמר מקמי מילתא דנהרדעי ונדיפא נמי למיפרך דידיה אדידיה ולאו למירמי אנהרדעי משום דגברא אגברא ליכא למירמי וכ"ש הכא דפליגי בה אמוראי דמצינו למימר נהרדעי כרב הונא סבירא להו ולא כרבא וליכא קושיא אדרבא דלא פליג להו בגמרא ועוד דאי מימרא דאביי ורבא כנהרדעי הוו להו למימר בגמרא אפילו עלי ועלך דאמרי נהרדעי וכו' ואין צורך לדברים קרים הללו דבין בזביני בין בגיטא ומתנתא אמרי רבה ורב יוסף דלא כתבי' מודעא אמאן דציית ואע"ג דידעי' באונסא דזביני משום דאמרי' ליה כיון דציית לדינא זיל לבי דינא והוה ליה כמאן דיכיל לאצולי נפשיה מהאי אונסא לעולם דלאו אונסא היא כי ההיא דאמרי' סתם סיקריקין אין אנסרות בבבל כיון דאיכא בידו ולא אזיל אתולי אתיל גביה אביי ורבא דאמרי תרוייהו כיון שהוא ברשותו של זה אע"פ שהיה יכול להשמט ממנו עד שיבא לב"ד כיון שאם רצה הלה לא ציית לבי דינא והרי זה מסור בידו על כרחם כתבינן מודעי' ועוד לא מסיימי אי במודעא דזביני ודידעיה באונסיה וכשמסר מודעא או בשלא מסר ואי במודעא דגיטין ומתנה דלא ידעי' לפי' לא הקשו בה מודעא דמאי וכו' ואחרים פירשוה בגיטא ומתנה בלחוד ולא ידעי' באונסיה וכן מה שפירש דברי נהרדעי במסר מודעא וכן דברי רבא דאמר לא כתבינן מודעא אזביני אפילו במסירה מודעא דברי הבאי הם שהרי לא שמענו לרבא דאמר כלום בענין מודעא אלא שאמר הלכתא תלוה וזבין זביניה זביני והוא הלשון שאמר רב הונא בעצמו שבא רבא לפסוק הלכה כן וכיון שרב הונא אמרה סתם ורבא סתם ושמעי' ליה לרב הונא דאמר מודעא מבטלת מנא לן הא דאקשי' אי דזביני הא דאמר רבא לא כתבי' מודעא אזביני דאלמא אע"ג דמסר מודעא לא כלום הוא לעולם אימא לך מודעא מבטלת אשקלתא כדרב הונא שהרי רבא לא הוסיף על דברי רב הונא כלום ולא עוד אלא שרבא פותח הוא מדברי רב הונא דאיהו אמר לעולם זביניה זביני ורבא אמר לא אמרן אלא בשדה סתם וכו' ועוד הא אמרינן בגמ' כי אמר רב הונא אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם רב הונא לטעמיה ויש ללמוד מכאן שמי שאומר סתם תלוה וזבין זביניה זביני מודה במסר מודעא שהמודעא מבטלת שאם יש בלשון הזה סתם שאפי' מודעא לא תבטל הוה לן לאקשויי והא רב הונא הוא דאמר תלוה וזבין זביניה זביני ולפרוקי כי אמר רב הונא בשלא מסר מודעא אלא ש"מ שהכל מודים במסר מודעא ועוד שהרי גט מעושה בישראל בדין דכשר משום דאגב אונסיה גמר ומגרש והוא ליה כזביני ועדיף מזביני משום דמצוה לשמוע דברי חכמים וכדאמר בשמעתין דלקמן וגלויי דעתא נמי לאו מילתא היא לבטוליה כדאמר בגיטין ואפילו הכי כי מסר מודעא בטיל גיטא כדאמרינן בשלהי פרק האומר בערכין האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא וכו' ומינה שמעינן לזביני דכי מסר מודעא בטלי זביני וכן בדין דהא גלי אדעתיה דלא גמר ומקני וכן הסכימו כל בעלי הוראה ז"ל שמסירת המודעא מבטלת ואין כאן בית מיחוש ושמועתינו זו כך פירושה דהוינן בטעמייהו דנהרדעי דאמרי כל מודעא דלא כתב בה אנן ידעינן באונסיה דפלניא לאו מודעא הוא מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה אע"ג דלא ידעינן באונסיה ולא מסר מודעא נמי הויא מודעא דגלויי מילתא בעלמא היא ובמוכחא מילתא סגי כי ההיא עובדא דאתמר בסמוך ואי בזביני כי נמי כתיב בה הכי לאו מודעא היא עד דכתיב בה מסר לנו מודעא ואנן ידעין באונסיה וליכא למימר נהרדעי במסר מודעא איירו והיא גופה קמ"ל דבעי' ידעי' באונסיה דבזביני פשיטא שאינה מודעא ע"פ מוכר שאם כן אין לדבר סוף ומפרקי' מודה רבא בכי ההוא מעשה דפרדיסא דכתבי' אע"פ שלא מסר מודעא דכיון דמעיקרא נמי היה אומר לקוחה היא בידי היה נאמן מה הוסיף לו זה ומכירתו אבל בשאר כל האונסין שאונס בדבר אחד ומכירה בדבר אחד מאחר דמחמת האונס רצה ומכרה לשדה זו גמר ומקני הוא ואתו נהרדעי לאשמועינן שכיון שיודעין העדים שמתחלה ועד סוף נאנס באונס זה כותבין לו מודעא אע"פ שלא מסר להם כלום לפי' אם לא פירשו אלא כתבו שנאנס באונס זה כותבין לו מודעא אע"פ שלא מסר להם כלום לפי' אם לא פירשו אלא כתבו שנאנס באונס פלוני סתם חוששין ואינה כלום שמא על פי מוכר כתבו ואע"פ שלא כתבו מסר לנו מודעא חוששין שמא כך היה בהם מעשה ואין צריך לומר בשכתבו במסירת מודעא דמוכר ולא כתבו בה אנן ידעי' באונסיה שהדבר ברור שעל פי מוכר כתבו ולא עלה על דעת שיהא מוכר נאמן ע"י עצמו זה הפי' הנכון שעליו סמך רבינו הגדול ז"ל ואם יש מי שמשיב עליך מלשון מודעא אף אתה אמור לו אין לשון מודעא הלא לשון יסורין כמו שכתוב ויודע בהם את אנשי סוכות ומן הענין הזה וידע אלמנותיו לשון שבירה כמו שכפל ועריפה התריב ואחרים יש במקרא ויכול אתה לפרש מודעא כמשמעו לפי שהנאנס מודיע צערו לאחרים קראו שטר האונס מודעא בכל מקום ולא שיהא זה צריך למסור להם לעולם שהוא אנוס אלא צריך להודיע האונס או למסור שהוא אנוס בכל דבר ודבר כהלכתו:

המאור הגדול

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא כתבי' מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא. פירוש מי שבא ואמר לעדים כתבו לי מודעא על פלוני שאונסני בכך אין להם לחשוד אותו ולכתוב עליו על פיו עד שידעו בו שהוא גברא אלמא דלא ציית דינא וא"כ הוא הרי זה נאמן עליו וכותבין לו מודעא על פיו אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפילו עלי ועלך פי' דברי אביי הוא כדברי נהרדעי דאמרי כל מודעא דלא כתב ביה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא הוא וכיון שהעדים יודעין באונס האנס שוין הם אביי ורבא לשאר כל אדם ואם לאו אין כותבין אע"פ שיודעין בו שהוא גברא אלמא דלא ציית דינא ודייקי' עלה מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה גלוי מילתא בעלמא היא דכיון דלאו דמי שקיל מינייהו אי לאו דאנוס למה ליה למיהב גיטא או מתנה ולממסר מודעא הילכך צריך שיגמור בדעתו לתת הגט והמתנה ומודעא כל שהיא מבטלת אותן ואפילו על פי עצמו אי דזביני הא אמר רבא לא כתבי' מודעא אזביני ופירשוה רבותי' בפירושם הוא מימרא דרבא דאמר הלכתא תלוה וזבין זביניה זביני וטעמא דמילתא משום דאגב אונסיה גמר ומקני ולא דייני' הכי אלא באונסא דגופא כגון סיקריקון וכגון פאבי דתלא לפפי באבנרא אי נמי שמפחידו באונס דבר שהוא נכבד ויקר עליו יותר מהפסדת הקרקע כולו לגמרי ולפיכך הוא חושב הדמים שהוא מקבל ממנו לריוח וגמר ומקנה בהם לא שנא דעבר ליה אונסא ולא שנא דמפחיד ליה באונסא ונמצא זה מציל את עצמו באונס קרקעו שהוא פחות ממנו וכי האי גמר ומקנה והיינו דאמרינן ומודה רבא היכא דאניס כגון מעשה דפרדיסא ועיקרו בבבא מציעא באיזהו נשך דהתם לא אמרינן גמר ומקנה שהרי לא הציל עצמו מן האונס אלא בדבר שהיה מפחידו בו דהכי א"ל אי מזבנת ליה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי ובין כך ובין כך הקרקע יוצא מתחת ידו הילכך אי מסר מודעא על מכירתו מודעיה מודעא ולא אמרינן גמר ומקנה כיון שהאונס והצלה בדבר אחד הם כלומר בפרדס עצמו ואם תשאל היאך יתכן מודעא במעשה דפרדסא והלא העדים צריכים שיאמרו אנן יודעין ביה באונסא וא"כ ששמעו העדים מפי המלוה שאמר אי מזבנת ליה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא על מה הוצרך למכרו יביא עדיו לב"ד ויוציאו ממנו בעל כרחו וא"כ הוא אין זה אנוס במכירתו יש להשיב שהמלוה לא סיים דבריו בפני העדים ולא אמר בפניהם אי לא כבישנא לשטר משכנתא אלא שמעו ממנו שהיה תובע מן המלוה שימכרנו לו והיה יכול לטעון ולומר אמינא אזבון דינאי דעביד איניש דזבין דיניה וכשראו אח"כ שלקחוה ממנו והחזיר לו שטר המשכונא נתפרסם האונס שהיה מאיים עליו מתחלה ושאנוס היה במכירתו וכגון זה ידיעה ברורת היא באונס של המוכר ומודעיה מודעא וראיתי לרבי' האיי גאון ז"ל בשער ל"א מספר מקח וממכר שהאריך בדברים הללו ולא נתישבה דעתי בדבריו ומה שנ"ל כתבתי ובדין הוא דלימא מודה רבא בשדה זו בדלא הוה ליה לאשתמופי וכדאמרי' בשמעתין דלקמן אלא כיון דאסיקנא התם והלכתא בכולהו הוו זביניה זביני בעינן ה"נ לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא ואמטו להכי אמרינן הכא מודה רבא(הכא)[היכי]דאניס כגון מעשה דפרדסא ושבקי' כל הנך מימרי דאיתפקו להו מהלכתא וקי"ל כנהרדעי וקי"ל נמי כרבא דהא פסק תלמודא כוותיה והלכתא בכולהו זביניה זביני הילכך לא כתבי' מודעא אלא בגיטא ומתנה ובכגון מעשה דפרדסא אבל רב הונא אע"ג דהוא מרה דשמעתא הא אשכחן דס"ל דכתבי' מודעא אזביניה דהא אמר בעובדא דפפי ופאבי אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפי' חתם וכיון דפליגא אדרבא לא חיישינן לדרב הונא אלא כרבא קי"ל דהוא בתראה ומימרי דרב נחמן ודמר בר רב אשי באמנה היו דברינו ומודעא היו דברינו מוקמינן להו בגיטא ומתנה אי נמי כגון מעשה דפרדסא דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דקי"ל כרבא וקי"ל כמר בר רב אשי דאמר מודעא היו דברינו נאמנין ואע"ג דבגמרא מקשי' מרב נחמן על רב הונא במודעא דזבין ליה פפי לסבי ופריקנן ה"מ על פה וכו' הא לא קשיא ולא מידי דמימרי דרב נחמן ומר בר רב אשי סתמא נינהו ומקמי דתיקום לן הלכתא איכא לפרושינהו בין בזביני בין במתנה דאי נמי אמרו בפי' במתנה יש להקשות מהם על רב הונא על דרך מתנה לרב נחמן נשמע בזביני לרב הונא מי לא מודה רב נחמן דכתבינן מודעא אמתנה ואם אמרו עדים מודעא היו דברינו אין נאמנין לרב הונא נמי דאמר כתבי' מודעא אזבינא דהא אמרי' אי לא מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם אמאי מהימני עדים לבתר מעשה למימר מודעא היו דברינו ופריקנא ה"מ וכו' נמצא שיש דרך לקושיא זו בכל ענין כ"ש כשנאמרו מימרי דרב נחמן ומר בר רב אשי סתם ואנן השתא הוא דדחקי' דמוקמי' להו בגיטא ומתנה ובכגון מעשה דפרדסא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא כדאמרינן לעיל וטעמא דמר בר רב אשי מפרש בגמרא אמנה לא נתן ליכתב כלומר לא נתן ליכתב שטר האמנה כי עולה היא ואעולה לא חתימי והרי אלו באים לסתור דבריהם כאילו לא היו מעולם וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והיינו דאמרינן מודעא ואמנה טעמא מאי דעקרי ליה לשטרא הוו להו כחוזר ומגיד מודעא נתן ליכתב פירוש השטר שנמסרה עליו המודעא ניתן ליכתב כדי להציל האנוס מאונסו הילכך לאו עולה הוא כשחתמו עליו ומש"ה נאמנין לומר מודעא היו דברינו אפילו כשכתב ידן יוצא ממקום אחר ואין נאמנין לומר אמנה היו דברינו אפילו בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ולא שנא על פה ול"ש בשטר לא מפלגינן תוב מאחר דקי"ל כמר בר רב אשי דבתרא הוא כך נראה ליפסוק ולפרש דיני המודעא אע"פ שהוא שלא כדברי הרי"ף ז"ל ושלא כדברי הרבה מן הפירושים וזה שהוצרכנו לתת טעם לאמנה היו דברינו שאין נאמנין מכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אע"פ שאין כתב ידן יוצא ממקום אחר משום דאיכא מאן דקשיא ליה מאי שנא כי אמר פלוני רבעני לרצונו שנאמן ומצטרף להורגו ואע"ג דקא משוי ליה נפשיה לפום דבוריה רשיעא ובאנוסין היו מחמת ממון ובאמנה היו דברינו אין נאמנין משום דעולה היא ואעולה לא חתימי והתשובה לשאלה זו דא ודא אחת היא הכא והכא לא מהימניה ארשיעותא דנפשיה דאדם קרוב אצל עצמו ואייתר ליה עיקר סהדותא דמהימני בה על אחרים התם נאמן לומר פלוני רבעו שהוא עיקר העדות להורגו והכא נאמנין לומר כתב ידינו הוא זה שהיא עיקר העדות ונתקיים השטר ואין בה בידם לבטל העדות שהגידו לומר אנוסין היינו מחמת ממון אי נמי אמנה היו דברינו דה"ל כחוזר ומגיד ואמרי' ביה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אף בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ומה שכתב הרי"ף ז"ל בפרק הניזקין קשיא ליה מאי דגרסינן הכא נראה מדבריו שהוא מפ' ארצי ליה זוזי כמו יהב ליה זוזי ומשום הכי קשיא ליה מאי דקשיא ליה ואין אנו מפרשינן ארצי ליה זוזי אלא כמו הרצאת מעות להבחין הרעות מן היפות ולדידן לא קשיא לן ולא מידי והא דאמר רב דמוכר עדיהו בעדים גובה מנכסים משועבדים הלכה פסוקה היא אע"פ שלא הביאה הרי"ף ז"ל:

א מיי' פ"י ופ"ט מהל' זכיה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמב רנג

יטעון הלוה כי פרוע הוא או מזויף הוא ויצטרך לקיים שטרות בעדים המכירין חתימת העדים שבשטר ולא ימצא כיצד יעשה הולך לב"ד ומביא העדים עצמם ומעידים על חתימת ידיהם בפני ב"ד והם כותבים בתוך השטר במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא דנא קדמנא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו על חתימת ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי וחותמים בו שלשה הדיינים והוא הנקרא הנפק [ב"מ דף יז.] וכן נקרא [בכתובות דף כא:] אשרתא דדייני ולכך צריך שלשה דאי שנים מה בין ההנפק לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי ודומה לב' נר מצוה שמעידים שמעו מפי עדים דהא ודאי איננו כלום דעד מפי עד הוא אבל כשהם ג' הוא ב"ד ודומה לפסק דין : דלא ציית דינא . שהוא סרבן ואינו שומע לב"ד שבעירו כן פירש הרב רבינו יונתן ז"ל דאי ציית דינא נימרו ליה אין אתה אנוס כיון שאתה יכול להובעו בדין וקי"ל כאביי ורבא דאמרי דאפילו עלי ועלך דציתנא דינא כותבים דזימנין שאין ב"ד מזומן מיד הלכך כותבין שיהיה לו לראיה ונראה דאע"ג דהוי בדוכתא דאיכא ב"ד מזומן לא פלוג רבנן (כיון שאין ב"ד יכולין להוציאו מאונסו) אבל אחרונים כתבו דכיון דאי בעי לאית אי בעי לא לאית אנוס הוא ולא דמי להא דאמרינן בגיטין פ' הניזקין (דף נח:) אין אנפרות בבבל דכיון דאיכא בי דואר ולא אזיל אחולי אחיל דהתם בי דואר מצי כאיף ליה בע"כ הלכך (הכא) אי מסר מודעא וידעי באונסיה כתבינן אפילו אמאן דלאית דינא (א) זו היא טעמא דאביי ורבא ומיהו דוקא אזביני [ב] אבל בגיטא ומתנתא כיון דגלויי מילתא בעלמא הוא אע"פ שתלה אונסו בדבר שאינו לא הוי [גיטו גט ולא מתנתו] מתנה וכן כתב הרשב"א ז"ל בשם רבו הרב רבינו יונה ז"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפי' מהלכות מכירה שאין הולכין במחילה ומתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן שאם איננו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל ולזה הסכים הרנב"ר ז"ל בחדושיו אך על פי שמדברי הרמב"ן ז"ל נראה דכל שתולה מודעתו בדבר שאין בו אונס אין בדבריו כלום : לאו מודעא היא . שאין להם לסמוך על פיו דדילמא איערומי קא מערים דהשתא מחמת שהוא צריך למעות גמר ומקנה וכדי שיוכל לחזור בו כשיזדמנו לו מעות אומר להם שהוא אנוס וכתב הרשב"א ז"ל דמדקאמרינן לאו מודעא היא ולא אמרינן לא כתבינן מודעא אלא אמאן דידעינן באונסיה שמע מינה דאע"ג דלא ידעינן כתבינן סתם פלוני מסר מודעא בפנינו שפלוני אונסו בכך וכך למכור דזימנין דסהדי אחריני ידעי באונסיה ואי לא מסר מודעא לא מבטלי זביני [ס] ולפירושו אין מבטלין את המכר מחמת מודעא זו עד שיביא ראיה שנאנס וקמ"ל לא אמרינן חזקה לא חתמו אא"כ ידעו באונסו כדאמר בעלמא [כתובות דף יט.] אין העדים חותמים על השטר וכו' אלא מימר אמרינן האי ניתן ליכתב סתם אע"פ שאין מכירין ונראה כן דעת הרנב"ר שהביא כן בחדושיו ואע"פ שאין כן דעת הרב רבינו יונה ז"ל דהאמר דלא כתבי עד דידעי באונסיה שהוא [ע] ז"ל חושש לזה : גלויי מילתא בעלמא הוא . כלומר בגלוי דעתו לבד סגי ואין

רש"י

חתימתן לפני ב"ד וב"ד הכשירו השטר וחותמין שהשטר כשר ודמי לפסק דין דלא ציית דינא . סרבן [ג] ב"ד: דאי צייח דינא א"ל אי אניס לך אמאי לא תתבעי ליה לדינא : אפילו עלי ועליך . דלייתינן דינא כתבינן דזמנין דאין ב"ד מזומנין מיד : אנן ידעינן · אנו מכירין אונסו של פלוני וידעינן דאונס גמור הוא (ד) אלא כתבו סתם פלוני אמר לנו שנאנס : אי לגיטא אי דמתנה . שמוסר מודעא על הגט או על המתנה שיתן [ד] אע"ג דלא ידעינן אונסו הגט והמתנה בטלים דגילוי מילתא בעלמא הוא דודאי אנוס הוא דכיון דנותן הגט והמתנה בחנם ואי לא אניס וניחא ליה לתתם לא ימסור מודעא ואי לא ניחא ליה לתתם לא יתנם אלא ודאי אנוס הוא ולכך אין צריך לפרש : ואי דזביני . כלומר שמסר מודעא שנאנס למכור ולכך לא הוי מודעא עד שיכירו העדים אונסו משום דשמא [ה] דלא אניס אלא השתא צריך למעות והיום או למחר כשיזדמן לו מעות יתחרט באותה מכירה ובעי הדר ביה ולכך מוסר עתה מודעא לבטל מכירה זו : לא כתבינן מודעא אזביני . וטעמא דאמרינן לקמן הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני ולא [ו] אמרינן אלא בשדה סתם שכפוהו למכור אחת משדותיו ובירר אחת מהן ומכרה דלא הוה אונס אבל בשדה זו לא ולכך לא כתבינן מודעא דאי בשדה זו אינו מכר ואין צריך למסור מודעא מקודם אלא לאחר כך יביא עדים (א) שאנסוהו ותתבטל המכירה ואי בשדה סתם הוי זביני כיון שמעצמו בירר שדה זה ולא הוי אונס והמודעא [ז] פסולה כגון מעשה פרדיסא למתוך פחד שמפחידין אותו להפסיד [ח] הכל אם מזבין ליה דהתם לא גמר ומקני אלא רק שינצל מן הפחד : [ט] התם ודאי כתבינן. דהוי אונס גמור דאי לא מזבין ליה ביה מפסיד לגמרי ובזה קא איירו נהרדעי ופר"ח דאי ידעי עדים באונס של בעל הפרדס (אי בפני עדים או המחזיק את הטענות דלקמן) אין צריך מודעא אלא יעידו שמעו זה המחזיק שבא בעקיפין על בעל הפרדס ויטול את שלו [י] ונראה דבעל הפרדיסא אתא לגבי סהדי ואמר להן שזה רוצה לגזלו בטענותיו והודיעם כל הדברים ואמר להו אי תבעינא קמייכו ושמעו מיניה לטעין זבינתיה ממך [כ] (זבינתיה מינך) ולית לך עלי מידי ובתר הכי א"ל בהאי מזבינא לך ואכתוב לך שטר מכירה מהיום וקודם שכתב [ל] השטר מכירה אמר לעדים הנה שמעתם שטען לקוחה היא בידי זה שלש שנים ואכתוב לו שטר מכירה מהיום שלא ברצון נפשי אלא מחמת אונס דכפר במשכנתא ובתר הכי תבענא ליה בדינא והוא יראה השטר מכירה שמהיום [מ] ולא יתן לב לטעון לקוח הוא בידי זה ג' שנים ואז אוציא המודעא שלפני השטר ואבטלנו כה"ג מודה דכתיבנא : טמירתא. טמונה : לא מגבינן בה . דשמא כבר נתן לאחר או לעשותו מודעא להברתה נתכוין כדלקמן. איטמרו . הטמינו עצמכם : בשוקא ובברייתא · בשוקים וברחובות : סתמא . שאמר להם כתבו סתם ולא אמר להם זילו איטמרו. גם לא ליום לכתוב בשוקים וברחובות לישנא קמא כשרה ולישנא בתרא פסולה:והויא הך.מתנה טמירתא: מודעא . לבטל שטר מתנה או מכירה גלויה וכשרה שנותן לאחר כך על שדה זו לאחר דלכך כתב הטמירתא דלא ליקני האי בתרא : אלא מכללא איתמר .

והוא

דלא צאית לדינא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפי' עלי ועלך אמרי נהרדעי כל מודעא *דלא כתב בה אנן ידעינן (א) באונסיה דפלניא לאו מודעא הוא מודעא דמאי אי דגט אי דמתנה גלויי מילתא בעלמא הוא ואלא מודעא דזביני הא אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני [א]מודה רבא היכא דאניס כגון מעשה דפרדיסא דההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לתלת שנין בתר דאכלה תלת שנין [ב] אמר ליה אי מזבינת לי' ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי כי הא אי כתבינן אמר רב יהודה *האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר (להו) רב יוסף דאמר להו לסהדי זילו איטמרו וכתובו לי' ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקא ובבריאתא ותכתבו ליה מאי בינייהו איכא בינייהו סתמא אמר רבא והויא מודעא לחברתה אמר רב פפי הא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאזיל לקדושי איתתא אמרה ליה אי כתבת לי לכולהו ניכסך הויאנא לך (ג) ואי לא לא הויאנא לך אזיל כתבינהו ניהלה לכולהו ניכסיה שמע בריה קשישא קם (ג) וצווח אמר ליה וההוא גברא

מה

צריך לפרש אונסו *דסברא הוא שאם אין לו אונס אלא מרצונו יהיב אמאי מוסר מודעא לבטל הדבר ולא דמי לזביני כדפירשנו לעיל : והא אמר רבא וכו' . מכללא דההיא דאמרינן לקמן תליוה וזבין זביניה זביני דמוקמינן לה [דף מח.*)] בשאנסוהו סתם למכור שדה אחת משדותיו וברר ונתן אבל אנסוהו על שדה ידועה לא הוו זביני ומשום הכי הוא דאמרינן הכא לרבא אין כותבין מודעא דלא הוו זביני אלא יביא עדים שאנסוהו ויתבטל שטר המכירה ואי בשדה סתם הוי זביני ומודעא שיכתוב פסולה היא ולקמן [דף מח:] במקומו מפורש דלא קי"ל כרבא ואף בשדה סתם אם מסר מודעא לא הוו זביני : כי ההיא מעשה דפרדסא . ואי קשיא היאך יכירו באונסו שאם המחזיק אומר לו זה בפני עדים פשיטא שהרי בא עליו בעקיפין וא"כ למודעא (ב) וי"ל כגון שהטמין לו עדים אחורי הגדר ושמעו שלא נתרצה למכור אלא בהכרח כגון זה מעידין על אונסו והכל לפי דעת השומעין וכן כתב הראב"ד ז"ל וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה דעת הרנב"ר וכתב רבינו חננאל דמהא דפרדסא שמעינן דמאן [דמגזים] לחבריה במידי דיכול למעבדיה כגון הפסדת ממון או הכאה כל שכן הגאת נפשו דאמר ליה אי לא מזבנת לי כך וכך דאית לך עבידנא לך כך וכך דאית להו לסהדי למכתב ליה מודעא להאי ולפרושי בה ידענא ביה באונסא דפלניא ואף על גב דלא עביד מאי דאמר ומחיל ליה אלא כיון דאמר עבידנא ויכול למעבד הייתו אונסו דמוכר וכל כי האי גוונא כתבינן עכ"ל ז"ל והביאו הרנב"ר ז"ל בחידושיו ועוד הביא ראיה מהא דתנן לקח מסקריקון וכו' פרק הניזקין [דף נה:] וכתב הרב רבינו יונה ז"ל ואם אנסוהו עד שבטל המודעא שמסר מכרו קיים וכן הדין בגט ומתנה ואם המוכר מוסר מודעא על המכר ועל כל ביטול שיבטל המודעא באונס כיון שאנסוהו לבטל כל המודעות הרי נתבטלו ביטוליו ואגב אונסו גמר בלבו ומבטלם ואין כח מסירת המודעא על הביטול יותר מכח מסירת מודעא על המכר שאנו דנין בו ואומר כשמבטל המודעא מתוך האונס גמר בלבו והקנה וכן דעת רבותינו ולענין גט יש לחוש בדבר והחמיר עכ"ל הרב ז"ל ולקמן במקומו נאריך יותר בדין זה (ג) כי הרמב"ם ז"ל והרבה מן האחרונים ז"ל עמו סברי דאם מסר מודעא על כל הבטולין שיבטל לא הוי זביניה זביני : לא מגבינן ביה . מדקאמר לא מגבינן ביה ולא אמר לאו כלום הוא יש ללמוד דאכן הוא דלא מגבינן משום דאפשר דלא גמר ויהיב *אבל החזיק הוא בנכסים או שהחזיק הוא בהן בפני הנותן ולא מיחה בו בכה"ג ודאי מהניא דאיגלאי מילתא דלאו למתנה טמירתא איכוין אלא דעתו היה להקנות וכן היה דן הרי"ף ז"ל ואי אפשר לומר מגבא הוא דלא גבינן אבל אי תפס לא מפקינן מיניה דהא קי"ל אוקי ממונא בחזקת מריה קמא וה"נ קרקעות דקי"ל קרקע בחזקת בעליה עומדת *[אלא אפי'] במטלטלין כל זמן שלא תפס ברשות [קמא] מוציא מידן בלא ראיה ולא מיבעיא במתנה טמירתא ודאי אלא אפילו בסתמא דאמרינן חיישינן כתב רבינו חננאל ז"ל חיישינן ופסולה וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דאי לא אמר להו תכתבו בשוקא וכו' אלא שאמר סתמא כתבו מתנה לפלוני מכך וכך וכ"ש אם ליום שלא יכתבו בשוקא וכו' דלאו כלום הוא ואע"פ שלא אמר להם איטמרו : והויא מודעא לחברתה. כלומר אע"פ דלא חשיב מתנה חשיבא

לבטל

*) אמר רבא הלכתא תלויה כו' (ג"ה)

שלטי הגבורים

א כתב הר"ר יוסף הא דמתנה טמירתא לא קניא דוקא בדלית בה קנין ולא מכוין לאקנויי ליה אלא בכך סטרא אבל אי מקני ליה בקנין או בחזקה אפי' לא אמר להו הכי כתבוה בשוקא וכו' כיון שכבר קנאו לגמרי והשטר שמצוה לכתוב אינה אלא לראיה בעלמא לא איכפת לן אי לא אמר להו הכי ואיכא נמי למימר דאפי' אם קנו מיניה כיון דסתם קנין לכתיבה עומד וכמאן דאמר ליה כתבו דמי ואי לא א"ל כתבו בשוקא וכו' כמאן דא"ל כתבו ולא כתבו בשוקי דלא מגבינן מיניה ולזה הסכים הרא"ש ז"ל : כתב הרא"ש כאידנא דלא כתבי' בשטר מתנה כתבוה בשוקא ותתמוה בברא משום דנהיגי למכתב בכל שטרי מתנה הכי הלכך כשמצוה לכתוב שטר מתנה סתם דעתו היה שיכתבוהו כמנהג הסופרי' הלכך הוי כאילו אמר כתבוה בשוקא ותתמוה בברא. מתנה טמירתא לא חשיבא אפי' במודעא לבטל מתנה גלויה שאחרי' כגון אם נתן שדה אחת במתנה טמירתא או בכתם שלא אמר

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דכיון שאין ב"ד יכולין להצילו אלא מחמת שהוא לאית דינא ואי בעי לא לאית אנוס הוא ולשון זה נ"ל פ"כ לשון הרמב"ן ז"ל וכתב ב"י בטור ח"מ סי' ר"ה שלפי פי' זה משמע שאם ב"ד של ישראל יש לו הרמנא דמלכא לכוף הבעלי דינין שידונו לפניו לא כתבי' מודעא דה"ל כמו היכא דאיכא בי דואר וכיון דלא אזיל אחולי מחיל ולא ראיתי כן בדברי שום א' מהפוסקים ולכן נ"ל שאע"פ שהפוסקים סוברים כדברי הפירוש השני שהזכיר הרמב"ן ז"ל לומר דהאי פלוגתא בזביני היא מיהו לענין טעמא דאביי ורבא ס"ל לפוסקים שלא כדברי הפי' ההוא אלא היינו טעמייהו דאביי ורבא כדפי' הרשב"ם משום דפעמים שאין ב"ד מזומן מיד והשתא בכל גוונא כתבינן מודעא. מהר"ן שפירא (ב) וי"ל כגון שהטמין לו עדים אחורי גדר וכו' ובפי' רשב"ם בשם ר"ח מבואר בע"א ולפי מה שהירך הנ"י קשה דלמה לן למכתב מודעא הלא די בשיעידו העדים על אונסו וכמו שהוא בעצמו תמה בקושיא שהקשה בזה. ואפשר דמאחר דלא אמר לו כן בפרהסיא ס"ל להנ"י דאינו מועיל בלא מודעא ומיהו דוקא מעשה דפרדיסא דלא הוי אונס בודאי דשמא לא הוי טעון אח"כ שלקחו אחר שאנסוהו [illegible]

מהר"ם (ב) לקמן בההי פירקא במטעתין דגזלן אין לו חזקה והתוס' והאשר"י כתבו כמ"ש ראב"ן בשם רבי יונה

ד"ה

הגהות מא"י [א] נ"ב לעולם דאזביני : [ב] נ"ב חזקה : [ג] בדין כצ"ל : [ד] נ"ב הא : [ה] לא כצ"ל : [ו] אמרן כצ"ל : [ז] נ"ב דמודעא בלא אונס פסולה ולא כלום היא : [ח] הפרדס כצ"ל : [ט] נ"ל סכה : [י] נ"ב וכן פי' : [כ] תיבת זבינתא מינך רשום למחוק : [ל] נ"ב ומסר : [מ] מכירה שמהיום נ"ב ואני אוציא את המודעא לפניו המבטלתו ולא יתן וכו' כצ"ל : [נ] נ"ב אבל התוס' כתבו בתימה אי בזבינא של אמר רבא לא כתבינן מודעא אזבינא אפי' כהאי מעשה דפרדיסא פשיטא דכתבינן אפי' אי לאית דינא : [ס] נ"ב פ"א לפיכך : [ע] נ"ב פי' שמא יסמכו אעדים החתומים :

לך [כו'] והיינו כעשין שומרי שכר זה לזה דאמר שמואל [ב"ב דף מג:] ומתני' נמי היא בפרק השוכר את האומנין (דף פ:) אלא דשמואל קמ"ל דדין זה שייך בשותפין אע"פ שכל אחד שומר את חלקו מ"מ משום שלק חברו דטריח ליה לשמרו הוי שומר שכר: תנו רבנן [כו'] אין מעיד לו וכו'. שמעון הנגזל ללוי שלא יצטרף עם אחר שבשוק להעמיד המקח ביד לוי הלוקח משום דהשתא כשהיא ביד לוי מצי הדרא ליה כדמפרש ואז"ל נמצא שהוא נוגע בעדות: דהדרא ליה. כשיביא עדים שסדה זו גזולה ממנו הדרא ליה כיון שהיא ביד לוי טפי מסהיס ביד יהודה כדמפרש ואז"ל: במאי

נר מצוה

מפיק לה מיניה. הודאת בעל דין כמאה עדים דמי: דאמר ידענא בהאי ארעא דלאו דיהודה היא. אבל אינו מעיד שהיא של לוי וממילא מתוקמא ביד לוי: ובההיא זכותא וכו'. כלומר אמאי חשבת ליה נוגע בעדות אי משום דהדרא ליה גם כי יהיה ביד יהודה הדרא ליה כיון שמביא עדים שזו השדה היתה שלו: השני נוח לי וכו'. [ולאו דוקא בדידעינן דיהודה קשה מלוי אלא לעולם] יש לנו לחוש [אולי הוא] כן שאין לנו להכשיר שום עדות אם לאו דפשיטא לן שאינו נוגע בעדות כלל [והכא] הו"ל [ט] למימר איפכא הראשון נוח לי דהיינו לוי אלא הכי הוא לשון המשנה בכתובות (דף קט.): כגון דאית ליה סהדי וכו'. כלומר שיש עדים ליהודה שהשדה שלו ויש עדים לשמעון שמכחישין עדי יהודה ואומרים שהוא של שמעון והשתא אין חזקה לזה יותר מזה וכל ספק קרקע אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום אם כן אם היתה ביד יהודה לא הדרא לשמעון אבל אם ה"א ביד לוי כשיביא שמעון עדיו שהשדה זו נגזלה ממנו הדרא ליה ואפילו יביא יהודה עדים שהשדה זו שלו אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום דאע"ג דאמרינן לעיל [דף לא:] אגן אחתינן ליה ואגן אסקינן ליה היינו כששני הבעלי דינין יהודה ושמעון באין לדון עליה ביחד דאם החזקנו האחד בשביל שהביא עדים שסבורין אנו שהדין עמו ואחר כן מביא גם חבירו עדים דין הוא שנחזור הדבר כבתחלה אבל הכא [שמעון ויהודה אינן דנין לפנינו אלא שמעון ולוי הלכך] כשהחזקנו השדה ביד שמעון משום שהדין עמו לגבי לוי בדין החזקנוהו וזה הדין אינו סר לעולם נמצא שבדין שמעון הוא מוחזק בה אלא שיהודה בא להוציא מידו כמי שבא להוציא קרקע מיד המוחזק בה דהיכא שספק הדבר אמרינן היכא דקיימא ארעא תיקום (שמעינן) ומהא דאמרינן לעיל כגון דאסהיד [י] [ואמר ידענא דלאו דיהודה היא] דבעינן למימר [שאם היה מעיד שהיא של לוי היה] יכול להעיד עליה כיון דלא מצי הדרא [ליה שמעינן] דפסול נוגע בעדות אינו כפסול קורבה דאילו קרוב אינו מעיד כלל בין לזכותו בין לחובתו אבל מאן דאית ליה צד נגיעת עדות כל שהוא מעיד בענין דלא מטי ליה שום הנאה מקבלין עדותו וכשר דהא הכא א) נמי דאילו מעיד דלאו דיהודה היא הויא נוגע בעדות ואי אסהיד דלוי היא מקבלין מיניה הרנב"ר ז"ל ומהא דאמר חיישינן שיחשוב שהראשון נוח לו שמעינן דגבי נגיעת עדות בכל מאי דאיכא למיחש חיישינן ב) כדפי' לעיל הר"ש ז"ל וכ"כ הרנב"ר דמה שכתבו ר"ת ורי"ף ז"ל כגון שהיה לוי נוח לו

דלשמיעה קאי ולא מצו מסלקו נפשייהו אבל מידי דמצו לסלוקי נפשייהו מסלקי ומסהדי וכן הלכתא: *ת"ר *מכר לו בית א מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה ב מכר לו טלית מעיד לו עליה מפני שאין אחריותה עליו מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ששת רישא בראובן שגזל [שדה] משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ליתי שמעון וליסהיד ללוי דניחא ליה דתיקום בידיה דהדרא ליה והוה (א) נוגע בעדותו ואקשינן וכיון דאסהיד ליה ללוי [א] דדיליה היא במאי [ב] נפקא לה מיניה הא לא מצי למיהדר ולמימר דדילי היא וליתיה השתא נוגע בעדותו ופרקינן דאמר ידענא דהאי ארעא לאו דיהודה היא ולא קא מסהיד דללוי היא וכיון דהכין קא מסהיד הוה ליה נוגע בעדותו דיכיל לאפוקה מלוי ואקשינן °ובההיא זכותא דמפיק לה מלוי ליפקה מיהודה כלומר למה ליה לשמעון לאסהודי דלאו דיהודה היא לישבקה עד דנחית לה יהודה ומפיק לה מיניה *בזכותא דבעי לאפוקי מלוי ומפרקינן משום דאמר (א) השני נוח לי והראשון קשה ממנו כלומר כגון שהיה לוי נוח לו ויהודה קשה ממנו משום הכין כיון דמסהיד דלאו דיהודה היא נוגע בעדותו הוא ואי בעית אימא לאו משום דיהודה קשה אלא כגון דאית ליה [ג] ליהודה סהדי דדיליה היא בין בקושטא בין בשקרא ואית ליה לשמעון נמי [ד] סהדי דדיליה היא ולוי לית ליה אלא (ב) חד סהדא דדיליה היא ואי שביק ליה ליהודה דאית ליה תרי סהדי דמפיק לה מלוי לא יכיל איהו לאפוקה מיניה דיהודה דאע"ג דאית ליה תרי סהדי דדיליה היא כיון דיהודה נמי אית ליה תרי סהדי דדיליה היא בידא דיהודה קיימא דאמור רבנן ארעא היכא (א) דקיימא תיקום *הילכך צריך ליה שמעון לאסהודי בהדי ההוא חד סהדא דאית ליה ללוי דלאו דיהודה היא כי היכי דתיקום ארעא בידיה דלוי דניחא ליה דהדרא ליה למחר (וליומא אחרא והוה ליה שמעון נוגע בעדותו ולהכי אין מעיד לו עליה) ואקשינן אי בגוזל ונגזל קיימא מתניתא (ולאו בלוקח ומוכר בעלמא נינהו) (ג) אמאי קא מוקמת לה בלוקח מגזלן *לוקמה בגזלן גופיה ולימא הכי רישא בראובן שגזל שדה משמעון ואתא יהודה וקא מערער דלא ליתי שמעון וליסהיד דלאו דיהודה היא דניחא ליה דתיקום (ג) בידיה דראובן כי היכי דההדרא ליה ופרקינן האי דקא מוקמינן לה בלוקח מגזלן ולא קא מוקמינן בגזלן גופיה משום דקא בעי למיתנא סיפא מכר לו פרה מכר לו טלית דדוקא מכר דהוה ליה יאוש ושינוי רשות וקנייה לוקח (ג) דלא הדרא למארה משום הכין מעיד לו עליה דלאו נוגע בעדותו הוא דלא הדרא ליה אבל גזלן דהדרא מיניה למרה לא לסהיד דנוגע בעדותו הוא (ד) כיון דלא סגי ליה דלא למיתנא סיפא מכר משום הכין תנא רישא נמי מכר ואקשינן וסיפא [נמי] נהי דמגופא מייאש דקני לה לוקח ביאוש בעלים ושינוי רשות [ה] מדמיה דידה מי מייאש והא אית ליה מדינא [למישקל] דמי דההיא פרה או דמי דההוא טלית מגזלן גופיה וכיון דאית ליה למישקל דמי דידה מגזלן אי שביק ליה ליהודה לאפוקה מלוי לא מצי שקיל דמי מראובן דכיון דמייתי יהודה סהדי דדיליה היא לא מצי שמעון למישקל דמי מראובן משום דאמר ליה האי פרה לאו דידך הות אלא דיהודה הות וכבר אהדרה מיניה דלוי הילכך כד מסהיד ליה שמעון ללוי דלאו דיהודה היא נוגע בעדותו הוא ואמאי מעיד לו עליה ופרקינן לא צריכא דמית גזלן דמדמי (ה) ג [דידיה נמי] מייאש דאפי' מבניה לא מצי שקיל דמי דתנן הגוזל ומאכיל את בניו [ו]והניחה לפניהן פטורין [ז]מלשלם ותו אקשינן ולוקמה ביורש ולימא הכי רישא בראובן שגזל שדה משמעון ומת וירשה בנו ואתא יהודה וקא מערער לא ליתי שמעון ליסהיד לבן ראובן דניחא ליה [לשמעון] דהדרא ליה אבל גזל ממנו פרה וטלית ומת וירשה בנו מעיד לו עליה אמאי קא מוקמת בלוקח בשלמא אליבא דרבא דאמר בפרק הגוזל (ו) רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ולא

רש"י

דין ודברים אין לנו על ס"ת זו: מכר לו בית. אחד לחבירו: אינו מעיד לו עליה. כולה ברייתא שקיל וטרי ומפרש ואז"ל: ואתא יהודה. דהוא אינים מעלמא ומערער על זה השדה שביד לוי ואמר שלי הוא ומביא ראיה או שטר כדבריו וקאמר דלא ליתי שמעון ויעיד אם יודע שום עדות לפסול עדים או שטר של יהודה כי שמעון רוצה שתשאר ביד לוי וסיום או למחר יביא עדים שראובן גזלה ממנו ואין קרקע נגזלת ולא מהני ביה יאוש ושינוי רשות ויוציאנה מלוי והכי קאמר מכר לו בית או שדה [ח] אין נגזל מעיד עליה מפני שאחריות הנגזל עליה: הא לא מצי למיהדר כו'. דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולא הוי נוגע בעדות: דלאו דיהודה היא. כגון שפוסל עדי יהודה בגזלנות או בדבר אחר: ובההיא זכותא כו'. ולאו נוגע בעדות הוא דבההוא זכותא דמייתי סהדי (ד) דשלו היתה וראובן גזלו ממנו ליפקיה מיהודה: השני. לוי נוח והראשון קשה בעל דין קשה ואם ולכך ניחא ליה דתיקום ביד לוי דבקל יותר יוציא:ה

ויהודה קשה ממנו לאו דוקא בדידעינן וכן כמי שמעינן אימתי הוא דאמרינן אגן אחתינן ליה ואגן אסקינן ליה: *)ולוקמה [בגזלן וכו'] רב ששת דאוקמה בגזלן ואמאי צריך למיתני במכר לוקמה בגזלן גופיה שאם בא מערער להוציא [מיד] הגזלן לא יעיד הנגזל שאינו של מסום דהוי נוגע בעדות והול"ל וליתני דלברייתא דקתני מכר הוא דקשיא דאילו לרב ששת צריך ליה לפרש הכי לפי לשון הברייתא ... שיטתא דפרישנא לרב ששת נקט הכי: ודוקא מכר. ג) פי' הר"ש ז"ל שמכר בלא אחריות ופי' ה"ר יהודה בן הרא"ש ז"ל דלהכי פי' הכי ד) באחריות לא הוי שינוי רשות וכאילו הוא ברשות גזלן הוי והדרא ליה ולא היה יכול להעיד שהיה נוגע בעדות: מדמי' מי מייאש. ... חייב לשלם. לו דמיה הילכך נוגע הוא בעדות דנוח לו דתיקום ביד לוי דאילו היתה ביד המערער נמצא שלא היה של שמעון כלל ולא יגבה ... ומניח לפניהם. כלומר או מניח לפניהם הגזילה כמו שהיא: פטורין מלשלם. דקנייה ביאוש ושינוי רשות: ולוקמה ביורש. כיון ...

שינוי

א) כדפו"י הגי' נמי דאילו. ב) בד"ס ובד' קראקא וריוואה דיטרינטא הגי' כדפי' הרא"ש. ג) עי' ב"ך ח"מ סי' ל"ז ס"ק כ"ט שכתב דלא שייך אחריות לשינוי רשות ומ"ש הרשב"ם בלא אחריות רבותא קאמר. ד) ד"ת

עין משפט

א מיי' פט"ז מהל' עדות סמג לאוין קע: טור ח"מ סי' לז רכס:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ליה: (ב) נ"ב ארעא: (ג) ולא הדרא למרה כצ"ל: (ד) וכיון כצ"ל: (ה) נ"ב נמי אייאושי קא מייאש כצ"ל: (ו) נ"ב בתרא

הגהות חו"י

(א) נ"ב איפכא הל"ל רק דלשון משנה נקט עיין כתובות פי"ג בר"ף במשנה ד"ה המורר על השדה: (ב) רשום קו' על היכות אלא חד סהדא ונ"ב נ"ע נ"ל זה ואיך יתכן כי לוי לא טען רק שקנאה מראובן ויש לו על זה שט"ח ועדים: (ג) נ"ב הוי מצי להקשות תיכף מסיפא נהי דמגופא מייאש וכו' רק ניחא ליה לדקדק ברישא דקאי עלה: (ד) נ"ב ק"ל דלמא לית ליה סהדי דשלו היתה רק שהיה ...

שלטי הגבורים

א ראובן שגזל שדה או טלית משמעון ובא לוי להוציאה מידו לומר שהיא שלו אם שמעון מעיד שיודע שהשדה זו או טלית זה שהוא של ראובן שומעין לו שאז אינו יכול להוציאה מיד ראובן כיון שהודה שהיא שלו אבל אם בא לפסול עדי לוי כדי להעמיד השדה והטלית ביד ראובן אין שומעין לו שהוא מכוין להעמידם בידו ולחזור ולהוציאם מידם בטענה שגזלה ממנו ואפשר שנוח לו יותר להוציאם מיד ראובן משאם הבא ליד לוי וכ' הר"ר יונה אפי' אם אין אנו יודעים שנוגע בעדות אלא ע"י שנתרעם על ראובן בב"ד יש לנו לפוסלו על פי דבריו שיש לנו לחוש במה נוגע הוא בעדות אבל ר"י פי' שמשום חשש שנתרעם עליו בב"ד שגזלה ממנו אין לפוסלו לעדות אא"כ ידוע לנו שיש לו עדים שיכול לזכות בדין:

ב בדין מכר לו פרה או טלית שלא באחריות או מטלטלין כתב מיי' שאין מעיד לו עליה אא"כ הודה שמעון שזו הפרה והטלית הן של ראובן והוא יודע בודאי שהן שלו שאל"כ אע"פ שמכרה לו שלא באחריות היה צריך לשלם לו אם יטרפה ממנו שמכר לו דבר שלא היה שלו יראה שפוסק כרבא דמוקי לה דמכיר בה שהיא בה תמורה והרא"ש פסק כרב זביד שא"ל דכיון שמכר לו שלא באחריות אם נמצאת שלא היתה שלו א"צ לשלם לו והרמב"ן כתב הא דמעיד דוקא בהנך ענינים דלית בהן תקנות השוק דלאו נוגע בעדות הוא דאי מערער זכה בטענתו אין משלם כלום אי נמי כשהמערער טוען שלי הוא וזה מעיד ללוקח ואומר אני מכרתיו לו ואינו שלך אי נמי כגון שאינו טוען שהמוכר גזלה אלא שלקחה מגזלן אבל אם טוען שהמוכר גזלה ודאי נגע בעדות הוא שהמערער כשבא להוציא מיד הלוקח צריך ליתן לו דמים משום תקנת השוק והדר גבי ליה מהא מוכר שהוא גזלן:

ג דין אם בע"ח גובה ממטלטלי דיתמי בשביל תקנת הגאונים דאיתא פ"ק דב"ק דף י"ד ובמפרשים שמה איכא פלוגתא כתבו הפוסקים בשם ר"ת דאין בע"ח גובה ממטלטלי דיתמי בשביל התקנה דלא תקנו רבנן אלא בכתובה וכ"כ בשם רב שרירא גאון וכתבו עליו סמג עשין ס"ז ומרדכי שם פ"ק דב"ק כי לא דקדק ר"ת בתקנת הגאונים אלא ודאי גם בבע"ח

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) המ"ל דמאחר שיש לו עדים לזה ולזה א"כ יהיה בו דין כל דאלים גבר ולא יוציאנה מיהודה בדין ולפיכך הוא בא להעיד עכשיו ללוי דתיקום בידיה אלא דהאמת מתרץ דהיכא דקיימא ארעא תיקום ועל המקשן לק"מ דלא ס"ד דאיירי בענין זה כלל אלא כמ"ש התו' במעתין ע"ש:

*)הרנב"ר ז"ל כי מקשינן ולוקמה ביורש ולוקמה בגזלן לאו דוקא דלרב ששת מקשינן דרב ששת ע"כ אית ליה לאוקמי בלוקח כיון דברייתא קתני מכר אלא אגופא דברייתא' מקשינן דאם איתא דהכי הוא כדמוקי רב ששת למה ליה לתנא למינקט לה בלוקח בגזלן גופיה הוי מצי למתנייה. ד"ת:

לרשב"א דס"ד מעיקרא דיהודה בעי לאפוקי מלוי משום דאית ליה סהדי דראובן מכר לו וללוי אין עדים ובא שמעון להעיד ללוי דכל לוי היא ומש"ה פריך כיון דמסהיד דהאי ארעא דלוי היא ... פריך שפיר דבההיא זכותא דמפיק לה מלוי ליפקי מיהודה דשניהם באו מכח ראובן ואם יביא לשמעון עדים דראובן גזלה ממנו מצי לאפוקי מהרווייהו: [ד] נ"ב וכתב הרא"ש דאין עדי שמעון מזומ... בגזלן חייב לו דמיה: [ו] נ"ב פי' או טנית לפניהם: [ז] ומיירי לאחר יאוש ואין גזילה קיימת שאכלוה אחר מותו הכי אוקמה לה ר"ח: [ח] או שדה ראובן הגזלן אין נגזל ...
מפני כו' עלי' דלוקח כצ"ל: [ט] נ"ב ור"ל הרשב"א ז"ל: [י] ללוי דדיליה היא דבעינן למימר שיכול וכו':

גופך ודאי טעית ואף על גב דמטעינן ליה לרב נחמן [ב"מ דף סו:] גבי פירות דקא דמחילה בטעות שמה מחילה יש לומר דהתם ידע דפירות דידיה אכיל בכה"ג הוי מחילה אבל הכא דהאי גברא לא ידע מידי דמיא לאונאה דאמרינן התם דמשום דלא ידע לא הוי מחילה ושמעינן מהכא דאילו הוה ידע המוכר אף על גב דלא ידע רב ענן שהוא הזוכה קנה ומשום הכי "לא הוה סגי למימר ליה את ודאי לא הוה ידעת ואע"ג דאמרינן ביבמות פרק רבן גמליאל (דף נב:) שהעודר בנכסי הגר וכסבור שהוא שלו לא קנה כיון שזוכה גופיה לא ידע תירץ נר מצוה הראב"ד ז"ל דשאני הכא דאיכא דעת

רש"י

שהיית שבור שבשלך בנית: חד אומר. עד אחד שאמר שרב כהנא עייל כותלו בשל חבירו: תרתי אציאתא. שתי שורות קרקע על פני כל השדה: תרתי מגו תלתא. תרתי אציאתא מן ג' שהשני מעיד דתרוייהו מודו דתרתי עייל בכלל תלת הרי: שיש בכלל מאתים מנה. ואין כת שניה מכחשת הראשונה במנה אלא היא כמוסיפה עליהם מנה ובמנה השני הראשונה מכחשת את השניה ואוקי בחזקת מריה: נחלקה עדותן. דמאי דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי: א"ל לכי תייתי. וכרב יהודה קי"ל: בקשתא. מקום: בעליתא. בעלייה: דזבנה מינך. שהייתי סבור שלקחה ממך: דדר ביה ההוא. דזבנא לך חד יומא: ואוקימנא בידך. הואיל ודרת בו ג' שני חזקה [ו] דטוענים ליורש וללוקח [ז]: חביבי. ר' חייא היה דודו של רב: וחזיתיה לדעתיה. דר' חייא דאי טעין האי מחזיק קמאי דידי זבנה מינך האי דזבין לי: כוותיה דרבי חייא. דצריך להביא עדים דדר המוכרו לו יום אחד: הא ראיה. דדר ביה יום אחד בעי: נראה בו. המוכרו ללוקח זה נראה בו למוד [ח] ארכו ורחבו מי חשוב כעדות דירה או לא: ג' לקוחות. שראובן מוכרו לשמעון ושמעון ללוי והחזיק בו כל אחד מאלו שנה ואתא יעקב וקא מערער ואמר שלא מכרו לראובן: מצטרפין. הלקוחות והוי כאילו החזיק אחד מהן ג' שנים מדלא מיחה יעקב הפסיד: וכולן בשטר. אשני לקוחות אחרונים קאי דראשון שלקחו מן המערער הא לנו ולשטרו אם יש לו שטר פשיטא שאין יכול לערער: אכלה האב. שנה ומת ואכלה הבן אחר האב שנה והלוקח שלקחו מן הבן [ט] מצטרפין לג' שנים דיורש כרעיה דאבוה הוא [י]: אכלה. המחזיק בפני האב שהיתה שלו שנה ואומר שלקחה ממנו ובפני הבן אחרי מות אביו ובפני הלוקח שלקחו מן הבן כיון דנכנס הבן להאיך אין לך מחאה גדולה

הוה ידעת איהו נמי לא הוה ידע *רבי יהודה
דף לח. מאי היא דתנן *א"ר יהודה לא אמרו ג' שנים (ג"א)
אלא כדי שיהא באספמיא ויחזיק שנה וילך
ויודיעו שנה ויבוא לשנה אחרת דשמעת
מינה דבפניו לאלתר הויא חזקה ר' ישמעאל
דף נט: מאי היא *דההוא דפתח חלונותיו לחצר
השותפין בא לפני ר' ישמעאל בר ר' יוסי
אמר לו החזקת בני החזקת בא לפני ר'
חייא א"ל יגעת בני ופתחת יגע בני וסתום:
רב כהנא שקל *בידקא בארעיה אזל (א) הדר
גודא בארעא דלאו דידיה *אתא לקמיה דרב
יהודה אזל אייתי תרי סהדי חד אמר תלת
אציאתא עייל וחד אמר תרתי אציאתא עייל
א"ל זיל אהדר תרי מגו תלתא [א] כמאן
כרשב"א דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר לא
נחלקו ב"ש וב"ה על שני כתי עדים שבת
אחת אומרת מאה ואחת אומרת מאתים שיש
בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת
[ב] שבית שמאי אומר נחלקה עדותן
וב"ה אומר יש בכלל מאתים מנה (א) א"ל הא
מייתינא איגרתא ממערבא דלית הלכתא
כרשב"א אמר ליה לכי תייתי °ההוא ²גברא
דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין אתא
מאריה דביתא אשכחיה אמר ליה מאי בעית
בהאי ביתא א"ל מפלניא א זבינתיה (ב) דזבניה
מינך אתא לקמיה דר' חייא א"ל אי אית לך
סהדי דדר ביה ההוא מקמך אפילו חד יומא
מוקמינן ליה בידך ואי לא לא: אמר רב הוה
יתיבנא קמיה דחביבי ואמרי [ג] ליה וכי
אין אדם עשוי ליקח ולמכור בלילה וחזיתיה
לדעתיה דאי אמר ליה קמאי דידי זבנה מיניה
הוה מהימן מיגו דאי בעי אמר (ג) זבינתיה
מינך מהימן אמר רבא כוותיה דר' חייא
מסתברא דקתני ב והבא מחמת ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי הא
ראיה דדר בה אבוה [ד] בעי וכן הלכתא איבעיא להו נראה בו מאי אביי אמר
היא היא רבא אמר עביד איניש דסאיר [ה] ולא זבין והילכתא כרבא: ג' לקוחות
מצטרפין אמר רב יוכולן בשטר כי היכי דליהוי להו קלא דלישמע מארי ארעא
(ג) ואי לא מיחה הוי חזקה ואע"ג דלא אכלי כל (ד) שום חד מהני שלשה לקוחות
אלא חדא שתא הרי אלו מצטרפין והויא חזקה על מארי ארעא *ת"ר אכלה
האב שנה והבן שנה והלוקח שנה האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שתים
הרי זו חזקה למימרא דלוקח אית ליה קלא והא תניא אכלה בפני האב שנה
ובפני

לאחר מקנה ושמעינן נמי מהכא דכל היכא דמסייע ליה לחבריה במידי דהוי מזכה ליה והוה ידע הוי כאילו א"ל זיל חזק וקני ודוקא בכי האי גוונא שמשיג גבולו ואפ"ה מסייעו אי נמי בכותל מחילה שהואת הבנין לאמצע או ודאי לא מצי למימר ליה מחייכנא בך שאין אדם משחק בחבירו ומפסיד שלו אבל בענין אחר לא מהני מידי דאשכחן בירושלמי [דפרקין הלכה י] תמן תני הפותח חלון בחצר חבירו בעומד חבירו רבי אומר פותח בשמאל וסותם בימין הגע עצמך שהיה עומד שם יכול למימר ליה בעינא הוינא [כ] לעינך היה מוסיט לו גרוגרות יכול למימר ליה [ל] מיחך הוינא בך: תרתי אצייתא. שתי שורות של גפנים הכנים רב כהנא בקרקע חבירו: א"ל. רב יהודה תחזיר לבנות הכותל והנח ריוח שתי שורות שיש בהם שני עדים: שיש בכלל מאתים מנה. וחייב ליתן מנה לכ"ע: נחלקה עדותן. מפני שאין כאן אלא עד אחד ועד אחד כי אתי לשבועה קאתי: יש בכלל מאתים מנה. דהוי כאילו הוו שני עדים לענין מנה וחייב לשלם מנה ה"נ לגבי תרי אצייתא שני עדים איכא הילכך זיל אהדר תרי מגו תלת והלכתא כרב יהודה וא"ת והא חד מינייהו שקרא הוא ואפילו לרב הונא דאמר [לעיל דף לא:] בשתי כיתי עדים שמכחישות זו את זו זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה מודה באחד מכת זו ואחד מכת זו שאין יכולין להעיד דחד מינייהו פסיל ודאי א"כ ה"נ נימא הכי י"ל דהכא לאו שקרא הוא דעבידי אינשי למטעי בין תרתי לתלת וכן בין מנה למאתים והכי אמרי' בפ' כל הנשבעין [דף מח.] א' אומר גבוה שתי מרדעות ואחד אומר ג' עדותן קיימת א' אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטלה: בקשתא. שם מקום: דזבנא מינך. לפי דבריו: אי אית לך סהדי. הא דבעינן ראיה שדר בו המוכר חד יומא לאו משום דלא מהימנינן ליה כשטוען

שלקחה דודאי נאמן הוא כיון שהחזיק שני חזקה וכן הדין בפרק הגוזל ומאכיל (דף קיד:) גבי תופס מטלטלין שאע"פ שיש עדים לזה שהם שלו הוא טוען ואומר מפלוני לקחתים נאמן דטענינן ליה לומר שזה המערער מכרם לפלוני המוכר אלא הכא היינו טעמא משום דאי לא מייתי (ה) מחזי כשקרא אבל גבי המחזיק הזה אדרבה כיון שהחזיק מחזי דלוקח הוא וא"ל לו ראיה אם לקחו וכ"כ הרמב"ן ז"ל ושמעינן מהכא מדבעיא סהדי ולא סגי אם אמר איהו ידענא דדר ביה המוכר חד יומא משום מגו דאי בעי אמר אנא זבנתא מינך כדאמרינן גבי [וחזיתיה לדעתיה דאי אמר] קמאי דידי זבנה מינך דלא אמרינן מגו אלא במילתא דבתר דמהימנינן ליה משום מגו שוב ליכא ספיקא אבל במילתא דאף כי נימא מגו אכתי איכא לספוקי אם לקחה המוכר מזה המערער אם לא לא אמרינן מגו דלא מפיו אנו חיין שנאמין כל כך לדבריו משום מגו עד שנצטרך לברר ספק אחר מדעתנו לקיים דבריו ולמטען שהמוכר לקחה מן המערער וכן כתבו המפרשים ז"ל: טענה הוא דלא בעי הא ראיה בעי. מדלא אמר אינו צריך כלום אלמא ראיה לפחות בעי דדר ביה המורים חד יומא אבל לא נצריך למטען שאביו לקחו מן המערער והלכתא כר' חייא וכרבא דאמרי עביד איניש לעיין קרקע ולמדוד ארכו ורחבו לקנותו ושוב לא יקנה הילכך נצריך ראיה שדר בו חד יומא: [ג' לקוחות]. שדה שיש עדים שהיתה של ראובן לעולם והחזיק בה שמעון שנה שטוען שקנאה ממנו ואח"כ מכרה שמעון ללוי והחזיק בה לוי שנה אחרת ואח"כ מכרה לוי ליהודה והחזיק בה שנה אחרת הרי ג' לקוחות אלו מצטרפין חזקתם כאילו החזיק א' מהם ג' שנים רצופות ויכול יהודה לטעון כיון שהחזקנו בין שלשתנו ג' שנים היה לך למחות בינתים כי אין לו לשמעון ליזהר בשטרו יותר מג' שנים ולא מצי ראובן לטעון כיון שלא ראיתי שהחזיק שום א' מהם לא חששתי למחות דכיון שמכרו זה לזה בשטר שטר אית לה קלא ממילא נשמע הקול בלא חקירה וכיון דשמע היה לו למחות אבל בעדים לא מתפרסם קלא כולי האי ולא נשמע לו אלא ע"י חקירה ואין לו לחקור דיכול לטעון לא היה לי לחוש שיקחו את שלי [מ]: המוכר שדהו וכו' התם איכא וכו'. כלומר יש להם ללקוחות לחקור קודם שיתנו דמיהן אם המוכר מחויב באחריות לשום אדם כדי שלא יגבו מהם מה שיקנו ובחקירה ידעו הדבר דמאן דזבין בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק עליה קלא וירבו הקופצים וכשלא חקרו איהו דאפסידו אנפשייהו וכתב ר"ח ז"ל דהייט דוקא במכירה אבל מתנה עבידי אינשי דיהבי בלנעא הילכך הנותן שדהו בעדים וקבל עליו אחריות אינו גובה מנכסים משועבדים. ופי' גובה מנכסים משועבדים דאמרי' במוכר שדהו שגובה הלוקח אחריותו אם יטרפוהו מנכסים שמכר לאחרים זה המוכר לו וכתבו המפרשים ז"ל דהייט דוקא כשטרפוהו בב"ד וקודם שילא מהם כתבו לו טירפא מפעת המכר דאי לא נטען ללקוחות שפרעו מוכר ללוקח דהא [נ] מלוה על פה היא: הרי זו חזקה. ללוקח כיון שלא מיחה המערער בתוך שנים הללו דאע"ג דלא החזיק שום אחד מהם בכל שני חזקה מ"מ הרי אמרו דג' לקוחות מצטרפין כיון דאיכא קלא דיורש כרעיה דאבוה הוא ולוקח בשטר נמי אית ליה קלא דממילא ולא מצי מערער למימר לא שמעתי ומשום הכי לא מחיתי: אכלה בפני האב (ו). המחזיק שטוען שהאב מכרה לו ובפני הבן שנה (ז) ובפני לוקח שני (שנים) מצטרפין לחזקה אע"ג דלא אכל בפני כל אחד אלא שנה [ולא מצי לוקח מן הדין לאפוקי מיניה משום דקא טעין מחזיק שטר היה לי מן האב ונזהרתי בו לשמרו ג' שנים ואבד ממני שלא ידעתי מלקיחתך מן הדין לסוף ב' שנים דלוקח לית ליה קלא] ואי לוקח אית ליה קלא הלא כשמכרו ללוקח זה הוי מחאה למחזיק

א ואם אמר מתחלה מפ'זוני קניתיה סתם ושוב הוסיף לומר שקנאה בפני עדים כתב ר"י דיין שאין למערער עדים שהיה שלו אם יטען המחזיק קניתיה מפלוני שקנה ממך אין מוציאים אותה מידו אפי' שלא החזיק בה ג' שנים כמיגו שהיה אומר לא היתה שלך מעולם ומיי' כתב ג"כ אם יש לו עדים שדר בו המוכר יום א' אפי' אינו טוען שקנאה ממך בפני וגם לא החזיק בה ג' שנים אין מוציאים אותה מידו כיון שאין עדים. למערער שהיתה שלו

ב כתב הרמ"ה דטענינן ליורש וללוקח כי אית ליה סהדי דדר ביה אידך חד יומא דוקא כשמברר בעדים שירשה או שלקחה מפלוני אבל אם אין לו עדים אלא על פיו אינו נאמן לשווי נפשיה לוקח ויורש אבל כשטוען פלוני זבנה ממך קמי דידי או א"נ עדים שהוא לוקח והרמב"ן כתב שלעולם א"צ עדים שהוא יורש ולוקח כיון שהחזיק בה ג' שנים וכן דעת הרא"ש:

הגהות הב"ח

(א) הדר כצ"ל:(ב) נ"ב ליה הנא.(ג) נ"ב וימתי (ד) תיבת שום נמחק, (ה) נ"ב סהדי: (ו) נ"ב שנה: (ז) ובפני לוקח שנים מצטרפין כצ"ל:

הגהות הגר"א

(א) נ"ב על מה נחלק על כת א' שא' אומר מנה וא' אומר מאתים שב"ש אומרים נחלקה עדותן וב"ה יש בכלל מאתים מנה. עי' ברי"ף סנהדרין פ"ג בסופו קודם ד"ה מתני' כל זמן שמביא ראיה כו': (ב) נ"ב פי' כן אמר לי:

הגהות מא"י

[א] נ"ב א"ל:[ב] נ"ב שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים: [ג] נ"ב רשב"ם ואמרי ליה לחביבי הנאי צריך להביא עדים שראוהו בבית יום א' וכי אין אדם עשוי ליקח בלילה ולמכור לאחר כאותו לילה שנותנין לו ריוח והוי ליה לאוקמיה להאי אנכסיה בטענה זו דהא טוענין ללוקח: [ד] נ"ב בגמ' דהי הא ודלמא לא טענה בעי ולא ראיה בעי איבעית אימא שאני לוקח דלא שדי זוזי בכדי: [ה] נ"ב ארעיה: [ו] ג' שני חזקה שוב לא תצטרך להביא עדים שלקחה מבעליו אותו שמכרה לך משום דטוענין כצ"ל: [ז] נ"ב שהמורים והמוכר ודאי לקחו ממנו: [ח] נ"ב כמה: [ט] נ"ב בשטר שנה: [י] נ"ב פי' כרעיה דאבוה הוא וכאילו עדיין היה ברשות אב והיה לו למחות בו: [כ] נ"ב ר"א לעי: [ל] נ"ב פ"א מגחך: [מ] נ"ב לי"נ ועדים לית להו קלא והאמר רב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים התם לקוחות אינהו אפסידו אנפשייהו: [נ] נ"ב פי' דהא לא קנו אלא נשדים:

א ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני הלוקח שנה הרי זו חזקה ואי אמרת לוקח (א) אית ליה קלא כיון דזבנה אין לך מחאה גדולה מזו ואוקמה רב פפא להאי תניא במוכר שדותיו סתם ולית ליה להאי לוקח קלא דלא מינכר זביני דהאי ארעא דאיזדבנא בכלל ארעתיה אבל (ה) זבנה מארי קמא באנפא נפשיה כיון דאית לה קלא אין לך מחאה גדולה מזו: מתני' האומנין ב והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להן חזקה ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב בד"א במחזיק אבל בנותן מתנה והאחים שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה: גמ' אמר שמואל השותפין מחזיקין זה על זה ומעידים זה לזה ונעשין (ב) שומרי שכר זה לזה מחזיקין זה על זה ג בדאית בה דין חלוקה וקא נחית לכולה ואכיל לה שני חזקה ולא קא ממחי ביה שותפיה אבל אי לית בה דין חלוקה שותף אין לו חזקה ומעידין זה לזה במידי דמסתליק מיניה וקנו מיניה וקא מקבל עליה אחריות דאתיא מחמתיה דאי אתי בעל חוב דידיה וטריף להיא ארעא משותפיה משלם ליה מדידיה דאי לאו הכי

רש"י

גדולה מזו והיה לו ליזהר בשטרו: במוכר שדותיו בסתם. דמימר אמר המחזיק כל שדותיו מכר לו בר מזאת אבל מכר לו שדה זו בפני עצמה אין לך מחאה גדולה מזאת: מתני' האומנים. שמתקנים כלים: אין להם חזקה. אם הן מוחזקים בכלים של אחרים אפילו אם הם דברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר אינם נאמנים לטעון לקוחים הם בידי: שותפין. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן כל הפירות שלש שנים: אינה חזקה. דדרך שותפין שאחד אוכל ג' וד' שנים ואחר כך זה כמו כן: וכן אריסין. שיורדין לקרקע למחצה או לשליש או לרביע ואכל כל הפירות שלש שנים: אינה חזקה. דמצי אומר המערער לאריסות הורדתיו והפירות היה משלם לי [א] או הנחתיו לאכול ג' שנים ואוכל אני כנגדן שנים אחרות: ואין לאיש. האוכל פירות מנכסי מלוג: חזקה בנכסי אשתו. דאורחיה הוא: ולא לאשה. הניזונית משל בעלה ובגמ' פריך פשיטא: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב. דכאפוטרופסים זה לזה ניהו: בד"א. הא דאמר אינה חזקה [ויש מהן דהוי חזקה] במחזיק שיש עמה טענה ומחלוקת שחבירו מערער עליו: אבל בנותן מתנה. לפנינו ואומר לחבירו לך חזק וקני דקרקע נקנה בחזקה: והאחין שחלקו. וזכה כל אחד בשלו שלא יוכלו לחזור: והמחזיק בנכסי הגר. שאין לו יורשין וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: נעל. שעשה דלת או גדר חומה או פרץ בו פרצה: הרי זו חזקה. ותו לא מצי מיהדר ביה: גמ' מחזיקין זה על זה. אם אחד החזיק בחלקו ובחלק חבירו שלש שנים הוי חזקה כדמפרש ואזיל: כדאית בה דין חלוקה. כדי ארבע אמות לכל אחד: ונחית לכולה. שאכל כל הפירות ג' שני חזקה: אבל לית בה דין חלוקה. אז אורחיה שהאחד אוכל ג' שנים לבדו וחבירו אחריו דאין בו כדי לשניהם: ומעידים זה על זה. אם בא אחד מן השוק להוציא מיד חבירו מעיד לו להעמידה בידו ולא הוי נוגע בעדות כדמפרש ואזיל במידי דמסתלק האי מעיד מאותה שדה שאין לו עסק בו ואינו מרויח באותו עדות כדמסיק: וקנו ממנו. דבע"א אין הסילוק מועיל: ומקבל עליה כל אחריות כו'

שאם היה שלו לא היה זה יכול למכור לאחר והויא ליה לאזדהורי בשטריה שלא יסלקנו לוקח זה וא"כ כיון שאין לו שטר אמאי עלתה לו חזקה ולא מליא אמר דלוקח שני זה לא לקחו בשטר אלא בעדים ולא אמרינן לוקח אית ליה קלא אלא [ב] בשטר דהייטו דוקא לגבי המערער שהיה הקרקע שלו לעולם אין לו לחקור שיגזלו את שלו וצריך קלא דממילא אבל [ג] לוקח כל שלא החזיק שני חזקה יש לו לחקור שלא יערער עליו ויזהר בשטרו תדע שהרי מחאה בפני שנים לבד הוי מחאה וכיון דמוכר לשני אין לך מחאה גדולה מזו וסגי נמי בפני שנים אלא ודאי כי היכי דלוקח בעדים במאי דסגי בעדים לא חשיב קלא גם ללוקח בשטר לגבי מערער שצריך קלא דממילא לא חשיב קלא: במוכר שדותיו סתם. לעולם אימא לך דאית ליה קלא ומשום הכי חזקתו חזקה ואפי' [ד] כי תוקים להאי סיפא בשטר דומיא דרישא ולא קשיא מידי דהכא מיירי שמכר לו שדות הרבה והיה שדה זו בכלל אותה מכירה והיה סבור המחזיק שלא היה שדה זו בכלל אותה מכירה שלא היה חושדו שימכרנה לאחר כיון שהוא לקחו ולפיכך לא נזהר בשטרו וכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל דאף על גב דסיפא דהכא בפני הבן שתים איירי בבן גדול דאם קטן לא עלתה לזה חזקה דאין מחזיקין בנכסי קטן מיהו רישא דהכא הבן איירי אפי' בקטן דאע"ג דקטן לא מצי למזהר בשטריה וה"כ מחאה למה דכל היכא דמחאה לא עבדא מידי חזקה לא מהניא כדאמרינן דבשעת הירוס דאין מחאה לא מהני חזקה מיהו לאו טעמא דמחאה משום דהלה יזהר בשטריה לבד כדי דנימא זה דלא מצי מזדהר לא צריך למחות ביה דמ"מ דרך העולם הוא שמערערין כשמחזיקין אחרים בנכסיהם ואמאי לא ערער זה אם אמת שלא מכרו ולא מצי למימר בחנם הייתי קובל ומערער דהא אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכיון דקטן הוא שלא בפניו מיקרי דהא אמרינן בפרק שום היתומים (דף כב:) בכולהו אין זקקין לבד מגמלאת שדה שאינה שלו: מתני' האומנין. שמתקנין להם כלים לתקן כיון שמביא ראיה שהיה שלו ונתן לו לתקן לעולם אין להם חזקה אפילו החזיקו האומנין בהם זמן מרובה דהא חזקת מטלטלים לאו בג' שנים תליא אלא אפילו לאלתר כל היכא שהוא תופש בהן הרי הן בחזקתו חוץ מכלים העשויים להשאיל ולהשכיר [לקמן דף נב:] שאינו נאמן שום אדם לומר לקוחין הן בידי והכא גבי אומן אפילו אינם עשויים להשאיל ולהשכיר הוי לגבי דידיה כעשויין להשאיל ולהשכיר לעלמא. כיון שאינו יכול להחזיק לאלתר שהוא זמנו לחזקת מטלטלין שוב אין לו בהן חזקה: השותפין. אפילו החזיק כל אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה שכן דרך השותפין לאכול אחד כל הפירות ג' או ארבע שנים ואחר כך אוכל אותם חברו כן: האריסין. שירדו לתקן הקרקע למחצה לשליש ולרביע ואכל כל הפירות שלש או ארבע שנים ג"כ אינו נאמן לומר לקחתיו ממנו שכן דרכם לאכול זמן מרובה ואח"כ יאכלו הבעלים כשיעור זה: והאפוטרופסים. כמי שהרי הכל בידם ויוכלו לאכול כרצונם אינם נאמנים בעבור מה שהחזיקו לומר לקוחין הם בידי: לא לאיש וכו'. בנכסי מלוג שהבעל יש לו דין באכילת הפירות ואע"ג דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אין לו חזקה דמשום אימתא דבעל לא רצתה למחות בידו: ולא לאשה וכו'. מפני שמזונותיה על נכסיו אינה נאמנת לומר לקוחה היא בידי: ולא לאב וכו' ולא לבן וכו'. כל היכא שלא חלקו ולא נתפרדו זה מזה אינן מקפידים זה על זה במה שמחזיקין זה מזה אפילו זמן מרובה הילכך אין שום אחד מהם יכול לטעון חזקה: [ה] בד"א. דבעי שלש שנים בחזקה שיש עמה טענה [ו] שזה טוען לקחתי וזה טוען לא מכרתי אבל בחזקה שאין עמה טענה אלא שזה מחזיק בקרקע וזה מודה שנתנו אלא שעכשיו רוצה לחזור במתנתו או אם הם אחין שחלקו ועכשיו רוצה האחד להטיל גורל פעם אחרת תיכף שנעל או גדר פרצה שהיה יכול ליכנס בה בריוח ועכשיו אינו יכול ליכנס אלא בדוחק או פרץ אפילו מעט שיוכל ליכנס בה יותר בריוח הרי חזקתו חזקה לאלתר ושוב אין יכולין לחזור בהן: גמ' השותפין. שלקחו קרקע בשותפות והחזיק האחד בחלק חברו ואכל הוא לבדו כל הפירות שלש שנים הוי חזקה אע"פ שדרך השותפין לאכול זה בלא זה וטעמא כיון שהוא ראוי ליחלק כדמפרש ואזיל ומתני' דקתני אין להם חזקה מיירי בשדה דלית בה דין חלוקה כי אז דרך הוא שזה אוכל כל הפירות שלש שנים או יותר וכן חבירו אחריו: והוא דנחית לכולה. שאוכל כל אבל אם זה אוכל פירות חצי השדה וזה פירות חצי האחר וחצי האחד יותר מעולה מהאחר אע"פ שאכלו אחד מן השותפין שני עלתה לו חזקה לומר זה בא לחלקי והחזקתי בו אפילו בשדה שיש בה דין חלוקה אלא נאמר כן דרך השותפין שזה אוכל ברוח זה וזה ברוח זה ואין מקפידין זה על זה וכ"ש באין בה דין חלוקה נמצא שאין לו חזקה עד דאיכא תרתי דנחית לכולה ואית בה דין חלוקה דכיון דאכלו ג' שנים ולא מיחה בו חבירו עלתה לו חזקה וכן כתב רבינו חננאל ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל [בפרק יג מהלכות טוען ונטען] וכן כתב הרי"ף ז"ל וכתב הרא"ש ז"ל דהכי קי"ל. והשיא [דף כט:] עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא דזבין אמתא בשותפות ומר אשתמש בה ראשונה וכו' ה"ה אי הוי משתמש בה חד שלש שנים רצופות לא הוי חזקה דבאמתא לית בה דין חלוקה אלא עשו כן כדי שלא ישתכח השותפות: גופא אמר שמואל שותף כיורד ברשות. כלומר כאריס היורד ברשות דשותף אין לו חזקה כמו אריס שאין לו חזקה. [ז] שנוטל בשבח וכו'. פי' (ג) הרא"ש ז"ל שאם בשעה שירד בה שותף היה בה שבח המגיע לכתפים כענבים העומדין ליבצר והתבואה ליקצר נוטל מהם כיון שעדיין צריכין לקרקע כמי נוטל מהם דיורד ברשות אבל יורד שלא ברשות אינו נוטל מהם כלל מפני שיכול לומר לו איני צריך לאריסותך שהרי עומדין ליתלש. ובשדה שאינה עשויה ליטע ונטעה נוטל כל השבח כאילו עשויה ליטע ואפי'

שלטי הגבורים

א והא דאמרי' אין מחזיקין בנכסי קטן דוקא כשידוע שהי' של אביו אבל אם אינו ידוע הוי חזקה כמינו שהיה טוען לא היתה של אביך מעולם ואם החזיק בה ג' שנים בחיי האב ואחרי מות האב בא בנו הקטן לערער ודאי אין שומעין לו ואם צריך להביא ראיה על חזקתו מביאין ומקבלים עדותן אע"פ שהיה המערער קטן וקי"ל אין מקבלין עדות בפני קטן הכא מקבלין כיון שהחזיק כראוי והוא עתה בחזקתו ואם יצא קול המגרש שהחזיק' כגון שיצא קול שבחור' משכונה בא לידו פי' ר"י דאין חוששין לו כיון שאכל ג' שנים בחיי האב ואין ידוע שבהורת משכונ' בא לידו אין לגרוע כח החזקה בשביל הקול אבל רשב"ם פי' שהקול מבטל החזקה כ"כ מיי' ורב האי ופי' הר' יונה את דבריהם שאם יצא קול בחיי האב קודם שהחזיק בו ג' שנים שהיתה משכונה בידו לשנים ידועות וכל השנים ההם אחרי מות אביהם לא הוי חזקה שאין לך מחאה גדולה מזו והיה לו ליזהר בשטרו כיון שיצא קול שבמשכונה בא לידו שמפני הקול לא הוזקק אביהם למחות אבל אם החזיק בה ג' שנים בחיי האב קודם שיצא הקול ואח"כ מת הוי חזקה ומקבלין עדי החזקה אפי' בפני הקטן וכן היא מסקנת הרא"ש ואם החזיק המחזיק ג' שנים בחיי האב ובשעת מיתת האב היתה בחזקת האב אבל לא החזיק בה ג' שנים אחר שהוציאה מיד המחזיק ומת והניח בן קטן כתב ה"ר יהודה ברצלוני מעמידים אותו בחזקת הקטן ואין מקבלין עדות המחזיק להחזיקו כיון שהבן קטן ונמצא בחזקת אביו בשעת מותו ולאחר שיגדיל הקטן יביא המחזיק עדים אם מעידים שהחזיק בה ג' שנים כראוי בחיי האב מוציאין אותו מיד הקטן ונותנין אותו למחזיק אע"פ שנמצא ברשות האב בשעת מותו כיון שלא שהתה ברשותו ג' שנים אחר שהוציאה ביד המחזיק אבל אם שהתה ביד האב ג' שנים או מקצת ג' בידו ותשלום הג' ביד בנו אחר שהגדיל אין מוציאין אותו מידו אבל מה שהיתה ביד הבן בעודו קטן אין מצטרף לתשלום ג' שני חזקה של אביו:

ב דבר הידוע שהוא של שותפים אין לא' חזקה בו על של חבירו ואפי' נשתהה בידו זמן רב אינו יכול לטעון שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה אלא בראיה וכתב הראב"ד לא מבעיא מלתא דידיע לתרוייהו שוה בשוה אלא אפי' לא ידיע לתרוייהו שוה בשוה כגון דמזו דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי וזבני בהו עיסקא ולא ידיע כמה אייתי האי או האי ולבתר יומין נפק האי עיסקא מידא דחד ואמר תרי תילתא דידי ותילתא דחבריה לא מהימן אלא פלגי לה בשוה הואיל דלא מצי למיטען לסד"ס או החזרתיו לך כגון דחזו ליה סהדי תחות ידיה וידעי דהאי עיסקא דזבני תרווייהו

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען סמג עשין לה טוש"מ סי' קמט קעט: ב מיי' פט"ו מהל' עדות סמג לאוין רטו: טוש"מ סי' לו:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב אי: (ב) ג"ב זהו מה שפי' הרמב"ן בחדושיו לדברי הר"ם. [בדפוס שביוניטה שהיה לפני הב"ח וכן בד"ק הגירסא בג"י פי' הר"ם ז"ל]:

הגהות חו"י

(א) ג"ב ג"ע סא יש להלק ולומר דשאני התם דע"י דאבל הלוקח מפורסם שהוא לוקחה ודו"ק א"ג י"ל הכא שלא בשטר מיירי: (ב) ג"ב בס"ם מוקי לה כדאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר ועש"ך סי' קע"ו ס"ק ע"ז:

הגהות מא"י

[א] ג"ב או זקפתי עליו במלוה: [ב] ג"ב עיין בתוס': [ג] ג"ב פי' לגבי לוקח: [ד] הכי כצ"ל: [ה] ג"ב ולפי פירושו קאי אמתני' דלעיל דבעי ג' שנים אבל רשב"ם פי' בד"א דכל החזקות אין חזקה וגם יש מהן דהוויין חזקה אלא צריך ג' שנים בחזקה שיש עמהם טענה ומחלוקת: [ו] ג"ב ומחלוקת: [ז] ג"ב ל"ג מאי קמ"ל דשותפות אין להם חזקה לימא דשותף אין לו חזקה אמר רב (יוסף) [רב נחמן בר אבוה] וכו':

ליה סהדי תחות ידיה וידעי דהכיא עיסקא דזבני תרווייהו: שאלה להרא"ש ראובן ושמעון יש להם בית בשותפות ואלוי החזיק בפני ראובן ולא מיחה ושמעון לא היה בעיר אם תועיל חזקתו לגבי ראובן בחצי שלו שיאמר

א טור ח"מ סי' קעו : ב מיי' פ"י מהל' גזילה סמג עשין עג טור ח"מ סי' שעה : ג מיי' פט"ו מהל' עדות סמג לאוין רטו טוש"ע ח"מ סי' לז :

ואפי' השבח יתר על ההוצאה שהוציא ובזה יש לו דין יורד ברשות דאילו יורד שלא ברשות אם השבח יתר על ההוצאה [ב"מ דף קא.] אינו נוטל מן השבח אלא כנגד ההוצאה והכא שותף נוטל כל השבח אבל אם ההוצאה יתירה על השבח כתב הרא"ה ז"ל דלאו כיורד ברשות לגמרי קאמרינן דאילו יורד ברשות נוטל הוצאה אע"פ שהיא יתירה על השבח ובשבועה דהא שליחותיה עבד והכא לא משמע דאית ליה אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה דלא עדיף ממוציא הוצאות על נכסי אשתו וגרשה [כתובות דף פ.] דנוטל מה שהוציא בשבועה ואמרינן נר מצוה דאינו אלא הוצאה שיעור שבח וכן נראה דעת הרנב"ר ז"ל :

הוה ליה נוגע בעדותו דאמרינן ומעידין זה לזה *אמאי נוגעין בעדותן הן הכא במאי עסקינן דכתיב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתיב ליה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמידה בפני בעל חובו ואמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי לימא אחריות דעלמא כגון דאי נפיק עליה ערעור מחמת גזלנותא משלם ליה מדיליה כ"ש דהוה ליה נוגע בעדותו דניחא ליה דלא נפקא ארעא מידיה כי היכי דלא ליהדר עליה ומשלם דמי אלא אחריות דאתיא מחמתיה כגון דאי אתי בע"ח דידיה וטריף לה (א) מיניה דשותפיה משלם ליה מדיליה דהשתא ודאי לאו נוגע בעדותו (ב) : ונעשין *שומרי שכר זה לזה. *אמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר *°אמר שמואל שותף כיורד ברשות דמי למאי הלכתא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע : *תניא בני העיר שנגנבה ספר תורה שלהן אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה מאנשי אותה העיר (אמאי) [ואם איתא] ליסלקו נפשייהו תרי מינייהו ולדיינו שאני ס"ת דלשמיעה

רש"י

כו'. כדפירש בתר הכי דכתב האי מעיד להאי מחזיק דין ודברים אין לי על שדה זו ואפילו על חלקי שבכל שלך וה"ה דמצי לאוקמה כשהקנה לו חלקו אלא רבותא אשמעינן דאפילו כה"ג הוי לשון מתנה : לא אמר כלום . כיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אמר אין לי עסק בה אין זה כלום אא"כ יאמר האי נתון לך במתנה ואין לשון זה מועיל אלא בדבר שעדיין לא הגיע בידו כדאמרינן לקמן נחלה הבאה לאדם לאחר מכאן מתנה עליה שלא יירשנה : שקנו מידו . בקנין סודר להמחזיק ואז מועיל התנאי: אינו מעיד . המוכר אינו מצטרף עם אחר להעיד עליה להעמידה ביד הלוקח משום דניחא ליה למוכר דתיקום ביד הלוקח : מפני שמעמידה בפני בעל חובו. שאם יש לו שום שטר למוכר שהלוהו קודם שמכר השדה יבא ויטרוף מן הלוקח כי היא משועבדת לו ויפטר ממנו ולא יהא לוה רשע ולא ישלם וה"נ הוי נוגע האי שותף בעדות מפני שמעמידה בפני ב"ח לגבות ממנו : דקביל עליה . האי שותף אחריות נגד חברו ממה שהקנה לו דאי אתי בע"ח וטריף כו' ולא קיבל אחריות אם יבא אחר ויטרפנה ויאמר שלי או של אבותיו הוא דהשתא לא הוי נוגע בעדות דאם יטרפנה בעל חוב יהיה נגד שותף חבירו לוה רשע ולא ישלם כו' כיון דקיבל אחריות ואם לא יעיד מה הפסיד הרי אחריות דמעלמא לא קיבל עליה אם יאמר אחד שלי או של אבותי הוא : שמירה בבעלים היא . שכל אחד שומר חלקו וחלק חבירו דכתיב בשואל בעליו עמו לא ישלם וילפינן מיניה שאר שומרים : שמור לי היום . כל השדה חלקי וחלקך וכיון דלא שמרו אלא זה אחר זה לא הוי שמירה בבעלים לכך הוו שומרי שכר זה לזה : לומר שנוטל . כדין אריס היורד ברשות אפילו בשבח המגיע לכתפים כגון קמה לקצור וענבים לבצור נוטל מהן החצי או הרביע כדין אריס : ואפילו היא שדה שאינה עשויה ליטע . כי אם לזריעה נוטל כל דינו כאילו עשויה ליטע כדין היורד ברשות דאילו היורד שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה כדאמרינן פרק השואל : ליסלקו בי תרי . שיכתבו

נמוקי יוסף

גרסינן בגמ' ומעידין זה לזה [דף מג.] אמאי נוגעים בעדות הן הכא במאי עסקינן דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכי כתב ליה מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוה הרי מעמידה בפני בעל חובו דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הכא במאי עסקינן דקביל עליה אחריות אחריות דמאן אי דאתי מעלמא כ"ש דניחא ליה אלא אחריות דאתי מחמתיה: [פירוש] נוגעין בעדותן. כלומר כיון דשותפין הם אם יבא מערער ליקח מן אחד מן השותפין הלא יש לשותף זה חלק בו ואיך יצטרף עם עד אחד להעמידו ביד שותפו : דכתב ליה דין וכו'. וקמ"ל שמואל דבלשון זה הוי מתנה אע"ג דלא מהני האי לישנא בדבר שהוא כבר בידו אלא בדבר שעדיין לא הגיע לידו שאני הכא דקנו מיניה וכדמפרש ואזיל : מפני שמעמידה בפני בעל חובו . דניחא ליה שישאר ביד הלוקח כדי שאם אין לו במה שיפרע לבעל חובו שיטרוף מלוקח זה כדי שלא יהא לוה רשע ולא ישנס דאילו מזה אינו חושש דלהכי זבין ליה שלא באחריות כדי שלא יהא לוה רשע אם יטרפו ממנו הלכך אכתי נוגע בעדות הוא שאילו יקח המערער הטוען שבגזל בא ליד מוכר זה היאך יגבה ממנו בעל חובו והלא לא היה שלו והכי נמי ניחא ליה שישאר ביד שותפו מקבל מתנה זה וא"כ איך אמר שמואל מעידין זה לזה : דקביל עליה אחריות. שאם יטרפוהו משותפו המקבל מתנה שיחזור עליו לפרעו מה שנטל ממנו הבע"ח והשתא לא הוי נוגע בעדות דמה ריוח יש לו אם טרף ממנו הלא עליו לשלם ואם אין לו יקרא לוה רשע וכו' למקבל מתנה זה וליכא למימר אכתי נוגע בעדות הוא דניחא ליה שלא יבא ליד מערער כדי שלא יקרא ליה רשע לתרווייהו לבעל חובו שאין לו ממה יגבה ולמקבל מתנה שקיבל עליו אחריותו ואין לו מנה להחזיר לו דהא לא קביל עליו אחריותו דאתי מעלמא דהיינו מערער דבא מחמתיה דהיינו בעל חוב כדמפרש ואזיל הלכך לא הוי לוה רשע אם יקחנו מערער ואם תאמר אם כן מאי קמ"ל שמואל פשיטא כיון דלא הוי נוגע יש לומר הא קמ"ל דלא חיישינן לקנוניא שיעיד לו ואחר כך יחזרו לשותפותן אף על פי שלא נתן לו אלא עכשיו כשבא מערער דלעולם לא חיישינן להכי כשמסתלק מן הממון אלא דוקא כשמקבל איזו הנאה כגון אם קבל עליו אחריות דעלמא והוא פטרו דאז ודאי לא יעיד לו דכיון דליכא שרך הנאה [א] חיישינן לומר דבשביל זה מעיד לו : אי דאתא מעלמא וכו'. כלומר שמקבל עליו לפרעו אם יקחנו מערער כ"ש דניחא ליה שישאר ביד מקבל מתנה כדי שלא יחזור עליו ואמאי יעיד לו הרי נוגע בעדות הוא וכבר פירשתי דאפילו יפטרנו מן האחריות כדי שיעיד לו אפ"ה אינו יכול להעיד לו דנוגע בעדות מיקרי כדפירשתי וכמו שנפרש לקמן גבי בת חמורו [דף מד:] : [תניא בני העיר שנגנבה ס"ת שלהם כו']. פי' אין דנין וכו' ואין מביאין ראיה להעיד על מי שגנב מפני שהן נוגעין בעדות דממון של ס"ת שלהם הוא : ואמאי ליסלקו תרי מינייהו. בקנין כדי שלא יהיה להם חלק בו ויעידו (והדיינין שהם) ג' להיות ב"ד דהשתא היו יכולין לדון ולהעיד שאינם נוגעין בעדות [ב] וצ"ל כמי שלא יהיו קרובים לבני העיר כדי שלא יפסלו משום קורבה וא"ת וכי מסתלקי אמאי מכשרו והא בעינן תחלתו וסופו בכשרות כדאמרינן לקמן בפ' יש נוחלין (דף קכח.) גבי היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ואח"כ נעשה חתנו או שהיה קרוב ונתרחק [ג] ומה לי קורבה [ד] דגופא מה לי קורבה דממון תירץ הרמב"ן שלא נאמר תחלתו בפסלות אלא במי שהיה קרוב ונתרחק או פסול הגוף אחר שהרי זה מעיד למי שהיה קרובו בשעת ראיה אבל כאן שעכשיו נסתלק מממון זה אין זה מעיד לקרובו ולא למי שהיה קרובו בשעת ראיה שהרי ממון אחרים הוא ולא שלו ולאחרים הוא מעיד. כללו של דבר אין אדם מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראיה אבל היה פסול לזה בשעת ראיה מעיד באותו עדות לאחרים שהרי תחלתו כשר הוא אצלם וזה הטעם מספיק למי שהיה יודע עדות לקרובו ונסתלק אותו קרוב מאותו ממון שהוא כשר עד כאן. ונראה לי שהרב ז"ל סובר דלא אזלינן אלא בתר גברא משום דהאי דמסהיד לו מסהיד ולצורך האיש ההוא מעיד שהרי אינו מעיד לצורך הממון עצמו אלא כל היכא שלא נסתלק שלו הוא ועל עצמו מעיד ואם נסתלק ממנו לאחרים הוא דמעיד דלא שייך גבי ממון למימר שיהיה בו פסול עדות שלעולם יש לו לממון בעלים הלכך כשנסתלק מממון לגבי אדם שהממון שלו כשר הוא לו וכן לגבי הממון לא שייך למימר ביה פסול :

גרסי' בגמ' [דף מג.] האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מהם וכו' ובעניים דרמו עלייהו והיכי דמי אי דקייץ להו ליתבו תרי מינייהו מאי דקייץ להו ולידייני אלא דלא קייץ להו והבע"א לעולם דקייץ להו וניחא להו דכיון דרווח רווח : פי' אין דנין וכו' ואין מעידין . מפני שהן נוגעין בעדות כדמפרש ואזיל ובעניים דרמו עלייהו [כתב הרב בן מיג"ש דלא פסילי מטעמא דרמו עלייהו] אלא היכא דקבילו אנפשייהו למיזן ולפרנס עניים דידהו אי נמי היכא דנהוג למיכף על הצדקה אע"ג דלא קבילו אנפשייהו למיזן ולפרנוסי להו אבל היכא דלא קבילי עלייהו למיזן ולפרנוסי להו ולא כייפי אצדקה כלל ולא ברירא מילתא דאינהו הוא דקדימי במזונייהו ובכסותייהו ומאן דיהיב מידי בדרך נדקה יהיב להו ואי לא בעי למיתן כלל לא כייפינן להו הני ודאי לאו נוגעין בעדותן נינהו ומקבלין סהדותייהו דהא לא רמו עלייהו עד כאן : אי דקייץ . שיש לכל אחד מבני העיר דבר קצוב כמה יתן בכל שנה לעניים : דלא קייץ . אלא הכל לפי מה שצריכין העניים ונמצא נהנה במה שיבא לידם מן המנה : דכיון דרווח רווח . אע"פ שיש לו קצבה כמה יתן אפ"ה ניחא להו שיבא המנה ליד העניים כדי שיהיה להם יותר ברווח : [דף מג:] ונעשין שומרי שכר זה לזה כו'. שמירה בבעלים היא כל היכא שבעל הבהמה עומד במלאכת של זה שעוסק במלאכתו כי הכא שעוסק זה שומר חלקו של שותפו שהרי זה כאילו עשה לו מלאכה וכששותפו נמי שומר לו חלקו הויא שמירה בבעלים ואף על פי שכל אחד שומרו בביתו בעליו עמו קרינא ליה בפ' השואל (דף צו.) ושמירה בבעלים פטור דילפינן שומר שכר משואל : שמור לי היום וכו'. והשתא לא מקרי שמירה בבעלים כיון דכששומר לו זה אין חבירו עוסק במלאכת השומר לא בשמירה ולא בעשיית מלאכה אחרת וא"כ לא מיקרי בעליו עמו : [ב"מ דף פא.] [ת"ר השאילני ואשאילך] שמור לי ואשמור לך

הגהות הב"ח
(א) תיבת מיניה נמחק וא"ז נ"ל משותפיה : (ב) נ"ב הוא :

הגהות מא"י
[א] נ"ב פי' שפטרו מאחריות : [ב] נ"ב נ"ל דשאני ס"ת דלשמיעה קאי : [ג] נ"ב פסול : [ד] נ"ב וכן התוס' מחלקים בין פסול דגוף לבין פסול דממון בקיצור :

לבטל כ. מתנה שיעשה אחר מתנה זו שהיא טמירתא כדהוה סלקא דעתיה מהאי דאזל לקדושי אתתא וכו' וטעות הוא דלעולם אינה מבטלה מתנה שהיא מפורסמת וגלויה והך עובדא דאמר רבא לא מר קנה ולא מר קנה לאו משום שהיא טמירתא ושתהיה מודעא הוה אלא משום דבהך מתנה גלי אדעתיה דאנוס הוה במתנת אשתו ולא ברצות נפשיה אקני לה ומכח הך מתנה דעבד לבריה ידעינן זה דבלאו הכי כיון שלא ראינו לו שום אונס לכתוב מתנה לאשתו דמאן אנים ליה וגם לא מסר מודעא א"כ יש לנו לומר ודאי שנתרצה ליתן לה אלא דמתוך מה שנתן לבנו מוכחא לן מילתא נר מצוה:

דמתנת אשתו אנוס הוה משום שלא נתרצית לינשא לו: ושמעינן מינה דכל היכא דידעינן באונסיה אע"ג דלא מסר מודעא גטו ומתנתו בטלין דהא הכא לאו משום דהוי מתנה זו מודעא דאיבטיל מתנת אשתו אלא משום דאיגלי לן אונסיה וכדפירשנו וכן דעת ר"ח ז"ל ודעת הרנב"ר ז"ל [דף מא.] בחידושיו: מה תהוי עלי. על עצמו אמר כן: זילו איטמרו בעבר ימינא וכתובו ליה. תחלה כל נכסי קודם שתכתבו לאשה כתבו המפרשים ז"ל מהא שמעינן דאע"ג דמחמת טענה אמר להו דליטמרו כלומר כדי שלא יגיע הדבר לאוזן אשתו מכל מקום דין מתנה טמירתא יהב לה רבא ומיהו אפשר דדוקא הכא דלא יהיב מנכסיה ורצונו היה (דאמרן) יותר שלא ליתן לא לזה ולא לזה אבל מי שאמר מחמת טענה איטמרו כדי שלא ישמע פלוני בני או קרובי בכי הא מסתברא דלאו מתנתא טמירתא היא וכתב הרי"ף בשם הגאון רבינו האי ז"ל דשכיב מרע שאמר לא תגלו האיך תפקידתא עד לאחר מיתה לא הויא מתנתא טמירתא והרמב"ן ז"ל הביא ראיה לדבר מדתניא בתוספתא [דב"ב פ"ח] הכותב דייתיקי והיה מתירא מן היורשים נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעים דבריו מבפנים וכותבים מבחוץ וכתב ר"ח ז"ל המקנה מתנה בקנין צריך להזכיר בעת הקנין כי מתנת פרהסיא אני מקנה ואם לא הזכיר אלא בשעת הקנין נתן סתמא פסולה וכתב ה"ר יונה אם צוה ליתנו בעדי מסירה בשוקא ובבריתא כשר אף על פי שלא צוה כן על הכתיבה ועל החתימה דהא קי"ל [גיטין דף פו:] כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וכן אם צוה על החתימה שתהא בפרהסיא אף על פי שלא צוה על המסירה המתנה קיימת שהרי יש בזה גילוי דעת שהוא נותנה בנפש חפצה: לא מר קנה ולא מר קנה. כלומר לא האשה ולא הבן לא האשה מפני שגילה שהיה אנוס כדפירשנו וכן הבן משום דהוי מתנתא טמירתא: אבל הכא מר ניחא ליה. כלומר למי שרצונו שהיה רצונו ליתן בלא אונס כלל מתנתו מתנה כיון שהיא עשויה כתיקון חכמים ואפילו עשה קודם מתנה זו מתנה טמירתא לא מצי לבטולי להא: והלכתא חיישינן. כבר פירשנו לעיל הילכך צריך לכתוב כתבו בשוקא וכו' וכן אמר הגאון ר"ח ז"ל דהאי שמעו דבגן ותקינו למכתב מתנת פרהסיא ומפרשי בה והכי אמר לן מתנתא דא כתבוה בשוקא וחתמוה בפרהסיא כי היכי דלא ליהוי מתנתא טמירתא וכתב ה"ר יונה ז"ל שאם אמר הנותן לעדים כתבו כל יפוי השטרות הרי יש בכלל שיכתבוה כראוי לכתבה בשוקא ובבריתא מ"מ נכון הדבר שישאלו את פיו בפירוש וכתב הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל דאע"ג דהנך שטרי דילן כתיב בהו בכל לשון של זכות לא מהני מידי אם לא פירשו בשטר כתקנת חכמים כמו [ד] שפירש רבינו חננאל ז"ל וכתב הרי"ו ז"ל דכיון שכותבים הסופרים כתיקון כדפי' והנותן רואה שיעידו עליו נמצא שהוא נותנה בלב שלם [ה] ונראה מדבריו שכן ראוי להורות בדיעבד: מתני' כל חזקה. בין הקנת ג' שנים דקרקעות ועבדים ואילנות בין חזקה דלאלתר כגון הני דמפרשינן לקמן בכולהו בעינן טענה ולא אנו מאמינים [ו] מכח החזקה דכיון שהמערער שתק ג' שנים ניכרין דברי אמת שהדין עם המחזיק אבל בלא טענה אפילו החזיק בפניו עשרים שנה לא מהניא (ג) חזקתו דכיון דיש עדים שהיה של המערער וזה אינו טוען שמכרו או נתנו לו למה יהיה שלו. וכדאמרינן בגמ' פשיטא [ז]: והבא משום ירושה א"צ טענה. שאפילו אינו יודע לטעון ברי לומר אבי קנה ממך אלא שהביא ראיה שדר בו אביו אע"פ שלא דר בו אלא יום אחד סגי כיון שיורש זה החזיק בו לתשלום ג' שנים והימים שדר בו האב יבואו במספר להשלים ג' שני חזקה וכדאיתא בגמ' ואנן טענינן ליורש וטענינן ללוקח לומר שהמערער מכרו לאביו או לפלוני שמכר לזה: [בגמ' פשיטא מ"ד הא גברא מזבן זביניה ליה ושטרא ה"ל ואירכס וסבר אי אמינא מזבין זביניה לי יאמרו לי אחוי שטרך הילכך נימא ליה אנן דילמא שטרא ה"ל ואירכס דכגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ"ל]: גמ' וסבר. דלאו כולי עלמא ידעי דינא דחזקה במקום שטר קיימא וסבר למיטען שפיר טפי כשטוען בפניך החזקתי ולא אמרת לי דבר הילכך מהו דתימא דטענינן ליה אנן שטר היה לו אלא שנאבד קמ"ל דבכה"ג כיון דאיהו לא טעין אנן לא טענינן ליה וכתב הר"ש ז"ל שאם הוא חוזר וטוען קודם שילא מב"ד שטר היה לי ואירכס ולפי שיראתי שלא תאמרו לי אחוי שטרך טענתי כן טענתו טענה דקי"ל [דף לא.] טוען וחוזר וטוען ואין זה כסותר טענתו הראשונה ולזה נוטים דברי ה"ר יונה זצ"ל: שקל בידקא. נכנס שטף מים לתוך שדהו והוליך המחיצות ולא נודע מקומן: אהדר גודא. החזיר אותו הכותל שהיה מוטל על שניהם לגדור בגנה וכיוצא בה באמצע החזירו כולו לצד חבירו והיה חבירו מבקש שיחזיר את הכותל באמצע: [ח] והא אחזיקי לי. ודאי כיון דאפילו בחזקת ג' שנים בעינן שיבא בטענה כל שכן בחזקה דלאלתר כזו הילכך ל"ל דה"ק מחמת טענה הוה אתי והכי קאמר והא אחזיקי לי כלומר על פיו ובמצותו גדרתי וסייע בהדאי והוי כאילו אמר לי זיל חזק וקני והא אחזיקי [ט] במתנה זו שמחל לי חלקי במה שגדרתי כדתנן [דף מב.] גדר ופרץ וכו': א"ל כמאן. הא דאמרת שנתן לך מתנה או מחל לך והוא מכחישך שאומר שלא נתן לך ולא מחל לך כלום א"כ במה אתה רוצה לזכות בטענה זו משום חזקה והלא לא החזקת ג' שנים אי משום דס"ל כר' יהודה דמתני' דתלי טעמא דג' שנים כדי שיהא באספמיא וכו' דמשמע דכל שבפניו ס"ל דלאלתר הוי חזקה: וכר' ישמעאל בר רבי יוסי. בשלהי פירקין באחד שפתח חלונותיו בחצר השותפין בפני שותפו ולא מיחה באותה שעה וא"ל החזקת בני דס"ל דבפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו: והא קא אחיל וכו'. כלומר יש לי עדים שסייעני בגודא בפניהם והוי כאילו נתן לי או מחל בפניהם וא"ל לחזקת ג' אלא במה שגדרתי אפילו בכל שהוא זכיתי במתנה: מחילה בטעות הוא. שלא היה יודע שהיית בונה בתוך שלו כמו שאת גופך

מה תהא עליה אמר להו זילו איטמרו בעבר ימינא וכתובו ליה אתו לקמיה דרבא לדינא אמר להו לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחברתה ולא היא התם (א) דמוכחא מילתא דמשום אונסא הוא דכתב לה הכא מר ניחא ליה דליקני ומר לא ניחא ליה דליקני (ג) איבעיא להו *סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן כתב רבינו האי גאון זצ"ל לא רגילינן בצוואות למיחש (א) לסתמא ומעשים בכל יום כדנפקא פקדתא דמצוה מחמת מיתה במתנה מקיימינן לה וגבינן בה ולא חיישינן למאי דלא כתיב בה (ב) בפרהסיא ועוד כתב ז"ל ישב"מ דאמר לא תגלו הא תפקידתא אלא לאחר מותי לא הויא מתנתא טמירתא דלכי מתקיימה לאחר מיתה ההוא עידנא לאו טמירתא היא דהא אמר להו לסהדי לאחר מותי גליוה והא ודאי דבר מוכיח דעבידא לאיגלויי היא דאמר להו לבתר מיתה ליסהדו בצוואתו וליכא למיחש בה למתנתא טמירתא: °מתני' כל *חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי שלא אמר לי אדם דבר אינה חזקה שמכרת לי שנתת לי במתנה הרי חזקה אביכם מכרה לי אביכם נתנה לי במתנה הרי זו חזקה והבא מחמת ירושה אינו צריך טענה: גמ' רב ענן שקל בידקא בארעיה אזל אהדר גודא בארעיה דהבריה אתא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל אהדר (ד) א"ל והא אחזיקי לי כמאן כר' יהודה וכר' ישמעאל דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו (ה) והא קא אחיל דאתא א וסייע אגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות הואי את גופך אי הוה ידעת מי הוה לך למיעבד הכי כי היכי דאת לא הוה

רש"י

והוא טעות: זילו איטמרו. וכתבו לבני ויהא שטרו מוקדם ויגבה הכל: לא מר קנה. הבן משום דהויא מתנה טמירתא: ולא מר. האשה לא קנתה משום דהוי [א] שטמירתא מודעא נבטלה: ולא היא. דטמירתא כמאן דליתא דמי ולא הויא מודעא לבטל הכא מוכח מילתא דמחמת אונסיה שלא רצתה להנשא לו אא"כ יכתוב לה לכך לא גמר בלבו להקנות לה אלא דעתו לחזור בו אחר שישאנה אבל היכא דליכא שום אונס בבתרייתא לא הוי טמירתא הקודמת מודעא לבטלה דקנייתא דטמירתא היא לא ניחא ליה דליקני בתרייתא שהיא בגלוי וכראוי ניחא ליה דליקני וכן הלכה: סתמא מאי. משום דפליגי תרי לישני בעי היכי הלכתא: והלכתא חיישינן. ולא קא מגבינן ביה הילכך הנהיגו לכתוב בכל שטרי מתנות [ב] מתנה זו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא ולכך אף על גב דלא אמר אלא כתבו לו סתם שטר מתנה כמו שתקנו חכמים קאמר: מתני' כל חזקה שאין עמה טענה. שיטעון טענה טובה למה מחזיק בשל חבירו כדמסיק בין בחזקת שלש שנים דקרקעות ובתים ואילנות ועבדים בין בחזקת יום אחד כגון שהחזיק להורדי [ג] והנך דלעיל. הבא מחמת ירושה. שהחזיק ג' שנים מכח ירושת אביו שהיה שלו ביום מותו א"צ טענה לבאר איך בא ליד אביו ומיהו ראיה בעי שראו אביו דר בו יום א' הכי מפרשא בגמ': גמ' שקל בידקא בארעיה. שטף מים בא ונכנס לתוך שדהו ונטל המחיצות ולא ידע מקומו: אהדר גודא. עשה כותל חדש בינו לבין שכינו והרחיב שדהו ועשה הכותל בשדה חבירו: והא אחזיקי. שבניתי הכותל על פיו ובמצותו וכיון שהחזקתי על פיו יום או יומים ושתק ולא מיחה הוי חזקה שיש עמה (א) טענה: א"ל. כמאן טענת והא אחזיקי דסבירא לך דחזקת יום אחד הוי חזקה כר' יהודה דמתני' דאמר כדי שיהא באספמיא כו' ואם היה בסמוך לו מיד (ב) כשידע ולא מיחה הוי חזקה: וכר' ישמעאל בר רבי יוסי. דסוף פירקין: לית הלכתא כוותייהו. אלא כרבנן דבעו ג' שנים: והא קא אחיל. כיון דסייע בהדאי הרי מחל לי אותו: מחילה בטעות הוא. שלא היה יודע שבנית בשלו: מי עבידתה. בתמיה אלא גם אתה טעית שהיית

שלטי הגבורים

אמר כתבוה בשוקא ואח"כ נתן אותה שדה לאחר במתנה גלויה השני קנה ולא אמרי' הרי גילה דעתו במתנה ראשונה שאינו חפץ בשנים אלא אם איכא הוכחה בשנים כהשוא דאזיל לקדושי אתתא ונ"ע בדברי הטור מדבריו שכתב' רמ"ב לדבריו שכתב' רנ"ג:

כתב ריא"ז

אמר להם סתם כתבו מתנה זו לפלוני ולא אמר להם הסתירו עצמכם וגם לא אמר להם כתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא הרי זו מתנה גמורה ויש להם לעדים לכתוב בשטר אמר לנו כתבוהו בשוקא וכו' שסתם הדבר מתנה הוגנת צוה להם ואם היה השטר כתוב סתם חוששין בו למתנה מסותרת ונ"ל שאם אמר להם סתם אין להם לכתוב אלא סתם ואין להם לכתוב מה שלא אמר להם והרי זו בחזקת מתנה מסותרת והיא בטלה לגמרי עד שיצוה להם לכתוב בגלוי ויכתבו הם ואמר לנו כתבוהו וחתמוהו בשוקא וכמבואר בקונטרס הראיות בראיה ז' וכן היא שיטת רבינו חננאל: ור"י כתב בשם רב האי שאין רגילין לכתוב במתנת ש"מ מתנת פרהסיא ואין חוששין בה למתנה מסותרת ואפי' אם צוה ש"מ לעדים שלא יגלו צואתו עד שימות הרי זו קיימת שהרי אין צואתו מתקיימת אלא לאחר מיתה והרי לאחר מיתה יש להם רשות לגלות ונראין לי דבריהם שאין מטריחין על ש"מ יותר מדאי:

א וכתב הר"ר יונה אם שמעון המסייע מודה שידע שהכניס ראובן בתוך שלו הוי חזקה אע"פ שלא ידע ראובן הבונה וזקנה המקום שהכניס לתוך של שמעון מיד אע"פ שלענין פתיחת חלונות בה"ג לא הוי חזקה אפי' שסייעו בפתיחתה לגבי כותל הויא שפיר חזקה דכיון דראובן הסיג גבולו ונכנס בשלו והוא ידע לא היה לו לסייע אלא ודאי גמר והקנהו לו:

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען [illegible] סמג עשין [illegible] טוש"ע ח"מ סי' קמ"ג [illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב [illegible] לא קנתה האשה: (ב) נ"ב אלפסי ישן והלכך לא מרעא מידי: (ג) נ"ל [illegible] (ד) נ"ב [illegible] (ה) נ"ב א"ל [illegible]

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' טענת מחילה ונ"ע הרי בהגר אמר והא אחיל: (ב) נ"ב ומה דבעי לאכילה [illegible] דבשדה [illegible] דזימנין [illegible] שנה עד [illegible] הפירות: (ג) נ"ב דהא דמדל [illegible] מחה מחיל [illegible] טענה מקו [illegible] ונ"ע בדל' ישמעאל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בדיני שכיב מרע איירי ר"ח במ"מ למיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה: מהר"ן שפירא (ב) רצונו לומר מאחר דהוא מצוה מחמת מיתה מתנתו [illegible] מתנה דאפשר דמתוך טרדתו אינו יכול להאריך ולגמר כתבוהו בשוקא ב"י בח"מ סי' רמ"ב ע"ש שהאריך:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לה: [ב] מתנות וכן אמר לנו כתבוה בשוקא כצ"ל: [ג] נ"ב וכו': [ד] נ"ב פי' לפרש בהדיא והכי אמר לנו הא מתנתא כתבוה בשוקא וכו': [ה] נ"ב פי' וה"ל נשאול את פיו בפירוש: [ו] נ"ב פי' לטענה: [ז] נ"ב פי' שאין לו חזקה כשאין לו טענה: [ח] נ"ב והתוס' לא פירשו כן אקאי והא אחזיקא לי כיון שסייע ומחל לי כמו שפי' הנ"י דהא א"כ פריך והא אחיל לי אלא טוען אתה מכרת לי ורוצה לסיים נאמן מתורת חזקה: [ט] נ"ב פי' במה שגדרתי עשיתי חזקה במתנה זו שמחל לי [illegible]

א מיי' פ"ת מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קיז :
ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' רכ :

שינוי רשות וסוף סוף במאי גזלן מוקמת לה אמאי קתני מכר: מפני שחוזרת לו מיבעי ליה. דלא מצינו אחריות בתלמוד [אלא במוכר ולא] כמו שאתה צריך לפרשו לפירוש רב ששת שאחריותו וזכותו של נגזל עליו דלוקח כדי להוציא הקרקע אח"כ מידו אלא כתם אחריותו [עליו שבכל הגמרא] חוזר על המוכר: אלא כדרבין. אע"ג דדינא הכי כרב ששת מ"מ ברייתא לא ניחא ליכנא בפירוש לאוקמוה בגזלן ולא מיבעיא בסתמא. דלא הדרא ליה ולא הוי נוגע בעדות שהרי אין בע"ח גובה ממנה: אפותיקי. שיחדו לו ליפרע ממנה לשון

נר מצוה

פא קנייה היורש להויא גזילה דכמאן דלא נפקא לה (א) גזלן מרשות (גזלן) דמי דליכא שינוי רשות ומחייב היורש לאהדורי גזילה בעינה למארה ליכא לאקשויי דהא ליכא לאוקמה ביורש משום דלא מצי שמעון לאסהודי ליורש דניחא ליה דהדרא ליה הפרה והטלית והוי ליה נוגע בעדותו אלא אליבא דרמי בר חמא דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי ואישתני ליה רשות גבי יורש כדאישתני גבי לוקח וקנייה יורש להויא גזילה דהוי ליה יאוש ושינוי רשות (ב) כדקאני לה לוקח מאי איכא למימר אמאי לא קא מוקמית לה ביורש ועוד קשיא ליה לאביי מפני שאחריותה עליו ומפני שאין אחריותה עליו מפני שחוזרת ואינה חוזרת מבעי ליה פירוש דאי בלוקח מגזלן עסקינן והאי דאינו מעיד בשדה ובית משום דניחא ליה דהדרי ליה והא דמעיד בפרה וטלית משום דלא הדרא ליה אי הכי האי דקתני (סיפא) מפני שאחריותה עליו ואין אחריותה עליו מפני שחוזרת לו ואינה חוזרת לו מבעי ליה לתנא למיתני ומדלא תאני תנא הכי שמעינן דלאו בלוקח מגזלן עסקינן: בטיל ליה פירושא דרב ששת ופריישנא למתניתין כדרבין בר שמואל דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו אבל פרה וטלית לא מבעיא *סתמא [דף מד:] דלא משתעבדא ליה לבעל חובו ולא הדרא ליה דמעיד לו עליה המוכר שהרי אין מעמידה בפני בעל חובו אלא אפילו עשאה אפותיקי נמי לבעל חוב ומכרה מעיד לו עליה דהא לא משתעבדא ליה לבעל חובו ולא הדרא ליה כד מזבין לה כדרבא דאמר רבא א עשה עבדו אפותיקי ומכרו בע"ח גובה [תס"ח] ממנו שורו וחמורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא ואקשינן אי לא חיישת לפרה וטלית (א) ואפילו עשאה אפותיקי לבע"ח משום דלא מישתעבדא ליה ולא הדרא ליה כדרבא ליחוש דילמא אקנייה להויא פרה וטלית לבע"ח דידיה אגב מקרקעי קנין גמור ולא ליסהיד ליה ללוקח עלה דניחא ליה משום דהדרא לבע"ח דידיה כדרבה דאמר *) רבה ב אקני ליה מטלטלי ב אגב מקרקעי גבי מקרקעי וגבי [תס"כ] מטלטלי ואמר רב חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ופרקינן הכא במאי עסקינן דמעיד לו עליה ולא חיישינן להכי (א) כגון שלקח אותה פרה או אותו טלית ומכרה לאלתר דלא שהתה (לה) גביה דליחוש דילמא אקנייה לבע"ח דידיה ואקשינן [א] וליחוש דילמא דאיקני א"ל לבע"ח דידיה כדכתבינן האידנא שקניתי ושעתיד אני לקנות הילכך אע"ג דלקח ומכר לאלתר קנייה בעל חוב מעידנא דזבנה וכיון דזבין לה לאו דידיה קא מזבין והדרא לה לבעל חוב ולפום הכין לא יעיד לו עליה שהרי מעמידה בפני בעל חובו ומדלא חיישת להכי דקתני מעיד לו עליה שמעת מינה דאקנה וקנה ומכר [ג] דאיבעיא לן בפרק מי שמת ולא איפשיטא בהדיא לא ממתניתין ולא מברייתא תפשוט מהאי דתניא דלא קנה ופרקינן הכא במאי עסקינן כגון דקא אמרי עדים ידענא ביה בההוא דלא הות ליה ארעא מעולם דהא ליכא למיחש דילמא אקנייה בדאיקני אגב ארעא ומשום הכין מעיד לו עליה ואקשינן והאמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא בעל חוב וטרפה אינו חוזר עליו נמצאת שאינו שלו חוזר עליו הכא נמי אע"ג דהאי פרה או חמור כד מזבין לה לא טריף לה בעל חובו ולא הדרא ליה כיון דכי נפקא האי פרה או

*) בדפו"י רבה

רש"י

יוציאנה מיד יהודה: ואין חוזרת מיבעי ליה. דאחריות לא שייך אלא גבי מוכר ולוקח: אלא. לא איירי בגזלן אלא במוכר שדהו שלא באחריות איירי וקאמר דאם בא אחד לטורפה מן הלוקח שהאומר שלו היא שלא יעיד המוכר ללוקח עליה להעמידה בידו מפני שאחריות בעל חובו דמוכר עליה ולא יהא נוח רשע ולא ישלם כדמסיק: סתמא. שלא עשאן אפותיקי: אפותיקי. שיחדו לגבות ממנו את חובו אפה תהא קאי: עשה עבדו אפותיקי. לבעל חובו: אית ליה קלא. ואפסידו לקוחות אנפשייהו והאי פרה וטלית לית להו קלא ולא ידעי לקוחות ליזהר: דילמא מטלטלי אגב מקרקעי אקני. נמכר לבעל חובו להשתעבד לו והוא הדין נמי מטלטלי נמי משתעבדי דנכסים שאין להן אחריות נקנים עם נכסים שיש להן אחריות וגבי בע"ח אפי' מפרה וטלית בכהאי גונא והוי נוגע בעדות: דלא כאסמכתא. משום דאין זה כמכר גמור ולא מתנה אלא שעבוד בעלמא ואמר נהם אם לא אפרע לזמן פלוני גבי מכאן ודמי לאסמכתא ולכך צריך לכתוב כן: שלקח הך פרה וטלית בפניו ומכרה לאלתר. דודאי לא נוה ולא שעבד בינתים למלוה ולכך מעיד: דילמא דאקני אמר ליה. שמא הקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי ובשעת הקנין אמר לו אני משעבד לך מטלטלי אגב מקרקעי דקניתי ודעתיד אנא למיקני: לא קני. כלומר האומר לחבירו נכסים שאני עתיד לקנות אני מקנה לך ואח"כ קנה ומכר לאחר לא קנה הראשון שכתב לו דאין אדם מקנה דבר שלא בא לידו: דלא ... ליה ארעא מעולם. והשתא מיהו קם

פלוני אפ"ה אינו טורף מן הלקוחות דמטלטלי לבע"ח לא משתעבדי משום דלית להו קלא ולא יוכלו לקוחות ליזהר ואם יעשו לבע"ח אין לך אדם שיקח מטלטלין מחברו וכתבו המפרשים ז"ל דמדקאמר שהם מכר לו פרה וכו' מעיד לו עליה מפני שאין אחריותה עליו משמע דאפילו עשאו אפותיקי בשטר אינו גובה ממנו מטעמא דאמרן דלית ליה קלא. וכתב הרשב"א ז"ל דהיינו דוקא מן הלקוחות אבל מן היורשין דאין קול מעלה ומוריד לגבייהו אפילו לא עשאו אפותיקי אלא שכתב לו מקרקעי ומטלטלי דינו לגבות מן היורשין מן הדין (ב) ואנן צריכין [ג] לתקנת הגאונים ז"ל. [ד] שמעינן מהכא כדפי' הרשב"א ז"ל דהיכא שהגזלן מכרו באחריות לא הוי שינוי רשות ולא קני ליה ושמעינן דמכל מקום [גזלן] חייב בדמיה.

וניחוש דילמא וכו' מטלטלי וכו'. כששעבד המוכר נכסיו לבעל חובו שעבד מטלטלי אגב מקרקעי וכי היכי דחייל לשעבודא אמקרקעי חייל נמי אמטלטלי והוי נוגע בעדות מפני שמעמידה וכו': דלא כאסמכתא. פירש הרמב"ן ז"ל דטעמא משום דאמרינן נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה וערב אסמכתא הוא דהכי אמר ליה אם לא יפרע לך הלוה אני אפרע אותך וכל דאי לא קני אלא דערב בההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אבל מטלטלי אסמכתא היא דמלוה לא סמיך אלא אמקרקעי והוי כמאן דאמר ליה שאם לא ימצא קרקעות יפרע מן המטלטלין ומשום הכי צריך למכתב דלא כאסמכתא לגלויי דעיקר שעבודיה אמטלטלין נמי הוא ולפי זה כל היכא דכתב ליה מעכשיו לא צריך למכתב דלא כאסמכתא דכל דכתב ליה מעכשיו לית ביה משום אסמכתא כדאיתא בפרק איזהו נשך (דף סו:): ודלא כטופסי. כתב הוא ז"ל בשם הגאון רבינו סעדיה ז"ל שהולך לכתוב כן לומר שלא יהו כטופסי דשטרי שמראין שיד בעל השטר על התחתונה אלא דכל לשון מסופק בו תהא ידו על העליונה: שלקח ומכר לאלתר. וליכא למיחש ששעבד אותם בינתים שהרי לא היה לו פנאי ללוות לכך לא הוי נוגע בעדות כיון שאינו יכול להעמידה בפני בעל חובו: וניחוש דילמא כששעבד נכסיו לבעל חובו כתב ליה ודעתיד אנא למקני ובכה"ג יכול לגבות בעל חובו והוי נוגע בעדות וכיון דלא חיישינן להכי שמעת מינה וכו' והבעיא היא דלא איפשיטא קמן פרק מי שמת (דף קנז:) תפשוט לך מהאיך ברייתא דקתני מכר פרה

מעיד עליה דאפילו אמר דאיקני לא קנה: דלא הויא ליה ארעא. כלומר לעולם אימא לך דמהכא לא תפשוט ולעולם קנה והא דהכא לא חיישינן להכי משום דאיכא עדים דאמרי כל ימיו היה רגיל אצלנו ולא ידענו שהיה לו קרקע מעולם שילכך איך יקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי אם לא היה לו קרקע מעולם ושמעינן מהכא מדאיצטריך למימר מעולם ולא אמר שלא היו לו קרקעות בשעה שקנה מטלטלין אלו ששעבודא קמא חייל אמטלטלי שיקנה אפילו לאחר שמכר הקרקע ודעת הרמב"ן ז"ל לומר הטעם לפי שכל שכתב דאקני שוב אין יכול לחזור בו אפילו קודם שקנה אלמא משעה ראשונה חייל שעבודיה אע"ג דבפירות דקל [ב"מ דף סו:] כל שלא באו לעולם יכול לחזור ומיהו הרשב"א ז"ל חולק בדין זה שהוא סובר שאף הכותב דאקני קודם שקנה יכול לחזור בו ומ"מ מודה הוא ז"ל דכל שלא חזר בו בשעה ראשונה חייל [שעבודיה] כדשמעינן מהכא דאיצטריך למימר מעולם. וא"ת כיון דאפשר דאין לו קרקע מפני מה נהגו לכתוב כן [ה] בכל אדם אע"פ שאין יודעין לו קרקע. כתב הרמב"ן ז"ל דכל שיש בית הכנסת בעירו שלקחו רבים או בית הקברות של רבים סגי דבקרקע כל שהוא סגיא כדמוכח פ"ק דקדושין (דף כו:) וכן אמרינן הכא דלא ה"ל [ארעא] מעולם שאין במקומו אלא ביהכ"נ של יחיד ולכל אחד קבר ידוע לעצמו וזה אין לו: נמצא שאינה שלו חוזר עליו. שהלוקח חוזר על המוכר כשטרפו מערער א"כ למה יעיד הרי נוגע הוא

הגהות חו"י
(א) נ"ב בתוס' כמ"ל א"ה בית ושדה נמי אלא דניחא ליה להקשות מיניה וביה וק"ל מ"מ במסקנא דמוקי במכיר בה וכו' כמ"ל בית ושדה נמי במכיר שהוא מוכר אינה גזילה בידו נמי ועי' מ"ש שם דבלא"כ קשה שם :

הגהות מא"י
[א] נ"ב והוה מצי למיפרך א"ם אפי' בית ושדה נמי אלא מגופה פריך : [ב] נ"ב לא קני : [ג] נ"ב פי' דתקנו דמטלטלי דיתמי משועבדים לבע"ח: [ד] הך ד"ה שמעינן מהכא כו' שייך אדלעיל אדבור המתחיל ודוקא מכר פי' הר"ם ז"ל שמכר וכו': [ה] נ"ב בהרשאות ונתתי לו ארבע אמות בחצר , תוס' :

הגהות הב"ח
(א) גזילה מרשות גזלן כצ"ל : (ב) נ"ב קונה : (ג) נ"ל דף י"ח : (ד) נ"ב פי' בשיטה היא בשטר וע"ש :

בבע"ח תקנו וכן דעת רוב הפוסקים והגהות מרדכי שם כתוב בשם רבינו אליהו דאפי' במלוה על פה גובה ממטלטלי דיתמי ואם תפש כהן לאחר מיתה תפיסתו תפיסה מעליא כיון דבמקום מקרקעי עמדו לאחר התקנה ומדברי הרא"ש ז"ל וטור ח"מ סי' קי"ט משמע דהאידנא בדורות הללו אפי' מדינא דגמ' כל מטלטלי חשיבי כמקרקעי וגובין מהן כדרך שגובין מן הקרקעות מיהו אם יש ליתומים קרקע ורוצים להגבות לבע"ח קרקע נראה דהרשות בידם מאחר שאין מלוה מפסיד ואינו יכול לכופו שיתן לו מטלטלי :
א בדין עשה עבדו אפותיקי וכא בע"ח לגבות אותו מן היתומים או לטרוף אותו מן הלקוחות דאיתא בפ"ת דב"ק דף (ג) ע"ז איכא פלוגתא אי בעינן שעשאו אפותיקי בשטר או אפילו לא כתב כן בשטר אלא שאמר בפני עדים מדברי הרא"ש פ"ק דב"ק משמע להדיא דצריך שיעשנו אפותיקי בשטר ואז בע"ח טורף אותו מלקוחות וגובה אותו מיתמי ומ"מ פי"ת מהל' מלוה ולוה כתב דעשה עבדו אפותיקי אפי' בעדים בלא שטר גובה ממנו מיתמי ומלקוחות (ד): כתב ריא"ז
ב ששעבד מטלטלי אגב מקרקעי צריך שיכתוב לו דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי לומר שבכל לב הוא מקבל עליו דבר יתר כזה ואע"פ שלא ייחד מטלטלים אלא שעבד סתם מטלטליו אגב קרקע כולן הן משועבדים כקרקעות וטורף אותם מן הלקוחות ונראה בעיני שראוי לומר בזה הכל כמנהג המדינה שבמקום שנוהגים שלא לטרוף המטלטלין מן הלקוחות אין טורפין אותן ואע"פ ששעבדן אגב מקרקעי שבכל משאו ומתנו של בני אדם אינו אלא לפי המנהג הפשוט במקומן ובכל דבר שבממון סומכין על המנהג והמנהג מבטל ההלכה כמו שמבואר בתלמוד א"י בב"מ בפרק השוכר את הפועלים והוא שיהיה המנהג פשוט וידוע :

חדושי אנשי שם
מהר"ן שפירא (א) ר"ל אי הוי טעמא דלא חיישי' לפרה וטלית הוא משום דלא משתעבדא ליה א"כ קשה ליחוש דלמא אקנייה וכו' : (ב) וא"ל לתקנות הגאונים ז"ל וג"מ אי הוה מדינא או מתקנתא באם ירשו קרקע ומטלטלין דכשהוא מן תקנות הגאונים אזי א"ל ליתן מטלטלין דמאחר דאין בו הפסד למלוה דינו במקומו עומד דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח אבל כשהוא מן הדין צריכין ליתן מטלטלין וכמו שמשמע להדיא בח"מ סי' קז"ז : (וכן הוא מבואר בשלטי גבורים לעיל) :

הוא בעדות דניחא ליה שתשאר בידו כדי שלא יחזור עליו : במכיר בה הלוקח . ומודה בפני עדים שפרה זו (בעינה בת) פרתו של מוכר היא ולא גזלה וכתבו המפרשים ז"ל דוקא שהודה מעיקרא אבל אם הודה לו מעכשיו כשבא מערער עליה לא דאיכא למיחש דמש"ה מודה כדי שיעיד לו ומש"ה נמי לא מוקי לה שהלוקח פוטר המוכר מאחריות דהשתא לא הוי נוגע בעדות משום דהיינו חוששין דבשביל ההיא הנאה מעיד לו ומיהו קי"ל כרב זביד דאינו חוזר עליו הלכך בכל ענין מצי מעיד כיון שאינו נוגע בעדות : **גופא** כו' : מפני שמעמידה בפני בעל חובו . ומש"ה ניחא ליה דליקום ארעא ביד הלוקח דאילו ביד המערער נמצא שלא היתה לעולם של המוכר ואיך יגבה ממנו בעל חובו : עלה הדר . אי אית ליה למוכר קרקע אחרת הבעל חוב עלה הדר דהיכא דאיכא נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית אינו גובה ממשועבדין וא"כ אמאי אינו מעיד הא לא הוי נוגע בעדות : מאי נפקא ליה מינה . כיון שאפילו תיקום ביד המערער אינו יכול בעל חובו לחזור עליו דהא לית ליה ארעא אחריתי אמאי חיישינן ליה לנגיעת עדות דודאי אין ראוי לחוש שישקר בעדותו עכשיו כדי שאם יתעשר לא יצטרך לפרוע [ז] : סוף סוף לגבי לוקח לוה רשע ולא ישלם הוא . שנתן לו מעותיו והפסידו אם המערער יוציא הקרקע מידו ומש"ה הוי נוגע בעדות ואמאי נקט רבין בר שמואל טעמא מפני שמעמידה בפני בעל חובו : להכי זביני לך . כלומר הרי כמו שמודיעו מתחלה שאם יטרפנה בעל חוב או שום אדם לא ישלמנה לו הלכך לא הוי לוה רשע ולא ישלם לזה : מכריז . דרש ברבים : דסלקין לעילא . לאותם שעולים לארץ ישראל ולאותם שיורדים לבבל: דמפצי. והמוכר ידין עם העובד כוכבים אולי יוציאנה מידו [ח] בדין העובדי כוכבים דדילמא לייט דינא כיון שאינו מתכוין לגזול כדמפרש : [בלא אוכפא]. שמניח האוכף בעבור שאינו שלו ודוקא עובד כוכבים אבל אם ישראל אנסו מידו בטענה זו שטוען שהוא שלו אין המוכר חייב לדון עמו עליו שאין כח בישראל לאנוס שום דבר בלא עדים ובלא ראיה וכשיחזור הלוקח על המוכר יאמר לו המוכר [ב"ק דף ט.] אחוי טרפך ואשלם כלומר אחוי שבדין טרפוה ממך ומיהו קי"ל כאמימר דבתרא הוא ואפילו בעובד כוכבים לא מפצי ליה דמידע ידיע דסתם עובד כוכבים אנס הוא ולא קבל המוכר אחריות אלא אם יטרפוה כדין : לא שנו . הא דאמרינן דאומן אין לו חזקה בכלי אומנות : אלא שמסר לו לתקן בפני עדים . דהשתא לא מצי למימר לא הד"מ וכגון דאיכא ראה דכיון שרואים הכלי עכשיו בידו לא מצי למימר החזרתיו לך : אבל מסר לו שלא בעדים . אע"ג דאיכא ראה יש לו חזקה כי א"ל לקוח הוא בידי מגו דאי בעי אמר להד"מ שנתת לי דבר לתקן וזה הכלי מאחר בא לידי דס"ל לרבה דלא דמי לכלים העשויים להשאיל ולהשכיר דאמרינן דבדאיכא ראה אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי משום

תורה אור — נר מצוה

או חמור מיניה דלוקח מחמת שנמצאת שאינה של מוכר איכא מן דינא למיהדר לוקח עליה דמוכר ושקיל מיניה זוזי דשקיל מיניה היכי מעיד לו עליה הא נוגע בעדותו הוא דניחא ליה דתיקום בידיה דבד נפקא מיניה דלוקח הדר לוקח ושקיל מיניה דמי *דאמר ליה מה דאקנית לי קא אתו סהדי וקא מסהדי דלאו דידך הות ופרקינן הכא במאי עסקינן דמעיד לו עליה ולא חיישינן להכי במכיר בה לוקח (א) בההיא חמור שהיא בת חמורו דמוכר ואינה גזולה בידו דכיון דידע דדיליה היא אע"ג דאתו סהדי דלאו דידיה היא ליכא מן דינא למיהדר עליה דמוכר למשקל מיניה דמי דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי הילכך מעיד לו עליה דלאו נוגע בעדותו הוא ורב זביד אמר אפילו נמצאת (ב) שדה שאינו שלו אינו חוזר עליו דא"ל להכי זבני לך שלא באחריות ורב זביד פליג אדרב פפא והלכתא כוותיה °גופא אמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו [א] שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו היכי דמי *אי אית ליה ארעא [ב] אחריתא (ג) (א) עלה הדר ולית ליה מן דינא למטרף לה להאי ואמאי אינו מעיד ואי דלית ליה ארעא אחריתא [ג] מאי הוה ליה למעבד הא ליכא גביה דלוה מאי דשקיל בעל חוב ולא מאי דשקיל לוקח ואמאי אינו מעיד ומפרקינן לעולם דלית ליה ארעא אחריתא והיינו טעמא דאינו מעיד דניחא ליה דתיקום ארעא בידא דלוקח כי היכי דליתי בעל חוב וליפקה מיניה משום דלא ניחא ליה (ב) דלהוי לוה רשע ולא ישלם סוף סוף [ד] לגבי לוקח נמי לוה רשע ולא ישלם הוא ולא נפיק ליה מהאי שמא [וכיון דסוף סוף לא נפיק ליה מהאי שמא] לאו נוגע בעדותו הוא ואמאי אינו מעיד ומפרקינן לגבי לוקח לאו לוה רשע ולא ישלם הוא דא"ל להכי זבני לך שלא באחריות לפיכך אינו מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הדין הוא פירושא דהאי שמעתא ודאי שמעתא דבעי צילותא היא וחזינא בה פירושא דלא דייק ומשום הכין קא פרישנא לה : מכריז רבא ואיתימא רב פפא (ד) °דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דזבין ליה חמרא לישראל חבריה וקא אתי עובד כוכבים ואנים לה מיניה דינא הוא דמפצי ליה ולא אמרן אלא שאינו מכיר בה שהיא בת חמורו אבל מכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דקא אנים לה בלא אוכפא אבל אנים לה ולאוכפא לא מחייב לפצוייה דכמה דשקר לגבי אוכפא הכי נמי שקר לגבי חמור אמימר אמר אפילו אינו מכיר בה שהיא בת חמורו ואפילו בלא אוכפא נמי לא מחייב לפצוייה מאי טעמא מידע ידיע דסתם א עובד כוכבים אנס הוא דכתיב °אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר והלכתא כאמימר : אומן אין לו חזקה °אמר °רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם כי אמר לקוחה היא בידי נאמן (א) *)(א"ל אביי אי הכי בעדים נמי מתוך שיכול לומר לו החזרתיו כי א"ל לקוחה היא בידי מהימן א"ל מי *סברת המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים איתיביה אביי ב ראה (ה) עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס אמר לו מה טיבו אצלך

*) ד"א מותק מכאן עד הדרי בי . וכן כד"ק ליתא

רש"י

אפילו בלא קנה ומכר נאלתר : מכריז רבא . דרש גרבים : דסלקין לעילא. העולים מבבל לארץ ישראל: ודנחתין לתתא. מארץ ישראל לבבל כולכם תדעו דין זה : האי בר ישראל כו' : חמרא . חמור : ואנים לה מיניה . דלוקח דקטעין עובד כוכבים חמור זה נגנב ממני או מי שמכרו לך גזלו ממני ובלא עדים מאנסו הימנו וכדמפרש לקמן דלא אנים לה לאוכפא אלא החמור לבדו דמוכחא מילתא דדידיה [ה] קא שקיל דלאו דידיה לא בעי למישקל : דינא הוא דמפצי ליה. כמו הפוצה את דוד עבדו [ו] יביא עדים וידון עם העובד כוכבים אולי יוציאנו מידו בדין דעובדי כוכבים (ו) לייתי דינא ודוקא עובד כוכבים אבל קא אנים לה ישראל לא מפצי ליה אלא יתבענו בדין שאין כח בישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראיה : ולא אמרן . דצריך מוכר לפצות לוקח אלא שאין מכיר בה לוקח שהיא בת חמורו של מוכר דאיכא למימר הדין עם העובד כוכבים : אבל מכיר בה וכו'. לא מיבעי ליה לפצותו דכיון דדבר ידוע הוא שנדלה בביתו של מוכר וסתם עובד כוכבים אנס הוא מסתברא דשלא כדין מאנסו העובד כוכבים (ז) : ולא אמרן . דמפצי ליה היכא דאין מכיר ביה אלא דלא אנס העובד כוכבים את החמור ואת האוכף דכיון דהניח האוכף מסתברא דשלו הוא נוטל הילכך נקט חמור ולא פרה וטלית דליכא למימר האי חילוק דאוכף : לא מפצי ליה . דסתם עובד כוכבים אנס הוא : אפילו כולהו נמי. אינו מכיר שהיא בת חמורו ולא אנים לאוכפא אפ"ה לא מפצי ליה : מאי טעמא כו'. והכי קיימא לן דאמימר בתרא הוא :

בפני

דהכא מצי למימר ליה איך רגיל אצלי וכ"ש שיש לי חזקה בדליכא ראה אע"ג שמסרו בעדים שיהיה נאמן לומר לקוח הוא בידי מגו דאי בעי אמר החזרתיו לך כיון דרבה סבר דאומן נאמן מטעם מתוך: מתיב רב נחמן . לרבה דסבר דבדאיכא ראה בלא עדי מסירה יש לו חזקה ולא דמי לכלים העשויים וכו' : הא אחר. דלאו אומן [ס] [מהימן] : אי דאיכא עדים . כלומר וראה : אחר אמאי יש לו חזקה . הא לא מצי למימר לא הד"מ דהא איכא עדים ולא החזרתיו לך דהא איכא ראה דאילו עדים בלא ראה מאי הוי קשיא ליה מאחר אמאי יש לו חזקה הא אפי' אומן יש לו חזקה מתוך שיכול לומר החזרתיו לך דלכ"ע המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים : אלא לאו בדליכא עדים . כלומר ואיכא ראה דאי ליכא עדים ולא ראה אפילו אומן יש לו חזקה אלא ודאי מיירי דאיכא ראה וקתני אומן אין לו חזקה אלמא דכלי אומנתו לאומן הוו ככלים העשויים להשאיל ולהשכיר לכל אדם דכי איכא ראה אינו נאמן לומר לקוחים הם בידי : נקטינן אליבא דהלכתא דאומן כל היכא דאיכא ראה אין לו חזקה דכלי אומנתו לגבי אומן ככלים העשויים להשאיל ולהשכיר לכל אדם דמי אבל היכא דליכא ראה אע"ג דאיכא עדי פקדון מהימן במגו דהחזרתי ואחר דלאו אומן לעולם יש לו חזקה עד דאיכא עדים וראה דאז לא מהימן לומר חזרתי ולקחתי ממך ואין להקשות ממשכנתא דסורא דאמרינן לעיל [דף לה:] דאי כבים שטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי מהימן דהא פירשתי לעיל דהיינו [דוקא] דאי [י] משתכחא מילתא דבתורת משכנתא אתא לידיה הוא דאית ליה חזקה אבל כל היכא דאיכא עדים וראה ודאי אינו נאמן זו היא שיטת כל הגאונים ז"ל וכן פי' הרא"ש ז"ל ולזה הסכים הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' טוען ונטען ואע"פ שיש להרי"ף ז"ל שיטה אחרת בהלכה זו: ראה עבדו ביד

אומן

שלטי הגבורים

א בדין עובד כוכבים שבא על ישראל בעקיפין ואנס ממנו שדה או בית ולא היה ביד האנס להרוג הישראל ומכר האנס אותו השדה לאחר דאיתא פרק הכונס דף נ"ה גבי מבריח ארי מנכסי חבירו ובמפרש' איכא פלוגתא דרש"י ז"ל פירש והביאו דבריו התוס' והרא"ש שם שישראל הקונה מן האנס צריך להחזירו לבעלים בחנם אפי' ששהה בידו כמה שנים דכיון דאין כאן סקריקון דהיינו אונס נפשות לא גמר הישראל להקנות לעובד כוכבים ואע"ג ששהה בידו דעובד כוכבים הרבה שנים לא נתיאש בשביל כך אלא שלא היה לו שעה לכופו להחזיר הלכך אין מכירת העובד כוכבים מכירה כלל וכ"ה דעת הראב"ד ז"ל בהשגות פ"ק מהל' גזילה אמנסהר"ג ז"ל פסק בתשובה על אנס עובד כוכבים שאנס ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם וכן פסק ר"י דלא מבעיא במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה חוזר לבעלים לעולם שהיה מוכרו או נותנו לעובד כוכבים אחר והיה אבוד מן הבעלים לגמרי דלא חשוב מבריח ארי כיון שמצילו מן ההפסד הוא כמו מקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמר שנותן שכר עד כדי דמיהם ונפקא מינה לכשורא דהיותא או לטירמא יתירא אלא אפי' יודע בודאי שאם לא היה מהדר זה לקנות היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצה דהשתא אין מצילו מן ההפסד אעפ"כ אין לדמותו כלל למבריח ארי ונוטל מה שהכניהו דהיינו דשמין כמה אדם רוצה ליתן לעובד כוכבים כדי שיחזירנו לו וכך יתן ללוקח הלכך נראה דאפי' הוציא בו הלוקח יותר מכדי שויו לא יקבל מן הבעלים רק מה שהכניהו ואם שופטים בארץ והיה אפשר להוציאו מיד העובד כוכבים ולא הוציא אז ודאי נתיאשו הבעלים וישאר ביד הלוקח ולא יתן לבעלים כלום וכן הוא מסקנת רוב הפוסקים .

כתב ריא"ז

ב אם אין העדים מכירים אותו שהוא כלי שלו אע"פ שמסרו לו בעדים נאמן האומן עליו מתוך שיכול לומר החזרתיו לך שהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים וזה הכלי שבידו אינו שלך נאמן לומר שלך הוא ולקוח הוא בידי כדברי מז"ה ולפי גירסת הספרים נ"ל שאם ראה הכלי ביד האומן אע"פ שאין העדים מכירין אותו אלא האומן מודה שהוא שלו אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי הואיל ואומן הוא בכך שהדבר ידוע שבאומנות בא לידו וכאילו יש עדים בכך ואין נאמן ע"י מתוך להכחיש הדבר הידוע כמש"כ בראיה :

חדושי אנשי ש'

מהר"ן שפירא (א) ואין לומר אף דאית ליה ארעא אחריתא ניחוש לבע"ח גדול דס"פ אי אית ליה ארעא אחריתא כנגד כל החובות עלה הדר ואי לית ליה ארעא אחריתא כדי כל החובות מאי נפקא ליה מינה תוס' בגמרא דף מ"ז וכ"כ הרמב"ן בחידושיו : (ב) ואע"ג דלאו של עדות שקר תמיד ומעיקרא נמי מיקרי רשע אפ"ה לא ניחא ליה דלקרויה איכשי לוה רשע ולא ישלם להוציא נפשו ידי הבריות רמב"ן בחידושיו:

עין משפט

א מיי' פי"ט מהל' מכירה טור ח"מ סי' קא רכח : במיי"ח ופ"ט מהל' טוען ונטען סמג עשין לד ולב טור ח"מ סי' קלג קלד :

נ"א דא"ל הא קאתי סהדי וכו'

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כאלפסי ישן אינו וסג"ס סיה :

הגהות הגר"א

(א) נ"ב ק"ל א"כ אפי' באחריות ואפי' בבית ושדה נמי: (ב) נ"ב עי' בפ"ק סי' ל"ש ס"ק כ"ה : (ג) נ"ב לאו דוקא רק אם אי אית ליה כדי פרעון החוב וכן מ"ש לית ליה ע"כ ר"ל שום כסף וש"כ: (ד) נ"ב עי' לעיל ברי"ף ב"ק פ"י קודם ד"ה מתני' הרי"ף בנברוקה גאונים אסה כו' : (ה) נ"ב שמלמדו אומנות . ופי' ראה בעדים שזה סטלית שביד האומן שלו : (ו) נ"ב ואם לא יוציאנו בדיני עכו"ם ישלם לו וזהו עיקר פיצוי ועי' תוס' ד"ה דינא הוא: (ז) נ"ב נ"ע מ"מ למה לא ילך עם העובד כוכבים בדין אולי יוציאנו. כמ"ש לעיל :

תהלים קמד

תשכד

הגהות מא"ו

[א] נ"ב וכ"ש (שלא)באחריות: [ב] נ"ב הוה מצי לשנות כגון שעשאו אפותיקי. דאז לא הדר אארעא אחריתי ואם תפול ביד המערער יפרע לו אחרת ומש"ה אינו מעיד לו עליה דנוגע בעדות הוא ולא תקשי נמי במאי יש לו בע"ח גדול דמש"ה מעיד דהכי פריך אי"ה ליה אחריתי כדי כל חובו : [ג] נ"ב בגמ' מאי נפקא ליה מינה : [ד] נ"ב השתא כ"ד דגם לוקח חוזר על

המוכר לכך פריך סוף סוף לגבי לוקח נמי הוי ליה רשע וניחא שפירש הרי' ... במקשה ולא מאי דשקיל לוקח : [ה] נ"ב הוא : [ו] נ"ב מהרב רעה : [ז] נ"ב וכ"כ התוס' וסיימו כיון דהשתא לא מירוות מ...
[ח] נ"ב והא לא מצי למימר בשעובד כוכבים אנס הוא דא"ל אחוי לי שבדין טרפה ואשלם וי"ל דמיירי כגון שבדיני עובד כוכבים דן עמו ובדיניהם דעובד כוכבים הוי הלכך חייב לפצותו . תוס' : [ט] תיבת מהימן נ"ל מ...
[י] נ"ב פי' אם יכול לשיות נשכח הדבר דבתורת משכנתא אתי לידו יש לו חזקה אבל לעיל כתב הנ"י אפי' ידעינן דאתו לידיה במשכנתא שלא ידוע על כמה שנים נתמשכן יכול לומר ב' שנים היה לי משכון וג' שנים עשיתי חז...

אומן . שמלמדו אומנות והאיך ראה בעדים הוא שאינו יכול לטעון להד"מ : מ"ש רישא ומ"ש סיפא . דקס"ד שהאומן הוא שאומר בפני אמרת לפלוני למכרו לי א"כ אמאי מהימן טפי בטענה זו מבזו כיון דאיהו גופיה מצי למטען כך : ידי אחר . שאינו אומן אז הוא דנאמן מטעם מגו כיון שהחזיק בעבד ג' שנים דאילו בטלית שהוא כלי חזקתן לאלתר שמעינן מהכא דבאומן היכא דאיכא ראה לא מהימן לומר לקוח הוא בידי : אפקיה דלחזיוה . הוצא אותו כי העדים אין מכירין אותו יפה עד שיראוהו כי לא ראו אלא הצבע : [ו] כדי לא מפיקנא . זהו הרמאות שאמר כמי שמתכוין לשם שמים שאינו רוצה להראות ממון אחרים ללא תועלת : שפיר קאמרי . אפילו הוו כשרים הדין עמהם דראה תניא כדלעיל ראה טליתו ביד כובס אבל זה שלא ראוהו עכשיו העדים בידו שיכירוהו : משוי ליה ראה . כלומר משלו בדברים שישאלנה וכשישאלנה הוה ליה ראה ושוב לא יהא נאמן לומר לקוח הוא בידי וההשתדלות הוא מפני שאומר לו אמאי [תפסת ליה לאו משום] דאית לך גבאי שמודה לו בכל השכר שתובע ממנו דמסתמא מפני שחולקין על השכר עושה האומן כן ושמעינן מהכא דאמר [ז] ואי חכים וכו' דכל [ח] דמודה מחמת האונס לראות אם יוכל לפתותו שיודאנו אינו חייב בכך : כבר שמוה וכו' . כלומר שמוה בעליהם אבל אינו אומר כבר שמו טליתך דא"כ היה מודה שהוא שלו וברשותו :

גרסינן בגמרא [דף מה:] הנותן טליתו לאומן . לגמרה : אומן אומר ב' קצבת לי והלה אומר לא קצבתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה נתנו לו ביומו נשבע ונוטל עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה : פי' על בעל הבית וכו' . ואם לא הביא כיון דליכא ראה והיה נאמן האומן לומר לקוח הוא בידי א"כ נאמן על הקצבה שהרי יכול לטעון עד כדי דמיו וכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות טוען ונטען שהאומן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך כל הנשבעין ונוטלין ומיהו לא היה נראה כן מדקתני סיפא נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל משמע דרישא שהטלית ביד האומן נוטל בלא שבועה אלא שאנו אין לנו אלא דברי הגאונים ז"ל וכן הסכימו כולם בטוען על המשכון ואומר כך וכך יש לי עליו אע"ג דאיכא מגו אינו נוטל אלא בשבועה דכל הנוטלין אין נוטלין אלא בשבועה ואי איכא ראה דהשתא אינו נאמן אומן לומר לקוח הוא בידי הואיל שהאומן אין לו בו חזקה בעה"ב נשבע בנקיטת חפץ על הקבלה : ביומו . קודם שקיעת החמה כיון שתבעו בזמנו לדין נשבע האומן ונוטל והימנוה לשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועליו והכא לא מיירי בקבלנה דבקבלנה שפיר נזכר בעל הבית מה שקבלן אלא מיירי שמתעלמים על הפרעון ומתוך שבעל הבית טרוד בפועליו עקר השבועה מיניה ושדיוה אשכיר וזה תקנה לבעל הבית דשמא מחמת שבועה [ט] יפסיד אבל עבר יומו הוי ליה דין כופר או מודה מקצת דעלמא : ותנן גרסינן בגמרא [דף מו.] תנו רבנן נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן הרי זה ישתמש בהם עד שיבא הלה ויטול את שלו . בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו מ"ש רישא מ"ש סיפא א"ר חייא וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי א"ר חייא בריה דרב נחמן ל"ש אלא הוא אבל אשתו ובניו לא ואיהו נמי לא אמרן אלא דא"ל טלית סתם אבל אמר ליה טליתך הא לאו טלית דידיה הוא : פי' הרי זה ישתמש בהן . כדמסיק דלא הוי שואל שלא מדעת דכיון דאדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי אית לן למימר דשל זה מכר והטלית של חבירו שנתן לו למכור הוא שנתן לזה [מדעתו להשתמש בה עד שיחזיר

רש"י

בפני אמרת לו . לפלוני למוכרו וליתנו לי במתנה: דבריו [ג] קיימין. הכי ס"ד השתא והיינו דקא פריך מאי שנא רישא כו' : אמר רבא כו' . ברישא מתרץ לה והדר מפרש תיובתא : ביוצא . הטלית מתחת ידי אחר שטוען שלקחו מיד האומן וקא אמר ליה אחר לבעל הבית התובעו ואמר לו מה טיבו אצלך והלא מסרתיו לאומן לתקנו והוא משיב מן האומן קניתיו ובמצותך מכרו לי שבפני אמרת לו למוכרו הרי הוא כמי שטוען ממך לקחתיו דמגו דאי אמר ליה האי מחזיק לבעל הבית מינך זבינתיה ומהימן דהא לאו אומן הוא כי אמר ליה יודע אני דזבינתיה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי מהימן : אי דאיכא עדים . שמסרו למה לי ראה הא אמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים ואפילו לא ראה לא מהימן לומר החזרתיו : אלא לאו דליכא עדים . וכי ראה מיהא תפיס בעה"ב מן האומן ולא מהימן לומר לקוח הוא בידי וקשה לרבה דאמר דהיכא דמסר לו שלא בעדים לא שנא ראה ולא שנא לא ראה מהימן אומן ומשני לעולם היכא דלא מסר בעדים אומן מהימן אפילו ראה והכא מיירי כגון דאיכא עדים שראו שמסר לו הטלית וגם ראו עתה הטלית בידו וכיון דאיכא תרתי עדים וראה לא מהימן לומר לקוח הוא בידי דליכא מגו אבל לא ראו עתה הטלית בידו אע"פ שמסר לו בעדים מהימן אומן לומר לקוח הוא בידי במגו דאי בעי אמר החזרתיו דקסבר המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר בעדים: הדרי בי . ממאי דאמר צריך להחזיר בעדים וס"ל דוקא היכא דאיכא עדים וראה אין לו חזקה אבל ליכא עדים וראה או עדים ולא ראה יש לו חזקה ולאביי היכא דראה אע"ג דליכא עדים שמסרו לו אין לו חזקה כדברים העשויין להשאיל ולהשכיר : אי דאיכא עדים . וראה (ג) דאי לא ראה אפילו אומן מהימן ויש לו חזקה כדפירשתי וכיון דאיכא עדים שמסרו לו וגם ראו עתה הטלית בידו אפילו אחר אין לו חזקה דלא מצי למימר החזרתי ולא לקוח הוא בידי : אלא לאו דליכא עדים . שמסרו לו אבל ראו עתה בידו ולכך אחר מהימן לומר לקוח הוא בידי כדין כל מטלטלין דנאמן המוחזק לומר לקוחין הן בידי אבל אומן לא מהימן אע"ג דליכא עדים כיון דראה כאביי [דאמר אע"ג] דמסר ליה בלא סהדי לית ליה חזקה : והוא דראה . (אבל אחר שאינו נאמן בין אומן אפילו ליכא עדי מסירה בין אחר אי איכא עדי מסירה הכא דראה שעדים ראוהו שעתה בידו וה"נ) דאומן אין לו חזקה בכלים שרגיל אותו אומן לתקן אבל בכלים אחרים הוי כמו אחר וה"מ דאחר נאמן בדליכא עדי מסירה אע"ג דראה בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אפילו אחר אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי אם ראה אפילו ליכא עידי מסירה כדאמר בשבועות : רמאי דפומבדיתא . כי רמאים היו כדאמר פומבדיתא לוויך שני אושפיזך : אמר לו . בעל הבית לאומן המתקן סרבלו : הב לי סרבלאי . והאומן משיב להד"ם שנתת לי שום סרבל לתקן : א"ל בעה"ב (ד) הא אית לי סהדי . שראו בידך טלית שלי באותן סימנין והוא שלי ומיהא אין העדים מכירין אותו יפה בטביעת עין שהוא שלו : אפקיה . הוצא אותו לחוץ אותו שאמרו העדים שראו בידך והם יראו [ד] שהוא שלי והוצא עצמך מן החשד : שפיר קא"ל . האומן דהא ראה תניא שראוהו [ה] בידו שהוא שלו אבל זה אין העדים מכירים שהוא שלו ולכך אינו חייב לו כלום : ואי חכים . שיוכל לפתותו בדברים רכים עד שיראוהו בעדים שיכירוהו שהוא שלו עושה: (הדין הוא סברא כו'. והיינו (דלא) כפי' רשב"ם

[גמרא / רי"ף]

אצלך אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה לא אמר כלום בפני אמרת לו למכרו וליתנו במתנה דבריו קיימין מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא סיפא ביוצא מתחת יד אחר (א) דקא אמר ליה בפני אמרת לו למכרו וליתנו במתנה מגו דאי בעי למימר ליה מינך זבינתיה כי א"ל נמי זבינת ניהליה וזבנא ניהלי מהימן קתני מיהא רישא ראה היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה נייתי עדים וניפוק אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס לא לעולם דאיכא עדים והוא דראה והאמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים הדרי בי) (ג) *מותיב רב נחמן בר יצחק דף מו. (א) אומן אין לו חזקה אומן הוא דאין לו חזקה אבל אחר יש לו חזקה היכי דמי אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים וקתני אומן אין לו חזקה ותיובתא דרבה תיובתא הילכך אומן בין דמסר ליה בסהדי בין דלא מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה אבל אחר אי מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה ולא יכול למימר ליה הדרי זבינתיה מינך ואי לא אפקיד גביה בסהדי אית ליה חזקה וכד אמר זבינתיה ניהלי מהימן ובשבועה וה"מ בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר כדכתבינן בפרק המקבל והאי דאמרינן דלית ליה חזקה בין אומן בין אחר (א) הני מילי היכא דראה כדתניא ראה [א] בגדו ביד [ב] אומן וטליתו ביד כובס אמר לו מה טיבו אצלך אמר לו אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום אבל אי לא ראה אע"ג דמסריה ניהליה בסהדי מגו דאי בעי למימר אהדרתיה ניהלך ומהימן כי אמר נמי זבנתיה ניהלי מהימן (ב) (ג) אמר ליה אביי לרבא תא אחוי לך °רמאי דפומבדיתא א"ל הב לי סרבלאי להד"ם הא אית לי סהדי דחזיוה גבך א"ל ההיא אחרינא הות אפקיה דלחזיוה א"ל *עכשיו לא מפיקנא ליה א"ל (ד) שפיר קאמר ליה *ראה דף מו: תניא אמר רב (ה) אסי ואי חכים משוי ליה ראה (ג) הדין הוא סברא (ב) דרבותא ואנן קשיא לן האי סברא דהא רבה דאית ליה מגו איתותב וסלקא ליה בתיובתא ושמעת מינה

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו כיון דאיתותב רבה דאית ליה מגו וסלקא ליה בתיובתא שמעי' מיניה דהאי דינא לא אמרי' ביה מגו הלכך בין לא ראה אע"ג דיכול אומן למימר לא היו דברים מעולם בדליכא סהדי אי נמי החזרתיו לך בדאיכא סהדי כי אמר זבנתיה ניהלי לא מהימן כך היו דברי הרי"ף ובא ה"ר יוסף הלוי ז"ל תלמידו אחריו ותפס עליו והאריך בפירושו בהלכה זו ובתפישתו על רבו בדברים הללו כמו שמפורשים דבריו בפירושו בב"ב והקשה על הרי"ף מההיא מתניתא דאותביה רבא לאביי לסיועי לרבת הנותן טליתו לאומן אומן אומר שנים קצצת לי וכו' דפרקה אביי ואוקמא בדליכא עדים ולא ראה דאלמא אפי' אביי דפליג עליה דרבא אית ליה מגו בהאי דינא היכא דלא ראה ואני אומר כי אין לתפוס על הרי"ף ז"ל בכך ודבריו נכונים הן אלא שאחז בהם דרך קצרה כמנהגו ובדליכא עדים ולא ראה לא דינא ולא דיינא דאפי' אומן אית ליה חזקה וליכא מאן דפליג בהאי מלתא לא אמוראה ובהאי אלא דברי הרב ז"ל שאמר הלכך בין לא ראה בין ראה לצדדין הם אמורים כלומר בין ראה היכא שמסר לו שלא בעדים בין לא ראה היכא שמסר לו בעדים אע"ג דיכול אומן למימר לא היו דברים מעולם בדליכא סהדי וראה כלומר שלא בא מידך לידי אלא מיד אחר הוא שבא לידי וכן הוא פירש לא הוי דברים מעולם האמור בהלכה זו שהרי הוא אמור בדברי רבה בדליכא סהדי וראה וכיון דאיתותב רבה לא אמרי' להאי מגו והרי אנו הוזרין לפי' דברי הרי"ף ז"ל אי נמי אע"ג דיכול למימר אומן החזרתיו לך בדאיפא סהדי ולא ראה לא דמהימנין ליה לאומן בלי מגו וכי אמר זבינתיה ניהלי לא מהימן כך ראוים לפרש

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו כיון דאיתותב רבה דאית ליה מגו וסלקא ליה בתיובתא שמעי' מיניה דהאי דינא לא אמרי' ביה מיגו וכו' עד היכא שמסר לו בעדים וכו' : אמר הכותב נעתרות נשיקותיו שהוא מבטל דברי רבינו הגדול ז"ל בשבוש גמור שהרי רבינו אומר בפירוש דהאי דינא לא אמרי' ביה שום מגו ועוד שהוא הופך דברי אלהים חיים מה שאין ראוי לעשות כן בדברי האמוראין שבתלמוד וכ"ש בדברי הגאונים המפרשים ז"ל שא"כ לא הניח מקום ללמוד ולדוחק אמרו כדברים האלו במקצת מקומות בתלמוד בלשון סברייתות בנשתכחו להם ועוד שרבינו הגדול ז"ל כתב ברמאי דפומבדיתא דלא מהימן לומר זבינתא ניהלי והתם ליכא עדים הוה כדמפורש בגמ' לא היו דברים מעולם ולא עלה על דעת שפי' לא היו דברים מעולם על אחר לומר זה שבידי לא היה מעולם שלך שהרי קודם שיאמר לו הא אית לי סהדי דחזיוה גבך אמר לא היו דברים מעולם ומי דהקו לרבינו הגדול ז"ל בגר' הזאת ולא פירשה כפשטה דליכא עדים ולא ראה וכר מן דין שאין זה הפסק שפסק בעל המאור ז"ל נכון ולא ראוי לסמוך עליו שאם המצא לומר לאביי בדאיכא עדים ולא ראה אינו נאמן לומר לקוחה היא בידי במגו דהחזרתיו לך כי ליכא עדים ולא ראה נמי לא יהא נאמן במיגו וא"ת שכיון שיכול לומר לא היו דברים מעולם עדיף מגו דידיה יותר ממגו דהחזרתיו לך אי מפלגי' בין מגו למגו א"כ מאי קשיא ליה לאביי עליה דרבה רביה אי הכי אפי' בעדים נמי והיכי פשיטא ליה קושיא דקאמר אי הכי הא כי היכי דלדידיה גופיה עדיף מגו דלא היו דברים מעולם ממש ממגו דהחזרתיו לך לרבה נמי עדיף מגו דלא היו דברים מעולם שבא מידך לידי ממגו דהחזרתיו לך וכן ודאי דהא רבה לא מבוי ליה אומן עד שיהא אומן בכלי

שיחזיר לו את שלו] : אלא הוא . האומן עצמו דאז הוא דאיכא למימר דבמתכוין נתן לו זה ולא הוי שואל שלא מדעת : דא"ל שלית סתם . דלפיכך אמר לו כן בסתם : אמאי אין לו חזקה . כיון שאכלו ג' שנים לגמרי כל הפירות הרי כשהיה אוכל בתורת אריסות לא אכיל אלא פלגא ועכשיו שאכלן כולן משמע שהקרקע שלו : באריסי בתי אבות . כלומר מתניתין דאמר דאפילו אכל כל הפירות שלש שנים לא הוי חזקה איירי באריסי בתי אבות שהוחזקו הן ואבותיהם לשמור שדה של משפחה זו [ואין] יכולין לסלקן כל ימיהן ואע"פ שלאחר מיתה מסלקין את הבנים אם ירצו מ"מ כיון דבעודן אריסים [ט] אין יכולין לסלקן נוהגין שאוכלין את הפירות ג' או ד' שנים ואח"כ יאכלום כמו כן הבעלים הלכך אכילתם אינה ראיה לחזקתם : שהוריד אריסין . כגון שלא היו אריסין באותה שדה והוא הורידן בה הוי חזקה כיון דלא מיחה בעל השדה כדמסיק : שחלק לאריסין . לפירוש [י] הרא"ש ז"ל אע"פ שהורידן הוא כיון שהוא אריס עמהם אלא שחלק להם חלק ידוע מקום פלוני לפלוני נימא דברשותם של בעלים הוא הילכך אין להם חזקה וכ"ש אם היו שם כבר אלא שחלק להם מקום לבד דאין לו חזקה : הרמנא. רשות : אריס מעיד . אם בא מערער על השדה יכול האריס להעיד להעמידו בחזקת בעליו : או דילמא שכיון שהוא אריס בו הוי נוגע בעדות : דאית ליה פירי . שעדיין לא נטל האריס חלקו אז הוא דאינו מעיד דניחא ליה דתיקום ביד בעל השדה דאי שקיל לה מערער [יטול] גם הפירות כדין נגזל ואפילו יתן לו שכירות אריסות לא יתן לו אלא כפי השבח שהוא עתה ויפסיד השבח שיהיה כשיתבשלו הפירות : דלית ליה פירי. מלי מעיד שאינו מרויח כלום במה שתשאר בידו ואע"פ שאכל [כ] שנים שעברו אריסותיה שקל וגם זה היה נותן לו כן ופי' [ל] הרא"ש ז"ל ואי משום דבעל השדה מורידו אריס כך ימצא במקום אחר וגם בידו לסלקו כשירצה משמע דאריס [מ] בתי אבות לעולם אינו מעיד : ת"ר ערב מעיד ללוה . להעמיד הקרקע בידו אם יצא עליו מערער ולא חשבינן ליה נוגע בעדות לומר דניחא ליה דתיקום ארעא בידיה כדי שלא יצטרך לפרוע בעדו דהא אית ליה ארעא אחריתי שיכול לגבות ממנו הבע"ח ולא חיישינן למימר שמא הלוה חייב חוב אחר שהוא מוקדם לזה של זה הערב ונמצא שיחזור המלוה על הערב דאין לחוש אלא מה שהוא יודע וה"ה והוא הטעם למלוה דמהאי טעמא לא הוי נוגע בעדות : [נ] לוקח ראשון מעיד ללוקח שני . שלקח אחריו מן המוכר ואע"פ שאם המוכר חייב בברור הבע"ח יגבה מן לוקח שני *)(ויחזור לוקח שני) ואם יסלקנו המערער יגבה מן לוקח ראשון אפ"ה לא חשיב נוגע בעדות כיון דאית ליה ארעא אחריתי שיכול לגבות הבע"ח ממנה אבל לוקח שני יכול להעיד לעולם ללוקח ראשון היכא שלא קבל עליו המוכר אחריות נכסים **)[אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי דמאי איכפת ליה כיון דראשון שלא באחריות לקח אבל אם לקח באחריות לא] דאז אם יסלקנו המערער יחזור על הלוקח שני מכח אחריותו וא"כ הוי לוקח שני נוגע בעדות אם יעיד להעמיד הקרקע ביד לוקח ראשון ומיהו אם יש קרקע למוכר אפילו קבל עליו אחריות ללוקח ראשון לוקח שני יכול להעיד לו שהרי עכשיו לא [ס] יחזור עליו (אלא) אפילו יקחנו מערער מידו כיון דאיכא נכסים בני חורין למוכר :

מכל

*) ד"ת [נ"ל דנ"ל ד"ת מ"ז] **) ד"ת

נר מצוה

דהאי דינא דאומן (א) לא אמרינן ביה מגו הילכך בין ראה [א] (א) בין לא ראה א אע"ג דיכול למימר לא היו דברים מעולם היכא דליכא סהדי אי נמי החזרתים לך בדאיכא סהדי כי אמר זבינתיהו ניהלי לא מהימן והאי דאמרינן ראה תניא לאו למימרא דאי לא ראה (והדר) [ואמר] זבנתה ניהלי מהימן אלא דאי אמר לא מפקינא להו [ג] לא אמרינן ליה אפקינהו דלחזינהו ולהכי תנא ראה (ב) :

אריס* אין לו חזקה: אמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה א"ר יוחנן באריסי בתי אבות א"ר נחמן אריס שהוריד אריסין תחתיו יש לו חזקה מ"ט לא עביד איניש דנחתי אריסי לארעיה ושתיק א"ר (א) נחמן אריס שחילק לאריסין אין לו חזקה אימור הרמנא שוייה שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לר"נ בר יעקב ילמדנו רבינו ב אריס מעיד או אינו מעיד הוה יתיב קמיה רב יוסף א"ל הכי אמר שמואל (ג) מעיד והא תניא אינו מעיד לא קשיא הא דאית בה פירא בארעא והא דלית בה פירא בארעא ת"ר ערב ב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתא לוקח ראשון [א] מעיד ללוקח שני

רש"י

רשב"ם והתוספות) : אריס . שיורד לשדה באריסות : אמאי . אין לו חזקה : עד האידנא פלגא . הוה שקיל כדין אריס ועתה אכלה כולה ג' שנים ואיבעי ליה למחויי: באריסי בתי אבות. [ד] שאבותיהם רגילין לעבוד שדה [ה] זה באריסות ולא היו יכולין להחליפן באריסין אחרים ואותן אריסים רגילין לאכול את הפירות ב' וג' שנים ואחר כן יאכלו הבעלים כמו כך : אריס . בתי אבות שהוריד כו' : דנחתי אריסין . אחרים בלא רשותו [ו] : ושתיק . שמא יקלקלו שדותיו : אריס . (ג) בתי אבות שחילק לאריסיו שמסר לכל אחד חלק העבודה לעבוד בשדה והוא בעצמו עובד עמהם אין [ז] להן חזקה דכהאי גונא לא קפיד כיון שבעצמו עושה עמהם : איכא למימר הרמנא . שליח שוייה שנתנו לו רשות להוריד עמו אריסין אם לא יכול לטרוח לבדו : אריס מעיד . לאותו שהורידו לשדה אם בא אחר להוציא מידו ואומר שהוא שלו מי הוי נוגע בעדות או לאו: הא דאית בה פירי בארעא. ועדיין לא נטל האריס חלקו אז אינו מעיד דניחא ליה לתיקום ביד המורידו דאי שקיל ליה המערער יטול גם הפירות כדין נגזל : הא דליכא פירי בארעא . ולא [ח] ימרח בה בזו השנה לא הוי נוגע בעדות דהרבה שדות ימצא לירד בהן לאריסות : ערב . של לוה נגד המלוה מעיד ללוה על קרקעות שלו להצילן מן המערער : והוא דאית ליה . ללוה ארעא אחריתי שיוכל המלוה לגבות ממנו חובו ויפטר הערב דאי לא כן הוי נוגע בעדות והיינו טעמא דמלוה מעיד ללוה וכולי האי לא חיישינן שרוצים שיהיו הרבה קרקעות ללוה שאם חייב גם לאחרים ויטרפו ממנו שישאר לו שגם זה יכול לגבות חובו כולי האי לא חיישינן : לוקח ראשון . כגון ראובן שמוכר שדה אחת ללוי ואחר כך מכר שדה אחרת ליהודה ואתא אינים אחרינא ומערער על השדה שקונה יהודה ואמר שראובן גזלו ממנו : לוי שהוא לוקח ראשון מעיד ליהודה להעמידו בידו ולומר שאינו של המערער :

והוא

שלטי הגבורים

א ר"ת מסכים לדעת רבינו גבי אומן דבין ראה ובין לא ראה וכו' כמו שכתוב לפנינו והרא"ש וכן מיי' פליגי על זה יש גאונים שהורו אע"פ שלא הביא בעה"ב עדים שכלים אלו הן שלו הואיל וראה כליו ביד האומן והאומן מודה שהיה שלו ומכרו לו אין האומן נאמן אבל אם אמר להד"ם ובלי היה בלי זה האומן נאמן ונשבע היסת ואם הביא הבעה"ב עדים שכלי זה היה שלו אין האומן נאמן ודין זה הוא פלא בעיני ע"כ: כל דבר המטלטל שהוא בידו של אדם נאמן לטעון עליו שהוא שלו אפי' אם יביא המערער עדים שהוא שלו ואמר למוחזק הפקדתיו בידך או השאלתיו לך נאמן המוחזק לומר מכרתו או נתתו לי במתנה ונשבע היסת שהוא כדבריו לפיכך אם טוען המוחזק משכון הוא בידי נאמן עד כדי דמיו בשבועת היסת וכתב מיי' אע"פ שיכול הוא לטעון לקוח הוא בידי ונאמן בהיסת אם טוען שלך הוא אבל אתה חייב לי כך וכך נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין כל הנשבעים ונוטלין וכתב הרא"ש בתשו' שאם טוען נתתי בה לי עד כדי דמיו מעשה משא ומתן שביניהם שנכון הדבר לברר ... מאי וכן כתבו ... צריך לברר ... שנתחייב לו ... דבריו ... לו ע"כ ואפי' ... מסר החפץ ... בעדים : ב בה דאמרי' מלוה וערב אין יכולין

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) עיקר דיוק של הרי"ף ... אביי לרבה ... וכו' כמבואר ... דברי הרמב"ן ... קושית תוס' ... הרמב"ן שכן ... וטעמא דלא ... באומן כלל ... בדברי הרמב"ן ... ח"מ סי' ... ע"ש:

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען ... ב מיי' ... טוש"ע ח"מ סי' ...

הגהות הב"ח

(א) נ"ב יוחנן: (ב) נ"ב אריס:

הגהות חוו"י

(א) ...

הגהות מא"י [א] נ"ב ואפי' לא ראה וליכא סהדי נמי לא מהימן לסברת הרי"ף עי' במלחמת ה' ותמצא דעת אחרת לסברת הרי"ף : [ב] תיבת לא מוקף ונ"ב ברא"ש ליתא : [ג] נ"ב וקשה למה לא אמר לוקח מעיד למוכר אם יש לו ארעא אחריתי . תוס' : [ד] בתי אבות שהן ואבותיהן כצ"ל : [ה] נ"ב של משפחה : [ו] רשותו ולא עשה עמהם ושתק כצ"ל וכד"א : [ז] לו כצ"ל : [ח] ולא טרח אריס בה כצ"ל : [ט] נ"ב קיימין : [י] הר"ם כצ"ל [וכ"ה בד"ס ובד"ק] : [כ] נ"ב וא"כ מרויח במה שתשאר בידו שאין צריך לשלם מה שאכל כבר זה אינו דאריסותיה שקיל בהיותו שכר אריסות: [ל] הר"ם כצ"ל : [מ] נ"ב פי' ואין בידו לסלקו ולכך יש לו הנאה שתשאר בידו ואע"ג דלית בה פירי : [נ] נ"ב והא דאין לוקח ב' מעיד ללוקח א' אע"ג דלא חייש לבע"ח א' מיהו חייש שמא קרקע גזולה היא בידו ומלוה ועוד דמעמיד ללוה אע"ג דאית ליה ארעא אחריתי [למוכר וא"ת ומלוה וערב והלוקח אמאי מעידים ללוה אע"ג דאית ליה אחריתי] ניחוש שמא היא קרקע גזולה וי"ל דבשום מקום אין המלוה וערב והלוקח חוששין היכי דאחריות שלהן קיים : [ס] נ"ב אבל קשה הרי הכא במאי עסקינן בנכסים משועבדים כבר לבעל חוב בידוע כמ"ש הנ"י גבי לוקח ראשון :

מלחמת ה'

בכלי זה בעדים הלכך לטעמיה כל בלא עדים ראה ולא ראה שוין הם והרי הוא כשאר כל אדם ואינן בכלל האומנין וליכא לאקשויי עליה בעדים נמי אלא ודאי לא פלגינן בין מגו למגו בכולה בין לאביי בין לרבה ולמאי דקאמר צריך להחזיר לו בעדים לא מהימן היה במגו דנאנסו דצריך היה להחזיר לו בעדים וכן ליקח ממנו ולית ליה כדרב חסדא דכפ' המוכר את הבית וכן אין נאמן לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כדקי"ל לדידן באומר אל תפרע לי אלא בעדים ומה שאמר בעל המאור ז"ל דאיכא עדים ולא ראה וליכא עדים וראה שקולות הן לא אמר כלום דהיכא דליכא עדים וראה לאביי לא מהימן דלית ביה שום מגו מידי דהוה אדברים העשוים להשאיל ולהשכיר וראה שאינו נאמן שכל הדברים עשוים לימסר לאומן אבל לא ראה אע"פ שיש עדים למה לא יהא נאמן לומר החזרתיו ולקחתיו ממך מגו דיכול למימר החזרתיו לך והרי זה מגו שלם ודבר שדרכו לכך הא למדת שאינן שקולות וזו מכרעת למוצאי דעת אלא אדרבה איכא עדים ולא ראה וליכא עדים ולא ראה הם שקולות בלא גרומין כיון שאם אמר החזרתיו לך נאמן אבל יניח לנו בעל המאור במקומנו ולחזור לדברי רבינו הגדול ז"ל שיפה נתגלה עליו שכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת כפשטן הם דלא אמרו לעולם שום מגו באומן שטוען לקוחה היא בידי ואפי' ליכא עדים ולא ראה ממאי מדאמר ליה אביי לרבה אי הכי אפי' וכו' כלומר בשלמא לדידי לעולם אין אומרין מגו באומן שטוען לקוחה היא בידי אלא לדידך דאמרת ביה מגו אפי' בעדים נמי נימא ביה מגו וזו תשובה על דברי הגאונים ז"ל הראשונים שאומרים דהיכא דאיכא עדים ולא ראה לאביי אומן מהימן שא"כ היאך אמר אי הכי וכו' דהא איהו נמי אית ליה האי מגו לפיכך אמר רבינו ז"ל דרבה דאית ליה מגו אותבו ושמעינן מינה דהאי דינא לא אמרי' ביה מגו הלכך לעולם אין האומן נאמן לומר לקוחה היא בידי וזה דבר קשה אף על דברי בעל המאור ז"ל שהרי דברי רבה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם בלא ראה משמע ואביי נמי בעדים בלא ראה מקשי ליה והיכי מתמה עלה אי הכי דאלמא מגו דלא היו דברים מעולם לית ליה לאביי כלל דאי נמי שמעיה לרבו דבמסרה לו שלא בעדים אע"ג דראה מהימן כיון דאיהו מודה במקצת הוא בלא ראה לא הי"ל למימר אי הכי דמשמע דכולה מלתא לית ליה ובעדים ובשלא בעדים לדידיה שוין אלא הו"ל למימר בעדים ולא ראה נמי נימא מגו ומה שהקשה הרב רבי יוסף הלוי תלמידו ז"ל מדתניא בברייתא ראה ולדברי רבינו ז"ל למה לי ראה בלא ראה נמי אם אמר אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום יש להשיב דמש"ה קתני ראה משום דאי לא ראה לא היה זה נוטל כלום דאמר ליה אין לך בידי כלום ואע"פ שאם הודה שיש לו אבל טען לקוחה היא בידי לא היה נאמן מ"מ אם לא הודה אין התובע נוטל כלום לפיכך שנו בברייתא ראה כמו שאומר הרואה טליתו ביד אומן יעלנו וילך לו שאין האומן יכול לטעון לו כלום אבל אם לא ראה מה יטול ולאו משום טענה גופה דקתני אתה מכרתו לי נקט ראה אלא משום דאי לא ראה לא הוה מצי כלל לאשתעויי דינא בסהדים וכשאמר רבא ברמאי דפומבדיתא שפיר קאמר ליה רבה תניא הכי נמי קאמר דכי לא ראה לא מצי למטען עליה כלום למימר אפקי' ולאיתויי עליה סהדי דכלום בעולם דאלו לענין דינא הא רבא כרבה ס"ל ולדידהו אע"ג דראה כיון דליכא עדים נאמן לומר לקוחה היא בידי ומיהו לרבה קשיא מעיקרא דאמר המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אי הכי למה לי ראה כי לא ראה נמי תפיס ואע"ג שזה טוען החזרתיו לך או לא היו דברים מעולם וזו התשובה רמוזה היא בהלכות רבינו הגדול ז"ל ועוד יש תשובה דלאביי משום סיפא נקט לה לומר שביוצא מתחת ידי אחר אע"פ שראה נאמן אבל לרבה קשיא דאמר צריך להחזיר לו בעדים דאי כדאיכא עדים למה לי ברישא ראה ליתי עדים וליתפיס וכ"ש סיפא דבדאיכא עדים בדידיה ליכא לאוקומה שהרי לרבה אין לאחר חזקה ואפי' איכא עדים באומן וליכא עדים בדידיה אומן מיכת צריך הוא להחזיר לו בעדים וברייתא קתני בפני אמרת לו דבריו קיימים דאלמא אומן נמי פטור הא מ"מ סיפא אדוקיה דרישא ליכא לאוקומה ודיקא נמי כדברי רבינו ז"ל מדקאמר אביי וכי ראה מיכא תפיס מדקאמר מיכא משמע דס"ק ליה לדידי אפי' בלא ראה נמי תפיס אבל בראה אודי ליה מיהא דודאי תפיס והקושיא השניה שהקשה רביט התלמיד ז"ל מברייתא דאוקמא אביי דליכא עדים והוא דלא ראה וקאמר דלית נגר ובר נגר דיפרוקינה אינה צריכה לא נגר ולא הולם לכולמה ומתישבה מעצמה דס"ק והוא דלא ראה ואינו נאמן במגו דמצי למימר לקוח הוא בידי דלעולם לא מהימן אומן לומר כן אלא מהימן הוא על קיצת שכרו מגו דיכול למימר אין לך בידי כלום בעל שכרו נאמן במגו והטעם מפני שדרך האומנין לקוץ ואין אנו יודעין כמה קצן לו האומן נאמן דלא עבידי אומני דמפקרי בקיצה טפי שסכר הכלים ידוע הוא כדאמרי' כבר שיימוה קמאי דקמך לפיכך לא רצו חכמים להחמיר עליו והעמידוהו על דינו שיהא נאמן במגו ולא עוד אלא שראוי להקל עליו משום כדי חייו אבל בלקוח הוא בידי לעולם אינו נאמן בשום מגו ותקנה תקנו בו דאי לאו הכי לא שבקת חיי לבעלי בתים שאין אדם עשוי להוליך עדיו עמו לאומן ועוד שאע"פ כ' יכול לטעון לקוח הוא בידי מגו דהחזרתיו לך ושניהם רוצין בתקנה זו שאם אין אתה אומר כן אף בעלי בתים לא ימצאו מגוין כל כך אבל האומנין לפיכך אף לאומנין יש להם תקנה בכך אע"פ שבשהם לוקחין צריכין ליקח בעדים או בשטר ולפ"ז משנתנו מילי מילי קתני האומנים אין להם חזקה לעולם והאפוטרופין והאריסין ולמאן דתני והשותפין יש להם חזקה בשלא ראה אלא לפי שהיא שנויה בחזקת הבתים דלעולם הוא ראה ערבין זה בזה ולא תש לחלק ביניהם בדין העבדים ובגמ' הוא שפירשו דיט בלא ראה בין בחזקה שלש כגון עבדים בין בחזקת מטלטלין מיד ומסקנא בכולן אין להם חזקה כדפרשי' זהו דעת רבינו הגדול ז"ל והנוטה מזה הועה מדרך השכל גם רבינו שבצרפת כתבו כן בשם ר"ח ז"ל והוא האמת :

המאור הגדול

לפרש דברי הרי"ף ז"ל בזו ההלכה וכולם נכונים למבין וישרים למוצאי דעת וכן מתברר מדבריו שהוא לא בא אלא לתפוש על רבוותא קמאי דסבירא להו דאפי' אומן אם לא ראה אע"ג דמסריה ניהליה בסהדי מגו דאי בעי אמר אהדרתיה ניהלך מהימן כי אמר זבנתיה ניהלי מהימן מאחר שלא ראה ובא הרי"ף ז"ל לסבור סברא זו דכי היכי דבדליכא סהדי וראה לא מהימנינן ליה לאומן במגו ה"ה נמי לא מהמנינן ליה לאומן במגו בראיכא עדים ולא ראה ששתי הסברות הללו שקולות הן אבל בדליכא עדים ולא ראה כ"ע לא פליגי דאפי' אומן יש לו חזקה כדאוקמה אביי לההיא דהנותן טליתו לאומן ובדאיכא עדים וראה נמי כ"ע לא פליגי דאפי' אחר אין לו חזקה כי פליגי רבא ואביי בדאיכא עדים ולא ראה אי נמי בדליכא עדים וראה דלרבא אפי' אומן יש לו חזקה וכ"ש אחר ולאביי אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה והלכתא כאביי דהא איתותב רבה בר נחמני דהוא רביה וההוא דאמר ליה אביי תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא רבא חבירו של אביי הוה ולא רבה דהוא רביה וההוא עובדא כשמסר לו שלא בעדים הוה ולא היה צריך הרי"ף ז"ל לדחוק עצמו בפי' ההוא מעשה אלא לרווחא דמלתא סבר לפרושי כמו שפי' כי שמא יש מי שסובר ביה בשמסר לו בעדים היה המעשה ולפיכך הוצרך לומר דאי אמר לא מפיקנא ליה לא אמרי' ליה אפקיה דלחזיה אפי' בשמסר לו בעדים היכא דלא קם מודה בית דאיתיה גביה האידנא כגון קאמר החזרתיו לך והאי דקאמר לא היו דברים מעולם אהאי אחרינא דאיתיה גביה השתא קאמר כלומר זה שבידי לא היה מעולם שלך אלא של אחר וכל זה שאנו מפרשין בזה המעשה לדעת הרי"ף ז"ל לפי מה שפירשנו בו אבל לדעתנו אין אנו צריכין לכל זה כי אני אומר בשלא מסר לו בעדים היה המעשה ופי' אותבתא דרב נחמן בר יצחק כך הוא אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דמי אי ראיכא עדים וראה דהא ס"ל לרבא בכולהו לבד מהא אית ליה לאומן חזקה אי הכי מאי איריא אומן אפי' אחר נמי אין לו חזקה בכה"ג אלא לאו דליכא עדים וראה וה"ה להיכא דאיכא עדים ולא ראה וקתני אומן אין לו חזקה תיובתא דרבה תיובתא נמצא אתה אומר ד' שיעורים בדבר איכא עדים וראה איכא עדים ולא ראה ליכא עדים וראה ליכא עדים ולא ראה הרי אלו ד' שיעורים בכולן אין לאומן בהם חזקה אלא בדליכא עדים ולא ראה ובכולן יש לא' בהן חזקה אלא בדאיכא עדים וראה וכן הלכתא ומינה לא תזוז : הא דאמרי' לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי ה"ה נמי למלוה מעיד לערב והוא דאית ליה ארעא אחריתי דהיינו לוקח הראשון ללוקח שני :

מכל מאי דניחא ליה שקליה. כתבו המפרשים ז"ל דלא מיבעיא אם הוא בינוני דהיינו [דיניה] דבע"ח בבינונית ואם יקחנו מערער יגבה מן הקבלן דדין הוא שלא יעיד משום דהוי נוגע בעדות אלא אפילו אם זו השדה שקבלן מעיד עליה היא זיבורית לא יעיד דשמא ירצה מלוה בזיבורית טובה טפי מבינונית פורתא כדאיתא בפ"ק דב"ק (דף ז:) ומש"ה [ח] דניחא ליה דתיקום בידיה ואפילו בעידית שאין דינו של בע"ח לגבות ממנו לא יעיד שמא יפייס את הלוה שיתן לו מן העידית כדי שלא יגבה ממנו או יתפשר עמו המלוה לגבות ממנו מעט מעט כדי

ר"שי

והוא דאית ליה. למוכר קרקע אחריתא שיוכל בע"ח דראובן לטרוף ממנו אפילו אם יטול המערער שדה זו שביד יהודה אבל אי לית ליה ארעא אחריתא לא מסהיד דניחא ליה דתיקום ביד יהודה שיגבה ממנו הבע"ח של ראובן מיהודה ולא יגבה מקרקע שביד לוי דבע"ח גובה לעולם מלוקח אחרון אבל לוקח שני מעיד ללוקח ראשון אפילו לית ליה ארעא אחריתא דבע"ח לעולם עליה הדר ולא מרויח מידי בעדותו וכגון שמכר ראובן ללוקח ראשון שלא באחריות דאתי מעלמא דאי קביל עליה אחריות דאתי מעלמא א"כ גם שני לא יעיד לראשון: (א) אא"כ אית ליה ארעא אחריתא. (דאית ליה) דא"כ אי מפיק מערער מהראשון הדר על לוקח שני שקנאו אחריו: קבלן. אם נעשה ערב קבלן למלוה היינו דממי שירצה יגבה המלוה תחלה ולא בערב סתם דגובה מן הלוה תחלה ואם אין ללוה גובה מערב: דניחא ליה דניקום. תרוייהו ביד הלוה כדי שיהיו לו הרבה קרקעות בינונית וזיבורית דכי אתי בע"ח גבי ממאי דניחא ליה דאי לא הוי ליה בינונית הוי גבי מבינונית דקבלן והוי נוגע בעדות אבל בערב סתם צריך המלוה למיהדר על הלוה אפילו לית ליה כ"א זבורית: בן אומן. והבן אינו אומן: ואי דאתו. הנך בנים בטענתא דאבוהון שאמרו אבינו הורישה לנו ואין אומרים קמי דידי זבנה אפילו בן אומן ובן אריס לא הוי חזקה דחזקה שאין עמה טענה היא כי האב אין לו חזקה גם הבן הבא מכחו אין חזקתו חזקה: בפנינו הודה המערער לאביו של זה שמכרו לו: הנך. בן אומן ובן אריס [ד] הודאת בעל דין כמאה עדים דמי: אי לאו דאודי ליה. כנזל לגזלן היה מוסר אותו ואת חמורו: לשחור. לפקיד כדמתרגמינן לא חמרא חד מנהון שחרית הלכך אע"ג דאודי אין הודאתו כלום דמחמת פחד אודי: אבל בן בן גזלן יש לו חזקה. כד אתא בטענת אביו דאביו לא היה גזלן ואילו היה אביו קיים היה טוען מינך זבינתיה ומוטענין ליורש: דאתא בטענתא דאבוה דאבא ואבי אביו גזלן היה ואית דגרסי פעמים שבן גזלן יש לו חזקה והיכי דמי דאתא בטענתא דאבוה דאבא ואבי אביו לא היה גזלן ומהימן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה ושניהן אמיתים: היכי דמי. גזלן דאין לו חזקה: על אותו שדה. שידענו שבגזל באת לידו ובאותה שדה אין לו חזקה אבל בשדות אחרות יש לו חזקה:

נר מצוה

שני והוא דאית ליה למוכר ארעא אחריתא *°קבלן [א] אמרי לה מעיד ואמרי לה אינו מעיד אמרי לה מעיד כערב דמי והוא דאית ליה ארעא אחריתי ואמרי לה אינו מעיד דניחא ליה דנוקמי בידיה תרוייהו דכי אתי בע"ח מאי א דניחא ליה שקיל א"ר יוחנן "אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה אריס אין לו חזקה בן אריס יש לו חזקה גזלן ובן גזלן אין לו חזקה בן בן גזלן יש לו חזקה היכי דמי אי דקא אתו בטענתא דאבוהון אפילו הנך נמי לא ואי (א) אתו בטענתא דנפשייהו אפי' בן גזלן נמי יש לו חזקה לעולם דאתו בטענה דאבוהון וכגון (א) דאמרי עדים בפנינו הודה לו הנך איכא למימר קושטא קא אמרי גזלן אע"פ דאודי ליה נמי לא כדרב כהנא דאמר (ב) אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה [ב] לשחור: אמר רבא פעמים שבן בנו של גזלן אין לו חזקה היכי דמי דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה היכי דמי גזלן א"ר יוחנן כגון שהוחזק בגזלנות על אותה שדה ורב חסדא אמר כגון של בית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון: ת"ר "אומן אין לו חזקה ירד מאומנתו יש לו חזקה אריס אין לו חזקה ירד מאריסותו יש לו חזקה בן שחילק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם *אמר רב נחמן אמר לי הונא וכולן שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן. גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו: רב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן קרקע אין לו אבל מעות יש לו בד"א כשאמרו עדים בפנינו מנה לו אבל הודה לו לא כדרב כהנא דאמר רב כהנא אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחור [ג] ודוקא *)בדמסר מודעא אזביני אבל אי לא מסר מודעא אע"ג דאניס זביניה זביני דקי"ל "כדרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני מ"ט סברא היא דאגב אונסיה גמר ומקני (ג) *ואמר רבא הלכתא תליוה וזבין זביניה זביני ולא אמרן אלא בשדה סתם אבל

*) בכל דפו"י כאן סוף תשע.

שיקח מן העידית ולא יצטרך קבלן לפרוע והכי הלכתא דאינו מעיד ומיהו נראה דאם [יש] ללוה קרקעות עידית וביטונית וזיבורית דאפי' קבלן מצי להעיד · הריטב"א ז"ל: בן אריס שהחזיק ג' שנים באותה שדה יש לו חזקה כדפי' לעיל דלאביו אין יכולין לסלק כל ימי חייו הלכך אין לו חזקה אבל הבן שיכולין לסלק הוי חזקה: היכי דמי. הא דאמרינן דבן גזלן אין לו חזקה: בטענה דאבוהון. דאמרי אבינו הורישה לנו [דלכך בן גזלן] דקאתי מכח גזלן כיון דלאביו אין לו חזקה לדידיה נמי לא הויא חזקה ומיהו אי טעין ואמר קמאי דידי זבנה אבי מינך ונתן לך דמיו נאמן מגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך: אפילו הא נמי. בן גזלן יש לו חזקה כיון שטוען שהוא לקחה: הכי גרסינן [וכגון דאמר] בפנינו הודה לו כלומר שהבנים טוענים כן ובן אומן ובן אריס מהימניה במגו דאילו היו עדים שמעידים כן אפילו האומן עצמו והאריס הוו מהימני מכאן משמע דאין י"ל משטה הייתי בך אלא במחייב עצמו אבל במודה לפטור חברו במה שבידו אין לומר כן כ"כ הריטב"א בשם כל רבותיו ז"ל אבל גרסת כל הספרים והרב אלפס ג"כ דאמרי עדים בפנינו הודה לו ואפשר דמשום בן גזלן גרסינן הכי דאפילו בעדים לא הוה חזקה משום דאע"ג דמהימניה שהודה לאו כלום הוא דמחמת יראה הוא: לשחור. למושל כלומר היה מלשין אותו לשר או למושל ומיהו אם אמר בפני נתן לו הדמים נאמן במגו אפילו בן בן גזלן וכו' יש שגורסין שאפילו בן גזלן יש לו חזקה כיון דאתי בטענת אבא דאבוה [ט] וכלהו איתנהו: שהוחזק בגזלנות. כלומר שגזלה כבר פעם אחת והחזירו ב"ד לבעלים וכיון שכן אפילו החזיק בה ג' שנים אח"כ אין לו חזקה: דבית פלוני. אנשים רשעים שהורגים נפשות על עסקי ממון וכל אדם ירא למחות בהם הלכך אין להם חזקה וקיימא לן כתרוייהו: **תנו** רבנן אומן וכו' ירד מאריסות יש לו חזקה. אם החזיקו אחרי כן שלש שנים: הבן שחילק. שאינו סמוך על שלחן אביו ואין מתעסק עוד בנכסי אביו: [גמ'] בשלמא בן שחילק איצטריך סד"א אכולי אתיה גביה קמ"ל אלא אשה שנתגרשה פשיטא ל"ל במגורשת ואינה מגורשת וכדרבי זירא דא"ר זירא וכו' כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. פי'] במגורשת ואינה מגורשת שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה: בעלה חייב במזונותיה. וקמ"ל דכיון [י] שגרשה לא אמרינן בהרווחה יהיב לה [כי בטורח גדול יתן לה מזון בצמצום כשיחייבו ב"ד] הלכך אם לא היה שלה היה לו למחות ומיירי בכל [כ] גוונא אפילו לא יחד לה קרקע למזונות מדאוקימנא הכא במגורשת ואינה מגורשת וכדרבי זירא שמעינן דאילו מגורשת גמורה אין לה מזונות אע"פ שלא גבתה עדיין כתובתה הריטב"א ז"ל אע"פ דבירושלמי [פ"ק דב"מ הל' ה] לא משמע כן וכן כתב רבינו אלפס ז"ל בב"מ [סי' רנז] דהא דירושל' ליתא וכן הוא אם החזיק בשלה כיון שלא מיחתה בו עלתה לו חזקה ולא אמרינן כיון דיהיב לה מזוני לא קפדה אלא מדגרשה שונאים הם זה את זה: כולן וכו'. כלומר כל אלו שאמרנו שאין להם חזקה אם הביאו ראיה בשטר או עדים

של בית פלוני. אנשים רשעים היו שהיה מכיר בהן רב חסדא וכל אדם ירא למחות בהן ולכך לא הוי חזקה [ה] וקיימא לן כתרי הנך לישני: ירד מאומנתו. ושוב אחר כך מחזיקה יש לו חזקה: כשחילק. כלומר שהפליג עצמו מאביו ונשא אשה ואינו מטפל עוד בנכסי אביו: הרי הן כשאר כל אדם. ויש להן חזקה: וכולן. אומן ואריס וכל הנך דאמר לעיל אין להן חזקה: ראיה. שטר מכירה או עדי מכירה: גזלן שהביא. עדי מכירה או עדי הודאה ומתן מעות לא ראו אין ראייתו ראיה דאי לא אודי ליה הוה ממטיה לשחור כדאמרינן לעיל דוקא שלא נתן לו מעות אבל נתן לו הגזלן מעות בפני עדים ראיתו ראייה כדרב הונא דאמר לקמן תליוה וזבין זביניה זביני ואע"ג דא"ר ביבי דאפילו נתן המעות לא הוי זביניה זביני ולא קנה הגזלן מ"מ קי"ל כרב הונא כדקאמר בתלמודא דפליג ארב ביבי: קרקע אין לו. כדאמרינן אבל מעות שנתן הגזלן לנגזל בדמי קרקע זה יש לו שיחזירם הנגזל ולא קנסינן (ב) [ו] לנגזל לאבד מעותיו ומהכא שמעינן דקסבר רב ביבי תליוה וזבין [ז] לא הוי זביניה זביני ולא קי"ל הכי כדפרישית: בד"א. שיש לו מעות: בפנינו מנה. הגזלן המעות לנגזל אבל אמרו בפנינו הודה הנגזל לגזלן שנתן לו המעות לא מיחייב להחזיר לגזלן המעות: וה"מ. דלא הוי זביניה זביני כשנתן המעות כדאמר קרקע אין לו: בדמסר מודעא. שאמר תחלה בפני עדים דעו מה שאני מוכר לפלוני זהו מחמת אונס פלוני שמאנסני והנני מגלה אותה מכירה: תליוה וזבין זביניה זביני. והיינו בדלא מסר מודעא ולפ"ז רב ביבי מצי סבר כרב הונא (ורשב"ם לא פי' כן כדפירש לעיל כדמוכח בתלמודא): וה"מ בשדה סתם. שהכריזו

מן המכירה הויא חזקה ואע"ג דמילתא דפשיטא היא משום סיפא דגזלן דלא הוי ראיה אם לא ראו נתינת המעות נקט לה: אין ראייתו ראיה. אפילו כתוב בשטר שהוא הודה על עצמו שקבל המעות ומשום דרב כהנא אבל בשטרות דעלמא מהני הריטב"א [ל] ואע"ג דאמרינן אחריות טעות סופר הוא ההיא דוקא במוכר ברצון נפשו אבל הכא אין רשאין העדים לכתבו עד שיקבל וכפירוש הריטב"א: ואין מעמידין שדה בידו. ולא לבא מכחו דמה דכתב לו מחמת יראה הוא כדרב כהנא וכו'. ומיהו אם כתב בשטר אחריות קנה כדשמואל דאמר שמואל אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות נכסים טעמא לפי שהאנס מקפיד בשטר להראות שהיא שלו בדין והיכא למימר דמחמת יראה כתבו. [מ] [אבל] באחריות אינו מקפיד האנס ואי לאו דגמר והקנה לו לא היה [נ] כותבו כיון שלא מסר מודעא וכתב הרנב"ר דמכל מקום אם אמר ליה אנס לכתוב לו אחריות בפירוש אף זו מקחו בטל וכ"כ ה"ר יונה ז"ל: ודוקא כשאמרו בפנינו הודה לו. כדמסיים רב ביבי אבל בפנינו מנה לו המעות לא קנסי ליה לגזלן לאבד מעותיו אלא יחזירם לו הנגזל וה"מ דאמרינן דלא קנה קרקע אע"ג דיהיב זוזי היינו כשמסר מודעא אבל לא מסר מודעא אגב אונסא דזוזי גמר ומקנה כדרב הונא בסמוך: [תליוה וזבין]. תליוה אותו שימכור קרקע זו ויהיב דמי כהאי גוונא גמר ומזבין ואפילו [דף מח:] לא הבחין אם הזוזים יפים או רעים שנראה דעל כרחו מקבל אותם ואפילו [לא] ה"ל לאשתמוטי
כלומר

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

חדושי אנשי שם

כלומר לדחותו המתן לי עד למחר או שום דיחוי אחר דמ"מ כיון דאמר רוצה אני גמר ומזבן ודוקא זביני אבל מתנה לא דתליוה וזבין אמרינן תליוה ויהיב לא אמרינן וכתב הריטב"א ז"ל דכיון דבתר דעתיה דמוכר אזלינן כדאמרינן דאגב אונסיה. דזוזי גמר ומזבין ליכא לדמויי לגמרי לאשה ולומר כי היכי דאשה מתקדשת בפרוטה ה"ה אם קבל פרוטה משדה זו דליהוי מכירה. דשאני אשה דהרי נתן לה דמיה דכל אשה מתקדשת בפרוטה ועוד דאשה בכל דהו ניחא לה* כדר"ל טב למיתב טן דו וכו' א"כ דין הוא לומר דאגב אונסא נמי גמר ומקניא נפשה אבל הכא מי איכא למימר דמשום פרוטה שנותנים לו מתרצה על קרקע של מאה מנה ותדע דלא דמיא אשה לקניית קרקע שהרי אשה שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין סתם וקבל פרוטה בקדושין מקודשת ואילו שליח קרקעות אם טעה חוזר עד כאן. ונראה שדעת הרשב"ר ז"ל נוטה לזה אע"פ שאחרים אומרים[ו] דשוין הם: הוא עשה שלא כהוגן. שהכריחה: אפקעינהו. ועקרינהו דלא להוי קדושי כי יש כח בידם לבטלם משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן קא מקדש שהרי אומר לה הרי את מקודשת כדת משה וישראל נמצא שבדעת חכמים תלה הדבר והכי הלכתא דלענין זביני הוו זביני אבל לענין קדושין לא הוו קדושין: **טאבי**. טאבי שם גברא אלמא. ותלא לפפי על אילן שמו כינרא כדי שימכור לו שדהו ומתוך האונס זבין: חתם רבה בר בר חנה. ועד אחר עמו אמודעא שמסר פפי קודם המכירה. וכן נמי חתם הוא בעצמו בשטר [המכירה]. ומתמה תלמודא מה נפשך דמדרב הונא משמע שבתי החתימות היו עולות לענין דינא והלא האחת הפך חברתה: אי לאו מודעא מאן דחתם וכו'. מהא שמעינן דאע"ג דאמרינן תליוה וזבין זביניה זביני כל היכא דמסר מודעא לא הוו זביני ומיהו אם בטל המודעא ואפילו מתוך האונס מסתברא דמודעתו מבוטלת דלא עדיפא בטול מודעא מתוך האונס מאונס המכר עצמו דאמרינן דאגב אונסא דזוזי גמר ומקנה ה"נ גמר ומבטל לה למודעא ומיהו אם מסר מודעא על כל בטולים שיבטל בכה"ג אין כל אותם הבטולים כלום לפי שכבר מסר מודעא על (ידי) כולן וא"א לבטל מודעתו הילכך כל היכא דמסר מודעא על כל הבטולים וידעינן באונסיה לא הוו זביני וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' מכירה וכתב הרשב"א דתקנת דבר זה בפוסל עדי *בטול שיאמר הריני פוסל כל עדים שיאמרו שמסרתי מודעא על מכר זה דשוינהו לנפשיה כעדים פסולין וכענין שאמרו באמנות והרשב"ר ז"ל כתב שאם מסר מודעא אף על פסול עדים זה אכתי לא מהני שאף פסול זה מחמת אונסו הוא שפוסל אותם וכבר קדם ומסר מודעא על זה ולפיכך נ"ל דכל היכא דידעינן באונסיה ומסר מודעא על המכר ועל כל הבטולים שיעשה ואף על פסול עדים הרי המכר בטל ואין לו[תקנה]: אמנה. שהעדים החתומים על שטר ההלואה אומרים אמת כתב ידנו הוא אבל לא נתן המלוה ללוה דבר אלא שהלוה האמינו למלוה וכתב לו שטר זה שילוהו לו כשיזדמנו לו מעות ושעבד לו נכסיו מעכשיו כדי שלא יהיה שטר מוקדם: אמר המחבר ומיהו מעשים בכל יום שנוטלים קנין סתם ומאמינו מן המעות אע"פ ששעבד נפשיה שהאיסור אינו אלא לעשות שטר הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ומצאתי כתוב לאחר זמן בשם הריטב"א ז"ל דכל היכא שמעידים שלא ידעו [ז] בדבר עד לאחר שחתמו נאמנים הם לעולם והרי הן כמעידין על השטר שהוא פרוע או מחול ועל זה אמרו בירושלמי ברם הכא יכולין לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו ע"כ*: אין נאמנין. משום דעולה הוא לכתוב שלוה והוא לא לוה ועדים אעולה לא חתימי ודעתם לעקור השטר ולאו כל כמינייהו ואע"פ שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר לא אמרינן בכי הא [ח] הפה שאסר הוא הפה שהתיר: מודעא היו דברינו. כלומר אמת שזה כתב ידנו שחתמנו במכירה זו אלא שקודם לכן מסר מודעא בפנינו נאמנין דלאו עולה הוא מה שחתמו במכירה זו אע"ג דאונס הוא דכדי להציל האנוס מיד אונסו ניתן ליכתב ודוקא באין כתב ידן יוצא ממקום אחר דמגינו למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר אבל אי כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד*: **גרסי'** בגמ' [דף מט.] אין לאיש חזקה בנכסי אשתו פשיטא כיון דמשתעבדי ליה לפירי פירי הוא דקא אכיל. לא צריכא דאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך וכי א"ל הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה: פי'. פשיטא. שכיון שידוע לכל דאין לבעל בנכסי מלוג אלא אכילת הפירות שאין לו חזקה בגוף הקרקע משום אכילת הפירות ואינה צריכה למחות אע"ג דבמשכנתא [דף לה:] דסורא צריך למחות בסוף כל ג' התם הוא שאינו ידוע כל כך דלפירות נחית וצריך גלוי דעת: דין ודברים אין לי בנכסיך וכן צ"ל בפירותיהן ובפירי פירותיהן [ט] נמי עד סוף העולם אלא דהכא רישא דמתני' נקט דאי לא כתב לה אלא בנכסיך לחוד ה"ז אוכל פירות ולא מהני אלא שאם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהדיא בפ' הכותב (דף פג:): לא אמר כלום. משום דלאו כל כמיניה לומר אין לי [י] בשלו עד שיתננו במתנה או ימכרנו: בכותב לה ועודה ארוסה. כלומר דבכה"ג שלא הגי' [כ] עדיין לידו יכול להסתלק בדין ודברים וכו':[ל] כדרב כהנא. דא"ר כהנא נחלה הבאה לו לאדם [מ] ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה כלומר כיון שלא תקנו אלא לתועלתו אם אמר אי אפשי בתקנה זו שומעין לו דאין זכין לו בעל כרחו אבל בירושת האב דזוכה בה ממילא בלא שום מעשה אינו מתנה עליה דלא סגי בסילוק כדאמרן דדוקא בירושת אשתו שצריך מעשה הנשואין הוא דלא זכה בו עדיין ומ[…] בסילוק כדאמרן בעודה ארוסה ומיהו קודם אירוסין לא מהני סילוק דכיון דלית בה שום שייכות לא שייך ביה סילוק שכבר הוא מסולק ועומד: הא ראיה יש. כלומר דמדקתני שאין לו חזקה משמע דוקא חזקה הוא דלא מהני הא ראיה בעדים או שטר מכר מהני ואמאי תימא לא נתכוונתי למכור אלא נחת רוח עשיתי לבעלי: לקח מן האיש. נכסים שהם משועבדים וערבאין לכתובת אשה ואח"כ לקח מן האשה שהתנה עמה שלא תטרוף מאותן נכסים שלקח: מקחו בטל. והיא גובה מהם מהאי טעמא דיכולה לומר נחת רוח וכו' ודוקא כשהבעל קבל דמי המקח ולא האשה מש"ה מקחו בטל דהוה לגבי אשה כתליוה ויהיב דלא הוו זביני אבל אם קבלה האשה דמים לא הוי מקחו בטל דהא קי"ל [דף מז:] תליוה וזבין זביניה זביני כדלעיל וכן דעת הרי"ף ז"ל בהלכה פ' הניזקין [סי' תנא] ואע"פ שלא פירש כן הר"ם בכתן

נר מצוה

*אבל בשדה זו לא ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי [א] ליה זוזי אבל ארצי ליה זוזי לא ולא אמרן אלא דלא הוה ליה לאשתמוטי אבל אי הוה ליה לאשתמוטי לא והלכתא בכולהו תליוה וזבין זביניה זביני ואפילו בשדה זו דהא אשה כשדה זו דמיא ואמר אמימר תליוה וקדיש קידושיה קידושין רב אשי אמר אשה ודאי לאו קידושיה קידושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן וכן הילכתא ואמרינן (א) טאבי תלא לפפי בכינארא וזבין חתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא מאן דחתם אמודעא שפיר חתם ומאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם מה נפשך אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא הכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ושמעינן מינה דאע"ג דאנים זביניה זביני ואי מסר מודעא לא הוה זביניה זביני ואמרינן נמי ברישא דהדין פירקא *ואלא מודעא אזביני האמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני ופרקינן מודה רבא היכא דאנים כגון מעשה דפרדיסא דשמעת מינה [ב] דאף על גב דאנים בזביניה צריך מודעא לבטוליה וכן הילכתא א"ר נחמן אמנה היו דברינו אינן נאמנין *מודעא היו דברינו אינן נאמנין מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אינן נאמנין מודעא היו דברינו נאמנין מ"ט מודעא ניתן ליכתב אמנה לא ניתן ליכתב והילכתא כמר בר רב אשי: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו *הא ראיה יש ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח

רש"י

שהכריחוהו למכור אחת משדותיו והוא בירר מעצמו את זאת דכיון דבירר מדעתו גמר ומקני: אבל בשדה זו. אם הכריחוהו למכור שדה זו: דלא ה"ל לאישתמוטי. שלא היה יכול לדחות עצמו מן המאנס אותו בשום דיחוי: ואפילו בשדה זו. [ולא ארצי זוזי] וכגון דלא היה [ליה] לאישתמוטי דה"ל אונס גמור: דהא אשה. שהכריחה להתקדש לו כשדה זו דמיא שאינו חפץ כי אם בה: תליוה וקדיש. שקיבלה קידושין דדמי לזביני שמוכרת את עצמה לזה: הוא עשה שלא כהוגן. שהכריח: עשו לו שלא כהוגן. ואפקעינהו לקידושין דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דאמר כדת משה וישראל אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה אבל במוכר מודה דתליוה וזבין זביניה זביני: טאבי. גברא אלמא הוי: תלי לפפי. באילן ששמו כינרא וכפהו למכור שדהו: וחתם. רבה וחד עמו אמודעא שמסר פפי קודם שכתב השטר מכירה. ואאשקלתא. על שטר המכירה: מאן דחתים אמודעא שפיר חתים. אע"ג דתליוה וזבין זביניה זביני ה"מ היכא שלא נכתבה מודעא אבל המודעא מבטלת המכירה: ומאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים. דתליוה וזבין זביניה זביני ואי מסר מודעא לא הוה זביניה זביני ואפילו תלויה וזבין ולא [ג] כרבה דאמר לא כתבינן מודעא אזביני אלא כמעשה דפרדיסא [ד] וכן הלכה: אמנה היו דברינו. עדים החתומים על שטר ואמרו אמנה היו דברינו לא הלוהו עליו אלא כתבנו לו לכשיצטרך ללוות ילוה בו והאמינו בו לוה למלוה שלא יוציא המלוה השטר לגבות ממנו אא"כ ילוה בו את מודעא היו דברינו אם שטר מכר הוא ואמרו העדים החתומים בו פלוני המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו: אין נאמנין. דתרוייהו מודו דשטר מעליא הוא ואפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנין דכיון דשניהם מודים שבכשרות נכתב ונחתם ועדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד (דמי) ועכשיו באין לבטלו דמי לחוזרים ומגידים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: ניתן ליכתב. דמלוה לכתוב להציל האנוס מאונסו ואפילו כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין דאין חוזר ומגיד דמילתא אחריתי קא מסהדי ולא חוזר ומגיד הוא אלא כאומר אנוסים וקטנים היינו שפוסלין השטר לגמרי מעיקרו ואומר שבפסול נחתם: שלא ניתן ליכתב. דכתיב ואל תשכן באהליך עולה ועדים על עולה לא חתימי כשאומרים חתמנו [ה] אין נאמנין דאין אדם משים עצמו רשע ואפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר: הא ראיה יש. מדקתני אין לאיש חזקה דאין חזקה מועלת לו לקיים מקחו אבל אי אית ליה סהדי או שטר שמכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה: ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי. ולא נגמרתי בדעתי להקנות לו אלא שהייתי יראה פן יכעוס עלי: לקח מן האיש. אחת מקרקעותיו וחזר ולקח מן האשה אותה קרקע שכל קרקעות הבעל משועבדים לכתובה: מקחו בטל. ואם מת הבעל או יגרשנה תטרוף דמ[…] אמרה

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' אישות טוח"מ סי' רה טור אה"ע סי' מב: [קדושין דף ז. וכ"מ]

ב מיי' פ"ג מהל' עדות טוח"מ סי' מו:

ג מיי' פי"ג ופי"ד מהל' טוען ונטען ופכ"ב מהל' אישות סמג עשין לה טוח"מ סי' קמט קנא וטור אה"ע סי' פה ב:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נמי

שלטי הגבורים

עידית והלכך לא שקיל בע"ח אלא מזיבורית כשאין לו כ"א בינונית וזיבורית בלבד וגם איננו לא חלקו בין היה לו עידית בשעת שלוה או לא והר"ן שם כתב בשם הרמ"ה דיש חילוק היכא שהיה לו עידית בשעת שלוה או לא וזה אם היה לו ללוה עידית בשעת שלוה ומכר אח"כ אע"ג דהשתא בשעת גביה אין לו עידית אלא בינוני' וזיבורית אזלינן בתר שעבודא דמעיקרא ונשתעבד לו למלוה בינונית זו בשעה שהיה עידית ללוה בידו ותו לא פקע שעבודא מיניה ומש"ה שקיל מבינונית דס"ל להרמ"ה דלית לאו דאמר דדבר תורה בע"ח בזיבורית אלא מדאורייתא בע"ח דינו בעידית ורבנן הוא דתקון דלא לגבי אלא מבינונית משום חששה דאקפוץ ואלוהו דכיון דמעיקרא קודם שמכר העידית משתעבד ליה הבינונית תו לא פקע שעבוד מיניה אבל אם לא היה עידית ללוה בשעת שלוה נמצא דעידית היא לו דבשלו הן שמין ובע"ח לא גבי מעידית אלא היכא דליכא קרקע אחריתי ובכה"ג דאיכא זיבורית אבל בינונית אז שקיל מזיבורית ולא מבינונית עד כאן מסקנת הרמ"ה והרא"ש והטור בנו נראה שפוסקים כעולא דאמר ד"ת בע"ח בזיבורית:

הגהות מאי"ו

[א] תי' לי' רשום למחוק וג"ב והתוס' מוחקין תיבת ליה וקאי על המוכר: [ב] נ"ב הלשון דאע"ג אינו מדויק ואפשר לחסר וכצ"ל דאע"ג דאנים בזביניה זביני כו' צריך מודעא ועי' בב"י סי' ר"ה: [ג] כרבה כצ"ל: [ד] נ"ב והא הזיק עובדא אפי' בזבין ותליוה דכתבינן מודעא: [ה] נ"ב פי' אעולה: [ו] נ"ב פי' אשה ומכר: [ז] נ"ב פי' שהוא אמנה: [ח] נ"ב פי' מאחר דלא ניתן לכתוב: [ט] נ"ב וכ"כ התוס': [י] אין לי בשלי דע"כ הוא שלו כצ"ל: [כ] נ"ב פי' דאין לבעל פירות אלא משעת נשואין: [ל] נ"ב ל"ג כדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה שבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא ירשנה וכדרבא דאמר רבא מתנה אפ"ה בתקנת חכמים כגון זכה מעין לו: [מ] נ"ב כגון נחלה דרבנן:

וכ"כ האשר"י בפרק ב' דכתובות מסר"ם

וכן מוכיח מתוס' ובמגדת אשר"י ובהגהות ודלא כרשב"ם. מאי"

ה"צ

ה"ג (ז) נימא וכו'. ואע"ג דמצי לאוקומי מתני' דאמרה הא ראיה יש בשקבלה היא דמי או בשכתבה אחריות מפורש ללוקח דבהאי גוונא אפילו לא קבלה איהי דמי המקח קיים כדאיתא פרק הניזקין [דף נה.] לא ניחא ליה לאוקומי מתני' במילתא דפשיטא דאם כן מאי קמ"ל אלא אוקמוה בגוונא דלא שייך למימר נחת רוח וכו' כדלקמן והיינו דאשמועינן הא ראיה יש ולפיכך פריך תימא נחת רוח וכו': ג' שדות. כלומר הא דאמר מקחו בטל מיירי בג' [שדות] אחד שכתב לה בתוספת כתובתה ואחד שייחד לה לעיקר כתובה דהיינו מנה מאתים

נר מצוה

רוח עשיתי לבעלי הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא (א) באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה *ואחת שייחד לה *בכתובתה (א) (א) (ב) ואחת [א] שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים שהן נכסי צאן ברזל כל שכן דהויא לה איבה דא"ל עיניך נתת בגירושין ובמיתה (ג) ואלא למעוטי נכסי מלוג (ד) והאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום לעולם למעוטי בנכסי מלוג וכי איתמר דאמימר כגון דזבין איהו לחודיה ומת דאתיא איהי ומפקה אי נמי זבינתה איהי לחודה ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא כדרבי יוסי (ה) דאמר ר' יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל זביני תרווייהו לעלמא לא שנא זבין איהו ברישא והדר זבינא היא ולא שנא זבינא איהי והדר זבין איהו אי נמי זבינא איהי לדידיה הוו זבינה זביני ולית לה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן הלכה: גרסינן בכתובות* הלכה מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלקוחות והראשונה מיד השניה וכו' *וכי כתבה לו מאי הוי והא תניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום ופרקינן בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי וכו' שמעינן מינה דבין נכסי דידה דאינון נכסי צאן ברזל ובין נכסי דבעל דאית לה בהון שעבוד כתובתה אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו יכולה היא לומר נחת רוח [ב] עשיתי לבעלי וכן הלכתא °אמר רב אין א *מחזיקין בנכסי אשת איש *ודייני גולה אמרו מחזיקין בנכסי אשת איש אמר רב מיסתבר טעמיהו דדייני גולה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הדר ביה מר משמעתיה אמר להו מיסתבר טעמיהו (ו) דאמרי (ב) כדרב יוסף דאמר רב יוסף אשת איש צריכה למחות באחר והיכי דמי כגון שאכלה מקצת חזקה בחיי בעלה ושלש שנים אחר מיתת הבעל דמגו דמצי אמר לה מינך זבינתה ואכלתה שני

רש"י

אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי ומיהו כל זמן שלא מת הבעל ולא תתגרש שלא בא לידי גיבוי [ג] המקח קיים: באותן ג' שדות. דוקא המקח בטל שהן משועבדות לה יותר משאר נכסים וסומכת דעתה עליהן יותר מעל שאר נכסים דודאי לא גמרה להקנות ומצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: אחת שכתב לה בכתובתה. שנשיעבד לה אותה שדה בפירוש בספר הכתובה ואחת שייחד לה לכתובתה ולא נכתב בתוכו אלא ייחדו לה אחר הנישואין [ד] ואחת שהכניסה לו שום משלה שהכניסה לו מבית אביה [ה] ושמוהו וכתבו שוויה בכתובה [ו] והן נכסי צאן ברזל שכותבין ודא נדוניא דהנעלת ליה כו' וסומכת עליו יותר לפי שהכניסתו מבית אביה אע"פ שבכל ענין גם שאר נכסיו משועבדים לה מ"מ היא סומכת על הנך ג' שדות יותר מעל שאר נכסיו ולא גמרה ומקנה: אילימא למעוטי שאר נכסים (ג). דהתם אין מקחו בטל: כ"ש דה"ל איבה. אם לא תמכור שיכעום עליה ומצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: דא"ל עיניך נתת בגירושין. ולכך אין את מנחת למוכרן אבל בהנך שלשה שדות לא יהא לה כל כך איבה לדין הוא שתערער בהן במכירתם כיון שהן מיוחדין לה: אלא. על כרחך אותן ג' שדות לרבותא נקט לאשמועינן דאפילו בהנך מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי: אלא למעוטי נכסי מלוג. דבההואדף לה. אי לקח מן האיש וחזר *ולקח מן האשה מקחו קיים כיון דהם שלה אינה יראה למחות בבעלה שלא ימכור ולא מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ומתני' דקתני אין לאיש חזקה משמע הא ראיה יש איירי בנכסי מלוג: איש ואשה שמכרו כו'. וס"ד כשמכרו שניהן [ז] איירי לא עשו כלום דמצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי וכ"ש [ח] דלבעלה מצי אמרה נחת רוח עשיתי לו: וכי איתמר דאמימר. לא שמכרו שניהם יחד אלא או או קתני: דאתיא איהי ומפקא. שהבעל לא היה יכול למכור אלא הפירות שהיו לו בה או אם היא תמות ויירשנה אז גם הגוף היה של הלוקח אבל אם הוא ימות תטול את נכסי מלוג שלה: דאתי איהו ומפיק. ולא אמרינן אחרי שאין הבעל יורש הגוף אלא מכחה והיא מכרה הגוף יפסיד הבעל: כדר' יוסי בר חנינא. דאמר באושאדף נא. התקינו כשגלתה הסנהדרין לשם באחת מי' גליות: הבעל מוציא מיד הלקוחות. כדמפרש טעמא בב"ק דאלמוה רבנן שעבודיה דבעל ושוייה כלוקח ראשון מיהו להכי אהני מכירת האשה שאם ימות בעלה ישלם הלוקח אבל זבנו תרווייהו לעלמא היא מכרה את הגוף והוא מכר את הפירות אי נמי זבנה איהי לבעלה זביניהו זבינא ולא מצי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי כיון דהם שלה: והראשונה מיד השניה. בפרק מי שהיה נשוי מפורש: אין מחזיקין בנכסי אשת איש. אם אחר החזיק בנכסי מלוג שלה אין לו חזקה כי מצי אמרה על בעלי סמכתי שהיה לו למחות ולכך לא מחיתי: ודייני גולה. שמואל וקרנא: מחזיקין. דהיה לה למחות: במגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה. אחרי מיתת בעליך ואכלתי שני חזקה ומהימן ולא דמי לאריס דאין לו חזקה [ט] בשירד לשדה לאריסות משום דאין זמן לאריסות וכל הימים יכול להיות שבאריסות עומד אבל הכא מיד שמת הבעל בטל המקח והיה לה למחות

נכסי נדונייתה זו היא גרסת ר"ח ז"ל והרי"ף והריב"ן מג"ש ז"ל (ופי') ונוכל לפרש דהאי בעל רוצה לומר לאלתר ואפילו בחיי הבעל דהכי תניא ברים פרק אלמנה לכ"ג (דף סו:) המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור [ולא עוד אלא אפי' הכניס לה שום משלו ורצה הבעל למכור לא ימכור] וקי"ל דכל היכא דאמור רבנן לא ימכור אם מכר לא עשה ולא כלום הרי מפורש שאותה שדה שהכניס לה שום משלו אם מכרו בטל לאלתר והשדות [י] האחרים שעשאן אפותיקי נמי בטל לאלתר [ואע"ג] דתניא בפרק השולח (דף מא.) העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה [כ] גובה משאר נכסים ואפילו באפותיקי מפורש כדמוכח בפ' המניח את הכד (דף נג:) גבי שור תם דאין לך אפותיקי מפורש ממנו שאינו גובה אלא מגופו ואפ"ה אמרי' התם דאם מכרו *להדיא מכור אפ"ה מצינא לאוקומא הכא שייחד אותן להיות שלה ולא יוכל לסלקה בדמים ונתנם לה במתנה גמורה ומיהו אם *מכר הבעל פירות של שדות אלו מכרו קיים כיון שהפירות שלו אבל כתבו המפרשים ז"ל שאם מכר גוף ופירות אפילו אמר הלוקח ניחא לי לאכול הפירות כל ימי הבעל אין שומעין לו דכי היכי דבטל המקח בגוף הקרקע הוא הדין שבטל לענין פירות נמצא לפי דרך זה שאפילו אפותיקי מפורש הבעל יכול למכרו עד שתאלמן או תתגרש שתבא לגבות כתובתה ותטרוף אלא אם כן כתב לה שלא יוכל לסלקה בדמים כדפירשנו לעיל ומיהו דעת הראב"ד ז"ל שהמוכר קרקע שייחד לה בכתובתה לאפותיקי מפורש בטל מיד: ולענין נכסי מלוג כתבו המפרשים דאם מכר גוף הקרקע בטל מיד דע"כ לא איבעיא לן בפ"ק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ.) אלא בעל שמכר קרקע לפירות מהו אבל מכר גופו של קרקע פשיטא לן דבטל מיד: למעוטי מאי. (שאר נכסים דידה) כלומר אם בהלו שלשה שדות מקחו בטל באיזהו דאמרינן מקחו קיים דמצינו למימר הא ראיה יש. שאר נכסים דידה שהכניסה לו קרקע דהוי נכסי צאן ברזל כל שכן דמצי למימר נחת רוח עשיתי כדי שלא יהיה לה איבה דכיון שאם פיתתו פיתתו לו וגובה משאר נכסים למה מעכבת וכ"ש בנכסים דידיה ממש שאין לה עליהם אלא שעבוד דיכולה לומר נחת רוח עשיתי שלא יאמר לי בעלי עיניך נתת בגירושין ובמיתה: דזבין איהו ומית. לאו דוקא מת שהרי אפילו מעכשיו מקחו בטל בגוף הקרקע בנכסי מלוג כדפי' אלא משום סיפא דזבנה איהי ומתה דדוקא הוא דכשמתה מוציא מיד הלקוחות מתקנת אושא כדמפרש בבבא קמא [דף נ.] דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל משום איבה ועשאוהו כלוקח ראשון ומכירתה בגוף הקרקע מהני היכא שמת הוא וכדאמרינן בירושלמי [כתובות פ"ט סוף הלכה א] מכרה היא ומת הוא אין האשה מוציאה מיד הלקוחות וכתב הרא"ה ז"ל דכיון דממכרה [ל] קיים אם רצה הבעל לבנות או לסתור או לשנות אותו קרקע ממה שהוא הלוקח מעכב עליו: אבל זביני תרווייהו לעלמא. המכר קיים שהרי היא מכרה הגוף והוא פירות אי נמי זבנה איהי לדידיה זבינה זביני ולא מצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דכיון שהם נכסי מלוג שלה אין לו לבעל להקפיד אם [מ] היא מוחה בידו הלכך אם יש לו שטר מכר ממנה ראייתו ראיה והיינו מתני' דקתני אין לו חזקה אבל ראיה יש: אין מחזיקין וכו'. כלומר אינים דעלמא הבא להחזיק בנכסי מלוג דאשה אין לו חזקה דמצי למימר הייתי סבורה שלא מכר לך בעלי אלא הפירות ומשום הכי לא מחיתי: ודייני גולה אמרו מחזיקין. כדמפרש: הדר ביה מר משמעתיה. אמר להו לא אמרי אלא בכה"ג כדאמר רב יוסף דהיכא שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים אחר מיתת הבעל אז הוא נאמן במגו דאי בעי אמר לה אנא זבנתה מינך ואכלתיה שני חזקה כי אמר ליה אנא זבנת לבעליך והנא זבינתה מיניה מהימן ואע"ג דקי"ל [מציעא דף מג.] דיורד ברשות אין לו חזקה והאי ירד ברשות [שהרי ירד בשעה שאין לו חזקה] כתב הרמב"ן ז"ל *) [דנאמן משום] דחיישינן שמא ישתכח הדבר [שירד בה בחיי בעלה] ויאמר מינה זבינתה שמשנתאלמנה ירדתי לתוכה [ולא קודם] ואז הוי שלא ברשות מפני שהבעל הוא שאינו יכול למכרו אבל היא יכולה למכור ולפיכך [אמר רב שצריכה כל אשה] להזמין עדים לומר להם שזה אוכל קרקע שלה וזו היא מחאתה ושוב אין לו חזקה לעולם כדין כל היורדין שלא בתורת חזקה אבל היכא שאכל ג' שנים אחר מיתת הבעל ולא מיחתה נאמן. ורב לא אמר כדרב יוסף שהרי קדם לו דורות הרבה אלא לישנא [דגמרא הוא] שקאי בדברי רב לפי שמעטו פירוש דרב ממילתא דרב יוסף דאמר כן: דייני גולה. הם שמואל וקרנא:

נא

*) נדפו"י הגי' דטעמא דהכי דחיישינן.

א ודין אין מחזיקין בנכסי אשת איש ומוכר שדה לאשתו מבואר מחלוקתם בארוכה בטור ח"מ סי' קנ"א ובטור אה"ע סי' צ"ז:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) ואחת שהכניסה לה משלו כצ"ל ופירושו מבואר בנ"י ובזה א"ש הא דאמר אילימא למעוטי שאר נכסים שהן נכסי צאן ברזל וממילא משמע דאותן ג' שדות אינן צאן ברזל כלל ואילו לגי' רשב"ם שגרס וא' שהכניסה לו שום משלה היינו צאן ברזל ודו"ק ולפי פי' הרי"ף ז"ל דהוי כ"ש אם דאותה קרקע הבעל עומד באחריותה והוי ממש כמו שאר נכסים וכמבואר בנ"י:

נ"ל להדיא

נ"א מכר הבעל שדות אלו לפירות בלבד מכרו כו'. ד"ת

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא נצרכה אלא: (ב) נ"ב באלפסי ישן גרסי' ואחת שהכניס לה שום משלו והיא גי' ר"ח כמ"ש התוס' וכך היה גורס נ"י בדברי הרי"ף כמו שהוא לפניך: (ג) נ"ב משמע דהאי למעוטי כו' הוי נמי מדברי המקשה וכך מבואר מדברי התוס' וגרסי' האמר אמימר בלא וי"ו אבל רשב"ם גורס אלא למעוטי נכסי מלוג והאמר אמימר כו' ומפרש דהאי למעוטי כו' הוא מדברי המתרץ כו' עיין עליו: (ד) נ"ל האמר: (ה) נ"ב בר חנינא: (ו) נ"ב הוא: (ז) נ"ל תימא:

ד"ת מ"ז

הגהות מא"י

[א] נ"ב מה שכתוב לפנינו ואחת שהכניסה לו שום משלה אינו מדויק דלפ"ז איך כתב בתר הכי אילימא למעוטי שאר נכסים דהיינו נאן ברזל הא לפי גי' זו ואחת שהכניסה לו שום משלה היינו נמי נאן ברזל אלא כצ"ל ואחת שהכניס לה שום משלו כפי' הנ"י אליבא דהרי"ף וזה לא הוי נאן ברזל: [ב] נ"ב אבל בנכסי מלוג אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי: [ג] נ"ב כתובתה: [ד] נ"ב ועשאו אפותיקי: [ה] נ"ב שדה: [ו] נ"ב שקבלה הבעל עליו בדמים: [ז] נ"ב יחד: [ח] וכ"ש אי זבנה לבעלה כצ"ל: [ט] נ"ב לטעון אח"כ לקחתיו: [י] נ"ב פי' שכתב לה בכתובתה וייחד לה בכתובתה: [כ] נ"ב פי' ומכר האפותיקי: [ל] נ"ב פי' בשמת הוא: [מ] נ"ב פי' ואפ"ה מכרה אמרי' ודאי ברצון מכרה:

א מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה ופכ"ב מהל' אישות ופי"ג ופי"ד מהלכות טוען ונטען סמג עשין לה טוח"מ סי' קמ"ג קנ"א טור אה"ע סי' פו:

בנדוניתא ואחת שכתב לה שום משלו. כ"ה הגי' בד"ק

דין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה ומחלוקתו מפורש בארוך בטור ח"מ סי' קמ"ג וקנ"א וטור אה"ע סי' פו וסי' צו

הגהות חו"י

(א) נ"ב בנ"י שגרס הרי"ף שהכניס לה ולא כפי' הרשב"ם: (ב) נ"ב בגמ' מסתברא אמרי כדר' יוסף פי' שבכה"ג אמינא דבריהם נראין אבל הם פליגי בכל ענין: (ג) נ"ב ולא גרס בגמ' שהם נכסי צאן ברזל והרי"ף דגרס לה היינו מ"ש ואחת שהכניס לה רק וא' שהכניס לה נכ"י בכתובה:

[עיין כתובות סוף פ"ג בשם הגאון]

לא קנתה • דיכול הבעל לומר לא נתכוונתי למכור גוף הקרקע אלא לגלות מעותיה הטמונים: במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות • משום דנותן בעין יפה נותן וגם לא שייך למימר במתנה לגלויי זוזי דהא איהו מוליאה זוזי מתחת ידה ומיהו אע"פ שאין הבעל אוכל פירות אם מתה הבעל יורשה למה"ד לאב שנתן מתנה לבנו שאע"פ שאין לאב אכילת פירות אם מת הבן האב יורשו ולא עוד אלא אפילו מכרה היא או נתנה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וכן כתב הנגיד רבינו שמואל הלוי בשם רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל: אמר המחבר אמרינן בגמ' [דף נא.]

נר מצוה

שני חזקה כי קאמר לה נמי (א) את זבינתה ניהליה ואנא זבינתה מיניה מהימן: *אמר רב המוכר שדהו לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ור' אלעזר אומר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות: אמר רבא הלכתא המוכר שדהו לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות תרתי לא קשיא כאן במעות טמונים כאן במעות שאינן א טמונים במעות טמונים לא קנתה דאמרינן לגלויי זוזי הוא דעבד במעות שאינן טמונים קנתה והבעל אוכל פירות ובמתנה לדברי הכל קנתה ואין הבעל אוכל פירות ת"ר (א) אין ב מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן ב האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד מת יחזיר לרבו *קבל מן התינוק יעשה לו סגולה [א] °מת יחזיר לאביו מאי סגולה רב חסדא אמר ס"ת רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם יעשה כפירושן ג וא"ד יעשה ג פירוש לפירושן: דביתהו דרבה בר בר חנה כי הוה קא שכבה אמרה (א) כיפי דמרתא דבני ברתא אתא לקמיה דרב אמר ליה אי מהימנא עלך (ג) (דברתך) עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה איכא דאמרי הכי אמר ליה אי אמירא לך (ברתך) עשה כפירושה ואי לא עשה פירוש לפירושה: (ג) תשלום תוספתא ג האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת תנו ספר תורה לבית הכנסת ינתנו לבית הכנסת הרגיל בו ואם היו שנים והיה רגיל בשניהם ינתנו לשניהם האומר תנו מאתים דינר לעניים ינתנו לעניי אותה העיר (ד): ג ולא לאב בנכסי הבן וכו': אמר רב יוסף ואפילו חלקו רבה אמר חלקו לא והלכתא ד חלקו לא תניא נמי הכי בן שחילק ואשה שנתגרשה הרי הן כשאר כל אדם איתמר ה אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אימא רב אמר עליו להביא ראיה שנפלו לו מבית אבי אמו ושמואל אמר על האחין להביא ראיה שהן משל אמצע אמר

רש"י

למהות: והבעל אוכל פירות. דלא עדיפא מנכסים שנפלו לה בירושה: במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. דנותן בעין יפה נותן: תרתי. בתמיה כי דבריו הם סותרים זה את זה: לא קנתה. משמע לא גוף ולא פירות [ב]: לגלויי זוזי. אותן מעות הטמונים שהטמינם רלה לגלותם ולא גמר כלל להקנות לה אבל במעות שאינם טמונים לא שייך למימר הכי כי הם גלויים כבר: אין מקבלים פקדונות. דאיכא למימר נגנבו מבעליהן ומאדוניהן וכן תינוקות שמא נגנבו מבעל הבית [ג] ואכור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלום מהן יחזירום למקום שנגנבו משם: יחזיר לאשה. דאין לנו להחזיקה כגנבית: מתה יחזיר לבעלה. דממה נפשך עתה הוא של בעלה: יחזיר לרבו. דמה שקנה עבד קנה רבו ונראה דאפילו נשתחרר ואח"כ מת יחזיר לרבו דכיון דהיה עבד כשהפקיד בידו וסתם עבדים (ב) הם גזלנים אבל נתגרשה האשה ואח"כ מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה שוב אין בעלה יורשה: יעשה לו סגולה. אוצר שהקרן יהא קיים עד שיגדל ויודע לשומרו או יחזיר לו: ס"ת. שלומד בה והקרן קיים: דיקלא דאכיל מיניה תמרי. אבל לא יעשה בהן סחורה שמא יארע לו תקלה ויאבד: ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושן. כלומר לא יעשה כמו שפירשו אלא יחזיר לבעלים ואין נראה לי (ג) גירסא זו דאם כן רב לקמן בסמוך דעבד כמאן וה"ג ואם לאו שאינו מאמין להם שהיא של אותו פלוני אלא נראה לנפקד שהן אינן רוצין לומר שהוא של בעלים דלא ליתחזקו כגנבי יעשה פירוש אחר לפירושן ויחזיר לבעלים דהיינו כרב דבסמוך (ד) וי"מ ואם לאו שהם לא פירשו בעת מותו יעשה הוא פירוש למה שהיה להם לפרש ויחזיר לבעלים: כיפי. נזמים הם: דמרתא. אחיו של רבי חייא: דבני ברתא. בני בתו של מרתא: אי מהימנא לך. שלא נגנבה משלך: עשה פירוש לפירושה. ועכב לעצמך: אי אמידה לך. שיש לאשתך אוהבים שנתנו לה על מנת שלא יהא לך חלק בהן והיא נותנת זו המתנה לקרובה עשה כפירושה: עשה פירוש לפירושה. ועכב לעצמך: אפילו חלקו. פי' כשנתפרדו זה מזה האב והבן אפ"ה אין מחזיקין שאין מקפידין זה על זה: אחד מן האחין. כגון גדול מן האחין אחרי מות האב: איכות. כוחות (ד) ושטרות של הלואות: ושטרות. מכר שנכתבו בשמו: מבית אבי אימא. שאין אתם יורשים עמי

מודם

המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי אמר ליה פשיטא דל זוזי מהכא ותקני בשטרא פירוש מדנקיט לה סתמא משמע אפילו כתב לה שטר אחר נתינת המעות ומש"ה קאמר דל זוזי וכו' כלומר אפילו עבד לגלויי זוזי הא הדר אקני בשטרא. לא כתבתי זה אלא מפני דין אחר היוצא מזה דאילו לענין המוכר שדה לאשתו כבר מפורש בפנים האמת אלא מפני שמכאן דקדק הרב בעל העיטור ז"ל דשטרי ראיה שאדם כותב מכרתי שדה פלוני לפלוני יש בהן משום קנייה כאילו כתב בהם שדי מכורה לך דאי לא מאי קושיא דילמא בשטרי ראיה שמכר לו את השדה בכך וכך דמאן נימא לך דשדה מכורה לך כתב לה ונראה שדעת הרמב"ן ז"ל הוא כן אע"פ שהרא"ה ז"ל חלק בדבר וכי היכי דאמרנו במכר לא קנתה דחיישינן למעות טמונים דמספיקא אוקי קרקע בחזקת מריה קמא (ב) ה"ה לענין מלוה אפילו בשטר אין לה עליו כלום ואפילו נתגרשה עד שיתפרש בשטר שהיו ממעות שאינם טמונין הריטב"א ז"ל. ואע"פ שאמרנו דלאחר מיתתה מכירתה ומתנתה בטלין מיהו אם התנה בפי' שתוכל למכור ולתת התנאי קיים ויכולה למכור ולתת בין במתנת בריא בין במתנת ש"מ. הריטב"א ז"ל: תרתי • בתמיה כלומר שני דברים של רבא סותרים זה את זה דמדקאמר לא קנתה ש"מ דגוף ופירות של בעל הם והדר אמר והבעל אוכל פירות דמשמע הפירות לבעל אבל גוף הקרקע לאשה הוא: שאינן טמונים. שהיו לה מעות שנתנו לה ע"מ שלא יהיה לבעלה רשות בהם והשתא ליכא למימר דלגלויי זוזי קא עביד שהרי גלויין ועומדין הם ובהא אמר רבא שהבעל אוכל פירות כלומר שהיא קנתה הגוף והפירות לבעל: אין מקבלין פקדונות. משום דשמא גנבו מבית אדוניהם מה שמפקידין וכמלא שהנפקד מסייע ידי עוברי עבירה כדאמרי' בעלמא לאו עכברא גנב אלא חורא גנב: אמר המחבר

האשה נאמנת לומר ממעות שבידה כל היכא שאינן ביד הבעל דמתנה הם שנתנו לה והכי איתא בירושלמי פרק מציאת האשה *)[גבי מציאת האשה לבעלה אמר רבי יוסי לא אמרו כן אלא כדי שלא תהא אשה מברחת זהובים משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי ופריך התם] הגע עצמך שנתנו לה במתנה כלומר עדיין מה תקנה עשית תגנוב מבעלה ותאמר מתנה נתנו לי והר"י ז"ל כתב שהאשה נאמנת לומר שנתנו לה במתנה גמורה ע"מ שאין לבעל רשות בה אפילו אפירות [ה] וכן דעת הרשב"א והריטב"א ז"ל וקנא ראיה איכא מהא דאמרי' הכא יחזיר לאשה [יחזיר לעבד] ואם איתא נאמנת לגמרי והבעלים יכולין להוציא מידה למה יחזיר [ו] לה הפוכי מטרתא למה לי ע"כ: יחזיר לאשה. דשמא אחר נתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בו [ומיהו] אם מתה בעלה יורשה וכן בעבד דמה שקנה עבד קנה רבו (ג) ואע"ג דבגמרא אמרינן שהמחזיק בנכסיו זכה בהם שאני עבד דאיכא למיחש שמא גנבו ומיהו בחייו יחזיר לו דהיינו במקום שנטל[שלל] שלא הפסידו הבעלים כלום מפני קבלתו של זה הולך למקום שנטל יחזיר כדמוכח בירושלמי [פ"ב דב"מ הלכה ד] גבי ספק היינוח וגבי קטן דאמרינן יעשה סגולה לאו למימרא שאם החזיר לתינוק ואבדו יהיה חייב לשלם אלא לצאת ידי שמים דוקא קאמרינן ומשום השבת אבדה ומותר לתת ביד אפוטרופוס של קטן וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא לקטן שלא הגיע לכלל פעוטות דאילו הגיע יחזיר לו שהרי מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי: יחזיר לאביו. ולא לאהין לפי [ב"ב דף קמו:] שהאב קודם לכל יוצאי ירכו: כפירושן. יחזיר לאותו פלוני שאמר: פי' לפירושן. כלומר שיעכב *) הפקדון לעצמו אלא אם כן יביא ראיה אותו פלוני או ישבע שהוא הפקיד אצלה וזה פי' לפירושן שהם מתביישין לומר שהיא של בעלים שגנבו מהם: כיפי. נזמים: מרתא. שם חכם אחיו של רבי חייא: דבני ברתא. של בני בתו: אי אמידה לך. פי' אותם שאומרת עליהן שהפקידו לה אם מוחזקים שיהיו עשירים כל כך עשה כפירושה אי נמי אם אשתך אמידה לך שיש לה ממון על מנת שאין לך רשות בו כמלא שרוצה ליתנם ואלו עשה כפירושה: תוספתא [פ' בתרא דב"ק] האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת תנו ספר תורה לבהכ"נ ינתנו לבהכ"נ הרגיל בו ואם היו שנים והיה רגיל בשניהם ינתנו לשניהם האומר תנו מאתים דינר לעניים ינתנו לעניי אותה העיר: ב: האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קוצן ונותן פת לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים: אפילו חלקו. כלומר נתפרדו האב והבן שאין סמוך על שלחן אביו ואין מתעסק בנכסי אביו כלל וטעמא דאין מחזיקין זה על זה משום דלא קפדי אהדדי: והלכתא חלקו לא. אלא כיון שחלקו יש להם חזקה זה על זה: אחד מן האחין. גדול האחין המתעסק בממון אביו: אונות. שטרות מכירות לשון כח [ז] [בראשית מט] כחי וראשית אוני: ושטרות. כלומר ושטרי הלואות: יוצאין על שמו. כלומר שהשטר אמר שהוא הלוה או לקח: אבי אימא. כגון שאינם אחין מן האם אלא מן האב: להביא ראיה. לקמן [דף נב:] מפרש רבה ראיה בעדים פי' ר"ח ז"ל ראיה שהיה לו סגולה ממקום אחר כשיעור זה: אבא. שמו רב אלא דקרו ליה אבא משום כבוד: על האחים להביא ראיה.

*) דיס

דכיון

[א] מת יחזיר לאביו האחים וכו"ב בגמ' איתו: [ב] נ"ב והבעל אוכל פירות משמע שקנתה גוף הקרקע: [ג] נ"ב שמם דריש שם: [ד] כוחות ושטרי מכר ושטרות של הלואות שנכתבו ובד"ה כנ"ל: [ה] נ"ב פיי של מתנה: [ו] נ"ב דסו"ל יודיעו לבעלה. תוס': [ז] נ"ב ולא קשה מידי דודאי אנו חוששין לדבריהם שמא אמת דשל פלוני הם ולכך יעכב אצלו ולא יחזיר לשום אחד [ח] נ"ב כמו: שהוא ראיה ולא דמי למתו ולא פרשו שאנו חוזרין לבעלן מספקא שלכן הוא. ואם נאמר שאיכא דאמרי יעשה פי' לפירושן היה לגבי ג"כ כמו שגרס הרי"ף בש"ע דלא קשה ולא עידי:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א אף כשהוציאה מעות טמונות אם היא טוענת שלי הם שנתנו לי במתנה נאמנת הואיל והיא מוחזקת בהם כמבואר בקונט' הראיות:

כתב ריא"ז

ב קבל מן האשה יחזיר לאשה שמא נתנו לה במתנה מתה יחזיר לבעלה שהרי בעלה יורשה נתגרשה האשה יחזיר ליורשיה כמו שביאר מז"ה קבל מן העבד יחזיר לעבד שמא נתנו לו במתנה ע"מ שאין לרבו רשות בהם מת העבד יחזיר לרבו נשתחרר העבד ומת יחזיר ליורשיו שהרי אם היה העבד בחיים היה מחזיר לו כמו שביאר מז"ה.

כתב ריא"ז

ג יעשה פירוש לפירושן ויעכבם לעצמו כדברי מז"ה ול"נ שאינו רשאי לעכבם לעצמו אלא יחזירם לבעלים כגון לבעלה של אשה כשהיא תחת בעלה ולרבו של עבד כשהוא תחתיו ולאביו של תינוק כמבואר בקונט' הראיות:

ד כתב הטור ואם חלקו בשום דבר או על האחין להביא ראיה אפי' בחייו ואפי' אם השטרות יותר מכדי הדבר שחלקו זהוא שזמן השטרות אחר זמן החלוקה וכתב מיי' דוקא באחין שבמעו אהדדי אבל אחר שטען שנתנו לו או שקנאו מבעלים גובה בו וא"צ להביא ראיה והראב"ד השיג עליו שאין גובה בלא ראיה וכן פי' ר"י ז"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ן שפירא (א) התוס' תמהו בזה אמאי נקט בש"ג דזבינתיה ניהליה והיא זבנה ניהלי הנ"ל דנאמן לומר דמינך זבינתא והרמב"ן בחידושיו תמה עוד בזה דלמה אמר אשת איש צריכה למחות הרי כשהיא א"א אינה צריכה למחות ואין מחאתה מועיל כלום בחיי בעלה והאריך לפרש את הסוגיא בע"א ואומר אני שיש ליישב קצת קושית תוס' ע"י קושית הרמב"ן דמאחר דאמר אשת איש אינה צריכה למחות דייק בגמ' דאיירי בטוען הלוקח שקנאה בעוד היותה אשת איש ומיהו הרמב"ן מקשה דנוכל לומר דלכך אמר א"א צריכה למחות משום שבא להשמיענו אף אם היתה החזקה שהחזיק בה בעוד שהיתה א"א אפ"ה צריכה למחות והוא הידוש גדול דלא מדמינן ליה לבאר יורד שלא ברשות וכמבואר ברשב"ם בגמ' ובנ"י ומ"מ נוכל ליישב בזה קושית התוס' דאפשר דתלמודא דייק דהטענה באה בעוד היותה א"א ודו"ק עד כאן נמצא כתיבת יד הרב ז"ל במסכת זו: מהר"ם (ב) ק"ק למה כתב ה"ה כי בגמ' משמע דכ"ש הוא דאפי' למ"ד במכר קנתה ולא אמרי' לגלויי זוזי הוא דעביד בלוה ממנו מודה דלא משתעבד ודאי לגלויי זוזי הוא דבעי דלא ניתא ליה דלהוי עבד לוה לאיש מלוה:

(ג) ואפי' כשתחרר העבד והרי הוא עכשיו כגר אפי' הכי מת יחזיר לרבו אע"ג וכו':

וכן כתבו התוס' והאשר"י בשם ר"ם

א מיי' פ"ז מהל' פקדון ופכ"ב מהלכות איסור סמג עשין פח טור חו"מ סי' פו: ב טור ח"מ סי' רנ: ג מיי' פי"ג מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טור ח"מ סי' קמט: ד מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע סי' רפב:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כמי: (ב) נ"ל דביתהו: (ג) נ"ב פירוש תוספתא בפרק הגוזל בתרא מתחלת ברא"ש אין מקבלין פקדונות כו' וזה תשלומי תוספתא דב"ק: (ד) נ"ב ר' אחא אומר לעניי כל ישראל כ"ה בתוספתא וכן מצאתי מוגה גם באלפס ישן ולי נראה דאין להגיה כך באלפסי משום דנראה דבכוונה השמיט האלפסי דברי ר' אחא לאורויי דהלכה כת"ק וכן סברא"ש לא הביא כי אם דברי ת"ק וכן פסק הטור בחו"מ סי' רנ"ג וביו"ד סי' רנ"ח:

הגהות חו"י

(א) נ"ב היכא לעיל בריש ב"מ ס"ס המפקיד: (ב) נ"ב ול"ע א"כ בחייו נמי ולמה אתרע חזקתו במותו: (ג) נ"ב ול"ע דהיא מיירי במתנה מתחלה ובשלה הוא ואפשר דלאמת ואילו היה היתה מבררת שאינן לה ע"מ כו': (ד) נ"ב גם לתירוץ זה דחי הרשב"ם דא"כ היינו הא דת"ר בריתא:

*) רשב"ם פי' מחזיר לבעליהן ולפי' הר"ן [ח] קשה וכי עדיף ממתו ולא פירשו כלל דיחזיר לבעליהן מספק"

א מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצג :

דכיון דיתמי לאו בני ראיה הם ואינם יודעין לחפש זכותן על האחין שהם גדולים להביא ראיה שמן הממון המשותף היו האונות והשטרות דאע"ג דאביהם לא היה נאמן בלא ראיה בהא טענינן ליתמי לומר שאם היה אביהם קיים היה יכול להביא ראיה : זוגא דסרבלא . מספרים של סורקי בגדים שגוזזין בהם הסרבלים והוציאם מיד היתומין אע"פ שלא היו לבעלים עדים שהשאילום רק שהיו להם עדים שהיו שלהם ולא טען ליתומים שאביהם לקחן כיון שאביהם לא היה יכול לטעון כן מפני שהם דברים העשויין להשאיל ולהשכיר : אמר המחבר נר מצוה ודוקא משום דאיכא ראיה אבל אי ליכא ראיה הא"ב היה נאמן וטענינן אנן ליתמי אפילו בכלים אלו : ספרא דאגדתא . דוקא עשוי להשאיל אבל שאר ספרים יש להם חזקה כדמוכח בפרק הגוזל (דף קיד:) גבי מכיר כליו וספריו ביד אחר ע"כ : [ס] *קשיא וכו' . כתב רבינו חננאל ז"ל שקבלה מן הגאונים ז"ל דלא דחינן מימרא בקשיא אלא בתיובתא אם כן קיימא לן כשמואל אהא דאמר מודה לי אבא וכן פסק הרב אלפסי ז"ל אבל אי לא מת קיימא לן *כר"מ [דאמר] עליו להביא ראיה כדמפורש בסמוך : לא שנו . הא דאמר רב עליו להביא ראיה : שאין חלוקין אפי' בעיסתן . כלומר בשום דבר בעולם אבל אם חלוקין בשום דבר תולין אותו בו ואמרינן עלרן הוא ונתעשר מזה ופי' המפרש דלפי' רבינו חננאל ד"ה דלעיל [דאמר עליו להביא ראיה בנפלה לו סגולה ממקום אחר כשיעור זה] הכא מיירי דוקא כגון שראו ב"ד שהיה יכול לקמץ מעיסתו כשיעור אותו סך : גרסי' בגמרא [דף נב:] ראיה במאי רב אמר ראיה בעדים ורב ששת אמר בקיום השטר אמר ליה רבא לרב נחמן הא רב הא שמואל הא רבה הא רב ששת מר כמאן סבירא ליה א"ל אנא מתני' ידענא דתניא אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אימא עליו להביא ראיה וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו מבית אבי אימא או מבית אבי אבא עליה להביא ראיה מאי וכן מהו דתימא אשה כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי אימא לא גזלה מיתמי קמ"ל : ראיה במאי . האי ראיה דאמרי רב ושמואל במאי צריך שיביא עדים או שיקיים שטרו ויגבה את חובו והוי כאילו אמר הלכה כרב או כשמואל דאילו צריך להביא עדים היינו כרב דאמר עליו להביא ראיה ואי לא צריך עדים אלא שיקיים שטרו ויגבה את חובו היינו כשמואל דאמר על האחין להביא ראיה כלומר וזה אין צריך כלום אלא שיקיים שטרו ויגבה את חובו דליכא למימר דקיום השטר הוי ראיה גדולה אפילו לרב משום שלא יהיו נזקקין בית דין לקיימו עד שידעו בבירור שהוא [י] משלו וכדפירש הר"ם ז"ל דהא אמרינן בפרק שני דייני גזירות (דף קט:) תני רבי חייא ב"ד חותמין על השטר אף על פי שלא קראוהו ולפיכך הסכימו האחרונים ז"ל דרבה כרב ורב ששת כשמואל ואתי שפיר הא דלא בעי תו רבא לרב נחמן לבתר דאמר ליה מתני' ידענא דאתיא כרב אי ס"ל אכתי איבא דרב כרבה או כרב ששת דאי איתא דתרוייהו איבא דרב פליגי וכדפירש הר"ם ז"ל הכי איבעי ליה למבעי ופסקו המפרשים ז"ל דקי"ל כרב דעליו להביא ראיה דהא ר"נ קאי כוותיה ותניא כוותיה ואם מת קי"ל כשמואל וכדפרישית לעיל : מאי וכן . דלא ה"ל למימר אלא והאשה ומדאמר וכן משמע דרבותא אתא לאשמועינן : דשביחא לה מילתא . כלומר חשיבות הוא לה דמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוטרופא של יתומים וגם משבחין אותה בני אדם על כך : לא גזלה . ואם לא היה אמת לא היתה אומרה קמ"ל דאפ"ה צריכה להביא ראיה שנפל לה ממון בירושה או במתנה וכן הלכה : אטו כל הני [דלקמן] כלומר דאחין שחלקו ונותן וכו' לאו בחזקה קנו דמדקאמר בד"א במחזיק מכלל דהנהו לאו חזקה נינהו והלא נעל וגדר ופרץ ודאי חזקה נינהו : בד"א . דבעינן ג' שנים לחזקה היינו בערעור מקח וממכר אבל לענין שאין טוענין זה כנגד זה כגון מתנה שמודה נתתי אלא שרוצה לחזור בו או באחין שאחר שחלקו רוצה אחד מהם לחזור ולחלק או המחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים דכל המחזיק בהם זכה אם החזיק אחד [כ] [אחר] שגדר ונעל ופרץ כל שהוא הוי חזקה בכל אותה קרקע ושוב אין אחר יכול להחזיק בו ובמתנה כמי אינו יכול לחזור בו וכן בחלוקה ומסירת מפתח לאו כלום היא וכן פר"י ז"ל והרמב"ן ז"ל והביא דפ"ק דפסחים [ל] (דף ד·) [דהשכיר בית לחברו אם מסר לו המפתח עד שלא חל י"ד] היא מפורשת שם . והעלו האחרונים ז"ל דנעל כל שהוא דאמרינן ר"ל כל שנעל את הדלת קנה שהרי הוא נועל בפני כל אדם כדרך שאדם עושה בשלו ולא דמי למבריח ארי דלא הוי חזקה כדלקמן [דף נג.] דהתם המזיק מצוי שם וזה נועל בפניו [כגון] לגדור בפני המים [הבאים לשטוף] אבל זה שנועל ולא מפני מזיק אלא כדרך שאדם עושה בשלו למנוע ממנו רגל כל אדם הרי זו חזקה והא דאמרינן בפ' הזורק (דף עז:) תיחוד ופתח דהוה משמע שצריך לנעול ולפתוח כדי דלא ליהוי כמבריח ארי וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מכירה ליתא דלא"ה דפתיחה מעכבת היכי תנן התם ה"ק תיחוד ואפילו שפחה לאלתר אם הדרין בתוכה מקפידין בנעילתה דבהכי סגי והשתא אתי שפיר הא דלא קאמר האי נעל ה"ד כי היכי דאמר גבי גדר ופרץ [מ] משום דמליסגא דמתני' דאמר נעל כל שהוא משמע שפיר דבנעילה לחודה ולאלתר סגי : בקדושין דבי לוי . ברייתא של מסכת קדושין שסדר לוי כמו שסדרו ר' חייא ור' אושעיא : נעל . אמקח וממכר קאי דתנן בקדושין (דף כו·) דקרקע נקנית בחזקה : בפניו אין שלא וכו' . בתמיה : לא צריך וכו' . אלא כיון שנראה לו והחזיק בפניו אינו יכול לחזור בו והלוקח נתחייב לו בדמי המקח : שלא בפניו וכו' . ואפילו אם נתן לו כבר המעות לא קנה אם הוא במקום שדרך לכתוב שטר עד שיכתוב שטר או יחזיק בראוי : כל שהוא . דתנן נעל וגדר ופרץ כל שהוא כמה הוא דמסתמא דבר ניכר בעינן : והשלימו [נ] ליה . לאו דוקא אלא לפי דהשתא לא יוכלו לעלות וליכנס שם : טובא עבד . כלומר והיכי קרי ליה כל שהוא : והשתא סלקי ליה בדוחקא .
בשביל

שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה [א] (א) דאע"ג דלא טענינן להו ליתמי מאי דלא (א) טעין אבוהון דהא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר כי הא [ב] מילתא טענינן להו ליתמי מאי דלא (ב) טעין אבוהון וקי"ל בהא כוותיה דרב דהא תניא כוותיה *אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הן שנפלו לי מבית אבי אימא עליו להביא ראיה וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה (ג)ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אימא עליה להביא ראיה אמר רב חסדא לא שנו שעליו להביא ראייה אלא שאין חלוקין בעיסתן אבל אם חלוקין בעיסתן [ג] אימור (ד)מעיסתו קימץ ועל האחין להביא ראיה וכן הלכתא ואם מת (ג) על האחין להביא ראיה דמודה בה רב לשמואל ולית בה פלוגתא : °בד"א *במחזיק וכו' : אטו כל הני דאמרינן לאו בני חזקה נינהו *אמר רבה הכי קאמר בד"א בחזקה שיש עמה טענה כגון מוכר אומר לא מכרתי ולוקח אומר לקחתי אבל חזקה שאין עמה טענה כגון הנותן (ה) במתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר א דלמיקנא בעלמא הוא דקא בעי כיון שנעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה תאני רב *שרביא בקידושין [ד] דבי לוי נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו הרי זו חזקה בפניו אין שלא בפניו לא אמר רבה בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני *שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני ואמר שמואל לא שנא מכר ולא שנא מתנה [ה] ודוקא גדר או נעל או פרץ כל שהוא (ג) אבל בהילוך לא קנה דתניא* (ו) הלך בה ארבע אמות לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום (ד) ומודים חכמים לר' אליעזר בשביל של כרמים וא"ל לך חזק וקני והלך בו קנאו הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך *כי אתא לקמיה דר' יצחק בר אבא אמר להו הבו ליה כי היכי דדארי טונא דשבישתא והדר ולא אמרן אלא *דלא מסיימי מחיצתא אבל מסיימי מחיצתא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא: וכמה כל שהוא כדשמואל דאמר שמואל גדר גדר והשלימו לעשרה פרץ פרצה כדי שיכול ליכנס בתוכה הרי זו חזקה האי גדר היכי דמי אילימא דמעיקרא לא הוו קא סלקי ביה והשתא נמי לא (ה) סלקי ביה מאי עבד ואלא מעיקרא הוו קא סלקי ביה והשתא לא (ה)סלקי ביה טובא עבד אלא מעיקרא הוו (ה) סלקי ביה בנייחא והשתא בדוחקא: (ז)האי פרצה ה"ד אילימא דמעיקרא (ו) הוו סלקי ביה בדוחקא והשתא נמי עיילי ביה בדוחקא מאי עבד ואלא מעיקרא לא הוו עיילי בה והשתא עיילי בה טובא עבד

רש"י

מודה לי אבא. רב קרי אבא: שאם מת. ולו בניס ליורשו: על האחין להביא ראיה. דכיון דיתמי נינהו לא ידעי במילי דאבוהון ועל האחין להביא ראיה אבל כשהוא עצמו קיים אם איתא דשלו היה יכול למצוא ראיה ואי לא מייתי ראיה יפסיד : מידי דלא טעין [ו] אבוהון. שאין אנו טוענים [ז] לאבוהון שאם היה אביהם קיים היה צריך להביא ראיה : זוגא דסרבלא . זוג של מספרים [ח] שגוזזין בו סורקי בגדים סרבלים והיו לבעלים עדים שהיו שלהם ואפיק מיתמי אע"ג דלא אייתי ראיה שהשאיל או השכיר לאביהן כדין דברים העשויין להשאיל או להשכיר ואמר לקוחים הן בידי שאינו נאמן ולא אמרינן אם (לא) היה אבוהון קיים היה מביא עדים שלקחו ממנו : שאין חלוקין . זה מזה בשום דבר אפילו בעיסתו דניכר דאין לזה שום דבר בלא זה : מעיסתו קימץ . בעבור שהיה עצרן יותר מאחרים קימץ ואצר עד שלקח זה משלו : בד"א . דבעיא ג' שנים : בחזקה שיש עמה טענה . כלומר ערעור : שלא בפניו צריך למימר . אם בא להחזיק שלא בפני המוכר כגון שהמוכר בעיר אחרת או באותה עיר ובא להחזיק שלא מידיעתו לא הוי חזקה אא"כ יאמר לו מוכר ללוקח לך חזק וקני · ל"ש מכר ול"ש מתנה. צריך לומר לו לך חזק וקני ולא אמרינן בעין יפה הוא נותן שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני : מאי קעביד . דכל בנין דלא צריך לא הוי חזקה : טובא עביד . ואין זה

כתב ריא"ז
א יש חילוק בין הקונה בנכסי הגר ובין הקונה בנכסים שחבירו מקנהו שאם היה חבירו מקנה ואפי' מכר לו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן כמו שביארנו בפ"א של קדושין אבל בנכסי הגר שאין מי שיקנהו אלא הוא מעצמו קונה אם החזיק בשדה זו לא קנה שדה אחרת אע"ג שהיא סמוכה לה והמצר מפסיק ואע"ג שאינו גדר גבוה י"ט כמו שביאר מז"ה במהדורא קמא :

גי' מהר"ס כרב

הגהות הב"ח
(א) ואף על גב כצ"ל : (ב) נ"ב נמי : (ג) נ"ב הכי איתא בפ' המוכר פירות בדף ק' ע"ש : (ד) נ"ב עד שיחזיק : (ה) נ"ב קא : (ו) הוו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה מאי עבד כצ"ל ישאר נמחק :

לקמן דף ק. ושם ליתא תיבות ארבע אמות רק הלך בה לארכה ולרחבה (ג"א)

הגהות מא"י
[א] מן דאע"ג עד תניא כוותיה כ"ז מוקף : [ב] נ"ב דיש כאן הוכחה שכן שלו דיוצאין על שמו. עי' בתוס':[ג] נ"ב ואע"ג דלא טען הכי אלא אומר מבית אבי אימא מ"מ נאמן במגו דאי בעי אומר מעיסתי קמצתי . תוס' : [ד] נ"ב בתוספתא דמס' קדושין שסידר לוי : [ה] נ"ב דברי הרי"ף ועי' בגמ' פ' המוכר פירות דף ק' : [ו] אבוהון כצ"ל: [ז] טוענין להן מידי דלא מצי לטעון אבוהון כצ"ל : [ח] מספרים של סורקי בגדים שגוזזין בו כצ"ל : [ט] נ"ב ל"נ מתקיף לה ר"פ כלום טענינן להו ליתמי מידי דלא מצי טעין להו אבוהון והא רבא אפיק זוגא דסרבלא כו' קשיא : [י] נ"ב דודאי חקרו ועמדו על אמיתת השטר וכל הכתוב בו הוא אמת והשטר הרי הוא כתוב בשמו של זה.רשב"ם: [כ] תי' אחר נ"ל מוקף : [ל] נ"ב דאמרי' כשמסר לו המפתח הוי בחזקת שוכר: [מ] נ"ב אבל לקמן דאמר הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר ועשה דלתות קנה ע"כ מיירי בנעל דאי לא נעל אמאי קנה הא נמי מספק בלבני' כמו קמא כיון שכל אדם יכול לכנוס כשלא נעל אלא ודאי נעל משמע דוקא כשעשה דלתות קנה אבל לא עשה דלתות לא קנה בנעילה בלחוד : [נ] לעשרה כצ"ל ·

בגמ' ליתא אמר רבה רק חסורי מחסרי והכי קתני בד"א כו' (ג"א)

בגמ' איתא רב הושעיא כו' (ג"א)

בגמ' איתא לסיכך ולא אמרן אלא דסיימי מחיצתא כו' וגירסא זו של הרי"ף דהם הרשב"ם . (ג"א)

הגהות הר"י
(א) מאי דלא מצי טעין כצ"ל: (ב) נ"ב פי' דלא יכול למטען : (ג) נ"ב לאחר מיתת הבעל : (ד) נ"ב ולכן במגו זה נאמן. תוס' : (ה) נ"ב צל"ע למה לא אמר במוכר וקונה גופיה אם בניסם מודים: (ו) נ"ב צ"ע מקומו בגמ' : (ז) נ"ב ועשרה דנקט לאו דוקא . עי' רשב"ם :

בשביל תיקון מועט דעבד הוי חזקה: דסכר מיא. שלא יכנס שם שטף מים ולא יקלקל הזרעים או שהיו שם המים כבר ונטל צרור כדי שילאו ולא יקלקלו: האי מבריח ארי. ואין זה דרך מחזיק אלא משיב אבדה דכל ישראל מצווין להציל ממון חבריהם: דלמד לה. שיתחברו שם המים להשקותה שלא ילאו לשון למיד פתיל וזה תיקון הוא בשדה כזומר וזורע שאינו מוטל עליו לעשות מלאכת חבירו אלא ודאי דרך חזקה הוא זה [או] נטל צרור כדי שיכנסו שם המים וישקו השדה: שתי שדות של גר שיש מצר שמפסיק בין שניהם: החזיק וכו׳. דרפק בה פורתא כדלקמן: קנה אותה שהחזיק בה כיון דמכוין לקנותה: חברתה לא קנה. דרבי יוחנן סבר המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר כדלקמן [דף נה.]: אף אותה לא קנה. משום שלא החזיק בה בעבורה אלא בשביל חברתה ולא קנה אלא דוקא בשהחזיק בהותה שמכוין לקנות וכתבו האחרונים ז״ל בשם הר״י מג״ש ז״ל דהיינו דוקא בנכסי הגר שאין שם דעת אחרת מקנה אבל במכר דאיכא דעת אחרת מקנה בחזקת שדה אחת קנה הרבה שדות כדאמרינן פרק קמא דקדושין [דף כז.] מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן דסגלא דארעא חד הוא (ב) ולפ״ז האחין שחלקו ונותן מתנה לחבירו כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן כן כתב הרמב״ם ז״ל תלמידו פרק א׳ מהלכות מכירה: ואם החזיק במצר כדי לקנות השדה שדבק עמו אי אמרינן מיצר אפסרא דארעא הוא ויקנה כמו בבהמה או לא דמי לאפסר בהמה דהתם אגדו בידו והכא לאו אגדו בידו בעיא דלא איפשיטא היא הכא בגמ׳ הילכך לא קנה לעולם בנכסי הגר אלא כדמפורש לעיל דוקא: ב׳ בתים וכו׳. כי היכי דאמרן לעיל בשדות ה״נ אמרינן בבתים וכך גרסת הגאונים וכן הגי׳ בהלכות [ח] הרי״ף ז״ל וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפ״א מהל׳ זכייה ומתנה וקמ״ל דלא אמרינן דמשום דחיצון משתעבד לפנימי לפי שדריסת רגל הפנימי על החיצון והוי טפי ממצר לשדה דכל שהחזיק בפנימי קנה את החיצון אע״פ שלענין מצר ושדה לא קנה קמ״ל דכי היכי דלא קנה גבי שדה ה״ה גבי בתים אע״פ דלא גרים כן הר״ש ז״ל: ליבני בעלמא הוא שהפך. לסדר זו על זו דכל זמן שלא העמיד דלתות לאו כלום עבד כיון דלא תיקן דבר [ט] בגוף הקרקע ממש ומ״מ שמין לו כיורד ברשות וידו על העליונה וזוכה בלבנים דהא על כרחין נתכוין לקנותן כיון שבנה מהם הריטב״א ז״ל והריב״ן מג״ש ז״ל כתב שאם חפר יסודות בגוף הקרקע קנה דהוי כניר את השדה שקנה בנכסי הגר וכן מטין דברי הרמב״ם ז״ל תלמידו פ״ב מהלכות זכייה אבל הרמב״ן ז״ל חלק בדבר דדוקא בחרישה שהוא שבח השדה ועשוי לכך אבל חפירת אושים אין בה הנאה בעצמה שעשויה למלאות וליהנות בבנין*): סיוד. שסד בסיד שיעור אמה: כנגד הפתח. בכותל שכנגדו ששם נראה יותר אבל במקום אחר בעי טפי: כיור. ציורין מחוקקין על הקיר נמי כשיעור סיוד: הליע

נר מצוה

אלא מעיקרא הוו עיילי בה בדוחקא והשתא עיילי בה ברווחא: אמר רב אסי א״ר יוחנן נתן צרור והועיל נטל צרור והועיל הרי זו חזקה. מאי נתן ומאי נטל אילימא נתן דסכר מיא מינה נטל דאפיק מיא מינה האי (א) מבריח ארי מנכסי חברו הוא אלא נתן צרור דצמד לה מיא נטל צרור דפתח לה מיא ואמר רב אסי אמר ר׳ יוחנן שתי *שדות בנכסי הגר ומצר אחד ביניהן °החזיק באחת מהן *לקנותה קנאה לקנות אותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה לקנות את חברתה אף אותה לא קנה בעי ר׳ זירא החזיק באחת מהן לקנותה ואת חברתה ואת המצר מהו מי אמרינן האי מצר דהאי ארעא ודהאי ארעא הוא וקני [א] או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו בעי ר׳ אלעזר החזיק במצר לקנות את שתיהן מהו מי אמרי׳ מצר אפסירא דתרווייהו הוא וקני או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי תיקו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה שני בתים א זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות פנימי אף חיצון לא קנה החזיק בפנימי לקנותו קנאו לקנות אותו ואת החיצון (ב) (א) (א) [פנימי קנה חיצון לא] קנה לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה ואמר רב נחמן (ג) °הבונה ב פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה מאי טעמא קמא ליבני בעלמא הוא דהפיך אמר רב דימי בר יוסף אמר ר׳ אלעזר המוצא פלטרין בנויין בנכסי הגר [ב] (ובא אחר) וסד בהן סיוד אחד או כייר בהן כיור אחד קנאן וכמה אמר רב יוסף אמה ואמר רב חסדא וכנגד הפתח אמר רב עמרם הא [ג] מילתא שמיעא לן מרב ששת ואנהרינהו לעיינן ממתניתא המציע מצעות בנכסי הגר קנה ואנהרינהו לעיינן ממתניתא דתניא כיצד בחזקה התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליך אחריו כליו לבית המרחץ גרדו סכו הלבישו הפשיטו [ד] הנעילו הגביהו קנאו אמר ר״ש לא תהא חזקה גדולה מהגבהה לפי שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר הכי קאמר הגביהו איהו לרבו קנה הגביהו רבו לו לא קנה אמר רבי שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום אמר רבי ירמיה אמר רב יהודה האי מאן *דשדא ליפתא לבי פילחי (ג) דגר לא קני מאי טעמא בעידנא דשדא ליפתא ליכא שבחא וכי קא שבח ממילא שבח אמר שמואל ג (ג) האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני היכי דמי שקל מתרי גיסי אדעתא דדיקלא מחד גיסא אדעתא דחיותא ואמר שמואל האי מאן

דזכי

רש״י

ראוי לקרות כל שהוא: והשתא עיילי בה ברווחא. וגעל נמי איכא לפרושי כה״ג שסתם פתח כל שהוא כגון דמעיקרא הוו עיילי בה ברווחא והשתא עיילי בה בדוחקא אי נמי שקבע מנעול בדלת דהיינו בנין אבל סוגר דלת ונועל במפתח בנכסי הגר לא קני דאין זה אלא מבריח ארי כדלקמן אע״ג דגבי שכירות אמרינן בפרק קמא דפסחים דמהני מסירת מפתח וה״ה במוכר הני מילי בשוכר או במוכר לחברו אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני: נתן צרור. בחור שבגדר השדה: נטל צרור. מן הגדר ועשה בו נקב ה״ז חזקה: דסכר מיא. נהר שוטף רצה ליכנס בשדה דרך הנקב ובא זה וסתמו בצרור: דאפיק מיא. שבאו מים לשדה מצד אחד עשה נקב מצד השני שילאו לחוץ: מבריח ארי. שמציל חברו מן ההיזק וכל ישראל מצווים להציל ממון חבריהם ולא הוי חזקה אלא כשעושה בנין ועושה תיקון לשדה: דצמד לה מיא. שמעכב המים בשדה ומשקהו ומיפהו [ה] בהשקאה זו דהוה דומיא דחורש: דפתח לה מיא. שהמים נכנסו מן הנהר לשדה ע״י נטילת הצרור: החזיק באחת מהן. דרפק בה פורתא: חברתה לא קנה. דמצר מפסיק ודוקא בנכסי הגר אבל במכר אמר פרק קמא דקדושין (ד) עשר שדות בעשר מדינות אם מכר לו כולם החזיק באחת מהן קנה כולם והוא [ו] שנותן לו דמי (ה) כולם כדמפרש התם: אף אותה לא קנה. דהא לא נתכוין להחזיק בה דאין אדם קונה אלא מדעתו: פנימי לא קנה. שאין הפנימי משועבד כלל לחיצון דליהוי ליה חזקה דידיה: ליבני בעלמא. היפך לבנים בעלמא וסדרן זה על זה דכל זמן שלא העמיד דלתות מאי קעביד מעיקרא הוי עיילי בה והשתא נמי עיילי בה: פלטרין בנויין. דאין לו מה לחדש בהן: גדולים ל״ג: וסייד. בסיד: כיור. ציורים מחוקים בקיר: וכנגד הפתח. בכותל שכנגד הפתח ששם נראה יותר לנוי אבל במקום אחר לא סגי באמה: המציע מצעות. ושכב שם כיון שנהנה גופו מן הקרקע ושימשהו הקרקע הוי חזקה: כיצד בחזקה. בעבד כנעני תנן: התיר מנעלו. לרבו וכן כולן ששימש לרבו הוי חזקה: גרדו. כמו ויקח לו חרש להתגרד בו: מאי קאמר. מי הגביה למי: הגביה העבד לרבו. שהיה צריך להגבהתו ולעלות למטה קנאו רבו שהרי שמשו: לא קנה. דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלין: קונה בכ״מ. אפי׳ ברשות מוכר משא״כ במשיכה: דשדא ליפתא [ז] בשדה. זרע לפת שזרק זרע: לבי פילחי. בנקעים שבשדה הגר ולא כיסה בעפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת: ממילא קא שבח. בלא מעשה שלו: דפשח דיקלא. שנטל מן הענפים: אדעתא דדיקלא. כדי שיגדל יותר כמו זומר בגפנים: אדעתא דחיותא. להאכילן לבהמות ולא קא מכוין להנאת דקל אע״ג דממילא מהני לדקל לא קנה דתרתי בעי בחזקה שיעשה תיקון בקרקע בידים וגם שיכוין להחזיק (ו) באותו תיקון:

מלעות. ושכב או ישב (על קרקע) [עליהם] קנה והוא׳ חזקה דכתיב [ירמיה מ] ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה ושכיבה וישיבה כאחת היא ואף על גב שלא תיקן בגוף הקרקע כלום מכל מקום הרי נהנה גופו מגוף הקרקע ולא דמי לאכילת [י] פירות דלא הוי חזקה דהתם לא נהנה מגוף הקרקע אלא מפירותיו: ואנהיר לן עיינין ממתניתא. דקתני הגביהו לרבו קנאו לפי שגוף האדון נהנה מגוף העבד אבל אם תפר לו העבד או עשה מלאכה כיוצא בזה לא קנה דבעינן שגוף האדון יהנה מגוף העבד וכן אם תקן האדון שער העבד או פספסו שהוא תיקן בגופו קנאו אבל בענין אחר הוי כנהנה מן הפירות שלא קנה ויש מן האחרונים ז״ל דכתבו דהאי דנקט הליע מלעות משום דאפשר שאילו שכב ע״ג קרקע לא קנה דאין דרך הנאה בכך: כילד בחזקה. אעבד כנעני קאי דתנן בקדושין (דף כב:) שנקנה בחזקה: לא תהא חזקה וכו׳. וקי״ל כר״ש שהגבהה קונה אפילו בעבד: דשדא. השליך זרע לפתות בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כסה אותם אחר כן בעפר: לא עשה ולא כלום. לפי שלא עשה שום תיקון בקרקע: כולהו הני דשמואל אמרינן דבעינן שיעשה בגוף שרולה להחזיק בו ושיכוין בתיקונו בשעה שמשביחו: דפשח. כמו ויפשחני [איכה ג] כלומר שנוטל מן הענפים: אדעתא דדיקלא. כדי שיגדל הדקל כזומר לכרם: אדעתא דחיותא. שנוטל הענפים למאכל בהמותיו: לא קנה. אע״פ שירלה להחזיק בו באותו מעשה כיון שלא כוון לתקנו כשעשה זה ואע״פ שאפשר שנתקן האילן בזה מ״מ הוא לא נתכוין לכך: היכי דמי. מנא ידעינן שלא יכול לומר להשביחו כוונתי: מהאי גיסא ומהאי גיסא. כלומר (ואם) מכל לדדין נטל ידוע שנתכוין להשביח שכן המנהג: כוליה מחד גיסא.

מקלקל

*) וכן מטין דברי התוס׳ והאשר״י

עין משפט

א מיי׳ פ״ק מהל׳ זכייה ומתנה טוח״מ סי׳ ערה:
ב מיי׳ פ״ב שם סמג עשין פב טור ח״מ שם:

הגהות הב״ח

(א) נ״ב כך היא גי׳ אלפסי ישן וכך מפורש בכ״י לפנינו שזו היא גי׳ האלפסי וכן מפורש באלפסי: (ב) נ״ב אמר רבה בר אבוה: (ג) נ״ב דארעתא:

הגהות חו״י

(א) נ״ב התוס׳ כתבו לתרץ למה קנה נעל גדר: (ב) נ״ב כרא״ש נ״ב בר״ף כן: (ג) נ״ב עי׳ במו״ק בר״ף ספ״א: (ד) נ״ב בר״ף קידושין פ״א ד״ה אמר שמואל מכר י׳ שדות כו׳ קודם ד״ה מתני׳ כל הנעשה דמים בחליפין: (ה) נ״ב והא׳ כמ״ש בנכסי ישראל ולא נתן לו דמי ב׳ השדות ובעי למקני בחזקה: (ו) נ״ב בשם תיקון. לשון רשב״ם כדי להחזיק ועיש שפיריך:

הגהות מא״י

[א] נ״ב פי׳ המיצר מופלג מסדה גבוה או נמוך: [ב] תיבת ובא אחר רשום למחוק: [ג] נ״ב פי׳ המציע מצעות כו׳: [ד] נ״ב הייט נעול מנעלו דריבה וכו׳ שישבה דסלכים הזר ותנה הנעילו: [ה] נ״ב שמתקן את השדה ומייפהו בהשקאה זו: [ו] נ״ב אע״ג דהכא נמי איתו מחוסר דמים מ״מ לא הוי כמכר שנקנן דמים. תוס׳: [ז] תיבת בשדה רשום למחוק: [ח] נ״ב פי׳ לאפוקי גירסת רא״ש ז״ל שכתב מכר״ם בסמוך. [ט] נ״ב ואע״ג דרפק ביה פורתא שבנה בו יסוד מ״מ לא תיקן בגוף קרקע כלום כי זה הרפיקה לא לגוף קרקע אלא לצורך בנין ולא דמי לרפק ביה פורתא דהוי חזקה היינו בקרקע שעומדת לחרישה: [י] נ״ב

שלטי הגבורים

א כתב הטור היו לו ב׳ בתים זה לפנים מזה החזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות הפנימי ואת החיצון קנה הפנימי לקנות החיצון אף פנימי לא קנה ורב אלפס נותן לפנימי כל דין החיצון וכ״כ מיי׳ ז״ל וסברא ראשונה היא סברת רשב״ם ולזה הסכים הרא״ש:

ב בדין הבונה פלטרים בנכסי הגר כתב הטור וכ״ש אם עשה הראשון גם הדלתות ולא נעל ובא השני ונעל קנה וכתב הר״ר ישעיה והעלים והאבנים בין אם הם שלו או של גר וקנאם כבר בהגבהה חייב השני ליתנם לו וכיון שהראשון לא קנה קרקע ה״ל כיורד לתוך חורבת חבירו ובנאה שלא ברשות והר״מ כתב אם הלבנים היו של גר אע״פ שהגביהם ראשון לא קנאם כיון שלא כוון לקנותם אלא ע״י בנין ובזה [לא] קנאם הלכך בתרא קנה הכל אבל אם היו הלבנים משלו או משל גר וכוון לקנותם לא קנה לא זה ולא זה ראשון לא קנה הקרקע כדפרישנא והשני נמי לא קנה דקי״ל שיורד לתוך חורבת חבירו שלא ברשות ובנאה שיכול לומר עצי ואבני אני נוטל וא״כ יכול לומר הראשון עצי ואבני אני נוטל נמצא שלא הועילו דלתות השני כלום אם יטול הראשון עציו ואבניו הלכך אם קדם קמא ומסלק דלתות דבתרא ואוקי הוא דלתות מדיליה קנה ואי לא דינא הכי דשקיל קמא לבנים דידיה ובתרא דלתות. והרעא הוי הפקר כדמעיקרא ומאן דמחזיק בארעא זכה ע״כ והרא״ש כתב דלא משכחת ליה דקני שני אלא כשבנה הראשון בלבני הגר ע״י פועלים ששם לא כוונו לקנות ונמצא שנשארו הפקר עד שהעמיד השני דלתות וקנה הכל כשעמדתן אבל אם בנה הראשון בעצמו אם בנה בשלו ודאי לא יקנה השני הבנין שבנה הראשון אלא הראשון נוטל עציו ואבניו ואף אם בנה משל הגר הרי קנאם בהגבהת העצים והאבנים ולא נשאר אלא הקרקע ואותו הקרקע לא קנה השני בהעמדת הדלתות לפיכך לא משכחת לה אלא כשבנה הראשון על ידי פועלין כדפרישנא:

ג בדין מאן דפשח דיקלא כתב הטור שצריך שיהו מעשיו מוכיחים שמכוין לתקנה כתב הרמ״ם וה״ה נמי בלוקח דהוי דינא הכי אבל רבינו האי כתב דלוקח יקנה בכל ענין דלעולם איכא הוכחה דאדעתא למקני עבד דאי בפניו מסתמא כל זמן שעסוקים באותו ענין ודאי אדעתא למיקני עבד ואי שלא בפניו ואמר ליה לך חזק וקני מסתמא שליחותיה דמקנה עבד ואדעתא למקני עבד:

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) לשון הרא״ש ורב אלפס ז״ל גרים לקנותו ואת החיצון פנימי קנה ואת החיצון לא קנה ופירוש הר״ן גם הוא מוכיח על גירסא זו בדברי רב אלפס והכריע הרא״ש כגירסת הרשב״ם *)וטעמו [כ]:

(ב) ורשב״ם מסיים בה מכמא דגמ׳ והוא שנתן לו דמי כולן והאשר״י חולק וז״ל ובמתנה יראה דהוי כמו מכר ולא נתן דמי כולן והאחין שחלקו הוי כמו מכר ונתן דמי כולן כיון דאותו שכנגדו זוכה ונוטל בחזקתו של זה ע״כ:

*) דגרס החזיק בפנימי כו׳ לקנות אותו ואת החיצון קנה שתיהן כו׳.ג״א

פי׳ גבי חזקה לאלתר כמו גבי גר לא הוי חזקה אכילת פירות. רשב״ם: [כ] נ״ב דלגי׳ רב אלפס קשה כיון דדין פנימי וחיצון שוה אמאי פלגינן לתרי בבי ליתני המחזיק באחד מהן כו׳ או ליתני ב׳ בתים זו אצל זו א

מקלקל הוא את האילן שמגלהו כולו מצד אחד והוא ודאי אינו מכוין להשבית האילן : דזכי זוכיא. מטהר ומנקה הקיסמין והעשבים רעים מן השדה שיהא נוח לחרוש : קני . דהוי חזקה בגוף הקרקע : אדעתא דציבי . לצורך העצים לשרפן : דתקיל תיקלא. מסיר מכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ונוח לחרוש והיינו אדעתא דארעא : דבי דרי . לעשות גורן לדוש שם תבואה : מוליא. תל : נצא . חפירה : מוליא במוליא.תיקן התל עם מה שזקוף בגבהו שהשפילו ונתנו סביבותיו שיהא נוח לדוש עליו:נצא בנצא.שפתי הגומא השפיל שיהיה נוח לרדת שם: שקל מוליא ושדא בנצא. ששם התל למלאות החרין שיהיה הקרקע שוה ונוח לחרוש [ד]וקנה דאז הוא תיקון בגוף הקרקע אבל גורן שאינה קבוע אינו תיקון בשדה שאינה עומדת לכך אלא קלקול : פתח חד בבא אדעתא דארעא. שישאבו שם מים להשקות : אדעתא דכורי . לצוד דגים: בתפשיחא. כדפרשנו לעיל אדעתא דחיותא : רפק תותיה . [חפר] תחתיו דמהני ליה כחורש לזריעה : כדמחזקי אינשי . כדפירשנו לעיל דהיינו מהאי גיסא ומהאי גיסא : צורה . צורת חיה או עוף והיינו דלא בעינן הכא לא אמה ולא כנגד הפתח כדלעיל משום דהכא צורת בריה הן ולעיל הוו מעשה לצלועים ופרחים: לגנתא . גן שהיה סמוך לבית מדרשו של רב והיתה של גר וקנאה בכך : המסוימת. כלומר שיש לה מצר בד' רוחותיה : קנה כולה . דבהכי הלכתא [כרב] דרב נחמן דדייקא הוא עבד עובדא כוותיה [בדף נה.]: [ה]תיארא. חרישת צמד בקר שורה אחת : והדר . שחוזר ואינו מאריך בתלם זה יותר ע"כ יש לו דין שדה אחד וכן ברוחב אותו שיעור עצמו שיש באורך : נכסי עובד כוכבים . שמכרן לישראל : הרי הן כמדבר . שכל המחזיק בהם אחר שהעובד כוכבים לקח הדמים זכה בהם דכיון שהעובד כוכבים לא כתב ליה לישראל שטר מכירה זו קודם קבלת הדמים לא קנה ישראל הלוקח משום דלא סמכא דעתיה כיון דמעובד כוכבים אתי ליה אלא בשטר אם כן דישראל זה לא הוי ודעובד כוכבים נמי לא הוי שהרי נסתלק מהן משקבל הדמים ומש"ה הוו כמדבר והמחזיק בהם זכה בהם . ומיהו כיון דבזוזי [ו] דקאי נסתלק העובד כוכבים לוקח שני חייב להחזיר הני זוזי ללוקח ראשון כן דעת הרמב"ן ז"ל וכ"כ הרב ר' יונה בשם הריטב"א ז"ל דראשון זוכה בשעת מתן מעות בשדה מתורת משכונו הילכך השני אע"פ שזכה בגוף השדה נותן ללוקח דמים וכאותה ששנינו בפרק שור שנגח את הפרה (דף מט:) משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו [זה] קנה כנגד מעותיו וזה קנה את השאר וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל בשטר י"ד מספר המקח שחייב להחזיר הדמים ללוקח ראשון ומיהו אחריותו על העובד כוכבים המוכר ולא על ישראל זה שלקח ראשון .

ומדקא פסיק תלמודא ואמר ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידו משמע דבכל ענין קאמר לא שנא החזיק ול"ש לא החזיק דלעולם לא סמכא דעתיה אלא בשטר שמתיירא מפני הפסד ממוניה דסתם עובד כוכבים אנס הוא אבל השני שמחזיק בלא זוזי דעתיה למקני בהא חזקה מימר אמר אי אניס לה העובד כוכבים מינאי לא מפסידנא מידי דאע"פ שחייב להחזיר זוזי ללוקח ראשון כדאמרן על תנאי זה מחזיר דאי אניס ליה עובד כוכבים מידיה גיהדר ליה זוזי וכן כתבו הראב"ד והרשב"א ז"ל. ועוד כתבו המפרשים ז"ל שאפילו כתב לו העובד כוכבים את השטר לאחר שקבל מעות ובא אחר והחזיק בה זכה דכיון דעובד כוכבים אסתלק ליה הו"ל כנוכרא וכמי שכתב שטר בשדה של הפקר הוי ולפיכך לוקח מן העובד כוכבים לעולם לא קנה עד שיכתוב את השטר קודם מתן מעות : וה"מ . דאמרן דוקא במקרקעי אבל במטלטלי כיון דדבר תורה מעות קונות קונה בעובד כוכבים אע"פ שלא משך : ובמקרקעי דאמרן שהשני המחזיק זכה מיהו רשע מיקרי לפי שהיה לו ליקח בכסף ממקום אחר כאותה שאמרו [קדושין דף נט.] עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע : ולענין מגיהא היא פלוגתא בין רבוותא ז"ל אי מיקרי רשע אע"ג דגבי פאה אמרינן [בב"מ דף י.] שאם נפל לו עליה או פירס טליתו עליה מעבירין אותה הימנה דמשמע דלא מקרי רשע אי הוי דין מגיהא כדין פאה והעלו האחרונים ז"ל דבמקום שנקרא רשע מ"מ אין מחייבין אותו ב"ד להחזיר מדאמרינן פרק האומר (בקדושין דף נט.) זבוני לא מזבינא וכו' שלא כדברי ר"ת שפי' שמחייבין : הורמנא דמלכא . צוואת המלך : לא קני . דאיך קנה זה בלא שטר ומי יכתבנו עוד הרי נסתלק העובד כוכבים וכדפירשנו לעיל והכי קי"ל כשמואל דדינא דמלכותא דינא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות זכייה ומתנה ושמעינן משמעתין דדינא דמלכותא דינא אפילו במילי דלא שייך ליה למלכא מידי ביה כי הכא דמאי איכפת ליה למלכא אי קני ארעא באיגרתא או לא ולקמן נפרש בזה יותר בעזר השם : אין מוציאין אותה מידו . היכא שהעובד כוכבים המוכר אינו מערער על המחזיק כי העובד כוכבים היה יכול לומר למחזיק מי הורידך בארעי אה"נ בארעא דאינו ירושה לעובד כוכבים ולא קנאה אלא דערקו בעליה ונחת ההוא עובד כוכבים ופרע טסקא למלכא ואכל ארעא והשתא זבנה לישראל וכיון דאתא ישראל אחר והחזיק בה ואמר אנא פרענא טסקא למלכא ואכילנא ארעא הדין עמו כן נשון רבינו חננאל ז"ל והיכא דמפרשי אין מוציאין לומר דאין לו לראשון להוציאה

דזכי זוכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קני היכי דמי שקיל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקל רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי ואמר שמואל האי מאן דתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני היכי דמי מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי שקיל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא ואמר שמואל האי מאן דפתח מיא לארעיה אדעתא דארעא קני אדעתא דכורי לא קני היכי דמי אי דעבד תרי בבי חד דמפיק וחד דמעייל אדעתא דכורי פתח חד בבא אדעתא דארעא ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא גברא קא רפיק תותיה פורתא אתא לקמיה דלוי ואמרילה קמיה דמר עוקבא אוקמה בידיה אתיא קא צוחה קמיה אמר לה מאי אעביד ליך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי אמר רב הצר צורה א בנכסי הגר קנה [א] דרב לא קנייה לגינתא דבי רב אלא בצורתא איתמר שדה המסוימת במצריה אמר רב הונא אמר רב כיון שהביש בה מכוש אחד קנה את כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד והלכתא בהא כרב דהא ר"נ סבירא ליה הכין ועבד בה עובדא : ב *אינה מסוימת במצריה עד כמה אמר רב פפא כדאזיל תיארא דתורי והדר : אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר(*) (א) המחזיק בהן זכה מאי טעמא עובד כוכבים מכי מטי זוזי לידיה הוא דמיסתליק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה הילכך הוו ליה כנכסי מדבר וכל המחזיק בהן זכה והני מילי באתרא דלית ביה הורמאנא דמלכא אבל באתרא דאית בי הורמאנא דמלכא ואמר לא ליכול ארעא אלא באיגרתא לא קני (א) דאמר שמואל דינא דמלכותא ג דינא *שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מן העובד כוכבים ובא (ג) אחר והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו

רש"י

דזכי זכיא. מכבד הקרקע מקיסמי' ועשבים רעים : אדעתא דארעא . שתהא נוח לחרוש : אדעתא דציבי . ללקט לשרוף עצים : דתקיל תיקלא . מסיר מכשולות [ב] ותלי הקרקע : אדעתא דארעא . שתהא נוח לחרוש : אדעתא דבי דרי . גורן לדוש שם תבואה : לא קני . דסופו לסתור הגורן ולזרוע שם ואין זה תיקון [ג] כיון שסופו לסתור דעיקר ארעא לחרישה קיימא אבל גורן קבוע לעולם נראה דאין לך חזקה גדולה מזו : מוליא במוליא. שהרחיב התל במקומו והשפיל אותו ונתן מגובהו שביבותיו לצדדים שלא יהא כל כך זקוף : וכן נצא בנצא. שהרחיב את הגומא והשפיל [שפתיו] וגרר לאמצעיתו ונעשית הגומא חלקה ואולקין הגומות והתלים כל אחד לבד : אדעתא דבי דרי . ראוי הוא לחבוט חטין ולא לחרישה : בתפשיחא . כדאמרינן לעיל האי מאן דפסח דיקלא (ב) : הצר צורת חיה או עוף בנכסי הגר . בכותלי הבית ולא דמי לכיור דלעיל דלאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא מעשה ציצים ופרחים אבל צורות חיה ועוף חשיבי וסגיא בחד ולא בעיא אמה כנגד הפתח : לגינתא דבי רב . גינה הסמוכה לבית המדרש והיתה של גר ומת הגר וקנאה בצורה שצר רב להחזיק בה: המסוימת במצריה . שיש לה מצר מד' רוחותיה : כיון שהכיש בה . שחפר במרא : מכוש אחד . הכאה אחת בקרקע דהיינו רפק בה פורתא ובקרקע העומד לחרישה דבית לא הוי חזקה : אלא מקום מכושו בלבד . ודוקא בנכסי הגר אבל במכר מודה בי' שדות בי' מדינות ונותן דמי כולן כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן : עד כמה . צריך להחזיק ולחפור אליבא דרב שיקנה כולה : כדאזיל תיארא דתורי . צמד בקר אחד שורה אחת מקצה הגבול לקצהו ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת דהיינו ב' שורות לכל אורך השדה או לרחבה וכאילו חרש כולו דמי וקנה כולו : נכסי עובד כוכבים שמכר לישראל וקיבל הדמים ועדיין לא החזיק בו הישראל הלוקח הרי הן הפקר כמדבר כלמפרש דכל המחזיק בהן קודם זכה בהן וי"מ דמעות מיהא יחזיר ללוקח הראשון ואין נראה כלל מדקאמר הרי הן כמדבר מיהו אם יכול לוקח ראשון לדון עם (ג) העובד כוכבים להוציא מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד מיהו נראה דשני מיקרי רשע דלא גרע מעני המהפך בחררה : מכי מטי זוזי לידיה אסתליק . כי כל קניינו של עובד כוכבים בכסף כדאמר בפ"ק דקדושין וישראל לא קנה אפילו מישראל חברו אלא עד דמטא שטרא לידיה כ"ש מעובד כוכבים הילכך ישראל אחר הקודם ומחזיק כאילו מחזיק בהפקר וקנה : דלית ביה הרמנא דמלכא . חוק קצוב מאת המלך : דלא ליכול ארעא אלא באיגרתא . שום אדם לא יחזיק בקרקע אלא בשטר ולא קנה המחזיק דאין לו שטר מן העובד כוכבים אלא לוקח קמא יקנה כי מטא שטרא לידיה

שלטי הגבורים

א ופשוט פרק הפרה דף מ"ט דמחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הכתובה באותו שטר שנשעבד לו קרקעותיו ישראל חבירו לא קנה הקרקע בודאי אבל השטר נראה מדברי התלמוד שם דלא איפשיטא אם קנה נייר השטר לצור על פי צלוחיתו וכ"כ בהגהת הרא"ש שם בשם א"ז אבן מיי' בהל' זכייה פסק דקונה השטר לצור ע"פ צלוחיתו ונראה דס"ל למיי' דפשיטא לרב נחמן דכל עוד דאיכא למימר דלצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך דודאי דעתו נמי אנייר ואע"פ שלא קנה הקרקע קנה נייר השטר הלכך כי א"ל רב ייבא דעביד איניש דיהיב דעתיה על הנייר לצור על פי הצלוחית איפשיטא ממילא דודאי זכה בנייר השטר ומש"ה פסק מיי' דזוכה בנייר השטר דאל"כ יש לתמוה עליו היאך פסק כן וכתבו שם הגהות מיי' דמכאן ראיה לכל שמחזיק בשטר ותופס בו דלא מהני חזקתו כלום לענין הממון הכתוב בו ובמקומו יתבאר באורך בס"ד ומ"מ נראה דאין חילוק בין יהיה זה השטר של גר שהחזיק זה בו שטר ראיה מקויימת קרקע או מתנה ובין יהיה השטר שישראל א' שעבד לו קרקעותיו בכל ענין לא זכה במה שכתוב בשטר אלא מי שיחזיק במה שכתוב באותו השטר בין יהיה הכתוב בשטר קרקע או ממון אחר אותו הוא דהוי מוחזק ובזה ליכא פלוגתא בין רש"י למיי' כלל :

ב ואם השדה מסויימת במצרים כגון שיש ביניהם דבר המפסיק כל מה שהוא בתוך המצר קונה במכוש א' מהו דבר המפסיק כל מה שהוא ומיי' כתב שאם אין ביניהם דבר המפסיק ויצא בקעה גדולה קונה במכוש א' כל מה שנקרא על שם אותו הגר והרא"ש כתב כסברא הראשונה :

כתב ריא"ז

ואם אינה מסויימת במצרים אלא סיך כעין בקעה גדולה קנה באורך וברוחב כשיעור אורך התלם כדרך שהחורשים רגילין להאריך התלם :

ג הא דאמרי' דינא דמלכותא פשוט פ' הגוזל בתרא דהמלך הזה הוא מלך שטבעו יוצא באותן המקומות והארצות והסכימו עליו שהוא אדוניהם והם עובדין לו אבל שר אנס שאין טבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע לכל דבר הוא ועבדיו כך הסכים מיי' פ"ה מהל' גזילה וסמ"ג עשין ע"ג וטוח"מ סי' שס"ט ולא ראיתי חולק עליהם ומכאן יש להביא ראיה לשר שגזל ארץ ומדינה משר חבירו ובחוזק יד הוא מושל עליהם והעם לא קבלוהו עליהם למלך אלא שבכח הוא מושל עליהם ועשה מקום ליהודים שיבאו לדור שמה שאין חוקיו חוקים כי אין דינא דמלכותא מאחר שאין טבעו יוצא באותן המקומות ולא קבלוהו עליהם למלך וכן לכל כיוצא בזה שהוא בלטון בזרוע ושיהיה הק המלך הקדוש מאיש זה לאיש אחר אין במעשיו כלום ולאו דוקא דינא דמלכותא אלא אפי' שלוחא דמלכא הוי כמלכא כל זמן שעושה השליחות מוקי המקום ואם אינו עושה ממש כמצות המלך עליו שאינה קלת ממצות המלך ...אבל

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' זכייה טור ח"מ סי' ערה :

ב מיי' פ"ק מה' מכירה ופ"ק מהל' זכייה סמג עשין פב טוח"מ סי' קצד :

ג מיי' פ"ה מהל' גזילה טור ח"מ סי' שסט :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כל : (ב) נ"ב ישראל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב א"כ אפי' ישראל מישראל מאי הדר ביה :
(ב) נ"ב דדיקלא מהאי גיסא אדעתי' דחיותא הס"ד ואח"כ מה"ד קא רפיק. לצורך הא לן דמהני ליה כחורש לזריעה. רבב"ם:(ג) נ"ב אע"פ שע"י כך יצא העובד כוכבי' ויוציאנה מיד המחזיק מצא"כ אם המחזיק נותן המעות ללוקח אסור לו לגרום בשעובד כוכבי' יוציא השדה מיד המחזיק להחזירו לו . נ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ב לאו בפירוש אמר רב אלא מכללא דרב : [ב] ותלי כצ"ל : [ג] נ"ב קרקע: [ד] קנה כצ"ל: [ה] נ"ב תוס' פי' כשיעור מדת תלם והן היו יודעין מדת התלם כמה היה אורך שלו דבשדה גדולה לא היו מאריכין לחרוש המענה על פני כל אורך השדה : [ו] קאי כצ"ל :

...ואף דהאי שלוחא הוי דינא וכן נמצא בשם הרשב"א דכל שלטון ושר וממונה בעיר ומושל במקומו דינו דין והוא בעירו בכלל דינא דמלכותא דינא כ"ז שעושה מחוקי מקומו דומיא דמלך ממש ומיהו נראה דצריך שיהיה של ...וקי' שאם אחד מן השרים והחדרנים ויועצים מן המלך עשה שאין זה שלוחא דמלכא כמלכא שאע"פ שהמלך לא ימחה ביד היועץ והחדרן שעשה אותו הדבר מ"מ אין מעשיו כדינא דמלכותא ממש מאחר שהמלך ...מצאתי בתשובה דמיי' סוף ס' נזיקין סי' ע' שכתב וז"ל ומכח התנאין שהתנה החדרן אין לפוטרו כי אם החדרן התנה המלך לא התנה ע"כ אלמא דלא חשבינן לחדרנים כשליחא דמלכא והכי מסתבר וה... גבות דבר כגון לגבות המס אותו הדבר לכל א' וא' מבני עמו והעבדים הלכו ועשו הכל לאיש א' שמייך באותו המס בשביל כולם ה"ז דינא דמלכותא ולא גזל דשלוחא דמלכא כמלכא וזה שנטלו ממנו ב... מכל בעלי שדות מכל א' וא' כי הוא נכנס תחת הגבאי והא דפירש"י אבל שתא דחליף כיון שכבר פרע הגבאי למלך כל קצבה שקבל עליו מאנה שעברה ומעתה המס שלו אין כח למשכן זה על חבירו ...סי' שס"ט אין כוונת רש"י לומר שלא יגבה הגבאי מס זה שפרע בשביל זה מזה שפרעו בשבילו דודאי מאי הוא לגבותו אלא שאינו יכול למשכן בר מתא אבר מתא כמו שיתבאר ודכוותה מצאתי בשם הר... ...לכוף שיחיד לתת משכון לקהל היינו דוקא עד שלא פרעו מנת המלך אבל משפרעו מנת המלך לא ונראה מסגול ס"מ בכרגא דשתא אבל בכרגא דחליף כיון דמפיים מלכא וס"ה בנדון זה עד שלא פרעו ...אבל

(*) איירי בזמן שהיו העובדי כוכבים פרועים בלי חוקים ומשפטים שבין אדם לחבירו . ומדדו אז להם במדתם וכדאמר לקמן וכנ"מ באתרא דלית בי הורמנא דמלכא כו' .

להוליאה מידו ע"י העובד כוכבים דא"כ באונסא הוי שקיל עובד כוכבים מיניה: [אמר רבא הני תלת מילי וכו'] לא גרסינן ואריסא אלא אריסא דכל תלת מילי דינא דמלכותא וכלל ופרט הם דלאחר דאמר דינא דמלכותא פירשם: וה"מ לטסקא היא השלישית. אריסא דפרסאי מחוקי המלכות של פרס כי המחזיק בשום קרקע בין של ישראל בין של עובד כוכבים ארבעים שנה שיזכה בו כאילו היה לו שטר ואע"ג דקי"ל [דף נה:] דעובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר שאני הכא דאיכא דינא דמלכותא הילכך ישראל שלקחו מאותו עובד כוכבים זכה בו וכן אם היה מחוקי המלכות שהמחזיק שנה אחת בשופי יזכה באותה קרקע אם החזיק עובד כוכבים כן בקרקע של ישראל ומכרו לישראל זכה בו. הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל: ופי' דינא דמלכותא הסכימו כל בעלי הוראה דמדאמר דינא דמלכותא משמע דלא אמרו אלא בדברים שהם חוקי המלכים שלכל המלכים יש חוקים ידועים אבל מה שהשר אנס נוטל בזרוע אינו דין הלכך כל שנטל השר ממון יהודי שלא מחוק המלכות הקבועין חמסנותא הוא וישראל שלקח ממנו לא זכה וכגזל הוא אצלו וכ"כ הריטב"א בשם רבותיו ז"ל ודעת ה"ר יונה ז"ל (בעליותיו) שאם יכול ישראל לכוף את חבירו בדיני ישראל ואין המלך כופה אותן לדון באותן דינין שלו והנהגות שהנהיג כמאן שלא פקע זכותו של ישראל מחמת אותו דינא דמלכותא אא"כ הלך חברו לדון בפני ערכאות שלהם כיון שלא קבע המלך אותם דינים אלא בערכאות שלהם: ואריסא דפרסאי עד ארבעין. פירש הראב"ד ז"ל חזקה אינה אלא עד ארבעין שנין והאי דנקט אריסא משום דדינייהו דפרסאי דכי מחתי אריסא לא מסלקי ליה לעולם כמאן דכשמפסידים חזקתם ביד אריסיהם יהא עדיין ונפקא מינה לישראל הבא מחמת עובד כוכבים דאע"ג דאמרינן לעיל הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אלא בשטר דחזקה דארבעין שנין מיהא מהניא אבל אם לא אכלה עדיין ארבעין שנין רשאי ישראל אחר להוציאה מידו לומר אותו פרסי גזלה ממני: זהרורי. נקראין הממונין מן המלכות לקבל טסקא [דפרדסאי] ואי איערק מריה דפרדסא ולא פרע טסקא דינא דמלכותא למזבן ההוא פרדסא ומאן דזבין מהני זהרורי קנה כן פר"ח ז"ל: טסקא. מס קרקע: כרגא. כסף גולגולתא שהוא מס הראש ואסיקנא דארעא משתעבדא לטסקא וכל היכא דמיית ולא יהיב טסקא בטלה ירושת בנו הבכור מכלהו ארעי דכלהו ארעתי משתעבדי אטסקא והוה מלכא כמאן דמוחזק בכולהו

גר מצוה

מידו וכן היה ר' אבין *ור' אליעזר וכל רבותינו שוין בדבר אמר *רבא הני תלת מילי אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל דינא דמלכותא דינא ואריסאין דפרסאי א ארבעין שנין (א) הני זיאהרורי דזבני ארעא לטיסקא זביניהו זביני וה"מ לטיסקא אבל לכרגא לא (כרגא) מ"ט כרגא אקרקף דגברי מנח אמר רב אשי *פרדכת מסייע מתא וה"מ דאצלוה (א) אינהו אבל אצלוהו אנדיסקי סייעתא דשמיא היא: אמר רב אסי אמר ר' יוחנן ב המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר *אין שם לא מצר ולא חצב מאי פירש רבי מרינוס משמו כל שנקראת על שמו היכי דמי אמר רב פפא כגון דקרו לה בי גרגותא דפלניא יתיב רב אחא בר רב עוא קמיה דרב אסי ויתיב וקאמר משמיה דר' יוסי בר חנינא חצובא מפסקת בנכסי הגר מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחס יהושע לישראל את הארץ (ב) *(אבל לפאה ולטומאה (ב) לא פאה דתנן אלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך היחיד ודרך הרבים (ג) °*שביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים טומאה דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי במקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותה השדה אם לא נכנסתי (ג) ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין שהיה רבי אליעזר אומר ספק

רש"י

נידיה: ארבעין שנין. חזקת פרסיים היא מ' שנה ע"י דינא דמלכותא [א] ואע"ג דאמרינן (ד) ישראל הבא מן העובד כוכבי' הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אא"כ יש לעובד כוכבים שטר שקנאו מן ישראל ראשון בארץ פרס אם החזיק ארבעים שנה א"נ שטר אי נמי בא לומר אע"פ דבעלמא הוי חזקה לישראל בג' שנים בפרס לא הוי חזקה אלא עד ארבעים שנה: הני זיהארורי. עשירים שקונים שדות עניים מן עבדי המלך עבור מס שלהן: מכרן קיים. ואם יתעשרו הבעלים העניים לא יוכלו לערער עליהן כלל: לטסקא. שמכרה עבור מס הקרקע שלא נתנו הבעלים: אבל לכרגא. אם מכרו עבור כסף גולגולת שלא פרעו אין זה מכר דאין זה דינא דמלכותא לגבות קרקע בשביל מס הראש כי אם בשביל מס הקרקע: אקרקף דגברא [ב] על ראש אדם שיתפשהו עד שיתן או יברח מן העיר: פרדכת. אדם בטל ממלאכה ומדרך ארץ ומתלמוד ואינו עוסק כלל בישובו של עולם ואינו עושה שום ריוח בעיר אפילו הכי מסייע ליתן בעול עם הקהל: וה"מ דמסייע. כגון דאצלוה אינהו שעבדי המלך תבעו לו מס לבדו והם הצילוהו והקילו ממשאו ע"י טענתם שאמרו אין לו ממון כי מה שפיחתו מזה הכבידו על השאר כי המלך קוצב לעולם לפי אומד דעתו כמה יעלה המס ומה שפוחת מזה מטיל על השאר: אבל אנדיסקי. ממונים של המלך גובים המס אם הם שכחו (ה) את זה או לא רצו לשאול לו בשביל שסבורים שאין לו ממון אע"פ שמכבידין על השאר כפי מה שהיה לזה ליתן פטור דסייעתא דשמיא היא שמחלו לו: המצר והחצב כו'. שני שדות של גר ומצר או חצב ביניהן החזיק באחת מהן לא קנה השניה דמצר או חצב הנטוע ביניהן מפסיקין: חצב. הוא אילן או עשב כלמפרש שבו תיחס יהושע את ארץ ישראל לפי שיורד ויונק כנגדו ואינו יונק לכאן ולכאן: אלו מפסיקין לפאה. שחייב להניח פאה בכל אחת: הנחל. [ג] קרקע קשה מלא אבנים וצרורות שאינו ראוי לזריעה: שלולית. קבולת מי גשמים: דרך היחיד. רחב ארבע אמות: דרך הרבים. רחב ט"ז אמות [ד]: שביל [ה] הרבים. מקום הילוך ברגלים: [אבל דרך הרבים]. מקום הילוך עגלות וסוסים (ו) והתם מצריך כולהו: בימות הגשמים. הוי בקעה רשות היחיד לטומאה שאין בני אדם מהלכין בה שלא לקלקל הזריעה: הלכתי למקום הלז. בבקעה זו: וחכמים מטמאים. דספק סוף חלא ספיקא הוא בין שדה

דהא מלי נחית *ומזבין מנכסיה ואפי' בשביל דבר מועט של טסקא הן מוחזקין לו וראויין [ו] אלא יורש (ד) מה שאין כן בשאר שעבודין דעלמא דודאי שעבוד כתובת אשה ובע"ח אינו מבטל ירושת בנו הבכור דכיון שאין בע"ח יכול ליפרע אלא בב"ד ובשומא והכרזה וכדי חובו בלבד אלמא לית ליה בגופן של נכסים כלום אלא שעבודא בעלמא הוא דאית ליה ונכסים הם מוחזקין ליתומים וכ"כ הרשב"א ז"ל משא"כ בשעבודו של מלך ולפיכך מי שמת והוא חייב למלך כלום ממיני המסין והתשחורות המוטלין על הממון אין בנו הבכור נוטל פי שנים בנכסים וכ"כ הרמב"ן ז"ל ור"ח ז"ל כ' דהאי איכא פירי בארעא למפרע מינייהו טסקא מוחזקין הוו וטעמא דמילתא משום דדינא [דמלכותא] מיניה וביה כלומר מפירי ארעא וכי ליכא פירי הוא דמשתלם מגופה דארעא: ולכרגא מסקנא דשמעתא דלא משתעבדן ארעתי אלא אקרקפתא דגברא מנח וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות גזלה: אמר המחבר וכתב הר"י ז"ל דבמקום שנהגו שאין המלך מוכר קרקע לטסקא עד ג' או ד' שנים אלא שהוא משכיר הקרקע עד שיפרעוהו כמו שהוא נהוג בקטאלוניא אם מת בעל השדה בתוך הד' שנים בכור נוטל בה פי שנים: פרדכת. אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואינו עוסק בישובו של עולם כלל: מסייע מתא · כלומר חייב ליתן בעול הקהל ואע"פ שאינו עושה ריוח בעיר: אמר המחבר נראה לי דהא דאמרינן [לעיל דף ח:] י"ב [ז] לפסי העיר וכדפירשנו דהוא הדין למסין ותשחורות הייתו כשאין להם מס קבוע ושמא מתרבה המס בשביל זה כיון שיושב בעיר וטושה בו אושא: דאצלוה מתא. כגון שעבדי המלך היו תובעין אותו לבדו והם הצילוהו והקלו ממשאו בטענותם שאמרו עליו שאין לו ממון ומתוך כך נתרבה המס עליהם והכביד עולם יותר כגון שהיה המלך רגיל ליקח מס קצוב לשנה ובאו לתבוע לכל אחד ואחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גיבוים לחשבון המס הקצוב והיו שואלים לזה [יותר מדאי] והם פטרוהו ומה שפחתו מזה יגבו מהשאר מש"ה נותן כל הראוי לו לתת בעול הקהל נראה שאם לא נתרבה מס עליהם בהצלתו אין לו לסייע להם כלום [כן דקדק הריטב"א ז"ל מדברי הר"ש ז"ל ונראין לי דבריו]: אבל אנדיסקי. אם היו בני אדם שהמליצו עליו למלך ואמרו כי עני הוא ובטל ממלאכה ונתרצה השלטון וכתב לו [ח] אנדיסקי שהניח לו המס שעליו אינו נותן לבני העיר כלום כי מן השמים הצילוהו: אנדיסקי. פירש רבינו האי גאון ז"ל מלשון [ב"ק דף קיב:] דיסקא כלומר חותם מן המלך שיהיה בן חורין ודוקא שעשה לו המלך החותם קודם שעשה הביעתו או קודם שקבע המס על כלל העיר אבל אם אחר שהטיל המס על כלל בני העיר פטרו אינו נפטר מחלקו שכבר חל החיוב עליו*: מצר. שמפסיק בין שתי שדות: והחצב. שהוא עשב שבו תיחס יהושע לישראל את הארץ לפי שהוא יורד ויונק כנגדו ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן: אלו מפסיקין בנכסי הגר וכ"ש שהדברים שמפסיקין לפאה ולטומאה ולשבת ולגטין דהוי הפסק בנכסי הגר וא"כ אם החזיק באחד מהשדות לא קנה את חבירו כיון שיש הפסק בינתים וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות זכייה שכל המפסיק בגט כגון פיסלא שהוא עמוד שאינו רחב ארבע מפסיק בנכסי הגר: אין שם לא מצר כו'. בין שדה לשדה מאי כלומר עד היכן [ט] הוי שיעור שדה דליקני במכום אחד ואע"ג דלעיל [דף נד:] אמרינן כדאזיל תיארא דתורי התם מיירי בשדה בית הבעל והכא מיירי בשדה בית השלחין שמשקין אותה תמיד לרוב יבשותה ולפיכך נתנו שיעור בהשקאה והיינו דפי' רבי מרינוס משמיה דרבי יוחנן שכל שדולין ומשקין אותה מגרגותא חדא זה הוא בור:

והחזיק

שלטי הגבורים

אבל מספרעו לא עכ"ל גם מה שכתב רש"י דעתה שהמס שלו אין לו כח למשכן לא תידוק מינה דהכא מחמת מלך אינו כמלך דודאי הכא מחמת מלך הרי הוא כמלך ויכול להשתמש לכל זכות שהיה למלך באותו דבר. ומיהו הכא היינו טעמא דרש"י וטור כמו שכתב הר"ן ז"ל בשם הרא"ה דמיירי דדינא דמלכותא הוא שאם עברה שנה ולא הספיקו עבדי המלך לגבות המס שפטורין כל אותן שלא פרעו באותה שנה הלכך כיון דחליף שתא והמלך איפיים פקע הכא שיש לו מהמלך דהמלך לא מכר לו רק הכא והזכות שיש לו וכיון שאין זכות וכח המלך מתפשט אלא לכל השנה ולא יותר גם כח הגבאי הקונה ממנו אינו מתפשט יותר דלא עדיף הגבאי מהמלך דאתי מיניה וכתבו התוס' והרא"ש ז"ל פי' הכונס דיהודי שברח מעירו והשר מחזיק בקרקע שאין בה טסקא או אפי' יש בה טסקא והניח הקרקע ביד אחרים לפרוע הטסקא אם ישראל אחר קנאו מיד השר מחזיר לבעלים ונוטל מה שהשכנו דאין זה דינא דמלכותא כי מנהג הוא בכל מדינות וחוק לישראל הוא ע"פ

כתב ריא"ז א וכן בכל מקום שיש להם מנהג פשוט ראוי לדון להם ע"פ המנהג שכל משאם ומתנם של בני אדם על דעת המנהג הוא והמנהג מבטל הלכה וכן המשפטים והחוקים שעשה המלך על המכסים ועל המסיות ועל הגולגולת כולן קיימין הן ודינא דמלכותא דינא לפיכך מי שאינו פורע מס קרקעותיו והלכו גבאי המס ומכרו הקרקע שלו בעבור המס מכרם קיים ואין מוציאין מיד הלקוחות לעולם אבל אם מכרו בעד מס הגולגולת אינו מכור:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קסג:

נ"א ר' אלעא. בגמ' איתא רבה (ג"ל)

ב מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים והל' טומאת מת ופ"ה מהל' שאר אבות הטומאות טור ח"מ סי' ערה:

*[י] נ"א ומזכי אנפשיה כלומר המלך יכול לזכות ע"י עצמו ולא מיתסר גזלנותא מהר"ם

ועי' בפ' הגוזל בתרא גבי בני חבורה שמתלו להם מוכסין באבר"י ובמרדכי מהר"ם

הגהות הב"ח

(א) וכו' כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' בני מתא: (ב) נ"ב נ"ע לענין דינא דבר מצרא מאי עי' בפ' המקבל בריש"ף קודם ד"ה מתני' המקבל שדה חבירו לשנים מועטות וכן השנויים דמפסיקין בפאה גבי טומאה לר"א מאי ע"ע בגמ' פ' הספינה דף פ"ג ע"א: (ג) נ"ב ואליביה דר"א אמרי' דאין מצר והצב מפסיקין: (ד) לעיל בפירקין: (ה) נ"ב א"כ אפי' אינו פרדכת: (ו) (והתם מצריך כולהו). רשום קו על תיבות אלו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ואע"ג דלא קני אינש אלא בשטר מיהו אם החזיק עובד כוכבים מ' שנין ובא ישראל וקנאה ממנו קנאה ולא יכול ישראל אחר לומר לישראל זה גזלה ממני ואע"ג וכו': [ב] נ"ב מנח: [ג] נ"ב נחל איתן: [ד] נ"ב ולא זו אף זו קתני: [ה] תיבת הרבים רשום ונ"ב היחיד: [ו] נ"ב לגה: [ז] נ"ב הדם: [ח] נ"ב פי' שטר: [ט] נ"ב התוס' מפרשים דקאי לענין טומאה והרשב"ם פי' משום דמשמיען לר' יוחנן שיעור אהר קבעי' ליה פי': [י] מה שנדפס בשם מהר"ם ז"ל מותק:

והחזיק בו. בשמת הגר: מוציאין אותו מידו. משום שהלוה זכה תחלה בחובו ולא אמרינן בעל חוב קונה משכון אלא כל זמן שהוא חי או ליורש שלו אבל גר זה אין לו יורשין הלכך לא זכה אפילו כנגד אותן המעות שהיה לגר עליו וכן הדין אם היו לו עבדים קטנים אמרינן שזכו עצמן בני חורין: ובא ישראל אחר והחזיק. באותו משכון בשמת הגר קנה כנגד השאר מה ששוה יותר מחוב הישראל: ותקנה לו חצרו. לישראל המלוה ויזכה בכל המשכון: דליתיה למשכון. אי נמי דאיתיה אלא שהבעל החצר לא היה בחצרו ומיירי בחצר שאינה משתמרת דבההיא בעינן שיהיו הבעלים שם כדאמרינן *בגמ' פרק קמא: מתני' ונמצאו זוממין. שבאו שנים ואמרו להם והלא עמנו הייתם באותו זמן במקום פלוני הרבה רחוק ממקום החזקה ואיך תוכלו להעיד על אותו זמן שזה החזיק כאן: משלמין לו את הכל. כלומר הקרקע והפירות שתובע לו בעל הקרקע דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם והנכון משלמין לו את הכל כל מה שהיה מפסיד בעדותן בין קרקע בין [ו] פירות ומשום דבעי למיתני בסוף משלשין ביניהן תנא הכי דאי לאו הכי אמאי משלמין כל הפירות הא בלאו הכי היה נאמן לומר אין אכלי ודידי אכלי משום מגו כדלעיל [ז] א"כ לא הפסידו לו כל הפירות: משלמין. וא"ת היכי דמי אי כשהוזמו קודם גמר דין אין להם לשלם כלום כדאי' במסכת מכות (דף ה:) ואם לאחר גמר דין כיון דקא מחזיק בגויה זכה בה מיד והוה ליה כאשר עשה ותירץ אחד מגדולי רבני צרפת שאין אומרים בממון כאשר זמם ולא עשה כיון שאפשר בחזרה והריטב"א ז"ל תירץ [ח] דאיירי *) שהמחזיק הוא חוץ לקרקע כשדן עליו ואחר שנגמר הדין הוזמו עדיו קודם **) שהחזירוהו שם והשתא הוא כאשר זמם: שנים בראשונה וכו'. דהיינו ג' כתות לשלש שנים: משלשין ביניהם. אם נמצאו זוממין דכת אחת חשיבי לענין הזמה כיון שאין נעשין זוממין עד שיזומו כולם הלכך משלשים ביניהם ואע"ג שלא באו רצופים חייבים ולא מצו למימר אנן לסיועיה למערער ולחיובי פירי למחזיק אתינן שהרי לא העדנו על שלש שנים יחד וכדאמר פרק כיצד הרגל (דף כד:) גבי העדאת שור דכל כת לא מסהיד אלא אחדא נגיחה הוי מצי אמרי אנן לחיוביה גברא פלגא נזקא אתינן ומש"ה בעי התם שבאו רצופין אי נמי כדרמזי רמוזי דשאני הכא כיון דמחזיק הוא דמייתי להו מסתברא דלא מייתי אינים טובה לנפשיה ובודאי ידעי דאיכא סהדי אחריני שמשלימין עדות חזקה הלכך משלשין ביניהן דהך אומדנא דמוכחא לא גרעה מרמיזה וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהל' עדות שחלק[ט] בשור המועד ולא חלק בחזקה: ג' אחין ואחד. כלומר ואחד מן השוק עם כל אחד מן האחין: הרי ג' עדיות. שהרי כל כת וכת עדות בפני עצמה את לשנה עם אחד מן השוק וכן לג' שנים ואין כאן שני עדים קרובים לעדות אחת. ואעפ"כ נקראין עדות אחת להזמה שלא נעשו זוממין עד שיזומו כולן כיון דכולהו מעידים על שני חזקה אחת ואע"פ דכשהוזמו נמצא זה משלם בעדות אחיו הא אמרינן התם דהזמה מילתא אחריתי היא ומעלמא אתי להו שכן ראובן העיד על אשה אחת [י] שהיא א"א ואח"כ בא עליה הוא או אחיו הרי זה נהרג עמה ונמצא זה מת בעדות עצמו וטעמא דחיובא דהשתא מילתא אחריתי היא: [כת] אחת מהניא לאהדורי פירי למערער אפילו כי לא אתו סהדי אחריני אלמא דבר מיקרי ומדהויא עדות לפירי הויא [כ] לחזקה דהא בהא תליא אבל המעיד שראה באשה זו שער אחת לא הוי כלום למידי דשער אחת לאו סימן גדלות הוא ובלא צירוף המעידין על שער שני לא הוי דבר כלל הלכך חצי דבר מיקרי: אמר המחבר לענין עונשי אשה אי חשבינן לה גדולה איכא מאן דאמר דלא

*) עי' נודע ביהודה חלק אה"ע במה"ק סי' ע"ב בהג"ה שליבית (ג"ה). **) נ"א שהורידוהו [ובד"ק הגי' שהזהירוהו]

נר מצוה

ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא) *(א): גרסינן בפרק שור שנגח את הפרה *אמר רבא *משכונו של ישראל ביד הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו מוציאין אותו מידו מאי טעמא כיון דמית ליה גר פקע ליה שעבודיה משכונו של גר א ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו (א) וזה קנה את השאר ואקשינן ואמאי תקנה לו חצרו מדר' יוסי בר חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואסיקנא והלכתא דליתיה למשכון בחצרו אבל איתיה למשכון בחצרו קניא ליה חצרו ולית ליה למחזיק ולא מידי: *מתני' [א] היו שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל שנים בראשונה שנים בשניה ושנים בשלישית *משלשין ביניהם שלשה אחים ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות ב והן עדות אחת [להזמה]:

גמ' מתניתין דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע הא אמר דבר ולא חצי דבר וכו' הא שמעתא קמקשו בה רבוותא הכי מ"ש גבי שני חזקה דהיא מתקיימת בשלשה כתי עדים ומ"ש גבי שתי שערות (ב) שאין מתקיימת בשתי כתי עדים אם שתי כתי עדים לגבי שתי שערות חצי דבר למה לא יהו שלש כתות לגבי שני חזקה חצי דבר והא לא קיימא חזקה עד דאיכא כולהו ולא אשכחו לה פירוקא [ב] (ג) והדין הוא פירוקא לא דמיא חזקה לשתי שערות דעדות כל שתא ושתא משני חזקה דבר מעליא הוא דהא מיחייב לאהדורי פירי דתרתי שני אפומייהו כד לא אתיא כת שלישית וכד אתיא כת שלישית ומסהדא דאכלה שנה שלישית הרי מלאו ליה תלת שנין וקיימא ליה חזקה ואי לאו דינא דהחזקה הוה מיחייב לאהדורי פירי דתלת שנין אלא כיון דמלאו ליה תלת שנין קיימא לה חזקה וקיימא ארעא בידיה ודידיה הוה קא אכיל (ד) והיינו טעמא דמצטרפו לענין חזקה דמגו דהויא עדות לענין פירי הויא עדות לענין חזקה דהא בהא תליא אבל שתי ג שערות ליכא למימר בהו הכי דכיון דלא מסהיד אלא בחדא חדא שערה (ג) *אחד [ג] אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה [ד] ואנן בעינן שתי שערות במקום אחד לא הויא עדותן עדות דחדא שערה חצי דבר הוא ולא מהניא מידי דלא עבדינן בה עובדא וכמאן דליתיה דמיא והויא ליה כג' שנים שאינן רצופות הילכך לא מצטרפי והרי איתברר לך (הדבר) דשניאן שני חזקה משתי שערות ואיפריק קושיין

רש"י

שדה אחד בין שרבה שדות שמא האהיל שמא לא האהיל: ספק ביאה טהור. (ה) דספק ספיקא הוא שמא לא נכנס באותה שדה ואפילו נכנס שמא לא בא עד מקום הקבר: ספק מגע. היכא דליכא אלא חד ספיקא [ה]: פקע ליה שעבודיה. וממילא בחזקת מרא קמא איתיה: מתני' משלשין ביניהן. כל כת יתן השליש כי שלש כתות הן לשלש שנים: שלשה אחין. לכל שנה אח אחד ואחד עם האח שאותו אחד מעיד עם כולן: הרי כאן שלשה עדות. דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי ולכך עדותן כשרה דאין שני קרובין בעדות אחד: והן עדות אחת לענין הזמה שאם הוזמו משלשין ביניהן ואין ניזומין עד שיזומו כולן: גמ' מתני'. דמכשיר ג' כתות לג' שנים דלא כר"ע דלרבי עקיבא לא מהני עדותן הואיל ואינו מעיד כל אחד בחזקה שלימה ג' שנים כי אם על שליש חזקה והיינו חצי דבר שנאמר על פי שנים עדים יקום דבר משמע דבר שלם ולא חצי דבר: לגבי שערות. של גדלות שנים מעידים שראו לה שער אחת בגבה ושנים אחרים מעידים שראו לה שער אחת בכריסה דבהא אפילו רבנן דר"ע מודים דאין

[...] שערות לא הוי עדות דשערות לכלום דחצי דבר הוא אבל לגבי חזקה אמרי' מגו דמהני עדות לענין פירות [...]דות נמי לענין חזקה והמאור הגדול הקשה קושיא זו ע"ש ובמלחמות: [ה] ספיקא טמא כצ"ל וכ"ב והלכך לר"ה אי [...]ן מאר ואגב בינתים וטומאה בא' מהן ואינו ידוע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מאר [...]ם ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דהא שדה אחת נינהו וטמא: [ו] נ"ב פי' אם יש למערער עדות כמה פירות [...]כ כרא"ש ז"ל: [ז] נ"ב דלא אכלי: [ח] נ"ב ואפשר דהריטב"א ס"ל נמי דאין משלמים רק הקרקע ולא הפירות דאל"כ הא לגבי פירות הוא כאשר עשה: [ט] נ"ב בין רצופין לשאינו רצופין: [י] נ"ב פי' שיש לה בעל: [כ] נ"ב עדות:

המאור הגדול

[דף נו ע"ב] ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה וכו' ואסיקנא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה ואיכא נוסחי בה דמסקי הני אמרי אכתי קטנה היא והני אמרי אכתי קטנה היא כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו האי שמעתא מקשו בה רבוותא הכי מ"ש גבי חזקה דמתקיימת עדות כה"ג בג' כתי עדים של שלש שנים ומ"ש גבי עדות שתי שערות דאין מתקיימת כה"ג בשתי כתי עדים ופריק הרב ז"ל קושיא זו ואמר דשאני גבי חזקה מגו דהויא עדות כל כת וכת לענין פירי דהא אי לא אתיא כת שלישי ולא מקיימא חזקה הוה מיחייב לאהדורי שנין אפומא דשתי כתי עדים קמאי הלכך כי אתיא כת שלישית ומסהדא דאכלה שנה שלישית מצטרפא בהדייהו דהא מלאו להו תלת שנין וקם ליה דינא דחזקה ומצטרפא בהדי קמאי דמגו דהויא עדותא לענין פירי הויא לה עדות לענין חזקה דהא בהא תליא אבל ב' שערות ליכא למימר בהו הכי משום דהדא שער חצי דבר הוא ולאו מידי דעבדי בה עובדא וכמאן דליתא דמיא והלכך [...] ודברי הרב ז"ל וה"ר יוסף הלוי ז"ל תלמידו כתב עליו בפירושו בלשון וזהו ודאי אי איתא להאי קושיא האי פירוקא דפריק פירוקא מעליא הוא אלא ודאי קושיא מעיקרא ליתא דקי"ל דשתי שערות [...]ה לא מצטרפי הכל כמו שכתוב בפירושו. כשאנו מעיינים בדבריו גם הוא אין אנו מוצאים בהם טעם שאין זה מטעם דבר ולא חצי דבר שאפי' כת אחת בשתי שערות כה"ג ששניהם העדים מעידים [...] שבכריסה אין השערות מצטרפות הלכך אין זה תלוי בצירוף העדים אלא בצירוף השערות ואין לזה הפירוש טעם בדבר ולא חצי דבר וגם הרי"ף ז"ל ראינו בתשובותיו שצוה לתקן נוס[...] זה הטעם משום דשתי שערות במקום אחד נעינן על טעמו הראשון ועירבן זה עם זה וארכבה לשמעתא אתרי רכשי ובעיני קלקל דבריו ולא תיקן כי אין שני הטעמים הללו מתערבים זה [...] ואחד מהם פונה לדרכו ואינם מתחברים ולא נקשרים וביותר היה טעמו הראשון קרוב אל האמת כי שמועה זו אינה הולכת אלא אליבא דרבנן דסבירא לן לא בעינן שתי שערות במקום אחד [...]כף ואחת על הביצים כמו שמפורש במקומו במס' נדה ולהסביר הענין בהרווחה ושלא לרחוק אותו נאטרת שמועה זו שבכאן על דרך הסברא ההיא והוא הדין למאי דקי"ל נמי השתא דבעינן [...]ם אחד אנו יכולין ללמוד מזה הסברא אלא שאנו צריכין לדחוק ולומר כגון דאמרי כת אחת אנו ראינו אחד מגבה מימין וכת אחת אומרת אנו ראינו אחת בגבה משמאל ה"ה והוא הראית [...] שערות אחת בגבה ואחת בשמאלה אלא כי דוחק הוא ותמה הוא כיון דבמקום אחד הן היאך נזדמן שלא ראה זה מה שראה זה ולפיכך לא ראו בעלי הגמרא לדחוק עצמם בזה הענין [...] הפשוטה והרחבה אע"פ שהיא שלא כהלכה כדי שיהא הדבר יותר מתיישב על הדעת וממנה אתה למד לעיקר ההלכה כמו שאמרנו ודברי הרי"ף ז"ל הראשונים כמו שכתבם מתחלת בהל[כותיו] [...]ים אל האמת אינם מספיקים לנו לפרק קושיתנו כהוגן כי אין אנו רואים בכל ההלכה מחלוקת וטענה בפירוש כדי שנתנה הטעם בהם. ועוד קשיא לן ההיא דגרסינן בב"ק בפ' מרובה שנים [...] וכו' נימא מתני' דלא כר"ע וכו' ואם כן כדברי הרי"ף ז"ל הא דלא כר"ע ודלא כרבנן הוא דהא עדות טביחה לאו מידי דעבדא בה עובדא היא ואכתי לא קמא ליה למאן דמקשה כיון [...] לעידי טביחה דבר הוא דמי לא מודה רבי עקיבא דשנים אומרים בפנינו קידש ושנים אומרים בפנינו בעל דהדין טעמא מסקנא היא דאסיקנא הכי ומעיקרא לא נחתינן להאי סברא [...]נן נימא מתניתין דלא כר' עקיבא הא דלא כרבנן נמי היא דהא עדות טביחה לאו מידי דעבדא ביה עובדא הוא ברם נראין דברי רבותינו ז"ל שאנו מקבלים תלמודנו מפיהם והם פירשו לנו [...] שני חזקה כיון דשלש הכתות מעידות בשלש שנים כל אחת ואחת בשנתה וזמנה של זו לא כזמנה של זו לפיכך לא היה להם לראות כאחת שאין אנו מטריחין על העדים להתעכב ולראות [...] כשראה זה מה שלא ראה זה העדות מתקבלת מהם כי עדותן תלויה בזמן ושמא לא היה יכול לראות זה מה שראה זה אבל בשתי שערות אפי' למ"ד לא בעינן להו במקום אחד בזמן אחד [...] ששתיהן בזמן אחד והיה יכול לראות זה מה שראה זה ולא ראה ה"ל חצי דבר לפיכך אין עדותן מתקבלת מהם וזה הטעם נכון וברור ועולה כהוגן:

מלחמת ה'

כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו האי שמעתא מקשה בה רבוותא וכו' עד ודברי הרי"ף ז"ל הראשונים כמו שכתבם בתחלה בהלכות אע"פ שהם קרובים אל האמת אינם מספיקים לפרק קושיתנו כהוגן וכו':

אמר הכותב כבר פירשנו בפרק מרובה שאין טענה זו כלום ושם כתבנוה בלשון אחר [...] מזה ומזה:

שלטי הגבורים

א וגבי משכון גר אע"ג דהלכה משמע דמיירי דוקא במשכון מטלטלים מ"מ כתב הטוח"מ סי' רע"ס דה"ה נמי אם יש לו משכונות קרקע מוחזק ביד ישראל ומת הגר שחוזר הקרקע לבעליו דפקע שעבודיה דגר ואין חזקת המחזיק בקרקע משכונא זו כלום מיהו נ"ל דדוקא באתרא דמסלקי דודאי או אין לגר על המשכון שעבוד דכל אימת דבעי מצי לפדותו אבל באתרא דלא מסלקי הוי מכור הקרקע ביד הגר עד שהוא זימנא דהא לא מצי לסלקו בדמים עד מישלם יומי משכנתא וכי מיית לא פקע שעבודים הלכך כל הקודם זוכה כד"ף: ומעשה היה בעובד כוכבים שמשכן לראובן ושתבע ראובן מעות מן העובד כוכבים אמר העובד כוכבים אין לי מעות תמשכן [...] לישראל אמר [...] ראובן ומשכן אותו לשמעון באמות שהיה חייב לו העובד כוכבים ובתוך כך מת העובד כוכבים ואין לו יורשים והמשכון היה שוה כפלים מן החוב שמעון אומר אני זכיתי בכל המשכון כיון שמת העובד כוכבים ודן ראב"ן שכל המשכון של שמעון מהכא דאמר בא ישראל והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר והכא כיון שכבר נתן לו כל מעותיו נשאר לשמעון מיהו בזה נסתפק אם משכונו של עובד כוכבים ביד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העובד כוכבים ואין לו יורשים אם זכה בו שמעון ויתן לראובן מעותיו שנתחייב לו העובד כוכבים או נאמר כיון שמכח ראובן תופס אותו לא קנה עכ"ל המרדכי פ' חזקת הבתים והגהות מיי' ומיהו כתב מ"מ פ"ב מהל' זכייה בשם בע"ה והרשב"א דאע"ג דכשמת הגר נעשו כל נכסיו הפקר אם היה לראובן חוב עליו בעדים ותוך הזמן או בשטר אין שעבודו של זה נפקע מהנהו נכסים ואם החזיק א' בנכסיו אינו יכול להחזיק בשיעור זה החוב ואפילו אין לו אלא מטלטלין והמחזיק בנכסי הגר הרי הוא כיורש והבא ליפרע צריך שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ואם החזיקו שנים בנכסי הגר זה אחר זה ויצאו עליו כתובת אשה ובע"ח יכול הראשון שהחזיק לומר לבע"ח הנחתי לך מקום לגבות הימנו ויגבה מן האחרון תחלה אין בו כדי פריעת החוב גובה מלפניו כל זה הוכיח מגיד משנה שם ומסופקני אם הדין כך באדם שהפקיר כל נכסיו ובאו אחרים לזכות בהן אי דנין כמו הזוכה בנכסי הגר לענין פריעת החוב שזכרנו או דלמא כיון דדרך להשתעבד לבע"ח נכסים דעתיד למקנה אכתי משועבד הבע"ח על המפקיר הוא וצ"ע: ב גבי הא דאמרי' הכא דחייבין העדים זוממין לשלם הפירות הביא הטוח"מ סי' קמ"ס דברי מיי' שכ' כל המתחייב להחזיר הפירות אם לא היו ידועים ואין ב"ד יכולין

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' ערס:
ב מיי' פ"ד ופכ"א מה' עדות טור ח"מ סי' קמה: ע"כ מוחק ד"ת
ג מיי' פ"ד שם טוח"מ סי' ל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ע"כ סנה"ס: (ב) אחת אומר אחת בגבה ואחת אומר ט' כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ס"ס עובד כוכבים ואין יורשיו ידועין: (ב) נ"ב דגם רבנן ס"ל בכי: (ג) נ"ב התוס' פרק מרובה דף ע"ב הביאו זה וכתבו פירוק אחר ועי' עוד במאור הגדול פ"ס ובמלחמת פרק מרובה: (ד) נ"ב וכ"ב התוס' ותמהתי שלא כתבוהו בשם הרי"ף: (ה) נ"ב אע"פ דאינו מתהפך מ"מ הוי ס"ס במ"ש רמ"ע:

נ"ל שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה וכ"ה מסקנת הש"ס

ד"ת מ"ז

הגהות מא"י

[א] נ"ב היו (כי בד"ק ודפ"י מילת היו ליתא) [ב] נ"ב ורשב"ם ותוס' מפרשים בע"א: [ג] נ"ב

דלא בעינן שתי שערות במקום אחד אלא אפילו אחת בגב היד ואחת בכריסה מיקרי סימנין ומיהו לית הלכתא הכי אלא כמאן דאמר דשניהם במקום אחד בעינן דהיינו בכריסה שהוא כינוי לערוה ע"כ ומיהו דוקא בכי האי גוונא שכל כת מאלו צריך לצירוף חברתה אבל היכא שאחת אינה צריכה לחברתה אף על פי שהאחרות צריכה לה לא מקרייא חצי דבר כדאמרינן בפרק מרובה (דף ע:) דאפילו רבי עקיבא מודה בעדי גניבה ובעדי טביחה דמצטרפי דאע"ג דעדי טביחה צריכי לעדי גניבה כיון דאין עידי גניבה צריכין לעדי טביחה עדות היא וכן הדין גבי אשה שאמרה התקבל לי גיטי שצריכה שתי כתי עדים שנים שיאמרו בפניו אמרה ושנים שיאמרו בפניו קבל וקרע והלא הנך דאמרי בפנינו אמרה לא צריכי לאיצטרופי דהא לא מסהדי בגירושין כלל אלא דמסהדי דאיהי שויתיה להאי גברא שליח משום הכי מהני ומצטרפי ולא חשיב חצי דבר: אחד אומר אכלה חטין וכו'. דטעמא דרב יהודה דכיון דבאותן שנים עצמן דקא מסהיד האי מסהיד האי אע"ג דהאי אמר חטין והאי אמר שעורים ומכחישין זה את זה לא הוי עדות מוכחשת דבין חטי ושערי טעו אינשי דלא ידיע ורב נחמן היה סבור לומר דכן נמי באתר דמוברי באגי אחד אומר ראשונה שלישית חמישית ואחד אומר שנייה רביעית וששית לא הוי הכחשה דטעו אינשי בין [ה] האכילה וההוברה והשיב לו רב יהודה דלא אמרינן טעו אינשי כי האי גוונא דבשתא דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי אע"ג דשניהם מודים באכילה ובהוברה אלא עדות מוכחשת ממש היא וכל שכן אי אסהיד חד אב"ג וחד דה"ו כלומר שמכחישו אבל אם אינו מכחישו ודאי עלתה לו חזקה דכולהו אתלת שני חזקה רצופין קא מסהדי ואמרינן בפרק זה בורר (דף ל:) מודים חכמים לר' יהושע בעדי בכור ובחזקה: לאסהודי אחתימת ידא דאידך. דמיירי שהיה צריך המלוה לקיימו והאי מעיד על כתב ידו ובא עתה אחי החי להעיד עם אחד שבשוק על כתב המת היינו מתני'. דה"נ שתי עדיות הן שהחי מעיד על חתימתו ואחיו עם אחר על חתימת המת: לא קא נפיק נכי וכו'. החצי הממון יוצא ע"פ שלשה שבשוק כמו ע"פ שלשה אחין אבל הכא שני אחין ניהו וליכא אלא עד אחד שבשוק והממון חסר [רביע] ע"פ האחין: (ה) אמר המחבר והתם בדוכתא [בכתובות דף כא.] אמרינן דלאי אתוי החי חתימת ידיה אתספא מאי איהו עם אחר שבשוק לקיים חתימת השני נמצא ששני אחין או אב ובנו מצטרפי עם אחד שבשוק לקיים שטר אחד ומיהו אם בא *)אחד מן השוק והעיד על חתימת החי ואח"כ בא החי ומעיד על עצמו [מצטרף הוא או אחיו עם אחר שבשוק על חתימת המת דהשתא] ליכא אפומא דאחי אלא פלגא אבל אם העיד ראשונה החי עצמו הוה אידך יתר שהוא כבטול זו סברת הריטב"א ז"ל כי חצי הממון יוצא על פי האח החתום שמעיד על חתימתו וחצי האחר יוצא בין אחיו ואחר שבשוק נמצא דנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי ורחמנא אמר ע"פ שנים החצי ע"פ זה והחצי ע"פ זה והכא ג' חלקים ע"פ א' דשני אחין כא' חשבינן להו: מתני' היה מעמיד בהמה בחצר וכו'. בגמ' [דף נז:] מוקי לה בחצר השותפין [ו] דלהעמדה כדי לא קפדי דכיון דכל הני בלא מחילה קיימי והם דברים המטלטלים לא קביע ולא קפיד עלייהו דתנור וכיריים דהכא בתנור וכירים של יד דמטלטלים ניהו אבל עשה מחילה היה לו להקפיד כיון שמשתמש הוא נמי בתוך חצר אם לא שמכרו או שנתנו לו והיה לו למחות ומשום הכי עלתה לו חזקה בשלש שנים: הכניס תרנגולין. אע"ג דלא עבד מעשה מקפיד אדם בהם משום דמטנפי כל מה שסביבו: גמ' מ"ש רישא וכו'. דס"ד דבחצר חבירו מיירי ומש"ה מתמה מה לי לא עשה מחילה מה לי עשה ודאי

*) הרמ"א בדרכי משה סי' מ"ו ובהגהת שו"ע שם העתיק ע"ש הב"י עדים וכ"ע

נר מצוה

קושיין כהוגן אמר רב יהודה אמר שמואל אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה ר"נ *) בר יצחק אלא מעתה (א) אחד אומר אכלה שנה ראשונה שלישית וחמישית ואחד אומר שנה שניה רביעית וששית הכי נמי דהויא חזקה א"ל (ה) הכי השתא [ה] מי דמי התם בשתא דמסהיד האי לא מסהיד האי הכא תרוייהו בשתא חדא קא מסהדי (ב) אלא מאי איכא בין חיטי לשערי בין חיטי לשערי לאו (ג) אדעתא דאינשי: שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן: *ההוא שטרא דהוו חתימי עליה (ד) בתרי שכיב חד מינייהו אתא אחוהי דהאיך דקאים וא' מן השוק לאסהודי על חתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר היינו מתניתין שלשה אחין ואחד מצטרף עמהם א"ל רב אשי מי דמי התם לא קא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי והלכתא כרב אשי: מתני' אלו דברים שאין להן חזקה ואלו דברים שיש להן חזקה היה מעמיד בהמתו בחצר ומעמיד תנור וכירים וריחים ומגדל תרנגולין ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכירים וכן לריחים הכניס תרנגולין לתוך הבית עשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה: גמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר

*) בגמ' איתא ר"נ סתם (ג"א)

רש"י

דאין מצטרפין: אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורים. דהיינו שש שנים בדילוג קס"ד וכן מנהג עובדי אדמה ששנה אחת זורעים חטין שניה שעורין וכן לעולם: אלא מעתה א' אומר ראשונה כו'. דהיינו ממש [ב] כרבי יהודה הכי נמי דתהוי חזקה הא אין שום אחד מהן מעיד שאכלה שלש שנים רצופין: הכא תרוייהו בחד שתא קא מסהדי: דאיירי שזה אומר אכלה ג' שנים רצופין חטין וזה מעיד על אותן שלש שנים שאכלה שעורים ויש כאן עדות גמור לשלש שנים ואי משום שזה אומר חיטין וזה אומר שעורים בין קמת חיטין לקמת שעורים טעו אינשי: ההוא שטרא. והוצרך המלוה לקיימו ושכיב חד מינייהו ואילו לא מת היה כל אחד מעיד על חתימת ידו לבדו כחכמים בפרק שני דכתובות דעל מנה שבשטר הם מעידים כלומר עדים החתומי' הוי כאילו מעידין שראו המלוה והיכא שמת אחד מהן אמרינן התם דצריך שנים מן השוק להעיד על [ג] החתימות והחי מעיד על חתימת עצמו לבדו ולא יצטרף עם אחר להעיד על חתימת המת משום דכשמעיד על חתימת עצמו נפקא פלגא דממונא על פיו דאין צריך אחר להעיד עמו וכי הדר מעיד על חתימת המת נפיק ריבעא דממונא אפומא נמצא דכולי ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואנן על פי שנים עדים יקום דבר בעינן חציו על פי זה וחציו על פי זה: היינו מתניתין. דשלשה אחין ואחד מצטרף עמהן כיון דאמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי: התם. במתניתין לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי אלא החצי אבל הכא גבי שטרא נפיק ממונא נכי ריבעא אפומא דאחי דהרי אחין חשובים כחד ונפיק כולי ממונא נכי ריבעא אפומא דחד: מתני' שיש להן חזקה. אם החזיק בענין זה שלש שנים הוי חזקה וכל הני חזקות עד סוף פירקין בחזקת שלש שנים איירי: היה מעמיד בהמה כו'. כל הנך דברים המטלטלין הם ולא תשמיש קבוע ולא חשו למחות לכך לא הוי חזקה: תנור וכירים. מטלטלין וכן רחיים ברחיא דידא: ועושה מקום. או עשה מקום לזבלו הרי הוא חזקה דכל הנך מילי דקביעות ואיבעי ליה למחויי: גמ' מאי שנא רישא. דלא הוי חזקה: ומאי שנא [ד] [סיפא]. הא ודאי גם בשמעמדת בהמות ברשותו קפדי אינשי ואיבעי

שלטי הגבורים

יכולין לשער אותם כשכר הבתים וכיוצא בהן שהוא ידוע אלא פירות אילן ושדה שאינן ידועים הואיל ואין כאן טענה ודאי תשלום מה שמודה לו ומחרימין על מי שאכל יותר ולא ישלם וכל מי שצריך להחזיר אם השכירם לאחרים בעוד שהיה מחזיק בה והשוכרים עדיין קיימים מוציאין אותו השכר מהם פעם שנית ונותנים לבעל הקרקע וחוזרים ותובעין לזה שהשכירה להן מיהו גבי נזקין בפ' המניח כדין שני שוורים הרודפים אחר אחד א' גדול וא' קטן או א' תם וא' מועד ועדים מעידים שא' מהן הזיק ואין יודעין מי מהם הזיק ניזק אומר גדול או מועד הזיק ומזיק אומר תם או קטן הזיק והניזק טוען ברי והאומר ודאי שזה מועד או זה גדול הזיק דאיתא פ' המניח דף ל"ה איכא פלוגתא לפי דברי מיי' פ"ט מהל' נ"מ משמע דאפי' טוען הניזק ברי אע"פ שאין עדים ברורים בדבר כיון דאיכא עדים שאחד מהן הזיק דממ"נ צריך לשלם בנזק זה על פי העדים חיוב הקל כדקאמר מזיק היכא דאינו מוצא הניזק ראיה ברורה ואע"פ שזה המזיק אומר הקטן הזיק וזה הניזק אומר לא כי אלא ודאי הגדול הזיק לא מחל לו על הודאת הקטן שהודה בו המזיק דכיון שיש עדים בעשה הניזק בא' משני שוריו ודאי לא מחל לו על הדבר שיש בו עדים ולא דמי לטענו חטים והודה לו בשעורים דפטור אף מדמי שעורים דהתם מיירי דליכא שום צד עדות לחייבו כלל בשום א' מהם רק שהן תביעות שיש לו עליו והלכך פטור לגמרי משא"כ הכא דאיכא עדים לפחות לחייבו בחיוב הקל או דקטן דממ"נ חייב על נזק א' מהם על פי העדים אבל מדברי הרא"ש והטור ח"מ סי' ת' משמע להדיא דכיון דליכא עדים ברורים על איזה מהם הזיק והניזק טוען ברי שזה הזיקו דלא הוא מודה על האחר שלא הזיקו ופטור לגמרי ואין הניזק נוטל כלום כי מזה שאומר שהזיקו אינו נוטל שהרי הודה לו שזה לא הזיקו וה"ל טענו חטים והודה לו בשעורים דפטור והפליא הטור על דברי מיי' מאד. וא"כ דלמיי' הניזק נוטל לפחות כדקאמר מזיק פשיטא דאם תפס דמהניא ליה תפיסה. והרא"ש כתב דאפי' אם תפס הניזק התם או הקטן דלא מהניא ליה תפיסה ומוציאין מידו דפטיר הוא לגמרי מדינא וכ"ה דעת התוס' שם וי"א דהרי"ף ס"ל דודאי אם היה א' גדול וא' קטן והניזק אמר ברי שהמזיק פטור ולא מהניא תפיסה דתפיסת קטן לא מהניא לתביעה שיש לו על הגדול משום דמיירי שנכנסו תמים וכיון דתם אינו משלם אלא מגופו היאך יועיל לו תפיסת הקטן על תביעת הגדול שהזיק דאינו משלם מזה על זה בהיזק תמים אבל בשאחד תם וא' מועד אם תפס התם מהני או בשביל עצמו או בשביל מועד דמשלם מן העלייה. ואף בזה כתב הרא"ש דלא מהני התפיסה דמ"מ מחל לו על התביעה מזה שתפס וה"ה דפליגי בהודה לו שעורים ותפס השעורים אי מהני דכל אלו אין משתלמים מגופן ולא דמי לשוורים תמים כמו שיתבאר בהל' טוען ונטען בס"ד. ועל סברת מיי' אי טען הניזק אתה יודע בודאי שזה הגדול או המועד הזיק לפניך הרי המזיק נשבע שבועת התורה ומשלם כמי שהודה שהרי הודה במקצת והגיה עליו הראב"ד ואתם ומועד קאי כלומר דחייב שבועה זו דמיי' דוקא בתם ומועד שהחיוב הוא על נכסיו כיון שטוען על המועד וזה מודה לו בתם חשיב הכל תביעה אחת והוי הודאה במקצת אבל א' גדול וא' קטן שנכנסו תמים שהחיוב הוא על גוף השוורים כל אחד חשיב טענה בפני עצמו ואין כאן מודה במקצת כלל אבל לדעת הרא"ש בכל ענין אין כאן שבועה כלל דהוה ליה טענו חטים והודה לו בשעורים דפטור לגמרי. ומדברי מיי' נראה דאפי' בשנכנסו תמין אב. אמר אתה יודע בודאי שזה הזיק צריך לישבע שבועת התורה וכן נראה מדברי מגיד משנה שם:

עין משפט

ריד מ"ז א מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען טוח"מ סי' קמט: ב מיי' פכ"א מהל' עדות סמג עשין קט טוח"מ סי' ל: ג מיי' פ"ט מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנה וסימן קנ:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב רב יהודה הכי [illegible] כצ"ל ותיבת מי דמי נמחק: (ב) תיבת אלא נמחק: (ג) נ"ב אדעתייהו: (ד) נ"ב בתרי: (ה) אמר המחבר וכו' עד הריטב"א ז"ל מוקף:

הגהות הגר"א

(א) נ"ב עיין [illegible] ובמלחמות:

הגהות מא"י

[א] תיבת מי דמי נמחק: [illegible]

המאור הגדול

אמר רב יהודה אמר שמואל אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה וכו' ראיתי בפירושי ה"ר יוסף הלוי ז"ל שהקשה על אתקפתא זו דרב נחמן מ"ט אקשי ליה במפוזרות אחד אומר אכלה אג"ה ואחד אומר אכלה בד"ו ולא אקשי ליה ברצופות אומר אחד אכלה אב"ג ואחד אומר דה"ו ופירוקי בקושיא זו דרבותא קמ"ל דאפי' הני דפתיכא סהדותייהו בהדי הדדי לא הוי חזקה ולא פירש הדבר כל צרכו ואין הפירוק עולה כהוגן בדבריו כי לא פירש אם הוא במכחישין זה את זה או בשאינן מכחישין ואם כך הוא מה דינו ובילדותי הגהתי בפירושו בלשון הזה רבינו זה יתבשר במה שבשר אי איתא להאי קושיא האי פירוקא דפריק פירוקא מעליא הוא אלא האי קושיא מעיקרא ליתיה דקי"ל מודים חכמים לר' יהושע בן קרחה דאמר לא בעינן שיהאו שניהם כאחד בעדות בכור ובעדות חזקה כמו שמפורש בסנהדרין במקומו ואם היה א' מעיד אב"ג וא' מעיד דה"ו הוה חזקה ולפיכך לא הקשה לו ברצופין ומקצת חבירי חלקו עלי בזה הטעם בימים ההם כמו שהוצרכתי לשאול עליו לפני ה"ר אברהם זצ"ל ושמח והודה לדברי והגיה הטעם הזה בפירושו כלשון הזה ועתה ראיתי בו זה הטעם הוא טעם דחוק. איך עלה בדעת רב נחמן להקשות על רב יהודה משנים מפוזרות שאפי' שניהם כאחד היו מעידים על כל השנים כולם שאחד מהן מעיד עכשיו בהם לא היתה חזקה משא"כ בחטים ושעורים וה"ר שמואל רמורוגי ז"ל פי' בפירושו כיון שדרך עובדי אדמה לזרוע שנה אחת חטים ושנה אחת שעורים לפיכך היה סבור: נחמן שדברי רב יהודה כך הם כל אחד ואחד מהם מעיד בשנתו עד שבירר לו את דבריו וגלה לו טעמא דתרווייהו בחדא שתא מסהדי וכל זה אינו מתיישב על דעתי ואח"כ חקרתי ובדקתי על פירוש ההלכה ונתגלה לי טעמא ברחמי שמים וכך נראה לי כי דברי ר' יהודה אמורים בשני עדים המכחישין זה את זה זה אומר אכלה חטים וזה אומר לא כי אלא שעורים אכלה ובאותן שנים עצמן ולפיכך הקשה לו רב נחמן מאחד אומר אכלה אג"ה ואחד אומר לא כי אלא בד"ו ובדין הוא דתיקשי ליה מרצופות אחד אומר אב"ג ואחד אומר דה"ו דאע"ג דקי"ל כר' יהושע בן קרחה בעדות חזקה דלא בעינן שיראו שניהם כא' ה"מ בשאין מכחישין זה את זה אבל במכחישין זה את זה לא הוי עדותן עדות וקושיא דרב נחמן נמי שהקשה במפוזרות מפוזרות כעין רצופים קאמר באתרא דמוברי באגי דמודה בה רב הונא וכדרמיא לשמעתיה דרב יהודה בעא לאקשויי ליה דהוה סליק אדעתיה למימר כיון דפתיכא סהדותייהו בהדי הדדי משני העדים הללו שכל חזקה מתערבת בחברתה תיהוי דומיא דא' אומר אכלה חטים וא' אומר אכלה שעורים דמסהדי בחדא שתא ותיהוי חזקה וא"ל רב יהודה לאו כדסליק אדעתך דאף ע"ג דמכחישין זה את זה בחטים ושעורים מתקיימת חזקה אבל במכחישין בשנים אין החזקה מתקיימת דהתם שתא דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי אבל הכא תרוייהו בהדא שתא קא מסהדי מיהו בין חיטי לשערי לא דייקי אינשי שמענן מהני שמעתתא כששני העדים מכחישין זה את זה בשנים דאשתא דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי אין העדות מתקיימת משני העדים הללו לא שנא כשמעידין ברצופות כגון אחד אומר אב"ג ואחד אומר לא כי אלא דה"ו ול"ש כשמעידין במפוזרות כעין רצופות והא באתרא דמוברי באגי א' אומר אג"ה וא' אומר לא כי אלא בד"ו כל העדיות הללו בטלות מצד הכחשת העדים זה את זה א"צ לומר בשמעידין במפוזרות לגמרי והוא באתרא דלא מוברי באגי דהתם אפי' היו שניהם מעידים בחזקה אחת מפוזרות בלא הכחשה לא היתה חזקתם חזקה ואם שני העדים אינן מכחישין זה את זה אלא כל אחד מעיד במה שראה ואינו מכחיש את חבירו העדות מתקיימת בין שמעידין ברצופין בין שמעידין במפוזרות כעין רצופות שכיון שאין הכחשה ביניהם העדות מתקיימת אע"פ שמה שראה זה לא ראה זה דקי"ל הלכה כר' יהושע בן קרחה ומודים חכמים לר' יהושע בן קרחה בעדות בכור ובעדות חזקה דלא בעי שיראו שניהם כאחד אלא אפי' בזה אחר זה ויש לנו עכשיו לשאול מ"ש גבי חזקה שאין עדותן מתקיימת בהכחשת השנים והיא מתקיימת בהכחשת החטים והשעורים מ"ש דדייקי בהא ולא דייקי בהא ועוד הרי מצינו שמתקיימת העדות בהכחשת מנה שחור ומנה לבן ואע"ג דאמנה דקא מסהיד האי לא מסהיד האי כמו שמפורש במקומו במס' סנהדרין וה"ה לא' אומר שנים בכריסה אפי' במכחישין זה את זה עדותן מתקיימת מאחר דקי"ל הלכה כר"ש בן אלעזר הכל כמו שמפורש שם וכיון שכל העדיות הללו מתקיימות בהכחשה מה ראו חכמים להחמיר בהכחשת שני חזקה לבטל העדות בין ברצופות בין במפוזרות כעין רצופות ותשובת השאלה הזאת הוא עמוקה ונפלאת ונעלמה מעין רוב חכמי דורינו וכבר רמזני עליה בספר דברי חריבות ועיקרה של התשובה הזאת נתברר לנו מדגרס התם במסכת סנהדרין אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרה בדיני ממונות דייקינן מינה דהא שמעתא בבדיקות הוא דכשרה אבל בחקירות פסולה וכן בדין שהחקירות המורה לעולם מן הבדיקות כמו שמפורש במקומו וחקירות הוא באיזה שבוע באיזה שנה באיזה חודש בכמה בחודש באיזה יום באיזו שעה באיזה מקום הלכך כשהעדים מכחישין זה את זה בעדות השנים עדות המכחשת זו את זו בחקירות היא ופסולה דבחקירות הוה להו למידק לפי שחזקה תלויה בחקירות ולפיכך היא חמורה מה שאין כן בשאר העדיות שהזכרנו ולא בהכחשת חטים ושעורים דשאני חזקה דאין כל זה אלא בדיקות ולפיכך עדותן כשרה והיינו דאמרינן בין חיטי לשערי לא דייקי אינשי וההיא דגרסי' התם אחד אומר בדיוטא העליונה ואחד אומר בדיוטא התחתונה וכו' אימור מעשה כי הוה בלא הכחשה הוה ולפיכך צירף רבי עדותן וי"ל אפי' בהכחשה ואין זו הכחשה בחקירות כיון שבבית אחד העידו שניהם כחד מקום דמי לגבי דיני ממונות ובין דיוטא התחתונה להעליונה לא דייקי אינשי ולזו הסברא דעתנו נוטה:

ולאו דרך הוא להקפיד אפילו בלא מחילה ולפי האמת כן הוא דבחצר חבירו אפילו בלא מחילה מקפידין ואם לא מיחה הוי חזקה בג' שנים ומשום הכי מוקמינן מתני' בשותפין ומיהו [הא] דקפדי אינשי היינו בכיולא בזה דתנן במתני' שהוא קביעות קצת אבל בדריסת הרגל גרידא אפי' אחריני דלאו שותפי לא קפדי כדמוכח בנדרים ריש פ' אין בין המודר דפריך תלמודא גבי דריסת הרגל והא לא קפדי אינשי: כל שאילו בנכסי הגר וכו' ובנכסי הגר לא קנה: עד שיעשה מעשה בגוף הקרקע והוה מצי לאקשויי מסיפא דמתני' דתרנגולין אלא דעדיפא מינה מקשה ליה: אכילת פירות

תורה אור · נר מצוה

אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה וכל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת (א) והא ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חבירו (א) לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי הגר לא קנה (אלא) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו *הכא בחצר השותפין עסקינן דאהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי (ב) (ואהעמדה כדי לא קפדי והא אנן תנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה °אסורין ליכנס בחצר אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו הכא ברחבה שאחורי (ב) הבתים עסקינן דאהעמדה א כדי לא קפדי אמחיצה קפדי) אמר רבי (ג) יצחק משום ר' בנאה בכל השותפין מעכבין זה על זה חוץ מן הכביסה לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על גבי הנהר: °ועוצם עיניו מראות ברע ב אמר ר' חייא בר אבא זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא ואי דליכא דרכא אחרינא (ג) אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחרינא ואפילו הכי איבעי ליה מצער נפשיה ואזיל בעא מיניה רבי יוחנן מר' בנאה ג חלוק של תלמידי חכמים כיצד כל שאין בשרו נראה מתחתיו טלית של תלמידי חכמים כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתי' טפח *מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס שולחן עם הארץ דומה למדורה וקדירות מקיפות זו את זו:

*מתני' ג המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה סולם המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה איזו היא חלון המצרית כל שראשו של אדם אין יכול ליכנס בתוכה ר' יהודה אומר אם יש לה מלבן אע"פ שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בתוכה הרי זו חזקה: *ויז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: *גמ' מאי המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה א"ר יהודה אמר שמואל המרזב [א] אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות (ד) רבי חנינא אמר המרזב אין לו חזקה שאם היה ארוך מקצרו ב ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אין עוקרו רבי אבא בר ירמיה אמר המרזב אין לו חזקה שאם

רש"י

ולאיבעי ליה למחויי: אמר עולא כל חזקה רעועה שאם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד או [ב] המוכר קרקע לחבירו וא"ל לך חזק וקני והחזיק בחזקה רעועה דלא קני כגון העמדת בהמות (ד) וכה"ג דלא עשה שום תיקון בקרקע שיהא כעין נעל פרץ וגדר: בנכסי חבירו. כלומר לענין חזקת שלש שנים נמי שהמחזיק אומר לקחתיו והמערער טוען לא מכרתיו לא הוי חזקה ולא מהימן: והרי אכילת פירות כו' ובנכסי הגר לא קנה. כיון שלא תיקן בגוף הקרקע מידי כדאמרינן לעיל האי מאן דפסח דיקלא אדעתא דחיותא לא קנה: בחצר השותפים שאחד מן השותפים העמיד שם בהמותיו שלש שנים לא קפדי שותפין זה על זה ולכך אין לו חזקה במה ששותף חבירו שתק: אסורין ליכנס בחצר. שיש להן בשותפות ואם איתא דלא קפדי אמאי אסורין הא הפקיר חצרו לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו: ברחבה. חצר שאחורי הבתים דאינו מקפיד כל כך אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא פנוי לכניסה ויציאה ולכך אפילו אהעמדה כדי קפדי: בכל השותפין כו'. בכל תשמישין הקבועין בחצר כגון העמדת בהמה ותנור וכירים הממעטין אויר החצר יכול כל אחד לעכב על חבירו שלא לעשותו חוץ מן הכביסה כדמפרש טעמא: רשע הוא. ואמאי משתבח ביה קרא בעולם פשיטא דצריך לרחק ולא לקרב לרשע הוא אפילו עולם. כל שאין בשרו נראית. שהוא ארוך עד פיסת רגלו: כל שאין חלוקו נראית. וכ"ש אם הוא ארוך כמוהו דצניע טפי: סנדלים. בימות החמה שדרך להצניעם עד ימות הגשמים: ומנעלים בימות הגשמים כדי להצניעם עד ימות החמה: לאוצר בלוס. כלומר כעיסה בלוסה מעורבת כן מטת עם הארץ מניח כל דבר תחת מטתו אוכלים וכלים ואמרינן בפסחים [דף קיב.] אוכלים תחת המטה אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דומה למדורה. שמוקפת קדרות והאש באמצע אף כאן הלחם באמצע והקערות סביב אבל של ת"ח מסודר ומסירין מן השולחן דבר שאינו צורך: מתני' המרזב. הוא צנור קטן ורגילין לתתו בסוף צנור גדול ההולך על פני הגג ורגילין להופכו לכל צד שירצו ומרחיק הקילוח מן הכותל ולכך אין לו חזקה דלא הוי דבר קבוע ולא קפיד: ויש למקומו חזקה. בגמרא מפרש: הכא זילה. הוא צנור גדול המחזיק כל אורך הגג והוי מילתא דקביעות ולכך יש לו חזקה: סולם המצרי. קטן הוא ולכך אין לו חזקה דלא הוי מילתא דקביעות ולא חש למחות לכך אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגגו ולשוכבו אינו חזקה: חלון. מפרש בגמרא: [ג] הזיז. מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו והוציא זיז טפח מכותלו לחצר חבירו הוי חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות שום בנין לסתור הזיז: ויכול למחות. כשבא בעל הכותל להוציא הזיז בעל החצר יכול למחות בו שלא להוציאו: פחות מטפח. לא הוי מילתא דקביעות לכך לא הוי חזקה: ואין יכול למחות. מפרש בגמרא מי [ד] שאינו יכול למחות במי: גמ' מרוח אחת. אם המרזב מונח [בראש דרומי] שלש שנים אין לו חזקה לענין זה שבעל החצר יכול לכופו שיעקרהו מכאן ויתנהו לצד השני לצפון המזחילה כי בעל הגג אין מפסיד בזה ולא הוי קביעות להיותו מונח לעולם לצד זה: ויש למקומו חזקה משתי רוחות. או בצפון או בדרום: שאם בא לעקרו אינו עוקרו. אפי' מצד זה

נמוקי יוסף

וכו' בנכסי הגר לא קנה: כדאמרינן לעיל [דף נד.] אדעתא דהיותא לא קני: בכל השותפין וכו'. כלומר בכל תשמישין הקבועין בחצר כגון דומיא דהעמדת בהמה תנור וכירים שממעטין באויר חצר אם אחד מן השותפין רוצה לעכב על חבירו שלא ישתמש כמוהו שאינו רוצה להשתמש בה יכול לעכב: חוץ מן הכביסה [כו'] להתבזות. שעומדות יחפות ופי' בירושלמי בפרקקמא דמכילתין [הלכה ה] אמר ר' מתנה הדא דתימא במקום שהנשים מכבסות אבל במקום שהאנשים מכבסין לא והדא דתימא בד' אמות דנפשיה אבל בד"א דחברי' [לא] מצי מימחי בידיה והדא דתימא שלא במקום מדרון אבל במקום מדרון אפילו בתוך ד"א [דחבריה] מצי מימחי בידיה דא"ל אישתפיך גו דידך וקא אתי גו דידי: היכי דמי שחושב ליה צדיק כשעוצם עיניו דמשמע שאם אינו עוצם לא מיקרי לא צדיק ולא רשע: כל שאין בשרו וכו'. עיקר זה הדין נוהג בארץ ישמעאל שדרכם ללכת יחפים והלוקם ארוך לכסות עד פיסת רגלם: טלית. הוא מעיל ובלשון ישמעאלים הוא בורנוס ומכסה בו [כל] הבגדים שהוא לובש: כל שאין חלוקו וכו'. וכ"ש אם ארוך עד להדי חלוק דאיכא צניעות טפי: מטה וכו'. דאמרינן [דף קיד] בפסחים אוכלים תחת המטה אפילו מחופים בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהם: בלוס. כמו עיסה בלוסה [שבת דף עו:] כלומר מעורבת במינים הרבה וכן עם הארץ מניח תחת מטתו אוכלים וכלים יחד: גרסי' בגמרא [דף נח.] רבי בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי אבבא אמר ליה מאי עביד אברהם א"ל גני בכנפא דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה אמר ליה זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא אזל א"ל ליעול וליתי מידע ידע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל ועיין ונפק: פי' דקא מציין מערתא. כדי לידע כמה צריכין הכהנים להרחיק בשביל הטומאה וכתבו המפרשים דמכאן נראה *) כפר"ת ז"ל [ה] דפסק כרבנן דפליגי עליה דרשב"י וסברי דקברי עובדי כוכבים מטמאין באהל דהא אברהם מבני נח הוה ומיהו אפשר דאפילו למ"ד דאין קברי עובדי כוכבי' מטמאים הכא משום נגיעה הוא דציין וכדדרשינן בספרי [ו] מאי בקבר זה קבר [סתום] ומוקמינן לה לענין נגיעה ואליבא דמאן דסבר דאע"ג דאין מטמאין באהל מ"מ כהן מוזהר [על מגען]: יצר בהאי עלמא ליכא. שמעינן מהגדה זו דרך ארץ שאינו ראוי להתנהג עם אשתו בכיוצא בדברים הללו בפני אחרים: מתני' מרזב. צנור שהדלף יורד דרך שם וזהו מרזב: אין לו חזקה. בגמ' מפרש: מזחילה. הוא צנור גדול שהולך לאורך כל אורכו לצד של גג והמרזב ניתן באחד מראשיו כדי שיקלחו המים רחוק ולא יקלקלו הכותל ויש לה חזקה שאם בא בעל החצר לעקרו אינו יכול: סולם המצרי. הוא קטן שאין לו ארבעה חווקים ולפי שאין לו קביעות מקום אין לו חזקה משום דלא קפדי למחות בו ומיהו אם קבוע במסמר אפילו מצרי יש לו חזקה דתניא בתוספתא בפרק הבית והעלייה סולם הצורי יש לו ארבע אמות ולמצרי אין לו ארבע אמות ואם קבוע במסמר יש לו ארבע אמות ומינה דצורי אף על פי שאינו קבוע במסמר יש לו חזקה דכובדו קובעו וכדאמרינן במסכת עירובין בפרק חלון (דף עח.): חלון המצרי אין לו חזקה דוקא בשאינו פתוח לחצר חבירו כדאמרינן בגמרא וכן נמי שלא עשאו לאורה אלא עשאו לראות ממנו גנותיו ופרדסיו אי נמי שהוא פתוח על גבי מקום שאינו עשוי להשמיש כלל כגון שהוא [פתוח] על גבי תקרה של רעפים ובכי האי גוונא הוא דאף על פי שהחזיק בה שלש שנים לא הוי חזקה דלאו מילתא דקביעותא הוא ואינו חושש למחות בו ולפיכך אם בא חבירו לבנות אינו צריך להרחיק אבל לכופו לסתום כתבו המפרשים ז"ל שאין כופין אותו לסתום כיון שאין מזיק לחבירו כלום ומשמע מן התוספתא דהא דאמרינן אין לה חזקה אפילו בשיש מלבן או צורת פתח מיירי דתניא התם איזו היא חלון הצורי כל שראשו של איש יכול ליכנס לתוכה דברי ר"מ ובלבד שתהא לה מלבן או צורת פתח ות"ק דמתני' היינו ר"מ דהא סתם מתני' רבי מאיר ולא מחלקינן בין צורית למצרית אלא מפני שאין ראשו יכול ליכנס בתוכה אלא שלפי זה צריך ליישב ליסנא דר' יהודה דהוה ליה למימר כיון שיש לה מלבן ותירצו המפרשים ז"ל דרבי יהודה עדיף ליה מלבן טפי מצורת פתח והכי קאמר נהי דאם יש לה צורת פתח בלא מלבן אין לה חזקה אם יש לה מלבן אף המצרית יש לה חזקה ויש הפרש בין מלבן לצורת פתח דצורת פתח הוא שמשוה את הלדדים או משקוף למעלה ומזוזות מן הלדדים אבל אין לו משקוף למטה כדאמרינן בעלמא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אבל מלבן הוא שיש לה נמי משקוף מלמטה: [מאי המרזב אין לו חזקה]. אמר המחבר והא דאמרינן שיכול

*) (נב"ת דף קיד: בד"ה מהו שיסדרו כו', אך ביבמות דף סא ד"ה ממגע כו' כתבו כן בשם ר"י) (נ"א)

שלטי הגבורים

א גבי הא דאמר אחד מבני החצר שביקש להשתמש תשמיש קבוע כתב הטור וירא"ה מדברי רב אלפס שאינו נקרא קבוע אא"כ עשה מחילה לפני בהמתו או לתנור וכירים ועושה לול לתרנגול אבל בהעמדה בעלמא שהעמיד בהמה או תנור וכירים או מגדל או לול של תרנגולים לא מקרו קבוע ומדברי הרא"ש יראה דהאי נמי מקרי קבוע:

ב הא דאמר שאם היה ארוך אין יכול לקצרו כתב הרא"ש ומיהו דוקא שיש לו קצת טענה לבעל המרזב שאין המים מקלחים יפה כבתחלה אע"פ שאין לו בזה היזק אבל בלא טענה כופין אותו על מדת סדום רק שיקלחו מימיו יפה ובין במרזב ובין במזחילה יכול לעכב עליו כשבא מתחלה לעשותו באויר חצירו כתב הרמ"ה כיון שיכול בעל החצר לבנות תחת הצנור ואין עליו אלא לקבל מימיו לפיכך אם רצה לקבלו בכלי או בצנור הדין עמו ואם בא להשפיל הצנור בעל החצר מעכב עליו לפי שיש לו רשות לבנות תחתיו וכשישפילנו אינו יכול לבנות תחתיו כל כך אבל אם רצה להגביהו הרשות בידו ואע"פ שקלוחו הזק יותר ובע"ה כתב שאינו יכול להגביהו ומסתבר כדברי הרמ"ה דקי"ל אחזיק לנטפי ולשפכי אחזיק לגריפא דאורבני ואם לאחר שהחזיק בעל הגג בחצר שיקבל מימיו רצה להסירם משם יכול בעל החצר לעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג בבעל החצר כן החזיק בעל החצר במימי בעל הגג כתב מיי' רצה בעל הגג לעקור הצנור מצד זה לצד אחר או שהיה ארוך ורוצה לקצרו אין בעל החצר יכול לעכב עליו שהרי לא החזיק אלא במימי הגג והרי באים עליו מכל מקום:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וכללא הוא: (ב) נ"ב באלפסי ישן אין זה והגה"ה היא וכן מבואר מדברי הטור בח"מ סי' קס"א שכתב ירא"ה מדברי רב אלפס שאין נקרא קבוע אא"כ עשה מחילה כו' וטעמא דמדלא הביא רב אלפסי כי אם תירוץ הראשון דמשמע מיניה כל היכא דליכא מחילה לא קפדי שותפי בחצר אלמא דהכי ס"ל ואע"פ דר"נ גופיה דחה תירוץ הראשון מ"מ מדחזינן בתר הכי דרב פפא דהוא בתרא מישב מה שקשה על תירוץ הראשון וקאמר אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא הכי נקטינן ותו דר"נ גופיה לא קאמר הכי מעמיה דנפשיה אלא מעמיה דרבה ב"ר אבהו ולא דחה דבריו הראשונים אלא משום קושיא דלא אסכת עליה פירוקא וכיון דאיפרק קושיתן כהוגן חזרו דברי רבה בר אבהו הראשונים לאיתנן וכדקאמר ר"נ גופיה מעיקרא משמיה דרבה בר אבוה: (ג) נ"ב ס"א יוחנן [וכ"א בגמ']: (ד) נ"ב אלפסי ישן. פי' שאם היו מי המרזב שפכי מהאי גיסא ומהאי גיסא לית רשו לאייתוינהו כולהו בחד גיסא ויש למקומו חזקה דאי נפל עביד ליה כדמעיקרא, ע"כ:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קכו טור אה"ע סי' כג כה:
ב מיי' פ"ה מהל' דעות טור א"ח סי' קסה:
ג מיי' פ"ח מהל' שכנים סמג עשין פב טוח"מ סי' קנ"ג:

ד"ת מ"ז

ע"כ מוקד"ת

הגהות חו"י

(א) נ"ב לעיל בפירקין אהר מתני' ד"ה ר"י אומר ג' חדשים בראשונה וג' חדשים כו': (ב) נ"ב ק"ל ס"ל למתני' לחלק בהכי ולבנות אבל בחצר ממש. שפרי נקט דין הכנים תרנגולין לתוך הבית: (ג) נ"ב פי' בגמ' כפי' הרשב"ס: (ד) נ"ב ק"ל א"כ הכנים תרנגולים לתוך בית נמי לא הוי חזקה. מצאתי ברשב"ם:

הגהות מא"י

[א] נ"ב עי' בתוס': [ב] נ"ב בע"ה: [ג] נ"ב מלבן הוא משקוף התחתון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח: [ד] אינו כצ"ל: [ה] נ"ב ופירשו התוס' דאברהם נקרא נ"כ אדם וכן אדם הראשון: [ו] מאי בקבר זה קבר שלפני הדבור. (ועי' בנזיר נד ע"א)

שיכול לקצרו או לטלטלו מצד אל צד היינו בעל החצר דסוף סוף הא מקבל המים על גגו אבל בעל הגג אינו יכול לעשות בו שום שינוי שלא מרצונו של בעל החצר שמא ירבה לו בנזק וכבר אמרינן אין לו חזקה כלומר על הניזק וזה ברור הריטב"א ז"ל. כבר פירשנו במשנתנו שהמרזב נתן באחד מראשי המזחילה ולפיכך קאמר דאע"פ שיכול לכופו שיסירנו מרוח אחת משום שאינו קבוע שם שהרבה פעמים מסירים אותו מראש זה ונותנין אותו לראש אחר מ"מ משתי רוחות יש לו חזקה דקבוע הוא באחד מראשיו וכן הדין שאם היה ארוך מקצרו שאין קביעות לאורך ונראה דכשעוקרו צריך לעשות בדרך שלא יטפטף על הכותל ויקלקל הבנין: שאם רצה לבנות תחתיו. בעל החצר בונה דלא מצי למימר בעל הגג כי היכי שהחזקתי במקום המרזב כך החזקתי בכל מה שתחתיו: ויש למקומו חזקה. שאם רצה להעלות בנייני [למעלה] ממקום המרזב ורוצה לעוקרו ממקומו אינו יכול דלמקומו מיהא יש לו חזקה והני תלתא אמוראי לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא הלכך קי"ל ככולהו וכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהביאן כולן בהלכות וכן דעת הרמב"ם פ"ח מהל' שכנים. הרנב"ר ז"ל: [לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך]. אמר המחבר לא שזכה זה [במים] בחזקת חצירו ששופך שם מימיו דא"כ הויא חזקה שאין עמה טענה אלא שהוא טוען שנתן לו זכות בגגו לקבל המים שיבואו לחצירו [ועל מנת כן שעבדתי לך חצירי כדי ליהנות מן המים היורדים לתוכו ממך] וא"כ בא מחמת טענה הוא וכיון דמ"מ הוא בא בטענת שעבוד הגג כיון שנפל הגג*) בעל החצר מעכב וכו' ומיהו אם סתמו בעל הגג ורואה זה ושתק איבד זכותו לאלתר כדאמרינן לקמן [ריש דף ס.] גבי חלון דלסלק שעבוד מעליו וסלוקו בפניו הוראה שמחל לו ובבא לקנות זכות ושעבוד לכתחלה הוא דבעי ג' שנים וטענה הריטב"א בשם רבו ז"ל וכתב הרא"ה ז"ל שאם בא בעל הגג לסתור או לעשות שם עלייה אין בעל החצר יכול לעכב עליו והיינו דלא קאמר קני לי איגרך למיא דלא קני אלא מיא דאיגריה כל זמן שהגג קיים שאינו יכול לסתור לגורותיו ונראה שנוטה לזה דעת הרנב"ר ז"ל. [ט] ולבי מגמגם בזה דרב יהודה אמר שמואל כי היכי קאמר וא"כ משמע דכי היכי דבעל החצר אם בא לעוקרו בפניו אינו יכול לעוקרו כך הדין נותן שאם בא בעל הגג לסתור גגו אינו יכול לסתור ודעת הריטב"א ז"ל נראה כן ונראה לו דהא דלא נקט [קני לי] איגרך למיא משום דהא בהא תליא דאם לא כן הוי חזקה שאין עמה טענה אלא דעל סתימת המים שייך הכי מיא דאיגרך להשקות בהמותי או לשאר תשמישי ועמ"כ נתרציתי לך ודמי למקח וממכר: למטה מד' אמות. כבר פירשתי במתני' דלא איירי בחלון שהוא פתוח לחצר חבירו דאיכא היזק ראיה והיזק ראייה לעולם אין לו חזקה כמו שנפרש בסמוך בעז"ה אלא [בחלון הפתוח במקום שאין בו היזק ראיה כלל מיירי] והכי קאמר שאם בא חבירו לבנות צריך להרחיק מכנגדו כדי שלא יאפיל [י] ודוקא בחלון המצרי הוא דאיכא לאיפלוגי דלמעלה מד' אמות אין לו חזקה דלאו מילתא דקביעותא היא ויכול חבירו לבנות בסמוך לו וא"צ להרחיק ולמטה יש לו חזקה אבל בחלון הצורי בין למעלה בין למטה יש לו חזקה כיון שהיא רחבה כל כך ויש לה צורת פתח או מלבן מילתא דקביעותא היא. ויכול למחות קודם שיחזיק זה ג' שנים כדי שלא יעכבנו מלבנות בסמוך ואין יכול למחות לפי מה שפירשנו דאין החלון במקום שיוכל להזיק חבירו בהיזק ראיה האי אין יכול למחות לא איצטריך דמאי מזיק ליה שימחה בו אלא ודאי דעתיה דר' זירא לומר דאפילו היה [כ] פתוח לחצר חבירו כיון שהוא מצרי מד' אמות ולמעלה אינו יכול למחות בו ולהכי פליג עליה ר' אילעא וקי"ל כוותיה דבין למעלה בין למטה בין במצרי בין בצורי אם הוא פתוח לחצר חבירו יכול למחות בו דחיישינן לשרשיפא שהוא ספסל או כסא והא דתנן בפ"ק [דף ה.] למעלה מד' אמות אין מחייבין אותו דמשמע דלא חיישינן לשרשיפא לא קשיא דהתם בחצר וכיון שהוא מקום פרוץ לא חיישינן דמייתי שרשיפא דמיכסיף מחבריה דחזי ליה אבל בבית שהוא מקום צנוע חיישינן: אמר המחבר [ל] הפי' הזה דנקט אינו יכול למחות משום חלון שהוא פתוח על חצר חבירו הוא מוכרח שהרי קי"ל דהיזק ראיה אין לו חזקה [דהא על כרחין] דחלון זה דאמרינן למטה מד' אמות יש לו חזקה לא מצי איירי אלא בפתוח על תקרה של רעפים וכיוצא בזה דליכא היזק ראיה היכי א"ר אילעא עלה זימנין וכו' וחזית לי והלא במקום דליכא היזק ראיה מיירי לפיכך צ"ל ע"כ לא קאי אלא אדיוקא דאינו יכול למחות דהאי דאינו יכול למחות דסוף מלתיה דר' זירא לא איצטריך אלא להיכא שהוא פתוח על גבי חצרו של חבירו (וקי"ל דלא) [וקמ"ל] דחיישינן לשרשיפא דאל"כ פשיטא דאינו יכול למחות דמאי מזיק ליה (ועל זה בא ר' אילעא ואמר דבהא פליג עליה) אלא ודאי חיישינן לשרשיפא ויכול למחות. ע"כ: ולאורה אפילו כל שהוא כיון שעשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל אפילו כל שהוא הוי חזקה וכן דעת ר"ח והרב אב ב"ד והראב"ד ז"ל דמיירי כגון שאין לבית אורה אלא מאותו חלון ומשום הכי הוי מילתא דקביעותא דכל הימים צריך לאורה וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות שכנים דאפילו היתה קטנה ביותר משמע והסכימו האחרונים ז"ל דהני דאמר יש להן חזקה דוקא בשיש להן צורת פתח או מלבן דבלאו הכי לא הוי אלא כחור שחררוהו עכברים ואפילו לאורה אין לו חזקה וכן כתב הרשב"א ז"ל פי' שיטה זו על דרך המפרשים ז"ל שהסכימו לפר"ת דהא דרבי זירא אחלון המצרי קאי והעיד על אחיו הר"ש ז"ל שחזר בו בסוף ימיו ופירש כן. וכתב הרשב"א ז"ל וכבר נהגו כל המקומות הללו לסמוך על שיטה זו של ר"ת ז"ל: **מתני'** זיז. הוא כעין נסר או ראש קורה הבולט מן העלייה [מ] חוץ וראוי לתלות בו חפציו וכשהזיז הזה בכותל הסמוך לחצר חבירו כשתולה בו חפציו מזיק בראייתו את בני החצר הילכך יכולים למחות בו וכשלא מיחו בו והחזיק בו ג' שנים יש לו חזקה לבעל הזיז שיכול לבא בטענה ולומר שברשותו החזיק הילכך בעל החצר אינו יכול להעלות בנייתו ולסלק תשמישו מאותו זיז ואע"ג דפסק הרי"ף ז"ל והרבה מגדולי האחרונים דהיזק ראיה אין לו חזקה היינו מחלון לחצר דקביעא תשמישו אבל מגג לחצר וכל שכן בתשמיש כזה מהני חזקה הדע שיש חילוק בין תשמיש זה לזה לענין היזק ראיה דהכא בגמ' נסתפקו אי היזק ראיה בענין זה הוי נזק או לא ואילו לגבי היזק ראיה דחלון משנה מפורשת היא [דף ס.] לא יפתח אדם את חלונותיו לחצר השותפין: פחות מטפח. לא חשיב דלאו מילתא דקביעותא היא ומש"ה לא מיחה הילכך לא שייך למימר ביה חזקה ובעל החצר בונה למעלה כשירצה: ואין יכול למחות בגמ' מפרש: **גמ'** מאי קאמר. אם לא החזיק אלא בטפח למה יכול להעמידו על ארבעה: במשך ד'. דכיון שהחזיק בד' מסתמא החזיק בחשיבות מקום ולא חשיב מקום פחות מד' על ד' א"כ צריך שיתרחק ממנו בעל החצר כשבא לבנות ד' טפחים מכל צד אבל אם החזיק במשך ג' כיון דלאו מקום חשוב הוא לא החזיק אלא דוקא במה שהחזיק

נר מצוה

שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו אינו עוקרו *אמר רב יהודה אמר שמואל צנור המקלח מים לחצר חבירו ובא בעל הגג לסותמו בעל החצר מעכב עליו דא"ל כי היכי דלדידך קנה לך חצר דידי למישדא בה מייך לדידי נמי קנה לי מיא דאיגרך: סולם המצרי אין לו חזקה: היכי דמי סולם המצרי אמרי דבי ר' ינאי כל שאין לו ארבע [א] חווקים: חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה: אמר ר' זירא למטה מארבע אמות יש לה חזקה ויכול למחות למעלה מארבע אמות אין לה חזקה ואינו יכול למחות ור' אלעא אמר אפי' למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ויכול למחות בו שלא יפתח שם חלון מ"ט דא"ל זימנין דמייתית שרשיפך וקיימת וקא דוית בי: ההוא דאתא לקמיה דרב אסי שדריה לקמי' דרבי אבא בר ממל א"ל דייניה כר' אלעא וכן הלכתא אמר שמואל ולאורה אפי' כל שהוא הויא חזקה: הזיז עד טפח יש לו חזקה: *אמר ר' אסי אמר ר' מני החזיק בטפח החזיק בארבעה מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר א החזיק בטפח במשך ארבעה החזיק ברוחב ארבעה כגון שהוציא לחצר חבירו זיז שיש בו רוחב טפח ומשוך באויר ארבעה טפחים ולא מיחה בו חבירו הרי יש לו גם בצדדין רוחב ארבעה טפחים ולמטה מן הזיז ארבעה ונמצא שיש לו ארבעה על ארבעה במשך ארבעה ולפיכך כשרוצה בעל החצר לבנות תחת הזיז צריך להניח אויר תחת הזיז כשיעור הזה: פחות מטפח אין לו חזקה [ואינו] יכול למחות

רש"י

זה לצד אחר: שאם בא לבנות תחתיו בונה. ולא מצי בעל המרזב לומר כי היכי דהחזקתי במרזב החזקתי במה שתחתיו ותלמודא פריך מזחילה נמי למה לא יבנה בעל החצר תחתיו הלא אינו מזיק כלום למזחילה ובעל החצר לא שיעבד החצר למזחילתו לדבר שאינו מזיק למזחילה ומשני דאיירי במזחילה [ב] של אבנים דחיים שמא תפול מקול המקבת והגרזן כשבונין תחתיה אבל גבי מרזב לא חיים כל כך אי נמי משום דסתם מרזב הוא של עץ: לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך. להשקות בהם בהמותי ולשאר צרכי ומתחלה על מנת כן נתרציתי לך ונתרצית לי: למטה מארבע אמות. מקרקע הבית קתני מתניתין דחלון צורי יש לו חזקה כיון דאיכא תרתי שהוא גדול ונמוך ויכולים להסתכל ממנו לחצר יש לו חזקה שלא [ג] מניחו לעשות אלא [ד] ברשות וכשבא [ה] לפתוח חלון למטה מארבע אמות שכינו יכול למחות בידו ולעכבו שלא יפתח: למעלה מד' אמות אין לה חזקה. [ו] ואין שכינו מקפיד [ויכול] לבנות כנגדו [ז] ואין יכול זה לומר החזקתי ועליך להרחיק כדתנן החלונות מלמעלה ומלמטה [ח] ואין שכינו יכול למחות בו שלא יפתח למעלה מארבע ודוקא חלון צורי אבל חלון מצרי בין למעלה מארבעה בין למטה מד' אין לו חזקה ואין יכול למחות: שרשיפך. ספסל: וקא דוית בי. תסתכל: ההוא דאתא כו'. רצה לעשות חלון צורי למעלה מארבע אמות וחבירו היה מוחה בו: ולאורה. חלון העשוי [לאורה] אפי' כל שהוא הוי חזקה דלאורה הוי מילתא דקביעות דכל הימים צריך לאורה וכי קתני מתניתין דאין לו חזקה בחלון שאינו עשוי לאורה אלא לשמור גנות ופרדסים: מאי קאמר. דלא מסתבר שאם נתרצה לו בטפח לא נתרצה לו בעל החצר בארבעה: הרי יש לו גם בצדדין כו'. כיון שהניח לו אורך מקום חשוב נתרצה לו גם ברוחב דאין מקום חשוב פחות מארבעה על ארבע' והוא

א מיי' פ"ז מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנד: ב מיי' פ"ח שם סמג שם טור ח"מ סי' קנג:

הגהות מא"ר

שלטי הגבורים

א ואם הוציאו זיז בולט טפח במשך ג' אינו יכול להשלים בליטתו לתוכו אלא יאסר כמו שהוא. ורי"ף כתב כשבולט טפח במשך ד' יש לו רשות ג"כ להשתמש בד' במשך ד' שתחתיו וה"ר יהודה ברצלוני הוסיף לומר שיכול לתלות בו חפציו יורדין לאויר החצר ואין בעל החצר יכול לעכב עליו לפיכך אין בעל החצר יכול לבנות בקרקע שתחת הזיז והרא"ש כתב שאינו יכול להשתמש אלא ע"ג אבל באויר שתחתיו אין לו שום חזקה ומיי' כתב דאפי' אין בו טפח לאלתר הויא חזקה אלא שחילק כשיש בו רחב טפח החזיק באויר כנגדו ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיז לבעל תשמישו בעל הזיז מעכב עליו ואם אין בו טפח לא החזיק באויר החצר וכל שעה שירצה בעל החצר לבנות תחתיו לבטל תשמישו אין בעל הזיז מעכב עליו כתב הרב יהודה ברצלוני זיז פחות מטפח אין בו חזקה כלל בין שקבעו בעל הגג בין שקבעו בעל החצר אין בו חזקה ולענין למחות בו בעל החצר אין יכול למחות בבעל הגג מלקובעו שאם ירצה לקובעו ולהשתמש בו כלפי פנים אין בעל החצר יכול למחות ובלבד שלא ישתמש בו בתוך החצר משום היזק ראייה וכן אם בעל החצר בא לקבעו בכותל של בעל הגג כיון שהוא פחות מטפח אין בעל הגג יכול למחות בו וכגון זה כופין על מדת סדום ותולה בו חפציו ואין בעל הגג יכול למחות בו דאי משום ראייה לית ליה לבעל הגג ומשום חזקה נמי לית ביה דכיון שאין בו טפח אין בו חזקה ואי משום טענת היזק הכותל זיז שהוא פחות מטפח מעץ או מלוח אינו יכול לתלות בו משא כבד כל כך שיש בו היזק לכותל אבל בזיז טפח יש בו חזקה שאיזה מהם שהחזיק בין בעל הגג בין בעל החצר הוי חזקה שאם החזיק בעל החצר בבעל הגג משתמש בו ובונה בו ומשעין עליו כל מה שיכול לפי רוחב הזיז שהחזיק ואם החזיק בעל הגג בבעל החצר יש לו חזקה בחצר במקום שתחתיו שיכול לעכב בבעל החצר שלא יבנה תחתיו כלום לא תחת ארכו ולא תחת רחבו ויכולים למחות בתחלה זה בזה ע"כ. ולא מסתבר כלל שבעל החצר יכנים זיז פחות מטפח כותל בעל גג בעל כרחו והא דאמרי' פחות מטפח אינו יכול למחות דוקא בשמוש קאמר כדפי' לעיל שבעוד שבעל החצר מניחו שם אין בעל הגג יכול למחות בו מלהשתמש בו וכתב הרב ישעיה דכל זה לא מיירי אלא בחצר חבירו שאין לו בו לא פתח ולא חלון אבל בחצר של שותפין שיש עליו פתחים וחלונות אם רוצה להוציא זיז לפני חלונות אין יכול למחות בו שהרי מחלונו רואה בו ומה יעשה לו היזק וגם לבנות כנגדו בלא הזיז אינו יכול לבנות מפני חלונותיו הלכך יכול להוציא גם הזיז:

המאור הגדול

אמר רבי זירא למטה מארבע אמות יש לו חזקה פי' ה"ר יעקב בר' מאיר דאחלון המצרי קאי אבל הצורי בין כך ובין כך יש לו חזקה ויכול למחות והעיד שחזר בו הרב רבי שמואל בר מאיר ז"ל בסוף ימיו ממה שכתב בפירושו בענין זה בחלוף מה שאמרנו:

א מיי' פ"ה מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קנד :

שהחזיק : [לא שנו כו']. בעל הגג אינו יכול למחות על בעל החצר אם רוצה לתלות שם חפציו שהרי אינו מזיק לו בראיה ואי משום דהשתא לא מצי למיתלי ביה מידי בעל הגג כיון שמלא אותו מחפציו בעל החצר נהא לא חיישינן דכיון דאין לו חזקה לבעל הגג ויכול לעקרו בעל החצר כ"ש שישתמש בו כיון שהוא באויר שלו : אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות. משום שמזיק לו בראיה כשבא לתלות ולא מצי למימר בעל הגג כיון שאוכל להושיט זרועי ולהשתמש בלא ראיה אשתמש בחזרת פנים שאם אסתכל בחצרך כיון שאפשר לי בלא נר מצוה אסתכל אהיה נתפס כגנב דמצי אמר ליה בעל החצר כיון דזימנין דבעית ליפול מן הגג כשתבא לתלות ואז לא תבוש מלהסתכל בחצרי וגם לא תהיה נתפס כגנב גם כי לא בעית תטעון כך הילכך איכא היזק ראיה ויכול למחות. מכאן נראה שצריך ליזהר מלהסתכל בבית חבירו עד שהוא נתפס כגנב בהסתכלות ההוא כיון שאין לו טענה וכתב הריטב"א ז"ל שאותן זיזין שמוציאין מגג של רעפים מפני קיום הכותל מן המטר זה נהנה וזה אינו חסר ואינו יכול למחות ואין לו חזקה וכשירצה לבנות זה יסלקם לגמרי ואם הוא שותף בכותל יטול חצי עובי הכותל לתשמישו כדינו : מתני' לא יפתח אדם חלונותיו [לחצר]. שיש לו שותפות בה משום היזק ראיה וכל שכן בחצר חבירו כדמפרש בגמ' : לקח בית בחצר וכו' לא יפתחנו לחצר השותפין. ואע"ג שסותם הפתח האחר שהיה לבית זה ואינו עושה קפנדריא מחצר השותפין אפ"ה לא יפתח מפני שמרבה דיורים ונכנסים ויוצאים בחצר ומדנקט חצר ולא מבוי דהוי רבותא טפי שמעינן דבמבוי לא חיישינן להכי : בנה עלייה וכו' לא יפתחנה וכו'. מהאי טעמא גופא שמרבה דיורין : ופותחה לתוך ביתו. משום דאפי' אם ירצה שידורו שם כיון שאין לדרים שם דרך אלא עליו אינו עשוי שישאילנו או ישכירנו לאחרים ולא ירבה דיורין אלא להרוחת תשמישו עבד ואע"פ שיזדמן שישכירנו הרשות בידו דלא גרע מהממלא ביתו אכסנאין דרשאי ולפי זה יכול להעלות ולבנות בנין [על גביו] ובלבד (א) בתוך ביתו וכדפרישנא וכן מוכח בתוספתא וכן פירשו הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל והריטב"א ז"ל כתב שהדעת מכרעת כן : גמ' בעי לאיצטנועי · מפני החלונות שתוכל לראות [ט] ממש בתוך ביתו : שפתח חלונותיו. והיה טוען שברשותו עשה : החזקת בני. דקסבר לאלתר הוי חזקה כדאי' בפירקין לעיל [דף מא.] : לך יגע וסתום. ומדלא שאל רבי חייא אם החזיק האי גברא שני חזקה או לא הביא ראיה הרי"ף ז"ל דהיזק ראיה דחלון אין לו חזקה לעולם : ולסתום לאלתר הוי חזקה. מי שהחזיק שלש שנים בחלון דהוי לו חזקה היכא שאינו מזיק בראיה אם סתמו לו אחרים אותו חלון ושתק שוב אין לו רשות לפותחו דמשמע שהוא מודה שבדין סתמו לו וכל שכן דאם הוא עצמו סתמו ונראה דהך סתימה אפי' בלא פריצת פצימין הוא דלמחול שיעבודו מעל חבירו לא בעינן פריצת פצימין ולשון סתימה בלא פריצת פצימין היא מן הכתם כדאמרינן [דף יב·] בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו וכו' וסתימה זו אפילו בנה זה כנגדו בתוך ד' אמות איירי לומר שכיון שלא מיחה איבד את זכותו כדפי' הר"ש והרמב"ס ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל דסתימה בנסרים בעלמא לא הוי סתימה וכ"ש במטלנית וכל שב"ד לוו לסותמו יש לו לסותמו סתימה גמורה ברכסא וטינא : ולסתום וכו'. לכאורה משמע דוקא לסתום אבל לפתוח אפי' במקום שאינו מזיק השתא בראיה לא הוי חזקה לאלתר וא"כ היה צריך חזקה בג' שנים וטענה כי לא מצינו חזקה בדרך אחרת אלא שהרמב"ס כתב דחלון יש לו חזקה לאלתר : שמרבה הדרך. מפני הדיורין ופריך מסיפא דכיון דבונה הרי יש רבוי דיורין שמרבה הדרך ותירץ דלאו בונה ממש אלא שמחלק (ב) חצרו לשנים ומאי עלייה אפתא שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר ונמצא עלייה בנויה מאליה כן הוא הפי' לפי פשט הלשון שאין יכול לבנות בניינים אפילו לתשמישו ושפותחה לתוך ביתו אבל מן התוספתא* משמע כדפירשתי במתני' דאמרינן התם קנה בית דירה לפנים מביתו וקנה גנה לפנים מביתו אין לו בחצר אלא ד' אמות ולא יפתחם לחצר השותפין אבל פותחו לתוך ביתו הילכך פירוש שפירשתי במתני' עיקר והא דאמרינן הכא מאי חדר וכו' לומר שבניינים אלו חשובים כמחלק חדרו או כעין אפתא דמסתמא אינו עשוי אלא לתשמישו כיון שפתוחין לביתו וזה כפירוש הרמב"ן ז"ל וכתב הריטב"א ז"ל שהדעת מכרעת כן וכ"פ הרי"ף ז"ל : מתני' פתח כנגד פתח. כלומר שאף שיהיה לו רשות לפתוח מ"מ אין לו לפתוח ממש כנגדו משום היזק ראיה אלא חייב להרחיק קצת כדי שלא יראהו ממש להדיא ולא חיישינן שיציץ שאם ירצה גם מן החצר יכול להציץ ומיהו כשהרחיק [הפתח] מכנגד חצר חבירו וכן מחלון כנגד חלון חייב להרחיק לגמרי [כאותה ששנינו [דף כב·] החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ד' אמות] ואע"ג דבשני גגין [דף ו:] בשני גדי רה"ר אמרי די במעדיף פרש"י ז"ל כדי שלא יראהו להדיא גגין שאני דלא קביע תשמישתייהו וכן בחלון המצרי שאין לו חזקה ואינו צריך להרחיק מכנגדו ד' אמות אבל [י] למעלה ולמטה יש לו להרחיק כדי שלא יציץ ויראה כן דעת [הרבה] מן המפרשים ז"ל והרמב"ן ז"ל מכללם וכתב הריטב"א ז"ל דהיכא שבאו שנים לפתוח בבת אחת יעשו פשרה ביניהם ובמקום שאחד מהם אינו חסר כופין אותו על מדת סדום : קטן לא יעשנו גדול. טעמא מפרש בגמ' : אבל פותח הוא לרה"ר וכו' חלון כנגד חלון. הכא מיירי בחלון נמוך כעין פתח דאפשר דחזי ליה בני רה"ר להדיא אע"פ שלא פירש כן הר"ש ז"ל : ולענין מבוי שאינו מפולש לא פי' התנא כלום [כ] דבריסא נקט חצר משמע אבל לא מבוי ודוקיא דסיפא דרה"ר משמע איפכא ומסתברא דהיכא שהרבים תדירים בו באותו מבוי דיינינן ליה לענין זה כרה"ר ממש דלא בעינן ע"ז אמה אלא לענין שבת בלבד כן כתב הרשב"א ז"ל אבל הרמ"ה והריטב"א ז"ל תלמידיו חולקין בדבר ואמרו דבמבוי שאינו מפולש לא משוינן ליה לרה"ר דלעולם אין עוברין שם תדיר וכן נראה מן הירושלמי שאמרו [ל] הכא איתמר פתח כנגד הפתח מותר והכא איתמר אסור הך דתימא מותר במבוי והך דתימא אסור בחצר והא תני כשם שבני חצר יכולין למחות כך בני מבוי

רש"י

והוא הדין אם החזיק ברוחב טפח במשך עשרה לא החזיק כי אם ברוחב ארבעה אבל אם החזיק בטפח במשך שלשה לא החזיק ברוחב שלשה כי אם כמו שהחזיק ולא יותר : ל"ש. דאין יכול למחות : אלא בעל הגג. דהוא בעל הזיז בבעל החצר שאין יכול למחות בו שלא ישתמש בזיז שלו דהא יכול בעל החצר לחותכו כשירצה וגם אין לבעל הגג היזק ראיה מבעל החצר : אבל בעל החצר. יכול למחות בבעל הגג שלא יוציא זיז אפי' פחות [ב] לכתחלה א"נ שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר: מהדרנא אפאי· ואי מסתכלנא בחצרך אהיה נתפס כגנב ולכך ליכא היזק ראיה : זמנין דבעיתת. ליפול מן הגג (ב) (כ"ש) כשתעמוד על שפת הגג [ג] ואפילו אי לא בעיתת תאמר בעיתנא ולכך לא מהדרנא אפאי ולא תהא נתפס כגנב ואיכא היזק ראיה : מתני' לחצר השותפין. לחצר שיש לו שותפות בו וכ"ש לחצר חבירו כדמסיק בגמרא משום היזק ראיה : לקח בית בחצר אחרת. הסמוך לחצר זה : לא יפתחנו. אפילו לחצר שיש לו שותפות בו מפני שמרבה עליהן דריסת הרגל מדיורי אותו בית : בונה חדר לפנים מביתו. שאינו מוסיף כלום אלא חולק ביתו לשנים דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורים אם ירצה: גמ' מאי אריא לחצר השותפים. דמשמע בשביל [ד] שכן רבים דחיישינן להיזק ראיה : אפילו ליחיד. אין להזיקו בראיה : דאמר ליה. לבעל החלונות עד האידנא כשהיית בחצר בעינא לאיצטנועי מינך השתא אפילו כשאתה בבית בעינא לאיצטנועי מינך שלא תראני דרך חלונותיך שפתח חלונות. והיה טוען שברשות בני החצר פתח : החזקת בני. דס"ל דלאלתר הוי חזקה וכיון דבפניו פתח ולא מיחה דקסבר [ה] כל בפניו לאלתר הוי חזקה : לך יגע וסתום. דלא הוי חזקה אא"כ החזיק שלש שנים : ולסתום. אם החזיק בחלון שלש שנים בחצר השותפין ובא חבירו וסותמו שבנה כותל כנגדו ושתק זה: לאלתר הוי חזקה. לזה הסותם שלא יפתחנו עוד חבירו כי אם ברשותו דאין אדם רואה שסותמין אורו ושותק ומדשתק אודויי אודי דשלא כדין החזיק מעיקרא : מ"ט מפני שמרבה עליהן הדרך. דריסת רגלי בנ"א כיוצאין ונכנסין [ו] יותר מבתחלה : והלא מרבה עליהן את הדרך שבונה חדר ועלייה שלא היה שם תחלה : שחלק חדרו לשנים. שבנה מחיצה לאמצעיתה ולא הוסיף דבר בבנין חדש · אפתא. שבנה [ז] עלייה באמצעית גובהו [ח] עשה מעזיבה ונמצא עלייה בנויה מאליה ולא הוסיף שום בנין : מתני' לחצר השותפין. אף על גב שיש לו חלק בו : חלון כנגד חלון. אלא מהו ירחיק זה שלא כנגד זה משום צניעותא :

[ויקפו ע"ב]

הגהות הב"ח
(א) נ"ב שיפתחנו : (ב) נ"ל חדרו :

למחות : אמר רב הונא ל"ש אלא בעל הגג לבעל החצר אבל בעל החצר לבעל הגג יכול למחות בו שלא יתלה בו כלום שלא יציץ ויראה מה שבחצר חבירו בשעה שהוא תולה ורב יהודה אמר אפילו בעל החצר בבעל הגג אינו יכול למחות דא"ל כי תלינא מהדרנא אפאי ותלינא ורב הונא סבר זמנין דבעית והלכתא כוותיה : מתני' לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין בנה עלייה על גבי ביתו לא יפתחנה לחצר השותפין אלא אם רצה בונה חדר לפנים מביתו ובונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו : גמ' מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לחצר חבירו דלא אלא אפילו לחצר השותפין דאמר ליה סוף סוף [א] לא קבעית לאיצטנועי מינאי בחצר קא משמע לן דאמר ליה עד האידנא בחצר בעינא לאיצטנועי מינך בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך השתא אפילו בבית נמי בעינא לאיצטנועי מינך תנו רבנן מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין בא לפני רבי ישמעאל בר רבי יוסי אמר לו החזקת בני החזקת בא לפני רבי (א) חייא אמר ליה יגעת בני ופתחת לך יגע וסתום והלכתא כוותיה אמר רב נחמן *ולסתום לאלתר הוי חזקה לפי שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק : לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו לחצר השותפין: מאי טעמא מפני שמרבה עליהן את הדרך אי הכי סיפא נמי דקתני אלא אם רצה בונה עלייה על גבי ביתו ופותחה לתוך ביתו °והלא מרבה עליהן את הדרך אמר רב הונא מאי חדר שחילק חדרו לשנים ומאי עלייה אפתא : מתני' לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון היה קטן עושה אותו

הגהות חו'
א) נ"ב נ"ל סר"ל מפסח אחר כוס : (ב) ליפול מן הגג כשתעמוד על שפת הגג כנ"ל ותיבת כ"ש נמחק :

הגהות מא"י
[א] תי' לא רשום למחוק: [ב] נ"ב מטפח : [ג] נ"ב ותשות לתלות דבר על הזיז : [ד] נ"ב משמע מתוך פירושו שהוא אינו שותף באותו חצר וקשה לי הא מסיק בתר הכי דא"ל סוף סוף הא קבעית לאיצטנועי מנאי בחצר דמשמע שיש לו בה שותפות וכ"ל דמעיקרא דפריך מאי איריא ס"ל הכי שאין לו שותפות בה: [ה] נ"ב כר' יהודה : [ו] נ"ב עכשיו : [ז] תיבת עליה רשום למחוק : [ח] תיבת עשה רשום למחוק : [ט] נ"ב כלשון אחד של רשב"ם דאפי' בביתי בעינא לאיצטנועי ממך שתוכל לראות דרך חלונות בתוך ביתי שכן גבוהים י' ע"ש אבל בש"ס שלפנינו פירש פי' ב' : [י] אבל חלון למעלה ולמטה פתח יש לו וכו' כצ"ל : [כ] נ"ב פי' דקשה רישא אסיפא : [ל] נ"ב פי' דוקיא דרישא אסיפא :

[פי"א דב"מ וע"ש גירסא אחרת. ג]

מבוי יכולין למחות זה על זה א"ר אילא כאן שנתן רשות כאן שלא נתן רשות פי' בשלא נתן לו רשות יכולין למחות זה על זה כמו בחצר אבל בשנתן לו רשות מותר ואינו יכול למחות ואם איתא אמאי לא פריק דתרווייהו בשלא נתן לו רשות והא במבוי גדול והא במבוי קטן: אמר המחבר לשון חשן משפט כתב ר' יהודה ברצלוני שמבוי המפולש הוא כרשות הרבים ושאינו מפולש דינו כחצר השותפין ע"כ וזה שלא כדברי הרשב"א ז"ל נ"ל שדעת הרב ברצלוני ז"ל הוא כפי תלמוד דידן שלא שקיל וטרי בדוקיא דמתניתין משום דליכא למידק בה [ז] דהדא מילתא הוא אבל לא לפירוש הירושלמי דתירץ כאן שנתן רשות כאן שלא נתן ולא פריק כאן במפולש כאן בשאינו מפולש ומשמע דעל דוקיא דמתני' קאי [ח] ומיהו הדין שכתב הרב ז"ל באינו מפולש אמת הוא גם לפי פשט הירושלמי [מוכיח] דהא בעי רשות שלא כפי' הרשב"א ז"ל ע"כ ומ"מ שמעינן מן הירושלמי דבחצר אף בשנתן לו רשות אסור דיכול לומר סבור הייתי לקבל ועכשיו אינו יכול לקבל אלמא דלהיזק ראיה דחלון לא מהני שום ראיה ואע"ג דבקוטרא ובית הכסא מהני שאני הכא דכיון דאי אפשר לו לעמוד בעצמו שלא יציץ מתוך שתשמישו תדיר אין מניחין אותו לחטוא דהיזק ראיה איסורא הוא: גמ' [וישא בלעם את עיניו וגו']. דמחנה ישראל רה"י היא וכחצר וכמבוי שאינו מפולש דמי: דקשקיל תמניא. לכל פתח ארבע כדפירש בפרק קמא (וטעמא דכיון דשתקו מחלו לו אי נמי דטענינן ליורש או ללוקח): בחד פתחא או בפתחא זוטא מצי לאיצטנועי טפי שלא יראנו. [ט] [בתרי פתחי או בפתחא רבא] הא בעית לאיצטנועי [י] טפי וכו' כתוב בספר העיטור בעית לאיצטנועי הא לאו הכי לא ופירשו רבנן סבוראי והכי אסיקו דדוקא דליכא [כ] היזק ראיה ולא מנכרא היזקא אבל מנכרא היזקא לא עכ"ל ומדטעה רמי בר חמא לומר שלא יהיה הטעם משום לניעות אלא שלא יקח בחצר טפי משמע דמתני' דאמר לא יעשנו גדול דוקא בגופו של פתח קאמר ובהא הוא דחיים לניעות אבל לעשות משני דלתות דלא אח' לא יכול למחות אע"פ שנפתח כולו תמיד מה שלא היה כן כשהיה בב' דלתות: סוף סוף הא בעית לאיצטנועי וכו'. וכיון שכן הוא הדין לחלון כנגד פתח דשרי ואע"ג דלא ידע בהי עידנא אתי לאיצטנועי מיניה והא דאמר בתוספתא [חנות כנגד חצר] משום שהוא עומד קבוע שם ובעי לאיצטנועי מיניה טובא: מתני' אין עושין. אע"ג דקביל עליה היזקא דאתי מחמתיה שאין רצונם של בני אדם ליזוק ולירד בדין על עסקי ממונם ולא אזלינן בתר השתא דחזקת הבנין אלא חיישינן שיתליע ויפול ויזיק ור"א אזיל בתר השתא ולא חיישינן שמא יפול הכסוי כדאיתא בב"ק (דף נג): [רבנן זימנין וכו']. הא דחיישינן למפחית היינו

נר מצוה

תורה אור

אותו גדול אחד עושה אותו שנים: גמ' מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא °וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה אמר [א] ראויין הללו שתשרה עליהן שכינה מיד ותהי עליו רוח אלהים: קטן לא יעשנו גדול סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה בר תמני דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תרתי לישוייה בר ארבעי שפיר דמי *רבא אמר מצי אמר ליה בפיתחא זוטא מצינא לאיצטנועי מינך בפיתחא רבא לא מצינא לאיצטנועי מינך: אחד לא יעשנו שנים סבר רמי בר חמא למימר בר ארבעי לא לישוייה תרי בר תרתי תרתי דקא שקיל תמני בחצר אבל בר תמני לישוייה תרי בר ארבעי ארבעי שפיר דמי ורבא אמר מצי א"ל בחד פיתחא מצינא לאיצטנועי מינך בתרי פיתחי לא מצינא לאיצטנועי מינך: אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון: דאמר ליה סוף סוף קבעית לאיצטנועי מבני רה"ר: *תוספתא אבא שאול אומר לא יפתח אדם חנות כנגד חצר חבירו כדי שלא יהא יושב ורואה מה שבחצרו של חבירו:

במדבר כד

מתני' *אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים אין מוציאין זיזין וגזוזטראות *) לרשות הרבים אלא אם רצה °כונס לתוך שלו ומוציא לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי היא בחזקתה: גמ' ר' אליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים ורבנן זימנין דמפחית ולאו אדעתיה איכא מאן דאמר הא דתנן אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים הני מילי למטה מגמל ורוכבו אבל למעלה מגמל ורוכבו מוציאין רב אמי הוה ליה ההוא זיזא דמפיק למבוי והוה (ליה) ההוא גברא דהוה ליה זיזא דמפיק לרשות הרבים (א) אתא לקמיה דרב אמי אמר ליה זיל קוץ א"ל ומר נמי ליקוץ אמר ליה דידי למבואה מפיק ובני מבואה מחלי גבאי דידך לרשות הרבים נפיק מאן מחיל גבך רבי ינאי הוה ליה אילן נוטה לרשות הרבים והוה ההוא גברא דאית ליה אילן נוטה לרשות הרבים הוה קא מעכבי עילויה אתא לקמיה דרבי ינאי א"ל *זיל האידנא ותא למחר (ב) שדר ליה רבי ינאי וקצייה לדידיה למחר אתא לקמיה א"ל זיל קוץ א"ל ומר נמי אית ליה א"ל זיל חזי אי קייץ קוץ ואי לא קייץ לא תיקוץ מעיקרא (ג) סבר ניחא להו לבני רשות הרבים למיתב בטוליה כיון דחזא דקא קפדי קצייה ונימא ליה [ב] זיל קוץ דידי ודידך סבר לה כריש לקיש דאמר °התקוששו וקושו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים: אלא אם רצה כונס לתוך שלו ומוציא: איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזור ויוציא ומסקנא כנס ולא הוציא יש לו להחזיר ולהוציא אבל להחזיר כתלים למקומן (ד) פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אמר אינו מחזיר א דסבר לה כרב יהודה

צפניה ב

*) [כד"ק הגי' בכל הענין ותגזוזטרות וכ"ה בירושלמי].

רש"י

גמ' ראויין הללו. כדכתיב מה טובו אהליך יעקב קדייק: בר ארבעי. היה הפתח רוחב ארבע אמות: לא יעשנו רוחב שמונה. וקמפסיד לחבירו דהשתא קשקיל שמנה אמות בחצר כנגד כל [ג] הפתח באורך ד' אמות רחוק מן הפתח כדאמרינן פ"ק ואילו מעיקרא לא הוי שקיל אלא ארבע אמות: אבל בר תרתי. דשקיל ארבע אמות כבר ארבעי כדאמר פ"ק נותן לכל פתח ארבע אמות לכך מלי שוייה ארבעי: אבל בר תמני. לשוייה תרי בר ארבעי שפיר דמי דסוף סוף לא שקיל אלא שמנה אמות באורך ארבעה ומה לי שיטול שמנה אמות כנגד פתח אחד ומה לי שיטלנו לשני פתחים בשני מקומות מ"מ יש לו שמונה אמות ברוחב ארבע אמות בחצר: ולא בתרי. [ד] ואפילו כשאחד נטול השני פתוח: קבעית לאיצטנועי מבני רה"ר. שרואין בביתך דרך הפתח ורוכבי סוסים וגמלים רואים לתוך חלונותיך: מתני' אין עושין חלל. של בורות שיחין ומערות תחת רשות הרבים אפילו אי מקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה שאין רצון בני אדם [ה] לדון על עסק ממונם: ור"א מתיר. ובלבד שיניח שם כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת ולא חיים שמא לימים יתקלקל הכיסוי: זיזין. קורות קטנות: וגזוזטראות. קורות גדולות הבולטות מן הבית פן יכשלו בהן בני רשות הרבים וליתנהו [ו] דימחלו: כונס לתוך שלו. שמניח מקרקע שלו כשיעור הוצאת זיזין ומוציא: הרי היא בחזקתה. דטוענין ללוקח דאמר אולי כונס לתוך שלו היה אע"פ שהמוכר היה צריך להביא עדים כדבריו או שני חזקה כחזקה שיש עמה טענה מ"מ הלוקח אין צריך לטעון דבר אלא כך לקחתיה ואנן טענינן ליורש וללוקח: גמ' הוה מעכבי. בני רה"ר שגופין מזיקין לגמל ורוכבו: מעיקרא סבר. שלא קוץ: כיון דחזא דקא מעכבי. הבין שלכבודו היו שותקין: ונימא ליה זיל קוץ. ולמה אמר

דוקא כשהחלל הוא במקום שרגלי בהמות ועגלות מצויין אבל כגון באמצע אבל מן הצדדין ליכא למיחש דמפחית כיון שנתן עליו כיסוי הראוי לעגלה מהלכת וטעונה אבנים והא דחיישינן במקום שמצויין לילך היינו בנזקין דרבים משום דקדרא דבי שותפי לא קרירא ולא חמימה כדאיתא פרק לא יחפור [דף ..] ומשום הכי לא אזלינן בתר השתא אבל בנזקי דיחיד בתר השתא אזלינן כדתנן [דף כו.] היו שרשים יונקים בתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה: זיזין ראשי קורות דקות: גזוזטראות. ראשי קורות גסות הבולטות חוץ לכותל וברה"ר אין מוציאין משום שיזיק את הרבים: כונס לתוך קרקע שלו. את כותלו ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הוצאת זיזין: הרי זו בחזקתה. דטוענין ללוקח וכימא כונס לתוך שלו הוה מי שמכרה לו: גמ' דמפיק למבוי. שאינו מפולש ואע"פ שהוא מקום הלוך לכל בני החצירות מ"מ היו יכולין למחות כיון שהוא שלהם ואע"ג דר' אמי היה שותף עמהם ואמרינן דשותף אין לו חזקה בדבר שאין בו דין חלוקה שאני הכא שאינו ראוי להשתמש בו שום יחיד. כן כתב הריטב"א ז"ל: מחלי גבאי. שאמרו לו בפירוש [משמע] דאם לא כן לאו כלום הוא דהו"ל (למימר) לא אמר לי אדם דבר [דלא הויא חזקה כדתנן] לעיל: לרשות הרבים. כבר פירשנו לעיל דהוא הדין מבוי מפולש כיון דרבים בוקעים בו כל העולם יש בו זכות ואינו מאנשים מיוחדים שיוכלו [ג] למוכרו. הך זיזין דאמרינן אין מוציאין פירשו דמיירי שיהיה למטה מגמל ורוכבו אבל למעלה מוציאין: ר' ינאי הוה ליה [וכו' ולההוא גברא] נמי אילן נוטה לרשות הרבים. ומשום הכי לוה לקוצצו תחלה: כיון דחזא דקא מעכבי. הבין דמשום כבודו שותקין: ולימא ליה וכו'. כלומר אמאי מעכב מלהסיר נזק הרבים: התקוששו. הסירו קש מבין עיניכם תחלה: כנס. כותליו תוך רשותו כדי להוציא זיזין ברשותו: ולא הוציא. מי אמרינן זה ויתר לבני רה"ר אבל כחו או לא: רבי יוחנן אמר כנס מוציא. דלא אבד זכותו ומ"מ לא יוציא אלא למעלה מגמל ורוכבו דכיון שמשתמשים רבים בהוצאה רווחא שהניח לא שבקינן ליה למעבד ביה תקלה דהו"ל כעושה בור ברשותו [והפקיר רשותו] ולא הפקיר בורו. ומיהו אם החזיק למטה מן גמל ורוכבו עלתה לו חזקה כיון דבשלו עשה ואם יזיק ישלם כדינו וכתב הריטב"א ז"ל שאף במקום שנהגו להוציא למטה אין לזה להוציאו בלא רשות משום שיש בזה ריבוי נזק ולא מצי למימר הא בעי לאכטורי מיניכו הילכך לא יוציא אלא למעלה מגמל ורוכבו: להחזיר כותלים למקומן. שלאחר שכנס לתוך שלו והחזיקו הרבים בהוצאה רווחא רוצה להחזיר כותלים למקומו דהיינו בלא שום כניסה כלל: אינו מחזיר.

כיון

שלטי הגבורים

א לעיל כתבנו קצת מדינא דגרמי וגרמא בנזקין ומהני נזקין דאית' בפירקין ערס אלא מהם אברר קצת מהם אשר עקרן פ"ב דב"ק בדין זרק כליס של חבירו מראש הגג במקום שאין תחתיו כרים וכסתות ובעודן באויר בא אחד ושברן דאיתא פרק כיצד הרגל איכא פלוגתא הרי"ף ומיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' והרא"ש וטור ח"מ סי' שפ"ו ורוב הפוסקים הסכימו דהזורק חייב והמשבר פטור דחשבי' ליה כשבור משעה שזרקו דבתר מעיקרא אזלינן והר"ן כתב בשם ריטב"א שכתב בשם רבו דכיון דמספקא ליה לרבא אי בתר זורק אזלינן אי בתר משבר אזלינן יש לחוש לספיקו והלכך שניהם פטורים דהמע"ה ואע"ג דהאי מלתא פשיטא ליה לרבה דאזלינן בתר מעיקרא וכיון דפשיטא ליה לרבה הוה לן למימר דליכא למיחש לספיקו דרבא דאין ספק מוציא מידי ודאי מ"מ כתב הריטב"א דהא דאין ספק מוציא מידי ודאי היינו דוקא כשהיו בדור א' אבל כשאין שני החכמים בדור אחד כי הכא דרבא הוא בתרא יש לנו לחוש לספיקו וק"ק היאך קאמר הריטב"א דאין שניהם בדור אחד הא רבה ורבא שניהם בדור אחד היו וראו זה את זה ורבה היינו רבו דרבא אם לא שנאמר דכוונת הריטב"א לומר ששניהם לא היו גדולים בדור אחד בשוה וזה דוחק וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הוו קא מעכבי עליה בני רה"ר: (ב) בליליא שדר רבי ינאי כצ"ל: (ג) מאי קא סבר ולבסוף מאי קא סבר מעיקרא סבר כצ"ל: (ד) נ"ב היא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכן פירשו התוס' דמסיפא דקרא קדריש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים: [ב] נ"ב בגמ' זיל קוץ דידך וסדר איקון דידי: [ג] נ"ב רוחב: [ד] דאפי' כצ"ל: [ה] בני אדם ליזוק ולדון כצ"ל: [ו] נ"ב כל בני רה"ר גביה: [ז] נ"ב פי' מבוי שאינו מפולש היינו חצר דריש"י ומפולש היינו רה"ר דסיפא: [ח] נ"ב פי' הרב הברצלוני: [ט] בתרי וכו' רבא נ"ל מוקף: [י] לאיצטנועי מבני רה"ר וכו' כצ"ל: [כ] נ"ב וכתב הב"י ואני שמעתי ולא אבין היכי מסכחת לה פתח כנגד פתח שלא יהא בה היזק ראיה ואפשר דס"ל כרשב"ם דבהרחקת משהו סגי: [ל] למוחלו כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סח טור ח"מ סי' קנו:

בגמ' איתא א"ר רבא (ג"א) [וכא"י גרס אמר רבה]

מכילתין פ"ב

[דף כפ ע"א]

יף פ

כיון שהחזיקו בו רבים ברשותו ואע"ג דאיכא רווחא גדולה בלא רשותו : אלא שהחזיקו . כלומר אלא שבין שתי שדות שהחזיקו בו וברשותו של בעל המצר כי׳ הכא גבי זה שכנס כותלו מדעתו אבל בלאו הכי לא כדאמרינן וכי רבים גזלנין נינהו ושמעינן מהכא שאם הוא במקום שלא החזיקו אלא יחידים מחזיר כותלים למקומן כיון שלא הפקירו בפירוש ולא דמי כניסת כותלים ממקום שהוא קנוי לו קנין גמור לפריצת פצימין דאמרינן [סוף דף יא:] שאין יכול לפתוח עוד אותו פתח שפרץ פצימיו משום שאין קנין גמור בארבע אמות שבמבוי : הרי זו בחזקתה כו׳ . ואם נפלה חוזר ובונה

תורה אור | נר מצוה

יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וריש לקיש סבר מהזיר דסבר דהא דרב יהודה היכא דליכא רווחא אבל הכא הא איכא רווחא וקיימא לן כרבי יוחנן : לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה. אמר רב הונא ואם נפלה חוזר ובונה אותה :

הדרן עלך פרק חזקת הבתים

דף סא. משנה °*המוכר את *הבית א לא מכר את היציע אע"פ שהיא פתוחה לתוכו ולא את החדר שלפנים ממנו ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים רבי יהודה אומר אם יש לו צורת פתח אע"פ שאינו גבוה עשרה טפחים אינו מכור : גמ׳ מאי יציע הכא תרגימו אופתא פירוש אופתא כגון עלייה שעושין אותה על גבי הבית ואין לה פתח מבחוץ אלא עושין (א) לו ארובה במעזיבה שעל גבי הבית שהיא קרקעיתה של אותה עלייה וממנו נכנס ויוצא וזה הוא פתחה ואמרינן בפרק חזקת הבתים *בענין ובונה עלייה על גבי ביתו והלא מרבה עליהן את הדרך ופרקינן מאי עלייה אופתא כלומר שהאופתא אין לה פתח בתוך החצר כמו פתח העלייה שהיא עשויה לדירה שחוששין שמא יבואו בני אדם אחרים וידורו בה ומרבה עליהן את הדרך אלא פתח שלה בתוך הבית הוא ואין שם ריבוי דרך לפי שאינה עשויה לדירה ורב יוסף אמר מאי יציע ברקא חלילא והוא כמו חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש כדכתיב °היציע התחתונה חמש באמה וגו׳ ויש שעושין כן בתוך עוביו של כותל מאן דאמר אופתא לא מזדבנא כל שכן ברקא חלילא ומאן דאמר ברקא חלילא אבל אופתא מזדבנא וסוגיין כרב יוסף אמר מר זוטרא והוא דהוי ארבע אמות אבל אי לא הוי ד׳ אמות לא חשיב ומיזדבן: ולא את החדר שלפנים ממנו : *ואע"ג דמצר ליה מצראי אבראי וכדרב נחמן

מ"א ו

דף סא:

רש"י

אמר ליה תא למחר : הכא איכא רווחא . כשיחזיר הכתלים למקומם אכתי איכא כל רוחב רשות הרבים ושם רשות הרבים מרווחא הוא : חוזר ובונה אותה . ומוציא זיזין כבתחלה: הדרן עלך חזקת הבתים

המוכר את הבית . [א] יציע . מפרש בגמ׳ ואינו בכלל בית אע"פ שפתוח לבית ותשמישו לתוכו אפילו הכי אינו מכור : ולא את החדר שלפנים . מן הבית ופתוח לבית ודריסתו עליו אפ"ה אינו מכור עם הבית : בזמן שיש לו מעקה . אז חשוב בפני עצמו ולא הוי בטל לגבי הבית : גמ׳ אופתא . בנין נמוך אצל הבית או מאחוריו : ברקא חלילא . הוא כמו אופתא אלא שעשוי לגוי חלונות הלוגות : כ"ש ברקא חלילא . דאין תשמישו מיוחד לבית ואינו מכור עמו: אבל אופתא מזדבנא. בכלל הבית : אמר מר זוטרא . הא דתנן לא מכר את היציע והוא דהוי ארבע אמות על ארבע אמות אז חשוב בפני עצמו . ואי לא לא כו׳ . מפרש בתלמודא טעמא משום דיציע ובית חד תשמישא נינהו ולא חשיב בפני עצמו אלא אם כן איכא ארבע ואי ליכא ארבע מכור בכלל הבית : ואפילו מצר לו . מוכר ללוקח מצרים החיצונים שחוץ לחדר והחדר בתוך המצרים שמצר אפילו הכי לא מכר החדר והא דכללו בכלל מצר הבית משום דלא הוה ידע לפרש המצרים

(דף סב ע"ב)

דף ס.

אותה:[ב] אין מסיידין·בסיד לבן משום אבל בית המקדש : מכיירין . ציורין : מפייחין . במיני צבעונין : [עירב בו חול] . מפני שמשחירו קצת ובכה"ג ה"ל ביור אמה דלקמן דאלו בשיור אמה אפילו בסיד גמור מותר :

[ג] גרסי׳ בגמרא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ ערב בו תבן או חול: ת"ר כשחרב הבית בתחרונה רבו פרושין שבישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין נטפל להם ר׳ יהושע בן חנניה אמר להם בני מפני מה אין אתם אוכלים בשר ואין אתם שותים יין אמרו ליה היאך נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי המזבח ועכשיו בטל והיאך נשתה יין שממנו מנסכים ע"ג המזבח [ועכשיו בטל] אמר להם לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים מיד שתקו אמר להם בני בואו ואומר לכם שלא להתאבל כל עיקר א"א שכבר נגזרה גזירה להתאבל יותר מדאי אי אפשר שאין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ יכולין רוב צבור לעמוד בה אמר רב אדא בר אהבה מאי קרא במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אי איכא גוי כולו אין אי לא לא אלא כך אמרו חכמים סד אדם ביתו בסיד ומשייר בה דבר מועט וכמה אמר רב יוסף [אמה] אמר רב חסדא וכנגד הפתח עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר בה דבר מועט מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא

עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת בה דבר מועט מאי היא אמר רב בת צידעא שנאמר אם אשכחך ירושלים וגו׳ תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי היכי מנח ליה במקום תפילין שנאמר לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין אלא אין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ יכולין רוב הצבור לעמוד בה ומיום שפשטו העובדי כוכבים וגוזרין עלינו גזירות קשות ומבטלין ממנו תורה ומצות ואין מניחין אותנו ליכנס בשבוע הבן [ד] דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולא להוליד בנים נמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: פירוש . בפירות אחרים . שאין מביאין בכורים אלא משבעת המינים : שכבר נגזרה גזירה . ונתחייבו להתאבל כדכתיב שישו אתה משוש וגו׳ : במארה וגו׳ . קבלתם עליכם בגזרת ארור להביא את המעשר אל בית האוצר: קובעין. גוזלין : הגוי כולו . ורובו ככולו . כל הקהל קבלו הגזירה ומסתמא אם לא היו יכולים לעמוד בה לא היו מסכימים אלמא לא חשיבה גזירה כלל אפילו גזרו אותה דהא הכא עברו על חרם ואפ"ה לא נענשים אלא משום דאיכא גוי כולו כדאמרן : כסא דהרסנא . [קערה] של מאכל דגים מטוגנים בשמן ובסולת : לשבוע הבן . המילה שהיא לסוף שבעה : כלה מאליו . בענין טוב ולא ע"י העובדי כוכבים ולא יבטלו מצות : אלא הנח להם כו׳ . משום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלו הילכך לא גזרינן : זוכה ורואה בנחמתה . שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה וגו׳ :

הדרן עלך פרק חזקת הבתים

המוכר . ולא את הגג . אע"פ שאינו מקורה ומגופף מדלא פירשו בגמרא אי מיירי דוקא במקורה משמע להו דמתני׳ כפשטא כן דעת הריטב"א ודעת רבותינו ז"ל דמתני׳ איירי במוכר בית סתם ולא פירש לו עומקא ורומא ומש"ה לא מכר [אלא] את הבית לבדו משום דהני תשמיש אחר להם שאינו כתשמיש בית ממש ואפי׳ הגג שקרקעיתו מכסה הבית מ"מ כיון שיש לו [ה] אפי׳ צורת פתח נראה שרשות אחר הוא ואינו נשמע במכירת הבית כיון שלא פירש אבל פירש לו עומקא ורומא מכר את הכל חוץ מבור ודות כדתנינן לקמן [דף סד.] ואם מצר לו מצרים החיצונים נראה לי דאף הבירה מכר לו כיון שכתב לו עומקא ורומא משום דלא דמי לבור ודות דלית להו תשמיש בית כלל . ואי כתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום נראה לי דאפילו בור ודות במשמע והוא הדין אם אמר מארעית תהומא עד רום רקיעא כדאיתא בגמ׳ [דף סג:] : אמר המחבר ומיהו יש לספק בזה ונוכל לומר דעומקא ורומא לא קאי אבירה דלאו בכלל עומקא ורומא הוא והא דלא ממעטינן אלא בור ודות משום שהוא בעומק של בית והוה משמע [ו] [דלא כתב עומקא ורומא אלא לעיולי בור ודות להכי תנן לא את הבור אבל הה"נ דבירה (בכלל עומקא ורומא) אפילו אם פירש לו עומקא ורומא איכא בכלל] וה"ר יונה ז"ל מסופק אם אהני ולא שיירית לבור ודות : גמ׳ יציע . אופתא כגון עלייה שעושין אותה על גבי הבית ואין לה פתח מבחוץ אלא עושין לה ארובה במעזיבה שעל גבי הבית שהיא קרקעיתה של אותה עליה וממנו נכנס ויוצא ואינו עשוי לדירה אלא להניח שם חפציו והוא תשמיש גדול לבית אלא שאינו דומה לתשמיש בית ממש ורבינו שמואל פירש שהוא בנין נמוך אצל הבית מצדו או מאחריו ובין כך ובין כך נמכר הוא סתם בהדי בית כיון שהוא תשמיש גדול לבית [ז] [לרב יוסף דסוגיין כוותיה] אבל יציע שהוא ברקא חלילא אינו כל כך תשמיש לבית שאינו משתמש להניח שם חפציו אלא לנוי הוא עשוי ולהקר שם ופירוש ברקא חלילא הוא גם כן בנין שאחורי הכותל ופתחא פתוח לבית אלא שהוא עשוי חלונות חלונות ולהכי נקרא חלילא: אמר המחבר וכן מצאתי בפירוש ר"ח ז"ל כתב מר שרירא גאון ז"ל בכתבו פי׳ אופתא בלשון ישמעאל אכרו"ג והוא שמקרין [ח] בית תחת קירויו של מעלה וטחין אותו ומשתמשין בו ונקרא אופתא ופי׳ ברקא חלילא אצטבא גדולה בנוי אחורי הכותל והוא חלול ופתוחה לבית ומשתמשין בו השוכנים בבית ונראה לי שהוא תשמיש אחר בפני עצמו ולפי׳ הר"ש ז"ל הא דאמר בפירקין לעיל [דף ס.] מאי עלייה אופתא אינו לומר שיהיה בנין אופתא למעלה כמו עלייה אלא לומר שהוא בית קטן עשוי לתשמיש הבית ע"כ : והוא דהוי כו׳ . האי ברקא חלילא דאמרן דלא נמכר בהדי בית הייעו דאית ליה ארבע אמות משום שהוא חשוב בפני עצמו וכן נמי חדר אבל אי הוו פחות מארבע אמות לא חשיבי ומזדבני בהדי בית ואע"ג דחדר לא הוי תשמיש בית כל כך כברקא חלילא משום שאינו עשוי אלא להניח שם ממונו מזומן לזמן וברקא חלילא אע"פ שאינו תשמיש לבית מ"מ דמי תשמישו קצת לתשמיש בית שמהלכין שם להתענג ולהקר כדמפרש בסמוך הר"ש ז"ל : [השתא] [ט] יציע . שתשמישו שוה לשל בית לגמרי אמרת לא מזדבן בהדי בית

קדל

א מיי׳ פכ"ה מהל׳ מכירה סמג עשין פב טוח"מ סי׳ ריד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב סתם : [ב] נ"ב אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין ושייך לגמ׳ דף ס ע"ב : [ג] נ"ב זהו מתוספ וכצ"ל גרסי׳ בגמ׳ לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול פי׳ מפני שמשחירו קצת : [ד] נ"ב ואמרי לה לישוע הבן : [ה] נ"ב פי׳ כר׳ יהודה : [ו] שלא למעוטי הוא דקאמר : [ז] נ"ב פי׳ : [ח] נ"ב באמצע:

ד"ה

שלטי הגבורים

א נדין מכר בית סתם אם מכר היציע ונראה מדברי מיי׳ דוקא ביציע אמרי׳ כשהוא פחות מד"א נמכר בכלל הבית אבל בחדר אפי׳ אין בו ד׳ אמות אינו נמכר עמו אבל הרא"ש כתב דאפי׳ בחדר אם אין בו ד׳ אמות נמכר עמו ויראה עוד מדברי מיי׳ דדוקא בחדר אמרי׳ שאינו נמכר אע"פ שעומד בין המצרים אבל יציע שאינו חשוב כל כך אם עומד בין המצרים נמכר עמו והרא"ש כתב שדינן שוה ובעלייס כתב מיי׳ שאם היא פתוחה לבית כארובה במעזיבת הבית שהוא בכלל הבית וי"א שאינה בכלל הבית והרמ"ה חולק שאם היה עשויה בהלל הבית כעין אוצר אז היא נמכרת עמו אבל אם היא עשויה על תקרת הבית ויש בה ד׳ אמות וגבוה י׳ אפי׳ אינה פתוחה אלא לתוך הבית אינה נמכרת עמו ואפי׳ היא עשויה בהלל הבית דוקא דפתיחה לגו ביתא ואפי׳ אם יש בה ד׳ רמות וגבוה י׳ טפחים ואפי׳ אם יש לה פתח גם בגד א׳ מזדבנא אבל אם אינה פתוחה לבית אפי׳ אין בה (אלא) ד׳ אמות כל היכא דאית ליה שיעור דחזיא לפום מנהג לאישתמושי בה באנפי נפשה לא מזדבנא והיכא (דלא ידע) [דכתב] עומקא ורומא כתבו ר"י והרמ"ה דאעפ"כ אין הגג נמכר עם הבית ורשב"ם כתב דנמכר עמו אפי׳ גג גבוה י׳ טפחים בכלל רומא הוא ונמכר עמו אם כתב לו רומא ור"י פי׳ כסברת הראשונה וכ"כ הרמ"ה שלא קנה גג הגבוה י׳ טפחים אפי׳ כתב לו עומקא ורומא וגם כשאינו גבוה י׳ אינו קונה אותו סתמא עד שיכתוב לו ומיהו נהי נמי שלא קנאו לוקח סתמא מ"מ קרקעות של גג קנה וא"א למוכר להשתמש בו אפי׳ בדריסת הרגל אבל היכא שגבוה י׳ שאינו מכור מפני חשיבותו שחשוב בפני עצמו גם קרקעיתו אינו מכור ע"כ לא מהני מה שכתב לו עומקא ורומא אלא לענין האויר שעל גביו שאין המוכר יכול להוציא זיזין על שלו ולא לחפור תחתיו שאילו לא כתב לו עומקא ורומא לא היה בכלל והיה המוכר יכול לבנות עליו ברומא ע"ג עמודין בענין שלא יכביד על הבנין וכן לחפור תחתיו ובלבד שלא יזיקנו והרמ"ה כתב דאפילו לא כתב עומקא ורומא אין המוכר יכול לחפור תחתיו אלא לענין זה הוא של מוכר שאם יש לו בית אצלו שיכול להשתמש בו בהכנסת קורות וכן כתב הרב יוסף הלוי שאין המוכר יכול לחפור תחת הבית כדי שלא יזיק וא"כ מה הועיל למוכר שיור עומקא ורומא שאם הפר הלוקח בורות שיחין ומערות הרי הן של מוכר וכיון שאין מועיל עומקא ורומא אלא לענין האויר והעומק ולא לענין גג בור ודות ומחילות להיות מכורים לפיכך אם מכרם לו בפירוש צריך לכתוב בו בשטר מארעית תהומא עד רום רקיעא ומיהו אם כתב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא סגי וקנה גגו ובור ודות ומחילות וא"צ לכתוב לו עומקא ורומא .

חדר הטפוי לשמירת ממונו ואין תשמישו דומה לשל בית לא כ"ש: לא צריכא דמצר ליה מצראי (ה) ברחי. כלומר אע"ג דכשמסר לו הבית א"ל ראובן מהאי גיסא ושמעון מהאי גיסא וכן לצפון ולדרום מהו דתימא כל מה שבתוך המצרים מכר לו קמ"ל מתניתין ולא את החדר שאפ"ה חדר לא מזדבן כיון שאין תשמישו דומה לשל בית והא דמצר ליה מצראי (ה) ברחי מצרים הוא שהרחיב לו אבל ברקא חלילא מזדבנא כיון שהוא דומה טפי לתשמיש בית וכדאמרינן ולא אמרינן ביה מצרים הרחיב לו וכן דעת הרי"ף ז"ל שלא הזכיר הכא יציע בהלכותיו ואף על פי דאמרינן דיציע נר מצוה מזדבן בהדי בית בסתמא כיון שמצר לו מצרים החיצונים היינו דוקא יציע מפני שהוא תשמיש מיוחד לאותם שבאותו בית אבל אם היה שם בירה לפני הבית לא מזדבן בסתמא בהדי בית אע"ג דמצר לו מצרים החיצונים כדפירש הר"ש ז"ל שאין הבירה עשויה להשתמש אלא לישיבה והילוך כל בני הבתים יחד דבירה הוא בית אחת שמשתמשין בה כל הבתים אשר סביבותיו יחד: אמר המחבר ומיהו *[הרנב"ר ז"ל] נוטה לומר דאף ביציע לא מזדבן אע"פ שהרחיב לו מצרים החיצונים וכן דעת הרשב"א ז"ל וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דמיסורא דמתני' שמטינן דאע"ג דמצר ליה מיצרי(ה) ברחי לא מכר את החדר והוא הדין לענין עלייה הבנויה חוץ לכותלי הבית ע"כ. וכן מי שמכר שדה לחבירו לא מכר לו את הבקעה שאצל השדה אע"פ שמצר לו מצרים חיצונים אמרינן מצרים הרחיב לו וכדאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו: פי' כתב המצרים הניכרים מפני שידועים יותר א"כ החדר או הבירה או הבקעה לא מזדבן בהדי בית ושדה עד שיכתוב לו ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום וכדאמר בסמוך לכל מי שרוצה שלא יוכל לערער המוכר במכירתו כלל לומר לא מכרתי לך הכל: איכא מרבוותא ז"ל דכתבי דלא מהני ולא שיירית בזביני אילין וכו' אלא בבית ובירה וכיוצא בהן דאיכא דקרו להו לכולהו בשם חד אבל בור ודות וחדר דאית להו שם באנפי נפשייהו אע"ג דכתב ליה ולא שיירית וכו' לא משתמטי דחד שם אמר ליה הרי שמות לא א"ל

דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו *המוכר בית לחבירו בבירה גדולה אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים מצרים הרחיב לו היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה פשיטא בית זבין ליה בירה לא זבין ליה ואלא דקרו ליה לבירה (א) נמי בית כולה זבין ליה לא צריכא (ב) דרובה קרו ליה לבית בית ולבירה בירה ואיכא דקרו ליה לבירה נמי בית °מהו דתימא כולה זבין ליה קמשמע לן מדהוה ליה למיכתב ליה ולא שיירי בזביני אילין קדמאי כלום ולא כתב ליה שמע מינה שיורי שייר א אמר רב מרי ברה דבת שמואל משמיה דאביי האי מאן דזבין ליה מידי לחבריה צריך למיכתב ליה ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום ההוא דא"ל ב לחבריה ארעא דבי חייא מזביננא לך הוו ליה תרתי ארעתא [א] דמיקריין דבי חייא אתו לקמיה דרב אשי א"ל הדא ארעא א"ל תרתי ארעתא לא אמר ליה ואי א"ל ארעתא מיעוט ארעתא שתים ואי א"ל כל ארעתא כל ארעתא דאית ליה לבר מפרדיסי ובוסתאני (א) ואי אמר ליה זיהראי אפילו פרדיסי ובוסתאני לבר מבתי ועבדי *ואי א"ל נכסאי אפילו בתי ועבדי: מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב לא קנה ארוך אלא כנגד הקצר (ג) (כגון זה) אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב (ג) ויקנה כנגד ראש תור שתיקרב ומוד' רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון (ד) מצד אחד ומצר לוי ויהודה מצד אחד מדהוה למיכתב ליה ורשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה ש"מ כנגד ראש תור

ומשום הכי קאמר בגמרא כמאן אזלא הא דאמר רב מרי כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבהו משמע דהאי לישנא לא מהני אלא כעין מילתיה דרב נחמן וכן משמע מדאמרינן לקמן [דף סג:] האי מאן דזבין בית לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למיכתב ליה מארעית תהומא למיקני בור ודות ומחילות ולא אמרינן דההי ולא שיירית וכו' ומכתמא ודאי רגילין לכותבו כדאמרינן הכא מאן דזבין וכו': דבי חייא. דהוו ליה קרקעות והיו נקראין ארעא דבי חייא ואמר לחבריה ארעא דבי חייא מזביננא לך וא"ר אשי שהלוקח אינו יכול לומר כיון דכולהו מיקרי ארעא דבי חייא כולן שלי דאע"פ שהם ארעא כולל ג"כ הרבה קרקעות מ"מ אינו מוכרח אלא חדא ויד בעל השטר על התחתונה מאחר שלא בירר דבריו משמע דהכי קביל עליה: אבל ארעתא מיעוט ארעתא שתים. בהכרח הלכך המוכר צריך למיתן ליה תרי אבל יותר לא: חדא א"ל תרי לא א"ל. ויהיב ליה גרועה שבכולן כדאמרי' [מנחות דף קח:] דאי א"ל בית בביתי או שור בשורי מראהו מת מראהו נפל ואע"ג דהוי מצי למימר דלשבחא קאמרינן כדאמרינן [ברכות דף לא: וסנהדרין דף סה:] גבר בגוברין כ"ש הכא דאמר ארעא או אם אמר בית סתם או שור סתם וכדתנן [ב"ב דף קז:] המוכר חצי שדהו לוקח נוטל כחוש הריטב"א ז"ל בשם כל המפרשים ז"ל: ארעתא מיעוט ארעתא שתים. פירוש דשם ארעתא שדות הוא והוי כאילו אמר בתי או עבדי דמיעוט רבים ב' וקי"ל כרבנן דאמרי אפי' במטלטלי אין הדמים ראיה לעלויה מילתא שאינו במשמעות הלשון: ואי א"ל זיהרא אפילו בוסתני ופרדיסי. פי' שצריך ליתן לו מכל מין אותן דברים שנקרא בעבורם שם זה ומן הגרועים אבל לא כל הקרקעות שלו עד שיאמר כל [י] אבל אי א"ל כל ארעתא כולן במשמע לבר מבוסתני ופרדיסי שהם גנות ופרדסים מפני שיש להם שם בפני עצמן ואינם בכלל ארעתא: ואי א"ל זיהראי. שהוא שם למי שיש לו קרקעות וגנות ופרדסים אבל לא בתים ועבדים: ואי א"ל נכסי אפילו בתי ועבדי. אבל לא קנה מטלטלי עד דאמר ליה כל נכסי וכן פירש הר"ס ז"ל ורב האי ז"ל בספר המקח אבל אי אמר נכסאי לא קני מטלטלי אע"ג דאמרינן פרק מי שמת (דף קג.) גלימא איקרי נכסי גבי אמר נכסי לפלוני שאני התם דמתנה הוא ועין יפה דמתנה מרובה אבל הכא מכר. והתם [ב"מ דף קג.] בהשואל קרדום מחבירו למרפק ביה פרדיסא דאמרי רפיק ואזיל כל פרדסי דאית ליה איכא למימר דהתם השואל מוחזק והכא הוא איפכא דהמוכר מוחזק וצ"ל כיון שנתן לו הכלי אית ליה לאסוקי אדעתיה דמסתמא יעדור כל הפרדסים דאית ליה וה"ל לפרושי הלכך כיון שלא פירש לו תרי פרדסאי לכל פרדסיו השאיל לו וזה נראה לי משום הכלל המסור בידינו דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכל היכא דמצי למידחי ליה דחי ליה אע"פ שהרבה תירוצין נאמרו לומר [כ] דארעתאי ונכסאי משמע כולהו *וכל נכסי אמרו דמשמע אפילו מטלטלין והעלה הרמב"ן ז"ל בחדושיו שכן דעת רי"ף ור"ח ז"ל לפסוק כוותיה: מי שמכר שדה לחבירו ואמר [ל] מצר אחד ראובן ואותו שדה של ראובן יש לו מאה אמה ומצר אחד של שמעון ולאותו שדה של שמעון אין לו אלא כ' אמה: לא קנה. הקונה שדה זו אלא כנגד המצר הקצר דידו על התחתונה כיון שלא בירר דבריו: ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודה מחד גיסא מדהו"ל למיכתב ראובן כנגד לוי ולא כתב ליה. וכתב ליה ראובן ושמעון מחד גיסא ולוי [מחד גיסא] ולא מצר אחר ודאי כנגד ראש תור קאמר דאי לא למה לו להזכיר מצר שמעון כלל וכן פירש הרמב"ם ז"ל דלשון תור מלשון תורי זהב וכל משולש קרוי כן שכן צורת התור ההוא ואע"פ (שאם מכר) [שמצר] לו כל השלשה מצרים שלמים דהא דאמרינן לקמן בסמוך קנה הכל היינו משום שלא נגע ברביעי כלל (אבל) איכא למימר דכיון דכל השדה בכלל בג' המצרים שמקיפין אותו לא תפשתי אבל הכא שנגע ברביעי גלי אדעתיה שלא נתן לו הכל בג' מצרים אלא לפחות הרוח הרביעי הקצר כן הוא בתוס'

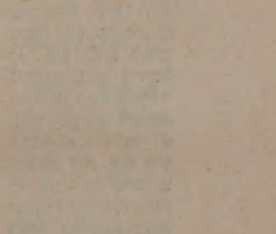
רש"י

המצרים שיהיו ידועים בע"א: בירה גדולה. בית גדול ופתוחים לו בתים מסביב כולן לאותו בית גדול ואינו עשוי אלא להילוך וישיבת בני הבתים אם היה אחד עומד באחד מבתי הבירה ואמר לחבירו בית זה אני מוכר לך: כולה זבין. דכיון דליכא דקרי לבית בית ולבירה בירה אלא הכל ביחד מיקרי בית והא בית זבין ליה פשיטא דקני הכל:[ב] דאיכא דקרו לבירה.[ג] יחד בית: מהו דתימא. כיון דמצר לו מצרים החיצונים כולה זבין ליה: קמ"ל. דלא אמרינן הכי משום דה"ל למוכר למיכתב בו [ד] והדמים מודיעים לא שייך הכא דאין אונאה לקרקעות: צריך למיכתב ליה ולא שיירית כו'. דאם לא כן אמרינן מצרים הרחיב לו כדאמר רב נחמן לעיל: ארעא דבי חייא. כלומר שקנה מחייא: ארעא. לשון יחיד א"ל ויטול הלוקח הפחות דיד בעל השטר על התחתונה: ואי אמר ליה ארעתא. מזביננא לך: ובוסתני. גנות וכרמים: זיהרא. כל הקרקעות קרוין כן: ואי א"ל נכסי אפילו בתי ועבדי. אבל במטלטלין לא עד דאמר כל נכסי: מצר לו מצר אחד ארוך. המוכר שדה לחבירו בשטר מכירה וכתב בו מצר מערבי ארוך מאה אמה ומצר מזרחי כנגדו ארוך [ה] רק כ' אמה*: אלא כנגד הקצר. דהיינו רק כ' ומצר מערבי [שהוא] ארוך אימור מצרים הרחיב לו דמצר שלם [ו] רצה לכתוב: ויקנה כנגד הראש. [של] [ז] כ' דנאמר דוקא בכה"ג הקנה לו במצר מערבי ק' אמה ובמזרחה כ' אמה וקנה כל השדה באלכסון: מודה רב. מקמי דשתק [ח] מודה דכל היכא דאיכא מצר מערב ראובן ושמעון דהיינו מאה אמה (א) ומצר יהודה מן המזרח דהיינו רק כ' אמה מודה רב דקני כנגד ראש תור דאי רק כנגד הקצר בעי לאקנויי ליה ה"ל למיכתב [ט] אלא שמעון במערב כנגד יהודה שבמזרח ולא הוה ליה למיכתב בו ראובן ומדכתבי ביה ש"מ כנגד ראש תור קאמר והא דאמרינן לעיל דקנה רק כנגד הקצר היינו כגון שמצר הארוך הכל של ראובן דאימור מצרים הרחיב לו דאין

דיך

לשון ריא"ז
א שאומר לחבירו בית בבתי אני מוכר לך מראהו עליה לפי שגם עליה נקרא בית ויכול נומר לו לא מכרתי לך הגא זה:

הדושי אנשי שם
מהר"ם (א) ומצר לוי יהודה מן המזרח מאה אמה וכוי מצר לוי כנגד ראובן חמשים אמה וכן מצר יהודה כנגד שמעון ב' אמה וכתב לו בשטר מצר ראובן ושמעון מן המערב ומצר וכו' וזה ציורו לפי גירסת הר"ש שלפנינו ברי"ף אבל גי' הרשב"ם בגמ' שלנו כתוב ראובן ושמעון מן המזרח לוי ויהודה מן המערב ולפי גירסא שמחק רשב"ם שהיא גירסת רב אלפס מדהוה ליה למכתב שמעון כנגד יהודה יהיה הציור כזה (*):

הגהות הב"ח
(א) ואי אמר וכו' בתי ועבדי כ"ז מוקף ונ"ב ואי אמר ליה נכסי אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי ואי א"ל כל נכס אפי' בתי ועבדי כך היא הגירסא באלפסי יכן גם הרב המגיד בפ' כ"א מהל' מכירה כתב שכך היא גירסת ההלכות וכן פסק הרמב"ם לשם: (ב) נ"ב כזה (א)' (ג) נ"ב כזה(ב):(ד) נ"ב כזה(ג) (ה) אברחי כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] דמתקריין כצ"ל: [ב] ואיכא כצ"ל: [ג] סכל ביחד בית כצ"ל: [ד] נ"ב ולא שיירית כו': [ה] הציור כמש"כ בצדו: [ו] צ"ל סוכרך: [ז] צ"ל סתור: [ח] נ"ב ולבתר דשתק אודי לתרוייהו: [ט] היכא אלא צ"ל מוקף: [י] נ"ב נכסי: [כ] נ"ב לשון תוס' וריב"ם מחלק בין פרדיסא לארעתא והכא נמי אי הוה אמר מקרקעי הוי אמר כל קרקעות שיש לו וכן התוס' מחלקים גבי נכסי בין נכסיי בין נכסי:

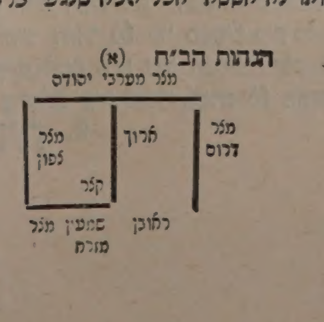
א מיי' פכ"ו מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריד:
ב מיי' פכ"א שם טור ח"מ סי' ריח ריט:

הגהות הר"י
(א) נ"ב ל"ג נמי עי' בתוס':
(ב) נ"ב רש"ל גורס דאיכא:

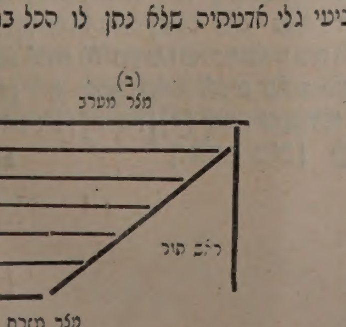
דף סב:

גדיק ואפילו נכסיי

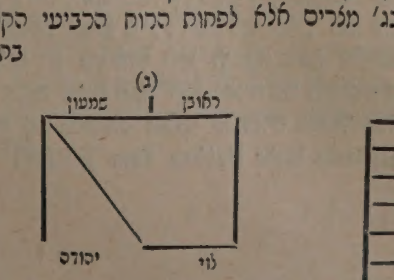
הגהות הב"ח (א)

(ב)

(ג)

בתוס': מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום כו'. דאי לא אמר לו המוכר אלא שדה שמצריו ראובן ושמעון היה יכול ליתנו חצי השדה לבד באלכסון דהא הוה שפיר מצר אחד ראובן ומצר אחד שמעון אבל כשאמר לו רוחין תרתין על כרחו יתן לו כל השדה וכן הדין הוא אם מצר ראובן מזרח ודרום ומצר שמעון מערב ולפון שהיה יכול ליתן לו אלכסון [א] אחר שהם מצרים דין: מי שמכר שדהו ומצר לו השלשה מצרים והרביעי לא מצר לו קנה הכל חוץ ממצר רביעי. ולא אמרינן כי היכי דשייר ברוח רביעי ה"נ שייר בכוליה שדה ושיתן לו תלם אחד כנגד ג' המצרים לבד וכל

נר מצוה

קאמר ליה מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום* צריך למיכתב ליה מצר ראובן רוחין תרתין ומצר שמעון רוחין תרתין *מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ומצר רביעי לא מצר לו רב אמר קנה הכל חוץ ממצר רביעי ושמואל אמר אפילו מצר רביעי קנה אמר רבא הלכתא קנה הכל חוץ ממצר רביעי ולא אמרן °אלא דלא מיבלע אבל מיבלע קנה וכי [א] מיבלע נמי לא אמרן אלא [ב] דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אבל [ג] איכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת קבין לא קנה ואיכא דאמרי אמר רבא קנה הכל ואפילו מצר רביעי והני מילי דמיבלע אבל לא מיבלע לא קנה וכי [ד] לא מיבלע נמי לא אמרן אלא היכא [ה] דאיכא עליה ריכבא (א) והוי תשעת קבין אבל [ו] ליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אע"ג דלא מיבלע קנה ושמעינן מהני תרתי לישני הדבא דבשדה (ב) לא שייר ולא מידי ושמעינן (ג) מינה [ז] דהיכא דמיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין קנה (ד) מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא לא מיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא [ח] מאי איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא דדייני אמר *)רבה *פלגא דאית לי בארעא פלגא. פלגא בארעא דאית לי ריבעא אמר רבא מצר ארעא דמינה פליגא פלגא. מצר ארעא דמינה פסיקא תשעת קבין *אמר רב יימר בר שלמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דאביי בין מצר ארעא דמינה פלגא בין מצר ארעא דמינה פסיקא. א"ל אילין (ה) מצראנהא הא פלגא. לא אמר ליה אילין (ו) מצראנהא הא ט' קבין פשיטא *יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני בנכסי מהו אמר רבא בר קיסי ת"ש דתניא האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע. לחבית אין פחות מח' לקדירה אין פחות משנים עשר לטפיח אין פחות משׁשה עשר ושמעינן מינה דמאן דאמר תנו חלק לפלוני בנכסי סתם דיהבינן ליה

*) כדפו"י הגי' רבא ולקמן הגי' רבה

רש"י

דרך לכתוב חצי מצר בשטר: מצר ראובן מזרח ומערב. כלומר הכותב שטר לחבירו ורוצה לכתוב המצרים ויש לראובן שכינו שתי שדות אחת במזרח ואחת במערב ויש לשמעון שכינו אחת בצפון ואחת בדרום לא יכתוב שדה זו הרי היא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי למיפלג ליה באלכסונו וגמלא שנוטל אצל מצר ראובן ושמעון אבל כשכותב מצר ראובן תרין רוחין ומצר שמעון תרין רוחין הוי ד' רוחין וכ"ש אם יכתוב בפירוש מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון לפון ודרום: קנה הכל. כל מה שמובלע בתוך שלשה המצרים: חוץ ממצר הרביעי. (א) התלם עצמו שבמצר הרביעי לא קני ולהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי: אפילו מצר רביעי. והאי דלא כתבינהו משום דלא צריך: ולא אמרן. דלא קני מצר רביעי: אלא דלא [ט] מיבלע. בתוך שני המצרים שמכאן ומכאן אלא [י] על פי שניהם: אבל [כ] מיבלע קנה. דכל מה שיש בין המצרים הכתובים בתוך השטר קנה: אלא דאיכא עליה. הרכבת דקלים הנטועים שם אי נמי דהוה מצר ההוא בת תשעת קבין כשיעור שדה דכיון דחשיב שייריה לעצמו: לא [שייר]. דבגוף השדה שבין ג' המצרים לא שייר מידי לכ"ע: מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא. דאיכא עליה חדא לטיבותא וחדא לריעותא וכן לא מיבלע וליכא עליה ריכבא דדיקלא: איתמר להאי גיסא. (ב) [ל] דללישנא קמא קנה וללישנא בתרא לא קנה וקא פסיק תלמודא שודא דדייני הלכת הדיינין כיון דמספקא לן ניעביד שודא הכל לפי מה שיראו הדיינים ויכירו המוכר אם עינו רעה או יפה לפי אומד דעתו מיהו בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן לא אמרינן שודא עד שיפרש כי הכא אלא המוציא מחבירו עליו הראיה: אמר רבה. ראובן ושמעון שהיה להן שדה בשותפות ומכר ראובן את חלקו לאינש מעלמא וכתב לו בו: פלגא דאית לי בארעא. החצי שיש לי בשדה זו אני מוכר לך: פלגא. כלומר כל החצי מכר ולא שייר לעצמו כלום אבל כתב פלגא בארעא דאית לי משמע דה"ק החצי אני מוכר מקרקע שלי נמצא מחצי השדה שיש לו מכר לו החצי דהיינו רביע כל השדה: מצר בארעא דמינה פלגא פלגא. כלומר ראובן שהיה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ולצד מזרח עיכב לעצמו ולא פירש כמה מכר לו וכמה שייר וכתב לו [מ] כל המצרים מצד מערב (לו) [לוי] מצד [נ] מזרח: ארעא דמינה פליגא. קרקע שלי [ס] אותו שדה שמכרתי חלוק ממנו הוא לצד מזרח שלו: פלגא. מכר לו למדקאמר [ע] מינה פליגא משמע חלוקה לחצאין: דמינה פסיקא. משמע שדה הראויה ליפסק מקרקע אחר דהיינו לכל הפחות תשעת קבין דאין חשוב שדה בפחות כדתנן בפרק קמא [דף יא.]: פסיקא. משמע חותך מועט מן המרובה: אי אמר ליה אילין מצרנהא. ואחר כן הזכיר המצרים בפירוש מצד מערב פלוני מצד לפון פלוני מצד דרום פלוני מצד מזרח ארעא דמינה פליגא או פסיקא אם כן אילין מצרנהא הוי יתור לשון והוי ליפות כחו: פשיטא. שכיב מרע או [פ] מחלק נכסיו על פיו שאמר יחלוק פלוני בנכסי שקיל פלגא: תנו חלק לפלוני מהו. כמה נאמר שר"ל אותו חלק ואע"ג דתניא בתוספתא תנו חלק

מה שבתוכה ישאר למוכר אלא אמרי' כולו מכר לו חוץ ממצר רביעי דהיינו רביע השדה כנגד אותו מצר רביעי והיינו כשאינו מובלע המצר הרביעי בתוך השלשה מצרים שמצר אבל אם המצרים שמצר ארוכין יותר מן השדה עד שמצר הרביעי נכנס בתוכה קנה הכל ואפילו מצר הרביעי ובלבד שלא יהיה באותו מצר תשעה קבין שהוא שיעור שדה דאז הוא חשוב ואינו נמכר בסתמא כיון שלא מצר לו רוח רביעי א"כ שאין בו דקלין נטועין הרבה משום דקפיד עלייהו והשתא הוו תרתי לטיבותא שנבלע ואינו דבר חשוב: מיבלע ואיכא עליה או לא מיבלע וליכא עליה. דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא הוי ספק ואמרינן שודא דדייני. שידונו הדיינים כפי מה שיראה בעיניהם בטעם ובסברא כגון שיראו שהדמים מודיעים או אם מכרו המוכר בעין יפה ואמרו המפרשים ז"ל שזה לשון רב יהודאי גאון הוא שקבל הכי מרבנן סבוראי ולא גמירנא מיניה בעלמא אבל כל היכא דאיכא תרתי לישני הא קי"ל הלכתא כלישנא בתרא א"נ כל היכא דאיכא ספיקא בממונא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה וכתב ה"ר יונה ז"ל בשם רבינו יצחק ז"ל היכא דלא אשכחן סוגיא בעלמא דמכרעת כחד יש רשות לדיין לדון כפי מה שדעתו נוטה כדאמרינן בסוף כל הנשבעין [דף מח:] האי דיינא דעבד כר' אלעזר עבד כרב ושמואל עבד: אם מכר אדם שדה שיש לו בשותפות וכתב בשטר המכירה או המתנה פלגא דאית לי בארעא אני מוכר [ק] או נותן לך כל חלקי שהוא חצי השדה משמע אבל אמר פלגא בארעא דאית לי משמע חצי ממה שיש לי דהיינו רביע וכן מלא אביי כתוב בשטרות דנפקי מבי רבה כשהיה כתוב דאית לי בארעא היה מפרש בשטר כל החצי וכשהיה כתוב בארעא דאית לי היה מפרש שם רביע כלומר שהיה כתוב שם הלשון עצמו ופירושו: מי שמכר או נתן חלק מסדהו ולא פירש חלק השדה אלא שאמר הכי זה השדה מצד [ר] ראובן ומצד שמעון [ומצד מזרח] היא ארעא שלי שממנה פליגא או פסיקא החלק שאני מוכר לך אי לא אמר גם שאר המצרים מצפון ודרום א"כ לא פירש שום חלק מבורר הלכך יתן לו שיעור שדה ולא יותר ואם אמר לו אילין מצרנא [ש] דהיינו שאר המצרים יתן לו פלגא כיון שייתר בלשונו ודאי דעתו ליתן יותר משיעור שדה דאל"כ למה ליה להאריך כ"כ אי לתשעת קבין שהוא שיעור שדה בלאו הכי צריך ליתן לו כן א"כ ודאי כדי לתת לו חצי השדה הוא דקאמר דאין לנו אלא או לשון פלגא שהוא הגיו או שיעור שדה שהוא ט' קבין: אמר המחבר יחלוק פלוני בנכסי פלגא וכו'. היינו דוקא בשים לחלוק עמו או עם בן אחד משום שעשאו שותף אבל אם אמר יחלוק עם פלוני ופלוני אינו נראה שיטול אלא כאחד אא"כ אמר יחלוק עם בני שעשה מכולם כלל אחד וכן מלינו בתוספתא [מכילתין פ"ז] שנינו גבי תנו חלק לפלוני בנכסי יטול כאחד מן הבנים ואילו הכא אמרינן נוטל רביע אלא ודאי הכא מיירי שבא לחלוק עמו או עם בן אחד הריטב"א [ת] (ולפירוש הגאונים דמוקמי לה [להך יחלוק פלוני] דוקא במתנה. התוספתא דנקט במכר מיירי כגון שאין הדמים ראיה דומיא דמתנה ומשכחת לה דאמר ואני מוכר לך חלק כדסיימי תלתא הריטב"א ז"ל ואמר שכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל. ע"כ): סומכוס אומר לא יפחות מרביע פי' בערוך דסומכוס לטעמיה דאמר ממון המוטל בספק חולקין הלכך מקבל מתנה טוען חצי הוא שלי וחצי הוא שלך והיורש טוען החצי שתודה אקנתו והחצי שאתה אומר שלך אינו כן והלא הנותן אמר אתן לך חלק כל שהוא [והו"ל זה החצי ממון המוטל בספק] וחולקין אותו ונותן לו רביע הבור וכן בכולהו [בחבית אין פחות משמינית ששתי חביות יש בבור כשנותן לו רביע החבית יבא שמינית הבור. בקדרה אין פחות מי"ב לפי שׁשלש קדרות יש בבור וכשנותן לו רביע הקדרה יבא אחד מי"ב בבור. בטפיח אין פחות מט"ז לפי שד' טפיחים יש בבור וכשנותן לו רביע הטפיח יבא אחד מט"ז בבור וכולן שיעור אחד הוא] דיש ב' חביות בבור וג' קדרות וד' טפיחין משמע מהא דסומכוס דכל היכא שאמר חלק לפלוני סתם ולא פירש כמה נותנין לו רביע דמשמעות חלק כתמא כך הוא בין במטלטלין בין בקרקעות ומשמע מן התוספתא דלאו דוקא במתנה אלא הוא הדין במכר דהכי איתא התם סומכוס אומר המוכר חלק לחבירו וכו' אבל הגאונים ז"ל רבינו האי ור"ח ז"ל מוקמי לה דוקא במתנה וכדמשמע מפשטא דאמר תנו אבל במכר הדמים מודיעים כיון שלא אמר לו חלק ידוע מחשבין ביניהם לפי הדמים דה"ק ליה חלק אחד ששוה כך וכך מעות אני מוכר לך אבל לעיל אמר פלגא בפירות שהוא סך ידוע הלכך אפשר דמיירי בכל גוונא וא"ת והא קי"ל כרבנן דאמרי בפרק המוכר [דף עז:] גבי למד ובקר שאין הדמים ראיה י"ל דשאני התם דטיולי במקח מה שאפשר דלא מכר לא עיילי אבל הכא ידוע הוא שזה מכר לו ולא בעינן לעיולי טפי ממה שמכר אלא לברורי מילתא שמכר היכי מכר וה"נ סבר תלמודא לקמן בהמוכר פירות [דף נב.] גבי שור דאמרינן וליחזי דמי היכי משום דודאי שור מכר לו והעלה הרי"ף וכן האחרונים ז"ל דדוקא חלק הוא דילפינן מבור אבל הנך שיעורי אחריני לא גמרינן מינייהו *דאמרינן וטעמא משום דלא קיימינן בטעמא דמילתא דהני שיעורי: לחבית לקדרה לטפיח. פי' לצורך חבית או שיעור לצורך קדרה או לצורך שתיית בני אדם שיקחו אותו חלק מן הבור

אלא דוקא בבמי דקאמרינן

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח:

ב מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' רנג:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' שרביע השדה לא קנה ול"ע לדבריו פי' דלא כו':

(ב) נ"ב היינו לפי גי' הגמ' ואשרי אבל לפי גי' הרי"ף הוי א פכא ללישנא קמא לא קנה וללישנא בתרא קנה:

הגהות הב"ח

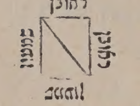
(א) נ"ב דדיקלא: (ב) נ"ב מידי: (ג) נ"ב נמי: (ד) נ"ב לא מיבלע ואיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי ט' קבין לא קנה: (ה) נ"ל מצראנהא פלגא: (ו) נ"ל מצראנהא ט' קבין:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא: [ב] אלא דאיכא עליה ריכבא דדיקלא והוי תשעת כנ"ל: [ג] אבל ליכא עליה וכו' ולא הוי תשעה קבין קנה כנ"ל: [ד] תי' לא נמחק: [ה] היכי דליכא עליה ריכבא דדיקלא ולא הוי תשעה כנ"ל: [ו] אבל איכא וכו' והוי תשעה אע"ג דמיבלע לא קנה כנ"ל: [ז] נ"ב נמי: [ח] תיבת מאי רשום ונ"ב בגמ' אינו: [ט] הציור נ"ב כזה: [י] אלא הולך על פני שניהם כנ"ל: [כ] הציור נ"ב כזה: [ל] נ"ב ולגירסת הרי"ף איפכא ללישנא קמא לא קני וללישנא בתרא קני: [מ] כך כנ"ל: [נ] מזרח ארעא דמינה פליגא כנ"ל והד"א: [ס] שאותו שדה וכו' חלוק ממנה כנ"ל: [ע] דמינה כנ"ל: [פ] נ"ב כל: [צ] הציור נ"ב כזה

ונ"ב לאפוקי לפירוש זה' יכול ליתן לו אלכסון כזה או כזה או כזה אבל לפי' הב' לא יכול ליתן לו אלכסון אא"כ כמו שציירתי כאן: [ק] או נותן לו כנ"ל: [ר] נ"ב פי' כמו מצד מזרח ומצד מערב והגהת מהר"ם ומצד מזרח אינו נכון ונ"ל מוקף: [ש] נ"ב ודברי הר"ם אינו כן דלהר"ם אע"ג דהזכיר בהדיא כל הד' מצרים אם לא כתב אילין מצראנה אינו כלום ולנ"י תליא אם הזכיר גם שאר המצרים לפון ודרום: [ת] ולפירוש הגאונים וכו' עד ע"כ נ"ב זהו תירוץ שיק למטה אדברי הגאונים ותי' להך יחלוקו פלוני נ"ל מוקף:

הבור : [ו] בין אמר ליה על מנת . בין א"ל חוץ מדיוטא העליונה דיוטא העליונה שלו ולמאי הלכתא פשיטא אפילו אם לא פירש הוי שלו כדתנן ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים וסתם דיוטא הוא מעקה גבוה י' אמר רב זביד שאם רצה להוציא בה זיזין להשתמש בהן באויר החצר שיוכל להוציא דהכא מיירי כגון שמכר לו הבית והחצר בפירוש הלכך אם לא היה מתנה שיוכל להוציא זיזין ולהשתמש באויר החצר ולא יהא רשאי בעל החצר להגביה ולעקור משם הזיזין ודאי לא יוכל להוציא כיון שמכר לו הבית והחצר ואע"פ שלא אמר לו אלא על מנת שדיוטא [ז]ולא הזכיר נר מצוה

לו לא חצר ולא זיזין מכל מקום דייקינן מדייתר בלישניה לטפויי ליה קאתי וכמו שפירש לו הכי הוא ואע"ג דשמענו כבר ממתניתין דיתור לשון לטפויי ליה קאתי כדתנן ומודה ר"ע בזמן שאמר חוץ מאלו לטפויי קאתי וכדמפרש במתני' דלקמן [דף סד.] ובודאי בכל ענין מטפינן ואפילו לשייר במה שמכר מ"מ שאני הכא דאתא לשיורי ליה ולמיקני אויר חצר חבירו דהוי כדבר שלא בא לעולם וידוע שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם תדע שאויר נמי הכי הוי דתניא בתוספתא ומייתי לה בירושל' בפרק חזקת הבתים [הלכה א] המוכר עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום המוכר ולדי שפחתו לחבירו לא עשה כלום [ח] המוכר אויר חורבתו לחבירו לא עשה כלום אלא מוכר לו בהמה ומשייר לו עוברה מוכר לו שפחה ומשייר לו ולדותיה מוכר לו שדות ומשייר לו מעשרות מוכר לו חורבה ומשייר לו אוירה ומהא דמעשרות למדה ריש לקיש וכדתניא בברייתא תנו רבנן בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו לי ולבני מת מחזיר לבניו ואף על גב דשדה זה עדיין אינו נחרש ואינו נזרע והוי דבר שלא בא לעולם הא אמרינן בגמרא טעמא משום דשיורי שייריה מקום מעשר כלומר שמשייר ליה מגוף הקרקע למעשר וטעמא דכל לגבי נפשיה בעין יפה משייר וכדאמר בפרק מי שמת (דף קמח.) המוכר דקל לאחד ושייר פירות לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ומיהו נהי נמי דאמרינן דשייר מקום מעשר ומקום פירי היינו לענין שיהא שיורו קיים [לו] משום דאין אדם משייר דבר שלא בא לעולם אבל לענין שיהא משויר לבניו אחריו לא כיון שלא הזכיר מקום השדה בשיורו אלא המעשר וקאמר שלי על המעשר היוצא שם בחייו התנה והוי כמי שהתנה ליתן דיכר לאדם בכל שנה דודאי לא יתננו לבניו אחר מותו אלא דיכרי השנים שהיה אביו אם לא נתנם לו וכדאמרינן [גיטין דף עד.] *הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז נותנת לאביו או לקרוביו כיון שהיה דבר שהיו ראוין לו היורשים [ט] במקומו ודוקא הכא גבי מעשר שלא נשאר לו בגוף הקרקע כלל דגוף הקרקע ודאי דלוקח הוי אבל הכא בדיוטא שנשארה לו וכן בדקל אם היה משייר אילנות לפניו כיון דדבר מסוים שייר לעצמו יורש כמוהו ואף היורש יורשם אע"ג דקאמר לי וא"ת ואמאי לא מהני ליה בדבר שלא בא לעולם והא מתנה אדם על דשב"ל שאם אמר שדה מכורה לך ע"מ שתתן לי כאה של חטין מן היוצא שנה שנה ודאי תנאו קיים ואם קייםתנאו שנתן לו כמו שהתנה [מכרו] קיים ואם לאו [מכרו] בטל וה"נ תנאה הוא דאתני בהדיה וי"ל דמש"ה חשבינן ליה שיורא ולא חשבינן ליה תנאה משום דקאמר ע"מ שמעשר ראשון שלי ולא קאמר ע"מ שתתן לי מעשר ראשון [י] וה"ה והוא הטעם בדיוטא הלכך דינא כדאמרן שמשייר לו כח לעשות זיזין ולהשתמש באויר החצר מפני שיש לנו לתלות תנאו על דבר המועיל עכשיו אבל לא מתנה בתועלת העתיד לבא לזמן מרובה כגון שיבנה הדיוטות אם נפלה ולפיכך אם נפלה לא מצי למהדרה ולמבנה דאל"כ מנין לנו הוצאת זיזין כיון שהוצרך לו תנאו שאם נפלה הדר בני לה . [כ] בהאי פירש הר"ש ז"ל דבדיוטא השיגוהו אחד כל המפרשים ז"ל ושיטו כל הפירוש אלא לענין הלכתא כולם שוים במה שכתבתי ולענין הפירוש הסכימו כפר"ת ז"ל אחיו שפירש דיוטא בנין שבונין על שורת הכותל ופעמים בולט קצת לחוץ [ל] [להושיב עליו] זיזין וכשהיא בנויה נקרא דיוטא : אם רצה להוציא זיזין וכו' . [מ] אם רצה המוכר להוציא זיזין מחצרו ולסמוך אותה ע"ג שורת הכותל לבנות שם דיוטא רשאי : המוכר בית לחבירו סתמא ולא פירש לו עומקא ורומא אע"פ שקנה כל אויר שבתוך הבית או בחצר שמכר לו מ"מ באויר שעל גג הבית או תחת הקרקע נמי אין לו רשות לבנות או לחפור עד שיכתוב לו עומקא ורומא כדאיתא בירושלמי* לאיזה דבר כתב לו עומקא ורומא שאם רצה להשפיל ישפיל להגביה יגביה וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בבית או בחצר בסתמא [לא] קני ליה אבל [בחורבה כיון דסתם חורבות עשויות להבנות אע"פ שלא כתב לו עומקא ורומא יש לו באויר כשתם רומו של בית דהיינו כדנקיט איכולא דמחוזא והדר וכדאמרינן ריש פרק השותפין [דף ז.] ובשדה ובכרם כתב ז"ל דמסתמא קני רומא ואם בא מוכר לבנות על גביהן אינו יכול דשוב אלו לא יהיו ראוין לנטיעה ולזריעות אבל עומקא לא קני עד דכתב ליה אבל הרא"ה ז"ל כתב דאפילו עומקא נמי בסתמא כו' כך הם דברי הרנב"ר ז"ל וכ"א כתב הרשב"א ז"ל דדוקא בבית או בחצר אבל שדה בסתמא קני ליה] עומקא ורומא שאם היה בונה למעלה שוב לא היה ראוי לזריעה ואם היה עושה מחילות תחת הקרקע היה מונע יניקת התהום ומן התהום יונקין האילנות והזרעים כדאיתא במסכת תענית (דף ו) : [צריך למיכתב ליה מארעית תהומא ועד רום רקיעא] ואע"ג דכתב ליה עומקא ורומא לא אהני למיקני בור ודות ומחילות מפני שאין תשמישם דומה לתשמיש בית עד שיפרש מארעית תהומא עד רום רקיעא או שיכפול ויכתוב עומקא ורומא שתי פעמים ומשום יתור לשון אהני למקני בור ודות ומחילות וכדאמר הכא דמשום דמסתמא לא משמע עומקא ורומא הוא דלא קני [בור ודות] כי כתב עומקא ורומא משום שאינו מיותר הא אי סתמא הוה משמע עומקא ורומא כי כתב עומקא ורומא הוי מקני בור ודות ומחילות משום יתור לשון אבל מארעית תהומא עד רום רקיעא מהני [נ] משמעות הלשון ולא מטעם יתור ולפיכך כתבו רבוותא דאם כתב מארעית תהומא עד רום רקיעא לחוד בלא עומקא ורומא מהני לכל מילי לעומקא ורומא ולבור

*) עיין לקמן .

ליה ריבעא כמו הנותן בבור חלק סתם שנותנין ליה ריבעא וכן הלכתא °פירוש בור זה בור של מים הוא אם אמר תנו חלק לפלוני בבור סתם ולא א"ל לא לחבית ולא לזולתה יהבינן ליה רביע [א] שאין דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע אבל אם אמר תנו לו בו חלק לחבית נותנין לו חלק (א) משמנה חלקים ואם אמר (ב) חלק לקדרה נותנין לו חלק משנים עשר חלקים ואם אמר תנו (ג) חלק לטפיח נותנין לו חלק א' מששה עשר חלקים והני שיעורי דמיפרשי בהאי תניא לענין חבית וקדרה וטפיח לא קמינן על טעמיהון שפיר הילכך לא גמרינן מינייהו לדינא אחרינא אבל ודאי מאן דאמר תנו חלק לפלוני (ד) כך וכך סתם ולא פירש כמה הוא החלק נותנין לו רביע כדגמרינן מהאי תניא ואע"ג דחזינן לרבואתא בהאי דינא טעמי אחריני האי טעמא דכתבינן טעמא תריצא הוא ולית ביה ספיקא כלל : אמר ר"ל המוכר בית לחברו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו *למאי הלכתא אמר רב זביד שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא ורב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה (א) [ב] דאי נפל הדר באני ליה והלכתא כרב זביד (ה) דאמר אפי' אם רצה להוציא בה זיזין מוציא וכ"ש (ב) אם רצה לבנות על גבה דגרסינן בפרק מי שמת (ו)*אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד (ז) דיוטא לאחד לא הוי שיור חוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא : אמר רב דימי מנהרדעא האי מאן דזבין ליה א ביתא לחבריה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למיכתב ליה קנה לך מארעית תהומא ועד רום רקיעא מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני

רש"י

לפלוני בנכסי יורש עם הבנים איכא למימר דהכא איירי בדלית ליה בנים ואע"ג דאית ליה יורשים אחרים לא יהיב אינים דעתיה [ג] וחלק כל דהו קאמר או חצי נכסיו אי נמי הכא איירי כגון דאמר תנו חלק לפלוני בנכסי והשאר תנו לפלוני אי נמי דילמא לא שמיע ליה הך ברייתא אי נמי שמיע ליה ולא ס"ל כי רבנן פליגי עליה דסומכוס כדלקמן והכיא רבנן וקי"ל כסומכוס[ד]:בבור.של מים אין פחות מרביע דמספקא לן אי פלגא קאמר או משהו קאמר וממון המוטל בספק חולקין הילכך אין נותנין לו פחות מרביע : לחבית . כלומר אם אמר תנו חלק לפלוני בבור לחבית שלו: אין פחות משמנה . דהאי בור צריך לחבית וכי אמר תנו חלק מספקא לן אי רביע בור קאמר או משהו ויחלוקו : לקדרה . תנו חלק בבור לצורך הקדרה אין פחות משנים עשר דהוא רביע שיעור הצריך לקדרה : לטפיח . כלי קטן לשתות בו והאי שיעורא זוטר מכולה (ובעמוד פירש בענין אחר) : דיוטא העליונה . הוא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה ואמר במתני' דמוכר הבית לא מכר הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה ולכך בעי למאי הלכתא הא אפילו לא אתני היה שלו : שאם רצה להוציא . שאם רצה מוכר להוציא זיזין מדיוטא זו לחצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר מוציא דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד במאי דאתני אהני לשיור מקום כי הכא דלא היה צריך לתנאי זה [ה] פירוש דבלאו הכי הוא שלו אהני שמשייר מקום שבחצר להוצאת זיזין והכי קאמר על מנת שדיוטא העליונה שלי לעשות בו כל חפצי כבתחלה קודם שמכרתי החצר ולאו דוקא דקאמר על מנת אלא ה"ה אם אמר חוץ מן הדיוטא העליונה הוי דינא הכי כדאמר לקמן פ' מי שמת ודוקא הוא אבל בנו אינו יכול להוציא עד שיאמר בהדיא לי ולבני כדאמרינן בברייתא דמעשר בגמרא בתלמודא בהך מימרא בכל מילתא דדייקינן מיתורא די לנו אם אהני יתור זה לעצמו כמו שפי' ע"מ שדיוטא העליונה שלי וכן גבי מעשר ע"מ שמעשר ראשון שלי אבל לבניו לא מהני תנאי זה המיותר : רב פפא אמר . כולי האי לא מהני תנאי לשייר מקום במה שמכר אלא לענין זה מהני תנאי המיותר שאם רצה לבנות עלייה זו אם תפול על גבי בית זה בונה דאי לא אתני ומכר הבית סתם היתה הדיוטא שלו כל זמן שקיימת אבל אם תפול לא מצי הדר לבנות אחרת על בית זה דלהך דיוטא אישתעבד בית זה של הלוקח לדיוטא אחרת לא אישתעבד עד דאמר ליה בהדיא יתור לשון ורב זביד סבר דלהוצאת זיזין אהני יתור לשון ולא להדר בני לה אי נפל דהוצאת זיזין אסיק אדעתיה כי צריך לכן מיד אבל להדר בני לה אם תפול שהוא לעתים רחוקות לא אסיק אדעתיה : חוץ מדיוטא . שמשייר הדיוטא לעצמו הוי שיור לענין הוצאת זיזין כדמסיק : האי מאן דזבין ביתא לחבריה . ורוצה למכור לו גם את הבור ואת הדות : אע"ג דכתב ליה . בשטר : עומקא ורומא . אני מוכר

א כתב הרמב"ן המוכר בית לחבירו סתם שלא קנה עומקא ורומא פשיטא שאם נפל הבית שאין הלוקח יכול לבנות אלא כשיעור הראשון ואפי' אם כתב לו עומקא ורומא והיתה עלייה בנויה ע"ג עמודים כיון שלא קנאה לוקח אם נפלה חוזר ובונה אותה אבל אם מכרה המוכר לאחר ונפלה אזדא ליה ואין הלוקח יכול לחזור ולבנותה שלא קנה קנין הגוף אלא אותם העצים והאבנים קנה אבל אין הקונה עלייה בנויה ע"ג בית ונפלה חוזר ובונה אותם ע"כ וכתב הטור ואיני מבין דבריו למה אין הלוקח שקונה העלייה מהמוכר יכול לחזור ולבנותה אם תפול כמו שהיה עושה המוכר שמכרה לו שהרי מכר כל הכח שהיה לו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אחד : (ב) נ"ב תנו לו : (ג) נ"ב לו : (ד) נ"ב סתם בכך וכך ולא פי' כצ"ל : (ה) (דאמר כו' על גבה) הא"מ ונ"ב ס"א אין זה וכן בא"שר"י ליתיה וכן משמע מדברי נ"י דלא גרס ליה אבל ברמב"ם מבואר שגם הוא סובר דאפי' זיזין כ"ש אם רצה לבנות ע"ג : (ו) נ"ב דף קמ"ח ע"ב יע"ש בנ"י : (ז) ודיוטא כצ"ל :

נד"ק אמר רבא אר"נ

[לרשב"א ועיי"ק דהא לא קי"ל כוותיה כמ"ש הרמב"ם והטוש"ע ח"מ סי' קמ"ג] . (ג"א)

הגהות מא"י

[א] נ"ב מכאן נראה דהרי"ף לא פסק כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אלא כרבנן ומש"ה פי' הרי"ף טעם אחר על הא דיהבינן ליה רביע משום שאין דרך בני אדם כו' וכ"כ ב"י : [ב] נ"ב כן מסיק בגמ' לרב פפא : [ג] נ"ב ליורשים אחרים : [ד] נ"ב דאמר ממון המוטל בספק חולקין : [ה] נ"ב בפירוש : [ו] נ"ב המוכר בית לחבירו כו' : [ז] נ"ב שלו : [ח] נ"ב המוכר מעשרות שדהו לחבירו לא עשה דלא כלום : [ט] נ"ב עומדים : [י] נ"ב קאי אלעיל דפי' הנ"י הטעם ומהא דמעשרות למדה ריש לקיש : [כ] ובהאי פירש הר"ש גבי דיוטא כצ"ל : [ל] נ"ב ס"א לחוץ על זיזין [וכ"ה בד"ס וכד"ק]: [מ] נ"ב פירוש : [נ] וממשמעות כצ"ל :

א מיי' פכ"ד מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד :

הגהות חו"ר

(א) נ"ב זה הוא מסקנת הש"ס. (ב) נ"ע דלא כפי' רשב"ם :

[בפירקין הלכה ב']

ולבור ודות ומחילות וכן כתב ר"ח ז"ל וז"ל זה ששנינו לא את הבור ולא את הדות פירושו המוכר חצרו סתם אע"פ שמכר לו עומקא ורומא לא מכר לו את הדות ולא הבור אם לא יפרש ויכתוב לו בפירוש מכרתי לך חצר זו ובתיה וחזקתה כמו שהם מארעית תהומא עד רום רקיעא ואי כתב לו בלשון זה קנה הכל וכתב ה"ר יונה ז"ל שלמדנו מדברי זה הגאון שזה הלשון מפרש הוא ואע"פ שלא כתב לו עומקא ורומא קנה: **מתני'** [לא את הבור כו']. מי שמכר ביתו וכתב לו עומקא לא קנה בור ודות שאין תשמישם דומה לתשמיש בית אלא לשאוב מים בלבד עשויין ולא משתמעי בכלל בית עד שיכתוב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא כדאמרן לעיל והכי עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא וכיון שנשאר לו למוכר זה הבור והדות צריך ליקח לו דרך ממי שלקח ביתו דסבר ר"ע מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו כלום אפילו דרך וחכמים אומרים א"צ דמוכר בעין רעה מוכר ושייר כל אשר צריך לו לבורו וכן כשמכרן לאחר הבור והדות והשאיר לו הבית א"צ הלוקח ליקח דרך ללכת לבורו ולדותו דהא סבר ר"ע דמוכר בעין יפה מוכר ומכר לו כל מה שצריך לו דהיינו דרך וחכמים סברי דמוכר בעין רעה מוכר הלכך לא מכר לו אלא דוקא בור ודות בלבד הלכך צריך ליקח לו דרך ומ"מ מודה ר"ע אם אמר לו כשמכר לו הבית אני משייר לעצמי אלו דהיינו בור והדות א"צ ליקח לו דרך דכיון שהקפיד לומר כן ודאי אין דעתו להניח הדרך דמש"ה הוא דקאמר דאל"כ פשיטא דבור ודות לא היתה בכלל המכר כיון דלא כתב ליה מארעית תהומא וכו': **גמ'** בבנין. שהקרקע רך וצריך בנין אבנים כדי שיתקיימו בו מימיו: האחין שחלקו. בית או שדה כלקוחות הן ולמאן דקפיד בלוקח ואמר דבעין רעה מכר לו המוכר הוא הדין בעניים אלו קפדי האחין אע"ג דכמקבלי מתנה חשבינן להו בעלמא כדאמרן [דף עא.] האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן היינו בדבר שהוא תוך המתנה שנתן לו כגון בור ודות שהם בתוך השדה או דבר שא"ל לו לקרקע אחר אבל דרך שצריך לו לקרקע אחר לא נתן לו ומש"ה אמר הכא דלרב דאמר יש להם דרך זה על זה הוי טעמא משום דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לו מה שצריך לו לקרקע שלו דאל"כ היכי אזיל לטעמיה הא אפילו רבנן דאמרי מוכר בעין רעה מוכר מודו דמאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב כדלקמן | ואחין דין מקבלי מתנה יש להן וכדאמרן אלא ודאי כדאמרן ושמואל אזיל לטעמיה דמוכר בעין יפה מוכר ומכר לו הפנימי לחיצון כל החלק החיצון לגמרי הלכך אם הוא בית וצריך סולמות לעלות לעלייה הבאה לחלקו צריך ליקח לו הרשות מאחיו או דרך לאמת המים להשקות שדהו הפנימי הבא לחלקו ואם יש לחלק אחיו חלונות שמאירים לו ואחיו רוצה לסותמן הרשות בידו כלוקח דעלמא ואין זה מעכב עליו ואין להקשות כי היכי דאמרינן [דכשמכר פנימי לחיצון בעין יפה מכר ואין לפנימי] דרך על החיצון משום עין יפה דפנימי אמאי לא אמרינן [איפכא דבעין יפה מכר לו חיצון לפנימי] דיהיב לו דרך עליו משום עין יפה דחיצון משום דחיצון לוקח הוא בחלק חיצון ולא שייך למימר דכשמכר החלק הפנימי ששייר לו דרך בחיצון שאינו שלו ועוד (א) דלא הוי עין יפה [דחיצון] אילו היה לפנימי דרך על החיצון כיון שהיה לו דרך כבר אבל היה עין יפה דפנימי כשלא הניח לעצמו דרך שהיה לו בחלק חיצון: דמקרביתו לריש גלותא וכו'. רב נחמן הוה חתנא דבי נשיאה ורגיל במקום הדיינין הלכך קי"ל כר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר דשמואל ורב נחמן קאי כוותיה הלכך המוכר וכ"ש הנותן לא הניחו לעצמם דרך במה שמכרו או נתנו: [שניהם במכר [ג] וכו']. דכי אמרינן דמוכר בעין יפה מוכר היינו שנותן ומוותר מחלקו אבל כשנתן ומכר הכל לשני בני אדם מה שעין יפה לזה הוי עין רעה לחבירו וכ"ש כשחיצון במתנה דרחים ליה טפי דלא משעבד חלקו לפנימי אבל פנימי במתנה וחיצון במכר אע"ג דלמוכר עין יפה מ"מ עינו יפה טפי למתנה אפילו לר"ע הלכך דרך נתן לו בחלק החיצון וכ"ש לרבנן דסברי דלמוכר עין רעה ולנותן עין יפה כדאיתא במתני' דלקמן [דף עא.] בד"א במוכר וכו' נמלא דלר"ע אע"ג דהוי עין רעה ללוקח דהשתא המוכר בעין רעה מכר [לחיצון ששייר עליו] דרך לפנימי לא קשה ליה כיון דהוי בעין רעה לנותן אי לא יהיב ליה דרך כדמשמע במתני' דכי מכר את הבור אינו צריך ליקח לו דרך לר"ע משום דבעין יפה מוכר משמע דאי לאו הכי הוי עין רעה הלכך טפי ניחא ליה למעבד עין רעה ללוקח מלנותן כיון דה"א בלאו הכי לחד מינהוא והאמת דלא מיקרי עין רעה כיון דלא משייר לנרכו מידי אלא דעין יפה למקבל מתנה דרחים ליה טפי: **מתני'** [המוכר את הבית סתם כו']. כללא דמלתא] כל מה שהוא קבוע בבית מכור חוץ מן המפתח דאף על פי שהיא קבועה כדאמרינן בגמרא [דף סה:] מה דלת שהיא קבועה אף מפתח [קבוע] מ"מ אינה מכורה משום דאין קביעותה קביעות גמורה ומפתח זה שאינו [ד] קבוע כגון אותם שאנו קוראים קאדינא"ט בלע"ז שראויות לכל פתח ופתח אבל מכתשת הקבועה היא יותר קבועה ולפיכך היא מכורה: והאיצטרוביל. הוא קבוע נמי קביעות גמור והוא הדבר הסובב עליו הריחים אבל הקלת שהיא טרלמוי"ה בלע"ז שנותנין שם הטה אינה קבועה וכן תנור וכירים דאיירי במתני'* לא איירי בקבועים אלא אם אמר ליה הוא וכל מה שבתוכו הכל מכור ואף על פי שהם מטלטלין ודוקא הני שהן תשמישי בית אבל שאר מטלטלין

נר מצוה

א °אהני עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא אהני מארעית תהומא עד רום רקיעא למיקני בור ודות ומחילות: *מתני' לא את *הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: **גמ'** יתיב רבינא קא קשיא ליה היינו בור היינו דות א"ל *רבה תוספאה תא שמע אחד בור ואחד דות בקרקע אלא שהבור בחפירה ודות בבנין: וצריך ליקח לו דרך: במאי קא מיפלגי *ר"ע סבר מוכר בעין יפה מוכר רבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר איתמר א"ר הונא אמר רב *הילכתא כדברי חכמים ושמואל אמר הלכה כר"ע א"ל רבינא לרב אשי רב ושמואל אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל [ג]האחין שחלקו לקוחות הן ואין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא אמת המים זה על זה ולא סולמות זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן ורב אמר יש להן אמר ליה רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותין או הלכתא כוותייכו אמר ליה הלכתא כוותייכו דמקרביתו לריש גלותא דשכיחי דייני [ד]איתמר שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להן דרך זה על זה וכ"ש חיצון במתנה ופנימי במכר חיצון במכר ופנימי במתנה מאי סבור מינה דאין להן דרך זה על זה ולא היא דמאי שנא מהא דתנן (א) במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם אלמא מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב:

[דף סה. ע"א] °*מתני' המוכר את הבית ב מכר את הדלת אבל לא מכר את המפתח מכר את המכתשת (א) הקבוע אבל לא את המטלטלת מכר את האצטרוביל אבל לא את הקלת (ג) (ב) מכר תנור מכר כירים ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו

רש"י

לך אכתי לא קני בור ודות כדמפרש ואזיל: אהני עומקא ורומא למיקני. עומקא בגוף הקרקע לחפור תחת הקרקע אם ירצה דאי לא כתב ליה הוי של מוכר לחפור תחתיו בורות שיחין ומערות תחת קרקע הבית ובלבד שלא יזיק לבית. וגם אהני למיקני רומא כגון גג שיש לו מעקה גבוה עשרה שאינו מכור סתמא עם הבית וגם לקנות כל האויר עד לרקיע דמסתמא הוי של מוכר לבנות על גבי עמודים באויר ובלבד שלא יכביד על הבית שלקח זה אבל בור ודות לא קנה שאין תשמישו [א] לבית לכך לא הוי בכלל עומקא הבית: ואהני מארעית תהומא למיקני בור ודות. אבל עד רום רקיע לא מהני מידי דמשכתב עומקא ורומא [קנה] עד רום רקיע אפילו גג שיש לו מעקה גבוה עשרה: **מתני'** אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. דלא מהני לגבי בור ודות כדפי' בדרב דימי דכיון שתשמישו חלוק מן הבית שאינו עשוי אלא לשאוב מים: וצריך המוכר ליקח לו דרך. מן הלוקח לילך לבור ודות דמוכר בעין יפה מוכר כדמפרש בגמ': בזמן שאמר לו חוץ מאלו. חוץ מבור ודות ותנאי שלא לצורך הוא ולשפויי דרך קאתי: מכרן הבור ודות לאחר. ועיכב הבית לעצמו: ר"ע אומר אין הלוקח צריך ליקח לו דרך. מן המוכר לבור ודות דמוכר בעין יפה הוא מוכר: **גמ'** היינו בור היינו דות. למה תני תרתי: בחפירה. בקרקע קשה שמחזיק המים בלא בנין. דות בעפר תחוח שצריך בנין להחזיק המים [ג]: אי תנא בור הוה אמינא [ה"מ בור שהוא בחפירה] אבל דות דהוי בנין כמו בית הוי בכלל בית ואי תנא דות הוה אמינא משום דחשיב אבל בור דלא חשיב הוי בכלל בית: בעין יפה מוכר. ואין משייר לעצמו כלום במה שמכר וגם מכר מה שצריך ללוקח במה שקונה: בעין רעה. ומשייר לעצמו מה שצריך לו ומוכר בצמצום: האחין שחלקו. שניהם מוכרין זה לזה אין להן דרך זה על זה אם זה נוטל בית פנימי וזה החיצון ואין הפנימי יכול ליכנס אלא דרך החיצון אין לפנימי דרך על החיצון דמוכר בעין יפה מוכר ואין משייר לעצמו כלום והפנימי מכר בית החיצון ולכך לא שייר לעצמו כלום אבל החיצון הוא מכר שדה פנימי וההוא לא שייר הילכך לא שייך גבי דידיה עין יפה שישייר דרך לפנימי בחיצון כי בחיצון הוא לוקח ולא מוכר: ולא חלונות. ואם רצה לבנות בחצירו כותל נגד חלונות של אחיו הרי זה בונה: שהלכות קבועות הן. כלומר שהלכה כן: ורב אמר יש להן. דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו דבר הצריך לו כגון דרך ואורה: דמקרביתו כו'. ר"נ חתנא דריש גלותא הוה: זה לפנים מזה. ודריסת רגל הפנימי הוא על החיצון: אין להן דרך זה על זה. דאין עינו יפה על זה יותר מלזה: וכ"ש חיצון במתנה. דודאי אוהב יותר לזה שנותן לו בחנם מלזה שמוכר לו: סבורמינה דאין להן דרך. דכיון דאינו מעכב לעצמו שום דבר אין עינו יפה בשל זה יותר מבשל זה: בד"א. דאמרי רבנן צריך ליקח לו דרך לקמן בסוף פרקין: מאן דיהיב בעין יפה יהיב. דאי לאו דרחים ליה לא הוה יהיב ליה מתנתיה: **מתני'** המוכר את הבית. סתם: מכר את הדלת. דכל המחובר לקרקע הוי כקרקע לכן כל תשמישי הבית הקבועים בו הם מכורין: אבל לא את המפתח. דמטלטל: קבוע. שקבוע בקרקע: אינטרוביל. עיגול שסביב הריחים ודבר קבוע הוא ואינו זז: הקלת.

א מיי' פכ"ה מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' ריד:

[ד"ק פט ע"ב]

ב מיי' פ"ב מהל' שכנים סמג שם טור ח"מ סי' קעג:
ג מיי' פכ"ה מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריד:

גמ' א"ר רבא תוספאה (ג"ה)

הגהות הב"ח
(א) נ"ב לקמן סימן תשעה: (ב) (מכר תנור מכר כירים) תא"מ ונ"ב ובאלפסי ישן גורס ולא את התנור ולא את הכירים ולא את הרחים וכך היא גי' נ"י והרא"ש ועיין בפי' רשב"ם ותוס' אבל הרמב"ם בפכ"ה מהל' מכירה גורס מכר התנור מכר כירים:

הגהות הגר"א
(א) נ"ב כולהו אמוכר בית קאי: (ב) נ"ב בגמ' ולא את התנור ולא את הכיריים:

[רשב"ם] ... לא מכר את התנור והכירים. (א"י)

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז
א כתב לו עומקא ורומא קנה הלוקח עומקא ורומא ורשאי לחפור למטה ולבנות למעלה וקנה הגג אע"פ שיש לו מעקה גבוה י' אבל לא קנה הבורות ...

חדושי אנשי שם

הגהות מאי [א] נ"ב שוב: [ב] נ"ב והלכך תני תרווייהו: [ג] שניהם במתנה כצ"ל: [ד] נ"ב ור"ש פי' מפתח קבוע שיש ... שאין מזיזין אותו מן הפותחת כגון של כפרים כו':

מטלטלין לא : גמ' הנגר · הוא המפתח של עץ הקבוע במסמרים . ומנעול הוא של ברזל וקבוע במסמרים : ולא את המפתח . כדפי' שנו במתני' משום דאינו קבוע כ"כ וריחים דהכא איירי בגדולים שאין דרכן לזוז ממקומן : בין כך ובין כך . בין שאמר הוא וכל מה שבתוכו או לאו : לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע . משום שהם בניינים חשובים בפני עצמם ואין נשמעים במכירת הבית וכיון דיציע מוקמינן עם בור ודות משמע [דהוא] [לעיל דף סא.] ברקא אגילא שהוא חשוב בפני עצמו אבל אפתא מוזדבנא ואם תאמר מתניתין [מאי] אתא לאשמועינן הא שמעינן נר מצוה ממתני' [שם] דלא מכר את היציע אלא מהו דתימא כיון דאמר הוא וכל מה שבתוכו דהוי כאומר עומקא ורומא קמ"ל דלא משתמע אלא מה שהוא תשמיש בית ואין לו שם בפני עצמו וגם לא חשיב בנין בפני עצמו : גמ' (האי) צנור שחקקו בו וכו'. האי צנור מיירי [ב] כגון שחקקו אותו [ג] לבית קבול לקבל צרורות שלא יעכבו המים וכדתנן התם [מקואות פ"ד מ"ג] החוטט בצנור לקבל בו צרורות בשל עץ בכל שהוא [ובשל חרס רביעית] ר' יוסי אומר אף בשל חרס בכל שהוא [ד] ירד לתוכו עפר ונכבש כשר . כלומר שנכבש ונדחק שם העפר עד שאין המים העוברין עליו יכולין לשטוף העפר ומש"ה כשר שהרי נתבטל חללו ושוב אינו בר קבלה ולפיכך כשר כדתנן במסכת מקואות [שם] סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל משום דלא נעשה לקבלה ואם חקקו שעשה לו בית קיבול זה בתלוש הרי יש לו תורת כלי קודם שקבעו וא"כ אפילו יקבענו אח"כ לא אזל שם כלי מיניה ופסיל את המקוה כשהוא חסר בשלשת לוגין וג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה החסר ולא מלינו בין המפרשים מקוה בשאיבה בלא מחלוקת עד דאיכא [ה] רובא דכשרים ומיעוט שאובין ובהמשכה ומיהו היכא דכולן כשרין אפילו מילא בכתף והוסיף עליהם כל היום כולו כשרים דתנן במסכת מקוואות פ"ז [משנה ג] [ו] ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן עד שיחזרו מראיהן למראה מים ואם נתן סאה ונטל סאה עד רובא כדאיתא ביבמות פרק הערל (דף פב:) ומקוה שנפסל בשאיבה שניטו [בפרק ג' דמקואות [משנה א]] שלעולם הוא בפסולו עד שילא ממנו [ז] מלואו ועוד : גרסינן בגמ' [דף סו:] שלח ליה רב נחמיה בריה דרב יוסף לרבה בריה דרב הונא זוטא לנהרדעא כי אתיא הך איתתא לקמך אגבייה עישור נכסי אפילו מאיצטרובלי דריחיא אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה מגבינן מעמלא דבתי פירוש קי"ל בכתובות (דף סח.) לפרנסה שמין באב והיכא דאין אנו יודעין דעתו נוטלת עישור נכסים וממקרקעי ולא מטלטלי ורבותינו הגאונים שתקנו לגבות ממטלטלין היינו דוקא לכתובה ולמזונות שהוא תנאי כתובה אבל לפרנסה לא ובמקומה עומדת וא"ל רבי ירמיה שתגבה מאיצטרובלי דדין קרקע להם כיון שמחוברים לקרקע וכדר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכן פסקו ר"ח והר"ש ז"ל ומיהו מעמלא דבתי משכירות בתים [גביא] דשכירות קרקע חשיב קרקע כדאיתא פרק מציאת האשה (דף סט.) אמר המחבר והסכימו המפרשים ז"ל דהאי שכירות איירי כגון שהשכירו האב ומת קודם שהגיע זמנו לגבות שאין שכירות משתלמת אלא בסוף השנה והשתא הוי כפירות הצריכין לקרקע שהוא כקרקע ובלאו הכי אי אפשר ממה נפשך דאם השכירוהו יורשים לאחר מיתת האב א"כ ראוי הוא (א) וכתובה ועישור נכסי לא שקלי מן הראוי ואם השכירו האב והגיע זמנו לגבות חובה הוא והרי הוא כמטלטלי ע"כ : מתני' קי"ל כרבנן דסברי דבחצר סתם משתמע בתים שבתוכו גם בורות שיחין ומערות דדרך החצר דאית בהו הני ועוד דהני הם תשמיש לבני החצר לבד א"כ כי היכי דמכר חצר מכר נמי הני משא"כ במוכר בית : אבל לא מכר מרחץ ובית הבד ואע"פ שאמר כל מה שבתוכו דמשתמע אפילו מטלטלין היינו דוקא מטלטלין שהם לצרכי הבית ודרך הבתים בהם כמו מפתחות ומכתשת ותנור וכירים כדלעיל ולא מאני *תשמישתיה וחטי ושערי דאילו אין להם שום קביעות בבית ודעתו עליהם להביאם לחצר אחרת שידור בה כיון שאינו יוצא מן העיר דזה ממונו הוא אבל מרחץ ובית הבד אין דרך החצרות שיהיה להם כן ואינו תשמיש מיוחד לחצר אחת דהרבה חצרות משתמשין במרחץ אחד וכן בבית הבד א"כ לא בטילי לגבי חצר ולא משתמעי במה שאמר כל מה שבתוכו ודעת הרשב"א ז"ל שאם מכר לו מצרים ואמר לו כל מה שבתוך מצרים אלו אני מוכר לך דכולהו מכור בין בור ודות בבית או מרחץ ובית הבד בחצר דטעמא דאמרן דאין נמכרין בהדייהו היינו משום דדברים חשובים הם ואינם בטלים וטפלים להני דמכר אבל המצרים *)אינם נמכרים ולא

*) [בדרישה סי' רט"ו הגיה אבל המצרים המה נמכרים כו']

רש"י

אפרכסת והיא מסלטלת : ה"ג ולא את התנור ולא את הכירים . דכל הנך מטלטלין הן ולספרים דגרסינן מכר את התנור צריך לאוקומי במחוברים: הרי כולן מכורין. כל הני תשמישי דמטלטלין אבל שאר מאני תשמישי לא זבין אפילו אומר כל מה שבתוכו אני מוכר לך ולא ריבה בלשון זה אלא תשמישין המיוחדים לבית כגון הנך הנזכרים המפתח והקלת וכי האי גוונא : גמ' נגר . בריח קבוע בכותל : מנעול . קבוע בדלת : בין כך ובין כך . אפילו אמר כל מה שבתוכה : לא מכר את הבור כו'. דאינו תוך הבית דהיינו בניניס בפני עצמן : צינור . של עץ או של אבן ועשוי כמו סילון ויורדין מים ממנו למקוה : ולבסוף קבעו. בקרקע : פוסל את המקוה . דמים שאובין פוסלין את המקוה דכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא נתבטל שם כלי ממנו : קבעו ולבסוף הקקו. הוי כעושה חריץ בקרקע ואין עליו שם כלי : מתני' מכר את הבתים. הפתוחים לחצר ובורות שיחין ומערות שבתוך הבית אע"ג דהמוכר את הבית לא מכר בור שיח ומערה לגבי חצר מיהא בטלי ונמכרין בכלל חצר : אבל לא את המטלטלין. תשמישי הבית שאין קבועין והיינו כל הנך דאמרינן לעיל דאינן מכורין בכלל בית וכל [א] שאר מטלטלין שאינן תשמישי הבית : הרי כולן מכורין . כל המטלטלין שהן תשמישי הבית דכל מידי איקרי מטלטלין בר מחיטין ושעורין כדאמרן לקמן בפרק מי שמת : בין כך ובין כך . אפילו אמר כל מה שבתוכה : לא את המרחץ . דאינו בכלל חצר :

גמרא

שבתוכו הרי כולן מכורין : גמ' *ת"ר המוכר את הבי' מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול אבל לא את המפתח מכר את האצטרוביל אבל לא את הקלת *[ולא את התנור ולא את הכירים] ובזמן שא"ל (א) הרי הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך וכך לא מכר לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע ת"ר א צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה : *מתני' ב המוכר את החצר מכר *[בתים] בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה רבי אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה

המאור הגדול

[דף סו ע"ב] בעי רב יוסף מי נשמים שחשב עליהם להדית את האצטרוביל מהו אליבא דר"א לא תיבעי לך האי כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתלוש ולבסוף חברו לא חשיב להו כקרקע בכגון כלים הללו מי אמרי' כיון דהא אמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אפי' בדף של נחתומין דלא קביעא כולי דקביעא לעולם קביעותא יתירתא כמחובר מעיקרו דמי והרי הוא כקרקע או דלמא לא שנא ומעתה

הגהות מא"י [א] וכ"ש שאר מטלטלין שאינן בכלל תשמישי כנ"ל : [ב] נ"ב דסתם צינור פרוץ מב' רוחות וכל שאין בו ד' טפחים לא הוי כלי אלא מיירי שחקקו באמצע : [ג] באמצע : [ד] נ"ב שם במשנה כיו צרורות בתוכו פוסלין את המקוה ירד לתוכו עפר ונכבש כשר : [ה] נ"ב פי' דכשרה בשאיבה לכ"ע אלא ברוב הכשר ומיעוט שאוב מלבד ובהמשכה דוקא אבל ע"י נגר אפי' בג' לוגין שאובין לבד פסולין פי' אם נשתנו מראית מי המקוה מחמת שנפלו שם מקין מפרש אם מתחלה המקוה מ' סאה ממלא בכתף כו' : [ז] נ"ב פי' מים שהיו בו תחלה ועוד דבר מועט למעט מג' לוגין. ב"י :

[illegible]

נמוקי יוסף

ולא שייך למימר טעמא׳ משום שהם טפלים להם הלכך כי אמר לו כל מה שבתוך המצרים הללו הכל מכור וראיתי אחרים שכתבו על זה שהוא הגון ומתקבל: **גמ׳** [י] במוכר חצר כתם נמי מיירי דבכלל חצר משמע הבתים העומדים בו לפנים מזו דהצר כחצר המשכן משמע דכתיב [שמות כז] אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים ובתוך זה השיעור שנקרא חצר היה קדש הקדשים ואהל מועד וכל שכן אי אמר דרתא שמשמע לשון דירה וכל שכן אם אמר דירתא דלשון דירה הוא בתים במשמע ואפילו יהיו חשובות כגון [חולסאות והם] נר מצוה בתים של חול שעושין ממנו זכוכית כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו:) זכוכית ברייתו מן החול: והחנויות הפתוחות לתוכה. וכגון שאין מוכרין אלא לבני חצר זו: דרוב תשמישתייהו לגאו. נמכרות עמה דכיון דרוב תשמישתייהו לגאו הוי כאילו לית ליה פתח לבר כלל וה״ה איפכא: חולסית. קרקע של חול וכדפי׳: מצולה. קרקע הנהר שמוציאין בו כסף וזהב ואע״פ דהאי תשמישתא לחוד והאי תשמישתא לחוד כיון שהחזיק באחד מהם קנה חבירו ומיירי בשנתן דמי שתיהן דאם לאו לא קנה אלא כנגד מעותיו ואע״פ דקרקע נקנה בכסף מ״מ בעינן שיחזיק דהכא מיירי במקום [שכותבין את השטר] שמעות לבדן אינם קונות והכי אמרינן פ״ק דקדושין (דף כו.) בגמ׳ נכסים שיש להן אחריות וכו׳ אמר *רבה לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר אי נמי עד שיחזיק והני מילי בנכסי חבירו דאיכא דעת אחרת מקנה אבל בנכסי הגר לא קנה אלא אותו שדה שהחזיק בלבד כדאיתא לעיל בפרק חזקת הבתים (דף נג:) והייתי מסופק מי שקנה שני בתים והחזיק באחד אם קנה חבירו דס״ל דסדנא דארעא שייך למימר טפי בקרקע ממש מבבתים הבנויים עליו ואח״כ ראיתי לאחד ממחברי ספרים שכתב ומינה למוכר בית ושדה שהחזיק בשדה שקנה בית או איפכא: **מתני׳** כל הני דאמרי׳ דמכר משום דקביעי אבל אחריני דאמרינן דלא מכר משום שהם מטלטלין ופי׳ (מכר מקום שנעשה מסר״ס ל״ג השמן ומפורסין) שמות הללו בגמ׳: כולן מכורין. מטלטלין אלו שהם צורך בית הבד: **גמ׳** טלפחא. היא כעין עריבה עגולה כעדשה ותרגומו של עדשים טלפחין: ממל. מפרכתא. היא אבן נקובה שמכניסין בה עץ ומפרכין בה הזיתים: בתולות. כלונסות קבועים הם ומש״ה נמכרים: כבשי. נסרים שנותנים על הזיתים בבית הבד כשמורידין הקורה עליהם לכובשן ומשום דמטלטלי לא מזדבני: חומרתא. הוא דבר שמגלגלין בה את הקורה להעלותה ולהורידה בעגולים העשויין כמין סולמות של אבנים העשויים בינינו ולא הבאתי הברייתא כמות שהיא מפני שפליגא אמתניתין [כ]וקי״ל כסתם מתני׳ וכן פסקו רבינו חננאל ורבינו האי גאון ז״ל. וראיתי כתוב שנראה כן מדברי הרי״ף ז״ל דף סח. שכתבה סתם ומה שהביא הברייתא לאו משום דבעי למימר דהלכה היא אלא ללמוד ממנה אותם שנשנו בברייתא ולא נשנו במשנתנו וכן פסקו בההיא דלעיל דהמוכר את הבית מכר את הדלת וכו׳ וכן נמי כתבתי אני כפי הראוי לענין הלכתא: **מתני׳** המוכר את המרחץ. דהם ג׳ בתים כדאמרי׳ ביציאות השבת (דף י.) חיצון שעומדין שם מלובשים בינוני שפושטין שם בגדיהם פנימי שרוחצים שם: נסרים. הם אותן שמשימין ע״ג קרקע שלא יכוו רגליהם: ספלים. ספל מים ונותנין בהם מים לרחוץ: וילאות. בגד שמסתפגין בו בשרם והני מטלטלי נינהו ולפיכך לא מכר: מגורות. הם בריכות מים ששופכים מים לרחוץ: ואוצרות של עצים. לחמם המרחץ ואלו אינם נמכרים מפני שאין אלו מהני תשמישתא לצורך המרחץ כ״כ לפי שיכול לחמם המרחץ בלא קיבוץ גדול של עצים אלא ילך לשוק בכל יום ויקנה כפי צורך היום וכן במים נמי הלכך ממונו הם כמו חטי ושערי ואינם נמכרים: **גמ׳** יקבים. הוא כעין סודר שמעטפים בו ראשם מפני חום המרחץ וכל הני בתים [מחוברים] לבית המרחץ אבל לא המטלטלין עצמן: אית דגרסי ספסלים והם שיושבים בהם בבית המרחץ אבל במתני׳ תני ספלים: בימות הגשמים. שיש בהם מים הרבה ולא בטילי לגבי מרחץ משום דחשיבי ואף לא בימות החמה שהם מועטין וטעמא פרישנא במתני׳: כולן מכורין. דלטפויי אתא וכגון דא״ל ואילין מצרנהא והם בתוך המצרים כדמפרש ואזיל [בדף סח:] גבי חנותא דכיון דאמר כל תשמישיו והם בתוך המצרים שמכר לו קנה אבל אמר כל מה שבתוכו כיון דהני חנותא אינם בתוכו אע״פ שמכר לו מצרים חיצונים והם בתוך המצרים לא קנה דאמרינן מצרים הרחיב לו והר״ם ז״ל פי׳ דחנויות אלו עיקר תשמישן למכור פת ויין אלא דשמתי נמי בהו שומשמי לייבשן כדי לעשות מהן שמן לבית הבד ולפ״ה אמר דכולן מכורים פי׳ דמיוחדים לבית הבד וכדפירשנו למעלה וכ״ש הוא במרחץ ובית הבד שהם בתוך החצר ואע״פ שאינם מיוחדים

גמרא

אוירה של חצר: **גמ׳** תנו רבנן המוכר את החצר מכר בתים החיצונים ובתים הפנימים ובתי החולסאות °והחנויות [א] הפתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאינן פתוחות לתוכה אין נמכרות עמה פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה ר׳ אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא מילוסה של חצר: אמר מר פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה והא תני רבי חייא אלו ואלו אין נמכרות עמה לא קשיא הא דרוב תשמישתייהו לגיו והא דרוב תשמישתייהו דף סז: לבר *אמר רבא אמר רב נחמן *מכר לו תסע חולסית ומצולה החזיק בחולסית קנה מצולה החזיק מצולה קנה חולסית פשיטא דהא אמר שמואל המוכר עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן מהו דתימא התם הוא דסדנא דארעא חד הוא אבל הכא הא תשמישתא לחוד והא תשמישתא לחוד אימא לא קא משמע לן:

מתני׳ [ב]המוכר את בית הבד מכר את הים תסעא ואת הממל ואת הבתולות אבל לא מכר את העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין רבי אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה: **גמ׳** ים. טלפחא: ממל. א״ר אבא בר ממל מפרכתא: בתולות. אמר ר׳ יוחנן כלונסות של ארז שמעמידין בהן את הקורה: עבירים. כבשי: גלגל. חומרתא: קורה. קורה: ת״ר המוכר את בית הבד מכר את (א) הנסרים ואת היקבים ואת המפריכות מכר את הריחים התחתונה אבל לא את העליונה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך (ב) ובין כך לא מכר את מסר״ס העבירים ולא את הגלגל ולא את הקורה ולא את השקים ולא את המרצופים רבי אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה (א) שלא נקרא בית הבד אלא על שם הקורה:

מתני׳ המוכר את המרחץ לא מכר את הנסרים ולא את הספסלין ולא את הוילאות ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר את המגורות של מים ולא את האוצרות של עצים: **גמ׳** ת״ר המוכר את המרחץ מכר את בית הנסרים ואת בית (ג) *היקבים ואת בית הספסלין ואת בית הוילאות אבל לא נסרים עצמן ולא יקבים עצמן ולא ספסלין עצמן ולא וילאות עצמן ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר (ד) את הבריכות (ב) (ה) (ולא את) [ג] המספקות לו מים °בין *בימות החמה דף סח. בין בימות הגשמים ולא בית כינוס העצים ואם א״ל מרחץ וכל תשמישיו א אני מוכר לך הרי כולן מכורין ההוא דאמר ליה לחבריה בית הבד וכל תשמישתו אני מוכר לך

רש״י

גמ׳ ובתי חולסאות. קרקע שעפרו הו שמוציאין ממנו כלי זכוכית ומקום חשוב הוא בפני עצמו: והחנויות הפתוחות לתוכה. שאין מכורין אלא לבני חצר זו. ושאין פתוחות לתוכה. אלא לרה״ר: מילוסה. אוירה אבל בתים וכורות לא מכר כלל: לגיו. לצד החצר: לבר. לצד רה״ר: חולסית. חול שעושין ממנו זכוכית: מצולה. קרקעית הנהר שמוציאין ממנה כסף וזהב וי״מ לדגים: החזיק. מדעת המוכר לקנותו: קנה כולן. והתם מוקי לה בנותן (ג) דמי כולן [ג] דאל״כ לא הוי קנה כולן ומיירי באתרא דלא קנו בכסף לבד אלא בשטר או בחזקה ודי בחזקה שמחזיק באחת: סדנא דארעא. כל השדות הן אדוקין בגוף אחד של קרקע עולם ותשמיש דף סז: אחד להן שכולן עומדין לזריעה: **מתני׳** בית הבד. בית שבו הבד והבית עשוי לכך: ים וממל. כולהו מפרש בגמ׳: כולן מכורין. ודוקא הנך דצריך לבד: מכר את הקורה. בגמרא מפרש טעמא: **גמ׳** טלפחא. [ד] עדשה היינו הגת: מפרכתא. אבן נקובה שמכניסין בו עץ ופורכין בו הזיתים [ה]: כלונסות. עמודים נעולים בראש [הגת] מכאן ומכאן [ו] לקורה ונוקבין זה כנגד זה ונותנין בריחין מזה לזה ומעמידין הקורה על הבריח: כבשי. נסרים שנותנים על הזיתים בבית הבד כשמורידין עליהם הקורה לכובשן: חומרתא. שמגלגלין בו הקורה להעלותה ולהורידה: קורה. קורה כמשמעה שכן בבבל קורין לה קורה: מכר את הנסרים. לאו היינו כבשי דהא מתני׳ קתני דאינן מכורין אלא הם נסרים שנותנין סביב הזיתים בבית הבד שלא יתפרדו אנה ואנה בהכביד הקורה עליהם והם קבועים שם לעולם: יקבים. היינו ים: מפרכתא. היינו ממל כדפירש לעיל מפרכתא: הריחים התחתונה קבוע בה ונותנין בה זיתים שבתחלה מפרכין אותם במפרכת ואח״כ טוחנים אותם בריחים ואח״כ עוצרין אותם בבית הבד: שקים. עשוי מגונות של עזים: מרצופים. של עור ונושאין בהן הזיתים לבית הבד: **מתני׳** המוכר את המרחץ [ז]. במסכת שבת שבמרחץ יש שלשה בתים זה לפנים מזה הפנימי לרחיצה חיצון עומדין בו מלובשין אמצעי בו פושטין את בגדיהם ותניא בתוספתא המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימיות והחיצונות: הספסלין. שיושבין עליהן וי״מ ספלים שנותנין בהן מים לרחוץ: נסרים. שנותנין על קרקע המרחץ ועומדין עליהן שלא יכוו רגליה׳[ח]: וילאות. מסך נגד הפתח ולי נראה שהיא אלונטית שמסתפגין בו וכולן מטלטלין הן ולכך אין נמכרין עמה: לא מכר את המגורות. בריכות מים ששופכין מים [ט] לרחוץ: אוצרות. של עצים שמחממין בו המרחץ: **גמ׳** בית הנסרים. חדר שבו מצניעין הנסרים: בית היקבים גרסינן. חדר שמצניעין בו את הגיגיות ולי נראה שמצניעין בו את היורות וכל הנך בתים מחוברים למרחץ: בין בימות החמה. שהן מועטין וסד״א לבטלו למרחץ: ולא בית כינוס העצים. ועצים עצמן נמי לאו צורך מרחץ כל כך ה״ה בית העשוי לכך: וכל תשמישו. לטפויי בריכות ואוצרות עצים אתי וכגון שמכר לו מצרים החיצונות וכו׳

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ך מהל׳ מכירה סמג עשין פב טור ח״מ סי׳ קלב:

ב מיי׳ פכ״ה מהל׳ מכירה טור ח״מ סי׳ רנ:

הגהות הגר״א

(א) נ״ב נ״ל שר״ל כמו ונתת את הבדים בטבעות הארון:(ב)(ולא את) דשום קו על תיבות אלו: (ג) נ״ב א״כ מה מקשה פשיטא דלמא הא קמ״ל אע״פ דלא נתן דמי כולן

וגי׳ רשב״ם שלפנינו בגמ׳ כך הוא בית היקבים גרסי׳ בתוס׳ וי״מ חדר שמצניעים בו הגיגית שמשימים בהם מים חמים ולא נהירא לי דהיינו נמי בית היורות דקתני בתוס׳ וי״מ יקמים סודר שמתעטף בו ראשו מפני חום המרחץ. עכ״ל

שלטי הגבורים

ומעתה ראה כמה ספיקות יש הא׳ ספק אם נפלו ג׳ לוגים אלו בתנאים שפוסלים המקוה ספק לא נפלו וא״ת לומר נפלו שמא חזר והוציאם בדלי ולא נשאר במקוה כלל מן השאובין כמ״ש הרמב״ם בתשובות סי׳ ר״ל דהו״ל ס״ס דאפי׳ בדאורייתא דמחמירים בס״ס אזלינן לקולא ולא עוד דאי בספק שמא מים שאובין פוסלים כמעין שמא אינן פוסלים ואפי׳ בספקו נקבי מעין לא חזר בשביל כך להיות מקוה לפי האמת כמ״ש הרמב״ן בתשובה סי׳ רל״א דנמצא א״כ יש כאן ג׳ ספיקות חזקות ויש לסמוך עליהן ולהקל מלבד די״ל דאפי׳ בספק הא הוי ספק דספק שאובין בזה אינו רק מדרבנן לכ״ע מלבד די״ל דאין כאן כ״כ הנראה לע״ד כתבתי דרך משא ומתן: א אמר לי מרחץ וכל תשמישו וכו׳ כ׳ ריא״ז ונראה בעיני שאין לחלק בזה בין אם כתב לא בירת בזביני אילין כלום בין אם לא כתב: נ״ל [רב ג״א]

הגהות הב״ח

(א) נ״ב ס״א הנגרי׳ [ובד״ס שהיה לפני הב״ח ובד״ק הגירסא הסירים]: (ב) נ״ב בגי׳ הגמ׳ יש נוסחאות שכתב בכן בברייתא תחלה אבל לא מכר את העבירים כו׳ ואח״כ כתב ובזמן שא״ל היא כו׳ ולפי גירסא זו הברייתא מסכמת עם המשנה אבל גי׳ הרמב״ם היא שהברייתא חולקת עם המשנה ופסק כברייתא וכ״ה באלפסי ישן והרא״ש תמה על זה ועמו הסכים נ״י: (ג) נ״ב וכך היא גי׳ הרא״ש אבל באלפסי ישן גורס יקמים והיא גי׳ רשב״ם: (ד) נ״ב לא: (ה) תא״ב:

הגהות מא״י

[א] נ״ב פי׳ הן פתוחות לתוכה לבדה או לכאן ולכאן נמכרות עמה: [ב] נ״ב בגמ׳ לא את הברכות המספקות לו מים: [ג] נ״ב דאיפשר דכולן בשביל מעותיו: [ד] נ״ב ל׳ ר״ש טלפחא היא עריבה שקורין הייש ועגולה כעדשה: [ה] נ״ב בבית הבד: [ו] תיבת לקורה רשום למחוק. [ז] נ״ב בית שעשוי לרחוץ בו וג׳ בתים הן זה לפנים מזה כדאמרינן וכו׳: [ח] נ״ב מחום הקרקע: [ט] למרחץ כצ״ל: [י] נ״ב אמר רבה אי אמר דירתא כ״ע לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא״ל דרתא מ״ס תרביצא משמע ומ״ס בתי משמע. א״ד אמר רבה אי דא״ל דרתא כ״ע לא פליגי דבתי משמע כי פליגי דא״ל חצר מ״ס חצר אוירה משמע ומ״ס כחצר המשכן משמע: [כ] נ״ב דבמתני׳ קתני סלא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין אע״פ שאינן מיוחדים אלא לבית הבד אבל במרחץ אין עוברין כו׳

נר מצוה

לך הוו ליה הנהו חנוואתא אבראי דשטחי בהו שומשמי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל תניא[א](א)בית הבד וכל תשמישתו אני מוכר לך הרי כולן מכורין א"ל אביי והא תני ר' חייא אין כולם מכורין אמר רב אשי חזינן אי א"ל בית הבד(ב)וכל תשמישתו אני מוכר לך ואילין מצרנאהא קני ואי לא לא קני:

מתני' המוכר את העיר מכר(ג)*בורות שיחין ומערות והמרחצאות והשובכות ובית הבדין ובית השלחין אבל לא את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפילו היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר: וליתא לדרשב"ג:

*מתני' המוכר את השדה מכר את האבנים שהם לצרכה ואת הקנים שבכרם שהן לצרכו ואת התבואה המחוברת לקרקע ואת מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רובע ואת השומירה *העשויה בטיט ואת החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה אבל לא מכר את האבנים שאינן לצרכה ולא את הקנים שבכרם שאינן לצרכו ואת התבואה התלושה מן הקרקע ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר את *מחיצת הקנים שהיא בית רובע ולא את השומירה שאינה עשויה בטיט ולא את החרוב המורכב ולא סדן השקמה:

גמ' *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא מחיצת הקנים בלבד אמרו אלא אפילו ערוגה קטנה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה אין נמכר עמה היכי דמי אמר רב פפא והוא דקרי בי ורדי דפלניא *אמר רב יהודה האי מאן דזבין ארעא לחבריה צריך למיכתב ליה קנה לך דיקלין ותאלין [ג] והוצין ואע"ג דכי לא כתיב הכי קנה אפילו הכי שופרא דשטרא הוא °א"ל לבר מדיקלא פלניא חזינן אי דיקלא טבא הוא שורי שיריה ואי דיקלא בישא הוא כ"ש הנך. ארעא ודיקלי א חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי ואי לא זבין ליה תרי דיקלי ואי משתעבדי פריק ליה תרי דיקלי (ה) (ואיכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא דמאן דמזבין לחבריה מידי דשכיח למיזבן אע"ג דליתיה לההוא מידי ברשותיה מיחייב למיזבן (ד) ולמיתן ליה ואנן לא סבירא לן הכי דכל מידי דלאו ברשותיה דבר שלא בא לעולם הוא והא דאמרינן הכא זבין ליה תרי דיקלי לאו חיובי מחייבנא ליה למיזבן ליה תרי דיקלי דדבר שלא בא לעולם הוא אלא רשותא *יהבנא ליה למיזבן ליה תרי דיקלי דאי א"ל זבינגא

רש"י

והם בתוך החצר כדלקמן: חנואתא. חנויות למכור פת ויין: דשטחי בהו שומשמי. לייבשן לעשות שמן בזה בית הבד אבל עיקר תשמישו הוא למכור פת ויין: [אין] כולן מכורין. כי אין מיוחדין לבית הבד: אי א"ל בית הבד וכל תשמישיו ואילין מצרנהא. והני בכלל המצרים קנה ולא אמרינן דמצרים הרחיב לו דכיון דהנך חזו קצת לתשמיש הבד והמרחץ והם בתוך המצר ואומר וכל תשמישיו והאי מכרו לו אבל אם לא אמר לו כל תשמישו אע"פ שכתב לו בית הבד ואילין מצרנהא אמרינן מצרים הרחיב לו: מתני' מכר בתים. וכ"ש חצירות שהם עיקר העיר דעיר משמע אויר עיר: בית השלחין. הסמוכין לעיר ובגמרא פליגי אי איירי בשדה בית השלחין או בגנות ופרדסים השייכים לעיר: אבל לא את המטלטלין. מאני תשמישתים כגון תנור וכירים וכל הנך דאמרינן לעיל לא מכר וכ"ש חטים ושעורים: הרי כולן מכורין. אפי' עבדים ובהמות שהן מטלטלין דניידי כ"ש חטין ושעורין ושאר מטלטלין דלא ניידי וכסף וזהב: סנטר. שומר השדות ואיכא מאן דאמר סנטר היינו שדות עצמן ושלחין [ג] היינו גנות ופרדסים השייכים לעיר: מתני' מכר את האבנים שהן לצרכה. שהן סדורות לגדור גדר לשדה ואיכא מ"ד אבנים שמניחין על העומרים שלא יפזרם הרוח: ואת הקנים. שקושרין בהן הגפנים שלא יפלו הענבים על הארץ וממילא שמעינן שהגפנים והוא הדין לכל האילנות מכורין בכלל השדה כדלקמן חוץ מחרוב וסדן ושקמה: מחיצת קנים. קנים הרבה גדילים בקלח אחד: שהיא פחותה. אז בטילה לגבי השדה: שומירה. סוכת שומרין המחוברת בקרקע בטיט: ואת החרוב. בבחרותו כשעדיין לא הורכב וכשמזקין מתגבר ומרכיבין אותו יש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי השדה: בתולת השקמה. בבחרותה קודם שחתכו ענפיה דכשמזקין קוצצין את הענפים וגדילים הרבה במקומה וקרוי סדן השקמה: לא מכר את מחיצת הקנים. שכל אלה חשובים כשדה בפני עצמו והוי כמוכר שני שדות ואיכא שדה שלישי מובלע ביניהן שאינו נמכר עמהן דשני שדות מכר ולא שלש' הכא נמי שדה אחד מכר לו ולא שנים: גמ' דקלין. שגדלו כל צרכן: תאלין. דקלים בחורים: הוצין וצילין. מיני דקלים הם ואע"ג דכי לא כתיב ליה הכי קנה הכל חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה כדקתני מתניתין: שופרא דשטרא הוא. שאפילו אם יבא לפני בית דין טוען יהיב דאמרי ליה כי הוא כתוב בשטר: אמר ליה. מוכר ללוקח שדה זו אני מוכר לך לבר מדיקלא פלניא. אי דיקלא טבא הוא. כלומר הוא מן הבינונים שמוציא[ה] פירות איהו לחודיה שייריה דדעתיה ליהנות קצת מפירות שדהו וכל שאר דקלים הם מכורים בכלל שדה זה: ואי דיקלא בישא הוא. כגון דלא טעין: כל שכן. שאר הטובים ששייר לעצמו דהכי קאמר אפילו זה הגרוע אני משייר מינו אם יש בשדה בישי ספי איניהו מזדבני בכלל השדה: ארעא ודיקלי אני מוכר לך. אלו הן שתי מכירות דהא לא קאמר ארעא בדיקלי דהוה משמע בדקלים שבתוכה: יהיב ליה תרי דיקלי. לבר מאותם שבשדה שהן מכורין בכלל השדה ולא גרס אית ביה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי דהוה משמע שאם היו בו דקלים באותו שדה שמכר יתן לו רק שנים ולא יותר ואין נראה דאי אמר ליה האי ארעא מזבנינן לך קנה הכל אף הדקלים וכשהוסיף לפרש ארעא ודיקלי (ה) יפסיד הלוקח כ"ש שייפה כחו כדאמרינן לעיל צריך למיכתב ליה ודיקלי ותאלי לשופרא דשטרא ועוד דהוה ליה למימר לא יהיב ליה אלא תרי דיקלי אלא ודאי דקלים אחרים לבר מאותם שבשדה איירי: ואי לא זבין ליה תרי דיקלי.

נמוקי יוסף

מיוחדים לבני החצר לבד מיוחדין מיקרי כיון דאמר כל מה שבתוכו ואילין מצרנהא [ד] [קנה] וכדפי' [לעיל במתני' דמכר את החצר כן כתב בשם הרשב"א]: כל משניות הללו איירי במוכר סתם ובשמכר העיר כל זה בכלל: שלחין. הם שדות הסמוכות לעיר וכ"ש פרדסין שסמוכין לעיר שהרי עשויין לטייל לבני העיר: אבל לא המטלטלין. הנך שפירשנו לעיל גבי בית וחצר: בזמן שאמר וכו' כולן מכורין. ואפילו חטין ושעורים וכרים וכסתות וכל מטלטלי דלא ניידי דכיון שילא מכל העיר ללכת אל עיר אחרה הולאת המטלטלין הוי מרובה מהשבח: גרסי' בגמרא [דף סח:] תניא המוכר את העיר לא מכר את סיריה ולא את בנותיה ולא החורשים המוקלין הימנה ולא ביברין של חיה ושל עופות ושל דגים דנגיח קייהו לבר: סיריה פסקי בהגי. שהם שדות רחוקות מן העיר: בנותיה. כדפרש"י [כפרים] ואפילו סמוכין וכ"ש אם יש לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה והיא בים: [ה] דנגיח קייהו לבר. שפיתחן פתוחה לצד חוץ מן העיר דאז אינו נחשב עם העיר אבל אם פתיחתן לצד העיר או החורשים שהם יערות פתוחין לצד העיר נמכרים עמה. [האבנים] דמתני' מפרש בגמ' [דף סט.] [ו] אכפי. עמרים (או כתף) והם אבנים גדולות שמשימים על העמרים שלא יפזרם הרוח ואע"ג דתשמישין המטלטלין הם כיון דמיוחדין לזה התשמיש ואין מזיזין אותם מן השדה לעולם כמחובר חשיב להו. ואת הקנים אמרי דבי ר' ינאי קניה ימחולקים שמעמידים [תחת] הגפנים. [ז] מפני שלא יתלכלכו האשכולות בקרקע: ואת התבואה אע"ג דמטיא למחצד. כלומר ואיכא מאן דאמר כל העומד לקצור כקצור דמי הכא לא אמר: ואת מחילת הקנים ואע"ג דאנימי. כלומר שהם עבות וגסות כיון שאינה בית רובע אין להם חשיבות ובטלות הם לגבי שדה: ואת השומירה ואע"ג דלא מיחבר בטינא. פי' סוכת נוצרים והיא קבועה בשדה ואע"ג שלא שם סביבותיה טיט הרבה כמנהג העולם מכל מקום כיון שמכוסה וטוחה מלמטלה כמחוברת דמיא: ואת חרוב שאינו מורכב ואע"ג דאלימי. בטל הוא לגבי שדה דאין לו שם עד שמרכיבין אותו דהיינו כשמזקין וגדל הרבה וכן בתולת השקמה היא בבחרותה ובטלה היא וממילא שמעינן מזו המשנה שהמוכר את השדה מכר את הכרם וכן כל שאר האילנות בכלל שדה הם אחד גפנים ואחד כל אילן חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה: ולא את האבנים וכו' דלא מחתן. כלומר שלא נעשה בהם מעשה זה ואע"ג דמתקנן להכי: ולא את הקנים וכו' דלא מוקמי. אף על פי שמתוקנות לעמוד תחת הגפנים כיון שלא העמידם שם לא בטילי: ולא את התבואה וכו' אע"ג דצריכא לארעא. שלא הגיע זמן קצירתה כשתלשן מכל מקום השתא אינן בכלל שדה: ולא את מחילת הקנים ואע"ג [ח] דקטיני: ולא השומירה וכו' ואע"ג דמחובר [ט] בטינא. כלומר הכלונסות כיון שאינה טוחה ומכוסה מלמעלה בטיט: ויש לה שם בפני עצמה וכו']. דחשיבא היא זאת כיון שיש לה שם אע"פ שאינה בית רובע כקניס שהיא בית רובע: (גמ') דקלים. הם גדולים: תאלין. שתלים שהם בחורים קטנים: הוצין וצילין. אילנות הם שאינן מוציאין פירות והא דצריך למכתב ליה הכי משום ב"ד טועין הוא שלא יטעו לומר שלא מכר לו אלא הקרקע אבל לפי האמת [אפילו לא כתב לו] אי אתי אידך לערער אין ערעורו ערעור דלעולם האילנות מכורין בכלל הקרקע [ומ"מ] הוא טוב לכתוב כן כדי [שלא יצטרך לבא לב"ד א"נ משום חשש ב"ד טועין] והיינו שופרא דשטרא: [א"ל לבר מדיקלא פלניא]. אע"פ שיש אחרים דקלים טובים ממנו לא שייר אלא אותו שפירש כיון שהוא טוב דדעתו ליהנות מן הפירות והשאר נמכרין עם השדה אבל אי דיקלא [בישא] הוא אע"פ שיש אחרים *שטובים ממנו כ"ש ששייר לעצמו האחרים והוי כאילו אמר [אפילו] דקל זה שהוא בישא אני משייר אבל אותם שהם רעים ממנו נמכרים הם דהטוב שבהם בחרו ומיהו כתב הרשב"א ז"ל דאם היו שם אילנות אחרים טובים מהדקל שאמר לא אמרינן כ"ש הנך אלא מאותו המין שמשייר בפירוש כיון דמסתמא הכל מכור: [ארעא ודיקלא] כו'. הכא מיירי דאין דקלים באותו שדה ואשמועינן דכל היכא דיהיב ליה תרי דיקלי לא מצי אידך למימר דיקלי [בהאי] ארעא דוקא שקילנא אלא כיון דיהיב ליה תרי דיקלי ואע"ג דלא הוו בארעא דזבין ליה חייב אידך לקבולה דלא הוי מקח טעות כיון דלא א"ל ארעא בדיקלי אבל אי לית ליה תרי דיקלי לא מצי אידך לחיובי למזבן ליה דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וזביניה לאו זביני ניהו וכתב הר"ם ז"ל דאי הוו דיקלי בארעא דזבין ליה לא מיבעי למימר דקנה כולן בכלל שדה כדאמרן לעיל אלא אי [ליתנהו] בעי לקיים דבריו

וצריך

שלטי הגבורים

א אמר לו קרקע ודקלים אני מוכר לך פי' ר"י שאין נותן לו אלא ב' דקלים ואפי' יש בו דקלים הרבה ורשב"ם פי' צריך ליתן לו כל השדה כמו שהיא עם כל הדקלים שבה ועוד פי' מכר לו ב' דקלים אם יש לו ב' דקלים במקום אחר יתנם לו אבל אם אין לו א"צ לקנותם כדי ליתנם לו שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו ואם אין בו דקלים כלל יראה שא"צ לקנות לו דקלים כדפי' וקרקע נמי קנוי לו כמו שהוא ששתי מכירות הן שאין מכירת הקרקע תלוי' במכירת הדקלים אבל מיי' כתב אפי' לא היו בו דקלים אם רצה לקנות לו שני דקלים ה"ז קנה המקח ואין הלוקח יכול לומר איני רוצה אלא בקרקע שיש בו דקלים יראה מדבריו שאם אינו נותן לו שני דקלים שגם מכר הקרקע בטל כן פי' רי"ף והרא"ש כתב כדברי רשב"ם:

כתב ריא"ז

היו שלו טובים אינו יכול לקנות וליתן לו פחותים ממקום אחר ואם היו שלו ממושכנין לאחרים חייב לפדותן וליתנן לו שלא מכר לו אלא משלו ואם לא היו לו דקלים כל עיקר חייב לקנות שני דקלים מאחרים וליתן לו:

גי' רשב"ם ואשר"י וכ"ה בספרים שלנו חיצת הקנים [מהר"ס]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גי' אלפסי ישן מהא שמעינן דמאן דמזבן ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אע"ג דליתיה להיא מידי ברשותיה מיחייב למיזבן ולמיתן ליה וקי"ל נמי פוסקין על שער שבשוק ואע"ג שאין לו ותניא נמי בתוספתא המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה ע"כ גירסת אלפס ישן ובדברי הראב"ד בהשגותיו מפורש שכך היה גורס באלפסי עיין בפכ"ד מהל' מכירה:

ד"ה מ"ז וע"ש גירסא אחרת [ועי' בהגהות הב"ח]

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' בית המרחץ: [ב] נ"ב בגמ' וצילין: [ג] ושלחין דס"ק כנ"ל: [ד] תי' קנה נ"ל מוקף: [ה] נ"ב דבגמ' פריך ברייתות אהדדי ומחלק בין גו לבר והא דמפרש או החורשין שהם פתוחות לצד העיר יותר מבשאר דברים משום

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' מכירה טור ח"מ סי' רטו:
ב מיי' פכ"ו שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רטו:

מכר בתים בורות כו' כצ"ל וכ"ה בגמ' וברא"ש ובמשניו' (ג"א) [וכ"ה סב"ח]

גי' רשב"ם בגמ' השומירה שאינה עשויה בטיט וכסיפא גריס ולא את השומירה העשויה בטיט וגירסת הרי"ף היא גירסת ר"ח ז"ל (ג"א)

הגהות חו"י

(א) נ"ב בגמ' גרס בית המרחץ ועי' ברשב"ם שהאריך: (ב) נ"ב בכלל הכתים והמרחצאות כל מה שנמכר עמהם אם מכר בית ומרחץ. כ"ל: (ג) מכר בתים בורות שיחין כו' כנ"ל: (ד) נ"ב ג"ע

[נראה שרעי וכ"ה (ג"א)]

הגהות חו"י.

(א) נ"ב ואם לא תקנה לי יבוטל המקח. נ"ל. רה דל"ע דלפ"ז נימא דכל מוכר דבר שנב"ל שאם ירצה מוכר לקיים המכר ולקנות לו לא יוכל הלוקח לחזור בו וכן להכן נפרש מקח טעות הוא אם ירצה המוכר: (ב) נ"ב וכן לעיל בפירקין (אחר ד"ה אמר רב זביד ואם טען ואמר לפירות ירדתי) הוי אמן דנקט מגלא ותובילא ואמר בעינא למגזריה לדיקלא דפלניא ופי' תובילא חבל נ"ל:

ולריך למזבן ליה תרי דיקלי אחריני ומ"מ השדה מכור ושתי מכירות הן ולא תליא הא בהא: [ואי א"ל ארעא בדיקלי כו']. משום שכך התנה לו בפירוש שהדקלים יהיו בתוכו ואם כן לא מכר לו מה שהתנה עמו והוי מקח טעות: [בי דיקלי]. שיכול לומר לו לא אמרתי אלא ארעא שראויה ליטע בה דקלים דהכי משמע מדאמר ליה בשתי תיבות: *לבר מאילני כו'. סתמא לא מיקרי אילני לא גפנים ולא דקלים ואם כן אי אית ביה שאר אילנות חוץ מאותן אילנות הוא דקאמר והדקלים והגפנים מכורים בכלל השדה אבל אם אין שם אלא או גפנים או דקלים ודאי עליהם הוא דהאתני הלכך לא מכרם ואי אית ביה גופני ודיקלי טפי מיקרו הגפנים בשתם אילנות מדקלים הלכך הדקלים מכר בכלל השדה ולא התנה אלא על הגפנים: דרך הוא לעלות בחבל ללקוט פירות דקל מפני גבהו ולפיכך בשאין אחרים בשדה אלא דקלים אותן הגדולים שייר לו כיון דאמר לבר מדיקלי שאילו דוקא נקראים דקלים אבל הקטנים שאין עולים לו בחבל לא מיקרו דקלי והוו דלוקח אבל בשאר אילנות שאינם ארוכים כל כך לא פליג רב עם דייני גולה דהיינו שמואל וקרנא [ד] אלא מודה להו דכיון שהם חזקים שעול השוורים העוברים אצלם כשחורשים אינו כופף אותם ואמר לבר מאילני ודאי אותם שייר ואע"פ שאין עולים לו בחבל וכדאמרן וכן דייני גולה מודו לרב בדקלים דאפילו הוו נכפפין מפני העול כיון שעולים להם בחבל אותם שייר:

בדפו"י ליתא מ"לבר מאילני וכו'

זבינגא לך תרי דיקלי לא מצי אידך למימר ליה לא (א) שקילנא אלא ארעא דאית בה תרי דיקלי אלא כד זבין ליה תרי דיקלי מיחייב לקבולה להההיא ארעא ואף ע"ג דלית בה תרי דיקלי) ארעא בדיקלא חזינן אי אית בה דיקלא קני ואי לא מקח טעות הוא (ה) ארעא בי דיקלי לית ליה דיקלי מאי טעמא ארעא דחזיא לדיקלי קא"ל א"ל לבר מאילני אי איכא דיקלי לבר מדיקלי ואי איכא גופני לבר מגופני ואי איכא אילני לבר מאילני דיקלי ואילני לבר מאילני אילני וגופני לבר מאילני גופני ודיקלי לבר מגופני אמר רב כל שעולין לו בחבל הוו שיור ואידך לא הוי שיור *ודייני גולה אמרו כל שהעול כובשו לא הוי שיור וכל שאין העול כובשו הוי שיור ולא פליגי הא בדיקלי והא באילני:

מתני'

רש"י

יקנה לו שני דקלים לצרכו שלא יהא מחוסר אמנה או יחזיר לו מן המעות דמי שני דקלים: ארעא בדיקלי. א"נ שדה עם הדקלים אני מוכר לך: מקח טעות הוא. דסבור היה שהיו בו דקלים ועל דעת כן לקחו: לית ליה ללוקח דיקלי. ואפילו אין בו דקלים לא הוי מקח טעות: דחזיא לדיקלי [א]. קרקע יפה הראוי לגדל דקלים ומיהו [אי] אית ביה דיקלי הם של לוקח וכ"ש דהכי קאמר ליה בי דיקלי שדה שבו דקלים טובים: לבר מאילני. אי א"ל מוכר ללוקח שדה זו אני מוכר לך לבר מאילני אי אית ביה באותו שדה דיקלי ודאי אותן דקלים שייר לעצמו שמוכר אע"ג דאין רגילין לקרותן אילנות סתמא מ"מ כיון דאין בו שאר אילנות אלא הדקלים ודאי הא דקאמר לבר מאילני דעתו היה על הדקלים וכן אם אין בו כי אם גפנים וכל שכן אם אין בו כי אם שאר אילנות אלא משום סיפא נקטיה: אם יש בשדה גופני ואילני. והמוכר אומר לבר מאילני הגפנים מכורין בכלל השדה ולא האילנות דגפנים אין סתמן קרויין אילנות: וכן אם יש בו אילני ודיקלי. דאין דקלים קרויין סתמן אילני: גופני ודיקלי. שאין בשדה כי אם גפנים ודיקלי ואיהו אמר לבר מאילני הדקלים מכורין והגפנים שייר לעצמו דגפנים גבי דיקלי נקראין אילני ובכלל אילני הם טפי מדיקלי: כל שעולין לו בחבל. היכא דאמר לבר מאילני כל שגבוה כל כך שעולין לו בחבל ללקוט פירותיו הוי אילן אבל הקטנים לא מיקרי אילני: ודייני גולה. היינו קרנא [ושמואל]: שהעול כובשו. שרגילין היו לחרוש בשוורים סביב האילן [ג] ועובר השור כדרכו [ג] לא חשיב אילן ומיהו אם אין בשדה אילנות אחרים כי אם אלו הוי שיור כדאמרינן גבי דיקלי: הא בדיקלי. מילתא דרב (ב): והא באילני. קאמר כל שהעול כובשו דלא שייך בהו עליית חבל דבלא חבל עולין בכל האילנות

ע"כ מוחק ד"ה

הגהות הב"ח
(א) הוא דעבד ביה כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] נ"ב קאמר: [ב] ואם העול כופף את האילן: [ג] נ"ב ואין האילן מעכב השור: [ד] נ"ב כמו שמפרש בגמ' ולא פליגי הא בדיקלי כו': [ה] נ"ב פירש:

כיון שעולים להם בחבל אותם שייר: גרסי' בגמ' [דף ע.] בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת חוץ מחצי חרוב פלוני חוץ מחצי סדן פלוני מהו שאר [חרובים] ודאי לא קנה מה ששייר באותו חרוב [קנה] או לא קנה א"ל לא קנה תדע דאילו א"ל שדי מכורה לך חוץ מחצי שדה פלוני ההוא הוא דלא קנה הא אידך קנה אלא לא קני הכא נמי לא קני: [דף ע:] שלחו רב הונא בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך נאמן ושטר כיס היוצא על היתומים אמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה: [ה] [תדע וכו']. דהא המוכר שדה אחת לא מכר כל שדותיו בכלל ובשביל שאמר [דרך] שטות חוץ משדה פלוני או [חוץ] מחצי שדה פלוני אין לנו לומר שמכר מה שלא רצה למכור דשדה אחת נתכוין למכור ולא שתי שדות הכא נמי המוכר את השדה לא מכר חרוב וסדן השקמה דחשיבי שדה בפני עצמן והלכך בשביל ששייר שלא לצורך אין לנו לומר שמכר את השאר וכן פירש הר"ם ז"ל. מזאת ההלכה נפקא לן דלא דייקינן בדבריו של אדם ענין שיהיה כנגדו אם לא אמר ממש ולעולם נימא דדרך השטות הוא שדבר שלא לורך: המפקיד וכו'. שעשה לו הנפקד שטר הודאה שהפקיד אצלו ממון זה ולאחר זמן כששואלו המפקיד טוען הנפקד החזרתיו לך נאמן בשבועה מגו דאי בעי אמר נאנסו דנאמן בשבועה ולא מצי מפקיד למימר שטרך בידי מאי בעי דנפקד לא חייש לשטרא משום דהוה מצי מיפטר נפשיה בטענת אונס דלא דמי למלוה דליכא למיטען מידי היכא דאיכא שטר דאפילו אמר נאנסו צריך לשלם דמלוה להוצאה ניתנה וא"ת והא אמרינן בפ' הנשבעין (דף מה:) המפקיד אצל חבירו בעדים א"ל להחזיר לו בעדים אצל המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בשטר י"ל דהתם הכי קאמר אי בעי למיפטר נפשיה משבועה חמורה צריך להחזיר לו בשטר אבל הכא אמרינן דנאמן בשבועה. ופירוש

שטר

המאור הגדול

(גמ' דף ע) **בעא** מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתיו לך מהו וכו' ומסקנא מהימן ובשבועה חמורה כעין דאורייתא דהא בתורת מגו דנאנסו מהימנינן ליה הילכך דינו כדין נאנסו שנשבע שבועת התורה וההיא דאמרי' בשבועת בפרק כל הנשבעין מכלל דתרווייהו סבירא להו המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים בשטר צריך להחזיר לו בעדים התם לא לפטרו ממון דבלאו הכי מפטר דהא אסיקנא דמהימן אלא לפטרו משבועה חמורה וכך כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובת שאלה:

נימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים וכו' עד מאי לאו בהא מיפלגי דמ"ד נשבע וגובה כולו סבר מצי אמר ליה שטרך בידי מאי בעי וכי היכי דגבי פלגא דמלוה גבי נמי פלגא דפקדון ולא מצי א"ל החזרתי לך משום דמצי א"ל האיך שטרי בידי מאי בעי וכי היכי דהאי דאבוהון לא מצי טעין אנן נמי לא טענינן להו ליתמי דקי"ל דלעולם לא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון חוץ מדין אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית כדאמרי' בפרק חזקת הבתים אבל בעלמא לעולם לא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון ואיכא דשאיל הכא מ"מ לא טענינן להו ליתמי נאנסו כי היכי דאבוהון הוה מצי טעין ולא מצי א"ל האיך שטרא בידי מאי בעי לדברי הכל וא"כ למאי דסליק אדעתין השתא מאי טעמיה דמ"ד נשבע וגובה כולו וראיתי בפירוק קושיא זו סברות רבות יש מי שסובר לומר היינו טעמא דלא טענינן להו ליתמי נאנסו דאם כן הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם דהא שבועה נאנסו שבועת התורה עצמה היא דהיינו שבועת השומרים מה שאין כן בשבועת החזרתים לך דבתורת מגו היא דאתיא ומדרבנן כעין דאורייתא היא כעין נאנסי אבל היא עצמה אינה שבועת התורה הילכך לא אמרי' ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ואמטול הכי מהדרינן בגמרא אטענת החזרתיו לך דליטעני' ליתמי ושבקינן לה לטענת נאנסו משום דלא מיפטרו בה וה"ר אברהם ז"ל דחה זו הסברא ואמר דלא אמרי' הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע אלא בענין היו שניהם השודין דאיכא גבי לוה רעותא דהשדא אי נמי גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דריעא נמי טענתיה מ"ש דידע בהני ולא ידע בהני אבל הכא דאבוהון לא הוה גביה רעותא דאילו הוא קיים הוה משתבע ופטר נפשיה לא אמרי' הכי והביא ראיה לדבריו מדברי רבינו חננאל ז"ל ולא היה צריך לטעם שאמר ולא לראיה שהביא כי הטעם והראיה מפורסם מן הכתוב ומן ההלכה דתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואוקימנא התם בשבועות כגון דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא שאילו אמר חמשין אית ליה וחמשין לית ליה הוי מחויב שבועת התורה דמה לי הוא מה לי אבוה ומשום דא"ל לא ידענא אפטר ליה אלמא שאין על היתומים לעולם שבועת התורה בטענת איני יודע ולא אמרי' בה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ותו לא מידי ועדיין קושייתנו במקומה עומדת ויש מי שסובר בפירוקא דבטענת נאנסו לא טענינן להו ליתמי משום הטענה ודאי אמרי' אם איתא דנאנסו מימר הוא אמר משום דהוה טענה שאין המלוה יודעה ואין הלוה יכול לסמוך על ידיעתו של המלוה אבל גבי טענת החזרתים הלוה סומך על ידיעתו של המלוה ומתרשל באמירתו עד שעת מיתתו ובשעת מיתתו איכא למימר מלאך המות אנסיה ולא הספיק לומר אבל לגבי נאנסו אין מתרשל באמירתו שכיון שאינו יכול לסמוך על ידיעתו של המלוה מיד מודיע הדבר לעדים מדלא אמר ליכא למטען נאנסו להני יתמי אבל בהחזרתים לך טענינן להו כי היכי דמצי טעין אבוהון וזה הפירוק היה יותר קרוב מכל מה ששמעתי בו אלו היתה הקושיא קושיא ויש מי שסבר להעמיד שמועה זו ביתומים גדולים כדי לפרק קושיא זו לפי עצמם באים בטענת אביהן ואומרים כך אמר לנו אבא שהחזיר זה הממון ואינם באים בטענת נאנסו ומביא סעד לדבריו אס"ד ביתומים קטנים עסקינן הא קי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וזה המפרש צלל במים אדירים והעלה בידו חרס והרס שיטת התלמוד כולה שאין בכל התלמוד זכר ליתומים סתם שהוא אמור על גדולים ולא על קטנים ואדרבה סתמא דמילתא שם יתומים על קטנים הוא נופל יותר מן הגדולים כי ההיא דתני אביי קשישא יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים מדקאמר אין צריך אלמא סתם לשון יתומים על הקטנים הוא נופל וזה הסמך שסמך לדבריו מדקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אין זה כלום שאין אנו אומרים שיהיו קטנים בשעת פרעון אבל בשעת מיתת אביהן על אותה שעה אנו קוראין אותם יתומים והם מסתמא קטנים ובשעת פרעון אפשר שיהו גדולים והמדקדק בעיקר קושיא זו דאתאן עלה מיהת מ"מ לא טענינן להו ליתמי נאנסו דהא אבוהון מצי טעין ואנן טענינן להו ליתמי כל מאי דמצי טעין אבוהון החוקר ובודק על זה ימצאוהו משתברת מאליה שכך הוא הכלל שמסרו לנו רבותינו בעלי התלמוד ז"ל כלו' טעני' להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון והא רבא אפיק זוגא דסרבלי וכו' כדאיתא בפרק חזקת הבתים זהו הכלל המסור בידינו דלא טענינן להו ליתמי מאי דלא מצי טעין אבוהון אבל מאי דמצי טעין אבוהון איכא דטענינן להו ואיכא דלא טענינן להו ומי שלמד מכאן דטענינן להו ליתמי כל מאי דמצי טעין אבוהון טעות היה בידו שאין מחקר הלשון נותן טעם ואי משום דאמרי' בעלמא טוענין ליורש וטוענין ללוקח ההיא בטענת חזקה נאמרה ואינו כלל לכל הדבר תדע דלא טענינן להו ליתמי כל מה דמצי טעין אבוהון דגרסי' בכתובות [ההוא] גברא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד וכו' וההוא גברא דאפקיד שב מרגניתא כי ציירן בסדינא בי רבי מיאשא שכיב רבי מיאשא ולא פקיד וכו' וההוא גברא דאפקיד מטכסא בי רבי אמי שכיב רבי אמי ולא פקיד וכו' והדבר ידוע שאלו היו חסא ורבי מיאשא ורבי אמי קיימין והיו טוענין עליהם שלקחום היו נאמנים ואע"ג דלא אמידי והיינו דאמרי' ולא פקידי מכלל דאילו פקידו והיו אומרים שלנו היו נאמנין ועכשיו שמתו אין אנו טוענין ליתומים ומוציאין אותם מידם וכן ההיא דגרסי' בבבא קמא אם אמרו יתומים אין אנו יודעים חשבונות שעשה אבא עמך פטורין והוינן בה משום דלא ידעי פטורין אם אמרו יתומים יודעים אנו חשבונות שחשב אבא עמך ולא פש לך גביה ולא מידי פטורין שמעי' מינה לטענה דטעני הכי בפירוש הא דלא טעני לא טענינן להו אנן ואע"ג דאבוהון הוי מצי טעין וכבר בירדנוה בב"ק ואוקימנא בשאין גזלה קיימת ושם הרחבנו בה די הצורך וכיון שלמדנו מכל השמועות הללו דלא טענינן להו ליתמי כל מאי דמצי אבוהון למיטען ממילא נסתלקה קושייתנו דלא טענינן להו ליתמי אלא טענת החזרתים לך שסתם פקדון לחזרה עומד כמו שהמלוה עומדת לפרעון אבל נאנסו לא כיון שהיה הפקדון ביד אבוהון בחזקת המשתמר ומונח במקום המוצנע ולא במקום התורפה נהי דאי הוה אבוהון קיים והוה טעין בפירוש נאנסו הוה מהימן אבל אנן לא טענינן להו ליתמי בטענת נאנסו להוציא הדבר מחזקתו

וזה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור נימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים וכו' עד אבל נאנסו לא: **אמר הכותב** לפי דעתי הדבר בהיפך שמכאן יש ראיה שטוענין להם טענת נאנסו שאלמלא אין דיננו לטעון נאנסו אף טענת חזרה לא נטעון להם שהרי אין נאמנות טענה זו אלא מחמת טענת נאנסו וכיון שאין אנו יכולין לומר שנאנסו היאך נאמר החזירם לך ואע"פ שאביהם היה נאמן בטענת זו מפני שהיה לו לומר נאנסו אבל אנו מכיון שאין אנו יכולין לומר נאנסו אין אנו נאמנין לטעון החזירם לך דמאחר שהיסוד הרוס היאך יתקיים הבנין ומה שטרח לאסוף שמועות לאנס נתחבט בהם ואין בכולם ראיה של כלום וכבר השיבותי עליו ופירשתים בפ' הגוזל ומה שאמר שאין טוענין ליתומים כל מאי דמצי טעין אבוהון שאין מחקר הלשון נותן כך תמה לי עליו מי דקדק משם כלום והלא עיקר טענתם של יורשים ולקוחות ממה שאמרו טוענין ליורש טוענין ללוקח ומה שדחה דהתם בטענת חזקה נאמרה ואינו כלל לכל דבר והרי בלקח אגר ובה זיזין וגזוזטראות שהדבר רחוק מאד מאד לפייס את הרבים דמאן מחיל ומאן פייס ואעפ"כ טוענין ליורש ולוקח טוין כדמפורש בגמ' ועוד אם לא נאמרה אלא בענין חזקה ואינו כלל לכל דבר א"כ ילמדנו היכן אמרו שטוענין ליורש בשאר הדברים שהיה הענין פשוט בתלמוד בכל דבר ועוד דאקשי' בשילהי פרק המקבל ורבא לית ליה האי סברא דאלא ר' חנניה בר אבי דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הם בידי אינו נאמן והא רבא אפיק זוגא דסרבלא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר ומאי קושיא לעולם נאמן ושאני יתומים שאין טוענין להם כל מאי דמצי טעין אבוהון אלא הדבר הקרוב אבל לטעון בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר לקיח הוא ביד אביהם רחוק הוא ורבינו הגדול ז"ל כתב בפ' המקבל נשבע וגובה מחצה דחיישי' במה נאנסו ואע"פ שאין זה קושיא לבעל המאור הזה ז"ל שהוא לחלוק בא אבל אנו נאמנין בו ובדבר הנראה שהם שני עדים כשרים וראיתי בפי' ר"ח ז"ל שכתב כאן כלשון הזה והתינך לאוקומה בדין שטר כיס היוצא על היתומים דפליגי דייני גולה אמרי נשבע וגובה מחצה מן היורשים פי' מחצה שהיה עליו מלוה אבל הפקדון אמרי' (דאלמלא) אילו היו מורישם טוען שנאנסו או החזירם וטענתו טענה וזה הלשון מותמה היאך הזכיר בטענת נאנסו שטרך בידי מאי בעי לפיכך אני לומר שהמקשה זאת הקושיא טעה בפירוש של שמועה וכך הוא מאי לאו בהא קא מיפלגי דמ"ד נשבע וגובה כולו סבר מצי אמר ליה אם איתא דנאנסו או שהחזיר שטרך בידי מאי בעי מיד שנאנסו היה לו לבא עמי לב"ד ולהבעני להחזיר לו שטרו ואם אין אני מאמינו לישבע וליטול שטרו אין אדם עשוי להניח שטר פרוע או בטל על עצמו וכ"ש על בניו ושותק וכיון שלא עשה כן בידוע שלא נאנסו ושלא החזירם ולפיכך נשבע וגובה כולו אלמא בשביל טענה זו הפסידו היתומים נאמנותם ואע"פ שהוא בדין שיהו נאמנין כיון שהיה אבוהון נאמן וכיון שכן מתייס נמי אע"פ שלא אמר נאנסו אין יכול לומר שטרך בידי מאי בעי שהרי עכשיו הוא תובעו שיחזירנו לו מיהו אם אמר החזרתים לך יכול לומר לו שטרך בידי מאי בעי ואע"ג דאיכא מיגו ומר סבר יכולין אנו לטעון להם נאנסו ואינו יכול לומר א"כ מאי בעי שטרו בידי שפעמים שאין אדם מקפיד בשטר כשהוא ברשותו של חבירו לפיכך לא מיחה בו הלכך מתייס נמי אין יכול לומר אילו החזרתם לי שטרך בידי מאי בעי שאדם עשוי להניח שטר כגון זה ביד חבירו לפי שלא נזדמן להם ליטלו ודאי' לא דכ"ע לא מצי למימר ליה שטרך בידי מאי בעי שאדם עשוי להניח שטרו ביד אחרים הלכך מתייס כשאמר החזרתיו לך נאמן והכא במאי קא מיפלגי דמר סבר אם איתא דפרעיה וכ"ש אם נאנסו מימר הוה אמר בשעת מיתה כשפיקד את ביתו כדי שידעו יורשין במה יסלקו בעה"ב מעל עצמן בטענה אמת ולא בדברים בטלים שכן דרך כל המומתין ומר סבר אימר מלאך המות הוא דאנסיה כך נ"ל פי' שמועה זו ויש לי סיוע בדברי רב חננאל ז"ל והוא פי' נכון וכמה דיו נשתפכו וכמה קולמוסים נשתברו בהלכה זו על חנם:

שטר כיס היוצא על היתומים. פירוש ואין העסק בעין או מידי דאתי מחמתיה שאלו היה קיים הא ודאי גובה בלא שבועה ואפילו מיתומים קטנים שאפילו אביהם לא היה יכול לטעון חזרתי ולקחתי ממנו הריטב"א ז"ל כגון ראובן שנתן מעות לשמעון למחצית שכר וכתב לו שטר כמה הפקיד לו ומת שמעון והוציא ראובן אותו שטר והאי עיסקא קיי"ל דהוי פלגא מלוה ופלגא פקדון. אמר המחבר אמרינן בפרק המקבל (דף קד:) דאי אתי הפסד בהאי עיסקא שקיל הנותן תרי תלתי בהפסד ואי איכא רווחא שקיל המקבל תרי תלתי מיניה וזהו שכר טרחו ואין כאן רבית ע"כ: פלגא

נר מצוה

מלוה. משום השכר שנוטל כפקדון ואפ"ה הו"ל כמלוה ואינו מועיל (טעמא) [טענה] דנאנסו אבל אידך פלגא הוי פקדון מפני שהשכר של מפקיד והוה מצי למטען בה (טעמא) [טענה] דנאנסו הילכך נשבע המפקיד דלא החזיר לו המעות וגובה מחצה שהן המלוה אבל אידך פלגא שהם פקדון טענינן ליורשים כל מאי דמצי טעין אבוהון ואבוהון היה נאמן אילו אמר נאנסו ואנן נמי טענינן הכי בשביל היתומים ומפטרי. אמר המחבר שטר מלוה בעלמא שהלוה ראובן לשמעון ומת שמעון כ"ע מודו דנשבע ראובן וגובה כל השטר מן היתומים דלית לאבוהון שום טענה גבי מלוה שיהא נאמן אפי' בשבועה אלא טענינן משום היתומים מאי דמצי טעין אבוהון דאי טעין אשתבע לי דלא פרעתיך נשבע וגובה כולו ה"כ ל"ש: וכ' *הר"ש ז"ל דמ"מ נשבעים היורשין שבועת היורשין שלא פקדנו אבא דכיון דבעלמא מפני שהיה אביהם נשבע שבועה דאורייתא נשבעין היורשים אע"ג דטענינן להו הוא הדין הכא כן דעת הרא"ה ז"ל (א) וביתומים גדולים איירינן הכא דאילו קטנים אין נזקקין לגבות אלא היכא דמית אבוהון גו זימניה ואז בלא שבועה היה גובה הכל ואע"ג דאבוהון לא היה נאמן אלא בשבועה והיתומים אין יכולים לישבע [ג] *ואמרינן בעלמא מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא קשיא דלא אמרינן הכי ביורשין כדתניא בפרק כל הנשבעין (דף מז.) מקרא (כדתניא) שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין אלמא היורשין אין נשבעין כלל ואפילו היסת דאין שבועת היסת אלא במי שיודע הדבר או שראוי לידע אותו וכן הסכימו גדולי האחרונים ז"ל: וכתב הרשב"א ז"ל דמהא דשטר כיס דאמרינן דאינו נאמן לומר פרעתי אלא

מתני׳ *לא את הבור ולא את הגת ולא את השובך בין חריבין בין שלימין וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכ"א אינו צריך ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכ"א צריך ליקח לו דרך במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם האחין שחלקו זכו בשדה זכו בכולן המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולן המקדיש את השדה הקדיש את כולן רש"א המקדיש את השדה לא הקדיש את כולן אלא החרוב המורכב ואת סדן השקמה: גמ׳ מאי שנא מכר ומאי שנא מתנה פירש רבי יהודה בן נקוסא לפני רבי זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש ההוא דאמר להו הבו לפלניא ביתא דמחזקת מאה גולפי ואישתכח דמחזיק מאה ועשרים אמר מר זוטרא מאה א"ל מאה ועשרים לא א"ל א"ל רב אשי מי לא תנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולם אלמא מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב הכא נמי מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב וכן הלכתא אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות בתוך שדה של חבירו ה"ז לא קנה קרקע

רש"י

על ענפיהן: מתני׳ לא את הבור. אע"פ שמכר לו השדה אין אלו מכורין: צריך. המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח לבא לבור ולגת דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו בשדה חבירו: וחכמים אומרים אין צריך. דבעין רעה מוכר: מכרן. לבור ולגת: לאחר. ועיכב השדה לעצמו: נתן את כולן. כל הני דאמר לא מכר ואפילו הני דאינן בכלל כל מה שבתוכו כגון חרוב ושקמה ובור וגת משום דבעין יפה נותן יותר מדאי ואע"ג דגבי מוכר אינו בכלל אפילו למ"ד בעין יפה מוכר ואפילו [אמר] כל מה שבתוכו מ"מ הן בכלל מתנה הואיל וקבועין בכלל השדה ומיהו אם יש מעות או תבואה בשדה הא ודאי לא קנה המקבל מתנה בכלל השדה: זכה בכולן. אפילו בור וגת ושובך שבשדה דכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחברו מכל וכל: החזיק בכולן. אפילו בחרוב ושקמה דלא הוי כשתי שדות ומצר ביניהם אלא כשתי שדות ואין מצר ביניהם דאם החזיק באחת קני חברתה: הקדיש כולן. דמקדיש בעין יפה מקדיש: לא הקדיש. מכל הדברים שאמרו גבי מכר דלא מכר דדעת מקדיש כדעת מוכר דלא הקדיש אלא מה [א] שפירשנו לבד מהרוב המורכב וסדן השקמה וטעמא מפורש בגמ׳ דהואיל והקדיש השדה גם אלו קדושים דינקי משדה הקדש: גמ׳ מאי שנא מכר ומ"ש מתנה. הני דבעין יפה נותן מ"מ מה שלא פירש לא יהא בכלל מידי דהוה אמכר למ"ד בעין יפה מוכר: זה היה לו לפרש. הקונה הואיל ונותן הדמים אינו מתביים ומדלא הזקיק המוכר לפרש הכל הפסיד אבל המקבל מתנה בוש מן הנותן לשאול בור ודות וגת ולכך על הנותן רמי לגלויי ואם לא פירש קנה הכל: דמחזיק מאה גולפי. חביות באורך ורוחב: מאה ועשרים. ולא היה לו בית אחר של מאה: מאה ועשרים לא א"ל. ויטול בבית ה' חלקים והלק ששי דהיינו כ' חביות יפסיד: בעין יפה יהיב. כל הבית כולו אלא שהיה סבור שלא היה מחזיק יותר: אע"ג דאמור רבנן. לקמן פרק המוכר את הספינה הקונה שני אילנות אין לו קרקע לענין שאם (א) יפול שיכול ליטע אחר במקומו או לענין שיהא לו ביניהן והולך להן כמלא אורה וסלו כדאמר בקונה ג' אילנות יש לו קרקע ליטע אחר

מטעם נאמנו ואע"ג דבהאי שטר אינו גובה מנכסים משועבדים שמעינן דמי שהוציא על חבירו כתב ידו שהוא חייב לו לא מצי אידך למימר פרעתי דהא בשטר חוב ליכא טענת אונסים וכדפירשנו לעיל ושלא כדעת מקצת הגאונים ז"ל דאמרו דנאמן משום דאינו גובה בו מנכסים משועבדים וכל שטר שאינו גובה מנכסים משועבדים אינו חושש אם מניחו ביד המלוה [וכן] כתב הריטב"א ז"ל פרק שבועת הדיינים גבי מאן דמפיק שטרא אחבריה וכו' מי שהוציא על חבירו כתב ידו שהוא חייב לו וזה טוען שפרעו דעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל דמשתבע ומפטר כדין מלוה על פה דלא אמרינן שטרך בידי מאי בעי אלא בשטר בעדים שגובה מנכסים משועבדים ולא בכתב ידו שאינו גובה אלא מנכסים בני חורין אבל בתוספות כתבו והיא דעת רבינו ז"ל דבכתב ידו נמי משתבע אידך וגבי מבני חרי מיהא כדין מלוה בשטר והרשב"א ז"ל הביא ראיה משטר פקדון בעדים שאינו גובה מנכסים משועבדים ואפ"ה אם טען החזרתיו אינו נאמן אלא היכא דיכול לטעון נאנסו ומשום מגו וכדאמרינן פרק המוכר וכן נראה עיקר אלא שכבר פשט המנהג בזה כדברי הרמב"ם ז"ל בכל גלילותינו עכ"ל: מתני׳ ולא את הבור וכו'. משום דחשיבי כשדה ולא בטילי לגבי שדה ואע"ג דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר היינו דברים שהם בכלל שדה אבל אלו לא וכדפי' בריש פרקין: ואפילו חריבין שאינם ראויים כ"כ וכ"ש כשהן יושבין מיושבין כתקנן: בד"א. דלא מכר כל הני ואע"פ שהן תוך הקרקע שנתן לו היינו במוכר מטעם דאמרינן בגמרא: אבל בנותן נותן את כולן. כל הדברים העומדים בתוך הקרקע שנתן ואפילו דברים המטלטלין שאמרנו דלא מכר והכי אמרינן בפ' המוכר את הספינה [דף עט:] דמכר בור לא מכר מימיו והקדיש בור הקדיש מימיו והרי מים תלושין נינהו והקדיש נמי כמתנה הוא ומיהו משמע דיליע וחדר שאינו ממש בקרקע הבית לא נתן ודייק לה ה"ר יהוסף הלוי אב"ן מג"ש מדקתני זכו בשדה זכו בכולן וכתב הר"ש ז"ל ומיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע או כל דבר שלא הוצרך תנא דמתני' להזכיר פשיטא שאינם בכלל שדה ובודאי אפילו מקבל מתנה לא קנה: האחין שחלקו וכו'. כיון שזה נוטל שדה אחת וזה אחת כנגדו מסתמא להסתלק זה משל זה נתכוונו והחזיק בכל מה שבתוך השדה כדאמרינן בנותן ואפילו בהרבה שדות כיון שזכה באחת ע"מ לקנות חברתה זכה בכלן וכ"ש במחזיק בנכסי הגר שאין שם דעת אחרת שימחה כשזכה באחת זכה בכולן. ואע"ג דאמרינן בחזקת הבתים [דף נג:] דאם החזיק באחת לא קנה חבירו היינו כשיש מצר אחד ביניהם וכדפירשנו לעיל: גמ׳ [זה היה לו לפרש]. הלוקח שנתן מעותיו לא היה לו להתבייש מלשאול מה שצריך לו ומדלא פירש משמע דניחא ליה במאי דיהיב ליה מוכר הילכך הפסיד את הכל אבל מקבל מתנה אין דרך לשאול יותר ואם כן על הנותן לפרש מאי דבעי למיתן ליה ומדלא פירש משמע דניחא ליה אי מקבל כל מה שבתוך אותו קרקע שנתן לו: אבל בנותן מתנה נותן את כולם. ואע"פ שלא אמר אלא שדה ה"נ דעתו לומר מעט ויהיה הרבה כיון שאינו בקי בשיעורו תפס המעט א"כ כמו שכתוב בפנים וכתב הריטב"א ז"ל דאין למדים מזה לדברים אחרים אפ"ה אם היה בו יותר ממאה ועשרים אין לנו כח לומר כן ואני לא ירדתי לסוף דעת הרב ז"ל דהיכי דייק רב אשי ממתני' עד עשרים ולא טפי ומהיכן נפיק ליה האי שיעורא דוקא. והאי דלא אמרינן דליזבנו ליה ביתא בת מאה משום דמסתמא מדידיה קאמר תנו ומנכסיו אית ליה למיתן היכא דאפשר וכן משמע פרק קמא דגיטין: בעין יפה יהיב. וכל הבית [נתן] לו והא דאמר דמחזקת ק' גולפי סבור היה שלא יהיה מחזיק אלא מאה חביות ולשם חשיבות אומר כן דמתנה גדולה נתן לו אבל ה"ה שדעתו שיקבל אפילו שתמלא יותר גדולה וכן הלכתא: מתני׳ רבנן סברי דמקדיש כנותן מה נותן בעין יפה נותן את כולן אף מקדיש בעין יפה מקדיש את כולן ר"ש סבר מקדיש כמוכר מה מוכר בעין רעה מוכר אף מקדיש בעין רעה מקדיש והא דקאמר אלא חרוב המורכב וכו' לאו למימרא דס"ל דהקדיש החרוב דודאי כיון דבעין רעה מוכר שיורי שייר לנפשיה כל מאי דצריך לו לחרוב ולסדן אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו דכיון דסברי מוכר בעין רעה מוכר אלא דבהקדיש מקדיש טפי די הוא שיאמר בחרוב וסדן משום דינקי משדה הקדש אבל בור וגת ושובך לא הכי פירשו בגמ' [דף עב:]: גמ׳ הקונה ב' אילנות. סתמא בשדה חבירו: לא קנה קרקע

מלחמת ה'

ועוד אמר רב הונא אע"ג דאמור וכו' עד וכיון שכל כך היא גדולה עין יפה דמתנה והקדש דין הוא שיהא להם קרקע אפי' לאילן אחד: אמר הכותב פי' בעל המאור הזה ז"ל בשמועה הללו בתחלה אפרות ולבסוף בילה שאין זו השמועה מתפרשת כלל בדבריו שאפי' במתנה אין עין יפה שלה אלא שיהא בכללה כל מה שבתוך תלוי הקרקע הניתן במתנה כגון בור ודות וחרוב וסדן שבה אבל מאחר שאין במשמע שני אילנות קרקע כלל במוכר אף מתנה אינה בכללן ועוד שפי' לר"ש אליבא דמאן אי כר"ע ס"ל בהדיוט הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש דלא מגרע ליה ממאי דיהבי ליה רבנן והא מאי קושיא הכא מן הדין כנדון ובמוכר אין להם

המאור הגדול

וזה הטעם נכון וברור ואין לפקפק עליו ונפקא מינה שאם יש עדים שהודה האב בשעת מיתה שלא החזיר זה הממון גובה המלוה כולו ולא טענינן להו דילמא נאנסו:
אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות בתוך של חברו הרי זה לא קנה קרקע בין לרבי עקיבא בין לרבנן דשני אילנות גבי הדיוט לאו בני קרקע נינהו ולמעקר ולשרש זבינינהו ניהלי ולא אמרי' בכי הא מוכר בעין יפה מוכר אפילו לרבי עקיבא אבל מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי וכו' אבל גבי אילנות דמכחשי בארעא אי

עין משפט

א מיי' פ"כ מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו.
ב מיי' פט"ז מהל' זכייה ומתנה טוש"ע סי' רנג:
ג מיי' פכ"ד מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קמא וער.

הגהות הגר"א

(א) נ"ב הרז"ה פירשו גם עתה וכמ"ש לא הבינו עליו והוא פלא ולרשב"ם נ"ע האי מאי קושיא דאה"נ אי לא שייר ודאי מצי למימר אם יפול האילן זיל. עי' בתוס' פ' ח"ה דף ל"ז ע"א וכ"ה דף עה ע"ב:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתב הרשב"ם וכ"כ בהג"ה אשר"י מהרי"ח ע"ש א"ו אבל האשר"י גופיה כתב דאין צריכין לישבע והיא שיטת התוס' [ג]:

בדפו"י הרא"ש

בדפו"י הגירסא ואיכא למימר בהו מתוך שאינם יכולים כו'

הגהות מא"י

[א] שפירש כצ"ל וכ"כ ס"א שפירט: [ב] נ"ב פי' ששיא שבועה: [ג] נ"ב וז"ל הרא"ש אף שלא פקדנו אבא אין צריכין לישבע דלא נאמרו שבועת יורשין אלא בשהניח אביהן להן פטרות על אחרים ובאים לגבותו צריכין לישבע שלא פקדנו אבא שטר זה פרוע הוא אבל בממון שהם מוחזקין בו ואביהם היה צריך לישבע הן פטורין מן השבועה עכ"ל:

קרקע. כדי שיוכל ליטע אחרים במקומם אם ימותו אלו אבל בעודן בקרקע בחייתן פשיטא דלא מצי למימר ליה עקור אילנך ושקול וזיל דלהדעתא דהכי קנאן שיהיו במקומן משום פירותיו אבל ג' יש לו קרקע אפילו ליטע אחרים במקומם משום דלגבי שלשה בטל קרקע שתחתיהם ושביניהם ושחוצה להם כמלוא אורה וסלו ובלבד שיהו עומדים כתלובה ודלא מזדרע בינייהו : מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע . בין ששייר לו שני אילנות או אפילו לא שייר לו אלא אחד משום דכל דמשייר לנפשיה בעין יפה משייר ולע"ג דלא מצי למימר ליה עקור אילנך ושקול וזיל מ"מ הוא חושש שמא יאמר לו כן וכי היכי דלא ניצטרך למיהוי עמיה בדינא ודיינא אנן סהדי דמשייר קרקע הצריך להם כדי שלא יהא ללוקח עסק עמו ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ומכר הכל ה"מ בור ודות שאין צריכין לשדה אבל אילנות כי ינקי משדה קא ינקי :

סליקא לה פ' המוכר את הבית

רש"י

אחר במקומו : דלא מכחשי בארעא . ולכך לא חש לשייר דרך סביב הבור אבל אילנות שמכחישין הקרקע משייר מן הקרקע אף ליטע אחרים במקומן אם יזקינו אלו משום דלא נימא לוקח עקור אילנך וזיל כשיפול ואנן סהדי דלשם כך עיכב האילנות לעצמו שיהא שלו לעולם כמו שהיו שלו עד עתה : אבל לוקח אילנות . אין לו לומר לדעת כל שימים לקחם וליטע אחרים במקומן דעביד איניש דזבין ארעא ליומא ולפירות קנאו : ושייר אילנות לפניו . כלומר לעצמו : והוא דהוי תלתא . ג' אילנות :

סליקא לה פרק המוכר את הבית

הגהות מא"י
[א] נ"ב פי' קרקע :

קרקע מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה הוא מוכר הני מילי גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל גבי אילנות דמכחשי בארעא שיורי שייר *דאי לא (א) אמרינן ליה עקור אילנך שקול וזיל וגרסינן נמי בפרק חזקת הבתים* פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא אבל גבי אילנות דקמכחשי בארעא שיורי שייר דאי לא (א) אמרינן ליה עקור אילנך שקול וזיל והא דרב הונא עדיפא דאי מהתם הוה אמינא הני מילי תלתא אבל תרי לא קמ"ל רב הונא דאפי' תרי *מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית ליה [א] לרבנן לית ליה [א] ואיפסיקא הלכתא בהדיא* כרבי עקיבא דאמר (א) מוכר בעין יפה מוכר (ג) והוא דהוי תלתא :

דף עא: דף לז. דף לז: דף כה.

(א) נ"ל אמר : (ב) (והוא דהוי תלתא) תא"מ ונ"ב באלפסי ישן אין זה אבל בתוס' בפ' חזקת הבתים דף ל"ז פירשו נמי דמיירי בג' אילנות וע"ש:

הגהות חו"י
(א) נ"ב לעיל בפירקין קודם מתני' ד"ה המוכר את הבית מכר את הדלת כו' :

סליקא לה פרק המוכר את הבית

המאור הגדול

אי לאו דשייר לימא ליה האיך עקור אילנך שקול וזיל והמוכר כיון ששייר אותם מסתמא בחזקה הראשונה שייר אותם שיעמדו מחוברים בקרקע כדמעיקרא בכה"ג אמרי' כי משייר איניש לנפשיה בעין יפה משייר וכיוצא בדבר זה אנו אומרים בפרק מי שמת מכר דקל ושייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי ש"ם כל לגבי נפשי' בעין יפה משייר וזהו השיור שמשייר לעצמו בעין יפה שישאר הדבר בחזקתו ובצורתו כדמעיקרא הילכך אית להו קרקע ואפילו לרבי עקיבא וה"ה לאילן אחד אלא לישנא דמתני' נקט והאי דאמרינן אפילו לר"ע פי' הוא מבעלי הגמרא ולאי למימרא דרב הונא היא בפירוש תנן רבי שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ותנא עליה מה טעם כלומר למה הם נכנסים בכלל הקדש ואינם נכנסים בכלל המכר לפי שהוא מתירא שמא יעמדו בקרקע שעה אחת קודם עקירתן ואדהכי והכי קא ינקי משדה הקדש הילכך מקדיש להו לכולהו דלא ליגע באיסור הנאת הקדש אלמא לא משייר ארעא דאס"ד משייר ארעא בין בשני אילנות שמשייר לפניו בין באילן אחד הא מדנפשייהו קא ינקי ופריק רב הונא כרבנן ולאפוקי מפירושא דפרשינן לעיל בגמרא דרב הונא דאמר אפילו לרבי עקיבא קמ"ל השתא דלא אמר רב הונא אלא אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא ור"ש כרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר וקא משייר ארעא בין באילן אחד בין בשני אילנות והיינו דקאמר הואיל ויונקין משדה הקדש תוב אקשינן ומי מצית מוקמא לר"ש כר' עקיבא והתניא הקדיש ג' אילנות ממטע עשרה לבית סאה ובנטיעות עסקינן לפום מאי דגרסינן משמעתא דאילן דעולא וגבי הקדש לא הלכו בו כדין הדיוט מד' אמות עד שש עשרה דכיון דבנטיעות עסקינן ולא באילנות כך ראו חכמים לתת בהם שיעור ממטע עשרה לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם כגון העולים מן השרשים כשהוא פודה פודה בית זרע וכו' פחות מיכן מקורבין או יותר ע"כ מרוחקין או שהקדישן אחד אחד בזה אחר זה לא הקדיש לא את הקרקע וכו' מני הא אילימא רבנן הא אמרי מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש כעין עין יפה דמתנה שנכנס בה בור ושובך וגת יותר ממה שהוא נכנס בכלל המכר אפילו לר"ע וכיון שכ"כ היא גדולה עין יפה דמתנה והקדש דין הוא שיהא להם קרקע אפילו לאילן אחד אלא לר"ש היא דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש בציר ממתנה דהא אמר הקדיש את כולן ובהדיוט כמאן סבירא ליה כרבי עקיבא הא אמר אפילו במוכר דבעין יפה מוכר וכ"ש במקדיש דלא מגרע ליה ממאי דיהבי ליה רבנן אלא פשיטא דר"ש בהדיוט כרבנן ס"ל וקאמר ר"ש כי היכי דבמוכר בעין רעה מוכר ומשייר ארעא מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא ומשום הכי לא הקדיש את הקרקע בשהקדישם בזה אחר זה אלא קשיא הואיל ויונקין משדה הקדש דמשמע דלא משייר ארעא דאי הוה משייר מדנפשייהו קא ינקי ומסקנא דקושיין הוא כלומר הא ודאי קשיין אהדדי אלא ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו כלומר לעולם כדקאמרי' מעיקרא רב הונא דאמר אפילו לרבי עקיבא ור"ש בהדיוט ס"ל כרבנן דבעין רעה מוכר וקא מדמה דין גבוה לדין הדיוט ולעולם משייר ארעא וכי היכי דבהדיוט לא מכר חרוב המורכב וסדן השקמה הם הכי נמי במקדיש שכל מה שאינו נכנס בכלל המכר אינו נכנס בכלל ההקדש ור"ש כשאמר לא הקדיש אלא הרוב המורכב וסדן השקמה לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ולא הקדיש את כולן ומשייר ארעא אלא לדידכו דאמריתו מקדיש בעין יפה מקדיש תהוי עין יפה דידכו גבי הקדש כעין יפה דר' עקיבא גבי מוכר וכי היכי דמודה ר"ע במוכר שלא מכר את כולן אודו לי נמי אתון שלא הקדיש את כולן כלומר בור וגת ושובך אלא הרוב המורכב וסדן השקמה אפשר דסבירא לכו שהקדיש אותן דכיון דבעין יפה מקדיש ולא משייר ארעא לנפשיה אם לא היה מקדישן נמצאו יונקין משדה הקדש ור"ש לא הוה ידע להאי סברא דאמר רב הונא אפילו לר"ע משייר ארעא לנפשיה ולרווחא דמילתא קא פריך אודו לי איזו מיהא שלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה ואמרי ליה רבנן לא כלומר לא כדסליק אדעתך דעין יפה דהקדש דידן כעין יפה דמוכר לר"ע אלא עדיפא מינה טובא והרי היא כעין יפה דמתנה שנתן את כולן והקדיש את כולן ולא שייר ולא מידי וטעמא דמילתא כדפריש בן נקוסא מה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש וכיון דקם ליה האי תירוצא קמה לה שמעתא דרב הונא כדמעיקרא ואפילו לר"ע ואי נפלי לא שתיל להו והוצרכתי לפרש שמועה זו כדי לזווגה עם מה שפירשנו בפ' חזקת הבתים בשמעתא דרב זביד ורב פפא ולאסוקי שמעתא כולה אליבא דהלכתא כפי מה שנראה לנו לעניות דעתנו זולתי מה שראינו בפי' חכמי הדור . והמקום יצילנו מכל חטא ושגיאה אמן :

מלחמת ה'

להם קרקע ואלו מתשובת ה"ר אברהם ברבי דוד ז"ל ותדע שהרי בתחלה השמועה אמרו ר"ש כר"ע היא הע"ג דס"ל מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש מגרע ליה ממאי דיהבי ליה רבנן דקאמר לא הקדיש אלא הרוב המורכב ואלו לרבנן ולדידיה נמי במתנה כולן בכלל וזו תשובה גמורה ובודאי שדברי בעל המאור הזה בכאן דברי דוחק הם ואינם מספיקין לפרש בהם השמועה ועוד הא דאמר רב הונא הרוב המורכב וסדן השקמה תורת אילן עליו ותורת קרקע תורת אילן עליו דסיכא דאקדיש שני אילנות והוא יש לו בקרקע אליבא דמאן אמרה אי לרבנן ור"ע אפי' אילן א' יש לו קרקע אלא לר"ש וליכא לאוקמה לסתם שמעתא כר"ש ודלא כהלכתא ועוד דהא שמעינן ליה לרב הונא דס"ל מקדיש בעין יפה מקדיש במס' ערכין כדבעינן למכתב קמן ותו מי לא משתמיט תנא ותני בשום דוכתא הנותן אילן א' לחבירו קנה קרקע אבל חכמי הצרפתים האומרים שאין מחלוקת ר"ע ורבנן במוכר ב' וג' אילנות כמו שכתב בספר הזה דרך אחרת בררנו להם בשמועה זו והוצרכנו לכתבה בכאן מפני שאנו הודינו לדבריהם מפני הפסק שפסק רבינו הגדול בשמועות הללו וזו הגעתן של דברים גרסי' במס' ערכין בפ' יש בערכין אמר רב הונא הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילנות בשווייהן וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף אלמא קא סבר רב הונא מקדיש בעין יפה מקדיש איתיביה הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה ה"ז הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהן וכשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף פחות מכן או יתר על כן וכו' וכי תימא פודה וחוזר ופודה והא מדקתני סיפא כשהוא פודה וכו' מכלל דרישא לא אלא הא מני ר"ש היא דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש אי ר"ש אימא סיפא וכולה הלכתא כדאיתא הכא ה"נ איתא התם . עכשיו למדת מכאן לדרב הונא דאמר מקדיש בעין יפה מקדיש אית ליה דפודה את האילנות בשוויין וחוזר ופודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף והיינו דאקשי' הכא בשמעתיה מני אי לימא ר"ע הא אמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש וכיון שכן אמאי פודה אילנות אגב קרקע ליפרקו באפי נפשייהו ויחזור ויפדה קרקע לחודיה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף ומשום דכבר איתוקמא שמעתא בדוכתא בהכי לא הדר בגמר' הכא לאהדורי בה ומשום האי טעמא הוא דאוקימנא כמ"ד מקדיש בעין רעה מקדיש ולאו משום הא דקתני או שהקדישן בזה אחר זה ה"ז לא הקדיש את הקרקע דהא דברי הכל היא וליכא דפליג בה כדכתבי' והא דאמרי' כי היכי דמוכר בעין רעה מוכר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש ומשייר ארעא הכי קאמר מקדיש נמי בעין רעה מקדיש לגמרי כמכר ולרב הונא דסבר שייר שני אילנות שייר קרקע דין הוא שיהא משייר ארעא לר"ש וכיון שכן אמאי אמר מפני שהן יונקין משדה הקדש הא שייר ארעא ומסקנא דקושיין הוא ושמעתא דהתם בערכין דוקא כי הכי פירובא דאי לא תימא הכי התם היכי מקשו מהא מתניתא לרב הונא דהא מקשה גופיה חזי בהדיא דרב הונא סבר מקדיש בעין יפה מקדיש ואילו להך ברייתא על כרחיה כי מקדיש בעין רעה מקדיש כדקתני בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש את הקרקע וכיון שכן היכי מקשו מינה לרב הונא כלל אלא ש"מ דליכא רהיה מברייתא דר"ש היא וסבר בעין רעה מקדיש אלא לרב הונא משום דאיהו אמר דכל דאית ליה מקדיש בעין יפה מקדיש פודה וחוזר ופודה וזה הפי' צריכה עוד התלמוד לפי שאין שיעורן בשמועתנו כשיעור המפורש להם במקומות אחרים ומה שאמר בעל המאור ז"ל דבנטיעות עסקינן לפום מאי דגרסי' בשמעתא דאילן דעולא וגבי הקדש לא (הלכו) [חלקו] בו כדין הדיוט מד' אמות עד שש עשרה דכיון דבנטיעות עסקינן ולא באילנות כך ראו חכמים לתת להם שיעור ממטע עשרה לבית סאה זה אינו כלום שהרי אילנות אמרו ולא נטיעות ופירושו היפך דברי חכמים ועוד שהרי בנטיעות ובאילנות עצמן לענין שביעית פחות מכן שדה אילן הם דהכי תנן במס' שביעית פ"ק ג' אילנות של ג' אנשים הרי אלו מצטרפים וחורשין לכל בית סאה בשבילן כמה יהא ביניהם רשב"ג אומר כדי שיהא הבקר עובר בכליו ותנן נמי היו עשרה ומעשרה ולמעלה ובין עושין ובין שאין עושין חורשין כל בית סאה אבל השמועות צריכות לפנים שכולן נראות כסותרות זו את זו דהכא אמרי' פחות מיכן או יתר על כן אין להם קרקע והתם אמרי' הלכתא מד' אמות ועד ט"ז קשיא פחות אפחות דהתם אפי' בשתי אמות על שתי אמות לכל אילן יש להן קרקע קשיא יתר איתר דהכא במטע עשרה לבית סאה לא מטי ליה אלא מאתן ותמנים והתם שש עשרה נמי יש להן קרקע דהוי להו שמונה לכל רוח וכוו להו מאתן ותמנים ושיתא וכ"ש דקשיא מתני' דשביעית דקא יהיב כל בית סאה לג' אילנות גדולים ואילו גבי מכר ליכא פלוגתא בין נטיעות לאילנות ובפ' ח"ה נמי איתמר היו לו ג' אילנות ממטע עשרה לבית סאה וכו' דאלמא אם היו מרוחקים יותר אין להן חזקה לכל בית סאה אבל במה שהוקשה מאילנות גדולים שנותנין להם שש עש"ה אמה לכל רוח בהלכתיה דעולא כבר פירשו כל רבותינו המפרשים ז"ל דלא דמו דהתם ביניקה תליא מלתא דכל מקום שיונק משם החרישה מועלת להם ומותרת בשביעית דקים להו לרבנן דהכי ינקי אבל לענין מוכר ולוקח וכן במקדיש בתר דעתא דאיניש אזלינן וכל יותר

(ו)ט"ז אמה מזדרעי בינייהו ואין הקרקע טפל לאילנות וכן לענין כלאים לאו ביניקה תליא מלתא כדמוכח בתלמודא בכמה דוכתי וכל יותר מיכן נראין כמפוזרין דהא מזדרע בינייהו ומפני זה הטעם נחלקו בשיעורין בפ' המוכר את הספינה מר אית ליה מפוזרין בשש עשרה ומר אפי' בשמנה ויתר על כן איתר על כן דקשיא לן היכא למימר נמי דהד שיעורא הוא דאיתמר התם בפ' הספינה מד' אמות עד ט"ז כבר פי' ר"ת ז"ל דעד ולא עד בכלל קאמר וכן כתבו כל המפרשים שהרי מותר להביא זרע לשם וכיון שכן הוא היכא נימור דמהרבע עד שש עשרה פחות רביעית עפה ומין יש להם קרקע דמטי ליה מאתן ותמנין שהוא ממטע עשרה לבית סאה והאי פחות לא זוטרתי הוא וכיון דהאמרי רבנן בגמ' עד שש עשרה ולא שש עשרה עצמן לא הוצרכו לפרש כמה הוא הפחת בידוע הוא מדין מטע עשרה לבית סאה שהמוכר כמה פעמים בתלמוד פחות מיכן אפחות מיכן קשיא וה"ר שמואל ז"ל מתרץ דהך מתניתא פליגן והביא ראיה לדבריו מן התוספתא כמו שמפורש בפירושיו בפ' המוכר את הספינה אבל אין דעתי נוחה מזה לפי שהוא מן התימה למה לא הובאה בגמ' שם בפ' הספינה כלל ועוד שלא …ינו נאחז מן התנאין שיהא מכוין את השיעור בדרך זה לומר פחות מיכן כל שהן רצופין יתר על כן כל שהן מפוזרין וכי כל ההולך ליטע שדהו אצל סנהדרין הוא הולך לכוין לו השיעור וכי ב"ד הולכין ר"ל שדה או שדה …ך אלא ב"ד ועוד . שא"כ נתת דבריך לשיעורין ימים שהנטיעה היום יש לה כשיעור הזה וכי אומדין כשיעור הזה ולמחר היא עבה יותר ואין ביניהן כשיעור הזה וכי אומדין כמה היתה מטעה ראשונה ונותנין לה ובכל מקום שדברו בו חכמים בין …נין כלאים בין לענין שביעית נתנו שיעור לרצופין ושיעור אחד למפוזרין יתר עליו מתלה או יתר על מתלה כמו שמפורש בגמרין ובמשנה מס' שביעית שכתבנו למעלה ועוד שאף התוספתא שהביא ה"ר שמואל ז"ל קשיא …ה דהכי תניא קנה שלשה קנה קרקע ואילן שביניהן נקצץ האילן או יבש קרקע לבעל אילן וכמה יהיו קרובין זה לזה כדי שיהא בקר עולה בכליו וכמה יהיו רחוקין זה מזה ממטע עשרה לבית סאה פחות מיכן או יתר על כן שקנאן זה אחר זה או שקנה שלשתן כאחת לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם המקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הקדיש את האילן ואת הקרקע שביניהם וכשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף פחות מיכן או יתר על כן או שהקדישן שלשתן כאחת לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילן שביניהם ולא עוד וכו' והא מתניתא אוקימנא בגמ' כר"ש דאמר כדין הקדש דין הדיוט דמי …נין התוספתא עצמה כך נראה שלהשוות דיניהן ושיעורן בגאן ולפי משמעה בא להשוותם והפריסם הפרש גדול לפיכך אני אומר דהא דקתני ברייתא פחות מיכן אריישא קאי אשיעורא דהגא במוכר כדי שיהא בקר עובר בכליו …יינו מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכלל כמו שפירשתי ונמצאו כל דברי חכמים קיימין ועולים לדעת אחת אלא שנסתרה כאן שאלה דהא אוקימנא להך ברייתא בגמ' כר"ש ואילו איהו שמעינן ליה דאמר מד' אמות עד שמונה …איתא בפ' הספינה וזו הקושיא אפי' לדברי הרב ר' שמואל ז"ל אלא שאני אומר דרבא דפסק הלכתא מד' אמות עד ט"ז לא להוציא מדברי ר"ש אמר אלא לחלק ביניהם ולומר שאפי' לדברי המתיר בכלאים להביא זרע …ם בכרם הנטוע על ח' אמות התם היינו טעמא משום דבהאי שיעורא ליכא עירבוב וכיון שהופך את הפעור לצד אחר נראה כערוגה בפני עצמה ולא יהיה זה פחות ממתיחת זמורה שמפסקת בגן כמו שאמרו במס' עירובין . …ל לענין מוכר ומקדיש כל עד ט"ז אמה אם בא מוכר ליכנס שם בשורו לחרוש ולזרוע לוקח מקפיד עליו וסלוקי סליק נפשיה מוכר מינה והרי אמרו כיצד הן עומדין כתלובה אבל כשורה אפי' פחות מח' אין להם קרקע …מכר ולא בהקדש והרי כרם שדברו בו חכמים לענין כלאים שורות שורות הוא נטוע ואעפ"כ עד ח' אסור להביא זרע לשם אלא ש"מ טעם אחר בכלאים ולהך סברא דרבא ניחא ברייתא דשילהי פירקין דהביא וכולם …גיא דעלה דאוקמוה כר"ש ואליבא דרבא אקבעא בגמ' הכי דבתרא הוא והלכתא כוותיה ולרב יוסף דגמר מדין כלאים ברייתא לא הוה קשיא ליה דאמר לך האי תנא סבר לה כר"ש בהדא דמקדיש בעין רעה מקדיש ופליג …יה בשיעורים כרבנן וסבר נמי רב יוסף דלענין פדיון פליג האי תנא עליה דר"ש דאיהו אזיל בתר פדיון והאי תנא אזיל בתר הקדש ומסתברא דהך ברייתא דאיתא בגמ' בפ' הספינה תניא כוותיה דרבא היא השנויה …בתוספתא שכתבנו אלא שהוסיפו בה פי' בגמ' וכן דרכן אף במשניות שבסדר זרעים וטהרות ובתוספתות בכל מקום וזו ששנו בה או שקנאן שלשתן כאחת או שהקדישן שלשתן כאחת נראה שפירושו שקנאן על דעת אילן …ושם שלשה כגון שלשה בדין בשורה אחד כעין אותה שאמרו בגמ' שם בפ' הספינה אלא שאילו בגזעיכן יוצאין ברואי פני אמה לפיכך אין להם קרקע ולענין מכר אין לחלק בין נטיעות לאילנות שאף על דעת שיהו אילנות …זר לקנן ודאמרי' בפ' חזקת הבתים מכבן רצופין אין להן קרקע כדין המפורש להן במקומן קאמר וכן הא דאיתמר התם היו לו ג' אילנות ממטע עשרה לבית סאה וכו' איפריקא לה ממילא דטעמא דהתם דאם הוו מפוזרין יותר אין זו אכילת פירות לאותה שדה שהרי דרכן של אכרים לזרוע ביניהם ואם בא לעבותה שדה אילן נמי מהחזקה יותר וכיון דלא אכל כדאכלי אינשי לא קנה קרקע ואין חזקת אלו קונה אלו שכל אילן ואילן לגבו כדאמר רבא התם קני ליה משיפוליה ועד תהומא בבא מחמת טענה . כך נ"ל לפרושא שמעתא ולאסוקינהו אליבא דהלכתא ומקיימא גמרין ומתניתא הלכתא :

השגות הראב"ד

א] כתב רב אלפס ז"ל ואפסיקא הלכתא בהדיא כר' עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר : כתב הראב"ד ז"ל הלכך ב' אילנות יש להם קרקע לא שנא מכר קרקע ושייר אילנות לא שנא מכר אילנות ושייר קרקע לפניו . ואי נפלו נמי הדר נטע ליה . אבל אילן אחד אין לו קרקע כשמכר אילן ושייר קרקע לפניו . ואם מכר קרקע ושייר אילן לפניו יש לו קרקע ואפי' לר"ע דאי לא אמר ליה עקור אילנך שקול וזיל . כלומר הויה ביתות יאמר לו עקרהו ולך ואין אדם רוצה להתבזות בכך ועל דעת כן לא מכר . הלכך כיון שיש לו רשות לשהותו שם כל זמן שיעמוד האילן . ממילא נקנה לו מקומו לכל ימי עולם לפי שאין דרך האילן ליפול מאליו הלכך כי נפיל נמי הדר נטע ליה :

המוכר את הספינה. סתם מכר את התורן שהוא העץ הנקראת אבור"י בלע"ז שנאמר ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך : נס. ויל"א בלע"ז שנאמר שם [ט] ורקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס : עוגין אנקר"ש בלע"ז כדתניא רבי חייא אלו עיגונין שלה שנאמר הלהן תעגנה וגו' : המנהיגים רימו"ש בלע"ז כדאמר ר' אבא אלו המשוטין שלה שנאמר אלונים מבשן עשו משוטיך דכל הני תשמישי ספינה דוקא נינהו אבל עבדים ומרצופין ואנתיקי אע"פ שאין בספינה או הם משתמשים בה אינם נמכרין עמה ומילתא דפשיטא היא אלא דאתא לאשמועינן דבזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה אפילו הני מכורים : העבדים הם קנויים לעשות צרכי הספינה. מרצופין הם כלים של עור לשאת בהם הסחורה : האנתיקי היא הסחורה : **גמ'** אסכלא. כבש והוא בלשון יון ועושין בעץ עבה שליבות חקוקות לעלות בו : ובית המים. הוא בור המים שבתוכה שנותנין בו מים מתוקים לפי שמימי הים מלוחין ונראה דאלו דוקא הוא דקנה שהם לספינה כתורן וגם אבל הבילית שהיא הדוגית הקטנה שמטילין לים להוציא הסחורה ליבשה לפי שאין הספינה יכולה להגיע לארץ שמפני כובדה היא נכנסת במעמקי ים אינה נמכרת על הסתם דדמי לעבדים שאע"פ שהן תשמיש לספינה ראוים הם לעצמם ולשמש לדברים אחרים שאינם תשמיש מיוחד לספינה והוא הדין הדוגית ומ"מ בזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה נראה ודאי דלא עדיפי מאנתיקי שנמכר עמה : [ספינה נקנית] הא דאמרינן דספינה במשיכה וכן בבהמה לא דמו אהדדי דאילו ספינה דוקא בסימטא או בחצר של שניהם אבל ברשות הרבים מקניא שפיר במסירה כדבעינן למימר קמן אבל בהמה אינה נקנית אפילו ברה"ר אלא במשיכה וכגון שימשכנה מרה"ר לרשותו כדגרסינן פרק האשה נקנית [דף כה:] דריש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה פי' ולא במסירה דקאי כרבנן דברייתא דתניא וחכ"א אחד זה ואחד זה במשיכה כלומר בין דקה בין גסה דפליגי אמתני' דקתני בהמה גסה נקנית במסירה וכו' כדאיתא התם וכ"ש שאר מטלטלין שאין נקנין אלא במשיכה דמשנה שלימה שנינו [דף כו.] נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה: סימטא. כמו מבואות קטנים הפתוחים לרה"ר ורשות לאדם לשבת שם והרי הוא ברשות העומד שם לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו דזימנין דדחקי [בני] רה"ר ועיילי להתם ולפיכך אינו לא רה"ר ולא רה"י הלכך כל הדברים הנקנין במשיכה בלבד צריך שימשוך אותם מרה"ר לסימטא דרה"ר אינו קונה לו כיון דאינו רשותו ורבי ורבנן לא פליגי היכא דא"ל לך חזק וקני. אלא כשאמר ליה לך משוך דרבנן סברי כיון דא"ל משוך הרי הקפיד מוכר שלא יקנה אותה אלא במשיכה כדי שיוכל לחזור בו עד שימשכנה והלכתא כוותייהו אבל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע אית להו דאביי ורבא דברה"ר קני במסירה וא"ת אם כן קשיא הלכתא אהלכתא דהלכתא כאביי ורבא דמסירה קונה ברה"ר והלכתא כדדרש רב בקמחוניא [בהמה גסה נקנית במשיכה ולא במסירה] דסבר כרבנן דפליגי אמתני' דתני בהמה גסה נקנית במסירה ומסתמא מתני' ברשות הרבים מיירי דמסירה אינה קונה בסימטא דרשותו של מוכר מבטלת תפיסתו וסימטא כרשותו דמי כדפירשתי ויש לומר ולחלק בין ספינה שמשיכתה קשה ואין דרך למשכה. לבהמה שמשיכתה קלה [ואביי ורבא דאמרי תרווייהו מסירה קונה בר"ה דוקא בדברים הכבדים כספינה וכיוצא בה אבל דברים הקלים ובהמה לא מקנו אלא במשיכה וכדדרש רב ולא פליגי] ומדאמרינן דבלך חזק וקני כ"ע לא פליגי דקנה במסירה ברשות הרבים שמעינן שאין צריך שימסור אותה המוכר מיד ליד אלא יאמר לו המוכר לך חזק וקני והלוקח אוחז בה וקונה אותה במלותו והא דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ח:) מאי לשון מסירה כאדם המוסר דבר לחברו ובמציאה ובנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני לאו למימרא דבעינן מסירה מיד ליד אלא ה"ק כל מסירה היא במלות המקנה *(ובהכי ליכא מתני') [ובהכי ליכא מקנה] ופשוט הוא כדאמרן מהכא מדאמרינן לך חזק ולא אמר תא חזק ומדפירש הר"ש ז"ל ספינה במסירה ברשות הרבים כגון רקק מים משמע שאינו קונה אותה במסירה אלא כדרך משיכתה שהיא מונחת על המים או ברקק מים וכן כתבו אחרים דבמשיכה אינה נקנית אלא בכהאי גוונא שהיא מונחת על רקק מים אבל אם היתה מונחת ביבשה אין דרך למשוך ולגרור אותה אלא צריך שיגביהנה : וקי"ל כרבנן דרבים

תורה אור

המוכר א את הספינה מכר התורן ואת הנס ואת העוגין ואת כל המנהיגין אותה אבל לא מכר לא את העבדים ולא את המרצופין ולא את האנתיקי ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין: *מכר את הקרון לא מכר את הפרדות מכר את הפרדות לא מכר את הקרון מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד ר' יהודה אומר הדמים מודיעין כיצד א"ל מכור לי צמד במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכ"א אין הדמים ראיה : **גמ'** *תורן. אסקריא וכן הוא אומר °ארז מלבנון לקחו לעשות תורן עליך : נס. אדרא וכה"א °שש ברקמה ממצרים היה מפרשך להיות לך לנס : עוגין. תאני ר' חייא אלו עיגונין שלה וכה"א °הלהן תעגנה : ואת כל המנהיגין אותה. א"ר אבא אלו המשוטות [א] וכה"א °אלונים מבשן עשו משוטיך ואי בעית אימא מהכא °וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט : ת"ר המוכר את הספינה מכר את האסכלא ואת *בית המים שבתוכה ר' נתן אומר מכר את הספינה מכר [ב] הביצית סומכוס אומר מכר את הדוגית ולית הלכתא כותייהו °*בתניא ספינה ב נקנית במסירה דברי רבי וחכ"א לא קנה עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה ואוקימנא *ברשות הרבים והוא דאמר ליה לך משוך וקנה דרבי סבר מראה מקום הוא לו וקנה במסירה ורבנן סברי קפידא (א) ולא קני אלא במשיכה אבל אי אמר ליה לך חזק וקנה כ"ע לא פליגי דקני במסירה ומאי עד שימשכנה דקאמרי רבנן עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא אבל משיכה ברה"ר לא קניא דאביי ורבא (א) דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם והגבהה קונה בכל מקום *איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך את כולה והלכתא כשמואל: (ב) *(ת"ר ספינה נקנית במשיכה [ג] ואותיות במסירה ג ר' נתן אומר אותיות נקנות במסירה ובשטר (ב) והתניא רבי אומר ספינה נקנית במסירה וחכמים אומרים לא קנה *עד שימשכנו או עד שישכור את מקומו לא קשיא כאן בסימטא כאן ברה"ר אי ברה"ר מי קני משיכה (ג) והא אביי ורבא (ג) תרוייהו אמרי מסירה קני ברה"ר ובחצר שאינה של

רש"י

המוכר את הספינה. [ד] ספינה סתם: תורן. נס. עוגין. מפרש בגמ': מנהיגין. מפרש בגמ' : עבדים. שיש לבעל הספינה להנהיגה ולשמור את הפרקמטיא שבה : מרצופין. לתת בהן סחורה : אנתיקי. היינו הפרקמטיא וכל הנהו דחשיב הכא אם הקדים או נתן [ה] [הספינה] אין אלו בכלל ולכך לא קתני בפירקין דלעיל ולא דמי לבור ודות וגת [ו] דכולהו מקרקעי נינהו ובטלין קנת לגבי הקדש ומתנה אבל הני לא בטילי כלל [ז] : פרדות. המושכות את הקרון וכשאין אדוקין בו איירי : צמד [ח] בקר. הוא העול המחבר השוורים יחד וכלי העגלה הקטנה: אין הדמים ראיה. כדמפרש בגמ' אימור במתנה נותן לו: **גמ'** אסקריא. נעץ ארוך שזוקפין ותולין בו הנס מאשטבומ"א: אדרא. בגד פשתן שתולין בתורן נגד הרוח ועגיל"א: אלו עיגונין שלה. ברזל שזורקין בעומק המים לעכב ולענן הספינה שקורין איינקי"ר : משוטות. שאוחזין להוליך הספינה במקום שרוצה שקורין רודי"ר: אסכלא. כבש קטן שעושין לעלות בו לספינה : ואת בור המים. מתוקים שעושין אותו לשתות מפני שמי הים הם מלוחים : בילית ודוגית. ספינה קטנה שקושרים בגדולה ונכנסים בה כשרוצים לעלות ליבשה כי הגדולה אינה יכולה ליקרב אל שפת המים מפני שאין שם עומק מים : נקנית במסירה. שאוחזה בחבל הקשורה בו ואע"פ שאינה מזיזה ממקומה: עד שימשכנה. לרשות המיוחדת לו : עד שישכור מקומה. דרשות של אדם קונה לו כדילפינן מואם המצא תמצא בידו הגנבה : ספינה. המוכר ספינה לחבירו קונה ולא יוכל לחזור בו : עד שימשוך כולה. עד שיהא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד : ואותיות. שטר חוב שמכרו או שנתן לחבירו כדי לקנות השטר והחוב הכתוב בו: במסירה. כשיבא לידו שימסרנו לו המוכר או הנותן : ובשטר. שיכתוב לו שטר מכר או מתנה על השטרות הללו כדאמרינן לקמן קני לך איהו וכל שיעבודיה אבל במסירה בלא שטר לא קני לשטר כי אם לצור על פי צלוחיתו ולא את החוב : כאן בסימטא. הא דספינה נקנית במשיכה היינו בסימטא כגון מבואות קטנים הפתוחי' לרשות הרבים דאינו רשות הרבים ממש אלא דזימנין דדחקי רבים ועיילי לגויה ויש שם רשות לכל אדם ליטב שם וארבע אמות שעומד בהן הרי הן כאילו הן רשותו לקנות במשיכה וכיון דאפשר במשיכה לא קניא מסירה התם ולכך קתני דוקא במשיכה והא דקתני נקנית במסירה היינו ברשות הרבים דהתם א"א במשיכה דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו ואין רשות הרבים מיוחד לשום

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א ומז"ה כתב שאין הספינה נקנית במשיכה אלא ביבשה ולא במים לפי שאינה נחה על פני המים ואין משיכתה משיכה וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שאף במים משיכתה משיכה :

ב כתב כמ"ק דמכסיא דפ"ק דמציעא גבי תפס במוסירה יש ללמוד שקנין מסירה צריך מיד ליד אפס מהא דאמר הכא בפירקין לך חזק וקנה משמע שא"צ יד ליד במסירה ואין צריך אלא דעת אחרת מקנה ודוקא בספינה שיש טורח במשיכתה מועלת מסירה אבל בדברים אחרים צריך משיכה ומסירה דאותיות היינו משיכה ופי' ר"י דלהכי קורהו מסירה לפי שאין מועיל כלום קנין משיכה שלהם אלא ע"י דעת מקנה לאפוקי מטר דנכסי הגר וכן כתבו התוס' כמ"ש הטור ח"מ סי' ס"ו בשמם באורך ע"ש ואם בא לקנות הספינה במשיכה צריך שימשוך כולה שיחזיר סופה למקום שהיה ראשה וכתב הרא"ש דים אומרים דהכי נמי בשאר המטלטלין צריך שימשוך את כולו ונראה דדוקא ספינה צריך למשוך כולה וכן בעלי חיים איכא מ"ד דצריך שתהלך מלא קומתה משום דכי משיך לה כל דהוא אזלא ממילא להכי אין משיכת כל דהוא דידהו חשוב משיכה אבל משיכת כל שאר המטלטלין שהמשיכתם מכח אדם המושכן משיכה כל דהוא דידהו חשיב משיכה וכתב הר"י די"א דספינה אינה נקנית במשיכה אלא כדרך משיכתה כגון שמונחת במים או ברקק מים שהיא בסימטא ובחצר שאינו של שניהם אבל אם היא ביבשה אינו קונה עד שיגביהנה וכתב מיי' דספינה שיש בה טורח במשיכה לא הצריכוהו אלא מסירה וכן כל כיוצא בזה ואם א"ל המוכר לך משוך וקנה לא קנה עד שימשכנה כולה כיון שמקפיד המוכר שלא יקנה אלא במשיכה וכ"כ הרמ"ה ז"ל שכל המטלטלין ניקנין במסירה אלא שחלק היכא דלא מסר ליה מקנה לקונה מידו לידו אלא א"ל חזק וקנה ואזיל ותפס בה אפי' שלא בפניו אי נמי תפס בה בפניו לאחר דאמר מוכר לאקנויי ליה כה"ג, אמר מידי דבר משיכה הוא אינו נקנה במסירה אבל היכא דמסר ליה מקנה גופיה לקונה מידו לידו כדי לאקנויי קנה אפי' במסירה ולדעת התוס' דלעיל שהכים הרא"ש דלא מקני במסירה אלא ספינה ובעלי חיים :

ג כתב הרא"ש בתשובה ראובן שנתן לשמעון כל נכסיו במתנת בריא מטלטלי אגב מקרקעי נקנין ואע"ג דשטרי בכלל נכסי אינון לא קנאם אע"פ שהיו השטרות בבית ראובן והקנה לשמעון כל נכסיו ונמצא שקנה הבית שהשטרות בתוכה ויש כאן כתיבה ואמרו דהוי כמסירה אפ"ה לא קנה השטרות כיון שלא כתב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה. ואם כתב שטר מכירה קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה ומסר לידו אלא שהשטר הנמכר לא היה מצוי אצלו וקנו מידו שמכר לו שטר פלוני כתב הרא"ש שקנה דחליפין הן במקום מסירה דכמו שמאר מטלטלין נקנין בחליפין כן גופו של שטר נקנה בחליפין והכתיבה לקנות שעבוד שבו והרמב"ן ז"ל כתב שאינו מועיל אלא לו גופו של שטר ובשטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים ושטר של כתב ידו נקנים ג"כ בכתיבה ומסירה ולא אמרי' דלהשביה כמלוה על פה שאינה נקנית אלא במעמד שלשתן דשטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים כתקונו גובין בו אפי' ממשעבדי וכתב ידו נמי דלא חשיב כשטר לגבות בו ממשעבדי גובין בו מבני חרי ובשטר משכונא איכא פלוגתא ה"ר יוסף אבן מגא"ש כתב שדינו כשאר מלוה כיון שיכול לסלקו במעות ולא ומסירה והגאונים כתבו דמסירה בעלמא בלא כתיבה לא קניא אבל כתיבה קניא בלא מסירה דכיון שמחזיק בקרקע וכתב לו קני לך וכו' קנה אע"פ שלא מסר לו שטר המשכונא ודוקא במשכונא מוחזקת אבל אינו הויא כשאר מלוה אבל שטר החוב בעל המשכון של מטלטלין כיון שמוסר לו החוב ומסר לו המטלטלין אע"פ שלא מכר לו השטר קנה החוב שעליו במשיכת המשכון : כתב ריא"ז ראובן שיש לו שטר על שמעון שחייב וכך ורוצה להקנותו ללוי ומסרו לתוך ידו דבר זה מחלוקת בין גאונים הוא ובגירסות הספרים יש אומר שהוא קונה במסירת השטר לתוך ידו שאותיות נקנות במסירה כשאר החפצים הקטנים שאדם מוסרם לתוך ידו ומסירתן היא הגבהתן וכן היא שיטת מז"ה וי"א שאין אותיות נקנות במסירה לפי שאין גופן ממון ואינן אלא לראיה שבהם ולא קנה עד שיכתוב עליו שטר אחר ויאמר קנה לך האי שטרא וכל שעבודא דאית ביה ולא כתב או כתב לו ולא מכר לו לא קנה עד שימסור לו השטר שרוצה להקנותו ויכתוב עליו שטר בענין זה ולזה דעתי נוטה כמבואר בקונט' הראיות ואם הקנו לו השטר אגב קרקע כיון שהחזיק בקרקע קנה השטר שהוא ונראה בעיני שאם כתוב בשטר שנשעבד הלוה עצמו למלוה ולכל מי שיבא עליו בשטר זה יכול לגבות ממנו כל מי שיבא עליו בשטר זה ואם בא עליו בשטר זה אדם שלא היה בעולם בשעת השעבוד אינו ממנו כלום שאין אדם יכול לשעבד עצמו למי שלא בא לעולם כמבואר בפ"ה דגיטין. הנותן שדהו במתנה להבירו ואמר לעדים זכו בשדה זו לצורך פלוני וזכו בו או בקנין או בחזקה ואח"כ אמר להם כתבו לו בה וכתבו לו שטר בלא קנין ה"ז יכול להזור בשטר עד שלא יגיע ליד המקבל אבל אינו יכול לחזור בשדה שכבר זכו בו והרי השדה קנויה לו בלא אחריות כמבואר בקונט' הראיות :

הגהות מאי"ר [א] נ"ב ומביא ראיה דבכלל תשמישי ספינה הן ונמכרין בכלל הספינה : [ב] נ"ב בגמ' פריך בילית היינו דוגית ומשני אלא ר' נתן בבלאי הוא דקארי לה בילית נקיט ביצית : [ג] נ"ב בגמ' מפרש בת' רבי : [ד] פי' ספינה רחוק למחוק : [ה] נ"ב את : [ו] נ"ב ובית המרחץ ועיר ושדה : [ז] נ"ב דמטלטלי הם : [ח] תיבת בקר רשום למחוק : [ט] ברקמה כצ"ל :

עין משפט

א מיי' פכ"ו מהל' מכירה טוש"מ סי' רכ: ב מיי' פ"ג שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' קלא :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הוי : (ב) נ"ב הגה"ה [וכא"י כתב מלאתי בס"א מוגה בזה הגה"ה עד לקמן אמר ר"פ] (ג) אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה כצ"ל :

בגמ' בור המים (א"י)

הגהות חו"י

(א) נ"ב לקמן בפירקין אחר מתני' ד"ה המוכר פירות לחבירו משך ולא : (ב) נ"ב בגמ' מוקי לת"ק דר' נתן כרבי ומקשי והא קניא וכו' : (ג) נ"ב לפי' הרשב"ם גם קושיא זו על תכ"א דבסיפא והרי"ף מפרש איפכא דהא דבמשיכה דת"ר איירי ברה"ר וצ"ע איך יפרש אימא סיפא :

כ"ז אינה מן ההלכות ד"ת.

של שניהם (א) והגבהה קונה בכל מקום מאי עד שימשכנו שימשוך מרשות הרבים לסימטא אימא סיפא עד שישבור את מקומו ואי ברשות הרבים ממאן אוגר הכי קאמר (ב) אי ברשות בעלים הוא לא קנה עד שישבור את מקומו ואלא דאמרינן אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברשות הרבים לימא דסברי כרבי אמר רב אשי. לא. כל היכי דאמר ליה לך חזק וקני כולי עלמא לא פליגי דקני כי פליגי דא"ל משוך וקני רבנן סברי קפידא וצריך משיכה (ג) מהאי טעמא [א] עד שימשכנו מרשות הרבים לסימטא ורבי סבר מראה מקום הוא לו) (ד) אמר רב פפא האי מאן *דזבין ליה שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קנה לך הוא וכל שעבודא דאית ביה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי ואי לא כתיב ליה הכי לא קני אטו לצור על פי צלוחיתו הוא צריך א"ל אין לצור ולצור: *אמר אמימר הילכתא *אין אותיות נקנות במסירה א"ל רב אשי לאמימר גמרא או סברא א"ל גמרא רב אשי אמר סברא נמי הוא מילי נינהו ומילי במילי לא מיקניין ואע"ג דלא מיקניין במסירה על גב קרקע *מיקניין דהא מטבע לא מיקני בחליפין ועל גב ארעא מיקני כי הא דרב פפא הוו ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך (א) *°אמר רבה בר יצחק אמר רב שני שטרות הן אמר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה על

רש"י

נשום אדם וכיון דא"א במשיכה קני במסירה: והגבהה קונה בכל מקום. אפי' ברשות המיוחד למוכר לבדו: כל היכא דא"ל. מוכר ללוקח לך חזק וקני: כ"ע לא פליגי דקני. במסירה ברשות הרבים: דרבנן סברי קפידא. לא גמר להקנות לו כי אם במשיכה ולא במסירה: מראה מקום הוא לו. אי בעית לך ומשוך דהא [ב] הקניתי לך: צריך למכתב ליה וכו'. ולפרש אתי דהלכתא כרבנן דרבי דאמרי צריך מסירה ושטר וגם בא לפרש איך יכתוב השטר: הא לא כתב ליה הכי. רק מסר ליה לא קני אמאי: וכי לצור ע"פ כו'. הא כב רא הוא דמכוב גביית החוב מסרו ומכרו לו: אין לצור ולצור. ואי משום אונאה יותר משתות בטל מקח ויחזיר לו שטרו: במילי. במסירה בעלמא לא קני: בחליפין. בקנין סודר: אגב אסיפא דביתיה. אגב סף ביתו הקנה לו כדי שיביאם לו והיינו הרשאה דאל"כ לא היו נותנין אותן לו כי היו חייבים באחריות הדרך: נפיק לאפיה. מרוב שמחה שהביאם לו: עד תווך. מקום: שני שטרות. האומר זה מזה זכו בשדה זו לפלוני והם קנו בקנין סודר לצורך אותו פלוני כאשר צוה להם: חוזר בשטר. ואע"פ שאומר כתבו דכל זמן שלא בא השטר ליד המקבל מתנה זה יכול לבטל שליחותו דאין עושים שטר על כרחו של נותן דלא ניחא ליה דליפוק שטר עילויה דאע"ג דאמרינן לעיל (ב) קנין בפני שנים וא"צ לומר כתובו הני מילי סתם כל זמן שלא מיחה דסתם קנין לכתיבה עומד אבל אם מיחה לא כתבינן על כרחו: ואינו חוזר בשדה. שכבר זכו לו

נמוקי יוסף

דרבים הס וכדפסק מרימר בסמוך: [א"ר פפא כו']. ואשמועינן ר"פ שצריך למכתב לו אליבא דרבנן קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה בפירוש ואי לא כתיב ליה הכי בפירוש לא קנה כלל וכדמפרש רב אשי בסמוך ואי נתן לו מעות הוי מקח טעות וחייב להחזיר לו המעות וזה יחזיר לו השטר שהרי ודאי עיקר מקחו היה על השעבוד דאכן שהדי שלא היה בדעתו לקנות הנייר לבדו והיינו דהוי קשיא ליה לרב כהנא אמאי לא קנה כיון דאכן שהדי שלא היה בדעתו לקנות הנייר לבדו לצור ע"פ צלוחיתו וא"ל דאין לצור ולצור כלומר דאה"נ דמתוך לשונו לא משמע שמכר השעבוד אלא הנייר בעלמא (וכו')[ג][וכיון] דלאו דעת הקונה בהכי מקח טעות הוא ואפילו הנייר לא מכר וכדאמרן: אמר המחבר לצור ולצור כיון דהוה ס"ד *דרב זביד (הויא) שהכוונה והלשון היה לומר משום שעבוד השטר לפיכך השיב לו דאדרבה כיון שלא הזכיר אלא קני לך האי שטרא לצור נתכוין ולצור משמע עד דיכתוב ליה וכל שעבוד דאית ביה (הרשב"א ז"ל) זהו כפל הלשון [ומיהו] אעפ"כ אנן סהדי שלא נתן הלוקח מעותיו אלא על השעבוד והו"ל מקח טעות וחוזר הריטב"א ז"ל בשם כל רבותיו ז"ל וכן פירשו קצת הראשונים ז"ל ועיקר [וכן] שכיב מרע שנתן שטר חוב צריך שיתן אותו הוא וכל שעבודו בפירוש דאע"ג דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין היינו בדבר שאפשר להשמע כן אבל כאן הא אמרנו דלצור ולצור *משמע והיינו שמצינו דשכיב מרע שאמר כל נכסי לפלוני שזכה בשטרות [ב"ב דף קנ:] דשטרי איקרי נכסי וידוע שדעת בעל השטר בשטרו משום שעבוד הוא דחשיב ליה הלכך כיון שאפשר לישמע כן ושכיב מרע רוצה לקצר דבריו וליתן בלשון כולל נכסיו הקלו עליו שיהא כמפרש כמו שהקלו עליו בגט [דמסוכן [גיטין דף סה:] ומפרש בשיירא שאמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין אע"ג [שם דף כו.] דבריא שאמר כן אין כותבין כל שלא אמר כתבו ותנו דרוצה לשחק בה ה"נ בריא שאמר כל נכסי לפלוני אין שעבוד שטרות בכלל] מאחר דאין נכסי הלוה קנויין לו השעבוד אינו בכלל נכסים [של המלוה וכדקי"ל [פסחים דף לא:] אקדיש מלוה וזבין מלוה לא עשה ולא כלום] לפיכך לא מהני בבריא עד שיתן אותו וכל שעבודו בפירוש ולא מקילינן ביה דליהוי במשמעות נכסיו ולענין דינא הסכים הרשב"א ז"ל דכ"ש שהאומר נתתי או שעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אין שטרות בכלל שאין בכלל אלא מה שבפרט וכ"ל מקרקעי ושאר נכסים וכל שעבודן. הריטב"א ז"ל וכל רבותיו ז"ל: אין אותיות נקנות במסירה. לבד שהרי לא מסר לו הנכסים המשועבדים אלא נייר בעלמא הוא דמסר ליה ועיקר הקנין משום השעבוד הוא הלכך אין נקנין אלא בכתיבה ובמסירה שהמוכר מוסר השטר ביד הלוקח כדקי"ל [ב"ב דף פו.] דבריס שדרכן להגביה לא קנה אלא בהגבהה ומיהו נראה דהכא אלו מסרו [ד] במסירה בעלמא דהיינו אחיזת השטר בעודנו בקרקע קנה כמי וכ"ש שקנאו במשיכה מפני שאין השעבוד שבו בר משיכה ובר הגבהה ואין עיקר קנייתו אלא משום השעבוד הלכך נקנה אף במסירה וכל שכן במשיכה והגבהה זו היא סברת הרמב"ן ז"ל וכתבו האחרונים ז"ל שהיא נכונה ואמימר גמרא היא בידו מרבותיו ורב אשי אמר דסברא היא משום דאותיות מילין נינהו לגבי הלוקח משום שלא נכתב השטר על שמו ולא נתחייב לו הלוה בשטר זה אבל כשיכתוב לו בשטר קני הוא וכל שעבודא דאית ביה לא מיקרי מילי שהרי אמרה תורה שמוכרין ומשתעבדין בשטרות ומדאמר רב פפא האי מאן דזבין שטרא צריך למיכתב ליה וכו' אע"פ דאיכא קנין כסף ומסירה משמע דבעינן כתיבה ואע"ג [דיכול להקנות לו קרקעות המשועבדים לו בכסף] דקרקעות משתעבדי בכסף במקום שאין כותבין ואפילו במקום שכותבין אם עשה לו שדהו אפותיקי א"ל שטר *) (שמעינן דאין אותיות נקנות בכסף ומסירה) וכתב ה"ר יוסף הלוי דאף בקנין ומסירה לא מיקניין אלא דוקא בכתיבה ומסירה ואע"ג דקנין עדיף משטר כגון המטלטלין דמשתעבדי בקנין ולא בשטר דלאו בני שטרא נינהו וכתב ה"ר יונה ז"ל כוותיה ויהיב טעמא למילתיה משום דקנין מאי עבידתיה שהרי אין אדם יכול להקנות לחבירו קרקעות המשועבדים לו כיון דעכשיו אינו שלו דהא אינו יכול להקדישן דקי"ל כרבא דאמר [בפסחים דף ל:] בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה אלא ודאי מכירת שטרי בכתיבה ומסירה מתקנת חכמים היא שיוכל אדם למכור את חובו כדמוכח בפרק מי שמת (דף קמז:) [ה] ותקנו דכיון שצריך למימר ליה קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה **) [צריך שיהיו דברים נכתבים ולא שיאמר לו כן על פה דמילי במילי לא מיקניין ומן הטעם הזה לא סגיין בכסף ולא בקנין דהא אע"פ שיש שם כסף וקנין צריך הוא לומר הוא וכל שעבודו ואם אינו כותב כן] הוו מילי במילי בין בכסף בין בקנין [ו] [אע"ג דעדיף] טפי מכתיבה ותדע דלאו מדינא הוא אלא תקנתא דהאיך כתיבה היא אף על פי שאין קרקעות ללוה אלא מטלטלין ומטלטלין לא מיקניין בכתיבה ולפיכך אמרו [ב"מ דף כ. וכ"מ] המוכר שט"ח לחברו וחזר ומחלו מחול לפי שאין המכירה מן התורה וכתב הרשב"א ז"ל דבעי מכירת הנייר מקמי כתיבת השעבוד משום דשעבוד לבדו אינו נקנה קודם שיזכה בשטר החוב כיון דהשעבוד לא מהניא לגוף הנייר *(וכתב הנייר) ואע"פ שמוסרה לו אח"כ כיון שלא קנה בשעה שמסר לו שטר הכתיבה השתא במה יקנה הלכך צריך שימסור לו שטר החוב ואח"כ יכתוב לו שטר השעבוד ומיהו אותיות נקנות אגב קרקע בלא כתיבה ומסירה כלל ובלבד שיאמר קני לך אגב קרקע זה שטר זה וכל שעבודו וכדמוכח השתא בסמוך [ז] ולא. תלמודא מתמה עליה דרב אשי דאמר דמילי במילי לא מקני ובעי לאוכוחי דהשטר קנוי ללוקח כל היכא שהיה בדעת המוכר להקנותו דקס"ד דמשום שאמר לו קני לך הוא וכל שעבודא נקנה השטר בכ"מ שהוא שיקנה כשיאמר לו במילי ותירץ תלמודא דלא מקני השטר אלא אגב קרקע דקניתא אלימתא היא ולא מילי. שני שטרות הן. חלוקין זה מזה: חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה. ואע"ג דלכאורה משמע דלא נפקא ליה מידי אם יכתבו לו שטר דמה נפסק אי מתנה הוא הא אינו חייב באחריותה ואי מכר [דף מא:] אפילו לא כתב לו נמי גובה מנכסים משועבדין מ"מ אינו כן דחוב הוא לו השטר דאית ליה בשיודעין שנכסיו משועבדים משום דמתזילי נכסיה דאמרי נתן קרקעותיו או מכרן דאע"ג דבעדים נמי איכא קלא טפי איכא בשטר ועוד דבשטר משתעבד בלא העדאת עדות ואם אין שם שטר צריכים להעיד בפני ב"ד ובפני המוכר כשיבא לגבות הלכך אין להם להעיד על שעבודו [בשטר] אלא במלוה וכדאמרינן בעלמא [ב"ק דף קיב:] יבא בעל השור ויעמוד על שורו [ואם עברו וכתבו אין בשטר כלום] ועוד י"ל שחובה היא לו שלא יהא נאמן [לטעון עייכתי בהושבנאי ולא פש לך גבאי ולא מידי וכי ליכא שטר שמא [לא] יזדמנו לו עדים ויהא נאמן לטעון כך במגו דאי בעי אמר לקוחין הן בידי ובשטר שיש בו אחריות שלוה אותם המוכר לכתוב את השטר ונאבד או נמחק קי"ל [דף קסח:] דאין העדים יכולין לחזור ולכתבו] אפילו לרב דאמר [לעיל דף מא:] המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדין דעדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושים שליחותן משום דאין ראוי להעיד בשטר שלא במלוה על דבר העתיד לגבות והכי אמרינן בפרק זה בורר (דף כט:) מטלטלי ואיתנהו בעינייהו מר זוטרא אמר לא כתבינן כיון דמחסרי גוביינא אבל בשטר מתנה או בשטר שאין בו אחריות כיון שכבר זכה זה במקחו ואין סופו לגבות מן המוכר כלום [אם נאבד או נמחק] יש להם רשות לכתוב שטר שלא במלוה ובכה"ג הוא הא דקי"ל בפ' גט פשוט (דף קעח.) כותבין עברה שטרות על

*) ד"ס מ"ז **) גי' ד"ס

המאור הגדול

אמר רב אשי כל היכא דאמר ליה לך חזק וקנה דברי הכל קנה פי' כלומר אפי' במסירה כי פליגי דאמר ליה לך משוך וקני מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו והלכתא כמ"ד קפידא ולדעתי ה"ה לכל מאי דמקנה במשיכה כגון בהמה גסה ודקה אי א"ל לך חזק וקני קנה אפי' במסירה ואפי' ברה"ר וראיתי לרב רבי אברהם ז"ל שכתב בחילוף זה ותם כתב דמסירה לא קניא אלא ברה"ר ומשמע לדעתיה דלא קניא בסימטא ובחצר של שניהם ולדעתי כי אמרי' מסירה קונה ברה"ר רבותא קמ"ל כלומר אפי' ברה"ר וכ"ש בסימטא ובחצר של שניהם אבל ברשות מוכר ודאי לא קניא: סברא הוא מילי נינהו ומילי במילי לא מקניא. כלומר קניית השטר מילי נינהו לראיה שבו ולא לגופו והמוכר צריך לומר קני לך הוא וכל שעבודא דביה ואילו היה אומר בעל פה נמצא זה מקנה מילי הלכך צריך שיכתוב וימסור כי היכי דתיהוי קנייה אלימתא:

כדפו"י ליתא

הגהות הב"ח

(א) נ"ב משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם: (ב) ואי כצ"ל: (ג) ומאי עד שימשכנו שימשוך מרה"ר לסימטא כצ"ל: (ד) נ"ב ע"כ הג"ה:

הגהות הו"י

(א) נ"ב עיין בפ"ק דקדושין ברי"ף אחר מתני' ד"ה בהמה נקנית במסירה: (ב) נ"ב לעיל בפ' ה"ה ברי"ף אחר מתני' ד"ה שלש ארצות ליסודה:

על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה ורב חייא בר אבין אמר רב הונא שלשה שטרות הן תרי הא דאמרן ואידך אם קדם המוכר וכתב שטר ללוקח כאותה *ששנינודף עז. כותבין שטר למוכר אע"פ שאין הלוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה א (א) שטר בכל מקום שהוא וזו היא ששנינו נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה: (ב) לא את האנתיקי: מאי אנתיקי אמר רב פפא עסקא דבגוה (ג): תוספתא מכר ב "את הצמד לא מכר את הבקר וכו' היכי דמי אילימא באתרא דקרו ליה לצמד צמד ולבקר בקר פשיטא צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה ואלא דקרו ליה (ד) לצמד נמי בקר כוליה זבין ליה לא צריכא דקרו ליה לצמד צמד ולבקר בקר [א] וקרו ליה [ב] לצמד נמי בקר ר' יהודה סבר הדמים מודיעים ורבנן סברי אין הדמים (ה) מודיעים ואין הדמים ראיה ואי אין הדמים ראיה ניהוי ביטול מקח *°וכי תימא [ג] כי האי גוונא קא סברי רבנן דף עח. לא הוי אונאה והא תנן ר' יהודה אומר אף המוכר ספר תורה בהמה ומרגלית אין להן אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו: מאי אין הדמים ראיה דהוי ביטול מקח (א) ואי בעית אימא כי אמור רבנן [ד] כאן בבדי שהדעת טועה כאן בכדי שאין הדעת טועה אימר מתנה (ו) יהיב: מתני' המוכר את החמור לא מכר את כליו נחום המדי אומר מכר את כליו ר' יהודה אומר פעמים מכורין ופעמים אינן מכורין כיצד היה חמור לפניו וכליו.

על שדה אחת וא"ת היכי אמרינן דאינו חוזר בשדה והא קי"ל [קדושין דף כו.] דבמקום שכותבים את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר וי"ל דהתם איירי בשטר קנין והכא שטר ראיה הוא א"כ ההיא בכסף אבל [הכא מיירי] כשזכה בחזקה וכיון שהחזיקו בתוכה גמר ומקני וזה נכון ויש לתמוה כיון שזכו העדים בשדה זו ללוקח כיון שאמר זכו א"כ איך יהיה כח בידו לחזור ממה שאמר כתבו אחר שהחזיקו וזכו בו על דעת כן וכתבו התוס' דהלוקח יכול נמי לחזור בו אם ירצה וגם המוכר ה"ק ליה אם תרצה בזביני בלא שטר מוטב ואם לאו אחזור לך מטותיך דחזקה אינו מקנה לו נר מצוה

השטר (בעל השטר) בע"כ דה"ל כקנין דברים וכתב ה"ר יונה ז"ל דלענין חיוב אחריות אינו כן שאם אמר לו לך חזק וקני בשדה זו *(ואתה חייב) באחריות אפילו במתנה כיון שהחזיק על דעת כן בשדה נתחייב זה באחריותו ואינו יכול לחזור בו: אמר המחבר וג"ל טעם הרב משום דכל היכא שמחוסר מעשה כמו בשטר שצריך אדם לכתבו כל היכא שלא כתבו הוי כאילו אמר כתבו לו השטר כל היכא שלא אחזור בי קודם כתיבתו ודמיא לסיפא דע"מ דהכי פירושו הכא כמ"ש בפנים אבל בדבר שאינו מחוסר מעשה כבר הוא מחויב לא מצי למפטר נפשיה ממה שהוא חייב ע"כ: ע"מ שתכתבו לו השטר חוזר בזה ובזה. דה"ק ע"מ שלא אמחה בידכם וקמ"ל דלא אמרינן יתנו הפירות ביד שליש דשמא יתרצה עוד בכתיבת השטר ואגלאי מילתא למפרע שנתקיים המקח משעה ראשונה דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי קמ"ל דלא קאמר הכי אלא כמו שאומר ע"מ שלא אמחה וכבר מיחה: ואידך אם קדם מוכר כו' כאותה ששנינו כותבים וכו' *) אגב שאני וכו'. כלומר דוגמא כאותה ששנינו דלא נפיק מיניה חורבא דבשטרי אקנייתא מוקמינן לה דאי לאו הכי חיישינן שמא כתב למכור ולא מכר **) אלא שקנו כבר מיניה בקנין ואי [ה] [לא] לא הוי מקני שטרא דלבתר הכי אגב קרקע שקנה כבר ועוד דבלא אגב זכי בשטר הלואה או בשטר קניית קרקע אלא הכא [ו] [נמי] בדוגמא דלא נפיק מיניה חורבא קא מיירי וכגון דאמר לעדים כתבו שטר זה לפלוני ויהיה בידכם ואם יבא היום ויקנה שדה זו ממני תנו לו את השטר ואם לא קרעוהו ובא בו ביום וקנה [את השדה וכיון שהחזיק בו זכה] בהשטר בכל מקום שהוא והשתא לא הוי מוקדם ולא נפיק ליה מיניה חורבא והא דקני ליה להאי מטעם אגב טפי משטר קנייה או הלואה דעלמא משום דאותן נעשו בודאי אדעתא דהאי אבל הכא כי נכתב לא היה בו שום בירור שיקנה וא"כ צריך קנייה כשאר אותיות דעלמא: אמר המחבר איכא מ"ד דכי אמרינן כיון שהחזיק זה בקרקע וכו' היינו דוקא שטרי מכירת קרקע עצמו אבל שטר אחר אינו נקנה אגב קרקע בלא מסירה וכן כתב הרא"ש בשם רבינו האי גאון ז"ל ומשמעתין שמעינן תלת ש"מ שצריך שיאמר לו אגב וקני כשמחזיק בקרקע [כדי לקנות השטר בכ"מ שהוא] ד"ה דמש"ה הוה ס"ד דמקשה דהוה מילי במילי לפי שצריך לומר לו קנה לך השטר אגב קרקע ש"מ דשטר חוב נקנה באגב בלא כתיבה ומסירה דהא דבעינן כתיבה הוא משום שלא יקנה מילי במילי והא פשיטנא דאגב שאני ולא קשה טעמא דמילי במילי וכן כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו וש"מ שאם קדם מוכר וכתב שטר ללוקח אין יכול להקנות לו אותו שטר אפילו בקנין אלא דוקא באגב קרקע דהא הוה ס"ד דמקשה שלא יקנה בכה"ג מטעם מילי בשטר חוב ולא דחינן ליה אלא מטעם אגב דעדיף מקנין דהא מטבע אינו נקנה בחליפין ואגב קרקע מקני ומיהו אפשר לומר דכיון דהאי שטרא בכתיבה העשויה בשטר חוב וקנין עדיף כמסירה א"כ הוי הכא ככתיבה ומסירה דשטר חוב דקני והא דאיצטריך למימר הכא אגב שאני דעדיף מקנין משום שטר חוב הוא דקאמר דלא מיקני [ז] בקנין כדאמרן והסכימו הפוסקים ז"ל שאם מסר לו השטר וכל שעבודו בקנין לא מהני ואע"ג דאמרו [לעיל דף מ.] סתם קנין לכתיבה עומד (ב) (משום דכתיבה דבתר קנין אינו אלא לראיה ואן בעינן הכא כתיבה דהקנאה ובלשון שטר מקנה): כי אתא נפק לאפיה עד תווך. משמחה שהיה מביא לו המעות וכיון שנתנו לו ראיה נמי [ח] שהקנין היה קנין גמור ואם לא לא היו נותנין לו כדי שלא יתחייבו באונסים ולפי מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שלוחין ושותפין אילו עשאו ש"ח בעדים להביאם לו לא יתחייב באונסיו: ***) פיסקא מכר את הקרון לא מכר את הפרדות. ואפילו איכא דמים יתרים [וכהא מודה] רבי יהודה משום דלעולם אין קרון ופרדות נקראין בשם אחד [ט] ודוקא בשאין אדוקין יחד אבל אם הם אדוקין יחד הכל בכלל המכר דפשיטא שעל הכל נתכוונו כיון דאיכא דמים יתרים אף על גב דאין נקראים בשם אחד הוא הדין לצמד ובקר אם אדוקים יחד כ"כ הרב ר' יהוסף הלוי והרב רבינו מב"ן ז"ל מיהו דוקא במכר אבל בשכירות הכל בכלל ואפילו אינן אדוקין דאין דרך לשכור עגלה מאחד ופרדות מאחר: מכר את הצמד לא מכר הבקר. והשתא איירו חכמים [כגון] שמכר [י] בלא דמים [אלא בקנין] דשיימי בי תלתא ומצי למימר ליה לא מכרתי אלא הבקר ולא אמרינן הטפל נכלל עמו אע"ג דאיכא דקרו לכולהו בחד שמא וקרא נמי כתיב [מלכים א יט] והוא חורש שנים עשר צמדים ופליגי נמי בסיפא כגון שנתן דמים יתרים דאפ"ה אמרינן אין הדמים ראיה אלא מתנה ניהו וכדאיתא בגמ': גמ' היכי דמי. כלומר במאי פליגי. אי באתרא דלא קרו ליה בחד שמא מאי טעמא דר' יהודה משום ייתור דמים אין לנו לומר שיכלל בשם שאינו שלו ואי באתרא דקרו לכולהו בשם אחד אם כן מאי טעמייהו דרבנן כולהו זבין דאע"פ דקרו ליה נמי בשמו המיוחד דהיינו צמד או בקר מכל מקום בכי האי ודאי הדמים מודיעים אפילו לרבנן: לא צריכא וכו'. כלומר דאיכא מקצת דקרו להו בחד שמא ואיכא מקצת דקרו לצמד צמד ולבקר בקר בכה"ג קסבר ר' יהודה דהדמים ראיה לסייע אותו מקצת דמשמע שפיר דמינייהו הוא ועל המוכר היה מוטל לפרש ורבנן סברי דכיון דלאו רובא ניהו מאי מוכר למימר אנא מאותו מקצת דקרו לצמד צמד ועל הלוקח לפרש ופריך תלמודא מ"מ לרבנן ליהוי בטול מקח ואמאי קאמרי מכר את הצמד דמשמע דמכירתו מכירה [כ] וכי תימא בטעות גדול כזה לית להו לרבנן בטול מקח ולא אונאה והתנן ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת וכו' משום דקאי על הא דאמרינן דאין אונאה לקרקעות ואמר ר' יהודה דאף במטלטלין כאלו אין אונאה ומפרש התם בברייתא ס"ת לפי שאין קץ לדמיו דשמעת מינה דאף באונאה גדולה וידועה דברי ר' יהודה ואפילו הכי אמרו ליה רבנן דאיכא בהו אונאה דדוקא בקרקעות עבדים ושטרות הוא דאין אונאה ותריץ דההיא הויא דבר שהדעת טועה וכדאמרינן משום שאין קץ לדמיו אבל צמד הדבר ידוע שאינו נמכר במאתים זוז: מתני' המוכר את החמור וכו'. מפרשים בגמרא דטעמא דתנא קמא משום דסתם חמור לרכיבה עומד והילכך לא מכר את כליו דהיינו שק ודסקיא וכומני לפי שהם כלים מיוחדים למשאוי אבל אוכף ומרדעת שצריכין בין לרכיבה בין למשאוי אפי' רבנן סברי דמכר להו במכירת החמור אע"פ שמכר סתם ולא פירש שום כלי וה"ה הקילקי והחבק שהם [נ] הליגנג"א והפיטרא"ל לפי שצורך רכיבה נמי הני והכי הלכתא מדלא איפליגו עליה בפירוש במתניתין ואע"ג דאמר אביי לקמן רבי אליעזר ורשב"ג ור"מ ור' נתן וסומכוס

ריש"י

לו וחכין לאדם שלא בפניו: ע"מ שתכתבו לו כו'. הכי קאמר לא יזכה עד שיבא השטר לידו: אם קדם המוכר. מי שצריך למעות ורוצה למכור נכסיו לחברו פעמים כשמוצא סופר כותב לו שטר מכירה שיהא מזומן לו כל שעה שירצה למכור: כאותה ששנינו כו'. ואע"ג דמיחזי כשיקרא: כיון שהחזיק זה. הלוקח בקרקע נקנה שטר שנכתב לו מקודם: נכסים שאין להן אחריות. היינו מטלטלי: יש להן אחריות. היינו מקרקעי: בכסף. שיתן עבור הקרקע: בקר לא זבין ליה. והיכי קאמר ר' יהודה הדמים מודיעין: כוליה זבן ליה. כיון דכ"ע קרו נמי לצמד בקר וגם הדמים מוכיחים על המוכר רמי לגלויי דלא בקר זבין ליה: וקרו נמי. יש בני אדם שקורין לצמד בקר: הדמים מודיעים. שהוא מאותן הקורין לצמד בקר: ואין הדמים ראיה. דכיון דאיכא דלא קרו לצמד בקר כי אם צמד יד הלוקח על התחתונה: ניהוי ביטול מקח. אי הוי יותר משתות ובשתות יחזיר לו אונאה: וכי תימא סברי רבנן לא הוה אונאה. כלומר אין בית דין כופין להחזיר שום אונאה ולא בטול מקח דלא תונו כתיב דאיסורא לעבד עבד: אין להן אונאה. דדרך למכרן ביוקר יותר מכדי דמיהן: לא אמרו אלא את אלו. השנויין ברישא עבדים ושטרות וקרקעות משמע אבל שאר מילי יש להן אונאה ומאי אמר אין הדמים ראיה משמע שהמכירה תתקיים לגמרי ולא יחזיר לו המוכר שום דבר: ביטול מקח. שאין הדמים ראיה לקנות הבקר אבל המקח בטל אי הוה יותר משתות: בכדי שהדעת טועה. דסבור הלוקח דשוה כ"כ כגון שוה חמשה בשבעה או עשרה בשמונה מקח טעות והמקח בטל: אבל בכדי שאין הדעת טועה. כגון במתני' דצמד שוה פשוט קונה במאתים זוז אמרינן במתנה נתנו לו ומסתברא כזה התירוץ בתרא דקמא דחיקא הוא: מתני' כליו. מפרש בגמ': תמורך

*) צ"ל לגמרא (ג"א) **) נ"ל ולא ועי' במ"מ פ"ו מהל' מכירה מה שכתב בשם הרמב"ן ***) בדפו"י איתא מתני'

טעה אבל בכדי שאין הדעת טועה המקח קיים וויתרו הכמים למחילה דמידע ידע דאונאה אית בה ואפ"ה נתרצה במקחו עכ"ל: (ב) כל זה צריך למחוק וצ"ל כך. לכתיבה עומד הכא דלא קני ולא לאו בקנין קני אלא בכתיבה ובהאי שטרא הוא דקני וכל"מ שיש מכר שקנין הוא שגומר ושטרא ראיה בעלמא הוא להעיד שקנו מזה בקנין אבל הכא בודאי לא קני אלא בשטרא ושטרא דמחמת קנין לא הוי אלא ראיה בעלמא ולפיכך אפי' קנו מידו ואמר להם כתובו לא מעלה ולא מוריד עד שיכתבו לו שטר מכירה שיקנה שטר זה וכל שעבודו:

שלטי הגבורים

א כתב רבינו שהשטר נקנה באגב קרקע ואפי' לדבריו פי' הרא"ש בתשובה שצריך לומר לו על פה קני לך אותו וכל שעבודיה ולא מהני אגב אלא בא"נ כתיבה אבל ע"פ צריך לאומרו וכ"כ הרמב"ן שנקנה אגב קרקע ואין צריך עדים לענין הקנין אבל צריך עדים לענין התביעה שהרי הנתבע יאמר לו מי לימא לן דבעל דברים דידי את במסרו לך וכו' כמ"ש באורך בפ"ו מהלכות מכירה אבל ר"ח כתב שצריך להביא ראיה וגם אינו נקנה באגב וכן דעת הרא"ש ור"י אבן מג"ש אומר דאפי' למאן דבעי כתיבה ה"ל להביא ראיה ונאמן לומר שטר כתוב היה לי ואבד ור"י כתב כיון שדרך לעבות על אותיות שטר צריך להביא ראיה ואינו נאמן לומר שטר היה לי ואבד ואינו נקנה נמי אגב קרקע:

ב הא דאמר מכר את הצמד לא מכר את הבקר ואין הדמים ראיה לומר אין הצמד שוה כל כך בלא הבקר אלא אם טעה בכדי שהדעת טועה יש בו אונאה או ביטול מקח כדין כל לוקח ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה הוי מתנה כך פסק רשב"ם ור"ה והרמ"ה ורב האי כתב שהדמים ראיה לבטל המקח אם טעה בכדי שאין הדעת טועה והרא"ש כתב כדברי רשב"ם ז"ל וכתב הרשב"ם אפי' אם היו קשורים ביחד אינן מכורין אבל ה"ר יוסף הלוי כתב דוקא כשאינן קשורים אבל אם קשורין מכורים והכי מסתברא ואם הכל קורין לבקר צמד לא מיבעיא אם אין קורין לצמד לבדו צמד עד שיפרשו צמד לבדו והוא מכר לו צמד סתם פשיטא שהכל מכור אפי' בלא הודעת דמים אלא אפי' אם הכל קורין לצמד לבדו ג"כ צמד סתם כיון שהכל קורין ג"כ לבקר צמד אמרי' הדמים מודיעים

חדושי אנשי שם

עין משפט

א מיי' פכ"ו מהל' מכירה טור ח"מ סי' רכ:

הגהות הב"ח

הגהות מא"ו

וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו דכי מזבין איניש מידי הוא ותשמישתיה מזבין ומייתי להו כולהו כדאמרינן במתני' ולא מייתי לרבנן דהכא ואם איתא לעולא הא מרבו רבנן תשמישין כגון אוכף ומרדעת לאו למימרא דפליג אביי עליה אלא יש לומר דטעמא דלא מייתי להו משום דלא פרשי רבנן למילתייהו לא במתניתין ולא בברייתא א"כ לא מייתי אלא הני דשיטה נינהו ולית הלכתא כוותייהו כדכתב רבינו אלפסי ז"ל הלכך לא בעי לאיתויי רבנן דהלכתא כוותייהו [בהדייהו] א"כ לא מייתי אלא הני דמרבי טפי מתנא קמא דידהו: [גמ' דף עח·] [ז] דלאע"ג דאמר חמור וכליו לא קנה שק ודסקיא וכומני · ולאע"ג דלשון מיותר הוא דבלאו ה"נ קנה שאר כלים חוץ מאלו וכדפירשנו והוה לן למימר דליהני ליה האי יתור לשון דליקני כולהו וכדאמרינן במתניתין [דף עא.] ובזמן שאמר לו [ח] וכו' לא קשיא דהתם הוא שבכלל הלשון שאמר חוץ מאלו נכלל דרך מדינא דמסתברא כי היכי דדרכו של בית מהבית כך הוא מן הדין דדרכו של בור יהיה מן הבור אלא משום דאמר ר' עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר הוא דאמרינן דהוי דלוקח היכא דמוכר לא פירש כלום אבל כל היכא דאמר מידי דאפשר דמשתמע דרך דייקינן ליה כיון דמדינא הכי הוי אבל הכא איפכא הוא דשק ודסקיא וכומני לאו כלי חמור נינהו דסתם חמור לרכיבה והני למשאוי וטפי אית לן למימר דאמר הכי לפרט הדברים כדי לסלק כל ערעור אע"ג דבלאו הכי קני כדאמרינן לעיל בפרק המוכר את הבית [דף סט:] דשופרא דשטרא הוא כן נראה לי ומיהו לפירוש הרשב"א דבאין עודן עליו לא קנה אוכף ומרדעת עד שיאמר חמור וכליו לא קשיא דלאו לשון מיותר הוא דהשתא אי לא יהיב ליה אוכף ומרדעת הוי המכר בטל וכן דעת הריטב"א ז"ל וכתבו רבותינו המפרשים ז"ל דלא מיבעיא בעודם עליו השק והדסקיא ואמר כל מה שעליו דמכורים דאפילו לא היו עליו ואמר הוא וכל מה שראוי להיות עליו נמי מכורין משום דלמשאוי נמי עומד אע"ג דסתמא לרכיבה הוא עומד יותר וקילקי וחבק כאוכף ומרדעת הוו דאין החמור ראוי לא לרכיבה ולא למשוי הג"ה בהני הלכך בסתמא קנו להו אפילו *באינן על החמור וברייתא דקתני דכשאמר חמור וכליו קני הני לאו למימרא דבסתמא לא קנה אלא הא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו שק ודסקיא וכומני לא מכר אלא הני דוקא וכומני אע"ג שהוא מרכבתא לא מזדבן אפילו לרבנן דאמרי דסתם חמור לרכיבה עומד משום דרכיבת נשים משוי היא ולא לרכיבת נשים קאי ותלמודא בעי הא דפליגי רבנן ונחום בשק ודסקיא אי פליגי בעודן על החמור או באינן על החמור והאי בעיא לא איפשיטא הלכך אפילו בעודן עליו לא קנה השק והדסקיא וכומני דמספיקא לא מפקינן ממונא אבל אוכף ומרדעת וקילקי וחבק אפילו באין עודן עליו וכדפרישית וכן דעת הרב מג"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל: ר' יהודה אומר פעמים וכו' [דף עח:] מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבא רישא דידע דחמרא דידיה הוא והאי דקאמר זה משום כליו קאמר ליה: *חמורך הוא דלא ידע דחמרא דידיה הוא והאי דקאמר ליה חמורך הוא שתמכרנה לי כתבתי האי בבא משום דאיכא דפסיק הכא כרבי יהודה מדסקיל רבא וטרי בה לפרושה ולפי זה כשאמר חמורך זה משמע דידע דחמורו הוא מדאמר חמורך אם כן מאי דקאמר זה כמי שאמר כמו שהוא עכשיו עם משאו קנה וקנה כליו העומדים עליו ואיכא מאן דאמר דאין ראיה מהא דרבא משום דקשיא רישא לסיפא הוא דפריש לה וכתב [הרנב"ר ז"ל] דכן נראה דעת הרב אלפס ז"ל שלא הביאה הלכך אע"ג דידע דחמרא דידיה הוא ואמר ליה חמורך זה אין שק וכומני מכורין ולפ"ז כיון דדינא דהמוציא מחבירו עליו הראיה משמע כי הא פסקא בתרא דליתא הלכתא כותיה דר' יהודה: **מתני'** מכר את הסיח וכו' מפרש בגמרא [דאמר ליה חמור מניקה ופרה מניקה אני מוכר לך וכיון דחלב החמור אינו ראוי לאכילה מאי טעמא אמר ליה חמור מניקה אלא ודאי משום דמכר לו הסיח הוא דקאמר: **גרסי'** בגמ' [דף עח:] א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים באו חשבון המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו ונחשב חשבונו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן בעולם הבא. [פירוש] אם אתה מפסיד ממונך ליתן לצדקה או איזה הפסד שיבוא לך משום עסק המצוה הוי מחשב אותו כנגד השכר הרב שיהיה לך ממנה והפסד בעבירה: **מתני'** מכר בור. פשט והוא עשוי להתקבץ מי גשמים לתוכו דומיא דאשפה מכר מימיו·

גרסי' בגמ' אמר רבה מתני' יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה דתניא מכר בור לא מכר מימיו רבי נתן אומר מכר בור מכר מימיו והכי פסק רבינו אלפסי ז"ל דמכר בור לא מכר מימיו. מדלא קאמר הא תינח בור שובך וכוורת מאי איכא למימר ש"מ דכי היכי דפליגי בבור ה"ה בשובך ואשפה וכוורת אלא דחדא מינייהו נקט במתני' ושלא כדברי הראב"ד ז"ל ומיהו בבור פליגי אבל בבאר מים חיים כ"ע מודו שמכר את מימיו שעל שם זה נקרא באר הריטב"א ז"ל בשם רבו הרא"ה ז"ל ואע"ג דקי"ל [דף סה.] דמוכר בעין יפה מוכר הא אמרן דבדברים החשובין לא אמרינן דמכר וכ"ש במטלטלין ומים מטלטלין נינהו וה"מ מכר אבל הקדיש או נתן הקדיש את כולן דתניא [דף עט.] הקדישן מלאים מועלים בהם ובמה שבתוכן וה"ה במתנה כדתנן בהמוכר את הבית [דף עא.] בד"א במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן ותני נמי התם המקדיש את השדה הקדיש את כולן משמע שהקדש ומתנה שוין הם הלכך ילפינן מהכא דאפי' במטלטלין אמרינן זכה בשדה זכה בכל לענין הקדש ומתנה וכדכתיבנא לעיל: פירות שובך. הם היונים: פירות כוורת. הם הדבורים: ואם לקח פירות שיעשה השובך בכל שנה צריך לוקח להניח הבריכה ראשונה שהיא נוות לאמה שאם לא כן תלך האם ויפסיד המוכר שובכו והוא לא מכר אלא הפירות ואם נטל פירות כוורת נוטל ג' נחילין הראשונים הנולדים בשלשה זמנים זה אחר זה כי מט' ימים לט' ימים יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ויושבים על ענף אילן ומביא כוורת חדשה ומכניסין לה לתוכה ואלו הג' נחילין כמו שיוצאין זה אחר זה רצופין נוטל אותם הלוקח ומכאן ואילך מסרס כלומר נוטל בסירוס כדאמרינן במגילה [דף יח:] (ירושלמי) קראה סרוסין כלומר שהמוכר נוטל אחד והלוקח אחרת וכן עד ו' או עד ז' פעמים ובהרבה מקומות לא נהגו להניחם לעשות נחילין אלא ג' פעמים לבד מפני שמכאן ואילך הם גרועים ומכל מקום יקח מהם המוכר בסירוס לצורך כוורתו כדי שלא ישאר ריקן ויפסיד ולכן ישארו לו גם מן הטובים קצת ולא יטול כל הכחושים והגרועים ולפיכך נוטל בסירוס כי הנחיל היוצא אחר חברו גרוע מחבירו: חלות דבש. אם לקח החלות כי אחר שילאו הנחילין לוקחים הדבש והוא עשוי חלות חלות ויש בו עשר או עשרים חלות זו כנגד זו משעוה ודבש המעורבים יחד והלוקח פירות כוורת אין החלות בכלל אלא הדבורים העושים פירות והלוקח החלות צריך להניח שתי חלות שהם למאכל דבורים בימות

גמרא

וכליו עליו אמר לו מכור לי חמורך זה כליו מכורין חמורך הוא אין כליו מכורין: **גמ'** אמר עולא מחלוקת בשק ודסקיא וכומני דתנא קמא סבר סתם חמור לרכיבה עומד ונחום המדי סבר סתם חמור למשאוי עומד אבל אוכף ומרדעת [א] דברי הכל קנה ואיבעיא לן האי שק ודסקיא וכומני דאיפליגו בהו רבנן ונחום המדי בעודן עליו מחלוקת אבל בשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי לרבנן דאינן מכורין או דילמא בשאין עודן עליו מחלוקת אבל בשעודן עליו מודו ליה רבנן לנחום המדי דמכורין [ג] (א) או דילמא בין בזו בין בזו מחלוקת ולא איפשיטא הלכך א בין בזו בין בזו אינן מכורין דכל המוציא מחבירו עליו הראיה מאי כומני אמר רב פפא בר שמואל מרכבתא דנשי: *אמר אביי ר' אליעזר ורשב"ג ורבי מאיר ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי כולהו סבירא להו כל דמזבין איניש איהו ותשמישתיה מזבין ר' אליעזר מאי היא דתנן רבי אליעזר אומר המוכר את בית הבד מכר את הקורה רשב"ג דתנן רשב"ג אומר המוכר את העיר מכר את הסנטר רבי מאיר דתנן רבי מאיר אומר מכר כרם מכר כל תשמישי כרם רבי נתן וסומכוס ביצית ודוגית נחום המדי הא דאמרן והני כולהו שיטה אינון ולית הלכתא כחד מינייהו: **מתני'** ב המוכר את החמור מכר את הסיח מכר את הפרה לא מכר את בנה מכר בור מכר מימיו מכר אשפה מכר זבלה מכר כוורת מכר דבורים מכר שובך מכר יונים: *הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה הראשונה פירות כוורת נוטל שלשה נחילין ומסרס חלות דבש מניח

רש"י

חמורך זה. משמע כמו שהוא עם כליו: חמורך הוא כלומר אם זה חמורך [ג] תנהו לי הוי כמוכרו חמור סתם וסבר ר' יהודה דאין כליו מכורין אע"פ שעודן עליו: **גמ'** מחלוקת. דת"ק ונחום המדי: בשק ודסקיא שעשוין ליתן בהן משאוי ולתת על החמור: וכומני. מרכבת נשים וגם הוא משאוי שהאשה יושבת כמו משאוי: לרכיבת אנשים. ולא למשאוי: אוכף ומרדעת. עשוי בין לרכיבה בין למשאוי: אבל בשאין עודן עליו. אינן מכורין ואפילו אוכף ומרדעת. כולהו ס"ל כו'. ולא דסבירא להו כולהו כי הדדי דלמר הך מילתא בטיל לגבי הך ולמר הך מילתא בטיל לגבי הך אלא כולהו בחד שיטה אמרו שמוסיף מכירת תשמישי טפי מרבנן דידהו לבד מן רבי מאיר דסבירא ליה דכולהו [ד] שהרי כלל כל תשמישי הכרם ולכך לא קאמר [ה] אמרו דבר אחד: ביצית ודוגית. דלעיל: **מתני'** סיח. הוא בנו של חמור ובגמרא מפרש טעמא: מכר אשפה. מקום גבוה ג' או עמוק ג' שרגיל לתת שם זבל בהמותיו: בור. של מים [ו] מכונסין: אבל. מכר זבלו לא מכר אשפתו מים לא מכר בור מילתא דפשיטא היא ולא צריך למיתניה ובתוס' לגרסינן מכר יונים מכר שובך מכר דבורים מכר כוורת ושמא היינו טעמא משום דאין רגילות למכור יונים ודבורים כולן בלא שובך וכוורת וא"כ מאי דשייר במתני' קתני בברייתא: הלוקח פירות שובך. כלומר מה שילדו היונים כל השנה ודרך היונים להוליד כל חדש שתי ולדות זכר ונקבה חוץ מבאדר שאינן יולדות וגם הולדות עושין לסוף שני חדשים (ב) ד' ולדות וכל שתי ולדות קרויין בריכה: מפריח. הלוקח בריכה ראשונה ויניחנו למוכר כדי לפרות עם האם שכן דרך המוכרים לשייר לעצמו בריכה אחת להיות [ז] לוות לאמהות שלא יברחו: פירות כוורת. דבורים הנולדים מן הכוורת זאת השנה נוטל הלוקח שלשה נחילים. ג' חבורות הנולדות ראשונה זה אחר זה (ג) או בד'

שלטי הגבורים

א בדין מוכר חמור וכליו ר"י והרא"ש פסקו כרבי' והרמ"ה כתב דאוכף ומרדעת אם עודן עליו מכורים ואם אינן עליו אינן מכורים ושק ודסקיא אפי' אם הם עליו אינן מכורים אא"כ א"ל הוא וכל מה שעליו או כל מה שראוי להיות עליו בד"א בסתם בלא פירש לו אם לרכיבה אם למשאוי אבל אם פירש לו לרכיבה שק ודסקיא אינן מכורין אפי' הן עליו ואם פירש לו למשאוי שק ודיסקיא אם הן עליו מכורין ואם אינן עליו תומרא לתובע וקולא לנתבע ואוכף ומרדעת אם אינן עליו אינן מכורין ואם הם עליו תומרא לתובע וקולא לנתבע ואם פירש בין לרכיבה בין למשוי כולה חד דינא אית להו אם הן עליו מכורין ואם אינן עליו תומרא לתובע וקולא לנתבע:

ב בדין מכר פרה והמור סתם כתב הרא"ש ז"ל דאפי' פרה וחמור ושפחה זו סתם ולא אמר מעוברת אם הן מעוברת מכר העובר: כתב מיי' האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך ה"ז מכור הליו וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו אבל אם אמר יד עבד זה או יד חמור זה מכור לך משמנין ביניהם וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו ואם אמר ראש פרה זו אני מוכר לך לא מכר אלא הראש שכן דרך למכור הראש לבד:

הגהות הב"ח

(א) (או דלמא בין בזו בין בזו מחלוקת) רשום קו על תיבות אלו. ונ"ב בגמ' ל"ג לה ועי' בתוס': (ב) וגם הולדות עושים לסוף שני חדשים ולדות כצ"ל ותיבת ד' נמחק: (ג) זה אחר זה בד' או בג' כו' כצ"ל. ונ"ב עי' ברשב"ם ופ' קלר:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' וקילקלי וחבק: [ב] או דלמא בין בזו בין בזו מחלוקת נ"ב בגמ' לא גרסי' זה: [ג] זה חמורך מכור אותו לי כצ"ל: [ד] נ"ב מכורים: [ה] נ"ב אביי: [ו] נ"ב וכל הני דקחשיב בטילי להני דקביעי: [ז] נוות כצ"ל: [ז] דלאע"ג וכו' ונ"ב ל"ג והא קמ"ל דאמר חמור וכליו לא קנה: [ח] נ"ב חוץ מאלו א"נ ליקח לו דרך:

בימות הגשמים כדי שלא תחרב כוורתו שהוא לא מכר לו הכוורת: זיתים לקוץ. כלומר שלקח לו זיתיו שיקללם משדהו ויהיו לו אינו רשאי הלוקח לשרש אותם אלא מניח שני ענפים כדי שיחזור ויצמח וחבירו בב"ר ויטע כרם א"ר אבא בר כהנא הכנים עמו זמורות ויחורים לתאנים וגרופיות לזיתים: אמר המחבר יש מי שפי' ב' אגרופין והוא יותר נכון הריטב"א ז"ל וצריך זה כדי שלא יחרב שדהו כי לא היה כוונתו של מוכר לכך והא דאשמועינן תנא הך דשובך וכוורת אתי שפיר למאן דאמר [ב"מ דף סו:] אדם מקנה דבר שלב"ל ואפילו למ"ד אין אדם מקנה מ"מ היכא שאינן חוזרין ורוצין לקיים המקח צריך התנא נר מצוה לאשמועינן הדין והרמב"ם ז"ל כתב שאין זה מוכר דבר שלא בא לעולם לפי שאינו מוכר יונים שיולידו או דבש שיבא לכוורת אלא מכר השובך לפירות והכוורת לדובשא והוי כמי שמוכר אילן לפירות: **גמ'** [והא תנא מפריח ראשונה ושניה פי'] היכי תנן דמפריח דוקא בריכה ראשונה הא בברייתא תני ר' חייא ראשונה ושניה וקס"ד שיניח לאמה ב' בריכות ראשונה [של ניסן] ושניה [של אייר] ותירץ רב כהנא דברייתא פירוש למתני' דהא דאמר במתני' בריכה ראשונה היינו לאמה אבל ה"ה דלבתה יניח בריכה ראשונה שלה שהיא שניה לאמה נמצא שישארו למוכר ג' זוגות אמה ובתה ובת בתה וכל אחת עם חברתה כי זוגות הם נולדים ובעי תלמודא מ"ש אמה *דמשמחה אבריכה שלה ואזוג שלה ואף על פי שנוטלין ממנה כל הבריכות שעושה מכאן ולהבא כי האם עושה בריכה כל חדש וחדש והבת אינה עושה תיכף לאחר חדש ליצירתה אלא עד ב' או ג' חדשים וא"כ כי היכי דהאם מנטוותא עם הבת ועם זוגה הבת נמי *תשמח עם אמה ועם זוגה שגם לה יש זוג ואמאי צריך להניח לה בריכה ומשני דרך העולם שהאם משמחת עם הבת אבל הבת אינה משמחת עם האם הלכך אם לא יניחו לה הבריכה הראשונה תלך מן השובך ואם תלך היא תלך גם האם ונמצא השובך חרב וזה אם מכר לו הפירות לא מכר לו השובך הלכך צריך שיניח למוכר שלשה זוגות וכדאמרן ואין צריך להניח בריכה ראשונה לבת הבת וכן לכולן משום דכיון דכ"כ ניהו שהם זוגות כדאמרינן מנטוותי אהדדי וכתב הריטב"א ז"ל וזה לשונו ואין הלשון הולמו זה הפי' והנכון כמו שפירשו בתוספות דראשונה ושניה לאו דוקא דהוא הדין מבני בנים עד סוף כל העולם מכל ולדות יניח הראשון שבהן והיינו דפירש תנא דברייתא אלא שלא יכול להאריך ושלישית ורביעית שהרי אין לדבר קצבה: במתני' [תנא] שהלוקח לוקח ג' נחילין זה אחר זה ומכאן ואילך נוטלן לסירוסין: אלו השיעורים לאילנות אלו משום שחוזרין לצמוח ולא תפסד השדה כי אם מכר לו עליו לא מכר לו השדה: פקק. הוא כמין קשר וכשמניח קשר אחד אז חוזר לצמוח: **מתני'** ת"ק סבר דלא מיקרי שדה אילן פחות משלשה אילנות ולא קנה קרקע אע"פ שהם (במרחק) [כהלכתא] כדמפרש בגמ' ולא קנה אלא האילן לפירותיו ושיקללנו כשימות ובעודו בשדה אינו עומד בקרקע של לוקח שאין לו חלק בו אלא בחלקו של מוכר שהשדה שלו היא הלכך השדה שלו משועבד לקיום האילן ולתשמישו שלא שיים לו חלק מיוחד לתשמיש האילן לפיכך הגדילו הענפים לא יתתוך [כ] וידקדק אותם כדי להשפיל ולגרוע גלו אע"פ שהצל קשה לזרעים [דכיון שאין לו קרקע לבעל האילנות הרי שעבד לו שדהו לצורך כל האילנות כל צרכן שע"מ כן לקחן והעולה] מן הגזע שהוא בגוף האילן הנראה על הארץ שלו אבל העולה מן השרשים שהוא מתחת לארץ הוא של בעל הבית שהקרקע שלו הוא הלכך אם מת האילן אין לו קרקע כלל ליטע אחר במקומו ולא לשום תשמיש בעולם מפני שלא קנה קרקע: ישפה. תרגום [והכות אותו] [דברים ט] ושפית יתיה משום שהצל עובר [יותר] שיעור מחלק השדה שקנה עם שלשה אילנותיו כדמפרש בגמ' ואינו דין שיזיק קרקע של מוכר וזרעיו: **גרסי'** בגמ' [דף פא.] תנן התם הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא כו' מכדי הא תנא ליה דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא אלא ש"מ מחייב היה ר' מאיר אף בלוקח פירות מן השוק והכתיב אדמתך [חד] למעוטי אדמת עובד כוכבים וכו'. לא כתבתי זה אלא משום דין גר היולא מתוך סוגיא זו אם יכול להתפלל ולברך כמונו כאשר אפרש ומשום מה שמדקדק תלמודא לר' מאיר מדקתני משנה יתירה אע"פ שהאחת

מניח ב' חלות זיתים לקוץ מניח ב' גרופיות: **גמ'** *היכי דמי אי דא"ל היא ובנה אפילו פרה [א] נמי ואי דלא א"ל היא ובנה מ"ש חמור אמר רב פפא דא"ל חמור מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך בשלמא פרה להלבה עומדת אלא חמור מאי קאמר ליה ש"מ היא ובנה קאמר ליה: *תוספתא המוכר שפחה לחבירו מכר לו כלים שעליה אפילו הן מאה אבל לא מכר לו את השירים ולא את הנזמים ולא את הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אע"פ שיש עליה כלים שוין מאה מנה הרי כולן מכורין שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת אני מוכר לך מכר את הולד שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר את הולד: מכר א בור מכר מימיו כו': *אמר רבא מתניתין יחידאה היא ולא סבירא לן כותיה דתניא מכר בור לא מכר מימיו ר' נתן אומר מכר בור מכר מימיו: הלוקח *פירות ב שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה *והא תניא מפריח בריכה ראשונה ושניה אמר רב כהנא ל"ק הא דקתני בריכה ראשונה ושניה [ב] בהוהא דתנן בריכה ראשונה באמה משום דמצטוותא בברתא ואזוגא דשבקינן ליה: פירות כוורת נוטל שלשה נחילים [ג] ומסרס במתניתא תנא °נוטל שלשה נחילים בזה אחר זה מכאן ואילך נוטל אחד ומניח אחד: ג זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות: *ת"ר הלוקח אילן מחבירו לקוץ מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ בתולת השקמה שלשה טפחים סדן השקמה שני טפחים בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף (א) *(תנן התם ד הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא אמר רב יהודה אמר רב היה ר' מאיר אומר אפילו הלוקח פירות מן השוק מביא וקורא מאי טעמא מדקתני משנה יתירא (ב) דפשיטא כיון דאמר ר' מאיר קנה קרקע (ג) דמביא וקורא אלא הא קמשמע לן כדאמרן [ד] והא תרי אדמתך כתיבי חד למעוטי דגר וחד למעוטי דעובד כוכבים ומסיק ולא קיימא לן הכי והך דרבי מאיר קמשמע לן למעוטי קנה אילן אחד דמביא ואינו קורא) (ד): **מתני'** הקונה שני אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע רבי מאיר אומר קנה קרקע הגדילו לא ישפה העולה מן הגזע שלו ומן השרשין של בעל *הבית ואם מתו אין לו קרקע ג קנה שלשה קנה קרקע הגדילו ישפה. העולה (ה) מן השרשים שלו ואם מתו יש לו קרקע:
גמ'

רש"י

או בה' ימים כי כן דרך הכוורת בתחלת הקיץ יוצאין מן הכוורת כמה נחילים זה אחר זה מה שיולידו האמהות ואחרון אחרון גרוע הילכך די בשלשה נחילים ראשונים החשובים ומשם ואילך מסרס כך מפרש בגמ': חלות דבש. הדבש עשוי חלות חלות מעורבין משעוה ודבש יחד: מניח ב' חלות. שמתפרנסין הדבורים בהן כל ימות הגשמים: גרופיות. ענפים וחוזר וצומח: **גמ'** ה"ד. דבחמור מכר סיח ובפרה לא מכר בנה: בשלמא פרה. מלי למימר הא דא"ל מניקה לאו לשפויי בנה קאתי אלא לומר שהיא חולבת ואי לא הוי מקח טעות אלא חמור אין צריך בחלבה אם כן מאי קאמר ליה מניקה: הא לאמה. מתני' דתני מפריחים בריכה ראשונה לאמה קאמר שמשייר לה בריכה אחת להיות לה לצוות ואתא ברייתא [ה] [למימר] דלהניח ברכיה ראשונה של האם משיירין [ו] בריכה ראשונה שתלד כדי שלא תברח ואחר כך תברח גם האם וקרי לה שניה שהיא שניה לבריכה ראשונה [ז] שישייר ומאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא: ואזוגא. היינו הזכר וכיון דאיכא כמה חבורות איכא צוות הרבה [ח]: נוטל הלוקח אחד ומניח אחד. למוכר וכן לעולם והיינו מסרס שנוטל מסורס לסירוגין: טפח. דהדר צמח ואע"ג דאין גרופיות שם: בתולת השקמה. שלא נקצץ מעולם: סדן השקמה. שכבר נקצץ פעם אחת וגדל: לפי שאין גזעו מחליף. הואיל ונקצץ בראשו אינו חוזר וגדל: תנן התם. במסכת בכורים: ואינו קורא. דכיון דלא קנה קרקע לא קרינא ביה פרי האדמה אשר נתתה לי: אפילו הלוקח. פירות אותן שביכרו שקשר בהן גמי לידע שהן בכורים והא דקתני שני אילנות לרבותא דרבנן: משנה יתירא. הך דבכורים: כיון דאמר רבי מאיר כו'. לקמן במתני': וחד למעוטי אדמת גר. דגר גופיה מביא ואינו קורא דאשמועינן קרא דהלוקח ממנו אינו מביא ואינו קורא: **מתני'** הקונה שני אילנות. סתמא לא קנה קרקע כלל סביבותיו: הגדילו. הרחיבו הענפים: לא ישפה אותם [ט]. בעל הקרקע אע"ג שהצל רע לקרקע שלו דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות [הרי שעבד לו שדהו] לכל צרכן כל זמן שקיימין: שלו. של בעל האילן דמגוף האילן קא רבו: ואם מתו. שיבש האילן: אין לו קרקע. שיכול ליטע [י] אחר במקומו: קנה קרקע. דחשיבי שדה אילן ובגמרא מפרש כמה: הגדילו. חוץ מקרקע שלהם: ישפה. המוכר דהמוכר לא שעבד לו קרקעו כי הם נטועים בתוך הקרקע של הלוקח לכן ישפה

להם בהבל אין להם קרקע אע"פ שמכרן לקיימו בתוך שדהו בתר בעת מכירה אזלינן ומיי' כתב אפי' הם נטיעות קטנות ומסתברא כדברי ה"ר יונה: ופי' רשב"ס נר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר קי"ל כוותיה אפי' קנה שנים יש לו קרקע אבל ר"י פי' דאפי' ר"ע מודה דקונה שנים אין לו קרקע וכ"כ הרא"ש ופי' ר"י אע"ג דבשנים אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן ולא קרקע שביניהם מיהו יש לו כמלא אורה וסלו וכ"ש תחתיהם כדי ללקט בהם פירות וגם דבך יש לו לכ"ע אפי' לרבנן כאדם שמשאיל (לאדם) מקום להבירו להניח שם חפציו שמשאיל לו ג"כ מקום ליכנס שם וה"ר יונה כתב שאין המוכר רשאי ג"כ לזרוע תחתיהם דמענפי פירי דלוקח והא דאמרי' שלא קנה לוקח תחתיהם היינו לענין שאינו רשאי לזרוע שם בשלשה שקנה קרקע אם הגדילו הענפים ונתפשטו חוץ משיעור הקרקע שיש לו צריך לקוצצם וכתב ה"ר יונה אם לא הגדילו אלא תוך מלא אורה וסלו צריך לקוצצם שאם לא ישפה שמא יתזיק ע"י תוספת הענפים כמלא אורה וסלו חוץ לענפים ואם נתלקו לאחר זמן שיאמר הלוקח עד כאן היו מגיעים הענפים בשעת מכירה והמוכר אומר לא כי אלא נארכו הבדים כתב הרמב"ם שעל הלוקח להביא ראיה שאם הגדילו היה מפסד דדלמא לאו אדעתיה:

*) ואפי' אם חזר הלוקח ראשון וקנאה מהלוקח השני שקנאה ממנו אינו נותן וכו' שכי איתא בטור ח"מ סי' ר"ע: **) נ"ל ולא ליורשו

שלטי הגבורים

א מיי' כתב כרבינו גבי מכר את הבור לא מכר מימיו ורשב"ם ז"ל פי' שמכר מימיו וכ"כ הרא"ש ואם מכר המים כתב רשב"ם ז"ל שלא מכר הבור והאשפה: וגבי מכירת פירות שובך כתב מיי' אם היו בו אמהות ובנות בעת מכירות הפירות מניח בריכה ראשונה שיולידו האמהות ומניח ממה שילדו הבנות שתי בריכות וכל הנולד מאותן שתי בריכות של הבנות והבריכה הראשונה של האמהות הוא שלו:

ב כתב הטור המוכר פירות שובך או פירות כוורת לחבירו קנה ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם שאינו מוכר היונים שיולידו והדבש שיבא לכוורת אלא מוכר השובך לפירותיו והכוורת לדבשו והרי הוא כמוכר אמת המים לחבירו שהוא נהנה בכל מה שיולד בה ובמוכר אילן לפירותיו והבילים והאפרוחים שהם עתה בשובך לא קנה אותן בעל השובך כל זמן שלא פרחו משום לא תקח האם על הבנים לפיכך הרוצה להקנות לחבירו ביצים והאפרוחים שבשובך מטפח על השובך כדי שיגביה האמהות מעליהם ואח"כ יקנה אותם לחבירו בקנין או אגב קרקע או בשאר דברים שמטלטלין נקנין בהם: כתב הטור כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם משייר דבר שלב"ל כיצד מכר שדה לראובן ושייר מפירותיו לשמעון דבר ידוע לכל שנה לא קנה שמעון כלום מהפירות לפי ששייר לו דבר שלב"ל והשדה עם הפירות הכל לראובן אבל אם שייר מהפירות לעצמו מהני משום דאמרי' לעצמו שייר בעין יפה ורואין כאילו שייר לו מקום הפירות והוי דבר שיש בו ממש ואפי' מכר לוקח זה השדה לאחר חלקו של זה המוכר אינו יכול למכור וצריך ליתן לו כל מה ששייר ואם אמר כל זמן שהשדה זה בידך מכרה לאחר כבר פקע כחו של מוכר הראשון וכשמכרה לאחר הלוקח שקנאה ממנו *) אינו נותן למוכר ראשון כלום ואם מת המוכר הראשון אין לבניו כלום אפי' בעודו ביד הלוקח הראשון אא"כ פירש יש לי וליורשי דכיון שאין לו אלא משום דאמרי' בעין יפה שייר לא מהני אלא לו **) וליורשו אע"פ שצריך ליתן לו הפירות ששייר אם לא יתנם לו אין המקח מתבטל בכך שאין קיום המקח תלוי בכך אבל אם מתנה על מנת שתתן לי מהפירות כך וכך בכל שנה אז קיום המקח תלוי בו אם לא יתן לו כמו שהתנה יתבטל המקח דנהי דאין אדם מקנה דבר שלב"ל יכול להתנות על דבר שלב"ל וכן אם מכר או נתן דקל לאחר ופירותיו לאחר ראשון ק"ה דקל ופירותיו ושני לא קנה כלום אבל אם אמר לא' קני דקל זה חוץ מפירותיו שייר לעצמו גם מקום הפירות שהם הענפים ואין ללוקח אלא הגזע לכשיתייבש:

ג הא דאמרי' הקונה ג' אילנות בתוך שדה חבירו קנה הקרקע וכתב ר"י דדוקא באילנות גדולים אבל שתילים קטנים שהעול כובשן ואין עולין

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ג מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריג וכו
ב מיי' שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רטו
ג מיי' שם וכו' פ"ב מהלכות בכורים סמג עשין פב טור ח"מ סי' רטו

ד"ה מ"ד

הגהות הב"ח

(א) ג' בגמ' ... (ב) משנה יתירה דפשיטא כצ"ל: (ג) ר"מ ... (ד) ... ע"כ הגה"ה: (ה) מן השרשים ומן כו' כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ובנה: [ב] נ"ב פי' דלעולם צריך להניח שתי יונים לצוות לאמה והכא איירי שמכר פירות האם והבת שהם בשעת מכירה לכך להאם צריך להניח בריכה א' ושני לה בבריכה א' שכב' יש לה עוד בת מקדם ולהבת צריך להניח בריכה א' וב' כי אין לה צוותא אם לא ע"י ב' בניה: [ג] נ"ב ופירשה ר' יוחנן בגמ' דנוטל ג' נחילין בפירוש פי' ע"י דילוג ראשון ושלישי וחמישי והשאר יטול המוכר: [ד] נ"ב כגי' ר"ש ז"ל: [ה] נ"ב לאשמיענו: [ו] ר"י גם ממנה: [ז] נ"ב דבני יונים הם שניים לזקנים: [ח] נ"ב ואפי' בני בריכה ראשונה לא ערכי דמנטוותי אאמם ואם אמם ואין להניח לגם בנים לאנטוותי בהדייהו: [ט] נ"ב לא יקצצן: [י] נ"ב אילן: [כ] וידקק כצ"ל:

ד"מ
ג"א הרשב"ם [וכ"פ הר"ח]

[ב] שהאמת היא לענין קרקע והאחרת איירי לענין בכורים כ"ל שהוא [תמה]. דרך התלמוד [למתני כל חדא בדוכתיה אע"ג דחד מחבריה גמ'] ול"ע : הכי גרס *הרא"ש ז"ל והא כתיב אדמתך אדמתך ב' פעמים חד למעוטי אדמת עובד כוכבים וחד למעוטי אדמת גר. כלומר דגר מביא ואינו קורא דתנן במסכת בכורים [פ"א משנה ד] הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבעת לאבותינו וכשהוא מתפלל עם הציבור אומר אלהי אבותיכם וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל ומיהו בירושלמי פליגי (ב) רבי יהודה דהוה אומר מביא וקורא מה טעם כי אב נר מציה המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם [ג] ועתה לכל העולם ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה אתא עובדא קמי ר' אבא ואורי כר' יהודה וכשהוא מתפלל נמי אומר אלהי אבותינו אפילו בצבור וכן בברכת המזון וכיון דאיפסיק בירושלמי כרבי יהודה קי"ל כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכתבו המפרשים דמוציאין אחרים ידי חובתן אפילו כשאכלו אחרים שיעורא דאורייתא שהיא כדי שביעה ואע"ג דאמרינן בברכות *) דנשים אינן חייבות אלא מדרבנן משום דלאו בנות נחלה נינהו וא"כ גרים נמי לא נטלו חלק בארץ ומאי שנא י"ל דגרים שהם בני אברהם ראויים לירושה שלהן ובני נחלה נינהו אלא שלא נתחלקה הארץ אלא ליוצאי מצרים ודמי לטפלים דאמרינן בפרק יש נוחלין [דף קיז.] לאלה תחלק הארץ למעוטי טפלים שהם פחותים מבן כ' ולא היה להם שום מורים כגון אב ודוד ואח שכולן מתו במדבר שלא נטלו (ג) חלק בה אפ"ה ודאי מוציאין אחרים ידי חובתן בברכת המזון וטעמא דכל הני בני נחלה וירושה נינהו אבל נשים לאו בנות נחלה נינהו כלל : ותו אמרינן בגמרא [דף פב.] העולה מן הגזע שלו היכי דמי מן הגזע ה"ד מן השרשים א"ר יוחנן כל הרואה פני חמה הוא העולה מן הגזע ושאינו רואה פני חמה הוא מן השרשים וניחוש דילמא מסקא ארעא שרטון ומשכחא דמיחזי כתלתא אילני ואמר תלתא אילני זבני ויש לי קרקע אלא אמר רב נחמן יקוץ וכן א"ר יוחנן יקוץ . פי' מסקא ארעא שרטון ויחפה הגזעים ויראה כג' אילנות ואע"פ שיחפור ויראה שעולים מאילן אחד הא קי"ל דשלשה בדי אילן המרוחקין בשיעור המפורש לקמן דיש להן קרקע ואמן הלוקח לומר כך נמצא וכך היה ומיהו לענין דינא אם טוען המוכר שאחרי כן הגדילו על הלוקח להביא ראיה שהיו גדולים כך כי הוא הבא להוציא קרקע מיד המוכר כן דעת הרמב"ן ז"ל . והרשב"א והריטב"א ז"ל סברי כמו *שכתבתי בפנים אלא דלענין דינא מבטלין דעתם מפני דעת הרב הגדול ז"ל ולדבריו ז"ל צריך לומר דהא דאמרינן הכא תלתא אילני זבני כלומר ומייתי ליה לידי דינא ודיינא מיהת : אלא אמר ר"נ יקוץ . כלומר הא דהעולה מן הגזע שלו לקוץ וליטול אותו לעצמו כשיהיה קרוב לשיעור ההרחקה המפורש לקמן משום שרטון וכדאמרינן וכן א"ר יוחנן יקוץ : [וכמה *א"ר חמא וכו']. [ד] פירוש מדקאמר קנה קרקע ולא אמר קנה הקרקע או השדה משמע דלא קנה אלא קרקע הצריך לו וכמה הוא (ד) . תחת האילן שיעור אורה וסלו . כלומר מלקט כמו אריתי מורי [שה"ש ה] והוא לשון מיוחד לתאנים כבוצר לענבים ומוסק לזיתים ומלקט בשאר אילנות (ה) וכן בין אילן לאילן בקרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה ומכאן נראה דהא דאמרינן במתני' הגדילו יעפה רוצה לומר הגדילו יותר ממלוא אורה עם סלו שנותן בה הפירות וחוצה לה סביב כל הג' אילנות דזהו המקום הצריך לו ללקיטת פירותיו : ואותה אורה וסלו שהן חוצה להן אינו רשאי לזורעו . לא בעל האילן ולא בעל השדה נראה דבעל האילן לא קנה בו אלא תשמישו ללקוט וכיון שקנאו לכך גם בעל השדה אינו יכול לזורעו מפני שיטנפו פירותיו של זה כשנופלים שם מפני שיהיו שם מים להשקות הזרעים שהם כטיט על העפר אבל אורה וסלו שתחת האילן ושבין אילן לאילן פשיטא שאין זורעים אותם לפי שאין דרך לזרוע שם : [וכמה יהיו מרוחקין וכו'] מדאמרינן דג' אילנות אע"פ שיהיו גדולים וכבדים לא קנה קרקע דלא מפלגינן בהו וג' אפילו דקים קנה קרקע דלא מפלגינן בהו א"כ נ"ל דבעינן שלא יהיו מקורבין יותר מדאי (ו) ולא מרוחקים יותר מדאי א"כ מ"ש תלתא דקין מקורבין משנים גסים וגדולים אלא ודאי משום דמרוחקים זה מזה ומבטלין זריעת הקרקע הוא דמוכר ג' אילנות מכר קרקע משום דלא חשיב עליה כולי האי ומיהו אין סברא לומר שימכור לו כל אותו קרקע בדמי אילנות לבד ואם הם מרוחקין יותר מדאי אין כאן בטול זריעה כלל בעבור האילנות ואמאי מכר מן הקרקע ולפיכך בעי כמה יהיו רחוקים ופסיק רבא דאין פחות מד' אמות ולא יותר מט"ז אמות והכי תניא בברייתא עד שש עשרה ומשמע ולא עד בכלל מדתנן [כלאים פ"ד מ"ט] גבי כלאים הנוטע כרמו שש עשרה אמה (ז) מותר להביא כלאים לשם דלא חשבינן ליה כרם כיון דהשורות רחוקות זו מזו שש עשרה אמה וחשבינן לכל שורה כאילו היתה נטועה בפני עצמה בשדה אחת ולפיכך לא מקרי כרם דבעינן שיהיו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב כזה ° ° או כזה ° ° וכן בשדה לא מיקרי שדה אילן אם היו האילנות רחוקים כזה השיעור ופחות מארבע אמות נמי אינו ראוי לזריעה ° ° דבעינן ° ° כדי שיעבור בקר וכליו דתניא [דף פג.] ד' (ח) שאמרו כדי עבודת הכרם ולא מיקרי שדה : ואת האילנות ° שביניהן . ° כלומר ושיהיה בין אילנות אלו ארבע אמות לכל אחד מהשלשה אילנות שהיים לו במכירתו לפחות כדי שלא יתמעט השיעור להיות בין אילן לאילן מהג' וכדאמרינן : יש לו קרקע . ליטע אילן אחר במקומו נראה דלא קנה קרקע אלא מקום האילן דוקא אלא דמשמע לן דכי היכי דסבר תנא דמכר לו קרקע עם האילנות וצריך ללקוט אותם [ה"נ] מכר לו למקום תשמיש הלקיטה וכדאמרן לעיל : לקחן בזה אחר זה. [ה] בשוק אחד [אחד] . לא מכר לו קרקע דלאו בר קרקע הוא וכדאמרן א"כ גם כשהשלשה הם שלו בכה"ג לא קנה קרקע : מקום קצר . הוא (ט) לעיקר האילן ומקום רחב הוא בגבהו של אילן : הארכובה שבגפן . מפני שמתעקם כמין ארכובה כשהוא מודד הרוחב למהוי כרם וכדאמרינן לעיל : מודד מפקק השני . משום שהוא המקום הבינוני וכן לשיעור הזה כשימדוד הרוחב הצריך בין אילן לאילן לא ימדוד ממש מעיקר האילן שהוא יותר קצר ולא ממש מגבהו של אילן שהוא יותר רחב אלא ממקום הבינוני : גרסי' בגמ' [דף פג.] בעי ר' ירמיה מכר לו ג' בדי אילן מהו א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש דתנן המבריך ג' גפנים ועיקריהם נראין ר' אלעזר בר צדוק אומר אם יש ביניהם מארבע אמות עד שמנה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין : כיצד הם עומדים רב אמר כשורה ורבי יוחנן אמר כתלתא. אבל כשורה

רש"י

יששה שלא יזיקנו : גמ' כל שרואה פני החמה . היינו כל אילן חוץ לקרקע : ואינו רואה פני החמה . היינו שמתחת לקרקע : וליחוש . כיון דאמרת היוצא מן הגזע שלו זימנין דמסקא ארעא שרטון ותגביה הקרקע שיתכסה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע ויראו כשלשה אילנות וכגון שהיה רוחב בין גזע לאילן כשיעור המפורש לקמן ואמר ליה לוקח תלתא אילני כו' : יקוץ . הא דקתני מתניתין היוצא מן הגזע שלו לא שיניחנו כן ויגדל אלא הרי הוא שלו ויקוץ אותו וישרפנו: תחתיהם . תחת עיקר האילן והנופות : וביניהם . קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לבין נופות אילן זה וחוצה להן סביב האילנות מקום שכלין נופות האילן ולחוץ כמלוא אורה המלקט התאנים וסלו בידו ללקט [פירות] הנופות החיצונות (התאנים) שבהן : וזה וזה . לא בעל האילן ולא בעל הקרקע אינן רשאין לזרוע אותו דרך כמלוא אורה וסלו : וכמה יהא ביניהם . דאמרינן בג' אילנות קנה קרקע דאי קרובים יותר מדאי הרי הן [כיער] העומד ליתלש ולא חשיבי ואי רחוקים יותר מדאי לא מצטרפי : מארבע אמות . לכל הפחות בין [א] אילן לאילן מן השלשה לבד עובי האילן שתהא המחרישה יכולה לחרוש ביניהם : ועד שמונה אמות . ולא שמונה אמות בכלל : עד שש עשרה . ולא שש עשרה בכלל : ואת האילנות . הקטנים שביניהן : ממקום קצר . מגובה גזע האילן הוא מודד השש עשרה או השמונה אמות : או ממקום רחב . סמוך לקרקע הוא עב : תא שמע . דמן הבינוני הוא מודד : הארכובה . גפן בחור מרכיבין אותו בגפן זקן כשהוא מודד ארבע אמות ביניהם כדי שיהא שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב : עיקר השני . פקק השני דתניא בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה ולא מן הראשון שרחב יותר מדאי ולא מן השלישי שקצר יותר מדאי אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות : כיצד הן עומדים . היאך נטעין הנך שלשה אילנות שהן מארבע אמות עד שש

*)וכ"כ הרבינו יונה שם שאינן חייבות רק דרבנן ול"ע דהא התם בדף [כ:] בעי רבינא מרבא ולא איפשיטא ואולי הג"י והרבינו יונה ס"ל דהא דדחי התם ולטעמיך כו' אלא הכא במ"ע כגון שאכל שיעורא דרבנן כו' אינו דחי' בעלמא אלא מסקנא הכי וכן משמע הלשון דקושטא דמלת' הוא וע"כ מוכרח לומר כן . אבל הרא"ש גם כתב ולא איפשיטא וכ"כ בשו"ע סי' קפ"ו סעיף ב' דספיקא הוא אם חייבות מדאורייתא או רק דרבנן . (ג"א)

אולי ד"ל שכתוב

[ד"ל וכמה א"ר חייא בר אבא וכו' פי' מדקאמר כו' (ג"א)]

גמ' *היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשין אמר רבי יוחנן כל הרואה פני החמה זה הוא מן הגזע ושאינו רואה פני החמה זה הוא מן השרשין א] וליחוש דילמא מסקא ארעא שרטון ואמר ליה תלתא זבנית לי ואית לי נמי ארעא אלא אמר ר' יצחק יקוץ וכן אמר רבי יוחנן יקוץ : קנה שלשה קנה קרקע : וכמה אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הרי זה קנה תחתיהן וביניהן א וחוצה להן *כמלוא אורה וסלו תניא נמי הכי הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו ואותו מלוא אורה וסלו אין זה וזה רשאים לזרען וכמה יהא ביניהן רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מארבע אמות ועד שמונה רבא אמר רב נחמן משמונה ועד שש עשרה *אמר רבא הלכתא מארבע אמות ועד שש עשרה תניא כוותיה דרבא כמה יהו מקורבין ארבע אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה אמה *(על שש עשרה אמה) ה"ז קנה את הקרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ הרי זה יש לו קרקע פחות מכאן או יתר ע"כ או שלקחן בזה אחר זה ה"ז לא קנה (א) את הקרקע ולא את האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי ת"ש הארכובה שבגפן אין מודדין אלא מעיקר השני : *כיצד הן עומדים רב

שלטי הגבורים

א הא דאמרינן זה קנה אילנות ותני קרקע וזה קנה תני קרקע ופי' רשב"ם לאו דוקא תני קרקע אלא בעל האילנות קנה מה שתחת האילנות וביניה' וחוצה להם כמלוא אורה וסלו ואפי' לא קנה אלא שנים השאר קנה בעל הקרקע וכ"כ מיי' ורי"ו כתב שבעל האילנות אין לו בגוף הקרקע כלום אפי' במה שתחתיהם שאין לו כח בקרקע אלא לענין זה שאם יבשו יקח אחרים ויטעם במקומו ואין חילוק בין המזיק בג' או בב' דאפי' בג' אין לו בגוף הקרקע כלום כיון שמכרו לאחר ואפי' בב' אם יבשו יטע אחרים במקומן וכן הדין בלא טענת חזקה אלא בב' שקנו יורש בשתם מאדם אחד [ו]' קרקע וזה אילנות אע"פ שהקונה אילן אחד בשדה חבירו לא קנה קרקע ואם יבש לא יטע אחר במקומו וגם המוכר יכול לתפור לו תחתיו למטה משכרשין רק בענין שלא יזיק לאילן אם אכלו שלש שנים וכא בטענה שמכרו לו ע"מ ליטע אחר תחתיו טענתו טענה לפיכך המוכר אילן יחידי לחבירו צריך למחות בו כדי שלא יחזיק בקרקע :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא: (ב) נ"ב דתני עלה ר"י אומר גר מביא כו': (ג) נ"ב אלו: (ד) וכמה הוא שיעור תחת האילן כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד אורה וסלו : (ה) נ"ל וביניהן בין : (ו) יותר מדאי דאם כן מ"ש כצ"ל והשאר נמחק [וכ"ה בד"ק] : (ז) נ"ב על ט"ז אמה : (ח) נ"ב אמות : (ט) נ"ב סמוך :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כל : [ב] נ"ב פי' להודיע לנו הסוגיא שהיא דרך התלמוד : [ג] נ"ב אחד : [ד] נ"ב נ"ל קנה קרקע : [ה] בשוק אחד לא מכר כצ"ל ותי' אחד השני נ"ל מוקף :

השגות הראב"ד

א] כתב הרב אלפס ז"ל וליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון וכו' עד וכן אמר ר' יוחנן יקוץ : כתב הראב"ד ז"ל תמה אני למה שניה הרב שלא הזכיר דברי רב נחמן שאמר נקטינן דקל אין לו גזע ופריש רב פפא לפי שאין לו גזע כלומר אין דרכן להוציא ענפים אלא מראשו או משרשיו ואם ראית ענף יוצא מגזעו דע כי משרשו היה ונתגלה שרשו עד שנראה בו כגזע והרי הוא לבעל הקרקע כאילן אחד לר"ע וכשנים לרבנן ואולי מפני שסבר הרב כי לר"ע אפי' לאילן אחד יש לו קרקע . והעד על סברתו זאת שכן הביא פי' מ"ס מימרא דנהרדעא דאמרי האי מאן דזבין דיקלא לחבריה קני ליה משפוליה עד תהומא ומוקי לה רבא בבא מחמת טענה הא לאו בבי"א אמר ליה כורכמא רשקא זביני לך עקור כורכמך וזיל . ונראה כי הוא סובר בזה שאפי' לא בא מחמת טענה יש לו עד התהום ואפי' בדקל אחד . מ"מ אין סברתו נכונה בזה כי אין לדחות סוגיא מוכחת בכלל זה ומלתא דרב נחמן דאמר נקטינן וסוגיא דנהרדעי יעידו נגדו . ואם יטעון עלינו טוען כיון דאמר ר"ע מוכר בעין יפה מוכר לשני אילנות אע"ג דמזדרע ביניהו יש להן קרקע א"כ אפי' אילן אחד נמי . נשוב ונאמר ב' אילנות חשיבי אילן אחד לא חשיב מידי דהוה אהלתא סיגי דמייתא דאע"ג דלא מזדרע ביניהו כיון דלא חשיבי ליה להו קרקע והשכחן נמי לר"מ דס"ל הכי שנים יש להם קרקע אחד אין לו קרקע . וכיון דאיכא תנא דס"ל הכי וסוגיא נמי הכי אזלא ליש לן למדחי סוגיא בכדי :

רב אמר כשורה ור' יוחנן אמר כחצובא מאן דאמר כשורה כ"ש כחצובא ומ"ד כחצובא אבל כשורה לא והלכתא כר' יוחנן *מכר לו [דף פג.-רא"י] שנים בתוך שדהו ואחד על המצר שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו או שהפסיק בור או אמת המים ביניהן או רה"ר הרי אלו כולן עלו בתיקו וקי"ל דכל תיקו דממונא [תוספתא] חומרא לתובע וקולא לנתבע: °מתני' *המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה [אבל (א) בדקה מכר את הראש מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש מכר את הקנה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הקנה] [תוספתא] ארבע ²מדות במוכרים מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות המוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהם יכול לחזור בו שחמתית ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית עצים של זית ונמצאו של שקמה של שקמה ונמצאו של זית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהן יכולין [תוספתא] לחזור בהן: °גמ' אמר רב חסדא ³מכר לו שוה חמש בשש והוקרו ועמדו על שמונה מי נתאנה

רש"י

עשרה כילד סדר נטיעתן דקנה קרקע: כשורה. זה אצל זה: כחצובא. כזה ० ० ०: כל שכן כחצובא. דאין הקרקע [דף פג.-רא"י] ० ראויה להרישה ולא שיירה לעצמה: מכר לו שנים. שני אילנות בתוך שלו בקלה שדהו וקנה אחד בשל חבירו סמוך לאלו: או רה"ר. שאינו רוחב שם עשרה אמה [א]: מתני' לא מכר הרגלים. בתוספתא תניא במה דברים אמורים במקום שלא נהגו אבל נהגו הכל כמנהג המדינה: מכר את הקנה. היא הריאה ונקראת על שם הקנה שלה: ארבע מדות. ארבעה דינים חלוקים זה מזה בדמפרש ואזיל: מכר לו חטין יפות. שהתנה עמו ליתן לו חטין יפות: יפות ונמצאו רעות. אין זה מקח טעות שיוכלו שניהם לחזור כי חטין התנה לתת לו וחטין נותן לו ואי משום דנמצאו רעות הוי כאונאה ולכך יכול לחזור בו מי שנתאנה אבל המוכר אפילו אם הוקרו לא יוכל לחזור בו דמי שנתאנה ידו על העליונה כדתנן בהזהב רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני ואפילו רבי נתן דפליג התם מודה הכא דהכא קאי הטעו דלא נתן לו כמה שהתנה אבל התם נתן לו כמה שהתנה אלא שנותן לו ביוקר ולכך קאמר קנה והמקח קיים ומחזיר לו אונאה וכן פסק רבא: מוכר יכול לחזור. כי הוא נתאנה: אין אחד מהם יכול לחזור. אפילו הוקר או הוזל ואם הוזל לא מצי הלוקח לומר אני ליפות נתכוונתי לקנות והא דאמינא רעות משום דרע רע יאמר הקונה או להפך מוכר יאמר אני חוזר אני לרעות נתכוונתי למכור והא דאמינא יפות משום טוב טוב יאמר המוכר: שחמתית. אדומה כחמה: ונמצאת לבנה. הן שני מינין וכן כל הנך דמייתי דאיכא דניחא ליה בהאי ואיכא דניחא ליה בהאי הילכך הוי מקח טעות לשניהן: ושניהן יכולין לחזור. אבל ביפות ונמצאו רעות כ"ע ניחא ליה ביפות ולא ברעות: יין ונמצא חומץ. איכא דניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא: גמ' שוה חמש בשש. נתאנה לוקח שתות מעות לוקח יכול לחזור בו כמתניתין דפרק הזהב דמי שנתאנה ידו על העליונה ודלא כרבא דפסק

נמוקי יוסף

כשורה לא והלכתא כר' יוחנן בעי רב פפא מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר שנים בתוך שלו ואחד בשל חבירו או שהפסיק בור או אמת המים ביניהם או רה"ר מהו תיקו וקי"ל דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע. פירוש מאילן אחד נתפשטו שני ענפים ונתרחקו הרבה עד שיעור ד' אמות על הארץ ומתחת נשרשו נדון אותה כג' אילנות אע"פ שבאו מאילן אחד כדאמרינן בהברכה שהשלשה גפנים שנברכו מתחת הארץ ועיקריהן נראין כלומר שנשרשו נדונין כששה גפנים למהוי כרם לחייב בזריעה דהשתא הוו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב דאילו [נר מצוה] בהברכת שתים לא להוי אלא ארבע שהן שתים (ב) בלבד ולא הוי כרם וכדאמרן: כשורה. מכודרין: כחצובא. כגון מושב קנקן שיש לו שלש רגלים האחד כנגד אמצעות השנים וטעמא דרבי יוחנן משום דכשהן נטועים בענין זה אין דרך לזרוע שם בינתים והוי כשדה אילן וקנה קרקע: [חומרא לתובע] (ג) [תוספתא] ולא קנה קרקע דלא מיקרי שדה אילן כיון דהוו כאלו אינן יחד בשדה אחת ומיהו כבר פסקנו לעיל דקנה אילנות שביניהם ואע"פ דאפשר שנפסיק בין האילנות אבל אם היה שם רכבא דדקלי ושיירה לעצמו בפירוש ומפסיק בין האילנות הייט כבעיא דאמת המים ורשות הרבים שעלתה בתיקו: [גמרא דף פג.] הנוטע כרמו ח' אמות וכו'. כבר פירשנו לעיל דכשאין ד' אמות בין שורה לשורה שהוא צריך לעבודת הכרם שהוא כדי בקר וכליו אין לו דין כרם ומותר לזרוע כלאים סמוך לששה טפחים כדין גפן יחידית שא"צ להרחיק הזריעה מעיקר אלא ששה טפחים ואם [ג] כן (ד) יש בין שורה לשורה ח' אמות שלימות לא הוי כרם משום דמרוחקין השורות טפי וגחשבת כל שורה ושורה בפני עצמה ואכן בעינן כדפירשנו לעיל שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב לפחות ובירושלמי דכלאים פוסק כר"מ ור"ש ודוקא בשתי שורות אבל ג' שורות אפילו נטען על פחות מד' אמות [אסור דתנן כרם הנטוע על פחות מארבע אמות אינו כרם דברי] ר' שמעון וחכמים אומרים כרם ורואין את האמצעים כאילו אינם: ואסור לזרוע בינתיים עד שיהא שמונה אמות בין שורה לשורה בתחלת נטיעתן אבל אם חרבו השורות האמצעיות בענין שיהיה בין שורה לשורה הנשארות שם עשרה אמה כדרבי אליעזר בן יעקב דתנן ר"א בן יעקב אומר משום רבי חנינא אפילו חרבו האמצעים ואין בין שורה לחברתה שם עשרה אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחלה נטעו היה מותר בשמנה אמות וכתבו מגדולי המחברים ז"ל והלכתא כר"א בן יעקב דמשנתו קב ונקי ולפי זה צריך לומר דשיעורא דכלאים ודקניה אינן שוין אלא דמכלאים שמעינו האי שיעורא דשם עשרה אמה מייתינן ראיה דחשיב שיעור ומשערינן ביה בקניה: קי"ל בפ"ק דקדושין (דף לז.) דכלאי הכרם אסורים מדברי סופרים בחו"ל מפני שאסורין בהנאה בארץ וקי"ל כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד כדאמר ר"נ [בר יצחק] [בברכות דף כב.] מדאמר רחמנא לא תזרע כרמך כלאים דמשמע לא תזרע כרמך דהיינו חרצן עם כלאים ואם בארץ כן כ"ש בחוצה לארץ שאינו נאסר כלל אלא במפולת יד השלשה מינים ואע"פ שמותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ מיהו אסור באכילה ובלבד שיראנו לוקט הלכך אם הירק סמוך לכרם ד' אמות אסור כמו שאסור לזרוע שם כלאים וכן אם הוא סמוך ד' אמות מהערים. ערים [ריש פ"ו דכלאים] אלו הגפנים שאנו נוטעים בתלרות ואם הם חמשה או יותר והדלה אותם על גבי מוטות או שבכה צריך להרחיק מהם ארבע אמות והירק שנטוע תוך ארבע אמות לעיקרן אסור כדאמר בכרם אבל פחות מחמשה אין אוסרין: מתני' בבהמה גסה אין דרך למכור אלא כל אחד מאלו בפני עצמה ומש"ה לא מכר אבל בבהמה דקה דרך למכור את הרגלים עם הראש דלא חשיבי כולי האי וכן נמי הכבד עם הריאה אבל איפכא לא שהחשוב אינו נמכר עם מי שאינו חשוב ואינו דין שיהא טפל לו ומיהו תניא בתוס' [מכילתין פ"ד] בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה: ד' מדות וכו'. התנא שנה לנו הארבע דרכים שאפשר בענין חזרת המקח שהן או הלוקח לבדו או המוכר לבדו או אין שום אחד מהם או שניהם יחד כשיש טעות במקח כגון שמכר לו רעות ביפות אע"פ שאין אונאה בדמים לוקח יכול לחזור בו שהרי הטעהו וכן המוכר היכא שהטעהו הלוקח ואמר לו חטים הללו נחשבות רעות בעיר הזאת ובעבור זה מכרן וא"כ מצא שהיו מחשיבים אותו ליפות הרי הטעהו ומוכר יכול לחזור אבל אם אמר לו המוכר רעות הן ונמצא שהיו רעות שברעות לא מצי אמר לוקח לא קניתים אדעתא דהכי שיהיו כ"כ רעות וכן ההפך ביפות לא מצי אמר מוכר לא מכרתים אדעתא דהכי שיהיו יפות שביפות דהא יפות ורעות קאמר ליה והכל בכלל ואם שאל לו שחמתית שהם חטין אדומים מפני שעושים קמח מרובה ונותן לו חטים לבנה או שאל לו לבנה משום שעושה הפת יותר נאה ויפה הרי אלו כשני מינין והוי כמקח טעות וכל אחד מהם יכול לחזור בו שאם זה לא קנה דבר של זה גם מכירתו של זה אינה מכירה: גמ' הא דרב חסדא דאמר בין שתות מעות שנתאנה הלוקח בין שתות מקח שנתאנה המוכר הכל שוה לענין אונאה אתיא כהלכתא דקי"ל [ב"מ דף מט:] שתות מעות נמי שנינו וכן הא דאמר שהמתאנה יכול לחזור בו ולא המאנה ומטעמא דאמר הכא הוא וכדמשמע ממתני' דאפילו בביטול מקח דאמרינן בעלמא דשניהם חוזרים אמרינן במתני' דהמתאנה דוקא יכול לחזור בו ולא המאנה דהיכא שנתיקרו לא מצי למיהדר ביה מוכר משום דא"ל לוקח אי לאו דאוניתן וכו' וכ"ש באונאה שהמקח קיים שאין שום אחד מהן יכול לחזור בו וקי"ל כרבא דאמר [שם דף נ:] שתות קנה ומחזיר אונאה שהמתאנה דוקא יכול לחזור בו כלומר לתבוע אונאתו ולא המאנה דלא מצי למימר ליה החזר לי מקחי ולא קי"ל כרב חסדא בהא דאמר דבאונאה חוזר אע"ג דבעיקר מילתיה קי"ל כוותיה וכן פסק הרי"ף דכרבא קי"ל בהא והא דמייתי ראיה ממתני' אע"ג דמתני' הוא ביטול מקח והא דרב חסדא היא אונאה כבר פי' דלפי דין ביטול מקח דשניהם חוזרין מייתי דאפ"ה אמרינן דלוקח דוקא חוזר ולפיכך דין אונאה דלעולם [אינם] חוזרין דין הוא שנשמע שהמתאנה יתבע אונאתו והמאנה לא מצי למימר ליה החזר לי מקחי ומיהו משום דקי"ל דיתר משתות אינו שוה עם אונאה שהיא שתות צריך לן למימר דבמתני' אע"פ שהמתאנה יכול לחזור ולא המאנה היינו לומר שהמאנה אינו יכול לחזור בו מעצמו בלא שום תביעה אבל היכא שהמתאנה יתבע ממנו אונאתו

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' בו' וכו' והא דרב חסדא לכאורה פשיטא היא ולא נצרכה אלא לאשמועי' דאע"ג דאמר ליה לוקח למוכר מעיקרא תן לי מעותי סד"א משעת אמירה נתבטל המקח קמ"ל דלא נתבטל וכו': אמר הכותב לכאורה ודאי פשיטא וכי מעיינת בה שפיר צריכה ויש לנו בה פי' על דעת רבינו הגדול ז"ל והפי' שכתוב בכאן אינו שא"כ היה לו לרב חסדא לפרש ואין דרך התלמוד לומר כגון זו שלא באו לסתום ולסמוך על פירושו של בעל המאור הזה ז"ל ועוד דאי הכי מנא ליה הא דאי לא נבכי אתיא מאי קמ"ל לאו מלתא דמתני' מקח טעות כעין בטול מקח הוא וקמ"ל שמי שנתאנה חוזר ולא כאחר אבל לעולם אימא לך אפי' באונאה מכיון שאמר הלה תן לי מעותי נתבטל המקח לגמרי שאין זו קניה שיהא צריך מפיכה וכן הוא באמת:

המאור הגדול

אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקרו ועמדו על שמנה ולפיכך רוצה מוכר לחזור בו לחזור בו דמי נתאנה לוקח הילכך לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר והא דרב חסדא לכאורה היא ולא נצרכה אלא לאשמועי' דאע"ג דא"ל לוקח למוכר מעיקרא תן לי מעותי סד"א משעת אמירה נתבטל המקח (ה) הא קמ"ל דלא נתבטל עד שיקבל מעותיו וכ"ז שלא קבל מעותיו נתקיים המקח ואזלינן בו דמעיקרא ויד לוקח על העליונה כדין מי שהוטל עליו והא הוא דאיצטריכא ליה לרב חסדא לאשמעי' אתה מפרש במכר לו שוה שש בחמש והוזלו כגון דא"ל מוכר ללוקח מעיקרא תן לי מקחי וכן אתה בדתנא תונא רעות ונמצאו יפות כולה על דרך זה ודחינן מאי דילמא דרב חסדא תרווייהו מצי משום דתרווייהו מעיקרא מימעא טעו ולא ידעו כמה שוה הילכך סבי א"ל המתאונה תן לי מקחי מוכר או תן לי מעותי אם הוא לוקח מההיא שעתא נתבטל המקח ומתני' היינו טעמא דלא מצי

*ליתהדר בהו משום דליכא טעותא אלא מחד צד דיפות ונמצאו רעות אמרינן מידע הוה ידע המוכר דרעות נינהו והאי דקאמר יפות משום דאזל לו או יתהלל ולפיכך לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר וכן רעות ונמצאו יפות מידע הוה ידע לוקח דיפות אינהו משום דרע רע יאמר הקונה הוה אמר רעות הילכך כיון דליכא טעותא אלא מצד א' אין התורה מאותו הצד והלכתא כוותיה דרב חסדא בדין בטול מקח הכל כמו שפי' הרי"ף ז"ל בהלכותיו

עין משפט: א מיי' פי"ז מהל' מכירה טוש"ע ח"מ סי' רכ: ב מיי' שם • לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכו: ג מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ: שם:

הגהות הב"ח: (א) נ"ל בבהמה דקה: (ב) נ"ב כנגד שתים: (ג) נ"ל וקולא לנתבע: (ד) נ"ב אם: (ה) פי' רב נסים:

[דף קצו ע"א] גי' רש [וכ"ה סב"ח] [דף קצו ע"ב]

הגהות מא"י: [א] נ"ב אלא מד' אמות עד ע"ז: [ב] תיבת נמחק:

א מיי' פ"ג מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קלא ר :
ב מיי' פ"ד שם סמג שם טוש"מ סי' ר :

אונאתו אף המתנה יכול לחזור בו ולומר או יחזיר לי מקחי או ישתוק מאונאתו אבל לענין אונאת שתות לא מצי מתנה למטען בשום צד אלא יחזיר לו אונאתו ומטעמא דרב חסדא דא"ל אי לאו דאוניתן לא וכו' והשתא דאוניתן וכו' א"כ מלינו חוטא נשכר ואע"פ שנתאנה המוכר בשהוקרו מ"מ מי נתאנה מעיקרא לוקח א"כ לוקח יכול לחזור בו דוקא כדין אונאה כדפי' וכדין ביטול מקח וכדפי' : גרסינן בירושלמי מכר לו שוה חמש בשש ולא הספיק ליטא וליתן עד שהוקרו ונעשה בשבע רבי יעקב בר אמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כשם שהמקח
נר מצוה בטל מאלו זה [בטל מאלו זה]

נתאנה לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דף פד. מאי טעמא [א] *דאמר ליה אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו מכר לו שוה שש בחמש והוזלו ועמדו על שלש מי נתאנה מוכר מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דאמר ליה אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו [א] חזינן לגאון דקא מוקמי להא דרב חסדא לענין לקבולי מי שפרע וכד מעיינת בהא שמעתא לא סלקא בהאי סברא כל עיקר ומסתברא לן אנן דלא קיימא דרב חסדא אלא אליבא דמאן דאמר מי שהוטל עליו ידו על העליונה והא דרב חסדא ליתא דהא קא פסק רבא הילכתא א שתות קנה ומחזיר אונאה אלא מיהו כי ליתיה לדרב חסדא בשתות הוא דליתיה אבל בביטול מקח (א) כגון שמכר לו שוה ארבע בחמש ולא הספיק בכדי שיראה לתגר או לקרובו עד שהוקרו ועמדו בשבע לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לוקח למוכר אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך וכן המוכר שמכר שוה חמש בארבע והוזל ועמד על שלש מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח דא"ל אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך דאע"ג דדחינן ואמרינן ממאי דילמא הא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרי בהו ומתניתין היינו טעמא משום דרע רע יאמר הקונה לא בטילה הא דרב חסדא (ב) דלא דחינן מימרא בדילמא וטעמא דרב חסדא טעמא דמיסתבר הוא : דף פד: *מתני' המוכר *פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד תוספתא ולא משך לא קנה ואם היה פקח שוכר את מקומן הלוקח פשתן מחבירו ה"ז לא קנה עד שיטלטלנו ממקומו ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה :

דף פה. גמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם *קונה לו בכל מקום חוץ מרשות הרבים ר' יוחנן ורשב"ל דאמרי תרוייהו אפילו ברשות הרבים אמר רב פפא ולא פליגי כאן ברשות הרבים כאן בסימטא ואמאי קרו לה רשות הרבים לפי שאינה רשות היחיד והכי נמי מיסתברא דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן ב כליו תוספתא של אדם ב כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה יש לו רשות להניחו אין אין לו רשות [ג] להניחו לא שמע מינה והא דתניא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח בד"א במדה

רש"י

דפסק כרבי נתן דאמר קנה ומחזיר אונאה: ולא מוכר. אע"ג דהוקרו ועמדו על שמונה דהוי ביטול מקח : דא"ל אי לאו דאוניתן. בשעת המקח היה המקח קיים ולא מצית הדרת בך השתא הדרת בך א"כ הוי חוטא נשכר : ותנא תונא. תנא דמתניתין מסייע ליה: לוקח יכול לחזור בו. ולא מוכר אפילו הוקרו להכי רבותא נריך למיתנייה : לענין קבולי מי שפרע. לענין זה קאמר ולא מוכר דאי בעי מוכר למיהדר ביה בעי לקבולי מי שפרע : משום דרע רע יאמר הקונה . כלומר ביפות ונמצאו רעות (א) אם הוקרו [ג]מצי לוקח למימר לא נתאניתי כי בחזקת רעות לקחתי דרע רע יאמר הקונה : מתני' המוכר פירות לחבירו . משך בסימטא או בחצר [ד] שאינה של שניהן קנה אע"פ שלא מדד וכגון שפוסק לו תחלה הדמים בכך יתן המדה דאין המדידה כי אם גילוי מילתא בעלמא לידע כמה מכר לו אבל לא פסק לו הדמים [ה] מודד ומושך לא קנה דלא סמכי דעתייהו דהמוכר יכול להעלות הדמים כמה שרוצה וזה יכול לומר לא אקנה כי אם בזול : אם היה פקח . הלוקח שוכר את מקומו אם ברשות בעלים ובשליפי רברבי איירי דאין דרכו להגביה לכך קני במשיכה : פשתן . אין דרכו [ו] למשוך כדמפרש בגמרא משום דמישתמיט [ז] : עד שיטלטלנו . דהיינו הגבהה ואורחא דמילתא נקט דדרך מגביה ליתנו במקום אחר ואפי' מידי [ח] דאורחי' במשיכה אם דרכו להגביה אינו נקנה כ"א בהגבהה : גמ' כליו של אדם . של לוקח אם פסק הדמים קונה לו בכל מקום אפילו ברשות מוכר וכגון דא"ל בהדיא יקנה לך כליך כדאמרינן לקמן :שיש לו רשות. כגון בסימטא וחצר השותפין ורשות מוכר [ט]: עד שלא נתמלאת המדה למוכר . דמוכר יכול לחזור בו וטעמא כדמוקי לה :

ואקשינן תמן תנינן יפות ונמצאו רעות לוקח חוזר בו ולא מוכר ולא אמרת הכין פי' דקס"ד דההיא דרבי יוחנן בדאיכא כסף ומאי לא הספיק ליטא וליתן שלא משך וקאמר שניהן חוזרים ואינם מקבלים מי שפרע ולהכי אקשינן ליה ממתני' דקתני דהיכא דמשך דמתאנה חוזר בו ואינו מקבל מי שפרע אבל מאנה אינו חוזר בו בלא מי שפרע ופריק אתיא כמ"ד הנושא ונותן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע כלומר דההיא דר' יוחנן שלא הספיק ליטא המקח ולא ליתן המעות ואין כאן מי שפרע והא קמ"ל דיכולין לחזור בהן לגמרי ואפילו משום מחוסרי אמנה אין בו כיון שנשתנה השער: גרסינן בגמ' [דף פד.] שחמתית ונמצאת וכו' אמר רב פפא ש"מ שמשא סומקא היא תדע (ג) דסמקא לפרא ופניא והא דלא חזיא ליה כוליה יומא כהורין הוא דלא בריאן : [י] כיון דלית ביה אלא ב' מינים א' אדום ואחד לבן וקרי לשון חמה לאדום ש"מ שמש אדום ונפקא מינה לנודר מן האדום שיהא אסור באורו של שמש : מתני' משך וכו'. בסימטא או בחצר של שניהם מיירי משום דברשותו הוא קונה דסימטא הוא בליטה סמוכה לרה"ר ויש רשות לכל אדם להניח שם כליו וא"כ הוי כחצר של שניהם שיש לו חלק בה אבל ברשות מוכר פשיטא דמשיכה לא מהניא וברשות לוקח ממש פשיטא דקנה ומוכח בגמ'(ד) דמשיכה מהני אפילו בכליו דמוכר : ולא מדד. דאע"פ שלא מדד קנה משום דמדידה לא הוי אלא גלוי מילתא בעלמא ומיהו מוקמינן לקמן מתני' בשפסק סכום המקח דאם לא כן לא סמכא דעתייהו ואז המשיכה לא הוי מהניא : מדד ולא משך. כלומר אפילו בשפסק דמי המקח כיון שלא מדד לתוך כליו של לוקח אבל אם מדד לתוך כליו של לוקח קנה כיון שהמוכר נתנו ברשותו של לוקח וכן אם מדד הלוקח והגביה ידו במדידה אפילו המדה של מוכר קנאו בהגבהה ואפילו ברה"ר דהגבהה קונה בכ"מ : ואם היה פקח. הלוקח כשמדדו המוכר ע"ג סמטא או בבית המוכר וירא שמא יחזור מן המקח ישכור לו מקום הפירות ואז יהיה רשותו ולא יוכל המוכר לחזור בו : הלוקח פשתן. מפורש בגמ' : גמ' [חוץ מרה"ר וכו']. הלכך אם מדד המוכר פירותיו לתוך קופתו של לוקח בעוד שהיא בסמטא או בחצר של שניהם קנה לוקח אבל ברה"ר ובחצר שאינה של שניהן וכ"ש ברשות מוכר לא קנה משום דאין לו רשות בו והכלי בטל אגב הרשות ואינו קונה עד שיתן לו רשות בעל הקרקע וטעמא משום דהוי קנין זה מטעם משיכה אבל מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר [שאינה] של שניהם וכדפירשנו בתחלת פירקין והגבהה עדיף מינייהו דאילו הגבהה פירשנו התם דקונה בכל מקום כלומר אפילו ברשות מוכר ומשיכה ומסירה אפילו אמר ליה מוכר זיל חזק וקנה לא קנה לוקח כיון דברשות מוכר הוא אא"כ יש לו ללוקח כלי ברשות מוכר וא"ל זיל קנה כדאמרינן הכא בסמוך משום דכיון דא"ל הכי הוי כאילו משאיל לו מקום כליו ומש"ה קנה ומיהו הני מילי אחר שפסק דמים אבל בלאו הכי לא וכדאיתא בסמוך מדתניא לקמן פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהם . כיון שטעמו סכום המקח : מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהם . ואע"ג דפרקו משאם . ובעי הכי כלומר כיון שפרקו המשא ברשות לוקח מה לי אם פסק ערך הדמים או לא הא קנאם רשותו ותירץ דלא סמכה דעתא על מקח זה לא המוכר ולא הלוקח דשמא ישאל המוכר יותר ממה שיתן בהם הלוקח וכל היכא דקיילי דמים הרי הוא פסק כדאיתא בגמ' : [ארבע מדות במוכרים. פי'] *) ארבע דינים חלוקים יש במוכרים [מדה ראשונה] אם מודד המוכר במדה שאינה של שניהם עד שלא נתמלאת המדה עומדת בחזקת המוכר ואי בעי למיהדר מצי למיהדר מן המכירה או אם נשפך היין או השמן נשפך לו דלדעת כן השאילוה לו שתהיה ברשותו למדוד אבל לאחר שנתמלאת המדה היא ברשות לוקח דאדעתא דהכי נשאלה לו שתהיה ברשותו הכלי כשהוא מלא כדי שיבליע שם שמנו עד שיספוק אותו בכליו והלכך אין המוכר יכול לחזור בו ואם נשפך נשפך ללוקח וכגון שלא תהיה המדה ביד המוכר אלא שהניחה בסימטא או בחצר של שניהם משום דהוי ככליו ולא תימא דהיינו דוקא כשמכר לו המוכר היין בשנים עשר סלעים אבל אם אמר לו לוג בסלע הוי כאילו מכר לו לוג לוג בפני עצמו ואם הניחו בקרקע סימטא שוב לא הוי ברשות מוכר דזה אינו דכיון שהכלי מושאל אדעתא דהכי מושאל שתהיה ברשות מוכר עד שתתמלא המדה [הרי כאן מדה א'. מדה שניה] . אם היתה המדה

*) מה שפי' המפרש הזה בד' מדות כמו כן הוא פי' של הרשב"א ז"ל והר"ן ז"ל ורשב"ם פי' בע"א ע"ש . ד"ת

הגהות הב"ח
(א) נ"ב איתא: (ב) נ"ב בתרוייהו : (ג) דקא סומקא כצ"ל: (ד) צ"ל דהך משיכה :

הגהות חו"י
(א) נ"ב עי' בגמ' ורשב"ם דף פ"ד גם במאור הגדול ובמ"ה :

הגהות מא"י
[א] נ"ב וא"ת כיון משתות דקי"ל דבטל מקח ואפי' המתאנה יכול לחזור בו אמאי לא אמר נמי התם אי לאו דאוניתן כו' וי"ל לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל : [ב] נ"ב כגון רס"ר: [ג] נ"ב אם בא המוכר לחזור:[ד] שהיא של שניהן כצ"ל: [ה] נ"ב אפי': [ו] נ"ב והיינו שליפי זוטרי : [ז] דמישתמיט לא קנה במשיכה עד שיטלטלנו כצ"ל והד"א : [ח] נ"ב כדאמר לקמן ל"ש אלא בדברים שאין דרכן בהגבהה כו' : [ט] נ"ב וכגון דא"ל זיל וקני : [י] נ"ב פי' :

השגות הראב"ד

[א] כתב הרב אלפס ז"ל חזינן לגאון דקא מוקים להא דרב חסדא לענין וכו' עד מי שהוטל עליו ידו על העליונה : כתב הראב"ד ז"ל הטעם הזה לא יועיל ולא יציל . ומה יעשה הרב ז"ל במה שהקשו על רב חסדא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרו בהו ומתני' היינו טעמא כו' והיאך יקשו דבר שאינו לשום אדם . אלא ודאי עיקר וברור כמו שפי' גאון ז"ל דברי רב חסדא בנתינת מעות בלבד בלא משיכה וגבי מי שנתאנה אין עליו אפי' מי שפרע ויכול לחזור בו שלא אמרו מי שפרע אלא בזמן שהמקח שוה וחזר בו אחד מהם . וקא בעי הא מלתא במה שאמרו פ' איזהו נשך ותהוי נמי ר' שמעון אימר דאמר ר' שמעון בתר תרעא בתרי תרעא מי אמר כו'. ואשמעי' רב חסדא דאע"ג דדמיא הא מלתא לבטול מקח דאיכא צד חזרה מ"מ גבי מי שנתאנה . אבל לגבי המאנה ליכא דין חזרה ואם חוזר בו מקבל מי שפרע כדין כל מכר בעלמא מהאי טעמא דאמר ליה אי לאו אוניתן כו'. ומסתייע רב חסדא ממתני' שסברי יפות ונמצאו רעות כיון דאיכא שנוי השם כביטול מקח דמי ואיכא דין חזרה אפי' בפחות משתות ואפי' הכי לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר מאי טעמא לא משום דאמר ליה אי לא אוניתן לא מצית הדרת בך ש"מ . ואם תאמר רב חסדא אטו לית ליה ביטול מקח שניהם חוזרים אית ליה . מיהו דוקא היכא דאמר ליה הב לי אונאתאי מצי האיך למימר ליה לא יהיבנא אלא הדרנא בי אבל אי מקבל עליה אוניתיה והאיך בעי למהדר ביה לא מצי למהדר ביה מהאי טעמא דרב חסדא . ואקשו עליה דרב חסדא ממאי דלמא דרב חסדא תרוייהו מצי הדרי בהו . כלומר כל היכא דאיכא דין חזרה בלא מי שפרע כיון דדמי לביטול מקח תרוייהו הדרי בהו ומתני' לאו כבטול מקח דמי דליכא שנוי השם דאורחיה דמוכר למימר יפות אני מוכר לך והלוקח אורחיה למימר רעות אף אלא מתני' משום כדי הונאה וקסבר מי שהוטל עליו ידו על העליונה ויש אגלי בשמועה זו פירוש מכוון ובפי' המשנה לדעת רב חסדא ולדעת המקשה . וקי"ל כרב חסדא :

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ויראה דאפי' פחות מכתות אסור לאונות אם יש בו שוה פרוטה כיון שיודע שאין מקחו שוה כך דהתורה אמרה אל תונו בכל שיש בו שווי ממון שגזירה תורה שלא יונה את חבירו אלא שחכמים אמרו עד שתות הוי מחילה לפי שכן הוא דרך מקח וממכר שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוין דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול טעות עד שתות אבל אם המוכר בקי בערך ממכרו ואין הלוקח בקי כל כך או אם הלוקח תגר ובקי בערך המקח יותר מהמוכר אל יונו זה את זה אם לא שפירש חוץ ממטבע שכל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר לכתחלה להוציא ביפה שנים אחר יקבלנו מידו ואין בו הפסד כלל או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך ופעמים הלוקח חפץ במקח ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שויו ופעמים שהמוכר מזלזל בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל מקח ואין כאן אונאה כלל וירא שמים יוצא ידי שניהם : וכתב רבינו בפ' הזהב דאם המתאנה חפץ במקחו ואינו שואל אונאתו אין המאנה יכול לבטלו וכ"כ מיי' אבל רבינו יונה כתב אפי' אם אין המתאנה תובע אונאתו יכול המאנה לבטלו שכל זמן שהמתאנה יכול לחזור המאנה יכול ג"כ לחזור דכיון שהאונאה יתר על שתות אין המקח ראוי להתקיים והוי כמו נושא ונותן בדברים בלא משיכה ואם המתאנה נתרצה במקח אין יכול לחזור בו אא"כ וכן אם נתאנה לוקח ביותר על שתות ושהה בכדי שיראה לתגר או לקרובו אע"פ דאמרו רבנן מוכר לעולם חוזר הכא אינו יכול לחזור כיון שנתקיים המקח גבי לוקח שנתאנה והכי מסתבר להרא"ש ז"ל: כתב הרא"ש ואם נתעצל ולא חקר לידע אם נתאנה בלא עכוב אונס מוחל אונאתו ע"כ ויש לדקדק בלשונו שאם מכירו שאירעו אונס יכול לחזור בו עדיין כד"א בלוקח שהרי מקחו בידו ויכול להראותו אבל מוכר שנתאנה חוזר לעולם שאינו יודע ערך ממכרו עד שיזדמן לו מקח כאותו שמכר ומודע לו שטעה וכתב מיי' לפיכך היה המקח דבר שאין בו שינוי והוא כולו שוה כגון פלפלים וכיוצא בו ה"ז אינו חוזר אלא עד כדי שישאל בשער שבשוק בלבד ע"כ:שאלה להרא"ש הא דאמרי' מוכר לעולם חוזר עד מתי יהיה זה ועוד שאפשר שאדם דחוק לפי שעה ומכר שוה סלע בדינר מחמת דחקו וכשיזדמנו לו מעות יחזור וכן פעמים שהשער משתנה. תשובה. דע שמפני שינוי השער אינו יכול לחזור וגם אם זלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה שניכר שמפני דחקו הוצרך לזלזל אינו יכול לחזור כי ידע ומחיל:

כתב ריא"ז

ב היו הפירות בחצירו של לוקח חצירו קנה לו ואע"פ שהיו כליו של מוכר כמבואר בקונט' הראיות :

המדה של אחד מהם . כלומר של לוקח אע"פ שאמר לו הין בשנים עשר סלעים [ג] כיון שאמר לו [בפירוש] לוג בסלע ראשון ראשון קנה ובלבד שיהו סימנים בהין לכל לוג ולוג וכדאמר רב כהנא [דף פו:] שנתות היו בהין הלכך קנה דכליו קונה לו כל מקום שיש לו רשות להניחו כ הכא בסימטא ואל תתמה על הלשון שאמר של אחד מהם כיון שאינו רוצה לומר אלא לוקח דאגב שאמר שאינה של שניהם נקט נמי של אחד מהם ובכי האי גוונא איכא ביבמות [דף יט: נר"ם] ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה ומוכח התם דדוקא במיוחדת מהן קאמר הרי כאן שתי מדות : [מדה שלישית] רשות מוכר או רשות נפקד . כלומר אם כליו של מוכר שם לא קנה עד שיוציאנה מרשותו במשיכה או בהגבהה או בשכירות מקום ולפי שהם שוין בעניינים אלו תרוייהו אין נמנין אלא במדה אחת והרי כאן שלש מדות ומיהו יש חילוק ביניהם בענין קבלה שאם המוכר קבל עליו להקנות ואמר לו תזכה בפירות אלו שהם בביתי לא קנה לוקח משום דחצרו כידו ובודאי אם היה כלי בידו של מוכר ואמר ללוקח תזכה בכלי זה לא זכה בו לוקח בעוד שהוא בידו של מוכר דא"כ בטלת משיכה והגבהה ומשנה שלימה היא (בתרומות) [במע"ש פ"ה מ"ט] עישור אני עתיד למוד נתונו ליהושע ומקומו מושכר לו דאלמא בעי שכירות מקום ובפ"ק דקדושין (דף כו.) תנן נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה אלמא אינו זוכה במטלטלין אלא באחת מן הקניות וכן בעירוב נמי בעי [עירובין דף עט:] שיזכה ע"י בנו ובתו ואילו נפקד אם קבל עליו להקנותו ללוקח מדעת המוכר קנה לוקח אפילו בלא שום קניה אחרת וטעמא משום דכי היכי דאי אמר ליה מוכר זכה לפלוני בזה ורצה לזכות לו (ג) [זכה לו] הה"נ דאף חצרו יזכה לו מדעתו וא"ת אם בשאמר לו מוכר לנפקד תן לו קנה לוקח א"כ למה הצריכו חכמים מעמד שלשתן כדאיתא בגיטין (דף יד.) דכי א"ל תן לו וקבל עליו נפקד קנה וי"ל דהתם איירי בפקדון דליתיה ברשותיה דנפקד כגון פרה שהיא באגם או דבר שהוא בחצר שאינה משתמרת שאינה קונה ואע"פ שאמר לו זכה וקבל עליו לא קנה ומדין מעמד שלשתן קנה כיון שהוא בעין ויש ספרים דגרסי ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל עליו כו' ולפי דבי מוכר מאי דמוכר שכיחי נקט הכי דאילו כלי לוקח ברשות מוכר פשיטא דכי א"ל מוכר זיל קנה קנה וכדכתיבנא לעיל ולא הוה צריך הגבהה או הוצאה מרשותו : [מדה רביעית] רשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח משום דבי לוקח מאני לוקח שכיחי אתא לאשמועינן האי בבא שאם יש פירות מוכר מופקדין בבית לוקח ובכליו של לוקח ואח"כ נתרצה למכרם לו ופסקו הדמים והוא מכר לו סאה בתוך סאתים קנה לוקח אפילו בלא מדידה ואע"ג שלא א"ל קנה דרשות לוקח כמשיכה דמי ותנן משך ולא מדד קנה והיינו חדושה דהך בבא דאילו מדלעיל [דאמרינן במדת לוקח] דקנה ואפילו בסימטא [ולא"ל ברשות לוקח עצמו לא שמעינן לה] דשאני התם שהמוכר היה מודד לתוך הכלי או הסרסור ומדעת המוכר אבל הכא ממילא קנה [לוקח] ובלא מדידה והיינו דאמר*) כיון שקבל עליו מוכר [קנה לוקח] כלומר בלא מדידה [דעד הכא איירי בדין מדידה דקתני במדת סרסור משנתמלאת המדה ללוקח וקתני במדה דלוקח ראשון קנה ומתוקמא במדה שיש בה שנתות] וכ"ל דאפילו בסימטא אם פסקו דמי הפירות ונתן אותם המוכר בכליו של לוקח אפילו בלא מדידה קנה לוקח [כיון שאינם מחוסרים] מדידה אלא לידע ולגלויי כמה [דמים יתן בו] : משך החמרים או הפועלים והכניסם . עם המשאוי שעל כתפם בביתו כיון שהלוקח לא משך הפירות אין כאן שום מקח מפני שהפירות עומדים על כתף המוכר הלכך שניהם יכולים לחזור בהם אבל אם פרקן הלוקח לתוך ביתו קודם שיפסוק הדמים א"כ מה שמשך לאו כלום הוא קודם פיסוק ואם בעודם שם בקרקע ביתו פסק הדמים קנה דחצרו קונה לו דברשותו הם ומיהו כגון שספכו הפירות בקרקע הבית או כגון אגודות שומים ובצלים שאין דרך למכרם בכלי אבל אם היה בכלי של מוכר לא קנאם לוקח דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח [וכן] אם כליו של לוקח ברשות מוכר ג"כ לא קנה לוקח אלא דהתם כיון שהכלי עומד

גמרא

א °במדה שאינה של שניהם אבל אם היתה מדה של אחד מהם ראשון ראשון קנה בד"א ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם אבל ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח . ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנו או עד שיוציאנו מרשותו . ברשות המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל או עד שישכור מקומו דשמעת מינה דכליו של לוקח קונה לו ברה"ר לאו רה"ר ממש היא *אלא סימטא והאי דקתני ואם היתה של אחד מהם ראשון ראשון קנה ואע"פ שלא נתמלאת המדה אוקימנא* כשהיו שנתות במדה וכן הלכה : *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מסירה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם ב והגבהה קונה בכל מקום : *בעא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה (א) או לא קנה א"ל לא קנה והני מילי בדלא א"ל קני בהכי אבל א"ל קני בהכי קני (ב) איכא דאמרי א"ל רבינא לרב אשי תא שמע דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונים לו בכל מקום חוץ מרה"ר כל לאיתויי מאי לאו לאיתויי בין ברשות מוכר בין ברשות לוקח לא שאני התם דא"ל זיל קני [א] [°תניא] משך [ב] חמרין ופועלין והכניסן לתוך ביתו בין מדד עד שלא פסק

רש"י

במדה שאינה של שניהם . שאחר השאילו לשניהם הילכך כל זמן שלא נתמלאת המדה הרי היא ברשות מוכר ומשנתמלאת המדה הרי היא ברשות לוקח ליטול בו מקחו ולהצניע דלדעת כן השאילו להם לזה למדידה ולזה להצניע וכל זמן שעוסק במדידה הוי כליו דמוכר ואין הלוקח קונה אא"כ הגביה או משך ומשנתמלאת אהוי כליו דלוקח כלפרישית : במדה [שאינה] של שניהם . כלפרישית : אבל אם היתה מדה של אחד מהן . או של לוקח או של מוכר : ראשון ראשון . שנותן במדה קנה שאם המדה של מוכר אפילו נתמלאת הוי של מוכר ואפילו היא ברשות לוקח כדמסיק ואם המדה של לוקח אע"פ שלא נתמלאת ראשון ראשון קנה דדמי למשך (ב) אע"פ שלא מדד וקני כדמתני מתניתין ודוקא בסימטא או ברשות לוקח ולא ברשות הרבים או ברשות מוכר : בד"א ברה"ר . כלומר בסימטא כדמסיק : ובחצר שאינה של שניהם . כלומר שאינו של שום אחד לבדו אלא של שניהם דאי אינו של שום א' מהם הוה כרה"ר : עד שיגביהנה . דהגבהה קונה בכל מקום אפילו ברה"ר או ברשות מוכר או עד שיוציאנה במשיכה מרה"ר או מרשות מוכר לסימטא או לרשות לוקח או שנירף ידו ברה"ר למטה משלש סמוך לאסקופת הבית של מוכר וקלטה דקני כדאמרינן במסכת כתובות (דף לא:) : ברשות לוקח . שהביא המוכר את תבואתו לבית הלוקח כיון שקיבל עליו מוכר שנתרצה לו ואומר לו כל התבואות קנויות לך כל סאה וסאה בכך וכך קונה לוקח אפילו לא מדד דרשותו קונה לו ודוקא בכליו של לוקח מוקי לה בגמרא ולא חש לפרש משום דבבית לוקח שכיחי מאני דלוקח : ברשות הלה המופקדים אצלו . שהמוכר הפקיד שם פירותיו והשאילו מקום לפירותיו כדרך כל הנפקדים עד שיקבל עליו נפקד במצות מפקיד לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הם שם או עד שישכור וה"ה גבי רשות מוכר שייך קבלה ושכירות ובנפקד נמי שייך הוצאה והגבהה אלא אורחא דמילתא נקט דבנפקד שייך קבלה ושכירות דכי היכי שהיה נפקד של מוכר כן יהיה נפקד של לוקח : דשמעת מינה דכליו של לוקח קונה ברה"ר . מדקתני בד"א ברה"ר ולעיל אמרינן דלא קני אלא סימטא וקרי ליה רה"ר כדאמרינן לעיל לפי שאינו רה"י ורשות שאינו של שניהם דקתני לא למימר שאין לשום אחד להם חלק בו דא"כ היינו רה"ר כדפירשנו אלא שיש לשניהם שותפות : שנתות . שהיו סימנים במדה עד כאן סאה ועד כאן סאתים ועד כאן שלש סאין כמין בליטות בולטות מדופני הכלי לתוכו וכשמגיע לבליטה יודעין כמה הוא סאה או סאתים ובכי האי גוונא כיון שמגיע לבליטה הוי כנתמלאת המדה ודמי לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך דאמר לקמן דכל סאה וסאה קני הכי נמי כשמגיע לכל סימן וסימן קני ואפ"ה קתני רישא לא נתמלאת המדה לא קנה אע"פ שהגיע לסימן כיון שאין המדה של שניהם והוא רוצה למדוד ולמלאות כולה להכי היא שאולה עד שימלאנה דע"מ כן השאילה לו ודוקא דאית ביה שנתות דאל"כ אפילו במדת לוקח לא היה קונה כשלא היה נתמלאת דהואיל ואין ידוע כמה יש והוא מוכר לו מלא מדה והיא חסרה לא קני דדמי לכור (ג) בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה והך דסיפא ברשות לוקח קני איירי אפילו בלא שנתות דאיירי בקנה כל התבואה יחד וקני ליה רשותו בלא מדידה כדקתני מתניתין משך ולא מדד קני : מסירה קני ברה"ר . ולא משיכה : משיכה קונה בסימטא . וכל שכן מסירה : אבל אמר ליה . מוכר ללוקח קני : משך חמרין ופועלין . והתבואה על גביהן והכניסם כך לביתו והך משיכה לא מהניא

הגהות מא"י [א] בד"ק הגי' ת"ש והוגה בלידו בזה הלשון ב"י מביא דברי הרי"ף תניא ולא ת"ש : [ב] נ"ב כן גורסין התוס' חמרין בנון ולא חמריו דלוקח : [ג] נ"ב כן איתא בגמ' אם היתה מדה של אחד ... ראשון קנה ואע"ג דלא נתמלאת המדה כגון דאמר ליה הין בי"ב סלעים לוג בסלע אני מוכר לך :

ב"ס פ"ז **עומד** ברשותו של מוכר (וזכה בה) באמירת מוכר יזכה הלה כגון שיאמר לו זיל קני דהוה כאילו משאיל לו מקום [המקח] כדפי' לעיל אבל כשכלי המוכר בביתו של לוקח במה יקנה לוקח בלא משיכה ומסירה והא אפילו אמר לו תזכה באלו לא קנה אלא באחת מדרכי הקנייה כדפירשנו לעיל אבל [אם כליו של לוקח ברשות מוכר ואמר לו זיל קני] שמקום מושכר לו באמירה בעלמא הלכך אם פסק הדמים ואחר כך פרקן אין שניהם יכולין לחזור בהם שהרי קנאם במשיכת כלי המוכר דהא משיכה בכליו של מוכר מהני כדאמרינן לעיל גבי ברשות מוכר וכן מוכיח במסכת ע"ז בפרק השוכר (דף עא:) גבי משיכת עובד כוכבים דקאמר מדמשכיה עובד כוכבים קנייה והא דאמרי' פ"ק דב"מ (דף ט:) גבי משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה דלא קנה משום שהיא חצר מהלכת ולא קנה ולא אמרינן דליקני מטעם משיכה הא מפרשי לה רבוותא דקפיד דלא ליקני הכלים אלא אגב בהמה דהוי מטעם חצר אבל אה"נ דאי לא קפיד אלא דאמר ליה קנה כלים שעל בהמה זו וקנה במשיכת הבהמה : [כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור ואפילו בסאה אחרונה]

רש"י

מכניס לקנות דהא את האדם הוא מושך ולא הוי משיכה עד שימשוך הפירות עצמן וגם רשותו לא קני ליה דעודן על נוחריו ולא פירקן : פירקן . בין מוכר בין לוקח והכניסם לבית הלוקח : פסק אפילו לא מדד . קני ליה רשותו : אבל לא פסק לא קני . דכל זמן שלא פסק לא סמכא דעתייהו שהמוכר יכול לעלות דמיו כמה שירצה והלוקח אומר לא אקנה כ"א בזול : במסכלי דתומי . חבילות שומין שאין בקין שהסקים הם כליו של מוכר : כור בשלשים . משמע שרוצה למכור בנמלום לא פחות

פסק ובין פסק עד שלא מדד שניהם יכולין לחזור בהן *פירקן א והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן [א] ואוקמה מר בר רב אשי במסבלי דתומי דליתינון בכלי אבל כליו (א) של מוכר ברשות לוקח לא קנה (ג) א"ל *חנין בר מר זוטרא לרבינא מכדי פירקן והכניסן לתוך ביתו קתני מה לי פסק מה לי לא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה:*רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו

דף פו. גמ' איתא חונא בריה דמר זוטרא (ג"א) דף פו:

הכא מיירי כגון דקפיד אמכירת כל הכור משום שצריך המוכר למעות ואין מקנה לו פחות מכור ולא יתר על כור ומש"ה לא קנה עד שימדוד כולו ומיירי שימדוד בתוך כליו של לוקח ומדאיצטריך מדידה צריך לומר דאיירי בסימטא או ברשות של שניהם דאי בכלים דלוקח וברשות דלוקח לא צריך מדידה דכיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואי ברה"ר הא קי"ל דכליו של לוקח אינו קונה אלא במקום שיש לו רשות להניחו ולא קנה כמי ברשות מוכר אפילו מדד מוכר בתוכו עד דא"ל זיל קני ואי ברשות לוקח ובכליו של מוכר נמי לא קנה לוקח אלא במשיכת הכלי אלא ודאי כדאמרן שמודד המוכר לתוך כליו של לוקח העומד בסימטא או ברשות של שניהם וכיון דקפיד אמדידת כולו לא קנה עד שיגמור למדוד סאה אחרונה וכן הדין ללוקח מטלטלי הרבה במקח אחד כדפרישית בפרק הזהב הריטב"א ז"ל אע"ג דלא קנה כל סאה וסאה בפני עצמה מ"מ כיון שגמרן למדוד מכרן כולן דגלי מוכר דעתיה כשנותן בכליו של לוקח שהוא חפץ שיקנה לו כליו של לוקח ולא דמי לאומר לחברו משוך פרה זו ולא תקנה לך עד שלשים יום דלאחר שלשים לא קנה דהתם ליכא גלוי דעת דליקני כיון שלא קנה בשעת משיכה והא דאמרינן הכא

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נראה דהיינו דוקא היכא דפסק ולא מדד אבל בפסק ומדד אף בכליו של מוכר ברשות לוקח נמי קנה והשתא ניחא הך דרב ושמואל דכור בשלשים וכו' דמוקי לה נמי ברשות לוקח וכליו של מוכר דקנה במדד ואפ"ה בכליו של לוקח ברשות מוכר לא קני אע"ג דפסק ומדד כיון דלא א"ל לך חזק וקני לא השאיל לו רשותו אבל בכליו של מוכר ברשות לוקח לא בעינן לך חזק וקני כיון דהוה ברשות לוקח ה"ה ברשותו אלא דלפי שהן בכליו של מוכר לא קנה לוקח וכיון דמדד חשבינן להו כאילו הן בכליו של לוקח וקנה : (ב) נ"ב לוקח : (ג) ראשון שתתמלא סאתו קנה כצ"ל : (ד) תי' במדה דלוקח נמחק : (ה) אלימא כצ"ל : (ו) שמדד לכליו כיון שיכול כצ"ל : (ז) נ"ב קנה : (ח) הוא כשל מוכר עד שתתמלא כצ"ל : (ט) מוכר ולא לוקח כצ"ל : (י) נ"ב זה : (כ) או דלמא תרוייהו כצ"ל :

שלטי הגבורים: **א** גבי פירקן והכניסן לתוך ביתו כתב ריא"ז וכן האומר לחבירו כשאמכור קרקע זה לא אמכרנו אלא לך וקנה מידו והולך למוכרו ברשות בידו למוכרו לכל מי שירצה הוא ולא קנה הואיל ולא פסק עמו כמבואר בפרק בתרא דעבודת כוכבים וכו' עד שתנו ביניהם כפי מה שישומו שלשה ובאו שלשה ושמו ואמר א' מהם איני חפץ בשומת אלו אלא יבאו שלשה אחרים וישומו אין שומעים לו ואם בא למחות מתחלה קודם שישומו ואמר איני חפץ באלו אלא באחרים ברשות בידו שיבררו להם שלשה מדעת שניהם כמו שביאר מו"ה בפסקיו ועי' בהלפסי בסוף פ' האומר :

הגהות מא"י [א] נ"ב גמ' ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קני כליו של לוקח ברשות מוכר נמי לא קנה . פרש"י ומדכליו של מוכר ברשות לוקח לא קני מוכר כלומר שאין כלי של מוכר מבטל רשות הלוקח לקנות שלוקח כדתני פירקן ופסק קנה דקני רשות קודם מדידה ואע"פ שעדיין הפירות בתוך שקין של מוכר וכיון דמסני רשות לוקח לבטל כליו של מוכר להוציאן מרשות מוכר כ"ש וכ"ש כליו דלוקח ברשות מוכר יבטל הרשות את הכלי של לוקח שלא להוציאן מחזקת המוכר שמוחזק בהן עד עתה :

המאור הגדול

רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך וכו' כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו משכחת לה בסימטא והוא דאיתנהו בכליו של לוקח אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו של מוכר דאי בר"ה הא קי"ל כליו של אדם אינם קונים לו אלא במקום שיש לו רשות להניחו ואי ברשות מוכר נמי הא קי"ל כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו של מוכר הא קי"ל ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"פ שלא מדד הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרינן אלו הם דברי הרב ז"ל : ואני אומר דעד כאן לא אמרינן ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח אלא בשמכר לו כל הפירות כולן אע"פ שהזכיר לו סכום מדה כגון שא"ל כל הפירות הללו אני מוכר לך משער כך וכך למדה קנה הכל ברשות הלוקח מאחר שפסק ואע"פ שלא מדד כדתני בברייתא פרקן והכניסן לתוך של חבירו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהם . אבל היכא שתלה עיקר מכירתו בסכום המדה כגון שא"ל כור בשלשים אני מוכר לך כיון שנתן מתחלה קצבה למכירתו במדה שהזכיר לו לא קנה עד שימדוד לו את כל הכור או אם א"ל כור בשלשים סאה בסלע ראשון (ג) שתתמלא סאתו כדרב ושמואל וכן אם אמר לו סאה בששה דינרים קב בדינר אני מוכר לך והיו בת שנתות בסאה ראשון ראשון קנה כלומר כל קב וקב שהגיע לשנתו מאחר שהיא ברשות לוקח ואפילו במדת סרסור . אי נמי במדה דלוקח בסימטא ובחצר שהיא של שניהם ואם היתה מדה שאינה של שניהם כגון מדת סרסור בסימטא ובחצר של שניהם אע"פ שהגיע לשנתות לא קנה עד שתתמלא המדה כולה עד פיה ובספרי ספרד ובספרים הבאים מישיבה גרסינן על הא שמעתא דרב ושמואל תא שמע ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין ה"נ שנתות היו במדה אלא שר"ח ז"ל גרים תא שמע אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה וכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל שהוא גורס כלשון ר"ח ז"ל . ונ"ל ששתי הגרסות עולות לטעם אחד דבין ברשות לוקח במדת סרסור או במדה דלוקח בין בסימטא ובחצר של שניהם (ד) במדה דלוקח לא קנה עד שיגיע לשנתות ובין בגרסא זו ובין בגרסא זו כך יש לה לפרש הת"ש כלומר הגע עצמך בפחות מבלשונות רב ושמואל דא"ל סאה בששה דינרין קב בדינר אי להאי לישנא דמאן דגרים ת"ש אם היתה מדה של אחד מהם הא אמרינן ראשון ראשון קנה ומשמע דלא בעינן נתמלאת המדה ואפילו מלוי קב אי להאי לישנא למאן דגרים ת"ש ברשות לוקח הא קתני כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"פ שלא נתמלאת המדה ואפילו מלוי קב ופריק לא לעולם מלוי קב בעינן ואהניא ליה רשות לוקח או מדה דלוקח דלא בעינן מלוי סאה עד פיה כדבעינן במדת סרסור אבל מלוי הקב בעינן לעולם . והאי דקאמר ראשון ראשון קנה בשנתות כלומר כל קב וקב ראשון ראשון שהגיע לשנתות וכן מאי דקתני כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח למעוטי מלוי הסאה כולה דלא בעינן אבל מלוי הקב בעינן ובשנתות הילכך משכחת לה לדרב ושמואל בין ברשות לוקח בין בסמטא ובחצר של שניהם ואפילו במודד מתוך כליו של מוכר לתוך מדת סרסור או לתוך מדת לוקח אלא שבמדת סרסור בסימטא ובחצר של שניהם צריך שתתמלאה הסאה עד פיה אבל במדה דלוקח בסימטא ובחצר של שניהם אי נמי ברשות לוקח אפילו במדת סרסור קנה כל קב וקב ראשון והוא שהגיע לשנתות וכגון שאמר לו סאה בששה דינרים קב בדינר וכל ה"מ דאמרינן כשתלה עיקר מכירתו במדידה שלא מכר לו אלא בסכום מדה מעיקר המכירה אבל אם א"ל פירות הללו אני מוכר לך כלן אע"פ שהזכיר לו סכום מקח וסכום מדה כלומר משער כור בשלשים או משער כור בשלשים סאה בסלע כיון שמשך קנה וכן אם היה ברשות לוקח קנה מיד ואע"פ שלא מדד כלל והיינו מתני' דתנן משך ולא מדד קנה ואם היה פקח שוכר את מקומו ותניא בברייתא נמי פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן והיינו טעמא דאותביה להו לרב ושמואל מברייתא ולא אותביה להו ממתני' דקתני משך ולא מדד קנה משום דמתני' כיון שפירש בה דין משיכה שהוא קונה ולא פירש בה דין מדידה שהוא קונה משמע במוכר שלא תלה עיקר מכירתו במדידה אבל תנא דברייתא שלא הזכיר דין משיכה בתחלת דבריו ופתח בדיני מדידה כדקתני עד שלא נתמלאת המדה ומשנתמלאת המדה משמע אף במוכר שתלה עיקר מכירתו במדידה ומאי דאקשיא לקמן על פסקא דמתניתין דהמוכר יין ושמן מדת מי אילימא מדת לוקח עד שלא נתמלאת המדה למוכר הא מדה הלוקח היא פי' כלומר וכיון דמדה דלוקח היא דין הוא שיקנה בשנתות ואע"פ שלא נתמלאת המדה עד פיה בין ברשות לוקח בין בסימטא ובחצר של שניהם אבל ברשות מוכר לעולם לא קנה אלא בהגבהה או בכליו של לוקח והוא דאמר ליה מוכר זיל קנה ביה וכן במדה דמוכר נמי לעולם לא קנה מדקא מתמהים על הדין פסקא דהמוכר יין ושמן (ה) אי נמי מדת מוכר משנתמלאת המדה אמאי ללוקח הא מדה דמוכר היא אלמא במדת מוכר לעולם לא קנה לוקח : **ובין** כלי של מדה ובין כלי שאינו של מדה ל"ש דמוכר ברשות לוקח ול"ש דלוקח ברשות מוכר היינו בעיא דבעא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא קנה לוקח כלומר בתר כלי אזלינן או בתר רשות אזלינן ולא איפשיט בעין בגמרא וכיון דלא איפשיט מוקמינן ליה למקח ברשותיה דמרי' (קיימא) [קמא] ולא קנה לוקח מספיקא לא שנא כליו של לוקח ברשות מוכר ולא שנא כליו של מוכר ברשות לוקח מי' מסתברא לן דאי הוו להו תרין זביני כהדדי להאוא לוקח גופיה ולההוא מוכר גופיה חד כליו של לוקח ברשות מוכר וחד כליו של מוכר ברשות לוקח הא ודאי קנה לוקח אחד מהם ממה נפשך אי בתר כלי אזלינן האי דכליו של לוקח ברשות מוכר מכור ואי בתר רשות אזלינן האי דכליו של מוכר ברשות לוקח מכור הילכך יהבינן ליה ללוקח הפחות משני המקחות וזוכה בו ממה נפשך ובמקצת הנוסחאות נמצא דקא פשיט ליה רב הונא לרב ששת כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח אבל ברוב ספרים לא נמצא כן :

מלחמת ה'

ועוד רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך וכו' כתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו משכחת לה בסימטא וכו' אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר וכו' ראשון ראשון קנה : **אמר** הכותב הרי כשאמרו כור בשלשים יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה לא אמרו אלא מפני שכשם שהוא יכול לחזור בו מן הסאה האחרונה שלא קנאה יכול לחזור בסאה ראשונה דכור זבין ליה ולא חצי כור וכדמפורש בפ' בית כור וכיון שכן היכא שהפירות ברשות לוקח היאך יהא יכול לחזור בו והא קנה לוקח אותו כור כל מקום שהוא וכי מפני שהפירות מעורבין לא יקנה לו תאירו והיאך מכירתו תלויה במדידה והרי אמר כור אחד מן הפירות הללו אני מוכר לך ונמצא שמעכשיו מכור באותו מקום שהוא ותאירו של לוקח קונה לו וכן שנינו עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו אלא מעתה האומר לחבירו בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך וקנה בכסף בשטר ובחזקה נאמר שיהא יכול לחזור בו עד שימדוד . אבל דברי רבינו הגדול ז"ל הם עיקר דלא משכחת לה אלא כשהפירות מונחין בסימטא או בכלי דמוכר ברשות לוקח והוא מודד מכליו לכלי דלוקח דראשון ראשון קנה וקודם שתתמלא סאתו יכול לחזור בו אפי' במה שמדד (ו) כליו שיכול לחזור בו במה שנשאר דאי ברה"ר או רשות מוכר לא קנה ראשון ראשון שאין כליו קונה לו ואם הפירות כולן מונחין ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר קנה באותו כדי כור או סאה ואע"פ שלא מדד שתאירו קונה לו ואין צריך לפנים ואם קנה ברה"ר אי נמי ברשות מוכר בהגבהה שהגביה ראשון ראשון הוא הדין והוא הטעם והגירסא שבעל המאור גורס ת"ש ברשות לוקח וכו' ואע"פ שלא נתמלאת המדה גרמה לו לומר זה אבל מי שגורס אותה מפרש בשמכר לו כור בשלשים ומקצת פירות ברשותו של לוקח ומקצתן חוץ לרשותו וקתני קנה ואוקימנא כשהיו שנתות במדה ואמר לו כור בשלשים אני מוכר לך מדינר דינר לשנה שאע"פ שאחר הפירות חוץ לרשותו קנה אבל הגירסא אינה מחוורת שמקשה למה לא הקשה מריבא דקתני בהדיא ראשון (ז) והקשה בסיפא ובכל מקום ראשון ראשון קודם וכל שכן שהיתה הקושיא יותר נכונה דבסכיא בבא בדיני מדידה קא עסיק וסיפא נמי סתם ואלמלא רישא אפשר להעמידה במוכר כל פירותיו סתם אף לדברי בעל המאור ז"ל וכ"ש דליכא מינה ראיה ולא משמעותא דבתולה מקחו במדידה היא וניחא הוה ליה לאוקומה דומיא דמתני' ולאשמועינן דיני כלים ורשויות אתא וסיפא קתני משיכה כדקתני עד שיוציאנו מרשותו ועוד היאך אפשר לאוקומה לסיפא בשנתות דהא רישא קתני ראשון ראשון קנה היינו בשנתות ועלה קתני בד"א אבל ברשות לוקח כיון שקבל עליו קנה וי"ש במשמע שקנה אפי' בלא מדידה של שנתות כלל וכן הוא משום דברייתא במוכר הפירות שברשות לוקח היא שנויה ולא במוכר יותר ותו דהא הך מליעא דקתני ברשות לוקח כיון שקבל מוכר קנה אוקימנא לעיל בגמ' בכליו דלוקח ואם לא קנה אלא בשנתות למה הלקן הברייתא דקתני בד"א ברה"ר וכו' אלא ודאי אין זו הגירסא נכונה אבל מי שגורס אותה כך הוא מפרשה כמו שכתבנו ונמצאו שתיהן עולות לדעת אחת גם רבינו הגדול סוה יכול להעמידה ברשות לוקח ומקצתן ברשות מוכר אלא שלא הוצרך לכך דודאי בשכל הפירות ברשות אחת נאמרו הדברים בגמ' ובברייתא והוא מודד לתוך כליו של לוקח ראשון ראשון וכן מה שאמר בעל המאור ז"ל דברשות לוקח קנה בשנתות ראשון ראשון ואפי' במדת סרסור אינו כן דמדת סרסור לעולם היא (ח) כשל מוכר משתתמלא ומשנתמלאת היא של לוקח שעל מנת כן השאילן ואין זה חילוק ברשויות ולפיכך לא העמידו הברייתא למעלה במדת סרסור וזה דעת רבינו ז"ל שכתב לקמן בפיסקא דהמוכר יין ושמן מתני' במדת סרסור ומשכחת לה בסימטא א"נ ברשות לוקח דאלמא במדת סרסור ברשות לוקח לא קנה בשנתות עד שתתמלא המדה כולה וגם זה בטול הגירסא האחרת שאם ברשות לוקח בעי שנתות בין במדת לוקח בין במדת סרסור אין חילוק כלל בברייתא זו בין רשות לוקח לסימטא ולחצר של שניהם ולמה חלקן :

וכתב עוד ובין כלי של מדה ובין כלי שאינו של מדה לא שנא דמוכר ברשות לוקח ולא שנא דלוקח ברשות מוכר היינו בעיא דבעיא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא קנה לוקח כלומר בתר כלי אזלינן או בתר רשות אזלינן ולא איפשיטא בעיין בגמ' והוזקק לזה מפני שאמרו בגמ' הא מדכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח כליו דלוקח ברשות מוכר נמי לא קנה לוקח ולא כוון יפה דאנן מק"ו סוה דאקשי' נומר שאם תמצא לומר כליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח דבתר רשות אזלינן וקני כ"ש שהוא בדין דניזיל בתר רשות שלא ליקנו כליו של לוקח ברשות מוכר (ט) לא קנה שמרובה מדת שלא לקנות ממדת לקנות בכל מקום שאפי' בשבת שניהם סוה אינו קונה אבל נעולם אימא לך לא קנה עד שיהו שניהם ללוקח ואילו היה הבעיא אחת נגמרי הוה ליה למימר והא מדכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח ש"מ בתר רשות אזלינן וזה הדרך נהוג בלשון הגמ' אלא ש"מ שאפשר שאין אחת משתי מדות אילו קונה ואינן תלויות זו בזו לגמרי ובעיא גופה דכליו של לוקח ברשות מוכר איפשיטא ברוב הנוסחאות המדוקדקות וכנוסחת רבינו הגדול ז"ל וע"כ אתה אומר כן שהרי א"ר ינאי א"ר חצר של שותפין קונין בה מקח זה מזה ואוקימנא במודד לתוך קופתו מכלל (י) אתה למד דבחצר של מוכר אפי' במודד לתוך קופתו לא קנה והא מדאמר ר' יוחנן כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניח קונה יש לו רשות להניח אין אין לו רשות להניח לא וברשות מוכר אין לו רשות להניח דומיא דרה"ר וחצר של שניהם שאל ונתן לו רשות להניח כלל ודאי קנה כדאמרי' פתח דא"ל זיל קני וגדולה מזו אמרו לפי שאין אדם מקפיד על מקום קלתה ומהני מילי איפשיטא לן בעיא דרב ששת דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ואפי' לאותן מקצת הנוסחאות דלא פשיט ליה רב הונא ואם ישאלך בנך א"כ היאך לא פשטו כן בגמ' אף אתה אמור לו משום דבהכיא דר' ינאי ליכא למיפשט דר' אסי מוקי לה ע"ג קרקע ומדברי יוחנן נמי ליכא למיפשט ד הא ר' יוחנן ור"ש לקיש דאמרי תרוייהו אפי' ברה"ר והוה אמינא רה"ר ממש וליח לן הא דאמר ר' אבהו כל מקום שיש לו רשות וכו' ורבי אסי נמי סבי ס"ל דכיון דאמר רבי אסי קרקע סימטא קני היאך א"ר יוחנן כליו קונה אפי' ברה"ר כלומר סימטא בלא כלי נמי בלכך ליכא למיפשט מהנך מילי ומיהו אנן מיהא דחזינן לאמוראי בתראי ולסוגיא דגמ' דאפשיטו סנהו מילי דרבי ינאי ודרבי יוחנן ממילא אפשיט לן דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ומדפריקי לה רב יהודה ושמואל ור"ל ורב משרשיא ור' יוחנן למימרא דלא קני ואע"ג דלמדתי דלא תיפשט איתמר כיון דאכפול כל הנך אמוראי דרבי לפרוקא דמתני' ש"מ דלא קני ובפ' הזורק מסיימי עלה דר' יוחנן הניא נמי הכי זרקו לתוך קלתה או לכל דבר שהוא בקלתה לא מקום קלתה שא בשאר כלים קפיד ולא קני ומברייתא תפשוט ובפ' איזהו נשך נמי הכי משמע דגרסי' התם מסלקין ליה מתמרי דעל בודיה ולמאן דאמר כליו של לוקח ברשות מוכר קני אלמא לדידן פשוט לן דלא קנו מדמסלקין ליה אבל היה נראה לו דכליו של מוכר ברשות לוקח לא פשיטא אלא ספק הוא אף לפי מה שפירשנו דמקנה ודאי איכא לאוכוחי מקני דכלים מוכחים לא קנה דרשות ומקנה דרשות מוכחינן לא קנה דכלי ותומר הוא כדפרשי' ומיהו מלא שנה ליכא למיגמר מידי דאי נמי לא תנה רשות דלמא רשות עיקר [ודלמא כלי עיקר] (כ) דדלמא תרוייהו בעי' ותמיהני על רבינו הגדול ז"ל שכתב לא קנה סתם וכ"כ לקמן אמתני' אי נמי ברשות לוקח לומר דמדה דסרסור לאחר מלוי ברשות לוקח לא קנה והיינו כליו דמוכר ברשות לוקח והאפשר שהוא משום כח קנייתו של כלי לקנייתו של רשות וכל אי משניהם מעכב ולא קנה עד שיהו כלי ורשות שוין ללוקח כלומר שלא יהו של מוכר ולפ"ז מה שהקשו בגמ' ואי בכליו של מוכר אמאי קנה לוקח לא דבריו של מקשה אלא לדברי הכל ואפשר שהוא פסק דינו שלא קני ומפני כן כתב רבינו הגדול ז"ל זה וים נעיות בתלמוד שכתבן רבינו ז"ל כאילו נפשטו לפטור משום שאמרו כמע"ה ואתן מהן בשילהי פרק הפועלים בב"מ ולענין סגע אחרת בתחלת פ' השואל ורבות אחרות :

הכא דא"ל כור בשלשים לא פירש לו שאין רוצה להקנות אלא הכור יחד אלא שאנו אומדים דעתו מדקאמר ליה כור בשלשים דקפיד וא"כ לא אמרינן הכי אלא כשמודד המוכר לתוך כליו של לוקח המונח בסימטא אבל אי משך הלוקח כל סאה וסאה כשמדד המוכר כיון שמשכו בפניו ושתיק מוכר נראה הדברים דקנה לוקח דכל בפניו לא צריך למימר ליה לך משוך כדקי"ל [לעיל סוף דף נב:] גבי חזקה ופשיטא דאי אמר ליה לך משוך בפירוש דקנה לוקח כל מה שמשך ולא אמרינן הא לא אמר ליה אלא כור בשלשים דאדרבה אימא איפכא הא א"ל לך משוך ופשיטא דאיירינן בשפסק הדמים דבלאו הכי לא הוה קנין כלל וכדלעיל:

נר מצוה | תורה אור

ואפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה משכחת לה בסימטא (א) אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתינהו בכליו דמוכר דאי (א) ברה"ר הא קי"ל דאין כליו של לוקח קונה ברה"ר ואי ברשות מוכר הא קי"ל נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר הא קאמר ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרינן: *תנן התם [א]נכסי' שיש להם אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה אמר *רבה לא שנו אלא בדברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא וכן הלכתא ואי קשיא לך *הא דתניא בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה [א] דברי ר"מ ור' אלעזר וחכ"א זו וזו נקנית במשיכה דהא בהמה דקה דבת הגבהה היא וקאני לה במשיכה שאני בהמה דמסרכא תניא *כיצד במשיכה קורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה ר' (ב) אסי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה והלכתא כתנא קמא: תנן התם בקידושין* בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור' אלעזר וחכ"א בהמה דקה נקנית במשיכה *°נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה נכסים [ב] שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה וזוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן *דרש רב בקמחוניא בהמה גסה נקנית במשיכה אשכחינהו שמואל לתלמידייהו דרב אמר להו מאי אמר רב בבהמה גסה אמרו ליה הכי אמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה והא אנן (ג) תנן במסירה ורב נמי כי אמר במסירה אמר והדר ביה רב והוא דאמר כי האי תנא דתניא וחכמים אומרים זו וזו נקנית במשיכה וכן הלכתא *[ג]נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה בכסף מנא לן אמר חזקיה דאמר קרא °שדות בכסף יקנו בכסף הוא דקנו ושטר לראיה בעלמא אמר רב לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי הוה זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשטרא איקני אי בעינא בכספא איקני דאי בעי למיהדר לא מצו הדרי ואי בעינא בשטר איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי: [ד]בשטר מנא לן דכתיב °ואקח את ספר המקנה אמר שמואל לא שנו אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן לו דמים ואי

דף פו. | דף פו: | דף עה: | דף כח: | דף כו: | דף כו. | שם דף כח: | תוספתא | ירמיה לב | שם

רש"י

פחות ולא יתר ולכך אין המקח קיים עד שימדוד כל הכור ולכך אפילו מדד כל כ"ט שאין יכול לחזור בסאה אחרונה: ראשון ראשון קנה. שכל סאה וסאה מכירה בפני עצמה היא: והוא דאיתינהו. בכליו דמוכר ומדד והניחו על גבי קרקע: ברשות מוכר לא קנה. וכ"ש ברה"ר דלא קנה: וליתינהו בכליו של מוכר. אלא בכליו דלוקח או על גבי קרקע: [שאין] להן אחריות. דהיינו מטלטלי: אלא במשיכה. וכ"ש בהגבהה: לא שנו אלא בדברים שאין דרכן להגביה. כגון שכבדים: שדרכן להגביה. כגון דקלים: דמסרכא. מסתרכת ברגליה בקרקע ולא אפשר בהגבהה כ"א בקושי ואורחא במשיכה הוא: במסירה. בעלים מוסרים ללוקח באפסר או בשערה אבל לא מקניא במשיכה דאין דרכו להוליכו בפניו: בהגבהה. ולא במשיכה: שיש להן אחריות. קרקעות שאחריות כל מלוה סמוך עליהן לפי שקיימין ועומדים: בחזקה. נעל פרץ וגדר כדפירשנו לעיל: נקנין עם נכסים. אם מכר מטלטלין וקרקע כיון שקנה לוקח הקרקע באחד משלשה הקנינים נקנים המטלטלים עמהם: וזוקקין כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות לבדן מ"מ היכא דטענו מטלטלים וקרקעות ונתחייב שבועה אמטלטלין המטלטלין זוקקין הקרקעות לשבועה: זו וזו. דקה וגסה: ובשטר. דכתיב בקרא וכתוב בספר וחתום והוא בהך קרא גופיה דשדות בכסף יקנו: היינו לראיה. ולא שיצטרך כסף ושטר: לא שנו. דקנו בכסף לבד אלא במקום שאין רגילין לכתוב שטר מכירה: לא קני. כיון דרגילין בשטר לא סמכא דעתיה: ואי פריש. אם רצוני יקנה לי כספי או יקנה לי שטרי כדמסיק: דאי בעי מוכר למיהדר. אם יוקירו לא מצי הדר דאז אני אומר רצוני שיקנה לי כספי: דאי בעינא למיהדר. אם יוזלו אמינא שרצוני שיקנה שטרי והדרנא בעוד שלא נכתב: ספר המקנה. אלמא יש קנין ספר לבד: עד שיתן דמים. דלא גמר מוכר

נמוקי יוסף

[כור בשלשים סאה בסלע וכו']. טעמא איתא התם בפרק השואל (דף קב:) משום דמספקא לן אי אמרינן תפוס לשון ראשון או אמרינן תפוס לשון אחרון דאמר סאה בסלע משמע דמוכר ליה כל סאה וסאה בפני עצמה הלכך מספיקא לא מפקינן מיניה דלוקח כיון דתפיס תפיס שהרי הפירות בתוך כליו ואע"ג דגבי תקפו כהן [ב"מ דף ו:] אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ומוציאין אותה מידו שאני הכא דתפס ברשות שהמוכר עצמו מדד לתוך כלי הלוקח אבל המקבל יכול לחזור כדפירשנו בפרק המקבל. הריטב"א ז"ל: גרסי' בגמ' [ריש דף פז.] השוכר את הפועל לעשות עמו בגורן [א] היום בדינר ולגורן יפה סלע אסור ליהנות ממנו מהיום בדינר ולגורן יפה סלע מותר רישא שמשכירו עכשיו לזמן הגורן ואינו עושה עמו עד ימות הגורן וכיון דאוזיל גביה אסור ליהנות ממנו דמחזי כאגר נטר לי כיון דלא עביד בהדיה מהשתא אלא דוקא לאותו זמן אבל אם מהיום מתחיל במלאכה אע"ג דשוה יותר לגורן משכרו דהשתא מותר דלא מחזי כאגר נטר לי אלא זלזולי בשכירות הוא וזלזולי בשכירות מותר. ומיהו לענין שכירות קרקעות לא מפלגינן בהכי כדתנן במציעא [דף סה.] דמותר בין ידור השתא בין לא ידור דלא מפלגינן בהכי אלא גבי פועל ואפשר דטעמא דמילתיה כיון דמדינא הוא דשרי כדאמרינן הכא ותסברא זלזולי בשכירות מי [ב] אסיר אלא רבנן הוא דאסרוה בכה"ג משום דמחזי כאגר נטר שאסור משום רבית ונראה להו לרבנן דדמי רבית ונסך טפי כשיהיה משום דוחק חבירו שראוי לרחם עליו ולסייעו אבל בעל הקרקעות א"א לומר שיהיה משום דוחק כיון שיש לו קרקעות אלא שמא ירויח עם המעות טפי מהשתא מאם ירבה לו בשכירות הקרקע לאותו זמן ומיהו קשה שהרי מוכר כלי שברשותו ודאי דחוק הוא ואפ"ה אם אמרו בזול וקבל דמים עכשיו ופסקו שלא ליתנו לו עד לאחר שלשים יום פשיטא לא למפרשים ז"ל דמותר דאוזולי קא מוזיל גביה ממונו אלא נראה טעמא כאותם שפירשו דשכירות פועל שיכול לחזור בו משמע דאסור משום דכשחוזר המעות הלואה ניניהו וגם השתא כשאינו עושה מהיום עמו הוו מעות אלו בהלואה אצלו אבל אם שעבד עצמו בענין שלא יוכל לחזור בו הרי הוא כמוכר כלי או כשכירות קרקע. הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל: **פיסקא** [דף פו.] הלוקח פשתן מחבירו וכו' ותלש כל שהוא וכו' משום שתלש ממנו כל שהוא קנה אמר רב ששת באומר לו לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה [ג] במתני' [דף פד:] תנן דהלוקח פשתן מחברו לא קנה עד שיטלטלנו דהיינו הגבהה דמשום דמשתמיט שמחליק ואין יכולין לעשות ממנו משאות גדולות בעי הגבהה דדברים שדרכן להגביה בהגבהה קנו ולא במשיכה ואם היו במחובר לקרקע ותלש ממנו כל שהוא קנה ומש"ה תמהו בגמ' דאי דין תלוש יהבינא ליה ודאי בהגבהת מקלתו לא קנה כולו ואי דין מחובר יש לו מה עשה בשאר כדי שיזכה בו ותירץ רב ששת בין שיהיה לו דין מחובר בין שיהיה לו דין תלוש אם יש לו דין מחובר לקרקע דינו כקרקע וא"כ בחזקה זו קונה כשם שיהיה קונה בזכייה זו לגוף הקרקע כולן [ד][כשהוא] זוכה במקלתו דהיינו הפשתן וכדאמרי' [בח"ה][דף נד.] האי מאן דזכי זכייה אדעתא דארעא קני ואי דין תלוש יהבינא ליה משום דעומד ליתלש כתלוש דמי מ"מ ביפוי זה יקנה הקרקע [לקנות הפשתן שהוא המטלטלין אגב הקרקע מדין שכירות כסף שהיה צריך לשכור מי שייפה לו קרקעו] והכי קא"ל קנה קרקע זה ביפוי לקנות הפשתן אגבו: אמר המחבר ומיהו נ"ל דאי [ה] א"ל לקרקע כיון שלא קנה אלא מדין שכירות קרקע יש לו להזכיר בפי' מקום הקרקע שעומד בו הפשתן מושכר לך ביפוי זה שהרי בעלמא הכי אשכחן כדאמרינן [מעשר שני פ"ה מ"ט] גבי עשור וכו' ומקומו מושכר לו ובמתני' דלעיל [דף פד:] אם היה פקח שוכר את מקומו ועוד דכיון דאם הפשתן צריך לקרקע זוכה בו מדין חזקה בגוף הקרקע ואם לא היה צריך לקרקע לא היה נקנה באותה חזקה שאינה קונה מה שאין לו דין קרקע בדין קרקע כיון שלפי האמת אין הקרקע קנוי לו אלא שהוא רוצה שיקנה לו משום הפשתן וא"כ איך יקנה משום שאמר לו קנה דאפשר שלא אמר לו אלא משום חזקה ובצריך לקרקע אבל מה שאינו צריך לקרקע שאינו נקנה בהכי לא: נכסים שיש להם אחריות. כגון קרקעות: נקנין בכסף. כדכתיב שדות בכסף יקנו דשטר הינה אלא ראיה בעלמא הס"ד לא פירש אי בעינא בכספא אקנה אי בעינא בשטרא אקנה דהכי הוה מתני רב אידי בר אבין כי הוה זבין ארעא כי היכי [שלא יוכל] לחזור בו המוכר הוה אמר ליה קניחי בכספי שנתתי לך ואם הוא היה רוצה לחזור הוה מצי למיהדר שיאמר עדיין לא כתבנו השטר דמש"ה הוה מתנה ומיהו הייינו דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר דהכי אמר רב התם: בשטר. הוא נקנה נמי בשטר לחודיה דכתיב ואקח את ספר המקנה ומיהו דוקא במתנה אי נמי במוכר

[או דוקא קונה בכסף לחודיה אפי' אם לא פירש] אבל במקום שכותבין לא קנה בכסף לחודיה אם לא פירש עד שיכתוב את השטר]. (ג"א)

שלטי הגבורים

א בהגבהה כתב סמ"ג פירש"י שצריך שיגביה ג' טפחים שיצא מתורת לגוד ורבינו יעקב פרי בהגבהת טפח כמו שמצינו בשתוף מבואות דרכן כל דבר שדרכו להגביה או למשוך משמשך או הגביה או שנמסר לו קנה אע"פ שלא נתן המעות ופי' הרמב"ם בספ"ג מהל' מכירה שאפי' משוי גדול כל פשתן או של עצים שאינו יכול להגביהו נקרא דבר שדרך להגביהו שאפשר להתיר האגד ולהגביהו כל עץ ועץ לבדו ואינו נקרא דבר שאין דרכו להגביה אלא כמו משוי של פלפלין או אגוזים ושקדים וכיוצא בהם והוא גדול שאין א' מהם יכול להגביהו ואם יתירוהו יהיה בו טורח גדול ויראה כיון שהוא משוי ככד נקנה במשיכה שלא הצריכוהו להגביהו ולהתירו אחד אחד:

ב פשוט פ"ק דב"ק דאע"ג דעבדא כמטלטלי דמי לא לכל מילי אמרי' כך דבמידי דאורייתא עבדי' (לאו) כמקרקעי דמו הלכך לענין קנין חזקה אם קנה קרקע ועבדים והחזיק בקרקע לא קנה עבדים וכן אם החזיק בעבדים לא קנה הקרקעות ואם בעינן שיהיו העבדים עומדים בתוך קרקע ואז החזיק בקרקע קנה העבדים או סגי ליה במאי שהקנה אותם אגב קרקע איכא פלוגתא מיי' פ"ג מהל' מכירה כתב שחזיק בקרקעות לא קנה עבדים עד שיהיו העבדים עומדים בתוך הקרקע ואע"פ שא"ל קנה עבדים ע"ג קרקע לא קנה עד שיהיו בתוכה שהעבד מהלך לדעת עצמו וכ"כ סמ"ג עשין פ"ב והאשר"י ותוס' נמי הכי כתבו אלא שמדברי מיי' משמע דאם העבדים עומדים בתוך הקרקע אם לא א"ל קני עבדים אגב קרקע שחזיק בקרקע קנה העבדים וכן נראה מדברי סמ"ג שם דתפס לשון מיי' ממש ואזיל מיי' לשיטתו דבסמוך שם כתב הכי גבי שאר מטלטלין וכן סמ"ג ומדברי הרא"ש פ"ק דב"ק משמע להדיא דאפי' העבדים עומדים בתוך הקרקע לא קנאם אא"כ אמר לו דליקניינהו באגב ואזיל לשיטתו דגבי מטלטלין ס"ל נמי הכי ובודאי דכן הוא דעת הטור ואע"פ שגבי עבדים סגיא לשון בעל מ"מ בההוא סי' עצמו גבי מטלטלין גילה דעתו דבעינן תרוייהו וכן הוא דעת הראב"ד ז"ל גבי מטלטלים דאפי' אם הן בתוך הקרקע אין נקנין עם הקרקע אא"כ א"ל דליקנינהו אגב קרקע ומ"מ אפי' למ"ד דעבד חשוב כקרקע ונקנה באגב אעפ"כ אין קרקע נקנה אגב קרקע ואפי' אמו קני קרקע הסמוך לתהום ואגבו קני קרקע העליון שע"ג לא קנה ואע"פ שהוא לגור בתוכו דעבד אע"פ שחשוב כקרקע לענין קנין לאו כקרקע גמור הוא וחילוק יש בינו ובין הקרקע ממש וכ"כ מ"מ פ"ג מהל' מכירה והיכא שהקנה עבדים ומטלטלין כאחד בתוס' והרא"ש וטור ח"מ סי' ר"ב כתבו החזיק בעבדים לא קנה המטלטלין אפי' הן על גבי העבד אא"כ

[עיין בספר כתונת פסים שמספק כל דברי נ"י אלו ולענ"ד נראה שאין חסר רק תיבת אפי' וצ"ל דשטר אינה אלא ראיה אפי' אם לא פירש כו' והכי שהיים ואמיהו היינו דוקא במקום שאין כותבין או דוקא קונ

עין משפט

א מיי' פ"ג וס"כ מהל' מכירה סמג עשין פב טוח"מ סי' קל וקלו:
ב מיי' פ"ק שם סמג שם טור ח"מ סי' קל קלא:
ג מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' קלא:

הב"ח הגהות

(א) נ"ב והוא דאיתנהו בכליו של לוקח:
(ב) נ"ל אחי [וכ"ה בד"ק]:
(ג) במסירה תנן כצ"ל:

וכ"ה ברא"ש רבה אבל בגמ' איתא בסורא מתנו לה משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מ"ל משמיה דר"כ ואמרי לה משמיה דרבא לא שנו כו'

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' וכליו דלוקח

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' ונתן לו עכשיו ל' דינר לל' ימי הגורן: [ב] נ"ב פי' דלוקח אדם דבר מועט כשאין לו מה יאכל: [ג] נ"ב פי': [ד] פי' כשהוא נ"ל מוקף: [ה] נ"ב פי' הפשתן:

במוכר שדה רעה מרוצה להסתלק ממנו אפילו בדבר מועט וכתב ליה על הנייר או על החרס שאין בו שוה פרוטה שדי מכורה לך או נתונה לך אבל במוכר שדה יפה שאינו מוכרה אלא משום שצריך לזוזי אין המוכר מסלק זכותו ממנה בפחות מכסף ושטר דהכי אמר שמואל התם: בחזקה. נמי נקנה כדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה או שגדר ופרץ בפניו: ושאין להם אחריות כגון מטלטלין אין נקנין אלא במשיכה. ומתקנתא דרבנן כדאמרינן במציעא* (דף מז.) אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות מטעם

רש"י

ומקנה עד דמקבל דמים: מפני רעתה. דניחא למוכר שיתקיים המקח מיד שלא יחזור בו הלוקח: במתנה ביקש לתת לו. ולאו או קתני אלא כך כתב שדי מכורה *או נתונה: ליפות כחו. שאם יטרפנו בע"ח של נותן שיחזור עליו ליטול דמים המפורשים: מעות קונות. כדילפינן מונתן הכסף וקם לו: מי בעינן צבורים. שיהו המטלטלין מונחים באותה קרקע: ובוידוי לא גרסינן: ולכתוב עליה פרוזבול. אפילו החוב גדול ולא תשמטנו עוד שביעית: איכפל תנא לאשמעינן. קנין מחט: מושכר. היינו מכר שדה לאחר ואומר קני שדה זו לעצמך ואגבן יקנו מטלטלין לפלוני: רבי עקיבא. היה נגבאי: לא שנו דמטלטלין נקנין בחזקת הקרקע אלא שנתן לו דמי כולן והוא הדין בעשר שדות: לך ויפה לי קרקע. לך והחזק בקרקע לקנות פשתן המחובר בו דקרקע נקנית בחזקה וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואשמעינן לחזקה מהני לפשתן אע"ג דלא זבין ליה ארעא והיפוי שבקרקע הוי חזקה כדאמרינן לעיל (ב) האי מאן דזכי ארעא אדעתא דארעא קני

מתני' יין ושמן. וה"ה שאר פירות אלא משום שלשה טיפין דסיפא נקטיה: והוקרו או הוזלו. אורחא דמילתא נקט דאין דרך לחזור בחנם: עד שלא נתמלאת המדה למוכר. ובמדה שאינה של שניהם ובשימשא איירי כדפרישית לעיל: משנתמלאת המדה. הוי כליו של לוקח כדפירשנו לעיל וקונה לוקח: היה סרסור ביניהן. והמדה שלו: ה"ג נשברה החבית נשברה לסרסור ודרך סרסור לקנות מן בעה"ב ומוכר לאחרים ומרויח וקני ליה כליו הואיל ולעצמו בכליו הוא מודד והילכך נשברה לסרסור ולא אמרינן דהוה שלוחו של לוקח ונשברה ללוקח אלא נשברה לסרסור: וחייב להטיף המוכר שלשה טיפין ללוקח מן הנדבק לדופני המדה לאחר שעירה אותו היין והשמן: הרכינה. הטה את המדה על צדה לאחר שעירה אותה והטיף שלשה טיפין ללוקח ומילה שנתאסף מצדי המדה לשולי הכלי למקום אחד הרי הוא של מוכר ולא של לוקח דמתייאש ממנו והחנוני טרוד הוא שמוכר כל שעה ולא הזקיקוהו להטיף שלשה טיפין דאין לו פנאי: ר' יהודה אומר אם ערב שבת כו'. ר' יהודה אסיפא קאי ואחמורי ולומר דחנוני אינו פטור אלא (עד) ערב שבת עם חשיכה:

נמ'

תורה אור

ואי קשיא לך הא דתניא בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס ואע"פ שאין בו שוה פרוטה (א) שדה מכורה לך שדה נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה דאלמא בשטר מכר נמי קנה התם במוכר שדהו מפני רעתה ורב אשי אמר במתנה ביקש ליתנה לו ולא כתב לו לשון מכר אלא כדי ליפות את כחו: ^א^בחזקה מנא לן אמר חזקיה דאמר קרא °ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה דבירבי ישמעאל תנא °וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה: ^ב^ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה תקנתא דרבנן היא דאמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות אם גופו קונה ממונו לא כל שכן ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה: ^ג^נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנא הני מילי אמר חזקיה אמר קרא °ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ומגדנות עם ערי מצורות אשר ביהודה איבעיא להו מי בעינן צבורים בה או לא אמר רב יוסף תא שמע ר"ע אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים ובוידוי המעשר *ולכתוב עליה פרוזבול ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות ואי אמרת בעינן צבורין בה קרקע כל שהוא למאי חזיא תרגמא שמואל בר ביסנא קמיה *דרב כגון שנעץ בה מחט א"ל רב יוסף (א) קבסתן כלומר הפכתה את בני מעי להקיא °איכפל תנא לאשמעינן מחט אמר רב אשי ומאן לימא לן דלא תלה בה מרגניתא דשויא כמה אלפי ואסיקנא* והלכתא צבורין לא בעינן אגב וקנה בעינן כלומר צריך המקנה לומר לקונה קנה לך הא ארעא וקנה לך אגבה הנך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון (ג) דאקני לה להההיא ארעא אקני נמי להנהו מטלטלי כל היכא דאיתנהו: איבעיא להו שדה במכר ומטלטלין במתנה מהו תא שמע עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ש"מ דקאני איבעיא להו שדה לאחד ומטלטלין לאחר מהו תא שמע עישור (ג) שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו אלמא שדה לאחד ומטלטלין לאחר קאני ודחינן מאי מושכר מושכר למעשר ואי בעית אימא שאני ר"ע דיד עניים הוא וכקונה אחד דמי ולא איפשוט: [א] אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אמר רבא לא שנו אלא שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו תניא כוותיה דרבא מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן בד"א שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו מסייעא ליה לשמואל דאמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן*: וזוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן וכו' [כבר כתבתי במסכת שבועות]: *ואם היה מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה משום דתלש כל שהוא קנה אמר רב ששת הכא במאי עסקינן דא"ל (ד) יפה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליה (ה): **מתני'** ^ד^המוכר יין ושמן לחבירו והוקרו או שהוזלו עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח ואם היה סרסור ביניהן ונשברה המדה נשברה לסרסור ^ה^וחייב להטיף לו שלשה טיפין הרכינה (ו) ומיצת המדה הרי זה של מוכר החנוני [אינו] חייב להטיף לו שלשה טיפין רבי יהודה אומר אם היה ערב שבת עם חשיכה פטור:

נר מצוה

ק"ו אם גופו קנוי בכסף דכתיב בעבד עברי מכסף מקנתו ממונו לא כל שכן ומה טעם אמרו שאינו נקנה אלא במשיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה שאם נפלה דליקה באונס לא טרח ומציל כיון דלאו דידיה ניהו ולפיכך אוקמוה רבנן ברשות מוכר עד דמשיך לוקח ופירשו משניה דרבא דדוקא בדברים שאין דרכם להגביה כלומר אין דרכם להגביהם כלל אבל דרכם להגביה כשליפי מציעאי לא קנה אלא בהגבהה ומשום הכי אוקימנא הא דמס' שבת [דף נח:] דהגונב כיס במשיכה כגון שמגרר ויוצא עד שיוציאנו מרשות בעליו לרשותו דחייב במידי דצריך אבל למושכו כלומר שאינו ראוי כלל להגביהו ואע"ג דהתם באלו נערות [דף נח:] מוקי לה במציעא הך עיקר וכן העלו רבוותא ובבהמה דפסיקא כרבנן דברייתא דאמרי בין דקה בין גסה במשיכה הא פירשו בגמרא [כאן דף פו:] שאני בהמה דמסרכא כלומר שנועלת לפרניה בקרקע ואינה דרכה להגביה כלל. הרי"ף בהלכותיו הביא נמי הא דאמרינן בקדושין [דף כו.] דמטלטלין אף על פי שאין נקנין אלא במשיכה או בהגבהה וכדאמרן מ"מ אגב קרקע מיקנו בקניית קרקע כדתנן התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה מנה"מ אמר קרא ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות אשר ביהודה. איבעיא להו מי בעינן צבורין ואסיקנא צבורין לא בעי אגב וקני בעי. פי' לא בעינן שיהו המטלטלין צבורין בתוך הקרקע ממש ומ"מ צריך המקנה לומר לקונה [קנה לך] האי ארעא וקני לך אגבה הך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון דקנה לההיא ארעא קנה נמי להנהו מטלטלי כל היכא דאיתנהו: עישור שאני עתיד למוד בו. כשמגיע שנה שלישית חייב אדם לקרות שם למעשר ראשון לתתו ללוי ולמעשר עני לתתו למי שיזכה בו לעניים ואע"פ שאינו מופרש עדיין מן החולין והתם רישא דמילתא הכי הוא דר"ג וזקנים היו באים בספינה והגיע שנה שלישית ואמר ר"ג עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע שהיה לוי ומקומו מושכר לו והרי זה היה שדה במכר ומטלטלין במתנה אבל שדה *במכר ומטלטלי לאחד הוא בעיא דלא איפשיטא: הא דאמרינן דקנה מטלטלין אגב ארעא היינו היכא דנתן דמי כולן א"נ היכא דקנה שדות הרבה דבחזקה באחד קנה אחריני ה"מ בשנתן דמי כולן. ע"כ מהרי"ף ז"ל. **מתני'** עד שלא נתמלאת המדה וכו' ומוקמינן לה בגמ' במדת סרסור ולפיכך עד שלא נתמלאת המדה למוכר דברשות מוכר קיימא למדוד ולמכור ומשנתמלאת היא ללוקח עד שיערה המדה לתוך כליו וחייבין עליה אם נשברה שלא מחמת מלאכה ושלא באונס ואם אינה של סרסור אלא שהוא מודד שנותנין לו שכר על המדידה נעשה כשומר שכר על החבית וחייב בשמירתה ואם נשברה נשברה לו ובלבד שלא יהיה נמי באונס גמור אלא כעין גניבה ואבידה ואם החבית של סרסור והיא מושאלה למוכר או ללוקח ונשברה אע"ג שאינו אונס גמור נשברה לו מפני שהיא שאלה בבעלים מפני שהסרסור נשכר להם למדוד וכן אם הסרסור קנאה מהמוכר למכור תכף ללוקח ומרויח בה ומדד אותה ברשותיה קיימא ולא אמרינן שליחותיה דלוקח קא עביד אלא ודאי ברשות סרסור קיימא לגמרי ואם נשברה נשברה לו עד שיגמר מדידתה: וחייב להטיף אחר שעירה הכלי ג' טיפין מפני מה שנדבק בדופני המדה ישבוליו: [ב] והרכינה *(והיינו מה שנשאר עדיין בשולי הכלי) ומילה מה שנשאר עדיין בדופני הכלי שנתמלא שם הרי הוא של מוכר מפני שהלוקח מתיאש ממנו כדאיתא בגמרא: והחנוני אין חייב להטיף מפני רבוי הלוקחים ממנו שלא יתעכבו שם כל כך: **גרסינן** בגמרא האי מדה דמאן אילימא מדה דלוקח עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח היא ואלא מדה דמוכר משנתמלאת המדה ללוקח מדה דמוכר היא

מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"מ סי' קצב: | נ"ל בכורות י"ג ועיין באלפס ב"מ פ' הזהב סי' שס"ד ובנ"י שם. (תו"י) וע"ש בב"מ | נ"ל ונתונה | ב מיי' פ"ג שם סמג שם טור ח"מ סי' קיד קלא: | ג מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' ר"ב | ד מיי' פ"ד שם ופ"ב מהל' גזילה ואבדה טוש"מ סי' ר: | ה מיי' פ"ח מהל' גניבה טוש"מ סי' רלא:

קדושין כו: | ירמיה מ | דברים יא | דה"ב כא | [פ"א בד' קכ:] | דף כז: | תס"ג | תס"ד | תס"ה | תס"ו | תס"ז | ב"מ (נ"א) | שם בקדושין | כתובות ד"פ | נ"ל לאחד

שלטי הגבורים

אא"כ היה כעבד כפוי וגם ישן שאז קונה מתורת חצר דהוי להו כאילו הן בחצירו ומיי' פ"ג מהל' מכירה וסמ"ג עשין פ"ג כתבו דסגי אם הוא כפוה אע"פ שהוא ניעור וכ"כ בהגהת הרא"ש בשם מהרי"ח ול"ע במיי' דהכא גבי קנין משמע דסגי בכפות לבוייס חצר וגבי גט סוף פ"ה מהל' קדושין משמע מלשונו דבעינן כפות וישן וכן הוכיח בלשונו עוד אה"ע סי' קל"ט דבעי' כפות וגם ישן ועיין במ"ת פ"ג מהל' מכירה:

הגהות הב"ח
(א) שדי מכורה לך שדי נתונה לך. כצ"ל: (ב) וכיון דקני לה כו' קני נמי. כצ"ל: (ג) נ"ב אחר: (ד) יפה כצ"ל: (ה) נ"ב באגודה: (ו) נ"ל ומיצת.

הגהות חו"י
(א) נ"ב בכה"ג בסנהדרין המערה בעצמו מהי. ופי' רש"י לערה: (ב) נ"ב בפ' חזקת הבתים:

הגהות מא"י
[א] אמר שמואל וכו' קנה כולן כ"י מוקף ונמחק מימרא זו דשמואל ונכון: [ב] והרכינה היינו מה וכו' כצ"ל.

ד"ה וגרס כך והרכינה כמה המדה של לדס יוצא וכו'

היא אמר רבי אלעא אמר רב במדת סרסור ורישא מדה בלא סרסור וסיפא מדה בסרסור עצמו הרבינה ומילא הרי היא של מוכר א"ר אבהו א"ר יוחנן משום יאוש בעלים נגעו בה: פי' מדה דלוקח היא ואפילו קודם שתתמלא היא ברשות לוקח כגון שיש בה שנתות ומתני' סתמא קתני שהיא ברשות מוכר ואפילו אית בה שנתות: במדת סרסור כלומר ובסימטא או ברשות של שניהם אבל מדת סרסור ברשות מוכר לא עדיף מכליו של לוקח ברשות מוכר כדאמרינן לעיל דלא קנה ומיהו ברשות לוקח אתי שפיר דקודם שנתמלאת הוי ככליו של מוכר ברשות לוקח דלא קנה: [והמילא] מדינא של לוקח הוא אלא שנתנו אותה למוכר משום יאוש שהלוקח דלא קפיד ביה ומכל מקום אם [המוכר] בעה"ב או המוכר הוא סיטון חייב להטיף בה שלשה טיפין בכל זמן אפילו בערב שבת והחנוני פטור לעולם שלא חלק בו תנא קמא ולענין משקה של תרומה כיון דמדינא הכל של לוקח הוא [אלא דמשום יאוש נגעו בה] אם כן מתרומה הוא ועולה הרבינה והמילא ומ"מ מותר לבטלה ברוב של חולין אם הוא בצונן ואם הוא בחמין [ה] ובמעשר דרבנן דיו בהגעלה שלש פעמים אפילו בקדרה של חרס והכי איתא בירושלמי רבי יוסי בר שונם בעא קומי *יונה [ר' מנא] תמן איתמר *ונותן שלשה טיפין [ונוטף] לתוכה חולין והכא איתמר צריך להגעילה שלש פעמים אמר ליה *בצונן ברם הכא ע"י האור וכתב הרמב"ם ז"ל ואני אומר שאין למדים ממנה אפילו לשאר איסורין דרבנן ואחרים הביאו ראיה לדבריו מהלכה דר' אמי דאמלח בה בשרא *ותבלא ומלח שמלחו בה לאו איסור תורה אפ"ה לא הגעילה אלא תברא והרשב"א ז"ל כתב דאפילו בדבר שאין לו עיקר מן התורה לא התירו אלא בתרומה דרבנן שהוא איסור שאינו שוה בכל מקום: מתני' מי שנתן לבנו פונדיון שוה שני איסרין שיקח לו באיסר שמן ויחזיר איסר והתינוק בחזרתו שבר את הצלוחית ואבד את האיסר והשמן שנתן לו החנוני חנוני חייב לשלם וטעמא מפרש בגמרא בשלמא באיסר ושמן שנתן החנוני לתינוק אית להו טעמא לאיפלוגי. רבנן סברי לאודועי שדריה שישלח לו השמן ביד פקח. ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדריה ממש שישלח לו השמן ביד התינוק עצמו ומשום הכי פטור. אלא צלוחית אבידה מדעת היא ואמאי חייב החנוני דאי משום שנטלה מיד התינוק והוי כשומר אבידה וחייב (וכ"ש) בפשיעה וזו פשיעה היא כשנותנו לתינוק הייתו בדבר שנאבד מן הבעלים שלא מדעתם אבל זו אבידה מדעת היא ולא נתחייב החנוני בשמירתה דבשלמא בחיוב פונדיון אע"ג דהוי נמי אבידה מדעת משנתנו בעליו בידו מ"מ כיון שלא נאבד ביד התינוק ועכבו החנוני בידו נתחייב [ו] בחליפיו ובתשלומין גמורים וכשהשיבו ביד התינוק לאו השבון גמור הוא דלאודועי ליה שדריה ולא מצי פטר נפשיה ממה שנתחייב: מר סבר שואל הוי. וכיון שהחזירה למקום שנטלו משם דיו: ורבנן סברי שואל שלא מדעת גזלן הוי וחייב בהשבה מעליא ובידו של תינוק לאו השבה מעליא היא והכי תנן בהגוזל ומאכיל (דף קיח:) הגונב טלה מן העדר והחזירו מת או נגנב חייב באחריותו כיון שלא החזירו בידיעת הבעלים ה"נ בעינן דעת בעלים וקי"ל כרבנן דאמרי גזלן הוי: אמר המחבר וכיון דקי"ל כרבנן דאמרי גזלן הוי היה נראה שאסור לאדם להניח תפילין של חבירו או להתעטף בטליתו שלא מדעתו אבל מורי נר"ו אומר דבדבר מצוה [...] דניחא ליה לאיניש דליעבדו מצוה בממוניה עכ"ל הריטב"א ז"ל *ותמיהני אני על פסק זה של רבותי ז"ל דבהדיא אמרינן סוף פ' אלו מציאות [דף כט:] מצא תפילין שם דמיהם ומניחן ואם לא שם אותם וקנאם לא היו מתירין אותו להניחם כשאר גוף אבידה של[...] להשתמש בה ולא התירו משום מצוה (גבי) ס"ת נמי גבי אין השואל רשאי להשאיל (שם כט:) דאמרינן סד"א דניחא ליה לאיניש [...] קמ"ל ואילו היה לרבותי ז"ל שום ראיה הייתי דוחק עצמי ליישב זה אבל עכשיו תמיהני ע"כ: ומודים חכמים לר"י שאם לא נטלה [...] למוד בה לאחרים אע"פ שנטלה למוד בה לתינוק לא הוציאה מרשות בעלים והרי היא כאילו הצלוחית ביד התינוק בשעת מדידה: מדאמ[ר] דבר בדמיו קצובים ועומד לימכר כיון שהחזיק בו אחר על מנת לקנותו תו לא הוי ברשות מוכר לאקדושי ש"מ דהלוקח הוי כאילו [...] לגמרי ואין רשות למוכר להחזיר בו משום דלוקח ממש הוא דאילו שואל הא קי"ל במס' ערכין [דף כא.] דמשכיר מקדיש וכ"ש מ[...] ומיהו אי נקטיה ע"מ לבקרו יכול לחזור בו אם ירצה דהדעתא דהכי נסביה אלא דבכל זמן שלא החזירו הרי הוא כאילו שלו: [...] המחבר ונ"ל טעמא דמילתא משום שלא יוכל המוכר ליטלו ממנו ולמכרו לאחר שאם זה אמר טוב הוא בעיני מאי תו איכא כיון שהוא [...] ודמיו קצובין ועומד לימכר ע"כ וה"מ בדרכו למכרו שלם כמו שהוא כגון כלי או כעובדא דקרי אבל בדבר שדרכו לחלק כבשר וכ[...] דאטמא ר"ל יכך אינו חייב אלא כפי השיעור שהיה דעתו לקנות דהותו השיעור הוא דוקא כאילו הוא ברשותו ולא יותר והוא ביהיו [...] קצובין כבשר דבין למשקל בין לחתיכות דמיו קצובין וכ"ש אם המוכר פסק דמיו אבל אם אין דמיו קצובין והקדישו המוכר הרי הוא ק[...] אע"פ שאינו ברשותו לפי שהוא כפקדון ביד זה שהרי לא נתכוין לגוזלו אלא לקנותו לרצונו של זה אבל [ב"ק דף סח: וב"מ] גזל ולא נתי[...] הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: מתני' תבואה היא סיטון בלשון יוני ועפ"ם זה נקרא מוכר תבואה הרבה סיטון (ועכשיו נקרא כל תגר גדול כן מיבש כן מלח סיטון והוא בס יוני למוכר פירות הרבה יחד): מקנה מדותיו. ב[...] שנקרש בתוכו מה שנשאר מהרבינה ומילית וממעט המדה: ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר דיו בפעם אחת בשנה: חלוף הדבר[ים] דהסיטון דיו בפעם אחת בשנה שאין לו פנאי להיות נקרש מפני שמוכר יותר תדיר מבעה"ב אבל כלי בעה"ב נקרשין מפני שאינו מוכר ת[...] הלכך יקנה אחת לשלשים יום. חנוני. שאינו מטיף ג' טיפין מהאסף בתוך כלי יותר מבכלי סיטון ובעה"ב לפיכך צריך שיקנה מדותיו פעמים בשבוע כדי שלא יתקרש בתוכו וימעט המדה וכולהו מודו בהאי וכן ממחה שהוא לשון קנוח כדכתיב [ישעיה כה] ומחה אלהים דמעה מעל כל פנים: פעם אחת בשבוע. כשמוכר דברים לחים כבשר ושמן ודבש או דג מלוח מפני שנדבק בו מהלכלוך ומכ[...] המשקל

גמ' אמר *רב רישא במדת סרסור ומשכחת לה בסימטא אי נמי ברשות לוקח:

מתני' השולח[א] בנו אצל *החנוני(א)(א) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר שיבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנוני חייב ורבי יהודה פוטר שע"מ כן שלחו ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד תינוק °ומדד החנוני לתוכה החנוני פטור: גמ' בשלמא באיסר ושמן בהא פליגי דרבנן סברי לאודועיה שדריה ורבי יהודה סבר לשדורי ליה שדריה אלא צלוחית אבדה מדעת היא תרגמא *רבא ורבי זירא כגון שנטלה חנוני[ב] למוד בה לאחרים וקא סברי רבנן שואל שלא מדעת גזלן הוי (ב) הילכך קיימא לה ברשותיה ואע"ג דאהדרה לתינוק לא מיפטר מינה עד דמהדר לה למריה אמר שמואל הנוטל[ג] כלי מן האומן על מנת לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי דקיצי דמיה וכולה כדכתבינן בפרק השואל* (ההוא גברא דעל לבי טבחא אגבה להההוא אטמא בידיה אתא ההוא פרשא ואנסי' מידיה אתא לקמיה דרב ייִמר וחייביה [א] והני מילי הוא דבעי לכוליה אבל לא בעי לה כולי' מאי דבעי מיניה הוא דקמיחייב לשלומי) [ד]ההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא אתא כל חד וחד ושקל חדא קם אקדשינהו אתא לקמיה דרב כהנא אמר ליה אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וה"מ דקייצי דמייהו אבל לא קייצי דמייהו ברשותיה קיימי וקדשי: מתני' הסיטון [ה]מקנה את מדותיו אחת לשלשים יום ובעה"ב אחת לשנים עשר חדש רשב"ג אומר חילוף הדברים החנוני מקנה את מדותיו פעמיים בשבת [ב] וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל ארשב"ג בד"א בלח אבל ביבש אינו צריך

רש"י

גמ' במדת סרסור. שאינה של שניהן וכדפרישית: מתני' השולח את בנו אצל החנוני. ובידו פונדיון שהן שני איסרין להביא לו באיסר שמן ואיסר יתן לו חנוני וכן עשה ומדד באיסר שמן ונתן החנוני לתינוק את האיסר להביא לאביו את השמן והאיסר ושבר התינוק את הצלוחית ונשפך השמן ואבד את האיסר שנתן לו החנוני: החנוני חייב לשלם לו השמן והצלוחית והאיסר: שעל מנת כן תלחו. האב לבן אל החנוני שימסור החנוני לבן האיסר והשמן ולא פשע החנוני מידי: ומדד לתוכו החנוני פטור. מן הצלוחית לבד אבל אל האיסר והשמן חייב: גמ' לאודועי. לחנוני שצריך לשמן: שדריה. האב לבנו [ג] שישלח לו החנוני מה שישלח לו ע"י שלוחו פקח: ורבי יהודה סבר לשדורי ליה. ביד שדריה: אלא צלוחית אמאי. חייב לשלם: אבדה מדעת היא. כשמסרה האב ליד התינוק שא"י לשומרה הפקר היה ולא ה[...] יחזירנה ביד בנו ריקנית או שישלח (ג) מה שישלח לו [משלו] ע"י פי[...] איסר כן שמן. ופונדיון דנוטל (ד) בהולכה נמי דבהליכה הוי אבדה [...] מ"מ בחזרה חייב לחכמים [דהא] לא[...] שדריה: כגון שנוטל החנוני. מן ה[...] למוד לאחרים. שלא לצורך התינוק שואל שלא מדעת בעל הצלוחית [...] דמהדר ליה למריה. דבעי' השבה [...] כדכתיב והשיב את הגזלה ואין זו [...] אלא איבוד: ע"מ לבקרו. לבודקו ולק[...] ונאנס מידו. שנפל ונשבר חייב: דקייצי דמיה. דסמכיה דעתיה לקנותו [...] שפוסק דמיו ומיד דאגביה ע"מ ל[...] ולקנותו הוא דמיחייב באחריותו לא מ[...] תו עד שיחזירנו לבעליו ובמסכת [...] מוכיח דאיירי בזבינא חריפא דהכא [...] הוא: אגבהה. לכך אטמא לראותו א[...] שמנה והיה בה הרבה בשר: קרי. ד[...] אתי כל חד ושקל. לקנות: קם אקד[...] שלא ידע ממי ישאל מעותיו [ד]: אין מקדיש כו'. דכתיב איש כי יקדיש את [...] מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו: ד[...] דמיהן. אז זכה בהן מיד כדשמו[...]: מתני' הסיטון. חנוני גדול שקונה [...] פירות יחד ומוכר להרבה חנונים: [...] מדותיו. (ה) בשביל שיין ושמן נקרש בתוכו והמדה מתמעטת: ובעל הבית. [...] מוכר תדיר כסיטון די בפעם אחת לשנה: חילוף הדברים. דסיטון כיון ד[...] תדיר אינו מתייבש כל כך די בפעם אחת לשנה: פעמים בשבת. שה[...] אינו חייב להטיף ג' טיפין והוא משתייר בכלי ונדבק אבל סיטון ובעה"ב [...] להטיף ג' טיפין אינו נשאר רק מעט: וממחה. מקנח: אבני משקלותיו. שמוקל[...] דבר לח: על כל משקל. על כל פעם ששוקל צריך לקנח: בלח. יין ושמן ובשר: [...] פירות

[ה] נ"ב יש [...] מיני קמחים וכל מילי דמידגן עניינו הואיל דנדבקין ובעי קינוח וכ"ן ע"כ טעם דחנוני פעמים בשבת משום דתדיר וכת"ק ורשב"ג דסיפא על מבולג[...] קא' יבל זו דלא [...]

הגהות מא"י [א] נ"ב בגמ' אינו: [ב] נ"ב פי' מקנח: [ג] כ"ב כדי: [ד] נ"ב סיה רוצה להוסכן לכם: [ה] ובתרומה כנ"ל: [ו] נ"ב ע"י בתוס:

המשקל ובכל פעם תישקול יקנה המאזנים מטעם זה: *) במקום שנהגו לשקול עין בעין. כלומר בלא הכרע: יתן גרומיו. כלומר הכרעותיו שהם עשירית ליטרא לעשרה ליטרין דלח ואחד מעשרים לעשרים ליטרא דיבש שהוא חלק מד' מאות מפני שאינו נדבק מהפירות בכלי ביבש כמו שנעשה בלח וכולה מתני' מפורש בגמ': [ו] היה שוקל עין בעין וכו': גמ' מנה"מ אר"שב"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו: אחד מי' בלח ואחד מכ' ביבש איבעיא להו היכי קאמר אחד מי' בלח לי' דלח ואחד מכ' ביבש לכ' דיבש או דילמא אחד מי' בלח לעשרים דלח ואחד מי' ביבש לעשרים דיבש תיקו בעו בגמ'

תורה אור

*וחייב להכריע לו טפח שקל לו עין בעין נותן לו גירומין אחד מעשרה בלח ואחד מעשרים ביבש: גמ' הא דתנן וחייב להכריע לו טפח במקום שנהגו אבל אם היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין °אחד מעשרה בליטרא לעשר ליטרין דלח דהוי חד ליטרא למאה ליטרין ואחד מעשרים בליטרא לעשרים ליטרין דיבש דהוי חד ליטרא לארבע מאה ליטרין: (א) מדאורייתא דאמר ר"ש בן לקיש אמר קרא °אבן שלמה וצדק יהיה לך אמרה תורה צדק משלך ותן לו אמר רבי לוי קשה גזילו של הדיוט יותר משל הקדש שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי *קשה עונשין של מדות יותר משל עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל ומאי עודפייהו הני אפשר בתשובה והני לא אפשר בתשובה: מתני' ב מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: גמ' *ת"ר מנין שאין גודשין במקום שמוחקי' ואין מוחקים במקום שגודשים ת"ל איפה שלמה וצדק ומניין שאם אמר הריני גודש במקום שמוחקים ומוסיף לי בדמים הריני מוחק במקום שגודשים ומפחית לי בדמים שאין שומעין לו ת"ל °איפה שלמה [א] וצדק אמר *רמי בר אבא אמר רבי יוחנן מעמידין א אגרדמים בין למדות בין לשערים מפני הרמאין ת"ר המבקש לשקול לו ליטרא שוקל לו ליטרא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא [ג] היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא אל יאמר לו שקול לי (ג) (א) כנגד שלשה רבעי ליטרא (ב) אלא שוקל ליטרא ונותן רביע ליטרא עם הבשר ת"ר היה מבקש ממנו לשקול עשרה ליטרין לא יאמר לו שקול לי אחת ואחת ותכריע אלא שוקל לו י' בבת אחת והכרעה אחת לכולן ת"ר נפש מאזנים תלויה באויר שלשה טפחים וגבוה מן הארץ שלשה טפחי' קנה ומיתנה שלה י"ב טפחים של צמרים ושל זגגים תלויה באויר שני טפחים וגובהה מן הארץ ב' טפחים קנה ומיתנה שלה תשעה טפחים של חנוני ושל בעל הבית תלויה באויר טפח וגבוה מן הארץ טפח קנה ומיתנה שלה ששה טפחים ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוה מן הארץ שלש אצבעות °קנה ומיתנה שלה איני יודע והך קמייתא דמאי היא *אמר רב פפא דגרומני תנו רבנן אין עושין משקולת לא של בעץ ולא של אבר ולא של גסטרון ולא של שאר מיני' מתכות אבל עושהו של צונמא ושל זכוכית ת"ר אין

רש"י

פדות ופלטין: וחייב להכריע טפח. לכל ליטרא ואפילו שוקל י' ליטרין יחד אינו נותן כי אם הכרעה אחת אבל פחות מליטרא לא בעיא הכרעה טפח: היה שוקל לו במאזנים עין בעין. כגון במקום שלא נהגו לתת הכרעה נותן לו לבד המשקל: גירומיו. הכרעותיו: אחד מעשרה כו'. מפרש בגמרא אחד מעשרה בליטרין מעשרה ליטרא שהוא חלק אחד ממאה: גמ' גזל הדיוט הקדים חטא למעילה דכתיב נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכיחש בעמיתו ובתחלת שגזל קרי ליה חוטא ובהקדש כתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' ולא מיקרי חוטא עד שכבר כא נהנה: אל. בעריות נאמר כי כל התועבות האל במדות כל עושה אלה לשון רבים: מאי עודפייהו. למה החמירה תורה כאן יותר: א"א בתשובה. שאי למי ישיב וכתיב והשיב את הגזילה: מתני' בדקה. בקב: לא ימדוד בגסה. בגסה דהוה פסידא ללוקח כי לא יהיה לו כי אם הכרע אחד לגסה קבים ויפסיד ה' הכרעות ואפי' במקום שמוחקים שא"א למחוק כ"כ בצמצום: לא ימוד בדקה. כי מפסיד למוכר [ג] למחוק את המדה [ד]: לא יגדוש. אפי' אם יוסיף לו שליש עבור הגדים תילתא וכן מוכיח בגמ': לא ימחוק. אפילו אם פיחת לו מן הדמים: גמ' ת"ל איפה שלמה וצדק. [ה] היינו כמו שמודדין בעיר וצדק לפסויי אתא: [ו] ואגרדמין. הם ממונים על המדות לענוש מעוותי המדות: בין לשערים. שלא ימכרו ביוקר: מפני הרמאים. שמוכרי' ביוקר ואומרים שהוסיפו במדה או שנותנין יפות למעלה ורעות למטה וכמה מיני רמאות: נפש מאזנים. הוא הברזל תלול שבמאזנים שהלשון זקוף בתוכו: תלויה באויר ג' טפחים. במאזנים גדולים מיירי ששוקלין בו ברזל ונחשת והם קבועים ביתד או בעמוד: וצריך שתהא. המיתנה שהיא תלויה בו: ארוכה ג' טפחים [עד] שהיא תלויה באויר ג' טפחים אבל כשהחבל קצר [אין] יכול להטות שמאזנים אילך ואילך ושלא יגע בגג שלמעלה [כשהוא מכריע]: וגבוה מן הארץ. כפות המאזנים: ג' טפחים. פן יגעו בקרקע והכל לפי מה שהמאזנים גדולים צריכים הרחקה יתירה לפי שמכריעין יותר: ומיתנה. שהכף תלוי בו י"ב אבל אי הוי פחות אין מכריע המאזנים בקל לפי שמשא כבד: צמרים. מוכרי צמר: זגגין. מוכרי כלי זכוכית: טורטני. הם ששוקלים בו כסף וזהב. טורטני צורף: והך קמייתא דמאי. כיון דחשיב צמרים וכסף וזהב הך קמייתא דקתני סתמא נפש מאזנים מה שוקלים בו: גרומני. טרפי נחשת וברזל שמוכרין חתיכות גדולות יחד: בעץ. בדיל: אבר. עופרת: גיסטרון: מיני מתכות מעורבין: צונמא. של אבן: [ולא של שאר מתכות]. מפני שמיני

נמוקי יוסף

אי תנא מתני' בלשון קלרה וה"ק אחד מעשרה בלח לעשרה דלח ואחד מי' ביבש לעשרים דיבש אלא שהתנא לא רצה לכפול בלשונו עשרה אלא אמר אחד לכ' דיבש כלומר ואחד כמו שאמר בלח שהוא אחד מעשרה וגמלא שצריך ליתן בלח חלק אחד מעשרה חלקים שבליטרא לי' ליטראות שהוא חלק אחד ממאה וליבש זה החלק עצמו לכ' ליטראות והוי חלק אחד ממאתים או דילמא כמשמעו חלק א' מעשרים חלקים בליטרא לכ' ליטרין והוי חלק אחד לד' מאות ועלה בתיקו והילכך נוקי בחזקת מריה ולא יתן ליבש אלא חלק אחד לד' מאות: גזל הדיוט קשה. וכ"ש של מדות מפני שאי אפשר להשיבו לנגזל שאינו יודע מי הוא הנגזל להשיב אליו: במתני' אמרינן דאם נהגו למוד במדה קטנה לא ימדוד כשימכור הוא בגסה מפני שמפסידו ללוקח שאין לו עכשיו אלא הכרעה אחת אפילו לא ימכור במשקל אלא במדה מ"מ אכתי מפסידו שאי אפשר למחוק כל המדות כל כך בצמצום כמו שיעשה באחד לבד ואם נהגו למדוד במדה גדולה כדי שיקח הוא מאחרים לא ימוד בקטנה כדי להרבות לה מדידות ומטעמא דאמרן דהשתא יפסיד מוכר: מקום שנהגו למחוק. המדה להעביר ממנו הגודש לא יגדוש ואפילו להוסיף לו דמים כשווי הגודש דהיינו שליש דקיימא לן [עירובין דף יד: ושבת דף לה.] גודשא תילתא הוי וטעמא משום דכתיב איפה שלימה כמות שהיא בעיר יהיה לך דאל"כ יטעו השומעים שזה מכר שליש יותר ולא ידעו שמשום הגודש שהוסיף לו דהיינו שליש המדה מכר לו כ"כ כיון שלא נהגו למכור הכי ושמא ייקרו השומעים השער וכן נמי ההפך כשימחוק במקום שנהגו לגדוש ואפילו יפחות מן הדמים להכי אתא וצדק כלומר שלא יגרום לשנות השער כשישמעו הזול ולא ידעו דמשום שנתן לו מחוק הוא דמוזיל: אגרדמים. ממונים על המדות להלקות מעוותי המדות: ולשערים. שלא ימכרו ביוקר: מפני הרמאים. שאומרים שנתייקר מפני שהוסיפו במדה או מבימים הפירות היפים למעלה כדי לרמות ולומר שמפני זה הם יקרים יותר: אבל לא יעשה משקל שיהיה שליש ליטרא דשמא ירמה שישקול עמו כשיקח מאחרים רביע ליטרא וכן לא יעשה משקל חמישי בליטרא דילמא אתי לשקול בו במקום רביע ליטרא משום דהני משקולות לא מנכר להו לאינשי ולפיכך תקינו מתקלי עד הכי. כלומר על הסדר הזה שאין לטעות כיון שכל אחד מרובה מחברתה מחלה ואע"פ שבמדות לא טעו אלא ריבעא כדלקמן התם אלאן מוכיח עליהן אבל במשקולות טועין הלתה. כן פי' הרא"ה בשם הרב אלפסי ז"ל: שלא ישקול לו כל רביע ורביע בפני עצמו כדי שיתן לו הכרעה בכל רביע אלא ישקול ליטרא **)(של בשר) ויתן רביעית ליטרא עמה ויהיו ג' רביעיות: ומניח רביע ליטרא עם הבשר. וה"ה דשקיל בחצי ליטרא וברביע אלא דנקט הכי לרבותא. הריטב"א ז"ל: ואידך מאי היא. כיון דתני של חנוני ושל כולהו אחריני אם כן ראשונים מאי היא ותירץ דההיא מייר' בגרומני שהם מוכרי ככרות בחתיכות גדולות של מיני מתכות ולפי המשקל הכבד צריך שתהיה הכפה תלויה באויר יותר כדי שלא יגע למעלה או למטה ויעכב ההטיה הראוי לה. הכפה. הוא הברזל האמצעי שכל המשקל הולך אחריו למקום שהוא נוטה והוא נקוב וזקוף בתוך הענין הנאחז בידים: של צמרים. מוכרי צמר: של זגגין. מוכרי כלי זכוכית ואין שוקלין הרבה יחד לפיכך די שיהיה תלוי באויר שני טפחים וי"מ זגגים עושי כלי כסף: טורטני. הוא מצרף כסף וזהב ושוקל דבר מועט: קנה. הוא הזרוע שהכפה באמצע ומיתנה הם החבלים שכף המאזנים תלויה בהם ולפי כובד המשקל צריך שיהיה ארוך שאז הוא מכריע יותר בקל למקום הראוי להכריעו: של טורטני. פירש רמב"ם ז"ל מוכרי זהב ומוכרי אבגמן טוב. ופי' איני יודע כפי מה שהוא רוצה: אבר. עופרת: גסטרון. מיני מתכות מעורבין וטעמא משום שפוחתין והולכין נוגמא. אבן

*) בד"ק ובד"ס הגי' כך הוא להכריע טפח במקום שנהגו ואח"כ מס"ד לשקול

**) עם הבשר כצ"ל ג"א

שלטי הגבורים

א מסכיא דמעמידין אגרדמים יש להוכיח דיש לב"ד לפקח על עסקי הקהל ולתקן תקנות כפי הצורך וכל המתעסק במקום שיש בו התקנה אדעתא דתקנה מתעסק דומיא דהכיא דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ונפקא מינה לענין גיטין וקדושין טובא ונראה דהכל הולך אחר התקנה שאם תקנו לאחר שהקדושין נעשו כהוגן שיתבטלו ע"י גט כפי אשר יסדרו הם כהיא דמשמעתא דידן הוי ביטול הקדושין בעי שיסדרו דדיינינן ליה לדעתיה דמקדש ואדעתא דרבנן קידש ותלה קיום הקדושין וביטולן בדעת רבנן וכ"ש כשאמר להדיא בשעת קדושין הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל שביאר להדיא דקדושיו תלוין בדעת רבנן ולפיכך במקומות שנהגו בסדירת כתיבת הגט לגרור אחר פוסק אחד ולא עושין כפוסק אחר אין לסתור אותו המנהג ואין לשנותו בשום ענין דהא המגרש תלה קדושיו בדעת רבנן והם תקנו שיתבטלו באופן זה ולא באופן אחר וכמעט שאומר דהמשנה בגט הסדר שבאותו מקום אע"פ שיש פוסקים שאומרים לעשות כפי השינוי שעשה זה דאין באותו גט ממש כיון שהקדושין של זה מעיקרא הוו תלוין בדעת רבנן קיומן וביטולן ולא נתבטלו בדעת רבנן דאתרי' א"כ בביטולן ע"י גט ששינו בו מנהג מקום ממש ומסתמא כל מקדש אדעתא דרבנן דאתריה מקדש דקי"ל שיש לו לילך אחר מנהג ותיקון דאותו מקום גם באיסורין כדבעינן גם לפרש לקמן ולכך כל המשנה ממנהגם לא עשה ולא כלום ודבר זה מסתייע מאד מדברי הפוסקים ותשובו' שאומרי' לפעמים בריינו"ס נוהגים כך ובריגנספור"ק נוהגים כך דמשמע דבכל דוכתא יש לילך אחר המנהג שנהגו בכתיבת הגט באותו מקום לפסול הגט שנכתב בענין אחר ומפני זה גט שיש בו איזה שינוי שנ"ע אם באותו מקום שניתן הגט מקפידים על אותו שינוי אין להביא ראיה להקל מפני שנמצא בפוסקים ובתשובות מקום להקל ולהפסיד דהמקדש תלה דעתו בקיום הקדושין ובטולן בדעת רבנן דאתריה ולפי זה יש לנו תמיד ללכת אחר מקום הקדושין / ואם בשעת קדושין היה במקום פלוני שנוהגים בביטול הקדושין באופן אחר ובשעת הגירושין היה במקום אחר שאין נוהגין בביטול הקדושין באופן שנוהגים במקום הקדושין יש לנו ללכת אחר מנהג מקום הקדושין שהם קדם ותלה קיום הקדושין ובטולם בדעת רבנן שבאותו מקום ולא דמי לדברים דאמרי' דההולך ממקום למקום נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וכל החלוקים השייכים בדינים ההם אין להם מקום כאן דהתם לא תלה החומרא בשעת מעשה בדעת שום אדם אלא בסתם וממילא נגרר אחר מקומו אבל זה תלה המעשה מהקדושין בדעת פלוני ופלוני רבנן דמקומו וקיומם ובטולן הוו על פיהם הלכך בכל מקום שילך המקדש הרי תלוין קדושיו בדעת החכמים שתלה איהו בענין שקידש ואח"כ יפסו נגררים הקדושין בכל מקום שיהיה וקצת דמי זה למקדיש דבר להקדש או לנודר ונשבע שתלה ההקדש והשבועה והנדר בדעת פלוני ופלוני שקיום ההקדש והנדר והשבועה שהיא ובטולה תלוי לעולם בדעת החכמים שתלה הוא דעתו ואחריהם נמשך ונגרר באיזה מקום שיהיה. ואם התקנה היא על הקדושין כגון שתקנו רבנן משום מגדר מלתא שלא יהיה אדם שיקדש אשה אם לא במעמד אביה ואמה ובעשרה וכיוצא בזה אז צריך לראות ענין התקנה וזה מפני שמצינו במרדכי פ"ג דקדושין בתשובה למהר"ם דנראה דס"ל דהעובר על התקנה הוו קידושיו קדושין וצריכה גט דהא מצינו קדושין תופסין בחייבי לאוין ובשניות וכיוצא בהן ומינה פסקו האחרונים כגון מהרי"ק דהעובר על הדרך הוו קדושיו קדושין ומתשובת הרשב"א מוכח דהעובר על התקנה אין קדושיו קדושין דנראה לפום ריהטא דפליגי אהדדי כך נ"ל דיש ליישב דבריהם ובזה האופן שהכל הולך אחר נוסח התקנה דאם שאם המתקנים תקנו בחבר עיר שגוזרים חרם על מי שיקדש אשה בלא עשרה או בלא אביו ואמה וקרוביה וכיוצא בזה ובא איש א' ועבר על התקנה וקדשה ביחיד בפני עדים אע"פ שזה עבר על החרם ותקנת הקהל מ"מ קדושיו הוו קדושין מידי דהוה אמקדש חייבי לאוין ושניות וכיוצא בהן ובכלל כמה דברים דאשכחינן דאע"ג דאמור רבנן לא תעביד אי עביד מהני ועל זה איתא במרדכי פ"ג דקדושין דאע"ג דעבר אתקנות דרבנן מאורי הגולה קדושיו קדושין וכן משמע מדברי מהרי"ק דבכה"ג מיירי ואם התקנה בזה האופן שתקנו בחבר עיר דכל המקדש שלא בעשרה או בלא רשות אביה ואמה וכיוצא בזה שלא יהיו בקדושין שלו ממש כאילו לא קדשה מעולם אז אם קדושיו אינן קדושין דכיון דהמקדש אדעתא דרבנן מקדש שיהיו הקדושין קיימין ובטלין לפי דעתם ואם אמרו ותקנו שהמקדש בכה"ג לא יהיו בקדושין שלו ממש הוו המעות מתנה והפקר והקדושין בטלין מעיקרם דאין בזה ממש כלל וגם גט אינו צריך: ב פר"ח דוקא משקלות ששוקלין בו בשר שומן לפי שהלחות דבוק בהם ומתייבש ומכביד אבל משקלות של כסף וזהב ודבש יבש מותר לעשותה ממתכת אבל מיי' נתן טעם לדבר מפני שמעלין חלודה

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' גניבה סמג לאוין קנג טוש"ע ח"מ סי' רלא:

ב מיי' פ"ח שם סמג עשין עב טוש"ע שם:

הגהות הב"ח

(א) מדאורייתא [illegible]

הגהות הגר"א

(א) [illegible]

גמ' איפה. רמי בר חמא א"ר יצחק מעמידין וכו' (ג"א)

הגהות מא"י

[א] [illegible]

הבן שלע שאינה פושטת וגם זכוכית קשה מאד ואינו פושח : כשהוא קל יותר מדאי אינו יכול למחוק המדה בעומק הראוי ויהיה הפסד המוכר וכשהוא כבד יותר מדאי מוחק טפי בעומק והוא הפסד הלוקח לפיכך ימחוק בעצים אלו שאינם קלים ולא כבדין יותר מדאי : אשכרוע. בווי"ש בלע"ז : העבה. אינו מוחק כל כך בעומק כמו הצד הקצר נמצא כשהוא לוקח ימחוק עם העבה וכשימכור ימחוק עם הקצר וכן כשמוחק במהרה בבת אחת או כשמוחק מעט מעט. כלומר שמוחק מעט ומגביה את המחק וחוזר וכובש ומוחק מעט טפח אחד הוי פסידא :

אין בקיאין במעשה ידינו. וטכל לרמאות ברמאות ברטגס : כי ישרים וכו'. הצדיקים ילכו בם. שיזהרו בהם ופושעים יכשלו בם שילמדו חכמה וערמימות וירמו הבריות ונמצא נכשלו בם : שלא ימדוד בחבל. עצמו שמודד לחבירו בימות הגשמים לא ימדוד לשותפו זה בימות החמה מפני שהחבל מתייבש ומתקצר ונמצא שזה נתאנה : שלא יטמין משקלותיו במלח מפני שהמלח שואב לחות המשקלות ומקילין. הכי איתא בירושל' : משורה. היא מדה קטנה כדכתיב מים במשורה תשתה : שלא ירתיח. שלא ישפוך היין בחוזקה וממקום גבוה מפני שעולה קצף אשקומ"ה בלע"ז ונראה הכלי מלא : שאפי' יחדה לעביט של מי רגלים. שמא ימוד בה לפעמים : אבל כשאינה חתומה הוא ירגיש בה וגם הלוקחים ולא שקלי ומותר להשהותה דהא לא יחדה למדוד: משום הא דתניא בספרי דקרא דכתיב גדולה וקטנה ר"ל גדולה שמכחשת את קטנה מסקינן הכא אלו הן המדות שיכול להתקיים שאין לטעות בהם לתת אחת בעבור האחרת כי אלו ניכרות הן : סאה. היא ששת קבין ולפיכך לא קתני חצי סאה משום דהיינו תרקב שהוא שלשה [קבין]: חצי קב רובע קב תומן [ג] שמינית קב שהם ג' ביצין וחצי תומן ביצה ומחצה : עוכלא. היא ביצה ותומש ביצה מפני שהלוג הוא רובע קב ולוג ששה ביצים ואפילו שהשיעורין אלו קרובים זה לזה מסקינן דבמדות קטנות בקיאין האנשים להכיר בין אחת לחברתה זה הוא במדת היבש. ובמדת הלח הין שהוא י"ב לוגין כתרקב ביבש חצי הין הוא חצי תרקב שלישית הין הוא קב רביעית הין הוא ג' לוגין ואע"ג דאיכא למיטעי בין שלישית לרביעית מ"מ כיון דהוו הכי במקדש כדאמרי' שכתות היו בהין הניחו אותן מדות גם להדיוטות כיון שהם נמי היו משתמשין במדות אלו לענין שמן שהיו נותנין למנחות וליכא למיחש שיטעו הם לכהנים דכהנים זריזין הן להכיר בין שלישית לרביעית לפיכך לא ראו למעט מדות אלו: גרסי' בגמ' אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר משתות והמשתכר לא ישתכר יותר משתות מ"ט דשמואל א"ר חסדא שמואל קרא אשכח ודרש והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם מנה מאתים ולארבעים הוי אלא ש"מ תלת ש"מ

הורה אור נר מצות

עושין את המחק לא של דלעת מפני שהוא מקיל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושה הוא של זית ושל אגוזים ושל שקמה ושל *אשכרוע ת"ר אין עושין את המחק צדו אחד עבה וצדו אחד קצר ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו *למוכר ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח ועל כולן א"ר יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אוי לי אם אומר שמא ילמדו הרמאין אוי לי אם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו סוף אמרה או לא אמרה אמר רב שמואל בר יצחק אמרה וסמך אהאי קרא °כי ישרים (הושע יד) דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם (א) תנו רבנן °לא תעשו עול במדה במשקל (ויקרא יט) ובמשורה במדה זו מדידת קרקע שלא ימוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה שלא ירתיח והלא דברים קל וחומר ומה משורה שהיא אחת משלשים וג' בלוג הקפידה עליו התורה הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית *לוג (סתג) על אחת כמה וכמה אמר רב יהודה אמר *רב לא ישהה אדם מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו עביט של מימי רגלים אמר רב פפא לא אמרן אלא באתרא דלא חתמי אבל באתרא דחתמי עד דחזי חתמה לא שקיל תניא נמי הכי לא ישהה אדם מדה חסרה ויתירה בתוך ביתו ואפילו עביט של מימי רגלים אבל עושה הוא סאה תרקב יחצי תרקב קב וחצי קב רובע וחצי רובע תומן (דף צ.) וחצי תומן *ועוכלא וכמה עוכלא אחד מחמשה ברובע ובמדת הלח עושה אדם הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג רביעית ושמינית ואחד משמונה בשמינית וזו (סתד) היא קורטוב אמר שמואל [ב]אין מוסיפין על המדות יותר משתות ולא על המטבע יותר משתות והמשתכר אל ישתכר יותר משתות (סתה) [ג]ת"ר אוצרי פירות *וסוחרי שביעית ומפקיעי שערים ומקטיני איפה ומלוי רבית עליהם הכתוב אומר °לאמר מתי יעבור החדש ונשבירה שבר (א) מאי כתיב אחריו נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח את [א] מעשיהם אמר רב עושה אדם את קבו אוצר תניא נמי הכי אין אוצרין פירות בארץ ישראל דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אבל תבלין כמון ופלפלין אוצר בד"א בלוקח מן השוק אבל במכנים משלו מותר ומותר לאצור פירות שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובשני בצורות אפי' קב חרובין לא יאצור מפני שמכנים מארה בשערים תנו רבנן אין מוציאין פירות מא"י דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות רבי יהודה

רש"י

מתכות פוחתין והולכין : מחק. שמוחקין בו המדה : צדו א' עבה. אינו מוחק כל כך שאינו נכנס בדוחק וצדו הקצר נכנס בדוחק וכשלוקח מוחק בצדו העבה וכשמוכר מוחק בצד הקצר אלא יעשה שניהן עבה או קצר כמנהג המדינה : בבת אחת. בפעם אחת כל המדה אינו מוחק יפה : מעט מעט. מפני שמוחק טפח ומגביה וחוזר ומוחק טפח: אלא פעם אחת. ובנחת או עד חצי המדה וחוזר ומוחק : על כולן. על כל מיני עוולות אלו : שלא ימדוד. לשני אחים או לשני שותפין קרקע שחולקין לאחד בימות החמה ולאחר באותו חבל עצמו בימות הגשמים שבימות הגשמים החבל לח ומתפשט ובימות החמה הוא יבש ונכווץ ור"ח פירש בימות החמה הקרקע (ג) כווץ ובימות הגשמי' הקרקע מתבקע בתפיחתה: במלח. שמכבידו: שלא ירתיח. שלא ישפוך היין בחוזק מגובה לכלי שיעלה הקצף שקורין שוימ"א ויתמלא הכלי: ומה משורה. שהיא קטנה הקפידה תורה ברתיחתה ק"ו לרתיחת כלי גדול כגון הין וחצי ההין ורביעית לוג וחצי הלוג וכו' : ואפילו עשאו עבים של מימי רגלים. איכא למיחש שמא לפעמים רוחצו וימדוד בו : דלא חתמי. שאין ממונה כמלך חותם המדות ואתי לרמאות : עד דחזי. עד שיראה הלוקח החותם לא שקיל ומותר לשהות. תרקב. תרי וקב היינו ג' קבין חצי סאה : וחצי תרקב. קב ומחצה: וחצי רובע. זהו שמינית הקב: תומן. שמינית הלוג. הין. י"ב לוגין דהיינו תרקב ושחצי הין היינו חצי תרקב ושלישית ההין תיקנוה משום שהיתה במקדש [וכן] רביעית והא דלא עביד נמי חצי רביעית דהיינו לוג ומחצה משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש דהוא ב' לוגין כדמפרש בגמרא ברייתא טעו ביה אינשי ולהכי קאמר נמי דלא עבדי קבייס דאתי למיטעי בחצי תרקב דהוא קב ומחצה אבל בתילתא לא טעו אינשי : אין מוסיפין על המדות. אם אנשי העיר באו להוסיף אם רוצים לשבר הראשונים : כי אם שתות. (ב) יותר כי אם יוסיפו יותר משתות אז החמרי' המביאי' פירות לכאן לא ידעו [ב]: ואינם רשאין להשתכר יותר משתות ויפסידו מן הקרן שלהם וגם אסמכתא מקראי מייתי בגמרא: והמשתכר. החנונים הקונים מן הסיטון הרבה פירות ביחד כדי למכור מעט מעט לא ישתכר יותר משתות כגון שלא הוקר השער אבל אם לקחו בעת הזול ואחרי כן הוקר אפילו בכפלי כפלים יכולין למכור כפי השער: מפקיעין מוסיפין על השער : עושה אדם את קבו. מה שהוא מלקט משדותיו יכול לאצור רק שלא יקח מן

מנה של הקדש כפול היה ושמע מינה מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות וש"מ שתות מלבר : אע"פ שלענין דינא לא הוה צריך הא דרב חסדא מכל מקום כתבתיה משום התועלת היוצא ממנה דשמעינן מינה תלת אין מוסיפין על המדות יתר משתות המדה אותה שרוצין להוסיף בה : והמשתכר. כמו חנוני שקונה יין ופירות מהסיטון כדי למכור מעט מעט אל ישתכר יותר משתות וכגון שלא הוקר השער וכל זה כדי שלא יוקירו הפירות יותר מדאי אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקיר ישתכר אפילו כפלים ובלבד שיהיה כפי השער שהולך. עשרים גרה. כך היה המשקל בימי משה אבל בבית שני הוסיפו בשקל שתות דהיינו כ"ד גרה והגרה מעה והמעה שני פונדיון והפונדיון שני איסרים והאיסר שמונה פרוטות והפרוטה חצי שעורה משקלה כפי הקבלה ונמצא שהאיסר ד' שעורות והפונדיון שמונה והמעה שהיא הגרה שש עשרה שעורות והשקל שהוא עשרים וארבעה מעות שלש מאות ושמונים וארבעה גרגירי שעורות בינוניות והוא הנקרא שקל בלשון תורה וסלע בלשון משנה והוא ד' דינרים וכשאמרו בכל מקום בתלמוד מאתים ר"ל דינרין וכן מנה מאה דינרים שהוא כ"ה סלעים נמצא כסף דעבד שהוא ל' שקלים עולה ק"ך דינרין וחמשים דאונס ומפתה עולה מאתים דינרין והדינר ל"ו שעורות מפני שהדינר ו' מעות והמעה שהיא גרה ע"ז שעורות כמו שאמרנו ושקלתיו ומלאתיו שהדינר חצי רביע אוקיא של כסף: המנה יהיה לכם. משמע שעולה לעשות מנה מכל אלו השקלים שהם ס' שקלים והשקל ד' דינרים כמו שאמרנו ועל זה מתמה תלמודא מנה מאתים וארבעים הוי. כלומר והלא המנה אינו אלא חצי מאתים כדאמרינן בכתובות (דף י.) עתנים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה: כפול היה. של חולין היה כ"ה ושל הקדש היה כפול שהוא נ' והוסיפו שתות הלק שוה לאחד מה' חלקים ונמצא שהחלק הוא עשרה והיינו ששים וש"מ שתות מלבר דאילו מלגאו דהיינו לחלק הנ' לו' חלקים לא היה עולה החלק אלא שמונה [שקלים] ושליש [שקל] ועכשיו עולה עשרה מפני שהוא שתות מלבר כלומר בר מה' חלקים מוסיפין חלק ששי בחלק א' מהחמשה : אוצרי פירות. שקונים בשוק לאצרם ולמכרם ביוקר במקום שרובן ישראל: מפקיעי שערים. שמוסיפין על השער ליקר אותו ומשמע שאינו אסור לאצור אלא בלוקח מן השוק מפני שגורם יוקר לעולם: קבו אוצר. כלומר מה שמלקט מפירותיו ולישנא מעליא נקט כלומר אותו המעט שנתן לו המקום: משמע מהכא שאף במקום שמותר לאצור וליקח מן השוק כמו בג' שנים אלו

אלודה ומתחברין ולפי"ז אין לחלק ועי"ד כתב מיי' אחד הנושא ונותן עם ישראל או עם עובד כוכבים מדד או שקל בחסר עובר בלא תעשה וחייב להחזיר:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב והבנת ונפתחה בר לסקטין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה כו' : (ב) נ"ב מתבקע ומתרוה בפתיחתא ובימו' הגשמים מתדבקי' הרגבים וכווין שנמצא ביס"ג במדה מוספת כנ"ל והסאר נמחק :

הגהות הוי"

(א) נ"ב ב"מ דף ס"א ע"ב בגמ' : (ב) כי אם שתות ולא יותר כנ"ל

הגהות מא"י

[א] נ"ב כל : [ב] ולא ידעו שהוסיפו ואינם וכו' כנ"ל והד"א : [ג] נ"ב הנ"י לא גרס חצי רובע דהיינו תומן לפירושו שפי' תומן היינו שמינית הקב. וכן בגמ' ליתא עי' בפי' סר"ש :

עין משפט

א מיי' מהל' גניבה סמג לאוין קנב טוש"מ סי' רלא: ב מיי' פ"ח שם. סמג עשין פב. טור ח"מ שם :

תדכר ואתאור (ישעיה מא) תרגום מורכין ואשכרוע ערוך כן היא גירסת הלכות גדולות ובספרים שלנו ובאשר"י גורס איספא [וכן גרס הב"ח]

ג מיי' פי"ד מהל' מכירה ופ"ו מהלכות גניבה סמג לאוין קע טוש"מ שם :

בגמ' איתא ורביעית וחצי תומן ועוכלא על אחת כמה כו' ג"א

פירות וסוחרי שביעית ליתא בגמ' ובהא"ש עמוס ח

אלו מפני שאינו נמצא בשדות בשלש שנים אלו לאכול מהם אפ"ה בשנת בצורת אסור מפני שגורם יוקר [גדול] בשערים : מפני שממעט את התפלה. כדאמרינן בעלמא [עירובין דף סה.] נכנס יין יצא סוד : לסוריא. היא שכבש דוד וקסבר כבוש יחיד לאו שמיה כבוש ואין לה דין א"י : [אין משתכרין בא"י]. היינו לקנות מבעה"ב כדי למכור בשוק אבל משלו מותר וטעמא דבעה"ב מאי מזבן ליה אבל אי טרח למעבד מיניה מילתא אחריתי כגון שקנה חטים ועביד מיניה פת נראה דמותר : הא דמתירין [בביצים] להרויח כ"כ עד הכפל דלא אסרינן אלא

נר מצוה

על אחד תרין אי נמי שלא ימכור תגר ראשון לתגר אחר אלא לצריכים שאינם תגרין כדי שלא יוקירו יותר מדאי אבל [ה]יותר [משתות] על הכפל להרויח בדינר קרוב לדינר אחר מתירינן משום דאין בהם חיי נפש וטרחינהו מרובה : מתריעין. בתפלה בעננו דהתרעה בשבת ליכא בשופר כדאיתא במסכת תענית [דף יד.] הריטב"א ז"ל : אפי' בשבת שחייב לשמוח [יכולים] להתפלל שיתיקר סחורה זו שהוזלה יותר מדאי שהוא קרוב למחלה דכיון שאין בזה תועלת גדול לעניים בכל כך זול והוא נזק גדול והפסד לרוב אנשי העיר כדכתב הרי"ף דמינייהו רובא דחיותא:

סליקא לה המוכר את הספינה

המוכר פירות כו'. כולה מתני' רשב"ג היא ומחלק בין זרעוני גנה שהיא זרע כרוב וקפלוט וכיוצא בו שאין ראוי לאכילה כלל לזרע פשתן דאיכא דאכלי כדאמרינן [נדרים דף מט.] לוליבא דכיתנא לכותחא דבהני דראויין לאכילה לא מיבעי פירות דקיימי לאכילה כמו לזריעה דהיכא שלקחן כהמא דלא פירש שלזריעה לוקחן דלא הוי מקח טעות בשלא נמחו דמצי א"ל לאכילה מכרתיו לך אלא אפילו זרע פשתן שעיקרו לזריעה כיון דאיכא מעוטא דאכלו מיניה לא הוי מקח טעות דמצי אמר ליה לאכילה מכרתיו לך וטעמא משום דקי"ל כשמואל דאמר לא אזלינן בממון אחר הרוב כיון דאית לן כלל גדול המוציא מחבירו עליו הראיה חשבינן לרובא כאילו לא הוי אלא פלגא וכיון דפלגא ופלגא הוה הלוקח היה לו לפרש שרוצה להיות מפלגא דזבני לרדיא וכיון שלא פירש איהו הוא דאפסיד אנפשיה אבל במלתא דפשיטא וברירא דלזריעה בעי להו כזרעוני גנה לא צריך ליה לפרש והוי כאילו פירש לזריעה בעי להו וכיון דאין ראוין לזריעה דהא לא נמחו מקח טעות הוא ומהדר ליה זוזי כדמפרש בגמ' ומיהו היינו היכא דאין לתלות הדבר ברוע הזמן או הקרקע אלא דוקא בזרעים אבל בזמן שאר זרעים לוקין או שקרקע זה ידוע שהוא גרוע הוא פטור מלשלם : **גמ'** מוכח מהך ברייתא כדפירשנו במתני' דכשראויין לאכילה אינו חייב באחריותן וטעמא איתא בסמוך משום דקי"ל כשמואל:

יהודה בן בתירה מתיר ביין °מפני שממעט את התיפלה וכשם שאין מוציאין מא"י לחו"ל כך אין מוציאין (א) לסוריא ור' מתיר *מאפרכיא לאפרכיא ת"ר אין משתכרין בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש א כגון יינות שמנים וסלתות אמרו עליו על ר' אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ובשמן בארץ ישראל ביין כר' יהודה בן בתירה דסבר כיון דממעט את התיפלה מותר שמן באתריה דרבי אלעזר בן עזריה שכיח משחא טובא: ת"ר אין משתכרין פעמים בביצים פליגי בה רב ושמואל חד אמר תגרא לתגרא וחד אמר *זוזא אחבריה: ת"ר *מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת. אמר ר' יוחנן *[כגון] כלי פשתן בבבל ושמן ויין בא"י משום דמינייהו רובא דחיותייהו א"ר יוסף והוא דזל וקם עשרה בשיתא: ת"ר ב אין יוצאין מארץ לחוצה לארץ אא"כ עמדו סאתים חטים בסלע אר"ש אימתי בזמן שאינו מוצא ליקח אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו עמדו סאה בסלע לא יצא *אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות ביוקר ופירות בזול אפילו עמדו ד' סאין בסלע יצא וא"ר יוחנן נהירנא כדהוו ד' סאין בסלע והוו נפישי נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר וא"ר יוחנן נהירנא כדלא הוו מיתגרין פעליא למידנח קרתא מריח פיתא [מייתין] ואמר ר' יוחנן נהירנא כדהוה בצע ינוקא חרובא והוו נגידי חוטי דדובשא על תרין דרעוהי:

סליקא לה המוכר את הספינה

°*המוכר ג פירות לחבירו ולא צימחו אפי' זרע פשתן אינו חייב באחריותן רשב"ג אומר זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותן : גמ' *ת"ר המוכר זרעוני ב גנה לחבירו זרעים שאינן נאכלין זרען ולא צימחו חייב באחריותן זרעים הנאכלים זרען ולא צימחו אינו חייב באחריותן ואם התנה עמו מתחלה לזרע חייב באחריותן *מה הוא נותן לו דמי זרע וי"א אף הוצאה והלבתא כת"ק. *והני מילי דלא צימחו מחמת עצמן אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד או כיוצא בו אינו חייב באחריותן: *איתמר המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר ה"ז מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך וליחזי האי גברא אי לשחיטה אי לרדיא זבין בגברא דזבין להא ולהא וליחזי דמי היכי יהיב לא צריכא

רש"י

הסוק לאוצר: מפני שממעט התפלה. דנכנס יין יצא סוד : לסוריא. דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש : מאפרכיא. אחרונה שבארץ ישראל : לאפרכיא. ראשונה דבסוריא כיון דסמוכין מותר : אין משתכרין. לקנות מבעל הבית למכור בשוק : אבל בעה"ב. בעצמו יכול למכור לצריכים מיהו לקנות הטין לעשות פת מותר כיון דאיכא טירחא שרי אבל למכור הדבר בעין כמו שקונהו מן בעל הבית אסור : בביצים. לפי שאין בהן כל כך חיי נפש וגם הטורח מרובה והריוח מועט לעני המחזר בעיירות לקנותו ולכך התירו להשתכר בהן יתר משתות : תגרא לתגרא. כי יש כאן ריוח שני פעמים תגר הראשון ותגר השני מוקירים יותר מדאי אבל בשאר דברים מותר כי אם יוקיר זה ימצא כמה מוכרים אחרים : זוזא אחבריה. כפלים ממה שקנה אותם : מתריעים. בתפלה. על פרקמטיא. בגדים טובי' שהוזלו ואין הפסד לעניי' אם יוקירו: והוא דזל. כל כך דקם שוה עשרה [א] נותנין בששה קרוב למחצה: אין יוצאין מהרץ. לפי שמפקיע עצמו מן המצות: אבל מעות. שאין להם מעות מפני שזלה הפרקמטיא : נהירנא. דכירנא: מדלית איסר. לקנות [ב] : מריח פיתא. כי רוח מערבית מביא ריח הפת [ג] למזרח העיר ומתים מתאות רעבון : נגידי. נמשך :

סליקא לה פרק המוכר את הספינה

המוכר פירות לחבירו. סתם ולא פירש אם לזריעה מכרן או לאכילה : חרען. הלוקח ולא נמחו ואפילו פשתן דרובו נקנה לזריעה מ"מ כיון דאיכא נמי דזבין לאכילה אינו חייב באחריות דמצי למימר לאכילה מכרתיו כדאמר שמואל בגמרא אין הולכין בממון אחר הרוב : [ד] שרשב"ג אומר זרעוני גינה כו'. הכי מפרש בגמ' : חייב באחריותן. דהוי מקח טעות דהוי כמו עצים של זית ונמצאו של שקמה יין ונמצא חומץ כיון דלאכילה לא חזיא ואפילו דמי עצים לא ישלם לו לוקח דהא לא נהנה בהם כלום וגם לא שלח בהן יד וכמו שאומר לו המוכר זרע אותם דמי דודאי לזריעה זבנינהו : גמ' ונמצא נגחן. שהיה נגחן קודם מכירה ואין ראוי אלא לשחיטה : הרי זה מקח טעות. כיין ונמצא חומץ : יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך. דאין הולכין בממון אחר הרוב ולא הוה לו למוכר לפרש אלא הלוקח הוה ליה למימר לרידיא קא בעינא ומדלא פירש הפסיד ולא דמי ליין ונמצא חומץ דפירש בהדיא יין קבעינא : וליחזי האי גברא. אי רגיל לקנות אם הוא עובד אדמה שרגיל לקנות לחרישה או טבח הקונה לשחיטה : דזבין להא ולהא. טבח ועובד אדמה: וליחזי. אי

דקי"ל כשמואל: זרעים שאינם נאכלים. ר"ל שאינם נאכלים כלל כזרע כרוב וכדפירשנו : וחייב באחריותן דקתני היינו דמי זרע שנתן לו ואינו מנכה לו כלום מפני הזרעים ואפילו כדמי עצים דעלמא והא"ל שאין יכול לומר לו לא אתן לך מטותיך עד שתתן לי כשיעור הזרעים שלי דכיון שעל דעת זריעה מכרן לו ולכך מסרן לו ויש לו מקח טעות בדבר ולא פשע הלוקח בכלום אינו חייב לשלם לו כלום וכן בכל מקח טעות שבעולם *) שידוע שהלוקח הדבר שבשבילו לקחו כגון בגד והתכו בהמה ונמצאת טרפה וכן אמרו בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין [דף לז.] השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו יחזירו ויחזיר להם את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו דמי הטרפה ותנו רבנן המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ע"כ ולמדנו מכאן כי הלוקח פרקמטיא מחבירו להוליכה למקום ידוע והוליכה ונמצא שם מום שאין לו ללוקח לעשות בה הוצאה כדי להחזירה אלא מניחה ביד שומר חנם והולך זה ויטול את שלו אם ירצה וחייב מוכר להחזיר לו דמיו אבל אינו נותן לו מה שהוציא דלית הלכתא כר' שמעון בן גמליאל דאמר בגמרא נותן לו הוצאה וכן כל כיוצא בזה וכן כתב הרמב"ם ז"ל. עכ"ל הריטב"א ז"ל : [ברייתא דף נג:] [ו] המוליך חטין. משמע מהכא דמתני' לא איירי בהוצאה והלכך על כרחין מתני' כולה רשב"ג היא והכי קאמר שרשב"ג אומר וכו' דאם לא כן במאי פליגי ת"ק ורשב"ג והלא במתניתי' לא נזכרה הוצאה וכדמשמע הכא אלא ודאי הכי הוא דמתני' רשב"ג היא והלכתא כוותיה אלא בהוצאה דאיירי בברייתא קי"ל כת"ק דפליג עליה שאפילו רשב"ג לאו דינא קאמר אלא קנסא ואינו נותן לו אלא דמי זרע וזרע במה שאינו ראוי ישלם דמי הזרע אם הוא נוטל שכר כדאמרינן בב"ק פרק הגוזל עצים (דף נט:) א"ר יוחנן טבח אומן שקלקל חייב לשלם והוא דעביד בשכר כי הא דא"ר זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדיש לו דינר אבל אומן דעביד בחנם פטור כדאמרינן [עיין דף ..: בתוס' ד"ה חייב] לענין גניבה לפי שאין דרכם של בני אדם להתבונן בכל ענין : ולא לתתן במים דעליו ללתות אותן במים ולכתוש במכתש להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סולת נקיה הכי חזי טעמא דמתניתא דאינו חייב באחריותן דהוי מטעמא דשמואל דכיון דאיכא למימר לאכילה מכרתיו לך אע"ג דרובא לאו לאכילה קאי אינו חייב דבממונא לא אזלינן בתר רובא וכדפירשנו במתני' דכלל גדול בידינו דהמע"ה הלכך הוי כפלגא ופלגא והו"ל ללוקח לפרושי: וליחזי אי גברא וכו'. משמע דהיכא שמכירו שהוא לוקח להכי או להכי הוי כאילו פירשו בהדיא וחייב המוכר לתת לו דוקא ההוא שיודע בו שדרכו ליקח ממנו ואי לא הוי מקח טעות וכן נמי אמרינן דהדמים ראיה לפי הדמים שנתן לו יוכל להכיר דעת הלוקח ואע"ג שלא פירש לו כלום הוי כאילו פירש ואי לא יהיב ליה הכי הוה מקח טעות

*) כד"ס סגי' שעשה לו הלוקח וכו'.

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א אין משתכרין בא"י בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות ובמקום שמצוי רוב יין ושמן מותר להשתכר ביין ושמן כמבואר בקונט' כראיה: כתב הרמ"ם הא דאמר דאל ירויח אלא שתות הני מילי היכא דאיכא ב"ד דפרשי לכלהו מוכרין לזבוני הכי אבל אי כל חד וחד מזבין בכל מה דיכיל לא מחייב האי להודיה לזבוני בזול דכי בלמ' פירי דידיה מזבנ אחריני ביוקר ואפסדוהי תודי' בידים לא מפסדינן: ב ומסא דאמר הכא דכיון דכולהו לזריעה קיימי חייב באחריותו דקדק מיי' דמי שלקח מקח מחבירו ומודיעו שמוליכו למדינה פלונית למוכרו שם ואחר שהוליכו שם מצא בו מום אינו יכול לומר ההזר לי מקחי כאן אלא מחזיר לו הדמים והמוכר מטפל בו להביאו או למוכרו שם ואפי' נגנב או נאבד אחרי שהודיעו הרי הוא ברשות מוכר אבל אם לא הודיעו שרוצה להוליכו שם והוליכו שם ומצא בו שום מום הרי הוא ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח במומו למוכר והלוקח מקח ומצא בו מום ואבד או נגנב אח"כ הרי הוא ברשות לוקח ואם הכליש או נפסד מחמת המום הרי הוא ברשות מוכר היה לו להודיעו למוכר ולא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח והרמ"ה כתב ואם המוכר ידע שהיה בו מום חייב אף בהוצאה שהוציא הלוקח להוליכו למקום פלוני משום דינא דגרמי אבל אם לא היה מוכר מכיר במום אז ההוצאה שצריך להוציא עליו להביאו מחמת שנגלה המום הוא על המוכר כיון דלצורך המוכר הוא ואין הלוקח חייב אלא בטירחי' בעלמא אבל בהוצאה דהולכה אלוקח הוא. וכא דאמר דכל שאר הזרעים אע"פ דרובן לזריעה זבני אינו חייב באחריותן כתב הרמ"ם דוקא שכבר פרע המעות אין מוציאין מידו בשביל הרוב אבל אם המעות עדיין ביד הלוקח כיון דרובא והזקה מסייעין לו אין מוציאין מידו ואם פירש לזריעה אז חייב באחריותן אפי' בחיטין:

הגהות מא"י

[א] תיבת נותנים רשום למחוק: [ב] כ"ב בו לחם: [ג] כ"ב שהוא טוב מאד: [ד] כ"ב ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה אבל זרעוני גינה כגון זרע כרוב וקפלוט דאינו נאכל כלל חייב באחריות שרשב"ג וכו': [ה] נ"ל יוקר עד הכופל: [ו] כ"ב אלא הא רשב"ג דהניח המוליך חטין לטחון ולא לתתן ועשאן סובין או מורסין כו' בהמה לטבח ועשאה חייב מפני שהוא כנושא שכר כו' רשב"ג אומר וכו':

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' ד' ... סמג ... טוש"ע ח"מ סי' רלב ...

ב מיי' ... הל' ...

ג ...

הגהות הב"ח

(א) גמ' ...

טעות ומיהו הייני דוקא בכיולא בזה שאל ממנו שור ושור קא תבע ליה אלא שמגלה דעתו השתא דלרדיא הוי בעי ליה אבל שאל לו למד ואחר כך אמר דבקר כמי הוה בעי מיניה התם אמרינן דאין הדמים ראיה לחייב לו ענין שלא שאל לו דשני גופין נינהו ואיכא כמי דקרו לכל חד שם באפיה נפשיה לגמד למד ולבקר בקר: [ד] לטרחא יתירתא. משמע דאע"ג דלא הוי בטול מקח בשביל דמים דהא שוה כדמים דיהיב עליה מ"מ מצי למימר ליה דלא בעי למטרח הכא למזבן ליה: אי דליכא לאשתלומי. משמע מהכא דהיכא דלית ליה זוזי למוכר לא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך טרח

וזבין אלא יפרע ממטלטלי אבל אי אית ליה זוזי בעי למיתן ליה זוזי וכי היכי דאמרינן הכא בלוקח ה"ה מבעל חוב דהא מקח דהוה בטל הוו הדמים חוב עליה דמוכר ונראה דהיכא דלית ליה למוכר זוזי ואית ליה קרקעות ומטלטלין מטלטלין יהיב ליה קרקעות לא יהיב ליה דכיון דאי הו"ל זוזי יהיב זוזי מטלטלים דחשיבי בתר כספא טפי יהיב ליה ודעת הגאונים ז"ל שמקבל חרס שהם שאין לו מעות או מטלטלין קודם שיפרעט בקרקע [או כל היכא] דפרע במטלטלין ע"פ שומת ב"ד וכתב ר"ת ז"ל דבשכירות פועל אפילו לית ליה זוזי בעי ליה למטרח ולמזבן ולפרוע הפועל דתנן בפרק הבית והעליה [דף קיח.] השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ואמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואמרי' בגמ' מהו דתימא כיון דאית ליה אגרא גביה שמעינן ליה דאמרי אינשי ממארי רשותך פארי אפרע קמ"ל ובשום דוכתא לא איתמר הא טעמא אלא היכא דלית ליה זוזי ופירושא דמילתא מבעל חובך סובין תפרע. כלומר לפחות כיון שאין לו יותר לא תהיה לו כנוסה מתרגמינן כרשיא ולענין נזקין העלו הרבה מן המפרשים דמצי למיתן ליה אפילו קרקעות ואפילו ה"ל זוזי *)ובלבד שיהיה הקרקע עידית דמיטב אמר רחמנא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דכיון דאית ליה מטלטלין מטלטלין יהיב ליה: כשאינו אלא מצד האחד הצד השני מגין עליו וכשרה: נמצא עליה קורט דם. דוקא היכא דאיכא מחט שיכול הדם להתעכב ולהסתבך בו הוא דמחלקינן בהכי אבל בנקבים בלא מחט לא הלכך כי ליכא דם [ואיכא מחט] בידוע שלאחר שחיטה נתחב בו המחט וכשרה: הוגלד פי המכה. כלומר שעלה עליה קרום. ולפיכך בעי מאי נפקא מינה כיון דאפילו הוגלד טרפה: ופירוש למקח וממכר.

רש"י

ואידך צב: אי דמי רידיא יתירים על דמי ניכסתא וניחזי בדמים אי דמי רידיא יהיב או דמי ניכסתא: ואי דליכא. מעות מזומנים למוכר לאישתלומי מיניה לוקח אמאי אמר רב ה"ז מקח [טעות] ויחזיר השור לעכב תורא לעצמו בזוזי: ממארי רשותא. מבעל חובך תרגום לא תהיה לו כנושה מתרגמי' כרשיא: פארי. סובין בשווייהו: באיסורא. כגון ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה: לא אזלינן בתר רובא. אלא אחר המוחזק אם יש לו טענה טובה: בעובי בית הכוסות. מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס והוא עב כפול שני כפלים דובלי"ם בלע"ז ונמצאת מחט תחובה באותו עב: מצד אחד. שאין המחט אלא בפנים כשירה שאין זה נקב: שהיא קודם שחיטה. וטריפה: [שהוא] לאחר השחיטה. וכשירה: ג' ימים קודם שחיטה. ואם לקחה טבח זה תוך ג' ימים מקח טעות הוא ויחזיר הדמים ללוקח דמקח טעות הוא כי מכר לו טריפה: לא הוגלד פי המכה. זה אמר עד שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי המע"ה: למקח וממכר כדפרישית: נודע שלא ראהו. להכם: אם נמצא שהיה גנב. מקודם: קוביוסטוס. גונב נפשות: הגיעו. ללוקח ואין כאן מקח טעות: ליסטים מזויין. הורג נפשות וסופו ליהרג: או נכתב. ליהרג: הרי שלך [לפניך]. דגברא קטילא זבין ליה וריטא מפרש בגמ' טעמא דלכך הגיעו דכולהו איתנהו הכי ואין כאן מקח טעות וכלהו הני אית בהו: מתני' המקבל פירות. שקנה תבואה מחבירו הלוקח מקבל עליו רובע טינופת לסאה דדרך תבואה בכך ולא יותר: י' מתליעות לק'. וה"ה אחד לעשרה: קוססות. יין רע כמו פריו יקוסס [ג]: בשרון. כלומר באותו מלכות: פיטסות. *יין רע. גמ' החטין. אם מוכר לו חטין מקבל עליו לוקח רובע קטנית דדרך קטניות לגדל בחטין וניסובת בשעורין ועפרוריות בעדשים: ניסובת

צריכא דאייקר בישרא וקם כרידיא [א] *ואי דליכא לאישתלומי מיניה לשקול תורא בזוזיה דאמרי אינשי ממארי רשותך פארי אפרע [ב] דאיכא לאישתלומי מיניה רב אמר הרי זה מקח טעות זיל בתר רובא א ורובא לרידיא זבני ושמואל אמר כי אזלינן בתר רובא באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בתר רובא והלכתא כשמואל ומדמקשינן ואי ליכא לאישתלומי מיניה לשקול תורא בזוזיה ומפרקי' דאיכא לאישתלומי מיניה שמעינן ב מדהיכא דאית ליה לאיניש זוזי גבי חבריה ואמר ליה שקול מינאי מטלטלא או מידי אחריני בזוזך ואיכא גביה זוזי לאו כל כמיניה דיהיב ליה מטלטלי בזוזיה אלא יהיב ליה זוזי כדאית ליה גביה ג גרסינן בפרק אלו טריפות* ת"ר ג מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדין פסולה נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא קודם שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהיא לאחר שחיטה הוגלד פי המכה בידוע שהיא ג' ימים קודם שחיטה לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה *למאי נפקא מיניה למקח וממכר להודיע כי מקח טעות הוא ושנינו בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין* ד השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו מה שאכלו אכלו ויחזיר להן את הדמים ומה שלא אכלו יקבר ויחזיר להן את הדמים השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להן את הדמים ומה שלא אכלו יחזיר את הבשר ויחזיר להן את הדמים מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו לו דמי טריפה ות"ר המוכר ה בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ויחזיר להן את הדמים וכו' *תניא* המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או ו קוביוסטוס הגיעו ליסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך: מתני' *המוכר פירות לחבירו הרי זה מקבל עליו רובע טינופת לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתליעות למאה מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה קנקנים בשרון מקבל עליו עשר פוטסות למאה: גמ' *תניא המוכר פירות לחבירו חטין מקבל עליו רובע קטנית

דאם מכרן אתמול או שלשום חייב להחזיר לו הדמים דטרפה מכר ואם לא הוגלד כיון שלקחה תוך ג' ימים אינו ידוע אם נטרפה קודם שלקחה או אחר שלקחה הלכך המוציא מחבירו עליו הראיה אם הלוקח לא נתן לו דמים עדיין יטעון שבהמה טרפה מכר לו ואם נתן כבר המעות לא יוכל להוציאה מתחת ידו בטענה זו שהמוציא מחברו עליו הראיה: בכור בזמן הזה אסור באכילה אפילו לכהן עד שיהיה בו מום קבוע ולראיית מומחה לפי שהוא כקדשים בחוץ ואם זה הכהן מכרו בחזקת מום קודם שיראה חכם את מומו קנסינן ליה לכהן אע"פ שאכלו הלוקחין מן הבשר שיחזיר להם הדמים ומה שיותר מן הבשר יקבר כדין פסולי המוקדשין דבעי קבורה ויחזיר להם הדמים: וכן הדין בקלב שמכר טרפה לישראל במזיד דקנסינן ליה אבל לא קנסינן ליה במה שהוא של עצמו ולפיכך מה שלא אכל יחזיר לו הבשר ואע"ג דהיכא דלא סר סכיניה קמי חכם ונמצאת פגומה [חולין דף יח.] מכריזין אבשריה שהיא נבילה דאפילו לעובד כוכבים לא מזדבן אפשר דטעמא דמילתא משום דאיכא תרתי איסורא וזיונא דת"ח הלכך קנסינן ליה טפי: דמי טריפה. הלכך המוכר מחזיר להם המותר שנתנו לו על דמי בשר בזול שהוא דמי טריפה: המוכר עבדו לחבירו. כל העבדים בסתם הם בחזקת גנבים ומשחקי קוביא והלוקח [יודע כבר]: ונמצא שהוא גנב או קוביוסטוס. לא מצי לומר ליה הרי שלך לפניך כי הטעיתני. אבל לסטים מזויין או שכבר הוא מוכתב למלכות על שהרג ולסטם א"כ גברא קטילא ודאי הוא שהלוקח אינו נותן דמיו בעבד כזה הלכך אומר לו הרי שלך לפניך והב לי זוזאי אע"פ דבשעת לקיחה לא פירש לו הלוקח ולא מידי. והא דאמרינן בגיטין [דף פו.] שהתקין רב יהודה בשטר מכר של עבדים שצריך למכתב המוכר האי עבדא דגן עטיר ופטיר מעבודי מלכא ומלכתא היא לשופרא דשטרא דבלאו הכי נמי מדינא חייב באחריותו והא דפירשנו הכא טעמא משום דכל העבדים הכי איתנהו משום דאי לא הוי הכי כולהו אלא רובא לבד כיון דקי"ל כשמואל דאמר דאין הולכין בממון אחר הרוב א"כ הוו כפלגא ופלגא והיכי אמרינן הגיעו אדרבה לימא ליה הרי שלך לפניך דהכא לא מצי למימר מוכר ללוקח היה לך לפרש דפשיטא דאם נמצא בעל מום דהוי מקח טעות דמום מבטל מקח היכא דלא נודע ללוקח וכדאמרינן לקמן [דף נד.] איהו אפירי שפירי יהיב זוזי ואין לך מום גדול מזה: מייתינא הכא בגמ' [דף נג.] הא דפרק שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בלדה ואינו ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ופטור מלשלם חצי נזק על העובר אם משנגחה ילדה וחייב לשלם חצי נזק על העובר ומסקינן דקי"ל כרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה וכן בענין אומדנא לא אזלינן בממונא בתר אומדנא לחייב אלא בכולהו אמרינן המע"ה כדתניא [שם] שור שהיה רועה ע"ג הנהר ונמצא שור הרוג בלדו אף על פי שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה מנושך וזה העומד בלדו מועד ליסך אין אומרים זה נגחו וזה נשכו: מתני' הלוקח יש לו לקבל פירות עם גרעון זה משום דאורחא דפירות אלו בהכי וסתם לוקח מחיל עליה הלכך באתרא דליכא מנהגא בדברים אלו יקבל רובע הקב מקטנית לסאה חטין וכדאיתא בגמרא וכן למאה תאנים עשר תאנים פחותות וכן כשימכור לו מרתף של יין ואמר לו סתם מרתף של יין אני מוכר לך יקבל למאה קנקנים יין חשוב עשר מיין קוסס שהוא יין גרוע: בשרון. שם מקום שלא היה בו מנהג אבל היכא דאיכא מנהגא הכל כמנהג המדינה. כך העלה רי"ף וגדולי המפרשים: פטסאות. הם כדים

*) כ"כ התוס' בפ' שור שנגח את הפרה

שהוא מום ומחזירין בו המקח מחזירין וכל שהסכימו עליו שאינו מום אין מחזירין עליו אא"כ פירש שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך וכל הלוקח סתם אין דעתו אלא לדבר שלם בלי מום ואפי' אם פירש המוכר ע"מ שאין אתה חוזר עלי במום הרי זה חוזר עד שיפרש המום שממכרו ויחמול הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שימצא במקח זה שיפחת דמיו עד כך וכך קבלתי אותו שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל ויפרש אותו ע"כ [...] לפי דבריו שכתב שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאין לו קצבה ואני כתבתי למעלה שלדעת הרא"ש יכול להקנותו וה"ה שיכול למחול: ו פירש"י קוביוסטוס גונב נפשות וכ"כ מיי' פט"ו מהל' מכירה [...] דגונב נפשות חשוב כמו מוכתב למלכות ופי' קוביוסטוס הוא משחק בקוביא וכן פי' ר"ת: כתב מיי' בפט"ו מהל' מכירה וכן כל מוכר כל דבר שאסור לאכול מה"ת כך הוא דינו בין שהוא בלאו בין שהוא בכרת אבל אם היה אסור לאכול מדברי סופרים אם הפירות קיימים מחזיר הפירות ואם אכלן אין המוכר מחזיר לו כלום וכל איסורי הנאה בין מן התורה בין מדבריהם מחזיר לו הדמים ואין להם דין טריפה:

א כתב הרא"ש לא תבעיא אם רובא לרדיא זבני דאיכא רובא דמסייע לחזקת הממון דאמר במע"ה אלא אפי' כי הדדי נינהו הזקת ממונא ועדיפא והמע"ה ואם הוא גברא דלא זבין אלא לרדיא והמוכר מכירו הוי מקח טעות אפי' לא יהיב אלא דמי ניסרא דהוי כי פירש לרדיא ואי גברא דלא זבין אלא לשחיטה מסתמא לשחיטה קנאו ודיניה כבאר זבני לענין אונאה ובטול מקח ואי זבין לרדיא ולשחיטה ואיכא בוכחה בדמים הדמים מודיעין ואע"ג דקי"ל כרבנן שאין הדמים ראיה ה"מ גבי למד בקר שהדמים מכחישין את עיקר הלשון דעיקר לשון בני אדם קורין לשור בלא בקר למד אבל הכא בין לשחיטה בין לרדיא נקרא שור נכ"ע והולכין אחר הודעת דמים:

ב הא דאמרי' וכי אית ליה זוזי יהיב ליה זוזי בעל כרחיה היינו דוקא היכא שיש לו זוזי אבל אי לית ליה זוזי נותן לו מטלטלין אין לו מטלטלין ו' א' מעות נותן לו קרקע אם יש לו ואע"פ שמדברי ר"ת ולשונו שהביא שמרדכי פ"ק דב"ק דבשאין לו מעות ויש לו מטלטלין וקרקע שיש לו ליהן מן הקרקע ולא מן המטלטלין עד שיהיה לו גם קרקע מ"מ אין הלשון הכוא [...] וכבר הביא סמ"ג עיין נ"ג דברי ר"ת וכתב דמטלטלים קודמים להגבות מהם לבע"ח אפי' יש לו גם קרקע והכי מסתבר וכן כתבו כל הפוסקים ויביא הר"ן בשם הרמ"ה שם פ"ק דב"ק טעמא רבה דמטלטלין קודמין כי דמיהם מצוין יותר בזול בלא הכרזה ואם ראובן מכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת מהן ללוי ובא בע"ח של ראובן לגבות רצה בע"ח לגבות משמעון גובה רצה לגבות מלוי גובה איכא פלוגתא בין רש"י והרא"ש ובעל העיטור שהביא דבריו ב"מ פ"ט מהל' מלוה וטור ח"מ סי' קי"ט וכן סמ"ג עיין ל"ד והגהות מיי' בפ"כ:

ג דין מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות עי' בפ' הזהב:

ד פסוק בפרק ד' וכו' דהנותן מעות בדבר שיודע בודאי שאין אותם דמים יכולין לעשות קיום איש יכול לטעון שיחזיר לו מעותיו דהוא היה יודע כמה קודם לכן ובודאי גמר ונתן לשם מתנה מיהו מלתא דברור לן שהוא היה יודע בו ולא היה יכול לטעון כגון שמקדש אחותו שיודע בודאי שאין קדושין תופסין בה וגמר ונתן לשם מתנה אבל דבר שהוא תלוי בדין דאיכא לומר שהנותן המעות טעה שהיה סבור שהקדושין היה טוב ונמצא בהיפך אז לא אמרי' דגמר ויהיב לשם מתנה דאיכא לומר בטעם דלאו כ"ע דינא גמירי ומש"ה אמרי' בתוספתא דקונה שור שנגמר דינו הוי מקח טעות אפי' דידע שנגמר דינו נפי דאיכא למימר שהוא לא היה בקי בדין זה דשור הנסקל והיה סבור דיכול להשתמש לעשות בו מלאכתו או אפי' לגוהטו סבור דשרי ונראה דה"ה לכל כיוצא בזה:

ה פ"ב מיי' כל שהסכימו עליו בני המדינה

א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קיט:
ב מיי' פ"ו מהל' שחיטה ופ"ב מהלכות מכירה סמג עשין סג פב טוש"ע ח"מ סי' רלב וטור י"ד סי' מח:
ג מיי' פט"ו מהל' מכירה סמג לאוין קפ טור ח"מ סי' רלד:
ד מיי' פט"ו שם סמג לאוין קפח טור ח"מ סי' רלד:
ה מיי' פי"ח שם סמג לאוין קפ טור ח"מ סי' רכ:

רש"י בחולין (דף מח.) לא גריס למאי נ"מ (ג"מ)

הגהות
[א] נ"ב אי
[ב] נ"ב
[ג] נ"ב
[ד] נ"ב

א מיי' פי"ז מהל' מכירה טוש"ע ח"מ סי' רל:

כדים שאין מתקיים בהם היין זמן מרובה מפני שהם רעועין קצת אבל מ"מ אינן שבורים ורעועים ממש דא"כ אפילו אחת לא מקבל והכי אמרינן בגמ' [דף נז:] פטסאות כאות ומגופרות. כלומר שהגפרית סותם השבר ומחברו קצת: ואיתא בתוספתא [פרק ו דב"ב] וכן בפר"ח ז"ל תנא יתר על כן מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו. ור"ל דיתר מי' פטסאות מחזיר דוקא זה השאר אבל לא העשר דליכא למימר ערובי עריב כדי דקנסינן [ג] כמו גבי טנופות [בדף צד.] והא דתנן עשר מתליעות למאה ועשר פטסאות למאה משום דאכתי שם תאנים גר מצוה ושם קנקנים עליהם וחזו למלתייהו קצת לאפוקי היכא דלא חזו למלתייהו קצת דלא מקבל ליה אפילו חדא ועשרה למאה דנקט ה"ה לפי חשבון זה כשלוקח יותר או פחות. הריטב"א ז"ל: נישובת. שם [פסולת] כמו קש שהרוח מנשבן לשעורין: רובע עפרורית לעדשים. דרך עדשים להיות בהם עפרורית משום דעוקרן בשרשיו ודרך [שאר] מינים אלו שמעורבים ממינים אלו ולא מעפרורית הילכך לא מחיל לוקח אם יש בהם רובע עפרורית לסאה אבל פחות מרובע אפשר שמעורב בו ומחיל: הלכך הנוטל צרור מגורן חבירו אף על פי שלא גזל מידי מ"מ גורם לו נזק שהיה יכול למכרו בחטין כיון שהיה מעורב בו מעלמו ואסור להחזירו בידים וכל כה"ג קי"ל בב"ק (דף ק.) כר"מ דדאין דינא דגרמי משום דהשתא גורם ליה ומזיק ליה אבל הא דקי"ל [ב"ב סוף דף כב:] דגרמא בניזקין

[דף רב ע"א]

קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נישובת לסאה עדשים מקבל עליו רובע °עפרורית א לסאה *הני שיעורי כולה באתרא דליכא מנהגא אבל באתרא דאיכא מנהגא עבדינן כמנהגא דקיימא לן בכל כהאי גוונא הכל כמנהג המדינה א"ר הונא אם בא לנפות מנפה את כולן דהיכא דאיכא עפרא טפי מהאי שיעורא הואיל ונתחייב לנפות מנפה ליה לכוליה עפרא ולא מוקים ליה אהאי שיעורא דמתני' אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא אמרי לה דינא מאן דיהיב זוזי אפירי שפירי יהיב ורובע לא טרח איניש יתיר מרובע טרח איניש וכיון דטרח טרח בכוליה ואמרי לה קנסא רובע שכיח יתיר מרובע לא שכיח ואיהו הוא

דף צג. דעריב וכיון דעריב קנסוה רבנן בכוליה: *אמר רבה בר חייא קטפסאה משמי' דרב הבורר צרור מתוך גרנו של חבירו נותן לו דמי חטין דאי שביק להו הוו

דף צח. מזדבני אגב חיטייהו: *א מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה והני תמיד מילי בדלא ב א"ל למקפה אבל א"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה דתני רב זביד

רש"י

נישובת. קש שמנשב ברוח: ולא מוקים ליה אהאי שיעורא. דאמר הרובע כבר מחלה[א]: אפירי שפירי יהיב. ולא מחיל טינופת כלל: [ב] וכיון דטרח טרח בכולו. דקל הוא לגמור הניפוי ולא מחיל ומ"מ היכא דליכא אלא רובע ובא לנפות בטלה דעתו: ואיהו דעריב. המוכר ונפקא מיניה דאי ידעינן אם לא עריב אפילו טפי מרובע הוי מחילה: צרור. עפרורית: נותן לו דמי חטין. כי הזיק לו דאיהו היה מוכרו עם העפרורית ולחזור ולערב אינו יכול כי הוא עושה עול בידים וכתיב לא תעשו עול אבל מה שנתערב כבר היה. מוכר עם החטין נמלא שאותן צרורות הוו שוין למכור כמו החטין: אבל למקפה ליתן לתבשיל לקדירה לזה צריך להיות יין טוב ומתקיים הרבה שמעט מעט מסתפקין ממנו: נותן

פטור היינו כגון שולח הבערה ביד חרש שוטה וקטן דהשתא לא מזק ליה ממש בעינן זה כמות שהוא ופעולה אחרת היא אע"פ דקיימא לן [ב"ק דף נח:] דדבר הגורם לממון לאו ממון הוא היינו גבי חמץ שעבר עליו הפסח שאינו שוה פרוטה לשום אדם ואינו נמכר בממון אלא שהגזלן שגזלו קודם הפסח מיפטר מפני שלא עשה בו שום שנוי ואומר לו הרי שלך לפניך אבל הכא כיון שהדין נותן שאין לו לנפותו ונמכר במקום חטין הרי שוה ממון ועפר הנמכר בממון כגון עפרות זהב הוא והיזק ניכר הוא ואפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי מודה בהא:

אמר רב הונא. טעמא דמקבל לוקח רובע קטנית או פחות מרובע עפרורית היינו משום שאין דרך שיטרח מוכר להסיר דבר מועט כזה דילא שכרו בהפסדו והיינו דשתיק מיניה לוקח אבל בשיש בו יותר מרובע דלך הוא להקפיד בו ויש למוכר לטרוח ולהסירן וכיון שיש לו לטרוח באותו מותר ינפה את כולו דלא הוי טרחא כולי האי לגמור כיון שהתחיל בו כבר: ואמרי לה קנסא. כלומר דאי לאו דליכא למיחש שמא עירבו בידים כיון דאית ביה מותר שאינו נהוג ודאי היה מקבלו אותו רובע אבל השתא שעשה עול שערב אותו בידים קנסינן ליה אפילו באותו רובע ומיהו להאי לישנא היכא דבריר לן שלא עירב בו ולא מידי יש לו ללוקח לקבל אותו רובע דליתא להאי קנסא ונפקא מינה נמי דלא קנסינן *ביה בבבל ותו נפקא לן אי קנסא הוא דלא ילפינן מיניה לעלמא וכי האי לישנא בתרא קי"ל כיון דלא אתברר בגמרא כחד מינייהו משום שהוא קולא לנתבע ובספיקא דממונא הכי הוא דינא להקל על הנתבע שהוא מוחזק ואם נתן כבר לוקח דמים אם כן המוכר הוא הנתבע [ד] אבל אם לא נתן הדמים עדיין לוקח הוי נתבע דמלי אמר למקח כזה לא נתכוונתי*): לקולא דמוכר אזלינן דאית ליה חזקה דממונא כי על הלוקח לברר מה שמכר לו ואפילו לא פרע עדיין מעות אם עשה משיכה מוליאין ממנו הריטב"א ז"ל וכ"ל שלא אמר הרב ז"ל אלא במרתף וכיולא בו שיש לו ללוקח לברר אבל במוכר פירות שאין דרך שיהיה בהם תערובת יותר מן השיעור אין עליו לברר כלום הלכך כל היכא שלא נתן דמים מלי למימר למקח כזה לא נתכוונתי: מייתי הכא בגמ' [דף לד:] הא דאמרינן שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו ואוקמוה במקומה [בב"מ דף לז.] שהפקידו לו המעות שניהם יחד בכרך אחד לפי שעתה לא הוי פושע שיכתוב שם כל אחד בכיס שלו ומש"ה ישאר המנה בידו עד שיודה אחד מהם או עד שיבא אליהו: מרתף יין למקפה. ר"ל לצורך תבשיל מפני שמסתפקין ממנו מעט מעט צריך שיהיה חשוב מאד כדי שלא יתקלקל ויחמיץ אבל אי לא אמר למקפה. אלא מרתף יין סתמא משמע יין חשוב כדרכו שיש עשר קוססות לק' חביות של יין חשוב וכשאמר יין זה למקפה היכא חדא לטיבותא שאמר למקפה וחדא לריעותא שאמר זה משמע גרוע כמות שהוא הלכך הוי כיין סתמא שאמרן שצריך שיהיה כולו חשוב מלבד עשר קוססות למאה וכשאמר יין זה ולא למקפה נותן לו יין גרוע שאינו נמכר אלא בחנות שרגילין ללכת שם הקונים ולא אמר יין אלא למעט חומץ. ונראים לי דברי רשב"ם ז"ל דכל שהזכיר למקפה אינו אלא יין יפה ואפילו אמר מרתף זה הריטב"א ז"ל וכשלא הזכיר לו יין [ולא מקפה] כלל אלא אמר מרתף זה לבד אז אפילו חומץ במשמע ומשום דקי"ל [פסחים דף עד:] דכל דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וקי"ל דספק ממונא קולא לנתבע לא כתבתי אלא טעמא דמאן דמיקל ואמר דיין סתמא מקבל עשר קוססות למאה שהוא תועלת למוכר שהוא נתבע וריש"א דברייתא חסורי מחסרא וכדכתיבנא: **גרסי'** בגמ' [ב"ב דף לה:] אמר רב יהודה (אמר שמואל) יין הנמכר בחנות מברכין עליו בפה"ג אמר רב זביד [מודה] רב יהודה בפרלימין דמזדבן אקרנתא שמברך עליו שהכל כדתניא על הפת שעיפשה ועל היין שהקרים ועל תבשיל שעברה צורתו אומר שהכל נהיה בדברו א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודה *מר היכא סבירא ליה א"ל אנא מתני' ידענא דתניא הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה ואח"כ נמצאת חומץ כל ג' ימים [ה] ודאי מכאן ואילך ספק [ו] מאי קאמר א"ל ר' יוחנן ה"ק כל ג' ימים הראשונים ודאי יין מכאן ואילך ספק [ז] מ"ט חמרא מעלויה עקר והאי אטעמיה ולא עקר והת"ל בתר דאטעמית עקר הוה ליה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וריחיה חלא וטעמיה חמרא דרומאי חמרא מתנו משמיה דר' יהושע ב"ל ראשונים ודאי יין [ח] אחרונים ודאי חומץ כו' הא גופא קשיא אמרת ראשונים ודאי יין אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא והדר אמרת אחרונים ודאי חומץ אלמא ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא הכא במ"ע כגון דאיסתכח חלא [ט] סופתקא דאי לאו דעקר תלתא יומין לא היה מסתכח חלא סופתקא. [י] פשיטא להו דכל יין אינו מחמיץ עד שיעבור עליו שלשה ימים דבתוך ג' ימים מתחזק והולך עד שהוא חומץ הלכך כשטועמו והוא חמרא ודאי כל שלשה ימים הוא יין אם כן לריך לומר דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא דאם לא כן כיון דבתוך ג' אפשר היה ריחיה חלא אמאי קאמר שהוא ודאי יין וכן הדין אם ג' ימים אחרונים הם ודאי חומץ שהיה צ"ל שריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא דאל"כ מנא לך שהיה חומץ אימא השתא הוא דגמר ונעשה חומץ וקי"ל כרב יהודה דמברך איין שבחנות ב"פ הגפן לבד מפרלימין שמברך שהכל משום שהקרים טפי ונראה דריחיה חלא וטעמיה חמרא הוא יין שבחנות וריחיה חלא וטעמיה חלא הוא פרלימא והיינו דמיא להא דר' יוחנן דאמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וקיימא לן כוותיה שהאי רומאי אמרו [כ] הכי משמיה דריב"ל ועוד דבע"ז (דף סו:) פליגי אביי ורבא גבי חלא בגו חמרא דרבא סבר ריחיה וטעמיה חמרא חמרא ופליג עליה אביי וקי"ל כרבא הלכך כשנמלא חומץ לא אמרינן ג' ימים יש שהוא ודאי חומץ אלא ודאי בסופתקא כלומר שהוא חזק מאד ונפקא מינה דאי נגע בו עובד כוכבים תוך ג' ימים שאין נסך מחמת נגיעה זו ואינו אוסר דודאי חומץ הוה למפרע ג' ימים: *[דף צו.] **איתמר** המוכר חבית של יין לחבירו והחמילה אמר רב שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברא שוור עבד רב יוסף עובדא בשכרא כוותיה דרב בחמרא כוותיה דשמואל. [ל] הלוקח חבית יין ולא אמר דבעי ליה למקפה אם החמילה תוך ג' ימים שקנאה ודאי ברשות מוכר החמילה דא"א שיהיה חומץ גמור אם לא התחיל כבר חמוצו ג' ימים ואפילו שטעמו לוקח כשלקחו ולא הרגיש בו שום חמוץ אינה ראיה ובודאי ברשות מוכר החמילה הלכך במקום יין נתן לו חומץ והוי מקח טעות אבל אם החמיץ מג' ימים ואילך ברשות לוקח הוא דאינו ידוע בודאי ברשות מי החמיץ והמוליא מחבירו עליו הראיה ושמואל אמר כיון שהיין מתנועע בטלטול הכתפים כשמביאים אותו מרשות מוכר לרשות לוקח הלכך אימא דבטלטול זה נתקלקלה ואפילו החמיץ תוך ג' ברשות לוקח הוא ואע"פ שהוא בקנקנו דמוכר דאילו בקנקנו דלוקח אפילו א"ל למקפה הוי ברשות לוקח דמלי א"ל מוכר קנקנך החמילה אבל אמר לו למקפה והיין בקנקנו של מוכר בהא לא אמר שמואל שהטלטול גורם דיין המתקיים בטלטול היה לריך שיתן לו כיון דא"ל למקפה והלכתא כעובדא דרב יוסף דשכר אינו מתקלקל כל כך ע"י טלטול כיין הלכך בשכר קי"ל כרב ובחמרא כשמואל: **תנן** [דף צו:] רבנן אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברך עליהם שהכל נהיה בדברו וכו' אחרים אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מברך עליהם בפה"ג רבה ורב יוסף אמרי תרוייהו אין הלכה כאחרים אמר רבה רמא תלתא ואייתי תלתא כ"ע לאו כלום הוא רמא תלתא ואייתי ארבעה חמרא מעליא הוא דרבא לטעמיה דאמר רבא כל חמרא דלא

עיין בספר אפלא חריפתא על הרא"ש שכתב הגי' בכנו וע"ש

הא רב יהודה הא רב חסדא מר היכא ס"ל פי' כצ"ל (ג"א)

*) [נראה שצ"ל לא נתכוונתי ואפ"ס לקולא דמוכר אזלי' כו' והכתובת פסים כתב שזה טעות אחרת ודוק] (ג"א)

שלטי הגבורים

א כתב מיי' ובשאר פירות שלא הוזכרו כאן מקבל עליו רובע טנופת לכל סאה וכתב הרמ"ה דוקא דא"ל פירות סתם ולא א"ל אנו או שאמר פירות יפות אלו אבל אם אמר לו פירות אלו ולא אמר יפות אפי' כולן מתליעות הגיעו והוא שיהיה כיולא בהן נמכרים בשוק לאכילה ואי אמר ליה פירות יפות ולא אמר אלו נותן פירות שכולן יפות:

ב הלוקח יין למכור בחנות דאמר אם שנה בו הלוקח דפטור המוכר כתב רב האי ה"ה היכא דלא אמר לו למקפה שאנו אומרים שאינו חייב אחריות משום דא"ל לא איבעי לך לשהויי ה"מ היכא דשהה טפי ממאי דראוי ליה לשהויי לפום שיעור יומי דאורחים דהאי לוקח למשתי בהו שיעור הדין חמרא היכא דשתי מיניה כל יומא כי אורחיה אבל לא שהה טפי מהאי שיעורא ולא שני ביה דגרים לאחמוצי אע"ג דלא א"ל למקפא אי בקנקני דמוכר הוא חייב באחריותו ע"כ. והמקבל יין מחבירו בעיסקא דאמר הוזל או החמיץ אחריות על המוכר כתב רבינו יונה אבל שלוקח יין מחבירו אע"פ שאמר דעתי להוליכו למקום פלוני והוזל קודם שיגיע לשם המקח קיים שהרי מקחו מקח גמור אע"פ שהמוכר על דעת לעלות לארץ ישראל ולא יכול לעלות מכרו בטל במוכר בלבד אמרי' שהמוכר מתוך אונס הוא מוכר והרי נודע הדבר שלא מכר זה אלא מפני שעלה בדעתו דבר שיהא צריך לומר שמכר אבל ר"ת כתב שאין חילוק בין מוכר ללוקח וכ"כ הרמ"ה אלא שחלק דוקא שהתנה שלא יתן הדמים עד שיוליכנו למקום פלוני כיון שקנהו על דעת שלא ליתן הדמים עד שיוליכנו לאותו מקום שנמכר שם ביוקר וקודם שהגיע לשם הוזל יכול להחזירו דמסתמא דעתו היה על מנת שימלא שם השער ביוקר כמו שהורגל וכיון שהוזל קודם שהגיע שם הוי כאילו התנה על שום תנאי ולא נתקיים התנאי ע"כ:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והמותר אפשר לך: [ב] נ"ב אלא מפני שטורח הוא לנפות בשביל דבר מועט אלא כי איכא יותר טורח הלוקח לנפות וכיון דטרח לנפות כו': [ג] נ"ב דאמרי' רובע שכיח יותר מרובע לא שכיח ואיהו הוא דעריב כו': [ד] נ"ב נ"ל שזה האבל כו' ע"ש או לקולא דמוכר אזלינן קאי לקמן על מרתף [אחר תי' וקי"ל דספק קולא לנתבע] ודו"ק: [ה] נ"ב פי' סמוך לבדיקה: [ו] נ"ב פי' שמא לא נמלא חומץ: [ז] נ"ב פי' שמא לא התחיל להחמיץ עד ג' ימים קודם שנמלא חומץ והשתא בשעת מליאה הוא דנעשית חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום: [ח] נ"ב אמלעיים ספק: [ט] נ"ב פי' דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי שהדבר ידוע שזה ו' ימים שהתחיל להחמיץ ולבסוף ג' נעשה חומץ ובג' אחרונים נתחזק מאד ונעשה סופתקא חזקה: [י] נ"ב פי'. [כ] נ"ב פי' כר' יוחנן: [ל] נ"ב פי':

דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא כי פליגי דרמא תלתא ואייתי תלתא ופלגא רבנן סברי תלתא עייל תלתא אפיק פש ליה פלגא ופלגא בשיתא פלגי מיא לאו כלום היא והה"יס סברי תלתא עייל [ג] *תלתא ופלגא נפיק פש ליה חד כוזא וחד כוזא בתרתי ופלגא מיא כ"ש דחמרא מעליא הוא. כולה סוגיא בשמרים שהעכרו ככר בנת ויוצא בו וה"ה לחרצנים שנתעכרו וכדמוכח בפסחים (דף מג:) אבל בשמרים והרצנים שלא נתעכרו אלא ברגלי אדם אין הולכין בשיעור זה כי פעמים רמו בה תלתא והא תרתי בלבד ויהא בו טעם יין מפני שהשמרים והחרצנים עצמם בולעים את המים ויוצא מן היין שהיה בו ויש בו יותר מעל חד תלתא מיא הלכך הכל כפי מה שהוא וכמו שכתבתי בע"ז בשם רבותי שיחיו וכן לענין מזיגה אין הולכים בדיעות שלנו למזיגה של רבא [ד] אלא כל שאין דרך בני אדם לשתות כלל בתורת יין אין עליו תורת יין לענין ברכה ולא לענין מגע יין נסך. עכ"ל הריטב"א ז"ל: [ה] תרי ופלגא נפיק. דסבירא להו כי היכי דנפיק טפי ממאי דעייל הכי נמי אפשר לומר דנפיק חמרא טפי ונשאר שם מן המים פלגא דכוס נמצא דכוס אחד של יין יצא ולא הוי אלא יותר מעל חד תרין מיא וכ"ש דחמרא מעליא הוא וכבר פסקו רבה ורב יוסף כדרבנן דאין לברך בפה"ג אלא א"כ רמא תלת ואייתי ארבעה משום דהשתא הוי הרביע יין ממש ודאי משמע דפחות מכאן אין ראוי לברך עליו בפה"ג וכדאמרי' בפ' המוציא (דף עו:) כמה שיעור ברכה רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית הלוג וזו היא המזיגה הגדולה אלא שעדיין יש לו טעם יין והיינו דאמרינן בנדרים (דף נה.) ובפרק (המוציא תפלין) [ובפרק כילד מעברין דף כה.] דמי האי למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא משמע דלאו מזיגה דרובא דאיכשי היא ואין לומר דבפחות מרביעית הוי חמרא מדאמרינן הכא לרבנן ופלגא בשיתא פלגי מיא לאו חמרא הוא [ו] מדלא נקט רבא לענין בפה"ג אלא ברמא תלתא ואתא ד' משמע דבפחות מכאן לאו כלום הוא ומשום אחרים דמחשבי ברמא תלתא ונפיק תלתא ופלגא הוא דנקטי. מהכא דאמרי' דברמא תלתא ואייתי תלתא לאו כלום הוא משמע דאי רמא מיא בתוך שמרי יין ולא נפיק אלא כמה דרמא ביה דהני שמרים פסולת גמור נינהו ואין להם דין יין כלל ואפי' יש בהם טעם יין קיוהא בעלמא הוא הלכך אם נגע בהם עוב"כ לית בהו איסור וכן לגבי טבל אין בפסולת איסור משום טבל דאפי' בפירות של תרומה שניטו [פרק יא דתרומו' מ"ס] המורסן מותר וכו'. בתוספות כתבו שמכאן הורה ר"ת להתיר על עובד כוכבי' שהיה רוחץ חבית של שמרי יין ומיהו לכתחלה אין לעשות כן ועוד אמרו בגמ' [דף נז.] אמר רב זוטרא בר טוביה אין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח למעוטי מאי למעוטי [דף נז:] יין שריחו רע ואי בעית אימא למעוטי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת כר' נחמיה אפ"ה הקריבהו נא לפחתך הירצך וגו'. אע"ג דמברכינן עליה בפה"ג דודאי במגולה דעבריה במסננת כר' נחמיה דאמר שארס הנחש שותה בו נשאר בחוץ ומותר לשתות אותו היין המסונן ליכא מאן דפליג שאם נהנה בו שצריך לברך עליו בפה"ג דע"כ לא ממעטינן ליה מקדוש אלא משום דרך כבוד של מעלה ומשום הקריבהו נא לפחתך וגו' וה"ק רב זוטרא אמר אין אומר קדושת היום על היין שאין ראוי לנסך משום גריעותא שבו כגון שריחו רע ומגולה והיינו דלא ממעטינן יין כושי יין בורק יין הליסטון ושל [ז] מרתף ושל למוקים [ח] ותוסס ומזוג של שמרים דכל הני לית להו גריעותא בגופן שיהיה בהם שום בזיון בקרבן אלא דממעטינן להו [לנסכים] מטעם קרא נסך שכר מידי דמשכר וכן ביין מבושל איתו פסול [לנסכים] משום גריעותא דאדרבה אשתני לעילויא כדתנן פ"ב דתרומות דרבי [יהודה] התיר לבשל יין של תרומה מפני שמשביחו אלא טעמא דמילתא מפני שנשתנית ואנן בעינן ככתבו שלא נשתנה מברייתו הלכך בכל הני שכתבנו מקדשין בו ועוד מפורש בירושלמי דערבי פסחים יוצאין ביין מבושל ש"מ שמקדשים עליו קדושת היום ואין צ"ל בפה"ג וכן מפורש בירושלמי שיוצאים ביין שיש בו דבש דאמרינן התם מהו לצאת ביין קונדיטון מהא דתני בר קפרא קונדיטון ביין הדא אמרה יוצאין בקונדיטון וקונדיטון מפורש בהגדה שיש בו דבש דאמרינן התם למה נמשלו דברי תורה לקונדיטון וכו' מה קונדיטון יש בו יין ודבש ופלפלים אף דברי תורה וכו' והיינו נמי דלא ממעט הני הכא: אמר המחבר יין בורק ר"ל לבן מלשון ברק: הליסטון. מתוק יותר מדאי: של מרתף. שהם מרתף יש בו יין גרוע של למוקים בארץ ישמעאל עושים אותו כמו שכתוב בתשובת הגאונים ז"ל ואין אנו רגילים לעשותו בארץ הזאת וכן יוצאין ביין מגתו דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום וא"ת יין מבושל אם הוא חשוב יין לענין ברכה וקדוש למה אין בו משום יין נסך זו אינה קושיא כלל דמה ענין זה לזה שאיסור סתם יינם משום בנותיהם הוא ואפילו בשכר *אסרו בחנותא דעוב"כ וכל שאין רגילין לשתותו ונשתנה לא גזרו עליו ויין מזוג שהוא פסול לנסכים אסור לענין מגע עובד כוכבים מן הטעם הזה וזה ברור מאד וכן דעת רבותי והמוטה מזה תועה מדרך השכל והוצרכנו לבאר ולפרש מפני ששגגו בו רבים וגדולים. עכ"ל הריטב"א ז"ל. ואמרי' בגמ' [שם] בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא חמר חוורין מהו א"ל אל תרא יין כי יתאדם. גדולי הקדמונים פירשוה לנסכים מהו ביין לבן וה"ל אל תרא יין לשתותו כי יתאדם משום דמשכר [ט] הלכך גבי נסכים עיקרו באדום משום דכתי' נסך שכר אבל לענין קדוש פשיטא להו דמקדשינן על יין לבן ומיהו גדולי האחרונים כתבו דבין לקדוש בין לנסכים קא מיבעיא ליה דאם לא כן הו"ל לפרושי להדיא לנסכים מיהו וה"ל אל תרא יין כי יתאדם כלומר אינו נקרא יין אלא האדום וכרבי יהודה דאמר בערבי פסחים (דף קח.) דחזותא בעינן ולפי דבריהם אין מקדשין ביין לבן וגם לנסכים פסול: והא דתניא בברייתא יין בורק לא יביא ואם הביא כשר לא גרסינן לפי דבריהם אלא בודק [י] דבורק ר"ל לבן ובודק ר"ל שקשה ובודק כל הגוף והם מסייעין לומר דאי גרסינן בורק הוה קשיא ברייתא למ"ד דפסול ואני אומר דאפשר לומר ברייתא לא שמיעא ליה ולא חיים לאותובי ליה מינה כדחזינן בכמה דוכתין דמצו לאקשויי ולא מקשו ומיהו לדידהו קשה אמאי לא הוה ממעט ליה תלמודא הכא כיון דמהדר אכל הני דפסול לכתחלה ופסול דיעבד הו"ל למימר נמי אילימא למעוטי חמר חוורין ומ"מ לענין פסקא דמילתא מסתברא דלא לקדש על יין לבן אלא בשעת הדחק שאין להם אדום וכדאמרי' בעלמא [ברכות דף ס. וכ"מ] כדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק. חוורין. הוא לבן כשלג ויין בורק כיין לבן שלנו ולפיכך אם הביא כשר הריטב"א ז"ל וכן נמי על יין מבושל יש ליזהר שלא לקדש עליו אלא בשעת הדחק משום שכתב רש"י ז"ל בתשובה שאין מברכין עליו אפילו בפה"ג וכן אמרו משמיה דרב נטח גאון ז"ל ואנו הוכחנו למעלה שמקדשין עליו וכן הדין ליין שיש בו דבש יש לחוש לדברי האומרים שאין מקדשין עליו וכבר הוכחנו היתרו הלכך בשעת הדחק הרי: מתני' יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת. אפילו בקנקנים דלוקח דומיא דרישא כיון דמבושם א"ל לא היה לו להתקלקל ודוקא כשהיו קנקנים דלוקח [כ] בדוקים ודלא שני בברזא וכיוצא בו וכן פירשו בתוס' ועוד אומר שם שאם ידוע שהיה טוב וחזק להתקיים עד עצרת בשמכרו לו ואח"כ נפסד פטור דמאי הוה ליה למיעבד הא אפשר שאירע לו שום מקרה מחמת הספה וכיוצא

בו

נר מצוה

זביד בר אושעיא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה וזה הוא אוצר ששנו חכמים (א) ותניא בברייתא מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה של יין אני מוכר לך נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו וקשיאן אהדדי ומשנינן *דרב זביד דא"ל למקפה וברייתא דלא א"ל למקפה הלכך מרתף של א יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה מרתף זה (ב) של יין וא"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו עשר קוססות למאה מרתף זה של יין ולא אמר ליה למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות מרתף זה (א) סתם ולא אמר ליה של יין אפילו כולו חומץ הגיעו ואיבעיא לן מרתף של יין סתם ולא אמר ליה זה ולא אמר ליה למקפה מאי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מקבל וח"א אינו מקבל מ"ד מקבל דייק מדרב זביד ומ"ד אינו מקבל °דייק מברייתא ואקשינן ולמאן דדייק מדרב זביד קשיא ברייתא ופריק חסורי מחסרא והכי קתני בד"א דא"ל למקפה הא לא א"ל למקפה מקבל וקיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וקי"ל נמי דכל ספק ממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע הלכך מקבל ומוקמינן למתני' כדברי המיקל על המוכר שהוא הנתבע ולא [א] צריכנא לאוקמי תתטו מתניתין בדאמר ליה זה ולא מפקינן לה מפשטא: א**קנקנין בשרון מקבל עליו תתטז עשר פוטסאות למאה: תאנא פוטסאות נאות ומגופרות: °מתני' ב המוכר יין ב לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח דף צח טעות *אמר לו מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו (ג) עד העצרת ישן

רש"י

נותן לו יין הנמכר בחנות היינו כולו קוסס דלהכי אהני דקאמר מרתף זה משמע שמו שהוא אך צריך להיות יין כיון שהזכיר יין: דרב זביד דא"ל למקפה. הילכך אהני דאמר של יין שצריך להיות טוב ומתקיים ואהני דאמר זה שמקבל עליו עשר קוססות: וברייתא דלא א"ל למקפה. הילכך אהני של יין דאמר למעוטי של חומץ ואהני זה דאפילו כולו קוסס הגיעו: מרתף של יין. ולא אמר ליה למקפה דאיכא חד לטיבותא וחד לריעותא ולכך קא מיבעי ליה מי הויא כמו מרתף זה של יין ואמר ליה למקפה דאיכא חד לטיבותא דאמר זה ואיכא חד לריעותא דאמר ליה למקפה והכא הוי איפכא: דייק מדרב זביד. דאמר מרתף של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא בדאמר ליה למקפה הא לאו הכי מקבל: דייק מברייתא. דקתני בה מרתף של יין אני מוכר לך. נותן לו יין שכולו יפה ואוקימנא דלא א"ל למקפה: בד"א. הא דנותן לו יין שכולו יפה ומאן דדייק מבריי' לא קשיא ליה דרב זביד כדמפרש בגמרא דאיכא למימר דמילתיה דרב זביד ברישא אפילו לא א"ל למקפה והא דאוקימנא בדא"ל למקפה כדי ליישב הך מימרא [ב]: תנא. הנך פוטסאות דמקבל אין ר"ל שבורות דא"כ אפילו אחת לא מקבל אלא נאות הן ושזורות קצת: ומגופרות. כלומר שסתם השבר בגפרית: מתני' אינו חייב באחריותו. המוכר כי בשעת מכירה יין הוה: הרי זה מקח טעות. מפרש בגמ': עד העצרת. כי עד שם דרך מבושם להתקיים מכאן ואילך אפילו יין מבושם

שלטי הגבורים

א ובתכיות של יין כתב הרמב"ם שדיני כמרתף של יין אי לא אמר לו למקפה נותן לו מיין הנמכר בחנות ואי א"ל למקפה נותן לו יין שכולו יפה כיון דחד המרה הוה: ב גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם לא פרעו עדיין הלוקח למוכר אפי' אחר ג' ימים יכול לומר לו הלוקח שמה ברשותך החמיץ ועל המוכר לראיה ראי' שיין היה בשעת שמכרו לו כמבואר בקונטרס הראיות. כתב ריא"ז המוכר חבית של יין לחבירו ע"מ למוכרו בפריטרוט וליתן לו הדמים שפסק לו והחמיץ בשמכר המאי אי כשלים הרי המוכר מקבל ממנו מה שהחמיץ לפי שברשותו החמיץ ואם פשע בו שהתנו כגון שינה הברזא ועשה הברז' במקום אחר שיש לומר בזה גרם לו או שהגיעו ימי השוק והיה יכול להוליכו ולא הוליכו שהתנו חייב עליו. המקבל חבית של יין מחבירו להוליכו ולמכרו במקום ידוע ובעוד שהיה מוליכו מדז"ל היין או החמיץ הרי זה באחריות המוכר וכל אונס שיארע עד שיוליכנו שם הוא למוכר.

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכן הקשו התוס' ד"כהד אומר מקבל תימ' לדידיה אמאי אוקי רב זביד מתני' בדאמר ליה מרתף זה של יין אני מוכר לך ואמר ליה למקפה לוקי מתני' בדלא יאמר ליה למקפה ואמר ליה מרתף יין סתם: [ב] נ"ב דסיפא בדאמר יין זה אני מוכר לך דקשיא אי יין זה אני מוכר דברייתא: [ג] נ"ל תרי ופלגא: [ד] נ"ב פי' דאמר כל חמרא דלא דרי כו': [ה] נ"ב פי': [ו] נ"ב פי' זה אינו מדלא נקט כו': [ז] נ"ב כלו' סתם יין של מרתף שלא נבדק ומשום דאיכא בהן חבית של יין קוססת: [ח] קוסס כצ"ל: [ט] נ"ב יותר מדאי: [י] נ"ב ורש"י מפרש דחילוק יש בין בורק לחיור שהוא לבן יותר מדאי אבל בורק אינו אלא מבהיק קצת ודומה קצת ליין אדום: [כ] נ"ב דאל"כ לימא קנקנים גרים:

עין משפט

ס"א תרי"ו:ב"מ
א מיי' פי"ח מה' מכירה טוש"ע ח"מ סי' רלב
ב מיי' שם סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ שם

הגהות הב"ח
(א) תו' סתם נמחק

[דף רב ע"ב]

דף צח.
[דף רב ע"א]

הגהות חו"ש
(א) ... (ב) ... (ג) ...

נ"א הסירו [טעות דמוכח סוף]

בו שהפסידו והוא לא קיבל עליה וכן נראין הדברים: [המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו]. מוקמינן לה בגמ' אפילו בדאמר ליה למקפה ובקנקנים דלוקח ומש"ה הוא דאינו חייב באחריותו דמצי א"ל קנקנך גרים דאי בקנקנים דמוכר לימא הא חמרך והא קנקנך כיון דא"ל למקפה היה לו להתקיים אע"פ [ו] שטלטלו מבית מוכר לבית לוקח ואי לא א"ל למקפה אפילו בקנקנו דמוכר לא הוי מקח טעות דמצי אמר ליה חמרא אכתפא דגברא שוור כדשמואל לעיל וכ"ש דמצי א"ל אי עברו עליו שלשה ימים דלא איבעי ליה לשהויי

רש"י

חוס הקיץ מקלקל אותו: וישן. אם מכר לו יין ישן יתן לו יין משל אשתקד שנה הקודמת לזו שאנו עומדין בה: ומיושן משל שלש שנים. שנה לפני אשתקד דהיינו שלש שנים: **גמ'** לא שנו. הא דאינו חייב באחריותן: אלא בקנקנין דלוקח. שקבל הלוקח יין בכליו איכא למימר כליו גרמו: הא חמרך והא קנקנך. ודאי יינך וכליך גרמו ומיום שלקחתיו היה יינך מקולקל אלא שלא היה ניכר עד עתה אפילו היה זמן מרובה שלקחו ולרב דאמר לעיל כל שלשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתניתין בקנקנים דלוקח אפילו תוך שלשה ובקנקנים דמוכר לאחר שלשה הילכך מוכר פטור: לא איבעי לך לשהוייה. בקנקניו ומדשהה יפסיד לוקח: ממאי. כלומר אמאי מוקי לה דא"ל [ד] למקפה ודוקא בקנקני' דלוקח לוקמיה דלא אמר ליה למקפה ואפי' בקנקנים דמוכר ומשום דלא איבעי ליה לשהוייה: ופליגא דרבי חייא. הא דאמר אבל בקנקנים דמוכר מצי א"ל הא חמרך והא קנקנך פליגא דר' חייא ברבי יוסף דלרבי חייא לאו קנקנים דמוכר גורמים להחמיץ אלא מזל דלוקח שהוא בעל היין: אף כי היין בוגד. למה משום דגבר יהיר שמגיס דעתו בדבר שאין בו בוגד היין ונעשה חומץ מה שהיו סוברים שהוא יין מדה כנגד מדה: בטלית ת"ח. שעושה לו טלית כת"ח כדמפרש בחזקת הבתים בגמ' טלית ת"ח כיצד: והחמיצה. בבית של מוכר בחבית של לוקח: כל שלשה ימים הראשוני' הוי ברשות מוכר. שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות משלשה ימים ודאי כבר נתקלקל ברשות מוכר וכמוכר לו חומץ דמי והא דאמרינן במתניתין אינו חייב באחריותו רב מוקי ליה לאחר שלשה ימים א"נ בקנקני' דלוקח כרבי יוסי ברבי חנינא: אכתפא דגברא שוור. מדלג כלומר מזלך גורם כדכתיב אף כי היין בוגד וגו' כר' חייא ברבי יוסף · בדלא א"ל למקפה ומשום דלא איבעי ליה לשהוייה: האי מאן דזבין חביתא דחמרא לחנוני. שמסר לו חבית לחנוני כדי למכור היין בחנות והחנוני משתכר קצת ומקבל המעות ונותנן לבעל היין והיין ברשותיה דמריה קאי והחנוני אינו אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו הילכך אם החמיץ היין אחר שילא שלים היין או אליו דינא הוא שמקבל עליו בעל הבית כל ההפסד דיין בוגד לא שייך בחנוני כי אין לו חלק בו והקנקן אינו שלו וא"כ אכתי ברשותיה דמריה קאי: ולא אמרן. דמפסיד בעה"ב: אלא דלא שני. חנוני בברזא לעשות נקב אחר בחבית: אבל שני. איכא למימר זה גרם: מטי יומא דשוקא. ונתעצל במכירתו: האי מאן דמקבל חמרא מחבריה. למחצית שכר [ה] ומקבל בדמים כשער של עכשיו בעיר הזאת והריוח יחלוקו וכל מקבל ממון למחצית שכר הוי פלגא מלוה ופלגא פקדון: אפרוותא דבילשפט שבאותו מקום מוכרין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין: דינא הוא. דאפילו אם הוא הוקיר לא היה רשאי למוכרו עד שיגיע לשם לענין זולא נמי ברשות בעל היין קאי מיהו לענין גניבה ואבידה באחריות שניהם קאי כדפרישית דפלגא מלוה ופלגא פקדון הוא: חלא מאי. אי הוה חלא קודם שיגיע לשם מי מקבל עליה בעל היין כל ההפסד משום דאמר ליה הא חמרך והא קנקנך ולא מצי אמר ליה לא איבעי לשהויי דהא שהית להוליכו לבילשפט או דילמא מצי א"ל מזלך נמי גרים וקבל חצי ההפסד:

תורה אור

ישן משל אשתקד מיושן משל שלש שנים: **גמ'** אמר רבי יוסי בר חנינא לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר א"ל הא חמרך והא קנקנך וכי קנקנים דמוכר מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויי לא צריכא דאמר ליה למקפה ממאי מדקתני אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות אמאי לימא ליה לא איבעי לך (א) לשהויי אלא ש"מ מתני' בדאמר ליה [א] למקפה ש"מ ופליגא דר' חייא בר יוסף דאמר רבי חייא בר יוסף חמרא מזלא דמריה גרים דכתיב °ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה והלכה כרבי יוסי בר' חנינא אמר רב יהודה אמר רב כל המתגאה בטלית תלמידי חכמים ואינו תלמיד חכם אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה כתיב הכא °לא ינוה וכתיב התם °אל נוה קדשך: [א] *איתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל שלשה ימים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח *ושמואל אמר [ב] חמרא אכתפא דגברי שוור עבד רב יוסף עובדא בשכרא כותיה דרב בחמרא כותיה דשמואל הא דשמואל אי בקנקנים דמוכר קאמר בדלא אמר ליה למקפה היא ואי בקנקנים דלוקח קאמר אע"ג דא"ל למקפה כי היכי דלא תקשי אדרבי יוסי בר' חנינא דתרוייהו הלכתא נינהו ולא קשיאן אהדדי: *אמר רבא האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא להבריה [ג] אדעתא דליזבנהו ותקיף אפלגא או אתילתא דינא הוא דמקבל לה מיניה ולא אמרן °אלא דלא שני לה בברזא אבל שני לה בברזא לא ולא אמרן אלא דלא מטי יומא דשוקא אבל מטי יומא דשוקא לא ואמר רבא האי מאן דמקבל חמרא מחבריה אדעתא דממטי ליה אפרוואתא דבילשפט ואדמטי התם זל דינא הוא דמקבל ליה מיניה איבעיא להו הוה חלא

ואפילו ידוע שיינו מחמיץ אינו מקח טעות כדאמרינן בגמ': ואם אמר לו יין מבושם וכו' עד העצרת דהיינו חג השבועות אבל יותר לא דתקופת תמוז מקלקל אפילו יין מבושם: וישן. ר"ל של שנה שעברה ואם אינו כן הוי מקח טעות: ומיושן. של ב' שנים לבד משנה זו שהוא עומד בה ואמרינן בגמרא תנא מתיישן והולך עד החג הוא חג הסוכות ואם אינו מתקיים כ"כ המוכר חייב באחריותו דמי שמוכר מיושן צריך שיהיה מתקיים שלש שנים שלימות: **גמ'** במשנה מפורש ופסק הרי"ף ז"ל כר"י בר חנינא וכשמואל לעיל: טלית ת"ח. כדאמרינן בחזקת הבתים (דף נז:) שאין חלוקו נראית מתחתיו טפח ונכיעות יתירה הוא וגסות למי שאינו ת"ח. *פי' הר"ש ז"ל דאין לו חלק (למוכר)[לחנוני] בחבית אלא שנותן לו בעל היין למכור ויתן לו שכר טרחו והוא בקנקנו הילכך דינא הוא דמקבל ליה מיניה שהיין אינו של חנוני כדי דנימא מזלו גרם ולא בקנקנו שיוכל לטעון קנקנך קלקלו והמפרשים פירשו שהחנוני קנה היין כדמשמע הל' דאמר דזבינו א"ת א"כ אמאי יקבל אותו המוכר אפילו יהיה בקנקנו הא מצי למימר ליה לא איבעי לך לשהויי או חמרך אכתפיה דגברא שוור [ז] דמכתמא הלוקח הביאו לביתו והטלטול קלקלו י"ל דכיון דלקחו אדעתא דשבויי למכור אותו בחנות הוי כאילו א"ל למקפה בעינן ליה וה"ל למיתן ליה חמרא דמתקיים דכל היכא דגלי לו דעתו כאילו מפרש בהדיא הוא ומ"מ בקנקן דמוכר איירי וכדלעיל: ולא אמרן. כלומר ובלבד שלא יהיה פושע בשנוי ברזא או שלא התעצל במכירתו ביומא דשוקא כללא דמילתא כל היכא שיהיה הוא פושע אין המוכר חייב באחריותו בין לפירוש הר"ש בין לפירוש שאר המפרשים ז"ל עולה לענין פסק: אמר המחבר נראה דהא דלא אוקמא הר"ש ז"ל שנתנה לו בתורת עסקא שהוא פלגא מלוה וחייב המתעסק באחריות משום דלאו אדעתא דהכי קבלה מפני שהוא ז"ל סובר דבתורת עסקא חייב בפלגא ואפילו באונסים דרמו עליה *וי"א שאפי' אמר כן המתעסק לבדו הכי הוא כאילו התנה בעל העסק דאדעתא דהכי יהיב ליה ואינו יכול למכרה בכאן ולתרוייהו פירושי אונסא וזילא לא קביל עליה אבל בגניבה ואבידה חייב דכשומר שכר הוא עליה כיון שהיה לו להשתכר בה והיינו דלא פטרינן ליה אלא היכא דהוי חלא [ט] ולפי' הר"ש ז"ל דוקא במתעסק דשייכא קפידא דבעל העסק שלא למכרה אלא בבילשפט כיון שיש לו חלקו בריוח אבל המוכר סחורה לחברו על דעת להוליכה למקום היוקר אם הוזלה או נאנסה ללוקח דבאחריותו קיימא ואילו רצה למכרה בכאן או להשליכה ליש הרשות בידו ואפילו התנה עמו שיפרענו מן המעות שיקבל ממנו בבילשפט אינו אלא כקובע זמן בלבד שלא יוכל לכופו לפרעו קודם לכן הא אילו מכרה כאן היה לו לפרוע מיד וכן אם הוזל או נאנסה עליה רמיא והאי פירושא אחרינא דמיירי במכר מיירי בשהתנה כן עם המוכר בתנאי גמור א"נ שא"ל בדרך קפידא דאדעתא דהכי זבין ליה להשתכר שם בבילשפט והשתא דמיא להיא דקידושין [דף ג.] אבל אם לקחו אדעתא שלא יפרענו עד שיוליכנו לבילשפט ויפרענו מן המעות שיקבל שם לא וכדאמרינן כן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרשב"א ז"ל. הר"ש ז"ל פירש שהוא למחצית שכר ודמי לעסקא שהוא פלגא מלוה ופלגא פקדון שהפסד הוא לתרוייהו אלא דהכא כיון דא"ל שלא ימכור יינו אלא אפרוותא דבילשפט שיש שם יוקר גדול ואפילו היה מרויח בו בזה המקום אין לו רשות למכרו הילכך דינא הוא שלא יפסיד בהפסדו וי"מ שקונה אותו אדעתא לממטי אותו אפרוותא דבילשפט למכרו שם ובין כך זל שם היין ואינו יכול להביאו שם דינא הוא דמקבל ליה מוכר דהא לא קנאו אלא אדעתא לממטייה לאותו מקום ודמי להא דאמרי' בקדושין (דף ג.) האי מאן דזבין ארעא למיסק לא"י דמסקינן התם דכיון שאינו עולה שם המכירה אינו כלום כיון שלא מכר אלא אדעתא דהכי ה"נ ל"ש ואפילו אם הוא מחמיץ מסקינן בליסנא בתרא דהוא הלכתא דמקבל מיניה כיון שהוא עדיין בחביתו של מוכר ואי משום הטלטול כבר פירשנו דהוי כאילו א"ל למקפה בכה"ג שיש לו להשהותו זמן וכ"ש לפי' הר"ש ז"ל שהיין והחבית אינו שלו אלא שקבלו להוליכה במקום פלוני וכן פירש הרמב"ם ז"ל (א) וכיון דאיכא דאמרי כר' יוסי בר' חנינא ס"ל

המאור הגדול

איתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים ברשות מוכר מכאן ואילך ברשות לוקח ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברי שוור והלכתא כרב בשיכרא וכשמואל בחמרא חזינא ליה לרי"ף ז"ל בהלכותיו דקא טרח לאסוקא לשמעתא דא דתיקום דשמואל כר' יוסי בר' חנינא משום דתרוייהו הלכתא נינהו ולפום הכי מוקים לה להא דשמואל או בקנקנים דמוכר ולא א"ל למקפה או בקנקנים דלוקח ואע"ג

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור איתמר המוכר חבית של יין לחבירו וכו' חזינא ליה לרב אלפסי ז"ל בהלכות דקא טרח לאסוקא לשמעתא דא דתיקום דשמואל כר' יוסי בר' חנינא וכו' עד דבתוך ג' ימים ליכא למימר לא איבעי לך לשהויי ודרב ושמואל מיירי בטלטול החבית ע"י כתף בלא עירוי: אמר הכותב השמיע לאזניך מה שאתה מוציא בפיך ונמצאת למד שילאו רבים ידי הוכחן ועיקר פירושו כך הוא דרב ושמואל בטלטול החבית מיירי

השגות הראב"ד

א) **כתב** הרב אלפס ז"ל איתמר המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה כו' עד כי לא אמר ליה למקפה: כתב הראב"ד ז"ל לא מהוורא לי הא מלתא. חדא דשמואל תוך ג' ימים פליג דליכא למימר ליה ללוקח לא איבעי לך לשהויי. ועוד דכיון דטעמיה דשמואל משום דחמרא אכתפא דגברא שוור. כלומר נדנוד היין בהולכת הכתף גרם לו להחמיץ אע"ג דא"ל למקפה מצי למימר ליה הולכת הכתף גרמה לו ואין המוכר חייב באחריותו. ומלתיה דר' יוסי בר' חנינא כשהחמיץ באוצר. אי נמי דאמטיוה בתרי באגדא דלא משתוור ובמעתים דרבא נמי כיון דמקבל ליה אדעתא דממטי ליה אפריתא דבלשפט אדעתא דהכי זבניה ניסלקיה דכל גוונא דמתרמי ליה נמטייה בין אכתפא בין אגדא דכיון דאורחא רחיקא הוא לא מתרמי ליה אגדא כל שעתא הלכך כי שהחמיץ החמיץ למוכר ובמעתא דחנוותא נמי כגון דאמטייה במוט לאתוריו אי נמי בתרי באגדא מש"ה כי תקף אפלגא מקבל עליה מוכר

מהר"ם (א) כאן שייך מה שכתוב לעיל ולפי' הר"ש ז"ל דוקא במתעסק וכו' עד וכן דעת הריטב"א ורבו הרשב"א ז"ל

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע לימא ליה קנקנך גרמו שהיא סברא אלימתא וברורה טפי מסברת לא ה"ל לשהויי:

האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרי כו' פי' הר"ש ז"ל דאין לו חלק כו' כנ"ל. (ג"א)

הגהות כא"י

[א] נ"ב רשב"ם למקפה להסתפק ממנו מעט מעט והיינו לשהויי: [ב] נ"ב הרי"ף סבר פירושו כמו שפי' הנ"י לעיל: [ג] נ"ב בגמ' אדעתא לשהויי: [ד] נ"ב כאשר כתב רש"י כן איתא בגמ' בהדיא: [ה] נ"ב והקנקנים דמוכר: [ו] נ"ב דהא לא אמר שמואל שהטלטול גרים כמו שכתב הנ"י לעיל: [ז] נ"ב פי' דהא לא אמר למקפה: [ח] נ"ב לא: [ט] נ"ב זה שייך לקמן אחר וכן פי' הרמב"ם כמ"ש מכר"ם לקמן:

האי מאן דמקבל חמרא מחבריה למחצית שכר אדעתא דממטי ליה לפרוואתא דבילשפט כ"ש רבינו שמואל. מהר"ם

דף צו: · דף צח. · [דף רג ע"ב] · דף צו.

ס"ל יש ראיה לפסק הרי"ף ז"ל דאמר דהלכתא כוותיה: הלכתא כר' יוסי בר' חנינא. והוא שלא עשו בו דבר המפסיד כגון עירוי יתירה· אבל משום דעירה אותו לקנקנים אחרים אינו חייב וכ"ש משום טלטול דכיון דלאמטייה לבי שפטא [בין] קבליה או זכיה על דעת טלטול ועירוי מכרו לו. הריטב"א ז"ל: [ג] מדא"ל ר' ישמעאל לר"ע רפת בקר היא זו משמע דברפת בקר היה מודה ר"ע שהוא ד' אמות על שש כבית חתנות אבל אמר לו בית סתם עושה לו כשיעור בית קטן דהיינו שש על ח' והא דאמרינן במס' סוכה (דף ג.) כל בית שאין בו ד"א על ארבע אמות אינו בית אלמא דבד' אמות הוי בית התם הוא גבי חלוקת אחין ושותפין דע"כ ראוי לחלק אע"פ שהיא דירה סרוחה אבל בבא לבנות לא טריח בבציר מד' על שש וקי"ל כוותיה מחבירו ובשאר שיעורין שבסיפא נמי לא פליגי: ושיעור רומו כבנין ההיכל שהיה על פני כל הדביר ארכו מ' ורחבו כ' וקומתו ל': גרסי' בגמ' ל"ל למתני בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו בית אלמנות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחא קא משמע לן דלאו דרכיה דחתנא למידר בבי חמוה כמו שכתוב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן הדר בבית חמיו אורח מכניס אורח וקל מאורח מכניס אורח משיב דבר בטרם ישמע[ד]. בספר בן סירא אע"פ שקראוהו בסנהדרין בחלק [דף ק:] ספרים החיצונים שמעינן מינה שלא אסרו שם אלא שלא לעשותו קבע אבל מ"מ ראוי הוא להגות בו בעתות ללמוד ממנו חכמה ומוסר מש"כ בספרים חיצונים הריטב"א ז"ל: אם מכר לחבירו לעשות לו קנתינר עושה לו תרבץ אפדני דהיינו חצר שעושין שרים בצד אפדני שלהם ועל שם שמרביצים אותו נקרא תרבץ: כיון שיש הפרש בין העשוי כבר לבא לעשותו לכתחלה הא דתנן [לעיל דף יא.] (התם) אין חולקין את הטרקלין עד שיהא בו כדי לזה וכדי לזה אין מצריכין שיהיה בו עשר על עשר לכל אחד מהם כשיעור דנקיט הכא הריטב"א ז"ל: מתני' מי שיש לו בור. דוקא נקט בור דאינו חדר דרכו ליכנס שם בין ביום בין בלילה הריטב"א ז"ל שידוע שלא מכר לו ביתו על מנת כן שיטריחנו בדברים אלו אע"פ שמכר לו דרך מ"מ קמ"ל דאינו נכנס כל שעה שירצה וכן לא יכנס בלא רשות בעל הבית כדאיתא בגמ' בסמוך אפילו בבור שאין לבעל הבית בו כלום התירו שיעשה לו פותחת כדי שלא יכנס שם בלא רשותו תמיד והרואים אפשר יוציאו לעז על אשתו ויבואו לחשדה: וכיון שהדרך באמצע שדהו ולא בירר מדעת שניהם דרך מן הצד שאינו מזיק לו כ"כ אנן סהדי שלא מחל לו לזרעה ולא להכניס שם תגרים אלא דוקא יכנס הוא לצורך גנתו דוקא ובשעה הראויה ליכנס: ואינו מכניס לתוכה תגרים. וה"ה למי שיש לו בית לפנים מביתו של חבירו שאפילו בחצר יש בו משום רבוי הנכנסים והיוצאים וכ"ש ביתו הריטב"א ז"ל ומן המפרשים ז"ל והא דאמרינן שלא יכנוס מתוכה לשדה אחרת היינו בשעה שאין לו שום צורך לגנתו אבל אם יש לו צורך לגנתו ילך משם לכל מקום שירצה. הריטב"א ז"ל: גמ' המוכר לחברו בתוך שדהו אמת המים להשקות בית השלחין של חבירו צריך רוחב שתי אמות במקום שיעברו שם המים דבציר מהכי לא יוכלו המים להשקות יפה ועוד יתן לו אמה מכאן ואמה מכאן לגדדי אמת המים כדי שיהא לו רשות לתקן שם אגפי המים כשיצטרך לתקן ואם מוכר לו בית הקילון שהוא אמת המים להשקות בהמותיו ולכבס בגדים די בשיעור אמה ברחבה וחצי אמה לגדדין ומ"מ בעל השדה

יש

נר מצוה

מאי אמר ליה רב הלל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן חלא לא כמאן כרבי חייא בר יוסף איכא דאמרי אפילו חלא כמאן כר"י בר' חנינא (א) מהא שמעינן דהלכתא כרבי יוסי בר' חנינא: ישן משל אשתקד וכו': תנא *מתישן והולך עד החג: מתני' *המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית (א) וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו עושה ארבע אמות על שש דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות רפת בקר עושה אותה ד' אמות על ו' בית קטן שש על שמונה גדול שמונה על עשר טרקלין עשר על עשר רומו כחצי ארכו וחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל: גמ' מאי טרקלין בי ורדי תנא וקנתינר שנים עשר על שנים עשר מאי קנתינר תרבץ אפדני: *מתני' *מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ואין מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ זה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת: גמ' פותחת להיכא אמר רבי יוחנן שניהם לבור בשלמא בעל הבור בעי לאישתמורי במיא דבוריה אלא בעל הבית למה לי אמר רבי אלעזר *משום חשד אשתו: °מתני' מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין ולא יכניס לתוכה תגרין ולא יכנוס מתוכה לתוך שדה אחרת והחיצון זורע את הדרך נתנו (ב) דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שהוא רוצה ומכנים לתוכה תגרין ולא יכנים מתוכה לתוך שדה אחרת וזה וזה אינן רשאין לזורעה: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל גאמת בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה ואמה מכאן

רש"י

חלא נא. [א] מקבל בעל היין כל ההפסד דמזל שניהם גרם כר' חייא: תנא. היכא דא"ל מיושן צריך שיתקיים שלש שנים ויתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית דהיינו עד החג דהיא עת הבציר ואם יחמיץ קודם הוי באחריות המוכר: מתני' בית חתנות לבנו. שדרך האב לבנות לבנו כשנושא אשה בית יציע קטן סמוך לביתו אבל לבתו אינו רגיל לעשות בית חתנות שאין דרך חתן לדור עם חמיו משום חשד חמותו וכן מפרש בתלמוד: בית אלמנות לבתו. כשמת בעלה ושבה אל בית אביה שבחיי בעלה היתה אצל בעלה כדפירשתי: רפת בקר הוא זה. וצריך לעשות גדול יותר: בית קטן. כלומר הפחות שבבתים הוא שש על שמונה והמקבל עליו לעשות בית בסתם או מכר מקום לחבירו לבית צריך להיות שש על שמונה אבל בית חתנות לא פירש לו שיעור: גדול. אמר לו עשה לי בית גדול: טרקלין. עשוי למושב שרים: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. אכולהו קאי דהיינו בבית קטן רומו שבע ובית גדול תשע וטרקלין עשר: גמ' וורדי. מקום שנותנין בו וורדין נאוי להסתכל בהן: תרבץ אפדני. חצר גדול שעושין השרים בצד אפדני שלהם: מתני' מי שיש לו בור כו'. ע"י חלוקה או שלקחו מבעה"ב ולקח גם זה הדרך: בשעה שבני אדם יוצאין. ביום שע"מ כן חלקו ולא כדי שיטריחוהו לעמוד בלילה לפתוח לו: ואינו מכניס בהמתו. לדרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור: זה עושה לו פותחת. שלא יגנוב לו בעל הבית מימי בורו ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו שלא יוכל לשאוב בלא דעת בעה"ב משום חשד אשתו כדמפרש בגמרא אבל משום חשד גניבה שלא יגנוב משל בעה"ב לא חיישינן דאשתו משמרתו: מתני' מי שיש לו גינה. ע"י חלוקה ונתרצה חיצון לתת לפנימי דרך באמצע שדהו: לא יכנוס מתוכו. [ב] כשאין צורך הכניסה לגינה זו אלא ליכנס בשדה אחרת דכיון דהיזק גדול עושה לו שנכנס דרך אמצע שדהו לא נתרצה לו אלא לדבר שהוא צורך גינה זו לבד: והחיצון זורע הדרך. דכיון דבאמצע שדהו הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי (א) שיהא מיוחד להליכה ולא לזריעה: וזה וזה אין רשאים לזורעה. דכיון דמן הצד הוא יחדוהו לגמרי להילוך גרידא: גמ' אמת המים. גדולה כדי להשקות בה בית השלחין אני מוכר לך אם היא קרס צריך לחפור בקרקע להרחיבה עד שתי אמות שיבואו לכאן מים רבים וגם נותן לו אמה מכאן לשדהו ואמה מכאן לשתי גדותיו לתקן

עין משפט

א מיי' פכ"ה מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' ריד:
ב מיי' פ"ו מהל' שכנים טור ח"מ שם:
ג מיי' פכ"א מהל' מכירה טוח"מ סי' ריד:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בפרק קמא דב"ק כתב הרא"ש שכן פוסק רב אלפס בכל מקום כהלכה דאמרי:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו:
(ב) נ"ב לו:

הגהות חו"י

(א) על תיבות שיהא מיוחד להליכה ולא לזריעה רשום קו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא: [ב] לא יכנוס מתוכה לשדה אחרת כצ"ל: [ג] כאן צ"ל הגיון מתני': [ד] נ"ב שנאמר משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלימה·

מלחמת ה'

מיירי ובו נחלקו אבל לא שנעלה אותם כדברי בעל המאור ז"ל אלא שמעתא דרב בייבא לא במתני' דתנן כל ג' ימים ודאי לפיכך שמכוה ענין לה בגמ' והיינו דאמרי' כל ג' ימים ברשות מוכר דכיון דהשתא ריחים וטעמיה אלא בידוע שהי' מקולקלת ג' ימים קודם בדיקה מכאן ואילך ברשות לוקח דלא איבעי ליה לשהויים ושמואל אמר חמרא אכתפא דגברי שור שאילו לא טלטלו אותו היה כדבריך דהיינו מתני' אבל מכיון שטלטלו אותה מרשות מוכר לרשות לוקח לא איבעי לשהויה כלל ואפי' לא שהה אלא כדי לשתות אינו חייב באחריותו מכיון דלא אמר ליה למקפה אפי' אמר ליה למקפה נמי כיון שהטלטול הוא הגורם ליין שיחמיץ בדין הוא שיהא פטור לעולם כדעת בעל המאור ז"ל שכתב בסוף דבריו הלכך כיון שלא עירה אותו ולא טלטל אותו מאי אמר ליה הא תמרך והא קנקנך יקבלו הרובין את תשובתם דודאי בדאמר ליה למקפה חייב להעמיד לו יין יפה אע"פ שטלטלו כשם שהאומר יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עצרת ואע"פ שעירה אותו לקנקנים דלוקח ומנא תימרא מדאמרי' לקמן האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנותא וכו' דינא הוא דמקבל ליה מיניה ואמאי הא איכא כמה טלטולי אלא היינו טעמא דכיון דאדעתא דמזבנא בחנות זבין ניהליה וה"ה שלא נטלטל כמה טלטולין חייב להעמיד לו יין יפה המתקיים עד שימכר שיש מקום שהיין יפה ומתקיים ואינו מתקלקל בטלטול ויש שיינן יפה אבל הוא רפה ומתקלקל בטלטול והדבר ידוע לפיכך המוכר חבית לחנוני וכ"ש לחבירו ואמר לו למקפה שהוא יודע שיטלטל אותה על כרחו מרשותו של מוכר לרשותו של לוקח וטלטולין אחרים ממקום למקום עליה דידיה רמיא לגלויי או שיעמיד לו יין חזק המתקיים שלא ישתנה בטלטול אבל היכא דלא אמר ליה למקפה יכול לומר לו כיון שדרך היינות שהן משנין טעמן בטלטול מיד אכתפא דגברי לא היה לך לעכבו והיינו נמי דוחקיה דר' יוסי בר' חנינא לאוקומה מתני' בקנקנים דלוקח ולא אוקמה בקנקנים דמוכר ודאמר ליה למקפה ואפ"ה אינו חייב באחריותה בטלטל אותו לביתו אלא ש"מ דאי אמר ליה למקפה אפי' בטלטלו ה"ז מקח טעות אבל בעירוי אין לך יין שהוא ידוע שלא ישתנה בו והכתוב צוות כן לפיכך אפי' אמר לו למקפה אינו חייב באחריותו שהרי לא מכר לו יין מבושם וכך הדברים משתלשלין יפה זה אחר זה מכר לו יין סתם וטלטלו אינו חייב באחריותו מ"מ לא הוה ליה לשהויה אלא ימזוג וישתה מיד אמר לו למקפה חייב באחריות טלטול ואינו חייב באחריות עירוי אמר לו יין מבושם חייב אף באחריות העירוי זהו לשון ראשון שפי' בו רבינו הגדול ז"ל. ועוד אמר לשון אחר כדשמואל ושמעידה בקנקנים דלוקח וה"ק על כתפא של מערין שור ומיד הוא מחמיץ מפני העירוי שהוא קשה לו ביותר הלכך אפי' אמר לו למקפה נמי ברשות לוקח הוא ואתיא כר' יוסי בר' חנינא ולא מסתפק רבי' ז"ל בהאי כתפא דגברי אם במערים או במטלטלין ופירש את שתיהן הכריע בא' מב' הלשונות שפירש עולין אלא שהראשון יותר מחוור ודברי רבינו הגאון הכתובין בספר המקח נראין כן וכן נמי לשון מוכר חבית של יין כשמכר חבית בידה משמע דלא קאמר המוכר יין במתני':

המאור הגדול

ואע"ג דא"ל למקפת ואנן קשיא לן האי פסקא דאי בקנקנים דמוכר ובדלא א"ל למקפה טעמא דמלתא משום דלא איבעי לך לשהויי הוא ולאו משום דחמרא אכתפא דגברי שור ואי בקנקנין דלוקח נמי הא לאו משום כתפא דגברי הוא אלא משום קנקנים וכדמטעיינין עפיר בהלין תרתין שמעתתא נראה לנו בפירוש שרחוקות זו מזו ואינן נוגעות זו בזו ודכ"ע לית להו דרב חייא בר יוסף דאמר חמרא מולא דמריה גרים דלדידיה אפי' תוך ג' ואפי' בקנקנים דמוכר שלא זזו ממקומם אינו חייב באחריותו הלכך לרב חייא בר יוסף קמה לה הלכתא כר' יוסי בר' חנינא ובתוך ג' אי איתיה בקנקנים דמוכר שלא זזו ממקומן דכ"ע בין לרב בין לשמואל בין לר' יוסי בר' חנינא ל"ש חמרא ול"ש שכרא חייב באחריותו ואע"ג דלא אמר ליה למקפה דבתוך ג' ליכא למימר לא איבעי לך לשהויה שאין זו שהייה מאחר שהוא בתוך ג' ימים וליכא למימר נמי חמרא אכתפא דגברי שור שהרי לא טלטלו ממקום למקום שיעקר היין על גב כתפות הכתפים וגם לא עירה אותו בקנקנים דלוקח שיוכל לומר כי בשביל העירוי אירע לו זה כמימרא דר' יוסי בר' חנינא ודרב שמואל טעמא לחוד ודר' יוסי בר' חנינא טעמא לחוד דרב ושמואל מיירי בטלטול החביה ע"י הכתף ובלא עירוי ודר' יוסי בר' חנינא מיירי בעירוי הקנקנים ובלא טלטול הא למדת דכל חדא בשמעתא מינייהו טעמא לחוד ולא קא נגען שמעתתא אהדדי ולא מרמי' חדא על חבירתה ואיתא דרב בדשיכרא ואיתא לדשמואל בדחמרא וה"מ בטלטול חבית ע"י כתף ובלא עירוי ואיתא לדר' יוסי בר' חנינא בעירוי בלא טלטול ל"ש בדחמרא ול"ש בדשיכרא ופי' מימרא דר' יוסי בר' חנינא כך היא אמר ר' יוסי בר' חנינא ל"ש שאין חייב באחריותו אלא בקנקנים דלוקח כגון שעירה אותו מקנקנים של מוכר לקנקנים של לוקח לפי שע"י עירוי נתקלקל ועקר היין לפיכך אין חייב באחריותו אפי' לתוך ג' ואע"פ שלא טלטלו ממקום למקום ואפשר דאיתא לדר' יוסי בר' חנינא אפי' בדשיכרא שאע"פ שאין הטלטול מזיק לשכר אפשר שהעירוי מזיק לו וכן הכתוב מעיד עלי לא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך וגו' אבל בקנקנים דמוכר כלומר שלא עירה אותו מכלי אל כל מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי' לאחר ג' ואע"פ ששבר את מקומו ואקשינן עלה וכי קנקנים דמוכר נמי מאי הוי לימא ליה לא איבעי לך לשהויה כולי האי דאי שהית ליה אפי' לאחר ג ואוקימנא דאמר ליה למקפה שהדבר ידוע שהלוקח יין למקפה משהה אותו ימים רבים לפי שאין מוציא אלא מעט מעט הלכך כיון שלא עירה אותו ולא טלטל אותו מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי לאחר ג' ובהאי פירושא סלקן שמעתתא כולהו שפיר והא דתני ר' חייא המוכר הבית לחבירו נות לו יין שכולו יפה הלכה היא אע"פ שהשמיטה הרי"ף ז"ל:

א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון סמג עשין סה טור ח"מ סי' ריז
ב מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ שם :

יש לו רשות לכנוס. שם באותן לדין אילנותיו שלא מכר לו בתוך שדהו אותו קרקע אלא כדי שיתקן ממנו אמת המים שלקח ומיהו אין לו רשות לזרען מפני שהזרעין אינם נשרשים בעומק כמו האילנות ואתי להזיק ולקלקל לגדי המים : אותן השפתים . אם כלה העפר מהם יתקנם בעפר השדה של מוכר דאדעתא דהכי זבין דמהיכא יביא לו עפר אלא משם : מתני' מי שבתוך שדהו יש דרך עוברת לרבים ורוצה לשנות להם הדרך מן הצד ונתן אותו דרך לרבים אדעתא שיחזרו לו אותו דרך : מה שנתן . יהיה להם דרך לרבים וגם הדרך הקדוש שהיה כבר להם תהיה כבראשונה וטעמא מפרש בגמ':

נר מצוה

רש"י

אגפיה [ב] אם יפלו : אמת בית הקילון להשקות בהמות ולכבס בגדים ואינה גדולה כל כך: חלחולי מחלחלי . הזרעים מתפשטי' מיד בתוך שלש ומחלחלים הקרקע ומקלקלי' האגפים אבל בנטיעה השרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין לשפתו : שבלו אגפיה שנפלו : מן השדה הסמוכה לה . באותה שדה עצמה יביא עפר לתקנם : שע"מ כן קיבל עליו שאם יתקלקלו יתקנם מעפר אותה שדה : מתני' מי שהיתה דרך רה"ר עוברת תוך שדהו . שהחזיקו לעבור שם מעולם : ושלו לא הגיעו . ויש להם שני הדרכים דכל מצר שהחזיקו רבים אסור לקלקלו : דרך היחיד . המוכר לחבירו דרך תוך שדהו צריך ליתן לו ד' אמות כרוחב עגלה : דרך המלך אין לו שיעור שהמלך פורץ לפניו גדר לעשות לו דרך: דרך הקבר. שמוליכין בו המת לקוברו אין לו שיעור תקנת חכמים היא זו משום יקרא דמת מיהו לא חמיר כדרך המלך לפרוץ לו גדר או בית לפניו אלא שכל מלוי המת יכולין לעבור ע"ג הזרעים ותבואה ולא יטו ימין ושמאל: בית ארבעת קבין . והוא ל"ג אמות [ושליש] רוחב באורך חמשים אמה לפי חשבון סאתים בחצר משכן שהיה מאה על חמשים [ג] : מקום מעמדו . מקום מעמדות היו עושין בני המשפחה שעומדים שם

מכאן ואמה מכאן לאגפיה אמת בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה אחת לתוכה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ואותם אגפים· מי זורען אמר רב יהודה אמר שמואל בעל השדה זורען רב נחמן אמר שמואל בעל השדה נוטען מאן דאמר זורען כל שכן נוטען ומאן דאמר נוטען אבל זורען [לא] חלחולי מחלחלי ואמר רב יהודה אמר שמואל אמת המים שבלו אגפיה מתקנה מאותה שדה מ"ט אמר רב פפא שעל מנת כן קיבל עליו בעל השדה: **מתני'** מי שהיתה [א]דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להן מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך [ב]היחיד ארבע אמות ודרך הרבים שש עשרה אמה דרך המלך אין לה שיעור °דרך הקבר אין לו שיעור (א) דרך המעמד דייני ציפורי אמרו בית ארבעת קבין: **גמ'** *דרך היחיד ד' אמות תניא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו אמר רב הונא הלכה כאחרים (א) ודייני גולה אמרו שני [א] גמדין ומחצה ואידי ואידי חד שיעורא הוא: *דרך הקבר אין לה שיעור: תנו רבנן המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו א ובית הספדו באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו משום

דרך היחיד · מפרשינן בגמ' השיעור דביעורא דמתני' ליכא : שש עשרה אמה . כך הוא שיעור רשות הרבים כדמפרש במסכת שבת (דף נט.) : ארבעה קבין . גלמוד השיעור מחצר המשכן שהיא סאתים והיא מאה אמות ארכה וכו' רחבה נמצא שהסאה חמשים בחמשים והסאה ששת קבין אם כן לא וחשיב ד' קבין כמה וכולה מתני' מפרש בגמ' : **גמ'** גרסינן בגמ' אמאי ושלו לא הגיעו לינקוט פיזרא וליתיב דהא עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא [דף ק.] רב אשי אמר משום שנתן להם דרך עקלתון דכל מן הצד עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה [ד] ס"ל למקשה דמדינא הוא לן למימר דשלו הגיעו משום דזה נהנה וזה אינו חסר כופין אותו על מדת סדום אלא טעמא דאמרינן לא הגיעו משום דאי אפשר לדון עם רבים ולפיכך קאמר יקח מקל וישב לראות מי יעבור בשלו על כרחו דקי"ל בפרק המניח את הכד (דף כז:) דעביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא וקי"ל התם דאפילו במקום דליכא פסידא עביד איניש דינא לנפשיה והתם נמי מפרש דמה שנתן נתן אעפ"כ שלו לא הגיעו משום דקי"ל כרב יהודה דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכתב רמ"ה ז"ל דדוקא בהחזיקו בו מדעת בעליו ואפילו בטעות כי הכא שהוא נתן להם דרך מן הצד ותירץ רב אשי דמדינא הוא דשלו לא הגיעו דאי אפשר שלא יעקם להם הדרך לקצתם [ה] בעברם מן הצד והיה מזיק להם ומש"ה קנסו ליה רבנן דקפדי אהיזק דרבים ואמרו דמה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דאילו הדרך שהחזיקו בה מתחלה אע"פ שאין נמי שלא תהיה רחוקה לאלו שבאין מן הצד שכנגדו הרחוקין מ"מ מה שהחזיקו הם מעצמם החזיקו אבל זה שמדעתו בלא רשותם מזיקן דין הוא דקנסינן ליה : מייתינן הכא בגמ' דרבים שאבדה להם דרך בשדה שאחר שהיה להם דרך נורע השדה ולא הכירו דרכם ובררו להם אחרת בלא רשות ב"ד ובלא רשות בעל השדה מה שבררו בררו כיון שבררו באותה שדה אבל יחיד לא מצי למעבד בלא רשות ב"ד : [הלכה כאחרים]. משמע דאע"ג דמתני' סתמא היא לא קי"ל כוותיה דבעינן ד' אמות אלא כדפסק רב הונא שהוא שיעור שתי אמות ומחצה ומיהו הר"ש ז"ל פי' דאשביל של כרמים דאיירינן בגמ' לעיל (הוא) [מזה] *) קאי דאילו דרך היחיד הרי אמרו במשנתנו ד' אמות והריטב"א ז"ל כתב שזהו נכון : אידי ואידי חד שיעורא הוא . כתב הרב בן מג"ש ז"ל ה"מ היכא דלא מסיימי מחילתא דאין כאן דבר שיעכב בהלוך אבל מסיימי מחילתא חמור במשאו בב' גומדים ומחצה לא מסתגי ליה וכ"ש דלא [ו] הדר (א) : [דרך הקבר אין לו שיעור] . משום כבוד המת הוא דאמרינן דאין לו שיעור אלא יכולים לעבור על גבי תבואה כדי שילוו לו כולם אבל מ"מ להרוס בבנין כמפני המלך לא מצינו שהפסד מרובה הוא והפסד מועט הוא דשרי : [וקוברין אותו בעל כרחו] [ז] . ה"ה למי שבא ליקח אשה שאינה מהוגנת שיכולין למחות בידו לכתחלה מפי מורי רבינו הריטב"א ז"ל . רגילין היו לקבור כל בני משפחה במערה אחת ואם אחד מבני המשפחה מכר חלקו לאחר נכרי או שמכר לו דרך שלו שיוכל הוא לעבור עליו דרך המערה באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו של לוקח שפגם הוא להם שיקבר שם מי שאינו ממשפחתם ונותנין לו דמיו : אמר המחבר מקום מעמדו מכאן נראה לי ראיה שהמעמד והמושב לא היו עושין אותו אלא הקרובין ומש"ה היה להם מקום מעמד לפי חשיבותם והשתא אתי שפיר דאמרי' בגמ' [דף ק:] שטעה מי שעשה מעמד ברחוקין כלומר שטעה בפי' הברייתא דמדתניא מקום מעמדו ויש כח ביד בני משפחה למחות משמע כן והבייתא עובדא [ח] באשה היה כראה שאין חלוק בין אשה לאיש בדינין אלו ע"כ : גרסינן בגמ' ת"ר אין פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת כנגד הבל הבלים וכו' א"ר אחא בריה דרבא לרב אשי היכי עבדו כדתניא א"ר יהודה בראשונה לא היו פוחתין מז' מעמדות ומושבות למת [ט] עמדו יקרים עמדו ושבו יקרים שבו א"ל א"כ אפילו בשבת מותר לעשות כן בשבת בבית הקברות מאי בעי בעיר הסמוכה לבית הקברות ודאמטיוה בין השמשות . הבל הבלים. בקרא כתיב שתי פעמים הבלים וג' פעמים הבל הם ז' כדי שיתנו לבם לאבל שחיי אדם הבל ופי' **) הרא"ש ז"ל שאלו המעמדות עושין לאחר שקברו את המת במקום הסמוך לבית הקברות לנחם את האבל או להרבות בבכיה ועיקר המעמד והמושב עושים הקרובין שאינם חייבים באבלות שהיו יושבים שם לכבוד המת ומש"ה קאמר דבשבת מותר לעשות כן מאחר שלא היו עושין כי אם מעמדות ומושבות וכגון שאירע להם לקבור סמוך לבין השמשות וכשחזרו שהיה שבת מותר להם לעשות המעמדות והמושבות : אמר המחבר הנכון שהוא כנגד ז' דברים שהעולם נפסקין בהם כדכתיב זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו ויום ולילה נחשבים אחת כדכתיב ויהי ערב וגו' יום אחד לומר כי החי יתן אל לבו כי העולם וכל ענייניו הבל ואשרי מי שעמלו בתורה ובמעשים טובים : דאמטיוה בשבת . ואם תאמר אמאי לא פריך ליה דאם איתא שאין עושין אלא ביום ראשון בשבת היכי משכחת לה תירץ הר"ש ז"ל דליל שבת שהוא ליל שני מיום ראשון הוא חשוב [י] לענין אנינות ליאסר בקדשים [כ] שיהא יום ראשון תופס לילו כדאיתא פרק טבול יום (דף ק.) וכתב הריטב"א ז"ל נראה דהוא הדין לענין הבראה תופס לילו בחול אם חזרו אחר בין השמשות אבל בשבת אין הבראה דמדברים שבפרהסיא הוא . מכאן נראה לי פשוט שבאותן מקומות שנהגו לישב במקומם בשבת ורים אבלים ואינם רוצים לשנות מקומם

*) כ"ה בס"י **) בדפו"י הגי' הר"ש

הגהות הב"ח
(א) היינו דרך נמחק :

[דף ק ע"ב]

הגהות מא"י
[א] נ"ב פי' אמה: [ב] נ"ב של אמת המים: [ג] נ"ב נמצא בית סאה נ' על נ' והסאה ו' קבין נמצא בית רובע הוא ל"ג אמות וכו' טפחים רוחב באורך נ' : [ד] נ"ב פי' : [ה] נ"ב לקצת בני אדם לאותם שעומדים בעיר מצד דרך הראשון ועשית להם עכשיו דרך עקלתון : [ו] נ"ב פי' עם עוגה דשבישתא: [ז] נ"ב משום פגם משפחה : [ח] נ"ב כדאמרי' בגמ' אחתיה דרמי בר פפא וכו' : [ט] נ"ב פרש"י לאחר שישבו מעט אמר להם הממונה עמדו ולכו אל מקום אחר : [י] נ"ב דהא : [כ] פי' שיהא נמחק . [וכן בד"ס ליתא] :

שלטי הגבורים

א לענין האנינות שהזכיר כאן הר"ן לענין חיובו ופטורו בשבת איכא פלוגתא ס"ג והרי"ף ומיי' וסמ"ג והאשר"י ורוב הפוסקים דאין לו לשמש מטתו כשהוא אונן בשבת וי"ט וה"ר יוסף הלוי פסק דהרשות בידו אי בעי משמש אי לא בעי לא משמש ורבינו יונה הביא דעת רבו דפסק כרשב"ג דחייב הוא לשמש מטתו כשהוא אונן בשבת וי"ט דהלכה כדברי המיקל באבל ואע"פ שעדיין לא חל עיקר האבילות וה"ג סברי דלא שייך הכא טעמא דהלכה כדברי המיקל באבל כיון דאכתי לא חל עליה אבילות כלל: בדין אי אנינות נוהג כלל בי"ט דאיתא שם פ"ג דברכות דף י"ח במפרשים דברי ר"י וסמ"ג עשין ב' דפסקי דהתלמוד שלנו חולק עם הירושלמי א"כ אין דרך למצוא לעולם שיהא אנינות בי"ט ולא כתוס"מ וכ"ש בשבת ולדברי רבינו תננאל והרמב"ן והאשר"י בטוי"ד סי' שמ"א דסברי דלא פליגי אהדדי יש דרך למצוא אנינות בי"ט ובשבת ובזה האופן שאם צריך להחשיך על התחום כדי לעסוק בצרכי המת חל עליו דין אנינות לאסור בכולן מטעם שמחשיך ואי לא יכול למעבד מידי ביום ונזדמן לו לעשות מטעם שמחשיך תו לא מצי למעבד יתם והרמב"ן עשה מעשה שמתו בניו בי"ט הראשון של ר"ה ובשחרים לום לתקוע לו ואח"כ רוצה לקוברו בי"ט ראשון ע"י עובד כוכבים כיון שצריך להמציא לו צרכי קבורה חשוב כמוטל לפניו ואסור בכולן וכ"ש בי"ט ב' שהוא בעצמו יכול לקוברו שחל עליו דין אנינות ורבינו יונה והאשר"י פ"ג דברכות האריכו בזה והא דאמרי דמקום שקבר הוא ד' אמות וכו' יש ללמוד ממנו כמה דינין לענין הקבורות דאין קוברין מעומד גם אין קוברים מת ע"ג מת ואפי' אינן זה ע"ג זה אלא שנוגעין זה בזה וזה בזה דמת תופס ד' אמות לטומאה כמו שכתבו התוס' ונראה דגם הקבר תופס ד' אמות

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) פי' הלכך בעי ד' אמות לדרך היחיד כפשטא דמתני' אי נמי אשביל של כרמים קאי ובנא לא היה כתוב בספרים שלהם אבל מסיימי מחיצתא כי היכי דבקי"ל כרעא ימנא כרעא :

הגהות חו"י
(א) נ"ב עי' בגמ' לעיל דף נ"א ע"א ברש"י ריש העמוד ד"ה דייני גולה :

המאור הגדול

מתני' מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו וכו' נקיטינן ממתני' ומגמ' דעלה מצר שהחזיקו בו רבים אסיר לקלקלו כדרב יהודה וה"מ במתנה גמורה או במחילת גמורה אבל במחילה בטעות כעין משנתנו לא אמרי' הכי ומתני' ר"א היא ואין הלכה כמותו משום דס"ל כרב יהודה אפי' במחילה בטעות הלכך כיון דליתא לדר' אלעזר מה שנתן לא נתן ורבים שבררו דרך לעצמן בשדה שאבדה להם בו דרך מה שבירר בררו הלכה היא והרב אלפסי ז"ל לא פי' כן :

מלחמת ה'

ועוד מתני' מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו וכו' והרי"ף ז"ל לא פי' כן : אמר הכותב אין זה נכון שאם כן למאן דמוקי לה לר"א בכגון שאבדה להן דרך בתוהו שדה מתני' אמאן תרמייה ולא עוד אלא שעל כרחך הלכה כמשנתינו שכיון שלא מצינו מחלוקת בדבר משנתינו דברי הכל היא ולא ובקש לה טעם ואם אתה מעמידה כר"א לומר שהוא דומה לאבדה להן דרך א"כ אתה אומר שהיא הלכה ועוד דבפ"ק המניח את הכד פירשו כתם טעמא דמתני' משום דרב יהודה ולא העמידוה כר"א ולא כדברי יחיד אחר אלמא דברי הכל היא וטעמא דמתני' ודרב יהודה שוין ועוד מאי האי דבעי' הכא ולר"א רבים במאי קנו לה הא טעמים משום וסבר דמחילה בטעות לגבי רבים מחילה היא דהא הלמוד בלא מחילה כלל מותר לקלקלו הלכך כשם שקנה לרבנן במחילה גמורה כך קנה לר"א במחילה של טעות זו אלא הא דאמרי' וטעמא מאי הכי נמי דמוקמת ליה לדר"א בנאים מחמת טענה כגון שאבדה להם דרך ה"ה לחליפי טעות דמתני' טעמא מאי וכי הכל מן הרבים להחזיק לעצמן ולברור להן ומהדרינן משום דרב יהודה דאמר מצר הסמוך לרה"ר בו מעצמן אסור לקלקלו שדרך הרבים להסתלק כך לנדדין וכיון דהחזוק החזוק ואף כאן נמי דר"א ברשות ירדו ואסור לקלקלו עליהם ועוד נ"ל דהא דאמרי' כשאבדה להן דרך באותה שדה הכי נמי קאמר שאם אבדה להן בו דרך ובררו לעצמן אע"פ שנמצא דרכן לאחר זמן מה שבררו בררו והיינו מתני' דכשנטלה וגדר לפניהם הכי אבדה מהן דרכן ומה שבררו בררו ורבינו הגדול ז"ל כתבה למשנתינו סתם שהיא הלכה פסוקה ולא פירש דרבים שבררו דרך לעצמן בשדה שאבדה להם בו דרך מה שבררו בררו לפי שהוא למוד ממשנתינו כמו שפקסו בגמ' וה"ר יעקב ז"ל בירר לו דרך בעצמו בפירושה של שמועה וזהו משנתינו כשאבדה דרך בשדהו ובררו להם דרך אחרת ונטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ואותו דרך שלו שבררו לעצמן לא הגיעו ואקשי' אמאי לא הגיעו כיון שהוא שלו כל כמיניהו שיברר לעצמן כיון שהוא נותן להם דרך ומפרקינן גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון בידוע יותר מן הראשון שאין מי שיערער עליו דקדרה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא ואקשינן ולימא להו שקולו מה שבררתם והבו לי מה שנתתי לכם ומפרקינן כיון שנתן לר"א ואקשינן והילך הפסד כן וכי רבים גזלנים נינהו ומהדרינן אלא שנויא דשנינן להו שנויא הוא דר"א כאבדה להם דרך קאמר שיש להם כח לברור כדאמרן לעיל ואכתי מה שנתן אמאי נתן וקאמר אלמא רבא אין הלכה כר"א ואי בשאבדה להם דרך הלכה רווחת היא שמה שבררו בררו ומהדרינן לא מתני לה אלא אף בשלא אבדה להם דרך קאמר ומתני' אתיא כוותיה ובעי' וטעמא מאי למאן דמתני כשאבדה אמאי מה שנתן נתן משום דרב יהודה וכו' שזה ברשות החזיקו בו אבל אותו דרך שבררו לעצמן שלא מדעת בעה"ב לאו מצר שהחזיקו בו רבים מיקרי אלא משום ביפה כחן של רבים לברור דרך לעצמן שיהא סיגן עליו הראיה ובעי' ואותו דרך שבררו להם לר"א במה קנאוהו שיהא זה נקרא מוליא ומהדרינן בהילוכה כיהנא וכו' ומודים חכמים לר"א בהילוכא בזו וכן אתה מפרש ללשון הראשון שכתבנו והוא נכון ומתוור ומ"מ למדת שמשנתינו הלכה פסוקה היא כדקי"ל בכל מקום כגון זה הלכה כסתם משנה :

מקומס בשבת מפני שהומרים שאסור לנהוג אבלות ובחול דוקא משנים מקומס לכבוד שזה מנהג טעות הוא שהרי התירו כאן מעמדות ומושבות בבית הקברות בשבת ופי' הר"ש ז"ל הטעם מאחר שלא היו עושין אבלות אלא מעמדות ומושבות בלבד משמע שבשיבה לכבוד האבל אין בה משום חששא: ומסקינן הכא שטעות הוא לנהוג אלא במקום שנהגו וכן נמי טעות לעשות מעמדות ומושבות אלו אלא בבית הקברות א"כ טכל ללמוד מכאן שבאותן מקומות שנהגו כשחוזרין מבית הקברות ונכנסים לעיר או בבהכ"נ ועומדין ממקום למקום ויושבין כאן מעט וכאן מעט שבע פעמים שטעות הוא: והו גרסינן בגמרא אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא שכיבא עבד לה ז' מעמדות ומושבות אמר רב יוסף טעה בתרתי טעה שאין עושין אלא בקרובים והוא עבד אפילו ברחוקים וטעה שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני אביי אמר בהא נמי טעה שאין עושין אלא בבית הקברות והוא עשה אפי' בעיר ורבא אמר אפילו בהא נמי טעה שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא נהוג: **מתני'** המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר וכן המקבל מקום מחברו עושה תוכה של מערה ד' אמות על שש ופותח לתוכה ח' כוכין ג' מכאן וג' מכאן ושנים מכנגדן והכוכין [ארכן] ד' אמות ורומן ז' ורחבן שש ר"ש אומר עושה תוכה של מערה שש על ח' ופותח לתוכה י"ג כוכין ד' מכאן [וד' מכאן] וג' מכנגדן וב' אחד מימין הפתח ואחד משמאל עושה חצר על פתח המערה שש על שש כמלוא המטה וקובריה ופותח לתוכה שתי מערות אחת מכאן ואחת מכאן רש"א ד' לד' רוחותיה רשב"ג אומר הכל לפי הסלע: **גמ'** הני תרתי להיכא שדי להו אי לבראי הא קא משתרשי אמר ר"י בר חנינא דעביד להו כמין נגר מתקיף לה ר"פ קבורת חמורים היא זו אמר ר"י דעבד להו בקרן זוית והא קא נגעו כוכין אהדדי אמר ר"א במעמיק ופי' מתני' לא ראיתי לפרש משנה זו לפי שפירושה ארוך ואינו נוהג בינינו דינא ומכל מקום נלמוד שיעור הקבר מאורך ומרוחב ומעומק אע"פ שאין שום חשש בבנינו וגם שמעטו שאין ראוי לקבור המת ולשום אותו בחפירה מעומד כדמקשה דקבורת חמורים היא זו כלומר כשמשליכין אותו לבור וגגר נמי כמין בור עמוק ארבע אמות ורחב שש על שש וגם שמעטו שאין ראוי שיגעו הנקברים זה עם זה מדקא מתמה הא נגעו כוכין אהדדי ויש ענינים הרבה דומין לאלו שאין ידוע מקומן ואם תחפשם ותשמרם כמטמונים ייטב לך והארכת ימים: סליקא לה פרק המוכר פירות

משום פגם משפחה: **מתני'** המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבר וכן המקבל מחבירו לעשות לו קבר עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש (א) ופותח לתוכה וכו' וכן הלכתא:

סליקא לה פרק המוכר פירות

דף קב: *האומר [א]לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והיו שם נקעים עמוקין א עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמה פחות מיכן נמדדין עמה ואם א"ל כבית כור [א] אפילו היו שם נקעים עמוקין עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים נמדדין עמה: **גמ'** היו שם נקעים עמוקין עשרה טפחים אין נמדדין עמה מאי טעמא אמר *רב פפא אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ב ויראה לו כשנים וג' מקומות אמר רבי יצחק טרשים שאמרו בית ארבעת קבין אמר מר עוקבא °והוא שמובלעין בחמשה קבין [ג] אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שמובלעין ברובה של שדה *תאנא אם ג היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדד עמה אם היה סמוך למיצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה: **מתני'** בית ד כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא

רש"י

שם ויושבים שם סמוך לבית הקברות והיו עומדין ויושבין עד שבע פעמים כנגד שבע פעמים הבל הבלים שאמר קהלת: משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום לקוברו הילכך אמרו רבנן דליםקל לוקח דמי וליהדר:

סליקא לה פרק המוכר פירות

האומר בית כור עפר אני מוכר לך. והייט לפי חשבון שאתים בתלר המשכן שהיה מאה על חמשים וכור הוא שלשים סאין ולאו מקום הראוי לזרוע בו כור קאמר אלא לפי חשבון ששיעורו כדפירשתי דבית כור עפר הראוי לזריעה קאמר אבל לא אמר עפר אלא בית כור סתם או בית כור קרקע אפילו היו כולן סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או למיטעה בו פירי זבנה: נקעים. חריצים ובקעים: אין נמדדין עמה. אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק וכגון דהוו עמוקין או גבוהין עשרה ורחבין ארבע על ארבע דף קג. דחשוב מקום בפני עצמו אפילו לענין שבת וטעמא מפרש בגמ': פחות מיכן. בגובה או בעומק נמדדין עמה דאין שדה בלא טרשין ובקעים פורתא ובטלים: כבית כור. משמע כמה שהוא: נמדדין עמה [ג] (א). ומיהו ראוי לזריעה בעי ולהכי אהני דאמר עפר: **גמ'** כשנים ושלשה מקומות. (ב) כל אחד חשוב שדה בפני עצמו ואיכא טורח מרובה: טרשים שאמרו. במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה הני מילי כגון דלא הוה אלא בית ארבעת קבין [בין] כולה כי מצרפת להו בההוא בית כור וה"ה לקביים בחצי כור אבל טפי מד' קבין לא מקבל עליה לוקח דכולי האי לא מחיל איניש [ד]: והוא שמובלעים. שהנהו ארבעת קבין בה' קבין שמפוזרים בכל ה' קבין וכ"ש ביותר דבטילי אבל בפחות כמכונסים דמיין ולא בטילי: והוא שמובלעין ברובה כו'. כלומר אפילו מובלעים בחמשה קבין חשיבי רצופין ואין נמדדין עמה עד שיהיו מובלעים ברובה של שדה כגון בית כור שהוא שלשים סאין וששה עשר הוי רובא וקאמר שיהיו מובלעים הששה עשר [רבעי הקב שהן ארבעה קבין בששה עשר סאין] דהיינו רובע לכל סאה וסאה: ואם היה סלע יחידי. אמתניתין קיימא דקתני פחות מיכן נמדדין עמה ועלה קאמר אם היה יחידי חוץ מן השדה סמוך לשדה אפילו פחות מיכן לא בטיל אגב השדה ואין נמדד עמה [אלא] מה שבתוך השדה ואפילו (ג) היה סמוך למיצר אין נמדד עמה אא"כ היה באמצע השדה: **מתני'** מדה בחבל. כלומר בצמצום

סליקא לה פרק המוכר פירות

האומר ודאי אין מסנתו מיירי במוכר בית כור מסוים לעצמו דא"כ הא קי"ל [דף קד.] דבית כור סתם כאומר הן חסר הן יתיר הגיעו ואם כן נקעים אלו היו בפחת ויהיה הכל שלו והמקח קיים ולא איירי נמי באומר בית כור זה דא"כ הא סבר וקביל כמות שהוא ואפילו פיחת אלא ודאי מיירי במוכר בית כור אחד משדה גדולה שיש לו במקום פלוני והוא יכול להשלים ולהכי קתני אין נמדדין עמה וכיון שאין בטלים בהדי שדה דלא דמי לבית דהתם לא מכר שיעור ידוע אלא הבית וכל שהוא בטל לגבה בכלל נראה לי שצריך שיתן לו בשדה אחר זה הכור כדי שיהיה אחד שוה או יהיה בטל מקח. בית כור משמע כשהם בית כור שהוא שוה במקום אחד ולא כשנים וג' שדות הלכך אם היו שם בקעים עמוקים עשרה ורחבן ד' שהם רשות בפני עצמן לענין שבת וכן סלעים גבוהים כשיעור זה היה נראה כשנים וג' שדות ובזה קפדי אינשי כדאמרינן בגמרא אין נמדדין בכלל השיעור ונותן לו מדתו בקרקע אחר ולפיכך נראה מה שפירש הראב"ד ז"ל שנקעים וסלעים אלו יהיו למוכר ולא דמי לליצ פחות מארבע אמות [דף סא.] שבטל בהדי הבית דהתם הבית אינו נמכר במדה: אבל אם אמר לו כבית כור משמע דלאו דוקא קרקע שוה ככור ממש הלכך היו שם בקעים וסלעים כשיעור זה או יותר ואפילו אין ראוים לזריעה נמדדין עמה דדוקא גבי הקדש דאמר בית זרע הוא דתלוי בזריעה ודוקא מה שאינו נמדד בכור הוא מה שנמדד בכבית כור אבל אי הוי יותר מארבעת קבין אפילו מובלעין ברובה של שדה אין הלוקח מקבל דהא בכור נמי בנקעים פחותים מעשרה לא מקבל להו וכדאיתא בגמ' [דף קג.] ועפר דנקט במתניתין לאו למימרא דאי לא אמר לו בית כור עפר שיקבל אפילו סלעים דזו איכא סברא דקרקע לצורך זריעה קנה אלא משום חדושא דסיפא נקט לאשמועינן דפחות מיכן נמדדין עמה אף על גב דאמר עפר: **גמ'** הא דאמרינן במתניתין פחות מיכן נמדדין עמה כגון שלא יהיו יותר מארבעה קבין לכור אבל אם יותר לא מקבל לוקח ולא מחיל ליה והני מילי כגון שיש לו קרקע להשלים או שאמר לו מדה בחבל אבל בהני אחריני דאמרינן דאפילו פיחת רובע לסאה הגיעו מסתברא נמי דמקבל טרשים אלו דלא גריעי מפחת ובלבד שלא יהיו מפוזרים בכל הקרקע דאז ודאי גריעי דמקלקל לחרישת כל השדה וארבעה קבין אלו דמקבל דוקא כשהן מפוזרין ברוב השדה דאז הוא דבטיל אבל אם מכונסין לא מקבל להו דלא בטילי בשדה ומספקא לן בגמ' אי בעינן שיהיו ממש מפוזרין ברוב השדה שהם ט"ז סאה ששה עשר חלקים של טרשין אלו או לא חיישינן להכי לדקדק כל כך כיון שהם מפוזרים בכל השדה וא"כ נראה דמקבל להו לוקח אם הוא תובע בדין המוליא מחבירו והא דאמרינן במתניתין דפחות מיכן נמדדין מיהו אם היה הבקע או הסלע חוץ למצר אפילו היו מאד פחותין מעשרה אין נמדד עם השדה כיון דלאו בתוך השדה נינהו: ולא זו בלבד אלא אפילו יהיה תוך השדה אם הוא סמוך למצר אינו נמדד עמה דלא מיקרי שדה גבשושית דארעא אלא באמצע הקרקע ומספקא לן בגמ' אם יש עפר מפסיק בין סלע העומד סמוך למצר והמצר אם נדון כאילו היה תוך השדה ממש או לא אם יש עפר תחת הסלע כיון שאפשר לעקור הסלע ולחרוש תחתיו אם נבלע בתוך השדה או לא או אם יש לו עפר מלמעלה כיון שאפשר לזרוע שם מעט אע"פ שאינו עומד בעומק המחרישה מאי ופסק בכל אלו ר"ח ז"ל והרמב"ם ז"ל דהמוציא מחבירו עליו הראיה ולוקח הוא מוציא מחבירו הלכך נמדדין עמה: **מתני'** כיון דאמר ליה מדה בחבל משמע בצמצום ואם פיחת כל שהוא ינכה דהא דאמר רבא [דף נ.] כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר לאו למימרא דוקא חוזר שיהיה בטל המקח בכל ענין דיש דברים שאי אפשר להשלים כגון מכר לו בית ונמצא חסר מן המדה הרבה וכן הענין בכלים ומטלטלים [אז ודאי המקח בטל] אבל מכר בית בן כ' ונמצאת כ"ה או איפכא דלית בה אלא י"ט ליכא קפידא כ"כ לבטל מקח אלא חוזר האונאה וכ"ש בדבר שיכול להחזיר האונאה כגון פירות דודאי פירושה הכי הוא דאין סברא לבטל המקח בעבור זה וה"ה הכא כיון דבית כור שמיה ובית כור זבין ליה אין סברא לבטל המקח משום דבר

עמה ויראה מדברי הרמב"ם אם אמר לו בבית כור אז בכל ענין נמדד עמה והרא"ש כתב כסברא ראשונה: ד אם עומד בתוך שדה ורואה אותה וזה אומר בית כור עפר אני מוכר לך הוה ליה כאילו אמר לו הן חסר הן יתיר ואפי' חסר שבעה קבין ומחצה הגיעו וה"ר יוסף הלוי פי' דוקא כשאמר בית כור עפר זה אני מוכר לך וסיים לו השדה אז אמרי' שאפי' אם חסר שבעה קבין ומחצה הגיעו אבל בית כור סתמא לא אפי' עומד בתוכו והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

הגהות כא"י [א] נ"ב עפר: [ב] נ"ב היכא אמר ליתא בגמ': [ג] נ"ב ולאי הוי יותר מד' קבין אין הלוקח מקבל: [ד] נ"ב דהא בית כור עפר אתני ליה מוכר ללוקח:

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' דנקעים עמוקים י' אין נמדדין עמה אפי' ראוי לזריעה פי' רשב"ם דוקא כשהם רחבים ד' טפחים דאז חשובין מקום בפני עצמן וכתב הרמב"ן אין נמדדין עמה אלא לוקח אלו הסלעים והבקעים בכלל בית כור בלא דמים וכ"כ הרמ"ה דשקיל להו לוקח בלא דמים דטפלים לגבי שדה ומזדבני אגבה וה"מ עד רובע הקב אבל אי אית ביה בחד מינייהו רובע לא מזדבני ורשב"ם פי' שיהיו למוכר וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב אין מודדין עמה אלא קרקע המישור שביניהם וצריך לקבלן ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה בענין שיוכל להעביר המחרישה ביניהם אבל אם מפסיקה ואינו יכול להעביר המחרישה ביניהם לא ע"כ: והראב"ד כתב שכופין את הלוקח ליקח אותם בדמיהן מפני שהן כדברים אבודים ביד המוכר פי' רשב"ם דוקא דא"ל בית כור עפר דמשמע שראוי לזריעה אבל אי לא אמר עפר אפי' כולו סלע הגיעו דשמא לבנות בית או משטח ביה פירי אמר ליה וכ"כ הרמ"ה אבל ר"י פי' אפי' אמר לו בית כור סתם כיון שהזכיר בית כור סתמא לזריעה קאמר ולזה הסכים הרא"ש: וכשאינן גבוהים י' ויש בהן יותר מד' קבין דאינן נמדדין עמה היה אומר הרא"ש דוקא כשגבוהין ג' טפחים אבל אם אינן גבוהין ג' ואפי' אם יש בהן יותר מד' קבין כיון שראוין לזריעה נמדדין עמה וכתב מיי' הא דנמדדין עמה כשאין בהן יותר מד' קבין כשהן מד"ע עד י' אי נמי עד י' אמות אבל ביותר מכן לא שהרי יש להם שם בפני עצמן ואם אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך אפי' היו גבוהין י' ועמוקין י' נמדדין עמו ופי' רשב"ם דהכא נמי בעי שלא יהא בהם טפי מד' קבין וקאמר רב עוקבא שצריך שאותם ד' קבין יהיו מפוזרין בתוך ה' קבין אבל אם מכונסים בפחות מבחמשה אין נמדדין עמה דכאלן אהד דמו ופי' רשב"ם היינו דוקא ד' קבין אבל פחות מד' קבין כיון שאינן גבוהין י' אפי' היו סלע א' נמדד עמה ור' יוחנן אמר שצריך שיהיו מפוזרים ברובה של שדה דהיינו רובע הקב דבית סאה דרוב בית כור ט"ז סאין וכשנחלק ד' קבין בט"ז סאין יצא רובע הקב לבית סאה אבל אם אינן נבלעים ברובה של שדה חשובין כסלע יחיד ופי' רשב"ם דר' יוחנן פליג אדרב עוקבא וכן פי' ה"ר יוסף הלוי והראב"ד פי' דלא פליג עליה ומוסיף על דבריו וכן פי' הרמ"ה כגון שאלו חמשה קבין מובלעין בבית רצועה אחת ארוכה וקצרה עד שמחזקת רובה של שדה ומסתבר פי' רשב"ם:

כתב ריא"ז

ב ול"נ שאינו נוטלן כשאר הקרקע אבל נוטלן בשוויהן כמבואר בקונטרס הראיות:

ג ואם הוא סלע יחידי שאינו מובלע בתוך השדה אלא עומד אצלו או אפי' עומד בתוכה אלא שהוא סמוך למצר בתוך ג' טפחים אפי' אינו גבוה י' אינו נמדד

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח:

הגהות הב"ח

(א) ופותח לתוכה שמונה כוכין כו': כצ"ל ופי' וכן הלכתא נמחק וכ"ב המדפיסים במיס המשנה ובאלפסי ישן כתובה כל המשנה עד סופה וכמו שהעתיקה ר"י וכן בהרא"ש:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בפי' רשב"ם בגמ': (ב) נ"ב נ"ע לפי טעם זה אפי' נותן לו בית כור יפה בלי סלעים ונקעים מ"מ מפסיקין וה"ל כב' מקומות רק ס"ל ליתן טעם שאינם ראוין לזריעה: (ג) ואפי' הוא בתוך השדה אלא היה טי' כצ"ל

דבר מועט : יתר על כן . כלומר שהוא יותר מרובע : יעשה חשבון . ויחזיר הלוקח מעות למוכר דטפי מז' קבין ומחצה לכור לא מחיל או יחזיר לו קרקע כדעת המוכר או מדלא אמר יתר על כן יחזיר אלא יעשה חשבון משמע דאפילו פיחת כמי יותר משיעור זה ינכה ולא אמרינן דבטל מקח דהכתי שם כור עליה מחזיר לו את הקרקע משום דדבר חשוב הוא זה ולא הוי פסידא דמוכר לומר מה אעשה בקרקע מועט כזה דהא חשוב הוא: גמ' הגיעו . כשאמר לו אחד מלשונות אלו א"כ משמע דיתר מכן יעשו חשבון כדאמרינן במתני' דהן חסר הן יתר והא דלא נקט מתני' ליסגיה סתמא לאשמועינן רבותא דאפילו א"ל הן חסר הן יתר יעשה חשבון ביתר מכן וכתב הרב הלוי בן מג"ש ז"ל דהאי דינא לא משכחת לה אלא במסיי' לו את השדה ואמר לו בית כור עפר זה אני מוכר לך אבל אם א"ל בית כור עפר מכל שדותיו נותן לו בית כור בלי פחת ובלי תוספת לפ"ז משמע דלקמן [דף קו.] גבי סימניו ומצריו [ג] ואפילו א"ל בית כור זה אע"פ שראוהו צריך למימר ליה בסימניו ומצריו : יתר מכן. לא הוי מחילה ואם בא לוקח לומר שימכור לו המוכר אותו חלק הנותר כדי שלא יצטרך להשמר ממנו כופין למוכר למכור וכן אם ירצה המוכר שיקחנו הלוקח משום שהוא חלק מועט ולא חזי ליה כופין אותו ליקח אלמא דיפוי כח לוקח ככח מוכר : וזל השתא . והמוכר רוצה שיקחנו ביוקר דמעיקרא ויהיה פסידא דלוקח אז לא כייפינן הלוקח ליקח אלא בזילותא דהשתא דכיון דנתינת מעות לאו בדין הוא אלא תקנתא דמוכר שלא יפסיד דהאי נהנה וזה אינו חסר אבל במקום פסידא דלוקח לא אמרי' : ויוקרא ליה השתא . דמצי למימר ליה מעיקרא נמי לא לקחתיה ממך אלא בעד הזול : אם שייר לבית כור ט' קבין יקבלנו המוכר דקרקע ראוי הוא ואי הוה אתי לכל כור וכור ז' קבין ומחצה בצמצום אפילו שלשים [כור] הוי מחילה אבל אם ישאר אפילו כאצבע מחזיר כל הקרקע אם נמצא שיעלו עם כל המותרות לתשעה קבין לא יבואו לחשבון מעות אלא יחזיר לו את הקרקע וכן אם מכר לו כור נחלק לחלקים ז' ויש בו תוספת מועט על [ד] [רובע] קב עד שיעלו כל המותרות לקב ומחצה שממלאים ט' קבין הדר : [תניא] היאך ברייתא קאי לפרושי מתני' דתניא דפחות מט' קבין ויותר משבעה ומחצה יעשה חשבון ויקבל הלוקח קרקע בעל כרחו ואשמועינן ברייתא דהיינו דוקא כשאין למוכר שום קרקע שיצרף זה עמו אבל אם יש לו קרקע אפילו כל שהוא מחזיר לו זה המותר דהא לא מצי למימר מאי אעביד ביה כיון דכבר יש לו קרקע אחר שם ואם יש ענין מפסיק בעיא [בדף קד:] ולא איפשיטא וכיון [דקרקע] דינא ומעות תקנה כתבו הראשונים דמחזיר לו קרקע והמוציא מחבירו עליו הראיה ואמרי' בגמ' בעי ר"א בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק רה"ר מהו שתפסיק רכבא דדקלי מהו שתפסיק תיקו: בגמ' [שם] בעי ר"א שדה ונעשית גנה גנה ונעשית שדה מאי תיקו והרי"ף ז"ל הביאה משום דהיא מלתא דלא שכיחא כלומר במתני' מפלגינן בין שדה לגנה דבגנה רובע או חצי קב יחזירנו למוכר ובשדה עד ט' קבין והשתא כשלקח זה בית כור שדה יש בה מותר יותר מז' קבין ומחצה שאמרנו יעשו חשבון ובין מכירה למדידה נעשית השדה גנה מי אמרינן בתר השתא אזלינן ומחזיר לו קרקע או דילמא בתר מעיקרא אזלינן ונתחייב בחזרת מעות ולא איפשיט והויא חומרא לתובע וקולא לנתבע וכתבו הר"ש והר"י הלוי בן מג"ש ז"ל דדוקא בכה"ג דלא הוי מחילה אבל אם לא הותיר מעיקרא אלא ז' קבין ומחצה שאמרנו לכור ליכא למיבעי אם מחזירין לו דכיון דמעיקרא נמחלו שוב אין חוזרין : [ה] הוא מתמה דהחדוש אינו על המותר דהא אינן שלו אלא הרביעיות לפיכך תאני רבין איפכא וטעמא דכיון דאיכא כ"כ לא מחיל מידי : מתני' כבר כתבתי לעיל דמדה בחבל ר"ל בצמצום והן חסר הן יתיר מחיל עד רובע לסאה והשתא אתא להשמועינן בן ננס דלעולם הלך אחר לשון אחרון כשאומר שתי לשונות סותרין כי הכא דנימא חוזר בו ממה שאמר תחלה וחכמים חולקין כדאיתא בגמ' : בסימניו ובמצריו . א"ל כור זה ואלו סימניו ומצריו כל מה שבתוך המצרים מכר : עד שתות . ובגמ' מפרש שתות עצמו אי כפחות משתות דמי או כיתר משתות דמי : והוי יודע שלא נחלק שום אדם אלא בב' לשונות שהן תכופין ולאפוקי היא [דף קסה:] דלמעלה מנה ולמטה מאתים שהיא לדברי הכל וק"ל היאך אפשר לומר בשתי לשונות סמוכין שלא יהא חוזר וי"ל דחיישינן כיון דאמר הלשון האחרון ולא ברר יותר כי חזר וניחס על האחרון ורוצה בלשון הראשון . הריטב"א ז"ל : גמ' הלך אחר פחות שבלשונות · כלומר דנימא דלתועלתו אמר כל מה שאמר כשאמר מדה בחבל משום שאם בשמא ימצאו יותר שיהיה המותר שלו ואמר הן חסר הן

שהוא ינכה (א) יתיר כל שהוא יחזיר א ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יתר על כן יעשה חשבון : גמ' איבעיא להו בית כור סתמא מאי ופשט רב אשי דסתמא נמי כהן חסר והן יתיר דמי : מתני' מה הוא מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ומפני מה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעת קבין ובגנה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע מחזיר לו את הקרקע ולא רובע בלבד (ב) מחזיר לו אלא את כל המותר : גמ' *ליפות כחו של מוכר אמרי' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן והא תניא פיחת שבעה קבין ומחצה לכור (ג) *(הותיר שבעה קבין ומחצה לכור) הגיע יתר על כן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח התם כגון דהות יקירא מעיקרא וזל השתא דאמרינן ליה אי ארעא יהבת ליה הב ליה כי זולא דהשתא והא תניא כשהוא נותן לו נותן לו כשעה שלקח ממנו התם כגון דהות זולא מעיקרא ויקירא לה השתא : שאם שייר בשדה בית תשעת קבין : אמר רב הונא תשעת קבין שאמרו אפילו בבקעה גדולה ור"נ אמר °נותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכור ואי איכא יתירא למליותא דתשעה קבין הדרי וכן הלכתא תאנא אם היה סמוך לשדהו אפילו כל שהוא מחזיר לו ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר כלפי לייא *תאני רבין בר רב נחמן לא המותר בלבד הוא מחזיר לו אלא את הרבעין כולן : מתני' מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתיר ביטל הן חסר הן יתיר את מדה בחבל הן חסר הן יתיר מדה בחבל ביטל מדה *בחבל את הן חסר ואת הן יתיר דברי בן ננס בסימניו ובמצריו פחת משתות הגיעו עד שתות ינכה : גמ' אמר ר' יהודה אמר שמואל זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות זו ולא סבירא ליה מ"ט ספיקא

רש"י

בית כור כמו שמודדין בחבל לא פחות ולא יותר : פיחת כל שהוא . שלא היה בית כור שלם ינכה מוכר כפי הפחת והמקח קיים ואע"ג דאמר רבא כל דבר שבמדה ובמשקל ובמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר והוי מקח טעות הני מילי במטלטלי אבל במקרקעי לא דקים להו לרבנן דניחא ליה לקנות מה שימלא הן חסר הן יתיר : הותיר קרקע כל שהוא יחזיר למוכר . לקמן מפרש מה יחזיר לו : אם א"ל בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתיר . ולא א"ל מדה בחבל : אפילו פיחת רובע . הקב לכל סאה או הותיר רובע הקב לכל סאה הגיעו דבהכי הוי מחילה כיון דאמר הן חסר הן יתיר אבל טובא לא : יתר מיכן . הותיר יותר מרובע לכל סאה יעשה חשבון יחשב כמה עולה לפי החשבון שקונה הבית כור וכגון שלא הוזלו הקרקעות שאם הוזלו לא נכוף הלוקח ליקח ביוקר כמו שהיה בשעת היוקר ואם הוקר יכול לטעון איני רוצה להיות ביוקר אבל אם כדקיימי קיימי אז הלוקח צריך ליקח ברצון המוכר אם ירצה דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב שדה : גמ' בית כור . סתמא ולא א"ל הן חסר הן יתיר ולא א"ל נמי מדה בחבל : כהן חסר הן יתיר דמי . והא דנקט הן חסר הן יתיר במתניתין ה"ה סתמא אלא לאשמועינן דאפילו א"ל הן חסר הן יתיר אפ"ה יתר על כן יעשה חשבון : מתני' מה הוא מחזיר לו . לוקח למוכר אם הותיר מעות: ואם רוצה מוכר יחזיר לו קרקע . היתר בעין כי מן הדין לא קנה אלא בית כור ולא המותר ומפני מה אמרו אם ירצה מוכר שצריך לוקח לתת מעות עבור הנותר : ליפות כח המוכר . שלא יהיה נפסד באותו מעט דלא חזי ליה : שאם שייר בשדה בית תשעת קבין . כלומר הא דצריך לוקח לתת מעות להמוכר היינו משום כדפירשתי דלא חזי הך פורתא מידי למוכר לבדו שאם היה באותו מותר שיעור שדה כגון ששייר קב ומחצה עודף על השלשים רבעים לבית כור שהן ז' קבין ומחצה דהוי בין הכל תשע קבין אז א"צ לוקח לתת לו מעות אלא קרקע דתשעה קבין חשוב שדה כדתנן ולא את השדה עד שיהא בו תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ולא את הגנה עד שיהא בו חצי קב לזה וחצי קב לזה ר"ע אמר בית רובע : ולא את הרובע כו' . כלומר היכא דאיכא יתר מרובע לכל סאה ולא את המותר על הרבעים לבד הוא מחזיר [א] אלא גם כל הרבעים הכי מתרץ בגמרא המתניתין כיון דאיכא דבר חשוב בין הכל לא מחיל : גמ' ליפות כחו של לוקח לא אמרינן . בתמיה : שבעה קבין ומחצה לכור . היינו [רובע] לכל סאה : כופין המוכר למכור . אם רוצה לקנות לוקח דעבוד נמי רבנן תקנה ללוקח שלא יזיקנו מוכר באותה מועט בדריסה ושיצטרך לשמור ממנו כיון שהמוכר אינו נפסד בהך פורתא לא הוי חזי למידי : התם כגון דהות יקירא כו' . כלומר אין כופין את המוכר למכור על כרחו אלא הכא איירי שהמוכר חפץ למכור והלוקח צריך ליקח ומיירי דמעיקרא אייקור הך ארעא וזל השתא ורוצה לכוף הלוקח להחזיר לו דמי המותר ביוקר : אי ארעא יהבת ליה. ותרצה ליקח הדמים אז תקח מאותן מעות כזולא דהשתא [ב]: ויקירא ליה השתא . דא"ל אם לא שמצאתי בתחלה בזול לא הייתי קונה דכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח אין כופין אותו ליקח : אפילו בבקעה גדולה . שיש בו עשרה כורין קאמר דיחזיר קרקע אע"פ דלא הותיר בין הכל אלא תשעה קבין מ"מ הואיל ויש לו במותר חשיבות שדה מחזיר קרקע וא"צ ליתן מעות דלכל כך תשעה קבין ביחד לא מחיל איניש מיהו כל זמן דלא מטי לתשעה קבין מודה רב הונא דרובע לכל סאה הוי מחילה כגון אם מכר ל"ה סאין [וימ:א] שלשים וחמשה רבעין [מותר הוי] מחילה דהוי תשעה קבין חסר רובע : נותן שבעה קבין ומחצה . דהיינו רובע לסאה אפילו היו אלף סאין : ואי איכא יתירא דמילתא . שיש אפילו משהו יתר על הרבעים דהשתא ליכא כאן תורת מחילה אפילו ברבעים אם יש אז בין הרבעים והכל תשעה קבין כיון דאיכא חשיבות קרקע יחזיר קרקע ולא מעות כיון דאין כאן תורת מחילה : כלפי לייא . כלומר היכן הסברא נוטה איפכא מסתברא המותר לא הוי מחילה כי אם הרבעים ואיפכא הוי ליה למיתני כדמסני רבי אבין : מתני' מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתיר . אם אמר ליה שני לשונות אלו הסותרים זה את זה ביטל אחרון את הראשון דקסבר תפוס לשון אחרון וכן איפכא אם אמר הן חסר הן יתיר מדה בחבל : בסימניו . לקמן מפרש: גמ' הלך אחר הפחות שבלשונות . אחר אותו לשון שמפחית את כח הלוקח דמספקא להו אי תפים לשון ראשון או אחרון ולכך יד המוכר שהוא מוחזק בקרקע ידו על העליונה והיכא דאמר ליה מדה בחבל הן חסר הן יתיר או איפכא

[דף קד ע"ב]

א אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתיר מספקא לן אי תפס לשון ראשון או אחרון ונלך אחר פחות שבלשונות וכתב הרמב"ם דאין לו אלא כדין הן חסר הן יתיר והרמב"ם פירש שהולכין אחר הלשון שמפחית כח לוקח שהוא המוציא ואם הותיר כל שהוא יחזירם דהלך אחר לשון מדה בחבל ואם פיחת כל שהוא לא ינכה דהלך אחר לשון הן חסר הן יתיר ור"ל שהלוקח חשוב לעולם מוציא בקרקע בחזקת בעלים עומדת והראב"ד כתב נתן הלוקח המעות והוא מוחזק והמוכר תובע המעות היתרים אז הוא התובע ואם לא נתן הלוקח מעותיו והוא מוחזק והמוכר תובע המעות היתרים אז הוא התובע ופעמים שהחסר קולא או חומרא למוכר ופעמים ללוקח יכן היתיר:

הגהות מא"י

[א] נ"ב היכא דאמרן יעשה חשבון והיכא דאמרן יחזיר קרקע : [ב] נ"ב דדי לך אם יפו לך חכמים לתלות בך מכר המותר במעות או הוזרת קרקע היכא דליכא הפסד ללוקח דהו"ל זה נהנה וזה אינו חסר אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשעת היוקר לא אמרו אלא או טול קרקע שלך או תן לו כזול : [ג] אפי' כצ"ל : [ד] תיבת רובע נמחק : [ה] נ"ב ולא את הרובע בלבד כו' :

הגהות הב"ח

(א) נ"א יותיר : (ב) נ"ב הוא : (ג) או הותיר כצ"ל :

הן יתיר אם שמא יחסר מהמדה בחבל שלא ינכה כלום והכי הוא הלכתא באיסתירא ומעי ובשכירות בית לשנה ומ"ש דינר לחדש כלומר אם מעובר וי"ב זהובים לשנה אם אינו מעובר א"כ שלא תטעון אין שכירות משתלמת אלא בסוף לכך אומר דינר לחדש לומר תפרעני לפי חשבון וכן באיסתירא שהוא ל"ו פרוטות ומאה מעי כמלא שיתרים ד' פרוטות וטעמא משום דבעל הקרקע לעולם הוא מוחזק שהקרקע שלו והדר על של חבירו צריך להעלות לו שכר ינכה. דאע"ג דאין אונאה לקרקעות הכא משום טעות מדה אתינן והטעם משום שאמר בית כור וגם הראה לו סימניו ומצריו הידועים לו ויש לשניהם טענה המוכר יכול לומר כבר הראיתיך סימניו ומצריו הרי לא הטעיתיך כאילו אמרתי לך בית כור זה והלוקח יכול לומר מ"מ בית כור אמרת לי ומשום דאיכא *טעותא לתרוייהו אמור רבנן הכי וכל היכא דאמור רבנן ינכה ינכה את הכל ואם הותיר שיותיר את הכל הרא"ש ז"ל ורב הונא מפרש מלמעלה למטה וה"ק פיחת שליש ינכה ורובע ינכה וחומש ינכה עד שתות ינכה ולא עד בכלל ובריית' מסייע ליה דקאמר הגיעו דמשמע מחילה גמורה בלא ניכוי ואע"ג דקאמר כשום הדיינים ובשום הדיינים שתות כיתר משתות דאם מכרו נכסי יתומים וטעו בשתות מכרן בטל ה"ק כשום הדיינים דשתות ממש הוא ולא פחות דהוי מלית אמרת כי היכי בדא"ל הן חסר הן יתיר תנן פיחת רובע לסאה ולא בעי למימר אלא רובע הקב הכי נמי כי קאמר ליה בסימניו ובמצריו רצה לומר שתות הקב ולא שתות מקח ממש מש"ה קאמר כשום הדיינין ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח והכא הגיעו דהויא מחילה וכן פסק הרי"ף ז"ל משום דמסייעא ליה ברייתא [ד] עד שתות ינכה וכל שכן הכא שהוא רביע מכר: כיון דקים ליה בגויה סביר וקביל. איכא דמפרשי דדוקא דידע לה דהכי הויא ולא סגיא בשמירה והורגל בה ושנאמר דמסתמא ידע ליה ומיהו אם א"ל בית כור עפר שיש לי במקום פלוני ואין שם שיעור שיקרא בית כור אע"פ דקאי בגווה וחזי ליה כו' לא קני עד דא"ל בסמנים ומצרים וזה אי אפשר דאי ידע לה מאי קאמר והא עשרים אמר לי ומיהו אפשר דה"ק הייתי סבור שלחשבון עשרים גריוי מכרה לי והדר ליה אדרבה איהו אמר לך דעדיפא כעשרים אמר לך והייט בכל ענין שא"א לנתקו לענין הלשון שהזכיר (א) וכגון נמי אם הראה לחבירו כוס של עץ וא"ל קנה לך כוס זה של זהב (א) דחזי ליה מצי למימר ליה דעדיף ליה כשל זהב אמרי לך אבל גבי פרדס אמרינן דבעינן דמתקרי פרדס ואע"ג דקאי בגויה דהוי כעין פרדס זה וטעמא דשאני התם דמצי למימר לוקח הייתי סבור כי אמר לי פרדס דבעי למימר שיעשה שם פרדס הריטב"א ז"ל: תניא אם נפל הגורל בכל חלק לאחד ואחד לא מיבעי למימר דקנו כולם אלא אפילו לא עלה הגורל אלא לאחד מהם קנו כולם ואע"פ שלא החזיק בשום ענין דין תורה שהגורל קנה וכגון שהם שני אחים דודאי כיון שעלה הגורל לאחד מהם החלק האחר של חברו הוא ואפילו בשלשה אחים אפשר לומר כגון שבררו ביניהם החלקים ואמרו אם חלק זה יעלה לראובן חלק זה יהיה לשמעון וזה ללוי או איפכא או אם זה יעלה לשמעון או זה ללוי יהיה זה של ראובן כה"ג כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולן וכן אם נפל הגורל לאחד מהם קנו כולן זה בחלקו שעלה הגורל והשנים בשני החלקים הנשארים שיוכלו לחלקו ביניהם הן בשומא ועילוי דמים הן בגורל ואין רשאין לכוף לזה שנפל לו חלקו בגורל לומר כיון שעדיין לא עלה גורלנו נחזור ונחלק כולנו בשומא ובעילוי דמים או בדרך אחרת ופירש טעמא משום דכיון דאשכחן בחלוקת הארץ דגורל עדיף הוא הדין הכא ואע"פ שאין שם אורים ותומים וכל ישראל והגורל היה חולק במשפט האורים מכל מקום הכא איכא נמי טעמא דבההיא הנאה שגמרו בעצמם שיהיה חלק זה של זה וזה של זה ונתרצו זה לזה בההיא הנאה גמרי ומקני ודעת

נר מצוה

ספיקא היא ולא מפקינן ממונא מספיקא ורב סבר כבן ננס דאמר תפוס לשון אחרון *דא"ר הונא אמר' בי רב (א) אסתירא מאה מעי מאה מעי. מאה מעי אסתירא אסתירא וקיימא לן כל היכא דפליגי רב ושמואל בדיני הלכתא כוותיה דשמואל והא דפליג רב נחמן עליה דשמואל התם* במעשה *דצפורי בא' ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה בדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני ר"ג ולפני רבי יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור ואמר שמואל (ב) בבא באמצע החדש עסקינן אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר בא בסוף החדש כולו לשוכר ור"נ אמר אפי' בא בסוף החדש כולו למשכיר לאו טעמיה דרב נחמן דתפשינן לשון אחרון הוא דהא אפי' איפך מיפך ואמר מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה קאמר ר"נ דיהבינן כוליה למשכיר אלא היינו טעמיה דר"נ דקרקע בחזקת בעליה קיימא ולא מפקינן ממונא מחזקיה מספיקא אלא מוקמינן ממונא בחזקת מאריה והוה ליה אידך המוציא מחבירו עליו הראיה והכי נמי *עבדינן גבי מדה בחבל הן חסר הן יתיר וגבי מאה מעי אסתירא אמרינן °הלך אחר הפחות שבלשונות כי היכי דלוקמו נכסי בחזקת מרייהו וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ור"נ ושמואל בהא לא פליגי והלכתא כוותייהו: *בסימניו *ובמצריו פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה איתמר רב הונא אמר שתות כפחות משתות והגיעו ורב יהודה אמר שתות כיתר משתות וינכה והילכתא כרב הונא דתניא כותיה פיחת שתות או שהותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו ואע"ג דקא פסק גאון בספר מקח וממכר כרב יהודה הלכתא כרב הונא מהאי טעמא דכתבינן: *רב פפא זבן ארעא מההוא גברא א"ל הויא עשרין גריוי משחא ולא הויא אלא חמיסר אתו לקמיה דאביי א"ל סברת וקבילת אמר ליה והא אנן תנן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה א"ל ה"מ דלא קים ליה בגויה ומר כיון דקים ליה בגויה סבר וקבל והא עשרין אמר לי דעדיפא כעשרין אמר לך: תניא רבי יוסי אומר האחין שחלקו א כיון שעלה הגורל לאחד מהן קנו

רש"י

איפכא אם הותיר כל שהוא יחזיר ולכך א"ל מדה בחבל ואם פיחת כל שהוא הגיעו ולכך א"ל הן חסר הן יתיר: ספיקא הוא. כדפירשתי והיינו כרבנן: איסתירא מאה מעי. אם אמר אדם לחבירו בכמה אתה נותן לי חפץ זה א"ל איסתירא מאה מעי ונתרצה מאה מעי חייב לו דתפוס לשון אחרון כבן ננס. איסתירא הוא סלע מדינה שמינית שבסלע צורי זו"א חצי דינר שהוא שלש מעות כסף שהן ו' פונדיונות שהן י"ב איסרין וכל איסר שמנה פרוטות שהן צ"ו פרוטות נמצא מאה מעי שהן מאה פרוטות יתירים מאיסתירא ארבע פרוטות: באחד ששכר מרחץ. וכך אמר ליה אני משכיר לך זה המרחץ בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש והיה עיבור אותה שנה ואי תפישנא לשון ראשון נתעברה לשוכר ולא יתן לו אלא שנים עשר זהובים: יחלוקו. יתן לו שכר חצי החדש העיבור דממון המוטל בספק חולקים דמספקא לן אי אמרינן תפוס לשון ראשון או אחרון: ואמר שמואל. עלה הא דאמרינן יחלוקו בבא לב"ד באמצע החדש כי מספקא לן [א] אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בו כבר לא מפקינן מיניה ומה שלא דר בו עדיין או יצא או יפרע השוכר דקרקע בחזקת בעליה עומדת: כולו למשכיר. דהעמד קרקע בחזקת בעלים: כולו לשוכר. דהעמד מעות על חזקתן: טעמא דרב נחמן דקרקע בחזקת בעלים עומדת. כלומר לא עתה נולד הספק אלא בתחלת החדש והעמד קרקע בחזקת בעליה ונמצא שדר על של חבירו וצריך ליתן לו שכר: הלך אחר הפחות. הלך אחר הפחות שבלשונות וה"ה במתני' דלא כבן ננס מתני' בסימניו ובמצריו. האומר לחברו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים האלו: פיחת שתות הגיעו כיון דהראה לו הסימנין והמצרים כמאן דזבין ליה שדה זו כמו שהוא בין גדול בין קטן והאי מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שלא יהא חסר יתר משתות וכן נמי דלא ליהוי מותר יתר משתות ולכך קאמר עד שתות ינכה ובגמ' פליגי בשתות עצמו: גמ' כפחות משתות. וה"ק אי פיחת [ב] שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יתר על שתות עד שתות ולא שתות בכלל ינכה: כיתר משתות. והכי קאמר פחות משתות הגיעו יתר על שתות עד שתות בכלל ינכה: פיחת שתות או הותיר שתות. בתוספתא ה"ג בסימנין ובמצרין פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינים ב"ד ששמו נכסי יתומי' למזון האשה והבנות דאמר רשב"ג התם דאם פיחתו או הותירו שתות מכרן קיים דאל"כ מה כח ב"ד יפה: א"ל. ההוא מוכר לרב פפא הך קרקע דמזבנינן הוי עשרין גריוין משחא עשרין שאין מדתה וא"ל סימנין ומצרין: ה"מ. מתניתין היכא דלא קים ליה ללוקח במדת השדה אבל מר קיים ליה שהיית מכיר השדה והיית יודע שאין בה אלא חמשה עשר וכיון שידעת סברת וקבילת: והא עשרין אמר לי. ולדעת כן אמר לי שישלים לי ספחת משדה אחר או ינכה לי מן הדמים: דעדיפא כעשרים. של שדה אחר ולהשביח מקחו אמר כן: האחין שחלקו. שבררו שנים או שלשה חלקים שוין ולאח"כ יפילו הגורל והוא הדין בשותפין: כיון שעלה הגורל לאחד מהן. וסובר [ג] מחלקו: קנו כולן. כלומר זה קנה לגמרי בגורל והנותרים גם יפילו

שלטי הגבורים

א אחין שבאו לחלוק או שותפין והיו לא' מהן שדה אצל שדה שלו ואמר תנו לי חלקי אצל שדה שלי בלא גורל כתב מיי' אם כולו שוה עידית או זיבורית שומעין לו והרא"ש פסק שאין שומעין לו אע"פ שאין חלק אחר שוה על חבירו כלום אלא יכולין להעלותה עליו הרבה אע"פ שאינה שוה כל כך לאדם אחר יאמרו בעינינו הוא שוה כ"כ ומיהו אם הוא פיקח יכול לפתות מעליו ולומר אני אתן בה כך וכך יותר משויה או אתם תקחו אותה בכך בכך והם לא ירצו בה ותבאר לו באותו השכום ואנ"ל שאם החלק הטוב אצל שדהו וכמו הטוב נגד הרע שאין שומעין לו ליטול בלא גורל וכתב מיי' אבל אם חלק הרע אצל שדהו ואומר תנו לי מחצי מדתה מצד הרע בלא שומא וטלו אתם חצי הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשלי הורו הגאונים ששומעין לו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והלוקח הרי ראהו וכיון שהוא אינו עשוי לטעות ודאי סביר וקביל וטענה גבי מוכר איתא וגבי פרדס אינו כן כיון שאפשר לנתקו לענין הלשון שהזכיר טענה גבי לוקח איתא דמצי למימר סבור הייתי דבעי למימר שיעשה שם פרדס:

הגהות מא"י

[א] נ"ב איזה לשון נתפס: [ב] אי פיחת מבית כור כצ"ל וכ"ב במשנה דרש"י גרס פיחת שתות אבל גי' הרי"ף וכן התוס' פחות משתות והא דנקט לרב הונא במתני' פחות משתות ליתן טעם לדבר דבדבר פשוט הוא בפחות משתות ואמר ממילא דשתות כפחות משתות: [ג] חלקו כצ"ל: [ד] צ"ל והאנן תנן פי' עד שתות ינכה יכ"ב סיכא:

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' יח סמג עשין פט טור ח"מ סי' שיב:
ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' מב.
ג מיי' פכ"ח מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח:
ד מיי' פ"ב מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעד קעה:

הגהות הב"ח

(א) והוי כצ"ל:

[דף רו ע"א]

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' עוד בפי' בסוגי' בפי' הרי"ף אחר מתני' ד"ס המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה כו': (ב) נ"ב אע"פ דס"ל גבי מוכר במדה שהמוכר מוחזק מ"מ ס"ל כאן שהשוכר דר בו כאן אינו דנין על שמעון באני נ"ל

מלחמת ה'

רב הונא אמר שתות כפחות משתות וכו' ורבינו האי גאון ז"ל פסק בספר מקח וממכר כרב יהודה: אמר הכותב אבל לשון הגיעו הגיעו לרבי' אלפסי לומר כן שהוא אמור בכל מקום על מחילה וכן לשון הגמ' עוד מוכיח כן מדקא מהדרי' לתרוצי כשום הדיינים ולא כשום הדיינים שאילו לרב יהודה כשום הדיינים ניחא והל"ל מאי הגיעו דלא בטיל מקח והגי' בנוסחאות מדוקדקות ובהלכות אין בה הרי זה כשום הדיינין והגיעו אלא פחתו שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו ולפום הכי מתרץ רב יהודה דה"ק פחות שתות כשום הדיינין או הותיר שתות הגיעו ולסימנא בעלמא נקט ליה וכבר ראיתי נוסחא ראשונה של ההלכות מוגהות בכתב ידו של רבינו הגדול ז"ל והיה כתוב בה ופסק רבי' האי הלכתא כרב יהודה ומסתברא כוותיה משום דדיקא מתני' כוותיה ואע"ג דברייתא דיקא כוותיה דרב הונא לא דחינן מתני' מקמי ברייתא והדר ומחק זה וכן בדין דהא מיתרצא בגמ' מתני' לרב הונא והנה בעל המאור מלמד זכות על הגאון שלא כדעתו ודבריו בספר המקח אינם כן ובדקתי אחר הברייתא הזו ומצאתיה מפורשת בתוספתא בסימניו ובמצריו פחות שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו פחות מיכן או יתר על כן מחזירין זה לזה מהו, מחזיר לו מעות כדרך שלקח הימנו ואם רצה מחזיר לו קרקע:

המאור הגדול

רב הונא אמר שתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיתר על שתות וקא מיפלגי בלישנא דמתני' דתנן עד שתות ינכה ודכ"ע מלמעלה למטה קא חשיב כלומר למעלה משתות עד שתות אלא דרב הונא ס"ל עד ולא עד בכלל ורב יהודה ס"ל עד ועד בכלל ורבי' האי גאון ז"ל פסק בספר מקח וממכר כרב יהודה והרי"ף ז"ל פסק כרב הונא ויהיב למלתיה טעמא משום דתניא כוותיה דרב הונא ואנן מסתברא לן כפסקא דרבי' האי ז"ל שהיה נר ישראל ובריית' כרב יהודה מכרעת ולא כרב הונא ומעיקרא אותביה מינה לרב הונא והכין פירושה מתיבי פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו דהא שום הדיינין שתות כיתר משתות הוא שהרי מכרן בטל קשיא לרב הונא אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קתני ושום הדיינים מכרן בטל אלא דהך ברייתא משבשתא היא וליכא ראיה מינה ותרצינן לה אליבא דרב יהודה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין ול"ג אלא כשום הדיינין וליתיה בספרים מדוקדקים הבאים מספרד ואפי' למאן דגרים ליה דא ודא אחת היא ואליבא דר' יהודה קיימין כלומר אלא ודאי מיבע ליה לתרוצה ולפרושה הכי דלא תיהוי משבשתא והכין מיתרצא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין בשתות עצמה כלומר שהיא כלמעלה משתות ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח כולי לגמרי כדתנן שום הדיינין שפחתו שתות וכו' ואילו הכא עיקר המקח הגיעו ולא בטל המקח מעיקרו אלא שהוא חייב לנכות עד השתות והשאר המקח קיים וכי קתני הגיעו אעיקר המקח קאי מ"מ מדקאמר בשום הדיינין כשתות עצמה כר' יהודה מכרעת ולאפוקי מדרב הונא והדין הוא סברא דרבינו האי ז"ל וסברא מעליא היא:

ודעת התוס' והרב רבינו שלמה ז"ל דלאו דוקא בקרקעות אלא הוא הדין במטלטלין דהשתא הכא נמי חשוב כאילו מסך: **איתמר** [ו'] בטלה מחלוקת. ואפילו חלקו בב"ד בין קרקע בין מטלטלין ואע"ג דאמרינן באלו מציאות (דף כח:) דלא הדר דינא היכא שחלק אחד מן השותפין קמי שלשה הדיוטות או [בי תרי] מגו תלתא היינו טעמא משום דמעיקרא אדעתא דכולהו נחית לחלוק ולברר לכל אחד חלק חברו אבל הכא חלוקה בטעות היתה והדרא וממעשה דאיסור ורב ספרא באלו מציאות(שם) שחלק אחד בלא רשות חברו עסקא דהוו להו בהדי הדדי ומהא דאמרינן בהאים נר מצוה מקדש [מג.] גבי יתומים שבאו לחלוק קרקעות ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס וברורין להם חלק יפה משמע דאין חלוק בין עיסקא למקרקעי דכל היכא דפליג חבריה באפי תלת וכדפי' קס דינא אבל מעות דלא צריכי שומא כ"ע מודו דלא צריך ב"ד והא דאמרינן גבי *)איסור ורב ספרא מאן פלג לך אע"ג דהוה בב"ד משום דקיימי כולהו במתא כדאמרינן הני תלתא דקיימי אין מעשיהם כלום הא כל היכא דלא הוה במתא ופלג בבי דינא ודאי חלוקתן קיימת אפי' לגבי השלישי היכא דליכא טעותא בהשואת החלקים ובדמי: **איתמר** [ג]הוברר הדבר שזכה כל א' בחלק הראוי לו ונמצא שלא לקחו זה מזה כלום וכיון דכן על כולם לפרוע חוב אביה' ומשום חלוקה לא הסתלק מקרקעי מבע"ח הלכך חוזרין וחולקין הנשאר בין כולם בשוה: י"א מכאן שהמוכר שדה לחבירו ובא [גגזל] והוציא מידו מקלתה המקח קיים בשאר דהא הכא שני אחין שחלקו ואמרינן מקמצים וקסבר שמואל לקוחות הן ואפילו בנוקח ומוכר דעלמא מדאקשינן עלה מהאי דכור בשלשים ואפילו רב לא פליג אלא מטעם יורשים הוו אלמא אע"ג שנתמעט חלקו וא"א להשלים לו אינו יכול לומר בטלה מחלוקת וכ"ש כשטרפה בע"ח למקצתה שהמקח קיים בשאר והוי כאילו שטפה נהר דהא בע"ח [פסחים דף ל:] מכאן ולהבא הוא גובה אבל הריטב"א ז"ל סובר שהגוזל שאי אפשר לסלק במעות איגלאי מילתא למפרע שלא חל המכר על הגזול כלל והוי דינו כאילו נמצא חסר ממש וכן דעת רבו הרא"ה ז"ל: וטרף חלק אחד מהם. מכאן נראה ראיה להרמב"ם ז"ל שכתב המלוה לחברו על ידי שני ערבים שגובה מאיזה מהם שירצה הכל דהא הכא כשותפי דבר אינם אינון ערבין ביה ומדין ערבות גובה מאיזה מהם שירצה כן הוא בתוספות בדברי רבותינו ז"ל ואע"ג דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה כדאמרי' במס' ביצה (דף לח.) דבדרבנן דוקא הוא דאמר יש ברירה והכא אפי' בירושה דאוריי' אמרי' יש ברירה תירץ ר"ת ז"ל דשאני הכא דלאו מטעם ברירה ממש הוא דקאמר ולאו יורשין ממש הוו דהא ס"ל לרב דלקוחות הן כדאמרינן לעיל בפ' המוכר את הבית [דף סה.] דיש להם דרך זע"ז משום דמוכר ס"ל דבעין רעה מוכר אלמא דלקוחות הן אלא משום דשמא על דעת כן חלקו שאם יבא בע"ח ויטרוף חלק אחד מהם שתתבטל חלוקתן וידוע הוא דבע"ח יטרוף **) מאיזה מהם שירצה כדאיתא בירושלמי פרק מי שהיה נשוי [הלכה ד] כגם ששני שטרות היוצאים על שדה אחת סודא דדייני כך שטר אחד היוצא על ב' שדות סודא דדייני: ושמואל אמר ויתר. הפסיד חלקו ואינו חוזר על אחיו: כולן לקוחות הן. כלקוחות דמו ולא אמרינן ברירה ואמרינן שכל אחד חלק שהגיעו היה ראוי לחבירו וכאילו קנאו ממנו הוא בלא אחריות כאילו פירש כל אחד לחברו שאינו מקבל עליו אחריות ואע"ג דקי"ל גבי מוכר סתם שמקבל עליו אחריות הני מילי גבי מוכר דלא שדי איניש זוזי בכדי אבל הכא ניחא לכל חד מינייהו שלא יהא אחריות על חבירו: והלכתא בכל הני שמעתתא. דבא להם אח או בעל חוב בטלה מחלוקת כרב (ומקמצין ביניהם) וחולקים בגורל והוא הדין נמי אם טעו וחלקו שדה שגזל אביהם ויוצאה מתחת ידם דהא נמי חלוקה בטעות הואי ושמעינן מהא דאחין שחלקו יורשים הם ואין מחזירין זה לזה ביובל: עשרים סלעים. הם פ' דינרין ושלשים סלעים הם מאה ועשרים דינרים נמצא דמנה היא מילתא מליעתא והכי מסתברא למדין האי קרקע הא דנקט ג' משום שהם ב"ד

*) ליתא בם הכי אלא באיזהו נשך גבי כותאי **) עי' נ"י ב"ק פ"ק סי' ט' ומ"ש שם על הגליון (ג"א)

כולן מאי טעמא אמר רב אשי בההיא הנאה דקא צייתי להדדי גמרי ומקני להדדי איתמר א שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין: א"ל (א) רבה לר"נ ולרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזול בי תרי מינייהו ופלוג הכי נמי בטלה מחלוקת א"ל הכי השתא התם נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא הכא לא נחות אדעתא דבי תלתא מעיקרא מהא שמעינן דתרי אחי או תרי שותפי דאזל חד מינייהו ואיצטריך אידך למנתא דידיה דפלגינן בינייהו ויהבינן ליה מנאתיה ולא נטרינן ליה להאיך עד דאתי *°איתמר (א) [א] שלשה אחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחין שחלקו יורשין הוו ושמואל (ב) סבר האחין שחלקו לקוחות הוו וכלוקח שלא באחריות דאמו ורב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו ובטלה מחלוקת (ג) אי לקוחות הוו ויתר ועוד מספקא ליה אי כלקוחות הוו כלוקח שלא באחריות דאמו ולית ליה ולא מידי ואי כלוקח באחריות דאמו ואית ליה דמי אבל ארעא לית ליה וכיון דאילו יורשין הוו אית ליה למישקל ארעא כחד מינייהו ואי כלוקח שלא באחריות דאמו לית ליה למישקל ולא מידי הוה ליה ממון המוטל בספק ודולקין וכיון דמספקא ליה נמי אי כלוקח באחריות דאמו ולוקח באחריות לית ליה אלא דמי אבל ארעא ליתליה לא שקיל להאי פלגא (ד) כוליה קרקע אלא שקיל (ב) רביע מנתיה קרקע ורביע מנתיה מעות דהוי הכל פלגא מנתיה אמר רב פפא הלכתא בכל הני שמעתתא מקמצין ואמימר אמר בטלה מחלוקת והלכתא בטלה מחלוקת ת"ר ב שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה בטל יחיד במיעוטו ג א' אומר במנה וא' אומר בעשרים (ה) ואחד אומר בשלשים סלע נידון במנה רבי אליעזר בן צדוק אומר נידון בתשעים אחרים אומרים עושין שומא ביניהם ומשלשין

רשב"ם

יפילו גורל ולא יוכלו לחזור בזה שנפל לו הגורל מיד הנותרים שלא הפילו עדיין גורל ביניהן: מ"ט. כלומר במאי קנה הא עדיין לא החזיק: ולייתי להדדי. שנשמעים זה לזה לחלוק בגורל עד שיטול כל אחד חלקו ואינם חפצים בשותפות עוד: גמרי ומקני אהדדי שאינם רוצים עוד עיכוב בדבר: בטלה המחלוקת. ויחלוקו כבתחלה לג' חלקים ויפילו גורל דהא חלוקה קמייתא בטעות היתה והדרא: מקמצין. כל אחד נוטל שליש מחלקו ונותן לזה כגון אם ירש כל אחד שלש שדות כל אחד יתן לו לזה שדה אחת אז יבא לכל אחד שתי שדות: הני בי תלתא. אחין או שותפין דקיימי תרי מינייהו וחלקו בלא דעת השלישי בפני שלשה ב"ד הדיוטות כדאמרינן פ"ב דב"מ: הכי נמי דבטלה מחלוקת. כשיבא שלישי בתמיה: אדעתא דבי תלתא. שחלקו לשלשה חלקים ומסי לכל אחד חלקו הראוי לו הילכך לא חיישינן לדעתו דאפילו היה כאן הוה פליג בגורל אבל הכא דאיגלאי מילתא [ב] שנוטל יותר מן הראוי לו ניטול טעות הוא ובטלה אותה חלוקה: דפלגינן בינייהו. פי' בפני ב"ד כדאמרינן פ"ב דבבא מציעא ותתקיים החלוקה אבל חילק שלא בב"ד לאו כלום הוא ומה שהשביחו הנכסים השביחו לאמצע כדמוכח בעיבדא דרב ספרא ואיסור גיורא דעבוד עיסקא בהדי הדדי בפרק אלו מציאות. וה"מ במידי דצריך שומא אבל חלוקת מעות דלא צריך שומא אין צריך לחלק בב"ד: רב אמר בטלה מחלוקת. וחוזרין וחולקין חלק הנשאר בשוה: ויתר. הפסיד ואינו חוזר על אחיו: נוטל רביע בקרקע ורביע במעות. כלומר או רביע במעות וה"פ יחזיר לו רביע דהיינו חצי חלקו או בקרקעות או במעות וטעמא דכולהו מפרש בגמ' ואזיל: יורשין הוו. ועל כולן לפרוע חובת אביהן דיש ברירה והוברר הדבר שכל אחד זכה בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום: כלקוחות דמי. דאין ברירה ונמצא שכל אחד שמא נטל חלק האחר וכאילו החליפו זה עם זה דמו והיינו לקוחות וכיון דלקוחות הן כל אחד אינו מקבל אחריות עליו של חברו כי רוצים להסתלק זה מזה: מספקא ליה כו'. כדמסיק ליה ואזיל ולכך נותן לו רביע או בקרקע או במעות נ"א נותן לו רביע בקרקע ורביע במעות ממש דמספקא ליה אי כיורשין דמו וצריך לתת לו כל חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות או כלקוחות דמו ומיהו כלוקח באחריות ויכול לסלקו במעות הילכך נותן רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כלוקח באחריות כך פרש"י זקני וראשון עיקר (ולרשב"א נראה לשון שני עיקר): בכל הני שמעתתא מקמצין. בשני אחין שחלקו ובא להן אח ובשני אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן יקמוץ מחלקו כל אחד ויתן לזה (ג) כרב דכיורשים דמו ומיהו אין צריך לחזור ולחלק עמו בגורל אלא בלא גורל יחזיר לו חצי השדה באיזה צד שירצה ובלבד שיהא שוה כחצי האחר: הלכתא בטלה מחלוקת. בין באחין שחלקו ובא להן אח אחר ובין היכא שחלקו ובא בע"ח או נגזל ונטל חלקו של אחד מהן ואין חילוק בין אם נטל מקצתו או כולו וה"מ האחין שחלקו כיורשים דמו ולא כלקוחות: ג' שירדו לשום. נכסי יתומים למזון האשה והבנות דשומת ב"ד בג': אחד אומר במאה. דהיינו מאה זוזי: בטל יחיד במיעוטו. כלומר בטלו דברי היחיד והולכים אחר הרבים: א' אומר במנה. דהיינו כ"ה סלעים ואחד אומר בעשרים סלעים דהיינו ה' פחות ואחד בשלשים סלעים דהיינו ה' סלעים יתר: נדון במנה. דתרוייהו האי דאמר שלשים והאי דאמר מנה מודו דמנה שוה נמצא הך דאמר עשרים הוי יחיד ובטל במיעוטו: נדון בתשעים דינרים. שהם כ"ב סלעים וחצי וכל אחד טעה מעט האומר עשרים טועה ב' ומחצה לקמיה והאומר מנה טועה ב' וחצי לאחוריה ונימא דכ"ב וחצי שוה ואחר שנים המפחיתין אזלינן ולא אחר האומר ל' דתפסת מרובה לא תפסת וגם אין לנו לקיים דברי האומר מנה לבד ולומר ששנים האחרים טעו: עושין שומא ביניהן. כלומר חושבין כמה יש בין האומר ל' המרבה להאומר כ' הממעיט דהיינו מ' דינרין ותדון בשליש דהיינו י"ג דינרין ושליש דינר יותר על שמנים ובהא פליגי [מר] סבר לא טעו אינשי כולי הילכך תפוס האמצע והשאר

שלטי הגבורים

א והא דאמרי' דאם לא היו כאן כל האחים ואותו שלפנינו מבקש לחלוק חולק בפני ג' כתב רבינו ישעיה דוקא מטלטלין אבל מקרקעי אינו יכול לחלוק בלא דעת חבירו הרא"ש כתב שאין חילוק בין מקרקעי למטלטלי פשוט פ"ק דהאחים שירשו קרקעות מאביהם וחלקום ובא בע"ח לטרוף אם היה שם שדה שהיה לו אפותיקי לבע"ח אע"פ שאינו אפותיקי מפורש שאמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אלא שנשעבד לו כל נכסין ושיים לו קרקע א' במאריו להיות הוא תחלה לפרעון אם ירצה הבע"ח או יכול הבע"ח לטרוף אותו שדה מיד מי שהוא בידו ובטלה החלוקה שבין האחין וחוזרין וחולקים בשוה אבל אם לא היה שום שדה אפותיקי לו אינו יכול לגבות כל החוב מיד א' מהאחים אלא יטול מכל א' וא' מהן עד כדי חובו וכתב הרא"ש שם והביא דבריו הטור ח"מ סי' ק"ז דהא דמכריחים אותו ליטול מכל א' וא' מן האחין דוקא היכא שיכול לגבות שדה שלימה מכל א' כגון שירשו ד' שדות וכל א' נטל שתים או יטול מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שתי שדות בלבד שהגיע לזה שדה אחת ו זה שדה אחת לא יטול הבע"ח חצי שדה מזה וחצי שדה מזה כי היתומים במקום אביהם הן וכיון דאילו היה בא לגבות מאביהן לא היה יכול לומר טול מכל שדות שלי חלק א' משדה זה וחלק א' משדה זה דא"כ נעלה דלת בפני לווין דלא פירעון יפה הוא אלא ב"ד היו מגבין לו חובו משדה א' כך כשבא לגבות שדה מהיתומים נוטל שדה א' מאיזה מהאחין שירצה דמשום שחלקו לא הורע שעבודו ודכוותה פתב מ"מ פ"י מהל' נחלות בשם הרמב"ם והרשב"א שאם חלקו שתי שדות בינונית בע"ה הבא לגבות מהן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואין מכריחין אותו לגבות מכל א' מהם חצי שדה וכ"כ הרא"ש בשם רב יהודאי גאון ז"ל דשני לקוחות שלקחו ב' שדות כאחת ובא בע"ח לטרוף טורף מאחת מהם ממי שירצה ואין ללוקח הא' על חבירו כלום ע"כ כלומר שאין הלוקח שטרף ממנו השדה יכול לומר לחבירו הבע"ח היה לו לגבות חצי שדה זה שלי וחצי שלך ועתה שטרף כולו שלי אתה תשלם לו החצי משלך כי יאמר לו אידך אנחנו נכנסנו תחת הבעלים וכיון דאם היה הבע"ח חפץ בשדה אחד היה צריך המוכר ליתנו לו כך עתה שבא לטרוף ממנו הלכך אין לך עלי כלום ונראה דאם קנאו ב' לקוחות ד' שדות דיש לבע"ח לגבות שדה אחת מזה ושדה אחת מזה ואינו טורף הכל מא' כיון דבמקום בעלים הן עומדים דומיא ממש דיורשים שזכרנו וכתב טור ח"מ סי' ק"ח דהאידנא דשקיל בע"ח מהיתומים מטלטלי כתקנת גאונים אם יחלקו מעות או מטלטלים שקיל מכל חד וחד כפי מנתיה דיליה בד"א שכולן מצוין לפנינו בעין אבל אם אין כולן לפנינו א"צ לחזור אחריהם אלא יקח כל חובו ממנו שהוא לפנינו בעין והוא יחזור אחר האחרים ויגבה מהן מה שהוא ראוי להן לפרוע בשביל חובת אביהן ול"ע קצת דהכא אמרי' דמשום שלא יוכל המלוה לומר שאין הלוה עושה לו פרעון יפה יכול לסרב מלקחת קצת שדה זו וקצת שדה זו אלא כל שדה שלם יקח ואילו בב"מ אמרי' דשפורע לחבירו פרוטה פרוטה פרעון הוא אלא שיש עליו תרעומת ואמאי כיון שאינו פרעון יפה היה לו למלוה לומר איני חפץ בפרעון זה עד שתפרעני כולם ביחד וכתב עוד הטור ח"מ סי' ק"ז בשם אביו שאם ירשו האחים קרקעות וחלקום ומכר א' מהם חלקו או נותנו במתנה ובא בע"ח אביהם לטרוף מהלוקח שקנה מהיורש ואומר הלוקח הנחתי לך בני חורין ביד היורש הא' לגבות מהם אע"פ דיורש כרעיה דאבוה הוא מ"מ הדין עם הבע"ח דלא אמרי' הכי ואין הלוקח מהיורש או לוקח מהלוקח יכול לומר הנחתי לך בני חורין אלא יורש אחר או לוקח ראשון מנכסים של ראובן בעל החוב לגבות מהם והלכך יטול חצי החוב מהלוקח וחצי החוב מהיורש: לשון ריא"ז ב גבי אחד אומר במנה ואחד אומר בכ' וא' אומר בל' כתב ריא"ז ונראה בעיני שאף אם פיחת האמצעי מן המאה או שהוסיף על המאה הואיל ופיחת מן המרבה והוסיף על הממעיט הרי דבריו ממוצעין ושומעין לדבריו כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט
א מיי' פ"י מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' קעה:
ב מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה טור ח"מ סי' קג:

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות מא"י

ב"ד הבאים לשום קרקע למזון האשה והבנות: **מתני'** משמנין ביניהן. מפרש בגמ' שהוא מלשון שומא שמשמין חצי שדה כמה שוה ויתן השווי בחלק הכחוש וישאר למוכר החלק השומן ואע"פ שבשומא נותנין לו חלק גדול מכחוש טפי מבשומן מ"מ ניחא לאינש טפי מעט קרקע מעידית ממרובה מזיבורית והכא מאחר שהמוכר הוא שאמר לו חצי שדה אני מוכר לך ידו על התחתונה ליתן לו הכחוש דעל דעת זה קבלו כיון שלא פירש לו החלק והוא הדין נמי כשאמר לו המוכר חצי בדרום שדרכו לומר כפי ערכו של אותו חצי אם שוה יותר מהחצי האחר יתן לו קרקע בשוויו מהחלק שירצה מוכר זה פירש הר"ש ז"ל ואינו נכון דהא בדרום א"ל ואי האי לישנא לא מהניא ליה מאי לישנא מהני ליה והנכון כמו שפירש ה"ר יצחק ברבי ברוך ז"ל ונותן לו בדמי חציה לרוח דרום בין שהוא כחוש או שומן בהשואת חלקים בעלויא וגרעון קרקע וכן פי' הראב"ד וכן הרמב"ם ז"ל: ומקבל **עליו**. המוכר קיתן ללוקח מקום גדר וחריץ ובן חריץ כדי שלא יקפצו שם החיות ויתגנו מבחוץ כדי שלא יצטרך למעט מחלקו של לוקח ויהיה כולו ראוי לזריעה דסתם מוכר חצי שדה כל צרכי השדה מכר לו: **גמ'** והתנן משמנין. דס"ד משמנין לשון שומן כלומר שנותנין לו חלקו בשומן: אמר ליה בעול שעדנת לאכול תמרים ולא עסקת בתורה והוא לשון קנתור: קימא בגויה וקפלה. שיש ריוח לחזור אחור מעט ולקפוץ וכבר מפורש במתניתין:

סליקא לה פרק האומר

יש נוחלין. זה את זה הוה ליה למימר אלא משום סיפא דאמרינן ולא מנחילין הוא דלא מצי למימר הכי: מנחילין ולא נוחלין. הוא בכלל נוחלין ולא מנחילין כדמפרש בגמ': האב לבנים. היכא דאין להם זרע וכדאיתא בגמ': והבנים לאב. לא איצטריך דבכלל האב לבנים ניהו דנוחלין ומנחילין האבות לבנים אלא לאשמועינן דהיכא דיש בנים ובנות הבנים קודמין לענין מנחילין אע"ג דלענין נוחלין הבנות שוות לבנים שהאב נוחל אותן לא תימא נמי שיהיו שוין גם לענין מנחילין: ואחין מן האב כדאיתא בגמ' דמשפחת אב קרויה משפחה: בני אחיות. כגון בני דינה אחות ראובן נוחלין ראובן מצד אמן וראובן אינו נוחל אותן דמשפחת אב דוקא היא המשפחה והאיך טעמא במתני' דאמר לא מנחילין ולא נוחלין (ומנחילין) דאחים מצד האם לא יגיע להם

רש"י

דף קז: והשאר שמא טעו ור' אלעזר בן צדוק טעו אינשי בעשרה לזלזלו או להוקיר ואזלינן אחר שנים המפחיתים כדפירשתי. ואחרים סברי טעו אינשי בי"ג ושלים וטעמייהו מאריך בגמ': לא ידעינן. כלומר דלא מסתברא הלכתא עבדינן בתמיה: **מתני'** משמנין ביניהן. בגמ' מפרש: ונוטל חצי שדהו חציה בדרום. כולהו מפרש בגמרא: מקבל עליו. מוכר לתת מחצי שדהו מכל לד: מקום הגדר. מפני החיות שלא יכנסו לתוכו וסתם מוכר חצי שדה את כל צרכי השדה מכר לו: ובן חריץ. חריץ [א] שבין הגדר לחריץ הגדול שלא תוכל חיה לקפוץ כלל לשדה: **גמ'** ולוקח נוטל כחוש. דיד לוקח בתחתונה הילכך נותן לו מוכר מקום הגרוע שבאותה השדה והיינו משמנין כלומר שומן יש ביניהן שנותן לו הכחוש: והאנן משמנין ביניהן תנן. דמשמע ששניהם יטלו בשומן שכל א' יטול מן השומן ומן הכחוש: כפניאתא בבבל. תמרים שעדנת עלמך ולא עסקת בתורה: תרגימנה. תוכיח מסיפא: והא חציה בדרום קאמר. ואם כדבריך משמנין רוצה לומר דחצי שדהו ממש מכר לו למה משמנין ביניהן ימתחו קו המדה ויטול לוקח חציה בדרום הן כחוש הן יפה כי כך פירש לו חציה בדרום: אלא. מדקתני אף בסיפא משמנין שמע מינה האי משמנין דקתני לדמי כלומר מה שוה חצי שדה שבדרום מכרתי לך מן הקרקע שלי ובאיזה מקום שארצה אתן לך מיהו רישא דמתני' שמין כל השדה אם דמיה הן ק' דינרים נותן מוכר ללוקח שוה נ' דינרים במקום כחוש אם ירצה והיינו משמנין ביניהם והיינו ריוח למוכר דניחא ליה לאדם מעט עידית טפי מהרבה זיבורית חציה דקתני סיפא שמין מה ששוה חציה בדרום הן רב הן מעט כך נותן לו במקום כחוש אם ירצה והיינו משמנין דסיפא ולא חצי שדהו בדרום ממש מכר לו אלא שומת חציה קאמר: לדידך מזביננא. וקנו מיניה בקנין: והא לא פסק. דמים ולא סמכא דעתיה אקנין: דמיו אסורין. דלא קנייה עובד כוכבים במשיכה כיון דלא פסק קודם: מאי הוי עלה. ופריך מאי הוה עלה כדאמרינן: ומשני דילמא הכא משום חומרא דיין נסך החמירו דלא קני בלא פסק אבל בעלמא קני: משך חמריו כו'. לעיל פי' פרק המוכר מ"מ שמע מיניה דמשך בלא פסק [לא] קני: קנה קמא. כי פסק וקנו מיניה: זוזי אנסוהו. שזה נותן לו ק"ך זוזי דאם לא כן לא הוי מזבין דאיהו אי מזבינא בשויה קא"ל: א"ל אחד לחברו כדשיימי בי תלתא. מזביננא לך כיון דנקט לישנא דשומא ונקט ג' שהן ב"ד סתמא לתורת דינא נחית: אפילו תרי מגו תלתא. שמין אותו תלתא ואם השלישי חלוק על השנים אזלינן בתר רובא: כדאמרי תלתא. האי לאו לתורת דינא נחית ולאמירת שלשה נתכוין וצריך שיהיו כולן שוין: כדשיימי בי ארבעה. כיון דנחית לדעות להרבות יותר מן כדי ב"ד ודאי לאו לתורת דינא נחית ולא אזלינן בתר רובא עד דאמרי כולהו דאי חלוקי דעות מאי אהני ליה: סליקא לה פרק האומר

יש נוחלין. יש קרובים שנוחלין את קרוביהם [ב] וגם אם הם מתו מנחילין לקרובים את ממונם: ויש נוחלין. [ג] שאם מתו הן אין מנחילין לאותן קרובי' שהם מורישיהן: מנחילין ולא נוחלין. הן הן אותם בעצמם דאמרינן נוחלין ולא מנחילין [ד] דאותם מורישין מיקרו מנחילין ולא נוחלין: האב נוחל את הבנים. וכגון שאין לבנים זרע אבל היו לבנים זרע אז הם קודמים לזקנים כדמפרש בגמ': והאחים מן האב. כגון ראובן ויוסף בני יעקב אע"פ שאינן אחין מן האם: האיש. נוחל את אמו אבל אינו מנחיל דמשפחת אם אינה קרויה משפחה וקרובי האב יורשין אותו: ובני אחיות. בני אחות ראובן בני דינה נוחלין את ראובן שהרי דינה יורשת ראובן ובניה באים מכחה אבל לא מנחילין לראובן כי ראובן

והלכתא כת"ק ואע"ג *דאמר רב הונא הלכתא כאחרים לית הלכתא כוותייהו דהא דחי לה רב אשי דהוא בתרא ואמר טעמא דאחרים לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו:

°**מתנ'** *האומר להבירו חצי שדי אני מוכר לך משמנין ביניהן ונותן לו חצי שדהו חציה א בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונותן לו חציה בדרום ומקבל עליו מקום הגדר והחריץ ובן חריץ וכמה הוא חריץ ששה טפחים ובן חריץ ג"ט: **גמ'** אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ולוקח נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן והא אנן משמנין ביניהן תנן א"ל אדאכלת כפניאתא בבבל תרגימנה מסיפא דקתני חציה בדרום אני מוכר לך משמנים ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנים ביניהן והא חציה בדרום קאמר אלא לדמי ה"נ לדמי: ומקבל עליו מקום גדר וכו': תניא חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים וזה וזה אחורי גדר מבחוץ כדי שלא תהא חיה קופצת וכמה בין חריץ לחריץ טפח: גרסינן בסוף עבודת כוכבים* ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזביננא להאי ארעא לדידך מזביננא לה אזל וזבנה לאיניש אחרינא אמר רב יוסף קנה קמא א"ל אביי והא לא פסק ומנא תימרא דהיכא דלא פסק לא קנה דתנן המוכר יינו לעובד כוכבים פסק עד שלא מדד דמיו מותרין מדד עד שלא פסק דמיו אסורין מאי הוי עלה מאי הוי עלה כדאמרינן ודילמא חומרא דיין נסך שאני א"ר *חייא בר אבין עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטוה מהא משך (א) חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן הילכך לא קנה קמא כלום ההוא דא"ל לחבריה אי מזביננא להאי ב ארעא לדידך מזביננא לה במאה זוזי אזל וזבנה לאיניש אחרינא במאה ועשרין אמר רב כהנא קנה קמא מתקיף לה רב אחא בר יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנסוהו דאי לאו דיהיב ליה מאה ועשרים לא הוה מזבין לה והלכתא כרב אחא בר יעקב מנהר פקוד. א"ל כדשיימי בי תלתא אפילו תרי מגו תלתא כדאמרי תלתא עד דאמרי תלתא כדשיימי בי ארבעה עד דשיימי בי ארבעה כולהו וכ"ש היכא דא"ל כדאמרי ארבעה: כדשיימי בי תלתא ואתו תלתא ושמוה וא"ל ליתו תלתא אחריני דקים להו טפי מהני אמר רב פפא דינא הוא דמעבב עליה מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ממאי דהני קים להו טפי דילמא הני קים להו טפי והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע וקיימא לן דהני שמעתתא כולהו בדא"ל מעכשיו וקנו מיניה:

סליקא לה פרק האומר

°*יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין אלו נוחלין ומנחילין האב את הבנים והבנים את האב ואחין מן האב נוחלין ומנחילין האיש את אמו והאיש את אשתו ובני אחיות נוחלין ולא

[דף קח ע"ב]

המאור הגדול

מתני' האומר לחבירו חצי שדה וכו' יש סברות ופירושים רבים במשנה זו וגמרא שעלית והרי אני כותב מה שנ"ל וראיתי להקדים עיקרי ההלכה דע כי האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך או שאמר לו חצי' בדרום לעולם הוא נוטל חצי השדה במדה ולא בשום' ובעלוי כמו שסברו רבי' ואין פי' משמנין ביניהם מלשון שומא אלא מלשון שומן אבל יש בפי' ביניהם שני פנים מעיקר לשון הקדש יש בין משתף ומערב כמו כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם ודומה לו בכתוב תהי נא אלה בינותינו על שבועת יי' אשר בינותם ביניני ישפוק ויש בין מפריש וחולק כמו מה בין לי ולך תא חזי מה בין תקיפי קמאי לענותני בתראי ודומה לו בכתוב והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה והקיר ביני וביניהם וזו היא השמועה האמורה על משנה זו אמר רבי יוחנן ולוקח נוטל כחוש כלומר חולקים את השדה לשני חלקים שוים במדה החלק האחד שומן והחלק האחד כחוש והלוקח נוטל כחוש משום דקיימא לן המוציא מחבירו עליו הראיה ויד בעל השטר על התחתונה והשומן נשאר אצל המוכר אמר ליה ר' חייא בר אבא והא אנן משמנין ביניהם תנן לפי שהיה סבר רבי חייא בר אבא כי פי' ביניהם מלשון שותף הוא שיהיה השומן משותף ביניהם כלומר יד שניהם שוה בו אמר ליה אדאכלת כפניתא בבבל תרגימא מסיפא דקתני סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנין ביניהם אם איתא כדקאמרת ששניהם שותפין בשמן כלומר יד שניהם שוה בו והיאך אפשר להיות זה בשא"ל חציה בדרום אני מוכר לך והא אפשר שיהיה החצי שבדרום כולו שומן או כולו כחוש אלא לדמי הכא נמי לדמי כלומר אין משמנין ביניהן מלשון שותף וזכות שניהם יחד אלא מלשון הפרש והלוקה כלומר נותנין השומן כולו לצד אחד ונמצא ההפרש שבין החלק הא' ובין החלק הב' הדמים שהחלק הא' יותר שוה מחבירו מפני השומן שהיא מפריש ביניהם אבל שיעור חצי זה מדה במדה ואין הפרש ביניהם אלא השומן כולו שהוא לצד האחד והוא מפריש ביניהם ומעל' את החלק האחד בדמים וכשא"ל חצי שדה סתם אני מוכר לך נוטל הלוקח הכחוש והשומן נשאר אצל המוכר וכשאמר ליה חציה בדרום אני מוכר לך נוטל חציה בדרום כמות שהוא בין שהוא שומן בין שהוא כחוש נמצא לעול' השומן מפריש ביניהם והוא יתרון דמי החלק האחד על החלק הב' ותניא סיפא לגלויי רישא ולאפוקי שאין חולקין לעולם בשומא אלא מדה במדה כמדת זה כך מדת זה כך פי' שמועה זו בעיני ועל דרך זה הולכת אותה שמועת שבבכורות בענין רחלה שלא בכרה וילדה שני זכרים וכו' דהיא בת ביקתא של זו אף על פי שיש ביניהם

להם מזה לזה ירושה ובגמ' מפרש מתני' : **גמ'** ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו. מדשני קרא בדבוריה ולא אמר ונתתם את נחלתו כדאמר בכל הפרשה גבי האחים שמע מינה דאתא לאשמועינן שיש אחד הראוי לירש תיכף אחר הבן ומאן ניהו אב דאינו אחין הא כתיבי וטעמא דבת קודמת לאב משום דבן ובת כי הדדי נינהו לענין פטור יבום ה"ה לענין נחלה והא דאמרינן דבת פוטרת כבן מענין יבום אי בעית אימא מהכא מדאיצטריך לאשמועינן דשוין הם לענין נחלה ומי שקם ליבום קם לנחלה. ואי בעית אימא מדכתיב ביבום ולא ימחה שמו פרט למי שיש לו בת דאין שמו מחוי : [ו] ואע"ג דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם ולא בעי למימר ולא בנותיכם דהתם ברכה שאני ובודאי לבנים ובנות קא מברך אבל הכא אי בעי ליה למימר בנות ה"ל לפרושי : מדתנן האיש לאמו משמע שגם בנחלת האם הבן קודם וילפינן *דהבת יורשת האם בקל וחומר מבן ומדאמר רחמנא מטות בני ישראל שאחד מן האב והאחד מן האם והשוום לתרווייהו ש"מ דכי היכי דמגד האב הבן קודם ה"ה בנחלת האם מטעם היקש כדאמרינן ומיהו לענין פי שנים אינו נוטל אלא בנכסי האב דדרשינן לו משפט הבכורה לאיש שהוא האב : שארו זו אשתו. אף על גב דקראי לאו הכי כתיבי דאדרבה משמע דהיא יורשת אותו דהכי אמר קרא ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו אפ"ה כיון דכתיב וירש אותה דמשמע הכי. הכי דרשינן ליה גורעין ומוסיפין ודורשין גורעין וא"ו דנחלתו ולמ"ד דלשארו ומוסיפין זו על זו ודורשין הכי ונתתם את נחלת שארו לו : ולא תסוב נחלה. גבי בת יורשת שני מטות מטה אביה ומטה אמה קאמר קרא למטה אביה תהיה לאשה ולא תסוב נחלה ממטה שלה למטה של בעלה אם היה ממטה אחר הלכך לא תנשא אלא לאחד ממטה אביה אלמא בעל יורש את אשתו ומש"ה איכא הסבת נחלה דלא מלית אמרת דבעל לא ירית והסבת דבן הוא דקפיד קרא דאם הבעל ממטה אחר נמצא הבן מתיחס למטה אביו ירית לאימיה והא איכא הסבת נחלה הא ליתא דמדנקט קרא לשון אחר ודאי מבעל הוא דקאמר דבן לאו אחר הוא :

גרסי' בגמ' [דף קיג.] א"ר אבהו א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר רב ומטו בה משמיה דר' יהושע בן קרחה מנין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו מנין היה לו לפנחס שלא היה לאלעזר אלא מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה ומתו מורישיה וירשה פנחס [ופריך ואימא] פנחס הוא דנסיב אתתא ומתה וירשה או דנפלה ליה בשדה חרמים ת"ש אמר קרא ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו בנחלה הראויה לו וירשה בנו:[ז] בראוי. מה שהי' ראוי לירש מגד אשתו כגון שמת חמיו אחרי מיתת אשתו ובזה אינו נוטל אלא בנו נוטלו ולא דמי למוחזק בירושה שנפל בחיי אשתו מחמיו שהוא מוחזק בה והוא קודם לכל אדם וילפינן לה מדקאמר בגבעת פנחס בנו וכי לא ידעינן דפנחס בנו דאלעזר הוא ואמאי איצטריך למימר בנו אלא כלומר שהיתה ראויה לו וירשה בנו במקומו והיינו בראוי דבלאו הכי הוא קודם לבנו : שדה חרמים. הוא לכהנים ונקט הכי משום דאינה חוזרת ביובל לבעלים ונמצא שהיה הצדיק אלעזר קבור בשלו דאם היה שדה אחר החוזרת לבעלים לא היה כבוד לאותו צדיק שיהיה נקבר

תורה אור

מנחילין האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין והאחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין : **גמ'** האב את הבנים מנא לן דתניא* את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי °איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין : *והבנים את האב מנ"ל דכתיב °איש כי ימות וגו' טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם *ואי בעית אימא מהכא °והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם והאחין מן האב נוחלין ומנחילין מנ"ל דא"ק °ממשפחתו וירש אותה משפחת אב קרויה משפחה ומשפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם והאיש את אמו נוחלין ולא מנחילין מנ"ל דת"ר °וכל *בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר ומתו וירשתם ואין לי אלא בת בן מנין אמרת ק"ו ומה בת שהורע כחה בנכסי האב יפה כחה בנכסי האם בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם וממקום שבאת מה להלן בן קודם לבת אף כאן בן קודם לבת בעא מיניה *רב יהודה מר' ינאי מנין לבן שיקדם לבת בנכסי האם דכתיב למטות מקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת אי מה מטה האב בכור נוטל פי שנים אף מטה האם בכור נוטל פי שנים *אמר קרא °לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה : והאיש את אשתו נוחלין ולא מנחילין מנ"ל דת"ר שארו זו אשתו מלמד שהאיש יורש את אשתו יכול אף היא תירשנו תלמוד לומר וירש אותה הוא יורש אותה והיא אינה יורשת אותו : *תניא אידך °ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי הסבת הבן אמור אלא מה אני מקיים ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר דבן לאו אחר הוא:

רש"י

ראובן בא מכח דינה אחותו ודינה עצמה אינה יורשת את בניה כי קרובי אביהם בעל דינה יורשים אותם דהאם אינה יורשת בניה כדפי' וי"מ בני אחיות בני דינה יורשין את אחות אמם ולא מנחילין את אחות אמם שאפילו האם אינה יורשת את בנה כדפרישית כ"ש אחות [א] מן האם ובאחיות מן האב איירי או בני האחיות יורשים אותה דהם אחות אמם : האשה את בנה והאשה את בעלה. ההיא בבא היינו הך דנוחלין ולא מנחילין כי מהסיא שמעינן הך בבא : האחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין. אלא קרובי אביו של זה וקרובי אביו של זה יורשים אותו. והקרוב קרוב ממשפחת אביו יורש בין זכר בין נקבה כגון בתו או אחותו : **גמ'** והעברתם את נחלתו לבתו. משמע והעברתם ממקום שהיה לו מן הדין לבא כלומר והעברת מן האב [ב] לבת וכ"ש לבן אם היה שם בן אבל לא לאח שהאב קודם לאח: והבנים את האב. משמע בנים ולא בנות מדלא קאמר הבנים והבנות את האב כדכתיב ובן אין לו ולא כתיב בן ובת אין לו : וכל בת יורשת נחלה ממטות. משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות [ג] שמתו האב והאם ולא היה להן כ"א בת זו וירשתן ונמצאת יורשת שני מטות : בן מנין. שיורש את אמו : שהורע כחה בנכסי האב. דבן קודם לבת: אינו דין שיפה כחו. [ד] שיורש כמו הבת : מה להלן בנכסי האב הבן קודם לבת · אף כאן בנכסי האם ולא שייך לומר דיו דאהיקשא דמטות דמייתי בסמוך קא סמיך : אף למטה האם. בכור נוטל פי שנים בנכסי האם : והאיש את אשתו. ואפילו היכא דאיכא בן שהאיש קודם לכל הקרובים כי אין ירושתו מחמת קורבה : שארו. ונתתם את נחלתו לשארו שארו זו אשתו דכתיב שאר בשר וכתיב לבשר אחד ולא אלעיל מיניה קאי אואם אין אחים לאביו שאי קרוב יורש אלא מילתא באנפי נפשה היא והך דכתיב הקרוב אליו קאי על ואם אין אחים לאביו ודרוש הכי ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו להקרוב אליו קרוב קרוב קודם. שארו וירש אותה מילתא אחריתי היא שהבעל יורש אשתו : ת"ל וירש אותה. מדלא כתיב וירש לבד ולא אותה : בסיבת הבעל. שע"י הבעל שירש אשתו תסוב הנחלה למטה אחר בזה הקפיד הכתוב שתהיה לאשה [ה] מחלק משפחת אביה : בסיבת הבן שיורש את אמו. דבן לאו אחר הוא ומוקי קרא בתרא בסיבת הבעל ואיהו מגלה אקרא קמא דאיירי בסיבת הבן ולא בנות אחיות.

הגהות מא"י

[א] ת"י מן נמחק: [ב] נ"ב לאח: [ג] מטות כגון שמתו האב מדא בן והאם משמעון כנ"ל: [ד] נ"ב בנכסי האם: [ה] נ"ב לאחד: [ו] נ"ב ולא בנותיכם כו': [ז] נ"ב פי':

תנאי אבל אם מכרה לאחר בק' לא קנאה אלא הראשון אבל אם לא הזכיר לו שכוס אלא אמר כשאמכרנה לא אמכרנה אלא לך ומכרה לאחר קנאה השני כיון שלא קיבל לו דמים

[נ"ל וילפי' דבן יורש האם בק"ו מבת ומדאמר כו'] (ג"א)

דף קי.

בגמ' ליתא רבי יהודה נשיאה ע"ש (ג"א)

דף קיא:

דף קיג.

המאור הגדול

ביניהם מעט הפרש בלשון לדמי שהוא אמור כאן ולהלן הוא אומר שומן יהיה ביניהם והכל עולה לטעם אחד ונמצא הפרש בין לשונות רבות מן התלמוד וכולה עולות לטעם אחד כל שכן בסדר קדשים שאינו רגיל כל כך ולפיכך הוסיפו בו פירוש :

מאי דרשא דתניא שארו זה האב וכו' עד מה ראית לרבו' את הבן ולהוציא את האח וקשיא לן והא בהדיא כתב שהבן קודם לאח בנחלה ומאי האי דקאמר לי' ומה ראית ונ"ל פירוש' כלומר אי אפשר לומר שיהיו שניהם הבן והאח קודמין לאב כגון יעקב וישמעאל בנכסי יצחק קודמין לאברהם שאם כן אין האב קודם אלא לאחי האב ולהא לא איצטריך שארו דמילתא פשיטא היא כדאמר לקמן אחי האב לא צריכי קרא אלא ודאי על כרחיך אב קודם לאח דלהכי איצטריך קרא ואימא כשם שהאב קודם לאח כך יקדום לבן שהרי שתי הקרובות הללו שוות כלומר קורבת הבן והאח כל אחת ואחת יש לה מקום שזה קודם לזה ולאב שכשם שהבן קם תחת אביו ליעד' מה שאין כן באב כך האח קם תחת אביו ליבום מה שאין באב ואילו היה יבום במקום שיש בן הרי מצינו במצות יבום שהאח קם תחת אחיו לנחלה וקודם לנחלתו אף לבנו אילו היה יבום במקום שיש בן ומ"מ הרי הוא קם תחת אחיו ליבום ומהדרי' כלום יש ליבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין ייבום שלא אמרה תורה מצות יבום אלא להקים לאחיו שם בישראל נמצא הבן עיקר המצוה וכיון שכן נמצאת קורבת הבן גדולה משל אח שהבן קם תחת אביו ליעדה משא"כ באח וכשם שהוא קם תחת אביו ליעדה דין הוא שיהא כך קם תחתיו לנחלה שתהא רואה את הבן כאילו אחיו קיים ולפיכך יעקב קודם לאברהם בנכסי יצחק שהרי ביעקב אנו רואים את יצחק כאילו הוא קיים. ועוד יש לומר בפירוק הקושיא שהקשינו דאסמכתא קא סמכינן דאסיקנ' קראי שלא כסדרן כתיבי ולפום הכין מקשה ליה ומה ראית כלומר איפוך אנא מאחר דקיימא לן קראי שלא כסדרן כתיבי וזה הפירוק יותר קרוב ונכון ומסקנא דשמעתא תיפוק ליה דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה נמי מהאי טעמא הוא דקאמר ליה לתנא ואם תשאל אכתי תיפוק לי דהכא תרתי שבן קם תחת אביו ליבום וקודם לאח בנחלה תשובת' זו היא שהקדמנו לך למעלה שאילו היה יבום במקום שיש בן הרי מצינו אח קודם לבן בנחלת אחיו נמצא הטעם כולו תלוי בזה כלום יש יבום במקום שיש בן . אמר ליה אביי בין למ"ד בהסבת הבן בין למ"ד בהסבת הבעל וכו' . פירוש אביי לפרוקי קשיא דרב פפא אתא דא"ל דילמא לעולם אימא לך בעל לא ירית וקראי כולהו בהסבת הבן כדשנינן ואתא אביי לגלוייה לי' דעל כרחיה אית ליה למימר בהסבת הבעל ובעל ירית ולפי' בא עליו בדרך השאלה כלומר והיאך תעלה על דעתך בין למ"ד בהסבת הבן בין למ"ד בהסבת הבעל שנתנה תורה תקנה לבת יורשת שני מטות כלומר משבט אביה ומשבט אמה שתנשא למטה אביה כדי שלא תהא שם הסבת נחלה וזהו שאמר הכתוב עליה ולא תסוב נחלה והלא כשנשאת למטה אביה סוף סוף הרי נעקרה נחלת האם שבידה משבט האם לשבט האב שאם יירשוה בנה ובעלה שהם משבט האב הרי הוסבה להם נחלת האם שירשתה זו הבת : אי אמרת בשלמא בהסבת הבעל הכתוב מדבר וזו שירשה שני מטות אין לה תקנה לשמרה מהסבת הבן כדאמרי' שלעולם יהא הבן משבט אביה כשתנשא לשבט אביה אבל יש לה תקנה לשמרה מהסבת הבעל דמנסבינן לה לגברא דכותה דאבוה משבטא דאבוה ואמה משבטא דאמה. ונמצאת הנחלה עומדת ביד בעלה ברשות שני השבטים כמו שהיא עומדת בידה ואע"פ שאין תקנה להסבת הבן שהרי הבן לעולם מן השבט האחר כולו בין מצד האם בין מצד האב אפ"ה כמה דאפשר למעבד תקנתא ליה עבדינן . וזהו שהזהירה עליה הכתוב לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה ולא תסוב נחלה כלומר הרי זו תקנה להצילה מהסבת הבעל ואע"פ שאין תקנה להצילה מהסבת הבן כמה דאפשר למעבד עבדינן ולמאי דלא אפשר לא חיישינן אלא אי אמרת קראי כולהו בהסבת הבן אמאי קאמר רחמנא ולא תסוב נחלה הא ודאי סוף סוף מתעקר נחלה וליכא תקנתא להסבת הבן אלא ע"כ כי כתב ולא תסוב על בת יורשת שני מטות בהסבת הבעל כתב למעבד לה תקנתא כמה דאפשר וקרא אחרינא דהסבת הבן לאו על זו הבת קאמר אלא על בת אחרת שלא ירשה אלא מטה אחד שאותה הבת יש לה תקנה בנשואיה למטה אביה להצילה מכל ההסבות ואפי' מהסבת הבן . הא למדת דאיתה להסבת הבעל מדאורייתא ובעל ירית ודחה רב פפא ואמר דלמא שאני התם שכבר הוסבה כלומר לעולם כולהו קראי בהסבת הבן וזה שאתה אומר סוף סוף הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אין העקירה הזאת נעשה עכשיו שכבר הוסבה נחלת האם לשבט האב כשירשתה זו הבת שהיא משבט האב דמשפחת אב קרויה משפחה. ומאותה שעה נעקרה הנחלה ולא הקפידה תורה כשאמרה ולא תסוב אלא שלא תעקר מיום זה ואילך כשתנשא לשבט אחר שאינו ממשפחת אביה אבל לעקירה ראשונה אין חוששין דמאי דהוה הוה ואהדר ליה אביי לרב פפא וא"ל בשכבר הוסבה לא אמרי' כלומר אין עליך לומר נחלה שנעקרה נעקרה ומאי דהוה הוה כי זו הבת הבאה משני המטות ממטה האב וממטה האם אע"פ שה[?] ממשפחת האם מ"מ ידה חשובה היא כיד האם דיורש כרעא דאימא וכרעא דאבא הוא ונמצא שעדיין לא הוסבה נחלה ולא נעקרה משבט אימא ועדיין יש לנו לומר סוף סוף הא מתעקרה נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא וכולה כדפרישנא לעיל . ולפי שבאו דברי רב פפא ואביי סתומים ולא היו מפורשים כל הצורך בא התלמוד להודיענו כי רב יימר חקר הדברים הללו ושאל אותם מלפני רב אשי ואמר ליה אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה וכו' כמי

נקבר בקבר שאינו שלו: [למאי הלכתא]. כיון דחזינא דבנות ירשי היכא דלית בן א"כ הכא נמי אמאי לא ירתי דודיקן הכא להן מכח אמן ותירץ רב ששת דהכא נמי במקום אחין קאמרינן דבן ובת ואחין ואחי האב הוקשו להדדי דבכולהו איכא וא"ו דכתיב ואם שהוא"ו מוסיף על ענין ראשון לומר דמה הבן שהוא ירושה ראשונה [ג] כדמשמע מקרא דאמר ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו אף בשאר ירושות דאיכא בן ובת הבן קודם והאי דנקט תנא וירש אותה משום שהיא ירושה אחרונה וה"ה האחרות אי נמי מצי למימר דנקט וירש אותה משום שהוא מיותר אליבא דמאן דנפקא ליה בעל יורש את אשתו מולא תסוב נחלה הלכך האי וירש אותה אייתר להכי למילף ולהקיש כל הירושות לירושה [ראשונה]: ביום. הוא מיותר לדרשא דמצי למימר בהנחילו אלא אתא לאשמועינן דעושין דין מענין נחלה כגון שאם צוה בפני ג' אע"פ שלא קבלם לשם דייני' כתמא נעשים דיינים וכל מה שיאמרו טול אתה זה בכך ואתה זה בכך יטול ואין א' מן היורשין יכול לערער ולומר לב"ד הגדול קאזילנא או לב"ד חשוב שבעירי ובזה הוא דאורעה הפרשה למיתי לדין נחלות כדין ממון בין לענין שצריך שלשה בין לענין שצריך לדון ביום ולא בלילה כדכתיב דינו לבקר משפט וטעמא מדאיצטריכי תרי קראי ביום וחקת משפט משמע שצריך ביום וממש כמשפט דעלמא בשלשה דאי לאו הכי הוה סברא לדמויי ענין נחלה לענין חלוקת השותפין שאין צריך כל זה והא דכתיב ושפטו את העם בכל עת דדרשינן אפילו בלילה היינו לגמר דין אבל לעולם תחלת דין דוקא ביום: שלשה שנכנסו. דוקא נכנסו אבל זמנו אותם להעיד כאילו העידו ואין עד נעשה דיין דומיא דבא בלילה דאמרינן דאין עושין דין כיון שאין ראויים אז לדון אלא להעיד וכדמשמע פרק קמא

ובני אחיות נוחלין ולא מנחילין (א) °תניא בני אחיות ולא בנות אחיות *למאי הלכתא אמר רב ששת לקדם דכל היכא דכי הדדי נינהו קדמי בנים לבנות תני רב שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא וירש אותה מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה (ב) מה ירושה ראשונה בן קודם לבת אף ירושה שניה בן קודם לבת *תניא °והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל דין נחלות ואי אתה מפיל דין נחלות בלילה ותניא אחריתא נמי °והיתה לבני ישראל לחקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין וכדרב יהודה דאמר רב יהודה (א) שלשה *שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין (ג) *מאי טעמא דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין א"ר חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין °איתמר °קנין אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין *והלכתא כוותיה דרב יוסף (ד) בשדה קנין ומחצה. שדה בפרק השותפין* תרוייהו אחד ניגרא אמר רב יוסף כגון דא ודאי כופין על מדת סדום. קנין הא דאמרן. מחצה בפרק מי שמת* ההוא דאמר לה לדביתהו נכסאי ליך ולבניך אמר רב יוסף קנאי

רש"י

כדמסיק ואזיל: למאי הלכתא. ממעט בנות אחיות שלא בת יורשת את אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחות אמה או אחי אמה: לקדם. שיקדמו בני אחות לבנות אחות: וירש אותה. ה"ג הוה מצי למנקט ואם אין לו [א] בן ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו ירושה שנייה אלא שיפא דכולהו נקט וכ"ש שנייה ושלישית: ירושה ראשונה. היינו הבן שקודם לכל היורשים: הבן קודם לבת. שאינה יורשת במקום בן: אף שנייה. וה"ה שלישית עד העשירית שלעולם זכר קודם. הבן קודם לבת והאח קודם לאחות והבת קודמת לאח והאחות קודמת לאחי האב [של מת] ואחי האב קודמין לאחות האב ובני אחי האב קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן אבל אם יש שני [ב] אחים לזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהן ואלו יורשין חלק אביהן וכן הלכה: ביום אתה מפיל נחלות. כלומר שאין דנין דין נחלות אלא ביום כשאר דיני ממונות כדכתיב דינו לבקר משפט כדמסיק: לחוקת משפט. כדכתיב בפרשת נחלות בסוף הפרשה: אורעה. לשון מקרה ומאורע: להיות דין. שדנין רק ביום כדפירשתי: וכדרב יהודה. גם זה אשמועי' דבעינן שלשה: שלשה שנכנסו לבקר. דוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו כותבין את העדות מפי החולה כמו שמחלק נכסיו רצו עושין דין דהא שלשה נינהו וכותבים להם פסק דין שסוב לא יוכלו לערער זה על זה ואע"ג דאין אדם כאן שמעיד בפניהם מ"מ לא תהא שמיעה גדולה מראיה והם רואים הודאת דברי החולה והודאת בע"ד כמאה עדים דמי ודוקא שנכנסו לבקר אבל נכנסו להעיד שזימן אותן שיבאו וישמעו ויעידו הרי הן כמעידין ואין עד נעשה דיין דדמי לנכנסו בלילה וכן מוכח בפ"ק דמכות דכל היכא דזימנום לבא להעיד אין עושין דין וה"מ דאם רצו עושין דין כגון שהחולה נותן בענין זה שלא יוכל לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דלא מצי הדר ביה אבל בלא קנין דמצי הדר ביה לא דכל היכא דיכול הדבר להתבטל אין עושין דין דעדיין לא קנו עד שימות דדילמא קא הדר ביה והא דעושין דין כגון שלא כתבו אבל אם כתבו כבר אין עושין דין דאין עד נעשה דיין: אלא ביום שנכנסו לבקר החולה [ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד] בפניהם כדפירשתי דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכיון דבאותה שעה הן ראוים לדון וראוים להיות דיינים הרי הועד בפני ב"ד ויכולין לדון היום או למחר כשירצו אבל בלילה כיון שבאותה שעה אין ראוין לדון ונמצא כששמעו מפי החולה אין יכולין לדון ע"פ אותה שמיעה כי לא נתקבל בב"ד כיון שלא היו ראוין לדון באותה שעה לכך כותבין ואין עושין דין: ואין עד נעשה דיין. ולכך יבאו הם לפני ב"ד ויעידו דלא שייך לומר לא תהא שמיעה גדולה מראיה אלא כשרואה בשעת שראוי לדון ומיהו ב"ד שהעידו בפניהם בלילה עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום אך ראיה שלהן לא הוי כשמיעה שיוכלו לדון על פי אותה ראיה: ה"ג קנין עד אימתי חוזר. בין במתנת בריא בין במתנת ש"מ במקצת דבעינן קנין: כל זמן שעסוקים באותו ענין. של המתנה דאדעתא דהכי אקני ליה דעל מנת שאם יחזור בו באותו מעמד שיבטל: אחד ניגרא. דאמר רב יוסף בפרק קמא מצי

דמכות (דף ו.) השיילינן להו לעדים כשבאו לב"ד למחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו ובשאומרים שבאו כדי להעיד אז חשבינן להו כעדים גמורים שאם נמצא אחד מכל העדים קרוב או פסול עדות כולן בטלה וא"ת והא בעינן הגדה בשאר ממון חוץ מקדוש ב"ד דכתיב ראה וקדש וחוץ מקיום שטרות דרבנן כדאיתא בכתובות (דף כא:) ויש לומר כי מה שלוה בפניהם חשוב כהגדת עדים דהודאת בעל דין כמאה עדים ולא איתמר דבעינן הגדה אלא לאפוקי מה שראו מעצמן או שיודעין שלא מפי בעל דבר וזה ברור הריטב"א ז"ל ומכל מקום לא חיישינן למימר שמא כיוונו להעיד דבכך לא מפסלי כדמשמע בר"ה (דף כה:) גבי ראוהו שלשה והם ב"ד יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד וידון ולא חיישינן שמא הוא כוון להעיד ופסול לדון ומעשים בכל יום שמקדשין ונושאין אע"פ שיש שם כמה קרובים ופסולין ואין אנו חוששין שמא הקרובים נתכוונו להעיד לבטל עדות הרחוקים אלא דוקא כדאמרן כשהעיד או כשמתכוין ומזומן להעיד ובכה"ג דוקא הוא דאין נעשין דיינים וכדאמרינן בראש השנה יושיבו מחבריהם אצל היחיד ואמאי ליתיב חד וליקום חד וליתוב חד וליקום חד אלא ודאי משום דאין עד נעשה דיין והכי נמי דייק לה בירושלמי. אבל שנים כותבין ואין עושין דין. לעולם דכיון דאינם אלא שנים דלא חזו להיות דיינים בתורת עדות מסר להם הדברים והוו כנזדמנו להעיד דהוב אינם נעשים דיינים לאותו עדות: אמר המחבר יש שואלין מנא לן דאין עד נעשה דיין יש אומרים משום דהוה ליה עדות דאין אתה יכול להזימה דהזמה בגמר דין תליא ונמצא מה על פי עצמו ואחרים אומרים משום דכתיב ועמדו וגו' דהיינו עדים לפני ה' היינו דיינים אלמא בעינן עדים ודיינין וכן פירש הר"ם ז"ל ובזה יש לגמגם דאם כן לא יגמרו שום דין אלא בעדים ממש ולא בהודאת בעל דבר ע"כ. ומיהו נראים הדברים לעדות שיעידו אחרים מעניים [אלו] דשפיר נעשו אלו דיינין עליהם כיון שלא העידו הם באותו ענין: רצו כותבין רצו עושין דין. כלומר אם ירצו יהיו עדים אם ירצו יהיו דיינין על פי ראייתן בלא העדת אחרים וכדפירשתי לעיל בגליון דאיכא הגדת בעל דין שהיא כמאה עדים שהודאה בבית דין הודאה היא: לא שנו אלא ביום אבל בלילה. אפי' שלשה כותבין ואין עושין דין לעולם כבר פירשנו הטעם לעיל בתוך דבריו עוד יש טעם נכון דהכא לדון על פי ראייתן [הוי] כקבלת עדות ואין קבלת עדות בלילה מפני שקבלת עדות היא כתחלת דין ואפילו בדיעבד אותה קבלה לאו כלום היא כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) אין מקדשין את החדש אלא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש וגמר ליה מהא מה משפט ביום אף קדוש החדש ביום אלמא דאם דנו בלילה לא עשו ולא כלום [וכן] כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות סנהדרין אין מקבלין עדות ואין מקיימין שטרות בלילה ועוד ראיה מדתנן ביבמות (דף קד.) חלצה בלילה חליצתה כשרה ור"א פוסל ומפרש בגמ' עלה דמר סבר חליצה כתחלת דין דמיא ומר סבר כגמר דין דין דמיא אלמא דאין תחלת דין בלילה אפילו בדיעבד ומינה לקבלת עדות בלילה שאינה כלום דהא כתחלת דין היא: קנין. הכא דוקא נחלקו כיון דליתא בה משיכה ולא שטר בעדים ולא קנה בכסף אלא בקנין סודר דעלמא ולפי שאין בדבר שום תפיסה לקונה ולמקנה וכל אחד עומד בשלו דעת כל אחד שיוכל להמלך דתפיסת סודר זה לא יגמור ויקנה מיד עד שיתישב בדעתו ויתן הדבר אל לבו הלכך בין בריא בין שכיב מרע שנתן מקצת נכסיו כיון דסליקו מאותו ענין ומדברים בענין אחר שאינו מענין אותה מתנה אינו יכול לחזור בו אבל אם עסוקים באותו ענין יכול לחזור בו ומיהו בשכיב מרע שנתן כל נכסיו אמרינן לקמן דיכול לחזור בו כל זמן שירצה ובשאר מילי קניות לא מצי למהדר אפילו עסוקין באותו ענין כדאמרינן לעיל [דף פו:] כור בשלשים סלע אני מוכר לך סאה בסלע ראשון ראשון קנה משמע להדיא דכיון שמשך אע"ג דעסוקין באותו ענין לא מצי למהדר כדפירש ומיהו בקנין שטר וכסף מצי למהדר תוך כדי דיבור מדאמרינן לקמן בפירקין [דף קכט:] הלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי בר מעבודת כוכבים וקדושין ובמסכת נדרים (דף פז:) אמרינן חוץ מעבודת כוכבים ומקדש ומגדף דמשמע דדוקא באלו משום דחמירי: אמר המחבר בגמרא אמרינן וליחוש דילמא הדר ביה מהכא שמעינן דהא דאמרינן רצו עושין דין אפילו בחיי המלוה הוא ובדבר שאין יכול לחזור בו [אפילו] בשעמד כגון דאיכא קנין ומעכשיו בין בכולה בין במקצת וכן כתב ר"י ז"ל והרב החסיד ז"ל זה לשון הריטב"א ז"ל ונראה דאי מצי למהדר אין זו ישיבת ב"ד ואפילו לא חזר דהוי כמו שידון קודם גמר טענה וכ"פ הרא"ה ז"ל [והרשב"א] ונראה דכיון שכן אפילו במשיכה ומוחזקה היה

שלטי הגבורים

א פשוט בפ' הזובל דעד אינו נעשה דיין וכתב הר"ן שם בשם הרא"ה דאין עד נעשה דיין הוא על ג' דרכים. הא' פשוט אליבא דכ"ע דכל עד שהעיד כבר אינו נעשה דיין מעולם מאחר שהעיד ואפי' אם באין עדים להעיד בפניו תו לא מצי להיות דיין בדאורייתא אבל בדרבנן אפי' עד המעיד נעשה דיין וכדלקמן בס"ד. הב' אין הדיין רשאי לדון על פי ראייתו בלא עדים שיעידו לפניו אם ראהו המעשה בליל' דבלילה לא שייך למימר לא תהא שמיעה גדולה מראיה ואם ראה ביום איכא פלוגתא אם יוכל לדון על פי ראייתו. הג' דיין שראה מעשה ולא העיד כלל ואחרי' מעידים לפניו אם לא ראהו בתורת עדות אז יכול להיות דיין ודוקא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות ומיהו לכ"ע דיין הרואה את המעשה והעושה אותו הודה לו בשעת שראהו אז יוכל לדון ע"פ ראייתו דהודאת שבעל דין חשוב כהגדת העדים זכר לדבר הודאת בע"ד כק' עדים דמי רק יש להבין מדברי הר"ן כאן ובפ' יש נוחלין גבי ג' שנכנסו לבקר את החולה וכל זה דאין עד נעשה דיין בדבר שצריך לדון מן התורה אבל בדבר שצריך לדון בו מדרבנן עד נעשה דיין כמ"ש מיי' פ"ד מהל' עדות וכן התוס' פ"ב דכתובות וכיון דאין עד נעשה דיין כתוב בהגהות מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין אם הנתבע בירר דיין היודע לו עדות לתובע דאין עד נעשה דיין דוחקין אותו לברור דיין אחר כי הוא צריך להעיד והאריך בראיות: ונראה דהא דלא אמרי' שידון ע"פ ראייתו היינו משום דאולי חבירו המבורר אינו יודע בעדות זה ואין מכאן הוכחה ומהר"ם קאי אפלוגתא אחר זכרנו: הר"ן שם כתב בשם הרא"ה דדיין הרואה המעשה אינו יכול לדון על פי ראייתו בלא עדים שיעידו בפניו בדיני ממונות ולא אמרי' לא תהא שמיעה גדולה מראיה דבדיני ממונות הגדה כתיבא דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו הלכך לא סגי ליה בלא הגדה וכן הוא דעת רש"י והא דאמרי' בפ' יש נוחלין ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו עושין דין אפי' בלא הגדת אחרים דאלמא עד הרואה נעשה דיין דלא תהא שמיעה גדולה מראיה תירץ שם דהתם היינו טעמא כי מה שילוה בפניהם חשוב כהגדת עדים דהודאת בע"ד כק' עדים דמי ולא איתמר דבעינן הגדה מפי אחרים אלא לאפוקי מה שראו מעצמן או שיודעים שלא מפי בעל הדבר ונפקא מינה גם מזה שדיינים המכירים חתימת ידי עדים אכתי צריך להעיד בפניהם ולקמן יתבאר דין זה דקיום השטר בס"ד אבל התוס' שם ופ"ב דכתובות מוכיחים דבדיני ממונות נמי אמרי' לא תהא שמיעה גדולה מראיה ויכול הדיין לדון על פי ראייתו אם ראה הדבר ביום וכן כתבו הגהות מיי' פ"ג מהל' סנהדרין והטור ח"מ סי' ז' ורוב הפוסקים מסכימים לזה: אי עד כי האי מצי להיות דיין התוס' שם כתבו דרשב"ם פי' דאם נתכוונו להעיד נעשה עד ואפי' לא הגיד העדות הוי בכלל עד דאינו נעשה דיין והתוס' שם ובכמה מקומות הוכיחו דהא דאמרי'

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' סנהדרין סמג עשין צז טור ח"מ סי' ה:
ב מיי' פ"ה מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קצה:

בגמ' איתא תני רבה בר חנינא קמיה דר"נ והיה ביום הנחילו כו' (ג"ה)

הגהות הב"ח

הגהות הגר"א

הגהות מא"י

דמאור הגדול

כיי שלא היה מבין דבריהם של אביי ורב פפא ומתשובת רב אשי לרב יימר נתברר דברי אביי ורב פפא מה היו שאלותיהם ותשובותיהם זה לזה: ולרב יוסף מי ניחא ניחוש דלמא הדר ביה אלא מאי אית לך למימר דסליקו מענינא לענינא וכו' פי' ורב יוסף דקא אדי לה ניחא ליה לאוקמה בדסליקו מענינא לענינא ואכתי לא קמו [illegible] מדוכתייהו הוו להו ראוין לדין מישיבה ראשונה תורת הדין דיינים עליהם שעיקר הדין תלוי בישיבה כדאמרי' בעלמא ישיבת דיינין פרוסה ואמרי' נמי כל זמן שב"ד יושבין וכתב וישב משה לשפוט את העם ולפיכך הם ראוין לעשות דין אם רצו ולא ניחא ליה לרב יוסף לאוקימה בדקמו והדר יתיבו דכיון דלא חזו לדין מישיבה ראשונה משום דחיישי' דלמא הדר ביה [illegible] הוו להו כמי שנכנסו לבקר את החולה בלילה שהם לעולם עדים ולא דיינים. ולרבא כולה מלתא חד יומא הוא

א מיי׳ פ״ק מהל׳ נחלות סמג עשין נו טור ח״מ סי׳ רש :

הדין כן שיכול לחזור תוך כדי דבור אלא שיש לבעל דין המחזיק בקנייה לחלוק דמקדם ומגרס איצטריכא ליה לאשמועינן דלא מצי למהדר ולאשמועינן אע״ג דבהקנאה ממון כיוצא בו כגון שטר וכסף יכול לחזור תוך כדי דבור בהא לא מצי למהדר אבל הוא הדין דכיון שמשך או החזיק בקרקע לא מצי למהדר ע״כ : ופסק תלמודא הלכתא כרב יוסף לגבי רבה בשדה קנין ומחלה שדה הוא בפ״ק [דף יב:] גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא. כלומר אלא קרקע אביו ואותו קרקע של אביו היה חצי כור עדית ובקשה לחלוק עם אחיו

רש״י

מאי א״ל מעליא כניכסי דבר מריון (אמר רב יוסף) כו׳ : קנאי פלגא. דדרש והיתה לאהרן ולבניו לאהרן מחצה ולבניו מחצה · הא קמ״ל. בהך בבא יתירא דלא איצטריך דהא מרישא שמעינן לה דנוחלין ולא מנחילין כדפרישית : אין הבעל יורש את אשתו. בנחלה הבאה לה ממורישיה כשהיו בקבר דאין בעל יורש את אשתו בראוי אלא בנה או אחד מקרובי משפחת אביה יורשה דהא ילפינן בתלמוד מקראי : אין הבן יורש את אמו. כגון אם מת הבן ואחר כך מתה אמו אין זה הבן המת הנתון בקבר קודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל לאחיו מאביו אלא קרוביה ממשפחת אביה יורשין אותה : אשה נמי תירש את בנה. כמו שהבן יורש את אמו : מתני׳ בן קודם לבת. ראובן קודם לדינה אחותו לירש יעקב : וכן [ה] יוצאי ירכו של בן. [ב] בנו חנוך בן ראובן בנו [של חנוך] וכן בנו עד אלף דור אם מת ראובן קודמין לדינה לירש את יעקב : בת קודמת לאחין. והוא הדין שקודמת לאב (וכן קודם לדינה אחותו לירש את יעקב) : אחין קודמין לאחי האב. וה״ה לאחות שקודמת לאחי האב [וכן] כל יוצאי ירכה של אחות קודמין לאחי האב : כל הקודם בנחלה. למת : יוצאי ירכו. עומדים במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת אע״פ שקרובים *ליורש יותר מיוצאי ירכו של זה : והאב קודם לירש את בנו או את בתו וכל יוצאי ירכו דהיינו אחי המת ושאר בני האב אבל יוצאי ירך הבן קודמין לכל אדם : גמ׳ ובת הבן. במקום שאין שם בן : ובן בת הבן. וה״ה בת בת הבן : אין לו. יו״ד יתירה דריש דמצי למכתב בלא יו״ד כמו מאן בלעם : עיין עליו. אם יש לו או לבא מכחו זרע : ממשמשת והולכת עד ראובן. דכי היכי דעיין עליו למטה הכי נמי עיין עליו למעלה שאם אין לו זרע תנוהו ליורשים של מעלה כגון אביו ואבי אביו או אחי אביו אם מת אביו ואבי [ג] אבי אביו [ד] אביו לא בניס ולא בני בניס בודקין אחר אחי אביו ...

תורה אור · נר מצוה

ד׳קיד: קנאי פלגא : *[א]האשה את בנה והאשה את בעלה ואחי האם מנחילין ולא נוחלין : קמ״ל דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה (א) אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב *אשה נמי תירש את בנה א״ק °וכל בת יורשת יורשת ואינה מורשת (ב): מתני׳ סדר נחלות כך הוא א איש כי ימות ובן אין לו (א) בן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת בת קודמת לאחין וכל יוצאי ירכה של בת קודמין לאחין אחין קודמין לאחי האב וכל יוצאי ירכן של אחין קודמין לאחי האב זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין °והאב קודם לכל יוצאי ירכו : גמ׳ ת״ר בן אין לי אלא בן בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין ת״ל °ובן אין לו עיין עליו בת אין לי אלא בת בן הבת ובת הבת ובת בן הבת מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו *הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ואימא עד יעקב גמירי דלא כלה שיבטא : זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין : *בעי רמי בר חמא אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו איזה מהן קודם (ג) תא שמע האב קודם לכל יוצאי ירכו ורמי בר חמא יוצאי ירכו שלו ולא יוצאי ירכו של בנו וה״נ מסתברא דקתני סיפא זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין ואילו איתיה ליצחק יצחק קודם השתא נמי (ג) יעקב קודם שמע מינה :

מתני׳

[...]

המאור הגדול

לישתעבד בנכסי יצחק בנו וירושת עשו מכח יצחק קא אתיא והאב קודם לכל יוצאי יריכו תנן הלא הכי מיבעי אברהם ויעקב בנכסי עשו מאי מי נימא בני בנים הרי הם כבנים ואברהם קודם כדתנן במתני' האב קודם וכו' או דלמא כיון דיצחק קודם לירש עשו הוי כאילו ירשו ואתי יעקב מכחו שהבן קודם לאב ומסקינן דהכי נמי מסתברא דהאב קודם ליוצאי יריכו שלו דוקא ולא של בנו דהכי משמע מתני' כל הקודם בנחלה אילו היה קיים יוצאי יריכו קודמין: ממתני' דהכא שמעינן דהיכא דלית ליה בן הבת במקומו עומדת לירש כדחזינא בבנות צלפחד:

נר מצוה תורה אור

מתני' בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה א בכור (א) ונטל שני חלקים: **גמ'** *אמאי ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא שמעינן מהא מתני' לא שנא בן ולא שנא בת כד הוי אבוהון בוכרא שקלי חלק בכורה בהדי אחי אבוהון ירושלמי כיצד יורש במוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים בנכסי אביו ולא בנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור נוטל פי שנים גם מנכסי אבי אביו ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא נאמר משפט לענין פשוטה ונאמר משפט לענין בכורה מה משפט האמור לענין פשוטה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים ליטול פשיטותו אף משפט האמור לענין כפילה אתה רואה הבן כאילו אביו קיים ליטול בכורתו: °*מתני' ב אחד הבן ואחד הבת בנחלה אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם והבנות ניזונות מנכסי האב ואינן נזונות מנכסי האם: **גמ'** מאי אחד הבן ואחד הבת אילימא דירתי בהדדי והא תנן בן קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן קודם לבת ועוד מאי אלא ואסיקנא אלא אמר מר בר רב אשי ה"ק אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב (ג) אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם תנו ג רבנן °לתת לו פי שנים פי שנים כאחד אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בנכסים ודין הוא *חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד: *תניא אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו היורשים לאחר מיתת אביהן ירשו שט"ח הבכור נוטל פי שנים יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ב ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא לתת לו מתנה קריה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי [א] אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטא לידיה ורבנן נמי הא כתיב פי שנים ההוא למיתבה ליה אחד מצרא ורבי נמי הא כתיב לתת לו (ג) שאם אמר איני נותן

[תהלה] [ד'קיט.] [דף קכב:] [דברים כא] [ד'קכג.] [ד'קכד.]

רש"י

יצחק אביו דהבנים בני המת קודמין לאבי המת: **מתני'** בנחלה. בנחלת ארץ ישראל: חלק אביהן. צלפחד שהיה בן עשרים כשיצא ממצרים ואע"פ שמת במדבר נטלו בנותיו חלקו דקסבר ליוצאי מצרים נתחלקה: בנכסי חפר. אבי צלפחד שגם הוא היה מיוצאי מצרים ובניו נטלו חלקו בארץ והם נטלו במקום אביהם דבת הבן כבן: ושהיה צלפחד בכור ונטל פי שנים. [בנכסי חפר ואע"ג] דאין הבכור נוטל פי שנים בראוי כדמסיק ומפרש לקמן א"י מוחזקת היא ליוצאי מצרים. והוי כמו שהחזיק חפר בחלקו דמי: **גמ'** מת אביו בחיי [אבי] אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק ראובן בכור יעקב נוטל פי שנים בנכסי יעקב אביו ולא בנכסי יצחק זקנו שהרי אפילו היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה נוטל פי שנים בנכסיו כי היה פשוט לכן ראובן הבא מכחו לא יטול אלא חלק פשיטות אביו: ליטול חלק בכורתו. שהיה יעקב בכור והיינו עושין כאילו הוא קיים שראובן נוטל בכורתו ה"נ אע"פ שמת צלפחד אנו עושין כאילו הוא קיים שבנותיו נוטלות פי שנים בנכסי חפר: **מתני'** אחד הבן ואחד הבת כו'. מפרש בגמ': הבנות ניזונות. כדתנן מי שמת והניח בנים ובנות והניח נכסים מועטין פחות מכדי פרנסת שנים עשר חדש הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים: **גמ'** אילימא דירתי בהדי הדדי. זה עם זה: מאי אלא. היאך מוסב על הרישא: אחד הבן ואחד הבת. במקום שאין בן שוין שאין חילוק ביניהם בין בנכסי האב בין בנכסי האם אלא לענין בכורה יש חילוק: כאחד. כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים: בנכסים. כנגד כולן אפילו היו הרבה אחין: ודין הוא. שלא יטול אלא פי שנים כאחד: חלקו עם אחד. כשאין שם אלא בכור ופשוט: ירשו שטר חוב. הוי כשהשביחו בחיי אביהם דמלוה בשטר הוי כמוחזק: יצא עליהן שטר חוב. שהיה אביהן חייב לאחרים: בכור נותן פי שנים. דכי היכי דנוטל צריך ליתן: ואם אמר איני נוטל. אני מוחל חלק ירושת בכורתי: רשאי. ולא ישלם למלוה פי שנים וצריך לירד לדין עם אחיו (א) ונפקא מינה אי ליתנהו [ב] שצריכין להמתין עד שיבאו ואין בית דין יורדין לנכסיהן: דלא זכי ליה רחמנא. חלק בכורה על כרחיה עד דמטא לידיה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: אחד מיצרא. שיתנו לו שני חלקים על מצר אחד

נמוקי יוסף

וחלק הראוי לאביו אע"פ שמת האב קודם שיבא ליד בנו או בתו היכא דליכא בן זוכין בו כדחזינן שזכו בנות צלפחד בחלק חפר אבי אביהן *) של מה וחלקו נכסיו עם שאר אחיו של מת חלק כחלק כאילו היה צלפחד קיים שהיה חולק עמהם בודאי ואם הוא בכור ומת קודם לכן קודם שיגיע לידו חלק בכורתו כצלפחד שמת בחיי חפר ולא בא לארץ ולא זכה בה אפ"ה בנותיו נטלו חלק בכורתו כאילו היה הוא קיים. ואע"ג דכתב קרא בכל אשר ימצא לו ודרשינן דוקא במה שהוא מוחזק ולא שהוא ראוי וחלק הארץ לא זכה בה חפר אפ"ה הא אמרינן בגמ' [דף קיט.] דארץ ישראל מוחזקת היא כיון דאמר רחמנא ונתתי אותה לכם מורשה כמי שהיו מוחזקין בה דמיא וכיון שכן כי היכי שהיה זוכה בה צלפחד אילו היה קיים ה"ה בניו וכן שנינו בתוספתא. ובירושלמי כיצד אין נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אבי אביו נוטל פי שנים מנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו הרי מפורש שהבן נוטל חלק בכורת אביו מנכסי אבי אביו אע"ג שמת אביו קודם שיזכה בה אבל כשהבן בכור ולא האב אינו נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו אפילו מאותו חלק הראוי להגיע לאביו מפני שהוא ראוי ואין הבכור נוטל בראוי אבל כשאביו בכור הוא עומד במקומו והוי כאילו האב נוטל בכורתו מאביו שהיה מוחזק בה ומעתה אפילו הוא בכור בן בכור אינו נוטל פי שנים כשבא לחלוק הירושה עם אחיו הבאה להם מאבי אביהם מפני שאמרנו שאין זוכה אלא בבכורת אביו כשהוא חולק עם אחי אביו משום שהוא כאביו ובמקומו הוא קם ובאותה בכורה שבא מצד האב כל הבנים שוין בה ואינו דין שיקח הוא אע"פ שהוא בכור טפי מאחר אחיו כיון דמשום בכורתו אינו זוכה בנכסי אבי אביו דראוי הוא לגבי דידיה וכדאמרן וכן דעת הרב בן מג"ש ז"ל והסכימו האחרונים לפירושו אע"פ שלא כתב כן בה"ג ז"ל וברור הוא: אמר המחבר ושמעינן ממשנתנו דהא דאמרינן אין הבכור נוטל בראוי היינו כשהוא ראוי למורים אבל אם הוא מוחזק למורים אע"פ שהוא ראוי ליורש יש בו חלק בכורה ולפיכך כיון דחלקו של חפר מוחזק הוא לו דא"י מוחזקת היא אע"פ שהיה ראוי בחייו לגבי צלפחד בנו ומת בחייו כשחזר ומת חפר נטלו בנותיו חלק בכורתו ושמעינן נמי שאם היה לאביו קרקע שהוא ביד גזלן יש לו לבכור בה חלוקה דקרקע אינה נגזלת. וכן אם נתנו לאביהם קרקע מהיום ולאחר מיתת הנותן ומת אביהם בחיי הנותן בכור נוטל פי שנים דגופא דארעא דאבוהון הוה ואע"ג דלא אכל פירי דומיא דא"י לחפר ויש לנו לומר דסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דאילו למ"ד [דף קיז.] לבאי הארץ כיון דנקבות היו אינן נוטלות חלק בארץ ע"כ: גרסינן בגמ' [דף קכא:] תניא ר"א הגדול אומר כיון שהגיע ט"ו באב תשש כחה של חמה ולא היו כורתים עצים למערכה מפני שאינם יבשים אמר רב אשי וקרו ליה יום תבר מגל מכאן ואילך מאן דמוסיף מוסיף ודלא מוסיף יסיף תאני רב יוסף מאן דלא מוסיף אורייתא תקבריה אמיה. דמכאן ואילך מתרבה בו לחלוחית ומעלים עשן וגם מגדל תולעת וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול לגבי מזבח: יום תבר מגל. שנשברו הקרדומות שאין צורך בהם לחטוב עוד עצים ומפני שבאותו יום היו משלימין ומסיימין המצוה היו עושין שמחה גדולה: מכאן ואילך שהימים מתקצרים צריך לעסוק בתלמודו גם בלילה: מאן דמוסיף. מן הלילה על היום לשנות מוסיף ימים כדכתיב [דברים ל] כי הוא חייך ואורך ימיך וכתיב [משלי ג] כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך: מאן דלא מוסיף יסיף. שימות בחצי ימיו כמו [אסתר ט] וזכרם לא יסוף מזרעם כתבתי זה לפני תועלות היוצאים להיות זריז להתחיל ולקבוע תלמודו בלילות אלו להביא עליו ברכה ולא קללה וגם שהוא מנהג לשמוח בענין מלוה עד שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה וי"ט: **מתני'** בנכסי האב (ד)· כדכתיב לו משפט הבכורה ודרשינן [דף קיא:] משפט הבכורה לאיש ולא לאשה: והבנות ניזונות. מיירי אף בנכסים מועטים כדתנן לקמן [דף קלט:] (פרק) מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים [יירשו] והבנות יזונו נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים ולעולם אינן ניזונות מנכסי האם שכן כתב לאשתו בנן נוקבן די יהוון ליכי מינאי תהוויין מתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין כתב הריטב"א ז"ל בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל דכיון דלא קתני הכא אלא מזונות ש"מ דפרנסת נשואין אף מנכסי האם היא דבשלמא מזונות שהם תנאי כתובה אינם מנכסי האם אבל פרנסת נשואין שאינה מתנאי כתובה שוה היא בנכסי האם כנכסי האב ולא כתבתי זה בפנים: **גמ'** (ה) שהבן והבת במקום שאין בן שוין בנכסי האם. לירש (ו) חלקן כמו שדינן בנכסי האב שאין חלוק בין נכסי האב לנכסי האם אלא בשתים אלו שפירשנו במתני' שהבן נוטל בכורה מנכסי האב ולא הבת דכתיב וילדו לו בנים ולא בנות ועוד לענין מזונות כדפירשנו במתני' שניזונות מנכסי האב משום תנאי ב"ד אבל בנכסי האם אין לבנות ליטול כלום אפילו שוה פרוטה והבנים יירשו והבנות ישאלו על הפתחים: פי שנים כאחד. שאם הם ה' אחין יחלקו הנכסים לששה חלקים הבכור יטול שני חלקים והארבעה אחד אחד נמצא שאין לו אלא פי שנים כאחד: [עיין גמ' דף קכג.] [ג] ואומר. הא

*) וצ"ל שמת]

שלטי הגבורים

א כתב הטור מת הבכור בחיי האב יורשיו עומדים במקומו ליטול חלק בכורתו כדרך שנוטלין חלק פשיטותו כגון ראובן שהיו לו שני בנים בכור ופשוט ומתו בחייו ולזה בן ולזה בן כשימות ראובן יטול בן הבכור פי שנים בנכסיו כאילו היה הבכור קיים ובן הפשוט יטול השליש לשון מיי' וכן הדין בבני אחים ובבני אחי האב ובכל היורשים אם היה אבי א' מן האחים בכור נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו ע"כ ואינו מבין דבריו דלא שייך בכורה אלא בבן היורש ולא בשאר היורשין:

ב הא דאמרי' דאם יצא עליהם שטר חוב דמגי בכור לומר אינו נוטל פי שנים ואינו פורע וכ"מ שאם שאר היורשים קטנים או אם אינם באין שאין בע"ח יכול לגבות אלא כפי פשיטותו כתב ה"ר יוסף הלוי דוקא בחלק הבכורה שהיא מתנה אבל בחלק הפשיטות אינו יכול לסלק עצמו ולומר לבע"ח הנה הנכסים לפניכם איני רוצה לירש כלום ולא לפרוע כלום אלא כופין אותו להטפל בדבר ולמכור אותן ולהגבותן או לשומן שהוא במקום מורישו וכמו שהמורים אינו יכול לסלק את עצמו וכתב הרשב"א ז"ל על דבריו אפשר שלא אמר אלא לרב הונא דאמר פריעת בע"ח מצוה :

לשון ריא"ז

הבכור יש לו רשות בחלק בכורתו אפי' עד שלא חלק עם אחיו לפיכך רם בא למכור לאחרים או למחול לאחיו חלק בכורתו אפי' עד שלא חלק עם אחיו הרשות בידו וכ"ש הפשוט בחלק פשיטותו כמו שביאר מז"ה בכור שחלק עם אחיו דבר אחד בשוה בין קרקע בין מטלטלין ולא נטל בו חלק הבכורה ה"ז איבד חלק בכורתו בכל הנכסים הואיל ומחל בזה מחל הכל ומז"ה אומר שלא נאמר כן אלא בשחלק סתם אבל אם פירש ואמר בזה אני מוותר חלק בכורה שכי גילה דעתו שאין דעתו לוותר חלק בכורה אלא בזה בלבד וליטול חלק בכורה בשאר כשם שבכור נוטל פי שנים כך משלם בחובות היוצאין על נכסי אביו פי שנים ואם אמר איני נוטל חלק בכורה ואיני נותן בחוב יותר מאחר האחרים מוציאין לו ומז"ה אומר שאם לא הכניס הבכור לבו בכורתו לפני בעל חובו אינו מתחייב באחריות מחלק פשיטותו הפשוט יורש שתי שדות ... בע"ח דנקטינן מבע"ח דבין הרי הבע"ח חוזר על היורש ... ממנו ... מן הלקוחות הוא חוזר וגובה מהמובחר בקונטרס הכהנים :

עין משפט

א מיי' פ"ג ופ"ג מהל' נחלות סמג עשין צו טוח"מ סי' רעז :

ב מיי' פ"ק שם. סמג שם טור ח"מ רעו :

ג מיי' פ"ב ופ"ג שם סמג עשין פב וסי' צו טוח"מ סי' רעז' ורעה וטור א"ע סי' קפ: קפג :

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' לגבי מלוה

[דף רט ע"ב]

הגהות מא"י

[א] נ"ב אומר: [ב] נ"ב לאחין: [ג] נ"ב נ"ב או כלך לדרך זו חלקו עם א' וחלקו עם ה' מה חלקו עם א' פי שנים בכל הנכסים אף חלקו עם ה' פי שנים בכל הנכסים ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו התורה רבתה נחלה אצל האחין הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ואומר ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ... ממנו והבכור ליוסף נתנה בכורה ויאמרים לדורות :

הגהות הב"ח

(א) נטל כצ"ל : (ב) נ"ב בר' אלפסי ובן מס נכסי האב בן קודם לבת כו' : (ג) נ"ב הכתוב : (ד) נ"ב כו' : (ה) נ"ב כו' : (ו) נ"ב אחד חלק כו' :

הא דקאמר והומר משום דכי תימא והיה ביום הנחילו וכו' לרבי יוחנן בן ברוקא הוא דאתא דדריש ליה לקמן לדרשא אחריתא ת"ש והבכורה ליוסף וגמרינן בפורה לדורות דהיינו לו משפט הבכורה מבכורה דיוסף דכתיב בדברי הימים ואינו אלא גלוי מלתא בעלמא דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן פלוגתייהו דרבי ורבנן הוא משום דכתיב בכל אשר ימצא לו דדרשינן מיניה שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: ובדקל קטן שהניח להם אביהן ואלים. כלומר נתעבה אפילו רבנן מודו דשקיל ביה שנים דמוחזק מיקרי לפי שעדיין שמו עליו אי נמי ארעא

תורה אור

נותן ואינו נוטל רשאי אמר רב פפא דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון כ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפירה והוו שיבולי שלופפי והוו תמרי מר סבר שבחא דממילא ומר סבר אשתני: *תאני רמי בר חמא בשאר סיפרי דבי רב °בכל אשר ימצא לו פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן וכ"ש שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהן דלא שקיל ומני רבנן היא הא דתני רמי בר חמא לא פליגא אדרב פפא דהאי שבחא דאישתני הוא כגון חפירה והוו שיבולי שלופפי והוו תמרי: *מתני' בבכורות *הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק *ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם כולם אינם נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק: ואמרינן עלה בגמרא ולא האשה בכתובתה איני והאמר שמואל בע"ח גובה את השבח א"ר אבא °מקולי כתובה שאנו כאן: ולא היבם: בכור קרייה רחמנא אמר אביי לא שאנו אלא שבח ששבחו נכסים בין מיתה ליבום אבל בין יבום לחלוקה שקיל יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם רבא אמר אפילו דבין יבום לחלוקה לא שקיל מ"ט כבכור מה בכור אין לו קודם חלוקה אף האי נמי אין לו קודם חלוקה: (א) ואי קשיא לך הא דאיפסיקא הלכתא לקמן *דיש לו לבכור קודם חלוקה התם בעיקר ממונא הכא בשבחא: א"ר פפא *הלכתא (ב) אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה א בין שגבו קרקע בין שגבו מעות *ובמלוה שעמו פלגי (א) כלומר הואיל

רש"י

כל מקום שיפול לו הגורל ולא בב' מקומות: דיקלא. דקל קטן הניח להן אביהן: ואלים. שנתעבה אח"כ או קרקע הניח להן והסקה אח"כ שירטון שהעלה זבל ונתיפה בכך: דכ"ע. בין רבי בין רבנן מודו דשקיל דעדיין שמו עליו: בחפירה. שהניח להן שחת ונעשה אח"כ שיבולים: שלופפי. דקלים: אישתני. רבנן סברי דנשתנה העשב לחטין וכן הפרחים לתמרים דהוי שם אחר ודבר אחר: בשאר סיפרי. סיפרי [דבי רב] היינו ת"כ כל ספר ויקרא קרוי ספרי. שאר סיפרי [א] מוידבר וישלחו מן המחנה עד סוף הספר: מקולי כתובה. שהקילו בכתובת אשה יותר מבע"ח: בכור קרייה רחמנא. דכתיב והיה הבכור משמע דקאי על יבמה יבא עליה דלעיל מיניה: אין הבעל נוטל בראוי. כגון נחלה שנפלה לאשתו לאחר מיתתה אבל ראוי דלעיל כגון חפירה והוו שיבולי שלופפי והוו תמרי פשיטא דשקיל דהא מיד כשמתה אשתו זכה בנכסים וכי אשבחו ברשותיה אשבחו: ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי. כגון חפירה והוי שיבולי כו' דאישתני כרבנן דרבי. אבל לא אישתני כגון דיקלא ואלים וכו' אפילו רבנן מודו דשקיל אבל השביחו יתומים אפילו לא אישתני בכור אינו נוטל בו והיכא דמית בכור בחיי אביו בני הבכור יורשין חלק בכורתו עם האחין: ולא במלוה. ואפילו בשטר בין שגבו קרקע באותה מלוה בין שגבו מעות דלאו הנהו מעות ולא האי קרקע שבק להו אבוהון והוו ראוי (מיד) מיהו אי שקיל עליה משכון פשיטא דשקיל בה בכור פי שנים דבע"ח קונה משכון: ובמלוה שעמו. שנתחייב הבכור לאביו: פלגי. חלק בכורה יחלוקו ביניהן

ואסקה שירטון שהביא הנהר תבן וקש ממקום אחר כשעבר על אותו שדה ונעשה זבל ונתעלה השדה והשביחה בכך: (ג) הניח פרה. מעוברת אף על פי שהוכר העובר כחפירה והוו שיבולי הוו לרבנן ואין נוטל בולדות פי שנים: חפירה. שחת שלא הביא שלים ונעשית שבלים אי נמי דקלים שהפריחו ואחר מיתת אביהם נעשו תמרים רבי סבר בהאי שבחא דממילא שבח בלא טורח היתומים ובלא הוצאה כבמוחזק בחיי אביהן הוא והבכור נוטל פי שנים ורבנן סברי [כיון] דאישתנו שמם דמעיקרא לא שבלים מיקרו ולא תמרי מיקרו ולא מיקרי מוחזק בחיי אביהן אלא ראוי והיינו נמי דתני רמי בר חמא דבכה"ג הוי שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן: בשאר ספרי דבי רב. קרי למדרש של וישלחו מן המחנה עד סוף ואלה הדברים. ספרא דבי רב היינו תורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא. מכילתא קרי למדרש של ואלה שמות מהחדש הזה עד סוף הסדר: נראה לי דפרה רועה באפר ונתפטמה כדיקלא ואלים היא ונוטל בה בכור פי שנים והא דפליגי רבנן עליה לעיל היינו בשילדה דוקא דאין לך שבח דאישתני גדול מזה: גרסי' בגמ' [דף קכד:] אמר רבא אסור לעשות כדברי רבי ואם עשה עשוי סבר מטין איתמר. מטין בני הישיבה לדעת רבנן וכיון דלא איפסיקא הלכתא כוותייה בהדיא אם עשה כרבי עשה אי נמי מטין לדעת רבי וכיון דרבים פליגי עליה ולא איפסיקא הלכתא כוותייהו להדיא אסור לעשות

הדין כמותו לכתחלה ואם עשה הדין כמותו עשוי ומדלא הביאה הרב ז"ל בהלכותיו משמע דהכא לענין חפירה ושלופפי לא קי"ל כוותיה וכ"כ ר' שמואל ז"ל דלא סמכינן אהאי פסקא אלא אפסקא בתרא דגמרא שהביאו הא דרב פפא דבסמוך דלא כרבי בענין מלוה ונראה לי דהוא הדין בשלופפי וחפורי דבתרוייהו בשוה פליגי רבנן עליה דרבי וכי היכי דבמלוה לא אמרינן אם עשה עשוי אלא אינו נוטל אמרינן בשוה לד ה"ה הכא ומיהו משום דההוא פסקא דרבא לאו אהא בלחוד אמרה אלא כללא הוא בכוליה תלמודא חזו רבוותא למפסקא (*להך דרב פפא): ואע"ג דאיכא (ד) חדא דנפקא מכללא לא מפריך מש"ה כללין דה"נ איפסקו בכמה דוכתין דלא כרבי אפי' מחבירו ולא מפריך מש"ה כללא דקי"ל הלכתא כר' מחבירו וה"ה הכא גבי חבריו פסקינן הכא כרבא דאמר מטין ואם עשה כרבי עשה היכא דלא איפסקא הלכתא דלא כוותיה כי הכא דפסקינן דלא כוותיה משום פסקא דרב פפא דבסמוך וכן פסק ר"ח ז"ל: [ב] בראוי. גמור כגון שמתה היא בחיי אביה ואח"כ מת אביה אין הבעל יורש נכסים מחמת אשתו מפני שנכסים אלו לא הוחזקו לאשתו אלא ראויים היו לה אבל נכסים שהיו ברשותה והשביחו אחר כך זה ברור שהבעל נוטל אותו שבח לכ"ע אפילו חפורי והוו שבולי שלפופי והוו תמרי ואפילו היכא שנפלו לשאר יורשין עמה נכסים מאביה או מאבי אביה ולא הספיקו לחלוק עד שמתה. הבעל נוטל בשבח שהשביח אח"כ כמו שהיתה היא נוטלת (ס) דבבכור בלחוד משום דמתנה קרייה רחמנא ואינה זוכה בשבח עד לאחר חלוקה אבל אשה זו יורשת היא חלקה כחלק אחד מן הפשוטים שנוטלים בשבח כך היא נוטלת בשבח ואף הבעל כמותו וזה פשוט. כך העלו כל המפרשים: ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה. לאו למימרא הא בעל נוטל מדלא ערבינהו ותנינהו לבעל ובכור בהדי הדדי דהא לא מצי לערבינהו שהרי חלקו בדיניהם לענין שלופפי והוא תמרי ועוד דהא דמלוה גבי בכור מתנייא לעיל ולענין שאינו נוטל בראוי לא צריך למימר דמשנה שלימה היא בבכורות (דף נא:) דאינו נוטל בראוי כבמוחזק אבל גבי בעל לא מלינו משנה ולא ברייתא אלא מימרא דר' אבהו [ג] לעיל ולפיכך נקטיה רב פפא הכי אבל מ"מ דינייהו שוה במלוה והכי מוכח בהדיא בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מב:) דתניא התם הכא את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה אין אשה נותנם ליורשיה ולא לבעל והתם מקשה ומתרץ תלמודא [בדף מג.] לאוקומי כי הכא בין בגבו קרקע בין בגבו מעות דאינו נוטל בעל משום דראוי הוא כי הכא דלאו הני מעות שבק אבוהון ולא האי קרקע שבק ומדמקשו התם לאוקומי פלוגתייהו בבעל כפלוגתייהו הכא בבכור ש"מ דלא שני להו דאי הויא מלוה מוחזקת לענין בעל היכי מקשו ממאי דאמרינן בבכור שאני גבי בעל דמוחזקת היא אלא ודאי לענין מלוה ראוי הוא בין בבכור בין בבעל וכן כתב רב

שלטי הגבורים

א פא דאמרי' אין הבכור נוטל פי שנים במלוה דוקא במלוה בלא משכון אבל עם משכון פי' רשב"ם שנוטל פי שנים דכמוחזק דמי אפי' משכנו בשעת הלואתו ואם מלוה על משכונא של קרקע באתרא דלא מסלקי שקיל בה פי שנים ובאתרא דמסלקי לא שקיל ופי' ה"ר יוסף הלוי הא דשקיל באתרא דלא מסלקי דוקא בדלא מטא זימנא בחיי אבוהון דאז כקרקע דמי כיון דלא מצי לסלוקי אבל מטא זימנא בחיי אבוהון לא שקיל ורשב"א פי' הא דלא שקיל באתרא דמסלקי היינו באתרא דמסלקי מיד אבל בשאר המקומות דסתם משכונתא שתא הוי כמכר לעולם ואפילו לאחר הזמן וכשהמשכן פודה משבינן ליה כחוזר ולוקח וכ"ש באתרא דלא מסלקי אפי' אחר שהגיע זמנו ע"כ והא דאינו נוטל באתרא דמסלקי לכאורה נראה דאפילו בגוף השדה הממושכן אבל הרא"ד פי' דלאו אגופא דמשכנתא קאמר אלא אפירי דאכיל מההוא משכנתא בנכייתא דהוי כמו שבח ואין הבכור נוטל פי שנים בשבח אבל כי גבו מהאי ארעא שקיל פי שנים ומיהו אם גבי מעות לא שקיל בה פי שנים דזוזי לא מוחזקי נינהו אבל באתרא דלא מסלקי כיון דקנה להו ארעא לפירי כמאן דקנה ליה גופא דארעא דמי. ע"כ:

טעות הוא וכד"ס וכד"ק וריו"א ליתא

הגהות חו"י

(א) כ"ב נ"ע בגמ' ליתא רק פלוגו ופי' רשב"ם כמ"ש הרי"ף בתר הכי ויש לדחוק ולומר דהוא שינוי ג"כ דרי"ג פליגי ור"ל שהולקים כדרך עולם שבכור נוטל פי שנים:

הגהות מא"י

[א] ספרי קרי למדרש של ספר וידבר ויסלחו: [ב] נ"ב אין הבעל נוטל: [ג] נ"ב פי' דנוטל בראוי:

הגהות הב"ח (א) (ואי קשיא לך כו' התם בעיקר ממונא הכא בשבחא) תא"מ ונ"ב גי' אלפסי ישן וליתא להא דרבא דהא איפסקא הלכתא בהדיא דיש לו לבכור קודם חלוקה. וכן כתוב בפסקי הרא"ש: (ב) נ"ב אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור כצ"ל [וכ"ה בגמ' וברא"ש]: (ג) נ"ל אבל הניח פרה מעוברת ונ"ב בגמ' ת"ר הבכור כו' או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל פי שנים כו'. מני רבי היא כו' אלמא דלרבנן אינו נוטל בולדות פי שנים. ומיהו הרמב"ם בפי"ג מהל' נחלות פסק דנוטל פי שנים וכבר נתן הרב המגיד טעם לדבריו ע"ש: (ד) נ"ב דוכתא: (ס) דלא אמר דאינו נוטל בבכור בלחוד אלא משום כו': (ו) סבירא ליה דאמר כצ"ל: (ז) דנפשיה כצ"ל: (ח) שהמלוה מוציא. ומעשה כצ"ל ותי' כי נמחק:

המאור הגדול

[דף קכה ע"א] אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לר"נ קשיא לטעמייהו דבני מערבא קאמרי ולן לא סבירא לן דלרב' ס"ל כרבנן דפליגי עליה דרבי וסבירא לרב' אליבא דרבנן בין קרקע בין מעות כולן ראויים הם ואין הבכור נוטל בהם נמצא שאין הבכור נוטל במלוה לעולם וכ"ש ברבי' הלכך לא קשיא לי' ממעשה דסבתא למירמא דידיה אדידיה. תדע דהא רבה הוא דאמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינה גובה מנכסים משועבדים אלא מנכסים בני חורין מ"ט שעבוד' לאו דאורייתא וכיון דשעבודא לאו דאורייתא אלמא בין גבו קרקע בין גבו מעות הכל ראוי הוא ואין הבכור נוטל בהם אלמא רבה כרבנן סבירא (ו) דאמרי אין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות והכי נמי איקימנא להא דרבה התם בסוף פ' גט פשוט ולרב נחמן נמי אשכחן דסבירא ליה כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית כדאמרינן לעיל בגמרא רב נחמן דידיה אמר מותר לעשות כדברי רבי דסבר הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו וכשם שהוא נוטל לר' בין במלוה בין ברבית כך הוא נוטל בין גבו קרקע בין גבו מעות שהכל מוחזק הוא הילכך ליכא למירמא דידיה אדידיה מדאמר רב נחמן יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח חוזר וגובה אותה מהם אבל אליבא דבני מערבא דס"ל כרבנן ואמרי' דאית להו לרבנן בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית שזה מוחזק וזה ראוי לדידהו הוא דאיכא לאיפלוגי בין גבו קרקע לגבו מעות כי היכי דמפלגינן בין מלוה לרבית דלרב' אליבא דבני מערבא ס"ל שהקרקע מוחזק ולא המעות מפני ששעבוד המלוה על הקרקע לגבות מן היורשין ומן הלקוחות ולא על המעות: ולרב נחמן אליבא דבני מערבא ס"ל שהמעות מוחזקי' ולא הקרקע לפי שהמעות הלוהו ולא הקרקע ובין מר ובין מר אליבא דנפשייהו כולהו לא סבירא להו כבני מערבא אלא כל חד וחד כמעמיה כדאמרן אבל אנן השתא קי"ל כרבה אליבא (ז) דנפשיהו דסבירא ליה אליבא דרבנן בין קרקע ובין גבו מעות אין הבכור נוטל בהם שהכל ראוי הוא וקי"ל כרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם הב"ח חוזר וגובה אותה מהם ולא קשיא הלכתא אהדדי. וטעמא דמילתא כדאמרינן בפסחים שאני התם דא"ל כי היכי דמשעבדנא לאבוכון משעבדנא נמי לב"ח דאבו ון מדרבי נתן ואי קשיא דבני מערב' ארבני מערבא למעמיה דרבה דאמר גבו קרקע יש לו וגבי עובדא דסבתא אמרינן דבעל לא ירית ומפרש רב' טעמייהו דאי קדמא סבתא ובינה זבינה זביני אלמא ראוי הא · הא לא קשיא דרבה דאמר מסתברא טעמייהו דבני מערבא טעמא דנפשיה קאמר שנראו לו דברי דבני מערבא משום הדין טעמא דאי קדמה סבתא וזבינה זבינה זביני אבל אין זה עיקר טעמם של בני מערבא אלא יש לומר משום דלא סבירא להו דרב הונא דאמר כל האומר אהריך כאומר מעכשיו דמי הילכך בידוע שהנכסים של סבתא ראויים היו לבתה ולא היו מוחזקים כלל. והחוא שמעתא דפסחים הואיל ואתאי לידן תמיהא לן מילתא האיך לא הוכיר הרי"ף ז"ל ממנו כלית פלוגתא דאביי ורבא בבעל חוב ומאי דצריך עלה מסוגיא דשמעתא דהתם לענין הדין במקום הראוי לו:

מלחמת ה'

אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא לטעמייהו דבני מערבא קא אמרי' ולן לא ס"ל וכו' עד ואי קשיא לך שנראו לו דברי בני מערבא וכו': אמר הכותב השיב ה"ר אברהם ברבי דוד ז"ל ואמר בכאן הפסיד דבריו ויצא מן הדרך והפליג הים לו לומר טעמייהו דבני מערבא במלוה שהיה מוחזקת משום דסבירא להו שעבודא דאורייתא ודבר תורה גובה מן המשועבדין הלכך ליכא למימר אי קדם וזבין זביניה זביני שהמלוה מוציא (ח) כי מעשה דסבתא דהתם אי קדמה וזבינה הוו זביני לגמרי ואינה יכולה להוציא מיד הלקוחות כר' שמעון בן גמליאל:

מהר"ם (א) ובלישנא קמא דרב אלפס: (ב) והלכך אם אמר איני נוטל ואיני נותן ר"ה דאין שומעין לו שמא יחזור ויזכה קמ"ל לא וכו':

א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה טוש"מ סי' רמח:

רב אחא משבחא גאון ז"ל בשאלתות פרשת וירא בלק דהתם שאיל בעל אי ירית מלוה ואמר ה"ש דא"ר פפא הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואין הבעל נוטל במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות הכא מפורש דס"ל דאף במלוה ראוי לגבי בעל וכן עיקר וכן דעת הר"י אלפסי ז"ל ואף ר"ח ז"ל כן כתב התם פרק שור שנגח אליבא דרב פפא דהכא נזקיה ליורשיה ולא לבעל בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ולענין כתובת אשה ובע"ח [כתבו] האחרונים כולם וגם הרבה מן הראשונים דמלוה מוחזקת היא אצלם וכתובת אשה גובין ממנה ואע"ג דבכל דבר בעלמא קרינא למלוה נר מצוה ראוי בהכי שאני וטעמא משום דקי"ל כר' נתן דאמר [פסחים דף לא.] מניין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מניין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו וכתירץ רבא אליבא דר"נ פרק כל שעה (שם) אפילו לטעמיה דרבא דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה דכי היכי דמשועבד האי קרקע לזה ה"נ הוא משועבד לבע"ח שזה חייב לו וכיון שזה גובהו חשבינן ליה כאילו הוא מוחזק בידו מעיקרא כיון דשעבודיה מעיקרא על אותו קרקע א"כ השתא דתקון רבנן

(א) הואיל וישנה תחת ידו יש לו בה חלק בכורה דמוחזקת היא ואיכא מ"ד מלוה שעמו פלגי לה אחוה בהדיה דשקיל איהו פלגא חלק בכורה ואידך פלגא פלגי לה אחוה בשוה דמספקא לן אי הויא לה מוחזקת אי לא דאיכא למימר כיון דישנה תחת ידו הויא לה כמוחזקת ושקיל ליה כוליה ואיכא למימר כיון דלא מטי לידיה דאבוה כמלוה דעלמא דמיא ולית ליה ולא מידי הילכך שקיל פלגא: ההוא דאמר *נכסאי לסבתא ובתרה לירתיה (ג) הויא ליה ברתא דהות נסיבא *ושכיבא בחיי סבתא בתר דשכיבא סבתא אתא בעל קא תבע

רש"י

ביניהן: איהו מעכב פלגא. ויהיה לאחיו פלגא: דהוי ממון המוטל בספק. דאין ידוע אי הוי מוחזקת אם לאו כדמסיק ואזיל: לסבתא. לזקנתי אני נותן כל נכסי: ובתרה ליורשי. אחרי מות זקנתי לא יירשו יורשיה כגון בנה ובתה ואחיה אלא יורשים שלי כגון בני ובתי: ה"ל להוא גברא ברתא. בת אחת: שכיבא ההיא ברתא. בחיי בעלה ובחיי סבתא ואחר כך שכיבא סבתא: בתר דשכיבא סבתא אתא בעל וקא תבע. לפי שבשעת הנשואה היתה הבת

דף קכח.

גמ' ה"ג ושכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא נתר כו' (ג"א)

בתראי למגבא ממטלטלי דיתמי גביא נמי ממלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות וה"ה בע"ח וכ"ש הוא דעדיף טפי משום נעילת דלת טפי מאשה כדאמרינן [יבמות דף קיג.] יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכן כתב ר"י אלפסי ז"ל בכתובות גבי לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה ומלוה שיש עליה משכון מוחזקת היא דבע"ח קונה משכון ובכור נוטל בה פי שנים וה"ה למשכנות קרקע באתרא דלא מסלקי וכדאיתא בפרק איזהו נשך (דף סז:) ובמלוה שעמו פלגי. שהכן בכור חייב לאביו והא הוא מוחזק בה וגם אפשר לומר דאביו נמי מוחזק בה שהרי הבכור רוצה לשעבד נכסיו לאביו כדי דלשקול איהו פי שנים או דילמא ל"ש מלוה שעמו משאר מלוה והוי ממון המוטל בספק וחולק עם אחיו חלק הבכורה אבל אין לפרש פלגי כבשאר נכסים שיטול הבכור בחק מלוה פי שנים (א) דא"כ הכי הוה ליה למימר ובמלוה שעמו נוטל:

גרסינן בגמ' [דף קכד.] יצא עליהם שטר חוב נותן פי שנים ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי. אע"פ דבירשו שטר חוב איהו נוטל פי שנים כדאמרן משום דהו"ל ראוי מיהו לענין פריעת חוב אביהם שנפרע מהנכסים הנשארים לאביו הוא יתן פי שנים כי היכי שנוטל מן הנכסים פי שנים שהרי הנכסים משועבדים לחוב: אם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי. כלומר אע"ג דיש לו [דף קכו:] לבכור קודם חלוקה דין וכח בבכורתו הן למכור הן למחול כדלקמן לא תימא זכות גדול זכתה לו רחמנא כירושה דעלמא שאע"פ שאמר אי אפשי בה יכול לחזור בו *ואפילו פרעו אחיו במעות זהו דעת התוס' ודעת הראב"ד ז"ל (ב) לא היא דהכא גבי בכורה מתנה קרייה רחמנא דאמר לתת לו ומחילה קלילא סגי בה וכיון שאמר איני נוטל די ולפיכך רשאי הוא לומר כן ולא חיישינן שמא יחזור בו דתו לא מצי למהדר הלכך לא יתן אלא כנגד פשיטותו ומיהו גם מחלק הפשיטות נראין הדברים שאם אמר איני רוצה ליטפל בו הורידוהו בנכסים ועשו לו שומא רשאי והוא הדין לכל נוה שא"ר הרי נכסי לפניכם עשו לו שומא והורידוהו בהם אין כופין אותו ליטפל בהם ומיהו יקבל חרס שאין לו מעות לפרוע לו וכן דעת הגאונים ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל: שהניח נכסיו לזקנה ואחריה ליורש שלה והוה לה לאותה זקנה בת דהוה נסיבא ומתה

ע' בטור ובבעל התרומות דמוכח מהם דדוקא שפרעו במעות ועי' בסמ"ע רע"ח ס"ק כ"ט טעם לזה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מ"ש שעמו פי': (ב) נ"ב משמע מלשון זה שאמר הנותן שאחר סבתא יהיו הנכסים ליורשיו של נותן ובספרים שלנו גרסי' אמר לירתאי וכן הוא בפסקי הרא"ש אבל באלפסי ישן גורס ובתרה לירתה הויא לה ברתא כו' וכן גורס לקמן בדברי הרי"ף סוף פ' זה וכוה גי' הגאונים כמ"ש הרב המגיד פי"ב מהל' זכייה ועי' בדברי נ"י: (ג) ורבה כנ"ל: (ד) מאי שנא כנ"ל:

מלחמת ה'

ועוד ובמעשה דסבתא כתב הרי"ף דלית הלכתא כרב הונא דאמר כל האומר אחריך כאומר וכו' אדחיא לה דרב הונא ורב הונא נמי לא פליג אהאי: אמר הכותב ותמה על עצמך מ"ט אין לשני אלא מה ששייר ראשון הואיל ואמר מעכשיו יקנה ואם יש בלשון אחריך שמה ששייר הראשון יקנה מעכשיו א"כ במשנתינו דמכר האב מכורין עד שימות למה אין במשמע שאם משייר כלום יקנה מעכשיו מ"מ אחריך דשאני ומ"ם אחרי דלא שאני ליה ואדרבא כל לגביה נפשיה הוה לן למימר הכי משום דנפשיה עדיף ועוד משום דיד בעל ...נה ועוד למה אין הבעל יורשה מכיון שמתה סבתא ולא מכרה היגלי מלתא דמשעת מתנה ...א ואע"פ שהיתה יכולה למכור שאפי' פי' לו כדבריך ואמר כשתרד בנכסים ששייר לך ראשון ...ק הוא ולא מצינו תנאי במעכשיו שיבטל כלום מן המעשה והוא שיתקיים ואפי' לענין גיטין ...תינה לגמרי כיון שנתקיים תנאי דמעכשיו ואע"פ שנתקרע הגט או שאבד אי נמי שמת הוא ...עוד כי כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לדברי הכל היאך אמר רב נחמן בר יצחק דרבי ...לאו כקנין הגוף דמי הא מכיון שכל האומר אחריך כאומר מעכשיו ולית ליה אחריך שאני ...ניה מיד הלקוחות שהרי קנה מעכשיו ועוד גבי אתרוג למה יצא אליבא דרבי והרי קנאו ...והראשון אין לו בו כלום ואע"פ שהוא נתנו לו לצאת בו כיון שאם מכרו אינו מכור ואם ...כור לא קרינא ביה לכם אלא ש"מ שהאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי והאחרון לא קנה ...בו ראשון וקנינו קנין כדאמרן לעיל אבא לגבי ברא אמולי אמיל הכא נמי אמולי אמיל נותן ...ן כי היכי דליפוק ביה דלמא כי יהביה ניהליה וקרינא ביה לכם אע"פ שאינו יכול למוכרו ...ב אחא בר רב עוא לדברי ר' יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני והראשון ראוי ליורשו ...ראשון שירושה אין לה הפסק והרי אין כאן ירושה שהשני קונה מעכשיו וכיון שקונה מעכשיו ...ירושה שלא חלה עליו שם יורש קודם לאהרון אלא האחרון קונה מעכשיו והראשון אינו יורש ...ר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי ולאו כולי עלמא סבירא להו כרב הונא ואע"ג דאליבא ...עיל אלא אמר רבא כדשלא רב אחא בר עוא להו למימרא דאיהו סבר בלשון אחריך אין לשני ...וס אלא לומר שהדין דין אמת כשאין בו לשון מעכשיו ומה שכתוב כאן ולא תתמה הם אנו ...שתתבטל המתנה ואע"פ שאמר מעכשיו דהא גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו שהוא כותב ...ר מיתה וס"ל לר' יוחנן שאפשר שתתבטל המתנה כגון מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי ...המתנה ולא קנה לוקח דברים בטלים הם שאעפ"כ לא נתבטלה המתנה וכל היורש מכחו של ...ע"פ שלא קנה לוקח משום דקנין הפירות של אב מנעו מ"מ בן הבן יורש כמו שהורש בעל ...ומעתה אף כשאין לו בן כל היורש אינו יורש אלא מכחו ונמצאת המתנה קיימת אע"פ שהאין ...עוד שאין אחריך דומה למשנתי' דמכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב משום דליתיה לבן ...ראשון ואיתיה לשני אמאי אינו מוליא אלא עיקר טעמו משום דאחריך שאני כמ"ש א"כ ואעפ"כ ...קשינו אנו עליו מ"ש אחריך מאחריך ומה שפירש במשנתינו שנעשה כאומר לו כשתקנה הפירות ...קנה לך גם הגוף מהיום ולאותו זמן אינו כלום דהא בפ' החובל גבי אימיה דרב שמואל בר אבא ...שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוליא מיד הלקוחות מן הדין לר' יוחנן דאמר ...כקנין הגוף דמי אלמא לאו משום שנעשה כאומר לו הוא: ועוד כל זה אינו מן הטעם שכתבתי ...מכחו של בן יורשין אותה הרי הודית שמתנתו קיימת ואפי' בקבר קנה במיתת האב וכיון שכן ...מלתא שקנה מהיום ולמה אין מקחו של לוקח קיים וצריך הוא לחזר אחר טעם אחר:

המאור הגדול

ובמעשה דסבתא כתב הרי"ף ז"ל דלית הלכתא כרב הונא דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ודייקי' מינה טעמא דאמר אחריך הא אמר מעכשיו מוחזק הוא ובעל ירית ליה ולדידן לא מסתברא לן מאי דאמר הרב דעד כאן לא אדחיא דרב הונא אלא משום דכיון דאי קדמא סבתא וזבנא זבינה זביני ראוי הוא: אבל בכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לא אדחיא לה דרב הונא ורב נמי לא פליג אהאי דאי קדמא סבתא וזבנה זבינה וביני לא אשכחן אמורא דפליג עליה דהא בין לר' יוחנן בין לריש לקיש קיימא לן הלכה כרשב"ג אלא קסבר רב הונא דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני כיון דהשתא מיהא הא לא זבינה וכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי מוחזק הוא ולא ראוי ובעל ירית לה. (ג) ורבא דמפרש טעמייהו דבני מערבא אליבא דנפשיה ס"ל כל היכא דאי קדים וזבן זבינה זביני לאו מוחזק הוא אלא ראוי הילכך אע"ג דאמר מעכשיו נמי ראוי הוא. ואל תתמה אם אנו אומרים שאפשר שתתבטל המתנה ואע"פ שאמר מעכשיו דהא גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו שהוא כותב לו מהיום ולאחר מיתה סבירא ליה לר' יוחנן שאפשר שתתבטל המתנה כגון מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב שנתבטלה המתנה ולא קנה לוקח מאדר שלא היה שם הבן שהוא עומד במקום אביו אף אתה אל תתמה על זה שאנו אומרים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ואפילו הכי אפשר שתתבטל המתנה דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני הילכך לא שנא אמר לה אחריך סתם ולא שנא אמר לה בפירוש מעכשיו ראוי הוא מאחר דקיימא לן כבני מערבא וכטעמיה דרבה דאסתבר ליה טעמייהו. וא"ת (ד) מה שאמר הכא בהא דאמרי' אע"ג דאמר לה מעכשיו אי קדמה סבתא וזבנה זבינ' זביני. ומ"ש גבי כות' נכסיו לבנו לאחר מותו דאמרינן מכר האב מכורין עד שימות ותו לא: תשובתך משום דאמרינן בההוא שמעת' אחרי' שאני: ותו אמרינן אלא אחריך נמי תנאי היא כלומר בין לר' יוחנן בין לריש לקיש אחריך שאני ואפי' אמר ליה מעכשיו אפשר שימכו' ויאכל הראשון ואין לשני כלום שכיון שאמר לראשון נכסי לך גוף ופירו' הקנה לו כשם שהיו קנויי' לנותן האומר לו נכסי לך ואף על גב דאמר ליה ואחריך מעכשיו לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון והרי הוא כמי שאמר לו כשתרד בנכסים שישייר לך הראשון קנה מהיום: וכן אתה מפרש בהא דקאמר ר' יוחנן מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב לא קנה לוקח: ואף על גב דא"ל מהיום נעשה כאומר לו כשתקנה הפירות לאחר מיתה קנה לך גם הגוף מהיום ולאותו זמן. ואם מת בחיי האב ולא הניח בן לא קנה לא זה ולא זה. והא סברא דאחריך שאני לרשב"ג אית ליה לרבי לית ליה. ואע"ג דאמר רב נחמן בר יצחק עד כאן לא פליגי רבי ורשב"ג אלא דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי. עיקר הטעם לרשב"ג היינו טעמא דקנין פירות כקנין הגוף דמי משום דאחריך שאני שאלמלא זה הטעם שאנו אומרים אחריך שאני אין כח בטעם קנין פירות כקנין הגוף דמי שימכור הראשון ויאכל ויסלק השני מן הנכסים דאפי' לר' יוחנן דאית ליה האי סברא לא פליג' אמתני' דתנן מכר האב מכורין עד שימות ותו לא. וכי תימא דילמא שאני התם במתני' דהא אמר ליה מהיום הא אמרי' דלכ"ע כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אלא מאי אית לך למימר בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש אחריך שאני שכיון שאמר לראשון נכסי לך וגוף ופירות הקנה לו לומר שאם מכרן מכורין אליבא דרשב"ג וזהו טעם קנין פירות כקנין הגוף דמי האמור כאן לדברי רשב"ג משום דאחריך שאני וכיון דהלכתא כרשב"ג [לית] הלכתא כההיא מתניתא דקתני יהזרו ליורשי נותן ולא מתרצא לעולם כר' יוחנן אלא כריש לקיש סבירא ליה לההוא תנא קנין פירות דלאו כקנין הגוף דמי וסבירא ליה נמי דלא אמרינן אחריך שאני ומשום הכי לא קיימא לן כההיא מתני' אלא כההוא דקתני יחזרו ליורשי ראשון: ויש מי שאומר דלא אמרינן הכי אלא

כשמת שני בחיי ראשון אבל אם מת שלישי בחיי שני יחזרו ליורשי שלישי ולפי שהפרש יש בין שני לשלישי שהשני סופו להסתלק מן הנכסים לגמרי בשעת מיתתו ולא להניחו ליורשיו דהא אפסקיה ממתנתו בשאמר ליה ואחריך לפלוני שהוא השלישי: ומשום הכי כשמת בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון שא"ל נכסי לך וקנין פירותיו כקנין גוף מטעם אחריך שאני אבל השלישי שלא הפסיקו ממתנתו אם מת בחיי שני יחזרו נכסים ליורשי שלישי כדאמרינן במעשה דסבתא דאילו הוה ליה ברא לברתא ירית ואמר לירתי ואפי' לירתי ירתה הכא נמי לשלישי ואפילו ליורשי שלישי. ויש מי שאומרים שאם מת שלישי בחיי שני יחזרו נכסים ליורשי שני כדין מת שני בחי ראשון שהנכסים חוזרים ליורשי ראשון לפי שדין זה כדין זה ואין להפריש ביניהם דעד כאן לא קאמרינן לירתה ולא לירתי ירתה אלא מפני שיורשי יורשין כולן בכלל היורשין הן מה שאין כן ביורשי שלישי שאינם בכלל שלישי ודעתי מכרעת כלשון הזה האחרון מפני שמצאנו לו סיוע בתוספתא מת השלישי עד שלא מת השני השני אוכל פירות ואם מת השני יחזרו ליורשי נותן וזו שנויה אליבא דרבי אבל אליבא דרשב"ג יחזרו ליורשי שני וא"ת לר' דאמר יחזרו ליורשי נותן מ"ש ממתני' דהכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה דפרישנא דלא פליג רבי יוחנן אלא כשמכר הבן אבל כשהוריש לא פליג וכן פי' ה"ר שמואל מרמרו"ג והלא האב במשנתינו כמו הראשון בברייתא לדברי רבי ששניהם אין להם אלא אכילת פירות והבן במשנתינו כמו השלישי בברייתא ששניהם יש להם קנין הגוף מאחר שאנו אומרים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לדברי הכל וא"כ מ"ש הבן שהוא מוריש ליורשיו והשלישי אינו מוריש ליורשיו. יש לנו להשיב אע"פ שכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי שאני היכא דאמר בפירוש מהיכא דלא אמר בפירוש וכל זה שטרחנו לתקן דברי רבי ודברי ר' יוחנן שאין הלכה כמותן ולהעמיד פי' הרב שמואל ז"ל אבל אליבא דהלכתא כל האומר אחריך כאומר בפירוש מעכשיו דמי ואחריך שאני ויש שמוחקין מן הספרים אלא אחריך תנאי היא ולא גרסי אלא תנאי היא ועיקר הגירסא היא כמו שנכתב ברוב הספרים אלא אחריך נמי תנאי היא כלומר בין לר' יוחנן בין לריש לקיש אחריך תנאי היא דלרשב"ג סבירא ליה אחריך שאני ומש"ה אין לשני אלא מה ששייר הראשון בלבד ואיהו בודאי סבירא ליה יחזרו נכסים ליורשי ראשון ורבי נמי אפשר דס"ל כההוא תנא דאמר יחזרו ליורשי ראשון ומשום דס"ל קנין פירות כקנין הגוף דמי כר' יוחנן ואע"ג דלא ס"ל אחריך שאני אבל הך תנא דאמר יחזרו ליורשי נותן ההוא בודאי דלא כרשב"ג דהא לא ס"ל אחריך שאני ואיכא לאוקמה כרבי דאית ליה האי סברא דלא אמרה אחריך שאני ואיכא למימר נמי דס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ומש"ה יחזרו ליורשי נותן נמצאת אתה אומר לר' יוחנן ודאי תנאי היא דההוא דקתני יחזרו ליורשי נותן לא אתיא לעולם אליבא דיו: וריש לקיש מתרץ להו לתרוייהו כטעמיה בקנין פירות ובאחריך שאני פליגי כרבי ורשב"ג מיהו ר' יוחנן וריש לקיש בהא פליגי ר' יוחנן סבר כי היכי דמשום טעמא דאחריך שאני הוה ליה קנין פירות דראשון כקנין הגוף גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו נמי אע"ג דליתיה להאי טעמא דאחריך שאני נפקא מינה שאם מכר האב אינן מכורין אלא עד שימות אבל לעולם אמרי' קנין פירות כקנין הגוף דמי שאם מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב לא קנה לוקח וריש לקיש סבר לעולם לא אמרי' קנין פירות כקנין הגוף דמי אלא היכא דאיתא למטעמא דאחריך שאני אבל כי ליכא אחריך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקנה לוקח. ומשום הדין טעמא קי"ל כרשב"ג וקי"ל כריש לקיש ולא קשיא הלכתא אהדדי. ומאי טעמא אמרי' כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי מפני שסמכו ענין לו כשם שמתנת הראשון מעכשיו כך מתנת השני מעכשיו שהרי כך אמר להם נכסי לך ואחריך לפלוני כדאמרי' בגט פשוט ופלוני ערב גובה מנכסים משעבדים דשייך בשעבודא דשמרא ה"נ כשאמר ליה ואחריך לפלוני מוסף על ענין ראשון שהכל מעכשיו ולעולם אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד ואי אמרת כיון דקי"ל כרשב"ג וכדשלתו מתם דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני. למאי כו' איצטריך לן השתא כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ומאי נפקא לן מינה. נפקא לן מינה שאם פירש ואמר על מנת שלא ימכור הראשון ויאכל הוה ליה מוחזק ובעל ירית ליה ואע"ג דלא אמר ליה בפירוש מעכשיו משום דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי. ואמרי' בכי הא לירתה ואפי' לירתי ירתה ואפי' בבעל. וה"ר שמואל מרמרו"ג ז"ל גרים במעשה דסבתא ובתרה לירתי ואנן לא גרסי' אלא ובתרה לירתה ונ"ל דאי אמר ובתרא לירתאי לא אמרי' בכי הא דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני כדאמר במעשה דרב ביבי אפי' רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא אמר ויורש נמי כרעיה דאבוה הוא. וא"ת למאן דגרים ובתרה לירתה למאי כו' איצטריכא ליה למימר הכי נישתוק מינה ואנא ידענא דבתרה לירתה ויש לומר נפקא מינה דלכתחלה לא תמכור כדקתני רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואוקימנא לכתחלה:

תוספתא האומר תנו שדה פלוני לפלוני ואם מת פלוני לפלוני ראשון אוכל פירות ואם מת ינתנו לשני השני אוכל פירות ואם מת ינתנו לשלישי מת השני עד שלא ימות הראשון הראשון אוכל הפירות ואם מת ינתנו לשלישי מת השלישי עד שלא ימות השני השני אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי נותן הראשון אוכל פירות ומוכר קרקע דברי רבי רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד כך מצאנו בתוספתא ויאיכא

ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי הזקנה ואח"כ מתה הזקנה אתי בעל ותבע הירושה מפני שהיא היורשת מאותן נכסים והוא בעלה וראוי ליורשה שלאו ממערבא דאם יש לה[לבת]בן או בת או שאר יורשין וכגון אחי האב או אחין שהם יורשין אותה כיון שאמר ולירתה משמע שמורים לה לאחר מיתת הזקנה ואפילו מתה הבת קודם והוי ראוי דלא אשכחן דין ראוי דלא ירית אלא בבעל ובכור ומיהו אם לא אמר ולירתה לא היו יורשים הנכסים אחרי הזקנה קרובי הבת מצד האב משום שאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב כדלעיל [דף קיד:] ומש"ה אילטריך למימר ולירתה אע"פ שהניח הנכסים לזקנה של בת אמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דבעל לא ירית ואפילו נימא דכי אמר ובתרה לירתה כמי שאמר מעכשיו דאם לא כן מהיכי [ג] ירתי להו יורשים מן האב לאחר מיתת הזקנה אפ"ה הוי ראוי דקי"ל כרשב"ג דאמר [דף קלז.] דמי שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני ואפילו ראוי ליורשו אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכור ואע"ג דהוי כאילו אמר מעכשיו דאם לא כן מהיכא ירית ליה לאחר מיתתו של זה והטעם דהוי כאילו אמר מעכשיו מה שתשייר אחריך יהיה לזה אם כן יש כח ביד הראשון למכור כרצונו וה"ה הכא לסבתא כיון שאם הרצה היא לא תשאיר כלום לבת אינו אלא ראוי שאין לבת שום חזקה בנכסים אלו ומיהו רבינו אלפסי ז"ל כתב דמאן דס"ל מעכשיו אין הראשון יכול למכור וכן אם אמר נכסי לסבתא ובתרה לבתה מעכשיו בעל ירית לה כיון דאמר לה מעכשיו לא הוי ראוי : אמר המחבר ואי קשיא להאי גרסא למה ליה לנותן למימר ובתרה לירתה פשיטא דיורשיה יורשין אותה הא לא קשיא כלל שאילו לא אמר ליורשיה האי סבתא היתה יכולה למכור ולתת ואפילו לכתחלה והשתא אפילו לרשב"ג אסור לה למכור ואינה רשאה לכתחלה (א) ועוד כי בעלי חובותיה של זקנה היו גובין מיורשיה ועכשיו אינם גובים שאינם יורשים אלא מכח הנותן דשעבוד אינו מכר לענין זה וגם אילו נתנה לה סתם ונתנה במתנת שכ"מ מרע מתנתה מתנה ועכשיו אינה מתנה שכבר קדמו אחריך כדאיתא לקמן [שם] וזה ברור ומיהו גם המפרשים שפירשו דמעכשיו הוא כדפירש' דמסתמא כי אמר ובתרה לירתה או ואחריך לפלוני ר"ל מעכשיו דאי בלאחר מיתה זה היכי ירית לה ואפילו [הכי] הוי ראוי לדידהו הם נמי מודים דכשאמר בפירוש מעכשיו כלשון הרב ז"ל שירית בעל ולא מטעם הרב אלא משום יתורא דלא צריך ליה למימר מעכשיו דבלאו הכי נמי משמע הכי אלא ודאי להכי אתא לומר שיהיה כמאיום כדי שיזכה בו בעל דהא קי"ל כר' עקיבא דדריש יתור לשון לעיל בפרק המוכר את הבית [דף סד.] גבי בור ודות ואע"ג דאמרינן לעיל [דף סט:] דאם מכר שדה משמע כל האילנות ואם כתב דקלין ותאלין הולין ואילין שופרא דשטרא הוא דמשמע דלא דרשי יתורא פרשה לי לחלק דהכא מה שפירש ממש היה נשמע בלא פירוש לא פחות ולא יותר וכן הוא בבור ודות אבל גבי שדה אינו מוכרה שישמע במכירת השדה כל האילנות אלא בשדה זה אבנים ועניינים אחרים שפירש לעיל [דף סח:] ואע"פ שמדינא נמי נכלל בו כל האילנות מ"מ אפשר לערער בו על כן הוי שופרא דשטרא והיאך גירסא שכתבנו נכסי לסבתא ובתרה לירתה היא הנכונה ולא גרסינן ובתרה לירתה דלירתאי הוי כאילו שייר לעצמו ואז לא אמרינן דאם זבנה זביניה זביני כדאמרינן בסוף פירקין [דף קלז:] דעד כאן לא קאמר רשב"ג דאם קדם ראשון ומכר מה שמכר מכור אלא לאחר אבל לעצמו לא דלעולם מניח לעצמו גוף הקרקע ואינו נותן אלא הפירות וא"כ לא הוי ראוי והוה ירית בעל ואכן אמרינן הכי דלא ירית :

גרסינן בגמ' [דף קכו.] אמר רב הונא אמר רב אסי בכור שמיחה מיחה אמר רבה מסתברא טעמיה דרב אסי בענבים שבלרום זיתים ומסקום אבל לדרוס לא ורב יוסף אמר אפילו לדרוס מעיקרא ענבי והשתא חמרא כדאמר רב עוקבא ליתן לו דמי היזק ענביו הכא נמי ליתן לו דמי היזק ענביו : שמיחה . ואמר לאחיו תנו לי חלקי בנכסים ואני אשביח חלקי ונתעצלו אחיו ולא חלקו ושבחו כגון שבצרו ענבים ומסקו זיתים השביחו בחלקו בעבורו כיון שאין בו שינוי אלא שנותן להם הוצאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות הא דרכוס כיון דמעיקרא ענבים והשתא יין כיון דאישתני והשביח מחמת היתומים אינו נוטל בו פי שנים ומשמע טעמא דמילתא דכיון דאינו נוטל מדינא במה שהשביחו היתומים אלא מפני שמיחה די אם נוטל משום מחאתו במה שהיה נמצא בידו ומוחזק בו קודם לכן אבל יין שלא היה נמצא בידו

אמר רב הונא לירתיה ואפילו לירתי ירתיה ורב ענן אמר לירתיה ולא לירתי ירתיה שלחו מתם הלכתא כרב ענן ולאו מטעמיה הילכתא כוותיה דבעל לא ירית ולאו מטעמיה דאי אית לה ברא ירית [ובעל היינו טעמא דלא ירית] משום דהוי ליה ראוי ואין א הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דרב הונא סבר דבעל נוטל בראוי כבמוחזק א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דאמי ולית הילכתא כוותיה ודייקינן מינה טעמא דאמר אחריך הוא דהוי ראוי הא אמר מעכשיו מוחזק הוי וירית ליה

רש"י

הבת קיימת והוא רוצה לירש אשתו : אמר רב הונא. האי ובתרה ליורשי דקאמר הבוא גברא היינו אפי' יורשי יורשי דהיינו הבעל יורש הבת שהיא אשתו : [א] דאית לה ברא (א) ירית. לאותה בת ירית הואיל ובן הבת ראוי לירש את הנותן מדאורייתא דהא בן או בת וכל יוצאי יריכם קודמין לאביו ולאחיו יורשין קרינא ביה אבל הבעל שאינו ראוי לירש את הנותן דהא האי ממון הוא ראוי לאשה ולא מוחזק כיון שעדיין לא בא לידה ואין הבעל נוטל (פי שנים) בראוי אלא מכח אשתו רוצה לירש נמצא (ב) שהוא ירתי דירתיה ואיהו אמר לירתיה וכיון דליכא ירתיה אחרי מות הזקינה נשארו הנכסים ליורשי הזקינה כדאמרינן נכסי לך ואחריך לפלוני ומת השני בחיי ראשון יירשו יורשי ראשון : נפתח בגדולים. רב הונא : בקטנים. את עצמו קורא קטנים נגד רב הונא : כאומר מעכשיו דמי. כיון דאמר בתרה לירתי דהיינו הבת דהוי כמו האומר מיד אני נותן גוף הקרקע לבתי מעכשיו אלא שזקינתי תאכל הפירות בחייה הילכך זאת הבת מוחזקת בחייה בנכסים וכי קא ירית בעל שפיר ירית דהוי מוחזקת : טעמא דאמר אחריך. דלאו
כאומר

פי' מהר"ם

שלטי הגבורים

א גבי אין הבעל נוטל בראוי כתב ריא"ז ומז"ה כתב שאין הבעל יורש מלוה שהיתה לאשתו ביד אחרים כדרך שביארנו בבכור שאינו נוטל פי שנים במלוה וכבר ביארתי בקונט' הראיות שהבעל יורש כל מלוה שיש לאשתו ביד אחרים בין מלוה בשטר בין מלוה על פה ואפי' מעשה ידיה שלא גבתה לפי שאין בעל בא לזכות בהן לאחר מיתתה אלא מחייה הוא זוכה בהן ואם מכרה האשה בחייה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כדאמר לקמן [דף קלז.] איזהו רשע ערום זה המסיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג .

הגהות מא"י

[א] דאי אית לה כצ"ל : [ג] נ"ב ס"א ירית [וכ"ה מ"ס] :

הגהות חו"י

(א) דאית לה ברא לאותה בת ירית כצ"ל : (ב) נ"ב תמהתי על לשון זה דא"כ ס"ל מטעמיה דר"ע רק הכי הכ"ל לפרש דפי' לירתי כאילו אמר רק לסבתא ולא ליורשיה או אמר ואחריה למי שראוי לו ע"פ הדין ודו"ק ומ"מ צ"ע מנא ליה להס"ם דר"ע לא ס"ל כך. ואפשר כי נ"ג לירתיה רק לירתי ולא לירתי ירתי כדר"ע ובהא לא קי"ל כוותיה רק אפי' ירתי ירתי רק *נ"ל ירתי ג"כ מגד עצמו מכח"כ בעל דלא הוי כלל ירתי רק ירתי ירתיה ודו"ק. אחר כותבי ראיתי שהאריכות הנ"ל נלאך רק דר"ע ס"ל ירתי ממש דוקא ולא הבאים מכח ירתי ולא קי"ל הכי רק אפי' ירתי ירתי *מ נ"ל מגד עצמו ג"כ ירתי והיינו שכתב רשב"ם וכיון דליכא ירתי ירתי דאינהו ירתי דירתי איכא בינייהו :

המאור הגדול

ואיכא מאן דקשיא ליה הא דאמר בגמ' דילן איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש נכסי לך וכו' . והא איתא יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ובתוספתא אמרו מת השני ינתנו לשלישי . ויש לנו להשיב כך אנו מפרשים דברי ר' יוחנן ואם איתא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אי אתה מוצא לעולם שיחזרו הנכסים ליורשי ראשון אלא כל זמן שהם הוזרין חוזרין ליורשי נותן וזהו כשמת השלישי בחיי שני או כשמת השני בחיי ראשון ולא היו מתחלה אלא שנים . וזה שהקשו בגמ' והא תניא יחזרו ליורשי נותן זו היא התוספתא הוי בעצמה שכתבנו ואין החזרה אלא כשמת השלישי בחיי השני אבל לא השו בעלי הגמ' להביא התוספתא כולה כסדרה . כך נראה לנו לפרש דברי הגמ' כדי שלא יקשו עלינו דברי התוספתא והוי יודע כי זו התוספתא היא הברייתא השנויה שהוזכרה בתלמוד במחלוקת רבי ורשב"ג והיא היא דאוקימנא בגמ' לרבי לפירא ולרשב"ג לכתחלה ולפיכך יש עלינו לפרש דברי התוספתא הראשון אוכל פירות ומוכר קרקע דברי רבי כלומר מוכר הקרקע לאכילת הפירות.רשב"ג אומר לא ימכור לכתחלה הקרקע בסתם אלא בפירוש לאכילת פירות שאם מכר בסתם הכל מכור ואין לשני כלום לפי שלא שייר לו הראשון : [דף קכו ע"א] לית] לו דמי היזק ענביו פי' טופינא דשוו בדמי תרי תלתי ענבים על פלג דחמרא יש לו לבכור כשמיחה ואם לא מיחה אין לו אלא חלק כפשוט ביין אי לאפוקי מדרב' מוסיף הוא ולא פליגי אהדדי דלא שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא אלא מאי דאיצטריכא ליה לפי מעשה שהיה דכל היכא דאמרי' שלח ליה ר' פלוני לר' פלוני ע"י מעשה היתה השאלה והתשובה . ויש לומר מעשה שהיה כך היה ולא פליגי ר' אבא ורבא וכתב ה"ר שמואל ז"ל מרמרו"ג אע"פ דעבדים איתקוש לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לדברים הכתובים בתורה כגון לקנות בכסף בשטר ובחזקה ושלא לישבע עליהם ושאין בהם אונאה אבל לענין בע"ח כמטלטלי דמי שאין בע"ח סומך אלא על הקרקעות שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן אבל אעבדים לא סמכא דעתיה אלו דברי הרב ז"ל ונראין דבריו אע"פ שהם שלא כדברי הרי"ף לפי מה שפירשנו בשאר מקומות והיא דאמר רב הלכה כר"מ דאמר בעבדים אומרים לו הרי שלך לפניך מעתה אין אנו צריכין לדחותה שהרי אף היא מדברים הכתובים בתורה היא :

מלחמת ה'

וכתב עוד ואיכא דקשיא ליה הא דאמר בגמ' דילן איתיביה ר' יוחנן לר"ל נכסי לך ואם מת יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ובתוספתא אמרו מת שני יתנו לשלישי ויש לנו להשיב כך אנו מפרשים דברי ר' יוחנן ואם איתא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אי אתה מוצא לעולם שיחזרו הנכסים ליורשי ראשון אלא כל זמן שהן חוזרין חוזרין ליורשי נותן וזהו כשמת שלישי בחיי השני וגם זה אינו כלום דמ"מ ברייתא גופא קתני מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא קתני יתנו לשלישי ובין כדברי האומר יחזרו ליורשי ראשון ובין כדברי האומר ליורשי נותן הדין שוה הוא בחזרה ואין חילוק ביניהן כלל הלכך מהך ברייתא שמעי' לכ"ע שאין מדלגין מן הראשון לשלישי וליכא לאוקומה בשמת אף שלישי דא"כ ה"ל למיתני מתו בחיי ראשון אבל הקושיא איננה מפני שלא אמרו יחזרו ליורשי ראשון ויורשי נותן אלא בהאומר אחריך שיש במשמע שאחר הראשון יקנה שני ואחר שני שלישי אבל לא אחר ראשון שלישי אבל בתוספתא דקתני אם מת מדלגין מן הראשון לשלישי בשמת שני ומלינו זה מפורש בירושלמי בפ' הכותב אני האומר תתנו כל נכסי לפלוני לפלוני מת הראשון יתננו לשני מת השני יתננו לשלישי מת השני בחיי ראשון מכיון שלא זכה בהם שני לא זכה בהן שלישי אמר ליה כך פירשה ר' הושעיה אבי שמשנה אחריו לפלוני ואחריו לפלוני אילו אמר מת השלישי בחיי שני מכיון שלא זכה בהן השני לא זכו היורשין יאות מסכתת אחריו לפלוני ואחריו לפלוני ופירושו כך פי' ר' הושעיה אבי שמשנה שאין אומרים מכיון שלא זכה שני לא זכה שלישי אלא באומר אחריו אבל אילו אמר מת אין דינו כשלישי קיים אלא כך היה לו להגא לשנות שאם מת אף השלישי בחיי שני מכיון שלא זכה שני לא זכו היורשין לא יורשי שני ולא יורשי שלישי יאות מסכתת פי' יפה נמצאת למד שהיא שנים בלשון אחריו לפלוני מכאן בטלו דברי בעל המאור ז"ל גם זו תשובה על דבריו הראשונים שהוא אומר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי בין לרבי בין לרשב"ג לדברי הכל ולמה אמרו מכרו קיים משום דאחריך שאני ובלשון אם מת שבשני בתוספתא לא שייך למימר הכי דכל היכא דאמר מהיום אם מת תנאה דמיתה בלחוד הוי בין בגיטין וקדושין בין בדיני ממונות כלומר שאם מת יקנה מעכשיו ואם לא מת בחייו לא יקנה אבל לא מעכב עלה קנין הגוף מהשתא ועכשיו אני חוזר להתיר קשרי השמועה בדברי רבינו הגדול ז"ל דכ"ע אומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי ומיהו לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הרי כשנתן הנותן לראשון קנין פירות כקנין הגוף דמי ונסתלק הוא לגמרי מנכסים הללו לפיכך אם אפשר לאחרונים לקנות יקנו ואם אינם קונים ישארו נכסים ברשותו של זה שמתחלה קנין הגוף יש לו בנכסים והרי הוא כאומר קנה גוף ופירות ולאחר זמן אם ישנו לבני יקנה מאותו יום ואליך וכיון שאינו באותו יום לא קנה שהאומר אחריך לא כאומר מעכשיו דמי והיינו דמקשי ר' יוחנן לר"ל לקים אלא לדידך ליורשי נותן מיבעי ליה שכיון שהראשון לא קנה הגוף אע"פ שמת האחרון בחייו ולא קנה מעולם לא. נתרוקנה רשות לראשון שהרי לא הקנה לו הגוף ופריק דאחריך שאני דכי היכי בשני קני גוף ה"נ ראשון שהנותן סלק עצמו לגמרי הואיל ואמר נכסי לך ולא שייר לעצמו כלום אלא אמר אחריך לפלוני ואקשינן אדריש ואחריך מי שני והתניא ליורשי נותן ואילו לר' יוחנן לא קשיא דאפשר ליורשי נותן לפי שלא נתן אלא על מנת כן אע"פ שקנין פירות כקנין הגוף דמי אבל לר"ל לקים דדאיק לשון אחריך לומר שיש במשמעו לשון סלוק נותן מסלק עצמו מן הנכסים לגמרי אמאי יחזרו ליורשי נותן ופריק תנאי היא דרבי דאמר שני מוציא משום דקסבר אחריך לא שאני ולא קנה ראשון אלא פירות ולאו כקנין הגוף דמי ולפיכך אין ממכרו כלום והאחרון מוציא אע"פ שלא קנה אלא לאחר מיתת ראשון ורשב"ג סבר ראשון קנה גוף ופירות שנסתלק הנותן לגמרי דדאיק לשון אחריך והאחרון לא קנה עד לאחר מיתה לפיכך אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואילו לר' יוחנן טעמא דרשב"ג משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומכיון שקנה זה הפירות כאילו קנה הגוף וכיון שהאחרון אינו זוכה מעכשיו מה שמכר הראשון מכור והיינו דרב נחמן בר יצחק דסבר לה כר' יוחנן ורב הונא דאמר האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי סבר בהא פליגי רבי סבר האומר אחריך כאומר מעכשיו לפיכך שני מוציא מיד הלקוחות שהרי קנה מעכשיו ואע"פ שקנין פירות כקנין הגוף דמי היינו מתני' ורב הונא גופיה [סבר] ליה כוותיה והיינו דקאמר מוחזק הוי ורשב"ג סבר האומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי וראשון קנה הגוף אי מדר' יוחנן אי מדריש לקיש לפיכך מה שעשה עשוי והיינו דקאמר רבה עלה מסתברא טעמייהו דבני מערבא וכו' כלומר לא תימא בני מערבא נמי כרבי סבירא להו דאמר השני מוציא מיד הלקוחות והטעמא בלחוד הוא דפליג עליה דרב הונא לומר דלאו טעמיה דרבי משום דהאומר אחריך כאומר מעכשיו דמי דליהוי מוחזק אלא היינו טעמיה דרבי משום דקנין פירות דראשון לאו כקנין הגוף דמי ולפום הכי ודאי הוי אלא מסתברא טעמייהו דבני מערבא דסברי לה כרשב"ג דאי קדים וזבין זביניה זביני והלכך נמי ראוי הוא בודאי ומכיון דקי"ל כמעשה דסבתא דאי קדמה וזבנה זביני לרשב"ג איגלי לן דאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי דאילו אמר מעכשיו אי קדמה וזבנה לאו זבינה זביני וזהו שכתב רבינו הגדול ז"ל ולא אמרי' פירא לחוד וגופא לחוד אלא היכא דאמר מעכשיו ובהא מודה רשב"ג דהיינו מתני' וליכא מאן דפליג לא תנא ולא אמורא כלומר דלמאי דאוקימנא טעמא דרשב"ג משום אחריך בלאו וראשון קנה גוף ופירות והאחרון לא קנה מהשתא כלום לא נשאר לו מקום לומר פירא לחוד וגופא לחוד אלא היכא דאמר מעכשיו ובהא מודה רשב"ג דהיינו מתני' והשתכח דלא סבירא לן השתא כרב נחמן בר יצחק ומכיון דקי"ל הלכה כרשב"ג ממעשה דסבתא ממילא אידחיא להו נמי דרבי יוחנן ודרב נחמן בר יצחק דאמר טעמיה דרשב"ג משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי וכדפרישית דאי הכי לית הלכתא כרשב"ג דהא קי"ל כריש לקיש דאמר לאו כקנין הגוף דמי אלא ודאי דמויא היא ממעשה דסבתא דאפסיקא בה הלכתא כרשב"ג וכן נפסקה עוד הלכה כמותו בשמעתתא דאביי בפ' מי שהיה נשוי וכמו שכתבנו בכאן בהלכות וזו היא שכתב רבינו הגדול ז"ל ודקא מוקי רב נחמן בר יצחק לרבי ולרשב"ג בקנין פירות כקנין הגוף דמי פליגי לא עדיף וכו' כלומר דאדחיא דרב נחמן דסבר קנין ראשון פירות הוא ממעשה דסבתא דמפרש בה דהלכה כרשב"ג ואילו לדידיה לית הלכתא כרשב"ג דקי"ל כריש לקיש כשם שאדחיא לה דרב הונא דאמר קנין ראשון דפירות הוא ושני קנה מעכשיו וסבר נמי דלית הלכתא כרשב"ג וכדפרישנא ואומר אני דרב נחמן בר יצחק לפרוכה לדרב נחמן בר רב חסדא אתא וחדא מתרתי תלת סברי נקט אליבא דר' יוחנן דאיירי בה שמעתין והכי נמי הוה ליה למימר אליבא דריש לקיש אי נמי עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ומר סבר אחריך שאני אלא דלא חשש לארווחי בהו נקט חדא מינייהו דלא פתח אלא לפרוכה לדרב נחמן בר רב חסדא דאי מיפק לא נפיק ביה למאי כו' יהביה ניהליה ולא מכרעא דאיהו כר' יוחנן ס"ל כלל וכשתאמר דלר' יוחנן אמר כוותיה סבר לה כטעמא דרשב"ג כבר נפסקה הלכה כריש לקיש וכרשב"ג וזהו שאמור בהלכות וזהו ליה לרבינו ז"ל לומר דרב נחמן בר יצחק ס"ל כמו שעלה על דעת תלמידו רב יהוסף הלוי ז"ל שהרי הוא כתב מפורש דהיכא דאמר מעכשיו היינו מתני' וליכא מאן דפליג והמקום ידין אותו לזכות :

בידו כן אינו נוטל אפילו אם מיחה אלא דוקא דמי היזק ענבים כגון שאם נשפך היין יפרעו לו ענביו בלורין ולא מחוברין או אפילו אינו נשפך יכול לטעון שיפרעו לו דמי ענביו שהיה רוצה אותם לעשות מהם צמוקים שישוו יותר כיון שדרכו אותם בלא מלותו לאו כל כמינייהו דליפסדו ליה בידים: **אמר** רב אסי *)כיון שנוטל חלק כפשוט ולא מיחה לפני שנים לומר זה שאני נוטל כפשוט לא מפני שמחלתי א"כ מחל וכי היכי שמחל בנכסים מועטים אלו כן הויא לכל הנכסים שאינו נוטל שוב חלק בכורה על בכל הנכסים הנשארים לחלוק דבכור מתנה קרייה רחמנא וכמי שמוחל במתנה הוא וכל הבכורה חדא

נר מצוה תורה אור

אמר רב אסי *°אמר רב אסי *בכור שנטל חלק כפשוט ויתר מאי ויתר רב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים (א) קסבר א יש לו לבכור קודם חלוקה ומדאחיל בהא אחיל בכולהו רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה קסבר אין לו לבכור קודם חלוקה ומאי דאתא לידיה אחיל ואידך לא אחיל *ושלחו מתם בכור שמכר קודם חלוקה לא עשה ולא כלום אלמא אין לו לבכור קודם חלוקה °והילכתא יש לו לבכור קודם חלוקה מר זוטרא מדריישבא פליג בהדי אחוה בצנא דפלפלי (ב) אתו לקמיה דרב אשי א"ל הואיל וויתרתה במקצת ויתרתה בכל הנכסים כולן: חזינן מאן דפסק הילכתא כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים במלוה ואייתי ליה ראיה מהא דאיפסיקא הילכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה (ג) שמעינן דאע"ג דלא מטא לידיה כמאן דמטא לידיה דמי הילכך הילכתא כרבי דאמר בכור נוטל פי שנים במלוה והאי סברא לאו דסמכא הוא דלא איפסיקא הילכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה אלא במאי דאתא לידי אבוה ואיתיה השתא ברשותיה אבל מלוה דליתיה ברשותיה לא שייכא בהא מילתא כלל וכן כתב רבינו האי גאון זצ"ל כי האי סברא:

מתני' ^ה האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה: **גמ'** (ד) לימא מתני' דלא כר' יהודה דאי כרבי יהודה האמר בדבר שבממון תנאו קיים גבי הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה אפילו תימא ר' יהודה ע"כ לא קאמר רבי יהודה התם אלא משום דידעה ומחלה אבל הכא לא מחיל (ה): א"ר יוסף אמר ^ג איש פלוני בני בכורי הוא נוטל פי שנים בכור הוא אינו נוטל פי שנים דילמא בוכרא דאימא קאמר ההוא דאתא לקמיה דר' חנינא א"ל מוחזק אני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת דבכור הוא דכי הוה אתו לקמיה דאבוה אמר להו זילי(א) לגבי שכחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה ודילמא בוכרא דאימא הוא גמירי בוכרא דאבא מסי רוקיה בוכרא דאימא לא מסי רוקיה: אמר רבי אמי בכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים דאמר קרא °והיה הבן הבכור לשניאה עד שיהא בן משעת הויה *אמימר אמר אף אינו ממעט בחלק בכורה שנאמר °וילדו לו בנים עד שיהא בן משעת לידה רב שיזבי אמר אף אינו נימול לשמונה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר וביום השמיני ימול עד שיהא זכר משעת לידה אמר רבה תניא כוותיה דרבי אמי בן ולא טומטום בכור ולא ספק. בן ולא טומטום כדרבי אמי בכור ולא ספק לאפוקי מדרש רבא

שתי

רש"י

כאומר מעכשיו: בכור. שנטל באחת מן השדות חלק כאחד מן הפשוטים: ויתר. כלומר מחל חלק בכורתו כדאמרינן לעיל מתנה קרייה רחמנא ואיהו לא קא בעי לה לא יזכה בה עוד: באותה שדה. שנוטל בו חלק: יש לו לבכור קודם חלוקה. מתי שירצה זוכה בחלק בכורתו ויכול למחול מתי שירצה דהוי דבר שבא לעולם ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בשדה זו אחיל בכולהו: אין לו לבכור. בחלק בכורה קודם חלוקה דכתיב לתת לו עד דאתי לידי' הילכך האי שדה דאתי לידיה יכול למחול אבל בשאר נכסים אין יכול למחול דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכל שכן חלק פשיטות דלא קני קודם חלוקה דאין יכול למכור ולמחול מיהו אם מת קודם חלוקה בנו יורש חלקו: והילכתא דיש לבכור כו'. ויכול למכור ולמחול: לנא. סל: **מתני'** לא אמר כלום. שהרי מתנה לעקור מה שכתוב בתורה ובעל כרחו(שלא) יירש עם האחין ואין יכול לסלקו מן הירושה אלא ע"י שיתן במתנה נכסיו לשאר בניו: **גמ'** לימא מתני'. דתנן אין אדם מתנה דלא כר' יהודה ואנן קי"ל כרבי יהודה לגבי ר"מ: בדבר שבממון. כגון שאר וכסות: תנאו קיים. אבל תשמיש הויא צערא דגופא ולא מחלה: בני בכורי נוטל פי שנים. דמהימן הא"ב אפי' לרבנן דפליגי אדרבי יהודה ואמרי דאינו נאמן ה"מ היכא דמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל היכא דלא מוחזק לן מי הבכור מודו דנאמן: אבל אמר פלוני בני בכור. ולא אמר בכורי [א] דדילמא בוכרא דאימיה קאמר ובכור לכהן קאמר ומספקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מיניה דלא קרינן ביה יכיר דהכי מספקא לן: מוחזק אני כו'. ועד אחר היה עמו: דכי הוה אתו. החוששין בעיניהן: שכחת. כך שמו: דמסי רוקיה. לעין: בכור. טומטום שאינו ניכר בו זכרות ולא נקבות ואחר זמן נקרע ונמצא זכר: אינו ממעט. רבותא נקט דאפילו ממעט אינו כגון אם יש שם ששה מנה ויש שם בכור ופשוט וטומטום שמי מכאן טומטום הרי הבכור נוטל ארבע מנים והפשוט שנים נמצא חלק בכורה שני מנים וחוזרים וחולקים ארבע מנים בין שלשתן ונמצא הבכור נוטל ג' מני' ושלים והפשוט והטומטום כל אחד נוטל מנה ושליש: שנאמר וילדו לו בנים. והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו וממעט בחלק בכורתו אבל

בחלק

נמוקי יוסף

שמוחל במתנה הוא וכל הבכורה חדא מתנה היא וכיון שמחל במקצתה מחל בכולה וכן אמר ליה רב [אשי] למר זוטרא ששתק ונטל חלק כפשוט בסל של פלפלין ההיא מחילה הויא מחילה אף לשאר נכסים שלא הגיעו עדיין לידו. דהלכתא [דף קכו:] יש לבכור קודם חלוקה דבשעה שמת האב זכה בחלק הבכורה הילכך אם מחלה או מכרה הויא מחילה ומכירה כיון שמת האב ואע"פ שעדיין אינה הבכורה בידו ומיהו לענין מחילה ומכירה שהוא כמי שאינו רוצה לקבל המתנה שייך למימר כן דיש כח בידו למחול ולמכור קודם שיקבלנה כמי שאינו רוצה לקבלה אבל לזכות בשבח שהשביח קודם שהגיע לידו כגון שלפופי והוו תמרי לא דעד דמטיא לידיה לא הויא מתנה: **גרסי'** בגמרא [דף קכו.] ההוא בכור דאזל וזבין בנכסי דידיה והפשוט מקמי דליפלוג בהדי פשוט אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי מחוגהו לקוחות אמרו ליה קריביה דיתמי לא מסתייה דזבנתין לנכסייהו אלא מימחי נמי מחיתו להו אתו לקמי' דרבא אמר להו לא עשה לא כלום רב פפא סבר לא עשה ולא כלום בכולהו ורב פפי סבר דוקא בפלגא אבל חלק בכורה מכורה והלכתא כרב פפי דסבר יש לו לבכור קודם חלוקה: הבכור מכר כל הנכסים חלקו וחלק אחיו הפשוט בלא רשותו לדעת שיתן לו המעות ופסק רבא דחלק אחיו אין לו למכור ולאו כלום הוא אבל חלק בכורתו מכורה כמו שאמרנו דיש לו לבכור קודם חלוקה וכל שכן חלק פשיטותו שיכול למכור אף על פי שלא הוברר עדיין חלקו מ"מ ידוע הוא שיש לו חלק אותו חלק איך שיעלה יכול למכור וכן דעת כל המפרשים ז"ל ולא כן פירש הר"ש ז"ל והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה והא דפסקינן בבכורות (דף נב.) אין לו לבכור קודם חלוקה התם לענין שבח שהשביחו נכסים אחרי כן אבל הכא לענין הגוף המוחזק כן כתב הריטב"א בשם הר"י ז"ל (א): **מתני'** אע"ג דכי קאמר לא יטול זה או לא יירש זה ודאי ממילא היה השאר לאחיו והיה בדין שיהיו דבריו קיימין דקי"ל כר' יוחנן בן ברוקא [דף קל.] דאם אמר על מי שראוי ליורשו זה יירש כל נכסי דבריו קיימין מ"מ כיון שאמר בלשון לא יירש או לא יטול משמע כמתנה על מה שכתוב בתורה כי התורה אמרה שיתן לבכור פי שנים ושינחיל את בניו ומיהו אם שייס בדבריו ואמר אלא שאר בני יירשו כל הנכסים דבריו קיימין לרבי יוחנן בן ברוקא דאמר אפילו בלשון ירושה מהני אלא שהבכור אינו מסולק מחלק בכורתו דאפילו רבי יוחנן ב"ב מודה שלשון ירושה אינו מסלק אלא חלק פשיטות מדכתיב לא יוכל לבכר ובלשון מתנה אם נתן נכסיו לאחד מן האחין לכ"ע דבריו קיימין שהרי בחייו אין לבניו בנכסים כלום ואפילו חלק בכורה הפסיד הבכור כיון דאמר לשון מתנה א"כ מצי יהיב למאן דבעי וכיון שנתן לאחר מיתה לא נשאר כלום כדי שילטרך להנחילם ואפילו ר' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים אמרינן הכא דלא מצי מתני משום דהכא לא מצי מחיל דבר שלא בא לידו של בן אינו יכול למוכרו ולא למוחלו ואפילו הוי מצי מחיל ודאי לן דלא מחל ואע"פ ששותק כדי שלא יכעיס אביו הוא דעביד ודאמר על אחד מן הפשוטין שיטול פי שנים נוטל הבכור פי שנים כדינו ומן השאר נוטל הפשוט פי שנים גם כן ויש אומרים שאינו נוטל החלק היתר אלא במוחזק כדין הבכור כיון דאפקיה בהאי לישנא וזה דעת מורי נר"ו ויש חולקין על זה. הריטב"א ז"ל: כשאמר בכורי הוא נאמן וכדמפרש לקמן דאפילו ידעינן ביה שנולד אחר בנים אחרים אפ"ה נאב הימניה רחמנא דאמר יכיר וא"כ הראשונים ממזרין הם אבל כשאמר בכור הוא אינו נוטל פי שנים אם מת האב כיון שלא בירר לומר בכורי דדילמא בוכרא דאימיה קאמר ואפילו ממון המוטל בספק לא הוי כיון שהממון בחזקת הבנים האחרים הוה הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה: מסי רוקיה. מרפא רוקו למי שחושש בעיניו: דכי אתו. אותן החוששין בעיניהם לקמי אביו וכו' ואם קורהו אביו בכור גמור במסיח לפי תומו בכור הוא ונוטל פי שנים. הריטב"א ז"ל: [ג] כיון דמשעה שנולד לא ידעינן אם זכר הוא שהרי סימניו היו מכוסין בבשר ורחמנא אמר שיהיה ניכר שהוא בן בצאתו מרחם אמו ולפיכך אם פשוט הוא הטומטום אינו ממעט בחלק בכורה כיצד אם הם ג' אחין בכור וב' פשוטין ואחד מהפשוטין טומטום והניח אביהם ו' מנין יסתלק הטומטום מהם כאילו אינו ויחלקו הבכור והפשוט הששה מנין נמצא שיגיע לחלק הבכור ד' מנין שהוא פי שנים יקח לעצמו ב' מנין שהם חלק בכורתו וב' המנין הנשארים יערבו אותם עם ב' המנין שהגיעו לחלק הפשוט ואותן ד' מנין יחלוקו בין שלשתם בשוה עם הטומטום נמצא שיגיע לחלק כל אחד מנה ושליש מנה נמצאו ביד הבכור ג' מנין ושליש נמצא שמרויח זה השליש משום סלוק הטומטום: וביום השמיני.

דדרשינן

*) אולי צ"ל בכור שנטל.

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' יש לו לבכור קודם חלוקה ואם נטל כחלק פשוט ויתר כתב מיי' בד"א בלא מיחה אבל אם מיחה באחיו ואמר בפני שנים ענבים אלו שאני מולק עם אחי בשוה לא מפני שאני מוחל בחלק בכורה הרי זה מחאה ולא ויתר בשאר הנכסים ואפי' מוחל בענבים כשהם מחוברים ובצרום והלקום בשוה לא ויתר בשאר הנכסים אבל אם דרכום וחלק עמהם בשוה ביין ולא מיחה בהם משנעשה יין ויתר בשאר הנכסים הא למה זה דומה למי שמחל בענבים וחלק עמהם בשוה בזיתים שהרי ויתר בכל. וכן כל כיוצא בזה ע"כ יכתב רשב"ם ובחלק הפשיטות אין לו בו כח קודם *) הפשיטות למכרו או ליתנו ומיהו אינו יכול להסתלק ממנו כדבור כדרך שמסתלק מחלק בכורה אם לא בלשון מתנה או הפקר: שאלה להרא"ש ראובן שמת והניח בנים ואלמנה והאלמנה מתה קודם שנשבעה על כתובתה אם יש לבכור פי שנים ומספקא לן אם הנכסים קרוין נכסי שאם כיון שלא נשבעה על כתובתה: תשובה כל זמן שלא נשבעה על כתובתה ולא הגבוהו בית דין את כתובתה כל הנכסים בחזקת בעלה ולא זכה בהם כלום והבנים יורשים את אביהם ויש בהם דין בכורה.

*) נ"ל החלוקה

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' ערה:

[דף ק"ו ע"ב] ב מיי' פ"ו שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רפא: ג מיי' פ"ב שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעז:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כולם: (ב) נ"ב בשום: (ג) נ"ב ואמר כיון דאיפסיקא הלכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה: (ד) נ"ב סנה' ... (ה) נ"ב עי' ...

הגהות הגר"א

(א) נ"ב עי' ברי"ף ס"פ שכתב בס' שבחת ברי:

דברים כא | דף קכו. | שם | ויקרא יב

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא יטול: [ב] אינו ממעט חלק בכורה...

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתב לעיל בסיפרי רב אלפס שלנו ונראה שגם לפני הרא"ש לא היה כתוב תירוץ זה בספר רב אלפס שהרי דחה אותה מימרא של רבה דבכורות משום כן הלכתא:

א מיי' פ"ק מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו:
ב מיי' פ"ב שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעז:

דדרשינן אפילו בשבת הלכך לא ידחה שבת כיון שאינו בן משעת לידה והיינו דאמר רב שיזבי אינו נימול לשמונה: שתי נשים. מאיש אחד. וילדו שתיהן במחבואה שהיו נסתרים שם בחשך ולא נודע מי יצא ראשונה כיון שלא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה אבל אם הוכרו מתחלה ונתערבו לבסוף ולא נודע מי הבכור אז כותבים הרשאה זה לזה וממה נפשך יתנו לו חלק הבכורה אם בשבילו אם בשביל אחיו דאי משום קרא דאמר בכור ולא ספק דרשינן ליה לספק בכור משעת הויה דהכי משמע טפי אבל מי שהיה בכור בשעת הויה מנא לן למעוטי הלכך נר מצ והכותבין. ודקדקו המפרשים מדאמר רב פפא דבכור מצי מרשה על בכורה שלא הגיעה לידו ולעיל [דף קכו.] סבר דאין לו לבכור קודם חלוקה כלום ואיך מצי מקנה מה שלא הגיע לידו ותלמודא לא מקשה ולא מתרץ עלה מידי דלכאורה משמע דהרשאה הקנאה היא משמע דפשיטא ליה לתלמודא דיש לחלק בין הרשאה שאינו אלא שליחות להקנאה ממש והלכך מלוה על פה שא"א להקנותה כותבין עליה הרשאה והכי מוכח בדוכתיה בפרק מרובה (דף ע.) דבמטלטלי דכפריה כתבינן הרשאה אי לאו משום דמחזי כשיקרא ואע"פ שאינו יכול להקנותן והכי מוכח בפרק שבועת העדות (דף לג:) כך העלו האחרונים ז"ל וכן כתבו בתוס' וכן דעת הרמב"ם ז"ל ואחרים עמו כתבו דמלוה על פה כיון דאינו יכול להקנותה אלא במעמד שלשתן אין כותבין עליו הרשאה: **תנן** [ג] נפל זה אינו מהאבל עליו. ורחמנא אמר ראשית אונו מי שלבו דוה עליו יצא זה שאין לבו דוה עליו שהרי לא יצא חי לאויר העולם וכתבו המפרשים שאם יצא כל הולד חי לאויר העולם ראשית אונו קרינן ליה: [ד] [ואין הבא אחריו בכור לנחלה] אבל אינו בכור לכהן זה הנולד אחרי כן דבפטר רחם תליא רחמנא וכבר הוה פטר רחם בילדת ראשון אע"פ שהי' נפל ומ"מ לגבי בכורה דאב אינו תלוי בפטר רחם אלא בראשית אונו וכיון שהראשון היה נפל לא הפסיד דינו הנולד אחריו: וחכמים אומרים שאם אין לו לראשון צורת אדם אינו מפסיד הכהן בשבילו דינו מזה הנולד אחריו: ושליא משום דקי"ל דאין שליא בלא ולד וצורת אדם היה לה אלא שנימוח: [מכאן אמר ר"י נאמן אדם לומר זה בני בכור]. אפי' יש עדים שזה בכור שנולד ראשון מזה שאביו אומר עליו בכור הוא אפ"ה האב נאמן דרחמנא הימניה כדכתיב יכיר וממילא האחר הוא ממזר וכתבו האחרונים דלרבי יהודה נמי נאמן האב לומר בני זה ממזר אפילו בלא גררה דבכור כדאמר הכא שנאמן לומר זה בן גרושה או חלוצה כלומר וחלל ותנן נמי בקדושין אפילו אמרו שניהם על העובר שבמעיה ממזר הוא אין נאמנים ר' יהודה אומר נאמנים וכן איתא בהחולץ (דף מז.) ההיא דאתא לקמיה דר' יהודה ואמר ליה נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואין אתה נאמן לפסול את בניך ופירש ר"נ בר יצחק דהכי קאמר ליה ר' יהודה לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים ופסיק תלמודא הלכתא כר"נ בר יצחק אלמא דטעמא משום דאין עדות לעובד כוכבים הא לאו הכי נאמן היה לפסול את בניו וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל דהלכתא כר' יהודה וכ"ש הכא שאע"פ שידענו שזה הוא קטן בבנים שנאמן עליו לומר זהו בני בכור והכי אמרינן בסמוך כר' יהודה דאם אמר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן אבל אם אמר הוא על זה שהוא בכור וחזר ואמר על אחר שהוא בכור אינו נאמן דכיון שהכירו פעם אחת שוב לא נתנה לו תורה הכרה אחר הכרה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואפילו תוך כדי דיבור אינו יכול לסתור דבריו וכדאמרינן בסמוך אמר בני זה הוא וחזר ואמר עבדי אינו נאמן דכיון שהכירו שוב אינו יכול לעקור ירושה ממנו אלא אם כן נותן נכסיו לאחר בפירוש אבל לא בזה הדרך ואם תאמר מהיכא תיתי שיהא נאמן לענין בן גרושה ובן חלוצה דקרא דיכיר לא מיירי בהו ורבינו אליהו הקדוש מפרי"ש ז"ל פי' דמקרא זה נפקא דהא דרשינן ביבמות (דף כג.) שנואה שהיא שנואה בנישואיה שיש בה הויה אלא שאסור לקיימה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הלכך דרשינן הכי אהובה יכיר שנואה יכיר לומר זה בן שנואה וכן אמרו בירושלמי דקדושין אמר רבי חזקיה הא דמתניתא בכור יכיר בן שנואה יכיר ואם תאמר היאך נאמן לשום עצמו רשע שנשא גרושה או חלוצה יש לומר כגון שאמר שוגג הייתי ובאומר על בנו ממזר אין אשתו נאסרת שיפסלו הבנים שיהיו אחר כך משום בני זונה דאמר שוגגת הוה [ה] ואינה נאסרת באשת ישראל ואפילו אמר שהיא מזידה אינו נאמן עליה להפסידה כתובתה ולא על הבנים שילדה אחר כך לפסלם לכהונה. הריטב"א ז"ל. והכא בעי תלמודא לרבנן דאמרי אינו נאמן כיון דאיכא חזקה דהאי לאו בכור הוא א"כ יכיר למה לי אי בצריך היכרא כלומר שבאו מאהם ואין מכירים אלא תיפוק לי דנאמן מגו דאי בעי יהיב ליה נכסיה ומתרץ לא צריכא לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס כלומר דאפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ בדבר שיכול להקנותו כשיבא להקנותו אבל בדבר שגם כשיבא אינו יכול להקנותו כגון כשהוא גוסס ואינו יכול לדבר כ"ש דלא מצי מקנה כשלא בא לעולם עדיין והשתא מדכתיב יכיר יטול פי שנים באותן הנכסים דהא אמרינן במסכת שמחות [ר"פ א] דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ומקרי מוחזק ולא אוקמינן בנכסים שנפלו לו לאחר שמת דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי: אמר המחבר הצעתא דקי"ל כר' יהודה לא קי"ל האי דרשא דרבנן דיכיר הלכך בכור אינו נוטל פי שנים בנכסים שנפלו

רש"י

בחלק פשיטות ממעט מכולם: שתי נשים. של אדם אחד שילדו במחבואה ואין ידוע איזה קודם להיות ראשית אונו: כותבין הרשאה זה לזה. ואחד מהם תובע חלק בכורה מן האחין ואומר אם בכור אני תנו לי בשביל עצמי ואם לאו תנו בשביל אחי וקמ"ל ברייתא אע"ג דמן הדין כך הי' גזירת הכתוב מיעטיה שלא יתנו לשום אחד מספק: הוכרו. משעת לידה. מי שהיה הבכור ולבסוף נתערבו כותבין כו' וכן הלכה: דהוא מיית ברישא. קודם האם: בקבר. כשהבן נקבר אינו יורש את אמו: אזנב הלטאה. שמפרכסת אחר שהתכוהו מן הלטאה אע"פ שאין בו חיות: שממעט בחלק בכורה. כלומר הא דקתני נוחל ומנחיל לא בעי למעוטי עובר מדין ירושה אלא למעוטי דאינו ממעט בחלק [ב] בכורה: שבן יום אחד ממעט בחלק בכורה. כגון יעקב שמת והניח י"ב מנים אז ראובן ראוי ליטול פי שנים משמעון שהן שמנה מנים ושמעון ארבעה מנים ואם נולד לוי בחיי יעקב ומת יום אחד אחרי מות יעקב אז לוי נוטל שלשה מנים ונוטל הבכור ששה מנים ושמעון שלשה מנים וג' של לוי חולקין ראובן ושמעון ובהא לא ימול ראובן חלק בכורה דמכח לוי הם יורשים נמצא חלק ראובן ז' מנים וחצי וחלק שמעון ד' מנים וחצי: ודוקא בן יום א'. אבל אם לוי עובר כשמת יעקב אינו ממעט בחלק בכורה כי אם בחלק פשיטות כיצד ראובן נוטל ארבעה מנים של חלק בכורה כאילו אין העובר בעולם ושמנה מנים הנותרים יחלוקו בין שלשתן ראובן ושמעון ולוי וכשמת לוי ראובן ושמעון חולקין חלק לוי ביניהם בשוה נמצא ראובן נוטל ד' מנים מחלק בכורה ושלשת מנים חסר שליש חלק פשיטות ומחצית חלק לוי דהיינו מנה ושליש סך הכל שמנה מנים וכן לענין [בכור] שנולד לאחר מיתת אביו. כגון שילדה תאומים או שהיו לו הרבה נשים וילדו אחר מיתתו: בכור לכהן כו'. מפרש התם בגמרא: הבא אחר הנפלים. דהנפל אינו בכור לנחלה [דגבי נחלה כתיב] כי הוא ראשית אונו מי שלב אביו דוה עליו אבל לענין כהן בפטר רחם תליא מילתא: סנדל. ולד שנתמעך צורתו ונעשה ולד כסנדל: או שליא ושפיר. דאינו בלא ולד אלא שנימוח ואינו ניכר: יכיר. קרא כתיב את הבכור בן השנואה יכיר: נאמן אדם לומר כו'. אף על פי שמוחזקין באחר שהוא בכור כדמסיק: בן גרושה. וחלל הוא: בן חלוצה. מדרבנן הוא גזירה אטו בן גרושה. וחכ"א אינו נאמן. לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקי'

שתי נשים שילדו (א) ב' זכרים במחבואה כותבין הרשאה זה לזה א"ל רב פפא (א) והא שלח רבין באיגרתיה דבר זה שאלתי את רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו (ב) [א] ולבסוף נתערבו אין כותבין הרשאה זה לזה (ב) הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות (ג) הוא בידי ברם כך אמרו משום ר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה זה לזה לא הוכרו אין כותבין הרשאה זה לזה: גרסינן בפרק מי שמת* תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מ"ט דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב איני והא הוה עובדא ופרכים תלתא פרכוסי אמר מר בריה דרב אשי מידי דהוה אזנב הלטאה שמפרכסת מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו אמר רחמנא (ד) ואוקמינא נמי* להאי דקתני ופוסל מן התרומה בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת כשרה ומת ויש לו בנים מן הכשרה ויש לו עבדים ויש לו בן יום אחד מן הפסולה דפוסל את העבדים מן התרומה מפני שחלקו מעורב בהן ואי אפשר לברר ולאפוקי מדרבי יוסי דא"ר יוסי עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא וכן הלכתא (ה): *אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה מ"ט וילדו (ו) אמר רחמנא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והא ליתיה דיכיר והלכתא בכל הני לישני (ז) כדאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: מתני' בבכורות* יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לכהן ולנחלה אינו בכור לא לכהן ולא לנחלה איזה הוא בכור לנחלה ולא לכהן הבא אחר הנפלים ואע"פ שיצא ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת והמפלת מין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת האדם והמפלת סנדל או שליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: *תניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן אמר רבי יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה זה בן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן והלכתא כר' יהודה ואפילו היו מוחזקין בזה שהוא

דף קמב. גטין דף מד. בכורות דף מו: נדה דף כג. קדושין דף עח: דף ריב ע"א

(א) נ"ב לרבא: (ב) ולבסוף נתערבו תא"ב: (ג) נ"ל כן: (ד) נ"ב סנהדרין: (ה) נ"ב ע"ב סנהדרין: (ו) נ"ב לו: (ז) נ"ל דאמר:

הגהות הגר"א

(א) נ"ב ה"ה הבא אחת שילדה תאומים ואינה מכיר מי יצא ראשון: (ב) נ"ב כפ"ג סוף חולין:

הגהות מא"י

[א] תיבת ולבסוף נתערבו רשום למחוק וכ"ב בגמ' אינו: [ב] בכורה שבן יום אחד הד"א: [ג] נ"ב פי': [ד] נ"ב פי': [ה] נ"ב דאנוסה אינה נאסרת על בעלה:

שנפלו לו כשהוא גוסס אבל חלק פשיטות יטול בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס כדאמרינן הגוסס נוחל ומנחיל והפשיטות מדין ירושה זכי ביה ע"כ: גרסינן בפרק עשרה יוחסין (דף עד.) אמר ר"נ שלשה נאמנים על הבכור ואלו הם חיה ואביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם. פי' דלכולן איכא למיחש שמא החליפוהו אחר זמן זה מפני שיד הכל בו אבל תוך זמן זה דרך שהאם חוזרת על בנה תמיד להניקו מפני רוב חלב שבה וליכא למיחש לחלוף. אביו לעולם שהתורה הימניה לאב כדכתיב יכיר כדפירשנו : **אמר** ר' יוחנן [כו'] אינו נאמן. שאינו יכול לעקור ממנו נחלה כיון שהכירו ואמר בני נר מצוה

שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן א (א) [א] וגרסינן בגמ' בשלמא לר' יהודה היינו דצריך יכיר לאשמועינן (ב) דאבא מהימן אע"פ דמוחזק באחר דבכור הוא ע"י קול מ"מ נאמן על זה לומר בכור הוא אלא לרבנן מאי יכיר לא צריכא בצריך הכרה שבא מחדש לכאן ולא ידעינן אי בכור הוא אי לא ולמה ליה קרא תיפוק לידמהימן מיגו דאי בעי הוה יהיב לי פי שנים אבל לר' יהודה איצטריך דלא נימא מגו במקום עדים הוא לא צריכא (ג) נכסים שנפלו לאחר שאמר דבכור הוא דליכא מיגו בהנהו נכסים [ב] ולר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מאי איכא למימר יכיר למה לי לא צריכא אלא לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס (ד) וגרסינן בפרק עשרה יוחסין* אמר ר"נ שלשה נאמנין על הבכור ואלו הן חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם : *אמר ר' יוחנן אמר *בני (ה) וחזר ואמר עבדי הוא ב אינו נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן דמשמש לי כי עבדא קא אמר וחילופא אבית המכס דתניא היה עובר על המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אין נאמן מיתיבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן היה משמשו כעבד ובא ואמר עבדי (ו) וחזר ואמר בני אין נאמן אמר ר"נ בר יצחק התסדקרו ליה עבדא מצר מאה דאמרי אינשי מצר עבדא מאה זוזי : שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא עבדי ג גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי *אתה נתתו לי במתנה רצונך השבע וטול (ז) ונשבע °אינו יכול לחזור בו מאי קמ"ל תנינא ג א"ל נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכ"א אינו יכול לחזו' בו הא קמ"ל באתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים : שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא ג הלכה [ג] גובין מן העבדים (א) ור"נ אמר אין גובין שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא הלכה ד שלישי ד בשני כשר רבא אמר אף בראשון (ח) מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי פירוש קסבר מר בר רב אשי דאבא דאבא שלישי בראשון הוא ומשום הכי קא מכשר ביה ולית הילכתא כותיה דאבא ובנו ראשון בראשון הוא כמו אח ואחיו שהוא ראשון בראשון והוה ליה אבא דאבא שני בראשון: שלח ליה רבי

רש"י

באחר שהוא בכור : דליכא מגו · בהנהו נכסי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : כשהוא גוסס. הרי הוא כחי לכל דבריו ובהני נכסים ליכא מיגו דאפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דשלב"ע הני מילי בנכסים שנפלו לו בשע' שיש בו כח באדם ליתנם לאחרים אבל גוסס אין לו כח לדבר ואין לו כח ליתנם ובלאחר מיתה ליכא לשנויי דאין בכור נוטל בראוי : כל שבעה. אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת ידי אמו ליכנס לברית מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו כדכתיב יכיר : אינו נאמן. במאי דאמר עבדי הוא דבמאי דאמר תחלה בני הוא האמינתו תורה כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד בדבר שמכחיש דבריו הראשונים : [עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן. שמה שאמר בני הוא אינו מכחיש דבריו הראשונים] אלא מפרש דהאי דאמר עבדי היינו פי' בני הוא אלא למפרש דמשמש ליה כעבדא קאמר אבל ברישא ליכא למימר הא דאמר מעיקרא בנו עבדו הוא אלא שאוהבו כבנו דאין דרך לאהוב עבד כבן : וחילופא אבית המכס. דלאם רגיל לקרות בנו את עבדו להבריח מן המכס אבל את בנו לא יקרא עבדו לעולם כי היה גורם לו הפסד חנם : מיתיבי היה משמשו כבן. מלבישו ומנעילו ואמר בנו וחזר ואמר עבדו אינו נאמן וכן בסיפא גרסינן נמי אינו נאמן וקשיא סיפא : והיה משמשו. לרבותא (ב) נקט דאפילו הכי אינו נאמן : התם. בברייתא כגון דא"ל עבדא מגר מאה כלומר עבד גמור הוא לי כי סמוכים לי עליו מאה דינרים במגר שלו כלומר עבד שהוא שוה מאה דינר ולכך חזר ואמר בני אינו נאמן דאילו היה בנו לא היה קורא לו מגר מאה : מגר עבדא מאה זוזי. כלומר שוה מאה זוזי הוא : שלח ליה. כל הנך שלח ליה נקט משום דפסק הכי בסוף שמעתין כולהו [ד]: אתה מכרתו לי כו'. ונאמן הוא בטענה זו ואע"ג דהגודרות אין להן חזקה הנ"מ לאלתר אבל עד ג' שנים יש להן חזקה והכא איירי בהחזיק בו שלש שנים או בקטן המוטל בעריסה דלאלתר הוי חזקה או בשלא ראוהו ולא ידעו שהי' עבדו של זה כי אם על פי הנתבע : אינו יכול לחזור בו. ולא מצי אמר משטה הייתי בך כי הייתי פטור דאין נשבעין על עבדים וקרקעות ועוד דאין אדם נשבע ונוטל ולא היה קנין בדבר אלא כיון דעל פי צוואתו נשבע צריך ליתן לו העבד [ה] אי נמי כיון שהטיל עליו שבועה כמאן דאודי ליה שהוא עבדו של הנשבע דמי ונקט עבדים לרבותא וכ"ש שאר מטלטלין שנשבעים עליהם מן התורה : נאמן עלי אבא. לדיין לזכות ולחובה : או ג' רועי בקר. אע"פ שאינן בקיאין בדין : יכול לחזור. כיון שלא קבל קנין : אינו יכול לחזור בו. וה"ה בהשבע וטול : הא קמ"ל דבאתן לך. כגון שאמר הנתבע נאמן עלי שאם יחייבוני אתן לך דהוי דומיא דהשבע וטול ואפ"ה אינו יכול לחזור בו ולאפוקי ממ"ד דדוקא במחול לך אינו יכול לחזור ולא באתן לך : וקמ"ל דהלכה כחכמים. אע"ג דמסתבר טעמא דרבי מאיר : שלישי. כגון בן חנוך בן ראובן כשר להעיד בקרובו שני שמואל בן שמעון אבל שני בשני כגון חנוך ושמואל פסולים זה לזה להעיד : אף בראשון. כגון בן חנוך בן ראובן לשמעון והכי הלכתא כרבא : באבא דאבא. כגון בן חנוך יעיד לראובן

הוא שלא נתן לו התורה הבחנה אחר הבחנה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ולומר מפני שהיה [אהוב] לי כבן קראתיו בני דנסירא לן שאם היה עבדו לא היה קורא אותו בני בשום אהבה בעולם שאין דרך לקרוא לעבד בשם בן א"כ היה רוצה עתה לסתור דבריו ולאו כל כמיניה ופירש הר"ם ז"ל דאפילו תוך כדי דבור אינו יכול לחזור בו : אבל אם קראו עבדו נאמן כשאומר אח"כ שהוא בנו מפני שאינו סותר דבריו אלא מפרש שדרך הוא לקרוא לבנו בשם עבד : ומקשינן ליה מהברייתא שאע"ג שמשמש לו תשמיש העבדים והיה יכול לומר משום זה קראתיו בשם עבד אפ"ה אינו נאמן כשאומר אח"כ בני הוא ואע"ג דהשתא אית ליה מגו דאי בעי יהיב ליה (דף עד.) לכולהו נכסי אין אדם נאמן לסתור הודאתו בשום מגו כך פירש מורי כר"ו הריטב"א ז"ל וכן נראה לי אפילו לפי המסקנא והיינו דיהיב טעמא ר' יוחנן למילתיה ולא קאמר טעמא משום מגו אלא אמר שאינו סותר דבריו דמשמש ליה וכו' תדע דכשאומר למוכס עבדי הוא שוב אינו נאמן לומר בני הוא משום דהוי סתירת דבריו דהשתא ליכא למימר טעמא כלל כיון דאיכא פסידא ואע"ג דאיכא מגו לא מהימן עד כאן ומשני טעמא [דברייתא] הוי משום דקרי ליה עבדא מגר מאה. כלומר שסמוכין עליו מאה דינרין וכל כך לא היה מגנה אם היה בנו אבל לעולם כר' יוחנן ק"ל היכ' דלא קרי ליה אלא עבדי : במכס. שאינו חק המלך הם כמו גזלנים ומותר להבריח מהם המכס ומנהג הוא שלא יפרעו המכס בעד בניהם ולפיכך נאמן כשאמר אחר שעבר המוכס שהוא עבדו אבל כשאמר למוכס שהוא עבדו אם לא היה אמת מדוע היה משקר לנזקו : **שלח** ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא כל הטוען לחברו טענה כזו *[זה] גנבת לי נאמן הלה לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה ואע"ג דהכא מיירי בעבד דאפשר שנכנס מאליו בביתו של זה ותנן בחזקת הבתים (דף נו.) הגודרות אין להם חזקה היינו לאלתר דוקא אבל הכא מיירי שהחזיק בו ג' שנים א"נ בעבד קטן המוטל בעריסה או שאין לתובע עדים שהיה שלו ומ"מ אם אמר הנתבע למערער רצונך השבע וטול אם לא אמר ליה לפני ב"ד יכול לחזור בו קודם שישבע הלה דלאחר שישבע אינו יכול לחזור בו ולומר משטה הייתי בך בשום טענה בעולם דהוה כאילו א"ל אני מאמין לך שהדין עמך אם תשבע וכיון שהאמינו שוב אינו חוזר ומגיד ואם א"ל בפני ב"ד רצונך תשבע וטול וקבלה הלה הוי כאילו גזו כן הב"ד ואע"פ שלא נשבע זה עדיין אינו יכול הלה לחזור בו וה"ג נשבע כלומר מתי שירצה שזה אינו יכול לחזור בו מעתה כיון שקיבל עליו הלה בפני ב"ד. אי נמי גרסינן ונשבע בשלא קיבל בפני ב"ד כלומר כשאמר לו רצונך תשבע ותטול ונשבע אינו יכול לחזור בו כיון שנשבע וכן כתבו האחרונים דבפרק המפקיד (דף לד.) מוכח שאם קבל בפני ב"ד אפילו שעדיין לא נשבע אינו יכול לחזור בו הלה וכן אם א"ל נאמן עלי אבא או אביך אע"ג דפסולין לו לעדות ולדון כדילפינן מלא יומתו אבות על בנים ואפילו שלשה רועי בקר שפסולין לכולי עלמא משום שסתמא גזלנין נינהו שרועין בהמותיהן בשדות אחרים ולא מבעיא בענין מחילה שהוא מחול כשהאמין לאחד מאלו ואינו יכול לחזור ממאמרם אלא אפילו באתן לך שהוא מוחזק בו ולא אידך צריך ליתן לו כדאמרינן הכא נשבע ונוטל הרי התם כיון שאמר ליה אבא או אביך הדין הנראה להם יהיה דין או השלשה רועי בקר צריך ליתן ולקיים מאמרם אחר שגמרו דינם ופסקו ליתן אבל קודם גמר דין יכול לחזור בו שהרי לא קבל בפני ב"ד וגם אין בזה שבועה : [ורב נחמן אמר *בע"ח גובה מהם] היכא דאין ליתומים נכסים שיגבה מהם בע"ח גם לא יגבה מן העבדים אף על גב דאיתקש לקרקעות כדנפקא לן מוהתנחלתם אותם וטעמא משום דדוקא בקרקעות שהוא דבר קיים הוא דבע"ח סמיך עלייהו אבל לא במטלטלי ועבדי מיהו כבר כתבו דתקנתא דבתראי היא שיהא בע"ח גובה אף ממטלטלי דיתמי : מקרא דלא יומתו אבות על בנים נפקא לן דהאבות להדדי [א"כ בנים

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א אם היו מוחזקין באחד שהוא בכור ואמר אביו שאינו בכור נאמן וג' נאמנים על הבכור חיה ואביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם כמו שמבואר בפ' עשרה יוחסין ואין עד אי חוץ מאלו נאמן עליו עד שיהו שני עדים כשרים שאין מוציאין ממון על פי עד אחד כמו שביאר מז"ס:

ב וכשהוא עובר על המכס אמר זה בני וחזר ואמר עבדי כתב הרמ"ה הא דנאמן בעבד בבית המכס אי חזר ואמר עבדי ה"מ דלא איתחזק אימיה בבת ישראל אבל איתחזק אימיה בבת ישראל לאו כל כמיניה לומר עליה עבדי דפי מהימניה רחמנא אבריה כגון דאמר בני זה ממזר הוא דליכא למימר אולדיה מחייבי כריתות א"נ כגון דידיע דבר אחתיה הוא ואמר עליה דלאו בריה הוא והוא ליה ממזר מיניה אבל מעלמא לא מהימן ודאי כיון דאיתחזק אימיה בבת ישראל לאו כל כמיניה לאחזוקה בשפחה ע"כ כתב מיי' כל מי שהיה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בן או שאמר בני הוא זה ומשוחררת היא אמו אם ת"ח הוא או אדם כשר שהוחזק בדקדוקי מצות ה"ז יורשו ואעפ"כ אינו נושא ישראלית עד שיביא ראיה שנשתחררה אמו ואח"כ ילדה שהרי הוחזקה שפחה בפנינו ואם משאר הדיוטות הוא ולא"ל אם הוא מסתפק ריש עלמן לכך ה"ז בחזקת עבד לכל דבריו ואחיו מאביו מוכרין אותו ואם אין לאביו בן חוץ ממנו אשת אביו מתייבמת וזה הדין נראה לי שהוא על עיקרי הקבלה ויש מי שלא חילק בין כשרים לשאר העם אלא לענין שלא ימכרו אותו אחיו בלבד ויש מי שהורה שאפי' ליורשו לא נחלוק בישראל ואין ראוי לסמוך על דבר זה ורב נטרונאי כתב שהוא בנו לכל דבר ופוטר את אשתו מיבום אפי' אין לה גט חירות וי"א שהוא בנו לאימרא שאשתו חולצת ואינה מתייבמת וצריך גט שחרור ליבא בת ישראל ואם קידש בלא גט שיחרור צריכה גט ממנו ואין מניחה אותו ליבאנה ולענין ממון נקטינן לחומרא ולא ירית אבל אינו גופיה לא מזבני ליה ירתיה והרא"ש ססים לדברי רב נטרונאי וכתב מיי' לא נראו לי דברי הגאונים ואין דבריו נראין ע"כ :

ג והא דאמרי' אם קבל עליו קרוב או פסול לדיין אם קנו מידו דאינו יכול לחזור בו כתב מיי' נגמר הדין והוציא ממון בדין הפסול הזה אינו יכול לחזור בו וכל זמן שלא הוציא ממון על ידו יכול לחזור בו ונראה אפי' לא הוציא ממון רק שאמר פלוני חייב נקרא גמר דין ואינו יכול לחזור בו ואם כופר ואומר לא קבלתיו עלי לדון ואין עדים בדבר ישבע שלא קבלו עליו אפי' אם הדיין מכחישו ואמר שקבלו עליו והא דמהני קבלת פסול דוקא שקבלו במקום א' דליכא אלא חדא לריעותא וה"ה נמי אם קבל כשר אחד במקום שנים אבל אם קבל עליו פסול אחד במקום שנים כשרים דאיכא תרתי לריעותא אפי' נגמר הדין על פיו יכול לחזור בו ואם קנו מידו אינו יכול לחזור בו אפי' שקבל עליו הפסול במקום שנים והואה דאמר לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא דמהניא כתב הרמ"ה דוקא דאמר ליה הכי בשעת הלואה דהדעתא דהכי הייל עליה שעבודא או לאחר הלואה וקנו מיניה אבל לא קנו מיניה לא כיון שקבל עליו פסול כבי תרי דאדם קרוב אצל עצמו והרא"ש כתב דלא בעי קנין דכיון דקביל עליו הלוה שיהיה המלוה נאמן שלא נפרע ואפי' עדים מעידים עליו שפרעו הרי האמינו עליו ופסל כל העדים המכחישים דבריו וכל תנאי שבממון קיים כאדם שאומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני דלא צריך קנין אלא קבלה : ד כתב סמ"ג דיש לחוש לדברי ר"ת דפוסל ראשון בשלישי שנים שנשואים זה באחר וזה בת בנה או בת בתה מותרים זה לזה לדעת הרי"ף וכן דעת מיי' אבל ר"ת פוסק לקמן ראשון בשלישי פסול :

עין משפט

א מיי' פ"ג ופ"ד מהל' נחלות טוש"מ סי' רעט :
ב מיי' (פי"ז) [פ"ז] מהל' סנהדרין סמג עשין לז טוש"מ סי' (כב) [קז]:
ג מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה סמג עשין לב טור ח"מ סי' כב :
ד מיי' פי"ג מהל' עדות סמג לאוין רטו טוש"מ סי' לג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הגהס : (ב) נ"ל דאביו: (ג) בנכסים שנפלו לו כנ"ל: (ד) נ"ב עכ"ה: (ה) נ"ב הוא : (ו) הוא וחזר ואמר בני הוא כנ"ל: (ז) נשבע כנ"ל : (ח) נ"ל כשר. ול"ב אלפסי ישן רבא אמר אף בראשון כשר. פי' כגון בן בן ראובן ושמעון אחי ראובן ופסק מר רב האי גאון ז"ל דהאי דאכשר רבא לענין קידושין לאבריכה גט אבל לעדות ממון פסול : ע"כ

הגהות חדשות

(א) נ"ב פי' עבדי דיתמי דקדקתי דמיין: (ב) נ"ב פי' דהא דמשמש לי כעבד קאמר :

הגהות מא"י

[א] וגרסי' בגמ' וכו' עד כשהוא גוסס כ"ז מוקף: [ב] נ"ב פי' חכמים דרבי יהודה היינו ר' מאיר רשב"ם: [ג] נ"ב פי' [illegible] [ד] נ"ב לבד מחד מינייהו דפסק הלכתא כר' יהודה : [ה] תיבת א"נ רשום ונ"ב ברש"י בגמרא איתו :

נ"ל אין

בניס להדדי] פ"ס שני בשני מפסלי בין לדון בין להעיד ופסק רבי אבא דשלישי שהוא בן חנוך שהוא בן בן ראובן כשר לבן שמעון שהוא שני ורבא אמר אף לשמעון שהוא ראשון וה"ל שלישי בראשון אע"ג שהיה נראה שקולים עם שני בשני והכי הלכה דלא אמרינן לית הלכה אלא כמר בר רב אשי דאכשר בן בן חנוך לראובן משום שהוא שלישי בראשון ואנן ס"ל דאפילו באבא דאבא עד כמה דורות פסול דרבנן תקנו בכל יולאי יריכו דבן ירך אביו הוא ואין לך שיעור עד אברהם אבינו ע"כ. [זו היא שיטת רשב"ם. ותוספות לא כתבו כן גם האשר"י] וקי"ל התם בפ' זה בורר (דף כח:) דבן חורגו שהוא בן בן אשתו כשר אבל לבן אחי אשתו פסול משמע משום דבן חורגו הוי טפי שלישי בראשון מבן אחי אשתו וטעמא דאב ובן או אם ובן הוו ראשון ושני אבל שני אחין הוו ראשון בראשון אע"פ שגדולי המפרשים כתבו שהאב ובן ה"ה דלהוו ראשון בראשון כשני אחים והוו מכשרי באבא דאבא דאבא [ה][דהוי רביעי בראשון ותשיב שלישי בראשון אף לרבא] ולפי זה הא דאמרינן הכא לית הלכתא כמר בר רב אשי אינו משום תקנתא אלא משום דהוו שני בראשון כיון שהגאונים סברי דאב ובן כשני אחין אם כן הוו ראשון בראשון: [ו] במסכת ערכין בפ' השיג יד (דף יז:) מפרש לה מדכתיב והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד בעינן ראיה והגדה בכשרות והא דמביא גט [דף כג.] [ז] הכשיר כל שתחלתו וסופו בדעת ואע"פ [ח] *שבשתנה התם קיום שטרות דרבנן והקילו בה רבנן משום עגונה: בעינן שיהא תחלתו וסופו בכשרות. כגון *שמתה בתו ולא נשתייר בניס ממנה הא איכא בן או בת [ט] אכתי בפסולו עומד וכולהו הני מפסלי אפי' לעדות קרקע דמודו כולהו דכיון דיכול לכוין המצרים וכ"ש בגלימא ונסכא דפליגי אי מדה הוי סימן ואי משקל הוי סימן ומיהו נפקא לן מהא דפסלינן למדה ולמשקל משום דבעינן תחלתו וסופו בכשרות משמע דבכה"ג שהוא כשר נאמן ומפקינן מיניה הגלימא או החתיכה של כסף וה"נ מסקינן באלו מציאות (דף כח.) דמדה ומשקל הוי סימן ומתמהי רבוותא שהרי יש לחוש לרמאים בהרבה לדדים שיתן אדם סימני כלי חבירו בכליו הדומה לו ואח"כ יתבע כלי חברו בעדי סימנין שראו בידו גלימא זו קודם לאותו זמן שעדי התובע מעידין עליו ולהוציא ממון היה ראוי לחוש לכל זה לכך נראה להם דאיירי כגון שהנתבע טוען חזרתי לו אותו כלי שהעדים מעידין עליו הסימנין וכיון שאנו רואין בכלי שהוא עתה בידו אותם

נר מצוה

רבי אבא לרב יוסף בר חמא היה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא ונסתמא פסול ושמואל אמר כשר אפשר דמיכוין מצרנהא אבל גלימא לא ורב ששת אמר אפילו גלימא אפשר דמיכוין מדת ארכו ורחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפילו נסכא אפשר דמיכוין מדת משקלותיו מיתיבי היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פיקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו פיקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר [א] זה הכלל כל שתחלתו בכשרות וסופו בכשרות כשר *ותיובתא דכולהו תיובתא: שלח ליה ר' אבא לר"י בר חמא האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא נאמן כר' [ב] יהודה ור' יוחנן אמר אינו נאמן כרבנן: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא האומר *תטול אשתי כא' מן הבנים נוטלת כא' מן הבנים אמר רבא (א) בנכסים של עכשיו °ובבנים הבאים לאחר מיכן: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר [ב]חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין שפרעו כולו. נשבע (ג) וגובה מחצה מנכסים בני חורין אבל מנכסים משועבדים לא מאי טעמא אמרי לקוחות אנן אעדים סמכינן ואפילו לרבי עקיבא (א) דאמר משיב אבדה הוה הני מילי היכא דליכא [ג] שטרא (ב) אבל היכא דאיכא *שטרא אירתותי מירתת מתקיף לה מר בר רב אשי אדרבה אפילו לר"ש בן אלעזר דאמר מודה במקצת הטענה הוה הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה הוה דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הילכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא *א"ל רבינא למר זוטרא דרב נחמן מאי א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אמר ר"נ אין גובין ואלא הילכתא לאפוקי מאי *אי

רש"י

היה יודע לו עדות בקרקע לחבירו. עד היכן הוא שלו: שנסתמא. שנעשה סומא: פסול להעיד. שאינו נאמן להעיד באומד הדעת: דמיכוין מצרנהא. שמכוין המצרים שיש לו בד' רוחותיו: אבל גלימא. בגד או טלית: אין יכול להעיד. שיש טליתות שמדתן שוה: נסכא. החתיכות של כסף או של זהב: לא. דשוין בו: שפוי. חכם: ומתה בתו. דהוי קרוב ונתרחק כגון שאין לו בנים כדאמרינן בזה בורר: כל שתחלתו. ראיית המעשה וסופו הגדת העדות: ותיובתא (ג) דכולהו. דכולן מכשירין בעדות קרקע: פיתח ונסתמא. והכא פסול ליה לכל עדות: נאמן כרבי יהודה. אע"ג דמוחזק לן באחר דבכור הוא וכר' אבא קי"ל דפסק [הכי] לקמן והיכא דאם הוחזק לן באחד מן הבנים שהוא בכור אפילו לא אמר אביו זה בכור נוטל פי שנים דהא אפילו ר' יהודה לא קאמר אלא דהאב נאמן (לו) לבטל החזקה אבל לא אמר אביו כלום אפילו ר' יהודה מודה שהחזקה קיימת: תטול אשתי כאחד מן הבנים. וקבלה ונתרצית א"נ לבד מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו ובש"מ איירי דדבריו ככתובין וכמסורין דמו א"נ בבריא ובקנין: [ובנכסים] של עכשיו. אבל אם נתרבו הנכסים אינה נוטלת דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לרבי מאיר ה"מ במפרש התם אדם מקנה אבל בסתם אין דעתו של אדם אלא בדבר הראויין לו עתה שמוחזק בו עתה ולא על הבא לאחר כך: ובבנים הבאים לאחר מיכן. כלומר לא לפי הבנים של עכשיו [ד] [תחלוק] לאחר מותו ואם נתרבו הבנים לא תתמעט חלקה אלא אף לפי חשבון הבנים הנולדים לאחר כן ונראה דהוא הדין אם היו עכשיו הבנים רבים ונתמעטו דשקלה חלק גדול כאחד הבנים של שעת חלוקה דהא תטול כאחד הבנים על שעת חלוקה קאמר לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו: פרעתי מחצה. ומחצה אני חייב דהוי מודה מקצת הטענה ישבע: והעדים מעידים. אחר שהודה דלא הוי משיב אבידה: נשבע. ככל מודה מקצת וגובה המלוה המחצה שהודה לוה דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי: ואפילו לר"ע. דאמר בספר שכתב בו סלעים או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש דר"ע אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור מגו דאי בעי אמר שתים והספר מסייעו דסתם סלעים שתים וקאמר שלש פטור: הני מילי. דחשבינן ליה משיב אבידה: דליכא עדים. שעדי המלוה לא ידעו כמה היה: אבל היכא דאיכא עדים. שרוצים להעיד כאחד מהן איכא למימר שזה הלוה היה יודע שהיו באין להעיד [כאחד] מהן ומירתת כי ירא שיסייעו למלוה לפיכך הודה מקצת: לר"ש בן אלעזר. דפליג אדר' עקיבא התם ודאי משיב אבידה הוי אע"ג דאתו בתר הכי וכרבי אבא קיימא לן כדמסיק: דר"נ דאמר אין גובין מעבדים: מאי. והא קי"ל כר"נ בדיני: לאפוקי מאי. [כיון דלא פליג פשיטא דהכי הילכתא] דבאחרינא ליכא פלוגתא

הסימנים לאו כל הימנו לומר החזרתיו לך ומוציאין אותה מידו מפורש לעיל: קמ"ל ר' אבא דליכא שתטול מתנה הוא ואע"ג דאמר לה כאחד מן הבנים שהחלוקה להם כירושה ה"ק שתטול היא במתנה כאחד מן הבנים בירושה ואיירי בין בבריא בין בשכיב מרע אלא שבבריא לא סגיא באמירה בעלמא אלא בקנין גמור ובשכיב מרע באמירה בעלמא והשמועינן ר' אבא דלא אבדה כתובתה בשביל זו דמתנה היא לטפויי לה דאע"ג דנראה שעשאה שותף בין הבנים ואמר ר"נ לקמן דכיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ה"מ במחלק כל נכסיו אבל זה אינו מחלק כל נכסיו אלא מתנה בעלמא הוא דיהיב לה לטפויי לה לפיכך אמר רבא דבנכסים של עכשיו דוקא תטול ולפי הבנים שימצאו בעת החלוקה שהיא אחר מיתתו שלפיהם נחלוק שיעור נכסיו של עכשיו תטול היא כאחד מהם ולא שתטול מנכסים אלו כפי חלק שיטלו הם מהנכסים שימצאו לאחר מיכן נמצא שאם ירבו הבנים תמעט חלקה מפני שאין דעתו ליתן לה אלא כפי הבנים שיהיו בעת החלוקה ואין להקשות כיון שנותן לה כפי הבנים שיולדו הוה ליה כחמור דאמרינן פרק מי שמת [דף קמג.] דלא קנה דשאני הכא שמקנה להם בדין מכח ירושתה שיירשו אז ולאו כחמור ניהו וכן תירץ הגאון ר' מתתיה ז"ל. ולפי הסברא היה נראה ג"כ שאם ימעטו הבנים שירבה חלקה דהא לא איכוין איהו אלא שאם יש לו בנים יותר שלא יפסידו בשבילה אבל כשנתמעטו תחלוק היא עם הבנים חלק כחלק מאותן הנכסים של עכשיו וכן כתב רשב"ם ומיהו הרשב"א ז"ל כתב דהם מוחזקין בירושה הנשארת מהאחין שמתו הלכך הוה היא מוציאה והמוציא מחבירו עליו הראיה ואינה נוטלת דשמא כך אמר לה תטול אחר מותו כמו שראוים עכשיו ליטול אחד מהבנים וכן דעת הרא"ה ז"ל דלעולם ידה על התחתונה ואם יש מחלוקת בשעת מיתה אם היו לו נכסים אלו בשעת מתנה על המקבל מתנה להביא ראיה כי הנכסים בחזקת יורשין הם וכן כל כיוצא בזה הריטב"א ורבו ז"ל: אפילו לר"ע דאמר. גבי סלעים או דינרין הכתוב בשטר המלוה והמלוה אומר שהם חמש והלוה אומר שלש ואמר ר' עקיבא התם דלוה לא הוי מודה מקצת אלא פטור הוא משבועה משום דמשיב אבדה הוא הני מילי שהשטר והעדים לא מוכחין טפי משני סלעים דתפסת מועט תפסת והוה בעי למימר שנים הוו הלכך כשאומר שלש משיב אבדה הוי אבל הכא דאיכא שטרא מכל החוב וגם העדים ראו שלא פרעו כולו ראותי מרתת למימר שפרעו שמא יכחישוהו העדים כשיבואו להעיד הלכך לא הוי משיב אבדה ומייב לישבע כדין כל מודה מקצת ואע"ג דבאו העדים אחר כן להעיד שפרע כולו הודאתו ט"י היא דכמאה עדים דמי ואם תאמר מכל מקום כיון שמעידין שפרע לפחות תהיה אמאי ישבע הא איכא עדים בדבר ויש לומר מפני שהוכחשו העדים מפיו שהרי הודה במקצת והם העידו שפרע הכל ומכל מקום לא חשבינן להו כמאן דליתנהו כדי שלא נאמינהו אף בשבועה כדין כל חוב שהוא בשטר שהרי אפשר לומר שהם זכורין מן הענין יותר ממנו וכיון דהכחשה ולאו הכחשה הוא אין סומכין לא על העדות לגמרי ולא על השטר לגמרי אלא מספיקא נדון כאילו לא היו לא עדים ולא שטר ומודה מקצת הטענה ישבע: הלכה לאפוקי מאי. דאי ליכא מאן דפליג פשיטא דהלכתא היא: אי לאפוקי מדרבא. דאמר לעיל דשלישי כשר להעיד אף לראשון מוסיף הוא

הגהות הב"י

(א) נ"ב נ"ע. (ב) נ"ב נגירסא זו ר"ל דמרתת לומר שפרע כלו דא"כ בשטר ביד מלוה מה בעי וגרס גמ' דליכא עדים ועי' פי' רשב"ם וצ"ל שירא שהעדים יאמרו לא זזה ידו מתוך ידינו וכבס"ג גם בלה"נ דוחק הוא: (ג) נ"ב ברשב"ם בגמ' שמואל ור"ש ור"פ נ"ל. וצ"ל דלאו דוקא נקט רב אבא קרקע וכ"כ הרא"ש ומ"מ נ"ע דבדברי שמואל ר"ש ור"פ לא משמע כן ומ"ש הרא"ש דהיינו שמואל נקט קרקע דוחק גדול שהרי שלא ליה וכו' ואינו סתם מימרא וק"ל:

[בנכסים] נ"ע

עי' תומים סי' ל"ג ס"ק ז' לתרץ דברי הגאון(ג"א)

הגהות מא"י

[א] נ"ב כן איתא בגמ' כל שתחלתו או סופו בפסול פסול כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר: [ב] נ"ב בגמ' כר' יוחנן בן ברוקא: [ג] בגמ' עדים: [ד] לבד: [ה] דהוי וכו' לרבא נ"ל מוקפין: [ו] נ"ב כל שתחלתו וסופו בכשרות וכו': [ז] נ"ב פי' תחלה וסוף של גט בכתיבה: [ח] נ"ב פי' בשעת נתינה: [ט] נ"ב ול"ע דבסנהדרין כתב נ"י וליתא לר' יהודה דאמר אפי' מתה בתו ויש לה בנים ממנה ה"ז קרוב גם כתב הנ"י שם ומביא הא דאמר ר"נ אין הלכה כר' יהודה גם הרי"ף כתב הא דר"נ:

פסר"ס

א מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טוש"מ סי'(רמז)[רמו] וטור אה"ע סי' קח:

ב מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' פב:

דף קכח:

[דף ריג ע"א]

בגמ' איתא א"ל רבינא לרב אשי ת"ג כו'(ג"א)

ד"ת

הגהות הב"ח

(א) ובנכסים כו' (ג) נ"ב בזה שפרעה מחצה:

הוא על דברי רבי אבא ורבי אבא לא פליג עליה בהא אלא כך שאלוהו ועל מה ששאלוהו השיב ולאפוקי ממאן דפסיל בפרק זה בורר (דף כח.) שלישי בשני אבל אין ה"נ דהוה מכשיר אף בראשון כרבא מהא משמע דהלכתא כרבא: אי לאפוקי מדמר בר רב אשי דמכשיר באבא דאבא דחשיב ליה שלישי בראשון הא פסיק דלית הלכתא כוותיה ולמאי איצטריך למפסק הכא לאפוקי מדידיה: לאפוקי מדר' יוחנן דאמר לעיל על תינוק בין הבנים דאינו נאמן אביו לומר עליו שהוא בכור משום הכי פסק הכא כרבי אבא דאמר לעיל נאמן כרבי יהודה משמע דהכי הלכתא: נר מצוה

מתני' ע"י שריבה לאחד מיעט לאחד והשוה להם את הבכור שחלק להם כן או שצוה שיחלקו בשוה דהוי כאילו חלק הוא ונתן לכל אחד חלקו ובלשון מתנה מאי עביד כדפירשתיו לעיל דאין לבכור דין בכורה אלא לאחר מיתת אביו ואז לא נשאר כלום אבל אם אמר פלוני בני שהוא בכור יטול שדה פלוני ולא ותר ושתק ולא נתן לאחים כלום [ד] אלא שהניח הדבר בסתם ואם לא יטול יותר*) כמו שאמר יעלה חלק כל אחד ואחד מן האחין כחלק הבכור או יותר לא אמר כלום כיון שלא נתן שאר הנכסים לאחין דבלשון לא יטול יותר אי אפשר לו למעט מחלקו הלכך רצה שדה זו נוטל רצה יחלוק עם האחין ויטול בכורתו בנכסים אבל אין לומר שיטול שדה זו כיון שנתנו לו ועם כל זה יחלוק עם אחיו ויטול בכורתו דלאו אדעתא דהכי יהב ליה כיון שאמר ולא יותר: ואם אמר בלשון ירושה: פלוני בני יירש שדה פלוני וריבה ומיעט: לא אמר כלום. מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה · להעביר נחלה של זה לזה והא רבנן הוא דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקא ולית הלכתא כוותייהו אלא כר"י בן ברוקא כדלקמן [דף קל.] דאפילו בלשון ירושה יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מבניו אלא דוקא לגבי בכור דאינו יכול להעבירו ממנו או לסלקו מחלק בכורתו מדכתיב לא יוכל לבכר כדלקמן ומיהו דוקא בלשון ירושה אבל בלשון מתנה הא תניא אליבא דכ"ע דאם השוה להם הבכור דבריו קיימים ומש"ה שקלו וטרו בגמ' בפירוש דהאי מתניתין דאם אמר בין בתחלה בין באמצע וכו' משום דנפקא לן לבכור אי נמי לענין מתנה לאחר דאי כתב בין בתחלה וכו' דבריו קיימין: לא אמר כלום בלשון ירושה. ולגבי בכור שהוא לענין הלכתא וכדפרישית צריך לברר דאע"פ שלא אמר כלום לגבי הבכור מכל מקום לגבי הפשוטין דבריו קיימין והלכך מקמצין מחלקם ומשלימים לבכור עד שיהיה לו פי שנים כראוי להיות אם שיים לכל אחד חלק ידוע ואם לא שיים חולקים כדבריו ונוטל הבכור פי שנים בחד מגרא וכן הסכימו האחרונים אף על פי שמגדולי הראשונים אמרו דכיון דלוותהו לגבי בכור בטלה אף לגבי הפשוטים בטלה וחוזרין לחלק. ושמא יתחלפו החלקים ועוד שיבא חלק הבכור כולו במגר אחד: גמ' רבי יוחנן אליבא דרב דימי אמר דהא דתנן דבריו קיימין כשים בה לשון מתנה היינו בשדה אחת ולאדם אחד שאמר יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לו דאז משמע דמה שאמר יירש ר"ל במתנה נמצא שיש בו ירושה ומתנה וירושה כמאן דליתא אם כן נשארת המתנה ודבריו קיימין אבל בשדה אחת ושני בני אדם שאמר חצי שדה פלוני יירש פלוני וחציו האחר תנתן לפלוני נימא דבאותה דמתנה הוא דדבריו קיימים אבל בחצי של ירושה לא אמר כלום והוא הדין בשתי שדות ולאדם אחד שאמר יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לו שדה פלוני דנימא דהאחד הוי במתנה והשני בלשון ירושה ואסיקנא דלא מיבעיא בכהאי גוונא דנימא לשון מתנה מהני ללשון ירושה והויא כאילו אמר בכולן לשון מתנה וקנה כיון דלא הוי אלא שדה אחת דנימא דכי היכי דחצי האחד נתכוין לתת במתנה ה"ה חצי השני וקנה אלא אפילו בשתי שדות לשני בני אדם דהוו גופין מחולקין ושדות מחולקות היכא דאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להם במתנה ויירשום קנו וטעמא דאע"ג דהוה מצינן למימר שהשדה האחת היא לאדם אחד לו לבדו נתן במתנה והשני לשני בירושה מ"מ הכא לא אפשר

*) גי' מהר"ם כמו שסיים.[ה]

לאפוקי מדרבא מוסיף הוא ואי לאפוקי מדמר בר רב אשי לית הילכתא כמר בר רב אשי ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו (א) אמר ליה לאפוקי מדר' יוחנן דאמר האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא אינו נאמן ולאפוקי נמי מהאי אתקפתא דמר בר רב אשי דאתקיף על ר' אבא (ב) במוציא שטר חוב: מתני' *המחלק *נכסיו לבניו (ג) ריבה א לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ב משום מתנה דבריו קיימין: גמ' *היכי דמי מתנה בתחלה והיכי דמי מתנה באמצע והיכי דמי מתנה בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלוני לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה. יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף. יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורבי אלעזר אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית לפלוני ר' יוחנן אמר קנה ורבי אלעזר אמר לא קנה ורשב"ל אמר לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להן במתנה ויירשום ואותיב *רב אשי לכולהו מהא דתניא נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון

רש"י

פלוגתא: מוסיף הוא. על דברי רבי אבא דגם ר' אבא מודה דשלישי בראשון כשר ומעשה שהיה בשלישי בשני היה: אי מדמר בר רב אשי. דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיקא לעיל דלית הלכתא כמר בר רב אשי וה"ה דהוה מצי למיפרך מוסיף הוא אלא דעדיף מינה פריך: ומדאתקפתא דמר בר רב אשי. דרוצה לומר ודאי משיב אבידה הוא [א]: מתני' המחלק נכסיו על פיו. דצוואת שכיב מרע אין צריכין קנין אלא רק בדיבורו קני: דבריו קיימים. דאין זה מתנה על מה שכתוב בתורה דאדם יכול ליתן נכסיו למי שירצה: ואם אמר משום ירושה. בלשון ירושה שאמר פלוני יירש זה ופלוני יירש זה וריבה לאחד ומיעט לאחד: לא אמר כלום. דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה ודלא כרבי יוחנן בן ברוקא (א) כדלקמן: דבריו קיימין. כיון דאמר בלשון מתנה בהדה ולשון ירושה כמאן דליתיה כמי שלא אמרה דמי דהוה מתנה במה שכתוב בתורה ולשון מתנה קני לחוד: גמ' אבל אדם אחד ושתי שדות. כגון יירש פלוני שדה שבמזרח ותנתן לו שדה שבמערב ההיא דלשון מתנה קני אבל דלשון ירושה לא קני ולשון מתנה דהאי לא מסייע לאידך וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון יירש ראובן חצי שדה פלוני ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה ראובן לא קנה וכ"ש בשתי שדות ושני בני אדם: אפילו אדם אחד ושתי שדות. דכי היכי דנתכוין לזה [ליתן במתנה] ה"נ מתכוין לאידך ליתן במתנה הואיל ובדיבור אחד נתן לשניהן אבל שתי שדות ושני בני אדם דהוו אנשים מחולקים ושדות מחולקות לא מהני מתנה דהאי גברא והאי שדה לאידך גברא ואידך שדה: יירש פלוני שדה פלוני. היינו שתי שדות ושני בני אדם ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומ"מ מתני' [ב] מיפרשא בהכי: לא קני. ההוא דירושה: לעולם לא קנה. בשתי שדות ושני בני אדם כיון דגופין מחולקין הם עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמר לשניהם דלמאן תרמיהו ועל כרחך ירושה קמא וירושה בתרא חדא נאמר לראובן וחדא לשמעון הילכך לשון מתנה נמי לשניהם [ג] כיון דאיכא תרי לשון ירושה אבל אמר ראובן ושמעון יירשו שדה פלוני ופלוני ותנתן להם הייתי מחלק והייתי אומר לראשון לשון ירושה ולשני בלשון מתנה וכן אם אמר תנתן שדה פלוני ופלוני להם ויירשום יהא לראשון במתנה ולשני לשון ירושה: נכסי לך ואחריך יירש פלוני. דהיינו

מלחמת ה'

ת רב אחא בר עויא לדברי ר' יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך וכו': אמר הכותב בתלמוד אתא דלשון מתנה ודאי מהני למקבל מתנה ובמקום שאין לו משום ירושה יש לו משום מתנה שהרי מרע לפי שאינו ראוי לירש כלל וכי תעלה על דעתך שאין מתנת שכיב מרע כלום ולר' יוחנן בן את זו אלא אף מזה לזה תקנו שאע"פ שאין לו משום ירושה שלו תקנה לו לשון מתנה שבחבירו מתנה אם מקבל ראוי ליורשו ודרב אחא בר עויא היא דאיהו איירי במורישים לבניו וחוזר ומפסיק ון שבאתי' ירושת תורה שנתנה לו רשות להנחיל אין לו הפסק שכבר שאין לנחלה שבאה מאיליה לקו כך אין לנחלה הבאה מעצמו הפסק שזו וזו תורה וזו אינו דומה למשנתינו ואין בהם לך שום ניס ז"ל שקשו מהא דתניא תנו שקל לבני בשבת וכו' דקתני ואם אמר אם מתו יירשו אחרים רי' אין לה הפסק אי הכי קשיא הא דרב אחא בר עויא דקאמר שאין לשון מתנה בראוי ליורשו ואין לה הפסק ואינו נראה ולא נכון להפריש בין תנו שקל לבני שהזכיר לשון נתינה ובין האומר ' שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה דמשמע שאין לשון מתנה בראוי ליורשו אלא כולן לשון

המאור הגדול

והא דשלח ר"י אחא בריה דרב עויא לדברי ר' יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני וראו ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין ל איכא דקשיא ליה משום דתנן במתניתא כתובין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דברי אלמא דלשון מתנה אהני להעביר הירושה ממקומה ותניא נמי האומר תנו שקל לבני בשבת וכו' אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם וכו' והא הכא דראשונים ראוים ליורשו ואפ"ה אם מ אחרים תחתיהם ולא אמרי' ירושה אין לה הפסק אלמא לשון מתנה מהני ויש למקצת המפרשים זו פרושים דחוקים ורחוקים והפירוק הנכון דלא אמר רב אחא בר עויא אלא באומר נכסי לך של בפירוש לשון מתנה וזה שאמר שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה ודומה לו במס' ע"ז שאין ט אלא ריח כמון והוא כמו שאינו טעם כמון אף כאן פי' שאינו לשון מתנה ודומה לו בכתוב הכנוים וחשקת בה ולקחת לך לאשה אשר עשו ליבמיה הנביא את אשר השליכו אל הב

אין לה הפסק שאילו היה שום לשון מספיק להפסקה אף נכסי לך היה מספיקה כמו שאמר נותן ואם פסלנו לשונות סתומין בכאן אע"פ שמשמעו לשון מתנה והוצרכנו שיאמר לשון מתנה מפורש וכזה שו קל לבני בשבת אינו מפורש במתנה אלא שמא תנו בירושתן קאמר דלדידהו לא מפרש מידי ולאחריני הוא דקאמר לסו תנו אלא בין נכסי לך בין תנו שקל כולן לשון מתנה הם ואעפ"כ בראוי ליורשו אין ל ד דרבנן דלא מהני לשון ירושה מהני נכסי לך סתם בין לו בין לאחרים שכתב להם לשון ירושה אלמא לשון זה לשון מתנה הוא ואמרי' ללשון מתנה נתכוין כדי לקיים דבריו של מת אף לדברי ר' לן למימר ללשון מתנה כיון כדי שיקיים דבריו של מת וכדאמרי' התם אם מתו שתי לשונות משמע גבי גט לישנא דמהני בה קאמר אף כאן נמי לישנא דמתנה דמהני בה קאמר שהרי אמר להפסיקה ומ ועוד שהרי השני אין ראוי ליורשו ובלשון מתנה נתן לו ותיהוי כמתנה בסוף דמתני' דהוי כמי שכתב אף לזה לשון מתנה לפיכך אמרו שאין שום לשון מפסיקה לעולם דירושה גמורה היא הואיל ואמ ת שכיב מרע לראוי ליורשו ירושה קראה הכתוב והשיבו בתחלת זו השאלה דאילו אמר נכסי לבני ותנו להן שקל בשבת ואם מתו יירשו אחרים תחתיהן אין לה הפסק ואין אחרים יורשין אלא מכיון ש הרי לא הוריש אלא שקל בכל שבת ושבת כל ימי הייתם ואין לו הפסק אבל שאר נכסים של האחרים הם ולא של היורשין מעתה וזה הפירוק פשוט ואינו דחוק ורחוק אלא קרוב ויבריע כל מודה על האמ ושיא קושיא ודעת הגאונים ז"ל כן שאף לשון מתנה מפורש בראוי ליורשו אינו אלא לשון ירושה וטעם לדבר משום דכל מה שאדם זוכה בו בירושה אין יכול לשנותו למתנה דירושה דנפשיה יהיב ליה ולא הא נמי תורה היא כיון שרוצה לזכותו לאחר מיתה דרחמנא אמרה ינחיל לכל מי שירצה דידיה דבר תורה ומתנה מן התורה לא כלום היא הלכך כל דקני מדין ירושה קני ולזה כוונו רבינו יצחק אלפ ' מי שמת במעשה דאיסור ורבא מארי גם בחבורי גאונים אחרים תמצא כן זכר כולם לברכה ולחיי העוה"ב משכתבתי זה אחר זמן זכיתי בהלכה זו לנוסחה ראשונה של ההלכות מוגהת בכתב ידו של הר כתב בלשון הזה ודוקא בדאמר נכסי לך הוא דאמרי' שאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה אבל אם אמר בלשון מתנה מפורשת כגון שאמר ינתן כך וכך לפלוני במתנה ואחריו לפלוני אע"ג שהראשון ראוי ליור ש שאמר שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה טעמא דשאין לשון מתנה הא אמר בלשון מתנה ודאי יש לה הפסק ועוד מדאקשי' לענין שני בני אדם ושתי שדות מהא דתניא האומר תנו שקל לבני בשבת עד ברא קא היא והדר' ואמרי' ת"ש נכסי לך וכו' מדאקשי' בהא מדשלח רב אחא בר רב עויא ולא אקשינא בהך קמייתא מדשלח רב אחא בר רב עויא אלא קאמר לה כר' יוחנן בן ברוקא שמעינן מיניה דלא א"ר הפסק אלא בנכסי לך אבל במתנה מפורשת כגון תנו לבני שקל דהוא לשון מתנה מפורשת לא א"ר יוחנן בן ברוקא ע"כ היה כתוב בנוסחה הזו . ראתה עינו של רבינו ז"ל כל מה שאחרונים מפלפלין וחוז ני שמת בנוסחה הזו הא דאמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שוייה רבנן וכו' כמו שכתוב בנוסחי ההלכות הסכימה דעתו לומר שאפי' בלשון מתנה מפורש בראוי ליורשו לשון ירושה הוא וכן עיקר:

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' דמחלק נכסיו וריבה לאחד ומיעט לא' דבריו קיימין דוקא כשאמר בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש הכל או יירש בכך וכך אבל אם אמר פלוני בני לא יירש לא אמר כלום וכתב הרמ"ה אי נמי אמר פלוני בני לא יירש אלא כך וכך אי נמי אמר ראובן בני יירש חלקו וחלק שמעון לא אמר כלום דלאו כל כמיניה לאורותי חלקיה לאחריני וכמאן דאמר לא יירש שמעון דמי וכן היכא דתליא לירושה דראובן בלא ירושה דשמעון כגון שאמר לא יירש שמעון אלא ראובן לאו כלום היא וה"מ דתליא ליה נחלת ראובן בהעברת נחלת שמעון כדאמרי' אבל אם אמר ראובן בני יירשנה או יירש כל נכסיו ולא יירש שמעון כלום כיון דלא תליא לירושת ראובן בלא ירש דשמעון דבריו קיימין דכיון דאמר ראובן בני יירש קנה ודקאמר שמעון לא יירש מלתא באפי נפשיה הוא וכמאן דליתיה דמי ע"כ בד"א בפשוטין אבל בבכור אינו יכול להעביר מחלק בכורתו כלום להוריש לשום אדם ואפי' לא' מן האחים ואין חילוק בכל זה בין בריא לשכיב מרע לדעת ר"ת אבל רב האי והרי"ף פסקו דדוקא בשכיב מרע יכול לצוות בלשון ירושה אבל בריא לא מהניא לפיכך אם ריבה לאחד ומיעט לשני בלשון ירושה דבריו בטלים ותשאר הירושה בחזקתה ולזה הסכים הרא"ש:

ב שאלה להרא"ש ראובן הי' מצוה ואמר אם אפטר אני · קודם לאשתי עשיתי אותה יורשת גמורה בכל נכסי והנחתי ליורשי אחרי ה' זהובים לכל א' מהם ומהיום תלך אשתי ותחזיק בנכסי בכל מה שיש לי בעולם חזקה גמורה מהיום ולעולם ומעכשיו הירש ותורים · ותנחיל ותעשה חפצה בכל מה שיש לי בעולם ולקחה קנין [על] זה: תשובה מה שנתן לאשתו בלשון ירושה לאו כלום הוא אמנם מודה אני לקיים צוואה זו מתוך תיבה אחת שכתוב בה ותחזיק בכל מה שיש לי בעולם ותחזיק הוא לשון מתנה ותנן כתב בלשון מתנה בין בתחלה *בין בסוף דבריו קיימין: *נ"ל בין באמצע

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע דא"כ משנה זו וכל שיטה דבתרה דלא כהלכתא דקי"ל כריב"ב לקמן ודברי הרי"ף בסמוך ג"כ נ"ע:

עין משפט

א מיי' פי"ג מהל' זכייה ופ"ו מהלכות נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב להו: (ב) בהמוציא בט"ח על חבירו כנ"ל: (ג) נ"ב על פיו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהודה לא העידו העדים: [ב] נ"ב נמי הוי: [ג] נ"ב קאמר: [ד] נ"ב כן איתא בגמ': [ה] גי' מהר"ם נ"ל מוקף:

ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי וקתני דקני תיובתא דכולהו תיובתא ואמרינן לימא (א) תהוי תיובתיה דרשב"ל דאמר לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום ותסברא והא אמר רבא הילכתא כוותיה דרשב"ל בהני תלת לא קשיא ברייתא *בתוך כדי דבור ודרשב"ל לאחר כדי דבור והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי (א) לבר מעבודת כוכבים *וקידושין: **מתני'** °האומר איש פלוני יירשני א במקום בת בתי תירשני במקום בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה

רבי

רש"י

דהיינו לזה במתנה ולזה בירושה: יחזרו נכסים ליורשי ראשון. דהא מכח שני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא קני שלישי מנא ליה: דכשתי שדות דמי. שאין לשני בחיי ראשון כלום והוו ממונות מחולקים וגופים מחולקין וקתני דקני שני אלמא לשון מתנה דראשון מקנה לשני: תיובתא דכולהו. בר מרבין אליבא דר' יוחנן ורב ששת: והאמר רבא. פרק החולץ הלכתא כו' וזו אחת מהן ואם איתא דזו סברייתא תיובתא לא הוי פסקינן כוותיה: תוך כדי דיבור. דאמר נכסי לך ואמר אחריך יירש פלוני הילכך מהני לשון מתנה גם לשני והך דריש לקיש לאחר כדי דיבור אבל רב דימי ור"א איתותבו מדאמרי' לא קנה אלא באדם אחד ושדה אחד ולא בשתי שדות ושני בני אדם ומשמע אפי' תוכ"ד לא קני (ב) דאל"כ ישמיענו (ג) בכדי דיבור קני בב' בני אדם ובב' שדות וכ"ש באדם אחד ובשדה אחת. והכי הלכתא דתוכ"ד דהיינו כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדיבור דמי וכל שני הדברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בכדי דיבור שסיים הראשון התחיל האחרון לא חשבינן ליה נמלך אלא הוי כאילו אמר שני דברים יחד ואם שניהם יכולין לתפוס כגון הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים ימכור ויביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים ואם האחד אינו יכול לתפוס כגון לשון ירושה [ומתנה] (ד) נתפס השני ואם סותרים זה את זה כהסיא דמפרש בפ' בית כור מ"ב לשנה מדינר להדס י"א תפוס לשון ראשון וי"א לשון אחרון וי"א יחלוקו ושם פירשתי והיכא דתוך כדי דבור אמר בפירוש חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה: לבר מעבודת כוכבים. אם הקלה או התפיס דבר לעבודת

נמוקי יוסף

אפשר משום תרתי שכולן לשון ירושה בלשון המתנה שאמר שנתתים שקאי למה שאמר יירשו ועוד שלשון המתנה הוי באמצע ואין לך הכרע לאוקומי בחד טפי מבחבריה הילכך נימא דלשון מתנה קאי על לשון הירושה לכל אחד ואחד תסלק לשון הירושה כמי שאינה משום שמתנה על מה שכתוב בתורה ונשארת לשון המתנה ודבריו קיימים ומקשין *להני דאמרינן דלא מהני לשון המתנה ללשון ירושה בגופין מחולקים ושדות מחולקות וגם לריש לקיש דאמר דלא מהני אלא כהאי גוונא דאמרן דהא תניא נכסי לך שהיא לשון מתנה דלגבי נר מצוה אחרים. לא שייך לאקנויי מדין ירושה והאי לשון מתנה מהני גם לשני וגם לשלישי אע"פ שאמר להם בלשון ירושה דלא מהני למקני לגבי אחרים דאמרינן קנה שני קנה שלישי וע"כ הוא משום לשון המתנה של ראשון דמהניא להו אלמא דבגופין מחולקין דהני גופין מחולקים נינהו ראשון ושני ושלישי והני ממונות נמי כשדות מחולקות נינהו דהא בעוד שהממון לראשון אין לשני בו כלום [א] והכא *) לא מגיא אמרת דכל השלשה ראויין ליורשו שבניו הם אלא שבזמן שנותן לאחד אינו נותן לאחר שהרשות בידו אליבא דרבי יוחנן בן ברוקא ואם כן הא ירשי מכח ירושה שאמר להם יירש ולא משום מתנה דבראויין ליורשו ירושה מהני בהו הא לא מגיא אמרת דאם כן לא תבא הירושה לעולם ברשות השני ולא ברשות השלישי דכיון דראשון ראוי ליורשו לאו כמתנה דעלמא הוא אע"פ שאמר לו בלשון מתנה אלא כירושה גמורה וירושה אין לה הפסק דבמקום המוריש עומד ועיין עליו אמר רחמנא ובניו היו יורשין אותו אלא ודאי לא מיירי בראויין ליורשו א"כ תיובתא לכל הני דאמרי לעיל דבגופין מחולקין ושדות מחולקות לא מהני לשון המתנה ללשון הירושה: לימא תהוי תיובתיה דר"ל. דאיהו נמי סבר דלא מהני אלא בכה"ג שפירשנו לעיל שאמר המתנה בין שתי הירושות ובלשון שנתתים שכוללת שגם מה שאמר בלשון ירושה הוא כלשון מתנה אבל פשיטא דאם אמר תנתן לפלוני שדה פלוני ויירש [פלוני] שדה פלוני לא והלא הכא הא אפילו אמר הכי אמרינן דמהני בשאמר נכסי לך למי שאין ראוי ליורשו שהוא לשון מתנה שהגוף מחולק והממון מחולק ואחריך יירש פלוני נמי הכי (הוי) אמרינן דמת ראשון קנה שני אע"ג דלראשון מתנה ולשני ירושה דבאחר שאינו ראוי ליורשו לא מהניא אלא מכח המתנה שאמר לראשון: ותסברא והא פסקינן כוותיה דריש לקיש בהני תלת והך היא חדא מינייהו ואי ברייתא הוי תיובתיה לא הוה פסיק רבא כל כך בפשיטות כוותיה: אלא (ודאי) לא קשיא כאן תוך כדי דבור. ברייתא דקתני קנה מיירי דתוך כדי דבור שנתן לזה יירש לזה ולפיכך מהני לשון המתנה של זה לזה כאילו אומר לשון המתנה גם לזה. והא דר"ל איירי דלאחר כדי דבור שנתן לזה יירש לזה ואחר כדי דבור הוי הפסק הלכך לא מהני ופסקו הגאונים ז"ל דהא דאמרינן ירושה אין לה הפסק אפילו אמר למי שראוי ליורשו בלשון מתנה בפירוש ירושה היא ואין לה הפסק (א): אמר המחבר ונראה שהלשון מסייען קצת דאמר דאין זה לשון מתנה ולא קאמר שאינו לשון מתנה [ב] אלא כלומר מתנה היא אלא שאין לה דין מתנה דעלמא שיש לה הפסק אלא דין ירושה דעלמא דאין לה הפסק ומ"מ האומר נכסי לך מחיים ואחריך לפלוני בקנין כראוי אין אומרים ירושה אין לה הפסק וכן דעת מורי נר"ו הריטב"א ז"ל וכ"ל דמיירי אפילו אמר לראשון בלשון ירושה ממש ולא אמרינן שדבריו סותרין זה את זה כיון שפי' כל כך ע"כ והקשה הרמב"ן ז"ל א"כ היאך נמלא ידינו ורגלינו במתנת ש"מ שהיא בתנאי והלא אינה חלה לאלתר המתנה [ג] עד גמר מיתה שצריך שיקיים התנאי קודם וכל שאינה חלה לאלתר אלא לאחר זמן אינה קונה משום דחלה עליו ירושת תורה של יורש ורב [טוירא] אמר אין לה הפסק ומעשים בכל יום בש"מ שנותן לאחר זמן ובתנאי ותירץ הרמב"ן ז"ל אפשר לומר דלא דייקי בה כולי האי אלא אמרינן התורה נתנה רשות לאב להנחיל מעתה לכל מי שירצה ולהעביר מן היורש וכן בכלל זה נתנה רשות להנחיל לאחר זמן וירושה עוברת ונפסקת מהיורש ורב אחא בר עוא בנכסי לך דוקא קאמר [שהמוריש הורידו לנחלה בפירוש] דכיון דאתחיל בירושה דתורה שוב אינה נפסקת ממנו הלכך בשותק ואומר סתם אם מתו בניו יירש פלוני זכה בהם ולע"ע עכ"ל. ומיהו מגדולי המפרשים ז"ל סברי דאע"פ שלא הורידם בפירוש בנכסים כיון שמדעתו יורדין לנחלה זוכין בכל הנכסים מדין ירושה ושוב אין לה הפסק אלא לענין מתנה בתנאי שאני דכיון שאין עכבת ירידת האח' מחמת שירצה זה שירדו בה יורשיו אלא מחמת קיום תנאו כשקיים התנאי זכה בהם למפרע משעת מיתתו דלגבי ש"מ אע"פ שלא אמר מעכשיו כיון דבתנאי בעלמא תלה ליה למילתיה מעכשיו משמע והא דרב אחא בר עוא אע"ג דאמר ואחריך ואמרינן דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי הא קיימא לן כרשב"ג דאמר [דף קלז.] דאם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ומה שאמר אחריך מה שתשייר אחריך קאמר וכדפי' לעיל אם כן בזה שהוא יורש תלוי עכבת האחד וכבר אמרנו דבכה"ג כיון שזכה הראשון שראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום דירושה אין לה הפסק ולכך צריך לדקדק בדברי ש"מ כשנתן מתנה לאחר זמן אם היא בתנאי אם לאו דאם יש בה תנאי דבריו קיימין ואם לאו אינה מתנה דירושה אין לה הפסק ולפי דברי הרמב"ן ז"ל אפילו בתנאי נמי אם דקדק להנחיל ליורש תחלה אינה מתנה: אמר המחבר והנכון בזה מה שתירץ רבינו הגדול ז"ל שלא נאמרו דברי רב אחא בר עוא אלא כשהיורש זוכה מכח נחלת מורישו שמחזיקו בנכסים כאומר נכסי לך אבל כל שאין היורש בא *מכח ירושה תקנת החכמים ז"ל היא דתהני מתנת ש"מ ושאינה כירושה ממש אלא הוא זוכה מיד ז"ל הריטב"א ז"ל כמפורש דעת הרמב"ן ז"ל: ומה שהעלינו דבתוך כדי דיבור מהני מתנה דחד לירושה דאידך היינו כשאומר יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לפלוני שדה פלוני בוא"ו אבל אם אמר תנתן אפילו באדם אחד ובשדה אחת [לא] מהני לכ"ע אם אמר יירש פלוני שדה פלוני תנתן לו כיון שלא אמר ותנתן שהוא"ו מוספת על ענין ראשון לא מהני לשון המתנה ללשון הירושה אלא אמרינן בהא תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון כמו שכתבנו לעיל כן פסק הרשב"א ז"ל גבי שדה אחד ואדם אחד: והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי. ולא הוי הפסק אלא כמי שמפרש [דבריו] והולך אבל אם אמר שני דברים סותרים זה את זה יש אומרים תפוס לשון ראשון וי"א תפוס לשון אחרון ולמעלה מפורש הדין ואם אמר בפירוש חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה ופי' הטעם בשם הראב"ד ז"ל דכיון דגם אף לגבי קריאת שמע אינו הפסק כדאמרינן שואל מפני היראה אף בכל דבר תקנו שלא יהא הפסק נראה מדבריו דהא דאמרינן שואל מפני היראה לאו דוקא בדבר שיש בו שום פחד סכנה אלא אף מי שחייב לכבוד שמים כגון רבו ובלבד שלא יאריך אלא כדי לומר שלום עליך רבי שהוא תוך כדי דבור הנאמר בכל מקום ור"ת פירש הטעם מפני פעמים שמוכר או קונה ובתוך הדברים רבו עובר וצריך לתת לו שלום ואי לא מצי למהדר ולפרש דבריו משום הפסק זה יפסיד בכך והיינו דאמרינן במסכת נזיר (דף כ:) אי הכי לא שבקת רווחא לתלמידא ויש בו תקנת השוק והשוו חכמים מדותיהם אף במקום שאין לחוש והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי לבד מעבודת כוכבים וקידושין: אמר המחבר כל תוך כדי דבור וכו' אפילו החזיק בגוף במשיכה או הגבהה דעת הריטב"א ז"ל ויש חולקין פי' שאם אמר לעבודת כוכבים אלי אתה ובתוך כדי דבור חוזר בו לאו חוזר היא וחייב והיינו דמסיים בה בפרק בתרא דנדרים (דף פז.) חוץ ממגדף והכא לא חשיב לה דבכלל עבודת כוכבים היא וכן מסיים בה חוץ ממגרש והכא לא חשיב לה דבכלל קדושין הוא דלכל מילי אתקש יציאה להויה וקדושין אינו אמר תוך כדי דבור בפירוש חוזרני בי אפ"ה בעיא גט ורבינו שמואל ז"ל פירש דעבודת כוכבים ר"ל נמי שאם התפיס או הקלה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חוזר בו אפ"ה נאסר משום חומרא דעבודת כוכבים דכתיב שקץ תשקצנו וכן צריכה גט משום חומרא דאשת איש ואם בא אחר וקידשה קודם הגט צריכה גם מן השני גט. אלא שהראשון מן התורה והא שפירש הר"ש ז"ל בהא דעבודת כוכבים אינה כדאיתא בתוס': **מתני'** שהתנה על מה שכתוב בתורה. לעקור הנחלה ממי שראוי ליורשו

*) [כ"ז הוא בגמ' דף קכט: ע"ש שינוי קצת] (ג"ה)

שלטי הגבורים

א שאלה להרא"ש ראובן צוה מחמת מיתה שיתנו נכסיו לפלוני כך וכך והשאר יחלקו אותו לג' אחיותיו לכל א' שני' והיתה לו בת. תשובה ודאי משכורים לאחיותיו במקום בת לאו כלום היא אמנם כיון שאמר שיתנו לפלוני כך וכך מהני לשון מתנה ללשון הירושה דאחיות ועוד אין אנו צריכין לכל זה דאפי' ליכא הכא מתנה דאחר קנו האחיות דיחלקו לשון מתנה הוא ודבריו קיימים אפי' במקום בת אע"פ שלא שייר לבת כלום דלא בעי שיור במתנת שכיב מרע היכא שמת אלא דבריו קיימין וככתובים וכמסורים דמו: שאלה להרא"ש ילמדנו רבינו אם יש שום צד שאדם יכול להנחיל נכסיו לבנו הגדול ובנו הגדול לבנו הגדול עד סוף הדורות שלא יהא זכות לשאר יורשים שאני חוזרני למצוה ולא מצאתי שלא אמרו נכסי לך ואחריך לפלוני אלא לאחר שהוא עכשיו בעולם ורבים אומרים שיכול אדם לעשות ע"י שיקדיש נכסיו ע"מ שאם יתן בהם בנו הגדול וכן בנו הגדול סלע בשנה יחזור בהן ויאכל פירותיהם ואני אומר שהמקדיש ע"מ מקדיש ומשייר ואפ"ה ליפות כחו בשיורו יותר מששיו שלו לגמרי ובתחלה לא היה לו כח ליתן בדרך זה וכל שכן בהקדש: תשובה שאלת ללכת בחוקי העובדי כוכבים להעביר הנחלה מכל זרעו ולהעמידה ביד בנו הגדול אסור לכל בן ברית להעלות דבר זה על לבו כדתנן הכותב נכסיו לאחרים והניח בניו אין רוח חכמים נוחה הימנו וכ"ש בדבר זה להיות נוהג שמלא לקמיהם למזכיר עונות לדורות וכל המטפל בדבר זה הוא מחזיק ידי עוברי עבירה וגם אין תקנה לדבר זה כמו שכתבת ושוב השיב בתשובה שאלה זו יראה לי שלא שייך מתנה זו בתנאי זה דשני כמו נכסי לך ואחריך לפלוני דקי"ל כרשב"ג שאין לשני אלא מה ששייר הראשון ואם מכר ראשון מכור ועוד אם לא נולד בן בנו בשעת המתנה אינו יכול להקנות לו כיון שלא בא לעולם ואף אם יקדים הממון בתנאי שבנו הגדול יתן כך וכך לשנה ויהנה מאותו הקדש וכן בן בנו עד לעולם אינו מועיל כי אין תנאי מועיל לזכות למי שלא בא לעולם אפי' בע"מ אלא בענין זה יכול אדם לעשות שיתן אותו הממון לבנו הגדול בתנאי זה כאשר יולד לבנו הגדול בן שיזכה לו מיד הנכסים ואם לא יזכה אותם לבנו שיולד תוך חדש א' שיולד שתתבטל המתנה ותחזור לאחיו הקטן ממנו וע"מ שאחיו הקטן יזכה אותם הנכסים לבנו הגדול כשיולד לו ואם לא יזכה שתשוב הנחלה למי שקרוב להם לירש אחרי בניהם וכשהוא מזכה הממון לבנו הגדול שיולד לא יקנהו לו על אותו תנאי שקבלו מאביו וכן לעולם.

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתוב במרדכי ע"ש תשובת מהר"ם אלא שצריך עיון שם כי לכאורה דברי הספר שם סותרין זה את זה גם בתשובת

עין משפט נר מצוה

[בגמ' לשני כו'] (ג"ה)

א מיי' פ"ב מהל' ע"ז וסי"ו מהלכות אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' מט:

ב מיי' פי"ב מהל' זכייה ופ"ו מהלכות נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נמי

הגהות הר"י

(א) נ"ב עי' בר"ף בגוונות פ"ד אחר מתני' ד"ה כפרוכאחת שניהם חייבין: (ב) נ"ב נ"ע דבדברי ר"ל נמי נימא הכי דכל"ל לא קני אא"כ אמר הכי: (ג) דאם לא כן ישמיענו תכ"ד כנ"ל: (ד) נ"ב שהרי יירש פלוני שדה פלוני ותנתן לפלוני שדה פלונית בתכ"ד ס"ל לר"ל דקני דתפס לשון מתנה וצ"ע שהרי בנכסי לך ואחריך יירש פלוני הפסיקן לשון ראשון יהו"ה:

אולי צ"ל אלא

אשר"י כלל כ"ד סי' ג' ובח"מ סי' רמ"ז משמע דלית ליה הך סברא דמהרי"ם דאפי' אמר בפירוש לשון מתנה למי שראוי ליורשו ירושה היא וע"ש ובתבור האשר"י לקמן גבי נכסיי למאן שכתב ז"ל דכיון דא"ל נכסיי לך דהוי לשון מתנה אלא משום דראוי ליורשו מפרשינן ליה בלשון ירושה היינו דוקא ליפות כחו כו' עד אבל במה שראוי לירש אע"פ שנתן לו בלשון מתנה הוי דינו כשאר יורשין ע"כ ובמה רוצה לחלק בין מתנה בפירוש נכסי לך דהוי נמי לשון מתנה אלא שיכול לסבול גם לשון ירושה כמו שמחלק חבור המרדכי בסוף וכן מוכיח במגיד משנה פי"ב מהל' זכייה ומתנה למיי' שכתב כי הגאונים ז"ל פירשו שאע"פ שנתן למי שראוי לירשו בלשון מתנה בפירוש הוי דינו כירושה ואין לה הפסק וזה דעת המיי' ומהר"ם ז"ל ויש מן האחרונים חולקים כשאמר לשון מתנה בפירוש שיש לה הפסק עכ"ל:

הגהות מא"י [א] נ"ב זה פריך בגמ' וכי תימא כו' כתבתי לקמן: [ב] נ"ב וכי תימא הכי נמי בראוי ליורשו ור' יוחנן בן ברוקא היא אי הכי מת שני קנה שלישי הא שלח רב אחי בריה דרב עויא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק תיובתא דכולהו תיובתא: [ג] עס כל"ל [וכ"ס כו"ס]:

ליורשו שהבת ראויה יותר מאחרים וכן בן קודם לבת בגמ' מפרש מתני' מני ומשמע דרבי יוחנן בן ברוקא לא אמר שיכול ליתן בתורת ירושה כל נכסיו לאחר אלא כשהוא ראוי ליורשו אבל לאחר (וכדפירשנו) הוה מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמר כלום וכן אמר תלמודא לעיל [דף קכח:] האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקא [ולא אמר] אפילו באחר אלא ודאי כדאמרן ומתני' כולה ר' יוחנן היא וה"ק שר' יוחנן בן ברוקא וכו': גמ' התורה נתנה וכו'. פי' בפשוטין דבדידהו משתעי רישא דקרא ונראין הדברים דדוקא במחלק כל נכסיו

נר מצוה · תורה אור

ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי ליורשו אין דבריו קיימין: גמ' תניא אמר ר' ישמעאל [א] לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ובת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכ"א לא יירש אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא וכן אמר *רבה הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא אמר רבה מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקא אמר קרא °והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה (א) [א] ודוקא היכא דליכא בכור אבל היכא דאיכא בכור אי אמר בלשון ירושה לא אמר כלום כדתנן ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום א (ב) ועוד תניא אבא חנן אומר משום ר"א *מה ת"ל °לא יוכל לבכר לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה שיכול והלא דין הוא ומה פשוט שיפה כחו שנוטל בראוי כבמוחזק התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו שאינו נוטל בראוי כבמוחזק לא כ"ש תלמוד לומר לא יוכל לבכר אמר רב זריקא אמר רבי אמי אמר רבי חנינא [ב] הלכה כר' יוחנן בן ברוקא °א"ל ר' אבא הורה איתמר במאי קא מיפלגי מר סבר ב הלכה עדיפא ומר סבר מעשה רב ת"ר אין לומדים הלכה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה מאי ובלבד שלא ידמה [ג] א"ר אשי ובלבד שלא ידמה בטרפות דתניא אין אומרין בטרפות זו דומה לזו (א) שהרי חותכה מכאן וחיתה וחותכה מכאן ומתה א"ל רבי אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה (ג) ניעביד מעשה א"ל *עד דאמינא לכו הלכה למעשה אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פיסקא (ג) דידי לקמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תיקרעוניה עד דאתיתו לגבאי דאי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא בי לאחר מיתה לא מיקרע תיקרעוניה ולא מיגמר תגמרון מיניה לא מיקרע תיקרעוניה דאי הואי דילמא הוה אמינא לכו טעמא *ומיגמר לא תגמרון מיניה דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא *בבריא היאך כי קאמר ר' יוחנן בן ברוקא בשכיב מרע [ד] אבל בבריא לא או דילמא ל"ש ולא איפשיטא הילכך לא עבדינן בה עובדא בבריא:

אמר

רש"י

כוכבים וחוזר בו תוך כדי דבור נאסר משום תומרא דעבודת כוכבים וכן אם קידש אשה וחזר בו צריכה גט: מתני' על מי שראוי. כגון על בן בין הבנים שראוי לירש במקצת ואמר יירש הכל דבריו קיימים: גמ' הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא. הילכך [ל"ש אם] אמר בני פלוני יירש כל נכסי לא שנא אם אמר יירש חצי נכסי דבריו קיימין ול"ש כתב ול"ש אמר והא דאמרינן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס וה"ה לבנו ה"מ בלשון מתנה דאיכא למימר לכבודו נתכוין ותנתן לו להיות אפוטרופוס קאמר אבל בלשון ירושה לא שייך למימר הכי אלא מקנה בקנין גמור וקני ודוקא בבן בין הבנים ולא באחר או בבת בין הבנים שאין ראוי לירש כלל: לא אמר כלום. להנחיל חלק הבכור לאחר כדילפינן מלא יוכל לבכר: שיכול. אי לאו קרא הוה ילפינן מק"ו דיכול להפקיע גם חלק בכורה: הורה איתמר. הורה רבי כר' יוחנן ב"ב: הלכה עדיפא. שפוסק בפירוש שמע ממנו שפסק לעשות אבל הורה ראה שהורה ושמא טעה הרואה בגוף המעשה איך היה: מעשה רב. בעושה מעשה כדבריו יש לסמוך עליו יותר: אין למידין. מעשה לעשות כן: לא מפי תלמוד. שכתוב במשנה הלכה כפלוני אא"כ נאמר בגמ' בפירוש שהתנאים לא דקדקו כל כך: עד שיאמרו הלכה למעשה. כלומר לך עשה כן א"נ ששאל על מעשה שבא לידו ואמרו לו הלכה כפלוני יעשה כן כל ימיו: שלא ידמה. לדון דבר מתוך דבר: בטריפות. ללמוד טריפות הכבד מטריפות הריאה שאין חיות האיברים דומה זה לזה כדאמרן וחילופא בכבדא: שהרי חותכה מכאן. מעט למעלה מן הארכובה במקום צומת הגידין ומתה ולמעלה מצומת הגידין חותכה וחיה ומק"ו היה לו להיות טריפה: עד דאמינא לכו הלכה למעשה. על מעשה שבא לידכם [ה]דבשעת מעשה ירא לדון ומכוין לבו יותר: דאי הואי אנא כו'. [ו] דאולי [גם אתם] היום או למחר תמצאו תירוץ לקושיא. ומיגמר לא תגמרון. לדון כן דאין לדיין בדין התלוי בסברא אלא מה שלבו דומה וכ"ש בדין התלוי במראית העין: בבריא היאך. וכי בבריא נמי אמר רבי יוחנן ב"ב שמנחיל לבניו

אבל לא במקצת שאם לא כן מצינו מתנה במקצת שאינה צריכה קנין כשאמר בלשון ירושה במי שראוי ליורשו ואפילו באומר לו חצי נכסי לך וזו לא שמענו בכל התלמוד אלא ודאי כדאמרן כנ"ל הריטב"א: שנוטל בראוי כבמוחזק. דהיינו בנכסים הראויין לבא לאביו אע"פ שלא החזיק אביו בהם בחייו משום דלא כתיב גבי פשוט אשר ימצא לו כמו גבי בכור דדרשינן ליה פרט לשאינו מצוי דהיינו ראוי ואם פשוט דדינו חמור שנוטל בכל ענין אמר קרא שיכול האב להעביר ממנו הנחלה. [בכור לא כ"ש] ת"ל לא יוכל לבכר. משמע מהכא דאע"ג דתנן במתני' [דף קכו:] ריבה לאחד ומיעט לאחד דבריו קיימין אפי' בתורת ירושה כדפירשנו לעיל דקי"ל כר' יוחנן בן ברוקא וכ"ש בלשון מתנה דאפילו רבנן מודו מיהו לענין חלק בכורה יש לחלק דר' יוחנן בן ברוקא מודה דבלשון ירושה אינו יכול למעט חלק הבכור מדכתיב לא יוכל לבכר אבל בלשון מתנה שהיא מחיים ועדיין אין לו לבכור חלק בה יכול לסלקו ממנה והייתו דתנן [שם] והשוה להם את הבכור דבריו קיימין: [ז] מה לי הורה מה לי הלכה מ"מ כולהו ס"ל דהלכה כר' יוחנן אם כן במאי קא מיפלגי: הלכה עדיפא. דאילו הורה אפשר שהשומע או הרואה טעה כי שמא מה שפסק הפוסק משום טעם אחר הוה: [ח] הלכה עדיפא. פי' דמשמע הלכה לדורות דאילו הורה יש לומר שהיתה הוראת שעה ומר סבר מעשה עדיף דמעשה כהלכה נשמע מן הסתם עד שיאמר בפירוש הוראת שעה: מעשה רב. דהיינו הורה שראה שעשו מעשה כמוהו: לא מפי תלמוד. כמו שכתוב במקצת משניות דתנן והלכה כדבריו דשמא דברי יחיד הן עד שיפסקוהו האמוראים בגמ': לא מפי מעשה. הכתוב במתניתין ובברייתא ואחרים חולקים בו עד שיאמר בגמ' הלכה למעשה: ואם שאל ואמרו לו הלכה [ט] ילך ויעשה. כל ימיו בענין זה וא"צ לשאול בכל פעם ופעם באותו ענין עצמו ואפי' בדדמי כדאמר בערובין (דף כט:) ואסברא בדדמי להו לפי שאי אפשר לדיינין המאורעין שימלאו בכתב. ובטריפות בלבד הוא שלא ידמה: עד דאמינא לכו הלכה למעשה. דכשיבא מעשה לאדם ירא לדון ומכוין את לבו יותר: לא מפי תלמוד. ומיהו באמור במתני' לא זזו משם עד דקבעו הלכה כמותו אין לך פסק גדול ממנו כדאיתא פרק קמא דפסחים [דף יג.] וכתבו המפרשים ודוקא ר' יוחנן הוא דקאמר הכי לתלמידיו כדי שילמדו ממנו ויהיו כולם יראי הוראה ועוד דשמא יתבונן בו יותר ויתקדם הדין אבל אנו אין לנו אלא מה שפסקו לנו האמוראים כדאמרי' בב"מ (דף פו.) רבינא ורב אשי סוף הוראה ועל מי נסמוך עוד אם לא נסמוך עליהם: פירכא. שהיה נראה להם כטועה בדבר משנה דקי"ל דהדר דינא והיינו דקאמר ואי לית לי טעמא הדרנא כי דאילו בטועה בשיקול הדעת הא קי"ל [סנהדרין דף ו.] דקם דינא ואפילו לא אשכח ביה טעמא לא הדר ביה למקרעיה: אחר מיתה לא תקרעוניה. שמא אם הייתי קיים אמרתי בו טעם או שמא גם אתם תמצאו בו היום או מחר איזה טעם ולאו מדינא היה אומר להם כן אלא משום כבודו שזהו כבודו שהתלמיד חייב לרב שלא יסתור את דבריו וכיון שכן לא תגמרו מינה במעשה אחר אפילו כאותו ממש: דאין לדיין לדון אלא מה שעיניו רואות. וכדילפינן בסנהדרין (דף ו:) מקרא דכתיב ועמכם בדבר המשפט: בריא שהנחיל נכסיו ריבה לאחד ומיעט לאחד יהיו דבריו קיימין לר' יוחנן בן ברוקא כדין ש"מ דאילו לרבנן

דאיכא למיחש ...איזו תקלה ב"מ כההוא דאמר התם זמנין דלא אניס וסברא דאניס ומעגנא ויתבא המיקל לא הפסיד וה"נ היכא דאיכא למיחש לסכנה אע"פ שאין הסכנה כל כך ברורה דהמיקל לא הפסיד כדאמר התם ... לגנות דמסכן נפשייהו לקטלא שריגן לכוס בא"ז. יוס שירלה לולי דשעת גזירה הוא וכן במקום דאיכא איזה אונס המיקל לא הפסיד דחזינן התם דמשום אונס דאמרי שר גבה בא לעיר ויחטוף לרכי סעודה ... האומד' נמי שרינן לעבור מתקנתא דרבנן דקאמר תלמודא מאי אונס דאמרי שר גבה בא לעיר דהכתי ליכא אלא קול בעלמא דאמרי שר גבה ... הפ"ה המקל לא הפסיד ולא תימא אונס נפשות אלא אפי' אונס ממון נמי המקל לא הפסיד דהא הכא ליכא אלא אונס ממון שאר גבה אם יבא יחטוף לרכי סעודה ואפ"ה שרינן ליה לעבור על התקנה ... נראה דדוקא במילי דרבנן הוא דמתמת חשש סכנה ותקלה לא מקלינן דהא התם גבי תקלה לגוות דמעגנן ויחבן מקשה תלמודא ומי איכא מידי ...

שלטי הגבורים

א היכא שיש לו בכור וריבה לא' בלשון ירושה או שהשוה להם הבכור כתב ה"ר יוסף הלוי כשם שדבריו בטלים אצל הבכור כך הם בטלים אצל הפשוטים אלא חולקין הכל בשוה כאלו לא אמר כלום שהרי אותן שריבה להם צריכין למלאות לבכור פי שנים מאותו שרבוי שריבה להם נמצא שבטלה הצואה בשרי נפחת להם ממה שצוה וכיון שבטלה מכללו חזרה הירושה לעיקר הדין שיטול הבכור פי שנים והשאר יחלקו בשוה ע"כ וי"א שחלוקת הפשוטים קיימת ומקבלים מכולם כפי החשבון ומשלימים לבכור לפי שהבכור עם האחים בזה כדין בע"ח שנוטל מהם כפי חשבון מה שנותן להם אביהם וכן דעת הרא"ש:

ב פי' כי היכי דאיכא חילוק בין הורה ובין הלכה ה"נ מוכח פ"ק דכתובות דיש חילוק בין כשמצינו בתלמוד נהגו לעשות כן בין מותר לעשות כן לפי פי' התוס' דה לוק הוא זה דנהגו משמע דממילא נהגו אורויי לא מורינן כההיא דתענית ומותר משמע דלכתחלה מותר לעשות כן אפס מצינו בערבי פסחים חד נהגו דר"ל לכתחלה גבי קדוש והבדלה דיו"ט שחל להיות אחר השבת דף קג דאמר סתם נהגו העם כב"ה לומר בשמים ואח"כ מאור והיא דנהגו הוי לכתחלה והכי כתבו שם התוס' להדיא וז"ל והאי נהגו לא הוי כההיא דפ' בתרא אלמא דאיכא נמי נהגו שר"ל לכתחלה ולפירש"י דפי' נהגו משמע רובם נהגו ומותר משמע אם ימלך איש יחידי בב"ד יתירו לו נראה דס"ל דנהגו הוא דבר שנפרסם הותר הדבר לגמרי או שרוב העם נהגו כך ממילא או שב"ד התירו הדבר לגמרי אבל מותר משמע שהדבר לא הותר כלל אלא שאם יבא איש לימלך בב"ד יתירו לו דלשון מותר אינו ר"ל דלכתחלה יעשה כך אלא לשון מותר ר"ל שאם יארע שיצטרך שום אדם לדבר ההוא יבא לב"ד ויתירו לו אבל לכתחלה לא יעשה כך וכ"מ דהיכא דאסכתן מותר אינו ר"ל שלכתחלה יעשו כ"ע וינהגו היתר בדבר ההוא וצ"ע בדוכתי אחריני דאיכא מותר היכי נפרש אותו דאולי אין זה כלל בכולי תלמודא וכן פשוט גם פ"ק דכתובות דף ג' מפסיק דאמר ולדרוש להו דאונס שרי ומשני משום פרוצות דאע"פ שהדבר הוא היתר גמור היכא דאיכא למיחש לפרצת גדר אין לפרסם היתר הזה והיכא דהשעה צריכה לכך לפרסם ההיתר יותר טוב למצוה דכך אחרת באיזה אופן ממה שנפרסם ההיתר דאיכא למיחש בפרסומו יבא לידי תקלה ופרצת גדר וכן היכא דאיכא למיחש לפריצות גדר לגמרי אם ימחו בידם דבר פלוני מניחין את העם להקל במלתא דרבנן ואין מוחין בידם כדמשמע משבתות' והיכא

עין משפט

ס"ל ג"ג

א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנג רפא:

גמ' איתא בשני המקומות רבא וכן התוס' ביבמות דף לו: ד"ה והר"ל גרסי' ג"כ רבא ע"ש (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) ג"ב ואי תתמה: (ב) ג"ב הכי: (ג) ג"ב דדינא.

הגהות חו"י

(א) ג"ב ומיירי בנכיו של בני נחלה דידיה: (ב) ג"ב נ"ל דהרי"ף מפרש כל סוגיא הנ"ל דעל משנה המחלק נכסיו בפיה בכור ומשום מעוט חלק בכור עשו בו והוא דוחק רב ועוד דקשה א"כ מה מקשה מברייתא' דנכסי לך ודו"ק וע"ע בטור ובש"ע סי' רפ"א:

לא תעבידו עד דאמינא לכו כו' כ"ה בגמ' (ג"א)

הגהות מא"י

[א] תניא ר' יוחנן בן ברוקא אומר [וכ"ה בכ"מ]: [ב] ג"ב אמר רבי [וכ"ה בכ"מ]: [ג] ג"ב והא כל סתורה דמווי מדמינן לה: [ד] ג"ב דבר אורותי הוא: [ה] ג"ב שתשאלו לי: [ו] אולי כנ"ל: [ז] ג"ב בתאי קמפלגי: [ח] ג"ב ... [ט] ג"ב למעשה:

מלחמת ה'

ועוד בעי רבא בבריא היאך כתב הרי"ף ז"ל לא איפשיט ולא עבדינן בה עובדא בבריא כו': אמר הכותב עד מתי הוא מגבב ומביא עלינו מחלוקתם של ראשונים כאלו לא הרגיש בו אדם אלא הוא וזו מחלוקת ישנה היא שר' חננאל ז"ל אמר דאפשיטא מדר' נתן ורבינו האי גאון ז"ל אמר דלא אפשיטא ולית לן למעבד בה עובדא והסכים בה רבינו יצחק אלפסי ז"ל ובאמת תמהני עליהם עד שנתיישבו בדבר וראינו שיש לגרוס הא דא"ר נתן שניהם משנתם כר' יוחנן בן ברוקא כמתמיה דרך שאלה ועל כרחינו כך הוא שהרי הוצרכנו בגמ' לדקדק מאן שמעת לי דאית ליה הך סברא דר' יוחנן בן ברוקא וש"מ אפי' בבריא נמי אמר

המאור הגדול

בעי רבא בבריא היאך כתב הרי"ף ז"ל לא איפשיטא ולא עבדינן בהא עובדא בבריא ואנן בהד... בגמ' ש"מ אמרי' אפי' בבריא ש"מ והווי' וקושיא דרב פפא ואביי ליתנהו למידחיה מאי ד... דמ"מ ר' נתן תנא הוא וקאמר שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקא ואי לאו דשמיע ליה דא... יוחנן בן ברוקא אפי' בבריא לא הוי אמר הכי ולא מדחיא מימרא דתנא בהווי וקושיי ודחיאת... דלמא לאו הכי הוא אלא הכי הוא ואע"ג דהוו בה בגמ' עליה דר' נתן על מה שאמר שניתם... כר' יוחנן בן ברוקא דלמא תנאי ב"ד שאני אי נמי משום דהוה ליה לוה במתנה ולוה בירוש... אפי'

השגות הראב"ד

[א] כתב הרב אלפס ז"ל ודוקא היכא דליכא בכור וכו' עד לא אמר כלום כדתנן ריבה לאחד כו': כתב הראב"ד ז"ל זו אינה ראיה כלל דהאי מתני' רבנן קתני לה דהא קתני בגווה ריבה לא' ומיעט לא' דמשמע אפי' חלק פשוט אינו יכול למעט בלשון ירושה. ועל כרחך הא מני רבנן היא אלא ומקושיא דאביי איכא למשמע נמי מלתא:

א מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמ [illegible]

לרבנן ליכא למבעי דאפילו בש"מ אין לו רשות אלא בלשון מתנה ואילו בלשון מתנה ליכא למיבעיא בבריא היאך דאי במקנה באמירה אין דבריו כלום שלא תקנו אלא בש"מ כדי שלא תטרף דעתו עליו ואם כשהוא נותן מחייס בקנין ושטר כראוי פשיטא דמהני אבל לרבי יוחנן ב"ב שיש גזירת הכתוב שיכול להנחיל לכל מי שירצה בלשון ירושה קא מיבעיא לן אי דרש קרא אפילו בבריא שיחלק נכסיו בלשון ירושה כמו שירצה ויהיו דבריו קיימין כל זמן שלא חזר בו וכן נראה מכולה סוגיא[א] דשקלינן וטרינן בלשון יירתון וכדר' יוחנן בן ברוקה דאמר ר' יוחנן בן ברוקה שיכול לתת כל נכסיו בלשון ירושה באומר פלוני בני יירש כל נכסי אבל לא בכותב כדלקמן אי נמי יכול לרבות לזה ולמעט לזה אפילו בלשון ירושה ואפילו בכותב וכגון דלא יהיב כל נכסיו וכדאמרי' בפרק מי שמת [דף קנ:] חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם א"כ בלשון ירושה מבורר ואפילו כל נכסיו דמסתבר טעמיה כיון דבלשון ירושה ממש נתן לו כל נכסיו וכדלקמן ומשמע ליה אפילו בכותב: כי אמר ר' יוחנן. בכל זה דבריו קיימין אמרינן דוקא בש"מ משום דקרא הכי משמע ביום הנחילו דהיינו סמוך למיתתו אבל בבריא לא או דילמא אף בבריא דשמא התורה נתנה לו רשות אף בבריאותו והני מילי בשלא חזר בו ובלשון ירושה דוקא אבל בלשון מתנה לא דאין מתנה לאחר מיתה אלא בשכיב מרע דוקא אי מדרבנן כדי שלא תטרף דעתו עליו והכא נמי הכי קאמר יירש פלוני בני כל נכסי אחר מיתתו הלכך דוקא בלשון ירושה הוא דבעי אי מהני אי לא היכא שלא חזר בו אבל אם חזר בו פשיטא כשם שיכול לחזור בשכיב מרע יכול לחזור בבריא וכתב ה"ר יצחק אלפסי ז"ל דהאיך בעיא לא איפשיטא הילכך לא עבדינן עובדא בבריא וכן כתב רבינו האי דלא איפשיטא והר"ש ז"ל כתב כן בפירוש הלכך בבריא עבדינן כרבנן שאין יכול להעביר נחלה מזה לזה בלשון ירושה ואפילו תפס מפקינן מיניה דלאו דידיה שקל דכיון דדבריו בטלים נמצא שהיורשים אחרים מוחזקים בנכסיהם: לא עשאה אלא אפוטרופא. דלכבודה נתכוין כדי שיהיו כפופין לה והאיך מילתא מתלתא מילי שהם הלכתא בלא טעמא כדאיתא (בכתובות*) וגיטין (דף יד.) שדברי נבואה הן שאנו סותרים המתנה מדעתנו והא דמשמע מהכא דבכל ענין עשאה אפוטרופא אפילו יכתבו לה לאחר מיתתו ואף על פי דאין שטר לאחר מיתה ופירש ה"ר יונה ז"ל דהכא מיירי כגון שאמר תנו כל נכסי לאשתי ואחר כך שאלו ממנו אם יכתבו לה את השטר והודה שיכתבו לה דודאי ליפות כחה נתכוין אי נמי שפירש ואמר תנו לה כל נכסי וכתבו לה שטר לזכרון בעלמא אי נמי תנו לה כל נכסי ואף כתובו דמשמע דלא אמר כתובו אלא ליפות את כחה אי נמי אפילו לא אמר אלא תנו לה כל נכסי וכתבו לה שטר דדוקא בכתבו ותנו הוא דבעינן שייפה כחו כההיא דתניא [דף קלה:] הבריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני[ב] ותנו לו את השטר ומת אין כותבין ונותנין אלא אם כן מיפה את כחו כגון דאמר אף כתובו משום דחיישינן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל בשכיב מרע שמתנתו קונה בלא שטר וגם לא אמר כתבו ותנו [אלא תנו וכתבו] אימא לא הזכיר את השטר אלא לזכרון דברים בעלמא ומיהו צריך עיון דשמעתין לקמן [דף קנ.] לא קרי יפוי כח אלא בשאמר אף כתבו וכן כתב לקמן הר"ש ז"ל גבי הא דאמרינן כתבו ותנו דלאו דוקא אלא הוא הדין אם אמר תנו וכתבו לא חשיב יפוי כח עד שיאמר אף כתבו. ושכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ולאחר כדי דבור אמר כתבו ותנו לו את השטר מסתמא לא לחזור בו ממתנה ראשונה נתכוין אלא ליפות כחו שיהא לו לראיה הלכך העדים כותבים מה שלוה בפניהם ואין כותבין ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמצאו מבטלין בכך את המתנה וכתב הוא ז"ל וז"ל נראה בעיני שאם אמר כתבו ותנו כל נכסי לאשתי ואינו מיפה את כחה אפילו אפוטרופא לא עשאה שהרי זה כדרך הקנאה בה לעשותה אפוטרופא ושמא לא גמר להקנותה אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומסתברא דאע"ג שהאריך לשון השטר בדרך שופרא דשטרא וכתב מעכשיו ולאחר מיתה תלך ותחזיק ותזכה במתנה זו אפילו הכי לא עשאה אלא אפוטרופא שהרי זה מתכוין לעשותה אפוטרופא בלשון מתנה ליפות את כחה דליפוק לה קלא שהנכסים שלה ולישתמעון מילה הלכך מהאי טעמא נמי הוא כותב שטר זה בכל שופרא דשטרא וכדרך שטר מעליא. אמר המחבר וכל היכא שלא עשאה לאשתו אלא אפטרופא הדבר פשוט שלא מחלה כתובתה ולא אמרו [ברי"ף סוף סי' תתנד] דאמרה שתיקה[ג] יומא במאי יקרא אלא בנותן לה מתנה גמורה וכן מוכיח לקמן בשמועתנו ולזה הדעת נוטה וכן פירשו בתוספות וכן כתבו משמו של רבינו האי גאון ז"ל ואין לחוש לדברי החולקים על זה וכן נראה דעת מורי [הרא"ה] עכ"ל הריטב"א ז"ל עד כאן. מיהו אם פירש בשטר שהוא מקנה לה הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופסות אי נמי שפירש בשטר שתהא רשאה למכור ולתת במתנה לאחרים ודאי קנתה ולפי שלא היו רגילים לכתוב לשונות הללו בטופסי דשטרי לפיכך תקנו חכמים בסתם כותב שלא עשאה אלא אפוטרופא עכ"ל: פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפטרופא. כדי שיהיו אחיו כפופין לו ולא אמרינן מתנה הוא דיהיב ליה ושיעביר הנחלה משאר בניו ואע"ג דתנן לעיל [דף קל. ע"ש] האומר יירשני בני נאמן דקי"ל כר' יוחנן בן ברוקה בבן בין הבנים וכ"ש במתנה דהא רבנן דפליגי בירושה מודו במתנה תירצו ר"ח ז"ל ורבינו האי גאון ז"ל והרב אלפסי ז"ל דמתני' באומר והכא בכותב כלומר דכיון דהלכה בלא טעמא היא נקטינן מילתא כדאיתא. עוד פר"ח ז"ל דכיון דכותב אית ליה קלא משום שטרא ואפוטרופוס ניחא ליה דליפוק עליה קלא כי היכי דלישתמעון מיליה היינו טעמא דאמרינן ודאי דבכותב לאפוטרופסות נתכוין והא דאמרינן לקמן הכותב כל נכסיו לאחרים אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה משמע דאפילו בשכותב כל נכסיו לאחר אם הוא ראוי ליורשו אע"פ שיש גם כן אחרים הראויים ליורשו זה נוטלן משמע דבכותב נמי קנה תירץ הרב אלפסי ז"ל דהתם באח בין האחים או בת בין הבנות דלא אמרו שלא עשאו אלא אפטרופא אלא בבן בין הבנים וכן באשה דקפיד טפי ביקרייהו אבל בכולהו אידך אע"פ שראויים ליורשו קנו כיון דלית לן למימר בהו טעמא דקפיד ביקרייהו אי נמי מלינן למימר כיון דמתני' כולה ר' יוחנן היא כדאוקימנא לעיל ומיירי בלשון ירושה א"כ דוקא כשנתן בל' ירושה או שלא פירש לשון מתנה מפורש אלא אמר כל נכסי לבני לפלוני לבדו דכיון שאמר על מי שראוי ליורשו לשון ירושה משמע ולז הוא דקנה כולן אבל בלשון מתנה מפורש לא חזינן לרבי יוחנן בן ברוקה דאיירי בה וגם רבנן דפליגי בירושה ומודו במתנה לא חזינן דאיירי בכל הנכסים אלא בריבה לאחד ומיעט לאחד הילכך היכא דאמר כל נכסיו אין לנו לומר שיהיו דבריו קיימין והיא מתנה אלא דוקא בלשון ירושה (ועוד) דלא משתמע ביה לשון אפטרופסות דיורש לא מקרי אפטרופסות אלא יורש גמור אבל בלשון מתנה מפורש אפטרופסות[ד] מתנה מועטת מיקרי וכן בכותב דוקא הוא דאמרי לא עשאו אלא אפוטרופא ובלשון מתנה וכדמשמע ובכל נכסיו דוקא אבל אם שייר בין קרקע בין מטלטלין קנתה היא או בנו קנין גמור כדאמרינן בפ' מי שמת [דף קנ:] חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן וכו' ואמרינן נמי התם הלכתא מטלטלין הוי שיור ומיהו אם כתב כל נכסיו אפי' כתב קנין בשטר לא אמרינן דקנייה גמורה היא דהכותב כל נכסיו סתמא קאמרינן ל"ש בקנין ול"ש בלא קנין דהא קאמרינן שהוא מיפה כחה בדרך הקנאה דלישתמעון מיליה הלכך מהאי טעמא נמי ה"ה בקנין: אפילו קטן המוטל בעריסה. אע"ג דהשתא לאו בר הכי הוא אימא לכשיגדל דבעי דלישתמעון מיליה ויהיו כפופין לו כיון דאפשר דעביד להכי ולא נימא לעולם שרוצה להעביר הנחלה

רש"י

לבניו כל מה שירצה או דוקא בשכיב מרע: שכותב כל נכסיו. כלומר הנותן במתנה ובש"מ איירי ולקמן בעי היאך בבריא: לא עשאה אלא אפוטרופוס. דכיון דלא שייר לבניו מידי איכא למימר דלכבודה כוון שתהא אפוטרופוס ולקמן פרק מי שמת [אמר דהוי] הילכתא בלא טעמא ודוקא כל נכסיו שלא שייר מידי לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל איכא שיור קנתה ודוקא אשתו אבל כתב שכיב מרע כל נכסיו לאחר דבריו קיימין: פשיטא. כתב נכסיו לבנו (א) הגדול לכבודו נתכוין שיחלקו לו אחיו כבוד כי הוא הגדול: אפילו קטן המוטל בעריסה. לא קני

נמוקי יוסף

נר מצוה

*אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב א כל נכסיו (א) לבנו לא עשאו אלא אפוטרופוס לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו קטן מאי אמר רב חנילאי בר אידי משמיה דשמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. ומפרשי רבנן דוקא

דף קלא: תתנד

[אינו בכתובות וצ"ל כדאיתא בגיטין ובפ' מי שמת דף קמד.] (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) (לבנו לא עשאו אלא אפוטרופוס) תא"מ ונ"ב בגמ' ל"ג לה וכן באלפסי ישן ל"ג לה וכן בפסקי הרא"ש:

הגהות הר"י

(א) נ"ב נ"ע דהל"ל דמאי טפי להשתדל בנכסיו מאח"כ קטן:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' דמיירי בלשון ירושה: [ב] תי' ותנו לו את השטר רשום למחוק: [ג] נ"ב מר: [ד] דמתנה כצ"ל:

שלטי הגבורים

לא ליהוי גט ומשום נגועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא ומשני אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו' דמשמע משום דקדושיו הוי על דעת רבנן גם הגט הוי על דעת רבנן ויכולין להקל כרצונם הא אם הוו קדושיו אדעתא דאורייתא לא הוי כח ביד חכמים להתיר אותה בגט זה משום חשש תקלה ואפי' משום תקלה ברורה נראה דאין להקל כדבר שהוא מדאורייתא ומשום חשש סכנה נמי נראה דאין להקל בד"ת עד שיהיו רגילין לדבר וברור מלתא דסכנה איכא בדבר דאז אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ומשום אונס נמי נראה דאין להקל בד"ת ואפי' ברור האונס כל עוד שהאונס אינו סכנת נפשות כך נ"ל ובפרט כשהקולא הוא בקום ועשה:

א הא דאמרי' הכותב כל נכסיו לבנו לא עשאו אלא אפוטרופוס לדעת רבינו דוקא לכותב [לבן] בין הבנים אבל אם כותב כל נכסיו לבתו בין יש לו בנים בין שאין לו בנים אלא בנות הוי מתנה וכן אם כתב לאח בין האחים או לא' משאר היורשים קנה אבל לדעת הרא"ש בת *)בין הבנים לא קנתה וכ"כ הרמ"ה וכתב עוד בן בין הבנות היכא דחזיין למשקל מזוני וכתב כל נכסיו לבנו אע"ג דמשמעתין לא משמע אי קנה אי לא קנה מסתברא אע"ג דקנו לא נפקען לבנות מזוניה דידה. וכתב ה"ר יונה איכא מ"ד הא דאמרי' בכותב כל נכסיו לבנו שלא עשאו אלא אפוטרופוס דוקא שלא כתב לו בקנין אבל אי כתב לו בקנין קנה כיון שיפה כחו בקנין דכותב דוקא קאמר ונראה דאיירי במייפה כחו דאמר תנו כל נכסי לפלוני ואף כתבו ואפ"ה לא קנה ואם אמר כתבו ותנו לו כל נכסי ואינו מיפה את כחו אפי' אפוטרופוס לא עשאו שהרי זה בא לעשותו אפוטרופוס כדרך הקנאה וחיישי' שמא לא גמר לעשותו אפוטרופוס אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפי' האריך בלשון כדרך שופרא דשטרי ילך יזכה יחזיק במתנה אפי' הכי לא עשאו אלא אפוטרופוס דכל יפוי כח שכתב לא הוי אלא כדי דלשתמעון מליה טפי ומיהו אם פירש בשטר שמקנה לו הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופוס או שפירש בשטר ויהא רשאי למכור ולתת לאחרים קנה ע"כ:

*) בין בין הבנים בין בין הבנות כ"ה בטור ח"מ סי' רמ"ו

המאור הגדול

אפי' רבנן מודו סוף סוף הא אסיקנא דבתרי בי דינא אתקין וי"י דינא בתרא תקין כבי דינא קמא הלכך קמא לי' דר' נתן ומתרין מימריה ואפשים בעיא דרבא מטימוריה: ודאמרי' הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופיא וכן הכותב כל נכסיו לבנו נ"ל ביורשים קטנים או שהם במדינת הים שצריכין לאפטרופיא דהיא היא חדא מתלת מילי דשוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא ולית לן לארווחי בה ודאמרי' אפי' קטן המוטל בעריסה כה"ג נמי הוא כמו קטן בין הקטנים אבל אם היורשים גדולים ומצויין להחזיק בנכסיהם למה להו אפטרופסות ובזו נ"ל שהוא מתנה גמורה לפי שאין כאן דרך לאפטרופיא ובדין הוא דמצינן לאוקומא להחוא ברייתא דהכותב פירות נכסיו לאשתו כה"ג אלא לרווחא דמלתא הוא דאוקימנא כמאי דאיתמר בהדיא בגמ' לרב עוירא כדאית ליה ולרבינא כדאית ליה שלא לדחוק ולחלוק בין יורשים גדולים לקטנים:

מלחמת ה'

וא"ת שר' נתן בודאי אמרה דר' יוחנן בן ברוקה היא למה הוצרכו לכך הא פשיטא דר' יוחנן בן ברוקה היא כדאסהיד עלי' ר' נתן והוה ליה למימר ש"מ ר' יוחנן בן ברוקה בבריא נמי אמר ש"מ ותו לא אלא ש"מ שאין לדקדק מדברי ר' נתן כלום שאין לשון סברא אלא לשון שאלה וש"ק שניהם משנתכם לדברי ר' יוחנן בן ברוקה ואתם סבורים שבבריא נמי אמר ובין בלשון שאלה או בסברא אין עיקר דבריו של ר' נתן אלא מפני שהיה שואל או סבור דמתני' בלשון ירושה ולא אתיא כרבנן ועל כרחו היה צריך להעמידה כר' יוחנן בן ברוקה ולומר דאיהו בבריא נמי אמרה כדאמרי' בעלמא אלא מתני' אמאן הרמייה ור' נתן מטעה קא טעי הוא סבר מתני' ר' יוחנן בן ברוקה היא וכיון שכן על כרחנו אפי' בבריא אמר ודלמא לא היא אלא מתני' רבנן אבל בלשון ירושה בבריא אין לנו ועיקר פשטא וממאי דא"כ ירתון תנן ור' יוחנן בן ברוקה לא אמרה אלא בבריא מתני' מני והשתא איבטיל הסוא דיוקא דדלמא אפי' רבנן מודו משום דלשון מתנה הוא וכי הדר ביה רבי ואמר ילדות היתה בי כשאמרתי ישבון תנן שלא שנינו אלא ירתון לא פשט ליה כלום וכיון שכן איכא למימר ובדרך דלמא אתינן ליה לתרוצי מימריה דר' נתן שלדברי אביי טעה וא"ל רב חנינא שלא טעה אלא כך היתה

מתני' דברי הכל דבריא לא אמר ומדאמר ליה רב חנינא לאביי לאו פשטא היא דהא איכא למימר הכי ובדרך דלמא שאלה בתרי בי דיני אתקון ור' יוחנן בן ברוקה היא או דלמא בחד בי דינא אתקין ורבנן דייקו נמי דאמר אביי לאו מ בשמא דנפשיה ולא הוה דחי לה בלאו מלתא היא דאמרי אלא הוה ליה למימר אי קשיא לי הא קשיא לי אלא ש"מ כ ליה לר' נתן דמתני' ר' יוחנן בן ברוקה היא דלמא תנאי ב"ד שאני ואמר ליה משום דקא מפיק לה בלשון ירתון כ יוחנן בן ברוקה היא משום דקא מפיק לה בלשון ירתון דאי אמרת בעלמא האי ליסגי בעלמא מהני בשום מקום תקינו דלשון ירתון לא מהני בשום מקום. שאין במקום הזה אלא ירושת תורה היאך תקינו רבנן שיהנה כאן בלשון הבאי ש אם אמרה בבריא והנאי ב"ד לדבר שלא בא לעולם בלבד או שמא לא אמרה בבריא והכא משום תנאי ב"ד כי היכי ד דקאמר דקא מפיק לה בלשון ירתון דיקא כדפרישית ומה שאמרו מדמסקי בגמ' ש"מ בבריא נמי אמרי' ש"מ מנאתי נתן ולגירסא נוסחאות נמי דמסקי ש"מ בבריא אמר ש"מ מקמי דתיקום ליה האי מסקנא איתמר ולא סמכינן עליה רע יאמר' הקונה ש"מ ולא קי"ל הכי ובפ' לולב וערבה כרים במעתא אמרי' איכהו דידעי בקביעא דירחא ילדתו ומהדרינן אין ה"נ דתני חדא וכו' אלא לאו ש"מ כאן בזמן שבהמ"ק קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים ואסיקנא ש"מ ובמסקנא אהדרינהו דבתר קמייתא אמרי' כיון דאנן לא דהיינן איכהו נמי לא דחו ובפ' נגמר הדין אחר' ואיתמר בה דיקא נמי דקתני וש"מ ורב אשי אסקא כסמוך לה בענין אחר ורבות הבאות בתלמוד מסקנא אחר מסקנא אהנית זה נ"ל לקיים דברי עמודי עולם רבינו האי גאון ז"ל ורבינו יצחק אלפסי ז"ל ויש ללשון ראשון מאתי הלשונות שכתבנו ידים מוכיחות בירושלמי בפ' נערה שנתפתתה ודבר נאה ומתקבל הוא:

הנחלה מאחרים אלא דוקא בהני אחריני שאי אפשר לתלות בהם טעם אפטרופסות: בנו ואחר. שהניח להם כל נכסיו לבנו הניח משום אפטרופסות כיון דאפשר למימר הכי וכדאמרן: ולאחר במתנה. דלגבי אחר אין לומר שהוא מטעם שיהיו כפופין לו בניו דמטעם מה יהיה קפיד בכך לא הוא ולא האחר ואילו משום שבניו קטנים ואין יודעין בטיב משא ומתן היה לו לומר בפי' שיהיה זה האחד אפטרופוס והא דאמר דבנו [ב] [ואחר בנו] משום אפטרופוס אע"ג דלא הניח לו כל נכסיו דהא לאחר נתן מחלה משום דהשתא מחלה שנשאר לו הוא כל נכסיו וכל אותו חלק נתן לבנו וכ"ש כשהניח לאחר כל נכסיו או לבנו כל נכסיו דנימא לאחר במתנה ולבנו אפוטרופא ומיהו אם כתב חצי נכסי לבני וחצי נכסי לפלוני מדהוה ליה למכתב כל נכסי לבני ולפלוני ולא עשה כן אלא הקדים בנו במתנתו ודאי לבנו נמי במתנה דהוה כנותן לבנו מקצת נכסיו תחלה ואח"כ נותן השאר לאחר ואם כתב שני שלישים בנכסי לבני ושליש לפלוני ודאי לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס דכבת אחת דמי כיון שנותן לשניהם *תוך כדי דבור ואם כתב כל נכסיו לשני בניו שניהן אפוטרופין אלא שבעל הלכות ז"ל כתב דדוקא כותב כל נכסיו לבנו אבל אם כתב כל נכסיו לשני בנים במקום שיש בנים אחרים או לשתי בנותיו במקום שיש בנות קנו ולא אמרינן דאפוטרופוס שוינהו ואפשר דכיון דהלכתא בלא טעמא הוא אוקמוה אלא מה שהוזכר בפירוש כן כתב אחד מחכמי הדור. ומ"ש בפנים הוא מהר"ר יונה זצוק"ל ואם כתב חצי נכסיו לבנו ואח"כ כתב שאר נכסיו לבנו אחר הראשון במתנה והשני אפוטרופוס על הבנים האחרים שהרי הוא נחשב כותב כל נכסיו לגבי הבן השני ויש לדון דכיון דבנו שני לא עשאו אלא אפוטרופוס ויירשו אחיו עמו גם הראשון יירש עמהם דהוה ליה ככותב תנו מאתים זוז לפלוני בני ולא חלק שאר נכסיו דאמרינן נוטל ונוטל את ירושתו כדאיתא בסוף פרקין [דף קלח.] וכתב הר"ש ז"ל שאם כתב כל נכסיו לבנו ולא לאשתו אם יש לו בנים אחרים לא עשאו אלא אפוטרופוס כדי שיכבדוהו אחיו ואם אין לו אחין ודאי משום מתנה כתב לו דליכא למימר משום אפוטרופא דאינו רוצה שתכבד האם את הבן: אשתו ארוסה ואשתו גרושה דברי הכל קנו. ולאו אפוטרופא ניכהו דמאיזה טעם נאמר בלא נתן להם אלא מתנת אפוטרופסות והלא הם אינן קפידות בכבוד הבנים וגם הוא לא קפיד כיון דלא גם לבו בהן אלא ודאי מתנה גמורה היא אבל בת אצל הבנים ואשה אצל האחין שאין לבעלה בנים ולא אב ויורשיו הם אחיו ואשה אצל בני הבעל מאשה אחרת בכלהו לא קנו אלא דוקא מתנת אפוטרופא היא כדי שיהיו כפופין להם. דין אשה אצל שאר היורשין כאשה אצל שאר האחין ובלשון הזה כולל כל היורשין ולאו דוקא הריטב"א ז"ל: בריא שכתב כל נכסיו. בקנין ובשטר לאחד מכל אלו ולא בירר לו בשעת הקנין ולא בלשון השטר אם מתנה גמורה היא: דניחא ליה דלישתמעון מיליה. ומשום הכי אמרינן דעשאו אפוטרופוס אבל בבריא [ג] אחר שהוא קיים ע"כ יהיו כפופין לה ואם כן לאו משום אפטרופא יהיב לה אלא מתנה גמורה היא: פירות נכסיו. שהם עכשיו בעין או מקנה לה דקל לפירות כדי דלא ליהוי דבר שלא בא לעולם: גובה כתובתה. כלומר מותר כתובתה דלעולם מחלה כתובתה כנגד מה שמקבלת במתנה לרבנן דקי"ל כוותייהו דאמרינן תקרע כתובתה וכו' וה"נ אמרינן לקמן [דף קלח:] תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה מפרשינן התם דמשום ליטנא יתירא דקאמר כראוי לה נוטלתן לבד כתובתה אבל לא אמר כראוי לה ידה על העליונה שאם אותם מאתים הוי יותר מכתובתה נוטלתן מכתובתה ואם כתובתה יתירה נוטלת כתובתה בין הכל: ויצא עליו שטר חוב. הקודם למתנה: רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה. שלעולם לא מחלה הכתובה אלא היתה דעתה שאם יבא בע"ח ויטרוף המתנה שתעמוד על כתובתה אם היא קודמת לבע"ח: וחכמים אומרים תקרע כתובתה. שמשעה שנתן לה מתנה זו מחלה כתובתה מנכסים אלו אע"פ דלא מחלה מנכסים העתידין לבוא לבעלה שהוא משועבד לה כדכתיב בתנאי כתובה ודעתיד אנא למקני מכל מקום מאלו מחלה אם כן תעמוד על מתנתה ובע"ח הוא קודם למתנה נמצאת קרחת מכאן ומכאן: טעמא דיצא עליו שטר חוב. משום הכי לית לה הנכסים משמע דאילו לא יצא עליו שטר חוב קניא אי משום דהכי משמע דהא לא אמר עשאה אפטרופא אי משום דאי לא קניא אמאי תקרע כתובתה ואמאי מחלה לה והא ליכא למימר יומא חד שתי במאני יקרא ולמחר מתבר כיון דלא קניא להו אפילו שעה אחת: אמר המחבר או גרושה. דעת הפרשנים דגרושה אע"פ

נר מצוה

דוקא הכותב אבל אמר (א) יירשני בני שפיר דאמי וירית ליה דקיימא לן כר' יוחנן בן ברוקא ואי קשיא לן ההיא דאמרינן לקמן* אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה וא"ל רב נחמן גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקא אימא הלכה כר' יוחנן בן ברוקא (א) דשמעתין כר' יוחנן בן ברוקא אזלא דשמעת מינה דא"ר יוחנן בן ברוקא אפי' בכתיבה נמי למי שראוי ליורשו דבריו קיימין ההוא בשאר יורשין כגון בת בין הבנות ואח בין האחים אבל בן בין הבנים בכתיבה לא עשאו אלא אפוטרופוס כדקאמר שמואל והא דרב הונא לא פליגא עליה ולא פליגא נמי אדר' יוחנן בן ברוקא אלא כל חדא וחדא קיימא באנפי נפשה ולא פליגי אהדדי ואי אמרת בנו מ"ט לא קני בכתיבה אלא אמרינן אפוטרופוס הוא דשווייה וכולהו יורשים קני הא מילתא כבר אמרינן עלה בגמרא* דהלכתא בלא טעמא היא ולית לן אלא מאי דאמור רבנן: *פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו משום אפוטרופוס אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופיא אשתו ארוסה ואשתו גרושה דברי הכל קנו איבעיא להו אשה אצל האחים א *ובת אצל הבנים ואשה אצל בני הבעל מהו א"ר (ב) אבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה ורב עוירא משמיה דרבא אמר בכולהו קנו לבר מאשה *אצל (ג) בנים ואשה אצל בני הבעל והלכתא כרבינא *בעי רבא בבריא היאך בשכיב מרע הוא דניחא ליה דלישתמעון מיליה אבל בבריא הא קאי הוא או דילמא בבריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מיליה מהשתא ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה ולשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עלי' שטר חוב ר' אליעזר אומר °תיקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א תיקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אמר רבי יהודה הנחתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי (ב) כלה ואמרו חכמים תיקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופיא אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע (ד) (וה"ה (ה) דלא יצא עליו שט"ח (ו) דלית לה גוף נכסים ולא הפסידה בע"ח אלא לעוקרה מהיות אפוטרופיא) ורב עוירא מוקים לה בכולהו לבר מאשה אצל הבנים ואצל בני הבעל ורבינא מוקים לה באשתו [ארוסה ואשתו] גרושה ולא איפשיטא בעיין ולקולא עבדינן ולא עשאה אלא אפוטרופיא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן *הלכה תיקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן מאי טעמא אומדן דעתא הוא דניחא לה דליפוק עלה קלא דכתבינהו לה לכולהו ניכסיה אפילו חד יומא דאמרי אינשי נהוי חד יומא במנא יקרא וליתבר ותניא (ג) *הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד [וכתב] כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו

כדף קלג.
דף קלא:
דף קלב.
מפורש בתוס' [...]

רש"י

דשוייה אפוטרופוס: פשיטא. לי (ד) הכותב כל נכסיו לבנו או הכותב כל נכסיו לאחר שאינו בנו ולא חיים לכבודו בהני הוא פשיטא לי דלאחר במתנה ולא לשוייה אפוטרופוס נתכוין ובנו במקום בנים [אפוטרופוס] כיון דאמר שמואל בהדיא: אשתו ארוסה או גרושה קני. דלא חש בכבודה ולא נתכוין לאפוטרופוס: אשה אצל אחין. שאין לו בנים או אב (ה) שיירשוהו כי אם אחיו או בת אצל בנים או אשה אצל בני הבעל שיש לו בנים מאשה אחרת ולא הימנה שאין חייבים בכבודה [כל כך] ולכך דילמא לא חיים שיכבדוה דלמתנה נתכוין: בכולהו. הכך חמש [א] נשים קנו כו' ובסברא בעלמא פליגא וליכא ביניהן אלא בת אצל בנים לרבינא לא קני ולרב עוירא קני: בבריא. שכתב כל נכסיו לאשתו מהו וכן לכל הני מהו מי אמרינן דמתנה גמורה היא דהכא לא שייך משום כבודן דהא קאי הוא ויכבדוה מאימתו: דלישתמעון מיליה. מעתה שיודעין שעתידים להיות כפופין לה: הכותב פירות נכסיו. שעכשיו הן בעין או שכותב קרקע לפירותיה: גובה כתובתה. שלא כולה מן הקרקע ובשביל מתנה זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע [ואם] כתב לה קרקע ופירותיה לגמרי מחליתן או שליש או רביע גובה כתובתה משלם מן השאר ולא זו אף זו קתני: כתב כל נכסיו לאשתו. וס"ד דאפילו במקום בנים איירי: ויצא עליו שטר חוב. שקדם למתנה זו: תיקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה. ולא יגבה בע"ח דליפות כחה לזכות במותר נכסיו נתנם לה והיא לא מחלה על שעבוד כתובתה: תיקרע כתובתה. לאו דוקא דהא אם קנה בעל שאר נכסים גובה כתובתה מהן אלא לענין שלא תגבה מהנך נכסין קאמר דודאי מחלה על כתובתה לענין שלא תגבה מהנך נכסים כיון דבמתנה נתנם לה דלא מסקא אדעתא שיטרפם בעל חוב וכשתבטל המתנה לא תגבה כתובתה מהנך נכסי: ונמצאת קרחת מכאן ומכאן. מיהו כמחילה בטעות ליתה דמתנה גמורה היתה בההיא שעתא דאי בעי בעל חוי מסלק לבע"ח בזוזי: מוקי לה בכולהו. לאו דוקא דהא אשתו קתני וליכא לאוקומי אלא באשתו ארוסה או גרושה כדמוקי רבינא אלא נקט לישנא דאמר רב עוירא כולהו קנו ואיירי אפילו בשכיב מרע: דניחא לה. בהך מתנה דתיפוק עלה קלא דמהימנא ושחשובה גבי בעלה ובההיא הנאה מחלה לכתובתה:

מתנתו

שלטי הגבורים

א שאלה לרא"ש ראובן חלה וצוה מחמת מיתה ואמר הוו עלי עדים שאני מצוה מחמת מיתה ואני נותן כל נכסי לאשתי מתנה אמנם שיהיו כולם משועבדין לתת ולפרוע מהם בכל שנה עד עולם כל החלק משלש שיש עלי לתת לצורך בהמ"ד הידוע לנו ואני משייר כח לעצמי שאוכל לתת מה שארצה בעבור נפשי ובכלל דבריו אמר אל תחשבו לי לשטות שנתתי כל נכסי לאשתי שאני יודע בה שלא יהיה לה בעל לעולם והיורשים אומרים שלא עשאה אלא אפיטרופים שהרי נתן לה כל נכסיו ומה ששייר לצורך בהמ"ד וגם להניח בעד נפשו אינו שיור כי כבר היה חייב בראשונה לבהמ"ד והיו הנכסים משועבדין לדבר ואינו משייר כלום מחדש ועוד שהרי לא צוה לתת כלום בעד נפשו ואפי' ששייר הואיל ולא אמר כלום כמי שלא שייר דמי ועוד כי אביו של פלוני הנפטר צוה לתת מנכסיו לבהמ"ד שהוא והרי הם הנכסים משועבדין ועומדין והאשה אומרת סוף סוף הרי שייר מנכסיו אע"פ שנתחייב בראשו' לבהמ"ד לדבריהם הרי הוא מתחייב עכשיו בכל הדורות ועוד כי על יורשי הנפטר להביא ראיה שנתחייב מקודם או שחייבו אותו מורישיו ועוד ששייר לתת בעד נפשו בשעה שנתן לה מתנה אע"פ שלא נתן כלום סוף סוף בשעה שנתן לה שייר: תשובה שמתנה שנתן לאשתו היתה בלא שיור כי לא הניח ליורשיו כלום ומה שצוה לתת לבהמ"ד מוכיח מתוך לשון הצואה שהיה חייב כבר מדקאמר כל החלק משלש שיש לי לתת ולפרוע אלמא פרעון הוא ואף אם היה מתנה אין כאן שיור כיון דבשעה א' חלק נכסיו כדאמר בפ' מי שמת שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אם במחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולם אם בנמלך מת קנו כולם עמד אינו חוזר אלא באחרון ואמרי' נמי התם אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופוס ומה ששייר לתת בעד נפשו לא הוי שיור אף אם נתן ברכה המתנה של האשה לא חיילה אלא לאחר מיתה ובאותה שעה לא שייר הלכך לא עשאה אלא אפוטרופוס והפוסק דין זה צריך שידע מי הם היורשים אם הם בניה או בני הבעל או אחי הבעל או היא אפוטרופוס אבל אם הם בני אחי הבעל או רחוקין יותר או הוי מתנה דטעמא דכותב כל נכסיו לאשתו לא הויא מתנה משום דאנו אומדין דעתו של אדם דאין אדם מניח בנו וכותב כל נכסיו לאשתו אלא שמנה אפוטרופוס על נכסיו לפרנס את בניו כדי שיכבדוה ומבעיא לתלמודא אשה אצל אחין ואצל בני הבעל מהו מי אמרי' אף באלו רוצה שיכבדוה או אינו חושש אם יכבדוה והוי מתנה ומסיק דאף באלו הויא אפוטרופוס אבל ביורשים רחוקים מאלו פשיטא דהויא מתנה וכו' ע"ש באורך:

לשון ריא"ז

שכיב מרע שכתב כל נכסיו במתנה לאשתו ה"ז לא עשאה אלא אפטרופא על היורשים הואיל ולא שייר ליורשים כלום אין דרכו של אדם להניח שכל לאשתו ולא היה כוונתו אלא לכבדה על היורשין שתהא אפטרופא עליהן בין שהיו היורשין בניה בין שהיו בני בעלה מאשה אחרת בין שהיו אחי בעלה יורשין אותה בין שכתב בלשון

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור אה"ע סי' קו: ב מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' רמו:

הגהות הב"ח

(א) דשמעתין כצ"ל: (ב) נ"ל רבינא: (ג) הבנים כצ"ל: (ד) נ"ב באלפסי ישן אין זה והנה"ה היא: (ה) נ"ל בלא: (ו) נ"ל לית:

לקמן דף קמד

כתב באשר"י דלא גרים רב אלפס בת אצל הבנים באיבעיא להו ע"ש מהר"ם

עי' באשר"י

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ל כתב לו יירש בני פלוני כל נכסיו דירש לחלוטין משמע ועי' בהרא"ש שהאריך: (ב) נ"ב פי' כלתי: (ג) נ"ב עי' קמן בפ' מי שמת אחר מתני' ד"ה ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים כו': (ד) נ"ב הרא"ש כתב פי' הדברים כפי' שדחה הרשב"ם ור"ל שכתב לשניהם יחד ע"ש: (ה) נ"ב דלגבי' לא שייך אפטרופוס:

הגהות מא"י

[א] חמש כשיקנו כצ"ל. [וכ"ה בד"ס]: [ב] תי' ואחר בנו נ"ע מוקפין: [ג] מאחר כצ"ל:

אע"פ שעשאתו מחלה כתובתה כיון דקניא ורחיה מהכא דמשום הכי אמרינן תקרע כתובתה. ומכאן ראיה גמורה למה שכתבתי בשם הרב למעלה דמשום אפוטרופיא [לא] מחלה כתובתה ע"כ: אלא ודאי שמע מינה דקניא. ואי בש"מ הא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא ולא מקניא מידי אלא לאו בבריא ומשני דבש"מ נמי איכא קנייה כגון באשתו ארוסה או גרושה כדפירשנו לעיל אבל בבריא לא איפשיטא וכתב הרי"ף ז"ל כיון דלא איפשיטא בעיין לקולא עבדינן ולא עשאה אלא אפוטרופא: הלכה. כלומר הלכה למעשה ולכן לא פירש הלכה כחכמים. פסיק רב נחמן הלכה כרבנן

נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה טוש"ע ס' רנו ואה"ע סי' קו:

בנו מתנתו א מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלמא אזלינן בתר אומדן דעתא וכן הלכה: תנן התם הכותב [א]נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע ב כל שהוא איבדה כתובתה משום דכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידיה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אומר באומר לה טלי קרקע זה בכתובתך *ומקולי כתובה שנו כאן א"ל רבא לר"נ הא רב והא שמואל והא ר' יוסי בר' חנינא מר כמאן ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה (א) ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכ"ש הנך: °בעי רבא בבריא היאך ש"מ הוא דידעה דלית ליה וקא מחלה אבל בבריא סברה הדר קני (ומקני (ב) ליה) או דילמא השתא מיהת הא לית ליה תיקו (ג) הלכך מוקמינן כתובה אחזקה ועל הבעל להביא ראיה דמחלה ההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא לברת ותילתא לאיתתא בפירי איקלע ר"נ לסורא עאל רב חסדא לגביה א"ל כה"ג מאי א"ל הכיאמר שמואל אפי' לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אבדה כתובתה מי דמי התם אקני לה בגופא דקרקע הכא פירא א"ל מטלטלי קא אמרת מטלטלי ודאי לא קא אמינא ההוא דא"ל תילתא לברת ותילתא לברת ותילתא לאיתתא שכיבא חד מבנתיה

דף קלב:

רש"י

מתנתו מתנה. שהרי לא פירש בשעת מתנה שבשביל שסבור שמת בנו נותן המתנה הזאת: בתר אומדן דעתא. שאומדים דעתו שבשביל שסבור שמת בנו נותן מתנה זאת לאחר: וכתב לאשתו קרקע כל שהוא. ולא פירש אם לפרעון כתובה או לשם מתנה: איבדה כתובתה. שלא תגבה עוד מנכסים אלו דנתרצה במתנה זו: ופריך משום דכתב לה כו'. בתמיה: במזכה להן על ידה. שנתנה להו שודר שלה להקנות לו לבנים דמוכח מילתא דמשתדלת בזכיית הבנים וגם נתן לה קרקע כל שהוא וכיון דאיכא תרתי ודאי נתרצית בלב שלם ומחלה כל שיעבודה שלא תטרוף כתובתה מנכסים הללו אם לא שתמצא מקום אחר לגבות: ושמואל אמר. אפילו לא זיכה על ידה רק ששותקת בשעה שחילק והיא היתה שם וגם כתב לה קרקע כל שהוא נתרצית אבל לא נתן לה כלום תימא נחת רוח עשיתי לבעלי: ור' יוסי ברבי חנינא אמר. אפילו לא היתה שם ולא חילק בפניה אלא כשאמר לאשה כשכתב לה קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך ולא ערערה ודאי מחלה שעבודה משאר נכסיו: ומקולי כתובה שנו כאן. אכולהו קאי ושאר בעלי חובים לא איבדו בכך עד שיאמרו בפירוש אנו מוחלים [א] שיעבודא על נכסים אלו אלא שהקילו לענין כתובה כמו דאשכחן שהקילו שגובה מזיבורית דאיתתא בכל דהו ניחא לה אבל בשאר בעל חוב לא: שותף בין הבנים. שכתב נמי קרקע כל שהוא כדמסיק שחילק לבניה ושותקת וכן פירש זקיני רש"י: בבריא. שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא מאי: בש"מ. איבדה כתובתה מנכסים אלו דהא ידעה דלית ליה נכסי יותר ולא יהיה לו עוד שהרי מת והיה לה לערער ומדשתקה מחלה: אבל בבריא. לכך שתקה וסברה למחר חוזר וקונה בעלי נכסים אחרים ואגבה כתובתי מהם ולמה לי להכעיסו הנס לכך שתקה ולא מחלה כלל ותטרוף אפילו מהנך נכסי: השתא מיהת לית ליה. ולא אסקה אדעתה למימר למחר יקנה ומדשתקה מחלה שעבודה מהנך נכסי אבל מנכסים אחרים גביא אי הדר קני כדפי' דלא מחלה כתובתה מכל וכל: שהוא. ש"מ היו לו שתי בנות וחילק להן כל נכסיו לשתי בנותיו ותילתא דפירי נתן לאשתו וס"ד דהיו מחוברים: כה"ג. שלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלא פירות: מאי. מי מחלה שעבוד כתובתה הואיל ועשאה שותף בין הבנות [בפירות] או דילמא הואיל ולא נתן לה בגוף הקרקע מידי לא מחלה והטרוף כתובתה מנכסיו ניהו תילתא דפירי יככו לה ולא אמרינן במתנה נתנם לה כדמוכח לקמן בפירקין גבי תנו מאתים זוז לאשתי כראוי לה: אלא דקל אחד. לאכול פירותיו עד שייבש ואין לה בגוף הדקל כלום הוי כקרקע כ"ש היכא דאקני לה פירות הכא פירי. כלומר פירות תלושים היו: מטלטלי לא קאמינא. דפשיטא דלא איבדה דקרקע כל שהוא תנן והוא ס"ד דמחוברים הוו: שהוא. ש"מ דהוה אמר תילתא לבתו ותילתא לבתו שניה ותילתא לאשתו דהיינו עשאה שותף ואיבדה שעבוד כתובתה מהנך נכסי אא"כ נפלו לו נכסים ממקום אחר כדפרישית: שכיבא חדא מבנתיה. והאב יורש

אע"ג דלא נריך דפשיטא דרבים ניכהו אלא לאשמעינן דכי היכי דאזיל רב נחמן בתר אומדנא דעלמא כדאמרינן בהא דמי שהלך בנו ה"נ אזלי רבנן הכא בתר אומדנא דאע"ג דאפשר שילא עליו שטר חוב ותבטל מתנתה אפ"ה ניחא לה דליפוק שם עלה שבעלה הניח לה כל נכסיו ומש"ה מחלה כתובתה וכדאמרי איכסי יומא חד וכו' וכן הלכה דאזלינן בתר אומדן דעתה לשון הרב ז"ל הא דשמע שמת בנו אומדנא דמוכח *ולכן ע"כ כה"ג דברים שבלב דברים והסיקנא ולגבי מתנת אשה לא הוי הכי אלא אדרבה מחלה ודעת כל הפרשנים ז"ל דדוקא אשה שדעתה קלה אבל לא בעל חוב דעלמא. עוד היה אומר הרא"ה בשם רבינו הגדול רבו ז"ל דאם הוכר הדבר שהערים והבריח במתכוון כדי להפסידה לא אבדה כתובתה דאנן סהדי דאילו ידעה כי דרך שנאה הוא עושה להפסיד לה שלא מחלה שאין זה מנא יקרא אלא גרף של רעי והיינו דקתני יצא עליה שטר חוב וכן נראין הדברים באמת והכל כפי מה שעיני הדיינים רואות הריטב"א ז"ל: הכותב נכסיו לבניו ולאשתו נתן קרקע כל שהוא דהשתא היו כל נכסיו בין כולם ולא שייר לו מידי כיון שלא ערערה מחלה כתובתה וכדמסיק רב נחמן דקאי בשיטת שמואל רביה דכיון דחשבה כל כך שעשאה שותף בין הבנים לחלק לה חלק עמהם אפי' הוי אותו החלק חלק מועט ודאי מחלה כתובתה דהכי אית לן למימר כיון שלא ערערה והיינו במחלק לפניה והיא שותקת וכ"ש במזכה להם על ידה כלומר שמזכה לבניו על ידה שהיא נותנת להם שודר שלה וזוכה בעבורם באותו סודר משום דקי"ל [ב"מ דף מז:] קונים בכליו של קונה דכיון דעבידא כ"כ כדי להקנות להם אותם נכסים ודאי מחלה ואע"ג דאמרינן בערובין [דף עט:] דבכל אדם יכול לזכות לאחרים חוץ מע"י אשתו שאני הכא דמגו דזכי לנפשה באותה קרקע כל שהוא זכי נמי לאחריני דהכי אמרינן בשלהי נדרים [דף פח:] ובדרכים אלו נמי קולי כתובה ניכהו דאע"ג דלא מחלה בהדיא אמרינן דכמי שמחלה בהדיא הוי מה שאין כן בבעל חוב דאילו בע"ח עד דמחיל בהדיא לא הויא מחילה וטעמא בבע"ח משום דעבד ליה נייח למיתן ליה מעותיו אבל הכא יותר משהאיש רוצה לישא רוצה אשה להנשא וכדרים לקיש [קדושין דף ז.] טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו וכן אם (*אמר לה) אחר שחלק לפניה ושתקה אמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך אי נמי אפילו לא חלק *לפניה אלא שידעה שחלק כן ושתקה וקבלה מה שכתב לה קרקע כל שהוא דבכה"ג נמי אבדה כתובתה ודוקא בידעה החלוקה והכי דייק לישנא דמתניתין כתב לבניו וכתב לאשתו אז אבדה כתובה אבל אי לא ידעה החלוקה לא הוי מחילה ולא אבדה כתובתה ומקולי כתובה קאי לכולהו תלת אע"פ שלא פירש הר"ם ז"ל כן: אמר המחבר במזכה להן על ידה פירוש בפנים בסודר שלה משום דהכי מסתברא לישנא אבל טעמא דמילתא כיון שהוא כבוד לה ונעשית בעלתה מחלה ע"כ: בעי רבא בבריא. שמחלק נכסים היאך. כלומר בש"מ גמרה ומחלה בנכסים של עכשיו דאין לה במה לתלות כדי דנימא דסברה למגבה מינייהו א"כ ודאי מחלה אבל בבריא אימא לא מחלה והאי דשתקה סברה הדר קני בעלי נכסים ואגבה מהם ואם לאו אערער על אלו שחלק ואם כן לא מחלה או דילמא מ"מ כיון דהשתא לית ליה אין לומר שאינה מערערת על אלו משום נכסים שעתידין לבא אם כן ודאי מחלה בנכסים אלו ומיהו בנכסים שעתיד לקנות לעולם לא מחלה כדמשמע בסמוך והאיך בעיא שלקא בתיקו הלכך אבדה כתובתה משם דהיא המוציאה מיד היורשים ועליה להביא ראיה דכל היכא דלית ליה לסטרא שעת הכושר מיקרי בעל השטר מוציא והכי נמי היא המוציאה* וכן פירש הר"ם ז"ל: פלגא של קרקע לבתו ואי הכשארת לבתו אחרת ושליש הפירות לאשתו ובעי מי אמרינן דהיינו עשאה שותף כיון דחילק לה בפירות עמהם או לא כיון שלא חילק לה בגופו של קרקע ומסקינן דאילו הפירות הוו מחוברין. [ב] בקרקע הוו חשובין. ואפילו אם הקנה לה דקל לפירות שהפירות אינן שם השתא וגם גוף הדקל לא הקנה לה דאילו יבש לית לה ביה מידי מ"מ הואיל דמחובר הוא חשיב לה אבל פירות תלושין כי הני מטלטלי ניכהו ומטלטלי לא חשיבי לה ולא מחלה והכי תנן במתניתין כתב לה קרקע: שליש

ע' בספר מהר"ש

ודלא כרב אלפסי וכ"כ הרא"ש דלא מפקינן מיתמי ורבינו ברוך מאחן יון כתב כרב אלפס בהגהת אשר"י מהר"ס

המאור הגדול

תנן התם הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא וכו' עד אמר רב במזכה להם על ידה שכיון שזכתה להם אחולי אחלתיה לשעבודה מינייהו ובדין הוא אפי' לא כתב לה ודקתני במתני' וכתב לאשתו לאו דוקא אלא אורחא דמלתא קתני שאין דרך בני אדם לפטור נשותיהם בלא כלום ודברו חכמים בהווה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת שכיון שעשתה כך מחלה שעבודה מהם וה"ה אע"ג דלא כתב לה כדפרישית לרב אבל לר' יוסי בר' חנינא דאמר אומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך ודאי כתיבה בעי אבל קבלה שתתרצה בפירוש במה שצוה בעלה לא בעינן שבשתיקה מחלה ולפום הכין אותבינן לכולהו מדתנן ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אלמא שמעינן לת"ק דאמר כתיבה דוקא בעינן וה"ה נמי בעינן שקבל עליה בפירוש וכי תימא כולה ר' יוסי היא כי היכי דלא תיהוי תיובתיה דר' יוסי בר' חנינא דדלמא כי היכי דבקבלה בלא כתיבה מחלה ה"ה נמי בכתיבה בלא קבלה מחלה והתניא אמר ר' יהודה בד"א שהיתה שם כלומר בכל המתנות וקבלה עליה והקבלה הוא שגלתה דעתה בפירוש שנתרצית במה שצוה בעלה ולא בשתיקה בלבד וכל מקום שאמר ר' יהודה במה אינו אלא לפרש דברי חכמים תיובתא דכולהו תיובתא אמר ליה רבא לרב נחמן וכו' עד שאני אמר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה והיינו בכתיבה וקבלה שאין אדם נעשה שותף עם חבירו אלא בקבלתו בפירוש וכל זה האמור בשמועה זו מקולי כתובה הוא כדאמרי' סמוך למימריה דר' יוסי בר' חנינא מקולי כתובה שאני ואמימרא דכולהו אמוראי קאי דכולהו מקולי כתובה הוא מה ששנינו במשנתנו אבל בע"ח כה"ג לא מחל שעבודו אפי' בכתיבה וקבלה יכול לומר לו השני נוח לי והראשון קשה הימנו ודאמרי' בחובו אין לו אלא הובו משום דה"ל רבית באוטר בשכר מעותיך שהיו בטלות אצלי והתניא שמין את המחובר ללוקח ה"ג לה בתוספתא דכתובות מכר הבן בחיי האב ומת האב אם היו שם פירות מחוברים שמין לו וזו היא שהקשינו מטנה כאן על מתני' דקתני מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין תלוש אין מחובר לא והיינו דשני עלה עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר וכו':

מלחמת ה'

ועוד תנן התם הכותב כל נכסיו לבניו וכו' עד וה"ה אע"ג דלא כתב כדפרישית לרב: אמר הכותב אין צורך להשיב על זה דמתני' קתני וכתב לאשתו והוא אומר אפי' בלא כתיבה וא"כ היה להם לפרש וכל עיקר לא נשנית במקומה אלא משום קרקע כל שהוא ומה שאמר כל מקום שאמר ר' יהודה במה אינו אלא לפרש לא אמר כלום דסוגיין אימתי לפרש ובמה לחלוק. ועוד שלא אמרו כן אלא במשנתינו אבל בברייתא הכל נחלוק כדאיתא בדוכתא בהדיא. ומה שפי' כדרב נחמן דאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים היינו בכתיבה וקבלה בפירוש אף אלו דברי ר"ח ז"ל הם אבל אינם נותין שא"כ רב נחמן מחמיר יותר מכולן והיאך אמר כיון שעשאה היה לו לומר שאני אומר לא אבדה כתובתה עד שיעשה שותף בין הבנים ועוד דההוא דאמר להו פלגא לברת ופלגא וכו' ואמר רב נחמן עלה שאבדה כתובתה אע"פ שלא קבלה עליה שלא אמרו כן בגמ' כך הסיב ס"ר אברהם בר דוד ז"ל ונתקיימו דברי רבינו הגדול ז"ל שאמר במחלק לפניה והיא שותקת שהוא עשאה שותף בין הבנים שאילו אמרו בגמ' תהא שותף לבנים היה כדברי ר"ח ז"ל אבל עכשיו שאמרו שעשאה מי הזכיר קבלתן כאן מ"מ הוא עשאה בדבורו שותף בין הבנים וכ"כ ה"ר ר' שמואל בשם זקנו הרב הגדול דרב נחמן כשמואל ס"ל אליבא דר' יוסי ואע"ג דאיתותבו אליבא דת"ק וכבי נמי כתוב בהלכות גדולות דכתב לה קרקע כל שהוא ומחלק לפניה והיא שותקת אבדה כתובתה כשמואל ורב נחמן וכן בתשובות לרבינו שרירא גאון גם זה דעת רב יהוסף הלוי שקבל מרבו זכר כולם לחיי עולם

שלטי הגבורים

בלשון מתנה בין שכתב בלשון ירושה בין שכתב בשטר בין שאמר בפה: עוד כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם כתב כל נכסיו לא' מאחיו או לא' משאר קרוביו הרי הוא כאיש נכרי ומתנה גמורה תקנה לו ולא נתכוין לעשותו אפוטרופוס לא על בניו ולא על יורשיו כמבואר בקונט' הראיות כתב כל נכסיו לבני בניו או לאשתו ולבנו לא עשה לשניהם אלא אפוטרופוס כמו שביאר מז"ה:

א כתב הרמ"ה כי היכי דאמר דמי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דאין מתנתו מתנה משום דאזלינן בתר אומדנא ה"ה נמי בבריא שכתב כל נכסיו לאחר מחמת שהיה צריך לברוח מפני בעלי חוביו או מפני אויביו ואח"כ עשה פשרה עם בעלי חוביו ואויביו או שמתו אם נתברר לנו שלא כתב מתנה זו אלא מחמת כן הואיל ונדחה הטעם מפניו והרי הוא צריך לנכסיו בטלה המתנה ודומה לשכיב מרע שכתב כל נכסיו מחמת שהוא סובר למות ואם עמד מחליו חוזר בו וה"ה נמי בבריא וכיוצא בזה דהשיא דמי למי ששמע שמת בנו וכותב כל נכסיו לאחרים איירי בבריא. והרמב"ן פי' דלא איירי אלא בש"מ אבל בריא אפי' בנו מתנתו קיימת כיון שביק נפשיה ויהיב לאחריני לבריא נמי שביק:

ב והמחלק נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה בין אם הוא בריא בין אם הוא ש"מ ואפי' לא חלק לפניה רק ששתקה כשנודע לה דאמרי' כיון שחלק לה כבוד לחלוק עם הבנים ודאי מחלה וכ"ח פי' דוקא בשחלק לה חלק אחד כאחד מן הבנים אז מחלה בשתיקה לחודה אבל אם לא נתן לה כאחד מן הבנים או לא מחלה בשתיקה אא"כ כתב לה וקבלה עליה ורבינו כתב כסברא ראשונה ולזה הסכים הרא"ש ודוקא שחלק לה קרקע וחלק כל נכסיו אבל אם כתב מטלטלי או שלא חלק כל נכסיו לא אבדה כתובתה ומיהו אפי' לא כתב לה אלא דקל לפירותיו או פירות מחוברין וכן צריכין עדיין לקרקע חשיב שפיר קרקע הכותב נכסיו לשתי נשיו הוי דינא כותב לשני בניו וכותב לאשתו ובנו כתב ה"ר ישעיה דתרווייהו הוו אפוטרופוס והרא"ש כתב דלאשתו הוי מתנה ובנו אפוטרופוס וכ"כ הרמ"ס כתב מיי' כל הנותנים כל נכסיהן כשתבטל המתנה ויחזרו כל הנכסים לבעליהן הראשונים אין מקבל המתנה מחזיר הפירות שאכל שאפי' הנותן מתנה בפירוש ע"מ להחזיר לזמן קצוב אוכל פירות עד זמן הקצוב:

הגהות הב"ח

(א) ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכ"ש הנך: (ב) ... (ג) הלכך ...

הגהות מא"י

[א] שיעבוד כנ"ל: [ב] בקרקע כנ"ל:

קרקע לאשתו ושני שלישים לב׳ בנותיו שעשאה השתא אשתו שותף בין הבנות בגוף הקרקע ודאי מחלה בנכסים של עכשיו ואח״כ מתה אחת מן הבנות בחיי האב וחזרה אליו נחלתה: סבר רב פפא למימר דבנכסים אלו לא תזכה אשתו במותר כתובתה דאע״ג דלא מחלה בנכסים דעתיד למקני [ה] ודאי מינייהו תגבה מותר כתובתה מיהו בהני נכסים כבר מחלה ולא שקלה בהו וא״ל רב כהנא שהיא לעולם לא מחלה בנכסים הראויים לבא לבעלה מאיזה צד שיהיו דנכסי הבת הוא דמחלה אבל נכסי בעלה לעולם לא מחלה וכי היכי דאילו הדר קני שקלא השתא נמי שקלא: **ההוא** דפלגינהו וכו׳ לית לה אלא דיקלא. דבשאר נכסי מחלה שהיתה שותף עם הבנים ואמר ליה רב ייימר דאי מחלה בכל הנכסים נמי מחלה אלא ודאי משמע שאתה מודה דכל היכא דאשתייר נכסי לא אמרינן דמחלה משום שעשאה שותף כיון שהיא רואה נכסים שאפשר לגבות מהם אם כן לא תימא נמי דמחלה בכל חוץ מדקל זה דכיון דסליק אדעתא למגבא לא מחלה כלל אלא סברה יעשו בית דין שומא על דקל זה ואם אינו שוה כמותר כתובתי אז אערער על הנכסים שחילק דכל היכא דאשתייר נכסים אפי׳ כל שהם דעתה עליהם ולא מחלה: האי לישנא דאמר אלא למאן. הוי כאלו אמר נכסי לפלוני דאם ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואם אינו ראוי ליורשו הוי מתנה כלומר כאילו אמר לו בלשון ירושה או בלשון מתנה וסבר רב אדא בר אהבה דהא דנפקא מינה בין אם הוא משום ירושה או אם הוא משום מתנה הוא לענין מזונות אלמנתו דקי״ל [כתובות דף נה:] אלמנה ניזונית מנכסי יתומים אבל אינה ניזונית [גיטין דף מח:] מנכסים משועבדים משום דמזונות הוה דבר שאין להם קצבה ולא יכלי לקוחות להזהר כל כך הלכך מפני תיקון העולם תקנו שלא תהיה ניזונית ממכר ומתנה מפני שהם נכסים משועבדים וסבר רב אדא בר אהבה דאם ראויים ליורשו היינו נכסי יתומים ואם אינם ראויים ליורשו היינו מתנה שהם נכסים משועבדים ואינה ניזונית מהם וא״ל רבא דהך מתנה שאינה אלא מדרבנן כל שכן הוא דאלמנתו ניזונית ממנה (ז) דאין קנין לאחר מיתה כיון שאין המקנה יכול להקנות ומתנת ש״מ אינה אלא לאחר מיתה ותקנתא דרבנן היא דליהוי מתנה כי היכי שלא תטרף דעתו עליו ומזונות אלמנה הוי נמי תקנה דרבנן והך תקנתא לא תדחה תקנת מזונות הקודמת (ח) ומכל שכן מה ירושה דאורייתא אינה דוחה אותה מתנה שהיא כירושה[ו] [דרבנן] דהיינו לאחר מיתה ומדרבנן לא כ״ש וכיון שאין לה דין משועבדין מלוה על פה גובה ממנה*) ודעת ר״י ז״ל דמטלטלי [דמתנת] שכיב מרע לא משתעבדי לבע״ח דלא תקנו הגאונים ז״ל אלא ביורשים בלבד וזה הנראה לו וכן דעת מורי הרשב״א ז״ל כ״ר וריטב״א ז״ל ומיהו אם היורשין אחר שזכו או מקבלי מתנה אילו מכרו או נתנו במתנת בריא הפסידה והיינו דאמרינן בכתובות [דף סט.] מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ברם נראין הדברים דבמתנה שהיתה מחיים אע״ג שהיא מדרבנן כיון שאינה כירושה יש לה דין מתנה בעלמא שהיא כמשועבדין ובע״ח לא יגבה ממנה אלא מן היורשים וכתב ה״ר יונה ז״ל דהייגו כשפירש המתנה ולא פירש חלק היורשים אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני ומאתים זוז לפלוני שאינו ראוי ליורשו ודאי בנו קודם שהקדימו ואם יבא עליו שטר חוב גובה מאותו איש נכרי דהא הוה מצי למימר ד׳ מאות זוז לבני ולפלוני אבל אם אין המספר שוה כגון מנה לאחד ומאתים לאחר דינן שוה וגובה מכולן כאחד ולשון הרמב״ם ז״ל גבי מזונות אלמנה פי״ט מהל״א נתן כל נכסיו במתנה לאחרים הואיל ומתנת ש״מ אינה קונה אלא לאחר מיתה כמו שיתבאר הרי המתנה וחוב נכסים בהנאים אלו באים כאחד ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו אבל במזונות בנותיו תפס עליו הראב״ד ז״ל ואמר דמזונות אלמנה כיון דמחיים תפסה לה לא פקע שעבודיה אבל לגבי מזון הבנות כמשועבדין נינהו אלא אימא דנפקותא דאם ראוי ליורשו או לא הוא להא דרב אחא שאם אמר האי לישנא דאלא למאן ואמר ואחריו לפלוני רואין אם ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שהרי הוא כמתנה על מה שכתוב בתורה

*) וכ״כ הרא״ש. מהר״ם

נר מצוה

סבר רב פפא למימר לית לה אלא תילתא *א״ל רב כהנא אילו הדר קני נכסי אחריני מי לא שקלא השתא נמי שקלא פירוש שכיבא חדא מבנתיה בחיי האב ההוא דפלגינהו לנכסי לבניה ולאיתתיה שייר א דיקלא סבר רבינא למימר לית לה אלא דיקלא אמר ליה רב ייימר לרבינא אי לית לה נכסי דיקלא נמי לית לה °אלא מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי ההוא דהוה קא שכיב *אמרו ליה נכסיה למאן דילמא לפלוני אמר להו ואלא למאן אמר רב הונא אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה סבר רב אדא בר אהבה למימר אם ראוי ליורשו אלמנתו ניזונית מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו ניזונית מנכסיו א״ל רבא מיגרע גרעה השתא ומה בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו במתנה דרבנן לא כ״ש פירוש מתנת שכיב מרע דרבנן היא דגרסינן בפרק מי שמת* רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא היא גזרה שמא תטרף דעתו עליו אלמא במתנת שכיב מרע נמי אלמנתו ניזונית מנכסיו ואיכא נוסחי אחריני דאית בהו אטו יורש מיגרע גרע ולית בהו השתא ומה [א] ומיהו תרוייהו לישנא דגמרא נינהו וחד טעמא נינהו אלא חד נוסחא קיטא וחד נוסחא רויחא ואי קשיא לך ההיא דתנן* אין מוציאין לאכילת הפירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והכא קאמרינן אלמנתו ניזונית מנכסיו ההוא במשעבדי מחיים כגון מתנת בריא ומכירה אבל מתנת שכיב מרע דלא (א) קניא אלא לאחר מיתה כדאמרינן* מתנת שכיב מרע אימתי קונה אביי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר לאחר גמר מיתה והלכה כרבא לא דחיא תקנתא דרבנן (ב) דמזונות אלמנה ומתנת שכיב מרע תרוייהו תקנתא דרבנן נינהו ובהדדי הדדי קא אתו לאחר גמר מיתה הילכך לא דחיא חדא מינייהו לחברתה ותרוייהו קנו האי סברא דילן וחזינן למקצת רבואתא דסמכי להו אהאי נוסחא דלית בה השתא ומה [ג] וקא מפרשי לה הכי אטו יורש מיגרע גרע אלא בין (א) משום ירושה בין משום מתנה אין אלמנתו ניזונית מנכסיו (ג) ומסייעי לה למלתא מדתנן אין מוציאין לאכילת הפירות ולשבח הקרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ואנן הא קא ברירנא לה ופרישנא טעמא בסייעתא דשמיא והא מתניתין דמסתייעי מינה איכא עלייהו תיובתא דאי מתניתין פליגא עליה דרב אדא בר אהבה הוה רבא מותיב עליה מינה ומדלא אותבה עליה מינה ש״מ דמתניתין לא הויא תיובתיה אלא טעמא דמתניתין לחוד ודרב אדא בר אהבה לחוד וליכא עליה דרב אדא בר אהבה פירכא אלא מדרבא *אלא אמר רבא כדשלח (ד) ליה רב אחא בר רב (ה) עוא לדברי ר׳ יוחנן בן ב ברוקא׳ נכסאי לך ואחריך לפלוני אם הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון כלום שאין (ו) לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר ליה רבא לרב נחמן והא אפסקה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק (ב) *תניא ׳האומר

תנו

רש״י

את בתו: אלא תילתא. אותו שליש שכתב לה בתחלה: מי לא שקלא. בתמיה הא לא מחלה כתובתה לגמרי כדפי׳ לעיל ודאי שקלה אי נפלו נכסים מאחד ממורישיו: השתא נמי. כי נפלו לו אותן נכסים עצמן אית ליה דמה לי אותם נכסים מה לי אחרים נהי דנתרצית שתתקיים המתנה לבנות לבעלה מיהא לא מחלה מידי וכן הלכה: ושייר חד דיקלא. שלא פירש נמי: לית לה. ממותר כתובתה אלא הך דיקלא תטרוף בכתובתה דהא עשאה שותף ומחלה לה כתובה מחלק הבנים משום דידעה וקא מחלה בשביל שעשאה שותף: דיקלא נמי לית לה. דהא מחלה כתובתה מכל אותן נכסים בשביל שעשאה שותף ומה לי אותם שחילק ומה לי אותם שלא חילק: אלא מגו דנחתא אדיקלא. שהניח לה קצת מקום לגבות הימנו כגון האי שלא חלק לבניו ומגו דקא נחתא [אהאי נחתא] נמי אחלק הבנים דהאי דלא ערערו לפי שהניח הדקל וסברה למחר שישומו ב״ד הדקל ואטרפנו אחזור ואערער על המותר על הבנים ולא הוי שתיקה דידה מחילה אלא היכא דלא שייר מידי: אמרו ליה. כשנוטה למות: ואלא למאן. כלומר פשיטא שיהיו לו ולא לאחר והוי כאילו אמר נכסי לך: ואם ראוי ליורשו. שקרובו היה הוי לשון ירושה: ואם לאו. אז אלא למאן הוי לשון מתנה. בנכסי לך ב׳ לשונות משמע בראוי ליורשו הוי לשון ירושה ובאחר לשון מתנה ומפרש מיד מאי נפקא מינה: סבר רב אדא. לפרש הנ״מ [ג] דנ״מ דאי הוה לשון ירושה: אלמנתו. של מת הנותן: ניזונית מנכסיו. שהוא הורים לזה דאלמנה ניזונית מנכסי יורשין: ואם הוא לשון מתנה אין אלמנה ניזונית מהן. דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ומתנה ומכר משועבדים הם: א״ל רבא. וכי בשביל שנתנו במתנת ש״מ שאין בה לא קנין ולא משיכה אלא מדרבנן קני שלא תטרף דעתו וכי בשביל זה גרעה כח אלמנה: מתנת שכיב מרע מדרבנן. כדפירש לכ״ש שתהא ניזונית: אטו יורש מגרע גרע. וכי גרע כחו ממקבל מתנת שכיב מרע דזוכה רק דרבנן והיא היא: קיטא. קצרה: רויחא. ארוכה: נוסחא. לשון כלומר לשון ארוך ולשון קצר: אלא מדרבא. כלומר שהקשה מגרע גרע: אלא אמר רבא. נפקא מינה בין לשון ירושה בין לשון מתנה: כדשלח רב אחא. שאם (אמר) האי ש״מ שאמר ואלא למאן (אם) אמר ואחר כך לפלוני רואים אם ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום כיון דעשאו יורש וזוכה בו מדאורייתא כדרבי יוחנן ב״ב מביום הנחילו דעל מי שראוי ליורשו דבריו קיימים [ד] כי אמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה שאין יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וירושה אין לה הפסק כדשלח רב אחא כדפי׳: והא אפסקא. כי על תנאי שני אחריו הורים את הראשון: ורחמנא אמר אין לה הפסק. והוי מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל והמעשה קיים והכי הלכתא:

שקל

שלטי הגבורים

כתב ריא״ז

א שכיב מרע שכתב כל נכסיו לבנו ושייר לאשתו קרקע כל שהוא הואיל ועשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק כל שהוא מקרקעותיו אבדה כתובתה והוא שהיה מחלק בפניה והיא שותקת אבל אם לא חלק בפניה לא אבדה כתובתה כמו שביאר מז״ה נראה שכתב לה קרקע כל שהוא אבל לא כתב לה קרקע אלא מטלטלים או שהקנה לה פירות מחוברין לקרקע אינן כקרקע. ומז״ה ביאר בפסקיו שלאחר תקנת שתקנו הגאונים לגבות כתובה מן המטלטלין אם כתב לה מטלטלין הרי הוא כאילו כתב לה קרקע וכן עיקר כמבואר בקונט׳ הראיות: ב הא דאמר נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא מה ששייר לראשון כתב מיי׳ בד״א שמכר הראשון או נתן לאחרים אבל אם מכר הראשון או נתן לבנו או לאחד מיורשיו לא עשה ולא כלום ואיני מבין מה חילוק יש בין אחר ליורש כיון שהוא נותן לו מתנה גמורה וכתב עוד היה חובו על הראשון או כתובת אשה ובאו לב״ד ליפרע מנכסים אלו אע״פ שהראשון קיים אין ב״ד מגבין אותן מגוף נכסים אלו אלא מהפירות בלבד מת הראשון ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו אין ב״ד מגבין מהם כלום אפי׳ עשאן אפותיקי או שיחדן לאשתו בכתובתה ואין גובין מנכסים אלו כלום אלא הם של שני ע״כ והר״ם מרוטנבור״ג לא כתב כן שכתב בתשובה

על

הגהות הב״ח

(ה) נ״ל מיקניא: (ב) נ״ב לתקנתא דרבנן: (ג) נ״ב פי׳ ס״ל לרבותא דזה שנתן נכסיו למי שראוי ליורשו לא גרע כחו מאלו נתנם למי שאינו ראוי ליורשו דבמ״ש נכסי לך נשתעבדו לזה ולכן אין אלמנתו ניזונית מנכסים הללו והיינו דקא מסייעה להו מדתנא כו׳ דס״ל דהני נכסים שנתנן בדבורו שאמר נכסי לך הוויין משועבדים לזה ואין מוציאין מנכסים משועבדי׳ בין ראוי ליורשו בין אין ראוי ליורשו סוף סוף נקראו נכסים משועבדים שהרי נשתעבדו בדבורו ועל כן השיב הרי״ף דא״כ דמתני׳ פליגא הדר״א ב״א ה״ל לרבא לאיתויי תיובתא עליה ממתני׳ וק״ל ועי׳ בחשרי׳ מפורש כן. מיהו היה אפשר לומר דרבותא לא מסתייע להו ממתני׳ אלא להיכא שאין ראוי ליורשו דהאי ודאי נקראו בשם נכסים משועבדים אלא רבא מסברא דנפשיה ס״ל דאטו יורש מיגרע גרע אבל מ״מ ליכא לאתויי לרב אדא בר אהבה ממתני׳ דאיהו לטעמיה ולסברתו קאזיל דדוקא באין ראוי ליורשו דנותן לו במתנה התם הוא דנכסי משועבדים הוויין ולכך אין מוציאין מהן למזון האשה והבנות אבל בראוי ליורשו אין נותנין לו כלום אלא כאילו אמר נכסי הן בתורת ירושה לפלוני ואין דבריו אלא לא מעלין ולא מורידין דהף בלא אמירתו יורשו דבר תורה והלכך מוציאין מהן למזון האשה והבנות כך היה אפשר ליישב אליבא דרבותא אלא כיון דחזינן לרי״ף דאקשי עלייהו איהו הוה ידע בודאי ובבירור דרבותא אילין איסתייעי ממתני׳ ואף בנותן למי שראוי ליורשו נמי אין מוציאין דאידי ואידי משועבדים נינהו בדבורו שאמר נכסי לפלוני ולהכי אקשי עלייהו: (ד) תיבת ליה נמחק: (ה) נ״ל עויא: (ו) נ״ב זה: (ז) כיון שאין המקנה יכול להקנות דאין קנין לאחר מיתה ומתנת שכ״מ כנ״ל: (ח) נ״ל במכ״ש:

עין משפט

א מיי׳ פ״ט מהל׳ זכייה ומתנה הל׳ ... סי׳ רנג: ב מיי׳ פ״ח שם סמג עשין ... טור ח״מ סי׳ ... ג מיי׳ ... שם סמג שם טור ח״מ סי׳ רנג: ד מיי׳ ... שם ופ״ב שם סמג שם טור ח״מ שם:

הגהות הגר״א

(א) נ״ב ...

הגהות מא״ר

[א] נ״ב וכו׳: [ב] נ״ב וכו׳: [ג] ... [ד] ... [ה] ... [ו] ... נ״ל מוקף:

בתורה שהתורה אמרה שאין לנחלה הפסק כדאמרינן וכן אין לו ודרשינן עיין עליו הלכך אע"פ שהתנה בפירוש תנאו בטל אבל אם אינו ראוי הוי לשון מתנה ודבריו קיימין: [תנו שקל לבני כו' ואם מתו יירשו אחרים תחתיהם]. אע"ג דירושה אין לה הפסק הכא איירי במתנת בריא כגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם בשיעור הזה עד שיכלה הממון א"נ בש"מ שהיא מתנה וכיון שמתנה היא ותלה הענין באחרים רוצה שילמלמו טפי כי היכי דלישתייר מהנהו נכסי להנהו אחרים הלכך אין נותנים להם אלא שקל כאשר צוה וכבר פירשתי לעיל אמאי לא נר מצוה חיילא ירושה מדאורייתא מקמי דלימטי זמן של אחרים וכן פירשתי אם לשון ירושה מהני לאחרים שאינם ראויים ליורשו אם לאו ולענין שלא הניח נכסיו לאחרים אחר בניו אלו מסקינן בפרק מציאת האשה במס' כתובות (דף ע.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנים להן כל צרכן והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחרנייתא אבל בהא ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד: **מתני'** הכותב נכסיו לאחרים. בלשון מתנה אע"פ שמה שעשה עשוי שיכול לתת את שלו למי שירצה מ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו משום דקא עקר נחלה דאורייתא להעבירה מבניו ונתן לאחרים והכי קי"ל כוותיה כדאסיקנא בגמ' דאע"ג דקי"ל [דף קטז.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו היינו היכא דלא פסיקא הלכתא בהדיא דלא כוותיה אבל הכא פסק שמואל בגמ' כרבנן דאמרי אין רוח חכמים נוחה הימנו בכל ענין אפילו אין נוהגין כשורה מדאמר שמואל לא תהוי כאעבורי אחסנתא ש"מ פליגי רבנן עליה דרשב"ג דאי לא פליגי וכולהו סבירא להו דכשאינו נוהג כשורה זכור לטוב שמואל דאמר כמאן אלא ודאי רבנן אפילו בשאינו נוהג כשורה אמרי אין רוח חכמים נוחה הימנו והכי איתא בירושלמי א"ר אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם כלומר בעבור בניהם שהם עצמותם נושאין עונות הרבה: **גרסי'** בגמ' ת"ר מעשה באדם אחד שלא היו נוהגין בניו כשורה הורידן מנכסיו עמד וכתבן ליונתן בן עוזיאל מה עשה יונתן מכר שליש והקדיש שליש והחזיר לבניו שליש בא עליו שמאי הזקן במקלו ובתרמילו ואמר ליה שמאי אם אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל: [ג] מכר שליש איכא למימר דלהכי מכר והקדיש מעיקרא כדי להודיע על החזרה שמחזיר לבניו שהוא בדין כדהדר ליה (א): במקלו ובתרמילו. כדי להתווכח עמו על מה שעבר על דברי המת שנתכוין ליתן לו ע"מ שלא יהנו בניו מנכסיו דהכי אמדינן לדעתיה (ב) לכך אע"פ שלא פירש וכך אמר לו שמאי כיון שהחזרת לבניו נתבטלה המתנה ודעת שמאי דהוי כאילו פירש ובזה טעה שמאי דהכא כיון שלא פירש אלא נתן לו סתם גמר ונתן לו לעשות בו כל מה שירצה: אי אתה יכול להוציא וכו'. כלומר דודאי אי אתה יכול להוציא דע"מ שאהנה מהם נתנם לי: אתה יכול להוציא. כלומר אי אתה יכול להוציא דאין מתנה לחצאין וכיון שלא פירש הנותן כלום לגמרי כדי שאעשה בה כרצוני נתנה לי: הטיח. דרך גנאי כמו [ברכות דף לב.] הטיח דברים כלפי מעלה כ"ל דאע"ג דאזלינן בתר אומדנא כדמשמע לעול גבי ההוא דשמע שמת בנו דאמרינן דמתנתו אינה מתנה כיון שבא בנו ואע"ג שלא פירש על מנת שלא יבא בנו שאני התם דכיון ששמע שמת בבירור עד שבשביל זה נתן נכסיו לאחר לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה לפרש מידי אבל הכא אי לא בעי שיתן כלום לבניו הוה ליה לפרושי וכל שכן בענין כזה שהיה ראוי לגורבא מרבנן כיונתן בן עוזיאל לרחם עליהם משלהם כי לא חטאו לו בניו לאבותם חטאו [ונפרש פירושא דלאו למימרא דאם לא מכר והקדיש הייתי חוששין שהיתה מתנה ואם היה נותן לבניו עביד שלא כדין לעבור על דעת הנותן דהא ודאי כיון שלא פירש שלא יתן לבניו ליכא אומדנא בכל כה"ג כדפרישית אלא *[אדרבא] מכר והקדיש להודיע שהמתנה גמורה ולא היה לו לחוש לאומדנא כיון דלא גלי דעתיה ולא תיקשי אמאי לא השיב לו יונתן לשמאי כן להדיא דע"כ מה שהשיב לו אם אתה יכול להוציא משום האי טעמא הוא דאין לחוש לאומדנא כיון דלא גלי דעתיה בשעת המתנה דאל"כ אמאי אינו יכול להוציאה והלא היא היא דמקשה לו שמאי אלא שהשיב כן מפני ששמאי הקשה לו מכח מעשה דבית חורון לומר דהתם פירש לו שאינו נותן לו כדי שיוכל להקדיש אבל הכא לא] ומיהו לפי פירוש הר"ש ז"ל משמע שסייע עצמו נמי יונתן משום שמכר והקדיש ונהנה מהם ונתקיימה המתנה בזה במקלת דעל מנת שיהנה בהם גם כן נתנם לו וכיון שכן אין מתנה לחצאין הלכך התם גבי מי שבא בנו אע"פ שהמקבל היה מוכר מהנכסים איפשר שהמתנה לאו כלום היא ומטעמא דפרישנא [כר"ת] ואמר ליה יונתן שמאי אי אתה יכול וכו' כלומר דכיון שנתקיימה המתנה במקלת מה שנהניתי במכר והקדש אחר שלא פירש לי ולא מידי נתקיימה לגמרי ולא דמיא למעשה דבית חורון דבסמוך זה לפירוש הר"ש ז"ל אבל לפירוש המפרשים שהדיר נכסיו לבניו ונתחרט ונתנם ליונתן משום דסבור שיתנם לבניו מה שמכר והקדיש היה לו להודיע שהמתנה מתנה גמורה היתה לעשות כרצונו וממה שנתן לבניו אח"כ לא עביד איסורא לעבור בלא יחל: ותו גרסינן בגמ' [דף קלג.] תנן מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו ואמר לחבירו הרי הסעודה והחצר נתונים לך במתנה ואינם לפניך אלא עד שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר ליה אם שלי הן הרי מקודשות לשמים אמר ליה לא נתתי לך את שלי ע"מ שתקדישם אמר ליה לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים זה עם זה ומרצין זה עם זה ויהא העון תלוי בראשי מכאן אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה [ג] תהא מוקדשת אינה מתנה. משום שאמר ליה ואינם לפניך דמשמע דלא יהיב ליה במתנה גמורה אלא בדרך הערמה שיבא אביו ויאכל ובכה"ג לא הויא מתנה לכך השיב אם שלי הם הרי הם מוקדשות לשמים כלומר דבלאו הכי שיהא יכול להקדישן אינה מתנה גמורה אלא מתנת הערמה ואינה מתנה והיו עוברים בלאו דלא יחל דברו ויהיה העון תלוי בראש המקבל שיהיו סבורין לאכול משלו. מכאן אמרו חכמים כל מתנה שאינה גמורה כזו שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה. כלומר דבשלמא במתנה ע"מ להחזיר אע"פ שאינו יכול להקדישה היינו משום התנאי אבל במתנה שאין בה תנאי כזו אמרת דאינו יכול להקדישה ודאי היינו משום דבעית למימר דאינה מתנה כלל והכי מוכח התם בנדרים דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע"פ שאינו יכול להקדישה ומכחה נתקיימה הגרסא דאתרוג זה ניתן לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי דילא ואע"פ שאינו יכול להקדישו ובירושלמי מפורש דמתנת בית חורון היא מתנת הערמה: **מתני'** האומר זה בני נאמן. ליורשו ולפטור אשתו מן היבום דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה השתא דאע"ג דאי מגרש לה מפסלה לכהונה מש"ה לא ריע האי מגו דמאי איכפת ליה כשימות הוא אם אשתו נשאת לכהן או לאחר: וזה אחי אינו נאמן. לאחיו שיחלקו עמו בנחלתם ומפרש בגמרא דאחיו אומרים אין אנו יודעים אם אחינו הוא אם לאו הלכך זה שאומר ויודע בו שהוא אחיו יחלוק עמו בחלקו החלק הראוי לו מחלקו אילו היו חולקים גם אחיו עם זה הספק כילד כגון שנפל להם ג' שדות בירושה והם ג' אחין עם הספק ועתה שאחיו אינו רוצה ליתן לו מחלקו בעבור שאינו מכירו ויטול שדה ומחצה לחלקו והאחר ג"כ השדה והמחצה הנשאר אלא שכיון שהוא מכיר ויודע שזה אחיו יתן לו מחלקו חצי השדה הראוי לו אילו נטל חלק עמהם שהיה נוטל שדה אחת שלם חצי מזה [וחצי מזה] והחצי של האח האחר אומר הבא לי ראיה שאחי אתה וטול: מת. זה הספק: יחזרו הנכסים למקומן. דהיינו לזה שחלק עמו שהרי יכול לומר אני חלקי הבא לי מנחלתי נטלתי וגם אתם מוחזקים בחלקכם שהיה ראוי לו ועתה אתם יורשים אותו החלק מן הדין כי עד עתה בגזל היה בידכם: נפלו לו נכסים. לזה הספק ממקום אחר יירשו כל אחיו עמו אפילו אלו שאמרו שאינם מכירין בו משום

תורה אור

תנו שקל לבני בשבת וראויין לתת להן סלע נותנים להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל וגרסינן בפ' מציאת האשה* אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הילכתא בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן והא קי"ל הלכה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת הני מילי במילי אחרניאתא אבל בהא מינח ניחא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דעבד: °**מתני'** **הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו רשבג"א אם לא היו בניו נוהגין בו כשורה זכור לטוב: **גמ'** איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה *דרבן גמליאל או לא תא שמע דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תהוי בי עבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא וכ"ש מברא לברתא דלא ידעת מהי מינייהו נפק זרעא מעליא ירושלמי אמר רבי אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו עליהם הכתוב אומר °ותהי עונותם על עצמותם: **מתני'** *האומר זה [ב]בני נאמן וזה אחי אינו נאמן ונוטל עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן °נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: *מי [א] שמת ונמצאת דאיתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינה כלום זיכה בה לאחר בין

רש"י

שקל. חצי סלע: והם ראויים. שצריכים להוציא סלע: נותנין להן סלע. שלא כוון* אלא היה סבור שיהיה להם די בשקל: אין נותנים אלא שקל. שדעתו שלא למעט חלק הבא אחריו: לזרוזינהו. [שיהיו מלמלמים שלא יפזרו הרבה]: **מתני'** אין רוח חכמים. כלומר אין דעת חכמים נוחה עליו כי כעוסים הם עליו: **גמ'** מי פליגי רבנן על רשב"ג. או נאמר שרשב"ג בא לפרש דברי ת"ק מה שלא פירש: בי עבורי אחסנתא. כמעביר נחלה אלמא (ג) דרשב"ג בא לחלוק דאי [לא] פליגי רבנן א"כ שמואל הוה דלא [כמאן]: **מתני'** נאמן. מפרש בגמרא למאי הילכתא: וזה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו כי אין מכירין אותו כדמפרש בגמ': ונוטל עמו. עם זה האומר שהוא אחיו בחלקו כגון אם היו שני אחין לבד הספק ויש להן לחלוק שלש שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה האומר שהוא אחיו (נותן) לספק חצי השדה כי מודה לו שהיא שלו ועל החצי שביד אחיו האחר יביא ראיה ויטול: מת. הספק: יחזרו אותן נכסים. שנתן לו זה למקומם למי שנתנם לו [א] ואחיו לא יטלו עמו כי עיכבו בידם את חלקו: נפלו לו. לספק נכסים ממקום אחר ומת: יירשו אחיו עמו. דהא קא

שלטי הגבורים

על א' שכתב לבנו קרקע והתנה שאם ימות בנו בלא זרע*) ורצו להפקיע מאותו קרקע שעבוד כתובת אלמנתו וכתב הוא שהאלמנה גובה ממנו והרא"ש הביא דברי הר"ם בתשובותיו והסכים לדבריו ונותן בהם טעם משום דכתובה הל שעבוד' מחיים וקדמה לאחרים והוי כשאר לוקח שלקח מן הראשון שמקחו קיים וכתב ה"ר יונה לא משום דה"ל ואחריך לפלוני דישא משמע נמי שתשאיר אחריך אם לא מכרת אלא משום דנכסי לך לשון מתנה גמורה משמע וה"ה נמי אם אמר נכסי לפלוני ומיהו אם אמר לו נכסי לך לעשר שנים ואחריך לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מהלקוחות כיון שלא נתנם לו כל ימי חייו לאו למתנה גמורה נתכוין ואם אמר נכסי לך ואחריך מהיום לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מן הלקוחות וכן אם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי שני ואם הם שלשה ואמר לראשון ואחריך מהיום לפלוני ואחריו מהיום לפלוני כתב הרמ"ה שהראשון ושני לא קנו אלא הפירות והשלישי קנו את הגוף מהיום ופירי לאחר מיתת השני והוא שבאו ליד שני תחלה הלכך אם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן: שאלה להרא"ש יעקב שנתן מתנות לבניו לפלוני כך ולפלוני כך והתנה אם ימות א' מהם בלא זרע שיפול חלקו לאחיו ולאחיותיו ונתן שמעון מחלקו לגיסו ועתה קם ראובן אחיו לבטל המתנה שנתן שמעון לגיסו כי אין בנים לשמעון וראויה המתנה ליפול אליו אחרי מות שמעון אחיו: תשובה נ"ל דמתנה טובה היא דה"ל כנכסי לך ואחריך לפלוני דקי"ל אין לשני אלא מה ששייר ראשון: שאלת ראובן נתן הדר בביתו לשמעון ולאשתו וכתב בשטר שישמשו שמעון ואשתו בחצירו ובבור שבחצר עם שאר בני הבית מעכשיו ולעולם ונסתפקו בשביל שכתב בשטר מעכשיו ולעולם אם יירשו בניו זכותו אחרי מותו: תשובה דבר זה יכול להתברר בלשון השטר ולפי הנראה לי מדהזכיר אשת שמעון שבא למעוטי בניהם אחריהם:

א הא דאמרי' מי שמת ונמצא דייתיקי קשורה לו על ירכו זיכה בה לאחר דבריו קיימין הראב"ד פליג על הרבב"ם ופירש זיכה בה לאחר שאמר לראובן זכה בשטר זה לצורך שמעון קנה אפי' אם ראובן הזוכה בשביל שמעון הוא יורש ולא אמר כיון שהוא יורשו כאילו לא יצא מתחת ידו ודוקא דחילק מקרקעי הכל מטלטלי לא שאין שטר למטלטלי וכתב מיי' וכן מי שכתב שט"ח על עצמו בשם אחר או בשם אחד מבניו ונתן אותו ביד שליש ואמר ליה יהא זה אצלך ולא פירש כלום או אמר ליה הנח עד שאומר לך מה תעשה ומת ה"ז אינו כלום וכתב הרא"ש בתשובה על דבריו דהיינו דוקא בשט"ח לפי שנותנין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ומת

*) שתשוב המתנה לבנותיו ומת בלא זרע. כ"ס בטוח"מ סי' רמ"ח

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' נחלות

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

שזה האח המעיד עליו והאוי ליורשו מעיד שאחיהם הוא וכאילו הוא אומר אין לי ליטול כל הירושה אלא חלקי ולכם השאר א"כ יירשו אחיו עמו: גמ' דמוחזק לן. דמגו במקום האי חזקה אמרינן דעד כאן לא נחלקו רבי ורבי נתן התם במסכת (יבמות) [קדושין דף סד:] אלא בדמוחזק באחין ואמר אין לי אחין שהמגו סותר החזקה אבל הכא שאומר שיש לו בנים אינו סותר החזקה וזה ברור: ליורשו מגו דאי בעי יהיב לה השתא כולהו נכסי מתנה כשאמר זה בני נמי נאמן וכתב הר"ש ז"ל דגם כשאמר זה בני אינו זוכה על פיו בנכסים הבאין לו לאחר מכן כגון לאחר מיתה או כשהוא גוסס נר מצוה

בין מן היורשים בין שאינו מן היורשים דבריו קיימין*: גמ' *האומר זה בני נאמן למאי הילכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום *ואע"ג דמוחזק לן דאית ליה אחי: ובעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן ואם מת חולצת ולא מתייבמת דאמרינן *ההוא דהוה קא שכיב אמרו ליה איתתיה למאן אמר להו חזיא לכהנא רבה אמר רבה למאי ניחוש לה [א] חדא דאמר חזיא לכהנא רבה ועוד הא אמר רב חייא בר אבין א"ר יוחנן א בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן א"ל אביי והא כי אתא רבי יצחק א"ר יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן א"ל (א) לא קא משנינן להו כאן למפרע כאן להבא אמר ליה ואשינויי ניקום וניסמוך א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה ההוא ב דמוחזק לן *דאית ליה אחי ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי אמר רב יוסף מאי ליחוש לה חדא דמוחזק לן *דאית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתה דלית ליה אחי א"ל אביי הא אמרי איכא עדי' במדינת הים דידעי דאית ליה אחי אמר ליה השתא מיהא ליתנהו קמן לאו (א) היינו דר' חנינא דא"ר חנינא עידיה בצד אסתן ותאסר א"ל אביי אם *חלקנו בשבויה דמנוולה נפשה לגבי (ג) שבויה נקל באשת איש א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה: זה ג אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו ואינך מאי קאמרי אי (ג) קאמרי אין דאחוהון הוא אמאי יטול עמו בחלקו ותו לא ואי דקאמרי לאו אהוהון הוא נפלו לו נכסים ממקום אחר אמאי יירשו אחיו עמו לא צריכא דקא אמרי אין אנו יודעים: °נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו. בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהן מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכנפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאין מגיע לכתפים מאי כנכסים שנפלו לו ממקום אחר דמי או לא תיקו: *מי ד שמת ונמצאת דאיתיקי קשורה לו על יריכו

רש"י

קא מודה להו שהוא אחיהם: גמ' דמוחזק לן דאית ליה אחי. והיא זקוקה ליבם: ובעל שאומר גירשתי את אשתי אינו נאמן. והא [דלא] אמרינן דיהא נאמן במגו דאי בעי פטר לה בגיטא שיהא נותן לה עד היום גם דאם איתא דאיגרשה קלא אית ליה למילתא והוי מגו במקום עדים: חולצת. מספק: ולא מתייבמת. כדמסיק [ומיהו] במתניתין באומר זה בני נאמן כדמסיק במגו דאי בעי פטר לה בגיטא השתא: ההוא דהוה שכיב. נוטה למות והוו לו אחים ולא בנים דמוחזקת לייבום: איתתיה למאן. זקוקה היא לייבום או לא: חזיא לכהנא רבה. [לאו דוקא] דהא אלמנה היא אלא כלומר מותרת לכל אדם (ב) ואפי' לכהן הדיוט אסירה דהא ע"י מגו (ג) דבעל אמר גירשתי את אשתי נאמן מהימנינן ליה: גירשתי את אשתי נאמן. והאי נמי גירשתי קאמר וחזיא לעלמא: למפרע. אם אמר באחד באייר גירשתי את אשתי אחד בניסן אינו נאמן להחזיקה גרושה למפרע מאותו יום ואם יבואו עדים ואמרו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כאשת איש דלמפרע אין כאן מגו אבל להבא שאמר גירשתיה עכשיו א"כ גירשתיה סתם נאמן מכאן ולהבא דאי בעי מגרש לה בפנינו: ואשינויי ניקום וניסמוך. דילמא אמוראי פליגי אליבא דרבי יוחנן ואיכא למ"ד אפילו להבא אינו נאמן כדפי' דאם אי' דאיגרשה קלא אית ליה למילתא: חוש לה. כאביי ותיאסר לשוק בלא חליצה ומהכא שמעינן דבעל שאמר גירשתי את אשתי אינו נאמן: הא אמרו. בני העיר וצריכין אנו לחוש לדבריהם [ולהמתין] עד שנשמע מה בפי העדים: ומשני השתא ליתנהו קמן. ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות: לאו היינו. דפרכינן גבי בנותיו דמר שמואל דאישתביין ושרינהו ר' חנינא על פיהן שאמרו טהורות אנו ושרינהו ליכנס לכהן משום הפה שאסר ופריך התם והא איכא עדים במדינת הים דידעי דאישתביין או שנטמאו ומשני עידיה בצד אסתן בצד צפון ותאסר בתמיה השתא מיהו ליתנהו קמן: דמנוולה נפשה. ומשתמרת עצמה דאיסור קל הוא אם נשאת לכהן: נקל באשת איש. שהיא בחנק והיא בחזקת איסור אין להתירה מספק כיון דאמרי איכא דיש עדים במדינת הים: חוש לה. ותחלוץ (ד): ותו לא. בתמיה עם כל אחיו יש לו ליטול: דאמרי אין אנו יודעים. הילכך לא שקיל מינייהו מידי דאמרי ליה אייתי ראיה וכשהוא מת יורשין אותו מכח אחיהן החי שמודה להן שאותו ספק אחיהן היה: בשבח המגיע לכתפים. כגון שנתן זה לספק הקרקע ריקנית וטרח בו להרום ולזרוע וכשמת הספק היתה מליאה פירות פשיטא דכולהו הולקין בזה השבח דכנפלו לו נכסים ממקום אחר דמי: שאינו מגיע לכתפים. (ה) שהושבחה מאליה: מתני' דייתיקי. צוואת שכיב

דהא דאמרינן לעיל [דף קכז:] בני בכורי נאמן בנכסים הבאים לאחר מכן היינו כשמוחזק לן שהוא בנו אלא דלא ידעינן אם בכור הוא אם לאו אבל הכא דלא ידעינן אם בנו הוא כלל אינו נאמן אלא ליורשו בנכסים של עכשיו ואם כן נאמן משום מגו ולא מחוור לי מה שכתבו הרבה מן המפרשים דלרבי יהודה הוה נאמן בנכסים הבאין לאחר מכן דכשאמר על תינוק בין הבנים זה בני בכורי נאמן אע"ג דמוחזק לן באחיו הגדול שהוא בנו ואמרינן שזה ממזר הוא ואם במוחזק אמרת דנאמן ולאפוקי חזקה כל שכן היכא דליכא חזקה כלל ואפשר שהוא בנו דנאמן דסברא הוא שאין אדם אומר על בנו שאינו בנו וחזקה גדולה הוא ואם כן בדין הוא דנהימניה כשאמר שאינו בנו אבל כדי להורישו אפשר שיאמר שהוא בנו על מי שאינו דהא בעבד אומר הכי משום תועלת והנאה מועטת כשעובר על בית המכס כדלעיל [שם] כל שכן הכא שהנאה מאד שיירשנו זה טפי מאחר: ולפטור אשתו מיבום נמי איכא מגו דאי בעי מגרש לה השתא וכדפירשתי במתני': בעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן. משום דאמרינן אם איתא דגרשה קלא אית לה למילתא: ההוא דהוה שכיב. ושמענו מפיו דלית ליה בנים ויש לו אחין: ואמרו לו אשתך [למאן]. תהיה זקוקה או. ולא אמר תהיה ראויה לכהן כלומר גרשתיה ומותרת לשוק אבל לאו דוקא לכהן דודאי גרושה פסולה לכהונה: אמר המחבר וא"ת אמאי לא אמרינן דה"ק חזיא לכהונה לפי שיש לו בנים ויש לומר דכיון שאמר סתם ולא ברר אין לנו לומר בלשונו אלא הפחות שאפשר וכ"ש לפי מה שפירשתי בפנים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ע"כ: כאן למפרע. הוא דאינו נאמן אם זנתה בניסן ואנחנו עומדים באייר דאם אמר גירשתיה כבר באחד בניסן אינו נאמן דשמא אירע בה מעשה ומכוין להצילה מחנק דהא לא מצי מגרש לה השתא משום למפרע הלכך ליכא למימר שיהא נאמן מגו דאי בעי מגרש לה השתא אבל אי אירע מעשה השתא פשיטא דאינו נאמן אבל להבא נאמן לומר גרשתיה השתא להצילה אם תזנה מכאן ולהבא מגו דאי בעי מגרש לה עכשיו: ואשינויי נסמוך. שמא מ"ד אינו נאמן בכל ענין קאמר ומטעמא דאמרן דאם איתא דגרשה קלא הוה לה והודה רבא ונוה לרב נתן שלא יתירנה בלא חליצה אבל אינה מתייבמת ואם נשאת לא תצא אלא *מגרש יבם ונושא בעל וכן הלכתא הריטב"א ז"ל: מוחזק. בקול בלא עדים: אם הקלנו בשבויה. דלעולם לא הוי ליה איסור חמור ואפילו לאותו איסור אין לחוש משום דמנטרה נפשה מזנות נקל באשת איש דהוה קיימא *עד השתא באיסור חמור ונתיר אותה מספק ונוליאנה מחזקת איסור והודה רבא ונוה לרב נתן שלא יתירנה עד שנדע אם אמת הוא שיש עדים ונדע מה בפיהם ולא דמי למתניתין דכשאמר זה בני נאמן מגו דאי בעי מגרש לה דהתם לא ידעינן אפילו בקול דאית ליה בנים או לא אבל היכא דאיכא קלא דאיכא עדים דידעי [דאית ליה אחי] איכא למיחש ולא מבטלינן קלא והכא מיירי דידעינן בבירור דאין לו בנים וכתב הרמב"ן ז"ל דהאי קלא דאיתחזק בבי דינא הוא דאי לא הא קי"ל בשלהי גיטין [דף פט:] דכל קלא דלא איתחזק בבית דין לאו קלא הוא: ואמר ליה השתא מיהא ליתניהו. דלאפוקי מחזקה קמייתא למפרע אין חוששין לקול אפילו הוחזק בבית דין וכאותה שאמרו [גיטין דף פט.]* יצא שמה בעיר גרושה אין חוששין לה מלוה אין חוששין לה: אי דאמרי ומודו דאחיהם הוא. ומשום הכי אמר בסיפא יירשו אחיו עמו מ"מ קשיא רישא דאינו נוטל עמהם בחלקם ואמאי לא כיון דמודו דאחיהם הוא ואי דאמרי דיודעים שפיר שאינו אחיהם א"כ קשיא סיפא דיורשין בנכסים שנפלו לאחר מכן ואמאי כיון דיודעים דלאו אחיהם הוא ומשני דמתניתין מיירי דאמרו אין אנו יודעים הלכך בלא ראיה גמורה לא יתנו לו ממונם ושמעינן ממתני' שאם אחד מן היורשים אמר שטר חוב פלוני פרוע הוא אינו נאמן אלא על חלקו בלבד אלא אם כן השטר יוצא מתחת ידו הריטב"א ז"ל ומיהו יורשין ממונו שהרי אף זה הראוי לירש אומר שהם אחיו של ספק שמת וכמי שאומר בנכסים אלו הראויין לי יש לכם חלק בהם והודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכדפי' במתני': נפלו לו נכסים. בשבח ששבחו נכסים וכו' פירוש נכסי החלק שנתן לו אחיו: בשבח המגיע לכתפים. הפי' הנכון בזה הוא המקובל בידינו מהרב אלפסי ז"ל והגאונים ז"ל ול"ג כגון דיקלא ואלים ארעא וכו' אלא שבח המגיע לכתפים הם פירות [שאינם] צריכין לקרקע וכן פרש"י ז"ל (והר"ם) והשתא מפרש תלמודא שפיר דאפילו בשבח ששבחו נכסים מאליהם לא מיבעיא ליה אלא בשבח שהיה צריך לקרקע ובעיין לא איפשיטא והרי השבח בחזקת האח המודה דבארעא דידיה קאי והמוציא מחבירו עליו הראיה. *שבח המגיע לכתפים. שבא בשבת טרחו ועמלו כנכסים שבאו לו ממקום אחר דמו ויירשו אחיו עם זה האח המעיד על האח הספק שמת: אבל בשבח הבא ממילא כדיקלא ואלים ברשותיה או ארעא דעבר עליה נהר וזבלה ושבח דשבח זה נעשה ממילא (ד) וגם אם היה ברשות הראשון היה מושבח כמו עכשיו וא"כ יאמר להם זה האח שנתן לספק החלק הזה נכסי דידי הוא דהשבח מעצמם ואין לכם ליטול בהם כי אם במה שהשביח אחינו הספק או דילמא יאמרו לו אחיו מ"מ הנכסים ברשות של הספק השביחו וכאילו השבח שלו ונוטל. תיקו בעיא היא דלא איפשיטא ומסתברא דאותו השבח חולקין שהרי אין אנו יודעים בחזקת מי הוא אותו השבח וממון המוטל בספק חולקין: מתני' צוואת שכיב מרע נקראת דייתיקי משום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ועל כן נקראת דייתיקי שהוא נוטריקון דא תהא למיקם ולהיות אחר מכאן. מן התוספתא [דב"ב פרק ח] משמע שגם הלשון הזה כתוב בשטר

עין משפט

א מיי' פי"ב מהל' גירושין טור אה"ע סי' קלב:
ב מיי' פ"ג מהל' יבום סמג עשין נא טור אה"ע סי' קנו:
ג מיי' פ"ד מהל' נחלות סמג עשין צו טוח"מ סי' רפ:
ד מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' רנ:

גי' הגמ' דלית ליה [וכ"ה הכ"מ והחו"י וכ"ה בא"י וכ"ה באשרי כבניהם]

הגהות הב"ח

(א) ולא כצ"ל: (ב) נ"ל בגאה: (ג) דקאמרי כצ"ל: (ד) דגם כצ"ל:

עיין תוספות הכ"מ בגמ'

ע"ש גירסת אחרת בגמ' (ג"א)

שלטי הגבורים

המוא כתב ללות ולא לוה אבל במתנת בריא בקנין כשנקנה קנה המקבל:
א כתב ריא"ז ומז"ה ביאר שאינו נאמן להתירה אלא לישראל שיכול להחזירה לו בגיטו אבל לא לכהן שאינו יוכל להתירה לו בגיטו:

פירש"י ע"ז תמצא לקמן סוף העמוד

ס"א דלית [וכ"ה הכ"מ וסחו"י]

נ"א הקלנו [וכ"ה הכ"מ]

הגהות הו"י

(א) נ"ב עי' רי"ף קדושין פ"א קודם מתני' ד"ה עבד עברי נקנה בכסף ובשטר: (ב) נ"ב ואינה זקוקה ליבום כי גרשתיה: (ג) נ"ב פי' אי בעי מגרש לה עתה: (ד) נ"ב לשון רשב"ם ולא תנשא בלא חליצה ר"ל אם יבורר שיש לה אח וביני וביני אסורה: (ה) נ"ב הכי מפרש בגמ' כגון דקלא ואלים מש"כ בדוכתא אחריתי מפרשינן לה שעדיין לא נתבשלו עכ"ד ל"ד ופה מוכח דפי' שבח המגיע לכתפים ר"ל דטרח בה ולא כרי"ף שם וצ"ע דהא בפירוש אמר רבא שבחו הנכסין מאליהן מהו עי' בנ"י:

חולץ יבם (ג"א)

הגהות מא"י

[א] תי' חדא וכו' רבה ועוד כ"ז מוקף וכ"ב בגמ' אינו ונכון וד"ק [ועי' בספר כתונת פסים]:

בשטר וא"כ ליתנא דסימן חיים הנא דתניא התם איזהו דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות ואם מתי יתנו נכסי לפלוני. ושטר זה של צוואה שמלוה שיתנו לפלוני כך מנכסיו לאחר מותו אע"פ שנמלא קשור על ירכו דהשתא ליכא למימר אחר כתבו כדי שיזכה בנכסיו דודאי הוא בעלמו כתבו כיון שקשור על ירכו אפ"ה אינו כלום דכיון דלא מסר דבריו לשום אדם דילמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפילו יש בה קנין בין שהיא חתומה בעדים בין שהיא בכתב ידו אבל מתנת בריא שיש בה קנין מהיום או מתנת שכיב מרע במקצת שיש בה

רש"י

מרע: על ירכו. רבותא נקט דליכא למימר אחר כתבה ונתנה שם כדי לזכות בנכסי המת: ה"ז אינו כלום. אפילו אם החזיק לאחר מיתה באותו שטר לא קני אע"ג דצוואת שכיב מרע קני לאחר מיתה שלא תטרף דעתו מ"מ כח השטר לא עדיף כצוואתו כי לא גמר להקנותה אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה: זיכה בה שכיב מרע לאחר מחיים אע"פ שלא כת לשם אותו האיש אלא אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני אקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני ה"ז קנה ולא גרע מצוואתו ולאחר רבותא נקט: דבריו קיימין. ואע"פ שאין ראוי ליורשו: גמ' כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה. דמשמעו קני לך גופא מהיום ולאחר מיתה הפירות אבל כתב לאחר מיתה ולא מהיום לא קני דאין מתנה לאחר מיתה: מעכשיו. כלומר שכתב מהיום ולא כתב לאחר מיתה לא קני בתמיה דהא מכ"ש שיקנה: דלא קנה אלא לאחר מיתה. מיהו בהא עדיפא ממתנת שכיב מרע שא"י לחזור בו ומתנת ש"מ יכול לחזור בו כדלקמן: ומת. השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו השטר למקבל המתנה: אין כותבין כו'. והוא הדין אם אמר תנו וכתבו ואין חילוק בזה: אף כתבו. כלומר דאמר תנו ואף כתבו ואי לא אמר ואף כתבו אלא כתבו ותנו או תנו וכתבו לא קני: מתני' הכותב. פירוש בריא שרוצה לישא אשה ואינו רוצה לשעבד נכסיו לאשתו שלא יפסידו בניו שיש לו כבר ורוצה לאכול פירות בחייו: מהיום ולאחר מיתה. דמשמע מהיום הגוף ואחר מיתה הפירות רבי יוסי אומר כו'. וטעמיה מפרש בגמ': לבנו לאחר מותו. שכותב לו מהיום ולאחר מיתה כדפרישית: מפני שכתובים לבן הגוף מעכשיו · מפני שהן ברשות האב. לאכול פירות כל ימי חייו אך שניהם יכולין למכור לאחר. הבן הגוף והאב הפירות: מכר האב. סתמא מכורין פירותיהן ללוקח עד שימות האב אבל כשימות האב יטול הבן גם הפירות או הבא מכח הבן

גמרא

יריכו הרי זו אינה כלום וכו': ת"ר (א) (א)דאיתיקי דא תהא למיקם ולהיות. (ב) מתנה כל שכתוב מהיום ולאחר מיתה אלא מעתה מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה אמר אביי ה"ק איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה יתיב רבה בר רב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה *ורב יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין וכן אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כותבין ונותנין ואוקימנא בפרק מי שמת* במיפה את כחו והיכי דמי מיפה את כחו דאמר יטול מנה פלוני ואף כתבו וחתמו והבו ליה ואי לא אמר הכי חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:

מתני' *הכותב נכסיו לבניו לאחר מיתה צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב מכר האב מכורין עד שימות

נמוקי יוסף

נר מצוה קנין זכה המקבל דמשעת קנין שעבד נפשיה כיון שנטל קנין שתם וכן דעת רש"י ז"ל בב"מ וכדפירשנו התם ושלא כדברי הריא"ף ז"ל הריטב"א ז"ל: זיכה בה לאחר. כגון שמסר דבריו לשום אדם ואמר ליה יזכה פלוני במה שכתוב בשטר זה בין שיהיה כתוב בשמו או לא כיון שאמר מה שכתוב בשטר זה יתנן לפלוני דבריו קיימין דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וכ"ש אם מסר לו לאותו אחר וא"ל זכה בשטר זה בשביל פלוני שינתן לו מה שכתוב בו בקבלת השטר תזכה לו שזוכה אפי' בלא קנין *)ואע"פ שראוי ליורשו דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו הלכך דבריו קיימין: גמ' אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה. דמדקאמר איזו היא משמע בכה"ג דוקא הוא דמהניא מתנת בריא דאי בלא לאחר מיתה מהניא למה לי למימר אלא מעכשיו [הוה ליה למימר] דמעכשיו עדיף טפי דמקנה ליה מעכשיו לגמרי ותירץ דאין ה"נ אלא הכא מיירי במתנת בריא שאינו רוצה שיגמור לקנות עד לאחר מיתה דומיא דש"מ ולהכי צריך שיאמר מהיום ולאחר מיתה כלומר גופא קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה ומיהו לא מצי למהדר ביה מהמתנה כיון שהיא מתנת בריא**)דאילו בש"מ יכול לחזור בו כדלקמן: אמר המחבר זכה בשטר זה הכתוב בפנים איני רוצה לומר שיוצא מדין השטר דא"כ מתנת בריא היא זו ואילו במתני' דייתיקי תנן אלא לומר שהיא מסירת עכסיו בפיו דלא גרע אמירה בכתב מאמירה הסטר לידו כאילו צוה על פה והיינו דאע"פ שזכה לו על ידי אחד מן היורשין שידם כידו של נותן ומתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה והנכסים בחזקת היורשין אפ"ה דבריו קיימין וטעמא מפני שאין אנו זוכין בשטר אלא באמירה ולא גרעה האי אמירה כדאמרן ומעתה אפילו נתנה על ידי אשתו ועבדו הכנעני שידם כידו דבריו קיימין הריטב"א ז"ל: [במיפה את כחו]. דאע"ג דבדבור בעלמא סגי בש"מ מ"מ השטר הוי יפוי כח כדי שלא יוכלו לכפור מתנתו או לומר כבר פרעתך דלימא להו שטרא בידי מאי בעי הלכך מירתתי ולאחר מיתתו בכה"ג יכתבו ויתנו כיון דאמר להו בלשון יפוי כח דאמר להו אף כתובו: אמר המחבר [ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני] ומת אין כותבין כו'. דעת הר"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל שאם כתבו ונתנו מחיים קנה ועושין כן לכתחלה והרבה מן האחרונים הסכימו לדעת ר"י ז"ל שסובר שאם הוא רוצה להקנות לאחר מיתה בשטר או בקנין כדין מתנת בריא אינו כלום אלא אם כן מקנה מעכשיו כבריא ותקנת חז"ל בשכיב מרע שלא תטרף דעתו עליו היכא שמקנה באמירה אבל כשרוצה להקנות בשטר כבריא דינו שוה כבריא והא דנקט הכא ומת לאו דוקא אלא אורחא דמילתא שאין דרך לכתוב צוואת שכיב מרע עד לאחר מיתה ומכל מקום אליבא דכ"ע מיירי הכא בשלוה על כל נכסיו דמתנת ש"מ במקצת לא קניא אלא אם כן יש בה קנין ומעכשיו וכיוצא בו שקונה מחיים וכדאיתא בפרק מי שמת [דף קנא:] ור"ת ז"ל אומר דמתנת בריא כמי יכול לחזור בה כמתנת ש"מ לגמרי כל שכתוב בה מהיום תהא מתנה כ"ז שלא תחזור בי עד לאחר מיתה והדין אמת הריטב"א ז"ל: גרסינן בגמ' [דף קלה:] כי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי. תוספתא [מכילתין פרק ח] דייתיקי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בה משזכה בה אינו יכול לחזור בה אפוטרופוס עד שלא החזיקו בנכסים יכולין לחזור משהחזיקו בנכסים אין יכולין לחזור בהם. לא מיבעי כשאמר בפירוש שמבטל ונותן לאחר אלא אפי' מלאו השניה חגורה על ירכו מבטלת הראשונה דמ"מ גלוי דעתא איכא ובהכי סגי וכן כתבו מן האחרונים ז"ל: עד שלא זכה. בלווח מעיקרו: משזכה. שידע ושתק ומסתברא דוקא בשפתק אחר מיתה אבל מחיים דאינה חלה מתנת שכיב מרע אפילו שתק יכול לחזור בו וברייתא זו כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון בן גמליאל לקמן בגמרא [דף קלה.]: מתני' מדכתב להו לאחר מיתה שמע מינה שהוא רוצה הפירות כל ימי חייו ומדאיצטריך למכתב להם מהיום אע"פ שהם בניו ובודאי היו יורשין אותו ש"מ דמיירי בבריא שרוצה ליקח אשה וכדי שלא ישתעבדו נכסיו שהם מועטין לכתובת האשה ותעקר הנחלה מבניו כותב להם נכסי מהיום ולאחר מיתה כדי שתחול המתנה לאחר מיתה מכח מה שנתן להם מהיום דהוי כאילו אמר להם גוף הקרקע אני מקנה לכם מהיום ופירות הקרקע לאחר מיתה ורבי יוסי אומר דאפילו לא כתב לו ממש בשטר לשון מהיום כמהיום דמי אם יש בו זמן כאשר נהגו לכתוב בכך וכך בשבת אמר פלוני או שיש קנין בשטר וכדמפרש בגמרא אלא בדוכרן פתגמא פי' לאו דוקא אלא לומר שלא נחלקו אלא בשטר מתנה שאין בו קנין סודר וכל שנתן נכסיו מהיום ולאחר מותו ויש שם מעות או חובות ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות כדין בעל בנכסי אשתו אלא אם כן פירש שיוכל להתעסק בהם והריוח שלו ואם נפסד מן הקרן נפסד ולא משתעבד ליה רווחא שלא אמרו כן אלא בשותפין ומתעסקין מפי רבינו כר"ו הריטב"א ז"ל: זמנו של שטר מוכיח עליו · לא לחנם כתב זמן בשטר אלא לומר דמאותו יום מקנה ליה דאי לא מקנה ליה אלא לאחר מיתה למה ליה זמן לכתוב פלוני נותן נכסיו לבניו לאחר מיתתו אלא ודאי מדכתב זמן למימרא דמאותו זמן קא מקני ליה: גמ' בהקנאה אינו צריך. כלומר אם יש קנין בשטר כמו שכותבין וקנו ממני וכן כותבין וקנינא מיניה אפילו לר' יהודה לא צריך מהיום דודאי מדמקנה ליה ומיפה כחו כ"כ להקנותה לו לא צריך למכתב מהיום דמשעת הקנין נימא דגמר ומקני ליה: ובדוכרן פתגמא. כלומר שאין בשטר קנין אלא יש בו זכרון עדות שהיה בפניו ובהא פליגי דר' יהודה אמר דכיון דאין בו קנין אי לא כתב ליה מהיום לא מהני ור' יוסי סבר אפילו בלא קנין זמנו של שטר מוכיח עליו וכדפירשנו וקי"ל כרבי יוסי כדפסק רב להדיא ואף בגיטין סבר לה רב כי הכא בממון דהא התם [בגיטין דף עב.] מקשה מהא דרב ולא אשכחן דהדר ביה הלכך הא דאמרינן התם בגיטין [דף פה:] אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו היינו משום דאיסורא הוא תיקן הכי לחומרא לרווחא דמילתא ומיהו לכתחלה משמע דעבידנא כרבי יהודה אפילו בממונא מדכתב רב נחשון גאון נהיגי במתיבתא כר' יהודה כתקנת רב בגיטין ומדאסיק דלא פליגי אלא בלא קנין ש"מ דאי איכא קנין לא בעינן אפילו זמן דהא לא בעי ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בזכרון עדות לבד כדאמר וקי"ל כותיה: אמר המחבר הא דקי"ל כר' יוסי בזמנו של שטר היינו בלוה בעל דבר לכתוב כן ולא כשיכתבוהו עדים מעצמן כך היה אומרה הרא"ה ז"ל בשם אחיו ורבו ז"ל וכן אמר בשם הר"י ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל ועכשיו שנהגו כל סופרי שטרות לכתוב בהם זמן מיום כתיבתם וזה לא מיחה בידם הרי הוא כאילו צוה להם לכתוב דיודע הוא שכותבין ולולי שגמר לתת מהיום מוחה היה בפירוש ע"כ: מתני' הכותב נכסיו לבניו לאחר מיתה. הכותב נכסיו לבניו מהיום ולאחר מיתה דהיינו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה והא דמקני ליה מהיום כדי שלא יתן לאחר מקדים ומקני להאי מיהו הפירות רוצה שיהיו שלו בחייו אם אח"כ רוצה למוכרן לאחר אינו יכול שהרי כתב כן ונתן לבנו והבן כמי אינו יכול למכור הפירות והגוף מפני שהפירות הם ברשות האב: מכר האב. סתמא מכורין

*) ל' רשב"ם ואע"ג דאין ראוי ליורשו. **) ובפ' מי שמת כתב דגם קנין צריכה כדין בריא אעפ"כ יכול לחזור בו.

שלטי הגבורים

א הא דאמרי' אמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין כתב הטור ש"מ שמסדר שניטו וגמר צוואתו ומצוה לכותבם ודאי אינו מצוה לכותבם אלא לזכרון בעלמא וגמר להקנותו לו מיד וא"צ יפוי כח אבל הר"י כתב דוקא דאמר כתבו ותנו מנה לפלוני הוא דבעינן יפוי כח דמשמע כתבו מנה לפלוני ותנו לו את השטר ולכך חיישינן שמא לא גמר להקנות לו אלא בשטר אבל כשאומר תנו מנה לפלוני וכתבו יו השטר כיון שאינו מזכיר שיתנו לו את השטר לא נתכוין בצוואת כתיבת השטר אלא לזכרון דברים ולא להקנות לו בשטר וכן ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני ולאחר כדי דבור אמר כתבו ותנו לו את השטר מהמתמה לא לחזור בו ממתנה ראשונה נתכוין אלא ליפות כחו שיהיה לו לראיה והעדים כותבין מה שצוה בפניהם ואין כותבין ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמלאו מבטלין בכך המתנה דמשמע בטעם שאמר להם תנו מנה לפלוני אמר להם כתבו ותנו ע"כ ובריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין נותנין אפי' במייפה את כחו וכתב ר"י אבל אם אמר להם תנו ולא אמר כתבו נותנין אע"ג דליכא אלא דבור בעלמא משום מצוה לקיים דברי המת ופייך אף בבריא והרמ"ה כתב דבבריא ובמתנת ש"מ במקצת שאינו מצווה מחמת מיתה ל"ש אם אמר כתבו ותנו ל"ש אם אמר תנו לו להודיה אין כותבין ונותנין לו ל"ש מחיים ל"ש לאחר מיתה ולא קנה אלא במשיכה א"נ אגב ארעא והא דאמר בריא שאמר כתבו ותנו ומת אין כותבין ונותנין להו למימר דמחיים כותבין ונותנין דהא בריא הוא ולא קני באמירה ולא בכתיבה כה"ג אלא רבותא קמ"ל דאפי' אם מת דסד"א בכך דאמר כתבו גלי דעתיה דבדעת שלימה מפקד ומצוה לקיים דברי המת אפ"ה אין כותבין דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא היכא דאתפסיה ביד שליש וה"מ דאמר כתבו ותנו מנה לפלוני אבל היכא דאמר כתבו ותנו שדה לפלוני איכא לפלוגי אי מחיים כותבין ונותנין אי לא הדר ביה קמי דמטא שטרא לידיה דמקבל לאחר מיתה אין כותבין ונותנין ואי קני מיניה ואמר להו כתבו ותנו בכל ענין כותבין ונותנין אף לאחר מיתה ע"כ:

הגהות הב"ח
(א) ג"ב איזהו: (ב) איזהו מתנה תל שכתוב: כצ"ל:

מכורין הפירות עד שימות האב שהרי הפירות שלו הם: מכר הבן. סתמא אין ללוקח כלום לא בגוף הקרקע ולא בפירות עד שימות האב שהרי בחיין פירות הקרקע שלו מה יעשה הלוקח בו והלא לא השליט בו בנו אלא לאחר מותו ומיהו לאחר מותו יקום השדה וכל אשר בו ללוקח כמו לבן מלבד פירות מחוברין וכ"ש תלושין שלעולם יהיו ליורשין או [לבן] מן הבן אשר נתן המתנה ואע"פ שמכר לאחר וכדמפרש במשנה האחרת: אמר המחבר מכר האב מכורין עד שימות פירוש אם ירצה לוקח שאם אינו רוצה חוזר בו ומבטל המקח דכיון דזבין ליה סתם גוף ופירות משמע ליה ללוקח כיון דלא ידע שאין לו אלא פירי והוה ליה מקח טעות ולא שייך למימר הכא אין אונאה לקרקעות ומיהו אם ידע לוקח שאין לו אלא פירות אין זה מקח טעות שהרי הכיר בה שאינה שלו ועוד דסתם מוכר זכותו מוכר וכן אם פירש לו זכותו שיש לו בשדה פלוני אני מוכר לך אין כאן מקח טעות ואינו חייב באחריותו שלא מכר לו אלא זכותו ונראין דברי האומר שאפילו חזר האב וירשה או לקחה מן הבן אין ללוקח כלום דלא דמי הא לחוזר [ב"מ דף טז:] ולקחה מבעלים הראשונים דהתם הוא לפי שבתחלה לא חלה מכר לא על הגוף ולא על הפירות וניחא ליה דלא לקריוה גזלנא או דליקום בהימנותיה אבל הכא שכבר חל המכר על הפירות ודעתו שלא מכר אלא זכותו אין כאן לא חשש קריאת גזלן ולא חשש דלא ליקום בהימנותיה. הריטב"א ז"ל: גמ' [איתמר מכר וכו']. מדלא פליגי ביירש הבן אלא במכר הבן ש"מ דאף רבי יוחנן דפליג במכר משום דאיגלאי מילתא דלא היה ראוי לבא ברשותיה דבן מודה דיורש הבן יורשו דבן כרעא דאבוה הוא ובמקומו עומד וכי היכי שאם היה הבן קיים הוי שלו ה"ה ליורשו ואין להאריך בזה כיון דקי"ל כר"ל דאפילו במכר לאחר קנה לוקח משום דקנין פירות שיש לו לאב בקרקע זו לאו כקנין הגוף של קרקע דמי א"כ כבר אתא ברשותיה דבן משעת המתנה וקנה לוקח ומיהו באשה [ב"ב דף קלט:] שמכרה בנכסי מלוג שלה התקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות [והואיל] ויהבי ליה דין לוקח הלכך לא מהדר דמי ללוקח דהו"ל כמלוה על פה שאינה טורפת מן הלקוחות וכדאיתא לקמן ויש לדון אף כשאמר הבעל לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד העולם שאחר מיתתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ולא אמרי' הא מחיל לה לעולם דאם עשה לה נחת רוח לאחר שמתה היא לא יניח זכותו שזכו לו חכמים לאחר ובכה"ג אמרי' לעיל [דף קלב: ודף קלג.] באשה שמחלה כתובתה לבעלה דאף על פי שמחלה בפירוש כדאמרינן שהיתה שם וקבלה עליה למחול בפירוש כל כתובתה משום קרקע כל שהוא מ"מ הכ"מ נכסים אלו אבל בנכסים שעתיד לקנות הבעל לא מחלה כיון שיש לה זכות בהן שמשעבד לה בכתובתה דכתב ודעתיד אנא למקני ואפשר שדין זה מפורש במקום אחר אבל כתבתי כן משום דכתבו המפרשים על רבי יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף למה לי תקנתא דאושא ותירצו דאיצטריך בכגון זה שאמר לה דין ודברים וכו' שהבעל מוציא מיד [הלקוחות] ונראה לי דלר"ל נמי הדין כן. ר"ת: תניא נכסי לך השני מוציא מיד הלקוחות. משום דס"ל דאף על גב דאמר אחריך לעולם אינו נתן לראשון אלא הפירות ולאחרון הגוף דהא לא שעבד הגוף אחריו לשום אדם הלכך הכל נתן לו ואם כן מה שמכר הראשון בגוף הקרקע לאו כלום הוא והשני מוציא מיד הלקוחות וכ"ש אם לא אמר אחריך אלא שנתן לזה הפירות לזמן ולאחר הקרקע לאחר אותו זמן שאין הראשון יכול למכור הגוף שהרי

נר מצוה

שימות מכר הבן אין ללוקח (א) כלום עד שימות האב *האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים: [דף קלח:]

גמ' *וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי [ד' קלו.] הוי והא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת התם מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא הכי קאמר גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה: רבי יוסי אומר אינו צריך קסבר א זמנו של שטר מוכיח עליו: בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פירוש שטר שיש בו קנין א"ל אינו צריך אמר רב פפי איכא אקניתא דצריך ואיכא אקניתא דלא צריך אקנייה וקנינא מיניה לא צריך מהיום מאי טעמא אקנייה וקנינא מיניה מהשתא משמע קנינא מיניה ואקנייה לא משמע מהשתא ולהכי צריך מהיום ואסיקנא אמר רבא א"ר נחמן בהקנאה אינו צריך בין אקנייה וקנינא מיניה בין קנינא מיניה ואקנייה °בדוכרן פתגמא דהוה באנפנא פליגי ר' יוסי סבר אע"ג דלא כתיב ביה מהיום זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דכתיב ביה מהיום דמי ורבי יהודה סבר לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו ופסק רב הלכה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו (ג) ואשכחן [דף פה:] בגטין בפרק המגרש* דאתקין *רב בגיטי מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וקשיא לן דרב אדרב דהכא קא פסק הילכתא כרבי יוסי והתם אתקין מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי וחזינן למקצת רבואתא דשני לא דאמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא וטעמא (א) דמיסתבר הוא כי היכי דלא תיקשי דרב אדרב ורב נחשון גאון פליג ואמר הכין נהיגי במתיבתא כרבי יהודה ואפילו בממון כתקנת [תוספתא] רב בגטין: *הכותב נכסיו לבנו וכו' אתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב [קלו:] *רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח ורשב"ל אמר קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח קנין פירות כקנין הגוף דאמי ורשב"ל אמר קנה לוקח קנין פירות לאו כקנין הגוף דאמי והילכתא* כרשב"ל (ב) בהני תלת חדא הא [כ"כ דף קכט.] ואידך *דכי אתא רבין אמר (רבי) תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית ר' יוחנן אמר קנה ורשב"ל אמר לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום ואידך דאיתמר *החולץ ליבמתו מעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אין צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת שמה חליצה ורשב"ל אמר צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת לא שמה חליצה: [קלז.] *תניא נכסי לך ואחריך לפלוני [תוספתא] ירד הראשון ומכר ואכל שני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשבג"א אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד ורמינהו נכסי לך ואחריך לפלוני יורד הראשון ומוכר ואוכל דברי רבי רשב"ג אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד קשיא דרבי אדרבי קשיא דרשב"ג אדרשב"ג דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא דרשב"ג אדרשב"ג לא קשיא הא לכתחלה הא דיעבד. אמר אביי איזה הוא רשע

רש"י

אפילו מת הבן בחיי האב כי הגוף הוא של הבן ולא מכר האב רק הפירות וכשמת הבן ואח"כ מת האב ויש יורשים לבן הם יורשים את כחו: אין ללוקח פירות עד שימות. שהרי הבן [אינו] אוכל פירות האב אבל כשמת האב מיהו אית ליה ללוקח וכגון שהבן קיים אבל מת הבן ואח"כ מת האב פלוגתא היא בגמ' אם קונה לוקח אם לאו גמ' גט ואינו גט. שמא כך אמר מהיום יהא גט אם ימות או שמא מיהדר קא הדר ביה ואין גט לאחר מיתה ואם קיבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם: חולצת. דילמא אינו גט: ולא מתייבמת. דילמא הוי גט וגרושת אחיו במיתה: התם. בגט לא שייך שתי מתנות כי הכא דנימא מקצת הגט יחול מהיום ומקצתו לאחר מיתה לכך מספקינן לו כדפרישית אבל מתנה איכא לאוקמיה בתרוייהו דה"ק גוף מהיום ופירי לאחר מיתה וכיון דאפשר לקיים שתיהן עדיף טפי מדלימא תנאה או חזרה: זמנו של שטר. שכתוב בו כך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים כו' מוכיח שמאותו יום התחילה המתנה דאל"כ זמן הנכתב בשטר בחנם נכתב: בהקנאה מהו. מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב ביה מהיום או נאמר דוקא בשטר מתנה בלא קנין פליג כגון שכתוב בו שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסרו לו השטר דקי"ל קרקע נקנה בשטר: אקנייה. שכתב בראש ואקנייה ובסוף השטר וקנינא היינו יפוי כח הוא ומשמע שני קניינים הוא הקנה וקנינו גם ממנו וקנין יתירא הוי יפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בתחלה וקנינא ובסיף ואקנייה משמע קנין אחד ופרושי קא מפרש וקנינא והיאך שהרי הוא הקנה לו הילכך כותבין בשטרות תחלה ואמר לנו פלוני הוו עלי עדים וקנו ממני כו' והיינו דאקניי' לעדים בקנין סודר לזכות למקבל ואחד בסוף וקנינא מן פלוני שצריך לחזור מענין (ג) השטר בשיטה אחרונה: בדוכרן פתגמא. היינו שטר עדות בלא קנין לזכרון דברים ולא לזכרון קנין והכי קי"ל דאפי' לר' יהודה אינו צריך זמן בשטר שיש בו קנין: לא קנה לוקח. אפילו כשימות האב אחרי שמעולם לא היו ראוים לבא ליד הבן ויחזרו לשאר יורשי האב ומיהו אם לא מכרו הבן בחיי האב הוה מודה ר' יוחנן שאע"פ שמת הבן ואח"כ מת האב אפ"ה יורשי הבן יורשין מתנתו ולא יורשי האב אבל גבי מכירה הרי סילק עצמו משעת מכירה גם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו והא דקתני מתני' מכר הבן אין ללוקח עד שימות האב הא כי מיית האב קונה לוקח היינו כי לא מיית הבן בחיי האב דאתי לידי הבן אבל מת הבן בחיי האב דלא אתו לידיה כי מת אב נמי לית ליה ללוקח: קנין פירות. שיש לו לאב בו: כקנין הגוף דמי. וכי זבין לאו דידיה זבין: שדה לפלוני. פי' לעיל: ומכר ואכל. כלומר שהוציא המעות ואורחא דמילתא נקט: השני מוציא. לאחר מיתת ראשון מן הלקוחות דרבי סבר באחריך קנין פירות דקני לראשון לאו כקנין הגוף דמי ולכך שני מוציא מן הלקוחות והיכא דמית שני יחזרו ליורשי נותן: אלא מה ששייר ראשון. ואם לא שייר שמכר ואכל אין לשני כלום דקסבר גוף ופירי אקני לראשון והיכא דמית יחזרו ליורשי ראשון ואפילו רים לקיש מודה באחריך כרשב"ג דגוף ופירי אקני לראשון כדפי': אין לראשון אלא אכילת פירות. קס"ד הפירות יכול למכור ולאכול אבל מכר הגוף השני מוציא מיד הלקוחות: הא לפירי. בתרייתא דקתני מוכר ואוכל אפירות קאי ולעיל קאמר דהגוף מוציא מן הלקוחות: הא לכתחלה. קאמר רשב"ג אין למכור לכתחלה הגוף קאמר אלא הפירות כדי שיתקיים דעת הנותן דגלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני וה"ק רבי יורד ראשון ומוכר ואוכל וסתמא דלרבי אין מכירתו מכירה כ"א לפירות רשב"ג אומר לא ימכור סתם דא"כ הגוף היה מכור ולא תתקיים דעת הנותן אלא ימכור בפירוש לפירות: הא דיעבד. אם מכר אין לשני אלא מה ששייר ראשון:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א יש מי שאומר שאע"פ שאין בו קנין כל עיקר א"צ לכתוב מהיום שהרי זמנו של שטר מוכיח עליו שהרי בחייו נכתב השטר ומזמן השטר הקנה וא"צ מהיום אלא בגט אשה שאותבין בו מן יומא דנן ולעלם (וכן) [אבן] כיהר נמ"ס שאף בשטרי ממון צריך לכתוב מהיום אם אין בו קנין וכן עיקר. בדין זמנו של שטר מוכיח עליו הרא"ש כתב כרבינו והרמ"ס כתב דוקא דכתיב ליה זמן אבל אם אין בשטר זמן צריך מהיום ואע"פ דכתיב מהיום לא קני אלא מעידנא דמטי שטרא לידיה וכתב עוד הרמ"ס הא דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו היינו דוקא בכותב נכסיו לאחר מותו אבל שכותב נכסיו לאחר או לבנו לאחר ל' יום ומת בתוך ל' לא קנה דהא לא מקני ליה אלא לאחר ל' וכיון שמת תוך ל' יום נפלו נכסים קמי יתמי והסקנה דלאחר ל' יום לאו כלום הוא אע"ג דכתב ביה זמנא לא אמרי' זמנו של שטר מוכיח עליו דנשלמא הכותב נכסיו לאחר מותו כיון שמיתה מבררת הזמן מה צריך לכתוב שום זמן בשטר על כרחך להקנות לו מאותו הזמן אבל היכא דצריך לברר הזמן בשטר לברר הני ל' יום מאימתי מתחילין אין לומר זמנו של שטר מוכיח עליו וה"ה אם מת מקבל בתוך ל' יום לא קני מקבל בקבר להנחילו ליורשו וה"ה היכא דאקנינהו נותן לנכסים לאחרינו ביני וביני בתרא קנה דכולהו לא אמרן אלא בשטר שאין בו קנין אבל בשטר שיש בו קנין מעידנא דקנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה ולא בעי מהיום: שאלה אלמנה שנתנה שלה לא' מבניה על תנאי שאם לא יתרצה בנה הקטן להשיגדיל בפשרה שעשו בין הבנים שיהיה מתנה ונפטרה האלמנה ואלו לבנה הקטן אם יתרצה באותה פשרה ולא אבה ועתה בא אחיו הגדול בכח אותה המתנה ובא לומר שאינה מתנה משום דהוי אסמכתא שתלתה המתנה ברצון בנה הקטן וכל דאי אסמכתא היא ועוד כי בשעה ששאלו את בנה הקטן אם ירצה בפשרה ולא אבה כבר נפטרה האלמנה נמצא שעתה אל הקנין ואין קנין לאחר מיתה: תשובה יראה לי שאין זה אסמכתא כלל כי כל האסמכתות שבתלמוד הוא שאדם נודר לחבירו לעשות לו דבר ואם לא יעשה שמקבל עליו להפסיד כך וכך אבל בנדון זה שנתנה ממונה לבנה הגדול אם לא נתרצה בנה הקטן בפשרה שעשו אין ענין אסמכתא כלל דא"כ כל מתנה שיש בה תנאי תהוה אסמכתא וכי מתנה שנתן משה לראובן ולגד ארץ סיחון ועוג היתה אסמכתא ופיכן אם התנאי כפול ותנאי קודם למעשה וכן קודם ללאו כגון שאמרה אם לא יתרצה בנה הקטן שאז תהיה מתנת הגדול קיימת ואם יתרצה תהיה המתנה בטלה או התנאי קיים ואם נתרצה בנה הקטן המתנה בטלה או אם כתוב בשטר ותנאים הללו נעשים כדין התנאים המקויימים או כתנאי בני גד ובני ראובן או התנאי קיים אבל אם אין כתוב בשטר כו' או התנאי בטל והמעשה קיים ומה שכתבת לבטל המתנה משום דאין קנין לאחר מיתה אינו נ"ל כי הנתינה היתה [illegible] שאם לא יתרצה [illegible] בפשרה וקי"ל [illegible] כמאינו

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמ: ב מיי' שם טור ח"מ סי' (רמה) [רמח]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בהו: (ג) ולכתחלה נ"ב:

בגמ' ליתא רבא ובתוס' גם בגיטין דף עג. בד"ה סבר אמר רב כו' הביאו בני גיטין (ג"ה)

כאן דף קכט ויבמות דף לו:

יבמות דף לה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב וכן פירשו התוס': (ב) נ"ב עי' ר"ס הסולן: (ג) נ"ב נ"ע דהא מטעם זה אין למדין מביטה אחרונה אלא ע"כ משום דבכל שטרי מתנה דידן כותבים מעכשיו עי' דף קנ"ד ע"ב גם בסמ"ע סי' רנ"ב ס"ק ו' נ"ע בש"ך סי' ... ס"ק

איננו שלו ורבי שמעון בן גמליאל סבר דכל האומר אחריך כאילו אמר מה שתשייר אחריך דכי היכי דיהיב לשני בעין יפה שנותן לו הכל הוא הדין לראשון דנותן בעין יפה נותן ורחים ליה טפי שהרי נותן אליו תחלה ומתני' דקתני הא"ב אינו יכול למכור מפני שכתבן לבן כו' אף על גב דאחריך הוא דקאמר ליה משום דאי לגבי נפשיה הוה משייר שהיה יכול למכור אם כן לא יהיב אלא מה שמשייר ולא הוי עין יפה אבל כל היכא דלגביה נפשיה לא משייר מידי אלא שנותן לאחרים כי היכי שיהיב לשני בעין יפה ה"ה לראשון הלכך אם קדם הראשון ומכר אין השני מוציא מן הלקוחות אי נמי במתני' מיירי דאמר ליה מהיום או שיש זמן או קנין דהוי כמהיום אליבא דרבי יוסי [דף קלו·] דקי"ל כוותיה וכיון דמעכשיו מקני ליה אינו יכול למוכרו אח"כ והכא נמי אילו אמר מעכשיו יהיה הגוף קנוי לשני ופירי אחריך אם קדם הראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות ומיהו לי"ו דדעת הנותן שישאר לשני אין לו לראשון למכור לכתחלה והיינו דשנינן הא לכתחלה דאמר רבן שמעון בן גמליאל אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד והא דאמרי' אין השני מוציא היינו דיעבד דמה שמכר מכר וכדפרישית והכי הלכתא כרשב"ג וכדפסקינן גבי ההיא סבתא וכדמשמע בסמוך : זה המשיא עלה כרשב"ג . משום שנתקיימה עלתו הפסיד חברו ולקמן נמי גבי ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי דשקלינן וטרינן אליביה וכבר פסקנו לעיל [סי' התם] דאם הראשון ראוי ליורשו אע"ג דאמר ואחריך אין לשני במקום ראשון כלום דאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק וכתב הרשב"א ז"ל דאפילו חל קנין דשני מחיים כגון שנתן לו בקנין ואמר מעכשיו נכסי קנויין לך בקנין זה אפ"ה אין לו לשני כלום כיון שהראשון ראוי ליורשו ירושה אין לה הפסק ומצא סיוע לדבריו בהלכות ר' יהודה נשיאה אלברגלוני ז"ל ונראה סברת המפרשים דבין שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני או נכסי לך ואחר מיתתך לפלוני אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר אלא שמסופקים אם נתן לראשון לזמן ידוע ואחריו לפלוני ולא קבע זמן אם מה שמכר הראשון מכר או לאו דמשמע דלא יהיב לראשון בעין יפה כמו לשני ואינו יכול למכור בגוף הקרקע או אם נאמר דלאותו זמן מיהא שנתן לו נתן בעין יפה בשלימות ומה שמכר מכר : אמר המחבר מה

רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג *כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרשב"ג °ומודה רשב"ג שאם (א) נתנו במתנת שכיב מרע שלא עשה כלום מאי טעמא אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קני אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך וגרסינן בהאי פירקא* בענין ההוא (א) דאמר להו א נכסי לסבתא ובתרה לברתיה הויא ליה ברתא דהות נסיבא ושכיבא בחיי סבתא ואמרינן בסופה אמר רבה מיסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא (ב) וזבין זבינה זביני ושמעינן מינה דהלכתא כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד ואיכא מ"ד דלית הלכתא כרשב"ג דקאי כרבי ייחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דאמי והאי דפסק רבי יוחנן הלכתא כוותיה משום דס"ל קנין פירות כקנין הגוף דאמי ואנן לא סבירא לן הכי דא"כ קשיא מעשה דההיא סבתא אלא רשב"ג היינו טעמא דסבר אחריך שאני דהיכא דאמר נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני לא גופא ולא פירא ז:לא אחריו של ראשון ולא אמרינן פירא לחד וגופא לחד אלא היכא דאמר מעכשיו ובהא מודה רשב"ג שאם מכר הראשון שהשני מוציא מיד הלקוחו' דהיינו מתניתין דתנן מכר האב מכורין עד שימות ולא פליג רשב"ג ודקא מוקים ר"נ בר יצחק לרבי ורשב"ג דבקנין פירות כקנין הגוף דאמי פליגי לא קשיא לן מיד דלא עדיף מהא דאמר רב הונא כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי דהוה ליה פירות לזה והגוף לזה וכבר אידחיא לה ממעשה דההיא סבתא אמר רבי זירא א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפילו היו בהן עבדים והוציאן לחירות פשיטא מהו דתימא (ג) א"ל מעבדא בהו איסורא לא יהבי לך קמ"ל אמר רב יוסף א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפילו עשאן תכריכין למת פשיטא מהו דתימא לשוינהו איסורי הנאה לא יהבי לך קא משמע לן *ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי כל אימת (ב) דהות אזלה למיגזרה קפיד עלה אמר קא דיישת לה לארעאי אקניתה ליה כל שני חייו אזל אקנייה לבנו קטן אמר רב *פפא משום דאתו ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא °אפי' רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא

רש"י

המשיא עלה . לראשון למכור דאהני מעכשיו דאין לשני אלא מה ששייר ראשון וכרשב"ג מיהו המוכר לא מיקרי רשע דאע"ג דאסור לעשות כן מ"מ לא חמיר איסוריה כי הנותן השליטו בגוף ובפירות לעשות כרצונו אך המשיא עלה שגורם שלא תתקיים נחת רוח בחנם מיקרי רשע : ומודה רשב"ג . אע"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אם נתנו הראשון במתנת שכיב מרע לאחר דאמר מהיום ולאחר מיתה דאמר לעיל שהוא כמתנת שכיב מרע או שנתנה כשהוא שכיב מרע שלא עשה כלום והשני מוציא מיד המקבל מתנה : וכבר קדמו אחריך . ואחריך עם גמר מיתה משמע אבל מתנת שכיב מרע לא קניא אלא אחר גמר מיתה ממש : דא"כ . דאין הלכה כרשב"ג : קשיא מעשה דההיא סבתא. דמשמע דהלכה כרשב"ג כדפי': אלא היכא דאמר מעכשיו. ולאחר מיתה דמשמע הגוף מעכשיו והפירי אחר מיתה אבל באחריך הקנה הגוף ופירי לראשון : ואפילו היו בהן עבדים . והוציאן לחירות קאמר רשב"ג דמהני : פשיטא דמאי שנא : למיעבד איסורא . דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו : תכריכי המת . אסורין בהנאה : לשוויו איסורי הנאה לא [א] יהבי לך. אלא על מנת שתהנה ממנו : קא דיישת . את דורסת קרקעי : אקניתיה לרב ביבי . כל ימי חייו ואחרי כן יחזיר לה וליורשיה : אקנייה לבנו קטן . כרשב"ג דאמר אין לו לשני אלא מה ששייר ראשון אע"ג דרשב"ג לכתחלה אסר ה"מ כשאומר לו נותן בפירוש ואחריך לפלוני אבל הכא שנתנה לגמרי לו כל ימי חייו ולא פירשה לתתן אחריו לאדם אחר אלא לעצמו לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה שיכול ליתנו לכל מי שירצה לכתחלה : בנו הקטן . לאו דוקא דהוא הדין בנו הגדול : ממולאי . מדבית עלי שהם אנשים כרותים קצורי ימים אמריתו מילי קצורים וכרותים : אפילו רשב"ג לא אמר . זה שמוכר

שמכר מכר והיכא שלא מכר הראשון ולא נתן אלא שטעבד ואפי' באפותיקי ובמשכונא ומת (יורד) [יורש] השני ואין חוב זה גובה ממנה כל שלא מכר ונתן ממש זוכה בהם אחריך אם לא החליט לו מחיים וכן דעת שני רבותי . הריטב"א ז"ל : איזהו רשע . שמפסיד ולא לו והוא ערום שנתקיימה עלתו משום דקי"ל כרשב"ג : זה המשיא עלה · לראשון למכור בנכסים שמפסיד לשני ועושה כנגד כוונת הנותן : אמר המחבר המשיאו עלה נקרא רשע לפי שהוא חוטא ולא לו אבל המוכר עצמו איסורא עביד אבל רשע לא מיקרי : ואפילו עשאם תכריכין למת . פי' שזורקן על המת יותר מהצריך דליכא מגוה והיינו דאמרינן לאיסורי הנאה וכו' והוא הדין דאם זרקן ליס דמה שעשה עשוי ואינו משלם כלום . הריטב"א ז"ל : [ומודה רשב"ג] אם נתנם הראשון מתנת בריא כדרך מתנת שכיב מרע דהיינו במהיום ולאחר מיתה או במתנת ש"מ לא עשה ולא כלום ולעולם יהיו לשני : כבר קדמו אחריך . דמעת קודם שימות הוו לשני דהוהה שעה אין לראשון צורך בהם והנותן הכי קאמר אחריך לפלוני כלומר אחריך שלא תצטרך להם : למעבד בהון איסורא . דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו : תכריכי המת . אסורין בהנאה כדנפקא לן מקראי בפרק נגמר הדין [דף מז:] והוא לא יהיב ניהליה אלא כדי שיהנו בהם בני אדם דניחא ליה לאינש דליתהני איניש ממנונו ולא ילך לאבוד : אמר המחבר גבי הא [דף קלז:] דאתרוג שלקחוהו מתפוסת הבית הגאונים ורבינו אלפסי ז"ל וכמה רבנים לומדים מכאן לאתרוג של שותפין שצריכין כל אחד ליתן זכותו לחבירו בשעת שיוצא בו ביום ראשון ומפי מורי הריטב"א ז"ל שמעתי שאין זו ראיה דהכא מיירי שלקחו מתפיסת הבית לאכלו או להריח בו או לסחורה אבל כשלקחוהו לצאת בו הא ודאי על דעת כן נשתתפו בו שיכול כל אחד לצאת בו וכשהוא נוטל שלו הוא נוטל והו"ל כחצר השותפין שאין בו דין חלוקה [נדרים דף מה:] דאליבא דרבי אליעזר יש ברירה ואפילו הם מודרין הנאה מותר ליכנס שם שיכול כל אחד מהם לומר לתוך שלי אני נכנס וזה טעם נכון וברור ומכאן לאתרוג שקונין הגבאין משל צבור לכל הקהל שיוצא בו כל אחד ואחד יפה בלא שום הקנאה ואפילו יש בו זכות לקטנים דלאו בני אקנויי ניהו אין בכך כלום . הריטב"א ז"ל: ההיא איתתא וכו' . פירוש היא הקנתה הדקל לרב ביבי כדי שלא תטריח לו בהליכתה למגזר התמרים ולכבודו עשתה זה ורב ביבי משום דקי"ל כרשב"ג דאמר אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר וה"ה אם נתן בחייו אזל ואקנייה לבנו דאע"ג דאמר הני מילי לכתחלה כדאמרינן לעיל דלכתחלה אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד סבר רב ביבי למימר דהיינו כשאמר אחריך אבל הכא יהבה ליה לגמרי ולא פירשה לו לתת אחריו לאחר ולעשות קורת רוח לרב ביבי נתכוונה וסבר דאפילו ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה : מדאתו ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא . כלומר דברים כרותין מלשון [איוב יח] ימל קצירו וקרי ליה הכי משום דאתו ממשפחת בני עלי כדאמרינן בר"ה [דף יח·] *אביי ורבא מדבית עלי קא אתו דכתיב בהו וכל מרבית ביתך ימותו אנשים ודרך גדוף אמר ליה : אבל לעצמו . כלומר מה שמשייר לעצמו כי הך איתתא לא אקנייה לך אלא לימי חייך ועל מנת שתחזירהו לה נתכוונה ולעולם הגוף שיירה לעצמה ולא נתנה לך אלא הפירות בלבד כל ימי חייך ולעיל גבי ההיא סבתא כתבנו דין זה דכל לגבי נפשיה משייר והכא בעינן למימר דמה *שהקנה רב ביבי לבנו לאו כלום הוא : אמר המחבר גבי על מנת שתחזירהו לי מידי דחזי ליה קאמר מכאן לאומר על מנת שתתן לי דבר פלוני שאם הקדישו או מכרו לאחרים או נתנו קודם לכן ואח"כ נתנו לזה שלא קיים תנאי דהא לא יהיב ליה מידי דחזי ליה והיכא שנתן לחבירו מתנה על מנת להחזירה לנותן לזמן ידוע ושעבדה לאחרים בעודה ברשותו יש אומרים דשעבודו שעבוד ובאין בעלי חובו אפילו לאחר שהחזירה דהא מתנה גמורה היתה שלו בעודה ברשותו וכן דעת מורי רבי גר"ו אבל לא נראה לי דאם כן היכי מהדר ליה מידי דחזי ליה ואע"פ דאפשר לסלקו במעות מ"מ כשבא זה וגובה ממנו איגלאי מילתא דלאו מידי

שלטי הגבורים

כאילו אמר מעכשיו דמי ואפי' שלא נכתב בשטר ע"מ אלא אם לא ירוש בנה הקטן בפשיטא אפ"ה הוי כאילו אמר מעכשיו דקי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הלכך כיון שבשטר כתוב זמו הוי כאילו כתוב בו מהיום ואין כאן קנין לאחר מיתה :

כתב ריא"ז

א מעשה באחד שצוה בשעת מיתה ואמר נכסי יהיו לזקנתי ואחריה יהיו ליורשי והיתה לו בת נשואה ומתה הבת בחיי הזקנה ואמרו חכמים אילו היו בנים לבת הם יורשי הבת עומדים במקום הבת לזכות בנכסים במיתת הזקנה שהרי לא אמר הנותן ואחריך לבתי אלא ואחריה ליורשיו ויורשי יורשיו הרי הן כיורשיו כמו שביאר מז"ה למעלה אם אין לה בנים לבת ובא בעלה ליורשה אינו זוכה בנכסים אחר מיתת הזקנה לפי שאין הבעל יורש את אשתו בראוי אלא במה שהיתה מוחזקת בחייה והרי לא הוחזקה אשתו בחייה באלו הנכסים ונמצא שאין יורשים אחרים אלא יורשי הזקנה ואם אמר שנותן אחר הזקנה יהיו לבתי מהיום אע"פ שמתה הבת בחיי הזקנה הרי הבעל זוכה בנכסים במיתת הזקנה הואיל ואמר מהיום הרי במיתת הזקנה זכתה הבת למפרע בנכסים והרי היא מוחזקת בגוף הנכסים בחייה והרי הבעל יורשן ואפ' אם מכרה הזקנה הנכסים בחייה לא עשתה כלום שהרי הבת אחריה זוכה בנכסים למפרע בין שהקנה הנותן אחריה לבתו בין שהקנה אחריה לאחר : המקנה נכסיו לחבירו כל ימי חייו ולאחר מיתתו יחזרו לנותן עצמו והלך אותו המקבל מתנה ומכרן לא עשה כלום הואיל והיה דעתו של נותן שיחזרו אליו הרי מתחלה שייר הגוף לעצמו וכן האומר לחבירו נכסי נתונים לך עד עשר שנים ואחר עשר שנים יהיו לפלוני הרי לא הקנה לו עד עשר שנים אלא הפירות ואם מכר המקבל גוף הנכסים בתוך עשר שנים לא עשה כלום וכן ביאר מז"ה בפסקיו :

הגהות הב"ח

(א) נתנן כצ"ל : (ב) נ"ל וזבינה : (ג) נ"ב מ"י :

הגהות חו"י

(א) כ"בעי' לעיל בפירקין קודם מתני' ד"ה האומר איש פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים כו' : (ב) דהות אזלה למגזר ט' כצ"ל :

בגמ' ליתא כי אתא רבין אר"י ואמרי לה כו' רק אר"י הלכה כרשב"ג כו' (ג"א)

דף קכה:

דף קלו:

בגמ' ליתא ר"ה כ"יה דרב יהושע משום כו' (ג"א)

הגהות מא"י

[א] מינת יהבי לך נמוק :

(וכס ליתא אביי ורבנן כג"א)

נ"א בנתן

מידי דחזי ליה אהדר ליה הריטב"א ז"ל ומן הדין אי עביד ליה הקדש אינו מוקדש כלל אבל הראב"ד ז"ל כתב פריק ליה ומהדר ליה ואפשר דפריק ליה ומהדר ליה משום דר' אבהו דאמר גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כדאמרינן [ערכין דף כג:] גבי מי שהיה עליו כתובת אשה ובעל חוב והקדיש נכסיו : וגרסינן בפרק מי שהיה נשוי (דף נה:) וכו' ומאי שנא מהא דתנן וכו' הכא אמרינן דמי שאמר לאשה פנויה נכסי לך ואחריך לפלוני בשעמדה ונשאת הוי הבעל לוקח בנכסי אשתו וכי היכי דאם מכר ראשון מה שמכר מכר ואין לאותו שני כלום ה"ה השתא דכיון שהשתא פנויה לא אמרינן דמה שאמר לה אחריך אתא למעוטי הבעל דלא סליק אדעתיה אלא לשאר יורשיה אבל כשנתן לה כשהיא נשואה וא"ל ואחריך לפלוני הויא כמו שאמר לה ולא לבעל הלכך אם מכרה בחייה מה שמכרה מכרה אלא שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות לפי שהוא לוקח ראשון ולא היה להם ליקח מאתתא דיתבה תותי בעלה ומיהו אחריך מוציא מן הבעל כדפירשנו דכמי שאמר הנותן לה אחריך ולא לבעל הלכך השתא כשהוא ברשות אחריך יבא הלוקח ויוציא מידו משום מה שמכרה מכרה ואין לשני כלום ותעמוד ביד הלוקח כלומר ששוב לא יבא הבעל להוציאו מידא דלוקח : ומאי שנא מהא דתנן מי שהיה נשוי ב' נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלקוחות והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם ותירץ התם אית להו פסידא לכולהו הלוקח שהרי הוציא מעותיו והנשים שהרי מפסידות שיעור כתובתן ומש"ה הכי אין שום אחד רוצה להיות נדחה מפני חבירו שיניחנו לירד לאותו קרקע לעובדו ולזורעו אלא הכא דוקא הלוקח שהוציא מעותיו הוא דאית ליה פסידא אבל אותו אחריך וכן הבעל לית להו פסידא שלא הוציא ממעותיהן אלא במתנה בא לידם וכיון שרואים שאין זה הממון בא לידם אלא בטורח ובעמל שאין לו סוף אין רוצין לעשות חלילה ונדחים הם אצל הלוקח שהוציא מעותיו : בצוה מעיקרו. לא קנה: אמר המחבר והדרה למרה ולא הויא הפקר כלל דאדעתא דידיה יהיב ליה ולאו אדעתא דעלמא וכדאמרי' גבי עובדא דחמרא דרב ספרא שבפ' הגוזל [דף קטז.] דאדעתא דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה הריטב"א ז"ל: אבל אם שתק. אע"פ שצווח לבסוף קנה וכ' הגאון הרי"ף ז"ל דהאי דינא הוא דוקא בשכיב מרע דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידיה מדאשתיק קנינהו וקי"ל כוותייהו דרבים ניגהו לגבי רשב"ג ואע"ג דאמרינן [דף קעד.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו היינו דוקא במשנה אבל לא בברייתא ואע"ג דמשנת [גיטין דף סז.] רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי אמרינן בין במשנה בין בברייתא מכל מקום משנתנו דוקא משנה היא : [שתק ולבסוף צווח] קנינהו וכל הקודם בהם זכה בהם כדאמרי' בכריתות בתחלת פ' המביא אשם [דף כד.] אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה ואסיקנא התם כריש לקיש וטעמא דהנותן כבר סילק עצמו מהם : אמר המחבר וכיון דשתק זה קנאו לענין שלא תחזור לנותן (א) ומיהו אם באין בעלי חובות של מקבל וגובין ממנו (בעל חוב המקבל) נפטר הלה מחובו זה נראה דעת הריטב"א ז"ל: שכיב מרע שאמר. להכי נקיט ש"מ משום דבש"מ שמקנה נכסיו בדבור יש לחלק בין אם אמר אחריו אם לא לידע דעתו אבל בבריא הדבר ידוע למי מקנה תחלה: לזה מאתים ולזה שלש מאות דעתו היה ליתנם יחד שלא יהיה האחד קודם על חברו וכגון שלא שתק בינתים דהוי נמלך ומש"ה אמרינן דלא אמר הכי אלא שהיה מוכרח לומר כך שאי אפשר להוציא כולם בדבור אחד וכתבו המפרשים דהייטו דוקא כשלא חלק להם הנכסים חלקים שוין אבל אם היה מחלק להם הנכסים חלקים שוים מאתים מאתים מתוך שהיה יכול לומר ארבע מאות בין שני אלו או לשלשה שש מאות ולא אמר ודאי להקדימו תחלה אמר כך והיה גובה מן האחרון ואפילו תפס כל אחד מטלטלין מוציאין מידו שלא אמרו אין דין קדימה במטלטלין אלא בבעל חוב ודלא שעבדינהו באגב וזה ברור: והא דאמרינן גובה מכולם. כלומר לפי חלקו כאילו תאמר מקבל מאתים יתן שנים ושלשה מאות שלשה וכן כולם : ואחריו. כשאמר ואחריו יש בהם דין קדימה וגובה מן האחרון דכשנתן לראשונים עדיין נשארו נכסים כדי בעל חוב אם כן מן האחרון גובה דהא לא שייר אחריו כלום דאם שייר כלום אע"ג דמית לא קנו אלא אם כן מקנה להם בקנין סודר כדלקמן [דף קנא:] וכל שכן שלא שייר כדי החוב ואם לא יספיק חלק האחרון יעלה למפרע לשלפניו ואם לא יספיק גובה גם כן משלפני פניו והא דנקט חלקים שאינם שוין לאו דוקא דכיון שאמר ואחריו משמע דלהקדים זה לזה כוון אלא רבותא אתא לאשמועינן דאע"ג שהיה נראה לומר שהאחרון חביב לו יותר שנתן לו חלק גדול אפילו הכי בעל חוב יגבה ממנו תחלה והא דאמרינן דגובה בעל חוב ממקבלי מתנת שכיב מרע היינו בשאין שם ירושה ליורשין אבל כשיש שם יורשין כולם דוחין אותו. אצל היורשין כפי מה שתספיק ירושתן דלגבי הא נכסים משועבדים הם וכן אמרו בתוספתא [דמכילתין פרק ט] האומר תנו מאתים זוז לפלוני וחמש מאות לפלוני ופלוני יירש

שאר

נר מצוה

לא וגרסינן נמי בפרק מי שהיה נשוי* אמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום כמאן כי האי תנא דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון (א) ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"א אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד אמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן להו בידא דלוקח ומ"ש מהא דתנן וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא ואי קשיא לך הא דאמר אביי נכסי ליך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום והכא קאמר ואחריך מוציא מיד בעל התם דאמר לה כשהיא פנויה הכא דאמר לה כשהיא נשואה מאי קאמר לה אחריך ליקני בעל לא ליקני: *אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו א לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפילו עומד וצווח ורבי יוחנן אמר לא קנה אמר רבי אבא בר ממל ולא פליגי *כאן בצווח מעיקרו כאן (ב) בשתק ולבסוף צווח האי דינא בשכיב מרע הוא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וכיון ששתק כמי שנמסרו לו דמי אבל במתנת בריא לא קני עד דמטי שטרא לידיה: אמר ר"נ בר יצחק זיכה לו ע"י אחר (א) ושתק ולבסוף צווח (ב) באנו למחלוקת (ג) רשב"ג ורבנן דרבנן סברי מדאשתיק קנינהו והאי דקא צווח מיהדר קא הדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא קא צווח עד השתא סבר כי לא מטו לידי (ד) מאי אצווח ת"ר ש"מ ב שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן אבל אם אמר תנו ר' זוז לפלוני ואחריו ג' מאות זוז לפלוני ואחריו ד' מאות זוז לפלוני אומרין כל הקודם בשטר זכה

רש"י

שמוכר ונותן דמהני אלא כשאומר הנותן ואחריך לאחר אבל הכא שאמרה ואחריך לעצמי אפילו רשב"ג מודה דלא אקנייה אלא לאכול הפירות ימי חייו ולא שימכור הגוף לאחר : בעל לוקח הוי. והוי כאילו מוכרה לאחר : ואין לאחריך כו'. כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון : כהאי תנא. כרשב"ג כדמסיק וכדפרישית : נכסי לך. כך אמר לה כשהיא נשואה כדמסיק : בעל מוציא מיד הלקוחות. אם בא לדין עמהם יכול לזכות בדין כי הוא לוקח ראשון : ואחריך מיד הבעל. וכי אמר אביי לעיל אין לאחריך במקום בעל כלום הני מילי כשנתן לה כשהיא פנויה ונשאת אבל אמר לה כשהיא נשואה הכי קאמר אחריך ליקני בעל לא ליקנו : ולוקח מיד אחריך. כרשב"ג דאמר מכירת ראשון מכירה : ומוקמינן בידא דלוקח. ואין ב"ד נזקקין עוד לבעל אם בא להוציא עוד מן הלוקח דמתחלה כשהחזיק בה הלוקח מכח מכירת האשה ומיד האשה יכול הבעל לומר אני לוקח ראשון אבל זה שהוציאו לוקח מיד אחריך שלא היה הבעל זוכה אצלו בדין אין ב"ד נזקקין לבעל : וחוזרות חלילה. ראובן חייב לשמעון מאה זוז ולו שתי שדות כל אחת שוה נ' זוז ומכרו לשנים וכתב שמעון הבע"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ולא יוכל לטרוף ממנו בע"ח מוציא מלוקח ראשון ואין יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות כי חובו הוא כנגד שניהם ולוקח ראשון מוציא מלוקח שני כי באחריות קנה שדהו ונלקח ממנו ובע"ח חוזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מיד בע"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה וכן באשה שהיה לה כתובתה על בעלה ולו שתי שדות השוים בכתובתה ומכרה לשנים וכתבה לשני אין לי עמך דין ודברים : לוקח אית ליה פסידא. ואחרים מקבלי מתנה הם : דא"ל נכסי ליך. כשהיא נשואה כדפרישית: הכותב נכסיו לאחר. לא גרסינן כל : ואפי' עומד וצווח. איני חפץ במתנה זו כדמסיק: צווח מעיקרא. מתחלה כשמסר לו צווח לא קני דאין זוכין לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו כשאינו חפץ לזכות דכתיב ושונא מתנות יחיה ולנותן לא תחזור כי סלק עצמו מהן והפקר הם וכל הקודם זכה כדאמר בכריתות : כאן בשתק תחלה. אז מיד זכה כשקיבל השטר בשתיקה נתרצה לזכות במתנה ומאחר שזכה אין מועיל כלום להוציא מרשותו מה שאומר אי אפשי במתנה זו עד שיתנם במתנה לאחר או שיפקירם : זיכה לו ע"י אחר ושתק. כשמסר לו השטר או הקנה בקנין סודר של אחרים לצרכו וכשבא למסור לו השטר התחיל וצווח : באנו למחלוקת. אם קנה אם לאו : הוכיח סופו. שצווח על שתיקה שבתחלה שלא שתק מחמת שנתרצה אלא משום דלא חש כדמסיק דהלכה כרבנן דלא קי"ל כרשב"ג אלא רק במתניתין ולא בברייתא : ת"ר שכיב מרע כו'. לכך נקט שכיב מרע דבדידיה איכא לפלוני היכא דאמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דרגיל לחלק כל נכסיו בדיבור פיו [א] אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו וידוע הוא למי נותן תחלה : שאמר תנו מאתים כו'. וכגון שחילק בענין זה כל נכסיו ולא שייר [ב] כלום דאם שייר

שלטי הגבורים

א המזכה מתנה ע"י אחר בפניו ושתק ואחר כך אמר אי איפשי בה כתב מיי' שהוא ספק לפיכך אם קדם אחר וזכה בהן לעצמו אין מוציאין מידו דשמא המקבל זכה וכיון שאמר איני רוצה בה הרי הפקירה וזה שקדם זכה בה ואין מוציאין מידו ואם חזרו הבעלים ראשונים ותפסו מיד זה וזכו בה אין מוציאין מידן דשמא המקבל הוכיח סופו על תחלתו שלא זכה בו וברשות הבעלים הראשוני' קיימת ע"כ ובדברי הרא"ש יראה שזוכה בה המקבל : שאלה להרא"ש יעקב נתן לראובן בנו קרקע במתנה מעכשיו אחר זמן ירד יעקב מנכסיו ופייס מראובן שיחזור לו שטר המתנה וכן עשה וגם עשה לאביו שטר מחילה אח"כ נתעשר יעקב ובקש ראובן מאביו שיחזיר ויעשה לו שטר מתנה כבתחלה ולא רצה יעקב אז ערער ראובן על הבית ואמר שלא יצא מתחת ידו בחזרת שטר המתנה ובמחילה שעשה לו : תשובה הדין עם ראובן שיעקב לא קנה בחזרת השטר ולא במחילה ואם יעקב מודה בכל הדברים בפני ב"ד יחזיקו ב"ד הקרקע ביד ראובן ואם כופר ואומר שלא נתן לראובן מעולם אם עדי המתנה הם קיימין מעידין על המתנה הרי הבית של ראובן ואם אין עדים ישבע יעקב שלא נתן לראובן :

ב הא דאמר שכיב מרע שאמר תנו ר' לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני יצא עליהן שט"ח גובה מכולן כתב ה"ר יונה שאם יש שם יורש גמור ומקבל המתנה ובע"ח קודם לגבות מהיורש ממקבל המתנה ודוקא שפירש חלק מקבל המתנה ולא פירש חלק היורש אבל אם אמר תנו ר' זוז לפלוני *) שאינו ראוי ליורשו בנו קודם שהרי הקדימו ואם יצא עליהם שטר חוב גובה אותו מאיש נכרי ע"כ : שאלה להרא"ש יעקב שלוה מחמת מיתה שיתנו מנכסיו לבתו ב' שלישים והשליש יבאר למי שראוי ליורשו ויש לו בן ויצא עליו שט"ח ואמר הבן שתפרע הבת ב' שלישים ממה שקבלה : תשובה אין שומעין לו כיון שהבן יורש הוא צריך לפרוע הכל ואפי' אם הזכיר נתינה לבן ירושה הוא כיון שראוי ליורשו וצריך לפרוע הכל ואם אמר תנו ר' זוז לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון ואחרון אחרון קודם ופי' ר"י וכן הדין אם נתן לכולם בשוה ופרט אותם זה אחר זה כגון שאמר תנו ר' לפלוני ור' לפלוני ור' לפלוני הראשון קודם אע"פ שלא אמר אחריו כיון שהיה יכול לומר תנו לכולם ת"ר זוז או לכל א' מאלו ר' [ר'] זוז ודאי דעתו להקדים אותו שהזכיר קודם וה"ה נמי בבריא שזכה להם ע"י אחר הוי דינא הכי אבל אם הקנה למקבלי המתנות (המתנות) מעצמן הרי ניכר למי הקנה תחלה ואותו זכה תחלה כתב הרשב"א מי שאמר יש לי כך וכך נכסים ביד פלוני כך וכך ביד פלוני והיה מוגה והולך את שלו ומתוך כך צוה תנו לפלוני ר' זוז אין נותנין לו כל הר' זוז אלא לפי התשבון מה שיקבלו מהם שהרי גילה דעתו דלפי מה שיש לו רוצה ליתן לפי חשבון אבל אם נאבדו מקצת הנכסים לא נאבדו אלא מקבל המתנה אא"כ נתן לו דבר מסוים כמו תנו חבית יין מחביותי לפלוני ע"כ:

*) נ"ל בני ומאתים זוז לפלוני כ"ה בטור ח"מ סי' רנ"ג

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' רמ"ה סמ"ג סי' לא :
ב מיי' פ"ט שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמה :
ג מיי' פ"ד שם סמג שם טור ח"מ שם :
ד מיי' פ"י שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומכר: (ב) נ"ב ע"ל סימן רמ : (ג) נ"ב פי' דפליגי לענין תרומה עי' בגמ' : (ד) נ"ל אמאי :

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף ר"פ שנים אוחזין.(ב) נ"ב בגמ' מייתי אותו פלוגתא בדף קל"ח ע"א:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לגס כך ולגס כך : [ב] נ"ב אחרינן :

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) לשון ח"מ סי' רמ"ה מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו בטלה שיא אינה מתנה דבריו קיימין כו' וכתב הראב"ד דוקא שאינו חב לאחרים אבל אם חב לאחרים כגון שיש לו בע"ח שיש לו לגבות ממנה אינו נאמן ורש"י פי' שהוא נאמן ואפי' יש לו בע"ח וטעמא דמלתא כיון שלא היתה בחזקתו עד עתה וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל :

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' זכייה ומתנה טוח"מ סי' רנג :
ב טור ח"מ סי' רנט :

שאר נכסי יוצאת עליהם כתובת אשה ובע"ח גובה ממי שיורש שאר נכסים ע"כ ומכאן אתה אומר שאין אלמנה ניזונית מנ'קבלי מתנת ש"מ אלא באין שם נכסים אצל היורשים וכן כתב ר"י ז"ל איכא דלא גרסי גבי בעל חוב דאם אמר בחובו ידו על העליונה דדוקא בבנו ובאשתו דמקרבא דעתיה לגביה הוא דאמרינן הכי אבל בבעל חוב הא דאמר מאתים זוז בחובי משום דסבור שכך חייב לו והא דאמרינן בחובו אין לו אלא חובו אם החוב גדול יותר גובה משאר נכסים ואם הוא מועט מזה יחזרו המותר ליורשין כי סבור היה שהיה חובו כזה השך

נר מצוה

והוא הנכון דכיון דאמר בחובו אם נוטל יותר מחובו הוה ליה כרבית מאוחרת. הריטב"א ז"ל: והא דקאמר בבכורתו לאו דוקא דה"ה אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני סתם ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה ומיהו נראה לי דאם היה בנו בעל חובו דאמרינן שפיר ידו על העליונה: הא דרבי עקיבא מפורש בתחלת המוכר את הבית [דף סד.] וטעמיה כדאמרינן הכא בפירוש דמדאמר לישנא דלא צריך ש"מ דלטפויי קאתי והכא לישנא יתירא הוא הא דקאמר כראוי לו דלא צריך לומר כראוי לו אלא מאי כראוי לו דראוי הוא לכך שעשה לו נחת רוח בדברים אחרים ואין תולין שאמר זה משום רבית מאוחרת שהוא אסור וכן הא דאמרינן בפרק אלמנה ניזונית (דף צו:) גבי משל דרבי יוסי תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי רצה בחובו נוטלן רצה במתנה הכי פירושא רצה בחובו נוטלן בשלא אמר יתור לשון רצה במתנה בשאמר יתור אלא דהתם לא דק א"נ אפשר דבשלא אמר בחובו אע"פ שלא אמר כראוי לו פשיטא לן דלמתנה גמורה נתכוין וכן דעת הרא"ה ז"ל דאתא לאשמועינן דכשאמר כראוי לו לא הוי כאלו אמר בחובו א"נ תירץ רבינו שמשון דהכא לא גרסינן לפלוני והתם בכתובות גרסינן לפלוני הלכך לא אמר התם בעל חובו אלא לסימן בעלמא: אין חוששין לבית דין טועין. שיגבה מנה זה בלא חקירת העדים דהאיך עדים נמי לא כתבו אלא איך אמר לנו פלוני שכיב מרע ומה ששמענו כתבנו וחתמנו: ומ"ש מעדים דעלמא דחקרינן להו לידע אם אמת היה הדבר הלכך לא סמכינן אעדותייהו לגבות עד שיביאו ראיה: אין חולצין אלא אם כן מכירין. שזהו היבם: ולא ממאנין נמי אלא אם כן מכירין. כלומר שלא יקבלו בית דין המיאון והחליצה עד שיכירו וידעו בבירור הענין לפיכך אם אירע שלא יוכלו הבית דין לכתוב לה גט חליצה או מיאון העדים שראו שנחלצה ומיאנה בפני בית דין אף על פי שלא ידעו בירור הדבר כותבים אנחנו עדים שראינו לזו שחלצו לה לפני בית דין או מיאנה וכשתבא היא לבית דין אחר כותבין לה גט ומיאון ונשאת על פי עדות זה ומשום דידעינן שפיר דלא חלצו לה בית דין ראשון אלא שידעו בירור הענין הלכך די לנו כשמעידין אנו שראו את החליצה ואי לא חיישינן לב"ד טועין למה אנו צריכין לזה לומר אין חולצין אלא אם כן מכירין הא לעולם לא תנשא עד שידעו ב"ד בירור הדבר אלא ודאי חיישינן לב"ד טועין שיתירוה להנשא על פי עדות זו ולא יחקרו יותר ומש"ה מצרכינן לב"ד ראשון שידעו בירור הדבר אלמא חיישינן ותירץ דלאו משום דחיישינן אלא משום דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי דידוע להם דאין הדבר יוצא מלפניהם אלא אם כן הוא דין ברור ומוחזק הלכך צריך שידקדקו אבל בתר עדים דייקינן דלא מחזיקין לן כל כך הלכך אין לחוש וכותבין אע"פ שאין מכירין. אמר המחבר הא

זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו: האי דקתני יצא עליו שט"ח גובה מכולן לפי ממון הוא גובה שנוטל מכל אחד ואחד לפי מה שנטל דאזלינן בתר[א] דעת הנותן דכיון דיהב לחד מינייהו ארבע מאה ולחד תלת מאה ולחד מאתים הרי אתברר דדעתיה דנותן למשקל בעל ארבע מאה חדא [א] תילתא במאי דשקיל בעל תלת מאה ותרתי במאי דשקיל בעל מאתים ושקיל בעל תלת מאה חדא ופלגא במאי דשקיל בעל מאתים ולהכי פלגו לפום ממונא דכל חד וחד דהכין הוא דעתא דנותן ובתר דעתא דיליה אזלינן (ב) והכין נמי דינא כד לא משתכח כללא דממונא כוליה דפלגי' מאי דמשתכח לפום הדין (א) חושבנא דאזלינן בתר דעתיה ולפום תפקידתיה פלגינן לממוניה אבל בעלי חובות פלגו לפום שעבודא וכן כתובת ג' נשים של מנה ושל מאתים ושל שלש מאות פלגינן לפום שיעבודא ולא לפום ממונא כדברירנא בדין מי שהיה נשוי שלש נשים*:

ת"ר א שכ"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני תתעז בכורי כראוי לו נוטלן ונוטל בכורתו ואם אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה חלק בכורה נוטל רצה מאתים זוז נוטל ושכיב מרע שאמר תנו א מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת כתובה בכתובתה *ידה על העליונה רצת נוטלתן רצת נוטלת כתובתה דף קלה: ושכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל חובו בחובו אין לו אלא חובו (ב) משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל חובו ודלמא כראוי לו בחובו קאמר אמר ר"נ אמר לי הונא הא מני ר"ע היא דדייק לישנא יתירא דתנן לא את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכ"א אין צריך ליקח לו דרך ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך אלמא כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קא אתי הכא נמי כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מילתא קא אתי והכין הלכתא:

ת"ר ב שכיב מרע שאמר מנה יש לי אצל פלוני תתעח העדים כותבין ב אע"פ שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין כותבין אא"כ מכירין לפיכך כשהוא גובה אין צריך להביא ראיה אמר רב נחמן אמר לי הונא תנא רמ"א °אין כותבין *[וחכמים אומרים כותבין] ואף[וכ"ה הב"ח] ר"מ לא אמר אלא משום בית דין טועין אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא אין חוששין לב"ד טועין ומ"ש מדרבא דאמר (ג) אין חולצין אלא אם כן מכירין ואין ממאנין אלא אם כן מכירין לפיכך כותבין גט חליצה אע"פ שאין מכירין וכותבין גט מיאון אע"פ שאין מכירין מאי טעמא חיישינן לב"ד

רש"י

ש"י מידי קיימא לן מתנת שכיב מרע במקצת צריכה קנין ואפילו מת: יצא עליו שטר חוב. קודם שקבלו המעות או שהקנה להם שדות השוות כל כך ואפי' גבה כבר בע"ח גובה מהן דמקבל מתנת שכיב מרע קאמר לקמן הוי כיורש וקרקע דיתמי קא מישתעבדי לבע"ח: גובה מכולם. כי לכולם נתכוין לתת ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד וכגון שלא שתק בינתים דאל"כ הוי נמלך: גובה מכולם. מכל א' לפי החשבון שקיבל כגון אם חובו תשעה דינרים נוטל מן המאתים ב' מן הג' מאות ג' מן הד' מאות ד': אין לו כדי החוב. גובה המותר משלפניו מכל א' כפי מה שנטל כדפרישית: בדלא משתכח כללא דממונא. כלומר כשאין מוצאין כל ממונא שחילק חולקין מה שמוצאין לפי חשבון זה: מי שהיה נשוי. עיין שם: כראוי לו. לישנא יתירה הוא ליפוי כח שנתן לו הני מאתים זוז לבד מבכורתו לכך נוטלן ואף את בכורתו ואם לא היה אומר כראוי היה (ד) נוטלן בבכורתו: [וידו על העליונה. כדאמרינן נמי לקמן גבי היכא דאמר בבכורתו וכו']: רצה חלק בכורה אם הוא יותר ממאתים זוז נוטל [רצה מאתים נוטל] אם חלק בכורה פחות דאין יכול למעט ולגרוע חלק בכורה. דכתיב לא יוכל לבכר: ידה על [העליונה]. וכגון שלא מחלה לו בכך: משום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל חובו. בתמיה: לא את הבור ולא את הדות. אינן מכורין בכלל הבית: אע"פ שכתב לו עומקא ורומא. של הבית כדפירשתי לעיל דתשמיש בפני עצמו הן והאי עומקא ורומא למיקני עומקא ורומא דסתמא אינו מכור בכלל הבית: וצריך מוכר ליקח דרך. לבורו ולדותו ששייר לעצמו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך לבור ודות כיון דלא צ"ל חוץ מאלו כלומר הבור ודות דבלא"ה אינן מכורין: לטפויי מילתא. שאין צריך ליקח לו דרך מיהו גם רבנן [מודו] דלישנא יתירא לטפויי אתי היכא דאיכא לטפויי אלא נקט ר"ע דאמר בפירוש: העדים כותבים. מה ששמעו שאמר פלוני שכיב מרע שפלוני חייב לו מנה: אע"פ שאין מכירין. כלומר שאין יודעים שום דבר אם הוא אמת או שקר: צריך להביא ראיה. לגבות מאותו פלוני דעדים לא ידעו אמיתות הדבר: וחכ"א אין כותבין. דחיישי' לב"ד טועין דיראו שטר שכתבו העדים ויהיו סבורים שהעדים לא כתבו עד שחקרו וידעו שהוא אמת: ר"מ אומר אין כותבין אלא. משום דחיים לב"ד טועין כדפי': והלכתא אין חוששין לב"ד טועין. וכותבין ואע"פ שאין מכירין כר"מ אליבא דרבנן: אין חולצין. יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו מכירין שהיא יבמה אין בית דין נזקקין לכן לחלוץ דחיישינן שמא תבא לב"ד אחר ויתירוה לינשא ע"י חליצת בית דין ראשון ויטעו לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא"כ הכירו שהיא יבמה: וכן. אין ב"ד (ה) נזקקין למיאון אא"כ מכירין: לפיכך. כיון שאין חולצין אא"כ מכירין כותבין עדים גט עדות של חליצה ושל מיאון ואע"פ שאין מכירין שודאי לא חלצו לה ב"ד ולא נשתדלו במיאון אא"כ הכירו: מ"ט אין חולצין אא"כ מכירין חיישינן לב"ד טועין כדפרישית: ומשני בחליצה ומיאון חיישינן ודאי לב"ד טועין משום דחליצה

שלטי הגבורים

א הא דאמר אם אמר תנו מאתים זוז לבני בבכורתו דידו על העליונה פי' רשב"ם דה"ה אם אמר לבני סתמא דידו על העליונה והרא"ש כתב ודאי אם אמר לבני בכור נוטלן בבכורתו וידו על עליונה כיון שהזכיר בכורי אבל אם אמר לבני סתמא או לאשתו או לבעל חובו סתמא מתנה נתן להם חוץ מהבכורה והכתובה והחוב וכ"כ הרמ"ה וי"א לפלוני בחובו אין לו אלא חובו משום דמחזי כרבית אם הוא נוטל יותר אבל כשאמר כראוי לו לא מחזי כרבית כיון דלא אמר בחובו וכן היכא דאמר לפלוני בעל חובי ידו על העליונה ולא מחזי כרבית כיון דלא אמר בחובו אבל כשאמר לפלוני בחובו מחזי כרבית והרמ"ה כתב דלא מחזי כרבית :

ב הא דאמרי' דכותבין צוואת ש"מ אע"פ שאין מכירין כתב הרמ"ה דוקא במחלק נכסיו לאחרים ואמר תנהו שדי שני לפלוני ומנה שיש לי ביד פלוני תנהו לפלוני וכותבים העדים זכרון עדות שהיה לפנינו שצוה לתת מנה שיש לו ביד פלוני לפלוני שאין מעידין על גוף ההלואה אלא על הצואה וכיון דאיתא למקבל זכותה בגוה דאי מודי ליה או מייתי ליה ראיה שקיל כותבין אבל היכא שאמר מנה שיש לי ביד פלוני ותו לא כיון דליכא ליורשין זכותא בגוה דהא צריכין להביא ראיה אין כותבין ע"כ ואין נראה לחלק אלא בכל ענין כותבין :

נוסח שטר מתנת בריא לריא"ז

זכרון עדות שהיתה בפנינו ת"מ בכך בשבת כו' איך פלוני בר' פלוני אמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני בכל לשון של זכות וכתבו ותתמו ותנו לפלוני בן פלוני להיות בידו לזכות וביד יורשיו אחריו מחמת שרציתי ברצון נפשי בלא אונס רק בלב שלם ונפש חפצה ובדעת מיושבת ונתתי לו כך וכך וכו': ואם הוא בית אומר ומדת זה הבית באורך כך וכך וברוחב כן וכך ואלו מצרי הבית שנתתי לזה פלוני במתנה כו' והבית הזה שנתתי לו במתנה מתהום ארעא ועד רום רקיעא וכו' מוצאיו ומבואיו ועליו ואבניו ופתחיו וחלוניו וקירותיו והיטיו ותקרתו וסיפי תקרתו עם כל שבח ועמל שבו ועם כל חזקתו והיזוקיו ועם כל חוזק שיש לי הכל בחזקתו כמות שהוא כן נתתיהו לזה פלוני במתנת בריה ולא מתנת ש"מ מתנת פרססיא מתנה גמורה מתנה חלוטה יהיבא ומושלמת שרירה וקיימא מתנה דלא להשנייא לו וליורשיו אחריו מן יומא דנן ולעלם וירש וינחל ויחסן ויקנה ויהיה לו רשות מן יומא דנן ולעלם לירש להורים ולהשאיל ולהשכיר ולהחליף ולסחור ולבנות ולמכור וליתן במתנה לכל מי שהוא רוצה ואיש לא ימחה בידו וביד יורשיו אחריו וביד הבאים מכחו מן יומא דנן ולעלם וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי אחריות שטר מתנת זו לשפיא ולפצא ולשיזבא מכל דין וערעור וכל מי שיבא מד' רוחות העולם בין ובת את

רחוק וקרוב יורש וגואל יהודי וארמאי אוכל נכסי ופורע חובי בין שיבא ברשותי בין שלא יבא ברשותי ויקום ויהגה ויטעון ויערער ויספר דין עם פלוני זה או עם יורשיו אחריו מחמת זה הבית שנתתי במתנה יהיו בטלים וחשובים כחרס הנשבר שאין בו ממש וכל כתב עדות ושטר שיצא מתחת ידי או מתחת יד יורשי אחרי או מתחת ידי שום אדם שבעולם כתב יהודי רומי אדומי יוני עברי ישמעאלי או כתב של כל לשון כדי ער מתנה זו יהיה אותו הכתב כקרוע וכפלסתר וכמזוייף ואין להשגית עליו ולא לעשות ממנו דין לא בב"ד של ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים וכל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקין מגו מודעי עד סוף עי המסורים לומר בטלתים בפניכם בכל לישני דאמרו רבנן דמבטלין בהון מודעי והנאי וכך אמר לנו פלוני זה מתנה זו כתבוה בשוקא דלא תהוי מתנה טמירתא היא וכל תשמישתה בחזקתו ולא שיירתי לעצמי על ו כלום וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי אחריות שטר מתנה זו כחומר כל שטרי הודאות והלואות ושטרי מתנות שנוהגים בישראל מן יומא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינן מן פלוני דנן לפלוני בכל מה דכתיב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקנייה בה שריר וקים :

ש"מ לריא"ז מעידים אנו פלוני ופלוני ת"מ עדות ברור ומקוים כי בכך וכך ימים לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם וכו' עד על נהר פלוני איך נכנסנו אצל פלוני בר פלוני וראינו אותו חולה ומוטל על המטה אבל דעתו מיושבת עליו ולבונו ומלולו מוכנים בפיו ויודע לדבר ולשמוע ולישא וליתן כשאר בני אדם המהלכים על רגליהם וציוה לפנינו מחמת מיתה וכך אמר הריני חולה ומתירא שמא אמות מכם הוו אתם עדי צוואתי והנני מצוה בפניכם ורוצה אני להניח לפלוני כך וכך ממוני ולפלוני כך וכך ופלוני בני או אחי ירש וינחל ויחסן ויקנה ויזכה ויהיה לו כל אשר יש לי מתחות ארעא ועד רום רקיעא ומטלטלי כתבים וספרים אמנות פקדונות הלואות וכל אשר יש לי ומתוך אותו חולי נפטר פלוני בר פלוני לבית עולמו ובקש ממנו פלוני בר פלוני לכתוב שטר צואה דא וכתבנו ותתמנו מה בראינו ושמענו וכו' :

הגהות הב"ח

(א) דעתי' דנותן כצ"ל : (ב) והכין דינא נמי :

נמ"י דכתובות פי' שנ"ח

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' שחולקין כעזבון לפי' חלקים ומוטל בעל ר' ב' חלקים וכו': (ב) נ"ב ס"ס דקשיא ליה באיך: (ג) נ"ב יבמות ק"ע"א: (ד) נ"ב מפני שאמר בכורי דה"ל להזכירו בשמו או הל"ל בני הגדול כ"ל. וכתנו לאשתי ולא אמר כראוי לה צל"ע: (ה) נ"ב צ"ע טעמא מאי ועי' בא"הע סי' קנ"ס ושם בש"ע ס"ח :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ס"א ותלתא [וכ"ה בד"ס ובד"ק] :

הא דקיימא לן שכותבין אף על פי שאין מכירין לא צריך למימר כגון שפירשנו בפנים דהא פשיטא אלא הכא כגון שהם באים לכתוב בלשונם נתן פלוני לפלוני חוב כך שיש לו אצל פלוני וכן כשאומר נתן פלוני לפלוני קרקע שיש לו אצל פלוני אף על פי שהיה נראה שהם מעידים שאותו פלוני היה חייב לו לא כן דאינם באים להעיד אלא על מתנותיו וכן פירוש מורי נר״ו ועיקר הריטב״א ז״ל ע״כ: ואסיקנא דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי. וכיון שכן כתב הרא״ש ז״ל (נ״א הרא״ם) כי מקיימי השטר צריך שיכתבו שמות המעידים על החתימות בפירוש *) או נר מצוה שיקראו שמות בעלי דבר דאם לא כן שמא יקיימוהו בקרובים ובי דינא בתרא לא דייקי וגובין בשטר זה והכי אפשר דמתוקם הא דפרק שני דייני גזירות (דף קס:) שהדיינין חותמין בשטר אע״פ שלא קראוהו כלומר כולו אלא שמות בעלי הדבר או לא קראוהו כלל ופרש״י**) שמות המעידים: מתני׳ מיירי גבי נותן לבנו הלכך שאר הבנים ירשו דוקא תלושין שהניח שכבר החזיק בהם אביהם אבל המחוברים לא דדעת האב קרובה אצל בנו וכשנתן לו הקרקע נתנו לגמרי בשלמות גם בפירות כיון שהם מחוברים ושייכי בקרקע וברייתא מיירי באחר שלקח ממנו ולדידיה לא גמר ומקני מידי דחזי ליה כגון פירות אף על פי שהם מחוברין דניחא ליה טפי דליהוו לבניו הלכך אם ירצה הלוקח שמין ערכם ויתן דמיהם ואם לא ירצה ללוקחם יתקיימו שם עד שיהיו ראויין ליתלש וכל מה שישביחו מכאן ואילך הוא ללוקח והיכא דאיכא תרי לקוחות לוקח האב שמכר לו פירותיו ולוקח הבן שמכר לו הגוף נראה ששמין לו ללוקח של בן את המחובר דטפי בעי אב למעבד ניחא לנפשיה ללוקח שלו מללוקח של בנו. וכיון שאמרנו דכל שנולדו הפירות ברשותו זכה בשבחן ואינו מוותר להו לאחריני למדנו למוכר שדהו לפירות זמן ידוע או הממשכן שדהו לזמן ידוע והגיע הזמן ויש שם פירות מחוברים שהם ללוקח או למלוה ושמין אותם לבעלים דהא ברשות אלו נולדו וזכו בהם עד עכשיו ואינם מוותרים כלום לבעלים דנפשייהו עדיף להו הריטב״א ז״ל: מתני׳ מי שמת בלא צוואה והניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים. כלומר לקנות לעצמם מלבושים מתפיסת הבית דהיינו קודם שחלקו מפני שממעטין בחלק הקטנים שהגדולים צריכין מלבוש יותר מן הקטנים הלכך הקטנים יכולין לעכב על הגדולים שלא ילבשו עד לאחר חלוקה כדי שלא ימעטו מחלקם. ונראה מן התוספתא דוקא בשמיחו אבל בשהם ניזונים ומתפרנסים ביחד דשותפין הם ומוחלים זה לזה וגם יפה הוא לקטנים כדי שלא יצא מזה סכסוך ומחלוקת ביניהם והא דמקשינן בגמ׳ מגדול אחי דלבש איירי כשלבש אחר שמיחו וכיון דמתני׳ בשדכא שמעינן דאפילו שדכא כל זמן שלא מיחו לבים ומכסי מן השותף כי היכי דלא ליתזל כן שיטת הרשב״א ז״ל אבל התוספות כתבו שאם מיחו היתומים מיחו: וכן הגדולים יכולים לעכב שלא ליזון מתפיסת הבית מפני שהקטנים צריכין למזונות טפי שאוכלים תמיד פעמים רבות: נשאו גדולים. נשאו ופזרו למזונות מתפיסת הבית ישאו קטנים ג״כ: ואם אמרו הרי אנו נושאין. פרש״י בגמ׳ כגון שנשאו הגדולים בחיי האב מה שנתן להם אביהם נתן ולא מצו למימר הקטנים השתא לאחר מיתת אביהם הרי אנו נושאין מתפיסת הבית כמו שנשאתם אתם דמה שנתן להם אביהם בחייו נתן ואינו מן החשבון וכן הדין בבנות כמו שפירשו בבנים וזה חומר בבנות שחייבין לפרנס הבנות שהבנות מוטלות עליהם ליזון בנכסים מתנאי כתובה ואין הבנים ניזונין על הבנים היכא שנתן כל נכסיו לאחד מן הבנים אין הבנים האחרים אפילו יהיו קטנים ניזונים עליו ולא הבנות קטנות ניזונות על הגדולות היכא שהורים כל נכסיו לגדולות לא יזונו הקטנות טעמא דתנאי כתובה דבנן נוקבן אינו מוטל על הנקבות א״נ חומר דבנות דאם הנכסים מועטים כדלקמן בפירקין הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים אבל לא אמרינן הקטנות יזונו והגדולות ישאלו אלא חולקות בשוה משום זילותא דהתתא: גרסי׳ בגמרא [דף קלט.] אמר רבא האי גדול אחי דלבש ואיכסי מביתא מאי דעבד עבד והתנן אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים מתניתין בשדכא מהו דתימא ניחא ליה דלא ליתזיל קא משמע לן. והתנן אין הגדולים מתפרנסים אם כן כשמתפרנסים הוי כנוטל ממון אחרים דודאי חייב לחזור אותו: בשדכא. ר״ל אדם בטל שאינו עוסק בנכסים תרגום ותשקוט הארץ [שופטים ג] ושדיכת ארעא וכיון דלית להו הנאה מיניה לא מחלי ליה יתמי אע״ג דזילא להו מילתא שילך ערום ואף אחיהם הבכור והא דרבא כשטורח בנכסים וכשהוא מלובש לכבודו נשמעים דבריו יותר ומרויחין הנכסים בזה ויכול לבזבז לכתחלה והיינו דלא פרקינן דמתני׳ לכתחלה והיינו דאי עביד: (ב) פי׳ במתניתין [ג] *(הוא) נתן ואע״פ שבשעה שהיה נותן להם האב היה אומר שדעתו לתת כיוצא בו לאחרים אין אומרין שעל מנת כן נתן להם. הריטב״א ז״ל: [לותה ואכלה]. ומיירי כשהחוב ברי שאין בו

חשש

*) נ״א ושיקראו. **) נ״ל ופירשו שמות המעידים וכוונת טגי׳ שב״ד כותבים בפירוש שמות המעידים על החתימות. (ג״א)

לב״ד טוען בי דינא בתר בי דינא לא דייקי תתעט בתר עדים דייקי: האב *תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים: תלוש אין מחובר לא *והא תניא דף קל״ט. שמין את המחוברין ללוקח פירוש ללוקח (א) מן האב והנה הבן שכתבן לו אינו נוטל הפירות המחוברין אלא(א) לדמיהן ועל מה תנן ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים תלוש אין (א) מחובר לא אמר עולא לא קשיא כאן בבנו כאן באחר הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולפיכך מוחל לו בפירות המחוברין בשעת מיתתו ואין היורשין יורשין אותן אבל הלוקח שהוא אחר אינו מוחל אצל בנו ישל מוכר ולפיכך שמין לו:

תתפ מתני׳ בהניח בנים גדולים וקטנים אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים ולא הקטנים ניזונין על ידי הגדולים אלא חולקין בשוה נשאו גדולים ישאו קטנים ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן: גמ׳ אמר רבא האי גדול (ב) אחי (ג) שלבש ואיכסי מביתא °מאי דעבד א עבד [רי״ף רבא ע״ב] ואי קשיא לך הא דתנן ואין הגדולים מתפרנסין על הקטנים התם בשדכא פירוש אדם ריקן שאין להם הנאה ממנו ויש שפירשו שדכא מלבוש תתפא של משי: נשאו גדולים ישאו קטנים וכו׳ מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר נשאו גדולים לאחר מיתת אביהם ישאו קטנים לאחר מיתת אביהם נשאו גדולים בחיי אביהם ואמרו קטנים לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן אלא מה שנתן להן אביהן נתן: מתני׳ הניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות ולא הקטנות ניזונות ע״י הגדולות אלא חולקות בשוה נשאו גדולות ישאו קטנות *זה חומר בבנות מבבנים שהבנות ניזונות על הבנים ואינן ניזונות על הבנות:*)פי׳ אם הבנות קטנות והבנים גדולים ניזונות הבנות הקטנות עם הבנים בלי חשבון (ג) אף על פי שהקטן צריך הוצאה במזונותיו יותר מן הגדול אבל בנים עם הבנים אין הקטנים ניזונין על הגדולים בלי חשבון אלא חולקים את הנכסים בשוה וניזונין אלו לפי צרכן יאלו לפי צרכן ובנות עם הבנות נמי אין ניזונות כל אחת ואחת לפי צרכן בלי חשבון אלא חולקות את הנכסים בשוה וכל אחת ניזונית משלה לפי צרכה: גמ׳ שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא תתפב למדנו ירבינו לותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל יורש הוי או לוקח הוי

יורש

*) כדפרש״י כאן הגיון גמ׳ ולקמן ליתא.

רש״י

דחלילה ומיאונין בשלשה: בית דין בתר ב״ד לא דייקי. אבל ב״ד בתר עדים דייקי ולא יטעו ב״ד לומר לא כתבו אא״כ הכירו: מתני׳ האב תולש. אכותב נכסיו לבנו אחר מותו קאי דאקני ליה גוף מהיום ופירי אחר מיתה לכך מאכיל האב בחייו פירות שתולש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר בעת מותו אע״פ שעומד ליתלש הוי של בנו המקבל מתנה ודוקא בנו אבל כותב לאחר נכסיו אפילו כתב מהיום ולאחר מיתה אפילו מה שהניח מחובר בעת מותו אם ראוי לתלוש הוי של יורשין דדעת אדם קרובה אצל בנו יותר מאצל אחר: גמ׳ והתניא שמין המחוברין. לעיל מיניה קתני הכותב נכסיו לבנו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה ואם הלך (ג) הבן ומכר נכסיו בחיי האב זכה הלוקח במה שמכר הבן דהיינו בגוף הקרקע ואם יש בנכסים פירות מחוברין לא זכה הלוקח לאחר מיתת האב אלא בגוף הקרקע אבל הפירות אע״פ שמחוברין הן הרי הן של יורשין: לפיכך. שמין אותן ללוקח [א] ונותנין ליורשין את דמי הפירות המחוברין ולא הוו כגוף הקרקע ללוקח מן האב: דעת אדם קרובה אצל בנו. לכך אקני ליה אפילו הפירות המחוברים: כאן באחר. שמכרו הבן לאחר בחיי אביו והוא הדין אם כתבן האב לאחר מהיום ולאחר מיתה שאין לו חלק במחוברים: מתני׳ מתפרנסין. לבוש וכסות: ניזונות. מזונות ממש לפי שפרנסת הגדולים מרובה מפרנסת קטנים ומזון הקטנים וטיפולן מרובה משל גדולים לכך קאמר [הקטנים] מעכבין על הגדולים מלהתפרנס והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון מתפיסת הבית: אלא חולקים בשוה. וכל אחד יתפרנס ויזון מחלקו: נשאו גדולים. נשים ועשו צרכי חופה מתפיסת הבית: ישאו גם הקטנים. קודם חלוקה: ואם אמרו קטנים כו׳. מפרש בגמ׳ מאי קאמר: גמ׳ גדול אחי. שנותן ונושא בנכסים: דלבש ואיכסי. מלבושין נאים מתפיסת הבית דליתשמעון מיליה: מאי דעבד עבד. דלא יטלו כנגדן מיהו אין לו לבזבז לכתחלה ממון אחיו: מאי קאמר. רישא דקתני ישאו קטנים והדר תני ואם אמרו משמע דלא ישאו אלא מה שנתן אביו בחייו נתן: מתני׳ הניח בנות. ולא בנים אין הגדולות כו׳ כדפי׳ ברישא גבי בנים: גמ׳ ועמדה וניסת. והכניסה את כל נכסיה לבעל כדרך נשואה: יורש הוי. שויה רבנן לבעל בנכסי אשתו כיורש או

שלטי הגבורים

א פשוט פ״ק דנ״ק דף י״א האחין שבא״ם נחלוק שמין מה שע יכן פי׳ מה שקנו מנכסי אביהם מתפיסת הבית ועדיין לא כלה ונאבד שמין אותו כפי מה ששוה עתה בשעת חלוקה ועולה לו בחלקו ואם כלה לגמרי או נאבד אין מנכין מחלקו כנגדו דמעיקרא מחלי אהדדי בכה״ג שלא יקפידו זה על זה אלא בדבר הנראה לעינים ואע״פ שמתחלה שתיק כל חד לחבירו לאו משום דקא מחיל לגמרי כל עוד שיהיה בעין אלא היינו טעמא דשתיק משום דסבר הא קאי אכתפיה למחר תפיסנא ליה ושיימי ליה והוי כמו שאלה אבל אי שתק עד דכלה או נאבד לא מצי אמר דשתיק אדעתא למיתפס דהא שתק עד דכלה אלא ודאי לגמרי מחל וכתבו הפוסקים בד״א דשמין כה״ג היינו היכא שכבר קנו בשתם ועתה באין לחלוק אבל מתחלה יכולים למחות שלא יקנה שום אחד מהם מתפיסת הבית אם לא שיחשב אותו מחלקו ואפי׳ מה שקנו בשתם לבניהם ולבנותיהם אין שמין אותן בשעת חלוקה ובטעם הדבר איכא פלוגתא וכ״מ אי דוקא בגדי חול או אף בגדי שבת ואם נתן מתנה לאחר ורצו האחים ושתקו. רש״י פי׳ הטעם דעל בניהם ובנותיהם אין שמין משום שמתביישין להביאן לב״ד ומחלי אהדדי והוי כאילו נותנים להם במתנה גמורה וכיון דהטעם הוא משום שמתביישין להביא לב״ד יש חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת ויו״ט דדוקא בגדי חול אין שמין משום שאי אפשר לשומן בע״א אם לא יביאו הבנים והבנות לב״ד וכיון שמתביישין על זה ודאי הוא דמחלי אהדדי אבל בגדי שבת ורגל שיוכלו להביא בגדיהם לב״ד שמין אותם ולפי טעם זה כיון דבגדי חול אין שמין אותם משום דמחלי אהדדי והוי כי מתנה כתב הר״ן בשם הלכות דמהא שמעינן להיכא דיהיב חד מן האחים מתנה לאינים אחרינא מתפיסת הבית וחזו האחין ושתקו דמחילה הויא כי הכא שאחד מן האחים נותן מלבושיה לבניו ולבנותיו והאחרים שתקו דהוי מחילה אבל מבגדי שבת נראה דאין להביא ראיה בהיפך ולומר כי היכי דבגדי שבת דיהיב א׳ מן אחין לבניו ולבנותיו וחזו האחרים ושתקו מ״מ לא הוי מתנה הכי נמי מאן דיהיב מתנה לא׳ והאחין שתקו לא הוי מחילה דזה אינו ראיה דהתם גבי בגדי שבת ויו״ט דיהיב האח לבניו ושתקו יש לתלות שתיקתן בדבר ולומר דשתקו משום דידעי דמ״מ מה שזה לוקח לוקח מחלקו דבשעת חילוק ישומו איתן והוי כמו השאלה דבהשאלה לא קפדי אהדדי אבל אם חד מינייהו יהיב מתנה לא׳ מן השוק והאחים שתקו אין לתלות שתיקתן בשום דבר אלא דודאי מחלי והוי מחילה והר״ן כתב בשם הרמ״ה דטעמא מאי מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין אותם משום דלא מצי אמר כי שתקין אדעתא דנתפיס בהו בשעת חלוקה דהא איהו גופיה לית ליה זכותא בגוייהו כדאמרי׳ המקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו בין בבגדי שבת בין בבגדי חול ס״ג הכא דלאין שמין לא בגדי שבת ולא בגדי חול וגם אין ללמוד מכאן דלאחד מן האחים שנותן מתנה לאחד מן השוק שקנה המקבל כלומר דאחים מחלי והו ליכא ההי סברא מיהו מהר״ם ס״ל מקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו לא בבגדי חול ולא בבגדי שבת ומ״מ ס״ל דהכא גבי חלוקה שמין בגדי שבת ולא בגדי חול והולך לשיטת רש״י לפרש הטעם דאין שמין מה שעל בניהם משום שמתביישין ולדעת

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ מהל׳ זכי׳ סמג עשין פב טור ח״מ סי׳ רמ: ב מיי׳ פ״ח מהל׳ נחלות סמג עשין [illegible] טור ח״מ סי׳ רפו: ג מיי׳ פ״ו שם סמג שם טור ח״מ סי׳ קיב וקיג: ד מיי׳ פ״ט מהל׳ מלוה ולוה וגזלה [illegible] טור א״ה סי׳ [illegible]:

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) הרשב״ם בלוקח מן הבן זכות שיש לו בקרקע [illegible] האב [illegible] גופה [illegible] אלפס [illegible] שהוא [illegible] אותם ללוקח [illegible] האב וזכות שיש לו [illegible] אפילו פירות עי׳ במ״מ פ״ח מהל׳ זכייה ומתנה: (ב) ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם:

הגהות הב״ח

(א) דמיהן כצ״ל: (ב) נ״ל דאחי: (ג) [illegible] כצ״ל:

במשנה ליתא ואם אמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להם וזה הדבר כו׳ (ג״א)

הגהות מא״י

[א] ונותנין כצ״ל: [ב] [illegible] סוף נתן כצ״ל:

מה שנתן נתן (ג״א)

הגהות חו״י (א) כ״ב ס״ל הרי״ף לפי שיטתו דלאחר מות האב שוים הם כח שאר בנים בכח ירושה או כח הלוקח אם מכר נכסיו וקושיית הש״ס כיון רק בין הן עצמן או דמיהן וצ״ע דלמה ס״ק תלוש ה״ס [illegible] משא״כ מחובר נותנים דמים. אחרי שובי נחמתי על מ״ש רק הרי״ף לפי שיטתו מפרש שמין וכו׳ בזה הבן שנוטל עתה הקרקע מלוקח עם הפירות נותן דמיהם ללוקח ומ״ש הרי״ף אלא לדמיהן [illegible] ור״ל שצריך לשלם: (ב) כ״ב ע׳ לעיל ברי״ף ב״ק סוף פ״א ומכאן משמע כל מלבושיו ואפי׳ שבת ויו״ט: (ג) כ״ב בעמוד פי׳ בע״א:

עין משפט

א מיי' פי"ט מהל' אישות טור אה"ע סי' צ לא נג :
ב מיי' שם סמג עשין מח וסי' ג טור אה"ע סי' נב קיב :

חסם פלטון שבזולה בו גובה מן היורשין הא דנקט והכלה לאו דוקא דה"ה כשהמעות בעין דדין נכסי מלוג יש להם דמלוה להוצאה ניתנה. הריטב"א ז"ל : פרנסה. דהיינו מלבושין היא מילתא דאית לה קלא שיש להם פרנסה על הנכסים והוי כמלוה בשטר שגובה מן הלקוחות דהוה להו לאזדהורי אבל מזונות לעולם אימא דלא ישאו קטנות מבעל האחות מזונות לצורך נשואין היכא שהגדולות הביאו עמהן כל הנכסים לבעליהן ואין הנכסים עכשיו בעין אלא שאכלו אותם דה"ל מלוה דאילו כשהן בעין גזלה קיימת היא וכל היכא דליתא הדרא לדברי הכל

רש"י

או כלוקח : ישאו קטנות מבעל את חלקם. המגיעם אלמא יורש הוי שמוציאים מבעלי גדולות מה שהכניסו להם יותר מחלקם דאי לוקח הוי מלוה על פה היא ולא גבי ממשעבדי : שאני פרנסת נישואין דאית לה קלא. לכך גביא ממשעבדי מלקוחות ואיהו. המלוה אפסיד אנפשיה : שלח רבין כו'. מהכא נפשוט דיורש הוי : אלמנתו ניזונית בתנאי כתובה שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך נשאת הבת. והכניסה הנכסים לבעל. מתה. וירשה בעל : אמר רב יהודה. אמורא היה אלמנתו ניזונית. דלעולם ניזונית עד אשר תנשא או עד אשר תתבע את כתובתה כדאמר בכתובות : משום פסידא דאלמנה. שקדם תנאי מזונותיה לנשואין : באושא התקינו. כשגלתה סנהדרין לאושא : שמכרה נכסי מלוג. בחיי בעלה שאם ימות בעלה קודם לה יזכה בהם ואם היא תמות קודם יירשנה בעלה : מוציא מיד הלקוחות. כדמפרש דבעל משעה שנשאה הוי לוקח ראשון דאינהו אפסידי אנפשייהו אבל נותה ואכלה ונשאת נראה דהוי כאלמנה ניזונית דליכא למימר אפסיד אנפשיה וכיורש שויה רבנן :

סליקא לה פרק יש נוחלין

מי שמת והניח בנים וכו' מרובים. מפרש בגמרא : והבנות יזונו. מזונות ופרנסת נשואין עד שתיבגרו או עד שתינשאו לגוברין כדתנן בכתובות : בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה גמ' כדי שיזונו. פרנסה ומזונות. אלו ואלו. בנים ובנות : עד שיבגרו. שכן התנה להן אביהן : ואילך. מועטין ויזונו הבנות עד שתבגרו והשאר לבנים כדמסיק : פשיטא

נר מצוה

יורש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים או דילמא לוקח הוי ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות אמר לו תניתוה נישאו גדולות ישאו קטנות ותאני רבי חייא נישאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל אלמא בעל יורש הוי ודחינן דילמא שאני פרנסה דאית לה קלא וכמלוה בשטר דמיא אבל בעל לוקח הוי (א) ולא איפשיטא בעיין הלכך מלוה על פה לא גבי מיניה דבעל ואיהו אפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזפי בלא שטרא : שלח רבין באיגרתיה מי *שמת והניח אלמנה ובת תתפג אלמנתו ניזונית מנכסיו נשאת הבת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתה הבת א"ר יהודה בן אחותו של ר' יוסי בר חנינא ע"י היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונית מנכסיו דשויה רבנן *הבא כיורש משום פסידא דאלמנתו והא דאמר ר' יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות שויה רבנן כי לוקח משום פסידא דידיה ולא חיישינן לפסידא דלקוחות דאינהו אפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבה תותי גברא :

סליקא לה פרק יש נוחלין

[דף קלט. ע"א]

מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים תתפד מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: גמ' ולית הלכתא כאדמון ואע"ג דגרסינן בפרק שני דייני גזרות* אמר רף קט. רב יצחק משמא דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו בהא לית הלכתא כוותיה דסוגיא דשמעתא כת"ק סלקא: וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר שמואל כל שיזונו מהם אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל שיזונו מהם אלו ואלו עד שיבגרו הן הן מרובים ואינך הן הן מועטין ואי ליבא לאלו ולאלו עד שיבגרו *מאי אמר *רבה מוציאין להן מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים וה"מ במקרקעי אבל במטלטלי כיון דבתקנתא דבתראי הוא דמיתזני אע"ג דמועטין נינהו ניזונין מהן אלו ואלו דלא תקינו להו רבנן אלא למהוי כבנים אבל למהוי יתיר מבנים ולמשקל הכל לא והכי שדר גאון כדכתבינן

וזה ברור וה"ה בלותה ואחר כך עמדה ונשאת והביאה עמה כל אשר לה לבעלה דבעל לוקח הוי והמלוה לא יג' כלום ממנו (א) וכ"כ הרי"ף ז"ל דבעיין לא איפשיטא הילכך מלוה על פה אינה גובה מיניה דבעל ואיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזפי בלא שטרא. אמר המחבר נראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שתפרעהו או שתיחד לו נכסים כדי שלא יפסיד וכן לוה שמבזבז נכסיו או שרוצה ללכת מן העיר תוך זמן החוב מעכבין בהם וכן כתב רי"ף ז"ל בתשובה מבזבז נכסיו או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון כדי שלא יהא כל אחד לוה מחבירו ומבזבז נכסיו או הולך למדינת הים ונמצא נועל דלת בפני לוין : שלח רבין וכו' אלמנתו ניזונית מנכסיו. מתנאי כתובה ואפילו נשאת הבת והביאה עמה כל הנכסי' לבעלה אלמנתו ניזונית מאותן נכסים אע"פ שהם ברשות הבעל ואפילו לאחר מיתת הבת משום דשויה רבנן לבעל בענין זה כיורש ומשום פסידא דאלמנה כלומר כדי שלא תפסיד מזונותיה דאי הוה יהבינן ליה דין לוקח כמו בעלמא לא היתה מוציא' מזונו' ממנו דאין [גיטין דף מח:] מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים : נכסי מלוג. שהגוף שלה והפירות לבעלה שויה רבנן כלוקח משום פסידא דידיה דאי הוי יורש אם כן הלקוחות קדמו לו ויפסיד הבעל הנכסים אבל השתא שהוא כלוקח מוציא מהם שהוא קודם לשאר לקוחות: אמר המחבר לפי מה שכתב הרי"ף דאינו גובה נוכל ללמוד דכל נזקים והפסדות וחובות ומקח שנעשה בין קודם נשואין בין תחת הבעל אינו גובה מנכסי מלוג ואפילו מן הגוף וכ"ש מן הפירות שהרי זכה בהם הבעל משעת נשואין תחת פרקונה ובזה לא הוצרך לתקנת אושא ותקנה זו לא הוצרכה אלא לענין הגוף אבל פירות בלאו הכי אינה יכולה למכור ומיהו אתיא שפיר גם לפירות היכא דכתב לה הבעל דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן והא דאמרי' הבעל מוציא וכו' בלא שום דמים קאמרינן משום דלוקח ראשון ודאי אינו נותן דמים ללוקח שני ומיהו אם יש לדבר שבא מחמת אותן מעות שנטלה וכל שכן אם (יש) המעות עצמן הם בעין חוזרים אל הלוקח או אם היו לה נכסים מיוחדים שאין לבעל רשות בהם כלל גובה ממנה בחייה או לאחר מיתה ואם נפלו לה נכסי מלוג כבר בררנו בכתובות שאינו טורף מהם. הריטב"א ז"ל : סליקא לה פרק יש נוחלין

מי שמת.. בלא צואה והניח בנים ובנות : נכסים מרובין מפרש בגמ' שיש להם כדי לזון הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות או ינשאו שמתנאי כתובה בנות ניזונות מנכסי יתומים עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין כדאיתא בכתובות (דף נג:) ופירש הר"ם ז"ל שצריך שיהיה בנכסים כדי מזון ופרנסה לבנות משמע מדבריו דדוקא בכה"ג הוא שניזונית מתחת יד הבנים אבל פחות מכן הוו נכסים מועטין ומוציאין כדי מזון הבנות מתחת יד הבנים ואין נראה לאחרונים שהרי פרנסה עשור נכסים הראוי להם לכשינשאו ואין הדין כן שיוציאו הנכסים מיד היורשים דדי להם שיהיו נוטלין לכשיבואו לינשא : נכסים מועטין. שאין בהם כדי מזונות לאלו ולאלו מוציאין כדי מזונות הבנות מתחת יד הבנים ויעמדו ביד ב"ד או ביד שליש למזון הבנות ומה שנשאר מן הנכסים ברשות הבנים הוא להם ואע"פ שאין בהם כדי מזונותם ישאלו על הפתחים כשיחסר להם אבל בנכסים מרובין משמע שאין הבנות יכולין לומר הוציאו מתחת יד בנים מזונות עד שיבגרו כדי שלא ימכרו הזכרים את הנכסים שהם לא תקנו להם מזונות אלא כך מתחת יד הבנים ואם מכרו מכרו : אדמון אומר. אע"ג דקי"ל דכ"מ שאמר רשב"ג במשנתנו רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו הכא לא קי"ל כוותיה משום דסוגיא כולה כרבנן אזלא דאילו אדמון אין חולק בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דאם מרובין הם שניזונין יחד אלו ואלו גם מועטין ס"ל לאדמון שיזונו יחד ולא ישאלו על הפתחים ואילו בגמ' שקלו וטרו הי ניהו מרובים והי ניהו מועטין ואלמנתו מהו שתמעט משמע דכרבנן קי"ל ואין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהם חוץ וכן פסקו הרי"ף וכל הגאונים ז"ל : גמ' כל שיזונו. אמר המחבר ובכלל המזונות אלו כסוי ומלבוש שכן תנאי מזון האשה והבנות כדאמרינן התם [כתובות דף סה.] גבי דביתהו דרב יוסף מדויל דאמרה פסוק לי שיראי פסק לה אבל פרנסת הבת שהוא עשור נכסי' אינו בכלל תקנה זו ואינה מענין זה ואינה נקראת אלא בשם פרנסה בשום מקום ומה שכתב הר"ם ז"ל במשנתנו פרנסת הבת בכלל מזונות נמי גבי נכסים מרובין כתב להשמועינן עיקר הדין אבל לא שיהא בכלל ניזונות ולא בתקנת מזונות ואין מחשבין אותם בנכסים מועטין כלל וזה ברור. הריטב"א ז"ל : ואי ליכא וכו'. תלמודא מקשה איך אפשר שיטלו הבנות המותר על המזונות משום שהם מועטין כדמשמע מפשטא דמתני' דאמר בנכסים מועטין הבנות ניזונות והבנים ישאלו ותירץ רבא דלעולם המותר לבנים והא דאמר ישאלו על הפתחים משום שאין בהותו מותר כדי מזונותם ומדאמרינן מוציאין משמע כדפירש במתני' [דבנכסים [א] מרובים אין מוציאין משום חשש הפסד] ומדאמר נמי כמה מרובין וכמה מועטין שאינו כאדמון כדפרישית במתני' והא דאמרינן בנכסים מועטין ישאלו על הפתחים הני מילי במקרקעי אבל במטלטלי תקנת רבנן בתראי הוא וכתב רי"ף ז"ל כיון דבתקנת רבנן בתראי הוא דמתזני אע"ג דמועטין נינהו ניזונים מהם אלו ואלו דלא תקינו להו רבנן אלא למהוי כבנים אבל למהוי יתר מבנים ולמשקל הכל לא והכי שדר גאון כדכתיבנא: אמר המחבר מוציאין להם למזונות הבנות וכו'. כלומר שיוציאו לכן ויזונו ע"י עצמם ומכאן ראיה גמורה דבנכסים מועטין הם ברשות הבנות ובשהנכסים

שלטי הגבורים

ולדעת זה דרש"י נמי הרא"ש וטור ח"מ סי' רפ"ח ומרדכי שם ומיי' פ"י מהל' נחלות והרי"ף וסמ"ג עשין צ"ו ומיהו אם היה אפשר לומר דגם גבי מקדים נכסיו דוקא בבגדי חול אין לו אבל בבגדי שבת יש לו נמצא דלא פליגי מהרמ"ס ושאר פוסקים וצ"ע :

כתב ריא"ז וכן אם היו בנות גדולות וקטנות ונשאו הגדולות אחר מיתת אביהן מממון השותפות ינשאו גם הקטנות מממון השותפות ואח"כ יחלקו וכו' ונראה בעיני שאם נשאו הגדולות בחיי אביהן מממון אביהן ובאו לינשא הקטנות אחר מיתת אביהן מממון השותפות אין שומעין להן שכל מה שנתן אביהן לגדולות בחייו מתנה הוא בידן כדרך שביארנו בבנים : דעת רשב"ם גם מלוה על פה גובה ממנו וכן פסק ר"ח והרמ"ה והרא"ש כתבו כרבינו דאם היה עליה מלוה על פה אינו גובה ממנו והביא הרא"ש על ראובן שצידך לאשה ושלח לה סבלונות והלכה לאה וניסת לאחר ותובע ראובן הסבלונות והיא אומרת שאין לה לשלם כי כלתה ואכלה כל הסבלונות אם הכניסה לבעלה נכסי מלוג גובה ראובן מהן סבלונותיו דהוה ליה כמלוה בשטר שדרך לשלוח הסבלונות בפומבי :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' ואפי' המעות שלווה עדיין הם בעין כדפי' לעיל ובזה היא מלוה מניסואי גדולה פי' :

הגהות הרי"

(א) נ"ב ל"ע דר"ם השואל בהלכה פסוקה דלוקח הוי עי' בגמ' דל"ק ומ"ש רשב"ם סוף הפרק גם ר"מ דלא כרי"ף :

הגהות בא"ח

[א] דבנכסים מועטין מוציאין כצ"ל ותיבות מרובים אין רשום למחוק

וכשהנכסים מרובין הם ברשות בנים ואין מוציאין מרשותם כלום : מרובין. בשעת מיתת האב אע"פ שנתמעטו קודם שיבואו לפני ב"ד דעכשיו כשבואין לב"ד מזונותיהם כבר נתמעטו מ"מ כבר זכו בהן היורשים משעת מיתת האב ולא מפקינן להו מחזקתייהו דבהאי שעתא מרובין הוו או מחמת יוקר הנכסים או מחמת זול המזונות ונתמעטו שהיה איפכא הלכך הבנות ניזונות מתחת ידן : מועטין ונתרבו. כלומר מועטין בשעת מיתת האב ונתרבו קודם שיבואו לב"ד : מאי . ניזיל בתר מעיקרא וכיון דהוו מועטין לא מצי למימר זכו בהם יורשין או ניזיל בתר בסוף שנתרבו וזכו הבנות שהרי אינהו נר מצוה

כדכתבינן : פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין מועטין ונתרבו מאי ת"ש דא"ר *אמי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו א בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו איבעיא להו בע"ח מהו שימעט בנכסים (א) *אלמנה מהו שתמעט בנכסים מזונות בת אשתו מהו שתמעט בנכסים ב אלמנה ובת איזה מהן קודם ואיפשיטא מינייהו חדא דאמר רבי *אסי אמר רבי יוחנן עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחים בנכסים מועטין מה בת אצל האחים הבת ניזונת והבנים ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים והנך כולהו לא איפשיטו ולקולא עבדינן ולא ממעטו דנכסי בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה: מתני' הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל הנקבות הנכסים מועטין הנקבות דוחין אותו אצל הזכרים האומר ג אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה אם נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה ואם נקבה מאתים ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל

רש"י

פשיטא מרובים בשעת מיתה ונתמעטו . שהוזלו או נתקלקלו הקרקעות או נתייקר המזונות שאין בהן כדי לזון אלו ואלו עד שיבגרו : כבר זכו בהן יורשין . בשעת מיתת אביהן והבנים ירשו חלק המגיע להם אותה שעה ומה שנתחסרו הנכסים נתחסרו לכולן בשוה : ונתרבו . שהוקרו או הוזלו המזונות : מאי . מי שקלי הבנים המותר או לא : שקדמו ומכרו . קודם שהעמידום בנות בדין אפילו בנכסים מועטין [א] : מה שמכרו מכרו . דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובים כדאמרי' התם וכיון דממכרם ממכר א"כ יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותן עומדת בהן : בע"ח מהו . אם אין שם נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות (והבנים): מי אמרינן דממעט. ויזונו הבנות והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת החוב : אלמנתו . אם אלמנתו צריכה מזונות מי ממעטת ולא מיקרי נכסים מרובים אם אין אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיבגרו או דילמא כיון דאי מינסבא לית לה לא ממעטי וכמאן דליתא דמי : בת אשתו . מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון את בת אשתו שיש לה מאיש אחר ה' שנים (או בן) ומת והיורשים צריכין לזונה מי אמרינן כיון דאם מתה לא היו חייבין מידי ולא ממעטי או לא : אלמנה ובת . מי שמת והניח אלמנה ובת ואין כאן אלא כדי לזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה (הוו) איזו תקדום : פשוט מיהא חדא . הא דהאלמנה ובת : מתני' וטומטום . שאין ידוע אם זכר או נקבה היא : זכרים דוחין אותו . ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי ראיה שזכר אתה ותירש עמנו בשוה : האומר אם ילדה כו' . מהלך נכסיו דמלוה לקיים דברי המת אע"ג בבריא ושזיכה לו ע"י אחר ודלא כרב הונא דאמר המזכה לעובר לא קנה דאיתותב : האומר אם ילדה . כלומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה ואירע כך שילדה זכר נוטל [ג] וכן בנקבה : אם זכר מנה אם נקבה מאתים. כלומר

לא זכו עד דאתא לידייהו דמתנה היא והשתא כבר מרובין נינהו בשעת הדין וידוע כמרובין שיזונו הבנות מתחת יד הבנים: יתומים שקדמו ומכרו וכו'. דוקא קודם שהוציאו להם ב"ד מזונות לבנות אבל לאחר שבאו הנכסים לידם או ליד אפוטרופוס שלהן לא דכיון שזכו בהם ברשות ב"ד שוב אין מוציאין אותם מידם דאין אחר מעשה ב"ד כלום וכן פירש הר"ש ורש"י ז"ל בפרק הנושא וכן הסכימו האחרונים ודחו ראיות שהביאו אחרים מר' ישמעאל ברבי יוסי בפרק אלמנה לכה"ג [דף סז:] ומכתובות [דף קי·] מיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' למימר דאפילו לאחר שהוציאו ב"ד מזונות לבנות עד שיבגרו קאמרינן דרוחא ליתמי ליתא וכתבו האחרונים ז"ל דאע"פ דהשתא ניזונות אף מן המטלטלין מתקנתא דרבנן בתראי מכל מקום אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו ולא נימא מה לי מטלטלין מה לי המעות דדוקא מטלטלין דשבק אבוהון אמרינן דניזונות אבל המעות לאו הני שבק להון אבוהון למה זה דומה למלוה על פה שהיא גובה מן היורשין*) שאם קדמו יורשין ומכרו נכסים אין גובה מן הדמים משום דלאו הני זוזי שבק אבוהון והכא הכי קאמרינן כיון שאם קדמו ומכרו מכירתן מכירה שמע מינה יש להם עדיין תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להם חלק דזכותם בהם עומדת הלכך ניזונות תחת יד הבנים : לא גרסינן אלמנתו מהו לפום דינא דאם כן כיון דלא פשיט אלא חדא הוה סלקא בתיקו ולא ממעטא ולא יתכן זה דאם הבת ממעטת ה"ה וכל שכן האלמנה

דעדיפא תקנתה כדאמרינן אלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים אלא ודאי משערינן זמן חיי האלמנה לפי זמנה היום ובשום הנכסים אם יספיקו למזון הבנות עד שיבגרו ולמזון האלמנה לזמן חייה יהיו נכסים מרובים ואם לאו יהיו נכסים מועטין אבל בע"ח דלא איפשיטא משמע דלא ממעט בנכסים ונראה טעמא דמילתיה משום דלא מפקינן יתמי מן חזקתייהו כיון דמחוסר גובינא אבל הבת והאלמנה גם הם מוחזקות הלכך ממעטי אבל בת אשתו שחייב הבעל לזונה זמן ידוע דינה כבע"ח : אמר המחבר בעל חוב מהו שימעט בנכסים מי אמרינן כיון דכי מאית נמי אית ליה ממעט דהא עדיף טפי מבת אשתו שאם מתה אבדה מזונות אבל בע"ח אפילו מת החוב נשאר הלכך ממעט או דילמא כיון דמחוסר גובייאנא לא ממעט ולא מפקינן היתומים מחזקתייהו ודוקא במלוה על פה הוא דמספקא לן אבל במלוה בשטר פשיטא לן דממעט דמלוה בשטר כמאן דגביא דמיא והוא הדין דאי לא מספקי נכסים לכתובת האלמנה דממעט דהויא לה כבעל חוב ובירושלמי אמרו שפרנסת הבנות ממעטת ונראה לי דאתי שפיר לפי' הר"ש ז"ל דפי' במתניתין אע"ג דלפום גמרין אפילו בע"ח לא ממעט : וכשאומדים ב"ד זמן האלמנה מעמידים נכסי מזונותיה ביד שליש ומפרנסה אחד לשלשים יום כמו שאמרו בכתובות [דף נז.] במוכרת למזונות הריטב"א ז"ל והא דאמרינן דאלמנה קודמת לבת משמע מפשט הגמרא דמיירי אפילו אין שם אלא הבת לחודה וכ"ש כשיש בן ולא בת וק"ו הוא דאם הבת שדוחה הבן נדחית מפני האלמנה הבן שנדחה מפני הבת אינו דין שידחה מפני האלמנה אבל בירושלמי משמע בפירוש דדוקא כשיש בן ובת אז הוא דהאלמנה דוחה אותם אבל עם א' מהם לבד לא דגרסינן התם אלמנה ובת שתיהן שוות פעמים שהאלמנה דוחה את הבן ע"י הבת כשם שהאלמנה דוחה את הבת את הבת ע"י הבן ופי' הטעם משום שהבן לבדו או הבת לבדה שיש להם דין ירושה דאורייתא אינו דין שידחה מפני תקנת אלמנה שהיא דרבנן אבל כשיש שם בת ובן מאחר דהבת בתורת ירושה היא תדחה הבן וכיון דמ"מ השתא אין לה ירושה תדחה מפני האלמנה סוף דבר רוב המפרשים סומכים על הירושלמי הזה כיון שלא מצינו מפורש בגמ' דילן שיהיו מוציאין הנכסים מרשות הבן *כמו מזונות האלמנה אבל הרמב"ם ז"ל נראה שלא סמך עליו : מתני' דוחין . לאו למימרא שכל אחד ידחנו עד שיביא ראיה דמה נפשך אם זכר הוא יטול כזכר ואם נקבה יטול כנקבה הלכך לעולם נוטל כפחות שבהם ובנכסים מרובין שקיל כנקבות ובנכסים מועטין נזון עם הזכרים וסיפא דקתני טומטום אינו נוטל רשב"ג היא דס"ל דטומטום ואנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דפליגי עליה בברייתא וסברי דטולת כפחות שבהן ואע"ג דלא תנן במתני' אלא טומטום ה"ה אנדרוגינוס דהא גבי בכור בשניהם הוא דאמר רשב"ג וכיון דסיפא דהכא אליביה א"כ בתרוייהו קא אמר דאינו נוטל וא"כ לרבנן דקי"ל דנוטל נמי בתרוייהו : אמר המחבר נוטל ואין בזה אסמכתא שהרי אינו קונס את עצמו כלל ורוצה שיתקיים התנאי ודוקא באומר [נדרים דף כז.] אי לא אתינא ליבטלן זכותאי וכיוצא בו שקונס עצמו ואינו רוצה שיתקיים התנאי הוי אסמכתא אבל זה רוצה בקיום התנאי ובקיום המעשה הלכך אין זו אסמכתא אלא כתנאי בני גד וזה כפתור ופרח למדתי מפי מורי הרשב"א ומפי מורי הרא"ה ז"ל ומזה הטעם אין אסמכתא בגיטין באומר [גיטין דף עב. ודף עו:] אם מתי ולא באתי ואע"ג דלא ניחא ליה בקיום התנאי כיון שאין האיש מגרש אלא לרצונו אכן סהדי כי רוצה הוא בלב שלם שאם יתקיים התנאי שתהא מגורשת ולא תהא עגונה ולא זקוקה ליבם . הריטב"א ז"ל : ילדה זכר ונקבה . לא בעי למימר דאם ילדה תאומים שקיל דהא אם זכר אם נקבה קאמר ולא אמר זכר ונקבה אלא אתא למימר דדוקא כשפירש זה וזה מש"ה יטול אבל אם לא פירש אלא אחד וילדה מה שלא פירש לא שקיל מידי וטעמא דבתאומים לא שקיל אלא אם כן פירש משום דלא ניחא ליה בתאומים אי משום טירחא אי משום דלא אפשר בסיפוקייהו אי משום שאינם בני קיימא כל כך זהו לפי פי' הר"ש ז"ל ומיהו אינו נראה בעיני המפרשים משום דחזינן בתוספתא ובירושלמי דאפי' כשלא פירש ואמר המבשר שאשתו ילדה תאומים נוטל מנה א"כ הכא במתני' דנותן מתנה זו לבנו הנולד

*) [הרא"ש אות ב' כתב סברא זו וע"ש בפלפולא חריפתא ג"א]

לטרוף מן הלקוחות גם במעות אין להם כלום והם של הבנים ופירש"י דוקא שמכרום קודם שהחזיקו ב"ד הבנות בנכסים אבל מכרום אח"כ אין מכור ויש אומרים שאפי' אם מכרום אחר שהחזיקו ב"ד בנכסים שמכרם מכר והרא"ש הסכים לדעת רש"י : ג שאלה להרא"ש ז"ל ראובן שאשתו מעוברת וצוה מחמת מיתה שאם תלד אשתו זכר יתן לו שני שלישי ממונו ולאחיו השליש ואם תלד נקבה שיתן לה שליש ממונו ולאחיו שני שלישין וילדה זכר ונקבה מהו הדין : תשובה ראובן זה רצה להעביר נחלתו מקצת מיורשיו הקודם לירש וליתנה לאחיו על התנאי שפי' שאם תלד נקבה העביר ממנה שני שלישי ונתנו לאחיו ואם תלד זכר העביר ממנו שליש ונתנו לאחיו פי התנאים המפורשים אם נתקיימו היתה המתנה שנתן לאחיו קיימת ואם נשתנה ולא נתקיים א' מהם נתבטלה המתנה כי כל מתנה שנתנה על תנאי שאם יהיה דבר זה אתן לפלוני כך וכך ממון אם נתקיים התנאי [illegible] המתנה ואם לא נתקיים התנאי המתנה בטלה ובנדון זה לא נתקיים א' מהתנאים שהתנה כי התנה על נקבה לבד ועל זכר לבד אבל על זכר ונקבה לא התנה הגע עצמך אם ילדה ב' זכרים הרי אין עליך לדון בדין אלא [illegible] כתבתי בתחלה שלא זכה מקבל המתנה אא"כ שנתקיימו התנאים והרי לא נתקיים א' מהתנאים כי על זכר ונקבה לא התנה נתבטלה המתנה שנתן לאחיו והזר הדבר בדין תורה והכל לבן : והא דאמרי' אין בן הבן אע"פ שאמר בלשון רבים כתב הרמ"ה ומיהו אי לית ליה בן אלא בר ברא ודאי אבר ברא קאמר : שאלה להרא"ש ראובן חלק נכסיו מחמת מיתה והיה לו בת א' ואחר שכתב מה שרצה כתב והשאר יחלקו בתי אחיותיו אחותו יש בהן זכרים ונקבות : תשובה נראה לי דבכלל יתמי אחותו יש בהן זכרים ונקבות גדולים וקטנים שלא מצינו חלוק בתלמוד בלשון יתומים שיצאו גדולים מכלל יתומים אלא שיש מקומות שתקנו חכמים תקנה שייכא בגדולים וכן נמי זכרים ונקבות בכלל כיון דמתנה נתן להם אע"ג דאמרי' בירושלמי מי שאמר נכסי לבניי הבנות בכלל ואם בשעת מיתה אין בנותיו בכלל היינו דוקא היכא דאמר בנים אין הבנות בכלל אלא דבניי הומדין דעתו(שאין) [שהוא]חפץ בכבוד בנותיו שתהיינה מלובשות בכבוד כדי שיהא להם קופצים אבל לאחר מיתה יש לבן לבנות קונה שלהן עבור נכסים אבל הכא דאמר ליתמי אחותי אין להוציא בנות נשואות מכלל יתמי כתב הרמ"ה אפי' אמר לכשיולד לא קנה אבל ר"ת כתב ואם אמר לכשיולד קנה ולזה הסכים הרא"ש והוא שלא מת המזכה וגם שלא חזר בו קודם שנולד העובר אבל אם חזר בו המזכה או מת ונפלו נכסים קמי יתמי [illegible] קנה שלא נגמר הקנין עד שיולד ומיירי נמי בשלא הקנה לו בקנין סודר דא"כ לכשיולד הדר סודרא למריה וגם לא בחזקה אלא במתנה ויבנו ברבות הזוכה כשנולד העובר או עמד באגם או קרקע והשטר קיימת ביד ה
בשעת שנולד העובר ופסק ר"ת דה"ה נמי בירושתו שאין לעובר זכיה בה וכ"כ הרמ"ה ל"ש הבן בירושת אביו ל"ש בשאר יורשים והראב"ד כתב שיש לו זכיה בירושתו כיון שבאה לו מאליה וכ"כ הרא"ש :
*) נ"ל ואם ימכרו מטלטלין אין חייבין לשלם שאין שעבוד בע"ח על המטלטלין אע"פ שתקנו הגאונים לגבות ממטלטלי כו'. כ"ה בטור ח"מ סי' קיז :

שלטי הגבורים

א יורש שמכר כל הנכסים ודאי בע"ח טורף מהלקוחות אפי' יש בידי היורש נכסים משלהם לפי שהנכסים שלהם אינם משועבדים לחוב אביהם ואם היורש רוצה לסלק המלוה במעות יכול לסלקו מהנכסים שמכר אע"פ שלא ירש המעות מאביו אא"כ עשה אביו נכסים אלו אפותיקי מפורש לבעל חוב אבל אם אין ליורש משל עצמו לא מטלטלין ולא מעות אלא קרקע ורוצה ליתן למלוה כדי לסלקו מן הלקוחות יכול המלוה לומר איני רוצה אלא בנכסים שהניח אביך שהם משועבדים לי ואפי' הם פחותים מנכסי היורש שאין מכריחין לאדם ליטול נכסים שאינו חפץ בהם ולא היה שעבודו עליהם ואם אין בע"ח יכול לטרוף מהלקוחות כגון שמכרן או מלוה בשטר ולא שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי לדברי רב האי גאון שפי' בשהיא דיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דבתר דתקינו מזוני ממטלטלי דיתמי חייבים לאנוס מן הדמים ה"נ כיון דבע"ח גבי ממטלטלי דיתמי גבי נמי מהדמים והרא"ש תמה על דברי רב האי וכתב כיון דהני זוזי לא אשתעבדו אבנות אלא שעבודייהו אנכסי אבוהון וכיון שמכרו ואין יכולים לטרוף הפסידו מזונותיהם למה הדבר דומה למלוה על פה שילא על היתומים ומכרו הנכסים שאין בע"ח גובה מן המעות שבידם ולא הני זוזי שבק אבוהון ע"כ נמצא לפי דבריו אין בע"ח גובה מהמעות שבידם ונראה לי שאם מכרו קרקע שחייבים לשלם ולא מטעם חוב אביהם אלא מטעם מזיק שעבודו של חבירו דקי"ל שהוא חייב ואין לך מזיק גדול מזה שהכניסו למקום שאינו יכול לגבותו *)ממטלטלי דיתמי דהיינו דוקא בעוד שהם בידם אבל אם מכרו נוקמים אדאורייתא ואין חייבים לשלם ומיהו הרא"ש כתב בתשובה שאף אם מכרו קרקע אין חייבים לשלם שאפי' מזיק שעבודו של חבירו ליכא כי לא קלקלו גוף הקרקע כלום ע"כ אע"פ שנראה לחלק כמו שכתבתי אינו משיב על דבריו וצ"ע כי הטור בסי' ק"ד פסק דמזיק שעבוד חבירו חייב בכה"ג:

ב כתב מיי' הניח אלמנה ובת אלמנה תזון והבת תשאל על הפתחים והרי"ף כתב הניח אלמנה ובת או אלמנה ובן יזונו יחד אבל הניח אלמנה ובן ובת ואין בנכסים כדי שיזונו אלו ואלו עד שתבגר הבת האלמנה תזון והבן ובת ידחו כתב מיי' שמזונות הבת קודמות לכתובת בנין דכרין כיון שדוחין ירושת בן שהיא דאורייתא כ"ש לכתובת בנין דכרין שהיא דרבנן היו הנכסים מועטין וקדמו הבנים ומכרום מכרן מכר ונדחו הבנות וכתב כיון דהאידנא תקנו הגאונים שיזונו ממטלטלין ניזונות מהדמים שקבלו בהם ולא נהירא להרא"ש שהרי אין שעבודן אלא על נכסי אביהן וכיון שמכרום אין יכולין

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפו :
ב מיי' פ"ח מהל' זכיה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רי וסי' רנג :

בגמ' וברא"ש איתא דא"ר אסי א"ר (ג"א)

בגמ' איתא דאמר ר' אבא א"ר אסי עשו אלמנה כו' (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) מזונות בת אשתו מה שתמעט בנכסים . אלמנתו מהו שתתמעט בנכסים. כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] מועטין מה שמכרו כו"א :
[ג] נ"ב מנה :

ש‍נולד לו כ"ש דאית לן למימר דיטול הכל ודאי אפילו בתאומים יטול כל מה שאמר בין לזכר בין לנקבה אפילו בתאומים משום שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובתו ולהרווחה דידהו מתכוין ואע"ג דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם הא אוקמוה הגאונים דמתני' דוקא בשכיב מרע שדעתו קרובה אצל בנו תקנו שיטול כדי שלא תטרף דעתו עליו והכי איתא בירושלמי דמקשינן לר' אלעזר דאמר אין זכין לעוברין ממתני' דהכא ותירץ על דעתיה דר' אלעזר מתני' בשכיב מרע ובבנו משום דדעתו קרובה אליו אבל בבריא לא וכן הסכימו גדולי המפרשים דדוקא בשכיב מרע

רש"י

כלומר שאומר אם העובר יהיה זכר יטול מנה ואם תהיה נקבה יטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה א"נ שתיהן: טומטום אינו נוטל. דבריה בפני עצמה היא לא זכר ולא נקבה: הרי זה. הטומטום יטול: ואם אין יורש אלא הטומטום יורש הכל: גמ' מתני' בשכיב מרע. ולכך אהני דבריו ומצוה לקיים דברי שכיב מרע: ילדה טומטום אינו נוטל. דבריה בפני עצמה היא לא זכר ולא נקבה וריבא (א) קתני דוחין אותו אצל הבנות אלמא דלכל הפחות כחד מינייהו שקיל כבנים או כבנות: ילדה טומטום כו'. קאי על האומר על בהמה מעוברת מה שבמעיה של זו אם זכר יהיה עולה נקבה תהיה שלמים והא קאמר רשב"ג אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהן דבריה הוא לא זכר ולא נקבה וסיפא דמתניתין אתיא כרשב"ג: כפחות שבשניהם. אם הנכסים מרובים נוטל כנקבה ובנכסים מועטין כזכר דודאי או זכר או נקבה הוא וידו על התחתונה: המזכה לעובר לא קנה. אף לכשתלד: אם ילדה כו'. דהיינו מזכה לעובר: איני יודע מי שנאה. כלומר אינה עיקרית: וא"ת משנתנו. דהאומר אם ילדה כו': קרובה אצל בנו וגמר ומקנה בכל לבו אבל לעובר אחר לא קנה: בגדתאה מבגדת: בי עשרה. לפרסומי מילתא והלכתא המזכה לעובר לא קנה. כר"י וכגון שאינו בנו אבל המזכה לעובר שהוא בנו קני כמתני' דדעת אדם קרובה אצל בנו: נכסיי לבני דהוו ליך מינאי. לבנים שתלד לי ולא היתה מעוברת ולכך לא קנו כדמסיק ולא אהני טעמא דדעתו קרובה אצל בנו אלא המזכה לעובר שנתעברה אשתו כבר. כן פי' ר"ח: בריה קשישא. מאשתו ראשונה: זיל קני כחד מינייהו. כאחד מבנים שתלד לי אשתי זו: דהא ליתנהו. כדפרישית: האי. הבן הקשיש

נוטל מנה והנקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל ואם אמר כל מה שתלד אשתי יטול הרי זה יטול ואם אין יורש אלא הוא יורש את הכל: ◦גמ' מתני' בשכיב מרע והא דתנן ילדה טומטום אינו נוטל אוקמא רבא כרשב"ג *דתניא ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהן ולית הלכתא כרשב"ג אלא אם ילדה טומטום נוטל כפחות שבשניהם *ההוא דאמר לה לדביתהו נכסאי להאי דמעברת אמר רב הונא הוה מזכה א לעובר והמזכה לעובר לא קנה איתיביה רב נחמן לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה א"ל משנתנו איני יודע מי שנאה *ורבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו: א"ל שמואל לרב חנא בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה ואימא לך קמייהו המזכה לעובר קנה והלכתא המזכה לעובר לא קנה: ההוא דאמר לה לדביתהו נכסאי לבני דיך ליך מינאי אתא בריה קשישא א"ל והוא גברא מה תהוי עליה א"ל זיל קני כחד מינייהו הנהו ודאי לא קנו דהא ליתנהו האי קנה או לא

דהא משום גריעותא דעובר הוא ולא משום גריעותא דמקנה וא"כ כי דעת האב קרובה אצל בנו מאי הוי לעשות את שאינו זוכה כזוכה אלא ודאי משום שדעתו קרובה חששו לטירוף דעתו וי"א דדוקא לאחר ארבעים יום אבל תוך ארבעים יום מיא בעלמא הוא ואין דעתו קרובה אצלו דהוי כאילו לא היה בעולם כלל שלא תקנו בו כלום וטעמא דמסתברא. הריטב"א ז"ל: גמ' [דף קמ:] דוחין אותו אמר אביי דוחין אותו ואין לו רבה אמר דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרשב"ג דתניא ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהם: יטול מנה [דף קמא:] תניא המבשרני במה נפטר רחמה של אשתי אם זכר יטול מנה [ילדה זכר נוטל מנה] אם נקבה יטול מנה ילדה נקבה נוטל מנה (אם זכר אם נקבה מנה) ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה והא זכר ונקבה לא קאמר דאמר נמי אם זכר ונקבה יטול אלא למעוטי מאי למעוטי כפל: [א] דוחין אותו ויש לו. ממ"נ דלאו בריה בפני עצמה היא ויטול כפחות שבהם כדפירשנו במתני' הא דר"ש בן גמליאל ליתא ובתמורה היא: [ג] [לשון גמרא והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה במאי ומוקי לה במבשרני] אין לו אלא מנה. משמע שהייתי אומר שיטול יותר וטעמא מאי הא לא אמר אלא מנה. [ג] [במבשרני] משום דכיון דאמר בזכר מנה ובנקבה מנה הייתי אומר דכשאמר זכר ונקבה מנה מנה על כל אחד ואחד קאמר קמ"ל דאין לו אלא מנה וכ"ל דאף בנותן מתנה לאשר יולד לו לא יטול יותר דהא מדינא לא קני כלל כיון שלא יצא לאויר העולם אע"ג שהוא בעולם בבטן אמו ולא קני אלא משום תקנה ובשכיב מרע כדפירשנו במתני' הלכך די שיקנה מה שפירש ממש ואף אם אמר כן למה שילדה אשתי ואירע כן שכבר ילדה שהרי מועיל בו קנין אפ"ה לא מפקינן מאחר הבנים היורשים המוחזקים אלא מה שפירש ממש בעינן והא דמוקי לה במבשרני שאין דעתו קרובה אליו היינו למעוטי דלא יהיב ליה בתאומים אם לא פירש כדאמרינן הכא דאמר נמי זכר ונקבה ממש דאילו בבניו כיון שדעתו של אדם קרובה אליהם יהיב נמי אפילו בתאומים לזכר כמו שאמר ולנקבה כמו שאמר כדפירשנו במתניתין: דאמר נמי זכר ונקבה. משמע מגמרין דאי לאו הכי לית ליה מידי בתאומים ומיהו בתוספתא לא משמע הכי דתניא המבשרני אם ילדה אשתי זכר נוטל מאתים ואם נקבה נוטל מנה ילדה זכר נוטל מנה נקבה נוטל מאתים ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה ובירושלמי נמי תני המבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה אם נקבה יטול מאתים ילדה נקבה יטול מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה בטלה בשורת הנקבה במחת הזכר ופי' בו הכי דלאע"פ שהוא היה נותן יותר בבשורת הנקבה בתאומים לא ניחא ליה גרהא מכאן דאף במבשר נוטל אלא שנוטל כפחות שבהן ולפי זה צריך לדחוק בפי' גמרין דכשאמר זכר לא הזכיר נקבה וכן ההפך משמע דאידך שלא הזכיר קשה עליו ביותר הלכך בתאומים לא יטול: למעוטי מאי. כלומר כיון דבכל ענין דעתו ליתן מנה בין בתאומים או בזכר לחוד או בנקבה לחודה למה לי לפרושי כולי האי לימא המבשרני אם ילדה אשתי יטול מנה: למעוטי כפל. דאז הוי משמע שיתן אפילו בכפל כיון שבשרו שילדה ואין דעתו אלא לולד בן קיימא ומשום הכי פירש זכר ונקבה דמשמע בני קיימא: פסיקנא הלכתא דהמזכה לעובר ע"י אשתו או ע"י אחר לא קנה משום דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ומשמע להו לרבוותא דאפילו כשתלד לא קנה כלומר שלא יזכה עד שיבא לעולם ומ"מ לא קנה כיון דהשתא בשמקנה לו אינו בא לעולם ואע"ג דרב נחמן אמר לכשתלד קנה לא קיימא לן בהא כוותיה והיינו דלא מתרלינן דמתני' איירי דאמר לכשתלד ומשנתנו דמזכה לו ואמרינן יטול כבר פרישנא במתני' דאיירי בש"מ ומתקנתא דרבנן כדי שלא תטרף דעתו עליו ומיהו דוקא בשכלו חדשיו ויצא רוב ראשו הוא דאמרינן דזכה מעתה למפרע וכדאיתא בירושלמי שמואל אמר זכין לעוברין אמר ר' יוסי אע"ג דאמר שמואל זכין לעוברין מיד והוא שיצא ראשו ורובו בחיים משמע דלא אמר אפילו מ"ד זכין אלא כשהוא בן קיימא בסוף: ובן ח' שנולד חי קתני בתוספתא במסכת שבת [פרק טז] שאינו נוחל ואינו מנחיל וכן מוכיח שם בגמ' בפרק המילה ולא עדיף טפי מבטן אמו אע"פ שהוא חי כיון שאין סופו לצאת בחיים ואמרינן בירושלמי דלא זכה האי שילא ראשו ורובו אלא מטלטלי אבל קרקעות לא ואפשר דטעמא דמלתא דכיון דלאו מדינא הוא דקנה לא מוספינן אלא דוקא במה דאשכחן והיינו דוקא במטלטלין ובדקתני מתני' אם ילדה זכר יטול מנה: גרסי' בגמ' [דף קמב.] ת"ש תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו אמר רחמנא ואמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בן שנולד לאחר מיתת האב אינו ממעט בחלק. בכורה מ"ט וילדו אמר רחמנא בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא בכור שנולד לאחר מיתת האב אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והשתא ליתיה דיכירו והלכתא ככל הני תלת לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא כו'. מקשה למאן דאמר דעובר זכה דהא אפילו בירושה שבאה מאליה אמרינן דאינו נוחל אלא דוקא בן יום אחד משמע אבל עובר לא ומשני דלעולם זכה בה עובר והכא דבעינן שיהיה דוקא בן יום אחד היינו דוקא לענין בכורה שאם לא נולד בחיי האב אינו ממעט חלק הבכורה כגון שאם הניח אביו י"ב מנין והיו ב' אחין הבכור נוטל ח' מנין נמצא שחלק בכורתו ד' מנין אותם ארבעה יטול גם עתה והשמנה הנשארים יחלקו בין שלשתן ואילו היה נולד בחיי האב היה ממעט בחלק בכורה שלא היה נוטל הבכור אלא ששה מנים וששה הנותרים בין השנים הפשוטים: מ"ט וילדו אמר רחמנא. שיהיו נולדים לאב בחייו: יכיר אמר רחמנא. ופי' ר"ח ז"ל והיכא שנולדו בחייו אפילו לא הכירו אביו מימיו הואיל וראוי להיכירא אין הכרה מעכבת בו כדר' זירא [דף פא:] כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אמר המחבר בכור שנולד לאחר מיתת האב אין לתמוה אם מת האב וזה בכור הנה הם שאר אחין כדי דנימא שאינו נוטל פי שנים דמשכחת לה בשהניח אשתו מעוברת וילדה תאומים א"נ שיש לו נשים הרבה מעוברות ודקדקו בתוספות מדנקט מטעם יכיר ולא מוילדו כדלעיל למעוטי אם נולד כשהוא גוסס דאינו בר היכירא דאלו מוילדו הא קרינן ביה וילדו לו אע"פ שהוא גוסס דכחי הוא לכל דבריו ומיהו מפני שרוב גוססים למיתה נקט לאחר מיתת אביו וכן כתב הראב"ד ז"ל בשם רש"י ז"ל וכיון דפסק תלמודא הלכתא בכל הני תלת משמיה דרבא ש"מ דזכה בה עובר דהא כל עיקרא דהך מימרא קמייתא דרבא לא אתא אלא להכי דאי לאו משום האוקימתא דחשבינן להו בתלתא לא הוו אלא תרי מימרי למר בר רב יוסף ואע"ג דפסקינן דאפילו במתנה זכה מיהו כבר פירשנו לדוקא בשכיב מרע ומשום תקנה ובלאו הכי לא אבל הכא בכל דין ירושה הראויה לו קנה כיון דבאה מאליה ומיהו הכא נמי אין זוכה בה מעתה אלא לכשיצא לאויר העולם ובשכלו חדשיו וכן כתב רי"ף ז"ל בפרק אלמנה לכה"ג: ההוא דאמר לאשתו. שניה נכסיי לבנים שתלד לי אתא בריה שהיה לו מאשתו ראשונה ואמר על עצמו א"כ שכל נכסיך אתה נותן להם מה אעשה א"ל זיל קני חלק אחד כאחד מהם. הבנים שעדיין לא נולדו ודאי לא קנו דהא *(בריה) הוה ואין אדם מקנה למי שלא בא לעולם וכ"ש שעדיין לא נתעברה ואפילו

דין

כתב ריא"ז

א יש אומרים שאם הוא מזכה לעובר שהוא בנו קנה לפי שדעתו של אדם קרובה אצל בנו וכבר ביאר מז"ה בפסקיו שאף אם זיכה לעובר שהוא בנו לא קנה וכן שיטת התלמוד וכן עיקר יצא העובר לאויר העולם המזכה לו קנה ואע"פ שמת לאלתר הרי הוא מוריש זכותו ליורשיו והוא שיודע שכלו לו חדשיו ויצא מכלל נפל אבל אם הוא ספק נפל אין מוציאין מספק הנכסים מחזקתן:

דף קמא:

דף קמב

גי' מהר"ם

הגהות מא"ש

[א] נ"ב פי': [ג] לשון גמ' וכו' לה במבשרני כ"ז נ"ל מוקף: [ג] תיבת במבשרני נ"ל מוקף:

מלא וכו' דתנן ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה כו' ומשנה היא בתמורה דף כד: [ועי' תוס' גם'] ב"ה כאן צמחת (ג"א)

הגהות חו"י

[א] נ"ב פי' בגמ':

* וריא וכ"ם בספר כתובה פסים (ג"א) [וכס"א הגירסא דהא לא היו בעולם ואין אדם כו'].

דין המזכה לעובר אין לו אבל בריה קשישא שהוא בעולם מאי · לימא כיון דתלה מתנתו במתנת אלו כי היכי דאלו לא קנו כלל ה"ה הוא לא קנה ואסיקנא דאין ה"נ דלא קנה דדמי למי שאמר קני כחמור (דאיתמר) דכמו שהחמור לא קנה כך זה לא קנה שהרי תלאו בו: אבל את וחמור קנה מחצה כרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני שהרי לא תלה קנייתו בקניית החמור אלא שיקנה כל אחד מי שיכול לקנות יקנה ומי שאינו יכול לקנות לא קנה הלכך החמור דלא שייך ביה קניה לא יקנה ומיהו כיון דאמר את וחמור אין דעתו שיקנה זה אלא החצי ולא כרב ששת דאמר קנה הכל אלא

נר מצוה — תורה אור

לא קנה ומסקנא דלא קנה מ"ט *דאילו א"ל קני כחמור מי קני הכא נמי לא (א) קני דאיתמר *קני כחמור לא קני את וחמור רב נחמן אמר קנה א מחצה ורב המנונא אמר לא קנה ולא כלום ורב ששת אמר קנה הכל וקיימא לן הלכה כרב נחמן בדיני ההוא דאמר לה לדביתהו ניכסי ליך ולבניך אמר רב יוסף קני פלגא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אומר °והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו (ה) *והלכתא כרב יוסף. °ההוא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה אמר רב אמי הראוין לבנים לבנים והראוין לבנות לבנות ולא אמרן אלא דליתליה כלתא אבל אית ליה כלתא לכלתיה שדר ואי בנתי' לא נסיבן לא שביק בנתיה ומשדר לכלתיה ירושלמי בפרק שני דייני גזלות מי ששלח ממדינת הים ואמר ינתנו אלו לבני בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבני אין הבנות בכלל: ההוא דאמר להו נכסאי לבניי הוה ליה ברא וברתא מי קרו אינשי לברא (ב) בני או לא אמר אביי ת"ש °ובני דן חושים רבא אמר °ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר °ובני *(נתן) עזריה ההוא דאמר להו נכסי לבני הוה ליה ברא ובר ברא מי קארו אינשי לבר ברא בני (ב) או לא רב חביבא אמר קארו אינשי לבר ברא בני ומר בר רב אשי אמר לא קארו אינשי לבר ברא בני תניא כותיה דמר בר רב אשי המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים: גרסינן בסוף כתובות* ההוא דאמר להו דיקלא לברת שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי מי קארו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי קאמר אבימי מהגרוניא קארו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא: גרסינן בפרק הכותב* °ההוא דאמר להו נכסי לטוביה שכיב אתא טוביה א"ר יוחנן הרי בא טוביה אמר לטוביה ואתא רב טוביה לטוביה אמר לרב טוביה לא אמר ואי איניש דגיים ביה הא גיים ביה אתו שני טוביים שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם. איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש °טוב שכן קרוב מאח רחוק שניהם שכנים שניהם קרובין שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני: גרסינן בפרק האומר התקבל גט זה לאשתי* גניבא יוצא בקולר הוה כי קא נפיק אמר להו הבו ארבע מאה זוזי לרבינא מחמרא דנהר פקוד *קשיא ליה לר' אבא חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר מחמרא קאמר ואידך מחמרא כדי ליפות את כחו: גרסינן בפרק יום טוב שחל להיות ערב שבת *ההוא גברא דאמר להו הבו ארבע מאה זוזי לפלוני ולינסוב ברתי א"ר פפא ארבע מאה שקיל ברתיה אי בעי נסיב ואי לא בעי לא נסיב אבל אי אמר לינסוב ברתי והבו ליה אי נסיב אין ואי לא נסיב לא מאי טעמא לישנא קמא לישנא דמתנה היא בין בזוזי בין בברתא הילכך אי בעי תרווייהו שקיל ואי בעי חד מינייהו שקיל אבל לישנא בתרא ברתיה תנאה וזוזי מתנה הילכך אי מקיים ליה לתנאיה שקיל ואי לא לא שקיל:

מתני' הניח ב °בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע ואם אמרו גדולים ראו מה שהניח. (ג) אבא הרי אנו עושין ואוכלים

רש"י

קנה או לא קנה: קני כחמור. כמו שלא קני החמור הוא נמי לא קני ה"נ כמו שהבנים העתידים ליולד לא קנו הוא נמי לא קני: את וחמור. אתה וחמור זה יקנו נכסיי: קנה מחצה. דכן א"ל אתה וחמור כל אחד יקנה החצי ובשביל החמור לא איבד האיש חלקו ולא תלאו זה בזה: לא קנה ולא כלום. דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום: קנה הכל. דאדם יודע שאין החמור קונה כלום וגומר בדעתו שמי שמשניה' שיכול לקנות שיקנה הכל: קני פלגא. כנגד כל הבנים: והיתה לאהרן וגו'. בלחם הפנים כתיב אהרן זה כהן גדול: מחצה. לכהן גדול ומחצה לשאר בני המשמר: פיסקי דשיראי. חתיכות מעילים ובתים שלא לחלק לבני ביתו: ראוי לבנים. מלבושי זכר: לכלתיה. שדר ולא לבנותיו: ההוא דאמר. בשעת מיתה נכסיי לבניי ולא היה לו אלא בן אחד זכר ובעי תלמודא מי קרו אינשי בן יחידי בניי לשון רבים ואין הבנות בכלל או לא ויחלוקו הבנות עמו: ובר ברא. בן בנו מבן זה או מאחר: מי קרו אינשי לבר ברא בני. ויחלוק עם הבן מדקאמר לשון רבים או לא והא דאמר לשון רבים כמו ובני פלוא אליאב: מי קרו לתרי פלגי דיקלי דיקלא. ויתנו שניהם או לא: ואי איכא דגייס ביה. שנכנס בו ורגיל אצלו (ג) לכך קרא לו טוביה: שודא דדייני. לפי מה שיראה לדיינים שהיה אוהב יותר לו יתנו:

מתני' השביחו הגדולים. שהם בעודן בתפיסת הבית: השביחו לאמצע. ויטלו קטנים כגדולים וכדמפרש בגמ': ואם אמרו. גדולים לקטנים בפני ב"ד או בפני עדים אנו מזומנין לחלוק מה שהניח לנו אבינו ונשביח חלקנו מה שנשביח ונתעלו ב"ד

דוקא כר"נ וכדאמרן ואע"ג דפרכינן להדיא במסכת קדושין (דף נא.) את וחמור הוא לא קנה אורחא דתלמודא למפרך כי הא בהרבה מקומות. כן העלו המפרשים ז"ל: והלכתא כרב יוסף*) בהני תלת · משום הכי מייתי לכולהו. שהרי בשלהי פרק ראשון [דף יב:] גבי ההוא גברא דזבן ארעא אמיצרא דבי כשא · קנין בים נוחלין [דף קיד.] קנין מתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין. מחצה הא דהכא דכל היכא שאמר נכסי לפלוני ופלוני מחצה לזה ומחצה לזה ואם אמר נכסי לפלוני ופלוני ולבני פלוני דהשתא כלל לכולהו בני ופרט לשנים אלו אי אמרינן דעדיף כל פרט ככלל-או לא יש לדון מפשט הלכה זו שנתן לפרטים כולם כמו לכלל ולכלל כנגד הפרטים כולם כדאמרינן הכא דקנתה פלגא וכן כתב הרמב"ם ז"ל: אמר המחבר ואינו מהוור דהא מכוגיא דגמרא דאמר מחצה לאהרן ומחצה לבניו משמע מעלייתא דפרט וגריעותא דכלל ואם כדברי הר"מ פעמים שהכלל יפה מהפרטים כשהפרטים רבים ממנו לכך פי' רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל כי לעולם לא יטול הכלל אלא כאחד מן הפרטים וכן דעת הרא"ה והרשב"א ז"ל *וכתב הריטב"א ז"ל שהוא מקובל מפי רבו ז"ל שאין זה במתנה בלבד אלא בכל דבר אפי' בחוב שאם אמר לוו או הלוו פלוני ופלוני ובניהם הכלל נידון כאחד הפרטים וכן בכל תנאי והסכמת יחיד או צבור: ההוא גברא דשדר פיסקא חתיכה של מעיל שלא להגשי ביתו ומיירי כגון שאין לו אשה דאי הוה ליה אשה פשיטא דלאשתו שדר אלא בנות נשואות היו לו ואמרי': מלבושים הראויים לזכרים לבנים שדר אבל לבע שאין ראוי לזכרים ודאי לבנות שדר והיינו דוקא כשאין לו כלתא אבל אי אית ליה כלתא לכלתא שדר המוטלות על בניו לפרנס ודעתו קרובה להם ולא על בנותיו המוטלות על האחרים ואי בנתיה לא נסיבא אע"ג דאית ליה כלתא לא שביק איניש בנתיה מפני שרוצה להשיאן כי היכי דקפצי עלייהו אינשי ונסבו להו: בירושלמי פרק שני דייני גזלות גרסי' מי ששלח ממדינת הים ואמר ינתנו אלו לבניי בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבניי אין הבנות בכלל טעמא דמילתא משום דבחייו רוצה לכבד בנותיו כדי שיהיו חביבות על בעליהם אבל בשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא ובודאי לא מיירי התם בדברים הראויים לאלו טפי מאלו דאם כן ריש' דירושלמי הוה פליג עם תלמודנו דהתם תני בנותיו בכלל ואילו הכי אמרינן הראוי לבנות לבנות ומיהו בסמוך דאמר כל נכסי אי אפשר שלא יהיה בהם דבר שראוי לבנות טפי ואפילו הכי קיימא לן דלבנו נתן הכל ואפשר לומר דהכי קאמר בנותיו בכלל כלומר ומה שראוי לבנות לבנות אבל בשעת מיתה אימא לך דאפילו מה שראוי לבנות לבנים: ההוא דא"ל וכו' ובני פלוא. דאפילו לחד ברא קרי בניי ולית לה לבת כלום וכתבו המפרשים דהאי דינא בין בבריא בין בש"מ איתיה ואע"ג דבש"מ לא הוה צריך למימר מידי אורחא דמילתא דאמרי אינשי הכי: מי קרו אינשי לבר ברא בני. דאע"ג דאמרן דקרי לחד ברא בני מ"מ כל היכא דאפשר לתקן הלשון טפי עדיף וקי"ל כמר בר רב אשי וכדתניא [נדרים דף סא:] דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין דרך לכלול בני בנים בלשון בנים הלכך לית ליה לבר ברא מידי והיכא שאין לו בנים ויש לו בני בנים ויש לו בנות ואמר נכסי לבני או שהדיר הנאה מהבנים מספקא לן אי משום בני בנים קאמר או משום בנות ודעת רבותינו דמשום בני בנים קאמר שהם ראויים ליורשו ועומדים במקום בנים והדבר ידוע שהאומר נכסי לבניו או לבנותיו כולם בכלל אפי' הם מאה ולא אמרי' בהא מיעוט רבים שנים וכן האומר לקרובי או לקרובותי יש בכלל כל הקרובים שהם פסולים לו לעדות ודבר פשוט הוא וכ"ה בתשובת רבותינו. עכ"ל הריטב"א ז"ל: דגייס ביה. שרגיל עמו דרך העולם לקרוא לאוהבו ורעו בלשון חבה ולא לכבדו ע"כ: שודא דדייני. כלומר יעיינו ב"ד באיזה היתה דעתו נוטה ולאותו אמרינן דיהיב. בפ' הכותב לא מסקינן הכי אלא בלא שום עיון יתנו הדיינים לאשר ירצו. ·כך נראה לי ושם כתבתי בס"ד אלו הדינים הראוי לזה: ד' מאה זוזי מחמרא. זה א"א שילאו מעות מגוף היין דאילו אמר דמי חמרא או חמרא היה הלשון יותר מתוקן אבל השתא אמרינן רצה לשחק בו או דחה אותו בדברים: ליפות את כחו. כלומר דעתו שמר שיתנו ארבע מאה מהמעות הצבורים בביתו ואפי' יגנבו ישלמו לו מן היין: מתני' מי שלא חלק נכסיו והניח בנים גדולים וקטנים ולא מיבעי גדולים וגדולים דפשיטא דמחלי אהדדי דאם זה מתעסק בנכסים היום גם זה יתעסק למחר אלא אפילו היו קטנים שאין יכולים להשביח הגדולים מוחלים טורח מועט כזה דהכי מוקמינן בגמ' כגון שבחו נכסים מחמת נכסים: השביחו לאמצע. משמע שחולקים

*) לשון הגמ' והלכתא כרב יוסף בהדם ענין ומתנה.

בשוה

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז
א אם אמר לו זכה אתה והחמור קנה מחצה כדברי מז"ה ול"נ שלא קנה כלום כמבואר בקונט' הראיות:

ד שיכא שמת והניח בנים גדולים והשביחו הנכסים כתב הראב"ד הא דפליגין בין שבח הנכסים מחמת נכסים בין שהשביחום מעלהם דוקא כשניזונים יחד מתפיסת הבית אבל אם אין ניזונים יחד אין לו רשות לירד ולהשביח ואפי' השביח מחמת עצמו אינו נוטל אלא כאדם שיורד שלא ברשות דידו על התחתונה ואם יאמר ראו מה הניח לנו אבינו הרי אנו עושין ואוכלים כל השבח שהשביחו בכל הנכסים אפי' בחלק האחין הוא של עצמן ואפי' שהשביחו מחמת הנכסים אע"ג דשאר שותף אין לו בשבח אלא כשאר אריס אפי' אמר לעצמי אני עושה שאני הכא. דכיון שהן אחין ולא נשתתפו תחלה אדעתא להרוית ושתקו כשאמר להם לעצמי אני עוסה ודאי מחלו ·למה לא יטול כל השבח ור"ח פי' שצריך שיאמר בפני ב"ד לעצמי אני עושה והרא"ש כתב שאם הם כולם גדולים א"צ שיאמר בפני ב"ד רק בפני עדים אבל אם יש בהן קטנים צריך שיאמר בפני ב"ד ואם זה שהשביח ת"ח ואין דרכו ליבטל מללמוד ולטרוח בעבור אחרים הרי הוא כאילו פירש לעצמי אני עושה והרמב"ם כתב אפי' אמר לעצמי אני עושה השבח לאמצע הא"כ השביח מחמת הוצאה שהוציא משלו אבל אם שבחו מחמת נכסים השבח לאמצע והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכן השיג עליו הראב"ד וי"א דהאי דינא לא הוי אלא בגדולים וקטנים אבל אם כולם גדולים והשביחו מקצת גדולים הנכסים לא השביחו לאמצע אלא נוטלים כדין אריס בחלק האחרים וכן אם אמר לעצמי אני עושה אין מועיל בכולם גדולים אבל הרא"ש כתב שאין חילוק בין גדולים וקטנים ובין כולם גדולים והשביחו מקצת גדולים צ"ע לענין בכל השבח לאמצע כשהשביחו סתם ול"ש שיטלו כל השבח לעצמן כשפירשו:

כתב ריא"ז
ה"ז כל האחים גדולים שראוים להשביח נכסיהם והלכו מקצתן והשביחו הנכסים אע"פ שגילו דעתם בב"ד שלא בפני אחיהם ואמרו כל מה שאנו עושים לעצמנו אנו עושים הרי אלו לא השביחו לעצמן ואין כל הפירות שלהם שהיה להם להודיע לאחיהם והיו משביחים גם הם עמהם ולפיכך אם השביחו מקצת הנכסים השביחו לאמצע שהרי לא חלקו ונוטלים שכרם מחלק אחיהם כדין היורד לתוך שדה חבירו:

הגהות הב"ח
(ה) נ"ב ע"ל סימן תתנג: (ב) בניי כצ"ל בכל הענין: (ג) נ"ב לגו:

עין משפט נר מצוה
א מיי' פי"ב מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רי וסי' רמז:
ב מיי' פ"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' רמז:
ג מיי' פי"א שם סמג שם טור ח"מ סי' רנג:
ד מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפו:

דף קמג:

נ"ל כמו בגמ' ובני א תן עזריה (ג"א)

מסני' ט

הגהות חו"י
(א) נ"ב מש"כ אלו מעין דא אמר לדביתהו נכסי לבני דיהוי לך מינאי ולבני מאשבי הראשונ' ה"ל קני את וחמור וקני מחצה: (ב) נ"ב נ"ע הא כתי' לבן בן נחור רעואל אביהן ול"ל דידעו רז"ל דבלשון בני אדם לא נקרא כלל בן הבן בן וראיה מלשון סמ"ע סי' רנ"ז ס"ק ז' ודו"ק: (ג) נ"ב ומ"מ נראה דלא מהני סברא זו אם יש עוד אחד נקרא טוביה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפו טור אה"ע סי' לה :

ב מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טור אה"ע סי' נט :

דף קמד.

נמוקי יוסף

בשוה ואין לחוש להא דאמרינן [ב"מ דף לט.] אין מורידין קרוב לנכסי קטן דהתם כשאין ניזונין ומתפרנסין יחד דאיכא למיחש שיחזיק בנכסיו ויאמר שהם שלו אבל כל היכא שאוכלין יחד אין לחוש ואע"ג דשותפין [לעיל דף מב:] יש להם דין יורד ברשות שאני אחין דמחלי אהדדי : ואם אמרו ראו מה שהניח לנו אבינו . וכל אחד יאכל ויעשה בחלקו אע"ג שנתעצלו ולא חלקו השבח לעצמם ולא מיבעיא אי אמרו קמי ב"ד אלא אפילו בפני עדים דלא בעינן אלא גלוי דעתא דאין כוונתם להשביח להם אלא חלקם ומסתברא דמדינא אין כל השבח להם דמה ענין לומר שישביחו הם בנכסי אחיהם לעצמם ופי' ר"ת מהר"ב [התוספות דקדקו כן מפי' רשב"ם] ז"ל דבנכסי אחיהם יש להם דין יורד ברשות ליטול כאחד מאריסי העיר למחצה לשליש ולרביע ורב ספרא נמי כן שקל ואחיו היו תובעים כל חלקן ולא הוצרך התלמוד לפרש דפשיטא ליה דרב ספרא לא הוה שקיל טפי ולפי דעת הר"י ז"ל אפילו לא נתנו מותר האריסות לאחיהם אם השבח בידם לא מפקינן מידייהו מידי דהא אפשר לומר דכיון דקטנים אינם יכולים להשביח ואינהו אית להו תתנא שייכות בהני נכסי כל השבח שלהן דהא איכא דמפרשי הא דרב ספרא דגמרא דשקלינהו לכולהו נכסי ומשום דהוא גברא רבה היה כל השבח שלו והוא הדין באינש אחרינא כשפירש ואמר ראו וכו' ורואה דידהו דאי לא שקיל אלא חלקו הא קי"ל [ב"מ דף סט.] תתנב דזוזי כמאן דפליגי דמו ואמאי לא היה חולק לעצמו דאיצטריך למימר טעמא משום דגברא רבה הוא ואף על גב דאפשר לומר דהא דאמרינן זוזי כמאן דפליגי דמי היינו לומר שאין צריך ב"ד של שלשה לעשות שומא אבל מ"מ צריך לו לחלוק בפני ב' דלאו כל כמיניה לומר אני חלקתי לעצמי ומה שהרותי לעצמי הרותי אפ"ה משום הא סברא לא מפקינן מיניה : וכן האשה וכו' . כמו שמפורש בגמרא : גרסינן בגמרא אמר רב חביבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו מחמת עצמן הדביהו לעצמן אינו והא אמר ר' חנינא הניח להם אביהם אורייתא השכר לאמצע והא אורייתא דמחמת עצמן הוא שאני אורייתא דלנטירותא הוא דעבידא

רש"י

ב"ד לחלוק אז השבח לעצמן : וכן האשה . שהשביחה כו' מפרש בגמרא : השביחה לעצמה . וכגון דלא שקלה מזונות דאי קא שקלה מזוני קיימא לן אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם : גמ' לא שנו . דהשביחו לאמצע : מחמת נכסים . שהם לא טרחו בעצמן ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים : מחמת עצמן . שחרשו ונטעו והשכירו פועלים משלהם : עביד בהו עיסקא . והשיב שבח מחמת נכסים הואיל וא"צ טורח כל כך אלא לקנות ולמכור : לא שביק גירסיה וטרח לאחריני . וכמי שאומר ראו מה שהניח לי אבא דמי . מהכא שמעינן דכל מה שהוא כהאי גוונא כרב ספרא אע"ג דלא אמר ראו כמי שאמר דמי והשביח לעצמו : אשה מאי עבידתה . או תטול כתובתה ותלך לה או תפרח קמי יתמי ותהא ניזונית ומעשה ידיה שלהן : באשה יורשת . כדמפרש או שאומר בעלה תטול אשתי כאחד מן הבנים שילכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו אם השביחה אלף זוז השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם (ד) תטרוף כתובתה והמותר ליורשין אפילו לא נשתייר לה מבעלה רביעית כתובתה : קנאו הבן . לאותו הבית ותקנת חכמים היא בלא טעם כדלקמן : ודוקא גדול . דחביב ליה טפי וגמר ומקני ליה : ייחד האב לבנו בית . שיש עלייה על גביו ודר בתוכה : בית לא קנה . דכיון דהאב משתמש בבית לא הוציאו מחזקתו ולא הקנהו לבנו : אצילא דהרסנא . כלי שבו דגים מטוגנין בשומן : אשישא דמשחא . כוס מלא שמן : חדא הא דאמרן . המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ותקנת חכמים היא לכבוד החתן שנגאי הדבר לשאת [אשה] ואין לכן מקום לדור : לא עשאה אלא אפוטרופא . דאנן סהדי דלא שביק בניו ויהיב לאחריני אלא נתכוין שיכבדוה מתוך שניזונין על ידה : במעמד שלשתן . נפקד ומפקיד ומקבל מתנה תקנו חכמים לפי שהדבר הדיר שלא יצטרך לחזור אחר

גמרא

ואוכלים השביחו לעצמן האשה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה : גמ' אמר רב חביבא בריה דרב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא לא שאנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן *רב ספרא שביק אבוה זוזי שקלינהו ועבד בהו עיסקא אתו אחוה תבעוה בדינא קמיה דרבא אמר להו רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גירסיה וטרח לאחריני : האשה [א]שהשביחה את הנכסים וכו' : אשה מאי עבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת (א) (א) כגון [א] ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת שמעון והניח (ב) בנות ומת ראובן בלא בנים נמצאת אשת ראובן יורשת בעלה עם אחיותיה בנות שמעון : א"ר חנינא המשיא [ב]אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון פשיטא ייחד לו בית ועלייה ביתקנה עלייה לא קנה בית ואכסדרה מהו שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו מיתיבי ייחד לו אביו בית וכלי בית כלי בית קנה בית לא קנה אמר רב ירמיה כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם נהרדעי אמרי אפילו שובבא דיוני רב פפא אמר אפילו אציצא דהרסנא מר זוטרא אנסביה לבריה ותלא ליה סנדלא רב אשי אנסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא: (ג)אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה:

מתני'

ואפילו קטנים מצי מגטרי [לה] : אמר המחבר יש שפירש שכל מלאכה שיכולים הפשוטות לעשות בגופן כמחלת ואפילו קטנים אלו מוטלים בעריסה וה"ק אפילו מי שהם קטנים מלו מנטרי לה . הרשב"א ז"ל : ששבחו נכסים מחמת נכסים . כלומר דמאי דעבדא ארעא אגרו פועלים והשביחו שלא הוציאו משלהם כלום אלא שטרחו לשכור פועלים וטורח כזה אמרינן דמחלי אהדדי אבל אם משלהם הוציאו והשביחו או בגופם טרחו לעבוד ולזרוע השבח לעצמן דטורח כזה לא מחיל איניש : אורייתאי . כסוי בור כלומר שהניח להם בור וכסוי שצריך שמירה שלא יהיו מימיו הפקר וגם שלא יטנפו אותו והתלמודא חשיב לזה מחמת עצמם מפני שהם יושבים שם ותירץ דכיון דאפילו קטנים מלו מנטרי טורח מועט כזה מחלי : אמר המחבר וכן בכל עסק כיוצא בזה הנעשה בכלי הבית שהפשוטות יכולים לעשותו כמו גדולים אבל משקל זוזי ואוזופי ברבית לא הוי דבר שהקטנים יכולים לעשותו דהא צריך דעת גדול להלוות במקום בטוח הריטב"א ז"ל ואע"ג דאמרן בעיסקא אין הפשוטות יכולים לעשותו מ"מ גם אינו חשוב כל כך כעושה מלאכה בגופו הרא"ה ז"ל . ונראה לי דכ"מ לאו דאורייתאי ואפילו הגדול גברא רבה דבכל ענין משמע מימרא דרבי חנינא דאמר השכר לאמצע ע"כ : מאי עבידתה . שמחזיק דהא כאיש נכרי היא ואפילו בתוך הבית : יורשת . כגון שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומת [שמעון והניח בנות ומת ראובן] בלא בנים דהשתא בנות שמעון יורשות אותו נמצא אשת ראובן היא מן היורשות הלכך שייך בה כולי האי דינא כמו גבי אחין ולפיכך בעי *פשיטא : כמאן דפירש דמיא. כדאמרינן גבי רב ספרא קא משמע לן דדין יורשין יש לה ממש : אמר המחבר הראב"ד ז"ל פי' דרב ספרא אפוטרופות שמינהו אבי יתומים הוה ונתעסק בנכסים ונטל אותו ריוח שהיה נוטל מתעסק אחר שנוטל רשות מבית דין או מאבי יתומים דבלא רשות אין לו ליטול כלום בשבח שהשביח בנכסי יתומים ואפילו משלו כי אם הוצאתו בלבד ואע"פ שפירוש זה אינו מוזהר בעיני האחרונים ז"ל מ"מ למדנו ממנו כי רשאי אפוטרופוס לתת ממון היתומים לאחרים לשום עסק או הוא בעצמו רשאי להתעסק בו וליטול השכר שהיה נוטל מתעסק אחר אם הודיע הדבר לב"ד והדין הזה נראה נכון . הריטב"א ז"ל : ונראה לי דעכשיו בזמנינו אין אנו ראויין וחשובים כרב ספרא ודין נורבא מרבנן שוה לדין אחרים שאין עוסקין כל כך בתלמוד תורה וכי האי גוונא כתבו המפרשים ז"ל גבי [ברכות דף טז.] תתן פטור מקריאת שמע וכן בענין פטור תפלה בהרבה מקומות ע"כ : וכתב הר"ש ז"ל אלמנה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשים להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשים ואע"פ שלא נשתייר מבעלה רביע כתובתה עכ"ל כתב ר"ח ז"ל דהא דהאשה השביחה לעצמה הוא דלא שקלה מזוני אבל שקלה מזוני לא דהא תנן [כתובות דף נה:] אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם ויש קצת מן התימה אמאי יהיה מותר ליורשין דבשלמא מתני' שכולן יש להן חלק ודאי בנכסים הלכך יהיה השבח לאמצע אבל כאן שלא נשתייר רביע כתובתה אמאי לא יהיה הכל שלה כאילו נטלה חלקה ואפשר דכיון דלא השביעה הייסינן לה למימר דילמא תפסה הלכך דיה למשקל כל כתובתה : אמר ר' חנינא המשיא אשה וכו' : כסא דהרסנא . הוא עלין שטחנין בה קמח ומים ובוללין בו את הדג ומטגנין אותו בשמן על האור ונקרא כסא דהרסנא : אשישא דמשחא . פך שמן : תלא ביה . להודיע שלא היה מקנה אותו לבנו כי הוא היה צריך להשמישו לאו דוקא שצריך מעשה אלא לומר שדי במעשה מועט כזה ולא מיבעי למימר אי גלי דעתיה בפירוש לפני עדים : הלכתא למשה מסיני . ולא ידעינן ביה טעמא : חדא הא . דכיון שהוא בנו גדול וחביב לו דאגב שמחתו דאב וכל שיש שם תנאים אלו מקנה ליה בלא שטר ובלא קנין : וכן הכותב . לעיל [דף קלא:] : במעמד שלשתן . המלוה והלוה והמקבל או המפקיד והנפקד והמקבל אבל אם אפשר שלא יהיה חייב לו כלום אפילו במעמד שלשתן לא קנה וכן כתב ר"ת ז"ל לענין כתובת אשה בחיי בעל דלא קנתה כיון דאפשר דאינו חייב לה כלום אם מתה היא קודם הבעל מיהו כתב רי"ף ז"ל דבהא דאמרינן דקנה שוב אינו חוזר על המלוה וכיון שקנה הרי הוא כאילו פטרו בפירוש וכתבו המפרשים ז"ל דכן נראה עיקר ורוב המפרשים כתבו דהא דאמר שמואל [לקמן דף קמז:] המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול סתמא קאמר לה ואפילו מכרו במעמד שלשתן יכול למחול : ב' בתים זה לפנים מזה מהו . כלומר אפילו אם תמצי לומר דאכסדרה נמי קנה הואיל ונקנה אגב בית דתשמישו הוא שני בתים ונעשית החתונה בבית

הפנימי

שלטי הגבורים

א שאלה ראובן היו לו ג' בנים והשיאן ונתן לכל אחד קרקע ידוע וכולן אוכלין על שולחנו ונפטר א' מהם ואלמנתו תובעת כתובה ותובעת שליש הנכסים שבבית בעלה וכן שליש המעות וכן שליש ספרקמטיא שבבית וראובן אומר כי כל המטלטלין והמעות והפרקמטיא שלו שלא זיכה לבניו אלא מקצת קרקעות אבל השאר שלו ובאר הבנים מודים שהכל של אביהם אע"פ שהם נושאים ונותנים בתוך הבית מפני שאביהו היה מפרנס אותנו והיינו מתעסקים בנכסים הודיעני הדין עם מי : תשובה אם היו שם אונות ושטרות יוצאות על שם אותו שנפטר הרי הן שלו ואע"פ שהיה נושא ונותן בתוך הבית דאימא מפירות קרקע שנתן לו אביו קימץ כדתנן פ' ח"ה אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמו ואמר שלי הן שנפלו מבית אבי אמו עליו להביא ראיה ואמר רב חסדא ל"ש אלא שאין חלוקים בעיסתן . אבל חלוקים בעיסתן אימור מעיסתו קימץ אבל כל שאר נכסים שהן תוך הבית הרי הן בחזקת האב שהבית שלו והן ניזונים על שולחנו וכל מה שיש בתוך הבית בחזקת בעה"ב עד שיוציאו ראיה בעדים שהם שלהם ואם ראיה האלמנה להחזיק חרס כתפסים פרשת בידם :

הגהות חו"י

(א) נ"ב ה"ס נשאה יתומה : (ב) נ"ב ה"ה לא הניח בנות רק אחים קטנים : (ג) נ"ב עי' הגי' בסוף פ"א דגיטין : (ד) נ"ב עי' בהרא"ש שהשיג על דברי רשב"ם הללו :

בגמ' פשיטא ומתרץ דה"א כמאן דפרים דמיא (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) ג"כ פירוש:

הפנימי מהו מי קנה חיצון או לא מי אמרינן כיון דפנימי נשתמש ובחיצון לא נשתמש לא קנה חיצון או דילמא כיון דדרך הפנימי על [ג] התחתון אע"פ שיש לו שם בית בפני עצמו כמאן דאשתמש בתרוייהו וקני להו וסלקא בתיקו הלכך לא קנה אלא אותו בית שנעשה בו החזקה: מתני' האחין שהם שותפין. שאם אינם שותפין יחד בתפיסת הבית או שותפין דעלמא שאינם אחים אין שוין בדין זה ומסתמא מיקרו אחין שותפין כשעומדין יחד בלא חלוקה אפילו עד ג' דורות כדאיתא בב"ר [פרשה נד] אם תשקור לי ולניני ולנכדי ע"כ:

ואחין השותפין אם נפל אחד מאלו לאומנות המלך כדאיתא בגמ' שנוטלין מכל בית פעם בחודש וממנין אותו למוכס או לאומנות אחרת הריוח לאמצע דהא מחמת תפיסת הבית מנוהו וגרסי' בתוספתא [מכילתין פ"י] דאסים בנים מרובין לא' מאלו האחין ולאחר אין לו או שיש לזה נכסי מלוג מרובים ולאחר אין לו לעולם ניזונין יחד בנכסים לאמצע וכן אמר שם עשו כלים לנשיהם ולבניהם ובאין לחלוק הרי אלו לעצמן עשו כלים לעצמן מביאין לאמצע וחולקים והיינו דאמרינן פ"ק דב"ק (דף יא:) האחין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל בניהם ובנותיהם אין שמין ופירשו בירושלמי דכלי רגל וכלי שבת מביאין לאמצע וחולקין פי' כי כלים אלו שהם יקרים אינן מוחלין ומיירי ודאי שהיו כולם גדולים דאי גדולים וקטנים כבר אמרנו לעיל דאין הגדולים מתפרנסים על הקטנים אבל כשכולם גדולים מחלו אהדדי ואין מקפידין זה על זה משום דמרויחין בשותפותם שיש להם קול ומרבין להם בגדוניא לקול עשרם יותר משהיה כל אחד לבדו: אמר המחבר אם כל האחין בעלי אומנות ומרויחין ומביאין לבית הכל לאמצע אבל אם לאחד יש אומנות והוא מרויח לבדו ולא האחרים הוי שלו דומיא דמציאה שהיא שלו כדאיתא בירושלמי. הריטב"א בשם רבו ז"ל: חלה. בפשיעה כדאיתא בגמרא: נתרפא משל עצמו. ואפילו נתרפא כבר מן האמצע יש לו לפרוע להם והכי משמע לישנא דתנן חלה ונתרפא וסברא היא כיון דלא מחלי מידי דפשע ביה איהו ומיהו קתני בתוספת' [פרק י] אמר רבן גמליאל בד"א ברפואה שיש לה קצבה אבל ברפואה שאין לה קצבה מתרפא מן האמצע כלומר ואפילו חלה בפשיעה וטעמא דמילתא משום דרפואה דאין לה קצבה כמזונות היא כדאיתא בכתובות (דף נב:) וכבר פירשתי דמזונות ניזונין מן האמצע וכתב הרמב"ן ז"ל

תורה אור

מתני' *האחין השותפין א שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה השושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינות נגבית בבית דין (א) אבל שילח לו ביד חברו כדי יין וכדי שמן אינן נגבין בבית דין מפני שהן גמילות חסדים: גמ' תאנא לאומנות המלך תנו רבנן אחד ב מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין ואם מחמת עצמו לעצמו: תנו רבנן אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם את אצלנו יש לך מזונות ואם אין את אצלנו אין לך מזונות מסייעא ליה לרב הונא דאמר רב הונא (א) ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית אין הכי נמי: חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: שלח רבין משמיה דרבי אלעא לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה כדאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר °צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: ג °האחים שעשו מקצתם שושבינות בחיי האב חזרה השושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינו' נגבית בב"ד אבל השולח כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים והא תניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו אמר רב אסי ל"ק מתני' בסתם ברייתא במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות (ג) חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע שמואל אמר מתני' ביבם דהוה ראוי ואין היבם נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דהאיך משלם ולימא תנו לי שושביני ואשמח עמו *אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון ששמח עמו בשבעת ימי המשתה (ב) ולא הספיק לפורעו עד שמת ד אמר רב פפא הלכתא בין ה שמת ארוס בין שמתה ארוסה בין הדר ביה איהו

מוהרי

רש"י

אחר עדים וקנין: מתני' שנפל לאומנות המלך. שכן היה אז מנהג המלך מעמיד מבית זה מוכס חדש אחד ומבית זה חדש וכן מכל בתי העיר: נפל לאמצע. כל הריוח מפני שמחמת אביהן באתה לו: חלה. מפרש בגמ': שושבינות בחיי אביהן. ששלח האב אחד מבניו לשמח החתן ובידו דורונות שדרך שושבינות נוטל עמו סעודה ומזמן לחופה ואוכל עמו וזה יחזיר ויעשה גם כן כשישא אשה: חזרה שושבינות. כשישא זה הבן אשה ויחזור זו שושבינות: חזרה לאמצע. מפני שנגבית בב"ד כמלוה: אבל השולח לחבירו. בלא חופה אי נמי בחופתו ואינו הולך לאכול שם אין זה שושבינות כי אם מתנה בעלמא ואין נגבית בב"ד: גמ' לאומנות המלך. כדפירשתי אבל אומנות אחרת שנפל בה מעצמו הריוח שלו: פולמוסטוס. שוטר ורבינו חננאל פי' שר צבא המלחמה: אם מחמת האחין. דמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לחודש או לשנה: מחמת עצמו. מתוך חשיבותו וחריפותו: ברכת הבית ברובה. אם היה עמהן היה הבית מתברך בגללו ויתנו לו קצת מזונות ויפחתו לו כפי ברכת הבית לפי חסרון הברכה שאין הוא דר עמהם: צנים פחים בדרך עקש. שבידו להשתמר מצנים ופחים: שלח לו אביו שושבינות. כלומר שלח על ידו ולצרכו מה שיאכל וישמח עם החתן: חוזרת לו. ולא לאמצע: בסתם. כלומר ששלח בסתם ע"י א' מבניו ולא פי' לדעת זה הבן המוליכו שלח לכך [חוזרת] לאמצע: במפרש. לצרכו שלח ותחזור לזה הבן לכך חוזרת לו: שלח לו אביו. כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות חוזרת לבן. אבל שולח סתם ולא ייחד את אחד מבניו אע"פ שע"י אחד מבניו שלח חוזרת לאמצע: מתני'. דקתני חוזרת לאמצע: [א] [שמת הבן] וכיון שמת הבן שנשתלחה השושבינות על ידו וייבם אחיו אשתו [דינו היה ליטול שושבינות במקום אחיו] וקמ"ל אע"ג דכתיב יקום על שם אחיו לנחלה מ"מ לא ירית האי שושבינות דהוי ראוי ולכך חוזרת לאמצע: ופריך מכלל דהאיך משלם ולימא ליה תנו לי שושביני. [אותו] שנשתלח לו השושבינות ע"י זה הבן המת שנעשה לו שושבינו בעי לשלומיה בתמיה וכי ישלם ליורשי השושבין: תנו לי שושביני ואשמח עמו. וכיון שמת נפטרו

דכיון דקי"ל בכתובות (שם) כרבן גמליאל דחייב הבעל ברפואה כזו לאשתו ורבן גמליאל אזיל לטעמיה בהא משמע דבהא נמי הלכתא היא דאע"פ דאפשר לחלק הכא לא פליגינן עליה מסברא דנפשין ודעת הרמב"ם ז"ל דדוקא כשאין רוצים לחלוק הוא דאמרינן הכי אבל אם רוצים לחלוק אע"פ שכבר חלה אין חלוקת שותפותם מעכבת בשביל חליו וכיון שחלקו אינו מתרפא מן האמצע דקודם חלוקה הוא מטעם שאין מקפידין זה על זה אבל השתא ודאי מקפידין וכל זה נראה נכון בעיני האחרונים: שושבינות. הוא שהיו שולחים דורון לחתן ואוכלים עמו כדי לשמחו וכשעשו זה מקצת האחין בחיי האב עכשיו לאחר שמת האב נושאין אלו נשים והאחרים [באים] לפרוע להם השושבינות דחוב הוא עליהם וכמלוה דמיא שנגבית בב"ד: חוזר לאמצע. ומחלקין ביניהם שהרי ממון אביהם היה הילך עתה כשפורעים חובו ממון אביהם הוא וחולקים אותו ונפקא לן מזה דלא מצי אחד לומר אין לי לפרוע כיון שלא הייתי חייב אלא לאביכם תני לי שושביני דהיינו אביכם ואשמח עמו שהרי הבן שאכל עמו ושמח עמו נעשה שושבינו בכך: אבל השולח לחבירו. ואינו אוכל ואינו שמח עמו אין זה שושבינות ואין נגבה בב"ד אלא גמילות חסד לבד הוא: אמר המחבר ואפילו שלחם בבית המשתה והלך שם להיות שושבין דכל שהוא דבר מאכל ומשקה דורון בעלמא הוא שלא עמד לחזור וכן פירש הרמב"ם ז"ל. עד כאן לשון הריטב"א ז"ל: גמ' ברכת הבית ברובה. שהיו צריכין חמשה דינרים אם היו אוכלים כל אחד בפני עצמו כשאוכלין יחד די להם בד' הילכך לא יתנו לו אלא לפי ברכת הבית ויאמרו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אבל בפני עצמך תפזר יותר ושמין כמה שוה מה שהוא מפזר להם בכל יום אם עולה לחשבון שמנה פשיטין יתנו לו כן ואית דמפרשי דהיינו דוקא בלפתן ועצים ושמן לבד דהויא ודאי טענה ברורה אבל לחם ויין לא שייך למימר כן ונראה לי דהאי דנקט ללמוד תורה וללמוד אומנות לומר דאע"ג שהוא מצוה יכולים לומר אם אתה אצלנו וכו': [צנים פחים]. צנה וחמה מלשון עד שיפוח היום אי נמי הצנה והקור פח ומוקש לאדם אבל שאר חלאים אי אפשר להשמר מהם ואונס הם. בסתם. שלא אמר האב לבן הילך לצורך עצמך: במפרש. שאמר לו הילך לצורך עצמך משום הכי הוי שלו: אמר המחבר גבי הא דקי"ל [ב"מ דף עד. ע"ש] מנהג מבטל הלכה כתבו שהנכון שכל מנהג שהוא בתנאי בני העיר מבטל הלכה גמורה ככל תנאי שבממון שהוא קיים אבל מנהג שהוא סתם אינו מבטל דין גמור אלא בדבר שהוא רופף ואין דינו מחוור יפה. הריטב"א ז"ל: ביבם. כלומר לעולם אימא לך דמתני' במפרש ואפ"ה חוזרת לאמצע משום דמתני' איירי ביבם שבשבעת נשואין

מת

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' קעז וסי' רפב:

ב מיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה ופ"ט מהל' נחלות טור ח"מ סי' רפו וטור אה"ע סי' ס:

ג מיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה טור אה"ע סי' נט:

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות בא"ר

שלטי הגבורים

א שאלה אחת ז"א שאלתי לפרש כי הא דגרסי' בירושלמי האחין והשותפין שנפל א' מהם לאומנות וכו' כהדא דר"ש בריה דר' שמואל בר נחמן נתפס לבולי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין איתא רב נחמן דנפל לבולי נותן משלו ואם לא נותן מהאמצע ועי' בתשובה בארוך בס"ת להרמב"ן סי' כ"א:

ב ראובן דר במדינה אחת והשיא לבנו שמעון אשה במדינה אחרת ונתנו לו הוא ואשתו בתים שיהיו להם באותה מדינה [illegible]

מתרפא משל עצמו כתב ה"ר יוסף הלוי דוקא זה שנתעסק באומנות המלך בשביל כל האחין אבל שני שותפין שמתעסקים באומנות או בסחורה וחלה א' מהם אפי' באונס מתרפא בשל עצמו: [illegible]

המאור הגדול

[דף קמה ע"א] המארס את האשה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה דהדר ביה איהו מדקאמרי' דהדר ביה איהו ולא אמרי' שמת הוא שמעינן מינה דאפי' במקום שאין כותבין כתובה לארוסה ולא כתב לה גובה כתובתה אם גרשה אבל אלמנה אם כתב לה גובה כתובתה ואם לא כתב לה אינה גובה כדאמרי' התם אלמנה מן האירוסין מנא לן דאית לה כתובה וכו' דילמא דכתב לה ויש מי

א מיי' פ"ז מהל' זכיה ומתנה טור א"ע סי' ס: ב מיי' שם פ"ו טוא"ע סי' נ:

מת אחיו החתן קודם שהספיק לשמוח בסעודת נשואין והיה חייב הלה להחזיר לו דהיינו שעת עונתה דאמרינן לקמן היבם עומד במקום אחיו כדכתיב יקום על שם אחיו לנחלה והיה לו לזכות בשושבינות זו במקומו אלא דרחמנא קרייה בכור דכתיב והיה הבכור וכו' וא"כ מה שהוא זוכה בו יותר משאר אחיו הוי מטעם שנקרא בכור והנה הבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק וחוב גמור הוא הלכך הויא לאמצע ומקשינן מכלל דאע"פ שמת זה חייב לשלם הדורון לאחיו ואמאי לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו דאנא הא קאימנא ואין

נר מצוה

מוהרי הדרי קידושי לא הדרי הדרה (א) בה איהי אפילו קידושי (א) הדרי אמימר אמר קידושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין באחותו וכן הלכתא: א שהשושבינות נגבית בב"ד: תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית *ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים. נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה כי מלוה דמיא ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה ואין השביעית משמטתה דלא קרינא בה לא יגוש ואין הבכור נוטל בה פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק אמר רב כהנא כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתי שמע קל טבלא איבעי ליה למיתי לא שמע איבעי ליה לאודועיה לא אודועיה תרעומת אית ליה עליה שלומי משלם עד כמה אמר אביי נהוג בני גננא עד זוזא °אתא *בכריסיה אכליה עד ארבעה משלם פלגא מכאן ואילך איניש איניש כי חשיבותיה ת"ר עשה עמו בפומבי וביקש לעשות עמו בצנעא יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה וביקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אני עושה עמך עשה עמו באחת וביקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אני עושה עמך כדרך שעשית עמי:

מתני' *ב השולח סבלונות לבית חמיו שילח שם בק' מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שילח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשמש בהן בבית אביה אין אלו נגבין: **גמ'** אמר רבא דוקא דינר (ג) אבל פחות מדינר לא *אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין להן דמי בשר בזול *ופירשו קמאי האי שיעורא דכל זוזא חשבינן ליה ארבעה דנקי דהוה תרי תלתי דזוזא *אבל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שיגרו לו מאי ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באחד ששיגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו (ג) ועמד על פתח בית חמיו והוציאו לו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו א סבלונות העשויין ליבלות אינן נגבין ושאין עשויין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה אבל שיגרו לו או שאבל שלוחו לא

רש"י

נפסרו שכן מנהג שושבינות: מוהרי. הן סבלונות ששולחין אחר הקידושין: גזירה שמא יאמרו קדושי טעות היו. ולכך חזרו ונמצא קידושין תופסין באחותה ויתירו לו אחותה: וחוזרת בעונתה. כשישא זה אשה יחזור לו שושבינותו ולא קודם: ואין בה משום רבית. אם הרבה לו זה בדורון יותר: ואין שביעית משמטתה. אם עברה בינתים שביעית קודם שחזר זה ונשא ג"כ אשה: ואין בכור נוטל בה פי שנים. היכא שחוזרת לאמצע כדתניא לעיל: מפני שהיא כמלוה. דאדעת כן הלוהו שיחזור לו בעונת שמחתו: דלאו אדעתא דרבית יהיב ליה. שאם רוצה פוחת אלא מהמת ריעות מרבה בדורון: דלא קרינא בה לא יגוש. שאין יכול לנוגשו בשביעית כי לא (ב) הגיע זמנו אחרי שלא נשא עדיין כדתניא המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו: הוה במתא. אותו שעליו להחזיר השושבינות אם היה בעיר כשנשא זה האשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בבית דין: אתא בכריסיה. ואכל אם נתחייב לו ד' זוזים משושבינותו [א] ואכל עמו: משלם פלגא. דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריות על שני זוזים וכיון דלא אכל יפחות ב' מן הד': כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילים לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינותו כפי מה שאוכל: בפומבי. בגלוי ושמחה מפורסמת וזה כשהוא נושא בקש לעשות חופתו בצניעות או לפי שעת הגזירה הוא או אם רוצה לצמצם ואינו רוצה להרבות אוכלים: בפומבי. בשמחה מרובה אני עושה עמך כמו שעשית עמי וכן כל הנך דמייתי: בשניה. כשנשא אשתו שניה: בשתים. שתי נשים: **מתני'** השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קידושין למחר שולח לבית חמיו לכבודו תכשיטין נאים ומיני פירות וכדי יין ושמן ופעמים אוכל עמהם: אינן נגבין. אם מת הוא או מתה היא או רוצה לגרשה דמחמת חיבת שמחת אכילה מחל כיון שאכל עמהן ודוקא סבלונות העשויין ליבלות כך מפרש בגמ': שילח סבלונות מרובים. ופי' שיבואו עמה לבית בעלה והוא הדין למועטין אם שלחה לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטים כדי שתשמש בבית אביה: **גמ'** דוקא. אם אכל שם חתן דינר תנן במתני' אין נגבין אבל אכל פחות מדינר לא מחיל מידי: הוא תנן. שבעצמו אוכל שם: שגרו. שלחו לחתן מן הסעודה מאי: ורכב בשמחתו. מתוך שמחתו של הון רב ששלח לבית חמיו ושתה על הסוס ומת קודם נשואין שלו: באושא. שהיתה סנהדרין שם: העשויין ליבלות. קודם נשואין אין נגבין דהנהו מחל חתן בסעודה בדינר כמתני': ושאין עשויין ליבלות. כגון

הגהות הב"ח (א) ג"ב נמי: (ב) אבל פחות מדינר לא ואחר כך ג"ל אבל תנן שתה וכו': עד איבעיא דירקא ... (ג) נ"ב ... ולכך:

הגהות חו"י (א) נ"ב ולכך ... (ב) נ"ב שנשא אשה מקמי הכי:

שהאשמח עמו ולא אשלם לאחר תחתיו דהכי אמרינן גבי קדושין דיכולה לומר היכא שמת הבעל תנו לי בעלי ואשמח עמו ואינה חוזרת הקדושין ופריק רב יוסף דהכא מיירי שמת עמו שבעת ימי המשתה וקודם שהספיק לשלוח לו הדורון מת החתן והשתא לא מצי למימר תנו לי שושביני ואשמח עמו שכבר שמח עמו הילכך חייב לפרוע ויהיה לאמצע וכתב הרמב"ן דהא דמצי למימר תנו לי שושביני היינו כשמת החתן אבל אם מת האחר לא מצו יורשים למימר לא נפרע כיון שאינו יכול לשמוח עמו דאינו חייב אלא כשישמח עמו דאינו בדין שיפטר מפני שאינו יכול ללכת לשמוח עם חברו כדאמרינן לקמן דאי לא אודעיה ולא אתא שלומי משלם וזה נראה לי ברור וגם לאחרונים ז"ל: מוהרי. סבלונות ומשום שהיה דרכם לשלחם קודם קדושין מיקרו מוהר מפני שממהר לשולחה: אבל מה שנתן לה בקדושין לא הדרא ואפילו הדרא ביה היא שרוצה להתגרש ממנו כדאמר אמימר גזירה שמא יאמרו שהקדושין לא הוו קדושין מדחזו דהדרי ויאמרו שיכול זה לישא אחותה או אמה או בתה והכי הלכתא כאמימר דקדושין לעולם לא הדרי. נמצא בתשובה לגאון ז"ל דכן הדין בקטנה היוצאה בגט כיון דאסור הוא בקרובותיה ומיהו בממאנת אפילו קדושין הדרי דהא תנן [יבמות דף קח.] הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו אם. כן טוב הוא שיחזרו שיאמרו קדושין תופסין באחותה: חוזרת בעונתה. בזמן נשואין דכמלוה שיש לה זמן קבוע דמיא ואינו יכול לגבות קודם אבל לאחר שבעת ימי המשתה אם לא פרעו ודאי יגבה ממנו דחוב הוא ואינו ניתן לטבועין דכמלוה דמיא כן דעת רוב המפרשים ז"ל: אמר המחבר וגם אם לא רצה לקבל ממנו קודם. לכן הרשות בידו דהא כמי כמלוה הוא והוה ליה [ב"ק דף קיח.] כהלוה לו בישוב ורוצה להחזיר לו במדבר. הריטב"א ז"ל: ואין בה משום רבית. אם חוזר לו דורון גדול יותר משום דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה וא"כמה שמרבה לו אינו אלא גמילות חסד ונראה לי שאין להקל מזה לענין המלוה את חבירו משום דדרך הלואה ברבית הוא ועוד דדרך הוא להלוות תמיד וחיישינן לגומלין אבל זה הוא איפכא שאינו תמיד באיש אחד וגם דרך לשלוח לו דורונות בכדי יין וכדי שמן דרך חסד [כן פי' ר"ת ז"ל]: דהא לא קרינן ביה לא יגוש. דהא אין [ניתן] לגבות עד זמן נשואין ודמיא להא דאמרינן במס' מכות (דף ג:) המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו משום דלאו בר נגישה הוא: עד כמה. דאין סברא שישלם כיון שלא אכל שם כמו אם אכל: עד זוזא. אם לא היה חייב לו אלא עד זוזא כיון שלא אכל שם לא ישלם כלום דודאי אם היה שם היה אוכלו: ועד ארבעה משלם פלגא. דדרך היה להאכילו בריוח ב' זוז: מכאן ואילך. אין סברא לומר שמאכילין אותו פלגא אם הביא עשרים אז גלא איגים ואיכים כחשיבותיה כלומר כמו שהיה חשוב בעיניהם והאכילוהו עכשיו שלא בא מנכין אותה אכילה: **מתני'** סבלונות. הם עניני אכילה או שאר עניינים ששולח החתן לבית הכלה ואם שלח שם אפי' מאה מנה ואכל שם סעודת חתן בבית חמיו אפי' בדינר ולא יותר הרי מחל לו כל מה ששלח: אמר המחבר פי' לאחר קדושין דבלא קדושין ודאי לא מחיל כלום ואפי' אכל שם ואע"ג דאיכא שדוכין כיון דמצי למהדר בהו ולהכי נקט בית חמיו הריטב"א ז"ל ופי' דלאו בכל סבלונות קאמרי' דאם הם סבלונות מרובין כלומר דברים המתקיימין זמן מרובה כגון כלי כסף וכלי זהב אע"ג שהיו מועטין מרובין מקרו דאילו במאכל ומשתה אע"פ שהיו מרובין מועטין מקרו כיון דלא מתקיימי אלא זמן מועט וראיה לדבר שהרי בגמרא [דף קמו.] מייתי ההוא דשלח לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין וכדי שמן וכלי כסף וכלי זהב וכלי מילת ושתה שם ומת ואמרו חכמים שסבלונות שעשויין ליבלות אין נגבות משמע דאע"פ שהיו סבלונות מרובין כיון דאין מתקיימין אלא זמן מועט מועטין מיקרו: אמר המחבר כתב רבינו יונה ז"ל דמעות דין עשויין ליבלות יש להם דלהוצאה ניתנו ופי' המפרשים דהוא הדין מלבושים וקשורי פשתן וכיוצא בזה נקראו עשויי ליבלות ואיכא נגבין כיון שאכל שם והני ניכהו דתני מתניתין סבלונות מועטין שתשמש בהם והיא בבית אביה אין

...כתקדש לאחר צריך להחזיר ודמי הסבלונות יהיו בחשבון התשלומין ולא מצי ראובן למימר החזר מעותי משלם וקח הסבלונות שלך כמו שהן בויה עתה דאמדינן דעתו של שמעון שלא שלח סבלונות אלא ע"מ שתכנס לו ולא ... ותכנס לאחר ותחזיר לו הבלאות הלכך כיון שחזרה בה תכינן דמי הסבלונות מעיקרן בחשבון ויתבע שמעון כמה הוציא בקניית הסבלונות וכמה היו שוים הטבעות והמותר ישלם ואם הטבעות יכנס בעין מחזירם לו

שלטי הגבורים

מת מי ששלחו לו אם אחר שנשא המשלח ושלמו ימי המשתה ולא שלח כופין את היורשין ומשלמין השושבינות בכ"מ שהרי נתחייב אביהם לשלם אם היה חייב לשלם כולם משלמין כולם ואם היה חייב בניכוי משלמין בניכוי ואם מת מי ששלחו לו ואח"כ נשא המשלח ושלמו ימי המשתה במקום שנהגו לגבות השושבינות מן היורשין כופין יורשי מי ששלחו לו להחזיר בניכוי ובמקום שלא נהגו אין משלמין כלום והשיג עליו הראב"ד וכתב לא ראיתי בגמ' מנהג לשושבינות כתב הרמ"ה ז"ל נשתלח לאביהם ומת הייבין להחזיר לא מבעיא אם נשתלח לו בנשואי עצמו שחוזרת מן האמצע אלא אפי' נשתלח לו בה' מנשואי בניו הוזרת מן האמצע וכגון שהאב השיא את בנו ועשה לו צרכי הופה ומשתה ומ"מ אע"פ שחוזרת מן האמצע אין להם דין שושבינות לשמוח עמו אלא אותו שהיה שושבינו צריך לשמוח ולא האחרים כתב מיי' השולח לחבירו כדי יין ושמן ופירות בשעת הנשואין אין נגבין בב"ד שלא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד והשיג עליו הראב"ד וכן פי' הרשב"א ז"ל במשנה אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד או ששלח לו שלא בשעת החופה או בעת החופה ולא אכל עמו כדרך השושבינות אבל אם אכל עמו אין חילוק בין פירות למעות: כתב מיי' הורו רבותינו אם מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל לריעיו ויחלוק מעות לשמחין וכיוצא בזה ועשה כדרך שעושין כל העם וחזרה בה משלמת לו הכל שהרי גרמה לו לאבד ממונו וכל הגורם לאבד ממון חבירו משלם לו והוא שיהיה לו עדים כמה הוציא שאין זה נשבע ונוטל והשיג עליו הראב"ד וכתב אינו משוה עם רבותיו בזה דגרמה זו דומה למוכר זרעוני גינה ולא צמחו שאינו משלם לו הוצאה כללו של דבר איבוד ממון שבעל הממון עושה אע"פ שזה גורם לו פטור. ע"כ:

א שאלה להרא"ש ראובן שידך בתו לשמעון ופסק עמו ליתן לו סכום ידוע ומאותו הסכום נתן לו ג' מאות זהובים ושמעון שלח למשודכת תכשיטין שעלו ק"ך זהובים והלך ראובן ושידך בתו לאחר ותובע משמעון שיחזיר לו ג' מאות זהובים והוא יחזיר לו בלאות התכשיטין שלח ושמעון משיב אתה פסקת ליתן לי סכום ידוע וממנו נתת לי ג' מאות זהובים והוצרכתי לשלוח בשביל זה תכשיטין והוצאות אחרות שהוצרכתי ואח"כ חזרת בך וביישתני ואני עומד בדבורי וכיון שחזרת בך אין לי להחזירך הג' מאות זהובים והתכשיטין אני אומר שיש לך להחזיר לי כפי ההוצאה שהוצאתי בתכשיטין והבלאות יהא שלך כי לא שלחתי לה אלא על דעת שתהיה אשתי וכיון שהחזרת תחזיר לי שלי עוד טוען כי שלח ג' טבעות ולא היו שלו והיו מבקשים לו בהם סכום גדול ואומר שיחזיר לו הכל ויפסיד הג' מאות זהובים בדמי בשתו: תשובה מה ששאל לשמעון מהג' מאות זהובים יותר מהסבלונות ששלח למשודכתו יחזיר לראובן שידוע שלא נתנם לו אלא אדעתא שתכנס לו בתו

המאור הגדול

...ש שאין אנו למדין מזה שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אלא שהיא גובה את כולן חוץ מקדושיה שאינן נחשבין לה בכלל כתובתה לעולם בדכתב לה ואם לא כתב לה אחת אלמנה ואחת גרושה אינה גובה כתובתה והפי' הזה גם הוא נכון:

אין אלו נגבין ומסתברא דאם שלח שלשה או ארבעה זוגות מלבושים שאין דרך כלל לבלותן בבית אביה דודאי יש לאלו דין סבלונות מרובין ונגבין וכן כתב הרי"ו ז"ל והא דתנן מאה מנה ואכל שם אפילו בדינר אין נגבין איירי או בדבר מאכל או בתכשיטין מועטין שערכם מרובה. כן פירש ר"ת: אסיקנא דשתיה שוה דינר כאכילה שוה דינר ומאי אכל אם אכל שלוחו או שיגרו לבית החתן מאכל ומשקה ולא אכל בבית חמיו בעיא דלא איפשיטא היא ולית לן בה אלא מאי דתנן במתני' א"כ כשאכל הוא דוקא אז הוא דמחיל וכן בבית דוקא או בפתח בית חמיו כדאיתא בגמ' אבל שגרו לו לא מחל: נר מצוה

לא איפשיטו איבעיא להו (א) (א) מהו שישלם שבח סבלונות תיקו בעי רבא *סבלונות העשויות ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשיט *יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא ואפי' הדר ביה איהו סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי הדרא בה איהי אפילו כישא דירקא הדרא:

מתני' ב שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים א שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת *לא כתב בה שכיב מרע והוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היה צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע דברי ר"מ וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה:

גמ' *ש"מ דאזלינן בתר אומדנא דאי הוה יודע דחי לא הוה כתב לכולהו ניכסי לאחריני אבל אם שייר קרקע כל שהוא אמרינן למיסמך עליה שיירה הלכך מתנתו קיימת ותניא נמי הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן ואמר ר"נ *הלכה כרבי שמעון בן מנסיא ת"ר הרי ג שהי' חולה מוטל במטה ואמרו לו (ב) נכסיו למי ואמר להן *דומה (ג) שיש לו בן עכשיו שאין לו בן נכסיו לפלוני היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו (ד) נכסיו למי ואמר להן דומה (ה) שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת (ו) נכסיו לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת אין מתנתו מתנה אמר

שבח סבלונות. כלומר בסבלונות מועטין שאינם נגבין כשאכל ואם לא אכל ודאי דנגבין מאי נגבין עם שבהן כגון שהשביחו לאחר מכן ואח"כ בלו קודם חזרה מהו [מי] לימא כיון דבשעת נתינה היה דעתן להכול שם וישאר להם לא יפרע אלא כמו שהיו שוות אז או דילמא דכיון שלא אכל וברשותיה קיימי עד שעת חזרה א"כ חייבין להחזיר השבח וסלקא בתיקו והוי ספיקא דממונא והמוציא מחבירו עליו הראיה הלכך לא יחזרו השבח אבל בסבלונות שאין עשויין ליבלות מה נפשך אי איתנהו בעינייהו פשיטא דנגבין עם השבח ואם הוליאו אותן שלא ברשות פשיטא דמשלמין מה שהשביחו קודם הוצאה ואם השביחו אחר הוצאה לא יהא אלא גזלן דכל הגזלנים אין משלמין אלא כשעת הגזילה הלכך ודאי לא יחזירו השבח וגם לומר שמכרו אותן והרויחו במעות פשיטא דאין חייבין להחזיר מה שרווחו שאין מרויחין לצורך החתן: סבלונות הדרי. אלו שאין עשויין ליבלות הן והא דלא חש ונקט להו סתמא משום דקאי אכל מאכל ומשתה שידוע שעשוי ליבלות הוא והני מילי כשאכל שם אבל לא אכל שם שוה דינר אפילו מאכל ומשתה הדרי: הדרא ביה איהי אפי' כישא דירקא הדרא. כתב הרמב"ם ז"ל בשם הגאונים ז"ל שמשלמת לו דמי סעודה שעשה למריעיו מדין גורם להזיק חבירו ממון אפילו אכל שם: אפילו אגודה של ירק הדרא דאגן סהדי דאדעתא דהכי לא סדר כלום ואפילו דמי סעודה שאכל שם אין מנכין לו: ושמין להם דמי בשר בזול. מה שאכלו או פזרו [ולא] כמו שקנאן אלא בזול דהיינו כל זוזא דהוה שיתא דנקי ארבע דנקי כמלא דפחתינן ליה השליש ורבין לא אתא אלא לפרושי מתניתין כדפירש במתניתין והא אתא לאשמועינן דלא תימא ודאי מאכל ומשתה מרובה לא שנאי הדעתא שיוליאו הכל אפילו הכי קמשמע לן דכל שאכל שם מחל והוא הדין בגדים וכיוצא בהם כדפירשתי במתני' דכולן דין מועטין אית להו ובלא אכל כולהו הדרא ושלא כדברי הרב רבינו יהוסף הלוי בן מג"ש ז"ל (א) כן העלו האחרונים ז"ל ופירש בטעמא דבשר בזול משום דמאי למימר אילו הייתי יודעים שסופנו להחזיר לא הייתי אוכלים כל כך מאכל ומשתה ביוקר אלא אם כן הייתי מוזלין בזול: **גרסינן** בגמרא [דף קמו.] אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו טורנית היא נכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח לנון אני מריח בגליל אמרה ליה מאן יהיב לנא מכותבות דיריחו ואכילנא ביה מיד נפל עליה חורבה ומתה אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדקה מתה אינו יורשה. טורנית שלא היתה מריחה שום ריח והוי מום בסתר לגרש אותה והכניס עמו תמרים ואמר לה ריח לנון אני מריח בגליל כלומר במקום רחוק להבחינה והיא הרגישה בטוב ריח התמרים והשיבה בבדיהותא מאן יהיב מתמרי דיריחו שהיא עיר התמרים אמרו חכמים הואיל כלומר דאע"פ שהיא ארוסה וארוסה אין לה כתובה הייתי כשלא נכנס עמה לשם נשואין הא נכנס עמה לשם נשואין יורשה ולפיכך אי לאו שלא נכנס אחריה אלא לבודקה הוה אמינא דלשם נשואין נכנס אחריה כיון דמיירי בחורבה דידיה והוא יורשה. יש ללמוד מזה דין גדול דארוסה שאירס שלא נכנס אחריה כיון בבית החתן הוא אמרי' דלשם נשואין נכנס ואם מתה יורשה: **מתני'** ש"מ. דידעי' ביה שהוא שכיב מרע *ויש אומרים מלוה מחמת מיתה שאפילו במקצת לא בעי קנין כדלקמן [דף קנא:] אפילו הוה ביה קנין אם עמד חוזר דהא פירש דמשום מיתה יהיב: וכתב. לאו דוקא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: שייר קרקע כל שהוא. ה"ה שאר נכסים והכא מיירי דקנו מיניה דבלא קנין לא מהני מידי משום דמתנת ש"מ במקצת בעיא קנין דכמתנת בריא חשבינן ליה דאפילו עמד אינו חוזר כיון דמשייר כל שהוא שיחיה בו עד שירויח הוא דשייר הלכך גמר ומקנה לגמרי: לא שייר קרקע כל שהוא. אלא שנתן הכל אמדינן דעתיה דמחמת מיתה יהיב ואם עמד חוזר אפילו קנו מיניה אבל אם מת מתנתו מתנה דאדעתא דהכי יהב דוקא (ב) ובלבד דהוי הקנין עם יפוי כח כדאמרינן לעיל דאמר אף כתובו וחתומו דאי לא כן הוה אמינא דלא גמר להקנות אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה ואם אמר בפירוש שנותן בקנין מהיום ולעולם הכל כפי לשונו ואפילו הוא מלוה מחמת מיתה צריך שיהא מקנה כדין בריא וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ומיהו בלא שייר אפילו בלא קנין מאי מיירי: **גרסי'** [בגמ' דף קמו:] מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא ר"ש בן מנסיא הוא דתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת לו בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאלמלי היה יודע שבנו קיים לא היה כותב כן רב ששת אמר ר"ש שזורי הוא דתניא בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואומר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא ר"ש שזורי אומר אף המסוכן. [פירוש] מתניתין דאמר דלא שייר קרקע כל שהוא ועמד אין מתנתו מתנה משום דאמדינן דעתיה דדוקא מחמת מיתה יהיב דודאי לא יהיב לגמרי ואם יעמוד שימות ברעב רבי שמעון בן מנסיא היא דאזיל בתר אומדנא וכבר פירשתי לעיל ביה מוחלין ופסיק רב נחמן כוותיה והכי קי"ל ופירש הרמב"ן ז"ל דרבי שמעון בן מנסיא מיירי דוקא בשכיב מרע דאילו בבריא כי היכי דשביק נפשיה ודאי שביק בריה ומיהו בבריא נמי אם אמר מהיום ולאחר מיתה כיון דלא שביק נפשיה בריה נמי לא שביק ואין מתנתו מתנה אם בא בנו: [כתבו גט לאשתו]. אע"ג דלא אמר אלא כתבו הוי כאילו אמר כתבו ותנו דאמדינן דעתיה דמתוך שהוא בהול לא גמר לומר דעתו וכו' רי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל דכל הני ארבעה שוין דהוו כמלוה מחמת מיתה ובאמירה בעלמא מקנו ולא בעו קנין ואם עמדו חוזרין דהכי משמע מדרב הונא דאמר בפ' התקבל (דף סו.) גטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גטו אם עמד חוזר ומה גטו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו וכיון דאמר תנו אע"ג דלא אמר קנו וכו' ומיהו לא קי"ל כוותיה בגט וכדאיתא בגיטין פרק מי שאחזו [דף עג.] ואם חזרו אין חוזרין בגיטין והביאו אחרונים ראיה לדבריהם דהפי' במפרש ויוצא בשיירא הוי הדין שוה עם מסוכן ויוצא בקולר דאל"כ מאי אתא רב הונא לאשמועינן אטו בלא רב הונא לא ידעינן במסוכן ויוצא בקולר דבאמירה בעלמא סגי והא בסמוך אמרינן מנין לצוואת שכיב מרע באמירה בעלמא מאחיתופל דכתיב ויצו אל ביתו ויחנק בצואה בעלמא והא אחיתופל כיוצא בקולר ומסוכן וגרוע מינייהו אלא ודאי אשמעינן רב הונא

שפי

רש"י

תכשיטין כסף וזהב: שבח סבלונות מיהדרי. שבח כגון ששלח צאן ובקר וילדו בבית חמיו: העשויין ליבלות. דאמרן דלא הדרי הם לא בלו בשעת חזרה שמחזיר את שאין עשויין לבלות מי הדרי הנך נ"כ או לא: ואפי' הדר ביה. שגרשה: סבלונות הדרי. כגון סבלונות שאין עשויין לבלות ושלח סתם: מאכל ומשתה. ששלח לבית חמיו דהיינו עשויין לבלות: לא הדרי. אם אכל שם דינר כדתנן וכגון ששלח סתם דאם פירש על מנת שיחזירו לו יחזירו לו הכל כדתנן (וכגון) הכא במתני': כישא דירקא. אגודת ירק ושמין לה מאכל ומשתה שתחזור בזול דהיינו שליש פחות משוויו כדמסיק זוזא דהוא שש מעות בארבע מעות: [א] טורנית. חולי שאינה יכולה להריח ומום שבסתר ויוליא בלא כתובה: נכנס אחריה לחורבה לבודקה. ונטל עמו לנון בהיקו לנסותה אם תריח אמר לה ריח לנון אני מריח בגליל לנסותה מתוך תשובתה אם תריח והיא הבינה והשיבה דרך שחוק מאן יהיב לן מכותבות דיריחו שהן מתוקים ודרך לאכלן עם לנון: ומתה. ורלה הבעל ליורשה: אלא לבודקה. ולגרשה ומתה הוך כך אינו יורשה דכיון דמתה קודם שנתפייס עמה אינו זוכה בירושתה *ומהכא שמעינן מי שמתה אשתו מתוך קטטה שהיה בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרינן במס' גיטין כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות: מתני' שכיב מרע שכתב כו'. והוא הדין אם חולק על פה בלא כתיבה: שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה. דמתנת ש"מ במקצת קיימת ואם עמד אינו חוזר וכגון שכתב בו קנין כדמסיק לקמן דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין: ואם לאו. שלא שייר אין מתנתו מתנה ואם עומד חוזר שניכר שמחמת מיתה נתן על מנת שאם לא ימות לא התקיים כדאמרינן בגמרא אבל אם מת אפילו לא שייר מתנתו מתנה כדמוכח לקמן וכגון שלא צוה מחמת מיתה כדמוכח בגמ' לקמן: גמ' בתר אומדנא. שאומדין דעת הנותן: דאי הוה ידע דחי [ב]. ודעתו שאם לא ימות יחזור בו: ליסמוך. על אותו מקצת ששייר אם יחיה ואין דעתו לחזור במה שנתן: הלכה כר"ש בן מנסיא. דאמר דאזיל בתר אומדן דעת הנותן: דומה לי

עין משפט

א מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה טור אה"ע סי' נ: ב מיי' שם סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנ: ג מיי' פ"ח שם סמג שם טור ח"מ סי' רנ:

הגהות הב"ח

(א) (מהו) שישלח שבח סבלונות) תא"מ ונ"ב גי' אלפס ישן (מהו שישלמו. שבח סבלונות מהו) וכך היא הגי' בספר"ת כמו שפי' רשב"ם ועי' פי' גירסא זו בפירושו ובדברי התוס': (ב) נ"ל נכסיך: (ג) נ"ב כייתי ש"ס לי ש נכסיו שאין לי בן נכסי לפלוני כצ"ל: (ד) נכסיך כצ"ל: (ה) נ"ב כייתי: (ו) נ"ל נכסי:

הגהות חו"ש

(א) נ"ב גמ' ...

הגהה באר"ש

[א] ר"נ ... [ב] נ"ב ...

שלטי הגבורים

א הא דאמר שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת אלא בקנין מיי' כתב רבינו דכל שהוא אין בין בקרקע בין במטלטלי והרא"ש כתב כל זמן שלא שייר כדי פרנסתו יש לו דין מתנת ש"מ משום דאמדינן דעתיה ודאי מחמת מתנת מיתה הוא נותן דלא יהיב חיים כל מאי דאית ליה ומיית הוא ברעב דכיון שהוא נותן משום דמתנת מיתה תקנו חכמים שאין צריך קנין כדי שלא תטרף דעתו אם יראה שאין מקיימין דבריו ימעט זה אם עומד חוזר שלא היה דעתו אלא אם ימות אבל כשמשייר ליתא האי טעמא הלכך כל זמן שלא שייר כדי פרנסתו איתא להאי טעמא יש לה דין מתנת ש"מ וכתב הרא"ש ויראה שיעור פרנסתו אם הוא עובד אדמה שמשייר קרקע כדי פרנסתו ובני ביתו ואם אינו מתעסק בסחורה או ברבית שישייר כדי שיוכל להתפרנס מן הריוח ע"כ וכן דעת בעל העיטור דבעינן כדי פרנסתו אלא שנסתפק בשיעורו וכתב דאיכא למימר כדי פרנסתו לי"ב חדשים כדאמרי' גבי נכסים מרובים. אע"פ שנתן ש"מ כל נכסיו כידועים לנו חשבינן ליה במתנת בריא וצריכה קנין לפיכך אינו חוזר אם יעמוד משום דחיישינן שמא יש לו עוד נכסים שאין ידועים לנו ולא חשבינן ליה מתנת ש"מ נכולה אא"כ מוחזק לנו שאין לו נכסים אחרים ופי' רשב"ם שמוחזק בעדות גמורה שאין לו יותר ור"י פי' שאין צריך עדות אלא בהוקה בעלמא סגי אי נמי באומר כל נכסי ופי' רשב"ם באומר אני נותן כל נכסי לפלוני דהשתא ליכא למיהם למידי שהרי נותן לו כל נכסיו *) אלא אומר כל נכסי אלו הם ואנו מאמינים לומר שאין לו יותר וכן פי' ר"י:

*) נ"ל בכל מקום שהם ור"ח פי' שא"צ לפרש שיתן לו כל נכסיו אלא וכו' וב"י בטוח"מ סי' ר"נ:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) שפירש כאן דרבין בין אכל ובין לא אכל וכתב ואידחיא מתני' מקמיה דרבין וסיא שיטת המיי' פ"ו מהל' זכיה ומתנה כ"כ המ"מ משמו: (ב) לשון רשב"ם ואפי' לא קנו מידו קנו כל שנכסים לאחר מיתתו שיכה דלא שייר מידי דדברי ש"מ ככתובין ומסורים דמו:

א מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' סו רע:

טפי דאפילו במפרש בים ויוצא בשיירא מקנו באמירה בעלמא ומיהו צריכי טעמא דהא מפרש בים ויוצא בשיירא כבריאים נינהו לכל דבריהם שדעתם לחזור שהרי עם סחורותיהם הם הולכים ומתוך דברי הרב רבינו יונה ז"ל למדתי דהלכה מהם הולכין להשתקע שם ומשום הכי יהבי דאפשר דמספקי אם ישתקעו שם *)ולפיכך כשלא נשתקע וחזרו חוזרין במתנתם אפילו במתנה במקצת ובקנין חוזר כדין כל המצוה מחמת מיתה וכדכתיבנא : גרסינן בירושלמי איזהו מסוכן כל שקפץ עליו החולי שלשה ימים כלומר שנפל למשכב פתאום וקפץ עליו החולי שלשה ימים נר מצוה ולפיכך חשבינן ליה כמסוכן : אמר

רש"י

בגמ' ליתא תיבות אמר רבא רק אר"נ אע"ג דאמר שמואל כו' ע"ש (ג"א)

ב מיי' פ"ג ופ"י שם סמג שם טור ח"מ סי' רנג :

ג מיי' פ"ח ופט"ו שם סמג שם טור ח"מ סי' רנרנג:

כמדומה לי : המוכר שטר חוב . שיש לו על אחר [א] מכר וחוזר המוכר ומוחל ללוה מחל דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ולא עדיף הלוקח ממלוה דאתי מחמתיה ומיהו מעותיו יחזיר ללוקח דדיינינן דינא דגרמי כדאמר בשורף שטרות חבירו ואכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה מיניה כשורא גמלי : ואפילו יורש . של מלוה מוחל ומודה שמואל שאם נתנו . המלוה לאחר במתנת שכיב מרע דאלים שפי מתנת בריא דכתובין וכמסורין דמי ואין היורש יכול למחול : לא אמר כלום . שהדירה אינו דבר שיש בו ממש להקנותה ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הואיל ובבריא אין יכול כלל להקנותם [ב] גם בשכיב מרע לא מהני : דבריו קיימין . הואיל ובבריא יכול להקנות במעמד שלשתן : אם כמהלך . שמן שעה ראשונה שהתחיל לחלוק לא היה בדעתו לשייר כלום: אם מת קנה כולן . כדין מתנת שכ"מ בכולה דאין צריך קנין אם מת : כנמלך .

דף קמח.

דף שם:

*אמר רבא *אמר ר"נ אמר שמואל [א] *המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל °ומודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול פירוש האי דאמר שמואל אינו יכול למחול איורש קאי ולאו אשכיב מרע גופיה דקי"ל בשכיב מרע כל שאילו עמד הוזר חוזר במתנתו וכבר ברירנא לה להא מילתא שפיר בפרק הכותב לאשתו : אמר רבא אמר רב נחמן ש"מ [ב] שאמר ידור פלוני בבית הזה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו אמר רבא אמר ר"נ *ש"מ שאמר הלואה שיש לי ביד פלוני תנו אותה לפלוני דבריו קיימין ואינו צריך למעמד שלשתן *אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ [ג] שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמהלך מת קנו כולן עמד חוזר בכולן ואם כנמלך מת קנו כולן עמד אינו

[דף קמז:] המחבר לענין מסכתין לא הייתי צריך לכתוב הא דרב ששת אלא ללקוט הפרי כוונתי : גרסינן בגמרא [דף קמז:] אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא גזירה שמא תטרף דעתו עליו : אמר רבא אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע אין יכול למחול משום דעשאוהו כשל תורה : שמא תטרף דעתו . מתוך צער שלא יתקיימו דבריו ולפיכך תקנו שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין ואין צריך להמתין כל כך: וחזר מחלו מחול . משום דלוה משועבד למלוה בשעבוד גופו ובשעבוד נכסיו שהן ערבאין כדאמרינן [דף קעד.] נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ושעבוד הגוף א"א למכרו הלכך אף על פי שמכר החוב עיקר השעבוד דהיינו שעבוד הגוף נשאר למלוה וכשמוחל מפקיע שעבוד הגוף וכ"ש שמפקיע שעבוד נכסים שאינם אלא ערבות ומש"ה מחול וה"ה שיורש יכול למחול ומיהו מחזיר מעותיו המוכר ללוקח דהא הלכתא היא [בב"ק דף ק.] דדיינינן דינא דגרמי דהפסיד מעותיו כשורף שטרותיו של חבירו וקי"ל דחייב : אמר המחבר ואם כתב משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך שוב אינו יכול למחול והריטב"א כתב שאם יש משכונא והחזיק בה הלוקח כגבוי וכתפוס דמי ושוב אינו יכול למחול ואפילו בהתראה דמסלקי ויש חולקין בדבר וכל שיכול למחול יכול לעשות שובר הודאה שנפרע או להאריך זמן הפרעון ומשלם לזה כפי מה שהזיקו ואפילו מכר או' נתן לו שלא באחריות ומי שמכר שטר חוב שיש לו על העובד כוכבים לישראל כיון שבדיניהם כל זכותו מכר לו כדיניהם דיינינן ליה שאם חזר ומחלו אינו מחול וכן כל שנתן בדיניהם אפילו בלא כתיבה ומסירה משלם וישראל שמכר לעובד כוכבים דינו כאילו מכר לישראל הריטב"א ז"ל : אבל אם נתנו במתנת שכיב מרע האי שטר אין היורש יכול למחול . דמשום שלא תטרף דעתו עשאוהו כשל תורה ומתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן דהא אינה קונה אלא לאחר מיתה כירושה וכיורש חשיב המקבל וכי היכי דשני אחין יורשין לא מצי חד מינייהו לממחל מנתא דחבריה ה"ה הכא ומיהו כיון דטעמא דיורש לא מצי מחיל הוא כדי שיתקיימו דברי השכיב מרע ולא תטרף דעתו עליו משמע דהש"מ גופיה מצי מחיל וכ"כ ריא"ף ז"ל : [ש"מ שאומר ידור פלוני בבית זה כו'] . משום שהדירה היא דבר שאין לה ממש והפירות נמי דבר שלא בא לעולם נינהו ואין אדם מקנה דבר שאין בו ממש או דבר שלא בא לעולם ומדלא מתקין ליסנא למימר דבית לדירה קאמר או דקל לפירות משמע דדוקא בבריא דייקין ליסניה הלכך ש"מ שאמר תנו שטר חוב לפלוני לא קנה עד שיאמר הוא וכל שעבודא דאית ביה ומלוגא דשטרי [פי' רשב"ס כרך של שטרות] דאימיה דרב עמרם דלקמן [דף קנא.] הכי קאמר ליהוי לעמרם בני הם וכל שעבודה ואע"ג שלא הצריכו לאדכורי בגמ' וכ"ל דלא שייך לאקשויי אמאי לא אזלינן בתר אומדנא הכא בש"מ כדלעיל במתני' וגבי מסוכן בגט דלגבי נפשיה אנן סהדי דודאי לא שביק נפשיה וגבי גט משום עגונא אקילו בה כמה קולות אבל לגבי מתנת אחרים אע"ג דאי לא בעי למימר דקל לפירות הא דאמר פירות דקל דברי בטלה נינהו מ"מ אין לנו אלא מה שהוציא מפיו . כן פר"ת : *אמר המחבר אע"ג דבהגוזל קמא [דף קד:] בשמעתין דמשלחין מעות בדיוקני מוכח דמהני הרשאה במלוה והיאך יכול להרשות הואיל ולא מהני ביה קנין מצי למימר משום דפסקינן במרובה [דף ע.] דשליח שויה אף על פי שאינו יכול ליתנו בקנין יכול להרשות שליח במקומו בקנין וא"ת הואיל ואין המרשה זוכה בו אלא מטעם שליחות אם מת המרשה קודם שיגיעם הנפקד ליד המורשה כבר פסקה שליחות המורשה ואם כן לימא שיכולים היתומים להוציא מיד הנפקד יש לומר דכיון שאם בא הנפקד לפני ב"ד לישאל אם יתן הפקדון ביד המורשה היו אומרים לו ליתן שהרי יש להחזיק המרשה בחזקת חי הלכך אפילו איגלאי מילתא לבסוף שמת קודם שבא ליד המורשה אין יכולים יורשים לתובעו כלום שהרי ברשות ב"ד נתנן ואפילו נאבדו הוי אונס גמור כהנך שהוא פטור בהם . הרא"ש ז"ל בתוס' ריש פרק אע"פ בכתובות [דף נה:] : גרסינן בגמ' אמר רבא א"ר נחמן ש"מ שאמר הלואתי לפלוני ואע"ג דליתיה בבריא רב אחא בר איקא אומר איתא נמי בבריא כדאמר רב הונא אמר רב נחמן האומר לחבירו מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה . פי' מלוה על פה שאין קנין תופס בה בבריא מפני שאינו בעין דבשלמא במלוה בשטר דלעיל אפשר למיכתב ליה קני הוא וכל שעבודא דאית ביה או אותיות נקנות במסירה ואע"ג דשעבודא הוא דמכר והשעבוד דבר שאין לו גוף הוא היינו לומר דודאי בפני עצמו אינו מכור אבל אגב הנייר מכור (והוי דכמאן דעתיה בשטרא דמי) והוי כאויר שאינו נמכר אלא אגב הבית אבל מלוה ע"פ אין קנין תופס בה מ"מ במתנת שכיב מרע אלמוה רבנן ואין היורשים יכולים לחזור בהם אי מת המלוה כיון דמצינו בה צד קנייה בבריא במעמד שלשתן כדלעיל ולפום האי טעמא קניית אויר בפני עצמו דליתיה בבריא בשום ענין אינו במתנת שכיב מרע והכי הלכתא : תו גרסינן בגמ' [דף קמח.] אמר רבא אמר ר"נ הא"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו שייר מקום פירות דכל לגביה דנפשיה משייר בעין יפה משייר וחוץ מפירותיו נמי מקום פירי משייר [שם ע"ב] אמר רבא אר"נ אם תמצי לומר בית לאחד ודיוטא לאחר לא הוי שיור חוץ מדיוטא העליונה הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא · פי' כי היכי דקאמר ר"נ דפירות דקל לא מהני עד שיאמר גוף לפירות ה"נ כי יהיב דקל לאחד ופירותיו לאחר לא קנה בעל הפירות ולא אמרינן כי היכי דגמר בדעתו לתת מתנה גמורה לבעל הדקל הוא הדין לבעל הפירות ומקום פירי שבק ליה אלא פירי דוקא יהיב כמו שהזכיר בדבריו נמצא דלא קנה פירות וגם לא נתרוקנו לנותן דהא איהו לא היה בדעתו לשיירן לעצמו הילכך הכל יהיה לבעל הדקל דאית ליה קנין הגוף כך פירשו האחרונים ז"ל אבל אי משייר הפירות לעצמו כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר ומקום הפירי שבק לעצמו ואע"פ שלא פי' א"כ מצי לפרש בש"מ דמתני' דאם שייר קרקע כל שהוא אם עמד אינו חוזר וכל לגבי נפשיה או ליורשיו בעין יפה משייר וא"כ אפי' בש"מ מצי מיירי אבל פשטא דמילתא בבריא היא [ג] [ומינה שמעי' לש"מ] ואתא למימר דאי יהיב דקל לאחר לא שייר לעצמו מקום פירות כדי דנימא הא שייר לעצמו דבר שהוא מחובר לקרקע והרי הוא כקרקע אלא דווקא הפירות שהם בעין שבק בלא מקום פירי הילכך כשנותן לאחר הפירות שהם בעולם לא שייר לעצמו כלום ואם עמד חוזר בתרווייהו : בית לאחד על מנת שדיוטא העליונה . דהיינו מעקה גבוה עשרה לאחר לא הוי שיור [כדי] שיוכל השני להוציא בה זיזין באויר החצר ואף על גב דאם לגבי נפשיה הוי משייר הדיוטא הוי שיור להוצאת זיזין כדאמרינן בריש המוכר את הבית [דף סג:] מכל מקום לגבי אחר לא הוה שיור : חוץ מדיוטא . ליסנא דחוץ הוי שיור בגוף טפי ואפילו לאחר מהני והוי שיור ויכול להוציא השני זיזין לאויר החצר ולגבי עצמו נמי אפילו בלא ע"מ כגון שלא אמר אלא אני מוכר לך הבית חוץ מדיוטא הוי שיור להוצאת זיזין משום ליסנא יתירא דהא המוכר את הבית לא מכר את היציע בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהיינו דיוטא ואמאי אצטריך למימר חוץ מדיוטא אי לאו לאתנויי זיזין וכן גבי הנותן דקל לחבירו אם אמר חוץ מפירותיו ודאי שייר מקום פירי משום ליסנא יתירא דלא איצטריך ליה למימר דדקל הוא יהיב ליה פירות דקל לא הוי יהיב ליה אלא ודאי לשיורי ליה מקום פירי הוא דקאמר : אם כמחלק . שאינו מפסיק בדבורו אינו מחשב בכלום אלא שאומר שדה פלוני לפלוני ושדה פלוני לפלוני עד שחלק כל נכסיו : מת קנו כולן עמד חוזר בכולן . דכיון דלא משייר לנפשיה מידי אמדינן דעתיה כדאמרינן במתני': אם כנמלך . כלומר דנראה מדבורו שבשעה שלוה לתת לראשון לא היה בדעתו לצוות עוד כלום אלא שנמלך לתת לשני: מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון . משום דבראשונים שייר לנפשיה מה שנמלך ונתן לאחר מכן לאחרים הלכך הוי מתנת מקצת והוי כמתנת בריא כדפרישית במתני' ואם עמד אינו חוזר אלא באחרון דלגבי דידיה הוי כנותן כל נכסיו אבל מת קנה אפילו האחרון ומדאמרי'

[דף קמח ע"א] אמר רב פפא הואיל ויורש יורשה לפיכך קנאת במתנת ש"מ דישויה רבנן כירושה משא"כ בדירה ובאכילת פירות דקל שאין יורש יורשה בפני עצמן אלא עם הבית ועם הדקל כגון דאמר מורישו תנו לו בית וידור בו תנו לו דקל ויאכל פירותיו .

זה שייך לקמן בנ"י על ד"ה גרסי' בגמרא אמר רבא אמר ר"נ ש"מ שאמר תנו הלואתי לפלוני וכו' ואע"ג דליתא בבריא וכו' קאי אמר המחבר וכו'

הגהות מא"י

[א] תיבת מכר דבוס למחוק : [ב] נ"ב דמילי לא קני : [ג] ומינה שמעינן לש"מ פמרובין צ"ל מוקפין :

*) עיין במאירי כי שם כתב דס"ל ר' יונה דלא כרב אלפס ס"ל בכך.

נר מצוה

חוזר אלא באחרון ודילמא עיוני קא מעיין סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר רב *יוסף בר מניומי אמר ר"נ שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואלא מתניתין דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא באומר כל נכסי אלו הן מר בר רב אשי אמר במוחזק איבעיא להו חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו או לא והילכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו דתניא כולן לראשון ומקצתן לשני שני קנה ראשון לא קנה מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה ומשכחת לה לרישא בין בשמת בין בשעמד וסיפא לא משכחת לה אלא בשעמד דאי בשמת (א) [תרוייהו ליקנו] ראשון קנה מקצת ושאר הנכסים לשני הילכך לא משכחת לה אלא כשעמד והוא דקנו מיניה °איבעיא להו א הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו חילק כל נכסיו (ג) מהו תיקו אמר רב ששת ב יטול *זכה יחזיק יקנה כולן לשון מתנה (ג) היא במתניתא תנא אף יחסין ויירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקא היא איבעיא להו *יהנה בהן מהו יראה בהן מהו יעמוד בהן מהו ישען בהן מהו תיקו איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו זימנין אמר רב יהודה אמר (ד) שמואל אם עמד חוזר וזימנין אמר אם עמד אינו חוזר ולא פליגי הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו והא דפרעינהו בחובו איבעיא להו שכיב מרע ג שהודה מהו ת"ש דאיסור

רש"י

שלא היה דעתו לחלק כולם אלא אחר שחילק מה שחילק לא רצה לחלק עוד ושוב נמלך וחילק יותר: אלא באחרון. דלא הוה ביה שיור אבל קמאי קני כדתנן שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה: ודילמא. הא דשתיק לאו משום דנמלך אלא עיין וחשיב בלבו מה יתן לכל אחד ואמאי קנה כולהו: מידק דייק. עיין קודם שהתחיל לחלק ומדשתק נמלך הוי: שכיב מרע שכתב כל נכסיו. הידועים לנו ולא נמצא שיור: כל נכסי אלו הן. כך גרים ר"ח ונראה דגרסינן כל נכסי לפלוני ופלוני כלומר באומר או כותב כל נכסי היכן שהם יהיו לפלוני ופלוני: במוחזק. שהיו מוחזקים בו שאין לו עוד נכסים אחרים: חזרה במקצת. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחוזר בו במקצתו ונתן אותו לאחר דבך יכול לעשות דדייתיקי מבטל דייתיקי: מי הוי חזרה. בכל הנכסים שנתן לראשון דגלי דעתיה שמתחרט בו מן הראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דהא איכא שיור ומתנה היא או לא ומה שנתן לשני קנה שני והמותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור משניהם כי לא שייר כלום לעצמו: כולו לראשון. במתנת ש"מ ומקצת לשני שחוזר בו במקצת שני קנה מה שנתן לו ממה נפשך לא שנא מת ול"ש עמד כי מתנת ש"מ במקצת היא והוי מתנה כי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי הדר ביה מקמא: מקצתן לראשון. והדר ביה ונתן כולו לשני ראשון קנה שהרי שייר בה דהוי מתנת ש"מ במקצת שני לא קני דלא שייר כלום ואם עומד חוזר: בין כשמת בין כשעמד. דהא הדר ביה מקמא וקיימא לן דייתיקי מבטלת דייתיקי: סיפא לא משכחת אלא כשעומד. ולכך ראשון קני דמתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר כדמסיק והוא דקנו מיניה דאי מת תרוייהו ליקנו: איבעיא להו ש"מ שהקדיש או חילק כו'. ואח"כ עמד מי מצי הדר ביה כמתנת הדיוט או נימא דגמר ומקדיש הכל בין יחיה בין ימות וכן מתנות עניים: אמר רב ששת. ש"מ שאמר יזכה פלוני בנכסי או יטול או יחזיק פלוני בנכסי כולן לשון מתנה הם וקנה: בראוי לירש. אם אמר יחסין יירש על הראוי ליורשו כגון בן בין הבנים קנה כר' יוחנן ב"ב: הא דאיתנהו לזוזי בעין. חוזר דלהכי שבקינהו בעין שיחזירם אם יעמוד ויחזור במכר: הא דפרע בחובים. אם עמד אינו חוזר: שהודה. שאמר

ומדאמרינן דהראשונים קנו דלא הויא אלא מתנת מקצת צריך לומר דאיכא קנין הם כן כשמת איך קנה האחרון לימא דלא גמר להקנות לו אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה דמתנת שכיב מרע לא קניא אלא לאחר מיתה אלא ודאי מיירי בקנין ובמיפה את כחו כדפירשנו לעיל אי נמי בראיה (אלא) שכתב בכתב ידו שדה פלוני נתונה לפלוני או שאמר לעדים שיכתבו לו לגזברת לוואתו וכתבו בו לשון זה שדה פלוני נתונה לפלוני ומחתים עליו עדים ולאוי לקנות בשטר זה כאילו אמר לו שדי נתונה לך בשטר זה ובכי האי גוונא לא חיישינן למימר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אלא דוקא כשאמר לעדים כתבו ותנו דמשמע מתוך דבריו דהמתנה לא תהיה אלא בכתיבה כ"כ האחרונים בשם הראב"ד ז"ל הלכך מת קנו כולם דלא אמרי' שבשטר זה נתכוין להקנותו כדי דנימא לא יקנה מטעם אין שטר לאחר מיתה: שכתב כל נכסיו. כלומר וקנו מיניה או בשטר וכדפירשנו לעיל אינו חוזר אם עמד מחליו דחיישינן שכבר שייר לעצמו דשנא יש לו נכסים במדינה אחרת ואע"ג דהוה לן לאוקמי ממונא בחזקת מריה דספק הוא אם יש לו נכסים במדינה אחרת אם לאו מ"מ כיון דאוקימנא מתני' באומר [כל נכסיי משמע דהכא מיירי באומר שדה פלוני] [לפלוני] ושדה פלוני לפלוני ומדקאמר הכי ולא קאמר כל נכסי מוכח מילתא שפיר דאית ליה נכסים במקום אחר ואפילו כשמחלק נכסיו לשנים או לג' בני אדם שאז מוכרח לומר כן שדה פלוני לפלוני מ"מ אורחא דש"מ שמגלה דעתיה מעיקרא כשמחלק כל נכסיו וזה כיון שלא גלה ודאי אית ליה נכסים במקום אחר ומתני' דאמר בכותב כל נכסיו דאם עמד חוזר איירי דאמר בפירוש כל נכסי או מיירי באדם שמוחזק לנו שלא הרגיל מימיו ללכת ולהתעסק במקומות אחרים דהאי ודאי אע"פ שלא פירש דיהיב כל נכסיו כמאן דפריש הוא: איבעיא להו וכו'. כבר פירשנו דנותן מקצת נכסיו כמתנת בריא חשיבא ובעיא קנין ואם עמד אינו חוזר ונותן כל נכסיו לא יהיב אלא מחמת מיתה ואם עמד חוזר והשתא בעיקן דאם נתן לאחד כל נכסיו ואח"כ חזר בו ונתן לאחר מקצתן דהא קיימא לן [דף קל"ה:] דייתיקי מבטלת דייתיקי אי הויא חזרה בכולן ואין לראשון כלום ולשני הויא כמתנת בריא שכבר שייר לעצמו בההיא חזרה מקצת הנכסים או לא הויא חזרה אלא באותו מקצת וכמאן שלא שייר לעצמו כלום ואם עמד חוזר בכולן ופשיט מדתני ברישא דברייתא דשני קנה ראשון לא קנה אלמא דהויא חזרה בכולן דאי לא הויא חזרה אלא במקצתן וכל הנכסים בין שניהם מה נפשך אי מת תרווייהו ניקנו אי בשעמד תרווייהו לא ליקנו דכל נכסיו נתן ואם עמד מצי מהדר אלא ודאי מדתניא ראשון [לא] קנה ושני קנה אלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולן ורישא מצי מיירי בין שמת (דהא) לראשון אין לו כלום בין בשעמד דהא לשני מתנת מקצת היא ואינו חוזר וסיפא דקתני וכולן לשני שפירושו מקצת הנכסים הנשארים לא מצי מיירי במת דאמאי לא ליקני שני מה שנתן לו אלא ודאי דוקא מיירי בשעמד ולגבי שני הויא כנותן כל נכסיו דאם עמד חוזר ומיהו הא דפסק תלמודא דהויא חזרה בכולהו ודאי לא משמע היכא דאמר בפירוש איני חוזר בי אלא ממקצתן דהא ודאי כשאר מקצתם לראשון ואע"ג דהשתא הוי מתנת מקצת ובעיא קנין אכן בתר שעתא קמייתא דיהיב להו כולהו אזלינן וההיא שעתא בדבור בעלמא יהיב ואם מת קנו כולן. כך מצאתי כתוב לאחד מן האחרונים ז"ל: אמר המחבר ואפילו נתן נכסיו לשני בני אדם וחזר בו באחד מהם הויא חזרה באידך כיון שהוא בדייתיקי אחד והיכא שנתן מקצת נכסיו לאחרים והשאר ליורשיו וחזר בו מיורשיו דעת רבינו הגדול והרמב"ן ז"ל דלא הויא חזרה לאידך כי מה שנתן ליורשיו לא הוי אלא כירושה דעלמא וכן נראה עיקר הריטב"א ז"ל ונראה לי דהיינו כשנותן זה הנשאר שחזר בו ממנו[א][מיורשיו] לאחרים דסוף סוף כל נכסיו בעי למיתן אבל אם משייר אותו מקצת לעצמו הא גלי דעתיה דלאו מתנת ש"מ יהיב אלא מתנת בריא ואח"כ בלא קנין אי אפשר כלל: איבעיא להו וכו'. מי אמרינן דהקדש כמתנה בעלמא ואם עמד חוזר כיון דכל נכסיו הקדיש ומחמת מיתה הוא עביד או דילמא כיון דמצוה קא עביד גמר בלבו להקדיש ואפילו עמד אינו חוזר אם תמצי לומר דמשום חומרא דהקדש גמר ומקדיש ולא מצי מהדר הפקיר מהו דלא הוי כהקדש וחוזר בו [או] דילמא שמא *הוא כמתנתו שהרי רבים מברכים אותו ואפילו עומד אינו חוזר דאדעתא דהכי הפקיר ואם תמצי לומר דהפקר לא הוי כהקדש ויכול לחזור בו היינו משום שזוכין עשירים דלית בהו מצוה אבל חלק לעניים מהו וסלקא בתיקו הילכך בין הקדש בין עניים הם המוציאין דנכסי בחזקת נותן קיימי ועליהם להביא ראיה הילכך אם עמד חוזר ואע"ג דאמרינן [דף קל"ג:] דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט היינו דלא מצי למהדר על מה שידענו בבירור דעתו אבל הכא מי יימר דדעתו היה להקדיש אפילו אם עמד הילכך ודאי נכסים בחזקת נותן קיימי ואף ספק איסור מעילה ליכא דאיהו ידע בנפשיה ולענין עניים נמי אמרינן דאע"ג דאמרינן [סוף פ"ד דפאה ותורת כהנים פ' קדושים] ספק לקט [לקט] ספק שכחה [שכחה] ואפילו הוה ליה כספק ליכא למיחש דהא פריש לה בירושל' דוקא במתנת עניים ומקראי ילפי לה: אמר רב ששת וכו'. אצטריך רב ששת לאשמועינן דלשונות אלו הן לשון מתנה אפילו בש"מ כדי דלא תימא דכיון שאין שם משיכה ולא קנין לא מהני אלא לשון מתנה והיינו דהני אחריני יעמוד יהנה ישען עלה בתיקו ולא קנו בהו ואילו בבריא לשון זכייה הם שהקנין מוכיח כיון שהוא אומר ישען עליהם וקנין זה דכל כי האי גוונא לא הוי קנין דברים בעלמא כדאמרינן [לעיל דף מג.] דבלשון דין ודברים מהני בשקנו מידו אף יחסין ויירש מצי למימר דלאשמועינן מתניתין דיחסין מועיל כמו יירש דלשון ירושה הוא [אי נמי] אתא לאשמועינן דהלכתא כר' יוחנן בן ברוקא כתב הראב"ד ז"ל דלאו כשאמר בלשון זה בלבד דא"כ הוו ליה כאומר ידור פלוני בבית זה שלא אמר כלום אלא באומר נכסי לפלוני שיהנה בהם שלשון זה סותר הא' דנכסי לפלוני משמע לגמרי וכשאומר יהנה ישען משמע דוקא עמידה ומשענת ולא מתנה ועלה בתיקו ולא קנה: איבעיא להו וכו'. שמכר בקנין ומעכשיו אי נמי דקנה בכסף שלא תיקנו דליקני באמירה אלא דוקא במתנה ומשום דשויה כירושה: מאי. מדמכר ועבד כולי האי ודאי גמר ומקנה ועוד שהמעות תחת ידו והוי כמאן דשייר שהרי יכול להחיות בהם ואם עמד אינו חוזר או דילמא כיון דלא שייר מנכסיו לעצמו לא מכר אלא מחמת מיתה ואם עמד חוזר ואסיקנא דאי איתנהו זוזי שעדיין המעות תחת ידו ודאי לכך הכניעם שיחזירם אם יעמוד מחולי אבל אם פרעם בחובו משמע שאין דעתו לחזור הילכך לא מצי מהדר: איבעיא להו וכו'. אמר המחבר מהא דלודי איסור כתבו חכמי פרובינצ"א והריטב"א בשם רבו ז"ל דכל שמחייב עצמו בלשון הודאה מהניא אע"ג דידעינן דלא היה מחויב ליה מעיקרא הוא מחייב כן כתבו פרק הנושא בכתובות. הריטב"א ז"ל עד כאן: שהודה. לאו למימרא שמקנה בהודאה דהודאה לאו קנין הוא לא בבריא ולא בשכיב מרע אלא הכי קאמר

מהימנינן

שלטי הגבורים

א הקדיש כל נכסיו או הפקירם דלא איפשיטא מיי' פ"ט מהל' זכיים ומתנה כתב שחוזר וכן הרמ"ה אבל הרא"ש ז"ל פסק שאינו חוזר דכיון דלא איפשיטא אין מבטלין ההקדש וההפקר שהרי אנו באים לבטל מעשיו מכח האי מדנא אין מבטלין מעשיו אלא היכא דבריר לן האומדנא:

ב הא דאמר דיטול יקנה יחזיק יזכה כולם לשון מתנה הם כתב הרמ"ה ס"מ בש"מ אבל בבריא לא מהני הני ליפני וכן יחלוק פלוני בנכסי יאכל פירות דקל זה אע"ג דבאו לעולם וכן נכסי לך דמהני בש"מ לא מהני בבריא עד דאמר מכורין או קנוים לך והרא"ש כתב דהני ליפני כיון דמהני בש"מ כ"ש בבריא שיש עמו קנין וכן כתב הרמב"ן וש"מ שאמר אני מניח לפלוני כתב הרא"ש בתשובה דהוי לשון ירושה ואם אמר יחסין או יירש על מי שראוי ליורשו זוכה מתורת ירושה אבל אם אינו ראוי ליורשו לא דאילו ליפני ירושה הם ואם אמר לשון יטול פלוני כך וכך כתב בתשובה לשון ירושה הוא ואם אמר יהנה פלוני מנכסי או יעמוד או יראה או ישען בהם מבעיא ולא איפשיטא הלכך לא קנה: כתב מיי' מצוה מחמת מיתה אין צ"ל גלו את המתנה אלא אע"פ שהיה כתובה סתם אין חוששין לומר שמא מתנתא טמירתא היא וכתב רב האי אפי' אם אמר אל תגלו אלא עד לאחר מיתה שהרי בשעה שיש לו לקנות אמר שיגלו אותה: שאלת ראובן שנתן קרקע לאשתו במתנת ש"מ ובאו היורשים לבטל מפני שלא כתב בה כתובה בשוקא: תשובה אין המתנה בטלה בכך ומה שטענו עוד שהיא בטלה שלא כתב בה תלכי ותזכי ותירש ותורים ותמשכן ותעשה ממנה חפצך ורצונך שלא נתן לה אלא בחיים בלבד אין בדבריהם כלום שלשונות הללו שרגילים לכתוב בשטרות אינן אלא לתוספת דשטרא דממילא הנותן מתנה לחבירו קנאה לעולם:

ג הא דאמרי' תנו מנה לפלוני שיש לו בידי נותנים אע"פ שאין בידו שטר וכן אם תבעו והודה נותנים לו אע"פ שלא אמר אתם עדי שאין אדם משטה בשעת מיתה וכתב הרא"ש בתשובה שאם הודה בכתב ידו שכל הנכסים שהיו לו שהן של פלוני הויא הודאה והא דאמרי' אדם עשוי שלא להשביע את בניו הוא בדבור אבל היכא שכתב בכתב ידו או אחד כתב והוא חתם בחתימה ניכרת ומקויימת כולי האי לא עביד שלא להשביע את בניו מיי' כתב כרבינו גבי גר שנתן מתנה שאינה קונה דוקא בנותן לבניו או למי שראוי ליורשו אבל לאחר קונה ולא נהירא להרא"ש אלא אין חילוק בין בנו לאחר וכן השיג עליו הראב"ד אבל אם הודה שנכסיו לבנו הויא הודאה כדמפרש לעיל כתב מיי' ש"מ שצוה לתת מתנה לעובד כוכבים אין שומעין לו שזה כמו מצוה לעבור עבירה מנכסיו אבל אם הודה לו נותנין לו אמר עשו לפלוני עבדי בן חורין כופין היורשים ומשחררין אותו שעבד חייב במצות אמר פלונית שפחתי יעשו לה קורת רוח עושין לה ואינה עובדת עבודה אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות הידועים לעבדים באותו מקום ע"כ ורש"י ס"י

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' (רנח) [רנג]:

ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ רנח:

בגמ' איתא אמר רב אחא בר מניומי (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) שני נמי קנה. כצ"ל: (ב) נ"ב לעניים: (ג) צ"ל כן: (ד) תיבת שמואל מוקף. וג"ב ס"א רב יוסף סיא גירסתנו בגמ' ובהא"ר:

הגהות מא"י

[א] תיבת מיורשיו נ"ל מוקף:

[שמא לא הוי כמתנתו. כן סגיה בספר כתונת "פסים" (ג"א)]

מהימנינן בהודאתו שמודה שנכסים אלו של פלוני הם ואם עמד אינו חוזר או דילמא עשוי אדם שלא להשביע את בניו ולאו קושטא קאמר הילכך אפילו מת אין לו כלום והסיקנא ממעשה דאיסור דודאי מהימנינן ליה וקושטא הוא דקאמר ואם עמד אינו חוזר ודוקא בכי האי גוונא דהכא שהממון בעין והוא מודה של פלוני הם הוא דאמרינן הכי אבל במי שמחזיק עצמו בעני ואומר שהוא חייב לאחרים לא מהימנינן ליה למימר שיפרעו בניו להני אחרים אלא אמרינן עשוי אדם שלא להשביע את בניו והיינו ההוא מעשה דההוא גברא דהוו קרו ליה עכברא דשכיב אדיכרי התם בסנהדרין פרק דיני ממונות (דף כט:): אמר המחבר [ומספקא] לי אי אמרינן דוקא בההוא דקרו ליה הכי דמשמע שהיו מדברים עליו ומחזיקין עליו בעשיר והשתא ודאי הוא דעביד הכי אבל אינש דעלמא שהודה שחייב לפלוני נאמן וראיתי אחר כן דבכל גוונא מיירי וטעמא דלא משוה נפשיה עבד לוה לאיש מלוה. ע"כ: הורתו שלא בקדושה. שנתעברה בת מר שמואל ממנו מעובד כוכבים ששמו איסור ונתגייר קודם לידתו דרב מרי והוה לידתו בקדושה וכיון שהורתו שלא בקדושה אין אבות לעובדי כוכבים ולאו בר ירושה הוא וגם איסור לא שייך למימר ביה דין ירושה ולא דין מתנת שכיב מרע דמתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן שהרי אינה חלה עד לאחר מיתה כירושה: אי אגב ארעא לית ליה ארעא ואע"ג שהיה יכול לקנות קרקע כל שהוא או לשכור וכדתניא [ב"מ דף יא:] ומקומו מושכר לו אפשר דרב מרי בי רב הוה ואיסור לאו גברא רבה הוא ולא היה חושש רבא דליקנינהו אלא בהקנאות הרגילות: שלח לי לא אזילנא. כדי שלא יהיה במעמד שלשתן דאי הוה אזיל אמאי לא הוה עביד מנכסי מאי דאמר ליה ומיהו מסתברא דאי הוה אזיל ואמר אין רצוני ליתן לו לא היה קונה אידך דמעמד שלשתן לא משמע אלא מרצונו של המתחייב כך מצאתי בנימוקי האחרונים ז"ל: איקפד רבא. על דאגמרו לאיסור לאודויי שאלו מעות שהם ביד רבא אין לו שום זכות [ב] בהם לרב מרי קודם שיבואו לידו ואע"ג דאמרינן במסכת קדושין (דף יח.) דהיכא דלידתו בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו אם יחזור יש שפירשו דהיינו לעשות לפנים משורת הדין אבל מי שרוצה שיקוב הדין את ההר אינו עובר כלל: שייר קרקע כל שהוא וכו'. ה' דיניהם מתחלק בין כתבו כל נכסיהם ולא שיירו כלום ובין שיירו אפי' כל שהוא: שכיב מרע. דתנן כתב כל נכסיו לאחרים ולא שייר אלא משהו *בקרקע בין מטלטלין משום הך מועט מתחלק דינו דעכשיו ששייר הויא מתנתו מתנה גמורה ואם עמד מחליו אינו יכול לחזור בו ובלבד שקנו מידו כדפירש במתניתין וכדמוכח בסמוך דהא כמתנת בריא חשבינן ליה ואם לא שייר חשבינן ליה כמתנת שכיב מרע ואם עמד חוזר דאמדינן דעתיה לא יהיב אינש ממונא לאחרים ושימות הוא ברעב: עבדו דתנן דבכלל כל נכסיו הוי גוף העבד והקנהו לעצמו והוי כאילו אמר לו הרי אתה של עצמך וזהו גופו של גט שחרור אבל שייר קרקע כל שהוא או מטלטלין כדמסיק לא יצא לחירות דהותו גט אינו כורת לגמרי דעדיין יש בלותו גט זכות לאדון שממנו יביא ראיה ששייר לעצמו כל שהוא ודומיא דגט אשה שהוא כריתות גמור בעינן: לא עשאה אלא אפוטרופא· כדפירשתי לעיל שלא נתכוין אלא שיכבדוה אבל אם שייר משהו לבנים אמרינן מתנה גמורה נתן לה: בניו היכא דכתב לאשתו קרקע כל שהוא דהשתא חלק כל נכסיו בין אשתו ובניו ואמרינן דמחלה כתובה ואבדה אבל אם שייר קרקע כל שהוא או מחובר לקרקע שלא חלק לא אבדה כתובה כדאמרינן לעיל מיגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי וכתב הרי"ף ז"ל דכי היכי דמחלה כתובה בכתב לה קרקע כל שהוא הוא הדין אם כתב לה מטלטלי כל שהם דהשתא הא תקינו רבנן בתרא למגבה כתובה ממטלטלין ואם כן אפילו לכתובת אשה הוי שיור והוא הדין שאם הניח מטלטלין

כל

נר מצוה

דאיסור (א) הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה ובי רב הוה אמר רבא °היכי קני להו רב מרי להני זוזי אי בירושה *לאו בר ירושה הוא ואי במתנה מתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה ואי במשיכה ליתינהו גביה ואי בחליפין אין מטבע נקנה בחליפין ואי אגב ארעא לית ליה ארעא ואי במעמד (א) שלשתן אי שלח לי לא אתינא לגביה מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמי אמאי לא ולודי איסור דהלין זוזי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא אדהכי נפק אודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי פירוש [א] הא דאמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנת יורש בלחוד הוא דקא אמר הכי ועיקרא דמילתא משום דקיימא לן דלגבי יורש לשון ירושה ולשון מתנה חד טעמא נינהו כדאמרינן* אמר רב ששת יטול יחזיק יזכה יקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא אף יחסין ויירש בראוי ליורשו ורבי יוחנן בן ברוקא היא ואמרינן* (ב) שלח רב אחא בר *עולא לדברי רבי יוחנן בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק אמר לו רבא לרב נחמן והא אפסקה אמר ליה הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק ושמעת מינה דלשון מתנה ולשון ירושה לגבי יורש חדא מלתא היא ומכאן אמר רבא מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן אבל מתנת שכיב מרע למי שאינו יורש ואפילו לגר [א] דעלמא קני דקיימא לן (ג) דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו והכי שדר רבינו האי גאון זצ"ל: *שייר קרקע כל שהוא וכו': וכמה כל שהוא אמר רב יהודה קרקע כדי פרנסתו וליתיה לדרב יהודה מדרבא אמר ר"נ *דאמר רבא אמר ר"נ חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן ואלו הן שכיב מרע עבדו ואשתו ובניו ומברחת. דישמעת מינה דשיור מידי בכולהו הוי שיור ולא בעינן כדי פרנסתו והא דאמר רב יהודה חדא מיניהו שכיב מרע דתנן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת. עבדו דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. אשתו דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא. בניו דתנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה. מברחת דאמר מר

מברחת

רש"י

שאמר אלו מעות של פלוני הם ואנו יודעין שהן של השכיב מרע מי אמרינן שלא להשביע את בניו אמר כן או דילמא כיון דאודי אודי: איסור. גר היה שאין לו יורשין ונכסיו הפקר לאחר מותו: והיכי קני להו. הילכך אני זוכה בהן דנכסי הגר הפקר והקודם זכה: לאו בר ירושה. כיון דהורתו שלא בקדושה: דליתיה בירושה. שאינו יכול להוריש איסור נמי אינו יכול ליתן במתנת שכיב מרע כלומר אין מתנתו כלום: ליתנהו גביה. אין המעות בביתו של איסור [שיוכל ליתנו לו בידו]: אין מטבע נקנה בחליפין. מפרש טעמא בב"מ: אי שלח לי. אם ישלח אחרי לא אבוא ואין כאן מעמד שלשתן: וליקנינהו. רב מרי באודיתא: נפק אודיתא. יצא הקול מבית המדרש ולמדוהו לעשות כן: במתנת יורש הוא דקאמר. כדמסיק שנותן לו שסבור שראוי ליורשו ואין ראוי ובתורת ירושה נותן לו זה כדפי' לעיל: אין לה הפסק. כי נופלת על בנו ועל בן בנו לדורות וממשמשת והולכת עד ראובן: והא אפסקה. שאומר אחריך לפלוני: כדי פרנסתו. משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו: חמשה. נותני מתנה השובים נותני מתנה במקצת: עד שיכתבו את כל נכסיהן. אבל אם שיירו אפילו מעט אפילו מטלטלין חשובין מתנה במקצת: ואלו הן כו'. וכולהו מפרש ואזיל דכי שייר מידי אפילו כל שהוא אפילו מטלטלין: מתנתו קיימת. ואם עמד אינו חוזר: יצא בן חורין. ועבד בכלל נכסים: לא יצא לחירות. דשמא העבד שייר דהוא נמי קרוי קרקע *א"כ מדנחת לשיורי שייר נמי שעבד ולחנופי ליה קעביד: לא עשאה אלא אפוטרופוס. לעיל פרק יש נוחלין פירשתי: איבדה כתובתה. גם זה מפורש ביש נוחלין: מברחת. אלמנה שיש לה נכסים ודעתה להנשא ורוצה להבריח נכסיה מן בעלה שאם תתאלמן או תתגרש שיחזרו

עין משפט

א מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל' ו ופ"ט הל' ז ועי' בסמ"ג ובמ"מ ופ"ו מהלכות נחלות הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנו וסי' ערה סעיף א וסי' רפג סעיף א:
ב מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנו:
ג מיי' פ"ג ופ"א שם סמג שם:

כדף קמח:

ל"א אי נמי

רב אחא בר רב עויא לדברי ר"י בן ברוקא כ"ה בגמרא וכ"ה ברי"ף לעיל סוף סי' תתנ"ט [ג"א וכ"ה הב"ח]

דף קמט:

דף קנ:

שלטי הגבור

פי' שכופין אותם לבתריה וכ"כ הרא"ש ואם אמר אל ישתעבדו בה אין כופין אותם לבתרה רק שלא יעריקוה במלאכות כבידות: שאלה להרא"ש גיורת שנתנה נכסיה בגולתה ש"מ לשמעון וראובן דר בבית הגיורת בשכירות כמו חדש אחר פטירתה החזיק ראובן בבית בתורת נכסי הגר שהן הפקר ומקבל מתנה לא קנה מתנתו: תשובה יראה לי שראובן זכה בבית מן ההפקר שבמותה אין בה ממש שאין בה כח ליתן אחר מיתה כמו שאין לה כח לנורים וגם מצוה לקיים דברי המת לא שייך בגר כיון שאינו בר ירושה ואפי' אם תמצא לומר מצוה לקיים דברי המת אינו תלוי בירושה ושייך נמי בגר אפ"ה לא אמרי' הכא מצוה לקיים דברי המת דלא אמרי' ליה אלא בממון שהופקד תחלה ביד אדם לשם כך אבל אם לא הופקד בידו לשם כך לא: ושאלת שאמרה הגיורת בגולתה נכסי לשמעון ועוד אמרה כך וכך יתן שמעון ליתומה פלונית ועתה טוען שמעון אם החזקה שהחזיק ראובן בבית קיימת כבר זכיתי אני בו בנכסים שהחזקתי בהם ואיני רוצה לקיים גולתה שאמרה ליתן ליתומה אין הדין עם שמעון מאחר שהיה אפוטרופוס של היתומים לשמור ממונם והיה כוונתו לזכות במה שגולתה הגיורת כדי ליתן לה אלא שעתה נתחדש אלו דבר ונודע לו שאין בגולתה כלום ורוצה לחזור בו במה שכבר זכה ליתומה אינו יכול לחזור דקי"ל המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואינו יכול לומר אני כוונתי לזכות לה במתנה שנתנה לה והיא אינה כלום ימן שהפקר לא כוונתי לזכות לה ו.מצא שלא זכתה היתומה משום לאו מלתא היא שהרי מ"מ כוון לזכות לה והשאיל לה ביתו ורשותו שיזכה לה אם לא תוכל לזכות מכח מתנה תזכה מכח הפקר:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גיורא: (ב) נ"ב נמי: (ג) נ"ל דדברי: (ד) התקנה כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) נ"ב היינו לומר שלואתי שבידי לבני דמעמד שלשתן ממש א"א דהא אמר דבנו לא הוי גבים: א"כ י"ל שר"ל שיבלא אחר בנו:

הגהות ב"א

[א] נ"ב עי' ברא"ש מה שהקשה על הרי"ף: [ב] בהם אלא של רב מרי היה קודם שיבואו לידי רבא כצ"ל [וכ"ה כד"ס]:

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל במעשה דאיסור ורב מארי דלא אמרי' כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה אלא במתנת יורש וכו' כדכתיב בהלכות והדברים ההם רחוקים מדעתנו ועמוקים משכלנו ולא ירדנו לסוף דעתו ולא לסוף דעת רבינו האי גאון ז"ל שנאמרו הדברים ההם משמו וגם חכמי הדור שלפנינו נתקשו על זה שכתוב בהלכות ואנו אין לנו אלא כלשון רבותינו כל דאיתיה בירושה איתיה במתנה וכל דליתיה בירושה ליתיה במתנה הילכך גר דליתיה בירושה ליתיה במתנת ש"מ לעולם:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרי"ף ז"ל במעשה דאיסור ורב מארי דלא אמרי' כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה אלא במתנת יורש וכו': אמר הכותב אני אפרש דעת הגאונים ז"ל יש שאלה היאך אמרו מתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן וכל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה והרי הוא נותן מתנה למי שאינו ראוי ליורשו ודבריו קיימים ואילו אמר בלשון ירושה לא אמר כלום אלמא אין לשון ירושה אלא לשון מתנה כמשמעה ותקוני הוא דתיקון רבנן שתקנה כדי שלא תטרף דעתו עליו וכיון שכן אף הגר למה אינו יכול ליתן במתנת ש"מ אע"פ שאין לו יורש יהיה כאחד שנותן למי שאינו ראוי ליורשו שאע"פ שהוא מתנה גמורה קונה בדבור והשיב בתשובה אלא שכשתקנו חכמים ואמרו שתקנת מתנת ש"מ לא תקנו אלא לאחר מיתה ואינו קונה אותה בתורת מתנה אלא בתורת ירושה כדרב אחא בר רב עויא לפיכך מי שאין בנו ראוי ליורשו אינו יכול ליתן לו מתנת ש"מ לפי שלא תקנו חכמים לבן שיקנה מתנת האב בדבור בלבד אלא מדין ירושה הוא קונה ומי שאינו יורש במה יקנה הרי אינו בכלל תקנת חכמים ויש מוסיפין בזה טעם אחר לומר דכיון דמתנת ש"מ כירושה היא עד שאנו אומרים ראוי ליורשו שאינו לשון מתנה גר שאין בנו יורשו א"ת יקנה עשיתו כאילו יורש והתורה אמרה לא יירש לפיכך לא נכלל הבן בכלל תקנת חכמים שתקנו לשאינו יורש והיאך יהיה בכלל (ד)תקנה והם עשו המחזיר לו כעובר על דעתם ואמרו אין רוח חכמים נוחה הימנו במקנת הגרים אבל אם רצה איסור ליתן לאחרים נותן וקונים שהרי תקנו חכמים שיקנו אחרים בדבור, ואע"ג דלא קניה אלא לאחר גמר מיתה לא אמרי' קדמו זוכה מן ההפקר כי היכי דלא אמרי' בעלמא קדמו יורשין אלא זה פורש למיתה ומקבל זוכה ואין יד זוכה מן ההפקר שולטת ביניהם ומעתה תמיהת הרב אב ב"ד ז"ל בטל טעמן וממשן ואמת כי דברים אחרים בזה נאים לדרשן אבל הלומד תורתן של ראשונים כשותה יין ישן:

השגות הראב"ד

כתב הרב אלפס ז"ל הא דאמר רבא מתנת ש"מ כירושה שויוה כו' ליתא במתנה במתנת יורש בלחוד וכו': כתב הראב"ד ז"ל אלהים יודע שאין דעתי נוחה בפי' הזה ואם במתנת יורש בלחוד הוא דקאמר הכי אבל גר דעלמא קני הכי רב מרי בריה דאיסור כגר בעלמא דמי שהרי אינו ראוי ליורשו. ואם נאמר כיון שהוא בנו כוונתו לשם ירושה היא וכן כל דעת מורים אע"פ שנותן בלשון מתנה כוונתו לשם ירושה א"כ פעמים שיש ליורש הפסד בדבר זה במקום שיש שם בכור דבעינן לשון מתנה ומה יקשה עלינו אם נאמר שלא תקנו מתנת ש"מ אלא לאדם שהוא בתורת ירושה מורישו ואפי' שום נכרי אבל גר שאינו כן לא תקנו לו ודברי רבא כפשוטן:

כל שהן שלא חלק דלא אבדה כתובה : מברחת. אשה שרוצה להנשא ולהבריח נכסיה מבעלה כדי שאם תתאלמן תחזור על אותן נכסים וכדי להבריחם נותנן לאחר והוו כנכסים שאין ידועים לבעל ולא קניינהו בעל ולא מקבל מתנה כדאמר רב נחמן בפרק האשה שנפלו לה וכו' (דף עט.) לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני ואפילו במקום בריה נפשיה חביבא ליה והני מילי בכתבה כל נכסיה אז הויא שטר מברחת ולא קני מקבל מתנה וחוזרת היא כל היכא שתרצה אבל שיירה לעצמה כל שהוא מתנתה מתנה וזכה בה מקבל : אמר המחבר והוי יודע דהא דתקון רבנן כתובת בע"ח וכתובת נר מצוה

מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה ובכולהו מטלטלי הוי שיור לבר מכתובת אשה דממקרקעי תקינו רבנן ממטלטלי לא תקינו רבנן ואמרינן נמי *אמר רב דימי בר יוסף א אמר רבי אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל עבד (א) ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה והשתא דתקינו רבנן בתראי לגבות כתובה ממטלטלי אפילו לכתובת אשה הוי שיור א] °*אמר ב מטלטלאי לפלוני מאני תשמישא איקרו מטלטלי לבר מחיטי ושערי כל מטלטלאי אפילו חיטי ושערי אפילו ריחים העליונה לבר מריחים התחתונה ב] כל המטלטל אפילו ריחים התחתונה איבעיא להו עבדא כמקרקעי דמי או כמטלטלי דמי והלכתא כמטלטלי דמי. דגרסינן בפרק יש נוחלין* (א) אמר רב נחמן אין גובין מן העבדים ואיפסיקא הלכתא כותיה בהדיא אלמא עבדא כמטלטלי דמי *אמר נכסאי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין. ארעא איקריא נכסי דתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה. גלימא איקרי נכסי דתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה*. (ב) שטרי איקרי נכסי דאמר רבה בר יצחק שני שטרות הן אמר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר וכו'. *בהמה איקרי נכסי דתנן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה לקרב ע"ג המזבח עופות איקרו נכסי דתנן המקדיש נכסיו והיו בהם דברים ראויין לגבי המזבח. יינות שמנים ועופות. תפילין איקרו נכסי דתנן המקדיש את נכסיו מעלין לו את תפליו איבעיא להו ספר תורה מאי תיקו : ג אמיה דרב זוטרא בר טוביה כתבתינהו לניכסה לרב [זוטרא בר] טוביה ברה (ג) אמרה (ג) משום דבעינן אינסובי ליה לרב זביד לסוף אינסיבא ואיגרשה אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסיבא א"ל רב הונא בריה דרב יהושע

נמוקי יוסף

אשה גובה ממטלטלי דיתמי הנ"מ כשהם בעין ברשות יתומים אבל אם מכרום או נתנום אינה טורפת מהם דלא עדיפא תקנתא דרבנותא מהיכא דשעבד לה בפירוש מטלטלי דכל היכא דלא כתיב ביה אגב אינם גובין מן המשועבדין. ע"כ:

אמר מטלטלאי לפלניא וכו'. בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע : בר מחיטי ושערי. שאין הם מטלטלין להם אלא תבואה וכל שכן ריחים שתשמישן במקום קביעות וכל מטלטלי משמע כל דבר שצריך לטלטלו ממקום למקום לפעמים בר . מריחים התחתונה שהרי במקומה מתקנין אותה : כל המטלטל . שאפשר לטלטל בשום ענין כמות שהוא משמע : מי שאומר כל קרקעותי לפלוני [א] אם העבדים בכלל [ב] אי משמעות הלשון שיקראו עבדים בכלל קרקעות אבל למימר אם יש להן דין קרקעות או דין מטלטלין הא קי"ל בפ' יש נוחלין כרב נחמן דאמר אין גובין מן העבדים דדין מטלטלין יש להם ואין בע"ח היולא על היתומים גובה מהם אבל בעיין הכא לא איפשיטא ולא פשטה ליה מהא דרב נחמן דאפשר דלגבי שעבוד הוא דהוו כמטלטלי משום דאפשר לאברוחינהו לפיכך לא סמכה דעתיה דמלוה עלייהו ולענין [ג] אחר נמי מלינו שיש להם דין מקרקעי כמו בדין תורה גבי אונאה [ב"מ דף נו:] ולענין שבועה דאין נשבעין עליהם [שבועות דף מב:] : אמר המחבר והיכא דאמר מקרקעי ומטלטלי היה מסופק הרא"ה ז"ל אם יהיו עבדים בכלל ממה נפשך או כיון דנייד אינו נקרא לא מקרקעי ולא מטלטלי הלכך לא קנה עד שיאמר נכסי הריטב"א ז"ל גם בהא לא איפשיטא ולא קנה עבדים דהמוליא מחבירו עליו הראיה : אמר נכסי לפלניא מכל הני שמענו אלו דברים שהם בכלל נכסים ואם אמר נכסי לפלוני כל אלו בכלל ואפי' מטבע שאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע ושטרי נמי אי אמר כשמחזיק חברו קני אגבן שטרות דאית ליה במקום פלוני הם ושעבודן קנה ומיהו אגב וקני בעי וכדפירשנו ומהא שמעינן שהמוכר או הנותן כל נכסיו השטרות בשעבודם הם בכלל כיון דבכלל נכסים מקנה השעבוד מטעם נכסים שאין להם אחריות וכו' משמע דהשעבוד מיקרי נכסי הלכך הע"ג דלא פירש שטרות ושעבודן אלא כל נכסיו סתמא השעבוד בכלל וכדפירשתי ומיהו לכתחלה צריך לומר כן דאגב וקני בעינן כדמסקינן בפ"ק דקדושין (דף כז.) וכן לעיל בפרק הספינה [דף עו:]: אמר המחבר ותמיה לי שהרי בשני שטרות הוו הן ושעבודן וה"ה המוכר שטרותיו לחבירו צריך שיאמר הן ושיעבודן ואם לא אמר לא קנה אלא הנייר כדפירשתי לעיל גבי פירות דקל ומאי שנא נכסי ונראה לי לחלק בין הפורט שטרותיו לבד ובין המוכר נכסיו : *)[וכן כתב לעיל בריש פרק הספינה ע"ש [בפי' תשעט] ובסמוך יתבאר עוד] : מעלין. שמשמין כמה שוין ויפדם לומר שהם קדושים : ס"ת מאי. מי אמרינן דדמי לתפילין או דילמא תפילין שהם מלבוש הם בכלל נכסי אבל ס"ת שהוא דבר חשוב יש לו שם לעצמו ולא כיילי ליה איניש בכלל נכסי אע"ג דודאי נקנה מטעם נכסים שאין להם אחריות בין במשיכה בין באגב קרקע אבל בשהם נכסי לא משתמע וסלקא בתיקו : אמר המחבר תיקו ודוקא בס"ת אבל שאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסים. הריטב"א ז"ל:

אמיה דמר זוטרא כו' מברחת. שרוצה ליגנא וקודם לכן מברחת נכסיה ונותן לאחרים כדי שיבואו לידה כשתתאלמן או תתגרש ורב ביבי טעה שהיה סבור דכיון דאמרה בפי' שנותנה לבנה משום דבעיא לאינסובא שהיה דעתה לומר דכיון שאנשא לא אצטרך להם הלכך יהיו שלך ואע"פ שעכשיו שנתגרשה היתה צריכה להם פנים חדשות הוא דבאו לכאן אבל המתנה מתנה גמורה היתה ולא סליק אדעתיה למידן הך מתנה כדין מברחת וא"ל רב הונא דאדרבה בכי האי גוונא שפירשה ליכא מאן דפליג דמברחת היא ואין מתנתה מתנה כלל : אמר המחבר והיכא דמברחת לא חזרה בה בחיי בעלה ומתה (א) הבעל יורש אותם ומיהו פירות שאכל מקבל מתנה הרי הם שלו דודאי יהביתהו *ומחתינהו ניהליה וזו היא מתנה שנתנה לו אבל פירות שלא אכל אפילו הם תלושים חוזרין לה עם הגוף ומי שרלה ללוות ונתן כל נכסיו לאחרים קודם שהלוה כתב ר"ת ז"ל שזוכה מקבל מתנה ואין בהם דין מברחת שלא אמרו חכמים ז"ל אלא גבי אשה דאפשר שהברחינהו מבעל מדלא זכי בהו מקבל מתנה דהוו כנכסים שאין ידועים לבעל אבל לגבי מלוה אם אתה אומר שלא זכה מקבל מתנה הרי נשתעבדו לבעל חובו שהלוה לו אחרי כן ומה הועיל במתנתו אלא ודאי מתנה גמורה היא וכן כתבו הגאונים ז"ל :

*) מהר"ם

אמיה

רש"י

לה ולא יזכה הבעל בהן : צריכה שתכתוב כל נכסיה . לאחר בהתם דכיון דלא שיירה מידי אנן סהדי שלא (ד) נתכוונה אלא להבריח מבעלה ולכשתרצה יחזרו לה אבל שיירה כל שהוא זכה המקבל מתנה ולא יחזירו לה הנכסים עולמית וכולהו הנך חמשה הוו מטלטלין שיור כמו קרקע : אין גובין . בע"ח מן היתומים מן העבדים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח : אמר . שכיב מרע נכסיי לפלוני או בריא שקנה בסודר והוא הדין אמר בלע"ז אזי"ר (ה) ובלשון אשכנז גוט"א או בכל לשון (שמכנין ממון דינו) כאילו אמר נכסיי לפלוני : גלימא כו'. כלי תשמיש : ושאין להן אחריות . היינו מטלטלין ואריסא קאי דכמאן דתני ונכסים שאין להם אחריות וגם מעות קרוי נכסים והא מתני' קאמר דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות ומייתי [בגמ'] דרב פפא הוי ליה תליסר אלפי זוזי בי חוזאי ואקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה : וכתבו לו את השטר כו'. ומסיק שאם קדם מוכר וכתב השטר להיותו מזומן כשיצטרך למכור ואח"כ מכר לזה את השדה כיון שהחזיק הלוקח את הקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות : והיתה בהן בהמה כו'. ומסיק דגם היא קדושה וכן עופות שיש בהן קדושה וכן ביינות ושמנים ועופות דסיפא : מעלין לו תפליו . כלומר גם התפלין הקדיש ומעלין לו בדמים ופודן בשווייהן : ספר תורה מאי . מי קרא"ה נכסי או לא : אמינא דבעיא אינסובי . כלומר כך אומרת בפירוש שאין נותנת לו אלא כדי להבריח מבעלה : אתיא לקמיה דרב ביבי . ותבעה את הממון מבנה : והא אינסיבא . והפסידה וקנה בנה ולא מהני בה גילוי דעת אלא לכך שאם לא היתה נישאת לרב זביד לא תתקיים המתנה אבל כיון דאינסיבא נתקיים

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א כבר ביארנו שמתנת ש"מ לאחר מיתה היא אינה מן הדין שאין מתנה לאחר מיתה אלא תקנת חכמים היא שעשו לש"מ כדי שלא תטרף דעתו עליו והוא דומה לירושה שהיא לאחר מיתה ואין להוק כהמתנת ש"מ שהיא מדברי סופרים (ג) מכח הירושה שהיא מדאו' ייתא לפיכך מי שאינו ראוי לזכות בירושה אינו ראוי לזכות במתנת ש"מ כגון הגר שאינו יורש את אביו שנתגייר עמו ואפי' היתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה שנתגייר אחר שנתעברה אשתו הואיל ואינו זוכה בירושה אינו זוכה במתנת ש"מ אלא אם יקנה לו במתנה גמורה מהיום וכן כל ש"מ אינו יכול להקנות לגוס גר במתנת ש"מ בין שהיה בנו בין שלא היה בנו :

ב הא דאמרי' האומר אני נותן לפלוני מטלטלי כתב הרמ"ה דשאר מיני סחורות אינם בכלל כיון דלא עבידי לאשתמושי בהו בביתא אינם נקנין עד שיאמר כל מטלטלים ועבדים אם הם בכלל בעיא ולא איפשיטא לרבינו ולהרא"ש קנה ולהרמ"ם לא קנה וס"ת כתב הטור אם תפס אין מוציאין מידו והרמ"ה חילק בין ס"ת לשאר ספרים ובשאר ספרים כתב שהם בכלל : שאלה להרא"ש ראובן נתן לדינה אשתו כל נכסיו במתנת בריא מטלטלי אגב מקרקעי ולא שייר ליורשיו אלא ה' זהובים והיו לראובן בביתו שטרי חובות ובאו יחד לדין דינה והיורשים אם השטרות הם בכלל : תשובה ודאי שטרות בכלל נכסים הן מיהו ה"מ בש"מ שא"צ קנין שדבריו ככתובים וכמסורים דמי והוו כבריא שכתב שטר על השטרות בכל יפוי לשון של שטר דהיינו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה וגם כאילו מסר השטרות ליד המקבל אבל בריא שאינו יכול להקנות שטר אלא בכתיבה ומסירה אע"פ שהקנה לה השטרות בקנין כיון שלא היה מסירה לא קנתה אע"פ שפסק רשב"ם דאין שטר צריך כתיבה רבים חולקים עליו רי"ף ר"ח ור"ת כולם פוסקים דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ובמסירה ושיכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודיה וכיון דאיכא פלוגתא לא מפקינן ממונא ומוקמינן להו בחזקת יורשי ראובן ואע"פ שפסק רי"ף שנקנין אגב קרקע היינו היכא שהקנה לו בקנין אגב ואמר ליה קני לך איהו וכל שעבודיה הלכך לא קנתה אע"פ שהיו בבית והקנו לה כל נכסיו ויש כאן כתיבה ונראה שהיא כמו מסירה לא קנתה השטרות כיון שלא כתב לה קני איהו וכל שעבודיה דאית ביה ומה שנסתפקה אם השטרות של יורשים או של הפקר דכיון שלא נתן להם אלא חמשה זהובים סלקם מכל נכסיו והרי הם של הפקר והל' שקודם בהם זכה בהם מלתא דפשיטא שלא היה בדעתו להפקירם אלא סלק היורשים מהם אדעתא דהכי דתקנה האשה ואם לא קנתה נשארו בחזקתו וזכו בהם יורשים: כתב ריא"ז העבד הרי הוא נקנה בכלל המטלטלין כדברי מז"ס ול"נ שלא נפסק דין זה בתלמוד והרי הוא ספק ואין מוציאין מיד המחזיק בו מספק :

עין משפט

א מיי' פי"ה מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמח : ב מיי' פ"ו שם טור אה"ע סי' ז :

לעיל דף קנ.

מכר"ם ל"ג

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ע"ל סימן תתמט : (ב) אמרה דבעינא כצ"ל ותיבת משום נמחק: (ג) נ"ב עפי :

זווא איקרי נכסי דתנן ושאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כי הא דרב פפא הוי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך שטרי איקרא נכסי כו' כ"ן בגמ' וברא"ש ועי' פלפולא חריפתא על קיצור פסקי הרא"ש אות כ"ט שהקשה ג"כ על הטור וש"ע והרמב"ם שהשמיטו זוזי וכן תמה בלחם משנה על הרמב"ם וע"ש. (גליון אלפסי)

הגהות מא"י

[א] נ"ב מבעיה: [ב] תיבת אי צ"ל מוקף : [ג] נ"ב דבר :

צ"ל ומהלתינהו

הגהות חו"י

(א) נ"ב ק"ק למה נקט עבד ולא ש"מ ואילך : (ב) נ"ב עי' ח"מ ס"ס רמ"ח : (ג) נ"ב ל"ג בגמ' ומ"מ הרשב"ם פי' כך ומתנה במקצת היא . עי' תוס' : (ד) נ"ב וכאמרה גם במקצת כדמסיק לקמן : (ה) נ"ב נ"ל דהוא מלשון הני זיהרורי דזבני ארעא לטסקא דפ' ח"ה דף נ"ה ע"א :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הדבר צ"ע כי בנימוקי פ' האשה הוא תופס על דברי האומרים בדין מברחת שעאלום ממש כדין הנכסים שאין ידועים לבעל שהבעל יורש אותם גם הרמב"ם פ' כ"ב מהל' אישות והאשר"י פ' האשה שנפלו כתב שאם מתה בחיי הבעל ישארו ביד מקבל מתנה ואין הבעל יורש אותם גם הלשון קצת הוא מגומגם בעצמו כי למה נקט היכא דלא חזרה בה בחיי בעלה ומתה הבעל יורשם דהא ודאי כ"ש הוא כשחזרה בה מן הלוקח בחיי בעלה ומתה שהבעל יורשם וסבור אני שטעות סופר הוא וכך צ"ל אמר המחבר והיכא דמברחת חזרה בה בחיי בעלה והשמועינן שהרשות בידה לחזור בו מן הלוקח אפי' בחיי בעלה לאפוקי ממה שדקדקו התוס' והאשר"י כאן בהלכה מדברי הרשב"ם וגירסתו ע"ש :

השגות הראב"ד

א] **כתב** הרב אלפס ז"ל אמר מטלטלי לפלניא כו' עד לבר מחיטי ושערי : כתב הראב"ד ז"ל וכ"ש יין ושמן ודבש וכל שאר אוכלין והאי דנקט חיטי ושערי רבותא קאמר אע"פ שהם נוחים לטלטל יותר משאר אוכלין . ואם אמר כל מטלטלאי לפי דעתי שאר אוכלין אינן בכלל אלא חיטי ושערי בלבד . אבל אם אמר נכסי לפלוני יש בלשון הזה כל אוכלין כדתנן המקדיש נכסיו והיו בהם יינות ושמנות וסלתות ועופות כו' :

ב] **כל** המטלטל אפי' ריחים התחתונה : כתב הראב"ד ז"ל אומר אני דוקא כל דמטלטל בעיניה כגון ריחים אבל כל דבר שאינו מטלטל כמו שהוא אא"כ סותרים אותו אין זה בכלל כל דמטלטל כי לא אמרו אלא דמטלטל אבל נסתר ומטלטל לא אמרו . הלכך סידה תיבה ומגדל או כגון אותם המגורות של תבואה שקורין אורים שנעשים מנסרים הרבה ואין זזין ממקומם אא"כ נסתרים אינן נכנסים בכלל זה . וזה כלל גדול כדין :

סליקו להו השגות הראב"ד ממסכת בבא בתרא

א מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה טוח"מ סי' רנ: ב מיי' פ"י שם טוח"מ שם: ג מיי' פ"ח שם סמג עשין פב טוח"מ שם:

אמיה דרמי בר חמא כתבתינהו. בקנין ולא מעכשיו והיינו דהוה ס"ד דרב ששת דלא יכלה למיהדר בה [ומסקנא אחרון קנה] והכי קי"ל [דף קנב:] דייתיקי מבטלת דייתיקי ואע"פ שלא קם ממטתו ומת דכל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו אפילו לא עמד ונתנה לאחרים: אמר המחבר כל שאילו עמד חוזר אינו כלל גמור בכ"מ שהרי אם נתן כל נכסיו בקנין מעכשיו והוא ש"מ או מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר דוקא אבל אינו בענין אחר וה"ה למכר והקדיש כל נכסיו כדלעיל אלא כלל זה בנותן סתם באמירה ואפילו בקנין סתם בהדיוט וכל היכא דאמרינן אם עמד חוזר אינו צריך שיחזור בו בפירוש אלא כיון שעמד בטלה מתנתו מאליה דע"מ שימות נתן והרי לא מת וכן מוכיח במסכת גיטין. הריטב"א ז"ל: והא לא משך. לא דק בלישניה דשטרא לאו בר משיכה הוא אלא בר הגבהה ומסירה: מלוגא. כרך או גרתיק וכבר פירשנו לעיל דאיירי כגון דאמרה להוי לעמרם ברי הן ושעבודן דהא לא *מתוקמא לישנא דש"מ אפי' במקום שהיה לנו לומר ולתקן דבורו כמו [דף קמו:] יאכל פלוני פירות דקל זה בפירות שלא באו עדיין לעולם אע"ג דהתם ודאי לא אמר כלום אם לא אמר דקל לפירות וכדלעיל: האי פסקא דפרדסא הוי כל נכסים והיינו דהוה צריך רב דימי אחוה לשייר מיניה כדי דליהוי מתנת מקצת בקנין ואם עמד אינו חוזר ומסיק רב נחמן דכיון דאמרה ווי דקא מתה ההיא איתתא (אמר להו) א"כ הוה מצוה מחמת מיתה ומוכחא מילתא דמחמת מיתה הוה יהבה הלכך אפי' מתנת מקצת ובקנין אם עמד חוזר הלכך חזרתה חזרה וכיון שכן אי בעיא למהדר בתוך חליו וליתן לאחר מצי עביד וכדאמר כל שאילו עמד חוזר וכו' וכתבו רבוותא ז"ל דאפילו בקנין וזכוי דאמרינן לקמן גבי שכיב מרע דלא מצי למהדר משום דאין אחר קנין וזכוי כלום מכל מקום במצוה לאחר מיתה נמי למהדר וכ"כ בפירוש הרב הלוי בן מגא"ש ז"ל ונראה בעיני אחרונים טעמא דמסתבר: אמר המחבר מצי למהדר אפי' בקנין ומעכשיו ושיור שהרי אינו נותן אלא על מנת שימות והרי הוא כאילו התנה בפירוש ומיהו אם התנה בפירוש שנותן מתנה קיימת לעולם וקנו מידו במעכשיו הרי הוא כמתנת בריא לדברי הכל והא דלא עבד הכי רב דימי משום דסבר דמאי דעביד הוה סגי ליה וזה ברור. הריטב"א ז"ל בהל' הרב ז"ל: גרסי' [כו']. מהא דהתם למדנו שאע"פ שלא חזר בפירוש היכא דעמד מתנתו לאו כלום היא ואם נתק מחולי לחולי כיון שלא הלך אפילו על משענתו כאילו חליו הראשון לעולם עליו חשבינן ליה וכיון שלא חזר בפירוש מתנתו מתנה אבל אם הלך על משענתו איכא לספוקי כשנפל אחר כן למשכב ומת אם הוא חולי אחר וא"כ הוי כאילו נרפא מראשון והויא חזרה אע"פ שלא פירש הוא או דילמא מאותו חולי עצמו והויא מתנה כיון שלא חזר בפירוש הלכך אמדינן ליה: הרי הוא כמתנת בריא. דכיון שאינו מסוכן ורוב החולים עומדים מחליים ורואינו ששייר לעצמו מקצת מן הנכסים אמדינן דעתיה שהניח קצת נכסים אלו שיסמוך עליהם כשיעמוד מחליו עד שירויח ומה שנותן לאחרים מנכסיו נותן לגמרי וא"כ הרי היא כמתנת בריא ולפיכך בעיא קנין דדוקא בהניח כל נכסיו לאחרים הוא דסגיא באמירה בעלמא משום דאמדינן דעתיה דלא נתן כל נכסיו אלא אם ימות דאם קם ברור לנו שאינו רוצה להמית עצמו ברעב דכיון דמחמת מיתה קא עביד בכה"ג הוא דאמרינן

נר מצוה

משום דאתי ממולאי אמריתו מילי ממוליאתא אפילו למ"ד מברחת קני הני מילי היכא דלא גליא אדעתא הכא הא גליא אדעתא משום דבעי אינסובי לרב זביד (א) ואיגרשה: אמיה דרמי בר חמא כתבתינהו לניכסה באורתא לרמי בר חמא ולצפרא כתבתינהו לרב עוקבא בר חמא °ומתה אזל רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בניכסי אזל רב עוקבא בר חמא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בניכסי אזל רב ששת לקמיה דרב נחמן א"ל מ"ט אוקמיה מר לרב עוקבא בניכסי אי משום דהדרא בה הא שכיבא א"ל הכי אמר שמואל כל שאילו עמד חוזר במתנתו אימור דאמר שמואל לעצמו לאחר מי אמר א"ל בפירוש אמר שמואל בין לעצמו בין לאחר אמיה דרב עמרם הוה לה מלוגא דשטרי כי קא שכבה אמרה ליהוו לעמרם ברי (ב) אתי אחוה לקמיה דרב נחמן אמרו ליה (א) והא לא משך אמר להו דברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמו אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה פיסקא בפרדיסא כלאימת דהוה חלישא הות מקניא ליה נידהליה *וכי קיימא הדרא בה זימנא חדא חלשא שלחה ליה תא קני א"ל לא בעינא שלחה ליה תא קני כל היכא דבעית אתא שייר וקנו מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה תא לא אתא אמר מאי איתי והא שיירה וקנו מינה שלחליה אי לא אתית מחינא לך בסילוא דלא מבעי דמא אמר להו לסהדי היכי הוה עובדא אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מתה הך איתתא אמר להו אם כן (ג) האי מצוה מחמת מיתה ומצוה מחמת מיתה חוזר: גרסינן בפ' מי שאחזו קורדייקוס* א"ר אלעזר ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה וסוגיא דשמעתא התם בשלא עמד והלך על משענתו אבל עמד בין חולי לחולי והלך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי ראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ואם הלך לשוק בלא משענת אין מתנתו מתנה ואינו בעי אומד:*איתמר מתנת שכיב מ"ע במקצת אמר רבא אמר ר"נ הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא לרב נחמן שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מיניה לא דקנו מיניה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת ואי דקנו מיניה אמאי לא אמר לו הכי אמר שמואל שכיב מרע שכתב נכסיו לאחרים אף על פי (ב) שקנו מידו °אם עמד חוזר בידוע

רש"י

נתקיים המתנה: ממולאי. מבית עלי שהן כרותי ימים: אפילו למאן דאמר. [א] רבנן דרשב"ג דפליגי [ב] רבנן עליה ואמרי רצה לשחק בה ומעכב המתנה לעצמו וקנה ובכתובות תנן לה פרק האשה: היכא דלא גליא דעתה. אלא נתנה בסתם: הכא גליא דעתה. דלהבריח נתכוונה: בצפרא כתבה למר עוקבא. והתם בפרק מי שהיה נשוי מסיק דדינא הוא שולא דדייני דלהקדמה לא חיישינן הואיל ואינו מוכיח בתוכו (דלהקדמה לא חיישינן) דהואיל וביום אחד נכתבו מיהו התם איירי במתנת בריא והכא בש"מ ובש"מ לא שנא ביום אחד ל"ש בב' ימים קני [בתרא] דהא הדרא ביה מקמא: והא מתה. [ג] וכיון שמתה נתקיימה מתנה ראשונה ויקנה ראשון [ד] כי קונה מתנת בריא דדבריה ככתובים וכמסורים דמו ולא אמרינן דייתיקי מבטל דייתיקי כיון שמתה: כל שאילו עומד חוזר. וזאת האשה כיון שאם עמדה היתה חוזרת מהני חזרתה מן הראשון אע"ג דשכיבה וקנה שני וכן הלכה: לעצמו. היכא לחזור בו החולה ושייר לעצמו ולא נתן לאחרים אבל היכא לחזור ונתן לאחר לא הוי חזרה גמורה: מלוגא. כרך של שטרות: הני לעמרם בני. (ג) וקנו מידה או בלא קנין וכגון דלא שיירה מידי: והא לא משך. האי מלוגא דשטרא בחייה: פיסקא. חתיכת קרקע: וכי קיימא הדרא בה. דתניא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה וחוזר: תא קנייה. בא עתה וקני בכל ענין שתרצה שלא אוכל לחזור בי: שיירה. מעט לעצמה הוי מתנה במקצת בקנין דאין יכולה לחזור כדלקמן וכדתנן במתניתין: בסילוא. קוץ מכאיב ואין יציאת דם ניכר בו כלומר נידוי: אמרה. כששלחה אחר אחיה ולא בא: ווי כי מתה הסיא איתתא. ולא תראה את אחיה ומחמת זה מתה: כל מצוה מחמת מיתה חוזר. ואפילו במתנה במקצת ואפי' בקנין הואיל ומתאונן על מיתתו ומדאגת מיתה נותן: אם עמד חוזר. או אפילו לא עמד אם חזר בו או נתן לאחר: שניתק. שנתרפא מחולי ראשון ונפל לחולי אחר: מתנתו מתנה. מתנתו שנתן בחולי הראשון הוי מתנה ולא הוי כעמד להוי חזרה אפילו סתמא שלא חזר בו בפירוש: אין מתנתו. שנתן בראשון מתנה ובעיא קנין אבל הכא דלא היה בה קנין אפילו מת לא קנה וכ"ש אם עומד אין מתנתו מתנה: אם עמד. מיד [ה] אם מת קנה: (ה) אמאי לא. אפי' אם יעמוד לא

הגהות הב"ח (א) נ"ב וכא אינסיבא: (ב) אתו אחיה בצ"ל: (ג) נ"ע טוס:

הגהות חו"י (א) נ"ב לא [illegible] בקי בדינים [illegible] הוא מ"ל הא לא כתב ליה [illegible] לך אינהו [illegible] שעבודייהו [illegible] י"ל דס"ל [illegible] אותיות נקנות במסירה עי' בר"פ המוכר את הספינה: (ב) נ"ב נ"ע [illegible] אפי' שהרי בקנין ס"ל כשמואל דלא קנה אא"כ [illegible] מיפה כחו בשמוך: (ג) נ"ב נל"ע דבשייר מקצת [illegible] מהני קנין למקני שערות דה"ל כמתנת בריא ועי' בש"ך ס"ס רמ"ח: (ד) דבור זה צ"ל לפני הדבור אם עמד:

שלטי הגבורים

א ומהא דאמרי' ודברי ש"מ ככתובין וכמסורים דמו השיב הרא"ש ז"ל ושאלת שטר שאת ש"מ העולה בערכאות של עובדי כוכבים. אין דומי למקח ומכר או למתנה: תשובה מתנת ש"מ בכל נכסיו או אפי' במקצת ומצוה מחמת מית' (וגם לא היה בה) [דלא בעי] קנין נדבורא בעלמא קני ובשטר ראיה בעלמא הוא וכשר אבל מתנת ש"מ במקצת ולא צוה מחמת מיתה וגם לא היה בה קנין או נקנה בכל במסירת השטר ושטרא דידהו חספא בעלמא הוא אבל נראה דבזמן הזה אין רגילין לא בדיני ישראל ולא בערכאות של עובדי כוכבים לקנות בשטר לא במכר ולא במתנה דשטר קנין היינו שטר שכתוב בו שדי מכורה לך ומוסר השטר ליד הלוקח או שדי נתונה לך ומסרו ליד המקבל וכזה אין אנו רגילים בזמן הזה אלא מקיימין המכר באחד מן הקניינים דשייכי בהו וכותבים השטר לראיה הלכך כולם כשרים בערכאות של עובדי כוכבי' נ"ל דשטר נדוניא אינו עומד אלא לראיה בעלמא ואינו עושה שום קנין הרי מה שנהגו הלועזים בכל מקומות מושבותיהם שהן הנדוניא עושין ממנו שטר בערכאות של עובדי כוכבים היינו משום שנהגו לכתוב בכל כתובות שלהם כסופרי ישראל מאתן ליטרין של כסף צרוף שלא לבייש העניות שאין להם ובזה השטר שעושין בערכאות של עובדי כוכבים מבארין באר היטב סך כל מה שהכניסה לו בנדוניא הא למה זה דומה לשטר מלוה שאין השטר אלא לראיה בעלמא לבאר כמה הכניסה לו ועדיף טפי שטר נדוניא הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים משטר הלואה כי דינו לגבות ממשעבדי אליבא דכ"ע ואפי' למ"ד גבי שטר הרשאה דלא גבי אלא מבני חרי מטעם דלית ליה קלא כמ"ש הראב"ד והרמ"ה הכא ודאי מודה דגבי ממשעבדי כי פשיטא דאית להו קלא דכיון שמנהג כך בכל קהלות לועזים לעשות שטרי נדוניא בערכאות של עובדי כוכבי' ידוע הוא לכל כי כל הנשואות יש להם נדוניא בערכאות של עובדי כוכבי' דסתמא כל בנות ישראל יש להן נדוניא והיה לו ללוקח ליזהר מזה ואי משום דלית ביה קנין אין בכך כלום וכל שטר שהוא בעדים אע"פ דלית ביה קנין קלא אית ליה וגבי ביה ממשעבדי וכן תראה בדברי הפוסקים שפסקו דשטר מלוה הנעשה בערכאות של עובדי כוכבי' דגבי ביה ממשעבדי מטעם דאית ליה קלא ואע"ג דגם התם לית ביה קנין דאין קנין חליפים בעובדי כוכבים וזה הושוו כל הפוסקים דכל שטר הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים ואין עיקר קנין בשביל השטר דכשר הוא והכי כתב הרא"ש בתשובותיו דלעיל ולא דמי לשטרי מכר ומתנה שהם שטרי קנין כשקונה המכר או המתנה בשטר כגון דכתב ליה שדי מכורה לך ומוסר השטר ליד הלוקח או שדי נתונה לך ומוסר השטר ליד המקבל ומסירת השטר עביד הקנין וכן שטרי מחילות הודאות ופשרות ומסירת השטר עביד אותו קנין והי לאו השתא שטרא לא הוה קני כי הודאות ופשרות ומחילות דקאמר הטור ח"מ סי' ס"ח דאפי' נעשו בערכאות דפסילו הוי דומיא דשטר מתנה דקאמר לעיל מיניה מיד והיכי דמי כגון שפלוני כתב על שטר מעצמו ומודה הייתי חייב לפלוני כך וכך אע"פ שלא קבלם לעולם מידו וכן פירש"י פ' המקבל דף פ"ד וטור ח"מ סי' מ' דאין כאן הלואת מעות שהמלוה יהיב זוזי למודה כתוב אלא שהוא נעשה לו חייב מסך כך וכך ואין שום מעשה שבשבילו יהיה חייב לו אם לא יהיה זה השטר שיחייבנו וכן המחילה ר"ל שהוא מוחל לו מה שהיה לו לקבל ממנו ולא שקבל חובו אלא שמוחל לו דגם בזה ליכא שום דבר שיקנה בו הנמחל החוב ההוא אלא השטר הלז וכן הפשרה על דרך זה דכולהו הוי השטר שעושה הקנין והלכך פסול אבל שטרי הלואה ר"ל שהלוה לו מעות בודאי ומבלי השטר חייב הוא לשלם הלואתו והשטר אינו עומד אלא לראיה ומש"ה כשר וכ"ש שאם בפנינו נתן לו כך וכך מעות וכתב בשטר שפלוני מודה שקיבל המעות ההם מידו דהכי נמי דכשר השטר אפי' נעשה בערכאות של עובדי כוכבים ואינו נקרא שטר הודאה אלא שטר מלוה ומעשים בכל יום שכותבים בשטרי הלואות ועיסקאות פלוני מודה שקבל מפלוני כך וכך ואעפ"כ אינו נקרא שטר הודאה אלא שטר מלוה וכן הדין אם בפנינו פרע פלוני לפלוני וכתב לו שטר מחילה דג"כ יהיה כשר בערכאות של עובדי כוכבים שאין השטר גורם לבע"ה שקנה חובו אלא פריעת המעות הם שגרמו לו והשטר אינו אלא לראיה ובכה"ג נ"ל דכשרים בערכאות של עובדי כוכבים כל השטרות וא"כ שטר נדוניא שהכניסה האשה לבעלה נכסיה ומבלי השטר היה חייב להחזירה לה אם מת או נתגרשה ואין השטר עושה קנין אלא לראיה בעלמא הוא עומד כדין שטרי הלואה ופשיטא אגלי דכשר הוא כשעלה בערכאות של עובדי כוכבים ואפי' אי אמרת דאיכא תוספת נדוניא שהוא כמו מתנה ואין שטר מתנה העולה בערכאות של עובדי כוכבים כשר: שתי תשובות בדבר חדא דאינו נראה שיקרא תוספת נדוניא מתנה דהא על פי המנהג הוא מוסיף ואפי' אם אינו רוצה להוסיף לאו כל כמיניה דע"כ צריך להוסיף כפי הערך הקצוב בלי גרעון א"כ אין זה מתנה. ועוד אפי' את"ל דהוי מתנה כבר הבאתי דברי הרא"ש לעיל שכתב בתשובה דכל שטרי מתנות הנעשין בערכאות של עובדי כוכבים דיינינן להו שעשה המעשה שמועיל הקנין קודם שעשה השטר ואין השטר אלא לראיה ואפי' את"ל שהסופר לא נתדר היהודי לעשות שטר הנדוניא לא נתבטל בשביל זה ממנו דין שטר הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים כאותם שכתב הטור שהם נקראין שטרי פרוטי"ו בלע"ז כי ידוע הוא שכל שטרי נדוניא נקראים בלשונם אינסטרומינט"י והאינסטרומינט"י א"א להיות לו קיום אם לא נעשה בערכאות ואע"פ שבשעה שלקח הזוכה ועשה התופס היה בבית היהודי אין בכך כלום הא למה זה דומה למה שהשיב הרשב"א סי' תתקע"ב שאע"פ שנער הערבי כותב השטר כיון שהערבי מקיים אותו מקרא שפיר שטר הבא בערכאות של עובדי כוכבים דמירתת הנער לזייף כ"ש הכא שהערבי עצמו הוא הכותב דלא מזוייף: גבי הא דאמרי' מי הוא הנקרא ש"מ כתב הרא"ש דכל ג' ימים הראשונים יש לו דין מתנת ש"מ מכאן ואילך יש לו דין מצוה מחמת מיתה כד"א שלא קפץ עליו החולי אבל קפץ עליו החולי אפי' תוך ג' ימים כל צואתו סתמא מחמת מיתה היא לשון מיי' המזוהם או הפסח או הגידם או התושש בראשו הרי הוא כבריא לכל דבריו במקחו בממכרו ובמתנתו אבל החולה שתשש כחו וכשל מחמת חולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והרי הוא נופל על המטה נקרא ש"מ. וגוסס כתב ר"ת דאין מתנתו מתנה אפי' שמדבר וכן פי' רש"י אבל רשב"ם ור"י פירשו שמתנתו מתנה וכך היא מסקנת הרא"ש ורבינו שמואל בן חפני פי' מי שמזכיר מיתה הוא נקרא מצוה מחמת מיתה הא לאו הכי לא ובעל העיטור כתב מסוכן שחליו קשה וניכר שצואתו מחמת מיתה אע"פ שלא הזכיר מיתה דינו כמצוה מחמת מיתה וג' ימים הראשונים נקרא ש"מ ואם הוא מזכיר מיתה אפי' בג' ימים הראשונים נקרא מצוה מחמת מיתה וזהו כדעת הרא"ש ז"ל:

הגהות מא"י [א] לרבנן כצ"ל: [ב] תיבת רבנן רשום למחוק: [ג] דבשלמא אי לא מתה תנן לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתה מתנה וכמו שחזרה מן האחד כשנתנה לזה חזרה נמי מן שבני אבל עתה כיון וכו' בצ"ל: [ד] תיבת כי קונה נמחק ונ"ל שהרי נתנה: [ה] נ"ל מינו:

א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנ:

דאמרינן דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו והוי זה כמצוה מחמת מיתה דאע"ג דלא נתן אלא מקצת נכסיו כיון דאמר ווי דמית או כיוצא בזה דמשמע דמחמת מיתה יהיב סגי באמירה בעלמא ולא בעי קנין ואדרבה הקנין מגרע כח המקבל מתנה דכיון דפשיטא לן דלא יהיב אלא מחמת מיתה ושיהיו למקבל לאחר מיתתו של נותן איכא למיחש כיון שנעשה בו קנין ולא צריך נימא שמא לא גמר להקנות אלא בשטר או בקנין ואין שטר ואין קנין לאחר מיתה [ד] דכיון שיחול המתנה חלה ירושת היורשין וכשמואל דקי"ל כוותיה אם לא שהיה מיפה את כח המתנה כגון שאמר אף כתובו ותנומו דאז משמע שפיר שגומר להקנות לו בלא קנין והקנין לא עשאו אלא ליפות את כחו לעמוד כנגד המערערין אבל במתנת ש"מ במקצת דהוי כמתנת בריא וכדאמרן אי הות בקנין אפילו בלא יפוי כח לא שייך למימר שמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר וכו' שהרי מחיים נקנה דמשום דאיכא שטר אין סברא שיגרע כחו כ[א]לא דמילתא מצוה מחמת מיתה ואפילו במתנת מקצת וש"מ ובמתנת כל נכסיו ומסוכן שקפץ עליו החולי וכדפרישנא לעיל שוין דמקבל מתנתם זוכה בה לאחר מיתתם בלא קנין ואם יש קנין צריך ליפות את כחו וכדפרישנא ואם לא [לא]קנה דנימא שמא לא גמר וכו' וכדפרישנא ואם עמדו חוזרין ואפילו כי איכא קנין אלא שדעת רבותא ז"ל דמצוה מחמת מיתה ומסוכן נחלקים מגד מה משכיב מרע שכתב כל נכסיו היכא דאיכא קנין וזכוי דאילו שכיב מרע שכתב כל נכסיו אסיקנא לקמן דקנה המקבל לכולי עלמא מעתה משום דאין אחר קנין וזכוי כלום ואין יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחר ובמסוכן ומצוה מחמת מיתה לעולם חוזר כמ"ש הרב הלוי בן מגא"ש ז"ל וכ"ל טעמא דמסתבר דש"מ הזכוי הוא גלוי דבמתנת בריא יהיב אבל אלו שידוע לנו שאינו לעולם אלא מחמת מיתה הזכוי אי אפשר לגלות מה שאינו והחילוק שיש בין המסוכן למצוה מחמת מיתה דמצוה מחמת מיתה הוא כי שמעינו דאמר ווי דמית ומסוכן אפילו לא אמר מידי הוי דינו כמצוה מחמת מיתה כדמשמע בירושלמי דמסכת פאה דהתם *) מקשינן להא דמסוכן ממתני' דקפץ עליו החולי והתם בשקפץ משמע דמדמינן ליה להא דלא אמר ווי דקא מית ועוד דאי אמר היינו מצוה מחמת מיתה ואע"פ שלא קפץ עליו החולי דלב יודע מרת נפשו וכן העלו

נר מצוה

בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת א בעיא קנין ואע"ג דמת ואם עמד אינו חוזר מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמת ואם עמד הוזר ואע"ג דקנו מיניה והני ארבעה דתנן בגיטין* דאינון היוצא בקולר והמפרש [דף סה:] בים והיוצא בשיירא והמסוכן כולהו בצוואה דידהו כש"מ דמצוה מחמת מיתה נינהו:

(א) גרסינן בגמרא* איתמר (א) מתנת שכיב מרע שכתוב ב בו קנין רב אומר ארכבה [ד' קנב.] אתרי ריכשי הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתי לפלוני קנה ושמואל אמר לא ידענא מאי אידון בה דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה (ב) (ג) והא דגרסינן בפרק האומר התקבל גט זה לאשתי. הא דאמר שמואל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ג *בידוע שלא היה [ד' קנב:] קנין אלא מחמת מיתה דשמעת מינה טעמא דעמד הא לא עמד קני אוקימנא במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו א"ר חסדא דכתב ליה וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא דא ואי לא לא קני דכיון שכתוב בה קנין חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: פשיטא *כתב לזה וכתב לזה [תתקיד] היינו דכי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה מאי אמר רב ראשון קנה ושמואל אמר שני קנה רב אמר ראשון קנה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת ש"מ והלכתא כשמואל בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי א"ר ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו *ש"מ שכתב ד וזיכה וקנו מידו מהו שלח להו אין לאחר קנין כלום ולא מצי מהדר ביה *בין לעצמו בין לאחרים ההיא [א] דכתבה [קנג.] לכולהו ניכסה וקנו מינה אתיא לקמיה דרב הונא אמר לה מאי אעביד לך

רש"י

לא יחזור: בידוע שלא היה בו קנין אלא מחמת מיתה. כיון שלא סייר מידי: מצוה מחמת מיתה. שהזכיר שמלאכת מיתה מחלק נכסיו אין צריך קנין ואפילו במקצת: מתנת שכיב מרע. שכתב כל נכסיו מיירי (ב): שכתב בה קנין. הוא הדין אפילו לא כתב או אפילו אין [דף סה:] כאן שום שטר אלא שהקנה בקנין סודר למקבל מתנה: ארכביה אתרי ריכשי. כלומר נתן לו שתי כחות על ידי שכתב כדקליר ורמי בערסיה וכל לשון שכיב מרע נתן בו כח שכיב מרע כדלקמן וע"י שכתב [ד' קנב.] קנין שלא לצורך נתן בו כח מתנת בריא שאם עמד אינו חוזר דכיון דדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמו הילכך ליפות כח המתנה הקנה הקנין שלא יוכל לחזור בו אם יעמוד: שאם אמר הלואתי. שחייב לי פלוני אני נותנה גם במתנה זו לפלוני אע"ג דליכא (ג) מעמד שלשתן קני אע"ג דבבריא לא קני אלא במעמד שלשתן: לא ידענא מאי אידון ביה. דדילמא לא קני כלל אפילו מת דשמא לא גמר להקנות לו באמירה זו אלא בקנין סודר ומהו מקנה לו בהאי קנין מתנת שכיב מרע הוא מקנה [ד' קנב:] לו דהיינו לאחר מיתה: ואין שטר לאחר מיתה. אא"כ הקנה לו מחיים ואפי' ליכא שטר אלא קנין סודר אין קנין תופס שלא נתכוין להקנותו אלא לאחר מיתה ומיד כשמת נפלו הנכסים קמי יורשים ושוב לא חיילא מתנתו דפסק כחו: כתב לזה וכתב לזה. שכיב מרע שחילק כל נכסיו במתנת שכיב מרע לראובן בין בכתב בין בע"פ ושוב נתנם לשמעון: דייתיקי. שני מבטל הראשון דשכיב מרע יכול לחזור בו לכך שני קנה דהא הדר ביה מקמא: דייתיקי. צוואת שכיב מרע דא תהא למיקם ולהיות דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו: [כתב וזיכה וכו']. כתב כל נכסיו לראובן וזיכה לו שמסר לו השטר לראיית זכותו: רב אמר ראשון קנה. וזכוי חשוב כקנין והוי כמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין דאמר ארכביה אתרי ריכשי ואם עמד אינו חוזר: בסורא מתנו. לפלוגתא דרב ושמואל בכתב וזיכה לזה כדאמרינן: אין לאחר קנין כלום. וכיון שזיכה לו וקנו ממנו קנה ואין יכול לחזור ממתנתו [וכ"ש] שלא יוכל להקנותו לאחר [ב] דכולי האי לא הוי אלא ליפות כחו[ג]וקנו[ההוא דקנה מיניה]כתב וזיכה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הגהה:(ב) נ"ב ע"כ הגה"ה: (ג) כדגרסי' בפ' האומר התקבל גט זה לאשתי: והוא סס"ד ואח"כ מתחיל הא דאמר שמואל וקיבה והא נמחק וכ"ה בד"ק:

הגהות מאי"ר

[א] נ"ב בגמ' ההוא דקנו מיניה: [ב] נ"ב ואין אומרין בזה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דהא זיכה לו וקנו מיניה: [ג] ליפות כחו הס"ד ואח"כ גלה"ד וקנו מיניה כתב וכצ"ל: [ד] נ"ל דקודם:

בגמ' איתא ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו כו' (ג"א)

א כתב מיי' הא דמתנת ש"מ במקצת בעיא קנין ובנותן הכל א"צ קנין היינו בסתם אבל אם נתן מקצת נכסיו בפירוש במתנת ש"מ שאינו קונה אלא לאחר מיתה א"צ קנין ואם עומד חוזר ואם לא עמד קונה זה המקצת ואף אם יש בה קנין אינו קונה אלא במיפה את כחו וכן אם כתב כל נכסיו ומפרש במתן הכל מעכשיו ומקנה לו מחיים הוא כשאר מתנת בריא שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנה מיד שנותן קנה הכל ואין יכול לחזור בו ע"כ:

ב פי' רשב"ם דש"מ שנתן כל נכסיו וכתבו לו שטר ומסר לו בידו ועוד לקח בקנין דאינו יכול לחזור בו. ור"י כתב אפי' כתב לו שטר ומסרו לידו וגם לקח לו בקנין אפ"ה יכול לחזור בו וכן נמי אם כתב לו שטר ומסרו לידו וזכה לו במתנה על יד אחר כגון אם הם מטלטלין ונתנו ליד אחד שיזכה בהן למקבל ואם הוא קרקע ואמר לאחר לך חזק וקני לפלוני אפ"ה יכול לחזור בו אם אין בו קנין כל זמן שלא הגיעה המתנה ליד המקבל וכן היא מסקנת הרא"ש לפיכך אם שנים הוציאו כל אחד שטרו אפי' אם כתב השטר ומסרו וזיכה לזה על יד אחר וכתב ומסר וזיכה לזה השני קונה שהרי חוזר בו מהראשון ודוקא במיפה כחו דשני כדלקמן דאי לאו הכי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה וכתב הרמב"ם דה"ה במתנת ש"מ במקצת ול"נ דמתנת ש"מ במקצת דינו כמתנת בריא לכל דבר ואינו יכול לחזור בו אבל אם כתב לו שטר ומסר לידו וגם זיכה לו המתנה ע"י אחר ולקח בקנין ודאי קנה ואין יכול לחזור בו בין לעצמו בין לאחר בין בכולה בין במקצתה וכתב ה"ר מאיר הלוי דמצוה מחמת מיתה נמי יש לו דין ככותב כל נכסיו ואם זיכה לו וגם קנה מידו אין יכול לחזור בו אם עמד ומיהו ה"מ בסתם מצוה מחמת מיתה כגון דאמר ווי דקא מיית אבל אם פירש בהדיא דמחמת מיתה הוא נותן אפי' הקנה כל מיני הקנאות חוזר בו:

ג ש"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד הוזר בנכסים ואין הוזר בעבד לפי שיצא עליו קול שהוא בן חורין: שאלה להרא"ש ראובן ואשתו שהתנו ביניהם שאם ימות בחייה שירשו אחיו שני שלישי הממון ושיה תטול שליש הממון ונכתב ונחתם והגיע השטר ליד האחין והלך ראובן וצוה ליתן משני שלישי הממון גם לאחרים ומת ובאין אחיו לבטל הצואה ואומרים שזכו הם בשני שלישי הממון בקנין שהקנה להם ובא השטר לידם בחייו ולא היה לו כח למעט הלקם וליתן לאחרים שכבר קדמו הם לזכות בשני שלישי הממון אחר מותו: תשובה לא זכו האחין בחייו של ראובן כלום כי לא זיכה להם בחייו כלום אלא התנאי היה עם האשה שלא תטול כתובתה אלא שליש נכסיו ושני שלישים ישארו ליורשי' ומה שצוה ליתן לאחרים קיים:

כתב ריא"ז

ד כתב וזיכה לראשון ועוד קנו מידו הרי זו מתנת בריא גמורה שהוא מקנה מיד ואינו יכול לחזור בו שהרי הואיל והקנה לו בשטר לא

וסיינו ססיא דיש נוחלין [קלה:] איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה. מהר"ם

אבל אינו בפי' רשב"ם(ג"א)

האחרונים ז"ל: גרסי' בגמ' איתמר מתנת ש"מ שכתוב בה קנין שמואל אמר לא ידענא מה אדון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: כבר פירשנו דטעמא דשמואל משום דכיון דלא צריך קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו מה שכתב בשטר קנין משמע דמפקיה מדין מתנת שכיב מרע והויא לה כדין מתנת בריא דבעיא קנין והואיל ולא יהבא עד לאחר מיתה דפשיטא לן הכי כדאמרן הילכך לא קנה כדשמואל דשמא לא גמר ומיהו הא דאמרינן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין ולא בעי קנין היינו היכא דלא כתב בשטר מהיום אבל אי כתב בה מהיום או מהיום ולאחר מיתה בעי קנין דכל שמחיים מקנה לא קנה בדיבור ולא אמרינן דסימנא לחיים קאמר וזה ברור בעיני המפרשים ז"ל ואם כן קנה המקבל מתנה אם מת הנותן ואם עמד הנותן יכול לחזור בו* אבל אם לא כתב בו מהיום בפירוש אע"ג דכתב לו שטר ויש בו זמן ואע"ג דקי"ל [דף קנו.] כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו לא אמרינן דהוה כאילו כתב בו מהיום אע"ג דבעלמא אמרינן הכי משום דהכא איכא למימר דזמן לא כתבו כדי להקנות לו מהיום אלא אדרבה כדי לגרוע כחו דאי כתב לאחר בתרא ליקני והוא לא ליקני ומשום הכי כתב בו זמן כדי שנדע שזה היה ראשון דהא קי"ל [דף קנב:] דייתיקי מבטלת דייתיקי הלכך אם לא כתב לאחר ואין בו קנין [קונה] לאחר מיתה ואם יש בו קנין לא קנה כדשמואל והא דאמרינן הכא שכתב בו קנין לאו דוקא שאפילו לא כתב בו קנין ואפילו לא כתב בו שטר כלל אלא שצוה וקנו מיניה הוי הכי לשמואל דכולה מילתא חד טעמא היא שהרי במתנת שכיב מרע לא צריך קנין וכיון שקנאו בקנין איכא למימר שמא לא גמר להקנותו אלא בקנין ואין קנין סודר לאחר מיתה וכטעמא דשטר וכדפרישית וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל: אמר המחבר והא דלא קאמר אין קנין לאחר מיתה לרבותא דלא מיבעיא קנין בלא שטר דלא קנה דהא כל שלא חל הקנין להקנות מעכשיו אינו קונה לאחר זמן כדאמרינן בנדרים פרק השותפין (דף מח:) דהא הדר סודריה למריה וכן דעת ר"ת ז"ל דכל קנין בלא מעכשיו אינו כלום אלא אפילו קנו מידו וכתבו לו את השטר דבבריא קני הכא לא קני בשכיב מרע וכו' ורש"י ז"ל כתב בכתובות [דף נה:]* כיון דמית תו לא מיגלא למכתב שטרא בשמיה וכתב הריטב"א ז"ל נראה מדבריו ז"ל שאם כתבוהו מחיים שהיה קונה וכן כתב הרשב"ם והרמב"ם ז"ל ואינו נכון עד שיקנה ויאמר בפירוש מעכשיו כדין בריא עכ"ל ומה שנטל קנין כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות זכייה ומתנה דכמה דברים שאינם צריכין קנין אלא להוכיח שעשה בלב שלם ע"כ: [דף קנב.] אמר רב יהודה אמר שמואל וכו'. מפורש כבר שאם עמד חוזר ואם מת קנה המקבל משום יפוי כח דוקא: כתב לזה. אבל לא מסר לו שטר המתנה אלא שאמר בפני עדים נכסי לראובן וכתבו השטר ולא מסרו וכן לשמעון פשיטא דבכה"ג אמרינן דייתיקי מבטל' דייתיקי כמפורש לעיל: כתב וזיכה. לו השטר שנתנו בפני עדים ואמר לו זכה בנכסים אלו שנתתי לך בשטר זה ואף בזו אמר שמואל דאינו נותן אלא לאחר מיתה והא דקאמר שני קנה היינו במיפה את כחו דאי לא הא אמרינן לעיל דשמא לא גמר וכו' וכן לשמעון וקי"ל כשמואל דאמר דכמתנת שכיב מרע הוא שאם רצה לחזור חוזר הלכך שני קנה: שכתב לו כל נכסיו. בקנין או מקצתן ונתן לו השטר אסיקנא דהוי כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בו ואפילו לעצמו וכבר כתבנו לעיל בשם הרב ז"ל דאי הוה מצוה מחמת מיתה חוזר אפילו בקנין וזכוי: אמר המחבר דלהכי טרח ועבד כולי האי מפני שדעתו להקנותה מתנה גמורה מהיום אבל במצוה מחמת מיתה חוזר ונראה מדברי הרא"ש ז"ל דמחיים אפילו לא עמד חוזר אלא שזה אינו נראה בעיני הרא"ה ז"ל והריטב"א תלמידו ז"ל:

*) הלשון צ"ע ועי' ירושלמי והפר"י

הגהות

הגהות חו"י (א) נ"ב כתובות ר"פ אע"פ: (ב) נ"ב הכי משמע גם ממ"ש הרי"ף עלה והא דגרס וכו' וי"ל דאיירי במקצת רק דפירש שנותן במתנת ש"מ כדקליר וכו' ודינו כמצוה מחמת מיתה וכן הדין גם במתנה בכולה מטעם דה"ל כמחמת מיתה וכ"כ הפוסקים דין מיפה כח על נתן מקצת נכסיו כפירש מתנת ש"מ עי' ש"ע סי' ר"נ ס"ט ומ"מ דינייהו שוים דבעינן מיפה כחו: (ג) נ"ב צי' לעיל בגמ' דף קמ"ח ע"ב

ההוא דהוה כתיב בו בחיים וכו' כיון שכתב בה במות לאחר מיתה קאמר. והוה ליה כמתנת שכיב מרע ובכל נכסיו בין בקנין בין בלא קנין קנה לאחר מיתה ואם עמד חוזר דהא מתנת שכיב מרע היא וגלה דעתו דמחמת מיתה יהיב אלא דאי איכא קנין צריך יפוי כח דאל"כ לא קנה דאין קנין לאחר מיתה. אמר המחבר וכבר כתבנו לעיל בשם הריטב"א ז"ל דאם כתוב בו מעתה ועד עולם וכיוצא בזה דמשמע מתנה גמורה אפילו מחיים זכה וטוב אינו יכול לחזור בו ע"כ: **גרסי'** בגמ' [דף קנג.] ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה כשמעתיה הוה טרדה ליה א"ל לרב פפא בר רב חנן ספריה זיל כתוב לה [וכתוב בה] שוור עליהון או מטען אמרה ליה ליטבע ארביה אטעוי מטעי ליה אמטיכהו למניה דרבא במיהו ואפ"ה לא איפרק [ד] מחולשיה. לא כתב ש"מ [והוא אומר ש"מ] הייתי והם אומרים בריא היה צריך להביא ראיה דברי רבי מאיר וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה: עבד כשמעתיה. שכתוב במתנתו בחיים ובמות וכי קיימא בעי למהדר ורבא פסק לה דלא מצי למהדר בה: אמר המחבר לא כתבתי זה לענין פסק דכבר מפורש הוא אלא לפי דרכי ללמוד תועלת הנמשך שהרי דקה קללתה בו משום דהוי דאינה שלא כדין [ה] כשגגת חכם עולה זדון ומש"ה אע"פ שאירע לו כן לא איפרק מחולשיה: (**מתני'**) לא כתב בשטר המתנה לשון שכיב מרע. דהיינו כדקאיר ורמי בערסיה וגם לשון בריא לא כתב דהיינו כדמהלך ברגליה בשוקא אלא סתמא וכתבו וקנו מיניה והיינו דטעין מקבל בריא היית ואם כן אין אתה יכול לחזור והנותן טוען מלוה מחמת מיתה הייתי ויכולני לחזור אף על פי שקנו מידו: וחכ"א אוקי ממונא בחזקת מריה דהיינו הנותן דהא ספיקא הוא דאיכא למימר הכי [ואיכא למימר הכי] כדאמרינן בגמ' הילכך המקבל יביא ראיה בעדים שבריא היה וכדאיתא בגמ': **גמ'** ההוא שטר מתנה שהיה כתוב בו כדקאיר ורמי בערסיה. כלומר חולה כדאמרי' פ"ק דראש השנה (דף טז.) כמאן מצלינן אאידנא אקירי ואמריעי: ולא הוה כתוב ביה ומתוך אותו חולי נפטר. דהא כתיבנא לעיל שאם עמד מאותו חולי אף על פי שלא חזר מן המתנה בפירוש אין המתנה כלום ולפיכך היו רגילים לכתוב במתנת שכיב מרע הנכתבת לאחר מיתתו ומגו מרעיה אתפטר וכו': אמר רבא. דמקבלי מתנה זכו במתנתם דאזלינן בתר השתא ונימא כי היכי דהשתא מת הכי דיינינן ליה ונימא שמת מאותו חולי ואזלא שמעתיה כרבי נתן דאמר אם בריא הוא הנותן כשטוען ש"מ הייתי כדתנן במתני' עליו להביא ראיה שש"מ היה דכיון דהשתא הוא בריא הכי נמי נימא שהיה בריא בשעת המתנה וא"כ צ"ל דמיירי בשכתב קנין במתנה דאי באמירה בעלמא הא בריא לא מקנה באמירה ורבי יעקב ס"ל כרבנן דמתני' שלא יזכה לעולם המקבל מתנה עד שיביא ראיה שבריא היה משום דנוקי ממונא בחזקת מריה והלכתא כרבנן לגבי ר"מ וה"ה דהכי הלכתא כר' יעקב דקאי כוותייהו וליתא לר' נתן ולא כרבא דסבר כוותיה הלכך כל היכא דלא כתיב ביה ומגו מרעיה אתפטר נוקי ממונא בחזקת יורשין עד שיביא המקבל ראיה דמגו מרעיה אתפטר: אמר המחבר ומ"מ יכולים העדים לסמוך על רפואתו על פי נשים ועבדים המשמשין אותו ואין צריכין לעמוד עמו שלא לזוז מביתו אלא כיון ששואלים לבני ביתו ובני אדם הרגילין אצלו והם אומרים הכביד פלוני הכביד ונפטר מתוך כך הרי הוא בחזקת שמת מאותו חולי ויכולין העדים להעיד עליו שנפטר מתוך חליו דכל כה"ג דמילתא דמגליא סומכין על החזקה בדיני ממונות וכן דעת אדונינו הרב הגדול הרמב"ן ז"ל עכ"ל הריטב"א ז"ל ומכאן נפקא לן דעדים שלא העידו כל עדותן אלא כתבו סתם לאו שקרא הוא אע"ג דאית פסידא למקבל אם לא ימלאו עדים שהיה בריא וטעמא משום דמה שאומרים ומפרשים דבריהם בתר הכי אינו עקירת השטר כלל דהא סתמא נכתב והם עצמם יכולין לברר הענין אם היה בריא או שכיב מרע ואע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר והא דאמרינן בכתובות [דף יט: ע"ש] דעדים שאמרו תנאי היו דברינו אין נאמנין בשכתב ידן יוצא ממקום אחר היינו משום דעדותן דהשתא עוקר השטר דאילו מכח השטר נתחייב בין יקיים דבר זה או לא יקיים ומכח התנאי כשלא קיים אין השטר כלום וכיון שהגידו שוב אין חוזרין ומגידין ומחזי כשקרא אבל הכא ליכא למימר דמכח המתנה סתמא יזכה המקבל בין היה הנותן בריא בין היה ש"מ דודאי בלאו הכי א"א או היה בריא וזכה או היה ש"מ ולא זכה בה הלכך ודאי בעי פירוש ולא מיחזי כשקרא ולא שייך למימר כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דהא לא הגיד עדיין לגמרי והשתא הוא דגמרן ומיהו פשיטא ודאי דלכתחלה צריכים לברר עדותן: קי"ל כרב הונא ורבא דאמרי ראיה בעדים וכן כתבו המפרשים דטעמא דהשיב רבא לאביי איכא למימר הכי ואוקי ממונא בחזקת מריה טעמא הוא ואמרינן רבי יעקב כרבנן וא"כ הלכתא כר' יעקב דלא אמרינן ניזיל בתר השתא שהוא בריא אלא נוקי ממונא בחזקת מריה עד שיביא המקבל ראיה בעדים שבריא היה הנותן בשעת המתנה: **גרסי'** בגמ' [דף קנד. וע"ש סוף עמוד ב] ר' יוחנן אמר ראיה בקיום השטר ור"ל אמר בעדים איתיביה רבי יוחנן לר"ל מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו [ו] ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רע"ק מהו לבודקו אמר להם אין אתם רשאין לנוולו ועוד דסימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה ואיסתיק [דף קנה.] בשלמא לדידי דאמינא בקיום השטר הייט דמשכחת לה דנחתי לקוחות לנכסי אלא לדידך דאמרת בעדים נכסי בידי לקוחות היכי משכחת לה אמר ליה

מודינא

נר מצוה

דלא אקנית כדקנו אינשי הא קא מפרשי לה רבנן דע"י זכוי וקנין הות ומשום הכין לא מציא למהדר בה ההוא דהוה כתיב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתב בה במות לאחר מיתה הוא דקאמר והאי דכתב בה בחיים סימנא לחיים (א) ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתב בה בחיים מהיום הוא דקאמר ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי הילכתא כותיה דרב אמר רבא אי כתיב בה מחיים קני אמר אמימר לית הלכתא כרבא א"ל רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הילכתא כותיה דרב מהו דתימא מחיים מודה רב קא משמע לן: לא כתב בה שכיב מרע וכו': ההיא [מתנתא] דהוה כתיב בה כדקציר א ורמי בערסיה ולא כתיב בה ומינו מרעיה איתפטר לבית עלמיה *אמר (א)רבא הרי מת והרי קברו מוכיח עליו א"ל אביי השתא ומה ספינה שרובן לאיבוד נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים חולים שרובן לחיים לא כ"ש אמר רב הונא בריה דרב יהושע כמאן אזלא הא שמעתא דרבא כרבי נתן דתניא מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו בלא ראיה דברי ר' יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע ואם ש"מ הוא (ג) עליו להביא ראיה שבריא היה ולית הילכתא כרבא דהא אוקימנא להא דרבי נתן כרבי מאיר (ב) ודר' יעקב כרבנן דתנן וחכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה ואמרינן ראיה במאי רב הונא אמר ראיה בעדים ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראיה בקיום השטר רב הונא אמר ראיה בעדים קא מיפלגי ר"מ ורבנן בפלוגתא

רש"י

וזוכה וקנו ורלה לחזור בו כשעומד מחליו: כדקנו אינשי. כשאמר שכ"מ הנותן לאחר מיתה לדעת שיחזור בו אם יעמוד מחליו שכותב או מקנה אבל אתה כתבת וקנית וגם זכית ולא גלית הדר בך והשתא מארבע מילי דשמואל דקי"ל כוותיה בדיני [שמעי'] מתנת שכיב מרע בלא שיור שיש בה קנין ולא זיכה לו בשטר לא ידענא מאי אידון ביה ולא קני המקבל מתנה ואפילו מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפו כחו בכתיבת השטר או בצוואה שכתב בה וקנינא מיניה מוסף על מתנתא דא קני והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר דבידוע שלא היה הקנין אלא מחמת מיתה מדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במיפה את כחו שמעינן זה ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת (ג) כותבין ונותנין לאחר מיתה כדאוקימנא לשמואל במיפה את כחו אבל בלא יפוי כח לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה לזה את השטר שמוסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה שני קני דהא הדר ביה מקמא והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא יפוי כח בשטר אם עמד חוזר הילכך שני [נמי] קני דהא הדר ביה מקמא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקמא קני לגמרי: בין לעצמו בין לאחר. ואפי' עמד אינו חוזר: ההוא מתנת שכיב מרע במקצת שהיה בו קנין וקנה לדברי הכל ואפילו אם עמד: דהוה כתיב בה בחיים ובמות. אני מקנה לך מתנה זו וליכא לאוקומי במתנת בריא דהיכי לימא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה [א]: רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע. וקנה לאחר מיתה ואם עמד חוזר זכ"ש אם מתנת שכיב מרע הוא בלא שיור ואם עומד חוזר: סימנא לחיים. כלומר במות דוקא הוא ובחיים לאו דוקא אלא סימן טוב לפי שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו להשטן כלומר המקום יחייני מחולי זה ולא אמות: כמתנת בריא. ואם עמד אינו חוזר ואפילו בלא שיור דהכא אין שייך לומר אין שטר לאחר מיתה דהא כתיב בה מחיים דמשמע מעתה תתחיל לקנות: דהא אמרי נהרדעי הילכתא כרב. גבי בחיים ובמות וה"ה דכתיב מחיים קמ"ל. דלא שני לרב בין בחיים למחיים דלעולם הוי סימנא לחיים: **מתני'** לא כתב בה לשון שכיב מרע. כדקאיר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא כתב ביה כדמהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא ולא שייר כלום ונתן כל נכסיו במתנה זו: הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי: בריא היית. ולא תחזור: עליו. על הנותן להביא ראיה ששכיב מרע היה ואם לא הביא ראיה זכה המקבל מתנה: המע"ה. דהיינו המקבל מתנה דהנותן מוחזק ובגמ' מפרש פלוגתייהו: **גמ'** ולא כתב בה ומגו מרעיה כו'. כך היו רגילין לכתוב במתנת שכיב מרע [ב] לדעת שמת מאותו חולי ולא עמד בינתים: הרי [ג] מת. כבר ובתר השתא אזלינן דיש להעמידו על חזקת מיתתו ולומר כי מתוך אותו חולי מת וקנה המקבל מתנה: א"ל אביי. מאן לימא לך דמאותו חולי נפטר: והא רוב חולים לחיים. וחוזר בו ואח"כ חלה ומת: ומה ספינה. המוטעת שרובן מי שבספינה לאיבוד אפ"ה נותנים לבני אדם שבהן חומרי חיים וחומרי מתים כדתנן פרק כל הגט בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן שתיהן אין אוכלות בתרומה: חולין שרובן לחיים. דתנן המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים לא כ"ש. דחיישינן דילמא עומד: מי מוציא מיד מי. מתנה שאין כתוב בה לא לשון מתנת בריא ולא לשון מתנת שכיב מרע: הוא. הנותן מוציא מידן דהוה מוחזק בנכסים: והם אין מוציאין. המקבלי מתנות אין מוציאין אלא בראיה בעדים דאזלינן בתר המוחזק דיד בעל השטר על התחתונה ולא אזלינן בתר השתא כאביי: אם בריא הוא כו'. דאזלינן בתר השתא כרבא: ראיה במאי. (ד) בין

לרבי

עין משפט

א מיי' פ"ג מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רנא: ב מיי' פ"ט ופ"י שם סמג שם טור ח"מ שם:

בס"י איתא מחיים

דף קנג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קאמר: (ב) נ"ל עליהן:

שלטי הגבורים

לא היה צריך לעשות לו קנין אלא שדעתו להקנות לו מיד כמבואר בקונטרס הראיות בראיה ע"ש:

כתב ריא"ז

א מתנת ש"מ שכתוב בה כדקאיר ורמי בערסיה ואין כתוב בה ומגו מרעיה אפטר לבי עלמיה וטוענין היורשין ואומרין כבר נתרפא מאותו החולי ובטל מתנתו ואח"כ מת מחולי אחר ה"ז דנין אותו כמות שהוא חולה ואנו רואים אותו עתה שכבר מת אומרין מאותו החולי מת אף על פי שהנכסים ביד היורשין המקבל מוציא מידן עד שיביאו היורשין ראיה שנתרפא מאותו החולי ואחר כן מת:

הגהות חו"י

(א) נ"ב רא"ש גרס רבה: (ב) נ"ב במתני' דף קנ"ד ע"א: (ג) נ"ב עיי' לעיל בגמ' דף קל"ה ע"ב: (ד) נ"ב נ"ע הא ר"מ מפרש ראיה דידים:

הגהות מא"י

[א] נ"ב והלא אין שטר לאחר מיתה: [ב] נ"ב הנכתבות לאחר מיתה: [ג] נ"ל אנו רואין שהוא מת: [ד] נ"ב בגמ' מטבעיה: [ה] נ"ב ורשב"ם פי' אל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: [ו] נ"ב ומת:

מודיעא לך בערעור דמשפחה דלאו ערעור הוא דמאי קאמרי דילמא קטן היה חזקה אין העדים חותמים על השטר אא״כ נעשה בגדול: בקיום השטר. שיקיים כדי דלא לימרו ליה מזוייף הוא וילך ויחזיק בנכסי: ור״ל אמר עד שיביא ראיה בעדים. וכדפסקינן לעיל ואף רבי יוחנן לא אמר בקיום השטר אלא דוקא הכא וכדמוכח בסמוך: [א] וערערו לומר קטן היה. כדאמרינן בסמוך שאינו יכול למכור בנכסי אביו אלא דוקא בן עשרים ושהביא שתי שערות שיהא בהן גומא לאפוקי שומא: עשויין להשתמש. או שנשרות או ע״י נפיחה אינו נראה בהם גומות או שמתמסמס הבשר נר מצוה

דר׳ יעקב ורבי נתן דר״מ כרבי נתן ורבנן כרבי יעקב וכן אמר רבה ראיה בעדים א״ל אביי מ״ט אילימא מדכולהו כתיב בהו כדהוה מהלך על רגלוהי בשוקא והא לא כתיב בה הכי ש״מ שכיב מרע הוה אדרבה מדכולהו כתיב בהו כדקציר ורמי בערסיה והא לא כתיב בה הכי ש״מ בריא הוה איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אוקי ממונא בהוקת מריה והאי טעמא טפי עדיף ומסתבר מדרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי ראיה בקיום השטר הילכך לדברי רב הונא ורבה דאמרי (א) ראיה בעדים קם ליה רבי נתן כרבי מאיר ורבי יעקב כרבנן וקי״ל הילכתא כרבנן הילכך ליהא לדרבא דאמר הרי מת וקברו מוכיח עליו דשמעתא כר׳ נתן אזלא דלית הילכתא כותיה: *איתמר א בן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר ר״נ °מבן שמונה עשרה שנה ורב הונא בר חיננא אמר ר״נ מבן עשרים שנה והילכתא כותיה *אמר ר״נ אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולהליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ׳ שנה וכיון דבדקיניה לקדושין למה לי למבדקיה

רש״י

נר״מ בין לרבנן קבעי: ר״מ כרבי נתן. דאזיל בתר השתא ואיירי שהוא בריא עתה ואמר ר״מ שעליו להביא ראיה ששכיב מרע היה דאזלינן בתר עתה דבריא הוא: ורבנן כר׳ יעקב. דלא אזלינן בתר השתא אלא הן המקבלי מתנות עליהן להביא ראיה כי הם המוציאים: ראיה בקיום שטר. מה שאמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה ראיה בקיום שטר קאמרי שצריך המקבל לקיים שטר המתנה שלא יוכל הנותן לטעון מזוייף הוא וכיון שנתקיים בעדים שלא ע״פ הנותן דליכא מגו יזכה בעל השטר במתנה אבל אם לא קיימו שטרו בעדים אחרים אע״פ שנתקיים ע״פ הנותן נאמן לומר שכיב מרע הייתי במיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא דקסברי מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ור״מ סבר אין צריך לקיימו שה״ם שטרות כשרים הם ולא אמרינן בהו מיגו ולכך כיון דנותן מודה שכתבו אין נאמן לומר שכיב מרע הייתי במיגו ועליו להביא ראיה: ודכולי עלמא כר׳ נתן. דאזיל בתר השתא: וליתא לדרבא. דהב״ס כהך כרבא וכדאמר דכולי עלמא כרבי נתן דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ומסקנא דשמעתין דמודה בשטר שכתבו א״צ לקיימו לא שנא היכא דמרע ליה לשטרו לומר שטר פסים או שטר אמנה הוא ול״ש דמרעי ליה עדים לומר אנוסים היינו: איתמר קטן היורש נכסי אביו שמת מאימתי מוכר בנכסי אביו. בקרקעות ותהיה מכירה דהא לו גבי מטלטלי תנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר וקאמר התם כבר שית כבר שבע כל חד לפום חורפיה ומשום כדי חייו תקינו ליה רבנן במטלטלי דתיהוי מכירה למזונותיו אבל לא במקרקעי: מבן [שמונה] עשרה שנה ויום אחד. גרסינן דפסקינן לקמן תוך הזמן כלפני הזמן ואף על פי שאינו יודע (א) בטיב משא ומתן כדמוכח לקמן דבת י״ד שיודעת בטיב משא ומתן מוכרת. כגון שהביאה שתי שערות כדמוכח לקמן: בודקין לגיטין ולקדושין. אף על פי שהוא בן שלש עשרה ויום אחד והאשה בת שתים עשרה שנה ויום אחד לא סמכינן אסימנים להחזיקן כגדולים ובני שערות להיות הקדושין ודאי אף להקל שאם קדשה אחריו שני שתלא הימנו בלא גט אלא בודקין אם הביא שתי שערות אז הקדושין ודאין: ולחליצה. שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא שתי שערות: ולמיאונין.

אם

נמוקי יוסף

ונראה שיהיו בהם גומות: בשלמא לדידי · דמסתברא לי דנכסי בחזקת לקוחות ואתו בני משפחה ומערערים והיינו דאישתיקו כדי דלא לגזול קרובם היינו דמשכחת דנחתי לקוחות לנכסי שיקיימו השטר ויחזיקו בנכסים אלא לדידך דאמרת בעדים א״כ לא יחזיקו עד שיביאו ראיה שגדול היה ועליהם הראיה והא ליכא עדים כדאמרן שצריך שנים וסימנין וא״א עכשיו שמת לבדקו: א״ל ר״ל מודיעא לך. דהכא בגי בקיום השטר דחזקה אין העדים חותמים על השטר אא״כ ידעו שהנותן והמקבל והעדים גדולים וכשרים ופסקו ר״ח והרי״ף ז״ל כר״ל דחזקה אין העדים וכו׳ דמשמע נמי דר׳ יוחנן קבלה כן אם כן כיון דרבי יוחנן ור״ל ס״ל הכי הכי קי״ל. כך הטלו האחרונים ז״ל: **אמר** רבי ינאי אמר רב מודה [ג] וכו׳. שמודה הלוה ואמר אמת שאני כתבתי שטר זה אבל פרעתיו או אמנה הוא כלומר האמנתי למכור אותו לך קודם שקבלתי הדמים צריך המלוה לקיימו ואפילו קיימו אא״כ גובה חובו בשטר זה וכ״ש אם קיימו קודם שיטעון זה לומר אמנה דודאי כשאינו מקיימו נאמן הלוה לומר טענה זו ונאמן מגו דאי בעי אמר לא מכרתי לך דבר או לא לויתי והרי שטר מזוייף הוא ואע״פ שהטענה בדמים והמגו במכירה וקי״ל*) דאין אדם נאמן על דבר אחד משום מגו דמצי טעין דבר אחר מ״מ איכא למימר דכל כי האי מלתא שמחמת השדה הוא תובע הדמים כדבר אחד חשוב ודקדקו האחרונים ז״ל דכיון דסבירא לן דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכדרב נחמן דסבירא ליה הכי במסכת כתובות (דף יט.) הא דאמרן חזקה אין העדים חותמים על השטר אא״כ נעשה בגדול ה״מ בשטר מקויים אבל בשטר שאינו מקויים נאמן לומר קטן היה מגו דיכול למימר איני מכיר בשטר זה מעולם ושטר זה מזוייף הוא ואף על גב דמיבעי לן בעלמא [בב״ב דף ה:] אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא הכא ודאי אמרינן מגו או משום שאין כל החזקות שוות או משום דנוקי ממונא בחזקת מריה ומבילאין ראיה מדמקשינן לרבי יוחנן לפום מאי דהוה סליק אדעתיה דרבי יוחנן דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ומקשו ליה והלא מסמך אמרו יפה ערערו בני משפחה כלומר ואם אין צריך לקיימו היאך יכולין לערער והך לאו קושיא היא אלא משום דסמיך אמסקנא דחזקה אין העדים וכו׳ ולפיכך אמרינן למאן דאמר ראיה בעדים הכא אין צריך להביא עדים דאם לא כן מאי מקשה הא קיימא לן גבי מתנה דשכיב מרע דמאן דאית ליה אין צריך לקיימו אית ליה דצריך ראיה בעדים ובגמרא מדמו לה להדיא אלמא דאי הוה סבירא ליה צריך לקיימו הוה אתי שפיר הא דאמר יפה ערערו אף על גב דאית לן האי חזקה משמע שהיו נאמנים לומר קטן היה משום מגו דמצי למימר השטר לאו כלום הוא עד שיקיימו את השטר: **איתמר** כו׳. הטלו המפרשים ז״ל בשם הגאונים דמדנקט בנכסי אביו דוקא בנכסי אביו הוא דבעינן בן עשרים ושיהיו לו סימנין ומיהו אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן כיון שהוא בן דעת סגי אבל בנכסי עצמו אפילו בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהוא גדול ובלבד שיהיו לו סימנין ושיודע בטיב משא ומתן או דמסברו ליה וסבר כדאמרינן בסמוך: אמר המחבר נכסי עצמו כגון נכסים שנתנו לו אחרים או שנתן לו אביו בחייו עד כאן. ואפשר לומר דטעמא דמילתא משום שחששו לקרקעות שירש דילמא מוזיל וזבין כיון שלא טרח ולא עמל בהם ולקרקעות דוקא חששו שהפסדן מרובה: אמר המחבר דוקא בנכסי אביו תקנו שהיא ירושה מצויה אבל בשאר ירושות אפילו ירושת אמו דינם כנכסים דידיה דדבר שאינו מצוי הניחוהו על הדין והיינו

*) כ״כ ר״ת ריש ב״מ והובא שם בהגהת מרדכי בשם הרבה ראשונים וכ״כ הנ״י ריש ב״מ דלכך א״נ לומר תציה שלי במיגו דאי בעי אמר כולה שלי (ג״א)

קודם שמכר היה ממכרו ממכר עתה שנתברר שהוא סרים הוי מכר למפרע עד כאן כתב מיי׳ פחות מבן עשרים שמכר בנכסי אביו חוזר ומוציא מיד הלקוחות בין קודם לעשרים בין לאחר עשרים ומוציא כל פירות שאכל אם הוציא הוצאות ונטען או זרע שמין לו ומחזיר השאר וכזה הורו רבותי ואני אומר שאפי׳ קטן שמכר קרקע בנכסי אביו ונעשה בן עשרים ולא מיחה אינו יכול להחזיר כיון שלקח המעות ונשתמש הלוקח בקרקע א׳ לפניו כשהיה בן עשרים ולא מיחה נתקיימה ביד הלוקח שהרי רצה בממכרו:

מלחמת ה׳

עוד ראיתי בתשובה לרבינו האי גאון ז״ל וכו׳ אבל קרוב אני בעיני לדעת שלישית לומר שאין לחלוק בין נכסיו ובין נכסי אביו אבל יש לחלוק בין יודע בטיב מו״מ וכו׳ ואם הוא פחות מבן כ׳ צריך לידע:

אמר הכותב אין הכרעה זו מכרעת שכבר עמד עליה רבינו ז״ל מדברי בעל הלכות גדולות שכתב כן והיא דחויה אלא מפני שהוא דקדק בלשון שאמרו בגמ׳ בנכסי אביו ובדגידול בר מנשה אמרי סתם מהו כלומר מהו שתשא ותתן בנכסים ואמרו נמי מקחה מקח וממכרה ממכר ובההוא ינוקא אמר נמי דזבין נכסי וזו ראיה ועוד אחרת שאם כדברי בעל הלכות גדולות ז״ל הא דהקשינן בגמ׳ למ״ד מבן כ׳ ממעשה דבני ברק מאי קושיא דלמא יודע בטיב מו״מ היה והיה ממכרו ממכר ואם לא הביא ב׳ שערות אין מעשיו כלום ואע״ג דחריף טפי ולפיכך היו בודקין אותו אלא ש״מ לעולם אין מעשיו כלום עד שיהא בן כ׳ תדע שהרי ודאי אילו היה ממכרו ממכר בנכסי אביו ביודע בטיב מו״מ לא היו אומרים סתם עד שיהא בן כ׳ שרוב קטנים בני י״ג אי מסבר סברי להו בכל כי הא מלתא ועוד דא״כ היכי אמר רבא במס׳ גיטין ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ׳ ולא פירש שהם נבדקין אם יודעין בטיב מו״מ דהא איהו בנבדקין בדעתו איירי דקאמר צרור וזורקו אגוז ונוטלו וקאמר נמי הגיעו לעונת הנדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש דהיינו בנבדקין שאם אמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן נדר והקדשן הקדש וכן פי׳ רבינו שלמה ז״ל שם בגיטין ותנן בפ׳ מציאת האשה א״ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד״א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ואי אמרת נכסיו ונכסי אביו שוין כן והלא אם היתה שדה ורוצה למוכרה אינה מכורה עד כ׳ וא״ת משכחת לה ביודעת בטיב מו״מ אי הכי ליפלוג וליתני בד״א ביודעת בטיב משא וכו׳ דהא תלמוד אין סתם קטנים בכל השמועות הללו יודעין בטיב מו״מ עד שיפרשו וכסתמן עד שיהו בן כ׳ בנינו בהם. ועוד דההוא פחות מבן כ׳ דזבין נכסיה ואמר רבא סתם שפיר זבין ולא בדק ליה כלל ולא אמר כיון דיודע בטיב מו״מ שפיר זבין ולא ידע ליה כלל ומה שפירש בעל המאור ונדחק בה לומר דהא דאמרי׳ בגמ׳ והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההיא קמייתא דרבא קיימינן דאמר רבא אמר רב נחמן מבן י״ח וההוא נמי בן י״ח הוה ולא היה יודע בטיב מו״מ אין פירושו כלום הדא דלאו לישנא דגמ׳ הוא למימר בתר הסוקי במעתא אחריני ובתר מילי אחריני דרבא למימר אקמייתא והא דרבא לאו בפירוש איתמר ומה ראה לאחר כל כך. ועוד דרבא סתם אמר זביניה זביני ולא משמיה דרב נחמן ומנא ליה למאן דחזא למימרא משמיה דרב נחמן ואדרבה הוה לן למימר דלאו דרב נחמן הוא. כי היכי דלא תפלוג דרב נחמן אדרב הונא בר חיננא משמיה דר[illegible] וא״ת בן י״ח היה אי הכי הוה לן למימר בגמ׳ דההוא בן י״ח ועוד דאי נמי בן י״ח היה דלמא אי הוה נמי בן [illegible] מפורש אם יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר בנכסיו אלא משום מעשה דחזא נוחן דהוא אהדר ליה הכי עצמו ואע״ג דלא פשט מימר אמרת וכיוצא בפ׳ שנים אוחזין קבלה מיניה ר׳ אבא במתנה אע״פ שרן אחריכן בה מהלי מתליא שאלת החכם תני תשובה ואילו פשטא רבא כרבה הוה פסקי׳ בגמ׳ ודאיתמר פחות מבן כ׳ שאם נכסיו ונכסי אביו שוים לעולם לא [illegible]

המאור הגדול

ראיתי בתשובה לרבינו האי גאון ז״ל שהשיב על כל דבר ודבר ממ״ש הרי״ף ז״ל בהלכותיו בשמעתא דבודקים לגיטין ולקדושין וכו׳ (וז״ל דהיינו האי מימרא דאר״נ א״ש ולמכור בנכסי אביו כו׳ הא מלתא באפי נפשיה ולא כי״מ דס״ל אכולהי קאי דבודקין לכולהו מכי מטי זמן בוגרת עד דמטי כ׳ שנה ומסייע ליה להאי סברא מהא דשלח גידל בר מנשיא לרבא וקאמר והאי דקאמר לאפוקי למ״ד דבן י״ח לאו אהני דאיפלגו אליבא דר״נ קיימי דש״מ דהלכתא כמ״ד מבן כ׳ שנה אלא אהאי מתני׳ דתנן בנדה בת כ׳ שנה שלא הביאה שתי שערות וכו׳ אבל האי מימרא דר״נ לית הלכתא כוותיה דהא איפסקא הלכתא כרב גידל בר מנשיא והאי סברא איכא עליה כמה פירכי. חדא דא״כ לא איבעיא ליה למימר עד שיהא בן עשרים אלא עד עשרים ועוד אי ליכא הפרש בין נכסיו לנכסי אביו ל״ל למימר ולמכור בנכסי אביו לימא סתם ולמכור בנכסים אלא ש״מ ולמכור בנכסי אביו דוקא וכו׳ וההיא דשלח גידל לא מסייעי להו דלא שלח ליה מהו למכור בנכסי אביו אלא מהו למכור בנכסיו הוא דשלח ליה וא״ל אם יודעת בטיב משא ומתן וכו׳ אבל בנכסי אביו אפי׳ יודע בטיב משא ומתן אינו יכול למכור עד שיהא בן עשרים ואיתי שתי שערות עכ״ל) לפי שנשאל מלפניו בשאלה על מה שכתב בספר מקח וממכר והיו דברי אותה שאלה כעין דברי הרב אות באות תיבה בתיבה ועל כל דבר ודבר השיב רבינו האי גאון ז״ל ברוחב תבונתו ועומק חכמתו ואעפ״כ דברי הרי״ף ז״ל יותר נכונים וברורים בעיני אבל קרוב אני בעיני לדעת שלישית לומר שאין לחלוק בין נכסיו ובין נכסי אביו אבל יש לחלוק בין יודע בטיב משא ומתן לשאינו יודע שאם הגיע לעשרים אינו צריך לידע בטיב משא ומתן ואם הוא פחות מבן עשרים צריך לידע בטיב משא ומתן כגידל בר מנשי׳ וכולן כשהביאו שתי שערות ובדרך זה מתישבות כל השמועות כולן והא דאמר בגמ׳ והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא פחות מבן עשרים דאזל וזבין נכסי אתהיא דרבא קמייתא קיימיה דאמר רבא אמר רב נחמן מבן י״ח וההוא נמי בן י״ח הוה ולא הות יודע בטיב משא ומתן ולעולם אין הפרש בין נכסיו לנכסי אביו אי קשיא לך הכא אמר רבא אמר רב נחמן מבן י״ח והתם אמר רבא שלש מדות בקטן וכו׳ דאלמא צריך שיהא בן עשרים יש לומר הא דידיה הא דרביה אי נמי חדא מינייהו רבה אמרה ולא רבא:

והיינו טעמא דמתנתו מתנה [ג] אפילו בנכסי אביו זה דעת הרא"ה והרנב"ר ז"ל ע"כ: יביא ראיה שהוא בן כ'. כלומר וחשבינן ליה לגדול ואמרינן כיון שלא הביא סימנין סרים הוא ולא מיבם דלאו בר הקמת שם הוא ולא חולץ דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה והכא נמי אי בעינן בן עשרים למה להו למבדק הא ודאי גדול הוא ומהכא נפקא להו דאפילו הוה חריף טובא ויודע בטיב משא ומתן בעינן שיהא בן עשרים למכור בנכסי אביו דאי לא כן מאי מקשה למה להו למבדק תאמר דמיירי ביודע בטיב משא ומתן ובפחות מבן כ' שצריך בר מצוה למבדק אלא ודאי בכל ענין בעינן שיהא בן עשרים: והוא שנולדו לו סימני סרים. כלומר דתרתי בעינן שיהא בן עשרים ושיהיו לו סימני סרים אבל אין לו סימני סרים אע"פ שהוא בן כ' אינו חשוב גדול עד רוב שנותיו דהיינו שלשים ושש כי ימי שנותינו שבעים: כי אתא. כי האי שאין לו סימנין והוא בן כ' אם היה כחוש מגווה להשמינו או אם היה שמן יותר מדאי מלווה להכחישו: תוך זמן. כלומר תוך עשרים כלפני עשרים ואין ממכרו ממכר בנכסי אביו:

שלח ליה (רב) גידל וכו' ה"ג בנכסים כלומר נכסי עצמו דבנכסי סתמא נכסי עצמו ניהו ולפיכך סגי בסימני גדול דהיינו לזכר שלש עשרה שנה ויום אחד ולנקבה שתים עשרה שנה ויום אחד ושהביאו שתי שערות שיהיה ראשן כפוף לעיקרן והא דאמרינן ההוא פחות מבן עשרים ולא פירש כמה שנים היו לו כיון שבא להוכיח וללמוד על שתים עשרה שנה ויום אחד משום דכיון דילא מכלל עשרים אין קפידא כיון שהוא גדול בין רב למעט והיינו דמקשינן ונישלח בתינוקת בת שתים עשר שנה ויום אחד כלומר דכיון דגדולה היא אין סברא לחלק בין בת שתים עשרה לארבע עשרה: [ד] כיון דמסברו ליה וסבר. משמע מהכא מדלא בדקיה רבא לדעת אם יודע בטיב משא ומתן מסתמא אמרינן כל שהוא גדול יודע הוא ומכירתו מכירה עד דידעו בבירור דאינו יודע כי האי דמעיקרא היה מתנהג כשוטה שהיה אוכל תמרים וזורק הגרעינים לפני רבא כדי שיחשבוהו לשוטה הוא דעבד הכי שהשליך הגרעינים

למבדקיה לגיטין (א) ביבם בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל לחליצה לאפוקי מדר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה קמ"ל דמקשינן אשה לאיש ולמיאונין לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' שנה לאפוקי ממ"ד מבן י"ח שנה והילכתא כרב נחמן אמר שמואל בכולהו. מהא שמעינן דהילכתא כמ"ד מבן כ' וחזינן ביני רבוותא פלוגתא בהני מילי דכתבינן איכא מאן דס"ל כדכתבינן ואיכא מאן דס"ל דהאי דאמר רב נחמן אמר שמואל (א) ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' אכולהו קאי דבדקינן (ב) לכולהו מכי מטי זמן בגרות עד דמטו כ' שנה ומסייעי להאי סברא מהא דשלח גידל בר (ב) מנשה לרבא *וקאמר דהאי דקאמר לאפוקי ממ"ד מבן י"ח לאו אהני דאיפליגו אליבא דר"נ קיימי דש"מ דהילכתא כמ"ד מבן כ' שנה אלא (ג) אהאי מתני' קיימינן דתנן **)(בוגרת) בת כ' שנה שלא הביאה ב' שערות תביא ראיה שהיא בת כ' שנה והיא אילונית לא חולצת ולא מתיבמת ובן כ' שנה שלא הביא ב' שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מיבם [א] כדברי ב"ה ב"ש אומרים זה וזה בן י"ח רבי אליעזר אומר הזכר כדברי ב"ה והנקבה כדברי ב"ש שהאשה ממהרת לבוא לפני האיש ועלה קא אמרינן הכא (ג) לאפוקי ממ"ד מבן י"ח אבל האי מימרא דאיתמר משמיה דר"נ מבן י"ח ומבן כ' לית הילכתא (ד) כוותיה ודהא איפסיקא הילכתא כגידול בר מנשה והאי סברא איכא עליה כמה פירכי חדא דא"כ לא איבעי ליה למימר עד שיהא בן כ' אלא הכי איבעי ליה למימר עד עשרים שנה ועוד אי ליכא הפרש בין נכסיו לנכסי אביו למה ליה למימר ולמכור בנכסי אביו לימא ולמכור בנכסים סתם אי נמי ולמכור בקרקעות מ"ט קאמר ולמכור בנכסי אביו אלא ש"מ ולמכור בנכסי אביו דוקא ועוד כדהדרינן אכל חדא מינייהו ואמרי' לחליצה לאפוקי מדר' יוסי למיאונין לאפוקי מדר' יהודה הוה מיבעי ליה למימר עד כ' שנה לאפוקי ממ"ד מבן י"ח שנה ולא לימא ולמכור בנכסי אביו ולא לימא מבן י"ח אלא (ה) בן שמונה עשרה לחוד ועוד דלא צריך לאפוקי מההיא מתני' כל עיקר דמחלוקת בית שמאי ובית הלל היא (ו) דקיימא לן דבית שמאי במקום בית הלל אינה משנה והאי דשלח גידול בר מנשה לרבא לא מסייעא להו דלא שלח ליה מהו למכור בנכסי אביו אלא מהו למכור בנכסיו הוא דשלח ליה דהכי אמרינן *שלח ליה *תינוקת בת י"ד שנה ויום אחד ויודעת בטיב משא ומתן מהו כלומר מהו שתשא ותתן בנכסים שלה שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ואמרינן עלה והא דרבא לאו בפירוש איתמר *אלא מכללא איתמר דההוא פחות מבן עשרים דאזיל זבין ניכסיה (ז) °דשמעת מינה דהאי דשלח ליה גידול בר מנשה לרבא לאו לזבוני בנכסי אביו שלח ליה אלא לזבוני בנכסי דידיה הוא דשלח ליה כגון דזבין ליה אפוטרופא דיליה כדהוה קטן נכסי ובעא איהו השתא לזבונינהו ואמר ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ומדאמרינן אהא דשלח גידול בר מנשה דההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסיה ולא קאמרינן זבין בנכסי אבוה הוה להו תיובתא ולא הוה להו סייעתא ועוד דגרסינן בהדיא בפרק האומר התקבל גט זה לאשתי* אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון. הגיעו לעונת הנדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדו בקטנה חולצת. ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שנה והא רבא גופיה הוא דאמר הכא דתינוק בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ויודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר והוא דאמר התם א ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ואי אמרת הא דשלח גידול בר מנשה לרבא למכור בנכסי אביו הוא אם כן קשיא דרבא אדרבא וכללא דמילתא דסברא פריכא הוא וליכא למיסמך עליה אבל סברא קמא דכתבינן סברא תריצא היא ועליה סמכינן וכותיה עבדינן (ח) דלית ליה לינוקא לזבוני בנכסי דאבוה אלא עד דהוי בר עשרין שנין והוא דאייתי שתי שערות ואי הוי בר עשרין ולא אייתי שתי שערות אכתי קטן הוא כדתנן* אחד בן תשע שנים ויום אחד ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות ובדקינן ליה עד רוב שנותיו ואי נולדו בו סימני סרים כדהוי בר עשרים אע"ג דלא אייתי שתי שערות גדול הוא והוי זביניה זביני דתנן* בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מיבם ואיתמר עלה אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סרים ואמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים שמע מינה ואמרינן* וכי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה תאני רבי חייא עד רוב שנותיו כי אתי לקמיה דרבי חייא אי כחוש הוה אמר להו זילו אבריוה ואי בריא הוה אמר להו זילו אכחשוה דהני סימנין זימנין [ג] דנתרי מחמת כחישותא וזימנין דנתרי מחמת בריותא *°איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאחר זמן רבא אמר רב נחמן תוך זמן כלפני זמן רבה בר רב שילא אמר רב נחמן תוך זמן כלאחר זמן שלח ליה גידול בר מנשה לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שנה ויודעת בטיב משא ומתן

רש"י

אם הביאה שתי שערות שלא תמאן: עד שירבה השחור. כלומר שירבו השערות ויהיו שוכבות ונראה כאילו ריבה השחור ולא גרסינן על הלבן: אכל הני קאי. כלומר גם על למכור בנכסי אביו קאי כלמסיק דאם הביא שערות קודם עשרים מבן שלש עשרה שנה ואילך יכול למכור בנכסי אביו: דשלח (רב) גידל. לקמן מייתי ליה דשלח בת שתים עשרה שנה היודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר והוא הדין בן י"ג שנה (והמפרשים כן אינן מחלקין בין נכסים שירש לשאר נכסים ולכך אינן מפרשים דהא דשלח רב גידל איירי בשאר מילי ושלא ירש וסברא זו ליתא כדאיתא באלפס ותו דלא הו"ל למימר עד שיהא בן עשרים אלא עד עשרים שנה דהא אנקבות נמי קאי אחליצה ומיאונין ועוד מכמה פירכות כדאיתא באלפס ורשב"ם חולק ופירש דרב גידל אפילו במקרקעי בנכסי אביו כדפרישית בסוף שמעתין ועיין): איבעיא להו תוך הזמן. כגון שנת י"ח למר ושנת כ' למר והביאו שתי שערות: תינוקת בת י"ד. שיודעת בטיב משא ומתן מהו למכור בנכסי אביה אע"ג דלא הויא בת [עשרים] (ומהכא שמעינן דעד השתא מיירי בשאינו יודע כל כך בטיב משא ומתן אפ"ה מבן כ' הוא מוכר בנכסי אביו הואיל ואינו שוטה ממש אבל פחות מבן כ' בעי חכמה יתירה

שלטי הגבורים

א שאלה מה שאמר ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' מי צריך להביא ראיה על הדבר שלוקח או המוכר שבא להוציא. תשובה שורת הדין כל זמן שנתקיים שטר המקח הלוקח נאמן לפי שאמרו ובודקין לקדושין ולגירושין ולחליצה ולמיאונים ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' שנים ולפיכך אין העדים רשאים לחתום על שטר ממכרו עד שידעו שהוא בן כ' שנים ושהביא שערות הלכך כשחתמו הוקה נתברר שהוא בן כ' ושהביא ב' שערות דאל"כ לא היו חותמין כדרים לקיים דאמר חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול והיינו דאמרי' בפ' מי שמת גבי עובדא דבני ברק שבאו בני משפחה לערער ולומר קטן היה באותה שעה והסיקנא התם. כר' יוחנן דאמר דערעור דבני משפחה לאו ערעור הוא וקיום השטר סגי ומדקאמרי' קטן היה חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול זו היא שורת הדין לפי הלכה אלא שאני מפקפק עכשיו שהיו יודעים זה אם נסמוך על חתימתן דומה למה שאמרו בפ' זה בורר גבי אודיתא ומי איכא מידי דאנן לא ידעי' וספרי דבי רב ידעי שאלו לספרי דאביי ולא ידעי שאלו לספרי דרבא וידעי אלמא כל היכא דאיכא לספוקי אי ידעי אי לא מספקינן כ"ש עכשיו שהוא קרוב לודאי דלא ידעי אלא יש לומר דכל כי האי מסתמא לא חייבי' מדלא אסכרן דהשו לה בשום דוכתא ובכל מקום אמרו חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול וכ"ש כשהקרקע ביד הלקוחות: שאלה מי שנתן קרקעותיו במתנת ש"מ ואגבן כל נכסיו הודיענו אם זכה במטלטלין ובשטרות כי יש בינינו אומרים שלא קנה מטלטלין ושטרות לפי שכתב לו אגב ולא אמר במיפה כחו: תשובה לא קנה ולא מן הטעם שאמרו המורים אלא מפני שלא קנה בקרקעות אלא לאחר גמר מיתה וכדאסק' דמתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר גמר מיתה והרי זה כמקנה מטלטלין אגב קרקע של עצמו ולא קנה ואפי' אמר במתנה המטלטלין והריני נותן לו מטלטלי אגב מקרקעי במיפה את כחו אא"כ יאמר והריני נותן לו במתנת ש"מ ועוד מוסיף ליתן לו אגב קרקע דכשאתה אומר שהקנאת באגב בטלה יקנה מגד מתנת ש"מ:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לא גרסינן אלא ליבום דתנן בן ט' וכו'. ותיבת ביבם נמחק: (ב) להני ה' כולהו כצ"ל: (ג) נ"ל אההיא: (ד) נ"ל כתרוייהו: (ה) תי' בן נמחק: (ו) נ"ל וקי"ל: (ז) נ"ב אתא לקמיה דרבא א"ל זביניה זביני א"ל קרוביה זיל אכול תמרא ושדי קשייתא בי רבא אזל עבד הכי א"ל רבא זבינוהי לאו זביני כי קא כתבו ליה שטרא א"ל לקוחות זיל אימא ליה מגילת אסתר בזוזא שטרא דמר בזוזא הדר אזל א"ל. א"ל רבא זביניה זביני. א"ל קרובים לקוחות אגמרוה. א"ל כיון דמסברא ליה וסבר מידע ידע והאי דקא עבד הכי תולפא יתירה הוא דסוה ביה וזביניה זביני דשמעת כו': (ח) ולית כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רלה:

הגהות הגר"י

(א) נ"ב רשום קו על תיבות ולמכור בנכסי אביו: (ב) נ"ב עי' בגמ': (ג) נ"ב נ"ע דהא קמן דקאי על דברי ר"נ גם הא אמרי' בפירוש ולמכור בנכסי אביו לאפוקי מ"ד דס"ל להנך רבוותא דגרסי עד שיהא בן כ' לאפוקי וכו' ופירשו דקאי על מ"ם למיאונים ומ"מ דברי הרי"ף מגומגמים בלשון:

הגהות מא"י

[א] דברי כ"ש: [ב] נ"ב ר"ת גרים זימנין דאתי מחמת נר"אות וזימנין דאתי מחמת כחישותא עי' בתוס': [ג] נ"ב עי' בגמ' דף קנ"ה: [ד] נ"ב הא פחות מבן כ' אזיל וזבין נכסים אתו לקמיה דרבא אמרו ליה קרוביה זיל אכול תמרי ושדי קשייתא בי רבא עבד הכי אמר להו זביניה לאו זביני כו' אמרו ליה קרוביה לקוחות אגמרוהו אמר להו מסברי ליה סבר כיון דמסברי ליה וסבר מידע ידע וכו':

דף קנה: — תתקיט — שם [דף רל ע"ב] — דף סה. — יבמות דף נו: — נדה דף מז: — שם — מכלתין דף קנה: [רי"ף דף רלא ע"א] — *) בדפוסים ליתא לתיבת בוגרת נדה דף מז:

הגרעינים: עדותו עדות. גדול זה שהוא בן י"ג שנה ויום אחד ואינו יודע בטיב משא ומתן שאין מכירתו מכירה בקרקעות מיהו כיון שמכירתו מכירה במטלטלין עדותו נמי עדות אם יבוא להעיד אמטלטלי דלא תימא לענין עדות בעינן דעת גדול טפי קא משמע לן ודוקא שיהיו גדולים דבעינן אנשים אבל פעוטות לא אע"ג דבמטלטלי מקחן מקח וממכרן ממכר כדי חייו למזונות: מתנתו מתנה. אף על גב דלענין מכירת קרקעות כיון שאינו יודע בטיב משא ומתן לא הוי זביניה זביני מ"מ לענין מתנה מתנתו מתנה [ואפי'] בנכסי אביו דכי היכי דבנכסי עצמו חשבינן ליה כגדול יודע וכו' הוא הדין בנכסי אביו חשבינן ליה כבן עשרים ומיהו שיהיה גדול ובסימנים כדאמרן אבל הפעוטות לא מצינו להם יד במקרקעי ואילו במטלטלי ובמתנה לא צריך למימר דקל וחומר הוא כיון דמצי מזבן להו: ואי אמרת זביניה זביני. פירוש כיון דעל הרוב מוזיל ומזבין לא פליג רבנן ואפילו כי מזבין ביוקר זביניה לאו זביני ויכול ינוקא למהדר ביה ומחילה של קטן כמתנתו כן דעת רבותי הריטב"א ז"ל ומסתברא דמתנה שיש בה אחריות אם יש בה חשש הערמה דינו כממכר ואם לאו הרי היא קיימת והכל לפי ראות הדיינים. וכן אתה אומר לענין דינא דבר מצרא דאמרינן דמתנה דאית בה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא והכי מוכח מליסנא דהתם בב"מ [דף קח:]. הריטב"א ז"ל: דליעבדו מיליה. שיגמלו לו חסד להיטיב לו בכל עניניו:

[דף קנו.] **אמר** רב נחמן אמר שמואל בודקין לקדושין. בודקין אם יש לו שתי שערות אע"פ שיש לו י"ג שנה ויום אחד והא דבדקינן לקדושין לאו למימרא שלא יוכל לקדש עד דבדקינן ליה אלא שאין קדושין גמורין אבל לגטין [ולחליצה] לא מצי לחלוץ ולגרש עד דבדקינן ליה בחליצה דמקשינן אשה לאיש אף על גב דאיש דוקא כתיב בפרשה אם לא יחפוץ האיש אבל לגט בבדיקה דידיה סגיא: ובעינן לגט למה לי. דאי הקדושין לאו קדושין גמורין נינהו א"כ אמאי בעי בדיקה לגט ואי גמורין נינהו א"כ גם הגט ראוי וגמור הוא דודאי אפילו נשרו לו הסימנים אין בכך כלום: ולמיאונין. דלא מגיא למאן אם הביאה שתי שערות דהא גדולה היא לענין חליצה והוא הדין למיאון ודלא כרבי יהודה דבעי ריבוי שערות: עד שיהא בן עשרים. לאו למימרא דלא צריך בדיקה אלא עד עשרים דהא בעינן עד רוב שנותיו אלא לאפוקי ממאן דאמר דבן שמנה עשרה הוי גדול ובבדיקה סגי למכור בנכסי אביו קמ"ל *) דבתנם בודקין אותו למכור בנכסי אביו עד שיהיה בן כ' ואז הוי ממכרו ממכר אם הביא שתי שערות או סימני סירוס ואם אין לו סימני סירוס אין ממכרו ממכר עד שיגיע לרוב שנותיו שהם שלשים ושש שנה וכבר פסק תלמודא בכולהו הכי וכמו שפירשנו: אמר המחבר ודעת הרא"ש ז"ל דכל שיש לו עשרים וסימנים אע"ג שאינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר אבל הריטב"א ז"ל כ' בשם רבו הרא"ה ז"ל דכל [א] שכן שאם לא היה יודע וכו' שהוא שוטה ואין מקחו וממכרו כלום ויותר נכון בעיני דעת הרא"ש ז"ל שלא תיקנו על דבר שאינו מצוי כמו שכתבו הכי לעיל גבי ירושה והגיהוה על הדין שהרי לענין קדושין וגיטין וחליצה לא חשבינן ליה כשוטה מפני שהוא אינו יודע בטיב משא ומתן. כך נראה לי עד כאן:

מתני' סבירא ליה לרבי אליעזר דלעולם לא קנינן באמירה בעלמא ואפילו בשכיב מרע ורבנן סברי דבאמירה בעלמא סגי בש"מ והביאו ראיה מאמן של בני רוכל שהיתה מצוה מחמת מיתה וצותה לתת תכשיט של כלי מילת לבתה ששוה אלף ור' דינרין וקיימו חכמים את דבריה אלמא דבלא קנין מהני באמירה בעלמא ור' אליעזר אומר דמשום שהיו רשעים שהיו מקיימי קוצים בכרם שהוא כלאים לדעת ר' אליעזר משום דמחשב לו אוכל משום שיש מקום שמאכילים אותם לגמליהם קנסו אותם חכמים שמותר לאבד ממונם בידים וטעמא דרבנן כל שאין כמוהו מקיימים אינו בר זריעה ואינו אסור וקי"ל כרבנן כדאיתא בגמ': **גמ'** קונין. באמירה בעלמא ולא חיישינן לר"א דבעי קנין והטעם שלא תטרף דעתו ביני ביני ויש דמפרשים דאם ירצה השכיב מרע שיקנה ממנו בקנין קונין אפילו בשבת אע"ג דדמיא קצת למקח ולממכר בקנין סודר מכל מקום התירו כן כדי שלא תטרף דעת החולה אם לא יקיימו דבריו אי נמי היכא דהוי מתנת מקצת דבעיא קנין אבל לא משום דחיישינן לדברי ר"א דהאמר בעי קנין דודאי לא חיישינן לדבריו: **מתני'** נפל הבית על ראובן ועל יעקב או על ראובן ועל מורישיו שהיו אחי אביו וראובן היה חייב או לאשתו כתובתה או לבעל חוב וטוען הבעל חוב כי יעקב או מורישי ראובן מתו ראשונים ואחר כך ראובן ואם כן מה שזכה אף על פי שלא בא לידו באותה שעה ודאי שלו היה כיון דכתב לו נכסי דקנאי ודעתיד אנא למקנא דין

נר מצוה

ומתן מהו שלח ליה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה תינוק מעשה שהיה כך היה ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ולעדות *עדותו עדות כלומר בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב מקח וממכר אע"פ שאין מקחו מקח וממכרו ממכר לענין עדות עדותו עדות אמר מר זוטרא לא אמרן אלא למטלטלי אבל למקרקעי לא א"ל רב אשי למר זוטרא מאי שנא מטלטלין דזביניה זביני אלא מעתה הא דתנן הפעוטות א מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין הכי נמי דעדותן עדות א"ל התם בעינן ועמדו שני האנשים וליכא אמר אמימר מתנתו ב מתנה א"ל רב אשי לאמימר מאי שנא זביני דלא דילמא *מוזיל ומזבין כ"ש מתנה דלא מטי ליה ולא מידי *ולטעמיך זבין שוה חמשא בשיתא ה"נ דזביניה זביני אלא קים להו לרבנן דינוקא מקרבא דעתיה גבי זוזי ואי אמרת זביניה זביני מזבין לכולהו נכסיה *גבי מתנה אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה אמור רבנן תהוי מתנתו מתנה (א) דליעבדו ליה מילי והלכתא תוך זמן כלפני זמן והלכתא כגידול בר מנשה והלכתא כמר זוטרא והלכתא כאמימר והלכתא כר"נ אמר שמואל בכולהו: **מתני'** ג המחלק נכסיו על פיו ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אינן נקנין אלא במשיכה *אמרו לו מעשה באמן של °בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי והוא בי"ב מנה ומתה וקיימו חכמים את דבריה אמר להם בני רוכל תקברם אמם: **גמ'** תניא אמר להם ר' אליעזר לחכמים מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע הלך ולקח בית סאה סלע סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות דרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות אמרו לו משם ראיה מרוני בריא היה אמר רבי לוי קונין ב משכיב מרע ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר"א אלא שמא תטרף דעתו עליו: **מתני'** ר' אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול כיוצא בו זוכין לקטן ואין זוכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר לקטן אמרו קל וחומר לגדול *ד נפל הבית עליו ועל אביו (או) עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת

רש"י

יתירה למכור בנכסי אביו לשון רבינו שמואל): עדותו עדות. נאמן להעיד מה ששמע וראה מבן י"ג ואילך והביא שתי שערות הואיל ואינו שוטה: אלא מטלטלי. עדות מטלטלי דזביניה זביני במטלטלי: אלא הא דתנן הפעוטות כו' - ואוקימנא ליה כבר שית וכבר שבע: אנשים. ולא קטנים: מתנתו. של בן י"ג הוי מתנה אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ואין מכירתו מכירה: ואי אמרת זביניה זביני כו'. לכך תיקנו שום אחת ממכירתו לא יועילו: ואי לאו דאית ליה הנאה. גדולה מיניה [לא הוה יהיב ליה]: דליעבדו מליה. לגמול לו חסד ולהטיב לו בכל עניניו: והלכתא כגידל בר מנשה. דבן י"ג שנה שיודע בטיב משא ומתן מוכר בנכסי אביו אפי' במקרקעי דאילו מטלטלין אפילו פעוטות כבר שית כבר שבע מוכרין: והלכתא כמר זוטרא. דעדות מטלטלי מעיד בן י"ג אפילו אינו יודע בטיב משא ומתן: והלכתא כאמימר. בן י"ג דמתנתו מתנה אע"ג דאין מכירתו מכירה. בכולן. בגיטין בקדושין בחליצה ומיאונין דלא סמכינן אבנים עד שנבדוק בסמנים ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ויביא סמנים אם אינו יודע בטיב משא ומתן ואם לא הביא שערות בעשרים נחזיקנו כקטן עד רוב שנותיו אם לא נמצאו בו סימני סרים (ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה שאינה ירושה לו מאבותיו שנהו מוכר פחות מבן כ' כדין מטלטלין עד כאן ל' רשב"ם (א) והוא כדברי רבותא ופליגי על רב אלפס. עד כאן פי'): **מתני'** ר"א אומר כו'. ר"א סבירא ליה דדברי שכיב מרע לאו ככתובין וכמסורין דמו כלל אלא כבריא בעלמא וצריך קנין ואפי' מת לא קנה המקבל מתנה בלא קנין ואפי' מצוה מחמת מיתה בעי קנין דמעשה דבני רוכל היה במצוה מחמת מיתה ואפ"ה פליג רבי אליעזר והוא הדין אם עמד אינו חוזר אפילו לא שייר מידי אם קנו מידו במתנת בריא דלא מפליג: בני רוכל. אביהם היה שמו רוכל: כבינתי. תכשיט: תקברם אמן. כלומר אין מביאין ראיה מהן דרשעים היו והלואי שתקברם אמן וקנסו רבנן הבנים לקיים לבת מתנת אמם בלא קנין: **גמ'** במרוני. על שם מקומו: וביקש ליתנם. שכיב מרע היה לדברי ר"א ולא היו המקבלי מתנה גביה כדמפרש בקדושין והתם פריך עליה סוגיא: אמרו לו. אין לכן תקנה לזכות בהן המקבלי מתנה דלא סמכא דעתיה עד שיקנה לו כך מפרש בקדושין ועשה ולקח בית סאה סלע שאין ראוי לזרוע וקנאו בזול לשם כך: בריא היה: בשעת מתנה ואח"כ מת: קונין מש"מ אפילו בשבת. לא שנא היכא דבעי קנין נ"ש במחלק כל נכסיו אע"ג דקנין דמי למקח וממכר כי קונה בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי להקנות לו המתנה: ואפילו בשבת. להפיס דעתו שלא תטרף: [ולא] לחוש לדר"א מה שקונין לא שצריך קנין כדרבי אליעזר אלא שלא תטרף דעתו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו בלא קנין: **מתני'** נפל הבית עליו ועל אביו. על ראובן ועל יעקב אביו או על ראובן ועל אחד משאר מורישיו כגון אחי אביו וכהאי גוונא ואין לכן קרוב יותר מראובן וראובן ראוי ליורשן: והיתה.

על

שלטי הגבורים

א קטן שלוה מאחרים כתב הרמ"ם שחייב לשלם כשיגדיל וה"ר יונה כתב שאינו חייב לשלם שאם נפרעין ממנו כשיגדיל יבזבז כל ממונו בקטנותו והרא"ש חילק בדבר וכתב שאם ידוע שלוה לצורך מזונותיו נפרעין ממנו אפי' כשהוא קטן כמו הפעוטות שמקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין משום כדי חייו גם הלואתו הלואה ונפרעין ממנו כדי שימצא מי שילונו בשעת דחקו אבל אם אין ידוע שלוה לכו לצורך מזונותיו אין מעשיו כלום ואין נפרעין ממנו לכשיגדיל:

ב רשב"ם כתב שקונין מש"מ אפי' בשבת שזה הקנין אינו צריך משמע מדבריו אבל אם יש נפקותא בקנין כגון שכתב כל נכסיו ומפרש שלא יחזור בו אף אם יעמוד שאז מועיל הקנין אין קונין בשבת אבל הרא"ם כתב דאפ"ה קונין ממנו בשבת (שנהן) דכיון שכתב כל נכסיו מדאגת מיתה הוא נותן ואיכא למיחש לטירוף דעת אם לא יעשו כדבריו אבל אם מקצת נכסיו הוא נותן אין קונין ממנו בשבת דלאו מחמת דאגת מיתה הוא נותן כיון שהוא [אינו] נותן הכל וליכא למיחש לטירוף הדעת:

המאור הגדול

קונין מש"מ ואפי' בשבת שאין לחוש לדברי ר"א שאלו היינו חוששין לדברי ר"א היינו חוששין לדברי ר"מ שאמר משמו בחול דבריו קיימין אבל לא בשבת וכיון שקונין ממנו נמצא שאין הקנין מועיל כלום דבאמירה בעלמא מיקניה כדאמר רבא אמר רב נחמן מתנת ש"מ מדרבנן בעלמא היא שמא תטרף דעתו עליו שאילו היה הקנין מועיל היה דינו מקח וממכר ואסור לקנות ממנו בשבת עכשיו שאינו מועיל כלום אלא הקנין נגמר באמירה בלבד נמצא הקנין כמי שאינו ומותר בשבת וי"ט שמא תטרף דעתו עליו שאם אמר השכיב מרע אני רוצה שתקנו ממני קונין ממנו להפיס דעתו שלא תטרף עליו שהרי אין הקנין מעלה ולא מוריד:

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' עדות סמג לאוין ריד טוח"מ סי' לה:

ד"מ ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רלה:

ג מיי' פ"ג ופ"ח מהל' זכיה ומתנה סמג עשין פב טוח"מ סי' רנג רנד רנה:

ד מיי' פ"ה מהל' נחלות טוח"מ סי' רפ:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מי היכי:

בס"י אזיל

בגמ' איתא אבל גבי מתנה (ג"א)

הגהות חו"י

(א) (וכוה כדברי כו' ע"כ פי') הח"מ ז:

הגהות מא"י

[א] פי' שכן רצונו לומר:

כזה

הוא שיזכה בחובו בנכסים אלו ויורשי ראובן טוענין שאם היה כן הדין עמהם אלא אדרבה ראובן מת ראשון ולא זכה בשום נכסים הלכך אין לו במה יגבה: בית הלל אומר נכסים בחזקת יורשי האב שהנכסים תחת ידם הם ואין לבעלי חובות לגבות אלא בראיה ברורה: **גמ'** לקמן בגט פשוט [דף קעה.] תנן דהמלוה בשטר כיון שיש קול בדבר גובה הוא מנכסים שמכר הלוה לאחר מכן מפני שכבר היו אותן נכסים משועבדים למלוה ואית קלא למילתא והיה לו ללוקח לחקור וא"כ הוא דאפסיד אנפשיה אבל בלא שטר אין לו קול כ"כ מצוה הלכך אית לן למימר שהלוקח בקש ולא מצא מי שיאמר לו שיש לו עליו חוב ולפיכך קנה ואינו גובה אלא מנכסים שהם ברשות הלוה: דאקנה מהו. אם כתב ושעבד למלוה כל נכסי דקנאי ודעתיד אנא למקני מהו מי הוי דבר שלא בא לעולם כפירות דקל שאין מכירתו מכירה לרבנן או דילמא הני נכסי בעולם נינהו אלא דעדיין לא זכה היאך בהם אי נמי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין עבדינן תקנתא דליקני: אמר המחבר והיכא דלא כתב דאקנה ולא מצא אלא נכסים משועבדים ואינו יודע אם קנה לוה קודם שלוה או אחר כך כתב הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל דעל בעל חוב להביא ראיה ולברר שעבודו והכי מוכח מהיא דיתומים אומרים אנו השבחנו בפרק המקבל [דף קי.] ולוה וחזר ולוה דאמרינן יחלוקו אם קדם ותפס אפילו הראשון טפי מפלגא מפקינן מיניה דמדינא חולקין כן דעת הר"ש ז"ל והריטב"א ז"ל בשם האחרונים אבל הרמב"ם ז"ל פירש דמספיקא הוא הלכך אי תפס קמא דוקא לא מפקינן מיניה וכן כתב הרא"ם ז"ל ומיהו אי לא כתב אחריות כלל מוקמינן *טעותא אפילו באקנה ואחריות טעות סופר הוא והיינו דפסיק ותני המאוחרים כשרים דממה נפשך או כתב אחריות כראוי או לא כתב כלל אבל בשכתב אחריות נכסים שקנה ולא כתב דאקנה אין לנו אלא מה שפירש וזה דעת הריטב"א ז"ל ורבותיו ז"ל ע"כ: ומיניה לא קא מיבעיא לן. כלומר מנכסים שהוא ברשותו ואפי' קנאם לאחר מכן לא קא מיבעיא לן דודאי אפילו מגלימא דעל כתפיה

כתובת אשה ובעלי חובות יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ מת האב *ובעלי חובות אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן: **גמ'** תנן התם *המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים א משועבדים על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין בעי שמואל דאיקני מהו אליבא דרבי מאיר דאמר אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם לא תיבעי לך דודאי קנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא ב"ל ומיניה לא תיבעי לך דאפילו מגלימא דעל כתפיה אלא כי קא מיבעיא לן דאיקני וקנה ומכר וקנה והוריש מאי ומסקנא *את"ל משתעבד ב לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא משתעבד או לבתרא משתעבד אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא אמר לן יחלוקו וכן הלכתא יחלוקו °והא דתנן לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחברו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין חצי שבח הוא גובה משום דלא טריף מיניה בעל חוב אלא חצי שבח דהאי שבח דאיקני הוא והוה ליה בעל חוב ולוקח לגבי האי שבח כלוה ולוה וחזר וקנה דקי"ל יחלוקו וכן הלכתא: *שלחו מתם ג בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין ואיהו מפיק: **מתני'** *ד נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה ראשון ואח"כ מת הבעל ויורשי האשה אומרים

רש"י

על ראובן כתובת אשה ובע"ח דאין לו מה לפרוע: יורשי האב אמרו הבן מת ראשון. אנפל הבית עליו ועל אביו קאי שיורשי יעקב כגון בני יעקב שמעון ולוי[א] ואפי' חנוך בן ראובן שגם הוא יורש יעקב: אמר הבן. דהיינו ראובן מת ראשון ומכח אבי אביו דהיינו יעקב קאתינן כדמפרש בגמ' ולא זכה ראובן בהנך נכסים כלל ואנו יורשים כל נכסי יעקב ולענין נפל הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני יורשי מורישיו אמרו הבן מת ראשון: בש"א יחלוקו. כדמפרש טעמא בפרק החולץ דאע"ג דיורשי האב ודאי ובע"ח ספק קסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ותרוייהו ודאי חשיבי: וב"ה אומרים הנכסים בחזקתן. בחזקת יורשי האב שהן ודאי יורשין או מיעקב או מראובן וכמוחזק דמי ובע"ח ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: **גמ'** תנן. לקמן בפרק גט פשוט: גובה מנכסים משועבדים. ואפילו לא נכתב בו אחריות דאחריות טעות סופר הוא: דאיקני. אם כתב לו משעבדנא לך כל נכסים שאקנה: מהו. והיינו מה שכותבין בשטרו' דקנאי ודעתיד אנא למקני מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה אחר כתיבת זה השטר ומוכרו לאלו או לא: אליבא דר"מ. דאומר גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאמות איסך כו' דאדם מקנה דבר שלב"ל לא תיבעי לך: כי תיבעי לך לרבנן. דנהי דקסברי דאין אדם מקנה דבר שלב"ל היינו כגון פירות דקל דלא באו לעולם אבל משעבד ליה שפיר קרקעות דאיתינהו בעולם אלא שעדיין לא קנאן או דילמא לא: מיניה. פשיטא דגבי אפילו מגלימא דעל כתפיה אלא דקמיבעיא לן דכתב ליה דאיקני וקנה לאחר כתיבת השטר נכסים וחזר ומכר אי משתעבד או לא: לוה וחזר ולוה וקנה מהו. אם כתבו לשניהם דאיקני וקנה ומכר או מת: לקמא משתעבד. מפני שקדם בשטר או לבתרא משתעבד [דלא אלים דאיקני לתפוס] הקנין עד שיבואו הנכסים לעולם וכי קנה אח"כ הנך הדר בה מקמא ויקנה בתרא: מהדורא בתרא. כשחזר תלמודו (א) בשניה: יחלוקו. כל אחד יטול לפי מעותיו דבבת אחת נשתעבדו להן שהרי אחרי שתי הלואות קנאם ומיד כשקנאם נשתעבדו לשניהם שאין קדימה לאחד מהם: לשבח קרקעות. בגיטין דתנן אין מוציאין לשבח קרקעות מנכסים משועבדים. ומפרש כיצד: והשביחה. הלוקח: כשהוא גובה. הלוקח מנכסי המוכר: שמעינן מהא. הא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח לא סבירא לן כוותיה אלא חצי השבח הוא גובה דהא אחריות שכתב לו עליו הלוה למלוה וללוקח [ב] דאיקני הוא דהוה ליה בע"ח ולוקח שניהם נושים בלוה ומה שהשביח לאחר כתיבת השטרות הוי האי שבח כלוה וחזר ולוה וקנה: וכן הלכה. ואי קשיא דהכא בעיא שמואל דאיקני מהו והתם קאמר בע"ח גובה את השבח דהיינו דאיקני יש לומר דאליבא דר"מ קאמר אי נמי מיבעיא ליה לרבנן מאי ואיהו פשיט מדנפשיה דאיקני קנה וסברא דנפשיה קאמר: בן שמכר. חלקו הראוי לו לירש בנכסי אביו וכן בכור שמוכר חלק בכורתו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו בן הבן נוטל בכורתו: וזו היא שקשה כו'. כלומר וכן הלכה אכן קשיא דבלא טעם הוא אבוה זבין ואיהו מפיק דס"ד דמכח אבוה קאתי ותלמודא מסני דמזכותא דנפשיה קירית מכח אבא דאבוה ואינו קשה בדיני ממונות: **מתני'** נפל הבית עליו ועל אשתו. ואין לו בנים הימנה:

יגבה אלא כי קא מיבעיא לן דקנה ואחר כך מכר או הורישו לאחר זה שהוא משועבד לו יגבה מיניה או לא ומשמע מדפסקינן בלוה וחזר ולוה דיחלוקו בין שניהן נכסי שקנה אחר ששעבד נכסיו העתיד לקנות להם אף על פי שמכרם ש"מ דבעל חוב גובה מהם: חזר ולוה. שאחר שלוה מראובן ושעבד נכסים דקנאי ודעתיד אנא למקני לוה משמעון ושעבד לו כן מי אמרינן דראשון דוקא קנה או דילמא גם אחרון זכה עמו שהרי עדיין לא קנאם וכשקנאם כבר היה משועבד לשניהם ופסקינן דיחלוקו ומשמע שצריך שיפרש ויאמר דאקנה אבל מסתמא לא אמרינן דאקנה א"ל דהא אמרינן לעיל בחזקת הבתים [דף מד:] וניחוש דילמא דאקנה א"ל משמע דסתמא לא משמע הכי: מהדורא קמא. אמר המחבר פירוש בשם רבינו האי גאון ז"ל דרב אשי היה ששים שנה ראש גולה ולמד לתלמידיו כל התלמוד בשלשים שנה וזהו מהדורא קמא וכשחזר בשלשים שנה אחרים הוא מהדורא בתרא: **תניא** שבח קרקעות כיצד כו' כשהוא גובה. כשהלוקח חוזר על המוכר לגבות ממנו הדמים שלקח ממנו גובה הקרן מנכסים שמכר לאחר מכאן שמכר לו והשבח שגבה הבע"ח ממנו יגבה אותו מנכסים בני חורין שהם ברשות המוכר משום שהבע"ח זוכה אפילו בשבח שהשביח הלוקח לאחר מכן כדאמרינן פ"ק דמציעא (דף טו.) אמר שמואל בע"ח גובה את השבח ואמר רבא עלה תדע שכן כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום כו' זביני אילין איטון ועמליהון ושבחיהון ואי לאו דבע"ח גובה את השבח אמאי איצטריך למכתב ליה דאיהו מעמיד לו את השבח וא"ת ומאי טעמא בשלמא מה שקנה הוא שהרי כתב ודעתיד אנא למיקני אבל השבח לא קנאו מעולם המוכר שהרי הלוקח אחר שלקחו הוא שהשביחו בעדור וזבול ונראה לאחרונים ז"ל דכיון שמצינו שבע"ח זוכה בשבח היכא דשוייה ניהליה אפותיקי מפורש כמפורש פ"ק דמציעא [דף טו:] הורגלו בכל המכירות לכתוב שהוא מקבל אחריות שבח עליו ולא נהגו לחלק בין שבח לשבח אלא בכולהו כתבינן עמליהון ושבחיהון וכיון שנהגו לכתוב כן אמרו שיהא בע"ח גובה אותו דכיון דמוכר מקבל עליו אחריות כל שבח כדידיה הוא ודינא הוא שיגבה אותו בע"ח וכיון שהשבח הזה ברשות לוקח ואמרן דזכה בו מוכר חשבינן ליה כאילו קנאו מוכר וחזר ומכרו ללוקח ובודאי הלוקח זוכה בו וגם המלוה כיון שחשוב כאילו קנאו מוכר וכתב לו ודעתיד אנא למקני א"כ הוו לגביה כלוה וחזר ולוה שיחלוקו ולא יגבה המלוה אלא חצי השבח הלכך כשיגבה הלוקח מהמוכר השבח לא יגבה אלא החצי שהרי החצי האחר כבר נשאר בידו: **גרסי'** בגמרא שלחו מתם בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב הבן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות דאבוה מזבין ואיהו מפיק: [ג] בן הבן מוציא מיד הלקוחות. משום דמאי למימר אנא מכח אבא דאבא קא אתינא דאילו אבא מעולם לא זכה בנכסים אלו ואין אדם מקנה מה שלא בא לעולם לידו ומ"מ קשה הוא בדיני ממונות שיוציא מידם בלא דמים שהרי אילו היה אביו קיים ורוצה לחזור בו היה צריך לחזור הדמים וזה שבא במקומו וקם תחתיו היה נראה שיהיה חייב לעשות כן אלא שכך פסקו במערבא שמכח אבא דאבא אתי והכי הלכתא: **מתני'** יורשי האשה אומרים וכו'. צריך למימר דמתני'

שלטי הגבורים

א בדין לוה ולוה וחזר וקנה ר"ל מיי' שאין בהם דין קדימה ומי שקדם וגבה מהם אפי' קרקע אין מוציאין מידו וכ"כ הר"ר יונה וכתב ומיהו דוקא שגבה בב"ד כגון שהגבוהו ב"ד קודם שידעו שהיה שם חוב אחר הבל אם מעצמו גבה אפי' ע"י הודאה דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה וכתב הרא"ם נראין דבריו במקרקעי אבל במטלטלי מה שגבה גבה אפי' שגבה מעצמו והיכא שכתב לו דקנינא ודעתיד אנא למקני וקנה ומכר ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי כתב הרא"ם בתשובה על שאלתו בדיין שדן דין קדימה במטלטלי שמכר או משכן הלוה מדינא דגמ' וגם מכח המנהג כי בירור שהדיין שהיה דן בעיר הוציא פעמים מטלטלין שמכר הלוה ונתנם למלוה כחובו והשיב והאי מדינא דגמ' יש לגבות מטלטלין דין המקרקעי לכל דבר לגבותם מן הלקוחות ויש בהן דין קדימה ואף אם היו ללוה בשטרות על האחרים ונתנם או מכרם לאחר המלוה גובה אותם דשטרי בכלל מטלטלין הן ומשעבדי א.ב מקרקעי כמו שאר מטלטלין אמנם מיום בואי לארץ הזאת תמהתי על כי ראיתי שכותבין בשטרות שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי שא"כ אין לך אדם שקונה חפץ מחבירו וראיתי לבטלו ואמרו הע"פ שכותבין כן בשטרות כבר נהגו בארץ הזאת שאין מגבין לבע"ח ממטלטלי שמכר או שנתן הלוה מפני תקנת השוק על כן לבי נוקפי כי אמר שידוע הוא שפשט המנהג בכל הארץ שאין מגבין לבע"ח ממטלטלין של לוקח שאם שיש מקום שלא פשט בו המנהג ראוי היה שבאותו מקום לא יקנה אדם מחבירו שום חפץ כ"א בשטר ובאחריות כמו קרקע והיה סרגא גדול בדבר כי ריב זה היה נמצא בכל יום כמה פעמים והיה הדבר ידוע לכל בני העיר גם מתוך דברי הדיינים מוכח שידוע להם שפשט המנהג בכל הארץ אלא שראו לומר אחר שעבר מעשה הדיין המוקדם והוציא מטלטלין מיד הלוקח ונתנו למלוים זו היא ראיה שלא פשט המנהג בעיר ההיא ואני אומר שזו אינה ראיה שמא הדיין ההוא דן דין תורה ולא שם אל לבו המנהג ההוא שאילו לא פשט המנהג היה המנהג ידוע לכל בני העיר על כן אני אומר שאין להוציא המטלטלין מיד הלוקח עד שיתברר בודאי בירור גמור שלא פשט המנהג שמה שאם לא פשט שם רבו דיינין בכל יום בנידון זה ויאמר עוד בתשובה אחרת אע"פ שהדין בשאר מטלטלין כן אם היה ללוה בע"ח על א' ומכרו בע"ח גובה ממנו דטעמא שאין גובין ממטלטלין שמכר משום תקנת השוק אבל בשטרות לא שייך תקנת השוק דלא שכיח ועוד שלא יצא השטר מרשותו לגמרי שעדיין נשאר בידו כח למחול השטר הלכך חשיב שפיר ממונו לגבות בו כימנו בע"ח אחר בשואל ואמר לו שא"א לו לברר המנהג כילד נהגו ועל זה השיב לו סבור הייתי שא"א שלא יכלו לעמוד על המנהג לכן כתבתי שאין להוציא מיד הלוקח עד שיתברר המנהג וכיון שכתבת שא"א לברר אם פשט המנהג שם שלא להגבות לבע"ח ממטלטלין משועבדים אלא אדרבה אירע מעשה פעמים שהגבה הדיין ממטלטלי משועבדים אומר אני כיון שאין בירור למנהג יעמוד הדבר על ד"ת ויגבו לבע"ח ממטלטלי הידועים שקדמו ללוה קודם החוב שלוה ע"כ:

עין משפט

א מיי' פ"ח מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' ס וסי' קסד:
ב מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' ס:
ג מיי' פכ"ב מהל' מכירה סמג עשין צו טור ח"מ סי' ריא:
ד מיי' פ"ב מהל' נחלות סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רפ:

הגהות הגר"א

(א) ג"ב עי' בב"ש:

הגהות ב"ח

[א] נ"ב אחי ראובן: [ב] ללוקח דאיקני הוא: [ג] נ"ב פי':

המאור הגדול

מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' פי' הרי"ף ז"ל בהלכות הני נכסי דאמרי ב"ה נכסים בחזקתן נכסי צאן ברזל אינון וכתובה מאי דקביל בעל על נפשיה מדיליה כגון תוספת ועיקר כתובה דהוא

מלחמת ה'

ועוד מתני' נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' פי' הרי"ף ז"ל בהלכות הני נכסי וכו' **אמר** הכותב אין מקום למחלוקת זו שספרי הגאונים יותר נאמנים מספריו וכל היום הוא מתגבר ומבנה ספרי ספרד דבני התריס

דמתני' איירי כגון שהאשה הזאת אילו מתה אחרונה היתה יכולה לגבות מן היורשין בלא שבועה כגון שפטרה משבועה כמתני' דפרק הכותב (דף פו:) אי נמי ייחד לה ארעא או מטלטלי ואיתנהו בעינייהו וגובה בלא שבועה כדאיתא בריש אע"פ [דף נה.] שאם לא כן הא אין אדם מוריש שבועה לבניו [שבועות דף מח.] ולדברי הכל אין ליורשיה בכתובה כלום לא בכתובה ולא בתנאי כתובה דהיינו תוספת ונדוניא. הריטב"א ז"ל : בש"א יחלוקו. שהרי שניהן טוענין מחמת ירושה יורשי הבעל אומרים מתה האשה ראשונה ובעלה יורשה ויורשי אשה אומרים הבעל מת ראשון וכיון שאין לה בנים ממנו אנחנו נירש אותה א"כ הוי ממון המוטל בספק וחולקין : וב"ה אומרים נכסים. שהכניסה עמה בנדוניתה וקבלם הבעל על עצמו ואחריותן עליו הם בחזקתן פרש"י בגמ' בחזקת שניהם ויחלוקו אותם מפני ששניהם שוין בהם שהרי עקרן מן האשה ואחריותן על הבעל : וכתובה. דהיינו עיקר כתובה ותוספת בחזקת יורשי הבעל מפני שהוא ממון הנוטל מן הבעל והמוציא מחבירו עליו הראיה : ונכסים הנכנסים והיוצאים עמה. שהם נכסי מלוג *ואם ממון האשה [נ"ל והם] שאין לבעל בגופן כלום בחזקת יורשי האשה והרוצה להוציא מידה עליו להביא הראיה : גמ' וכיון שכל אחד יש לו דין להחזיק בהם הלכך יחלוקו כדפי' במתני' והכי הלכתא כבר קפרא וכן כתב רבינו אלפסי ז"ל : מתני' וכו' נפל הבית על רחל ובנימין ואין לרחל בן אחר לא מיעקב ולא מאחר ואם היה ברור שמתה היא ראשונה היה בנימין יורש ואחי בנימין מלאה לבנימין אבל אם מת בנימין ראשון כיון שהיתה כבר [דף רלב ע"ב] אלמנה היה אביה זוכה בחלקה

אומרים הבעל מת ראשון ואח"כ מתה האשה ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים הנכסים בחזקתן וכתובת האשה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי אשה : גמ' *בחזקת מי ר' אלעזר אומר [ד' קנח:] בחזקת יורשי אשה ור' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו וכן הילכתא הא דקאמרי ב"ה הנכסים בחזקתן פירש רבינו האי גאון ז"ל דאינון נכסי איתתא דלא ידיעי אי מנכסי כתובה נינהו ואי מנכסי מלוג דאינון נכסים הנכנסים והיוצאין עמה אינון ובהון איפליגו רבי אלעזר ור' יוחנן ובר קפרא וקא פסק הילכתא כבר קפרא חדא דהוה מסקנא דשמעתא ועוד דהוא רביה דרבי יוחנן וקי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואיכא מ"ד הני נכסי דקאמרי ב"ה בחזקתן נכסי צאן ברזל אינון וכתובה מאי דקביל הבעל על נפשיה מדיליה כגון תוספת ועיקר כתובה דהוא מנה מאתים ונכסים הנכנסין והיוצאין אינון נכסי מלוג ומסתברא לן דהאי פירושא טפי עדיף ומסתבר מהוא פירושא קמא : °מתני' נפל הבית עליו ועל אמו

אלו

רש"י

יורשי הבעל. אביו או אחיו או בנים שיש לו מאשה אחרת אומרים האשה מתה ראשונה ואין ליורשי האשה כלום בכל הנכסים שהרי הבעל מת אחרון דיורש את אשתו לפני מותו : ויורשי האשה. קרוביה ממשפחת אביה אומרים הבעל מת ואח"כ מתה היא וירשנו כל נכסיה : נכסי צאן ברזל. [דהיא] נדוניא דהכניסה ליה וכתב בכתובתה ומנה מאתים ותוספת ונכסי מלוג : בש"א יחלוקו. דממון המוטל בספק חולקין וי"מ בהחולץ דאכתובה לא פליג בית שמאי אלא אשארא : ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן. בגמרא מפרש בחזקת מי הילכך נכסים בחזקתן דקאמר לאו לקמיה קאי אלא ה"נ נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל. והכי פירושו נכסים נכסי צאן ברזל בחזקתן כדמפרש בגמ' : וכתובת האשה. מנה ומאתים ותוספת שממון הבעל נותנין לה לא נוציא מספק מחזקת יורשי הבעל : נכסים הנכנסין ויוצאין עמה. היינו נכסי מלוג שנפלו לה מבית אביה ואחריות עליה : בחזקת יורשי האשה. שמאביה באו לה : גמ' בחזקת מי. נכסי צאן ברזל דקאמרי ב"ה נכסים בחזקתן בחזקת מי הם : בחזקת יורשי האשה. דהיא דהכניסת ליה מבית אביה : בחזקת יורשי הבעל. שהן באחריותו דאם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו ויכול היה למוכרן לכך לא דמו לנכסי מלוג : הללו באין לירש הכל. וכן אלו וי"מ לשניהם טענה חזקה כדפי' היא דהכניסת ליה מבית אביה והוא מתוך שקיבל עליו אחריות קנאם והוי כממונו לכך יחלוקו ובחזקתן דקא אמרי בית הלל היינו בחזקת שניהם ויחלוקו : מתני' נפל הבית עליו ועל אמו. כגון על רחל שהיתה אלמנה ועל בנה יוסף מיעקב ולא היה לה שום בן אחר ועתה טענותיהן שוות שיורשי האם אחיה מן האב אומרים הבן מת ראשון ואחר כך מתה היא ולנו לירש כל נכסיה ויורשי הבן כגון ראובן בן יעקב מלאה אומרים רחל מתה תחלה ויירש יוסף כל נכסיה ואני יורש את יוסף.

אלו

וה"ה שאר יורשיה שהן יורשים במקום בן ובזה חולקין ולפיכך בין בית שמאי ובין בית הלל מודים דיחלוקו וכתב רבינו שמואל ז"ל דאם היה לה בן אחר מאיש אחר שיורש במקום בן זה כמי לא אמרינן יחלוקו משום דיוסף [בנה מאיש אחר] טוען ודאי בחצי הנכסים דאפילו מתה היא תחלה לא יירש בנימין אלא חצי הנכסים אם בן יוסף טוען שכל הנכסים שלו שבנימין מת ראשון והוי ודאי יורש במקצתן ואחי בנימין אינן טוענין אלא בעבור חציין. ואותו חצי ספק הוא ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי ומייתי ראיה מפרק החולץ [דף לח.] מיבם יבמתו תוך שלשה חדשים שמת בעלה וילדה לסוף שבעה חדשים שהוא ספק שמא בן תשעה לראשון שמא בן שבעה לאחרון ואחר כן מת אבא כשהספק טוען אנא בריה דמיתנא ויש לי חצי הנכסים והיבם טוען את ברי וכולן שלי אמרינן התם שהדין עם היבם משום שטוען בכל מה ודאי דהיינו בחצי והוא הדין הכא והלכתא דנכסים בחזקתן :

גמ'

מלחמת ה'

אחיים ועכשיו דוחה אותם בלא כלום ועוד שאפי' ימצא ספר שאין בו וא"ו אין פי' הגאונים ז"ל זז ממקומו ואם נמצא בוא"ו פי' בעל הספר הזה נעקר לגמרי וכ"ש שלא נמצא אלא בוא"ו וזה לא ניתן ליכתב אבל החיים ירצו ויאמינו והפי' עצמו אינו כלום שמאחר ששנינו במשנתינו בחזקת יורשי אשה לא נשאר מקום ספק בדבר שאפי' כשיורשי הבעל יורשין אותם אינן נקראין יורשי אשה שלא אותה הם יורשין אלא הבעל שבאו נכסים לרשותו וחזר והורישן להם ומחמתו הן באים ולא מחמתה ועוד אם יש בלשון יורשי אשה ספק מה פי' ר' יוחנן ומה שהשיב שהוא מתברר מדברי שאר האמוראים מה המוצ' זאת התשובה לשאלה הגדולה והלא במשנתינו שנינו יורשי הבעל ויורשי אשה בתרתי ואעפ"כ לא הכריעו חכמים אם יורשי אשה בניה או בני הבעל כ"ש שלא יתברר מדברי אמורא אחר ועוד שהיה לו לישאל בגמ' מאן יורשי אשה ולא בחזקת מי שמשמע לשון זה על לשון בחזקתן הסתום במשנה והרי עדה בנדה שאלו בחזקת מי על נכסים בחזקתן שאמר ר"ע סתם וזה שלא פי' כמשנה בחזקת מי לפי שבא ליתן טעם בדבר שמעמידין את הנכסים שבכתובה בחזקתם הראשונה וכן אתה מפרש בדברי ר"ע לדברי הכל אבל לבר קפרא הטעם בזה שלא הוצרך לפרש לפי שב"ש וב"ה מודים באלו שהנכסים בחזקתן ויחלוקו והראיה שאמר מדתנן ביבמות ובכתובות שומרת יבם וכו' מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאים עמה ב"ש אומרים וכו' ואם איתא דג' מיני נכסים הם ה"ל למימר מה יעשה בכתובתה ובנכסי צ"ב ובנכסין הנכנסין והיוצאים עמה הרבה דעות נאמרו באותה משנה לפי' הגמ' שעליה במס' יבמות יש מן הראשונים שדנו בנכסי מלוג אפי' נפלו לה כשהיא תחת בעלה מתה בחזקת יורשי האב ונכסי צ"ב בחזקתן וקי"ל כדקתני בר קפרא הואיל והללו באים לירש והללו באים לירש יחלוקו לדברי ב"ה נמצאו ב"ש וב"ה שוין בדבר זה אלו ואלו מודים שיחלוקו לפיכך התנא כשבא לשאול לא שאל אלא מה יעשו בכתובתה ובנכסי מלוג לפי שיש לו בהם ספק כמו שנחלקו בו ב"ש וב"ה אבל בנכסי צאן ברזל אין לו בהם ספק שבודאי יחלוקו והתם נמי סבר אביי דלא פליגי ב"ש וב"ה בכתובתה ותנא מה יעשו בכתובתה ושנקה וכשבאו ב"ה לפרש הדבר פירשו הכל ואמרו נכסים בחזקתה שהם נכסי צ"ב ואפי' למאן דפליג הכא ואמר בחזקת יורשי הבעל התם כיון שהבעל מת נתרוקנה רשות לאשה ויצאו נכסים מרשותו של בעל ולא נכנסו לרשות האשה ושניהם באים לירש וכן לנ"ד הכא בחזקת יורשי אשה היינו טעמא משום שהיורשין הללו באין לירש אותה מחמת הבעל הם באים ולא מחמתה ונכסים שלה היו ובחזקת הבאים מכחה הם עומדין לפיכך הם של יורשי אשה אבל התם יבם מחמתה הוא בא לירש כדאמרי' בפ' האשה שנפלו דלא יכול למימר את אני יורש אשתו אין אני קובר אלא אחיו הוא יורש בזכות עצמו הלכך לדברי הכל יחלוקו ולפיכך לא שנה שם מה יעשו בנכסי צ"ב לפי שאין בהם מחלוקת ולא ספק ויש שבורין שאם נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אף נכסי מלוג כולן בחזקת יורשי הבעל דידו עדיפא מידה וכ"ש נכסי צ"ב וכששנינו שם מה יעשו בכתובתה הכל בכלל בין מנה מאתים ותוספת בין נדוניא וכן פי' הר"ש ז"ל וכן מצינו בכל מקום נכסי צ"ב בכלל כתובה כאותה שאמרו מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה ואיתמר התם הבו לה ארבע מאה זוזי לכתובתה דברתא ועוד אמרו אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה וכו' ותקנו קבורתה תחת כתובתה וכאן אמרו יורשיה יורשי כתובה חייבין בקבורתה שהיא נכסי צ"ב כדמוכח בהדיא בכתובות וכשבאו ב"ה לפרש חלקום זה מזה וקראו כל א' וא' בשמו המיוחד לו ולפיכך שנינו נכסים בחזקתן כלומר הנכסים שבכתובה שהן נכסי צ"ב הנשומין בה בחזקתן הראשונה הן עומדין כשם שאם מתה בחיי בעלה אין לה כלום אף כשמתה בחיי יבם אין לה בהם אלא קבורה שלא נתנו לגבות ממש מחיים וליהן טעם לדבר לא שנו בחזקת יורשי בעל וכתובה כלומר מוהר כתובה שהיא מנה מאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל וזהו שלא נחלקו שם בחזקת מי וזה הפי' הוא הנכון במשנה זו בין שיהא הדין בנכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל בחזקת יורשי האב או בחזקת יורשי הבעל ור"ש פי' דכי היכי דפליגי הכא בחזקת מי ה"נ דפליגי התם ומה ששנה כאן יורשי אשה ושם שנו יורשי האב הטעם ידוע דהכא בקרובי הבעל באים לירש לא מחמתה הם באים לפיכך לא נקראו יורשי אשה ושם הדבר הספק מי הם יורשי של אשה זו לפיכך שנה בפירוש יורשי האב ואין צורך לכתוב זה עכשיו בשלו מכאן טענותיו של בעל המאור ז"ל ונתקיימו דברי הגאונים ז"ל ולעולם כאן וכאן ג' מיני נכסים נשנו במשנתינו וכמו שפירשום וחלקום הגאונים ולא כדברי בעל המאור ז"ל :

ועוד נפל הבית על אביו ועל אמו אלו ואלו מודים וכו' ואנו נראה לנו שהלכה כת"ק וכו' : אמר הכותב אף אלו דברי הבאי דטעמיה דבר קפרא משום שאף בחזקת יורשי הבעל הנכסים עומדים שמשעת נשואת יצאו נכסים מחזקת אותו השבט ואפי' לפי פי' בעל המאור ז"ל שהרי ידו כידה אף בנכסי מלוג מאח"כ בנכסי האם שאין לבן בהם שום זכות מעתה אלא שהוא ראוי לירש תדע דהא ר"ע כדברי ב"ה אמר שהנכסים בחזקתן והיינו יחלוקו כדפרים בר קפרא והפ"ה אמר כאן נכסים בחזקתן וכ"ש לפי האמת דאי איכא לדמויה לנכסי מלוג דמיא שהם בחזקת יורשי אשה אלא עיקר פיסקא מדאביי כדברי רבי' הגדול ז"ל וראיתי בנוסחא הראשונה מוגהת בקדושת ידיו של המחבר זצ"ל שהיה כתוב בה ומסתברא לן דהלכתא יחלוקו כאלו ואלו מודים ור' זירא אלעא לפרושי טעמא דר"ע בעלמא הוא דאתו וחזר ומחק זה והגיה כמ"ש בהלכות שהסכימה דעתו לדברי ר"ע וכן עיקר :

המאור הגדול

מנה מאתים ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה אינון נכסי מלוג אלו הן דברי הרב ז"ל ונראה מדבריו ג' מיני נכסים הם השנוים במשנתינו ודיניהם חלוקים זה מזה ונראה מדבריו שהוא גורס בלשון משנתינו וכתובה ואנו לא ראינו מעולם בכל הספרים הישנים אלא כתובה אבל בספרים חדשים מקרוב באו מתקן לוא"ו דוכתובה והכניסוה בוא"ו דמלת ראובן ושמעון ואהימן הפי' הזה שראו כתוב בהלכות וכל הרוחק הזה דחקם מה שראו בגמרא בחזקת מי ר"א אמר בחזקת יורשי אשה כי הוקשה להם אם אין במשנתינו אלא שני מיני נכסים ודיניהם מפורשים במשנתנו על מה הוצרכנו לשאול בגמ' בחזקת מי והיאך חלקו האמוראין לשנות ממה ששנינו במשנתינו מפורש וזהו שהכניס הספק הזה בלבות חכמינו הקדומים ז"ל ובכללם רבינו האי גאון ז"ל כפי מה שהזכיר מדברי הרי"ף ז"ל בהלכות ואנו לא כך קבלנו מרבותינו ז"ל ואין לנו אלא כלשון משנתינו נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל ופרושי הוא דקא מפרש למאי דתנא נכסים בחזקתן ואין במשנתינו אלא שני מיני נכסים והם כתובה ונכסים הנכנסים ויוצאים עמה ששנינו במשנתינו בחזקת יורשי אשה עליו שאלנו בגמ' בחזקת מי כלומר הלא אף היא ירושת האשה נפלה לנו בספק ואין אנו יודעין מי יורשה עד שנדע אם מתה ראשונה או אחרונה ואפשר לומר שיורשי הבעל הם יורשיה ואפשר לומר שבניה או יורשי אביה הם יורשיה ואפשר לומר שכולם כאחת הם יורשיה ויר כלם שוה בירושתה ועל שלש סברות הללו הסכימו דעת בעלי הגמ' והם ג' אמוראין כל א' וא' ראה ברעתו לברור לו אחת מג' סברות הללו זה ברר לו אחת וזה ברר לו אחת וזהו שאמר ר"א בחזקת יורשי אשה כלומר יורשיה שהם יורשים אותה בלא בעל והם בניה או יורשי אביה ולא חשש התלמוד לפרש דברי ר"א מפני שהם מתבררים ממחלוקת שחלקו שאר האמוראין עליו ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל וריש לקיש אמר משום בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו ונמצאו אלו ואלו נקראים בשם יורשי אשה וטעמיהם של ר"א וריש לקיש ברורים אבל יש לנו לתת טעם לדברי ר' יוחנן שאמר בחזקת יורשי הבעל מאי טעמא ויש לנו לומר טעמו של ר' יוחנן משום דבחיי הבעל אי למאן דאמר ידו כידה אי למאן דאמר ידו עדיפא מידה בחזקת הבעל היו עכשיו שמת הבעל ומתה האשה מוקמינן להו אחזקה דמרא קמא וא"ת הא ניחא לר"א וריש לקיש היינו דקתני במתני' בחזקת יורשי אשה והיינו דקא מפליג להו לנכסים במתני' בתרין בבי חדא כתובתה בחזקת יורשי הבעל שהם לבדם יורשים בלא שתוף זולתם ובבא תנינא נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי אשה אי למאן דאמר יורשי אשה לבד אי למ"ד אלו ואלו יורשי אשה הם אלא לר' יוחנן דאמר בחזקת יורשי הבעל למאי קא מפליג להו לנכסים במתני' בתרין בבי ליתני חדא הכל בין כתובה בין נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי הבעל יש לומר לטעמיה דר' יוחנן היינו טעמא דקא מפליג להו למתני' לפי שזו הירושה שהיא הכתובה באה מכח הבעל וזו הירושה שהיא נכסים הנכנסין והיוצאין עמה באת מכח האשה אמטו להכי מפליג לה ונפקא מינה שאם כתב לה דין ודברים אין לי בירושתך למ"ד תנאו קיים נסתלקו יורשי הבעל מנכסין הנכנסים והיוצאים עמה וזכו בניה בה או יורשי אביה אם אין לה בנים אבל אם לא כתב לה דין ודברים כולן בחזקת יורשי הבעל הם לדברי ר' יוחנן מיהו קי"ל הלכתא כדתני בר קפרא וליתא לדר' אלעזר ולדר' יוחנן וראיה לדברי דלא קתני במתני' אלא שני מיני נכסים ההיא דתנן ביבמות ובכתובות שומרת יבם שנפלו לה נכסים וכו' מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאין עמה ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכו' ואם איתא דשלשה מיני נכסים הם הוה ליה למיתני מה יעשו בכתובה ובנכסי צאן ברזל ובנכסין הנכנסין והיוצאין עמה אלא לאו ש"מ שני מיני נכסים הם ותו לא מידי ועוד מדקא מיבעיא לן הכא בחזקת מי והתם לא מיבעיא לן ומדקתני הכא בחזקת יורשי אשה והתם קתני בחזקת יורשי האב בכל זה ימצא המדקדק סיוע לדברינו וא"ת אי הכי קשיא לר"א אפשר לדחוק ולמימר אליבא דר"א כיון דיורשי אשה דהכא אפשר שיהיו בניה מאותו הבעל דהא שומרת יבם היא מש"ה קתני הכא יורשי אשה והתם קתני יורשי האב ומסתברא לן שכל מה שכתב הבעל על עצמו מנכסי האשה בשטר הכתובה כגון כספים ומטלטלין שאינן בעין וקבל עליו אחריות הם נכסי צ"ב שדינם כדין הכתובה הואיל ועמה נכתבו ושאר הנכסים שלא נכתבו בשטר הכתובה בין שקבל עליו אחריות שהם נכסי צ"ב בין שלא קבל עליו אחריות שהם נכסי מלוג או קרקעות ומטלטלים שהם בעולם אע"פ שנכתבו בשטר הכתובה כולן הם נכסים הנכנסין והיוצאין עמה :

נפל הבית על אביו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו וכו' הרי"ף ז"ל לא פסק אם הלכה כת"ק או כר"ע אבל כתב פיסקת הגמ' שעל משנתנו זו שהיא כולה לפרש דברי ר"ע ואנו נראה לנו שהלכה כת"ק כדקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחבריו ועוד דשייך טעמיה דת"ק דאמר יחלוקו וכההיא דתנא בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו דקי"ל הלכה היא ואף הכא נמי איתיה לההוא טעמא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אמר להו רב ששת תניתוה אב שנשבה וכו' וא"ת רב ששת דקא שמע ליה מברייתא מאי טעמא שביק מתני' דנפל הבית עליו ועל אמו יש לומר משום דקא פליג עלה ר"ע ואיכא למימר בחזקת יורשי הבן כסברא דסבר בה ר' זירא מעיקרא ומשום דבן יורש את אמו בקבר מש"ה שבקה למתני' ושמע לה מברייתא דליכא פלוגתא :

א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מד:

(גמ') וכו' דהיינו לשבט האם דכיון שנתארמלה ברשותה ובחזקתה הוה ומילתא בחזקת יורשיה כבר מפורש זה בית טוחלין:

סליקא לה פרק מי שמת

גט פשוט. כל השטרות קרויין גט וכדאמרינן בעלמא [כתובות דף נח:] וגט חוב שאין בו אחריות ומשנתנו זו בין בגיטין בין בשאר שטרות מיירי: פשוט. נקרא כעין שלנו כתוב וחתום מתוכו: מקושר. עושין בו לפחות שלשה קשרים: מאחוריו. כנגד תורף הגט וזה שכותבים שיטה ומניחים שיטה חלק ותופרים הכתב על החלק וכזה ג' שיטין והוו ג' קשרים והעדים חותמים שם (שהרי) שלשה בשלשה קשרים כשרים וכל זה היה תקנת חכמים כדאמרינן בגמרא [דף קס:] משום אתרא דכהנים שהיו כעסנים ומגרשי נשייהו ואסור לכהן להחזיר גרושתו ומש"ה תקינו רבנן מקושר שיש טורח בעשייתו דאדהכי והכי מיתבא דעתיה: פשוט שכתבו [כו']. באתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר וכותב לו פשוט כהוגן ועדיו בתוכו וכתב נמי עדים מאחוריו כמו במקושר פסול הוא שהרי ואם נוח לו פשוט הא לאו פשוט הוא אם נוח לו מקושר לאו מקושר הוא הלכך קפיד עליה דהא לא עבד כדבעי ליה ואם גט אשה הוא פסול לגרש בו וקי"ל כוותיה דהא דרבן שמעון ב"ג שיטה היא כדמשמע בגמ' [דף קסה.] ולאו הלכתא כוותיה ונראה דהשתא דלא נהגו במקושר ולא ידעינן ליה (ו) והיה נראה שלא לפסול אותו דלא שייך קפידא במאי דלא סליקא (ז) דעתיה כלל כיון דכל דין פשוט יש לו מ"מ נראה לפסלו מדפירש הר"ש ז"ל דטעמא דפסולין משום שלא נעשו כתיקון חכמים ואם כן זה שחתמו בו מבחוץ כבמקושר אינו כתיקון חכמים:

נר מצוה

רש"י

אלו ואלו מודים שיחלוקו. כיון שניהם באין מכח ירושה וכל אחד תובע את כל הנכסים הוי ספק וספק וחולקין ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו דהתם יש שני מיני נכסים יש שהבעל מוחזק בהן ויש שהאשה מוחזקת בהן אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה ושניהם באין מכח ירושה לירש הכל ויחלוקו הילכך לא מיתוקם מתני' אלא כגון שלא היה לרחל שום זרע אחר אבל אם היו לה עוד בנים כגון שהיה בנימין מאים אחר וראובן בן יעקב אומר רחל מתה ראשונה ויירש יוסף אחי חצי נכסים ואתה החצי ואני אטול חלק יוסף חצי נכסי רחל כי הוא אחי מן האב ובנימין אמר יוסף מת ראשון ואני אטול הכל בזה נראה לי כי אין לראובן בנכסים כלום דהוי בנימין ודאי יורש במקצת נכסים ממה נפשך וראובן ספק שמא אינו יורש כלל ואין ספק מוציא מידי ודאי דלכל מקום שניהם באין מכח ירושה וידועים מכח מי הם באים לירש וכל א' תובע כל הנכסים יחלוקו כדפי' שאין לרחל שום זרע אחר וכל היכא שאחד תובע הכל והאחר תובע החצי כדפירשתי זה שתובע הכל הוה ודאי ואידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ודומה לשבא ויבם שבאים לחלוק בנכסי ספק בפרק החולץ או שבא וספק בנכסי יבם דחולקים אבל ספק ויבם בנכסי שבא אמרינן התם הוי יבם ודאי [ג] ושבא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: אמר רבי עקיבא מודה אני כו'. משום דנקט תנא קמא ליגנא דמודים אמר איהו נמי מודה כלומר אני מודה וחולק עליך דלדברי בית הלל נמי אמרינן הכא נכסים בחזקתן ובגמ' מפרש בחזקת מי: א"ל בן עזאי. על מחלוקת דלעיל דב"ש וב"ה אנו מצטערין שלא הושוו דעתם יחד ואתה אומר שגם בזה חלוקים ובאת לחלק על חברינו שאמר שהן שוין: **גמ'** בחזקת מי. אדרבי עקיבא קאי: בחזקת יורשי האם. הואיל וכל ימי האשה בחייה משמת בעלה היה ממונהדף קס. בחזקתה לכך אחרי מותה היא בחזקתתקכח יורשיה מן האב שלאחר שבטי אביה מתייחסת ובחייה היא בחזקת שבטי אביה: בחזקת יורשי הבן. דכשמתה היה הבןדף קס: ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה מצד האב: קם רבה בשיטתיה דרבי זירא נ"ג וגם ר"ח ל"ג ליה: אוירא דא"י מחכים. דמשעליתי לא"י נתתי על לבי לעמוד על אמיתת הדבר: הואיל והוחזקה נחלה. בחיי האם באותו שבט של האם כדפירשנו: בן מהו כו'. כלומר יוסף בן רחל שמת בחיי אמו ואחר כך מתה רחל אמו: מהו שיירש את אמו בקבר. כאילו הוא חי כדי להנחיל לאחיו מאביו כגון לבני יעקב מלאה שהם אחין מאביו: במדינה. בארץדף קסא מולדתו: היינו יורשי האב כו'. הלא אין בנים לא לאב ולא לבן קרובי האב יורשים את שניהם או יש בנים לבן הרי הן יורשים את האב כשמת הבן: ומת בן בתו במדינה. ויורשי הבן הם קרוביוקסא: אביו שהוא בעל אמו: ואם איתא. דבן יורש את אמו בקבר נהי נמי דבן מיית ברישא אמאי יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן (לירשו יורשי הבן הכל כי יירש הבן את אבי אמו תחת אמו אע"פ שהוא בקבר): ולירתינהו לאחיו מן האב שהן יורשי הבן ואמאי יחלוקו עמהן יורשי האב: נאמרה סיבה בבעל. לא תסוב נחלה וגו' המקראות מפורשות בפרק י"נ

אלו ואלו מודים שיחלוקו א"ר עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן אמר לו בן עזאי על החלוקים אנו מצטערין אלא שבאת לחלוק עלינו את השוים: **גמ'** בחזקת מי רבי אלעא אמר בחזקת יורשי האם ור' זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק רבי זירא קם בשיטתיה דר' אלעא וקם רבה בשיטתיה דרבי זירא א"ר זירא ש"מ אוירא דא"י מחכים וטעמא מאי אמר אביי הואיל והוחזקה נחלה באותו השבט: *בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיירש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אמר להו רב ששת תניתוה אב שנשבה ומת בנו במדינה ובן שנשבה ומת אביו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו היכי דאמי אילימא כדקתני היינו יורשי האב והיינו יורשי הבן אלא לאו ה"ק אב שנשבה ומת בן בתו במדינה *ובן שנשבה ומת אבי אמו במדינה יורשי האב ויורשי הבן יחלוקו ואם איתא נהי דבן מת ברישא לירתיה לאבוה [א] (דאבוה) דאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה א"ל רב אחא בר מניומי לאביי אף אנן נמי תנינא נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ואם איתא נהי נמי דבן מית ברישא לירתיה לאמיה בקבריה ולירתינהו לאחוה מן אבוה אלא לאו ש"מ אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב ש"מ וטעמא מאי אמר אביי נאמרה סיבה בבן ונאמרה סיבה בבעל מה סיבה האמורה בבעל אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף סיבה האמורה בבן אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב:

סליקא לה פרק מי שמת

דף קס. °***גט** *פשוט עדיו מתוכו מקושר מאחוריו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו ומקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולים רבי חנניה בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ר' שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה: **גמ'** *וטעמא מאי תקינו רבנן מקושרדף קס: אתרא דכהני הוה והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו תקינו להו רבנן מקושר (א) אדהכי והכי מיתבא דעתייהו *(אמר רב יצחק בר יוסף) (ב) והיכן עדים חותמים בגט מקושר אמר רב הונא מבחוץ כנגד החלק שבין קשר לקשר וליחוש דילמא (ג) כתב בסוף השטר מאי דבעי והרי עדיו חתומים מבחוץ דכתיב בסוף השטר שריר וקים וניחוש דילמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקים (ד) חד שריר וקים כתבינן תרי שריר וקים לא כתבינן וניחוש דילמא מחק (ה) לשריר וקים וכתיב *מילי דבעי (ומקיים) והדר כתיב שריר וקים הא"ר יוחנן תלויה א מקויימת כשרה *מחקדף קסא. אף על פי שמקוים פסול ולא אמרן דפסול אלא כשעור שריר וקים ובמקום שריר וקים (א) *תנן התם איש פלוני עד בן איש פלוני עד כשר*: רב ירמיה בר אבא אמר אחורי כתב היה התום מלמטהקסא: למעלה שהכתב נכתב שיהו חותמים נגד הכתב *א"ר יצחק בר יוסף

גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאין תפור ומקושר וכל השטרות הם קרויין גט כדאמר בעלמא גט חוב שאין בו אחריות ובין בגיטין ובין בשאר שטרות איירי: עדיו מתוכו. בתוך השטר כמו שאנו עושין: מקושר עדיו מאחוריו. כותב שיטה ומניחה חלק כמו שיעור שיטה [ג] וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומים מבחוץ כמו שמפורש בגמרא ובלבד שלא יהיו הקשרים מרובין מעידיו כדתנן במס' גיטין דה"ל גט קרח וטופס של שטר מקושר כתוב כולו כעין פשוט וזהו הנקרא לפנינו פשוט שבמקושר: שניהם פסולים. שלא נעשה כתיקון חכמים: שיכול לעשותו פשוט. יקרע התפירות ויפתח השטר ויהיה פשוט: הכל כמנהג המדינה. בגמרא מפרש לה: **גמ'** ומגרשי נשייהו. מתוך כעסם בעודם כעוסים מתוך שהגט נכתב מהר וכשנחים מכעסם אין יכולין להחזיר גרושותיהן: מבחוץ. כנ"ל החלק היינו כדפירשנו: ודילמא כתב בסוף השטר מאי דבעי. שהרי עדים חותמים בראש השטה בין הקשורים ולא [בסוף]: דכתיב בסוף השטר שריר וקים. אז אינו יכול להוסיף עוד אחריו: וניחוש דילמא כתב מאי דבעי. אחר שריר וקים ראשון וחזר וכתב שריר וקים אחר: תרי שריר וקים לא כתבינן. והרואה יודע שהוא מזויף: תלויה מקויימת. אם הגיה הסופר ותלה תיבה או שתים בין שיטה לשיטה ואח"כ קיימה בסוף תיבה פלונית דביני שיטי והכל שריר וקים וכשר: מחק. פסול מה שמוגה עליו אע"פ שקיימיה כדמפרש ואזיל שאותו מחק שבסוף השטר יש לחוש שמא היה כתוב בו שריר וקים ומחקו והגיה מה שרצה וכותב אחריו שריר וקים אבל באמצע השטר אין לחוש כי הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקים נמחק ונתקיים: כשיעור שריר וקים. וכ"ש יותר: בן איש פלוני עד כשר. ובמכירין שהוא כתב ידו: מלמטה למעלה. מתחילים

א בעניני קיום המחקים כתב ר"ת צריך לכתוב קיום המחקים והתלויות קודם שיכתוב וקיימא לפני שיטה אחרונה דאל"כ אין למדים מהם והרא"ש כתב האידנא נהגו לכתוב קיום מחקין ותלויות אחר וקיימא לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקים וא"א לזייף ולמדין משיטה אחרונה וא"ל להחזיר מענינו של שטר מש"ה שטר שאין בו שריר וקים פסול שאם יחתמו ב"א שריר וקים ימחקו למעלה מ בתו ויכתוב על המחקמה שירצה ויקיימנו בשיטה אחרונה ולפי זה היה נראה לפסול אם כתב בו ב' פעמים שריר וקים דשמא אחר קיום הראשון זייף פעם וקיימו שנית אבל הרב ר' יהודה ברצלוני כתב פשוט כיון שעדיו מתוכו כתבינן שפיר שריר וקים. טובא ואם לא החזיר מעין השטר בשיטה אחרונה כתב הטור שבו"ד פסול שכל שטר שאינו עשוי כתיקון חכמים פסול אע"י אין בו חשש זייוף וכן הרא"ש פוסל כל השטר והרמב"ן כתב דאינו פסול רק שיטה אחרונה לבד שאין למדין הימנה ולא כל השטר: שאלה שטר שיש בו מחק ושכחו העדים ולא קיימוהו בסוף השטר וכתבו שריר וקים וחתם הא' וקודם שיחתום העד השני מצאו שלא קיימו המחקים הודיעני מה תקנה יש בו כי שמעתי שיכולין לכתוב אחר חתימת העד הראשון אנחנא סהדי חתימנא על שטרא דנא דכתיב ביה מחקא כך וכך ואחר יחתום העד השני ולא ידעתי ראיה לזה הודיעני הלכה למעשה: תשובה תחלת כל דבר אודיעכם תקנתו של שטר זה הלכה למעשה אם יצטרכו לכך יכתבו אנחנא סהדי לבתר דחתים חד מיננא עד שלא קיימנו כך וכך מחקים דאית ביה קיימנא כדחזי והכל שריר וקים ויחזרו ויחתמו שניהם אבל מה שמעת שאע"פ שלא חזר הראשון לחתום כשר והוא שיכתבו בין סהדא לסהדא בשמי שמעתם שאמרתי על מעשה שהיה שחתם הא' ונמצא שלא קיימו גרדין וביני היטין דאית ביה ובעל השטר על הדרך ולא יכול להתמהמה עד שיכתבו שטר אחר ואמרתי אני שיכולים לכתוב ולקיים הכל ושיחתמו העדים אחר כן ושיזכירו קודם חתימתן מה שאירע והגרדים וביני חיטי שיש בשטר פלוני ובשטר פלוני ואח"כ יחתמו וכמו שכתבתי לכם למעלה: עוד שאפי' לא יחזור השני לחתום כשר וכילד יעשו יכתבו בין סהדא לסהדא אנחנא סהדי חתימנא לתתא על שטרא דנא דאית ביה גרד כך וכך בשיטה פלונית ויחתום השני אחר כן ודייקנא לה מדגרסי' בריש פ' גט פשוט הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר ואמאי ליחוש דלמא מפיק ליה לעילא וכתיב מאי דבעי והוא ליה הוא ועדיו על המחק ואידי ואידי נמחק פעם אחד דקא מכשרא ופרקינן דכתבי הכי אנחנא סהדי חתימנא על מחקא ושטרא על נייר ואקשי' דכתבי היכא אי תתאי גליז ליה אי עילאי מחיק ליה דכתבי' בין סהדא לסהדא ואקשי' תו אי הכי אימא סיפא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי נכתוב הכי אנחנא סהדי חתימנא על נייר ושטרא על מחקא סוף סוף מחיק ליה שטרא וכתיב מאן דבעי אלמא הוא על הנייר ועדיו על המחק כי כתבי בין סהדא לסהדא אע"ג דלא חתים עד לבסוף כשר ולא חיישי' למימר דלא מסהיד על כך אלא חד סהדא וחד סהדא לאו כלום הוא דהא קא מסהיד האי בתרא מילתא דתרווייהו הוזקקו לכך וכתבו כן ולולי שהיה כן לא היה הוא מעיד כן והותם דחד סהדא הוא ולא מהימן דחד סהדא ודאי מהימן דבר תורה דקם הוא לשבועה מילתא וממונא נמי מפקינן אפומיה לפעמים כענין נסכא דבי ר' אבא ואפי' בערוה התמורה הא אמרה תורה עד אחד נאמן ולא אמרן חד סהדא בקורי משקר וכיון שכן אף הנדון לפנינו שפיר דמי דכותב וא"ת אינו דומה דהוא על הנייר ועדיו על המחק כי כתבי הכי הרי הוא כאילו הראשון נמי מעיד כן דכיון דהתם הוא על דמלתא לא התם אלא על דעת שכתוב הוא ותבירו השני כן בין שיטה לשיטה דאי לא היאך התם הוא על המחק שלא כדין אבל כאן מאן לימא לן שהיו מתקין והלויין אלו בשעה שחתם הוא דלמא לא וסהדא היה הוא דמעיד כן ומשוי ליה שטרא ולא מהימן הא ליתא דאי משום הא סיכי מקשי' מסיפא דהוא על המחק ועדיו על הנייר פסול אמאי נכתוב אנחנא סהדי חתימנא על נייר ושטרא על מחק ומאי קושיא דשאני התם קמא מעיד ותתים אמחקא ואי לאו דעתיד למיכתב ולאסהודי דתרווייהו חתמי אמחקא ושטרא אניירא אף הוא לא היה חותם אמחקא וכדאמרן אבל הכא דלמא כשחתם הוא אניירא שטרא נמי הוי אניירא וסהדא דקא מסהיד על כך והאי סהדא בקורא משקר אלא נראה ודאי דל"ש זו שאמרתי להלכה אבל לא למעשה וכבר נחלקו עלי קצת מחכמי הדור בדברי פה ובלי נתינת טעם ורואה אלא שהיה הדבר חדש בעיניהם:

הגהות הב"ח (א) דאדהכי כצ"ל: (ב) נ"ב מכאן עד נגד הכתב לא נמצא באלפסי ישן ונראה שכל זה היה הגס"ס: (ג) זייף וכתיב: (ד) נ"ב אחרינא: (ה) נ"ב ליה: (ו) נ"ל היה: (ז) נ"ל אדעתי':

*שכתוב בו עד אחד בגמרא פריך פשיטא: **גמ'** (ה) כל מחק שהגיה עליו צריך לקיימו בסוף השטר לפני שריר וקיים שאם אינם מקויימים איכא למימר שמא זייף ומחק כרצונו והגיה לאחר שנכתב השטר וחתמו (ו) וצריך [ה] שיכתוב ענינו נמי כמו שאנו כותבין ומה שהיה בפנינו וקנינו מפלוני ב"פ וכו' וטעמא דחוזר דבר שלא לצורך משום דקי"ל [דף קסב.] דאין למדין משטה אחרונה ואם היה בו שום חידוש היה בחנם נכתב וטעמא דאין למדין ממנו כדי שלא יכתב בין השטר לעדים מפני שאינם יכולים לצמצם כ"כ שלא

מצוה

(א)כל המחקין כולן צריך לכתוב קומיהון וצריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה מאי טעמא *אמר רב עמרם לפי שאין למדין [ד' קסב.] משיטה אחרונה (ג) *דתניא *הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול פחות מכן כשר °היו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו *הראשונים קרובים או פסולין יתקיים העדות בשאר מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה מילאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי אויר [א] פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה פירוש מילאהו א בקרובים כגון שחתמו אלו הקרובין במלוי שני השיטין *רב שבתאי משמיה דחזקיה אמר שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר מ"ט דכל מאן דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל איבעיא להו שני שיטין שאמרו הן ואוירן או הן בלא אוירן אמר ר"נ בר יצחק מסתברא הן ואוירן *רב יצחק (ג) אמר כגון לך לך זה ע"ג זה אלמא קסבר שני שיטין ואר. עה אוירין ר' אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת אלמא קסבר שיטה אחת ושני אוירין רב חייא בר *חמא משמא דעולא אמר כגון למד וכף בשתי שיטין אלמא קסבר שתי שיטין ושלשה אוירין אמר רב לא שאנו אלא בין עדים לשטר אבל בין עדים לאשרתא אפילו טובא נמי כשר (ד) מאי שנא בין העדים לשטר דילמא מזייף [ג]בין עדים לאשרתא נמי דילמא מזייף וכתיב דמטייט ליה בין העדים לשטר נמי לטייט ליה אמרי סהדי אטיוטא הוא דחתמי אבל בי דינא לא חתמי אטיוטא *ורבי יוחנן אמר לא שאנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפילו שיטה אחת פסול מאי שנא בין העדים לאשרתא דילמא גייז הוא לעילאי וכתב הוא ועדיו בשיטה אחת (א) וקסבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר אי הכי בין העדים לכתב נמי דילמא [ג] כתיב

רש"י

מתחילים לחתום מאחוריו כנגד שיטה אחרונה והולכים וחותמין לאורך השטר אם השטר כתוב שתי הן חותמין ערב וכן מפרש בירושלמי: ה"ג בפי' ר"ח כל המחקין כולן צריך לכתוב קיומיהון ולא גרסינן ודין והכי פירושו כל המחקין שאינן במקום שריר וקים כדלעיל צריך לקיימן גם בסוף השטר לפני שריר וקים שאם אין מקיימין איכא למימר שזייף ומחק והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ואחר שחתמוהו העדים: וצריך שיחזור כו' וזהו מה שאנו כותבים בסוף השטר וקנינא מן פלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל: שאין למדין משיטה אחרונה. ולכך צריך שלא יהא כתוב שום דבר חידוש או תנאי שהשטר תלוי בו בשיטה אחרונה ולכך יכתוב בשיטה אחרונה דברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו מה שכבר מפורש למעל' והטעם שאין למדין משיטה אחרונה זהו מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כל כך בסמוך בסוף השטר ומניחין ריוח בין השטר לחתימה ויכול אדם לזייף להוסיף בינתים שיטה אחת. לכך תקנו רבנן לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה שלא יוסיף ויזייף שם דבר חדש ואף אם יוסיף שלא יפסיד בזה שלא ילמוד משיטה אחרונה וכשאין כתוב בו שריר וקים (כן נראה לי עיקר אבל רמב"ן כתב דכיון דזימנין לא כתבי שריר וקים יש להום וכ"כ ריטב"א ורא"ה כתב כיון דבזמן הזה דנהיגין דבכולהו כתבינן שריר וקים נראה דדי בזה ונראה לי דכשר אם לא חזר (ב) מענינו של שטר בשיטה אחרונה): הרחיק שני שיטין. מן השטר פסול אם אין כתוב בו שריר וקים ואפי' יש עדים שלא נוסף בו שום דבר חידוש מ"מ הך שטרא חספא בעלמא הוא שלא נעשה כתיקון חכמים כמלוה על פה דמיא (ורא"ה ז"ל פסל אפילו אם כתב בשטר שריר וקים משום דחיישינן דילמא כתב בשיטה אחת ומהדר בשנייה וגייז לעיל דהא חתימי סהדי ורמב"ן כתב כרשב"ם): היו ארבעה וחמשה כו'. פי' אם היה הלק בין כתב לעדים כשיעור שני שיטין ומילאו את מקום החלק בקרובין כשר השטר ומקיימין זה השטר משאר עדים שבו ואל תתמה על זה שהחלק פסול ואם מילאוהו בקרובין כשר שהרי אויר פוסל בשלשה אם היה בסכך סוכה אויר שלשה טפחים פסולה ואם מילא אותו אויר בסכך פסול כגון בדבר המקבל טומאה הוכשרה הסוכה שאין סכך פסול פוסל אלא בד' טפחים: במילוי שני שיטין. כלומר שמילא בקרובים אותן שני שיטין שהרחיק: שני שיטין שאמרו. כשיעור כתב ידי העדים שהוא יותר מכתב יד הסופר. מאי טעמא. מאן דמזייף לגבי ספרא לא אזיל כי אולי לא יאבה הסופר ולא ישמע אליו והוא בעצמו מזייף בצינעא ואינו יודע לכוין הכתיבה דקה כמו הסופר: הן ואוירן. השיטות ואויר חלק בינתים או נפסל אבל בפחות מכאן אינו נפסל: מסתברא הן ואוירן. דאי בלא אוירן לא היה יכול לזייף שלא יהא הזיוף ניכר כי היה צריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר השטר כדי לתת ריוח בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה [גסה] גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כגון שאר שיטות בשטר: כגון לך לך. זה של נב זה לאו לפלוני אחזקיה אתי דודאי לא בכתב יד הסופר משערינן ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד הכתיבה כדי שיהא שני לך בשני שיטין זה בעליון וזה בתחתון וצריך שלא יגע גובה הלמ"ד מן [ד] התחתון במשך של ך' מלך העליון דהא זימנין דמיתרמי אהדדי ך' של שיטה העליונה ול' של שיטה התחתונה: שני שיטין וארבע אוירין. ב' אוירין בין ב' השיטין משום ך' העליונה ול' התחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל ל' שבה ואויר למטה משיטה תחתונה בשביל ך' שבה: ברוך בן לוי. ב' אוירין חד למעלה בשביל ל' דלוי וחד למטה בשביל ך' דברוך: ושלשה אוירין. שבין שני שיטין די באויר אחד שיכול לאמן את ידו להרחיק ראש של' התחתונה מך' העליונה: לא שאנו. דשני שיטין פסול אלא (זהו) בין העדים לשטר אבל אם יש בין עדים לקיום דהיינו הנפק הנקרא אשרתא אפי' הרחיק יותר משני שיטין כשר כדמסיק ואזיל: במטיים ליה. במטשטש בדיו שאינו יכול לכתוב בו שום זיוף [אבל] אם בא לפנינו הנפק ויש בינו לעדים ב' שיטין חלק בלא שום פסול: אטיוטא חתימי. ולא אעיקרו של שטר כלומר שמעידין שנמחק בדיו ולא יחשדו בעל השטר אבל ב"ד אטיוטא לא חתימי אבל עדים הכל מצויין אצל עדות אפילו עמי הארץ וחתימי אטיוטא אע"פ שאין יודעים דבר מעיקר השטר: אפי' שיטה אחת פסול. ואפילו במטיים וטעמא דרבי יוחנן דקא סבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר ויכול לחתוך את העליון ויכתוב שטר ויזייף עדים באותה שיטה ונסמוך על האשרתא לקיימו וקא סבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דמה לי שטר גדול או שטר קטן אבל הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול [והיינו טעמא] משום דאמרינן לעיל הרחיק שיטה אחת בין שטר לעדים כשר ועתה יש לחוש דילמא נייז כל השטר וכותב באותה שיטה מאי דבעי ולכן פסול ופריך וניחוש שיכתוב באותה שיטה חלק בין עדים לשטר מאי דבעי ומחתים נמי סהדי באותה שיטה ונמצא הוא ועדיו בשיטה אחת והעדים שלמטה בשיטה שניה יאמר לתוספת

יניחו איזה ריוח בין חתימתן לכתיבת השטר ואתי לכתוב ולזייף באותו ריוח ובשטר דלא כתיב ביה שריר וקיים איירינן הכא: אמר המחבר אמרו בירושלמי כל מה שאתה יכול לתלות במחק תלה ומשום הכי נקט הכא מחקין שכולל מחקין וגרדין ולא נקט תלויות משום דבתלויות אין הצורך כ"כ דהתם כי לא מקיים להו כל השטר כשר אלא שאין למדין מאותה תלויה אבל במחקין או גרדין שאינם מקויימים כל השטר נפסל דחיישינן שמא היה שם איזה תנאי ותלינן כל מה שאפשר לתלות בו כ"כ בתוס' וכן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרא"ה ז"ל. ודעת הרמב"ן ז"ל הא דאמרי' שצריך לכתוב שריר וקיים ותרי שריר וקיים לא כתבינן הייתו דוקא במקושר שתקנו כן משום חשש זיוף שלא להוסיף עליו ושלא לגרוע ממנו אבל בגט פשוט לא תקנו מכל זה כלום ואע"פ שלא כתב שריר וקיים או שיש בו שריר וקיים תרי זימני אין בכך כלום וכן המנהג לכתוב ב' ג' פעמים וכן הדין במחק במקום שריר וקיים ושיעור שריר וקיים אם הוא מקויים כשר בפשוט הריטב"א ז"ל אלא שאנו נהגנו בו פיסול אפילו בפשוט וכן בהפך שנהגנו הכשר ללמוד משיטה אחרונה מה שפוסל בתלמוד בפירוש וכבר טרח הרמב"ן ז"ל לתת טעם בדבר וכן מה שאמרו בגמ' [דף קסא:] צריך לחזור מענייטו של שטר אם לא עשה כן אינו נפסל השטר בכך אלא שאין למדין מאותה שיטה כי לא תקנו חכמים כן בחיוב אלא עצה טובה כן דעת ר"י הזקן והריטב"א ז"ל: תניא הרחיק העדים. פרש"י [אף על גב] דאין למדין משיטה אחרונה מ"מ יכתוב על האחת שלמעלה ממנו ויזייף מאי דבעי [ומהדר בשנייה] לפיכך פסול: (ז) פחות מכן כשר. אמר המחבר ומיהו אם מילא אותה שיטה בדיו אע"פ שחתמו העדים בשניה פסול דאמרינן [דף קסג.] עדים אטיוטא הוא דחתימי. כלומר בפנינו נמחק בדיו כדי שלא יחשדו על בעל השטר שמחק לאיזה דבר חיוב שהיה כתוב בו ונמצא שלא באו להעיד אעיקרו של שטר או אפילו היה מלא נקודות שאין בו מחק כלל והלובן נראה בין נקודה לנקודה חיישינן דשמא מעידין בו הילכך פסול וכבר אמרנו דאיירי בשטר דלא כתיב ביה שריר וקיים אלא דאינו נראה בעיני האחרונים דכל היכא שיכול להזדייף ע"י גזיזה פסול ואפילו באו עדים והעידו שלא נוסף בו כלום פסול. הריטב"א ז"ל: הראשונים. כגון בשיטה ראשונה מהשנים יתקיים העדות באותם שנתתמו בשטה השנייה שהם כשרים ונימא שהראשונים לכבוד בעלמא והא דאמר נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן פסולה מיירי שנחתמו אחרונים בשטה שניה או כולם יחד בשטה אחת דאז ודאי נימא דלשם עדות גמור נתכוונו: מלאוהו בקרובין כשר. כתב ה"ר יונה ז"ל דדוקא כשבאו כך מיד הלוה או המוכר ליד המלוה או הלוקח הא מלאהו המלוה או הלוקח לאחר שבא לידם פסול דשטר שנמסר להם פסול היה וכמי שאינו דמי וכן אם לאחר שבא לידם נטלו הלוה או המוכר ומלאהו בקרובין כשר דעכשיו הוא שנעשה שטר אבל הראב"ד ז"ל כתב אם היה פקח ממלא אותו קודם שיבא לב"ד: שני שטין שאמרו שהוא פסול שיהיה החלק שיעור כתיבת העדים שהרי הסופר אינו שומע אליו לזייף ומי שאינו סופר ואינו כותב תדיר אינו יודע לכוין בכתיבה דקה ומיוברת כמו הסופר והיה ניכר הזיוף אם לא היו השני שטין (אלא כשני שטין) מכתב הסופר ממש: כגון [לך*]. [בב' שטין] כזה* שזה הכף הוא עצמו אויר הלמ"ד נמצא שאין בו אלא אויר [אחד] בין שיטה לשיטה ואויר ל"ך מלמעלה ולמטה הרי שלשה אוירין: **אמר** רב לא שאנו. פירוש לא שנו הא דאמרינן דשני שטין פסול: לאשרתא. זהו קיום בית דין ועל שם דכתבי אשרנוהי וקיימנוהי כדחזי נקראת אשרתא: (ח) איהו ועדיו. [ויזייף] מה שרוצה לכתוב בשטר ועדים: בין העדים לכתב נמי. כלומר בשטר חתום דמכשרינן בשיטה אחת דילמא

שלטי הגבורים

א ושיכא שמילא השטר בקרובים כתב הר"ר יונה מלאהו בקרובין אפי' אחר שבא ליד המלוה כשר ודוקא שמלאהו מדעת הלוה אבל אם המלוה מלאהו מדעת עצמו לא מתכשר בהכי דכיון דפסליה [?] האי שטרא בהרחקת שיטין נמצא שהלוה שטר פסול נתן לו וכי משוו ליה מלוה שטר כשר בלא דעת הלוה לא נשתעבד הלוה מאותו שטר ודוקא שמלאהו בקרובים כיון שנכתב ונחתם אבל אם מלאהו למחר וליומא אוחרא אפי' במצות הלוה פסול דשא לא אתכשר להשתעבד בו אלא משעה שמלאהו בקרובים וה"ל מיקדם ופסול וי"א שאם הובא לפני ב"ד בעוד שיש בו חשש זיוף שוב אין לו תקנה ומלאה בלא טעמא הוא ע"כ והרא"ש הסכים לזו הסברא דכיון שנראה פסולו בב"ד שוב אין לו תקנה. וכתב עוד אבל הוכשר ע"י מלוי קרובים קודם שבא לב"ד אפי' עשאו מלוה מדעתו כשר:

שטר מכירת תורה או ספר לריא"ז

זכרון עדות וכו' עד ובנפש חפצה בדעת מיושבת ונטלתי וקבלתי מידו כך וכך ומכרתי לו באלו המעות ספר פלוני במכירה עולמית מכירה פרסיא מכירה גמורה תמורה ותלוטה שרירא וקיימא יהיביה ומושלמת מכירה דלא להשנייא לו וליורשיו אחריו מן יומא דנן ולעלם על מנת שאין לי עליו תורת אונאה ואע"פ ששוה כך דינרים ומן יומא דנן ולעלם לא יהיה לי רשות ולא ליורשי אחרי ולא לבאים מכחי ולא לכל אדם בעולם לערער כלום ערער עם זה פלוני או עם יורשיו מחמת זה הספר שמכרתי לו וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי לשפאה ולשפנה ולמרקה ולהצלה מכל דין וערעור וכל מי שיבא מד' רוחות וכו' וקנינא וכו':

הגהות הב"ח

(א) נ"ב א"ר יוחנן: (ב) תניא. כצ"ל: (ג) נ"ב בן אלעזר: (ד) (מאי שנא בין העדים לשטר כו' לא חתמי אטיוטא) כל זה מוקף ונ"ב באלפסי ישן אין זה: (ה) נ"ב כל המחקים וכו'. כל מחק כצ"ל: (ו) וצריך שיחזור מענינו וכו' כמו. כצ"ל: (ז) נ"ב אבל והר"א עם תניא: (ח) נ"ל הוא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ואין לסקשות מאי ראיה דלתקנו לפסול שטר שבא עם עדיו בשיטה אחת וליתכשר קיום רחוק שיטה א'. ויכשרו שטר שבא בשיטה א' ועדיו בא' ולפסלו ריחוק עדיו מבשר אפילו [illegible]

מהר"ש ל"ג: כגון לך לך (ג"א) [וכו' כגון [illegible] בשני שיטין]

עין משפט

שייך למתני' לקמן דבעו ע"א

א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין נד טור ח"מ סי' מג:

בגמ' גרס ונמצא א' מהן קרוב או פסול ועי' ברא"ש סי' ג' (ג"א)

דף קסג.

בגמ' איתא וכמה אמר ר' יצחק בן אלעזר כגון כו' (ג"א)

בר אמי כ"ה בגמ' וברא"ש (ג"א) [וכ"ה הכ"ת]

דף קסג:

הגהות מא"י

[א] נ"ב סוכה: [ב] מזייף וכתב מאי דבעי בין עדים לכתב בין עדים לאשרתא נמי כצ"ל: [ג] דלמא גייז ליה לעילאי וכתיב כצ"ל: [ד] נ"ב לך: [ה] שיעור כצ"ל:

א מיי' פ"ד מהל' עדות טוש"ע ח"מ סי' נ וסי' נא :
ב מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' מו :

דילמא גייז לעילאי והא חתימי סהדי תחת אותה שיטה ובאותה שיטה יכתוב מאי דבעי : אלא מן העדים שלמטלה · כלומר אין מקיימים אלא מהם לידע אם הם מזייפים : אמר המחבר ובשטרי כתובות בכל מקום כשרים ותנקיים העדות בשנים כשרים כי הדבר ידוע ומפורסם שחותמים הרבה בערבוביא לכבוד ואפילו אין השנים הכשרים רצופים וה"ג מידק דייקי בית דין ולא מקיימי ליה אלא בכשרים ולענין גט שכיח להרבות בעדים ואפילו בשנים אחרונים כשר דתלינן לומר דלתנאי חתמו דאי לא מידק הוו דייקי משום חומרא דעריות וכן נראה בירושל' ועכ"ז ראוי לחוש להחמיר. הריטב"א ז"ל והלכתא כר' יוחנן דרביה דרב והוא ומדקי"ל בשטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר דקדקו בתוס' שאין לעדים להניח חצי שיטה חלק ואם אירע כן שלא חתם האחד בראש הקלף יחתום השני תחתיו והשתא ליכא למיחש לזיוף שלא הכשירו אלא שטר הבא הוא ושני עדיו בשיטה אחת ולא שטר הבא הוא באחת ועדיו באחת ואומר ר"ת דמ"מ ראוי למטע לכתחלה מלחתום אפילו אחד לבדו באמצע הקלף דילמא גייז לעילאי ויכתוב באותו חלק חוב על העד ותנן [דף קעה:] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מבני חרי ומיהו הוא ז"ל מסופק אם נפסל בהכי וכתב הריטב"א ז"ל עם הסכמת רבותיו ז"ל דכיון שאין זיוף על בע"ח אלא על עצמו איכו [ג] [נפסל בכך] ומיהו לא אמרו שלא יחתמו העדים כן אלא כשהניח חלק לכתוב לוה פלוני מפלוני כך אבל פחות מכן לא : **אמר** רב שטר הבא כו' [ד] פי' נמחק בפניהם . כלומר שלא היה שם מחק מעיקרא ואם יראו [ה] בו שינוי במחיקה מן העליון אין רשאין לחתום : [הוא על המחק ועדיו על הנייר]. כיון דמסהדי בשטרא על [ו] מחקן אם כן יחזור וימחוק ומי יוכיח אם נמחק פעם אחת או שתי פעמים דהא דאמרינן אינו דומה נמחק כו' הני מילי היכא דחתימי סהדי נמי על מחקא אבל הכא כיון דעל ניירא חתמי לא ידיע ועוד יש [פנים] אחרים בגמ' כדי להכשיר ולא עלו כלל : קפידא. כיון ששנה לו ממה שאמר לו אינו רוצה שיהיה שלוחו כלל בזה ואם גט אשה הוא פסול לגרש בו : מראה מקום הוא לו . כלומר עשה לו פשוט ואם עושה מקושר שיש טורח יעשה אלא שהראה לו שאם ירצה לא יטרח בו יותר מדאי ולית הלכתא כחד מינייהו דכולהו שיטה נינהו וכן פסק הרב ז"ל : פי' עד אחד בכתב. שלא מלינו קיום אלא לחתימת עד אחד אבל יש עד אחד על פה היודע שחייב מנה כמו שמעיד השטר אבל אינו מעיד על אותו מנה עצמו ואפ"ה מצטרפי ומשלם בעל כרחיה ולא אמרינן אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי ולהאי מנה ליכא אלא עד אחד וישבע ויפטר אלא משלם וטריף ממשעבדי דקלא אית לה למילתא כיון שיש עד אחד בכתב ועד אחד על פה : מהו שיבא ב"ד אצל ב"ד . לצרף עדות ששמעו לפי מה ששמעו וישפטו הדין . וכתב הרב בהלכותיו הא דפ' האשה שנתארמלה (דף כא.) דעד ודיין לא מצטרפי . כלומר לא מלינן קיום אלא לאחד מן העדים [ז] ולאחד מן הדיינין שבהספק

כתיב מאי דבעי והא חתימי עדים קסבר שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה [א]אחת פסול וליחוש דילמא כתיב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים של מטה אלא מן העדים של מעלה °אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר *ואם תאמר מוהק וחוזר ומוחק אינו דומה מי שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וליחוש דילמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה והדר כתב בוליה שטרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה להאי שטרא הוה ליה אידי ואידי נמחק שתי פעמים אמר אביי קסבר רב אין העדים חותמין על שטר מחוק אלא אם כן נמחק בפניהם ואותבינן עליה דרב מהא דתניא הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר ואי ס"ד דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר ליחוש דילמא מחיק ליה לנייר וכתיב ליה מאי דבעי וה"ל שטר הבא הוא ועדיו על המחק ואמאי קתני בברייתא הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר הא אפשר דמזייף ליה ומשוי ליה שטר הבא הוא ועדיו על המחק אלא מדקתני בברייתא כשר שמעינן דשטר הבא הוא ועדיו על המחק פסול ופריק רב כי קתני בברייתא הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר בדכתבי הכי אנחנא סהדי (א) חתימנא על מחקא ושטר אניירא וכתבי ליה בין סהדא לסהדא דאי לא חיישינן דילמא מחק ליה לשטרא וכתיב מאי דבעי והוה ליה שטר הבא הוא ועדיו על המחק דכשר וכן הילכתא הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול ואע"ג דכתבי סהדי אנחנא סהדי חתימנא אניירא ושטרא אמחקא פסול דסוף סוף מחיק ליה לשטרא וכתיב מאי דבעי : *רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה : כגון אתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר (ב) וא"ל עביד לי מקושר ועבד ליה פשוט או אמר לו עביד לי פשוט ואזל עבד ליה מקושר תנא קמא סבר קפידא ורשב"ג סבר מראה מקום הוא לו אמר אביי רשב"ג ור"ש ורבי אלעזר כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו רשב"ג הא דאמרן ר"ש דתנן ר"ש אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת רבי אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גטי ממקום פלוני וקבלו לה ממקום אחר פסול ור"א מכשיר והני כולהו שיטה אינון ולית הילכתא כחד מינייהו : **מתני'** *גט פשוט עדיו שנים מקושר שלשה פשוט שכתוב בו עד אחד ומקושר שכתוב בו שני עדים שניהם פסולין : **גמ'** *אמימר *אכשר בעד א אחד בכתב ועד אחד על פה *שלחו ליה חבריה לר' ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו . שנים שהעידו אחד בבית דין זה ואחד בבית דין זה מהו שיבא בית דין אצל ב"ד ויצטרפו . שנים שהעידו בבית דין זה וחזרו והעידו בב"ד זה מהו שיבא אחד מכל בית דין ובית דין ויצטרפו שלח להו אני איני כדאי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שיצטרפו וכן הילכתא (א) אבל עד ודיין אין ²מצטרפין דהכי גרסינן בפרק האשה שנתארמלה* דמאי דמסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא קא מסהיד סהדא

וטעמא דהאי מסהיד אמנה דשטרא והדיין אינו מעיד אלא על חתימת ידן נמצא שאין על המנה אלא עד אחד ומשתבע ומפטר. אמר המחבר דעת הגאונים ז"ל והרמב"ם ז"ל והרשב"א ז"ל דכי היכי שהכשירו לצרף הוא הדין לחייב בשבועה לומר שעד אחד בכתב מחייב

דף קסד. · דף קסה. · דף קס. · דף קסה. · דף קסה: · דף כא.

רש"י

על הראשונים חתמתי לפרסם הדבר יותר ומשני כל כי האי גוונא כלומר כשבא לפנינו שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויש עוד תחת אותה שיטה עדים אחרים אין מקיימין אותו אלא מן העדים החתומים באותה שיטה [ב] עמו : וא"ת חוזר ומוחק . שנייה ומזייף וסהדי חתימי : אינו דומה . חתימת עדים שנכתב על הנמחק פעם אחת לשטר שנכתב על הנמחק ב' פעמים ויהא הזיוף ניכר : דילמא שדי דיותא . במקום חתימת העדים קודם שחתמו על המחק וחתמי עדים בקלף שנמחק שתי פעמים והשטר נכתב על המחק פעם אחת וכי הדר מחיק ומזייף אז אידי ואידי נמחק שתי פעמים : אא"כ נמחק בפניהם . ואז יראו (ג) מקום חתימתם משונה במחיקה ממקום השטר ולא יחתמו : ועדיו על המחק כשר . אם יש מכירים חתימתן : סוף סוף מחיק ליה . פעם אחרת וכתיב מאי דבעי ולא יהא ניכר בין נמחק פעם אחת לשתי פעמי' כיון שהעדים התומים על הנייר ולא דמי לעדיו גם על המחק שאז ניכר בין נמחק פעם אחת לשני פעמים : מראה מקום הוא לו . שאם טורח לו לכתוב מקושר יכתוב פשוט ומיהו אם יכתוב מקושר שפי ניחא ליה כיון שמנהג המקום הוא בשניהם : קפידא . הוא מקפיד ואין רוצה בע"א : ומה שאמר לשבח . מפורש בקדושין (ד) התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב מקודשת דכיון דהתרלית בשל כסף כ"ש בשל זהב אלמא דמראה מקום הוא לו ולא אמרינן קפידא הוי דדוקא רוצה בשל כסף: פסול . שאינו רוצה להתגיים במקום אחר : מכשיר . דקסבר מראה מקום הוא טרח בשבילו עד מקום פלוני ואם תטרח יותר ללכת עבורי עד מקום אחר תבא עליו ברכה : **מתני'** שניהם פסולים . ובגמ' פריך פשיטא פשוט שכתוב בו עד אחד דפסול ומשני הא קמ"ל אפילו היכא דמסייע ליה עד אחד על פה דפסול השטר דאינו אלא כמלוה על פה : **גמ'** אכשיר בעד א' (אומר) בכתב . ומכירין כתב ידו שיוצא ממקום אחר : ועד אחד מעיד על פה . על אותו מלוה נראה דלגמרי מכשיר אפילו לטרוף מנכסים משועבדים כאילו נחתמו ב' עדים דעד אחד בכתב ועד אחד על פה מפקי לקלא דאכשר לגמרי משמע : מהו שיצטרפו. דנימא כמאן דחתימי תרוייהו דמי : מהו שיבא ב"ד אצל ב"ד . לצרף עדותן ששמעו : לא מסהיד דיינא. שהעד מעיד על גוף המלוה והדיין מעיד רק על חתימת העדים : מתני'

הגהות מא"י

[א] אחרת כצ"ל [וכ"ה בד"ס]: [ב] עצמו כצ"ל : [ג] כ"ב פי' משום דאיכו דאפסיד אנפשיה : [ד] כ"ב לשון גמ' אמר אביי קסבר רב אין עדים חותמין על שמחק אא"כ נמחק בפניהם: [ה] כ"ב פי' במקום חתימתן : [ו] המחק כצ"ל: [ז] ולא חד בצ"ל וכ"ב ס"א ולא :

שלטי הגבורים

שטר מכירה לריא"ז זכרון עדות וכו' עד ונטלתי וקבלתי מידו כך וכך ליטרים טובים ממטבע פלוני ושקולים בטוב ומכרתי לו באלו בית פלוני או כרם פלוני שדה פלוני ומדת הבית הזה כך באורך וכך ברוחב ואלו מצרי הבית הזה שמכרתי לפלוני בצד מזרח פלוני ובמערב פלוני ובצפון פלוני ובדרום פלוני והדרך והבית הזה שמכרתי לו מתחות ארעא ועד רום רקיעא עד מוצאיו ומובאיו וכו' עד ומלעם לנפשי לא שיירית בגו זביני אלין שום מדעם שהכל נשתלמתי ממנו עד גמירא ומכירה זו שמכרתי לפלוני זו מכירת ע מין מכירת פרהסיא וכו' עד ולשיזבא מכל דין ועירער ולהעמידה בחזקתו ובחזקת יורשיו אחריו וביד הבאים מכחו וכל נעראוהשרוגא דישזבי לו ותייתי עלויה או ליורשיו אחריו מחמת זה הבית שמכרתי לו וקבלתי עלי ועל יורשי אחרי בקנין גמור לשלם לו וליורשיו אחריו כל אותו ההפסד משום פרוטה ולמעלה ונדרתי לו להעמיד לו הבית הזה בחזקת יורשיו וביד הבאים מכחו ולית לי רשות למיהדר ולא למהפך דין זבינא דזבנית ליה וכל מי שיבא מד' רוחות העולם וכו' עד ויספר דין עם פלוני זה מחמת בית זה שמכרתי לו יהיו דבריו בטלים וכו' ואקום אני ויורשי אחרי ונפלי ונשזיב ונציל ונוקים זביני אלין ביד זה פלוני וביד יורשיו אחריו בחיי ובמותי מן יומא דנן ולעלם וכל כתב ועדות וכל מודעי ומודעי וכו' ואחריות שטר מכירה זה קבלתי עלי וכו' וכן קבל פלוני זה עליו ואמר בית זה שמכרתי לפלוני באילו סך ליטרין אע"פ שיודע אני כי שוה יותר ועל יותר אני מוכר אותו בפניכם על מנת שלא יהיה לי אונאה של כלום ולא תורת ביטול מקח ולא שום ערעור בעולם והנני ממאן בפניכם בכולם היום בלי גנלה וערמה ואנו וכו' וקנינא וכו' :

כתב ריא"ז

א העד החותם בשטר אע"פ שלא חתם שמו אלא הסימן שהוא נוהג בו כשר וכך היו נוהגים מקצת גדולי חכמי התלמוד שלא היו כותבין שמותיהם בשטרות אלא כל אחד הסימן שהוא רגיל בו ויש מי שמצייר כעין דג ויש מי שמצייר כחריות של דקל ויש מי שמצייר כעין וילון של ספינה יש מי שהיה עושה אות גדולה משמו וסימניהן ידועין (ב) כדאיתא בשטרות אבל בגט אשה צריכין העדים לפרש שמותיהם כמבואר בפרק המגרש :

הגהות הו"י

(א) נ"ב ואין לחוש דגם זה ימחוק דא"כ ה"ל נמחק ב"פ א"נ כשיש ריוח בין עד לעד כשיעור זה פסול שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק דאפשר לזייפו . ג"כ ק"ל לתקנו דשטר הוא ועדיו על המחק פסול וליתכשר הוא על הנייר ועדיו על המחק בלי תיקון : (ב) (וא"ל עביד לי כו' פשוט או) תא"מ וכ"ב ל"ג בגמ' . (ג) נ"ב נ"ע שלא בפניהם נמי ניכר וע"כ לא ניכר אא"כ בשנכתב א"נ עדים לא דייקו בזה וכ"כ התוס' ז"ל דה"ק אא"כ נמחק בפניהם משעה שהיה נייר לבן וכשיראו שמוחק העליון פ"א וחלק התחתון ב"פ משים אל לבו ורואה השתנות ומבין הערמה : (ד) כ"ב בקדושין פ"ב משנה ד"ה התקדשי לי בכוס זה כו' ·

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לשון הר"ם ב"ר למח בתשובה הועתקה בכסף משנה פ"ד דהלכות עדות דין ו' דהרי"ף ז"ל פי' דהך דעד ודיין נדכך אחר משאר מפרשים שהם פירשו אותה בשטר שיש בו קיום ולא הכירו כ"א ע"א וחתימת דיין אחד שאין לצרף עדותן וע"פ זה למדו מכאן דקיום שטרות צריך קיום אבל פי' כגון שיש עד בהלואה זו ודיין אחד מעיד שבמושב ב"ד של ג' באו שני עדים והעידו שזה חייב לזה מנה שאין לצרף עדותן דמאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא משמע מפירושו ז"ל דדוקא בעדות על פה היא זו ולא בקיום השטר אבל אם היה השטר מקוים שוב א"צ קיום והרמב"ם כתבה ע"פ דרכו של הרי"ף א"כ הרי גילה דעתו כאן הרמב"ם שאין קיום ב"ד צריך קיום לפי שהוא כשיטת הרי"ף רבו אמרה ומ"מ כתב דלענין מעשה כיון שר"ת והרמב"ן והרשב"א סוברים המעשה ב"ד צריך קיום הכי נקטינן לענין ממון להקל על הנתבע דכל היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא נקטינן הכי להקל על הנתבע כמ"ש המפרשים בפ"ק דע"ז וכ"כ הרמב"ן והר"ן בפא"ע עכ"ל: (ב) בד"א בשטרות כצ"ל ג

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מב :
ב מיי' פי"ז שם סמג שם טור ח"מ שם :
ג מיי' פכ"ז שם סמג שם טור ח"מ סי' מב .

מכאן עד סוף המשנה איתו לא בגמ' ולא במשניות רק בברייתא (ג"א)

בגמ' איתא רב פפא (ג"א) [וכ"ה ש"ס]

הגהות הר"ש
(א) אין פחות משני דינרין זהב כסף כצ"ל: (ב) ודלמא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר כצ"ל :

הגהות מא"י
[א] בדינרי כצ"ל : [ב] בדינרי אין פחות מב' דינר זהב כסף כצ"ל: [ג] נ"ב אותיות: [ד] נ"ב שהם שיש עליה פ' לידוה ודאית פ' זיבות ודאית מביאה קרבן אחד ואוכלה בזבחים כו' : [ה] כל כצ"ל : [ו] נ"ב לאו :

שלטי הגבורים

א פשיט פ' הגוזל קמא דף צ"ז דהמלוה את חבירו מעות סתם או מכר לו פרקמטיא ונתחייב לו זה מעות סתם שלא פירש שיתחייב לשלם לו מטבע כלומר שישלם לו מעות הניתנים בהוצאה או שיהיה להם הצורה המלך שהכריז עליה להוציאן הרי זה משלם למלוה המעות שהלוה לו אפי' נפסלו מהוצאה שהמלך הכריז עליהן שלא יוציאו אותן מ"מ יוכל לשלם לו מאותן המעות שנפסלו כיון שלא התנה כלל ואפי' אינם יוצאין בשום מקום דמה שהלוהו משלם לו וקצת נראה מדברי מ"מ פ"ד מהל' גזילה דס"ל דדעת מיי' הוא דבסתם נמי צריך לשלם מטבע היוצא ודייק לה מדנקט הלוה על המטבע כלומר שהלוהו על סמך המטבע דהיינו הצורה והגם כי דבריו מגומגמים בדפוס ולדעתי כי אין זה דקדוק דהא דנקט מטבע הוא להודיענו שלא הלוהו לו דינר זהב בדינר זהב דהיינו פיגות אלא הלוהו טיבעא בטיבעא ולפי זה הכל שוין בדין זה דכשהלוהו סתם מה שהלוהו משלם לו ואם נפסל הצורה שאין יוצאין עוד אותם המעות שיש עליהן אותה צורה בשום מקום מיהו אם המטבע הראשון נפסל כאן ויוצא במלכות אחרת אם יש למלוה דרך במקום שיוצא המטבע הראשון צריך לקבל מטבע הנפסל דמאחר שיש לו דרך שם יוליכהו לשם וכ"ש אם סוחרי אותה מדינה מצויין בכאן ולוקחין מאותה מטבע דודאי נותן לו מטבע היוצא בראשונה דיכול ליתנם לסוחרי אותה מדינה ואם אין סוחרי אותה מדינה המצוין לכאן רוצין לקחת מטבע שיוצא במדינתה או שאין לו דרך לשם או אפי' יש לו דרך שם וקפדי המלכיות שמחפשין על כל מי שיש לו מטבע הנפסל צריך ליתן לו מטבע החדש ואם אין המלכיות מקפידו' כלל שאפי' במקומו יכול להוציא צריך לקבל מטבע הנפסל אם אין לו דרך לשם . ופסק זה נראה בעיני דאתיא גם לדברי רש"י וכן מוכח לשון רש"י מדברי סמ"ג לאוין קנ"ג ומה שכתוב בהגהות הרא"ש דרש"י ז"ל פסק כרב לא ראיתי הוכחה לזה כי אם בהיפך ונראה לעיני דהא דאמרי' דכשהתנה עמו לשלם מטבע מאי מיהב ליה מטבע הראשון אם יש לו דרך למלוה במקום שיוצאים בו כאמור היינו כה"ג דהתנה לשלם מטבע דאז אנו רואין כל הצדדין שאפשר שיהיה מטבע זבשים שום צד יצא י"ת אבל אם התנה בפירוש ואמר שישלם לו כך וכך מעות טובים היוצאים בהוצאה נראה דאפי' יש לו דרך ללכת במקום דיוצאין שם המטבע הראשון אינו חייב לקבלם אלא נותן לו מעט מטבע חדש דמדקדק להיטות שיתן לו מעות שיוצאין בהוצאה ודאי דלאותו מטבע שילא אז בשעת הפרעון נתכוין ואנ"ל אם התנה בפירוש שיתן לו מטבע שילא בכל מקום או באותו מקום דהכל לפי התנאי ועוד נראה דאם התנה בפירוש שיתחייב לשלם לו מטבע שניתן להוצאה בשעת הפרעון וקבע זמן לפרעון ואירע שלא פרעו בזמן הקבוע בשטר והנה בזמן הפרעון היה מטבע אחד ועתה בזמן שפרעו שכבר עבר והלך לו [צריך לשלם לו מטבע של אותו] הזמן הכתוב בשטר שקבע הזמן לפרעו וראיה לדבר מה שכתב המרדכי שם בשם מהר"ם ראובן שנדר לתת לאחתו ב' זקוקים כסף עד הנוכה מכסף הניתן אז ועתה אומר שביום ראשון של הנוכה נפסל המטבע דין הוא שיתן לו כסף הראשון שהיה יוצא בערב הנוכה הכא נמי לא שנא ולא אמרי' דשעת פרעון הכתוב בשטר קאי ארגע ואשעה גופה שישלם לו אלא קאי אזמן קבוע דהזמן קבוע בשטר הוא קרוי שעת פרעון לא כל זמן שהוא עושה הפרעון כי התם בעובדא דמהר"ם : וכתב עוד המרדכי בשם ר"י דכשנפסל המטבע הוי דינא דמלכותא דינא ונראה דבעי למימר דהלוה צריך לעולם לשלם מטבע החדש ולא שהמלוה צריך לקבל מטבע הראשון ומ"מ כל הני חלוקין לא הוי רק דוקא כשהתנה עמו שישלם לו מעות ולא דבר אחר אבל הלוהו מעות או שאה הטין וא"ל תחזיר לי כך וכך פרקמטיא או כך וכך מעות כיון שלא זקף עליו במלוה גמורה שיכול לפרוע לו חטין בפרקמטיא אם ירצה אז צריך ליתן לו מטבע היוצא באותה שעה כך כתב ר"י שם בתוס' ונראה דכל הלוואות שלנו הן ע"מ לשלם מעות אע"פ שמשעבד לו כל נכסיו ואם לא ימצא מעות יגבה נכסים מ"מ דבסתם הוי ע"מ לשלם מעות דהא כי אית ליה מעות לא מצי לסלקו בדבר אחר כי לא אתני עמיה בפירוש והא דאמר דמשלם לו מטבע היוצא באותה שעה היינו דוקא בשווים החדשים והישנים במשקלם ואע"ג דזיל פירי טפי בחדשים הואיל ומחמת תריפותם הוא דזילי אין בכך כלום דאין כאן רבית כלל אבל אם הוסיף על משקל המטבע בזה איכא חילוק וזה דאם המטבע החדש גדול יותר וכבד מן הראשון במשקל אם הוזלו הפירות בשביל התוספת יותר במטבע החדש ממה שהיו נותנין בישן אז לא יפרע לו אלא לפי חשבון הישן אפי' לא הוסיפו עליו אלא כל שהוא דאם היה משלם מן החדש כמו מן הישן היה כאן רבית ואם לא הוזלו הפירות מחמת התוספת הזה אלא שהחדש שוה יותר מהישן להתיכו אז אם אין ביניהם אלא החומש שארבעה מן האחרות שוה כמו ה' מן הראשון נותן לו ה' ואיט מנכה לו בשביל התוספת שעד השעור הזה אין קפידה ודעת הלוה לכך מתחלה אם ישתנה המטבע ואם הוסיפו עליו יותר מהחומש יפרע לו ממטבע החדש כפי משקל מטבע הישן ולא לפי המנין אע"פ שלא הוזלו הפירות ואם פחתו המטבע ממשקלו הראשון עי' פ' הזהב וכ"ל דאם הלוהו ביום מטבע ולמחר נפסל ובעוד שהוא בידו בא להחזיר לו המטבע שהלוהו ושלא הומר איני חפץ בו אם יש זמן לפרעון דלא מצי לכופו שיקבלם עד הזמן שקבע לו ואפי' ליכא זמן אפשר דכיון דסתם הלואה ל' יום לא מצי לכופו שיקבלם ונפקא מינה דאולי בזה הזמן לא יהיה ללוה תו אותם המעות שנפסלו בידו כי לא יוכל להחזיקם שבותים וגמוזין כל כך וכשלא יהיה לו זה המטבע יתן לו ממטבע היוצא וגם נפקא שיהיה באחריות שלוה עד זמן הפרעון ואע"פ דקי"ל דלוה מצי לכוף המלוה שיקבל חובו תוך זמנו כי ליכא שם רק טענת אחריות כמ"ש הטור ח"מ סי' ע"ד בשם בעל התרומות שקביעות הזמן אינו אלא לתקנת הלוה היינו דוקא היכא שאין הסכנה מצויה וגלויה אבל מטבע שנפסל שהסכנה מצויה וגלויה שאם ימצאו בידו זה המטבע יקפידו עליו המלכות וגם שידוע הוא שצריך להשהות המעות האלו הגלו ימים רבים שלא יוכל להוציאם בשום ענין אז נראה דמצי המלוה לסרב מלקבלם עד זמן שקבע לו כן נ"ל ואם יש לו ללוה אותן המעות גופייהו שהלוה המלוה איכא פלוגתא אי מצי להחזירם כשנפסלו אפי' התנה ליתן לו מטבע או לא שהמרדכי שם פ' הגוזל קמא כתב דאפי' נפסל המטבע והראשונים והחדשים שוים במשקל אם לא הוציא המטבע שהלוה לו אלא שהוא בעין לא גרע מגזלן שאומר לו הרי שלך לפניך ומשלם לו משתיו ממש אפי' שנפסלו בינתים אבל מדברי סמ"ג לאוין קנ"ג מוכח להדיא דאפי' אם מחזיר לו אותן מעות שהלוה לו אין זה פרעון כיון שנפסלו עד שישלם לו ממטבע החדש שהוא קבל עליו לפורעו ואין כאן פרעון אלא במטבע היוצא ומ"מ אפשר דלכ"ע אע"פ דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה לאו למימרא שלא ימצא לעולם שאותם המעות שהלוהו יהיו בעין דאפשר שפיר שיהיו בעין אע"פ דלהוצאה ניתנה וכן מוכח דברי סמ"ג : שאלה מי שהלוה את חבירו מנה והחליף המלך המטבע במטבע אחרת ונפחת השני מן הראשון הרבה שהמאה דינרין מן הראשונים שוין ק"ל מן האחרונים והלוה טוען שאין עליו לפרוע אלא מן המטבע היוצא אחר שגזר המלך והמלוה טוען שחייב ליתן לו כפי המטבע הראשון כמו שכתוב בשטרו ועוד שאינן שוים כל כך הודיעני בכתב הדין עם מי. תשובה גרסי' בפ' הגוזל עצים בעא מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו אמר ליה נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואסיקנא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדו עובדא בזוזא דאגרדמא טייעא עד עשרה בתמניא כתב הרב אלפסי דה"ה לפיחתו דכל שנפחתו יותר מחמש זה נותן לו דמי שוין המטבע הראשון

נמוקי יוסף

מחייב שבועה כמו עד אחד על פה שהרי בגמרא דילן לא חלקו בדבר : **רבינא** אמר וכו'. לקיים שטרות הלכה בעינן אפילו למ"ד שניש הדעו דיינין דין ואי לא כתב וחד ליתוהי סוה מסו' כשיקרא דאמר במותב תלתא ולא נתחמו בו אלא שנים : אמר המחבר כתב הריטב"א ז"ל בשם רבו הרא"ה ז"ל דכיון דאמר במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי לא מעכב ולרווחא נומר קושטא דמילתא נקט ליה וכן מה שנהגו לכתוב וחתימנא הרי מגו תלתא איתו אלא לברר אבל אינו צריך ואין מעכב כלל תדע דבפרק האשה שנתארמלה (דף כב.) מוכח דכל היכא דכתיב ביה נר מצוה בי דינא תו לא צריך כי כתב אמר לנא רבנא אשי לסלק חשש דבית דין הלוך : **מתני'** וכו' אין לו אלא כ'. משום דיד בעל השטר על התחתונה וכיון דאפשר לומר שהזוזין היו פיזותין ומאה מהם לא שוו אלא כ' סלעין נאמר כן ואף על פי דמנה סתמא הוא כ"ה סלעים. וכשכתוב בו תלתין נאמר שהסלעים הם גרועים ואינם שוין יותר ממנה : דרכונות. הם זהובים וכיון שנמחק המנין לשון רבים אין פחות משנים ויתר נמי לא משום דיד בעל השטר על התחתונה : אמר המחבר כתב הרשב"א ז"ל דמי שכתב מטבע סתם במקום שיוצאין שתים או שלש מטבעות אי כולהו שוי כהדא נותן לו מן הגרוע שבהן מדאמרינן אימר פריטי אימר כספא אימר דהבא פריכא אבל אם האחד מהם יוצא להדיא ולא האחרים מאותו שיוצא להדיא נותן לו ואפילו הוא יותר חשוב כדאמרינן הכא באתרא דלא סגי פריטי (ז) וכתב הריטב"א ז"ל תלמידו דלא חשיב סגי אלא כשנושאין ונותנין בהם במיני מאכל וסחורה ולא משום שמתחלפים בשולחנות והא שכתב הרב ז"ל להדיא לאו דוקא דלא סגי פריטי כלל משמע וכן דעת הריטב"א ז"ל ורבו הרא"ה ז"ל . ושובר שילא והיה כתוב בו שנתפרע ממנו דינרין יש אומרים דגבי שובר נדון הלשון על העליונה והמוציא מחבירו עליו הראיה ודיינין הכי דטובא קאמר ולזהנוטה דעת הרא"ה ז"ל אף על פי שאינו נראה בעיני הריטב"א ז"ל תלמידו ע"כ :

תנו רבנן כסף וכו'. כיון שכתב בו בשטר מטבע כשכתב כסף סתמא דינר כסף הוא והוא הדין כשכתב זהב סתמא וכשאמר כסף דינרין או דינרין כסף מיעוט רבים שנים וה"ה בזהב אבל אמר כסף בדינרין משמע שמכר כסף שוה שני דינרין ומדכתב דינרי ולא כתב דינרין משמע של זהב וכשכתב דינרין משמע של כסף ויש ראיה בגמ' מדהגיא מעשה ועמדו קינין בירושלים בדינרי אמר רשב"ג המעון הזה אם אלין הלילה עד שיעמדו בדינרין כלומר שהיו יקרים בדינרי זהב [ד] ורשב"ג לימד אותם שאינם צריכים [ה] לכל כך קינין שהם תורין שהיולדת מביאה לקרבן ומשום כך הוזלו לדינרין של כסף ומשום האי טעמא הא דאמרי' בגמ' דברישא דאמרי' בשני דינרי זהב מדנקט דינרי הא לאו הכי כל היכא דאיכא למימר כסף או זהב אמרינן כסף דיד בעל השטר על התחתונה : **מתני'** [כתב בו למעלה מנה כו']. פירוש דרך הוא שכופלין בשטר הדברים כגון ואחריות ממון זה כו' ולעולם נלך אחר התחתון משום דאפשר דחזר מן הראשון ואע"ג דלעיל גבי סלעים תלתין לא פלגינן ביה אם כתב תחתון או עליון דבכל גוונא אמרי' דלא יגבה אלא מנה שאני התם דאפשר לומר הסלעין תלתין היינו מנה אלא שהם גרועים אבל מנה ומאתים ודאי שני דברים הם ויש לנו לילך אחר הראשון או אחר האחרון ומסתבר להלוך אחר האחרון דאיכא למימר חזר בו מן הראשון . כיון דלא אזלינן אלא בתר התחתון : למה כותבין את העליון : שאם נמחקה אות אחת מן התחתון . כיון שנמחקה אות אחת מן התחתון שכתוב למטה חנן לא יוכל לטעון (חנני) [ו] אני הוא אלא מאיש אחר ששמו כך נפל ואתה מצאתו ששמו חנני הוא דהא נוכל ללמוד מעליון שכתוב חנני : אמר המחבר מה ששנינו הכל הולך אחר התחתון אם התחתון מנה שהוא לחובתו למדין אפילו משטה אחרונה כיון שמוציאו מתחת ידו או יורשיו אבל אם הוא מאתים שהוא לזכותו אין למדים אם הוא בשיטה אחרונה . הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל*) : **גמ'** שתי אותיות אין למדים מן העליון משום דזימנין איתרמי ליה שם בן שלש אותיות וקילף רובא דשמא הם נלמוד שתי

*) וכ"כ למעלה בשם ר"י בד"ה לפי שאין למדין משיטה אחרונה . מהר"ם

רש"י

מתני' כתוב. בשטר זוזין מאה דאינון סלעין עשרים לוה פלוני מפלוני אע"פ דמאה זוזין הן כ"ה סלעים אין למלוה אלא עשרים סלעים דיד בעל השטר על התחתונה דשמא כך פירש מאה זוזין גרועין דאינין כ' סלעים : אין לו אלא מנה . שהיא ק' זוזין שכך יש לפרש זוזין מאה דאינון תלתין סלעים קלים שאינן שוין אלא כ"ה סלעים : ונמחקו . שנמחק המנין הנכתב אחר דאינון : דרכונות . הן דרכמונות שבספר עזרא : **גמ'** כסף . כתב פלוני לוה מפלוני כסף : כתב לוה כסף דינרין . או דינרין כסף : אין פחות משני דינרין כסף . דהכי משמע כסף שני דינרין לוה פלוני מפלוני : כסף בדינרין . משמע כסף לוה פלוני מפלוני שוה שני דינרין זהב כדמפרש לקמן שכתב כסף בדינרי דמשמע בדינרי זהב אבל בדינרים משמע בדינרי כסף ולכך קאמר זהב בדינרין אין פחות משני דינרין כסף שוה ב' דינרין כסף אותו זהב שלוה כדמפרש לקמן : **מתני'** ומלמטה מאתים . כשכופל את דבריו בשטר : הכל הולך אחר התחתון . ובלבד שלא יהא כתוב בשיטה אחרונה : למה כותבין את העליון . הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל [כעין] שכותבין ושונין אחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי כו' : **גמ'** ילמד תחתון מן העליון כו' . באות אחת שחסר מן התחתון כגון חנן מחנני ענן מענני אבל לא בב' [ג] . כגון חן מחנני ען מענני שתי אותיות לא חסר הסופר ונותנין הממון למי ששמו כך כמו שכתוב

רב אלפס

שהדא : *רבינא אמר הכי שלחו ליה שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכין למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי או לא שלח להו אני איני כדאי שאתם שלחתם לי אלא כך דעת תלמידכם נוטה שצריכין למיכתב במותב תלתא כחדא הוינא וחד ליתוהי וכן הילכתא : °**מתני'** *כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעים עשרין אין לו אלא עשרין . זוזי מאה דאינון סלעין תלתין אין לו אלא מנה . כסף זוזי דאינון ונמחקו אין פחות משנים. (א) דירכונות דאינון ונמחקו אין פחות [משנים] *(כסף) *כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות משני דינרין כסף . כסף בדינרין אין פחות משני דינרין דהב כסף : **גמ'** ת"ר כסף אין פחות מדינר כסף. כסף דינרין ודינרין כסף אין פחות (ב) משנים דינרין כסף . כסף [א] בדינרין אין פחות (ג) משני דינרין זהב (א) . אמר מר כסף אין פחות מדינר כסף ואימא נסכא א"ר אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא פריטי אמר רב *נחמן באתרא דלא סגו פריטי דכספא ת"ר *[דהב] אין פחות מדינר זהב . דהב דינרין ודינרין דהב אין פחות משני דינרין זהב . דהב בדינרין אין פחות (ד) משני דינרין כסף דהב : אמר מר *דהב בדינרין אין פחות (ה) משני דינרין כסף דהב (ב) ודילמא בתרי דינרי דהבא פריכא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה (ו) אי הכי רישא נמי גבי כסף [ב] בדינר רישא דאמר דינרי סתם דינרי זהב קאמר סיפא דאמר דינרין סתמיהו של כסף : גרסינן בפרק שני דייני גזרות* ב'המוציא שטר חוב על חבירו וכתב בו בבבל גובה מעות בבל . ארץ ישראל גובה מעות של ארץ ישראל א כתב בו כסף סתם מאיזה שירצה לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה ואמרינן ודילמא נסכא אר"א שכתב בו מטבע כו' : *°**מתני'** *כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון אם כן למה כותבין את העליון שאם תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון: **גמ'** *ת"ר ילמד התחתון מן העליון אות אחת אבל לא שתי אותיות כגון חנן מחנני וענן מענני א"ר פפא פשיטא

הגהות הב"ח (א) נ"ב כסף סלעין דאינון ונמחקו אין פחות משנים . דרכונות דאינון ונמחקו אין פחות משנים : גמ' ת"ר כצ"ל: (ב) משני דינרין כסף כצ"ל: (ג) משני דינרין זהב כסף כצ"ל: (ד) נ"ל משני : (ה) נ"ל משני : (ו) (אי הכי רישא נמי כו' שכתב בו מטבע כו') כל זה מוקף וכ"כ באלפסי ישן אינו והגה"ה היא וכ"כ הרב המגיד בסוף הלכות מלוה שאין מכל זה בהלכות : (ז) נ"ב דכספא :

שתי אותיות וא"כ העליון הוי עיקר הלכך לא ילפינן אלא אות אחת [וכנמחק שם או] שתי אותיות מן העליון נימא שהאיש הזה ששמו כך הוא אבל לא האיש ששמו כשם העליון דלעולם ניזל אחר התחתון: אמר המחבר לא בייחא הכא פלוגתא דתפוס [ב"מ דף קב: וב"ב דף קה:] לשון ראשון או לשון אחרון דהתם בבת אחת הם סותרין אהדדי אבל הכא שזה למעלה וזה למטה לדברי הכל חזר בו מן הראשון דדייק בהושבנא [ח] [ובשמא] *) [והשכח] שהוא כן: ספל מלמעלה וקפל למטה ניזל בתר התחתון. ממה נפשך אם זבוב חסר רגל הקוף שלמעלה א"כ הרי הוא

נר מצוה

פשיטא לי ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון פי' ספל סאה ופלגא קפל קבא ופלגא בעי רב פפא קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי חיישינן לזבוב או לא תיקו פירוש דילמא זבוב מחקיה ברגליה דקו"ף ושוייה סמ"ך או לא ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית מאה ווזא שלחה רב שרביא לקמיה דאביי שית מאה אסתירי ווזא או דילמא שית מאה זוזי ווזא או דילמא שית מאה פריטי ווזא אמר ליה דל פריטי מהכא דלא כתבי בשטרא אסוכי מסכי להו *ומשוו להו זוזי מאי אמרת שית מאה אסתירי ווזא [א] יד בעל השטר על התחתונה אמר אביי מתלת ועד עשר לא ליכתוב איניש בסוף שיטה °דילמא מזייף וכתיב ואי איתרמי ליה נהדרי לדיבוריה תרי ותלתא זימני א"א דלא מתרמי ליה באמצע שיטה: ההוא דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה לגגיה דבי"ת ושוייה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי אמר ליה מ"ט רווח ליה עלמא להאי וא"ו כולי האי כפתיה ואודי: ההוא דהוה כתיב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו חד אחא דשמיה אחי אזל כתיב ליה וא"ו שוייה ואחי אתא לקמיה דאביי א"ל מאי טעמא דחיקליה עלמא להאי וא"ו כולי האי כפתיה ואודי ליה אמר אביי *האי מאן דמחוי חתימת ידיה בי דינא לא ליחוי בסוף מגילתא דילמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עלה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ההוא *כוזבנא דאתא לקמיה דאביי א"ל נחוי לן מר חתימת ידיה דכי אתו רבנן מחוו לי *מעברנא להו אחוי ליה בריש מגילתא הוה קא נגיד בה א"ל כבר קדמוך רבנן ההוא שטרא דהוה חתום עליה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא א"ל אין חתימת ידאי דידי היא ומיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתמי לי מעולם כפתיה ואודי א"ל בשלמא דידי זייפת אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת א"ל אנחי ידאי אמיצראי ואמרי לה אזרנוקא וכתבי: מתני' כותבין [ב]גט לאיש ואף על פי שאין אשתו עמו ושובר לאשה ואף על פי שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירן והבעל נותן שכר

רש"י

שכתוב בתחתון: ספל וקפל. באלפס פי' פירושו (ורשב"ם פירש ספל כמו ספל אדירים. ספל הפקיד פלוני לפלוני קפל טליתות מקופלות): מי חיישינן לזבוב שמחק רגל הק' ונעשית ס' ובה נמי נלמוד מעליון: אסוכי מסכי. סוכמין אותו בדינרין במקום קנ"ב פרוטות כותבין דינרין: איסתירא. סלעין: יד בעל השטר על התחתונה. ולית ליה אלא איסתירא דאינון כל איסתירא פלגא זוזא ולפיכך יש לגרוס מאי אמרת בלשון בעיא ומסיק שית ק' איסתירא וזוזא (לרשב"ם נראה דזוזא יקבל כי איסתירא היינו סלעין אבל איסתירא פשיטי הוו פלגי דזוזי דהיינו סלע מדינה כדאמרינן בבבא קמא בעובדא דחנן בישא וגרסינן מאי אמרת שית מאה [איסתירי] וזוזי בתמיה): דילמא מזייף. [ב] וכתב ביה תלת ויכתוב תלתין [ג] ארבעין וכן עד עשר אבל אחד עשר לא יוכל לזייף דהיה צריך לכתוב א' ועשרים ואם יזייף וי"ו בינתים אז נראה [ד] ומינכר: דאי אפשר דלא מיתרמי באמצע שיטה. ואפי' אם יזייף למעלה אין למדין מן העליון אלא מן התחתון: תילתא בפרדיסא. כך היה כתוב בשטר זבינית לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח ומחקה לגגיה דבי"ת מכאן ומכאן לכרעיה: ושוייה ופרדיסא. וא"ל מכרת לי הגינה תילתא וכל הפרדס: ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אנא פלוני יהבינא מנת ראובן ושמעון אחי. כלומר חלק הקרקע שיש לי מב' אחים: ואחי. וטען [ה] מנת דתלת בניס: האי מאן דמחוי חתימת ידיה בבי דינא. כדי שיכירו ב"ד חתימתו כותב חתימתו על קלף ומשליכה בב"ד: לא ליחוי בסוף מגילתא. לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק למעלה מחתימתו כי שמא ימצאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה אני פלוני החתום מטה לויתי כך וכך מפלוני ותנן הוציא עליו כתב ידו [ו] פירוש חתימתו: כוזבנא. מוכסן ישראל היה: כדהלפי רבנן. ותשלח לי כתב ידך למחול על המכס אמחול להם: נגיד. מושך הקלף כדי שיחתום אביי למטה: דמירתתי ידיה. ואותיות שלו פורחות: אמיצרא. על החבל הנטוי משפת הנהר על שפת השניה והעוברים על גשר צר נשענין בו [ז] ונע ונד כל שעה: זרנוקא. שדולין בו מים מן הבור וקש אזרנוקא והיה כל גופו רותת והותם: מתני' כותבין גט לאיש. והותמין והוא יגרש מתי שירצה: אע"פ שאין אשתו עמו. כי לא בעינן דעתה שהרי הוא מגרשה על כרחה: ושובר לאשה. על כתובתה אע"פ שאין בעלה עמה דהוי חוב לדידה וזכות לדידיה וזכין לאדם בנמ': בפניו: ובלבד שיהא מכירן. מפרש שלא והבעל נותן שכר. הגט ובגמרא מפרש טעמא

למטה ואם לאו הרי הן כשתי שמות והולכין אחר התחתון אבל ספל מלמטה וקפל מלמעלה נימא ילמוד תחתון מעליון והוא קפל אלא שזבוב חסר הרגל או דילמא שהוא שם אחר וניזיל [בתר] בתרא ועלה בתיקו לחומרא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואע"ג דבעלמא אמרינן ממון המוטל בספק חולקין היינו בדבר שאי אפשר להתברר כגון [דף קנז.] נפל הבית עליו ועל אביו דלא אפשר למידע מי מיית ברישא אבל [הכא] אנן הוא דלא ידעינן בירור הדבר כמו שידוע לבעלי השטר שהם יודעין אי ספל או קפל וכיון שאין הדיינים יודעין לפסוק הדין שותקים והמחזיק יחזיק במה שבידו: ספל. כלי שרוחצין וקפל כמו מקפל טליתות ההוא דהוה כתוב ביה וכו'. אסוכי. סך עושין מהם כמה עולים בזוזי וכותבין זוזי: יד בעל השטר על התחתונה. ואם הם איסתרי פשיטי שהם פלגא דזוזא יהבי ליה איסתרי מכאן אתה למד כי שטר שכתוב בו מאה והמנה דינרין וכיוצא בו שאף המאה דינרין ואין אומר שהן מעות דאם כן אסוכי מסכי להו וזהו ברור הריטב"א ז"ל. גרסינן בגמרא אמר אביי לא ליחוי איניש חתימת ידיה בסופא דמגילתא דילמא אזלי וכתבי עליה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. [ט] אביי לימד עלה שלא יוכלו רמאים לרמות כשיחתום אדם שמו אם יש חלק מלמעלה שמא ימצאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה אני החתום למטה לויתי מפלוני כך וכך ממון הילכך לא ליחתום אלא בריש מגילתא: דתנן הוציא עליו וכו'. לאו לשון דכתב דוקא קאמר אלא מחתימת ידו ר"ל כדתנן [גיטין דף עא:] כתב סופר ועד ואמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו. אמר המחבר ותנן הוציא עליו כתב וכו' ושמעינן מהכא דכל שהוא חתום למטה א"צ שיהיה השטר מכתב ידו אבל אם אין שמו כתוב אלא בתחלה פסול עד שיהא הכל מכתב ידו וא"ת ומה חששא יש בזה כשיוציא זה כתב ידו יטעון זה פרעתי לדעת הרמב"ם והגאון ז"ל י"ל דמאן דמפקי עליה

שטר מזוייף אין דרך שיטעון פרעתי אדרבה טוען ואומר לא היו דברים מעולם ושוב אינו יכול לומר פרעתי דכל [לעיל דף ו.] האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ועוד דדילמא כתב ביה אידך נאמנות והיכא דלא כתב ביה נאמנות כתב בעה"ת וכן בחו"מ אם אומר ברי לי שלא לויתי אלא שהתמתי בסוף מגילה זו והנחתיה ביד בעל דיני והוא כתב מה שרצה עליה או שטוען שהמנה היה בינו לביני הודאה זו בכל אלו וכיוצא בהן הואיל ולא עקר ולא כפר כתיבת ידו החתום כאן מגו דיכול למימר פרעתי כי אמר הכי והכי הוה מעשה מיפטר ובשבועת היסת והא דאמר אביי לא ליחוי איניש היינו טעמא דחיישינן אולי ישכח הוא ענין חתימתו ויאמר לא לויתי מעולם שכן הוא האמת והחתימה אחר שלא באה על ההלואה ה"ל מילי דלא דכירי אינשי וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אבל אם יזכור העיקר ויטעון הכי והכי הוה מעשה הה"נ דמשתבע ומיפטר דאמרינן מגו: אמר אביי כו' לא ליכתוב איניש וכו'. אמר המחבר מתלת עד עשרה אי כתיב הכי ולא אהדריה באמצע שיטה ה"ל שטר שיכול להזדייף ופסול וכן כל שמניח ריוח חלק בסוף שיטה במקום שיכול לזייף בו כלום ואי אשכחן תלתין וחמשין בסוף שיטה כשר השטר [ולא] אמרינן שמא תלת וחמש היה דחזקה על העדים שעושין כהוגן וכן דנתי לפני רבותי: כפתיה ואודי. ש"מ דאי לא דאודי לא פסלינן שטרא והומר מורי הרב דמיירי שלא היה המחק ניכר דאי לא כל מה שאתה יכול לתלות במחק תלה וש"מ דכופין על כי האי גונא ושמעינן מהכא דאותיות רווחות או דחוקות שאינן מקויימות כשרות ומיהו מוטב לקיימם כדי שלא יהא נראה כהערמה וילטרכו ב"ד לכוף עליהם: אין חתימת ידא דידי היא ומיהו מקמיה דרב אחא לא חתמי מעולם. ש"מ דאי לאו דאודי השטר מקויים ואע"פ שרבא לא היה נזכר מהמעשה ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב כי העד שמעיד על כתב ידו צריך שיהיה זכור מן המעשה מעצמו ואם לאו אין קיומו קיום וליתא. כל זה מהריטב"א ז"ל: מתלתא עד עשרה אי כתיב להו בסוף שיטה עביד מתלת תלתין וכן עד עשרה בכלל אבל אחד עשר אם היה עושה מעשר עשרין היה צריך לתת וא"ו בין אחד ועשרים והיתה דחוקה ויהיה ניכר הזיוף כדאמרינן בהני עובדי דחיק ליה עלמא: ואי איתרמי. דעבד לה בסוף שיטה יחזור הלשון בתחלת שיטה או באמצע שיטה כשאר לשונות השטר שדרך להזכירם פעמים הרבה ואפילו יזייף העליון לא יוכל לזייף התחתון וקי"ל דאין למדין מן העליון כדאמרינן לעיל: אזרנוקא. עד מלא עמדתי עליו זרועי כשהתמתי והיו ידי רותתות: מתני' כותבין גט לאיש. אמר המחבר וליכא למיחש שמא לא יתננו לה עד לאחר זמן ויבא לחפות עליה או הטרוף היא שלא כדין פירות [י] נכסים שמכר בעלה בין כתיבה לנתינה שהרי כל אשה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה הרא"ה ז"ל: כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. שהרי לא בעינן דעתה שאפילו בעל כרחה מגרשה: ושובר לאשה. כדי שיהא מזומן בידה שכשיפרע לה הבעל כתובתה התן לו השובר שתהא לו לראיה וכיון שזכות הבעל הוי זכין לו לאדם שלא בפניו: והבעל נותן שכר. הסופר שהרי זכותו הוא ורצון נפשו: ובלבד שיהו הסופר והעדים מכירים. שזהו שמו ושם אשתו דאי לאו הכי איכא למיחש שמא יכתבנו לצורך אחת מקרובותיה הרוצה להתגרש מאישה ובגט זה תגבה כתובתה מבעלה כדתנן [כתובות

עין משפט

א מיי' פי"א ופכ"ז מהל' מלוה ולוה ופ"ז מהלכות עדות סמג עשין צד קט טוח"מ סי' מב מו סט:
ב מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור אה"ע סי' קי קב:

שלטי הגבורים

הראשון שהלוה מו אבל הראב"ד כתב דלפנין פחת ליכא למיחש להאי שיעורא דקי"ל כרב דנותן לו מטבע היוצא באותה שעה אפי' פחת כמה ופטור שלא הקפידו בתוספת אלא משום איסור רבית אבל בפחת אין טו ספרש ע"כ דברי הרב ודעתי נוטה לדברי הרי"ף ומ"מ אם יש מאמר המלך בזה שיגזור כמה יתן לו למלוה בהתחלף המטבע נראה שהדין כפי מה שיגזור המלך שככר שאתי חכמי האומות שזה מחוקי המלכות הוא שיכול לומר המטבע הזה יתחלף כן וכן וכיון שכן קי"ל דדינא דמלכותא דינא

[ד"פ רלה ע"א]

מעברנא להו בלא טבעא כ"ה בגמ' (ג"א)

בצינא ־אתא פי' כ"ה בגמ' (ג"א)

הגהות מא"י

[א] נ"ב אי שית מאה זוזי וחד זוזא: [ב] וכתוב ביה כצ"ל: [ג] ולארבע ארבעין וכן עד עשר עשרים כצ"ל: [ד] נ"ב דחוק: [ה] הלוקח מנת דתלת בניס זבנת כצ"ל: [ו] נ"ב וכו': [ז] נ"ב ועוברים: [ח] תיבת ובשמא מוקף: [ט] נ"ב פי': [י] מנכסי מלוג כצ"ל

*) ד"ה נדפס

דף פח:] הוליאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וכן בשובר איכא [ג] למימר שלא תתן אותו לקרוב שלה שחייב בכתובת אשתו : כותבין שטר ללוה . ודוקא בשטרי הקנאה שמשעבד נפשו באותו קנין סודר שאפילו לא [ילוה] עד זמן מרובה כל קרקעותיו משועבדים מעתה משעת הקנין ואז לא הוי טורף שלא כדין; אם יטרוף לקוחות מזמן זה אבל בלא קנין לא דשמא לא ילוה עד סוף שנה חדשים וכיון שזמן השטר הוי מעכשיו [אתי] לטרוף לקוחות מזמן זה שלא כדין : אע"פ שאין מלוה עמו . דהא זכות הוא לו וכדאמרן : ואין כותבין למלוה. אע"פ שרלו הקנין דשמא רלה ללוות ולא לוה : והלוה נותן שכר . שהרי הנאה שלו : כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו . ודוקא שכותבין בשטר המוכר שקבל המעות מידו שאין כאן שום חובה ללוקח אבל אם לא יעיד על עלמו שכבר קבל הדמים אין כותבין אלא מדעת הלוקח דשמא אינו רולה לקבל אותה לקיחה : והלוקח יתן שכר . שהרי לעולם הוא נהנה יותר מן המוכר דהא אמרי אינשי [ב"מ דף נא.] זבנת קנית זבין אוביד : גמ' שיהא מכיר שם וכו' . כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך [ג]על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי אלא לריך שיכיר שמותיהם גם כן : אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה . והשתא ליכא למיחש למידי ואע"ג דאמרינן בגיטין (דף פו:) שני יוסף בן שמעון שהלכו למדינת הים ושלחו גיטין לנשותיהן ונתערבו אינן מגורשות משמע שאם לא נתערבו נותנין ומתגרשות שאני התם דשניהם במעמד אחד נתנו גיטין לשליח והוא מכירן וגם מכיר נשותיהן שזו אשתו של זה וזו אשתו של זה וליכא למיחש למידי כמו שהיו בעיר אחת זה בפני זה או אם זה עומד בירושלים וזה בטבריא אם לא נתערבו לו המקומות אלא שידע בבירור שבעלה של זו עומד במקום שכתוב בגטה וכן בגטה של זאת אין בו שום חשש שהרי כותב בגט במקום פלוני נכתב גט זה : וליחוש . כלומר כיון דחיישינן להאי ניחוש נמי שמא ילך במקום שאין שם אלא הוא מאותו שם ויכתבו לו ואח"כ ילך במקום אחר שעומד שם איש ששמו כן דממטי גט זה לאשתו : הוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין . דודאי זה שמו דאם לא כן נודע היה הדבר שאין שמו כן בזמן רב כזה הלכך לא כתבינן ליה לשום אדם תוך זמן זה עד שיהא מוחזק בשם זה שלשים יום : אמרה ליה האשה לאביי לאו אנא . האשה הזאת הכתובה בשובר זה אלא אשה אחרת היא ששמה כשמי : אמר ליה רבה בר רב חנן אנא נמי כך אמרתי לעדים

נר מצוה | תורה אור

*כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ואין כותב למלוה עד שיהיה הלוה עמו והלוה נותן שכר כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו ואין כותבין ללוקח עד שיהא מוכר עמו והלוקח נותן שכר : גמ' מאי ובלבד שיהא מכירן אמר רב יהודה אמר רב ובלבד שיהא מכיר שם האיש והאשה בגט ושם האיש והאשה בשובר וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת דילמא כתב גיטא (א) ואזלו ממטי לאיתתיה דהאיך אמר להו רב אחא בר הונא הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשי' נשותיהן אלא זה בפני זה וליחוש דילמא אזל למדינתא אחריתי ומחזיק לשמיה ביוסף בן שמעון וכתיב גיטא וממטי ליה לאיתתיה דהאיך אמר להו רב הונא בר חיננא הכי א"ר כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו ההוא תברא דהוה חתים עליה *רבה בר רב חנן אתא* לקמיה דאביי אמרה ליה לאו אנא הואי אמר (ב) להו אנא נמי אמרי לסהדי(ג) לאו איהיא ואמרי לי מיקש הוא דקשה לה ובגר ליה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן **כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה איברא את הויא אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזיל לקידושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דילמא מחלפי לה מיניה : והבעל נותן שכר מ"ט אמר קרא °וכתב ונתן והאידנא דלא עבדינן הכי שריוה רבנן אאשה כי היכי דלא נשהייה: °והלוקח נותן שכר ואפי' במוכר שדהו מפני רעתה: °כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואין כותבין למלוה עד שיהא הלוה עמו והלוה נותן שכר ואפי' בעיסקא: מתני' *אין כותבין °שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן שכר ואין כותבין שטרי אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהם והמקבל נותן שכר אין כותבין שטרי א בירורין וכל מעשה בית דין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר רבן שמעון בן גמליאל אומר לשניהם כותבין שנים לזה לעצמו ולזה לעצמו : גמ' *מאי שטרי בירורין הכא תרגמו

רש"י

ד"קסז: שטמא וכן שכר השובר דזכותו הוא : כותבין שטר ללוה . להיותו מזומן בידו לתתו למלוה כשילוה המעות והלוה נותן השכר שהרי כל ההנאה שלו היא : (א) שטרי אירוסין . היינו תנאים שפוסקים לנדוניא כך וכך וכו' : מדעת שניהם . אבי החתן ואבי הכלה : [א] וקבלנות . שמקבל שדה למחצה ולשליש ולרביע וכולהו מתני' מסודרות לקמן בסמוך : גמ' ובלבד שיהא . הסופר והעדים מכירים האיש שכך שמו ושם האשה דאיכא למימר דאין גט זה אלא לאיש אחר ויבא לרמאות ולהגבות כתובה לשום אשה כדתנן הוליאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וכן בשובר תפסיד כתובתה לאשה אחרת ששמה כך : וממטי לאתתיה דהאיך . ששמו כשמו (ב) ומתירה שלא כדין : אלא זה בפני זה . דליכא למיחש תו מידי : וניחוש דילמא נפיק כו' . לתנא דמתניתין פריך דבעי מכירין למה כותבין שום גט לאיש אע"פ שמכירין שמו שנקרא ראובן בן יעקב שמא בא מעיר (ג) אחרת לכאן ושמעון היה שמו מתחלה ועתה הרגיל שיקראו לו ראובן והחזיק שמו כן לפי שרולה לגרש אשת ראובן שבמקום אחר : אין חוששין לו . שמא מחליף שמו כל כך זמן מרובה פן יודע הדבר : תברא . שובר : אמרה ליה לאו אנא הואי . אותה האשה שחתמת על שוברה אלא אחרת היתה ששמה כשמי ושם בעלה כשם בעלי : אמר לה . אף אני אמרתי לעדים הם החתומים עמי איך אותה אשה שחתמתי על שוברה והם אמרו לי שטעיתי במה שנשתנית והוחלף קולך ואת היא : מיקש קשיא . הזקנת : ובגר. נעשה קולך עב : צורבא מרבנן . כגון רבה בר רב חנן : לאו אורחיה למידק . ולהכיר בנשים כל כך והגדה דאמר לאו איהי היא לאו כלום הוא ולא הוי חוזר ומגיד : איברא . באמת : כיון דדק . שאומר דקדקתי ואני מכירה נאמן : והאידנא לא עבדינן הכי . אלא האשה נותנת שכר : דלא נשהייה . בשביל השכר שאינו רולה לתת ולא תתעגן : ואפילו במוכר שדהו מפני רעתה . מ"מ הנאה דלוקח דאמרי אינשי זבנת קנית זבין אוביד וכתיב הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל אלמא דאורחייהו בהכי : מפני רעתה . קרקע רעה : בעיסקא . מעות לחצי שכר : (ד) הכא תרגמו . בבבל : שטרי

אלא שאמרו לה שאת היא אלא שזקנת ונעשה קולך עבה : לאו אורחיה למידק . והא דאמר תחלה שהיא זאת לאו הגדה הוא הלכך כשהודה אחר כך לדבריה לומר שאינה והטעוהו נאמן והא דאמר מעיקרא לפי שאין דרך לורבא מרבנן להכיר בנשים כ"כ : לאו אורחיה למידק . אמר המחבר ש"מ שיכול אדם לסמוך בזה על פי עד אחד אפילו על אשה וקרוב אף על פי שאין סומכין על בעל דבר עלמו דאי ס"ד שלריכין שנים שיעידו לו בתחלה היכי אמרינן לא דק הרי דק על פי עדים כשרים אלא ודאי כדאמרינן דהא מילתא דעבידא לגלויי היא וכן לענין חליצה סומכין על אלו שזה היבם וזו היבמה כדאיתא ביבמות (דף לט:) . כן דעת הרשב"א ותלמידו הריטב"א ז"ל : איברא . בבירור את היא : נידבר . ינהג : עם הארץ . המסתכל ומכיר בנשים כדי להכיר אם הלפו לו באחרת כעורה יותר : וכתב ונתן . משמע שהבעל הנותנו הוא מכתיבו שפורע שכרו : והשתא שהאשה נותנת השכר . כי היכי דלא נשהייה . ליתן לה גט בשביל שכר הסופר ובין כך תתעגן והא דכתיב וכתב ונתן לא קשיא דלוואת כתיבה קאמר . אמר המחבר הבעל נותן שכר ואפילו שכר השובר כשיגיע לידו ודוקא במקום שאין כותבין כתובה או שיש עדים שלא כתב לה שלריך השובר כדי שלא תגבה ממנו בעדים אבל במקום שכותבין כתובה כיון שהיא לא נזהרה בכתובתה והוא פורע לה היא פורעת שכר השובר וכן אתה דן בשטרות דעלמא שאם אבד המלוה השטר הוא נותן שכר והא דאילטריך למימר אין כותבין שטר ללוקח וכו' כתב הרמב"ן דאריסא קאי שאם קנו מיד הלוה או מיד המוכר שלא בפני לוקח ומלוה ובא לוקח ומלוה ותובעין שיכתבו ויתנו להם אין כותבין להם כלל שלא אמרו סתם קנין לכתיבה עומד אלא כשהוא לפניהם אי נמי דלא ניחא ליה שיתנו לו עד שיקבל מעותיו ודעת הר"ר שלמה בן אדרת והרא"ה ז"ל דכל שקנו מיד המוכר והלוה סתם כותבין ונותנין למלוה וללוקח ומתני' פשיטא אלא דאגב רישא נקט לה : מוזיף ליה לעיסקא . שיתעסק אותו ויתן לבעל המעות איזה ריוח אפ"ה על הלוה ליתן שכר משום דרוב הנאה שלו ולא מיבעי למימר בהלואה שכל ההנאה שלו : מפני רעתה . קרקע רעה ולא תימא רווחא דמוכר הוא קמ"ל דלעולם הקונה מרויח : מתני' [שטרי אירוסין] . דאע"פ שהם דברים הנקנין באמירה מ"מ אם נכתבו גובה מנכסים [ד] משועבדים. שטרי אירוסין מפרש בקדושין [דף ט:] דבשטרי פסיקתא מיירי דהיינו שאומר כמה אתה נותן לבנך כך וכך ואתה לבתך כך וכך והלכך איך יחייבם אם לא מדעת שניהן יחד : והחתן נותן שכר . שהרי הוא קונה וגם מרויח בקבלת נדוניית האשה : והחתן נותן שכר . היינו דוקא אם כתבו הכל בשטר אחד אבל כתבו לכל אחד בפני עלמו כל אחד פורע שלו : אריסות . הוא שמקבל למחלה לשלים ולרביע מן הפירות שילאו שם בכל שנה ושנה : קבלנות . הוא חכירות דבין עבדא בין לא עבדא נותן לו חכירתו כך וכך כורים לשנה : שטרי בירורין . מפרש בגמרא דהם שטרי טענתא כלומר סופרי הדיינים היו כותבין טענות אנשי הריב* בכדי שלא יהיו טוענין וחוזרין וטוענין ההפך ועל פי הטענות פוסקין בית דין הדין על כן אין ראוי לכתוב אותן טענות אלא מדעת שניהם רשב"ג אומר אין ראוי לכתוב טענות של שני בעלי דיינין בכתיבה אחת כדי שלא יבואו לידי ריב אלא בב' מגילות : גמ' גרסינן בגמ' חתן נותן שכר פשיטא לא נלרכה אלא אפילו לורבא מרבנן . אפילו לורבא מרבנן החתן דסלקא דעתך אמינא חמיו

כתב ריא"ז

א וכן שטרי בירורין שהן שטרי הטענות שמבררים בעלי הדינין טענותיהן או שבוררים להם דיינים וכן כל מעשה ב"ד כגון שומת הנזקין ושומת החבלות והמחייב והמתחייב אין כותבין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר הסופר ואם אמר א' לחבירו לכתוב שנים וכל א' יתן שכר שלם על שלו כדי שיהא לכל א' זכותו אין שומעין לו אלא די בשטר א' ויהיה ביד הדיין עד שיגמר הדין ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא בשטר מעשה ב"ד העומד ביד ב"ד עד שיגמר הדין אבל שטר העומד לזמן מרובה כגון שטרי אירוסין ונשואין ושטרי אריסות וקבלנות וכן שטרי חלוקות שבין האחים אם רלה כל א' שטר לעלמו הרשות בידו שיכול לומר כל א' איני רולה להניח זכותי ביד נאמן שמא ימות ויאבד זכותי כמבואר בקונטרס הראיות ולא אמרו החתן נותן שכר בשטר אירוסין ונשואין והמקבל נותן שכר בשטרי אריסות וקבלנות אלא כשהיה בו זכות החתן וזכות המקבל בלבד או שהיה בו זכות שניהם ונתרלו להניח ביד נאמן אבל אם היה רולה כל א' זכותו כל א' כותב שטר לעלמו :

המניו שמשיא בתו לתלמיד חכם נותן הסכר קמ"ל: [לשון גמ' אין כותבין אריסות וקבלנות וכו'] אפילו בבורה. כלומר שצריך להובירה שנה או שנתים שאין בו ריוח עתה למקבל אפ"ה הוא נותן הסכר לפי שהוא נהנה שמוציא דבר שיוכל להתפרנס משם: שטרי טענתא וכו'. אמר המחבר ולאחר כתיבה אין יכול לחזור ולטעון ואפילו בנותן אמתלא ואפילו לא הוכחש בעדים וכן זה בורר וכו' עד שלא כתבו יכולין לחזור בהם ולברור אחרים ומשכתבו אין יכולין לחזור בהם וכן פרש"י ז"ל בפ"ק דמציעא [דף כ'] ומיהו בירושלמי אמרו שאם טענו בפניהם אין יכולין לחזור בהן ולמדו מכאן שאין כופין לשום אדם שיתן טענתו כתובה אפילו לב"ד וכל שכן לבעל דינו דדמי עליה כאריא ארבא: זה בורר לו. דיין וכותבין בשטר פלוני [בירר] דיין פלוני כדי שלא יוכלו לחזור בהן רשב"ג אומר וכו': [לשון גמ' דדמית עלי כי אריא וכו'] · דרמית עלי מריבה כשתראה טענותי וקי"ל [דף קעד.] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה: אמר המחבר כתב הריטב"א ז"ל דעת מורי הרב החכם ומורי הרשב"א ז"ל שהטוען לחבירו שיתן לו טופס משטרו שמוציא עליו כולי עלמא מודו שיכול לומר בעל השטר אתה רוצה לבקש עקיפין של שקר על שטר שלי כדי שתפסידני וזו טענה גדולה היא אבל מראה לו בב"ד לקרותו ולראותו וכן דנתי לפני רבותי פעמים הרבה (א): **מתני'** השליש השטר. כדי שלא יהיה להם טורח לכתוב שטר ממה שנשאר מחוייב נתנו השטר ביד שליש ומשום שחפצו למהר הפרעון ממה שנשאר אמר לשליש אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני הנשאר מחוייב תחזיר השטר למלוה כדי שיוכל לתבוע ממני כל החוב אם ירצה וכו' מפרש בגמרא: **גמ'** אמר המחבר חלוק בין דיני אסמכתא לתנאי בני גד ובני ראובן ושאר תנאים לא אמרינן כל דאי אסמכתא היא אלא במאן דגזים וקניס נפשיה במידי כעין משנתנו ובדבר שאין הקנס מדעתו אלא לסבת דבר שהוא צריך ולאפוקי תנאי שבגיטין וגם באלו דוקא תולה בדעת עצמו במילתא דבידו ולא בידו לגמרי ולאפוקי תולה בדעת אחרים ולאפוקי דבר שהוא בידו לגמרי או שאין בידו כלל וכדמוכח בסנהדרין (דף כה.) וזה הכלל הגמור שכולל כל השמועות קבלתי מפי רבותי: אמר הריטב"א ז"ל כל דאיתא מעכשיו אין בו אסמכתא פרק איזהו נשך [דף סו:] ויש למדין שכתב קנין אינו כמעכשיו

רש"י

שטרי טענתא. טענות של בעלי הדינין וכותבין על פי אותן טענות שלא יהיו חוזרין וטוענין: זה בורר לו אחד וכותבים בכתב פלוני בירר דיין פלוני: **מתני'** והשליש שטרו. המלוה והלוה מסרוהו ליד שליש שטורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש: **גמ'** אסמכתא המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה לו דבר לעתיד וסמך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר וכשהגיע הזמן נאנס ולא יוכל לקיים. לא קניא. ולא יפסיד בכך המסמיך ודיני אסמכתא מפורשים בפרק איזהו נשך: אני מה אעשה. איך אומר דלא קניא דכיון דכמה פעמים למדנו הלכה כר' יוסי ופסיק תלמודא אין הלכה כר"י ואסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בב"ד חשוב בדלא אנים (כך פסק רשב"ם והאלפס חולק לקמן): דאתפיס זכוותיה. שטרי זכיותיו וראיותיו התפיס לפני ב"ד ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין יתבטלו אלו הזכיות הדירו חבירו שיאכל אצלו. כלומר הדירו מליהנות אם לא יאכל אצלו: הרי אלו נדרי אונסין. ובטלים: **מתני'** מי שנמחק. ויש עדים שנמחק מעלמו או [ב] נטשטש במים: מעמיד עליו עדים. היודעים מאימתי נכתב ומה כתוב בו והם עושים לו קיום בפני ב"ד וכותבין לו כל מה שהיה כתוב באותו שטר איש פלוני בן פלוני כו' כל זה כותבים אלו המקיימים ואחר כך חותמין: **גמ'** ואם כתוב בו כך והוזקקנו לעדות. שב"ד המקיימין השטר כתבו חקרנו ודקדקנו בעדות העדים: גובה. מזמן הכתוב בשטר: ואם לאו צריך להביא ראיה. על הזמן והמעות והשטר: נקרע. על ידי אדם. פסול: נתקרע. מאליו: אבל

גמרא

תורה אור

שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: **מתני'** [א] מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא אתן לך מכאן ועד יום פלוני תן לו את שטרו והגיע הזמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן ר' יהודה אומר לא יתן: **גמ'** במאי קא מיפלגי רבי יוסי ורבי יהודה רבי יוסי סבר אסמכתא קניא ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב אין הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו וכי מאחר שר' יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כר' יוסי אני מה אעשה ולא היא אין הלכה כרבי יוסי: גרסי' בפרק ארבעה נדרים* ההוא גברא דאתפיס [א] זכותא בבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד שלשים יום ליבטלן הני זכואתי אתנים ולא אתא אמר רב הונא בטלה זכותיה אמר ליה רבה והא אונסא דאורייתא הוא דכתיב °ולנערה לא תעשה דבר וגו' וכי תימא קטלא שאני והא תנן נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו חלה הוא או שחלה בנו או שעיכבו נהר הרי אלו נדרי אונסים וכו' ואמרינן* לרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא שאני הכא דמיתפסן זכואתיה והא תנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד ל' יום תן לו את שטרו והגיע הזמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן ורבי יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר ליבטל זכואתיה והילכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס פי' חולי וכיוצא בו והוא דקנו מיניה בבית דין חשוב *וקאמר גאון דהאי דינא ליתיה אלא במתפיס זכואתיה בלחוד ומסתברא כוותיה: **מתני'** מי שנמחק [ב] שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד והן עושין לו קיום איש פלוני בן איש פלוני נמחק שטרו ביום פלוני *ופלוני ופלוני עדיו: **גמ'** °ת"ר איזהו קיומו [א] אנו פלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר מחוק לפנינו ופלוני ופלוני עדיו אם כתוב בו והוזקקנו לעדותן של עדים ונמצאת עדותן מכוונת גובה ואינו צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה: [ג] נקרע פסול נתקרע כשר נמחק או נטשטש אם רשומו ניכר כשר: ה"ד נקרע והיכי דמי נתקרע אמר רב יהודה נקרע קרע של בית דין נתקרע קרע שלא בבית דין [ב] היכי דמי

נמוקי יוסף

והרשב"א ז"ל כתב פרק איזהו נשך דכל קנין כמעכשיו הוא דאי לא היכי קני לקמיה הא הדר סודרא למריה כדאמרינן בנדרים פרק השותפין (דף מח:) וכ"כ ר"ת ז"ל והא דבעינן הכא ובפ' ד' נדרים ב"ד חשוב ופ' איזהו נשך במעכשיו לבד מפורש שם ע"כ: האסמכתא לא קניא. כלומר המבטיח לחבירו דבר ע"מ שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר לזמן פלוני וכשהגיע הזמן נאנס ולא יוכל לקיים לא קניא ואינו נפסד בכך אע"פ שהתנה דכאנוס הוא וגם המלוה לא סמך על דבריו דספק היה לו אע"פ שהבטיחו בדברים והלכתא הכי אסמכתא כי האי דאתן לך כך לא קניא אפילו קנו מיניה בבית דין חשוב אלא דוקא [במתפיס] ומחל אותו בב"ד משום דכשמחל אותו תיכף זכה בו הנתבע כההיא דגרסינן פ"ג דנדרים (דף כז.) ההוא גברא דאתפיס זכותיה בבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד ל' יום ליבטלן זכותאי אתנים ולא אתא אמר רב הונא בטלן זכותיה ומקשינן ליה מהלכה דפסקינן כרבי יהודה אע"ג דבעלמא [גיטין דף סז.] רבי יוסי נמוקו עמו ופריק שאני הכא [דאמר] דליבטלן זכותיה כלומר שמחל והוציא הממון מתחת ידו ונתנו ביד ב"ד ותיכף זכו בו ב"ד בעד חבירו ובהא עסקינן התם: והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב. ראויין לדון דיני ממונות ביחיד כדאיתא עלה דהא בנדרים וכתב רבינו אלפסי משמיה דגאון ז"ל ודוקא במתפיס זכותיה בלחוד פסקינן הכי: **מתני'** שנמחק. או נטשטש שנפלו עליו מים: מעמיד עליו עדים. היודעים מאימתי נכתב ומה שכתוב בו וב"ד כותבין לו קיום וכותבין כל מה שהיה כתוב באותו השטר וסך המעות ובלשון הזה הכתוב כאן במתני' כל זה כותבין המקיימין ואח"כ כותבין את שמותם בסוף: אמר המחבר מורי נ"ר אומר דבעדים שהכירו החתימות סגי שאין זה עד מפי עד כי על עיקר הכתב הם מעידים ולא על המנה וזו היא עדות גמורה וקיום גמור הוא והרי זה כאילו העידו נתברר לנו שהיה לפלוני שטר מכר או שטר מתנה וכן עיקר. הריטב"א ז"ל: **גמ'** ופלוני ופלוני עדיו. פי' העדים המעידין שראוהו קיים והעדים החתומין בו וזה צריך כשלא רצו ב"ד לטרוח ולברר שהם כשרין וכדי שיוכל הלה לפסלם אבל אם כתבו סתם שהיו עדים כשרים בהכי סגי: הוזקקנו. שחקרנו עדים החתומים: ונמצאו דבריהם מכוונים. כלומר שלא היה השטר מזויף גובה מזמן הכתוב בשטר ואין צריך ראיה אחרת

כל הגט וז"ל אבל בתשובת הגאון ראיתי לאומרה דיש אונס כליסנא בתרא דפ"ק דכתובות ואם מת חולנא ולא מתיבמת עכ"ל דאפי' באונס דשכיחא ובאונס דשכיחא ולא שכיחא מועיל טענת אונס לב דפליג הסוא גאון עם כל הפוסקים הנ"ל אך בזה השוו כי באונס דלא שכיח כלל מועיל טענת אונס כמו שכתבתי וכתב הרשב"א בחידושיו פ' מי שאחזו בגיטין דבאונס דלא שכיח כלל באכלו ארי וכנס נהרה ואיסתכר נהרה וכיוצא בהן יש טענת אונס לכ"ע ואפי' סתנה בפירוש וקביל עליה כל אונסא דלא שכיח לא הוי בכלל מסיק אינים אדעתיה אונסא דלא שכיח כלל עכ"ל ומרדכי פ' מי שאחזו ור"י פ' הכותב מסמע *) דשכיח אונסא דלא שכיח עכ"ל: ב שטר שאינו קרוע קרע ב"ד דכשר כתב הרא"ש בתשובה דכל זה דוקא שאין יכולין לעמוד על הקרע אם הוא בסכין או ממילא אבל אם ולא נעשה ממילא כמו שדרך שטר ליקרע בכפליו אע"פ שאינו נקרע שתי וערב פסול וכתב בעל התרומות הא דכשר כשאינו קרע של ב"ד דוקא כשהוא מעורה קאמר אל קאתו אבל אם נקרע מקרע ב"ד ופסול. נמחק או נטשטש אם רשומו ניכר כשר ואם לאו פסול תניא בתוספתא הרקיב ונעשה ככברה כשר נמחק או נטשטש ובלבד קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול וגבי שטור ושובר שנכתב סתם פלוני פרע לפלוני מבטל כל שטר שיש לו עליו שיד בעל השטר על התחתונה וכ"כ הרא"ש ז"ל אם זמן השטר והשובר יוצאין ביום אחד השטר פסול ואם כתב בו דינרים שיש לו עליו אבל אם היה כתוב כך וכך דינרים ונמחק השכום ונשאר הדינרים או שכתוב השכום על המחק ולא נתקיים פסול. כתב מיי' יכול הלוה לסתרים סתם על מי שכותב שטרו ואמר שאבד ואו כרי שהשטר אלו ועתה הניחו בכיסו הורו רבותינו שיבצע המלוה באבד השטר ויכתוב לו שובר:

*) [נ"ל דשבוים וכק"ד סגי' דרוכה]

חדושי אנשי שם

מהרש"ם (א) והרא"ש כתב בתשובה כלל ס"ז בית דין מעתיקין השטר ונותנין העתקה ביד הנתבע ודין לדק הוא כי מי יחוש יותר מבעלי דבר ואין זה דומה לשטרי טענתא ואפי' פירש הסופר בפירוש בשטר שלא יעשיכנו הטופס נמצא העתקת הר"מ בלשון הגרי כאין תנאי מועיל בו ולא נאמר כל תנאי שבממון תנאי קיים אלא על קיום עדות בנתקיימת על אותו תנאי אבל תנאי עדים המעידים בשקר לא נפל על זה תנאי שבממון כלל עכ"ל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' נד וסי' רז:
ב מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מח:
ג מיי' פכ"ג שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' נב:

פי' נדרים דף כ"ז בר"ן ובב"י ח"מ סי' כ"ד

דף קסח:

הגהות מא"י

[א] נ"ב נמחק מתא הוינא: [ב] שנטשטש כצ"ל:

שלטי הגבורים

א רבינו כתב בכה"ג דאתפיס שטריה הבל בעלמא לא והרמ"ה כתב אע"ג דאתפיס שטריה לא מהני עד דאתפיס בב"ד ואמר ליבטלו זכותיה וקנו ממנו בב"ד חשוב וב"ד חשוב כתב מהר"ם שהם שנקיאים בדיני אסמכתא והיכא דאתפיס זכותיה והגיע הזמן ולא בא פירשו המפרשים כגון דעכבו אונס ואולם יש כמה מיני אונסים בענין גיטין ומהם נלמוד לשאר דברים כמו שנבאר בע"ה: פשוט פ"ק דכתובות דף כ' לפי הנ"ל אליבא דכ"ע בין למאן דפסק אין אונס בגיטין כגון רוב הפוסקים בין למ"ד יש אונס בגיטין כגון אותו גאון ז"ל שהביא המרדכי פרק כל הגט והגהת אשר"י שם לכולהו נ"ל דס"ל דהמגרש על תנאי ואירע אונס באותו תנאי דהוי אונס דלא שכיח כלל כגון שאכלו ארי או נשכו נחש או נפל עליו הבית וכהא"ג דהוי אונס דלא שכיח כלל לא מועיל טענת אונס בגיטין לאומרה ומבטל הגט והיא זקוקה ליבם ואם האונס היה בענין אחר כגון דהוי אונסא דשכיחא או אונסא דשכיחא ולא שכיחא בכה"ג איכא פלוגתא הרי"ף ז"ל שם ובגיטין פ"ג פסק כלישנא קמא דרבא התם דקאמר אין טענת אונס מועלת לבטל הגט שלא יהיה גט וכתבו התוס' והרא"ש שם דהכי הוא דעת ר"ת וכ"כ סמ"ג עשין סי' נ' בשם ר"ת ומיי' נמי פ"ט מהל' גירושין פסק הכי דאין טענת אונס מועלת בגיטין והכי כתב שם מ"מ בשם רמב"ן והרשב"א ז"ל וכן הוא בחידושי רשב"א פ' כל הגט בשם ר"ח וטור אה"ע נמי הכי פסק סי' קמ"ד ואולם משום דר"ת והרי"ף פסקו בסתם דאין טענת אונס מועלת בגיטין דסיס משמע מדבריהם דליכא בעולם שום אונס שיוכל לבטל הגט עד שתהיה זקוקה ליבום או לחליצה או שתהזור א יו כאילו לא גרשה מעולם הקשו התוס' על דברי ר"ת והסיקו דודאי לא נתכוין לומר שלא היה לעולם טענת אונס בגיטין אלא ג' מיני אונסין הם אונסא דשכיחא אונסא דשכיחא ולא שכיחא ואונסא דלא שכיחא כלל באונסא דשכיחא ובאונסא דשכיחא ולא שכיח בהני תרי הוא דקי"ל דאין טענת אונס מועלת לבטל הגט ואפי' עומד וצווח ראו שאני אנוס אין שומעין לטענת אונס אינו כגון שחלה או שעכבו נהר וכיוצא באלו שהם אונסין דשכיחי ואונסין דשכיחי ולא שכיחי דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה דה"ל להתנות באונסים כאילו ולומר חוץ מאם יקראני אונס פלוני דשכיחא או דשכיח ולא שכיח אבל באונס דלא שכיח כלל כגון אכלו ארי והכישו נחש ונפל הבית עליו דלא שכיח כלל באלו מועיל טענת אונס לבטל הגט ולדעת זה הסכימו כמעט כל הפוסקים אלא שהמרדכי בפרק כל הגט וסוכה ג"כ בהגהת אשר"י פרק

אחרת אבל אם לא כתבו זה כשירה לגבות צריך להביא ראיה אחרת דשמא מזוייף הוא או כתב ללוות ולא לוה: ומקום התורף. או קתני שם הלוה והמלוה: אביי לא פליג אלא אמר בשטר הגט הוי הגט פסול בכך: ונתנו לו. דליכא למיחש שמא כתב ללוות ולא לוה אפ"ה אין כותבין דשמא לא נאבד ממנו שטרו ויהיו שני שטרות בידו ויטרוף בשטר אחד ויחזור ויטרוף בשטר אחר ואפילו לא יכתוב בשטר השני אחריות הא אמרינן [ב"מ דף טו:] אחריות טעות סופר הוא ואפילו יפרש בפירוש שלא יטרוף ממשעבדי מ"מ הוי טריף מבני חרי: אבל בשטרי מקח וממכר. אם אמרו

נר מצוה

דמי קרע של ב"ד אמר רב יהודה *אמר רב מקום העדים ומקום הזמן ומקום התורף תתקמד אביי אמר שתי וערב ת"ר °מי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו את השטר א אין כותבין בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו *רשב"ג דף קסט. אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין וכן היה רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת *וקא מיפלגי באותיות נקנות דף קסט: במסירה רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה והילכתא כותייהו *אמר מר חוץ מן האחריות דף קסט. שבו מ"ט אמר רב ספרא מפני שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת דילמא אזיל בעל חוב טריף ליה להאי ואזיל האי וטריף לקוחות והדר א"ל לבעל חוב שוף לי פורתא דאיקום בהא ארעא והדר תא טרפא מינאי והדר אזיל טריף לקוחות וכיון דקרעיניה לשטר דמלוה במאי טריף ליה לא צריכא דקא אתי מכח אבהתיה: *אמר מר חוץ מן דף קסט: האחריות שבו היכי כותבין אמר ר"נ דכתבי הכי שטרא דנא לא למיגבא ביה לא ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כי היכי תתקמה דתיקום ארעא בידיה ההיא ב איתתא דיהבה ליה זוזי להוא גברא למיזבן לה ארעא אזל זבן לה ארעא שלא באחריות אתאי לקמיה דר"נ א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל זבנא מיניה שלא באחריות והדר זבנה ניהלה באחריות: °ת"ר בא ג לידון בשטר ובחזקה נידון תתקמו בשטר ואין נידון בחזקה דברי רבי רשב"ג אומר אף בחזקה קא שקלינן וטרינן במאי קא מיפלגי רבי ורשב"ג ואסיקנא *דבלברר קא דף קע. מיפלגי דרבי סבר אע"פ שיש עמו חזקה צריך לברר את שטרו ורשב"ג סבר הואיל ויש עמו חזקה אין צריך לברר את שטרו אמר רב גידל אמר רב הלכה כרשב"ג (א) ואף רבי לא אמר *אלא לברר כלומר כשמביא שטרו אומר לו דף קע: ברר

העדים כתבנו ונתנו לו: כותבים. ב"ד דאילו עדים שעשו שליחותן אינן חוזרין ועושין שליחותן דכיון דקנו מידו באחריות לא היה דעתו אלא לשטר אחד ולאותו בלבד עשאן שלוחי: והיא דלקמן דאמר רב יוסף שטר שאין בו אחריות מיירי שמתחלה שכר בלא אחריות הוה ובהא לא קפיד אפילו למאה: חוץ מאחריות שבו. מאחר שאמת הוא הדבר שזה הקרקע הוא קנוי לו ולעדים נזכר העדות והוא ירא פן ישתכח הדבר ויערערו עליו שלא כדין הלכך כותבין לו שטר בלא אחריות כדמפרש טעמא לקמן ולא חיישינן להא דרשב"ג דחיים שמא אחר שלקחו חזר לו שטרו כדי שיתבטל המכר דבמסירת השטר סגי למיקני כל דמשעבד ביה אע"ג דלא כתב קני הוא וכל שעבודא דביה ועתה הוא מתחרט ולפיכך מבקש מהדיינים שיכתבו לו שטר מכר ולא היא דלא חיישינן להכי דכרבנן קי"ל דאין אותיות נקנות במסירה אלא אם כן כותב לו קני הוא וכל שעבודא דידיה וצריך להביא ראיה על אותה כתיבה או יתנהו לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר: אמר מר וכו' שוף לי. כלומר [ג] [המתן] לי מעט ומכוין כדי שישתכח הדבר וכשיחזור המלוה לקחת ולהוציא מהקרקע יטרוף זה מכח השטר השני מלקוחות אחרים שלקחו אחריו דכיון שהיה כתוב בו אחריות הני קרקעות היו משועבדים לו ועתה כבר נשכח מה שטרף פעם אחרת ואתי השתא למטרף שלא כדין: וכיון דקרעיניה. כלומר דודאי לא טריף בעל חוב מיניה דהאי פעם ראשונה עד דקרעי לשטריה כדאמר ר"נ כל טירפא דלא כתיב ביה דקרעיניה לשטרי דמלוה לאו טירפא היא כל אדרכתא דלא כתיב בה קרעיניה לטירפא לאו אדרכתא היא כל שומא דלא כתיב ביה קרעיניה לאדרכתא לאו שומא היא והלכך השתא כשחוזר לטרוף במאי קטריף ואם ירצה הלוקח להוציא מן הלקוחות צריך להראות במאי טרפו מיניה וא"כ אמאי חיישינן שמא יטרוף שלא כדין ופריך דלא בעי [טריף] מכח שטר כדי שיצטרך לקרעו אלא מערער הוא לומר שדה זו גזולה היא ממני דשל אבותי היא ויביא עדים ויטרוף ובכה"ג מצי עביד כמה פעמים כל היכא שישתכח הדבר: [אמר רב נחמן דכתב הכי שטרא דנן לא למגבא ביה כו']. וכה"ג דוקא הוא דמועיל דאילו משום דלא כתב ביה אחריות הא קי"ל דאחריות טעות סופר הוא והשתא לא גבי כלל: לתקוני שדרתיך. ואתה קנית ממנו שלא באחריות שהתנה המוכר עמו בפירוש שאינו מוכר לו באחריות שאם היה בסתם הא אמרינן אחריות טעות סופר הוא והנה עוות השליח וצוה לו הדיין שיקנה הקרקע בשמו מן המוכר כמו שקנאו בלא אחריות ואח"כ יחזור וימכרנו לו באחריות ואע"ג דאמרינן בכתובות [דף צט:] טעה השליח לא קאמינא דאפילו בפחות מכדי אונאה חוזר ואפילו בקרקע אע"ג דאמרינן בעלמא אין אונאה לקרקעות א"כ תימה הכא אמאי לא הוי בטל המכר ואפשר כמו שפירשו מן *הדברים דהתם מיירי שיודע המוכר שאינו קונה אותו לצורך עצמו אלא לצורך אחר הלכך אם נתאנה אינו יכול למחול אונאת אחרים ובטל המקח אבל הכא מיירי שלא הודיע זה השליח למוכר דלצורך אותה אשה קנה אלא קנאו סתם והיה סבור המוכר שלצורך עצמו קנאו וכיון שפירש לו בפירוש שלא יהיה עליו אחריות אינו בטל המכר כלל: ת"ר הבא לידון. היה מוחזק בקרקע וא"ל חבירו מה לך כאן א"ל אתה מכרת לי ויש לי שטר והחזקתי ג' שנים [ג] [צריך לברר] ונידון בשטר על כרחו צריך להביא שטר ויברר דבריו ואם לא מצא השטר יפסיד ולא מהניא ליה חזקה כיון דאמר שיש לו שטר: לא אמר אלא לברר. כלומר שאם באו עדים ולא העידו כדבריו הפסיד אבל אם לא באו נאמן ולא הפסיד וגבי ממון דוקא אבל גבי חזקה אי לא מייתי שטר מיפסיל כדפרש"י והכי משמע ריש פרק זה

בורר

רש"י

אבד שטר חובי. וכתבו לי אחר כראשון ואין לו עדים שאבד: בשטרי הלואה. ואפילו אמר כתבו לי חוץ מאחריות שבו אין כותבים דאתי ליטרף מבני חרי ושמא לא אבד הראשון אי נמי יחזור וימצאנו ויטרוף והדר טריף: אבל שטרי מקח וממכר. אם יאמרו העדים כתבנו ונתננו לו כותבין לו אחר: חוץ מאחריות שבו כדמפרש לקמן מאחר שהדבר אמת: רשב"ג אומר כו'. אין כותבין דקסבר אותיות נקנות במסירה כדלקמן גבי מתנה וחיישינן דילמא לאחר שכתבו ונתנו לו אותו שטר מכירה הראשון החזיר הלוקח למוכר אותו שטר וחזר לו מקחו כדלקמן גבי מתנה: חזרה מתנתו כלומר המתנה בטלה: מתנתו קיימת. אא"כ חזר ומכר או נתן לו בקנין גמור או בשטר חדש כדין לוקח ומוכר אחר: מ"ט. אין כותבין לו אחריות: לפי שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת. שאם יכתבו לו שטר אחר חיישינן דילמא אתי בע"ח וטריף להאי שדה והקונה ילך ויטרוף מלקוחות שקנו אחריו ע"י השטר שכתבו לו ויעשה קנוניא עם בע"ח שטרפה: א"ל שוף לי דאיקום בארעא. שלא תערער עתה כלום: שוף. לשון שופי שלא תערער שתישן הדבר: והדר תא. ותערער עלי זימנא אחרינא ועביד הכי וטריף והדר ואזיל הקונה ומפיק לשטר (א) הראשון והדר טריף מלקוחות ופריך כיון דקרענא לשטרא דבע"ח בזימנא קמייתא כד טריף: במאי אתי השתא אזיל וטריף: מכח אבהתיה. כלומר לכך אין כותבין ב' שטרות דחיישינן דלאו מכח הלוקח יבא ויערער אלא יאמר זה השדה גזולה מאבותי והגזלן מכרה לך ויביא זה עדים שהיתה של אבותיו והמוכר גזלה והוציאוה מן הלוקח והעמידוה ביד המערער והלוקח חוזר וטורף מלוקח שלקח אחריו ויאמר הלוקח לנגזל שוף לי כדלעיל ואחר ד' וה' שנים יביא הנגזל שנית עדים ויטרפנה מלוקח ויחזור בשטר (ב) השני שבידו ויטרוף פעם אחרת מלקוחות שלקחו אחריו ולכך אין כותבין שני שטרות על שדה אחת: היכי כתבינן. להעיד שהשדה קנויה לו ולא יחזור ויגבה בו דחיישינן שמא שטרו הראשון עדיין בידו: זיל זבנה מן המוכר שלא באחריות וכתוב השטר בשמך ואחרי כן מכור אתה הקרקע לאשה באחריות: בא לידון בשטר וחזקה. נגד המערער שטוען קרקע זה קניתי ממך והשטר בידי וגם יש לי עדים שאכלתיה שני חזקה: צריך לברר. ולאמת דבריו שאמר יש לי שטר וצריך לקיים אותו שטר אם אינו מקויים כדמסיק כגון שמתו עדים צריך להביא עדים המכירין חתימתן: ואף רבי לא אמר אלא לברר. כלומר מן הדין הלכה כרשב"ג שאף רבי לא נחלק עליו אלא דס"ל דצריך לברר מה שטען ורבי מודה שאם לא טען די בחזקה לבדה [א] כיון דלא פליגי אלא בלברר: הלכה כרשב"ג.

שאין

שלטי הגבורים

א יצא דאמרי' דמי שבא ואמר שאבד שטר חובו אין חוזרין וכותבין כתב הרא"ש בתשובה ע"כ אין לב"ד לכתוב העתקת שום שטר אם לא שיראו שיש בו צורך כי השיא דנמחק שטר חובו ואם כתבו לאדם תופס שטר וזה לפני ב"ד אין ב"ד דנין בו עד שיוציא גוף השטר אם לא כתבו בו *) שנים למה עשו שטר אחר כי השיא דנמחק שטר חובו ויוצא בו כגון שידוע לעדים שאבד אבל אין ידוע לעדים לא יכתבו לו ובתשובה אחרת כתב אפי' נאבד בעדים אין כותבין לו דשמא ימצאנו אלא א"כ העדים מעידים שנשרף ואפי' לפי זה כתב אם היה ביד אחר ונאבד משם בעדים כותבין לו אחר דליכא למיחש שמא ימצאנו כיון שלא היה בידו כתב מיי' הורו רבותי אפי' היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע הזמן הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו השטר והלה טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת שפרעו שאנו חוששים שמא פרעו ולפיכך קרע השטר וכן הורו רבותי שאפי' השטר יוצא מתחת יד אחר והלוה טוען ממני נפל אחר שפרעתי אע"פ שהוא בתוך הזמן נשבע היסת ויפטר שכיון שאין שטר ביד המלוה אין כאן חזקה ע"כ. כתב בעל התרומות יש מהמורים שהורו אם הלוה במדינת הים והמלוה חושש שאם יוליך שטרו בידו שמא יאבד לו בדרך בא לב"ד וכותבין לו אחר והוא מניח שטרו ביד ב"ד זה שבעירו וב"ד שבמקום שהלוה שם יודיעו לב"ד שבמקום המלוה דהוא נפרע מחובו וקורעין השטר הראשון שבידם ואם נאבד השטר כשהוא הולך למדינת הים וידוע זה בעדים הולך לפני ב"ד ומחזירין לו השטר אבל על דרך אחרת אין נוטפסין שט"ח. פשוט פ' הגוזל קמא דף נ"ח דעדים שראו אחד ששרף שט"ח של חבירו וידעו נאותו שטר כמה היה סכומו וקיומו אע"פ שהעדים שראו השריפה אין אלו העדים החתומים בשטר מ"מ יכתבו אלו העדים שטר א' למלוה ולא שייך הכא למימר מפיהם ולא מפי כתבם דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ונעשה כאילו מעידים עדים האחרונים דהיינו העדים שראו השריפה דאינו פסק דין שנתחייב פלוני לפלוני כן וכך ממון והשיב שטר זה כאילו הוא השטר הראשון וגובה בו מזמן הראשון. מיהו אם העדים שראו את השריפה לא ידעו סכומו של שטר זה וזמנו אין כותבין אותו רק אם העדים שראו את השריפה הן הן עדים שחתומים בשטר ההוא וידעי בשריפתו ורצו לכתוב שטר אחר וכי ליכא עדים דידעי סכום השטר וזמנו אין בעל השטר נוטל בשבועתו דלא עשו תקנת נגזל בכה"ג כך כתב הרא"ש:

*) [טעם כנ"ל]

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"מ סי' מא וסי' רלט:

ב' תימות אלו אמר רב אינו בגמ' (ג"א)

ב מיי' פ"ק מהל' שלוחין סמג עשין פב טור ח"מ סי' קפג:

ג מיי' פכ"ד מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טור ח"מ סי' קמ:

הגהות חוו"י

(א) ג"ב ג"ל לפני עי' רשב"ג בגמ' (ב) ג"ב ג"ל דהכי הלוקח על לקוחות שלאחריו צריך לקרוע שטר מכירה שבידו וצ"ע דאמרי' בשטר מכירה אחד [illegible]

הגהות מא"י

[א] וכיון דלא [illegible] הלכה כו' כנ"ל והד"א [ג] ז"ל תנית. [וכ"ה כד"ס] [ג] שנים נדון [illegible] בשטר ותי' צריך לברר ג"ל מוקף:

ס"א הרבני

כתב ריא"ז ומז"ה ביאר שאם לא הספיק אדם להראות שטרו בב"ד עד שנמחק ואבד והעדים מעידים על מה שהיה כתוב בו והיו מכירין כמו כן החתימה על פיהם שטר זה קיים וכשר לגבות בו אבל אין ראוין העדים לכתוב הספר אלא בב"ד שאין השטר ראוי להתקיים אלא ע"י ב"ד שקיום שטרות צריך ג' ואפי' עדי השטר עצמן אינן ראוין להעתיקו ולכתבו פעם שניה ואע"פ שקורעין הראשון לפי שהעדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושי' שליחותן פעם אחרת ואין תקנה אלא להעתיקו בב"ד כמו שכתבנו:

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) בספר רבינו אשר" מביא דברי האלפס בלשונו וכתב אמר רב גידל אמר רב הלכה כרבי ואף רבי לא אמר וכו' וכ"כ הרב המגיד למיי' תחלת פט"ו מהלכות טוען ונטען.

המאור הגדול

[דף קע ע"א] הכא בלברר קא מיפלגי כי הא דרב יצחק בר יוסף איכא דמקשי על האי עובדא דרב יצחק מההיא דבפרק שבועת הדיינים דההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך אמר ליה ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואמר רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ליה ולאו אדעתיה ומפרקינא עלה התם דאמר ולאו פרעתיך כאדם שאינו זכור בדבר היסב מי היו העדים או אם פרעו בפני עדים אבל זכור הוא שפרעו ולפיכך פטור אבל הכא דאמר ודאי פרעתיך בפני פלוני ופלוני הילכך צריך לברר ואם באו העדים ואמרו לא היו דברים מעולם חייב ולי לא נראה פירוק זה ואין זה שיטת לשון התלמוד ובכמה דוכתא אמרי' לאו מי איתמר עלה מי לא א"ר פלוני הכי והכי והכל נאמר ע"ד הבירור ולא ע"ד הספק הילכך אין להפריש בין שאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני בין שאמר ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אלא אי איכא לאיפלוגי הכין הוא דאיכא לאיפלוגי התם דלא אמר הוו עלי סהדי הילכך אפשר דאישתלי אישתילויי או הלוה או העדים דלא רמיא למילתא אנפשיה לא הוא ולא העדים אבל הכא במעשה דר' יצחק בר יוסף דאמר להו לסהדי הוו עלי סהדי דפרענא ומעיקרא טעין ואמר הכי פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואמרית להון הוו עלי סהדי דכיון דאמר להו הוו עלי סהדי ו אי מילתא דרמיא עלייהו הוא הילכך אם באו ואמרו לא היו דברים מעולם נתחייב הלוה ואע"פ שאין זה מפורש בגמ' דהכין טעין ר' אבא ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואמרת להון הוו עלי סהדי לא חש התלמוד לפרש ולהכריע במעשה זה אם הלכה כרב ששת דאמרי' התם °הוחזק כפרן או הלכה כרבא דאמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש וכו' והניח הדבר סתום ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני דמשמע הכי ומשמע הכי ואנן השתא הוא דקא משנינא הכי מאחר דקיימא לן כרבא וקיימא לן נמי צריך לברר דלא ליקשיא הלכתא אהדדי והתם בפרק שבועת הדיינין אנ' לא גרסינן אמר ליה ולאו אדעתיה אלא הכי נמי כל מילתא ד"א רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ואעדים קיימי:

בורר [דף כג:] : [ה] אנא נמי לברר וכו'. לפום מאי דא"ר יצחק בר יוסף אנא נמי לברר קאמינא משמע דהלכתא כרבי ועוד הא קי"ל הלכה כרבי מחברו וכדפסק רב גידל משמיה דרב הלכה *כרשב"ג והרמב"ם ז"ל כתב כרבי : לכתחלה . כלומר שאומר לו קיים שטרך אם נתקיים הרי טוב ואם אי אפשר לקיימו סומכים על עדי חזקה וישבע היסת שלקחה ובהא דאמרינן הכא פרעתיך פסקינן נמי שצריך לברר ואם אמר לעדים הוו לי עדים שפרעתיו הוי מילתא דרמיא עליה דאינים ואם אמרו העדים לא היו דברים מעולם חייב הלוה אבל

נר מצוה

ברר את שטרך ואע"פ שיש עמו חזקה ואם א"א לו לברר כגון שמתו עדיו או הלכו למדינת הים נידון בחזקה רשב"ג סבר אין צריך לברר כלל אלא נידון בחזקה לכתחלה:

תתקמו **מתני'** מי [א] שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר א"ר יהודה נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים א"ל ר' יוסי וכן יפה לו ואל ירע כוחו של זה: **גמ'** ומסקנא דכותבין שובר דאמרינן *א"ר הונא בריה דרב יהושע ואפילו למ"ד כותבין שובר ה"מ אפלגא אבל אכולה לא ולא היא אפילו אכוליה נמי כותבין כי הא דרב יצחק בר יוסף הוי מסיק ביה זוזי בר' אבא אתא לקמיה דרב חנינא בר פפי א"ל הב לי זוזאי א"ל הב לי שטרי ושקול זוזך א"ל שטרך אירכס לי אכתוב לך שובר א"ל הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר אמר ליה ר' חנינא בר פפי מאן יהיב לן מן עפרא דרב ושמואל ומלינא עיינין הא ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו כותבין שובר [א] כי אתא רבין א"ר אילעא כותבין שובר ומסתברא דכותבין שובר דאי ס"ד אין כותבין שובר אבד שטרו של זה יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי אלא מאי (א) כותבין שובר אלא מעתה אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי א"ל רבא אין עבד לוה לאיש מלוה: תנן התם שטרי [ב] חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין תתקמח אמר רב *הונא °לא שאנו אלא שטרי הלואה אבל שטרי מקח וממכר אפי' מאוחרין נמי פסולין מ"ט זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני וזבין ליה מיניה וא"ל הב. לי שטרא זבינאי וא"ל אירכס ויהיב ליה זוזי וכי (ב) מהדר ליה ארעא כי מאטי תשרי מפיק ליה לשטרא וא"ל הדר זבינתא מינך אי הכי אפילו שטרי הלואה נמי זימנין דיזיף מיניה בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה ואמר ליה הב לי שטרי וא"ל אירכס לי וכתיב ליה תברא וכי מאטי זימניה מפיק ליה וא"ל השתא הוא דיזיפת מינאי קסבר האי תנא אין כותבין (ג) שובר א"ל רב יימר לרב כהנא ואמרי לה רב ירמיה מדפתי לרב כהנא והאידנא דלא עבדינן הכי דהא כותבין שובר בתר דאמר להו רב *ספרא לספריה כי כתביתו שטרי מאוחרים כתובו הכי שטרא דנא לאו בזמניה כתבנוהו אלא אחרנוהו וכתבנוהו אמר ליה רב אשי לרב כהנא והא האידנא דלא עבדינן הכי בתר דאמר להו רב ספרא לספריה כי כתביתו תברא אי ידעיתו זימנא דשטרא כתובו ואי לא כתובו סתמא דכל אימת דנפיק לירעיה אמר ליה רבינא לרב אשי ואמרי

רש"י

שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר [ב] [מכלל דלרבי מפסיד] (ד)(כ"פרשב"ם והאלפס פי' בע"א לרבי צריך לברר אם העדים קיימים צריך להביאם אבל מתו אין צריך לברר) · **מתני'** מי שפרע מקצת חובו · במלוה בשטר איירי : יחליף . יקרע אותו שטר ויכתבו לו אחר כפי חשבון הנשאר : נמצא . זה הלוה יצטרך לשמור שוברו מן העכברים שמא יאבד ויגבה המלוה את כל חובו : א"ר יוסי וכן יפה לו . למלוה שיהא הלוה טורח בדאגת שימור (השטר) [השובר] וימהר לפרוע לו ואל ירע כח המלוה להחליף שטרו כדאמרי' שממהר לפורעו : **גמ'** הני מילי אפלגא . פן יחזור מלוה ויתבע את כל החוב אבל אכוליה חוב כדמסיק בסמוך לא כתבינן דמלוה אפסיד אנפשיה שלא שמר שטרו ולא יפרע לו לוה אלא אם כן יחזיר לו את שטרו ומסתברא דכותבין שובר אכולה [היכא דאירכס שטרא] : יאכל הלה וחדי . בתמיה ישמח זה באכילת ממון אחרים בחנם : עבד לוה כו' . כלומר מוטב שיהא דאגת שמירת השובר על הלוה מעל המלוה : המוקדמין. שכתבוהו באחד באייר והקדימו בשטר וכתבו בו זמן של אחד בניסן : פסולין . ואפילו מזמן שני לא גבי דחיישינן דלמא אתי לאגבויי מזמן ראשון אבל המוקדמין בענין זה כגון שנכתב בניסן ונכתב בו זמן הכתיבה ולא לוה עד תשרי בזה נחלקו פרק איזהו נשך : לא שאנו . דמאוחרים כשרים אלא בשטרי הלואה דלא נפקא מיניה חורבא דקא סבר אין כותבין שובר כדמסיק : אבל בשטרי מכר אפי' מאוחרים פסולין . דזמנין דזבין ראובן ארעא בניסן לשמעון ע"מ שאם יגיע לו דמים שיחזירנו לו ונשכתב שטר מקנה כתב בו ראובן מכר שדה לשמעון בתשרי וחוזר ראובן [ג] דילמא אי איתרמי ליה זוזי ביני וביני בתמוז ופודה שדהו משמעון וא"ל [שמעון] [ד] זבינת מינך אחר שפדית חזרתי ולקחתי ממך והא שטרי הנכתב בתשרי: אין כותבין שובר. לכך לא נפיק מיניה חורבא דהלוה לא יפרע לו כלל עד שיחזיר לו המלוה שטרו : והאידנא דלא עבדינן הכי. אלא כתבינן תברא ואפילו הכי כתבינן שטרי מאוחרים : אלא אחרנוהו וכתבנוהו . ומעתה לא נפיק מיניה חורבא דהשטר מוכיח מתוכו שהוא מאוחר והשובר מוכיח עליו שהוא פרוע ומה שהשובר קודם לשטר מפני שהוא מאוחר : והאידנא . דכתבינן שובר וכתבינן שטרי מאוחרים ולא כתבינן ביה אחרנוהו וכתבנוהו ואפ"ה לא חיישינן לחורבה : אי ידעיתו זימנא דשטרא כתובו . בשובר פלוני פרע לפלוני חוב של כך וכך של אותו שטר שכתוב בו זמן פלוני : ואי לא כתובו סתם . אל תכתבו בשובר זמן הפרעון אלא סכום המעות שהיו כתובין בשטר כתבו בשובר דכל אימת דנפיק השטר שכתוב בו סכום ממון זה שעל השובר יפסול השטר ע"י השובר ומעתה צריך המלוה ליזהר שלא ילוה עוד ללוה סכום מעות הכתובים בשובר להתברא מרע

שאע"פ שהיה בפניהם אשתלו אישתלי ואם שאלו העדים ואמרו לא היו דברים מעולם ישבע הלוה ויפטר ובהאי גונא מיירי ההיא (דכל הנשבעין)[דפרק שבועת הדיינין סוף תתקמו דף מה:] דאמר רבא עלה כל מלתא דלא רמיא עליה דאינים א"ל ולאו אדעתיה. כך כתבו מן הראשונים ז"ל (א) : **מתני'** מי שפרע מקצת חובו . ואינו רוצה המלוה לשומו ביד שליש : ר' יהודה אומר יחליף . שטר אחר מסכום הנשאר ויקרע זה כדי שלא יגבה כל שטר זה כיון שפרע מקצת חובו ור' יוסי אומר [ו] שלא יקרענו אלא יכתוב לו שובר ממה שפרע ואע"פ שיצטרך לשמור שוברו מן העכברים זה יפה לו שיטרח בשמירת השובר כדי שיהיה זריז לפורעו ולא יאחר ואם יחליפנו בשטר אחר כפי הסכום הנשאר לא יהיה זריז לפרוע אלא זוזא זוזא והלא המלוה הלוה לו בבת אחת וקי"ל כר' יוסי כדאי' בגמ': **גמ'** ה"מ אפלגא . דהא טוב יותר מכלום שלא יוכל לגבות כל החוב הכתוב בשטר מכח השובר בעוד שישמרנו : אבל אכוליה . כגון שרוצה לפורעו כל החוב ואמר לו המלוה אירכס לי שטרא אבל אכתוב לך שובר לא יפרע לו לעולם עד שיתן לו השטר : ולא היא . דהא אסיקנא תתקמח שאינו בדין שאם יארע שאבד המלוה השטר שיאכל הלוה דמי המלוה וישמח בהם ואע"פ שאפשר גם כן שאם יכתוב לו שובר ויאבד אותו יגבה המלוה ממנו כל החוב וישמח במקלתו שפרע לו יותר טוב הוא זה דהא עבד לוה לאיש מלוה ובדין הוא שיטרח בשמירת שוברו בשביל שיפרע המלוה ממה שהלוה לו בשעת דחקו ומיהו אע"ג דקי"ל הכי דטוב יותר שלא יחליף כר' יוסי משום דעבד לוה וכו' מ"מ אם הסכימו שניהם להחליף יכתוב הזמן הראשון הכתוב כבר בשטר שקרע שאם היה כתבו זמן שני של עכשיו שמחליפו אשתכח דאפסיד המלוה כל אותו שעבוד קרקעות שמוכר משעת ההלואה : **גרסי'** בגמרא [דף קעא.] בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא . ואף על פי שנקרע שטר הראשון ונפקע שעבודו רשאין ב"ד לשעבד נכסיו כדמעיקרא מן הזמן הראשון במה שנשאר לפרוע : אלא עדים שעשו שליחותן היאך חוזרין ועושין שליחותן . כלומר כי הוא מתחלה לא עשאן שלוחין אלא לכתוב שטר אחד והשטר ההוא כבר נפקע· כשנפרע ולפיכך אפי' הוא מלוה עתה לכתוב להם שטר אחר מן הנשאר מן הזמן הראשון אין להם לעשות דשליחותן הראשון כבר נגמר ונפקע והוא אינו יכול עתה לעשותן שליחות על שעבוד דלמפרע שאין בידו ואנ"ל כי בלא דעתו אינם יכולין לעשות שטר אחר ואפי' מזמן שני והא דאמרי' בב"ק (דף נח:) גבי שורף שטרותיו של חבירו אי דאיכא עדים ליכתבו ליה שטרא אחרינא ה"ק דאי איכא עדים שראו השטר ואמרו וכוונו מה שכתוב בו והכירו החתימות שבו ליכתבו ליה ב"ד שטרא אחרינא באחריות דהכא ליכא למיחש דגבי והדר גבי כיון דאיכא עדי שריפה · ושט"ח או שטר מכר באחריות שנמחק בו אחד מן העדים בלבד ואבד או נמחק אומר מורי הרב שיכולין לחזור ולכתבו ולחתום בו שניהם דכל זמן שלא עשו שניהם מעשה שטר אף הראשון לא עשה שליחותו וכן כתב הר"ר יצחק הלוי ז"ל בספר תורת הבית שלו : **תנן** התם מוקדמין . כגון שלוה בשנה זו וכתב השטר בשנה שעברה ואתי למטרף מן הלקוחות שלקחו בשנה שעברה וטריף שלא כדין אבל אם כתב ללות וקנו מיניה אע"פ שלא לוה עד שנה שניה לא טריף שלא כדין ומדינא גבי מינייהו דהא שעבודי שעבד נפשיה מיד משעת הקנין : מאוחרין כשרים . כגון שלוה בניסן וכתב הזמן מתשרי הבא דהשתא ליכא למיחש שיטרוף שלא כדין אדרבה הניח לו השעבוד שלא יוכל לטרוף אלא מתשרי ואילך ובכל מה שיש לחוש בהא מבואר בגמ' : אירכס . נאבד : [ז] [שטר שזמנו כתוב בשבת [ח] וכו']. אף על גב דאיכא למימר דשמא מוקדם הוא דכשאנו נזקקין לאותו מנין הכתוב בשטר לט"ו ימים של חודש פלוני לחשבון העובדי כוכבים [ט] נמצא שנכתב בשבת והלא ידוע הוא שאין ישראל כותבין לא בשבת ולא ביוה"כ ואפשר שהוא מוקדם ופסול ומ"מ כיון דקי"ל כרים לקיש דאמר [כתובות דף יח:] עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ש"מ שכל מי שבא לפסול השטר עליו הראיה הלכך מעמידים שטר זה בחזקת מאוחר וכשר והא דמצרכינן קיום בהדיא אמרינן קיום שטרות דרבנן : אמר המחבר שטר מאוחר הוא וכשר ולא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה אלא בלשון הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעות אחד לזכות ואחד לחובה אבל לפסול את השטר ולומר שעשאה שלא כדין לא דחזקה על העדים שעושין דבריהם

עין משפט

[כרבי ז"ל]

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' נד :

ב מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' מג ·

דף קעא:

בגמ' וברא"ש איתא אמר רב המנונא לא שנו כו'

בגמ' איתא דא"ל ר' אבא לספריה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) סוף דעת הר"ן שלוי שביאו בח"מ סי' ע' וכתב עליו כי מדברי רש"י ורב אלפס והמיי' משמע שאין חילוק ובכל ענין א"צ לברר אלא לכתחלה להפטר מן השבועה :

הגהות חו"י

(א) נ"ב כתבו התוס' דמ"מ אביי גופיה ס"ל דכותבין שובר ונ"ל דלא קשה אביי רק לשמוע מה יענה רבא ורבא שני ליה לפי דבריו כי באמת ל"ק כלל ונ"ד דשארית ישראל לא יעשו עולה ועוד וכי ידע שחבירו אבד שוברו : (ב) נ"ב אפי' יכתוב לו שטר מכירה לא אסיק אדעתיה ששטר ראשון זמנו מאוחר : (ג) נ"ב נ"ע דאי ס"ל דאין כותבין שובר ה"נ ס"ל גבי מכר דלא מהדר ליה שדהו וכ"ש הכא שהרי לא נפסד מוכר דבר שהרי יש לו דמי שדהו:(ד) נ"ב ונ"ע לרי"ף סוגיא דמפ"ב דסנהדרין :

[דף רלז ע"ב]

הגהות מא"י

[א]וכי נ"ל:[ב]תיבת מכלל דלרבי מפסיד נ"ל מוקף : [ג] תיבת דלמא רשום למחוק : [ד] נ"ב הדר : [ה] נ"ב א"ל אנא בההיא כשמעתא דמר סבירא לי דאמר ר' אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו והא אמר רב גידל אמר רב הלכה כדברי רשב"ג והפרכי לא אמר אלא לברר אנא נמי לברר קאמינא: [ו] לא כנ"ל : [ז] נ"ב לי גמ' דף קעא. : [ח] נ"ב או בעשרה בתשרי : [ט] נ"ב שמונים לתמה :

דבריהם כהוגן והא דקי"ל כר' יוחנן וריש לקיש דאמרי כותבין שובר כתבו הגאונים ז"ל שהיה לו לקבל חרם סתם שאינו מוצא שטרו ואינו מערים בדבר. הריטב"א ז"ל: **אמר** להו (רבא)[רבה] וכו' אקנייתא. שטרי מקנה שאין כתוב בהם אחריות ולא אתי למטרף לקוחות אבל שטרי הלואה לא יכתוב אם יש בהן אחריות מאותו זמן שנעשה ההלואה אלא מזמן שהוא עומד בשעת כתיבה כיון דעדים החתומים על השטר אינהו נינהו דמפקי לקלא אם כן מה שלקחו קודם [ג] השטר לא משתעבד למלוה ואם היה כותב זמן המוקדם הוה ליה דין מוקדם ופסול דטריף מינייהו שלא כדין דלא הוי להו ללקוחות למידק כיון שלא היה נכתב עדיין: אמר המחבר וכן נכתב ביום ונחתם בלילה חשבינן ליה מוקדם ופסול כדמוכח בגיטין (דף יז.) ואם [שם דף יח.] היו עוסקין באותו ענין כשר אע"פ שנחתם בלילה וכן כתב הרמב"ם ז"ל: *)אבל אם שטר קנין הוא אפילו לא חתמוהו אלא לאחר זמן מרובה כשר לכתוב מיום שקנו ממנו דשהם קנין לכתיבה עומד וקול יש בדבר וגובה ממשעבדי אבל כשלא נכתב כלל הקנין אינו גובה מנכסים משועבדים דהא בטיל קליה כן כתב ר"י ז"ל וכתב בעל העיטור ז"ל דבשטרי הלואה נמי לא כתבו מיומא דקנו מיניה אלא כשעומדין עדיין תוך זמן הפרעון אבל לאחר זמנו אין כותבין שמא פרע וכן דעת הרא"ה ז"ל והרשב"א ז"ל סובר דכתבינן כל היכא שלא מיחה בהם הלוה ע"כ: יומא דאקניתו. יום שנתנה בו המתנה או מכר המכירה דאיכא למיחש שמא נתנה אחר מכן לאחר והוי שלא כדין: כי היכי דלא מתחזי כשיקרא. אם יכתוב יום אחר שלא יהיה בו המתנה ולא הכתיבה ומהאי טעמא גופא צריך להזכיר מקום שנמסרו בו הדברים ומקום שנכתב בו שאם לא יכתוב אלא אחד מהם מיחזי כשיקרא ומיפסל כדמוכח בגיטין (דף פ.) שיאמרו לו איך אמרת בהיני ולא נכתב בהיני או הלא במקום שילו אמרו לכם: דליפגום שטריה. כשפרע מקצתו נפגם השטר ואם אמר זה אחר כן פרעתיו כולו והמלוה אומר לא פרעת אלא מקצתו לא יפרע אלא בשבועה כדאמרינן [בכתובות דף פז.] הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וה"ה לשאר שטרות: דליכוף לפורעו. שיהיה זריז יותר מפחדו שלא יתבע לו כל החוב הלכך לא יחליפו השטר אלא מדעת שניהם המלוה והלוה: והאי אחרינא הוא. שהלויתי לך חמשים ומה שפרעת הוא החוב של מנה: **מתני'** הכא תני הא דב' אחין דדמיא להא דאמר יאכל הלה וחדי דהכי נמי יאכל העשיר ואין העני יכול לומר כיון שחציו שלי איני רוצה שתשתמש ממנו אלא אני שבוע האחר יהיה שלי ויעמוד בטל משום דזה נהנה וזה אינו חסר הוא אלא כך יאמר לו העשיר או קח לך עבדים וזיתים ותשתמש בהם או אשתמש אני בו כלומר דבהאי חזקה שהניחו אביו יהיה לעולם הלכך גם לא תשכירנו לאחר ומיהו העשיר מצי למימר ליה גוד או איגוד אבל העני לא מצי למימר גוד דלא אמרינן הכי אלא בשכל אחד יכול לקנותו ואומר גוד או איגוד אבל הכא שהאחד עני לא: **מתני'** שנים שהיו. (יוסבין) דמיא נמי להאי דהלה יאכל וחדי כיון דבמקום אחד הם ואינן ניכרים לא בשם ולא במקום אם יוציא האחד שטר חוב על חבירו יאמר לו הלה אדרבה אתה היית מחויב לי זה החוב ופרעת לי והחזרתי לך השטר הזה ואם מחויבים לאחרים הם כל אחד ידחה המלוה אצל חבירו לומר אין אני המחוייב אלא חברי: נמצא לאחד בין שטרותיו וכו'. מפורש בגמ': אמר המחבר ולא אחר יכול להוציא וכו'. ומיהו אם אחד מהם היה קטן בזמן הכתוב בשטר גובין מן האחר שהיה גדול וכדמוכח בפרק מי שמת [דף קנה.] הריטב"א ז"ל: כיצד יעשו. אם רוצים להלוות שימלאו מי שילוה להם: ישלשו. שמותן אם שמו של אחד יוסף בן שמעון בן יעקב והאחר שמו יוסף בן שמעון בן נפתלי דהשתא יהיו ניכרים ואם שמותיהן שוים בשילוש יכתבו סימנים אם האחד ארוך והאחר גוץ או אחד לבן וחבירו שחור ואם היו שוין בסימניהם יכתבו כהן

*) עי' בב"י טור ח"מ סי' מ"ג אות י"ב

נר מצוה

להרב אשי לרב כהנא *והא האידנא דלא עבדינן הכי א"ל רבנן תיקוני תקיני מאן דעביד עביד ודלא עביד איהו אפסיד נפשיה אמר להו רב *ספרא לספריה וכן אמר רב הונא לספריה כי קיימיתו בשילו כתובו בשילו ואע"ג דמסירי לכו מילי בהיני וכי קיימיתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמסרי לכו מילי בשילו משום דמיתחזי כשיקרא אמר להו רבה בר רב שילא להנהו דכתבי שטרי אקניאתא כי כתביתו שטרי אקניאתא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא א כתובו יומא דקיימיתו בי' ואי לא מיתחזי כשיקרא: אמר רבא

תתקמט האי *מאן דנקיט שטרא בר מאה ואמר שויוה ניהלי תרי בר חמשין לא משוינן ליה עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפורעו וניחא ליה ללוה כי היכי דניפגום שטריה ואמר רבא האי מאן דנקיט תרי שטרי בר חמשין חמשין ואמר שוינהו ניהלי חד בר מאה לא משוינן ליה עבדו רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה כי היכי דלא ניפגום שטריה וניחא ליה ללוה כדי שלא יכוף לפורעו אמר רב אשי האי מאן דנקיט שטרא בר מאה ואמר שויוה ניהלי חד בר חמשין לא משוינן ליה מ"ט אמרינן האי מיפרע פרעיה וא"ל הב לי שטרי וא"ל אירכס לי וכתב ליה תברא אבר מאה והשתא מפיק ליה להאי וא"ל אחרינא הוא:

תתקנ °**מתני'** בשני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהם מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשם בבית הבד: **גמ'** *איידי דתנא רישא מי שפרע מקצת חובו ורבי יהודה אומר יחליף [ה]רבי יוסי אומר יכתוב שובר וכו' דסבר רבי יהודה דלא כתבינן שובר וסבר רבי יוסי כתבינן שובר ואי אבד שוברו יאכל הלה וחדי תנא נמי שני אחין אחד עני ואחד עשיר דדמיא לה דאי לית ליה לעני עבדים ולא זיתים אכיל הלה וחדי וכן נמי הא מתני' שנים שהיו בעיר דמיא להו בהאי עניינא:

תתקנא **מתני'** שנים גשהיו בעיר שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחד יוסף בן שמעון אינן יכולין להוציא שטר חוב זה ב על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין כיצד יעשו ישלשו אם היו משולשין יכתוב סימן אם היו מסומנים יכתוב

רש"י

דף קעב. ליה ואם הלוה אותו סכום איהו דאפסיד אנפשיה: והאידנא לא עבדינן הכי. אלא כותבין בשובר זמן הפרעון אומרין לו ללוה רבנן תקינו לכתוב סתמא: אי עביד עביד ואי לא עביד איהו דאפסיד אנפשיה. שכתוב בו זמן הפרעון אם יש לזה שטר מאוחר עליו: כי קיימיתו בשילי. ואתם כותבין שם שטרי מכר או הלואה או מתנה אז כתבו בשטר שם המקום שאתם יושבים בו בשעת כתיבתו: שילי והיני. שם מקום: אקנייתא. שטרי קנין של מכר או של מתנה או הלואה שיש בהם שעבוד נכסים: יומא דקיימיתו ביה. דחתימה כך פר"ח (ורשב"ם פי' דוקא שטרי מכר או מתנה שאין בו אחריות ולא אתי למיטרף מלקוחות הלכך אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה מן המוכר או מן הנותן כתובו עתה אותו יום שניתנה בו המתנה או המכירה דאיכא למיחש שמא אחרי כן נתנה לאחר ויפסיד זה בלא כדין אבל שטרי הלואה ומכר שיש בהן אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד עתה שאל"כ הוי מוקדם ופסול דאתי למיטרף מלקוחות מזמן הכתוב בתוך השטר שלא כדין דלעולם אין הלקוחות משועבדים לשום אדם כל זמן שלא נכתב השטר כי עד היא שעתא מלוה על פה היא דחתימת העדים קלא אית להו והלקוחות של אחר כן אפסידו אנפשייהו ואפילו נכתב ביום ונחתם בלילה חשבינן ליה מוקדם ופסול): וניחא ליה למלוה. שישאר שלם בר מאה שאם יפרע לו חמשים יכתבו ללוה על אותן חמשים שפרע שובר כי בזה יכוף המלוה את הלוה לפרוע לו את המותר כי ידאג פן יפסיד שוברו וימהר לפרוע הכל כדי שיחזור לו שטרו: כי היכי דליפגום. כשיפרענו נ' תתקנ או השטר פגום ותנן הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה והוא הדין לכל שטרות: אמר. המלוה לסופר ולעדים כתובו לי חד בר חמשין מזמן הראשון וכל שכן מזמן זה דשמא שטר פרוע הוא זה ויש ללוה שובר עליו ויוציא מלוה עליו שטר בר חמשין ויאמר חוב אחר הוא זה: **מתני'** הרי העשיר אומר לעני כו'. ואפי' למאן דאמר בפרק קמא אית דינא דגוד או אגוד שאני הכא דגוד איכא אגוד ליכא כדמשני בפרק קמא: קח לך עבדים כו'. דבחזקה שהניח אביו יהיה לעולם ולא יניח להרבות ולהביא בני אדם למרחץ אלא מבני ביתו: אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. דכל אחד יאמר ויטעון שטר שבידך החזרתי לך כשהחזרת לי החוב שהלויתיך: ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהן. דכל חד מיניה מדחי ליה אצל חבירו דמן השטר אין ראיה אא"כ שיש עדים שזה לוה ממנו: נמצא לאחד כו'. לקמן מפרש: כיצד יעשו. ואם רוצים ללוות זה מזה או מאחר: ישלשו. יכתוב שם אבי אביו כגון חנוך בן ראובן בן יעקב: ואם היו משולשין. ששמותן ושמות אביהן ואבי אביהן שוה יכתבו סימן כגון פלוני בן פלוני שהוא לבן או גיחור או גוץ: ואם היו. שוין בסימנין יכתבו פלוני בן פלוני הכהן

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז
א שטר שאין בו קנין אע"פ שהלוהו בניסן בפני עדים ואמר לו המלוה מאז לכתוב לו שטר ולא הספיקו לכתבו אז ואיחרו לכתבו אין רשאין לכתוב בו אלא הזמן שעומדין בו בשעה שחותמין ואפי' נכתב זמנו ביום ונחתם בלילה פסול לפי שהוא מוקדם שאין להם לכתוב אלא זמן החתימה שהוא היום שאחר הכתיבה שהלילה מהיום הבא הוא נחשב אע"פ שהיתה ההלואה קודם לכן ונמסר להם לכתוב שטר מאז לא נשתעבדו נכסי הלוה אלא משעת חתימה כמבואר בקונט' הראיות:

כתב ריא"ז
כל מעשה ב"ד הרי כמי שתופס שטר בידו שאם נתחייב אדם לחבירו ממון בב"ד ע"י שום תביעה ב"ד כותבין לו שטר ואפי' אם היתה מלוה על פה ולא רצה הלוה לפורעו עד שהזמינו לדין ונתחייב לו בב"ד נעשה עליו מלוה בשטר ואם רוצה המלוה שיכתבו לו שטר כותבין לו על כרחו של לוה ואם לא הספיקו לכתוב לו שטר בעת שנשאל מהם ובאו לכתוב אחר זמן כותבין לו מזמן ראשון ואין בו משום הקדמה שהרי הוא ככתוב מאז מעת שגמרו הדין וכן אם נכתב ביום ונחתם בלילה כשר:

כתב ריא"ז
ב ונראה בעיני שאין דברים הללו אמורין אלא בשטרי קנין אבל שטרות שאין בהם קנין כבר ביארנו למעלה שאין כותבין ללוה בלא המלוה והואיל ואין בהם חבלא זו יכולין להוציא זה על זה שטר חוב. ואדם אחר אינו יכול להוציא שטר אחד עליהם בין שטרי קנין בין שטרות שאין בהם קנין שיכול כל א' לדחותו ולומר לא הלוית לי אלא לחבירי שלוית ששמו כשמי ואם היה א' מהם מעיר אחרת אין חשש בדבר לפי שצריכין לכתוב שם עירו:

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מג:
ב מיי' פ"ק מהל' שכנים סמג עשין פב טור ח"מ סי' קעא:
בגמ' א"ל רב לספריה וכן א"ל ר"ה כו'
ג מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מט:

הגהות מא"י
[א] ורבי כצ"ל: [ב] ג"ב כתיבתו:

ג' פרי"ף ז"ל (ג"א)

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והא דתנן שני אחים א' עני וא' עשיר הרב ר' יוסף הלוי ז"ל וכו' ומושל ומוכר לכל מאן דבעי וכו': **אמר** הכותב א"כ למה שנינו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים שמשמע שהעשיר מפסיד על העני חלקו הרי אינו צריך ליקח עבדים אלא יחלוק בימים וישכור ויפה כחו בזה יותר ממה שעכשיו לשכר שהרי יכול להשכיר חלקו לעולם והשוכר ירחץ עם העשיר בכל שעה ואם רצה חולק בימים ואלו בכישא אינו חולק בימים אלא ודאי לא אמר חולקים בימים במרחץ ובית הבד כיון שאפשר לעשיר להשתמש כל שעה במחלקו שלו אין ממעטין ממנו הנאה שלו וזהו שאמר רבינו הגדול ז"ל דאי לית ליה לעני עבדים ולא זיתים אכיל הלה וחדי ושנו בתוספתא האחין שהניח להם אביהם מרחץ א' עני וא' עשיר לא יאמר עני לעשיר הריני לוקח כנגדך מן השוק ומרחיץ אלא אומר לו אם יש לך בא והרחץ והוצאה מן האמצע וזו ראיה לדברינו שאינו יכול להביא בני אדם מן השוק ולהכניסם ביומו אלא אם יש לו עבדים מרחיץ את עצמו ואת עבדיו עם של חבירו בכל יום והוצאה מן האמצע ואם לא בא והרחיץ וקדם הלה ונשתמש אינו נותן שכר אלא אכיל וחדי ובספק שנסתפק הרב ר' יוסף הלוי ז"ל לא הכריע בעל המאור ז"ל כלום ודעתו בלא ראיה אינה מכרעת:

המאור הגדול

והא דתנן שני אחים אחד עני ואחד עשיר וכו' ה"ר יוסף הלוי ז"ל מקהי בה קהיאתא בפירושא ואסתפקא ליה מילתא ולא אסקא ואמר דצריכא עיונא ואנן נעיינינן בה וכך נראה לי הא דקתני עשאן לשכר השכר לאמצע הא קמ"ל דלא מצי אמר ליה עני לעשיר תא נזבניה לעלמא בחדא ונפלוג בה נמי לא מצי אמר ליה תא נפלוג ביומי שקול את חד יומא ואנא חד יומא וביומא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה אלא כיון דעביד לאגרא פלגי ליה באגרא ולא ביומי אלא מדעת שניהם ואם עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קמ"ל דלא מצי אמר ליה עני לעשיר הב לי יומא דילי ולא מצי למימר ליה נמי גוד בלא איגוד אבל אי א"ל תא נפלוג ביומי הכי נמי דמצי ואי אמר ליה חד לחבריה גוד או איגוד ה"נ מצי א"ל בין שעשאן לשכר בין שעשאן לעצמו חד מינייהו לזבוניה מנתיה לעלמא בדלא בעי ליה שותפיה למזבניה מיניה הכי נמי דמצי מזבין לה לעלמא ומושל ומוכר לכל מאן דבעי בין שעשאן לשכר בין שעשאן לעצמו:

כהן אם אחד כהן והאחר ישראל ואם שניהם כהנים או ישראלים אמרינן בתוספתא שיכתבו דורות שאי אפשר שיהיו כל דורותיהם שוים :
ההוא שטרא וכו' אני פלוני [ה]. כך היה כתוב באותו שטר והיה מחזיק בו אדם אחד וטען פלוני לוה ממני כך וכתב לי כתב ידו אני פלוני בן פלוני הכתוב בזה השטר לויתי ממך כך וכך ושמי לא הוצרך לכתוב שהרי מסרו לי ותקן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין : אמר המחבר ושטר שכתוב בו שנתחייב לכל מוציא אותו בב"ד כשר וגובה בו המוציא דהא לנפילה לא חיישינן ואי משום שלא נתברר כשכתבו למי נתחייב וקי"ל [ב"מ דף לח.] דאין ברירה בדאורייתא. שאני הכא דכיון שהוא ראוי להתחייב בו לכל אדם אין כאן דין ברירה ומיהו שטר זה כל שהוציאו אחר ופרעו לו ועשה ממנו שובר נמחל שעבודו לכל אדם שיוציאו מכאן ואילך שלא נתחייב זה אלא במנה בלבד מפי רבינו הר"ם והריטב"א ז"ל: ממך אפילו מריש גלותא. כלומר דכיון דבשטר איתו כתוב שמך אלא לשון זה ממך אפשר דריש גלותא הוא שהלוה וכתב לו ונפל ממנו ואתה מצאת אותו הלכך לא גובה בשטר זה ומ"מ ליתא דרב הונא דהא רבה דק ואשכח דכיון דיוצא מתחת ידו לא חיישינן למימר שנפל מאחר ומצאו זה אלא אמר מההוא גברא דנפק מתותי ידיה הוא והביא ראיה מדתניא גט שיש עליו עדים ואין בו זמן והוא מג' גטין פסולין אלא שאם נשאת הולד כשר ואמר אבא שאול דאם כתוב בו לשון זה אני היום גרשתיך כשר וחשיב ליה זמן ותנא לכתחלה כיון דהיום ראינו הגט יוצא מתחת ידה לא אמרינן שנתגרשה כבר בגט זה והרי אין בו זמן אלא אמרינן היום הוא דגרשה בו כיון דהיום ראינוהו בידה וא"כ הוי כאילו כתוב בפירוש בגט יום זה שהוא שלישי או רביעי בחדש פלוני והרי הוא חשוב זמן הכא נמי אמרינן מאותו שראינוהו בידו משלו הוא כאילו כתוב בו שמו בפירוש ולא חיישינן לומר שמא נפל מאחר כמו שאין אנו חוששין לומר דהיום מיום אחר הוא דקאמר ואיני יודע איזה היום הוא ואין בו זמן :

נר מצוה

יכתוב כהן : **גמ'** ההוא שטרא דנפק בבי תתקנב דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה *אמר רב הונא ממך אפי' מריש גלותא ממך ואפילו משבור מלכא אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתניא גט שיש עליו שני עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר אם כתוב בו היום גירשתיך כשר אלמא היום ההוא יומא דנפק ביה משמע הכא נמי ממך מההוא גברא דנפק מתותי ידיה משמע ולנפילה לא חיישינן : *תניא אחד מן האחין ששטר חוב תתקנג יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה שאביו א נתנו לו וראייה בשטר אבל לא בעדים דקי"ל אין אותיות נקנות במסירה ואי מתנת שכיב מרע היא אפילו בעדים דקי"ל °דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו כדגרסי' בפרק מי שמת* אימיה דרב עמרם הוה לה מלוגא דשטרי וכו' (א) אע"ג דאמרי' הכא דכולי עלמא בין תנא דמתני' בין תנא דברייתא אותיות נקנות במסירה ואביי ורבא תרוייהו אית להו אותיות נקנות במסירה לא סמכינן אהא דהא אמימר ורב אשי דבתראי אינון פסקו הלכה בפרק המוכר את הספינה* אין אותיות נקנות במסירה והאי דאמרינן הכא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה אוקמתא בעלמא היא ולאו דסמכא הוא והכין פסקו רבנן קשישי כדכתבינא : *נמצא לאחד בין תתקנד שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין: טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והא אנן תנן ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב אמר אביי הכי קאמר נמצא לאחד שובר בין שטרותיו ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות של שני יוסף בן שמעון (א) פרועין : כיצד יעשו ישלשו וכו'

רש"י

הכהן אם האחר ישראל : **גמ'** לויתי ממך מנה. כך היה כתוב בשטר ולא היה מוזכר שם המלוה והמוחזק בשטר היה אומר אני הוא המלוה ולכך לא הוזכר שמי כי מסרת לי אותו וכתבת ממך [א] : אפילו מריש גלותא. כלומר שמא אדם אחר הלוהו או ריש גלותא ונפל ממנו וזה מצאו : אם כתוב כו'. אבא שאול סבירא ליה כר"א דאמר עדי מסירה כרתי ולא בעינן לא עדים ולא זמן אבל בעינן שיכתוב אני היום גירשתיה דאבא שאול בעי ידים שהן מוכיחות דמשעה שקבלה גט נתגרשה מיד שאם לא נכתב מהיום בגט זה הוי כגט שאין בו זמן וליכא למימר בו כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו מנין לנו שיהיה גט דשמא אין דעתו לגרשה בגט זה עד שנה או שנתיים : ולא חיישינן. נמי לנפילה שמא נפל מיד אחר (ב) ששמו יוסף בן שמעון וזה מצאו: יוצא מתחת ידו. והשטר נכתב בשם אביהן או [ב] בשם אחר וזה טוען אבי או אחי נתנו לי [ג] והוא אומר אתה חטפתו : וראיה בשטר. שכתב לו אביו קני לך איהו וכל שעבודיה כדאמרינן פרק המוכר : ולא בעדים. האומרים ראינו שמסר לו : אפילו בעדים. שאמרו ראינו שאביו מסר לו שני : אוקימתא בעלמא. כלומר תירוץ בעלמא להעמיד הסוגיא : אין אותיות נקנות במסירה. כך פסק רב יהודה גאון (ורשב"ס כפסק אותיות נקנות במסירה): שטרו של יוסף בן שמעון פרוע. דקס"ד נמצא (ג) ביד המלוה ולכך פריך טעמא כו' ומשני דהכי קאמר נמצא לאחד דהיינו הלוה שנמצא בידו שובר בין שטרותיו כו' שטרות של יוסף בן שמעון שניהן פרועין [ד] ואי לא הוו גובין ממנו דהא יכולים להוציא

דף קעג. דף קנא. דף עז. ע"ש ג' בה"ג אחרת (ג"א) דף קעג.

תניא וכו' וראיה בשטר. שכתוב לו קני ליה וכל שעבודא דאית ביה ולא סגי ליה בראיה של עדים שראו שמסרו לו דהא קי"ל דאין אותיות נקנות *בכתיבה לבד אלא במסירה וכתיבה או באגב ודוקא באחין דכיון שטוען אבי או אחי נתנוהו לי חיישינן למימר דשמא חטפו לאחד מהם דשני אחין (ב) עבידי דשמטי אהדדי אבל לאחר לא חיישינן אבל אם מתנת ש"מ הוא אפילו [ו] באחד סגי בעדים משום דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וכדגרסינן לעיל [דף קנא.] אמיה דרב עמרם חסידא וכו' : אמר המחבר ולענין אם צריך להביא ראיה על הכתיבה או על האגב כבר ברכו המפרשים ז"ל מפרקין ומיבמות ומסנהדרין דצריך (ג) ותו דסברא הוא שאין תפיסתו ראיה על הכתיבה ולא על האגב והוא הדין אם טען שנתנוהו לו במתנת שכיב מרע שצריך להביא ראיה וכבר ברר דברים אלו כראוי הרמב"ן ז"ל בספר הזכות וכן הסכימו גדולי המפרשים ז"ל וכן דעת רבותי הריטב"א ז"ל (וכו') : פיסקא. מפשט מתני' משמע שאם מצא המלוה שובר ששטר יוסף בן שמעון שהיה חייב לו פרוע שניהם פרועים אם שני יוסף בן שמעון שהיו באותה העיר חייבין לו דכל אחד מלי למימר אני הוא שפרעתי ולפיכך מקשה דמשמע דדוקא משום שמצא השובר הוא דאמרינן דשניהם פרועים הא אם היה מוציא השטר חוב היה גובה והא קתני אין אחר יכול להוציא עליהן כדפירשתי במתני' ומשני אין הכי נמי דאין אחר יכול להוציא עליהן אבל הכא הכי קאמר שהמלוין הם שני יוסף בן שמעון ואחד שבשוק שהיה מחוייב להם מצא השובר והכי קאמר מתניתין אין אחר יכול להוציא עליהם ולא הם על אחר (דהא ודאי מוציאין וקמ"ל) דאם אותו אדם היה מחוייב לשני יוסף בן שמעון באותו שובר נפטר משניהן ומיהו אם עושין הרשאה זה לזה ודאי יפרע לאחד מהם דהשתא לא מצי למימר לשניהם יחד הלא זה השובר שעשיתם לי דשני שוברין היה צריך ומיהו נראה למפרשים ז"ל דאילו אמר כבר פרעתי לשניכם והשובר נכתב סתם על שניכם דטענתא מעלייתא היא : אמר המחבר שני יוסף בן שמעון קיימא לן דהם על אחרים יכולין להוציא דאמרינן כאן נמצאו וכאן היו כההיא דיבמות ושלים שהוציא שטר מידו ואמר שנתנו בעליו לאחרים בכתיבה ובמסירה יש אומר שהוא נאמן דהא הימניה עליה זה שהפקידו בידו ונראים דברים

המאור הגדול

דף קעג ע"א] **אלא** הא דתניא כשם שאין מוציאין שטר חוב זה על זה וכו' במאי קא מיפלגי באותיות נקנות במסירה וכו' הרי"ף ז"ל כתב בהלכות דלית הלכתא כאביי ורבא באותיות נקנות במסירה ומאי דאמרי' בגמרא דכ"ע אותיות נקנות במסירה אוקמתא בעלמא היא דלאו דסמכא וקשיא לי והא בכולהו אוקמתא דאוקמי' הכא בגמרא ס"ל לתנא דידן אותיות נקנית במסירה וא"כ מנ"ל אוקמתא דסמכא למימר במאי קא מיפלגי בר מהלין אוקמתא דאתי קמן בגמ' ונ"ל דשני דין אותיות דהכא מדין איתיות דעלמא דבאותיות דעלמא קי"ל עד שיכתיב וימסור אבל אותיות דהכא קנה במסירה בלבד לפי שגוף השטר עומד לו במקום כתיבה כיון שהוא כתוב על שם יוסף בן שמעון ושם זה יוסף בן שמעון כשם זה לפי' זכה בו במסירה זה שנמסר לו השטר כיון שהוא כתוב בשם איש ששמו כשמו ואין צריך להביא ראיה במסירתו דקי"ל כתנא דידן דאמר הן על אחרים מוציאין וקי"ל נמי כרבא באותיות נקנות במסירה אינו צריך להביא ראיה ואביי ורבא כי פליגי באותיות הכי פליגי איתיות נקנות במסירה אי למ"ד כל אותיות אי למ"ד דפליג בשאר אותיות ומודה בשטר של יוסף בן שמעון שמסרו ליוסף בן שמעון חבירו אביי אמר צריך להביא ראיה רבא אמר אין צריך להביא ראיה וביבמות בפרק האשה שלום אמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי וכו' ואסיקנא מאי אמרת דילמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה אביי לטעמיה דהכא כיון ששמיה כשמיה ורבא נמי מודה ליה בהא :

מלחמת ה'

ועוד אלא הא דתניא כשם שאין מוציאין שט"ח זה על זה וכו' : **אמר** הכותב כל מבין עם תלמיד יבין שאין ממש בדבר זה וכי מפני ששמו כשמו יקנה שעבודא דאית ביה במילי והרי מתחלה לא נשתעבד אלא לזה שהלוהו ובמה יקנה הלה ועוד יש ראיה דלא קני במסירה אע"פ ששמו כשמו מאותה שהביא מפרק האשה שלום גבי פלוגתא דאביי ורבא דאביי חייש לתרי יצחק ריש גלותא ורבא לא חייש ואמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי דנפקי במחוזא והוה כתיב בהו נאני בר חנו ותנו בר נאני ומגבי בהו רבה בר אבוה זוזי והא נאני בר חנו ותנו בר נאני במחוזא שכיחי טובא ואביי התם למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהיר בה אי לפקדון כיון ששמיה כשמיה לא מפקיד ליה גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה וש"מ דלרבא לא קני במסירה אע"פ ששמו כשמו אלא משום דלא חיישי' הוא דאי קני במסירה מאי ראיה קא מייתי לה התם דליכא למיחש לתרי יצחק ריש גלותא אי משום דלא חיישינן לנפילה ולפקדון התם טעמא אמרינא הוא דהא אפי' היכא דהוו אותיות דאחר בודאי נמי לא חיישי' דהא רבה הוא דאמר הכא אין צריך להביא ראיה אלא ודאי משום דלא חיישי' למסירה הוא דמייתי ראיה דאלמא אמרי' כיון שלא הוחזק שטר זה ביד אחר אומרים כאן נמצאו וכאן היו אף בתרי יצחק נמי כיון שלא הוחזק שנים אין חוששין ומינה נמי שמעי' דכי אמר אביי הכא צריך להביא ראיה לאו באותיות ששמו כשמו אמר דבהנהו ליכא למיחש למידי דלנפילה לא חיישי' ואי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה אלא על כרחך מסר לו והאותיות נקנות במסירה ואע"פ שיש לדחוק בזה ולדחות דהתם סברא דרבה בר אבוה קא מתרץ ואיהו לא סבר לה הכי אלא

כתנא ברא דקתני הכא אין מוציאין על אחרים לא משמע הכי וּבכך שמעתין גופה משמע דאביי אודוי אודי ליה לרבה דלנפילה דתר לא חיישי' ולא לפקדון וכיון שכן שני יוסף בן שמעון ודאי מוציאין הם על אחרים בלא ראיה ולא אמר אביי צריך להביא ראיה אלא בשאר אותיות ואע"ג דאיתמר עלה דאמרי' לומר כי היכי דפליגי אמוראי הכא פליגי תנאי ולא בוות זו לזו לגמרי וכן עיקר דאביי ודאי לא שביק מתני' ועובדי דרבה בר אבוה ואמר כברייתא ולפי זה הא דאמרי' בפ' כל הגט בתחלתו ואמר רבה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים ודחאה אביי לא לומר שאין מוציאין אלא לומר שאין זאת אומרת כן כי ההיא דאיתמר לעיל בההי פירקא רב אשי אמר לעולם אימא לך אחריות לאו טעות סופר הוא וכו' וכניה זה לשקול הדעות אבל מ"מ מה שהקשה בעל המאור ז"ל ונתלה בו לדחות דברי רבינו הגדול ואמר מנא לן אוקמתא דסמכא למימר במאי קא מיפלגי בר מהלין אוקמתא דאיתוקמן בגמ' אינו כלום ומן הסוגיא שהזכרנו מתברר הענין יפה דקא אמרי התם בהדיא לרבה דטעמא משום דליכא למיחש לתרי הוא אלא האי ניהו מלוה ולית לן למיחש כלל שמא של חבירו היה כי היכי דלא חיישי' לתרי יצחק ריש גלותא דגמ' קא מדמי להו בהדיא וכי איצטריכינן להנך אוקמתא דהכא לאביי בלחוד הוא משום דאיהו הוא מריה דשמעתא התם דאמר חיישי' והוא ניהו מריה דשמעתא הכא דאיהו איירי בה ובתר מיליה גרירא אבל לרבה טעמא ברירא הוא כאן נמצאו כאן נמצאו ברשות זה ושלו היו מתחלתן ולא חיישי' מגברא לגברא כדמפורש התם בגמ' ולפי דרכנו למדנו דאביי סבר אותיות נקנות במסירה ורבי סבר אין אותיות נקנות במסירה לפיכך איתמר התם אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה כאילו איתמר אביי אמר אותיות נקנות במסירה *)אין צריך להביא ראיה ואין רבינו הגדול ז"ל צריך לדחות אלא סברתו של אביי אבל רבא לא ס"ל הכי וזה בלא חלק עליו אם נקנות במסירה או לא משום דפלוגתא דתנאי היא ולא מעייל רבא רישיה בתר אריותא למיפלג בה אלא מיהו ודאי משמע דלא ס"ל הכי דלא שביק רבנן ואמרי כרבי כדקא מתמה עליה דרב נחמן במס' סנהדרין בפ' זה בורר כמאן כרבי דאמ' אותיות נקנות במסירה אלמא לא ס"ל כוותיה וכדמשמע נמי בסוגיין דהשתא שלום כדפרישית ומוכחין לעיל :

*) נ"ל צריך.

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד: טור ח"מ סי' נ:
ב מיי' פ"ט מהל' גרושין סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכו סעיף ו:
ג מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' מט:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז א אבל אחר בני אדם שמחזיק אחד בשטר חוב של חבירו ואומר אתה מכרתו לי או אתה נתתו לי במתנה נאמן וא"צ להביא ראיה עליו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שעלו: (ב) נ"ב רגילי: (ג) נ"ב להביא ראיה:

[דף רלח ע"ב]

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב עי' בגמ' דף קעב: (ב) נ"ב עי' בגמ' דר"ל שע"כ אין מוציאין על אחרים שטר חוב : (ג) נ"ב פי' שיש עדים שראו זה בין שטרותיו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כלומר מי שמוחזק בשטר : [ב] או בשם אחר כצ"ל: [ג] נתנו לי וכן אמרו כצ"ל: [ד] פרועין ואיכולה זה השובר הוו גובין כצ"ל: [ה] נ"ב וכו': [ו] אפי' באחד כצ"ל:

א מיי' פט"ו מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' סה:
ב מיי' פכ"ב מהל' מכירה טור ח"מ סי' ריח:
ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קכט:

דברים שהוא מן כלפי בעל דבר דהא הימניה כדאמרינן בסנהדרין [דף כח.] ואיכא נמי מגו דאי בעי קלייה אבל לגבותו מן הלוה ליתנהו להני טעמי ואינו נאמן וצריך ראיה על הכתיבה או האגב ואין לומר השליש נאמן בזה ואפילו כלפי בעליו אינו נאמן לומר שהוא לעצמו וכל זה ברור ונכון קבלתי מפי מורי הרב הלוי (הר"ס) [הכ"מ] ז"ל וכן קבלתי ממורי הרשב"א ז"ל וכן פסקו בתוספותיהם ואע"פ שהרב רמב"ם ז"ל כ' שאפי' לעצמו נאמן כלפי בעליו. הריטב"א ז"ל: **מתני'** המלוה בשעת מיתתו ואמר לבנו בין השטרות שאני מניח לך יש אחד שנפרעתי ממנו ואיני יודע איזהו כל השטרות פרועין שכל אחד יכול לומר אני שפרעתיו אבל נמצאו שני שטרות לשם בתוך השטרות שהיה חייב בהם אדם אחד אינו יכול לומר ששניהם פרועים שהרי המת לא אמר אלא שטר אחד הילכך מהאחד יכול לומר זהו שפרעתי ואף על גב שהסך שבו יותר גדול מהאחר לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה: אמר המחבר ומסתברא דלאו דוקא אמר בפירוש איני יודע אלא כל שלא בירר להם איזהו כן הדין ונראה דכל שמצאו שובר בעדים על אחד מהם ברשות אחד מן הלויים שגובים האחר שהרי נתברר איזהו שהיה פרוע ולשובר אמנה לא חיישינן ומצאתי לר"מ הלוי הנשיא ז"ל שכתב כי מלוה שהוציא שטר חוב וטענו עליו שהוא פרוע והומר איני יודע אינו גובה בו אבל אם חזר ואמר עיינתי בחשבוני וזכור אני בבריא שאינו פרוע דחוזר וגובה בו דמשום דאמר מעיקרא איני יודע לא איפסיל שטרא לגמרי אלא שלא היה ראוי לגבותו בספק. הריטב"א ז"ל: גרסינן בתוספתא [סוף פרק יא] עשו טבי עבדי בן חורין אם היו שני טבי אין דורשין לשון הדיוט לזה היה אוהב אלא שניהם בן חורין ונוטלין משניהם דמי אחד מהם האומר מאתים דינרין ליוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לזה היה אוהב אלא שניהם חולקין יצאה עליו כתובת אשה ובעל חוב שניהם נותנין בשוה ע"כ ונראה לי דסיפא כעין רישא בנותן מתנה והייתו

נר מצוה

וכו': תאנא אם היו כהנים יכתבו א דורות:

תתקנ"ט **מתני'** א האומר לבניו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע איזה הוא שטרות כולן פרועין נמצא לא' שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע: **גמ'** ג' [אמר רבא שטר לך בידי פרוע מהר"ס הגדול פרוע והקטן אינו פרוע] חוב לך בידי פרוע כל שטרות שעליו כולן פרועין אמר ליה תתק"ס רבינא אלא ב מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו שדי שיש לי מכורה לך כל שדותיו מכורות לו אמר ליה התם יד בעל תתקס"א השטר על התחתונה: **מתני'** ג ב המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב *ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב כיוצא בו אמר רשב"ג אף הערב לאשה (א) בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשו קנוניא על נכסיו של זה ויחזיר את אשתו: **גמ'** מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו° גברא אשלימת לי גברא אשלימת לך מתקיף לה ר"נ האי כדינא דפרסאי הוא דלא יהבי טעמא למילתייהו אלא אמר ר"נ מאי לא יפרע מן הערב לא יתבע ג ערב תחלה תניא נמי הכי המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע ערב תחלה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שאנו אלא שאין נכסים (ב) ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והא מדקתני

רש"י

להוציא שטר על אחרים דהא אמרינן לעיל לנפילה לא חיישינן: יכתבו דורות. מרובעים יוסף בן שמעון בן יעקב בן אברהם: **מתני'** האומר לבנו. שמלוה בשעת מיתתו: שטרות כולן פרועים. חוץ מאותן שיודו ויאמרו הלוין לא פרענוהו: נמצא ללוה אחד שני שטרות. משתי הלואות שלוה הימנו: הקטן אינו פרוע. דשטר בין שטרותיו קאמר ולא שנים: **גמ'** חוב לך בידי. משמע מה שאתה חייב לי ואפילו כתוב החוב בשטרות הרבה: אמר ליה רבינא לרב אשי אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לך. שדה שיש לי מכורה לך. אם אמר כן וכי כל שדותיו קאמר כמו שדה [א] אדם וכמו בהמה רבה: יד בעל השטר על התחתונה. דהמוציא מחבירו עליו הראיה דהיינו לוקח ומילתיה דרבא לעיל נמי משום האי טעמא דיד בעל השטר על התחתונה דהיינו מלוה הילכך חוב לך בידי פרוע כל השטרות שיש לו עליו פרועים: **מתני'** לא יפרע מן הערב תחלה. עד שיתבע להלוה לדין ויחייבוהו אותו בית דין ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב כדמפרש בגמ': הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים והיה הבעל מגרשה וצריך הערב לפרוע כתובתה מן כיסו ידירנה הבעל הנאה על דעת רבים נדר שאין לו הפרה שלא יוכל להחזירה דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבנה מן הערב: **גמ'** מ"ט. לא יפרע מן הערב דס"ד לא יפרע כלל קאמר: גברא אשלימת לך. העמדתי לך החייב עצמו כי לא נעשיתי ערב אלא ע"מ שאם ימות או יברח שאפרע במקומו והרי אני מחזיר לך ותתבענו לדין והריני פטור: לא יתבע ערב תחלה. דלא נעשה ערב אלא על מנת שאם ימות או ימאן לבא לדין או כשחייבוהו לפרוע אז נפרעין מן הערב: ואם א"ל על מנת כו'. יפרע

[דף קנג:]

[דף רלט ע"א]

הגהות חו"י
(א) נ"ב ר"ל קבלן כמשמעה ול"כ לאפי' יש לו נכסים ודו"ק (ב) נ"ב פי' קרקעות וכן לקמן. תוס':

דסייך לומר ביה לזה אוהב אבל במודה שהוא חייב אין לאחד מהם כלום עד שיביא ראיה ויכולין היורשין לדחות לכל אחד אבל בנותן מתנה אמרו מפני שהמקבל כעין שותף בנכסים כנ"ל הריטב"א ז"ל: שטר. משמע אחד אבל חוב כולל שטרות הרבה. כלומר מה שאתה חייב לי הילכך כולן פרועין ומקשה ליה רבינא משמע שכל מה שטכל להבין מן הלשון נבין בו אם כן כשיאמר המוכר שדות נימא כל שדותיו דהא אפשר להבין כן וזה אינו דלעולם אמרינן דלא מכר לו אלא שני שדות שנמשמע בלשון כל מה שאפשר והוא הדין בשדה אחת יקח הקטנה ומשני דכולי חד טעמא הוא משום דיד בעל השטר על התחתונה אמרינן דיד לוקח על התחתונה והוא הדין הכא שיד המלוה שהוא בעל השטר על התחתונה ונימא כולן פרועים: **מתני'** כיוצא בו. כלומר כמו שבהאי פלוגתא מיקל רשב"ג על הערב שלא יפסיד אף בזה מתקן שלא יפסיד שהעושה ערבות לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה בעלה שלא יהנה ממנה על דעת רבים שאין לו הפרה דשמא אם לא יעשה כן חיישינן שהתנו ביניהם שלאחר שתגבה כתובתה מן הערב יחזירנה ויפזר המעות ולא יהיה לערב מה שיכול לגבות ממנו. הא דאמרינן ידירנה וכו' היינו כשבאה לגבות מן הערב משום דמלוה עבד [ג] או [בערכין דף כג.] מן ההקדש משום רווחא דהקדש אבל אם באה לגבות מן הלקוחות לא ידירנה הגאה דאינהו אפסידו אנפשייהו דהא ידעי דכל חד וחד איכא עליה כתובת אשה וכן הלכה: **גמ'** גברא אשלימת וכו'. הוה סלקא דעתיה דלא יפרע מן הערב לעולם רוצה לומר בעוד שהלוה בחיים אלא אם כן מת או ברח אבל לא בדרך אחרת והקשה לו שזהו מילתא בלא טעמא דודאי דעתו שאם לא נפרע מהלוה מאיזה צד שיהיה נפרע מן הערב: אלא אמר רב נחמן מאי לא יפרע מן הערב שלא יתבע לערב כל היכא שיוכל לגבות מן הלוה ופירשו המפרשים ז"ל דאפילו אין לו נכסים ידועים ללוה קאמר שתובע תחלה ללוה בדין ואם פסקו לו בית דין שאין לו במה יפרע אז יגבה מן הערב: אמר המחבר כללא דכולא שמעתא כי ארבעה דינים הם ערב סתם וערב שהתנה שיפרע ממי שירצה וערב קבלן וערב שנשא ונתן ביד וכן משפטיהם. ערב סתם אין גובין ממנו אלא כשאין נכסים ללוה ולא ליורשיו כלל ואפילו מנכסים משועבדים ושנשבע שאין לו כתקנת הגאונים ז"ל אי נמי כשהוא גברא אלמא או שנכסיו במדינת הים או שהוא במדינת הים ואין לו נכסים כאן או שמת והניח יתומים קטנים לדעת הרמב"ם ז"ל. וערב שהתנה בעל מנת נפרע ממנו כל זמן שאין ללוה נכסים ידועים אבל אם יש לו נכסים ידועים בכאן ואפילו משועבדין גובה הימנו ואין צריך לומר שגובה ממנו בדרכים שאמרנו שגובה מן הערב סתם. קבלן. אפילו יש כמה נכסים ללוה ואפילו מפורסמים יפרע מן הערב אם ירצה אלא שלדעת הרמב"ן ז"ל הוא פטור במקום יתומים קטנים. נשא ונתן ביד אין למלוה כלום על הלוה אלא דינו על הערב כדאיתא לקמן ומיהו אמרו בתוספות בשם ר"ת ז"ל כדלקמן ע"כ ובשם הגאונים ז"ל אמרו שמשביעין את הלוה שאין לו במה יפרע ומיהו אם אין הלוה בעיר או נכסיו אינם בעיר או שהוא ונכסיו אינם בעיר או שהוא ונכסיו בעיר אלא שהוא גברא אלמא ולא לייט דינא בכי האי גוונא גובה מן הערב וקיימא לן כרב נחמן דתניא כוותיה: ואם אמר על מנת מדר' שמעון בן גמליאל משמע דתנא קמא אפילו בשיש נכסים ללוה קאמר דיפרע מן הערב ולפיכך אמרינן דחסורי מחסרא והכי קתני דלענין ערב אם לא אמר על מנת כבר נתברר דינו שיגבה מן הלוה תחלה אם יכול וכמו שביארנו דאם אמר על מנת יועיל לו שאין צריך לתבוע ללוה בדין כמו שאמרנו בשאין לו נכסים ידועים ומפורסמין אלא שיפרע מן הערב אבל אמרו בשם הגאונים ז"ל דאינו נפרע מן הערב אלא בשבועה שלא נפרע מן הלוה כדין הבא ליפרע מן היורשים וכן הדין בקבלן אבל אם יש ללוה נכסים ידועים לא יפרע מן הערב דנכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה טפי ואף על פי דאמר ליה על מנת. וקבלן כמו שאמר לו תן לו ואני אתן לך אפילו לא התנה המלוה בעל מנת ויש נכסים ידועים ללוה יגבה מן הערב אם ירצה והכי צריך לומר כדי שיהא חלוק בין ערב לקבלן כרבן שמעון בן גמליאל והסכימו האחרונים ז"ל דלענין ערב אפילו התנה בפירוש על מנת שתגבה מן הערב תחלה אם יש לו נכסים ללוה לא יגבה מן הערב וכתב הרשב"א ז"ל שאפילו בירר בתוך התנאי ואמר ואפילו יהיו נכסים ידועים ללוה אני מתנה שאגבה תחלה מן הערב אם ארצה דלא מהני דפטומי מילי בעלמא נינהו דע"כ לא גמר ומקני נפשיה הערב בהאי הנאה דקא מהימן ליה אלא כל

שאמר ממי שארצה אפרע לא יפרע מן הערב תחלה כל זמן שיש קרקע ללוה אפי' היא זיבורית אלא היו כותבין אדרכתא על נכסי הלוה ומורידין אותו לנכסיו אפי' אם היו משועבדין גובה מהלקוחות קודם שיגבה מן הערב אבל אם אין ללוה קרקע ידוע אז יתבע הערב וא"ל לחזר אחר הלוה אולי יתן מטלטלין דלהכי מהני מה שהתנה ממי שארצה אפרע דמספיקא לא מטרחינן ליה ליזיל בתר הלוה וכן כתב הרא"ש ואם אמר בפירוש נמי שארצה אפרע תחלה *) לא יתבע לערב תחלה אם יש נכסים ללוה והרא"ש כתב כסברא ראשונה: כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם היה כתוב בשטרו שיהיה לו רשות לטרוף ולמשכן מנכסי הלוה עד שיגבה חובו הכל לפי תנאו ויכול לטרוף מנכסי הלוה אע"פ שלא תבע הלוה תחלה:

*) נ"ל ודאי יכול לתבוע לערב תחלה ואפי' יש נכסים ללוה והראב"ד כתב שאפי' אמר בפירוש ממי שארצה אפרע תחלה לא יתבע כו' כ"ה בטוח"מ סי' קכ"ט.

הגהות מא"י
[א] אדם כל"ל: [ב] נ"ב ולא מידי חסרים

כתב ריא"ז
א ואם היו שוים בשמות יכתבו סימן כגון שכותבין פלוני הארוך פלוני האדום וכיוצא בהם ואם כתבו שטר על אותו שאינו כהן יכתבו פלוני ישראל ואם כתבו סתם הרי זה ספיקא בידי אם יש לפרש הסתם על אותו שאינו כהן או יש לומר שעל הכהן כתוב סתם שהרי אם לא היו שמותיהן שוים גם על הכהן ראוי לכתוב סתם כמבואר בקונטרס הראיות ונראה בעיני שראוי לילך בזה אחר המנהג שאם דרך המקום לכתוב על הכהן שהוא כהן וזה כתוב סתם דבר ידוע שעל אותו שאינו כהן נכתב ואם אין שם אחר אלא זה שהוא כהן אינו יכול להשמט ולומר שלא כתבו עליו:

ב גבי ערבות נראה פשוט פ' הגוזל קמא דראובן שבא להלוות מעות לשמעון ושאל ללוי עליו אם הוא אמיד וראוי להלוות לו וא"ל לוי שהוא טוב ואח"כ נמצא ששמעון לא היו לו נכסים ונאבדה ההלואה אם אמר לו ראובן לשמעון חזי דעלך קא סמיכנא חייב שמעון בכל ההפסד אבל אם לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא פליגי כפי מה שכתב שם הגהת הרא"ש בשם רבינו יואל חייב שמעון בכל ההפסד אפי' לא אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא ולדברי רבינו אפרים אינו חייב שמעון בזה ההפסד הואיל ומאי משתמיט מלהלוות לו אלא שנראה מדבריו דאי אמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא חייב שמעון באיתו ההפסד וכן הדין בראובן שבא ליקח משכון והראהו לשמעון וא"ל שהוא טוב כמו שכתוב שם בהג"ה להדיא ונמצא שהוא רע ומ"מ היכא שהראה המשכון ולקחו פטור הלוה מן ההפסד הבא שמגיע למלוה במשכון ההוא דכיון דהראהו מסתמא כדי לפטור הלוה מן ההפסד הראהו ואין לו למלוה דין רק עם מי שהראהו לו:

כתב ריא"ז
נטל זה המעות בידו מיד המלוה ונתנה ללוה אין לו למלוה על הלוה כלום אלא [על] זה שנטל המעות מידיו ונראה בעיני שזה דינו כנושה בחבירו וחבירו בחבירו ואע"פ שאמרו שמוציאין מן הלוה השני ונותנן לנושה כל זמן שהנושה יכול לגבות מן הלוה הראשון שלוה ממנו אין לו לנושה על הלוה השני כלום כמבואר בקונטרס הראיות:

ג גבי הא דאמר לא יתבע מהערב תחלה כתב רב נתון גאון אמר הערב הבו לי זמן ואביאנו לב"ד אי ידיע היכן הוא יהבינן ליה זמן כשיעורן דאייתי ואי דלא ידיע יהבינן ליה זמן ל' יום ומביאהו לב"ד יפטר הערב עד שישבע הלוה שאין לו מה לפרוע הביאו ערב שבת בין השמשות ובמוצאי שבת ברח לא נפטר הערב וכל זמן שלא בא הלוה יכול הערב לטעון לא אפרע לך עד שתביא ראיה שלא פרעך ואם התנה המלוה עם הערב שיהיה נאמן לומר כל זמן שלא פרעו הכל לפי תנאו ואם אמר המלוה ממי שארצה אפרע כתב הרב יוסף הלוי שיכול ליפרע מן הערב תחלה אפי' אם יש לו נכסים ללוה אבל ר"ת פי' אע"פ

כל שאי אפשר לו ליפרע ממנו דלוה. אלא שיש מן האחרונים שחלקו בזה דכל שהתנה בממון בדבר שאפשר ודאי תנאו קיים ולא שייך למימר בכי האי גוונא פטומי מילי ומסתבר טעמייהו וצריך לעיין בין בערב ובין בקבלן אם מת הלוה ויש לו נכסים ידועים אלא שיתומיו קטנים שאין נפרעין מהן עד שיגדלו אם נפרעים מן הערב ויש מן הגאונים ז"ל דאמרו דכל שאי אפשר לו ליפרע מן היתומים הרי הוא כגברא אלמא או כאין נכסים ללוה שיפרע מן הערב וכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל והרא"ה ז"ל אמרו דאף מן הקבלן אין נפרע דערבא בתר יתמי אזיל וכל שהיתומים פטורין הערב או הקבלן פטור וכדאמרינן בפרק כל הנשבעים (דף מז.) גבי מת לוה בחיי מלוה ואחר כך מת מלוה שאין בני המלוה גובים מן הערב כשם שאין גובין מבני הלוה משום דערבא בתר יתמי אזיל והטעם שאין נפרעים מיתומים קטנים משום חשש פרעון הוא ואם כן היאך יתחייב הערב ואם [אין כי] שיכול לפקח ולחפש בעסקיו אם פרע הלוה אם כן על כרחך אתה מחייב את היתומים שהרי הערב חוזר עליהם ויש מי שכתב כדבריהם ונראה לי עיקר וכתב הריטב"א ז"ל שראה רבו הרא"ה ז"ל שעשה מעשה כזה ועוד צריך לעיין אם מכר הלוה נכסיו מאיזה מהם יגבה המלוה אם מן הלקוחות או מן הערב והקבלן ונראה למפרשים ז"ל שיכול לגבות מן הלקוחות וכן הדין שיפרע מהם תחלה שאין הלקוחות יכולין לדחותו אצל הקבלן לומר כבר הנחתי לך מקום שתגבה ממנו דלא אמרינן הכי אלא כשהניח נכסים ללוה אבל לא אצל הקבלן שיכול לומר שאינו רוצה ליפרע אלא מנכסי לוה: רבי שמעון בן גמליאל אומר וכו'. הא פסיקנא דלית הלכתא כוותיה בהא דערב ובהא דצידן דפרק מי שאחזו ובהא דראיה אחרונה דפרק דיני ממונות שאם הביא ראיה וכו': **אמר** רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו וכו'. ואע"פ שאין שם קנין אלא באמירה בעלמא משתעבד ליה דמאי א"ל המלוה אם לא היית אתה לא הייתי מלוה אותו כלל ואע"ג דדמיא לאסמכתא שהרי לא היה נעשה זה ערב אלא משום שסבור שיפרע הלוה וקי"ל דאסמכתא לא קניא שאני הכא כדאמר רב אשי [בדף קעג:] בההיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה לגמרי ולא הוי אסמכתא וקי"ל כרבא דכל לשונות אלו לשון ערבות הם אלא דוקא כשאמר לו תן לו ואני אתן דמשמע לא תשאל לו כלום ונראה לאחרונים דכ"ש אם אמר לו תן לו ואני קבלן בפירוש שהוא לשון קבלנות וכן פירש הר"ש ז"ל ושני מיני קבלנות איכא היאך קבלנות דהכא רצה מזה גובה רצה מזה גובה והיאך קבלנות שנשא תתקנה מן המלוה ונתן ללוה ביד שלא נטל הלוה מהמלוה כלום אלא מן הערב ומיהו אומר ר"ת ז"ל שאם אין נכסים לערב חוזר על הלוה מהא דרבי נתן אלא אם כן מחל הערב ללוה בהא אין המלוה יכול לחזור עליו דאפילו במוכר שטר חוב אמרנו לעיל [דף קמז:] שאם חזר ומחלו מחול וכתבו האחרונים דכשבא המלוה לגבות מן הקבלן אפילו בשלא נשא ונתן ביד שאז הוא שיכול לחזור על מי שירצה יגבה מן הבינונית אע"פ שאין ללוה אלא זיבורית וכן דעת *הרמב"ס ז"ל אלא שאם רצה הלוה לפורעו מן הזבורית שאין יכול לגבות מן הקבלן מן הבינונית וכדמוכח בריש הניזקין: **ההוא** דיינא. וזה היה דיין שלא כדין לגבות מנכסיו ולבוזבן שהם כערב והיה יכול להודיע ללוה שהיה קרוב ושמא היה מסלקו בזוזי ומשום הכי סלקו רב חנן דסבר כמו שטעה בזה יטעה בדינים אחרים ונראה שהדין נמי חוזר [סנהדרין דף ו.] דטעה בדבר משנה חוזר: [האי ערבא דאבוהון] שנכנס ערב בעבור אביהם בחייו ולאחר מותו פרע זה הערב משלו קודם שיתבע ליתומים: פריעת בעל חוב מצוה. דמלוה על פה היא דעד עכשיו שפרע לא היה אביהם

נר מצוה

מדקתני סיפא רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק סבר ל"ש הכי ול"ש הכי חסורי מיחסרא והכי קתני המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב (א) ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב בד"א בשאין נכסים ללוה אבל יש (ב) נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן *רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה אחד זה ואחד זה לא יפרע מהן וליתא לדרשב"ג דאמר רבה *בר אבוה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ערב הא דאמרן. צידן דתנן *אמר רשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ראיה אחרונה דתנן *אמרו לו הבא עדים אמר אין לי עדים הבא ראיה אמר אין לי ראיה לאחר זמן מצא עדים ומצא ראיה הרי זו אינו כלום אמר רבן שמעון בן גמליאל מה יעשה לא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה והדין בללא לאו דוקא הוא דלא אמרינן הילכתא כרבן שמעון בן גמליאל אלא עד דאיכא טעמא: אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני נותן הלוהו ואני חייב °כולן לשון ערבנות הן. תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני נותן כולן לשון קבלנות הן א איבעיא להו הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי א"ר יצחק לשון ערבנות ערבנות לשון קבלנות קבלנות כלומר הלוהו ואני קבלן קבלן. תן לו ואני ערב ערב. רב חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן חוץ מהלוהו ואני ערב רבא אמר כולן לשון ערבנות הן חוץ מתן לו ואני נותן א"ל מר בר אמימר לרב אשי הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד מדאמר רבא תן לו ואני נותן קבלן הוא ואמר אמימר תן לו ואני נותן אין לו למלוה על הלוה כלום מכלל דקבלן דאמר רבא אי בעא מלוה למתבעיה ללוה מצי למתבעיה ושמעינן מינה דקבלן תרי גווני נינהו איכא קבלן דגבי מלוה ממאן דבעי ואיכא קבלן דלית ליה למלוה גבי לוה כלום תן לו ואני נותן הוא ניהו קבלן דאית ליה למלוה לאפרועי ממאן דבעי. נשא ונתן ביד הוא ניהו קבלן דלית ליה למלוה על הלוה כלום. תן לו ואני פורע תן לו ואני קבלן תן לו ואני חייב מסתברא לן דהילכתא כרבא דאמר כולן לשון ערבנות הן אבל רבוואתא קמאי פסקו הילכתא כרב הונא דאמר כולן לשון קבלנות הן: ההוא דיינא דאחתיה למלוה לנכסי דלוה מיקמי דליתבעיה ללוה סלקיה רב חנן בריה דרב ייבא אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילתא אלא רב חנן בריה דרב ייבא קסבר נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ליה [ותנן] המלוה את חברו על ידי ערב לא יפרע מן הערב [וקי"ל] לא יתבע מן הערב תחלה. ההוא *ערבא דאבוהון דיתמי דפרעי למלוה מקמיה דלודעינהו ליתמי רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו

רש"י

פרע מן הערב וכדמסיק וכגון שאין נכסים ללוה וקבלן. ערב קבלן לקמן מפרש מהו קבלן: צידן. פ' מי שאחזו בגיטין. ראיה אחרונה. בפרק זה בורר יש ב' משניות בראשונה הלכה כמותו ובאחרונה [אין] הלכה כמותו: כולן לשון ערבות הן. דהא לשון הלואה קאמר הלוהו לו ואני פורע אם לא יפרע: כולן לשון קבלנות. דכיון דאמר תן לו שליחותא דהאי עביד המלוה: לשון ערבות. כיון שאומר אני ערב הרי הוא ערב אע"ג דאמר תן לו בלשון קבלנות ואי דאמר ואני קבלן קבלנות ואע"ג דאמר הלוהו: כולן לשון קבלנות. אפילו אמר הלוהו ואני חייב או אפילו אמר תן ואני ערב [או הלוהו ואני יתן בר מהלוהו ואני ערב] דכיון דנקט לשון הלואה ולשון ערבות אז הוא מוציא מכלל קבלנות: כולן לשון ערבות. אפי' אם אמר הלוהו ואני קבלן או תן לו ואני פורע או תן לו ואני חייב דכולהו משמע אפרע אם לא יפרע הלוה: בר מתן לו ואני נותן. לך וכ"ש תן לו ואני קבלן דכיון דאמר הכל בלשון מתנה משמע כאילו הוא בעצמו קיבל מיד הלוה וכרבא קי"ל דבתרא הוא: אינון ערבין ליה. כדכתיב אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך וגו' יוציא אליך העבוט החוצה: לא יפרע מן הערב תחלה. שאין נכון להטריח את הערב חנם שמא יפלה אותו הלוה וה"ה לנכסי דאיכא למה זלזל בהן להוריד המלוה לנכסים בחנם שמא יסלקנו הלוה במעות מוכנים: ההוא ערבא דאבוהון דיתמי. שלוה בחייו ונעשה זה ערב למלוה בעבורו ואחרי מותו פרע הערב משלו למלוה: מקמי כו'. וחזר על היתומים: פריעת בע"ח מצוה. והערב עתה נעשה בע"ח ומלוה ע"פ היא ומלוה לפורעה: ויתמי. פחותים

שלטי הגבורים

א וגבי ערב קבלן כתב בעל ספר התרומות שאם אמר תן לו ואני חייב ליתן לך דהוי ערב הואיל שאמר באמצע חייב אע"ג דאמר בסוף ואני אתן לך אין זה אלא שיום הדבר של ואני חייב לך וכתב עוד שצריך לכתוב בשטר הקבלנות ואני אמרתי תן לו ואני אתן י' אבל אם כתב בשטר ערב קבלן יד בעל השטר על התחתונה אולי אמר לו הלוהו ואני קבלן שאינו אלא ערב והרא"ש כתב אע"פ שאינו מפורש בו אלא שכתב בו פלוני קבלן משתמע בלשון המועיל להיות קבלן קאמר והרמ"ה כתב תן לו ואני פורע או תן לו ואני חייב ה"ל קבלן והרא"ש כתב כסברא ראשונה ואם לקח הערב או הקבלן המעות ממלוה ונתנם ליד הלוה אז אין למלוה על הלוה כלום ואין יכול לתבוע אלא הערב ומיהו אם אין לערב גובה מן הלוה מדר' נתן והרמ"ה כתב דהא דאמרי' בנשא הערב ונתן ליד הלוה שאין למלוה על הלוה כלום דוקא בקבלן אבל בערב אע"פ שנשא ונתן ביד לא נפטר הלוה כיון שאמר לו בלשון ערבות דלשעבדיה ללוה נמי קא מכוין ולא נהירא להרא"ש לחלק בזה בין ערב לקבלן וכתב עוד הרא"ש דערבות וקבלנות היינו כשהתבע הלוה מהמלוה שילונו ונכנס הערב עמו בדבר בלשון ערבות או בלשון קבלנות אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי מעות ואני נותן לך או הלוהו ואני חייב לך אין לשמעון על לוי כלום ואפי' נתנם לו מידו לידו אלא על ראובן שאמר לו הלוהו ובשליחותו של ראובן נתנם לו כתב בעל התרומות קבלן שלא נשא ונתן ביד ומכר הלוה כל נכסיו אע"פ שיש נכסים לקבלן אם ירצה המלוה לטרוף מהלקוחות של הלוה אינן יכולין לדחותו אצל בני חורין של הקבלן לומר אין גובים מהנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין לפי שרשות ביד מלוה לגבות מהלוה או מהקבלן מאיזה מהם שירצה והרי חל שעבודו על נכסי הלוה שמכר להן ועל נכסי הקבלן לפיכך יכול לגבות מאיזה מהם שירצה וכן הדין בבנים שנעשו אחראין זה לזה ומכר א' מהם נכסיו אבל הקבלן שנשא ונתן ביד אינו יכול לגבות מהלקוחות של הלוה אא"כ אין נכסים לקבלן ודין זה דר' נתן נראה מפרק שור שנגח ד' וה' דהוי בין בבעל חוב בין בניזק בין בבכורות בין בגזל ונגזל בין בנפקד דמפקינן מבע"ח דמזיק ויהבינן לניזק ומהמשכיר מפקינן ויהבינן לבע"ח דמשכיר ומנפקד מפקינן ויהבינן לבע"ח דמפקיד ומגזלן מפקינן ויהבינן לבע"ח דנגזל אבל אי מפקינן מנפקד של מסור לאנסים לתת למסר איכא פלוגתא כדלעיל וה"ה דמפקינן מבע"ח דגזלן ויהבינן לנגזל וכן בכולהו ואין הגזלן יכול למחול ללוה שלו ולהפסיד לנגזל כדי שלא יגבה ממנו וכן כולהו

אין הלוה יכול למחול למי שנתחייב לו כדי שלא יגבה המלוה שלו את חובו ממנו וגובין לעולם מבע"ח דלוה ובלבד שיודע באמת שחייב לו עדיין וכתב בהגהת הרא"ש בשם ראבי"ה שנסתפק אם יאמר זה כבר פרעתי לנושה קודם שתבעתני אם יכול להשביעו על כך ורבינו משולם בר נתן השיב שאם החזיר זה בע"ח דלוה הממון ללוה אחר שמלוה דלוה קבל עליו בב"ד קודם שפסקו לו ב"ד הדין כר' נתן שחייב לשלם גם לזה שלא היה לו לשלם ללוה כיון שהמלוה קבל עליו. ואם דין זה דר' נתן הוי דוקא כשאין ללוה לפרוע או דלמא הוי אפי' יש לו לפרוע איכא פלוגתא ר' יהודה בר' יצחק כתב דהא דמוציאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן דוקא היכא שאין ללוה זה במה לפרוע אז כופין לזה שנתחייב ללוה שישלם לזה אבל אם יש ללוה זה במה לפרוע אין כופין לזה שנתחייב ללוה שישלם לזה ופירש בהגהת הסר"י בשם ה"ז דמיירי ר' נתן אפי' אם יש ללוה במה לפרוע:

המאור הגדול

במסתברא לי פסקא דפסקו רבוואתא קמאי כרב הונא ור"י ורב חסדא ורבא לא פליגי אלא בהלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב וקי"ל כרבא ובספרים של ספרד ושל ישיבה ראיתי כלשון הזה רבא אמר כולן לשון ערבות הן לבד מתן לו ואני קבלן והכין מסתברא דרישא דבבא דקבלנות נקט וכולה בבא בתריה גרירא כי היכי דנקט דרב חסדא רישא דבבא דערבות ואמר לבד מהלוהו ואני ערב וכוליה בבא בתרא [גרירא] דכותה וכולן דקאמר רב חסדא אבבא דקבלנות ואתרתי דפלוגתא וכולן דקאמר רבא אבבא דערבות ואתרתי דפלוגתא ולא גרסי' במימריה דרבא לבד מתן לו ואני נותן:

ההוא ערבא דפרעיה למלוה מקמי דלודעינהו ליתמי וכו' ה"ר אברהם ז"ל מוקים לה ביתומים גדולים משום דקשיא ליה ההיא שמעתא דערכין דאין נזקקין לנכסי יתומים והאריך בה בפירושו הרבה הכל כמו שכתוב בפירושו ומה שדחקו בענין הזה מה שראה בגמ' מקמי דלודעינהו ליתמי וסבר לדקדק מכללה דאילו לודעינהו הוו יתמי נמי חייבין וכ"כ בפירושו בלשון הזה שאילו לא פרעו הערב והיה תובע

מלחמת ה'

ועוד הסוה ערבא דפרעיה למלוה וכו' עד ואם כתוב בו התקבלתי כלומר שכתב לו הלוה לערב התקבלתי: אמר הכותב כל אלו דברים בטלים וכמו בתוספתא מפורש בשטר היוצא מידי ערב הרי זה אינו גובה ואם כתב בעל חוב התקבלתי ממך הרי זה גובה:

א מיי' פי"ה מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קל:

° קער.

בר חנא אר"י בגמ' בהרבה מקומות רבה בר בר חנה (ג"א)

גיטין דף עד.

סנהדרין דף לא.

[דף רלט ע"ב]

הגהות חו"י

(א) נ"ב ר"ל תחלה: (ב) נ"ב אפי' אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה תחלה וע"ב בזה כל תלוי בגוי"ן קייס. גם כתוב' לא אתברר

ב"י

בד"ס הגי' ההנב"ן

אביהם בעל חוב של זה וכיון שהם קטנים פחותים מי"ג שנה לאו בני מעבד מצוה נינהו וכי גדלי ליפתעי המלוה דינא בהדייהו אבל עכשיו כשהם קטנים הם פטורין וכי היכי דאינהו פטורין הערב נמי פטור דערב בתר יתמי גריר כדפרישית לעיל והא דקאמר מקמיה דליתבעינהו ליתמי לאו למימר דאי תבעינהו הוו חייבין אלא דאי *מודעינהו היה הערב פטור כמו שהן פטורין ועכשיו שפרע הערב בזמן שהיו הם פטורין הפסיד הערב מה שהוציא דה"ל כפורע [כתובות דף קח.] חובו של חבירו שלא מדעתו שהפסיד מעותיו אבל אם היו חייבין כגון שחייב מודה ואף על גב דפרעיה מקמיה דליתבעינהו ליתמי לא הפסיד דלאו כפורע חובו של חבירו הוא אלא שעבודא דנפשיה הוא דפרע אבל השתא דאין חייבין כלל לא הוא ולא הן והוא שפרע מאליו ה"ל כאדם דעלמא שפרע חובו של חברו ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לא פליגי בהכי דכולהו מודו שהפסיד הערב מה שהוציא אלא פליגי בטעמא מאי שהיתומים פטורין דרב פפא סבר שעבודא לאו דאורייתא ואין בפריעת בעל חוב אלא מצוה ובעודן קטנים אפילו אותו שעבוד דרבנן ליתא ורב הונא בריה דרב יהושע סבר דשעבודא דאורייתא והיו חייבין לפרוע אלא דחיישינן למימר שמא נתן כבר אביהם למלוה נכסים בשביל החוב הלכך עד שיגדילו לא יגבה מהם שידעו לטעון ולחזור אחר דינם: אמר המחבר ולענין ערב או קבלן שפרע קודם זמנו למלוה ולא אודעיה ללוה ועדיין הלוה בחיים אומר מורי הרב ר"מ ז"ל שגובה מן הלוה אם העדים מעידים שלא פרעו אחר כך דלא מפטר מטעמא דפורע חובו של חברו דהתם הוא משום דליכא על הפורע שום שעבוד אבל הכא דרמיא עליה שעבודא ליכא למימר הכי ואפילו היה ערב סתם וכ"ש אם היה קבלן וכל שאין לערב על הלוה שום שטר אלא דין וחיוב ערבותו פשיטא דתביעת ערב ללוה הביעה על פה ויכול לומר פרעתי כדין כל מלוה על פה וכן אם אין עדים שהכניסו ערב ואינו מזכיר כן בשטר החוב וא"ל לא הכנסתיך ערב נפטר בשבועה כשאר תביעות

וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואם המלוה נתן לערב שטר החוב וכל שעבודו פשיטא שזוכה בו כאינש דעלמא וגובה אפילו מן היתומים כמו שהיה המלוה עצמו גובה. עכ"ל הרב ריטב"א ז"ל: מאי בינייהו. כלומר דלתרוייהו והאי הפסיד הערב ואין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו מה לי אי טעמא משום האי או משום האי. ומהדרינן איכא בינייהו כשחייב מודה • דלרב פפא אין נזקקין כיון דקטנים הם ולרב הונא נזקקין להם שהרי ליכא למיחש לצררי וממילא נשמע דלרב פפא הפסיד הערב מה שהוציא ולרב הונא לא הפסיד כיון שחייב מודה או דשמתיה משום שלא רצה לפרוע ומית בשמתיה דודאי לא פרעו ושלחו ממערבא דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע היכא דשמתיה ומת בשמתיה והוא הדין בשחייב מודה או דמית בגו זימניה אלא דלא שלחו מתם אלא מה שנשאל להם וכיון דקיימא לן כוותיה שמעינן דשעבודא דאורייתא כך העלו מן האחרונים ז"ל וכולן הסכימו דמטלטלי דיתמי אע"ג דקי"ל דלא משתעבדי לבעל חוב מכל מקום דינא הוא השתא דתקינו רבנן הגאונים ז"ל כתובת אשה לגבות ממטלטלי משום דאסמכתייהו עלייהו כדאמרינן בכתובות [דף סז. ע"ש] דארנקי דמחוזא אשה גובה ממנו הוא הדין נמי לבעל חוב דגבי ממטלטלי דיתמי וכן נהגו וכן הלכה למעשה וכדאמרינן לקמן [דף קעו:] מלוה על פה גובה מן היתומים כדי שלא תנעול דלת בפני לווים ואי לא גבי ממטלטלי דשבק אבוהון אין לך נעילת דלת גדול מזה: [אי לאו דאתפסי צררי] וכו'. אי לאו שנתן הלוה לערב נכסים כפי חשבון הערבות לא היה עושה לו ערבות כי היה ידוע לו שהעובד כוכבים יחזור עליו הלכך אמרינן צררי אתפסיה ולא גבינא מיתמי לעולם כדאמרינן דאי לאו צררי אתפסיה לא הוה מקבל ליה: [ואי ערב בכתובה] וכו'. הלשון הזה אף על גב דכולהו בגמרא אינו מסודר כן אלא נפיק מבינייהו ולפי כך כתב הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל דערב לכתובת בנו אם קנו מידו אז הוא דאמרינן דשעבודי שעבד נפשיה ומיהו בגמרא לא נזכר בזה שום קנין כלל וגם המפרשים לא הזכירו קנין וכבר השיגו הראב"ד ז"ל מזה אבל ערב אחר בכתובה אף על גב דאית ליה לבעל נכסים לא משעבד נפשיה דלמלוה נתכוון לזווגם ולא מידי חסריה דקיימא לן כרים לקיש דאמר [בקדושין דף ז.] טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אבל ערב דהלואה אף על גב דלית ליה נכסים ללוה כיון דחסריה למלוה אמרינן דאי לא משום ערבותיה של זה לא היה מוליא הלה מעותיו ומיהו ערב לחתן על הנדוניא צריך עיון כיון דלא שייך למימר כל כך לאו מידיה חסריה: וקבלן לכתובה. כיון דאמר ליסבה אלימתא כל כך ודאי שעבודי שעבד נפשיה ואפילו לית ליה נכסי לבעל: אמר המחבר מלוה עבד ולא מידי חסריה. פירש מורי ז"ל בשם רבותיו ז"ל וכן בתוספות דתרוייהו

נר מצוה

°לאו בני מיעבד מצוה נינהו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אימור צררי אתפסיה (א) *מאי בינייהו איכא בינייהו כשחייב מודה אי נמי שמתוה ומת בשמתיה לרב פפא דאמר פריעת בע"ח מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו *(לית ליה) לרב הונא בריה דרב יהושע דסבר מצוה על היתומים לפרוע חובת אבוהון אבל חיישינן לצררי כיון שחייב מודה אי נמי דמתחייב ליה בב"ד ולא קיבל עליה דינא ושמתוה ומת בשמתיה הא ודאי ליכא למיחש לצררי הילכך אית ליה לערב למיגבה מיתמי מאי דפרעיה לבע"ח דאבוהון: שלחו מתם שמתוה ומת בשמתיה הילכתא כרב הונא בריה דרב יהושע: ההוא ערבא דפרעיה לעובד כוכבים מיקמי דליתבעינהו ליתמי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר *אביי מהגרוניא משמא דרבא אפי' למ"ד חיישינן לצררי ה"מ ישראל (ב) אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א"ל אדרבה אפילו למ"ד לא חיישינן לצררי הני מילי ישראל אבל עובד כוכבים דדיניה בתר ערבא אזיל אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקביל ליה: איתמר ערב *דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי איכא מאן דאמר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד ואי לית ליה לא משתעבד ואיכא מ"ד בין אית ליה בין לית ליה (ג) לא משתעבד והלכתא בין אית ליה בין לית ליה משתעבד ואפילו קבלן דכתובה אבל ערב דכתובה אע"ג דאית ליה לא א משתעבד מאי טעמא מצוה עביד ולא מידי חסריה ואי ערב בכתובה דבריה הוא משתעבד דאבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה: כיוצא בו אמר

רש"י

מי"ג לאו בני מיעבד מלוה נינהו: דילמא צררי התפיס. אביהון למלוה ולפטור את הערב הילכך כל מלוה על פה איכא למיחש דילמא פרע האב בחייו ואע"ג דקי"ל לקמן מלוה על פה גובה מיורשים ה"מ בדשמתיה ומת בשמתיה אי נמי כשחייב מודה בשעת מיתתו שלא פרע: וקי"ל הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע. דלא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו ובכל חוב שאנו יודעין שלא פרע אבוהון בחייו או שאין אנו יודעים אלא שאמר אביהן תנו או היכא דשמתיה לאבוהון עבור חוב ומית בשמתיה נותנין ופורעין למלוה ואין ממתינין עד דגדלי יתמי וה"מ ממקרקעי דיתמי וגראה דבזמן הזה כי היכי דתקנו הגאונים לגבות כתובה ממטלטלי דיתמי משום דבזמן הזה עיקר אסמכתייהו עלייהו ה"ה לבע"ח וטעמא דמלוה על פה נגבית מיתמי אמרינן לקמן כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואי לא גבי ממטלטלי אין לך נעילת דלת גדול מזה דלא שכיח לן מקרקעי: ההוא ערבא. שהיה ערב של אבי היתומים נגד עובד כוכבים שהלוהו: ה"מ ישראל. כלומר היכא שהמלוה ישראל שדינו של לוה הוא לפרוע המלוה תחלה ולא יתבע מן הערב תחלה: אבל הכא שהמלוה הוא עובד כוכבים אין הלוה מתפיס לעובד כוכבים צררי דידע דעובד כוכבים הדר גביה זימנא אחריתי מן הערב: מעיקרא. כשנעשה הישראל ערב לעובד כוכבים אי לא דתפסיניה צררי לערב (ד) לא היה נכנס לערבות כי העובד כוכבים יתבע ממנו תחלה: ד"ה לא מישתעבד. דמלוה עביד ולא מידי חסריה ואי [נמי אית] ליה נכסים לא משתעבד דלא גמר בלבו לשעבד עצמו ואינו אלא פטומי מילי ולאו מידי חסריה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלתא: דבריה. שהוא ערב של כלתו עבור בנו:

המאור הגדול

שטר חובו ליתומים היה גובה מן היתומים בכח השטר כי יתומים גדולים הם ולי לא נראה כפירושו ולא כדקדוקו ואין בכל התלמוד לשון יתומים האמור בסתם להוציא הקטנים מכללה וגם זו השמועה בעיני כולה ביתומים קטנים דומיא דההיא דערכין דהיא בת ביקתא דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אינהו גופייהו כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי התם והלין תרתי שמעתתא חד אורחא אית להו ואיצטריך לאשמועינן ההיא דערכין ואיצטריך לאשמועי' הא דבבא בתרא דאי איתמר ההיא דערכין הוה אמינא ה"מ היכא דליכא ערבא אבל היכא דאיכא ערבא אימא לא ניחוש לצררי דלא עביד איניש דמסמיך ליה לבעל חובו אתרתי אערבא ואצררי הילכך הוה אמינא לא נידחוש לצררי קמ"ל דאפי' במקום ערבא חיישי' לצררי ואי איתמר הא דבבא בתרא הוה אמינא כי לא חיישי' לצררי היכא דחייב מודה אי נמי דשמתיה ומית בשמתיה ה"מ היכא דאיכא ערבא אבל היכא דליכא ערבא אפי' בשחייב מודה אי נמי דשמתוהו ומית בשמתיה אימא ניחוש לצררי קמ"ל ההיא דערכין ותרוייהו איצטריכו ולעולם כולהו ביתומים קטנים ומה שדקדק הרב ז"ל מלשון מקמי דלודעינהו ליתמי אדרב' דייקי' מינה לאידך גיסא לא לחייב את היתומים אלא לפטור את הערב שאלמלי הודיעם הערב ליתומים ותבעם בדין כשם שהיו היתומים פטורין בעודם קטנים כך היה הערב פטור שאין הערב מתחייב אלא במה שמתחייב הלוה וכדתנן במתני' לא יפרע מן הערב וקי"ל לא יתבע ערב תחלה ואם תאמר אי משום הא מאי קמ"ל מתני' היא איכא למימר סד"א כיון שאין היתומים פטורין אלא עודן קטנים ולאחר שיגדלו יהו חייבין אשתכח דבני חיובי נינהו ואריא הוא דרביע עליהו ותהוי כמלוה שתבעו ללוה ונתחייב בדין ואין [לו] מה יפרע שגובה מן הערב מיד ה"נ ליגבי מן הערב מיד קי"ל טעמא דפרעי' מקמי' דלודעינהו ליתמי הא אודעינהו כי היכי דהוו יתמי פטירי כל זמן שהם קטנים היה ערב נמי פטור עד שיגדלו היתומים ויתחייבו כולן ובזה עלה בידינו פי' השמועה בהגן ולא יצאנו מדרך שפת התלמוד לידחוק ולהעמיד ביתומים גדולים והיאך תעלה על דעת רב פפא לומר ביתומים גדולים לאו בני מעבד מצוה נינהו הא ליה לרב פפא למימר הכי נשאר לנו לפרש ההיא תיובתא דאותבינה משטר חוב היוצא מתחת ידי ערב וזהו פירושה מיתיבי שטר חוב היוצא מתחת ידי ערב אינו גובה הא ודאי ביתומים היא שנויה שאלמלא היה לוה קיים אמאי אינו גובה והרי אפשר לחקור ולידע אי פרעו הערב למלוה אם ... אלא ודאי מאי אינו גובה מן היתומים ואם כתוב בו התקבלתי כלומר שכתב לו הלוה לערב התקבלתי מידך זה הממון שכתוב בשטר חוב לפי שאתה הוצאתו עלי ופרעתו בשבילי למלוה והריני כאילו התקבלתי חוב זה מידך גובה מן היתומים בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע דס"ל בשחייב מודה שגובה מן היתומים ניחא שהרי חייב מודה שלא פרעו למלוה ושלא התפיסו צררי וכי תימא ניחוש דילמא פרעיה לערב הא קא חזינן דלאו נברא פרענא הוא מדאצטריך ליה לערב למפרעא מסילתיה אלא לרב פפא דאמר לאו בני מעבד מצוה נינהו קשיא אמאי גובה מן היתומים הא לאו בני מעבד מצוה נינהו ומשני שאני התם להכי טרח וכתב ליה התקבלתי ממך שכיון שכתב לערב בלשון הזה הרי הוא כמו שהודה שעשה זה הערב חסד עמו ופרע לו את חובו כאילו צוה את היתומים ואמר להם תנו דבאומר תנו מודה רב פפא דנזקקין לנכסי יתומים וקי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע בין שחייב מודה בין שמתוהו ומית בשמתיה והאי דשלחו מתם שמתוה ומית בשמתיה לאו למעוטי בשחייב מודה אלא מעשה שהיה כך היה שע"י מעשה נשאלה מהם והשיבו בלשון השאלה ואי קשיא לך כיון דקי"ל בשחייב מודה כרב הונא בריה דרב יהושע אלמ' אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו נזקקין דמשמע טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נזקקין לשמעינן בשחייב מודה וכ"ש באומר תנו ה"ל כנותן מתנה איצטריכא ליה אבל בב"ח כיון שהודה אע"פ שלא אמר תנו נתחייבו היתומים והרי יודע דלא חיישינן לצררי אלא מן הלוה למלוה אבל מן הלוה לערב לא חיישינן:

כתב ריא"ז
א ואם הכניסה לו נכסים ונכנס לה ערב ה"ז נשתעבד לה על הנכסים שהכניסה לו שהרי על סמך שלו הכניסה לו הנכסים והרי הם כשאר חוב שהמלוה נותן ללוה ואם נכנס ערב בקנין משתעבד אפי' על הכתובה דין לאביה בין לאיש שלא אחר הקנין כלום:

הגהות [illegible]
[illegible]

עין משפט
[illegible]

א מיי' פ"ז מהל' ערכין טור ח"מ סי' רנה :
ב מיי' פ"י מהל' זכייה ומתנה סמג עשין פב טור ח"מ שם :

דתרוייהו בעי' להו ולאפוקי ערבות דגדולה שהכא דהא חסריה ולאפוקי המתחייב לחבירו ונכנס זה ערב דלא עביד מלוה דמשתעבד אף על גב דלא חסריה . וכולהו אם קנו מידו משתעבד . הריטב"א ז"ל : אמר המחבר בגטין ריש פרק הניזקין [דף מט:] ותיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד ותירץ בקבלן ופירש"י ז"ל שהתפיסה מבנו מטלטלין לכתובתה והיא מכרתן לאביו בתורת קבלנות [והחזירתן לבנו] . והקשו לו מתוך דאינו צריך ליטא וליתן ביד ועוד שאם נשא ונתן ביד אין לה על הבעל כלום אלא על נר מצוה הקבלן כדאיתא בשלהי גט פשוט

רש"י

ערב . תנן במתני' הערב לאשה בכתובתה וגירשה ידירנה הנאה : וכן . תנן בהקדש אם הקדיש נכסיו וגירש אשתו : לוקח . כלומר מכר נכסיו וגירש אשתו : מהו . מי ידירנה הנאה או לא : אטו כי רוכלא כו' . כלומר והיא היא : דתנן . ערב והקדיש תנן : לוקח . דלא תנן לא צריך להדירה הנאה כדמפרש ואזיל : אדם עשוי שלא להשביע את בניו . שלא יחזיקוהו עשיר ולא את

[דף רמ ע"ב]

מהרש"א כ"ה בגמ' ובהא"ש (ג"א)

אמר רשב"ג הערב לאשה בכתובתה וכו' : דף כג. גרסינן בערכין* ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה וגירשה לדביתהו שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו °א"ל אטו תנא כי רוכלא ניחשוב וניזיל נהרדעי אמרי דתנן תנן ודלא תנן לא תנן א"ר *שרביא מאי טעמייהו דנהרדעי בישלמא מקדיש משום רויחא דהקדש ערב נמי מצוה הוא דעבד ולא מידי חסריה אלא לוקח מבדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה אמאי ניזיל וניזבין איהו הוא דאפסיד אנפשיה וקיימא לן כוותייהו: אמר רב הונא *שכיב מרע שהקדיש (א) כל נכסיו ואמר מנה לפלוני תתקס בידי נאמן חזקה אין אדם (ב) עושה קנוניא על ההקדש *ודוקא דאיכא בידיה דף קעה. שטרא דמקויים אבל איכא בידיה שטרא דלא מקויים ב אמר תנו קיימיה תתקסא לשטריה ונותנין לא אמר תנו אין נותנין מאי טעמא אדם עשוי שלא להשביע את (ג) עצמו וה"ה היכא דליכא שטרא בידיה אי אמר תנו נותנין *רב ושמואל דאמרי תרוייהו ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אי אמר תנו נותנין סוף דף קעד: לא אמר תנו אין נותנין מ"ט אדם עשוי שלא להשביע את בניו *אמר *רבא דף קעה. ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנין

[דף קעד.] ומשום הכי משתעבד דכיון שאמר שיפרע ממנו תחלה גמר ומשעבד נפשיה אבל ערב דאינו נפרע ממנו תחלה לא גמר ומשעבד נפשיה והרשב"א ז"ל כתב ולי נראה שלא בא רש"י ז"ל לפרש שתשא היא ותתן ביד ממש אלא לומר לך דתן לו ואני קבלן נ"יך וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל . ואלו בכתובה שהיא אינה נותנת כלום לא שייך קבלנות בה אא"כ יתן לה הבעל כסף כתובתה ויחזור הקבלן ויאמר לה תן לו ואני קבלן ומדברי רבינו ז"ל כלמוד למחייב עצמו ליתן מנה לחבירו ונתן לו קבלן עליהם שאין לו דין קבלן עד שיתן לו המתחייב ממון החיוב וחזר ואמר לו הקבלן תן לו ואני קבלן עכ"ל בחידושיו · גרסי' בערכין כו' וגרשה לדביתהו . ולא נשאר לו במה יפרע כתובתה ובעי רב יוסף אי מלו לקוחות להכריחו שידירנה הנאה כדאמרינן גבי ערב במתני' כדי שלא יעשה קנוניא על הלוקח ובמקדיש נמי תנן בפ' שום היתומים [דף כג.] המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשתו רבי אליעזר אומר כשיגרשנה ידירנה הנאה ואסיקנא כנהרדעי דדוקא בהני דתנן תנן וטעמא משום דליכא למימר בהו איהו דאפסידו אנפשייהו דערב מצוה עבד ולא מידי חסריה אבל הלוקח הוא דאפסיד אנפשיה הלכך תגבה כתובתה ממשעבדי ולא יוכלו הלקוחות להדירה : ש"מ שהקדיש . אמר המחבר מפ' במסכת ערכין דדוקא כשאמר כן כשהוא שכיב מרע ועל ההקדש אבל בריא אפילו על ההקדש אינו נאמן וכן שכיב מרע על נכסי הדיוט והתם משמע דכל היכא דאפשר בשאלה אפילו בריא נאמן מגו דאי בעי מתשיל עלה ולא אמרינן מי יימר דמזדקיק ליה חכם או בי דינא הלכך לא אתיא הא אלא בדלא אפשר בשאלה כגון שהקדיש על דעת רבים או שבאו נכסים ליד הגזבר דתו ליכא שאלה כדפרקינן בנדרים [דף נט.] בתרומה ביד כהן והקשו הראשונים ז"ל תיפוק ליה כיון דשכיב מרע היה כשהקדיש כל נכסיו אם עמד חוזר דהא לעיל [דף קמח:] סלקא בתיקו וקאי ממונא בחזקת מריה וקיימא לן [דף קנא.] כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו ותירץ הרמב"ן ז"ל דהכא בשהקדיש כשהוא בריא כראוי אלא שאומר מעכשיו כשהוא שכיב מרע מנה וכו' ומהא דבעינן מקויים שמעינן שאין נפרעים מן היתומים אלא בשטר מקויים ולוה שהוא קיים והוא אינו טוען מזוייף אנן לא טענינן ליה ואם טען כן בבריא ואחר כך נתקיים השטר הוא אינו נאמן להביא עדים שפרע דכל האומר מזוייף הוא ולא לויתי כאומר לא פרעתי והודאת בעל דין כמאה עדים דמי כדאיתא בפ' קמא [דף ו.] : כל שהוא תנו אפילו יש שטר נוולה אינה אלא מלוה על פה ואם אמרו יתומים נתננו נאמנין בשבועת היסת כנ"ל וכן הסכימו רבותינו על ידי וכן כתב הראב"ד ז"ל . הריטב"א ז"ל : ב' טענות הם על הודאה . טענת משטה הייתי בך וליתא אלא בשהודה ע"י תביעה דיכול לומר כדי שתשבעת ממני שלא כדין הודיתי לך בהשטאה . וטענת שלא להשביע את עצמו והיא ליתא אלא בשאומר מעצמו ולא ע"י תביעה ושתיהם מתבטלות באומר אתם עדי בין אמר לוה או מלוה כדאיתא בסנהדרין [דף כט ע"א וע"ב] ואסיקנא דבהודאת ש"מ [דף קעה.] אין צ"ל כתובו ומיהו אין כותבין אלא בחייו דהא הודאתו כהודאת בריא היא ואם עמד אינו חוזר כדפירשנו בעובדא דאיסור [דף קמט.] וכו' . אם מת בטל שליחותו על הכתיבה ואין כותבים אלא מזכרת בעלמא ומה שכותבין שטר נוולה לאחר מיתה ההיא כיון דלמזכרת דברים היא וצריך שיכתוב לאחר מיתה כדי שיאמרו ומגו מרעיה איתפטר לבי עלמיה נתנו חכמים רשות לכתוב ועשאוה כמעשה בית דין שכותבין שלא בשליחות בעל דבר מפי מורי הרב הלוי ז"ל . הריטב"א ז"ל : אם לאחר מכן שהקדיש נכסיו אמר מנה לפלוני בידי לא חיישינן למימר לגרועי מן ההקדש נתכוין הלכך נאמן ודוקא דאית ליה להאי שטרא שהיה לו ביד זה מנה ואם תאמר א"כ פשיטא הא קמ"ל דאע"ג דאמרינן הבא לפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וה"ה דנימא להקדש קמ"ל דיגבה בלא שבועה בין מן ההקדש בין מן היתומים אבל מינו מקוים אינו גובה בין מן היתומים בין מן *היורש דשמא מזוייף הוא והא ס"א הקדש ולא .ור הכי לאו משום שיהיה חייב לו אלא אינו רוצה להחזיק עצמו בעשיר שהיה מעני עצמו כשהיה בריא ושלא יאמרו עתה שהוא מתרושש והון

המאור הגדול

אמר רבא שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים וכו' הרי"ף ז"ל מקשי על הא דרבא מהא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומפרק ליה לקושיין דהתם דלא אמר בתורת הודאה הכא דאמר בתורת הודאה . וכתבת להא דרב ושמואל . בפסק הלכה וזו שגגה גדולה דבהדיא חזינן בגמרא דליתיה להא דרב ושמואל דאינהו אזדו לטעמייהו דאמרי מלוה על פה אינה גובה מן היורשין ולפום הכי אמרי' לא אמר תנו אין נותנין דלא קיימיה לשטרי' ואע"פ שהודה בחיובו הודאה גמורה הויא ליה מלוה ע"פ ואינה גובה מן היורשין ולהכי אוקימנא להא דרב ושמואל בגמרא בשאינו מקויים ולההיא דרב הונא דשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו אוקימנא במקויים ואהניא הודאתו שאמר מנה לפלוני בידי שגובה בלא שבועה שאלמלא הודאתו של הלוה היה המלוה נשבע ונוטל כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים דמה לי משעבדי להדיוט מה לי משעבדי לגבוה וליתא לדרב ושמואל דהא פסק רב פפא הלכתא מליה על פה גובה מן היורשין תילכך אף ע"ג דלא אמר תנו נותנין ואע"ג דלא נקיט שטרא כלל וכ"ש היכא דנקיט שטרא ואע"ג דלא מקויים וממימרא דרבא אליבא דהלכתא היא הילכך ליכא למירמא מדרב ושמואל דהיא דלאו כהלכתא עליה דרבא דקאי מימרא דידיה אליבא דהלכתא וההוא טעמא דאיתמר בגמרא על הנך שמעתתא אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ושלאל השביע את בניו למאי דס"ד מעיקרא איתמר דקא ס"ד דבדליכא שטרא איתמרן שמעתתא דרב הונא ורב ושמואל אבל למסקנא דשמעתא ליתא לההוא טעמא בכה"ג כלל ואף ע"ג דקי"ל אדם עשוי שלא להשביע את בניו ה"מ היכא דאמר אי הוו לי לאו פרעתינהו לפלוני כההוא עובדא דגרסי' בסנהדרין בההוא דקא קרו ליה עכברא דשכיב אדינרי אבל בשכיב מרע שמצוה את בניו ל כא למימר הכי דהא קי"ל אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי :

ומאי דכתב הרי"ף ז"ל על האי מימרא דרב הונא דאי איכא בידיה שטרא דליתיה מקויים אי אמר תנו קיימיה לשטריה ונותנין לא אמר תנו אין נותנין מ"ט אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ונראת מדבריו שאם אמר בתורת הודאה גמורה אף על גב דלא אמר תנו נותנין גם זו טעות הוא זאין לסמוך עליה ואפילו אמר בתורת הוראה גמורה כל היכא דלא אמר תנו ולא קיימיה לשטריה אין נותנין וזה דבר ברור הוא דה"ל כמלות על פה ואינה גובה מן המשועבדין ותמה על עצמך אף כשאמר תנו היאך ניתנין לגבות מן המשועבדין בלא שטר מקויים אם אמרו רב ושמואל ביורשים שהרשות בידו לצוות עליהם ולומר תנו דהא אילו בעי יהיב ליה במתנה יאמרו בנכסים משועבדין בין להדיוט בין לגבוה דלאו כל כמיניה לומר תנו הלכך אף באומר תנו אין הדבר נראה לנו לגבות מן ההקדש בשטר שאינו מקויים ומה שאמרו חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש לא אמרו אלא בשטר מקויים ולגבות בלא שבועה אבל לגבות מן המשועבדין בשטר שאינו מקויים אין לנו וכל שכתב ה"ר יוסף הלוי ז"ל בענין הזה אין לסמוך עליו והוי יודע דהא דמקשי' בגמרא אליבא דרבא כלפי ליא איפכא מסתברא לטעמיה דרבא הוא דמקשי' הכי כלומר אי איכא לאפלוגי הכי הוא דאיכא לאיפלוגי אבל אליבא דהלכתא ל"ש אמר תנו ול"ש לא אמר תנו אם אמרו יתומים פרענו נאמנין :

מתני'

מלחמת ה'

אמר כאן ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים וכו' הרי"ף ז"ל מקשה על הא דרבא מההיא דרב ושמואל וכו' וכתוב להא דרב ושמואל בפסק הלכה וזו שגגה גדולה דבהדיא חזינן בגמ' דליתא להא דרב ושמואל וכו' : אמר הכותב יתבשר בעל המאור ז"ל במה שבשר בדבריו שגגה גדולה ודברי רבינו הגדול ז"ל נכונים וברורים כראוי לו דהכן בגמ' הכי קאמרינן אמר תנו קיימי' לשטריה שהרי הודאה גמורה היתה וכיון שהודה והוציא הלה את שטרו נתקיים השטר מפיו לא אמר הנו אין נותנין דלא קיימי' לשטרים דשלא להשביע את בניו אמר כן ולא שהוא חייב לו כלום ואילו היתה הודאה גמורה בודאי שהיה השטר מקוי ם מפיו וגובה כדין מלוה בשטר וכן פי' ה"ר שמואל ז"ל ולא ערער אדם בפי' זה מעולם שהרי מפורש בגמ' דרב נחמן מיפשט פשיטא ליה מעיקרא דהא דרב ושמואל בדנקיט שטרא ומפרש לא אמר תנו אין נותנין משום דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו ול"ק ליה נמי אדרב הונא אלא דלימא אדם עשוי שלא להשביע את עצמו משום דפשיטא לן דנקיט שטרא ביה אלא דקס"ד דסבר רב הונא דבכל הודאה מקיימי' לשטריה ואע"ג דלא אמר תנו ומש"ה קשיא לן עלה הא דרב ושמואל ומפרקי' בגמ' עלה דרב הונא שאני משום דנקיט שטרא כדקס"ד נמי מעיקרא והוינן בה מכלל דרב ושמואל וכו' דאלמא מיפשט פשיטא לן דתרוייהו בדנקיט שטרא והדר רב נחמן ופירש דרב הונא בשטר מקויים קאמר וזו הסוגיא פשוטה לפניך ואילו לדברי בעל המאור ז"ל הוה ליה לאקשויי אדרב הונא בהדיא דמלוה על פה אינו גובה אלא מבני חורין והכא משועבדים הם דמה לי להדיוט מה לי לגבוה אלא ודאי פי' השמועה כמו שכתבנו והוא דעת כל המפרשים ור"ח ז"ל כך כתב לא אמר הנו חיישי' דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבו עד דמקיימי שטרייהו וטעמא דמלתא משום דתנו בכל מקום מלתא פסיקה היא וכי לא אמר תנו היכא דאיכא למיחש חיישי' כדאמרי' הכי בשמעתיה דרבא וכי ההיא נמי דאמרי' בפ' שנים אוחזין גבי לא תן לו וחייב אתה ליתן לו דלמא לא הוי מלתא פסיקא אלא כתנו ומה שטפן בעל המאור בזה ז"ל שהרי אמרו אין אדם משטה בשעת מיתה זו אינה דומה לזו ושתי דרכים יש להם וכך פירשו הראשונים שהאומר מעצמו מנה לפלוני בידי ולא היה שלא טוענו בזה אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ואע"פ שלא טען טוענין לו ופטור בבריא וה"ה לש"מ שאדם עשוי שלא להשביע את בניו אבל מי שטענו חבירו והודה לו אין לומר בזה אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ומחייבין אותו לפרוע אלא בהם טען ואמר משטה אני בך כשם שאתה משטה בי לאשתמוטי מקר ששנהו טענה בבריא וכן מוכיח בגמ' במקומה במס' סנהדרין וכן פי' הוא עצמו בחבור כזה שם בפ' זה בורר וכזו אמרו כאן אין אדם משטה בשעת מיתה ואע"פ שטענו משטה הי' בך אין שומעין להם וכי נו דקאמר רב אשי ש"מ שהודה רב ושמואל אמרי ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי שלשון הודה למי שטענו משמע וכן יכולני להרך במעתא דרבא דאיכא בידיה שטרא דמקוים וכדרב הונא ונמי באומר אתם עדי דמאי שלא מדרך הודאה גמורה כל ש"מ מלוה בעדים הוא כדי שיקימו יורשים והוזר ונזכר ונמלך אילו בבריא כל שהודאתו הודאה בין באומר אתם עדי בין במוסר אין יכול לימלך ולומר פרעתי :

וכתב עוד ומאי דכתב הרי"ף ז"ל על האי מימרא דרב הונא דאי איכא בידיה שטרא דלא מקויים וכו' ואמנם על עצמך אף כשאמר תנו היאך נותנין לגבות מן המשועבדין בלא שטר מקויים : אמר הכותב ותמה על עצמך אף בשטר מקויים היאך גובה בלא שבועה שמא פרוע הוא ומה ראית לחוש לזיוף ולא לחוש לפרעון הדבר איפכא מסתברא וכשם שאמרו אין נפרעין בלא קיום שטרות כך אמרו אין נפרעים מן המשועבדין

בלא שבועה ואפי' שהנה עליו מקודם כאלא שאול בן אימא מרים אלא בואו ונסמוך על דברי רבינו הגדול ז"ל שכל מודה הודאה גמורה בתוב קיים השטר וכיון שאין לחוש לקנוניא על נכסי הקדש נאמן הוא לגמרי ומקיימין השטר מפיו ולא עוד אלא נאמן לומר מלוה בשטר יש לו לפלוני עלי מזמן פלוני וגובה ואינו צריך להביא ראיה וכן אם הודה בפקדון אמר תנו נותנין וי"מ הלכה זו בש"מ שהקדיש לאחר מיתה ולא מעכשיו ומאי קנוניא לומר שלא יאמר שום דבר שלא להשביע את עצמו שהוא תם על נכסי הקדש שלא יפסדו דומיא דהא דמקשה עלה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו כברך שפי' הרב ר' יוסף הלוי ז"ל ואין מגיהין על דברי בעל הספר הזה שדחאו בשתי ידיו אבל לפי דעתי אינה אלא בשכיב מרע שהקדיש מעכשיו או שהקדיש ונעשה שכיב מרע והוא שהקדיבן נמי על דעת רבים שאם הקדיש סתם אפי' אדם עושה קנוניא על הקדש ואפי' בריא נאמן מינו דאי בעי מתשיל הכוליה הקדש דקי"ל יש שאלה בהקדש בין בפתח בין בחרטה ואסיקנא למעתין במסכת ערכין פרק שום היתומין בבריא כ"ע לא פליגי דאדם עושה קנוניא על הקדש וביש שאלה בהקדש קא מיפלגי מר סבר אין שאלה בהקדש כבית שמאי והייסק ומר סבר כיון דיש שאלה בהקדש כבית הלל ליכא למיחש לקנוניא דהי בעי מיתשיל עליה וקי"ל כמאן דלא הייב דקי"ל כבית הלל וליכא למיגדא מינה :

הגהות הרי"ד

(א) נ"ב עי' לעיל סימן תתקנ: (ב) נ"ב נ"ע למה הצריכו למקדיש ולמגרש שידירנה הנאה וי"ל דוקא ש"מ ואח"כ בריא שהקדיש לא וכן ש"מ שגירש א"כ י"ל שאני בדים שטר ודו"ק: (ג) נ"ב נ"ע הא לית ליה מידי וי"ל שר"ל שלא יחזיקוהו לעשיר מקמי דהקדיש א"כ אם יעמוד ויחזרו נכסים דהכי קי"ל אף דקם בתיקו לעיל פ' מי שמת סי' תתקג :

בגמ' אי' רבה וכן מוכיח בפלפולא חריפתא דגרסי' רבה בכ"א בסוף (ג"א)

והון רב ומיהו אם אמר תנו כיון דקא פסיק מילתיה שיתנו לו מיד ודאי קושטא קאמר ולא משום ערמה הוא כאילו קיים השטר וה"ה נמי דבלא שטר נמי אילו אמר תנו הכי הוי דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו ונותנים : אמר המחבר מהא דאמרינן אמר תנו קיימיה לשטרא הוכיחו המפרשים ז"ל פ"ק דמציעא [דף יג: ע"ש תוס' ד"ה הא] דאפילו מיורשין לא גבי בשטר עד דמקיים ליה ושלא כדברי רבינו יצחק ז"ל שהיה מדקדק שם דלא אמרו קיום שטרות אלא לגבי בעל דבר שטוען כדי כלוה ומוכר וגותן גופיה שמכחישין השטר אבל מן היורשין אין צריך קיום וליתא : אימר רמא אנפשיה. שהרי מתחלה לא נוה בענין שנתרצה בנתינתם משמע שהיה ספק בידו ואיגלאי מלתא למפרע שנזכר בדבר ונמ"ה נאמנים אבל כשאמר תנו דפסקיה למלתיה משמע שאין לו ספק בדבר ואין להאמין ליתומים דנוגעים הם בדבר. והקשה רבינו אלפסי ז"ל טעמא דאמרו יתומים חזר ואמר אבא הוא דאין נותנין הא לא חזר לא והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא אמר תנו אין נותנין דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו וכדי שלא יחזיקוהו בעשיר קאמר ותירץ דשאני הכא שאמר בלשון הודאה כגון מודה אני שמנה לפלוני בידי והתם דלא אמר בלשון הודאה ודמיא להההיא דגרסי' בפ' [זה בורר] (דף ל.) הרי שראו את אביהם שהטמין ממון בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם רואין אם כמוסר כלומר שירא מן המיתה וירא שלא יבא הפסד לאחרים אז אמרינן דדבריו קיימים ואם כמערים לא אמר כלום כלומר שאמר אל תחשבו שכל זה הממון שלי אלא מפלוני ופלוני שהפקיד בידי ומת בלא צואה אין חובה על היתומים להחזיר להם הממון דכדי שלא יחזיקוהו בעשיר מופלג כל כך הוא דקאמר : **בעי** רבא ש"מ שהודה. כשאומר לו בעל חובו מנה לי בידך אמר לו הן מי יהבינן ליה דין בריא דאמרי' בפ' זה בורר (דף כט.) שאם לא אמר אתם עדים מצי למהדר ביה ולומר משטה הייתי וכשאמר אתם עדים אין כותבין לו שטר עד שיאמר להם כתובו כדאמרינן בחזקת הבתים (דף מ.) הודאה בפני שנים וצריך שיאמר להם כתובו משום דמצי

נר מצוה

מ"ט מדלא פסק למילתא סבר אידכר הוא תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו אין נאמנין אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ושמעינן מהא דרבא דהיכא דלא אמרו חזר ואמר לנו פרעתי דנותנין ואף על גב דלא אמר תנו ואי קשיא לך הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין התם דלא אמר בתורת הודאה אבל הכא דאמר בתורת הודאה ודמיא להההיא דגרסינן בפרק דיני ממונות* הרי שראו אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם רואים אם כמוסר דבריו קיימין ואם כמערים לא אמר כלום : בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר אתם עידי או לא אדם משטה בשעת מיתה או לא צריך לומר כתובו או לא בתר דבעי הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו :

מתני' המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין *הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ערב שהוא יוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין ומעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין א"ל בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין א"ל למה א"ל הרי החונק את אחד בשוק ומצאו חברו וא"ל הנח ואני נותן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו ואיזה הוא ערב שהוא חייב לו א"ל הלוהו ואני נותן לך חייב שעל אמונתו הלוהו א"ר ישמעאל הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין נובע והרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את בן ננס : **גמ'** המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים וכו' אמר עולא (א) דבר תורה אחד מלוה על פה ואחד מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים מ"ט שעבודא דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות משום פסידא דלקוחות אי הכי מלוה בשטר נמי התם (ב) אינהו אפסידו אנפשייהו וקי"ל הכי דהא רב פפא דהוא בתרא פסק

רש"י

את בניו : מדלא פסקא אבוהון למילתיה. לא גמר דבריו לומר תנו : אידכורי מידכר. ולכך לא אמר תנו : ש"מ שהודה. כגון שתבעו בעל חובו ואמר לו מנה לי בידך וא"ל הן בכה"ג בבריא אמרינן פרק זה בורר דצריך לומר אתם עדים דאי לא מצי אמר ליה משטה אני בך : ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי. ואין צריך לומר כתובו : **מתני'** המלוה את חבירו בשטר. אפילו אין כתוב ט אחריות גובה כי אחריות טעות סופר הוא : משועבדין. לקוחות : הוציא. המלוה על הלוה כתב ידו שהוא חייב לו ואין לו עדות אחר : גובה מנכסים בני חורין. אבל לא ממשעבדי : אחר חיתום שטרות. שכתב בשטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב : גובה. מן הערב מבני חורין דהערבות הוא מלוה על פה כיון דלא חתימי סהדי על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות : א"ל בן ננס כו'. דקסבר כל ערב שאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונתו והבטחת הערב הלוהו : **גמ'** שעבודא דאורייתא. דכתיב (ג)והאיש אשר אתה נושה בו[א]והוא הדין מקרקעי : משום פסידא דלקוחות. שלא יוכלו ליזהר מדבר שאין ידוע לעולם דמאן

אמר ניחא לי דתהוי מלוה על פה ולא בשטר ואסיקנא דאין אדם משטה בשעת מיתה הלכך לא צריך למימר אתם עדי וגם א"צ כתובו דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו : **מתני'** גובה מנכסים משועבדין. בשבועה ובשאין שם נכסים בני חורין ואפילו זיבורית במדינה זו ואחר שישבע הלוה אם הוא בעיר או קרוב מהלך יום אחד שאין לו נכסים כתקנת הגאונים ז"ל: הוציא עליו כתב ידו. דעת הרמב"ם והגאונים ז"ל שהיא כמלוה ע"פ שיכול לומר פרעתי ושאינו גובה מן היורשים אלא כמלוה על פה דכיון דאין כאן שטר ראוי לגבות מן נכסים המשועבדים לא חיים לאנוחי ביד מלוה אע"פ שפרעו ולא מצי למימר ליה אם איתא דפרעתיך שטרך בידי מאי בעי כדאמרינן בשטר בעדים גובה מנכסים משועבדים דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי לקלא והוה להו ללקוחות לאזדהורי דלא למזבן מגברא דנכסיו משועבדין למלוה ואינהו דאפסידו אנפשייהו אבל ע"י עדים בלא שטרא לית להו קלא ואין להאשים הלקוחות וה"ה בשטר בלא עדים כגון כתב בכתב ידו מודה אני החתום מטה : **גמ'** שעבודא דאורייתא. דכתיב (דברים כד) יוציא אליך את העבוט החוצה שמע מינה דנכסיו משועבדים למי שהלוה לו וה"ה מקרקעי הלכך כשמכרן אחרי כן דין הוא שיטרוף אותם המלוה : משום פסידא דלקוחות. דהם אינם יודעים שהיה חייב משום דאין קול אלא במלוה בשטר דאיכא תרתי שטר ועדים וכדאמרן הלכך למלוה בשטר לא חיישינן להפסידם דאינהו אפסידו אנפשייהו וכתב רבינו אלפסי ז"ל דקי"ל כעולא דהא רב פפא דהוה בתרא פסק הלכתא הכי בפ' האשה נקנית (דף יג:) דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין דשעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית להו קלא והא דיהיב הכא טעמא דמלוה על פה שגובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין לאו דפליגא דידיה אדידיה אלא הא קמ"ל דאוקמיה אדאורייתא וגובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין : אמר המחבר כיון שמלוה ע"פ אינו גובה אלא מבני חרי כתב הרי"ף ז"ל שאין למלוה על פה דין קדימה במקום מלוה בשטר דשטרא כנכסים משועבדים חשיבא לגבי דידיה ומלוה על פה אינו גובה ממשועבדים וכן דעת (א) הרי"ף ז"ל ורבינו האי גאון ז"ל כתב בתשובה שיש בה דין קדימה לגבות ממנו או מיורשיו מן הקרקעות או ממטלטלין שנשעבד באגב וכן דעת הרשב"א ז"ל כיון דקי"ל שעבודא דאורייתא (ב) כתב הרא"ש ז"ל פרק האשה נקנית דהא דמלוה ע"פ גובה מן היורשין היינו דוקא היכא דידיע לן דלא פרע כגון שהודה וכו' כדאיתא פרק מי שמת*) אבל היכא דמספקא לן אי פרע טענינן ליתמי כל מאי דמצי טעין אבוהון ולומר פרע ואפילו שבועת היורשין לא בעו דלא אשכחן שבועת היורשין [שבועות דף מה.] אלא היכא שהיתומים באין להוציא כגון שיש שטר בידם והלוה אומר להם שהוא פרוע אז נשבעין שבועת יורשין ונוטלין אבל להחזיק מה שבידם לא מצינו שתקנו שבועה לזו וכן כתב רב פלטוי גאון בתשובה

*) [אולי כוונתו לדף קמט. ב"מ שהודה כו' אבל התם לא מיירי בהלואה כמו שפי' הרשב"ם וש"מ ויותר נראה שצ"ל בפירקין דף קעד: כי שם עיקר מקור דין זה]. (ג"א)

שלטי הגבורים

א שאלה בעובד כוכבים שרצה ללות מישראל חמשה זקוקין מטבע ישן ואמר לו ישראל מטבע ישן אין לי אבל אמצא לך שולחני ישראל ושמו שמעון ביקשם ומידי יבקשם ואתנם לו ונתרצה העובד כוכבים ונתן משכונות לראובן מכ"ה דינר והלכו שניהם אצל השולחני ואמר לו ראובן לשמעון השולחני קח מן העובד כוכבים הוה ה' זקוקים בכ"ב דינר ותני ואני אתנם לך ומידי תבקשם : תשובה תחלה יש לחקור אם שעובד כוכבים קונה וקונין ממנו בכסף או במשיכה לבד וי"א שאין שעבד כוכבים קונה אלא במשיכה מדאמרי' בבכורות פרק הלוקח עובר פרתו בתחלה וי"ת והא אמרי' פ"ק דקדושין גבי עבד נקנה בכסף אשכחן עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנינו בכסף משמע דבכסף קונה תרגמה ר"ת דהכי פי' היכא עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים לגבי עבד עברי א"א לו אלא בכסף דעובד כוכבים אינו קונה בשטר דשטר נהיכא גמרי לה מהאמה העבריה אמה העבריה ליתא לעובד כוכבים דלאו בר יעוד הוא ועוד דאין מיחדין לו את הערוה. וגם בחזקה אינו קונה ומה שאמרו גביה חזקה היינו במלחמה וכדכתיב וישב ממנו שבי אבל בחזקת קנין כגון הנעילו והלבישו לא וי"א דעובד כוכבים קונה בשניהם וכמו שכתבתי ע' השוכר ולפי סברא זו שאין עובד כוכבים זה בשקבל המעות מיד שמעון ונתחייב לו בה' זקוקים ואע"פ שאין לו אם אין לזה יש לזה והרבה מוכרין יש בשוק וכדתניא יצא בשטר פוסקים אע"פ שאין לזה יש לזה ואע"פ שקבל ממנו פחות מדמי פסק בשטר שבזוק אין בכך כלום דלא נאמרו דברים אלא בישראל ומשום רבית בהרי למקנה ממש אפי' לישראל קני היכא דליכא משום אגר נטר לי כדאמרי' האי מאן דיהיב זוזי אקירא וקא אזלי ד' בזוזא בשוקא ואמר ליה הנא יהיבנא ה' וסמכן עד שיבא זני לו עד שאמצא מפתח שרי הכא אם לית ליה אסור משום דאגר נטר לי אבל בעובד כוכבים שרי מכיון שנתחייב עובד כוכבים נקבלת הניעות נתחייב ישראל הערב או הקבלן בשעת מתן מעות כמוהו ואפי' לסברא האשונה דאמרי' דעובד כוכבים אינו קונה בכסף אלא במשיכה נראין הדברים כיון דבדיניהם בזמן הזה קונין זה מזה בכסף אף אנן מיניייהו נמי קונין בכסף כדיניהם ולא תהא אלא שנהגו הנהגה מלתא ואפי' ישראל בישראל וכדאיתא פ' איזהו נשך האי סיטומתא קניא ובאתרא דנהיגי למקנה ממש קני וכ"ש בנדון שבפנינו שהרי אמרו אם אתה יכול להייבו בדיניהם חייבנו ואפשר נמי דאמר רב הכי רמות רוחא הוא דנקיטא בהו תלה הענין בגסות הרוח ולא במנהג משמע שאם היה מנהג קבוע ודאי לא היה מצריך רב להנהו שבויי' להקדים וליטול דמים ואותם שאמרו שם ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בזמנו בדיניהם דמשמע דבהא דינא דאורייתא שדינן להו דלמא התם במקום שאין שם מנהג ידוע ומה שכתבת דדמי כתוספת שנתוספו על הכ"ד דינר ואי אין לחייב את הקבלן עליהם מאחר שלא קנו מידו ודמי התוספת כערב דלאחר מתן מעות דמי ובעי קנין ולהכי קרו ליה רבית שהוא דבר נוסף ומחודש ולאחר מתן מעות קרינן ביה לא ירדתי לסוף דעתך בזה כי בקבלת המעות של מוכר זה נתחייבו המוכר והערב בכל שאם אין אתה אומר כן אף המוכר לא יתחייב בתוספת אלא ודאי המוכר מתחייב הוי בקבלת המעות ואף הקבלן מתחייב באותה נתינה בכל מה שנתחייב המוכר שעל אמונתו נתן לו והרי הם כאילו קבלו שניהם ממש המעות מיד שמעון זה הלוקח וזה א"ל לפנים. ועוד כתבת כי אין בלשון ערבות רגלים בפועל שאין בו לא שום לוה ולא שום משתעבד גם בזו לא ירדתי לסוף דעתך כי בנדון זה הרי יש חיוב ומשועבד הוא העובד כוכבים אלא שתנאי היה ביניהם ששמעון זה יכנס תחתיו ויתחייב בחיובו ועוד מצינו ערבות במקום שאין שם מתחייב ולא משתעבד כההיא דמן מנה לפלוני והתקדש אני לך מקודשת מדין ערב ושם אין מתחייב באותו מנה שתקרא היא ערב ושתקנה עצמה ואף כשת"ל דס"ק מקודשת מדין ערב משתעבד

מלחמת ה'

ועוד מתני' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כתב הרי"ף ז"ל בהלכות דאי טעין לוה על כתב ידו ואמר פרעתי נאמן מפני שדינו כדין מלוה על פה ולא נתברר לי זה הדבר כי נ"ל דלעולם יכול למימר ליה האי שטרך בידי מאי בעי וכו' וכן נראה מלשון משנתנו ששנינו סתם גובה מנכסים בני חורין ואילו היה כדברי הרב ז"ל היה לו לתנא דמתני' לפרש ולומר אם טען ואמר פרעתי נאמן : **אמר** הכותב והרי כריסם בין שיניה ששנינו ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין וקי"ל איני צריך לפורעו בעדים ולא פי' התנא אם טען ואמר פרעתי נאמן וזו כעין ראיה לדברי רבינו הגדול ז"ל ששנאן בלשון אחד ואע"פ שלא נתברר הדבר לבעל המאור ז"ל הגאונים הראשונים אמרוה והגאונים האחרונים וכל רבני ספרד ז"ל הסכימו בה והטעם שכיון שאינה גובה מן המשועבדים אין מקפידין עליו ומניחין אותו ביד מלוה אע"פ שהוא פרוע ואין נוהגין כן בכתב ידי עדים מפני שיש לו ואלי נכסי דלוה שהרי גובה מן המשועבדים :

סליקו להו מלחמת ה' ממסכת בבא בתרא בע"ה

המאור הגדול

מתני' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כתב הרי"ף ז"ל בהלכות דאי טעין לוה על כתב ידו ואמר פרעתי נאמן מפני שדינו כדין מלוה ע"פ ולא נתברר לי זה הדבר כי נראה לי דלעולם יכול למימר ליה האיך שטרך בידי מאי בעי ודאמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וא"ל אידך פריעא הוא לאו כל כמיניה נ"ל כי כלל הוא בין בשטר חוב בין בכתב יד וכן נראה מלשון משנתנו ששנינו סתם גובה מנכסים בני חורין ואילו הי' כדברי הרב ז"ל היה לו לתנא דמתני' לפרש ולומר אם טען ואמר פרעתי נאמן : סליקו להו המאור הגדול ממסכת בבא בתרא

א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סט קף קיא :

דף ל. כי פרק זה בורר קורא הרי"ף פ' דיני ממונות מפני שמתחיל ג"כ ד"מ בשלשה (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) ... (ב) ...

הגהות מא"י

[א] נ"ב יוציא אליך את העבוט :

י מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קכט:

דף יג: הלכתא הכין בפרק האשה נקנית* דאמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא והא דקא פסק רב פפא הכא *ואמר דהלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא לאו דפליגא דידיה אדידיה אלא הא קא משמע לן דהיינו טעמא דאוקמוה רבנן אדאורייתא וגובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לוין: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין: בעא מיניה *רבא בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מאי א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין פירוש מאי טעמא דכמלוה בעדים על פה דמי אי קא מודו ליה דלא פרע ליה גובה מנכסים בני חורין ואי קא טעין דפרע מישתבע שבועת היסת ומיפטר ואי קא כפר ואמר לא יזיפנא מיניה מידי והאי לאו כתבא דידי הוא אי הוחזק כתב ידו בב"ד אי נמי איכא סהדי דכתב ידיה הוא הוחזק כפרן ומשלם דקי"ל *כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: ערב *שהוא יוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין: זימנין אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין וזימנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ולא קשיא הא דכתב ביה פלוני ערב דלא שייך ערב בשטרא והא דכתב ביה ופלוני ערב דשייך ערב בשטרא וכן א"ר יוחנן: מעשה בא לפני רבי ישמעאל וכו': אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן (א) אע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כרבי ישמעאל אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקנו מידו מישתעבד מכלל דערב דעלמא לא בעי קנין ופליגא דר"נ דאמר ר"נ *ערב דב"ד א הוא דלא בעי קנין אבל ערב דעלמא בעי קנין והלכתא ערב דשעת מתן מעות הוא דלא בעי קנין ערב דלאחר מתן מעות בעי קנין וערב דבית דין לא בעי קנין בההיא הנאה דקא מהימנין ליה גמר ומשעבד נפשיה והנך כולהו בעו קנין:

סליקא לה פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

רש"י

דמתן דיזיף בלינעא יזיף: הוחזק כתב ידו בב"ד. שב"ד מכירים שהוא כתב ידו ולאחר זמן בא לפני ב"ד (ב) והודה לפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו בית דין הנפק דהיינו [קיום] השטר: מהו. מי אמרינן דהוי השתא כשטר שיש עליו עדים וגובה ממשעבדי דאחריות טעות סופר הוא. או דילמא קיום השטר לא יועילו לעשות יותר טוב משהיה תחילה כי אין הקיום מועיל אלא רק שלא יוכל לטעון מזוייף הוא אבל לא גבי כי אם מבני חרי כקודם הקיום מאי: פלוני ערב. הפסיק הענין ודילמא לא מסהדי אלא על השטר לחוד: ופלוני ערב. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ועל השטר ועל הערבות קמסהדי סהדי: הלכה כרבי ישמעאל · דגובה מנכסים בני חורין: ערב דב"ד לא בעי קנין. דבהאי הנאה דמהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד נפשיה: ערב שבשעת מתן מעות לא בעי קנין. ואם הוא כתב תוך השטר אחר חיתום שטרות גובה ממשעבדי: שלא בשעת מתן מעות בעי קנין. אפילו חתום בתוך השטר ואי חתום אחר חיתום שטר גובה מבני חרי ובעי קנין: ערב דבית דין לא בעי קנין. ולא גרסינן והנך כולהו בעי קנין:

סליקא לה פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

נמוקי יוסף

בכתובה אבל מחרימים סתם אם שום אדם יודע שאביהם לא פרע ע"כ: הוחזק כתב ידו בב"ד. כגון שהודה שזהו כתב ידו וב"ד כתבו עליו הנפק: מהו. מי חשבינן ליה כשטר שחתמו בו עדים וגובה ממשעבדי או אמרינן דב"ד מחזיקין השטר כדי שלא יוכל לטעון מזויף הוא אבל כיון שהלואה היכה נעשית בשטר ועדים אע"ג דהשתא חתמינן עליה ב"ד לאו כמלוה בשטר הוי ולא גבי ממשעבדי ואסיקנא דכמלוה על פה הויא לכל תנאי ולא גבי ממשעבדי: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. לאחר שנכתב ונחתם השטר בעדים כתב למטה אני

נר מצוה

פלוני בן פלוני ערב מוקמינן לה בגמ' דאי קנו מיניה הוא דאמרינן הכא דגבי מבני חרי שלא על אמונתו הלוהו שהרי ה"ה כבר כתוב וחתום השטר וכיון דלא היו עדים החותמים על הערבות חשבינן ליה כערבות על פה ומוקמינן לה נמי בגמ' כגון דלא כתב ואני או ופלוני אלא אני חו פלוני וה"ה חנוק כרבי ישמעאל דאי קנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה אבל בלא קנין לא שהרי לא הלוה לחבירו שום דבר בשבילו כדי דנימא על אמונתו הלוהו ונראה דה"ה לערב דכתובה דאי קנו מידו יגבו מיניה מבני חרי דהא הוה הוא כחנוק דתרווייהו מלוה קעביד הערב ולאו מידי חסריה לזה שנכנס לו ערב וכי היכי דמוקמינן הא דחנוק בקנין בגמ' ה"ה בערב דכתובה ואיזהו ערב דבלא קנין משתעבד כגון הלוהו ואני נותן לך דהא ודאי על אמונתו והבטחתו הלוהו: אמר המחבר כתב הגאון ז"ל בשעריו פי' היה חונק הוא שמחזיק בבעל חובו שיפרעו ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן משמע דלאו חנק ממש קאמר וכתב הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ה מהלכות מלוה ולוה וז"ל מי שלא פירש קצב הדבר שערב כגון שאמר כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב או מכור לו ואני ערב יש מן הגאונים שהורה שאפילו הלוה לו בעשרת אלפים או אם הלוהו מאה אלף נשתעבד הערב בכל ויראה לי שאין זה הערב חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר שנשתעבד עצמו בו לא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו ודברים של טעם הם למבין: מי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב לגופו של לוה זה לא ערב לעצמו של ממון אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו בדין הניחהו וכל זמן שתתבע אותו אביאנו לך וקנו מידו על זה אם לא יביא אותו הלוה יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם ויש מי שהורה שאפילו התנה אם לא אביאנו או שמת או שברח אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד ולזה דעתי נוטה עכ"ל: גמ' כשכתב פלוני בלא וא"ו לא שייך בשטרא ומשמע כמאן דפריש בהדיא ע"מ שאין עליו אחריות דמש"ה לא רצה לכתוב וא"ו שלא יכנס בשעבוד שקבל עליו לוה למלוה ומש"ה אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין אבל כשכתב וא"ו מוסיף על ענין ראשון וכל אחריות ושעבוד שקבל עליו לוה למלוה קבל נמי הערב עליו הלכך גבי ממשעבדי ודוקא בקודם חיתום שטרות אבל לאחר חיתום שטרות אפילו בוא"ו [אפילו בקנין] לא גבי ממשעבדי ומיהו נראה דבוא"ו גבי מבני חרי דאשתעבד לקנין דשטר והוי כאילו קנו מיניה אבל בלא קנין ובלא וא"ו אמרינן בסמוך דערב שלא בשעת מתן מעות לא גבי אפילו מבני חרי ומיהו מסתברא טפי דאפילו מבני חרי לא גבי והוא"ו לא מעלה ולא מוריד לאחר חיתום שטרות שהרי כבר נשלם השטר בעדיו ומה שכתוב אחר כן כאילו אמר על פה הוא וכיון שהוא לאחר מתן מעות אין הערב חייב כלום אלא דוקא בקנין כדאמרינן בסמוך: אע"פ שקילס. דמשמע שהיה מודה לו מ"מ הלכה כר' ישמעאל דערב לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין והוא דקנו מיניה כדפסקינן בסמוך דהא ערב דבשלא בשעת מתן מעות הוא משמע כר' ישמעאל דמתני' בקנין ומדאמרינן דחנוק וקנו מידו משתעבד אתיא דלא כבן ננס [שמעינן] דהא מתני' בקנין נמי איירי כדאמרן הלכה כר' ישמעאל נמי הכי הוא כדפסקינן בהא והכי אמרינן בגמ' א"ר יעקב א"ר יוחנן חלוק היה ר' ישמעאל אף בחנוק והלכתא כוותיה אף בחנוק וכדפסקינן בסמוך דלא בשעת מתן מעות בעי קנין ולאחר חיתום שטרות וחנוק שלא בשעת מתן מעות [אחד] הוא והא דאמר ר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין היינו בערב שלא בשטר אבל בשטר גבי ממשעבדי ומדכתב הרמב"ם ז"ל דערב דכתובה אפילו בקנין לא משתעבד משום דמלוה קא עביד ולאו מידי חסריה צריך לומר דהכא בחנוק מידי דחסריה אע"ג דהוה משמע דשוין ניכהו דהא ודאי מלוה קא עביד שמציל את חבירו וגם לאו מידי חסריה שהרי לא הלוה לו כלום אלא שרצה לחנקו כדי שיתן לו שלו אלא דמדמינן ליה לערב היוצא לאחר חיתום שטרות [משמע] שאינו שוה כ"כ עם ערב דכתובה לא במלוה ולא במידי לא חסריה וצריך לנו לחלק גם בין ערב דכתובה לחנוק וי"ל דמשום נערא דחבריה שחנק גמר ומקני אבל בערב דכתובה לית ביה נערא ולא מידי ואדרבה טב למיתב טן דו וכו': ערב בשעת מתן מעות. כגון הלוהו ואני ערב משתעבד בלא קנין כיון דעל פיו הוציא מעותיו מתחת ידו דהא חסריה: שלא בשעת מתן מעות · כהני דאמרן או שתבע הלוה בדין ואמר ליה אחר הניחהו ואני ערב אינו חייב כלום ואפילו אמר בפני ב"ד עד שיקנו מיניה דהא לאו מידי חסריה ולא אמרינן בההיא הנאה דמהימני ליה ב"ד גמר ומשעבד אלא בערב דב"ד כלומר שב"ד עשו אותו ערב כגון שהיו ב"ד רוצים לגבות מהלוה ואמר להם זה הניחוהו ואני ערב לכם כה"ג הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו ב"ד באותה הנאה שעבד עצמו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ה מהלכות מלוה ולוה. אבל בקנין אפילו בלא ב"ד שעבד נפשיה לגבות מבני חרי אם נעשה זה על פה ואע"ג דאמרינן [לעיל דף מ.] סתם קנין לכתיבה עומד נהי דלכתיבה עומד אבל אינו עומד לכתוב בו אחריות ושאר יפויין עד שיתנו עמו בשעת קנין ואע"ג דס"ל דאחריות טעות סופר הוא היינו כשהקנה ולא כתב: ערב דב"ד לא בעי קנין. כבר מפורש הוא:

סליקא לה פרק גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

שלטי הגבורים

שמשתעבד בממון שאינו נהנה ממנו מ"מ אי איתא דערב בענין זה משתעבד אילו היה מן האפשר למצוא לו דרך בכענין זה אף זו לא היתה מקודשת מדין ערב שהרי לא מצינו ערב משתעבד בכענינה וקרא נמי מסייעני אנכי אערבנו מידי תבקשנו והוה ס"ד למילף בפ' גט פשוט דערב משתעבד והתם מהו חייב ומהו ישתעבד שיהא יהודה ערב בשבילו וא"ת שאמר אהין הנס כבעלי חוב והוא כערב זה דבר שפתים: תשובה לרב אלפס ישראל שהיה ערב לחבירו בשביל עובד כוכבים וערב נטל משכון מהעובד כוכבים ונתנו למלוה ובא לו אלא שערב בע"ש ביה"ש וא"ל היה ערב בשבילי לזה שאני חייב לו שיחזיר לי משכוני שאני צריך לו ואמר לו הערב כבר נכנס שבת ואיני עושה שום ערבות פייסו העובד כוכבים לערב עד שאמר למלוה הרי אני כמו שהייתי והחזיר המלוה לעובד כוכבים משכונו לאחר זמן תבעו המלוה לערב טען כשאמרתי הריני כמו שהייתי לא היה בדעתי כקודם שבא המשכון לידך אלא כמו שהייתי לאחר שבא המשכון לידך שלא הייתי משועבד לך והאיה לדבר שכבר ראית שנכנסתי כנגד העובד כוכבים מלהכנס ערב בשבילו ותליתי הדבר באיסור שבת הדין עם הערב שהיה לו למלוה לפרש ערבותו ואעפ"כ חייב הערב לסייע להוציא החוב מיד עובד כוכבים:

א כתב הטור וערב דב"ד לא בעי קנין ולכאורה נראה ערב דב"ד היינו שנעשה ערב בפני ב"ד והרמב"ן כתב אע"ג דאמרי' בפני ב"ד אני ערב לא משתעבד אא"כ היו רוצים ב"ד לגבות מהלוה ואמר להם הניחוהו ואני אתנם או ערב להם הואיל ויש לו הנאה דהימנוהו ב"ד באותה הנאה משתעבד עצמו וערב היוצא לאחר חיתום שטרות פי' לאחר שחתמו העדים בשטר כתב ואני ערב וניכר שכתב ידו הוא זה או שהעדים מעידים עליו כתב הראב"ד שהוא משתעבד בלא קנין לגבות ממנו מבני חורין דה"ל כמו מנה אני חייב לך בשטר שהוא משתעבד לו וכ"כ הרמב"ן וה"ר מאיר הכהן כתב שאינו משתעבד והכי מסתבר. אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות גובה מיורשי הלוה בין גדולים בין קטנים והוא שידוע שלא פרע הלוה חוב זה אבל אם אינו ידוע אם פרע אם לאו חוששין שמא פרעו. ואע"פ שהלוה לו בעדים הרי אמרו המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים. ואף כשידוע שלא פרעו לא אמרו זה אלא במלוה ע"פ כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אבל אם נתחייב לו בענין אחר חוב על פה אינו גובה מן היורשין:

סליק בס"ד

דף קעו.

גמ' ובר"א"ש איתא רבה בר נתן (ג"א)

הגהות הרי"ן

(א) ג"כ כה"ג רי"ש גיטין: (ב) ג"כ עי' [illegible] בגמ':

בב"מ דף ו. וכ"מ

[illegible]

דף קעו:

[illegible]

ספר מרדכי למסכת בבא בתרא

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחדושי דינים רבים :

עם **הגהות הרמ"א ז"ל.** והן מסוגרות בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הריפף מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי :

[דף ב ע"א] **השותפין** שרצו לעשות מחיצה כו' **תסד** הכל כמנהג המדינה ואם תאמר כיון דתניא הכל כמנהג המדינה אמאי אצטריך למיתני מדת גויל וגזית כפיסים לבינים כמו שנהגו כן יהיה. ויש לומר משום דאי נהגו בגויל יותר מששה לא יעשה כפי המנהג *ודומיא דהכי אמרינן לקמן הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי לאתויי באתרא דנהיגי *נ"א ומיהו אם נהגו לעשות פחות מששה יעשה. ג"מ. [וכ"כ הב"ח] : בהוצא ודפנא ורבינו תם ז"ל הקשה מאי בעי[א] לאתויי [*מאי לימא] מנהג כל המקומות כאשר נהגו כן יהיה ותירץ דדוקא בהוצא ודפנא אבל בפחות מכאן אפילו נהגו מנהג שטות הוא וכן מפרש ההוא (*דפ') [*דריש פרק] הפועלים דתנן מקום שנהגו לזון יזון הכל כמנהג המדינה ומפרש בגמ' באתרא דנהיגי למיכל ריפתא ולמישתי אנפקא ומוכיח מכאן רבינו תם[ב] דיש מנהגים דאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתני הכל כמנהג המדינה עיין פ' הפועלים גבי מנהג מבטל הלכה ובפ' המקבל גבי אריס אמר למחלה:[דף ג ע"ב] ועייל בגוה פוריא וכו' **תסה** לאו דוקא בגוה דאסור לישן בבית הכנסת אפילו שינת עראי ואין אוכלין בהן כו' ואפילו בבית הכנסת שבבבל שעל תנאי עשויין הני מילי בחורבנם אבל כל זמן שהן קיימין יש בהן קדושה כמו בשל א"י (*פר"י) [*כדפר"י לאפוקי מדעת רש"י ע"ש בתוספות] ואסיר ליכנס בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. וכתב בספר המצות מי שצריך אדם אחד לקרותו בבית הכנסת כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה. [ג]ונראה ששיעור הישיבה כדי לילך שיעור שני פתחים וכן נמי הנכנס לביהכ"נ להתפלל צריך לישב במקומו כדי שיעור הילוך שני פתחים וה"נ ישב כשיעור זה שהישיבה בה מצוה היא שנאמר אשרי יושבי ביתך ואז לא תהא כניסה זו לצורך דבר הרשות והכי נמי אמרי' פרק בני העיר בגמ' ליקרי פסוק או לימא שמעתא או לישהי פורתא וליקום : עוד אמר רבינו יצחק דלצורך בית הכנסת עושין בו כל דבר כמו בשמעתין [*דעייל בגויה פוריא] ועל זה סומכין לישן בביהכ"נ ביום כיפורים כדי לשומרו [*בפני הנרות] : [דף ה ע"א] רוניא אקפיה רבינא כו' : [דף ד ע"ב] והלכתא כרב הונא דאמר הכל כמה שגדר וכר' יוסי וכן פסק רבינו יואל הלוי וכן הדין נמי **תסו** אם בנה ראובן בית בצד בית שמעון (או) [*אם] בנה כתלים ונהנה שמעון מכותל [*ראובן הרביעי] (ראובן) חייב שמעון ליתן חלקו וכן אם הגביה [*ראובן את] הכותל ושוב הגביה שמעון אצלו ונהנה בהגבהתו אפילו לא נתן עליו תקרותיו וכן הדין באורך וברוחב הכותל ואם לא הוצרך אלא למקצתו למאי דסמך סמך דהלכה כרב נחמן דאמר נותן לפי החשבון (*זה) [*וזה] נהנה ומהנה הוא ולא (הוה) זה נהנה וזה לא חסר כדאיתא פ' כילד הרגל אי למאן דאמר ביתא מיתבא יתיב ואי למ"ד שאיה יוכת שער : [דף ו ע"א] ואמרי' מודה ר"נ באפריזא ובאקבוע (*כשורא) [*דכשורא] דהתם אי סמך לפלגא סמך לכולה וכן הלכה מספר אביאסף עיין במיימוני פ"ג דהלכות שכנים : [דף ה ע"א] הקובע זמן לחבירו ואמר פרעתי בתוך זמני כו' כתב במיימוני **תסז** מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד השטר והרי העדים קיימין אע"ג שקנו מידו וטען שפרע הרי זה נשבע שבועת היסת ויפטר הורו רבותינו זכרונם לברכה שאפילו היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע הזמן לפרוע הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר והלוה טוען פרעתי נאמן לישבע שבועת היסת שפרעו שאנו חוששין שמא פרעו וקרע השטר וכן אפילו היה השטר יוצא מיד אחר והלוה טוען ממני נפל אע"פ שהוא בתוך הזמן נשבע ופטור שכיון שאין השטר ביד המלוה אין שם חזקה. נשאל לרבינו יהודה בר' קלונימוס ורבינו מאיר ברבי מרדכי ורבינו אפרים ברבי יעקב ורבינו ברוך בר' שמואל על אברהם הלוי **תסח** שהשכיר סופר וכתב לו מקצת והלך [*לו] בדרך ושמעו שנהרג ואשתו תבעה השכירות למזונות [א] *ולכתובה והשיב ר' אברהם נתתי לו יותר ממה שכתב *נ"א ולכתיבה*. מהר"ש : והשיבו נ"ל שהדין עם ר' אברהם אע"ג דקי"ל כריש לקיש דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הא פרכינן התם פ"ק דבבא בתרא לריש לקיש מהא דתנן כותל חצר שנפל כו' אלמא דעביד (ופרע) [*דפרע כו'] ומשני כל שפא ושפא זימניה הוא וה"נ כל קונטרס וכל מסכתא זימניה הוא אע"פ שקצץ עמו לכתוב כמה קונטרסים ביחד דמ"ש מן הכותל וכן כל מלאכה המתפרדת בדבר המסויים יש לומר הכי והמוציא מחבירו עליו הראיה : ונראה שרבי אברהם נאמן ע"י מגו דאי בעי אמר לא קבלתי עלי לתת לו שום שכירות אלא יציאתו כי אמר נמי קבלתי לתת לו שכירות ונתתי לו נאמן שהרי כמה [ד]סופרים יקרים (*מלמדים) [*ומלמדים] חשובים מחמת דוחק העתים וכובד הזמן משכירין עצמן רק עבור הציאה אע"ג דמיבעיא לן בפ"ק דב"ב אי אמר מה לי לשקר במקום חזקה כיון דלא איפשיט המוציא מחבירו עליו הראיה [ועוד] הכא ליכא חזקה אלימתא דאנן סהדי שנוהגין העולם לתת לסופרים ולמלמדים קצת מן השכירות קודם גמר המלאכה וגרסינן בריש פרק הפועלים וליחזי היכי נהוג ורבי יונתן השיב דלא אמרי' שכירות אינה[ה] אלא לבסוף *) בדבר שיש לו קצבה ועוד [*אולי] חזקה אין אדם פורע כו' (*אולי) לא מהניא (ליה) אלא היכא דאיכא ברי וברי אבל הכא טוענת האשה והיורשין שמא בחזקה דאין אדם פורע וטענת הנתבע ברי וחזקת הממון ומגו דיכול לומר התניתי עמו לפרוע בתוך זמנו [*לכך] נאמן. ועוד דדבר פשוט הוא דהכא (נמי) דמי לתבעוהו לאחר זמנו ואמר פרעתיך בתוך זמני דאיבעיא להו ולא איפשוט דמאחר שנהרג עבר זמנו ומה לי תבעוהו הוא או יורשיו ואפילו אם הוא קיים ותבעו בתוך זמנו יש כאן מגו דיכול לומר התניתי עמך לפרוע בתוך הזמן ומאחר דלא איפשיט בעיין כל תיקו דממונא המוציא מחבירו עליו הראיה : **תסט** והלכתא כריש לקיש [*כו'] (דאמר) ואפילו מיתמי משמע דאפילו בלא שטר כגון מלוה על פה בעדים אם מת הלוה בתוך הזמן נפרע מיתמי בלא שבועה וחשיב תוך הזמן בלא שטר יותר מן השטר ולאחר זמן משום דכיון דאי הוה אבוהון קיים לא היה נאמן לומר פרעתי משום דחזקה כו' אנן נמי לא טענינן ליתמי ופר"י דאפילו ליתומים קטנים נזקקין לתוך הזמן דהא קיימא לן כרב הונא בריה דרב יהושע לקמן בפרק גט פשוט דמפרש טעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום דלמא אתפיס אבוהון צררי ותוך הזמן לא מתפיס איניש צררי ואפילו בלא שבועה גובה מהם כדמשמע הכא : [ו]**הגה"ה** ודוקא שיש לו שטר (*כדמשמע הכא) דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד אבל במלוה [*על פה] לא אא"כ נתקבלה העדות בב"ד בחיי אבוהון דקי"ל בהגוזל בתרא אין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין אע"ג דגבי אלמנה חיישינן לצררי אפילו תוך הזמן (מחיי בעלה) [*דאינה נפרעת מן היתומים אלא בשבועה] שאני התם משום דאית לה בנכסי ב"ד [*אפילו תוך הזמן בחיי בעלה] וכן תירץ ר"מ הכהן דשאני

אלמנה שבאה מכח תנאי ב"ד ועל זה הקשה רב א"כ מאי איריא אלמנה שצריכה לישבע אפילו גרושה נמי ותירץ דדוקא אלמנה שהיא כל שעה בבית [בעלה] וטרחה קמייהו הלכך איכא למיחש [*טפי] דלמא נקיט מידי [*מכתובתה] ע"כ מספר החכמה וכ"כ ר"מ בר' מרדכי דבתוך הזמן נזקקין אפילו ליתומים קטנים : [חזקה דלא עביד איניש ופרע בגו זימניה כו'] מכאן משמע דאם אדם הוציא שט"ח על חבירו (*א"ל) [*וא"ל] השבע לי שלא פרעתיך תוך זמני דאין צריך לעשות שבועה דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו אא"כ א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך בזמני אז צריך שבועת היסת והא מספקא ליה לרבינו יקיר היכא דתבעו תוך זמנו ואמר (השתא) פרעתיך ובזה אינו נאמן (וחזר ותבע) ולאחר זמנו בא ואמר השתא פרעתיך מי נאמן או לא מי (אמרינן) הוחזק כפרן כיון שמתחלה כפר גם עתה כופר או דלמא זה יכול לומר ודאי פרעתיך בתוך זמנו ומיהו מאחר שלא הייתי נאמן אמרתי בלבי אפרע לו לאחר זמני וכן עשיתי ונראה למורי דהוחזק כפרן ולא דמי להא דאמר פרק המקבל גבי בעה"ב שנאמן לאחר זמנו אע"ג שאינו נאמן תוך זמנו היכא דתבעו כל (תוך) זמנו [*דשאני בעה"ב הטרוד בפועלים] חזקה לא פרע איניש בגו זימניה ור"מ הקשה אמאי אין אדם נאמן לומר פרעתיך בתוך זמני מגו דאי בעי אמר מחלת לי ופסק מכאן דטענת מחילה טענה גרועה היא ואינו נאמן לישבע [*מחלת לי] אפילו (*מלוה) [*במלוה] על פה [*דנאמן לומר פרעתי] וה"נ לא משבעינן לכשנגדו דלא מחל. ושוב מצאתי תשובת רבינו מאיר שפסק בע"א וכתב כל היכא דאיכא למימר מגו אמרינן מגו חוץ במקום עדים ובמקום חזקה (*מיבעיא) [*דמיבעיא] לן ולא איפשיטא ואם כן [*נמי] נאמן לומר מחלת לי במגו דאי בעי אמר פרעתי ושאני הכא דאינו נאמן לומר מחלת לי דליכא מגו דלא מצי למימר לא היו דברים מעולם או פרעתיך וכן [ח]פירוש המיימוני פרק י"ד מהלכות מלוה ובפ"א מהלכות טוען ונטען : [דף ו ע"א] בי כוי לא הוי חזקה רש"י דחק לפרש אכותל שביניהם ולא אכותל ביתו משום דקשה לרש"י בביתו פשיטא היאך יטעון חזקה על חבירו בדבר שלא היה [*שלו] מעולם : אחזיק לנטפי כו'. בפסקי [*ראב"ן] מצאתי **תע** ראובן ושמעון שיש להם בתים זה בצד זה ומרזב על גגו של ראובן וגגו של שמעון גבוה משל ראובן ונוטף על גגו של ראובן בתוך מרזב שעל גגו ועתה בא ראובן להגביה את ביתו ושמעון אינו מניחו וטוען ראובן אבי בשביל שהיה אוהבך או שכנך ובעל בריתך בקשת ממנו לשום בין שניכם מרזב אחד להיות שניכם שותפין בו וקודם לכן היה מרזב לכל אחד ויאות לך אבי כל ימיו אשר לא יצטרך למקומו ונפטר אבי לעולמו ועתה אני במקומו ורוצה אני להגביה את ביתי ושים לך מרזב לגגך ואני לגגי ושמעון משיבו כמו שהוא עתה [ט]היה בימי מורישי. דין זה פסוק [*י"ג פשוט] (*מיהא) [*מהא] אחזיק לניטפי אחזיק לשופכי אלמא דחזקת נטפי חזקה גמורה היא וטוענין ליורשין ואמרינן מורישו של שמעון פייסו במעות למורישיו של ראובן לקבל נטפיו דקי"ל טוענין ליורש וטוענין ללוקח ושמא אם היה אביו קיים היה טוען כך : (רב יוסף אמר אפילו לריפא דהורבני עבד רב יוסף עובדא כשמעתיה וכן הדין ביורש דלא טענינן ליה אלא מאי דמצי אביו לזכות על ידי חזקתו) ואם נוטף גגו של שמעון לתוך מרזב של ראובן אינו יכול להסיר המרזב כדי להגביה כותלו כיון שהחזיק בו שמעון אם לא יביא ראובן עדים שמפני חיבת שמעון או מורישיו הניח לו בתחלה או דרך שכירות וכן במורישיהם ואם רצה להגביה יכנוס מעט בשלו כדי הנחת המרזב במקום ראשון שלא יפסיד חבירו וכל הני חזקות דתשמיש דאמרינן לא בעינן חזקה ג' שנים אלא אפילו חזקה לפי שעה ולפניו (*לא) [*ולא] מיחה וכן פסק רבינו מאיר כפי' רשב"ם דלא איירי בחזקת ג' שנים [רב יוסף אמר אפילו לריפא דהורבני עבד רב יוסף עובדא כשמעתיה והלכתא כוותיה כך פסק רב אלפס] וראב"ן פסק דאע"ג דעבד רב יוסף כשמעתיה לית הלכתא כוותיה אלא כר"נ והנו דרבינא דהוא בתראה קאי כוותיה (*ואמרי') [*דאמר] האי כשורא דמטללתא עד ל' יום [*לא] הוי חזקה ואי חבריה בטינא כו' וגריפא דהורבני לא הוי תשמיש קבוע כמו כשורא דמטללתא וזה הפסק רפיא בידי דמעשה רב ועדיף מכשורא דמטללתא. אביאסף : אמר אביי ב' בתים מב' צדי רה"ר כו' **תעא** מעשה בראובן שבנה עלייה בחצירו ופתח לו חלונות לחצירו וחצירו של ראובן מפסיק יותר מד' אמות לבין חצירו של שמעון והנה שמעון קובל עליו מחמת היזק ראיה דלא מצי שמעון לאצטנועי מיניה ועתה קי"ל כמו שפסק ר' חננאל דהיזק ראיה שמיה היזק ועתה נראה דליכא [*מאן] דפליג אדאביי דאמר ב' בתים מב' צדי רה"ר דזה עושה מעקה לחצי גגו [*וזה עושה מעקה לחצי גגו וכו'] ושמעת מיניה אפילו רשות הרבים מפסיק וכתב **) ר"י דוקא מב' צדי רה"ר או רה"י מפסיק בין ב' גגין דזימנין דעביד מילי דצניעותא ולא מזדהר לפי שאינו קרוב אצל גג חבירו אבל ב' גגין זה בצד זה כיון דתשמישן שוה וקרובים (*לא) [*אפילו אביי מודה דלא] עבדי מעקה דודאי אביי לא פליג אדר"נ אמר שמואל [*דאמר] אבל בין גג לגג לא דאל"ה אלא שהגג מזיק [*ש"א שגגין זה בצד זה מזיק] היזק ראייה (*הוא) אם כן מ"ט לא פריך לאביי מהא (*דהיתה) [*דתניא היתה] חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו מאחר דמזיק היזק ראיה וכן כתב רבינו יואל משמו של רבינו יקיר. וראב"ן כתב אם יש מקום אחד בחצירו של שמעון שיכול להצטנע שם אינו יכול למחות אבל אם רואה בחצירו [*בכל החצר] בכ"מ אפילו כמה חצירות מפסיקות יכול למחות מחמת היזק ראיה וראיה [מדאמרי'] (*מדאמר) [*דאמר] ליה בעל החצר לבעל הגג לדידי קביעא תשמישי לדידך לא קביעא לך ולא ידענא[כ] עידנא דעיילת דאיצטנע מינך שמע מינה דאם יכול להצטנע שאין עליו לסלק ראיתו וכן פסק באביאסף ותימה הוא למה יפסיד שימוש שאר חצרו וכבר מצאתי בתשובות ישנות דרב צמח גאון (*בזה) [*שפסק כזה] הדין. אם רשות הרבים וחצרות מפסיקות אפילו רחוק יכול למחות הלה מטעם היזק ראיה שהרי לא נתנו בו חז"ל שיעור אלא כל מקום שיש היזק ראיה על המזיק להרחיק עצמו וגם משנה שלימה היא אבל פותח הוא ברשות הרבים פתח כנגד פתח דא"ל סוף סוף קא בעית לאיצטנועי מבני רה"ר הא לאו הכי כגון שהפתח למעלה מי' אמות (*או ה' או ארבע) וליכא היזק ראיה מבני רה"ר יכול למחות אפילו רה"ר מפסיק ואני מצאתי בתוספתא דר"מ אמר לא יפתח אדם פתח על גבי פתח חבירו פירוש כנגד פתחו של חבירו וחלון ע"ג חלון של חבירו ([ל]*אבל יפתח) [*עי' לקמן בתוספתא פ"ב דליתא] וחלון ע"ג פתח ופתח ע"ג חלון וחכמים מתירין ובלבד שירחיק ד' אמות ופירש מורי דהא דשני ליה בד' אמות היינו כשבונה בתוך שלו ד' אמות אבל כשבונה על המיצר שייך היזק ראיה אפילו בהרחקה טובא [מ]כדתניא החלונות מכנגדן ד' אמות שלא יהפיל ואפ"ה צריך ארבע אמות

*) נ"ל שצ"ל אלא בדבר שיש לו קצבה ור"ל ספרים הגהה אין קץ :

**) בדפו"י הגי' ר"ת

הגהות הב"ח א נ"ב בגמרא הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי ומשני לאתויי באתרא דנהיגי בהוצא ודפנא לימא לאהויי כו' כצ"ל : ב נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב : ג (ונראה בשיעור הישיבה כו' שהישיבה בה מצוה היא) הא"מ ונ"ב במ"ם אין זה : ד נ"ב פעמים : ה נ"ב משתלמת : ו נ"ב נאמן לומר נתתי : ז הג"ה : ח נ"ל מבמעות : ט נ"ב כן : י נ"ב דין זה מביא גם בכנסת מיימוני פ"ח מהלכות שכנים : כ נ"ב פי : ל ב' תיבות אלו נמחק : מ נ"ל דתנן :

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] ויש לתמוה דהא בריש פרק יש נוחלין פסק דאין כתובה נגבת משכר פעולה ועיין בפסקי רבי אביגדור סי' קנ"ס :

למעלה שלא יזיק ויראה והיא מתניתין מיירי בבונה על המיצר דלא סגי ליה בהרחקת ד' אמות אבל בבונה [*לתוך שלו] סגי ליה בד' אמות כדי שלא תהא מתניתין [מ]כיחידאה ושלא לסתור דברי רב נמא וכן מוכח נמי לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין [*דמשמע (*שחלון) [*שהחלון] סמוך לחצר השותפין וכל שכן לחצר חבירו דומיא דסיפא גבי זיז שבולט לחצר חבירו ובחצר שייך ביה (שפיר) [*ס"א עפי] היזק ראיה (*עפי) (*מגגו) [*מבגגין] כדגרסינן בירושלמי א"ר יוחנן כופין בחצרות ואין כופין בגגין ונראה דבחצרות הסמוכות זו לזו כופין לעשות כותל אבל ב' גגין הסמוכין זו לזו אין כופין כדאמר ר"נ אמר שמואל אבל בין [ב]ב' גגין לא (*הייט) [*והייט] בסמוכים ודבוקים זה לזה אבל מרוחקין מב' לדי רשות הרבים אפילו בין גג לגג כופין כדאמר אביי. ומה שפסק ראב"ן שאם יש מקום בחצרו שיכול להצטנע שם אינו יכול למחות יש להשיב חדא מה צריך לכל אחד להעדיף המעקה הא יכול לאיצטנועי טובא במקום אחר שלא יוכל זה לראות ותו גבי חלונות עצמן קאמר מלמעלה שלא יזיק אפשר שיסתמם לצד אחר שלא כנגד החלון ותו דמאי טעמא יפסיד הלה שימוש שאר חצירו להכי מסתבר דכל היכא שיש קצת היזק ראיה שיכול למחות: [דף ז ע"א] [ס]ואת לא מתדר חוק בארעא [*או] שיף אכריסא עול ופוק וכו' תעב וכן הדין במשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ובתוך הזמן רצה לבנותו שלא יכול לכוף לשוכר לצאת ממנו ואפילו לבית יפה ממנו אך מבקשים ממנו לעשות לפנים משורת הדין וכן אינו יכול לכופו להכניס בו פועלים לבנותו בעוד שמושכר לו מפני קול הנכנסים ודריסת הרגלים וכן משמע בפרק לא יחפור דתנן איני יכול לישן מפני קול הנכנסין והיוצאין ורב נמא גאון תעג השיב *כותל שבין ראובן לשמעון והכותל של ראובן לבדו יכול ראובן לסותרה בע"כ של שמעון. אביאסף: הנהו תרי אחי דקא פלגי כו' א"ל קא מאפלת עלי א"ל בדידי בנינא אמר רב חמא דינא קא"ל וק' דלעיל (*אר"נ) [*א"ר חמא] שיכול לעכב בדין וע"ק דלקמן אמרינן החלונות בין מלמעלה בין מלמטה בין מכנגדו ארבע אמות ומפרש כנגדו שלא יאפיל ופי' ר"ת דאפילת עלי דקאמר לאו משום אורה דודאי בדין מלי מעכב אע"פ שהוא בונה לתוך שלו אלא ה"ק קא מאפלת עלי שמאותה אספלידא היה רואה כנגד התרבילא את שדותיו שהיו רחוקים ומזה מסקינן דלא מלי למימר אידור כדדיירי אבהתי (*ועוד ראיה) [*וראיה] לפי' ר"ת דאי כדפירש"י שהוא מאפיל שלא היה רואה בטרקלין מאי קאמר באוירא *מי מעלו פשיטא דמעלו באוירא דבית שאין בו אורה אינו שוה כלום

*תשובה זו נמצא בהגהות מיימון פ"ג מהל' שכנים ע"ש:

[*פי' נסי דבעל הטרקלין הוסיף מעות לבעל הגינה בשביל הבנין אבל באוירא מי וכו'] :

וכן [*מפרש ר"ת] בההיא דמייתי האחין שחלקו אין להם דרך וחלונות זה על זה (*ומפרש ר"ת) היינו דלא מלי למימר אידור כדדיירי אבהתי להביט למרחוק אבל חזקה מיהא איכא שלא יאפילו לו תוך ד"א: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר: כתב המיימוני פ"ה דהלכות שכנים וכן כל הדברים שהחצרות צריכין להם לורך גדול או דברים שנהגו בני המדינה לעשותן אבל שאר דברים כגון שיוד וכיור אינו כופה: עשה אחד מהם מעצמו אם יגלה השני בדעתו שמח לו במה שעשה חבירו מגלגלין עליו ונותן חלקו בהוצאה: תעד לפי שבח ממון הן גובין דכל מלתא דלית בה סכנת נפשות לא אזלינן ביה אלא בתר ממון והנה אמרי' פרק הגוזל בתרא שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון [ע]והא ליכא סכנת נפשות דהגיים לא בא אלא בשביל ממון והיכא דהטו במדבר מחשבין אף לפי נפשות משום דאיכא התם סכנת נפשות ואע"ג דאמרי' פ' בן סורר ומורה [*דף ע"ב] הבא במחתרת נידון על שם סופו ואמר רבא בגמרא מ"ט דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו ש' אפ"ה אין מחשבין אלא לפי ממון דמסתמא אינם באים ברצונם על נפשות שהרי אם לא יעמדו על ממונם לא יגעו בגופם ואין זה סכנת נפשות (פר"ח) כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין דגייסות אינם באים אלא על עסקי ממון כשלא יעכבום ליקח הממון אינם הורגין ברצון אבל אם עיקרן באין כדי להרוג גובין אף לפי נפשות. [פ]תעה ועל ענין שומרי העיר (א) שמתחלה שומרים בעצמם בלילות ואח"כ נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב לשנה השיב רבינו מאיר[צ] אע"פ שמתחלה היו שומרין לפי הגולגולת אם דל ואם עשיר מ"מ אחרי שכבר הוסבה השמירה לדין תורה דאמר פ"ק דבבא בתרא דמחשבי' לפי שבח ממון בתר השתא אזלינן ואם מתחלה שהיו העכו"ם מושלים ומופקדים על השומרים שינו מדת יהודית להשוות דל ועשיר עתה שהטילו הדבר עלינו אין לנו לשנות מדתה של תורה דכל דבר התלוי בממון מחשבין לפי ממון [ק]בשלמא כשהן היו שומרים בעצמם דין הוא דהתם השמירה לפי הגופים שהן בני השמירה וכן גוף העני יכול לשמור כמו גוף העשיר ואדרבה יותר טוב אבל עתה שנותנין דבר קצוב אין לומר כיון שהמעות שהן נותנין הוא תחת השמירה עצמה שהיו שומרים תחלה העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט דהא אמרינן פ"ק דב"ב כריא דפתיא [פירוש חפירת בור לשתות מים ועל שם כלי המונח שם תמיד לעוברי דרכים לשתות בו קורהו פתיא] אפילו מרבנן שהכל צריכין למים אפילו רבנן ואי נפקו בכלוזא (פי' הם עצמם יוצאין בהכרזה לחפור) רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו ולא מצו [ר]רבנן למימר כיון דאילו הוו נפקי בכלוזא היינו פטורין גם עתה לא ניתן כלום או אם התחילו לצאת בכלוזא ושוב נמלכו ושכרו שכירין לכריא דפתיא לא מצו רבנן[ש] ויתמי לומר סוף דינא כתחלת דינא אחרי שמתחלה כי הוו נפקי בכלוזא היינו פטורים גם עתה בסוף דינא שהשכירו שכירות לא נסייע לכם ודבר פשוט הוא כמו שכתבתי ושלום מאיר בר' ברוך: (ב) [ת]ועוד השיב וז"ל ושאלתם אם יש לתת מס [מן] הבתים אם לאו זה הכלל הכל לפי מנהג העיר כדתניא בפ' הגוזל בתרא שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ובלבד שלא ישנו ממנהג החמרים אלמא אזלינן בתר מנהג ותניא נמי התם ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול של ים לטובעה והקילו ממשאם מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ובלבד שלא ישנו מנהג הספנים אלמא בתר מנהג אזלינן ואם אין מנהג קבוע בעיר חזינן אם [א]הוא לצורך בנין חומת העיר ומגדלותיה לשמירת העיר ודאי יש ליתן מס מן הבתים וגם מן הממון כדתנן בפ"ק דבבא בתרא כופין בני העיר זה את זה לבנות חומת העיר דלתים ובריח דבעי מיניה ר"א מרבי יוחנן כשהן גובין לפי שבח ממון הן גובין או לפי קירוב בתים הן גובין א"ל לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות ואיתנהו לתרי ליסני וקמ"ל ליסנא קמא דאזלינן בתר ממון ולא בתר נפשות במקום שהולך על הממון ולא על הנפשות ואם הולך על שניהם אז אף לפי שבח ממון הם גובין ולא לפי שבח נפשות לבד (וקמ"ל ליסנא קמא דאזלינן בתר ממון ולא בתר נפשות ואם על שניהם הולך אף לפי שבח נפשות הן גובין) וקמ"ל ליסנא אחרינא דאזלינן נמי בתר קירוב בתים אלמא יש ליתן מס מן הבתים וראיה לדברי במקום שהולך על הנפשות ועל הממון אז יש ליתן מס משניהם מדקתני שכרו תייר לפניהם מחשבין אף לפי נפשות ואם יש בתים גבוהין שעושין לשאר בתים עין (אין) צריך ליתן יותר ומחשבין לפי שזה גורם העין וראיה לדברי מדקתני ומחשבין לפי המשאוי אלמא דבר הגורם היזק נותן יותר ולא מיבעיא אותם שיושבין תוך העיר [ק] שצריכים ליתן מס מבתיהם אלא אפילו אותם שיושבין חוץ לעיר ויש להם בתים בעיר יש [ר] להם ליתן מס מבתים שלהן כדתנן במסכת *כלים ומייתי לה פרק האיש מקדש ובפרק שני דייני גזירות חומת העיר ומגדלותיה באין משירי הלשכה ואמאי לא יבנו אותה בני ירושלים עצמם משלהם אלמא משום דירושלים לא נתחלקה לשבטים ולכל ישראל יש להם בה ישוב הלכך באים משירי הלשכה שנתנו כל ישראל ותניא בתוספתא דב"ב מי שיש לו בית בעיר אחרת בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ושאר כל דברים אין משעבדים אותו היינו דברים דלא שייך בבתים אבל אינו ממעט ענין שמירת העיר [אע"ג] דלכאורה משמע הכי מדתנן בני העיר כופין זה את זה לבנות לעיר חומה דלתים ובריח [משמע] דוקא זה את זה שכולן באותה העיר דרין כופין לחומה דלתים ובריח [*בס"א אין כופין הדרין חוץ לעיר לדלתים ובריח וחומה כי אם בורות שיחין ומערות דלא אשכחן חילוק דהכל לכריא כו'] (אבל הדר בעיר אחרת אין כופין [*בס"א ואין כופין בני העיר אחרת] כי אם לבורות שיחין ומערות ואשכחן דחלוקין דהכל והכל) לכריא דפתיא ואפילו (*מדרבנן) [*מרבנן] פירוש לכרות בור מים וקי"ל הכל לגלי נפא לבר מרבנן פירוש סתימת שערים (*ולכי) [*לכי] דייקת ביה שפיר לא מצינו לפרש בה הכי דהא גבי חצר תנן נמי (ג) כופין בני חצר זה את זה לבנות בית שער ודלת לחצר ולא מצינו למימר דוקא זה את זה שכולן דרין באותה חצר אבל מקצתן דרין בחצר אחרת ויש להם בתים באותה חצר אין כופין אותן לבנות בית שער ודלת לאותה חצר דהא תניא בתוספתא ברישא מהסיפא שהבאתי לעיל במי שיש לו בית בחצר אחרת בני החצר משעבדים אותו לעשות עמהם דלת ונגר ומנעול לחצר ושאר כל דברים אין משעבדים אותו ואם היה שרוי עמהם באותו חצר משעבדים אותו על הכל אבל שאר מסים (*קלבים) [*קיובין] שנותנין בכל שנה למס לשר או לעירונים זו היא מהמת הריוח שמרויחים בעיר אין ליתן מס מן הבתים אבל אם יש לו שנים או שלשה בתים יש להם ליתן מס מהם דמ"ש מריוח אחר אבל מביתו לא יתן כלומר מבית דירתו לא יתן כמו אחר. אבל אם השר רוצה שיתנו כל אשר להם או חצי ממונם או מס גדול שאינו חושש מאין לוקחין אותו אז יתנו מן הכל ואפי' מן הבתים [*שדר בהם] שלום מאיר בר' ברוך: [דף ח ע"א] ההוא דמי כלילא דשדו אטבריה י"מ שנגנב להם נזר המלך כי הם היו שומרין [*אותה] בלווי המלך שהמלך הפקידה בידם ונגנבה[ג] אז אמר הואיל ופשעתם בה עליכם מוטל לתקן לי אחרת* ערקו פלגא דליוה פלגא פרש"י מחל להם מחלה ולא נראה לרבינו תם דהא כי ערקו השאר שדיוה (*לכוכם) [*לכוכבא] ולא מחל לו כלום ונראה ר"ת דליוה אפלגא פירוש שהטילוה כולה אפלגא דאישתייר ועכשיו ניחא ומכאן אומר ר"ת תעו אם [*השר] הטיל מס או מתנה על בני העיר וברחו מקצתן שפטורין ואין אלו הנשארים יכולין לדוחקם ליתן מס עמהם דהא הכא דליוה אפלגא קאמר (*דהשאר ערקו) [*במ"י איתו] אלמא דדין הוא דאפטר לגמרי אע"ג דלא מחל להם המלך עלום בשבילם ואע"ג דכבר שדו דמי כלילא וכי תימא הא דקאמר [*רבי ערוקו] משום דאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ (פי' בני בלי מוסר) וידע דאי ערקו כולם שלא ישאל המלך כלום (*בשבילם אלא) [*מן] השאר אין סברא לומר דאהא סמך ועוד את"ל דאהא סמך היכי ידע רבי דליערקו כולהו עמי הארץ ומיהו אם חזרו ודרים

[*ההוא דמי כלילא וכו' עד עליכם מוטל לתקן לי אחרת. משמע בדין תבע מהם וקשה דבפרק הגוזל בתרא סי' רמ"ה כתוב בתשובת מהר"ם דהוה עלילה וז"ל ראיה מפ"ק דב"ב ההוא דמי כלילא דשדו אאינשי טבריא כו' עד אלא עלילה היתה לא היו שותפין בזה וי"ל דמקצת יהודים היו שומרים של שר והם מחויבים בדין והמלך הטיל אותה על כל היהודים וזהו עלילה להם. ולכך אומר שעלילה להם היא ואינם שותפין בדבר זה ואותם שערקו לא היו שומרים כלל והיה עלילה להם לבד עכ"ל מהר"י כ"ץ בצאלית יוסף ולי קשה להבין תירוצו מה שכתוב אותם שערקו לא היו שומרים והא כי ערקו פלגא אמר רבי לפלגא הנשאר ערוקו וערקו כולם ולא נשאר רק הכובס א"כ מסתמא הוו השומרים בכלל העורקים ולא אמר להו רבי אפי' אם תברחו תצטרכו ליתן דהא לפי דבריו של מהרר"י כ"ץ לא היה עלילה לשומרים ולמה לא יסייעו לכובס הנשאר אלא ודאי גם לשומרים היתה עלילה ובאמת קושייתי אינו קושיא כלל שלפי עניות דעתי נראה שהמרדכי מביא הי"א להודיע שהיתה עלילה שהיו שומרי חנם ונגנב להם וש"ח פטור מגניבה. ואעפ"כ רצה המלך להטיל עלילה לתקן אחרת אחרי שפשעו ולא שמרו מגניבה וזה היתה עלילה וכמ"ש נמי ר"י לפי שלפי דבריו היו פטורים לגמרי אפילו אי לא ערקו וכאשר כתבתי על הגליון ודו"ק ממורי ש"ן מהר"ר הירץ]:

בעיר כבראשונה אפשר שחייבין לתת עמהם דהכא היכא למימר ערקו ולא חזרו ושוב מצאתי תשובת ר"י שפירש דאם הכובס [*היה] תבע אותם [*דערקו] לדינא היו חייבין לסייען אלא השר לא רצה לכופן לפי שלפי דבריו היו פטורין *לגמרי אפילו אי לא ערקו (ועוד) [ג][ור"י] השיב *וז"ל מנהג בכל הקהלות שאין אדם יכול לפטור עצמו מן המס בצאתו מן העיר אחרי שנתחייב ובלא מנהג נ"ל דין תורה שכששאל המלך המס אפילו שערי דכדא נשתעבדו אל המלך ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא ליםתעבד למאן דיהיב כרגא דכל מה שיש לו נשתעבד אל המלך ואפילו יברח קודם גביי' נשתעבד כבר למלך ובפרק הגוזל בתרא אמרינן האי מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא פי' כגון ד' שותפין בגורן אחד והביאו השלשה שותפין חלקם לביתם והרביעי נמצא בגורן הוא פורע מנת המלך בשביל כולם והו אמר רבא בר שלמיא א"ר יהושע בן לוי אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא ארנון וגולגולת ובר מתא אבר מתא מעבט בפרק הגוזל בתרא נראה דאפילו ברחו מקצתן דין הוא לגבות מן הנמצאין שם והם יחזירו עליהם מטעמא דפי' שכל מה שנתחייב למלך נתחייב כבר לפרוע את המס משעה שנתחייב למלך ומכח תנאי שהתנה המצר (לגבות באחרית שנה) אין לפוטרו שאם המצר התנה המלך לא התנה ואפילו אם התנה המלך לא היה תלוי בדעתו אלא על (*דעת) הנשארים בארצו שיהא בידו לכופם שהיה יודע שהיה יכול להוציא מהם מאותם שלא יקבלו (מהם) מה שפסקו (*להם) [*עליהם] המטילין מאחר שהם (*עומדים) [*עוברין. מ"י] בארצו ושלום יצחק בר שמואל: תעז [ד]כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר פירש רבינו ברוך בספר החכמה דמיירי דוקא דומיא דחמרת וגמלת העוברת ממקום למקום ונשתהה שם אבל אדם הבא לדור (*שם) להשתקע שם הוי כקונה בית דירה שם דתנן ביה (בהדיא) הרי הוא כאנשי העיר מיד (ע"כ מספר החכמה) (*מיהו) בירושלמי דפ"ק דב"ב תני לאחר ל' יום

*פי' לפי דבריו שהפקדון בידם ונגנב מהם הם פטורין לגמרי דשומר חנם פטור מגניבה :

*הוא כתוב בתשובת מיימון להלכות גזילה סי' ט' :

הגהות הב"ח מ נ"ב ר"ל כר"מ דלעיל : נ גג לגג כצ"ל : ס נ"ב דין זה מביא גם בהגהות מיימוני פ"ד מהל' שכנים : ע והתם נמי ליכא כצ"ל : פ נ"ב עי' בתרומת הדשן סי' שמ"ה : צ נ"ב סימן ק"ד : ק נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סימן כ' : ר נ"ב דלא כנ"י וכר"ן דפוטר לרבנן לשכור אחרים במקומן : ש תי' ויתמי נמחק : ת נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב : א נ"ב המס : ב נ"ב להם : ג עי' בתשובות מהרי"ק סי' כ' : ד נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק שורש י"ז ובתרומת הדשן סי' שמ"ב :

שלטי הגבורים

(א) כל דברים שהם לשמירת העיר ת"ח פטורין שאין צריכין שימור שתורתם משמרתם לפיכך פטורים מכל מיני מסים בין קבועין בין שאינם קבועין. וכתב הרמב"ם שאין ת"ח פטורין ממעשר תבואתם ולא מכסף גולגלתם אלא כשהצבור נותנין כך וכך לפטור כלם והם יפסקו ביניהם אבל אם המלך אמר שיתן כל אחד כסף גולגלתו אין ע"ה פורע בשביל ת"ח ואין נראה לא"א ז"ל אלא בכל ענין פטורין וכן כתב הרמ"ה דנתחייבי צבור למפרע עלייהו ממונא דנפש' לבי גנזא דמלכא ואפילו הם עשירים הרבה חייבין הצבור לפרוע בעבורם שלא ניבטי ענוות נפטרו אלא מפני תורתם עכ"ל השן משפט: (ב) על אשר שאלתם אם יש קטטה בין קהלכם ואינם יכולין להשוו' דעתם לברור ראשים בהסכמת כולם זה אומר בכה וזה אומר בכה ומחמת חלוקם בטל התמיד ומדת הדין לוקה ואין אמת ומשפט ושלום בעיר ולא בכל המלכות הנגררים אחריכם איך. [illegible]

ולתקנ[ו] העיר וילכו בה אחר הרוב הן לברור ראשים הן לברור חזנים הן לתקון כיס של צדקה הן לבנות בהכ"נ ולסתור ב"ה להוסיף ולגרוע ולקנות בית חתונה ולקנות בית האומנין ולסתור ולבנות כל צרכי הקהל יעשו על פיהם ככל אשר יאמרו ואם ימאנו המיעוט ויעמדו מנגד מלשמור ולעשות ככל הכתוב לעיל יש כח ביד הרוב או ביד מי שמינו הרוב עליהם לכופם ולהכריחם בין בדיני ישראל בין בדיני או"ה עד שיאמרו רוצה אני ואם יצטרכו להוציא ממון על ככה המה יתנו חלקם בהוצאת ממון והמסרב מלומר דעתו על פי הברכה בטל דעתו וילכו אחר הרוב מקבלי הברכה סוף דבר בני העיר כופין זה את זה לכל צרכי העיר שהם צריכין לדבר ההוא כי הכיא דתניא בתוספתא כופין בני העיר זה את זה לקנות להם ב"ה ולקנות ס"ת נביאים וכתובים וכופין בני מבוי זה"ז לעשות לחי וקורה למבוי אע"פ שאין צורך גדול כ"כ אפילו הכי כופין כ"ש [illegible]

הרי הוא כאנשי העיר נקופה לאחר ו' חדשים לכסות לאחר שנים עשר חדשים לפייסים ולזמיונות ובתר כל הלין איתמר לפייסים ולזמיונות שנים עשר חדש א"ר בון (וכן) לחיטי דפסח בין לישא וליתן שנים עשר חדשים פירוש בין ליתן משלו חטין לעניי העיר בין לישא משלהן אם עני הוא צריך שנים עשר חדשים . ומכאן יש לפסוק שאין לחייב אדם (*במתנת עניים) [*במתנה ומסים] ואין להטילה עליו עד שנים עשר חדשים מדקאמר לפייסים ולזמיונות שנים עשר חדש וזמיונות היינו מסים כדאמרינן במדרש נבוכדנצר שאמרו לו חנניה מישאל ועזריה (*ובגולגליות) [*בגולגליות] ובזמיונות ובפייסים [*לבד . פירוש בזה] אתה מלך עלינו ואפילו שכר בית אין לדמותה לקונה בה בית דירה שהקנין מוכיח שדעתו להשתקע אבל בשכירות בית אולי אין דעתו להשתקע ואין לחייבו וגם התלמוד מוכיח כן דלא מחייבינן ליה בתוך שנים עשר חדש אלא למילי דלדקה ולפייסי העיר לא מחייבינן עד שנים עשר חדש ומשתמא תוך שנים עשר חדש שכר בית ואפ"ה ליכא חיובא ואם מטעם מנהג באנו לחייבו כדאמרינן בירושלמי גבי מילתיה דרשב"ג זאת אומרת מנהג מבטל הלכה ובפרק הגוזל (*בתרא) [*קמא] גבי חמרים וספנים דתני [*גבי חמרין וספנין דלא ישנו מנהג החמרין וספנין] (*לא ישנו ממנהג חמרים וספנים) מנהג זה אינו כ"כ קבוע וידוע לשנות על ידו הלכה קבועה וידוע ובמנהג מקומות יש ואין להוציא ממון בסברא זו . [ד]והרב ר' אביגדור כהן השיב וזה לשונו איש הבא אל עיר נושבת יהודים אם צריך ליתן מס תוך שנים עשר אם מנהג קבוע שם לחובה איני יודע לפוטרו כדתנן פרק הפועלים הכל כמנהג המדינה וגרסינן עלה בירושלמי זאת אומרת המנהג מבטל הלכה ואמרי' נמי התם בגמרא דידן פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית שנאמר תזרח השמש וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב ופריך וניחזי היכי נהוג אלמא מנהג בני העיר דוחה את דין חכמי התלמוד אע"פ שמצאו לו סמך מן המקרא ולא מנהג חכמים בלבד אלא אפילו מנהג חמרים יש לו לסמוך עליו כדאמרי' פרק הגוזל בתרא ובלבד שלא ישנו ממנהג החמרים וממנהג הספנים ובפ"ק דבבא בתרא אמרינן רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר הפועלים ולהסיע על קילתן [*עכ"ל]: [דף ז ע"ב] [ה]כופין לעשות בריח דלתים כו' תניא בתוספתא תעת כופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהכ"נ ולקנות להם ס"ת נביאים וכתובים פסק רבינו מאיר דהוא הדין להכנים אורחים ולחלק להם צדקה וכן אם אין מנין בעיר ורוצים להשכיר מנין אפילו אם היא עיר חדשה דאכתי לא נהוג בה מידי כופין זה את זה לתת בתוך הכיס כדמשמע הכא כמה יהא בעיר ויהיה כאנשי העיר ל' יום לתמחוי שלשה חדשים לקופה אלמא דכופין [ו]הבא לגור ליתן עמהם למילי דלדקה אע"פ שלא נשתתף עמהם מיעולם (*הוא) [*והוא] הדין שכופין אותו להשתתף עמהם במסים. באתי בקצרה לפניכם מיודעי נראה ודאי אם אין להם מנין אלא עם שמעון (עד שכופין) [כופין] אותו או ליפאר או להשכיר אחר במקומו דאמרי' בתוספתא דב"ב כופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהכ"נ ולקנות בהם ס"ת נביאים וכתובים אלמא דכופין זה את זה לכל צורך שלהם שיש להם צורך גדול הא נמי כיון שמנהג הוא בכל תפילות הגולה במקום שיש להם א' או שנים פחות ממנין שמשכירין להשלים את המנין בימים הנוראים שאין דרכם לצאת מביתם יכולין לכופם או ליפאר או להשכיר אחר בחריקיהם*. ודמיא ממש להא דתניא נמי התם מי שהיה בלן לרבים וספר לרבים ונחתום לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לביתו יכולין לעכב על ידו עד שיעמיד אחר החתיו אבל אם יש שם עשרה בלא הוא אין לכופו שישאר או שישכיר אחר במקומו ולא חיישינן שמא יצטרך אחד מהם לנקביו או

[*ועל דבר שכירת המנין בימים הנוראים אני בעניותי איני רואה להכריח אם לא כששם כבר שמונה או תשעה ואין חסר כ"א אחד או שנים כדמשמע מתוך תשובת מהר"ם ומביאה המרדכי בפ"ק דב"ב אמנם אם המנהג קבוע ומפורסם הוא במדינה שכופין להשכיר אפילו בהסרון ג"ג או ד"ג כדמשמע קצת מתוך דברי מוהר"ר קלמן מקינוגין יצ"ו ומוהר"ר משה מנדיל יצ"ו פשיטא שיש להלך אחר המנהג אם הוא קבוע ומפורסם כדפירשתי שלום מאתי יוסף קולין שורש קי"ג ענף ב'] :

יארעו אונס אחר ויצטרכו להמתין אחריו עד שיעבור האונס דא"כ אין לדבר סוף כדאמרי' פ"ק דיומא . הכא נמי אי חיישינן לאונס דחד חיישינן [*נמי] לאונס דתרי או דשלשה ואע"ג דחיישינן כה"ג פ' עשרה יוחסין ופ"ק דסוטה דאמר רב יהודה לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד דאיכא תלתא שמא יצטרך אחד [*מהן] לנקביו ונמצא אחד מתייחד עם הערוה בעלמא לא חיישינן להכי אלא בעריות דבעריות החמירו . תדע דהא בההיא דתוספתא גבי בלן וספר לרבים לא מחייבין להעמיד אחר במקומו או לישאר [אלא כשאין שם אחר אלא הוא אבל אם יש שם אחר אין מחייבינן אותו לישאר] דלמא יארע אונס באותו אחר אלמא דלהא לא חיישינן הכא נמי לא חיישינן ועוד דאפילו תעט נצרך אחד [*מהן] לנקביו ואינו יכול להעמיד עצמו רשאי לצאת ואין צריך לשתוק עד שיחזיר כיון דהתחילו בעשרה כדאמרינן בירושלמי אין פורסין על שמע פחות מעשרה ואם התחילו בעשרה והלכו מקצתן יגמור ועל כולן הוא אומר ועוזבי ה' יכלו ואם ילך עוד אחד מן הקהל ולא ישארו אלא תשעה אלו שנים היוצאים ישכירו אחד בשותפות במקומן זה יתן חצי השכירות וזה חצי ואפילו אם האחד עני והאחד עשיר העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ויתנו בשוה כיון שכל אחד חייב להשלים המנין עני כמו עשיר [ח]מי שרוצה לילך צריך להשכיר אחר במקומו ושכר החזנים על היוצאים כמו על הנשארים למאי דפרישית : ומה ששאלת אם גובין לפי ממון או לפי נפשות נ"ל [ב] דגובין לפי ממון עשיר לפי עשרו ויחלק עני בעניו תדע דהא אמרי' פ"ק דב"ב כופין אותו לבנות לעיר דלתים ובריח ואמרינן בגמ' כשהן גובין לפי [ט]ממון הן גובין ולא לפי נפשות והא מילתא נמי להא דמיא שהרי מה שאינם הולכין חוץ לעירם למנין בעיר אחרת לפי שיש להם טורח להניח בתיהם ריקן וממונם וחובותיהם סוף דבר כל דבר שתלוי בממון ולא (*בנפשות) [*בסכנת נפשות] אין מחשבין אלא לפי ממון כי ההיא (*דפ"ק דבבא בתרא) [*דרים פרק הגוזל בתרא] שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גיים לטורפה (א) מחשבין לפי ממון ושלום מאיר בר' ברוך ז"ל : [דף ח ע"ב] תפ [י]רשאין בני העיר להסיע על קילתן פר"ת שנעשית [הקילות] מדעת כל טובי העיר [כ](מדעתן או מחמתן) וטובי העיר היו כחבר עיר וכל כמיניה ופירש ר"ה הטעם דטובי העיר הוי בעירם למה שסוברו כמו גדולי הדור בכל מקום כמו שגדולי הדור הפקרם היה הפקר בכל מקום דמיגדר מילתא ותקנתא כך [טובי העיר] היה הפקרם הפקר (*ואני) [*וה"ר] מרדכי מצא בשם ר"ת רשאין בני העיר [ל]להסיע על קילתן האי רשאין אלהסיע קאי פי' היכא דכבר התנו ביניהם אבל אם לא התנו מתחלה אין כח בבני העיר להכריח אחד מבני עירם למה שירצו [מ]ודקאמר הפקר ב"ד הפקר כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי דאלימי הוו לאפקועי ממונא כדאיתא פרק השולח והא דאמרי' ובאת אל הכהנים וכי תעלה על דעתך וכו' היינו [נ]שבכל זמן שבדורם אין גדול כמותו אבל אם יש בדורם גדול כמותו אין [ס]בידינו להפקיע ממון:תפא [ע]ועל אודות המס כך הוא שכל מה שאדם מרויח בו בין שלו בין של אחרים חייב לתת ממנו למס ואף אם עד עכשיו נהגו מאליהן שלא ליקח המס ממה שיש ביד בני אדם משל אחרים יכולין מקצתן עתה למחות ולומר עד כה סבלנו [*כעין פרק הגוזל בתרא] מכאן ואילך לא נסבול [ג] [פ]ושאלתם על ראשי הקהל שבאו לשנות ולהטיל מס על שוה ליטרא קרקע כמו על ליטרא מעות בכל מלכותינו אין נותנין מס מן הקרקעות ופעמים רבות רצו בעלי כיסין לשנות ובא מעשה לפנינו ולא הנחנום דהא דאמרינן (ב) רשאין בני העיר להסיע על קילתן היינו קילתן שנהגו כבר מקודם לכן בעיר מימי קדם או שהן עצמן באין לתקן תקנות מדעת כולם כי הנהו טבחי דאתו לקמיה דרבא דאתני בהדי הדדי מדעת כולם וקמ"ל דנתקיימו הדברים ואע"ג דבדבורא בעלמא קא מתנו וגרע טפי מאסמכתא דכל דאי לאו כלום הוא הכא ודאי מהני בההיא הנאה דקא לייתי להדדי במידי דאיכא רווחא להאי כמו להאי איידי דקני גמר ומקני כההיא דפרק הפועלים מתנה שומר חנם להיות כשומר שכר או כשואל ואפילו בדברים דבההיא הנאה דנפק עליה קלא דאינש מהימן הוא גמר ומשעבד נפשיה אבל לשנות שלא מדעת כולן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי *לא מיגדר מילתא היא אין שומעין להן לעשות תקנה לעצמו שלא כתורה והכי מוכח בתשובות רבינו יוסף ט"ע ועוד יש להביא ראיה ברורה דתנן במסכת פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה וכו'* ומשמע אע"פ שיש לו קרקעות ששוים ר' זוז מדקתני שיפא היו משועבדים לכתובת אשתו או לבעל חובו וכו' ול' בעבוד שייך בקרקעות

[*ובמרדכי ישן כתב ולא מיגדר מלתא הוא אין שומעין להם וכו' עיין במהרי"ק שורש ק"פ שכן היה הנוסחא בספרו] :

[*במהרי"ק משמע דפסק כדברי ר"ת היכא שהתנו כבר כו' שכתב שר"י בר קלונימוס ור"מ בר מרדכי כתבו כעין ר"ת אם לא שיהיו רגלים לדבר שהיחיד רוצה לפרוק העול מעליו כמו שכתוב בסוף (חסר כאן) דבתרלה הוא גם ידוע שגדול בדורו היה השיב בתשובה כדברי ר"ת וז"ל דהא דאמרי' רשאין בני העיר להסיע על קילתן כו' עד וקמ"ל דנתקיימו הדברים ואע"ג דבדיבורא בעלמא קא מתנו כו' עד אבל לשנות שלא מדעת כולם במידי דאיכא פסידא להאי ורווחא להאי לאו מיגדר מלתא הוא אין שומעין להם לעשות תקנה כו' הרי לך בהדיא דבעינן שיהא מדעת כולם אם לא נהגו בעיר מקדם או דליהוי למיגדר מלתא אלא במילי דשמיא שהדור פרוץ לעבור על ד"ת ורוצים לגדור גדר ולעשות סייג וכה"ג יש כח ביד רובם שלא מדעת כולם אבל בע"א לא אם לא נהגו מימי קדם או שבאו להתנות מדעת כולם והביא ראיה לדבריו מדברי הגמרא ולבסוף כתב והדע מדברי מהר"ם עצמו דס"ל להר"ם דדוקא במיגדר מלתא למילי דשמיא כדפירש אזי יש כח לעשות בלא דעת כולם בהסכמת הרוב דאם איתא דבשום ענין השייך לתקנות העיר יכול הקהל לעשות שלא מדעת כולם אע"ג דלית ביה למיגדר מלתא במילי דשמיא א"כ יקשה למה הולרך מהר"ם לפרש החידוש דרשאין וכו' דקמ"ל דבדיבורא בעלמא נתקיימו הדברים ושלא במשמעות דרשאין מהם לכאורה שבא להשמיענו שהרשות לעשות כן ואין בו כדמו עבירה יניחהו על פשוטו ויעמידהו בכה"ג כגון שהוא לצורך הסכמת הקהל כגון ברשות ראשים וממונים וכיוצא בזה ויתיישב יפה לישנא דרשאין שהרשות בידם לעשות אף שלא מדעת כולם אלא פשיטא דבכל ענין קאמר מהר"ם דאין בידם לשנות שלא מדעת כולם אלא במיגדר מילי דשמיא כדפרישית ואין להקשות א"ם אמאי לא מוקמינן רשאין בכה"ג במיגדר מילי דשמיא פשוט דאין זה קושיא כלל דהא לישנא דלהסיע על קילתן לא משמע הכי דקילתן משמע קצבה שלהן כלומר שהדבר נוגע אליהם ולא לשמים והאריך בראיה שם שורש ק"ה ענף ב' וע"ש ומתוך דברי מהרי"ק מה שהגיה מורי ש"ן הגירסא לא מיגדר מלתא הוא ואין שומעין להן אינו נכון כי לפי גירסא זו יהיה פירושו לא מיגדר מלתא הוא פי' במידי דאיכא פסידא להאי ורווחא להאי ואין שומעין להן לתקן תקנה כזו וקאי אלעיל אשלפניו וא"כ לפי פי' זה לא היה צריך מהרי"ק לדחוק את עצמו ולפרש מיגדר מלתא במילי דשמיא ולהביא ראיה מהגמרא אלא נראה שהגירסא שכתב בספרו של מהרי"ק ולא מיגדר מלתא היא אין שומעין להן וכ"כ הקלו"ן דברי המרדכי כדבריו ואז אין יכול להיות פי' כדפירשתי ואינו קאי אשלפניו ולכן דחק עצמו מהרי"ק להעמיד הדבר כפירושו ודו"ק*)] :

ועוד תניא ומייתי לה פ"ק דב"ק הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור כו' ה"ד אילימא דזול ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זיל בהדייהו אפילו טובא נמי ליספו ליה ופרש"י דהא תנן היו לו ר' זוז *חסר דינר אפילו נתנו לו אלף זוז בבת אחת הרי זה נוטל ותנן במסכת פאה מי שיש לו נ' זוז והוא נושא ונותן בהן הרי זה לא יטול ומפרש עלה בירושלמי טבין חמשין דעבדין ממאתן א] דלא עבדין ועל זה סמכו הקדמונים שלא להטיל מס על הקרקעות כי כל המס אינו אלא ממשא ומתן תדע שהרי היכא שבני העיר עניים ואינם נושאים ונותנים בממון ובפרקמטיא אע"פ שיש להם קרקעות אין השר לוקח מהם מס אם לא כה"ג שתהא הקרקע עצמו משועבד למס והכי משמע פרק חזקת הבתים הני זהרורי [*פירש"י עשירים שקונין שדות עניים מן עבדי המלך עבור מס שלהם] דזבין ארעא לטסקא זביניהו זביני וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקפתא דגברא מונח משמע אבל טסקא דארעא לאו חובת גברא הוא אלא על הקרקע מוטל ועוד יש ראיה דקרקע גריעי טפי ממטלטלי דאמרי' כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי ב] . ואני ראיתי תשובת רבינו יוסף ט"ע שכתב לבני טרויים [*שבקשו להטיל . מ"י] מס על הכרמים של לאה שוה בשוה כמו על שאר חובות ומעות ופרקמטיא והשיב שאין בכל הסחורות השכר מצוי כמו ברבית וכן פרקמטיא היא נוחה ומצלחת וכספו או תמורתו בידו אפשר בלא ג] הפסד דזוזי דאינשי עבדי ליה סרסירא לאפוקי ארעא דבעיא ארים דשקל מחלה ואיכא עלה כמה הרפתקי כמו רוב חמה או רוב לנה או מיעוט גשמים ארבה או חסיל ואי אפשר להביא ולעשות לו [שמור] כשאר עמלו לכן פירשו חז"ל אמר ר' אלעזר אין לך אומנות פחותה מן הקרקע שנא' וירדו מאניותיהם כל תופשי משוט ד] על כן אין להכביד עליהם כשאר פרקמטיא *) [רוב דברי הגהה זו שייך לסי' שלפ"ז] .

הגהות הב"ח ד נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב ובתשובת מהרי"ו סי' קכ"ד ובתשובת מהרי"ק סימן ס' : ה נ"ב דין זה מביאו גם הגהת מיימוני סימן א' מהלכות תפלה ועיין בתשובת מהרי"ק שורש קי"ג ובכתבי מהרא"י ז"ל סי' רמ"ב ובנמוקי מהר"ר מנחם מיזבורק : ו את הבא לגור עמהם ליתן כו' כצ"ל : ז* נ"ב ש"ל : ח (מי שרוצה כו' במקומו) תא"מ : ט לפי שבח ממון כו' כצ"ל : י נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' א' : כ תא"מ : ל נ"ב להתנות וכו' ולהסיע : מ נ"ל והא דאמר : נ (שבכל זמן) תא"מ : ס בידן כצ"ל : ע נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב : פ נ"ב עיין בת"ה סי' שמ"ב ובתשובת מהרי"ו סי' פ"ד :

הגהות ממ"י א] נ"ב ר"ל ממאתן חסר דינר : ב] נ"ב ושלום מב"ב : ג] נ"ל שפסר דזוזי כו' ליה ספסירא לאפוקי כו' : ד] נ"ב וגו'

חדושי אנשי שם

בד"ה [ב] בתשובה שחסר להם אחד או שתים מן המנין וצריכין לשכור להשלים הוא מדבר כאן . אבל בשתים שבאו לצאת לדרך וצריכים להשכיר במקומם הא מסיק לעיל מהך דמתני' בשוה וטעם נכון לחלק כאן יציאתו מן העיר גרמה לו חיובו: ש"י [ג] וקשה דכפ' בתרא דב"ק סי' קעט כ' תשובת ר"ת דכתב אך בעיני יפלא היאך אדם מציל עצמו בממון חבירו כ"ש ממונו בממון חבירו דלא מיבעיא פלגא פקדון וכו' אלא אפי' פלגא מלוה אין כשאר מלוה וכו' עד ומה שטוען ראובן שרוצה לתקן לתת משל אחרים מעתה והלאה ושמעון מעכב הדין עם שמעון וכו' והנה קשה שכאן פסק ליתן ובפ"ב דב"ק פסק שלא יתן וע"ק דכאן פסק שיכולין לתקן ליתן ובב"ק פסק שאין יכולין לתקן וי"ל שתשובת שאילה של רבינו תם בבבא קמא מתחלת על דבר המס שנותנין לשר בלי קצבה ר"ל שלא כמנהג אלא גזילה ושייך בו מציל עצמו בממון חבירו שאסור וגם אין בכח שאחר לתקן דבר שאין הדין נותן אבל בכאן מדבר במס הקצוב ואינו גזילה לכן אותו שנותן ממונו להרוית בו אדעתא דהכי נותן כי יודע מס הקצוב ולכן אף אם לא נתנו על כרחם יכולין למחות הואיל ובדין וק"ל והראיה שהרי בתשובה דפרק בתרא דב"ק מתחיל ושאלת על דבר המס שנותנין לשר בלי קצבה וק"ל : ב"מ ולי נראה דוחק לחלק בכך ולומר דמס בלי קצבה מקרי גזילה דהא משמע שם דנותנין האי מס משום דמשאים ונותנין במדינת השר ואם כן למה נקרא גזילה דהא גם מעכו"ם נוטל אותו המס כמבואר שם ואע"ג דאינו קצוב דאדרבה איפכא מסתברא דבמס שאינו קצוב יותר יש לחייבו ממון אחרים מבמס הקצוב כמו שכתב בעל תרומת הדשן סי' שמ"ב דבמס שאינו קצוב י"ל דעושה עין דמתרבה במס בשבילו מבא"כ במס הקצוב לכן נ"ל דמעיקרא קושיא ליתא דהם בהגוזל בתרא כתב המרדכי כן גבי תשובת ר"ת וכן כתב בהם תשובת הר"ם וגבו א אגברו קא רמית דהפשר דהר"ם חולק על ר"ת בזה ודו"ק :

שלטי הגבורים

וראיה מיוסף הצדיק שלא רצה לגלות לאביו שהיה חי משום החרם שהחרימו השבטים עם שתוף הקב"ה כדאיתא התם גם ראיה מיונתן בן שאול שקללו שאול והחרים כל אשר יטעום כלום כל אותו היום ואע"פ שלא היה יודע כלום אלמא חרם חלה עליו אלמלא פדאוהו שנאמר ויפדו העם את יונתן ולא מת וכו' . גם ראיה מבנין הבית שבימי עזרא כדמפורש בספר עזרא עכ"מ : (א) שוב מצאתי בתשובה אחרת שגובים לפי שבח נפשות וגם לפי שבח ממון הלי השכירות עכ"ל : (ב) מסקנא דשמעתין האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו פירוש לעשות צרכיו ממנו ולהוציאו לכל מה שירצה ולחזור ולפרעו בין לאחר פירוש להלוותו לחבירו בין אמר הרי עלי בין אמר הרי זו וכן הלכה משבאת ליד הגבאי אסור לשנותה משמע אפילו למצוה אחרת ותימה מהא דאמרי' בפ"ק דב"ב רשאין בני העיר לעשות מקופה תמחוי ומתמחוי קופה וצריך לחלק דדוקא בני העיר רשאין לשנות אבל גבאי צדקה בלא רשות בני העיר לא ומהא דלקמן טייעא וכו' וי"מ דהכא מיירי לדבר הרשות ולקמן מיירי לדבר מצוה ובני העיר אפי' לדבר הרשות מותרין לשנותה ומה"ט היה מתיר ר"ת לעשות כרשות בני העיר מקופה של צדקה כל צרכי צבור . ור"י מפרש לשנות להלוותה וכן משמע דפריך והא רבי ינאי יזיף ופרע ומשני שאני ר' ינאי דניחא לכו לעניים דכמה דמשתהי מעשה ומייתי להו משמע דמסקנא דשמעתין דמשבאו ליד גבאי אסור לשנותן אם אין ריוח בדבר וכן הלכה . מתוס' במסכת ערכין פרק קמא :

וקצב

דא"כ היה הקרן כלה (*ושלום מאיר בר' ברוך) . רבי' אבי העזרי כתב (*לעיל מוסב לחלוק על מה שכתב בשם ר"ת בפירוש להסיע על קלתן שכבר התנו ונהגו מקודם לכן אבל לתקן עליהם מחדש אין יכולין לכוף את היחיד עליה) תפב וז"ל מה שטען האפוטרופוס שראשי הקהל הסכימו שלא לקבל שבועה משום אדם במס ובררו להטיל לכל בעל הבית ע"פ החרם על זאת אשיב אם הוברר *טובי העיר מתחלה להנהיג קהלם בכל דבר אפילו יחיד שבררו מה שעשה עשוי בתקנת הקהל ויפתח בדורו כשמואל בדורו אע"ג דפ' בני העיר אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי כו' ואמתני' [*קאי] דאוקימנא בשל כפרים עאבל בכרכים לא מהני שבעה טובי העיר [כלל אלא כולם] הני מילי בסתם אבל אם ביררו אפילו בכרכים מהני ואפילו יחיד דגרסינן בירושלמי דמגילתא פרק בתרא שלשה מבית הכנסת כבני הכנסת שבעה מבני העיר כבני העיר מה אנן קיימין אם שקבלו עליהם אפי' ביחיד ואם בשלא קיבלו עליהם אפילו כמה פאלמא מהם אנו למידין היכא דביררו אפילו יחיד נמי וכי היכי דמהניא ברירה בכפרים ה"נ מהניא בכרכין וכיון שכח בידם להפקיע בית הכנסת מקדושתו אע"פ שיש לכולן חלק בה כדאמרינן בנדרים בפ"ק השותפים הריני חרם עליך כו' ושרי למיתני ביה שיכרא כדאיתא במסכת מגילה ה"ה בכל מעשה הקהל מעשיהן קיים ופי' במעמד אנשי העיר שעושין בפרהסיא ואין מוחה [*בידם] באם תפרש שצריכין לומר הן א"כ לא עשו [שבעה] טובי העיר אלא כולם ואפי' בכרכין נמי ונראה שאם אחד מהקהל מוחה בדבר שהם רוצים ראשי הקהל לעשות או לגזור חרם אם רוב הקהל היו מסכימים עם ראשי הקהל היה חלה החרם כאשר אברר ואם לא הסכימו רוב הקהל ומיחו אף הראשים עשו יכולין למחות דמה לי צקבלו בתחלה מה לי בסוף לפי הירושלמי אבל אם הרוב הסכימו (*והמיעוט מיחו) [*המיעוט מיהו] חלה עליהם הגזירה בעל כרחם דגרסינן פרק שני דע"ז [*דף לו] אין גוזרים גזירה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה שנאמר במארה אתם נארים וגו' אי איכא גוי כולו אין ואי לא לא ובפ"ק דהוריות מייתי לה ומסיק [*והא] הכא דכתיב הגוי כולו ורובו ככולו ש"מ שחלה הגזירה בהסכמת הרוב אע"פ (*שאינם) [*שאין מיעוט] קיכולין לקבלה ומשמע (*בהודאה) [*בהוריות] אפי' לא הרכין אלא בראשו ואין להשיב דוקא בשתוקי ומישתק כדאוקימנא לעיל מיניה דה"מ בהודאה אבל בגוזרין גזירה אפילו מוחין הוי עברייגא וקאי במארה וכו' . ומכל הני שמעינן שא"צ לצות אמן אחר גזירת האלה והיא דפ' שבועת העדות היינו להתחייב בקרבן אבל לאו דשבועה מיהא איכא ובמעשה דגבעונים כתיב ולא הכוס בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וגו' וילונו ומשמע מוילונו כל העדה דלא ניחא להו ולא ידעו נמי בדבר ואפ"ה חיילא עלייהו שאם בהיתר [*היו] יכולין לעבור השבועה למה לא הרגום כיון שבאו במרמה וגם במעשה דיהונתן בן שאול לא שמע השבועה וחלה עליו וכיון שתקנתן וגזירתן קיימת והפקר בית דין היה הפקר בדבר שתקנת צבור הוא דכתיב וכל אשר לא יבוא וגו' ואם רוב הקהל מסכימין אל גזירות הראשים היו יכולים מן הדין לכפות המיעוט להיות לייתי להקנתם ואם (*מחליפין) [*שמחניפין לאוהביהם] ולא הכריזום קולר תלוי בצואריהם וראוי להם לרחם על עניים לפי הענין שהם רואים גם ראיה לדבר בפירקין דחסידי דבי נשיאה גזור תעניתא ולא אודעים לר' יוחנן ולר"ל א"ל ר"ל לר' יוחנן והא לא קבילנא א"ל בתרייהו גררינהו ויש לדחות דשמא אי הוה ידיע להו הוי ניחא להו והוצרכתי [*בס"א והארכתי] לפרש לפי שיש מרבותי שאומרים דתניא רשאין בני העיר לקיים תנאם ולהסיע על קילתן ה"מ אם כולן ניאותו יחד והוא עמהם ושוב עבר הקילה דומיא דהני תרי טבחי אבל בלא דעתו לא אלימי לעשות והפקר ב"ד הפקר לא שייך הכא כך היה אומר [*ר"י] מורי הזקן ממיץ ואני את אשר היה עם לבבי כתבתי עכ"ל אבי העזרי ור"ת פליג (*כמו שפירש לעיל) [*עליו] בספר הישר [*וכתב כמו שפי' לעיל] . ובאותו הדבר השיבו רבינו יהודה ברבי קלונימוס ורבינו מאיר בן מרדכי כי ראובן תקף את כל הקהל לדין והיה מתרעם בדבר וכתבו כעין דברי ר"ת וסוף התשובה כתבו ודאי אם ראובן גברא דאמיד הוא והקהל עשו תקנה שלא לקבל שבועה מפני חתקנת הקהל יתכן לכוף ראובן לתקנתם אבל אם לא אמיד למה ירדפוהו. תפג ומן ההודאה (*מה) שאומרים ראשי הקהל שהודה בפניהם אינה הודאה בעינינו חדא דבלשון תמיה אמר להם לפי דבריו ועוד שהם בעלי דינין כל זמן שלא נתנו מס ואיך יעידו עליו והתניא בני העיר שנגנב להם ס"ת אין דנין אותם בדייני של אותה העיר וכן כ' ר' אבי העזרי שאינם יכולים להעיד אותם שלא פרעו חלקם במס [*סי' תשכ"ה ושלום מב"ב] ועיין לקמן בפרק חזקת הבתים גבי וליסלקו בי תרי מינייהו ולדייני : [דף ט ע"א] אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו כ' רבינו יואל דוקא בתנאי כהנהו טבחי שהנפסד אינו נפרע בהפסדו של זה וקנס בעלמא הוא (*ואינו) [*אינו] בלא אדם חשוב (*ולא) [*אבל אשאר תנאי שמתנין העולם לשלם לנפסד בלא אדם חשוב תנאי גמור הוא] ובסוף השערים כתוב תפד דאין רשאין חשובי העיר לקיים שום דבר היכא דיש דיין מומחה או אדם חשוב אם לא על פיו : תפה א] במשבאת ליד הגבאי אסור לשנותה דוקא הגבאי אבל בני העיר משנין אותה אפילו לדבר הרשות וכן היה נוהג ר"ת לתת מעות (*של הקבל"א בלע"ז) [*קבלת כים מעשרות . במ"י ועי' בתוספתא] לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר גובין אותו : תפו ינשאל לר"מ על ראובן שנתן ממונו לצדקה ואמר זה הממון ינתן בריוח ומן הריוח יקחו הקהל לשכור רב היושר בעיניהם והקרן יהיה קיים ונאסף האיש אל עמיו והניח חיים לכל ישראל ואחר מותו השכירו הקהל רב אחד שהיה קרובם ונמצא רב אחר שהיה נשוי מבנות המקדים גדול כמותו אם שייך כאן אומדנא דר"ש בן מנסיא דפ' יש נוחלין ב] והשיב נ"ל אחר שנתן לקהל וכבר בא ליד הגבאי אין לבניו וליורשיו שום כח יותר משאר עניים [*בס"א הקהל] והקהל יעשו הטוב והישר בעיני ה' ואדם דכל מאי דאתי [ליד הגבאי] אדעתא דידהו קאתי כדאמר רב אשי פ"ק דב"ב אנא נמי אתנויי לא צריכנא דכיון דכל מה דאתי (*ליד הגבאי ולא מן דבעי' יהבי' ליה מק"ל הגמ') אדעתא דידי קאתי ומאי דבעינא עבידנא ה"נ ישאין בני העיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי ולשנותה לכל מה שירצו וכן היה ר"ת נוהג לתת הקבלא לשומרי העיר מהאי טעמא ודוא כל כמה דלא מטי ליד הגבאי תפז יכול ליתן לקרובו עני דטובת הנאה שלו ואפילו לשנותה למצוה אחרת כדאמרי' בפ"ק דערכין וגרסי' [*נמי] בירושלמי דפרק בני העיר ר' תי א בר אבא אזל לתמן יהבי ליה פריטי למיפלג ליתמי ולארמלתא נפק ופלגינהו לרבנן מהו שיהא צריך להפרים אחרים תחתיהם ר' יעקב בר' אחא ור"י בשם ר"א אומר כל המעות עד שלא ינתנו ליד הגזברין אתה רשאי לשנותן משניתנו לגזברין אי אתה רשאי לשנותן (*אלא) [*אבל] מכיון שבאו ליד גבאי מה שירצו הקהל יעשו בו [במ"י שירצה הגבאי יעשה] כמצות הקהל כדפרישנא וגדולה מזו נ"ל אפילו בחייו אם הודיעו כבר לקהל שהוא נודר כך וכך לתת ביד גבאי לעניים שבעיר ושוב העני אפילו הוא נופיה לא מצי לעכובי לעצמו ודמיא האי מילתא להאי דאמרי' בערכין פרק המקדיש בכהן שהקדיש שדה חרמו ובפרק הגוזל קמא אחוזתו מה ת"ל מנין (*שסדה) [*לשדה] היוצאה לכהנים ביובל וגאלה אחד מן הכהנים מנין שלא יאמר הואיל ויוצאת לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל

[*לשון מהר"ם נראה בעיני שיש להושיב כל הקהל שנותנים מס ויקבלו עליהם ברכה שכל אחד יאמר בעדו לש"ש ולצורך העיר ותקנת הקהל וילכו אחר הרוב הן להעמיד חזנים הן למנות גבאים ופרנסים להוסיף ולגרוע ולבנות ולסתור וכל צרכי הקהל יעשה על פיהם ואם יצטרך להוציא המיעוט יתנו חלקם . והמסרב לומר דעתו ע"פ הברכה בטלה דעתו וילכו אחר רוב דעות של מקבלי הברכה ורא"ה מס"פ בני העיר עכ"ל] :

אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש כו' עד יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים ה"נ כיון שאמר בפני הקהל אני נודר לתת ליד הגבאין כך וכך לעניי העיר או כך וכך לעניי העולם ה"ל כאילו מטו ליד (*גבאי) [*הגבאי] (*דלא) [*ולא] מצי למהדר דאנן יד עניים אנן ויש לנו לכופו לקיים נדרו שנדר לתת ליד גבאי לחלק לשאר עניים דאטו משום דעני הוא לא יקיים נדרו ועוד הא אמרי' לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו ולא מצי למימר בשל אחרים אני זוכה בשלי לא כ"ש וה"נ אמרי' בפ"ק דב"מ [דף יב.] השוכר את הפועל למחלה לשלים ולרביע לא ילקט בנו אחריו וה"ה לעני שמפרים מעשר עני דלא מצי לעכב כי בזה לא יצא ידי נתינה כ"ש בנדון זה שבא ליד גבאי אין לבניו צד זכייה טפי מעניים אחרים אלא תלוי בדעת הגבאי והקהל (*אדעתא) [*דאדעתא] דידהו יהב כדפרישית [*ושלום מב"ב] : [דף ח ע"ב] קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים מפני שאין עושין שררות על הצבור פחות משנים שממשכנין על הצדקה ומתחלקת בג' (*דוקא) מפני שהוא כדיני ממונות שצריך לעיין ולתת לכל אחד כפי הטיפולין התלויין בו תפח (*ודוקא) [*ודייקינן] שררות הוא דלא עבוד הא סימוני מהימני ליה ליחיד לעשותו גזבר מסייע ליה לר' חנינא דאמר מעשה ומינה רבי ב' אחין על הקופה וב' אחין לגבי הימנותא כחד דמו הלכך מוקמינן שני אחין פרנסים פירוש גבאי צדקה דהא יחיד נמי מהימן ובלבד שיהא [*אדם] חשוב וירא שמים לפי הדור משום דלית לן בדורנו כר"ח בן תרדיון מיהו בירושלמי מוכח דאין מעמידין פחות משלשה ומוכח נמי דאין מעמידין שני אחין כההיא דפ"ב דפאה ירושלמי ר' חלבו בשם רבא אין מעמידין פרנסין פחות מג' פי' גבאי של צדקה את חמי דיני ממונות בג' דיני נפשות לכ"ש ופריך ויהי עשרים וג' פי' הואיל וכדיני נפשות [*הן] יהיו כ"ג כמו דיני נפשות ושנינן עד (*דהוא) [*דהוי] מצמית להון הוא יסכן פי' כלומר מן הדין היה צריך עשרים וג' אלא פעמים לא היו יכולין להתקבץ עד שיהא העני מסתכן לכך אמרינן ג' כמו דיני ממונות אבל תרי לא א"ר יוסי בר בון אין מעמידין ב' אחין פרנסין פי' גבאי צדקה ר"י עבד חד מן תרי אחין. ואמר לא שנגלא בהים פלוני אחינו דבר אלא שאין מעמידין שני אחין פרנסין הלכך נכון הדבר להעמיד שלשה גבאי צדקה כדאיתא בירושלמי ובלבד שלא יהא בהן שני אחין מיהו נהגו בכל המקומות להעמיד גבאי אחד אדם שהצבור חפצים בו למנותו : גבאי של צדקה יש לו לקבל על עצמו להיות גבאי כדאמרינן בירושלמי [*דפרק] בתרא דפאה רבי יוסי עאל לכפרין בעי אוקי עליהן [*בס"א בעא מוקמן להון] פרנסין פירוש גבאי צדקה ולא קבילו עליהון עאל ואמר קומיהן בן בבי ממונה על הפקיע ומה זה שנתמנה על הפתילות זכה להתמנות מגדולי הדור אתם שנתמניתם על דמי נפשות לא כ"ש ר' חגא כד הוה מקים פרנסי פירוש גבאי צדקה הוה מטעים להון אורייתא לומר כל שררה מתורה ניתנה שנאמר בי מלכים ימלוכו . מצאתי אדם שהוא גבאי צדקה אם העניים יחרפוהו אין לו לחוש כי יותר טוב הוא לו ממה שמברכין אותו כי יותר זכותו גדול [*בכך] כדאמרינן בירושלמי דפרק (*ב' דב"ב ופרק) בתרא דפאה ר"א הוה מפרנס פי' גבאי צדקה חד זמן נחת לביתא אמר לון מאי עבדיתון אמרו ליה אתא חד סיעא ואכלין ושתין וצלו עלך אמר לית לן אגר טב אתא זימנא תנייגות אמר לון מאי עבדיתון א"ל אתא חד סיעא ואכלין ושתין ואקלונך אמר לון בדין איכא אגר טב הרי אתה רואה כשברכוהו לא היה שמח וכשחרפוהו היה שמח מפני שמקבל שכר גדול יותר : דשררותא הוא דלא עבדי הא סמוני מהימני תפט פסק ר"מ דהגבאי שאמר בעודו גבאי כך וכך הלויתי (*לתוך כים) [*לכים] של צדקה נאמן בלא שבועה *אך לא אחר שיסלקוהו ג] וכיון דכך הוא דרך הגבאים שהם מלוים לתוך כיס של צדקה עד שיהא בכים מעות . ואדעתא דהכי מוקמינן להם דרשאין בני העיר לעשות (*קופה) [*מקופה] תמחוי וה"ה להעמיד הגבאים להאמינן וכן משמע שררותא הוא דלא עבדי הא המוני מהימני האפילו יחיד אע"פ שאין ממשכנין על הצדקה (*בע"ש) מ"מ נאמן כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאות זוז לצדקה פר"ת בדברים בעלמא עוד נמצא בשם ר"ת דע"י תנאי היה מדעת כולם מעיקרא או ע"י נדר : שאל הרב ר' יוסף את ה"ר יצחק בר אברהם תצ ועל הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים שמסרבים על דעת הרבים ולא אבו שמוע ואני שמעתי שכתב רבינו שמעיה בשם רבינו יוסף ט"ע אין מעשין על הצדקה אפילו למצוה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך ושנינו כל מצוה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה ואין הדבר תלוי אלא בנדיבות [*הלב] ומדברי הצאה עכ"ל והצמידך חוכך [*ס"א הוכח] להחמיר מדתניא ל' יום (*לקופה) [*לתמחוי] שלשה חדשים (*לתמחוי) [*לקופה] ו' חדשים לכסות י"ב חדשים לפסי העיר ומדכייל כל הני בהדדי ש"מ דכי היכי דכופין לפסי העיר כייפינן להו לכולהו ועוד מדגרסי' פרק נערה [*דף מט:] אבל אמיד כייפינן ליה כי הא דרבא אכפייה לרב (אמי) [*נתן בר אמי] ואגבי מיניה ד' מאה זוזי לצדקה ולא משמע בדברים כההיא דפרק הכותב [דף פו.] ופרק הגוזל אכפייה רפרם לרב אשי ואפיק מיניה ועוד דפ"ק דב"ב [דף ח:] מייתי לה וה"נ ממשכנין לצדקה אפילו בע"ש והכתיב ופקדתי על כל לוחציו אלו גבאי צדקה ומשני הא דלאמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ת' זוזי לצדקה ובתרווייהו גרסי' רבא ורב נתן בר אמי ולאו הרי עובדי נינהו והתם לאו כפיית דברים בעלמא קאמר ודוחק לומר דהתם איירי דכבר נדר מעיקרא ולהכי אכפייה מדלא אידכר ליה תלמודא ומדגרסי' [*ב"ב דף ט'] (נעשו) [*עושו] אהדדי אין לי ראיה כדאמרי' מעלגא דידי עישוי ניניהו ומלהסיע על קלתן נמי אין ראיה דהתם מדעת כולם היה כדפר"ת והכי מוכח (*בריסא) [*ברייתא] דתנן רישא כופין וסיפא רשאין [ס"א דתנן רישא וסיפא כופין ובריייתא רשאין] והשיב ר"י בר' אברהם וז"ל על הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים מסרבים וכתב רבינו יוסף דאין מעשין עליה משום דמתן שכרה בצדה יפה כתב אני לא ידעתי ושמחתי בדברים כי עכשיו מצאתי גאון כדברי ולא כפירוש ר"י ז"ל דפי' רבא אכפייה לרב נתן בר אמי ממש ולא כפיית דברים משום דכתיב באותה מצוה לא תאמץ [*את לבבך מ"י] ולא תקפוץ את ידך [*אבל] כי נראה בעיני דהא דאין ב"ד של מטה מוזהרין עליה כשאר מצות עשה היינו לענין דאין לכפותו עד שיעשה שהיו מכין אותו עד שתצא נפשו כדאיתא בכתובות [*דפ"ו] והיינו אין מעשין שכתב בשם ר"י טוב עלם אבל מ"מ מוזהרין עליה ואין מוזהרין עליה דקאמר ר"ל דאין נענשין אם לא יכפוהו וראיה לדברי מירושלמי דפ' המוכר את הספינה גבי מאזני לדק וגרסי' מכאן אמרינן כל מ"ע וכו' עד אמר רבי חייה בר בון ד] כמו מתני' ב"ד של מטה אין נענשין אבל מוזהרין בו לכפות כדדרשינן מיהיה לכם שימנה אגרדמים על כך והיא דכל הבשר [*דף ק"י] גבי ההוא דלא מוקר אבוה [*וכפתוה] אמר שבקוהו לא פליג אירושלמי דה"ק כיון (שבייסתם אותו) [*שכפיתם אותו] אין אתם צריכין לטרוח יותר שאין אתם נענשין כשאר מצות עשה ופירושים אחרים יש ולא ישרו בעיני : ולדקה הואיל והאי לידן נימא בה מלתא תצא פ"ק דר"ה אמר רבא ולדקה מיחייב עליה לאלתר משום בל תאחר מ"ט דהא קיימי עניים פשיטא מהו דתימא כיון דבענייגא דקרבנות כתיב בל תאחר [והוי] דומיא דקרבנות וליבעי שלש רגלים קמ"ל דעבר עליה לאלתר פי' רז"ל בתשובות דהא קיימי עניים בכאן או חוץ לחומה לנו שהרי עניי העיר מחלקין להם מע"ש לע"ש וקיימי עניים דקאמר אעניים דעלמא קאי שצריכין לתמחוי או לככר בפונדיון . וי"ש שמסיים בהם קמ"ל דשכיחי עניים והיינו שכיחי דמצויין עוברים

*[נ"א אף לאחר שסלקוהו מ"י וכן גי' רמ"א [וכ"כ הב"ח] :

ושבים

הגהות הב"ח ע מכלל דבשל כצ"ל : פ נ"ב אלא ע"כ אנו קיימין בסתם אלמא כו' דהיכא : צ נ"ב לא : ק נ"ב ס"א רוצים : ר נ"ב על : ש נ"ב כס : ת נ"ב ס"א חסד : א נ"ב אם נפרע בהפסדו של זה תנאי גמור הוא כצ"ל : ב נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ו : ג נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' ה' : ד נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' ה' : ה נ"ב מכמע : ו נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק סי' קמ"ה ובתשובת בנימין זאב סי' רכ"ז :

הגהות ממ"י א] נ"ב ברייתא בערכין ומביאה הרי"ף בפירקין : ב] נ"ב או לא : ג] נ"ל דכיון : ד] נ"ל כיני :

יפבים כל שנה ואע"ג דגבי פאה שכא דליכא עניים אמר לעני ולגר תעזוב אותם ולא
לעורבים ועטלפים התם קודם שיבאו עניים יהיה נפסד ואפילו כשיבואו לא ידעו שהוא לקט
שכחה ופאה ולא שייך למימר התם שכיחי עניים ופי' בתשובות דהא דקאמר רבא ולדקה
מיחייב עליה לאלתר היינו משתבעה הגבאי ולא משעה שנדר דאיהו אין בידו לחלקה ולא
שכיחי עניים אבל גבאי תובע ומחלק וממשכן כדאמרינן וממשכנין על הלדקה ואם מונע
משכון או מעות עובר עליו לאלתר והביא ראיה מפ"ק דערכין האומר סלע זו ללדקה עד
שלא בא ליד גבאי מותר לשנותה כו' וטעמא ע"כ משום פסידא דעניים דקיימי כדמוכח
דפריך והא רבי ינאי יזיף ופרע ומשני שאני ר' ינאי דעניים ניחא להו דכמה דאישתהי
מעשה ומייתי להו ואיכא להו רווחא הא למדת שמותר לשנותה קודם שבאת ליד הגבאי
[א] דבידו לחלק אבל משבאת לידו אסור לשנותה משום פסידא דעניים דקיימי ולא יהיו המעות
מזומנין אבל אם (*גבאי) [*הגבאי] בר עישוי (*כדר') [*הוא כר'] ינאי אז מותר הא
למדת (*שמותר) [שקודם שיתבע הגבאי מותר] לשנותה עד שיתבע הגבאי ל"ש יום אחד
ול"ש שנה שלימה דאם לא כן נתת דבריך לשיעורין ולדבריו היכא שנדר נדר ליתן לעניים
למי שירלה עובר עליו לאלתר דהא קיימי עניים ויש בידו ליתן להם דלאו כדי ליתן לגבאי
נדר ואין לומר שאינו עובר משום שיכול לומר איני רוצה לאלו אלא לאחרים שיבואו דא"כ
כך יפטור עלמו לעולם מיהו היכא שנדר ליתן לפלוני ודאי לא עבר עד שיבוא אותו פלוני
והיכי שנדר [*מלאתי מוגה שבירך] (על ידי) ש"ל בבהכ"נ ליתן לדקה הואיל ויודע הגבאי
שהוא חייב לדקה לא עבר עד דתבע ליה גבאי והיכא שנדר ליתן ליד הגבאי והגבאי אינו
יודע שאם היה יודע היה תובע א"כ לעולם לא עבר ומסתבר דחייב להודיע לגבאי דודאי
דוקא היכי דידע הגבאי לא עבר עד דתבע ליה משום דהואיל (וידוע שאינו) [*ויודע ואינו]
תובעו הרי אינו לריך ולא קיימי עניים דאי קיימי הוה תבע אבל היכא דלא ידע הגבאי
שהוא חייב לדקה עבר הנודר דלא אודעיה לגבאי שיתבעהו ובפ' שליש השבועות אמרינן
מולא שפתיך השמור אין לי אלא שהוליא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב פרש"י
גבי נודב להביא קרבן כתיב דילפינן מכל נדיב לב דהיכא דגמר בלבו נדר או נדבה לקרבן
שחייב להביא אע"פ שלא הוליא בפיו . ור"פ האיש מקדש פריך סתמא דתלמודא אקדשים
ותרומה מה להנך שכן ישנן במחשבה הלכך מכאן פסק בתשובת הגאון שהגומר בלבו ליתן
לדקה חייב כאלו הוליא בפיו ואע"ג דבפ"ג דשבועות קאמר דהוי תרומה וקדשים שני כתובין
הבאים כאחד ואין מלמדין פרש"י בתשובה דלדקה כנדרים ונדבות דמיא הלכך גמר בלבו
ליתן לדקה חייב כאלו הוליא בפיו : *פ"ק דערכין ת"ר האומר סלע *וכן כתוב בהגהות :
זה ללדקה עד שלא באת ליד הגבאי מותר לשנותה משבאת ליד גבאי אסור לשנותה איני
והא ר' ינאי יזיף ופרע שאני ר' ינאי דניחא להו לעניים דכמה דאישתהי מעשה ומייתי להו
והיא דפ"ק דב"ב דת"ר קופה לעניי העיר תמחוי לעניי (*כל עולם) [*העולם] ורשאין
בני העיר לעשות קופה תמחוי לחלקה לעניי עולם אם ירבו עליהם ותמחוי קופה ולשנותם
למי שירלה פרש"י בני העיר ודאי רשאין אבל גבאי שגבה קופה או תמחוי אינו רשאי לשנות
אפילו לדבר מלוה וה"מ דבני העיר רשאין לשנות לדבר מלוה אבל לא לדבר הרשות והיא
ר"ת המקבל דאמר התם מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי לקנות
מהם אפילו רלועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דמשמע דוקא לפורים אבל
לשאר מלוה לא היינו דוקא הגבאי כיון שגבה מגבת פורים אין [*הגבאי כן מלאתי במ"י]
יכול לשנותה למלוה אחרת וכן אם גבה לעניי העיר אין יכול הגבאי לשנותה וליתן לעניי
עיר אחרת אבל בני העיר יכולין לשנות מגבת פורים לד"א ובלבד שיהא לדבר מלוה דומיא
דקופה ותמחוי שרשאין בני העיר לשנותן כיון דדבר מלוה נינהו והכי נמי רשאין בני העיר
לשנות מגבת פורים לעניי עיר אחרת וי"ס דגרסי פ' המקבל ולא יקח מהם רלועה לסנדלו
אא"כ כו' משמע דאגבאי (*קאמר) [*קאי] שכבר הן ביד הגבאי והיא דפ"ק דערכין דת"ר
ישראל שהתנדב מנורה לבהכנ"ס אסור לשנותה ומסקינן דלדבר מלוה מותר לשנותה (ומוכח
התם דאפי' גבאי מותר לו לשנותה דקאמר התם שעזרק טייעא אינדב שרגא לבי כנישתא
ושנייה חזנא כו') אומר ר"י דוקא נדבת בית הכנסת תצב אבל בנדבת עניים אין
הגבאים יכולין לשנותה אפילו לדבר מלוה אלא רבי ינאי ודכותיה דאיכא רווחא לעניים
והאידנא דעבידנא שנותנין מן הלדקה לכל (*לרכיהם) [*לרכי העיר] פירש ר"י משום דלב
ב"ד מתנה עליהם כשפוסקין בני העיר הלדקה ביניהם עושין על דעת שיעשו הגבאים כל
מה שירלו : פ"ק דערכין ת"ר ישראל שהתנדב מנורה או נר לבהכנ"ס אסור לשנותה פי' רבי'
מאיר דנ"ל שכבר נשתמש בהן והדליקו בבהכנ"ס דאי לא הדליקו בהן אפי' לדבר הרשות
מותר לשנות לדידן דקי"ל כרבא דאמר פ' נגמר הדין [*ד' מז] הזמנה לאו מילתא היא
ואמרי' התם לדידיה (*מפה) [*כפה] שנתנתו לס"ת לא טהר מן המדרס אלא נתנתו וכרכתו
דוקא דאיכא תרתי וכרב חסדא דאמר סידר דאזמניה למיצר ביה תפילין שרי למיצר ביה
זוזי וגהי דהנודר אינו יכול לחזור בו ולעכבו לעלמו משהקלהו להדליק בו לבהכנ"ס דנעשה
נדר ודאי איהו מיבעי ליה לקיומי נדרו ולמיתביה לבהכנ"ס ומשנתנו לבהכנ"ס רשאין הלבור
לשנות אפי' לדבר הרשות אבל משנשתמש בה דבר מלוה אסור לשנותה לדבר הרשות אבל
לדבר מלוה מותר לשנותה אפי' לדבר מלוה דפחיתא מיניה ודוקא גבי תשמיש קדושה
אמרינן פ' (*נגמר הדין) [*בני העיר] מעלין בקודש ולא מורידין ולא לגבי תשמישי
מלוה : תצג מעשה בא' שנתן מקלת נכסיו ללדקה בעת מותו לימים ירדו קרוביו מנכסיהם
(*וגדולים) [*וגדולי ביתו מ"י] היו אומרין שיש ליתן אותה לדקה לקרוביו שירדו מנכסיהם
דתניא פ' יש נוחלין הרי שהלך בנו למד"ה ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים
ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה בידוע שאילו ידע
שבנו קיים לא היה כותב לאחרים ואמר ר"נ הלכה כר"ש בן מנסיא דאזלינן בתר אומדנא
אלמא דהכי הלכתא הכא נמי אמדינן דעתיה שאילו ידע שירדו קרוביו מנכסיהם לא היה
מניח קרוביו ונותנן לאחרים הלכך יחבינן לקרוביו ויש גדולים אחרים (*שחולקים) [*שחלקו
מ"י] עליהם דאדרבה אומדין דעתיה שאפילו אם היה יודע שעתידין לירד מנכסיהן הוה
יהיב לדקתו לעניים דמידי הוא טעמא דיהיב אלא כי היכא דתיהוי ליה כפרה ותלך
לפניו לדקתו והשתא דקרוביו עשירים ימנע מלעשות כפרה לעלמו וימתין עד שירדו
מנכסיהם עד אותו זמן יהא נידון אלא ודאי הואיל ובשהוא שעתא עשירים היו אין להם
באותה לדקה אלא כשאר עניים ועוד היו מביאין ראיה מפרק הגוזל קמא [*ד' קט]
אמר אביי שמע מינה הכסף מכפר מחלה דאי לא מכפר ניהדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי
לא יהיב ז*מעשה ביהודית אחת שנפטרה ואמר *תשובה זו כתובה עוד בהגהות מרדכי בבא קמא :
ר"א ממי"ץ חשנדרה כ' דינרים ללדקה ולאחר פטירתה החזיק בשלה ולא רלה להחזיר ליורשיה
אלא ליתן ללדקה והיו היורשין אומרים לא ידענו בזאת הלדקה כלום ושאלו לר"י והשיב כי
רבינו אליעזר אין לו להחזיק בממון היורשין על מה שנדרה ודין מלוה לקיים דברי המת
אין מוטל עליו כיון שלא הלישתו מתחלה לכך ואפילו יטעון רבי אליעזר שהוא גבאי וידו
יד עניים הוא ורולה לעכב את הלדקה בידו ויתננה למי שמחלק הלדקות שנותנים בעירו
אעפ"כ אין נ"ל שיהא לו כח להחזיק בממון על כך לחלק זאת הלדקה לדעתו יותר מלדעת
היורשין אפילו אם יש לו מגו להיות נאמן על ידו שנדרה לדקה זו ואע"ג דתניא בתוספתא
דב"ק תנו מאתים זוז לעניים יתנו אותה לעניי אותה העיר ר' אחא אומר לעניי כל ישראל
אין לכוף היורשין ליתנה לעניי אותה העיר ואפילו את"ל שהלכה כתנא קמא ולא כר' אחא

כי כך מנהג שהרבה עשירים נפטרו בלרפת ובשאר מקומות והיו מדרין ללדקה דבר גדול
ולא היו נותנין אותם לעניי אותה העיר אלא טמחלקים לכאן ולכאן כמו שנראה בעיניהם
שהדבר ידוע עכשיו שאינם מתכוונין [*ליתנן לא] לעניים מועטין שבאותה עיר ולא *(הכל)
לאורחים הבאים מתוך לעיר . ואז היו ישראל מרובין בעיר אחת כועניים מרובים (*בעיר
אחרת) [*בהעיר נראה] לחלק להם לדקה יותר (*מעכשיו) [*מעירם] לפיכך אין לר' אליעזר
להחזיק בממון אלא יחזיר ליורשיה ויודיעם שכך נדרה . ובעלתי יתנו יורשים של אותה
יהודית כ' דינרים לשאמר רבינו אליעזר כי נאמן הוא בעיני על כך ועדיין יחקור אם אחרים
יודעין שאי אפשר שהוא לבדו שמע ולא אחרים ושנים ילחק בר' שמואל : בנדרים בפ' ר"א
[*דף ס"ה] פותחין לו לאדם שהדיר את חבירו מנכסיו אומרים לו אלו היית יודע שאתה
עובר על וחי אחיך עמך היית נודר דשמא יעני ול' אתה יכול לפרנסו ואומר אלו הייתי
יודע שכן הוא לא הייתי נודר הרי זה מותר וא"; רב הונא לרבא ולימא ליה כל דמעני עלי
נפל מאן דמטי (ליה) (לי) [*לפרנסו בהדי ה"ע מפרנסי ליה הכי איתא בגמרא] בהדי
גבאי לפרנסו ובהדי כולי עלמא מפרנסין ליה א"ל שאני אומר כל הנופל אינו נופל על
הגבאים תחלה ופירש ר"א ממי"ץ (*ולימא כל דמהעני וכו') שמא יעני ואין זו פתיחה
דבשביל כך לא יתחרט דנימא הנודר כל דמעני [לאו] עלי נפל בתמיה וכי עלי לפרנס כל דמעני
בשביל כך לא הייתי מונע מלנדור לימנו ליה גבאי בהדי כולי עלמא מפרנסים ליה פירוש
[*כך פירושו של הרא"ש] ימנו גבאי לדקה בשביל לורך כל עניי העיר ואתן חלקי עמהם
ויתנו חלקי (*ללורך שאר) [*לשאר] עניים שלא הדרתי וחלק האחרים לזה שהדרתי ומפרנסין
ליה פי' יפרנסוהו מכיס של לדקה שנתתי חלקי ובהיתר שלא יתנו לזה שהדרתי מחלקי כדפי' .
עוד פירוש אחר ועיקר [*כך פי' ר"ן] לימנו ליה גבאי ואתן לגבאי חלקי ואותו שהדרתי
יהא מותר בה כדתנן ספ"ק דנדרים היה מהלך בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשם
מתנה והלה מותר בה ובשביל כך לא יתחרט שהרי לא יעבור על מה שכתוב בתורה ומשני
ודאי יעבור שאני אומר כל הנופל בעוני לריך למזונות ואינו נופל ליד גבאי תחלה כלומר
אינו מוטל על הגבאי לפרנסו אלא הקרובים מחויבין לפרנסו ועליהם מוטל עשה דוחי
אחיך עמך תחלה פי' עד שיעייינו ב"ד אם אין סיפק לקרובים מוטל על הגבאים ומתניתין
במדיר קרובו הלכך בשביל כך יתחרט אע"פ שאפשר לפרנסו ע"י מתנת אחר יש לו בושת
וטורח הוא לו אבל ליתן ליד גבאי ליתן לו אין טורח ובושת עכ"ל דשמעינן מהכא
תצד דעני שיש לו קרובים עשירים שיכולין לפרנסו אין גבאי העיר חייבין לפרנסו אע"ג
דקרוביו נמי נותנין בכים כמו שמשמע לפי' ראשון ושמעינן נמי מהכא דאדם שנותן לדקה
לסתם עניים שהקרובים עניים זוכים בה הואיל והגבאי אינו חייב לפרנסם ועליו מיטל עשה
דוחי אחיך עמך הרי הם זוכים בהן . פ' בני העיר א"ר בב"ח א"ר יוחנן בני העיר שהלכו
לעיר אחרת ופסקו עליהם לדקה נותנים וכשהן חוזרין מביאין אותה עמהם ומפרנסים בה
עניי עירם פרש"י נותנין לגבאי העיר כדי שלא יחשדום שאין נותנין וכשהן באים לחזור
למקומם תובעין אותם מן הגבאים ומפרנסים בה עניי עירם עכ"ל ויחיד שהלך לעיר אחרת
ופסקו עליו לדקה נותן לעניי אותה העיר : רב הונא גזר תעניתא עאל לגביה רב הונא
בר חנילאי וכל בני מאתיה רמי עלייהו לדקה ויהבו כי בעו למיתי אמרו ליתבינהו מר
ניהלן ונפרנס בה עניי מאתן אמר להו תניא בד"א כשאין שם חבר עיר אבל יש שם חבר
עיר תנתן לחבר עיר וכ"ש דעניי דידי ועניי דידכו עלי סמכי פרש"י חבר עיר המתעסק
בלרכי לבור : כתב בא"ז תצה נראה בעיני דוקא שגזרו עליה תעניות מפני הבלורת או
מפני משלחת חיות רעות או מפני הגזירה וגזרו על עלמן לדקה וגזרו נמי על בני העיר
דאתו לגבייהו ליתן לדקה לבטל הגזירה בתשובה ותפלה ולדקה אז לריכין ליתן לגבאי העיר
מפני החשד ולריכין נמי ליתן לחבר עיר היכא דאיכא חבר עיר ולא לחזור וליקחם מן
הגבאי להוליכו לעירו אבל לדקה שרגילין ליתן כל שנה וחק קבוע בכ"מ שאפילו היו אותם
בני העיר שבאו הנה בעירן לא היו נמנעים מלתת אותה אע"פ שעתה באין כאן אין לריכין
ליתן לגבאין כדי שלא יחשדו ולא לחבר עיר לגמרי אלא מוליכין אותם לביתם הלכך אותם
בני הישובים שבאים לקהלה לר"ה ויו"כ ומזכירין נשמות ונודרין לדקה הואיל וחק קבוע
הוא בכל המקומות להזכיר נשמות ונודרין לדקית אין כאן חשד כלל כי בודאי יתנוה וגם
אין נותנין אותה לחבר עיר כי אין לדקה זו באה מכח אותה העיר אלא מכח חק ומנהג
הלכך מוליכין הלדקה שלהם ליישוביהם ועושים בה כרלונם וכ"ש עיר שאין בה חכם המתעסק
בלרכי לבור אלא גבאים שאינם עוסקים בתורה תדיר שיוליך לדקתו עמו בביתו והא דתני
בתוספתא דפ' הגוזל האומר תנו ק' דינר לבהכ"נ או ס"ת לבהכ"נ ינתן לבהכ"נ הרגיל בו
ואם רגיל בשניהם ינתן לשניהם האומר תנו מאה דינר לעניים ינתנו לעניי אותה העיר
ר' אחא אומר לעניי כל ישראל . בן האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו קולה ונותן
פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים נראה בעיני
דהא דקאמר ינתנו לעניי אותה העיר כגון שהוא דר באותה העיר ולא היקשי להסיא
דקתני כשהם חוזרין מביאים אותה עמהם ומפרנסין בה עניי עירם (*ובברייתא) [*הג"ה
סי' תרנ"ה בברייתא] דבן עזאי מלאתי תצו אורחים הנכנסים אצל בעל הבית אינם רשאין
ליתן מפלפניהם לבן בעל הבית ולא לעבדו ולא לשלוחו אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית .
תצז מעשה באחד שהיו נושין בו מנה ונלטרך לבריות ושע אחרי פרנסתו עד שהביא
מאתים זוז ותבעו הנושה והלוה משיב לו לא רחמו עלי אלא כדי לפרנס בני ביתי ולא לפרוע
חובי ושאלו לר' אבי העזרי ופטרו דתניא בתוס' דפאה מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה
וחוב ואין משלמין ממנו גמולין ואין פודין ממנו שבויין . ורבינו שמחה חייבו שלדקה אינו
אלא כמתנה בעלמא כיון דנכסוהי דאינש אינון ערבין ביה חייב אם לא שיתנה הנותן
בפירוש על מנת שלא יהא לפלוני בעל חובך כלום לאו כל כמיניה להפקיעו מדי שעבוד
ודמי לאין קנין לאשה בלא בעלה פ"ק דקדושין [*דף כג] למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה
והא דתני בתוספתא דמגילה הנותן דינר לעני לקנות בו חלוק לא יקח בו טלית פליגי רבנן
עליה פ' האומנין ופרק המקבל דלית בהו המשנה מדעת בעה"ב נקרא גזלן ולאו דוקא
בלדקה דקתני רישא המלוה מעות לחבירו ליקח בהן פירות ולקח מהן כלים אסור לשנות מפני
שגונב דעתו של בעה"ב : והא דאמרינן בירושלמי פ"ק דמגלה אהא דמגבת פורים אין
משנין בו הא בשאר מעות משנין עד שלא ניתנו לגזברין רשאי אתה לשנותן כו' ואיתמר
נמי פרק קמא דערכין ובתוספתא דמגילה כולהו מיירי שאין הבעלים או הגזברים רשאין
לשנותה אבל משבאו ליד העניים הרי הן כשאר נכסים הואיל ויצא הנודר ידי נדרו
*והסיא דפאה דאין פורעין כו' גמרו של פסק בהגהות *ברים פרק הזרוע והלחיים אמרי' בעל הבית
ושם מסיק כדברי ראבי"ה . מסר"ס : תצח עשיר שהיה עובר ממקום למקום
ונלטרך נוטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכשיחזור לביתו ישלם וחכ"א עני היה באותה
שעה פירוש ואינו לריך לשלם בירושלמי אמרינן אמר ליתן לחבירו מתנה מרובה מותר
לחזור בו הדא דתימא לעשיר תצט אבל לעני נעשה נדר [*הג"ה סי' תרנ"ו] פי' הוי כנודר
ללדקה ואסור לחזור בו : ותו אמרי' בירושלמי רב הוה מפקד לשמעיה כדין כי אמינא לך
הב דינר לפלוני אי עתיר הוא תא ואימלך בי אי עני הוא לא תמליך בי כלומר אם עשיר
הוא אע"פ שאמרתי לך ליתן לו דינר תתייעץ בי פעם שניה קודם שתתן לו שמא אחזור
בי אבל אם עני הוא לא תתייעץ בי אלא תן לו כי איני יכול לחזור בו מפני שהוא נדר
ודוקא שיש בידו בשעת נדר כפי מה שנדר ליתן ללדקה אז הוי נדר ולא מלי הדר ביה אבל
אין

הגהות הב"ח ו נ"ב עיין בתשובת מהרי"ק שורש קכ"ג: ז נ"ב דין זה מביא גם תשובת מיימוני השייכות לספר קנין סי' י"ט: ח נ"ב ליורשים: ט נ"ב כיון: י נ"ב הכל: כ והיו עניים הרבה בעיר לחלק כצ"ל: ל נ"ב אל
הגהות מ"י [א] אין בידו כצ"ל:

אין בידו כפי מה שנדר נראה שאין הנדר *חל עליו ומאי לחזור. ורא"ה מפרק שור שנגח

*עיין נרב אלפס שם פ' ד' וה' ובתוספתא ובאשר"י שם. מהר"ם :

ד' וה' גבי ההוא גברא דתקע ליה לחבריה שלח רב טובי בר רב מתנה לקמיה דרב יוסף הא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע סלע צורי תנן או סלע מדינה תנן פשטיה מהא דאמר רב יהודה כל כסף האמור בתורה כסף צורי וכו' [גמרו של ענין *עי' ר"פ שור שנגח בהגה"ה סימן תרכ"ו] **תק** פרק בתרא דפאה אמרי' מי שיש לו ר' זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היה לו ר' זוז חסר דינר אפילו אלף דינר נותנין לו כאחת הרי זה יטול פי' ר' זוז שיערו חכמים [*שזהו] שיעור הוצאה לשנה מזונות ומלבושים וכן במשרה אשתו ע"י שליש בפרק אע"פ שנותן לה ב' קבין חטין בכל שבוע והוא שליש הדינר שעולה לי"ז דינרים לשנה וכלים של נ' זוז וג' מנעלים ושאר פירות ויכול לעלות לק' זוז לשנה והיינו ר' זוז דהכא היינו לו ולאשתו ומיהו לא יתכן דגבי קופה ותמחוי לא כייל אשתו בהדיה כך פירש רבינו שמשון משאנץ. ורבינו יהודה ברבי קלונימוס שאל מרבינו אפרים בתשובה המתחלת [*הן קלותי] מי שיש לו מאתים זוז אם יכול לקבל צדקה אם יש לדמות ללקט שכחה ופאה ומעשר עני או שמא אין דומה כי בהכי גוזל העניים הוא דבעל הבית לא יתן להם עוד וכמאן שנטילתו גזל עניים הוא אבל צדקה אינו גוזל בזה העניים דאם נתן לו בעה"ב חייב ליתן גם לאחרים ואם ממעט את מתנתם שע"י מתנתו ממעט מתנה אחרת אין בזה גזל וגם לקט שכחה ופאה של עניים הוא אבל מעות שהוא נוטל אינם של עניים. והשיב דודאי מי שאינו צריך ליטול ונוטל גוזל העניים שהרי אותו בעה"ב שנתן לו לא יתן לעניים אחרים שאומר כבר נתתי לאחר נמצא אותו שלקח גוזל לזה ומה שאמרת מי שיש לו מאתים זוז אם יכול ליטול צדקה אומר אני הכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו דהא אשכחן דהוו מזלפין יין והיו כופלין ארבע מאות זוז לפי מה שהוא רגיל ומיהו אם הוא יחיד לא יטול דהא אפילו מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן התמחוי ושלום אפרים בר יצחק: וה"ר יצחק מווינ"א כתב בא"ז וז"ל ונראה בעיני דודאי אין חילוק בין לקט שכחה ופאה ומעשר עני לשאר צדקה דהא אמרי' מעשה בתלמיד אחד שהיו לו מאתים זוז פחות דינר וביקש רבי למיזכייה מתנה גדולה אתא ההוא דרבנן ואשלמיה למאתים זוז שמע רבי ואמר מכת פרושין נגעה בו אמר ליה לחד מדרבנן זיל חסריה אזל וחסריה יהיב ליה רבי ההיא מתנה הא למדת דמי שיש לו מאתים זוז לא יטול מכים של צדקה והכל לפי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כדפירש רבינו אפרים: **תקא** רבינו יהודה ברבי קלונימוס היה מסופק אדם שהוא נודד למרחקים להביא טרף לביתו ונתנו לו מאתים זוז בעיר אחת אם צריך לחזור לביתו ולהוליאם הואיל ויש לו כבר מאתים ואינו רשאי ליטול יותר ולאחר כלות שנה שוב ירחיק נדוד עד שיהיו לו מאתים וכן יחזור חלילה. וגיסו ה"ר שלמה כהן היה אומר שכשאדם גולה לארץ מרחק לצורך פרנסתו ופרנסת ביתו כל זמן שלא יחזור לביתו הוי כפעם אחת. ובספר א"ז כתב ה"ר יצחק מווינ"א ונראה בעיני אדם שחושב לילך למרחק עד מקום שחישב להרחיק הוי כפעם אחת: פ' בתרא דפאה כל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל מן הצדקה אינו נפטר מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו וגו'. ירושלמי א"ר חייא בשם ר' הגינא כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור לרחם עליו. על נפשו לא חס כ"ש [על] אחרים (עליו) משמע דפליג אמתני'. וי"ל דההיא כשאין יכול להספיק במעשה ידיו ומסגף עצמו בחיים רעים ומתני' במספיק ע"י שדוחק עצמו במלאכה קודם שמתפרנס [*יותר] מאחרים וע"ז נאמר והיה ה' מבטחו: **תקב** השיב ר' [יצחק ב"ר] אברהם וז"ל המפריש ממונו לצדקה ויש לו קרוב בעיר אינו רשאי לתתה לקרובו לבדו [*פי' שפסק עם בני העיר כמ"ש לבסוף אז אינו רשאי] אלא לגבאי העיר יתננה והם יחלקוה כראוי לכל אחד ואחד דאפילו בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה אין מביאין אותה עמהם אם יש שם חבר עיר אלא תנתן לחבר עיר כדאיתא פרק בני העיר וכ"ש זה שאינו רשאי ליפרד מעיקר העיר ופרנסיה. ואמרינן נמי בתוספתא דמגילה הפוסק צדקה עד שלא זכו בה פרנסים רשאין לשנותה לדבר אחר משזכו בה פרנסים אינו רשאי לשנותה לדבר אחר אלא מדעתם משמע דלדעת פרנסים צריכה להתחלק וכ"ש אם קרובו חוץ לעיר שאינו רשאי ליתנה לו כדאמרי' התם יחיד שפסק צדקה (*לעיר אחרת) [*בעירו] נותנה לעניי עירו והיינו שפסק צדקה עם בני העיר שאינו יכול לשנות אלא מדעת בני העיר* אבל יחיד שהתנדב צדקה לעצמו יש בידו ליתנו לכל מי שיחפוץ ושלום יצחק בר' אברהם: פ' הדר אמר רב כהנא

[*פי' והאי כיון שפסקו עם בני העיר מיד זכו בו הפרנסים והוי כאלו בא ליד פרנסי העיר כמו שכתב המרדכי בסוף הענין לכך אינו רשאי ליתן לקרובו] :

כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר ועירא היאירי היה כהן לדוד לדוד הוא דהוה כהן אבל לכ"ע לא אלא שהיה משגר לו מתנותיו וכתיב בתריה ויהי רעב בימי דוד ר"א אומר [*אינו קאי על צדקה ועיין בריש הדר] מורידין אותו מגדולתו מכאן שלא יתן אדם כל צדקותיו לקרובו אחד ולהניח שאר קרובים גם לא לאדם אחד ולא לשאר בני אדם והמחלק צדקה צריך ליזהר שלא ירבה לקרובו יותר משאר בני אדם כההיא דפרק כל כתבי דאמר ר' יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה [*הגה"ה סי' תרכ"ח] ופרש"י שהמחלק מרבה לקרוביו וגוזל שאר עניים: **תקג** ס"פ החובל ההוא ארנקי דצדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה *רב יהודה גבי ההוא גברא ופשע בה ואתו גנבים גנבוה וחייביה ר"י לשלם א"ל אביי והתנן לשמור ולא לחלק לעניים א"ל עניי דפומבדיתא מיקץ קייץ להו ולשמור הוא. פרש"י קייץ להו כך וכך לשבת לכל אחד ואחד וה"ל כאלו הפקידו העניים עצמן וקרינן ביה לשמור והלכך שמעינן מהכא דהפושע במעות של צדקה ונגנבו שפטור מלשלם ואם היה קצבה בעיר כך וכך לשבוע או לחדש או ליום חייב לשלם. וכבר נשאל לרבינו שמשון וז"ל ושאלתם על ישראל שהיו לו מעות של צדקה בפקדון ונאנסו בתפיסת השלטון אם חייב לשלם או אינו חייב.[*תשובה אינו חייב] כדתניא בהדיא סוף פ' החובל לשמור ולא לחלק לעניים. חוץ מהיכא דמיקץ קייץ להו כדאמר התם גבי ארנקי של צדקה דאפקדיה רב יוסף אבל היכא דלא קייץ להו פטור ואפילו פשע בה כדמוכח התם וא"ת תיפוק ליה דה"ל ממון שאין לו תובעים כדאיתא פרק הזרוע [*גבי מתנות כהונה] וי"ל (*דממון) [*התם ממון] שיש לו תובעים הוי דרב יוסף גבאי היה ותובע מההוא גברא את אשר הפקידו והוי ממון שיש לו תובעין הלכך אפילו [*היכא] דלא הוה קייץ להו היה חייב אם לא שכתוב לשמור ולא לחלק לעניים ושלום שמשון ברבי אברהם. הגיא בספרי אחיך זה אחיך מאביך מאחד אחיך מלמד שאחיך מאביך קודם לאחיך מאמך. באחד שעריך יושבי עירך קודם לאנשי עיר אחרת. בארצך יושבי א"י קודמין ליושבי ח"ל ויושבי ח"ל מנין ת"ל אשר ה' אלהיך נותן לך לרבות כ"מ: **תקד** דין אמת לאמתו לאפיקי דין מרומה שאע"פ שהעדים מעידים אותו אין מחתכין אותו הואיל ויודעים שהן משקרין [דף יא ע"ב] ^ס היה סתום ובקש לפותחו וכו' **תקה** ושאלת על אודות החור שהיו המים מן הגגות יוצאין דרך שם וטוען שמעון שראובן סתם לו לאותו חור ולא שביק ליה לאעבורי מיא בארעיה וראובן משיבו להד"מ שהיה ^ע שום חור מוליך שופכים לחצרו ועוד טוען אף לפי דבריך שהיה לו חור הבי אתה בעצמך בנית אצטבא שם במקום שאתה אומר שהיה לך חור ושהמת אותו. נראה ודאי דראובן פטור אף משבועה כיון דשמעון בעצמו סתם אותו ובנה בפניו מידי דהוה אאחד מבני מבוי שהיה לו פתח במבוי וסתמו ופרץ פלימיו ובקש לחזור ולפותחו דבני מבוי מעכבין עליו ושלום מאיר בר' ברוך: ושוב מצאתי שכתב רבינו מאיר משם העיטור דפרץ פלימיו לא הפסיד כחו אלא בשלש שנים. ^ס אבל פרץ פלימיו בני מבוי מעכבין עליו פי' בא"ביאסף מכאן יש ללמוד שאם סתם ראובן פתחו או (חלונותיו) [חלונו] ובא שמעון שכנו לבנות לפני פתחו וחלונו יכול ראובן לעכב עליו מלבנות שיכול לומר דדעתו לחזור לפותחה וה"מ בשלא פרץ פלימיהן וצריך להרחיק ד' אמות וכן פסק זקני ראב"ן כדאמרי' לקמן בא לפני רבי חייא וא"ל יגעת ופתחת לך יגע וסתום ואם ע"פ ב"ד נתחייב ראובן לסתום אפילו לא פרץ פלימיו נמי שהרי לא כדין פתח ואם שתק ראובן עד שבנה שמעון בפניו שוב אינו יכול למחות דאמר ר"נ ולסתום הוי חזקה לאלתר ודר"נ איירי שסתם שמעון בפני ראובן אבל ראובן שסתם בעצמו יכול לחזור ולפתוח אם לא פרץ פלימיו: **תקו** [דף יב] מגר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכגון שהחזיקו ברשות תחלה אבל אם באים מתחלה שלא ברשות להחזיק בהא אמרינן פרק המניח לינקוט פיזרא וליתוב: חלק פשוט וחלק בכורה יהבינן אחד מיצרא כדנפקא לן פ' יש נוחלין מדכתיב ביה פי שנים מקום חלק פשוט לחלק בכורה וא"ת לרבא דאמר כגון זה כופין על מדת סדום למה לי קרא בבכור דיהיבנא אחד מיצרא ואמר ר"י לפי שלא נתן לו הכתוב כח אלא כשני אחין ואילו שני אחין שרולים להשתתף לא כייפינן (השליפי) לתת להם חלקם ביחד: **תקז** וכתב רבינו מאיר דזימנין דאפילו תרי מלו למיכפינהו לאיך תרי למיתב שני חלקים דידהו אחד מיצרא כגון תרי דאתו מכח חד [*דמאי] למיכפינהי לתרי דאתו מכח תרי למיהב (*מיצרא) [*מנתא] דידהו בהדי הדדי דמצו למימר אי יהביתו לן מנתא דידן בהדי הדדי ספיר ואי לא מהדרינן שטרא דידן (*אמרייהו) [*למרייהו] ולשקול איהו אחד מיצרא בעל כרחכם כדאיתא בכתובות גבי חד דאתי מכח ד' אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא וכו' מה לי [*חד לד' מה לי] ב' לחד (מה לי חד לתרי) ואפילו היכא דלא מרויח שכנגדו בשתיקתו שייך למימר אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא כו' ולא מצי איהך למימר לכי תהדר ולא כפרש"י דפי' פ"ק דב"ק דלא שייך למימר זכי אלא היכא דמרויח קצת איהך בשתיקתו כמו שהוכיח ר"י מההיא דכתובות ועוד היכא למימר מה מכר להם כל זכות שתבא לידו וכי היכי דלדידיה הוו צריכי לתת כל חצי בית אחד מיצרא ה"נ יהבו לדידהו אי בעי לאישתתופי: מתקיף לה רב יוסף זימנין דהאי מידויל והאי לא מידויל אבל לא היה יכול להקשות דהאמר מעלינא ביה כנכסי דבר מריון על כן פרש"י דהכא בבית השלחין מיירי דכיון דצריך להשקותו תדיר אין מתברכת זו יותר מזו ושוין הן ולא שייך למימר מעלינא כנכסי דבר מריון. ור"ת פי' בע"א. ונשאל מרבינו מאיר אם השותפין יכולים להכריח את ראובן שיטול חלקו (*בבית) במערב והמה יקחו חלקם במזרח לפי שלמקלתן יש להם קרקע אללו והשיב רבינו מאיר ודאי לפירוש רש"י שחילק בין שדה בית השלחין לשדה הבעל דשדה הבעל דוקא פעמים שזו מתברכת וזו אינה מתברכת שייך לומר מעלינן ויפה כתבתם דדוחקין את ראובן ליטול במערב [א] כגון זה כופין על מדת סדום דבבתים לא שייך למימר מעלינן ליה אבל לפירוש ר"ת דפי' שאין לחלק בין שדה ^פ השלחין לשדה הבעל והא דפלוגתא קמייתא אמר רב יוסף טעמא משום מעלינן כו' (*הוי טעמא) ובאידך אמר טעמא אחרינא פר"ת משום דפלוגתא קמייתא מיירי דהוי להו תרי ארעתא ואמר ראובן שקול את חדא ואנא אשקול חדא אמצרי ושמעון אומר נפיל גורלות ואותה שיעלה לגורלך קח ואני כמו כן אקח אחת שלימה כאשר יפול הגורל להכי אמר רב יוסף כיון דשמעון גם הוא חפץ שיטול כל אחד שדה אחת שלימה לאו כל כמיניה דראובן למימר הב לי חד אמצרי כיון דיש לשמעון טענה מעלייתא [ב] מאי למימר את אותה השלימה דקיימא אמצרא תעלה לחלקי לא אמכרנה אלא בדמים יתרים כנכסי דבר מריון שמעלין קרקעותיהן בדמים יתרים אבל איךך פלוגתא מיירי דלית להו לשום חד מינייהו אמצרא מידי ואית להו תרי ארעתא למפלג אב' ניגרא דראובן אמר נחלוק בגורל ^צ אתה שדה אחת שלימה ואני שדה אחת שלימה כי היכי דליהוי לכל אחד ואחד חלקו ביחד ושמעון אומר נחלוק כל שדה לשני חלקים ויטול כל אחד חצי חלקו בזה וחצי חלקו בזה והשתא מטעמא דמעלינא כו' לא הייניו שומעין לשמעון [*דאטו] אם אומר נחלוק כל אחד לב' חלקים מטעמא דמעלינן וכי היה לנו לשמוע לו אבל מטעמא דהאי מידויל והאי לא מידויל שומעין לו לחלוק כל אחת לשני חלקים ולא יותר וא"כ בנדון הזה כיון דאידי ואידי אינם מבקשים לחלוק [ג] החדר אלא לשני חלקים אלא דשותפין אומרים הב לן אחד מצרא מאי אמר להו ראובן נפיל גורלות ואם יעלה לחלקי חלק שבמזרח מעלינא ליה כו' [*ואין לדחות את ראובן] וק"ל ומאחר דאין ברור לנו אי הלכה כרש"י או כר"ת יש להפיל גורלות אם יעלה לשותפין חלק שבמזרח יקחו חלקם במזרח וראובן יקח חלקו במערב ואם יעלה לראובן חלק במזרח לא יזכה לאלתר דדלמא קיימא לן כרש"י ונמצא דשלא כדין הטלנו גורלות כי היה לנו להחזיק השותפין במזרח הלכך נימא כל דאלים גבר ואם תגבור יד השותפין להחזיק במזרח יחזיקו ושלום מאיר בר' ברוך. ורבינו יואל הלוי פסק דבבתים כופין אותו לתת לו אמצרא דלא שייך למימר בבתים פעמים שזו מתברכת יותר מזו וה"ה אם אחד מן השוק קנה חלקו של אחד מהם ויש לו בית סמוך להם דיהבינא ליה אמצרא ובספר החכמה מצאתי שכתב רבינו ברוך ממגנצא אני ברוך ברבי שמואל וה"ר אליעזר ישבנו בדין אחד על עסק ראובן ושמעון ולוי אחים שהיה להם בית קטן בין שני בתים של יהודים שהיו אחים והיו (אשר מצד זה) קרובים ובאו למוכרו. באו שני (*היהודים ^ק) [*אחים הסמוכים] היושבים מצד אחד ובקשו מהם למוכרו להם ויאותו להם שמעון ולוי ומכרו להם חלקם אבל ראובן נמלך ולא רצה למכור חלקו והנה נכנסו שני אחים תחת שמעון ולוי ונעשו שותפין עם ראובן בבית ועתה אחר זמן נמלך ראובן למכור חלקו ואמר להם או תקחו חלקי או תבררו לכם חלקכם לצד בתיכם ואני אמכור חלקי ליהודה הדר [*בזה הצד] בצד *החצר כי הוא צריך לו מאד להרחיב ביתו ואתם מכח קורבה ומצרנות באתם אל אחי שמכרו לכם על כן תקחו לצד בתיכם דכגון זה כופין על מדת סדום והאחין משיבין אמת כי מתחלה שקינו חשקה נפשנו בחלק אחיך לפי שהיה הבית סמוך לנו אבל עתה אין אנו חוששין בו וכך אנו תאבים באותו צד כמוך כדי שנמכור אותו ביוקר לאותו יהודי הדר באותו הצד וכמו שאתה חפץ להשתכר ולהרויח כמו כן אנחנו ונראה לנו שהדין עם האחין שאין כאן כופין על מדת סדום דהכי ^ר קאמר בפ"ק דבבא בתרא מתקיף לה רב יוסף ולימרו ליה אחי מעלינא ליה כנכסי דבר מריון והלכתא כרב יוסף ואע"פ שפירש"י התם ומסתברא דהא דרב יוסף בשדה בית הבעל שיכולין לומר פעמים שזו מתברכת יותר משאר שדות מיהו נראה לי דהא נמי יכולין למימר בההוא צד ניחא לנו או משום ריוח כמו שפירש לעיל להשתכר בו או משום דבר אחר והודו לנו רז"ל שיפה דננו וחזר ראובן ואמר א"כ נחלוק הבית בשלשה חלקים בגורל אולי יעלה לי גורלי באותו צד שאני חפץ והאחין משיבין לא נחלוק כי הבית צר ואין בו כדי חלוקה שאם נחלוק לשלשה חלקים לא יגיע לכל אחד ד' אמות ותנן אין חולקים את החצר עד שיהא בו ארבע אמות לזה וד' אמות לזה ואע"ג שנוכל למצוא כאן ארבע אמות לכל אחד ואחד [*אם נחלוק הבית לרוחב] כי הבית ארוך מאד אלא שהוא צר ואין בו שנים עשר אמות (*ברוחב) מיהו הא לאו מלתא היא שאם היינו מחלקין אותו באותו שגון לא היו שוים החלקים הפנימים-לחלק החיצון הסמוך לרה"ר כי לא היה להם דרך לבא לרה"ר וראובן אמר נחלוק באורך שיהא לכל אחד דרך לרה"ר אע"פ שלא יגיע לכל אחד ואחד ד' אמות על ד' אמות דהיינו שיעור בית (*מ"מ על דעת כן) [*מ"מ] אני עכבתי מתחלה [*על דעת כן] ושיירתי חלקי שלא מכרתי כשמכרו אחי שאעשה מחלקי כל מה שארצה ודינא

הגהות הב"ח מ נ"ב ועיין ר"ס פ' אחד דיני ממונות : נ שם כצ"ל : ס נ"ב דין זה הובא בהגהת מיימונית פ"ס מהלכות שכנים : ע וכו' יפה כתבתם כצ"ל : פ נ"ב בית : צ נ"ב טול : ק נ"ל קרובים היושבים : ר נ"ל אמרינן :

הגהות מ"י [א] דכגון כצ"ל : [ב] דמאי כצ"ל : [ג] תי' החדר נמחק :

ודינא דגוד או אגוד ליכא הכא ששום א' מהם אינו רוצה לקנות חלק חבירו ונראה לנו שהדין עם ראובן בזה משום דתנן שהדי בשקנו האחין הלל המרגניתא שלהן שלדעת כן קנו שאם ירצו להרחיב בתוכן [*בזה] שקנו ולעשות שניף ותשמיש לבית הגדול שיעשו ואין לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו ולא עדיף [*ראובן הנותן] מגברא דאתא מיניה ואילו היה הבית בחזקתו שלא נמכר לא היה כח בשום א' מהן [*השתא] לחלוק כיון שאין בו דין חלוקה [ה] ה"נ [*לא] אמרינן הכי כיון דבשעה שקנו אמרו זה אנו קונין אותו כדי לעשותו שניף לבתינו הרי נתרצו בחלוקה ותנן בד"א בזמן שאין שניהם רוצים אבל שניהם רוצים יחלוקו אפילו פחות מכאן ולבי נוקף בזה [דהא] אפילו רצו נמי הרי הן חוזרין עתה כדאמרינן בריש ב"ב כי רצו מאי הוי נהדרו בהו עכ"ל ספר החכמה: המיימוני כתב פרק י"ב דשכנים האחין או השותפין שבאו לחלוק את השדה וליטול כל אחד חלקו אם כולה שוה ואין שום מקום טוב ומקום רע אז חולקין לפי המדה (כולה) בלבד ואם אמר אחד תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה א' שומעין לו וכופין אותן שעכבו על זה ודבר זה מדת סדום הוא אבל אם היה חלק אחד יותר טוב או קרוב לנהר או קרוב לדרך ושמו אותו היפה כנגד הרע ואמר תנו לי בשומא שלי *(כמדתה) מצד זה אין שומעין לו אלא נוטל בגורל אמר תנו לי חצי מדתה מצד הרע בלא שומא וטלו אתם החצי הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי הורו מקצת הגאונים ששומעין לו ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון: תקח כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין לחבירו הפסד בו כלל כופין את חבירו לעשותו עכ"ל המיימוני: תקט הלכתא אית דינא דגוד או אגוד פר"י דאפילו בדמים יקרים יותר משויו הרבה יכול לומר כן וכן משמע הלשון מעלין אותו בדמים וכן כ' רבינו יואל משם ריב"א ורבינו יקיר פי' כפי השומא דוקא: [דף יג ע"א] עני ועשיר שהניח להם אביהם מרחץ או שאר דברים אין העני יכול לכוף את העשיר לקנות חלקו אלא משכיר לאחרים כפי חלקו המגיעו. אפילו לא עשאו לשכור אלא לעצמו יכול הבן להשכיר חלקו אם מוצא וכ"ש [למכור] לאחרים ואם לא ימצא יפסיד[ת] ואם עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני קח לך עבדים כו' לפי הלשון משמע שבזה הדבר תלוי הענין שכשעשאו אביהם לעצמו אין יכול זה [א] השני להשכיר חלקו ואינו יודע הטעם אמאי לאחר שמת אביהם (למה) לא יעשה כל אחד בחלקו מה שירצה ואם מפני שיכול לומר לו אחיו אני רוצה לדור בו כמו שדר בו אבי [ב] ושלא הוא אינו מעכב [ג] ביומו מלעשות מה שירצה בחלקו ועוד וכי אינו יכול למכור חלקו לאדם עשיר שיש לו עבדים וזיתים וכשם שיכול למכור יכול נמי להשכיר דמה לי מכר מה לי שכירות ואני הייתי רוצה לומר *דלאו דוקא זה הוא הלשון

*וכן פי' התוס'. מהר"ם:

אם עשאן אלא כלומר אם היתה עיר שמשכירין בה מרחץ ובית הבד ואביהן עשאו לכך השכר לאמצע ואם אינה עיר שמשכירין בה ואביהן עשאו לעצמו הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים כו' כלומר אין העני יכול לומר לעשיר הואיל שאין לי קח אתה חלקי ואיני רוצה שאתה משתמש בחלקי בחנם דהעשיר יכול לומר איני רוצה ואיני מעכב לך את חלקך גם קח לך עבדים וזיתים ותשמש בחלקך והכי משמע דהא מייתי לה הכא דלא תלי א"ל גוד מיהו תימה הוא דהכא משמע דהעני אינו יכול להשכיר חלקו ולא לשוויה גברא בחריקיה *שיגוד: ופסק רבינו מאיר דהיכא דראובן יש לו [*חלק] [ובס"א בית] גדול ושמעון יש לו חלק [*קטן] באותו בית פחות מכדי דירה שאין לו כי אם ג' אמות

[*מהר"ל מפראג מגיה שיגור אבל יש לקיים הגירסא דהא דכתב לעיל שמשכיר חלקו היינו להשכירו לבד אבל אינו יכול להשכירו לאחר שישים תחתיו לומר גוד או אגוד. ג"מ]:

ועל כן שמעון מעכב מלחלוק יכול לומר לו ראובן אחלוק עמך ואלינה נא עמך אמה אחת מקרקעי שלי ואהיה שותף עמך ברביע חלקך דהא אם יש לראובן קרקע של ק' פרסאות ושמעון יש לו בקרקע דבר מועט שאין [בו] כדי חלוקה יעכב [את] ראובן מלחלוק עמו כלל וכלל אלא פשיטא הוא דמצי למימר כדפרישית ואח"כ יאמר ראובן לשמעון גוד ותקנה רביע שלי או אגוד ואקנה ג' רביעיות שלך: טול אתה שיעור ואני פחות כו'. פסק האלפסי כרשב"ג דאמר אין שומעין לו וכן פסק המיימוני ור"ח פסק כת"ק במתנה אבל במכר לא דכל כה"ג לא שייך גוד או אגוד כיון דלא זבין מידי דחזי אלא דבר מועט דלא חזי לדירה והא דאמר ת"ק שומעין לו היינו במתנה דוקא ובעל העיטור פסק דהלכה כת"ק ל"ש מכר ול"ש מתנה ומפרש מילתיה דרשב"ג אי בדמי לית ליה למיתב משום [דליתא] דינא דגוד או אגוד וא"כ למסקנא דאסיק אמימר אית דינא דגוד או אגוד א"כ לת"ק שומעין לו משום [ב]דינא דגוד או אגוד וכתב רבינו מאיר [ג]נ"ל דהלכה כת"ק כיון דקא מתמה תלמודא מעיקרא דקאמר ה"ד אילימא כדקתני מ"ט דרשב"ג א"כ [ד](*לא) מסתבר' ליה טעמא [*דת"ק ואע"ג דלבסוף מפרש הגמודא] (כלל. ואע"ג דלבסוף מפרש תלמודא) טעמא דחיקא ולענין פסק הלכה אסברא המעיקרא סמכינן: *היכא מאן דאמר לא אמר דינא דגוד או אגוד אלא היכא דכל חד מינייהו אית ליה דמי והכי פר"ח ואלפסי חולק ורבינו יואל כתב בשם ריב"א כרב אלפס: תקי ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד מפני בזיון כתבי הקדש מיהו בשתי כריכות חולקים אם שניהם רוצים אבל אין אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך א' טוב מחבירו וכן כל הדברים דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי בכה"ג לית דינא דגוד או אגוד אלא דוקא שאמר גוד אתה הכל או אני אגוד הכל כדמסקינן בהנהו תרי אמהתא חדא ידעה אפיא ובשולא וחדא ידעה למיעבד ביסתרקי [*תכשיט ששלים שקורין טפי"ד. רש"י] ומסיק שאני הכא דהאי צריך להא והאי צריך להא וכו': ירושלמי א"ר יהושע בן לוי כגון תהלים ודברי הימים אם אינו רוצה לחלוק אמרינן גוד או אגוד אבל תהלים ותהלים חולקין ור"ע אומר אפילו תהלים ותהלים נמי אין חולקים שמתוך שאין חולקים מתוועדים (כולם) יחד וגורסים: פר"ח וכרך אחד דאין חולקין משום בזיון היינו כיון כשחותכין לב' בשביל החלוקה אבל אדם אחד אם בא לחתוך חותך ואין בו משום בזיון. פר"י. ודוקא ספרים שלהם שעשוים כעין ספר [ג] ונגללין יחד הוא דאיכא בזיון לחלוק אבל השתא שאנו קושרים הספרים בקונטרס ליכא בזיון כן משמע מתוך פירש"י שהזכיר ספרים בפירוש וכבר היה מעשה בב' אחים שם האחד שמעון ושם השני יוסף והיה להם מקרא שנפלה להם בירושה ורצו לחלוק המקרא נסתפקו אם בדבר זה איכא משום בזיון ולבסוף התירו לחלקה וחלקו הקונטרסים והיה קונטרס אחד (*המסיים) [*המסיים. מ"י] בו (*בלד) [*כרך] אחד שמעון היה כתוב בו [*מסיים] בסופו וקונטרס המתחיל בלד השני (מתחיל) [מסיים] בו יוסף והפילו גורל [*ונפל[ה]] של שמעון על שמעון וגורל של יוסף על יוסף [ו]: תקיא מדביק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי ר"מ ואע"ג דאי אפשר שלא יניח לפעמים נביאים וכתובים על התורה ובמגילה פרק בתרא משמע דאסור להניח ה"מ שתי כריכות אבל כריכה אחת אינו גנאי: ר' יהודה אמר תורה בפני עצמו [ד] לא מפני [*שמא] יניח זה על זה דהא נביאים ע"ג כתובים וכתובים ע"ג נביאים לא אשכחן דאסור אלא היינו טעמא שלא יראה הכל תורה או הכל נביאים וה"נ טעמא דרבנן דאמרי כל אחד ואחד בפני עצמו כן פר"י ותימה על מה סמכו [י]להדביק הכל יחד דהא קי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ותו הא קי"ל הלכה כרבים א"כ כחכמים היה לנו לפסוק: מניח [ה] בין חומש וחומש ד' שיטין [*כו'] ומתחיל מלמעלה ומסיים מלמטה (פי') ואין צריך להניח אותם ד' שיטין* (אלא) ודוקא בין נביא

*כ"כ התוס' לפר"י וכ"כ בהגהות אשר"י. מהר"ם

לנביא דאיכא טעמא שאם בא לחתוך חותך אבל בין חומש לחומש לא [ו]וכן בין פרשה (פתוחה) לפרשה (סתומה) צריך להניח אע"ג דמסיים בסוף העמוד פר"י: בס"ת מניח תחלתו וסופו כדי לגול עמוד ובשאר ספרים כדי לעשות היקף בתחלתן ובסופן כדי לגול עמוד דלתחלתו הוא נגלל. ורבינו שמשון פירש דאם כלן יחד אז (אין) נגללין מתחלתו לסופו כדי שתהא תורה מבפנים ונביאים וכתובים מבחוץ. וצריך לעשות עמוד מתחלתו וכדי היקף בסופו:

סליק פירקא

תקיב [דף יז ע"א] **לא** יחפור אדם כו' [*תוס'] בכל הני איכא בהו מיא ומשמע שצריך הרחקה [*וכתוב בתוס' וטעמא דצריך הרחקה] משום מתונתא: ותימה לר"י דהא אמרינן בגמ' כל מרא ומרא [ז] קא מרפית לארעאי ויש לומר דאי לאו משום מתונתא לא היה צריך להרחיק ג' טפחים ופר"ח דאפילו ר' יוסי מודה בכל הרחקות דמתני' לבד מהני דפליג בהדיא תדע מדלא פריך אהנך דרישא לימא מתני' דלא כרבי יוסי כדפריך [*לקמן] גבי סולם ש"מ דבכולהו מודה וכן כתב רבינו ברוך ממגנצא אבל רש"י ז"ל פי' לקמן מתני' דלא כרבי יוסי ואע"ג דהרבה מתני' דלא כר' יוסי מי נימא דגם זאת דלא כר' יוסי ופי' רבינו מאיר [*דאפילו] מיא דלא קביעי יש להרחיק ג' טפחים מדתנן נברכת הכובסין וכן משמע מדפריך מחרישה תיפוק ליה משום זרעים תיפוק ליה משום מיא אלמא כיון [ח] דצריך להשקות אע"ג דלא קביעי מיא תדיר יש להרחיק: מרחיקין את הסלעין כו' מ"מ מותר להטמין בהן חמין לשבת או משום שאין מוסיפין הבל [*או משום שמשברין את הקדירה. מ"י] או משום שמקלקלין את התבשיל והוה ליה מלתא דלא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן: [*זה מן התגיה בדף י"ט רקיק אינו ממעט בחלון] חלון שבין ביתו לחבירו מביא את הטומאה אם הטומאה באחד מהן. וחלון העשוי לתשמיש שיעורו כפותח טפח וכשיתמעט מטפח אפילו משהו אין מביא את הטומאה ואם היא עשויה לאורה ובידי אדם שיעורו כסלע נירונית והיא כמקדח גדול שבלשכה שהוא יותר על סלע שהם ואינו מתמעט בכל שהו אלא עד שלא ישאר רוס אצבעיים על רוחב גודל. ומאור שלא נעשה ע"י אדם כגון חררוהו [ט] רמשים או שרצים שיעורו כמלא אגרוף של [ח]אבטיח שהוא כראש כל אדם. חישב עליו למאור שיעורו כמלא מקדח. לתשמיש שיעורו פותח טפח ואם הוא חלון העשוי לאויר שאינו [ט]לאורה ולא לתשמיש אלא לאויר לשמור בו גנות ופרדסים שיעורו כמלא מקדח בינוני פיר"י [*תוס' בד"ה רואין כל שאילו ינטל] וכל דבר דחזי ליה א"כ לא חזי ליה אך דלא מבטל ליה אינו ממעט בחלון ודוקא למעט בעינן דמבטל ליה אפילו כלי חרס אבל [ז] אם כלי חרס סותם לגמרי כל החלון אע"ג דלא מבטל ליה חוצץ בפני הטומאה ובלבד שלא יהא דבר המקבל טומאה וצריך שיוכל לעמוד שם בחלון בלא סמיכת דבר אחר ואם לאו אינו חוצץ. מיהו מירוח בטיט אינו צריך וכן דלת (שהגיפה) [ס"א שהגיפה] וסמכתה במפתח אם יכולה הדלת לעמוד בפני עצמה טהור ואם לאו טמא ואפילו מפתח *שאינו מקבל טומאה וכלי עץ נמי העשוי לנחת לא בעי ביטול [*עכ"ל תוס' דף כ']:

[*ומטעמא דלא חשיב מחיצה לחוץ בפני הטומאה כיון שעומד ע"י כלי אע"פ שאינו מקבל טומאה ור' אליעזר פליג עליו בתוספתא ואמר דטהור כיון שהמפתח אינו מקבל טומאה. תוס' דף כ']:

[דף כ ע"ב] חנות שבחצר יכול למחות ולומר [י] איני יכול לישן מקול הנכנסין כו' היינו בני אדם נכרים זולת בני החצר אבל אם מכה בפטיש או בריחיים אינו יכול למחות ולומר איני יכול לישן מקול הפטיש ומקול הריחיים ותינוקות הלומדים בביתו אינו יכול למחות ולומר איני יכול לישן מקולם אפי' באין מעלמא ומיהו בתינוקות דשוליא דנגרי או בסופר [סטרות] יכול למחות וכ"ש בתינוקות של עובדי כוכבים אבל בחצר אחרת מותר ואינו יכול לעכב עליו: איני יכול לישן מקול הפטיש נראה לרבינו יואל דוקא בחנות שלו יכול לתקן מלאכתו בע"כ אבל בחצר' אמרינן פרק חזקת הבתים [*דף נז] דכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה דאלת"ה קשיא אהדדי (*דהא) התם קאי אמתני' דקאמרינן היה מעמיד [*בחצר] תנור וכירים: האי חמרא דידן אפילו קוטרא דשרגא קשי ליה כו'. נראה לר"י דדוקא נקט במתני' תחתיו אבל בסמוך לא אשמעינן דבעינן הרחקה ותימה לי מ"מ מבית הבשא דאפילו (*בכל חלירו) [*בשל חבירו] אסור: [דף כב ע"א] תקיג הנהו דיקולאי דאייתו דקולי בבבל נראה לר"י דוקא שאותן בני העיר המוכרים רוצים ליתן בזול כמו אלו המביאים הלכך יכול לעכב על אלו כדי שימכרו הם מהרה אבל אם היו רוצים ליתן יותר ביוקר מאלו אין יכולין לעכב שיאמרו אנשי העיר אנו רוצים לקנות כמו שאלו נותנים ואם התנו כמותן הרי טוב ואם לאו בעל כרחכם ימכרו לנו ול"נ דהא אין להם דין [*אלא] על אלו המביאים ובסוף פ' הזהב פליגי ר"י ורבנן אם א' מן (*החילונים)[*החנונים] יכול לפתות את השער: [דף כא ע"א] תקיד וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא [י] ישכור בו נראה לר"י דוקא לא ישכירה אבל למוכרה שרי ואינו יכול לעכב עליו ובתר הכי משתעי דינא בהדי לוקח אבל יכול לעכב מלמכור לעובדי כוכבים משום דלא לייט דינא: תקטו אמר רב הונא האי בר מבואה כו' [כ]יש מקומות [*בהגהות ב"מ סי' הרט"ז] שדנין דין מערופיא [*וכתב מהרי"ק שכן פסקו כל האחרונים וע"ש פרק וכן ראיתי בתשובת רבינו יוסף ט"ע ומדמה האומר במה שכתבתי שם דבריו דף י"]: לה לדגים דיהבי *ליידא ויש מקומות שאין דנין ומתירין לישראל לילך למערופא של חבירו ולהלוות [ט] ולשחודי ליה (*ולאפקועי ליה) [*ולאפוקי מיניה] דאין כאן גזל דנכסי עובד כוכבים אגם היו הפקר וכל הקודם בהם זכה בהם כדאיתא פרק חזקת הבתים וכן היה ר' אבא ור' אלעאי וכל רבותינו שוין בדבר ועוד ראיה מפ"ק דב"מ [*דף י'] דקאמר נפל לו עליה או פירס טליתו עליה מעבירין אותו

הגהות הב"ח ש נ"ב השתא: ת נ"ב ואומר עשיר לעני קח לך כו': א לו ביומו מלעשות בחלקו מה שירצה כצ"ל: ב נ"ב דאית: ג נ"ב תשובה זו של הר"ם תמצא בתשובת מיימוני השייכות לספר קנין סי' ט"ו: ד א"כ לא וכו' טעמי' כלל ואע"ג דלבסוף מפרש תלמודא טעמא. טעמי' דחיקא הוא וכו' כצ"ל: ה נ"ב גורל: ו נ"ב עתה: ז נ"ב עי' בפ' הבית והעלייה: ח נ"ב ס"א אנטיך: ט נ"ב לא: י נ"ב השותפין: כ נ"ב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פ"ה מהלכות שכנים:

הגהות ממ"י א] צ"ל העני: ב] צ"ל והוא: ג] נ"ב תורה: ד] נ"ב כו': ה] נותן ג' כו' שיטין וכן בין נביא לנביא: ו] צ"ל וכן בין פרשה לפרשה פתוחה: ז] נ"ב דקא מהית: ח] דלא צריך: ט] צ"ל מים: י] ישכירנו

חדושי אנשי שם

ש"י [ה] וקשה שבכאן אף כי הוא ארוך שרשה הואיל ואין רוחב י"ב אמות פוסק דאין בו דין חלוקה לשלשה בני אדם ובפ' המוכר פירות כתב השיבו רבותי על חדר שיש בו עשר על עשר אז ודאי יש לו לראובן שיש לו רביעי בו כדי חלוקה ואפי' לדברי ר"י שכתב דכדי חלוקה דבית הוה ד' על ו' וכו' עכ"ל הרי שאף אם אין ארוך שם אמה מ"מ הואיל וחלק הד' הוא ארוך ה' על ה' הוה כאילו הוא ד' על ו' וק"ל וי"ל כמו שפי' בכאן הטעם שאין שייך ליתן דרך לכולם לכל אחד לר"ה אבל לקמן י"ל שמדבר שיש ר"ה מבני לדדים שיוכל לחלוק וליתן דרך לכל אחד וא' לר"ה וק"ל: ש"י [ו] וקשה דבפ' שמפקיד כתב וכל הספרים שלנו שייך גוד או איגוד ולעיל מיניה כתב דבדבר השייך גוד או אגוד כתב הרב מהר"ן בתשובה לא משתמע שיהיו רשאין וחלוק וכאן כתב דחולקין ספרים וי"ל בכאן מדבר כשהם עניים או אחד עני וא"כ לא שייך גוד או אגוד ואז יכולין לחלוק וק"ל: ג"ם ונ"ל דהאמת כן הוא שכתב שם המרדכי כמו שכתב מהרש"ל כ"ן אבל במחילה דשם קאי אנהם את אחד אינו כאן וזה בא לב"ד לחלוק דפסק מהר"ם דיכול לחלוק שלא מדעת האחד וע"ז כתב המרדכי אבל בדבר השייך בו גוד או איגוד כלומר שאין בו כדי חלוקה לזה ולזה כתב הרב מהר"ן לא מסתבר שיהו רשאין לחלוק ואם חילקו יכול למחות כשיבא בגוד או אגוד פי' מאחר שאין בו כדי חלוקה לזה ולזה אבל הא פשיטא באם היה כאן והיה נתרצה לחלוק ושפיר היו חולקין אע"פ שאין בו כדי חלוקה והשתא לא קשה ספרים אספרים דהא דכתב המרדכי שם בתר הכי דבספרים שלנו שייך גוד או אגוד היינו כשאין רוצין לחלוק יכול לכוף חבירו בגוד או אגוד אבל כאן בפירקין איירי ברוצים לחלוק רק שיש לחוש לבזיון ספר על זה כתב המרדכי בשם ר"י דהשתא שאנו קושרים הספרים בקונטריסים ליכא בזיון ומייתי ראיה דכבר היה מעשה בב' אחים וכו' ומבואר במעשה ההוא שנתרצו לחלוק רק שהיו חוששין לבזיון הספר אבל לא נתרצו פשיטא דשוי דינא דגוד או אגוד וכדמסקינן בגמרא בכר תרגמא רב שלמן בששניהם רוצים ודו"ק: מהר"ם [ז] כן הוא בתוס' לחד תירוצא והוא דעת רבינו תם ור"י וכן כתוב בהגה"ה אשר"י והכי מצאתי בנוסח ישן בהגה' אשר"י שכתב סתם אבל היכא דסתם כל החלון וכו' והוא לפי תירוץ שני

זימנו : תקטז ימבוי הסתום מג' לדדין רק בלד אחד ליכנסו לו והדר ראובן אלא שיפה הסתום רבה שמעון לדור כנגד הלד הפתוח שאין העובד כוכבים יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו *כדרב הונא עיין פח"ה גבי נכסי העובדי כוכבים כו' וגם בפרק האומר גבי רב גידל הוי מהפך כו' ופ"ק דבבא מליעא גבי המגביה מליאה לחבירו אביאסף :

[*בה"מ סי' קנ"ז הביא הב"י דברים אלו וכתב ונראה דהאביאסף סבר דלא כרב הונא בריה דרב יהושע וא"כ לדידן דקי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע לא מני מעכב עליו] :

תקיז בר מתא אבר מתא אחריתי מלי מעכב ואי שייך בכרגא דמתא לא מלי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מלי מעכב דס"ל כרבנן דלשכנו אינו כופהו אבל מספקא ליה אי בר מבואה (*אחרינא) דחבריה הוי נמי נקרא שכנו או לא. כתב אביאסף וז"ל ראיתי בפירוש ר"ת ואי שייך בכרגא דמתא שרולה להיות שייך בכרגא* לתת פמהן ולישא בעול כמו בני העיר מכאן ואילך לא מלי מעכב ויהיה כבני העיר ולהכי נהגו לגזור הקדמונים חרם

[*מה שפי' ר"ת אי שייך בכרגא דמתא דהיינו שרולה להיות כו' דלא מלי לעכב עליו מלבוא לדור הנה וכמ"ש ראבי"ה על דברי ר"ת ולכך נהגו הקדמונים להטיל חרם על ישוב משום דמן הדין לא מלו מעכבי והאריך בראיות וכתב דבר זה פשוט אפילו לתינוקות של בית רבן אבל אם יכול לסגור לפניו הפתח שלא יבוא פשיטא ופשיטא שהרשות בידו דאטו יליבא בארעא גיורא בשמי שמיא כשם שהוא רולה לבוא בע"כ של יושבי העיר וע"י שר כן יעכבו הם ע"י שלא יבוא ויישב בתם ומי הוא החסר דעת אשר יטעה בזה שיאמר שכלל וכלל לא יכול למחות אפילו ע"י השר וכל האומר כן אינו אלא טועה וכן דיין דדאין כה"ג לאו דיינא הוא דפשיטא שלא עלה על לב ר"ת לאמר כן וחלילה והס חדא למה הדבר דומה למי שפירש טליתו על הפאה ובא אחר להעבירו ממנו שהרי יכול לעשות כן מפני שהיא הפקר ומ"מ אף כי יכול לעשות כן (מפני שהיא הפקר) פשיטא ופשיטא שאם הראשון שפירש טליתו עליה בתחלה יכול לעכב ולהתגבר על השני ביד חזקה ובזרוע נטויה יקדם ויעלנה כידוע אלא דבר פשוט הוא שזה הוא זריז ונשכר ומי הוא החסר דעת שיטעה בזה ולא יאמר כן] :

על ישוב *שע"י חרם כופין ולא מן הדין כדפרישית : ורשאין בני העיר להסיע על קילתן ולעשות תקנה וכ"ל [פ] על עלמן רשאין לגזור כל מי שיבא בעיר [נ] שלא מרלונם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר היה יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור וחלה עליו גזירתו אם הוא תלמידו וראיתי בתשובות שבאו מאיי הים ששאלו זקני פרי"ש מחכמי רומי אם נמלכו הקהל והתירו גזירת חרם היישוב *לראובן שנה כן חסר או יתר ושוב רולים לגרשו ואינו נשמע לנאת מה דינו והשיבו קי"ל כר"ע דאמר פרק ארבעה נדרים נדר שהותר מקלתו הותר כולו וה"נ ע"כ גזירתם בטילה לגמרי וא"ל עוד לראובן [ס] להתירם ואין כ"ל הך ראיה דהתם נדר בסתם מה' בני אדם ושוב נמלא אביו ביניהם ואמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם לא הייתי נודר כו' וכן בכל הדומה לו [אהא אמרינן] דכיון שמקולם נדר בסתם ונמלא נדרו בטעות והותר מקלתו הותר כולו אבל כשגוזרין (*גזירת הקהלות) [*גזירה על דעת הקהל] אין חלה מתחלה אלא כפי חפלם הן להתיר לגמרי הן לזמן מועט :

[*ובית המלכות ובכל רינוס קדמונים נתנו חרם שלא יכנס בעיר ואפילו רולה ליתן בכרגא אם לא שכבר זכה בישוב תחלה או מחמת אבותיו או אשתו . העתקתי מכתיבת יד מוהר"ר מאיר וירזבליר ז"ל בגמ' פ' לא יחפור ע"כ מנאתי במ"י] .

[*ומנאתי במ"י בשם אביאסף דלנורבא מרבנן דוחקים בני העיר להתיר לו הישוב דיש לנו לומר דלא גזרו הקדמונים גזירתם דלא כהלכתא ואין רשאין להסיע על קילתן לגבוה כדאמרי' בגמ' דלא ליטרדיה מגירסא]:

תקיח והרב רבינו אביגדור כהן השיב וז"ל הדר בעיר אחרת אע"ג דשייך בכרגא דמתא דהכא ואם רלה לבוא ולהלוות בעיר הזאת הרשות בידו מכל מקום לא מלינו מכח ההלכה שיהא כאנשי העיר לשאת עמהם בעול אא"כ יהא בעיר י"ב חדש או קנה בית דירה ואפילו לדבר מלוה כגון התמחוי אין גובין ממנו כל זמן שלא דר שם ל' יום לכל הפחות ועוד שאינו עושה שום ריוח בעיר וגדולה מזו שנינו בתוספתא מי שיש לו חלר בעיר אחרת בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהם בורות שיחין ומערות ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהם באותה העיר משעבדין אותו על הכל וליכא למימר דמיירי בלא שייך . דא"כ ליפלוג וליתני בדידיה אמאי קתני אם היה שרוי עמהם ואע"ג דאיתא בפרק חזקת הבתים [*דף נה] פרדכת מסייע במתא היינו משום דדייר התם ואגלותיה במתא לפיכך לריך לסייע אע"פ שאינו עושה שום ריוח בעיר אמגס על המנהג לא אדבר ושלום אביגדור בר' אליה הכהן : זילו זבינו [ע] חיותייכו עד דשקליתו אשראי דידכו אלמא חשו חז"ל לתקלת כל אדם לפי הענין : תקיט וכן כ"ל אם בורחים לייסוב מפני פחד וסכנה אין בני היישוב יכולין לעכב בידם מלהלוות ומלהרויח כשיעור חיותם וכפי טיפול ביתם עד שיעבור הזעם וכפי מיעוט ממונם שנושאין ונותנים בו יתנו עול עם בני העיר כדאמרי' ואי שייך בכרגא דמתא לא מלי מעכב ואין לחלוק בין היכא שאין יכולין לעכב בידו עד עולם לזה שיש לו לנאת כשיעבור הזעם שלפי רבוי העם מטיל עליהם המושל העול ודמי להא דאמרינן ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא : ואמרי' פרק חזקת הבתים פרדכת מסייע במתא ע"כ לשון אביאסף : וה"מ ביומא דשוקא כו' זילו זבינו שיעור חיותייכו מכאן פסק רבינו ילחק בר' אברהם שאם בני העיר יש להם שוק או יריד אין יכולין לעכב בני עיר אחרת מלבוא ולהלוות בעירם ולעשות שם סחורה כיון דהוי יומא דשוקא ועוד למדנו שאם רלו לכוף אדם שילא מיישובם שאין יכולין לכופו עד שיפרעו לו הובותיו וירויח שם שיעור מחייתו : תקכ [*בתשובת מהר"ם [פ]] נשאל לר"מ על אודות ראובן שעשה ליגור של אבנים בקרקעו אלל כותלו של שמעון והכותל של עלים ושמעון טוען שמזיקו בשעה שהנוטפים רבים על הזוחלים שהמים נכנסים בביתו והשיב כ"ל דאם ראובן הרחיק ליגורו משמעון ג"ט אין לו להרחיק יותר אע"פ שמימיו מזיקין את שמעון ונכנסים בביתו דעל הניזק להרחיק את עלמו והרי הוא יכול לגדור כדאיתא פ' הבית והעלייה [*דף קיז] בהנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה וחד בתחתונה איפחת עליונה וכל אימת דהוי עלאה משי ידיה ונפלי מיא על תתאה (*ומוקים לה) [ומוקי ליה] בגמ' ר' אלעאי ואי תימא רב יוסף על התחתון לתקן ומסיק דסבר כר' יוסי : תקכא ומיהו ג"ט יש לו למזיק להרחיק עלמו דכל מידי דמתונא מזיק ליה לכותל ותנא מרחיקין את הגפת ואת המלח ואת הסיד והסלעים מן הכותל ג"ט וה"ה לכל מילי דמתונא כגון מים וחול כדאיתא בגמ' פ' לא יחפור (*דף יט) לתנא [*דידן ליתני חול] ולוקמה במתונא ומשני הא תני ליה אמת המים הלמא אמת המים ונברכת כובסין ושית ומערה דקתני ברישא [*גבי] כותל טיח [לאו דוקא] דהוא הדין שיש לו להרחיק מכותל בנין ותני לשו ברישא והוא הדין בסיפא ואפילו מיא דלא קביעי לריך להרחיק ג"ט וכן משמע מדפריך [*מהרישה] ותיפוק ליה משום מיא אלמא כיון דלריכי מיא להשקותם אע"ג דלא קביעי מיא תדיר יש למזיק להרחיק עלמו כל שכן בנדון זה דקביעי מיא טפי וכן משמע בתר הכי דמוקי ואת מימי רגלים מן הכותל ג' טפחים כששופכים אלמא אפילו לפי שעה גזרי בהו רבנן ואין לחלק ולומר דהתם שופכם בידים והוו גירי דיליה הא ליתא דאפילו ממילא גזרו רבנן כדאמרי' גבי מרחיקים [א] הסולם וכו' לימא מתני' דלא כר' יוסי ומשני אפילו תימא רבי יוסי ומודה ר' יוסי בגירי דידיה דהא דזימנין דבהדי דמנח ליה קפלא הגמייה הכי נמי זימנין שנופלין בלינור עפר ולרורות

והוא נסתם ומנקר אותו ונמלא שמקרב המים בידים לכותל והוו גירי דידיה ותו דאפילו בלא מיסים לו להרחיק חפירת הלינור' מן הכותל דכל מרא ומרא דקא מחי מרפי לארעא ומרע לאשיתיה. ועוד שלריך להרחיק ג"ט מפני הסיד שהלינור מתוקן בו [*פי' שסיד בעי ג' ג"ט] ואין להקשות ולומר שאין לריך הרחקה אלא בכותל לבנים כדאמרי' פרק לא יחפור הא ליתא דלא אתא לאפוקי של עלים שהרי חלם הוא משל לבני. כדאמרי' פ"ק דב"ב דשל לבנים וכפיסין הוו ג"ט וקלא השוב כמו חומת אבנים. ומה שטוען ראובן שאם יזיק את שמעון ישלם היזקו אפ"ה יש לו להרחיק עלמו ג' טפחים דתנן היה מעמידו בעלייה לריך שיהא תחתיו מעזיבה ג"ט ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק אלמא אע"ג דמשלם היזקא לריך להרחיק שזה יאמר איני חפץ לתובעו בדין הכי נמי יכול לומר שמא יפול הכותל מחמת מימא דידך ולא מלינא דמיטרד: מיהו אם נתן לו רשות לסמוך אע"פ שלא החזיק שלש שנים לאלתר הויא חזקה כך פירש"י בפ"ק דבבא בתרא גבי אחזיק להורדי כו' דכל הני חזקה אין של שלש שנים דלא שייך חזקה שלש שנים אלא במזיק בקרקע חבירו אבל לענין השנים שמשתמש בשל חבירו באותה שעה שמשתמש בפניו ושותק הויא חזקה לאלתר וכגון שטוען טענה חשובה אתה מכרת לי אתה נתת לי דהויא חזקה שיש עמה טענה אבל אם אמר נשתמשתי בפניך ושתקת אין זו (ט) טענה וכשטוען אתה נתת לי או מכרת לי לריך לישבע שבועת היסת כמו שכתב רב האי גאון וכן פי' ר"י והביא ראיה מפרק הכותב דתקנו שבועה על הקרקעות מדרבנן וכן פסק ר"י בשמעתא דרבה בר שרשום ודלא כפרשב"ם ושלום מאיר בר"ב : השיב ריב"א על הכותל שבין שני השותפין ושניהם יש להם חלק בו אין האחד יכול לבנות כיפה בחלר שלו ולא שום דבר בלא רשות חבירו ואע"פ שקורות ביתו מונחין בו דלהכי דוקא אחזיק אבל לשאר דברים מלי למימר קא מרעת לאשיתאי וגם ראיה מפ' הבית והעלייה [*דף קט"ז] חייב להעמיד לו [*פרסק] כל זמן שהדלת קיימת ואם זה יעשה כיפה וגם אותו שכנגדו יעשה גם הוא נמלא שהחומה תפול לארץ ומביא ראיה גם מן הירושלמי כותל שבין שנים ר' אומר כולה לזה או כולה לזה ר' יוחנן אומר מחלה לזה ומחלה לזה מאי נפקא מביניהן נפקא לענין מליאה דלמר כולה שלו ולמר חליה שלו ומדלא קאמר נפיק מבינייהו כיפה ולבנות בנין בחלר שלו שמע מינה דאפילו בחלקו אינו יכול לבנות שום דבר. מלאתי בתשובת הגאונים שאלו מקמי רב מתתיה גאון ראובן דאית ליה בירא בלד מילר שמעון וקם שמעון וחפר בית הכסא ומרחיק מן (*בירא) [*הבירא] (דראובן) תלתא פוסכי כדאמור רבנן לא יחפור אדם בור אלל בור חבירו אא"כ הרחיק ממנו ג"ט ואפ"ה קא מפסיד ליה לבירא דמיא אי דינא לארחוקי טפי או לא והשיב האי דאמור רבנן לא יחפור אדם בור כו' תנא בארץ ישראל קאי ותנא בור סמוך (לחבירו) [לבורו] שהן מים מכונסין ולא תנא בור אלל בארו שבאר מים חיים ובארות רפיא ארעהון ועבידי דמלחלח ושואבות מים מזו לזו ולריכין הרחקה טפי אבל הבורות היו חולבין בהרים ואין נופל מחילה ביניהם סגי בהרחקה ג' טפחים דבהכי מחזיקין מימיהן אבל בית הכסא מבאר מים לריך הרחקה [אפילו עד עשרים] אמה או יותר עד כדי שלא יזיק לבאר ואין יכול לומר החזקתי דאין חזקה לנזיקין וכ"כ רב עמרם והוסיף על דבריו מדלא יהבי רבנן שיעור היזק שיעור שלשה טפחים לכל הנזיקין אלא לכל היזק שיעורא באנפי נפשה כדתנן נברכת הכובסין ג' טפחים כו' ואמרי' בגמ' [*דף י"ט] לא שנו אלא מן האמלן אבל מן הגדיין ארבע אמות כו' אלמא דכל חד שיעורא לפי נזקו וכן כל הנך דמתני' סולם ומחילה שובך ונבילות והך דחפר שמעון גרע מבורסקי שלריך הרחקה [ג] עשרים אמה דבורסקי איכא ריחא ולא טעמא אבל בית הכסא סמוך לבאר איכא ריחא וטעמא ולרווחא דמלתא בעי הרחקה חמשים אמה כבורסקי : וכמה אמר רב אשי כמלוא רוחב חלון . [צ] נשאל לרבינו מאיר בראובן הבא לסמוך כותל מן הלד לחלונו של שמעון והיה חלון שקוף מבחוץ ופסקו הדיינין להרחיק כמלוא חלון ושקיפתו . והשיב נראה לי על ד"ד השקיפה שנראה לכם שיש לראובן הבא לסמוך מן הלד להרחיק מן החלון כמלוא רוחב חלון ושקיפתו כיון דשקיפה לריך לאורה כך דעתי נוטה שאין לריך להרחיק מן השקיפה אלא מן החלון דכל היכא [ק] שבא למחות ואינו מוחה אין לו חזקה והכא בנדון זה אם שמעון היה לו חלון פתוח לחלר ראובן ולא היה לו שקיפה ובא לאחר זמן לעשות לבית חלונות שקופין אין ראובן יכול לעכב עליו דדוקא תנן קטן לא יעשנו גדול בר תרי לא יעשנו בר ארבע דמלי אמר ליה בפתחא זוטא מליגא לאלטנועי מינך אבל בשקיפה לא שייך האי טעמא דליכא למימר דבשקיפה שייך [נמי] האי טעמא דמתוך שהוא שוקף מבחוץ רואה בריחוק לגדדין יותר דהא ודאי ליתא דלהכי לא חשו רבנן (יודע) [הדע] דא"כ אפילו רלה להשקיפו מבפנים חבירו יעכב עליו מהאי טעמא דמתוך שהוא שוקף עומד מן הלד ורואה בריחוק יותר ועוד לדבריכם אם בא [ד] להשקיף כל הכותל [מבחוץ עד חלון] חברו יעכב עליו מהאי טעמא אלא ודאי אינו יכול למחות השקיפה וכיון שאינו יכול למחות אין לו חזקה כדאמרי' לקמן פ' חזקת הבתים למעלה מארבע אין לו חזקה ואין יכול למחות דהא בהא תליא וא"כ לא ירחיק מן החלון אלא כמלוא רוחב החלון ולא [ה] השקיפה . ומה שדקדקתם שמבחוץ מיירי דומיא דמתני' מכנגדו ארבע אמות דהיינו מבחוץ הכי נמי מלא רוחב מן הלד מיירי מן החלון דמבחוץ דהיינו מן חור החלון ושקיפתו . מה דיוק הוא [ר] דמכנגדו אין שייך לחלק בין חור החלון לשקיפה אדרבה [*דוק] לאידך גיסא (דוקא) מה שכנגדו אין מרחיק אלא כנגד חור החלון דכל עובי הכותל עד לחוץ חור החלון הוא הכי נמי מן הלד וק"ל *ועוד דלפי' מתני' [*נמי] על כרחך מן הלד כדפרישית לעיל [י] ושכתבתם כמלוא רוחב חלון כמה הוא מתוך הערוך משמע דהיינו טפח דלא בעי למימר כשיעור כל החלון לפי מה שהוא גדול הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו אלא ה"פ כמלוא רוחב חלון קטן וסתם חלון שבקטנים לא הוי בליר מטפח וז"ל הערוך בערך מדד אמר רב זביד ממדד את כותלו ויורד [*פי' דלא אמרו די בטפח לחוד אלא במשפע ויורד מ"י] שאין יכול לעמוד ומחליק ונופל עכ"ל הרי משמע בהדיא דהרחקה לא הויא אלא טפח בין בחלון גדול בין בחלון קטן וי"ס דגרסי כן בהדיא וכמה כמלוא רוחב חלון טפח בעיר חדשה: יש לפרש האי חדשה וישנה כי ההיא דפ"ב דכתובות גבי תלוליות דמפרש חדשה תוך ל' (אמה) שנה : [דף כג ע"א] אין חזקה לנזיקין אומר רבינו תם דאפילו אם הקנה יכול לחזור בו דקנין טעות הוא דקסבר היה שיוכל [ו] לקבל ועכשיו אין יכול ולא נראה לר"י דמדקתני אין חזקה לנזיקין איכא למימר הא ראיה יש כדדייקינן פ' חזקת הבתים גבי אי לאיש חזקה על נכסי אשתו הא ראיה יש : [ש] ופי' *רבינו יואל בשם ריב"א אם מחל בעדים הויא חזקה אפילו בלא קנין ולא נראה לר"י [דאם

[*ועוד לפירושו מתני' נמי ע"כ מן הלד (מקום אחת) כי הוקשה לו אמאי פריך מברייתא טעמא דשלא יאפיל אבל משום דוושא לא ולא פריך ממתני' אבל יש לומר אין ה"נ דממתני' מלי למיפרך אלא שהקושיא פשוטה יותר בפי' מן הברייתא ובזאת הקושיא מתורלת לי קושיא אחרת שקשה לי כי פריך והא אנן ד' אמות תנן אמאי לא משני מתני' כנגדו וברייתא מן הלד משום קושיא דטעמא דאיכא חלונות אבל משום דוושא לא נלטרך להעמידה מן הלד כו' כ"ס במ"י] :

הגהות הב"ח ל נ"ל נכנסו להדר ראובן : מ נ"ל דעל : נ כ"ב לדור : ס נ"ל להתרתם : ע כ"ב שיעור ועי' בתרומת הדשן פי' שמ"ב : פ סימן ד' : צ כ"ב תשובה זו תמלא גם בהגהת מיימוני' פ"ז מהל' שכנים : ק נ"ל דאם בא : ר כ"ב אדא : ש ומה שפי' כנ"ל :

הגהות ממ"י א] כ"ב את : ב] כ"ב הרחקה : ג] נ"ל חמשים : ד] נ"ל להקלים : ה] כ"ב מן : ו] נ"ל לסבול

חדושי אנשי שם

שני שכתבו בתו' בשם רבינו שמשון דכלי עץ נמי שאינו מקבל טומאה כגון העשוי לנחת לא בעי ביטול : ש"י [ט] וקשה דלקמן כתב וז"ל דהרי המזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר שראית הנזק ושתקת ולא מחית בי והניזק אומר עכשיו ראיתי וכו' על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק ויפטר וי"ל דבכאן מדבר בהשם היזק לאחר זמן כמו שעשה ליגור בקרקעו סמוך לכותל חבירו דמיירי בתשובה זו שאין היזק עשיית הלינור רק שיזיק אח"כ לכותל וכמו תנור שמעמיד שמביא ג"כ בכאן לכך אין זה טענה. כי אף אם לא מיחה יכול להיות שלא מחל ומה של. מיחה כי עוד זמן למחות קודם שיבוא המזיק אבל לקמן מיירי בהיזק שהוא מזיק כל שעה כגון פתיחת חלון שמזכיר שהוא מזיק תיכף אז הוא טענה שבודאי מחל דאל"כ אין אדם מעמיד עלמו על ממונו שרואה שמזיקו ואינו מוחה אם לא שמחל לו : ג"ם [י] פי' מדפריך בגמ' מברייתא ומשני מן הלד וכמו כן להקשות ממתני' דקתני חלונות משום דאיכא חלונות אבל משום דוושא לא וא"כ ע"כ לריך לאוקמי מתני' נמי דמיירי מן הלד כדפי'. התוס' וא"כ ר"ל שאין לכם ראיה ממתני'

אדם אחר לחבירו בלא משיכה ובלא קנין אינו מועיל לכך נראה לר"י דבקנין גמור מיירי : בקוטרא נראה לר"ת דוקא קוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק ביותר כדאמרינן פ' מרובה [*דף פב] אין עושין כבשונות בירושלים מ"ט משום קוטרא. ודוקא בית הכסא דידהו שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל שלנו שהוא מכוסה יש להם חזקה ויש חולקים עליו : וז"ל ספר המצות וכן פי' המיימוני פרק י"א דשכנים כל הרחקות האמורות בפרק לא יחפור אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולכופו להרחיק והוא שיראה ממנו שמחל כגון שסייע אותו ביד או שאמר לו לעשות או שראהו בונה בלדו* בלא הרחקה ושתק ולא מיחה בזה שכל המחזיק בנזק זכה בו בד"א שיש חזקה לניזקין בשאר הניזקין אבל אם החזיק בארבע ניזקין ואלו הן עשן וריח (*ובית) [*בית] הכסא *(*לגבי השטנים) ומלאכה שמעלה אבק [*וכיוצא בו ובדוד הקרקע] (*מנדנד) [*שמנדנדת] חצר חבירו עד שנבח שמכה מתנדנדת כשוי חבית ע"פ חבית שכל אחד מאלו הוי כמזיק את חבירו בחציו ועל המזיק להרחיק עצמו

[*וראיתי במרדכי של הגאון החסיד מוהר"ר מאיר ווירבליר ז"ל בלא מחק לגבי השטנים וכתב וז"ל ק"ל שכתב לגבי השטנים והגאונים לא הזכירו השטנים על זה עיין בגמרא והסמ"ג שראיתי ג"כ כתב וריח בית הכסא סתמא אך במיימוני ראיתי שכתב השטנים עכ"ל [וכן מחקו הב"ח] :

בארבע ניזקין הללו ואפילו שתק הניזק שנים הרבה חוזר וכופהו למזיק להרחיק וכן היזק ראיה במקום שצריך מחיצה כופהו לעשות בכל עת שירצה ומה שנשתנו ארבע ניזקין הללו משאר ניזקין לפי שאין הדעת סובלת ניזקין אלו וחזקה שאין מוחל שהיזקן היזק קבוע ואם קנו מידו שמחל בנזקים אלו אינו יכול לחזור בו : הורו הגאונים שבני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהם אומן ולא מיחו והרי הוחזק ויצאו ונכנסו העם לקנות ושתקו בדבר זה יש להן לומר בכל עת אין אנו יכולין ליסן (לא) מקול הנכנסים ויוצאין והרי הן כעשן וכאבק שהזיקו קבוע : מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח חלון או שהעביר אמת המים או לא הרחיק מה שיש לו להרחיק והרי המזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר שראית הנזק ושתקת ולא מחית בי והניזק אומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי מחיתי בך ואמרת עתה ארחיק ואשתוס ודחית אותי מיום ליום עד שקבעת חזקה בכל אלו על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק היסת ויפטר. *המזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן וכיוצא בו וטען המזיק שקנה ממנו מידו של ניזק על המזיק להביא ראיה ואם לאו ישבע הניזק היסת שלא קנה מידו ויסלק הלה היזקו עכ"ל ספר המצות : [דף כד ע"ב] (א) אם האילן קודם קוצץ ונותן לו דמים וקוצץ בריש' כדמפרש בגמ' משום קרנא דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא ובני העיר היו מתרשלין לכך יקוץ ואח"כ יגבה : תקכב *קצת סמך יש מכאן שנוהגין בכל הקהלות שיחיד המדיין עם קהלו עבור עניני מסים שהקהל גובין ממנו המס תחלה ואחר כך אם ירצה ירדו עמו לדין ואם נטלו שלא כדין יחזירו לו ע"פ ב"ד והקהל רוצים להיות מוחזקין ותופסין ונתבעין ולא תובעין דאל"כ לא היה תקנה לרבים שכל אחד יעשה עולה ויחשוב בלבו מי יתבענו לדין מאן פיים מאן שביק קרירא דבי שותפי כו' להכי יש לנו להחשיבן מוחזקין דאשכחן בכמה דוכתי דחשו חכמים להפסידא דרבים דהא אמר מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו כגון מי שהיה דרך הרבים עובר בתוך שדהו ונטל ונתן להם מן הצד וכיוצא בו וכתב רבינו מאיר כי מנהג תורה הוא ויש להם על מה שיסמכו מהא דאמרי' פרק הרבית [*דף עג] אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר דבי ר"פ בר אבא דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו כו' עד אמר רב ששת ומוהרקייהו דהכי בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לישתעביד למאן דיהיב כרגא ומדקאמר אבי טפסא דמלכא מנח אלמא חשיב המלך כמוחזק במס של כל אחד ואחד וכל היכא דאיכא שום ספיקא ושום טענה שאינה ברורה ליחיד ליפטר מן המס אמרינן דינא דמלכותא דינא ומוהרקייהו בטפסא דמלכא מנח עד שיברר הדבר שהוא פטור. ואם יש מנהג בעיר שהם נגררים אחריו ילכו אחר מנהגם כדאמרי' פ' הפועלים וליחזי היכי נהוג וליחזי מהיכא אתו או אם הדין כך שיש עסק שבועה ביניהם הרשות ביד הקהל לישבע או להפכה על שכנגדן שכל שעה ידן על העליונה אבל אמנם חייבים לעשות לו דין דאטו משום דרבים ניניהו יגזלו ליחיד [דף כו ע"א] לא יטע אילן סמוך לשדה חבירו אבל אי נטע גרעינין ממילא קא רבי ולא גירי דידיה הוא [דף כה ע"ב] תני ר' יוסי מתיר בחרדל וקיימא לן כר' יוסי ולענין חרדל *ודבורים נמי מסתברא דהלכתא כוותיה דהא אוקימנא מתני' בנוקח וליכא חד מינייהו דקדים [עיין ברב האלפס] : סליק פירקא

חזקת הבתים

חזקת הבתים [דף כט ע"ב] ומודה רב הונא בחנוותא כו'. תקכג וה"ה בחנוני שעשה [מבית] חנות ואינו משתמש בו אלא בימים אם יש לו עדים שהחזיק בו שש שנים הוי חזקה אע"ג דהלילות מפסיקות ומיהו בג' שנים לא סגי דכיון דבית הוא ורגילין שאר בני אדם לדור בו ימים ולילות [ואע"ג] שהוא חנוני ואין דר בו אלא בימים למכור לחם ויין לא הוי חזקה אלא בשש שנים אבל חנות ממש שאין רגילות לדור בו אלא בימים למכור לחם ויין הוית חזקה בשלש שנים גרידא : והא נוגעין בעדות הן *מיהו אם (יש)[אין] בני אדם יודעין [שיש כבר זמן גדול] שילאו מן הבית [רק הם בעצמם] ימעידין *שהיו דרים בו מכאו

[*אע"ג דאם נתנו השכירות כבר למשכיר אם יוציא המערער מידם הם יחזירו ויתבעו למשכיר לא ניחא להו למיקם בדינא ודיינא כדאמרי' גבי ערב סי' ח"ם סי' ל"ו] :

ונותנין לו השכירות נאמנים כיון שאין ידוע שדר בתוכו כי על פיהם אינם נוגעין בעדות (הוי) דאי בעי הוו שתקי : בשכונה גואי הוינא כו' פי' והיה דרכי עליך ונראה שיש לו עדים דבשכונה גואי הוה אבל לא היו יודעים העדים באיזה דרך היה יוצא דאי לא הוו עדים כלל שהיה בשכונאי גואי א"כ מאי קאמר רב נחמן זיל ברור אכילתך אטו יש להם [לעדי חזקה] לידע שלא היה המערער [בבית] באותן ג' שנים ואם יאמר המערער הייתי עמך שני ימים שאין לך עכשיו ג' שנים שלימות והעדים אינם יודעים וכי יפסיד ורבינו מאיר פי' בתשובתו דהא דאמר בשכונא גואי הוינא פירוש כגון שאמר הייתי משתמש בכל הבית החיצון בכ"מ שהייתי חפץ להשתמש וכשהייתי בא אני ואתה להשתמש במקום א' הייתי נדחה מפני הלכך לא חששתי למחות: [דף ל ע"א] מפלגיא זבינתיה דאמר ליה דזבנא מינך *וא"ל ומי לא מודית לי דהאי ארעא דידי הוא ואת לא זבנתא מנאי פסק האלפסי וכן רשב"ם דאי אית ליה סהדי דדר ביה המוכר חד יומא ואכל הקונה שני חזקה או אי טעין ואמר קמאי דידי זבנה ממנו המוכר וקניתיה ממנו ואכלתי שני חזקה נאמן המחזיק מגו דאי בעי אמר מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה כדבעי למימר לקמן בההוא דדר בקטתא דעיליתא

ט' [א] ופי' ר"י דה"ה אם אמר מעיקרא קמאי דידי דר בו חד יומא [ב] שיהא נאמן במגו אבל מעתה אינו יכול לטעון לא קמאי דידי זבנה ואף לא קמאי דידי דר בה חד יומא שיהא נאמן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתה או לא היתה שלך מעולם דהא השתא בטיל ליה מגו שכבר קדם והודה שהיתה שלו וגם הודה דלא מיניה זבנה וכן מוכח לקמן גבי ההוא גברא דדר בקטתא דעיליתא כו' עד אתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אי אית לך סהדי דדר ביה ההוא גברא אפילו חד יומא משמע דוקא אית ליה סהדי הא איהו לא הוה מהימן במגו דאי בעי אמר זבינתה מינך כיון דכבר הודה לו דלאו מיניה זבנה. ועוד ראיה מפ' שבועת הדיינין מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור ופריך בגמ' למ"ד המלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים והא הכא כיון דהבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני דפטור *מאי פריך שאני הכא דאי בעי אמר להד"מ אלא ודאי מגו כה"ג לא אמרי' כיון דבשעה (שתבעו אומר) [בטוען] נתתיו לך לא היה יכול לומר להד"מ *כה"ג לא אמרינן מגו שכבר הודה ועוד ראיה מפרק זה בורר בסופו גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה ועיין שם *ומספקא ליה לר"י היכא דאייתי ההוא גברא סהדי דדר ביה המוכר חד יומא אי הוה מוקמינן ליה לארעא בידיה

*פי' מיירי שאין עדות למערער שהיה הקרקע שלו כי אם על פי זה המוחזק כו' שאמר קניתי מפלוני שאמר שקנה ממך ועיין בתוספות :

היכא דלא אכלה שני חזקה : תקכד ונשאל לרבינו מאיר על ראובן שטען על שמעון הפקדתי בידך חנורה של כסף ובת נפש של זהב ושמעון משיבו אשתך הפקידה אותם בידי קודם שנשאת' על תנאי שלא יהא לך רשות בהם וליתנם לבניה הראשונים שהיו לה מבעלה הראשון ועתה נפטרה זוגתך ורוצה אני לקיים צוויה ופסקתם שישבע שמעון שהוא כדבריו ויתן הפקדון ליורשי האשה ויורשי האשה היו באותו מעמד כשנפסק הדין. ויהי ממהרת כשהיה לו לשמעון לישבע אמר שמעון זוגתי הזכירה[ח] הדברים שודאי כן הוא כדברי ראובן שהוא נתנם לי מידו אחר שנשאת את זוגתו הואיל ויש לי לישבע לא אשבע כי אם באמת ואמרו יורשי האשה כבר הודה לנו בפני ב"ד שהחפצים הם שלנו. והשיב נ"ל דשמעון נאמן בשבועה כדבריו האחרונים לומר טעיתי מלפנים ועכשיו נזכרתי במגו דאי בעי אמר החזרתי ליורשי האשה משעה שנפסק הדין ואילו אמר החזרתי להם החפצים והיורשין אומרין לא החזיר לנו שבועה בעי השתא נמי נשבע להם שכן הוא כדבריו האחרונים שמתחלה טעה ואע"ג שטעיתי טענה גרועה היא מ"מ כיון דאיכא מגו נאמן כדאשכחן בתלמוד טובא טענות גרועות דבלאו מגו לא מהימנינן ליה ועל ידי מגו מהימנינן ליה ואפי' אינים דעלמא שאינו לא התובע ולא הנתבע* כי ההיא דס"פ זה בורר גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה והימנה ר"נ במגו דאי בעיא קלתיה וליכא למימר דלאו מגו טוב הוא דדמיא למגו דהעזה דכי אמר טעיתי אין שכנגדו יודע שהוא משקר ואילו אמר החזרתים להם ליורשים היורשין היו [יודעין] שהוא משקר אי משום הא לא הויא דהפ"ה אמרי' מגו כמו שהוכיח ר"י מפ"ב דכתובות גבי שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו[ט] דהיכא דליכא עדים *שהוא של אביו נאמן לומר לקחתיו ממנו מגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם אע"ג דבטענה דקא טעין לקחתיה ממנו אין שכנגדו יודע שהוא משקר אבל אי טעין לא היתה של אביך מעולם ידע דמשקר אפ"ה אמרינן מגו. ועוד יש להאמינו ולומר השתא טעיתי מעיקרא מגו דאי הוה בעי אמר השתא נאנסו או נגנבו מידי משעה שנפסק הדין כי אז היה פטור בשבועה שנאנסו או נגנבו וגבי טענה זו אין שכנגדו יודע אי משקר השתא נמי יהא נאמן לומר טעיתי ואע"ג דסוף פ' קמא דגיטין גבי הנהו נגאי דעבוד חוסבנא כו' עד ולא פש גבאי ולא מידי ופי' ר"ת ורבינו חננאל *ובעדות ברורה שטעה אבל בלא עדות לא מהימנינן ליה לומר טעיתי במגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ והביאו ראיה מפ' שבועת הדיינין דתנן א"ל מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב משמע דחייב משום דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אלמא אינו נאמן לומר אין לך בידי כי טעיתי דמגו דאי בעי אמר פרעתי אחרי ההודאה [ג] והא דאמרי' פ' גט פשוט שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ואמרו היתומים חזר ואמר לנו פרעתי אין נאמנין פי' אבינו אמר טעיתי כי פרעתי אין היתומים נאמנין משמע אבל השכיב מרע אי הוה קמן הוה נאמן לומר טעיתי שאני שכיב מרע דאין דעתו צלולה ורגיל לטעות וכן פר"י לקמן ס"פ גט פשוט מ"מ חזינן דלא מהימן לומר טעיתי במגו דפרעתי דשאני התם [ד] דההוא דטען דטעה בעל דין גופיה וכיון דהודה [מעיקרא] הוה ליה הודאת בעל דין כק' עדים דמי ואילו יש עדים שמעידים עליו בלא טעה ויודעים שהוא חייב להם והוא אומר העדים משקרים כי לא הייתי חייב לא מהימנינן ליה לומר העדים טעו במגו דאי בעי אמר העדים אומרים אמת אבל אח"כ פרעתי. [ה] מ"ט מגו במקום עדים לא אמרינן השתא נמי דהודאת פיו כמאה עדים [*דמי] מגו במקום הודאת פיו לא אמרי' אבל הכא דהנפקד אינו בעל דין ממה נפשך בין לטענה קמייתא בין לטענה בתרייתא הוא מודה בחפצים שאין לו להם כלום נאמן במגו ושלום מאיר בר"ב : תקכה עולא אומר טוען וחוזר וטוען (נ) כתב הריב"ש דיכול לחזור ולטעון בכהאי גוונא דאינו סותר טענה הראשונה הואיל שנתן אמתלא לדבריו דמה שטען טענה ראשונה דעתו היתה על האחרונה כדמסיק ואמר האי דאמר של אבהתיה כו' נהרדעי אמרי אינו חוזר *נ"א ולא אמתלא הוא וטוען כלומר [*אינו יכול לחזור ולטעון (ולא ליתן) אמתלא] *לדבריו הראשונים אלא סותר הוא טענתו הראשונה ולאו כל כמיניה הואיל והעדים הכחישוהו בטענה ראשונה מיהו דוקא (*כשהוכחש טענה) [*כשהכחישוהו בטענה] ראשונה בעדים אז אינו יכול לחזור ולטעון טענה אחרת שסותרת הראשונה אבל היכא דלא הוכחש בטענה ראשונה מכח עדים וחזר וטען מעלמו[מ] בהא מודו כולי עלמא דיכול לחזור ולטעון טענה אחרת אע"פ שסותרת הראשונה הואיל שבראשונה לא הודה לחייב עצמו אלא בטענה אחרת היה פוטר עצמו ועתה מודה שבשקר היה פוטר עצמו בטענה ראשונה אלא בזאת טענה שניה הוא מאמת עצמו דמה לו לשקר אם היה רוצה היה עומד בכפירת טענה ראשונה עכ"ל ריב"ש : תקכו ומעשה היה בראובן שתבע שמעון לדין וטען הפקדתי בידך חפץ תנהו לי ושמעון השיב החזרתיו לך וחייבוהו ב"ד לישבע שהחזירו וחזר שמעון ואמר איני חפץ ליפטר בטענת שקר אך האמת אגיד ואשבע שאותו חפץ שמסר לידי שמרתיו כדרך השומרים ולא פשעתי בו ונאבד עם שלי ושאלו לראבי"ה והשיב דעתי נוטה שישבע [ו] אם הוא כדבריו האחרונים ויפטור דלא מיבעיא אם הוא מתקן דבריו הראשונים שחוזר וטוען אלא

הגהות הב"ח ת נ"ב אבק ומלאכה שמנדנדת כנ"ל : א נ"ב פי' בתרומת הדשן סי' שמ"א ובתשובת מהרי"ו סי' קכ"ד. ובתשובת מהרי"ק שורש כ' : ב נ"ב עיין בתרומת הדשן סי' שמ"ב : ג נ"ב דין זה נמצא גם בתשובת מהר"ם סי' מ"ט : ד שהיינו דרים דמי' ונתננו לו כנ"ל : ה בהותו בית כל ג' שנים כנ"ל : ו דהאמר לי כנ"ל : ו ומאי כנ"ל : ז נ"ב מהמחול : ח (כס"ג לא אמרינן מגו) תא"מ : ח לי : ט כו' : י נ"ל שהיתה : כ נ"ל דבעי עדות : ל נ"ב הוא : ל דהוא כנ"ל : ל תי' ולא ליתן נמחק ונ"ל כלומר אין זה אמתלא : מ נ"ב טענה אחרת לפטור את עצמו : ס נ"ב את : נ נ"ב את : ב נ"ב את :

הגהות ג"מ [א] נ"ל ואפא דהכא פר"י: [ב] נ"ל דהיה נאמן במגו: [ג] נ"ל והא דאמר ר"ל פ' גט פשוט: [ד] ונ"ל דהאי התם דטעה בעל דין: [ה] כס"א נמחק מ"ט וכתב משום דמגו: [ו] בי"ס נמחק הוא ונ"ל אם ירצה כדבריו סי' :

שלטי הגבורים

(א) על דבר אשר דרש הדוכוס מאת היהודים שלו שיתעסקו שאותן יהודים שדרים בפיי"ן תחת שאר השרים קטנים ישובו תחתיו ואמר בהדין כך שאין להם בפיי"ן שלו אם לא ברשותו ואמר ליהודים אם לא תעסקו שיבואו לדור תחתי כלה גרש יגרש אתכם ואותם לא ישאר פרסה דומה בעיני כיון שביד הדוכוס לגרש הכל ואף אלו אומרים תמות נפשי עם פלשתים לא מהני אלא כופין אותן על מדת סדום שיעקרו ממקומן ויבאו תחתיו. ועוד שמקצת נוטל דברי הדוכוס דדינא דמלכותא דינא. ואם יש להם פסידא במה שנעקרו ממקומן זה יטענו אחרי כן אחר שיסלקו ההזיקא של רבים אבל קודם לכן אין ראשין לתבוע מאומה שלא ידתה הדבר משום דהוי קרירא דבי שותפי וראיה מפרק לא יחפור דקאמר התם אם העיר קדמה קוצץ בלא דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ולימא בריש' הבו לי והדר איקוץ משום דהוי קרירא דבי שותפי. ומכאן יש להוכיח שאפי' אם לא היה בה סכנה כלל מ"מ כיון שאחרים מסובכים עבורם שהם רבים צריכים לסלק ההיזק ויחזרו לתבוע הזיקא אחרי כן מהם כההיא דאם האילן קוצץ ברישא והדר נוהגים לו דמים ואפילו היכא שעולם בסכנה ושופן לסתגרם אין דומם שצריך לפרוע הכיזק דסוף סוף פי דבר הלהבד ואי מפום דאמור להציל עצמו בממון חבירו הא הוי מופסד כבר וראיה משבע בן בכרי שמכני בסופו ליהרג עמהם הרבו אותו יחידי להציל עצמם לכן לאחר יצאו ושלום עזריה ב"ה ה"ר יחיאל זלה"ה פ"כ : (ב) עביד אינים דלא מגלי טענתא אלא בבי דינא מפי' רשב"ם משמע דהפי' בטענות הסותרת זו את זו לגמרי דפי' דלא מגלי טענתא וה"מ בטענות דעלמא אבל אם הודה מנה לפלוני שלא בב"ד אינו יכול לומר בב"ד להד"מ משמע מתוך לשונו שחוזר וטוען בכל שאר טענות הוץ מהודאה והר"מ אומר דכמו כן בכל שאר טענות הסותרות זא"ז לגמרי דאינו טוען כדאמרי' לעיל מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם אמר ליה מבחוץ אינו יכול לומר פרעתי בבית דין וה"ה לכל טענות הסותרות הראשונות לגמרי ומכן ליכא ראיה דלא מיירי אלא דומיא דפלוגתייהו שאין כוהר את דבריו לגמרי שיכול להרץ דבורו ומורי זצ"ל אמר לנו בשם הר"ר מנוח דהא דאמרי' דאינו טוען וחוזר וטוען בב"ד או אפי' שלא בפני ב"ד לפי הר"מ ה"מ כשחוזר בו ע"י שכחש' אבל כשחוזר בו מעלמו יכול לטעון כל מה דבעי כיון שפוטר בטענה ראשונה כמו בבניה ואמר לנו שפעם אחד עשה פריש

אפילו היכא שמכחיש דבריו הראשונים דהא דקי"ל דאינו חוזר וטוען ה"מ אם חוזר מדבריו הראשונים מכח עדים כי ההיא (*דאמר) [*דאייתי סהדי] דאבהתיה הוא וחזר בעל כרחו מדבריו הראשונים וליכא מגו אבל הכא שחזר וטוען מעצמו מגו שהיה יכול לעמוד בדבריו הראשונים ולישבע וליפטר ישבע נמי כדבריו האחרונים האמת ויפטר דכל היכא דשני טענותיו באין לפטור חוזר וטוען ע"י מגו אע"ג דטענה האחרונה סותרת הראשונה: [דף לג ע"ב] נסכא דר' אבא וא"ת וליהימניה במאי דאמר דידי חטפי בשבועה במגו דאי בעי אמר לא חטפי דהיה נאמן בשבועה דבכה"ג אשכחן מגו גבי שבועה ס"פ המוכר את הבית גבי המפקיד אצל חבירו בשטר וי"ל שהוא ירא לשקר בדבר שהעד מכחישו כדאשכחן גבי רבה [א] בר שרשום שאמר לקוחה היא לא מלית אמרת דנפק עליה קלא °ועוד תי' ר"י דלא היה רשאי לומר להד"מ שהיה ירא שמא יבא בעל דבר והעד שניהם ויפסלוהו לעדות ולכל דבריו שהרי שיקר כי גם בעל נסכא יכול לפסלו כדאשכחן פ' זה בורר דאמר מינאי דידי גנב קתא דבורטיא וכו'[ע]: הקבוץ ונשאל לר"מ באלמנה שרה בת אשר שטענה על ראובן אחי אביה מן האב ולא מן האם [*על] קרקעות ומטלטלין וספרים של זקני יעקב[פ] אביו. (ואמו) אמרה אשתו של זקני יעקב לא נשבעה על כתובתה ונשאר בידה הרבה יותר מכתובתה וראובן השיב אמרה לי [אמי] שלא הניח לה אבא מרי (מטלטלין) רק כדי פריעת חובותיו ובית וספרים וכרמים. הבית והכרמים נתן לה במתנת בריא בשטר ולי נתן הספרים הכל מפורש בשטר ופטר את אמי מכל שבועות ואם היה לאמי משלו כלום מחל לה הכל וגם לשאר אחי נתן לכל אחד ספר וכתבו כולם שטרות על שמם וגם את ובעליך כתבתם שטר מתנה ומחילה עכ"ל השאלה. והשיב הר"ם אם החזיק הבן בקרקע ג' שנים משמתה אמו נראה כי אז היה הדין פשוט שאין מוציאין אותו מידו דנאמן לומר ראיתי שטרות שאבי נתן לאמי במתנה גמורה או אחי ושאר היורשין האמינו את אמי שאין לה יותר מכדי כתובתה ומחלו לה השבועה מגו דאי בעי אמר אנא זבינתיה מינייכו ואכלתינהו שני חזקה שהרי אזה שרה האלמנה היתה גדולה במיתת (*הזקינה) [*זקינה פי' יעקב אבי אמה] הלכך הייתה חזקה בחלקה ואפילו בלא שבועה היה ראוי לומר דמהימן ואע"ג דאילו טען ראובן מינייכו זבינתינהו שבועה מדרבנן בעי כמו שהוכיח רב האי גאון מפרק הכותב ולא כפי' רשב"ם גבי עובדא דרבה בר שרשום. מ"מ היה נראה דהשתא מיהא דטעין כתגן לאמי במתנה ויש לי עד א' שכן הוא נאמן בלא שבועה כדפר"ת פ"ק דב"מ דכל מי שהעד מסייעו פטור משבועה. ועוד ראיה (*מפרק) [*כתבתי פי'] הכותב [*מ"מ הכא אין נראה להאמינו בלא שבועה דהא דעד א' קם לפטור מן השבועה ה"מ היכא דמתיך [*דברי העד ודברי התובע והנתבע מחייבינן לנתבע לישבע ובלא מיגו נמי מהימנינן ליה בשבועה אע"ג דאיכא עד אבל הכא דלא כו'. כן הגירסא במ"י] דברי העד ומדברי התובע והנתבע (*לא מחייבין) [מהימנינן] לנתבע* ובלא מגו נמי מהימנינן ליה כיון דאיכא עד בשבועה אבל הכא דלא מהימנינן ליה לנתבע [*פירוש היינו אבי אביה] אע"ג דאיכא עד אחד כדבריו אלא ע"י מיגו משום דקרקעות בחזקת בעליה קיימין דלא מפקינן מיניה מחזקתו *ע"י טענת תובע *ועד א' אלא ע"י מגו דאי בעי אמר זבינתיה וא"כ לא מהימן אלא בשבועה דאילו אמר זבינתיהו לא שבועה בעי השתא נמי שבועה בעי ואין לומר דלא קנתה האשה אם (לא) כתב לה כל נכסיו דלא עשאה אלא אפוטרופוס כדאמרי' פ' מי שמת דהא הכא איכא שיור דנתן ספריו לבני ראובן וקי"ל פרק מי שמת דאפילו מטלטלין הוי שיור ואין לומר דליכא מגו דאילו אמר זבינתיהו מינייהו ואכלתינהו שני חזקה לא מהימנא דשותפין לא מחזקי אהדדי דהא כדאית בה דין חלוקה וכדנחית לכולה מחזיקין כשיטא דרבינא דלקמן [*פי' ח"ה דמ"ב] ואם לא החזיק בה ראובן ג' שנים משמתה אמו אע"פ שהחזיקה [*בהן] אמו ג' שנים אין טוענין ליורש זה כיון דאמו לאו בת חזקה היא בהני נכסי כיון דאית לה מזוני מזוני היא דקאכלה כדאמרי' הכא בפירקין ולא האשה בנכסי בעלה ואפילו היכא דיחד לה ארעא למזונותיה לא קפיד בעל אי מחזיקה בב' וג' קרקעות לצורך מזונותיה הכא נמי לא קפדי עלה היורשין למחות ומניחין הכל למזונותיה בידה כיון דמזוני קא אכלה מדידהו בתנאי ב"ד ולא דמי להא דאמרי' לקמן אשה שנתגרשה ובן שחילק הרי הן כשאר בני אדם ומוקי לה במגורשת ואינה מגורשת אע"ג דהוא חייב במזונותיה יש לה חזקה בנכסיו שאני התם שהיא שנואה ואינו נותן לה מזונות בריוח ולואי שיתן לה בצמצום כשחייבוהו ב"ד אבל היכא דאינה שנואה כגון דאינו מגרשה כלל וכן היתומים שחייבים בכבודה (*דאורייתא) [*מדאורייתא] ואפילו באשת אב שאינה אמם כדאיתא פרק הנושא לא קפדי עלה ואין לה חזקה בנכסייהו. ועוד הויא כמו אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה דעליה להביא ראיה ואע"ג דאמר שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה י"ל דלא דמי דהתם דוקא שלא היה הדבר ברור שהיו הנכסים הכתובין בשמו של אבי יתומים אלא שאנו מדמים מאומד הדעת לומר כן אבל הכא דידוע דהני קרקעות היו של יעקב אפילו לאחר מיתתה עליו להביא ראיה אע"פ שיש לו עד אחד דעד אחד להוציא ממון לאו כלום הוא אבל אם בחייה חפרה בהן בורות שיחין ומערות או מכרה מקצתן דהוי כמו חפרה בורות שיחין ומערות נראה דיש לה חזקה דכל כה"ג אמרי' גבי בעל אע"ג דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו היכא דחפר בהן בורות שיחין ומערות יש לו חזקה דהוי לה למחויי כ"ש הכא דה"ל ליורשיו למחויי והא דיש לה חזקה אם חפרה בהן בורות שיחין ומערות וכיוצא בהן ה"מ כשהחזיקה מכאן ואילך ג' שנים ועל ספרים שהיא תובעת נראה דאי ליכא סהדי שהיו של (*זקינו) [*זקינה [צ]ישבע] הוא שאביו נתן לו ואז יפטר אבל הספרים שיש עדים שהיו של זקינה ועכשיו רואים אותם בידו לא מהימן לעכבם בשבועתו מידי דהוה אאומן דאין לו חזקה במידי דבר אומנתו אפילו מסר לו שלא בעדים היכא דאיכא ראיה ושאר דברים העשוים להשאיל ולהשכיר ואומר לקוחין הן בידי אינו נאמן דתלינן בתורת שכירות או שאלה אתיא לידיה ה"נ אמו שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית ונטלתן אחר מיתת אביו ובמיתתה נטלן הוא כדפירשתי לעיל דאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית [*אם נטלה אחר מות אביו ובמותה נטלן הוא וכדפי' לעיל האשה שנושאת ונותנת בתוך הבית עליה כו' מ"י] עליה להביא ראיה ואפילו כי מתה על היתומים להביא ראיה בכה"ג בדברים הידועים שהיו של יעקב ולא מלי לישבע שבועת יורשים וליטלן בכתובת אמו דהא קי"ל כרב ושמואל דכל היכא דמית לוה בחיי מלוה אין אדם מוריש שבועה לבניו וליכא למימר ה"מ היכא דלא תפיסי אבל הכא תפיסי[ק] (*ומב"ש) [*וכב"ש] דסברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי ואמר פרק כל הנשבעים דיורשין נשבעין ונוטלים אפילו היכא דלא תפסי נשמע לב"ה היכא דתפסי הא ליתא דלב"ש כיון דסברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי הלכך נשבע דתפיסה מעליא חשובה אבל הכא [*לב"ה] כיון דנכסי בחזקת יתומים קיימי ותפיסתן לאו כלום היא כדפרישית דאמו תפסתו במות אביו והוא תפס במיתתה מדמינן לה לאומן ולדברים העשוין להשאיל ולהשכיר והדומים להם דאין בתפיסתן ממש וכל מה שכתבתי בשרה בת אשר דזימנין דגובה היינו בשבועה שהרי הוא טוען שנתנה ומחלה והני היא כופרת א"כ לא תטול כלום מה שכתבתי אלא בשבועה שתשבע שלא נתנה ושלא מחלה מחלקה הלוים ופלוס מאיר ב"ר ברוך: [דף לד] תקבה לישתבע כ' אביאסף וז"ל רבותי פירשו דלישתבע דקאמר ר' אמי לישתבע להכחיש העד המעיד שחטף והוא אינו יכול לישבע שלא חטף שהרי אומר אין חטפי ודידי חטפי וזקני ראב"ן הקשה על זה חדא דלא הל"ל ה"ל כגזלן אלא הל"ל לישתבע הרי הודה שחטף ותו כל היכא דאינו יכול לישבע להכחיש העד מי היה נפסל הלא אם העד העיד שנתן ראובן לשמעון לראות זאת הנסכא ועכבה ואמר שלי נתן לי והרי הודה לדברי העד שנתן °וכי לא ישבע שמשלו קבל מידו הלא יש כאן מגו שיכול לומר לא נתן לי כלום משתבע [ש]משלו נמי קבל ופטור וא"כ בחטפי נמי ל"ש אלא ע"כ אין הטעם כדברי רבותי אלא הכי פירושו ה"ל כגזלן שמודה לדברי העד שדרך חטיפה ודרך גזלנות באה לידו ואילו היו ב' עדים חייב לשלם השתא נמי אינו יכול לישבע ואפילו לרבה דאמר פ"ק דסנהדרין גבי *פלוני רבעני לרצוני ה"ל רשע ואין אדם משים עצמו רשע הכא דאיכא עד אחד [*בהדיה] פסיל לנפשיה וכן הדין התם ברביעה אם היה עד א' עמו פסול והיינו דקאמר ה"ל כגזלן פי' לענין ממון[ת] (*וכשכנגדו) [*שא"ל שכנגדו דהא אין צריך הכא שכנגדו לישבע וליטול דמלתא דלא שכיחא הוא שיטעון חטפי ודידי חטפי ולא דמי לשאר גזלן דשכנגדו נשבע ונוטל דהתם כו' מ"י] נשבע ונוטל דהתם [גבי חשוד] תקינו רבנן מפני שפסיל לכל שבועה והיו רבים קופצין עליו לתבוע מה שלא היה אבל הכא אינו פסול לכל השבועות ודברים הללו רפוים הם בידי ויש להשיב עליהם והמבין יבין עכ"ל אביאסף *ומה שפסק ראב"ן דכשכנגדו אינו צריך לישבע ראיה שלו מפרק שבועת העדות דקאמר הכל מודים בעד א' דר' אבא פי' שאם השביע עד [א]חייב משום דקא מפסיד ליה ממונא ואי ס"ד דשכנגדו נשבע ונוטל אמאי חייב לימא ליה מי יימר דהות משתבע וכן פסק רשב"ט וכן [*פסק] בס' החכמה פרק הגוזל [וכ"כ] הרב רבי מאיר הלוי בשם ריב"ש וכן משמע במיימון פרק י"ג בהלכות מלוה וכן דן ר"מ ורב האי כתב בשערי שבועות דרשאי להחרים חרם סתם על הנוטל ממנו דבר שאינו שלו:

*כפול ריש פ' הגוזל בתרא וכתבו' מיימוני להל' טוען ונטען סי' י"א. מהר"ס:

תקכט מצאתי *ראובן השכיר ביתו ללוי (*י') [*לעשר] שנים ונתן לו לוי השכירות של [*כל] העשר שנים והיה באותו בית ב' שנים וקנה לוי בית אחר ונכנס בו והשכיר אותו בית שהיה מושכר לו לשמעון ועכשיו תובע ראובן לשמעון מה אתה עושה בביתי ושמעון משיבו מלוי שכרתי ששכרו ממך וראובן (*השיב) [*משיב] אין זה רצוני שתהיה בביתי. דין זה פסוק מההוא עובדא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבנית דזבנה מינך א"ל לאו את מודה דדידי היה ומיגלאי לא זבנית וא"כ זיל את לאו בעל דברים דידי את ואמר רבא דינא קאמר ליה ה"נ דינא קאמר ליה ראובן ואי טעין לוי השוכר הראשון א"כ תן לי שכרי שנתתי לך לי' שנים יכול ראובן לומר ליה הא ביתא קמך קום ודר ביה אבל איני רוצה שתכניס בו אחרים [ר] ואפי' אם לא נתן כל השכירות מעיקרא היה חייב ליתן עתה שמשעה שהחזיק לוי בבית נתחייב בכל השכירות וקנה לראובן דתניא כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנה בכסף בשטר ובחזקה ואמרינן שכירות מאי עבידתיה אמר רב שכירות קרקע ואפילו במסירת המפתח לבד קנה לוי הבית וזכה ראובן בשכירות דאמר ריב"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה הלכך זכה ראובן בשכירות ואפי' הוא ביד לוי והוא שאינו מולא להשכיר ביתו אבל מולא להשכיר ביתו באותו שכר עצמו לא יתן לו לוי שכר אלא ב' [שנים] שדר בו מכאן ואילך ישכירנו לאחרים ויטול שכרו דת"ר השוכר את הספינה ופרקה לו בחצי דרך נותן לו שכרו של חצי דרך ואין לו עליו אלא תרעומות היכי דמי אי דשכיח לאגורי כו' ואי לא משכח אגורי כוליה אגרא בעי למיתב ליה אלמא כי משכח ליה לאגורי מיגר ושקיל מזה מה שהיה לו ליתן (*לראשון) [*הראשון] ואי לא משכח שקיל מראשון. לגבי בית נמי לא שנא ובלבד שיודיענו השוכר שלשים יום קודם ימות הגשמים ואם לא הודיעו ויצא בימות הגשמים חייב ליתן לו כל שכרו של ימות הגשמים כדתניא בספרי כשם שהמשכיר צריך להודיעו כן השוכר צריך להודיעו דא"ל אי אודיעת לי הוה טרחנא ומותיב בה גברא מעליא אבל הכא שראובן נקיט שכירות בידו וכבר זכה בו קנאו ודאי ואין לוי יכול לומר תחזירנו לי ותשכור ביתא לאחר שהרי זכה ראובן במה שבידו וכשילא מן הבית עומד הבית בחזקת ראובן המשכיר דקי"ל כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה קיימא ולא בחזקת השוכר לוי ולמי שישכירנו ראובן תהא מושכרת ואין לוי יכול לומר כיון שנתתי השכירות כל ימי השכירות תהא בדודה [*פירוש בדודה בלא דירה מלשון בדד] שלא על מנת כן השכירה שתהא שאייה אלא ע"מ ביתא מיתב יתיב עי' פ' האומנין [בסי' תע"ז] גבי כגון בפרקה לטוענה: [דף מ] (ג) תקל מודעא בפני

[*פי' לישבע ובלא מיגו נמי מהימנינן ליה פי' אף בלא מיגו נמי מהימנינן ליה לנתבע להכחיש העד בשבועה או אם יש עד המסייע לדברי הנתבע ומכחיש העד שרוצה לחייב הנתבע פטור הנתבע אף משבועה]:

[*פי' מחזקתו של שרה בת אשר משום דקרקע בחזקת בעליה קיימינן דהיינו אבי אביה]:

[*פי' טענת ראובן דהוא התובע ובמ"י מוגה הנתבע] [וכ"ה הב"ח]:

[*פי' רבעני ואינו נאמן להשים עצמו רשע אך בזה שאינו נשבע ונוטל ממון נאמן לענין ממון ולהפטר שכנגדו כמו שכתב הח"מ סי' ל"ב וז"ל אין נעשה חשוד עד שבאין עליו עדים שעבר עבירה שפסול בה אבל המודה מעצמו שהוא חשוד שנפסל בה אע"פ שהודין אותו כו' וכתב הרא"ה אבל אי ניחא ליה לתובע לישבע וליטול כי אמר נתבע חשוד אני נשבע ונוטל וה"מ דלא מהימן בנשבע ונפטר אבל בנשבע ונוטל נאמן דהא לתיובי ממונא לנפשיה קא אתי והודאת בע"ד כק' עדים ע"כ וכתב הב"י שכתב בשם מהר"ס וה"מ בנתבע אבל תובע הנשבע ונוטל ואמר חשוד אני נאמן להזיק עצמו ופשוט הוא עכ"ל וליכא למימר דוקא התם דבהודאה גמון שהודה אינו משים עצמו רשע אך שאמר שכבר עבר עבירה שנפסל בה ולכך כשהוא תובע ואמר להזיק עצמו לענין שהפסיד ממונו אבל מ"מ אינו רשע הוא אבל בנדון זה שאמר אין חטפתי ודידי חטפתי בהפסול וחיוב ממון בהדי הדדי קאתי לכן אינו נאמן לחייב ממון כיון שאינו משים עצמו רשע זה אינו שהרי בח"מ סי' ל"ד מחייב עצמו ממון אפילו בכה"ג שכתב וז"ל אין אדם נפסל ע"פ עצמו הרי שבא לב"ד ואמר שגנב או שגזל או לוה ברבית אע"פ שמשלם ע"פ עצמו אינו נפסל כו' הרי ע"י שפסל עצמו בא החיוב של הממון פלגינן דבוריה ונאמן לענין שהודה שגזל והודה בממון שאינו שלו לכן נאמן ע"פ הודאת עצמו בממון ואינו משים עצמו רשע בהודאתיו (ולפסול עצמו אינו נאמן) ולכן מה שהוא מחויב כאן ממון ע"כ הטעם משום שפסל עצמו לשבועה ולא מטעם הודאתו ולכן מקשה אפילו לרבה כו' עד ואין אדם משים עצמו רשע הכא כו'. ותדע דשאני הכא דאל"כ אף אם אינו כאן עד שחטף אך שהודה מעצמו בלא עד אין חטפתי ודידי חטפתי יהא מחויב להחזיר הממון כמו התם אלא שאני כדפירשתי ודו"ק. והשתא דאמר חשוד אני נאמן לענין ממון בסי' ל"ב דהתם הוא מודה שהוא פסול לכן נאמן על עצמו לפסול לישבע וליטול אבל הכא שאמר שאני פסול לשבועה אך ממון בלי חטף ושקל אינו פוסל עצמו אם לישבע אפילו ליטול ממון אם לא ע"י העד שכנגדו]:

[*כתב המרדכי בפ' ח"ה מצאתי ראובן השכיר ביתו ללוי לי' שנים וכו' רוב אותן הדברים הם דהוים למתכונן בשם זולת מה שכתב בסוף הדברים וז"ל ואין לוי יכול לומר כיון שנתתי השכירות כל ימי השכירות תהא ברורה שלא ע"מ כן השכירה שתהא שאייה דביתא דמיתב יתיב עכ"ל ע"כ דברי ב"י ח"מ סי' שי"ב]:

הגהות הב"ח ס נ"ב כו': ע נ"ב ע"ש: פ אבין והמרה אמך אשתו כצ"ל: צ נ"ב ישבע הוא שזקינו שהוא אביו כצ"ל: ק נ"ל ומדב"ש סברי: ר נ"ב לו: ש משתבע נמי שלו כצ"ל: ת נ"ב זה: א נ"ב אחד:

הגהות ממ"י א] רבא וכן לקמן:

שלמי הגבורים

יעקב והוא מעשה מדבר זה שטען להד"מ ונתבייש לקיים אותה טענה לפי שהי' קול מן ההלואה ואמר ודאי לויתי אבל פרעתי ובספר הרמב"ם מצאתיו בהדיא ואומר כל זמן שלא באו עדים להכחיש הטענה ראשונה לטעון ולחזור ולטעון ואפי' סותר טענה ראשונה לגמרי ואפי' יצא מב"ד וחזר דאיכא למימר טענתיה אגמירה אפ"ה אין לחוש. תוספות שטה: (ג) תשובת רבינו גרשון פירש כל מודעי שמסר מודעא ואמר אנים אני על מתנה זו שאני נותן ומודעי דמודעי שאמר לעדים מסרתי מודעא בפניכם שבאונס אני מבטלה ולא ברצון ומודעי דנפקו מגו מודעי הא דאמר רב יהודה האי מתנה טמירתי אע"ג דלא מגבינן בה הויא מודעא להכרתה כיצד ראובן שקנה אחת משדותיו לשמעון במתנה טמירתא דאמר לעדים זילו איטמרו הוי מודעא וחזר ונתן שדה ללוי

חדושי אנשי שם

ממתני' דקתני כנגדו ארבע אמות דמתני' מיירי מן הצד ודו"ק כך מצאתי בשם מהרי"ח: ש"י [כ] וקשה שכאן אמר שאינו יכול להכניס אחר ופרק האומנין מוכיח דיכול להכניס אחר והנה יש רוצים לחלק בין אם המשכיר דר עמו ובין לא דר עמו וחילוק זה נמצא בתשובת הרא"ש לענין ב' שותפין ששכרו הבית אבל מהרש"ל ז"ל כתב די"ל דזה דוקא לענין ב' שותפין וכמבואר שם סימן פז אבל מ"מ לי נראה ליישב דברי המרדכי בענין אחר דכאן בחזקת הבתים מיירי שנתן לוי כל השכירות של כל השנים שיש לשמעון לדור קודם לכן ואין לשמעון הבא לדור מכח לוי לתת כלום לראובן ע"כ יש מקום לראובן לומר לשמעון לאו בעל דברים דידי את דהכי אין אתה נותן לי שום שכירות ודמי ממש לההוא עובדא דמייתי מאי בעית בהאי ארעא וכו' דאמר רבא

ב' כי' פרשב"ם דדוקא קודם כתיבת השטר אבל אחרי כן אין (המוסר) [המוציא] מודעא שוה כלום דא"כ כל שטרות שבעולם כשיתחרט אחר שנעשו בכשרות יבוא לפוסלו ועוד פי' דלהכי כתבינן ביטול מודעא בשטרי מכירה ומתנה דמהשתא לא תועיל המודעא כדמוכח בערכין פרק האומר גבי גט דמהני ביטול מודעא וה"ה לכל השטרות : תקלא קנין בפני שנים וא"ל לומר כתובו וכו' אומר ר"ת דלא אתא למעוטי דשלא בפני שנים לא חשיב קנין דהא אמרי' בקדושין פ' האומר [*דף ס"ה] לא איברו סהדי אלא לשקרי וכן פי' שם האלפסי ודוקא היכא דמודו הבעלי דינים דקנו עכ"ל וכן ריב"ם הביא ראיה מפ"ק דסנהדרין [*דף ו'] דרבנן דר"מ אמרי התם פשרה ביחיד וע"כ סבירא להו דפשרה צריכה קנין והלכתא הכי דאי ס"ל לא בעי קנין אמאי פסיקא דצריכא קנין הא לא אשכחן פלוגתא דתנאי בהכי אלא ודאי ש"מ דקנין מהני שלא בפני עדים ואין צ"ל כתובו אלא בלא רשות כותבין כל זמן שלא חזר בו ומיהו יכול לחזור בו כדאמרי' התם פרק הספינה זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה והתם משמע מפי' רשב"ם דאפילו בשטר מתנה וכן דעת ר"ת אבל ריב"ם פירש דוקא בשטר מכר יכול לחזור בו משום דאית ביה אחריות [ב]בפירוש ואפילו אם יכתוב [בלא] אחריות בפירוש מ"מ איכא עליה תרעומת [*פי' למוכר יש תרעומת מן הלוקח] *אבל במתנה מאחר דאמר זכו כלומר חזקו בו לצורך פלוני מאחר דלא מפסיד מידי לאו כל כמיניה לחזור בשטרא ור"ת פירש דבשטר מתנה דוקא מיירי דלא ניחא ליה דליפשו עליה שטרי משום דכ"ע

[*וצ"ע שהרי אף אם לא נתן שטר ללוקח יש ללוקח תרעומת על המוכר שמוכר לו שדה בלא אחריות שדה שאינו שלו. או שדה שמשועבד לבע"ח. ובמא י"ל כשאין ללוקח שטר על המכירה אין ניכר ומפורסם כל כך מה שהטעה המוכר ללוקח אבל כו'] :

לא ידעי מאי שטרא הוי וסברי דמע"ת כתב עליו ומתוך כך זילי ניכסיה אבל בשטר מכר כשזכו לו בשדה מסתמא אדעתא דכתבי ליה האחריות זכו ליה ואין יכול לחזור בו ופסק ר"י דאף לדברי המפרש בשטר מכר אם המוכר חוזר מן השטר הלוקח נמי יכול לחזור מן המקח דמצי למימר אדעתא דשטרא זבני וכו' תוס' קדושין ור"פ אע"פ גוטיד דקדק ר"ת דקנין מועיל אפילו בלא עדים מפרק הזהב דמשני לית ליה סודר ולא משני דלית ליה עדים ויש דוחין דלא ה"מ לשנויי הכי משום דסתם גורן יש בו אנשים הרבה : תקלב גזלן אין לו חזקה נשאל לר"מ על אודות הישוב*[והשיב] אם שמעון ובניו טוענין חזקה שיש עמה טענה אז יש להם כח בישוב לגור שם ולמחות למי שבא לגור שם בלא רשות דחזקתן חזקה אך אם יביא ראובן עדים שהם מסורות לפיכך לא היה רשאי למחות אז אין להם חזקת ישוב דגזלן אין לו חזקה דאי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחוור אבל אם שמעון מסיר ובניו אין מסורין אז יש לבנים חזקה היכא דאתא בטענה דנפשיה ולא מכח אביו דבן גזלן יש לו חזקה ה"ה כיון דבניו טוענין חזקה שיש עמה טענה יש להם חזקה ושלום מאיר ב"ר ברוך :

*והטוען על חזקת ישוב ויש לזה עדים שהטוען בקש ממנו שיתיר לו שנה כתוב בסוף הס'. תשובת מהר"ם :

תקלג נשאל לר"מ על אדם שהיה רגיל בשום מלוה כגון בגלילה או בס"ת שניה ואירעו אונס או עוני ונתנו הקהל את המלוה לאחר ואח"כ העשיר ורצה שיחזירו לו את המלוה והשיב הנני נחפז להשיב האוהבים הנחמדים מפז אם בשעה שנתנו הקהל ליששכר ס"ת השניה היה סיפק ביד שמעון לתת י' דינרים לשנה ואעפ"כ לא חפץ בה ונתרצה עם שאר הקהל לתת אותה ליששכר הרי איבד שמעון את זכותו דאחולי אחיל לגביה ואפילו בלא [עדי] חזקה [ד]היכא סהדי שגם הוא נתרצה ואי ליכא סהדי שנתרצה ואיכא עדי חזקה שלא ערער שמעון אבד שמעון זכותו כיון שיששכר טוען חזקה שיש עמה טענה ואמר ברשותך נתנו לי הקהל אבל אם בשעה שנתנה ליששכר לא היה סיפק ביד שמעון ועתה שיש בידו רוצה לחזור ולזכות במלותו ליתן י' דינרין כבתחלה נראה שחוזר למלותו כיון שמחמת אונסא הניח שהיה עני ועתה ברכו השם ויש לאל ידו כדאמרי' פ"ק דיומא אירע קרי לכ"ג ומינו אחר תחתיו ושוב נטהר הראשון ראשון חוזר לעבודתו ופסק התם תלמודא כר' יוסי ומקשי ר"י הלכתא למשיחא ותירץ נפקא מינה לפרנס שעבר מחמת אונס ומינו אחר תחתיו דראשון חוזר לעבודתו כשיעבור האונס ועוד דלא גרע מרוצח שגלה לערי מקלט שחוזר לעירו במיתת כהן[ה]"ג שחוזר *לשררה שהוחזקו' אבותיו לר"מ ואפילו לר' יוסי דפליג עליה ס"פ אלו הן הגולין שאינו חוזר לשררות אבותיו שאני התם דכתיבי קראי ישוב הרוצח וגמר שיבה שיבה מושב אל משפחתו וגו' למשפחתו הוא שב ואינו שב למה שהוחזקו אבותיו דוקא התם שעשה עבירה שהרג שוגג או עבד עברי שמכר עצמו או נמכר בגניבתו אבל האי דלא עבר עבירה חוזר ושלום מאיר בר"ב : [דף מא] כל חזקה שאין עמה טענה [*אינה חזקה] אינו יקר תקלד הוה מסתפק מאן דלית ליה שום עדות ידוע בקרקע ומערער על חבירו וא"ל מה אתה עושה בתוך שלי וא"ל המחזיק שלא אמר לי שום אדם מעולם שום דבר ומיהו לא אלא עבורך עד שתברר בעדים שהיא שלך מי מצי לסלוקי מן הקרקע או לא וכתב רשב"ט דטענה נכונה היא מהא דאמר לעיל גבי ארבא אי תפס לא מפקינן [ו]ומראיות אחרות דכל ממון שבא לידי אדם ואית ביה ספקא אינו רשאי שיוציא מידו עד שיתברר בעדים ברורים : תקלה מייתינא איגרתא ממערבא כו' אמר ליה לכי תיתי פירוש אבל מיד תחזיר וה"ה אם לאחר שפסקו הדין אמר החייב כתבו לי מאיזה טעם דנתוני ואני רוצה לילך לב"ד הגדול או לבית הוועד ולסתור הדין גובין ממנו לאלתר ואין ממתינין לו עד שיסתור הדין וכשיסתור יחזירו לו וכן פסק רבינו מאיר : ההוא גברא דדר בקטתא בעיליתא כו' תקלו מכאן היה דן ה"ר יהודה כאן דה"ה לענין ישוב דהיכא דהוה דר ביה אבוה שנה והיורש *שלש שנים [במרדכי ישן איתא שתי שנים] בשופי דזכה היורש בישוב ולא נראה לרבינו מאיר דלא שייך הכא טוענין ליורש דהתם דוקא טענינן ליה כגון [ט]פתח פיך לאלם דאי בעי טעין מינך זבינית ואכלתי שני חזקה אבל הכא אפילו אי טעין מינייהו

זבינתיה לאו טענתו טענה כיון דאינהו נמי דיירי בעיר לא חיישי למחויי הלכך אין חזקתו חזקה כדאיתא לעיל אנא בשכוני גואי הוינא וא"ל רב נחמן ז"ל ברור אכילתך : [דף מב] בפני האב שנה בפני הבן שתים בכתובות ובב"מ פרק המפקיד אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל וי"מ דיתום אפילו גדול כקטן דמי במילי דאבוה ואין מועלת החזקה לגביה אע"פ שהוא גדול כשמת אביו וליתא כדאמרינן הכא בהדיא דאיכא [חזקה] כשאכלה בפני האב והבן שני חזקה ודוקא כשהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה אע"פ שלאחר כן הגדיל : תקלז מכאן מוכיח רבינו מאיר דגדול בשעת מיתת אביו מודיעו כגדול חשוב וידע במילי דאבוה עי' פ' זה בורר ופרק שבועת הדיינין : [דף מא] אמר ליה אית לך סהדי דדר ביה המוכר חד יומא פי' רבינו יעב"ץ דלאו דוקא יום אחד דהוא הדין נמי אם שעה אחת הוליך כלי תשמישו ודר בו ויצא מדאיבעיא לן לקמן נראה בו מהו וזה על כרחך משמע שלא דר בו כדאמר רבא דעביד איניש דסייר כו' מכלל דאם [כ]דר בו אפילו שעה אחת פשיטא : תקלח [דף מג] אמאי שמירה בבעלים היא א"ר פפא דאמר לי' שמור לי היום ואני אשמור לך למחר *אומר רבינו מאיר דלאו דוקא [*דא"ל] שמור לי אלא אפי' קנו בשותפות בסתם ולקח אחד מהם ושמר בסתם וחבירו שתק ונגנב או [ל]אבד אפילו הכי חייב השומר שזה יאמר אתה שומר שכר שלי שלאחר שהיית שומר יום או שבוע או יותר הייתי אני רוצה לשמור ולא נראה דמאחר שלא אמר לו בפירוש אינו נעשה שומר שכר שיכול לומר לו אילו היית אומר לי שמור לי שלי ואני אשמור שלך לא הייתי נזקק לכלום אלא האני הייתי נותן בידך או הייתי נזהר ביותר אבל עתה שלא אמרת לי שומר חנם אני ופטור וראיה לדברי דאמר ליה שמור לי וכו' משמע דוקא אמר ושוב בלומדי בב"ק בפני ה"ר יצחק מוינ"א הייתי רוצה לדקדק שודאי שותף (ד) אפילו שומר חנם אינו מדאמרי' סוף פרק המניח היו שני שוורים רודפים אחר אחד ואנו מסופקים איזה מהם נגח ושניהם היו של איש אחד שניהם חייבים ומוקי לה לבסוף כרבי עקיבא דאמר שותפין נינהו פירוש באותו שור [תם] המזיק שניהם שותפין בו הניזק והמזיק בין לענין אם שבח או כחש שעל שניהם הנזק והשבח ומסיק דוקא כי איתנהו לתרווייהו [חייב] פירוש כל זמן ששניהם לפנינו גובה אבל ליתנהו לתרווייהו שאחד מהם נאבד לא ישלם לו המזיק כלל אע"פ שהם שותפין[מ] הואיל ולא קיבל שמירת בהמתו עליו פטור לגמרי הלכך אבד האחד אבד נזקו ואין חלוק בין בפשיעה בין בכל ענין שנאבד פטור (וכן פסק רבינו מאיר דשותפין פטורין אפילו בפשיעה דפשיעה בבעלים פטור)* [נ] דאי תימא בפשיעה חייב א"כ מאי [נ]דקאמר התם דוקא איתנהו לתרווייהו והלא פעמים אפילו ליתנהו לתרווייהו חייב כגון בפשיעה וגם בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה דקדקו התוס' כדברי. אבל רבותינו חולקים *ולא תימא אמאי שמירה בבעלים פירוש אם התחילו לשמור שניהם [*יחד] כל אחד בשעה ששומר חלק [*מחבירו] חבירו משמר נמי חבירו חלקו אי נמי אע"פ שאינו עמו במלאכתו בשעת אונס כיון שהיה עמו בשעת [שאלה] שמירת הבעלים עמו קרינא ביה כדתניא היה עמו (*במלאכה) בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה ואפילו [לא] התחילו לשמור שניהם יחד מ"מ אחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכתו בשעה שהשני התחיל לשמור : *(ומשני) דאמר ליה שמור לי היום ואני אשמור לך למחר ואם תאמר אכתי שמירה בבעלים היא דאמרינן פרק השואל דבעלים באמירה הוי בעליו עמו גבי שאל הפרה ובעלה עמה ויש לומר דשאני התם דבאמירה משעבד נפשיה ליכנס במלאכה אבל הכא לא משעבד נפשיה עד למחרת [דפשיעה בבעלים היא] (וכן פסק רבינו מאיר דשותפין פטורין מפשיעה דפשיעה בבעלים פטור) עי' פ' האומנין: תקלט [דף מב] שותף כיורד ברשות דמי מלאתי ושאלת על ראובן שטען על שמעון שהיה [לו] עמו חוב בשותפות ומאותו חוב הניח שמעון לעובד כוכבים י"ח דינר שיהא מכנים לו חובותיו ושמעון השיב הוצרכתי ליקח מן העובד כוכבים מה שנתן לי כדי שלא אהיה מפסיד כל החוב נראה לי שנדון זה שותפות הוא ושותף כיורד ברשות דמי בכל דבר דלא ברי היזקא וכן פר"ח פרק חזקת הבתים דנוטל אף בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ואם נתייבש האילן מיד אפילו הכי פורע חצי היציאה וכן כתב המיימוני פרק י' דהלכות גזילה דבעל בנכסי אשתו והשותף בשדה שיש לו חלק בו כיורד ברשות דמי ואפילו בשדה שאינה עשויה ליטע שמין להם וידו על העליונה והכא בנדון זה שמעון הוציא י"ח דינר בהכנסת החוב וידו על העליונה ואם ראובן חשדו שהרבה לתת בשביל שאר חובותיו הא תנן דהשותפין נשבעים בטענת שמא וישבע שמעון שלא פטרו מאותן שמונה עשר דינר אלא בשביל חוב זה עי' סוף פ' אלמנה נזונת ופ' הגוזל בתרא ופ' שבועת הפקדון ופ' מי שהיה נשוי : [דף מג] וליסלקו בי תרי מינייהו ולדיינו פירוש בקנין כדאיתא בפירקין [ובפ' הכותב] דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי בנכסיך כו' דלא מהני אלא בקנין [ס]ורבינו ברוך איש תרומות כתב בפרק בא סימן תנן כל הכשר לדון כשר להעיד ואם תאמר דבפרק חזקת הבתים דפריך וליסלקו בי תרי מנייהו ולדיינו [ע]קשה דבפרק יש נוחלין אמר תחלתו בפסול וסופו בכשרות פסול להעיד וכי תימא לדון כשר והא תנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש לומר דיש לחלק בין איסורא לממונא וכן כתב המיימוני בהל' עדות ועוד יש לומר כיון שמתחלה

[*נ"ל שצ"ל ר' משה כי היכי דלא תקשי ר"מ דהכא אדברי ר"מ דלמטה דכתב דשותפין פטורים אפילו בפשיעה ועי' במהרי"ק שורש קנ"ה שהביא דברי ר"מ דהכא . וכתב ר"מ] :

[*פי' הב"ג דנעשו ממילא שותפין ולא אמר שמור לי היום כו' הוי שמירה בבעלים ולא כדעת ר' משה דלעיל כתב אפילו בשותפות סתם הוי כאלו אמר שמור לי היום ונעשו ש"ש זה לזה וחייב בגניבה כו' לכן מסיק ר"מ בדבריו דאי תימא בפשיעה חייב ר"ל בנ"י"ס שעשו שותפות סתם א"כ מאי קאמר התם כו' ר"ל דהתם בשור המזיק נעשו שותפים בסתם ואם היה חייב בפשיעה ובגניבה ואבידה במקום שנעשו שותפין בסתם א"כ לפעמים אפילו ליתנהו לתרווייהו חייב כגון בפשיעה אבל לא היה צריך להביא ראיה דפשיעה בבעלים פטור דפשוט הוא וק"ל] :

*נ"א ולא תירצו וג"מ גרס ולי' תימה :

הגהות הב"ח ב אחריות ואפי' אם כו' כצ"ל : ג (ועוד דקדק ר"ת כו' אנשים הרבה) תא"מ ונ"ב זה שייך אדלעיל על מה שאומר ר"ת דלא אתי למעוטי דשלא בפני ב' לא חשיב קנין כו' : ד נ"ב אי : ה נ"ב גדול : ו נ"ב כה : ז נ"ב ס"א מחמת : ח נ"ב מיניה : ט נ"ב זה : י נ"ב הוו דיירי בהדיה כצ"ל : כ נ"ב ודאי דר בו פשיטא דאפילו שעה אחת נמי כצ"ל : ל נאבד כצ"ל : מ נ"ב בו : נ קאמר כצ"ל : ס נ"ב במ"ס כתוב וליסלקי בי תרי כו' כתב רבינו ברוך איש תרומות בפ' בא סימן תנן כל הכשר לדון כשר להעיד . וא"ת כו' עד ולמהר"ס נראין דבריו ודברי התוס' כו' כמו שכתוב בהגהת מיימוני פ' ט"ו מהל' עדות וכן היתה הנוסחא של מהרא"י ז"ל כמו שכתוב בתרומת הדשן סימן שמ"א : ע וקשה כצ"ל : פ אי כצ"ל : פ שם פי' רשב"ם תא"מ : צ ת"ז מוקף : צ ומיהו כצ"ל : ק לכתוב ביטול מודעא דהא כו' כצ"ל : ק נתינתו כצ"ל :

חדושי אנשי שם

רבא הדין עמו ואע"ג דכתב כאן דאפילו אם לא נתן כל השכירות מעיקרא היה חייב ליתן עכשיו שמשעה שהחזיק לו בבית יתחייב בכל השכירות וכו' אינו ר"ל דאפי' אם לא נתן כל השכירות יכול לומר לשמעון הבא בשביל לוי לאו בעל דברים דידי את דזה אינו דהא מביא ראיה מהמוכר את הספינה ושם אמרי' כי משכח לה לאגוריה מיגר ושקיל מזה מה שהיה לו ליתן הראשונים וא"כ היה סותר דברי עצמו אלא ה"פ דהמרדכי אינו מביא ראיה רק לענין דזכה ראובן בשכירות ואינו חייב להחזיר כיון דאפילו אם לא נתן כל השכירות ושפ בו ראובן אי לא משכח לאגורי כדאמרי' בהמוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך אי לא משכח לאגורי וכו' אגרא בעי למיתב א"כ כ"ש דזכה בשכירות שנתן לו לוי מקודם לכן שהרי הוא בידו ואין צריך להחזיר לו כלום דאמר הא ביתך קמך קום ודר ביה אבל לענין אם לא נתן כל השכירות מקודם אם יכול להשכיר לשמעון מזה לא דבר המרדכי כאן כלום דפשיטא דיכול להשכיר וכדמוכח בראייתו שהביא מהמוכר את הספינה ופרקה וכו' וכמו שכתב הר"מ ז"ל בהדיא בפרק האומנין ודו"ק : ש"י [כ] וקשה דבפרק המפקיד כתב השאילה בבעלים פטור וכן פרק השואל ובפ' המפקיד תירצתי בדוחק ושם הבאתי שמהרי"ק ות"ה מקשים ואינם מתרצים

שלטי הגבורים

לנוי בשתם ולא אמר הטעתו ולא אמר כתבוהו בשוק וכו' אזלינא בתר אומדן דעתא דאמר כי היכי דלשתמע במתנה טמירתא גט ומתנה יכול לבטל בלי אונס עכ"ל. בתשובת הגאונים ראיתי שהאריכו לפרש למה מאריכין בשטרות לכתוב ז' מודעי וכל מודעי דמודעי וכו' וכתבו שאם אנסוהו לבטל מודעא ע אין בטולו ביטול פ ואי ידעי באונסא כי הוה מעשה דפרדסא בפ' ח"ה פ (שם פי' רשב"ם) וגגט ומתנה התם מהני בטול כדאיתא בערכין אבל בזביני לא מהני (צכתיבת) ביטול אם נאנס לבטלה ולהכי אפישו רבנן סבוראי לכתוב ביטול מודעות שאם ימסור מודעא על מודעא ועוד מודעא לבטל ההוא מודעא שיועיל מה שבטל בהחרונה כי רוב בני אדם אין מעלים על דעתם לדחוק ולאנוס ולבטל מודעי עד עולם והתקינו דדי לנו בז' מודעי לבטל צ מיהו אם איתרע מילתא שיכופוהו ויאנסוהו שיבטל מודעא על מודעא עד מאה או עד עולם והעלה בלבו בתחלה למסור מודעא הוי יודע שאם יאנסוני לבטל מודעא עד עולם אני אכים לבטלם ולעשות חפצם עד אחר זמן שאתבענו אין בבטולו כלום כך הבנתי בתשובת הגאונים וטוב להנהיג המוכר לאמר כתבו לו לקונה בכל שופרא דשטרי דרב יהודאי וכן הנותן יאמר כך ואז יכולין לומר קביטול ולכתוב דהא סרים ואמר ואם מכר מודעא על הגט ואמר הוו יודעין שאם יכפני לבטל המודעא מתוך האונס אני מבטלה נ"ל דהוי ביטול דהא תנן בערכין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ומפרש התם עד דמבטל מודעא משמע שכופין אותו לומר אני מבטל ובלבד בגט המעושה כדין כדאיתא (ברים) במסכת גטין פסק רשב"ם גבי גט דוקא מודעא שיש בה אונס אבל אי טעין ואמר גט שאעשה לא יהא גם אין זה ביטול דכיון דלא נאנס אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור ולא מהני ביטול דקודם כתיבה אלא א"כ פסלו אחר כתיבה וקודם קכתיבתו ליד האשה עכ"מ :

שאלה מי שנשבע לחבירו לפרוע לו מעות לזמן וכשהגיע הזמן הכרית האדון למלוה לסאר"ך הזמן ללוה ומלוה מסר מודעא שהוא מאריך באונס מי נפטר בכך או לא תשובה כל שבאונס לאו כלום היא דמ"מ מתלויה ויהיב דהא זה אינו מקבל מידי בהארכת הזמן ולא עוד אלא אפילו נתנו לו קנת מעות דבמכר דכותיה למ"י אגב אונסי דזוזי גמר ומקני אם מסר המודעא מבטלת המכר ולפיכך אם נשבע הלוה למלוה שיפרענו ליום פלוני עבר על שבועתו ומאי דהוה הוה ואם נשבע לו שאם לא יפרענו ביום פלוני שיעמוד באושפ' אגב' עד שיפרענו חייב עוד לקיים שבועתו ולעמוד באושפ' אגב' ואם לא עשה כן עובר על שבועתו בכל עת. אדרת :

(ד) השותפים נעשו ש"ש זה לזה משמע דר"ל מן השותפות עצמו דאי מפקדונות אתי"י פשיטא דאותו שאינו שומר השותפות לא יהיה לחבירו לשומר דהא שמירת בבעלים הוא ואותו ששומר השותפות פשיטא שיכ"ל להיות שומר שכר מדברי האחרים אם נתן לו שכר וכשאחד שומר כל השותפות וחבירו נותן לו שכר נמי פשיטא אלא משמע ליה שכל אחד שומר תני הפקדון ונעשית ש"ש בשביל שזה שומר לו היום וגם זה שומר לו למחר ולא אמרי' אבל אחד שומר חלקו כיון שלא חלקו. עיין בתוס' בטעם ונראה לי דדוקא א"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר הוי ש"ש כדפי' רשב"ם הטעם אבל היה שומר השותפות מנדבת לבו ולא התנה לחבירו שישמור למחר נראה דא"פ אינן ש"ש דהדרבה הוא עשה לו טובה חנם. תוס' שנ"ב :

פי

היה בידו לסלק עצמו קרינן ביה תחלתו וסופו בכשרות ולא דמי להיא דפרק יש נוחלין דהתם לא מצי לסלק עצמו אי נמי לא דמי לשאר פסולין כגון קרוב ונתרחק (*פתוח ונסתמא) [*סומא ונתפתח] דהתם פסול לכל עדות אבל הכא אינו פסול כי אם לדבר זה בלבד (עי' לעיל פ"ק גבי ורשאין בני העיר כו') : תקמ [דף מד] ודלמא אקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא* פירש רשב"ם משום דכל שעבודא דומה לאסמכתא דקאמר

*פי' דכל אגב הוי כאסמכתא ומש"ה נריכנא לפרש בשטר דלא כאסמכתא :

אם לא אפרע תגבה מכאן הלכך צריך לכתוב בפירוש כי היכי לאלומי לשטרא ור' אליעזר ברבי נתן פירש כך והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא כלומר (*לא) [*דלא] כתב בלשון אסמכתא (*כך) הריני משעבד לך מטלטלי אגב מקרקעי שאם לא אפרע לך ליום פלוני תגבה מהם אלא כתב לו סתמא הריני משעבד לך מטלטלי אגב מקרקעי לגבות מהן חובך דהא לאו אסמכתא היא ומשום שעשו רבנן סבוראי תקנה לאשה לגבות כתובה ממטלטלי וכן לבעל חוב *הצריכו עתה לכתוב בשטרות ר(דלא הוי כמו אקני) [*כאסמכתא דלא הוי כמו] מטלטלי אגב מקרקעי ומיהו אגב וקני לא כתבינן בהדיא בכתובה כדי שיוכל הבעל למכור במטלטלין בלא רשות אשתו כמו שפירשתי בפרק נערה שנתפתתה ונראה לראבי"ה שבשטרי מתנה או במכירת קרקע לא צריך למכתב דלא כאסמכתא אלא דוקא בשטרי שעבוד דדמי לאסמכתא ואגב שטר שעבוד הנהיגו לכולן לכתוב (*ואף לפי) [*ולפי] ראב"ן לא היה צריך לכתוב בפירוש אף בשטר שעבוד אלא לשופרא דשטרא וכן משמע מפי' רשב"ם : [דף מה] שתם עובד כוכבים תקמא אגס הוא דכתיב אשר פיהם דבר שוא ופר"ח שכמו כן אפילו אם אותו העובד כוכבים הוציא ממנו בערכאות של עובדי כוכבים : [*אומן] בסוף שמעתין (*דאומנא) [*דאומן] כתב רשב"ם תקמב והשתא שמעינן המפקיד אצל חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים [*ובהמוכר את הבית פסקינן דקמן דה"ס בשטר ומדקאמר תלמודא אי דאיכא עדים אחר אמאי מהימן שמעינן ר] דין פקדון דאחר שאינו אומן אם מסר לו בעדים וראה בסוף בעדים אז אין לו (*שום) חזקה שהרי אין כאן [*שום] מגו אבל אם יש עדים מתחלה ולא ראה בסוף בזה נאמן (*דים) [*ויש] חזקה מגו דאי בעי א"ל החזרתי לך ואם אין עדים בתחלה ויש עדים בסוף גם בזה יש חזקה (מגו דאי בעי אמר) [ונאמן לומר] מכרת ליא [*אבל אומן אם ראה לבסוף אע"ג דלא ראה בתחלה אין לו חזקה אבל אם יש עדים בתחלה ולא בסוף נאמן מגו דאי בעי אמר החזרתיו לך] . והא דאמרי' אומן אין לו חזקה הני מילי (*בענין) [*בדבר] שהוא רגיל לתקן והכ"מ שיש חילוק בין אומן לבעה"ב הנ"מ בדברים שאינן שוין להשאיל ולהשכיר אבל בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר דין בעה"ב כדין אומן כללא דמלתא אומן כל ענייני [*תלה] בראה לחוד דאם ראה לסוף בעדים אין לו חזקה אבל אחר לעולם יש לו חזקה עד דאיכא תרתי עדים בתחלה וראה בסוף [*בעדים] (וכן פסק רשב"ם וכן (*פירש) [*פסק] האלפסי מתחלה) שוב מצאתי כללא דמלתא באומן פסק הרשב"ם דיש לו חזקה אם לא ראה והאלפסי ור"ת פוסקים דאומן אין לו חזקה אע"ג דליכא עדים ולא ראה אבל באחר יש שלשה מחלוקות רשב"ם פסק דלעולם יש לו חזקה עד דאיכא תרתי עדים וראה ור"ת פסק אפילו בדאיכא תרתי עדים וראה יש לו חזקה והאלפסי דפסק אין לו חזקה היכא דאיכא עדים לחוד [ל] וכן פסק המיימון פ"ו דשאלה ור"מ פסק ככרשב"ם עיין פ' האשה שלום ביבמות ופ' הכותב גם עיין פ' כל הנשבעין גם עיין פ' המקבל : תקמג [דף מז] אמר רב הונא תלויה וזבין זביניה זביני ואפילו בשדה זו והכי איתיקס הלכתא ולא עמדו פסקותיה של רבא דאמר דוקא בשדה סתם ולרבא לא כתבינן מודעא אזביני דבשדה סתם אפילו מודעא אינה מבטלתה ובשדה זו אפי' מודעא לא צריך אבל לרב הונא דאמר אפי' בשדה זו זביניה זביני צריך (שיפרש) *[שפיר] מודעא ומהניא כדאמר רב הונא מאן דהתים אמודעא שפיר חתים והיכא תקמד שכפה אותו לבטל המודעא מהני ביטול כדאמרינן בערכין [אמהני'] וכן אתה אומר בגט [מאי] עד שיאמר רוצה אני דמבטל מודעי וגבי מתנה זו אפילו ביטול מודעא לא מהני* דאפי' בלא מודעא הליוה [ויהיב] אין זה מתנה . ונראה בשדה סתם רב הונא מודה לרבא דמודעא לא בטלה זביני דעפי אית ליה לרב הונא זביניה זביני מלרבא גבי שדה זו וא"כ בשדה סתם לא יסבור פחות ממנו [מ] והיכא דמהני מודעא א"צ שיהא מאונס הגוף אפילו אונס ממון הוי אונס כי ההוא (*אינס) דמעשה דפרדיסא : תקמה [דף מט] ולא נצרכה [*אלא] באותן ג' שדות. ושאלתם בראובן שמכר קרקע אם אשתו יכולה למחות אם אותו קרקע ייחד לה בכתובתה או הכניסתו לה נדונייתה המקח בטל לאלתר דאפילו אין האשה מוחה הבעל מעצמו יכול לבטל המקח דבשלשה שדות המקח בטל לגמרי ולאלתר כמו שפי' ר"ח ורש"י ור"ת ור"י בפ' אלמנה לכ"ג: (*אלמנה) המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה וזה היה מעשה לפני ר' שמעון בן גמליאל ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות אבל בשאר קרקעות המקח קיים עד שימות הבעל או עד שיגרשנה שאז תגבה האשה מהם ושלום מאיר בר ברוך :

*אי ידעינן באונסיה תוס' ואשר"י . מהר"ם :

תקמו [דף נא] קבל מן האשה או מן העבד יחזיר לאשה ולעבד דשמא אחד נתן להם ע"מ שאין לבעל רשות בהן ושאלתי את פי רבותי אם הלך הנפקד ונתן לבעל של האשה או לרבו של עבד הפקדון אם היתה (*יכול) [*יכולה] להחזיר על הנפקד ולומר לו למה נתת שלי ביד בעלי אם הוא יכול לומר איני יודע מסתמא שלא נתן לך שום אדם מתנה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן וגם *נמי [*אינה] נכסי מלוג איכון שלו הן מן הדין דמה שאנו אומרים יחזיר לאשה היינו עצה טובה שילא מידי ספק אבל בדיעבד הזרתו חזרה אם החזיר לבעל דדמיא לרבי נתן מנין לנושה בחבירו וכו' ולא דמי ממש . ולא השיבו לי דבר ברור ורפיא בידי ויותר נ"ל לפטור הנפקד ז . גם בזה לבי נוקף אם הנפקד היה חוזר על הבעל ואומר תחזיר לי כי שלא כדין נתתיו לך אי יכול או לא ונראה דאינו יכול ובזה אני מסתפק אם הבעל חוזר על הנפקד ויתבענו לדין אם יכול להוציא ממנו בע"כ שיאמר היא לקחה וגנבה משלי והאשה אינה (*באה) [*כאן] כגון שהלכה למדה"י או שהטמינה עצמה והוא אינו רוצה להמתין שאם היתה בכאן [אפילו לכתחלה] לא יחזיר לבעל כי אם לה כדאמר יחזיר לאשה ושאלתי את פי רבותי ורפיא בידם וכן [*אם] האשה שמכרה שום דבר לאדם אחר ויכירנו הבעל בידו שהיה שלו ויתבענו לדין ויאמר למה קנית מה שגנבה לי אשתי ואם זה יאמר ברור לי שהיה שלה אם יהא נאמן במגו שיכול לומר ממך קניתי ונאמן בשבועה ה"נ נאמן בשבועה : יחזיר לאשה נראה לר"י דאם אמרה האשה תנהו לפלוני שהוא שלו דנותן לו דנאמנת במגו דאי בעיא שקלא ליה מיניה ויהבא ליה דאפילו יאמר הבעל שלי הוא משמע דאין כח בידו להוציא ממנו מדאמר יחזיר לה לאשה דה"ל למימר (יחזיר) [יודיע] לבעל [*כיון שיש כח הבידו להוציא מידו ויחזיר לבעל אם יאמר שלו הוא . מ"י] ויאמר אם הוא שלו והא דמפליג בדביתהו דרבה בר בר חנה בין מהימנא ליה ללא מהימנא ליה ה"מ בשעת מיתתה דלית לה מגו שתהא תובעת מן הנפקד ונותנת למי שתרצה . ואם תקף הבעל מידה אינה יכולה

להוציא מידו ולומר של פלוני הם ידאם תהא נאמנת לומר של פלוני הם תהא נאמנת לומר שלי הם במגו דאי בעיא אמרה אחרים הפקידו בידי דאינה צריכה למימר מי הם האחרים וישארו לעולם בידה וריב"א השיב וז"ל אשר שאלת אם יש ביד אשת ראובן מעות והיא אומרת של פלוני הם והוא אומר לא כי אלא שלי הם מי מהימנא בשבועה או לא דאית דאמרי דלא מהימנא מהא דתנן האשה שנושאת ונותנת בתוך הבית דעליה להביא ראיה וקי"ל ראיה בעדים וק"ל [*דהא נמי קאמר א' מן האחין שהיו אונות ושטרות יוצאין על שמו עליו להביא ראיה ואי ראיה בעדים אם כו' נל"מ ש"ן חסר] . א"כ [בגדול אחין] היכי מהימן בעלמא בשבועה והתם [בנושאת ונותנת] שאני ופשוט למבין ועוד [*אני מביא ראיה מהסיא דאמר אי כו' מ"י] אמר מהסיא אי מהימנת לך עשה כפירושו ואי לא עשה פירוש (*לפירושו) [*לפירושה] והנא לא ידענא מאי פשיטותיה מהסיא והשאלה נראית לי שהומה כי לא פירש לי מר אם באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ראיה יפה הביאו אבל הקושיא לא הבנתי דכן נמי [בגדול האחים] לא מלינו שיהא נאמן בשבועה ואפילו אונות ושטרות יוצאות על שמו צריך להביא ראיה בעדים ולא ידעתי מה ר"ל דאי משום דבן הנושא ונותן בתוך הבית מלינו שנשבע בשבועת גבי נשבעין שלא בטענה לא על הממון שלפניו נשבע אלא על מה שלא בפניו הוא משביעו שלא בטענה . תמיה אני אי משם רלה להקשות למה לא הקשה כמו כן מאשה דקתני התם ויפה כתב הוסבי דהתם שאני

*כלומר ועכ"פ יפה כתבת דמהימנין לה וכשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית וכדמסיק . מהר"ם :

*ומהסיא נמי דעשה פירוש לפירושו אין ראיה דבשעת מיתה דוקא לא מהימנא לומר של פלוני הם כיון שאין בידה ליתנו אבל מחיים מהימנא במגו דאי בעי שקלא איהי מיניה ויהבא ליה דהא קבל מן האשה יחזיר לאשה ולא לבעלה ואפילו [*שאל לו] (*שהלם) [ממנו] כמ"ש ר"י דאת"ל שהיה מחזיר לבעל ולא לאשה אם היה שואלם א"כ לכאורה לא היה לו להחזיר עד שיודיע לבעל תחלה ומן הטעם הזה אם הם ביד האשה אין כח ביד הבעל להוציא מידה [ומיהו] אם גזלם לה אין כח בידה להוציאם מידו במעות טמונים כדתניא לוה מן האשה ונגרשה אין לה עליו כלום [משמע] אבל במעות שאין טמונים (אפילו גזלם) יכולה להוציא מידו דאלת"ה במעות שאינם טמונים [*אפילו גזלם] במאי קנתה נימא לגלויי [*פי' שהרי לא היה יכול להוציא מידה אלא פ"י כן] : זוזי הוא דבעי* כל זה פירש ר"י וכל זה כשאינה נושאת ונותנת דמהימנא כדפרשית

ושבועה שהוזכרה איני יודע מה טיבה (כיון) [*כאן] דלא שייכא הכא כיון שאינה נושאת ונותנת בתוך הבית אם לא שהיה טוען עליה בודאי דמשביעין אותה שבועת היסת אבל בטענה שמא לא (*נאמר) אבל אם נושאת ונותנת בתוך הבית אז משביעין אותה בטענת שמא בממון שאינו לפניו אבל בממון שהיא לפניו אינה נאמנת אפילו בשבועה ושלום יוסף ב"ר אברהם : קבל מן האשה יחזיר לאשה כתב ר"מ בתשובות אם קודם שנשאת הפקידה ממון אז נאמנת לומר של פלוני הם במגו דאי בעי שקלא ליה איהי מיניה ויהבא ליה אבל אם משנשאת הפקידה (*בידה) [*בידו] הואיל וכל הנכסים [עכשיו] נושאית ונותנות (*בנכסים פר"י דלא) [*בנכסי הבעל בזמן הזה לא] אז מהימן לה לומר שלי הם ולא של פלוני כדאמרי' פרק האשה אשה הנושאת ונותנת וכו' : ואם מת על האחין להביא ראיה ובהא מודי רב וא"ת מ"ט מודה רב אי משום דאית ליה דטענינן ליתמי מידי דלא מצי אבוהון למיטען והמרינן אי הוה קיים היה מביא עדים א"כ קשה הא דתניא הבא מחמת ירושה אין צריך טענה אבל חזקה בעי ואמאי דלמא אי הוה אבוהון קיים ג] הוה טעין שלקחה [*פי' והיה מביא עדים שלקחה] וי"ל דדוקא הכא הוא דקאמר הכי דאם מת על האחין להביא ראיה כיון דאונות ושטרות יוצאים על שמו מוכח מלתא דשלו הם משום הכי דוקא בחייו אמר רב עליו להביא ראיה ולא סמכינן על הא דאונות ושטרות יוצאין על שמו דאמרי' אם איתא שנפל לו מבית אבי אמו היו לו עדים בדבר אבל בבנו ליכא למימר הכי וסומכים אמאי דיוצאין על שמו והא דאפיק רבא זוזי דסרבלא מיתמי נראה דרב גופיה מודה והא דפריך רב פפא ג] [*וקאמר קשיא] משום דנראה לו לדמותה לאונות ושטרות יוצאין על שמו .

תקמז ונשאל לרבינו מאיר ראובן נשא לאה והוליד ממנה חנוך ודינה ומת ראובן ולא נשבעה על כתובתה והלכה לה לאה ונשאת לשמעון והכניסה לו חמשים זקוקים כסף *וספרים שהיו של ראובן בעלה חלים הכניסה לשמעון וחלים הניחה לחנוך בנה וכתובתה שהיה לה על ראובן היתה יתירה על הממון שהניח לה ראובן והכניסה לו לשמעון ממון זה על מנת ח(שפסק עמה) לפרנס את בנה ולהלבישו ולהשכיר לו מלמדים ולפרנסת הבת ולהשיאה כראוי ולתת לה נדוניא וכשהגדיל הבן אמר שמעון איני רוצה להיות עוד שותף בספרים עם בן אשתי והביא טובי העיר וחילק הספרים בשוה בגורל ונטל כל אחד מחלקו ואחר זמן מתה לאה ובא חנוך בנה וערער על שמעון לאמר כל מה שהכניסה לך אמי שלי הוא שהרי לא נשבעה על כתובתה והשיב נראה לי דאע"ג דקי"ל דאין אדם מוריש שבועה לבניו ולא לכל הבאים מכחו אפ"ה לא מפקינן משמעון מה שהכניסה לו ואע"ג דאמר פרק חזקת הבתים אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מן בית אבי אמי עליו להביא ראיה או בעדים או בשטר ט אם כן זאת האשה נמי בחייה לא היתה נאמנת לומר שלי הם שנפלו לי בירושה ממורישי כיון דלא היתה חלוקה בעיזה כדמוקי לה תלמודא פרק חזקת הבתים ולא היה ידוע לנו שהיה לה שום ממון בעולם משלה מלבד בעלה ראובן שלא היה לה י לא נכסי מלוג שנפלו לה בירושה שלא שמאתן בכתובתה ולא ניתן לה מתנה ואם כן ודאי כל מה שיש בידה משל בעלה ראובן היה ולא היתה נאמנת לומר נפל לי בירושה מ"מ כיון דמתה על חנוך בנה להביא ראיה אם רצה להוציא משמעון מה שתפוס ממה שהכניסה לו דאמרינן התם ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה ואע"ג דפריך עליה כלום טענינן ליתמי מאי דלא טעין אבוהון והא רבא אפיק זוזא דסרבלא ומסיק קשיא הרי פסק ר"ח מפי הקבלה דאפ"ה הלכתא כשמואל כדהא (*אמרינן) [*דאמר] ומודה לי אבא דאם מת על האחין להביא ראיה ואפילו לרב שרירא גאון ורשב"ם שפסקו דלית הלכתא כמי כשמואל בהא אפילו היכא דמית כיון דמסקינן מלתא בקושיא הכא (*מודה) [*מודו] דעל חנוך להביא ראיה שהיה לאמו יותר מכתובתה ושנבתה כתובתה מלבד הממון שהכניסה לשמעון דהתם הוי טעמא משום דלא טענינן ליתמי (*והאי) מאי דלא מצי אבוהון למיטען דכיון דאבוהון לא היה יכול לעכב [הממון] בשבועה בלא עדים אנן נמי לא טענינן להו אבל בנדון זה כיון דאיהי היתה יכולה לעכב בשבועה ולגבותו בכתובתה אנן נמי טענינן להו ליתמי שלה ולכל הבאים מכחה כגון שמעון זה ואע"ג דאיהי בעיא שבועה לכל הפחות הבאים מכחה מעכבין מה שבידם בלא שבועה ותדע שכך הוא דלא אמרינן כיון דאיהי בעיא שבועה ודאית מפקינן לממוניה מהבאים מכחה כיון דאינהו לא מצו לישבע שבועה ודאית כמותה דהא רבא מפיק זוזא דסרבלא קאמר תלמודא טעמא

*מקנת השאלה בפרק הניזקין :

הגהות הב"ח ר נ"ב דלא להוי כאסמכתא : ש (כמו כן) תא"מ : ת וכ"ה הב"ח : א נ"ב אבל אומן אם ראה לבסוף אע"פ שאין עדים בתחלה אין לו חזקה אבל היכא דלא ראה לבסוף אע"פ שיש עדים מתחלה יש לו חזקה מגו דאי בעי אמר שהחזרתיו לך : ב נ"ב בתשובה : ג נ"ב אי נמי : ד נ"ב מלתייב : ה ביד הבעל להוציא מידה כצ"ל : ו נ"ב כדאמרינן לעיל לוה מן האשה ונתגרשה אין לה עליו כלום . הלמא אין כח בידה להוציא מידו ולומר של פלוני הם : ז וכן האשה הנושאת כצ"ל : ח תא"מ : ט נ"ב וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמה ואמרה שלי הם שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי אימא עליה להביא ראיה : י תי' לא נמחק : כ צ"ל בהא דאמר

הגהות מ"י א] לא מהמנינן לה לא לאמר וכו' כדאמר פרק חזקת הבתים אשה כצ"ל : ב] היה מביא עדים שלקחה כצ"ל : ג] נ"ב מיניה .

חדושי אנשי שם

מהר"ם : מהר"ם [ל] איני יודע לעמותי היכן פסק רב אלפס כן ודבריו בהלכ' אינם מוכיחים כן כלל שמה דכתב אבל אחר אי מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה הרי התנה עם אחר בבא זו והאי דאמרי לית חזקה בין אומן בין אחר ה"מ היכא דראה וכו' וכן הם דברי המיימון בהדיא פרק ז' מהל' שאלה ז"ל המפקיד אצל חבירו בעדים ובאו עדים שזה התפס בפניו הפקידו אצלו אין השומר יכול לטעון ולומר חזרתי ולקחתיו ממנו וכו' וכן פירשו הרב המגיד שם כרב אלפס ז"ל בלשונו בפ' המפקיד ובפ' המקבל פ"ש כי שם משמע דלא נטיין ראה : ש"י [מ] נמצא במרדכי ישן דפסק אם שטר מודעא יוצא על שטר מכירה או על שטר מתנה ואין במודעא זמן אפ"ה המודעא מבטלת המכירה או המתנה דמסתמא אמרי' דנעשית קודם המכירה או המתנה ורבינו יצחק ור"מ הודו במכירה אבל לא בשטר מתנה משום דבמתנה אין לעדים להקור שום דבר הואיל ואין נ' כיס נכתוב

מפני דהוו דברים העשוין להשאיל ולהשכיר דאבוסין לא היה נאמן לעכבם אפילו בשבועה אא"כ מביא ראיה בעדים שקנאן אבל דברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר לא הוה מפיק אע"ג דלכל הפחות היה צריך לישבע שבועת היסת שלקחן בודאי ויתמי לא מצו לישבע הכי אלמא דכל כה"ג לא מפקינן כדפי' וה"מ ל במטלטלים שאין מכחם מחזקין בהו [יורשים] ולא מ מפקינן מינייהו אבל מקרקעי דלא שייך דין תפיסה בהן ואלו באין להחזיק בהן מספק נ מוקמינן להו בחזקת יתמי דהיינו חזקת מרא קמא ועל הבאין מכחם להביא ראיה ואם טרפה או נהנה מקרקעי של בעלה ולא נשבעה על כתובתה ס ועתה מה שמכרה ונתנה בטל שמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקת יורשין כיון דבאין מכחם אינם מוחזקין כלל. ומ"ש שמעון יחזיק במה שהכניסה לו בלא שבועה היינו טעמא דידי דלא משביעין ליה בטענת שמא דאין נשבעין בטענת שמא אלא הני דפרק כל הנשבעין דמורו היתרא כגון שותפין ואפוטרופסין כו' וכן אנו רגילין לפסוק גבי יתומים בין גדולים בין קטנים אם בא אחד ואמר מנה לי ביד אביהם שמת ואין לו לא שטר ולא עדים שהודה בשעת מיתתו ואפילו אית ליה סהדי דאוזפיה מהימנינן ליתמי בלא שבועה שאינם יודעים שאביהם היה חייב לו והא דתנן שהיתומים נשבעים שלא פקדנו אבא כו' היינו דוקא ליטול ולגבות בשבועה זו כגון בשטר יתומים מן היתומים אבל כשהן נתבעין נאמנין בלא שבועה וראיה מהא דאמרי' פרק כל הנשבעין וכן היתומין (*מן היתומים) לא יפרעו אלא בשבועה ופרכינן בה ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו שקלי בשבועה וכו' והשתא קשיא לן לישני מלוה וכגון דטעין להו אשתבע לי דלא פרעית לאבוכון דאלו אבוהון קיים כה"ג היה צריך לישבע שבועה ודאית והיתומים ישבעו שבועת יורשין אלא כיון דלא משני הכי ש"מ דלא תקנו שבועה על היתומים אפילו ליטול אלא מיתומים משום טובת היתומים הנתבעים ואפילו לר' אלעזר דפליג על רב ושמואל דאמר הפוגם את שטרו ומת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין אלמא אע"ג דהנתבע אינו יתום אפ"ה הם נשבעין ונוטלין ה"מ התם דנשבעין הם ליטול א] השבועה היא לטובתם דאלו לרב ושמואל כיון דאין יכולין לישבע [שבועה] שנתחייב לאביהם מפסידין לגמרי ב] דאמר אין אדם מוריש שבועה לבניו דנמצא לר' אלעזר דאמר נשבעין זו היא שבועה כדי שיטלו דאלו לא היו נשבעין לא היו נוטלין דלא היו מוציאין ממון מספק בלא שבועה אבל כשהם נתבעים לא תקנו עליהם שבועה ממה נפשך דאלו לא תבעו התובע את אביהם בחייו ותבע את בניו לאחר מותו אין נשבעין כיון דלא נתחייב אביהם שבועה בחייו דהשתא אפילו ליטול נוטלין בלא שבועה והיכא דנתחייב אביהם שבועה בחייו ולא הספיק לישבע עד שמת ולאחר פטירתו תובע את היתומים פטורים כמו כן דלא תקנו שבועה על היתומים לרעתם דאם לא ישבעו אפ"ה לא מפקינן ממונא מינייהו מספיקא וזה אין להקשות אמאי לא מוקי מתני' דוכן היתומים (*מן היתומים) לשולם מלוה וכגון דאמר ליה בחיי אבוהון אשתבע לי דלא פרעתיך ולא הספיק לישבע עד שמת דהשתא יתומים באין ליטול [ובשבועה] כיון דאבוהון נתחייב שבועה הא ודאי לא מצי לאוקמי הכי לרב ושמואל משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו: **תקמח** ועוד יש לי ראיה ברורה דיתומים אינם נשבעין ליפטר דכל מלתא דהויא תקנתא דרבנן לא תקינו רבנן להרע ליתומים כדקאמרת פרק הניזקין גבי משיכת יתומים הרי היא כהקדש ליפות כחם אם משיכה טובה להם יותר ממעות אמרינן משיכה קניא להו ואי מעות עדיפי להו קנו להם המעות וגם אני רגיל לדון שלא להשביע אפילו גדולים וכל שכן קטנים וכן מצאתי בתש' דרבינו יהודה מפרי"ש פרק המוכר את הבית גבי שטר כיס היוצא על היתומים ושלום מאיר בר ברוך:

תקמט [דף נד] דרב לא קני ליה לגינתיה אלא בצורתא פרשב"ם צורת חיה ועוף ס מכאן הוכיח רבינו מאיר דהא דתנן במכילתא לא תעשה לך פסל כו' עד [יכול] לא יעשה לך גלופה אבל יעשה לו אטומה ת"ל וכל תמונה וגו' עד אפילו בהמה חיה ועוף דגים וחגבים [*היינו] דוקא פרצוף גמור חקיק וגלופה היינו צורה בולטת אטומה היינו צורה שוקעת אבל במיני צבעונין מותר אפי' ג] ישראל עצמו לצור כדמשמע הכא מפרשב"ם אבל חותם בולט או שוקע ודאי אסור לישראל לעשות אבל אם אחרים עשו מותר להניחו שם היכא דרבים שכיחי גביה דליכא למיחש לחשדא כדמשמע פרק כל הצלמים שאני ר"ג דאחרים עשו לו: **תקנ** [ישראל שקנה מעובד כוכבים] ובא אחר והחזיק בה אין מוציאין אותו מידו נראה לר"י דשרי לישראל לחזור ולתבוע מעובד כוכבים ע מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזיר העובד כוכבים ויגזול הקרקע מיד הזוכה דכי תובע ישראל לעובד כוכבים בדין קא תבע דאנן סהדי דלא נתן המעות לעובד כוכבים אלא על מנת שישאר הקרקע בידו וכיון שהקרקע לית ליה שנסתלק העובד כוכבים בקבלת המעות ובא זה והחזיק בה מן ההפקר חייב העובד כוכבים להחזיר המעות לישראל ואם הישראל יכול להשמט מן העובד כוכבים ישמט ואע"ג שהלוקח מפסיד ואם הישראל הזוכה בה בא לשלם מעות ללוקח נראה לר"י אם היה בא הראשון להפקיע הקרקע מידו על ידי העובד כוכבים הוי ליה מסור ממש: הרי הן כמדבר פרשב"ם דישראל [שני] הזוכה נקרא רשע **תקנא** וכתב רבינו מאיר דאם ישראל מחזר לקנות וקדם ישראל אחר וקנה אינו נקרא רשע ולא שייך עני המהפך בחררה אא"כ (*שהישראל ראשון) גמר [*ראובן] פיסוק דמים עם העובד כוכבים ולא היו חסרים רק כתיבת השטר והעלות בערכאות שלהם ולברר המקח וכה"ג אם קדם שמעון המקח והלך לקנותו נקרא רשע אבל אם לא גמר ראובן המקח עם העובד כוכבים ודוחק אותו פ שמא (צ *יזלזלו) [*יזלזל לו] העובד כוכבים וקדם שמעון וקנאו לא מקרי עני המהפך בחררה ובלוקח מישראל נמי לא מיקרי מהפך בחררה אלא היכא דגמרו הפיסוק כבר הלוקח והמוכר ונתרצו זה לזה ולא היו חסרים רק הקנין והלך זה וקנאה או באותן דמים או הוסיף דמים אז נקרא רשע אבל אם המוכר אינו רוצה למכרה בכך והלך אחר וקנאה לאו רשע הוא דאי אפילו בכה"ג נקרא רשע א"כ מפסדי' למוכר שאם יבא ראובן לקנות קרקע של שמעון לא ירצה לתת לו [אלא דבר מועט ולא כפי] שויה [לא יהא אחר רשאי לקנותם] ורבנן חשו טובא לפסידא דמוכר (*משום דמוכר) [*יען כי מוכר הוא] מחמת דוחקו וכן משמע (*בפירקין) בשמעתין דמצרנות דאמוכר לא תקנו רבנן תקנתא דועשית הישר והטוב וכן הני לויי והני שרי וכלל אין לנו לעשות תקנתא שיבא בה המוכר לידי פסידא בעולם עי' פ' (האומנין) [האומר קדושין נט.] גבי רב גידל הוה מהפך וכו' ולעיל פ' לא יחפור גבי ההוא בר מבואה וכו': **תקנב** נשאל לרבינו מאיר (ה) ק פרדכת שאין לו משא ומתן *אם יכול להוציא מן העיר [*את] מי שאין לו יישוב [שם] דבר פשוט הוא שיכול להוציא דאמר ליה אף אם אין לי מעות אעפ"כ קפסקת לחיותאי המציאות שבאין לידך היו באין לידי וכמה מיני רווחים שהיו לי אם לא היית וגם אתה מייקר שכירות הבתים וכמה ענינים שלא ניתנו ליכתב:

*עוד כתב באגודה ז"ל כתב הר"מ ז"ל פרדכת שאין לו שום משא ומתן בעיר אפילו הכי יכולין בני העיר להוציאו מן העיר כי יאמרו אתה מרבה העין. מהר"ם:

תקנג גם נשאל לו על עסק ראובן שהיה לו בית במצר העובד כוכבים ופתח לו חלונותיו שלא כדין כי דיניהם של עובד כוכבים לבנות ד] בתוך שלהם כל מה שירצו ואם היו פתוחין עליו חלונות כמה שנים היה סותם אותם כשירצה כי היה בונה לפני החלונות בתוך שלו ועתה הלך העובד כוכבים ומכר את ביתו לשמעון וא"ל בשעת המכירה יש לך לבנות ולסתום חלונותיו של ראובן כשתרצה ועל הדבר זה כתב לו כתב (פסול) בחתימת עירונים והנה עתה באו לדין ואמר לו שמעון סתום חלונותיך והשיב ראובן כי החזיק בחלונות כמה שנים והשיב שמעון אותה חזקה אינה חזקה שמה ששתק העובד כוכבים היינו משום שיכול לסתום בדיניהם החלונות מתי שירצה ולהמתין לבנות לפני החלונות מתי שירצה ועוד חזקה שאין עמה טענה הוא ר כי יש לי כתב (פסול) שלא מכר לך האורה ולא נתן לך מתנה ונראה ש לר"י כי שמעון אינו יכול לכוף את ראובן לסתום חלונותיו דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה והבא מחמת העובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים וכיון דאין העובד כוכבים יכול לכופו לסתום דבדיניהם כל אחד עושה ובונה בתוך שלו מה שהוא חפץ גם שמעון הבא מחמתו לא עדיף מיניה מיהו שמעון יבנה בשלו כנגד חלונותיו ויסתום האורה של ראובן שהרי ראובן אינו טוען שלקח האורה מן העובד כוכבים אלא טוען חזקה שאין עמה טענה ואינה כלום* [ג] וגדולה מזו נ"ל דאם נודע הדבר בעדים שלא היה לראובן מתחלה חזקת אורה על העובד כוכבים ואחר

[*פי' אפילו אם טוען חזקה שיש עמה טענה כגון שטען לקחתי מן העובד כוכבים כמו שמסיק הספר ועתה טוען לקחתיה כו']:

זמן פתח חלונותיו לחצר העובד כוכבים והחזיק ג' שנים ועתה טוען לקחתיה מן העובד כוכבים אינה חזקה מידי דהוה אהני דבי ריש גלותא דלא מחזקי בהו ולא מחזקי להו לפי שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה ועוד שסומכין על זה שכל שעה שירצו יטלו בזרוע ובאלמות ואין חוששין למחות כל שכן הכא דלא חשש העובד כוכבים למחות שבדיניהם לא הוי חזקה וא"כ ה"ל לאיזדהורי בשטרו לעולם ועוד דאמרינן בפ' חזקת הבתים אריסותא דפרסאי ארבעים שנה ופירש רשב"ם דאע"ג דבשאר מקומות הוי לישראל חזקה בג' שנים בארץ (*פרת) [*פרס] אינה חזקה (*אלא לפחות ארבעים) [*בפחות מארבעים] שנה דדינא דמלכותא דינא וא"כ בנדון זה דינא דמלכותא שלא יחזיק אדם באורה (*של העובד כוכבים) בין עובד כוכבים על עובד כוכבים בין ישראל על עובד כוכבים (*בין ישראל על ישראל) [*כמ"ה אינו] שלא יחזיק לעולם ואין לו תקנה אלא בשטר שקנה מן העובד כוכבים: ועוד נשאל לו בההיא דפ' חזקת הבתים אמר רב יהודה אמר שמואל נכסי הכותים הרי הן כו' אם ראובן קנה ת בית קרקע מן הכותי ורפק בה פורתא אבל המעות לא נתן לכותי עדיין ובא שמעון בתוך כך ופתח חלונותיו לאותה חצר אם רשאי* אם לאו. והשיב נראה לי דכל כמה דלא מטי זוזי לכותי לא איסתלק ליה ולא הוי הפקר* [ולא קנה] מיהו הלוקח יזהר שקודם שיתן המעות לכותי שיעשה חזקה

[*פי' אם תוקתו חזקה וזכה מן ההפקר ואין ישראל הלוקח רשאי לבנות [נגד] חלונותיו של שמעון]:

[*פי' וא"כ לא זכה שמעון בחלונותיו ויכול ראובן הלוקח לבנות נגד החלון של שמעון]:

גמורה כגון נעל גדר ופרץ מידי דמהני לארעא כדמפרש פרק חזקת הבתים אבל רפיקא לא מהני אלא בשדה העומד לחרישה אבל בבית לא מהני אלא נעל גדר ופרץ ואם היה גבשושית ונטלה חשוב בנין כדאיתא פרק כלל גדול אי נמי שקל מוליא ושדי בגלא או גומא וטממה הויא חזקה ואם לא החזיק הישראל או לא כתב לו הכותי השטר קודם נתינת המעות [*לכותי] (לגמרי) אז שמעון שפתח חלונותיו זכה באותה שעה באורה מן ההפקר ואח"כ אין יכול להוציא מידו* כיון דאתחזוק אחזוק

[*פי' ואפילו לבנות כנגדו אינו יכול]:

ולא דמי להא דאמר האי מאן דשדא ליפתא [בי פילי] דארעא דגר לא הוי חזקה מ"ט בעידנא דשדא לא הוי ח משבחא השתא הוא דמשבח וממילא קא משבחא ה"נ בשעה שפתח חלונותיו לא קני דאכתי לא איסתלק הכותי והשתא דאיסתלק הכותי במאי ליקני הא לא מידי עבד. הא ליתא דלא דמיא כלל דאע"ג דהשתא לאו מידי עבד מ"מ כיון שעומדים בתוך שלו ופתוחין לקרקע של הפקר קנו לו האורה בקרקע של הפקר ושלום מאיר ב"ב: מצאתי שאלו מקמי רב מתתיה גאון ראובן היה לו חצר בצד חצרו של עובד כוכבים והיו חלונותיו של ראובן פתוחים לחצרו של עובד כוכבים ובדיניהם לא היה עובד כוכבים יכול לסותמם אך אם רצה לבנות בונה ומכר עובד כוכבים חצרו לישראל מהו שיבנה זה הישראל הלוקח כותל א בחלונות והשיב רב מתתיה ח"ו אינו מן הדין וישראל יש לעשות כדיני ישראל וכשלקחה ידע שאין בדינינו כמו בדיני העובדי כוכבים ואינו יכול לא לסתום ולא להאפיל ואינו יכול לעשות כעובדי כוכבים. מצאתי שהשיב רב נמח גאון לרבנא שמואל. ישראל שקנה חצר מן העובד כוכבים בצד ישראל חבירו והיה לו חלונות על עובד כוכבים קודם מכירה וכתוב בנימוסות שלהם לעשות בחצירו כל אחד מה שרוצה מה לנו ולנימוסות שלהם וכי נניח תלמוד שלנו ב שחלון יש לו חזקה ונעשה כנימוסות העובדי כוכבים הכא מיהא ישראל (*הוא) בהדי ישראל [*הוא] וכבר החזיק בעל החלונות דקאמר חלון המצרי אין לו חזקה והצורי יש לו חזקה אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא הוי חזקה והלכתא כשמואל ויכול בעל החלונות לעכב עליו מלבנות כנגדם ואע"פ שאין צריך לאוירן שהיום יש לו בבית הזה אוצר למחר מפנהו כדאמרי' בפ"ק ההוא דהוה בני אשיתא כו' א"ל כי מאפלת עלי כו' ה] א"ל רב פפא דינא קא"ל וקאמר לא צריכא דדר בו בתיבנא וליבי דלא צריכי לאוירי משום דלמחר מפנהו ודר בו: [דף לה ע"ב] ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אלא בשטר כבר נשאלה שאלה זו ראובן ושמעון שקנו שני בתים משני עובדי כוכבים והיו לראובן חלונות למטה מארבע אמות פתוחות מחדרו לאורה לחצרו של שמעון שקנה גם הוא מאת העובד כוכבים והיה אומר כמו שהחזיק העובד כוכבים שאני בא מכחו של עובד כוכבים חברו כן אני רוצה להחזיק בה והסכימו כל גדולי צרפת רבינו אליהו מפרי"ש ורבינו משולם מליאו"ן לומר מאחר דדינא דמלכותא דינא שאין יכול למחות איש את חבירו עובד כוכבים לפתוח חלונותיו לכל אשר [*ירצה] על חבירו וכשבא השני לבנות בונה כנגדו וסותם חלונותיו של חבירו ואין יכול למחות דאין להם חזקה [*כך] *ישראל הבא מחמת עובד כוכבים ד [*הרי הוא כמוהו] ואי אמר ישראל

[*מצאתי כמ"א וכן דעת ר"י ורבינו אפרים ורבינו משה מריגנשפורק וכן כתב ריב"א פרק הגוזל בתרא פרק ט"ז. מהר"ם]:

קמאי דידי זבנה עובד כוכבים מינך ו מהימן ונראה דאם ישראל אחר קונה מן ה הישראל אע"ג דאיכא למימר מה מכר ראשון לשני כל זכות שהיה לו כיון דקי"ל טענינן ללוקח ה"נ טענינן ליה שמא ישראל קמא ראה שטרו של עובד כוכבים או הוה טעין קמאי דידי זבנא העובד כוכבים הלכך אין זה השני צריך (לשכור) [לשטר] ובשם ריב"א מצאתי דהא דאמרינן בכל דוכתא ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כמוהו היינו דוקא לענין הורע כחו של ישראל כגון הכא וכי הא דאמר פרק הגוזל קמא הלכתא גזל פרה מעוברת בעי רבא השביח העובד כוכבים מהו כו' אבל ליפות כחו לא אמרינן הכי כגון עובד כוכבים שהוא בשכונת ישראל והחזיק בחלונות ז (בקרקע) של ישראל ג' שנים ושוב קנאו ישראל לאותו קרקע מיד העובד כוכבים לא אמרינן דהוא כעובד כוכבים להחזיק דמה שהחזיק העובד כוכבים

הגהות הב"ח ל נ"ב דתפסי כו' מוחזקין בהו : מ נ"ל מפקינן מינייהו ומוקמינן : נ נ"ל ומתה : ס נ"ב דין זה מביא גם הגהת מיימוני פ"ב מהל' זכייה ומתנה : ע נ"ב את : פ נ"ב לראות : צ נ"ב פי' לשון זול : ק נ"ב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פ"ו מהל' שכנים : ר (כי יש לי כו' ולא נתן לך מתנה) תא"מ ונ"ב במ"ס אין זה : ש נ"ל לי : ת פי' בית נמחק : ח שבחא כנ"ל : א נ"ל בצד חלונות : ב נ"ב שכתב : ג נ"ב אם : ד נ"ב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ואין לו חזקה אלא בשטר ואי אמר כו' : ה נ"ב זה : ו נ"ב מינך : ז נ"ל לחצר :

הגהות מ"י א] דהשבועה כנ"ל : ב] דאמרי כנ"ל : ג] לישראל לצורך עצמו : ד] נ"ב כל אחד : ה] אמר רב המא דינא כנ"ל :

חדושי אנשי שם

לכתוב וידענו באונסים מבא"כ במכר ע"כ : ש"י [ג] וק"ק שלקמן כתב והשיב ר' מתתיה וכו' עד ואינו יכול לסתום ולא להאפיל ואינו יכול לעשות כעכו"ם וכ"כ עוד בתשובה שהשיב רב נמח גאון וכו'. מה לנו ולנימוסיהן וכו' עד ויכול בעל החלונות לעכב עליו מלבנות כנגדו וי"ל דודאי במקום שאין לידע היך באו החלונות בדין או שלא כדין בספק אם נקנה מבעל החצר לפתוח או לאו יש לנו לילך בתר דין תורה ואין לכתוס אבל מעשה זה באתה בשאילה ופתח חלונות שלא כדין וגם בתשובה השיב שהרי ראובן אינו טוען שלקח אלא טוען

שלטי הגבורים

(ה) פי' רשב"ם אדם בטל ממלאכה ומתלמוד ומדרך ארץ ואין עוסק ביישובו של עולם כלל [וכ"ה בשפת לועז פארדאקס ועי' בב"ר ס' על פסוק ושמו לבן] והתוספות פירש פרדכת ר"ל אפוריא דוכתיה :

שלא כדין החזיק ורואה אני את דבריו דמה לי החזיק בקרקע מה לי החזיק בחלונות וכן בספר ראבי"ה ושם הוכיח דבמקום שיכול לכופו בדיניהם יש חזקה לישראל הבא מכחו ואני נשאלתי על עובד כוכבים שהחזיק בקרקע של ישראל שלש שנים ונתגייר ולאחר שנתגייר החזיק בקרקע בסופי שלש שנים וטען לישראל מינך זבינתיה ושטר היה לי ואבד מה דינו ואמרתי לפשוט מתוס' [ס] דתניא התם האוכל שדה שש שנים וערער עליו ג' שנים הראשונים ובאחרונה אמר ליה אתה מכרתו לי אתה נתתו לי אם מחמת טענה הראשונה אינה חזקה ואם לאו הרי זו חזקה שכל טענה שמקצתה בטלה כולה בטלה ספר החכמה: ^ט גרסינן פרק הפרה והאלפסי מייתי לה הכא אמר רבא משכונו של ישראל ביד א] העובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בו כו' תקנה מעשה היה במשכונו של ישראל ביד עובד כוכבים שמצאו יהודי כשנפל מן א] העובד כוכבים ופסק רבינו אליעזר ממי"ץ שצריך להחזיר המשכון לראשון בלא מעות וראיה מפרק הפרה משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה מוציא מידו הכא נמי כיון שנפל מיד עובד כוכבים פקע שיעבודיה דעובד כוכבים וקני ליה משכונו האי כל היכא דאיתיה ויאוש נמי לא הוי כיון דלא ידע שנפל מן העובד כוכבים עד שמצאו זה והוה ליה יאוש שלא מדעת דלא הלכתא כאביי ביע"ל קג"ס: מעשה שפעם אחת משכן עובד כוכבים ערבונו לראובן ואמר ליה ראובן לעובד כוכבים תן לי מעותי והעובד כוכבים אמר ליה אין לי מעות תמשכן אותו לישראל אחר הלך ראובן ומשכן אותו לשמעון ושמעון נתן לו המעות שהעובד כוכבים היה חייב ג. ובתוך כך מת העובד כוכבים והמשכון היה שוה כפלים מן החוב ב) ובא לדין לפני ראב"ן שמעון אמר זכיתי בכל המשכון כיון שמת עובד כוכבים ופסק שמן הדין כל המשכון לשמעון מהכא דקאמר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה (*כנגד) השאר הכא נמי כיון שנתן לו כבר מעותיו כל המשכון שלו מיהו בהא מספקא לי אם משכונו של עובד כוכבים ביד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העובד כוכבים ג) אם זכה בו שמעון ויתן לראובן מעותיו שחייב לו העובד כוכבים או נימא כיון שנכח ראובן* תופס אותו לא קנה שמעון:

[*פי' שמת בשעת מיתת העובד כוכבים מיד זכה בו המפקיד שהנפקד הזה כשלוחו כל זמן שלא פירש שהוא רוצה לזכות בו עד לאחר זמן שבא המפקיד לתבוע משכונו מאח"כ דנתן לו כבר מעותיו דאז אינו שלוחו. מהרי"ק שורש קי"ח וע"ש]:

תקנה גם מעשה בראובן שקנה קרקע מישראל שהמיר דתו והחזיק בה ג' שנים וערער עליו שמעון ואמר כי המומר לקח ממנו הקרקע בחזקה וטען שמעון ואמר כי מאז מחה בב"ה כי ידע שסופו למכרה לבן ברית והטילו חרם על הקהל להעיד ויש מן הקהל שהעידו כי שמעון מיחה אז אבל לא מצאו עדות שמיחה בסוף כל ג' שנים הללו וגם ראובן הלוקח מן המומר החזיק בלא מחאה ובאו לדין לפני אבי העזרי ודן דהויא חזקה מעלייתא ואע"ג דבפ' חזקת הבתים אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר כו' אף ישראל הבא מחמת העובד כוכבים כו' ופירש רשב"ם דהתם עובד כוכבים אנס הוא והישראל ירא למחות הלכך אפילו אם החזיק ג' שנים הישראל שקנה [*מן העובד כוכבים] וגם העובד כוכבים שישראל קנה ממנו אינה חזקה הלכך ה"נ האי ראובן הבא מכח ישראל מומר חזקתו לא הויא חזקה והני מילי אם לא מיחה שמעון כלל אבל הכא שמיחה בתחלה גלי דעתיה דלא היה ירא למחות ומעתה היה לו למחות בסוף כל שלש שנים דהא קי"ל כרבי מאיר דהא דן רב כר"מ ופ' מי שהיה נשוי* אוקמינא רב אשי לסתמא דמתני' לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל כר"מ ושני ליה בין

[*גבי כתב לראשון ולא תמהה לו לשני ותתמהה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ דגליא דעתה דלא עביד נחת רוח לבעלה. מהר"ם]:

לוקח א' לשני לקוחות וכן פסק האלפסי התם כשינויא דרב אשי: [דף נח] (*מרזב) [*המרזב] אין לו חזקה מרוח אחת פי' שאם היה במזרח יכול ליתנו במערב אבל לסלקו משני רוחות לא וכשהוא משנה המרזב לצפון המזחילה צריך להגביה המזחילה או לשותמו ולתקן שלא יצאו המים לדרום ממזחילה (*ופר"ח) [*ור"ח פי'] וז"ל מרזב אין לו חזקה לרוח אחת כגון אם המרזב קבוע ברוח מזרחית באמצע הגג ובקש בעל החצר לעוקרו מן האמצע ולקבעו מן השלים הגג או ברביע בכל אותו רוח באותו מקום שירצה קובעו לפי שאין ^כ חזקה במקומו אבל אם בקש להעתיקו מרוח מזרחית לרוח צפונית או מערב או דרום בעל הגג מעכב עליו לפי שיש לו חזקה: שאם בא לבנות תחתיו בונה. פי' רבינו חננאל אם בא בעל החצר לבנות בנין תחתיו עד שמגיע למרזב ויהיו המים עוברין על אותו בנין ולא יהיו מקלחין מחצר הדין עמו ונראה לר"י שר"ל אע"פ שאין יוצאים המים כל כך להדיא לפי שהבנין כנגד הקילוח מעכב המים ואפ"ה אין בעל הגג יכול למחות בידו: חלון המצרי אין לו חזקה כו' תקנו מעשה אירע שראובן ושמעון היו בתיהם מקורבים זה אצל זה ופתח ראובן חלון על גגו של שמעון ימים ושנים ועתה בא שמעון להגביה ביתו ולסתום חלונות של ראובן ולראובן יש לו אורה לביתו לצד אחר ושאל ראב"ן הדין לפני רבני צרפת ולפני רבני דינו"ם וז"ל ראב"ן הנני דן כהלכה לפני רבותי והנני מפרש [*לפי] דעתי ואם שגיתי המה יורוני תנן חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה פי' ראובן הפותח חלון המצרי לחצרו של שמעון ואינו (*פותח) [*פותחו] לאורה כי יש לו אורה מצד אחר אלא [*שפותחו] להשמים אויר ליסקף ולראות בו אך קטן הוא ואין יכול להוציא ראשו דרך שם (ואחרי שקיפתו סוגרו) [*אז אין לו חזקה כי הפותח לאויר אין פותחו אלא בשעה שצריך לראות ואחר ראייתו סותמו מ"י]. ולהכי אין לו חזקה דמצי אמר שמעון מה שלא מחיתי ועכבתי מלפותחו מפני שלא היה לי היזק ראיה שבשעה שהוא סתום אני משתמש בכל חצרי ובעת פתיחתו אני משתמש בצדי החלון בחצר מכאן ומכאן (*ואינו) [*ואינך] יכול לראות אלא בחצר שכנגד החלון ואיני חסר מתשמיש חצרי [*כלום] אפילו שעה אחת וזה נהנה וזה אינו חסר ואם פותח ראובן חלון צורי שיכול להוציא בו ראשו לחצרו של שמעון ולא עכבו ולא מיחה הרי זו חזקה שהרי מונעו מתשמיש חצרו לגמרי בשעה שהוא פתוח שהרי יכול להוציא ראשו ולראות בחצר ואע"פ שבשעה שהוא סגור יכול הוא להשתמש [*בכל החצר] כיון שבשעת פתיחתו אינו יכול להשתמש ומחסר תשמישתיה היה לו למחות וכיון שלא מיחה מחל לו ונתן לו רשות: וחלון צורי (*שפתח ראובן) זה עשוי לתשמיש אויר ולא לאורה פעמים פותחו ופעמים סוגרו ובחלון צורי דאמרי' דתנן' דיש לו חזקה פליגי ר' זירא ורבי אילא *ר' זירא אמר למטה מד' אמות שנית [*ופירוש רשב"ם ולא כפירוש ר"ת. מהר"ם]: תשמישתיה לפותחו ולראות [*בו] יש חזקה שלא היה זה מניחו לעשות אלא ודאי ברשותו עשאו ויכול למחות כלומר הבא לעשות חלון צורי למטה מד' אמות בעל החצר יכול לעכב עליו שלא יפתחנו שהרי יש בו היזק ראיה כדפרישית ואם לא מיחה הוי חזקה אבל למעלה מד' אמות שאין נוח תשמישתו לפתוח ולראות אא"כ יעלה במעלות או בסולם אין לו חזקה ואין יכול לעכב עליו מלפותחו דהוה ליה כחלון המצרי דבשביל השקיפה והראיה לא יטרח ואינו מונע מתשמישי בחצר והוה ליה זה נהנה וזה אינו חסר ור' אילא ב] אמר למעלה מד' אמות נמי ^מ לא הוי חזקה דאמר כיון דלא ניחא ליה תשמישתיה בשביל ראיה אחת לא יטרח

ויעלה ולהכי שתק ולא עכבו ^י אלא שאם רוצה בעל החצר יכול לעכבו מלפתוח חלון צורי אפילו למעלה מארבע אמות דאמר ליה זימנין דטרחת וסלקת ותראה בחצרי ותמנעני מתשמישי ^כ ותחסרני וכ"ל דמחלון צורי [*דתנן במתני'] יש לו חזקה למטה מד' אמות מיירי כדמוקי לה ר' זירא ור' אילא חלון המצרי שהוא קטן (*נמי דתניא) [*דתנן נמי] במתני' דאין לו חזקה אפילו למטה מד' אמות נמי מיירי ועל חלון המצרי קאמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא הויא חזקה שאם לא היה לראובן אורה מצד אחר ופתח חלון לאורה אפילו כל שהוא למטה מארבע אמות כיון דניחא תשמישתיה [להציץ] ולראות בו כל שעה לחצרו של שמעון שכנגד החלון ומונעו מתשמיש באותו מקום לגמרי שחלון של אורה לעולם פתוח ואיכא היזק ראיה באותו מקום והוה ליה למחות ומדלא מיחה הוי חזקה ולא דמי לחלון המצרי שהוא קטן דאין לו חזקה אפילו למטה מארבע אמות כדפרישית דשאני התם דאותו חלון אינו עשוי לאורה אלא לתשמיש אויר דהתם אחרי שקיפתו סוגרו ויכול להשתמש במקום שכנגד החלון בעת סגירתו כדפרישית אבל חלון של אורה אינו סגור לעולם ואינו יכול להשתמש כנגדו לעולם כדפרישית אבל חלון [*מצרי] של אורה שהוא למעלה מארבע אמות דינו כחלון צורי שהוא למעלה מארבע אמות שאין לו חזקה לא לר' זירא ולא לרבי אילא דהא אינו מונעו לשמעון מלהשתמש בחצירו דלא יטרח ויעלה כדי לראות ואין כאן היזק ראיה ולהכי לא מיחה וכל שכן חלון של ראובן שהוא למעלה מגגו של שמעון שאין עליו תשמיש שאין [דרך] (^ע*להשתמש שמה על הגג [*וגם] שיש לו אורה מצד א' ואין) [*כל זה מצאתי בספר מוגה שאינו] בו היזק ראיה דאין חזקה של ראובן חזקה שלא היה לשמעון למחות לא בשביל היזק ראיה ולא בשביל תשמיש דאפילו לרבי אילא אין לו חזקה לראובן ויכול שמעון להגביה את ביתו כשירצה דהא אם בא שמעון טרם שירצה להגביה את ביתו למחות לא היה יכול דזה נהנה וזה אינו חסר וכגון זה אנו כופין על מדת סדום ושלום אליעזר בר ר' נתן: וזו היא תשובת רבני רעגנשבור"ק מה שאמרת שיש לראובן גם חלונות אחרים לביתו ואין זה החלון עשוי לאורה ומש"ה אין חזקת ראובן חזקה מה בכך מ"מ גם ^פ (*בזה מועיל) [*מועיל בזה] החלון לו (*שיש) [*שהוא] לו אורה יותר ופי' חלון המצרי אין לו חזקה אפילו למטה מד' אמות [אע"ג] דיש לו היזק ראיה ויכול למחות ומיהו הואיל ולא קבע תשמישתיה שהוא קטן ואינו יכול להוציא ראשו ואינו עשוי לאורה אלא תשמיש שהוא עראי אין לו חזקה דיכול לומר לא חשתי למחות הואיל ועראי הוא והיום או למחר אסתלק ושל צורי שהוא גדול וגלי דעתיה שהוא רוצה לקובעו זמן מרובה והוא למטה מארבע אמות שמזיק ^צ מראייתו ולא מיחה לפיכך יש לו חזקה ^ק והא ליתא דודאי אין הטעם [בחלון מצרי] בשביל שאין יכול להוציא ראשו ואין כאן היזק ראייה שהרי מ"מ כנגדו הוא רואה ותדע מדרבי יהודה דאמר אם יש לו מלבן ג] (אלמא כל שיש לו) [אפילו חלון המצרי יש לו חזקה אלמא כל שיש לו היזק כו' במ"י] היזק ראיה ואפילו הוא קטן ואין הטעם אלא משום קביעות כמו שפי' רשב"ם שאם אין בו היזק ראיה מ"ט דר"י נהי נמי דקבוע הוא ע"י מלבן והלא אפילו חלון ^ר צורי שרי אם הוא למעלה מד' אמות אין לו חזקה הואיל דאין [*בו] היזק ראיה ועוד תנן החלונות מלמעלן ומלמטן וכנגדן ד' אמות והוי עלה מלמטן כדי שלא יעמוד ויראה כו' והלא לשם אינו מכניס ראשו בחלון אלא עומד בכותל ורואה כנגד החלון וחשיב ליה היזק ראיה ומ"ש שמואל ולאורה אפילו כ"ש הוי חזקה הייט למטה מד' אמות דוקא שיש היזק ראיה והוא תשמיש קבוע שהוא לאורה אבל למעלה מד' אמות נהי דתשמיש קבוע הרי הוא כחלון צורי דאמר למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ומה שאמרת על הגג של שמעון פתוח חלונו של ראובן לא היה מזיק לשמעון כלום הואיל ולית ליה תשמיש לשם ידענא שסברא הוא אע"ג שאנו רואין היזק ראיה בגגין כמו שני בתים בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה וכו' וזה ר"ל בשביל שגגותיהם ^ש הם שוים והיו משתמשין אבל בזמן הזה אין משתמשין בגגין וכן הדבר נראה אבל אין יודעים אנחנו אם יש לסמוך על סברתנו. יצחק בר' מרדכי משה בר יואל וזו תשובה רבינו משולם ששלח לראב"ן אין דור יתום שאתה ראב"ן בתוכה ברוך טעמך וכל פירושך נראה בעיני ובעיני כל החבורה אך צריך לראות אם בית שמעון אינו עשוי להגביה אז כבר זכה ראובן וחזקתו חזקה ודמי להההוא דפ' לא יחפור בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך דטעמא דממלכנא לא אמרינן וכיון דבדין סומך כשיבא חברו צריך להרחיק [*וכן הכא כשיגע הבית צריך להרחיק שלא כו'. כן מצאתי מוגה במרדכי של מוהרר"ה איטרי"ש ז"ל ואח"כ מצאתי באבי"ה] שלא יאפיל ויזיק ואם היה הבית של שמעון עשוי להגביה אז התקיים פירושך וגם דינך ואין חזקת ראובן חזקה ומ"מ נראה לנו שסתם בית עשוי להגביה ואין לו חזקה לבעל החלון ואדונינו חכם כמלאך השם ומה שנראה בעיניך עשה. משולם בר' נתן יוסף ברי אליהו נתן בר' משולם מאיר בר' משה וכן השיב ריב"א לרבינו יעב"ץ ור"ת פליג ואמר דיש לו חזקה לחלון שעל הגג. ולאורה ^ת כל שהוא הוי חזקה אומר ר"ת אפילו נקב קטן משהו ובכ"מ [*שהוא] אפילו למעלה מד' אמות [יש לו חזקה והא דאמרינן למעלה מד' אמות] אין לו חזקה מפרש ר"ת ^א[שזהו] בחלון המצרי אבל בחלון צורי אע"פ שאינו עשוי לאורה [*או שהוא עשוי לאורה] כיון שהוא דבר קביעות יש לו חזקה אפילו למעלה מד' אמות ומייתי ראיה מהא דתנן החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין מכנגדן ד' אמות ותני עלה למטן שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל ומדמרחיק מלמטן ד' אמות אלמא ^ב גבוה מלמעלה ארבע אמות מן הכותל אלמא יש לו חזקה אפילו מלמעלה מארבע אמות כיון שעשוי לאורה. ואיני יודע מה ראיה מביא דמצינן למימר כגון (*אותו) [*שאותו] חלון [למטה] [*בעלייה] דאע"פ שהוא למעלה מארבע אמות לעומד בחוץ לעומד בפנים אינו למעלה מארבע אמות אי נמי כגון שיש ^ג (*שנים) [*עדים או שטר] זה לשון התוס' ובעל העיטור כתב דשיעור חלון העשוי לאורה דאמרינן כל שהוא הוי חזקה כגון דלא הוי

[*עיין לעיל בריש לא יחפור ושם בתוספות ובהגה"ס באשר"י שם]:

בנ"ר משפט *וז"ל מצאתי בירושלמי בפ' חזקת הבתים שעד לדברי היו חמש פתחים זו לפנים מזו שיעור כולם כמלא מקדח ודא. מסייע לי [דאמרינן] גבי חלון שהיא פתוחה לסטיו לא נעשית אלא להכניס את האורה [ע] מכיון שאין לו חזקה אינה מביאה את הטומאה ודוקא שניכר עשייתן לאורה כגון שצר מבחוץ ורחב מבפנים אבל אם הוא שוה אינה חזקה והכל תלוי בראיית הדיינין עכ"ל ורבינו מאיר כתב אלמא מדמדמי חזקה לטומאה וגבי טומאה תנן במסכת אהלות העושה מאור בתחלה [שעורו כמלא מקדח] חישב עליו לתשמיש שיעורו בפותח טפח: [דף ס] ולסתום לאלתר הוי חזקה משמע לאלתר דלסתום כמו שלש שנים דלפתוח מה להלן בחזקה שיש עמה טענה ובשבועה אף כאן בחזקה שיש עמה טענה ובשבועה ואע"ג דאין נשבעין על הקרקעות ה"מ בשבועה דאורייתא אבל מדרבנן נשבעין ולא כפרשב"ם שפי' בשמעתין דרבה בר שרשום אלא כפי' רב האי גאון וראיה מפרק הכותב גבי הפוגמת כתובתה עכ"ל: לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפים כו' מאי חדר שחלק חדרו לשנים ומאי עליה אפתא פירוש ד] דכי היכי דקודם חלוקה היה יכול למלאות ביתו דיורין ולהרבות עליהם הדרך וכן פירש רשב"ם ומזה דן אבי"ה ראובן

א) ואינו יודע למצוא את העכו"ם להחזירו לו. ב) ואין נמצאים יורשים להעכו"ם. ג) ואין נמצאים יורשים להעכו"ם.

הגהות הב"ח ח כ"ב כתב : ט נ"ב דין זה מביא גם הגהת מיימוני פ"ב מהלכות זכייה ומתנה : י נ"ל בשלים ותיבת מן נמחק : כ כ"ב לו : ל שהרי מהחלון אינו יכול כצ"ל : מ נ"ל דלא : נ נ"ל אבל אם : ס ותחסרני ומדחלון צורי דיש לו כצ"ל : ע כ"ב במ"ס אין זה : פ זה החלון מועיל כצ"ל : צ נ"ל בראייתו : צ חזקה ואין הטעם כצ"ל ותי' והא ליתא דודאי מוקפים : ק תי' שרי נמחק : ר כ"ב הוא : ש נ"ל היו : ת כ"ב אפילו : א נ"ל נמי : ב כ"ב החלון : ג כ"ב לו :

הגהות מ"י א] סגר : ב] ור' אילא נמי אמר וכו' אמות לא הוי כצ"ל : ג] נ"ב וכו' : ד] כי כצ"ל :

חדושי אנשי שם

שוען חזקה שאין עמה טענה וכו' עכ"ל א"כ משמע שאם יש עמה טענה מודה ובאלו ב' תשובות הנ"ל יש טענה שמא קנה שמוכר מבעל החצר : ג"ם [ס] וצ"ע והא תלמוד ערוך לפנינו בפ' חזקת אני בר קפרא ערער וחזר ערער אם מחמת טענה ראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה וזה מוסכם מכל הפוסקים ולמה ליה לנויפסט מהתוספתא : מהר"ם [ע] כלומר ולא להשתמש לאורו ה"ל כמי שעשוי לאויר ולא חשיב קבע ומכיון

תקנז ושמעון היו שכנים ושניהם חפירה אחת לבתי כסאות שלהם ובא ראובן לחלוק ביתו לשנים כדי שיהא ראוי לתוספת דיורין ושמעון מערער ואומר שמפני החלוקה יש תוספת דיורין ומתמלא בית הכסא מהרה הדין עם ראובן שהרי קודם החלוקה היה יכול למלאות ביתו דיורין הכא נמי השתא דפלוג אין בערעור שמעון כלום והא דאמרינן (*כל) [*בכל] השותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכבוסה הייט בדבר שלא היה עד עתה כח וחזקה כלל בחצר: **תקנח** ונשאל לר"מ על הרבה שותפין שבבית אחד והאחד מרשה את הרבים להשתמש בחלקו אם חביריו יכולין לעכב והשיב דבר פשוט הוא שיכולין לעכב כמו לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנה לחצר השותפין ואפילו לחצר שהוא עצמו שותף בו מפני שמרבה עליהם הדרך (*ואי תימא) [*ואם תאמר] הא דתנן בנדרים פרק השותפין היה אחד מן השוק מודר הנאה מאחד מהם לא יכנס לחצר ורבי אליעזר ב"י אומר יכול הוא לומר לתוך של חבירך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך וקיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב כדמפרש התם יש לומר דה"מ בחצר דסבירא ליה ויתור מותר במודר הנאה דאהילוך דחצר לא קפדי אינשי אבל הילוך דבית לאו ויתור הוא וקפדי אינשי ושלום מאיר בר"ב עיין פ' האומנין גם בפ' ח"ה: [דף ס] איבעיא להו כנס ולא הוציא מהו שיחזיר ויוציא כו' נשאל לרבי' מאיר על ראובן שטען על שמעון שהכניס יסוד חומתו בחלקו של ראובן טפחיים והשיב נראה לי דהדין עם שמעון דכיון דאחזיק שמעון ברוחב יסוד החומה למטה אחזיק כל שכנגדה למעלה עד רום רקיע ואע"ג דהחומה של שמעון דממעל לקרקע אינה מהלכת כנגד כל בליטת רוחב היסוד איכא למימר דשמעון כונס לתוך שלו טפחיים היה ועכשיו הוא חפץ להחזיר הכותל של מעלה למקומו ונהי דהלכתא כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש ורבי יוחנן סבירא ליה פרק חזקת הבתים דכנס אינו מחזיר ה"מ גבי רה"ר משום מילר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אבל לגבי יחיד מחזיר ובשבועת היסת שלא השיג גבול רעהו בבנין יסוד שלו כדפרישית לעיל בשם רב האי גאון דנשבעין על הקרקעות מדרבנן ותדע דכיון דמחזיק ברוחב היסוד מחזיק בכל שכנגד רוחב היסוד מן התהום עד רום רקיעא דתנן לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי הם בחזקתן פי' דטוענין ללוקח ופירש רשב"ם אבל אם היתה עדיין ביד המוכר לא היו טוענין בשבילו והיה צריך להביא עדים (*שנכנס) [*שכנס] לתוך שלו הוה או שני חזקה ואי מייתי עדי חזקה תלינן דכל כנגד הזיזין כונס לתוך שלו הוה ולא אמרינן כל קרקע שתחתיו של בני רה"ר וזיזין דאפיק דלמא טובי העיר הרשוהו להוציא ולא יותר אלא ש"מ כל היכא דאחזיק בזיזין אחזיק (*כל) [*בכל] הקרקע שכנגדו מתהום ארעא עד רום רקיע ושלום מאיר בר"ב: [דף לה] אי דלי ליה לגא דפירי לאלהר הוי חזקה פי' ר"ח אם יש עדים דיהיב ליה לוקח למריה דארעא לגא דפירי (דירדו כולם) [*דורון להוליכם כן מצאתי בגמ'] לביתו נתברר סדבר שאכילת פירות דלוקח ומדידיה יהיב ליה למוכרו מכאן פסק ר"מ **תקנט** על אודות שמעון אם יש עדים שבקש מראובן שהיה [מתיר] (מוכר) לו היישוב שנה א"כ [א] הודה שאין לו כח ביישוב או שמחל לו כח היישוב דכי היכי דאמרי' הכא אם איתא דהקרקע של המערער לא היה מקבל דורון הכי נמי בנדון זה אם היה לו חזקת יישוב לא היה מבקש ממנו להתיר לו ולא דמי להא דאמרינן עביד איניש דזבן דיניה ה"מ היכא דאמר ליה זבנה ניהלי כל הקרקע עביד איניש דזבין דיניה שלא יתרעם עוד על הקרקע אבל לא עביד איניש דזבין מגמלא אונא דכל שכן דכשיקנה דבר מועט משכנגדו שיחזיק הלה בטענתו ויחזיק במותר ולא יחזיר לו המותר ואע"פ שרשב"ם פירש שם פירוש אחר כדאי הוא ר"ח לסמוך עליו בכ"מ עכ"ל (*ר"ה) [*ר"מ] מיהו רשב"ם פירש דלא ניחא ליה פירוש רבינו חננאל וצ"ע פרק יש נוחלין דפריך (גבי) משום דכתב לה קרקע כל שהוא איבדה כתובתה ומשני במזכה להם על ידה ושמואל אמר במהלך בפניה והיא שותקת כו' ומקולי כתובתה שנו כאן פי' רשב"ם אבל בשאר בעלי חובים לא עד שיאמרו בפירוש הריני מוחל השעבוד: **סליק פירקא**

[דף סא] **המוכר** את הבית (ו) אילימא דקרי לבית בית ולבירה בירה פשיטא. מספקא למורי אי כתב לא שיירית בזבינא אלין כלום אי הוה מועיל היכא דכ"ע קרו לבית בית ולבירה בירה ונראה דפשיטא דאינו מועיל דהכי מוכח פ' [המוכר את הבית דדוקא] הכא דאיכא נמי דקרי לבירה (*בירה) [*בית] דיש ספק בדבר [*אז] מועיל לומר לא (*שיירית) [*שיירית] להוציא מידי ספק אבל במקום שברור שאין קורין (*לבית בירה) [*לבירה בית] אינו מועיל* : [דף סט] חזינא אי אית ליה דיקלא יהיב ליה *וכן פסק הרא"ש : תרי דיקלי ואי לא זבין ליה תרי דיקלי כתב ראבי"ה בה"א דחייב לקנות לו אי מזבין ליה מידי דשכיח למיזבן כדאמר פרק הרבית האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין משלם ליה כדאזיל אפרוותא דזיל שפט כו' וכגון שבידו לקנות וקני מידו דלא להוי כאסמכתא [*ועי' סי' ס' וסי' ר"ע ור"י ועי' בב"י טח"מ]. **תקם** ובתשובת רבינו נסים גאון נמצא אם ראובן מכר כור חטים לשמעון בדינר וקנו מידו וקבל הדמים ולאחר זמן תבעו ונמצא שלא היו לו חטים בשעת הקנין שחייב להעמיד לו מקחו ואפילו נתייקר דתניא בתוספתא דב"מ פ"ד המוכר בית לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לא כל הימנו לאבד זכותו של זה וגם בירושלמי דתרומות בפרק האוכל בשוגג רבי אבהו בשם ריש לקיש אמר הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו מיהו רשב"ם פירש הכא ואי משעבדי פריק ליה שלא יהא מחוסר אמנה או יחזיר לו המעות משמע אבל לא מן דינא והמיימון כתב פרק כ"ב [*ופרק כ"ד ועי' במ"מ שם] דהלכות מכירה אע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל הפוסק על שער שבשוק ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות המוכר חייב ליתנו ולקנות ללוקח מה שפסק ואם חזר בו מקבל מי שפרע: [דף סז] מעמלא דבתי פירוש משכירות הבתים דכמקרקעי חשיב להו דשכר מקרקעי טוב מקרקעי כך פירש רשב"ם מכאן קשה למה שכתב בספר המצות דאע"ג דנשבעין על שכירות בתים משום דחשיבי כמטלטלי [*ובכאן משמע דכמקרקעי חשיב דהא אפילו על הקרקעות נשבעין לפי' ה"ג ודלא כפירוש רשב"ם. כן מצאתי מוגה] דאין נשבעין על הקרקעות: **סליק פירקא**

המוכר את הספינה [דף עז] אותיות נקנות במסירה כו'. התוס' האריכו הרבה בענין אותיות נקנות במסירה **תקסא** וכללו של דבר האלפסי ור"ת ור"י פסקו דאין אותיות נקנות במסירה אבל בהלכות הלואה פסק רב יהודאי גאון דאותיות נקנות במסירה והפוסקים דאין אותיות נקנות במסירה טעמייהו משום דרבנן דפליגי (על ר' ועל) *[וכן] רבי נתן בשמעתין [פ] כולהו סבירא להו דאין אותיות נקנות במסירה וכן רבא נמי פסק פ' גט פשוט וגם רבינו מאיר פסק דאין אותיות נקנות במסירה הלכך המוכר שטר חוב לחבירו או נותנו במתנה אינה נקנית במסירת השטר בידו שלא מכר לו אלא הראיה שבו ואין הראיה נתפסת ביד ולא יקנה באמירת לך חזק וקנה כגון שאר המסירות ואמר שם שצריך שיכתוב לו המקנה קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו וימסור לו השטר ונמצא נקנה בכתיבה ובמסירה. והילך התשובה **תקסב** נשאל לרבינו מאיר על האלמנה שתפסה חותמות ושטרות של עובד כוכבים שנכתבו לשם בעלה ולשמה אי הוי מיקרו תפיסה והשיב דבר פשוט הוא שאין בתפיסה זו כלום דאפילו למאן דאמר אותיות נקנות במסירה ואין צריך להביא ראיה מודה באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובאחד מן האחין שהיה נושא ונותן והיו אונות ושטרות יוצאין על (שמו) [*שמם] דעליהם להביא ראיה כדאיתא פ' חזקת הבתים ואי משום דאחזקה בשטרות מספקא לך אי חזקת השטר הויא חזקה לגבי הממון שכתוב בתוכו הא מלתא איתא בהדיא פ' שור שנגח את הפרה המחזיק בשטר של גר מהו דאחזיק בשטרא אדעתא דארעא [אחזיק] ובארעא הא לא אחזיק כו' אלמא דאחזיק בשטר לא הוי חזקה לענין הממון שכתוב בו ושלום מאיר בר ברוך עיין פרק מי שמת גבי הלואתו לפלוני: *תכוב באורך פ' שמפקיד עיין שם: [דף פג] שחמתית ונמצאת לבנה פסק רבינו מאיר **תקסג** *על אודות ראובן שקנה חפץ מן העובד כוכבים בחזקת שהוא זהב ומכרו לשמעון ולא נתכוין להטעותו ונמצא של כסף דאפ"ה חייב ראובן להחזיר לו מעותיו ואע"ג דבטול מקח כגון יותר משתות בעיא היא אם לעולם חוזר או לא ולא איפשיטא הא ודאי מקח טעות כגון זהב ונמצא כסף (*וכגון) [*או כגון] שחמתית ונמצאת לבנה דהוי מקח טעות ולעולם חוזר ואע"פ שראובן קנאו מן העובד כוכבים וגם שמעון היה מחזר אחר העובד כוכבים לקנותו מה בכך הרי כשקנאו ראובן מיד העובד כוכבים הרי הוא שלו ולאו כל כמיניה להטעותו ואפילו לא נתכוין להטעותו שמעון חוזר ושלום מאיר ב"ב. ואביאסף פסק דאם מכר כסף סיגין בחזקת צרוף אין יכולין לחזור בו [ב] אבל זהב ונמצא כסף או להפך שניהם יכולין לחזור [*גמ' בהגוזל דקי"ח עי' בגמ' כאן דפ"ח] עיין בפ' הזהב (*א"ר יוחנן לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין אינו צריך): נשאל לרבינו מאיר **תקסד** מאשה אחת שנגנבה מבעלה ק' זקוקין ומסרה אותן אצל אשה אחרת ואותה האשה שקבלתן היתה מלוה אותן ברשות המפקדת למחצית שכר וידעה שנגנבתן מבעלה והחזירתן בידה ועתה תובעה הבעל על ככה והשיב נ"ל אחרי שהודתה [שידעה] שהיו גנובים בידה שנגנבתם מבעלה לא היה לה לקבלם דאע"ג דנשים הנושאות ונותנות בתוך הבית פסק (*רבינו מאיר) דמקבלים מהם מ"מ היכא דנתברר שגונבת מבעלה והוא אין יודע אין לקבל הימנה ואם קבלה מן האשה לא היה לה להחזירם לה ואע"ג דאמר המקבל מן האשה יחזיר לאשה פרק חזקת הבתים התם היינו טעמא דאחזוקי בגניבה לא מחזקינן אבל הכא שנתברר שגנבתם דמי למקבל מן העבד שיחזיר לרבו [אפילו שחררו ונית כדפי' רשב"ם] משום דסתם עבדים גנבים וכל שכן הכא שהוברר לה שגנבתן שהיה לה להחזיר לבעלה ולא לה ואין להקשות ולומר נהי דעשתה שלא כדין שהחזירם בידה לא תתחייב לשלם אותם דטובא אשכחן בעניני ממון דחייב בדיני שמים ולא בדיני אדם כגון הנך דריש פרק [הכונס] וכל כיוצא בהן אין לומר כן דגדולה מזו אמרו פרק המוכר את הספינה השולח בנו אצל חנוני [*ופונדיון בידו] ומדד לו באיסר שמן ונתן לו האיסר ושיבר את הצלוחית ואיבד את האיסר חנוני חייב כו' ואוקימנא לה במסקנא (כגון שנטלה החנווני למוד בה לאחרים) [*מ"י כגון שנטלה חנוני על מנת למוד בה וסיפא דקתני ומודים חכמים לר' יהודה בזמן שהצלוחית ביד התינוק לאו דוקא ביד התינוק דאפילו נטלה נמי אלא שלא נטלה ע"מ למוד לאחרים] ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי [ג] דרבנן סברי גזלן הוי וקנייה להתחייב בה עד שיחזיר ליד הבעלים עצמו דבעינן השבה מעליא כדכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל וכ"ל דאפילו לרבי ישמעאל דאמר גנב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר ולא בעינן דעת בעלים הכא מודה דהשבה ליד התינוק לאו השבה מעליא היא ומיחייב באחריות והוא הדין בנדון זה כיון שנטלה המעות והלוותם למחצית שכר הויא לה לוה שלא מדעת בעלים ומחייבא באחריות כלומר דנהי דלגבי אשה שנתנתם לה הויא לה עיסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון ותו לא. גבי הבעל הויא לה (*כולהו) [*מכולהו] לווה שלא מדעת בעלים דהויא ליה גזלנות לרבנן דר' יהודה דאפילו בשואל שלא מדעת [והשתא ומה] שהלוה לפי שעה דמהדרא בעינא דמיחייב באחריות ולא מיפטרא בהשבה ליד התינוק דבעיא השבה מעלייתא כ"ש לווה שלא מדעת (דלא הדרא בעינא) דלא הדרי הני זוזי בעינייהו דחשיב כגזלן ולא מיפטרא בהשבה ליד האשה שגנבתם ואפשר דאפילו רבי יהודה דפליג התם בתינוק דסבירא ליה דשואל הוי ומיפטר בהשבה ליד התינוק הכא מודה דהתם הוי שאלה והדרא בעינא אבל הכא הלואה היא ולא הדרא בעינא ומודה דגזלן הוי ועוד

הגהות [א] וכ"כ מהרי"ק דראובן היה בא מכח הטענה ואמר שמעון מחל לו וכן נראה מתוך מה שמצאתי בקובץ תשובות שו"ת מהר"ם (בתשובת מהר"ם סי' ו') מביא דברים אלו כמ"ש (חסר ב' תיבות) וז"ל וא"ת והלא ראובן עצמו אינו טוען שקנאו מאתו וי"ל שהוא אומר שמחל לו כח ישובו אחרי בטוען שאמר לו תחלה יש לי אחר ואינו צריך לבוא עוד שמה ויש בלשון זה לשון מחילה אחרי שמוכיח סופו שהולך לבקש התרה עכ"ל הרי לך בהדיא דדוקא משום שאמר לו תחלה יש לי ישוב אחר שיש בלשון הזה לשון מחילה הא לאו הכי לא אמנם נראה לכאורה שבעל המרדכי ס"ל דאפילו לא היה אומר שמעון שיש לו ישוב אחר מ"מ כמה שביקש ממנו להתיר לו חיישינן מידי דהלת"ס לא היה לו לדלג שיומא דמלתא דהיינו מה שכתבתי למעלה שהוסיף בקובץ התשובה כדכתבתי למעלה מאחר שעיקר הדין תלוי בזה אלא ודאי לכאורה נראה דס"ל לבעל המרדכי מסברא דנפשיה דמאחר שיש עדים ששמעון בקש מראובן שיתיר לו הישוב דבלא שום טענה אחרת אית לן למימר ששמעון הודה שאין לו כח בישוב שמחל כו' כדמשמע מפשטא דמלתא שהביאו המרדכי בשם מהר"ם: ומה שכתב אדוני שיכול לבוא לידי ש"ד אם יהיו יחד השל פשרה ביניהם ויעלו שכר זה לזה וידחה שמעון לפני ראובן כדאמרינן גבי ספינות פרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב) תדחה שאינה טעונה כו' ע"ש בתשובת מהר"ם סימן ו': [ב] ומ"ש במכר כסף סיגים בחזקת כסף צרוף אינו יכול לחזור בו היינו כשאין בו שיעור אונאה וכן משמע בהגהות מיימוני פי"ז מהלכות מכירה ב"י ח"מ סי' רל"ג: [ג] וקסברי רבנן שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי וחייב להחזיר ליד בעלים. תימה הא בגונב טלה מן העדר תנן בהגוזל בתרא לא ידעו הבעלים לא בנטילתו ולא בהחזירתו אר"י לדעת אפילו מנין אינו צריך וא"כ ה"נ בשואל שלא מדעת נמי דגזלן הוי מ"מ פוטר בחזרה ליד התינוק ואור"י דשאני התם דלמקום המשתמר מחזיר אבל הכא מאבדה בידים במחזירה לתינוק:

הגהות הב"ח ד נ"ל על זה: ח נ"ב לו: ה שיהיה כנ"ל: ו כתובה וכו' ופרש כנ"ל: י לבית בירה כנ"ל: ז נ"ב פסק הרב אלפסי היכא מאן דשמיעא ליה מהאי מימרא דמאן דמזבן להבריה מידי דשכיח למזבן כו'. נראה דטעמא דרב אלפס דס"ל דהלכתא כרב בפ"ק דב"מ דאמר שדה זו שאני לוקח כשאקחנה קנוי לך מעכשיו קנה. ומה שפסק בכאן דוקא דשכיח למזבן איירי ומשמע דדברי רב בשדה סתם דוקא. והאלפס פסק כרב אפילו בשדה זו: ז להוי כנ"ל: ח נ"ב תרומה: ט (הלכך כו' והילך התשובה) תא"מ וני"ב במ"ס אין זה: י נ"ב דין זה מביא גם בהגהת מיימוני פרק ראשון מהל' זכייה ומתנה וע"ש: כ נ"ב בתוך הבית: ל נ"ב מאן: מ נ"ב הוא דאחזיק: מ אינו כנ"ל: נ מ"מ: ס נ"ב נמי:

חדושי אנשי שם

ומכיון שאין לו חזקה אינה מבילאה את הטומאה ומדמדמי חזקה לטומאה ושיעור חלון לטומאה כפותה טפח ש"מ דעשוי לאורה הוא פותח טפח יחד שיעורא הוא: [פ] בהר"ם וכתב ר"ת כל היכא דליכא לנותן קמן ואין אדם מערער עליו לא מיבעיא לר' אלא אפי' לרבנן נמי דאית להו אין אותיות נקנות במסירה יכול לגבות החוב מן הלוה דכל היכא דליתיה לנותן ליכא למימר דחוזר ממתנתו וקונה במכירה ואימר דפסק כרבנן דאותיות אין נקנות במסירה דוקא לענין שיוכל לחזור בו הנותן אבל כ"ז שאינו חוזר בו קנה המקבל מתנה במסירה בעלמא

שלטי הגבורים

(ו) ראובן טענו לשמעון ספר מכרתי לך והתנית עמי להחזיר. לי כשיהיו לי המעות ועתה קבל מעותי' והחזיר לי הספר ושמעון משיבו מכירה גמורה מכרת לי ולגמרי המכירה אמרתי לך כשיהיו לי המעות אחזירהו לך ולא הקניתי לך בקנין ופטומי מילין בעלמא אמרתי לך להניח דעתך דין זה פסוק ממתניתא מכור לי בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירנו לך מותר ואמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומתרץ רבא סיפא נעשה כמ"ד ליה מדעתיה כלומר רישא מתנה המוכר קודם קיום המכירה לא גמר ומקנה אלא על תנאי ואין כאן מכירה גמורה והויא ליה כלווה ואסור ללוקח לאכול הפירות סיפא דהוי התנאי אחר קיום המכירה אפי' אמר המוכר כשיהיו לי מעות תחזירהו לי נעשה כמו שאמר לוקח מדעתו לכשיהיו לך מעות אחזירנו לך דכי היכי דאם אמר לוקח לא הוי אלא פטומי מילי הכא נמי כי אמר המוכר אחר קיום המכירה אין כלום ומותר הלוקח לאכול הפירות שהתנאי אין כלום והמכירה קיימת ואפי' הקנה הלוקח בקנין לקיים התנאים שאחרי המכירה היה התנאי ואין בטענת ראובן ממש כיון שלא קנו ממנו דזה הכלל כל מקום שצריך קנין ולא קבל עליו התנאי בקנין אלא במילי דעלמא לא קני דאמרי' אילו הוה דתקינן בקנין הוה הדר ביה ולא הוה נקנית הילכך כי לא אקני אמרי' פטומי מילי בעלמא נינהו ואם אין עדים ביניהם וראובן טוען קודם המכירה התנית וע"מ כן מכרתי ושמעון טוען אחרי קיום המכירה התניתי ישבע שמעון שבועת היסת והא דהוה גברא דזבן ארעא לחבריה שלא באחריות הזייה דהוה עייל א"ל אמאי עליבת אי מגבא ליה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירא אמר אמימר פטומי מילי בעלמא אבל אי קני מיניה הא שעבד נפשיה. ספר הכמה: פסק האלפסי דאם כתב מלוה ללוה בשטר מהימנת לי כבי תרי כי אמרת לי פרענא לך אפי' מת המלוה ונפל נכסי קמי יתמי מהימן הלוה ואע"ג דלא כתב עלאי ועל ירתי דדבר שבממון תנאו קיים ועוד דלא עקר ליה לשטרא כי אמר פרעתי דטענה בעלמא דאינו נאמן גומר פרעתי משום דבשטרא בידי תאי נעית דאיבעי לך למקרעיה או למכתב הברא פלויה אבל הכא אמאי הימנו דכתב בשטרא המטותא מיהו נאמן ובשבועה דכיון דלא פטרו בהדיא משבועה מהי נאמן דקאמר בשבועה וכה"ג אמרי' פרק המוכר

אמ

דהתם מדעת יהבה אבי התינוק ליד התינוק הלכך כי אהדר ליה חנוני לידו נמי פטר ר' יהודה אבל הכא דנגבתם ולקחה בלא ידיעת בעלה אנן סהדי דלא ניחא ליה לבעל דלהדרינהו לידה ואפילו לר' ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים ה"מ לכשיחזיר הסלע לכיס והטלה לעדר דהוי מקום המשתמר אבל לתינוק השבה לידו לאו השבה היא כלל אלא כמשליכו לאיבוד ותדע דאי לא תימא הכי אמאי לא קאמר הכא דלכ"ע גזלן הוי ובפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא קא מיפלגי רבנן כרבי עקיבא דבעיא התם דעת בעלים ורבי יהודה כר' ישמעאל דלא בעי דעת בעלים ומדלא קאמר הכי ש"מ דלרבנן דאמרי גזלן הוי לכולי עלמא בעינן [הכא] דעת בעלים וטעמא כדפרישית וכיון דבתינוק לרבנן דאמרי גזלן הוי וקי"ל כוותייהו בין לר' ישמעאל בין לר' עקיבא בעינן דעת בעלים וטעמא כדפרישית כ"ש בנדון זה דשלא מדעת בעלים באו לידה דלא מיפטרא הנפקדת במה שהחזירתם לידה כיון דקבלתם למחלית שכר כדפרישית ועוד שהרי הוכחתי דאפילו לר' יהודה דהתם בנדון זה מודה ואע"ג דנהי לאו דינא גמירי מה בכך הא כולהו חנונים נמי לאו דינא גמירי וקא פסיק ותני חנוני חייב בין גמיר בין לא גמיר דבמאי דלא גמיר לא מפסדינא לשכנגדו דאיבעי ליה למיגמר ועוד אומר אני דאפילו לא קבלתם מידה למחלית שכר אפ"ה מיחייבא [בהו לאה] כי החזירתם לרחל כיון דידעה דרחל גנבתם דכל מה דהוה ביד רחל יש לה דין אבידה וכי מטי מידה ליד לאה הויא עלייהו כשומר אבידה דבין לרבה ובין לרב יוסף מיחייב שומר אבידה בפשיעה והא פשיעה הוא שהחזירתם ליד הגונבת דהוי כאילו השליכתם לאיבוד ולפי דרכנו (*נפרש) [*אני מפרש] ההיא דפרק הספינה שנטלה החנווני למוד בה לתינוק [ואוקמא] (*כדרבא) [*כרבה] דאמר (*רבא) [*רבה] הכישה נתחייב בה והשתא מאי קמדמי התם והא כל אדם שאינו זקן מיחייב בה אע"ג דלא הכישה ואע"ג דלא מטיא לידיה והכא בחנוני אע"פ שאינו זקן (ולא) לכבודו לא מחייבינן ליה אלא כשנטלה (*ואתא לידיה) למוד בה לתינוק אלא יש לומר דשאני התם הא דמחייבת כל אדם שאינו זקן אף מקמי דאתא לידיה והיינו משום דהתם לא פשע בעל החפץ במידי ולא אבידה מדעת היא הלכך מיחייב בה כל אדם לאהדורי אבתרה לאהדורי למרה אבל בלגוחית שביד התינוק אבידה מדעת היא דמדעת יהביה בעל הבית לתינוק הלכך לא מחייב בה שום אדם כל כמה דהואי ביד התינוק והשתא מייתי שפיר מהכישה ונתחייב בה דכי היכי דהתם אע"ג דלא מיחייב זקן מקמי דלימטי לידיה אפ"ה בתר דהכישה והתחיל בה גומרה ה"נ בלגוחית אע"ג דמעיקרא לא מיחייב שום אדם כל (*מה) [*כמה] דהויא ביד התינוק משום דאבידה מדעת היא מ"מ מכי מטיא ליד החנוני מיחייב בה ופריך אימר דאמר (*רבא) [*רבה] דע"י הכישה מיחייב אע"ג דלא מיחייב מעיקרא ה"מ בעלי חיים דאנקטינהו נגרי ברייתא אבל במידי דלאו בעלי חיים לא אמרינן דמיחייב על ידי הכישה במידי דלא מיחייב בה מעיקרא אבל בנדון זה דלאו אבידה מדעת היא אפילו כשהן ביד רחל מיחייב בהו כל אדם להצילם מידה ולהשיבם לבעלה אפילו לפי מסקנא דהתם דמפליג בין ההיא דחנוני להיא דהכישה וכדפרישית וא"כ כי מטו ליד לאה הויא לה שומר אבידה ומיחייבא בפשיעה לכ"ע והא פשיעה היא שהחזירתן לרחל שגנבתן כאלו משליכתן לאבוד וגדולה מזו אמרינן פרק הפועלים ש"ח שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות להציל מן הארי והדוב ולא קדם חייב לשלם דפשיעה היא כ"ש היכא דכבר ניצל מן הארי ושוב השליכו בפני הארי והדוב דחייב הכא. נמי כי מטו לידה מיחייבא בהו כשומר חנם לכל הפחות וכי אהדרתינהו ליד רחל שגנבתן כאילו הוליכתן למקום גדודי חיות ולסטים וזה החילוק יש בין שומר חנם לאדם אחר שאינו שומר דשומר חנם יש לו לקדם ברועים ובמקלות מעיקרא ואם לא קדם חייב ואדם אחר אין לו לקדם מיהו אי חזי אר"א דעאל אז אי מצי להציל מצוה להציל משום השבת אבידה ואי לא מציל איסור קא עביד ומיהו לא מיחייב אבל מכי מטי לידיה הוה ליה שומר אבידה וחייב לכל הפחות בפשיעה וכל שכן שאין לו להשליכם לאיבוד: סוף דבר כל כה"ג שרואה ממון חבירו שמוטל ביד שהוא קרוב לודאי שהולך לאיבוד מצוה להצילו ואם הצילו ומטיא לידיה הויא ליה שומר חנם כשומר אבידה אליבא דרבה ואפילו ההיא דפרק נגמר הדין דאמרינן היו אביו ואמו מזקים בו כלים מצוה לאחרים להצילם היינו משום השבת אבידה כי מטו ליד שמצילין חייבין בשמירתן כדין שומר אבידה ואם החזירום לאביו ולאמו וזרקום על המת ונאסרו קרוב בעיני דחייבים שמצילין מכיון דמטו לידייהו מחייבו בשמירתן וכיון דהחזירם לאביו ולאמו כאלו השליכים למקום גדודי חיות ולסטים ושכתבת לפטור אלא משום תקנת השוק הא ליתא דלא עשו תקנת השוק בגנב וגזלן מפורסם ואע"ג דלא ידע אי חפץ זה גנבתו ואפ"ה כיון דגנב מפורסם הוא בשאר מילין תליא דלמא הא נמי גניב כ"ש דהאי דבריר לן דהאי חפץ גניפיה גנוב דלא עשו בו תקנת השוק ושלום מאיר ב"ר ברוך: [א] גם נשאל לה"ר יצחק ב"ר משה על לאה שגנבה משל בעלה ראובן והטמינה ושמה בכליה ויהי כי יצאת מן העיר והשלח את שמעון אל עיר בעלה להוציא הגניבה ממקום שהטמינתה וילך שמעון שפי אל המקום אשר אמרה לו האשה ויקח משם כל הגניבה והגה עתה צוות ראובן על השליח לדבר עבירה ואומר מאחר שידעת שמאתי היה גנוב הממון כי אמת ויציב הוא שהאשה אמרה אל השליח גנבתיו מבעלי והואיל וכן הוא שידעת גם שמעת עליך להחזיר את האבידה לידי [הדין עם הבעל] וראיה לדבר מההוא דפרק אלו נזיקות [*דף לז] הכישה נתחייב בה פי' מאחר שהכניס עצמו בחיוב החזרה נתחייב בחזרה שלימה ואין לומר דשאני התם דאנקטינהו נגרי ברייתא דהכא נמי כשהחזיר הגניבה ליד האשה הרי קלינהו מיניה דראובן בידים ועוד ראיה (*מפ') [*מההיא דפרק] חזקת הבתים אין מקבלין פקדונות לא מן [הקטנים] ולא מן הנשים ולא מן העבדים קבל מן האשה יחזיר לאשה ופי' רשב"ם דאיכא למימר שמא פקדון הוא בידה או נתנו לה מתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה משמע היכא דידע בודאי שגנבה משל בעלה צריך להחזיר לבעל ותדע דקאמר בההיא שמעתא גופא וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם יעשה כפירושו ואם לאו יעשה פירוש לפירושו פי' מחזיר לבעלים משמע דפשיטא ליה לתלמודא דכ"מ שיש ספק מחזירין לבעל כ"ש הכא דקים ליה בהדיא והוא ידע דנגנבו מן הבעל שצריך להחזיר ליד הבעל ועוד קאמר היכא דאמרי אי מהימנא לך יעשה כפירושו ואם לאו יעשה פירוש לפירושו כל שכן הכא דלא מהימנא כי פיה הכשילה שאמרה גנבתי משל בעלי ואע"פ שהיא גנבתם כבר מאחר שהוא השליח הגניבה אחריה דמי לאחד שחפר בור ט' ובא א' והשלימו לעשרה דמסיק תלמודא אחר בניהם לנזיקין. ועוד ראיה מה' שישבו על ספסל אחד ולא שברו אותו ועוד בא אחר וישב עליו ושיבר האחרון חייב. כגון (רב) פפא בר אבא דבעל בשר הוה ולא מצי למימר בגין דידי לחודי לא הות מתבר כלל ולפיכך חייב כ"ש בנדון זה דאילו לא היה השליח היתה מחזירה הכל אישתכח דהשליח עשה כל היזק ולא עכברא גנב אלא חורא גנב ותדע שאילו לא לקח השליח הגניבה הכל היה מוחזר לבעלה

כי החרימו בב"ה על כל בן ברית על אנשים ונשים שכל מי שהיה יודע בגניבה שיודה בדבר והיא הודה על פי החרם מכרים וכסתות שגנבה משל בעלה והפקידה ביד אנשים והחזירו אותם גם הממון ההוא אילו היה מונח במקומו היה מוחזר לבעלה כי היא לא היתה רשאי לחזור ליקח הגניבה כי כבר נתגלה שגנבה וכחשה והטמינה לכן עשה השליח הכל דעל ידו נגמר ונמרק כל העיוות והרשע והפשע ויאסרו כל האנשים המעוותים לדק ולדק ישפט באזלנו ובשעריתו והיה זה שלום על כל ישראל ועל דייניהם יצחק ב"ר משה: [דף פח] ההוא גברא דאייתי קרי (*לפומבדיתא) [*לפום נהרא] וכו' תקסה הרי דאדם יכול להקדיש פקדון שהפקיד ביד אחרים ה"ה מלוה דיוכל להקדיש אע"פ שאינה ברשותו כדאיתא פרק יש נוחלין דמלוה יכול ליתנה במעמד שלשתם ואם לא היה יכול להקדיש לא היה יכול ליתן אבל בגזל אמרינן פרק מרובה ופרק קמא דב"מ דאינו יכול להקדיש (*והני מילי) [*לפי שאינו ברשותו וה"ה] במשכון דאין יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו והקנין חליפין צריך שיהא (*סודר) [*הסודר] שלו אבל אם הוא שאול [צ]כיון דאינו יכול להקדיש וגם אינו יכול ליתנו והא לך תשובת רבינו תם ואשר שאלת אם אדם יכול לאסור משכונו (*של) [*על] חבירו מההוא דהקדש מפקיע מידי שעבוד ההיא לאו ראיה היא דמוקמינן ליה בדאיתיה ברשות מקדיש כי היכי דמוקמינן לה לחמץ שהוא ברשות ישראל אבל בהרהינו אצל עובד כוכבים לא אמרינן דמפקיע כדמוכח בפסחים ואע"ג דבדיניהם אין בעל חוב קונה משכון ועוד אמרינן פרק אע"פ הא לא דמיא אלא להקדישה [אחר] שאפדנה [ק]אבל ביותר מכדי שיש למלוה על המשכון דשוי טפי ההוא טופיינא מצי מקדיש ליה כדאמרינן פרק הספינה בההוא דאייתי קרי כו' ואקדשינהו ואמר אי לא [קיילי] דמיהן קדוש עיין פ' המדיר וגם פ' הכותב גבי אמר אמימר מאן דאיכא עליה כתובה ובעל חוב כו' [ב]:

סליק פירקא

המוכר פירות לחבירו תקסו [דף צו] המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה אמר רב כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר ואפי' נתן הלוקח מעות למוכר יחזיר לו דכיון דנמצא חומץ גמור תוך שלשה ימים הראשונים שמכר לו בידוע שקודם שמכר לו התחיל להחמיץ ואע"פ דריחיה חלא וטעמא חמרא [*חמרא] (*ודאי לאו טעמיה שפיר כיון דהחמיץ תוך שלשה) ומ"מ הא חמרא לא יהיבי אינשי (*מידי) [*דמי] כיון שאינו מוכר אלא חבית אחת [*כ"א ואע"פ שטעמיה ושוה ריחא וטעמא חמרא ודאי לא טעמיה שפיר כיון שהחמיץ תוך ג'] [ז] [*הגה"ה] תקסז מצאתי יין שיש לו קמחין כיון דפסול לנסכים כדמוכח במנחות פרק כל קרבנות אין אומרים עליו קדוש היום כדאמרינן פרק המוכר פירות אין אומר קדוש היום אלא על היין הראוי לינסך ע"ג המזבח [*ע"כ הגה"ה]. מכאן ואילך ברשות לוקח אפילו לא נתן לו מעות חייב ליתן כיון דטעמיה ומיהו היכא דלא טעמיה בשעת לקיחה נראה דמצי אמר המוציא מחבירו עליו הראיה [*דספק] הוא: [*דין זה עי' בהגה' ע"ז] חמרא אכתפיה דמריה שו"ר פרשב"ם דס"ל כרבי חייא בר יוסף דאמר (*לעיל) [*לקמן] מזליה דגברא גרים ולא נראה לר"ת חדא דא"כ ה"ל למינקט הכא האי לישנא ועוד (*דלעיל) [*דלקמן] קאמר ופליגא דרב (*חמא) [*חייא] בר יוסף [גזה] ה"ל למימר ופליגא דשמואל ועוד דאין זה סברא כיון שאינו רגיל להיות חומץ גמור משעה שהתחיל להחמיץ עד אחר שלשה ימים (שנאמר) שמזלו גרם לו להחמיץ לאלתר ונראה לר"י דדוקא מיירי הכא כגון שטעמו בשעת מכירה ושוה ריחיה וטעמיה חמרא הלכך כשהחמיץ אח"כ תוך שלשה ימים והוי חומץ גמור טפי אית [ר]ליה למתלי ע"י טלטול וגדגוד [ש]מדנימא טעמיה ולא טעמיה שפיר אבל אי לא טעמיה אז ודאי לא תליא בטלטול וגדגוד דהאמר (*לעיל) [*לקמן] לא שנו אלא קנקנים דלוקח שהורק מכלי אל כלי אבל קנקנים דמוכר [*מאי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך משמע דמוכר דומיא דלוקח שהורק מכלי אל כלי דלא מ"י] כו' ולא מצי מוכר למימר הטלטול והגדגוד גרם לו והיכא דעדיין לא טלטלה בהא לא פליג שמואל אדרב כך פירש ר"י ב"ר מרדכי וכתב ראבי"ה באביאסף לית הלכתא בהא כר"י בר ר' חנינא דמעשה רב ועבד רב יוסף עובדא כותיה דרב בשיכרא [*כשמואל בחמרא] ותו דהלכתא כשמואל [*בדיני מ"י] וכן פסק ראב"ן כשמואל וכן פסק רב האי גאון בשער ארבעים דמקח וממכר תקסח [ח] [א]ואם ידוע שיינו מחמיץ ה"ז מקח טעות. [דף ק] [ו] הא מני ר"א [נ"א רבי יהודה] דאמר רבים שבירכו דרך לעצמן מה שבירכו בירכו ומוקי לה תלמודא באבדה להם דרך באותה שדה ושמעתי בשם ה"ר אליעזר ממיץ תקסט שיש כח לקהל למשכן [היחיד] קודם [ב]ב"ד כיון דרבים ניכסו ואח"כ ירדו לדין: [דף צח] המוכר מקום לחבירו לבנות בית כו' השיב רבינו [מאיר] על חדר שיש בו י' אמות או [ודאי] יש לראובן שיש לו רביע בו כדי חלוקה אף לדברי ר"י בר [מרדכי] שכתב דכדי חלוקה דבית הוי ד"א על שש וראייתו ממתני' המוכר מקום לחבירו לבנות לו בית לא יפחות לו פחות מד' על שש דהא [ג]איכא ברבוע החדר ארבע על שש וכ"ש לדברי ר"י בר מרדכי [שכתב] דלגבי חלוקת שותפין סגי בד' על ד' לכל אחד ואחד כדמשמע פ"ק דסוכה ולא דמי להיא דהמוכר פירות דהתם מיירי בבא לעשות בית מתחלה. והאמות אין למדוד לפי מדת העולם מה שקורין אמות אלא לפי אמות שבתלמוד עברים וארבע גודלין היא אמה ואם יש לאחד חלק בחדר או בבית פחות מכדי חלוקה ותבע לחלוק שומעין לו אחר שלחבירו יש לו כדי חלוקה דכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו: ושאלת אם חדר יש לו דין טרקלין או לא *דבר פשוט הוא דטרקלין היא (*סרטיא) [*פלטרין] גדולה ועשויה לאויר כדמוכח פרק המוכר פירות מאי טרקלין קובתא לבי וורדי וחדר קטן הוא ופתוח לטרקלין כדתנן במסכת מדות ומייתי לה פירקא קמא דיומא בקיטוניתא הפתוחה לטרקלין וקיטוניתא היא החדר כדכתיב ויבא החדרה ומתרגמינן בירושלמי ועאל לקיטוניתא ופ"ק דסוכה גבי הילני המלכה משמע דקיטוניתא פחותה מד' אמות וטרקלין אינו פחות מעשרה על עשרה כדתנן פרק המוכר פירות וא"כ חולקין אע"פ שהחדר אין בו כדי חלוקה מעלין אותה בדמים ועוד ראיה דחדר חזי להשמיש אפילו בפחות מד' אמות ואפילו יליף דתשמישתיה שוה לבית הוה סלקא דעתך פרק המוכר את הבית לדמויי לבור ודות ותסגי ליה בפחות מארבע אמות ונהי דמסיק דהוה ד"א חדר [ומיהו] סגי אפילו בפחות מד' אמות כמו שפי' רשב"ם שם דאין עשוי אלא [ד]להצניע חפצים כמו תיבה בעלמא ושלום מאיר בר ברוך: [דף ק] המוכר קברו באין בני משפחה כו' תקע כ' ראבי"ה דה"ה דאין יכול למכור וליתן מקום אבותיו בב"ה מיהו הדמים יחזירו בני משפחה בין בקבר בין בב"ה שלא יפסיד הלוקח ורב האי גאון כתב שמכירתו מכירה: נשאל לרבינו מאיר על ראובן ולאה שכתבו לבנם בשטר חלק שמינית מבית שיש (*לנו) [*להם] במקום פלוני ומכרו לו כל המצרים החיצונים של הבית ומתוך המצרים הללו לא שיירו לעצמו מחלק שמינית מהבית הנזכר למעלה ושוב

*פי' ושיעור טרקלין הואיל והוא עשר על עשר א"כ אין בו דין חלוקה. מהר"ם:

הגהות [א] נ"ל דאם בלה אים או אשה תרנגולת או אווז לשחוט לאדם א' ונתנבלה בידו דאין השוחט חייב בזה דאע"ג דריש פרק המוכר פירות אומר המוליך חטין לטחון ועשאן סובין קמח לנחתום ועשאה פת ניפולי בהמה לטבח ונתנבלה בידו אחד הדיוט ואחד אומן חייב לשלם מפני שהוא כשומר שכר כו' היינו דוקא טבח אומן שאין עושה אחר מלאכה שאומנתו בכך ונוטל שכר אבל אם עושה בשביל טובת הנאה הוי שומר חנם ופטור ושוחט לא הוי דלאו הוי פושע אמאי קאמר התם מפני שהוא ש"ש לחייביה משום פשיעה אכן מספקא לי אי חשבינן ליה ש"ש משום הברכות שמברך בשעת שחיטה דאותה ברכה מרוית. מ"י: [ב] בח"מ סי' קנ"ה כתב הב"י על דברי ר"ת דהכא ואין נ"ל דברי ר"ת דאין דרך בני אדם להקפיד אם זה נוטל קנין בסודר שלו כיון שהוא מחזירו לו:

הגהות הב"ח ע ולכבודו כצ"ל: ע נ"ב את: פ נ"ל הכא: צ נ"ב לו: ק (אבל ביותר כו' דשוי טפי) תא"מ ונ"ב ס"א אבל אי שוה משכון טפי מן החוב: ר נ"ל שיהא מזלו: ר אית לן למתלי דע"י כצ"ל: ש נ"ב הוא: ת נ"ב וכוקיה: א (ואם כו' טעות) תא"מ: ב נ"ל שיבאו לבית דין: ג נ"ב הכא: ד נ"ב שם:

חדושי אנשי שם

בעלמא עיין במיימוני פט"ז דהלכות מש"ה. ע"כ מצאתי בספר המרדכי: מהר"ם [ז] ואע"ג דהבית אין ה"ל כיון זה דנותן לו מתוך החנות פירי' ואפי' גרוע: [ק] דאמר קנקני' של מוכר א"ל הא קנקנך והא חמרך אלא כר' חייא בר יוסף דאמר חמרא מזלא דגברא גרים פירו' וממילא אין הלכה כרב דאמר כל שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר: [ל] מי שהיה רשות הרבים עוברת תוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן

נודע שאין להם אלא רביע של כל הבית ואמר ראובן שמינית של אותו רביע נתן לו ויורשי [הבן] אומרים שחלק שמינית של כל הבית נתן והשיב נראה לי בעיני דאזלינן בתר לישני דאינשי בהא כדמשמע פרק המוכר את הבית גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה וכיון דלא קרו אינשי לרביע בית בית א"כ ע"כ הכי קאמר נהו לסהדי נתתי לו חלק שמינית מבית שאני אומר כולה שלי ומזה אני נותן לו בו חלק שמינית של כל הבית דמאן דאתא [קאי] קמי סהדי ואמר להו בית יש לי במקום פלוני כתבו ותנו לו לפלוני שאני נותן לו "בית כך וכך אטו מי אית להו לסהדי לידע שהיא אומר אמת שהוא שלו פשיטא דלית להו למידק אי קושטא קאמר או לא (דמצי למימר) [דמאן לימא] להו שאינו (אלא) [של] אחד שבסוף העולם הא אינהו לא קא מסהדי אלא על המתנה שהוא נותן והכי קא מסהדי חלק שמינית שאמר לנו שהוא שלו נתן לפלוני ואם נודע לסוף שאין לו בו כלום תבטל המתנה ואם יש לו בו קצת ואין בו שמינית לכה"פ יקנה המקבל מתנה מה שיש לו בו ואם יש לו בו יותר משמינית עד חלק שמינית של כל הבית יזכה אם יש להם בו כל כך כיון דלא קרו אינשי לרביע בית בית. ולא דמי להההיא דפרק המוכר [את הבית] פלגא דארעא דאית לי ריבעא דשאני התם דקרו אינשי אפילו לפלגא דארעא ארעא אבל הכא לא קרו לרביע בית בית ומיהו אם יש לו לבית חצר לא קנה המקבל מתנה בחצר כלום אלא שמינית הבית ותו לא (*והמוכר) [*דהמוכר] הבית לא מכר החצר כמו שפי' רשב"ם ור"י פרק המוכר את הבית ושלום מאיר ב"ב. השיב ר"ת דעובד כוכבים תקעא יכול לרחוץ חבית שיש בו שמרים בלא ישראל דהשמרים לא הוי חמרא אלא קיוהא בעלמא ואפילו יש בשמרים טעם יין כדמוכח פרק המוכר פירות מ"מ לכתחלה אסור אבל דיעבד שפיר דמי*: [*כפול עוד בפ' אין מעמידין]: סליק פירקא

המוכר לחבירו בית כור. תקעב יתומים (א) שבאו לחלוק ב"ד מעמידין להם אפיטרופס פר"ת דדוקא שניהם רוצים אבל א' רוצה וא' אינו רוצה לא וכן פסק רבינו אבי העזרי: סליק פירקא

יש נוחלין ומנחילין. [דף קכד] ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים פי' רשב"ם תקעג במלוה שיש עליה משכון (*דהכל) [*הכל] מודים דבכור נוטל פי שנים דבעל חוב קונה משכון וכן פר"ח ואני ברוך ב"ר שמואל רואה אני את דבריו בזה דהכי אמרינן פרק הזהב ובשבועות המלוה את חברו על המשכון ונכנסת השמיטה אינו משמט הרי משמע דכגבוי דמי וכגון שיש לו מטלטלין במשכון דאמרינן פ' הרבית האי משכנתא באתרא דמסלקי ליה אין בע"ח גובה הימנו ואין הבכור נוטל פי שנים ושביעית משמטתה וע"כ יש לחלק בין מקרקעי למטלטלי כי היכי דלא ליקשי אהדדי ספר החכמה: [ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה] "אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי אומר הר"י תקעד אע"פ שהורע כחו של בעל ובכור לענין מלוה דחשבינן לגבייהו ראוי לגבי כתובת אשה חשבינן לה מוחזקת ואשה גובה "ממלוה כדתנן פרק הכותב [*דף פד] מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשין והיו לו פקדון ומלוה ביד אחרים כו' ומשמע [התם] דאפי' לרבי עקיבא אי לאו דצריכה שבועה היתה גובה הכל ולפי שצריכה שבועה גובין היורשין ותו לא תגבה כתובת האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי [*ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואי גבו קרקע בחובת אביהן היא חוזרת וגובה מהן בשבועה כדין בע"ח או אם פטרה מן השבועה גובה ממלוה שביד אחרים אפי' לר"ע דלא כהבא שאול בן אימא מרים ובזמן הזה תקנו הגאונים ועשו מטלטלי כו']. *[נ"א ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי והשתא דתקון רבנן דגבי כתובת אשה ובזו מטלטלי של יתומים כמקרקעי] *[לא משעבדי לב"ח ובזמן הזה דתקנו הגאונים דאשה [ובע"ח] גובה ממטלטלי דיתמי] ועשו מטלטלי כמקרקעי והוו להו מטלטלין שגבו יתומים בחובת אביהם חשובים משועבדים לגבי כתובת אשה ובע"ח כאילו גבאם אביהם מחיים עיין פ' הכותב אבל שכר פעולתו שמעולם לא בא לידו ולא גבה "זה נראה דהוי ראוי [לכ"ע] ואינו גובה ממנו *לא כתובה ולא מזונות דתנאי כתובה ככתובה *נ"ע דברים ב"ב כתב להיפך וע"ש מהר"ם וג"מ: וכן נמצא בתשובת רבינו יהודה בר רבי קלונימוס ורבינו משה בר מרדכי ורבינו אפרים מבונא. רבינו מאיר השיב על הספר שנגנב כותי ואחרי מיתת הבעל הוחזר והבעלים מסתמא לא נתייאשו דמחייב לאהדורי [ואין לומר] דראוי הוא ואין האשה נוטלת בראוי כבמוחזק דכל כי האי גוונא אינו נקרא ראוי דכל היכי דאיתיה לספר ברשות בעלים איתיה (*ובחזקתם דלא) [*ולא] גרע ממלוה (דאע"ג) [*אע"ג] דחשבינן ליה ראוי גבי בכור' פרק יש נוחלין גבי כתובת אשה לא חשבינן ליה ראוי בין שגבו (*יורשין) [*היורשין] קרקע בין שגבו מעות כמו שפר"י לשם ואפילו ממלוה של עובד כוכבים נמי גביא כמ"ש ר"י מפרי"ש [*וכן עמא דבר] עי' פ' מי שמת גבי הלואתו לפלוני ופרק נערה גבי הלכה כאנשי גליל (*וכן עמא דבר): והיכא דכתב מהיום ולאחר מיתה לא הוה ראוי [לגבי בכור ובעל] אלא מוחזק אבל מלוה היה ראוי אם אין לו משכון וראיה אני מביא מהא דאמרינן בגיטין ס"פ השולח מתני' מסייע ליה לר"ש ב"ל דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל וכן דנתי לפני רבותי כבר בקולוניא על אשה שמת בעלה והניח לבנו גוף הבית ולאלמנה הפירות כל ימיה והבן היה נשוי ומת בחיי אמו והאלמנה אשת הבן תבעה כתובתה למכור גוף הבית והיו קצת אומרים ראוי הוא זה ואין האשה נוטלת כתובתה בראוי ושוב עשו מעשה והודו לדברי וכ"כ רש"י:

תקעה אם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי [האב] והזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה ספר החכמה: [*ברי"ף] לא שנו אלא שבח שהשביחו נכסים בין מיתה לייבום [כו'] על (*היבום) [*היבם] תקעו שייבם אשת אחיו הבכור שמת בחיי אביהם ולאחר זמן מת אביהם ובאין האחים לחלוק ותובע היבם חלקו [בבכורה] [*וחלק אחיו שמת שייבם את אשתו והאחין טוענין ראוי היה לכן נחלוק כו' מ"י א] והבן אומר נחלוק בשוה לפי שיטת פ' יש בכור משמע דהוי מוחזק בנכסי האב והוי כאילו בא בהרשאה מכח אחיו שמת ועומד במקומו רק מה שחשוב ראוי לגבי אחיו המת חשוב נמי אצלו ראוי כגון נכסי אבא דאבא כדאמרי' התם אבל נכסי אבי המת ואבי היבם הוי מוחזק ולא חשבי' ליבם כאלו הוא בן המת* (*הכי) [*ולהכי] נראה למורי [*פי' דליהוי נראה ראוי לגבי נכסי אבא]: דלגבי נכסי דאבא הוי מוחזק [*ולא לגבי נכסי דאבא דאבא ולהוי ראוי כאלו הוא נכסי אבא דאבא מ"י] תדע דאמר אביי התם לא שנו אלא בשבח שהשביחו נכסים בין מיתה לייבום אבל בין יבום לחלוקה כו' והתם מיירי בנכסי האב שיש לאחין בהן חלוקה ומדמפליג אביי בשבח ש"מ דבגוף השדה שקיל יבם פי שנים בנכסי האב ודוחק הוא לדחות דההוא מיירי כשמת האב בחיי הבן וזכה הבן מחיים בגוף השדה דא"כ בשבח נמי ליזכי דקרקע דידיה אשבח מ"מ משאר נכסי המת שהשביחו לאחר מיתה דשקיל ליה יבם. וקרקע זו שאצל האח שמת ב] ליבם [בשבח והשביח] [*כמו] בין יבום לחלוקה דשקיל פי שנים והא דאמרי' פרק האשה שנפלו [*דף פא] לימא אח אני יורש ואשתו אין אני קובר לא דק בלישניה דאינו בנו ליורשו אלא כלומר בירושת אח אני זוכה וכל נכסי המת קרי ירושה ובפ' יש בכור נמי לענין חזרת יובל נמי קרי ליה ירושה ומיהו לאו מכח אחיו המה רחמנא קרייה ירושה והא דאמר פ' החולץ [*דף מ'] מ"ט דר"י דאמר במתני' בין כך ובין כך הנכסים של אב גמר קרא והיה הבכור [*כבכור] מה בכור אין לו בחיי האב אף יבם אין לו בחיי האב אי מה בכור [*נוטל] לאחר מיתת האב פי שנים אף יבם כו' ומשמע דלא שקיל [*פי שנים] בנכסי אביו [חלק אחיו שמת בחיי אביו ומדר"י נשמע לרבנן דבהא לא פליגי אלא בזה אם זכה יבם בנכסי אחיו בחיי האב] ויש לומר דלא שקיל וטרי אנכסי האב כלל אלא אנכסי אח שמת שהיה היבם ראוי לירש וקדם האב וירש בנו משום דבכור קרייה רחמנא ואין לבכור בחיי האב כך לא יזכה היבם בנכסי אחיו שמת בחיי אביו וקא דייק [*א"כ] יזכה בהם בנכסי אחיו אם הם בעין לאחר מיתת האב (*כחלק) [*בלא חלק] הבכורה ג] [*פן יחזרו נכסי האח ליבם לאחר מיתת האב ולא יהיה לאחים חלק בהן כאלו לא זכה בהן האב מעולם. מצאתי מוגה מרדכי ישן*] ומ"מ בנכסי האב [*עצמו] שלא ירש מבנו (*נוטל) [*יטול] פי שנים שהרי במקומו עומד ומשני מידי יקום על שם אביו כתיב [שיטול] וכיון שאביו ירשו ולא נכסי המת הן הלכך אחיו זוכין עמו כמו (*שאר) [*בשאר] נכסי האב שהיבם נוטל בהם פי שנים והשאר חולקין האחין וז"ל הירושלמי מ"ט דר' יהודה והיה הבכור מקישו לבכור מה בכור אינו יורש בחיי אביו אף זה אינו יורש בחיי אביו אי מה בכור יורש לאחר מיתת האב אף זה יורש לאחר מיתת האב א"ר זירא ומינה מה בכור לא ירש בשעה שהיה ראוי לירש (עוד) שוב אינו יורש אף זה (*כיון) [*אם] שלא ירש בשעה שהוא ראוי לירש שוב אינו יורש פי' מה בכור אם מת אביו ונטלה אמו הנכסים בכתובתה ומתה אמו שוב לא תחזור לו חלק בכורה אף יבם הואיל ולא באו לו נכסים אחר מיתת אביו אלא מירושת אמו אינו נוטל כלום אלא אחיו זוכים עמו כמו בשאר נכסי האב לפי סברתנו היה לנו לייסב השמועות אבל מאחר שה"ג פי' דנכסי האב ד] הן ראוי אצל יבם (*ועשו אותו) [*ועשאוהו] כאלו הוא בנו של אחיו המת לפי דבריהם מה שאומר פ' יש בכור לאתויי נכסי אבא דאבא [דחשוב ראוי] משום בכור נקט ליה דלגבי יבם הוו נכסי האב כמו נכסי אבא דאבא דחשיב כאלו הוא בן אחיו המת "והשיב אביי לא שנו אלא בשבח כו' [*משמע אבל בקרן שקיל מזה מייתי כשמת האב בחיי הבן וא"כ מת הבן ואפ"ה לא שקל היבם בשבח. מ"כ] [והיא דאביי ל"ש כו' נ"ל כיון שלא נתברר חלקו כו' מ"י] וכ"ל כיון (*דלא) [*שלא] נתברר חלקו בחייו ולא השביח בחייו הוי אצל היבם כמו ראוי ואינו נוטל והיא דירושלמי דאייתי רשב"ם גבי בנות צלפחד י"ל דריש לקיש לא פליג [א]אלא בא לפרש שהרי ברייתא היא בתוספתא דב"ב ותוספתא דבכורות ולאו כל כמיניה למיפלג אברייתא ראבי"ה: תקעז [דף קכה] אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל שבח נוטל הבעל כדפרשב"ם דכיון דאין יורש אלא הוא זכה בנכסין מיד ומרשותו בא השבח ולהכי לא חשיב ליה מתני' פ' יש בכור לנחלה [*דף קכ] בהדי הנך דאין נוטלין בראוי כבמוחזק ולא השבח משום דבעל יש לו שבח והה"נ דלא שקיל בעל במלוות אשתו אפילו מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח פרק שור שנגח ד' וה' [*דף מג] דאינו יורש [*נזקי] אשתו [*דהא נזק נמי כנכסי מלוג כדמוכח מהני' דמציאות] לרבנן דר' משום דהוי כמלוה דמדמינן ראוי (*לגבי בעל) [*דגבי בכור] לראוי דגבי (*בכור) [*בעל] והא דשבק הכא בעל דאיירי בה ונקט בכור דאינו נוטל פי שנים במלוה משום דלגבי בכור איפלגו בה אמוראי [*במתניתין] (*אמאי) [*והא] דלא ה] תני להו בהדי הדדי אין הבעל ובכור נוטלין בראוי ובמלוה משום דגבי בכור משנה שלימה היא במסכת בכורות דאינו נוטל בראוי אבל בעל דאינו נוטל בראוי מימרא היא בפירקא [אמר רב פפא אין הבעל כו' איני יודע מה ס"ל לרב פפא בשבח אם דוקא נקיט מלוה ובעי למימר דלא דמי לשבח דאיתיה ברשותיה] [ס"א אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל כו' איני יודע מה ס"ל בשבח אם דוקא מלוה בקנין בעי למימר דלא דמי לשבח דאיתיה ברשותיה ומיהו נראה דהלכה כרבנן דאינו נוטל בשבח וסתים לן הכי בבכורות כו']: מיהו י"מ דהלכה כרבנן דאינו נוטל בשבח דסתם לן הכי בבכורות אפילו בצליפי והוו תמרי. [*וחפירי והוו שובלי] כדמוכח התם [פרק ח' דף קכ"ו] [ובעל נוטל בשבח וא"כ ש"מ דלא דמי ראוי דבעל לבכור] ובמלוה שעמו פלגי לאו משום דטעמא משום דממון המוטל בספק חולקין דהא אין הלכה כסומכוס כדפרישית פ' המוכר הבית אלא כך היא תקנת חכמים שחולקין וכן נמי פרק השוכר את האומנין דאתקין ר' חייא בר יוסף דדרו בתגרא משלם פלגא עיין באלפסי: [ו] גרס בתוספתא והאלפסי מייתי לה לקמן אמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדמה שבתא וזבנה זביני וא"ת אמאי אצטריך לטעמא משום דאי קדמה שבתא וזבנה וכו' תיפוק ליה דס"ל ראוי דהא לא זכו הבעלים בנכסים ואפילו מלוה [על פה] אמרי' לעיל הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ופר"י דה"ה בעל וכ"ש הכא דלא זכה הבעל אפילו אם היה הדין כך דאי קדמה שבתא וזבנה לא הוה [זביניה] זביני וי"ל דס"ל לרבה כל האומר אחריך כאלו אמר מעכשיו דמי וה"ל כבמוחזק בנכסים הלכך אצטריך למימר טעמא משום דאי קדמה שבתא כו' ורבי אברהם [בהר"ר משה] מרעגנספור"ק אמר הלכתא כרב ענן ולא מטעמיה הלכתא כרב ענן דבעל לא ירית ולא מטעמיה אלא אי אית ליה ברא ירית דדוקא אי אית ליה ברא לברתא הוא דירית למ"ד לירתי [אפילו] לירתי דירתי אבל שאר אדם שהוא ממשפחת אביה דודה או בן דודה לא ירית וכי אמרי לירתי תקעח ולירתי דירתי דוקא מיוצאי ירכו הוא דאיכוין דעתיה אבל ממשפחת אביו לא. מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדמה שבתא וזבנה כו' אם אילו הוה ברא לברתא ירית. ספר החכמה קבלתי ממורי ה"ר יהודה ממגנצא דאפי' [*אם] יהיו לו בנים זכרים אחרי כן אחרי שאמר נכסי לשבתא שלא יהיו יורשין כי אם הבת יורשה (*לאחר שבשעה) [*מאחר דבשעה] שאמר נכסי לירתי לא היה שום יורש כי אם אותה בת דאין אדם מקנה דבר [*למי] שלא בא לעולם ואני דנתי לפני רבותי דהא דאמרינן אין אדם מקנה דבר [*למי] שלא ב"ל היינו היכא דמזכה לו מעכשיו והשתא לאו בר זכיה הוא אבל היכא דאמר ואחרי לירתי דמשמע אותם יורשים שיהיו אז יזכו בהם לא ורשב"ם פירש לקמן גבי כתובת בנין דכרין דלא הוי דשלב"ל דה"ק ובנים אשר יולדו להם ירשו נכסי לכשאמות ולכי מיית כבר ישנו בעולם וכן תמצא בדברי מורי קרובי ולא נ"ל מהא דגרסינן לעיל [*בגמ' דף קכז] אלא לרבנן יכיר למה לי לא צריכא בנכסים שנפלו לאחר מכאן דא"כ אכתי מצי למימר לא יהא אלא אחר ואפילו בנכסים שנפלו לאחר מכאן הא אי בעי יכול ליתנם לכשיבאו בעולם ויהא נאמן ע"י מגו ועוד אמר רב הונא לקמן פ' מי שמת המזכה לעובר לא קנה כו' [ובעי לאוקמי מתני' כר"מ] עד אימור דאמר ר"מ למי שישנו בעולם (ואם בפי' אמר לכשיולד קנה) [*ואם כפירושו היכא דאמר כשתלד קנה אמאי כו' מ"י] אמאי לא מוקמינן להיא הכי אליבא דכ"ע ועוד דרב הונא גופיה דס"ל [אין] אדם מקנה דשלב"ל בהא לא מודה דאמרי לקמן פ' מי שמת אף לכשתלד לא קנה וקאמר ע"כ לא קאמר אלא לדבר שישנו בעולם ומשמע הא לשאינו בעולם לא מצי לאקנויי ותו דגרסינן בערכין [*דף כ] פרק האומר משקלי עלי הא דקתני המשכיר בית לחבירו ונתנגע כו' עד דאמר לכשיבא שכרו יקדש ומוקי לה דוקא אליבא דר"מ דאמר אדם מקדיש דשלב"ל אבל לרבנן דאמרי אין אדם מקדיש דשלב"ל לא משמע בהדיא דאע"ג דאמר לכשיבא אז יהא (*קדושה)

הגהות [א] פי' דאי הוה פליג ר"ל את"ק אז הוה ס"ל לר"ל אף אם אביו הוה בכור מ"מ אינו נוטל פי שנים משום דהוה ראוי וא"כ קשה לדברי האחרונים שאמרו היבם מחזיק בנכסי האב ע"כ ס"ל דר"ל לא פליג כו':

הגהות הב"ח ה נ"ל בו כך כו': ו נ"ל לו: ז נ"ל ואם: ז נ"ב כתובתה: ח נ"ב ומת: ט נ"ל וכחזקתו: י נ"ב ובעל: כ נ"ל של בכור: ל נ"ל ירים: מ נ"ל והיא דאביי דאמר:

הגהות ממ"י א] נ"ל והאחין אומרים. ב] ושבח בין יבום לחלוקה כצ"ל. ג] נ"ב ולא יהיה לאחיו חלק בכן. ד] נ"ל הוו. ה] דלא עריב ותני כצ"ל:

חדושי אנשי שם

נתן ושלו לא הגיעו כו' הא מני וכו': מהר"ם [ו] גמרא ההוא דאמר נכסי לשבתא ובתרה לירתאי הוא לה ברתא דנסיבא לבעל שכיבא ברתא בחיי שבתא אתא בעל קא תבע וכו':

שלמי הגבורים

את הבית מאי נאמן נאמן בשבועה והוי כמלוה על פה ומשתבע שבועת היסת ושקיל. ה"ג: (א) מאי קא משמע לן תפוס ל' ראשון ואם תאמר בפרק יש נוחלין ופ"ד דנדרים אמרינן דתוך כדי דבור כדבור דמי ולא

[*קדוש]לא(*אמר)[*אמרי']לשיבא אז כבר הוא בשולשויהיה קדוש:תקעט[דף קכו] תלמודא
מסיק דהבכור הראוי ליטול פי שנים (באחיו) בנכסי אביו אם נטל מדבר אחד או משדה
אחת ונטל חלק כפשוט מחל על כל נכסי אביו חלק (*בבכורה) [*בכורה] וזה הדין שוה
בין בקנין בין בלא קנין (*ואין נוטלתו) [*ואינו נוטל] חלק אלא כפשוט (*אחרי) [*מאחר]
שחלק בדבר אחר בשוה עמהם ולא תבע חלק בכורתו מחל (*לדבריהם) [*לדידהו]
כדקאמרינן דהלכתא כרב פפי כי ההיא עובדא דאתא לקמיה דרב אשי וא"ל ויתרת לכל
הנכסים טלן: תקפ והלכתא יש לבכור קודם חלוקה פי' רשב"ם אע"ג דחלק פשוט אין
לו ולא נראה לר"י ב"ר מרדכי ולרבינו יהודה מפרי"ש וכתבו דחלק פשיטות עדיף מחלק
בכורה דניטל בראוי כבמוחזק משא"כ בחלק בכורה ע"כ נראה דבחלק פשוט ודאי [מדבר]
וכן עמא דבר וכן דן רבינו מאיר: כתוב באלפסי חזינא מאן דפסיק הלכתא כרבי דאמר
בכור נוטל פי שנים במלוה ואית ליה ראיה מדאפסיק הלכתא (כמאן כרבי דאמר) דיש לבכור
קודם חלוקה [בהא] אלמא אע"ג דלא אתו לידיה כמאן דמטי לידיה דמי א] ור"י פירש הא
דפסקינן הכא דיש לבכור קודם חלוקה בהא אפילו רבנן דרבי מודו והיינו [מדכתיב]
לתת לו כמ"ש רשב"ם שמשעה שמת האב ראוי לתת לו. מיהו אינו נוטל פי שנים בשבח
ולאו מלתא לו ממעטינן ליה אלא מבכל אשר ימצא לו ממעטינן ליה דבעינן מלוי ומוחזק
ולתת לו גלי לן דדרשינן מאשר ימצא לו כל שאינו מלוי ומוחזק לא יטול והשתא דקאמר
לעיל אם אמר איני נוטל ונותן ואיני נותן רשאי ליכא למימר טענה משום דיש לבכור קודם
חלוקה [א] דאפילו אין לבכור קודם חלוקה יכול לומר איני נותן ואיני נוטל משום שהרי מה
שאמר איני נותן ואיני נוטל לאו משום שרוצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור
ולתובעם אלא הכי קאמר איני נוטל פי שנים בחלק בכורה וכל זמן שלא נטלתי עדיין לא
תוכלו לתובעני כלום: [דף קכז] כותבין הרשאה זה לזה ואם תאמר הא רבא ס"ל דאין לבכור
קודם חלוקה והיאך יכול זה ליטול הבכורה מכח אידך ואומר ר"י בר' מרדכי דודאי אין
[*למחול בכורתו קודם חלוקה לומר חלק המגיע לי מחול לך אבל יכול ימכור] (יכול למכור)
בכורתו לאדם אחד [אבל יכול למחול] או ליתן לזה בכורה ולא נראה לר"י זה החילוק אלא נראה
לו שאין זה בא אלא מכח שליחות דהלכתא שליח שוינהו עי' פ' הגוזל קמא ופרק מרובה:
תקפא מכאן אמר ר' יהודה כו' וחכמים אומרים אינו נאמן פסק האלפסי כר' יהודה דהא
הכא איפסיקא בהדיא הלכה כר"י ובה"ג פסק הא דפסקינן לקמן כר' יהודה בסמוך כדשלח
ר' אבא היינו ע"י הבכורה שיכול לומר זה בני בכורי אע"ג (*דנפסלים) [*דפוסל מ"י]
האחרים הגדולים ממנו ור"ת ור"י פסקו כר' יהודה בכל מילי ויכול לפסול בניו שלא ע"י
בכורה וכן משמע פרק החולץ דקאמר מעשה באחד שבא לפני ר"י ואמר נתגיירתי ביני
לבין עצמי א"ל יש לך עדים כו' ופריך ואבנים לא מהימן והא תניא יכיר כו' ומכאן אמר
ר' יהודה כו' אר"נ בר יצחק הכי קא"ל לדבריך עובד כוכבים אתה ואין עדות לעובד כוכבים
והלכתא כר"נ בר יצחק דאמר משום דעובד כוכבים הוא ואין עדות לעובד כוכבים אבל
ישראל מהימן וה"מ אבנו אבל אבן בנו לא מהימן כדתניא ר"י אומר נאמן על בנו הקטן
ואינו נאמן על בנו הגדול ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא
קטן קטן ממש אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול ואין לו בנים זהו קטן וכן הלכתא
עכ"ל האלפסי פ' עשרה יוחסין: תקפב ה"ג ר"ח [דף קכח] ונשבע אינו יכול לחזור בו אבל
אם לא נשבע עדיין יכול לחזור בו כדאמרי' פרק זה בורר א"ר יוחנן מחלוקת לאחר גמר
דין אבל קודם גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו וה"ה אע"פ שאמר השבע וטול יכול לחזור
בו כיון שלא נשבע עדיין וכן ריש פרק המפקיד אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם
מהו מיהדר קא הדר ביה אלמא יכול לחזור בו וחשיב כמו קודם גמר דין וכן היה פוסק
ר"ת וכן היה פוסק רבינו מאיר שאם לא נשבע יכול לחזור בו אע"פ שאמר לו הנתבע
השבע וטול ואומר רצוני לישבע כל זמן שלא נשבע יכול לחזור בו. וכ"כ ר"י ורש"י פירש
שאין יכול לחזור בו אע"פ שעדיין לא נשבע (*וה"ג) [*וגרסינן] נשבע בלא וי"ו כלומר
שנשבע בעל כרחו והכי משמע ר"פ שבועת הדיינין דקתני אמר איני נשבע פוטרין אותו
מיד [ב] ופרש"י מסלקין אותו מיד חוץ לב"ד וכיון [שילא] חוץ לב"ד שוב לא יכול לחזור
בו ולישבע והשתא דפרק המפקיד יש לדחות הכי מיהדר קא הדר ביה כלומר הוא רוצה
לחזור ודעתו לחזור אבל מ"מ אינו יכול לחזור בו וכן נמצא בפ"ב דזבחים גבי תמורת עולה
תמורת שלמים מיהדר קא הדר ביה פי' אבל אינו יכול לחזור ורב האי גאון כתב בשערי
שבועות כרש"י ובתוס' דב"מ פ' המפקיד מצאתי דשוב חזר בו ר"ת וגרים נשבע בלא וי"ו
דהוי כמו לאחר גמר דין ולכ"ע אינו יכול לחזור בו וכן פסק רבינו יואל וכגון שנגמרו לו
הדין עד שלא חזר בו דהא לפני גמר דין יכול לחזור וכן פסק רשב"ם: תקפג פתוח
ונסתמא פסול ואע"ג דגבי גט (*מכשיר) [*מכשירין להו] כיון דבשעת כתיבה היה פתוח
יכול לומר בפני נכתב ובפ"כ לאחר שנסתמא התם היינו טעמא דאקילו ביה רבנן להכשיר
העדות אפילו באשה וקרובים וסומא אינו נאמן להעיד אפילו בשמיעה כגון אם הודה בפניו
כשהיה פתוח וכן פסק רבינו יואל: תקפד האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת
כאחד מהבנים אמר רב ובנכסים של עכשיו פסק ר"מ *על הנותן לבתו ולאחיו במתנת
בריא מהיום ולאחר מיתה ליטול כאחד מהבנים הזכרים דאם הנכסים לאחר מות אחיו
כמו ביום המתנה או מרובין ונתמעטו יטול כפי חלק המגיע אבל מועטים בשעת נתינת
המתנה ונתרבה בשעת חלוקה לא יטול מקבל מתנה אלא כפי שהיו בשעת נתינה דאין אדם
מקנה דשלב"ל וראיה מההיא דאמר רבא ובנכסים של עכשיו ופרשב"ם אפי' במתנת בריא בקנין
מיירי וכל קנין היינו מעכשיו וא"כ הוי כאילו אמר מעכשיו ולאחר מיתה (*דמיא) [*דדמיא]
לגמרי לנדון זה: תקפה ומכאן פסק נמי רבינו מאיר שכשאלמנה נוטלת כתובה שלא יטול
המקבל מתנה חלקו אלא מן הנכסים הנותרים ולא מצי למימר כיון דמתנתו מתנת בריא ולא
מתנת שכ"מ מדלא כתב בה מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה וכתובה אינה גובה
ממתנת בריא כמו שפר"י פרק נערה שנתפתתה וא"כ לא יתמעט חלקו של המתנה בשביל
הכתובה אלא היורשין יגבו כתובתה מחלק ירושתה דהא ודאי ליתא דהכא משמע דלעולם
לא יטול מקבל מתנה יותר מן היורשין אלא כל שעה ידו על התחתונה שהרי מסיק ובבנים
הבאים לאחר מכאן דאם היו מועטין ונתרבו [*פי' דיורשין היו מועטים] לא אזלינן בתר השתא
[*דשעת קטן] ויטול חלק גדול אלא בתר שעת חלוקה ופירש רשב"ם דמסתמא לא נתכוין למעט
הבנים אלא עשאן כאחד מהן ולא יותר: [דף קכט] אי לאפוקי' מדרבא מוסיף הוא תקפו ר"ת
פסק בס' הישר דשליטי בראשין פסול וכן פסקו בה"ג אלא שהם פוסלים מדרבנן והוא פוסל מן
התורה כטעמא דרב פ' זה בורר ושם פירשתי: [דף קלא] הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא
אפוטרופוס תקפז השיב ר"מ על ראובן הטוען [על] אמו שאביו צוה בשעת מיתתו לתת לה
כך וכך אם לא בפניה צוה מה בכך הלא כתובה ותנאי כתובה נגבית ממתנת שכיב מרע
כדמשמע בפירקין דלקמן השתא ומה בירושה דאורייתא כו' כדפריך פרק נערה שנתפתתה
ואף אם בפניה חלק וצוה ושתקה לא הפסידה בשתיקה אא"כ חילק כל נכסיו ולא שייר כלום
וכתב לה קרקע כל שהוא כרב נחמן הכא בשמעתין: תקפח ואותן נשים יקרות בנות
משא ומתן שהבעל כותב להן כל נכסיו לא עשאה אלא אפוטרופוס וא"כ אם יש עדים
שמפסידות הנכסים או נותנות לשום אדם שלא לצורך ריוח הנכסים מסלקינן להו כדאמרי'
פ' הניזקין אפוטרופוס דמפסדא הנכסים מסלקינן ליה ל"ש מנוהו ב"ד ל"ש מנוהו אבי היתומים:
[דף קלג] אלא מגו דנחת לדיקלא כו' כתב המיימוני פ"ד מהלכות זכייה כתב לה עמהן
מטלטלין בלבד או ששייר לעצמו קרקע כל שהוא כתובתה קיימת ותקנת גאונים היא שאפי'
שייר מטלטלין כל שהוא שהרי היא אומרת ממה ששייר אני גובה ומתוך שהרד למה [ששייר]
תרד נמי לשאר נכסים והטרוף: השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנה ניזונית מהן
במתנת שכ"מ דרבנן לא כל שכן ושאלתם ראובן ושמעון תקפט היו שותפין והלכו להם
למדינת הים וחלה ראובן ונטה למות וקרא לשמעון ואמר (*תנו) [*תן לו] לפלוני מנכסי
שיש לי בידך כך וכך ולפלוני כך וכך ונפטר ראובן והניח חיים לכל ישראל ושב שמעון
למקומו ובבואו הושיב ב"ד וסיפר לפניהם כאשר צוהו ראובן ועשה צווי המת ועכשיו תובעת
אלמנתו של ראובן מהמקבל מה שנתן לו שמעון כי אמרה שאין ראובן יכול ליתן כלום לפי
שמשועבד לה הכל בכתובתה הדין עם מי כך דעתי נוטה שאין אלמנת ראובן יכולה להוציא
מיד המקבל כלום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו כיון שראובן א"ל לשמעון תן
לפלוני מנכסי כך וכך נעשה כמו שהמשיכה לו זה וזכה המקבל בהן ושמעון זה נאמן
בדבריו לפי שעד שלא הוציא הממון הושיב ב"ד וסיפר דבריו לפניהם ושנו רבותינו פ'
המקבל הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ושליש נאמן משניהם זה אומר כך וזה אומר כך
שליש נאמן ומסיק עלה בתוספתא אימתי בזמן שהשליש בידו אבל אין השליש בידו
(*הרי) [*אינו נאמן והרי] הוא ככל אדם וא"ת הרי נשתעבדו לה לכתובה וי"ל דקי"ל בעל
חוב מאוחר שקדם וגבה מטלטלין מה שגבה גבה דתניא בעל חוב ויורש שקדם אחד מהם
וגבה מטלטלין [*הרי זה] זריז ונשכר ואיכא דמותיב מהא דתניא ש"מ שאמר תנו ר' זוז
לפלוני ות' לפלוני אין אומר כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר גובה מכולם
[אלמא] מה שגבה לא גבה הא לא קשיא התם במקרקעי (*הוא דקתני) [*מדקתני]
גובה מכולם דאי במטלטלין לימא ליה אנן מטלטלי אית לן ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי
לבעל חוב אלא ש"מ במקרקעי שוה כך וכך יהיב להו ש"מ הועתק מספר הדיינין ומתשובת
ר"ג מ"ה והיינו כדברי ה"ר שמואל מבונביר"ג דפסק דמתנת ש"מ מפקעת מידי שיעבוד
כתובה ולא כדברי ר"י ור"י בר ברוך [*פרק נערה שנתפתתה] שפירשו שמתנת ש"מ כירושה
שויה רבנן ולא מפקעת לא כתובה ולא מזוני ומתנה שלימה היא דירושה לא מפקעת כתובה
פרק מי שהיה נשוי נשא הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמים ליורשי
ראשונה כי יורשי ראשונה כתובת בנין דיכרין וירתון תנן כדאיתא בגמרא כתובת בנין
דיכרין לא טרפה ממשעבדי דא"כ לייתו בני ראשונה וליטרפו מבני שניה: [דף קלה] אלא
דקאמרי לאו אחינו הוא אימא שיפא נפלו נכסים ממקום כו' כתב רבינו מאיר מכאן
מדאתמהא תקצ יש לי ללמוד אם ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אומר
בודאי אינך חייב לי שאפילו אם אין שמעון מוחל לו שראובן פטור אע"פ שראובן בעצמו
יודע שחייב לו כדאמרינן הכא אע"ג דראובן אמר לשמעון אחי הוא ויש לו ליטול עמי
ושמעון אומר אינו אחי דלא יתן לו כלום ראובן דהוי כאילו מחל לו ולא הוי כמו מחילה
בטעות אע"ג שדבר תימה הוא למה אינו מחילה בטעות וי"ל דכיון שכנגדו אומר לו אני
חייב לך היה לו לשום על לב אם אמת שכנגדו ולא עשה כן אלא ודאי מה שאמר אינך
חייב לי מחל לו בלבב שלם עכ"ל וכן נמצא בשם רבינו (*מאיר ב"ב) [*ברוך מ"י] וראיה ממי
שטענו חטים והודה לו בשעורים פטור ופרש"י שמחל לו שעורים מדלא טענו אלא חטים:
(א) כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה תקצא נשאל לרבינו מאיר אם יש לו לאדם בן
עני ורוצה לתת לו עתה כדי לסלקו לאחר זמן מירושתו ואין יכול ליקח ממנו מירושתו
משום דקי"ל מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום והשיב נ"ל דיש תקנה לאביו
עכשיו אע"פ שהוא בריא לחלק נכסיו לאחר מותו לכל יורשיו במתנת ש"מ חוץ מזה
[ג] וכן יאמר עכשיו אע"פ שהוא בריא פלוני בני יטול לאחר מותי שליש נכסי ופלוני
בני שליש ופלוני כך וכך ולא ישאר לזה כלום ולא יזכירהו במתנה וממילא לא ישאר לו
כלום דאפילו בריא [וחי אחר כך ימים רבים] כיון שמצוה ואומר פלוני בני יטול לאחר
מותי אין לך מצוה (*לאחר) [*מחמת] מיתה גדולה מזו וגדולה מזו [*עי' בב"מ] אור"ת
אי זו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע [כל] שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה שפירש
בהדיא אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה [ד] וכ"ש היכא דלא אמר [בה] מהיום ולאחר מיתה
עי' פ' גט פשוט ושלום מאיר ב"ב: תקצב [ה] עוד נשאל לר"מ על ראובן שתובע את שמעון
ואמר שאמו הפקידה [פקדון] ביד שמעון וכשמסרתו לידו אמרה לו לתת לראובן בנה לאחר
מותה ושמעון השיבו כך אמרה לי אם אצטרך ממנו תנהו לי ואם היא תמות תנהו לראובן בנה
והשיב נ"ל דלא זכה ראובן במתנה שהרי כיון שהיתה בריאה באותה שעה (ולא עשתה קנין
על מתנתה לא זכה ראובן במתנתה) ומתנת בריא בעי קנין ואע"ג דאמר פרק יש נוחלין
איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה ופר"ת שכתוב
בו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה משמע דלאחר מיתה מיהא קני אפילו בלא
קנין שאני התם דכתוב מהיום לת"ק ולר' יוסי אפילו בלא מהיום מפני שזמנו של שטר
מוכיח עליו אבל בנדון זה (*דליכא) [*דלא אמר] מהיום וליכא שטר וקנין שיוכיח על
המתנה לומר דמהיים חיילא לא קני דאין מתנה לאחר מיתה בבריא וליכא למימר דקני
משום דמצוה לקיים דברי המת שהרי לא הושלש מתחלה לכך דומיא דהמשלש מעות לבנו
והאומר תנו שקל לבני דס"פ מציאת האשה ופר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת

הגהות [א] פי' וא"כ מאן דפסיק כרבי ומביא ראיה מדפסיק הלכתא דיש לבכור קודם חלוקה כו' היה לו להביא נמי ראיה מכאן דמשמע דיש לבכור קודם חלוקה ולכן פי' דאין הטעם משום שיש לבכור קודם חלוקה ואין ראיה מכאן: [ב] לשון תוס' ופר"ח מסלקין אותו כדי שיתבייש מלחזור אבל אם רוצה לחזור ולבא לב"ד ולישבע הרשות בידו. מהר"ס: [ג] (חסר כאן) אפילו בלא מהיום משום דזמנו של שטר מוכיח עליו אבל בלא שטר ובלא קנין רק שאמר תן לבני לאחר מותי לא קני ועיין לקמן פ' מ"ש סי' תת"ס ועיין (חסר ג"ת) והר"ר משה השיב לי וז"ל אשר שאלת כתוב בתשובת מהר"ס פ' יש נוחלין לענין מתנה שאמר ליתן לאחר מיתה דבתשובה ראשונה כתב דהוי מתנה כמצוה מחמת מיתה וכן פסק בתשובה פ' מי שמת סי' תתכ"א ובסוף פ"ק דב"מ ובתשובה שניה פ' י"נ פסק דהוי מתנת בריא ולא הוי מתנה וכן פסק ס"ס מ"ש סי' תתכ"ג נראה ליישבו דודאי אם אמר בלשון תנאי שאם ימות יתנו לו נכסיו הוי מצוה מחמת מיתה וכן אם אמר שיטול לאחר מותו אבל אם נתן לו מתנה לאחר מיתה אינו אלא כקובע לו זמן מתי יתנו לו אבל דעתו לעולם שהמתנה תתחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה. לכן ב' התשובות שכתב בכן דלא הוי מתנה מיירי תרוייהו שהוציא הממון מתחת ידו מחיים ונתנו לאחר וצוה לתת לאחר מותו אבל לעולם הזכייה התחיל מחיים ולכן לא הוי מתנה דוק ותשכח. עכ"ל מורי מהר"מ איסרלי"ש ש"ן אח"כ מצאתי בתשובת מהר"ס מפאדו"ה סי' נ"ב שהביא דברי מהר"ס דבתשובה שניה על ראובן שתובע את שמעון כו' עד לא הושלש מתחלה לכך ע"כ תשובת מהר"ס וכתב מהר"ס מפאדו"ה הרי לך בהדיא מדאמר שטר וקנין ולא אמר שטר לחוד דמהר"ס עצמו סבר שבריא המצוה על אחר מותו אין בו ממש אם לא יש קנין כגון שדה נתונה באופן שיחול מחיים ותשובת מהר"ס האחרת הנזכרת שם פ' י"נ במרדכי קודם לכן ונזכר סוף פ"ק דב"מ שהבאתי למעלה שבקים דדחיק ומוקי אנפשיה דצריך לומר בהכרח אחת משתים דהיינו שר"ל באיזה קנין מהקניינים שיחולו מחיים ומה שקורא אותו מצוה מחמת מיתה ולא אמר שהיא מתנה כשאר דברים הנקנים מן הבריא ר"ל שהמתנה אינה נגמרת עד אחר מיתה ואוכל פירות מחיים או שיוכל לחזור בו אם פירש בהדיא כדברי ר"ת וכדפירש מהר"ס גופיה בתשובה השניה הא דאמר איזה מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ שנ"ל שחל הקנין מחיים מכח לשון מהיום או מכח זמן כו' אם אינו חוזר דמעתה לא יקשו דברי מהר"ס זה על זה ולא נעשה דבריו פלסתר לסתור זה את זה עכ"ל וע"ש ביותר: [ד] הא סתמא לא מני סדר ביה וכן פירש רשב"ם עיין בפירוש המגיד פי"ב מהל' זכייה ומתנה שכתב אין בין פירשב"ם ופר"ת לענין הדין כלום. מהר"ס: [ה] מה שהקשה מהר"ס את הר"מ דבתשובה שנית מיד כתב מהר"ם והיכא דאמר תן לבני לאחר מיתה דלא קני כו' עי' בתשובת מהר"ס פאדו"ה סי' נ"ב. ג"מ:

הגהות מ"י א] נ"כ וכו'.

שלטי הגבורים

ולא תפסינן לשון אחרון כלאחר כדי דבור ולא לשון ראשון בתוך כדי דבור ואם כן במאי פליגי תנאי כי אחרון למאן דאית ליה: (א) תשובה לגאון בריא שאמר בלשון צוואה מתירא הוא שמא יארע לו מת פתאום
י"ל דהא דאמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי היינו כשאומר חוזרני בי אבל היכא שאומר ב' דברים ביחד והרי הוא מצוה כך וכך אין בו דין מצוה מחמת מיתה אא"כ מת סמוך לדבריו יום או יומים שהוא כמו
יש לנו לומר שיתקיימו שניהם ואם לא יוכלו שניהם להתקיים יקיים לשון ראשון למאן דאית ליה או לשון [illegible] עיטור הגהת מיימון:

אלא היכא דהושלש מתחלה לכך והכא הרי לא השלישתו לכך אלא עיקרה מה שהפקידה בידו לצורך עצמה היה שאם הצטרך שיתן לה וא"כ ראובן לא זכה במתנה אלא יירשו אחיו עמו ימיהו אם ראובן טוען טענת ברי שאמו השלישתו לכך שלא אמרה לו יותר בשעת מסירת הפקדון אלא תן זה לבני ראובן לאחר מותי ישבע שמעון שהוא כדבריו אבל אם ראובן טוען טענת שמא כגון שלא היה שם בשעת מסירת הפקדון ולא ראה ולא ידע היאך אמרה אז שמעון לא ישבע דאין נשבעין על טענת שמא אלא אותם השנוין פרק כל הנשבעין שותפין והאפוטרופסין וכיוצא בהן. ושכתבת זכין לאדם שלא בפניו ושמעון זכה לו בקבלתו אינו כן דכל כי האי גוונא לא מיבעיא היכי דאמרה תן לבני לאחר מיתה דלא קני דאין מתנה לאחר מיתה דהויא שעתא לא מצי קניא וכ"ש בנדון זה שאומר תן לבני לאחר מותי ואם הצטרך ממנו תנהו לי דלא קני [*אלא] אפילו (*אמר) [*אמרה בפי'] תן לו מיד בחיי לא קני שהרי פר"ת דלא אמרינן תן כזכי (*במתנה) אלא בחוב [*דוקא ולא במתנה] והביא ראיה מפ"ק דגיטין ואין לי להאריך ושלום מאיר ב"ב: [דף קלו] אקנייה וקנייה מיניה כו' כתב רבינו אבי העזרי **תקצד** בכתובה לא כתבינן קנין משום דהוא מעשה ב"ד ועוד כתב בשם זקנו ראב"ן דהלכה כר' יוסי **תקצה** בין בגיטין בין בשטרות וכן פסק המיימוני פי"ב דהלכו' זכייה ומתנה אבל רב יהודאי גאון ורב נחשון אמרו דהכי נהיגי במתיבתא כר' יהודה לחודיה אבל האלפס ור"ח פסקו בשטרות כרבי יוסי ובגט כר' יהודה כי היכי דלא תקשי דרב אדרב דהכא פסק רב כר' יוסי ובפרק המגרש גרסי' אתקין רב בגיטין ומן יומא דנן ולעלם ולאפיקי מדר' יוסי: נשאל לרבינו מאיר ראובן נשא אשה ולה בית שהגבוה ב"ד השוב בכתובה אחרי שהשביעו אותה כמשפט והבית הזה ניתן לבעלה [ראשון] במתנה מאביו ושאר נכסיו חילק לחתניו כשהיה ש"מ ועתה יצאו חתניו ואומרים שיש להם שטר שחייהם לא נתן לבנו בית זה רק בתנאי אם יהיה לבנו זרע ואם לאו תשוב הירושה לבנותיו והשיב נ"ל כי יש ללמוד דין זה מהא דאמרי' פרק יש נוחלין נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו ומת ראשון אין לשני במקום ראשון כלום פירוש ויטלו בני ראשון משום דירושה אין לה הפסק וכיון דעל בן (*בנים)[*בין הבנים] אמרינן הכי דאי אמר יעקב נכסי לבני ראובן ואחריו לבני שמעון או ואחריו לשאר בני ומת ראובן בני ראובן נוטלין הכל משום דירושה אין לה הפסק והיו נוטלין בני ראובן כל שכן בנדון הזה בבן בין הבנות אם אמר נכסי לבני ואחריו לבנותי דלא פסק כח הבן וכל הבאים מחמתו מהני נכסי ומשום דאמר בהדיא פלוני בני יטול בית זה במתנה ליכא למימר דהורע כחו מאילו אמר בלשון ירושה או סתמא נכסי לך דאיכא לפרושי בלשון ירושה דמסתמא לא נתכוין לעקור ירושה דאורייתא כיון דאלו לא אמר מידי נמי הוה ירית ליה אלא ליפות כחו [נתכוין] ואפי' לא אשכחן מידי דיפוי כח הבא (בירושה מבמתנה) [במתנה מבירושה] מ"מ לא גרע כחו דדל איהו ודל מתנה וזכה בהן הבן בירושה דאורייתא ממילא בהאי ביתא וירושה אין לה הפסק ואע"ג דאיהו בעי לאפסוקי לאו כל כמיניה דרחמנא אמר אין לה הפסק ואילו היה לבן זה בנים היו יורשין את זה הבית ממנו אע"ג דאמר יעקב זקינו אחריו לבנותיו ואע"ג דבני ראובן היו יורשין מן הדין אפ"ה הילו אית ליה לראובן אלמנה ניזונת וגובה כתובתה מבית זה כמו (*בשאר) [*משאר] נכסים כ"ש השתא שתגבה אלמנת ראובן היכא דאיכא בנות ולא בן כדפרישית דבנות גריעי מבן בן ושלום מאיר ב"ב: [דף קלז] קיימא לן הלכתא כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואיכא מ"ד אין הלכה כר"ש בן גמליאל משום דקאי כרבי יוחנן (בן בתירא)[דאמר קנין פירות כקנין הגוף] וכן פר"ח ולרבינו יקיר נראה כדברי האלפסי כדמוכח ההיא מעשה דשבתא וכן מוכח ס"פ מי שהיה נשוי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה ונשאת [*מהו] וכל סוגיא התם מוכח כרשב"ג: **תקצו** [דף קלט] (כאן בשתק ולבסוף לוה כו') ילמדנו רבינו לוותה ואכלה ועמדה ונשאת מהו [*בעל לוקח הוי ומלוה ע"פ אינו גובה או דלמא יורש הוי וגובה. מ"י] נראה לי דוקא שמתה בחיי בעלה עד שלא תבעה מלוה אבל אם היא עדיין בחיים ויש לה נכסי מלוג אז אין צייך לומר בעל לוקח הוי שהרי הגוף שלה הוי בהיא שעתא *ואפילו חבלה באחרים

*וסברא זו ישנה בתוס' בד"ה ויורש את אשתו. מהר"ס:

משמע פרק החובל שמוכרת נכסי מלוג בטובת הנאה ומשלמת וכ"ש מה שלוותה ואכלה ודוקא לוותה אבל פרנסה ה"ל כמפרנס עני והעשיר ולא משלם. כתב רבינו ברוך ממגנצ"א ואשה עניה שלוותה ואכלה ונשאת שוב לעשיר ואין לה נכסי מלוג שלה זה היה מעשה בימי הקדמונים בגרמיז"א ויש שחייבו הבעל לשלם כר' יהודה שהיה דורש לשון הדיוט פרק המקבל [דף קד] ובספרי גבי סוטה והביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה דברי רבי יהודה שכן כתב לה כל אחריות דאית לך עילואי מקדמת דנא אבל רש"י כתב דהכי גרס בתוספתא אמר ר' יהודה לפיכך אם פטרה [*פי' אם גרשה] אינו חייב בהם שכך היא כותבת לו על קבלת כתובתה [*פירוש בתוך השובר שכתבה לו על קבלת כתובתה] ואחראין דאית לי עלך מקדמת דנא ולפירוש רש"י אינו חייב לפרוע אלא מה שלוותה תחתיו וביבמות פירש"י אשה שלוותה ואכלה תחת בעלה ובעלה הלך למדינת הים אין המלוה יכול לתבוע מן הבעל דבר דמצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את ואי ישיב לו והלא אתה חייב מזונות אשתך הוא יאמר והלא היא אינה תובעת ממני כלום אמנם יכולה האשה לתבוע את בעלה שיפרע מה שלוותה ויש שדנין שמוציאין מן הבעל ונותנין למלוה מדרבי נתן דאמר שמוציאין מזה ונותנין לזה כיון שהבעל מודה שהוא חייב לה ואם מחלה לבעלה אז הפסיד המלוה והא דאמרינן בכתובות מי שהלך למדה"י ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי מיירי שפרנסה מדעתה ולא לוותה: **תקצז** ורבינו אבי העזרי כתב אשה שהלך בעלה מתוך אהבה ולא מתוך קטטה בהא פליגי רב ושמואל אם פוסקין לה מזונות אם לאו וכן משמע הלשון דאמר שמואל ומודה לי אבא בג' חדשים הראשונים חזקה שאין אדם מניח את ביתו ריקם *אבל אם נפרד מתוך קטטה אנן סהדי שלא הניח לה כלום והא דאמרי' ואם בא ואמר פסקתי נאמן מיירי (*אפילו) [*עיין בכתובות פ' בתרא] בג' חדשים הראשונים ופר"ח נאמן ובשבועה ונראה אפילו להוציא ממנה מה שפסקו לה דאמרי' התם בדשמעי בו שמת כ"ע לא פליגי כו' ובמסקנא פוסק הלכה פוסקין מזונות לאשת איש (אפילו) לאחר ג' חדשים ונשבעת ונוטלת ואם מתוך קטטה אפילו תוך ג' חדשים ואחר ג' חדשים אינו נאמן לומר פסקתי דאם לא כן לא ילוו לה לעולם ובראייה הוא נאמן ויש שר"ל שעד שלש שנים נאמנת לומר אין לי מזונות ואפילו בלא עדים וגם אין צריכה ללוות בב"ד אבל לאחר שלש שנים צריכה ללוות בב"ד או בעדים שתהא הוכחה שלא מחלה משום דאמרי' לעיל אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה אבדה מזונותיה ויכול להיות דה"ה ביושבת תחת בעלה [*וכן ראיתי בתשובת רבינו משולם דה"ה ביושבת תחת בעלה. מ"י] **תקצח** והאלפסי פסק ס"פ יש נוחלין לוותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי [א] ולא ישלם למלוה כלום דאיהו דאפסדיה אנפשיה דה"ל לאסוקי אדעתיה שמא תנשא היום או למחר ויפסיד את מעותיו ור"ת ורשב"ם פסקו דיורש הוי וחייב לשלם ודוקא מנכסים שהכניסה לו אבל משלו לא ורבינו אלחנן גם הוא כתב כדברי האלפסי שאין הבעל חייב לפרוע מה שלוותה קודם שנשאת לו והמיי' כתב ספ"ט דהלכות מלוה האשה שלוותה בשטר או שנתערבה בשטר ונשאת חייב לשלם אחר שנשאת ואם היתה מלוה על פה אינה משתלמת עד שתתאלמן או עד שתתגרש שרשות בעל כרשות לוקח ואם היו המעות הלואה עצמן קיימין יחזיר אותם למלוה:[דף קמט] לדברי ר' יוחנן בן ברוקה נכסי לך ואחריך לפלוני אם ראשון ראוי ליורשו (*כו') [*אין לשני במקום ראשון כלום שאין מתנה אלא לשון ירושה וכגון כו' אבל אם הזכיר לשון מתנה לא ה"מ לאוקמא שאין זה לשון מתנה כו']כ"ל וכגון דא"ל נכסי לך (*שתם) [*במ"י אינו והוא מל' הגמ' דף קלג] ולא אמר נתונים לך דומיא דהלא למאן דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי[ת] דאם הזכיר לשון המתנה לא הוה מצי לאסיקי שאין לשון המתנה כלום עי' במיי' פ' י"ב מהל' מתנה: **תקצט** וכתב ר"מ ז"ל על המתנה שנתן ראובן לחתנו וכתב לו שטר מתנה וכתיב בו שיטול חלק מכל נכסיו ממקרקעי ומספרים ומעות כאחד מן היורשין ושטר מתנה זה כתוב בו מהיום ולאחר מיתה והרי היא כמתנת בריא וזכה בגוף כל הנכסים שהיו לו בשעת המתנה גופה מהיום ופירי לאחר מיתה והא דאמרי' פרק יש נוחלין איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ דלא קנו אלא לאחר מיתה כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה ופר"ת שכתוב בפירוש בתוך השטר מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה אבל אי כתוב בה סתמא מהיום ולאחר מיתה הויא מתנת בריא ולא מצי הדר ביה דגופא מהיום ואחר מיתה פירי [וכ"כ רשב"ם] ודוקא בנכסים הידועים שהיו לראובן בשעת פטירתו כגון קרקעות וספרים ושאר חפצים המסויימים וידוע לו בעדים שהיו לו בשעת המתנה ולא בנכסים דאיכא לספוקי בהו דשמא לאחר מכאן באו לידו כי אותם לא היה יכול ראובן להקנות לו כי אין אדם מקנה דשלב"ל וראיה מפרקין האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים בנכסים של עכשיו (עיין לעיל) וראובן זה יכול ליתן מתנה כל ימי חייו אע"פ שכתב לחתנו חלקו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה שהרי לא כתב לו מהיום ולאחר מיתה ה"ק חמישי או ששי שבה דא"כ לא היה יכול ליתנו לאחרים ולמעט חלקו אבל עכשיו שאמר תטול חלק (*כאחד מיורשים והמתנה) [*כאחד בחייו. מ"י] שנתן לאחרים נתמעט [חלק] כל אחד מן היורשים ואם כן נתמעט נמי חלק החתן שהרי לא נתן לו אלא כחלק אחד מן היורשין (*הפשוטים) ולא יטול חלק כחלק הבכור אלא כחלק אחד מן הפשוטים דיד בעל השטר על התחתונה ומתנת בריא היא כיון דכתוב בה מהיום ולאחר מיתה ואם מכרו הבת והחתן מחלק מתנתם זכה הלוקח מהיא שעתא כל זכותם ושכתבת שהבת לא תטול מתנתה אלא מה שישאר מותר על כתובת בנין דכרין נ"ל דלא עדיפא כתובת בנין דכרין מירושה דאורייתא דהא כתובת ב"ד הויא ירושה דרבנן וכיון דמתנה מפקעת ירושה דאורייתא דהאומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כל שכן דמפקעת כתובת ב"ד דרבנן ועוד דמתנה חיילא מהיום וכתובת ב"ד לא חיילא אלא לאחר מיתה דהא קי"ל דלא טרפה ממשעבדי דירתון תנן ריש פרק אע"פ וא"כ כבר קדמתה המתנה שנתן מהיום ותו לא פקעתו ואע"ג דפירות לא נתן מחיים מ"מ לא גביא כתובת בנין דכרין מהן דהא אפילו כתובתה אינה נגבית מן הפירות ומן השבח פ' יש בכור וכל שכן כתובת בנין דכרין ע"כ קצרתי מלשון רבינו מאיר: **תר** השיב ר"ג על ראובן שצוה לשמעון אפוטרופוס שלו תן לבני כך וכך ולבנותי כך וכך אז ודאי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו [ב] אבל אם אמר ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי לחלק לבני בין רב בין מעט יש ללמוד שלא נתן מחיים כלום אלא שיסכים לאותו מעשה שיעשה שמעון אחר מיתת ראובן ומשעת יציאת נשמתו נפלו הנכסים לפני הבן ויצאו מרשות ראובן ואין לו [*בהם ולא. מ"י] לאפוטרופוס שלו כלום אלא לנהוג בנכסי היורש כשאר אפוטרופסים ואע"ג דהאי דינא אינו כתוב בפירושא ולא תנינא ליה נמי בפירוש [*מ"מ] גמרינן [*לה מדיוקא דקרא ומדיוקא דמתני' מדיוקא דקרא דכתיב איש כי ימות וגו'] מיתת האב עוברת ולא כשימלך האפוטרופוס לאחר מיתה וכתיב ביום הנחילו את בניו וגו' והעברתם את נחלתו וגו' האב מנחיל מחיים ולא האפוטרופוס וזה ראובן לא הנחיל כלום הלכך זכה היורש. ומדיוקא דמתני' דתנן המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד כו' דבריו קיימין משמע דוקא על פיו ולא[*ע"פ]אפוטרופוס וא"ת כיון דאמר עשייתך כעשייתי [דבריו קיימין משמע דוקא] על פיו קרינן ביה הא ליתא דלא מלינו בכל הני לישני דשכיב מרע דמהני אלא לשון יטול או לשון מתנה שגם מועילין דבריו בלא קנין ומשיכה ומסירה שמא תטרף דעתו עליו אבל שיתן האפוטרופוס לאחר מיתה לא שאין כאן לא לשון ירושה ולא לשון מתנה ויצאו (*נכסים) [*הנכסים מרשותו] ובאו לרשות יורש. ועוד ראיה מדתנן פרק [*יש נוחלין] מי שמת (*נמלאת) [*ונמצאת] דייתיקי קשורה לו על ירכו הרי זו אינה כלום והאי דייתיקי כמימרי פיו וכשלוחו דמי ואמרי' שכיון שלא נתן מחיים כיון דמית פקע זכותיה אע"ג דידיע דניחא ליה במאי דכתיב בגוה וכדאמרינן גבי מתנת שכיב מרע שכתוב בו קנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואי ס"ד לא פקע זכותיה ורשותיה אמאי (*אין) [*אינו] שטר לאחר מיתה [*ועוד דשלח ר"א לגולה משום רבי ש"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואפילו למ"ד כו'. מ"י] ואפילו למאן דאמר כותבין ונותנין התם במיפה את כחו הא לא מיפה את כחו לא וכ"ש הכא שכיון שלא אמר (*לאפוטרופום)[*לאפוטרופסת] כך וכך שלא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה בשעת חילוק (*האפיטרופסים) [*האפיטרופא] לדעת עצמו ואינו כלום ותו גמרינן נמי מפרק הגוזל דר' אבא היה מסיק זוזי בי רב יוסף בר חמא אמר ליה לרב ספרא אדאתית אייתינהו ניהלי כי אזל להתם א"ל רבא בריה מי כתב לך התקבלתי א"ל לא אמר ליה אי הכי זיל ברישא ויכתוב לך התקבלתי לסוף א"ל כי כתב לך נמי התקבלתי לאו כלום

הגהות [א] במהרי"ק שורש י"ח ענף ו' כתב לא קמבעיא ליה אי יורש הוי או לוקח אלא לענין נכסי מלוג אבל לענין נכסי צ"ב פשיטא דלוקח הוא וע"ש: [ב] ש"מ שצוה להגיה כ' דיקוקי לר' פלוני פשיטא באין בזה הלשון שום משמעות זכיה וקנין וראיה מר"ג במרדכי ס"פ יש נוחלין וז"ל וא"ת כיון דאמר עשייתך כעשייתי על פיו קרינן ביה הא ליתא דלא מלינו בכל הני לישני דשכיב מרע דמהני אלא לשון יטול או לשון מתנה שגם מועילין דבריו בלא קנין ומשיכה ומסירה שמא תטרף דעתו עליו עכ"ל ויש לדקדק מה לו לומר לר"ג שגם מועילין דבריו בלא קנין ומשיכה כי מה קנין זה לזה שהוא בא עליו אדרבה כל עיקר בזוכרו במותו תשובה היא לגוף כאת מתנת ש"מ ולומר דלא מהני כ"א בנותן מחיים בלשון תשובה ולפיכך לא מהני בלוה ואמר ידי כידך ופיך כפי כו'. ולומר כערך מספק אל הספק לומר דמועילין דבריו בלא קנין ומשיכה אלא ע"כ נ"ל דמאחר שאומר לנו דלא מלינו בכל הני לישני דש"מ דמהני אלא לשון וטול או לשון נתינה דהיינו הני דאמר רב ששת יטול יהזיק כו' ומיניה שמיע ליה לר"ג מ"ס דבעינן לישנא מעליא במתנת ש"מ כמו במתנת בריא לאפוקי עשייתי כעשייתך דקאי עליה ומש"ה קא קשיא ליה לר"ג א"כ הוא דהני לישני דפ' מ"ש לישנא מעליא נינהו ואין ש"מ מקנה אלא כל שהבריא מקנה א"כ מה יפה כח מתנת ש"מ וע"ז מתרץ ר"ג דיפה כח מתנת ש"מ דמהני בלא קנין מש"כ במתנת בריא דאפי' האומר להבירו הנני נותן לך דבר פלוני פשיטא דלא קנה א"כ קנה לה בהא"ה מדרכי הקנאה ואם איתא דס"ל לר"ג דאיכא שום לישנא דמהני בש"מ ולא מהני בבריא כדס"ל לרבינו אשר בלשון הנתה א"כ אמאי קשיא ליה לר"ג דהכי לישנא מהני בלא קנין וכו' כדי שלא יקשה עליו מאי יפוי דמתנת ש"מ וכו' מתנת ש"מ וכדפרישנא נימא דמהני יפוי כח דמתנת ש"מ דמהני אף בלשון גרוע כמו אנות וכיוצא בו דלא מהני בבריא אלא ע"כ ס"ל לר"ג דלא מהני שום לישנא דש"מ דלא מהני גם בבריא. ועוד שהרי דבר פשוט הוא דגם רבינו אשר מודה דאין בלשון הנחה לשון זכיה אלא דאזיל בתר כוונת הש"מ הנותן וכיון דעיקר נוואת ש"מ הוא בלשון זה לפום ריהטא דעלמא אזיל בתר הכוונה ואע"ג שאין בלשון לשון מתנה וזכיה מדלא מהני בבריא וזהו כדברי רשב"ם שפקפק על דברי ר"ג כמו שכתב שם המרדכי בשמו וז"ל ואזלינן בתר אומד דעתיה ומצוה לקיים דברי המת וכוונתו עכ"ל וכן כתב עוד דאזלינן בתר כוונת ש"מ וגלוי דעתו והן הן דברי משיבי למבין אבל רגמ"ה חולק ולא אזיל בתר כוונת ש"מ כ"א אהני מוצא שפתיו כמו שהביא ראיה מההיא דגמלא דייתיקי קשורה לו על ירכו וע"ש וכן מוכח כל לשון תשובתו. ומתוך דברי בעל המרדכי נראה שתפס דברי ר"ג עיקר מדכתב וז"ל ור' שמואל מפקפק על זה והומר כיון שמנוהו וכו' מדנקיט לשון פקפוק משמע דלא נראה ליה דברי ר' שמואל וכתב גם אח"כ וז"ל ראה הר"ר מאולם את דברי ר"ש ולא נתיישרו בעיניו דקאי כוותיה רגמ"ה עכ"ל הרי לך שנפתח בפוסקים הקדמונים כמו ר' מאולם ונסתיים באחרונים כבעל המרדכי לעשות כעיקר מדברי ר"ג דלא אזלינן בתר כוונת הנותן כדברי ר"ש אלא שצריך ליתן בלשון המועיל. מהרי"ק שורש נ"ד ענף ב':

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ת] דאם הזכיר לשון מתנה לא הוה מצי לאסוקי שאין לשון מתנה וכו' וצ"ע לעיל בסמוך סי' תת"י גם נימוקי יוסף כתב למעלה גבי מתנה באמצע דאפילו אמר בפי' לשון מתנה למי שראוי ליורשו ירושה היא. ואיכו בתשובת אשר"י כלל פ"ד סי' ב' גם בת"מ סי' רמ"ח משמע למעיין שם שאינו סובר כסברת מהר"ם כשאומר בפירוש מתנה ועיין בחיבור האשר"י בכך שמעתין דהלא לי אן והרב המגיד כתב בשם הרי"ף לספר המיימון בפי"ב מהל' זכייה ומתנה שהיא מחלוקת המיימון ומהר"ם והגאונים כתבו דאפי' מתנה בפירוש הוי ירושה ואין לה הפסק ויש מן האחרונים חולקים כשאומר לשון מתנה בפירוש שיש לה הפסק יקשה

הוא דלמא אדאתית שכיב ר' אבא ונפלי נכסי קמי יתמי והתקבלתי דרבי אבא לאו כלום הוא מכל הני טעמי שמעינן דאי יהיב האפיטרופא לבנות טפי מעישור נכסים ואפילו נתן ע"פ ב"ד הדר ולא אמרינן מה כח ב"ד יפה בכה"ג כיון דטעות הוא ותו לא מידי ורשב"ס מפקפק בה ואמר כיון שמינוה לאפוטרופוס מחיים בכל נכסיו ממקרקעי וממטלטלי לרבות ולמעט [ואמר] בעדים פיו כפי ועשייתו כעשייתי נראה שיכול האפוטרופוס לרבות ולמעט דמצוה לקיים דברי המת ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו והרי השליטו מחיים בכל נכסיו לטובת היתומים ואע"פ שלא פירש לו כמה יתן לכל אחד ואחד לא אמרינן קפלא נחלה כבר משעת מיתתו ובאת ליד היורש אלא מה שעשה עשוי ויתן לבנות כמו שנראה לו כדתנן פרק הניזקין אפיטרופוס שמינהו אבי היתומים כו' ומייתי בגמרא תרימו גם אתם ולא ההורס את שאינו שלו ורמינן עלה אפיטרופסים תורמין ומעשרין כו' ומשני התם לא קשיא כאן לאכול כאן להניח ומשמע מתם אע"ג דתרומת אפוטרופוס להניח אינה תרומה כיון שהתבואה אינה שלהן ואינה להנאת היתומים (*ולחובה) [*ולדבריה] לא נתמנה להיות אפוטרופוס מיהו כי תרם להאכיל היתומים להנאתם להוציא התבואה מאיסור טבל תרומתו תרומה והזר האוכלה במיתה ואע"פ שבשעת מיתת האב לא היתה חולין מותרת כשיפרים תרומה לאחר זמן מרובה כשימות דתליא בדעת המת שהשליטו על נכסיו לאחר מותו וכהנו ב"ד התבואה ברשות האפוטרופוס לטובת היתומים והפקר ב"ד הפקר וקרינן בזה תרימו גם אתם ולא אמרינן כבר קפלה נחלה ואם באיסור טבל אמרינן כן אע"פ שהיא במיתה (א) ק"ו לשאר ממון שיתן לבנות כמה שירצה כיון שאמר לו פיך כפי ועשייתך כעשייתי ועוד נלמוד מעישור נכסים דקי"ל בכתובות אם השיא את הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה והיכא דלא השיא אלא גלי בדעתיה [*בחייו.מ"י] [בהא]קי"ל כשמואל דאמר לפרנסה שמין[בהב]יאזלינן בתר אומדן דעתיה ומצוה עלינו לקיים(דברי) דעת המת וכוונתו וכ"ש היכא שגילה דעתו לאפיטרופוס לתת לבת כפי ראות עיניו ולהשיאה כראוי לה שזכתה הבת ולא אמרינן כבר קפלה נחלה. וגם ר"ג (*שאמר) [*אמר] וכתב דלא תנינן דין זה בהדיא כו' ככתוב בתשובתו וכל ראיותיו יש לדחות שאין כאן עקירת נחלה ע"י האפוטרופוס ולא ע"י פיו אלא דברי האפוטרופוס הוה ליה כמו דברי פיו כיון דגילה האב דעתו ומצוה לקיים דברי המת וכוונתו וכ"ש היכא דגילה בדעתו ואמר לאפוטרופוס לתת לבת כראות עיניו ולהשיאה כראוי לה והפקר בית דין הפקר לגבי ממון דנפקא לן מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו וגו' והא דנייתי ראיה מדייתיקי קשורה לו על ירכו וממתנת ש"מ שאמר כתבו ותנו כו' ומדתנן הכותב כל נכסיו כו' כל הני ראיות של שטר אינם ראיות שהרי אין שטר לאחר מיתה דבשטר לא הקינו רבנן למימר מצוה לקיים דברי המת ולא דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו אלא כדברי צוואתו על פה אי נמי בגילוי דעתו בלא שטר בזה חשו חכמים שמא תטרף דעתו אבל בשטר סבור המת ובטוח שיתקיים ואין כאן טירוף דעת הלכך אין שטר לאחר מיתה אבל מה שצוה לאפוטרופוס בעל פה וגילה דעתו מצוה לקיים דברי המת ומה שיעשה האפוטרופוס יהא עשוי: סליק פירקא

מי שמת והניח תרא [דף קלט] אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון פסק רשב"ס דהלכה כאדמון וכן משמע פרק בתרא דכתובות דקאמר התם כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וכן פסק ראב"ן וראבי"ה אבל האלפסי ור"ת פסקי כרבנן משום דסוגיא דתלמודא כרבנן לקמן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים [*מה שמכרו מכרו בנכסים מועטים] וגם עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל אחין [בנכסים מועטין] ומפרש דאדמון איננו חולק על רבנן דמתני' אלא מתמה על התקנה שתקנו חכמים בנכסים מועטים אבל מ"מ כרבנן ס"ל והא דאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון פי' הדין עמו שמתמה בדברי רבנן: [דף קמ] אמר רבא מוציאין להן לבנות מזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הני מילי במקרקעי דוקא וכן כתב המיימון וכן הורו הגאונים וכ"כ בספר המאור הגדול וכ"כ ר"ן. יתומים שקדמו ומכרו פירש (*רש"י) [*רשב"ס] קודם שעמדו בדין להגבות לבנות נכסים מועטים מיהו נראה לר"י דאפילו תפסו הבנות או הגבו ב"ד להם אם מכרו היתומים מה שמכרו מכרו וכן משמע פרק אלמנה לכ"ג [*דף סז] דקאמר התם רבי ישמעאל בר' יוסי אמר בשם אביו הבת מאכלת כו' ופריך במאי אוקימתא בנכסים מועטים כו' והאמר רבי יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים כו' [ועיין שם] בתוספות ומאי קושיא לוקמי כגון שתפסו כבר הבנות בנכסים מועטין למזונותיהם (*וכבר) [*או כבר] הגבו להן ולכך אין יכולין למכור ועוד ראיה מפ"ק הנושא א"ר נחמן יתומים שמכרו במדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפסו מחיים הכא תפסו מחיים משמע כיון דלא תפסו מחיים ואפילו תפסו לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו וא"ת א"כ מה חילוק יש בין נכסים מרובים לנכסים מועטים כיון שיכולין למכור אפילו תפסו או הגבו ב"ד דהא גם הנכסים מרובים סברא הוא שלא יוכלו למכור הכל [*פי' לכתחלה] וי"ל דבנכסים מרובים יכולים למכור לכתחלה לצורך דבר מצוה כגון לפדיון שבוים וכיוצא בהם אבל בנכסים מועטין כלל אין מותר למכור לו לכתחלה. ירושלמי תרב מי ששלח ממדינת הים ואמר יתנו לבני בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה פי' שצוה מחמת מיתה לתת לבניו לאחר מותו אין הבנות בכלל דמסתמא לא לעבורי אחסנתא איכוין ופסק ר"מ דה"ה הבריא שאמר אם אמות ינתן כך וכך היינו מצוה מחמת מיתה כדאמר פרק יש נוחלין איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה ופי' ר"ת מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ונשאל לרבינו מאיר תרג על עסק אדם שיש עדים שהתנה עם בניו הראשונים קודם שנשא אשתו השנייה שכל בנים שיולדו לו ממנה ירשו חלקם בשוה עם הראשונים ולא נולד כי אם בת אחת אם זה נקרא אומד הדעת שתקח הבת בשוה להם והשיב דזו אינה צריכה לפנים חדא דבת אינה בכלל בנים דתנן בנזיר [פ"ב] הריני נזיר כשיהיה לי בן ילדה בת טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר ופריך בגמ' פשיטא ועוד אפילו אם תמצי לומר דכה"ג לא שייך למימר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמו שהבאתם ראיה מפרק יש נוחלין דדחי דשאני הכא דקא נפיק ליה תנא בלשון ירתון (ופרש"י)[ופיר"ש] כיון דלא מקנו להו מהשתא מידי אלא לכשימות ואז יורשין כבר בעולם ולא

היקרי דבר שלא בא לעולם ה"מ בן בין הבנים אבל בת בין הבנים.ואמר בלשון ירושה לא אמר כלום אפילו כשהבת בעולם בשעת המילה [א] כדתנן בפרק יש נוחלין האומר בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום ור' יוחנן בן ברוקא לא פליג אלא בבן בין הבנים אבל בבת בין הבנים לא פליג ושלום מאיר ב"ב: [דף קמ"ג] את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה מספקא ליה למורי אם שייך נמי למימר באדם מקנה לאדם דבר הבא לעולם ודבלב"ל אם שייך אותו מחלוקת או לא ואין להביא ראיה מהשיא דלעיל בתי בחות ובני בני אדם לזה במתנה ולזה בירושה דשניהם קנו ולא אמרינן אותו דבעל ירושה הוה ליה כמו חמור ולא יקנה גם זה די"ל דהתם ראוי לקנות [מיהת] אם היו נותנין לו אבל הכא כיון דלא (אתיליד) [אתי לידיה] לפיכך הוא חמור גמור: הראוי לבנים לבנים תרד מכאן פסק ר"י אדם שאמר כתבו נכסי לבני ולבנותי מהיום ולאחר מיתה אם ש"מ או מצוה מחמת מיתה ויש שם נחלות קרקעות והכשיטים הראוי לבנים לבנים ולבנות לבנות תרדה מעשה באחד שהקנה לחבירו בקנין סודר קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת ונחלקו חכמי הדור בדבר יש אומרים דדמי לקני את וחמור [א] דפרק מי שמת וכי היכי דלא קני המעות לפי שאין מטבע נקנה בחליפין גם המטלטלין והקרקע לא קנה וי"א קנה הכל במגו שחל הקנין על הקרקעות והמטלטלין חל נמי אמעות: וכתב רבינו שמחה אע"ג דמעות לא קנה קרקעות ומטלטלין קנה דאי לא תימא הכי הא דאמר פ"ק דקדושין נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה ואמר בגמרא דבעינן אגב למה לי אגב ליקני מטלטלין במגו דחייל אקרקע וליכא למימר דדמילתא וחמור °דחמור לאו בר קנין הוא אבל מטבע נקנה במשיכה והגבהה ובתורת חצר: [ג] ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' פרשב"ס (*וכיון דאמרה הכי לית לה מזוני) [*והוא דלא שקלי מזוני דאי שקלי מזוני לא. מ"י] כדתנן אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם והלכך תרו אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה ואוכלת ונתעלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה ואפילו השביחה אלף זוז יהיה לעצמה ולא נראה לר"י אלא נראה לר"י דלעולם הוי בחזקת יורשין עד שישביעוה והכא מיירי דוקא באשה יורשת ולא בכתובתה דאין לה כח לגבות כתובתה אלא בב"ד. ונשאל לה"ר שמשון על אשה אחת אלמנה ששהתה אחר בעלה י' שנים או יותר ובאו יורשי הבעל ותובעין ממנה מה שבידה שאומרים מבעלה נשאר והאלמנה אומרת כי לא נשאר לה מבעלה כי אם ט' שאין תבואה ומכרה והשביחה ונתפרנסה מהם עד עתה וגם לוותה מאחרים והרויחה בהם ויש לה עתה שוה ל' ליטרא ורוצה עתה לישבע על כתובתה ולגבותה שעולה יותר עם התוספת ושטר כתובתה לא נתקיימה בב"ד שאינה יכולה למצוא עדי קיום והשיב נראה שיש לדמות דבר זה להא דתנן פרק מי שמת וכן האשה שהשביחה נכסים השביחה לאמצע אמרה ראו מה הניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה ופריך עלה בגמ' אשה מאי עבידתה ופרשב"ס או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהא ניזונית מן היתומים דמעשה ידיה שלהם ואין לה להשתכר בממון היתומים ומשני באשה יורשת ומשמע דאי אינה יורשת אינה נוטלת כלל בשבח וכ"פ רשב"ס וז"ל הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה ואפילו השביחה הנכסים אלף זוז כבר השביחה לעצמה אבל אם השביחה שהם תטרוף כתובתה והמותר ליורשין ואע"פ שלא נשתייר אפילו רביע כתובתה [*גובה כל כתובתה] עכ"ל ואע"פ שיכולני לפרש בענין אחר דהא דפריך אשה מאי עבידתה משום סיפא פריך דקתני אם אמרה ראו [*כו'] כך נראה בעיני שיטת ההלכה בפירושו אך בזה אני מודה לו שפסק שאע"פ שלא נשתייר מבעלה אפילו רביע כתובתה גובה כל כתובתה והמותר ליורשין ואיך יתכן זה דהא (*דתנן) [*תנן] פ' יש בכור ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם אין נוטלין בשבח וכיון דהוי שבח ליתומים משום דלא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אין גובה כתובתה ממנו אע"ג דגבו ממלוה וממטלטלי חשבינן כתרי אומרי בכתובות פרק האשה שנפלו דגובה ממלוה כר' נתן וממטלטלי כר"מ על זה נותן טעם מורי הקדוש ר"י דמחמת תקנת הגאונים שתקנו דגובה כתובתה ממטלטלי דיתמי משום דאסמכינהו עלייהו או מטעם של ר"ת שהיה אומר לפי שכותבין בשטרי כתובות מנכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות והוי כמו דאקני לה מטלטלי אגב מקרקעי (*ואע"ג) [*דאע"ג] דבעינן אגב וקני היינו לענין לגבות ממטלטלי דלקוחות ולא לגמרי עשו כמקרקעי לענין שתטרוף ממטלטלי שמכר אבל שבח אי אפשר לגבות דאפי' מקרקעי נמי אין גובה הלכך אשה זו אפילו דמי אותן תשעה שאין שהניח לה בעלה לא תגבה שכבר אכלה יותר מכדי דמיהן ומה שהשביחה לאחר מיתת הבעל השביחה ליתומים כי לא היה משועבד לה לגבות ממנו מזונותיה וכי תימא הנך מטלטלי שמכרה והשביחה הוי כמו שהשביחו מחמת עצמן ואמר פרק מי שמת לא שנו אלא שהשביחו הנכסים מחמת (*היתומים) [*הנכסים. מ"י] פי' שהוציאו מנכסי האב לצורך הנכסים ולהכי הוי לאמצע שהיו מוציאים כמה קרובים שהיו עושין זה בשבילם אבל השביחו נכסים מחמת עצמן פירוש מנכסי עצמן שכרו פועלים ולא מנכסי אביהן השביחו לעצמן. א"נ ליגזר כך דהא זוזי דעבד בהו רב ספרא עסקא אי לאו משום דרב ספרא גברא רבה הוה ולא הוה שביק גירסיה וטרח לאחריני הוה אמרינן דשבח לאמצע אלמא מחמת נכסים חשיבי ואין לדמות אשה זו לאדם שנטל מעות מחבירו שלא מדעתו דכי משלם לחבירו משלם דמים ולא משלם שבח מידי דהוה אגזלן הכא אשה זו לאו בתורת גזלנות ירדה אלא (*כמו) [*במה] שנשאר אחר (*מיתה והיתה) [*בעלה היתה] נושאת ונותנת כבתחלה ושליחות דיתמי קא עבדה כמו נותן מעות לחבירו ליקח בהן חטין ולקח בהן חטין דאפי' ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין אמר פ' הגוזל קמא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ואמר בירושלמי פרק הרבית המתן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ובאחרונה אמר[*לא] לקחתי*(לעצמי) אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח מוציאין מידו בעל כרחו אלמא לא מצי למימר לעצמי לקחתי כ"ש כאן שיד האלמנה כיד היתומים דכל השבח ליתומים ואין גובה ממנו כתובה כדמוכח ההיא דבכורות. ומההיא דיתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח פ' המקבל דמשמע דאם

°[פי' וגם שקרקע ומטלטלין לא ליקני]

הגהות [א] ויש לתמוה והא בהדיא קאמר בגמרא דקני פלגא אליבא דרב נחמן והלכה כרב נחמן ומצאתי בשם מהרי"ו ליווא מפראג שתירץ דהמרדכי סובר דלא כרב נחמן דלא קני אשי אף על גב דהלכה כרב נחמן בדיני סבר דכן מוכח בתלמוד דקאמר בכל מקום וקא קני את וחמור הוא ע"כ אבל אני אומר אי משום הא לא אריא לאו משום דהלכתא הכי פריך בכל מקום אלא הכי בעי למימר וקא קני את וחמור הוא ותיקשי למ"ד לא קני וכן הוא בתוספות שם ומ"מ נראה לי דלא קשה מידי דהספר לא בא לומר דלא סבירא ליה כרב נחמן גבי קני את וחמור דפשיטא ופשיטא דהלכתא כרב נחמן בדיני אלא ה"ס דכאן בנדון זה נחלקו חכמי הדור משום דיש לנדד בדבר דאינו דומה להתם יש אומרים דדמי לקני את וחמור דפרק מי שמת כלומר לענין זה דכל אפי' שוה דלא קני כולה כרב ששת דהא הלכתא כרב נחמן בדיני בקני את וחמור והשתא בנדון זה אמרינן מגו וזהו שכתב כי היכי דלא קני המעות לפי שאין מטבע כו' גם המטלטלין והקרקעות לא קני ולא שייך למפרך למה לא אמרינן ג"כ מגו גבי קני את וחמור משום דלא שייך למימר התם מגו כמו שפירש"י בה דה"ל באילו אמר בהדיא הוא מתנה ואתה מחנה ולמה יפסיד האיש חלקו בשביל החמור שלא הלאן זה בזה ע"כ וזה אין שייך לפרש כאן והשתא אתי ג"כ שפיר הא דכתב ויש אומרים קנה הכל כו' כלומר דה"ק השתא דאתית להכי לומר מגו מה ראית לומר מגו דלא קני דלמא איפכא דיותר מסתבר לומר מגו דקני אבל בקני את וחמור שפיר מצי סובר כרב נחמן כדפרישית ורבינו שמחה סובר דקני מחצה כמו שסובר רב נחמן בקני את וחמור והא דהוצרך להביא ראיה מפ"ק דקדושין הוא כדי לסתור שלא תאמר בנדון זה מגו דלעיל והא דכתב תו וליכא למימר דדמי לאת וחמור כו' בא לפרש דאפי' לרב המנונא דסובר בקני את וחמור דלא אמר כלום כאן מודה משום דחמור לאו בר קנין הוא אבל מטבע נקנה במשיכה כו' כנ"ל ליישב ואין ליישב בענין אחר אם לא שנאמר שלא דקיימא לן דהלכה כרב נחמן בדיני היינו דוקא כנגד רב ששת אבל לא נגד רב המנונא וחילוק זה כתב הרא"ש פרק הזהב דף י"ד בשם תשובת הגאונים. ג"מ :

שלטי הגבורים

(א) גלה לנו רש"י פרק שלוח הקן מהו מכת מרדות וז"ל מכת מרדות רדוי ותוכחת שלא ירגיל ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו עכ"ל. והאומר ר"ת סוף י"ג מכות שבש שלים מכות שבתורה שכן תקנו חכמים לעובר על דבריהם בדבר שאי אפשר לתקן אבל בדברים שאפשר לתקן כגון ליטול לולב יום ב' היה מכין אותו עד שתצא נפשו תימה שאין מלקות זה ראוי להשתלש עכ"ל הר"ר אברהם. ע"ש מכת מרדות הוא פחות מארבעים לפי מה שיראו הדיינין ואם לא ירצה לקבל שלא לאכול פי' בשעה ששית של ערב הפסח מכין אותו עד שתצא נפשו. מגות:

(ב) אין לוקחין מן הנגע עידים ונימי' ולא מכל דבר שאנו יכולין לתלות שמא גנבו ואם לקחן ויודע שהם גנובים הפסיד מעותיו ויחזיר לו המכר ויש ללמוד הנושא אלמנה ויש לה בנים מבעלה שמת דאסור ליטא אותה. אם נותנת דמי' יותר מכדי כתובתה לבעלה שהם כאי' מגבבה ואם לקחה אדם ונתנה לו יותר מכדי כתובתה הבעל חייב להחזירם כב"ד ליורשין ואין לתלות ולהקל שמא הרויחה בהם מכתובתה הרי מעשה ידים ליתומים כיון שהיא ניזונת מהם כדאיתא בכתובות והב אינה ניזונת מ"מ היא ניזונת אם הפי' רוצה ותוכל לתבוע מהם בב"ד ואם שהתה ג' בנים

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וקשה דלעיל כתב ורשב"ס פי' גבי כתובה בנין דכרין דלא הוי דשב"ל דה"ק ובנים אשר יולדו להם ירשו נכסי ולכשאמות ולכי מיית כבר ישנו בעולם וכן תמצא בדברי מורי ולא נ"ל מהא כו' הרי דלמסקנא מקרי לדבר שלא בא לעולם וי"ל דגם בכאן סבירא ליה דדינא הכי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אפי' לכשאמות רק דקאמר אפי' לפי מקנת דסוברין כן מ"מ בת בין הבנים לא ולא משום דס"ג דדינא הכי כמו שמוכח הלשון ועוד אפילו את"ל וכו':

השביחו יתומים אין בע"ח גובה לא רליתי להביא ראיה דשאני התם משום דמוקמינן לה כשעבדא אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו* [*פי' וכרי היא כאלו גזלו היתומים ומשלמים כשפת הנגזלה] : דבעלמא אמרינן דבעל חוב גובה את השבח והיא דבכורות מוקמינן לה מקולי כתובות כדאיתא התם וקלא הלב נוטה דהיכא דהכתובה מרובה על הנכסים שהניח המת שאם היתה באה לב"ד היו מגבין לה את הכל אע"ג דלא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כמאן דאמרה דמי מידי דהוה ארב ספרא דלא הוה שביק גירסתו וטרח לאחריני כ"ש זאת שיכולה הכל לעכב לעצמה דלא שבקה נפשה דאפילו במקום בני נפשה עדיפא לה אבל לא מלאני לבי לחלוק על רשב"ם מן הסברא בלא ראיה ושלום שמשון בר אברהם. ונשאל לר"ג מ"ה תרז על עסק ראובן שנשא לאה והכניסה לו קרקע וילדה לו בן לימים נפטר ראובן ונשאת עוד לאה לשמעון והכניסה לו אותו קרקע שהכניסה לראובן וילדה לשמעון בן ושתי בנות ונפטר שמעון ובנו נפטר אחריו וגם לאה נפטרה ולא צוותה (*מחמת) [*בשעת] מיתתה מאותו קרקע כלום וגם לא מכרה קודם לכן אותו קרקע ויש להסתפק מי יורש אותו קרקע או בן ראובן או בנות שמעון והשיב כ"ל דאחר שהכניסה לאה אותו קרקע לשמעון בעלה קנה בעלה שמעון הקרקע הוא ויורשיו אחריו דקי"ל בעל בנכסי אשתו לוקח הוי א)וטבא[ליה]עבידנא ליה פרק יש נוחלין עיין פרק החובל וכיון דלאה לא הכחישה כחן של בנות שמעון (כ"א ולאחר מיתת אביהם שמעון (*לוקח) [*דלוקח] הוה באותו קרקע וא"ת) [*לאחר מיתת אביהן שמעון באותו קרקע אלא עמדו בחזקתן כל ימי חיי לאה זכו בנות שמעון באותו קרקע וא"ת. מ"י] בחזקת לאה אותו קרקע היא עומדת והיא הכניסתה לשמעון וא"כ אע"פ שלא גבתה לאה אותו קרקע לאחר מיתת שמעון כמי שגבתה אותו דמי וא"כ בנה שיש לה מראובן יורשה כי הבן קודם לבנות בנכסי האם הא ליתא וטענה זו אינה כלום וליכא למימר הכי אלא קרקע זו בחזקת יתמי עומדת ולא בחזקת האשה דאמר ר"י הכניסה לו שני כלים באלף זוז ונשבחו ועמדו על ב' [*אלפים] אלף אחת נוטלתו בכתובתה ואחת נוטלת דמים ונוטלת משום שבח בית אביה (*הא) [*והא] הני כלים דידה הוו ואיתנהו בעינייהו ואפ"ה לא (*יהבי) [*יהבינן לה] שבחה אלא בדמים אלמא שבחה לאו (*מילתא דידיה) [*דידה] הוא אלא ליתמי ה"נ האי קרקע לאו דלאה אלא דיתומות (*דשמעון) [*שמעון] הוא (*אלמא ליכא) [*וליכא] למימר דהאי קרקע כמאן דגבתה לאה דמי אלא בחזקת בנות שמעון קיימא ויורשות אותו בנות שמעון ותו מהא נשמע דל"ש אשה ול"ש(בוכרי) [זכרים לא זכו] בנכסי מיתנא אלא כי האי גוונא דתנן פרק מי שמת הניח בנים גדולים וקטנים השביחו הגדולים [*את] הנכסים [*השביחו] לאמצע (*אם) [*ואם] אמרו ראו מה שהניח אבא כו' וכן אשה שהשביחה השביחה לאמצע ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי כו' וקאמר בגמרא אשה מאי עבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת *פשיטא מהו דתימא כיון דלאו (*דירכה) [*דרכה] למיטרח כו'. ומהאי טעמא נמי [*פי' משמע להדיא דאשה שאינה יורשת אין לה חזקה והלק בקרקע] :

יש לומר דהדין עם יורשי שמעון וזכו בקרקע זה דתנן בכתובות הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך כו' ומסיק בגמרא מאי כותב אומר וטעמא דמכרה ונתנה לעצמה הא לאו הכי הבעל אוכל פירות ואם מתה יורשה [*אלמא קרקע בחזקת בעלה קיימא] הכי נמי קרקע בחזקת יורשי שמעון כי צריכה מכירה או נתינה או גיבוי וגיבוי בעי תלתא כדאמר פרק אלו מציאות דמסקינן דצריכין ב"ד הדיוטות עכ"ל ועוד האריך קצת וכתב רבינו מאיר משם רבינו משולם שאלה זו צריכה פנים וז"ל כך דעתי נוטה [ודאי] אלו מכרה או נתנה לאה אותו קרקע אחר מיתת שמעון מכרה מכר ומתנתה מתנה אע"פ שלא נשבעת לאה על כתובתה שקרקע זו אינה צריכה שבועה שהרי הכניסתו לשמעון וגם אם גבתה לאה אותו קרקע ולא מכרה אותו לשום אדם אחרי זאת ומתה לאה ודאי יורש בן ראובן אותו קרקע לפי שהוא קודם לירש את אמו לכל אחיותיו דקי"ל בן קודם לבת ואפילו בנכסי האם אבל בנדון זה לא גבתה לאה לאותו קרקע לעצמה וגם לא מכרה ולא נתנה לשום אדם זכו בו באותו קרקע בנותיו של שמעון שאותו קרקע בחזקת שמעון היתה משעה שהכניסה לו לאה לאותו קרקע ואחרי מות שמעון לא הוציאה לאה לאותו קרקע מכח היתומות לא במכירה ולא במתנה ולא בגיבוי שתגבה לעצמה הלכך זכו בה הבנות דקי"ל נכסי בחזקת יתמי קיימי הלכך זכו בו בנות שמעון דאמר רב מתנה האומר אם מתה אשתי אל תקברוה מנכסי שומעין לו והוינן בה מ"ש כי אמר (*דהיפול) [*דנפול] נכסי קמי יתמי [*כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו] אלמא נכסי בחזקת יתמי קיימי הלכך זכו בה בנות שמעון באותו קרקע שהכניסה לאה לאביה ושוב לא יצאת (*מכאן) [מכחן . מ"י] (א) ואין לו לבן ראובן בה כלום שמשעה שנשאה לאה לשמעון קפצה כח (ראובן) [*ירושה מראובן] וזכה בו שמעון ובנותיו מה שאין כן בנכסי מלוג דכי מיית בעל לאלתר נפקי מחזקת יתמי וקיימי בחזקת איתתא בלא גיבוי ובלא מכירה ולא נתינה ואם מתה האשה זכו בה יורשין שלה עכ"ל :

[דף קמד] עביד בהו עיסקא תרח הא נמי חשיב שבחו נכסים מחמת נכסים שהשביחו נכסים בגופן שניתוספו מחמת שעשו פרקמטיא ומכאן אני מדקדק שאינו (*עומד) [*חשוב] בטרחו לבדו [*מחמת עצמו] [דלהוי כמו ראו שאני עושה לעצמי] דהא רב ספרא כל הטורח עשה לבדו בעצמו והיינו כמו נטיעת כרמים וגנות ואפ"ה חשיב מחמת הנכסים: [דף קמה] ואין שביעית משמטתו תרט מכאן הביא ר"ת ראיה דקי"ל כליסנא [בתרא] דמכות דאמר רב יהודה אמר שמואל המלוה לחבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש דה"נ משמע הכא דכיון דלא קרינן בשושבינות לא יגוש אין השביעית משמטתו ולכך הגיה ר"ת באזהרות אשר יסד רבינו אליהו הזקן זמן עשר כסף כי ילוגו לא במשפט בחצי ימיו יעזבנו. מיהו ר"י פירש דאין מכאן ראיה דלא שייכא כלל שושבינות למלוה שהרי מכמה דברים חלוקים זה מזה כדמשמע הכא והכא ה"פ אין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש דשמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש שיכול לומר בבתולה אני עושה עמך בפומבי אני עושה עמך או שמא לא ישא אשה אבל מלוה של כסף דודאי יבא לידי לא יגוש שביעית משמטתו: הלכתא בין שמת הארוס כו' השתא פסק הלכתא תרי דקדושין (ג) לטיבועין ניתנו ואפילו נהגו להחזיר לא אזלינן בתר מנהגא אם יבאו לב"ד והא דלא קאמר הלכתא קדושין לטיבועין ניתנו משום דבעי [למפלג בהדיא בהן] למימר דהדרא ביה איסי: הגה"ה תריא ש"מ שאמר הלואתי שיש לי ביד פלוני תן אותה לפלוני עיין פרק הספינה וריש פרק יש נוחלין: [כתב] באביאסף וז"ל קבלתי מהר"ר אליעזר ממי"ץ דהני מילי בהלואה של ישראל. אבל בהקפות של עובדי כוכבים אסר

פיהם דבר שוא לא סמכא דעתיה ולא קני אפילו במתנת ש"מ וקרוב הדבר בעיני דאפילו אם יש לעובד כוכבים משכון ביד ישראל דהוי לה כמו הקפה דישראל מעובד כוכבים לא קני משכון כדאמרינן פרק כל שעה [*דלא קרינן ביה ולך תהיה צדקה עיין בכתובות. מ"י] ופסק ראב"ן דאי טוען הלוה פרעתי משתבע [מקבל] שבועת יורשין ושקיל דהוא כיורש והיינו דאמר רב נחמן ומודה שמואל שאם נתנו במתנת ש"מ שאין היורש יכול למחול דהוא נמי כיורש: הגה"ה תריב [דף קמו] אמר רב יהודה אמר רב מעשה (*שאמר לו לאדם) [*באדם אחד שאמרו לו] אשתך תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח לגון אני מריח בגליל אמרה לו מאן יהיב לן מכותבת(דיריחו)[דידהו] ואכילנא ביה ונפל [עליה] חורבה ומתה אמרו חז"ל הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה [א] ולא נראה לר"ת דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הואיל ונכנס אחריה לבודקה וגם רב אלפס כתב בפרק אע"פ בשמעתין דמורדת דלא מפקע ירושת הבעל אלא בגירושין גמורין וכן הלכתא וכן פסק רבינו יואל הלוי. ולראבי"ה (לא) [*נמי לא. מ"י] נראה כר"ת וכתב דאפילו לדברי המפרשים דנשואה דוקא בתותרנית שהוא פישע שהרי אינה ראויה לגרש בשביל מום קטן כזה ופי' ר"ת דמעשה דתותרנית בארוסה מיירי לראות אם תותרנית היא (*לא ישאנה ואם לאו ישאנה) [*אם לאו אם תותרנית היא לא ישאנה ואם לאו ישאנה.גל"ה] ואמרו חז"ל הואיל ולא נכנס אלא לבודקה ולא לשם נשואין לכך אם מתה לא יירשנה אבל אם היה נכנס אחריה שלא לבודקה יורשה וכגון שהיתה החורבה שלו כדאמרי' פרק נערה היה לו חצר נכנסה עמו יורשת דסתם חצר דידיה לנשואין ואומר ה"ר אברהם ביה"ס מרעגנספורק וז"ל דאין הלשון משמע כן דאשתך תותרנית היא קאמר ולא קאמר ארוסתך תותרנית היא ש"מ דנשואה היתה ועוד דחורבה אינו מקום סתירה ליכנס לשם נישואין בתוכה ע"כ נראה דנשואה היתה אלא שזה היה טוען קדושי טעות[*מחמת שהיתה תותרנית]דתותרנית היא ונכנס אחריה לבודקה ע"י לגון שהיה לו בחיקו והיא היתה אומרת שריח כותבת הוה ונמצא שלפי דבריו הוו קדושי טעות דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואינו יורשה: [דף קמח] ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני מה שאין כן בבריא פרשב"ם [במלוה על פה דלהלואה נתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין] ורבינו יהודה מספיר"א [עשה] תריג. מעשה באדם אחד שהיה לו תביעה על חבירו ונתן התביעה לאחר בקנין גמור ובאו הקונה והנתבע במקום אחד בפניו בספיר"א לדון לפניו ופטר את הנתבע אף מן השבועה כי אמר אין הקנין כלום מאחר שלא היתה התביעה בעי' הוי כמו הלואתו לפלוני והיינו כרשב"ם ואני תמיה והרי מעשים בכל יום שאדם מרשה חבירו על מלוה ומקנה לו בקנין ואמאי לא הוי לכל הפחות כמו (אדרכתא) [הורכתא] דקי"ל (*לא) כתבינן (*אדרכתא) [*הורכתא] אפילו אמטלטלי [*פי' אפילו אמטלטלי דפקדון] דכפריה ומיהו התם שליה הוא דהוייה. ספר החכמה. מעשה היה שנתן האפוטרופוס חובות הערבונות לראובן ושמעון לוקח קרן ורבית מן הערבונות תריד ופסק ר"מ דלא קנו ראובן ושמעון את הערבונות [ב] ואינם יכולים ליקח מן החובות רבית שעלה עליהם דאין אדם יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין ואפילו בקנין וראייתו מהא ש"מ שאמר הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני משא"כ בבריא ואפילו בקנין אגב קרקע ליתיה בבריא מדלא אשכח ליה הכא אלא הואיל ויורש יורשה או במעמד שלשתן אבל בענין אחר לא ובמעמד שלשתן לא מצי להקנות חובות לחבירו שהרי אין מעמד שלשתן בעובד כוכבים כדפי'(ר"ח)[ר"ת] וכמה שכתבתי פרק קמא דגיטין וא"כ כל הרבית שעלה על החובות כל היכא דאיתיה של בעליו הוא ואסור ליקח נמי אא"כ מחל המוכר ללוקח בפירוש את הרבית דבהכי שרי כיון שלא קבל עליו המוכר אחריות החוב מותר אם לא חזר בו המוכר. וה"ר מנחם ב"ר נטרונאי המכונה רבי קיבלין מווירצבור"ק אמר דאם הגיע הרבית ליד הקונה זכה בו ואין בו משום רבית וראייתו מפרק הרבית אמר ר"נ ומודינא שאם שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה עי' פ' הגוזל גבי שליח שעשאו בעדים: נשאל לרבינו מאיר תרטו על עסק ראובן שתובע את שמעון ט"ו ליטרין שמסר לו להלוותם ע"מ שאם יתרצה בנו לישא בתו שאז יתן לבנו הקרן והריבית והנה שמעון אמר שבנו אינו רוצה לישא את בת ראובן וטוען שיחזיר לו הקרן והריוח כתנאו (*ואמר במ"י אינו) שלא מסר לו המעות אלא ע"מ שירצה בנו וראובן משיב לו לא היה בינינו שום תנאי אלא אמרת בפירוש אני רוצה שבני ישא בתך והא לך ט"ו דינרים ותלווס שתי שנים בתורת נדוניא בריוח שניהם ולא קבלתי המעות בע"א אלא בתורת נדוניא ועתה אני מזומן ליתן את הנדוניא ולקיים את הדבר ואתה אם לא (*תקבל) [*תקיים. מ"י] לא אחזיר לך כלום כי כן אמרת לי בשעת נתינת המעות ליתן לבנך ולבתי וזכיתי לבתי והשיב כפי עניות דעתי כ"ל דאף לדברי ראובן לא זכו לא ראובן ולא בתו בט"ו ליטרין הללו שהרי שמעון שאמר אני רוצה שישא בני את בתך יכול להיות שהוא רוצה ואין הדבר תלוי בו אלא בדעת הבן תליא מלתה ואיתן ט"ו ליטרין ג) טוען ראובן שנהגם לו שמעון בתורת נדוניא לא מיבעיא לר"א ב"ע בפרק אע"פ דאמר נתארמלה מן האירוסין לא גבית תוספת שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא אלא הכא אפילו רבנן מודו דכסבור היה שהיה בנו חפץ לקחתה ועתה שאינו חפץ הדרי זוזי למרייהו ועוד שהרי פירש להדיא לנדוניא וגילה בדעתו שאינו חפץ ליתן אא"כ ישאנה [*והריוח נמי לא יקבל מה"ע כי לא נתכוין לזכות בהן בריוח אא"כ ישאנה] ועוד כיון דפירש הריוח לנדוניא ד)אפילו היה מקנה להו הריוח בלא תנאי ה"ל דשלב"ל ואין אדם מקנה דשלב"ל כדאמרי' פרק מי שמת ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום דהשתא ליתא בבריא ואפילו בקנין וא"כ לא זכו בנו של שמעון ובתו של ראובן לא במעות ולא ברבית וראובן נמי לא זכה שהרי לא הקנה (לו) שמעון (בב"ד חשוב) תחלה המעות אם לא שישא בנו את בתו תחלה ואפי' א"ל כן הואיל ולא הקנה לו בב"ד חשוב אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ובריוח נמי לא זכה בו ראובן דמאיזה טעם יזכה הא אמרינן פרק אלמנה ניזונית כאן שנה רבי הכל לבעל המעות בדבר שאין קלבה וכיון דלא שני ליה ראובן בשליחותו לא שייך למיפרך כדפריך פרק הגוזל קמא גבי הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורים ולקח בהן חטין אם הותירו הותירו לאמצע כו' ופריך מי הודיעו [*לבעל החטין שיקנה החטין לבעל] המעות ה"מ היכא דשני בשליחותיה כדמוכח כולה שמעתא שם אבל היכא דלא שני בשליחותיה לא שייך למיפרך וכי מי הודיעו את העובד כוכבים שנתן הרבית שיקנה הרבית לבעל המעות (*ובעל המעות ה)[לא] נתן לראובן להלוותם למחצית שכר וליטול חצי הריוח לעצמו) [במ"י העביר עליו קולמוס] וכהי דאיתו נמי מסתמא לא נהרגה.

הגהות [א] פי' רשב"ם ומחזיר אחריה לגרשה ונשואה היתה וכיון שהיתה דעתו לגרשה אם היה תותרנית ע"כ אינה יורשה ומתוך כך פסק דמי שמת אשתו מתוך קטטה ומחזר אחריה לגרשה אם מתה אינה יורשה: [ב] וקשה דמעשה זה שאסור בכל גמרא ספך הדין שפסק המרדכי פ' הרבית במשכונו של עובד כוכבים ביד ישראל שמותר למשכנו לישראל אחר ואפי' אינו אומר לו הריני מוכר לך כל כח וזכות כו' ואם איתא דפליג ר"מ ה"ל למרדכי לכתוב מעשה זה שם בסמוך ועוד היאך עלה בדעת דהר"ם פליג על סברת ר"י ור"ת שהביא המרדכי פרק איזהו נשך דשרי הא מיהו באומר הריני מוכר לך כל כח וזכות וכו' וכמ"ש הרא"ש וכמעשה זה לא אשכח גמ' להיתרא אלא במוחל לו הרבית. ועוד תימה דמהרי"ק בסי' קי"ט הביא ראיה ממעשה זה ולמה סמך על הר"ם יותר מכל קמאי ובתראי ר"י ור"ת והרא"ש והטור וי"ל דבפ' מי שמת לא מסר לו המשכונות למלוה ומ"ה קאמר שנתן חובות הערבונות ולא קאמר שמשכון הערבונות כיון שלא תפס המשכון והחוב לא קני נמצא שאינו זוכה כלל בחוב ההוא ולפיכך אינו יכול לקבל הרבית אבל היכא שמסר לו המשכון זכה במשכון ונתחייב העובד כוכבים ממילא והיינו ההיא דפ' הרבית ואע"פ שמדברי מהרי"ק שורש קי"ט נראה דאפי' במוסר המשכון מיירי שכתב וז"ל ואם יבואו לסמוך על הקנין שעושים שמקנים למלוה ממשכונות החנות כנגד סך המלוה הלא כללו כל"ל דבכר פשוט היא שאין קנין זה מועיל כלום שהרי השיב ר"מ והביאו המרדכי בפ' מי שמת כו' ולשון שמקנין למלוה ממשכונות החנות משמע שהמשכונות עצמן היו מקנין צריך לדחוק ולפרש דמאי דקאמר שמקנין למלוה מהמשכונות כו' היינו מחובות משכונות החנות אבל המשכונות עצמן לא היו נותנים. ובתשובת השייכים לספר משפטים סי' ל' כתב עובדא דר"מ ור"ת שהתירו להקנות לישראל משכון של עובד כוכבים שבידו ובר"י לא כתב תשובת ר"י שהיא דוגמת תשובת ר"מ דפ' מי שמת והיא כתובה ע"פ ב"י י"ד סי' קי"ט אח"כ מצאתי במ"י וז"ל פסק מהר"ם דאין אדם יכול להקנות מה שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין אפי' בקנין וראיה מפ' ע' ש"מ שאמר הלואתו כו' ולא כתב כל מה שכתוב בספרים שלנו מן מעשה היה שנתן האפוטרופוס כו' עד פסק מהר"ם אינו שם ומיירי במלוה ע"פ ולא קשה מידי:

הגהות ממ"י א] דטבא כצ"ל: ב] נ"ל ה"ג: ג] שטוען כצ"ל: ד] נ"ל ואפי': ה] נמי לא כצ"ל:

שלטי הגבורים

שנים מחלה לנס מזונות ואם היא רוצה שיהיו מעשי ידיה שלה צריכה לומר בבית דין ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת או מעשה ידיה שלה כדאיתא בכתובות. עץ חיים: (א) והלכתא המזכה לעובר לא קנה פסק ר"י בר מרדכי דוקא בירושה שאינה באה מחמת אבל ירושה הבאה מאליה קנה כרבי יוסי דאמר עובר פוסל דקאמר פרק אלמנה לכ"ג דמסתבר טעמיה: (ב) קידושין לטיבועין נתנו בין מת הארוס בין מתה הארוסה לא הדרי קידושין בין שגרשה לעולם נשארים הקידושין לאשה וליורשיה אבל מוהר וסבלונות אלו יחזרו לבעל וליורשין. הג"ה:

פירות כלל רק לצורך הנערים י"ל שראובן יטול שכר טרחו מן הריוח כפועל בטל כי ההיא דפ' הגוזל בתרא בשטף נהר חמורו וחמור חבירו הניח שלו והציל [*את] של חבירו אין לו [אלא] שכרו וכן זה בא בהביתו כו'[וכן נמי]פרק אלו מציאות ה"נ שכר טרחו יתן לו כפועל בטל ולא יותר שהרי ראובן לא נתכוין מתחלה לגוזלו דודאי אם א] גזלן מעיקרא משמעון ורווח בהן לא יהיב ליה רווחא דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אבל הכא לא נתכוין לגוזלו אלא שליחותיה קא עביד וישבע ראובן כמה יש מן הריוח ויטול שכר טרחו כפועל בטל כדשיימי ב"ד ואומדים כמה אדם רוצה ליטול ויטפול בט"ו נערין ולהיות בטל ממלאכתו כ"ז שהיה בידו והמותר מן הריוח והקרן יחזיר לשמעון ושלום מאיר ב"ב עיין בגמרא[פ"ק דב"מ]גבי אסדר[*ליה]מילה: [דף קמז] הגה"ה תרטז א"ר נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום פי' רשב"ם משום דדירה (*אין) [*אינה] דבר שיש בו ממש להקנותו ופירות דקל נמי אין אדם מקנה דבר שלא ב"ל כו' (*וכדפי') וכן משמע בירושלמי דמסכת דמאי פרק המקבל שדה דאין קנין חל על דבר שאין בו ממש דגרסינן התם דרבי אבהו בשם ר"ל המוכר אויר חורבה לא עשה ולא כלום אלא מוכר לו חורבה (ומעמיד)[ומשייר]לו אוירה היאך יכול אדם למכור אויר חורבתו תפתר באומר תלוש מן החורבה זו שתקנה אוירה לך אלמא שאינו יכול לזכות בדבר שאין בו ממש: ושאל רבינו שמחה את רבינו ברוך תריז על שטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנו לו קרקע לפירותיו אלא נתנו לו כח ליקח הפירות של הקרקע אי אמר האי שטרא חספא בעלמא הוא וכיון שהעדים החמו כבר על לשון המתנה דלא שפיר כתב כמי שנחקרה עדותן בב"ד הוא ושוב אין חוזרין ומגידין אותם העדים לכתוב בשטר אחר שהקנו לו *הבית אא"כ יקנו לו מכאן ואילך כראוי ורבינו ברוך השיב אחרי שכתב בשטר המתנה שנתנו לו כח הפירות של הקרקע בקנין גמור מעכשיו אגב קרקע וקבלו עליהם באחריות [כחומר] כל שטרי קנין פירות העשוין כתיקון חז"ל משא"כ באדרכתא פ' הטובא דלאו שפיר כתיבא דלא הקנו [*התם] זה לזה כי הכא ומטר כמלא שהעדים מעידים שמעשה כתיקון חכמים וזו היא תיקון חכמים להקנות קרקע לפירות וילמוד עליון מתחתון ולא נאמר הכא יד בעל השטר על התחתונה ומאחר שהחמו העדים על זה אפילו אם נשאל [להם] עתה ויאמרו לא כך היה לית לן בה דלא אתא על פה ומרע ליה לשטר וכיון שהגידו שוב אין חוזרים ומגידים ועוד לדברי מורי ולפי' רשב"ם שפירש ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דדירה דבר שאין בו ממש מודה דדבר שבא לעולם הוא משום דמיד ראוי לדור בבית והכא לא הוזכרו בשטר דירה אלא שנתנו לו כח הפירות וזה הוא בין לדור בו בין למישטח ביה פירי וכל תשמישי שבעולם ובין להשכיר וליקח השכר כל זה הקנו לו מעכשיו אגב קרקע ולא הוי השכירות דבר שלב"ל דנהי דא"נ נשתלמה אלא לבסוף מ"מ משעה שהחזיק בה מעיקרא זכה [*בה] בשכירות הקרקע כדתניא פרק מרובה כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנית כו' והיינו דנקט התם בירושלמי דדמאי נקט אויר חורבה ולא נקט אויר ביתו משום דמסתמא חורבה לאו בת שכירות היא כמו בית ומה שכתבת דא"ל אמאי קסמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אומר אני דליכא למימר הכי אלא היכי דקונה בשטר בלא קנין אבל הכא לא כדגרסינן בגיטין פ"ק [*דף י] כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כו' קפסיק ותני ל"ש מכר ול"ש מתנה בשלמא מכר מדיהיב זוזי קמייהו קנה אלא מתנה כו' והא דאמר בכתובות פרק [הכותב] גבי פוחתת כתובתה במאי גביא בההוא שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אע"ג דכתובה לאו מכח שטר גביא כ"ל דה"פ במאי גביא כלומר בלא שבועה בההוא שטרא ולענין זה הוי חספא לדברי עצמה ומשני באומרת אמנה היתה ביני ובינך הא לאו הכי לא גבי אלא בשבועה עכ"ל ספר החכמה: [דף קמח] תריח ש"מ שהקדיש מהו תיקו פסק ראב"ן דהקדש אינו חוזר דתיקו דאיסורא הוא ולחומרא וכתב ראבי"ה וז"ל שכיב מרע תריט המלוה מחמת מיתה ואמר הלואתי לפלוני קונה באמירה בעלמא [א] אע"ג דליתיה בבריא ואפילו בקנין אם לא אגב קרקע [ב] עס"פ גט פשוט גבי אין אדם עושה קנוניא: [דף קמט] ש"מ שהודה מהו תרכ הכא מיירי בהודאת פקדון וכן פר"ח שאומר אלו המעות או דבר זה נפקד בידי דומיא דמעשה דאיסור גיורא שהודה ואמר הלין זוזי דהוי מיפקדי בבי רבא דמרי (*בריה דאיסור גיורא הוה [*ברי הוא] אבל אם הודה [בהלואה] שהיה חייב לפלוני מנה ולא תבעוהו אלא מעצמו הודה לו בהא פליגי פ' זה בורר [*גבי] ההוא דהוו קרי ליה עכברא דשכיב אדיכרי כו' פלוגתא דר' ישמעאל [בר"י] ור' חייא וכן לקמן פ' גט פשוט רב ושמואל דאמרי תרוייהו ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו כרבי חייא ואם תבעוהו [בפקדון] והודה ולא אמר להם אתם עדי בהא בעיא דרבא פרק גט פשוט ש"מ שהודה מהו צ"ל כתובו או א"צ כתובו ומסקינן דא"צ כתובו דאין אדם משטה בשעת מיתה והשתא אית לן למימר מדקא מיבעי ליה ש"מ שהודה מכלל דבבריא כה"ג פשיטא דלא הויא הודאה והיינו טעמא היכא דאמר בריא שלא בפני בע"ד [הדין] פקדון יש לפלוני בידי והעדים שמעו יכול לומר שלא להשביע עצמו עשיתי או שיאמר שום אמתלא ונאמן הוא בכך הואיל שלא היה בפני בעל דין שהיה אומר אתם עדים אבל ש"מ שמת בהודאתו ולא חזר בו עד שמת י"ל באמת הודה ואפילו למאן דאית ליה בהו: את מלוה אדם עשוי שלא להשביע את בניו הכא בפקדון הואיל והוא בעין מוכחא מלתא טפי [דודאי הוא] אינו עושה כדי שלא להשביע את בניו כתב רבינו מאיר ז"ל צ"ע כי אודיתא [א] מהני במלוה או לא דלכאורה משמע דלא מהניא אלא בפקדון דומיא דעובדא דאיסור גיורא אבל בהלואה לא דכיון דאפילו בקנין אגב קרקע לא מהני הודאה נמי לא מהני תדע(דדחי)[*דדחיק]תלמודא *לאשכוחי)[*ולא משכח דמהני בבריא]אלא הואיל ויורש יורשה א"כ הואיל ואיתיה במעמד שלשתן ולא קאמר הואיל ואיתיה בהודאה מיהו (ה"ה) [י"ל] הואיל [וחזינן] דבעובדא דאיסור גיורא דבשום ענין לא מצי מקנה ליה [משום] דלא הוה ליה קרקע ואפ"ה מהני הודאה ה"נ איכא למימר גבי הלואה דמ"ש והשתא הדרא קושיא לדוכתין אמאי לא קאמר הואיל ואיתיה בהודאה וי"ל דלא ה"מ למימר דהא הודאה לא מהניא בבריא אלא היכא דמודה שאותם מעות שהלויתי הין של פלוני קודם שהלויתים אבל אם אמר בשעה שהלויתיך היו שלי ועכשיו אני מודה שהם שלו [שהוא בענין שמועיל בש"מ] לא קנה דלא ה"מ מקני ליה בשום ענין משהלוה (*לו) אותם ולהכי קאמר שפיר ש"מ שאמר הלואתי לפלוני משא"כ בבריא דהלואתי משמע שהיתה מתחלה משלו אבל הפקדון אע"ג דבשעת שהפקיד הי' שלו יכול להודות לאחר זמן ולומר אני מודה שהם של פלוני עכשיו אע"פ שאותו פלוני אינו יודע כלום בדבר חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר ואע"ג דל"ל קרקע דלמא השתא ל"ל אבל מעיקרא הוי ליה וזבין א"כ שמא זיכה לו המעות במשיכה ע"י אחר קודם שהפקידם ביד רבא וכשהפקידם הפקידם בשם ואפילו א"ל מעיקרא דידיה נינהו מצי למיהדר ולאמר לאו דידי אלא דרב מרי ברי הוי מעיקרא עכ"ל וכן משמע בשערי מקח וממכר דרב האי גאון בשער ל"ו דהודיתא מהניא במלוה: [דף קנג] אם בריא הוא עכשיו עליו להביא ראיה [שמתנת ש"מ היה] כו': נשאל לרבינו מאיר תרכא על ראובן ששכיר את שמעון ללמד את בנו וא"ל אני עם הארץ ואיני יודע אם תדע ללמד את בני לך אצל קרובי לוי שינסה אותך ואם יאמר שאתה יודע בוא אלי ללמד את בני ושוב בא ולימד את בנו ואח"כ נודע לראובן שלא הלך שמעון אצל קרובו לוי לנסותו ולא רצה ליתן לו שכרו ודחהו ימים רבים עד שלבסוף ירד עמו לדין וטען שמעון מידי הוא טעמא אלא משום שהיה לי לילך אצל לוי לנסותי אם אני יודע ללמד בנך אני רוצה להוכיח עכשיו שאני יודע ללמד את בנך ולראובן היה לו עד אחד שאמר שלא היה יודע ללמד את בנו באותה שעה והשיב כ"ל שהדין עם שמעון והבאתי ראיה מכאן דכי היכי דאמר הכא אם בריא הוא עכשיו עליו להביא ראיה בש"מ היה דכי היכי דהוי עכשיו בריא אמרינן מעיקרא נמי הכי הוה אפילו לאפוקי ממונא ה"נ בנדון זה כיון דהשתא ידע י"ל מעיקרא נמי הוה ידע דהלכתא כרבי נתן דהוי דיינא ונחית לעומקא דדינא כדמשמע פרק מי שמת [ב] ואפילו למאי דדחי תלמודא דכ"ע בחזקת בריאים ה"נ נימא דכ"ע המשכירין עצמן ללמד יודעין כ"ש זה שהתנה מעיקרא ע"מ שידע ללמדו דמלתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי הלכך לא אמרינן שוב למד אלא כי היכי דהשתא יודע ה"נ מעיקרא נמי ידע ומיהו כיון שיש לו עד אחד שאומר שלא היה יודע באותה שעה יש לו לישבע שהיה יודע בההיא שעתא ללמד הנער שבכל מקום שב' עדים מפסידין ממון עד אחד מחייבו שבועה וישבע להכחיש העד ויטול דומיא דעד א' מעיד שהיא פרועה שהיא נשבעת להכחיש העד ונוטלת ושלום מאיר ב"ב: [דף קנט] תרכב ואי במעמד שלשתן אי שלא לא אתינא לגביה מכאן מוכיח ר"ת במעמד שלשתן מועיל אפילו בעל כרחו של נפקד דמשמע דאי אזיל לגביה קנה רב מרי אפילו בע"כ של רבא כתוב בספר החכמה:[דף קנא] [איבעיא להו ס"ת מהו תיקו] תרכג אלמנה שתפשה ספרים שהיו של בעלה ורוצה לגבות כתובתה מהם ובני בעלה הביאו שטר שהקנה להם כל נכסיו קודם שנשאה ואיבעיא להו אם ספרים מקרי נכסי או אם דינם כס"ת והמנה פרק מי שמת פרשב"ם איבעיא להו ס"ת מאי מי אמרינן כתפילין דמו או דלמא תפילין היינו טעמא דהוו מלבוש אבל ס"ת מליה היא ולא נכסי אע"ג דיכול למוכרה לא מקרי נכסי עכ"ל רשב"ם משמע מתוך פירושו כיון דספרים לא הוו מלבוש הרי הן כס"ת ואע"פ שיכולני לפרש דספרים פשיטא דהוו בכלל שאר נכסי דהא אסמכתייהו דעלמא עלייהו כשאר מטלטלין אבל ס"ת ותפילין אין דרך לקנותם אלא לצורך מצוה ובספר דינין ראיתי דוקא ס"ת דאיבעיא להו אבל שאר הספרים מנכו מדגרסינן פרק השולח איך (*אנא פלוני בן פלונית) [*בת פלוני] קבלית[*מן פלוני] גיטך כו' עד אלא גלופקרא וספר תהלים ואיוב ואומר רבינו ברוך אי משום הא לא איריא דהתם נתרצה הבעל ונהנו לה וגם רבינו אבי העזרי כתב דדוקא נקט ס"ת אי מקרי נכסי אבל שאר ספרים לא [דודאי היו בכלל נכסי]וא"ת כיון דכתב כל נכסיו קודם שנשא אשתו א"כ הוי כמו שטר מברחת ואמרינן פרק האשה שנפלו אם יבא לידי שטר מברחת אקרענו ויש לומר כמו שקבלתי ממורי קרובי ה"ר אליעזר ממיץ דהא אמרינן דשטר מברחת לא קנה הכי מסקינן בדהדרא (*עלייהו) [*עלה] המברחת כלומר שחזרה בה אבל אי לא הדרא עלה זכה הקונה במה שבידו וראיה מפרק השולח ההוא עובדא דבי תרי קם חד מנייהו ושחרריה לפלגיה אמר אידך משמע ליה לרבנן ומפסדו ליה מינאי אזל אקנייה לבנו הקטן והוצרכו גט שחרור מן הקטן ש"מ משום דלא הדר ביה האב עיין פרק האשה שנפלו:[דף קנא] א"ל א"כ מלוה מחמת מיתה [*וכל מלוה מחמת מיתה] חוזר נשאל לרבנו מאיר תרכד באלמנה שלא היו לה בנים והיתה מוטלת על ערש דוי ואמרה לקהל אחרי מותי בואו בחדרי וקחו כך וכך לצדקה לנרות ולכוס של קידוש והיה ביום השני קראה אל אחיה בפני עדים ואמרה לו כל אשר בחדרי קח לך ולאחותך ולא היה לה כי אם חדר אחד והנה אחר מותה הלכו הקהל ולקחו כל אשר בחדרה ואח"כ החרימו כל מי שיש לו (*ממונה) [*מממונה] שיודה והעיד אחד שהפקידה בידו ממונה זקוקים ואמרה לו שאם תמות שיעשה בהן המוטב ולא אמרה יותר והשיב כ"ל כיון שלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה שאמרה בפירוש אחר מותה תנו כך וכך לנרות ולכוס של קידוש לא חיילא מעולם מתנה של הצדקה דהא הדרת ביה ונתנה לאחיה ולאחיותיה מקמי דהמות דבין מה שנתנה לצדקה בין מה שנתנה לאחיה ולאחיותיה הכל מיקרי מלוה מחמת מיתה וקניא בלא קנין ואפילו במקצת ואפילו לא הזכירה מיתה באחרונה כיון דמעיקרא הזכירה מיתתה מלוה מחמת מיתה קרינא ביה כדמשמע פרק מי שמת [גבי אחתיה דרב דימי בר יוסף] וא"ת הא מיבעיא לן לעיל ש"מ שהקדיש נכסיו ועמד מהו חילק לעניים ועמד מהו וקאמר תיקו וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא וא"כ ה"נ בנדון זה מספיקא לא (*יוכן) [*יתן] ליורשים אלא להקדש דמספקא לן גבי הקדש אי (*הקדש) בר מהדר הוא י"ל דלא קשיא מידי דהתם מיירי בהקדיש כל נכסיו בלא שיור בסתם ולא פירש בהדיא אחר מיתה והכי קא מיבעיא ליה מי אמרינן אע"ג דאילו יהיב להדיוט כל נכסיו אם עמד חוזר ה"מ להדיוט דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דמוכחא דמסתמא מחמת מיתה נתן לו ואלו היה יודע שיחיה לא היה נותן אבל לגבוה גמר בלבו לתת מיד בין יחיה בין ימות וכן פירש רשב"ם וז"ל ש"מ שהקדיש כל נכסיו בלא שיור ועמד מחליו מי מצי הדר ביה מי אמיר ממתנת הדיוט דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות עכ"ל אבל הכא פי' בהדיא לאחר מיתה דלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה ואין לומר דנתחייבה לתת מממונה כך וכך לנרות ולכוס של קידוש מטעם נדר דאין בלשון זה לשון נדר שהרי אמרה רק תתנו לאחר מותי ולא נתנה כלום וגרע זה הלשון מהא דאמרינן בפרק ג] הפרה גבי חנן בישא דתקע כו' ניתביה לעניי הדר קאמר ניתביה ניהלי ופר"י דאין בלשון הזה לשון נדר כיון דלא אמר סלע זה אם יגיע לידי אתננו לצדקה לעניים עיין שם ועוד לרבינו מאיר תרכה דאפי' אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי לא נעשה נדר ומצי למיהדר ולא דמי לאומר סלע לכשיבא לידי אתננו לצדקה וכפר"י בפרק ארבעה וחמשה דנעשה נדר ויש לו לקיים דבריו דהתם לכשבאת לידו חי הוא ובר קיומי לנדריה הוא הלכך בההיא שעתא אמרינן [*ליה] קיים נדרך אבל גבי ש"מ בעידנא דהויא לנדריה למיחל ולקיים אותה [שעה] כבר מת ונעשה חפשי מן המצות ותדע דגבי ש"מ שהקדיש כל נכסיו בסתם ואמר הרי הן מוקדשין לשמים הוכחתי בפרק מי שמת וכן משמע מלשון רשב"ם שכתב לעיל שאם אמר הרי הן מוקדשין לאחר מותי דבר מיהדר הוא ולא [*אמר] נעשה נדר ומה שלותה לר' יצחק על מה שהיה ג] לו בידו לעשות בו המוטב יש [לומר] היינו שיש לו ליתן כל הממון שבידו ליורשין שלה ולא לצדקה כדמוכח פרק יש נוחלין גבי יוסי בן יועזר שהיה לו

הגהות [א] ואין להקנות אם מודה בהלואה ולא תבעוהו בהא פליגי פרק זה בורר תבעוהו והודה ולא אמר אתם עדי בהא בעי' דרבא כו' כדכתב לעיל וי"ל דאיירי בהודה ולא תבעוהו רק שהודה בהודאה גמורה בלוחה לבון משמע שלא אמר כדי שלא להשביע בניו כו': [ב] כ"פ הרשב"ם כרבי נתן אבל רב אלפס פסק דלא כרבי נתן ועיין בהב"י. מהר"ס:

הגהות ממ"י א] גזל כצ"ל: ב] צ"ל ד' וס': ג] צ"ל לס:

חדושי אנשי שם

ב"מ [א] וק"ק מאי קמ"ל הא בגמרא בהדיא איתא כן ות"רן מהר"י ליווא מפראג דקאי על מ"ב דקאמר הלואתי לפלוני עני קונה באמירה בעלמא ואינו חוזר לעולם דהאי נמי תיקו דאיסורא הוא כיון דעני הוא ולכן אפי' אמר הלואתי לפלוני עני נמי אינו חוזר כיון דהוי עכ"פ והוי השתא דומיא דאיירי לעיל מיניה דהקדש אינו חוזר: ש"י [ב] וקשה דלעיל כתב בשם מהר"ם דאפי' בקנין אגב קרקע ליתא וכן פרק שור שנגח את הפרה פסק מהר"ם דלא קני ובפ' הגוזל קמא כתב ויש להוכיח מכאן דקנין אגב קרקע יכול להקנות הלואתו כו' עד וכן מפורש כדברי רבינו יואל וראבי"ה בנו וכו' עד הר"ם היה דן דאפי' בקרקע אגב קנין ליתא וספרים אחרים במקום רבי' פרץ כתב הר"ם עכ"ל וא"כ משמע דאיכא פלוגתא וקשה שאינו מביא כל זה יחד ר"ל כל החולקים דהיינו ראבי"ה והר"ם כמו שראוי לכל המחבר לכתוב כל הדעות יחד וי"ל דליכא שום פלוגתא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כי במקום דקאמרי אפי' אגב קרקע לא קנה היינו בהלואה והלוה כופר ובמקום דקאמרי קנה אגב קרקע היינו במקום דלוה מודה בהלואה או אותה הלואה והחיוב נקנה אגב קרקע וק"ל ומה שאמר והר' פ"ך היה דן משמע דפליגי אינו רוצה לומר אלא להראות שהיה מחלק בין הודאת הלוה בין לא הודה וק"ל. וראיה דבגמרא פליגי אי כתבינן הרשאה הכפירה ש"מ דיש לחלק:

ה"ק

בן שלא היה נוהג כשורה ועמד והקדיש כל נכסיו ומוכח התם דלאו שפיר עביד ומסקינן דהכי הלכתא דאפילו אם אין בניו שוין כשורה ועמד והקדיש לית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל אלא כת"ק ואין לחלק בין בניו לשאר יורשין דאידי ואידי דאורייתא ולענין מה שאמרה לאחיה מה שבחדרי יהיה לך ולאחיותיך שקיל האח פלגא לבדו ואידך פלגא האחיות כדאמרינן מחלה לאהרן ומחלה לבניו דקיימא לן כרב יוסף [א] בשדה ענין ומתנה אמרינן פרק מי שמת [*דף קמג] ההוא דא"ל לדביתהו נכסי לך ולבניך אמר רב יוסף קנתה פלגא עד כאן דברי רבינו מאיר אלא קצרתים: [דף קנא] **תרבו** הילכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ובלא קנין לא קנה המקבל מתנה אפי' אם [לא] עמד וכי איכא קנין אם מת קנה וגם אם עמד אינו חוזר ומתנת שכיב מרע בכולהו נכסי כי ליכא קנין אם מת קנה ואם עמד חוזר ואי איכא קנין אפילו הכי אם עמד חוזר דבידוע שלא היה קנין אלא לאחר מיתה ואפילו מת לא קנה דשמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה ואין קנין לאחר מיתה ואם הקנהו במיפה כחו אם מת קנה דקיימא לן כשמואל דאמר ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר [הא לא עמד קנה במיפה] וכדמפרש התם וכן פסק האלפסי ואם מצוה מחמת מיתה הוא בין מתנתו במקצת בין בכולה בין איכא קנין בין ליכא קנין אם מת קנה ואם עמד חוזר כלומר למצוה מחמת מיתה יש לו דין אחר דהיכא [דלא] שייר ומת הויא מתנה מש"כ במתנת שכיב מרע במקצת דאם מת לא קנה אלא דוקא בקנין (*כדפירש רש"י) [*כדפירשתי] לעיל אבל מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר אפילו קנו מידו ומצוה מחמת מיתה הוי כגון דאמר ווי לזה דמית ואם ניתק מחולי לחולי ולא הלך בחוץ על משענתו ומת מתנתו מתנה אבל הלך על משענתו בין חולי לחולי אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה כדמסיק פ' מי שאחזו ואם הלך בחוץ בלא משענת אין מתנתו מתנה ואין צריך אומד וכן פסק האלפסי והא דאמרינן מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין היינו טעמא דכיון דשייר ליה לגרמיה מידי אינו כמצוה מחמת מיתה וחס הוא על פרנסת עצמו והוי כמתנת בריא דבעיא קנין כן פי' הקונטרס פרק המקבל: איתמר מתנת שכיב מרע במקצת אמר רב נחמן הרי הוא כמתנת בריא ובעי קנין יש מקשים למה אין אנו אומרים מצוה לקיים דברי המת ויועיל בלא קנין ואומר רבינו אפרים דכל היכא דשייך קנין לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא דוקא היכא דלא שייך קנין כגון המשליש מעות לבתו [ג] וכמו הנו שקל לבני בשבת דלא שייך כאן קנין [*כיון] דכל הממון שלהם [ב] הלכך אמרינן מצוה לקיים דברי המת וכן הולך מנה לפלוני אין שייך קנין שאינו רוצה להקנות לו עד שיבא אצלו והולך לאו כזכי דמי וכן פלונית שפחתי עשה לי קורת רוח כו' לא שייך קנין דאין ידוע מה קורת רוח הוא רוצה או שחרור או ממון או הנאה אחרת לפיכך אמרינן מצוה לקיים דברי המת לעשות לו קורת רוח מה שהוא רוצה תדע דהא לעיל מיניה א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי לא ישתעבדו בה כו' ומסקינן אין בדבריו כלום דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת הואיל ויכול לעשות לה קנין ולימא קני נפשך הלכך רצה לשחק בה אבל היכא דשייך קנין כמו גבי גניבא שאמר הבו ת' זוז (*לפלוני) [*לרבינא] שהיה יכול להקנות הלכך אי לאו דמצוה מחמת מיתה הוה [משום מצוה לקיים דברי המת] לא היה קונה וגבי האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ואמר רב יצחק עלה והוא שצבורים ומונחים בקרן זוית ופריך אי בבריא כי צבורין מאי הוי הא לא משך ומחמת דוחק [זה] פי' שם [רש"י] דלית ליה להאי מצוה לקיים דברי המת ולא סמכינן אשינויי דחיקי אלא כדפרישית הואיל ויכול (*לקנות) [*להקנות]. פסק האלפסי הני ארבע דתנן בגיטין דאמרו יוצא בקולר ומפרש לים ויוצא בשיירא ומסוכן כולהו בצוואה דידהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו. כתב ה"ר חיים ב"ר יצחק הצרפתי הא דקא חשיב הכא **תרבז** מסוכן כמצוה מחמת מיתה לאו באומר בפירוש ווי לי דמת שאם היה אומר ווי לי דמת מאי קא משמע לן אלא טעמא משום אומדנא שאנו אומדים דעתו שהוא מצוה מחמת מיתה וראיה מפ' המקבל [ד] גניבא יוצא בקולר הוה כי הוה נפיק א"ל ת' זוז לרבי אבינא כו' ומשני שאני גניבא דמצוה מחמת מיתה הוה וכן פסק ר"מ וכן הסכימו כל גדולי אשכנז וצרפת ובה"ג כתב מצוה מחמת מיתה היכא דאפיק בפומיה דקא מיית מתנת ש"מ היכא דאמר סתמא ולא אפיק בפומיה מחמת מיתה: ונשאל לר' מאיר **תרבח** על אודות רחל שהיתה מוטלת על ערש דוי ומגו מרעה איפטרה לבי עלמא וחילקה נכסיה [*לבניה] בפני עדים ושוב אמרה כל אשר יוותר על נכסיה ממה שחילקה בפניהם ינתן ליתום אחד קרובה מצד אמה וכל זה היה בלא קנין כי אם בדברי ש"מ ולאה קרובתה היתה דרה עמה בבית ובשעת חלייה נתנה לה מפתחות הפנימיות והחיצונות ונכנסה ויצאה בחדרה עד שמתה וכשנפטרה נודע שתפסה לאה צררי דמעות ומטלטלי ובאו לדין היא והיתום ולאה אמרה מחיים תפיסנא [על פיה] שנתנה לי מרצונה והשיב נראה לי אם המטלטלין שביד לאה יש בהן סימן ואם ידוע [*פי' או אם ידוע] בעדים שאותן מטלטלין היו של רחל ויש עדים שראו עכשיו אותם מטלטלין ביד לאה על לאה להביא ראיה שנתנם לה כמו אחד מן האחין והאשה שהיו נושאין ונותנין בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמם עליהם להביא ראיה אבל אי ליכא עדים כדפרישית אז נאמנת לאה לומר מחיים תפיסנא (*לי) שנתנם לי מגו דאי בעיא אמרה לא באו לידי משלה כלום ובשבועה (*דאפילו) [*דאילו] אמרה לא תפיסנא מידי היתה צריכה לישבע על האפוטרופסות שנעשה בחייה דתנן אלו הן הנשבעין שלא בטענה השותפין והאפוטרופסין משום דמורו היתירא השתא נמי נשבעת שנתנה לה במתנה ושתפסה מחיים על פיה של רחל ואם תאמר מתנת שכיב מרע במקצת היא כיון דבשעה שהיא אומרת שנתנה לה לא חלקה שאר נכסיה וקי"ל דבעיא קנין ובלא קנין אפילו אם מת לא קנה הני מילי במתנת שכיב מרע שהוא בדברים בעלמא אבל הכא כיון דאיכא משיכה שמשכה מטלטלין והוחזקה בהן בחייה ועל פיה אין לך קנין גדול מזה דלאו [דוקא] (*קאמרי רבנן) [*קאמר] מתנת שכיב מרע [במקצת] בעיא קנין חליפין דהוא הדין בכל מילי קנינין מהני במשיכה במסירה בהגבהה ובחצרו ואם קרקע הוא בשטר ובחזקה ודוקא אם לא צותה מחמת מיתה התם אמרינן דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ובלא קנין אפילו מת לא קנה אבל אם צותה מחמת מיתה דקאמרה ווי דמיתנא היא איתתא או שאמרה אם תמות היא תטול כך וכך אפילו תפסה לאו תפיסתה לאו כלום היא דקי"ל מצוה מחמת מיתה בין בכל נכסיו בין במקצת בין בקנין בין שלא בקנין אם מת מתנתו מתנה ואם עמד חוזר פי' בטלה המתנה אפילו לא חזר בו בפירוש כיון דעמד בטלה המתנה ואם שוב מת לא יזכה אפילו אחר מיתתו דכבר נתבטלה המתנה מששעמד וכיון דאם עמד בטלה היכא דלא עמד וחזר בו בהדיא [לא כל שכן] וקיימא לן כל שאם עמד חוזר חוזר במתנתו ואפילו בחליו והכא הרי חזרה בה ממתנת לאה מדקאמרה כל אשר יוותר מנכסי מכל אשר חלקתי בפניכם אני נותנת ליתום נמצא מה שנתנה ללאה כבר הוי נמי בכלל נכסיה ואע"ג דתפסה לאה ומשכה לא קניא עד לאחר מיתה וא"כ כל ימי חייה מקרו נכסיה כל היכ' דאיתנהו (וה"ה)[וה"מ] ובמרדכי של מהר"מ וירושל' מוגה הוא] למצוה מחמת מיתה שכל דינה כמתנת ש"מ כדפרישית אבל לא צותה מחמת מיתה אז הדין כדפרישית מעיקרא דזכתה לאה כיון דמשכה על פיה ובשבועה כדפרישית ושלום מאיר בר רבי ברוך. גם זאת השיבהו דבר פשוט יותר מביעתא בכותחא שהאשה גובה כתובתה מאותן מעות שהשליש ראובן **תרכט** ביד שמעון ואמר ליה תנם לבני בנשואין ובריא היה ראובן באותה שעה ושוב מת ראובן ושוב מת בנו קודם הנשואין הרי לא זכה הבן מעולם באותם מעות ולא יצאו מרשותו של ראובן דקי"ל [אפילו] אם אמר תנו לו לאלתר הוה מצי ראובן למיהדר ביה ולומר החזירם לי כל כמה דלא אתי לידיה דבן דתנן לאו כזכי דמי במתנה אלא יוצא בחוב כמו שהוכיח ר"ת מסוף פרק קמא דגיטין אם לא במעמד שלשתן כ"ש בנדון זה שלא רצה שיתנו לו אלא בשעת נשואין ואפילו באו ליד הבן קודם הנשואין היה צריך להחזיר שהרי לא יצאו מרשות ראובן מעולם ואם תקיטני אומר אני דאפילו אם לא **תרל** מת הבן ונשא אשה אלמנה גובה כתובתה מאותן מעות כיון דלא זיכה לו אותם ראובן בחייו אלא לכשישא אשה ובההיא שעתא שנשא הבן אשה כבר מת ראובן אי אפשר לו לבן לזכות [*באותן] מעות אלא מכח מצוה לקיים דברי המת וכל מתנה שאדם זוכה מכח מצוה לקיים דברי המת או מתנת ש"מ בכל [*נכסיו] או מצוה מחמת מיתה דכולהו חיילי לאחר מיתה כדמשמע סוף פרק יש נוחלין אשה גובה פורנא מהן כי אף ממתנת בריא היכא דאמרי דגביא מינו לא עבדינן עובדא לאגבויי ממתנת בריא דחיילא מחיים אלא ממתנת ש"מ דחיילא לאחר מיתה וראיה מפרק נושאין [*גבי] יש מוכר את אביו להגבות לאמו כתובתה כו' ולכל הפחות משמע דגביא ממתנת ש"מ (ומוקמא ממתנת ש"מ) וכן משמע פרק יש נוחלין דפריך השתא בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונית מהן מתנת ש"מ דרבנן לא כ"ש ובודאי וברור כן הוא אפילו אם לא מת הבן ונשא אשה היתה אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותן מעות כדפרישית וכמו שהוכחתי א] פ"ק דגיטין דתנן האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ודייק בגמרא במאי עסקינן אילימא בבריא כי צבורין מאי הוי והא לא משך ומקשינן מאי פריך לישני משום מצוה לקיים דברי המת ותירץ ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלשו מתחלה לכך כי ההיא דסוף פרק מציאת האשה וההיא דגיטין לא הושלש לכך מ"מ משמע מינה דאפילו היכא דהושלש לכך אם אמר תנו מנה זו לפלוני ומת קודם שיבא לידו לא זכה בחייו אלא לאחר מותו משום מצוה לקיים דברי המת ב] אף [אם] נמי בשעת מיתת הנותן הנכסים היו בחזקתו כ"ש בנדון זה דלא צוה לתת לו לאלתר וכבר קדמתו שעבוד הכתובה הלכך לית דין ולית דיין מכמה ראיות ברורות שהאשה גובה כתובתה מאותם מעות וכל דיין דלא דאין הכי לאו דיינא הוא ושלום מאיר בר רבי ברוך ועוד פסק רבינו מאיר דראובן שיש לו מעות ביד שמעון וא"כ אמר לו (א) תנם לבני או לפלוני אחר (*מיתתו) [מיתתי] [דלא זכי] דתנן לאו כזכי במתנה שהרי לא הושלש מתחלה לכך ולא מצינו מתנת בריא לאחר מיתה והא דאמרי' פ"ק דב"מ איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כו' דוקא שכתב מהיום או לרבי יוסי על ידי זמנו דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו אבל בלא מהיום [או שטר] זכו היורשין עם יציאת הנפש: (ב) [דף קנב] שכתוב בו קנין דכיון שכתוב בו קנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ומיהו בקנין בלא שטר קנה [*כך פסק ריב"ם ור' שמחה מ"מ מה שפי' כו' מ"י] ומה שפי' רשב"ם דגם בקנין בלא שטר אין קנין לאחר מיתה אין נראה לר"י דא"כ מתני' דקתני שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה והיינו בקנין ואיך יועיל [לשמואל] והלא שמא לא גמר להקנותו אלא לאחר מיתה לכך נראה כדפרישית וכן פירש רבינו שמחה [עי' בתוס' פ' אע"פ] ופרשב"ם קיימא לן כשמואל בדיני וארבע שמועות קאמר כתב לו כל נכסיו ובקנין לא ידענא מאי אידון ביה משום דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ואם יפה כחו בשטר דכתיב וקנינא מיניה מוסף על המתנה אז קנה והוא שמת הנותן ואם כתב וזיכה לאחר וחזר וכתב וזיכה לשני שני קנה. אבל אם כתב והקנה וזיכה לאחר אינו יכול לחזור לא לעצמו ולא לאחר. כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה פירש רשב"ם זיכה שמסר לו השטר וקשה לריב"ם דא"כ הא דקאמר כתב לזה וכתב לזה היינו [בלא] מסירה [והיכי] קאמר עלה דייתיקי מבטל דייתיקי הא (*תניא) [*תנן] לעיל פרק יש נוחלין [*דף קלה] נמצא דייתיקי קשורה לו על ירכו ג] וזיכה בו לאחר או ליורשיו אינה כלום ה] לכך נראה לר"י לפרש [כתב לזה] היינו כתב [*וזיכה לאו] שמסר שאפילו מסר לו יכול לחזור בו אלא זכה היינו שזיכה לו הנכסים [על ידי אחר] וכתב לו בשטר והזיכוי כתבה בתוך השטר שזיכה לו ע"י אחר אם מטלטלי הוא ואם מקרקעי הוא שאמר לו לך חזק וקני [והזכות כתב לו בתוך השטר] ור"ת [פירש] דזיכה היינו מסר כרשב"ם וזיכוי זה במקום קנין עומד והא דאמרי' לעיל כתב לזה ולזה דייתיקי מבטל דייתיקי [*היינו בלא מסירה והא דאמר פרק י"נ נמצאת דייתיקי קשורה לו על ירכו לאו כלום] היינו שלא כתב לשם שטר אלא לשם צוואה בעלמא ולכך נראה לר"י דלשון דייתיקי לא משמע אלא שטר גמור שנותנו לשם מתנה וכן משמע ספ"ק דבבא מציעא מצא דייתיקות לא יחזיר לו שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם וז"ל רבינו שמחה זה הכלל שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בין בכתיבה בין בנתינה ומת מתנתו מתנה ואם עמד חוזר שייר קרקע כל שהוא אפילו אם מת אין מתנתו מתנה אלא בקנין ואם הקנה לו אם עמד אינו חוזר. אם צוה מחמת מיתה כגון דאמר ווי לפלניא דמת אפילו מתנה במקצת מתנתו מתנה [אפילו בלא קנין] ואם עמד חוזר ואפילו דאקנו מיניה ומתנה במקצת בלא קנין אע"ג דלא זכה המקבל מתנה מכח דברי ש"מ כופין את היורשין לקיים דברי המת ומיהו המקבל מתנה לא זכה בנכסי המת עד שיבאו לידו וכ"מ אם היה הנותן כהן והיו בהן עבדים אוכלין בתרומה עד שיבאו ליד המקבל מתנה ובין היורשין ובין השליש [כופין אותו] לקיים דברי המת לתת ליד המקבל מתנה ולא ליד היורשין אבל גר שמת שהשליש מעות ליד אחר וצוה לתתם לבניו או לאדם אחר כשימות המת פקע זכותו של מת מאותם נכסים וזכה בהם השליש כאלו מצא מציאה ולא יתן אפי' לבניו ואחד מתנת בריא ואחד מתנת ש"מ במקצת בלא קנין אמרי' ביה מצוה לקיים דברי המת וכופין היורשין לקיים עכ"ל וראייתו מפרק השולח דאמרי' מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשה לי קורת רוח יעשו לה קורת רוח [עושין לה קורת רוח] וכופין את היורשין לקיים דברי המת [*ודוקא יורשין שזכו מכח המת כופין אותן לקיים דברי המת] בין אם הממון בידם בין אם הממון ביד השליש אבל לעיל גבי איסור גיורא כשמת לא כפינן ליה לרבא לתת (*הנכסים) [*המעות] ליד רב מרי [*מטעם] שמצוה לקיים דברי המת משום דכשמת איסור גיורא הוי רבא יורש (*וזוכה) [*וזכה רבא] מן ההפקר כאילו מצא מציאה ותקנה ליה מציאתו ולא זכה רבא מכח המת ור"ת פסק דלא אמרינן דמצוה לקיים דברי המת אלא היכא דהושלש ביד השליש מתחלה לכך דלא זכו בה היורשין בשעת ירושה ובסוף פ"ק דגיטין פירשתי: [דף קנג] לא כתב [בה] ש"מ כו' [והוא אומר ש"מ היה] ה"ה נמי דלא כתיב ליה לשון בריא כדמהלך

הגהות [א] (פרשב"ם) בשדה פרק השותפין גבי ההוא גברא דזבין ארעא אמיצרא דבי נשא ותלת מילי אמר כן רב יוסף התם. ענין בפרק יש נוחלין אימתי חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין. ומתנה היינו הך דקאמר רב יוסף דקנתה פלגא. פרשב"ם: [ב] נ"ל דכל הממון שלהם כלומר שלא סלקו הבעלים את עצמן מהממון מכל וכל. מהר"ם:

הגהות מ"י א] בפ"ק כצ"ל. ב] דברי המת א"כ בשעת וכו' בחזקתה כצ"ל. ג] נ"ל וזכה בו אחד מן היורשים.

חדושי אנשי שם

נ"מ [ג] ק"ק א"כ מאי מצוה לקיים דברי המת והא אפי' בלא טעם זה קנתה הבת הואיל והושלש לה א"כ קנתה מיד כמו כל דבר שמניחין ביד שליש לשם פלוני דאין צריך קנין וי"ל דכ"מ דאע"פ שבא לה מן הדין עישור נכסים יותר מהשליש לה או כגון שנתן לבת ראשונה יותר לנדוניא בחיין או פחות לכך צריך לטעם מצוה לקיים דברי המת: [ד] מ"כ בשם מהר"י ליווא מפראג דזה קאי אדלעיל אהא דפסק הרי"ף דהני ד' דתנן בגיטין כולן מצוה מחמת מיתה אינון ועל זה מייתי ראיה דהא אמעשה דגניבא דהוי יוצא בקולר אמרי' בגמרא שאני גניבא דמצוה מחמת מיתה הוא והני אחריני נמי שכי פש: מהר"ם [ה] ועוד אי זיכה היינו מסר א"כ היכי קאמר רב ראשון קנה הא מוכח בהדיא שלפי

שלטי הגבורים

(א) בגטין פרק מי שאחזו על מתני' הרי זה גיטך על מנת שתניקי את בני ונחלקו רבא ורב אשי בגמרא בפירוש המשנה וכתב הרשב"א ז"ל דבדיני ממונות כיוצא בזה אם אמר לו בית זה נתון לך במתנה על מנת שתזון את בני או את אבי ולא פירש לו זמן דלרבא צריך לזונן כל ימי חייהם ולרב אשי כדמפרש יום אחד או שעה אחת דמי ולא פליג רב אשי אלא לגבי גטין דלצעורה קא מכוין והרי נצערה יום אחד או שעה אחת והדבר צריך תלמוד. רבינו נסים: (ב) מתנת ש"מ שכתוב בה קנין פי' רשב"ם דמיירי שכתוב בה כל נכסיו דאלו במקצת הא פסקינן דבמקצת בעיא קנין וכן פסק במשנה קתני שייר קרקע כל שהוא:

על רגלוהי כו' אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא ש"מ נקט האי לישנא ולא כתב ביה מגו מרעיה איתפטר ליה לבי עלמא והיורשין טוענין שעמד וכיון שעמד מסתמא חזר בו אע"פ שלא אמר כדמשמע פרק מי שאחזו דקאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו כו' ופריך מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי ועמד והלך בשוק ומת אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי עומד ומאי פריך נהי דעמד הרי לא חזר בו אלא שמע מינה דאפילו לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחזר בו ועוד דקאמר התם ר' א] אומר [ש"מ] שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אפילו שלא חזר בו: [*תשובה זו עי' ריש פ' אלמנה ניזונית] נשאל לראב"ן תרלא בנו של ראובן היה לו זקוק ומאי ביד שמעון אחי אביו וחלה הבן ושלח אחר עדים ולוה בפניהם ונתן אותו זקוק ומאי לראובן אביו ולא מיחתה אשתו והקל עליו חליו ועמד והלך על משענתו [*בבית] ואח"כ הכביד עליו חליו ושלח עוד אחר שמעון דודו ואמר לו בפני עדים זקוק [*ומאי שיש] לי בידך תנהו לאבא אחיך ולא מיחתה אשתו ונפטר לעולמו וקיים שמעון דברי המת ואח"כ תבעה היא שמעון לדין והשיב נראה לי שעשה שמעון כדין שנתן לראובן את הכסף ואין לאלמנה על שמעון כלום שאפילו לא לוה בנו של ראובן לתת לאביו היה הדין לתת לו שהרי הוא יורש בנו כי לא היה לו יורש [אחר]דתנן פ' [הכותב] מי שמת והיה עליו כתובת אשה ובעל חוב ויורש (רנ"א)[רט"א] יתנו לכושל שבהם רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא הכל יתנו ליורשין שכולם בעו שבועה (*כו') [*ואין היורשין צריכין שבועה] והלכה כרבי עקיבא והכא כיון דצריכה שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים יתנו לאב שהוא יורש ואין צריך שבועה וכדין עשה שמעון ואין לחייבו וכ"ש השתא דלוה לתת לו מצוה לקיים דברי המת ואי משום דעמד והלך על משענתו בבית הרי זו נתבטלה מתנתו הא ליתא שהרי לא עמד והלך בשוק אלא עמד והלך בביתו לבד ואי משום שחזר ולוה ונתבטלה הראשונה [*ואז מיחתה] איברא לא נתבטלה דכי אמר דייתיקי מבטל דייתיקי היינו דכתיב ללוי וחזר כתב ליהודה ודאי חזר מלוי ודאי אחרון קנה (*וחזר) [*דחזר] בו מהראשון אבל הכא דתרווייהו לאדם א' אין כאן ביטול אלא קיום ואי משום דמיחתה בשניה לא הויא מחאה דהא (*קיים) [*קיימא] בראשונה [*ולא מיחתה] ועוד דבשניה היה במעמד שלשתן וקנה מיד כשאמר הכסף שבידך תנהו לפלוני וכיון דקנה שוב אינה יכולה למחות תרלב ועוד הא מעשים בכל יום שאדם נותן מטלטלין בלא דעת אשתו אע"פ שמשועבדין לה בזמן הזה ואם הם רוצים להשוות שיעבוד מטלטלין לשעבוד קרקעות לא ימכור אדם בלא דעת אשתו אלא [ודאי] כי תקינו דורות האחרונים לגבות כתובה ממטלטלין מפני שאין להם שדות וכרמים בזמן הזה [היינו] דומיא דגמלים של ערבאין ותותבי דבי מוכסי ושקי דתרמודאי ואשלי דקמחוניא [*דאשה גובה פורנא מהם] שהן מטלטלין שהן בעין ואפילו מטלטלין שאינן בעין [אם] תופסה אותן נשבעת כמה יש בידה וגובה השאר ממטלטלין שהן בעין בשומת הדיינין אע"פ דתפסה לאחר מיתה והכי אמרי' אלמנה שתפסה מטלטלין בכתובתה מה שתפסה תפסה ואין כח ביד חכמים להוציא מידה אפילו בזמן שהיה שעבודה על הקרקעות וכ"ש עתה ששעבודה על המטלטלין אבל להוציא מטלטלין שהן ביד היתומים וליתן לה לא ראיתי מימי ואפילו בזמן הזה וא"ת יש לחייב את שמעון משום דרבי נתן דאמר מנין לנושה כו' הא אמרינן לא אשכחן תנא דמיקל תרי קולי בכתובה דר"מ דאית ליה מטלטלי משתעבדי לכתובה לית ליה דר' נתן ור' נתן לית ליה דר"מ הלכך אפילו היה כסף ביד שמעון [עדיין] לא היה להם להוציאו מידו ולתת לו ושלום אליעזר ב"ר נתן: *עוד נשאל לראב"ן תרלג על עסק לאה שנשאת לראובן והיו לה בנים ממנו ובת ומת ראובן ונשאת ליעקב ומת יעקב בלא בנים ואחר מיתת יעקב נתנה כבינתה לבתה ושאר מטלטלין ומתה לאה ועכשיו אחיה בני ראובן תובעים מה שנתנה לה אמם אומרים אמנו לא נשבעה על כתובתה והנכסים בחזקתנו הם והשיב דעתי נוטה שזכתה הבת מכל נד שאם באים אחיה להוציא מאחותה מכח אביהם ואומרים לא נשבעה אמם על כתובתה והנכסים בחזקתם הם אפילו יש להם עדים כי של אביהם הם הנכסים האלו שביד אחותם אין יכולין להוציא מידה דהכי אמרי' ריש פ' אלמנה ניזונית אלמנה שתפסה מטלטלין בכתובתה מה שתפסה תפסה ואין היתומים יכולין להוציא מידה ובתה נמי הבאה מכחה אין מוציאין מידה ואפילו אם נתנה לאה כבינתה לבתה באלמנות ראובן וכ"ש שנתנה אחרי שנתארמלה ונשאת ליעקב דיעקב בנכסי לאה לוקח הוי וכי מת [יעקב חזרו הנכסים ללאה] מכח יעקב כיון שאנו רגילין לכתוב ודא נדוניא דהנעלת ליה ומקבל הבעל בשומא הוי הכל בחזקתה ואין האחין יכולין לומר של אבינו הוא וכ"ש עתה שאין להם עדים שהיו של אביהם אין יכולין להוציא ואם באים מכח אמם ואומרים לא נתנה ליך אמנו כלום אלא הפקידה בידך או תפשת בעלמך במות [אמנו] עליהם להביא ראיה ואם אין להם ראיה ויש (*לה) [*להם] עדי צוואה או יש להם עדי מתנה אין להם עליה [אפילו] שבועה ואפילו אם היו (*חפצים) [*החפצים] ביד האחין היה להם ליתן[*לה]משום מצוה לקיים ד"ה ואפילו איכא ב"ד דסבירא להו אין כופין על(מדת סדום)מצוה לקיים ד"ה מיהו היכא דקדמה ותפסה לא מהדרינן עובדא ואם אין לה לא עדי מתנה ולא עדי צוואה נשבעה שבמתנה גמורה נתנה לה אמם אותם החפצים ונפטר כי מטלטלין אינם צריכים לא עדים וקנין ושטר אלא משיכה אליעזר ב"ר נתן: תרלד [דף קנה] למכור בנכסי אביו עד היכן עד שיהא בן עשרים והאלפסי ורשב"ם פי' דוקא נכסי אביו [אבל נכסים שקנה לא] ור"ת [פירש] דה"ה נכסים שקנה וטעמא משום דמקרבא דעתיה לגבי זוזי חיישינן לזלזול ואין יכול למכור בשום נכסים רק במטלטלין כדי חייו ובסוף פ' מציאת האשה פי' רש"י עד שיהא בן עשרים או עד שיביא שתי שערות אבל המיימוני פסק כמו האלפסי [*פי' שיהא בן עשרים ואם הביא שתי שערות אינו מוכר] בס' קנין פ' כ"ט דהלכות מכירה: תינוקת בת י"ד שנה אי יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר לאו דוקא נקט מקחה מקח דהא פשיטא אלא איידי דנקט ממכרה ממכר נקט נמי הא: שאל ר' שמשון כהן ומר אליהו כהן את רבינו גרשון תרלה על היתום שנפטר ולוה בפני עדים ונתן כל אשר לו לשמעון דודו מקרקעי ומטלטלי חוץ מפני למדי כרם ששייר ויהודה דודו לא היה שם לימים בא יהודה ושמע צוואת נכדו והיה מתרעם על שמעון ואומר שהלוואה אינה כלום לפי שלא היה בן שלש עשרה שנה ועדים אמרו שהיה בן י"ח שנה והשיב נראה שאין בלוואתו כלום דאמרי' פ' מי שמת בודקין לגיטין כו' ולמכור (ג) בנכסי אביו עד שיהא בן כ' והכי הלכתא וה"מ שאינו יודע בטיב משא ומתן אבל יודע בטיב משא ומתן אפילו בן י"ג שנה ויום א' מקחו מקח כדאמרי'

התם דשלח גידל בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת י"ד שנה ויום אחד כו' שלח ליה אי יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר (א) (במטלטלין) ולישלח ליה בתינוק מעשה שהיה בתינוקת היה ולישלח ליה בתינוקת בת שתים עשר שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה אלמא דתינוקת בת שתים עשר שנה ויום אחד מקחה מקח וממכרה ממכר (במטלטלין) כשיודעת בטיב משא ומתן וה"ה לתינוק בן י"ג שנה ויום אחד דאז הוא בכלל איש והלכתא כגידל והני מילי לענין זביני דהתם בעינן דידע בטיב משא ומתן אבל לענין מתנה אע"ג דלא ידע בטיב משא ומתן מתנתו מתנה כיון דהוא בן י"ג דאמר אמימר מתנתו מתנה והאי יתום כיון דלא הוי בן י"ג אע"ג דידע אין מתנתו מתנה במקרקעי דכי אמר אמימר מתנתו מתנה אגידל בר מנשיא קאי והכי קאמר אמימר אע"ג דלא ידע בטיב משא ומתן ואין מקחו מקח מ"מ מתנתו מתנה כיון דהוי בן י"ג אבל פחות מי"ג *(ולא ידע) אפילו מתנתו אינה מתנה תרלו ובקטן לא שייך לומר מצוה לקיים ד"ה דאמר רב מנין למתנת ש"מ דכתיב איש כי ימות וגו' יש לך העברה אחרת שהיא כזו ואיזו זו מתנת ש"מ איש אין קטן לא ואפילו לר"כ דאמר מתנת ש"מ דרבנן כדי שלא תטרף דעתו לא שייך גבי קטן מצוה לקיים ד"ה מדיוקא דשמעתתא דטעמא דש"מ מתנתו מתנה כדי שלא תטרף דעתו כמו בריא בכסף בשטר ובחזקה ור"כ סבר קטן אין יכול להקנות לא בכסף ולא בחזקה דאמר ר"כ אמר שמואל למכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' הלכך גבי יתום לא שייך ביה מצוה לקיים ד"ה ואין בלוואתו כלום וה"מ בפחות מבן י"ג (ולא ידע) דאין מתנתו מתנה לגבי מקרקעי אבל לגבי מטלטלין מתנתו מתנה אף בפחות מי"ג ואפילו לא ידע בטיב משא ומתן וצוואתו קיימת דתנן הפעוטות מקחן מקח כו' כבר שית כבר שבע ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה כו' (ד) משום כדי חייו כו' הלכך כל מקרקעי שהניח היתום נפלו לפני היורשין וחולקין בשוה ומטלטלין זכה בהן שמעון בצוואת היתום לפי הדין דהלכתא כמר בר רב אשי דאמר מתנתו מתנה ושאלת שלום מאתי גרשום בר' יהודה: עיין פרק מציאת האשה ופ' השולח ופ' הניזקין: לא אמרו אלא במטלטלין אבל במקרקעי לא פרש"י דאין לפרש בעדות קרקע דמ"ש ממטלטלין ועוד דהכא [*בעדות לבד] לא שייך שטות אלא פרש"י עדות שומא שיאמר כך וכך היה שוה זאת הקרקע: [דף קנז] תרלז (ה) נפל הבית עליו ועל אביו והיו עליו כתובת אשה ובע"ח ב"ה אומרים נכסים בחזקתן פירוש דסבירא להו כיון דמחוסר גוביינא אפילו מת האב תחלה הוו בחזקת יורשין וב"ש לטעמייהו דאמרי שטר העומד ליגבות כגבוי דמי ומזה (*בלבד) הלכה כב"ה הלכך לא שקלי כתובת אשה ובע"ח כלום כיון שהן באין מכח הבן והבן עצמו לא היה מוחזק בפניו בנכסים מעולם ואפילו מת האב תחלה קמו נכסי בחזקת יורשין ואין מוציאין מידם בספק: (*מכאן וכו'): הגה"ה אמנם אם יש מקצת נכסים ביד הבעל שבאו מכח האשה כגון נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ועכשיו יורשיה באין מכח ירושה ולא מכח חוב בזה הדין פסוק במשנה אחרת נפל הבית עליו ועל אשתו בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים כתובה בחזקת יורשי [*הבעל] ונכסי מלוג בחזקת יורשי האשה ושאר נכסי צאן ברזל אותו ממון שהביאתו מאביה אבל הוא קבלן בשומא ונעשו כשלו אלו הן בחזקתו ומסקנא שם דחזקת שניהם שוה הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו שהממון בחזקת שני השבטים בשוה: נפל הבית עליו ועל אמו. גם זה הדין פסיק לשם דאמר ר' עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן ופי' רבי זירא בחזקת יורשי הבן לפי שהוא זרעה הראוי לירש יותר מאחי' ונכסים בחזקתן קיימי אע"פ שאין משבטה ור' אילא אומר בחזקת אחי האם שהם משבטה ויורשי הבן אינם משבטה והכי הוי מסקנא דיורשי האם עדיפי שהם שבטה ומתוך כך יש לדקדק בירושות הבאות מכח ספק כמו במקום שנהרגו ולא נודע ראשון ואחרון להעמיד הנכסים בחזקת השבט שהוחזקו בו תחלה עכ"ה: [*נפל עליו ועל אביו] תרלח מכאן הוכיח הרב רבי שמואל הלוי דלא אמרי' על היתומים מצוה לפרוע חוב של אביהם אלא היכא שירשו מאביהם כדי החוב. כתב רבינו מאיר ז"ל ראיתי מכתב רבותינו בדין נפל עליו הבית ועל ארבע בנותיו ועל אשתו [*לאה] יורשי הבעל אומרים אשתו מתה ראשונה ואח"כ מת הבעל וארבע בנותיו והננו יורשין אותו ואחיה של לאה אומרים לאה מתה אחרונה והננו יורשין כתובתה ויש מרז"ל שאומרים שלא יטול אחי לאה אלא חלק שנים עשר [ו] מן הנכסים ויש שכתבו שלא ליטול אלא חלק ל"ב מן הנכסים וחשבי ליה כספיקות וספיקי ספיקות דלמא הבעל מת אחרון ואם תימצי לומר לא מת אחרון שמא בת אחת מתה אחרונה ושמא השניה ושמא השלישית ושמא הרביעית ואני בעניותי נראה בעיני אע"ג דהוא בא (*מארבע) [*מחמשה] כחות מכח ראובן וארבע בנותיו [*מ"מ] אין זה אלא כח אחד דכיון דכולהו הוו קבועין הא אמרינן קבוע כמחצה על מחצה דמי ולאה שקולה כנגד כולן וא"כ לא שייך למימר [ספק] ספיקא ולא דמיא כלל האי מלתא לספק ספיקא דעלמא כדפרישית מטעם כל קבוע והא דאמרי' בפרק שני דנזיר האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה כו' עד אמינא לך איסורא דלא נייד פירוש האשה שקבועה בבית משום דכל כבודה בת מלך פנימה ואיכא למימר דאסיר בכל הנשים אע"פ שלא קדש אלא אחת מטעם כל קבוע כו' וכן פרש"י ולר"ת דפירש שם בע"א אין ראיה משם אבל יש ראיה מסוף פ"ק דכתובות דגרסי' התם אי דאזלי איהנו לגבה כל דפרים מרובא פרים הב"ע דאזלה איהי לגבייהו והוה ליה קבוע ולא דמי להיכא דהיו בנות נשואות והיו באין גם בעליהם כל אחד אומר אשתו מתה אחרונה דאז ודאי כל אחד נוטל חלק שפי דיש כח לזה כמו לזה אבל השתא דליכא אלא שני בעלי דינין ואע"ג דזה בא מכח הבעל וארבע בנותיו וזה בא מכח אחותו גרידא כיון דאמרי' כל קבוע שקולין הן ויחלוקו ואין לומר שמא לא נהרגו במקום קביעותם אלא כשיצאו חוץ לבית דכה"ג פריך בנזיר ודלמא בשוקא אשכח וקדיש דהא לא קשיא דאפילו אם נהרגו חוץ לבית אמרינן ראשון (*נהרגו דכל)[*שיצא נהרג וכל]דפרים מרובא פרים דאיכא למימר דתחלה נהרגו ארבע האב [ושלש] בנותיו עד שלא נשאר אלא אחד מהם (והאשה ומהנך תרתי שנשארו איכא חד ספיקא איזה וכו') [והאשה היא אחת מהנך שנשארו ואיכא חדא ספיקא]איזה מהם נהרג תחלה ויחלוקו ואין לומר דלא אשכחן כל קבוע אלא בדיני נפשות ואיסורא ולא בדיני ממונות זו מנין אי משום דקרא דוארב לו דילפינן מיניה קבוע בדיני נפשות כתיב א"כ באיסורא מנין אלא ודאי אין לחלק וקצת יש להביא ראיה מדאמרי' פרק מי שמת נפל הבית עליו ועל מורישיו אע"ג דיש לפרשו על אחד ממורישיו משמע נמי אם היו מורישין שנים כן הדין דיחלוקו לב"ש בעל חוב ויורשי מורישיו אע"ג דיורשי מורישיו באים מכח שני כחות ובעל חוב מכח אחד ועד כאן לא פליגי ב"ה ואומרים נכסים בחזקתן אלא משום דיורשי האב

הגהות (א) נ"ל להעביר קולמוס ולמחוק במטלטלין כי טעות הוא דאף במקרקעי מקחה מקח וממכרה ממכר ביודעת כמו שמוכיח הסוגיא בתשובה זו ובאינה יודעת מתנתה מתנה וכן במ"י איתו :

הגהות מ"י א] נ"ב אליעזר :

שלטי הגבורים

מתנתו מתנה וכו' ופירש רשב"ם וכו' : (ג) פרק התקבל בגטין פסק האלפסי דלמכור בנכסי אביו אפילו הביא ב' שערות עד שיהא בן עשרים וכן פסק המיימוני פרק כ"ט מהלכות מכירה : (ד) ופי' כדי חייו הכי הוא דמפני צורך כדי חייו תקנו חכמים שיהא מקחו מקח וממכרו ממכר שיוכל לחיות ולהרוית ואין שיעור לדבר אלא כל משא ומתן שלו ומשום כדי חייו שלא יוכל לקנות ולמכור אלא כדי צורך חייו הבל וטעות עכ"מ בספר הישר שחבר ר"ת בפ' גונב וערבה : (ה) נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע איזו מת תחלה לפי רשב"ם נכסי מלוג בחזקת האשה ועיקר כתובה תוספת בחזקת יורשי הבעל ובנכסי צאן ברזל יחלוקו ור"י פירש דדוקא בההיא דפ' החולץ גבי ספק שאין הספק ידוע מאיזה כח הוא בא לירש אבל במקום אחר לא אמרינן הכי ועיין פרק החולץ :

חדושי אנשי שם

פ"ק דב"מ דאפילו כתב ומסר דייתיקי מבטל דייתיקי גבי מנא דייתיקאות לא יהדר וכו' בתוס' ובהרא"ש : מהר"ם [ו] נ"ל משום דיורשי הבעל באי' מחמשה כחות כאלו גם כל אחת מהבנות הניחה יורש מקומה והוצרכנו לחלק הנכסים לששה חלקים נוטל יורשי הבעל חלקו והחלק הששי יחלוקו עם יורשי האשה בשוה יורשי האשה מחצה ויורשי בעל מחצה שהרי אותו חלק עומד בספק ויחלוקו. ודעת יש שכתבו שהחלק הששי העומד בספק צריכים לחלקו על כל הספיקות שבספק כולם שוה בו ונוטלין יורשי האשה שתית שבו והשאר נוטלין יורשי הבעל אלא שלפי זה עולה ליורשי האשה חלק ל"ו מכל הנכסים ובפנינו כתוב חלק ל"ב ואינו יודע לכוונו ושמא סברתם שאין הכתובה ממעטת בחלק ירושה ואין יורשי הבעל באין אלא מארבע כחות שלא היה כאן בן עם הבנות אלא שאר קרובים הראוים לירש את הבעל מכח בנותיו ואין צריך לחלק הנכסים אלא לארבעה חלקים כאלו הבנות קיימות והחלק הרביעי יחלוקו ליורשי האשה וצריכה לחלק כנגד כל אחת מהבנות הביא ספק כנגד כל אחת מהן נמצא שיעמידוה על השמינית שבחלק רביעי שהוא חלק ל"ב בכל הנכסים · ואין צורך בזה ודעת יש שכתבו שיש ליורשי הבעל ה' כחות הראשון מעמיד החלוקה למחצה יצא ראשון ונכנס שב. ותולק במחצה למחצה ומעמיד יורשי האשה על רביעית שבנכסים שלישי מעמידה על שמינית רביעי מעמידה על חלק אחד מט"ז שבנכסי חמישי מעמידה על חלק ל"ב שבנכסים :

ומביא

יורשי מורישיו [ודאי] ובעל חוב ספק ואין ספק מוציא מדי ודאי דאפילו מתו מורישיו תחלה ויורשם ראובן אין לו לבעל חוב עד שיגבוהו בית דין דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי כדאמרינן פרק החולץ אבל בנדון זה אידי ואידי ספיקא נינהו הללו באין לירש והללו באין לירש דברי הכל יחלוקו ואפילו אם הלכה כשמואל דאמר אין אדם מוריש שבועה לבניו שהרי אם הבעל מת ראשון היא ראויה ליטול כתובתה [בלא] שבועה תרלט הכל כה"ג דמת פתאום לא חיישינן לגררי . וכן פי' רבינו שמשון ממגביל"א על קושיא דמקשינן גבי נפל הבית עליו ועל אשתו ואפי' למ"ד נכסים בחזקתן[הוי וכו']ויחלוקו והא אין אדם מורים שבועה לבניו [א] ופירש א] הכא דמת פתאום לא אסיק אדעתיה לאתפוסי גררי אלא כשמת על מטתו כדרך כל הארץ ביישוב הדעת וכל כה"ג הבו דלא לוסיף עלה על מילתא דרב ושמואל [ב] ואפילו אם תימצי לומר דרב ושמואל איירי בכל ענין מדלא משני התם פ' כל הנשבעין הכי על כמה פירכות דפריך להו מיהו אנן לא קי"ל בהא כוותיה דהא אפילו ההוא דשכיב ושבק אחין הוה ס"ד למימר הבו דלא לוסיף[עלה]והכי דמסקינן מה לי שלא פקדני אבא מה לי שלא פקדני אחי ה"מ התם דאין טעם לחלק אבל הכא שיש טעם לחלק כדפרישית (נמי) נימרו הבו דלא לוסיף עלה [ג] ושלום מאיר ב"ב : [דף קנז] [דאקני ולוה ולוה וחזר וקנה] והלכתא יחלוקו תרמ הקשה ה"ר אברהם מריגנשבור"ק אמאי חולקין הואיל וספק בדין הוא נימא היכא דקיימא ארעא תיקום כדמשמע פ' חזקת הבתים ונראה לומר דיחלוקו דאמרי' הכא אינו מחמת ספיקא אלא ס"ל דאי בעי למיהדר לגמרי [מצי למהדר] דפשיטא דלא אישתעבד אלא לכשיקנה אבל ס"ל דלא (מצי ל)מיהדר ביה אלא מפלגא מפני שרולה ששניהם שוים יהיו בזה הדבר כדי לעשות לכולם נחת רוח ופסק ה"ר אברהם דכל בע"ח הבא לטרוף נכסים שאינם ידועים אם נקנה אחר כתיבת השטר (כולו) או קודם שעליו להביא ראיה מתי נקנו ואם [לא] יביא ראיה לא יטול כי אם מחצה דאל"כ (*כמה שטרות) [*כל השטרות] וכתובות דאקנו היו פסולין משום דאתא בהו לידי תקלה דזימנין דליכא עדים מתי נקנה זה הקרקע שבא לטרוף ממנה ויקח הכל ומן הדין אין לו ליקח אלא מחצה . ובשמעתא דתלמודא משמע דפסלינן בהכי משום הכי הסתיים שבעל הטורף להביא ראיה מתי נקנה הקרקע : סליק פירקא

[דף קס] *גט פשוט הגה"ה תלויה מקויימת כשרה מחק פסול ולא אמרינן מחק מקוים פסול אלא במקום שריר וקיים (*כמו) [*כגון] לאחר במנא דכשר למיקניא ביה עכ"ה [דף קסא] א"ר יוחנן וכל המחקים צריך שיכתוב דין קיומיהון כך מצאתי באלפסי וכן ראיתי [*שטרות] שכתב תיבת פלוני דעל [המחק] דין קיומיהון ובפי' ר"ח לא גרסינן ודין אלא צריך שיכתוב קיומיהון כלומר שיכתוב בסוף השטר תיבת פלוני שעל המחק וחותמין [דף קסב] : [*אין למדין משיטה אחרונה] פירוש דבימיהן לא היו כותבים שריר וקיים בפשיטיהם שלהם כדאמרי' גבי מקושר לעיל [*דף קסב] בתלמודא היכא עדים חותמין רב הונא אמר בין קשר לקשר ופריך וליחוש דלמא כתב מאי דבעי וחתמי סהדי פי' שהיו חותמין למעלה בראש השטר ויכול להוסיף אחר החתימה מה שירצה ומשני דכתיב ביה שריר וקיים ותו פריך דלמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים ומשני חד שריר וקיים כתבינן תרי לא כתבינן משמע דהתם דוקא גבי מקושר שהעדים חותמין למעלה אבל גט פשוט שהעדים חותמין למטה ובתוכו א"צ שריר וקיים : [דף קס] אתרא (דרב הונא) דכהני הוה תרמא אומר ר"י דעתה לפי שאין אנו בקיאין במקושר אין אנו עושין כי אם פשוט אפילו לכהנים תדע כי גם רבי לא היה בקי ביה כדאמרי' לקמן : תרי שריר וקיים לא כתבינן ובשטרות [פשוטים] משמע דאינו צריך שריר וקיים והעדים הם במקום שריר וקיים (*ומש"ה) [*ואפ"ה] אין נראה לפסול אם שום דבר כתוב מן העדים ולמטה ושוב חתומין עדים על אותו דבר ואין לומר דכי היכי דתרי שריר וקיים לא כתבינן הכי נמי תרי [*זימני] סהדי לא חתימי די"ל אחזוקי סהדי בשקרא לא מחזקינן ורבינו יהודה ממגנצא היה רוצה לפסול ול"נ לר"י ואם אין העד כותב אלא בן איש פלוני עד או רק איש פלוני עד כשר אבל איש פלוני לחוד ולא כתיב עד אינו כלום אם לא אדם שרגיל לכתוב כך לסימן כרב דהוי מצייר כוורא ורב חסדא סמ"ך ורב הושעיא עיי"ן ודוקא באחד מן העדים [*ולא בכוון כי אז ניכר כרמאות] : [דף קסא] וצריך שיחזור מעניינו של שטר פר"י וכן פי' ראבי"ה דמשום שלא היו כותבין בפשוטין שריר וקיים ויכול לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים הלכך התקינו לכתוב חזרת השטר בשטה אחרונה ולא משום דבר עיקר דאין למדין ממנה [וא"ת האיך אנו מקיימין תלויות ומחקין בשיטה אחרונה והלא אין למדין ממנה] וי"ל דלדידן דכתבינן שריר וקיים וקבוע לנו המנהג כך שאין העדים חותמין עד שיכתוב בו שריר וקיים [למדין שפיר משיטה אחרונה] וכן פר"י דלדידן אם לא כתב שריר וקיים השטר פסול אפילו כשאין בו מחק [*ומעתה אין מיחוש בדבר שקודם שחתמו ראו העדים המחקין והתלויות וגם קיומיהן ואם ימחוק ויתלה וגם ימחוק שריר וקיים ויזייף ושוב יכתוב התלויות והמחקין ושוב יכתוב שריר וקיים לא יועיל שהרי יודעים לכוין המקום של שריר וקיים שדינה לכתוב אחר במנא דכשר למקניא ביה וקי"ל דמחק כו'. מ"י] (ואנן) [דאנן] קי"ל דמחק פוסל במקום שריר וקיים וקי"ל נמי דתרי שריר וקיים לא כתבינן והנהיגו לכתוב שריר וקיים בכל השטרות [*ולמדין שפיר משיטה אחרונה] ועכשיו שהרחיקו ב' שטים מן הכתב אין לחוש ולמדין שפיר משטה אחרונה וא"ל חזרה מענין השטר בשטה אחרונה והא דכתבינן [*השתא] וקנינא מיניה כו' לא הוי חזרת השטר אלא לפי שלא נגמר עדיין עדות הקנין הכתוב לעיל ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואח"כ כתב וקנינא מיניה וה"ה שיכול לכותבו באמצע השטר ויש תימה למה שינו הקדמונים ואמרו לכתוב שריר וקיים וללמוד משטה אחרונה ולקיים מתקים אחר וקנינא מיניה כיון שחכמי התלמוד לא היו כותבין שריר וקיים והיו מקיימין המחקין קודם וקנינא מיניה ואין למדין משטה אחרונה וי"ל שחששו שפעמים יטעו העדים שאינם בקיאים וירחיקו שתי שיטין ואפילו לא יהא אדם חנוף לעשות שטר חדש בשני שיטין כי ידאג פן יכחישו העדים שלא חתמו על שטר זה מעולם מ"מ לא ידאג מלהוסיף שתי שיטין וילמדו מן העליונה כי העדים לא היו זכורים שהם הרחיקו והוא הוסיף וכיון דכתבינן שריר וקיים למדין שפיר משיטה אחרונה כן נראה לר"י וכ"כ רבינו אבי העזרי ועוד כתב דבזמן הזה דנהגינן למיכתב שריר וקיים אם לא חזר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה כשר . אבל זקיני ראב"ן וריב"ם כתבו כיון דזימנין לא כתבינן שריר וקיים יש לחוש בדבר : [דף קסב] הרחיק שני שיטין כתב רבי אבי העזרי וז"ל נ"ל דבהרחקת שני שיטין ובכל היכא דאיכא למיחש פסול אפי' אם לא נעשה שום זיוף ושום קלקול בדבר כיון שיכול לבא לידי זיוף פסול ולדבר זה מצאתי (בתוספתא כדברי ריב"ם) [שעד בתוס' ריב"ם] אבל זקיני ראב"ן כתב בספרו נ"ל כיון דטעמא דשתי שיטין דלמא מזייף בשיטה אחת וחוזר בשיטה שניה והאידנא כתבינן [בסוף] השטר וקנינא ושריר וקיים לא מצי מזייף אא"כ ימחוק הכל אי חזינן דלא נמחק בסיומא אפילו איכא הרחקת שתי שיטין כשר ואין נ"ל דהכתי איכא למיחש דלמא גייזיה לכוליה שטרא וכתב בהני שתי שיטין מאי דבעי וחתמי סהדי ותו דהא פסול קתני בסתם ומ"ש רשב"ם דהחזיק שתי שיטין דפסול דוקא כשאין כתוב בו שריר וקיים אין נראה דהכתי איכא למיחש לדילמא גייז כדפרישית : תנא הרחיקו שני שיטין העדים מן הכתב

פסול פחות מכן כשר [איבעיא להו שיטה ומחצה מהו] כתב ר"י דלא בעי היכא שסיים השטר באמצע השיטה והניחו העדים אותה חצי השיטה הנשארת וגם שיטה האחרת דפשיטא דפסיל שהרי יכתוב מאי דבעי באותה חצי שיטה ויחזיר בשיטה אחרונה אבל ר"ל כגון שסיים השטר בסוף השיטה והניחו השיטה שלימה וחתמו באמצע השיטה שניה בהא מבעיא ליה לתלמודא מהו מי אמרינן שפסול לפי שיזייף בשיטה השלימה ובחציה יכתוב חזרת [השטר] ואין למדין מן החציה שהיא שיטה אחרונה אבל מן השלימה למדין או דלמא שכשר שגם מן השיטה השלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השיטין ופשוט דכשר ואין למדין גם מן השיטה השלימה והיינו טעמא משום דעדים לא דייקי ומרחיקין שיטה אחת אם כן כשמרחיקין שיטה וחותמין באמצע שיטה שניה כיון דליכא אלא עובי שיטה אחת בין העדים לשטר אין למדין מן השיטה השלימה ולכך לא יוכל לזייף וכשר ועוד יש לפרש דומיא דהרחיק שני שיטין דמיירי בעובי הכי נמי מיבעי ליה בשיטה וחצי והכי קאמר שיטה שלימה וחצי שיטה בעובי כזה ——— [מהו] מי אמרינן לא יוכל להזדייף כולו בשיטה ומחצה או דלמא בדוחק יכתוב ב' ——— שיטין ופסול . וראבי"ה פירש בע"א וז"ל אם הרחיק שיטה ומחצה פשטינן דכשר ונראה לי דהני מילי כגון דסיים שריר וקיים באמצע השיטה והניח חלק חצי שיטה זה ועוד אחת שלימה ושוב בשלישית התמו דליכא למיחש דזייף דהוה ליה כי מזייף ליה הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת דפסול (*דדומה) [*ואינו דומה] לשני שיטין אבל אם סיים שריר וקיים בסוף שיטה והניח שיטה וחצי חלק פסול דגייז ליה וכתב בשיטה דחתימי סהדי מאי דבעי דה"ל הוא ועדיו בשיטה אחת ויש (*להביא ראיה) [*להבין] משם הא דאמרינן שטר הבא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול ה"ה הכא בשני שיטין אם לא התחיל [בתחלה] בשיטה ראשונה אלא באמצע הקלף שכנגד חתימת העדים שפסול דאל"כ [כי נמי סיים שריר וקיים באמצע שיטה] עדיין יש לחוש לדילמא גייז (ליה) לחצי שיטה [דשריר וקיים וכל שלמעלה] ימיח חצי שיטה ושיטה שלימה שתחתיה עם העדים ויכתוב מה שירצה בחצי שיטה העליונה עכ"ל : [דף קעו] שמא על שאלת שלום חתמו מכאן דקדק הרב רבי חזקיה תרמב לפסול כתובה שהחתן היה חתום תחלה והעדים חתומים תחתיו דכי היכי דאמרינן הכא על שאלת שלום חתמו ולא אעיקר הגט של מעלה ה"נ [*נימא] לא חתמו אלא שפלוני הוא החתן . ואני דקדקתי מכאן שהכתובה כשרה דהא אמרי' קודם חיתום שטרות היכא דכתב פלוני ערב אינו גובה מן הערב אלא מבני חורין דחתימת העדים לא קיימי עליה אלא אעיקר השטר (*לפני) [*שלפני] פניו ה"נ נימא דהעדים נמי לא מסהדי שהוא חתן אלא אעיקר כתובה מסהדי והא דאמר הכא שמא על שאלת שלום חתמו ולא אעיקרא דגט טעמא משום דכתיב בתוך הגט קודם שיטה אחרונה שאלו בשלומה להכי חיישינן דלמא אשאלת שלום חתמו אבל פלוני ערב שהוא כתוב אחר סיום כל השטר וכן פלוני ב"פ חתן שכתוב אחר סיום כל הכתובה ודאי לא קיימי עדים עלייהו אלא אעיקר שטרא אי נמי יש לומר מסתמא קא מסהדי סהדי אעיקר השטר שנכתב בשם הלוה שהוא חייב יותר מן הערב דאין סברא דקיימי אערב ולא אלוה דהא לא יתבע מן הערב תחלה וכן גבי כתובה דכיון דחייב לה כתובה ואפילו לא כתב לה מסתמא אכתובה קיימי אבל גבי גט איכא למימר דילמא אשאלת שלום חתימי משום דאשה לאו לגירושין עומדת ועוד משום חומרא דא"א וטעם ראשון נראה יותר ועוד ראיה מדאמרינן לעיל מילתו בקרובים כשר כמו שאפרש בע"ה : [דף קסב] תרמג מילאהו בקרובים כשר פי' ראבי"ה כגון שחתמו הקרובים קודם לעדים וכן משמע הלשון מילאהו דממלא אויר שני השיטין ועל כן נהגו לחתום השושבינין קודם העדים (*אויר שני שיטין) [*במ"י נמחק] ומוכחא מילתא דלמלוי חותמין [ועוד] שהרי כותבין בפי' שושבין וכן מפרש בירושלמי והוא שכתוב אני פלוני חתמתי במלוי והא דמשמע בפ"ב דגיטין איתמר אמר לעשרה כתבו חתם בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול התם משום דליכא הוכחה שחתם למלוי ואם חתמו העדים תחת השושבינין א הרחיקו שני שיטין כשר ור"ת ור"י *פסקו דבכל השטרות היכא דחתימין הקרובים או הפסולים למעלה כשרים דאמרינן למלוי חתמו והא דאמר רבי עקיבא בפ"ק דמכות מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה [*אף ג'] כו' ה"מ בעדות ע"פ אבל בשטר א"צ לחקור לשם מי חתמו דהעדים שחתומים על השטר הרי כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי וכאילו נחקר דלמילוי חתמו [*או לתנאי חתמו] ואומר ר"ת דאפילו חתם קרוב או פסול באמצע יש לתלות ולומר דלתנאי חתם כדאיתא בפרק שני דגיטין אלא דפסלינן משום דילמא אתי לקיומי בחד (קרוב) כשר ובחד פסול אבל אם חתומים למעלה כשר דאין מקיימין אלא מעדים של מטה והא דאמרינן פ"ק דגיטין חתם בתחלה קרוב או פסול חיישינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא פר"ת כשחותמין תחלה על הגט [בפניו] קודם עדים אחרים אתי למימר דלעדות חתמו ואתו להכשיר בשאר שטרות לחתום אפילו לשם עדות : [דף קסג] ושיעור שני שיטין בכתב ידי שני העדים דכל דמזייף לאו לספרא אזל כתב ראבי"ה נראה לי דלאו בכתב ידי עדים החתומים על השטר דא"כ נתת דבריך לשיעורין אלא בכתב רובא דאינשי שהם עדים ופר"ת ראוי לנהוג כשיעור שפירש ר' אבהו כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת דקסבר שיטה אחת ושני אוירים [ד] : שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר כתב ראבי"ה יש לדקדק[מכאן]שצריכין העדים ליזהר כשחותמים שניהם זה בצד זה בשיטה אחת שלא יתחילו חתימתן כי אם מתחלת הקלף שאם יתחילו מאמצע הקלף יש לחוש לזיוף כה"ג דגייז ליה מעילאי וכתב מאי דבעי בראש השיטה עד אמצעיתה שהתחילו לחתום והוה ליה הוא ועדיו בשיטה אחת מיהו ה"מ היכא שחותמין שניהם זה בצד זה אבל אם חותמין זה על זה בב' שיטין אין לחוש שאז יהיו הוא ועד אחד בשיטה אחת [ועד השני בשיטה אחרת ודמי להוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת דפסול] וכן קבלתי מאבא מרי רב מפי רב ובעונותינו שרבו בני אדם שאין בקיאין בטיב דברים הללו וראוי לפסול אם אירע כן לכך אחז"ל אין העדים חותמים על השטר אא"כ שידעו מי חותם עמהם עכ"ל וכ"כ ר"ת דאם העדים חותמין בריסא אז אפילו זה אצל זה או [אפילו] באמצע השיטה כשר ובלבד שיחתמו זה תחת זה : ועוד כתב ר"י השתא דאתית להכי דפסלינן אותם שטרות שיכול לזייף בהם א"כ צריך ליזהר באותם שטרות וכתובות שיש בהם גליון שלא יחתמו עדים זה אצל זה כי יכול לבא לידי זיוף שיכתוב כנגד העדים מה שירצה והוי שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר ויחתוך כל מה שלמעלה אלא יחתמו זה תחת זה דהשתא ליכא למיחש למידי ואי משום שיכתוב במלואו בגליון השטר לפני העד אני ב] חייב לפלוני מנה והוי שטר הבא הוא והלוה בכתב ידו בשיטה אחת משום האי טעמא לא פסלינן ליה לשטרא דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כשחתם במקום שיוכל לכתוב עליו מה שירצה ואין לנו לפסול השטר אלא כשיש חלק לפניהן והן חתומין זה אצל זה שעתה יכול לעשות שטר בב' עדים להוציא מאחרים . ושוב כתב דמצי למימר אפילו אם יש גליון מרובה בראש השטר והעדים חותמין זה [אצל] זה ג] אע"ג דמצי כתיב בגליון מאי דבעי לא פסלינן שטר [אע"פ שיכול לזייף] אלא כשיכול לזייף בחלק שהוא צורך השטר שאינו יכול לחותכו ואם היה התוך היה פסול כגון ב' שיטין לפני העדים או שיטה אחת בין העדים לאשרתא אבל משום שיש לפני

הגהות [א] ואין להקשות דהכא מיירי בנכסי צ"ב וא"כ אינה צריכה ליסבע וגובה בלא שבועה וכן פסק הטור א"ה סי' ל"ץ וא"כ מה פירשה ר"ש מלונביל וי"ל דהא פירש המ"מ דוקא כשהנדוניא שפיא נכסי צ"ב כעין את גובה בלא שבועה אבל אם נהכדה הנדוניא או נפחתה ובאה לגבות מן היורשים צריכה היא ליסבע ואם מת בלא שבועה ודאי יורשיה נוטלין דלא עדיף מחוב דעלמא עכ"ל המגיד משנה פרק י"ד מהלכות מלוה ולוה וכן כתב הטיטור : [ב] ואע"פ שהתוס' דחו דברי רבינו שמשון בשם ר"י האשר"י מביא דברי רבינו שמשון בשם ריצב"א בפרק השותפין וקיים את הם . מהר"ס : [ג] ואני הדיוט נ"ל מה שפסק מהר"ם דגם בממונות אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי והביא ראיה לזה מדאמר ליה לגבי איסורא ואע"ג דקרא דוקרב בנפשות כתיב אפ"ה אמרינן ליה גבי איסורא וא"כ אין לחלק דגבי ממונות נמי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומ"ם ע"כ וכ"ל ראיה תלושה וטעמא רבא איכא לחלק דגבי נפשות ספק נפשות להקל לגבי איסורא מפום דלהחמיר כמו גבי ט' חנויות וט' צפרדעים אבל גבי ממונות דאין שלבין בנפשות והאיסור הלכך היה ראוי לומר דליכא למימר בממונות קבוע . ונ"ע מ"י : [ד] המיי' פ' אחרון מהל' מלוה ולוה כתב כרבי חייא בר אמי כגון לך לך דתניא ג' שיטין וג' אוירים וכן פסק הרא"ש . מהר"ם :

הגהות מ"י א] נ"ל היכי . ב] נ"ב התום . ג] נ"ב כשר .

העדיט אלך בגליון אין לפסול וכן [גם] אם חתמו בסוף השיטה זה אלא זה יש לפוסלו והתוס' גמגמו בסוף [שיטה] מהאי טעמא דפריש' דאם היה חתוך לא היה השטר נפסל בכך [או כי שמא לורך השטר הוא אותו חצי לשיטה חלק שאם יחתוך י"ל שטר היה שם ואלו העדים התומים עליו וחתכו] וכתב בספר המצות בהל' גיטין משם רבינו יהודה מפרי"ש שהיה מונע מלהחתים שושבינין בכתובה משום שמא יניחו חלק כשיעור שתי שיטין בין כתיבה לחתימה ויזייף ויחתוך תיבת שושבינין [*ע"כ דברי הסמ"ג ומשם והילך אינו בסמ"ג שלנו] או שמא יהיה חלק בגליון שבלד ימין שיכול לכתוב פלוני לוה מפלוני והשושבינין חתומין באותה שורה זה אלל זה וה"ל שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת: [דף קסה] תרמד אמימר אכשר בעד א' בכתב ועד אחד בעל פה פי' רשב"ם אכשר לגמרי משמע דאף לטרוף ממשעבדי פר"י דמיירי כגון שאותו בכתב מעיד על ההלואה שראה אותה שבע"פ מעיד שראה שמסר לו את השטר הזה שהעד חתם בו דהאי גוונא יש במסירת השטר שני עדי מסירה שהעד שחתום בו [הוא כמו] עד מסירה שהוכיח שמסרו הלוה למלוה הלכך כשר אע"פ שלא חתם בו אלא עד אחד שהרי על מסירתו יש שני עדים וקי"ל כר' אלעזר אבל אין לפרש דשניהם מעידין על ראיית המלוה או על שמיעת ההודאה [*דהא בתלמודא מוקי לה כר' יהושע בן קרחה דאמר אף בזה אחר זה ולי הוה מיירי ששניהם מעידים על ההלואה או על ההודאה א"כ אמאי כו'. מ"י] דא"כ [בגמ'] אמאי קרי ליה בזה אחר זה והלא יכולין [להיות] כא' כגון שכתוב בשטר בפני אני החתום מטה ובפני פלוני לוה פלוני [מפלוני] מנה והעד שבעל פה מעיד בפני אני פלוני ובפני פלוני לוה פלוני מפלוני מנה והיכא דשניהם בשטר יחידים פסולין אליבא דכ"ע שאין על כל שטר ושטר אלא עד אחד עי' בפ"ב דכתובות גבי כותב אדם עדותו על השטר:

הגה"ה עד אחד בשטר דכתובות פרק האשה שנתארמלה גבי כותב אדם עדות פר"י דמיירי שיש שנים חתומין בשטר ואין כאן לפנינו אלא אחד מן החתומים אבל אם לא נחתם בשטר אלא אחד לא מהני כלום שלא נעשה כתיקון חז"ל [א] שנים שהעידו אחד בפני ב"ד זה ואחד בפני ב"ד זה דין הוא שיבא ב"ד אלל ב"ד. עד כאן הגה"ה: [דף קסז] כותבין גט (*לאשה) [*לאיש] והבעל נותן השכר [דף קסח] והאידנא דלא עבדינן הכי שדיוה רבנן אאשה כי היכי דלא (לדחייה) [לישהייה] כתב ר"ב בספר החכמה תרמה דשכר סופר על הבעל לתת מן הדין כדאיתא בפ' גט פשוט וקאמר טעמא משום דכתיב [וכתב] ונתן אמנם אם נתנה האשה בשר כדאיתא הכא תקינו רבנן דיהבה לשכר אם הפלה כי היכי דלא לישהייה עגונה וכדאמר ליה רבא לרב חסדא פרק המביא תניין דהיינו טעמא דיהבי רבנן משל אשה לבעל דהפקר ב"ד הפקר ומקיים שפיר וכתב ונתן אבל הקלף והדיו לריך להיות משל בעל דהא כתיב ונתן דאפילו בטבלא של האשה שהגט כתוב עליה מספקא ליה פ"ב דגיטין אם לריך להביא עדים שהאשה הקנתה מתחלה לבעל כמשפט אבל בקולמוס אין לחוש אפי' אינו של בעל דאין כאן חסרון הניכר כמו [הקלף] שכתב בו הגט: [דף קעג] הגה"ה רבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ורשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה וכן פסק רשב"ם כר"ש בן גמליאל מדאמר פרק המוכר את הספינה פסיק (רב פפא) [אמימר] והלכתא אותיות נקנות במסירה ורב אשי קאי כוותיה ובפירקין פליגי אביי ורבא וסבר רבא אותיות נקנות במסירה ל"ע לעיל פ' המוכר את הספינה דמסיק דאין אותיות כ"ב עד כאן הגה"ה: [דף קסח] מי שנמחק שטר חובו וכו' ובא לפני ב"ד וכו' דוקא ב"ד [*ועושין לו קיומו אים פ' נמחק שט"ח] דאלימי לאפקועי ממונא ופלוני ופלוני עדיו החתומים על השטר כדפי' רשב"ם ונראה לר"י שמזכירין גם העדים [שהעידו] שראו אותו שטר שאם ירלה הלוה לפסלו היום או למחר שיוכל לפוסלם ותימה אם לריך (לפוסלם) לכותבם שאין התלמוד מזכירם ול"ע בתיקון שטרות: [דף קע] הגה"ה *פסק רשב"ם כרשב"ג דאמר דא"ל לברר ולא כרבי דפליג עליה ולרבי לריך לברר ואם לא ברר כל דבריו פסול [עכ"ה] [דף קעא] לרב ושמואל אין כותבין שובר אבל לר"י ורשב"ל כותבין ומסיק תלמודא מסתברא דכותבין שובר דעבד לוה לאיש מלוה והיינו כרבי יוסי דאמר יכתוב שובר תרמו [דף קעב] כי יתביתו בהיני כתב ראבי"ה י"מ משום (שידע ע"י) [*שע"י] מקום כתיבת השטר [*ידע] לחקור אחר עדים המכירין חתימות עדי [*בני] מקומן וי"מ משום דמיחזי כשיקרא וכן כתב האלפסי ול"נ לראבי"ה מדקאמר בתר הכי אמר להו רבא בר שילא כו' אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כו' משום דמיחזי כשיקרא (והא) [*ובהא] *דרבי אבא לא קאמר הכי ש"מ דלאו חד טעמא הוא ופסק ראבי"ה וכן ריב"ם דעבדינן כר' אבא בין בגיטין בין בשטרות ואם שינה השטר פסול [ב] דתנן פ' המגרש היה במזרח וכתב במערב כו' ודייקא בגמרא מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא סופר כדאמר להו רבי אבא לספריה כי יתביתו בהיני כתובו בהיני פי' כתובו וחתומו ואין הדבר תלוי אלא בחתימת העדים שידעו כדי לקיים חתימתן וכן פי' ר"ת ור"י דלריך להזכיר מקום החתימה והסופר דנקט לאו דוקא אלא בחתימה תלוי העיקר ובזה סמכו לכתוב כתובה במדינה וכותבין שם (הסופר) [הכפר] מקום הנשואין ומוליכין אותה עמהם וחותמין במקום הנשואין ואפי' אם טעמא משום דמיחזי כשיקרא *לריך לכתוב מקום הנשואין ויום כניסת החופה דהיינו יומא דקנין: והמאוחרין כשרין וכ"ש שזה אינו מאוחר ושטר הנכתב ונעשה הקנין ביומו ונחתם בלילה או אחר יום או יומים פלוגתא דרבינו חננאל ורשב"ם אכתוב לקמן אבל בכתובה אין לחוש כלל וכן קבל ראבי"ה שקבל מאביו רבינו יואל דגרסינן פ' המביא תניין כתובתיה דרבי חייא בר (*אבא) [*רב] איכתב ביממא ואתחמיה בליליא הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי [לימא] כשמואל סבירא ליה דאמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבין ביום ונחתמים בלילה (*כשר) [*אף כו'] ומשני עסוקין באותו ענין היו ומיהו אנן קי"ל כשמואל בדיני ואפילו אין עסוקין באותו ענין כשר דכמעשה ב"ד הוא [ומיהו] כתב בסה"מ קשה בעיני ר"י לעשות מעשה לכתחלה* [*פי' לכתוב הכתובה ולהוליך לכפר דהוקשה בעיניו]: משום דאמר להו (רבא בר שילא) [*ר' אבא לספרי כי יתביתו בהיני כו' ועי' בסמ"ג עשין כ'] לספרי [אי ידעיתו יומא דאקניתו] כו': כתב ראבי"ה הא (דאר"ח בר אבא) [דאמר רבא בר שילא] ואי לא מתחזי כשיקרא לריך ליזהר בכך ומיהו שטר לא מיפסיל בהכי דקיימא לן פרק הכותב דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן גבי שטר שלוה בו ופרעו אבל *הא דרבי אבא פסול לגמרי דהוו ממש שקר ולא דמי למיחזי כשיקרא שאינו ממש שקר [*ורבי אברהם כתב כללא דמיחזי כשיקרא עי' ריש פרק מרובה כי קיימיתו בהיני כתובו בהיני ובר"פ כו' מ"י] [וכדאמר ר"פ] [*ובר"פ] אחד דיני ממונות גבי שמא אחרותו וכתבוהו פרש"י דאי כתבו בהיני לא מיפסיל אלא עלה טובה קא משמע לן שלא יביאוהו לידי הזמה דלא לימרו ליה עמנו הייתם בשילי. ורבינו יהודה (מגרנים) ממגנלא העיד שנעשה מעשה ע"פ רבינו שמריה וכתב הכי זכרון עדות שהיתה בפנינו בהיני כך וכך למנין שאנו מונין כאן בשילי וכגון זה פי' רשב"ם במקום פלוני כתבנו כך מה שראינו במקום אחר: אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כו' פי' רשב"ם וריב"א דדוקא בשטר אקנייתא דמתנה אבל שטרי הלואה שיש בהן אחריות לא יכתוב אלא יום שעומד [*בו] מעכשיו דאם לא כן הוה ליה מוקדם ופסול דאין השעבוד חל משעת הקנין אלא משעת הכתיבה דאז אית קלא למילתיה וכן בשטרי מקח פן יטרוף מן הלקוחות שלא כדין ולר"י נראה דבשטרי אקנייתא לא שנא מכר ולא שנא מתנה כדאמרינן פ"ק דבבא מליעא רב (אסי) [אסי] מוקי בשטרי אקנייתא וכן המולא שטר הקנאה בשוקא וטעמא דעדים מפקי נקלא משעת קנין דקנין סתמא לכתיבה עומד: ההוא שטרא דהוה כתוב ביה אני פלוני

[*בן פלוני לויתי ממך מנה] תרמו נשאל לרבינו מאיר על שנכתב בפסק דין נתחייב פלוני לשכנגדו ולא נזכר בו מי הוא שכנגדו והשיב הא אמרינן פ' גט פשוט ההוא שטרא דהוה כתוב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה ומסיק רבה ממך [*מנברא] דנפיק מתותי ידיה הוא: [דף קעג] [*אמר רשב"ג אף הערב לאשה בכתובתה וכו' מ"י] תרמח ושאלתם אדם שחייב לחבירו מלוה ע"פ ונתן כל נכסיו לאחר להפקיעם מן המלוה נראה לי דיש להם לב"ד לכוף הלוה שידור הנאה מאותם נכסים דשמא קנוניא עבד לאישתמוטי מיניה דתנן במסכת ערכין [דף כג] ובגט פשוט אמר רבן שמעון בן גמליאל אף הערב לאשה בכתובתה [ובא לגרש את אשתו] ידור הנאה שמא יעשה קנוניא על נכסיו ואח"כ יחזיר אשתו אלמא דכפינן לבעל שידור הנאה מנכסי אשתו משום דחיישינן לקנוניא אע"ג דכי גביא מעיקרא כדין גביא כל שכן [*בזה] שירצה להפקיע חוב חבירו שלא כדין ואע"ג דהתם [*שם בערכין] אמרינן ההוא גברא דזבין לנכסיה וגרשה לדביתהו ואמרי נהרדעי דלא אמרינן ידור הנאה דהיכא דתנן ידור הנאה תנן והיכא דלא תנן לא תנן וגבי בע"ח לא תנן ידור הנאה בהא לא קי"ל כוותייהו אלא כרב משרשיא דמפרש התם דודאי אמר ידור הנאה כו' [ג] [ועוד דשאני התם] משום דלקוחות אפסידו לנפשייהו משום דכל חד וחד איכא עליה [*כתובת אשה] ועוד אמאי לא מרתתי דלמא מיית היום או למחר אבל החייב חוב לחבירו דאפסדיניה לאחריני ודאי ראוי לקונסו אפילו בלא דין תורה כל שכן דמדינא נמי מדרינן ליה הנאה כההיא דרשב"ג ושלום מאיר בר"ב: עוד נשאל לרבינו מאיר תרמט על אודות ראובן שהיה בקטטה עם זוגתו ונתברר שקנה קרקעות וצוה לכתוב שטרות בשם אינים דעלמא שהיה קרובו ונתברר שעשה כל זה כדי שלא תגבה אשתו כתובתה מאותם נכסים והשיב נראה לי כי נלל במים אדירים ועלה בידו חרס דגרסי' פרק הגוזל קמא הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין כופין ריש גלותא למכור מכלל דמקנא מיהא קני האיך נימא פליגי אבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל החטין שיקנה חטין לבעל המעות הב"ע דאודעי לדידיה ואודעינן לסהדי אלמא היכא דאיכא גילוי דעתא שלוקחו לעצמו אע"ג שכתב שטרא בשם ריש גלותא קנה האיך ובע"ח גובה ממנו ואשתו גובה כתובתה ותלינן שלוה לכתוב בשם ריש גלותא *לפדיונא בעלמא [*ב"ק דף קג] הכי נמי תלינן דלהבריח משעבוד כתובה עשה ועוד אי כה"ג מהני דלא ליטתעבד לכתובת אשה אין לך אדם שאין לו גואל ויקנה מטלטלין לקרובים שהוא מובטח בהם שלא יעכבם לעצמו וקרקעות יקנה בשמם וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם ותהיה קלה בעיניו להוציאה והיינו טעמא נמי דכתובה נגבית ממתנת ש"מ אע"ג שאינה נגבית ממתנת בריא כדי שלא יבא כל אדם להפקיע כתובת אשתו שיתן כל נכסיו במתנת ש"מ או במלוה מחמת מיתה לבניו ולקרוביו להפקיע כתובת אשתו סוף דבר כל היכא דאיכא למימר מאומד הדעת דאערומי קא מערים לאפקועי תקנתא דרבנן לאו כל כמיניה וכה"ג איכא למימר גבי קונמות דאע"ג דקונמות מפקיעין מידי שעבוד אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל פרק אע"פ כי היכי דלא תאסור מעשה ידיה לבעלה וכן פר"ת דאלמוה רבנן לשעבודא דאיתתא מדפריך בפ' המדיר וכיון דמשתעבד לה היכי מצי מדיר לה ולא משני דקונמות מפקיעין מדי שעבוד אלמא דאלמוה רבנן לשעבודא דאיתתא וכן פירש ר"ת דאלמוה רבנן שעבודא דבעל חוב דאלת"ה כל אדם יאסור בקונם נכסיו על בעל חובו וכהנה רבות בתלמוד דע"י הערמה לא מצי לאפקועי תקנת חכמים פרק המקבל גבי מלרנות ואפילו ממתנת בריא מתנה גמורה בלא הערמה מחו לה מחא עוכלי בעוכלא ואית מרבוותא שרולים לומר שגובה כתובתה ממנה והביא ראיה ונהי דהתוס' דחו לה ראייתם ולא איתבריר לן אי גביא ממתנת בריא גמורה מספיקא לא מפקינן ממונא [*אבל מתנה] זו דאערומי קא מערים לאפקועי כתובתה לית דין ולית דיין דגביא ואם יוכל כל אדם לבטל תקנתא דרבנן א"כ ניהוו מילי דרבנן כי חוכא ואיטלולא ושלום מב"ב: [דף קעב] חסורי מיחסרא והכי קתני המלוה לחבירו ע"י הערב לא יפרע מן הערב פירוש לא יתבע מן הערב תחלה והכי הלכתא לא יתבע מן הערב תחלה [*אע"פ שאין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע מן הלוה תחלה] ואם הלוה רחוק ימתין לו או ילך לשם לתובעו ולכופו דלא מהינן לנכסי ערב דלמא איתיה ללוה הכא הוה יהיב מטלטלי למלוה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארלה תחלה יפרע מן הערב ולא ילטרך לילך אחר הלוה ולחזור אחריו [דמסים] דדלמא פרעיה ליה מטלטלין דלא מטרחינן ליה למלוה כיון דאתני וכגון שאין נכסים ללוה דהיינו קרקעות כדמסיק ואזיל במה דברים אמורים וכו' אבל יש נכסים ללוה כגון קרקעות יתבע אז מן הלוה תחלה ולא נטריח את הערב כיון דאיגלאי נגלתא שיכול לפרוע מן הלוה אבל כשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארלה אפרע מספיקא לא מטרחינן המלוה לחזור ולהמתין (*הלוה) [*ללוה] אלא יפרע מן הערב כדפרישית וקבלן אע"ג שיש נכסים ללוה כו': תרנ וחמש מדות בערבות פר"ת ראשונה מלוה ע"י ערב ולא אתני ממי שארלה אפרע תובע מן הלוה תחלה וכופהו בב"ד בין יש לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות בין אין לו ואם לא יוכל לכופו ללוה דלא ניית דינא נכנס לביתו של ערב ורבינו אבי העזרי פליג בהא ואמר דאפילו לא ניית דינא בכך לא יפסיד עד שנכוף לערב שלא כדין מוטב שנכוף ללוה בדין כדי לפרוע. שנית אי אתני ממי שארלה אפרע ואין לו נכסים ללוה דהיינו קרקעות נפרע מן הערב תחלה פירוש תחלה דגבי ערב אם ירלה לדון עם הערב תחלה אבל אם ירלה יתבע מן הלוה תחלה כדאמר ממי שארלה אפרע נפרע מן הערב תחלה ש"מ דברלון המלוה תליא מלתא. שלישית אם יש נכסים ללוה אפילו אתני נפרע מן הלוה תחלה. רביעית קבלן דהיינו תן לו ואני נותן לך בין שיש לו נכסים בין שאין לו נכסים נפרע מן הערב תחלה. חמישית נושא ונותן ביד נפרע מן הערב תחלה ולא מן הלוה שאין לו על הלוה כלום ואם אין לו במה ליפרע מן הערב חוזר על הלוה מדרבי נתן דקי"ל כותיה אפילו בבעל חוב דעלמא. וכולם ערבים בעו קנין בר מקבלן וערב בשעת מתן מעות וקבלן היינו תן לו ואני נותן לך היינמי בלע"ז כל שאינו מזכיר לשון הלואה אלא לשון פרעון דקאמר דוני"א אמ"י א"י טורנריי"א ולא נימא ואני קבלן דהלכתא כרבא [תוספות] ומיהו רשב"ם פירש דה"ה ואני קבלן ובפרק חזקת הבתים גרסינן קבלן מעיד ופירש רשב"ם ז"ל קבלן שנשא ונתן ביד נפרע ממי שירלה ולריך עיון וגם רש"י ס"פ שום היתומים פירש קבלן הוה פירוש שנשא ונתן ביד *ור' אבי העזרי כתב דערב שאינו קבלן אפילו אתני ממי שארלה אפרע אם יש קרקעות ללוה או מטלטלין לא יגבה מן הערב תחלה ולאפוקי מר"ת שאמר דוקא מקרקעי ועוד כתב קי"ל דבכולהו ערבים בין אית ליה נכסי ללוה בין לית ליה נכסי [הוא משתעבד] לבד (*הערב) [*מערב] דכתובה דלא משתעבד ואע"ג דאית ליה לא משתעבד מ"ט מלוה עביד ולא מידי חסריה: תרנא [דף קעד] הלשון משמע דוקא [דומיא] משה בר עלורי הוא דנעשה ערב לכלתיה [בכתובתה] דלא חסרה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו [אבל] אם ערב לחתן בנדוניית אשתו משתעבד וכן שמעתי משמו של רבינו אליעזר ממי"ץ שמשמע משם רבותיו אבל מן אבא מרי רבינו יואל קבלתי דל"ש וגרים דלא מידי חסריה ואמר לי שראב"ן זקני היה ערב לחתן של רבי יעב"ץ על נדונייתו שקבלו לתת לחתן ופטר עצמו מזה הטעם דלאו מידי חסריה ועיקר הטעם משום דמלוה קא עביד ורשב"ם גרים דלאו מידי חסרה אבל לא חילק בינתים וכן פי' נמי רש"י ס"פ שום היתומים וכתב ר"ת דכולם ערבים בעו קנין לבד מקבלן וערב דב"ד או ערב בשעת מתן מעות.

הגהות [א] מלאתי במיי פ' ג"פ כתב רבינו אברהם דדוקא ב"ד אלל ב"ד מלטרף אבל שנים שהעידו אחד בב"ד זה ויש עדים ששמעו הגדת השנים וחקירתם בב"ד אחר וגם שמעו הגדת זה כאן וכאין לפני ב"ד אחר להעיד ששמעו חקירות אותם שני עדים בשני ב"ד לאו מידי הוא כעד מפי עד והביא ראיות על זה. ב"י ח"ה סי' ל"ח: [ב] פי' אבל מטעם דמיחזי כשיקרא אז לא היה פסול כמ"ש ראבי"ה לקמן דקי"ל דלמחזי כשיקרא לא חיישינן: [ג] ועוד שאני התם משום כו'. כך הגיה מהרי"ל עזיאה ז"ל וכן הגיה מהר"ם וירצלר ול"ע שם דמשמע הטעם דנהרדעי בכתובה משום דלקוחות אפסידו כו'

הגהות הב"ח נ נ"ב דין זה נמלא גם בתשובת מיימוני השייכים לספר משפטים סימן ע"ז : ם נ"ב נכסי : ע נ"ב תלוי

ורבינו אבי העזרי כתב דלפי הפירוש דגרסיק במכילתין בסופו והנך כולהו בעו קנין
הוה משמע שגם הקבלן בעי קנין שזה בא לרבות כולהו ורשב"ם ל"ג כולהו ומיהו לא הזכיר
דין קבלן אי בעי קנין אי לא : מצאתי כתוב בתשובות תרנב מי שנעשה ערב בקנין או
שנעשה ערב בלא קנין או שנעשה קבלן יכול לחזור בו קודם נתינת המעות דלא שעבד
בקנין אלא לאחר נתינת המעות וערב המקבל ערבות אם על פיו מחזיר שטרו או על משכונו
הוי ליה כערב בשעת מתן מעות ולא בעי קנין : [ב] ופסק רבינו מאיר אם נתערב שמעון
על ראובן נגד לוי וטוען ראובן פרעתי ללוי שלא בפניך ולוי כופר פטור שמעון מערבותו
נגד לוי [*מכל מילי דכל] נכסי דאיכא איתנהו ערבין ביה ויש להן דין ערב ואילו אמר החייב
שפרע לבעל חובו תו לא מגבינן מנכסיו של חייב ואע"ג דאמר בעל חוב לא פרע לי הכי
נמי היכא דאמר החייב פרעתי תו לא מגבינן מן הערב והכי נמי אמרי' פרק יש בכור גבי
מי שלא בכרה [*אשתו] וילדה שני זכרים ודייק בגמרא מי איכא מידי דלדידיה לא מצי
תבע ולערב מצי תבע כו' וערב דנקיט ליה נפקא מינה להיכא דחייב מודה דלא פרעו או
היכא דאיכא שטרא דלא מצי למימר פרעתי או היכא דאמר ליה אל תפרעני אלא בפני
פלוני ופלוני ולית ליה נכסי לחייב לפרוע אז גובה מן הערב אבל כי אמר חייב פרעתי
וליכא הוכחה שהוא משקר אע"ג דלא ידע הערב אם פרעו או לא פטור הערב מטעמא
דפרישית . ועוד פסק רבינו מאיר דאם ארבע או חמשה ערבים . כל אחד ערב עבור הכל .
וראיה מדאמרינן לעיל נכסיהון דאיכא איתנהו ערבין ביה ואם מתו הני גובה מהני .
וכן משמע במיי' פרק כ"ה דהלכות מלוה . ועוד פסק דאם מת הלוה טענינן לערב דילמא
פרע כבר הלוה אם עבר כבר זמנו דכי היכי דטענינן ליתמי דלוה ופטירי אפילו משבועה
כמו שפי' פרק הניזקין הכי נמי טענינן לערב . דנכסי הלוה והערב דין אחד להם דנכסי
דאיכא איתנהו ערבין ביה וכן פסק אפילו אם ערב נגד העובד כוכבים ומת הלוה דאין
על היתומים לפרעו משום דלמא פרע לעובד כוכבים ומה שפסק רבינו מאיר לעיל
דכשנשבע הלוה שפרע שאז פטור הערב כן פסק בספר החכמה שכן השיב ראבי"ה לרבינו
ברוך וקא ראיה מההוא ערבא דיתמי דפרעיה למלוה כו' עד אימר צררי אתפסיה והכי
פסקינן הלכתא ופי' רבותינו אימר צררי אתפסיה למלוה או לערב ואם לאו דהלוה יכול
לטעון (פרעתי)[פטרתי] בצררי הערב שלי (ולא) [לא] הוה טענינא ליתמי [*דלא] טענינא להו
אלא מאי דמצי אבוהון לטעון כדאמרינן פרק חזקת הבתים טעמא דנאמן לומר כן [ותו] כיון
דידוע לכל שהלוה דינו לפרוע ולפטור הערב כל זמן שלא אמר המלוה או הערב בשהדי
הב לי נשבע ופטור . וגם הערב פטור מטעם דהוה ליה למלוה לומר [בשהדי] הב לי
כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא גבי חנוני על פנקסו . ואם נפשך לומר הרי בעל
הבית שאמר לחנוני תן לפועלי בסלע מעות ה"ל כתן לו ואני ערב והבעל הבית משלם
ואם כן בערב נמי לא שנא הא לאו מילתא היא דהתם מסיק טעמא משום דמאי אית
ליה גבי שכיר וכן שכיר נמי קאמר לבעל הבית אנא עבדי [*לך] עבידתא כו' ומדקאמר
בתרווייהו מאי אית ליה גבי שמע מינה שבזה תלי הטעם וגבי ערב קבלן נראה לי
[כיון] שאם חפץ שאין לו דין עם הלוה דהתם על הערב קבלן להתנות ואיהו הוא דהימניה
וגבי חנוני על פנקסו השבע"ב דמי לקבלן ועדיף מיניה דהוי כמו לוה . [דף קעד] רב פפא
תרנג אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו פי' בקטנים וכן
הוא דאין נזקקין לנכסי יתומים אבל הגדולים מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם
ובפרק חזקת הבתים [*דף לג] גבי רבה בר שרשום לכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדייהו
משמע דאפילו בקטנים אם היו רוצים לישבע היה מוציא מהם אע"ג דלא היה רבית אוכלת
בהן ולא היה (*כאן) [*נמי] כתובה אשה וי"ל דהוא היה סבור לפטור [*עצמו] משבועה
אפילו (*כשהן) [*כשיהיו] גדולים אבל כל זמן שהם קטנים לא עלה על דעתו להוציא
מהם וכן מוכח נמי לעיל בפי' רשב"ם ומה שפירש רשב"ם דרב פפא לא איירי אלא
במלוה על פה לא נראה לר"י ז"ל דאפילו במלוה בשטר לא כפינן ליתמי עד דגדלי אע"ג
שקרקע נשאר להם מאביהם והיא עובדא דרבה בר שרשום מלוה (*על פה) [*בשטר]
היתה והביא ר"י ראיה מפ' שום היתומים אמר רב יהודה אמר רב אין נזקקין לנכסי
יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת
אשה משום מזוני משמע דהאי [*דאין] נזקקין למלוה בשטר איירי ואפילו במקום שירשו
קרקע דאם לא ירשו אלא מטלטלין פשיטא דאין נזקקין כלל דמטלטלי דיתמי לבעל חוב
לא משתעבדי : ואמר רב נחמן עלה דהך שמעתין מריש לא הוה מזדקיקנא לנכסי דיתמי
כיון דשמעי' להא דאמר רב הונא יתמי דאכלי דלא דידהו ניזלו בתר שבקייהו מכאן
ואילך מזדקיקנא ומעיקרא מאי טעמא לא רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו
בני מיעבד מצוה נינהו רב הונא אמר אימר צררי אתפסיה ש"ל דנזקקין לנכסי יתומים
בעודם קטנים אחר שיש להם קרקע שנשאר מאביהם וכשחייב מודה כייפינן להו ומוכרין
קרקע שלהם וכן הלכה דנזקקין לנכסי יתומים היכא דליכא למיחש למידי וכן פסק רבא
בפרק שום היתומים הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר אביהם תנו נותנין [הרי]
לך [הא] דפסק בערכין דרבא ושלחו מתם שוין והא דאמרינן בעלמא מצוה על היתומים
לפרוע חוב אביהם וקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו היינו במלוה ע"פ ובמקום שלא נשאר
מאביהם רק מטלטלין לא כייפינן ליתומים לפרוע ואפילו גדולים וכן מוכח פרק מי שהיה
נשוי ההוא גברא דהוה מסקי ביה ק' זוזי שכיב ושביק קטינא דארעא כו' משמע התם דגדולים
היו מדקא טריף בעל חוב ונסיק מלתא אם לא פרעו היתומים מדעתם לא כייפינן להו
יען כי לא היה נשאר להם קרקע מאביהם כדי החוב והכי מסיק בסיף מלתא דאם אמרו
היתומים כשפרעו הנ' עבור קטינא דארעא פרעי סלקי סלקוה ולא כייפינן להו מכאן
ואילך אע"פ שיש להם מטלטלין הרבה והא דפסקינן בסוף פירקין מלוה על פה גובה מן
היורשין וכפינן להו היינו אם יש קרקע [וטעמא] משום נעילת דלת ושעבודא דאורייתא
וראיה מדפסיק דאינו גובה מן הלקוחות אלמא שיש להם קרקע איירי : הגה"ה ורשב"ם
פי' דבזמן הזה גובין ממטלטלי דיתמי ומביא ראיה מארנקי דמחוזא דאמר אשה גובה
כתובתה מהם וה"ה בעל חוב היינו דידוע לנו שנשאר החוב שחייב מודה ואף במלוה ע"פ
דאיכא משום נעילת דלת כיון דאין לנו מקרקעי עכ"ה : אין אדם עושה קטוניא
על הקדש פי' כשהקדיש כשהוא בריא דאי כשהוא ש"מ א"כ תפשוט מינה הא דאיבעיא לן
פ' מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו חוזר או אינו חוזר תפשוט מהכא דאינו חוזר מדצריך
לעשות קטוניא אלא ש"מ דבבריא איירי והא דנקט ש"מ משום דאי בבריא הוה חיישינן בודאי
[*לקטוניא] אבל ש"מ שירא למות אין אדם חוטא ולא לו כדפי' בערכין פ' שום היתומים :
אדם עשוי שלא להשביע בניו והיינו שלא תבעוהו אבל תבעו [*והודה] לא שייך התם האי
טעמא כדקאמר בסמוך וגם אין אדם משטה בשעת מיתתו עי' פ' זה בורר : [דף קעה] ודברי
ש"מ ככתובין וכמסורין דמי פי' דאין צריך לומר אתם עדים משום יפוי כח דש"מ אבל
לעיל פ' מי שמת פי' דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו פי' דאין צריך קנין : אמר (רבא)
[רב פפא] הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לווין ואינו גובה מן
הלקוחות דלית ליה קלא וי"ס דגרסינן שיעבודא לאו דאורייתא והא דפסק רב פפא התם
שיעבודא דאורייתא התם היינו לענין קרבן כגון האשה שמתה יביאו יורשיה את עולתה
דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והא שמעתא דהכא לענין מלוה והשתא ניחא
דלא נקט התם טעמא דנעילת דלת וכן משמע מפי'(ר"ח)[ר"ס]פ"ק דקדושין:[*דין זה עיין בפ'
הגוזל ומאכיל] *) מצאתי בתשובת ר"ג תרנד שמי שנתחייב ממון בב"ד עבור מלשינות
ומת אפילו למאן דאמר מלוה ע"פ לא גביא מן היורשין הכא כיון שעומד בדין קלא אית
ליה אבל אם חייבוהו ב"ד קנס [לא] קנסו בנו אחריו ובזמן הזה מלוה ע"פ גביא מן
היורשין אפילו ממטלטלי : מתני' תרנה הוציא עליו כתב ידו כו' המלוה חבירו בעדים
א"צ לפרעו בעדים אבל המלוה חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים אבל המפקיד [אצל] חבירו
אפילו בשטר א"צ להחזיר לו בעדים דנאמן לומר החזרתי במגו דנאנסו כדמשמע פ' המוכר
את הבית וכ"ש דהמפקיד [אצל] חבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים . כתב בסה"מ וז"ל
הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואין שם עדים אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד הרי הוא
כמלוה ע"פ כדאמר ר' יוחנן ס"פ גט פשוט ואם טען שפרע נשבע היסת ויפטר ואינו גובה
בכתיבת ידו לא מן היורשין ולא מן הלקוחות וכן פסק האלפסי וז"ל בהוציא עליו כתב ידו
שכנגדו [אין נאמן לומר להד"מ אבל] נאמן לומר פרעתי עד שיהא כתוב בו נאמנות כל
זמן ששטר זה יוצא מתחת ידו לא יהא נאמן לומר פרעתי וכן פסק המיימוני פרק י"א
דהלכות מלוה וכן פסק ר"מ ואע"ג דרשב"ם כתב פ' חזקת הבתים דלא מצי למטען פרעתי
אכן בפלוגתא דרבוותא מספיקא לא מפקינן ממונא אבל אם מסר לו הלוה כתב ידו למלוה
בפני עדים להיות עליו לראיה דומה לשטר ואם אמר פרעתיך אינו נאמן דהלכה כר' אלעזר
דאמר עדי מסירה כרתי והיא דפ"ב דכתובות דלמא משכחא ליה אינשי דלא מעלי וכתב
עליה מאי דבעי והנא [*דף קעה] הוציא עליו כתב ידו כו' לא קשה לאלפסי דלטעון פרעתי
די"ל דלמא לא ידע האי דאידך אשכח חתימת ידיה ולא אסיק אדעתיה לטעון פרעתי וטוען
האמת לא היו דברים מעולם ובתר הכי מפיק אידך חתימת ידיה ותו לא מהימן לומר
פרעתי דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ורבינו יהודה מפרי"ש כתב שר"י
היה חולק על זה כי מנין לנו לחלק בהכי כי לעולם אינו רגיל לפרוע אם לא יחזיר לו
השטר בין בעדים בין בכתב ידו לבד ואינו נחשב מלוה על פה אלא לענין שלא תגבה מן
הלקוחות עכ"ל : סליקא לה מסכת בבא בתרא

*) עיין בח"מ סימן ק"ח סעיף ב' ובש"ך ס"ק ה' .

הגהות דשייכי לעיל ממסכת בבא בתרא

השותפין [דף ב] פני"ס הכל כמנהג המדינה כו' : הגה"ה עי' ר"פ השוכר את
הפועלים ענין מנהג ועי' פרק המקבל על א"ר יוחנן הכל כמנהג המדינה
במסכת ב"מ : פני"ס [דף ז] לפי שבח ממון הם גובין כו' : הגה"ה נשאלתי תרנו על מס
המוטל על היהודים בני קנדי"א בכלל אם אחד יוצא מן הארץ לעלות לא"י אם הוא פטור
מן המס בשביל המצוה אי לא כי מנהג בני קנדי"א לא יפחתו המס בשביל היוצא וגם לא
יוסיפנו בשביל הבא נראה לי לפי דעתנו בקצרה כי פסקו גאוני צרפת כשאחד יוצא מן
העיר חייב לפרוע מס המוטל עליו ואי משום כלילא דטבריא כבר תירצו אותה קושיא ועוד
יש בה תירוצין הרבה והביאו ראיה מההיא דהגוזל דאמר האי כרגא אכולה מתא ושאלו
מה בא להשמיענו ותירץ זאת בא להשמיענו שדין מלכות הוא וא"כ היוצא חייב לפרוע המס
אשר הוטל עליו ע"כ דברי רבותינו ואני אוסיף על אשר שאלתם אם יפטר עולה לא"י מן
המס בשביל המצוה נראה דחייב דהא פקוח נפש גדול מיישוב א"י [א] דלא דחי אלא אמירה
לעובדי כוכבים שהיא שבות ולא איסורא דאורייתא ולא ולמד מזקני בית להם פרק הכונס
שאסור להציל עצמו בממון חבירו אלא ישלם ממון לחבירו כ"ש שאין רשאי להטיל על הצבור
המס שחייב בשביל מצות א"י וגם מורי פסק הואיל ונמצא בעת הגבייה שצריך לשלם ולא
דמי לכלילא שלא היתה כ"א במקרה והיה הדבר בטוח שאם לא נמצא שם הוא מתבטל
ושלום נאום אלעזר : בפרק מציאת האשה תנן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז
ואם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה אמר אביי נ' זוז פשיטי ממאי מדקתני אם יש
בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה ואמרי' מאי כיס [*אמר רחבה] ארנקי של צדקה ואי ס"ד
נ' זוז ממש אם יש בכיס כמה יהבינן לה אלא ש"מ חמשים זוז פשיטי ש"מ : ירושלמי
תרנז (ביני ביני נותנין ואין מפרנסין)[א]המשיאין את היתומה א"ר חנינא זאת אומרת שאומרים
לפרנסין ללוות לצורך עניים כשנחסר בקופה של צדקה דין פתרי לה כו' פי' שר' חנינא
שמדקדק כך מנותני' לפי שהוא סובר דמתני' איירי בשאין בכיס כלום אז נותנין לה ממה
שמלוין מעלמא אבל אם יש בכיס נותנין לה לפי כבודה א"ר יוסי זאת אומרת שאין אומרים
לפרנסים ללוות פי' ר' יוסי דייק ממתני' שאין גבאי צדקה חייבים ללוות כשנחסר בקופה
דאיהו פתר ליה כשיש בקופה בכיס אבל אם בכיס פחות פי' שאין בכיס [ב]כ"כ אלא נ' או
מ' [*או כ'] [*הכל] יתנו לה אבל לא ילוו כלום . הדא ילדה אתיא קומי דר' אמי פי'
יתומה אחת באת לפני ר' אמי שישיאוה והיה חסר בקופה ואמר ישתבקון למועד פי' המתינו
לה עד שיבא עת גביית הרגל אבל עתה אין חייבין ללוות א"ל זירא ודמית יפסיד אלא יתכול
דמרי[מועדא]קיים כלומר אם ימות הגבאי קודם גביית הצדקה יפסיד זו המצוה שלא השיא זה
את היתומה אלא יתכול דמריה מועדא קיים אלא כלומר יכלה המלוה וילוה וישיא אותה
ויקיים המצוה כמו ותכל עבודת דמריה מועדא קיים הקב"ה הוא קיים ויקיים אותו בזכות
אותה מצוה [ג]פי' דרבי חנינא ור' זעירא ודרבי יוסי ודרבי אמי שרבי חנינא סובר שחייבין
[*הגבאים ללוות] ורבי [ד]אמי סובר שאין חייבין ללוות ומדשתיק ר' אמי משמע דעבד עובדא
כר' זעירא וש"מ דהכי הלכתא שאומר לגבאי [ה]להלוות לצורך עניים כשחסר בכיס של צדקה
כך נראה בעיני אני המחבר. אז"ק. וכתב אבי העזרי מדקרי ליה הלואה ש"מ שנפרעים מכים
כ"א מידי דהוה אכל אדם של צדקה כשימצא בו לאחר זמן וא"צ ליטול רשות מן הנותנין בכים
המלוה וכו' . מהר"ם : (*אבל) [*נראה למורי ואפילו] אדם המלוה על צדקות ומעשרות
הרגיל ליתן וליטול כשיבא . ואין גבאי צדקה דומה להא דתנן פ' כל הגט [*דף ל] המלוה
מעות [*את] הכהן (*או) [*ואת] הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם כו' מת צריך ליטול
רשות מן היורשים ואם הלוום לפני ב"ד א"צ ליטול רשות מן היורשין ותניא רבי אומר מתו
מפריש עליהם בחזקת אותו השבט מת העני מפריש עליהם בחזקת עניי ישראל משמע לכאורה
דלא יפסיד המלוה או המפריש כ"ש המלוה בכיס של צדקה שאין מיוחד לעני אחד אלא לכל
עניים ועניים גופייהו ניחא להו בהכי כדאמרי' פ"ק דב"מ [דף יב]גבי ילקט בנו אחריו והוצרכתי
להאריך כי יש מרבותינו מביאין ראיה מפרק כל הגט שלא יחזור לגבות מן הכים אם לא
ברשות הקהל שנותנין בו (אשר הלוה) לתת לעניים ואין נראה לי : גרסינן התם בירושלמי
המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהם שאין מפרישין על האבוד וזכה העני
במה שבידו ורב נחמיה אמר [ו]שאילין פריטיא לציבור אהא עובדא קומי דרבנין ואמר לית
לצבור כולן עתיר לית לצבור כולי(מייט) [מיעני].פי' סומך על מקצת עניים שבהם שאין לחוש
שמא העשירו כולם ואפילו בעני אחד תנן אין חוששין שמא העשיר אבל אם זכה לעני אחד ושוב
ידע שהעשיר ויתר וזכה העני במה שבידו עכ"ל. אז"ק . עפ"א דפרקי ר"א עניני צדקה.
וצדקה הואיל ואתא לידן כו' . פני"ס משבאת ליד הגבאי כו' : הגה"ה עי' פרק שליחי
דגיטין שם כתבתיו אם מלוה לקופה של צדקה יכול לפרוע עצמו בלא רשות הקהל וע"ש :
הגה"ה בפ' גדים במסכת פאה תנן שנים שקבלו שדה באריסות נותן זה לזה חלקו מעשר
עני וזה[נותן] לזה חלקו ופי' רבינו שמשון בר' אברהם ב' שקבלו הם עניים והם נעשים כבעל
הבית כדאמר פ"ק דגיטין [*דף יב] להזהיר העני על שלו ודוקא על חלקו נעשה כבעה"ב

הגהות [א] פי' יישוב א"י דאמרי' בב"ק הקונה בית מן העובד כוכבים בא"י אומר לעובד כוכבים בשבת לכתוב שטר מכירה :

הגהות הב"ח א כ"ב דין זה כתבו גם ההגהות מיימוני פכ"ב מהלכות מלוה ולוה :

הגהות מ"י א] ביני מתני' וכן פרנסין . כצ"ל וכ"ה בא"ז : ב] נ' כ"א מ' או ל' או כ' כך יתנו לה . כ"ה בד"ק : ג] אתיא דר' חנינא כר' זעירא ודר' יוסי כר' אמי כצ"ל : ד] נ"ל יוסי : ה] ללוות כצ"ל : ו] אילין דהוי שאילין פרוטים לצבור כצ"ל :

ולא על חלק חבירו לפיכך מותרים ליתן זה (*על זה) [*לזה] ירושלמי תני אב ובנו איש וקרובו שני אחין שני שותפין פודין זה לזה מעשר שני ונותנין זה לזה מעשר עני א"ר יהודה תבוא מארה למי שמאכיל אביו מעשר עני ומנין שאם היו שניהם עניים [כו'] פודין זה לזה מעשר שני בלא חומש דכתיב אם גאול יגאל איש ממעשרו על שלו מוסיף חומש ולא על של חבירו ומנין פי' ומנין דתבוא מארה והא הברייתא מתיר ליתן לאביו מעשר עני והוא השיב אב ובנו דקאמר אם היו תרוייהו עניים אבל אם הבן עשיר תבא מארה לו אם מאכיל לאביו מעשר עני אלא יפרנסו בכבוד משלו. תרנח מכאן אני למד דאם אדם עשיר הפריש צדקה לא יפרנס אביו עני ממנה שלא תבא לו מארה ומכאן אני למד על שני בני אדם עניים שחייבים ליתן צדקה כגון עבור חולים או שהזכירו נשמות כמו שאנו עושין שיכול כל אחד לתת צדקה שלו לחבירו ולא הוי כלווין ופורעין זה לזה מידי דהוה אמעשר עני א] איש וקרובו וה"ה אנשים אחרים עניים אלא אורחא דמלתא נקט ודוקא צדקה גמורה אבל צדקה הבאה מחמת קנס כגון קנסות שעושין בני העיר על יושבי עירם ע"י תקנותיהם ליתן כך לצדקה לא יתן כל אחד לחבירו הואיל ובעבור התקנה קנסו אותם אם יתן כל אחד לחבירו לא ימנע להניח טוב. ועל שאני לומד צדקה ממעשר [עני] קשה לי דגרסינן בתוספתא דנדה פרק בן תשע תניא כל הנוטל צדקה נוטל מעשר עני ויש שנוטל מעשר עני ואין נוטל צדקה והואיל ויש נוטל מעשר עני ואינו נוטל צדקה מעתה מה ראיה יש ממעשר עני לצדקה וכ"ל דההוא איירי בחבר עיר כדתניא בתוספתא דפאה מעשר עני נותנין אותו לחבר עיר בטובה פי' חבר עיר היינו הכא המתעסק בצרכי הצבור כדפרש"י פרק בני העיר ב] מפרנסים אותו מחמת טובה שעושה להם שמתעסק בצרכיהם נותנין לו מעשר עני בטובה שולחין לו מחמת דורון וכבוד אבל אין שולחין צדקה מן הכיס דגנאי הוא לו וגם לבני העיר לפרנס מ"ש המתעסק בצרכיהם מן הצדקה אבל מעשר עני ששולחין לו מן הגורן לא מינכרא דמעשר עני הוא אלא מחזי כמנחה ודורון דרך כבוד כך נראה בעיני (אבי) [אני] המחבר עכ"ל אז"ק. ועי' בפ"ק דב"מ גבי לא גדול ממש בקצר: פי"ש כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי כו': הגה"ה דעת אבי העזרי ודעת דודי הר"י בר' משה [א] ול"נ דלצדקה דין הדיוט יש לה כדאמרי' פ"ק דערכין צדקה הרי היא כנדר לבל תאחר ואינה כהקדש דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה כו' הלכך אסור להלוותם ברבית ואפילו הקדש גמור ע"י הלואה יוצא לחולין כדמוכח פרק הזהב במתניתין דאונאה ורבית להדיוט ואין אונאה ורבית להקדש דקאמר דאי אוזיף מאה בק"כ הלה מעל ופ"ה שהוציא מעות של הקדש לחולין ולא הכניס תחתיהם כלום להקדש והוה להו דהדיוט ועל הגזבר לשלם קרן וחומש עכ"ל ולא משכחת דין רבית להקדש אלא שהלוה אבנים של בנין משום דבונין בחול ואח"כ מקדישן דהשתא ליכא מעילה אבל הלואת מעות לא משכחת לה דין הקדש דמשעת הלואה נפקי לחולין ויש להם דין הדיוט וכ"ש צדקה שבשעת הלואה יש להם דין הדיוט ואסור להלוותם ברבית עכ"ל כך נ"ל אשר בר' משה נ"ע אז"ק. בפרק זה בורר אמרינן הרי שראו אביהם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם אם כמוסר דבריו פי' שמצוה בענין שנראה להם שדבר ברור הוא דבריו קיימין ואם כמערים שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר או כדי שלא יקחו בניו לא אמר כלום. עוד גרסי' שם הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו כי לא היה יודע למי הם ובא בעל החלום ואמר במקום פלוני הם כך וכך הם ושל מעשר שני הם הרי זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ונראה בעיני דכל זה הדין במעות צדקה תרנט ואם מצא הכיס עם המעות בתיבתו וכתוב עליו שהם של צדקה סמכינן אכתיבה כי היכי דסמכינן אכתיבה לענין פקדון ולענין יין נסך כדפרישית בהמפקיד בשם המיי' ובשם אבי"ה עכ"ל אז"ק. בפרק זה בורר א"ל אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלו דבריו קיימין כל שאין בידו ליטלו לא אמר כלום הלכך בשדה דבריו קיימין דמה לו לשקר אם היה רוצה היה נוטלו ונותנו לאותו שהוא מעיד עליו ונראה בעיני דה"ה במעות של צדקה כמו מעות מעשר שני אז"ק. במס' פאה פ' מאימתי תנן מדה זו אמורה בכהנים לוים וישראלים היה מציל נותן מחצה ונוטל מחצה היה לו דבר מועט נותן לפניהם והם מחלקין ביניהם פירוש מדה זו שאמרנו לעיל אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חטין כו' אמורה בכהן כו'. היה מציל פי' כגון שבאו עניים ואינו רוצה לחלק להם כל המעשר עני שבידו ורוצה להציל ממנו לקרוביו עניים נותן מחצה לעניים ונוטל מחצה ואמרי' בירושלמי ר' יונה פתר מתני' ביותר מכשיעור היה מציל נוטל מחצה ונותן מחצה אבל כשיעור נותן לפניהם ומחלקין ביניהם ר' חזקיה פתר מתני' בכשיעור *בקש להציל נותן מחצה ונוטל מחצה שמתוך שנוטל מחצה ונותן מחצה נעשה דבר מועט והוא נותן בפניהם [*והן] מחלקין ביניהם ופירש רבינו שמשון משאנץ מתני' ביותר מכשיעור דלאחר שיקבלו העניים שבאו שיעור הקצוב להם במתני' [*אי] איכא מותר יכול להציל והא דנקט ר' יונה מחצה לאו דוקא א"כ דאיכא תנא בתוספתא דשרי להציל שני חלקים [ב] ורבי חזקיה סבר דמתני' בכשיעור נמי יכול להציל מחצה ומחצה מחלקים ביניהם דדייק לישנא דמתני' דתני מחלקים דאין שייך זה הלשון אלא על כשיעור שבעל הגורן [*מחלק] להם והא דתניא בתוספתא אבא יוסי בן דוסתאי אומר משום ר"א אם רצה נותן לפניהם שליש ושני ידות לקרוביו נראה שיש לישבו בין לחזקיה בין לר' יונה וההוא דתוספתא דפ"ק דפאה תניא א"ר שמעון מפני ארבעה דברים אמרה תורה לא יתן אדם פאה אלא בסוף שדהו מפני גזל עניים שלא יראה שעה [שאין] אדם ויאמר לקרובו עני בוא וטול לך פאה ונראה דהיינו שלא יאמר טול כל הפאה אבל מחצה או שני ידות שרי ולא פליגי אתנאי דירושלמי ומכאן אני למד אדם שנדר לצדקה יכול ליתן לעניי קרוביו עד חצי מכל מה שנדר ולמ"ד אפילו ב' חלקים מציל לקרוביו ממעשר [*ה"נ מציל שני חלקים] וק"ו הוא אם אפילו מעשר עני שאמרה תורה ליתן לעניים ואפ"ה יכול ליתן לקרוביו עד חצי או שני חלקים כ"ש צדקה שנותן מדעתו ודוקא אם הפריש לצדקה ופי' לעניי עולם אבל אם נדר לצדקה בסתם ולא גילה בדעתו בשעה שנודר למי רוצה לחלקה יכול ליתן הכל לעניי קרוביו שכל הנודר על דעת תורה נודר והתורה אמרה ענייך קודמין ועוד הואיל והוא עשיר וקרוביו עניים מוטלין עליו לזונן ולא על גבאי העיר כדאיתא פרק ר"א בנדרים ונמצא צדקה משל קרוביו היא הלכך הם זכו כך נ"ל אני יצחק ב"ר משה עכ"ל אז"ק:

*אחי ר' יחזקאל דע שעליך לשלם לזה העלם אברהם [*תשובה זו כפולה בפרק הגוזל בתרא]: בר' יוסי מעשר מעותיו שהלוית עבורו בטובת הנאה כי הוא מושבע להביאו אל בית האוצר בעירו הואיל והריוח שלו אבל אתה אינך מושבע עליו אחרי אשר אין לך חלק בשכר דגבי מעשר דגן גופיה כתוב מעשר דגנך תבואת זרעך ובירושלמי מפיק מעשר מעות מכבד השם מהונך ומראשית כל תבואתך ואפילו קדמה תקנת מקומך לתקנת מקומו הייתי מוכיח לך לשלמו לו והוא יביאהו אל בית האוצר [*אם] לא פירשו בתקנתם שיפרישו מעשר מכל מה שירויחו [*בין יבא לידם] בין יבא לידי אחרים והכי נמי נ"ל במלוה מעות לחבירו למחצית שכר שיש לו לשלם חצי המעשר לבעל המעות והוא חייב להביאו אל האוצר הואיל ומחצית השכר שלו ושלום כנפש טוביה בר' אליהו: פני"ש מעשה באחד שהיו נושים בו מנה כו' עד הואיל ויצא הנודר ידי נדרו: הגה"ה וההוא דפאה דאין פורעין כו' איירי כל זמן שהם ביד בעל ורבינו דוד ממיסבור"ק הביא ראיה דהא תרומה ובכורים קדשי טפי ואמרי' פרק הזרוע דנכסי כהן בע"ח נוטל בחובו ואשה בכתובתה ול"נ כדברי אבי"ה שאין יכול לפרוע חובו ממעות צדקה דאנן סהדי דזה לא נתן לו אדעתא שיפרע חובותיו שחייב לעשירים דאדעתא דאשתו ובניו שהם עניים נתן לו שיתפרנסו בה כמו אותם שנותנים כתבי קיבוץ וכתוב בהם שיש להם טיפול באשה ובנים ואפילו אם תמצי לומר שזה יתן לו מדעתו לבע"ח אשתו ובניו יעכבו על ידו כיון שהם לא לוו ואין חייבין לזה כלום ואדעתא דאשתו ובניו נותן לו ולא לפרוע חובותיו ולא דמי לתרומה ובכורים ומעשר דמשולחן גבוה זכו ואין תלוי בדעת הנותן וגם לא זכו בו אשתו ובניו עכ"ל מצאתי: פני"ש בר"פ הזרוע. אמרינן כו' עד וא"צ לשלם: הגה"ה כתב באז"ק מכאן אני למד עשיר שאין יכול ליקח לו משלו באיזה ענין שיהיה או שהיה עובר ממקום למקום או שהיה לו אונס אחר הרי זה לוקח מן הכיס ופטור מלשלם דהלכה כחכמים וה"נ איתא בפרק גדים במסכת פאה עכ"ל אז"ק: מצאתי וז"ל בתשובת הגאון פסק שאם גמר בלבו ליתן לצדקה אע"פ שלא הוציא בפיו חייב וראיה מפ"ג דשבועות מוצא שפתיך השמור אין לי אלא שהוציא בשפתיו מנין אפילו גמר בלבו תלמוד לומר כל נדיב לב ופרש"י ז"ל לגבי נדר להביא קרבן כתיב דילפינן מנדיב לב דהיכא דגמר בלבו נדבה שחייב אפילו לא הזכיר בפיו ובר"פ האיש מקדש קאמר סתמא דתלמודא אקדשים ותרומה מה להנך שכן ישנן במחשבה הא למדת דאמחשבה מיחייב כאלו הוציא בפיו ולצדקה נמי התם כתיבא ואע"ג דבפ"ג דשבועות אמרי' דהוי תרומה וקדשים ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין הא פי' בתשובות דלצדקה כנדרים ונדבות דמי הלכך גמר בלבו ליתן לצדקה חייב אע"פ שלא הוציא בפה עכ"ל ומה שפירש דלצדקה כנדרים ונדבות דמי יש ראיה דבפ"ק דר"ה ת"ר הדמים והערכים והחרמים וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח ולקט שכחה ופאה כיון שעברו עליהם שלש רגלים עובר בבל תאחר ות"ר מוצא שפתיך זו מ"ע תשמור ל"ת ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעה אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך זו צדקה [*אמר רבא ולצדקה] מיחייב עליה לאלתר עפ"ק דר"ה באלפס: פני"ש אמר ליתן לחבירו מתנה כו' עד כסף צורי: הגה"ה ושל דבריהם כסף מדינה א"ל ההוא גברא הואיל ופלגא זוזא הוא לא בעינא ליה ניתביה לעניים הדר א"ל איזיל איברי בי נפשאי א"ר יוסף ככר זכו בו עניים פי' דאנן יד עניים וכמעמד שלשה דמי וקשה דהא בלא מעמד שלשה נמי לא מצי הדר ביה ותירץ ר"י דהיינו דוקא דבר שהיה בידו בשעת הנדר אבל מה שלא בא בידו מעולם אע"פ שחייב לו אין הנדר חל עליו וכ"ש אם אין שום אדם חייב לו כפי נדרו וגם אין לו בידו ונדר או הקדיש כה"ג אין חל ונעשה כאומר כשיבא לידי יהא הקדש ועיין בספר רי"ף פ' ד' וה' ע"כ מצאתי: תניא בת"כ בפ' קדושים מנין שספק לקט לקט ספק פאה פאה ספק שכחה שכחה ת"ל לעני [*ולגר] תעזוב אותם ג] ומהכא לא נפקי כולהו דהאי קרא גבי לקט ופאה כתיב ושכחה קרא אחרינא בפ' כי תצא דתניא בספרי מנין שספק לקט לקט ספק פאה פאה ספק שכחה שכחה ת"ל לגר ליתום ולאלמנה יהיה ובכל חד דוכתא מזכיר התנא שלשתם ואע"ג דלא נפקי מחד קרא שכן דרכו של התנא ובירושלמי אמר מנין שספק לקט לקט רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן דאמר קרא עני ורש הצדיקו הצדיקהו במתנותיו והואיל דנפקא לן דספק לקט לקט וכן פאה ושכחה יש לו ללמוד מכאן דהוא הדין ספק צדקה צדקה דכולהו מתנות עניים נינהו וכי היכי דדריש ר' שמואל בר נחמני הצדיקהו במתנותיו ה"נ איכא למימר הצדיקהו בצדקה דצדקה היינו מתנה הלכך אומר אני המחבר מי שיש בידו מעות ומספקא ליה אם הם של צדקה או לאו חייב ליתן אותם לצדקה עכ"ל אז"ק: בפ"ק דפסחים גבי תיבה שנשתמשו בה (מעות) מעשר וחולין מסיק דאזלינן בתר בתרא וה"נ מסיק בפ' אלו מציאות הלכך אמר אבי המחבר דה"ה לענין מעות של צדקה דאם מצא בתיבה (*של) [*שנשתמש בה] מעות חולין ושל הקדש וספק לו [*אי ידע] הי נשתמש באחרונה ליזיל בתר בתרא ואי לא ידע זיל בתר רובא וכן אם נשתמש בצבורין בזוית זו ובזוית זו אפילו ביום אחד אזלינן בתר רובא והיכא דאשתכח בגומא אפילו נשתמש בזה אחר זה אזלינן בתר רובא ואם היתה גומא שדרכה לבדוק אזלינן בה נמי בתר בתרא כדמוכח גבי שוקי דירושלים וכו' ובפרק דם הנדה מאן דבדק בגומא נמי בדק ע"כ לשון אז"ק: פני"ש סוף הדבור מסיים וגוזל שאר עניים: הגה"ה ובתשובת הריב"ש מצאתי שהמפריש מעות לצדקה סתם אין רשאי לחלקם לקרוביו לבד כי הוא חייב לחלק לכל עניי העיר בשוה והכי איתא בתוספתא דפרק הגוזל קמא האומר תנו ק' דינר לעניים סתם יתנו לעניי אותה העיר עכ"ל: שאל ה"ר יוסף את ריב"א על הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים שמסרבים ולא אבו שמוע לרבים ואני מצאתי שכתב רבינו שמעיה בשם ר' יוסף טוב עלם דאין מעשים על הצדקה אפילו למצוה רבה דכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' וגו' ושנינו כל מצוה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה ואין הדבר תלוי אלא בנדיבת הלב ובהרצאת רעים והלמידך הוכך להחמיר מדתניא ל' יום לקופה ג' חדשים לתמחוי ו' לכסות י"ב לפסי העיר ומדכייל כל הני בהדדי משמע כי היכי דכייפינן לפסי העיר כייפינן נמי לכולהו ועוד מדגרסינן פרק נערה בכתובות כייפינן ליה כי הא דרבא אכפייה לרב נתן ואפיק מיניה ת' זוזי לצדקה ופרש"י ז"ל בדברים ולא משמע כן כמו ההוא דהכותב ודפרק הגוזל כפייה רפרם לרב אשי ואגבו מיניה ועוד בפ"ק דבבא בתרא מייתי לה וה"נ התם ממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש והא כתיב ופקדתי על כל לוחציו ומשני הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ת' זוזי לצדקה ובתרוייהו גרס רב נתן בר אמי ולאו הרי עובדאי נינהו והתם לאו בדברים קאמר ודוחק לומר דהתם איירי דכבר נדר מעיקרא ולהכי אכפייה מדלא מדכר ליה תלמודא ומדגרסינן עשו אהדדי אין לי ראיה כדאמר מעלנא דידי עישוי נינהו ולהשיע על קילתן אין ראיה דהתם מדעת כולם היה כדפריש ר"ת והכי מוכח ברייתא דתני רישא כופין וסיפא רשאין והשיב ריב"א וז"ל על הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים המסרבין וכתב ר"י ט"ע דאין מעשין עליה משום דמתן שכרה בצדה יפה כתב ואני לא ידעתי ושמחתי בדברים כי עכשיו יש לי גאון שאומר כדברי ולא כפירוש רבינו יצחק שפירש אכפייה לרב נתן בר אמי משום דכתיב באותה מצוה לא תאמץ ולא תקפוץ את ידך כי נראה בעיני דהא אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה כאשר מ"ע לכפותו עד שיעשה דהיו מכין אותו כו' כדאיתא בכתובות והיינו אין מעשין שכתב רבינו יוסף ט"ע אבל מ"מ מוזהרין וראיה לדברי מירושלמי דפ"ק דב"ב:

השיב רבינו יהודה מפרי"ש על ראובן ושמעון שהיו תחת שר אחד והטיל עליהם מתנה וברח האחד אחר הטלת המתנה וחבירו הנשאר תובעו שיפרע חלקו כך קבלתי [*מר"י] הלכה למעשה שחייב לפרוע לו חלקו דדינא דמלכותא דינא ודינא דמלכותא אפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא דבר מתא אבר מתא מיעבט ודין השר ליטול וכל זה דינא דמלכותא כל מאן דמשתכח בבי דרי פרע כו' וכן כל הני דפרק הגוזל בתרא דקטלי דיקלא כו' והיא דחזקת הבתים דאמר רבא הני תלת מילי אמר לי מר עוקבא בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל כו' לאו למעוטי הני דהגוזל בתרא אתא ובחנם הבאת סך דריב"ל דירושלמי דהגוזל בתרא (*אין) [*דאין] אדם נתפס על חבירו כו' כ"א היא ממש דהגוזל בתרא דתלמודא שלנו דאמר רבא בר מחא אבר מחא מלי (מעכב) [*מיעבט] והני [מילי] בגולא וכרגא דההוא שתא כו' וכן הדין פשוט וכן היו דנין רבינו יצחק ור"ת כי כל דבר שהנהיגו השרים והמלכים ע"פ דין קדמונים דין גמור הוא ולא דמי למוכס שאין לו קצבה וגם היה אומר ר"י כי דמי כלילא שהטילו על הכוכבים אם היה מוצאו או אם ישוב הכוכבים היה יטול

הגהות [א] לצדקה יש לו דין הקדש כ' למורי ב"ן הסר. כך הגיה מורי חמי יצ"ו ולי הדיוט קשה לי זה דהא המרדכי כתב בפרק המפקיד בסי' שנ"ת בשם אבי העזרי דלצדקה או מעשר אסור ללוותו ברבים דינו כהדיוט לכך נ"ל דלא חסר מידי. העתק: [ב] פי' ולכך נקט הלשון נוטל מחצה כדי לאפוקי מהאי תנא דס"ל ב' חלקים אבל מ"מ האמת בנוטל כולו:

הגהות מ"י א] שנותנין זה לזה ולאו דוקא נקט איש כו' כנ"ל וכ"ה בא"ז: ב] שמחמת כן בני העיר מפרנסין אותו כנ"ל. וכ"ה בא"ז: ג] ומחד קרא לא נפקי כנ"ל. וכ"ה בא"ז:

לתובען שיפרעו לו כל חלקם המוטל עליהם שהיו ראוין לפרוע ואפילו היה לשם קנבה ועתה הכביד עליהם היה אומר ר"י דדינא דמלכותא להכביד על עמו למלחמה ולשאר צרכים גדולים *ובודאי יש לו לפרוע וכל רבותינו *וכ"כ בתשובת מיי' להלכות גזילה ואבידה סי' פ' : שוין בדבר וכ"פ רשב"ם ומה שאמר הבורח שפרע לפקיד בשביל מתנה לשר אם הפקיד מודה הרי טוב ואם לאו צריך לחזור ולפרוע ולא דמי להוא דזבין חמרא ואתא עובד כוכבים ואנס ליה מיניה דלא מפלי ליה דהתם עובד כוכבים אנס הוא אבל הכא דבר ידוע שלא בא ליד השר ואם הפקיד כופר מה יכול לעשות ע"כ נ"ל לבורח שיש לו לפלות הנשאר : [עיין בפנים בפ"ק דב"ב] שאלו לר"י תרם על ראובן שבאו אנסים או המושל בביתו ליקח משכון שמעון ולקחו משכונו של ראובן בשביל שמעון והשיב ר"י אע"פ שאין להם על שמעון דין ודברים דין הוא שיעכב ראובן משכון שמעון בשביל משכנותיו ואפי' נטל ראובן משכון שמעון ונתנו לאנס להציל משכונו פטור [א] כדאמרי' פרק הגוזל בתרא ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא סליקו גנבי ושקלינהו ויהביה להו אתא לקמיה דרבא פטריה א"ל אביי הא מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר ליה רב אשי חזינא אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו ואי לא אדעתא דכספא אתו א"כ בנדון זה כיון דאיכא למימר שהגנבים באו בשביל משכנותיו של שמעון ונתן להם ראובן משכונו של שמעון ראובן פטור וכל שכן הכא דודאי בשביל שמעון (נטל) [*באו ונטלו משכונו] של ראובן [*וה"ר] משה מפנטי"א פירש שאין חייב לשלם לנתפס אלא דבר קצוב כגון ארנונא וגולגלתא שהרי הלכה כריב"ל דאמר בפ' הגוזל בתרא בירושלמי [א] דאין לך נתפס על חבירו וחייב לשלם אלא ארנונא וגולגלתא ורב אמר כל הנתפס על חבירו חייב לשלם תיליה דרב מן הדא הגוזל שדה ונטלוה מסיקים אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר [ב] ולא שמיע דאמר רבי יוחנן קנס שקנסו חכמים בגזלן וכ"כ המיי' כדפירשתי והוא שנטלם ממנו בפירוש בפני עדים בגלל פלוני כדאיתא פ' הגוזל בר מתא אבר מתא (*מעכב) [*מיעבט] ודוקא מסה זו אבל מסה שעברה מאחר שנתפייס המלך אין לו לעבוט אחר עליו ועי' פרק הגוזל בתרא בהגה"ה [תשובה זו תמצא ג"כ בפנים פ' ח"ה] מעשה בראובן שקנה קרקע מישראל שהמיר דתו והחזיק בה ג' שנים [ובא שמעון] וערער עליו (*עבור ג' שנים) ואמר כי המומר לקח ממנו בחזקה וטען שמעון ואמר שמיחה אז בבית הכנסת כי ידע שלסוף המומר ימכור לישראל והטילו חרם על הקהל שיעידו שמיחה בעת ההיא אבל לא מצא עדות שמיחה בסוף כל ג' וגם ראובן הלוקח מן המומר החזיק בלא מחאה ופסק ראבי"ה דהויא חזקה מעליא דאע"ג דבפ' חזקת הבתים אמרינן אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים מה עובד כוכבים אין לו חזקה אלא בשטר אף הבא מחמת עובד כוכבים כן ופירש רשב"ם דהתם עובד כוכבים אנס הוא וישראל ירא למחות הלכך הכא נמי הוי ראובן הבא מחמת המומר חזקתו לא הוי חזקה ודוקא היכא דלא מיחה שמעון כלל אבל היכא שמיחה בתחלה גלי אדעתיה דלא היה ירא למחות וא"כ ה"ל למחות סוף כל שלשה דקי"ל כרבי מאיר [ג] דדן רב כר"מ ופ"ק מי שהיה נשוי אוקמא רב אשי לסתמא כר"מ ההיא דקתני לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו בטל ושני ליה בין לוקח אחד לשני לקוחות וכ"פ ההלכה התם כשמעתא דרב אשי עי' בסמ"ק בהגה"ה שם יש תשובות מהר"ם כהגה"ה שבפנים *ועי' ספר מצות לפסק הדין: [א] חזינא אי אית ליה דיקלא כו' : סליק פרק קמא

*גם במרדכי בפנים בפרק חזקת הבתים :

ואא סבר אין מעילה בגידולין וכן הוא אמת דפלוגתא היא במעילה ואיכא מ"ד יש מעילה בגידולין ומכאן [ג] נ"ל דאין לקהל לתבוע מסים או ארנוניות ממעות של הקדש [ג] או של צדקה ועיין במעילה עד כאן מצאתי : סליק פרק ב

פני"ס וכבר היה מעשה כו' : הגה"ה וכי גדלי יתמי איסתעי דינא בהדייהו וכי גדלי יתמי דהוו בני מיעבד דינא דהיינו מי"ג שנה ואילך שמחויבין במצות [*אשתעי דינא בהדייהו על] שטר חוב שיש לך על אביהם ותשבע ותטול כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים (*קטנים) [*גדולים] והיינו (י"ב) י"ג שנה והא דאמר פ' מי שמת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ה"מ שמוכר לצורך הוצאה אבל לפרוע חוב אביהם מוכרין ב"ד מי"ג ואילך וא"נ מלוה ע"פ היה ויש עדים שהלוהו לכי גדלי יתמי ישבע ויטול כדא"ר פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתא (*הלכך) [*הלכתא] מלוה ע"פ גובה מן היורשין הלכך מלוה ע"פ ישבע שלא פרעו ויטול עכ"ל רשב"ם ועי' לקמן בפ' הניזקין וברב אלפס בפרק הניזקין ושם תמצא דינין של יתומים באורך באר היטב : פני"ס מצאתי ראובן השכיר בית כו' עד דאמר ריב"ל המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח כו' : הגה"ה בפרק הפרה היא מימרא זו על משנה עבר עליו הראשון ולא כסהו ושם פי' הרא"ש דמסירת המפתח אינו קונה ועיין בקצר : ושאלת ראובן ושמעון הלכו לשוק והתנו ביניהם שכל מה שיעלה להם בין מסחורה בין בדמים אחרים שיחלקו ביניהם והלכו לדרכם וכשחזר ראובן מסחורתו באו עליו לסטים ותפשוהו והוצרך לפדות עצמו כדי דמיו ועתה תובע ראובן את שמעון חצי הפדיון *לפי שראובן אומר אם לא מפני הסחורה לא היה נתפס וכשם שהם שותפין בשבח כך הם שותפין בהפסד ושמעון משיבו שותפין היינו בשבח הפרקמטיא או בהפסדה אבל מאונסין שבדרכים לא היינו שותפין ולא הותנה בינינו והשיב ה"ר אליהו מלונדרו"ש דשמעון פטור בולא כלום כיון שלא התנו שכל מי שיפסיד ישלם לו חבירו חלקו ולא דמי לקרוב לשכר ורחוק להפסד דהכא לא איירי אלא בנותן פרקמטיא לחבירו למחצית שכר על מנת שאם ישתכר יחלוק עמו וכל מה שזה נותן חלק בשכר אינו אלא רבית פרקמטיא ואם נפסדה על הלוה לשלם [ג] [*וגם שם כ' למורי ש"ן חסר] ואם נתפס חבירו הוא לא קבל עליו אחריות גופו אע"פ שהוא טורח בשבילו והביא ראיה משטף נהר חמורו וחמור חבירו [בפ' הגוזל בתרא] וכ"ש זה שלא אמר לו ליכנס במקום גדודי חיה ולסטים ולשלם פדיונו : *ירושלמי דב"ב איתא ור"ח הביאו בפירושיו האחין שילא אחד מהם לליסטיות או לגנוב בלא דעת חבירו חולקין מכאן יש לפסוק על ב' אנשים [ב] שילאו לשוק וראה אחד מהם ארנקי מונח בבית העובד כוכבים וגנבו שיש לו לחלוק עם חבירו ובעיטור כתב וז"ל תשובה אם נתפס א' מהשותפים עם הפרקמטיא אין על חבירו כלום שאחריות גופו לא קבל עליו והביא ראיה משטף נהר חמורו וחמור חבירו והא דגרסינן בירושלמי האחין והשותפין תרסא שנפל אחד לאומנות כהדא רב נחמן בריה דרב שמעון אתפס לבולי' אתא עובדא קומי דרב אמר אין אית בנכסי דנחמן שנתפס לבולי' יתן לו מנכסיו ואם לא יתן לו משל אמצע ודוקא דהתני אהדדי אבל מסתמא כגון שהם אחין ושותפין כל אחד ואחד מהם לעצמו כדגרסי' בירושלמי תרסב א"ר חייא בר אבא שהם אחי שותפין [*פי' מביא הירושלמי לדבריו איזה קרוי סתם שותפין] עד שיאה דורות איתא בירושלמי חד בר איגש איתעביד ספר בעי אחוה מיפלגי עמיה אתא עובדא ס' רבי אמי אמר כך אומרים אדם שמלא מציאה אחיו חולקין עמו ואדם שילא ללסטיות אחיו חולקין עמו בתמיה ירושל' בארישי דבר זיזא מהו דיימרון דקיקא [*לרברבי] נחלוק עמכון יכולין למימר מציאה מצאנו שמע מינה דבמציאה אין חולקין אא"כ פירשו להדיא ע"כ :

[*שהרי שותפין היו והיה ראובן אומר כו'] :

תשובה לרבינו משולם בר קלונימוס תרסג על ג' אחים שהתנו יחד [ד] בקנין על נכסי אחותם שנתן לה בעלה שכל מי שיקבל מתנה מאחותם שיחלקו בשוה שלשתם ולימים נתנה מתנה לאחד והשיב אע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בהאי הנאה דסמכי אהדדי גמרו ומקנו להדדי כדאמרי' באחים שחלקו בגורל בההיא הנאה דצייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי ובפסקא אמרינן בההיא הנאה דמה תני אהדדי [*כו'] ובערב נמי אמרי' בההיא הנאה דסמך עליה דמהימן גמר ומשעבד נפשיה [*ותנן] נמי מתנה שומר חנם להיות כשואל ואמרינן עלה במאי בדברים ואמר רבי יוחנן אפילו תימא בלא קנו מידו בההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה הלכך כל תנאה מהני בשיתוף בין במציאה בין [*בדורון] משום טעמא דמהימני אהדדי גמר ומקני (*וכן תנאי) [*וכ"ש] מתני אהדדי דלא תזבין בהפראי ולא תיזיל באורחא רחיקא בלא (*הזמנותיה ותיהימנון) [*הרמנותא ותימהימין] ליה כתרי סהדי וכל תנאי דמתנו אהדדי מהני תנאה בר מתנאה דאיסורא עכ"ל: דגיטא ודמתנתא גילוי דעתא בעלמא הוא פרשב"ם ולכך יש לנו לכתוב אפילו בלא ידיעת אונסו שבודאי יש לנו לומר שהוא אונס שהרי אינו מרויח כלום דדוקא בזביני שהיא מרויח מעות שדחוק עתה איכא למימרא שהוא אין אנוס ולא נכתוב לו אם לא ידענו אונסו היאך . וריב"ם מפרש גילוי מלתא בעלמא היא ולכך בלא אונס יש לנו לכתוב שהרי יכול לבטל גט ומתנה בלא אונס כדאמרינן פרק השולח וא"כ לדבריו תרסד אם מסר מודעא על מתנה אפילו בלא אונס הוי ביטול מעשה וליתא וראייתו מפ' השולח ואין ראיה דהתם מיירי בביטול שליחות אבל גט עצמו אין בטל כדאיתא התם נהי דבטליה לשליחות גט גופיה מי בטיל ואפילו לספרים דגרסי מי [ה] בטלינן דמשמע דגט בטל היינו לאחר כתיבתו אבל קודם כתיבה אין יכול לבטל וגם מה שהביאו ראיה [ממתנה טמירתא דקאמר להו לסהדי זילו איטמירו בעיבר ימינא] דהוי מודעא לחבריה אע"ג דליכא אונס זה אינו דאונס גדול הוא דאמרה ליה דלא מקדשי אי לא [ו] כתבה (*ליה) [*לה] לנכסיה ולפירוש ריב"ם קשה דאמרי' לעיל רבה ורב יוסף לא כתבי מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא ובאיזה מודעא איירי כיון דבגיטא ומתנה כתבינן בלא אונס בשביל שמבטלו ומודעא דזביני נמי לא איירי דלא כתבינן מודעא אזביני ובמודעא דאנוס הוא כעובדא דפדיסא לא איירי (*דלא) [*דאפילו] ציית בי דינא שפיר [*כתבינן] ומיהו יש לומר דאיירי במודעא דזביני וסבר כרבה בר בר חנה דאמר לקמן דכתבינא ביה מודעא והא דלא פריך לרבה ורב יוסף כי היכי דפריך לנהרדעי מההיא דרבה משום דלא הוה מצי מידי [*עי' בתוס' ובגמרא דף מ'] בפנים סוף הדבור ע"כ : הגה"ה ודוקא דזביני אבל הלוהו ויהיב לא הוי מתנה דלא גמר ומקני כדאמר שמואל לעיל ובמתנה פי' ריב"ן דאם מסר מודעא אפילו בלא אונס הוי ביטול וליתא כדפי' לעיל בהגה"ה ועוד פירש ר"י דאם מסר מודעא אזביני ובטלה בשעת המכר מהני ביטול כדאיתא בפרק משקלי עלי אמר רב שילא האי מאן דמסר מודעא אגיטא הוי מודעא פשיטא לא צריכא דעשאוהו וארצי מהו דתימא בטולי בטלה קמ"ל [הא בטליה בהדיא הוי ביטול] דיקא נמי דקתני עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל מודעא וה"ה בזביני דגמר ומקני כמו בגט ומיהו בהא מספקא לן במתנה אי מהני ביטול דמודעא דודאי היכא דלא ידעינן באונסיה פשיטא ליה דמהני ביטול אבל היכא דידעינן באונסיה מספקא ליה ונ"ל דפשיטא דמהני ביטול דכיון דמדעתא מבטל גמר ומקני דכיון דבלא אונס מבטל אבל אם מבטלו ע"י אונס אין ביטול מועיל ומה שאנו כותבין בשטרי מתנה ביטול מודעא משום דמהני כשמבטל מדעתו : תרסה אפוטרופוס של היתומים תבע אלמנת שמעון כל מה שיש בידה בין בחובות בין בפקדון וגם מעות שהיו בפקדון והיא היתה נושאת ונותנת בבית והיא משיבה שכל מה שיש בידה הן מחובות של ראובן בעלה הראשון אבל מה שהיה משל בעלה השני הוציאה ומן הפקדון לא נשאר כלום ונ"ל שהיא נאמנת דומיא דאמרינן מעיסתה קמלה ועוד כיון שתובעת מזונות (*שכל) [*כל] מה שתפסה יכולה לעכב כדאמרי' פרק אלמנה ניזונת מעשה בכלתו של רבי שבתי שתפסה ארנקי מליאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה ומפרש עלה בירושלמי הגא אלמנה שתפסה אפי' אלף זוז במזונותיה אין מוציאין מידה ומסיק אפי' אחוי מה שבידך לא אמרינן לה ואע"ג דרבינו חננאל וה"ג פירשו דלא מהניא תפיסה דלאחר מיתה מ"מ נראין דברי ריב"ן שפי' לפני רש"י ז"ל דמיירי שתפסה לאחר מיתה דאי מחיים תקשי הדרבא [ה] דרבא גופיה אית ליה פרק הכותב והוא שתפסה מחיים : סליק פרק ג

הגה"ה עישור נכסים אפילו מאיטלטלי פי' דהוה קרקע ופי' רשב"ם דקי"ל דעישור נכסים דהיינו פרנסה אין גובה אלא דוקא ממקרקעי אפילו בזמן הזה ודוקא כתובה ומזוני תקנו הגאונים לגבות מטלטלי דמזוני נמי מתנאי כתובה הוי אבל פרנסה לאו מתנאי כתובה הוי והלכך במקומה עומדת במקרקעי ולא במטלטלי [ו] מכאן קשה למה שפירש פרק שבועת הדיינים משום שמ"ג דאע"ג דאין נשבעין על הקרקעות נשבעין על שכירות בתים דחשיב כמטלטלי דהא הכא חשיב שכירות בתים כמקרקעי : סליק פרק ד

אותיות נקנות במסירה . עי' פ"ק דב"ק בקצר ובפרק קמא דב"מ בסופו גבי ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול שם פי' משם רב האי גאון ור"ח דאין אותיות נקנות בקנין אגב וע"ש : סליק פרק ה

מאי קמ"ל תפוס לשון [ז] ראשון פרק יש נוחלין ופרק ד' נדרים אמרינן תוך כדי דבור כדבור דמי ולא הפסי לשון אחרון כלאחר כדי דבור ולא לשון ראשון בתוך כדי דבור וא"כ במאי פליגי תנאי י"ל הא דתוך כדי דבור כדבור דמי היינו כשאומר חוזרני בי אבל היכא שאומר שני דברים ביחד יש לנו לומר שיתקיימו שניהם . ואם (*אין יכול לקיים שניהם) [*לא יוכל שניהם להתקיים] יש ללכת אחר לשון ראשון או אחרון למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה . עיין במרובה בקצר :

תופס שטר ממון שיש בו תנאי

בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני למנין שאנו מונין כאן במתא פלונית איך פב"ב אמר לנו הוו עלי סהדי וקנו מנאי וכתבו וחתמו והבו ליה לפלוני ב"פ למיהוי בידיה לזכותא דלביתא ברעות נפשאי בלא אניסנא ואתניתיה בהדיה על ההוא שותפותא ועסקא כך וכך תנאי ואי מקיים ליה תנאי דילי מעכשיו יהא כך וכך ואי לא לא והנאה

הגהות [א] וכתוב בב"י ח"מ סי' ע"ב ואין דבריו נראין בעיני וכן נראה מדברי המרדכי שם שיש מי שחולק על סברא א : [ב] פי' וא"כ ש"מ כל אדם הנתפס על חבירו חייב לשלם לו וקשה לריב"ל דא"ר יוחנן כו' . שנוי הוא דקמשני כו' : [ג] פי' מעות שהרויחו בממון של הקדש דהיינו כמו גדולים : [ד] ונראה לע"ד דאע"ג שאין הצלה שבשאל בענין השלשה אחין היה שם קנין מ"מ מתשובת ר' קלונימוס למדנו שגם בלא קנין מהני תנאי השותפין מדמייתי ראיה מאחין שחלקו בגורל דפשיטא דבלא קנין מייתי כדמוכח התם בהדיא וכן משערי פסיקתא דהן הן הדברים הנקנים באמירה כדאיתא בכתובות פרק הנושא דף ק"ב וכן מדין ערב המשתעבד בלא קנין כדאיתא פ' ג"פ דף קע"ג וכן מייתי ראיה מדברי ר' יוחנן דאמר אפילו בדברים וכו' . וגם מסיים דכל תנאה מהני בין בשתוף בין במציאה בין בדורון ולא תפס לשון קנין כלל אלא תנאה סתם קאמר דמשמע אפילו בלא קנין והיינו כדעת מהר"ם דסוף מהרי"ק שורש קכ"ח : [ה] פי' דאמר רבא בגמרא אלמנה שתפסה מטלטלים למזונות מה שתפסה תפסה אבל לא לכתובה לכן פי' רש"י דמיירי לאחר מיתה דאי מחיים תקשה דרבא אדרבא דאמר אבל לכתובה לא מהני ורבא ס"ל פרק הכותב דמהני תפיסה מחיים ולכן פי' רש"י דהכא מיירי לאחר מיתה ולכן מהני למזונות ולא לכתובה :

הגהות הב"ח א נ"ב דין זה מביא גם הגהת מיימוני פ"ה מהל' שלוחין ושותפין : ב נ"ב שהיו שותפין :

הגהות מ"י א] חזינא וכו' דיקלי וכו' נרשם למחוק : ב] נ"ב פי' מדמפרש בגמ' דגדולי הקדש אין נהנין מהן אע"פ שאין מועלין : ג] לשלם וגם כש אם נתפס כנ"ל : ד] בשלי' כנ"ל : ה] כתב לה לנכסי כנ"ל : ו] ר"נ מפלגת דבתי פרשב"ם שם משכירות הבתים דכמקרקעי חשוב לה דשכר מקרקעי חשוב מקרקעי : ז] נ"ל אחרון :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ומביאו באלפס בפרק בתרא דכתובות ובמרדכי פ' הגוזל בתרא ובפרק חזקת הבתים בשמעתין דשותף אין לו חזקה. כתב בשם ר"ת ואפי' הוציא אותו העכו"ם בערכאות של עכו"ם וכתב מהר"ם בתשובה סי' ש"ג והוא שאין כתוב ידוע לנו : מהר"ם [ג] בפ' מי שהיו נשוי כתב לראשון ולא חתמו לו לשני וחתמו לו אבדה כתובתה דברי ר' מאיר ולא מצית למימר נחת רוח עבידי לבעלי דאמרינן לה אם איתא דנחת רוח עבדה אבדה

יה אן מקמי' נאו וכולהו דקדוקי דתנאי בני גד ובני ראובן ולא יהא לו כח לערער על תנאי הדא ואחריו : וחומר שטרא דנן קבילית עלי ועל ירתאי כאחריות כל שטרי תנאים דנהיגי בישראל מיום נא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינא מפלוני לפלוני בכל מה דכתיב וכו' עכ"ל העיטור : סליק פרק ו' וז'

פרק יש נוחלין

הכותב כל נכסיו וכו' תרסו מעשה בא לידינו ונתעלמה ממנו הלכה באדם אחד שלוה בעת פטירתו וקרא לאשתו ולבניו שיש לו מאשה אחרת בפני עדים ונתן לאשתו כל אשר לו בפני עדים ושטר מתנה נתן בידה כמצוה מחמת מיתה וכן מוכיח לשון השטר שכתוב בו כל נכסי קרקעות וספרים ומטלטלין נתונים למרת אסתר ואחריה ינתנו לילדי בנותי אך היא תתן מנכסי י' ליטרין וס"ת וטלית לצדקה וכל השאר נתון לה והאשה קיימא דברי המת ונתנה כאשר צוה לה אישה ועתה אומרים היורשים להעמידה על כתובתה וגם העשרה ליטרין שנתנה לנכות לה מכתובה. השיב מורי נראה בעיני דהיינו דאמרי' פרק יש נוחלין דף קל"ב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואפילו באשה אצל בני הבעל כי הכא סבירא לן פרק יש נוחלין בין לרב עוירא בין לרבינא דלא קנתה ואינה אלא אפוטרופא וכ"ש אם היה לה יורש ממנו דלא עשאה אלא אפיטרופא דלכאורה נראה דהוי כמו כותב כל נכסיו בלא שיור די' ליטרין וטלית (*שנתנה) [*וס"ת] לא הוי שיור הראוי לבניו דדמי להא דאמר פרק יש נוחלין אשתו משום אפיטרופא ולאחר משום מתנה לשניהם ביחד להיות גירסא שפירש רשב"ס א] (*למתנה) [*דמתנה] שנתן לאחד לא יבטל האפוטרופא מאשתו משום שיור שהרי לא שייר ליורשיו כלום : ואף על גב שכתב ואחריך לבנותי אין זה שיור דהא קי"ל פרק יש נוחלין כרשב"ג דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם בא ראשון ומכר אין לשני עליו כלום דא"כ אין זה שיור כדפסק ר' יוחנן התם ואביי נמי קאי כוותיה מדקאמר התם איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור נכסי כרשב"ג מכלל דאם ירד ראשון ומכר אין לשני עליו כלום והיא עובדא נמי דהויא איתתא מוכחא דאזל אקנייה לבנו קטן והיינו כרשב"ג ואע"ג דלכתחלה אין לו לירד וליתן ולמכור כדאמרינן רשב"ג ארשב"ג לא קשה הא לכתחלה הא דיעבד משמע דלכתחלה לא ואביי נמי דקרי ליה רשע ערום משמע הכי מטעם שלא נעשה נחת רוח של מת שאמר אחריך לפלוני דסוה ניחא ליה שישתייר לשני ומיהו קפידא גמורה לא קפיד שלא יוכל למכור [*מורי הגיה והואיל ואם וכו'] מ"מ הואיל ואם מכרה ונתנה קיים אין זה שיור לבטל האפוטרופוס מאשתו ועוד נ"ל דאפילו אי הוה קים לן כר' דשני מוציא מיד הלקוחות אין לחושבו כשיור לבטל האפוטרופוס מאשתו הואיל וכל ימי חייה היורשין בידה דהא טעמא דכיתב כל נכסיו לא עשאה אלא אפיטרופא היינו טעמא משום דאיכא למימר לכבדה נתכוין שיכבדוה הבנים והיורשין דלהכי מחלק בין אשתו ובין גרושה וארוסה ואחר דלא גיים בהו ואין חושש לכבדם וכ"פ רשב"ס והואיל וכל ימי חייה היורשין בידה הייתו אפוטרופא והמתנה בטלה הואיל והיורשין בידה כל ימי חייה ב] דלעיל מאומד יש לנו לומר דלאפוטרופא נתכוין לכבדה ולא למתנה דלעולם יש לתלות היכא שנוכל לומר לכבודה נתכוין כדמוכח סוגיא דהתם וקצת נראה דבהאי עובדא לא פליגי ר' ורשב"ג דכולי עלמא שני מוציא מיד הלקוחות אפילו אם היתה מתנתו מתנה ג] בלא אפיטרופוס הואיל ואחריה נתן לילדי ד] בנותיה הראוין לירש ה] וא"כ הוי שיור לבטל האפוטרופא לקיים המתנה וראיה מרב ביבי דקאמר משום דאתין ממולאי כו' ואפילו רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא פירוש הואיל ו] ואחריה (דבנכסים) יחזור הדקל לעצמה לא ז] נתכוין להקנות אלא לפירות וא"כ מה שנתן לבני בנותיו הוי שיור לבטל האפיטרופסות שהרי הכא כשאמר אחריה ליורשין ולא לאחרים לא נתכוין להקנות אלא לפירות א"כ (*קל וחומר) [*קשה לי] לעיל כי פריך מרשב"ג ארשב"ג למה לא משני הכי הא דאמר אין לראשון אלא לאכילת פירות בלבד היינו כשאותו פלוני שאחריו ראוי ליורשו והוי כעצמו ושמא ליסבא דאחריו לפלוני משמע ליה אחר שאין ראוי ליורשו מ"מ נ"ל אם יסכים מורי דבין היה שיור להוציא מיד הלקוחות בין לא יהיה שיור הכא הואיל וכל ימי חייה שלה אית לן למימר דלעשות אפוטרופוס נתכוין לכבדה דאע"ג דשויה רבנן כהלכתא בלא טעמא מ"מ קצת טעם יש ואם ישר בעיני מורי יש להעמידה על כתובתה ולעשותה אפוטרופא ולבטל המתנה ואשר נתנה במצות אישה ישר כחה ולא יחשב בכתובתה דעליה לתת כאשר צוה אישה כי מגתה אפיטרופא או מטעם מצוה לקיים דברי המת או משום דברי ש"מ ככתובין כו' וכולהו שייכי בה ואפילו לדברי ר"ת דבעי שליסית מתחלה לכך בההוא דתנו שקל לבני בשבת ובההוא דפלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח שהיא בעצמה שליסה ה"נ היא שליסה בעצמה בממון ובידה הפקידה ועליה צוה כך וכל ימיה החזיקה בממון מדין אפוטרופא ותזון ותפרנס מן הנכסים ולכשתרצה תטול כתובתה ואפילו בלא אפיטרופא אחרי שהיא מוחזקת בממון אין כח ביד היורשין להוציא מידה דאלמנה שתפסה אלף זוז למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרי' בירושלמי פרק אלמנה מהו מימר לה חוי מה שבידך תלמידיה דר' מנא אמרו אומרים לה חוי מה שבידך אמר ליה ר' יוסי בר בון מתוך שצריכה ליסבע בסוף אפילו חוי מה שבידך לא אמרינן לה מיהו מעשה ידיה שלהן כדין אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ועוד היה נראה להסתפק שאין לעשות כאן אפוטרופוס דודאי כותב כל נכסיו לאשתו ולא אמר אחריך לפלוני [או ח] אם אין אותו פלוני ראוי ליורשו אית לן למיזל בתר אומדנא דלכבדה נתכוין אבל כאן דאמר אחריה לפלוני אם אין אותו פלוני ראוי ליורשו היורש מסולק מן הנכסים (*ולאחר) [*לאחר] מיתתה מה שרוית היורש אם לא תהיה אלא אפוטרופא והלא הוא מסולק מכן לעולם שהרי היא מוחזקת מן הנכסים כל ימיה ואחריה יהיה לאותו פלוני ומאומד הדעת יש לנו לומר שלמתנה תחלה נתכוון שכל ימי חייה תתפרנס מן היורש לפי אומד הדעת שלה ואין מסולק מן הנכסים אע"פ שאם תרצה תחזיק לכולם במזונות ולא יזון מהם היורש שמא לא עלה על דעתו שתניח היורשים ט] לפרנסה מיהו היכא שאמר אחריה ליורשין נראה היה מאומד הדעת שלא היה דעתו לאפוטרופא כי אם למתנה גמורה דאם לאפיטרופא נתכוין מה היה לו לומר אחריה ליורשין אלא מאן לירות כדקתני דמאן לירות וא"כ ה"נ שאמר אחריה יהיו לילדי בנותי אם אותם ילדי ראוים לירש כגון שאין לו יורש אלא הם נראה שלמתנה כוון אך אם היו בניו או בנותיו קיימות בשעת פטירתה שמא יש י] לעשותה אפוטרופוס ואם עלה על לב מורי להחשיבה כמזכה במתנה גמורה יש לנו לומר שתקרע כתובתה והעמוד על מתנתה כיון שפסק רב נחמן תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אם יצא שטר חוב ובהאי נדון דהכא לא נפקא לן מידי שאין מערערין עליה כי אם היורשין : והשיב ריב"א. יוסק ספתים. רוכן על המספתים. בבית שערים. משיב דברים נכוחים. ובמעשה דיקוחים. מלאתי דברי חפץ והוא כבן עזאי בשוקי טבריא. בפלפולא וראיה. מה אשיב על דבריו הולם לאהבתו מלאני לבי להשיג תאותו להזקק לשאלותיו. ועל מה שכתב אדוני על אשה זו דלא עשאה אלא אפוטרופוס אע"ג דיורש אין לה ממנו ובנות ובני בנות לאו (*מדינא) [*מדילה] הם הא דאשה אצל ב] בעל הבית [א] נמי לא דיינינן לה וי' ליטרין וטלית וס"ת לא הוי שיור דדמי לאשתו ואחר לפי' אחד של רשב"ם דאם נתן לשניהם כאחד הוי כמחלה על מחלה לאשה משום אפוטרופא ומחלה השני לאחר משום מתנה ועל זה ל] איני דן כי אין פשוט בעיני שאין זה שיור כי נראה לי דהוה שיור לבטל האפוטרופוס ולקיים המתנה אפי' לא יחשוב שום שיור מ] אחרי הי' ליטרין וס"ת וטלית נשארו ברשותו וברשות יורשין והוי כמו חוב שמוטל עליהם לפרוע מחמת נדרו ובין הוא ובין יורשין יכולין לשנותו וליהנות מהם אלא שמוטל עליהם לפרוע כדאמר פרק קמא דערכין האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותו בין לעצמו בין לאחר בין אמר עלי בין אמר הרי זו ולכאורה אין חילוק בינו ובין היורשין כל זמן שלא באו ליד גבאי ויכול לשנות הכל לכל הפחות חוץ מס"ת דלקריאה קאי דיורש כרעיה דאבוה ובמקומו : ועוד מה שכתבת בדבריך אחרונים אני תופס עיקר דכיון שכתב אחריה לילדי בנותי למתנה כוון ומתוך פלפולו נ] כתב ודחה והראה פנים ובעיני אינו כן אלא אלך לדרך זו ומלשונו אני למד דכיון שכתב ואחריה לפלוני ולשון לאחריך יש במשמע דאין לשני אלא מה ששייר הראשון אם כן בה תלוי השיור ואם תרצה לא תשייר כלום א"כ על כרחך למתנה נתכוון דאיך יהיה עיקר טפל וטפל עיקר ובלשון אחריך הראשון עיקר והוא יהיה לאפוטרופוס והשני למתנה שהרי אי אפשר לומר שיהיה גם לילדי [ב] הבנות לאפוטרופים שאין רוצה שתכבד האם את הבן כמו שפירש רשב"ס ועוד איך יתקיים דין זה אם לאפיטרופוס נתכוין א"כ כל ימי האשה יהיו של בנות שהרי יורשות הם (*ובניהם) [*ולבניהם] לא נתן כלום עד אחר מות האשה ואחר מיתתה הפקיע מן הבנות בחייהם ונתן לבניהם ואיך היה זה שתלה שממון להיות של בנות בחיי האשה וזה היה דוחק לומר שכל זמן שהיתה האשה קיימת והיתה אפוטרופוס לא היה ירא שמא ישמטו הבעלים ויאכלו הכל אבל אחר מותה שהיה ירא מבעלי הבנות צוה לתת לבניהם כי דוחק לומר כן אלא ודאי למתנה נתכוון ואשר כתב מתוך דקדוק דבריו דקצת נראה דבהאי עובדא לא פליג רבי ורשב"ג דכ"ע השני מוציא מיד הלקוחות אפילו אם היתה מתנתה ס] מתנה בלא אפוטרופוס הואיל ונתן אחריה לילדי בנותיו הראויות ליורשו אע"פ שהיו בנותיו קיימות הראויות ליורשו שלא רצה שיאכלו בעליהן פירותיהן כי הך דרב ביבי דקאמר והא רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא פי' שמעכב [*לעצמו]. דין זה אין נראה דלא מישתמיט כלל שינהוג דין זה אלא לגבי נכסיה ולא לגבי יורשיו ואפילו אם ת"ל דיורשין כנכסיה כיון שהירושה נעקרת ממקומה מנין הא דבני בנות כנכריות לגביה כל זמן שהבנות קיימות ועוד כי שיטתך לפי' רשב"ס אבל לפי' ר"ח שפי' אפילו רשב"ג דאמר אם נתנה במתנה מה שעשה עשוי לא אמר אלא בזמן שהקנה לאחרים אבל לא לבנו [ג] דבנו כעצמו ולפי' זה לא מצינו חילוק בין אמר אחריך לפלוני או אמר אחריך לעצמי [ג] ונראה לי כדבריו לפי מה דגרים אקנייה לבנו קטן דמה הוצרך להזכיר כאן שהיה קטן אלא לפי שהיה קטן וסמוך על שולחן אביו מסתמא חשיב ליה כאלו הקנה לעצמו ולא הקנה לאחר דבנו קטן כעצמו ומיהו בפירוש ר"ח לא מצאתי רק אקנייה לבנו סתם ועל כל זאת לבי נוטה אחר פי' ר"ח ולשון אחר פי' דלא קאמר [אלא] לפלוני. ומה שכתב דמה שנתנה לצדקה לא יחשב לה בכתובתה דעליה לעשות כמצות אישה והוי כמו שלים אף לפירוש ר"ת דבעי שליש [*אינו נראה] מדהוצרך מתני' דגיטין להעמיד במעמד שלשה ואין מעמידה משום מצוה לקד"ה ומה שהזכרת דברי ש"מ ככתובין כו' אין שייך כאן כיון שהוא ממון שאין לו תובעין אבל מצוה לקד"ה היה שייך להזכיר כאן בלא שליסית לפירושו ואינו מושלם לכך [לפי] שאני רגיל לפרש דטעם ריב"א ורבינו תם אין נראה דה"ל כהלכתא בלא טעמא אלא נראה לי דחילוק גדול בין דברי שכיב מרע כו' ובין מצוה לקיים דברי המת [כי מטעם] דמצוה לקיים דברי המת אין זוכה כלל אלא שכופין היורשין לקיים מצות אביהם (אבל) [וכ"מ] אם אמר תנו חפץ זה לפלוני ובאו היורשין ונתנוהו או מכרוהו לאחר אין לו טענה על הלוקח או על המקבל מתנה אפילו יהא אותו חפץ בעין וכ"ש אם אינו בעין שהרי לא זכה באותו חפץ מעולם אבל מטעם דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו זכה באותו חפץ לגמרי כדמשמע הלשון ואם מכר או נתן יש לו דין על הלוקח או המקבל שהחפץ נקנה לו בכ"מ שהוא ואם היה בעין יטלנו ואם אין בעין יחזיר לו הדמים דה"ל כגזל ולא נתייאשו הבעלים רלה מזה גובה כו' וכן כשאמר הלואתי לפלוני אמרינן דאין היורש יכול למחול ולא מצי למימר לאו ב"ד דידי את וניחא נמי ההיא דגיטין [*דף יג] במעמד שלשתן דיתנו לאחר מיתה דקתני משמע מטעם זוכה ולא [כפייה] דאל"כ ה"ל למיתני תנו מנה לפלוני ומת לא זכה אבל כופין היורשין ועוד דלמ"ד בירושלמי תנו בשיחרר [ובשיחרור] נמי כופין היורשין ואם מטעם כפיה מ"ש ברישא [*בפ"ק דגיטין דף י"ג] (*דתנא) [*דתנן לא] יתנו ובסיפא תנן יתנו אלא ודאי מטעם זכייה ולא מטעם כפייה ולכך מעמיד במעמד שלשתן ואע"ג שראוי (*להסכיר) [*להזכיר] מלד"ה אף בלא שליסות מ"מ אפשר שכאן לא שייך מלד"ה לפי מה שאני רגיל [לפרש] דמלד"ה לא שייך אלא ביורשין שמצוה לקיים מצות אביהם אבל אחר לא וניחא ההיא דאיסור גיורא [דלא] מצי מקני ליה ואפילו מצוה אין כאן שאין המצות מוטלות על רבא וההיא דתניא דתנו שקל לבני בשבת והולך מנה לפלוני דאמר מלד"ה לא שתהא המצוה על השלים אלא יש לכוף היורשין על כך והשלים יעשה ליוויס ובעובדא דידן אין האשה מצווה אם לא תאמר שהצדקה שנתן ברשות הבנות הנשאר הוי לילדיהן ולא נתן לה אותו שיור וא"כ על הבנות המצוה ומתוך כך יתחייב גם השלים ומה שכתב עוד מתוך דקדוק דבריו מאחר שהיתה מוחזקת בממון אין כח ביד היורשין להוציאן מידה דאלמנה שתפסה אלף זוז למזונותיה מה שתפסה תפסה ואמרינן עוד בירושלמי אפילו [חוי] מה שבידך לא אמרינן לה אל יעלה על לבך לומר כן ע"כ העמדתי פי' אחר פרק אלמנה ניזונית ואין לי פנאי עתה להאריך ושלום יצחק ברבי אברהם הגלב"ה ועיין פי' רשב"ס גבי הכותב כל נכסיו לאשתו פ' יש נוחלין:[דף קלח]כאן בשתק כו'. בפ' השולח כתבתי דין מקבל מתנה שאומר אי אפשי בה וע"ש : [דף קלג] השתא בירושה דאורייתא כו'. הרב ר' יעקב מברים תרסח היה רוצה להוכיח דכתובת אשה ובע"ח נגבין ממתנת ש"מ [*אפילו] היכא דכתוב בשטר מהיום ולאחר מיתה דכיון דאם רצה חוזר אין זו מתנה וראיה מפ"ק דב"מ [*דף יט] דמשני מתניתא דקתני תנו [נותנין] בש"מ דבר מיהדר הוא (*דאי אמרת) [*אמרינן מאי איכא למימר] דלמא כתב להאי מעיקרא ואימליך ולא יהיב ליה כו' ואי במתנת ש"מ כו' ואם איתא דכתובה ובעל חוב אין נגבין ממתנת שכיב מרע מאי קאמר מ"מ איכא למיחש דלמא כתב להאי ונמלך ולא יהבה ניהליה ואח"כ נשא [ד] אשה זו או לוה חוב ועכשיו רוצה להפסיד השעבוד של הכתובה או החוב ע"י [*שאומר] שנתן אותה לזה שהוא קודם אלא ש"מ ע] דלא חיישינן להכי ש"מ דמתנת ש"מ אינה מפקעת כתובה ובע"ח ורבינו יצחק ז"ל הביא ראיה דמתנת ש"מ אינה מפקעת כתובה מהא דקאמר לקח עבד

הגהות [א] פי' והרי היא אצלם כאלו בניה שלכבדם נתכוין לעשות, אפוטרופיא : [ב] פי' שיהיו גם ילדי הבנות אפוטרופוס לאחר מותה ולא מתנה נתן לילדי הבנות על זה כתב שאין רוצה שתכבד האם את הבן [ג] וכן דעת הרמב"ם פי"ב מהלכות זכייה כדעת ר"ח : [ד] ואין להקשות אף אם מתנת ש"מ אינה מפקעת שעבוד כתובה ובע"ח היינו מתנת ש"מ שנתן אחר שהתחיל השעבוד של כתובה ובע"ח הוי מתנה א"כ עדיין יש לחוש שמא כבר כתב להאי ונמלך ולא יהיב ניהליה וא"כ נשא אשה זו או לוה ועכשיו רצה להפסיד השעבוד כמו שכתב הספר ועדיין השטר במקומו עומד די"ל כיון שכתב מהיום ולאחר מיתה אין המתנה הוי מתנה עד לאחר מיתה והוא נשא אשה או לוה בין כתיבה למיתה א"כ הוי השעבוד קודם המתנה :

הגהות מי א] פרשב"ס בשביל מתנה שנתן לאחר לא בטל כצ"ל : ב] לעולם כצ"ל : ג] ולא כצ"ל : ד] בנותיו כצ"ל : ה] נ"ב א"כ לא הקנה לה אלא הפירות : ו] ואחריו כצ"ל : ז] נתכוונה כצ"ל : ח] או וכו' ליורשו כ"ה מזקף : ט] מלפרנסם כצ"ל : י] לעשותה כצ"ל : כ] והא דאשה אצל בני הבעל נמי דיינינן לה כצ"ל : ל] אני כצ"ל : מ] נ"ב אחר : נ] נ"ב דמר : ס] תי' מתנה נמחק : ע] מדלא כצ"ל :

חדושי אנשי שם

שבדה לבעלה לקמא איבעי לה למיעבד : ש"י [ג] לפום ריהטא קשה הלא רבינו חננאל לא דבר באחריך כלום וא"כ לפי' זה של רבינו חננאל לא מצינו חילוק ר"ל שאין תלוי בדברי ש"מ אי אמר אחריך לאחר או לעצמו של רק דבר במקבל מתנה וא"כ מה זה שאמר לפי' זה לא מצאנו חילוק בין אמר אחריך. ול"נ לפרש דה"ק דר"ח מפרש ש"מ דלא תלוי אלא במקבל המתנה מש"מ למי הוא נותן לאחר או לעצמו אבל לפי' רשב"ם שכי' דלרשב"ג בא דא"ר בגמ' ואפי' רשב"ג לא אמר אלא לאחר אבל לעצמו לא ר"ל שמדבר המקבל מתנה מש"מ שנותן לאחר יש חילוק למי נותן השכיב מרע דהיינו שאמר אחריך יהיה לאחר ובין שאמר אחריך לעצמי וא"כ יהא או קנה מי שנשבע לו אבל אם המקבל המתנה משכיב מרע נותן המתנה לעצמו כגון לבנו הקטן לא קנה הקטן חילוק בין אותו אחריך הוא אחר או הוא לעצמו שאם הוא לעצמו הוא רק אפוטרופוס מש"כ לפי' ר"ח וק"ל :

שפחה ובנה מן השוק שיחרר השפחה ונשאה וכתב כל נכסיו לבנה מוכר אביו להגבות [לאמו] כתובתה וקא משמע לן כר' מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה והקשה רבינו יצחק והרי נתן כל נכסיו לבנה וכתובתה אינה נגבית מן המתנה של מטלטלין כדאמר עשה שורו אפותיקי אין בעל חוב גובה מהן אם מכרו [ונתנו] במתנה ותירץ דמתנת ש"מ שהיא דרבנן לא אלימא להפקועי כתובה ועיין פרק נערה שנתפתתה וכ"פ ר"י ז"ל במקום אחר דמתנת ש"מ כירושה שויוה רבנן ומשנה היא פרק מי שהיה נשוי דירושה לא מפקעא כתובה דתנן שנייה ויורשיה קודמין וכו' וע"ש. השיב רבינו א] משאנ"ץ ש"מ תרפט שאמר ביום א' תנו ח' זקוקים לפלוני ולמחר חזר ואמר תנו ח' זקוקים לפלוני ומספקא לו אם הש"מ דעתו היא על השמונה זקוקים ראשונים ואין למקבל מתנה כי אם ח' זקוקים או מתנה אחרת היא ויש לו ט"ז זקוקים [מסתברא דעתו על ח' זקוקים] (הראשונים) מידי דהוה (*אכל) [*אשני] כתובות היוצאות בזו אחר זו ואם הן שוות בעל שני את הראשון פ' נערה ועוד אמר בפ' יש נוחלין ש"מ שאמר תנו ר' זוזי לפלוני בעל חובי כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו וקאמר דוקא כראוי לו כר"ע דדרים לישנא יתירה הא לא אמר כראוי לו אין נוטל שתיהן וא"כ כאן נמי אמאי יטול את שתיהן. ומיהו יש לחלק דלמא שאני התם דקאמר ב] נטל בחובו דמשמע טפי שרצה לומר [דדוקא] בחובו הם לא משום (*דאין) [*דאמר] כראוי לו ותדע (*דא"כ) [דאמרינן] פ' אלמנה ניזונת משל דרבי יוסי למה הדבר דומה לש"מ שאמר תנו ר' זוזי לפלוני בע"ח אם רצה בע"ח נוטלו במתנה ולא כך כחו יפה פירוש שחוזר ונוטל את החוב והשתא קשיין אהדדי ההיא דיש נוחלין וההיא דאלמנה ניזונת אלא ההיא דאלמנה לא מיירי שאמר לפלוני בע"ח אלא כגון שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ותו לא והא דנקט בעל חוב מגיד לך התלמוד דמיירי כגון שהוא בעל חובו ולא מפני שאומר כן וגרסינן התם בעל חובו בוי"ו ולא בעל חובי ביו"ד. ומכל מקום הך עובדא דקיימינא עלה לא מסתברא לן לחלק ואין לו אלא ח' זקוקים ושלום שמשון בר' אברהם ועי' פרק נערה גבי ביטל שני את הראשון:

תער קיום הנקרא אשרתא והנפק הוא על שבעה דרכים:

הראשון אם העדים מעידים עצמן על כתב ידן כיתבין במותב תלתא כחדא הוינא כדנפק שטרא דנן קדמנא דחתימי עליה פלוני ופלוני ומדאתו הני פלוני ופלוני ואסהידו כל חדא וחדא אתחזיאו ידיהו ונתקיים שטרא דנן מיניה וביה והרי הוא שריר וקיים: **השני** אם אחרים מעידין על כתב ידן כותבין מדאתו פלוני ופלוני ואסהידו על חתימת פלוני ופלוני דחתימי בשטרא אתקיים שטרא דנן כדחזי: **השלישי** אם כתב ידן יוצא ממקום אחר כותבין אתקיים שטרא דנן קדמנא בחתימת סהדי אלין דחתימי עליה דאינון פלוני ופלוני וקיימנו שטרא כדחזי והרי הוא שריר וקיים: **הרביעי** אם העדים החתומים קיימין ואינם יודעים לקרות צריכין ב"ד לקבל עדותן על פה ואם נמצאת עדותן מכוונת מקיימין אותו וכותבין [אתקיים] שטרא דנן בהלין סהדי דאינון פלוני ופלוני דחתימי לעיל ולא ידעו למיקרי בשטרא ואסהידו בחתימת ידייהו ומדאתו ואסהידו לנא בפומייהו ואיכוין סהדותייהו כמה דכתיב בשטרא איתקיים כדחזי והכל שריר וקיים: **החמישי** עד ודיין מצטרפין וכותבין מדאתא פלוני די אתיס ופלוני דיינא די אתיס באשרתא ואסהיד כל חד וחד אחתימת ידיה איתקיים שטרא כדחזי: **הששי** היכא דליתיה לחד מינייהו ואיכא חבריה דידע אחתימת ידיה לכתוב האי חתימת ידיה אחספא וקיימוניה והדר אתא איהו ואחרינא ואסהידו אחתימת ידיה דהאיך דליתיה ואיתקיים שטרא דנן כדחזי: **השביעי** שלשה שישבו לקיים השטר שנים מכירים חתימת ידי העדים ואחד אין מכיר וכותבין במותב תלתא כחדא הוינא ומדאתינא אנן דייני פלוני ופלוני ואישתמודענא אנן חתימת ידייהו דסהדי דחתימי בשטר ואסהיד כל חד מינן לפלוני דיינא חברין דהוא ניהו חתימת ידייהו דסהדי אלין דחתימי לעיל אתקיים שטרא דנן כדחזי והרי הוא שריר וקיים. וכתב הגאון והיכא דליכא רווחא בניירא לקיימיה [א] מלפף ביה ניירא אחרינא וכתב בקיום וקיומי דא מלפף ליה לגויה וכתב ביה סימן מובהק ולכתחלה הוא דצריך לאחד משבעה דרכים אלו *אבל (*אסמכתא) [*אם כתב] במותב תלתא הוינן ואיקיים שטרא דנן קדמנא הרי הוא מקויים ולא חיישינן לב"ד טועין עד כאן לשון העיטור: **סליק פרק ח**

אמר רב נחמן ג] כו': הגה"ה כ' בעל העיטור ז"ל תרעא כ' רב האי גאון דדבר שאין בו ממש כגון אויר ודירה ואכילת פירות בלא גוף כולהו לא מהני בהו קנין ואפי' אגב מקרקעי וראיה מדאמר ידור פלוני בבית זה כו' ורב נחשון השיב* [פי' דאינו כדברי רב האי גאון:] [דידור בו שעה אחת] משום דלא אמר ידור כך וכך זמן וידור בו שעה אחת משמע עכ"ל. ועוד כתב ואיכא למשמע מינה דאפילו יורש אין יורש אויר בלא גוף דגרסינן גבי הלואתו לפלוני שאני התם הואיל ויורש יורשה עכ"ל: ועוד כתב תשובה לרב פלטוי גאון מאי דכתב בשטר תערב כל דאית לי ודיהוי לי כתון לברי לא קני אלא מאי דהוה ליה בההיא שעתא ואיך לא ועוד כתב דכי אמרינן אין אדם תרעג מקנה דשלב"ע ד] ברשותו ה"מ היכא דלא תפיס לההיא מידי דאקני ליה וקתבע ליה אבל אם תפס תפס וכ"כ רי"ף ויש להביא ראיה גבי הא דאמרינן אמר רב נחמן אף משבאו לעולם יכול לחזור ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה והגאון מוקמא בגוסס דומיא דמה שאירש מאבא מכור לך א"כ בכדי חייו דומיא דמה שתעלה מצודתי היום מכור לך עד כאן: ונכנס אחריה לחורבה. פי' רשב"ם דנשואה היתה ולפי שהיתה דעתו לגרשה קאמר דאין יורשה ומכאן פסק דאדם שרוצה לגרש אשתו אינו יורשה וכדאמרינן נמי בגיטין כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות כך פי' רשב"ם וקשיא דאמרינן בסמוך הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אין יורשה משמע שאם נכנס אחריה שלא לבודקה היה יורשה ופירש רשב"ם דגרסינן הואיל ונכנס אחריה לבודקה. ור"ת פירש דבארוסה מיירי ואמרו בפ' נערה שנתפתתה בגמ' מסר האב לשלוחי הבעל היתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו אם מתה יורשה וזאת החורבה היתה שלו ולכך היה יורש אם לא מפני שנכנס אחריה לבודקה [ב] וניחא השתא הואיל ולא נכנס אחריה כי אם לבודקה ולפי זה צריך לומר שלא היתה חורבה ולא הוו קושי טעות וגם אין ראיה למה שפסק רשב"ם ואדרבה פרק כל הגט מוכיח דבין ר' יוחנן ובין ריש לקיש מודו דאין מפסיד פירות כי אם משעת כתיבה ומשעת נתינה: **סליק פרק ט**

ומיהו בקרובים כשר כו': הגה"ה בפירקא קמא דגיטין כתבתי מה דינו של שטר אחד הכתוב בו מתנה לשני בני אדם והעדים התומים כשרים לאחד ופסולין לאחד מן המקבלי מתנה ועיין שם באלפסי פרק קמא דמכות. ריש פרק שלישי דגיטין כתבתי דשטר שנפרע בו ביום חוזר ולוה בו וע"ש [ס"פ הכותב]. שאלת תרעד על המלמד שהלוה בבית בעה"ב על המשכונות והפקיד מהם ולא פישר עם העובד כוכבים והלך לו והניח קצת מעותיו ביד בעה"ב וטוען בעה"ב אני צריך לפייס העובד כוכבים ממעותיך שבידי נראה לי דאין בעה"ב יכול לעכב עליו ואם יש לו עליו ילך ויתבענו ומפקינן מעותיו מבעה"ב כדאמרי' בפרק גט פשוט ההוא דיינא דאחתיה למלוה בנכסי דלוה מקמי דאיתבע לדינא סלקיה רב ענן כו' קסבר נכסי דאינים איתנהו ערבין כו' ותנן לא יפרע מן הערב תחלה. ושלום מאיר בר ברוך:

הגהות [א] קיום ב"ד צריך שיהא סמוך לכתיבת יד העדים או סמוך לגוף השטר או מאחוריו כנגד הכתב מיי' פ' כ"ו מהלכות שטרות. וכתב המ"מ תיקון נאה הוא זה והביא דברי העיטור דכתב מלפפין וכתב ביה סימן מובהק וכתב הוא עליו ואיני יודע מה סימן מובהק יועיל אא"כ יכתבו הדיינים בחתימת ידיהם איזה דבר בגוף השטר ואם יזדייף ידמה כתיבה לכתיבה אם תדמה אבל כל שאר סימנים הרי הן יכולין להזדייף. ודברי הרמב"ם הם עיקר: [ב] פי' אם נכנס אחריה גם בשביל ד"א שלא לבודקה:

הגהות מ"י א] נ"ב שמשון: ב] בעל חובי כצ"ל: ג] נ"ב ש"מ שאמר ידור פלוני כו': ד] נ"ב או:

סליקו הגהות מרדכי ממסכת בבא בתרא

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא בתרא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטלינג ז"ל (אבד"ק קרימונה).

השותפין פרק ראשון

(א) הכל כמנהג מדינה:
(ב) רבינו תם. יש מנהגים דאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתני הכל כמנהג המדינה:
(ג) אסור לישן בבית הכנסת אפילו שינת עראי ולצורך ב"ה מותר ולפיכך ישנים בו ביוה"כ:
(ד) מי שצריך אדם אחד לקראתו בבית הכנסת כשיכנס ישב מעט שהישיבה מצוה:
(ה) אם בנה ראובן בית בצד בית שמעון או הכתלים והגנה שמעון מכותל הרביעי חייב שמעון ליתן חלקו וכן אם הגביה כותל:
(ו) מיימו'. מי שהיה לו שטר חוב על חבירו ואבד השטר והעדים קיימים וטען שפרע נשבע היסת ויפטר ואפילו אם היה כתוב לזמן ועדיין לא הגיע הזמן:
(ז) ר' אברהם (השכיר) [שכר] סופר וכתב לו מקנת והלך לו בדרך ושמעו שנהרג ואשתו הגעה השכירות למזונות ולכתובה ור' אברהם משיב נתתי לו יותר ממה שכתב הדין עם ר' אברהם:
(ח) משמע אפילו מלוה על פה [רק] בעדים אם מת הלוה בתוך הזמן נפרע מיתמי בלא שבועה:
(ט) משמע דאם אחד הוציא שטר חוב על חבירו אמר ליה השבע לי שלא פרעתיך תוך זמנו אין צריך לעשות שבועה דחזקה אין אדם פורע תוך זמן אבל אם אמר השבע לי שלא פרעתיך בזמנו אז צריך היסת:
(י) ר"מ כתב כל מקום דאיכא למימר מגו אמרינן חוץ מבמקום עדים ובמקום חזקה אבעיא ולא איפשיטא:
(יא) (חון) [דין] מרזב לראובן שהיה על גגו של שמעון ועתה בא ראובן להגביהו:
(יב) ראובן בנה עליה בחצירו ופתח לו חלונות ותקרו של ראובן מפסיק יותר מד' אמות ושמעון קובל עליו מחמת היזק ראיה:
(יג) המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ובתוך הזמן רצה לבנותו לא יוכל לכוף לשוכר לצאת ממנו ואפילו לבית יפה ממנו אך מבקשים ממנו לעשות לפנים משורת הדין וכן אינו יכול לכופו להכניס בו פועלים לבנותו בעוד שמושכר לו:
(יד) רב צמח גאון השיב כותל שבין ראובן לשמעון והכותל של ראובן לבדו יכול ראובן לסותרה בע"כ של שמעון:
(טו) כופין כל הדברים שהשכנות צריכין להם צורך גדול או דברים שנהגו בהם בני המדינה לעשותו אבל שאר דברים לא עשה אחד מהם מעצמו אם יגלה השני בדעתו שנוח לו במה שעשה חבירו מגלגלין עליו ונותן חלקו בהוצאה:
(טז) כל מילתא דלית ביה סכנת נפשות לא אזלינן ביה אלא בתר ממון:
(יז) ענין שומרי העיר שמתחלה שומרים בעצמם בלילות ואחר כך נתפשרו הקהל לתת דבר קצוב לשנה פסק ר"מ דבתר השתא אזלינן ומחשבין לפי ממון:
(יח) אם יש לתת מס מן הבתים אם לאו זה תלוי במנהג העיר ואם אין ניהוג בעיר צריכים ליתן:
(יט) ואם יש בתים גבוהים שעושין לשאר בתים צין אין צריך ליתן יותר:
(כ) ולא מבעיא אותם שיושבין תוך העיר שצריכין ליתן מס מבתיהם אלא אפילו אותם שיושבים חוץ לעיר:
(כא) וכופין בני חצר זה את זה לבנות בית שער ודלת אבל שאר מסים קצובין אין ליתן מס מן הבתים ואם יש לו שנים או שלשה יתן מן הכל אבל מביתו לא:
(כב) ר"ת. אם הטיל מס או מתנה על בני העיר וברחו מקצתן פטורין ואין אלו יכולין לדוחקן:
(כג) ר"י. מנהג בכל הקהלות שאין אדם יכול לפטור עצמו מן המס בצאתו מן העיר אחר שנתחייב ובלא מנהג נ"ל דין תורה אפילו שערא דכדי כשתעבדו:
(כד) כמה יהא בעיר כו' אבל אדם הבא לדור שם להשתקע בם הוי כקונה בית דירה וכל הנהו מיירי דומיא דגמלת שעוברת ממקום למקום כו':
(כה) אים הבא אל עיר נושבת יהודים אם מנהג קבוע צריך ליתן מס תוך י"ב חדש:
(כו) כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות להם ספר תורה נביאים כו':
(כז) הוא הדין להכניס אורחים ולהלך להם צדקה:
(כח) וכן אם אין מנין בעיר ורוצים להשכיר מנין אפילו הוא עיר חדש כופין זה את זה:
(כט) אם אין להם מנין אלא עם שמעון כופין אותו או להשאר או להשכיר במקומו:
(ל) מי שהיה בלן לרבים וספר ונחתום לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע הרגל ומבקש לילך לביתו יכולין לעכב על ידו:
(לא) אבל אם יש מנין בלא הוא אין לכופו ולא חיישינן שמא יצטרך אחד מהם לנקביו או אונס אחר ויצטרכו להמתין דא"כ אין לדבר סוף ועליהם נאמר ועוזבי ה' וגו':
(לב) אם התחילו בעשרה והלכו מקצתן יגמור:
(לג) רשאין בני העיר להסיע על קצתן פירש ר"ת שנעשית מדעת כל טובי העיר וטובי העיר הוי כחבר עיר:
(לד) על אודות המס כך הוא אף אם עד עכשיו נהגו מאיליהן שלא ליקח המס ממה שיש ביד בני אדם משל אחרים יכולין מקצתן עתה למחות ולומר עד כה סבלנו מכאן והילך לא נסבול:
(לה) ראשי הקהל שבאו לשנות ולהטיל מס על שוה ליטרא קרקע כמו על ליטרא כסף במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי אין שומעין להם:
(לו) נהגו הקדמונים שלא להטיל מס על הקרקעות כי כל המס אינו אלא ממשא ומתן:
(לז) אין בכל הסחורות השכר מצוי כמו הרבית וכן פרקמטיא נוהה ומצלחת מה שאין כן קרקע ולכן אין נותנין מס ממנו:
(לח) אם הוברר טובי העיר מתחלה להנהיג קהלם בכל דבר אפילו יחיד שבירכו מה שעשה עשוי בתקנת הקהל ויפתח בדורו כשמואל בדורו:
(לט) אם הרוב הסכימו המיעוט אלה עליהם הגזירה בעל כרחם:
(מ) שמעינן שאין צריך לענות אמן אחר גזירת האלה והעפ"כ חלה:
(מא) אם רוב הקהל מסכימים אל גזירת הראשי' יכולין מן הדין לכפות המיעוט להיות נייתי לתקנתם:
(מב) אם ראובן גברא דאמיד הוא והקהל עשו תקנה שלא לקבל שבועה מפני תקנת הקהל יתכן לכוף ראובן לתקנתם אבל אם לא אמיד למה ירדפוהו:
(מג) בני העיר שנגנב להם ס"ת אין דנין אותו בדיינים של אותה העיר:
(מד) אין רשאין טובי העיר לקיים שום דבר היכא דיש דיין מומחה או אדם חשוב אם לא על פיו:
(מה) משבאת ליד הגבאי אסור לשנותה דוקא הגבאי:
(מו) אבל בני העיר משנים אותה אפילו לדבר הרשות וכן היה נוהג ר"ת:
(מז) ראובן נתן ממונו לצדקה ע"מ שמן הריות ישכרו הקהל רב הישר בעיניהם וכן עשו לאחר מותו ונמצא רב אחר גשוי מבנות המקדים גדול כמותו אין כאן אומדנא והקהל יעשו כטוב בעיניהם:
(מח) כל מה דמטי ליד הגבאי יכול ליתן לקרובו עני דטובת הנאה שלו:
(מט) אם הודיע לקהל שהוא נודר כך וכך לתת ביד גבאי לעניים שבעיר ושוב העני אפילו הוא גופיה לא מצי לעכובי:
(נ) קופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה:
(נא) דוקא שררות הוא דלא עבוד הא הימוני מהימניה ליה ליתיר לעבותו גזבר:
(נב) ירושלמי אין מעמידין פרנסים פחות מג' פירוש גבאי צדקה:
(נג) מיהו נהגו בכל המקומות להעמיד גבאי אחד:
(נד) אדם שהצבור חפצים בו למנותו גבאי של צדקה יש לו לקבל על עצמו להיות גבאי:
(נה) אדם שהוא גבאי צדקה אם העניים יחרפוהו אין לו להוש כי יותר טוב הוא לו מה שמברכין אותו כי יותר זכותו גדול:
(נו) הגבאי שאמר בעודו גבאי כך וכך הלויתי לתוך כיס של צדקה נאמן בלא שבועה אך לא אחר שיסלקוהו:
(נז) אין מעשין על הצדקה אפילו למלוה:
(נח) צדקה מחייב עליה לאלתר:
(נט) היינו משתבעה הגבאי ולא משעה שנדר איהו:
(ס) ומותר לשנותה קודם שיבא לידי הגבאי:
(סא) היכא שנדר ליתן לפלוני ודאי לא עבר עד שיבא אותו פלוני:
(סב) והיכא שנדר ליתן ליד הגבאי והגבאי אינו יודע לא עבר:
(סג) ומסתבר דחייב להודיע לגבאי:
(סד) מוצא שפתיך תשמור אין לי אלא שהוציא בשפתיו

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא בתרא

כשפחיו גמר בלבו מכין תלמוד לומר כל נדיב לב :
(סה) בני העיר ודאי רשאין אבל גבאי שגבה קופה או תמחוי אינו רשאי לשנותה אפילו לדבר מצוה והני מילי דבני העיר יכולין לשנות לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות :
(סו) דוקא נדבת בית הכנסת אבל בנדבת עניים אין הגבאים יכולים לשנותה אפילו לדבר מצוה :
(סז) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבה"כ אסור לשנותם והיינו שכבר נשתמש בהן והדליקו בבית הכנסת :
(סח) אחד נתן מקצת נכסיו לצדקה בעת מותו לימים ירדו קרוביו מנכסיהם וגדולים היו אומרים שיש ליתן אותה צדקה לאותם קרובים ואינו כן אלא הן כשאר עניים :
(סט) יהודית אחת נפטרה ואמר רבי אליעזר ממיץ שנדרה כ' דינרים לצדקה ולאחר פטירתה החזיק בשלה ולא רצה להחזיר ליורשיה והשיב ר"י כי רבי אליעזר אין לו להחזיק בממון היורשים ודין מצוה לקיים דברי המת אין מוטל עליו :
(ע) פותחין לו לאדם שהדיר את חבירו מנכסיו :
(עא) עני שיש לו קרובים עשירים שיכולין לפרנסו אין גבאי העיר חייבין לפרנסו אף על גב דקרוביו נמי נותנין בכיס של צדקה :
(עב) אדם שנותן צדקה לסתם עניים שמעינן מהכא שהקרובים עניים זוכים בה :
(עג) בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה נותנים וכשהן חוזרין מביאין אותה עמהם ומפרנסין בה בני העיר ויחיד נותן לעניי אותה העיר :
(עד) בד"א בשאין שם חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר :
(עה) פירש רש"י חבר עיר המתעסק בצרכי צבור
(עו) והיינו צדקה שגזרו על עצמן מפני תעניות בצרות אז צריכין ליתן לגבאי העיר :
(עז) אבל צדקה שרגילין ליתן כל שעה אין צריכין ליתן לגבאי כי אין כאן חשד אלא מוליכים אותם לביתם :
(עח) הלכך אותם בני הישובים שבאים לקהלה ראש השנה ויוה"כ ומזכירין נשמות ונודרים נדרים אין כאן חשד ומוליכים צדקה לישוביהם ועושים בה כרצונם :
(עט) אורחים הנכנסים אצל בעל בית אינם רשאים ליתן משל לפניהם לבן בעה"ב ולא לעבדו ולא לשלוחו אא"כ נטלו רשות :
(פ) אחד היו נושין בו מנה ונצטרך לבריות ושט אחרי פרנסתו עד שהביא ר' זוז ותבעו הנושה והלוה השיב לא רחמו עלי אלא לפרנס בני ביתי ולא לפרוע חובי ופטרו ראבי"ה ורבינו שמחה חייבו :
(פא) בעה"ב עשיר ונצטרך לוקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכשיחזור לביתו ישלם וחכמים אומרים אינו צריך לשלם :
(פב) אמר ליתן לחבירו מתנה מרובה מותר לחזור בו הייתו לעשיר אבל לעני נעשה נדר :
(פג) ודוקא שיש בידו בשעת הנדר כפי מה שנדר ליתן לצדקה אבל לא הוי בידו כפי מה שנדר נראה שאין הנדר חל :
(פד) מי שיש לו ר' זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו ר' זוז חסר דינר אפילו נותנין לו אלף דינר כאחת נוטל וכן שאר צדקה :
(פה) ור' זוז שאמרו הכל לפי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו :
(פו) ר"י בר קלונימוס היה מסופק אדם שהוא נודר למרחקים להביא טרף לביתו ונתנו לו ר' זוז בעיר אחת אם צריך לחזור לביתו וא"ז כתב עד מקום שחושב להרחיק הוי כפעם אחת :
(פז) מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות :
(פח) כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור לרחם עליו :
(פט) המפרי' ממונו לצדקה ויש לו קרוב בעיר אינו רשאי לתתה לקרובו לבדו אלא לגבאי העיר יתננה והם יחלקוה כראוי :
(צ) לא יתן אדם כל צדקותיו לקרובו אחד ולהניח שאר קרובים גם לא לאדם אחד ולא לשאר בני אדם :
(צא) המחלק צדקה צריך ליזהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם :
(צב) הפושע במעות של צדקה ונגנבו פטור מלשלם ואם היה קצבה בעיר כך וכך לשבוע או ליום חייב לשלם :
(צג) אחיך מאביך קודם לאחיך מאמך יושב עירך קודם לעיר אחרת יושבי א"י קודמין ליושבי חוצה לארץ :
(צד) דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה שאע"פ שהעדים מעידים אותו אין מחתכין אותו הואיל ויודעין שהן משקרין :
(צה) על אודות חור שהיו המים מן הגגות יוצאין שם וטוען שמעון שראובן סתם לו לאותו חור כו' :
(צו) יש ללמוד שאם סתם ראובן פתחו או חלונותיו ובא שמעון שכנו לבנות לפני פתחו וחלונו יכול ראובן לעכב :
(צז) מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו וכמו שהחזיקו ברשות תחלה :
(צח) זימנין דאפילו תרי מצו למיכפינהו לאינך תרי למיתב שני חלקים דידהו אחד מיצרא כגון תרי דאתו מכח חד ·
(צט) נשאל מר"מ אם השותפין יכולין להכריח את ראובן שיטול חלקו במערב והמה יקחו חלקם במזרח לפי שלמקצתן יש להם קרקע אצלו חלוקים רש"י ורבינו תם :
(ק) רבי יואל פסק דשכנים כופין אותו לתת לו אמצרא :
(קא) ראובן ושמעון ולוי היה להם בית קטן בין ב' בתים של יהודים שהיו אחים והיו קרובים ובאו למוכרו באו שני היהודים ובקשו מהם שימכרו כו' באורך :

(קב) כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין לחבירו הפסד בו כלל כופין לעשותו :
(קג) הלכתא אית דינא דגוד או אגוד פר"י דאפילו בדמים יקרים יותר משויו הרבה יכול לומר כן ורבינו יקר פירש כפי השומא דוקא :
(קד) עני ועשיר שהניח להם אביהם מרחץ או שאר דברים אין העני יכול לכוף את העשיר לקנות חלקו אלא משכיר לאחרים כפי חלקו :
(קה) היכא מאן דאמר לא אמרינן אית דינא דגוד אגוד אלא היכא דכל חד מנייהו אית ליה דמי :
(קו) וכתבי הקדש אפילו שניהם רוצים לא יחלוקו אם הוא בכרך אחד משום בזיון ושתי כריכות חולקים אם שניהם רוצים אבל אחד אין יכול לכוף חבירו לחלוק ולהעלות בדמים אם כרך אחד טוב מחבירו :
(קז) אבל אדם אחד אם בא לחתוך תוכך ואין בו משום בזיון :
(קח) פר"י. דוקא ספרים שלהם שעשויין כעין ספר ונגללין יחד איכא בזיון לחלוק אבל (הדתא)[השתא] שאנו קושרים הספרים בקונטרס ליכא בזיון :
(קט) מדבק אדם תורה נביאים וכתובים כאחד דברי רבי מאיר ורבי יהודה אוסר :
(קי) נותן בין חומש לחומש ד' שיטין *)והיינו בין נביא לנביא אבל בין חומש לחומש לא :

לא יחפור פרק שני

(קיא) לא יחפור משמע שצריך הרחקה משום מתוכתה:
(קיב) חלון שבין ביתו לחבירו מביא את הטומאה כו':
(קיג) חנות שבחצר יכול לומר איני יכול לישן מפני קול הנכנסים כו' היינו בני אדם נכרים זולתי בני החצר כו':
(קיד) נראה לר"י. דוקא שאותן בני העיר המוכרים רוצים ליתן בזול כמו אלו יכולים לעכב כדי שימכרו הם סחורה אבל אם היו רוצים ליתן יותר ביוקר מאלו לא :
(קטו) מי שיש בית בחצר השותפין לא ישכור כו' פר"י דוקא לא ישכור אבל למוכרו שרי :
(קטז) יש מקומות שדנין דין מערופות ויש מקומות שאין דנין :
(קיז) מבוי הסתום מג' צדדים ורק בצד אחד יכנסו לו ודר ראובן אצל סופו הסתום ובא שמעון לדור כנגד הצד הפתוח שאין העכו"ם יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו :
(קיח) בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דמתא לא מצי מעכב בר מבואה אבר מבואה דנפשיה לא מצי מעכב :
(קיט) רשאין לגזור כל מי שיבא בעיר שלא מרצונם שלא ישאו ויתנו עמו ואם יש רב בעיר יכול לגזור גם על הבא בעיר לגור ותלה גזירתו אם הוא תלמידו :
(קכ) הדר בעיר אחרת אע"ג דשייך בכרגא' דמתא דהכא דאם רצה לבא ולהלוות בעיר הזאת הרשות בידו מ"מ אינו כאנשי העיר לשאת עמהם בעול אא"כ יבא בעיר י"ב חדש או קנה בית דירה :
(קכא) אם בורחים לישוב מפני פחד וסכנה אין בני הישוב יכולין לעכב בידם מלהלוות ומלהרויח כשיעור חיותם וכפי טיפול ביתם עד שיעבור הזעם וכפי מעוט ממונם שנושאין ונותנין בעיר יתנו בעול עם בני העיר :
(קכב) אם בני העיר יש להם שוק או יריד אין יכולין לעכב בני עיר אחרת מלבא ולהלוות בעירם ולעשות שם סחורה :
(קכג) אם רצו לכוף אדם שיצא מישובם אין יכולין לכופו עד שיפרעו לו חובותיו ויכוין שם שיעור מחייתו :
(קכד) ראובן עשה גזור של אבנים בקרקעו אצל כותלו של שמעון והכותל של עצים ושמעון טוען שהזיקו אם הרחיק נצורו ג' טפחים אין לו להרחיק יותר :
(קכה) לענין הגמים שמשתמש בשל חבירו באותה שעה שמשתמש בפניו ושותק הויא חזקה לאלתר:
(קכו) כותל שבין שני שותפים ושניהם יש להם חלק בו אין האחד יכול לבנות שום דבר בחצר שלו בלא רשות חבירו אף על פי שקורת ביתו מונחין בו :
(קכז) בית הכסא מבאר מים צריך הרחקה (ט"ו) [חמשים]אמה או יתר עד כדי שלא יזיקו לבאר ואין יכול לומר החזקתי דאין חזקה לבאר :
(קכח) ראובן הבא לסמוך כותל מן הצד לחלונו של שמעון והיה חלון שקוף מבחוץ השיב ר"מ שאין צריך להרחיק מן השקיפה אלא מן החלון :
(קכט) אין חזקה לנזקין אומר ר"ת אפילו אם הקנה יכול לחזור בו דקנין טעות הוא קסבר היה שיוכל לקבל ועכשיו אין יכול :
(קל) בקנין גמור מיירי בקוטרא לרבינו תם דוקא קוטרא דכבשן שהוא גדול ומזיק :
(קלא) ודוקא בית הכסא דידהו שהיה למעלה מן הקרקע והיה מסריח ביותר אבל שלנו שהוא מכוסה יש להם חזקה ויש חולק :
(קלב) אם החזיק בד' נזקין היינו עשן ריח ובית הכסא לגבי איסטנים ומלאכה שמעלה אבק שמנדנדת הצר חבירו אין חזקה ואפילו שתק הניזק שנים הרבה וכן הזיק ראיה במקום שצריך מחיצה כופהו לעשות בכל עת שירצה :
(קלג) בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהם אומן ולא מיחו והרי הוחזק בכל עת יש להן לומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים ויוצאים :
(קלד) מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה המזיק טוען מחלת או שתקת והניזק אומר עתה ראיתי או מחיתי ודתיתני מיום אל יום על הניזק להביא ראיה ואם לא ישבע המזיק היסת ויפטר ואם הוא נזק שאין לו חזקה על המזיק להביא ראיה ואם לאו ישבע הניזק היסת שלא קנה מידו ויסלק הלה היזקו :
(קלה) יש סמך שנוהגין בכל הקהלות שיחיד המדיין עם קהלו עבור עניני מסים שהקהל גובין ממנו המס תחלה ואח"כ אם ירצו ירדו לדין עמו ואם נטלו שלא כדין יחזירו לו ע"פ ב"ד:
(קלו) ואם יש מנהג בעיר שהם נגררים אחריו ילכו אחר מנהגם :

(קלז) ואם יש עסק שבועה ביניהם הרשות ביד הקהל לישבע או להפוך על שכנגדו שכל שעה ידן על העליונה :
(קלח) אמנם חייבים לעשות לו דין דאטו משום דרבים ניניהו יגזלו ליחיד :

חזקת הבתים פרק שלישי

(קלט) חנוני שעשה חנות ואינו משתמש בו אלא ביום אם הוחזק ו' שנים הוי חזקה אף על גב דהלילות מפסיקות אבל בג' שנים לא הוי חזקה :
(קמ) ראובן טען על שמעון הפקדתי בידך חגורה של כסף ובתי נפש זהב ושמעון משיבו אמתך הפקידה אותה בידי קודם שנשאת על תנאי שלא יהא לך רשות בהם ושינתנו לבניה שהיו לה מבעלה הראשון ועתה נפטרה רוצה אני לקיים צוויה כו' נאמן שמעון בשבועה כדבריו האחרונים לומר עיתי :
(קמא) דוקא שהכחישוהו טענה ראשונה בעדים אז אינו יכול לחזור ולטעון טענה אחרת שסותרת הראשונה אבל היכא דלא הוכחש בעדים וחזר וטען מעיקרו כולי עלמא מודי דיכול לחזור ולטעון אפילו טענה שסותרת הראשונה :
(קמב) מעשה בראובן שתבע שמעון לדין וטען הפקדתי בידך חפץ ושמעון השיב החזרתיו לך וכשחייבוהו ב"ד לישבע אמר שוב נאבד ראבי"ה השביעו כדבריו האחרונים :
(קמג) אלמנה שרה בת אשר טענה על ראובן אחי אביה מן האם לא מן האב קרקעות ומטלטלים וספרים של זקני יעקב אביו ואמו אחותו של זקני יעקב לא נשבע על כתובתה ונשאר בידה הרבה יותר מכתובתה ושמעון השיב כי מחלו כו' באריכה :
(קמד) דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן :
(קמה) לישתבע להכחיש העד כמה פירושים בו :
(קמו) ראובן השכיר ביתו ללוי י' שנים ונתן לו השכירות אח"כ השכירו לשמעון יכול ראובן לומר זיל ולגרשו ואי טעין לוי השוכר ראשון השיב לי מעותי יכול הלה לומר הא ביתא קמך אבל איני רוצה שתכניס בו אחרים ואפילו לא נתן כל השכירות :
(קמז) המוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה :
(קמח) והוא שאינו מוגא להשכיר ביתו אבל מוגא להשכיר ביתו באותו שכר עצמו לא יתן לו לוי אלא שכר י"ב חדש שדר בו ואילך ישכירנו לאחרים :
(קמט) ובלבד שיודיעו שהשוכר ל' יום קודם ימות הגשמים ואם לא הודיעו ויצא בימות הגשמים חייב ליתן לו כל שכרו של ימות הגשמים :
(קנ) אחרי כתיבת השטר אין המוסר מודעא שום כלום :
(קנא) (ה"ה לכל השטרות) קנין בפני שנים אין צריך לומר כתובו :
(קנב) על אודות הישוב אם שמעון ובניו טוענין חזקה שיש עמה טענה אם יש להם כח בישוב לגור שם ולמחות למי שבא לגור שם בלא רשותן חזקתן חזקה אך אם יביא ראובן עדים שהם מסורים לפיכך לא היה רשאי למחות אין חזקתן חזקה :
(קנג) אדם שהיה רגיל בשום מצוה כגון בגלילה או ס"ת שנים ואירעו אונס או עוני והנהגו הקהל המצוה לאחר ואחר כך העשיר ורצה שיחזרו לו המצוה השיב ר"ם דיכול לחזור למצותו אם היה כ"כ עני שלא היה יכול ליתן כמקדם :
(קנד) רבי' יקר מסתפק מאן דלית ליה שום עדות ידוע בקרקע ומערער על חבירו ואמר ליה מה אתה עושה בתוך שלי ואמר ליה המחזיק שלא אמר לו שום אדם מעולם שום דבר ומי' לא אזא עבורך עד שתברר בעדים שהיא שלך מי מצי לסלוקי מן הקרקע או לא ורבינו שב"ט אמר דטענה נכונה היא :
(קנה) אם לאחר שפסקו הדין אמר החייב כתבו לי מאיזה טעם דנתוני ואני רוצה לילך לב"ד הגדול או לבית הועד ולסתור הדין גובין ממנו לאלתר ואין ממתינין לו עד שיסתרו הדין וכשיסתור הדין יחזרו לו :
(קנו) ה"ה לענין ישוב דהיכא דהוי דר ביה אבוה שנה והיורש שתי שנים בשופי דזכה היורש בישוב ולא נראה לר"מ :
(קנז) מוכח ר"מ דגדול בשעת מיתת אביו מורישו כגדול חשיב וידע במילי דאבוה :
(קנח) שמור לי היום ואני אשמור לך למחר אינו שומר שכר ויש חולק :
(קנט) ראובן טען על שמעון שהיה עמו חוב בשותפות ומאותו חוב הניח שמעון לעובד כוכבים ית דינרי' שיהא מכנים לו חובותיו ושמעון משיב הוצרכתי ליקח מן העכו"ם מה שנתן לי כדי שלא נפסיד כל החוב הדין עמו ושותף כיורד ברשות דמי :
(קס) והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא וראבי"ה אמר שבשטרי מתנה או מכירת קרקע לא צריך למכתב דלא כאסמכתא אלא בשטרי שעבוד והנהיגו לכתוב בכולן :
(קסא) סתם עובד כוכבים אנס הוא :
(קסב) המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים :
(קסג) דין אם אומן יש לו חזקה אם לאו חולקים בו רבותינו :
(קסד) תליוה וזבין [זביניה] זביני ואפי' בשדה :
(קסה) והיכא שכפה אותו לבטל המודעא מהני בטול :
(קסו) ראובן שמכר קרקע אם אותו קרקע ייחד לה בכתובתה או הכניסתו לנדוניא המקח בטל לאלתר :
(קסז) אבל בשאר קרקעות המקח קיים עד שימות הבעל או גרשנה שאז תגבה מהם :
(קסח) אם הלך הנפקד ונתן לבעל של האשה או לרבו של עבד הפקדון אם היה יכול להחזיר על הנפקד ולומר לו למה נתת שלי ביד בעלי כשאלה שאלה זה ורפיא בידי:
(קסט) וכן האשה שמכרה שום דבר ויכירנו[הבעל]בידו שהיה שלו ויתבענו לדין ויאמר למה קנית מה שגנבה לי אשתי ואם זה יאמר החזר לי שהיה שלה אם יהא נאמן במיגו שיכול לומר ממך קניתי ונאמן בשבועה :
(קע) יחזור לאשה נראה לרבי יצחק דאם אמרה האשה תנהו לפלוני שהוא שלו דנותן לו :
(קעא) אם יש ביד אשת ראובן מעות והיא אומרת של פלוני הם והוא אומר לא אלא שלי הם מי מהימן :
(קעב) ראובן נשא לאה והוליד ממנה חנוך ודינה ומת ראובן ולא נשבעה על כתובתה והלכה לה לאה ונשאת לשמעון והכניסה לו חמשים כסף וספרים שהיו של בעלה הלים הכניסה והניחם לחנוך בנה כו' עד לאחר זמן מתה לאה ובא חנוך בנה וערער על שמעון לומר כל מה שהכניסה לך אמי שלי הוא שהרי לא נשבעה על כתובתה כו' שם באורך עם מי הדין :
(קעג) יתומים אינם נשבעים ליפטר :
(קעד) במיני לבעונים מותר אפי' לישראל לגור עצמו אבל אותם בולע או שוקע אסור לעשות לו אבל אם אחרים עשו לו מותר להנית :
(קעה) נראה לר"י דשרי לישראל לחזור ולתבוע לעובד כוכבים מעותיו אע"פ שמתוך כך יחזור העובד כוכבים ויגזול הקרקע מיד הזוכה :
(קעו) ר"מ. אם ישראל מחזר לקנות וקדם ישראל אחר וקנה אינו נקרא רשע ולא שייך עני המהפך בחררה אא"כ בשישראל ראשון פסק עם העכו"ם דמים ולא היו חסרים רק כתיבת השטר אבל אם לא גמר המקח עם העכו"ם והלך לקנותו לא מיקרי עני המהפך בחררה :
(קעז) ובלוקח מישראל נמי לא מיקרי מהפך בחררה אלא היכא דגמרו הפיסוק כבר הלוקח והמוכר ונתרצו זה לזה ולא היו חסרים רק קנין והלך זה וקנאה באותן דמים אם הוסיף אז נקרא רשע :
(קעח) פרדכת שאין לו משא ומתן יכול להוציא מן העיר[את]מי שאין לו ישוב דא"ל אף אם אין לו מעות אעפ"כ קפסקת לחיותי שמציאות שבאין לידיך היו באין לידי וגם אתה מייקר שכירות הבתים :
(קעט) ראובן שהיה לו בית במצר עובד כוכבים ופתח לו חלונות שלא כדין ועתה הלך העכו"ם ומכר את ביתו לשמעון וכתב לו שיש לו לסתום חלונותיו שמעון אינו יכול לכוף את ראובן לסתום חלונותיו :
(קפ) וגדולה מזו דאם יודע שדבר בעדים שלא היה לראובן מתחלה חזקת אורה על העכו"ם ואחר זמן פתח חלונותיו לחצר העכו"ם והחזיק שלש שנים ועתה טוען לקחתיה מהעכו"ם אינה חזקה:
(קפא) אם ראובן קנה קרקע מן העכו"ם ורפק ביה פורתא אבל המעות לא נתן עדיין לעכו"ם ובא שמעון בתוך כך ופתח חלונותיו לאותה חצר נראה דכל כמה דלא מטו זוזי לעכו"ם איסתלק ליה ולא הוי הספקר מיהו הלוקח יזהר שקודם שיתן המעות לעכו"ם שיעשה חזקה גמורה :
(קפב) ראובן היה לו חצר בצד חצר של עכו"ם והיו חלונותיו של ראובן פתוחין לחצירו של עכו"ם ובדיניהם לא היה העכו"ם יכול לסותמם אך אם רצה לבנות בונה ומכר העכו"ם חצירו לישראל אין הישראל יכול לעשות כעכו"ם שלהאפיל ולסתום:
(קפג) ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואין לו חזקה אלא בשטר :
(קפד) וריב"א כתב דהא דאמרינן הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם היינו להורע כחו של ישראל דוקא אבל ליפות כחו לא וכן ראבי"ה :
(קפה) האוכל שדה שש שנים וערער (וערער) עליו ג' הראשונים ובאחרונים א"ל אתה מכרתו לי אתה נתתו לי אם מחמת טענה הראשונה אינה חזקה ואם לאו הרי זו חזקה שכל טענה שמקצתה בטלה כולה בטלה :
(קפו) מעשה היה במשכונו של ישראל ביד עכו"ם שמצאו יהודי שנפל מן העכו"ם ופסק ר"א ממיץ שצריך להחזיר המשכון לראשון בלא מעות :
(קפז) עכו"ם משכן ערבונו לישראל וא"ל ראובן לעכו"ם תן לי מעותי והעכו"ם א"ל המשכן אותו לישראל אחר וכן עשה ובתוך כך מת העכו"ם [ואין לו יורשים] והמשכון היה שוה כפלים מן הדין כל המשכון לישראל שני :
(קפח) אם משכונו של עובד כוכבים ביד ראובן והלך ראובן למקום אחר והפקידו לשמעון ומת העכו"ם [ואין לו יורשים] מספקא אם זכה שמעון בו ויתן לראובן מעותיו שחייב לו העכו"ם :
(קפט) ראובן קנה קרקע מישראל מומר והחזיק בה ג' שנים וערער עליו שמעון כי המומר לקח ממנו הקרקע בחזקה וכי מיחה בשהכ"נ והעידו עדות שמיחה אבל לא שמיחה בסוף כל אלו הג' שנים [פסק] ראבי"ה דין דהוי חזקה מעלייתא:
(קצ) מרזב אין לו חזקה לרוח אחת :
(קצא) ראובן ושמעון היו בתיהם מקורבים זה אצל זה ופתח ראובן חלון על גגו של שמעון ימים ושנים ועתה בא שמעון להגביה ביתו ולסתום חלונות של ראובן ולראובן יש לו אורה לביתו לצד אחר נחלקו בו רבני צרפת ורבני רינוס :
(קצב) ראובן ושמעון היו שכנים ולשניהם תפירה אחת לבתי כסאות שלהם ובא ראובן לחלוק ביתו לשנים כדי שיהא לתוספת דיורין ושמעון מערער כי מפני החלוקה יש תוספת דיורין ומתמלא בית הכסא מהרה הדין עם ראובן :
(קצג) הרבה שותפים בבית אחד והאחד מרשה את הרבים להשתמש בחלקו חביריו יכולין לעכב :
(קצד) שמעון שיש לו עדים שבקש מראובן שהיה מתיר לו הישוב שנה אח"כ הודה שאין לו כח בישוב או שמחל :

המוכר את הבית פרק רביעי

(קצה) אם ראובן מכר כור חטים לשמעון בדינר וקנו מידו וקבל הדמים ולאחר זמן תבעו ונמצא שלא היה לו חטים בשעת הקנין חייב להעמיד לו מקחו ואפילו נתייקר :

*) נ"ל וכן בין נביא לנביא מסיים מלמטה ומתחיל למעלה ואין צריך להניח אותם ארבעה שיטים והיינו דוקא בין נביא לנביא דאיכא טעמא דאם בא לחתוך תוכך אבי כו' :

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא בתרא

המוכר את הספינה פרק חמישי

(קלו) הרבה מן הגאונים פסקו דאותיות נקנות במסירה ויש פסקו דאין נקנות במסירה:
(קלז) אלמנה שתפשה חותמות ועטרות של עובדי כוכבים שנכתבו לשם בעלה ולשמה אין בתפיסה זו כלום:
(קלח) ראובן קנה חפץ מן העובד כוכבים בחזקת שהוא זהב ומכרו לשמעון ולא נתכוין להטעותו ונמצא של כסף חייב ראובן להחזיר לו מעותיו:
(קלט) אביאסף פסק דאם מכר כסף סיגין בחזקת צרוף אין יכולין לחזור בו אבל זהב ונמצא כסף או להפך שניהם יכולין לחזור:
(ר) אשה שגנבה מבעלה מעות והפקידן אצל אשה אחרת וידעה שגנבתן והחזירן בידה ותובעה הבעל על ככה חייבת לשלם ויש פוטרים:
(רא) שומר חנם יש לו לקדם ברועים ובמקלות ואם לא קדם חייב ואדם אחר אין לו לקדם וזהו ההפרש שבין שומר חנם לאדם אחר:
(רב) כל שיוצא ממון חבירו שמוטל ביד שהוא קרוב לודאי שהולך לאיבוד מצוה להצילו ואם הצילו ומטיא לידיה הויא ליה שומר חנם ויש אומרים שומר שכר:
(רג) לאה גנבה משל בעלה ראובן והטמינה ויצאה מן העיר ושלחה [את] שמעון להוציא הגניבה וכן עשה ועתה ראובן צווח על השליח לדבר עביר' חייב השליח להחזיר:
(רד) אדם יכול להקדיש פקדון שהפקיד ביד אחרים:
(רה) וה"ה מלוה שיכול להקדישה:

המוכר פירות פרק ששי

(רו) המוכר חבית יין לחבירו כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר ואפילו נתן לוקח מעות למוכר יחזיר לו מכאן ואילך ברשות לוקח אפי' לא נתן מעות:
(רז) יין שיש לו קמחים אין אומרים עליו קדוש היום:
(רח) חמרא אכתפיה דמרא שוור:
(רט) ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות:
(רי) יש כח לקהל למשכן קודם ב"ד כיון דרבים נינהו ואח"כ ירדו לדין:
(ריא) ראבי"ה. אין יכול למכור ולתן מקום אבותיו בבהכ"נ ויחזירו בני משפחה הדמים בין בבהכ"נ בין בקבר שלא יפסיד הלוקח ורב האיי גאון כתב שמכירתו מכירה:
(ריב) ראובן ולאה שכתבו לבנם בשטר חלק שמיניה מבית שיש לנו במקום פלוני ואמרו לו כל המצרים כו' ולא שיירנו לעצמנו מחלק שמיניה מהבית ושוב נודע שאין להם אלא רביע של כ' בני הבית כו' אזלינן בתר לישנא דאיכא בהכי:
(ריג) עובד כוכבים יכול לרחוץ חבית שיש בו שמריה בלא ישראל דשמרים לא הוי חמרא אלא קיוהא:

בית כור פרק שביעי

(ריד) יתומים שבאו לחלוק ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס פר"ת דוקא שניהם רוצים אבל אחד רוצה ואחד אינו רוצה לא:

יש נוחלין פרק שמיני

(רטו) מלוה שיש עליה משכון הכל מודים דבכור נוטל פי שנים דבע"ח קונה משכון:
(רטז) המלוה את חבירו על המשכון ונכנסת שמיטה אינו משמטתו וכגון שהמשכון מטלטלין:
(ריז) אע"פ שהורע כחו של בעל ובכור לענין מלוה דחשיב ראוי. לגבי כתובת אשה חשיב מוחזק ואשה גובה ממלוה:
(ריח) שכר פעולתו שמעולם לא בא לידו ולא גבה נראה דהוי ראוי לבע"ח ואינו גובה ממנו לא כתובה ולא מזונות:
(ריט) ספר שגנבו עובד כוכבים ואחרי מיתת הבעל הוחזר ראוי הוא לגבי אשה ולא לגבי בכור:
(רכ) אשה שמת בעלה והניח לבנו גוף הבית ולאלמנה הפירות כל ימיה והבן היה נשוי ומת בחיי אמו והאלמנה ואשת הבן תבעו כתובתן למכור גוף הבית אין זה ראוי ונוטלות כתובתן:
(רכא) אם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה:
(רכב) יבם שייבם אשת אחיו הבכור שמת בחיי אביהם ולאחר זמן מת אביהם ובאין לחלוק ותובע היבם חלקו והבן אומר יחלוק בשוה חולקים בדבר רבוותא:
(רכג) הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל שבח נוטל:
(רכד) ה"ה נמי דלא שקיל בעל במלוה אשתו אפי' מה שהלותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו:
(רכה) לירתי לירתי דירתי:
(רכו) הבכור הראוי לטול פי שנים בנכסי אביו אם נטל מדבר אחד או משדה אחד ונוטל חלק בפשוט מחל על כל נכסי אביו חלק בבכורה:
(רכז) והלכתא יש לבכור קודם חלוקה:
(רכח) כותבין הרשאה זה לזה:
(רכט) יכול לפסול בניו שלא ע"י בכורה:
(רל) נשבע אינו יכול לחזור אבל אם לא נשבע יכול לחזור:
(רלא) פתח ונסתם פסול:
(רלב) הנותן לבתו ולחתנו במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה כאחד מן הזכרים אם נתרבו יטול כפי יום המתנה אבל נתמעטו יטול כפי חלק המגיעו:
(רלג) כשאלמנה נוטלת כתובה לא יטול המקבל מתנה חלקו אלא מן הנכסים הנותרים:
(רלד) שליפי בראשון פסול. ר"ת:
(רלה) ראובן הטוען לאמו שאביו צוה בשעת מיתתו לתת כך וכך אם לא בפניה צוה מה בכך:
(רלו) אותן נשים יקרות בנות משא ומתן שהבעל כותב להן כל נכסיו לא עשאה אלא אפוטרופא:
(רלז) ראובן ושמעון היו שותפים והלכו להם למדינת הים וחלה ראובן ונטה למות וקרא לשמעון ואמר תנו לפלוני כך וכך מנכסי ומת ושב ראובן למקומו והושיב ב"ד לספר לפניהם כאשר צוהו ראובן ועשה צווי המת ועכשיו תובעת האלמנה מהמקבל מה שנתן לו שמעון אין הדין עמה:
(רלח) אם ראובן אמר לשמעון אני חייב לך מנה ושמעון אמר בודאי אינך חייב לי אפילו אם אין שמעון מוחל לו ראובן פטור:
(רלט) אם יש לאדם בן עני ורוצה לתת לו עתה כדי לחלקו לאחר זמן מירושתו יש תקנה לאביו עכשיו אע"פ שהוא בריא לחלק נכסיו לאחר מותו לכל יורשיו במתנת ש"מ הון מזה כו':
(רמ) אפילו בריא הוי כמה ימים רבים אח"כ כיון שמצוה ואומר פלוני בני יטול לאחר מותו אין לך מצוה לאחר מיתה גדולה מזה:
(רמא) ראובן תובע את שמעון שאמו הפקידה בידו פקדון וכשמסרתו לידה אמרה לו לתת לראובן בנה לאחר מותה ושמעון השיבו כך אמרה לי אם אצטרך ממנו תנהו לי ואם היא תמות תנהו לראובן בני לא זכה ראובן במתנה:
(רמב) ראבי"ה. בכתובה לא כתבינן קנין משום דהיא מעשה ב"ד:
(רמג) עוד כתב דהלכה כרבי יוסי בין בגיטין בין בשטרות:
(רמד) ראובן נשא אשה ולה בית שהגבוה ב"ד תשוב בכתובה אחרי שהשביעוה כמשפט והבית הזה נתן לבעלה במתנה מאביו ושאר נכסיו חילק לחתניו כשהיה שכיב מרע ועתה אומרים חתניו כי יש להם שטר שחמיהם לא נתן לבנו בית זה רק בתנאי אם יהיה לבנו זרע ואם לאו תשוב הירושה לבנותיו אין הדין עמהם:
(רמה) לותה ואכלה ועמדה ונשאת דוקא שמתה בחיי בעלה עד שלא תבעה מלוה אבל אם היא עדיין בחיים ויש לה נכסי מלוג אין שייך אז לומר בעל לוקח הוי:
(רמו) אשה עניה שלותה ואכלה ונשאת לעשיר ואין לה נכסי מלוג שלה היה מעשה בגרמיז"א שחייב הבעל לשלם:
(רמז) ראבי"ה. אשה שהלך בעלה מתוך אהבה ולא מתוך קטטה בהא פליגי אם יש לה מזונות אם לאו:
(רמח) אלפסי פסק לותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ולא ישלם ורבינו הם ורשב"ם פסקו דיורש הוי וחייב לשלם:
(רמט) אי כתוב סתמא מהיום ולאחר מיתה הויא מתנת בריא ולא מצי הדר ביה:
(רנ) ראובן שצוה לשמעון אפוטרופוס שלו תן לבני כך וכך ולבנותי כך אז ודאי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אבל אם אמר ידך כידי ופיך כפי אינו רשאי:
(רנא) ורשב"ם חולק:

מי שמת פרק תשיעי

(רנב) פסק רשב"ם דהלכה כאדמון ואלפסי ור"ת פסקו כרבנן:
(רנג) מוציאין להן לבנות מזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הני מילי במקרקעי דוקא:
(רנד) יתומים שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין להגבות לבנות בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו:
(רנה) מי שבא ממדינת הים ואמר יתנו לבניי בנותיו בכלל ואם צוה מחמת מיתה כן אין הבנות בכלל:
(רנו) אדם שיש עדים שהתנה עם בניו הראשונים קודם שנשא אשתו השניה שכל בניה שיולדו לו ממנה ירשו חלקם שוה עם הראשונים ולא נולד כי אם בת אחת זה נקרא אומד הדעת:
(רנז) אדם שאמר כתבו נכסי לבני ולבנותי מהיום ולאחר מיתה אם ש"מ או מצוה מחמת מיתה ויש שם נחלות קרקעות ותכשיטי נשים הראוי לבנים לבנים ולבנות לבנות:
(רנח) אחד הקנה לחבירו בק"ס קרקעות ומטלטלין ומעות בבת אחת ונחלקו חכמי הדור בדבר:
(רנט) אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטין שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה ואוכלת ונתעצלו ב"ד או יורשים להשביעה על כתובתה אפילו השביח אלף אז יהיה לעצמה ולא נראה לר"י:
(רס) אלמנה ששהתה אחר בעלה י' שנים או יותר ובאו יורשי הבעל ותובעין ממנה מה שבידה כי מבעלה נשאר והיא אומרת כי בידה השביחו ורוצה עתה לגבות כתובתה ותוספתה חולקים רבוותא בדבר:
(רסא) ראובן נשא לאה והכניסה לו קרקע וילדה לו בן, לימים נפטר ראובן ונשאת עוד לאה לשמעון והכניסה לו אותה קרקע וילדה לשמעון בן ושתי בנות ונפטר שמעון ונפטר בנו אחריו וגם לאה נפטרה ולא צוה מחמת מיתתה מאותה קרקע כלום יש להסתפק מי יורש אותה קרקע או בן ראובן או בנות שמעון:
(רסב) עביד בנו עיסקא הא נמי חשיב שבתו נכסים מחמת נכסים:
(רסג) המלוה לחבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו:
(רסד) הלכתא דקדושין לטבועין נתנו ואפי' נהגו להחזיר לא אזלינן בתר מנהגא:
(רסה) ש"מ שאמר הלואתי שיש לי ביד פלוני כו' תן אותה לפלוני כו' ה"מ בהלואה של ישראל אבל בהקפאות של עובדי כוכבים לא:
(רסו) וקרוב הדבר בעיני דאפילו אם יש לעובד כוכבים משכון ביד ישראל דהויא לה כמו הקפה דישראל מעובד כוכבים לא קני משכון:
(רסז) מעשה שאמרו לו אשתך תוהרית היא ונכנס אחרי' לבודקה לחורבה ונפלה חורבה ומתה מי יירשנה:
(רסח) מעשה באדם שהיה לו תביעה על חבירו ונתן התביעה לאחר בקנין גמור ובא הקונה והנתבע לדון לפני רשב"ם בשפיר"א ופטר את הנתבע אף משבועה כי אמר אין הקנין כלום מאחר שהתביעה אינה בעין:
(רסט) מעשה היה שנתן האפוטרופוס חובות הערבונות לראובן ולשמעון ליקח קרן וריבית מן הערבונות פסק ר"מ דלא קנו ראובן ושמעון הערבונות ואינם יכולים ליקח מן החובות רבית שעלה עליהם דאין אדם יכול להקנות לחבירו חוב שיש לו על העובד כוכבים בשום ענין ואפילו בקנין:
(ער) שמעון שתובע את ראובן ט"ו ליטרין שמסר לו להלוותם על מנת שאם יתרצה בנו ליקח בתו שאז יתן לו הקרן והרבית והנה שמעון אומר שבנו אינו רוצה ליקח את בת ראובן וטוען שיחזיר לו קרן ורבית וראובן משיב כי לא היה שום תנאי כו' חייב ראובן להחזיר קרן ורבית ונוטל כפועל בטל:
(רעא) ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום:
(רעב) בשטר שלא היה כתוב בו קנין הפירות כראוי שלא הקנו לו קרקע לפירותיו ר"ב אומר שהשטר כשר אחר שעשוי כתקון חכמים:
(רעג) ש"מ שהקדיש פסק ראב"ן דהקדש אינו חוזר דתיקו דאסורא לחומרא:
(רעד) ש"מ המצוה מחמת מיתה ואמר הלואתי לפלוני קונה באמירה בעלמא:
(ערה) ש"מ שהודה מהו הכא מיירי בהודאת פקדון וכן פר"ת ושם באורך:
(רעו) ראובן שהשכיר את שמעון ללמד את בנו ואמר לו לך אצל קרובי שיכנסו אותך כי אני עם הארץ ושוב לימד בנו ונודע אח"כ שלא הלך אצל קרובו לכנסו ולראובן יש עד אחד שלא היה יודע באותו פעם ללמוד הדין עם שמעון:
(רעז) מוכיח ר"ת שמעמד שלשתן מועיל אפילו בעל כרחו של נפקד:
(רעח) אלמנה תפשה ספרים שהיו של בעלה ורוצה לגבות כתובתה מהם ובני בעלה הביאו שטר שהקנה להם כל נכסיו קודם שנשאה יש חולקים אם ספרים הם בכלל נכסי' או אם הם כס"ת:
(רעט) אלמנה שלא היו לה בנים ואמרה לקהל אחרי מותי בואו בחדרי וקחו כך וכך לצדקה וביום השני קראה אל אחיה בפני עדים ואמרה לו כל אשר בחדרי קח לך ולאחיותך ואין לה אלא חדר אחד לא חיילא מתנה על הצדקה:
(רפ) נראה לרבי מאיר אפילו אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי נעשה נדר ומצי למיהדר:
(רפא) הלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ובלא קנין לא קנה המקבל מתנה אפילו עמד:
(רפב) מצוה מחמת מיתה אם עמד חוזר אפילו קנה מידו ואפרש מאי מיקרי מצוה מחמת מיתה:
(רפג) רבי אפרים אומר היכא דשייך קנין לא אמר מצוה לקיים ד"ה:
(רפד) משוכן כמצוה מחמת מיתה:
(רפה) רחל חילקה נכסיה בפני עדים ושוב אמרה כל אשר יותר על נכסים יתנן ליתום קרובה וכל זה היתה בלא קנין ולאה תפסה מחיים צררי דמעות ומטלטלין אם המטלטלין שביד לאה יש בהן סימן על לאה להביא ראיה שנתנם לה:
(רפו) האשה גובה כתובתה מאותם מעות שהשליש ראובן ביד שמעון וא"ל תנם לבני כנישואין ובריא היה ראובן באותה שעה:
(רפז) אם לא מת הבן ונשא אשה אלמנה גובה כתובתה מאותן מעות:
(רפח) ראובן שיש לו מעות ביד שמעון ואח"כ אמר לו תנם לבני או לפלוני אחר מיתתי תן לאו זכי במתנה שהרי לא הובלע לכתחלה לכך:
(רפט) ראובן היה לו זקוק ותלי ביד שמעון אחי אביו וחלה הבן ושלח אחר עדים וצוה בפניהם יתנן אותם מעות לאביו ואשתו לא מיתתה ועמד בינתיים והכביד עליו חליו אז שלח אחר שמעון ואמר תנה הזקוק ותלי לאבא אחיך ואז מיתתה אשתו ונפטר ושמעון קיים דברי המת אין לאלמנה על שמעון כלום:
(רצ) מעשים בכל יום שאדם נותן מטלטלין בלא דעת אשתו אע"פ שמשועבדים לה בזמן הזה:
(רצא) כי תקינו דורות האחרונים לגבות כתובה ממטלטלין מפני שאין להם שדות וכרמים:
(רצב) לאה נשאת לראובן והיה לה בנים ממנו ובת ומת ראובן ונשאת ליעקב ומת יעקב בלא בנים ואחרי מיתת יעקב נתנה כבינתה לבתה ושאר מטלטלים ומתה ועתה אחיהם בני ראובן תובעים מה שנתנה לה אמם כי לא נשבעה על כתובתה זכתה הבת מכל צד:
(רצג) למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים אלפסי ורשב"ם פירשו דוקא בנכסי אביו:
(רצד) יתום נפטר וצוה בפני עדים יתנן כל אשר לו לשמעון דודו חוץ משני למדי כרם ששייר ויהודה לא היה שם לימים בא יהודה ושמע צואת נכדו ומתרעם ואומר שצואה אינה כלום לפי שלא היה בן י"ג ועדים אומרים שהיה בן י"א אין בצואתו כלום:
(רצה) בקטן לא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת:
(רצו) לגבי מקרקעי פחות מבן י"ג אין מתנתו כלום אבל מטלטלים מתנתו מתנה:
(רצז) נפל הבית עליו ועל אביו והיו עליו כתובת אשה ובע"ח ב"ה אומרים נכסים בחזקתן:
(רצח) ר"ש הלוי מוכיח לא אמרינן על היתומים מצוה לפרוע חוב אביהם:
(רצט) אלא היכא שירשו מאביהם כדי החוב:
(ש) נפל עליו הבית ועל ד' בנותיו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשתו מתה ראשונה ויורשי אשתו אומרים שהיא מתה אחרונה יחלוקו:
(שא) מת פתאום לא חיישינן לצררי:
(שב) והלכתא יחלוקו:
(שג) כל ב"ח הבא לטרוף נכסים שאינם ידועים אם נקנו אחר כתיבת השטר כולו או קודם עליו להביא ראיה מתי נקנו:

גט פשוט פרק עשירי

(שד) לא אמרינן מחק מקוים פסול אלא במקום שריר וקים:
(שה) וכל המקיים צריך לכתוב דין קיומיה
(שו) עתה לפי שאין אנו בקיאין במקושר אין אנו עושין:
(שז) תרי שריר וקים לא כתבינן:
(שח) וצריך שיחזור מעניינו של שטר:
(שט) פר"י דלדידן אם לא כתב שריר השטר פסול אפילו אין בו מחק:
(שי) הנהיגו לכתוב שריר וקים בכל השטרות ועכשיו שהרחיבו ב' שיטין מן הכתב אין לחוש ולמדין שפיר משיטה אחרונה:
(שיא) הא דכתבינן וקנינא מיניה לא הוי חזרת השטר:
(שיב) בזמן הזה דנהגינן למיכתב שריר וקים אם לא חזר מעניינו של שטר באחרונה כשר:
(שיג) ראבי"ה. בכל היכא דאיכא למיחש פסול אפי' אם לא נעשה שום זיוף ושום קלקול בדבר כיון שיכול לבא לידי זיוף פסול ויש חולק:
(שיד) רבי חזקיה דקדק לפסול כתובה שהחתן היה תחת תחלה והעדים תחתיו:
(שטו) מילאהו בקרובים כשר·
(שטז) ראבי"ה יש לדקדק שצריכים העדים ליזהר בחתימתן שניהם זה בצד זה בשיטה אחת שלא יתחילו חתימתן כי אם מתחלת הקלף:
(שיז) כ' סמ"ג בשם ר"י מפריש שהיה מונע מלהחתים שושבינין בכתובה:
(שיח) אימור מכשר בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה:
(שיט) שכר סופר על הבעל לתת מן הדין אמנם אם נתנו האשה כשר כי היכי דלא לשהייה:
(שכ) כי יתביתו בסיני כתב ראבי"ה משום שידע ע"י מקום כתיבת השטר לחקור אחר עדים
(שכא) והמאוחרין כשרין:
(שכב) על שנכתב בפסק דין נתחייב פלוני לשכנגדו ולא נזכר אי הוא שכנגדו היינו דנפיק מתותי ידיה הוא:
(שכג) אדם חייב לחבירו מלוה על פה ונתן כל נכסיו לאחר להפקיעם מן המלוה יש לב"ד לכוף הלוה שידור הנאה מאותם נכסים שמא קנוניא עבד:
(שכד) ראובן היה בקטטה עם זוגתו ונתברר שקנה קרקעות וצוה לכתוב שטרות בשם אינשי דעלמא שהיה קרובו ונתברר שעשה כל זה כדי שלא תגבה אשתו כתובתה מאותם נכסים אלא במים אדירים ועלה חרס בידו:
(שכה) המלוה חבירו ע"י הערב לא יפרע מן הערב פירוש תחלה לא יתבע מן הערב:
(שכו) ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה יפרע מן הערב ולא יצטרך לילך אחר הלוה:
(שכז) יש נכסים ללוה כגון קרקעות יתבע או מן הלוה תחלה אבל כשאין נכסים ללוה מספיקא לא מטרחינן המלוה ויפרע מן הערב תחלה:
(שכח) חמשה מדות בערבות:
(שכט) ראבי"ה. ערב שאינו קבלן אפילו אתני ממי שארצה אפרע אם יש קרקעות ללוה או מטלטלין לא יגבה מן הערב תחלה:
(של) ואם ערב לתתן בנדוניית אשתו משתעבד ויש חולק:
(שלא) מי שנעשה ערב בקנין או בלא קנין או קבלן יכול לחזור בו קודם נתינת המעות:
(שלב) אם נתערב ראובן על שמעון נגד לוי וטוען ראובן פרעתי ללוי שלא בפניך ולוי כופר פטור שמעון מערבותו של לוי:
(שלג) אם מת הלוה טענין לערב דילמא פרע כבר הלוה אם כבר עברו זמנו:
(שלד) פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו פירוש קטנים:
(שלה) אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהן או לכתובת אשה משום מזוני:
(שלו) אין אדם משטה בשעת מיתתו:
(שלז) מי שנתחייב ממון בב"ד עבור מלשינות ומת גובה מן היורשין:
(שלח) אבל אם חייבוהו ב"ד קנס לא קנסו בנו אחריו ובזמן הזה מלוה על פה לא גביא מיורשים:
(שלט) המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אבל המלוה חבירו בשטר צריך לפרעו בעדים אבל המפקיד חבירו אפילו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים: סליק

לוח הדינים אשר נמצאו בנמוקי יוסף ממסכת בבא בתרא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטולינג ז"ל (אבד"ק קרימונה).

השותפין פרק א

א דאם הוסיף מאתים קידש משערינן בזמן דיבש הירק או האילן אם נקצץ דאם שהה כאחד ממאתים כגון דאם נקצץ יבש במאתים שעות ושהה במחובר שעה הוי הוסיף במאתים: דף ה ע"ב ד"ה אומרים לו

ב לא מהני חזקה אלא בנזקי ממונא אבל בדבר שהוא עצמו ניזק בו לא : שם ד"ה עטמא דרבו

ג כל אחד מהשותפים יכול להחזיק בחלקו שלא בפני חבירו ולא מצטרך דלימא ליה לך חזק וקני בשותף : דף ג ע"א ד"ה ומבני

ד האומר לחבירו אתן לך מאתים זוז וקנו מידו לא קני דהוי קנין דברים : שם

ה במקום שחלון חזקה לכותל אם יש עדים שנעשה בשעת בנין הכותל הוי חזקה ואי לא יכול לטעון בשעה שלא הייתי בבית עשה החלון ולא הרגשתי בו : ע"ב ד"ה ולענין חזית

ו כי היכי דלא עביד איניש דפרע גו זימניה הכי נמי לא עביד דאתפים צררי : דף ג ע"א ד"ה הקונע

ז אי אמר אישתבע לי דלא פרעתיך גו זמנו אינו נשבע : שם

ח שטרא דיתמי דנפק עליה תברא חיישינן (ציורא צייר) [זיופא זייף] אפילו אמרי עדים כתב ידינו הוא ודוקא בשיש עדים שתבעו האב בב"ד ולא הוציא השובר אבל לא [לא] חיישינן (וקרעינן לשטרא):דף ד ע"ב ד"ה אימא

ט אם אמר המלך שיתן כל אחד כסף גולגלתו ומעשר תבואתו אין עמי הארץ פורעים בשביל התלמידי חכמים והא דת"ח פטור מכרג' שתורתו קבע ועסקיו עראי אבל לא שעסקו קבע ותורתו עראי : דף ה ע"א ד"ה כלו

י וקדשתו ליטול מנה ראשון אם קנו דבר בשותפות וחלקו יטול החלק שהוא חפץ בו : שם ד"ה וליטול

יא אחר שהוטל הסם לאו כל כמיני' למערק כיון שמוטל הנזק לאו כל כמינו לסלקו מעליו ולהטילו על חבירו : שם ד"ה פירוש

יב שיעורא למיקרי יושב העיר ולהתחייב עמהם כנזכר במשנה בין ירד להשתקע בין ירד לגור: ע"ב ד"ה תניא המודר

יג יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ומיהו מסין ותשחורת גובין מהן : שם ד"ה כללא

יד [קופה] רשאין בני העיר לשנותה אפילו לדבר שאינו לצורך עניים ולאו דוקא בני העיר אלא אפילו פרנסים הממונים על הצבור משנים : שם ד"ה ורשאין

טו יחידים שמתנדבים מעצמם אין בני העיר יכולים לשנותם להסיע על קיצתם אע"פ דאיכא פסידא לאחרינא בתנאייהו : דף ו ע"א ד"ה ולענין

טז אבל איכא אדם חשוב הממונה על הצבור לא אלא א"כ נטלו רשות : ע"ב ד"ה אבל היכא

יז אבל ליכא פסידא מצי לאתני אהדדי כל בני אומנות אחת דהוו כבני עיר לגרמייהו תרי ותלת לא : שם

יח גדול שכר המעשה וכו' פי' טורח ומשדל לחבירו לתת צדקה : שם ד"ה המעשה

יט מיצר שהחזיקו בו רבים וכו' פי' להחזיקו ברשות אבל אם באו להחזיק שלא ברשות מותר למחות : דף ח ע"א ד"ה הא דרב יהודה

כ כשם שהתורה ניתנה ע"י סרסור וכו' לא שיקרא עמו דאמרי' לא יקראו שנים יחד אלא יעמוד שם ואפשר שמסייע לו קצת בנחת : דף ט ע"א ד"ה ח' פסוקים

לא יחפור פרק ב

כא בהטמנה החמירו שמגלה דעתו דקפיד שתהא רותחת ורבים טעו שמטמינים על גבי כירה קטומה ומכשלה גדולה היא תחת ידם : דף י ע"א ד"ה אמר המחבר

כב ותנורינו שהן כמין שובך שפתחן מן הצדדים בהרחקת שלשה טפחים : שם ד"ה לא יעמיד

כג הא דאמרי' סך מקרי דרדקי כ"ה היינו שדי להם במלמד אחד אבל מ"מ אם אין שם סך זה חייבים לשכור מלמד : ע"ב ד"ה לא ממטינן

כד לבתר דקבע ליה דוכתא במתא אפילו בר מבואה לא מצי תו לעכובי דלא איפשיטא בעין והויא קולא לנתבע:ד' יא ע"א ד"ה לא חייט

כה הא דבר מתא מצי לעכב דלא מוזלי טפי אבל אי מוזלי טפי איכא תקנת לוקחים ישראלים ולא מצי מעכבי וכן אי שפירא טפי מדבני מתא: שם ד"ה שיעור

כו עשן תדיר הוי דמטי בריח מצויה ומזיק לאינשי : דף יב ע"א ד"ה והאי קוטרא

כז בית שיש לו חלון לחורבה אע"פ שעשויה לבנות כיון שנפתח ברשות אין חייב לסותמו כשבונה החורבה : דף יג ע"א ד"ה ור"י מתיר

חזקת הבתים פרק ג

כח אנן אגרינן מיניה וכו' הוי כמו דדאיר איהו אע"ג דגבי מכר בעינא דדר מוכר חד יומא גבי משכיר לא בעי : דף יד ע"ב ד"ה אנן

כט אע"ג דהוי לו על מי לחזור ולהוציא מקרי נוגע בעדות דלא ניחא ליה לאיניש למיקם בדינא ודיינא : שם ד"ה דהי לא

ל גם לא מהני החזרת השכר לשוכר כדי שיוכל להעיד דחיישינן מתוך שעושה לו לפנים משורת הדין בהחזרת השכר יעזור לו : שם ד"ה דמי לא

לא חזקת מקומות של בהכ"נ צריך מספר ימי שלש שנים שהלך לבהכ"נ והימים שלא הלך לבהכ"נ לא הוו הפסק ומקרי ג' שנים רצופות: שם ד"ה במנוחת

לב אפילו מייתי סהדי לקיים מה שטוען באחרונה לא מהימן בחוזר וטוען: דף טז ע"א ד"ה עביד

לג בעדים לא אמרי' מגו במה שאין נאמנים מצד עצמו : שם ד"ה נסי דאתכחש

לד חייב מודה או תוך זמנו, או שמיתתו נפרע מיתמי בלא שבועה . ע"ב ד"ה והוה לי

לה אם גבה מיתמי בלא שבועה מחייבין אותו לישבע ואי לא בעי היו משמתינן ליה אבל לא יתין לנכסי : דף יז ע"א ד"ה דמגו

לו כל דאלים גבר היינו בפעם הראשון והוי שלו עד יביא חבירו ראיה ברורה להוציא ואם תגבר ירו להוציא לא שבקינן ליה בין בקרקע בין במטלטלין שאין אחד מהם מוחזק אבל שנידם מוחזקים חולקים : דף יח ע"א ד"ה כל

לז הבונה חורבתו של חבירו אין זמן הבנין עולה לשני חזקה : דף יט ע"א ד"ה מהא דמצינן

לח עדות מחאה צריך לכתוב בלשון שליחות אבל כתבו שמעני מפלוני שמיחה לא דהוי מפי כתבם : דף כ ע"א ד"ה מחאה

לט אי מסר מודעה וידע באונסיה כתבין אפי' אמאן דציית דינא וכו' : דף כא ע"א ד"ה דלא

מ ובמחילה ומתנה לא בעי ידע באונסיה דאזלינן בתר גלוי דעתו : שם

מא פלוגתא אי מועיל מודעה אביטול המודעות : שם ד"ה כי הכא

מב אע"ג דאמרינן בתפקידתא או מתנת אימצרו דלא לשתמע לפלניא לא הויא מתנתה מסירתה: דף כא ע"ב ד"ה זילו

מג רבינו חננאל כתב הנותן מתנה בקנין ולא הזכיר מתנה פרהסיא אלא בסתמא לא הוי מתנה : שם

מד ואע"ג דכתבי בכל לשון של זכות לא מהני אם לא נכתב כתקנת חז"ל להרמב"ן ז"ל ור"י ז"ל כתב דראוי להכשיר בדיעבד : שם ד"ה והלכתא

מה פותח חלון לחצר חבירו אפילו הוא מסייעו צריך לסתום : שם ד"ה מחילה

מו עבידי אינשי למיטעי בין ב' לג' ולא הוו כמכחשי אהדדי : דף כב ע"א ד"ה יש

מז במילתא דאי אמרי' מיגו אכתי איכא ספיקא אחרינא לא אמרי' מיגו : שם ד"ה אי הית

מח לא לאב ולא לבן חזקה בנכסי האחד כל הנכא שלא חלקו ולא נתפרדו זה מזה דלא קפדי אהדדי : ע"ב ד"ה ולא לאב

מט אינו מעיד לאותו שהיה פסול לו בשעת ראיה אבל היה פסול לזה בשעת ראיה מעיד לאחרים באותו עדות : דף כג ע"א ד"ה ואמאי

נ גבי נגיעת עדות חיישינן לכל מילי : שם ע"ב ד"ה הבני

נא כל דכתב מעכשיו לא צריך לכתוב דלא כאסמכתא : דף כד ע"א ד"ה דלא כאסמכתא

נב לא מצי מעין משטה אני אלא במחייב עצמו אבל מודה לפטור חבירו במה שבידו לא : דף כו ע"א ד"ה ה"ג

נג מגורשת גמורה אין לה מזונות אע"ג שלא גבתה כתובתה : שם ד"ה בעלה

נד משמע דפסק דמודעא קיימת אע"ג דביטל אי מסר מודעא אבל הביטולין וצריך עיון : ע"ב ד"ה אי לאו

נה אמנה היו דברינו אין נאמנים אבל אמרו לא ידענו עד אחר חתימה מהימני : שם ד"ה אמנה וד"ה אמר המחבר ומיהו

נו לקח מן האיש וכו' אבל אם קבלה האשה המעות לא הוי מקח בטל או שכתבה אחריות ללוקח : שם ד"ה מקחו

נז אע"פ דאין הבעל אוכל פירות בנתנת אשתו מתה בעל יורשה ואי מכרה או נתנה הבעל מוציא מידם : דף כז ע"ב ד"ה במתנה

נח אשה נאמנת על מעות שבידה שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ולא בפירותיהן : שם ד"ה אמר המחבר הלכה

נט אי נתן המעות לעובד כוכבים מקמא דכתב שטרא לא מהני שטרא דכבר הוי הפקר ולא קני אלא דכתב שטר והדר יהיב דמי : דף כט ע"א ד"ה ועוד כתבו

ס עני המהפך וכו' אע"ג דנקרא רשע אין ב"ד מחייבין אותו להחזיר : שם ד"ה ולענין

סא אם היה חוק המלכות שהמחזיק שנה אחת בשופי יזכה בקרקע אם החזיק העובד כוכבים כן ומכרו לישראל קנה : ע"ב ד"ה וה"מ

סב דינא דמלכותא וכו' אבל שר שנטל שלא מחוקי המלכות הקבועים חמסנותה הוי וישראל שלקח מיניה לא זכה : שם ד"ה ופירש

סג מי שמת והיה חייב למלך מסים אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים : שם ד"ה כרגא

סד בממון לא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה: דף ל ע"א ד"ה מפלגין

סה חלוק של ת"ח וכו' הדין זה בארץ ישמעאל דהולכים יחפים והחלוקם ארוך לכסות עד פיסת רגליהם : דף לא ע"א ד"ה כל שאין בגדו

סו יצר[בהאי]עלמא ליכא שמעינן שאין ראוי לנהוג עם אשתו בדברים אלו לפני אחרים:שם ד"ה יצר

סז צריך להזהר מלהסתכל בבית חבירו עד שהוא נתפס כגנב בהסתכלות הזוא : דף לג ע"א ד"ה מכאן

סח סתימה בנסרים וכל שכן במטלניות לא הוי סתימה אלא צריך לסתום בטינא : שם ד"ה ולסתום לאחר

סט מיצר שהחזיקו וכו' ואם לא החזיקו אלא יחידים מחזיר כותלים למקומן וצריך עיון : דף לג ע"א ד"ה מיצר

ע לא חשיבה גזירה כלל אפילו גזרו אותה אם אין רוב הצבור יכולים לעמוד בו דרובו ככולו: שם ד"ה הגוי כולו

המוכר את הבית פרק ד

עא כל היכא דאיכא ספיקא דממונא הממע"ה ובשם ר"י כל היכא דאין סוגיא מכרעת יש רשות לדיין למה שדעתו נוטה : דף לד ע"א ד"ה מבלע

עב אין הרמים ראיה אפי' במטלטלין לעיולי מילתא שאין במשמעות הלשון:שם ד"ה סומכוס

עג דתקנו לגבות ממטלטלים למזונות ולכתובה ולא לפרנסה : דף לה ע"ב ד"ה גרסינן

עד קנה בית ושדה החזיק באחד קנה גם חבירו: דף לו ע"א ד"ה מטלטלים

עה לא דייקינן מדבריו של אדם ענין שיהיה כנגדו אם לא אמר ממש ולעולם נימא דדרך שטות אמר ללא צורך : דף לז ע"א ד"ה תדע

עו מחלוקת אי נאמן לטעון פרעתי אכתב ידו : ע"ב ד"ה וכתב הרשב"א

המוכר את הספינה פרק ה

עז מסירה לא הוי דוקא מיד ליד אלא כל מסירה הוי במצות המקנה : דף לח ע"ב ד"ה ספינה

עח האומר וה"ה הכותב שעבדתי נכסי מקרקעי ומטלטלי אין שטרות בכלל דאין בכלל אלא מה שבפרט : דף לט ע"א ד"ה אמר המחבר

עט חוזר בשטר וגם הלוקח מצי לחזור דמחוסר מעשה כתיבת השטר : שם ד"ה חוזר

פ גרים בני נחלה מקרו ספי מנשים ומוציאים אחרים בברכת המזון : דף מא ע"א ד"ה ה"ג

פא אע"ג שמותר לזרוע ירק בצד הכרם בחו"ל מיהו אסור באכילה : דף מא ע"ב ד"ה קי"ל

פב נשתנה השער ולא נתן המעות ולא לקח המקח שניהן מותרים לחזור ואין בהן אפילו משום מחוסרי אמנה:דף מב ע"א ד"ה גרסי' בירושלמי

פג אע"ג דבמעשר דרבנן אמרו הגעלה בכלי חרס בשאר איסורים לא התירו אפי' דלית ביה עיקר מן התורה : דף מד ע"ב ד"ה ומיהת

המוכר פירות פרק

פד הלוקח פרקמטיא להוליכה למקום ידוע והוליכה ומצא בה מום אין לו ללוקח לעשות בה הוצאה להחזירה לכאן אלא מניחה שם ביד שומר חנם והולך זה ונוטל את שלו ומחזיר לו דמיו אבל לא ההוצאה שהוציא עד שם : דף מו ע"א ד"ה ותייב

פה היכא שמכירו למאי קני הוי כאילו פירש בהדיא : שם ד"ה וליחזי

פו אי טעין דלית ליה מטלטלים מקבל בחרם סתם שאין לו מעות ומטלטלים ומגבי ליה מקרקעי : ע"ב ד"ה הי דליכא

פז קצב שמכר טריפה במזיד מחזיר הדמים ממה שאכלו אבל דלא סר סכינא מכריזים אבישרא דאיכא איסורא ואפקירותא: שם ד"ה וכן הדין

פח חומץ סופתקא היינו חזק אי נגע ביה עובד כוכבים תוך ג' ימים לא הוי אסור ממגעו דודאי הוי חומץ וצריך עיון : דף מז ע"א ד"ה גרסי'

פט שמרים והרצנים דלא נתעצרו אלא בזיגלי אדם לא הוו בכלל שמרים דמתני' וכו' : דף מז ע"ב ד"ה כולה

צ אין לקרש איין לבן אלא בדלית ליה אדום : שם ד"ה ואמרינן בגמ'

צא בן סירא אע"ג דקראוהו בכלל ספרים חיצונים לא אסרו אלא שלא לעשותו קבע מ"מ ראוי להגות בו ללמוד חכמה ומוסר : דף מח ע"ב ד"ה גרסי'

צב מי שבא לישא אשה שאינה מהוגנת לו יכולים בני משפחה למחות בידו לכתחילה : דף מט ע"א ד"ה וקובריו

צג ישיבה לכבוד האבל עושים בשבת דלא הוי אבל אלא כיבוד : שם ד"ה הכל הכלים

בית כור פרק ז

צד אם הראה לחבירו כוס של עץ ואומר קנה כוס זה של זהב דחזו ליה מצי למימר לו דעדיף לי כשל זהב וצ"ע : דף נ ע"ב ד"ה כיון

צה כל היכא דלא הוי בסתא ופליג בב"ד חלוקתם קיימת : דף נא ע"א ד"ה איתמר

יש נוחלין פרק ח

צו אין מקבלים עדות ואין מקבלין השטר בלילה: דף נב ע"ב ד"ה לא סמו

צז מי שיש לו חולה בביתו מבקש פני הרב התופש ישיבה שיברך אותו : דף נג ע"א ד"ה גרסי' בגמ'

צח יהא זריז לקבוע תלמודו גם בלילה מן ט"ו אב ואילך להביא עליו ברכה:דף נג ע"ב ד"ה מאן

צט מנהג לשמוח בענין מצוה כשמשלימה ועושה שמחה ומשתה ויום טוב : שם

ק פרנסת נישואין גם מנכסי האם מת שאין כן במזונות : שם ד"ה והבנות

קא כל לוה שאמר נכסי לפניכם עשו לו שומא אין מחייבין אותו לטפל בהן : דף נד ע"ב ד"ה אם אמר

קב יכול למכור חלקו קודם חלוקה : דף נה ע"ב ד"ה א"ר אסי

קג נאמן האב לומר זה בני אפילו בלא גררה דבכורה. אין אדם נאמן לסתור הודאתו בשום מיגו : דף נו ע"ב ד"ה אמר ר' יוחנן

קד אפי' בלשון ירושה מצי להנחיל כל נכסיו לאחד מבניו : דף נז ע"ב ד"ה לא אמר

קה יש אומרים כיון דצוואתו בטלה לגבי בכור בטלה נמי גבי פשוטין וצריך עיון : שם ד"ה לא כלום

קו עד דאמינא הלכה למעשה דאדם ירא ומכוין יותר בשעת מעשה:דף נח ע"ב ד"ה עד דאמינא

קז היכא דתנן לא זזו משם עד שקבעו הלכה אין לך פסק גדול מזה : שם ד"ה לא מפי

קח אמר בתחילה תנו מנה לפלוני ואח"כ אמר כתבו והתמו אמרי' ליפות כחו מכוין ולא למיהדר : דף נט ע"א ד"ה וכ"מ

קט כל היכא דלא עבדה אלא אפוטרופוס לא מחלה כתובתה אלא בנותן לה מתנה גמורה : שם ד"ה אמר המחבר

קי מיהו אי פריש בשטר דלמתנה גמורה מיכוין או דכתב שתהא רשאה למכור ולתת מתנה לאחרים ודאי קנתה : שם ד"ה מיהו

קיא היכא דכתב כל נכסיו לשני בנים קטן ולא אמרי' דלאפוטרופוס איכוין ואם כתב חצי נכסיו לאחד ואחר כך שאר נכסיו לשני ראשון קנה ושני אפוטרופוס : דף נט ע"ב ד"ה ולאחר

קיב אם ידוע שבערבה עשה להפסידה לא תגבה כתובתה דלא שייך יומא חד בכוע דמוקרא וצריך עיון : דף ס ע"א ד"ה עוד סים

קיג מטלטלי ש"מ לא משתעבדי תו לבע"ח דלא תקנו אלא ביורשין : ע"ב ד"ה הכי

קיד הכותב נכסיו לאחרים והניח בניו עליו הכתוב אומר ותהי עונתם על עצמותם : דף סא ע"א ד"ה מתני' סכותב

קטו אחד מהיורשים שאומר שטר חוב זה פרוע אינו נאמן אלא על חלקו : שם ע"ב ד"ה אי

קטז מתנת בריא נמי יכול לחזור בו במתנת ש"מ כל שכתוב בה מהיום תהא מתנה כל זמן שלא אחזור בי עד לאחר מיתה : דף סב ע"א ד"ה אמר המחבר

קיז כתב לו מהיום ולאחר מיתה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ואם נפסד מהקרן נפסד דלא אמרו רווחא לקרנא משתעבד אלא בשותפין ועסקא : שם מתני' ד"ה מדכתב

קיח הא דקי"ל וטנו של שטר מוכיח עליו היינו בציווה בעל הדבר לכתוב ולא כשכתבוהו עדים מעצמם : שם ד"ה אמר המחבר

קיט מכר האב מכורים עד שימות אם ירצה לוקח אבל לוקח מצי הדר דהוי מקח טעות דגוף בעי למקני : שם ע"ב ד"ה אמר המחבר מכר

קכ אחריך לפלוני ומכר וכו' נסתפק אם הניח לראשון לזמן קצוב ואחריו לפלוני אי אמרי' הכי : דף סג ע"א ד"ה זה המפיח

קכא ודוקא מכר אבל שיעבד ואפי' אפותיקי יורד שני לנחלה ואין לבע"ח כלום:שם ד"ה אמר המחבר

קכב המשיא עצה לראשון למכור נקרא רשע אבל המוכר איסורא עבד אבל לא מיקרי רשע : שם ד"ה אמר המחבר המשיאו

קכג מתנה על מנת להחזיר ושיעבד קידם חזרת והחזיר נחלקו אי בעל חוב טריף : שם ד"ה אמר המחבר גבי

קכד הנותן מתנה ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה וכיון ששתק תחילה קנאו לענין שלא תחזור לנותן : דף סג ע"ב ד"ה הכל הס וד"ה אמר המחבר

קכה הממשכן או מוכר שדהו לזמן והגיע הזמן ויש פירות מחוברים הן של מלוה או לוקח ושמים אותה לבעלים : דף סד ע"ב ד"ה וכיון

קכו בע"ח דאשה לא גבי מבעל ואם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה כדי שלא יפסיד וכן לוה המבזבז נכסיו או שרוצה ללכת מן העיר מעכבים בהם:ד'סס ע"א ד"ה אמר המחבר

קכז כל נזקים והפסדות וחובות ומקח שעשתה בין קודם נישואין בין אחר נישואין אין גובין מנכסי מלוג : שם ד"ה אמר המחבר לפי

מי שמת פרק ט

קכח אע"ג דמתקנת הגאונים ניזונית ממטלטלים מ"מ אם קדמו ומכרו מה שמכרו מכרו ואין אומרים מה לי הן מה לי דמיהן דדוקא ממטלטלי דשבק אבוהון מיתקנא וכן מלוה על פה : דף סה ע"ב ד"ה יתומים

קכט אם ילדה אשתי יטול אע"ג דלא הוה בעולם חששו שלא תטרף דעתו ודוקא לאחר ארבעים יום אבל קודם ארבעים יום מיא בעלמא הוא : שם ד"ה ילדה זכר

קל מחצה לאהרן ומחצה לבניו הכלל באחד מהפרטים בין במתנה בין בחוב וכן בכל תנאי והסכמת יחיד או צבור : דף סו ע"ב ד"ה אמר המחבר והינו

קלא האומר נכסיי לקרוביי יש בכלל כל הקרובים הפסולים לו לעדות : שם ד"ה מי קרי

קלב אם אמרו ראו מה שהניח לנו וכו' ואפי' עדים דלא בעינן אלא גילוי דעתה : דף סז ע"א ד"ה והס אמרו

קלג ואי אשבחו גדולים בידייהו כל השבח שלהם הואיל וקטנים אינם יכולים להשביח : שם

קלד אם משלהם הוציאו לא אמרינן דמחילו כלל : שם ד"ה שבחו נכסים

קלה כל מידי דיכלי קטנים למיעבד כגדולים ונעשה בכלי הבית השבח לאמצע אבל לא למישקל וזוי ולאוזופי ברבית דלא הוי דבר שהקטנים יכולים לעשות דהא צריך דעת גדול : שם ד"ה הורייהני וד"ה אמר המחבר

קלו רשאי אפוטרופוס למיהב נכסי דיתמי לאחרים בעסקא או הוא עצמו נוטל אותו ריוח כפי שהיה נוטל אחר אם הוריע לב"ד : שם ד"ה אמר המחבר

קלז לא שביק רב ספרא גרסינן וכו' בזמן הזה דין צורבא מרבנן ושאר אדם שוה בזה ותפלת וק"ש ובהרבה מקומות : שם ד"ה ונראה לי

קלח האשה שאמרה ראו מה שהניח בעלי ונתעצלו אם השביחה לעצמה אבל מהסתם אין לה אלא כתובה : שם ד"ה וכתב הר"ם

קלט במעמד שלשתן דאפשר דלא חייב כלום לא קנה כגון כתובת אשה : שם ד"ה במעמד

קמ מסתמא איקרו אחים שותפים כשעומדים יחד בלא חלוקה עד שלשה דורות : דף סז ע"ב מתני' ד"ה האחין

קמא יש בנים מרובים לאחד ולאחר אין לו [או שיש לזה נכסי מלוג מרובין ולהאחר אין לו] ניזונית יחד : שם ד"ה האחין

קמב אם אחד מן האחים בעל אומנות והאחרים לא השכר לעצמו כמציאה:שם ד"ה אמר המחבר

קמג מנהג מבטל הלכה כשהוא תנאי בני העיר מבטל דין גמור בכל תנאי שבממון וקיים אבל סתם מנהג אינו מבטל דין גמור אלא בדבר שהוא רופף ואינו מחוור: שם ד"ה אמר המחבר

קמד מעות דלהוצאה ניתנו כעושים לבלות ואין נגבים אם אבל שם [וה"ה] במלבושין : דף סח ע"א ד"ה אמר המחבר

קמה וארבע או חמש חליפות שמלות לא מיקרי עשוים לבלות בבית אביה ונגבין : שם

קמו ארוסה שארוס שלה נכנס אחריה כיון שבבית החתן הוא אמרי דלשם נישואין נכנס ואם מתה יורשה : שם ד"ה גרסי' בגמ'

לוח הסימנים שבנמוקי יוסף ממסכת בבא בתרא

קמז אי אנלאי שמת המלוה קודם שקבל המורשה המעות אפ"ה פטור הלוה : דף סט ע"א ד"ה אמר המחבר אע"ג

קמח כתב שדה פלוני נתונה לפלוני והחתים עדים בהא לא אמרינן שמא לא גמר וקנה : שם ד"ה מת קנו

קמט כל שמחייב עצמו בלשון הודאה חייב אע"ג דידעינן דלא הוי חייב מעיקרו:שם ד"ה איבעיא

קנ ספרים וכה"ק מקרו נכסי ובס"ת לא איפשיטא בעין : דף ע ע"ב ד"ה ס"ת וד"ה אמר המחבר

קנא מברחת שמתה בעל יורשה אבל הפירות שאכל המקבל שלו הן : שם ד"ה אמר המחבר והיכא

קנב כל קנין בלא מעכשיו אינו כלום לר"ת : דף עא ע"ב ד"ה אמר המחבר והא

קנג כשדברי העדים צריך פירוש לא מקרי חוזר ומגיד : דף עב ע"א ד"ה אמר המחבר ומ"מ

קנד ואינו מוכר בירושת אביו דוקא אבל בירושת אמו או שאר מורישין לא תקנו : דף עג ע"ב ד"ה אמר המחבר דוקא

קנה אי לא כתב דאיקני על בעל חוב להביא ראיה ולברר שיעבודו שהיו לו קודם : דף עד ע"א ד"ה אמר המחבר והיכא

קנו אי לא כתב אחריות אמרי' מעות סופר הוא ואפילו דאיקני אבל כתוב אחריות ולא כתב דאיקני אין לנו אלא מה שפירש : שם

גט פשוט פרק י׳

קנז תלויות אי לא מקיים לא מפסיל שטרא אלא דאין למדין מינייהו אבל גרד ומחק דלא מקיים מפסיל שטרא:דף עה ע"ב ד"ה אמר המחבר

קנח הרי שריר וקים ומחק שנתקיים כשר בגט פשוט: שם ד"ה ודעת הרמב"ן

קנט מנהג שלומדים משיטה אחרונה : שם

קס אפי' היה בין שטר מלא נקודות אדיו מסהדי ופסול. אין לחתום בחצי השיטה דילמא גייז ומיהו לא איפסול בהכי : שם ד"ה ואמר המחבר ומיהו וד' עו ע"א ד"ה הריטב"א

קסא אי כתב בשובר שפרע דינרין פליגי אי אמרי' המע"ה. לחובת בעל השטר למדין אפי' משיטה אחרונה : דף עו ע"ב ד"ה אמר המחבר

קסב אי חתום למטה לא בעי שיהא השטר כתב ידו אבל אם שמו למעלה צריך שיהא הכל כתב ידו : דף עז ע"א ד"ה אמר המחבר ותנן

קסג אי טען חתמתי בסוף מגילה והוא כתב מעצמו נאמן במגו ונשבע היסת : שם

קסד אי כתב תלתין או חמשין בסוף שיטה לא פסלינא בהכי : שם ד"ה אמר הכי

קסה כפתיה ואודי הא לא אודי כשר באותיות דחוקות או מרווחות אם לא ניכר שום גרד ומחק : שם ד"ה כפתי'

קסו העדים צריכים להכיר שמותיהם ולא סגי בהכרת פנים ושיסמכו על אחרים בשמותיהן : דף עז ע"ב ד"ה גמ' שיהא

קסז סופרי הדיינים כותבין טענותיהם כי היכי דלא יהו טוענים וחוזרים וטוענים ואין כותבין אלא מדעת שניהם וכותבין טענת כל אחד במגילה בפני עצמה אין כופין ליתן טענתו בכתב : שם ד"ה שטרי בירורין

קסח אין צריך ליתן העתק השטר אבל מראה לו בב"ד וצ"ע : דף עח ע"א ד"ה אמר המחבר

קסט אין אומרים יד בעל השטר על התחתונה אלא בתרי משמעות אבל לפסול השטר לא : דף עט ע"א ד"ה אמר המחבר שטר

קע כותבין שובר אבל יש לו לקבל חרם שאינו מוצא שטרו ואין זה ערמה : שם

קעא שטר שכתוב בו שנתחייב לכל מוציא כל שהוציאו אחד ופרעו ועשה שובר נמחל שיעבודו לכל אדם וצ"ע : דף פ ע"א ד"ה אמר המחבר ושטר

קעב הוציא שטר וטען הלוה שפרע והוא אמר איני יודע מצי לומר עיינתי ונזכרתי דודאי לא נפרע וגובה : ע"ב ד"ה אמר המחבר

קעג מערב סתם נפרע כשהלוה אלם או שנכסיו במדינת הים או הוא במדינת הים ונכסיו כאן או אין לו נכסים : שם ד"ה נשא ונתן

קעד אין נפרע מן הערב בלי שבועה : שם ד"ה ואם ג...

קעה כל שאי אפשר לפרוע מיתמי לא גבי נמי אפי' מקבלן וצ"ע : דף פא ע"א ד"ה אלא שיש

קעו תביעת ערב הוי כתוב על פה ומצי למיטען פרעתי : ע"ב ד"ה אמר המהבר

קעז המחייב עצמו לתת מנה ונתן לו ע"ק אין לו דין קבלן : דף פב ע"א ד"ה אמר המחבר

קעח כל הטוען מזוייף כאומר לא פרעתי : שם ד"ה אמר המחבר מפרש

קעט אין למלוה על פה דין קדימה במקום מלות בשטר : ע"ב ד"ה אמר המחבר כיון

קפ אין נשבעין שבועת יורשין רק להוציא אבל להחזיק מה שבידם לא בעו שבועה אבל היו מחרימין אם שום אדם יודע שלא פרע אביהם: שם

קפא אע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד אבל אינו עומד לכתוב בו אחריות ושאר יפויין עד שיתנו בשעת קנין ודאמרינן אחריות טעות סופר היינו כשהתנו ולא נכתב : דף פג ע"א ד"ה שלא בשעת

רי"ף מאה שערים בבא בתרא

לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיליא (בעל העיטור)

דף ח ע"ב ובכתבי הקדש אע"פ שבניהם רוצים לא יחלוקו אמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בב' כריכות אם רצו לחלוק חולקין וכו' איכא מ"ד לא אמרינן אית דינא דגוד או אגוד אלא היכא דכל חד מינייהו אית ליה דמי וכו' עד דאי לית ליה אמרינן ליה אגוד ליה נהכרך : ד"ת ק"ל כיון דכי אמר תובע גוד או אגוד כייפינן ליה לנתבע אפילו לית ליה כי אמר טול אתה שיעור ואני פחות היכי קאמר נתבע אי בדמי לית לי דמי · איכא מאן דאמר גוד אמר ליה אגוד לא קמ"ל דלא אמר טול או אטול ואיכא מ"ד אפילו אמר טול או אטול לאו גוד או אגוד הוא מבום דדמי דבקיל מיניה לא מבכא בהו מידי דחזי וכי האי גוונא לא כייפי אהדדי אבל כי זבין לה כולה או מזבין כולה מבכא בדמי מאי דחזי לה והיינו דקאמר אי בדמי לית לי כלומר לית ליה דמי · איכא מ"ד הלכתא כת"ק בטול אתה שיעור ואני פחות דשומעין לו ואיכא מ"ד הלכה כרשב"ג מיהו כיון דפסיק אמימר אית דינא דגוד או אגוד ממילא הלכה כת"ק במתנה אבל בדמי לא ואגוד איכא גוד ליכא · ודעתנו נוטה אי איתא להאי גירסא כר"ח מבמע אבל בנוסחא עתיקתא דילן לא גרסינן כהסות ת"ש בהדא אי לאו מעלין אותה בדמים · וה"ג ת"ש כל שיחלק ושמו עליו חולקין וכו' ומוגה למעלה ואם לאו מעלין אותה בדמים ומסיפא דמתניתין קא פריך דקאמר ואם לאו אין חולקין ומדקתני אין חולקין ש"מ לית דינא דגוד או אגוד והיינו טעמא דרשב"ג מבום דאמר ליה אי בדמי לית לי דמי דהא לית דינא · והשתא דקי"ל אית דינא דגוד הלכתא כת"ק וטול אתה שיעור ואני פחות שומעין לו ולא שנא בדמי ול"ש במתנה ובהכי מתרצא סברא דרבינו אלפסי :

דף יח ע"א במשנה מרחיקין את המשרה מן הירק והזין בפירוש גאון דלית הלכתא כרבי יוסי בחרדל והדבורים וקאמר נמי לענין משרה וירק מודי רבי יוסי דמרחיקין ובטעמא דמלתא הוא דפליגי ר' יוסי ולא בגופיה דדינא · ואנן קשיא לן האי פירושא וכי מעיינת ביה בגמרא משכחת ליה לר' יוסי דבגופא דדינא פליגי וכו' עד כי האי שיעורא גיריה הוא : ד"ת האי פירושא דקאמר רבינו דלא בגופא דדינא פליגי פירוש דרבנן שריא הוא והזין ליה לרבינו הנגאל דכולה מתני' משום גירי ולא דמי לאילן דבעידנא דקא נטע ליתא לשרשין ומרבינו שרירא דלו כלהו ואני איני כדאי להשיב וק"ל דאמת המים ונברכת הכובסין מיתם תיימי מיא כי היכי דאמר רבינו במשרה וזרעים שמהלידין את הקרקע וגפת וזבל דמשמע הבלא הוא כתר שעתא הוא דקאמר ליה ותנות ותנור נמי כהנך אלא דעתנו נוטה דכלהו הנך דמתני' דתניא בכולים פרקא משום ממונו הוא שמזיק ממון חבירו ולא דמי לאילן ובור דשרשין פנים הדשות באין לכאן וסולם הוא דדמי ליה שמשרשים עמיה ומשום הכי אמרינן התם נימא מתני' דלא כר' יוסי ומצטריך לאוקמי כר' יוסי ומשום גירי ומרחיקין את השובך מן העיר ואת האילן מן העיר ואת המשרה מן הירק כולן מרחיקין משום ממונו · ור"ש פי' דעובא איכא במתני' דלא כר' יוסי וקאמר אף זו לימא דלא כר' יוסי ומיתוקמא כר' יוסי ומשום גירי ולפי' דיליה איכא לעיוני הי ניהו גירי לאסוקי אליבא דהלכתא · ובנוסחאי עתיק דילן לא גרסינן לימא מתני' דלא כרבי יוסי וה"ג אף על גב דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי מודה רבי יוסי בגירים וזמנין וכו' וכתב רב שרירא יש גם קושיא דאמרינן מודי רבי יוסי בכולים פרקין ומודה במשרה וירק ואמרינן ברים פרקא ר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו משרה וירק לא בעי רחוקי מגו דפליג בהכי פליג בכלהו פרקי' ומפרש בטעמא דמלתא פליג ולא בעיקר דינא וקושיא דרבינו הלכם לדידיה אתיא וקאמר דמשרה וירק לר' יוסי דלא בעי ריחוקי משום דליכא גירי דמיתם קימי מיא וכרשין הזיקא דלאחר זמן הוא כשרשין לאילן וכי קאי בפסקא דחרדל אמר מיהו צריך לארחוקי משרה וירק כי היכי דלא נהוי גירי כי היכי דמרחיק שיח ומערה והאי פסקא לא אתברר לן הכא אמר מיהם תיומי והכא אמר דבעי ריחוקו כי היכי דלא להוי גירי כשיח ומערה הא לא דמי לשיח ומערה דהתם איכא כותל דקשי ליה מתונא הכא ליכא כותל ותו אמת המים נמי מיתם תימי נימא דלא כר' יוסי ותו אי במשרה וירק ליכא גירי אביי היכא מתרץ למתני' אליבא דר' יוסי דפליג בחרדל ומודי במשרה וירק הא לאו גירי נינהו ודעתנו נוטה דהא דאמרינן לדידי אפילו משרה וירק לא בעי רחוקי משום דלא מיתוקמא מתני' אלא בלוקח ורבינא אשינויא דרב פפא סמך ובכלהו נוסחאי לא גרסינן אלא וה"ג אמר רבינא כל המזיק עליו להרחיק את עצמו כלומר אפילו לוקח ור"ש הכי פירש המזיק עליו להרחיק את עצמו אע"פ שתחלתו ברשות ור' יוסי סבר כל הניזק אפילו אינו לוקח · והלכתא בלוקח משרה וירק לא בעי רחוקי הא לאו לוקח מרחיק משרה וירק ודינייהו בכלהו הרחקה דמתני' וקי"ל כר' יוסי דהא קי"ל טוענין ללוקח כדתנן אם לקחו אפילו בית רובע הרי הוא בחזקתו ורבינו בלוקח מוקים לה · והרב אדוננו אבינו הכי מפרש לה ועל כרחין מדקאמר כדאמר רב פפא בלוקח ש"מ בהכי מתוקמא וכלהו פרוקי. דפריק רבא לעיל קיימי והלכתא כוותיה והבא לסמוך אינו סומך ולא שנא איהיה לניזק ולא שנא ליתיה לבר מדפ' כדאמר דירה .באני ולבר מאילן מחרדל לר' יוסי אילן דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשין וחרדל דתרווייהו מזקי אהדדי וכן הלכתא :

דף טו ע"א ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה ואכליתה שני חזקה א"ל אנא בשוקי ברא הואי וכו' כדכתב בהלכות עד ומסתברא כוותיה :

ד"ת בפני הירוס מאי דינא איכא אי איכא סהדי דתירוס הוא ליתא לחזקה אי ליכא סהדי חזקה היא אלא מסתברא דאמרינן הכרך חברא אית ליס גבי מחאה ומודעא הוא שאין צריך בפניו דמלתא דעבידא לאגלויי הוא אבל מאן דמחזיק בארעא ושמיט לה לא עביד לאגלויי דמאן דחזי סבר דלמא דידיה קא אכיל אי נמי אריסא הוא ובעינן דידע מרי דארעא מאן מחזיק בארעא דיליה דאי לא ידע לא מצי למחויי וכיון דידע אין צריך שיהא עמו במדינה למחות בו אלא שימחה במקומו והיינו דפרכינן ברים פרקא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה ולא פרכינן חזקה שלא בפניו לא הוי חזקה שלא בפניו אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה יום אחד או עד שיתברר לו בבירור והכין סברא לר"ת · ירושלמי אפי' בתי אכסניאות כגון שלומי ונמוכה וירדן מפסיק בינתים ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו אינה חזקה עד שיהא עמו באותה עיר ובאותו מדינה · רב דאמר עיקר חזקה הכנסת פירות ואפילו ראוהו קודם קוצר ומעמר ודש וזורה ולא ראוהו מכניס פירות וכו' : **ע"ב** ההוא גברא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבינתה דזבנה מינך א"ל ולא מודית לי וכו' · הא מעשה פשוטה הוא ולית בה ספיקא והלכתא הוא דכל האי גוונא לא מוקמינן לארעא בידיה דנתבע אלא היכא דאית ליה סהדי דדר ביה ההוא דזבנה וכו' כדכתיב עד ולית בה קושיא כלל : ד"ת קשיא לי עובדא דכתובות ההוא דעשאה סימן לאחר שכיב ושבק אפוטרופוס ומשכנא אי הוה אבהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר הזרתי ולקחתי ממנו · וכתב רבינו הוא דהויא ארעא בדיק ש"מ אע"ג דלא אכלה שני חזקה כיון דלא ידיעא ארעא למערער אלא הודאהו בעשאהו סימן לאחר כי אמר לקחתיה ממנו נאמן משום מגו וכי היכי דאבוה מהימן יורש נמי מהימן הכא נמי כיון דלא ידיעא ארעא למערער ודאי הוה דקא מודי אמרינן מגו דכי היכי דיורש מהימן לוקח מהימן דהד דינא אית להו דאמרינן טוענין ליורש וטוענין ללוקח ובגמרא נמי מדמינן להו בההוא דדר בקמא בעיליתא ואיכא מ"ד טפי ע"ף דאמר בהני לוקח דלא שדי איניש זוזי בכדי · והיינו דקשיא להו רבוותא ואפקוה מהלכתא · ורבינו דקאמר פשוטה הוא · וכדבעינן למימר קמן הא לא דמי דהתם ידיעא ארעא למערער והאי עובדא לא ידיעא מדקאמר הכא ולא קא מודית לי והתם לא קאמר ודעתנו נוטה דהכי קאמר ולא מודית לי דהביא ארעא דידי הוא ואת מינאי לא זבניתא דאי טעין הכי הוה מהימן דהיינו מתני' בדה זו שלך היא ולקחתיה ממנו בהתא דקאמר מפלניא זבניתה דזבנה מינך ולית לך סהדי דהויא ארעא בידיה דקמא דאי אית לך סהדי דהויא ארעא בידיה כי אמר לקחתיה ממנו טענתא מעליא הואי והשתא דלית לך סהדי כי היכי דקמא לא מהימן האי דהאי מכחיה לא מהימן ובהכי סלקא שמעתא · והיכא לפרושי בידיעא ארעא למערער דכלהו עובדי הכי מיתוקמא ולא קא מודית לי לאו דוקא וכגון דאכלה שני חזקה ומשום דלא הוה ליה סהדי דדר ביה לא מהימן · ואית דמפרשי דלא אכלה שני חזקה דהוה ליה סהדי דדר ביה :

דף כד ע"ב אומן אין לו חזקה אמר רבה לא שנו וכו' תיובתא דרבה תיובתא הלכך אומן בין מסר ליה בסהדי בין לא מסר ליה בסהדי לית ליה חזקה אבל אתר אי מסר ליה בסהדי

וכו' · סגהה בהלכות הדין סברא דרבוותא ואנן קשיא לן האי סברא וכו' עד ואהכי תני רהה : ד"ת לא דחזינא לרבוותא ולרבינו אבן מיגש פסקי דבני כל חד מהבריה חזינא לפרושי לה להלכתא קס"ד מעיקרא דלא פליג רבא כלל דרהה ולא רהה חד דינא אית להו ומתיובתא דרבא עבדי ביד אומן הדר ביה רבא וקאמר לעולם דאיכא עדים והוא דרהה והכי קאמר לא שנו אלא שמסר לו בעדים ורהה אבל מסר לו שלא בעדים אפילו רהה מגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם אי נמי בעדים ולא רהה דיכול למימר החזרתיו לך מהימן דאמרינן מגו · ותירוצא דאביי כתירוצא דרבא כי היכי דלרבא בכלהו מהימן אלא בעדים ורהה להודיה כדאמר לעולם דאיכא עדים והוא דרהה הכי נמי לאביי דשני לעולם דליכא עדים והוא דלא רהה בכלהו לא מהימן אלא היכא דליכא עדים ולא רהה הלכך איכא עדים ולא רהה ורהה לכולי עלמא לא מהימן ליכא עדים ולא רהה אי נמי ליכא עדים ורהה לרבא מהימן לאביי לא מהימן ומותבינן לרבא ממתני' דאומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דמי אי דאיכא עדים ועל כרחיך דרהה דאי לא רהה אפילו אומן מהימן אליבא דרבא אי הכי אחר אמאי יש לו חזקה אלא דליכא עדים ורהה דאי לא רהה לכולי עלמא מהימן ש"מ ליכא עדים ורהה לא מהימן וה"ה דאיכא עדים ולא רהה דתרווייהו חד דינא אית להו וקתני אומן מהימן תיובתא דרבא תיובתא וקי"ל כאביי והלכך מסר לו בעדים ורהה לא מהימן לדברי הכל ליכא עדים ולא רהה לדברי הכל מהימן כרבינו אבן מיגש ודלא כרבנן דאמרי לא מהימן דקאמר דלא אמרינן מגו כלל גבי אומן ודחוק נפשיה בפי' דיהב לי סרבנא' דאמר רהה תניא דהוה ליה לאוקמיה בדליכא סהדי ותם ליה לרבינו דאמרו הכי דהא מתיובתא דשתים קננת לי איתותב אביי ומוקים לה דליכא עדים ולא רהה ואיכא בכלהו לא מהימן במאי מוקים לה ופלוגתא דאביי ורבא דאיכא עדים ולא רהה ברהה וליכא עדים והלכתא כאביי בתרווייהו ודלא כרבוותא קמאי ואבן מיגש בת"כ אלא בכלהו אומן לא מהימן אלא דליכא עדים ולא רהה הא אחר בכלהו מהימן אלא דליכא עדים ורהה דלא מהימן וכן הלכתא :

דף ל ע"א שנים מעידים אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין וכו' האי מלתא מקשו בה רבוותא מ"ש גבי חזקה דמתקיימת בג' כתי עדים ומ"ש וכו' כדכתיב עד לא מצטרפי :

ד"ת נדקאמר למעוטי שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרים אחד בכריסה ש"מ דאי מסקי שנים בדבוריהו ואמרי חד בגבה וחד בכריסה מצטרפי אי משום דלא בעינן ב' שערות במקום אחד אי משום דתרווייהו בחד מקום נינהו והיינו טעמא דשני חזקה מצטרף שנים שנים משום דהאי מוחזק בקרקע אבל הכא הני אמרי קטנה היא והני אמרי קטנה היא וכיון דלא מסהדי אלא אחד סימן לא מסהדי בסימני נערות כלל אלא קטנה היא :

דף לו ע"ב אמר רב יהודה האי מאן דמזבין ארעא לחבריה איכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא דמאן דזבין ליה וכו' עד לית ביה הרי דקלי : ד"ת דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דתרווייהו ידעי ומתנו בדבר שלא בא לעולם אבל מוכר דאתנו להבריה דבר שלא בא לעולם ואדעתא דהית ליה יהב ליה זוזי מחייב לקיומיה תנאיה · ורבינו נסים הכי סבירא ליה ואייתי סייעתא מהא דגרסינן בתוספתא דתרומות הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו חייב להעמיד לו מקחו :

דף מא ע"ב אמר רב חסדא מכר לו שור המם בשם והוקרו כו' ותנא הונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו וכו' חזינא לגאון וכו' כדאיתא ד"ת דקאמר רבינו לענין ביטול מקח קי"ל כרב חסדא קי"ל הא לענין ביטול מקח שניהם חוזרין והא דרב חסדא ליכא למדחייה דלא אשכחן סוגיא דשמעתא דמדחיא כולהו דליתא לרב חסדא ולא סבר פלוגתיה אלא אשמעינן רב חסדא אם לא הספיק להחזיר האונאה עד שנתיקר המקח ונעשה ביטול מקח דלוקח חוזר שהרי לא החזיר אבל מוכר שעדיין לא נמכר המקח וברשותו הוקר אינו יכול להחזיר הלכך איתיה לרבא ואיתיה לרב חסדא · ובגמ' דבני מערבא אמר ר' יוחנן דתרווייהו מני הדרי בהו דבר פלוגתיה וה"ג התם מכר לו שור המם בשם ולא הספיק לי שא וליתן עד שהוקר ונעשה מטבע ר' אבהו בשם רבי יוחנן כשם שבטל מקח מאלו זה כך בטל מקח מאלו זה ומקצת גאונים פסקו כרב חסדא דבתרא הוא ולר"ת לא אתברר שפיר משום דנדחית הדוקיא ומשום גמ' דבני מערבא :

דף נד ע"ב ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרא לירתה הויא לה ברתא דהוה נסיבא ואמר רבה מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדמא סבתא ותבינגא זבינה זביני וש"מ דהלי כרשב"ג ואיכא מ"ד וכו' כדכתיב בהלכות עם סיפא : ד"ת אי משום עובדא דסבתא לא קשיא דהתם לגבי ראוי ומוחזק הוא דהאמר התם דמר קרי ליה ראוי משום דלא הוה ליה זכיה אלא בתר סבתא · ור' אלעזר סבר כל האומר אחרין כאומר מעכשיו דמי וכאלו אמר מעכשיו יזכה הבא לכשתמות סבתא ומוחזקת היא בה · ורבה אמר מסת' טעמא דבני מערבא אע"ג דלכי מיית סבתא אית לה זכיה מעכשיו למפרע מקא ראוי הוא דהא כי קדמא סבתא וזבינא זביני שאם מכרה קרקע לפירות מכורה היא לכתהלה לדברי הכל אפילו לר' דהא אמרינן יורד הראשון ומוכר ואוכל ואע"ג שגוף הקרקע הוא שלה לאחר מיתה עכשיו אין הבת יכולה למחות · ואדונינו הרב אבינו ז"ל אפילו מכר אותו לעשר שנים והרי הוא כקרקע המשועבד לבעל חוב שאין לו בה כח עד שיגיע הזמן לגבות ויתומים שגבו קרקע בחוב אביהם ראוי הוא והלכך אפילו אמר מעכשיו ולכשתמות לאו מוחזק הוא אבל הכא קא מפלגי אם אכל הראשון גוף הקרקע דיעבד מהו דרים לקיש סבר לה כר' דאמר הקרקע יכול למכור לפירות אבל לא גוף הקרקע ואם מכר הקרקע אינו מכור והשני מוציא מיד הלקוחות ור"ש אם אמר לו אחריך ומת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ורשב"ג סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואפילו א"ל אחריך דלא שני לן בין אמר אחריך ולא אמר אחריך כדפרכינן והניח יחזרו הנכסים ליורשי נותן ש"מ דלא אמרינן אחריך שני וש"מ קנין פירות כקנין הגוף דמי אלא אמר אחריך נמי תנאי הוא כלומר לא תימא אחריך שאני אלא בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש לא שני לן באחריך מידי ואפילו באחריך סגאי היא · איכא מ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והיכא מ"ד אפילו באחריך כקנין הגוף דמי דאי איתא דשני לן בין אמר אחריך ללא אמר אחריך ר' יוחנן דפסק הלכתא כרבן גמליאל באחריך בלא אחריך נמי הכי סבירא ליה דקנין פירות כקנין הגוף דמי אלא לאו ש"מ לא שני לן והלכתא כרבה דאמר מסתברא טעמא דבני מערבא לגבי ראוי והלכתא כר' אלעזר דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי והלכתא כריש לקיש בהני תלת וליתא לר' יוחנן דפסק כרשב"ג וגרסינן בירושלמי חזקיה אמר הלכה כר' וקי"ל כר' וכן דעת רבינו חננאל אלא שאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו דברי הכל הוא ולא פסיק הלכה כהאי טעמא . והניח חלק בפירושיו וכתב אעפ"כ היכא דכתב בפירוש מעכשיו ולאחר מיתה אינו ראוי :

דף עב ע"א ההוא דהוה כתוב ביה כדקליר ורמי בערסא ולא הוה כתיב ביה ומגו מרפיה איפטר לבי עלמיה וכו' עד כרבי נתן אזלא : ד"ת רבא דאמר ראיה בעדים לאו משום דסבירא ליה כר' יעקב דהא איהו כר' נתן סבירא ליה כדאמרינן אלא היינו טעמא דכיון דאית ליה חזקה להאי ואית ליה חזקה להאי אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה כרבנן והיינו דאקשי ליה אביי לרבא מ"ט אמרת ראיה בעדים דהא את בעלמא כר' נתן סבירא לך אלמא משום דכלהו כתיב בהו כדמהלך על רגלוהי בשוקא כו' איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ואוקימנא ממונא בחזקת מריה אבל היכא דליכא חזקה דהידך אזלינן בתר השתא כההוא עובדא ולא דחינא לטהיא דרבא דאמר הרי מת והרי קברו מוכיח עליו · ובעל מתיבות פסק כרבה והא דרבא דאמר ראיה בעדים הלכה · ועוד דסוגיא דשמעתא כר' יוחנן וכים לקיש דמפכי ושקיל וטרו לאוקומה למבנת בר קפרא כרבנן ולא כר' מאיר וכר' זירא דאמר ברם נראין דברי רבינו וכו' ועל כרחין מפכינן למתני' ולמתני' דידן ומאן דאמר ראיה בעדים ובשטר מקוים כפלוגתא דרבי נתן ור' יעקב דרבנן כר' נתן ור' מאיר כר' יעקב הלכך הלכה כר' נתן דרבנן קיימי טותיה והלכתא כרבא בתרווייהו ובנוסחא דרבינו איכא למימר דהלכתא כר' יוחנן דאמר בקיום השטר כדאפכינן דהא קי"ל דר' יוחנן ורים לקיש הלכה כרי יוחנן :

עם ע"ב אמר רב נחמן אמר שמואל בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאון מסה שמעין דהלכתא כמ"ד מבו עברים והזינן ביני רבוותא פלוגתא בהילין מילי דכתריב וכו' עד גמ' : ד"ת מודים כו'

דנא למה ליה למימר נכסי אביו לימא נכסים סתמא לימא לנפשיה אם איתא דהא דגידול דינא אחרינא דלא איירי בשמעתא דלעיל ועד הכא איירי בנכסים דאבוה והשתא מיבעיא לן מהו בנכסים דידיה הוה ליה למימר מהו למכור בנכסיו אלא הא דגדול כשמעתא דלעיל הוא ובנכסי אביו מיבעיא לן אם יודעין בטיב משא ומתן ופלוגתא דרבה ורב הונא כשאינו יודע בטיב משא ומתן · והלכתא בגדול בר מנשי דהיכא דיודע בטיב משא ומתן מוכר כשהביא ב' שערות אפילו בנכסי דאבוה · וכשאינו יודע אינו מוכר עד שיהא בן עשרים אפילו הביא ב' שערות · ובנכסי דידיה כשם שמקחו מקח כך ממכרו ממכר וכן מצאתי בתשובות רבינו קלונימוס ז"ל מלוקא ואתה מוצא בהלכות שלש מדות יודע ואינו יודע ושוטה :

דף עד ע"א נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבעל אומרים אשה מתה ראשונה וכו' בחזקת מי הם דקא אמרי ב"ה נכסים בחזקתן פי' רבינו הלי דאינון נכסי אתתא דלא ידעי אי מנכסי כתובה אינון : ד"ת משמע דנוסחא דמתניתין הכי איתא נכסים בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב · אבל בנוסחא דילן אלא נכסים בחזקתן לחוד ולא גרסי לא כתובה ולא נכסים הנכנסים והיוצאין עמה · ובנוסחא דמשניות לא גרסינן וי"ו לא כנ"ס ולא במיקין ולא בירושה דנזיקין אבל בכתובות וביבמות גרסינן וי"ו · וקשיא לן לרבינו אי תלתא עניני נינהו גבי שומרת יבם ליתני הכי מה יעשה בנכסי צאן ברזל ובכתובות ובנכסים הנכנסים והיוצאין עמה · ודע זי טוטה דכל מאי דכתוב בכתובה נכסי צאן ברזל אינון · ואי הלתא עניני נינהו כפירושא דרבינו האיי מסתברא ור"ס כפירושו בכתובות הכי גרסינן נכסי בחזקתן וכתובה בחזקת יורשי הבעל וכפירוש דרבינו אלפס :

דף עו ע"א אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני קבלן כלן לשון ערבות הן תן לו ואני קבלן לשון קבלנות מדאמר רבא תן לי וכו' כדכתיב בהלכות · ודעת רבינו כל דקאמר רבא אבלהו דלעיל קאי ותן לו ואני נותן לחודיה הוא ואני קבלן : ד"ת כנוסחא עתיקא דרבא דאמר כולן לשון ערבות הן לבר מתן לו ואני קבלן ונוסחא דכתיב בהו לבר מתן לו ואני נותן לאו דסמכא הוא דלא פליג אלא בהלוהו ואני ערב ותן לו ואני ערב וקי"ל כרבא דאמר הלוהו ואני קבלן לשון ערבות וכולן דקאמר בהלוהו ואני קבלן ותן לו ואני ערב דקאמר דהוי לשון ערבות בהלוהו ואני קבלן לבר מתן לו ואני קבלן שהן קבלנות ומר הוא מלתא נקט ומר ריש מלתא נקט וכן פסק רב אחא :

הגהות מעשה אילפס

להגאונים המפורסמים בעלי מפרשי הים מלבוב. ובהן נכללו חדושים מס' מחנה אפרים.

דף ו ע"א בנמוק"י ד"ה ת"ר. והא דתניא בערכין וכו'. נ"ב עי' בשו"ת א"א בעל שער אפרים סי' ס"ו : **שם** בשה"ג ד"ה ופשוט. היינו טעמא וכו'. נ"ב עי' בחדושי הרשב"א בב"ק דף מ' שם ועי' בכ"מ פרק יו"ד מנ"מ הלכה ד' ובלח"מ שם ודו"ק: **ושם** ד"ה ומהאי. לפטור עצמו בשה. נ"ב עי' בשטמ"ק דף ע"ח שם דדוקא כשנאבד ממנו ועי' במל"מ פי"ו ממעה"ק הלכה ד' שרמז לדברי הש"ג אלו וכתב שדבריו מתמיהין ועי' בשו"ת א"א הח"ל ז"ל סי' ק"כ :

דף ח ע"ב ברי"ף ד"ה לא שנו אלא בכרך אחד. נ"ב עי' בחדושי הרמב"ן ז"ל כאן מ"ש בזה ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' פ' שכתב שיש ט"ס ברי"ף ונ"ל ואם לאו לית דינא דגוד או איגוד :

דף יב ע"ב בנמוק"י ד"ה אבל. דאפי' לר"ת דקי"ל כוותיה. נ"ב וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"י ממאכלות אסורות הלכה י"ג ובזה מיושב קושיית הלח"מ שם ועי' בט"ז סי' רנ"ד שכתב כסברא זו ע"ש ולא נזכר מדברי רמב"ן אלו ע"ש :

דף כ ע"א במלחמת ד"ה אמר · מגו דאי בעי אמר מינך זבינתא. נ"ב לא מהני האי מגו משום דמעיקרא לא הוה ידע מאי הוה טענ זה כ"כ התוס' שם (מח"א) כוונתו לדברי התוס' דף ל"א ד"ה אבל ועי' בשטמ"ק שם :

דף לב ע"א בנמוק"י ד"ה ולשתוס. דהך סתימתא אפי' בלא פריצת פצימין. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' ס"ח שמפלפל הרבה בלשון זה ועי' בדיני דתיי להרב בעל כנה"ג עשין פ"ב דף ק"ה מ"ש בזה :

דף מא ע"א בנמוק"י ד"ה וכתב דקיי"ל כרבא. נ"ב לא ידעתי אמאי הוצרך להביא ראיה מהקדש דבפירוש אמר רבא שם מכרו אינו מכור (מח"א) ולפע"ד אפשר דכיון דבהקדש לא חל ההקדש אף על השעבוד לכך מדמי ליה קנין השעבוד משא"כ במכרו אינו מכור דקאי על גוף הקרקע וזה פשיטא שלא יכול למכרו ועי' ברש"י שם בפסחים דף ל"א ד"ה כי וכוונתו דהחוב עצמו יכול להקדיש אבל לא השיעבוד והכן ועי' ברשב"א סי' רכ"א :

דף מד ע"ב בשה"ג ד"ה בדין. מ"מ ליכא למ"ד שיעכבם השליח. נ"ב לא הבנתי זאת דהתם ה"ט דאי הולך כזכי זכו בו יורשי מי שנשתלחו לו אבל היכא שמי שנשתלחו לו לא רצה לזכות בו מנא לן (מח"א) לפע"ד כוונת הש"ג למאי דמוקי ר"ז בגיטין דף יד ע"ב בש"מ דהולך דידיי' כזכי ואפ"ה למ"ד יחזור למשלח אמאי לא יזכה שליח כיון דלגבי המשלח הוה הולך כזכי ואפ"ה כיון שלא רצה לזכות רק למי שנשתלח לו לא זכה השליח וז"ב ועי' במרדכי פ' הגוזל בתרא רמז קס"ט : **שם** בנמוק"י ד"ה אמר. דניחא ליה לאינש וכו'. נ"ב עי' בשו"ת א"א בעל שער אפרים סי' ב' ובש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק ח' :

דף מו ע"ב בנמוק"י ד"ה וכן הדין. שמכר טרפה לישראל במזיד. נ"ב משמע דוקא במזיד אבל בשוגג לא ועי' במחנה אפרים בהלכות נזקי ממון סי' ט' מ"ש בזה :

דף נג ע"ב ברש"י ד"ה גמרא ומת אביו בחיי אביו. נ"ב עי' ברשב"ם בגמרא ועי' בשו"ת דבר שמואל סי' נ"ג מ"ש בזה :

דף נו ע"א ברי"ף וכן הלכתא. נ"ב עי' בשו"ת דבר שמואל סי' נג : **שם** בנמוק"י ד"ה אמר שמחכר. אבל חלק פשיעות. נ"ב ביאור דבריו עי' בפרישה ובכנה"ג סי' רע"ז בהגהות ב"י אות ד' ועי' בב"א סי' נ"ז מ"ש מהרי"ט ותברו בזה ובשעה"מ :

דף נט ע"ב ברי"ף אשה אבל אתין. נ"ב עי' בגליון מ"ש המהר"ם בשם הרא"ש ז"ל בזה ועי' ברמ"ע מפאנו סי' נ"ח ובשו"ת מהר"ש יונה סי' מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו :

דף סה ע"ב בשה"ג סד"ה יורש נ"ע כי הטור בסי' ק"ד. נ"ב עי' בש"ע סי' ק"ז בסמ"ע ס"ק ט"ו ובש"ך ס"ק ח' ועי' בכנה"ג שם בהגהות הטור אות כב באורך :

דף סט ע"א ברי"ף איורש קאי. נ"ב עי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' פ"ה מ"ש בזה :

דף ע ע"ב בנמוק"י ד"ה אמר המתכר. או כיון דנייד לא מקרי לא מקרקעי וכו'. נ"ב כוונתו דהכי בלשון ב"א עבדים בכלל מטלטלי כמ"ש הרשב"ם ונמוק"י כאן א"כ פשיטא דדעתו היה גם על העבדים ורק עיקר הספק הוא משום דהזכיר גם מקרקעי והם מקרקעי דניידי ועי' בסמ"ע סי' ר"כ ס"ק ל"ז והמח"א האריך בזה לדחות דברי הנמוק"י דעבדי בכלל מקרקעי עכ"פ וכתב טעם אחר דאפשר שלא היה דעתו של נותן רק על ודאי קרקע או מטלטלין ע"ש באורך ולפמ"ש א"ש ודו"ק :

דף עח ע"א בנמוק"י ד"ה גמרא. כדבר שבידו לגמרי. נ"ב עי' בשו"ת מוהרח"ש ח"ג סי' כ"ב דף ל"ס ע"ג מ"ש בזה :

דף פ ע"א בנמוק"י ד"ה אמר. דכיון שהוא ראוי להתחייב בו. נ"ב עיין בשו"ת מוהר"א ששון סי' קצ"ח ועי' בר"ן פ"ק דגיטין גבי מעמד שלשתן ודו"ק :

דף פג ע"א ברש"י ד"ה ערב. אחר חיתום שטרות גובה ממשעבדי. נ"ב עי' בשו"ת הרשב"א ח"ג סי' פס"ב שנשאל על לשון רש"י הלז וכתב דפרש"י מסוף פ' ג"פ לא הגיע לידינו מעולם ובאמת שהשואל כוון לדברי הרשב"ם אלו שברי"ף מיוחס הוא לרש"י וכ"כ הרשב"ם סוף ב"ב ד"ה ס"ג ומ"ש הרשב"א שט"ס הוא וצ"ל קודם חיתום שטרות בכל ספרי רשב"ם ורש"י וברי"ף שלפנינו איתא כן וגם לא יהודה הוא בדבר שבהג"א הביא כן בשם א"ז וככל דברי הרשב"ם שמחלק בין שעת מתן מעות לאחר מתן מעות וגם בב"י סי' קכ"ט לא הזכיר כלל דעת הרשב"ם וא"ז הלז וצע"ג :

מרדכי סי' תשח מגו דיכול לומר התנתי עמך. נ"ב דוקא בכה"ג שאין עדים על הזמן ורק שכל קונטרס זמנו הוא שפיר שייך מגו אבל אם קבעו לו זמן שפיר אמרי' א"א פורע תוך זמנו (כנה"ג סי' נ"ז בהגהות ב"י אות כ"ז) ועי' בתוס' דף ה' ד"ה וכא : סי' תפא בהאי הנהה דקא לייתי. נ"ב עי' בשו"ת רד"ך אות י"ב חדר א' מ"ש בזה : סי' תצא פר"י בני העיר וכו'. נ"ב עי' בשו"ת א"א בעל שער אפרים סי' ס"ז דף ל"ו מ"ש בזה באריכות : סי' תקב אלא לגבאי העיר יתננו. נ"ב חולק עם שו"ת מהר"ם שהביא לעיל סי' תפ"ז (מה"א) ועי' בש"ע סי' רנ"ז סעיף י': סי' תקכב ראובן השכיר ביתו ללוי וכו'. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' ר"ח : סי' תקסג כסף סיגים בחזקת צרוף. נ"ב כן הוא בש"ע סי' רל"ג בהגהת רמ"א ועי' בש"ך שם ס"ק א' ועי' בספר מחנה אפרים בהלכות מכירה ואונאה סי' ו' : סי' תקסה וה"ה מלוה דיוכל להקדים. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קנ"ב מ"ש בזה : בשה"ג ד"ה מצאתי.ואע"ג דליה פ' המוכר פירות. נ"ב עי' ש"ך סי' ס"ע ס"ק ז' שתמה על זה וכה דושנו האריכנו : סי' תקפט מתנת ש"מ מפקעת מידי שעבוד. נ"ב עי' בשו"ת א"א הב"ח בתשובות סי' פ"ג מ"ש ביישוב דברי המרדכי אלו ועיין בדיני דתיי עשין מ"ח דף ל"ה : סי' תקצב אין לך מצוה מחמת מיתה וכו'. נ"ב עי' בגליון מ"ש הג"מ בזה בשם א"ז מהר"ם פדווה סי' נ"ב ועי' בשו"ת א"א הרמ"א סי' נ"ה אות ה' :

בהגהות מרדכי דה"ס ספק לדקה לדקה · נ"ב עי' בשו"ת מהר"י אדרבי ז"ל סי' רכ"ג ובשו"ת מהרי"ט בראשונות סי' ל"ט ובחלק חו"מ סי' קכ"ד ועיין בי"ד סימן רנ"ט ובש"ך שם : סליק

גליון מהרש"א על הרי"ף ממסכת בבא בתרא

מאת הרב הגאון מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל.

מראה המקומות להאלפס שנצטיינו בהגהות האלה רציוני דפים הטה ע"ס הדפים שבאלפס דפוס אמשטרדם וסדר הדפים מדפוס ההוא נרשמו בגליון האלפס הזה בפנים באותיות מרובעות.

דף א ע"א נ"י ד"ה הכל · דכתיב ושונא מתנות יחיה · עי' לקמן ברי"ף דף קס"א ב' מ"ע דרשב"ג כו' :

דף ג ע"א נ"י ד"ה אבל וא"ת ואמאי מגלגלין עליו. עיין בנימוקי פ' השואל דף קכ"ג ע"ב ד"ה אתמר מ"ש בשם הרשב"א : **שם** ד"ה הקובע זכוי מוכח בסוף פ' השואל. ברי"ף דף קכ"ה א' : **ע"ב** ד"ה אתזיק. הא אמרינן בפ' הבית והעליה. ברי"ף דף קל"ח ב' ועי' שם בנימוקי :

דף ה ע"א ד"ה מנת שמלך. אבל אם אמר המלך שיתן כל אחד · עי' ת' בן לב ספר ג' סי' מ"ז : **ע"ב** ד"ה מתני'. מוכח בגמ' דאפילו לא ירד להשתקע · כתב בתשו' בן לב ח"ג ס"א. ודבריו תמוהים דהא בגמ' לא מוכח מידי אלא ממתני' וכמ"ש הנימוקי לקמן ריש ע"ב וע"ש סי' ק"ב : **שם** בא"ד. אפילו ירד להשתקע לא הוי כאנשי עיר. וקנה בית דירה שאני דעשה מעשה בפועל שם בתשובה. וכתב עוד שם דכל זה בעסקי ממון וכן לגיטין וקדושין שהוא דבר שבין אדם לחבירו אבל בדבר שהוא לשמים שמסור אל לבו של אדם כגון לאכול דבר שנסגו היתר במקום א' תלוי בדעתו לחזור. ולא תלוי כלל בזמן : **שם** רי"ף להנות ממנו מיושבי העיר · בתשו' בן לב ספר ג' סי' א' במי שהוא ממקום שחושבין לסבלונות ובא לעיר שאין חושבין נסתפק אי צריך י"ב חודש או סגי בשלשים יום. ובסי' ל"ה כ' במי שחייב עצמו לישב במקום הכלה ועדיין לא נתיישב שם :

דף ו ע"א רי"ף ורשאין בני העיר. עיין בן לב ספר א' בדף סג ע"ד : **שם** ולהסיע על קיצותן · עי' תשו' הכ"ל ספר ד' סי' ט"ו :

דף י ע"ב נ"י ד"ה פסידא דלא הדר. אם שהמלמד מתבטל. עי' בנימוקי לעיל קל"ב ב' בשם הרא"ב"ד :

דף יב ע"ב רי"ף ולמאן פייס · דאף דלאו בני מחילה נינהו מ"מ טענינן דכנס לתוך שלו. ולפ"ז כידוע שלא כנס לתוך שלו אין לו חזקה ברס"ר. וכן דעת רבינו ירוחם אבל בטור סי' נ"ה וכן בש"ע שם סעיף כ"ד כתב דגם ברס"ר טוענין שברשות עשאו והיינו ע"י ז' טובי העיר · ועי' בזה בתשו' בן לב ספר ג' סי' ל"ד ועי' ברי"ף לקמן בדף קפ"ז ע"א :

דף ע ע"ב נ"י במתני' ד"ה נכתמא. כדי שלא יצטרך להתעלם עמו · כדאי' לעיל בנימוקי קס"ב ע"ב :

דף יד ע"א ד"ה טפי לא אודהר. עי' בנימוקי דף קע"ח א' ד"ה אחוי לי שטרך: **שם** ד"ה דאמר ליה · וא"כ כיון שמחה ואין לו · עי' בנימוקי דף קע"ה סוף ע"ב בשם הרמב"ן : **ע"ב** סד"ה דמי לא עסקינן. שעושה עמו לפנים משורת הדין. עי' בנימוקי דף קע"ח א' ד"ה במכיר בה : **שם** ד"ה רמי בר חמא · אפשר דרמי ורב עוקבא. עי' בנימוקי דף קע"ו סוף ע"א : **שם** בד"ה עיטרא. כתב להם שמוכר שטר מכר · ודר ביה המוכר חד יומא ובעל הקרקע טוען שהמוכר גזלו :

דף טו ע"ב סד"ה א"ל בדין זה של יורשי נשקד כ' הרב ר' יונה ז"לי עי' תשו' מהרי"ט ח"א סי' ס' דף ד' סוף ע"ג ד"ה ועוד ובסי' ל"ט דף כ"ב ע"ד ד"ה ועדיין: **שם** חידושי אנשי שם א' · דהשיב מגו דהעזה · עי' בנימוקי ריש ע"ב והכי פסקינן בש"ע סי' קמ"ו סעיף כ"א דהיכא דהוה ידע המחזיק שיש להמערער שטר נאמן במגו דמינך זבנתי. ועי' בנימוקי קע"ה ריש ע"ב טעם אחר מאי דאיט נאמן דדר ביה חד יומא במגו :

דף טז ע"א נ"י ד"ה עביד. שאין לך מחאה גדולה מזו. עי' לקמן דף קע"ה סוף ע"ב : **שם** בא"ד יטעון המערער שאינו חושש למחות. והתוס' בדף ל"ט ע"ב ד"ה וצריך שלא תרצו כן נ"ל שכוונתו שאין זה טענה דא"כ ל"ל להגמ' לומר אבל בית אין לך מחאה כו' ות"ל אי נמי לא הוי מחאה מ"מ אינו חושש למחות (וכ"מ נמי במכר בלא שטר כ"א בעדים למ"ד מחאה בפני ג' דהא אין זה נחשב למחאה · וכר' ילחק בטור סוף סי' קמ"ד גם לדידן דמחאה בפני ב' מ"מ דוקא מכירה בשטר הוי מחאה.

וכ"מ שז אם מכר שדה · בכלל מיות מחרות דאי היט מחאה כדאיתא בש"ע סוף סי' קמ"ד ובסמ"ע סי' קמ"ו בדין הבא. ולדידיה ע"כ נ"ל דשטר אלימתא קלא כמו דמועיל אף בהלואה אף דעדים לי"ל קלא משום דבלנעה יזיף). ולהנ"י תקשי · ונ"ל בסברתו דבמחאה עוקר ומתבטל מה שהחזיק עד עתה. והוה כאילו עתה ירד בה ובודאי בירד אחר שכבר מכר לאחר אין עליו למחות. אבל בהתחיל להחזיק במשך שהיה עדיין שייך להמוכר מודה הנ"י שעליו למחות גם אחר שקנאה זה ממנו. ומש"ה צריך לטעם אין לך מחאה. והתוס' לא נתנו לחלק בהכי וסברי דמ"מ התחיל להחזיק בעוד היה שלו ומוכח (ואין מהאהו סוף ב' שנים מוליאתו דיכאו שניסם כאחת דהיינו מכירתו והגלת חזקתו של זה כמו שהוא לסברת הנ"י והוי כלא ישב בה כלל במשך שהיה שייך להמוכר · דלא ס"ל דמחאה עוקר את ישיבתו הקדומה בהסדה ואילו היו טענה דבקנאה אחר לא היה חושש · גם בלא מחאה כלל היה טענה ולא היה צריך לטעם אין לך מחאה כו') ועי' בחידושי רמב"ן כתב טעם אחר דהא מ"מ היה צריך לשמור שטרו משום הלוקח שודאי אף מקנייתו יעמידנו בדין: **שם** בא"ד מגו דבעי אמר מינך זבנתיה. עי' בנימוקי בב"ק דף מ"ד סוף ע"ב ד"ה אמר במתכר תמיהני מגו דמעיז הוא ועי' מ"ש גבי עידי דאכלי תובלא דף קע"ב ע"ב : כליס

מלאכת יום טוב

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר יום טוב ליפמאן אבד"ק קאפולע (בעה"מ ס' קדושת יום טוב וס' תוספת קדושה).

דף כא ע"א בהאנ"ש (סימן ב') ולפי מה שתירץ הנ"י קשה וכו'. נ"ב מה שהקשה מהר"ן שפירא ל"ק מידי כשתדקדק בדברי הנ"י ועיין בדברי הט"ז בחו"מ סימן ר"ס ע"ש :

דף כז ע"ב במהר"ן שפירא סימן א' נ"ב מה שתירץ מהר"ן שפירא על קושית התוס' לכאורה הוא פשוט אבל באמת תמיהת התוס' על רב גופיה למה נקט בכה"ג מאי רבותא דאשת איש דקאמר ודו"ק

דף לה ע"א בהאנ"ש ד"ה נ"ל דלאו קשיא וכו'. שייר לעצמו ומשום הכי וכו'. נ"ב ממה שכתב הנימוקי יוסף לקמן גבי פנימי במתנה ואילן במכר משמע מפורש דליתא להאי סברא שכתב הר"ת ועיין :

דף מו ע"ב נ"י בד"ה המוכר עבדו וכו' אלא רובא לגבי כיון דקי"ל כשמואל וכו'. נ"ב ל"ע הא איהו גופיה פירש לעיל טעמא דאין הולכין בממון וכו' משום דאמרינן המוציא מחבירו וכו' והכא הלוקח הוי המוציא והמוכר המוחזק ואדרבה רובא מסייע לחזקה ול"ע :

דף נד ע"א נ"י ד"ה גרסינן בגמ' וכו' הזו רבוותא למפסקא להך דרב פפא ואע"ג וכו'. נ"ב ול"נ דלא נגרוס להך דרב פפא. ופירושו הזו רבוותא למפסקא בהך דרבא ואע"ג דהיכא חדא דנפקא מכללא אבו' הייט הך דהכא משום דרב פפא לא מפרך משום הכי כללא וכו' וכן נראה מלשונו לבסוף ודו"ק :

דף נו ע"א נ"י ד"ה מכאן אמר ר"י כו' משום בני זונה דאמר סוגגת הוס. נ"ב משמע להדיא בנימוקי יוסף דבני זונה אפילו היא אשת ישראל אסורים לכהונה ודלא כמ"ש הבית שמואל. באהע"ז סי' ד' ס"ק כ"ה וע"ש ודו"ק : **שם** ד"ה אמר המתכר וכו'. נ"ב ול"ע דמשמע דלכ"ע בכור נוטל פי שנים בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלא דלרבנן איצטריך יתיר בצריך היכרא דנאמן אע"ג דליכא מגו דלא מצי מקניא ליה מהשתא אפ"ה נאמן לומר דבכור הוא ונוטל ממילא אף הנכסים שנפלו לו שהוא גוסס כדין שאר בכור ולר"מ נאמן אף דאיכא הזקה כאחר אבל לכ"ע דבכור נוטל פי שנים בנכסים כשנפלו לו כשהוא גוסס דלכא לא איצטריך קרא ודוחק לומר דע"כ לר"י אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים שנפלו כשהוא גוסס דע"כ מכ"ל דקרא קאי היכא דמוחזק לן באחר שהוא בכור דילמא בצריך היכרא איצטריך וכדרבנן ובזה נראה דוחק דמנ"ל לומר דיש חילוק בזה ר"י לא מוקי לקרא בצריך היכרא דפשיט ליה דנאמן בלא טעם מגו ועוד לסברתו דאיצטריך קרא להכי א"כ ל"ל משום דקיי"ל כר"מ הא אנן קי"ל דלא כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואיצטריך לנכסים שנפלו לאחר מכאן ומנה ליה נרבות נכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלא איצטריך קרא להכי ודו"ק:

דף סב ע"א נ"י ד"ה זיכה בה לאחר וכו' אפי' בלא קנין ואע"פ שראוי ליורשו וגדפס על הגליון לשון רשב"ם ואע"ג דאין ראוי ליורשו.נ"ב מה שהביא הגליון לשון רשב"ם ואע"ג דאין ראוי ליורשו הוא אך למותר דהנ"י קאי אזיכה לו ע"י עצמו פירושו אע"פ דהאי שזיכה לו ע"י הוא ראוי ליורשו כמו שפירש לקמן בעצמו דו"ק והרשב"ם קאי המקבל מתנה והו"ק ועיין:

דף פא ע"א נ"י ד"ה פריעת ב"ח מצוה וכו' מאי שהיתומים פטורים דרב פפא סבר וכו'. נ"ב ול"נ דהא רב פפא גופיה פסק דשעבודא דאורייתא והובא לקמן בהלכה (דף פג ע"א) וכן בנ"י פ"ה ודו"ק:

חדושים והגהות על הרי"ף ממסכת בבא בתרא

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים ·

דף ב ע"א חידושי אנשי שם (אות ב') כאן חסר לשון כו' פרוץ לריח רביעית הא אם גדר רביעית מחייבין אותו כו' כצ"ל :

דף נו ע"ב נמוקי יוסף ד"ה שלח. משטה חייתי בך כו' משום שסתמא גזלנין נינהו שרועין בהמותיהן בשדות אחרים. נ"ב ע' ברשב"ם שכ' בהיפך דלכך לא קאמר רועי צאן דרועי צאן גזלנים משא"כ רועי בקר ועמ"ש בגליון ש"ס שלי כאן : בא"ד אבל קודם גמ"ד יכול לחזור בו שהרי לא קבל בפני ב"ד כו' · נ"ב משמע דבקבל בפני ב"ד אף קודם גמ"ד א"י לחזור בו ועיין בנ"י פ' ז"ב שם דמבואר בדבריו אפי' בקבל בפני ב"ד בעי גמ"ד ע"ש מ"ש בזה :

דף פ ע"ב נימוקי יוסף ד"ה אמר המחבר כו' ונראה דכל שמצאו שובר בעדים על אחר מתם כו'. נ"ב אבל בלא עדים וגם אינו בחת"י המלוה אינו כלום ואף מליה זה א"י לגבות הגדול ועי' בגליון ש"ך שלי בס"ס כ"ה ס"ק כ"ז מה שכתבתי מזה :

במרדכי סי' תקסו בשלטי הגבורים ד"ה מצאתי. נ"ל דאם שולח איש וכו' דפושע לא הוי כו'. נ"ב עי' ש"ך סימן ש"ו ס"ק ז' שכתב דאיזה תלמיד טועה כ"כ ע"ש : שם בסה"ד משום הברכות. נ"ב עיין בספר קצות החושן בחו"מ סי' ש"ו שהוכיח דלא הוי ש"ש משום הברכה דמצות לאו ליהנות ניתנו : סליק בס"ד

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת בבא בתרא

מהרב המאה"ג המפורסם בתורתו ובחכמתו וכו' מוהר"ר יששכר בער בהגאון וכו' מוה' תנחום זצ"ל זקן ההוראה פה ווילנא

דף ג ע"ב נ"י ד"ה האי כשורא. דאין חזקה אלא דוקא כנ"ל :

דף ז ע"ב נ"י ד"ה בני. שיאמרו לו (לאחר) כשתחזיק. כנ"ל :

דף י ע"א נ"י ד"ה לא יעמיד. שיעור למטה (אלא) מפני התקרה. כנ"ל : ע"ב נ"י תאנא ביין שתירו מפני שמשכיתו. מפני שהבהל משכיתו ולא רפת בקר מפני שמסריתו אמר רב יוסף האי דידן כו' כנ"ל :

דף יג ע"ב נ"י ד"ה אבל. שהם נמוכים יותר כו'. נ"ב ר"ל שלפרות מאילן לגפן נמוך נה יותר מלפרוח מאילן לאילן או מגפן לגפן :

דף טו ע"ב נ"י ד"ה א"ל מפלגיא. כיון שאכל שני חזקה. נ"ב א"ל ולא קא מודית כו' משמע כו' כנ"ל. ד"ת :

דף טז ע"ב נ"י ד"ה שטרא זייפא הוא. כיון שהודה ממש בפיו כנ"ל :

דף יח ע"א נ"י ד"ה רב אשי אמר. נ"ב לשון גמ' : שם בא"ד דשני יוסף בן שמעון שדרים בעיר אחת כו'. נ"ב הגהת ד"ת צריכה תיקון וליתא דברייתא סוף פרק ג"פ ריש דף קעג כך היא. כשם שאין מוציאין שט"ח זע"ז כך אין מוציאין שט"ח על אחרים ואף דהא שאין מוציאין כו' נדחה מהלכה היינו משום דקי"ל כרבא דלא חיישינן לנפילה אלא כל מי שהוציא השטר מת"י מחזקינן לי' בשלו כמבואר בטוש"ע סימן מ"ט סעיף ז' הא היכא דליכא חזקה דתפיסת השטר כגון מלוה בע"פ אף שהלוה מודה שחייב לאחד משני יב"ש ואי לאיזה מהם יכול לדחות כאו"א ואינם יכולים להוציא ממנו כלום. אלא בפרשה כמו שמבואר בהגהת רמ"א שם והוא מדברי נ"י פרק ג"פ בשם הריטב"א ז"ל ועי' ד"מ שם ובנ"י ס"ס ס"ה ואף דמיירי שם ביורשים ככר כתב התומים שם ס"ק ע"ו דה"ה בלוה שהלוה מא' משני יב"ש בשטר ונאבד השטר מיד המלוה או שמכרו ליד שלים והשלים א"י איזה משני יב"ש הפקידו לידו שניהם אין יכולין להוציא מיד הלוה כלל והא דהכא דתי' ממש לזה וגריע מיניה שאף שהבא מן השוק אין לו שייכות כלל בקרקע מ"מ המתעצמין אינם ודאין בה ואינם מוחזקים בה ואפשר שאינהו של שניהם ולמאי מוציאין מיד הבא מן השוק ומשני הנ"י דשאני התם דלא מפקינן ממון מזה שהוא מוחזק בו מספק ר"ל שחזקת ממון של הלוה הוא מן הדין דבשיתרא אתי לידיה בתורת הלואה ואין להוציא ממנו פרעון מספק. אבל הכא אדרבה אלו היו מתעצמין בה ר"ל שהם באים בטענת אבות והבא מן השוק אין לו שום טענה ושייכות בקרקע ראוי להוציא מידו ולהעמידה בידם. וכיון שלפי הגה' ד"ת אי אפשר לפרש כוונת הנ"י כ"א ע"פ הדברים האלה יותר נכון לקיים הנוסחא הישנה שעולה בקנה א' עם מה שנתבאר לעיל וכך היא ואע"ג דשני יוסף בן שמעון המוציאין שט"ח על אחרים אין מוציאין מידי ודאי לכאו"א. משום דלא מפקינן ממון מזה שהוא מוחזק בו מספק אבל (הכא) אדרבה אלו היו מתעצמין בה ע"כ ודברים אלו המועטים מחזיקים כל מה שנתבאר וז"ש כמוציאין שט"ח כו' ל"ד שתופסי' בשט"ח אלא השלים מוציא על ידם : ע"ב נ"י ד"ה אי כבים. נ"ב לשון גמ' :

דף כא ע"א נ"י ד"ה דלא ליית דינא. לא פלוג רבנן אבל אחרונים כתבו [כיון שאין ב"ד יכולין להציל מאונסו] דכיון דאי בעי צאית כנ"ל. ותיבת ד"ת מ"ז ט"ס הוא ונ"ל גירסת ד"ת : ע"ב נ"י ד"ה בגמ'. קמ"ל : וסבר. כנ"ל ותיבת גמ' מוקף :

דף כב ע"א נ"י ד"ה המוכר שדה וכו'. נ"ב לשון גמ' : שם ד"ה אלא. ולא מצי לוקח מן הבן לאפוקי כו' שלא ידעתי מלקיחתך מן הבן לסוף ג' שנים כנ"ל : ע"ב נ"י ד"ה האומנין. ונתן לו לתקן. נ"ב ר"ל דהמביא ראיה שהי' שלו טוען שנתן לו לתקן והאומן אומר שבמכירה בא לידו וכן מבואר בפירשב"ם וטוש"ע סימן קל"ט סעיף א' :

דף כג ע"ב נ"י ד"ה השני. שאינו נוגע בעדות כלל והו"ל למימר הכא איפכא כנ"ל :

דף כד ע"ב נ"י ד"ה סוף סוף. אם המערער יוציא הקרקע כו'. נ"ב עיין חידושי הרמב"ן ז"ל

דף כו ע"א נ"י ד"ה מכל. לגבות ממנו מעט מעט. נ"ב ר"ל שהמלוה יוותר ללוה דבר מועט מסך החוב בכדי שיגבהו עידית : שם ד"ה לשחוור. נאמן במגו הס"ד ואח"כ מה"ד אפילו בן בן גזלן וכו' :

דף כח ע"ב נ"י ד"ה יחזיר. ואע"ג דבגר אמרינן כנ"ל ותיבת בגמ' ט"ס : שם בא"ד דהיינו במקום שנטל. נ"ב עיין ש"מ : שם ד"ה כפירושו. או ישבע. נ"ב עיי ב"י אה"ע סי' פ"ו שתמה בזה : שם ד"ה אי אמידא. נ"ל לאלו עשה כו' : שם נ"י ד"ה והנהר לן. וכן אם תקן העבד שער האדון כנ"ל. ונ"ב מריהטא דלישנא שלפני זה ושלאחר זה משמע שבתיקון שער האדון שהוא שמוש שגוף האדון נהנה מגוף העבד מיירי הרב נמוק"י מ"מ לענין דינא אפשר שאם תיקן האדון שער העבד שהוא כעין חזקה דקרקעות קונה ג"כ את העבדים דהוי כרפק בה פורתא ותקן הקרקע ה"ה אם תיקן גופו של עבד וצ"ע :

דף כט ע"ב ד"ה ואריסא. לא מסלק ליה לעולם (נמצא דכשמפסידים) חזקתם ביד אריסיהם היא (עדיין). תא"מ ונ"ב וא"כ מסתלק מעצמו או שמפסיד נמצא חזקתם כו' כנ"ל :

דף ל ע"א רי"ף משכונו של ישראל ביד הגר ומת הגר כנ"ל :

דף לא ע"א נ"י ד"ה אכילת. הלא דתימא בד"א· נ"ב כ"ה גירסת הרמב"ן בחידושיו וקאי אנכסים דכד"א דחבריה מני חברי' למימחי בידיה ובמקום מדרון אפי' בתוך ד' אמות דנפשיה מני חבריה למימחי ועי' בירושלמי שלפנינו שינוי בגירסא : ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר. (דהא על כרחין) כנ"ל במוקפים :

דף לב ע"ב נ"י ד"ה בתרי פתחי. כתוב בספר העיטור. נ"ב העיטור כתב אהא דקאמר ש"ס סוף סוף קבעית לאיצטנועי מבני רה"ר הא לא"ה לא ור"ל נגד החלון העשוי בגובה דלא בעי לאיצטנועי מבני רה"ר אסור לעשות נגדו חלון ופתח ורבנן סבוראי אסיקו דוקא דליכא כו' אבל מינכרא הזיקא לא ור"ל כגון חנות נגד חצר אע"ג דבלא"ה בעי איצטנועי מבני רה"ר מינכרא הזיקא דחנות משום שעומד בקביעות וה"ה מפתחא זוטי רבא או מפתח א' ב' מינכרא הזיקא דבעי לאיצטנועי טפי : שם ד"ה גמ' דמפיק. מ"מ היו יכולין למחול כנ"ל : שם ד"ה ר' יוחנן. ומ"מ לא יוציא. נ"ב ר"ל דלא אמרינן כיון שכנס לתוך שלו להוציא בו זיזין הרי מחל לבני רה"ר זכותו בשלהן והוציא אפי' למעלה מגמל ורוכבו קמ"ל דלא ורשאי להוציא זיזין ארוכין לאויר רה"ר למעלה מגמל ורוכבו וה"ה למטה בתוך כניסה שלו אם כבר החזיק לא מחינן בי' בדיעבד לסלוקי הזיקא דרבים כיון שבשלו עשה אבל לכתחילה לא שבקינן לי' למעבד הקלה לרבים ועפ"ז כתב הריטב"א דאף במקום שנהגו להוציא למטה ומדלא מחינן בהו לסלוקי ע"כ דתלינן דמסתמא בתחלה כנסו לתוך שלהם היו ועלתה להם חזקה מ"מ לא שבקינן לזה להוציא לכתחילה ולא מצי למימר הא בעי לאיצטנועי מנייכו מהזיזין שהוצאתם ולמה אגרע מכם דשאני דיעבד שכבר החזיקו ממי שבא לכתחילה להזיק. וצ"ע שלא הוזכר שיטה זו בשום פוסק לפניו ולאחריו :

דף לג ע"א נ"י ד"ה ואי א"ל. וכל נכסי. נ"ב כ"י ואפילו*) ועי' חידושי הרמב"ן : שם ד"ה ומודה רב· ואע"ס [שמכר] לו. נ"ב כ"כ הרשב"ם ותוס' ד"ה מכר כל :

דף לה ע"ב נ"י ד"ה ושטוויות. שאין מוכרין אלא כנ"ל : שם ד"ה מגולה· והכי אמרינן פ"ק דקדושין נכסים שיש כו' כנ"ל ותיבת גמ' מוקף :

דף לו ע"א רי"ף לא מכר את הבריכות המספיקות כנ"ל. ותי' ולא את מוקף : נ"י ד"ה בנותיה. וכ"ש אם יש לה חלק. נ"ב כ"ה לפי גירסת הרמב"ם פכ"ו מהלכות מכירה הלכה א' ודלא כגירסת רשב"ם ז"ל : שם ד"ה ויש לה. נ"ב גמ' : שם בא"ד שהיא בית רובע דקלים הם כו' כנ"ל ותיבת גמ' מוקף : שם ד"ה א"ל נכר מדיקלא. (אף על פי שיש אחרים שרעים) תא"מ ונ"ב נ"י אם יש אחרים שטובים ונ"ל שבניהם טובים ואחר שרעים ממנו נ"ל כפי הנ"י :

דף לז ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר. ס"ל נ"ס וביתומים גדולים איירינן ואז בלא שבועה היה גובה הכל. וכתב הר"ש ז"ל דמ"מ נשבעים היורשים כו' כן דעת הרא"ה ז"ל. כנ"ל. ונ"ב נ"ע דבשלמא לפוסקים דס"ל דלא טענינן נאנסו ליתמי ניחא דגובה אפילו פלגא דפקדון אף דעביד דפרע בו זימנו דהכא שאני ובמ"ש הש"ך סימן ע"ח ס"ק ה' אבל במחבר מוכח ממ"ש לעיל אבל הידך פלגא הוי פקדון כו' ואבוהון סי' נאמן אלו אמר נאנסו ואנן נמי טענינן הכי כו' דהוא מבעלי הסברא דטענינן נאנסו ליתמי וכמ"ש הש"ך בשמו סימן ק"ח ס"ק ה' וא"כ אמאי גובה הכל הא בפלגא דפקדון טענינן להו נאנסו אלא צריך להגיה ולהפך המאמרים כפי מה שהוגה :

דף לט ע"א נ"י ד"ה אין אותיות. [דיכול להקנות לו קרקעות המשועבדים לו בכסף] נ"ב ד"ת. ונ"י עיקר : שם ד"ה חוזר בשטר. דחוב הוא לו השטר כשיודעין שנכסיו כנ"ל והשאר מוקף : שם כשיבא לגבות וכדאמרינן בעלמא יבא בעל השור ויעמוד על שורו הילכך אין להם להעיד על שעבודו בשטר אלא במלותו ואם עברו כו' כנ"ל : ע"ב ד"ה ואידך כלומר דוגמא כו'. נ"ב עי' ש"מ ביאור כל מאמר זה עד סופו בארוכה :

דף מא ע"א נ"י ד"ה שכי גרס. שכולן מתו במדבר. נ"ב הולא היה להם כו' קאי שלא היה להם אב ודוד ולא שמתו במדבר אלא האב מת במצרים יוד ואת או שמתו במדבר והיו להם בנים או שמתו במצרים. או שלא היו להם דוד ואת כלל ועכ"ש שלא היה להם שום מורים נחלה בארץ שלא נטלו כו' אטפלים קאי :

דף מב ע"א נ"י ד"ה גרסינן בירושלמי. נ"ב ב"מ פרק הכסף ה"ג :

דף מד ע"ב נ"י ד"ה והמילת. תמן איתמר ונוטף ג' טיפין ונותן לתוכה כנ"ל : שם ד"ה ור' יהודה. וכוי כשומר אבידה וחייב כש"ש וכ"ש בפשיעה כו' כנ"ל :

דף מה ע"ב נ"י ד"ה תני קב. שמינית קב. נ"ב דלא כגירסת הרי"ף ותני רובע אלא כגירסת ר"ח דל"ג ליה כמ"ש רשב"ם ז"ל : [א"ה עיין בהגהות מה"י] :

דף מו ע"א נ"י סד"ה המוכר פירות. שהוא גרוע ומלדיו הוא פטור כנ"ל : שם סד"ה המוליך חטין. כדאמרינן למנין גריבה. נ"ב עי' ב"ק דף כז ע"ב : ע"ב ד"ה הוגלד דאפילו לא הוגלד טרפה

*) וכן נדפס על הגליון בשם אלפס דפוס קושט'.

כנ"ל : שם ד"ה ופירוש דטרפה מכר כיון שלקחה תוך ג' ימים ואם לא הוגלד אינו יודע כנ"ל : שם ד"ה המוכר עבדו· (והלוקח יודע ככר) תא"מ :

דף מז ע"א נ"י ד"ה לקולא דמוכר אזלינן. נ"ב שייך לדברי הרי"ף שבסוף ע"ב כדברי המיקל על המוכר שהוא הנתבע כו' : שם ד"ה גרסינן בגמ'. והיינו דדמיא להא דר' יוחנן. כנ"ל : שם בא"ד דרבא סבר ריחיה הוא וטעמא חמרא כנ"ל : ע"ב נ"י ד"ה מתני' יין מבושם. נ"ב מקומו אחר פסקא שלאחריו :

דף מח ע"א נ"י סד"ה אמר המחבר. באונסים דרמו עליה. נ"ב כאן שייך ד"ה הר"ם ז"ל פירש שהוא כו' עד דהלכתא כוותיה ואח"כ נ"ל וי"א שאפי' אמר כן כו' עד ורבו הרשב"א ז"ל [עיין בהא"ש ובהגהות מא"י]: ע"ב בנ"י סד"ה מדא"ל נמי לא פליגי. נ"ב כאן שייך ד"ה כיון שיש הפרש כו' עד הריטב"א ז"ל :

דף מט ע"ב נ"י סד"ה הני תרתי ואם תתפסם כמטמונים ותשמרם כנ"ל : שם ד"ה האומר. אלו הוה כפתח כנ"ל : שם והמקח קיים. נ"ב ר"ל כיון דמתני' מיירי כשאין בכל הנקעים שבכל הבית כור כ"א ארבעה סאין כדאמרינן בגמ' א"כ אינו מגיע אפי' רובע לבית סאה דתנן לקמן הגיעו :

דף נ ע"א נ"י ד"ה הגיעו. נ"ב לשון ברייתא בגמ' דף קד ע"א ת"ש בית כור עפר כו' : ע"ב נ"י סד"ה ינכה עד שתות ינכה. נ"ב שייך לעובדא דרב פפא דלקמן : שם ד"ת כיון. אבל גבי פרדס אמרינן. נ"ב ב"מ דף קד ע"א :

דף נא ע"א נ"י ד"ה איתמר כו' בטלה. כדאמרינן הני תלתא מהוסר באור וכלפי לייא ועי' ש"מ : שם ד"ה איתמר הוברר הדבר כו' עד כולם בשוה. נ"ב כל זה שייך לקמן אחר בדברי רבותינו ז"ל ותיבת איתמר מוקף : שם איתמר. וטרף חלק אחד כנ"ל : שם ד"ה והלכתא. מחלוקת ברב ואין מקמצין כנ"ל : ע"ב ד"ה קיימא. נ"ב לשון גמ' : שם סד"ה בני אחיות. ובגמ' מפרש כנ"ל ותיבת מתני' מוקף :

נב ע"ב סד"ה אבל שנים. לאותו עדות. ומיהו נראים הדברים כו' באותו ענין אמר המחבר יש שואלין כו' בהודאת בעל דבר ע"כ : רצו כותבין כנ"ל : שם ד"ה קנין. כדאמרינן לעיל כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון כו' כנ"ל : שם משום דתמירי. ונראה דכיון שכן כו' לא מצי למהדר. אמר המחבר בגמ' אמרינן כו' והרשב"ם ע"כ. ופסק הלמודא כנ"ל :

דף נג ע"א ד"ה כתיב וכל בת. נ"ב שייך לקושיא שבגמ' והנא דידן ממנ"כ :

דף נה ע"א ד"ה אמר המחבר. אלא השדה והאבנים ועניים אחרים כנ"ל :

דף נו ע"א סד"ה שתי נשים וכן דעת הרמב"ם ז"ל. נ"ב נ"ל שנ"ל וכ"ד הרמב"ן ז"ל והרמב"ם ז"ל : שם ד"ת והכא בעי. בדבר שיכול להקנותו בשיבא. אבל בדבר כו' כנ"ל ותיבת להקנותו מוקף : שם ד"ת אמר המחבר השתא דקי"ל. נ"ב עי' ב"י ח"מ סי' מ"ז ודרישה שם וסי' רע"ט מ"ש בזה וקצ"כ פ' עשרה יוחסין סימן ע"ז כתב שדברי תימה הן :

דף נז ע"א ד"ה בענין. בעדי סימנין שראו סימן זה בכליו ולא יהיו עדים לנתבע להעיד שראו בידו גלימא זו כו' כנ"ל וכ"ה בש"מ

דף נח ע"א סד"ה אמר המחבר. אלא שהראשון מן התורה. נ"ב נ"י שהוא וכנ"ל שכ"ה לדעת הרשב"ם שצריכה גט מראשון מדרבנן ומשני מס"ת ועי' אה"ע סי' ל"ח סעיף ל"ד וסי' מ"ט ובאחרונים שם שהר"ן חולק ע"ז ומצריך גט מראשון מדאורייתא :

דף נט ע"א ד"ה לא עשאו. וכדרך שטר מעליא. מיהו אם פירש בשטר שהוא מקנה כו' אלא אפוטרופא עכ"ל. אמר המחבר וכל היכא כו' עכ"ל הריטב"א ז"ל עד כאן : פשיטא בנו גדול לא עשאו כו' כנ"ל :

דף ס ע"א סד"ה הלכה. דברים שבלב דברים ולגבי מתנת אשה לא הוי הכי ואסיקנא אלא כו' כנ"ל : שם ד"ה בעי. והכא נמי כו' כנ"ל : ע"ב ד"ה ההוא. בכל הנכסים בדיקלא נמי מחילה כנ"ל · שם ד"ה האי ליסנא. ברם נראים הדברים. נ"ב עי' ש"מ שר"ל דאע"ג דמתנת ש"מ דרבנן ויורשה כהדדי נינהו לענין שב"ח גובה מהם כדין בני תרי ואף למזון האשה מ"מ לענין קדימה ב"ח יפרע תחלה מן היורשים ולא ממקבלי מתנות והא קאי מ"ש בשם הר"י ז"ל דהיינו כשפי' המתנה כו' וכ"ה בהגהת רמ"א סימן רנ"ב סעיף א' מדברי נ"י לקמן בד"ה והא דאמרינן :

דף סא ע"ב ד"ה אי דאמרי. לא יתנו לו ממונם ומיהו יורשין ממונו כו' וכדפירש בתוספ' ושמעינן ממתני' שאם אחד כו' הריטב"א ז"ל כנ"ל :

דף סב ע"א ד"ה נואת. דסי' חיים הוא. נ"ב כלומר דא תהא למיקם מחולי זה. כ"ה בחדושי הרמב"ן ז"ל : שם ד"ה גמ' אלא. שייך לכאן ד"ה אמר המחבר זכה כו' הריטב"א ז"ל ואח"כ מה"ד אלא מהיום : שם ד"ה זמנו של שטר כו'. נ"ב גמ' זמנו כו' קא מקני ליה : בהקנאה כנ"ל ותיבת גמ' מוקף : ע"ב רי"ף דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן כנ"ל :

דף סג ע"א נ"י סד"ה זה המשיא אבל רשע לא מקרי : ומודה רשב"ג כו' בהם תעבודו : ואפילו עשאה כו' הריטב"א ז"ל : תכריכי כו' כנ"ל :

דף סה ע"א סד"ה אמר המחבר. וכל שכן אם יש המעות עצמן בעין הם חוזרים כנ"ל : ע"ב ד"ה אמר המחבר. דגרסינן התם נ"ב ע"ש הגירסא שלפנינו וגירסת הרא"ש :

דף סו ע"א ד"ה דאמר נמי. ובירושלמי נמי תני כו' אם זכר מנה כו'. נ"ב בש"מ הגיה אם זכר מאתים ואם נקבה מנה וכ"ה גירסת הירושלמי שלפנינו ועי' פ"מ ולגירסת נ"י שנקבה חביבא לי' טפי מפני זה גרס בסוף בטלה צורת הנקבה שמחת הזכר ר"ל ששמחת הזכר מבטלת צורת הנקבה שנתן עיניו בנוי וא"ל אלא מנה : ע"ב סד"ה בירושלמי. בדברים הראוים לאלו טפי מאלו. נ"ב עיין ב"ח וסמ"ע וש"ך סימן רמ"ז :

דף סז ע"א ד"ה וכן הכותב. מיהו כתב הרי"ף ז"ל. נ"ב ב"מ פרק המקבל : ע"ב ד"ה מתני' האחים. אם תשקר לי ולבני ולבנכדי עד כאן רחמי האב על הבן. א"ר אבא עד כאן לאחים השותפין : ואם נפל כו' כנ"ל : שם ד"ה נתרפא. וסברא היא דלא מחלי מידי כיון דפשע כנ"ל :

דף סח ע"ב ד"ה השיבא. נ"ל גמ' : שם בא"ד ולית לן בה. נ"ב ערא"ש ונ"י אה"ע סימן נ"ז שחולקין ע"ז : שם ד"ה מותרכית. (וארוסה אין לה כתובה) תא"מ :

דף סט ע"א ד"ה ש"מ · משמע דדוקא כבריא דדייקינן לישניה כנ"ל : שם ד"ה גרסינן בגמרא אמר רבא כו' עד והכי הלכתא צריך להיות קודם ד"ה אמר המחבר : שם ד"ה מון. שמוכר את בניו לא מכר את סיליע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה כנ"ל : ע"ב ד"ה אמר המחבר. שחזר בו ממנו מיורשיו. נ"ב עיין הגהת רמ"א סימן ר"ן סעיף י"ב דמ"ש נ"י וכ"ל דהיינו כו' קאי הדלעיל אדינא שכתב אחד מהאחרונים ז"ל וליתא נהך הג"ה ועי' סמ"ע שם ס"ק ל"ו שכ' שנראה שגם בחזר מיורשיו דינא הכי : שם ד"ה איבעיא להו. שמא הוא במתנתו. נ"ב ר"ל כנותן להקדש או שט"ס ונ"ל כמותו :

דף עא ע"א נ"י ד"ה האי פסקא. מ"מ במלוה מחמת מיתה מצי למהדר. כנ"ל : ע"ב ד"ה ככר פירשנו. ואם עמד הנותן יכול לחזור בו. נ"ב עי' טו"ע סי' ר"ן סעיף ע' ובהגהת רמ"א ומ"ש בזה בספר נתיבות המשפט : שם ד"ה אמר המחבר. הכא לא קני בשכיב מרע וכו'. נ"ב נ"ל שנ"ל דמאי וכו' : שם בא"ד ומה שנטל קנין. נ"ב שייך למ"ש הע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר : שם ד"ה כתב וזיכה. ואמר לו זכה בנכסים אלו שנתתי לך בשטר זה וכן לשמעון ואף בזו אמר שמואל כו' דאמר לא גמר וכו' וקי"ל כשמואל כנ"ל ותיבת וכן לשמעון מוקף :

דף עב ע"א נ"י סד"ה גרסינן בגמרא. ואפ"ה לא איפרק מהולשיה : עבד כשמעתיה שכתוב כו'. אמר המחבר כו' לא איפרק מהולשיה : לא כתב שכיב מרע כו' עליו הראיה. כנ"ל :

עד ע"א נ"י סד"ה דאקנה. תקנתא דליקני. ומיניה לא קא מיבעיא לן כו' חזר ולוה כו' דסתמא לא משמע הכי : אמר המחבר והיכא כו' וזה דעת הריטב"א ז"ל ורבותיו ז"ל ע"כ : מסדורא קמא כנ"ל :

דף עה ע"ב נ"י סד"ה תניא. לפיכך פסול וככר המרנו דאיירי כו' הריטב"א ז"ל : פחות מבן כשר אמר המחבר כו' הלכך פסול : הראשונים כו' כנ"ל :

[דף] עז ע"א ד"ה אמר אביי לא לכתוב איניש וכו' מתלתא עד עשרה כו' דחיק ליה עלמא : אי אתרמי כו' כדאמרינן לעיל : אמר המחבר מתלת עד עשרה כו' כל זה מהריטב"א ז"ל : אזרנקא. כנ"ל :

דף עח ע"א נ"י סד"ה הזקקנו. ולא לוה. כאן שייך ד"ה אמר המחבר : ע"ב נ"י ד"ה אביי לא פליג אלא אמר בשטר הגט כנ"ל :

דף פ ע"א נ"י סד"ה ממך אפילו כו' ואין בו זמן כאן שייך ד"ה אמר המחבר ושטר שכתוב : ע"ב ד"ה שטר. נ"ב לשון גמרא : ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר. אם אין הלוה בעיר או נכסיו אינם בעיר או שהוא ונכסיו בעיר אלא שהוא גברא אלמא כנ"ל והשאר מיותר : שם כין ערב לקבלן לרשב"ג כנ"ל :

דף פא ע"א שם בא"ד ואם (אין מי). תא"מ ונ"ב מפני נ"ל ור"ל שאין לחייב הערב מפני שהוא יכול להפסיד בעסקיו שהרי יחזור על היתומים והם פטורים ומתוך זה גם הערב פטור :

[דף] פב ע"א נ"י ד"ה אמר המחבר. והקנו לו. נ"ב ר"ל התוספות מטוך : שם ד"ה אמר המחבר מפי' במס' ערכין דדוקא כשאמר כן כו'. כל שלוה הנו אפילו כו'. ב' טענות הם כו'. אם מת בעל שליחותו כו' הריטב"א ז"ל. כל זה שייך קודם ד"ה מתני' גובה מנכסים משועבדים :

דף פג ע"א נ"י ד"ה ערב שיוצא. ומוקמינן לה נמי בגמ'. נ"ב ר"ל דהוא עצמו מפרש לקמן בגמ' דואי פלוני בוא"ו לא בעי קנין. אלא דלא אסיק הכי להלכה : שם ד"ה אע"פ שקיים. היתום פטורות שאינו שוה כ"כ כנ"ל ותיבת (משמע) מוקף : סליק בס"ד

תוספתא

בבא בתרא פרק ראשון

פרק א (א) לא יחפור אדם בור א) סמוך לבורו של חבירו אא"כ הרחיק מכותלו של חבירו ג"ט וסד בסיד רבי יהודה אומר בסלע הבא בידו ב) זה חופר בארו מכאן וזה חופר בארו מכאן זה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד וזה מרחיק ג"ט וסד בסיד. מרחיקין (ב) את הנברכת ואת הבקיע ואת ירקות מכותלו של חבירו ג"ט וסד בסיד (ג) מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד (ד) ואת הסלעים (ה) ואת החול מכותלו של חבירו ג"ט וסד בסיד: ב מרחיקין (ו) את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל ג"ט מרחיקין את הרחיים של יד שלש מן השכב שהן ארבע מן הרכב (ז) ושל חמור שלשה מן האסטרוביל שהוא ארבעה מן הקלת רבי יהודה אומר תוקע יתד בארץ וסומך עליו את הקורה ובלבד שלא יתקע (ח) לתוך של חבירו. מרחיקין את התנור ג' טפחים מן הכליא שהן ארבעה מן הכפה ג) ובכירה טפח (ט) לא יטיל אדם מי רגלים בכותלו של חבירו אא"כ הרחיק ד) ג"ט ומאבנים טפח ובצונמא מותר: ג (י) באמת ביין התירו אבל לא ברפת בקר ואע"פ שממעיטו אינו אלא משביחו (כ) ואם קדמו חנות ורפת את האוצר (ל) אין יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיים ולא מפני ריח רע ולא מקול תינוקות: ד לשכנו אין יכולין לכופו רבן שמעון בן גמליאל אומר לשכנו יכולין לכופו. יש לו חנות ברשות הרבים (מ) ומבקש לפותחה לחצר השותפין יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהן את הדרך (נ) יש לו בית בחצר השותפין ומבקש לחלקו ולהקרות בו את התינוקות יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהם את הדרך (ס) יש לו גג ברשות הרבים ומבקש לבנות על גבו עלייה לפותחה לחצר השותפין יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהן את הדרך כיצד הוא עושה לו לולו ופותחה לתוך ביתו: ה מרחיקין את הכותל מן החלונות ארבע אמות (ע) למעלה. מן הצדדין כדי שלא יהא רואה. מלמטה כדי שלא יאפיל. מכנגדן כדי שלא יציץ ה). מרחיקין את (פ) הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא לו מקום לסוד: ו מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה. הלוקח שובך מחבירו ונפל אפילו הוא בית רובע (צ) הרי זה בונה את מקומו (ק) ניפול הנמצא מן ו) שתי שובכות רחוק מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן הרי הוא של מוצאו (ר) רבי עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ ממערבה מפני שאינה ז) תדירה: ז מרחיקין את (ש) המשרה מן הירק ואת הכרשין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי (ת) וכן היה רבי יוסי אומר מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה כדי (א) שלא ינטשו ח) את בני אדם ר' נתן ט) אומר מגדל דבורים כמגדל כלבים (ב) ר' נתן אומר מרחיקין את הכבשונות מן העיר חמשים אמה (ג) ואת האילן מן העיר עשרים וחמש אמה וכשם שמרחיקין מן העיר (ד) כך מרחיקין מבורות ושיחין ומערות וכשם שמרחיקין מכולן כך מרחיקין מן הקברות. (ה) קבר שהקיפתו העיר בין מארבע רוחות בין משלש רוחות בין משתי רוחות זו כנגד זו רחוק יתר מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן אין מפנין אותו פחות מכן מפנין אותו (ו) כל הקברות מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא רבי עקיבא אומר אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין אמרו לו והלא קבר בית דוד וקבר חולדה הנביאה (ז) היו בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם אמר להם משם ראיה מחילה היתה להן והיתה מוציאה טומאה [א] לנחל קדרון: ח מרחיקין (ח) את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד רש"א כשם שמרחיקין מלמעלה כך מרחיקין מלמטה רבי יוסי מתיר שלא ניתנו שדות (ט) אלא לנטיעה. (י) לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק הימנו ד' אמות ואם רוצה עושה מחיצה גבוהה או גדר. אחד גפנים ואחד כל האילן מרחיק ארבע אמות ונוטע כדי שיהא בקר עובר בכליו. היו שרשיו יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי שלא תעכב המחרישה. אילן העולה בין מן הגזע ובין מן השרשין הרי אלו של י) בעל הבית (כ) בית השלחין ובית האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין:

כל

נוסחאות כ"י

א) באר : ב) בידים : ג) השפה : ד) מלבנים : ה) יציץ : ו) בין : ז) שהיא : ח) ינשכו : ט) אלעזר : י) שלו רבי יהודה אומר תעולה מן הגזע שלו ומן השרשים של כו' :

מגן אברהם [א] לנחל קדרון. נ"ל הטעם שמא יאהילו עליו ויטמאו טהרות וזהו דוקא בקבר סתום שטומאה בוקעת ועולה אבל היה פתוח מצידו לא היה מטמא ההולכים על גביו עפ"ג דברכות בתוספות :

חסדי דוד

פרק א לא יחפור אדם בור כו' ומרחיקין את הנברכת כו'. במתני' תנן לא יחפור אדם בור וכו' ולא אמת המים ולא נברכת כובסין סמוך וכו' אא"כ הרחיק מכותל חבירו ג"ט והנה תנא תוספתא הוסיף פה הבקיע ובמו"ק דף ח' אמתני' דעושין נברכת במועד בעי תלמוד מאי נברכת אר"י זו בקיע ומקשו והתניא הנברכת והבקיע אמר אביי גוהא וכו' גוהא ופרש"י ז"ל גוהא בריכה גדולה שיכנסו בה כל השופכין זר גוהא בריכה קטנה שעושין סמוך לגדולה כדי שיכנסו בתוכה המים היוצאים מהגדולה כשהיא מלאה וע"ש בתוס' דמייתי דהיינו הך מתניתא דהכא ואמנם לפי הנראה מהגמ' דפרקין משמע דלא נקטינן כהך מתניתא דהתם מצריך בגמ' אמאי תנן תרתי אמה ונברכת דאי תנא אמה ה"א משום דקביעא טפי מבריכה שעשויה להיות שם עולמית ואי תנא נברכת משום דקוו וקיימו ולאלותן קשה כו' ע"ש ואם איי הו"ל לאשמעינן בקיע דהוה רבותא טפי דליכא שם מים אלא לפרקים כשמתרבים בנברכת א"ו דס"ל לתנא דמתני' דבהא לא בעי הרחק דלא מקרי קביעותא וה"ע שלא הזכיר הרמב"ם בקיע : יש לו חנות ברה"ר וכו'. אעפ"י שלא הביאו הנך מילי בגמ' מ"מ דינים ברורים הם ע"פ הפרש האמור לעיל שיכולים בני החצר למחות על רבוי הנכנסין והיוצאין ולכן יכולין למחות לזה שבא לפתוח חנותו בחצר וכן לזה שבא לחלוק ביתו ורוצה להביא תינוקות בתוכו ללמדן . וזה ע"כ לא מיתוקמא בתשב"ר ללמוד תורה אלא כמו שמוקי בגמ' דף כ"א ע"ש : מרחיקין את הסולם מן השובך ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם כו' . לא מצאתיה בשום מקום ובמשנה תנן מרחיקין את הסולם מן השובך ד"א כדי שלא תקפוץ הנמיה ואת הכותל מהמזחילה ד"א כדי שיהא זוקף את הסולם . ונראה דהך תנא פליג אטעמי דמתני' דבגמ' הוצרכה לאוקמי למתני' כי היכי דתיתי כר"י דס"ל זה חופר בתוך שלו וכו' דעל המזיק להרחיק את עצמו מ"מ הכא חיישינן דלמא בהדך דמנח ליה יתבא נמיה בחור וקפצה מיד דהו"ל גירי דיליה ע"ש וס"ל להך תנא שזה דוחק גדול לחוש דבאותו רגע תמצא שם ותקפוץ ועוד דעכ"צ אינו אלא גרמא בעלמא וכדאי' בגמ' הלכך סבר דאי משום הא לא היה לו להרחיק אבל מ"מ דין המשנה אמת מטעמא אחרינא דהתם מי שהחזיק להיות לו שובך בחצר החזיק ג"כ בתשמישיו וזה להציב סולם ולעלות בו ולקחת גוזלות ולכך הבא לבנות שם סולם לעלייה צריך להרחיק ד"א כדי שישאר מקום לבעל השובך לעלות לשובכו . וטעם זה איתא בפוסקים גבי סיכה דמזחילה ועי' בב"י סי' קנ"ה שכ"כ בשם הרשב"א ולכן כתב הך תנא גבי מזחילה טעם אחר דאי משום הטעם כדי שיוכל לזקוף את הסולם היינו הך דשובך ותרתי ל"ל :

הלוקח

מצפה שמואל

(א) לא יחפור אדם בור . יז. ועי' כ"מ בפ"ט מהל' שכנים שכתב כיון דליכא כותל סיד זה לא מעלה ולא מוליד ומכאן תשובה לזה שסרי לרבא מיירי בהרחקה מן המצר ומ"מ בעי תרתי ובש"ס יט. משמע אע"ג דלא בא בידים וע"ש יז: לפי גירסת המ"מ בתוס' שם ותו מאי פריך מאי אריא בא בידים נימא דכ"מ דאפילו בהרחקה מן המצר בעי תרתי ולאביי א"ש דהכא מיירי שבא לחפור בב"א א"כ בא בידים שאני ומה שמדייק שם מהרמב"ם הל"י צ"ע דהרי הרמב"ם הזכיר שם גבי מנירו של חבירו ג"ט ולא הזכיר סיד ש"מ דל"ד קאמר (ת"כ) : (ב) את הנברכת . עי' טור סי' קנ"ד דבבור בלא מים נמי בעי הרחקה וכן כאן תנא לבור בפ"ע ולנברכת בפ"ע וע"ש בב"י ועי' תוס' מו"ק ה: ד"ה והארון מ"ש בזה בסה"ד : (ג) מרחיקין את הגפת . עי' ית. : (ד) ואת הסלעים . עי' ירושלמי שבת פ"ד הל"א : (ה) ואת החול . עי' יט. וכאן חשיב בהדי הנך דמשום הבלא ולמ"ש הע"ש בס"ד חול הגם במקום חול המלח וכתב הטעם משום הבלא א"ש וע"ש סמ"ע ס"ק י"ז ועי' ירושלמי שבת פ"ד הל"א : (ו) את הזרעים . עי' יז. במשנה ועי' ת"ח שם מ"ש בפירוש דמתניתין : (ז) ושל חמור . כ: : (ח) לתוך של חבירו . ו. ע"ש : (ט) לא יטיל . כ: ועי' ירושלמי רפ"ב ועג"י דשופכין בעלמא מותר ורק מ"ר דתדין ע"ש פ"ב דף קסג בשם המ"מ ועי' ירושלמי כלאים רפ"ז דמקשה מכאן דמרחיקין מ"ר ושם לענין כלאים אמרינן דאין השרשים מהלכין מן הצד ועי' ירושלמי כאן רפ"ב : (י) באמת ביין התירו . כ: ועי' ירושלמי פ"ב הל"ג ועי' ת"ח מה שהביא בזה : (כ) אם קדמו . עי' יח. ובת"ח שם ורבותא אף דהוי גיריה דיליה ולרבא דוקא דירה התירו וע"ש לח. : (ל) א"י למחות בידן . כא: ועי' ירושלמי שם ועי' חו"מ סי' קנ"ו ס"א וס"ד ב' שיטות בזה ומלמד תינוקות לכ"ע אף לכתחלה יכול להעשות ע"ש ס"ו ומ"ש נתה"מ ועי' הה"מ פ"ו מה"ש הל"ב ולהרמב"ם שם בהחזיק בחנותו הוא אבל בא לעשות מתחלה מעכב ע"י וכ' הת"ב דבזה שאמר כאן בתוס' אם קדמו א"י למחות דהיינו שהחזיק וע"ש דנגד ריבוי טענות נכנסים ויוצאים לא מהני חזקה וכ"כ הרמב"ם שם פ"ח הל"ה דהוי היזק קבוע ועי' ירושלמי פ"א ועג"י בסוגיא פ"ג והדוש מהר"ן שפירא סי' א' . והא דתנא לקמן ומבקש לפותחה ל"ד ועי' תוס' יא: ד"ה אחר : (מ) ומבקש לפותחה . עי' נט. סו. : (נ) ויש לו בית . כ' הת"ב דהוי לא זו אף זו : (ס) יש לו גג . נט: וס. ועי' מיי' פ"ה מהלכות שכנים הל' ז' ובשו"ע ר"ס קנ"ד ועי' ב"מ בפ' בתרא ומלפס שמואל שם וכ' הת"ב דלמ"ש הרמב"ן בחידושיו דכשפותח לתוך ביתו מסתמא אינו מרבה דיורין מיושב השגת הראב"ד בפ"ה משכנים הל"ע שכ' דבריו סותרים וכו' ולפי הרמב"ן א"ש דהיכא דבונה עליה ע"ג מסתמא לא ירבה דיורין אבל להביא לביתו אנשים אחרים חבירו מעכב ועי' הה"מ שם הל"ע וסמ"ג קסד : (ע) למעלה מן הגדדים . כב: ובירושלמי פ"ב הל"ד : (פ) הסולם . כב: : (צ) ה"ז בונה . עי' כג. וכה"ג גבי חצר בזיזין סו. ועי' מיי' פ"י מהל' גזילה הל"ו שסתים דין זה וסמך אמ"ש בפי"ג מכ"מ הל' כ"ה גבי לקח חצר וכ"ה בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' י"ז ועי' טור סי' קנ"ה סל"ג שהביא דין דשובך והב"י לא ציין מקורו ועי' סי' קנ"ד בב"י מהודש ע"ו בשם הרשב"א וע"ש בשו"ע סי' קנ"ה סכ"ד ובסמ"ע שם : (ק) ניפול הנמצא . כג: : (ר) רע"א לכל רוח . כ"ה וירושלמי הל"ע גרסי' מפני שהיא תדירה ועי' תוס' בסוגיא : (ש) המשרה מן הירק . יח. ושם: וירושלמי שם הל"ו ועי' רא"ש פ"ב סי' י"ג שהוכיח דמיירי בדבורים קודמים ומ"מ א"צ להרחיק ודלא כרמב"ן במלחמות דלר"י אפי' סמך הדבורים תחלה כפינן ליה להרחיק מן החרדל דהוי גיריה דיליה אבל בעל החרדל לא מיקרי גיריה דיליה וה"ה במשרה וירק בעי לארחוקי ג"ע דלא להוי גיריה דיליה ועי' בשו"ע סי' קנ"ד סל"א דמ"מ צריך להרחיק ג"ט במשרה מהירק וכרשין מבצלים. וחרדל מן דבורים דהוי היזק בידים וע"ש בסמ"ע ס"ק ע"ב דמייתי בזה פלוגתת הרא"ש והטור : (ת) וכן היה רבי אומר . הרמב"ן בחידושיו כ' דהרחק דבורים מן החרדל לר"י הוא ג"כ נ' אמה ועי' בב"י שכ' במשרה לרבנן דהוי כעין נבילות שמרחיקין נ' אמה ולר"י לא בעינן רק ד' דלא להוי גיריה דיליה : (א) שלא ינטשו . עי' רא"ש פ"ב סי' כ"ה והגי' שלא ינשכו והגירסא שם רא"ה כמגדל כלבים : (ב) ר"נ אומר מרחיקין הכבשונות . עי' כג: : (ג) ואת האילן מן העיר . כד: : (ד) כך מרחיקין מן הבורות . ירושלמי שביעית פ"א ה' וע"ש באילן מלמטה והבור למעלה מפני שמלקין ארעיתו של כותל : (ה) קבר שהקיפתו העיר . עי' ירושלמי נזיר פ"ט הל"א דמביא קיא בנוסח אחר ועי' מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלי"ג ועי' במס' שמחות פי"ד : (ו) וכל הקברות מתפנין . שם ומיי' שם הל"ד וע"ש בב"י . (ז) היו בירושלים . דומיא דלעיל שמתחלה קברוה ואח"כ נעשה העיר ועי' בתשובת מהרי"ט בחלק ראשון שבש"ב בתשובה סי' ל"ז ובסוף התשובה שכ"כ והאריך שם הרבה בענין דמבואר בפרק ידיעות שתי בנעין היו בירושלים . ע"ש : (ח) את האילן מן הבור . כד: ועי' בש"ס תנא בין מלמטה והוא כר"ש דהכא דת"ק לא הזכיר למטה ועי' תוס' שם ד"ה תנא : (ט) אלא לנטיעה . עי' ירושלמי ספ"ב משום דאיכא ישוב באילנות ועי' הגמי"י פ"י מהל' שכנים סי' ד' ועוד אמר ריב"א וכו' : (י) לא יטע אדם אילן כו' . הרי אלו של בעה"ב . אולי אף חוץ לט"ז אמה דהעצים שלו מ"מ ביוצא מן הגזע והשרשים לבעה"ב היינו בעל האילן . א"נ של בעה"ב היינו בעל השדה כמ"ש רש"י בפי' הרי"ף וע"ש מהר"ן שפירא סי' א' ועי' כו: ועי' ירושלמי פ"א דבכורים : (כ) בית השלחין ובית האילן . ע"ש ובגמ' אינו מובן הך דאבא שאול וע"ש באבא שאול הך דבית השלחין והך מפני שהצל קאי לת"ק וצ"ע שלא הרגישו בזה ועי' רמב"ם פ"י משכנים הל"ה שכ' הכ"מ דהרמב"ם גרס במשנה וכל האילן ונעלם ממנו פי' המשניות להר"מ שכ' בהדיא ולפיכך אמר כל האילן אבל מקור דברי הרמב"ם הוא מתוס' כאן וכן דברי הב"י בחו"מ סי' קנ"ה בטור סי' ל"ז תמוהין שהרמב"ם הוציא דין זה מכאן דבית האילן שוה לבית השלחין :

מנחת בכורים

פרק א א לא יחפור : מכותלו של בורו . ובשדה העשויה לבורות הראשון כשחפר הרחיק ג' טפחים ושתם כותל בור ג' טפחים א"כ מילא כל המצר והשני מרחיק ג"ט א"נ מיירי בבאו לחפור בב"א ופליגי בזה אביי ורבא בריש פ"ב : וסד בסיד . תרתי בעינן (עי' כ"מ פ"ט מהל' שכנים) : בידו . קרקע רך מ"מ דיה בג"ט : וזה מרחיק . אף לאביי אינו רשאי לסמוך למצר כיון שהקרקע רך (עי' תוס' יז. ד"ה ה"ג) : נברכת . הפירש הכובסין שאורין הבגדים בתוכו : גפת . פסולת זיתים ומעלה הבל : וסד בסיד . דגם מכותל בנין של חבירו צריך להרחיק ג"ט ולרבא דס"ל דמרחיקין מן המצר אף בלא כותל צריך להרחיק וקמ"ל דהני קשה לכותל : וסד בסיד . גם כאן תרתי בעינן הרחקה ג"ט וסיד (עי' ב"ך סימן קנ"ה סק"ח) וכל אלו הרחקות הוא אף בכותל אבנים (ועי' בהמ"מ פ"ט מהל' שכנים הל"ב ועי' סמ"ע שם ס"ק כ"ה) : ואת החול. דהבלא קשה לכותל ובש"ס מוקים לה כמתונא ומחמת להות ולא משום הבלא : וסד בסיד . הכא או סד בסיד כדמוכח בש"ס (יט.) (עיין ב"י וטור שם סי"ב ועיין לח"מ פ"ט מהל' שכנים הלכה א') מרחיקין את הזרעים. לעיל קמ"ל ירקות אף שמשקין אותה תדיר מ"מ סגי בג"ט וכאן אשמעינן דבעי ג"ט (ת"כ) : ג"ט . אבל סיד לא בעינן בזרעים ומחרישה ומי רגלים (עי' ב"י שם) : ב רחיים של יד . היינו משום קלא דקשה לכותל וכן בשל חמור לקמן (עי' כ: ובתוס' שם) : השכב . אבן התחתונה : הרכב . העליונה וקורה מן התחתונה טפח : חמור . רחיים של חמור כמו כן נקרא אסטרוביל וקלת : תוקע יתד . בזה אינו מזיק לחבירו : ובלבד שלא יתקע . כמבואר בש"ס : הכליא . מושב התנור : מן הכפה . בגמרא הגירסא מן השפה : לא יטיל אדם . לעיל מיירי בגומא של מי רגלים אי נמי בשופכין של מי רגלים הרבה ושם אין חילוק בין כותל אבנים לכותל בנין אבל כאן חלוק (עי' סי' קנ"ה ס"ה ושם ס"ו בהגה"ה) : בצונמא . גרסינן בנוי בסלע אין הקרקע מתמסמס : ג התירו . לפתוח תחתיו חנות של נחתומין או צבעין : ברפת בקר . דמזיק לאוצר היין (עיין כ"ג) : שממעיטו . הוא הנחתום ממעט היין מ"מ מותר דמשביח ובא"י מיירי דהיין נשבח מחמת חום : אינו יכול למחות . העליון אף באוצר תבואה דמתקלקל מחום : א"י למחות בידו . בן חצר לחבירו באומנות אלו שעושה : ריח רע . דיש לו חזקה בזה ורק בריח רע מבית הכסא אין לו חזקה כמבואר (כג.) : ולא מקול תינוקות . של בית רבן והכא לא בעינן חזקה : ד לשכנו . אף דלבן מבוי אחר מוחה לירד לאומנות באותו מבוי לשכנו אינו מוחה וכת"כ מפרש דכאן מיירי לענין שאחד מאנשי חצר מבקש להשכיר ביתו לשכנו ומחמת זה רבים הנכנסין והיוצאין דאזלי ואתי לבן חצר הראשון ולא משכחו ליה ולענין טענת רבוי נכנסין ויוצאין לא מהני חזקה (עי' בהה"מ פ"י מהל' שכנים הלכה י"ב וברמב"ם פי"א הלכה ה' ובסוף ב"מ גם פלוגתת רשב"ג ורבנן לענין אומנות אם השכן רוצה לעשות אומנות חבירו ועי' בירושלמי) : שמרבה עליהם . בני רשות הרבים נכנסין ויוצאין דרך חנותו ומבקש לאו דוקא דאפילו החזיק צריך למחות : לחלקו . אף דלחלקו שרי להקרות תינוקות א"י (ועי' כא.) : לבנות על גבו עליה . דבאינו פותח לחצר השותפין רשאי להוסיף בנין חדש על גבי ביתו (עי' סי' קמ"ד ס"א) : לולו . פתח קטן ולהרבות בדיורין בביתו שרי כל שאינו פותח פתח אחר : ה למעלה . אם מגביה הכותל צריך שיהיה גבוה ד' אמות כדי שלא יצ"ט ויראה : מלמעלה ולמטה מכנגדן . מלמעלה וכו' גרסינן ולפי הגירסא דהכא למעלה מן הגדדים הכונה אם מן הגדדים הוא סגי במגביה למעלה וכן פי' בת"ב : זוקף. שלא ירד הנמיה אל השובך להפסידו . ונראה יותר דגרסינן את הכותל מן המזחילה כדי שיהא זוקף את הסולם וזוקף כדי לנקות את המזחילה השופך מים מן הגג : מקום לסוד . את מזחילתו לתקנו : ו חמשים אמה. שהיונים מפסידים זרעוני העיר : רובע . הקב מגדדין מ"מ חוזרו ובונה והוא בחזקתו והותר ובונה וכן ס"ל לר"ס (כ"ח) בחצר בזיזין : מחמשים אמה . ביונים דיותר מחמשים לא מדדה ובמשנה דמבואר דתולין בקרוב היינו בתוך חמשים : לכל רוח הוא עושה . בורסקי בהרחק חמשים אמה מן העיר : ומערבה . אינו עושה כלל : שתדירה . גרסינן . השכינה במערב ופליג אמשנה דפ"ב דמבואר דאין עושין אלא למזרח : ז משרה . מים שסורין בו פשתן : אף אני עושה . דהדבורים מזיקין לחרדל כמו החרדל לדבורים ומבואר בגמרא (יח:) דר"י לדבריהם דרבנן קאמר והכא מתיר במשרה וירק : ינטשו . ינשכו : כלבים . כמבואר בתוספתא ב"ק פ"ח : כך מרחיקין האילן . שמרחיקין העיר מכולם כך מרחיק את הקברות מן העיר חמשים אמה : קבר שהקיפתו . שהיה קבור מתחלה : המלך . משום כבוד : אף קבר המלך . משום חשש שמא יאהילו על הטומאה ויטמאו טהרות : מחילה . יהיה חלול טפח ואינה בוקעת ועולה וליכא חשש טומאה : ח מלמעלה . בגובה בשביל שהשרשים מתפשטין : מלמטה . והבור מלמעלה שמחליד הקרקע והבור נופל : מתיר . שלא לקוץ האילן בתוך שלו לפי שעשו השדות לנטיעה דלא מגיריה דיליה אלא שרשים דמזקי : ד"א . כדי עבודת הכרם שלא יכניס מחרשתו לתוך של חבירו : מעמיק . בעל השדה : השרשין . הנכנס לשדה חבירו שייך לבעל האילן : בית השלחין . אם אילן חבירו נוטה לבית השלחין והצל מזיק : כל האילן נגד המשקולת גרסינן : קוצץ . בשוה כמשקל הבנאים אבל בשדה הבעל חרוב שקמה לבד כנגד המשקולת וכל האילן מלא מרדע שלא יעכב מחרשתו : כל אילן סרק . שאינו עושה פירות אף בבית הבעל נגד המשקולת : מפני . אריבא קאי וכב"צ במשנה שבהדרן ור"כ פוטר ברגלים לדבר וקאי את"ק עי' בתוספתא שם פ"ז :

ג'

פרק ב א (א) כל שאינו עושה פירות תדיר כגון שדה *) בית השלחין בית הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אמר ר' יהודה לא אמרו שלש שנים אלא כדי שיהא בא באספמיא אבל אם היה עמו במדינה כיון שאכלה (ב) שנה אחת ה"ז חזקה. הלוקח מחמת הלוקח אע"פ שהלוקח הראשון אומר גזולה היא בידי (ג) לא כל הימנו לאבד זכותו של זה. האוכל שדה מחמת אונו ונמצאת אונו שהיא פסולה הרי זה אינה חזקה. האוכל שדה בחזקת שהיא שלו והוציא עליו שטר שמכרה לו ושנתנה לו במתנה יתקיים שטר בחותמיו (ד) ואם אמר כתבתי שטר ונטלתי מעות שטר פיספים א) הוא בידך הכל הולך אחר חזקה. האוכל שדה שש שנים וערער עליו שלש שנים [א] הראשונות (ה) ובאחרונה אמר לו אתה מכרת לי ואתה נתת לי במתנה אם מחמת טענה הראשונה אינה חזקה שכל טענה שמקצתה בטלה בטלה כולה: ב אימתי אמרו (ו) אריס ישבע שלא בטענה כל זמן שאריס יצא מאריסותו הרי הוא ככל אדם. שותף כל זמן ששותף יצא משותפותו הרי הוא כאחד מכל אדם (ז) אפוטרופוס כל זמן שאפוטרופוס יצא מאפוטרופסותו הרי הוא כאחד מכל אדם. הבן שחלק (ח) והאשה שנתגרשה הרי הן כאחד מכל אדם (ט) מקבלי פקדונות (י) והרועים (כ) והשכיר אין להם חזקה (ל) האומנין אין להן חזקה כיצד רואה כליו אצל כובס ועבדו אצל אומן אמר לו תן לי את שלי אמר לו אתה מכרתם לי ואתה נתתם לי במתנה (מ) אינה חזקה אתה אמרת לי למוכרם אתה אמרת ליתנם במתנה הרי זו חזקה: ג חזקה שלש שנים (נ) החזיק האב שנה אחת והבן שתי שנים האב שתי שנים והבן שנה אחת הרי זו חזקה. האב שנה והבן שנה והלוקח שנה הרי זו חזקה החזיק (ס) בפני האב שנה אחת ובפני הבן שתי שנים הרי זו חזקה בפני האב שתי שנים ובפני הבן שנה אחת הרי זו חזקה בפני האב שנה ובפני הבן שנה (ע) ובפני הלוקח שנה הרי זו חזקה: ד (פ) החזיק האדם בפני שנים שנה הראשונה בפני שנים שנה השניה בפני שנים שנה השלישית הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת נמצאת כת הראשונה זוממת הרי בידו שתי שנים שניה הרי בידו שנה אחת ב) שלישית אין בידו כלום (צ) היו הן הראשונים והן האחרונים [א] נמצאו זוממין בראשונה אין בידו כלום שניה הרי בידו שנה אחת שלישית הרי בידו שתי שנים א"ר יוסי בא ר' יוחנן בן נורי אצל רבי חלפתא אמר לו הרי שהחזיק בפני שנים שנה ראשונה ובפני שנים שנה שניה ובפני שנים שנה שלישית מהו אמר לו הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שעקיבא אומר (ק) [ב] אין חזקה ר' יהודה אומר [ג] (ר) הרי הוא אומר (מ"א ד) ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו וגו' ואומר (שם) ונציב אחד אשר בארץ הוי' אומר זה חודש העבור ר' נחמיה אומר זה אפוטרופוס שממונה ע"י כולן שאין שבחו של מלך להיות שנים עשר משמשין אותו אלא שנים עשר משמשין את האחד [ב] והאחד משמש את המלך: ה (ש) המחזיק בנכסי הגר נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה נעל אחד וגדר אחד הרי זו חזקה נעלו שנים וגדרו שנים הרי זו חזקה היו לו עשר שדות כיון שהחזיק באחת החזיק בכולן עשרה עבדים אע"פ שהחזיק באחד (ת) לא החזיק בכולן כלים ועבדים זכה בכלים לא זכה בעבדים (א) לא זכה בכלים כלים וקרקעות זכה (ב) בקרקעות לא זכה בכלים בכלים לא. זכה בקרקעות עבדים וקרקעות זכה בעבדים לא זכה בקרקעות בקרקעות [ד] לא. זכה בעבדים הלך בה בין לארכה ובין לרחבה הרי זה קנה ג) הלכו בו שנים זה קנה מקום הילוכו וזה קנה מקום הילוכו דברי ר"א וחכמים אומרים שניהם לא קנו עד שעה שיחזיקו לקח ממנו (ג) עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולן שכר ממנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן החזיק בכולן ד) (ד) לקח מקצתן (ה) ושכר מקצתן והחזיק בין בלקיחה בין בשכירה הרי זו חזקה. ( ) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה כיצד אמר לו חצר (ו) וכל מה שבתוכה אני מוכר לך כיון שכתב שטר וקבל מעות והחזיק באחת מהן החזיק בכולן (ח) מקום עמידת תנור וכירים בחצר אין להם חזקה קורה על גביהן כל שהוא הרי זו חזקה (ט) תרנגולין בחצר אין להן חזקה עשה להן גג ה) גבוה י' טפחים הרי זו חזקה צנור ו) אין לו חזקה (י) מקום קילוחו יש לו חזקה פתח בחצר אע"פ שסתמו אין ז) לו חזקה פרץ פצימיו יש ח) לו חזקה איזו היא חלון הצורי כל שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה דברי רבי מאיר ובלבד שיהא לה מלבן או צורת פתח וכן היה ר' מאיר אומר (כ) לא יפתח אדם פתח על גבי פתחו של חבירו וחלון על גבי חלון של חבירו פתח ע"ג חלונו של חבירו וחלון על גבי פתחו של חבירו וחכמים מתירין (ל) ובלבד שירחיק ד' אמות אבא שאול אומר (מ) לא יפתח אדם חנות כנגד חצרו של חבירו כדי שלא יהא יושב בחנותו ורואה מה בחצרו של חבירו אלא זה פותח לרשות הרבים וזה פותח לרשות הרבים: ו (נ) כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של שותפין כך בני מבוי יכולין למחות זה את זה במבוי

*) הני ב' תיבות בית השלחין ע"ס [וכן ליתא בכ"י].

נוסחאות כ"י

א) פספים: ב) להוסה: ג) מקום דברי ר"א וחכ"א אין הלוך קונה הלכו בו שנים בין לארכה בין לרחבה זה קנה כו': ד) עשרה עבדים אע"פ שהחזיק באחד לא החזיק בכולן: ה) גב: ו) בחצר: ז) יש: ח) אין:

אור הגנוז

פרק ב [א] האחרונות: [ב] אינו חזקה: [ג] חזקה: [ד] זכה:

מגן אברהם [א] נמצאו זוממין בראשונה וכו'. דקי"ל למפרע הוא נפסל ומסתמא העידו על הראשונה תחלה: [ב] והאחד משמש את המלך. וצ"ע מה ענין זה לכאן ואפשר שבא להשמיענו שחדש העיבור בכלל הב' שני חזקה והותק:

חסדי דוד

פרק ב הלוקח מחמת הלוקח וכו'. אע"פ שלא מצאתי' בשום מקום מ"מ דברים ברורים הם וקאי על מה דתנן בפרקין הבא מחמת ירושה א"צ טענה ונתבאר בגמ' דף מ"א דה"ה הבא מחמת לוקח כגון שאמר המחזיק מפלוני קניתיה והביא עדים שזה המוכר דר בו אפי' שעה אחת ועי' סי' קמ"ו סעיף י"ד ובתשובת הרא"ש ז"ל כלל נ"ע סי' ד': האוכל שדה שש שנים וערער עליו ג' כו'. בירושלמי דפרקין מובא הך מתניתא אבל אין הנוסחאות שוות ובאמת לכלהו נסחאי קשה פירושה ועמ"ש ע"ז הרמב"ן בחדושיו ולדינא אנו אין לנו אלא מ"ש דידן דכל שמערער בשנה א' שוב אין צריך אבל בסוף הג"ש צריך לחזור ולערער וכמתני' דב"ק נקטי' ועי' בסי' קמ"ו ס"ז: אימתי אמרו אריס ישבע כו'. אין זה מענין מכלתין ומתני' היא בשבועות ס"פ כל הנשבעין אלא משום דתנן בפרקין האריסין והשותפין כו' אין להם חזקה ובעי תנא תוספתא לאשמעינן דהא דאין להו חזקה היינו כל זמן שהן בשותפין וכו' אבל אחר שחלקו מהני חזקתן כשאר כל אדם וכמו בהך משנה דאין לו דין אריס לישבע בטענת ספק אלא כל זמן שהוא באריסותו ועי' בח"מ סי' קמ"ט: כשם שבני חצר כו' כיצד בנה מרחץ כו'. הך דינא דמרחץ מלתא באפי נפשה היא ואינו ענין לדלעיל ומ"מ יש לייש קצת לי' כיצד דה"ק כשם שאמרו שהוא מבוי לחצר לענין שיכולין למחות וכדלעיל כך הוא חצר למבוי לענין שאין יכולין למחות והא קתני כיצד בנה מרחץ בצד מרחץ חבירו או חנות בצד (כצ"ל) לחנות חבירו דמתחלה היה במבוי חנות א' ושתקו בני מבוי והניחוהו והוא בר מבואה חבריה ועשה חנות אחרת בצד חנותו א"י לעכב לא בעל החנות הא' בטענה דקא פסקית לחיותי וז"ש אתה הבאת התקלה דמאי א"ל אעשה גם אנכי לביתי הואיל והוא תושב אותו מבוי כוותיה וגם לא בני מבוי יכולים לעכב מפני רבוי הנכנסים וכיוצא כל זמן שאינם מוחין בראשון דמאי א"ל כדרך שעושה זה ואתם מניחים אותו אעשה כן גם אני ולמה אגרע ממנו. דאי משום דאתזוק הא בהא מלתא לא מהני חזקה וכמאן דליתא דמי דכל שעה יכולים אתם ה:

מצפה שמואל

(א) כל שאינו עושה פירות. כח. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ב ועי' לו. דזו דברי ר"ע. ועי' ירושלמי יבמות פי"ב הל"א עיקר החזקה אכילת פירות: והא דאמר ר"י. לט. וירושלמי פ"ג הל"א: (ב) שנה אחת ה"ז חזקה. ובפניו ממש נאלתר הוי חזקה עי' מא: והלוקח מחמת הלוקח. עי' מד: (ג) לא כל הימנו. עי' תשובת הרא"ש כלל נ"ע סי' ד' ועי' ב"י סי' ק"ט בשם תשובת רשב"א: האוכל שדה מחמת אונו. עי' קסט: ועי' גיטין מג. ועי' ירושלמי שבועות פ"ו הל"ב דפליגי רבי ורבנן והאריך שם בביאור תוס' זו ועי' הה"מ בריש פט"ו מהל' טוען ובשבועות מב. וסנהדרין כג: ועי' רמב"ן בחידושיו לב: הביא תוס' זו ומפרש כן הסוגיא דהתם בשני חזקה ואפ"ה כיון שהשטר מזויף בטל החזקה דמיירי בשטר שאינו מקויים ויכול לקיימו ולכן נ"א מנו ועי' בש"ך חו"מ סי' פ"ג סק"ז ע"ש: (ד) ואם אמר כתבתי שטר. קנד: ושם הגירסא בסוף אחר עדי ואם לא הלך אחר שטר דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וכאן אינו מבואר כן ועי' תשובת מוהרמ"ט חלק א' סי' קנ"ב דמיירי בהחזיק פחות מג' שנים והוי בחזקת שלו ואחר מערער ואמר שמכר ולא נתן דמים עדיין דהחזקה שמוחזק והשטר מסייעו שנתן דמים אבל בלא מוחזק בשדה צריך להיות נזכר בשטר שנתן דמים כמ"ש שם בשם רבינו האי גאון א"כ חזקה דבגמ' היינו שמוחזק בשדה אף בפחות מג' שנים והתוס' והגמ' עולה בקנה א'. ועי' ירושלמי כתובות פ"ב הל"ב בטענת שטר פסים לענין עדים בשם רב דנאמנים: (ה) ובאחרונה א"ל. ר"ל בשם ב"ק ובירושלמי פ"ג הל"ג ועי' בפנים וכן ברשב"ם לט. וכן קיי"ל לדינא בסי' קמ"ו ס"ה דצריך למחות [illegible]

מנחת בכורים

פ"ב א ג' שנים. ג' תבואות: באספמיא. ואינו יכול למחות מפני שהוא רחוק: לאבד. וטעמינן דלקח הראשון אם שהה ביד הראשון ג' שנים או ביד הב': אינה חזקה. דחזקה אינה אלא טעם לאבידת שטרו שלא נזהר כ"כ אבל כאן שהשטר ישנו ובטל החזקה אין עמה טענה: והוציא עליו. אחר: ולא נטלתי מעות. גרסינן [וכן הוא בכ"י] והשטר הוא שטר פסים שפייסו ליתן לו שטר והאמינו: חזקה. אם החזיק שלש שנים טענתו טענה דשטר כשר הוא במגו דאי בעי כבים לשטרא ואם לא החזיק אינו נאמן להוציא עליו: שלש. בתוך ג' הראשונים ואחר הערעור החזיק שלש שנים עוד: טענה הראשונה. שטוען שלקח קודם הערעור כיון דבטל חזקה ראשונה גם מה שאח"כ בטל אבל נאמן שלקח אח"כ: ב אימתי אמרו. בפ' כל הנשבעין: שלא בטענה. אלא בספק שהודו: יצא ולא תבעו. הבן שנו"כ בנכסי אביו: אין להם חזקה. שחזקתן אינה ראיה לטענת לקיחה: אינה חזקה. כדאיכא עדי ראה דלקות טענה גרועה אצלו ומגו דהחזרתי ליכא: אתה אמרת. והחפץ יוצא מתחת יד אחר ואומר בפני אמרת לאומן למכור נאמן במגו דאי בעי אמר מינך זבינתיה: ג והלוקח שנה. כשמכר הבן כל שדותיו וזו בכלל אבל אם מכר בפירוש שדה זו אין מחאה גדולה מזו: שתי שנים. ומשלם הפירות שאכל: ד בראשונה. כל שנה ראשונה ולמפרע הן נפסלין וכל עדותן בטלה (מ"א) א"כ יש לפרש על מה שהעידו בראשונה: שנה א'. של ראשונה: אינה חזקה. דבעינן עדות שלש וכאן חצי עדות הוא: ונציב אחד. מהו הנציב ולא ידענא מאי בעי הכא והמ"א כתב דאפשר דקיי"ל דחודש העבור בכלל שני חזקה ומסיים בצ"ע: ה נעל א'. משום סיפא דבשנים שניהם קנו: בכולן. וכשאין מצר מפסיקן. משא"כ כשמכר אין חילוק ואפילו בעשר מדינות קנה כשנתן דמי כולן: בעבדים. אף אי כמקרקעי דמי כיידי שאני: בקרקעות זכה בכלים גרסינן: בעבדים. אף אם כמטלטלין דמי מ"מ כיידי שאני ואי כמקרקעי דמי אין קרקע קונה קרקע אלא במחובר דסברא דהרעא חד הוא וכדאמר לעיל אא"כ עומדים בתוכו: בין בשכורה. שדה השכורה קנה את הלקוחה: וקבל מעות. או קבל א"כ במוכר סתם שדה דבעינן מעות כמבואר בקדושין (כו.): בכולן. כל המטלטלין: מקום עמידת. אין חזקה לראיה שקנה הקרקע אפילו החזיק כמה שנים דשותפין לא קפדי אהדדי: צנור אין לו חזקה. ויכול לקצרו או לעקרו למ"א: מקום קלוחו. עכ"פ יש לו חזקה לקלח מים וא"י לעקרו לגמרי: חזקה. למחות בו לפתחו עוד: הצורי. שיש לו חזקה אם בחצר חבירו: שיהא לה מלבן. ור"י פליג במשנה דבמלבן סגי: ע"ג. נגדו. והכל משום היזק ראיה: מתירין. שרה"ר מפסיק כסתמא דמשנה ספ"ג: נרה"ר. אינו מכוון זה כנגד זה: ו כשם שבני חצר. מבואר לעיל בס"א ובסוף ב"מ היכא דשרכה

בבני השותפין (ח) כיצד בנה מרחץ בצד מרחצו של חבירו חנות א) בתוך חנותו של חבירו אין יכול למחות בידו ולומר לו אתה הבאת ב) את התקלה שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך אף אני עושה בתוך שלי היו מימיו עוברים דרך גגו של חבירו ועמד והפסיקן יכול לעכב על ידו עד שיודיע באיזה מקום הוא מוליכן היתה דרך הרבים או נהר עוברת בתוך [שדהו] ועמד וגדרו (ע) והעבירו בתוך שדה חבירו אין יכול למחות בידו ולומר לו אתה הבאת עלי את התקלה שאומר לו כדרך שעשיתי בתוך שלי כך עשה בתוך שלך ר' יהודה אומר הרבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו. יש לו באר בחצרו של חבירו והרי בעל חצר מבקש לחפור לו באר אחרת יכול לעכב על ידיו ולא יעשנו (פ) בית הגלגל לרבים בית טבילה לרבים ולא יהא ממלא ומשקה ממלא ומוכר אלא ממלא ומשקה בשוק ממלא ומוכר בשוק (צ) לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות ונפלו הרי זה בונה את מקומן אין מפייחין (ק) אין מסיידין אין מכיירין לקח בית מופה מסויד ומכוייר הרי הן בחזקתן סד אדם כל ביתו בסיד ומשייר דבר מועט זכר לירושלים עושה אדם כל עסקי סעודה ומשייר דבר מועט זכר לירושלים עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט זכר לירושלים שנאמר (תהלים קלז) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו' כל המתאבלין עליה בעולם הזה שמחים עמה לעולם הבא שנאמר (ישעי' סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה :

פרק ג

א (א) המוכר את הבית מכר את הדלת ואת הנגר ואת המנעול ואת המכתשת (ב) החקוקה (ג) אבל לא מכר את התנור ולא את הכירים ולא את הרחיים ולא את המכתשת הקבועה ר"א אומר כל המחובר בקרקע ה"ז מכור ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואע"פ שאומר לו הוא וכל מה שבתוכו אני מוכר לך לא מכר לו את הבאר (ד) ולא את השידה ולא את הדותות והיציעים ולא את המערות שבתוכו א"כ למה כתב עומקא ורומא שאם רצה להגביה מגביה להשפיל משפיל כל שאינו מכור בבית (ה) מכור בחצר. המוכר את החצר מכר את הבית המוכר את הבית לא מכר את החצר אלא אוירה של חצר : ב (ו) המוכר את החצר (ז) מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים אבל לא מכר את הווילאות ולא את הווילסאות ולא את המרחצאות שלפנים הימנו (ח) ואם היו עשויין לתשמיש החצר הרי כולן מכורין אצטבלן העשוי לתשמיש חצר מכור לרבים אין מכור חנויות הפתוחות לפנים מכורות עמה לחוץ אין מכורות עמה לפנים ולחוץ הרי אלו מכורות עמה: ג המוכר את בית הבד (ט) מכר את היצירים ואת היקבים את המפרכות ואת הרחיים התחתונה אבל לא מכר את השקין ולא את המרצופין ולא את הרחיים העליונה ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואף על פי שאמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך לא מכר לא את הבור ולא את השיח ולא את היציעין ולא את הדותות ולא את המערות שבתוכו ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין : ד המוכר את המרחץ מכר בתים הפנימים ובתים החיצונים בית היורות בית הקמין ובית האולייארין אבל לא מכר לא את היורות ולא את הקמין (י) ולא את המגדלים שבתוכו ואם אמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואף על פי שאמר לו הוא ומה שבתוכו אני מוכר לך לא מכר את הבריכות המסתפקין מהן מים בין בימות החמה בין בימות הגשמים ואף לא בית כנסת העצים ואם אמר לו (כ) מרחץ וכל משמשיה אני מוכר לך הרי כולן מכורין : ה (ל) המוכר את השדה לא מכר את הגת ולא את השומירה אע"פ (מ) שהן כרם אבא שאול אומר אף לא מחיצת הקנים שהיא בית רובע מכר לו (נ) כל האילנות (ס) חוץ מחרוב המורכב וסדן שקמה וכל שאינו מכור בשדה (ע) מכור בעיר המוכר העיר (פ) רבי יהודה אומר סנטר מכור אינקולמוס אין מכור ואם א"ל היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי כולן מכורין ואע"פ שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך לא מכר את שיריה ולא את בנותיה ולא את החורשין המוקצין בפני עצמן (צ) ולא את הביברין של חיה ושל עופות ושל דגים : ו (ק) המוכר את הכרם מכר את הקנים ואת הדוקרנין ואת זמורות שקמה שבתוכו אבל לא מכר לא את העצים ולא את האבנים סוירות בין לנירו ובין לגדרו ולא את זבלים ולא את קורות שקמה שבתוכו (ר) אבא שאול אומר כל העושה לתשמיש הכרם הרי זה מכור מכר לו כל האילנות חוץ (ש) מחצי חרוב מורכב שבמקום פלוני ומחצי סדן שקמה שבמקום פלוני ושאר כל החרובין אינן מכורין ושאר כל הסדנין אינן מכורין : ז (ת) האחין שחלקו את שלהן במקום אחד אפילו הוא ביהודה והן בגליל הוא בגליל והן ביהודה או שהיו במקום אחד כיון שזכה את אחד מהן זכה בכולן אם היה (א) עמו במדינה כיון שקבל עליו הרי זה זכה ר' יוסי אומר אם עתידין (ב) להטיל גורלות עד שיטילו גורלות רבי יהודה אומר ג) (ג) אף המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב מורכב וסדן שקמה מפני (ד) שהן יונקין משדה הקדש :

פרק ד

א (א) המוכר את הספינה מכר את האסכלא ואת בית המים שבתוכה אבל לא מכר לא את היציעין ולא את הישוין ולא את האיזקפה ולא את הביצית סומכוס אומר (ב) מכר את הדוגית (ג) מכר את העול

נוסחאות ב"י א) בצד : ב) עלי : ג) כל שקנה הדיוט קנה הק"ש כל שלא קנה הדיוט לא קנה הקדש ר' שמעון אומר אף כו' :

חסדי דוד

למחות א"כ כמוני כמוהו . והשמעינן תנא הכא דחד דינא הוא בהך מלתא ואפי' חצר דאיכא למיחש טפי לרבוי הנכנסין מפני הדחק אפ"ה דינו כמבוי דכל דאיתא ביניהו חד מהנך ושבקי ליה מאי גם חבריה למיעבד הכי . ועי' בפ' לא יחפור דף כ"א: היו מימיו עוברין וכו' . נלע"ד דה"פ דכי היכי דתזינן ממתני' שאין בעל החצר יכול למחות בבעל הנגור לעקרו אחרי שכבר החזיק שיהיו מימיו מקלחין לחצירו ה"נ החזיק בעל החצר או הגג לקבל מי גגו של חבירו ואם בא להפסיקו ע"י עקירת הנגור יכול לעכב עליו עד שיודיענו באיזה מקום הוא מוליכן כלומר שאם רוצה מיהא לעקרו משם ולהפכו לצד אחר דאי שהרי לא החזיק אלא בקילת המים והרי באין מ"מ ובלבד שיודיענו באיזה מקום רוצה להניחו שמא יהי' במקום שיגיע לו היזק שיתמשש שם ויכול לעכב על ידו ודין זה פסק הרמב"ם בפ"ח הל"ה והראב"ד השיג עליו וה"ה דחק לתרץ דברי הרמב"ם והסמ"ע בסי' קנ"ג רצה ליישבו באופן אחר וכבר הקשה עליו הש"ך בטוב טעם וגם דברי הש"ך ששם כדברי ה"ה קשים הם . כי אם פסק הרמב"ם הוא מסברא דנפשיה דרכו בקדש הוא לכתוב ויראה לי ולא בסתם אבר זה מוכיח כי שלב דינו מדברי רז"ל . ואמנם עינינו הרואות דמהתוספתא זו למד הרמב"ם דינו :

פרק ג המוכר את הבית כו' לא מכר לו את הבאר ולא את השידה כו' . לא ידענא האי שידה היכי דמיא אי קבועה בכותלים אפי' לא א"ל היא וכל מה שבתוכה נמי מכורה היא וא"כ מטלטלא היא מ"ש מתנור ורחיים וכיון דא"ל כל מה שבתוכו למה לא יהיו גם שידה תיבה ומגדל שבתוכו מכורים הרי הנך נמי תשמישן הוה להנהו . ובברייתא שבגמ' לא נזכרה אלא לא את הבור ולא את הדות ולא את היציע ונראה דט"ס יש כאן וצ"ל ולא את השיח [וכן נמצא בכ"י] משום דגבי חצר תנן מכר בורות שיחין ומערות קמ"ל דבבית אפי' אמר הוא וכל מה שבתוכו אין אלו מכורין וטעמא לפי שאין תשמישן שוה לתשמיש הבית א"כ שאין דרכן להיות בבית ועי' תוי"ט : המוכר את השדה לא מכר את הגת ולא את השומירה כו' . תוס' זו לא מצאתיה בשום מקום ודבריו תמוהים הם ואין בהם שום חידוש כי מתני' היא . וגם מ"ש ולא את השומירה הנה במתני' חילק בין שומירה העשויה בטיט לשאינה עשויה בטיט (ויש בזה חלוקי דעות המלוים בגי' ועי' בתוי"ט ובח"מ סי' רע"ז) והכא תנא סתמא ולא את השומירה ודוחק לומר דפליגי אמתני' וגם מה דמסיים אע"פ שהן כרם התומים הדברים . וי"ל דקאי על המשנה דקתני גבי שדה ולא את הגת דפשיטא הוא כי גת בשדה למאי מיבעי ונ"ל כמ"ש הרשב"ם דמכר גם את הכרם ועי' בתוי"ט על ולא את הגת . והכא קמ"ל רבותא טפי דאע"פ שהן כרם כלומר שכל האילנות של אותה השדה הן כרם וס"ד דהגת בטל לגבי כרם קמ"ל. ומ"ש ולא את השומירה ר"ל אותה שומירה הנזכרת במשנה שאינה בטילה אגב שדה דסד"א אם הוא שדה כרמים צריך הוא טפי גם לשומירה בזמן הגתות ותיהוי מכורה קמ"ל דלא : האחין שחלקו את שלהן כו' . לא מצאתיה אך זאת מצינו ברפ"ק דמכילתין גבי השותפין שרצו וכו' דמוקי בגמ' באין בה דין חלוקה ואם רצו יכלו להדרי בהו ורק בשקנו מידן ברוחות זה בורר לו חלק מזרחי וזה בורר לו חלק מערבי ע"ש ורב אשי מוקי כגון שהלך זה בתוך שלו והחזיק וזה הלך בתוך שלו והחזיק וע"ש ברא"ש שני פירושים ע"ז וע"ע בחו"מ סי' קנ"ז ובזה יתפרש גם מתניתא זו אלא דיש להגיה וכצ"ל כיון שזכה אחד מהן זכה כולן וה"פ שהאחין שחלקו וברכו כל אחד אפי' אחד מהאחין עומד ביהודה ואחיו השני עם הנכסים הן בגליל והלך זה שבגליל והחזיק בחלקו מיד נקנה חלק האחר לחבירו העומד ביהודה אע"ג דהחזיק שלא בפניו והיינו כי אוקימתא דרב אשי ואם היה עמו במדינה פי' והנכסים הם במדינה אחרת באופן שא"א לקנות בחזקה כיון שקיבל עליו כלומר שקנו מידו על חלקו הרי נקנה לו ונסתלק מהחלק האחר וזכה בו אחיו והיינו כאוקימתא דר"י ומ"מ אינו מוכרת להגיה דאפשר אגב אורחא קמ"ל מלתא אחריתי וכההיא דתניא בפ' דלעיל לקח ממנו עשר שדות כו' ועיין היטב :

פרק ד המוכר את הספינה כו' ר"י הכל לפי הדמים כיצד תמור וכליו כו' . הנה במשנה נזכרת סברת ר"י גבי צמד ובקר דרי"א הדמים מודיעים כיצד א"ל מכור לי צמדך בק"ק וזו הדבר ידוע שאין

מצפה שמואל

(ס) כיצד בנה מרחץ . ל"ג כיצד וכן משמע כא. בהך דרה"ר (ת"כ) : (ע) והעבירו בתוך שדה חבירו . פי' ירושלמי ב"ק פ"ג הל"א ומבואר בתוס' דיבמות פ"ד הל"ב : הרבים שבררו . קי: : (פ) בית הגלגל . הת"כ מפרש שידלה בגלגל כמבואר בעירובין קד. דרכו נכנסין ויוצאין : ומוכר בשוק . עי' לט. : (צ) לקח חצר . ס. וסם: : (ק) אין מסיידין . כל הענין שם ועי' תוספתא סוף סוטה : (א) המוכר את הבית . סה. ועי' בזה גי' הרמב"ם בפכ"ה מהל' מכירה הל"ה ועי' שו"ע סי' רי"ב סי"א : (ב) החקוקה . י"מ מחובר ממש וי"מ תלוש ולבסוף חברו והיינו שקבעו ולבסוף חקקו עי' רשב"ם ותוס' ס"ה ד"ה אילימא : (ג) אבל לא מכר התנור . במשנה מבואר בקנת נושתי דמכור ועי' תוס' שם ד"ה לא לתירוצא קמא תליא בפלוגתא דר"א ורבנן א"כ המשנה אתיא כר"א וכאן לרבנן מיירינן והך דלא את הרחיים לכ"ע הוא כמ"ש התוס' שם ועי' רמב"ם בפכ"ה מהל' מכירה ושו"ע סי' רי"ד סי"א גירסא אחרת דמכור : (ד) ולא את השידה . דבר המיטלטל הוא ופשיטא ול"כ דקמ"ל דאינו בכלל תשמיש הבית דבאמר כל מה שבתוכה מיירינן דמכר כל משמשי הבית : למה כתב עומקא ורומא . סג: ועי' ירושלמי פ"ד הל"ב : (ה) מכור בחצר . עי' רשב"ם סה. ד"ה הרי כולן : (ו) המוכר את החצר . סז. : (ז) מכר בתים הפנימים . שם : (ח) ואם היו עשויין . ע"ש סז: לא קשיא : חנויות . שם ועי' ירושלמי פ"ד הל"ד וה' : (ט) מכר את היצירין . סז: ברייתא באופן אחר ועי' ירושלמי פ"ד הל"ד ועי' ברא"ש שתמה על זה דסותר להמשנה ולפי התוספתא אם אמר הוא ומה שבתוכו מכור השקין והמרצופין ולפי הברייתא בש"ס אינו מכור והמשנה מכור וכן בגלגל וקורה להברייתא אינו מכור והמשנה מכור עי' רמב"ם בפכ"ה הל"ז ובכ"מ שם ובי"י סי' רט"ו והביא שם גירסת הרא"ש בברייתא דלא מכר גלגל וקורה וכן פסק בשו"ע שם ס"ב והרמ"א פליג שם ע"ש : (י) ולא את המגדלים . בת"כ גרס ולא את המגג ומגג הוא גיגית כמ"ש בערוך ערך מוג ונזכר בפסחים קז. ושייך למרחץ ואינו מכור ועי' רשב"ם בש"ס וגכון : (כ) מרחץ וכל משמשיה כו' כולן מכורין . עי' בשו"ע סי' רט"ו ס"ג אם הם חולה די"א דבעינן לכתוב ואלו מגרנהא ע"ש ועי' ירושלמי פ"ד הל"ו : (ל) המוכר את השדה . עי' מח: ועי' סט. תוס' ד"ה ולא השומירה : (מ) שהן כרם . הת"כ הגיה שהן צורך כרם משא"כ בקנים מכר הקנים שהן לצרכו במשנה סח : (נ) כל האילנות . עי' רשב"ם שם וע"ש סט: : (ס) חוץ מהרוב המורכב . עי' ירושלמי ספ"ד ועי' במשנה ע"א דר"ש דאמר לא הקדיש אלא חרוב והכוונה כפי מפרשי המשנה דהנך דבמכר אינו מכור בהקדש אינו קדוש זולת חרוב שאני מכר מהקדש ועי' רש"י בערכין יד. ד"ה ר"ש דלא הקדיש אילנות לר"ש א"כ גרע הקדש ממכר לענין סתם אילנות ובסוף פרקין אמרינן ר"ש לדבריהם דרבנן ולרבנן ודאי הקדיש אילנות וצ"ע על רש"י ז"ל וכן הקשה בת"כ : (ע) מכור בעיר . כמבואר במשנה סח. : (פ) רי"א סנטר . עי' סח. ועי' ירושלמי פ"ד הל"ז ועי' בתוס' ורשב"ם שם וכתב הת"כ דבערוך לא הביא דסנטר בהגי : (צ) ולא את הביברין . תוספתא זו דלא כהטור סי' רט"ו ס"ד ועי' בב"י שם שלא הזכירה ועי' בשו"ע שם ס"ד וכתב הת"כ דבש"ס סח: דפריך והא קתני סיפא אבל לא שיריה וכו' הא כאגי עצמה מזדבני מוכח דמיירי בלא אמר כל מה שבתוכה דכפי התוס' לקמן כאן מיירי באמר כל מה שבתוכה וכן בהגי עצמה מזדבני וכן היה גי' הטור ג"כ וא"ש ע"כ דבריו : (ק) המוכר את הכרם . סט. ועי' עירובין טז. דוקרנין ופרש"י משופין כדקר ונעוצים בקרקע יע"ש דפליגי ר"מ ורבנן ע"ש : (ר) אבא שאול . בש"ס ע. הוא בשם ר"מ ועי' רשב"ם שם : (ש) מחצי חרוב . ע. : (ת) האחין שחלקו . עי' בפנים והת"כ מפרש דקי"ל דיכול לחלוק שלא בפניו כמבואר בר"ם קע"ה ומ"מ פירושי נראה יותר דכאן לענין קנין מיירי דחזקה שלא בפניו הוי חזקה . והוא בגליל כלומר שרבים יכולין להחזיק בלא א' או בהיפך : (א) עמו במדינה . למ"ש בפנים החילוק בין בפניו ובין שלא בפניו · דברוהה סגי דבפניו ובשלא בפניו בעינן חזקה אך צ"ע דלא מצינו דבריה מהני ועי' רמב"ם פ"ב משכנים דבשותפין דיחזיק כל א' בשלו ועי' בהה"מ ועי' בח"מ סי' קנ"ז ר"י די דעות בזה לכאורה כאן מהתוס' נראה כדעת הי"א ואולי נפרש כאן כיון שקבל עליו היינו בקנין אבל שלא בפניו לא שייך קנין דמי נותן הסודר להקנות וסיפא דר"י נראה דבא לומר דבגורל לא מהני : (ב) להטיל גורלות . קו. בחלוקת א"י ועי' מיי' פ"ב משכנים הלי"א ושו"ע סי' קע"ב ס"ב בהגהה דאין גורל קונה לשיטת הרא"ש יע"ש : (ג) אף המקדיש את השדה . עא. ירושלמי ספ"ד ע"ש ושם גרסי' ר"ש אומר : (ד) שהן יונקין . עי' בעה"מ ספ"ד : (א) המוכר את הספינה . עג. וירושלמי פ"ה הל"א ושם גרסי' והעובין והאיסקופה : (ב) מכר את הדוגית . עי' רמב"ם ריש פי"ז מהל' מכירה דלא קי"ל כן ועש"ס ע"א ועי' רא"ש פ"ד סי' י"ב ומיושב קושייתו דרשב"ג ג"כ בשיטה היא (ת"כ) ועי' ש"ע ר"כ : (ג) מכר את העול . עי' שו"ע סי' ר"כ פלוגתת הפוסקים והראב"ד כתב דמשבשתא היא וע"ש בפכ"ז מהל' מכירה ועי' בטור שם :

מנחת בכורים

גמרנה הדרך : כיצד . בכה"ג אינו מותה והת"כ לא גרס לה : באיזה מקום . דלקלות יש לו חזקה כדלעיל א"כ המעביר אינו יכול להעבירו למ"א דהאר חבירו זכה בקלות המים לשפוך דרך חצירו דוקא: בתוך של חבירו. גרסינן : והעבירו . ע"י הגדר ממילא עוברין דרך שדה אחר : שעשיתי מתילה . כך השמר אתה דכל אחד יכול להציל גזלו אף שיכול להגיע א"כ היזק לחבירו כמבואר בתוספתא יבמות פ"ד הלכה ב' : בררו . ואינו יכול לבנות ופליג את"ק: לחפור לו . ולסלק את בארו מכאן: ולא יעשנו . המחזיק דרך לו החזיק ולא לתשמיש רבים : ומוכר . בחצר : מקומן . כמו שהיה מתחלה : מניחין . צורות במיני צבעונים : בחזקתן . שנעשה קודם הורבן ובהיתר : ומשייר . מקום קערה אחת בשולח: זכר לחורבן :

פרק ג א הנגר. בריח קבוע בכותל : הקבועה. המחוברת . לפירוש רשב"ם בחקק ולבסוף קבעו ולהתוס' לא נקבעו ולבסוף חקק (ועי"ש ס"ה) : בנים . כגון בורות שיחין ומערות : אלא אוירה. נראה דגרסינן ר' אלעזר [illegible]

[illegible]

ערוכה ע"ש: ד הקמין . בית שמניחין בו סודרין שמעטיפין הראש : האולייארין . בית בגדים שמסתפג, לאחר רחיצה : היורות עצמן . דמטלטלין הוא : בשומירה . סוכות השומרים העשויין בטיט : ה שהן כרם . ומכר הכרם מ"מ אין שומירה בכלל : בית רובע . אבל פחות מכר . והן קנים הגדלים רצופין : סנטר . קבוץ שדות הרבה סביב העיר : אינקולמוס . הוא סופר העיר (זעמליעמיער) : שיריה שדות מפורשות מן העיר : בנותיה . הכפרים השייכים ופליג ארשב"ג בגמרא : החורשין . יערות : ופהוחין . לחוץ : את הביברין . גמי כ' פתחים לחוץ : ו הקנים . שמעמידין גפנים : דוקרנים . למתיחה : את העצים . קנים שאין צורך הכרם : זמורות שקמה . מה שעדיין לא נקצצה מעולם ונקרא בתולת שקמה : הכי גרסינן סדורות בין לנוא (שמסדרין על סתבואה שלא יתפזרו) בין לגדרו ועדיין אינו מונח על השדה שלא סדרן כדמוקי בש"ס : מחצי חרוב גרסינן שאר גרסינן בלא וי"ו ולי"א מדהוציא התני ש"מ דכולן בכלל אלא שפת יתר הוא ולא דייקינן בדבריו של אדם אם לא

פרק ד א לאסכלא . כבש לירד בו : בית המים . מים מתוקין לשתות שמי הים מלוחים : ביצית . ספינה קטנה

הז"ל מכר את הפרות לא מכר את העול (ד) מכר את הצמד א) לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד ר' יהודה אומר הכל לפי הדמים (ה) כיצד חמור וכליו אני מוכר לך מכר את המרדעת ואת האוכף ואת השליף ואת דקלקי ואת החבוק אבל לא מכר לא את הזוג ולא את הקרקש ולא את פרומביא ולא את חסיקא ולא את כומני ולא את הסק ר"ש אומר היה עליו שליף מלא גיפצו נותנו לו ואם אמר חמור וכל מה שעליו אני מוכר לך הרי כולן מכורין: ג (ו) המוכר שפחה לחבירו מכר כלים שעליה אפילו הן מאה אבל לא מכר לא את השירים ולא את הנזמים ולא את הטבעות ולא את הקטלאות שבצוארה ואם אמר לו שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך אף על פי שיש עליה כלים שהן מאה מנה הרי כולן מכורין (ז) שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת אני מוכר לך מכר את הולד שפחה מיניקה אני מוכר לך פרה מיניקה אני מוכר לך לא מכר את הולד. המוכר שפחה לחבירו (ח) על מנת שיש בה מומין א"ל שפחה זו חולה היא שוטה היא נכפית היא שעמומית היא והיה בה מום אחר וסנפו בין המומין ה"ז מקח טעות אמר לו אותו המום ב) ומום אחר עמו אין זה מקח טעות: ד המוכר פרה לחבירו על מנת שיש בה מומין וא"ל נגחנית היא נגפנית היא נשכנית היא רבצנית היא בעטנית היא והיה בה מום אחר וסנפו עם המומין הרי זה מקח טעות ואם אמר לו אותו המום ב) ומום אחר עמו אין זה מקח טעות. (ט) המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטים הגיעו. לסטים או שהיה מוכתב למלכות הרי זה מקח טעות (י) ספר של צבאים ונמצא גויל או שיש בו טעות בין דף לדף הרי אין זה מכור. (כ) מכר שובך (ל) מכר את יונין מכר את שובך מכר כוורת מכר דבורין (מ) מכר כוורת: ה (נ) חלות דבש אין רשאי לה"ס את כולן כאחד אלא מניח שתי חלות החיצונות והשאר עולות ואם אין שם אלא הן אין רשאי ליגע בהן (ס) זיתים לקוץ אין רשאי לשרש את כולן כאחד אלא מניח שתי גרופיות בעיקרן ונוטל את השאר ג) בארזין משרש ונוטל בזמורות ובקנים נוטל את ההוצין: ו המוכר את הראש בבהמה דקה (ע) לא מכר את הלחי ואם היה טבח כהן הרי זה מכור. המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים (פ) מקום שנהגו למכור הרי אלו מכורות: ז (צ) הקונה אילן אחד בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע כל שתחתיו והוצה לו כמלוא האורה וסלו (ק) זה וזה אינו רשאי לזורעה קנה שנים קנה קרקע (ר) קנה אילן שביניהן (ש) כל שמחליפין חוץ ממלוא האורה וסלו ובעל השדה רשאי לגדע נקצץ האילן או שיבש הקרקע של בעל האילן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים לא קנה לא את הקרקע ולא את האילן עד שקנה ג' (ת) קנה שלשה קנה קרקע קנה אילן שביניהן (א) נקצץ האילן או שיבש הקרקע של בעל האילן (ב) וכמה יהיו קרובין זה לזה כדי שיהא בקר עובר בכליו וכמה יהיו רחוקין זה מזה (ג) ממטע עשרה לבית סאה פחות מכן או יתר על כן או שקנאן זה אחר זה או שקנאן שלשה כאחד לא קנה לא את הקרקע ולא את האילן שביניהן: ח (ד) המקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה הקדיש את הקרקע (ה) ואת האילן שביניהן וכשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורין בחמשים שקל כסף (ו) פחות מכן או יתר על כן או שהקדישן זה אחר זה או שהקדיש שלשתן כאחד (ז) לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילן שביניהן ולא עוד אלא (ח) אפי' חזר והקדיש את השדה כשהוא פודה פודה את האילן בפני עצמו ואת השדה בפני עצמה: ט (ט) שנים שנטעו (י) את הכרם זה מרחיק שתי אמות ונוטע וזה מרחיק שתי אמות ונוטע נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של ד) בעל הכרם. שנים ה) שנטעו את השדה ועמד אחד מהן ו)וקצץ את שלו מרחיק ד' אמות ונוטע נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל הכרם עמד א' מהן וקצץ את שלו מרחיק ד' אמות וזורע נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל השדה. (כ) שנים שחלקו אחד נוטל את הכרם ואחד נוטל שדה לבן נותנין לו ארבע אמות כצד השדה לבן (ל) שע"מ כן קבל עליו בעל הכרם. נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל הכרם: י (מ) המוכר כרם לחבירו בצד שדה לבן וכן המקבל מחבירו חצי שדה ליטע נותנין לו ארבע אמות בצד שדה לבן שעל מנת כן קבל עליו בעל הכרם נקצץ הכרם או שיבש הקרקע של בעל הכרם:

פרק ה

(א) ארבע מדות במוכרין בד"א במדה שאינה של שניהם אבל היה (בידו)[מדה] של אחד מהן ראשון ראשון קנה בד"א ברה"ר או בחצר שאינה של שניהם ברשות הלוקח (ב) כיון שקבל עליו ה"ז קנה. ברשות המוכר עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים. ברשות (ג) המופקדין אצלו עד שיקבל עליו או עד שישכיר את מקומו (ד) אימתי אמרו מטלטלין נקנין.

נוסחאות כ"י א) מכר את הבקר: ב) ואין מום כו': ג) ובדקלין: ד) שניהם: ה) שחלקו: ו) ונטע

חסדי דוד

כצמד בק"ק זוז ופי' דע"ז דאיירי באתרא דרובא לא קרי לבקר צמד אבל מיעוטא איכא דקרי הכי והדמים מודיעים דאיהו מהנך מיעוטא ע"ש אבל כאן לא שייך זה ומהו כיצד דקתני ומ"ש אח"כ חמור וכליו וכו' בגמ' שם מייתי ברייתא דתנא הכי אבל שם ליכא אלא מכר את האוכף כו' ולא מכר שק ודסקיא וכו' והסיא ניחא דסבר דסתם חמור לרכיבת אדם ולכך כל כלי הרכיבה בכלל אבל לא מכר כלים המיוחדים למשאוי ע"ש אבל הכא דתשיב שליף דהיינו מרצופין של משוי בהדי כלי הרכיבה קשה דמ"ש שליף משק ואידך וגם מלת חסיקא בסיפא אין לה מובן. וגם דברי ר"ש צריכים ביאור. ונראה לפרש דר"י סובר דרוב חמור לרכיבה עומד ומיעוט למשאוי ואי ליכא הדמים מודיעים סובר כת"ק דמתני' דכלי משוי אינם מכורים. וז"ש כיצד כו' מכר את המרדעת כו' ולא את הקרקש כו' זהו בדליכא דמים מודיעים אבל אי איכא דמים מודיעים הא הכל לפי הדמים ומכר הכל והמנס לשון שליף צ"ל בסיפא גבי אבל לא מכר וכא כאן שלא במקומו ומלת חסיקא צ"ל דסקיא. והנה לר"י דסובר הדמים מודיעים ומכר גם את השליף והסחורה אשר בתוכו ור"ש פליג ע"ז וסובר דסתם חמור עומד גם למשוי ולעולם מכר הכל אבל בשליף מלא סחורה פליג וסובר נופצו (כצ"ל) [וכ"ה בכ"י] פי' הסחורה ונותנו לו:

פרק ה ארבע מדות במוכרין כו' אימתי אמרו מטלטלין נקנין במשיכה כו'. לעיל איירי במידי דבעי מדידה כגון יין ושמן ותבואה ולכך הזכיר בהם ד' מדות והכי איירי במטלטלי דליכא בהו מדידה

מצפה שמואל

(ד) מכר את הצמד. עי' עז: וצמד להו היינו עול כדמוכח הכא ועי' כ"מ בפכ"ז מהל' מכירה וש"ע סי' ר"כ ובסמ"ע שם ס"ק י"א דמפרש צמד הוא עול ולעיל מיירי בקשורים ולכן מכר העול מכר הפרה וכאן מיירי באינם קשורין והת"ב כתב אפשר דצמד הוא קטרב ועי' בפי"ז דכלים ע"כ: (ה) כיצד. הת"ב הגי' אמר לו מכור לי צמד במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז כמבואר במשנה וקאי על ר"י ובפנים פירשתי וא"ל להגיה ורבנן פליגי דאמרי במתנה יפה ועי' ב"מ סד.: (ו) המוכר שפחה. מיי' פכ"ז מהל' מכירה הל"ו וש"ע סי' ר"כ והביאוהו הרי"ף והרא"ש פ"ה: (ז) שפחה מעוברת. עי' סח: ועי' ירושלמי ב"מ ועי' מיי' פכ"ו מהל' מכירה הל"ז ועי' ש"ע סי' ר"כ סט"ו: (ח) ע"מ שיש בה מומין. עי' ב"מ פ"ו ועי' מיי' פט"ו מהל' מכירה הל"ז וח' ועי' בתוס' כתובות פ"ז הל"ט: (ט) המוכר עבד. עי' נב: ועי' קדושין יח. ועי' מיי' פט"ז ממכירה הל"ג בהס"מ שם שהוכיח מכאן ככר"מ דהוי מ"ט ותו"מ סי' רל"ב ס"ו ובהגה"ה שם ועי' ירושלמי פ"ז הל"ג: (י) ספר של צבאים. הת"ב ציין למס' סופרים פ"ב סי' י' ויו"ד סי' רע"א ס"ד אבל עושה אותה צבאים ותניא גויל אע"פ שאינו מן המובחר ובזה מיירי הכא ואין צורך לזה ועי' ירושלמי מגילה פ"א הל"ט לענין גויל שיש בו טעות ומ"ש בפנים עי' חו"מ סוף סי' ש"ו בהגה"ה בשם תשובת הרשב"א ויש מפרש שתלה הטעות בין דף לדף דפסול כמבואר בטור וש"ע ר"ס רע"ו דהוי מקח טעות עכ"ד ואינו נראה דהלא אפשר לתקן ולא שייך ליתנא דמ"ט ועי' ירושלמי רפט"ז כבבא ולענין טעות שלשה בכל דף עי' ירושלמי מגילה פ"א הל"ט ויש.: (כ) מכר שובך. עח: (ל) מכר את יונים. עי' רא"ש פ"ה סי' ט' שאין דרך להניח ריקן את השובך: (מ) מכר כוורת. עי' רא"ש שם וטעם הנזכר: (נ) חלות דבש כו' לשרש. הת"ב גרס לשרש עמ"ש בפנים ועי' פ. ורשב"ם שם ד"ה שתי: (ס) זיתים לקוץ כו' בארזין משרש. פ: (ע) לא מכר את הלחי. עי' פ"ג והטעם דהוי ממתנות כהונה וכה"ג תנן בחולין קלב. אמר לטבח מכור לי בני מעיה של פרה נותן לכהן ואין מנכה מן הדמים. ואם היה טבח כהן ה"ז מכור עי' בהגהת אשר"י: (פ) מקום שנהגו. עי' מיי' סוף פ"ו מהל' מכירה וש"ע סי' ר"כ סט"ו: (צ) הקונה אילן. עי' פא. ושם: דהוי ספק שמא לא קנה קרקע והמע"ם ועי' לה. תוס' ד"ה קני ליה: (ק) זה וזה אינם רשאין. כ"כ הטור בסי' רט"ז והב"ח כתב דילא לו מג' אילנות ונעלם ממנו תוספתא דא ועי' בש"ע שם ס"ע בהגה"ה: (ר) קנה אילן. עי' פג: הגירסא היה ארז ביניהם. ועי' עב. תוס' ד"ה ואת. דמפרשי באילן סרק שאין עולה מן המנין והבעה"מ פירש שם כגון אילן העולה מן השרשים ועי' רש"י ערכין יד. דמפרש אילנות קטנים: (ש) כל שמחליפין. עמ"ש בפנים מבואר דבתוך מלא אורה וסלו אינו רשאי לגדע. והטור בסי' רט"ז בשם הר"י כתב בהיפך וע"ש בסמ"ע ס"ק כ"ו שמסתפק לדעת הרמב"ם וסוף דלא כתוס' זו ואולי גרסי' חוץ ממלא אורה וסלו או גרסי' כאן קנה אילן וכל שמחליפין והיינו אם החליף אילן אחר קנה תוך מלא אורה וסלו. ומה שאמר ובעל השדה הוא ענין בפ"ע ומ"מ צ"ע כי פשטא דתוספתא כמ"ש בפנים. ועי' ירושלמי פ"ס הל"ו נדין העולה משרשיו ומגזעו: (ת) קנה שלשה קנה קרקע. עי' רשב"ם לה. דתלי אי מוכר בעין יפה מוכר ובפלוגתא דר"ע ורבנן ועי' תוס' שם לא ד"ה מכר כתבו לשיטה זו אף באילן א' קנה קרקע ועי' תוס' עא. ד"ה אע"פ ועי' רמב"ן במלחמות שכתב דאפי' במתנה והקדש דבעין יפה מ"מ באילן א' לא קנה קרקע ועי' בעה"מ שם ועי' ירושל' שביעית פא. ושם פלוגתא דרב ושמואל דרב סבר בעשויין צורה ושמואל סבר בעשויין שורה וע"ש עוד ג. ועי' בכורים פ"א בסופו בקנה אילן א' לא קנה קרקע: (א) נקצץ האילן. עי' ש"ס פג. דתלי נקצץ האילן בקנה קרקע ועי' תוס' לז: ד"ה מכר דאפי' פירש שלא מכר קרקע מ"מ למ"ד מוכר בעין יפה מוכר יבש האילן רשאי ליטע אחר וע"ש בתוס' לז. ד"ה לימא ובמהרש"א: (ב) וכמה יהיו קרובין. פג. וירושלמי פ"ה הל"ד ושם מבואר לרבא ד"א. וכ"כ הרמב"ן במלחמות ספ"ד בתוס' זו: (ג) ממעט עשרה. עי' בפנים והוא מהרשב"ם פ"ג א' דהתשבון ט"ז אמה והתשבון עשרה לב"ס אינו שוה אבל הרמב"ן במלחמות ספ"ד כתב דעד ט"ז ולא עד בכלל פחות טפח ומטי לכל אילן ר"נ אמה והיינו עשרה לב"ס וע"ש שהאריך בביאור תוספתא זו ולא תלי ביניקה רק שוה השיעור בכלאים ומכירה ודין חזקה כדף לו: ממעט שלשים לב"ס הוא בין בזקנים בין בנטיעות ואף בזקנים דשיעור יניקה ג' לב"ס כמבואר בפ"ב כז. והשיעור ל"ב על ל"ב מ"מ כאן הוא עבר לב"ס ועי' ירושלמי פאה פ"ג לענין הפסק פאה: (ד) המקדיש שלשה אילנות. ערכין יד. ועי' בכ"מ פ"ד מהל' ערכין מ"ש בשיטת הרמב"ם ועי' רמב"ן בפ"ד דב"ב מ"ש בזה דרבא דפסיק עד ט"ז היינו הך דתוס' ולענין כלאים ח' אמות הוי מפוזרין ע"ש שהאריך בזה ודין מקדיש ומכר שוין ועי' תוס' ז: ד"ה ממעט ובערכין יד. ד"ה פחות והת"ב כתב דלפ"ז מיושב דרבא סבר לו: מכרן רצופין אין לו קרקע ואולי גבי כלאים סברי רבנן דר"ש דרואין את הממעטים כאילו אינם ש"מ דהילוק בין כלאים למכר כמ"ש הרא"ש פ"ג סי' כ"ז: (ה) ואת האילן. עי' מ"ש לעיל ד"ה קנה אילן: (ו) פחות מכן. לפי שיטת הרמב"ן הוא פחות מכדי שיהא הבקר עובר בכליו כדין מכירה ועי' רשב"ם פ"ג ותוס' לו: ד"ה ממעט וכן מדברי התוס' בערכין יג. דהקשה ר"ת דתניא בתוספתא דאין חילוק בין מוכר למקדיש ע"ש ולהתוס' שם במקדיש ביניקה תלי ועברה לב"ס הוא רק בנטיעות וכן במכר בדעת המוכר תלי ט"ז אמה ביעורו ועי' רשב"ם עב. ד"ה ממעט ובזקנות בהקדש הוא ל"ב על ל"ב: (ז) לא הקדיש. עי' תוס' לז. ד"ה מכר והבעה"מ ספ"ד והרמב"ן השיג עליו ועמ"ש לעיל ד"ה דנקצץ: (ח) אפי' הזר והקדיש. כתב הרמב"ן וסבר רב יוסף (דסבר שמוגה אמות) דנמי לענין פדיון פליג הא' תנא אר"ש דאיהו אזיל בתר פדיון והאי תנא אזיל בתר הקדש ועי' בערכין יד.: (ט) שנים שנטעו. עי' רמב"ן בחידושיו במשנה כו. ועג"י שם דעלה טובה קמ"ל שלא יפסידו כ"א אבל אם רצה כופהו להרחיק כ"א ד"א: (י) את הכרם. עי' בפנים ועי' רמב"ן בחידושיו שם וז"ל שנים שנטעו כרם ולא הרחיקו זה מזה כלום אלא היו הורשין הכל בב"א והמחרישה עוברת בשל שניהם בין גפן לגפן ולא היה מהם נזק ועכשיו כשקצץ כרמו ובא ליטע אילנות צריך להרחיק ד' אמות בתוך שלו מפני שככר התזיק חבירו לעבור בשלו ולהפוך צמדו ובקרו דרך שם וכגון זה מועלת חזקה בלא טענה עכ"ד ואף בככר הוי כרם מ"מ כשקצץ זכה חבירו יותר וצריך להרחיק ד"א וזורע עי' רמב"ן בחידושיו שם כדלעיל: (כ) שנים שחלקו. ז.: (ל) שע"מ כן קבל עליו כו' נקצץ הכרם. הרמב"ן בחידושיו הביא תוס' שנים שחלקו השדה ועמד א' מהן ניטע מרחיק ד"א ונוטע [וכ"ה בכ"י] וב"ל שהנוטע הוא המזיק וסוא מרחיק ד"א שלא ילך המחרישה לשדה חבירו ע"כ וכתב הת"ב דאולי ע"ז קאי נקצץ הכרם וחסר כאן בתוס': (מ) המוכר כרם. ז.: (א) ארבע מדות. פה. עי' רמב"ם פ"ה מהל' מכירה הל"ט דמיירי במדד המוכר ועי' סימן ח' ס"ד בהג"ה ושם כ"ה די"א במדד הלוקח לא הוי כמשיכה ועג"י והראב"ד פ"ה מהל' מכירה הל"ט: (ב) כיון שקבל עליו. עי' בעה"מ ורמב"ן במלחמות ועי' בש"ע סימן ר' ס"ב וס"ג ע"ש היטב. ועי' ירושלמי קדושין פ"א סה"ה ובעורות הרכים לא קנה עד שיגביה: (ג) המופקדין אצלו. עי' תוס' פה. ועי' רשב"ם ומהרש"א שם ועי' בהגמי"י פ"ד סימן ה' ע"ש היטב: (ד) אימתי אמרו מטלטלין. ירושלמי ספ"י דשביעית וירושלמי גיטין פ"ח הל"א וקדושין פ"א הל"ד. וע"ש לענין משיכה בחצר שאינה לשניהם:

מנחת בכורים

קטנה שאגל הגדולה וסומכוס קרי לה זוגית: ב מכר הפרות נ"א מכר העול גרסינן. הוא הנתון על צואר השוורים לחרישה (ועי' חו"מ סי' ר"כ פלוגתא הפוסקים והראב"ד כתב דמשכשתא היא): צמד. שעגלה של מחרישה: לפי הדמים. שנותן רואים אם דמי כולה או דמי צמד לבדו: כיצד. המבואר במשנה המוכר את החמור לא מכר כליו: חמור וכליו. מיהו סיפא נקיט ליה: הקלקל. לקשור האוכף בתכישת החמור: החבוק. קשרין לצד ראשו שלא יפול משאה לצד זנבו: חסיקא. דסקיא ואינך עשוי למרכב נשים ומפרשינן בגמרא דאף דלא אמר וכליו החבוק והקלקל מכור ולרבותא דסיפא נקטיה דאין אלו מכורין אף באמר כליו: גיפצו. שיעור מדה שנותן ללוקח מהשליף ולא כל השליף א"נ גרסינן ניפצו היינו שמנפץ זה שבשליף ונותן לו השליף וזה עיקר וכן בת"ב: ג השירים. נזמי האוזן: נזמים. נזמי האף: הן מאה. שוין מאה ובגמרא מפרשינן לצד ליסנא דעליו לעולם מכורין ואם פירש מה שעליה היינו מה שראוי להיות עליה מכורין וכן לעיל: מיניקה. מה דאמר כן כ"מ להלכה אבל בחמור מכר הולד דלא בעי להלכה: ד וסנפו. שהכר מום בין מומין הרבה והניכרים לא הוה בה הוי מקח טעות דחשב גם מה שאינן ניכרים ליתנהו אף דאמר ליה הוה מקח טעות: אותו כמום. אשר ניכר ומום הוא ואמר גם אחר שאינו ניכר לא הוה מק"ט דסרי פרים: קוביוסטוס. משחק בקוביא ודרכם כן הוא ולא הוה מקח טעות: של צבאים. על קלף צבי מכר לו: בין דף לדף. נראה דגרסינן בכל דף ודף והיינו ג' בכל דף דיגנז הוה מקח טעות או מיירי דנמצא כמה טעויות שאין דרך על המוכר לתקן: ה לשרש. ישרש ליטול כל החלות אלא מניח הלוקח שתי חלות לפרנסת הדבורים לימות החורף: עולות. שנוטל הלוקח: אלא כן. והלא המוכר אמר הלא הכוורת סבור היה שיש יותר והוי מקח טעות: כולן כאחד. גם השורש: גרופות. ט"פ שיחזרו ויגדלו: ההוצין. לולבין ומשייר העיקר וכש"ס הגירסא מן הפסק ולמעלה: ו כהן. דהלתי שלו משמתה הקנה המוכר ללוקח הכהן גם זה: ז אורה. שמלקט האגים מסועבד לו הקרקע לזה: את האילן. אם הוציא עוד אילן: שמחליפין. שיוצא מן הענפים חוץ לזה: ה"ג בעל השדה רשאי לגדע דבתוך אוירו הוא: והכ"א. בשתי אילנות לא קנה קרקע: קרובין. לא פחות דלקוצה קאי: כדי שיהא הבקר. זהיינו ד"א: בית סאה. מבואר התשבון בפ"ב (כו) ובגמ' (פג) איתא מד' ועד שש עשרה ופליגי בזה (רשב"ם שם ד"ה כמה וע"ש): ח ג' כאחד. צ"ג לה וכן בסיפא נגמרא (פג.) ובערכין (יד) ליתא: פודה עד יובל. כשיעור המפורש בתורה ואילן בכלל השדה בזה ולפי בגי' שקנאן ע"ד אילן אחד ושם שלשה כגון שלשה כדין בשרם אחד (רמב"ן ספ"ד): בפני עצמו. בשוים: ט שתי אמות. וביניהן ד"א: נקצץ הכרם האילנות תזרה שקרקע הנרתק לבעל הכרם ולא הפסיד אף השתי אמות: השדה. דבשדה לא הרחיקו כיון דאינה עשויה ליטע: ואח"כ נעשה כרם. וקצץ הא' ורוצה ליטע שוב בשעם הב' מרחיק ד"א שהרי עתה כרם הוא וברשות נטע (עי' פ' לא יחפור) ובנקצץ כרם חבירו דינו כדלעיל: וזורע. דבזריעה מרחיק ד"א מן הכרם: קרקע של בעל השדה גרסינן. דשוב א"צ ד"א לעבודתו: נותנים לו. הכוונה דדינו דנותנים לו. ובנקצץ חוזר לבעל השדה: י וכן המקבל. גרסינן והמוכר או הנותן שייר לעצמו השדה לבן: או שיכם. ושוב א"צ לו. כש"ד אינו מסועבד אלא לעבודתו: ונא זולם. וגרסינן בסיפא לבעל השדה:

פרק ה א ארבע מדות. בפ"ס מ"ו מבואר ד' מדות לענין אונאה לכן מפרש כאן עוד ד' מדות לענין קניה ואולי הכוונה ג"כ לענין אונאה וכמבואר שם ולא קאי אלקמן ובגמרא לא משמע כן: בד"א. חסר כאן עד שלא נתמלאה המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח (ובמדה שאולה) לכן אמר כאן בד"א: מדה של אחד. גרסינן והיא מדת הלוקח ואם מדת המוכר לא קנה לוקח (עי' תוס' ד"ה ארבע נסב"ד ודי' מדות הוא מדת מוכר ומדת לוקח ומדת סרסור ומדת נפקד והרשב"ם מפרש באופן אחר) וי"מ אף במדה מוכר קנה לוקח (עי' ש"ע סי' ר' ס"י ובט"ז שם): ראשון ראשון קנה. בשעה רשומים כל רושם קנה (פו:) וכגון דא"ל הין וי"ב לוג בסלע: בד"א ברה"ר. סימטא דאילו לס"ר ממש אף כליו של לוקח לא קנה: בחצר שאינה של שניהם. כגון חצר השותפין ובעינן מדד לכליו של לוקח דוקא (תוס' פה. ד"ס כ"מ ורא"ש פ"ה). או שיאמר זיל קני (ש"ע סי' רס"ג בהגה"ה והמחבר שם הביאו שיטת הרי"ף והרמב"ם דלא ס"ל כן ועי' לח"מ פ"ד מהל' מכירה הלכה ז'): כיון שקבל עליו. המוכר וקנץ המקח והיינו בכליו של לוקח והלוקח מסימטא דשם בעי מדידה או שיאמר זיל קני וכאן לא בעי זה אלא קנה מיד אבל כליו של מוכר ברשותו של לוקח לא קנה: עד שיגביה. בש"ס דאפילו כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה עד שיאמר זיל קני וכן בש"ס (פד:) מדד ע"ג סימטא קנה וכן שם בחצר שהשותפין קונין זה מזה מוקמינן במודד לתוך קופתו אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיאמר זיל קני דכדבורו מקנה מקום בהליכו להלוקח וקני: או שיוציא מרשות הבעלים. למ"ד כליו של לוקח קנה ברשות מוכר מיירי כאן בכליו דמוכר ומ"מ מהניא משיכה (ועלח"מ שם פ"ד הלכה ה): המופקדין. לא קנה הלוקח עד שיקבל עליו שמיחד לו רשות וד' מדות הוא. מדה של סרסור ומדה של אחד מהם ורשות מוכר ונפקד ורשות לוקח (רשב"ם וכ"י) וי"מ מדת סרסור ומדה מוכר ומדת נפקד ומדת לוקח

תוס'

נקנין במשיכה ברה״ר או בחצר שאינה של שניהן ברשות הלוקח כיון שקבל עליו הרי זה קנה. ברשות המוכר עד שיגביה או עד שיוציא מרשות הבעלים. ברשות זה שמופקד אצלו עד שיקבל עליו או עד שישכיר לו את מקומו: ב (ה) עד שלא נתמלאת המדה נשברה מדה נשברה למוכר משנתמלאת מדה נשברה ללוקח רבי יהודה אומר אם היה סרסור ביניהן נשברה חבית נשברה לסרסור מודים חכמים לר׳ יהודה (ו) בזמן שהצלוחית ביד התינוק וחנוני מערה לתוכה שמן ונפלה ונשברה שחייב על השמן ופטור על הצלוחית ואם הטה צלוחית ושברה חייב אף על הצלוחית ורבי יהודה פוטר שע״מ כן שלח בנו אצל חנוני ע״מ שיאבד את האיסר וישבר את הצלוחית: ג (ז) מקום שנהגו להשפיע משפיע לו כל צרכו עד שלא נתמלאו אחורי מדה ושולי מדה להכריע מכריע לו כל צרכו ר׳ נתן אומר טפח מלא החוט המאזנים ובטורטני טפח שהן שני טפחים בלח דברי רבי ר׳ נתן אומר כל המשקלות שאמרו כשיעור לטמאן כך שיעור להכריען מקום שנהגו שלא להשפיע ושלא להכריע נותן לו (ח) גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש המוכר (ט) בפקטני כל השיפועין הרי הן של מוכר המוכר בקטלזין בשוק משקין שבאחורי מניקות הרי הן של לוקח ולא יהא מערה מן החבית אלא (י) קונח מן האגן ושמן שקרש (כ) אין מפשירין אותו. אין חנוני רשאי לא א) להרתיע את המדה ולא (ל) להקפיצה ולא לנטותה ולא להושיבה על צדה ולא (מ) יעשה קני מאזנים ארוך מצד אחד וקצר מצד אחד ולא יעשה את המחוק עבה מצד אחד וצר מצד אחד ולא יהא מערב (נ) מים ביין (ס) מי בלקייא בשמן מי מעיין בדבש סולת בדבש וחומץ בשמן חומץ במור חול בפול עלי גפנים בפילון חלב המור ב) בקטף סיקרא בציור וכסבורא בפלפלין. חנוני מקנח מדותיו של שמן פעם אחת בשבת ושל יין משעשה שיליא ולא יהא נותן מדותיו ומשקלותיו במלח מפני שהן חסרין שנא׳ (דברים כה) כי תועבת ה׳ וגו׳ כל עושה אלה: ד רבי שמעון אומר משם רבי עקיבא הרי הוא אומר (ויקרא יט) מאזני צדק וגו׳ אדם מוכר לחבירו *לגין וחצי רביעית ושמינית וכשהוא בא עמו לחשבון לא יאמר לו מלא לי את המדה הזאת מחול לי את הקרטוב הזה שאין האמנת המדות תלויה בבריות [א] והמקום הוחל שמו עליהן. (ע) ולא יעשה משקלותיו של עץ של אבר ושל[א]קיספורן ושל מתכת אלא של זכוכית היה מבקש עשר ליטרין לא יאמר לו שקול לי כל אחת ואחת בפני עצמה מפני הכריעות אלא שקול לי כולן כאחת היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא שוקל לו ליטרא ונוטל ממנה רביע ליטרא היה מבקש ממנו חצי ליטרא שוקל לו ליטרא ונוטל ממנה חצי ליטרא רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא היה מבקש ממנו תרקב שוקל לו בסאה וניטל ממנו תרקב היה מבקש ממנו ד׳ קבין מודד לו בסאה ונוטל ממנה מארבעת קבין היה מבקש ממנו קבים נותן לו קבים לא יעשה אדם מדה חסרה או מדה יתירה בתוך ביתו מפני שמרמה בו את אחרים. בכ״מ הן עושין תרקב וחצי תרקב קב וחצי קב רובע תומן וחצי תומן ג) ועוכלא הין וחצי הין ושלישית הין ורביעית הין ולוג וחצי לוג ורביעית (פ) ושמינית וחצי שמינית ואחד משמונה בשמינית וזה הוא קורטוב. פרוטות שאמרו אחד משמונה פרוטות לאיסר איסר אחד מעשרים וארבעה לדינר שש מעה כסף דינר. מעה כסף שני פונדיון. פונדיון שני איסרים איסר שני מסמסין מסמס שני קונטריסין קונטריס שתי פרוטות רבן שמעון בן גמליאל אומר פרוטה שאמרו אחת מו׳ פרוטות לאיסר שלש הדרסין ד) מעה שני הינצין הדרים ב׳ שמינית הינץ ושתי פרוטות ה) שמין אין משתכרין לא בביצים ולא בפירות פעמים דברי רבי יהודה (צ) וחכמים מתירין:

פרק ו א (א) המוכר זרעוני גנה לחבירו זרעים הנאכלין זרע ולא צמח ר׳ יהודה אומר נותן לו דמי הזרע ולא דמי הוצאה אמרו לו הרבה מבקשים אתם לדברים אחרים: ב המוכר פירות לחבירו ה״ז (ב) מקבל עליו רובע טינופת פיגים לסאה שעורים מקבל עליו רובע קטנית ו) קישואין מקבל עליו עשר ז) מארות למאה קנקנין מקבל עליו עשר [א] נאות פינוסות [ב] פינוסות מגופרות למאה יתר על כן בכולן מחזיר לו את השאר ונוטל ממנו דמים. (ג) הלוקח קנקנין מחבירו (ד) ונמצאו פינוסות ונשתברו חייב להעמיד לו דמי קנקנין אבל לא דמי יין (ה) המוכר יין לחבירו סתם חייב באחריותו עד הפסח. מבוסם חייב באחריותו עד עצרת. נתיישן חייב באחריותו עד החג. המוכר מרתף לחבירו סתם בזה אמרו מקבל עליו עשר קוססות למאה: ג (ו) חבית של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה חבית של יין זו אני מוכר לך נותן לו יין (ז)המתקבל בחנות חבית זו אני מוכר לך אפי׳ חומץ הגיעו ח) מאה חביות של יין אני מוכר לך נותן לו יין יפה (ח) כרוב יין הנמכר באותו מקום מאה חביות של יין אלו אני מוכר לך נותן לו יין יפה כרוב יין הנמכר באותו חנות מאה חביות אלו אני מוכר לך אפי׳ חומץ הגיעו רבי שמעון בן אלעזר אומר המוכר יין לחבירו ונמצא (ט) קוסס הגיעו נסכו (י) על גבי המזבח יצא (כ) עשאו תרומה ותרומת מעשר יצא (ל) שתה ממנו נזיר הרי זה לוקח את הארבעים:

גשמים

*) אולי צ״ל לוג

אור הגנוז

פרק ה [א] קסטרון: **פרק ו** [א] למאה: [ב] פיסטות.

נוסחאות כ״י

א) להרתיח: ב) חמור: ג) ובלח: ד) למעה. כו׳ להדרים להנץ: ה) לשמן: ו) לסאה: ז) מרים לסאה: ח) רבי שמעון בן אלעזר אומר מאה כו׳:

מגן אברהם [א] והמקום הוחל שמו עליהן. משמע לכאורה דאפי׳ מוחל לו אסור להותיר או לחסר המדה ואפשר הטעם דירמה את״כ אחרים שיאמרו שמנהג המקום הוא לפחות או להותיר:

חסדי דוד

וקאמר בהו נמי ד׳ חלוקי דינים מעין אותם דלעיל. שאם הוא ברה״ר כלומר בסימטא או בחצר של שניהם בשותפות בהא מהניא משיכה וברשות לוקח אפי׳ משיכה א״צ אלא כיון שקבל המוכר למכור קנה לו רשותו. ועי׳ בחו״מ סי׳ ר׳ ובש״ך שם. אבל ברשות מוכר בעי הגבהה והגבהה מהני אפי׳ ברה״ר ממש. וברשות הנפקד כיון שנתן או השכיר רשותו ללוקח קנה: רבי שמעון אומר משום ר״ע הרי הוא אומר כו׳. סתומים הדברים ולא הובאו בשום מקום ונ״ל דה״פ אדם שמכר לחבירו פעמים רבות לוגין (כצ״ל) רביעיות ושמיניות ומדד לו במדות חסירות. אמנם המוכר הזה אין דעתו לגוזלו אלא שמחשב בלבו כשיבא לעשות חשבון עמו אז יודיעהו וכן עושה כי כשבאו לחשבון א״ל מלא לי את המדה הזאת שהיא שלימה ותשלים לי את החסרון וגם אם א״ל מחול לי את הקרטוב הזה אסור כי האמנת המדות אינה תלויה בבריות ואפי׳ מוחל לו עובר על הלאו כי התורה הקפידה על מאזני צדק יהי׳ לכם ואסור להשהות בביתו מדה חסירה גם אם לא ימדוד בה כדאיתא בגמ׳. ושם המקום הוחל עליהן דכתיב אני ה׳ אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ודרשו ע״מ כן הוצאתי ונמצא שהמשקר במדות כאלו כופר ביצ״מ ומחלל שם ה׳:

פרק ו המוכר פירות לחבירו ה״ז מקבל עליו כו׳. הך תוספתא ודאי משבשתא היא ולפי המבואר בברייתא המובאה שם בדף צ״ד נראה דכצ״ל המוכר פירות לחבירו חטים ה״ז מקבל עליו רובע טינופת קטנית לסאה שעורים מקבל עליו רובע נשבית לסאה קטנית מקבל עליו רובע עפרורית לסאה קנקנים מקבל עליו עשר פיטסות נאות ומגופרות למאה וקמ״ל דבחטים אינו מקבל רק תערובות קטנית ולא עפרורית ובשעורים הטינופת שבהם רובע קש שניזרה בניפוי אבל בקטנית שדרך לעקרם כדאי׳ בגמ׳ מתערב בהם עפר הרבה דינו לקבל רובע עפרורית ואע״ג דבגמ׳ לא נזכרו אלא עדשים לאו דוקא דה״ה לשאר קטניות וכ״כ הטור בסי׳ רכ״ע קטנית סתם ונראה דלמד זה מתוס׳ זו ומתורץ הקושיא שהקשו עליו ז״ל. וע״ש ברשב״ם על

מצפה שמואל (ה) עד שלא נתמלאה. פז. ירושלמי פ״ה הל״ח: (ו) בזמן שהצלוחית. פז. ופח.: (ז) מקום שנהגו להשפיע. פח. ושם: ועיין ירושלמי בילה פ״ג הל״ח לענין בירורי המדות ועיין פי״א בתרומות לענין הרבינה ומילת של מוכר: (ח) גירומין. פח: (ט) בפיקטני. עיין בפנים והת״ב מפרש כמו כן מן הספתק בספ״ב דע״ז והיינו מן האוצר ומהפך הגרסא דבריתא כשמשפיע במדה גסה כל השפועין של ליקח וכשיפא שמשפיע במדה דקה ה״ה של מוכר: (י) קונח מן האגן. הת״ב גרס קודח מן האגן [ובכ״י הגי׳ קודח עו האגד] שלא יערה מן החבית שמעורב בשמרים אלא קודח במניקה מן האגן: (כ) אין מפשירין. ערפ״ג דטהרות שמן שקרש טהור ועפ״ז פירש הת״ב דאסור לבפשיר דלא חזי למידי: (ל) שלא להקפיצה. הת״ב גרס להקיפצה מענין קפץ ומאכה ללוקח: (מ) ולא יעשה. עיין ב״מ סא: (נ) מים ביין. גרסינן (עיין סוטה מח: ת״ב): (ס) מי בלקית. הת״ב גרס מי בלוטי והוא מין ארז בר״ה כג. ומערב מימיו בשמן הפרסמון דהוא ג״כ מעשרה מיני ארזים: (ע) ולא יעשה משקלותיו כו׳ של מתכת. נ״ע בירושלמי סנהדרין פ״ב הל״ו דמשקלות בימי שלמה היו של כסף ושל זהב ונ״ל דהכא מוציא מכלל מתכת והכא כבאר מתכת קאמר: (פ) ושמינית וחצי שמינית. עיין רשב״ם פט: ועיין ירושלמי סוטה פ״א הל״ז מנוין כל המדות לענין מדה כנגד מדה וכן בבלי שם בפ״א: (צ) וחכמים מתירין. בבלים מודו ולכן לא הוזכרו בגמרא. ועיין מ״י פי״ד מהלכות מכירה הל״ג כמ״ד תגר לתגר דאמר אין משתכרים אלא שתות ועפ״כ עד כהפל רב הוא דקאמר. והלכה כשמואל בדיני. ועיין תוס׳ שם ד״ה על חד תרי ובת״ב כ׳ עיין רשב״ם שפירש דבילים אין בהם חיי נפש והתירו להשתכר יותר משתות ונ״ע דהא בתוס׳ זו הנא ולא בפירות פעמיים ולדברי התוס׳ בם ד״ה חד איש דמיירי בטרח ובהא חכמים מתירין אפילו פעמיים עכ״ד: (א) המוכר זרעוני גינה. צג. וירושלמי ...: (ב) ה״ז מקבל. צג: וירושלמי שם ועיין רשב״ם צג: ד״ה ה״ג שהביא תוספתא זו דבכאן אינו מחזיר כולן: (ג) הלוקח קנקנים. עמ״ש הט״מ פ״ו מזכיה הלכ״ד ובש״ע חו״מ סי׳ ר׳ ס״ג ובביאורי הגר״א שם ס״ק ט׳: (ד) ונמצאו פינוסות. עיין צז: (ה) המוכר יין לחבירו סתם. צח: ועיין ירוש׳ פ״ו ה״ב: (ו) חבית של יין. עיין צה: ועיין ירושלמי כל זה בפ״ו הל״ח: (ז) המתקבל בחנות. עיין בטור בשם הרמ״ה סי׳ ר״ל בחבית זו דנותן לו יין שקרוב להחמיץ והוא הנמכר בחנות והוא מתוספתא זו: (ח) כרוב יין. אזלינן בתר רובא ואולי לרב הוא אבל לשמואל ברפ״ה דפ״ק נ״ע ועיין ירושלמי רפ״ו: (ט) קוסס. עיי׳ רשב״ם צו. שכתב דהוי מקח טעות והוא דלא כר״א כאן ועיין ירושלמי פסחים רפ״ב דין קוסס מהמיך ע״ם: (י) ע״ג מזבח. עיין צז. מבואר דפסול דלא כר״א כאן: (כ) עשאו תרומה. עיין ירושלמי ספ״ב דתרומות לענין תורם מיין על החומץ ועיין ירושלמי סוטה פ״ח הל״ד דיין קוסס מסתפקין בו ומוכר יין סתם לא מכר יין קוסס וע״ש במפ״ס ד״ה לית לך דכיון דטעמא חמרא חמרא א״כ יין זה יין הוא והביא דברי הרשב״ם: (ל) שתה ממנו נזיר. עיין שם ורבא ס״ל כן:

מנחת בכורים

(תוס׳ ד״ה ארבע בסה״ד): שיגביהו. במידי דאורחא בהגבהה ומשיכה ג״כ במידי דאורחא: מדה שאולה. כדלעיל: סרסור. עלמו הקונה מזה ומוכר לזה וי״מ שהוא המודד ומקבל שכר (עיין תוס׳ פ״ז ד״ה ושברה): ב מודים חכמים לר״י. בשולח ביד בנו פונדיון ולצות לקנות שמן בחנוני והחנוני נתן איסר לקטן ושבר את הצלוחית והשמן ואבד האיסר דפליגי ר״י ורבנן אי חייב החנוני על הצלוחית שמסר הבעה״ב להקטן דאבידה מדעת היא ומפרש כאן: על הצלוחית. שמתחלה ביד החנוני ומידו מסרה לתינוק מ״מ פטור ובזה מודים ופליגי היכא שנטל למוד בו וה״ל שואל שלא מדעת ולרבנן גזלן הוי ולר״י פטור: שע״מ כן. פליגי ג״כ באבד האיסר והשמן דלרבנן הודע ליה דצריך ולא הו״ל לשלוח ביד הקטן וחייב החנוני ור״י פוטר דלשלוח שדרים כיון שמסר לו הבעה״ב הכל ומה דקאמר ברישא שחייב על השמן הוא לרבנן. ומודים קאי על הצלוחית שפטור: ע״מ שיאבד. כלומר אבידה מדעת: ג להשפיע. שנותן מלא עד שיתמלאו אחורי מדה ושוליה (וכה״ג תנן בדמאי פ״ב מ״ד ורמב״ם שם): עד שיתמלאו. גרסינן: להכריע. כפי הנהוג ואין בה שיעור (פח:) ור״כ ס״ל טפח כמלא חוט המאזנים דהוא טפח: טורטני. משקל הכסף: טפח. ובש״ס (פט.) מבואר ב׳ אצבעות. וב׳ טפחים בלח. לא צריך הכרעה יותר שנדבק בשולי הכלי ועי׳ בש״ס הבעיא אי מעשרה בלח ועי׳ רשב״ם (פט.) ד״ה תלויה וה״מ למפשט מהכא (וש״מ דלא מתניא בר״ה ור״ה): לטמאן. שמקבל טומאה כמבואר בכלים פכ״ט מ״ד דחוט המאזנים של זהב טפחיים כן השיעור למדה: גירומין. שמשפע לצד אחד והוא הכרעה השיעור אחד מעשרה בלח לעשרה ליטרים הלק עשירית בליטרא והוא אחד ממאה וביבש אחד לד׳ מאות: פוקטני. לפי הענין הוא אוצר הרבה ביחד ומתוך מהירות מעלה רתיחות וזה של מוכר כמבואר ביצה (כט.) ובהמפקיד מבואר פקטים פסולת השמן הצף ע״ג שאותן מקבל המוכר וכה״ג תנן בהמפקיד (מ:): בקטלזין. שוק ומבואר ג״כ בע״ז בפ״ק קטלזינא של עכו: מניקות. מתלתלה בהורדה להכלי מן המשקה: מעורב. מערה גרסינן שלא יהא מערה בבת אחת שמעלה רתיחות אלא קונח מן האגן שטופך מתחלה לאגן ומן האגן קונח לתוך כליו של לוקח: אין מפשירין. למדדו אח״כ שיחזיק המדה יותר ומרמה חבירו אלא מוכרו קרוש: להרתיע. מנדנד אנה ואנה ומהמת זה מעלה רתיחות. א״כ גרסינן להרתיח כמבואר (פט:) במסורה שלא ירתיח: שלא להקפיצה. ענין לא תקפוץ לסתמה: ארוך. שלא יכוין המשקל: את המחוק. מה שמוחקין סגדוש שיהא שוה (פט:): ולא יערב. משום אונאה אח״כ נהגו כמבואר בב״מ ספ״ד ועי׳ תוס׳ שם: במור. מין בשמים: בפילון. כמבואר בשבת בפ״ד הומרתא דפילון וכן כאן (ס:): שיליא. כמין קרוש על הכלי שנתייבש בתוכו ובמשנה (פה.) גרסינן חנוני פעמיים בשבת: במלח. שמכביד המשקולת: חסירים. שהמדה נעשה יותר ומחסיר הסחורה ולהתוס׳ בסוגיא המלח מיקל המדה ועי׳ פט. תוס׳ ד״ה שלא ורשב״ם שם. (וכתב הת״ב שלא ידע למה לא הביאו תוספתא זו ולמ״ש א״ש דיש לכוין פירוש הרשב״ם): ד מאזני צדק יהיה לך. אין הדבר תלוי במדידה רק שיהיה אלו בצדק: מלא לי. מחול לי. גרסינן: את הקרטוב. אף דדבר קטן הוא אסור ולפי התוספתא יש לפרש דהמדה יתר קרטוב והומר מלא לי ומה שהוא יתר קרטוב מחול לי אסור: הוחל שמו. נקרא שמו עליהם כמו מלך שנותן חותמו על המדה האמיתית דחותמו של הקב״ה הוא אמת ולא תהיה עול ח״ו ובתו״כ פ׳ קדושים אמר שאם שקר במדות גורם לה׳ דברים מטמא את הארץ ומחלל השבת: של בעץ[וכ״ה בכ״י]ושל גיסטרא. גרסינן בגמרא (נ:) ובעץ הוא כדיל: מתכות. שאר מיני מתכות דבכל אלו כששוקל הרבה אין המדה מכוון רק של זכוכית דאין שמנונית נדבק בהן ובגמרא הגירסא נמי של צונמא (עי׳ תוס׳ ד״ה ולא): הכריעות. הכרע כל אחד הוא רב: ונוטל ממנה. בגמרא מבואר נותן רביע ליטרא לצד הבשר והיינו במקום שמכריעין דאי תכריעין הכרעה יהיה הכל מהבשר נגד הרביע ליטרא ג״כ וכאן דוקא רביע ליטרא בחזרה מהני אף במקום שמכריעין (ועי׳ רשב״ם פט ועי׳ סמ״ע סי׳ רל״א ס״ק כ״ו) והא דאינו שוקל לו שלשה רבעי ליטרא היינו הא׳ ליטרא ורבע ליטרא דחיישינן שמא יפול הרביע ליטרא ולא יהא ניכר לרואין (עי׳ שו״ע שם סי״ד) והוא שיטת הרמב״ם וע״ש בגמ׳: ונוטל ממנו חצי ליטרא. נ״ל הגירסא חצי ליטרא שוקל לו חצי ליטרא וכן קי״ל: רביע ליטרא. קמ״ל דמתקנינן מתקלא עד הכי: ונוטל ממנו תרקב. תר וקב הוא חצי סאה ונראה דמשובש דלמה לא ימדוד כפשוטו והת״ב כתב כדי להשפיע יותר במדה גסה ואינו נראה וכן בגמ׳ אינו מבואר כן: מארבעת קבין. ע״ס יש כאן ונראה דגרסינן ב׳ קבין וכללא הוא דאין המוכר מודד ב׳ פעמים משום הפסד ולכן כי מודד ד׳ קבין א״א למכור ולמדוד בב׳ אלא נוטל סאה ומודדו ומקבל ממנו בחזרה ב׳ קבין: קבים. משובש דמדה זו לא תקנו דלא ליתי לאחלופי בקב וחצי כמבואר (צ.) אלא גרסינן תרקב וקמ״ל דמתקנינן מדות עד הכי: הן עושין. מדות אלו ולא זולת: סאה ותרקב. גרסינן: חצי תומן ועוכלא. הוא א׳ מן ה׳ ברובע הקב ולא עדיף חצי תומן על עוכלא אלא חמישית ומ״מ לא חיישינן לטעות דבמדות קטנות כאלו מדקדקים הרבה משא״כ קבים לא יעשו דאתי לאחלופי בקב וחצי: הין. במדת הלח: ב׳ לוגין ושלישית ההין. דלא אתי לאחלופי ברביעית ההין דהין במקדש לא אתי לטעות: ב׳ שמנים. גרסינן וב׳ פרוטות שמין אם כן הוא כ״ד פרוטות במעה ושם מעות בדינר אם כן הוה פרוטה בדינר קמ״ד לכ״ד איסרים הרי ששה באיסר (קדושין יב.): פעמים. עד הכפל ולא יותר ואיכא דמפרש תגר לתגר רק הראשון משתכר ולא השני:

פרק ו א המוכר לחבירו זרעוני גינה. זרעים שאינם נאכלין גרסינן וכן ברשב״ם (צ״ג) ולפי הגמרא זרעוני גינה חייב באחריותן זרע פשתן אינו חייב באחריותן רי״א נותן לו דמי הזרע ולפי התוספתא דהכא זרעוני גינה שראוי לאכילה קאת בהא פליגי ר״י ורבנן: ר׳ יוסי גרסינן: ולא דמי הוצאה. בש״ס אף דמי הוצאה: הרבה מבקשים לר״א. ולא לזריעה ולא אזלי בתר רובא הזריעה אלא בתר רובא דבני אדם דלאכילה והכי מפרשינן בש״ס: ב המוכר פירות לחבירו ה״ג בש״ס רובע טינופת לסאה שעורים מקבל עליו רובע נשבים לסאה חטים מקבל עליו רובע קטניות והיינו שהלוקח מקבל עליו שיהיה כן ולא הוי מק״ט: מארות. הוינו מקולקלות ורעות: נאות. כדין נאות רק שהן פיטסות לבורות ולא ממש אלא מגופרות שמדבק השברים בגפרית והערוך פירש שמבשלין בגפרית ונראות נאות: השאר. הנותר מעשר. אף בפירות כי איכא יותר מהשיעור מחזיר כולו (עי׳ רשב״ם צ״ג ע״ש צ״ה): ולא דמי יין. דגרמא בעלמא הוא: עד הפסח. שלא יחמיץ אבל בשיהא יותר מכאן לא הוי מק״ט דסבר המוכר דלשתיה בעי. וכן בגיטין (לא) תנן בג׳ פרקים בודקין היין בפרוס הפסח: נתיישן. שמוכר בחזקת ישן צריך להיות קיים עד החג כמבואר (צח): מייבן והולך. עד החג: סתם. ולא אמר למקפה: קוססות. יין רע: ג של יין. ולא אמר זו ובש״ס פליגי בה ר״א ורבינא: המתקבל בחנות. וקרוב להחמיץ: חבית זו. ולא הזכיר יין: מאה חביות. אף שהחביות חלוקין ביינם מ״מ יין הנמכר בחביות אחד הוא וכולו יפה אבל באמר ליה מרתף של יין מקבל עליו עשר קוססות למאה. ויותר נראה להגיה בזה דרק בחבית אחת אז נותן כולו יפה אבל במאה מקבל קוססות כמו במרתף (וכן משמע בטור ובשו״ע סי׳ ר״ל שכתב בחבית אחת דמקבל כולו יפה (וע״ש בסמ״ע סק״ז) משמע נמי כן ובטור מבואר כן להדיא ובחד חבית: קוסס הגיעו. קוסס הוא יין הנמכר בחנות כדאמרינן נ״ג דבקוסס פליגי ר״י וריב״ל אם מקדשין עליו ואיכא פליגי ביין הנמכר בחנות כמבואר שם (נה) והוא ריחיה חלא וטעמיה חמרא: עשאו תרומה. כמו דס״ל לר״י בש״ס דריחיה חלא וטעמיה חמרא דהוי תרומה (נו) א״כ דאתי כרבנן דיין וחומץ יין א׳ ניכהו ואם תרם מזה על זה תרומתו תרומה א״כ אף דלרבנן בתרם ונתכוין לתרום מיין ותרם מחומץ דהין

(תוספתא בבא בתרא ג)

ד גשמים היורדין בין הגתות(מ)אם מכת מדינה היא אין צריך להודיעו[א] ואם אין מכת מדינה היא צריך להודיעו לקח הימנו לגין וחצי לגין רביעית ושמינית לא ישקה מהן לתמריו לפועליו [ב] ולא כל מי שיש לו עליו טענת מזונות אלא א"כ הודיעו (נ) היה הולך לבית האבל ולבית המשתה היה בידו לגין של יין המתקשקש לא ימלאנו מים מפני שטוענו טענת חנם ואם היה חבר עיר ה"ז מותר. היה רבי מאיר אומר (ס) לא יסרב אדם בחבירו שיאכל אצלו ויודע בו שאינו אוכל ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל ולא יפתח לו חביות מ[כו]רות לחנוני מפני שטוענו טענת חנם ואם הודיעו מתחלה או [ג] שהיה מבקש לבור [לו] את היפה ה"ז מותר. לא ישלח אדם לחבירו חבית של יין ויתן על פיה שמן מפני הסכנה: ה (ע) הלוקח כלים לשלח לבית חמיו ואמר אם נתקבלו ממנו הריני נותן לך דמיהן ואם לאו הריני נותן כך וכך נימלו הימנו בהליכה חייב לשלם בחזירה א) הרי הוא כנושא שכר(פ)סומכוס אומר המוכר חלק לחבירו בבאר אין פחות מרובע בחבית אין פחות משמנה בקדרה אין פחות משנים עשר בטיפוח אין פחות מששה עשר. (צ) פרדסי אני מוכר לך אע"פ שאין בו אילנות הגיעו שלא אמר לו אלא שמו. כרמי אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא אמר לו אלא שמו. בית כור אני מוכר לך בין שהוא כבית עשרים סאה ובין שהוא כבית ארבעים סאה הגיעו שלא אמר לו אלא שמו. בית כור המוקף גדר אני מוכר לך בין שהוא כבית עשרים סאה ובין שהוא כבית ארבעים סאה אין לו אלא עד מקום הגדר: ו (ק) אין מוציאין לאכילת פירות מנכסין המשועבדין מפני תקון העולם כיצד גזל הימנו שדה ואכלה והרי היא יוצאה לפניו גובה את הקרן מנכסים משועבדים ולאכילת פירות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ואין מוציאין לשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות ב) מפני תקון העולם כיצד לקח הימנו שדה והשביחה והרי היא יוצאה לפניו גובה מנכסים המשועבדים ושבח קרקעות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין בד"א בזמן שקדם מקחו של זה לשבחו של זה אבל אם קדם שבחו של זה למקחו של זה[ד]זה וזה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין זה אומר שבחי קדם וזה אומר מקחי קדם(ר)המוציא מחבירו עליו הראיה: ז (ש)אלו ואלו שהיו אומרים גובהה של מערה[ג]ד' אמות כוכין של בנין שבעה טפחים וטפח לכיפה. עושה חצר ע"פ מערה שש על שש מלא מטה אחת מכאן ואחת מכאן ופותח לתוכה (ת) שתי מערות רבי שמעון אומר ארבע מארבע רוחותיה רבי יהודה אומר בסלע הבא בידים פותח את שתיהן מרוח אחת אמרו לו (א) אי אפשר לבן: ח (ב) קנטינר אני מוכר לך הרי זה מעמיד לו שתים עשרה על שתים עשרה בין שאמר לו בית כור עפר אני מוכר לך ובין שאמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך (ג) הרי זה מקבל עליו חריץ[ד]ובן חריץ ומחיצת גדר שבינו לבין חבירו. (ד) בית כור עפר אני מוכר לך הן הסר והן יתיר אפי' פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה שהן שבעת קבין ומחצה לכור הגיעו פחות מכן או יתיר על כן מחזירין זה לזה מהו מחזיר לו מעות כדרך שלקח [ס] המעות ואם רצה מחזיר לו קרקע בית כור עפר אני מוכר לך (ה) בסימניו במצריו אפי' פחת שתות או הותיר שתות (ו) שום הדיינין הגיעו פחות מכן או יתר על כן מחזירין זה לזה מהו מחזיר לו מעות כדרך שלקח הימנו ואם רצה מחזיר לו קרקע: ט (ז) האומר לחבירו חצי שדי ובית לתך אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדה ובית לתך אמר לזה חצי שדי ובית לתך אני מוכר לך ולזה אמר חצי שדי ובית לתך אני מוכר לך משמנין ביניהן זה נוטל חצי שדהו וזה נוטל חצי שדהו לזה אמר בצפון ולזה אמר בדרום משמנין ביניהן זה נוטל בצפון וזה נוטל בדרום בית לתך (ח) כלפי צפון אני מוכר לך נותן לו בית לתך כלפי צפון. בית זרע יד [ו] מעמיד לו בית זרע יד:

פרק ז א (א) כל שהוא לפנים מחבירו הוא קודם את חבירו ונחלה משמשת והולכת ועולה אפילו עד ראובן האחין זה את זה והאחיות זו את זו האחין את האחיות והאחיות את האחין נוחלין ומנחילין (ב) ממזר מוריש את קרוביו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפי' חזר העובד כוכבים ונתגייר עבד ונשתחרר נכסיו כנכסי הגר וכנכסי עבד משוחרר כל הקודם בהן זכה (ג) נאמנת היה לומר זה יצא ראשון אימתי בזמן (ד) שאין שם ערעור אבל יש שם ערעור ה"ז אינה נאמנת ר' אלעזר אומר אם הוחזקה על אומרה נאמנת ואם לאו אינה נאמנת. (ה) היו מוחזקין בו שהוא בכור ובשעת מיתה אמר איני בכור אינו נאמן מוחזקין בו שאינו בכור ובשעת מיתה אמר בכור הוא אינו נאמן, היו מוחזקין בו שהוא בכור ובשעת מיתה אמר בכור הוא נאמן. היו מוחזקין שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. היו מוחזקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אינו בני אינו נאמן. שאין בנו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. היו מוחזקין בו שהוא בנו ובשעת מיתתו אמר אחי הוא אינו נאמן. ג) היו מוחזקין בו שהוא עבדו ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן. היה עומד בין המוכסין אמר בני הוא וחזר ואמר (ו) עבדי הוא נאמן עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אין נאמן: ב (ז) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהם רבי אומר אומר אני שהבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו לאחר מיתת אביהם שאף שלו השביח כשלהן כיצד היתה לו בהמה מוחכרת ומושכרת אצל אחרים ופרה רועה באפר הבכור נוטל פי שנים ואין נוטל פי שנים בזרוע והלחיים והקיבה רבי אומר כל דבר שלא פלפלו בו יתומים לאחר מיתת אביהן הבכור נוטל פי שנים וחכמים אומרים אין נוטל פי שנים אלא בכל אשר ימצא לו (ח) אבל בנה בנין נטע נטיעות הכל שוין שנוטל פי שנים כיצד נוטל פי שנים (ט) ירש שטרי חוב נוטל פי שנים יצאו עליו שטרי חוב נותן פי שנים ואם אמר א"א שלא ליטול ושלא ליתן הרשות בידו. כיצד אינו נוטל בראוי כבמוחזק מת ד) אביו בחיי אביו (י) נוטל פי שנים מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו ואם היה אביו בכור אף נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו: ג בנות צלפחד נטלו שלשת חלקין בנחלת חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים רבי אליעזר ה) בן יעקב אומר
אף

נוסחאות כ"י

א) פטור מפני שהוא כנושא שכר: ב) מנכסים משועבדים: ג) היו מוחזקים בו שהוא אחיו ובשעת מיתתו אמר עבדי הוא אינו נאמן: ד) אבי אביו: ה) רבי אליעזר אומר:

אור הגנוז

[ג] ד' אמות הוא מן של כוכין שבעה טפחים: [ד] וכל חריץ: [ס] חיסנו: [ו] אני מוכר לך:

מגן אברהם [א] ואם אין מכת מדינה צריך להודיעו. פירוש כמוכר היין צריך להודיעו שירדו גשמים לתוך היין: [ב] ולא כל מי שיש לו עליו טענת מזונות אא"כ הודיעו. פירוש אע"פ שהלוקח מחויב במזונותיהן מ"מ מקום לא ישקה הוהן המוכר בלא דעת הלוקח: [ג] שהוא מבקש לברר לו את היפה. פירוש אע"פ שהן מכורות לחנוני מ"מ הוא מכבדו במה שבורר לו היפה מותר: [ד] זה וזה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין. נלפה לי דצ"ל זה וזה גובה מנכסין משועבדים:

חסדי דוד

קנקנים: השולח כלים לשלח לבית חמיו כו'. סומכוס אומר המוכר חלק לחבירו כו'. כעין ברייתא זו שנויה בדף ס"ג לענין מתנת שכ"מ ומשם למדנו דט"ס נפל בתוס' זו וכצ"ל המוכר חלק לחבירו בבור אין פחות מרביע. לחבית אין פחות מסמנה לקדירה אין פחות מט"ז וסומכוס לטעמי' דס"ל ממון המוטל בספק חולקין ולכן בכור יש לספק אי חלק הוי פלגא. מוקמינן על רביע ואם אמר תנו חלק לפי' למלאות חבית דהיינו לספקא בהמותיו אין פחות מת' בכור מפום דחצי הכור צריך לחבית אחד לכך יש לו חצי רביע והוא אמר תנו לו חלק בכור כדי לקדירה לתקן אין פחות מי"ב דהיינו רביע של קדירה וכן א' מט"ז בכור הוא רביע של עפית כלי קטן לשתות בו ע"ש וכעין זה פי' בערוך ערך בור ע"ש:

פרק ז נאמנת היה לומר זה יצא ראשון אימתי בזמן שאין שם ערעור כו'. בפ' י' יוחסין דף ע"ג שנויה שם כאופן אחר וז"ל נאמנת היה לומר זה יצא ראשון בד"א בזמן שלא יצאה וחזרה אבל יצאה וחזרה אינה נאמנת רא"א אם הוחזקה וכו' ואמרינן בגמ' דאיכא בינייהו דאהדרא אפה דלת"ק כל שלא יצאה אפי'

מצפה שמואל (מ) אם מכת מדינה. ב"מ ס.: (נ) היה הולך לבית האבל. חולין נד.: (ס) לא יסרב. שם כל זה עד הסכנה ועי' ירושלמי פ"ד דדמאי לשון זה דטוענו טענת חנם ע"ש דאין מוליכין לבית האבל בכלי זכוכית לבועה ועי' ברא"ש שם ועי' ירושלמי ע"ז פ"א הל"ג בזה: (ע) הלוקח כלים. ב"מ פא. ועי' פז: ועי' נדרים לא. ובר"ן שם ביאור הענין כי מחלוקת הפוסקים אי הוי לוקח או שואל ועי' בשיטה בזה בב"מ פא.: (פ) סומכוס אומר. סג. ועי' ב"י שם הוכיח מזה דאף במכר כן הוא ואין הדמים ראיה וכגון דא"ל בדשיימי בי תלתא: (צ) פרדסי אני מוכר לך. ב"מ קג. ועי' ירושלמי כתובות פ"ח הל"ז ועי' ירושלמי מעשרות פ"ב דמביא זה למשנה דשם דפגא מעשה בגינת וורדים אם היה שם וורדים או דמתקרי כן וכ"מ שם לענין מעשר ועיין בקרבן עדה בכתובות ובש"ק שם בזה ותלי שם אי קרקע ואינו עושה פירות הוי שבח אביה ופי' פ"מ שם ולדידיה מ"ש בפ"ק ד"ה מתניתין לק"מ: בית כור. עי' גמ' דמשערינן כהן חסר כרובע לסאה והכא מיירי שאמר בית כור פלוני כמ"ש הרמב"ם פכ"ח מהל' מכירה הל"ו (ועי' ש"ע סי' רי"ד סי"ד וסי"ז מבואר חילוק זה): (ק) אין מוציאין לאכילת פירות. ב"מ יד: וע"ש מתוספתא זו נראה דמוקי רישא בגזלן עצמו וסיפא בלוקח ועי' רמב"ן במלחמות בב"מ פא בסוגיא שם: אבל אם קדם. גיטין נא.: (ר) המע"ה. עי' ב"מ קא. דארעא בחזקת יתמי ואף למ"ד דארעא בחזקת בע"ת שם באכותיקי אבל כאן הלוקח מוחזק: (ש) אלו ואלו. מודים. קא. ומתוספתא זו קשיא ומהרש"א והת"ת שכתבו דף קא. דמ"ש הרשב"ם גובה ד"א הוא רק לת"ק ולא לר"ש דהוי יותר וזה אינו: וטפח לכיפה. הרמב"ן בחידושיו הביא נוסח התוס' טפח לפתח והיינו שיצא הטומאה להדורסין על הכיפין ועי' רשב"ם ותוס' ד"ה ורומן: (ת) שתי מערות. אולי גרסינן שתי מערות א' מכאן וא' מכאן ולמ"ש בפנים א"צ להגיה: (א) אי אפשר לבן. עי' רשב"ם במשנה שהביא תוספתא זו. ומ"ש בפנים דמקום אדם אני אמה הוא מירושלמי עירובין פ"א הל"ג ג"ט כדי עבירת אדם והיינו בדוחק יכול לעבור בתוך ג"ט א"כ כאן במת י"ל דס"ל לתוספתא דסגי בג"ט ועי' תוס' ובמדות אהרן עז. בשם ראב"ד דאדם יכול לשכב בג"ט ומושב טפח וכן בתוספתא לענין טומאה ועי' שבת ר"פ כלל גדול ותוס' שם שהביאו זה ועי' מד"ר פ' בא פט"ז בבית שהוא מחזיק מאה חיים מחזיק מאה מתים ואולי שם לא לענין היסיבה בלחוד רק צורך תשמיש כל א' מחזיק יותר ועי' תוס' קא. ד"ה ורחבן: (ב) קנטינר. ירושלמי פ"ז הל"ז קנטר ועי' לח: הגירסא קנתיר: (ג) הי"ז מקבל עליו חריץ. קז: ועי' ירושלמי שם ובמשנה מבואר במוכר חצי שדה ועי' בטור סי' רי"ח ובשו"ע ר"ס על מי לעשות וכאן במכר שדה שלמה לכ"ע דעל מקום הלוקח לעשות ועי' ב"מ קג: ד"ה בוכרא ועי' הס"מ ברפ"ב מהל' שכנים הל"ז: (ד) בית כור. קז: (ה) בסימניו. קו. ומשמע כר"י דשתות בטל ובש"ס מתרץ לה ועי' תוס' שם ד"ה ס"ג: (ו) שום הדיינים. עי' רמב"ן במלחמות שהביא הגי' כשום הדיינים ולפי גירסא זו סימנא הוא דלדינא אינה שוין דלר"ס שתות כשתות ואילו גבי דיינים כיתר ולר"י התם ביטול מקח הכא הגיעו וע"ש סיטב: (ז) האומר לחבירו. קז. וכפי המבואר בפנים הכי קי"ל בסי' רי"ח ס"כ ולשיטת בעה"מ חולקין במדה ולוקח נוטל כחוש רק לתך ואם כי לשון התוספתא יתר קרוב ע"פ שיטת בעה"מ העיקר כרש"י ועי' ירושלמי כתובות סי"א הל"ח אמר תנו שדה פלוני לפלוני כמו שסיים או שיאמר חציה בדרום ע"ש בפ"מ ועי' כאן ירושלמי פ"ז הל"ב תני ר' חייא וכו' לתך: (ח) כלפי צפון. כיון דלא אמר חצי לתך. רש"י ובעה"מ לא פליגי: (א) כל שהוא לפנים. קטו: ועי' ירושלמי יבמות פ"י הל"ז בן בן כהן: (ב) ממזר. עי' רפ"ב דיבמות: (ג) נאמנת היה. קדושין עב: וירושלמי פ"ד שם ה': (ד) שאין שם ערעור. עי' אה"ע סי' ד' ובבית שמואל בשם הפרישה ס"ק ס' לאותר נאמנת בערעור וכאן לא הוזכר לאותר אבל בט"ז שם חולק ע"ז ועי' ירושלמי יבמות ספט"ז עשו אותם כתים שהיא נאמנת על אחר וכן בירושלמי קדושין פ"ד הל"ב ועי' כאן פ"ג הל"ג: (ה) היו מוחזקין. עי' קדושין סד: וירושלמי כאן פ"ח הל"ח ולפי הגמ' שם אתיא כרבנן דא"כ נגד חזקה וכן במוחזקין שהוא בנו ואמר אינו בני דא"כ הוא כרבנן אבל לר"י נאמן ועי' רמב"ם בפ"ד מהל' נחלות הל"ד והס"מ שם ועי' קדושין סד: לענין יבום ולכן באמר בני נאמן דאי בעי פטר לה בגיטא וכן אחי א"כ ואין זה ענין כלל למ"ש הרמב"ם ברפ"ב מהל' נחלות ועי' ירושלמי קדושין פ"ד הל"ז וכאן פ"ח הל"ח: (ו) עבדו הוא. בפנים פירשתי וכן מתבאר בגמ' וכן בשו"ע סי' רע"ט בסמ"ע סק"ו ועי' ירושלמי שם ושם והת"כ כתב דאיירי שנולד מן השפחה ונאמן שנשתחררה ועי' ראב"ד פ"ד הל"ו ודעת הרמב"ם לחלק בין שפחה שלו ובין א"ה לע"ש ועי"ש בה"מ והביא בסוף דברי הגמ' דמשמע ליה כעבדים וזה עיקר כפשטא דגמ': (ז) אין הבכור. קכו. ועי' ירושלמי פ"ח הל"ד והל"ו ועי' ירושלמי יבמות פ"ז הל"א מעשה לא יטול הבכור פ"ש דהוי שבח ע"ש ועי' ירושלמי כתובות פ"ד הל"ב לענין בכור בקנס אשר מגיע לאביו ותליא בפלוגתא דר"ש ורבנן: (ח) אבל בנה. הכל מודים שאינו נוטל גרסינן וכן הגיה בת"כ ועי' בפנים: (ט) ירש שט"ח. בירושלמי כתובות פ"י הל"ד מובא זה: (י) נוטל פ"ש בנכסי אביו. עי' רשב"ם קטו: ותוס' שם ד"ה ושהיה מ"ש בזה ועי' ירושלמי פ"ח הל"ד

מנחת בכורים

דאין תרומתו תרומה כמבואר (פד:) ובתוספתא דתרומות פ"ס: ד א"צ להודיעו. דמסתמא ידע: לתמריו. של הלוקח: הודיעו. והרשהו: טענת הנס. מטעהו בסבר שהוא יין: חבר עיר. המנחם הולך לכבוד ואין לו יין מותר לרמות דכבוד האבל הוא: בתקרובת. שמתן לו מתנה: היפה. ופותח החבית שהיין יפה א"כ אין חשש במה שהאורח מדמה דבשבילו פותח כיון דהוא מכוין לטובתו: הסכנה. כמבואר חולין (נד.): ה נותן. כך וכך שכירות להמוכר ומחזיר הכלי: נוטלו. נאבד בהליכה לוקח הוא וחייב באונסין: רובע. דספק אם מחצה או רביעית לכן הוה רביע ככל ממון המוטל בספק דחולקין: בחבית. חלק בכור למלאות חבית וחבית הוא חצי הכור א"כ הוה ספק אם חצי החבית או רביעית בחבית ולכן הוה מחצה חבית דהוא רביע הכור: קדירה. שלישית הכור. טפיח הוה רביעית והספק הוא אם מחצה מזה או כלל לא ולכן נוטל האמצע: הגיעו. הוא שנקרא כן: ו ואכלה. ותפר גם בקרקע: יוצאה. שהנגזל גובה. ועוד מגינן למאי דס"ל דלוקח מגזלן יש לו פירי בלוקח מגזלן שהלוקח חוזר וגובה מהגזלן הקרן והפירות שטרף ממנו הנגזל: לקח שדה. גזולה מהגזלן: ושבח קרקעות. שגובה הלוקח מן הגזלן השבח יותר על ההוצאה: שקדם מקחו. של לוקח שני מהגזלן קודם לשבח של הלוקח השדה הגזולה: זה וזה. גובה מנכסים משועבדים. גרסינן דבשעה שלקח הלוקח השני הרי השבח היה ביד הלוקח הראשון ולא הי"ל ליקח: המע"ה. הלוקח ראשון הבא לגבות: ז אלו ואלו. קאי על פלוגתא ר"ש ורבנן בסוף פרקין כמה מערות עושה המקבל: כוכין. הפירות בנין במערה שבעה טפחים רומן. שצריך שיעמיד הארון וטפח לאהל שלא תהא הטומאה בוקעת ועולה והוא לכיפה: אחת מכאן. לאותי מערות שבשני צדי החצר וס"ל דמטה היא חצי אמה לרוחב האדם דגברא בחצי אמה הוא כמבואר בירושלמי עירובין פ"ה הלכה ג' א"כ מב' לצדדין הוא אמה: במשנה מבואר כמלא המטה וקובריה: בא בידים. קרקע לבנה שמא תפול: א"א לבן. גרסינן א"א לעשות מרוח א': ח קנטינר. הוא תרגם אספני שעושין כברים לבני הגינה ומקבל לבנטו: חריץ. רחבו שנים טפחים וכן חריץ עוד ג' טפחים: ומחצה. לכל סאין שהוא כור: מחזיר לו. שמוכר ללוקח בפחות: שום הדיינין. כשום הדיינין שדינם בכתובות בטעו שתות אינו חוזר. יתר משתות חוזר: בית לתך. שיחזיק לתך חצי כור: משמנים. הלוקח נוטל מן הגרוע כפי ששום השמן של המוכר ובזה יד הלוקח על התחתונה ליטול הגרוע: לזה. ומכר לאחד ראשון א"כ השני קנה זכות שנייר לעצמו ונוטל החשוב רק שמשמין בדמים: חצי שדהו. כשוין חצי שדהו א"נ מיירי שמכר בכ"א ובזה נוטלין כשוה ממש: משמנים. שיהיו החלקים שוה בדמים שהרי לשניהם חצי אמר אבל מ"מ זה נוטל בצפון כפי שהראהו רק שיהיה שוה חצי שדה: כלפי צפון. ולא תלינן בשוה שהרי לא אמרינן חצי ונותן כפי מה שהוא: בית זרע יד. שאמר כור זרע יד מקום שזורעין כור ביד דהכור שזורעין ביד צריך מקום פחות מהזורע כור בשוורים כמבואר ב"מ (קה:):

פרק ז א לפנים. קרוב יותר: עד ראובן. אם אין לו בן יורש אביו או אחיו או אחי אביו וכן למעלה: זכה. ואין הבן יורש אותה: ערעור. שמכחישין אותה ובקדושין גרסינן בזמן שלא יצאה וחזרה אבל יצאה וחזרה א"כ אבל בהדרה אפה נאמנת ור"א בעי הוחזקה על עמדה דלא הדרה אפה: נאמן ליטול פי שנים. דבחזקה לבד לא היה נוטל פי שנים. ובבני מילתא דפשיטא אפי' כי מוחזק שאינו בנו נאמן כדלקמן: אחי הוא. להזקיקה ליבום: נאמן. ועבדו היינו דמשמש לו כעבד ולכן הוחזק בעבד: בני. כדי דלא לשלם מכס: אינו נאמן. דהרי אמר עבד לשלם מכס אמת הוא (עי' קכז:) קלת בבנוי נוסחא והכן: ב שהשביחו. מאיליהן: בזרוע. כל זמן שלא בא ליד אביהן ונמכרי כהונה הוי כאילו בא לידו: פלפלו. טרחו בעצמם: ימצא לו. ולא ראוי: שנוטל. בגמרא שאינו נוטל שהשביחו יתומים ולפי הגירסא דהכא אולי קאי על הבכור שהשביח בעצמו דנוטל דאדעתא דידיה קא טרח: אף נוטל פ"ש. אביהם נוטל בנכסי אבי אביהן לאוריס לשכנים וכן מבואר בתוספתא דבכורות: ג שלשה חלקים. חלק אביהן ואחין חפר לבי אביהן והלא ברורה שלביהן:
אף

(כ)אף חלק אחי א) אביהן לפי שלא ניתנה הארץ אלא ליוצאי מצרים ולא נתחלקה אלא לעומדים בערבות מואב ירש השבט את שבטו וחזר השבט וירש את הראוי לו כיצד (ל) שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהן בית חמשת כורין תשעה נטלו בית לתך ואחד נטל בית לתך החזירום לאבותיהם חזרו אבות והורישו את הבנים תשעה נטלו מחצה ואחד נטל מחצה ר"ש בן אלעזר אומר אף נתחלקה הארץ ליוצאי מצרים כיצד היה מן היוצאין ממצרים העומדים בערבות מואב הוא נוטל שני חלקים כיוצאי מצרים ולא מן העומדים בערבות מואב מהעומדים בערבות מואב ולא מיוצאי מצרים נוטל חלק א' (מ) המתאוננים והמרגלים ועדתו של קרח לא נטלו בארץ חלק אבל הבנים ירשו בזכות אבות אבותיהם ובזכות ב) אבות וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר יהושע וכלב נטלו שלשה חלקין בנחלה שהן מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקן של מרגלים ג) נטלו יהושע וכלב חלק המתאוננים ועדתו של קרח נפל לאמצע (נ) והבנים נחלו לעצמן וכשם שהבן קודם את הבת בנכסי האב כך קודם הבן בנכסי האם רבי אלעזר ברבי יוסי אמר משם רבי זכריה בן הקצב וכן היה ר' שמעון בן יהודה איש כפר איכוס אומר משום. שמעון (ס) אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם: ד האומר (ע) יחלוקו בני נכסי והיה שם בכור אם זכו בנכסים בחיי האב אין נוטל פי שנים ואם לאו נוטל פי שנים האומר תנו מאתים דינר לפלוני (פ) בני בכור כראוי לו נוטלן ונוטל פי שנים. בבכורתו ידו על העליונה רוצה נוטלן ורוצה נוטל פי שנים. האומר תנו שדה פלונית לפלונית אשתי כראוי לה נוטלת ונוטלת כתובתה. (צ) בכתובתה ידה על העליונה רוצה נוטלת רוצה נוטלת כתובתה. האומר תנו מאתים דינר (ק) לפלוני בעל חובי בחובו כראוי לו נוטלו ונוטל עוד מאתים דינר בחובו. בחובו אין לו אלא בחובו היתה לו שדה עשויה (ר) אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ואמר תנו שדה פלונית לפלונית אשתי בכתובתה ולפלוני בעל חובי בחובו נתקבלו שלהן וידן על העליונה: ה האומר (ש) תנו חלק יירש עם הבנים. (ת) בבכורה אין נוטל פי שנים. (א) האומר יורישני פלוני לא אמר כלום תנו נכסי לפלוני דבריו קיימין (ב) כתב ירושה מלמטה ומתנה מלמעלה ירושה מלמעלה ומתנה מלמטה ירושה מכאן ומכאן מתנה באמצע הואיל והזכיר שם מתנה דבריו קיימין. ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי לו ליורשו דבריו קיימין על מי שאינו ראוי לו ליורשו אין דבריו קיימין כיצד אמר על בת הבן בין הבנים ועל בן הבת בין הבנות דבריו קיימין על הבת בין הבנים ועל האח בין הבנות לא אמר כלום:

פרק ח א (א) הכותב נכסיו לאחר והיה כהן והיו בהן עבדים אף על פי שאמר הלה אי אפשי בהן הרי אלו אוכלין בתרומה רבן שמעון בן גמליאל אומר (ב) כהן שאמר הלה אי אפשי בהן זכו בהן היורשין. הכותב נכסיו לעשרה בין שזכה אחד מהן ובין שזכו כולן זכו כולן (ב). כתב והעלה להם (ג) בערכים זכתה להן הערכים. המוציא עשרה עבדים בני חורין (ד) בין שיצא אחד מהן ובין שיצאו כולן יצאו כולן; כתב והעלה להן (ה) בערכים זכתה להן הערכים. האומר תנו שדה לפלוני ואם מת פלוני לפלוני ואם מת ינתנו לשני השני אוכל פירות ד) ינתנו לשלישי מת השני עד שלא מת הראשון אוכל פירותיו (ו) ואם מת ינתנו לשלישי מת השלישי עד שלא ימות השני השני אוכל פירות ואם מת (ז) יחזרו ליורשי הנותן הראשון (ח) מוכר קרקע ואוכל פירות ה) רבן שמעון בן גמליאל אומר אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד: ב שנים שהיו באין ממדינת הים אע"פ שמשאן ומתנן ומאכלן ומשקן כאחד ומת אחד מהן אין (ט)חבירו יורשו ואם היה נוהג בו משום אחוה חבירו יורשו *) משיצא הוא ובנו למדינת הים ובא ועמו אחד ואמר זה אחי שניתן לי במדינת הים ולו חמשה אחין ולפניהן בית חמשת כורין הן אין נותנין לו כלום והוא (י) נותן להן שתות בחלקו מת הוא נוטל מה שנתן והשאר מביאין לאמצע וחולקין **)משיצאו הוא ואביו למדינת הים ומת הבן או שמת האב לעולם נכסיו בחזקת זקן: ג (כ) הכותב דייתיקי והיה מתיירא מן היורשין נכנסין אצלו (ל) כמבקרין אותו שומעים דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ (מ) בריא שכתב דייתיקי שכיב מרע שכתב נכסיו מתנה אע"פ (נ) שזיכה לאחר מתנה לא עשה כלום אבל הכותב נכסיו (ס) בשם חבירו (ע) וזיכה לאחר מיתה דבריו קיימין. הכותב דייתיקי יכול לחזור בו מתנה אין יכול לחזור בו איזה הוא דייתיקי דא תהא לי לעמוד ולהיות אם מתי ינתנו נכסי לפלוני (פ) איזו היא מתנה מן היום ינתנו לפלוני הכותב דייתיקי עד שלא זכה בין הוא ובין אחר יכול לחזור בו (צ) משזכה בין הוא ובין אחר אין יכול לחזור בו. אפוטרופין עד שלא החזיקו בנכסי יתומין יכולין לחזור בהן משהחזיקו בנכסי יתומים אין יכולין לחזור בהן אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע שמינוהו ב"ד [לא] ישבע אבא שאול אומר אף שמינהו בית דין ישבע מפני שהוא כנושא שכר: ד אפוטרופין (ק) תורמין ומעשרין על נכסי יתומין מוכרין בתים שדות וכרמים בהמה עבדים ושפחות להאכיל יתומים לעשות להם סוכה לולב וציצית וכל מצות האמורות בתורה ולקנות להם ספר תורה ונביאים (ק) דבר הקצוב מן התורה אבל אין פודין עליהן שבויין ואין פוסקין עליהן צדקה בבית הכנסת לעניים דבר שאינו קצוב מן התורה. אינן רשאין להוציא

*) נ"ל מי שיצא וכ"ה בכ"י. **) נ"ל מי שיצאו וכ"ה בכ"י.

נוסחאות כ"י א) אבי אביהם ב) אמות אמותיהן: ג) מרגלים חלקם נטלו יהושע וכלב: ד) ואם מת: ה) דברי רבי רשב"א אומר:

חסדי דוד

אסדרא הפס נאמנת ולר"א אי אסדרא אפס אינה נאמנת ע"ש וכן מלתא דערעור איתא בש"ס בברייתא אחרת נאמנת היה לומר זה בנו זה לוי זה נתין כו' ע"ש ובאמת גבי בכור לא שייך לשון ערעור ואולי כאן נפל ט"ס וערבבו והשמיטו דבריה ויש להגיה כאן כמו בגמ' אינה הרמב"ם ספט"ו מהא"ב כתב וז"ל נאמנת היה לומר וכו' כד"א כשהוחזקה בנאמנות וכו' אבל אם ערער עליה אפי' אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת ע"ש ולפ"ז שייך ערעור גם בבכור ואולי בברייתא אחרת היא וכך היא שנויה ולכך לא שלחתי יד להגיה. ומיהו בסיפא דקך תוס' נ"ל להגיה וכנ"ל היו מוחזקים בו שהוא אחיו ונמצא לפי"ז אשתו זקוקה ליבם שהרי אין לו בן ובשעת מיתתו אמר בני הוא נאמן ופטורה מן היבום. ונתערבב הטעות עבדו מן בבא שאחריה:

פרק ח האומר תנו שדה לפלוני ואם מת פלוני כו'. כולה משבשתא היא וכפי מה שהבנתי מתוך הסוגיא דפרקין דף קל"ו וכפי מה שראיתי בירושלמי יש לי להגיה לפרשה וכצ"ל האומר תנו שדה לפלוני ואם מת פלוני לפלוני ואם מת פי' לפי' מת ראשון ינתנו לשני מת השני ינתנו לשלישי מת השני עד שלא מת הראשון אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי הנותן מת השלישי עד שלא ימות השני השני אוכל פירות ואם מת יחזרו ליורשי הנותן מתו השני והג' בחיי הא' הא' אוכל פירות הא' מוכר קרקע ואוכל פירות דברי רבי רשב"ג אומר וכו' וה"פ דכ"ע מיהת אפי' למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ואם ירד ראשון ומכר מה שעשה עשוי ואין לשני אלא אם שייר ראשון מיהא אסור לעשות כן מפ"ש דמצוה לקיים דברי המת והא גלי דעתיה ליה דהשאר גוף השדה להאריו לב' ואחריו לג' הלכך צריך לכתחלה לקיימה לפניו ויהי' אוכל פירותיה

מצפה שמואל

(כ) אף חלק אחי אביהן. עי' ירושלמי פ"ח הל"ג ועי' בפנים דאי ל"ג אף י"ל דס"ל דרק חלק אחי אביהן נטלו ולא אביהן דלא היה מבאי הארץ וע"ש קיח: ועי' תוס' קי"ט ד"ה וכזכות ולהתוס' אף למ"ד לבאי הארץ נתחלקה נטלו חלקו אף שלא היה בנים להחזיר היו לו אחים ולהם בנים והחזירו חלקן לאביהן וללפחד הולק עם אחיו ומוריש לבנותיו וע"ש במהרש"א: ירש השבט. עי' תוס' קיז. ד"ה ומחזירין ועי' בת"ח שהביא תוספתא זו סייעתא להתוס': (ל) ב' אחין. להתוס' לעיל ירשו כל השבט עי' תוס' קיז. ורשב"ם שם מ"ש מתוספתא זו בכל ענין זה והביאו תוס' זו דאדם נוטל ב"ח ועי' תוס' קיח: ד"ה ולמאן ועוד קשה לרשב"א. ולהתוס' כאן א"ש דרשב"א קאמר כן דלשניהם נתחלקה וכן בת"ב: (מ) המתאוננים. קיח: ועי' ירושלמי שם פ"ח הל"ג בארוכה כל זה וע"ש בפ"מ: (נ) והבנים נחלו לעצמן. קיט.: (ס) אחד הבן. קיח: וירושלמי שם: (ע) יתלוקו בני. עי' קל. ושם. ובדין בכורה עי' שו"ע סי' רפ"א ס"ח דיחזיק הוי לשון מתנה וה"ה כאן כמ"ש בפנים ובדין תורה היה כוונתו דלא יוכל לבכרו ובלשון מתנה מהני ואפשר דהכא בין הבנים הוי לשון ירושה: (פ) בני בכור כראוי לו. עי' קלת. ושם: (צ) בכתובתה. קלב. ושם: ועי' חידושי הרמב"ן דמחלק בין בפנים או לא: (ק) לפלוני בע"ה. עי' כתובות נו: ועי' תוס' שם ד"ה רצה ועי' סי' רנ"ג מבואר דבלא אמר כראוי לו מהני כרבית אבל אמר כראוי לו לא הוי כרבית ועי' ש"ך שם ס"ק ס"ב מ"ש בזה: (ר) אפותיקי. ונתן אותו שדה כיון דנתן אותו השדה וזכי בכל השדה אף המותר ואם אינו מספיק פשיטא דגובין תוכן: (ש) תנו חלק. עי' שני דנוטל רביעית יעו"ש בזה ועי' רשב"ם וכ"י שמחלקין בזה ועי' סי' רנ"ג ס"ט וש"ך בהג"ה שם דיש חילוק בין שכ"מ לבריא וע"ש בב"י: (ת) בבכורה. קלו. והת"ב מפרש שהבכור נוטל פ"ש אינו נוטל נגד חלקו של זה אלא במה שנשאר דתנו מתנה הוא: (א) האומר יורישני. משנה קלו. עי' קכו: ועי' פי"ב מהל' אישות הל"ט ובשה"מ שם בשה"ד: (ב) כתב ירושה מלמטה. קכט. וע"ש קלו. ועי' ירושלמי כאן פ"ח הל"ו וכתובות פ"ד הל"ח: (א) הכותב נכסיו. עי' קלח. וירושלמי פ"ח הל"ח וגיטין פ"ח הל"ה ובשתם חולקין ובהוכית סופו על תחלתו ע"ש לענין תרומה: (ב) כהן שאמר. מיירי לענין תרומה לכן נקט כהן גם לענין השני והת"ב הגיה כיון שאמר[וכ"ה בכ"י]: (ב) זכו כולן. ועמ"ש הרמב"ם בפ"ט מהל' זכיה ובשה"מ שם פירוש המשנה דאם כ' מתנה לרבים וזכה א' בשטר זכו כולן ועי' סמ"ע סי' ר"נ ס"ק ע"א דכיון שמסר השטר לא קנו כולן: (ג) בערכים. עי' תו"מ סי' ס"ח דערכאות מהני בשטר ראיה ולא בשטר קנין וכן שטר צוואה ע"ש ובהכי מיירי כאן דכראיה הוא ועי' טור ס"ס רנ"ג: (ד) בין שיצא. עי' מב. בגיטין ולמ"ש בפנים העיקר הוא כי זוכה א' לחבירו. והת"ב כתב דמיירי לענין שכ"מ ששחרר דאף אם עמד אינו חוזר מעבדו דינא עליו שם ב"ה כמבואר בגיטין ס. ואפי' לא יצא א' מ"מ יוצאין כולן אלא קמ"ל דבעינן ששחרר נתיים דאל"כ אין שטר לאח"מ כמ"ש התוס' שם דבעינן שיכתוב מהיום ולכן תנא אם יצא א' היינו שיכתוב מהיום יצאו כולן ואם לאו לא יצאו כולן דאין שטר לאח"מ ע"כ ומ"ש בפנים נראה יותר: (ה) בערכים. קמ"ל דיוצא להירות בשכ"מ בלא שטר שחרור כמ"ש רש"י בגיטין מ: והשטר נראה לכן כשר דשטר העולה בעש"ג כשר לראיה (ת"ב): (ו) ואם מת יתנו לשלישי. ט"ס יש כאן ועי' קלו: ועי' ירושלמי פ"ה הל"ט ועי' שו"ע סי' רמ"ח ס"א דאם ראוי ליורשו אין לה הפסק אא"כ אמר בפירוש דנותן שלא בתורת ירושה א"כ כאן בתוספתא אף דמבואר תנו מ"מ מיירי בא"ר ליורשו ע"ש היטב בס"א ועי' ראב"ד בפכ"ג מהל' מכירה הל"ו נסתפק אם דין זה נוהג במכר: (ז) יחזרו ליורשי נותן. עי' ירושלמי פ"ח הל"ח ובפ"מ שם ועי' קלו: וברמב"ן ובבעה"מ כל ביאור תוספתא זו ועי' מה שכתבתי בפנים פלוגתת ר"י ורשב"ג ומתוספתא זו מבואר דמת שלישי בחד שני יחזרו ליורשי נותן ועי' בעה"מ ועי' מהרש"א קלו: ד"ה שאינה בשה"ד ועי' תוס' קנה: ד"ה לירתי ועי' ירושלמי כתובות פ"ט הל"א ובמה"פ שם וכאן פ"ח הל"ט כל זה בארוכה שם במה"פ ע"ש: (ח) מוכר קרקע ואוכל פירות. דברי רבי גרסי' ועי' בעה"מ שם: (ט) חבירו יורשו. עי' קדושין פ. ועי' רמב"ם פ"א מהל' נחלות הל"ז ובשה"מ הוזכר תוספתא זו ועי' בשו"ע סי' ר"פ ס"א: (י) נותן לו שתות. גרסי' ול"ג להם: מי שיצא. עי' קלד. וקלה. וה"ג לה כמ"ש בפנים ומצאתי בת"ב שכתב לפי הענין הוא שבא א' מהם ממדה"י וא"י מי הוא אב או הבן ומת. הזקן קודם לירש מבניו ממ"נ אם הבן מת הוא אבי אביו ואם אחי אביו (ודלא כספיקא דרמי בר חמא בש"ס קטו:) ואם הוא אב הרי הזקן אביו אבל אין לפרש שיש להזקן בני בנים והספק הוא אם המה אחי המת והזקן קודם כדאמר רבא קטז: או אם הם בני המת. דא"כ הוי הדין דיחלוקו כמו בספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ביבמות לז: עכ"ד עי' קנט: ברייתא כעין זו באופן אחר: (כ) הכותב דייתיקי. עי' קמו: וקמח: ועי' כ"י שכתב מכאן לשון דייתיקי ועי' כ"י בשם הרמב"ן בפ' חזקת שהוכית מכאן דמתנה עמירתא בשכ"מ קנה וכמ"ש הרי"ף בשם הגאון שם: (ל) כמבקרין. קיג: (מ) בריא שכתב דייתיקי. עי' קלה: ועי' ירושלמי פאה ספ"ג דף לו. הובא זה ומדייק מינה דשכ"מ חוזר מיד ולא כשיבריא דומיא דבריא שכתב דייתיקי דחוזר מיד ועי' חו"מ סי' קכ"ה: (נ) שזיכה לאחר מתנה. עי' בפנים והת"ב כתב ממשנה קלה: (ס) בשם חבירו. ר"ל שמסר דבריו לאדם שיזכה בשטר זה לחבירו אף שלא כתב שמו בשטר כמ"ש הכ"י שם דאם זיכה בה לאחר אף שאינו כתוב ע"ש מהני: (ע) וזיכה בה לאחר דבריו קיימין. והיינו בא"ל זכה בשטר זה לפלוני כמ"ש הכ"י דקנה אף בלא קנין ואמר כאן דשכ"מ שכתב בשטר מתנת בריא לא עשה כלום שהרי לאו שטר גמור הוא: (פ) איזו היא מתנה. עי' בירושלמי פאה פ"ג דף לו. מובא זה ועי' ירושלמי כאן פ"ח הל"ז מבואר שלשון לרשב"ג דייתיקי מבטלת דייתיקי ועי' קנב: ובמתנה לא קי"ל כהתוספתא דאפי' מהיום מ"מ יכול לחזור ועי' רמב"ם בפ"ט מזכיה הלט"ו אבל במזכה בה לאחר ודאי דקנה עי' כ"י במשנה ועי' מה"פ שם ד"ה דייתיקי: (צ) משזיכה בה כו'. וכמ"ש בפנים באופן דקנה מיד ומתבאר דינו בסי' ר"ל ע"ש סי"ג ועי' נב: והכ"י נראה דמפרש כפ' מי שמת פירוש אחר והיינו עד שלא זכה המקבל שצוות יכול לומר לא אקבל אבל משזכה ושתק ולבסוף צוות קנה וכרבנן רפ"ח אבל לרשב"ג אמרי' הוכיח סופו על תחלתו: אפוטרופסין. עי' הה"מ בפי"א מהל' נחלות ה"ה בשם הרמב"ן וטוש"ע בי' ר"ל סכ"ג דין זה עי' במתנה אפרים בהל' פועלים סי' ד' שהביא תשובת הריב"ש סי' תפ"ט דהחזיקו לאו דוקא אלא כיון שהתחיל להתנהג אע"פ שלא החזיק כמו בשכירות פועלים שהתחילו במלאכה והוא השיג דלשון החזיקו בתוספתא משמע דוקא חזקה ממש ע"ש שהאריך קצת ואין חילוק בין מינהו אבי יתומים או לא וכאן בסיפא מחלק ועי' גיטין נב: (ק) תורמין ומעשרין. שם נב. כל הענין ועי' ירושלמי בתרומות רפ"א יתומים שסמכו אבל בעה"ב חייב לעשר פירותיהן ועי' ירושלמי גיטין פ"ה הל"ד כל זה ועי' ר"ן במגילה פ' בני העיר רסד: בשם הרא"ה שהביא מכאן דבני העיר יכולין למכור בשכ"ג אף דאיכא קטנים דהאפוטרופסים דמיין ורשאין למכור קרקעות ועי' תוס' דתרומות פ"א ובגיטין תנא עוד מוכרין פירות וברי"ף ורא"ש שם ליתא: (ק) דבר הקצוב. שופר וסוכה ועי' תשובת מהרי"ט ח"א סי' קי"ג שהוכיח מכאן דקצוב ואינו קצוב קאי אשיעור. דסוכה ולולב ואתרוג ושופר הוי קצוב אהד אבל צדקה כמה שירצה יתן ולכן מזוזות ה' בנים הוי אין לו קצבה:

מנחת בכורים

אחי אביהן. שמת במדבר: לפי שלא ניתנה. פליג תנא זו על ת"ק ור"א דלדידיה דנתחלק להעומדים בערבות מואב א"כ לא לקחו רק חלק חפר אבל לא חלק צלפחד לפי שהבנים של חפר יורשי הארץ החזירו הנחלה לחפר ונתחלקה בשוה לכל יורשיו כדמפרש אבל צלפחד שלא היה לו בן יורש לא חזרה הנחלה לו וחסר כאן בתוספתא שם התנא ומאמרו דנוטלות שני חלקים חלק פשיטות ובכורה בנכסי חפר: והוריש הראוי לו. גרסינן שהמתים מנחילים כל החלקים לבניהם וחולקין בני אח אחד המרובים בשוה עם בן האחר: שני חלקים. שהיו מיוצאי מצרים וגם בערבות מואב: המתאוננים. גרסינן בגמרא ומפרשינן מתלוננים שבעדת קרח לא נטלו חלק רק בניהן ירשו זכות אבי אביהן ואבי אמותיהן גרסינן ומרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם והיינו דמסיים וכן היה וכו' נטל יהושע חלק המרגלים אבל חלק המתאוננים ועדתו של קרח נפל לכל ישראל שהרי לא נטלו חלק והבנים שהיו בערבות מואב נטלו חלקם כדס"ל לעיל דלשניהם נתחלקה: שוין. לירש את אמם ולא קי"ל כן: ד בחיי האב. מתנת בריא חלוקה בשוה אבל לאח"מ כוונתו כדין תורה או משום דלא יוכל לבכר כתיב: בבכורתו. כוונתו כשירצה למחול הבכור יטול מאתים: ה"ג בע"ח כראוי לו. ולא גרסינן בחובו: ה"ג בחובו אין לו אלא חובו ולא יותר דמחזי כרבית (עיין בש"ס קל"ח): וידן על העליונה. אם אינו מספיק יכולין לגבות ממקום אחר: ה תנו חלק לאחד. הכוונה כא' מהבנים וכן קי"ל לדינא (רנ"ג ס"ח וסכ"ד בהגה"ה וכדינא דהכא): בבכורה. שמצוה ליתן הלק לאחר בבכורה לא אמר כלום דלא יוכל לבכר כתיב: יורישני. בלשון ירושה גם חלק פשיטות אינו מספיק: מלמטה. שסיים בלשון ירושה והתחיל במתנה: בין הבנים. שירש כולו מהני לשון ירושה כיון דיורש מיהא במקצת:

פרק ח א הכותב נכסיו לאחר. ושתק ולבסוף צוות: זכו בהן. היורשים דהוכח סופו על תחלתו ושתיקתו לאו כלום הוא ותוזרין ליורשין והינם אוכלים בתרומה כשהמקבל כהן: אחד מהם. בשביל כולן זכין שלא בפניהם וכן מעלה בערכאות הערכאות זכו להן: שיצא אחד. וקבל השטר בשביל כולן דקי"ל עבד מקבל מיד רבו ש"ש לחבירו ובפרט הכא דיוצא לחירות וזכות הוא להם א"כ בלוי (עיין ספ"ק דגיטין וספ"ב): לפלוני. וכן לשלישי: הראשון אוכל פירות. כל ימי חייו ואם מת הראשון ינתנו לשלישי אף שלא הגיע לידי השני דכוונת הנותן בחייו: הראשון מוכר קרקע. גרסינן בגמרא ואף בשתם הוא לפירות דאינו יכול למכור הגוף: אין לראשון. ואסור למכור סתמא רק יתנה לפירות דאל"כ יקנה האחר לגמרי דס"ל אם מכר הראשון מכור גם הגוף (עקל"ו): ב נוהגין. שהוחזקו כאחין: למדינת הים. ומת האב וחזר הבן ועוד אחיו עמו ואמר שהוא אחיו ומגיע לו ירושה בנכסי אביו והאחים שבכאן אינם מאמינים: חמשה אחין. עם הבן הבא: מת. הספק נוטל ממ"נ ואין האחים חולקין עמו: מביאין. שהרי הודה מתחלה: ה"ג הבן והאב: וזקן. אבי אביו של בן ולא אמרינן שמא נולד בן אחר לאב כ"ז שלא הוחזק: ג היורשים. שלא ירגישו שרוצה להעביר נחלה מאחד: מבחוץ. וקמ"ל דמהני מתנה עמירתא כזה ולא דמי למתנת בריא: בריא שכתב. דכוונתו הייט לאחר מיתה: לאחר מיתה גרסינן. השכ"מ זיכה לאחר מיתה מ"מ כיון דכתב בלשון בריא כוונתו להקנות בשטר ואין שטר לאחר מיתה (קלה:) ומיירי שכתב בלשון צוואה רק שאמר שיומסר לידו וכן אם בא לאחר מיתה לא אמר כלום אבל אם לא אמר שיומסר רק סתם צוואה בזה אין כוונתו על השטר וזה דקתני סיפא אבל הכותב נכסיו בשם חבירו (היינו בלשון צוואה ולא טוב למסור השטר אף אם הגיע השטר לאחר מיתה מהני אף בכל נכסיו) ואם היו בלשון מתנה לא בלשון צוואה בזה אף אם הגיע מחיים לא מהני (עי' סי' רנ"ו ס"ח וי"ט): לא זכה. דכתב באופן דקונים מיד: יכולים לחזור. בלי לטיות עוד אפוטרופוס: כנושא שכר. דנראה כנאמן ובגיטין פ"ה מבואר לאבא שאול חילוף הדברים וט"ס כאן תיבת אף (שם נב:): ד תורמין. דזכות להם: דבר הקצוב. לאתויי מגילה: שאינו קצוב. לאתויי תנחומי אבלים: נתור

להוציא עבדיהם בני הורין אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן בני חורין (ר) רבי אומר אומר אני שנותן דמיו ופודה את עצמו. אין מוכרין ברחוק ליקח בקרוב ברע ליקח ביפה אין דנין (ש) לחוב ולזכות להכנים ולהוציא ליתומים (ת) אלא א"כ נטלו רשות מב"ד וצריכין אפוטרופין (ת) לחשב עם היתומים באחרונה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אין ליתומין אלא מה שהניחו להם אפוטרופין. מוכרין עבדים ליקח בהן קרקעות אבל לא קרקעות ליקח בהן עבדים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא עבדים ליקח בהן קרקעות. אין ב"ד עושין אפוטרופין נשים ועבדים לכתחלה (א) ואם מינה אותן אביהן בחייו עושין אותן אפוטרופין. (ב) כתב בשטר מעות וכלים יש לי ביד פלוני רשאין העדים לחתום אבל אינו גובה עד שיביא ראיה רבי אומר אומר אני שלא יחתמו עד שיטלו רשות מב"ד וכשהוא גובה אינו צריך שיביא ראיה. (ג) הניח בנים גדולים וקטנים והיו גדולים נזונים ובאין בשתיקה לא יאמרו קטנים הרי אנו נזונים כדרך שניזונתם אתם. נשאו גדולים בחיי אביהן לא יאמרו קטנים הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם ולא עוד אלא אפילו הניח להם עבדים ושפחות כלי כסף וכלי זהב הרי אלו של עצמן. (ד) הניח בנות גדולות וקטנות והיו גדולות נזונות ובאות בשתיקה לא יאמרו קטנות הרי אנו נזונות כדרך שניזונתם אתם. נישאו גדולות בחיי אביהן לא יאמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם ולא עוד אלא אפילו הניח להן אביהן עבדים ושפחות כלי כסף וכלי זהב הרי אלו של עצמן:

פרק ט א (א) ר' נתן אומר נחום המדי היה מדייני גזירות אמר הכותב נכסיו (ב) בשם חבירו אין כופין אותו להזור ואם התנה עמו א) ע"מ כן כופין אותו לחזור. המוכר שדה חבירו (ב) במעמד חבירו לא עשה כלום כתב וקיים מאחריו דבריו קיימין: ב (ג) הבן הנושא ונותן בשל אביו אף על פי שהשטרות ואונות יוצאין על שמו הרי הן של אביו ואם אמר מה שירשתי משל בית אבי ב) אבא הן יעשה כמפורש בפירושו. (ד) האשה שנשאה ונתנה בשל בעלה אע"פ שהשטרות ואונות יוצאין על שמה הרי הן של בעלה ואם אמרה מה שירשתי משל בית אבי אבא הן או משל בית אבי אימא הן יעשה כמפורש בפירושה: ג שתי נשים שילדו זכרים במחבא וחזרו וילדו (ה) שני זכרים במחבא שניהן הולכין אצל הראשון ונוטלין חלק כזכר אצל השני ונוטלין חלק כזכר זכר ונקבה שניהם הולכין אצל הראשון ונוטלין חלק כזכר אצל השני ונוטלין חלק כנקבה. האומר (ו) אם תלד אשתי זכר תטול מנה ילדה זכר נוטלת מנה אם נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים (ז) אם זכר מנה ואם נקבה מאתים ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה של זהב ונקבה נוטלת חמשים זוז. האומר (ח) המבשרני אם ילדה אשתי זכר יטול מאתים אם נקבה יטול מנה ילדה זכר נוטל מאתים ילדה נקבה נוטל מנה ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה: ד האומר (ט) תנו מאתים דינר לפלוני ושלש מאות לפלוני וחמש מאות לפלוני אין אומרין כל הקודם בשטר זכה אלא כולם חולקין בשוה יצאת עליהן (י) כתובת אשה ובעל חוב כולן נותנין בשוה אבל אם אמר תנו מאתים דינר לפלוני ואחר כך שלש מאות לפלוני ואח"כ חמש מאות לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה יצאת עליהן כתובת אשה ובע"ח גובין מן האחרון אין בהן גובין משלפניו אין בהן גובין משלפני פניו. האומר מאתים דינר יש לי ביד פלוני ושלש מאות ביד פלוני וחמש מאות ביד פלוני ופלוני יטול מאתים דינר יצאת עליהן כתובת אשה ובעל חוב גובה (כ) ואע"פ שלא נתכנסו כולן אבל אם אמר ואח"כ יטול פלוני מאתים דינר אם נתכנסו כולן נוטל אם לאו אין נוטל אלא לפי חשבון. האומר תנו מאתים דינר לפלוני ושלש מאות דינר לפלוני ג) ופלוני ופלוני יירש נכסי יצאת עליהן כתובת אשה ובעל חוב (ל) גובין מזה שירש שאר נכסים. האומר (ל) תנו מאתים דינר לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר לעניי עירי דנין בדייני אותה העיר ומביאין ראיה מאנשי אותה העיר. האומר תנו נכסי לפלוני ופלוני עבדי לא זכו בנכסים (מ) ולא קנו עצמן בני חורין חצי נכסי לפלוני עבדי וחצי נכסי לפלוני עבדי זכו (עצמן) בנכסים וקנו עצמן בני חורין. האומר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי (נ) והשאר לשני זכה שני בראשון (ס) ר"ש אומר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית ושדה פלונית אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה עבד זה (ע) בנכסים וקנה עצמו בן חורין כשנאמרו דברים לפני רבי יוסי אמר (משלי כד) שפתים ישק משיב דברים נכוחים: ה (פ) האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתתיה לו נתונה לו תהא שלו והרי היא שלו (פ) ד) הרי היא שלו. (צ) יטול פלוני נכסי ויקנה פלוני (ק) ויחלוק פלוני בנכסי ויזכה פלוני בנכסי הרי זו במתנה (ר) תנתן לו רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה (ר) וכופין את היורשין לקיים דברי המת. (ש) האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עושה אני אותו בן חורין הרי הוא בן חורין הרי בן חורין. יעשוהו בן חורין רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת רבן שמעון בן גמליאל אומר (ת) הכותב ה) דיוסתמין בלע"ז הרי זו כמתנה:

פרק י א (א) האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי כלום לא אמר כלום (א) שמא זכה לו על ידי אחר ואם אמר (ב) כתבתי שטר ונטלתי מעות ונתתי לו והוא אומר לא נטלתי הודאת בעל דין כמאה עדים. האומר (ג) עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני לא אמר כלום שמא זיכה לו ע"י אחר ואם אמר כתבתי שטר ונתתי לו והוא אומר לא נטלתי הודאת בעל דין כמאה עדים: ב האשה (ד) שהיתה יורשת ועמדה והשביחה את הנכסים והביאתם לידי הריבוי לא תאמר תנו לי מה שהשבחתי את הנכסים

נוסחאות כ"י א) מתחלה : ב) אמי : ג) וחמש מאות לפלוני : ד) לא אמר כלום יטול פלוני כו' : ה) דייתיקי :

חסדי דוד

ובשימות ינתנו כלומר אותם הפירות לב' וכן בשמת הב' ינתנו לג' מת ב' עד שלא מת א' לא מצי הג' לטעון כלום לא גוף ולא פירות שהרי לא זיכה לג' אלא מכח הב' וכיון שמת ב' נסתלק זכותו של ג' וכן ריבא ר' היא דסובר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא הקנה לראשון אלא אכילת פירות והא דתני בתר הכא הראשון מוכר כו' מלתא אחריתי היא וכ"ה בירושלמי דפ' הכותב. ופי' דהראשון מוכר הקרקע לאכילת פירות ורשב"ג פליג וסובר דאין לו לא' אלא לאכול פירות לבד ולא שרי למכור הקרקע כנ"ל :

פרק ט האומר תנו נכסי לפלוני ופלוני עבדי לא זכו בנכסים כו'. לבאר דברי התוס' זו צריכין אנו להביא דברי הגמ' גיטין בדף מ"ב פלוגתא דרבי ורבנן במשחרר חצי עבדו דרבי סבר קנה והוי תניו בן חורין ורבנן סברי דלא קנה כלל דגמרי לה לה מאשה. וע"ש בסוגיא דמסקינן לרבנן דכשאמר כולו קנו והא דאמר תני חצי לא קנה ולפ"ז הך תוספתא ע"כ משבשתא היא וברישא דאמר תנו נכסי דהיינו כל קתני לא קנו ובסיפא בחצי תני קתני דקנו ואיפכא מיבעי ליה. ומתוורתא דמשבשתא היא וברישא גרסינן זכו בנכסים וקנו עצמן בני חורין כלומר כשיתחררו זה את זה ובסיפא גרסינן לא זכו בנכסים ולא קנו עצמן בני חורין :

פרק י האומר נתתי שדה פלונית לפלונית כו' שמא זכה לו ע"י אחר. כ"ה גם בפי' השולח אלא דהתם לא גרסינן ברישא אלא חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר והך לישנא משמע דלאו לגמרי הולכין אחר

מצפה שמואל

(ר) רבי אומר. עי' גיטין לט: (ש) לחוב ולזכות. עי' רמב"ם שם הל"ז ובהשגות כל הלכה זו ועי' ירושלמי ב"ק פ"ד הל"ד ועי' סי' קי בח"מ בב"י בשם בעה"ת לענין העמדת אפוטרופוס ליתומים קטנים ובארתי בחדושי לחו"מ בזה : (ת) אא"כ נטלו רשות. עי' הה"מ סוף הל' נחלות ושו"ע סי' ר"צ סי"ג. בהג"ה בשם הר"ן והוא מהתוס' : (ת) לחשב. עי' רא"ש ור"ן בגיטין פ"ה שם : (א) ואם מינה. עי' שו"ע סי' ר"ל ס"ב ועי' ר"ן בגיטין שם מה שמדייק מזה ועי' ירושלמי גיטין פ"ה הל"ד לענין שבועה ועי' ירושלמי ב"ק פ"ד הל"ד מבואר שם דין שבועה ופלוגתא דרא"ש ורבנן : (ב) כתב בשטר. קלה: ע"ש כל הענין : (ג) הניח בנים. קלט. וירושלמי ספ"ח ועי' מיי' פ"ט מהל' נחלות ושו"ע סי' רפ"ו ס"א בהגה"ה וה"ר ישעיה נראה דמפרש התוס' בחיי אביהן ועי' בב"י קע"ו בבדק"ב : (ד) הניח בנות. עי' הה"מ בפ"ח מאישות הביא זה בשם התוס' וכן הוא במשנה הניח בנות וכו' ועי' כתובות סט. בהניח בן ובנות ונטלה הראשונה עשור נכסי ומת הבן הבניה ויתרה כ"ש כאן : (א) ר"נ אומר. כתובות קה. וירושלמי שם רפי"ג : (ב) בשם חבירו. ב"ק קג. ועי' טור ס"ס ס' בשם בעה"ת שכן הוא כדברי ראובן וגם אין שהות בין כתיבת השטר לדברי ראובן דליכא למיחש לקנוניא ע"ש : (ב) במעמד. עי' ל: וכ"ה הוא משם ועי' ב"י סי' קי"ז בשם הריטב"א דכאמר זיל זכין לא ע"ש בש"ע : (ג) הבן הנו"ג : נב: : (ד) האשה. שם אלא דשם איירי באלמנה כמבואר בבריכותא וכאן מיירי באשת איש כמ"ש הש"ך בסי' ס' ס"ג וה' ע"ש מש"כ על הרמב"ם בזה : (ה) שני זכרים במחבא. ל"ג פעם שני. ונוטלין חלק כזכר היינו בהרשאה דחלק פשיטות אף שלא הוכרו מעולם כותבין הרשאה ועי' ב"י סי' רע"ו בשם רבינו ירוחם ועי' קנז: : (ו) אם תלד אשתי זכר. עי' קמ: וירושלמי פ"ט הל"א והל"ב ועיקר השעבוד לבן או בבריא או בשכ"מ עי' ש"ך חו"מ סי' ר"י סק"א וסי' רנ"ג ס"ק ל"ס וע"ש בסי' ס' לענין תיוב דשב"ל ע"ש ועי' קמ"א לענין שמזכה לעובר וכאן יש לפרש שהאשה תטול וכן נוטלת לקמן ואולי נגיה יטול ונוטל ועי' רא"ש פ"ז ועי' ירושלמי פ"ד הל"א לענין אם זוכין לעוברין וע"ש סוף הלכה דמוכיח מנקבה דאף באחר זכה בעובר וע"ש במה"פ ד"ה וסיפא בשם הרמב"ן דצריך שיהא בן קיימא לבסוף ומביא תוספתא דבבת שאין בן ה' נוחל ומנחיל : (ז) אם זכר מנה. ודין דתאומים עי' רשב"ם דאינם נוטלין כלום ועי' סי' רנ"ג סכ"ו דלא הפסידו : (ח) המבשרני. לעיל תנא נקבה מאתים וכאן במבשרני אמר בהיפוך ועי' בזה בגמ' ומתוס' זו מבואר דעכ"פ בתאומים נוטל מנה כמו שהאריך הב"י בזה אא"כ הזכיר זכר לחוד ולא הזכיר נקבה ע"ש בגמ' ועג"י דמפרש דאפי' בלא התנה בתאומים נוטל תאומים מנה וכן פירש הרמב"ן בש"ם קמא: ע"פ תוספתא זו ודעת הרמב"ן דמבשרני איתו נוטל כלום בתאומים רק בבנו דדעתו קרובה אצל בנו כיון שלא התנה ודוק היטב בזה בפוסקים ובשו"ע ועי' ירושלמי פ"ט הל"ב : (ט) תנו מאתים. קלח. : (י) כתובת אשה. עי' כתובות פ"ד : (כ) ואע"פ שלא נתכנסו. עי' טור סי' רנ"ג בשם הרשב"א ועי' בהה"מ פ"ו מהל' זכיה וש"ע ס"א מבואר הך דינא והוא תוספתא זו והיינו שכתב הרשב"א ומתוך כך נוס ולא כמ"ש בסמ"ע דהיינו תוך כ"ד אלא תלה באומר אח"כ : (ל) גובין מזה שירש. ועי' ירושלמי פ"ה דמע"ש אילו אמר פלוני בני יסב מקמא פלן ושאר נכסי יירתו בני דלמא לא נסיב עמהון יעו"ש ועג"י פ' י"נ קכ: מ"ש בזה עי' הה"מ פ"י מזכיה ובמקום שאין ירושה גם מתנת שכ"מ כירושה עי' קלג. ועי' ת"ב שכתב דאיירי דזה שאמר בלשון ירושה ראוי ליורשו דאל"כ כיון דעיקר דמועיל הוא משום לשון המתנה כמבואר קכט: א"כ לכולן הוא משום מתנה וגם ע"כ מיירי דלשון מתנה הוא למי שא"ר ליורשו דאל"כ להרמב"ן אף בלשון מתנה גמור הוי כירושה ולבעה"מ דכתנו אף דראוי ליורשו הוי מתנה א"ש ועי' רמב"ם בפ"ג הל"ט ובפ"ב מזכיה הל"ז : (ל) תנו מאתים דינר. נג. : (מ) ולא קנו עצמם. עי' ספ"ג דפאה בירושל' וגיטין בבלי מב. וירושל' קדושין פ"א וע"ש דמתרלינן להך ברייתא כמ"ש בפנים וסיפא בחלי גרע יותר ע"ש ועי' ר"ן בגיטין דהלי לאו כרות גיטא הוא ועכ"מ רפ"ו מהל' עבדים : (נ) והשאר לשני. נדרים מג: ועי' ר"ן שם כמ"ש בפנים בקצרה : (ס) רש"א כל נכסי. עי' גיטין ע: ותוס' פ"א דפאה וש"נ וע"ש בהרא"ש שהביא התוספ' להשיג על פי' הרשב"ם דפי' דאיכא למימר דכל שהוא היינו העבד דא"כ מאי רבותא דר"ש אפי' אין שם אלא אותה העיר הלא ר"מ מודה בזה ועי' רש"י בגיטין שם דס"ל דלא פלגינן דבוריה ולכן פליג באותה העיר : (ע) בנכסים. עי' קמט. בתוס' דכתבו דהתוספתא בשבוש מתניא וסמיא תוספתא מקמי ירושלמי וכתב הת"ב וזהו לפי גירסתם ד"ה שיור דל"ג אע"פ ושפיר הקשו דהואיל והזכיר שם השיור עדיף טפי אבל לפי הגירסא בגיטין ד"ה לעולם וד"ה הלכה אע"פ שאין שם א"כ הוי רבותא וזה שכתבו מיהו אפשר דאין לשבש התוספתא : (פ) האומר נתתי. גיטין מ: וכאן קמח: בשם ר"ש ועי' ירושלמי פ"ח הל"ח ובפ"ג שם והגי' בירושלמי דלא אמר כלום בריאה ובשכ"מ אין חילוק בין עבר להבא ועי' בבלי קמח: וברמב"ם פ"ט מזכיה הל"ג ועי' גיטין ועי' מה"פ ד"ה האומר ולפי פירושו בסיפא ובופין היינו בשכ"מ אבל ריפא מיירי בבריא : (פ) הרי הוא שלו. עי' בגיטין מג: וכולן בשטר ועי' בהה"מ פ"א מהל' מכירה הל"ז אי מהני בבריא : (צ) יטול יחזיק. עי' מיי' פ"ב מהל' מכירה הל"ה ובהה"מ שם ומיירי כאן בשכ"מ ויש לו סיוע גדולה מכאן למ"ש בפירושו ועי' סי' רנ"ג ס"ג וס"ד מבואר בשכ"מ אלא שהרמב"ן מפרש וכופין דנהי דלא קנה מ"מ כופין ע"ש ולקמן : (ק) ויחלוק פלוני. עי' סג: ותלוק פלגא ועי' סי' רנ"ג סכ"ד דין זה בשכ"מ ועי' מיי' פ"א מהל' זכיה ומתנה הל"ז ובמגיד והשגות שם ועי' הה"מ בפ"ט הל"י : (ר) תנתן לו. עי' גיטין מ: פליגי אם בלשון עתיד הוא לשון מתנה : (ר) וכופין. בפנים פירשתי אמנם הובא בתשובת מהרי"ט ח"א סי' כ"ב שכ' בשם הרמב"ן דתוספתא זו דאף דלא קנה מ"מ כופין לקיים דברי המת וכן הוא בר"ן פ"ק דגיטין. ועי' גיטין מ. באומר פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח דכופין היורשים לשחררה משום מצוה לקיים דברי המת ועי' תוס' ב"ב קמט. ד"ה דקא מגמרי שהביאו התוס' הך דכופין ועי' מהרש"א שם ונראה דכוונו התוס' לתוספתא זו ומיהו בשדה לפי שיטת התוס' אין כופין. אבל להרמב"ן אף בשדה כופין ועי' בקצה"ח סי' רנ"ב ס"ב מ"ש בזה ועי' מבנה למלך פ"ט מזכיה הל"י לענין תקנת חכמים במקום איסור : (ש) האומר עשיתי עבדי בן חורין. עי' ירושלמי כאן פ"ח הל"ט וגיטין פ"א הל"ה : (ת) הכותב דיוסתמין. עי' ירושלמי שם וז"ל ספר הכריתות כלל ס"ג סי' ס"ב מצינו שהיה לשון הש"ע שלא היו יודעין פירושו ובירושלמי יש נותלין הרשב"ג וכו' והר"י חזרתי על כל בעלי לשון וכו' עכ"ל : (א) האומר נתתי. גיטין מ: ועי' בהה"מ פ"ד מהל' זכיה הל"ב שהביא תוספתא זו דאוכל פירות ג"כ ועי' בשו"ע חו"מ סי' רמ"ם ס"ד ומשמע שאוכל פירות ג"כ שאין המקבל מוחה במתנה רק שאומר שלא זכה ובאמת זוכה לו וע"ש בסמ"ע בשם ב"י בתשובה דאפי' כמלא כן בתוספתא משובש הוא : (א) חייבינן. עי' שבת נג: חייבינן שמא חוץ לחומה לנו וכאן הוי ודאי [ועי' בחסדי דוד] : (ב) כתבתי שטר ונטלתי. או הוא דבמקום שקונה בשטר לחוד מ"מ כיון שאומר שנתן לו והוא מודה שלא קבל הודאת בע"ד כמאה עדים והת"ב כתב דבקדושין כו. במקום דקנה בשטר ככף לחוד לא קנה ולקמן בעבד נראה לפרש כן : (ג) עשיתי פלוני עבדי. ומותר בב"ח ובעי טבילה לשם שחרור שהרי הודה שלא טבל עי' יו"ד סי' רס"ו סע"ה ומבנוע דהמפקיר עבדו א"ל ג"כ דאל"כ נימא שהפקירו עי' תוס' לח. ד"ה המפקיר : (ד) שהיתה יורשת. עי' קמג: וקמד: וירושלמי פ"ט הל"ג :

מנחת בכורים

לחוב ולזכות. לחוב ע"מ לזכות הם דנים לזכותן וכשיתחייבו אין מחייבין להיתומים : להכניס ולהוציא. פירושא דלחוב ולזכות : לחשב. לישבע ורבי פליג דלא ישבעו אלא נאמנים ובפלוגתא דר"ש ורבנן : להם. אף לא עבדים שמא יצא עליהם ערעור : מינה. שהיה רגיל להפקיד : לחתום. על הצוואה אף שלא נתברר שכן הדבר שהן אין גובין אלא בראיה ברורה : א"נ. חזקה שנתברר הדבר : נזונים. ומזונות הגדולים היה בשתיקה ולא מיחו וי"מ בחיי אביהן (עמ"ש) : מזונים. עד שתגדל ואח"כ נחלוק : הניח להם. מה שמסר להם במתנה שלהם הוא אף כסף וזהב :

פרק ט א מדייני גזירות. גוזרי גזירות וקנסות [כתובות קה.] : אין כופין. אם המוכר לכתוב שטר מכירה אחר ע"ש הלוקח : ע"מ כן. שהודיע לעדים ראו שהכתבנו לי ששי אחר או להמוכר (ב"ק קג.) : במעמד חבירו. ושתק : מאחוריו. של השטר שחתם לעד קיים דבריו דמעשה לא עביד ואף למ"ד העורר על השדה והוא חתום בעד יכול לערער התם יכול לומר הראשון קשה והשני נוח אבל כאן שהשדה בידו למה חתם בעד (עי' כתובות קט:) : ב משל בית אבי אמא גרסינן : כמפורש. לפ"ר שכן הוא וכן באשה וצריכי תרווייהו כמבואר (נב:) : ונוטלין חלק כזכר. גרסינן דממ"נ חד בן הוא ואי גרסינן נקבה גרסינן שילדו זכר ונקבה אצל הראשון כנקבה ואצל השני כנקבה דנקבה נוטלת עד שתבגר וכל בני חד מצי למימר אחותנו הנקבה : אם זכר מנה. שאמר דבריו שהם וי"ש לפרש אם זכר אחר הנקבה מנה והנקבה ג"כ מנה ואם נקבה אחר הזכר מאתים להזכר ולהנקבה לא כלום א"כ הבן נוטל מנה תחלה ממ"נ והמנה השניה נוטל מספק מתוה וכן הנקבה נוטלת חמשים ואפילו רבנן מודו כאן דאין שבן מוחזק דמיירי בחיי האב (קמא. ובתוס' ד"ה אידך) : ונקבה. מבטלת מתנת הזכר : ד לפלוני. ואח"כ לא נמלא כ"ב לכ"א כדי סיפוקו : כל הקודם. כיון שאמר ואח"כ כוונתו שתחלה יטול הראשון : מן האחרון. דהוה כבן חורין שהניח הראשון מקום לגבות : ובע"ח. ונחסר מן הסך שאמר שמגוה ורולין לגבות לפלוני דלא יטול מאתים רק לפי ערך אין מנכין אע"פ שלא נתכנס כל המעות : ואח"כ. תלה הנתינה בקבוץ המעות : מזה שירש. דעליו אל כיון שקראו יורש : לעניי. בגונא דלא תל עלייהו ולא הוו נוגעים בעדותן : לא קנו עצמן. דאין שנים משתחררין בשטר אחד וא"כ גם הנכסים לא קנו אבל בשני שטרות שכתב לכל אחד כולו קנה גם לעצמו אבל חצי חצי הוי שיור לחבריו והיכא דשייר לא קנה עצמו ולא קנה הנכסים ובחסורי מחסרא מוקמינן להא ברייתא בגיטין והשאר שיור לראשון א"כ הראשון לא קנה יקנה השני גם לעבד הראשון דהוא יצא ב"ח ולא הראשון : שאין שם. וע"כ כל נכסי כוון על העבד וא"כ כשאמר חוץ מבטל דבורו בכל נכסי וקמ"ל דפלגינן דבורו : זכה בנכסים. אם יש לו. א"נ זכה מכח אמירת כל נכסי (הרא"ש פ"ק דגיטין) : ה הרי אלו שלו. בכל אלו זכה : וכופין. הא דפליגי היינו בבריא אבל בש"מ דבריו קיימים וכופין יורשין לקיים (ב"ב קמ"א וירושלמי פ"ח ה"ח ובפ"מ שם) : הרי הוא בן חורין. וכ"כ בשטר : הרי בן חורין. הדין בכל אלו דב"ח. אבל אם אמר יעשוהו וזוה כן להיורשים פליגי : בכל לשון אם כתב מתנה הוי מתנה. ודיסתמא הוא צוואת שכ"מ ובירושלמי פ"ח הל"ח מבואר הר"י חזרתי על כל בעלי לשון לידע מהו דיסתמא ולא אמרו לי דבר וע"ש בפ"מ :

פרק י א לא אמר כלום. דא"י מזה ואם אינו רוצה צריך להפקיר כדין הפקר : שמא. חיישינן כמו ודאי : כמאה עדים. וזכה הנותן בחזרה : ב הריבוי. שנתרבו הנכסים והיתה יורשת בין היורשים:

אחריות

הנכסים ולא עוד אלא אם יש שם נכסים שיש להן אחריות גובה כתובתה ואם לאו אין גובה כתובתה אלא(ה) לפי חשבון א): (ו)האחין שהניח להן אביהן נכסים ולאחד מהן יש לו בנים ועמדו בניו של זה והשביחו את הנכסים והביאום לבית הריבוי לא יאמר לו תנו לי מה שהשביחו בני את הנכסים וכן הן לא יאמרו לו תן לנו מה שאכלו בניך אלא מה שאכלו אכלו מן האמצע ומה שהשביחו השביחו לאמצע. האחים שהניח להן אביהן נכסים ועמדו והשביחו השביחו לאמצע ולא עוד אלא אפילו הניח להן אביהן (ז) ספל או קרדום והשביחו מה שהשביחו לאמצע. האחין שנטל אחד מהן מאתים זוז והלך ללמד תורה או ללמד אומנות לא יאמר אילו הייתי כאן הייתי נזון מן האמצע אלא אומרים לו אילו היית כאן היית נזון מן האמצע עכשיו שנזונת נזונות משל עצמך (ח) האחין שנעשה אחד מהן (ט) גבאי או אפולמוטוס אם מחמת נכסים נפל נפל לאמצע ואם מחמת עצמו נפל נפל לעצמו חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו אמר רבן שמעון בן גמליאל (י) בד"א ברפואה שיש לה קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה נתרפא מן האמצע. נשאו נשים והכניסו להם שדות זה נוטל את שהוא שלו וזה נוטל את שהוא שלו ואם היתה (כ)הוצאה מן האמצע מביאין ב) לאמצע וחולקין הכניסו להן כלים זה נוטל את שהוא מכיר וזה נוטל את שהוא מכיר והשאר מביאין לאמצע וחולקין עשו כלים (ל) לנשיהם ולבניהם הרי הן של עצמן עשו כלים לעצמן מביאין לאמצע וחולקין: ג (מ)שלח האב שושבינות כשהיא חוזרת בעיניה נשתלחה לאב שושבינות כשהיא נגבית נגבית מן האמצע השושבינות אין בה משום רבית: (נ) חמשה דברים נאמרו בשושבינות אין בה (ס) משום רבית וחוזרת בעיניה ונגבית מן האמצע ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים: עשה עמו שושבינות בפומבי ומבקש שיעשה עמו בצנעא יכול לומר לו כדרך שעשית עמי בפומבי אף אני אעשה עמך בפומבי עשה עמו ג) בבתולה ומבקש שיעשה עמו באלמנה יכול לומר לו כדרך שעשית עמי בבתולה כך אני עושה עמך בבתולה עשה עמו שושבינות ד)באשה אחת ומבקש שיעשה עמו(ע) בשתי נשים יכול לומר לו לכשתשא אשה אחרת אביא לך בשניה: ד (פ) השולח סבלונות לבית חמיו ואכל שם (צ) שבועי בנים או דברים אחרים מה שאכלו אכלו והסבלונות קיימות במקומן. השולח סבלונות לבית חמיו דברים (ק) שדרכן להשתמש בהן בבית חמיה אין צריכה להחזיר בידה ושאין דרכן להשתמש בהן בבית חמיה צריכה להחזיר בידה מתה דברים שדרכן להשתמש בהן בחייה אין האב צריך להחזיר ושאין דרכן להשתמש בהן בחייה האב צריך להחזיר: ה (ר) בריא שכתב נכסיו מתנה אע"פ שלא שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת (ש)שכיב מרע מוציא מיד. מיד מי הוא מוציא מידן והן אין מוציאין מידו דברי ר' יעקב רבי נתן אומר אם היה שכיב מרע הן צריכין להביא ראיה שהיה בריא ואם היה בריא צריך הוא להביא ראיה שהיה שכיב מרע: ו (ת) המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר' אליעזר אומר נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה. אמר ר' אליעזר (א) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה והיה מבקש ליתנם במתנה אמרו אי אתה יכול מפני שאין לך קרקע עמד וקנה סלע אחת סמוך לירושלים אמר צפונו של זה ועמו מאה חביות של יין נתונות לפלוני דרומו של זה ועמו מאה חבית של יין נתונות לפלוני וקיימו את דבריו במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי רבי מאיר רבי יהודה ורבי אלעזר אומר בד"א בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול: ז (ב) נפל הבית עליו ועל אמו הואיל אלו ואלו באין מכח ירושה אלו ואלו מודים שיחלוקו א"ר עקיבא (ג) מודה אני בזה כדברי בית הלל שהנכסים בחזקתן:

פרק יא

א פשוט שכתב (א) עדיו מאחוריו מקושר שכתב עדיו מתוכו שניהן פסולין רבי חנניא בן גמליאל אומר מקושר שכתוב עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט (ב) השיב רבי על רבי חנניא בן גמליאל והלא זמנו של שטר מוכיח עליו אם פשוט הוא ואם אינו פשוט אי זה הוא מקושר (ג)כתב שם המלוה ושם הלוה ה)מקום הלוקח מקום המוכר מקום השדה מקום המעות מקום הזמן קושרו מלמעלה והעדים מלמטה כשר: ב גופו של שטר ביום פלוני בשבת פלוני בחודש פלוני בשנה פלונית ובמלכות פלונית. לא כתב בו שם היום ידו על התחתונה כל אותה שבת. לא כתב בו שם שבת ידו על התחתונה (ד) כל אותו חודש. לא כתב בו שם חודש ידו על התחתונה כל אותה שנה. לא היה כתוב בו שם שנה ידו על התחתונה (ה) כל אותה מלכות. היה כתוב בו דהב נותן לו דינר של זהב דהב דינרין נותן לו שני דינרין של זהב בדינרין דהב נותן לו כשני דינרין דהב. בדינרין ודהב נותן לו שני דינרין של כסף כדינר של זהב היה (ו) כתוב כסף נותן לו דינר של כסף כסף דינרין נותן לו שני דינרין של כסף. בדינרים כסף נותן לו כשני דינרין של זהב כסף. דינרין וכסף נותן לו שני דינרין של זהב ודינר (ז) כסף. דהב דאת חייב לי אין פחות מדינר של זהב. כסף דאת חייב לי אין פחות מדינר של כסף. דהב דינרין (ח) דאינון דיתמי והשאר מחוק אין פחות מדינר זהב (ט)דריאבון ו) נותן לו כל מה שדריאבון שהוא שוה. כיוצא בו הנושא ונותן עם חבירו בשוק ואמר לו זהב דאת חייב לי אין פחות מדינר של זהב דריאבון נותן לו כל מה שדריאבון שוה: ג המוציא (י) שטר בבבל גובה עליו כסף בבל שטר בארץ ישראל גובה עליו כסף ארץ ישראל היה כתוב בו כסף סתם והוציאו בבבל גובה עליו כסף בבל בארץ ישראל גובה עליו כסף ארץ ישראל היה כתוב כסף סתם ה"ז גובה כל *)(מקום) שירצה מה שאין כן בכתובת אשה: בין שכתוב בו לוה פלוני מן פלוני ובין שכתוב בו (כ) אני פלוני לויתי מן פלוני והעדים למטה כשר (ל) לעולם התחתון ילמד מן העליון במקושר באות אחת ולא בשתי אותיות בין חנן לחנני ובין ענן לענני על אות אחת מקיימין אותו על שתי אותיות אין מקיימין אותו ואיזהו (מ) קיומו אני פלוני לויתי מן פלוני. ופלוני ופלוני לוה הימנו קושרו למעלה והעדים למטה כשר: כותבין (נ) גט לאיש שלא מדעת אשה אבל אין כותבין אלא מדעת האיש

*) נ"ל מה וכ"ה בכתובות דף קי ע"ב

נוסחאות כ"י

א) בכ"י אלא לפי חשבון ליתא: ב) נותנין: ג) שושבינות: ד) בשתי נשים ומבקש שיעשה עמו באשה אחת יכול לומר לו כו': ה) שם הלוקח שם המוכר: ו) דריאבן

חסדי דוד

דברי הנותן אלא דחיישינן לדבריו אבל התוס' ז"ל כתבו שם וז"ל הא חיישינן הוי וודאי כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו ע"כ ולשון התוספתא משמע כדבריהם מדקתני לא אמר כלום. ואיברא דהך ליסנא דחיישינן בגמ' מוכח דלא מלשון הברייתא הוא. דאין דרך התנאים לדבר בלשון תרגום והו"ל למימר חוששין ואולי תוספת מדברי התלמוד הוא. ומ"מ גם לדברי התוס' ז"ל קשה ליסנא דשמא דמשמע דהוא ספק ונראה דהא והא איתא דמ"ש ז"ל דהוא ודאי הוא לגבי דידיה שאינו יכול לחזור ולזכות בו ולזה אמר כאן לא אמר כלום. אבל לגבי אחריני אינו אלא ספק ומשו"ה תנא בלשון שמא נשאו נשים והכניסו להם שדות כו'. רישא לא מצאתיה במקום אחר ומ"מ הדין ברור שאם נשאו נשים קודם חלוקה והכניסו שדות אע"פ שעד עכשיו היו הוכלים פירותיהם ביחד בלא קפידא אם אוכל אחד משל חבירו ספי לא נימא ש"מ שגם גוף הקרקעות כבר החזיק כל אחד בשל אחיו ויהיו דין השדות כאילו ירשום מאביהם ובבואם לחלוק יחלקו בשומא חלק כחלק אלא זה נוטל את שלו וזה את שלו ואם היתה הוצאה מן האמצע אלא שלצורך שדה של אחד הוצאה מרובה ולשדה השני היתה הוצאה מועטת לא נימא דמחלו להדדי כי אמרו דסמכי דבשעה שיבואו לחלוק יחשבו ההוצאות ולאותו שהוציאו יותר ינכו מחלקו. וכן הוא הדין גבי כלים אע"ג שהחזיקו לא הוי חזקה כמו שותפים שאין להם חזקה אלא כל אחד נוטל את שלו אם מכירו. ודין עשו כלים איתי' בפ"ק דב"ק דף י"א וע"ש בתוס' הטעם לזה ועי' בטור סי' רפ"ת טעמא אחרינא בשם הרמ"ה וע"ש עוד בסמ"ע:

פרק יא גופו של שטר ביום פלוני בשבת פלוני בחדש פלוני בשנה פלונית כו'. ופי' כי גם הזמן הוא בכלל גופו של שטר. והנה מדקתני ביום פלוני בשבת פלוני מוכח דר"ל ביום פלוני של שבת

מצפה שמואל

(ה) לפי חשבון. היינו מקרן בשעת מיתה ולא משבח ועי' תו"מ ס"ס ק"ד בש"ך ובסמ"ע שם לענין בע"ח אי גובה משבח ועי' בסי' ק"ט ובש"ך ס"א דבשבחא דממילא הוי כקרן ועי' בפ' יש בכור ובאה"ע סי' צ"ה בסופו. (ו) האחין שהניח. עי' מיי' פ"י מהל' נחלות ובמגיד הל"ג ובשו"ע סי' רפ"ז ועי' בהה"מ פ"ט שם הל"ב ומכאן דלא כה"ר ישעיה בטור ר"ס רפ"ו דס"ל דשתיקה לא הוי כמחילה: (ז) ספל. בש"ס איתא אודייני ועי' ירושלמי פ"ט הל"ג ועי' תוס' קמג: בתוס' גרסינן רמו מה וכו' ובעינן ב"ד ועי' בשו"ע סי' רפ"ז ס"א בהגה"ה חלוק בין גדולים דסגי בעדים וקטנים בעינן ב"ד ועי' כ"י: (ח) האחין השותפין. והיינו שהן שותפין ועי' בירושלמי פ"ט הל"ב ובמראה הפנים בשם חידושי הרמב"ן שפי' דבתוספתא משמע שאפי' היה לאחד בנים וזן אותם מתפיסת הבית אין מחשבין לו אלא מה שאכל מן האמצע ועי' במראה הפנים פ"ט הל"ג ע"ד שאמרו בירושלמי שהם אחיו עד ג' דורות והתוספתא מתפרשת כפשטה בהשבית בתפיסת הבית וע"ש בשם התמים דעים להראב"ד שפירש דבחיי אבי אביהם מיירי דדור ג' הוי קרובה אבל לא יותר ואם השביחו או שאכלו הללו תובעים שבחם והללו תובעים מה שאכלו וכרתוקים דמי ע"ש שהאריך. (ט) גבאי. שם ופ"ט הל"ד. (י) בד"א ברפואה. ירושלמי שם וכתובות פ"ד הל"ז ועי' תוס' שם ד"ה תלה ולדינא מחלוקת הפוסקים אי קאי בפסיעה וקאי על המשנה אבל באונס לעולם לאמצע וי"מ דענין בפ"ע הוא וקאי על אונס ועי' ב"י בסי' קע"ז ובסמ"ע שם סק"ב וכ"נ דברי מהרש"א בתוס' שם וב"י כתב דהטור היה לו גירסא אחרת בתוס' וכתב הת"ב ול"ע דהתוס' קאי על המשנה ובמשנה מיירי בפסיעה ועי' בנתה"מ סי' קע"ז ס"ה מ"ש בזה וא"ש קלת. (כ) הוצאה. עי' כ"י במשנה (רכד) שכתב גרסינן בתוספתא דאם יש בנים מרובים לאחד מאלו ולאחד אין לו או שיש לא' נכסים מרובים לעולם נזונים יחד מנכסים לאמצע וז"ש מביאין לאמצע ותולקים והיינו שנזונים יחד ועי' טור ר"ס רפ"ו: (ל) לנשיהם. עי' ב"ק יא: ועג"י במשנה: (מ) שלח האב שושבינות. קמד: ושם הגירסא חוזרת לו: ושהיא נגבית מן האמצע. גרסינן שם ועי' ש"ג בשם הרמ"ה בזה: (נ) חמשה דברים קמה. ושם.: (ס) משום רבית. עי' ש"ס ובב"מ סה.: (ע) בשתי נשים עי' תוס' דמפרשי הגירסא בגמרא כמו בתוס' דהכא ויותר נראה גיר' רשב"ם ואף שאין לשושבינות קצבה דאין בה רבית ואם רצה פוחת מ"מ אין דרך להחזיר תני שושבינות לכן מבקש שיחזיר לו בהאחת דמסתמא יחזיר לו בשלימות: (פ) השולח סבלונות קמו.: (צ) שבועי בנים. פשוט הוא דהסבלונות קיימים דאינם חוזרין והיינו באכל שם דינר וזה הוא סעודת חתן א"צ להחזיר בידה ועי' תוס' קמו. ד"ה סבלונות ועי' ת"ח שהבית תוספ' זו: (ק) שדרכן. משמע אפי' לא בלו רק דרכן לבלות ועי' קמו.: (ר) בריא שכתב מתנה. קמו: לפי דבשכ"מ חלוק אמר דין בריא ועי' ירושלמי גיטין ספ"א עשו דין שכ"מ בבריא שכתב ונתן ועי' כתובות פי"ה הל"א וכאן פ"ט הל"ו: (ש) שכ"מ מוציא. ועי' ירושלמי כאן פ"ט הל"ו ובמה"פ ד"ה הבריאה: (ת) המסוכן. קנו. ושם: וירושלמי פ"ט הל"ז כל זה עד נפל וירושלמי קדושין פ"א: (א) מעשה. בתולה הוא כמבואר קדושין כו: להדיא ורבנן סברי דבריא הוי ועי' קנו ד"ה קונים דבשכ"מ הקילו לעשות קנין ועי' קדושין גרסי' שם מאה צאן ועי' ירושלמי פאה פ"ג ועי' כאן בירושלמי פ"ט הל"ו לענין בין בחול בין בשבת ועי' כאן פ"ט הל"ט וקדושין פ"א הל"ה: יקיימו דבריו אף אם עמד אינו חוזר לר"א וכ"ש לרבנן דבריא הוי ובקדושין גרסי' שמת: (ב) נפל הבית עליו. קנח: (ג) מודה אני. שם (א) עדיו מאחוריו. קס. ועי' תוס' שם ד"ה פשוט וע"ש תו"מ סי' מ"ב סק"ג מ"ש בפ"מ וע"ש סי' מ"ה ס"א דלא הוי חתימה כלל ועי' ירושלמי גיטין פ"א הל"י: זה מתוכו וזה מאחוריו וכן כאן פ"י הל"א: (ב) השיב רבי קסד. וירושלמי פ"י ועי' תוס' ד"ה מקושר ובירושל' מסיים גופו של גט וכו' והיינו שכותבין במקושר שריר וקיים משא"כ בפשוט א"כ לא מני משוי פשוט כ"פ הת"ב: (ג) כתב שם המלוה. קסב: ועי' ירושל' פ"י ובפנים ובש"ס פליגי אי התמו על הכפל או חתמו על השטר באורך נגד התחלתו עד סופו כדי דלא יזייף ויוסיף על גופו של שטר עי' גיטין יז: בכתב בו שבוע כשר בגיטין ג"ב וכאן לא כתב כלל ועי' כתובות לד: לענין טעות. (ד) כל אותו חודש. כתובות לד: מ"ש בהך דידו על התחתונה: (ה) כל אותה מלכות. עי' גיטין פ. משום שלום מלכות. (ו) כתב כסף. קסו. ושם מהופך הברייתא ועי' תוס' שם ד"ה א"ה: דינרין וכסף. צ"ל דינרי וכסף ועי' בפנים: (ז) כסף דהב דאת חייב. קסה.: (ח) דאינון ונמחק. עי' ירושלמי פ"י ועי' ע"ז סי' מ"ב כתב דנשבע היסת ולא פליגי רק בלוה אמר ג'. ב"מ ה: ובירושל' כאן אינו מבואר כן וכן העיר הת"ב: (ט) דריאבון שוה גרסי' ועי' שבועות לט: וכתב הת"ב דלעיל לא אמר שוה והספר דשא"ה שאמר שאני חייב: (י) שטר בבבל. עי' כתובות קי: וירושלמי פ"ג שם ע"ש: (כ) אני עי' רמב"ם פי"א מהל' מלוה הלי"ב ועי' לח"מ שם והיינו שחתמו לקיים הענין ועי' סי' ס"ט ס"ג ועי' ירושלמי גיטין פ"ח הל"ו וכאן פ"י הל"א לעולם אין העדים חותמין למטה עד שיקראו למעלה: במקושר. אפי' בשיטה אחרונה: (ל) לעולם. קמו: וירושלמי פ"י הל"ג: (מ) קיומו. עי' ירושלמי פ"ו הל"ו: ופלוני. עי' בפנים והת"ב כתב דהספר דה"ק אם הוא כתב למעלה אני פלוני ופלוני לוה והעדים למטה לקיים הענין כשר: (נ) גט לאיש. עי' קסז: וירושלמי פ"י הל"ד וירושלמי גיטין פ"ד הל"ב:

מנחת בכורים

אחריות. קרקעות מוחזקים שלא ברשות: לפי חשבון. נוטלת חלקה בירושה ותו לא: יש לו בנים. ויכולים לטפל יותר בנכסים ברבוי ב"ב הן. האחים א"י לתבעם מה שאכלו בניו יותר: לאמצע. בהשביחו מחמת עצמם אבל מחמת הוצאת אחד לעצמו (קמג:): ספל. דהוי מטלטלין ל"א כמאן דפליגי דמו: מן האמצע ותובע מזונות: אפולמוסטוס. שוטר המלך. וממונה ללחום מלחמת המלך: נכסים. שמינוהו בשביל עשרו שכרו לאמצע. וכן להפסד (רה"ש): אין לה קצבה. בכלל מזונות הוא: שדות. בעת שהיו שותפים שייך לכל אחד לבדו: לאמצע. הפירות שגדלו מהוצאות השותפות: והשאר. שאינן נכרים ואולי של שותפות הוא: של עצמן דלא יתבוו בב"ד ובבגדי חול מיירי: ג שושבינות. ששולחין הנערים זה לזה בעת נשואים ראשונה אם שלח האב ע"י הבן ויחד לו: חוזרת בעיניה. לכן שנשלח ע"י נגבית בחזרה. דנגבית בב"ד כדלקמן. בעונתה. גרסינן בש"ס והיינו בעת שמשיא הבליח: ואין השביעית. דלא קרינן ביה לא יגוש עד הנשואין של המשלח: נוטל. דהוי ראוי: ומבקש. המשלח הראשון: יכול לומר. הראשון להשני אני רוצה עתה לעשות בגלוי: בשנים. וי"ג בהיפך שעשה עמו בשתי נשים ורוצה שיעשה עמו באשה אחת (אף שאין קצבה ויכול לפחות מ"מ אבל שמסתמא יתן לו כמו שנתן לראשון) יכול הראשון לומר וכו'. ד שבועי בנים. הוא בנות שבע תאנים טובות (נדרים נו:): מה שאכלו. כיון שאכלו הסבלונות אינם חוזרים: בידה. אף בחייה כמבואר במשנה: שדרכן כו' בבית חמיה א"צ להחזיר. והיינו העשוין לבלות: ה ש"מ מוציא מיד. אם היה ש"מ יכול לחזור אע"פ ששייר הוא מוציא אם נתן זה בעת שהיה ש"מ או בריא ומיד מי הוא מוציא מידו ומוקמינן בחזקתו: וכן אין מוציאין. אף בעתה שכ"מ לא מוקמינן כדהשתא: ש"מ. כדהשתא מוקמינן: במשיכה. כדין בריא: ו ומעשה. וחולה היה ומ"מ בעינן קנין אג"ק: בד"א. לרבנן דלא בעי קנין: בשבת. אלמוהו דלא ליהוי כמכירה ובעי קנין ולא יעשה בלא קנין: עשוי. דלא אמרינן אין קנין לאח"מ כיון דא"א בלא"ה הוי כפירש מהיום אם מתי ומותר אף מתחלה כיון דא"א בע"א (תוס' שם): ר"י אומר ר"ה אומר גרסינן וברישא ר' אלעזר ובסיפא ר' אליעזר (תוס' ד"ה רא"א כו') ועפ"מ ושם גרסינן כד"א בשבת אבל בחול לא יעשה והיינו בקנין דאיז קנין לאה"מ: ז ועל אמו וחולקין יורשי הבן עם יורשי האשה: מודים ב"ש וב"ה. דפליגי בנפל עליו ועל אשתו: בחזקתן. בחזקת יורשי האשה מאותו השבט. ולפי שת"ק אמר מודים אמר ומודה: אבל קאי לב"ה בנפל הבית עליו ועל אשתו:

פרק יא א זמן השטר במקושר אם מלך שנה כותבין שנתים ובינו לבינו כותבין שובר בזמן וכשיעשה פשוט יסברו דנכתב אחר זמן השובר: כתב. כותב לכתחלה כמבואר בירושלמי פ"י הל"א אלא משום עדים נקטי': העדים מלמטה בדיעבד ולכתחלה מאחוריו: ב גופו של שטר. בכל שטר מיירי: מקום הלוקח ואולי גרסינן שם בגירי: כל אותה שבת. אינו גובה אלא מלקוחות לאחר אותה שבת דיאמרו דנכתב ביום ו' בערב וכן כולן: דהב. ובכתב מטבע דהל"כ אמרינן נסכא: בשני דינרין. שוה דב' מורה על שוה: בדינרים ודהב. וא"ו הנוסף למטבע כוון ולא קפדינן על הב' של בדינרים: ודינר של זהב. גרסינן: של זהב כסף. ומפרש בגמ' דכתב דינרי אבל דינרין י"ל כסף בשוה שני דינרים כסף: דאינון והשאר גרסינן: אין פחות מב' דינרי זהב. כיון דכתב דאינון שנים במשמע: דריאבון. כמו דרכונות בשקלים: הנו"כ כלומר דכן הוא הדין בע"פ: ג גובה. במקום שמוציא: ששם היה ההלואה או על אותו מקום נשתעבד ופריעתה לה כולהו בסוף כתובות: כל מה שירצה. גרסינן בפחות שבמטבעות כגון מעות: בכתובת אשה. לא תלינן במקום שכתוב בו אלא הולכין להקל כמבואר סוף כתובות: ד במקושר. דרך במקושר לחזור בשיטה אחרונה וקיימא ולמידין מן העליון אם חסר ול"ד אלא כל שטר כן הוא והרגיל נקט: חנן ולמעלה חנני יתן להנני. דאות אחת אפשר למתלי' בטעות: מקיימין. ללמוד מעליון: קיומו. בקשר ב' אותיות חוזר ומקיים למטה כל השטר שחותמין אח"כ בחזרה כמו למעלה והכל הולך אחר האחרון: ופלוני ופלוני. כלומר בין שכתוב ואני ובין שכתוב בלשון עדים מקיימין למטה: מדעת האיש. שמא אונקלסית:

האיש כותבין שובר לאשה (ס) שלא מדעת האיש אבל אין כותבין אלא מדעת האשה כותבין שחרור לרב שלא מדעת העבד אבל אין כותבין שלא מדעת הרב אונקלסיא שלא מדעת המלוה אבל אין כותבין אלא (ע) מדעת הלוה. דייתיקאות אפותיקאות ומתנות שלא מדעת הנותן אבל אין כותבין אלא מדעת המקבל שטרי מקח וממכר שטרי ארסיות וקבלת בהמה שלא מדעת נותן אבל אין כותבין אלא מדעת המקבל גזרידין[א] ופרוסבולין שלא מדעת שניהן רבי אומר אומר אני שאין כותבין פרוסבול אלא מדעת הלוה[ב]. (פ) משנין את השטר מעברית ליוונית ומיוונית לעברית ועושין לו קיום בית דין נמחק או שהרקיב נימוק או שנטשטש מביאו לב"ד (צ) ועושין לו קיום ב"ד (ק) נקרע (ר) או שאבד מביא עדיו לב"ד ועושין לו קיום ב"ד איזהו קיום ב"ד במותב (ש) פלוני בן פלוני הוציא פלוני לפנינו שטרו קרוע (ת) ובדקנו עדותן של עדים ונמצאת מתכוונת גובה וא"צ להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה: ה שטר (א) שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו למטה אפילו מגופו כשר. שטר (ב) שחתמו עדיו לאחר שאלת שלום פסול שלא חתמו אלא על שאלת שלום החזיר בו דבר אחד או שני דברים מעניינו של שטר כשר כתבו בדף זה וחתמו עדיו בדף השני פסול: ו הרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין פסול פחות מכאן כשר וכמה יהיו עדיו רחוקין מן הכתב ויהא כשר כדי שיהו נקרין עמו דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר (ג) מלא שיטה אחת רבי דוסתאי בר ינאי אמר מלא חתימת שני עדים. שטר שחתמו עליו חמשה עדים ונמצאו שלשה הראשונים קרובין או פסולין תתקיים עדות בשאר עדים כתבו בחמשה לשונות ותתמו עליו (ד) חמשה עדים בחמשה לשונות כשר (ה) נקרע כשר נתקרע פסול נקרע כמו קרע של ב"ד פסול (ו) מחוק[ג] או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר נימוק[ד] או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר אם לאו פסול (ז) האחין שהניח להן אביהן מרחץ אחד עני ואחד עשיר לא יאמר עני לעשיר הריני לוקח כנגדן מן השוק ומרחץ אלא אומר לו אם יש לך בוא והרחץ (ח) והוצאה לאמצע עשאם אביהן לשכר השכר לאמצע אחד מרחץ ואחד הגת ואחד בית הבד. האומר עשו טבי עבדי בן חורין והיו שם שני טבין אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהן יוצאין בני חורין (ט) ונוטלין משניהן דמי אחד מהן. האומר (י) תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון והיו שם שני יוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהם חולקין בשוה (כ) יצאת עליהן כתובת אשה ובעל חוב שניהן נותנין בשוה (ל) הוציא אחד מהן שטר על חבירו שחייב לו לא יאמר לו שלי הוא שאבד ממני אלא כל שהשטר בידו גובה. נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהן פרועין וכשהוא גובה אינו גובה (מ) אלא מדעת הלוה. האומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואין ידוע איזה הוא השטרות כולן פרועין וכשהוא גובה אינו גובה אלא מדעת הלוה[ה]: ח המלוה את חבירו (נ) ע"י ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב. המלוה את חבירו ע"י שני ערבין (ס) לא יפרע מאחד מהן ואם אמר ע"מ שאפרע מאחד מהן יפרע מאחד מהן שטר היוצא מיד ערב ה"ז אינו גובה ואם כתב בו בע"ח (ע) כבר התקבלתי הימנו ה"ז גובה: סליק

נוסחאות כ"י

א) נוטרי דינין: ב) המלוה: ג) נימוק: ד) נמחק: ה) המלות:

חסדי דוד

פלוני כלומר באחד בשבת וכיוצא ומדסדר קתני בחדש פלוני א"ה צורך להזכיר איזה שבת דמשמע דלסדר פרשיות מונה כלומר בשבת פ' שמות או פ' וארא דהא ליכא סימן אחר ולא שם אחר לשבתות וקא למה נצרכה אלא מוכרח דאיירי דלא מפרש בכמה בחדש ודרך משל כותב כך ברביעי בשבת פ' שמות בחדש טבת ואולי דכאתרא דהך תנא הוו נהיגי כך אבל אנו אין לנו אלא כפי מ"ש בגמ' ובפוס' והכי נהוג עלמא שאין מזכירין שם השבת אלא הכי כתבי' ברביעי בשבת כך וכך לחדש טבת ומינו ודאי נראה דאי כתב כדלעיל השטר כשר ואפי' בגט אשה יש להכשיר מאחר דהזמן ברור כפי מנהג ישראל בכל המקומות שמעטו שמשלימין כל החומש בשנה אחת סדרא א' בכל שבת: משנין את השטר מעברית ליוונית כו'. הך רישא לא ראיתיה במקום אחר ולא ידענא מה טיבו של שנוי זה ואפשר לאוקמא כגון שהשטר בלשון עברית והלוה הלך לו למדה"י ושם אין בקיאין בלשון עברית והמלוה רוצה לילך אחריו לגבות ובא לב"ד ועושין לו טופס של אותו שטר מועתק מלשון עברית ליוונית מזמן השטר הראשון ועושין לו קיום ב"ד וכותבין הטעם שהוצרכו להעתיקו וקורעין השטר הראשון וה"ה איפכא אם כתב בלשון יוונית ובמקום שנמצא עכשיו הלוה לא בקיאין בלשון יונית ומ"ש במותב פלוני בן פלוני היא ט"ס וצ"ל במותב פלוני ופלוני ופלוני הוציא וכו' ועי' בטור ובב"י סי' מ"ה: סליק

מצפה שמואל

(ס) שלא מדעת בעבדי· עי' ב"מ יט. דאף למ"ד חוב הוא לעבד שיצא מת"י רבו לחירות ל"ח דלמא לא יתן עד תשרי דאמרינן ז"ל אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ועי' תוס' שם ד"ה אימתי דהיכא דלא איתרע בנפילה ל"א זה א"נ כמ"ד זכות הוא ולכן כותבין שלא בפניו ועדיו בחתומיו זכו לו ועי' קדושין כג. וצ"ע שלא הביא ראיה מזה ע"ש ואולי נפרש כאן שמקבל ג"ש בעבד ומשוחרר מעתה ושוב ליכא ראיה מכאן לאביי אבל אינו נראה ופ"ש באס"ז: (ע) מדעת הלוה. ס"ל דזכות הוא למלוה ורבנן ס"ל דמ"מ מעשה ב"ד הוא. ת"ב: (פ) משנין השטר. גיטין יט: דכשר בכל לשון: (צ) ועושין לו קיום. קסח. בנמחק . ועי' לקמן: או שהרקיב. קסט: ועי' ירושלמי פ"י הל"ה ועי' מה"פ שם ד"ה האומר ועי' קסח: (ק) נקרע. בגוונא דל"ח שקרע הלוה לפרעון ועושין קיום דהוי כרשומו ניכר: (ר) או שאבד עי' סי' מ' ס"ג דאבד באור וע"ש בש"ך שהאריך ובנתה"מ: (ש) פלוני. או ב"ד או עדים ועי' מיי' פכ"ג ממלוה הל"ב ובמגיד שנסתייע מתוספתא זו דמיירי דלא נמחק לגמרי כהרמב"ם ועי' בפוסקים ובש"ך ר"ס מ"א: (ת) ובדקנו עי' הה"מ ספכ"ג מהל' מלוה הל"ב ובש"ס מ"א אי קאי על הראשונים או עדי הקיום וכאן לא נזכר הראשונים: (א) שיש בו מחק. ירושלמי גיטין פ"ט הל"ב וכאן פ"י הל"ח ושם פ"ט הל"ז ועי' מיי' פכ"ז ממלוה הל"ח ובש"ך ח"מ סי' מ"ד ס"ק י"ד ובפנים מגופו נחלקו הפוסקים י"מ מגופו היינו כל טופס השטר מקום דחיישינן לתנאי ושלא מגופו היינו מקום שאין כותבין תנאי וי"מ מגופו שם המלוה והלוה וכל השטר שלא מגופו אינו פוסל כל השטר דל"ח לתנאי ועי' ב"י סי' מ"ד. ובתלוי ודאי דעיקר החקירה לענין התלוי ועי' בש"ך ועי' מה"פ פ"י ה"א ד"ה כל שהכריע כהרשב"א דשניהם שוין בזה ואין השטר נפסל ועי' הה"מ פכ"ז ממלוה ה"ח: (ב) שחתמו עדיו. גיטין פו. וירושלמי גיטין פ"ט הל"ז וש"ר ירושלמי גיטין פ"ג הל"ב תנק מקום שני שיטין וכו' ועי' ירושלמי שם פ"ח הל"ח ופ"ח הל"ה והל"ז ועי' תוס' ד"ה פחות דמפרשי בעדים מן הצד מיירי ועי' מהרש"א שם ועי' הה"מ פ"א מהל' גירושין הלי"ח: (ג) מלא שיטה א' עי' קסג. ועי' ירושלמי כאן פ"י הל"א וגיטין פ"ט הל"ז: (ד) חמשה עדים. גיטין יח: וברש"י וברי"ן שם וכח"מ סי' מ"ה ובש"ך שם ועי' ברי"ף פ"ג דמכות וכ"מ פ"ט מהל' עדות הל"י וה"מ סי' מ"א ותומים שם בדינים אלו ועי' גיטין סוף פ' הזורק ועי' ירושלמי גיטין פ"א הל"ד שטר שחתמו בארבעה עדים בחמשה לשונות ועי' תוס' דגיטין פ"ו הל"ט חלופי גרסאות בזה ועי' במ"ע דכשר כשחתמו בלע"ז בחמשה לשונות ע"ש ועי' מיי' פ"ד מהל' גירושין והשגות וטוש"ע סי' קכ"ז ס"א וסי' ק"ל סט"ו ודעת הרא"ד מפני שאין על כל א' רק עד א': (ה) נקרע כשר. עי' מ"ש בזה בפ"ב דגיטין הל"ד ותשובת הר"ן בשלא ע"ז ותשובת רמב"ן סי' ל"ס וסי' ק': (ו) מחוק או שהרקיב. עי' טור חו"מ סי' ל"ב וב"ב ציין לתשובות רמב"ן המיוחסות סי' כ"ס: (ז) האחין שהניח. קנב: (ח) הוצאה לאמצע. כלומר שלא ירחץ הטוי כנגד העשיר שם חלוקי דבית אם בעינן שעשאן האב לעצמו ודעת ר"י שהעיקר תלוי אם מוציאין להשכיר או אם אין מוציאין וי"א דתלי בדעת האב ובטו"ב שם סתם בזה ועי' רמב"ן במלחמות שהביא תוס' זו והאיי כהרי"ף דיאכל העשיר יחדי ולא פלגינן אפי' ביומי והיינו שלא יאמר כפני שאי"י להביא ב"ה מן השוק להרחיצם ביומו: (ט) ונוטלין משניהם. עי' הה"מ פי"א מהל' זכיה ולח"מ שם· (י) תנו מאתים דינר. עי' כתובות נג: דאמרינן שודא דדייני והוב שאני כמ"ש הה"מ בפי"א מהל' זכיה הל"ב וע"ש בלח"מ ובטוש"ע סי' רנ"ג סכ"ש בהגה"ה ובר"ן פ' הכותב וכא דיחלוקו היינו כשניהם מתרצין בכך אבל בלא"ה פטורין היורשין ליתן לכ"א דמאי נגדתי ליה ועי' ש"ך שם דמפרש דמיירי במתנה והתוס' ס"ל כמ"ד יחלוקו וזה שיטת הכ"י דמוקי לה במתנה יעו"ש דאל"כ מאי מדחי לכל חד בשובר של שני יב"ש: (כ) יצא עליהם. כלומר מתחת הנותן א"כ הרי שניהם יורשין ועל שניהם מוטל לפרוע חוב אביהן אבל כשיצא עליהן ממש אף שיש להם מנה בשותפות מאי מדחי ועי' בבכורות מח: וכח"מ סי' מ"ט: (ל) הוציא א' מהם. עי' קעג. וכמ"ד דאין כותבין ללוה בלא מלוה וזה שמוציא הוא המלוה ול"ח לנפילה ועי' קעב: והת"ב כתב דלפי התוס' שהוציא על חבירו א' מן העיר א"י להדחות ולומר שיב"ם שאחר הוא המלוה כמבואר קעב: (מ) אלא מדעת הלוה. קעג. וע"ש ברשב"ם ד"ה אביי ולדבריו מפרש הת"ב מדעת הלוה שאומר לאחד אני חייב לו מפני הרשאה אבל כשאומר לשניהם פרע והיכן שובר א' לשניהם אף הרשאה ל"מ: (נ) ע"י ערב. ערב קבלן. ועי' קעד. אמר רבא וכו' וקי"ל לא יתבע הערב תחלה ואף דבכתובות פ"ח ס"ל לרבא גופי' אפי' בע"ח נפרעין שלא בפניו שאני והייט משום שלא יפלא כל א' וא' נוטל מעות חבירו והולך למדה"י ועי' חו"מ סי' ק"ו וסי' קכ"ט ס"י בערב בשלא בפני הלוה גובין מן הערב וזה פשוט: (ס) לא יפרע לא' מהן. עי' רמב"ם פכ"ה ממלוה הל"י שכתב דגובה מאיזה שירצה ועי' הה"מ ועי' סי' ק"ז ס"ז וסי' קל"ג ס"ג וסי' קע"ט ס"ד ועי' ק"ז ותוס' שם ועי' קכ"ד ועי' כ"י ר"פ המפקיד דמפרש להרמב"ם לא יפרע תחלה קודם הלוה אבל נגד הערבון א"צ תנאי דהוי כמשכון על חוב דאין שעבוד לתנאין וכן הסכים הרשב"א והוכיח מכאן דבשנים שלוו על השני רק דין ערב ועי' ר"ן רפ"ה דשבועות שהאריך בזה. (ע) כבר התקבלתי. עי' תוס' קעד. וכאן מבואר דהמלוה כותב וגם מוכח דאחר הפרעון מסני כתיבה (ב"ח בתשובה סי' ל"ח) ועי' ח"מ ס"ס קע"ז ובסי' ק"ל ס"ד ובש"ך:

מנחת בכורים

אונקלסיא. ענין שעבוד החוב לחיוב: שלא מדעת המקבל. אבל אין כותבין אלא מדעת הנותן כצ"ל וכן לקמן: נמחק. ורשומו ניכר והעדים מעידים מה היה כתוב בו: וא"צ להביא ראיה. בשעת הגביה כיון שכתוב בו ובדקנוהו: ה מגופו. ענין השטר התורף: למטה ונתקיים כולו עד האחרון פריסנא לה בסוף גיטין: נקרע. כדמפרש קרע ב"ד ש"י: ז ליקח. שישכור אנשים והשכר לו אלא לאמצע ובעשה אביהן לעצמו לשכר. השני כופה לעשיר להשכיר: ז עליהם. כלומר מתחת הנותן והמה היורשים: אחד מהם· בשני יב"ש: לאה המלוה ויש לו שטרות על שניהם כגון בסייג או שנמצא ביד הלוה יכול לומר דלבני יב"ש המלוים פרע וכתב שובר אחד אא"כ מודה והיינו מדעת הלוה מדעת הלוה גרסינן: ח מן הערב. תחלה: אינו גובה. מן הלוה להיות כשטר: בע"ח. כמלוה ש"י גאילו הקנה השטר לערב וגובה הערב מן הלוה:

סליק תוספתא ממסכת בבא בתרא

תוספתא מסכת בבא בתרא פרק א–י

עמוד	ברייתא'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
			פרק ראשון	
א	ח	ו	מעמיק שלשה	מעמיק להן שלשה
		ח	בית השלחין ובית האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין	בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רעה לבית השלחין
			פרק שני	
2	א	ח	כתבתי שטר ונטלתי מעות	כתבתי שטר אבל לא נטלתי מעות
	ד	ב	עדות אחת	עדות אחת להזמה
		ג	שניה הרי בידו שנה אחת שלישית אין בידו כלום	שנייה זוממת הרי בידו אחת נמצאת שלישית זוממת אין בידו כלום
		ט	ר' יהודה אומר הרי הוא אומר ולשלמה	ר' יהודה אומר הרי זו חזקה ולשלמה
	ה	י	ואומר ונציב אחד	מה תלמוד לומר ונציב אחד
		ז	הרי זה קנה הלכו בו שנים זה קנה	הרי זה קנה מקום הילוכו דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך קונה הילכו בה שנים בין לארכה בין לרוחבה זה קנה
ב	ו	יח	וגו'	אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים
			פרק שלישי	
	א	ו	השידה	השיח
		ח	המוכר את החצר מכר את הבית המוכר את הבית לא מכר את החצר אלא אוירה של חצר	המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר
			פרק רביעי	
4	א	ו	כיצד	ליתא
	ב	ז	ולא את הקרקש	ליתא
		ח	הסיקא	הדיסקיא
			הסק	השק
		ט	ניפצו נותנין לו	נופצו ונותנין לו
	ה	ה	ההוצין	ההגין
	ו	א	בבהמה דקה	ליתא
	ט	ד	הקרקע של בעל הכרם עמד אחד מהן	קרקע של בעל הכרם שנים שנטעו את הכרם ועמד אחד מהן
			פרק חמישי	
	א	ה	שישכיר מקומו	שישכיר לו מקומו
	ג	ח	קונה מן האגן	קודת מן האגד
ג		יב	מי מעיין	מי מאון
		יג	חומץ במור	קמוץ במור
		טז	כי תועבת ה' וגו' כל עושה אלה	כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול
	ד	ב	מאזני צדק וגו'	מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם
		ח	תלויה בבריות	תלויה אלא בבריות
		ו	של עץ	של בעץ
		ז	מפני הכריעות	והכריעה בפני עצמה
		יד	רובע תומן	רובע וחצי רובע תומן
			פרק ששי	
	א	א	זרעים הנאכלין	ליתא
	ב	ב	פיגים	ליתא

עמוד	ברייתא'	שורה	נוסחת תוספתא דפוס שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
ג	ב	ג	עשר נאות פינוסות פינוסות מנופרות למאה	עשר פוטסות נאות מנופרות
		ז	נתיישן	מיושן
6	ז	ב	כופין של בנין	רומן של טכין
			פרק שביעי	
	א	ח	אומדה	עומדת
			ובשעת מיתה	ובשעת מתנה
		ט	מוחזקין בו שאינו בכור ובשעת מיתה אמר בכור הוא אינו נאמן	מוחזקין בו שאינו בכור ובשעת מתנה אמר בכור הוא נאמן
	ג	יד	אחי הוא אינו נאמן	אחיו הוא נאמן
ד		יא	המתאוננים	המתלוננים
		טו	המתאוננים	המתלוננים
		טז	כך קודם הבן בנכסי האם	כך הבן קודם את הבת בנכסי האם
		יח	כפר איבוס	כפר עכו
	ד	א	בני נכסי והיה שם	יחלקו בני נכסיו בשוה והיה שם
			לפלוני בעל חובי בחובי כראוי לו נוטלו ונוטל עוד מאתים דינר בחובו בחובו אין לו אלא בחובו	לפלוני בעל חובי נוטלן ונוטל חובו בחובו אין לו אלא חובו
	ה	א	תנו חלק יירש עם הבנים	תנו חלק לפלוני בנכסי יירש עם הבנים
			פרק שמיני	
		ג	כהן שאמר	כיון שאמר
	א	ה	בערכים זכתה להם הערכים	בערכאין זכה להן הערכיין
		ז	האומר תנו שדה לפלוני... עד „רשב"ג" (בשורה י"א)	האומר שדה פלוני לפלוני ואם מת הראשון אוכל פירות ואם מת ינתנו לשני השני אוכל פירות ואם מת ינתנו לשלישי מת השני עד שלא ימות הראשון הראשון אוכל פירות מת ינתנו לשלישי מת שלישי עד שלא ימות חשני השני אוכל פירות ואב מת יחזרו ליורשי נותן הראשון מוכר פירות ואוכל קרקע דברי רבי רשב"א (אמר המעתיק אע"פ שנראים שבושים בנוסחה זו אבל ישנם בה גם גירסות מתוקנות)
	ב	ה	נותן להם	נותן לו
			והשאר מביאין לאמצע וחולקין	והשאר מביאין וחולקין לאמצע
		ז	נכסיו	נכסים
	ג	ד	וזיכה לאחר מיתה	וזיכה לאחר מתנה
8	ד	כג	נושאות	נישאות
			פרק תשיעי	
	א	ד	וקיים מאחריו	מקיימני אחריו
	ד	יא	לפלוני ופלוני ופלוני יירש נכסי	לפלוני וחמש מאות לפלוני וירש שאר נכסיו
			פרק עשירי	
ה	ח	ב	מיד מי הוא מוציא מידן והן אין מוציאין מידו	מי מוציא מיד מי הוא מוציא מידן ואין הן מוציאין מידו
	ו	ו	ועמו מאה חביות	ועמו מאח צאן ומאה חביות
		ז	דרומו של זה ועמו מאה חביות של יין נתונות לפלוני וקיימו את דבריו	דרומו של זה ועמו מאה צאן ומאה חביות של יין נתונות לפלוני מזרחו

עמוד	בריית'	שורה	נוס' דפוס שלנו	נוס' כ"י ערפורט
				של זה ועמו מאה צאן ומאה חביות של יין נתונות לפלוני וקיימו חכמים את דבריו
			פרק אחד עשר	
ה	א	ג	על ר' חנניא	על דברי ר' חנניה
		ו	בדינרין זהב נתן לו כשני דינרין זהב	בדינרין זהב נותן לו בשני דינרין של כסף
ה	ב	יא	דאינון דיתמי	דאינון רחמי
	ג	ט	ופלוני ופלוני לוה הימנו	או אני פלוני בן פלוני לוה הימנו
10	ד	כ	נמחק או שהרקיב	נמרק או שהרקיע
	ה	ד	כדף השני פסול	בדף השני פסול החזיר בן דבר אחד או שני דברים מעניינו של שטר כשר
		בסוף	בע"ח כבר התקבלתי הימני ה"ז גובה	בע"ח התקבלתי מסך נובה